BIBLIOTECA „ASTRA"

orizont 1

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 1 (1190), 6 IANUARIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

TIMIŞOARA — primul oraş liber al României

DIN CUPRINS

CRONOLOGIE • INTERVIU CU LÁSZLÓ TÖKES • DOCUMENTE • MARTOR OCULAR • INEDIT CONSTANTIN NOICA : „AMINTIRI DESPRE MIRCEA VULCĂNESCU" • UN CONTESTATAR — LUCIAN PINTILIE : SCRISOARE DESCHISĂ • DAN PETRESCU : „ABISALA MATRIONUŞKA" • GABRIEL LIICEANU : „MALADIILE DE DESTIN" • ŞERBAN FOARŢĂ : „FRAGMENTE DINTR-UN PSEUDO-JURNAL" • PAGINI (APROAPE) EXILATE : MIHAI ŞORA • POEMELE REZISTENŢEI • SOLJENIŢÎN : „ARHIPELAGUL GULAG".

Alexandru Paleologu

Început de calendar

L-am văzut la televizor pe László Tőkés, pastorul de la Timișoara. Figura sa, frumusețea limbii române pe care o vorbea au fost pentru mine și pentru toți românii, impresionante. El va rămîne factorul declanșator al acestei revoluții purificatoare și sanctifiante. El a declanșat revoluția „în blugi". Îl felicit pentru că a fost un ungur. Iar această noțiune se va identifica, de acum înainte, ireversibil, cu aceea de român. Iar faptul că adolescenți și copii, muncitori și studenți au răsturnat cea mai monstruoasă tiranie din istoria modernă a Europei și că acești copii cu flori în mînă, cu lozinci pline de spirit și farmec au putut înfrînge cel mai feroce sistem represiv cunoscut pînă acum, impune un palier moral de la care în jos nu mai e permisă nici o destindere și la cota căruia trebuie să reglăm toate acțiunile și gîndurile noastre de acum înainte. Tinerii, copiii reprezintă o garanție a viitorului civilizat pe care sperăm să-l edificăm.

Numele acesta, **TIMIȘOARA**, trebuie trecut în calendarul creștin ca un nume sfînt, iar datele de 17 și 22 decembrie, drept cele mai importante date ale istoriei noastre.

Augustin Buzura

Alfabetul libertății

Istoria renașterii României, istoria dobîndirii libertății adevărate, istoria ieșirii din uriașul și incredibilul lagăr ceaușist, construit cu cinism tocmai în mijlocul Europei, începe la Timișoara. Acest oraș-erou a dat semnalul sfidării unei dictaturi aberante, ieșite din cele mai întunecate unghere ale Evului Mediu, o dictatură tolerată multă vreme de lumea civilizată, fapt care i-a permis să-și continuie nestingherită distrugerea unei civilizații altădată înfloritoare. Alimentație rațională, adică mai puțină carne decît în lagăre ; în loc de cultură, Cîntarea României, un fel de rai al veleitarilor analfabeți. În loc de cărți, gîndirea lui din o sută de cuvinte teoretizate și conceptualizate, apoi, cu grăbire de mulți binevoitori. În loc de învățămînt și știință, alt învățămînt și altă știință de înaltă ținută, dar pentru teroriștii care, de altfel, și-au dovedit priceperea, ucigînd populația pașnică a Timișoarei, iar apoi a Bucureștiului, a Sibiului, a Clujului ș.a.m.d.

Canale absurde, sate distruse, orașe uniformizate, biserici dărîmate, fabrici gigant, micro-

(Continuare in pag. 14)

TIMIŞOARA — primul

Mai mult ca sigur, în acest fel a început să se scrie Istoria. Istoriile marilor evenimente. Din mărturii directe. Abia apoi, peste cine știe cîtă vreme, vor urma comentariile, interpretările, explicațiile. Mult mai încolo, după ce toate mărturiile vor ieși la iveală (depozițiile participanților, ale tuturor celor implicați în evenimente, documentele scrise, din vechile și noile arhive, fotografiile, filmele etc.) vom putea citi un text istoric coerent, bine articulat științific și — sperăm ! —, cu adevărat ADEVARAT. Nu mai e nevoie de noi falsuri în scrierea și rescrierea istoriei. Tocmai de aceea facem apel la dumneavoastră, stimați cititori. Mărturisiți ! Scrieți ce ați văzut în toate acele zile. Scrieți-ne.

Paginile care urmează au fost alcătuite, după depozițiile unor participanți, de către Miodrag Milin, doctor în științe istorice, cercetător la Centrul de științe sociale al Universității timișorene. Vom continua, în numerele noastre viitoare publicarea acestui început de istorie la Timișoara.

cronologie

ŞAPTE ZILE CARE AU ZGUDUIT ROMÂNIA

Mergînd vineri dimineața (15 decembrie) la școală, cu tramvaiul 8, prin Piața Sfînta Maria (îi vom spune în continuare, ca toți timișorenii, simplu, Maria), o fetiță de 11 ani, Iulia, a văzut aglomerație neobișnuită în strădușa Timotei Cipariu, în dreptul locuinței pastorului Tőkés László (incinta Bisericii reformate). Călătorii din tramvai comentau: ba că s-ar fi mutat talciocul „Ocsko"; ba că lumea-l păzește pe un preot care urma să fie arestat.

Întorcîndu-se de la școală (după ora 12), fetița a remarcat creșterea aglomerației în acel loc, grupuri împînzind și trotuarul arterei principale din Maria (Bd. 6 Martie), fapt care impresionase deosebit pe cei din tramvai, acum deja mai informați de rosturile mulțimii. De asemenea, a observat atitudinea agresivă și provocatoare a unor persoane, în civil, față de grupurile pașnice. Lumea din tramvai vorbea că „securiștii îi provoacă pe oameni."

Bunica Iuliei, sosind de la țară, pe la 9—10 dimineața, a traversat aceeași zonă. Ea a remarcat mulțimea de țigani, care au urcat de la gară și din stația de la Casa Studenților; i-a bănuit de intenția furtișagului. Dar aceștia au acționat neașteptat, blocînd ușile vehicolului, în stațiile Küttl (Piața Ștefan Furtună, Sinaia) și Maria, cu scopul vădit de a împiedica lumea să coboare.

Fetița s-a înapoiat la școală, înainte de orele 15, pentru curățenia clasei. Și la dus, și la întors, a remarcat prezența unor grupuri, tot mai numeroase, în întreaga zonă Maria. Oameni în civil îmbrînceau lumea.

În zilele de joi și vineri (14 și 15 decembrie) prezența lumii în fața bisericii reformate din Maria a fost evenimentul cel mai comentat în oraș.[1]

Ce se petrecea oare? Pentru dezlegarea evenimentelor, să încercăm să ne întoarcem puțin în urmă. Iată ce ne spun martorii lor.

Unul dintre ei[2] ne relatează că, în ziua de duminică, 10 decembrie, de la ora 10, a participat la oficierea cultului, în biserica reformată din oraș. După ce slujba a luat sfîrșit, pastorul i-a informat, ca de obicei, asupra întîmplărilor mai importante din cursul săptămînii. I-a întrebat pe enoriași — dacă-l puteau ajuta: cu lapte, alimente, cărbuni, lemne și altele necesare traiului. I-a înștiințat și pe preoții ortodocși (poate și celelalte confesiuni), a cerut să-l ajute să nu fie dat afară din locuință. Termenul de evacuare fusese fixat pentru 15 decembrie. S-a adresat enoriașilor, rugîndu-i dacă puteau, să revină și în după amiaza aceleiași zile.

Cînd a sosit cu mașina acasă, Németh Carol a observat pe fotoliul din partea volanului un bilețel: „Veniți în Bd. 6 Martie nr. 7, ap 7." Nu s-a dus. (Am aflat apoi că era adresa unui român, Luchiță Tănăsie, care-i ajuta pe reformați în lupta lor urmărind mișcările securității.) După masă a plecat din nou la biserică. A depus în subsolul clădirii niște cărbuni și lemne. Vis-à-vis, de la etaj, cineva striga: — „Veniți repede, că apare miliția!" — „Feriți-vă de mașina galbenă, fiindcă ăștia pîndesc zi și noapte, ce se întîmplă la colț!" Era numitul Tănăsie. Németh a urcat în biserică. În hol, la parter, erau cîțiva milițieni. I-a salutat, iar aceștia i-au răspuns respectuos. Pastorul a slujit și după-amiază. Toți l-au ajutat apoi, cum s-au priceput.

Popescu Simion[3] a plecat (joi, 14 decembrie, orele 21) la un vecin cu niște probleme personale. La ieșirea din bloc, pe la orele 22, întorcîndu-se spre casă, pe mijlocul străzii Negoi a observat trei cetățeni; veneau dinspre tramvai, cîntînd românește și ungurește. Unul cînta „O, ce veste minunată". Ajungînd în dreptul lor, i-au spus, răspicat: — „Domnule, d-ta nu colinzi cu noi?" Le-a răspuns: — „Încă nu e timpul de colindat". S-au oprit din drum și au venit către el, spre trotuar L-au mai întrebat: — „D-ta cînd o să colinzi?" Le-a răspuns: — „La noi se colindă de Crăciun." Unul l-a întrebat, din nou: — „Unde la voi" ? I-a zis, fiind clujean): — „La noi, la Cluj." Atunci un altul l-a mai întrebat: — „Tud magyarul?" I-a zis: — „Știu, dar nu prea bine!" Cineva din ei a venit cu observația: — „Lasă-l, măi, că ăsta-i de-al lui Ceaușescu!" Omul nostru a rîs, ca să calmeze spiritele Intrînd totuși în vorbă, i-a întrebat: De unde sînt, de baștină. Acela i-ar fi zis că-i din partea Șimleului Silvaniei. I-a mai întrebat de unde vin așa de veseli, la acea oră. I-au răspuns: „— De mîine i cît de repede vom vedea un lucru mare: de ce sînt în stare ardelenii!" (?) „— Dacă ești aici de atîta timp, chiar nu știi nimic?" Răspunsul a fost: „— Știu foarte multe, dar nu știu ce știți d-voastră!" (Aveau și sticle în mînă și erau cam amenințători). Unul a rostit pînă la urmă: „— Hai măi, să mergem nu vezi că ăsta-i străin, iar noi avem treburile noastre."

Faptul l-a făcut curios. I-a rugat să-i spună despre ce este vorba? Au răspuns: „— Du-te mîine seară la Maria și ai să vezi!"

Vineri dimineața, la servici, Popescu s-a consultat cu băieți de bună credință, de origine maghiară: „— Știți ceva despre cele ce se întîmplă la Maria?" Colegul său, Novák Iosif, i-a spus: „— Păi nu știi de pastorul care se află baricadat în biserica reformată de cîteva zile și face greva foamei?"

Întorcîndu-se după-masă, pe la orele 15, cu tramvaiul spre casă, în jurul bisericii reformate se aflau adunate cîteva sute de oameni, cu lumînări în mînă. A coborît din tramvai, să vadă pe viu ce se întîmplă. A pătruns în mulțimea adunată. Spre stupefacția sa, a realizat că era îmbrăcat într-o haină de piele, gri-petrol, o căciulă de iepure (îmbrăcat deci bine). A apărut suspect, se uitau la el cam ciudat, mai ales tinerii. A rămas așa cîteva clipe, s-a uitat la geamurile sparte ale bisericii (unde se afla baricadat pastorul) și s-a simțit „în plus", ca nefiind de-al lor. A întrebat apoi vreo doi tineri: „— Despre ce este vorba?" Nu i-au răspuns. S-a dus atunci lîngă zidul de vis-à-vis (pe str. Cipariu), unde o bătrînă aprindea lumînări, pe marginea zidului. A salutat-o românește, cu „Sărut mîna" și a întrebat-o dacă nu mai are încă o lumînare, pentru a intra, într-un fel, în discuție. Bătrîna a început să-i spună că „pe pastor îl mai lasă pînă duminică aici, după care îl vor scoate forțat."

Erau adunați atunci în jur de 300—400 de oameni. Alții tot veneau. Se zvonea că pastorul va ieși la geam și va face o comunicare. El a plecat însă spre casă.

Trecînd vineri, 15 decembrie, pe la orele 15, cu bicicleta prin Maria, spre Calea Șagului, Vrusie Florea[4] a fost nevoit să se oprească. Era adunată multă lume. Tramvaiele încă circulau, dar cu greutate. Nu era miliție. Se zvonea că pastorul Tőkés urma să fie arestat. Și-a continuat însă drumul spre casă.

Și familia Vlad[5] se afla, vineri după-amiază, în oraș, la cumpărături. Era lume în fața bisericii reformate, la Maria. De fapt, nici nu prea știau ce se afla acolo (că e o biserică sau ce altceva putea fi), dar era lume.

Pe la orele 17.30, Vrusie Florea s-a reîntors spre Universitate, pe același traseu. Atmosfera era de-acum precipitată, lumînări aprinse sub ferestrele pastorului. Cei prezenți, înghesuindu-se, au blocat intrarea în locuință. Și-a rezolvat minimele obligații de servici (citirea unor aparate indicatoare) și s-a reîntors la fața locului, în jurul orei 18.15. După vreo cinci minute a avut norocul să-l și vadă pe acest pastor, apropiindu-se de o fereastră (a treia, singura necamuflată) pe care a deschis-o. A apărut și soția sa. Într-o clipă s-a deschis un dialog, în limba maghiară, foarte aprins. Nu l-a înțeles (nu cunoaște limba), dar imediat pastorul a început să vorbească, cu căldură și calm, în românește. A spus, printre altele: „Dragi creștini! Noi nu am făcut nimic rău. Noi am propovăduit credința și acum ei vor să ne evacueze. Probabil că astăzi nu vor acționa, dar mîine o vor face-o." Mulțimea a început să strige: „Niciodată!", „Niciodată!", „Nu vă lăsăm!", „Nu vă lăsăm!" „Nu plecăm de aici!" Pastorul, văzînd că atmosfera se agită, a mai adăugat: „Nu vreau să țin un discurs, doar am ieșit să vă salut și să vă mulțumesc!" Apoi a părut că soția îl trage de mînă, iar pastorul a închis fereastra, retrăgîndu-se în cameră. Foarte multă lume se strînsese între timp. Erau cu lumînări aprinse, sub cele trei ferestre ale locuinței. Satisfăcut parcă de cele văzute (că s-a împlinit zvonul, că pastorul iese din cînd în cînd și vorbește mulțimii), Vrusie Florea a pornit spre casă.

Pe la orele 18, Popescu Simion a revenit la Maria, cu soția, fetița și o vecină. De acolo și-au continuat drumul spre biserica baptistă cea nouă, de lîngă Bega, unde au ascultat slujba./

Socrii lui Ștefan Iordănescu[6], locuind în Küttl, i-au anunțat pe tineri (vineri, 15 dec., orele 19) să se adună lume la casa pastorului reformat Tőkés László. S-au dus și ei, mai mult la insistențele soției. Ildiko. Ea a intrat în mulțime, a descoperit prieteni, căutînd să se informeze asupra evenimentelor. Au întîlnit niște cunoscuți, români, lucru care i-a pus pe gînduri. Unul dintre ei, Mircea Chinezoni, le-a povestit că deja, de două zile, vine pe acolo și că lumea așteaptă să se întîmplă ceva. Au stat vreo 20 de minute, lumea punea lumînări în firidele casei preotului. Se discuta despre cuvintele pe care le adresase pastorul mulțimii înainte de a veni ei. La un moment dat, s-au auzit niște strigăte: „Ajutor, oameni buni nu-i lăsați să mă aresteze!" Au văzut, spre piața Maria (lîngă unitatea „Progresul") trei indivizi. Doi tîrau de brațe, spre o mașină Dacia-combi, crem ,cu număr provizoriu (de rodaj), un om mai în vîrstă. Acesta striga. În mașina cu toate ușile deschise se mai afla un individ. Cineva, din spatele lui Iordănescu, a strigat: — „Să nu-l lăsăm să fie arestat!" A ezitat, dar întîmplarea a făcut să fie pus, față în față, cu unul dintre cei trei indivizi. Era un tip solid, îmbrăcat într-un fîș albastru și căciulă caracul, neagră. Ceilalți doi îl tîrau pe arestat. S-a văzut singur; lumea nu intervenea. Și totuși, l-a tras pe tipul solid deoparte, cerîndu-i actele și mandatul de arestare. Individul l-a împins, spunîndu-i să-și vadă de treabă: „— Ce te amesteci, puștiule?" L-a îmbrîncit spre mijlocul străzii, dar l-a abandonat apoi, întorcîndu-i spatele. Erau cam 6—7 m între ei. Iordănescu și-a luat avînt și-a sărit în spate, izbindu-l cu capul în grilajul de fier al magazinului „Progresul". Cu mîna dreaptă l-a lovit și pe unul dintre ceilalți doi, un individ mic, cu părul creț, într-un palton gri. Cel lovit de grilaj s-a prăbușit pe trotuar. Cel de-al treilea, îmbrăcat într-un fîș crem, cu o căciulă de iepure, l-a păstrat pentru o clipă pe arestat și s-a, îndreptat spre curajosul tînăr. Mulțimea-i înconjurase, oarecum la distanță. Tipul cu căciula de iepure (Șt. Iordănescu o păstrează ca trofeu) s-a apropiat; avea o țigară Kent pe jumătate fumată. A încercat să lovească. Iordănescu a parat lovitura și în clipa următoare l-a izbit cu putere, în falcă. Omul a fost cîteva clipe descumpănit, a mai încercat să se apropie, dar era amețit ș-i s-a prăbușit pe linia de tramvai. L-a mai lovit de cîteva ori cu picioarele. Mulțimea, ca la semnal, a început să-i lovească pe securiști: i-a călcat în picioare. Cel din Dacia a demarat în trombă, cu ușile deschise. Ultimul lovit a fost strivit, pur și simplu, sub tălpile mulțimii dezlănțuite.

Tînărul s-a retras, cu soția, pe străzi lăturalnice, nu înainte de a-l vedea pe arestat strecurîndu-se printre lume. Au aflat că era unul dintre cei de la biserica reformată (cu oarecari atribuții).

Ieșind de la biserica baptistă, în jur de orele 21, soții Popescu, cu fiica și vecina, s-au întors din nou, pe jos, la Maria. La acea oră, toți trecătorii de pe stradă s-au oprit în jurul bisericii, unde sute, poate mii de lumînări ardeau. Erau acum mai bine de 1000 de oameni.

După cîteva minute, la colțul clădirii s-a produs o busculadă. Un tînăr de vreo 16—17 ani, se lupta cu alți doi, mai în vîrstă. Unul dintre „civili", mai mic, în jur de 25 de ani, într-o geacă gri, îmblănită, tuns scurt și îngrijit, încerca să-i pună cătușele adolescentului pe care l-a smuls dintre lume, trăgîndu-l de cap și de păr. Brutalizîndu-l, a încercat să-l tragă spre linia de tramvai, din intersecție. În curbă, dinspre piața Bălcescu (Lahovary) și dinspre Gara de Nord, veneau, gata să se intersecteze, două tramvaie. Atunci, cineva din mulțime a strigat: „Acum, pe cîinii ăștia!", „Nu-i lăsați!", „Zdrobiți-i!" Mulțimea a năvălit pe agresor, scoțînd puștiul din mîinile lui L-au călcat pur și simplu, umplîndu-l de sînge. Cîțiva l-au tîrît apoi, pînă-n fața roților tramvaiului care staționa, cu direcția spre gară. Alții au sărit în vagon, la cabina vatmanului și au vrut să pornească, să-l calce pe cel pus jos de lume. Îl țineau pe linie, de cap și de picioare. Spre norocul lui, un individ masiv, voinic, tot cu o căciulă de iepure, a reușit să-l tragă de picioare afară, căutînd să scape prin fața tramvaiului de lume, sărind gardul din stație amîndoi; s-au postat peste drum, în fața alimentarei.

INDICE

[1] Vlad Dan, strungar, neîncadrat în muncă de două luni, 34 ani.

[2] Németh Carol, strungar la Colectivul de Fizică, Universitatea Timișoara, 56 ani.

[3] Simion Popescu, muncitor I.J.T.L. Timișoara, 40 ani.

[4] Florea Vrusie, electrician, Universitatea Timișoara, 37 ani.

[5] Adriana Vlad, desenator tehnic, C.C.S.I.T.E.H. Timișoara, 34 ani; Traian Vlad, inspector I.T.A Timișoara, 36 ani.

[6] Ștefan Iordănescu, regizor artistic, Teatrul de Stat Arad, 31 ani.

(VA URMA)

oraş liber al României

De vorbă cu LÁSZLÓ TŐKÉS

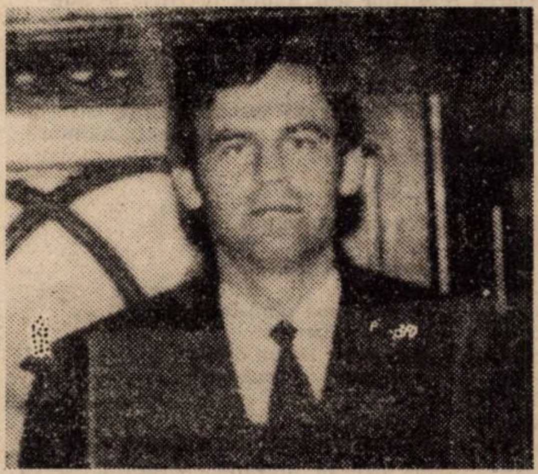

Sîmbătă dimineaţa, 30. 12. 1989, ora 10 — Hotel Continental. Reporterii cunoscutului săptămînal francez „Paris Match“ ar dori să viziteze şi să facă fotografii la biserica reformată de pe strada Timotei Cipariu nr. 1, locul de unde a început Revoluţia. Ne deplasăm acolo şi o rugăm pe doamna care deţine cheile biroului parohial să ne ajute. Ne arată biroul domnului pastor şi biblioteca impresionantă unde, alături de cărţi religioase şi literatură maghiară, se găsesc volume de Proust, Byron, Cehov. Apoi se scuză că nu ne poate permite fotografierea locuinţei domnului pastor în absenţa acestuia. După multe insistenţe, ne conduce în biserică, prin galerie. În timp ce unul din reporteri fotografiază biserica, doamna ne relatează cele ce ştie despre felul cum a fost arestat.

Reporterul Willy Golberine îmi spune că are dubii serioase în legătură cu locul unde se află pastorul Tőkés László. La Bucureşti nu este (acolo a încercat deja să îi ia un interviu). Poate fi la Cluj — la familia sa. Poate fi la Dej, la familia soţiei sale. În cele din urmă îi sugerez să ne încercăm norocul, să comandăm o convorbire în Neant — judeţul Sălaj, satul Mineu — orice instituţie publică sau casă particulară s-ar afla acolo.

Surprinzător — peste un sfert de oră ni se dă legătura cu casa parohială. Întrebăm dacă domnul Tőkés László este acolo. „Da“, răsună de la celălalt capăt al firului. „Am dori să vorbim cu domnul Tőkés László“. „Imediat“. Ne prezentăm : „Domnule Tőkés, reporterii de la „Paris Match“ ar dori un interviu cu dvs. Vă întoarceţi curînd la Timişoara ? Am auzit că veţi oficia la Biserica reformată duminică, la ora 10, ca de obicei“. Ni se răspunde că va predica la Mineu şi va rămîne acolo în următoarele zile. Cerem permisiunea de a veni la Mineu pentru interviu şi fotografii. Vom fi aşteptaţi în jurul orei 10. Pornim de îndată spre ţinta călătoriei noastre după o scurtă consultare a hărţii. Fiind deja după-amiază, ora 14, a trebuit să înnoptăm pe drum, la Oradea. Dimineaţa la ora 6 eram din nou pe şosea. O ceaţă groasă ne învăluia. Emoţiile sînt mari. Vom ajunge oare la timp ? În plus, pentru reporter e important să fii primul, întotdeauna primul la evenimente. Drumurile oare sînt sigure ? Domnul Golberine a trebuit să îşi abandoneze maşina ciuruită de şapte gloanţe lîngă Braşov şi circulă cu maşina închiriată de colegul său. O colegă de la televiziunea japoneză a stat două zile în aeroportul Otopeni fără a avea posibilitatea deplasării spre Bucureşti. Cînd pistele au devenit sigure, a luat primul avion înapoi — spre Viena. Îmi povesteşte şi despre alţi colegi ziarişti. Între altele, domnul Golberine a fost la Bucureşti în timpul celui de al XIV-lea Congres, singura perioadă în care s-a acordat viză de intrare în România ziariştilor străini. Autorităţile au avut însă grijă să nu îşi poată exercita meseria, confiscîndu-i, printre altele, o peliculă cu imagini care nu se refereau strict la partea „festivă“ a vieţii din Capitală. Întrebarea este — „De ce mi-au dat viza, conştienţi fiind că nu pot scrie nimic bun despre ei ?“. Probabil, ca să efectueze „operaţii cosmetice“ asupra articolelor apărute, pe care să le citeze apoi, trunchiate, în ziarele româneşti sub titlul „Cunoscuta revistă «Paris Match»...“ care, bineînţeles, a comentat evenimentele din România, „afirmă că...“ (şi mai departe oricine îşi poate imagina continuarea în stilul festivist şi denaturat, specific paginii ultime a ziarelor noastre de dinaintea căderii dictaturii).

În sfîrşit, ajungem la Mineu. Un sat cu drum de ţară desfundat, noroios (noroc că a îngheţat, altfel nu am putea pătrunde). Sîntem opriţi de militari şi este consultat telefonic căpitanul care asigură paza familiei Tőkés la Mineu. Lăsăm maşina şi sîntem însoţiţi de un soldat pînă la casa parohială. Odată cu noi a sosit şi televiziunea americană, corespondenţi ai companiei NBC.

Domnul Tőkés ne primeşte în camera sa de lucru. Se pregăteşte pentru predică — Sfîntul Apostol Pavel, „Epistola către Evrei“, capitolul 10. Despre puterea credinţei. „O temă actuală. Aşa cred“. Ne-a rugat să îl lăsăm singur pentru o jumătate de oră, să se pregătească pentru predică. Apoi ne va sta la dispoziţie.

Casa e înconjurată de militari care verifică persoanele străine de sat. În afara biroului unde lucrează, un birou de altfel foarte sărăcăcios mobilat (o masă cu două scaune, un pat şi o plită cu lemne), domnul pastor mai are la dispoziţie o cameră complet goală, unde şi-a pus lucrurile aruncate în batjocură de securişti după evacuarea din Timişoara.

Între timp, stăm de vorbă cu soţia domnului pastor, doamna Tőkés Edith. În afara unei palori accentuate, doamna Tőkés arată bine şi ne povesteşte, pe scurt, cum a decurs arestarea şi evacuarea forţată la Mineu. Familia Tőkés locuieşte la vecinii care stau în faţa bisericii — singura casă unde pot beneficia de condiţii normale de viaţă. De doi ani — ni se spune — satul nu a mai avut pastor reformat, aşa că locuinţa parohială nu e pregătită să îşi primească locatarii. Doamna Tőkés ne mărturiseşte : „Cînd am fost arestaţi, ne-au pus în maşini separate. Mi s-a spus că vom fi expulzaţi imediat din ţară, peste frontiera cu Iugoslavia. Însă după o oră şi mai bine, cînd am văzut că ne îndreptăm spre Ardeal, am ştiut că vom fi duşi la Mineu“. „La arestare, soţul meu a fost bătut. Îi curgea sînge din nas şi din gură. Scos cu forţa din biserică, de lîngă altar, cu haina preoţească sfîşiată, l-au băgat în biroul parohiei unde, în prezenţa unui oarecare Cumpănaş de la Direcţia Cultelor, l-au obligat să semneze procesul-verbal de evacuare“.

„Dvs. aţi fost bătută, bruscată ?“.

„Nu. Mi-au imobilizat mîinile din două părţi şi m-au forţat să intru în maşină cu o lovitură dată peste cap. Credeam că ne vor extermina. După aceea, m-am gîndit că nu avea sens să îl oblige pe soţul meu să semneze procesul-verbal de evacuare ca apoi să ne împuşte. Bătăile au încetat. Probabil, Cumpănaş nu dorea să asiste la scene de violenţă. Eu şi soţul meu am fost băgaţi separat în cîte o Dacie şi ne mai escorta încă una. Duminică dimineaţa, în 17 decembrie eram deja la Mineu. În ziua următoare a sosit o maşină cu securişti, care ne-au interogat de dimineaţa şi pînă seara timp de trei zile, şi un camion în care lucrurile noastre au fost aruncate de-a valma. Hainele s-au amestecat cu borcane, cu alimente. (Au desfăcut pînă şi cutia de cacao, să verifice dacă nu cumva ascundem ceva, vreo casetă, poate). Toate s-au spart, s-au amestecat şi a trebuit să aruncăm o mulţime de lucruri. Din fericire (nu ştiu cum de nu şi-au dat seama) ne-au pus radioul în camion şi astfel am putut menţine legătura cu realitatea. Am ştiut pas cu pas ce se întîmplă la Timişoara, reacţiile oamenilor politici din străinătate şi, mai ales, ridicarea Bucureştiului“.

„Cum aţi reacţionat la vestea că în Bucureşti a izbucnit revoluţia ?“.

„Vedeţi, timp de trei zile securiştii au încercat să îl forţeze pe soţul meu să recunoască neadevăruri : că s-ar fi vîndut statelor din Vest (inclusiv Ungariei) pentru un pumn de dolari şi bunuri materiale (cafea, cacao în principal). Că ar fi dus propagandă naţionalist-şovină, iredentistă. Că ar fi iniţiatorul mişcării fasciste de la Timişoara. Ştiam amîndoi că o asemenea „mărturisire“ ar fi însemnat exterminarea noastră. Cînd am auzit cuvîntarea lui Ceauşescu, de miercuri, 20 decembrie, seara, am fost disperată. Iar prima reacţie, cînd am auzit că s-a ridicat Bucureştiul, a fost de frică. Aşa-zisa vină a soţului meu lua proporţii uriaşe. I se va arunca în spinare un întreg complot. Apoi am fost fericită. Interogatoriile zilnice au luat sfîrşit“.

Ne-am scuzat că timpul ne presează şi ne-am întors pentru interviu la casa parohială.

„Vă rugăm să ne relataţi evenimentele de la arestarea dumneavoastră şi pînă la căderea lui Ceauşescu. Au fost multe zvonuri, mai mult sau mai puţin credibile, aşa că am dori să aflăm de la sursă cum au decurs, de fapt, lucrurile“.

„Sîmbătă, în 16, eram acasă cu soţia şi şase prieteni. Termenul dat de autorităţi pentru evacuarea mea expirase, şi mulţimea de afară păzea porţile împotriva unei evacuări forţate. M-a mirat cît de mulţi oameni erau. Cred că peste 80 la sută erau români şi, în orice caz, religia celor care mă păzeau nu era numai cea reformată. Catolici şi ortodocşi, alături de enoriaşii mei, au făcut o adevărată demonstraţie de simpatie şi îmbărbătare. Nu credeam că mărunta mea cauză va declanşa ceea ce a urmat. Seara, strada era deja plină cu maşini militare, blindate, o salvare şi pompieri. Am blocat poarta de la intrare cu un drug de fier. Pe la unu noaptea ne-am culcat. Prietenii mei au trebuit să rămînă la mine. Nu puteau părăsi casa de teama securiştilor de afară. De fapt, ne-am culcat crezînd că «Gata. Azi nu ne mai ridică. Pentru azi s-a terminat». Pe la ora trei, am auzit zgomot puternic. Au forţat uşa de la intrare. În cîteva minute ne-am îmbrăcat şi am fugit în biserică. Am încuiat în urmă toate uşile — în număr de şase, pentru a-i întîrzia pe cît posibil pe urmăritori. Prin fereastra bucătăriei am sărit pe verandă. Vedeam securişti escaladînd gardul. Am urcat pe o scară sus în biserică. (Biserica se află la etaj, faţă de casa parohială). Am tras scara după noi. Mi-am pus haina bisericească. Afirmasem în urmă cu cîteva luni că nu mă voi lăsa evacuat decît luat prin asalt. Cînd spuneam asta, mă refeream, prin analogie, la luarea cu asalt a fortăreţei Timişoara, în 1552, de către turci. Şi tot prin analogie, mă refeream la cuvintele reformatorului nostru, Martin Luther, care spunea că credinţa noastră este fortăreaţa noastră. Deci să nu mă credeţi naiv că m-am refugiat în biserică, în haină preoţească. V-am spus la ce mă gîndeam. La masa de unde predic am fost înşfăcat şi bătut cu pumnii : mi-au sfîşiat haina preoţească. Cea pe care o port acum e a predecesorului meu aici“.

„Cîţi credeţi că erau ?“.

„În biserică, vreo treizeci. Nu ştiu exact. Apoi am fost băgaţi cu forţa în maşini şi evacuaţi. Duminică dimineaţa, între orele 4 şi 5, am fost arestaţi. În aceeaşi zi am fost aduşi la Mineu. Luni am primit lucrurile în felul în care ştiţi, iar de marţi au început interogatoriile. Zilnic mă duceau la Sălăţig, comuna de care aparţine satul Mineu“. (Pastorul s-a ridicat în picioare şi a început să măsoare camera cu pasul, încercînd să-şi stăpînească emoţia. Pentru prima dată îl vedem că face efort să îşi stăpînească vocea, pînă acum calmă şi caldă). „Ce vreau să subliniez aici este că au încercat cu orice preţ să mă facă să recunosc că aş fi iredentist, şovin, fascist, că m-am vîndut pentru cîţiva dolari agenturilor străine şi, mai ales, că aş fi iniţiatorul sau instigatorul evenimentelor de la Timişoara. Mi s-a cerut să semnez o declaraţie şi să apar în public, la radio sau la televiziune, şi să recunosc drept întemeiate învinuirile ce mi se aduceau“.

„Care a fost reacţia dumneavoastră cînd aţi aflat de căderea lui Ceauşescu ?“

„A fost cea mai măreaţă zi, din cei 37 de ani trăiţi pînă acum, după cum cea mai îngrozitoare fusese cea de miercuri, cînd am auzit discursul lui Ceauşescu“.

„Merita această victorie suferinţele îndurate de dvs. ?“.

„Suferinţele mele au fost infime faţă de cele ale timişorenilor şi ale întregului popor. Da, a meritat. Fără îndoială a meritat“.

„Care credeţi că este viitorul României ?“.

„Sînt optimist în această privinţă. Consiliul Frontului Salvării Naţionale cuprinde oameni minunaţi, cu idei noi, cu suflu nou, care vor schimba chipul ţării“.

„Dar al bisericii reformate ?“

„Sper într-o schimbare şi aici. Peste 200 de parohii reformate nu au pastor. Chiar şi cea de aici, de la Mineu, în ultimii doi ani a fost părăsită“.

„De ce ? Nu mai sînt credincioşi, sau vechiul guvern a descurajat tinerii să urmeze teologia ?“

„În primul rînd, cunosc tineri care au fost descurajaţi prin ambianţa generală să urmeze teologia, după cum ar fi dorit. Şi cred că nu e numai cazul bisericii reformate. În al doilea rînd, episcopii noştri — cel din Oradea, ca şi cel din Cluj, nu ne-au sprijinit niciodată, fiind mai degrabă de partea Securităţii decît a pastorilor. Sper însă că situaţia se va schimba“.

„Care este rolul dumneavoastră în noul Guvern, în Consiliul Frontului Salvării Naţionale din care faceţi parte ?“

„Nu sînt şi nu intenţionez să devin un om politic. Eu aparţin Bisericii. Deocamdată, nu am sarcini precise. Mi s-a propus să fiu preşedinte al Consiliului Frontului Salvării Naţionale al minorităţii maghiare din România. Am acceptat-o doar pe cea de vicepreşedinte, funcţie care îmi permite să mă aflu şi în alt oraş decît Bucureştiul. Cred că astfel voi putea să fac mai mult, atît pentru minoritatea maghiară din România, cît şi pentru biserica reformată“.

(Între timp, au început să bată clopotele bisericii. Şi în turnul clopotniţei se află un militar de strajă).

„Simţiţi puternic originea dumneavoastră maghiară ?“

„Da. Prin cultură, prin formaţie, prin limbă mă simt ungur şi îmi iubesc semenii, dar nu în dauna sau împotriva altor popoare. Nu am fost niciodată şovin sau iredentist, cum mai încercau să mă facă în timpul interogatoriilor“.

„Unde aţi făcut studiile ?“

„La institutul teologic din Cluj“.

„Cînd veţi reveni la Timişoara ?“

„Cît de curînd“.

Mariana BUCA-CERNICOVA

(Continuare in pag. 14)

DOCUMENTE

Există desigur, numeroase mărturii despre escaladarea dictaturii ceauşiste, al cărei început — ca mare mişcare de masă, opunîndu-se spontan şi dîrz sistemului tiranic, totalitar, represiv — s-a petrecut la Timişoara. În zilele teribile şi în nopţile atît de lungi, ce au precedat ieşirea Bucureştilor în stradă, oamenii acestui oraş au rezistat, pe baricada enormei lor speranţe, au rezistat împreună, convinşi că dorinţa lor de bine reprezintă voinţa poporului român, convinşi că glasul lor se aude, puternic, în România, şi că forţa cuvîntului rostit, deodată, de un întreg oraş va rupe cercul tăcerii impuse, al fricii, al spaimei, al groazei, cercul de izolare creat de tiranie, şi întreţinut, şi sporit, prin mijloace dintre cele mai dure şi mai viclene, de acoliţii servili. În acele zile şi nopţi ale riscului maxim, între mulţime şi Frontul democratic (— aflat în Balconul Teatrului Naţional sau pe înălţimea clădirii Consiliului judeţean), s-a purtat un dialog, însemnat şi, în egală măsură, uimitor : mesajele, scrise şi, cele mai multe, semnate lizibil (azi, piese din preţioasa arhivă a mişcării democratice timişorene), ridicate de purtătorii steagurilor tricolore, înspre Balcon, conţineau informaţii referitoare la situaţia din jurul pieţei, din alte cartiere şi din ţară (aşa cum o prezentau diverse posturi de radio ori, prin telefon, locuitorii din centrele importante, ale ţării), adeziuni limpezi la mişcarea populară, încurajări, oferte salvatoare, pentru cazul că — prin aberaţie — dictatura ar fi înăbuşit procesul revoluţionar şi ar fi procedat — nu avea nimeni îndoieli — la urmărirea, arestarea, exterminarea celor care au început revoluţia. Nu vom putea da publicităţii ARHIVA (ci doar un fragment al ei) ; nu putem, încă, dezvălui semnatarii (din motive, credem, lesne de înţeles). Cele ce urmează constituie transcrierea replicilor din Agora, în zilele şi nopţile cînd adeziunea manifestă la revoluţie, putea să-i coste pe cei ce şi-o exprimau, nu doar libertatea ,ci chiar viaţa. (A.I.C.)

● „Sînt omul care am organizat oprirea tancurilor de pe Calea Girocului. Mă numesc (. . . C.). Am făcut-o în momentele cele mai grele. După aceea, blocurile din Calea Girocului au fost supravegheate de poliţişti, ca să prindă **capul**, adică eu — pentru că am fost văzut de securistul care a fost, civil, printre noi. De duminică seara pînă în prezent nu m-am urcat în locuinţă (. . .), ca să nu fiu identificat de securitate şi să nu-mi omoare familia. Nu m-am prezentat la domiciliu. Jos cu Ceauşescu, cu dinastia lui cu tot ! Aveţi grijă de cauza noastră ! Comitetul să fie bine închegat, de luptători dîrji, care şi-au pus pieptul la bătaie împotriva gloanţelor. Aveţi grijă ! Cauza noastră să fie dreaptă, ca să nu trebuiască s-o luăm de la început (. . .) ".

● „Din partea locuitorilor comunei Gîrla-Mare, judeţul Mehedinţi, care cu greu au ajuns la această mare adunare, o mică poezie :

Fraţilor nu vă lăsaţi
Noi sîntem cu voi
Mîine vom fi împuşcaţi
Vom muri şi noi.

De-om pieri pînă la unu
Pentru Libertate
Noi nu ne lăsăm deloc
Vom plăti cu moarte."

● „Fraţilor,
Sîntem un grup de profesori şi de artişti, aici, în mulţime, şi dorim să vă spunem cît sîntem de mîndri de aceşti oameni minunaţi, care s-au eliberat de teama de a spune ce gîndesc. După 40 de ani de tăcere şi de ruşine, adevărul trebuie să triumfe. Flămînzi şi umiliţi, sîntem acum **uniţi cu toţii !** Intelectuali alături de muncitori, profesori alături de elevii lor, artişti alături de sufletele tuturor, Fraţilor, sînteţi minunaţi şi vă iubim, sîntem aici cu voi, pînă la capăt. Libertate şi dreptate !"

● „(. . .) Sînt tată a doi copii, Ruxandra şi Florin, copii pentru care luptăm acum împreună. Să vă dea Dumnezeu puterea de a rămîne în fruntea noastră, pentru victoria finală împotriva călăului. Trăiască Frontul Democrat Român ! Pentru ajutorarea celor răniţi, din economii, mă alătur şi eu, şi ofer suma de 1 000 lei."

21 dec. 1989

● „Nicolae Ceauşescu, care se mai află încă la conducerea statului şi partidului, după ce a dat ordin ca oraşul Timişoara să fie invadat (. . .), după ce a dat ordin să se tragă în manifestanţii paşnici, care cereau înlăturarea lui de la conducerea ţării, după ce măcelul (. . .) a fost făcut, în după-amiaza şi noaptea zilei de 17 spre 18 decembrie 1989, în modul cel mai bestial cu putinţă, de o manieră proprie numai mercenarilor. Nicolae Ceauşescu, sub „nimbul" săvîrşirii unei odioase crime împotriva umanităţii, părăseşte ţara, plecînd în Iran, pentru a vizita o fabrică de covoare ; probabil, sau sigur, pentru împrospătarea cu covoare iraniene a casei numită de el „a republicii" — construcţie faraonică, făcută din sudoarea poporului flămînzit sistematic, inutilă şi hidoasă (. . .) Tiranul, se credea, a fugit, lăsîndu-şi „adorabila" soţie să săvîrşească premeditat un alt măcel, în ziua şi noaptea de 18 spre 19 decembrie 1989. Aceşti doi odioşi criminali (. . .) se reintîlnesc la Bucureşti, continuînd să aplice, după un sistem paranoic, cel mai teribil principiu al politicii lor — dezinformarea poporului ! Poporul este cu voi.

Cu voi este întreaga opinie publică mondială şi conducerile statelor civilizate din Europa şi din lume. Nu părăsiţi acest loc nici cu preţul vieţii, pînă ce dictatorul odios nu va demisiona, împreună cu întreg comitetul central, care, de fapt, l-a reales (. .) Poporul sînteţi voi, voinţa voastră este lege. Ceauşescu respectă numai legea nebuniei paranoice ! El nu are patrie ! (. . .) La mitingul de la Bucureşti, care a avut loc azi (. . .), organizat după principii ceauşiste mai puţin ştiinţifice, abia a început să cuvînte şi mulţimea l-a huiduit. Mulţimea este poporul ! (. . .) A sosit ceasul istoriei, al salvării naţionale. Voi l-aţi pornit ! Nu-l lăsaţi să se oprească ! Să rămînem aici (. . .) !"

22 dec., dimineaţa

● „Sînt dr. (. . . I.), medic specialist la (. . .). Doresc să aduc la cunoştinţă că întregul corp medical, de la profesori universitari la infirmiere şi studenţi (. . .), am fost, sîntem şi vom fi alături de popor, pînă la victoria finală asupra tiranului. (. . .) Jos Ceauşescu ! Trăiască Libertatea !"

● „La UJECOOP, în Piaţa Bălcescu, în spatele Catedralei catolice, un număr de circa 200 de funcţionari sînt ţinuţi cu de-a sila de preşedintele acestei unităţi (. . .). Acest om este un adept înfocat al ceauşismului, şi a propus chiar organizarea unei contra-demonstraţii. Face tot timpul liste de prezenţă şi ameninţă. Este un tiran şi un Ceauşescu în miniatură. **Rugăm** să vină un detaşament de **muncitori** care **să ne elibereze,** să putem să ne alăturăm grevei generale şi demonstraţiei. (. . .) Sîntem alături de voi, cu sufletul. Vrem să fim şi fizic, cu voi."

● „Tineretul şi populaţia comunei Periam sînt ataşaţi cu trup şi suflet oraşului martir Timişoara. La Periam, noaptea, au loc manifestaţii ale tineretului şi populaţiei din comună, la care participăm 1 000—1 500 de oameni. Populaţia comunei doreşte o conducere democrată, dreaptă, legi democrate, libertatea cuvîntului oricărui cetăţean, o presă nesofisticată şi o armată populară care, la nevoi şi la durere, în orice moment crucial, să fie numai şi numai de partea poporului, a mulţimii care este adunată azi, aici, în piaţa aceasta scăldată nu de mult în sînge. Tineretul şi populaţia comunei, pe care nimic nu îi va opri în drumul spre libertate, este cu voi. Trăiască România Liberă !"

CE VA FI MÎINE ?

(16 spre 17 decembrie '89)

Mă întorc acasă, cu maşina, dintr-un sat din Cîmpia Timişeană. E trecut de ora 22. La intrarea în oraş e linişte. În Calea Şagului e linişte. Pe toate străzile, pînă în piaţa Vasile Roaită, unde locuiesc, e linişte. Nici un semn, nici un indiciu că, într-un loc al urbei, s-ar petrece ceva deosebit. Şi totuşi . . .

. . . n-au trecut nici două ore, aflu de la fiica mea, de cînd, pe lîngă noi, pe strada 9 Mai, a tălăzuit o mare coloană de demonstranţi. Spre sediul Comitetului judeţean de partid. Ce strigau? Ce scandau? întreb. **„Români, veniţi cu noi!", „Libertate! Libertate!"** şi . . **„Jos cu Ceauşescu!"**. Pe moment, mi se pare incredibil, neverosimil. Cine erau? întreb iar. **Tineri. Am ieşit la geam şi i-am văzut. Tineri. Mulţi tineri!. . .**

Îmi îmbrac paltonul şi îmi pun în buzunar cele două pachete de ţigări pe care le aveam, de rezervă, în casă. Soţia mea mă roagă să nu plec. E atît de îngrijorată, de parcă m-aş duce la moarte sigură. Nu-i spun nimic. Ce i-aş putea spune?. . . Ies din casă şi cobor, cît pot de repede, scările, cele 88 de trepte, care, de data asta, am senzaţia că nu se mai termină . . .

În stradă, mă opresc şi ascult. Aceeaşi, acum descurajantă, linişte. Nici un trecător. Alerg pînă în dreptul orologiului floral, mă opresc şi ascult. E aproape ora 23. Oare, să se fi terminat?. . . Să se fi terminat totul atît de repede?. . . Pe partea cealaltă a străzii trece, pedalînd foarte încet, ca şi cum aerul ar fi vîscos, un biciclist, un om între două vîrste, cu aspect de muncitor ieşit din schimbul de după-amiază. Îl întreb dacă nu i-a văzut pe demonstranţi. Îmi răspunde morocănos: „Ce demonstranţi?! Eu n-am văzut nimic".

Aud, în sfîrşit, tumult de glasuri în spatele Poştei Mari, pe bulevardul Lenin. Traversez, aproape în fugă, parcul fără nume. (Cel amenajat după dărîmarea cazarmei „Transilvania"). Pe una din aleile principale, grupuri mici, bărbaţi şi femei, merg în aceeaşi direcţie cu mine. Desluşesc ce se scandează: **„Să nu vă fie frică! Să nu vă fie frică!"** Ajung coloana din urmă, mă caţăr pe gardul unei vile ca să văd cîţi demonstranţi sînt. Vreo 2500—3000 de oameni. Fruntea coloanei este, deja, pe podul Michelangelo.

La toate vilele pe lîngă care trecem luminile sînt stinse. Ferestrele, toate, închise.

Sînt, ca şi mine, destul de mulţi cei care însoţesc doar coloana demonstranţilor, Unii, în urma ei. Alţii, de pe trotuare. Noi, însoţitorii, nu scandăm şi ne uităm, din cînd în cînd, pe furiş, unii la alţii. Aş vrea să întîlnesc un cunoscut, un amic, un prieten. Să schimbăm două vorbe. Măcar două vorbe. Şi iată-l pe amicul **Victor Rudan**, arhitect. Sîntem, amîndoi, emoţionaţi şi bucuroşi, dar nu îndrăznim să ne exteriorizăm bucuria. Aflu de la el că manifestanţii vor să ajungă la căminele studenţeşti, să-i convingă pe studenţi să li se alăture. În cîteva minute, am şi ajuns la primele cămine studenţeşti, cele din apropierea Liceului de muzică. Precaut, rămîn în colţul primului cămin. Aştept să văd ce se va întîmpla, căci, mă gîndesc, căminele pot fi destul de uşor încercuite de satrapii securităţii, de miliţie, de armată şi, dintr-o asemenea încercuire, bine făcută, n-ar mai avea şanse să scape nimeni. Fumez ţigară de la ţigară şi, precum alţi cîţiva însoţitori, privesc spre bulevardul Vasile Pârvan, de unde, în orice moment, ar putea să apară camioanele cu trupe de intervenţie. Dar nu, nu se văd nici un fel de camioane, doar cîte o „Dacie" cu număr mic trece, pe lîngă noi, în mare viteză, ca la raliu. „Băieţii cu ochi albaştri, presupune cineva, au de lucru, acum au mult de lucru . . .".

Coloana de manifestanţi a ieşit dintre căminele studenţeşti, se îndreaptă spre podul Michelangelo: **„Studenţii sînt cu noi! Studenţii sînt cu noi!"** O parte din studenţii aflaţi în cămine s-a alăturat manifestanţilor. Îi ajung, iarăşi, din urmă. În faţa vilei în stil brâncovenesc (B-dul Lenin) un bărbat înalt, cărunt, îmbrăcat foarte îngrijit, îmi cere o ţigară. Ochii îi sînt înlăcrimaţi şi, în timp ce-şi aprinde ţigara, nu-şi poate stăpîni un tremur uşor al mîinilor.

Grăbesc pasul şi intru, cam pe la jumătatea coloanei, între demonstranţi. Nu sînt numai tineri. Sînt şi oameni mai în vîrstă, femei cu copii de mînă sau purtîndu-i în braţe. În dreapta mea, o familie: tata, mama şi doi băieţi: nişte puberi blonzi, cu feţe rotunde, radioase, strigînd din răsputeri: **„Jos cu Ceauşescu!"** În spatele meu, văd bine, un grup de muncitori tineri. De la „Electrotimiş". Într-un gest cam patetic, le strîng, cîtorva dintre ei, mîinile.

Din coloană ies cîţiva tineri şi culcă la pămînt, cu o uimitoare uşurinţă, panourile metalice cu lozinci ceauşiste din parcul fără nume. Mîndria şi obsesia fostului prim-secretar Ilie Matei, care, după cum se ştie, a împînzit două judeţe cu asemenea obiecte absolut inutile.

Am ajuns în centru. Fruntea coloanei se îndreaptă spre Catedrală. Clădirile impozante, blocurile, toate cu luminile stinse şi cu ferestrele închise (deşi, afară, e cald ca într-un început de aprilie). Mulţimea începe să scandeze, la adresa celor care, probabil, ne privesc de după perdele: **„La-şii! La-şii!"** Fără nici un efect. Fără nici un răspuns.

Strada dintre „municipiul" de partid şi cinematograful Capitol este închisă de trupele speciale ale securităţii. Credincioşii oşteni ai partidului ariviştilor (dotaţi cu scuturi, căşti de protecţie şi bîte strunjite) stau, nemişcaţi, unul lîngă altul. Nu li se deosebesc feţele şi parcă au fost confecţionaţi, toţi, la ştanţă. Cei din fruntea coloanei se apropie de ei, se opresc la vreo douăzeci de paşi şi mulţimea începe să scandeze: **„Fără violenţă! Fără violenţă!"** Cineva, într-un scurt moment de relativă linişte, strigă: **„Lăsaţi-i dracului! Să ne adunăm în faţa Catedralei!"** Scările Catedralei şi spaţiile din jur se umplu de lume. Un tînăr, aflat în faţa intrării în Catedrală, cere să se facă linişte. Este ascultat. **„Vom sta aici pînă dimineaţă,** spune, **şi, cînd se va face lumină, vom porni din nou demonstraţia!"** Se aude, din mii de guri, un murmur de aprobare.

Remarc, în mulţime, vreo trei „băieţi cu ochi albaştri". Bine tunşi, bine raşi şi cu acea expresie a feţei pe care li se poate citi — deformaţie profesională! — suspiciunea. Bluzoane de piele (de export) şi pantofi Otter. Se mişcă, cu un aer preocupat, dar străduindu-se să pară cît mai „de-ai noştri", dintr-un loc în altul, spre a reţine, conform, misiunii lor abjecte, fizionomic, pe cît mai mulţi dintre demonstranţi. Însă nu-i bagă nimeni în seamă. Oamenii se simt, pentru prima oară, solidari. S-au eliberat de teamă. Trăiesc, intens, voluptatea eliberării de teamă.

Ceasul de la Catedrală arată ora 2 şi jumătate. Nu se mai scandează, e un moment de reflux, ba chiar am impresia că, peste miile de demonstranţi, a coborît o rău prevestitoare linişte. Mă gîndesc, iarăşi, că toţi cîţi sîntem acolo, adunaţi în faţa Catedralei, am putea fi lesne împresuraţi. Şi acea bucurie imensă pe care am trăit-o se spulberă în cîteva clipe, lăsîndu-i loc fricii, o frică pe care nu pot să o înving.

Plec spre casă cu un sentiment nelămurit, tulbure, greu. Ce va fi mîine? Ce va fi?. . . Îmi vin în minte amarele cuvinte ale poetului Mircea Dinescu: „Dumnezeu şi-a întors faţa de la români".

Nu, îmi zic, pentru a mă autoîmbărbăta, Dumnezeu, dacă nu este surd şi orb, dacă nu este neutru, impasibil şi indiferent, **ACUM,** în această primă noapte a **REVOLTEI,** îşi va îndrepta privirile-i auguste spre noi . . .

Iosif COSTINAŞ

1 ianuarie 1990

martor ocular

FAȚĂ ÎN FAȚĂ

Luni 18 decembrie 1989 — Marea majoritate au venit la lucru. În secții se păstrează aparența atmosferei normale de lucru, dar oamenii discută, se agită, își povestesc. Mulți nu știu nimic, navetiștii află cu uimire că s-a tras în timișoreni, că sînt morți, răniți, dispăruți, arestați, „reținuți". Voci tari și voci șoptite. În birouri domnește o atmosferă apăsătoare.

La orele 11,00 sînt convocați la o ședință lărgită (trist termen), membrii Comitetului de partid, U.T.C. și Comitetului sindicatului, toți cei ce dețin funcții de conducere. Tovarășul Posa Constantin a venit special de la „județ" să „explice" ce s-a întîmplat și să „îndrume" activitatea. Toți cei prezenți trebuie să se întoarcă în colectivele din care fac parte și să informeze „corect", așa cum li s-a spus: „Huliganii, fasciștii, elemente corupte și retrograde au devastat Timișoara. Aflăm și despre László Tőkés, un fanatic religios care i-a ațîțat pe niște derbedei să atace, să prade, să pună foc . Au atras și copii în această acțiune. Toți erau beți, inclusiv copiii și femeile; s-au îmbătat cu băutura furată din alimentarele sparte. Au atacat și Județeana, dar să nu fim îngrijorați: toți cei ce au acționat acolo au fost prinși. Toți." Așa că se instituie „stare de necesitate". Se va scrie și la ziar (în ziarul în care dimineața căutasem toți un însemn cît de mic, o știre chiar și măsluită despre evenimentele de sîmbătă și duminică și în care — contrar celor afirmate nu a apărut nici marți nimic). Se interzice categoric orice gen de întrunire. (Curios, ședințele de partid s-au ținut tocmai pentru a se transmite minciuna pe care n-au avut nici măcar curajul s-o publice). Nu avem voie să mergem pe stradă în grupuri mai mari de 3 persoane. Se interzice circulația după orele 23,00, cu excepția celor care vin la lucru. La locurile de muncă disciplină! Să se combată toate „zvonurile". Nimic despre răniți, arestați, dispăruți sau morți.

Întorși la locurile de muncă, unii n-au nici măcar curajul să povestească ce li s-a spus. Alții „transmit" și întrebările încep să curgă. De unde atîția „fasciști", „huligani" și „bețivi" de toate vîrstele în Timișoara. O revoltă surdă își face loc în suflete, odată cu îndoiala și frica. Schimbul întîi se termină într-o atmosferă deosebit de încordată. „Explicațiile" și „indicațiile" mai mult au ațîțat în loc să potolească.

După amiază, obținînd greu un ton, telefonînd prietenilor, cunoscuților vorbim străveziu încercînd să aflăm ce se întîmplă în diverse cartiere ale orașului . Primim răspunsuri evazive și multe vizite. Apariția blindatelor sub ferestre sporește starea de tensiune. Vorbesc la Brașov și București. Liniște. Nu le spun nimic. Seara, noaptea căutăm febril la radio și televizor să auzim ce spun sîrbii, ungurii, Europa liberă, BBC-ul. Adormim spre dimineață, dezamăgiți: nu știu nimic din grozăviile petrecute, nu transmit nimic. Sîntem rupți de țară și de Europa.

Marți 19 decembrie. Din nou la lucru. Serviciului personal i se cere să întocmească imediat „prezența specială". Apoi se revine: absenții nominal, pe locuri de muncă. Apoi se revine la cererea securistului întreprinderii, cu o problemă „umanitară": cine este lovit, rănit, cui îi este rău, să se întocmească o listă, pentru a fi trimiși la „dispensar" și a li se da îngrijiri medicale. În secții nu se mai lucrează. La secția 200, în atelierele cu condiții grele de muncă (la Prese, Vopsitorie, Mase plastice, Galvanizare) sînt sesizate „prezențe" noi. Sînt luați la întrebări: cine v-a trimis?, cine v-a aranjat?, de ce-ați venit?

În jurul **orei 9,00**, în curtea întreprinderii apare un camion cu soldați înarmați. Mai tîrziu s-a aflat că veniseră să preia muniția. Prezența „armelor" în întreprindere echivalează cu o împușcătură. La secția 200 vestea dezlănțuie furia pînă atunci mocnită. „Să mergem să-i întrebăm!", „Nu lucrăm sub arme!", „Ce vor de la noi?!". Femeile izbucnesc și cheamă: „Să ieșim în curte!", „Să-i chemăm pe toți!", „Veniți cu noi!" Este chemat fostul șef al secției care s-a bucurat de respect. Încercările de a-i ține în secție dau greș. Femeile sînt în primele rînduri. Muncitoare tinere, unele studente la seral, femei în vîrstă cu mîini istovite, crăpate, cu fețe brăzdate de cearcăne adînci. În urma lor tot mai mulți bărbați. Trec peste amenințările cu procuratura, chiar și peste acelea că vor fi împușcați. Pe lîngă camionul cu oameni înarmați se scurge șuvoiul. Se văd pumni ridicați amenințător. Coloana străbate curtea îndreptîndu-se spre clădirea cu birourile conducerii administrative și de partid ale întreprinderii. Peste 1000 de oameni scandează „Conducerea!", „Iova!" (secretarul de partid). Vor să vorbească, să întrebe, să acuze, să ceară. Un autocamion și două motostivuitoare sînt transformate în tribună. Un amfiteatru viu se formează în fața clădirii administrative. Apoi, parcă simțind teama de dincolo de uși, mulțimea scandează „Fără violență!", „Fără violență!". Apar directorul și secretarul de partid. Îndeamnă oamenii „să se liniștească", „să-și reia activitatea". Se va discuta cu ei separat, la locurile de muncă. Mulțimea fluieră și huiduie prelung.

Deși cuvîntul grevă nu a fost scandat, greva generală era declanșată și instaurată în întreaga întreprindere. Între timp, mașina cu oamenii înarmați a părăsit incinta fabricii. În schimb, sosesc în mare grabă Radu Bălan, prim-secretarul județului, primarul Moț și Constantin Posa. Cîțiva aleargă și aduc stația de amplificare a sindicatului. Radu Bălan este înălțat pe un scaun. „Fără violență!", îl asigură mulțimea. Prim-secretarul vorbește la microfon și chiar poate fi auzit. Ni se explică sosirea cu gînduri bune, într-o perioadă mai grea. Intențiile bune. Dar, pentru aceasta, trebuie să ne întoarcem la locurile de muncă. Se va discuta cu noi organizat, pe grupuri. Dezaprobarea celor mulți zguduie văzduhul, făcîndu-se auzită pînă departe. „Aici, aici, cu toții" se scandează. În disperare de cauză, Radu Bălan notează într-un carnețel cererile umile ale unor femei ajunse în dreptul lui: „Vrem căldură", „Vrem carne", „Vrem ciocolată pentru copii" și ciorapi, chiloți, cacao, vată... Înșiruire dureroasă, jenantă, pe care conștiincios o înregistrează însuși prim-secretarul județului. „Bine. Vom lua măsuri. Acum întoarceți-vă la lucru. Vom discuta cu fiecare". Eternul divide et impera în variantă modernă. Și deodată, fără preambul, ca și cînd toate durerile și suferințele fiecăruia odată rostite s-ar fi unit, mulțimea se dezlănțuie: „Nu lucrăm sub arme!", „Afară armata din oraș!", „Unde-s deținuții?", „Nu sîntem huligani!" „Unde ne sînt banii?". „Vrem pîine pentru copii!", „Unde ne sînt morții?!" și apoi, unanim și hotărît: „Jos Ceaușescu!"

Pe podul de peste Bega ce leagă întreprinderea de Piața 1 Mai, s-au adunat oameni. La cele două porți ale întreprinderii apar tanchete. Cele două (aflate la poarta II care dă spre piață), își îndreaptă amenințător țevile spre curtea plină de oameni. Pumnii se ridică împotriva monștrilor de fier. Nu putem decît să-i huiduim. Îndemnurile de liniștire adresate de „oficialități" se sparg ca niște baloane de săpun. „Nu lucrăm sub arme", „Nu sîntem huligani", „Ucigașii". dar și „Armata e cu noi". Radu Bălan promite că nu se va trage în întreprindere. „Afară armata din oraș", se cere repetat. Prim-secretarul ridică neputincios din umeri. Are nevoie de un telefon pentru a „cere" retragerea tanchetelor. Mai departe nu depinde de el.

Mulțimea se îndreaptă spre Poarta II. Cîțiva cer deschiderea porții, unirea cu cei de pe pod. Li se explică că-i primejdios. Porțile trebuie să rămînă închise. Sîntem la noi acasă, în grevă. Aici, uniți, ne simțim puternici, în siguranță. E uimitor cu ce repeziciune o masă uriașă, aparent anarhică înțelege și se disciplinează. Radu Bălan telefonează chiar din cabina portarilor. Moț — se zice, este la cealaltă poartă. Tanchetele, în fine, se urnesc și încep să patruleze în jurul Elbei, ocolind întreprinderea prin străzile 13 Decembrie, Spl. Titulescu, Pop de Băsești, strada Gării. Nu mai stau cu țevile ațintite spre noi, dar huruitul șenilelor este prezent și apariția lor lîngă porți, ritmică. Cei trei reprezentanți ai puterii de partid sînt înconjurați de grupuri ce pun — se pare, după reacțiile celor interogați — întrebări incomode. Bălan, Moț, Posa, susținuți de secretarul de partid și cîțiva zeloși șefi de secție, cer reîntoarcerea la locul de muncă, căci „așa, nu se poate discuta". Mulțimea, divizată în grupuri mari, nu mai scandează. Își face loc o stare de relativă acalmie. Oare ce se întîmplă la celelalte întreprinderi? Nu se poate ști. Centrala noastră telefonică nu mai funcționează. Multe din telefoanele directe de asemenea sînt blocate. Tălăzuim de colo, colo, fără a ști exact ce va urma. Reapariția tanchetei în dreptul Porții II, redeșteaptă mînia cu atît mai mult cu cît ea se îndreaptă spre cei adunați pe pod care — în liniște — urmăreau acțiunile din curtea întreprinderii. Oamenii — bărbați, femei, copii — o iau la goană, ferindu-se din calea șenilelor distrugătoare. Și deodată, pe neașteptate, răsună primele rafale. Curtea este un urlet. Alte focuri și pe podul vidat de lume rămîn două siluete. „Poarta!". Prin deschizătură țîșnesc cîțiva bărbați. Se-ntorc cu o femeie grav rănită pe care — în grabă — o duc la Dispensarul ELBA și ne anunță că pe pod a rămas un băiețel împușcat mortal. 10—11 ani. Mașina directorului țîșnește spre dispensar pentru a duce rănita la spital; se aud și strigăte că vine salvarea. „Copilul!" Sub ochii noștri, care pur și simplu refuză în primul moment să creadă, corpul copilului este aruncat în Bega. Îl însoțesc țipetele și lacrimile femeilor din ELBA. Dumnezeule !, nu poate fi adevărat ! Și deodată ne dăm seama, conștientizăm fără putere de tăgadă că este adevărat, că avem morți — poate chiar acea incredibilă mie de care pomenea cineva cu cîteva ore înainte ,că avem răniți, că victimele sînt femei și copii nevinovați a căror identitate se caută a fi ștearsă, că toți cei întemnițați se află în pericol de moarte! Femeia este urcată în salvarea care pleacă fără a avea curajul să pună în funcțiune sirena. „Unde sînt? Unde sînt?" Cei trei reprezentanți ai puterii se pare că au dispărut mai demult. „Ucigașii! Ucigașii!"

Se discută în grupuri cele întîmplate. Se afirmă că din blindată s-a tras cu trasoare, că **femeia și copilul au fost împușcați de 2 „civili", cu pistoale sub haină.** Aceiași care au aruncat trupul copilului în Bega și care au încercat — n-am înțeles dacă au reușit sau nu — să arunce și poșeta femeii pentru a i se pierde și ei identitatea. Sînt îngrozită și furioasă, revoltată, dezlănțuită. Încet, încet, se pleacă pe poarta I. Curtea se golește. Este 14,30. Ieșim din întreprindere. Sîntem șocați de „liniștea" străzii. Cozi la carne, la aprozar. Oameni ce vin spre gară cu brazi în mînă. Mașini. Tanchetele au dispărut. Autoturisme. Liniște și pace pe Bulevardul 13 Decembrie și — în contrast — imaginea femeii și a copilului în suflet și minte. Pe podul dintre ELBA și Piață cîțiva indivizi dau foc nestingheriți unei remorci și unui tractor. Unde o fi dispărut tancheta? De ce nu-i oprește nimeni? Poarta II a Electrobanatului nu s-a deschis. Nu muncitorii noștri sînt huliganii incendiatori. Chem telefonic rudele din Brașov și din București. Trebuie să afle cît mai mulți. La rîndul lor prietenii îmi dau telefoane pînă ce tonul dispare. Toată după-amiaza și seara îmi vin în casă pentru vești. La 1 noaptea mă sună fratele din București. La ei este liniște. Nu se știe nimic despre Timișoara. Va transmite el la cîți va putea. Noaptea căutăm febril să auzim ce spune „Europa". Știri incerte... 1—2 morți... Încerc un fel de disperare. Dar și o mare și neștiută, pînă atunci, speranță.

Miercuri, 20 decembrie — punctuali la întreprindere, dar nu pentru a lucra, ci pentru a ne reuni. Nu ne-a spus-o nimeni. Am gîndit, am simțit și am reacționat toți în același mod, mînați de aceeași durere, de aceeași revoltă. Prin serviciul Personal, securistul și directorii solicită din nou prezența. Nu apucă nimeni s-o facă: marea majoritate a celor prezenți se adună în curte. Greva continuă. Nimeni nu se mai pierde în amănunte. Se scandează hotărît „Jos Ceaușescu!" Sosesc din nou Posa și Moț. Aproape sînt ignorați. Îndemnurile la „liniște" la „întoarcerea la lucru" nu sînt nici măcar luate în seamă, nici măcar fluierate.

Apar alte întrebări: ce se întîmplă la celelalte întreprinderi? Ce face I.M.T.-ul? Ce facem? Apar propuneri: „Să mergem în Piața Operei", „Să rămînem pe loc; aici sîntem apărați!"

Prima informație primită cu urale: **I.M.T.-ul e în grevă!** Au ieșit ca și noi! Înainte de blocarea Centralei telefonice ne parvin vești similare și de la alte unități. Se spune că sînt grupuri ce se îndreaptă spre ELBA, spre Piața Operei. Deodată, de pe pod, dinspre ELBA, de la gară, încep să curgă mii de oameni. „Veniți cu noi! Veniți cu noi!" Intrăm în mulțime. Mă uit după colegi. Șuvoiul, istoria însăși, se-ndreaptă spre Piața Operei. Scandăm odată cu toți cei cunoscuți și necunoscuți din jurul nostru „Jos Ceaușescu! Jos tiranul!", „Veniți cu noi!" și „Fără violență!". Trecem din nou prin dreptul gării și strigăm soldaților ce stau cu arma la picior: „Armata e cu noi". Sîntem parcă tot mai mulți. Tribuna este invadată de copii care ne aclamă. Apoi reintră și ei în rînduri. O luăm spre catedrală. Ne urcăm pe scări pentru a face loc coloanelor ce vin pe ambele bulevarde. Pe Victoriei, în fața cinematografului Capitol și a clădirii Municipiului sînt tancuri. „Armata e cu noi!", „Fără violență!" strigăm și ne oprim. Apoi tanchetele se pun lent în mișcare și încep să se retragă. Doi cetățeni ne strigă de la etajul I al Cinematografului. „Înainte ! Nu vă fie frică! Li s-a dat ordin să nu tragă". Invadăm strada. Apoi la stînga, cu tanchetele împodobite cu oameni, steaguri, flori, spre Piața Operei. Pătrundem primii pe lîngă devastatul magazin cu jucării. Privim în urma noastră. Fluvii omenești se scurg de peste tot. În cele din urmă, ostașii postați lîngă Operă se retrag și ei, după ce refuzaseră să îngenuncheze pentru morții noștri, cei știuți și neștiuți.

Sîntem tot mai mulți, tot mai puternici. Roata istoriei a pornit. Nimic n-o mai poate opri. Cei de la ELBA au trecut peste punctul mort ce-ar fi putut transforma momentul László Tőkés într-o baie de sînge adăugată celei de la Brașov de-acum doi ani. Iar astăzi Timișoara dă tonul revoluției către întreaga țară.

Adelina ELENA,
Întreprinderea Electrobanat
Timișoara

JOS TIRAN"
VREM DEMOCRAȚIE
BILEDU
RUTA
ASIL

Constantin Noica

În anul 1979, Margareta Vulcănescu s-a adresat cîtorva dintre reprezentanții „tinerei generații" interbelice, cu gîndul de a strînge laolaltă evocări semnificative despre personalitatea soțului său, Mircea Vulcănescu. Așa au luat naștere Trepte pentru Mircea Vulcănescu **de Mircea Eliade, precum și paginile lui Constantin Noica pe care le publicăm aici.**

Textul lui Noica a fost expediat Margaretei Vulcănescu împreună cu o scrisoare datată 2 iulie 1979. Spre sfîrșitul lunii iulie, un alt exemplar dactilografiat a fost trimis lui Constantin Floru, însoțit de o scrisoare prin care Noica îl îndemna pe mai vîrstnicul prieten să reconstituie, la rîndul său, timpul pe care îl petrecuse în preajma lui Mircea Vulcănescu.

Sînt poate inerente oricărei rememorări unele inexactități de detaliu. O semnalăm pe aceea privitoare la doctoratul lui Vulcănescu. Acesta a obținut diploma de studii superioare de doctorat în științe economice și politice de la Facultatea de drept din Paris, fără a-și susține teza de doctorat.

Paginile pe care le publicăm — și care le completează pe cele apărute sub semnătura lui Noica în „Almanahul literar" din 1984, cu titlul O amintire despre Mircea Vulcănescu **— urmează întocmai textul dactilografiat (semnat și corectat pe alocuri), care ne-a fost pus la dispoziție, în urmă cu cîțiva ani, de către Margareta Vulcănescu. Am confruntat totodată aceste pagini și cu textul aflat în posesia familiei Floru.**

Marin **DIACONU**

L-am ascultat întîia dată în iarna 1928-29, la A.S.C.R. Cred că am spus bine „l-am ascultat", în loc de „l-am cunoscut"). Cînd am ieșit de acolo cu prietenul A. Acterian, care mă îndemnase să viu spre a vedea un om deosebit, era și altceva decît omul deosebit care ne copleșise pe amîndoi. Un om, fie și deosebit, are un contur și o măsură. El n-avea măsură. Își spunea gîndul — atunci despre cîte un Părinte al Bisericii — și, în clipa cînd vroia să se oprească, venea ceva de dindărătul gîndului. Nu atît torentul de cunoștințe și gînduri era copleșitor, nu atît revărsarea, cît izvorul. Ceva din neștiutul spiritului nu înceta să se refacă. M-a izbit de la început acest adevăr din el, mai adînc decît el, și nu am întîlnit pe nimeni în viață cu atît de mult **rest** ca Mircea Vulcănescu.

În primele rînduri cînd l-am reîntîlnit, am fost surprins să văd că nu șovăie să stea îndelung de vorbă cu noi, atît de tineri și necopți cum eram. Era ca și cum ar fi avut nevoie de solicitarea nooastră. În realitate, nu reprezentam o solicitare pentru el, ci eram un pretext. Avea nevoie de alții. Am simțit-o ca o slăbiciune a sa, și poate că așa era. Trebuia să scoată la lumină, din zăcămintele sale, tot ce era îngropat acolo. Nu știa nici el care-i gîndul de dindărătul lui, cu atîtea lucruri învățate, altele doar presimțite, altele născocite pe loc. Avea ceva din ceea ce spunea Giucciardini despre Savonarola: cînd vorbea filosofie, părea că se naște din el. Despre aproape orice vorbea Mircea Vulcănescu, îți dădea sentimentul că se naște din el. Poate că vroia și el, cultivîndu-ne spre uimirea noastră, să știe ce știe. Dar teribil de mult îi plăcuse o vorbă a lui Nae Ionescu la examenul său. Profesorul îi dăduse bilă albă fără să-l asculte. Mircea insistase: „Vreau să mă ascultați". — „Dar de ce să te ascult?", îl întrebase profesorul. — „Ca să văd ce știu", răspunse Mircea. — „Tocmai de aia nu te ascult, ca să nu-ți închipui că știi ceva". replicase Nae.

Nu-și închipuia că știe ceva, și totuși știa. Dacă nu știa tot, **putea** ști, ca Pascal. (Într-un rînd ne spunea că s-a desfătat o clipă cu matematicile, și cred că desfătare era). Am admirat întotdeauna în Pascal geniul absolut, pe care l-am definit, după el, prin trei virtuți: să înțelegi ce vrei; să ții minte ce vrei (cum spusese Pascal către sora sa); să exprimi ce vrei. Mi s-a părut cîteodată că Mircea Vulcănescu era din aluatul acesta.

Ceea ce totuși îl trăgea în jos din absolutul său era și ceea ce îl prefăcea într-o binefacere pentru alții: capacitatea sa de a renunța la creativitatea activă pentru o formă de creativitate **reactivă.** Nu numai că-și putea obține gîndul său — deși din păcate nu avea întotdeauna pietatea ultimă față de sine —, dar îl obținea pe al altora. „Sărea în ajutor', uitîndu-se pe sine, ori de cîte ori vedea în jurul ei împotmolire. Era ca în legenda siciliană a tinereții fără bătrînețe, singura ce seamănă cu basmul românesc: tînărul sortit vieții fără de moarte întîrzie mai mult de un ceas, cît i se îngăduise, pe pămînt, spre a da ajutor unora al căror car se împotmolise.

Era chiar ceva uluitor și dezarmant pentru fiecare dintre noi: știa mai bine decît noi, uneori, ceea ce credeam că putem socoti problema **noastră.** Cînd Sănduc Dragomir i-a dat o pagină în legătură cu problema „oglindirii", Mircea i-a răspuns a doua zi cu cinci pagini în care învăluia problema în toate felurile. Cînd Gusti i-a cerut să scrie despre el în anuarul „Arhiva/pentru Știința și Reforma/Socială", a scris un studiu, **Sistemul Domnului Gusti,** care l-a făcut pe acesta, pare-se, să exclame candid în fața altora: „Am sistem! Am sistem!". Despre Nae Ionescu a scris o întreagă carte, tulburătoare la culme (mă tem că manuscrisul s-a pierdut), despre care, în clipa cînd ne-a citit-o, mi-am spus că l-ar fi mirat și poate pus în ordine pe Nae însuși, dacă se mai putea reface din incredibila lui descumpănire. Iar despre mine însumi, cînd mi-am făcut casa de la Andronache, a spus: „Dinu și-a adunat prietenii să construiască împreună o casă", adică exact ceea ce, nemărturisit, visasem.

Cita cîteodată vorba aceluiași Nae: „Ne plăcea să vedem un om căzînd". Dar lui însuși îi plăcea, dimpotrivă, să vadă oameni și situații închegîndu-se. Era cel mai extraordinar autor de **proiecte.** .Despre proiectul economic pentru estul Europei trimis Președintelui Masaryk al Cehoslovaciei, acesta avea să scrie Elenei Văcărescu: „Il a des traits de génie".) Putea la fel de bine să facă un proiect de grădină, de Stat, de joc, de Institut sau de ofensivă militară (a și scris un studiu excelent despre războiul din 1916). Dar pentru că nici oamenii mari nici cei mici nu aveau consistență, cum n-aveau situațiile din jurul său, le-o dădea el, oricăreia. Îi plăcea tot și se bucura de toate pentru că era în situația de-a investi cu sens totul. Nu se plătește, o atît de bună întîlnire cu lumea?

Nimeni nu s-a bucurat ca el de „Criterion", gruparea sortită să dureze numai doi ani a generației tinere. Tot ce se făcea acolo era lucrul făcut **plus** Mircea Vulcănescu. Comentariul său, în orele de cafenea, după întîlniri și conferințe, era de fiecare dată mai interesant decît ce se făcuse. În fapt, era ca un nou simpozion ținut de Mircea singur, cu vocile sale mai multe, suprapuse ca pe registrele unei orgi. Dar deși putea fi el însuși un simpozion, nu se grăbea să ia parte activă la toate și nici măcar nu se prefera. La un simpozion despre Husserl a avut modestia să citească el filele lui Ionel Gherea, care era prea timid spre a apărea în fața publicului. Dar le-a citit atît de bine, nuanțînd cu atîta meșteșug gîndurile rafinate ale autorului, încît a entuziasmat sala, ceea ce cu siguranță Gherea nu ar fi reușit. Pe Emil Cioran, cu **Pe culmile disperării,** el a fost cel dintîi care să-l îmbrățișeze, intuind extraordinara promisiune a tînărului ardelean de 21 de ani, care-și tîra existența prin cămine studențești și încerca să zgîlțîie din temelii lumea bunului Dumnezeu

De altfel, tot Cioran era cel mai bun partener de discuții prin cafenele. Pe Eugen Ionescu, care era pe punctul să nu capete premiul scriitorilor tineri, deoarece „les bien pensants" se opuneau, el l-a susținut și explicat atît de bine printr-un memoriu (care s-a păstrat), încît a trebuit să fie premiat.

Era inima și temeiul în grupul acela ce-și spunea „generația tînără", deși se manifesta în public cel mai puțin. Dacă Mircea Eliade era socotit „șeful" generației (dinainte de abdicarea ei de la pură cultură și pierderea în dezbinarea politică), Mircea Vulcănescu era cel care o legitima în adînc, așa cum a făcut-o în conferința despre generația tînără, ținută ca purtător de cuvînt al ei împreună cu Mihail Manoilescu, omul politic matur și doritor poate s-o anexeze politic. Cînd, puțin după aceea, Paul Morand a vizitat Bucureștii, despre care a și scris o carte, tînărul care avea să-i facă o impresie deosebită, cum o scrie în cartea sa, era tocmai el. Cu toții l-am fi ales pe el să ne reprezinte nu numai în fața generațiilor vechi sau a străinilor, dar și în fața oricărei instanțe și a Marelui Străin. Gîndindu-mă că l-aș alege pe Goethe să ne reprezinte, ca un Noe al timpurilor mai noi, înaintea bunului Dumnezeu, avea să-mi treacă prin minte și chipul lui Mircea Vulcănescu. Avea ceva de Noe în el. Ar fi știut să umple cum trebuie o arcă.

Cu toate acestea, nu rămînea ancorat în absolut. Dacă unii oameni politici voiau să ne anexeze (îmi amintesc de o masă dată la restaurantul Enescu de Octavian Goga tinerilor, cu gîndul de a-i atrage, masă în timpul căreia toți cei 25—30 de tineri, cîți eram, l-am lăsat pe Mircea Vulcănescu să poarte dialogul, căci îl purta strălucit), sau dacă politicul avea să destrame acea grupare, născută firește din dorința de afirmare și poate chiar ambiția unor oameni tineri, dar degrabă transformată într-o splendidă gratuitate a vieții noastre publice sub semnul culturii, totuși nu politicul îl făcea pe Mircea Vulcănescu să coboare din eterul culturii și al speculației ultime, pentru care el avea o vocație de teolog în același timp augustinian, tomist și bizantin, ci un impuls care mi s-a părut multă vreme de neînțeles la el, de neacceptat și numai admirabil pe linie de smerenie și supunere: impulsul de a **sluji.** Nu numai capacitatea sa de a intra în gîndul altora și de a-l salva îl trimitea în afară (n-avea creație proprie?, începeam să mă întreb), ci și convingerea că sîntem datori țării mai puțin cu afirmații personale, oricît de strălucite, cît cu o bună administrație.

Am fost uluit să văd că un om ca el, care ar fi putut face orice în cultura superioară angajată (Gusti și l-ar fi dorit succesor la catedră, așa cum ne-a spus-o singur, mai tîrziu) sau în cultura superioară liberă, se lăsa prins de administrativ și slujea, în sectorul acela economic atît de absorbant, de o parte, și de orb pe de alta față de tot ce este cultură gratuită. Cred că nu și-a dat doctoratul în filosofie, mulțumindu-se cu cel în drept și econo-

---

Șerban Foarță

Marți, 14 august '84, ora 11.

Un saint-bernard simpatic dar apatic, în ciuda (f)riguroasei cote de unamiepatrusute metri, — stăpînii căruia, în schimb, sunt, ca de obicei, franc antipatici — rivalizează-n Păltiniș cu d-l Noica! Omagiile cuvenite lui, care, prin simpla sa prezență, înnobilează și transcende locul ăsta, sunt confiscate, **malgré lui,** de acest straș/jnic șvițerian, inofensiv și clăpăug, — vocația căruia, aiurea (și, mai cu seamă, în cantoanele-i natale), va fi fiind cu totul alta decît futilitatea însăși, decorativă și mondenă, căreia-i e, aici, menit. Copiii, din spontană afecțiune, mamele lor, dintr-un snobism canin, bărbații, din virilitate, țin să-i întindă labamîna, să-l facă să se gudure, să zburde, interesîndu-se de sănătatea, de umoarea, de pedigriul și de propria-i... zveltanșaung, — fiind pe punctul, uneori, de a-i solicita autografe sau — de ce nu? — un interviu lătrat: făcînd din el, precît posibil, o bestiolă salonardă, un pechinez sau un loulou de Pomerania...

...E ceea ce ar face, de altminteri, — dacă puțin (un pic!) mai culturali — cu filosoful nostru însuși, care, deși „corupe tineretul" (de care-i, la răstimpuri, căutat), are o **Weltanschauung,** nu-i apatic (și ar putea să dea chiar interviuri), e nu mai puțin singur/singuratic decît acest exotic saint-bernard, — căci strămutat și el, ca și acesta, din „Alpii cugetării pure", la nu prea nietzscheeana cotă de unamieșinupreamulți metri.

Miercuri (ziua Ei), la prînz și după.

Îl urmărim din nou, de pe terasă, pe marele emul noichian. Saint-bernardul pare, azi, mai vesel, — aceasta, poate, datorită lesei înseși, în care-i, actualmente, priponit...

...Nu, totuși, „vesel" e cuvîntul, ci **activ,** — activitate datorată, zic eu, lesei; căci într-o stare de oțioasă libertate, de vacanță și **désoeuvrement,** suntem, în genere, pasivi, apatici și tot atît de inutil eterni ca zeitățile lui Epicur.

(**Paranteză:** e pentru ce, **aici,** țin un jurnal, — gen, pentru mine, inedit: o delicios de nouă lesă!)

(...)

Inopinata noastră întîlnire (de speța unui panic impact!) cu filosoful (dacă acela va fi fost chiar el: costum gri-tern, indiferent, cămașă albă și cravată roșu sumbru) a avut loc **eodem matutino,** pe-o adumbrită serpentină-n pantă.

N-a fost ca într-o pînză de Courbet!

Tendința mea (spontană, primsotieră, — și, vai, greșesc de fiecare dată cînd, din exces de scrupul, nu-i dau curs) era, deși nu mă cunoaște (nici, baremi, dintr-o biată poză, — cum eu pe dînsul), să-l salut: nu numai pentru că domnia sa va fi fost NOICA, dar că, la munte, șleaurile-s strîmte, iar trecătorii, îndeobște, rari; și orice întîlnire are, astfel, — acolo — sensul unei re-cunoașteri a speței cărei', încă,-i aparținem, căreia-i suntem, încă, datori un bunăziua...

...**Or, eu lăsat-am ochii în pămînt (Ea iscodindu-l, deopotrivă, pe filosof și orizontul!), — rușinați** ambii, pare-se, de faptul că, ziua precedentă fiindu-ne furată de vagi amici și îndelungi libații, suntem nevrednici (căci impuri, căci miasmatici!) de fie și un simplu salut fără urmări, de pînă și întretăierea, fortuită, a pașilor, debusolați, ai noștri cu aceia ai acestui Deus Loci!

Care (venind, pesemne, de la Schit) dispare pe un **Holzweg** reavăn, cu, după el, trei-patru cățelandri, — ce-i luaseră, 'naintea noastră, urma.

(**Deschid o altă, lungă, paranteză:** toți acești cîini, aici prezenți, au existat în realitate, — și, precît sper, mai latră încă! Ei: saint-bernard în scumpă lesă și ceilalți, anonimi plebei, ce-l însoțesc pe d-l Noica în, dublă, calitatea lor de, pasămite, clienți ai lui și afectuos-fidele umbre, sunt, așadar, strict autentici, — iar nu un ieftin truc retoric, nici vreun trucaj regisoral.

E drept că, în filosofie, rolul acestor patrupede nu-i, totuși, unul neglijabil. Ajunge să ni-i amintim pe Diogene și pe cinici, ca și pe stoicul Chrysippos, potrivit căruia și cîinele cunoaște — și practică — cutare mod al inferenței propoziționale: căci, dinaintea unei trifurcații, pe urmele, adulmecate, ale vînatului ce nu a luat-o nici pe întîiul, nici pe următorul, el, cîinele, se năpustește, fără examen olfactiv: liber, în fine, de trileme și de... trivialitatea lor, pe-al treilea și cel din urmă drum,

AMINTIRI DESPRE MIRCEA VULCĂNESCU

mie, tocmai spre a nu fi ispitit să trădeze administrativul. Mă întrebam iarăși dacă n-o face din slăbiciune; căci așa cum este mai ușor să desăvîrșești gîndul altuia decît să ți-l trezești și hrănești pe al tău, putea fi un fel de angajare pe linia de mai mică rezistență și aceasta de-a sluji, în loc de a te inventa și a inventa.

Dar Mircea Vulcănescu știa să prezinte cu atît mai cuceritor lucrurile cu cît ele îl desmințeau pe el în primul rînd. Eram vreo 10 tineri într-o după-amiază la el în Popa Soare și discutam ce anume trebuie să facem. **Cultură**, spuneau Mircea Eliade, Dan Botta și cu mine. Toți ceilalți, între care îmi amintesc pe Georgescu-Roegen, Pichi Pogoneanu, Costel Enescu și alții, care cedaseră de pe atunci administrativului, unii poate pentru că nu-și simțeau o chemare culturală, susțineau că trebuie să dăm țării o bună pătură de funcționari superiori. Cînd îl ascultam pe Mircea Vulcănescu susținînd aceasta, mi-era aproape rușine că intrasem adînc în ne-trebnicia culturală. Mai tîrziu, pe cînd ajunsese (doar) Subsecretar la Finanțe, avea să ne spună fără prefăcută smerenie: „Bunicul meu a fost agent fiscal la țară, tatăl meu a ajuns Secretar General la Finanțe, eu am urcat pînă la treapta de Subsecretar de Stat". Creșterea lentă.

Se supunea, așadar, și era ca și de necrezut că o natură de formatul acesta consimțea. Avea titanism în el, dar era un titanism blajin. Să nu fi avut creativitate?, mă întrebam încă o dată În orice caz, nu stătea sub **blestemul** unei idei creatoare, sub îngustimea ei. Nu-i plăcea — printre puținele lucruri care nu-i plăceau — un Hegel, poate tocmai pentru că acesta se restrîngea în jurul unei idei. Dar simțea că trebuie să fie ceva mai adînc în el, aș spune o dezordine mai mare și mai pozitivă decît o simplă lipsă, cea care îl ducea la supunere, poate și la credință. Mi se părea, și abia îndrăzneam să mi-o spun, că se supunea ordinii date pentru că îl încercase, ca pe puțini alții, marea dezordine a omului. De aceea putea pleda pentru Cioran și pentru Eugen Ionescu — sau pe un alt plan pentru Léon Bloy și Charles Péguy, deși îi desmințea pe toți în faptă. Dar cînd îi evoca la Paris, la un restaurant bun, pe ultimii doi, în compania lui Cioran și într-o convorbire mai sclipitoare de amîndouă părțile decît tot ce mi-ar fi oferit intelectualitatea franceză, **știam** că nici o dezordine a profeților nu clintește pentru el o piatră din Parisul sau Versailles-ul inimii sale. În Parisul revoluționar Mircea Vulcănescu ar fi asaltat toate Bastiliile, dar ar fi apărat, ca ambasadorul suedez, regimele și palatelor lor.

Pînă în ceasul cînd aveam să înțeleg natura excepțională a dezordinei sale, vedeam că trec anii și el nu intră în ordine pe măsura sa adevărată. Făcea desigur, la Oficiul de Studii al Ministerului Economiei, rapoarte „geniale", pe care însă mă întreb dacă oamenii le luau în serios măcar cît președintele Masaryk: aveam din cînd în cînd ecouri de la neobișnuitul seminar de etică pe care-l ținea ca modest asistent, pe lîngă catedra lui Gusti; ne urmărea și ne judeca prietenește pe toți (romanele lui Eliade, poeziile lui Dan Botta, traducerile mele filosofice, unde-mi găsea nu numai greșeli dar și întorsături „franceze" de vorbire); era o mare **prezență** printre noi, dar undeva și o dureroasă absență, sau mai degrabă o evaziune. Și totuși, ce impresionant **devenea**, asimila, se maturiza în toate, netrădînd nimic din sărăcirea treptată a celor ce trăiesc din reușitele timpurii.

Merita să trăiești ca să fii Eckermann-ul unui om ca acesta. Cu excepția creației, totul sporea în ființa sa spirituală. Cînd l-am regăsit pe Nae, după întoarcerea lui din recluziune, și mergeam lunile seara la el la cină, cu Mircea Eliade, părintele Alecu Popescu, Costică Floru și Virgil Bogdan, discuția era purtată de Mircea Vulcănescu, iar noi toți, inclusiv profesorul, mai stins acum, eram figuranți fericiți.

Din strania împletire pe care o simțeam în ființa sa între libertate ultimă și supunere, între infidelitatea prin idee și fidelitatea prin consimțire, se năștea ceva incomparabil: un fel de dans al spiritului. În ziua înmormîntării lui Nae, în casa lui Eliade unde ne adunasem toți cei apropiați, cărora nedreptatea morții timpurii ni se părea cu atît mai revoltătoare cu cît știam bine că profesorul nu-și dăduse măsura nici în cultură nici în viața publică, ne-am trezit dintr-odată înseninați de amintirile lui Mircea Vulcănescu despre el, cu scene ca aceea a examenului la care nu vroise să-l asculte. Nu suferea [illegible]. Poate suferea mai mult, căci era [illegible] a Eliade și Floru, a căror imagine despre Nae ca profesor și om data din anii socratismului pur ai profesorului. Dar transfigura totul, sub grația evocării. Era un adevărat dans al spiritului, și dans la propriu avea să fie cînd Cella Delavrancea ne-a chemat, ca foști elevi ai prietenului dînsei, să ne cînte la pian un **Preludiu** de Bach în care i se părea că vede portretul lui Nae. Mircea s-a ridicat din fotoliu, la capătul execuției, și a spus: „Poate că nu trebuie cîntat așa, ci mai degrabă așa" — începînd, cu neverosimila grație a trupului său de peste o sută de kilograme, să schițeze un dans care, în clipa aceea, ni s-a părut că interpretează pe Bach mai bine decît orice pianist.

În anii ce au urmat, care erau și anii războiului, mi-a fost dat să mă apropiu cu adevărat de el. Făcusem, sub patronajul său, o asociație filosofică la care se țineau zi de zi seminarii sau lecții de greacă, și simțeam că el suferă să stea în Minister în loc să discute la nesfîrșit cu noi. În cele două numere din „Izvoare de filosofie", anuarul asociației, el era cel care dădea, alături de postumele lui Nae, contribuția originală. A publicat în primul număr studiul despre augustinism și tomism, **Două tipuri de filosofie medievală** (datat plin de fantezie: 1928—1942), din care desprindeam cu interes cît spirit scolastic bun era în omul acesta al marei dezordini; apoi, în al doilea volum, a publicat admirabilul studiu-conferință **Dimensiunea românească a existenței**, fără lecția căruia, poate, n-aș fi scris niciodată **Rostirea românească.** Începeam să edităm cursurile lui Nae, iar în timp ce eu mă grăbeam să le public pe toate 14 așa cum erau, el ne reținea, pe C. Floru și pe mine, în lungi ședințe serale, cîntărind fiecare cuvînt al celor patru cursuri ce aveau să fie editate. Nu pot uita bucuria cu care ne-a dovedit într-o ședință, pe la orele 2 noaptea, că în loc de „lumii" trebuie să fi fost în lecție „luminii". Meritau oare cursurile — ținute liber, nerevăzute niciodată și editate în general atît de corect de D. C. Amzăr — o atentă filologie de text? Mircea Vulcănescu nu [illegible] unea problema: dacă făceam un lucru, trebuia să-l facem bine, chiar dacă risca să rămînă incomplet, cum a și rămas. Eram ca teologii din Bizanț în preajma căderii, dar fervoarea și acuratețea lui ne făceau să uităm că sîntem sub vremi. La capătul lui 42, cînd începea să fie limpede totul pe linie istorică, ne-a comunicat că i-au rămas în buget 6 milioane lei disponibili și că se gîndește să propună înființarea unui Institut de cercetări filosofice. Era exact ce visasem pentru cultura noastră și pentru cîțiva dintre noi, rebeli „școlii". Dar în clipa aceea ne-a apărut drept ceea ce era: un pas de dans.

Între timp istoria se rostogolea mai departe și el comenta evenimentele cu un ochi rece, de expert al războiului. Spre sfîrșitul acestuia ne-a transmis că Ică Antonescu vrea să depună bani în Elveția pentru a salva vreo 200 de intelectuali tineri. „Eu nu voi pleca", a adăugat. Cum era să plecăm noi? Și cum era să plecăm fără **el?** Dar el avea ceva de făcut în continuare, în timp ce în noi totul începea să fie suspendat. El avea de apărat ce mai putea fi apărat. „Am salvat de la nemți două vagoane de aur", mi-a spus într-o zi cînd schimbarea nu se produsese încă. Firește că pe urmă au luat rușii cele două vagoane. Dar el își făcea datoria.

Cîteva luni după aceea, cînd știa bine că este amenințat ca fost și actual demnitar, a început să ne cheme la Direcția Vămilor, unde revenise, spre a discuta Hegel. Nu putea fi vorba de discuție, căci el făcea alergie la tot ce este „fluiditate" hegeliană. Dragomir spunea un lucru pentru hegelianism, el aducea în replică cinci contra-argumente. Din nou „teologizam", și era admirabil. Dar era perfect lucid în ce privește situația sa și a altora, iar într-o zi, după o discuție, să spunem, cu privire la ierarhiile îngerești în opoziție cu dialectica hegeliană, ne-a dus într-o odaie alăturată, a ridicat capacul unui cufăr plin cu dosare și ne-a spus: „aci sînt toate piesele justificative pentru cuvîntul meu de apărare în procesul ce mi se va face".

Avea să-l rostească, și el există. L-am citit cîndva și am simțit că admirabila apărare pe care, făcîndu-și-o sie o făcea de fapt țării în rezistența față de impactul german, era în gol. O știa și el. Cîndva îmi povestise despre podul făcut de nemți peste Siret, într-un punct unde bătrînii locului le spuneau că va fi luat de ape. Nemții l-au făcut, și a fost luat de ape. Dar ei **credeau** că podul lor va ține, pe cînd Mircea Vulcănescu nu spera nimic, în clipa aceea. Trebuia făcut un pod, o arcă. Trebuiau făcute bine.

* * *

Am căutat îndelung, după ani, în lăzile rămase la ai săi, pline cum erau de lucrări schițate, note, proiecte, traduceri, toate bine clasate. Speram noi prea mult de la el? Nimic din ce a rămas nu-i dă măsura. Chiar dacă genialitatea lui nu era activă ci reactivă, cum o simțisem de la început, ar fi trebuit să fie „altceva" acolo în lăzi. Dar mi se pare, acum, că nu creativitatea i-a lipsit, de orice fel ar fi fost ea, ci **voința de creație.**

N-a fost în ordine. Nimeni nu este în ordine, dar cîțiva uită de aceasta — și creează. El n-a uitat. N-a fost în ordine, ca acei Părinți ai bisericii sub magia cărora îl întîlnisem prima dată, singurii gînditori **liberi** să spună orice și să vorbească despre scandalul lumii. Vedea cu ei dezordinea inimii, a gîndului și poate, în unele ceasuri, a firii însăși, **în numele unei ordini de nedescris și de nerostit. În acest sens** a fost teolog, dincolo de tot ce a putut face în viață; dar cuvîntările teologului s-au îngropat în inima sa.

Fragmente dintr-un pseudojurnal

— ceea ce înseamnă, așadar, că va fi judecat într-astfel:

Primum, aut secundum, aut tertium; sed non primum, nec secundum, ergo tertium.)

A treia zi, la 10, în barul „Teleferic".

D-l Noica e mai mult decît minunea, punctul (turistic) de atracție: **clou**-ul, „bomba", acestui Păltiniș fără valoare (căci geologicul în sine nu e una, — nici d-l Noica,-n fond, păltinișan!). El este o perpetuă ispită (pentru, firește, inși de teapa noastră).

Cum nu puteai/nu se putea, pe vremuri, să treci prin Weimar sau Ferney fără a face, din curiozitate, din curtoazie sau bonton, cînd nu, mai rar, din pură admirație, o vizită lui Goethe sau Voltaire, — tot astfel, azi, în Păltiniș, d-lui Noica. — E rezultatul, dacă vreți, al unei exiguități teritoriale (Păltinișul neavînd lățime!) și/sau al unui minim demografic: un Voltaire într-un Paris de un milion, un Goethe într-un burg dens populat, în termitiera unei **Hauptstadt** (dar tocmai descentralizarea germanității feudale va fi făcut obligatorii pelerinajele acestea, — la Weimaruri mărunte, dar hiperglorioase), ar mai fi fost aceștia, oare, tot pe atîta de magnetici, de absolut „inevitabili"?...

...N-am resimțit, niciodată, în capitală, irepresibila nevoie (ea presupune o vocație, — și, nu o dată, e o șansă!) a hagialîcului/discipolatului noichian (cu toate cele două-trei somații ale cutărei blonde egerii). — De ce am, totuși, sentimentul unei culpabile demisii că, la doi pași de el, nu-l caut, — ca pe indubitabilul senior, și al acestor climaterice domenii, și al „noocrației necesare"?!

Altminteri, ne rotim, de fapt, — aici — în jurul filosofului, mereu, — fie și dacă, exclusiv, cu gîndul (căci Păltinișul **nostru** e unul noicocentric!). — O știam, de altfel, **a priori**, adică din momentul însuși în care Ea, la O.N.T., avînd, prin iunie, să aleagă între Borșa (?), Valea lui Liman (?) și Păltinișul unei vechi, a ei, vacanțe, optase pentru d-l Noica!

E pentru ce, timid dar obstinat, ea, Evamia, mă îmbie, și azi, să mușc din prohibitul fruct. „Dar eu, cabrîndu-mă, îi spun, n-am filosofică dantură. Nimeni n-a încercat cu dinții, totuși, un glob din Pomul de Crăciun. Iar pentru mine, unul, d-l Noica n-are savoare, — numai strălucire: un personaj feeric și exsanguu!"

(Deschid o nouă, și cernită, paranteză: știrea morții dragului Virgil are să dea, cîteva ceasuri mai tîrziu, alt curs acestor foi quasi-frivole, — schimbîndu-le definitiv culoarea[1].)

17 august, entre chien et loup.

În așteptarea despărțirii iminente și, într-un fel, absolutorii de, tot mai vitreg, Păltinișul ăsta (în care — nedisciplinați, cum zice Ea, — n-am rezistat nici șapte zile), de pe balconul greu de ploaie, care ne dă o falsă perspectivă (nu una, totuși, de privilegiaturiști!) asupra inșilor de jos, privim (cu moartea lui Virgil în suflet) șoseaua umedă și neagră, — pe care, escortat, și astăzi, de familiarele lui umbre, meditabund (și abătut?), privind în jos, nu neglijent, dar fără vreo preocupare de, anodină, o vestimentație care-i asigură **incognito**-ul, „masca" („Și totuși, poartă ghetre...", zice Ea, — „...care-l apără, zic eu, de frig!), apare, dintre suluri de ceață și brădet, trecînd la pas, spre Poștă, filosoful, — ca o chemare (fără, azi, ecou) la ordinea severă de la care, vechi „cal de circ", iar nu „de curse"[2], eu nu fac, iată, decît să mă derobez.

Ea dă să-mi vîre-n gură o ultimă zăbală, să mă căpăstruiască, să-mi dea pinteni, — încît, ca o ripostă zdrrrobitoare la noua-i, injonctivă, tentațiune, îi arunc, ca pe un **Vade retro** (cabotinesc și, totuși, sincer, — căci... atavic): „Aveți pe dracu-n voi!".

Noica dispare. Ne rămîne nostalgia.

---

[1] Cf., în „Orizont"-ul din 28.IX.84, **Fragmente dintr-un pseudojurnal.**

[2] În legătură cu acest **distinguo**, cf. Gabriel Liiceanu, **Jurnalul de la Păltiniș**, p. 131.

Un contestatar: LUCIAN PINTILIE

Pentru cinefilii și iubitorii de teatru din România, LUCIAN PINTILIE este un nume de primă mărime. În anii '60, într-o perioadă de relativă liberalizare, cînd Faraonul nu avea timp să „vegheze“ și asupra fenomenului cultural românesc (preocupat fiind de consolidarea poziției sale politice), Lucian Pintilie s-a afirmat atît ca regizor de teatru, cît și ca autor a două filme de referință : Duminică la ora 6 **și** Reconstituirea. **Ultimul, datorită incisivității și caracterului său contestatar, a fost retras, la scurt timp de la premieră, din rețeaua cinematografică. În teatru, după ce diverși „tovarăși“ au vizionat** Revizorul, **într-o punere în scenă care viza cultul personalității și totalitarismul spre care, sub privirile noastre blajine, tindea Faraonul, Lucian Pintilie a fost considerat persona non grata. Ba mai mult,** Liviu Ciulei, **care girase acest spectacol, a fost înlăturat de la conducerea teatrului** „Lucia Sturdza Bulandra“. **Lucian Pintilie a fost nevoit să lucreze în străinătate (spectacole de teatru și de operă) și, spre sfîrșitul anilor '70, printr-un adevărat miracol (asupra căruia vom reveni), a filmat, la București, după un scenariu propriu (inspirat din opera lui Caragiale),** De ce trag clopotele, Mitică ? **Au trecut, iată, mulți ani de la terminarea filmărilor, însă filmul acesta nu a mai ajuns pe ecrane. Toate demersurile, către forurile „competente“, toate insistențele regizorului au rămas zadarnice.**

În legătură cu ecranizarea De ce trag clopotele, Mitică ?, **publicăm o scrisoare de protest a lui Lucian Pintilie adresată lui Ilie Rădulescu, fost secretar al C.C. al P.C.R.**

Am omis cîteva pasaje (scurte) ale scrisorii, care ni s-au părut, AZI, mai puțin semnificative. Am omis, de asemeni, formula de adresare „Stimate tovarășe secretar“.

La ora cînd am dat spre tipărire aceste rînduri, Lucian Pintilie nu revenise în țară. Dar sperăm din tot sufletul că se va întoarce, cît de curînd, înlăuntrul culturii românești.

Iosif COSTINAȘ

Buna mea credință, care a stat întotdeauna la temelia excelentei mele sănătăți morale, mă obligă să cred că nu sînteți defel informat asupra chipului samavolnic și prostesc în care trepăduși intermediari, funcționari de carton, procedează cu filmul meu **„De ce trag clopotele Mitică ?“** — inspirat din opera lui I. L. Caragiale.

Această procedură este fără precedent — fără precedent chiar în anii sumbri ai „obsedantului deceniu“ —, atît de fără precedent, încît explică îndelungata mea tăcere, reacția mea întîrziată.

★

Cît poate dura un asemenea abuz, nu numai scandalos, dar și grotesc, mă întrebam cu acea curiozitate pe care întotdeauna am avut-o în fața monștrilor, cine poate proteja un asemenea abuz pentru ca el să supraviețuiască, și dacă nimeni nu-l protejează, căci nu există prost sau nebun să protejeze un astfel de abuz, cum de supraviețuiește și cîte zile poate, mai poate el, supraviețui, căci există o limită, îmi ziceam eu, cea a Bunului Simț sau a Legilor Țării, care ar putea inhiba extinderea (...) distrugătoare a abuzului transformat în aberație.

Ei bine, nu există o asemenea limită!

Aberația nu piere de la sine ; nedenunțată public, aberația are insolența de a cere statut legal.

Trezit din îndelungata-mi ataraxie, am procedat, azi, la denunțul public.

Manifestînd încredere în forurile competente, eu încep denunțul public printr-o escaladare.

Prima treaptă a escaladării sînteți dumneavoastră. Restul treptelor nu le cunosc. Doresc să nu fiu obligat să le urc, imaginîndu-mi, pentru folosul personal și comun, o altă utilizare a energiei mele de creație.

Dar de va fi nevoie, le voi urca — cu un calm exemplar, cu desăvîrșire nepăsător față de consecințe — pentru a comunica opiniei publice românești (în care, în ultimă instanță, eu cuprind și pe președintele țării) toate detaliile privitoare la acest abuz (...).

Să trecem, pe scurt, la fapte. Elocvența lor mă va scuti, pe moment, de detalii — pe care, de altfel, prefer să vi le comunic personal —, căci cu greu îmi imaginez că nu veți dori să-mi vorbiți după ce veți primi scrisoarea mea.

În ziua de 19 iunie a.c. (1981 n.n.) se organizează, pentru Consiliul de conducere al Casei de filme nr. 1, o vizionare sută la sută a materialului filmat la filmul **„De ce trag clopotele Mitică?“**, după opera lui I. L. Caragiale. (Mai este nevoie să spun că în acest stadiu de prezentare nu există post-sincron, zgomote, muzică — nimic altceva decît bandă de imagine și bandă de sunet ghid, că filmul, deci, se află nu numai într-o fază de lucru, dar încă într-o fază crudă, în care abia își caută structura și că, deci, e setos de sugestii inteligente ?

Le așteptam cu nerăbdare, le aștept și azi, în continuare).

Pînă la această dată, de 19 iunie, materialul a fost, oricînd, la dispoziția Consiliului de vizionare. De cîte ori aceste vizionări au avut loc, ele au prilejuit cea mai delirantă admirație. Cel mai greu de oprit în elanul său entuziastic a fost, întotdeauna, cel care, prin jocurile sorții, devenise, între timp, director în perspectivă : **Marin Teodorescu.**

La sfîrșitul vizionării din 19 iunie, Marin Teodorescu, înțepenit de noul său statut, constată că protocolul democratic nu este îndeplinit.

„Sîntem jumătate minus unu !“ exclamă, salvat, Marin Teodorescu, inaugurînd, în acea clipă, o mizerabilă politică de struț stagiar, care așteaptă, cu capul în nisip, venirea numirii sale de struț director plin.

A fost întotdeauna un mister pentru mine de ce pentru o ticăloșie atît de simplă, o lașitate oarecare, e nevoie să se invoce principii atît de nobile, al democrației, bunăoară, cînd, iată, cîteva secunde mai tîrziu, mărturisirea sa limpezea totul : „Trebuie să-l vadă tovarășul Potîngă“ (fostul dumneavoastră șef de cabinet, dacă nu mă înșel, care, de altfel, se recuza pentru a doua oară de la vizionare).

Din acea clipă a debutat jocul infernal, primejdios al minciunilor, al abuzurilor.

Materialul filmului a fost confiscat — ca un manuscris furat de pe masa de lucru —, depus la Casa Scînteii. Acest fapt, cel puțin în faza în care se afla filmul meu, este fără precedent în analele filmului românesc.

O notă a fost imediat trimisă de Casa de filme și C.P.C. Buftea (director C. Pivniceru), prin care se interzicea continuarea lucrului, o notă perfect pleonastică, filmul era doar sechestrat, nu ?

Această notă condiționa realuarea lucrului prin două elemente :

1 — întoarcerea mea de la Paris ;
2 — înmînarea din partea Casei de filme a unei hîrtii conținînd obiecții, sugestii de refacere.

Argumentul așteptării regizorului de la Paris reprezenta o minciună grosolană.

Am anunțat în repetate rînduri că abandonez obligațiile mele din străinătate și descind în București în clipa următoare înmînării „hîrtiei cu obiecții“.

La 17 iunie sosesc la Paris ; echipa anunță, verbal și în scris, sosirea mea.

Tăcerea care a urmat și **urmează** de atunci confirmă grosolănia minciunii inventate.

Să vedem, acum, și ce e cu a doua condiție a reluării lucrului : faimoasa notă cu „indicații“.

În ziua de 23 iunie, a avut loc vizionarea cu tovarășul Potîngă. Tovarășul Potîngă a plecat spre ascensor cu (un mers și) o expresie foarte ermetică. Nu s-a putut deduce nimic din această expresie ermetică. În zilele următoare s-au făcut alte vizionări, acompaniate de cîțiva colegi regizori.

Limbajul lor a fost la fel de codat ca expresia ermetică a tovarășului Potîngă : „Vrem să vorbim direct cu colegul Pintilie“.

(Colegul Pintilie a sosit în țară pe data de 17 iunie și nu a avut pînă azi privilegiul să i se vorbească).

Ce mister, ce legămînt secret, ca în „Divanul persian“ sau „Flautul fermecat“, pecetluia (...) buzele acelora care vedeau filmul și care trebuiau să dea încuviințarea, nimic altceva decît încuviințarea ca filmul să fie terminat și, astfel, să-și apere în chip onest șansele sale la eternitatea culturii românești ?!

Acestea erau reacțiile individuale, dar cea responsabilă, colectivă, dar nota, faimoasa notă care trebuia să apară, limpezitoare, cîteva zile după vizionare ? Unde este nota ?

(...) știți cîte zile au trecut de atunci, de cînd Marin Teodorescu a rostit, cam pe la ora prînzului, memorabilele cuvinte : „Sîntem jumătate minus unu ?“ 64 (șaizeci și patru) de zile, tovarășe secretar ! ! !

Șaizeci și patru de zile în care echipa n-a lucrat, dar, bineînțeles, a fost plătită, 64 de zile care au făcut practic imposibilă predarea filmului în cadrul anului financiar, nepredare ce va atrage sancțiuni de sute și sute de mii de lei, 64 de zile în care mari actori români și-au anulat concediile, așteptînd, zi de zi, să înceapă post-sincronul, 64 de zile de bîrfe, de calomnii, de climat de panică, de indignare și perplexitate publică.

Și, mai grav decît orice, 64 de zile în care conducerea Casei de filme, C.P.C. Buftea (director C. Pivniceru) nu au mai catadixit, de la un moment dat, nici măcar să mai simuleze, să mai mintă, să practice clasicul truc birocratic : „Veniți mîine“.

Disprețul autocratic față de legi, față de opinia publică, enormă caricatură a democrației invocate la început, s-a substituit minciunii mărunte : abuzul s-a transformat în aberație.

(...) îngăduiți-mi să vă întreb foarte omenește : ce credeți că se urmărește ? să se împingă totul, discret, spre neantul uitării ? (Ceea ce, de fapt, se încearcă acum, după tehnica „se pune capul în pămînt și se neagă existența obiectivă a lumii“).

★

Să i se creeze — după partitura lui don Basilio —, un climat catastrofic prin procese de intenție, interpretări răsturnate, deturnări de sensuri, identificări parșive (de genul „știți la ce se referă el aici ?“), în așa fel, încît filmul nu va (mai) fi văzut acolo unde trebuie, opinia să fie **aprioric** formată ?

Să se mizeze pe un scandal „tip Pintilie“, în care un gest de-al lui, total, radical, să pună, prin provocarea unei iritări, însăși existența filmului în discuție ? Eroare. Pentru că, de această dată, nu voi proceda radical, ci **metodic.**

Să se tergiverseze la infinit, contîndu-se pe prezența mea discontinuă în țară, legată de contractele mele în străinătate ? Eroare. Răbdarea mea (...) este și ea infinită.

Să-l continue altcineva? Perfect posibil, dar, atunci, îl și semnează altcineva. Asta e cea mai proastă soluție (sau, mă rog, cea mai proastă e prima, soluția struțului). Și atunci, ce rămîne de făcut ?

Adică, credeți că e ceva calculat, dirijat, o cabală, să zicem, sau pur și simplu o manifestare naturală, spontană, dar dezorganizată, de prostie, lașitate și ticăloșie ? Ceva așa, cum să zic eu, ca o pisică azvîrlită de (niște) gospodari puturoși din ogradă în ogradă, și care, din salt în salt, face ocolul satului, dar care ajunge, la urmă, tot în punctul inițial, adică în prima ogradă (...).

De această pisică nu se poate scăpa decît îngropînd-o. Chiar nu are nimeni curajul să îngroape pisica moartă ?

Haideți să admitem că filmul meu este un rebut ideologic. Știți foarte bine că el poate fi înmormîntat fără ca măcar să se probeze că această ipoteză este o enormitate.

★

Dar, cineva trebuie totuși să spună : filmul este un rebut ideologic. Casați-l! Sau, filmul este o capodoperă. Să ne bucurăm cu toții ! Sau, filmul nu este nici așa, nici altminteri, nu se face nici o gaură în cer dacă-i dăm drumul. Sau, lăsați să se termine filmul și, după aceea, să-l judecăm. Lăsați filmului acest drept elementar de a se constitui, de a exista. Nici o sentință — nici de capodoperă, nici de rebut —, nu e justificată atîta vreme cît nu este terminat. Dacă sîntem capabili să-l ajutăm, s-o facem. Dacă nu (pentru că sîntem blocați fie de incompetență, fie de lașitate), să n-o facem. Dar să nu oprim, luni în șir, un film (...) pentru că sîntem bîntuiți de prezumții bolnave, de idei fixe și, finalmente, incapabil de a exprima o opinie, fie ea de orice culoare.

(...) ce altă soluție credeți că au la îndemînă Casa de filme, C.P.C. Buftea (director C. Pivniceru) ?

Să încerce să sugereze că acest film, care a costat 9 milioane și jumătate, nici n-a existat, că a fost așa, ca un vis rău și, într-o complicitate generală,

(...) NU CREDEȚI CĂ TREBUIE SĂ-L TERMIN ODATĂ ȘI, DUPĂ ACEEA, SĂ FIE JUDECAT ORIUNDE ȘI DE CĂTRE ORICINE VA DORI ?

(...) scrisoarea mea, iată, e puțin mai lungă decît am bănuit. S-ar putea ca o absență trecătoare, sau o preocupare familială, sau una de stat, sau o amintire neplăcută să vă împiedice să citiți cu maximă atenție tocmai fragmentul final.

Această scrisoare constituie un document pentru cultura românească, de aceea îmi îngădui să vă îndemn spre un spor de atenție și reflexiune.

Nu mă adresez bunăvoinței dumneavoastră, ci judecății dumneavoastră. Dovadă că nu încerc să vă captez bunăvoința va fi faptul că vă voi aminti ce s-a întîmplat acum aproape zece ani.

Ați prezidat ședința în care Liviu Ciulei a fost dat afară din funcția de director al teatrului „Lucia Sturdza Bulandra“. Teatrul „L.S.B.“ era, la ora aceea, unul dintre cele mai bune teatre ale Europei. (Mai bine de) nouă ani au trecut de la acea ședință, și oamenii care o povestesc și își aduc aminte de modul în care Ciulei a fost dat afară plîng de umilință și tristețe.

Ce a urmat, știți foarte bine ! Praful și pulberea s-a ales din teatrul Bulandra. Șocul general al interzicerii „Revizorului“ a fost ca un șoc atomic — radiațiile sterilizante s-au resimțit ani în șir.

Ce s-a întîmplat cu Ciulei, cu Pintilie ? Cei doi, care au construit profilul artistic al teatrului în deceniul al șaptelea ? În țară, Ciulei a mai încercat, cîțiva ani, să salveze demnitatea acestui teatru care, odinioară, uimea Europa. Încercările (lui) s-au rărit cu timpul și iată-l, astăzi, (...) triumfînd în Statele Unite, îndeplinind exact funcția, dar exact aceeași funcție, din care în România fusese (știți foarte bine cum) înlăturat.

În ce mă privește, informații despre activitatea mea în străinătate nu se pot culege din presa românească, unde totul a fost sistematic cenzurat, chiar telexurile agențiilor străine, bunăoară, anunțînd Agerpresului premiul primit de filmul meu la Cannes, film (...) făcut în Iugoslavia. (Este vorba de **„Salonul numărul 6“**, după Cehov n.n.).

Dar bogate și precise informații despre chipul în care este apreciată, astăzi, contribuția mea la cultura franceză contemporană, mai precis ce înseamnă în Franța numele meu, le pot obține funcționarii dumneavoastră direct de la cea mai autorizată sursă : Ministerul culturii din Franța (...).

Iar, în țară ? Doisprezece ani de prohibiție, de penitență plătită pentru **„Reconstituirea“** (Astăzi, citat ca film de referință în organul central al partidului, „Scînteia“).

„Vraful de scenarii ce-mi frînge-n două planșeta biroului a început să putrezească“.

„Cine răspunde pentru toți acești ani furați creației ?“.

„Ce-i doresc filmului **„De ce trag clopotele, Mitică ?** — nimic, absolut nimic, decît o viață normală. Și o naștere normală, dacă s-ar putea“.

— iată fragmente, cam patetice, spicuite, la-ntîmplare, dintr-un interviu acordat de mine revistei **„Echinox“**, interviu, bineînțeles, nu vă neliniștiți, interzis în ultimă instanță.

Am invocat, fără sfială și fără strategie, calitatea dumneavoastră de prezident al ședinței în care Ciulei a fost dat afară, pentru că, din punct de vedere moral sînteți cel mai bine plasat ca să reconstituiți și să apreciați nu numai consecințele catastrofale ale acelei decizii, dar și condițiile scabroase din care s-a născut.

Gîndiți-vă cîtă subversiune, cîte legende de foileton de duzină, cîtă imaginație de maculatură pot, toate, încăpea într-un film, pentru simplul motiv că e **sechestrat** ; cîtă excitație, cîtă calomnie, cîte intrigi vodevilești, dar primejdioase, cîte mici, dar și mari turnătorii, cîte cancanuri stupide stîrnește el de acolo, din dulapul metalic de la Casa Scînteii, în care l-a ferecat cu o centură de castitate vigilența lui Marin Teodorescu.

Cîți „voaioriști“, trăgînd cu coada ochiului prin gaura cheii, nu fabulează extaziați o întreagă pornografie politică de scandal !

Nu a fost și **„Revizorul“** victima unui asemenea folclor politic de mahala, care a devastat viața artistică a spectacolului ?

Astăzi se pregătește un climat identic, de bîrfă joasă, imundă — dar cu mai mult elan al distrugerii, cu o mai sfruntată nerușinare !

Cîtă vreme, pentru numele lui Dumnezeu !, trebuie să mai suport pe umerii mei, pentru simplul motiv că sînt viguroși, povara dublă a filmului și a calomniilor pe care le stîrnește, a operei de artă și a acestui mizerabil folclor politic de mahala, care mi se agață ca o tinichea, deliberat sau din tîmpenie, de orice mișc, fac, produc ? Farsă sinistră !

Sînt plictisit și revoltat de această farsă care nu se mai sfîrșește. Vreau să fiu judecat după filmele mele, nu după caricatura fabricată din rea credință de detractori sau iresponsabili, de funcționari metamorfozați în scaune.

★

În sfîrșit nădăjduiesc că m-am exprimat clar pentru ca, în ultima clipă, normalul, raționalul să fie recuperat.

Oricum, în ceea ce mă privește, după 12 ani de prohibiție, îmi veți îngădui, cred, să-mi apăr — de va fi nevoie —, pînă la ultima picătură de energie, nu spun filmul, căci el se va apăra singur, ci dreptul **elementar** de a-l termina.

El nu îmi aparține mie, ci culturii românești. Contractul prin care m-am angajat să-l apăr e ireversibil și semnat, de multă vreme, la cel mai înalt nivel, acela al spiritualității românești. Restul sînt mofturi.

22 august 1981

DE CE TRAG CLOPOTELE, MITICĂ?

● Scenariul unui film interzis

Casa de filme nr. 4

— scenariu literar —

După genericul, foarte simplu, apare insertul următor :

SIMT ENORM ȘI VĂZ MONSTRUOS

I. L. Caragiale

(din Grand Hôtel Victoria Română)

Speluncă mizerabilă pe Podul Gîrlii. Atmosferă amestecată — străvechi, rîncede reziduuri orientale (cerșetori cu fețe mongoloide) — reziduuri apusene neasimilate (pești, apași fără autenticitate).

Conviețuiesc deci, în lumina vînătă ce începe a pătrunde în „bombă“, șalvarii lui Anton Pann și redingotele bine nădușite, dubioase, imprumutate, din „Misterele Parisului“, figurînd astfel — din început — o lume carnavalescă, înainte chiar de a se angaja jocul de măști, *freneticele deghizări ce vor urma.*

Pampon joacă conțina în mare maestru ; palmele sale înaripate, independente parcă față de corp, manipulează cărțile cu grație, fermitate, viteză uluitoare — trucul nu poate fi prins — adversari, auditoriu lăcrămează de efort, privirile îndobitocite se încrucișează pentru a surprinde ceva inteligibil în virtuosul balet — pe masă e un purcoi de bani — nu, e imposibil ! — Pampon e imbatabil azi.

Acum a terminat. Paradoxal, figura lui nu are nimic dintr-un triumf vulgar. Chipul lui e de oțel, spălat de transa operei de artă pe care tocmai a încheiat-o desăvîrșit.

Tensiune. Liniște. Admirația înfrînților e mai puternică decît deziluzia lor.

— Ei, fir-ar a dracului să fie ..., elogiază, nu înjură unul dintre ei.

Pampon, cu același chip neschimbat trage cu amîndouă brațele purcoiul spre el, începînd să orînduiască bancnotele și monezile, meticulos, după format și înrudire.

Operațiunea de selectare e contemplată cu aceeași admirație, căci virtuozitatea lui Pampon continuă ca o umilire prelungită ...

Timid se aude o voce subțire, tremurată.

— Hai, nea Iancule, să mai facem un rînd, unul singur, să n-am parte și după aia, gata, pă la cășile noastre.

Pampon nu răspunde ; tihnit și elegant, pune ordine în haosul bănetului.

— Hai, nea Iancule, nu fi zău omu' dracului, insistă vocea mai iritată.

Pampon îl privește greu — dar calmul manipulării e netulburat.

— Lasă-l, intervine un munte de om, popa Matache, lasă-l în voia lui, și popa scoate din antiriu un țîr uscat pe care îl sfărîmă cu bolovanul lui de palmă, dar proptindu-l nu de masa unde Pampon și-a clădit castelele lui de băncuțe, ci de una învecinată (popa respectă geniul de cartofor „merchezul“ lui Pampon).

— Să nu te bucuri — geme cu ură neascunsă nenorocitul ... Cîștigi la conțină, dar ce folos ! Noroc la cărți, nenoroc la amor !

Și fraza sună ca un blestem și Pampon o clipă are o șovăială în aranjarea banilor. Și un fulger azvîrle privirea lui în direcția nenorocitului care, ignorant de punctul cel mai sensibil al onoarei lui Pampon, începe a rîde provocator.

Ochii lui Pampon se întunecă și mai teribil. Trece acum la depozitarea banilor în buzunare felurite, după un cod al lui anume, mai are doar un fișic de băncuțe. Iată-le, le pune în buzunarul de la pantalon, săltîndu-și puțin cracul, căci pantalonii sînt prea întinși pe picior și prin acest gest el înlesnește lunecarea, în timp ce nenorocitul rîde, și experimentează tot felul de inflexiuni sfichiuitoare pînă în clipa în care, ca un plumb, ca o pasăre de pradă, cade palma lui Pampon asupra carotidei lui.

Apoi Pampon îl ia pe îndelete și cu o enormă ușurință de gît și începe să-i ciocănească capul de muchea mesei — profesional și fără ură — în același ritm de meseriaș, ca și cum nu ar vrea să îl pedepsească pentru insolența lui, ci doar să-i schimbe forma capului de care este nemulțumit.

Cînd îl abandonează, nenorocitul se prăbușește moale pe podea ; Pampon mai aruncă o privire pe masă, mai descoperă o băncuță fără valoare, borteliță, o ia și pe aceasta tacticos și o bagă în buzunarul de la ceas (pesemne o lăsase intenționat acolo ca să-și încheie foarte teatral scena sancționării impertinentului) ; face un semn de salut colectiv, se îndreaptă spre ușă, dînd o nuanță de lentoare stupefiantă și de măreție simplă fiecărei mișcări. Se oprește în prag. Cată în urma sa. Fixează din nou cu privirea sa grea taraful lipit într-un colț.

— Voi veniți cu mine — zice el.

Taraful îl urmează la comandă — și cu spaimă, și cu bucurie.

Pampon a dat în această scenă deci impresia de forță și bărbăție colosală. Cum ne vom juca noi în timpul filmului cu această imagine, și cum o vom mai demonta și topi — bucată cu bucată — în focul delirului pasional de care Pampon, ca și ceilalți, aproape toți ceilalți, vor fi posedați ! ! !

Surîzînd încet, Pampon e legănat de brișca ce-l duce spre casă. Pe capră, lîngă muscal, taraful. Sfîrșit de martie ghețos, sumbru. În lumina rigidă se descifrează mahalaua. Case, gunoaie, cîmpuri, totul amestecat sub o pojghiță de promoroacă ; rîul Colentina nu s-a dezghețat încă.

— Podu-i rupt, ce facem ? întreabă muscalul.

— Trecem peste gîrlă, zice fără șovăială Pampon.

— Nu trecem, avem copii, nene Iancule — se vaită țiganii.

— Trecem, ordonă imperial Pampon.

Caii lunecă pe gheață, brișca derapează, toate acestea îi produc o plăcere extremă lui Pampon.

Colentina se sparge sub greutatea lor. Dar apa e mică și scena care ar trebui să aibă măreția din Alexandru Nevski e mai degrabă lamentabilă. Brișca se luptă să iasă din apă și reușește ...

Pe un sloi care lunecă încet la vale, Pampon, ținînd strîns înlănțuiți de el pe cei doi țigani, îi bagă în sperieți.

— Cîntați, ciorilor.

Plîngînd de spaimă, lunecînd și răsucindu-se în jurul axului sloiului, taraful cîntă.

Defilează astfel în fața noastră bordeie nenorocite, maidane, din nou cîmpuri pline de gunoi etc. Se aud sirene de fabrici (primele fabrici din țara noastră) ... ; șiruri de mogîldețe care se îndreaptă spre lucru. Mahalaua poartă deja semnele unei timide fecundări industriale. Aici, pe malul Colentinei înghețate, înmuiată de primele semne ale primăverii, începe această zi nebună și tot aici se va sfîrși peste 24 de ore.

(Toate aceste prime imagini ale filmului și în special scena crăpării gheței, nu trebuiesc defel dezvoltate sau descrise mai pe îndelete — avem de a face cu un soi de prolog concentrat *care anunță sec imaginile — cu atît mai mult cu cît tentația cinematografică e enormă, iar rostul scenelor — cum se va vedea în timpul desfășurării filmului — e mai degrabă* boicotarea, parodierea unui anume tip de virilitate balcanică, *model literar, desuet, pitoresc și, pe deasupra,* terorist).

Pampon deschide cu precauții infinite ușa casei lui de la mahala. Pășește în vîrful picioarelor. Apa clefăie în cizme. Aprinde o lumînare să deslușească mai bine — lumina e vagă încă, înșelătoare. În pat Didina — dezgolită — trup și chip de angelă mormăie dulce prin somn cînd o mîngîie raza lumînării.

Chipul lui Pampon se topește de duioșie. Începe să se dezbrace. Din cizme îi curge apă. Se șterge cu un prosop pe picioare. Își caută cu lumînarea papucii, presoarul de mustăți. Scapă ceva pe jos, provoacă un zgomot oarecare — corpul angelic al Didinei mișcă în somn.

Pampon încremenește îngenuncheat lîngă pat. O privește îndelung. Din nou lacrimi duioase îi năvălesc în ochi.

Un copil visînd îngeri — asta sugerează Didina și el își apropie mustățile enorme de lăbuța de heruvim a Didinei.

Didina scîncește sau surîde în somn ... Pampon simte o clipă nevoia să-i cînte un cîntec dulce de leagăn sau să-i îngîne niște vorbe dulci, dar spre surprinderea lui, poate din pricina efortului de a nu fi auzit, de a realiza o melodie interiorizată — din el iese mai degrabă un horcăit. Își drege glasul și spune încet, șoptit ...

— S-o las să doarmă ; cînd o vedea mîine c-am cîștigat trei poli ...

Continuă apoi să-și caute, pipăind cu mîna, presoarul de mustăți și astfel aparatul panoramează în detaliu peste toată acea lume de obiecte intime ale Didinei, răspîndite cu tulburătoarea ei neglijență lîngă pat, amestecate cu tot soiul de broșuri anarhiste (Didina — „nihilistă“ din București — așa suna denumirea Didinei în prima listă de personagii redactată de Caragiale). Prima oară, în lunecarea lui și-n mîngîierea „desuurilor“ Didinei și a scoarțelor opărîte, pătate ale lui Kropotkin, aparatul nu observă două hîrtiuțe căzute, pe jos, lîngă picioarele mesei ; nici a doua oară nu le sesizează ; a treia oară se fixează însă asupra lor și de acolo nu se mai mișcă bănuitor. În cadru apar degetele groase ale lui Pampon. Bilețelele, împreună cu lumînarea sînt trase spre fața lui. Chipul lui e invadat de o neliniște mistică. Silabisește textul biletului. Privește spre Didina. Îl mai silabisește o dată ... Din șoptirea lui, albă și înghețată, noi nu vom percepe decît fragmente ... „Mangafaua ... miercuri la Ploiești ... foarte rău bolnavă ... am poftă să-i tragem un chef ... a ta adorată Mița“. Din nou privire perplexă, idioată spre Didina. Din nou răsuflarea liniștită de copil care a mîncat tot grișul cu lapte înainte de a spune rugăciunea ce premerge somnului ; trupul dezgolit, inocent, puful auriu, suav de pe brațele ei ce strălucește la lumina lumînării. Muzică.

Pampon izbucnește într-un hohot de plîns, — pe care însă îl strivește, îl sugrumă. Sunetele ce provin din suferința ce se cere exprimată și voința bărbătească de a o stăpîni — sunetele acestei bătălii interne — sînt de un năucitor, măreț, imprevizibil efect tragi-comic.

Didina, care e întoarsă „pardon cu fața la perete“ profită de poziția ei, ascultă geamătul de bou înjunghiat al lui Pampon, cu ochii mari, deschiși, temători. Să se trezească sau să nu se trezească, e dilema ei ! ! ! Dar dacă Pampon nu se stăpînește și va urla și mai tare somnul ei nu devine incredibil ? Pampon însă, mușcîndu-și buzele, își domolește plînsul care-i scutura umerii. Apoi feroce începe să se îmbrace la loc.

(fragment)

Gabriel Liiceanu

MALADIILE DE DESTIN

Este adevărat că odată cu specia umană survine în istoria lumii o imensă noutate, **o nouă stare,** o deschidere, o surpriză și un risc. Sînt acestea proiecții ale libertății insului? Sau, mai degrabă, ale libertății **din** ins? Faptul că proiectăm, că alegem și că ne propunem țeluri preexistă naturii noastre individuale, constituind-o **din afara** ei. În realitate ,sîntem, ca inși și ca specie umană, pătimitorii propriei noastre libertăți, eroii — victimele sau răsfățații — unui elan care ne-a alcătuit și care, trecînd prin noi, ne depășește hărăzindu-ne acestei libertăți. În loc să opunem naturii libertatea, e poate mai potrivit să spunem că, în cazul omului, libertatea a devenit natura sa. Libertatea e legea naturii **în om,** e felul **nostru** natural de a fi. Omul e locul de întîlnire al datului natural cu datul, **tot natural,** al libertății sale. Și dacă natura se transfigurează în noi (ca libertate), ea se transfigurează totuși **ca natură.**

De aceea, secvența „de depășit — de atins", prin care se manifestă libertatea, și prevalența ei asupra limitei interioare, nu reprezintă decît expresia mersului naturii între entropie și plenitudinea divină. **În acest cadru de referință lărgit, destinul nu mai apare ca pură faptă a libertății, ci ca figură coerentă a „puterii de viață" care transformă viețile umane în simplu prilej.** Dacă natura sau spiritul infinit nu cunosc odihna, atunci destinul, libertatea și secvența „de depășit — de atins" sînt simple parafraze ale dinamicii universale care se **satisface în mod suprem în lumea omului.** Ca agent al destinului și ca pacient al propriei sale libertăți, omul nu face decît să se supună acestui impetus dirijat. Zbuciumul care însoțește parcurgerea secvențelor „de depășit — de atins" reprezintă modul său de a se conforma dinamicii universale, deci libertății care a devenit legea naturii în noi.

Dar se distribuie libertatea, așadar puterea parcurgerii secvențelor „de depășit — de atins", în mod egal în pacienții ei? Așa cum natura nu este aceeași în toate exemplarele unei specii, ea reușind în chipuri felurite în fiecare exemplar în parte, la fel, ea nu izbutește, luînd chipul libertății, să se distribuie în același grad în fiecare individ uman. Excelența unui destin sau mediocritatea lui, măreția sau nimicnicia nu pot de aceea să stea sub merit sau sub blam, ci numai sub generozitatea sau inclemența cu care natura s-a distribuit, ca libertate, în om. Tocmai pentru că potențialul dinamic al fiecărei vieți cade în afara alegerii noastre, noi nu avem același elan al depășirii și aceeași intuiție a posibilului, nu ne putem fixa și atinge țeluri la fel de dificile. — Această inegală distribuție a libertății este premisa îndepărtată a **maladiilor de destin.**

Spre deosebire de „crinii cîmpului" și „păsările cerului", care nu se pot abate de la țelul care le-a fost fixat — singurul pe care au să-l împlinească —, omul se poate amăgi, poate aprecia greșit, poate rata și poate trăi visînd necontenit triumfuri interzise. Căci dacă omul poate rămîne la normalitatea unui destin, conformîndu-se gradului de libertate cu care a fost înzestrat, el poate, la fel de bine, să nu se conformeze lui, să-și evalueze greșit capitalul de libertate sau să nu se împace cu puținătatea lui. În această capacitate de a greși și în această incapacitate de a accepta rezidă posibilitatea maladiilor de destin. Iată de ce alături de sănătatea lumii, alături de toți aceia care — eroi sau umili, excelenți sau de rînd — trăiesc în **adevărul** destinului lor (frumusețea sau adevărul unui destin nu provin din excelență, ci din calma asumare a premiselor lui), se deschide zona vastă a vieților care, practicînd o retorică falacioasă a posibilului, reflectă o inadecvare la resursele de libertate conferite. Din lumea celor care se amăgesc că e în ei mai mult decît li s-a dat sau a nemulțumiților cu ce li s-a dat, din această lume înzestrată inferior și care înalță pe un surogat de libertate iluzia unei libertăți sporite, din această lume veleitară care vrea să se muleze pe lumea excelenței, din această lume în care cresc zadarnicele visuri ale omenirii, în care domnește falsul, ignorarea sau minciuna de sine, chinul năprasnic al izbînzilor inaccesibile, nefericirea, sfîșierea, invidia, resentimentul, asuprirea de sine și asuprirea celorlalți — din această lume populată de patimi se nasc maladiile de destin.

LENEA, RATAREA ȘI BOVARISMUL

Ratarea decurge din duelul nefericit cu limita care te desparte pe tine de tine însuți. Ceea ce înseamnă că ratarea nu se poate naște decît într-un univers care este populat de prejudecata faptei și în care **promisiunea** se însoțește cu **așteptarea** împlinirii ei. Dar cum orice faptă — și mai ales aceea care urmează să dea socoteală de „sensul vieții" și de împlinirea lui — presupune o **ieșire din sine** către scopul propus, sistemul constitutiv de limite interioare trebuie depășit în vederea obținerii unei noi identități. Într-o lume în care omul se definește prin alegere, promisiune și faptă și în care „tot ce e mai bun" în el se află mereu dincolo de el (într-o depărtare care trebuie atinsă pentru ca „împlinirea" eului să fie confirmată), contestarea permanentă a limitelor interioare devine regula acestei lumi. Destinul meu se află mereu dincolo de mine, în actualizarea a ceva care deocamdată nu e decît posibil. De aceea, împlinirea acestui destin presupune un raport de adecvare cu posibilul propriu. A nu rămîne **sub** posibilitățile tale — a depăși, așadar, limita care desparte ceea ce faci de ceea ce ai putea face mai bun — înseamnă a merge în întîmpinarea propriului tău destin. Ratarea apare, deci, prin întîrzierea indefinită sub o limită care nu-ți revine de drept; ea este o boală cronică a nedepășirii, o maladie de destin. Creditul pe care-l oferă ratatul este **promisiunea.** Posibilitatea ca el să îi amăgească pe ceilalți și să se amăgească pe sine vine tocmai din faptul că promisiunea nu poate fi niciodată un credit. Promisiunea nu este decît un avans al împlinirii, o aluzie a ei. Or, ratatul consacră aluzia și retrage ulterior avansul împlinirii. Din clipa în care s-a convins pe sine și pe ceilalți că realizarea ființei lui depinde de împlinirea unei promisiuni care îi stă în puteri s-o împlinească, ratatul este ființa care își ratează **esența.** Esența lui e neatingerea esenței. El devine o ființă căzută din transcendența propriului său scop, din esența sa de ființă mișcătoare.

În acest univers agitat de mișcarea necontenită către țeluri situate dincolo de noi, lenea, în schimb, aduce cu sine cultul nemărginit pentru limita interioară. Leneșul trăiește înfășurat hrisalidic în urzeala infinită a propriilor sale limite. Pentru că lenea e starea desăvîrșită a ființei noastre nemișcătoare, nici o limită nu-l poate despărți pe leneș de el însuși. El **este ceea ce este din capul locului,** el **este** propria lui limită și instalare definitivă la adăpostul ei. El renunță la atingerea oricărui scop din chiar clipa în care și l-a propus. Dar pentru că lenea este jubilația permanentă resimțită în fața imobilismului propriu și, de aceea, perpetuare nesfîrșită a lui, leneșul nici nu ajunge să-și propună vreun scop în afara acestui imobilism. Și tocmai pentru că din economia lenei orice „dincolo" este absent, leneșul nu ratează niciodată. Fiind separat de orice scop care ar anula menținerea în repaosul infinit, leneșul **nu are** ce rata. Prin cea mai măruntă trădare a esenței sale imobile, leneșul ar ajunge să reitereze ratarea în forme degradate. Lenea apare cu adevărat abia cînd voluptatea repaosului devine **necondiționată,** cînd ea nu poate fi negociată în numele unui scop a cărui atingere ar presupune recursul la mișcare. În felul acesta, leneșul își înfrînge limita tocmai prin refuzul de a o depăși. El este liber în fața limitelor sale tocmai pentru că se complace în ele ca într-o dintotdeauna dată împlinire sau pentru că le ignoră ca limite, de vreme ce ignoră depășirea lor ca o condiție nerentabilă sau umilitoare de atingere a unui scop. De vreme ce **orice** preț pe care **trebuie** să-l plătesc pentru a obține ceva este resimțit ca ridicat, în lene nu se manifestă decît respectul suprem pentru propriul meu imobilism. Leneșul e paradigma împlinirii fără efort: el **reușește** tocmai în măsura în care nu face nimic. Ca erou al stazei căzut în inadecvarea mobilității universale, leneșul este un recidivist al paradisului **după** cădere, un insurgent al eternității în condițiile finitudinii.

Dar în loc să fie muzealizat ca memento al unei esențe pierdute și ca argument pentru regăsirea ei, leneșul devine victima hărniciei fără repere. Desigur, leneșul nu se poate sinucide, pentru că, eliberat de tensiunea dintre veleitate și stază, el este veșnic împăcat cu sine. În schimb, el poate fi omorît pentru că ceilalți nu se împacă cu el, pentru că — turbulent al marii gălăgii — el aduce cu sine zvonul și sfidarea **altei** lumi. Erou al lumii repaosului (sub regnul căreia agenții destinului ar fi declarați bolnavi), leneșul este bolnav numai prin relativitatea sistemului de referință. Acest aristocrat al lumii parmenidiene se lasă ucis în numele unei teoreze care denunță relativitatea hărniciei și o primejduiește în chiar esența ei. Leneșul care acceptă să meargă la spînzurătoare rămîne astfel în chip sublim fidel esenței sale și moare demn, scăldat în voluptatea repaosului absolut, pe care nici o altă dorință nu l-a putut tulbura și față de care nici o tranzacție nu a fost cu putință.*

Ca și ratatul, leneșul își transformă limita interioară în „destin". Dar cîtă deosebire între cei doi! Făcînd astfel, ratatul își confirmă esența ca nerealizare a esenței, pe cînd leneșul este din capul locului în armonie cu ea: în vreme ce ratatul nu **face ceea ce ar fi putut face**** (abia în felul acesta devenind ratat), leneșul face întocmai și fără **încetare ceea ce vrea și poate să facă,** adică nimic. Dacă într-un caz monumentalizarea limitei este resimțită ca prilej de frustrare și ca permanent coșmar, în celălalt, izolarea în limitele proprii este gustată cu rafinamentul nobil al celor care nu au nevoie pentru a supraviețui decît de ei înșiși. Ea nu generează plictisul ci, dimpotrivă, euforia pe care ți-o poate oferi vidul sau plinul ființei proprii. Iată de ce un ratat se poate oricînd sinucide, dar un leneș, niciodată.

Și cum ar putea fi leneșul nefericit? El nu are proiecte ,pentru a cunoaște neliniștea care se cască între neîmplinit și împlinire. El nu are dorințe, pentru că lenea îl desparte de împlinirea oricărei dorințe contingente: dat fiind că esența lenei este inerția infinită și dat fiind că această inerție devine scopul suprem, nici o dorință întîmplătoare (care ar tulbura-o) nu o poate concura. Victimă și răsfățat al naturii noastre nemișcătoare, leneșul dorește **singurul lucru** pentru a cărui obținere nu e nevoie de efortul vreunei depășiri: repaosul. Or, pe acesta îl are din capul locului, el îi este **dat.** Lenea se naște din respectul nemărginit față de identitatea noastră imobilă, față de limitele în care ne-a turnat natura și în care discontinuitatea actului încă nu a pătruns. Spiritul mai este aici aproape de inerția materiei, pe care o trăiește ca euforie **a** continuității **și ca apologie a oricărui „înăuntru".**

Și cum ar putea ratatul să nu fie un nefericit, din moment ce el este un leneș neîmpăcat cu sine, un **leneș ratat?** Pătrunzînd în lumea proiectelor, contaminat de ideologia actului și de cea a „realizării esenței", el nu a pierdut pe deplin vocația lenei, univocă, demnă și castă. De aceea, ratatul are o natură **impură,** în care se întîlnesc în chip nefericit un leneș cu un bovaric, inerția care trimite spre înăuntru și imobil și proiectul care trimite spre înafară și activ.

Ca și leneșul, ratatul se confruntă în permanență cu prejudecata lumii că trebuie **să faci** ceva. Dar în vreme ce leneșul rămîne indiferent față de această prejudecată și nu vrea să-și dovedească și să dovedească nimic, ratatul o preia și o face **a lui.** Și tocmai însușirea acestei prejudecăți nu-i dă pace. Amîndoi, leneș și ratat, sînt condamnați de către ceilalți, dar numai ratatul preia, odată cu prejudecata lumii, și condamnarea ei. Nedepășirea limitei interioare e însoțită în cazul lui de o **mustrare** permanentă — a lui și a celorlalți. A celorlalți: căci promisiunea (care va rămîne neîmplinită) a fost făcută pe scenă și așteptarea împlinirii ei a devenit la rîndul ei publică. Și poate că tocmai proclamarea solemnă a unei depășiri ce ar urma să se producă ajunge să împiedice realizarea ei. Ratatul rămîne sub limita lui, pentru că ceilalți așteaptă ca el s-o depășească. „Ceilalți", cu așteptarea lor, devin cauza ratării și teroarea ratatului. Prins între dezamăgirea celorlalți și insatisfacția proprie, lotul lui devine mila, indiferența sau uitarea.

Bovarismul se naște pe drumul aparent onorabil al insatisfacției resimțite în fața limitelor proprii. Căci nu orice insatisfacție față de aceste limite este **justificată.** Spre deosebire de ratat, căruia i-ar fi stat în putință să depășească ceea ce are de depășit pentru a atinge limita ce pare că i se cuvine, bovaricul năzuiește să depășească limita ce i se cuvine pentru a atinge o limită care îi e inaccesibilă. Bovarismul este o **boală de resurse** provocată de o limită de atins care joacă rol de fantasmă. Bovaricul nu are resurse spre a se depăși înspre locul năzuinței sale. Tocmai lipsa resurselor determină faptul că limita vizată nu i se cuvine. „Vina"*** ratatului este că nu face saltul creditat fiind că ar avea resurse să-l facă; a bovaricului, că încearcă să-l facă în absența acestor resurse. Ratatul e vinovat că nu încearcă depășirea; bovaricul, că o încearcă. El face fără nici o justificare ceea ce, cu depline justificări, ar fi trebuit să facă ratatul. În afara insatisfacției sale, bovaricul nu posedă temeiul obiectiv pentru a ieși din hotarele eului său și a năzui spre „altceva". El nu a întreprins și nu poate întreprinde nimic pentru a obține acest temei și nu și-a cîștigat dreptul să facă din limita lui o limită de depășit. Spațiul care se întinde între limita de depășit și limita de atins generează fie comedia pretențiilor, fie o dramă a neputinței. Dacă ratatul își supra-conștientizează o limită falsă, ajungînd să creadă că ea e limita lui, bovaricul își ignoră limita adevărată, ajungînd să creadă că ea nu-i aparține. Legitimă, în cazul ratatului, e limita pe care el ar fi trebuit să o atingă, iar legitimă, în cazul bovaricului ,e limita pe care el tinde să o depășească. Eroarea lor e simetrică: ratatul transformă ilegitimul limitei de depășit în legitim, în vreme ce bovaricul transformă în legitim ilegitimul limitei de atins.

Ca și ratatul, bovaricul poate ajunge să se sinucidă. Ratatul are în el sămînța, care la el nu rodește, a destinelor excelente. Așa se face că în sinuciderea ratatului se experimentează un moment din ontologia posibilului: acela în care posibilul se anulează nu în actualizare, ci în neființă. Moartea ratatului este efectul pe care îl are în conștiință deriva posibilului înspre neant. Bovaricul, în schimb, în afară de paloarea destinului său trădat, nu are în el urma nici unei promisiuni. El nu este decît prada și victima unui model imitativ. Dar în vreme ce ratatul se sinucide cu gîndul la spectacolul unei promisiuni dezmințite în ochii lui și ai celorlalți (el este un extravert), publicîndu-și eșecul și încercînd să recupereze prin incontestabilul morții autenticitatea pe care aceia i-au retras-o, bovaricul, aspirînd în secret și în întunericul neputinței sale, rămîne instanța solitară a eșecului său și își privatizează sinuciderea. Pentru că resemnarea l-ar aduce în modestia unui destin refuzat, marele bovaric nu va accepta ca soluție a eșecului decît moartea.

---

* Și totuși, ce „face" leneșul? Este de presupus că el gîndește, pentru că gîndirea este singura specie a actului în care nu **se face** nimic. „Gîndirea acționează doar în măsura în care gîndește." De aceea ea este, prin excelență, fapta și actul leneșului. Tautologică fiind, ea exprimă cel mai bine esența tautologică a lenei. Gîndirea leneșului e singura gîndire adevărată: ea este singura care nu se transcende în act (e intranzitivă), e singura care nu are veleitatea de a fi aplicată și verificată, singura a cărei justețe nu cere nici o confirmare. Dar tocmai de aceea ea este suspectată. Într-un univers al faptei, ea nu face și nu știe să facă nimic. În rîndul faptelor, ea este la fel de insolită ca leneșul în rînd cu făptuitorii. Și ea este condamnată la fel ca și făptașul ei.

** Deși, nefăcînd, rezultă că nu a putut face, în vreme ce cel care cu adevărat **poate** nu poate fi oprit de nimic să facă ceea ce poate.

*** Prin raport cu o teorie riguroasă a destinului, în care libertatea este un dar al naturii inegal împărțit (cea de a doua natură din noi), vina este proiecția judecății trufașe care confundă înzestrarea cu meritul. În universul maladiilor de destin nu există răspunzători și vinovați, pentru că maladia este prin excelență expresia naturii care a ratat. Vina ratatului sau a bovaricului este înscrisă în chiar natura lor și este, astfel, o vină fără răspundere.

Are 40 de ani. E scriitor. Un intelectual de prim rang. Din tot ce a scris (eseuri, proză, traduceri) s-a publicat foarte puțin (în „Orizont", „Viața românească", în revistele studențești din Iași, într-un volum colectiv la Editura Albatros). A fost — și va continua probabil să fie — un „incomod" (pentru mulți, pentru multe, încă invizibile, cenzuri). Publicul larg i-a auzit de nenumărate ori numele, semnînd scrisori de protest, interviuri, cu un curaj (la ora aceea) nebun. Cu acel rar întîlnit curaj al intelectualului român de a-și asuma opțiunea deschis, de a protesta împotriva sistemului totalitar nu prin tăcere, nu prin (comoda, în fond) rezistență pasivă. Ci direct : activ (prin forța de acțiune a cuvîntului făcut public), riscant (fizic, psihic). Să repetăm : cu un curaj, la ora aceea, nebun (ca și al altor — nu mulți la număr — scriitori din România).

De fapt, ar trebui să rescriem, rușinați, cele de mai sus, altfel. Astfel : cu singurul curaj normal (raportat la micul/marele nostru confort moral, justificabil cu zeci de argumente liniștitoare, la mica/marea noastră cumințenie-frică-lașitate. Un curaj normal, căci „ne-buni" eram de fapt, într-un anume fel, noi ceilalți, nu el, nu ei, prietenii săi de la Iași — intelectuali de elită ai culturii române — care i s-au alăturat. De tăcerea-frica-lașitatea-cumințenia-nepăsarea noastră vom da cu toții seama mai devreme sau mai tîrziu. Nu public, spectaculos, emfatic, cu o întreagă retorică gata de atac (iat-o chiar în aceste rînduri !). Ci după o îndelungă, tăcută penitență, după acea mult așteptată purificare morală a fiecăruia. Față în față cu propria noastră conștiință. Dacă ne-o vom dobîndi.

Adriana BABEȚI

Dan Petrescu

ABISALA MATRIONUȘKA (I)

Sub acest titlu generic, grupez în traducere și în ordine cronologică, cu subtitluri care îmi aparțin, trei ipostaze mai puțin invocate atunci cînd se vorbește de emboîtement ; această seducătoare speculație, care ar putea fi denumită ad-hoc, după modelul păpușilor respective, teoria Matrionușka, se bucură de o deosebtă recurență, fiind reperabilă, în dezvoltările-i orizontale sau verticale, deopotrivă în demersul anagogic, în apofasis și în catafasis la Platon (în Timaios sau în portretul pe care Alcibiade i-l face lui Socrate — cf. Symposion, 215 a-b, 216 c-d-e, 221 e — și care este, firește, calchiat după descrierea iubirii întreprinsă mai înainte de Diotima), ca și la începutul Eticii lui Spinoza, în mărul lui Berkeley, precum și în statuia lui Condillac, la Nicolaus Cusanus, în teoria „structuralistă" a comprehensiunii și explicării prin care Lucien Goldmann îl fructifică pe Gherea, sau, în sfîrșit, în procedeul de tehnică picturală, literară, teatrală denumit de Gide, ca în heraldică, mise en abyme (sau mise en coeur). Notele îmi aparțin; în schimb cele existente în originale au fost eludate, neavînd legătură cu tema aici ilustrată.

D. P.

I. Pendularea verticală

(THEATRUM CHEMICUM, praecipuos auctorum tractatus... continens. (Ursellis (Ursel), 1602, 3 volume 3 ulterioare. Volumul V, Argentorati (Strassbourg), 1622, pp. 114-208, conține opera harranită intitulată Tratat despre tetralogiile platoniciene, în latinește Liber Platonis Quartorum — apud C. G. Jung, Psychologie et Alchimie, Editions Buchet / Chastel, 1970, pp. 343-344).

În op. cit., p. 339, Jung reproduce din tratatul harranit patru seri de corespondențe, menite ajutorării căutătorului rîvnitei Lapis philosophorum, din care aici ne interesează a patra coloană pe verticală, conținînd, de sus în jos : „1. Sensus. 2. Discretio intellectualis. 3. Ratio. 4. Res quam concludunt hi effectus praecedentes". Această res este interpretată în Liber Platonis Quartorum, p. 145, ca fiind... /

... Zeul invizibil și imuabil, prin a cărui voință a fost creată inteligența; din voință și inteligență rezultă sufletul simplu (anima simplex), dar sufletul dă naștere la naturile distincte (naturae discretae), care au produs naturile compuse, iar aceasta indică faptul că un lucru nu este cognoscibil decît printr-un alt lucru care-i este superior (res non cognoscitur, nisi per suam superius). Cît despre suflet, el este deasupra naturii și, doar prin el natura este cognoscibilă, însă inteligența este superioară sufletului și doar prin ea sufletul este cognoscibil, iar inteligența este cunoscută prin ceea ce îi este superior și ea este înconjurată de un Zeu unic, a cărui natură rămîne insezisabilă (et circundat eam Deus unus, cuius qualitas apprehendi non potest).

/ În continuare, Jung adaugă încă un citat folosit de autorul tratatului, a cărui origine — Liber Dialogorum — mărturisește a nu o fi putut găsi : /

Spunea filosoful, în Cartea Dialogurilor : am parcurs cele trei ceruri, cerul naturilor compuse, cerul naturilor distincte și cerul sufletului. Dar cînd am vrut să străbat cerul inteligenței, sufletul mi-a spus : n-ai nici o cale spre a ajunge acolo și natura m-a atras către ea și eu am fost atras de ea. Filosoful nu a ajuns la concluzia de față spre a caracteriza această știință, ci fiindcă el vroia ca vorbele sale să reveleze negreșit puterea care eliberează creatura. Voia prin aceasta să ne facă să cunoaștem, în acest gen de operă, procesul inferior prin cel superior.

* *
*

II. Orice bacterie este la fel de inteligentă ca Einstein (Subcapitolul Les intelligences extra-humaines ne sont pas des psychismes vagues, din prima parte a cărții lui Raymond Ruyer — La Gnose de Princeton, Fayard, 1978, pp. 84-89).

Ne întrebăm ce procedee tipografice sau ce bătăi de tobă ar putea sublinia aici îndeajuns că teza gnostică asupra universalității inteligenței trebuie să fie luată à la lettre și că ea se opune ideii absolut false, atît de răspîndită la panpsihiști, la pseudo-spiritualiști, la pseudo-Gnostici, a unui psihism inferior, vag, slăbit, evanescent pe măsură ce ne îndepărtăm de inteligența umană către formele inferioare ale vieții. Nu există nici cea mai mică rațiune pentru a considera conștiința inteligentă a unui infuzor, a unei vegetale ,a unei macromolecule ca mai vagă, mai confuză, decît inteligența unui tehnician preocupat de o problemă tehnică, a unui scriitor preocupat de dificultățile unei opere în curs ; mai degrabă dimpotrivă : infuzorul sau molecula lucrează asupra datelor propriilor sale edificii moleculare ori atomice, asupra părților prezente în cîmpul său de autoviziune. „El" (acest domeniu de autoviziune în unitatea sa), face ca aceste date să se comporte în mod inteligent după reguli sau nevoi „bine definite" — în timp ce tehnicianul uman se confruntă deseori cu o problemă prost pusă și șovăie, se rătăcește, ca efect al unor greșite scheme cerebrale. Conștiința umană cerebrală este suprapusă conștiinței organice primare. Ea lucrează pe „modele' imperfecte. Precisă în calitatea ei de conștiință, ea lucrează în imprecizie, în timp ce conștiința organică sau chimică, limitată la domeniul ei de aplicație, nu este trădată de modele interpuse, de „dedesubturi" prost stabilite și poate să-și rezolve problemele cu o precizie inaccesibilă tehnicianului uman.

Biologul încearcă prin gîndire să se pună în locul unei proteine globulare, al unei molecule de A.D.N., al „dublei elice". Fizicianul încearcă să-și reprezinte și să calculeze nivelele energetice ale unui atom. Dar, evident, nu reușește perfect. Molecula știe ce face mai limpede decît poate el imagina.

Unii s-au amuzat zicînd că fizicianul e o invenție a atomului, care a voit să afle grație fizicianului care-i este structura. Nostim — și, desigur, fals. Atomul știa ce face dinainte de Niels Bohr și mult mai bine ca el, după cum inima lui Harvey știa ce face mult mai bine decît își imagina Harvey în conștiința sa cerebrală. Iar Crick și Watson n-ar fi existat, dacă „dubla elice"[1]) n-ar fi prezidat la reproducerea genelor lor, înainte ca ei să-i stabilească schema.

Imprecizia este „verticală", precizia „orizontală". În plus, conștiința cerebrală suprapusă conștiinței organice, precum un ordinator într-o întreprindere, este tributară unor informații nu numai imperfecte ,ci și perturbate și adesea înșelătoare. Ea suferă pulsiuni deghizate, în vreme ce animalul ascultă de pulsiunile sale instinctive, fără a le înțelege, dar și fără a le travesti, iar organismul fără creier este mult mai bine plasat pentru a-și trata problemele fără a fi distras. Caracterul „vag" (sau mai degrabă tematic) al unei conștiințe apare, la un mod mai general, în raporturile ei cu domeniile de conștiință supra- și sub-iacente. Fiecare domeniu de conștiință este, pe etajul său, lucid. Doar „misiunea primită" poate fi cînd precisă (cînd instinctul își aduce propria tehnică), cînd numai tematică.

Exemplul tipic e furnizat de sexualitate. Puseurile libidoului sînt „vagi" pentru conștiința cerebrală. Însă conștiința organică ce prezidează formarea gameților printr-o riguroasă prelucrare, care pune în funcțiune, în embriogeneză și apoi la pubertate, aparatajul complicat al organelor, este la fel de precisă și detaliată ca o întreprindere tehnică unde totul este lucid calculat. Conștiința cerebrală, care suferă pulsiunea surdă a libido-ului, redevine în domeniul ei, la nivelul ei, lucidă și precisă pentru a o executa ; e ca un don Juan care face planuri, pune la cale șiretlicuri, sau se face strateg (ca eroul Legăturilor primejdioase).

Fiecare domeniu, la etajul său, este capabil de un travaliu precis (atît pe etajul inferior, cît și pe etajul superior). Trecerea „verticală" de la un etaj la altul (aici de la gene la embriogeneză și de la embriogeneză la comportament) se face printr-o pulsiune sau misiune. Această trecere pare a fi un salt dificil, o semi-ruptură de cauzalitate, compensată prin evocatori, prin stimuli-semnale, apeluri la un potențial, determinări orientate fără determinism, prin participări ori posesiuni mnemice, prin presentimente ori chemări.

La fiecare etaj, domeniul conștient lucrează în mod inteligent asupra datelor matriciale. De la un etaj la altul, pulsiunile sînt desigur semnificative, expresive și, dacă vreți, „vorbitoare"; dar ele sînt gramatical vide, precum acele fraze făcute numai din pronume sau din cuvinte bune la orice : „Mda, vedeți, ar fi ceva, curînd, în sensul că, pentru mine...".

Imprecizia „verticală", dintre domeniile de conștiință lucide pe orizontală, este, pentru Gnostici, caracteristică întregului univers. Universul este ca un imobil cu numeroase etaje în care locatarii nu se cunosc bine decît pe același palier, iar de la un etaj la altul abia dacă se cunosc din vedere. Cu această complicație, că niște locatari gigantici străbat plafoanele, locuiesc în mai multe etaje dintr-odată și, ca urmare, se cunosc prost pe ei înșiși și nu comunică decît nivel cu nivel cu ceilalți. Un dialog între îndrăgostiți este puțin conștient de tehnicile gameților celor două sexe — și reciproc. Și el este de asemenea prea puțin conștient de ceea ce vrea, la etajul superior, specia. Un om adult comunică foarte greu cu specia umană, cu Arborele Vieții, cu Conștiința cosmică, cu Dumnezeu. El are tendința de a crede iluzorii etajele superioare, de la care primește cu toate acestea misiuni — cum primește pulsiuni venind de la etajele inferioare, pe care nu le cunoaște decît prin cercetările științifice[2]).

Gnosticii văd aici echivalentul „Abisurilor" greu de trecut despre care vorbea vechea Gnosă. Și mai ales necunoaștem pe Zeul suprem, Conștiința cosmică — poate dintr-o precauție a înseși acestei Conștiințe[3]), binevoitoare și nu malițioasă, care, ca un superior discret, nu se arată, pentru a ne lăsa o marjă de autonomie[4]), nemaitulburîndu-ne cu problemele ei.

Inteligența umană este cu mult inferioară în randament față de inteligența organică primară, îndeosebi atunci cînd ea se exercită în organizarea socială, pentru că este pasională și mai ales fiindcă este prost informată, rătăcită de niște modele simpliste, pe baza cărora ea raționează bine, dar pe date false.

În fața unei probleme tehnice limitate și precise, omul se comportă aproape la fel de bine ca organismul. Zborul, cucerirea Lunii, valorează aproape tot atît cît cucerirea aerului de către reptilele transformate în păsări. Telescoapele și radiotelescoapele sînt aproape la fel de ingenioase și eficace ca antenele fluturilor masculi, capabile a detecta o femelă de la o depărtare de kilometri, deși „antenele' de radio sînt grosolane față de antenele fluturilor. Tehnicile electromagnetice de reproducere, care transportă un concert în spațiu și timp, sînt aproape la fel de uimitoare ca tehnicile de reproducere a organismelor — deși sînt infinit mai rudimentare decît acestea și nici nu pot ‚telegrafia' o ființă vie.

Cel mai potrivit mod de a ne imagina conștiința organismelor și a moleculelor este să ne gîndim la conștiința tensionată, vrăjită, paranoică a unui inventator care uită totul — soție, copii, situație socială — pentru a se gîndi numai la invenția sa, tot timpul și în mod exclusiv, precum Kepler la traiectoriile planetare. Se întîmplă ca, după reușită, ieșit de sub vrajă, inventatorul să reflecteze la opera lui ca din afară, fără să înțeleagă prea bine cum a ajuns la ea. Atunci și numai atunci conștiința sa devine imprecisă, ca după trezirea din vis. Însă ea era precisă în timpul lucrului și se întîmplă ca el să-și strice opera, regîndindu-se la ea superficial.

* *
*

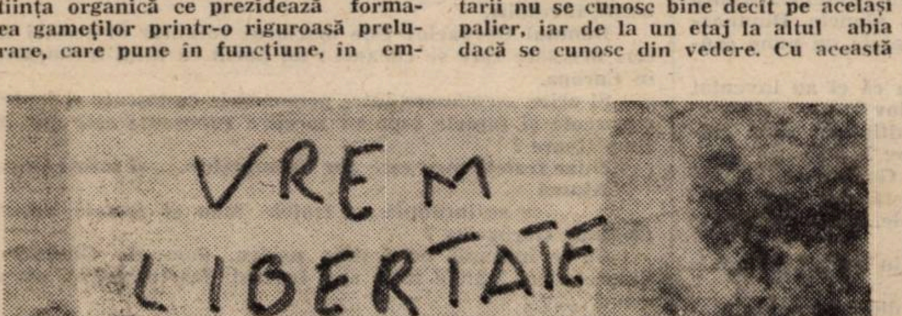

---

[1]) Este vorba, firește, de modelul moleculei de A.D.N. avansat de Crick și Watson : două lanțuri paralele de nucleotide care se înfășoară în elice în jurul unui ax comun.

[2]) Această imagine intuitivă a universului aparținînd savanților americani cunoscuți sub numele de palomarieni sau neognostici și ale căror nume Raymond Ruyer le trece sub tăcere (mișcarea lor fiind „discretă, dacă nu secretă"), păstrează ori valorifică, așa cum se vede, o imagerie tradițională, nu numai gnostică în mod special. Consecințele gnoseologice ale acestui emboîtement, dat fiind principiul amintit în textul folosit și de Jung (res non cognoscitur, nisi per suam superius), se reduc la aceasta : ultima entitate „anvelopantă" rămîne necunoscută, ca nemaifiind cuprinsă într-o alta, superioară (...Deus unus, cuius qualitas apprehendi non potest). Ontologia depășește mereu cu un pas gnoseologia și creează impresia infinitului. În cartea sa, R. Ruyer va vorbi despre respectiva imagine cu termeni specializați, precum aceia de holoni și acolade domaniale (cf. op. cit., pp. 99-105); reproduc aici nota explicativă de la p. 100: „Un holon este o totalitate participînd ca parte la o totalitate mai vastă într-un arbore ierarhizat. Un holon este în același timp integrator ca totalitate, și este pe jumătate integrat ca parte a unui holon mai vast : este bifacial ca Janus. / ... /".

[3]) Transpunînd această ipoteză în conceptele filosofiei lui Blaga, vom identifica ușor „cenzura transcendentă" în „precauția" de care vorbește R. Ruyer.

[4]) Concepție care se conciliază lesne cu aceea a liberului arbitru.

poemele rezistenţei

Petru Ilieșu

Scrisoare deschisă despre fratele nostru, Domnului Gorbaciov

M-am născut din întîmplare aici, domnule Gorbaciov, deși puteam foarte bine să mă nasc doar cu 100 km mai spre vest.

Carnea, oasele și sîngele meu nu cunosc și nu au nevoie să cunoască geografie, Domnule Gorbaciov !

Carnea, oasele și sîngele meu s-au născut fără apartenență politică !

Carnea, oasele și sîngele meu nu sînt un simplu număr pentru nici o ideologie, domnule Gorbaciov !

Carnea, oasele și sîngele meu nu sînt un simplu număr al unui ostatec prizonier, șoarece pentru experiențe, animal de prăsilă ori sac de box !

Cine a agățat în dreptul numelui meu un întîmplător număr, domnule Gorbaciov ! ?

Ce se întîmplă cu cel care face comerț cu oasele, carnea și sîngele meu ?

Ce se întîmplă cu cel care face comerț cu oasele, carnea și sîngele fratelui meu, domnule Gorbaciov ? !

Ce se întîmplă cu cel care sfarmă cuibul păsării ?

Ce se întîmplă cu cel care sfarmă cuibul fratelui meu ?

Cuibul păsării nu poate fi sistematizat, domnule Gorbaciov !

Dar ce ne facem cu cel care în locul cuibului urseşte cazarma coliviei ?

Gratiile nu sînt un punct de reper pentru o zonă geografică, domnule Gorbaciov ...

Lagărul este un cuvînt care prefigurează masacrul ...

Ce se întîmplă, atunci, cu cel care ucide pasărea cîntătoare ?

De ce lentila colorată peste ochiul care vrea să privească cerul, domnule Gorbaciov ?

De ce țipătul frenetic în locul sfintei rugăciuni ?

De ce geamătul durerii și spaimei în locul șoaptei fericite ?

De ce să hotărască lumina obscură a nopții pentru faptele zilei ?

De ce altul, pentru mine, domnule Gorbaciov ?

Mama și tatăl meu nu fac politică,
ei, care și-au măcinat vîrsta la căpătîiul suferințelor mele,
nu m-au vîndut drept copil de trupă ...

Nu sînt un luptător teleghidat, domnule Gorbaciov,
vocația armei materiale îmi e străină
și totuși am lăsat cîte un strop din sîngele meu
peste tot pe unde ne vindem bine armele ...

Știu că o baionetă în plus înseamnă un gram de pîine în minus, domnule Gorbaciov,

Știu că raidul ideologic al unui patriotic avion de vînătoare consumă curentul electric al orașului nostru, domnule Gorbaciov ...

dar eu nu sînt un luptător teleghidat
căci a fi un luptător teleghidat înseamnă a fi împotriva fratelui meu, domnule Gorbaciov,

căci a fi un luptător înseamnă a fi împotriva cuiva,

Cu ce drept să fiu eu împotriva cuiva, domnule Gorbaciov ! ?

Cu ce drept să hotărăsc eu culoarea fratelui meu ?

Fratele meu nu e sclavul meu !

Fratele meu nu e sclavul și ostatecul capriciilor mele !

Fratele meu poate deschide ușa cînd vrea,

Fratele meu are buzele lui care rostesc cuvintele lui și nu le repetă (trebuie) pe cele ale mele, domnule Gorbaciov,

Ce se întîmplă cu linia din palma fratelui meu ?

Frontiera este sub degetul mare, semnul etern ...

Ce se întîmplă cu fratele nostru, domnule Gorbaciov,
căci fratele nostru (se spune ...) moare de foame,
fratele nostru moare de frig într-o Europă fierbinte,
fratele nostru moare de frate, într-o galaxie a iubirii, domnule Gorbaciov.

Dar ce ne facem cu Herr Komisar, care spune că fratele meu este spionul meu ...

Herr Komisar spune că fratele meu are întotdeauna un cuțit ascuns la spate ...

Herr Komisar spune că fratelui meu nu-i trebuie lumină, nu-i este foame, nu-i este frig ...

Herr Komisar spune că, împreună, trebuie să schimbăm culoarea fratelui nostru — „Totul pentru binele său !“ spune Herr Komisar, căci iubirea lui Herr Komisar nu are limite, domnule Gorbaciov,

căci singur Herr Komisar cunoaște sensul vieții fratelui meu ...

„Fratele tău TREBUIE !“ spune Herr Komisar. „Munca înseamnă libertate“, spune Herr Komisar. „Libertatea înseamnă muncă !“, spune Herr Komisar. „Fratele tău TREBUIE !“

Dar de ce, domnule Gorbaciov, în locul cuvîntului trebuie, nu spunem — „e firesc“ ? Cuvîntul trebuie, ar fi bine să nu fie rostit.

Căci fratele meu nu „trebuie“ să facă ce vrem noi !

Căci fratele meu nu „trebuie“ să creadă în ce credem noi !

Fratele meu este o planetă care se învîrte în jurul axei sale. De aici arta de a fi, domnule Gorbaciov. Dumneavoastră știți că lumea nu este o cazarmă pentru planete. Dumneavoastră cunoașteți cerul limpede unde soarele nu pune condiții pe cine să lumineze.

Dar ce ne facem cu cei care ne spun că ei au inventat rațiunea zilei și a nopții, domnule Gorbaciov ?

Dar ce ne facem cu cei care au multiplicat zidul chinezesc pe harta cerului, domnule Gorbaciov ?

Fratele meu este o planetă, domnule Gorbaciov,

Zidul chinezesc nu poate opri o planetă, dar dacă glonțul lui Herr Komisar o să omoare planetele, cerul va rămîne pustiu, domnule Gorbaciov.

Planeta fratelui meu nu face parte din Partid, domnule Gorbaciov,

Planeta fratelui meu nu face parte din Siguranța Statului,

Planeta fratelui meu nu face parte dintr-o familie genială de planete, și totuși, din întîmplare, fratele meu este și un om care poate înțelege și știe ce vorbește,

De ce nu încercați să îl chemați la dumneavoastră, domnule Gorbaciov, să stați de vorbă, așa, ca între doi oameni maturi ?

Ar avea lucruri foarte grave să vă spună ...

Ar vrea să vă întrebe ce se întîmplă cu familia vecinului dumneavoastră, domnule Gorbaciov (această problemă sînt sigur că vă privește personal ...).

Ce se întîmplă cu familia vecinului dumneavoastră de apartament, domnule Gorbaciov ?

Nu auziți cum pereții emană o demonică tensiune ?

Nu auziți plînsetul țevilor goale de calorifer ?

Nu auziți geamătul conductelor înghețate ?

Nu auziți în bezna odăilor bocetul uscatelor fire electrice ?

Nu auziți chicotul foamei ?

Fratele meu v-ar putea descrie locatarii bîjbîind prin mormanele de gunoi și negăsind ieșirea ...

Fratele meu v-ar putea descrie cum locatarii se strivesc unii pe alții, se devoră unii pe alții, în viermuială, beznă, miasme și moarte ...

Fratele meu v-ar putea povesti despre acest apartament cu o odaie anume. Și din această vecină odaie anume, la vedere, v-ar putea povesti cum cineva se arată zilnic, își ia masa în sala cu oglinzi a cîrciumei din cartier, înghite decorații din tuburi de medicamente, prizează oxigenul din spațiul cosmic, se sprijină în bastonul cu care dresează cîinii turbați și mai tîrăște după el o imensă legătură de chei ...

Atunci cînd nu vrea să fie zărit se ascunde după o umbrelă mare și roșie și într-adevăr nimeni nu pare să-l vadă ...

Dar dacă privești totuși cu atenție, poți vedea în urma sa o harpie cu vîrstă, fără vîrstă, ducînd în lesă personaje cu ecușoanele apartamentului. Ele se hlizesc, se gudură pe lîngă cîini, burțile lor sînt rotunde și răsfrînte, picioarele lor sînt goale, scurte și groase, mîinile lor asudate se frămîntă ferite în mînjite mănuși albe, fundul lor fleșcăit și lăsat poartă urma scaunului, spatele lor de lup poartă blana oii, privirea lor de smerenie șireată se acoperă din cînd în cînd cu o pieliță de prudență șireată, de pe obrajii lor puhavi picură vopseaua zilei, domnule Gorbaciov, de pe buzele lor unsuroase — un hămăit ovațional, un chiorăit de hămeseală, o blobloială senilă, nasul lor ascuțit și păros poartă belciugul de aur, urechea lor zdrențuită e cusută cu cablul de microfon, din megafonul lor curge miasma salivei, într-o mînă poartă hîrdăul, în alta o pensulă, în alta o bîtă, în alta o carte de telefon cu un singur nume, cu o mînă înghiontesc, cu o mînă cotrobăie în buzunarele trecătorilor, cu o mînă cerșesc, cu o mînă se țin de mînă, domnule Gorbaciov, iar dumneavoastră, domnule Gorbaciov, nu cred că îi salutați diplomatic-respectuos în fiecare dimineață, nu cred că asistați la expedierea discretă a coletelor, nu cred că „dați din umeri“, nu cred că dați necontenit din umeri și vă gîndiți la fratele meu ca și la cineva care are nevoie de vizita lui Herr Komisar ...

iar eu,
scriu acest poem, domnule Gorbaciov, știind că n-are de ce să-mi fie frică de Herr Komisar,

dumneavoastră mi-ați spus că n-are de ce să-mi fie frică de Herr Komisar ...

Mi-ați spus, și știu, că Herr Komisar doarme cu Constituția sub pernă,

știu că el n-o să mă lase să mor de infarct,

știu că prietenii săi n-o să-mi sfărîme oasele prin vreun subsol și n-o să-mi facă „binefăcătoarele injecții“ în creier, fiindcă, domnule Gorbaciov —

Herr Komisar l-a cunoscut și-l urăște pe doctorul Mengele,

Herr Komisar nu tolerează amintirea din Haiti și nici revoluția culturală chineză și nici moartea părintelui Popjelusko, Herr Komisar nu are nici o legătură cu ororile staliniste, cu înscenările penale, cu Nürnbergul viitor, fiindcă Herr Komisar este cel mai blînd personaj din apartamentele noastre, domnule Gorbaciov ...

El ocrotește Constituția,

Ochii săi stau deschiși la viitorul luminos,

El așteaptă cu bucurie ziua de mîine cînd numele său va fi rostit și abia atunci i se vor recunoaște-cunoaște meritele ...

Abia atunci copiii săi îl vor putea recunoaște. Acesta este bunul meu tată, vor spune ei cu mîndrie ! Fie-i bătrînețea liniștită și ostenelile lui răsplătite ! Omenia, bunele sale purtări și trusa de prim ajutor ce-o poartă la piept, sub haină, alături de inutilul pistol pe a cărui țeavă așteaptă inutilul glonte
pe care e scris numele meu ...

Herr Komisar iubește poezia, domnule Gorbaciov !

Herr Komisar își riscă viața pentru poezie, domnule Gorbaciov ! „fiindcă“ el n-o să mă calce pe trotuar cu mașina și nici un automobil personal al istoriei nu va fi împins, pe șosea, sub un uriaș camion,

Orizontul e roz, Herr Komisar !

Îți mulțumesc anticipat pentru poemul pe care-l primești, îl respiri.

Domnul Gorbaciov este martorul voluntar al acestei faceri necesare care se cheamă : un poem cu totul întîmplător în Europa.

Și orice asemănare între personajele cunoscute și faptele cunoscute și faptele faptelor noastre cunoscute este pur întîmplătoare ?

chiar fratele meu este pur întîmplător ... și totuși există.

Atunci
ce se întîmplă cu fratele meu și fratele nostru, domnule Gorbaciov ?

Ce se întîmplă cu fratele nostru, domnule Gorbaciov, despre care, fratele meu are lucruri foarte grave să vă spună ... ?

octombrie 1989, Timișoara

P.S. Acum se moare de glonț în România, Domnule Gorbaciov !

18 decembrie 1989, București.

Claudiu Iordache

Aștept
nu e nici-o problemă
va veni o zi
și pentru ceva anume
pentru
lacrimile purtate
la butonieră
pentru toți umiliții
se va găsi
un costum de îmbrăcat
morții
nedreptăților
vor fi scoși din cutii
și vor fi lustruiți
vom trăi
în sfîrșit
aventura
Mă gîndesc de pe acum
la portavocile detronate
la acele geniale
lichele
ce vor cheli, la
pletoșii alungați de sub arborele
sfînt
crescut pe
mormîntul lui Eminescu, va
sosi și revanșa răbdătorilor
caligrafi ...
Totul e să simt
cu adevărat că
am ajuns
cumplit de aproape ...

*

Da, scribi împătimiți
aplecați asemenea
pantofarilor
peste flecurile
lor, de asemeni săraci
neproductivi, neprofitabili
din contră ! Totuși
respectați poetul în șorțul
său de lucru, căci acesta
va isprăvi
ceea ce valul mării
a început, acesta
va sprijini
cimentul
și cărămida
acesta
va șterge și va înlocui,
trebuie să i se
acorde creditul pe care
îl primesc azi valeții
de curte, trebuie
să ne încredem
în mandibula
lui care a întrecut
în virtute
stăruința furnicii
trebuie
să îl păstrăm
nevătămat în acvariul
orașului / în care plutim ...

*

O structură
asemenea fagurelui, o
struc-tu-ră, un
palat al
plăcerilor reci
implacabile
(jilțuri tari
pentru robespierrii
ce acuză sexul
lui danton
cel unic) o structură ca un turn
al Babelilor
de pe care
lumea
pare o cifră
ridicolă
o structură
buretoasă, vanitoasă
extremă, o
materie
vidă
ce strivește
lumina
piramidă
a umbrei ...

cronica literară

PAGINI (aproape) EXILATE

O cronică literară la o carte încă netipărită ? De ce nu ? Cu acest gust nou al libertăţii, cu acest aer (deloc festivist) că totul **se** poate, că **totul e posibil** ne permitem un experiment. Un experiment pe care nu l-am dorit şi nu l-am provocat nici noi, nici autorul admirabilului manuscris **Eu şi tu şi el şi ea... sau Dialogul generalizat.** Pe scurt spus, cartea lui Mihai Şora a fost interzisă de către cenzură. Ea n-a putut să apară,deşi fusese predată de doi ani unei edituri bucureştene. N-a putut să apară, într-un moment în care un volum de N. Steinhardt fusese cumplit masacrat, răpindu-i minunatului sihastru de la Rohia ultima bucurie a unei cărţi reprezentative ; într-un moment în care numele lui Constantin Noica devenise indezirabil în paginile revistelor noastre ; într-un moment în care intelectuali de primă mînă ai acestei ţări aveau domicilii forţate ; într-un moment în care se topeau publicaţii, pentru că dictaturii îi era frică de cuvinte ; într-un moment în care cărţile apăreau într-o ciudată conlucrare autor-cenzor ; într-un moment în care însăşi ideea de cultură, de om de cultură devenise ceva infamant. Vina lui Mihai Şora, în acest context, decurge de la sine : din însăşi existenţa lui ireproşabilă, din însuşi faptul că-şi permitea să gîndească liber. Mai mult, pentru că valoarea intelectuală a scriitorului Mihai Şora este dublată de o extraordinară conştiinţă a omului Mihai Şora. Înfruntînd dictatura nu la modul indirect, pasiv, doar prin tăcute exerciţii solitare de libertate, ci în stilul cel mai direct cu putinţă, al protestului deschis, public, el a acumulat o dublă vină. Demnitatea şi competenţa intelectuală sînt, în ochii tiranilor, vini ireductibile. Zăcînd într-un sertar de editură, manuscrisul său n-a fost, totuşi, uitat. El continuă o construcţie spirituală începută cu mai multe decenii în urmă. De la **Dialogul interior,** publicat în Franţa în 1947, la **Sarea pămîntului** (1978) şi **A fi, a face, a avea** (1985), Mihai Şora a urmat un drum filozofic propriu. La egală distanţă de marii gînditori ai acestui secol, ori ai veacurilor trecute, filozoful român nu refuză, însă, confruntarea de idei. Dialog : cuvînt obsedant, armă a raţionalului. Dictatura privilegiază, oriunde şi oricînd, monologul megaloman. Cum putea o carte intitulată tocmai **Dialogul generalizat** să nu lezeze ? Cum putea cineva pretinde la comunicare, la schimb de păreri, cînd legea de aur a totalitarismului e transmisia de ordine într-o singură direcţie ? Subversivă prin însăşi îndrăzneala de a exista, cartea lui Mihai Şora e o fulminantă anatemizare a structurilor dictatoriale.

Ca şi cărţile sale anterioare, noul op al lui Mihai Şora este un tratat ontologic. Existenţa, în multiplele ei forme (să nu uităm că **Sarea pămîntului** se subintitula „Cantată pe două voci despre rostul poetic") devine, din obiect predilect de studiu, temă/temei al demonstraţiei. Mai mult decît în celelalte lucrări, **Dialogul generalizat** pretinde un anumit protocol al lecturii. Pretinde o familiarizare prealabilă a cititorului cu tehnica lui Mihai Şora. Dialog socratic, precum **Sarea pămîntului** şi **A fi, a face, a avea, Eu şi tu şi el şi ea...** radicalizează procedeul. Cele trei voci (voci ale discursului filozofic, în necontenită mişcare contorsionată) îşi urmează, cu deplin asumată conştiinţă de sine, propriul rol. „Figurile" sînt cele deja cunoscute, „standardizate" aproape, jucîndu-şi, într-o foarte bine controlată autonomie, rolurile. **Mai Ştiutorul** este magistrul tolerant, depozitar al unei ştiinţe (filozofice şi existenţiale) superioare. El este instanţa ultimă. O autoritate (morală şi culturală) permanent subminată de **Tînărul Prieten,** în rolul spectaculos al ucenicului neascultător. Curios, majoritatea ipotezelor de lucru provin de la acesta. Cîrcotaş şi cusurgiu, el visează la o nouă perspectivă asupra adevărului, căutînd mereu poziţia de observaţie piezişă. Greu de mulţumit, greu de convins, el are puterea şi fantezia de a imagina contraargumente demonstraţiilor logice ale magistrului. În fine, **Devotatul Amic,** aliatul necondiţionat al **Mai Ştiutorului.** El furnizează argumente, aduce probe culturale, tempereazā, prin meşteşugite tertipuri, frenezia sceptică a **Tînărului Prieten.** E un rol ingrat, care ar face din personaj o apariţie antipatică — dacă n-am şti că el este al treilea chip al măştii auctoriale. Pe acest fond de continuitate a „peripatetismului" se insinuează, totuşi, o notă ultimativă. Cărţile anterioare ale lui Mihai Şora erau guvernate de o undă de relativism şi chiar de umor. Cea de faţă e una a adevărurilor tranşante. Pura speculaţie filozofică pare a-şi fi pierdut din savoare, cîştigînd însă, în adîncime. Descifrăm aici, desigur, şi opţiunea etică a autorului. Mai mult ca oricînd, filozofia nu se poate sustrage presiunii vieţii. Ea trebuie **să dea seama** nu numai de propria-i condiţie, ci şi de şansa de a subzista într-un moment al totalitarismului.

Să ne reamintim finalul volumului anterior : „**TP** Sînt tot atît de profund satisfăcut, pe cît de profund nedumerit am rămas... Dar,... (vai !, cîrcotaş mai sînt) (deşi trebuie să recunosc, cu ruşine, că tare bine mă simt în pielea mea), nu mă lasă inima să nu vă aduc aminte o mai veche promisiune, pe care de asemenea văd că n-aveţi de gînd s-o duceţi la îndeplinire. Ne promiseseţi, anume, că o să ne întreţineţi despre «felurile lui **a avea**». **MŞ** Dar ce !, au intrat zilele în sac ?" Tocmai cu o asemenea „scoatere din sac" a zilelor (şi a subiectelor) debutează **Dialogul generalizat.** Cartea de faţă nu e, însă, doar rezultatul unei promisiuni. Dincolo de artificiul retoric trebuie întrezărită construcţia. Volumul de debut al filozofului ridicase, de fapt, toate aceste mari chestiuni ale gîndirii. Lucrările următoare le-au adîncit şi nuanţat. Problematica lui a avea (ca subiect esenţial al dialogurilor de acum) e doar actualizarea unei triade avîndu-şi originea în **a fi** şi partea mediană în **a face.** Ca şi celelalte instanţe ale construcţiei lui Mihai Şora, **a avea** e discutat în contextul unei **filozofii a existenţei.** Nota etică, precumpănitoare încă din primele pagini, precizează cadrul demonstraţiei. Virarea înspre tema eticului e, în mod evident, una de ultimă oră. Ea corespunde presiunii sporite a exteriorului. Ca şi tema libertăţii, tinzînd să şteargă despărţiturile dintre părelnicie şi realitate, ea s-a infiltrat, fatalmente, în preocupările autorului. Ontologia edificată în aceste cărţi, trimiţînd permanent la problematica fiinţei şi a existenţei, este o ontologie a libertăţii. Filozoful nu se sperie nici de seducţia locului comun. Naveta permanentă a discursului între cea mai palpabilă, cea mai la îndemînă realitate şi „ridicarea la concept" oferă argumentele imbatabilităţii. El nu respinge speculaţia pur politică, după cum nu evită polemica ideologică. Pentru că, asemeni oricărei cărţi serioase despre existenţa omului, **Dialogul generalizat** este o carte şi despre politic. Ea propune un model şi instituie, ad-hoc, o realitate. Însă o face la modul filozofic : ocolind şi tatonînd la nesfîrşit, nuanţînd şi digresînd. Filozoful nu e tranşant, ci convingător. El nu impune o concluzie, ci oferă şansa ca acea concluzie să fie necondiţionat acceptată. Din acest motiv, filozofia lui Mihai Şora este una a contextelor mereu lărgite. Undele gîndului se propagă în tăcere, aproape nevăzute, pentru ca, în cele din urmă, să izbească stînca şi malul cu o forţă uimitoare : „dacă-mi permiteţi să-mi aduc şi eu, la această cotitură a convorbirii noastre, micul meu bob de sare, **mon petit grain de sel,** şi în acelaşi timp să şi fac amendă onorabilă la cele spuse de mine înainte, aş sugera că Totul acesta, mai exact : dorinţa de a-l organiza **durch und durch** (pentru a-l stăpîni mai bine) a dus la toate totalitarismele care au zgîlţiit periodic istoria omenirii şi care şi-au găsit în secolul nostru întrupările lor paradigmatice, atît de dureros resimţite pe pielea noastră a tuturora".

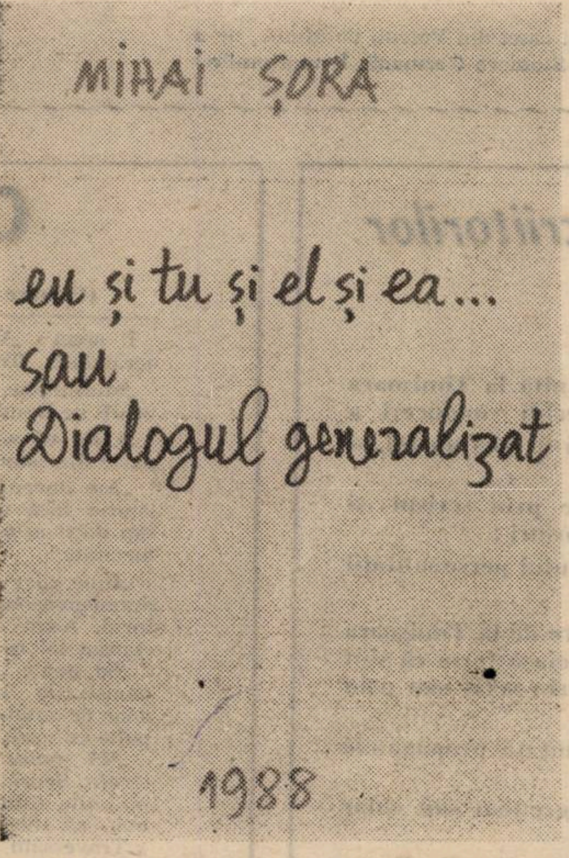
Mihai Şora
eu şi tu şi el şi ea...
sau
Dialogul generalizat
1988

Se înţelege, acum, că discursul filozofic al lui Mihai Şora înaintează pe două paliere. Pe cel puţin două paliere. La cel dintîi, al tehnicii, al dexterităţii filozofice întîlnim un desăvîrşit dialectician. **Felurile lui a avea** — tema aparentă a cărţii de faţă — prilejuieşte un admirabil excurs în laboratoarele **filozofării.** Capacitatea autorului de a sesiza toate nuanţele, toate conexiunile, toate implicaţiile — de la cele lingvistice, la cele politice — ale unui „operator ontologic" (să-i spunem) precum verbul **a avea** este copleşitoare. La Mihai Şora, tehnica filozofică nu e simplu artificiu, simplu instrumentar : e o superbă întoarcere a obiectului analizat înspre sine. Iată cum funcţionează, în interiorul discursului, subtil mecanism al gîndirii. Logica pură, subsumată unei viziuni apriorice (relativizante), înnobilează tehnicul cu adevăruri de maximă generalitate. Ieşind din zona **instrumentalului,** cuvîntul dobîndeşte forţa de a modela lumea, modelîndu-se pe sine : „Asta înseamnă, cu alte cuvinte, că politica — această activitate concertată care stabileşte «protocolul minimalei vieţi împreună în cadrul corpului social» amintit adineaori de devotatul Dumneavoastră amic — nu este (sau nu ar trebui să fie) decît o tehnică a cărei funcţie e să-l apere pe **a fi** de tot ceea ce, din afară venind, i-ar putea stînjeni, iar la limită pur şi simplu împiedica libera desfăşurare ; să-l apere de orice amestec extern (inclusiv de ea însăşi), ba chiar să-i **garanteze,** dacă se poate, această nestingherită desfăşurare **autonomă,** — dar al cărei domeniu propriu, ca al oricărei simple tehnici de altfel, este, în întregime, şi în mod exclusiv, acela al lui **a avea.**" Am dat acest citat pentru a pune în evidenţă mecanismul de funcţionare al discursului filozofic în interiorul unui model de gîndire care se construieşte — în cel mai deplin sens al cuvîntului — chiar în momentul producerii. Tehnica spiralei, ideală pentru acest gen de demonstraţie, este adusă la perfecţiune. Rotirea şi trecerea în planul superior este dublată de o fermă înşurubare — de o cucerire a poziţiei — la nivelul speculaţiei filozofice. Orchestrat amplu, discursul filozofic îşi permite, sporadic, şi luxul stridenţelor. O discordanţă e presupusă tocmai de existenţa a **trei voci** distincte. Am putea spune, fără să ne înşelăm prea mult, că Mihai Şora tocmai asta caută : locul geometric al neconcordanţei, punctul nevralgic al disonanţei. Îmblînzitor al contrariilor, filozoful ştie că efectele mari sînt rezultatul unor riscuri pe măsură. Loviturile de teatru, răsturnările de situaţii, **qui-pro-quo**-urile abil construite (la nivel de limbaj, îndeosebi) sînt specialitatea autorului. Fie că îmbracă haina elegantă a maximei (justiţia ar fi o „neîncetată adaptare exactă a resurselor şi bunurilor existente pe planul lui **a avea** la nevoile reale de desfăşurare ale lui **a fi**", sau : „Nu se poate ajunge la libertate decît prin libertate"), fie că preferă dizarmonia unei oralităţi relaxate, **gîndirea** este mereu prezentă. Nu ca simplă gimnastică a spiritului, ca joc gratuit al inteligenţei şi imaginaţiei speculative. Ci în forma cea mai gravă a gîndului direcţionat spre o construcţie în spaţiul existenţei.

La al doilea palier îl întîlnim — s-a înţeles — pe gînditorul politic. Şi la acest capitol, coerenţa raţionamentelor este deplină. Filozoful nu-şi abandonează nici o clipă poziţiile. El nu ocupă noi spaţii, luate cu asalt. Dimpotrivă. El rămîne cantonat în interiorul cetăţii sale întărite, de unde ştie să proiecteze lumina miraculoasă a gîndului. Lucrînd cu analogii, el aduce lumea în planul de adîncime dinainte delimitat. Cu o nonşalantă ironie, nu uită să spună : „Se poate ? Drept cine mă luaţi ? E doar evident pentru Dumneavoastră că **a fi** rămîne, fără discuţie posibilă, scopul nostru, iar **a avea** nu constituie decît setul de mijloace pe care le punem în mişcare pentru a ne atinge scopul". Tocmai în acest punct stă frumuseţea morală a discursului filozofic desfăşurat sub ochii noştri. Rămînînd în cadrul propriilor premise, el reuşeşte să spună aproape totul despre lumea pe care, prin cuvinte, o aproximează. Pe care o instituie (prin verbul **a fi**) şi o ia în posesie (prin **a avea**). Proba de virtuozitate constă în capacitatea de a-şi acorda astfel instrumentele, încît ele să nu sune strident odată scoase din mediul lor firesc. Ambiţia supremă a lui Mihai Şora este de a defini lumea tocmai prin precaritatea, prin „sărăcia" autoimpusă a mijloacelor sale. Dar sunetul lumii este captat în spaţiul creat de existenţa acestor instrumente fragile — verbele mai sus invocate. Din acest motiv va fi, el însuşi, un sunet fragil : dar cu atît mai puternic cu cît trăieşte în pura lui virtualitate. Nimic forţat în pretenţiile, nimic tiranic în încercarea filozofului de a convinge. El propune un model al existenţei — dar şi o teorie politică a statului — care e şi un model al demnităţii umane. Democraţia, pluralismul, ieşirea din dogmă : iată spre ce ne conduce, rătăcind, aparent, în spaţiul lingvistic, în spaţiul verbului, filozoful. O splendidă concluzie, integrînd magistral problematica politicului problematicii mai largi a existenţei : „Nu văd, pentru a obţine — pe calea anevoioasă, **hélas!,** a mediatizării fără capăt — ceea ce doriţi Dumneavoastră (în numele lui **a fi,** desigur, nicidecum în acela al Dumneavoastră propriu), soluţie mai bună decît neîncetata liberă confruntare a comunităţilor de interes, — ba eu aş merge chiar (în dorinţa mea de a obţine o operaţionalitate absolut neechivocă a conceptelor întrebuinţate) pînă la a spune : **a grupărilor** de interese comune (făcîndu-se şi desfăcîndu-se **au gré des circonstances**). Care să fie numele unei atari continue mobilităţi a împreunăfăptuirii oamenilor în cadrul şi în vederea buneistări a **Polis**-ului ? Nu văd nici unul mai bun decît : pluralismul. Sînteţi de acord cu mine ?"

Nu aceasta e concluzia întregii cărţi. Am optat — conjunctural, recunoaştem — pentru acest decupaj, pentru că el răspunde unei problematici de acută actualitate. Rareori s-a întîmplat, în cultura română, ca o carte să se plieze cu o asemenea urgenţă asupra chestiunilor fierbinţi ale momentului. Carte profetică, în numeroase din paginile sale, **Dialogul generalizat** e mai mult decît un fragment dintr-un sistem filozofic în construcţie. E şi cartea unei conştiinţe lucide, care a ştiut să facă din tragism o formă a supravieţuirii.

Mircea MIHĂIEŞ

inedit

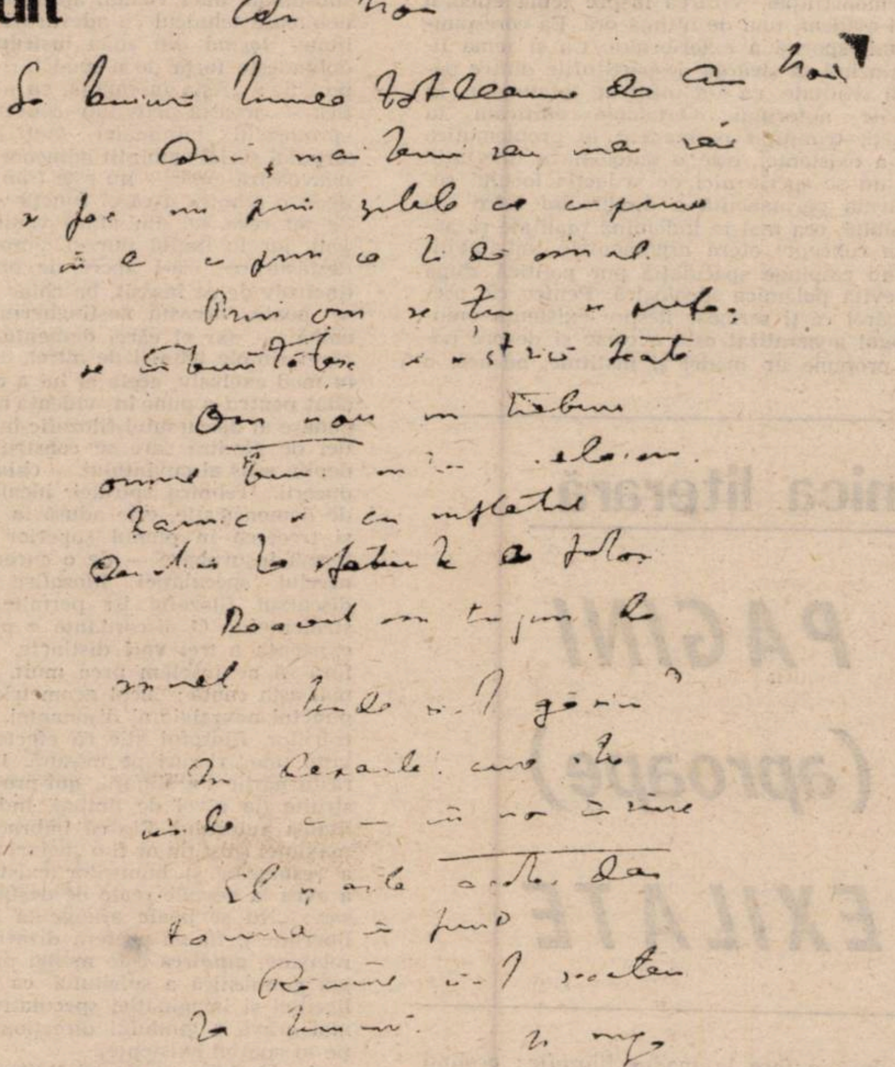

Nicolae Iorga

An Nou

Se bucură lumea totdeauna de An Nou.
Anii mai buni sau mai răi se fac, nu prin zilele ce cuprind în ei,
ci prin ce le dă omul.
Prin om se țin, se prefac, se îmbunătățesc și se strică toate.
OM NOU și trebuie :
omul bun, milos, nelacom,
darnic și cu sufletul deschis la sfaturile de folos.
(. . . . ?)
Unde să-l găsim ?
Nu departe, cine știe unde, ci — ÎN NOI ÎNȘINE
El și este acolo, dar tocmai în fund.
Rămîne să-l scoatem la lumină.

(Însemnarea lui Nicolae Iorga, găsită în podul casei din Vălenii de Munte, ne-a fost încredințată de prof. Strizu Marian, din Stamora Germană. Îi mulțumim.)

Alfabetul libertății

(Urmare din pag. 1)

foane, amenințări, dispariții misterioase, tratament psihiatric, adică orice în afară de ceea ce trebuia. Lumea a rămas uluită cînd a aflat că băieții lui Ceaușescu ucid copii, ard biblioteci, distrug spitale, rezerve de sînge etc.

Mulți ani, el a reușit să înșele o lume, însă nu și pe noi, care suportam binefacerile umanismului socialist, și tocmai de aceea se cuvine să ne plecăm pînă la pămînt în fața celor ce-au avut uriașa forță morală să-l sfideze, să lupte pînă la capăt, convinși că țara aceasta merită un destin mai bun.

Și pînă a sosit clipa să ieșim și noi în stradă am urmărit mereu cumplita naștere a libertății, sfințită mai întîi cu sîngele timișorenilor.

Sper că soarta mă va favoriza să strîng mîna părintelui Tőkés, dar simt că niciodată nu voi avea destule cuvinte pentru a spune cîtă recunoștință port celor care au avut curajul să dea semnalul luptei împotriva unui dictator și a unei doctrine creatoare de monștri și, desigur, armatei care a știut, și de data aceasta, să nu-și păteze tradiția.

Libertatea a fost dobîndită, însă greul abia acum începe : oamenii trebuie să-i învețe alfabetul, să știe și ce trebuie să afirme pentru ca niciodată vreun venin ceaușist să nu mai coboare asupra României.

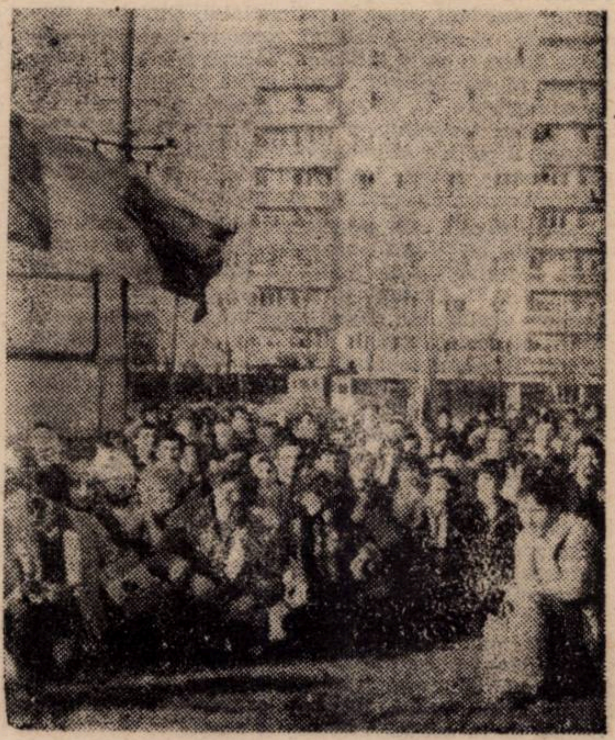

Din partea Asociației scriitorilor din Banat

1. Asociația Scriitorilor din Banat constituită la Timișoara în 26 decembrie a.c. aduce la cunoștința vechii conduceri a Asociației Scriitorilor că nu ne mai reprezintă în nici un fel, și mai ales din punct de vedere moral.

2. Considerăm compromiși scriitorii care prin scrisul și fapta lor publică au acționat în următoarele sensuri :

a) au contribuit direct la proliferarea cultului personalității fostului dictator și a acoliților săi ;

b) nici după izbucnirea revoltelor populare de la Timișoara nu au înțeles să acționeze în așa fel încît să reiasă ferm că sînt alături de popor ; dimpotrivă, au defăimat, prin scris sau prin cuvînt, mișcarea de la Timișoara ;

c) folosind un limbaj bombastic de deșănțată propagandă ceaușistă au întinat noțiuni și cuvinte sfinte ;

d) prin atitudinea lor oportunistă, au îngreunat sau chiar au împiedicat afirmarea valorilor autentice.

3. Comitetul de inițiativă al Asociației Scriitorilor din Banat subliniază cu toată fermitatea că el este un organ de tranziție către noua structură organizatorică. El nu va recurge la vechile practici coercitive și va respecta pe deplin dreptul de afirmare publică a oricărui scriitor, dar consideră că, nici pentru moment și nici în viitor, cei care s-au compromis nu pot ocupa funcții de reprezentare.

COMITETUL DE INIȚIATIVĂ

Cu László Tőkés

(Urmare din pag. 3)

Îi spun : „Vă așteptăm cu nerăbdare. Toți timișorenii".

„Mulțumesc. Cînd mă întorc, veniți pe la noi".

„Cum vă simțiți acum, ca parte din istorie ?"

„Am devenit o părticică din istorie fără să fi intenționat sau dorit asta. Nu consider că meritam".

„Bine, dar totuși arestarea dumneavoastră a fost detonatorul. Acest eveniment a declanșat tot ce a urmat".

„Se poate Deși, inițial, demonstrația oamenilor a fost doar de solidaritate și de simpatie cu cazul meu".

„Vă mulțumim pentru interviu. Scuzați-ne că v-am răpit atîta timp. Vedem că trebuie să mergeți la biserică".

Traversăm curtea de la casa parohială spre mica biserică acoperită cu șindrilă. Oamenii îl acostează deja cu probleme, știind că face parte din Consiliul Frontului Salvării Naționale. Îi roagă să i se adreseze după slujbă. În sfîrșit, începe slujba în biserica arhiplină. Toți îl ascultă atenți, cu emoție. În aceste zile, satul mititel a devenit punct de pelerinaj pentru corespondenți de reviste, ziare, televiziune. Unul din săteni ne spune că, pe lîngă tristețea pe care o simte la gîndul că domnul pastor va pleca, îi pare rău că nu stă mai mult. „Știți, poate s-ar face și la noi un drum mai acătării, ar avea și satul telefoane . . .". Slujba s-a terminat. Soția și fiul pastorului i se alătură. Mai sosesc rude, corespondenți noi, lume, lume, lume . . .

Am fi dorit să mai punem întrebări, dar știm că mai predică în alt sat după-amiaza, apoi din nou în Mineu, iar corespondenții îl asaltează cu întrebările. Ne luăm, așadar, rămas bun, dorindu-i sănătate și succese și pornim spre Timișoara. Am și uitat că azi este (mai bine zis, era) ajunul Anului Nou. Domnul Golberine îmi spune că neapărat trebuie să ajungă încă azi la Belgrad, să ia avionul de luni dimineață spre Paris. Îl întreb de ce, și îmi răspunde că toate materialele trebuie predate luni după-amiază pentru a apărea în cel mai apropiat număr al revistei. E evenimentul cel mai fierbinte al Europei în acest sfîrșit de săptămînă și de an.

top

Nu mai visez la California

Era soare, dar nu şi pace în dimineaţa aceea de sfîrşit de decembrie. Dinspre Parcul botanic se auzeau rafale de automat, iar din balconul unei clădiri din apropiere se înălţa spre cer o trombă neagră şi groasă de fum. Strada Paris era aproape pustie, cei cîţiva trecători strecurîndu-se pe lîngă zidurile clădirilor spre a ajunge într-o piaţă realmente goală. În apropierea colţului care dădea în Brediceanu un tînăr înalt, brunet, cu tricolorul pe braţul stîng ne legitimează. Are ochii roşii, cine ştie de cît timp n-a pus capul pe pernă. Mă recunoaşte şi îmi zîmbeşte. Nu, nu trebuie să-mi arăt buletinul de identitate ci, dacă nu mă supăr, să-mi desfac sacoşa pe care o port pe umăr. Mă conformez şi scot la vedere două pîini tari ca piatra şi numărul doi al ziarului „Luptătorul bănăţean“, distribuit gratuit dintr-o Dacie cărămizie, în mers. Tînărul mă întreabă apoi dacă ACUM, da aşa m-a întrebat, dacă ACUM se va redeschide Clubul PM 6 şi dacă voi scrie în „ORIZONT“ despre „Phoenix“, grup despre care nu ştie prea multe, dar ale cărui discuri le păstrează toate, le ştie, ca şi tatăl său, pe de rost. „Tineretul merită, dom' profesor“. Îi promit. Merită, stimate prieten, care n-ai dormit de cîteva nopţi dîndu-ne în aceste clipe decisive, ca atîtea mii şi mii de tineri, o admirabilă lecţie de demnitate. În ziua următoare, în apropierea garnizoanei din Piaţa Libertăţii întîlnesc un alt tînăr cu tricolor pe braţ, lîngă un grup de tanchişti în combinezoanele lor negre. Îl recunosc, mi-a fost elev. E nebărbierit şi sobru, pătruns de importanţa misiunii sale. Îmi dă un tub de cartuş verde închis. „Ştiţi, nu mai vreau să plec la fratele meu în California. Acum sînt om liber, într-o ţară liberă. Atunci cînd se vor linişti lucrurile am să-l vizitez“. Mă gîndesc la faptul că, nu de puţine ori, noi maturii i-am nedreptăţit pe aceşti copii minunaţi, judecîndu-i pripit. Iată, ei au aprins în acest colţ de ţară flacăra Revoluţiei democrate cu preţul scump al fragedei lor vieţi. Cîţi oare din aceşti formidabili tineri, prezenţi cu siguranţă la concertele Tim Rock '89 din septembrie au căzut ? Ei nu-şi vor mai asculta niciodată grupurile preferate. Lor, tuturor tinerilor care au visat o viaţă liberă şi demnă, în care muzica să fie o bucurie, ca şi pîinea pe masă, le închin fiecare rînd LIBER al acestor gînduri. Spre ei se îndreaptă speranţele şi încrederea noastră, a tuturor, lor li se cuvine acum, ca şi atunci, ADEVĂRUL.

Cu ce să încep ? Desigur, cu ştiri „la zi“, legate de evenimentele din România. Grupul nostru „MODUL“ şi solista Silvia Dumitrescu se aflau în momentul izbucnirii Revoluţiei la 2 000 km de ţară, efectuînd un turneu în Uniunea Sovietică, început la 10 decembrie. Apelînd la agenţiile de impresariat sovietice „Goskonţert“ şi „Raduga“, compatrioţii noştri au găsit înţelegerea necesară prelungirii contractului, toate fondurile băneşti încasate fiind vărsate în Contul omeniei. Iată cum au înţeles aceşti tineri menirea lor de români ! În prezent, înaintea înapoierii în patrie, grupul „Modul“ concertează în R.S.S. Moldovenească ; în deschiderea fiecărui spectacol, cu săli pline pînă la refuz se cîntă „Deşteaptă-te, române“. ● Nicolae Covaci, conducătorul celebrului grup românesc „Phoenix“ intenţionează ca la începutul acestui an să vină cu formaţia în Timişoara sa natală pentru a da o serie de concerte de binefacere în memoria miilor de tineri care au căzut pentru libertatea României. Pe măsură ce ne vor sosi ştiri legate de acest eveniment vi le vom aduce cu promptitudine la cunoştinţă. Amintim că Nicolae Covaci, încă din prima zi a declanşării Revoluţiei din România s-a adresat compatrioţilor prin intermediul postului de radio „Europa Liberă“, exprimîndu-şi totala adeziune la cauza dreaptă a naţiunii noastre. Declaraţia amintită a mai fost semnată de Andrei Ujică, Victor Cârcu, Valeriu Sepi, Bata Marianov, toţi originari din Timişoara, oraşul-erou. ● Florin „Moni“ Bordeianu, primul solist al formaţiei „Phoenix“, aflat şi el în exil împreună cu E. Krauser (şi el fost membru al grupului amintit) a compus şi înregistrat piesa „Păsări albe“ dedicată tinerilor din Timişoara care s-au aflat pe baricadele luptei pentru demnitate, pentru libertatea României. ● Într-un program muzical la „Europa liberă“, pe lîngă piesa amintită au putut fi auzite cu prilejul Anului Nou : „Negru Vodă“, „Canarul“, „Nebunul cu ochii închişi“ **(Phoenix)**, „Ziua bradului de noapte“, „Kamadeva“ (Dorin Liviu Zaharia şi formaţia sa **Olimpic '64)** şi „Noi nu ne temem“, compoziţia lui Dan Andrei Aldea (ex-**Sfinx)** pe versurile poetului Marin Sorescu. Amintim că această piesă a fost interzisă în ţară. ● Societatea artiştilor liber profesionişti din municipiul nostru, recent constituită, va organiza un spectacol a cărui reţetă va fi vărsată în Contul omeniei. ● Pentru prima oară în istoria ei, Televiziunea Română Liberă a prezentat în prima şi a doua zi a Anului Nou concerte rock „Live“. Petre Magdin, redactorul programelor muzicale a oferit prilejul milioanelor de tineri din patria noastră să urmărească popularele formaţii **Riff, Compact, Iris.** Cu această ocazie, telespectatorii au putut-o urmări şi pe solista Luiza Petcu din Turnu-Severin, talentată, dar tributară unor modele. Sperăm ca la ediţiile următoare ale emisiunii amintite — care nu are încă un generic — să vedem şi grupurile timişorene. În aceeaşi emisiune au fost oferite tinerilor aspecte din concertele celebrelor formaţii „Scorpions“ (R.F.G.) şi Van Halen (S.U.A.). ● Iată şi alte ştiri care, sperăm să intereseze cititorii rubricii noastre (devenită acum mai încăpătoare datorită conducerii revistei, căreia, şi pe această cale, permiteţi-mi ca în numele vostru să-i mulţumesc). Aşadar, evenimentul vieţii muzicale a anului care a trecut pare a fi revenirea în prim plan a unor formaţii veterane ce au ţinut sus stindardul muzicii pop în anii pionieratului. Fără o ierarhizare valorică ce s-ar dovedi oricum subiectivă să amintim „Come-back“-ul formaţiei **Jethro Tull** marcat de apariţia în toamna anului trecut, a albumului „Rock Island“. Cronicarii de specialitate găsesc acest LP mai „în ton“ cu Sound-ul cu care ne-a obişnuit formaţia lui Anderson, acest flautist de excepţie, mai prezent acum decît în albumul anterior „Crest Of A Knave“. ● Să nu uităm legendarul **Rolling Stones,** care prin albumul „Steel Wheels“ oferă dovada vie cum prin talent şi implicare un grup poate rămîne tînăr la un sfert de veac de la înfiinţare. ● Pete Townshend, celebrul chitarist al formaţiei **Who,** prezentă acum două decenii la Woodstock, din nou în actualitate cu albumul solo „Iron Man“. ● Evenimente demne de reţinut : apariţia unor LP-uri, precum cel al lui Mike Oldfield („Earth Moving“), al lui Vangelis („Themes“) şi cel intitulat „About Time“ al formaţiei **Ten Years After.** ● Recent, Paul Mc Cartney a împlinit 47 de ani. Celebrul Beatle este căsătorit de 20 de ani şi se ocupă serios de educaţia copiilor săi, inclusiv de educaţia lor muzicală. La trei ani de la apariţia ultimului său album, intitulat „Press To Play“, Cartney ne oferă un buchet de 12 piese pe recentul LP „Flowers In The Dirt“. Aţi înţeles din titlu că discul se vrea un act în favoarea mişcării ecologiste, apărarea mediului ambiant preocupîndu-l pe Cartney de mai multă vreme. Discul e realizat împreună cu Elvis Costello, originar tot din Liverpool. Acest al 17-lea LP din cariera lui Paul Mc Cartney are mapa realizată din hîrtie reciclată. „Protect Nature !“ — Protejaţi natura, iată apelul celebrului artist la care aderăm fără rezerve !

Petru UMANSCHI

JOS
CEAUSESCU
S.P.P. SANDRA

fanion

Sfîrşitul diviziei C

1. Scriu această rubrică de relativ puţină vreme. Iniţial, ea s-a numit **La fanion,** sintagmă ce relua titlul unuia din volumele poetului Liviu Ioan Stoiciu. Nume de crin, adică — Lis (lys). Cei cu fluieriţa inculturii în gură s-au grăbit să vadă în acest supratitlu o subversivă chemare şi s-au repezit să-l amputeze. Nu era, însă, nimic subversiv acolo în afară de o continuă forţare a limitelor acestui domeniu în care să încapă o altfel de limbă decît cea săracă şi lemnoasă şi, dacă se putea, o fabulă. Da, o fabulă pe care o descifrau relativ puţini, dar nu asta era problema. Ceea ce ne-a învăţat cu prisosinţă fosta divizie C a fost această dublă capacitate de semnificare a limbajului, chiar dacă, preventiv, micimanii limbajului zero erau mereu la datorie şi aveau în rîndul membrilor săi cîteva exemplare mai răsărite. Unii (unele) se află chiar acum cocoţaţi (cocoţate) pe baricadele celor ce-au murit pentru victorie şi aceşti „foşti“ (foste) au, culmea, tremolo-ul vocii pus la maxim. Dar nu de asta e vorba acum.

Gazetăria sportivă a fost — cine ştia pentru cîtă vreme încă ? ! — un domeniu parţial ferit de subpropaganda voleibalistului. Sigur că s-a încercat să se facă şi aici poli-tichie şi, dacă vreţi un exemplu, vă invit să vă amintiţi de textele fostului „coleg“, care, tot la două rubrici, nu pierdea prilejul să-şi mobileze dosarul de cronicar amintind de „prietenii mei tractoriştii“. Tocmai dumnealui, sînonimistul şi gestionarul timişean al superlativelor pentru , căruia, prin gura potentaţilor locali, îi transmitea „cele mai înălţătoare sentimente“. Nu ştia, probabil, că micilor meseriaşi de teapa lui li se transmit **sentimente încălţătoare,** însă deruta de breaslă a fost unanimă, aşa că, prieteni, iată la ce duce ignoranţa ori confuzia între calfe şi Meşter. Şi tot dumnealui, sus-numitul (nomina odiosa !) ne povestea cum devine chestia cu mîndria naţională, ale cărei resorturi le-ar fi descoperit nu mai departe decît în Siria, la o partidă de table, competiţie încă neolimpică, dar cu mari şanse de a fi aprofundată de unele cercuri.

2. Ştiţi prea bine care a fost situaţia sportului nostru, a fotbalului în speţă. Naivitatea de care am suferit cu toţii a fost că, într-un sistem sprijinit pe corupţie, impostură, non-valoare şi frică poate exista un subsistem corect, cinstit, în conturul valorii. Nici vorbă să fi putut exista aşa ceva şi chiar dacă tirania (mai mult ca sigur) ereditară ar fi supravieţuit încă o sută de ani — horribile dictu ! — o asemenea utopie ar fi rămas la fel de departe. Mijloacele de care se uza în fotbal erau **exact la fel** ca şi cele de intimidare politică. Cazul echipei Victoria, de pildă, unul din cluburile ce dusese la perfecţiune dictonul „învingătorul nostru de azi, deţinutul nostru de mîine“ şi avea în panoplia metodelor destule. Cu cîteva zile înaintea meciului cu X, să zicem Rapidul, vreo cinci-şase jucători de bază erau citaţi (desigur după ureche) la Inspectoratul Miliţiei Capitalei unde îi aştepta o surpriză : taman acolo aflau că, în urmă cu cîteva zile, violaseră o femeie într-un parc şi că, bineînţeles, existau martori. Presupuşii maniaci sexuali erau reţinuţi, cercetaţi, ameninţaţi pînă ce conducerea clubului înţelegea ceea ce era de înţeles. Cei de la Dinamo, superiori ierarhic şi, de ce nu?, în maniere, acţionau mai distins. După ce craiovenii le-au strîmbat serios tricourile bine sponzorizate, voleibalistele din Bănie au ieşit peste hotare aproape în formula cvartetului. Sigur că exemplele ar putea fi bănuite ca aparţinînd unui prost roman poliţist. Le putem întregi amintind cîteva detalii suplimentare, ca să zicem aşa. De extremă. Dacă, de pildă, mijloacele de „curtoazie“ nu se dovedeau eficiente, intrau în acţiune mijloacele „retro“, adică dosare neînchise în legătură cu procese ale rudelor, acte de vamă aproximative — au şi sportivii slăbiciunile lor — urmate, firesc administrativ, de straşnice percheziţii. Astea, repet, în cazul celor cu vipuşcă la jambieră. Celelalte cluburi trebuiau să se adapteze şi ele pentru că, deh, interese mari, bani mulţi, mai ales negri, etc., etc. Mostre ? Iată doar ce putea transpira din ultraconfidenţialele secrete, grosul rămînînd, desigur, **încă,** necunoscut. Hunedorenii, în caz de neînţelegere la masa verde, nu mai trimiteau judeţului de sorginte al echipei în cauză materia primă, Rapidul încurca în enormele sale triaje vagoanele cu marfă, de nici doctori nemţi în căi ferate nu le-ar mai fi putut descurca. Alte cluburi, mai văduvite de pîrghii economice, se mărgineau cu colindatul arbitrilor, un rol însemnat în acest ritual revenind organizatorilor de competiţii care ar fi trebuit să ştie totul despre persoanele în cauză : fraţi, surori, socri, naşi, fini, prieteni, vecini, slăbiciuni, pasiuni ş.a.m.d. Dar, înainte de asta trebuia aflat numele preafericitului şi, în acest moment, un rol însemnat îi revenea Federaţiei, de fapt Colegiului Central de Arbitri. O altă persoană, bine specializată în peşcheşurizat, făcea vizite la domiciliul colindatului cu primele atenţii, după care, suma se completa la sfîrşitul meciului. Pentru că au şi arbitrii ciudăţeniile lor şi nu puţini mergeau, cum se spune în fotbal, „la două capete“. Nu era vorba doar de şovăiri afective, ci şi de tot felul de evenimente care surveneau te miri cînd. Erau vizitaţi la cabine de unul şi altul care le comunicau că fiul are vreun examen la X sau Y şi era pe deplin posibil să nu îl treacă, că ruda cutare are o situaţie neclară la serviciu şi depinde mult de fluierul pe care îl ţine în gură . . . Dar gama mijloacelor era departe de a fi epuizată, dacă acestе manevre nu erau considerate de o îndestulătoare putere persuasivă. Aşa că mai era o ultimă soluţie : apelul la jucători. Şi ţinte sigure erau cei aflaţi la sfîrşitul carierei lor cînd se aflau în situaţia atît de bine motivată psihologic de „a da tun“ — o altă sintagmă din limbajul specializat. Însă nu era chiar atît de simplu cum ar părea la prima vedere, pentru că orgoliile se arătau imense şi chiar foştii primi-secretari se ocupau personal de fotbal. Aşa că se ascultau telefoanele jucătorilor, persoanele în cauză erau bine supravegheate. În caz de nereuşită, rămînea, desigur, terenul unde, chiar în văzul lumii, se puteau face cele mai disperate manevre. Un om în spatele porţii îi şoptea portarului că i-a aruncat în iarbă un inel din aur masiv, de pildă. Cazul unei echipe timişorene. Să nu mai vorbim despre emoţiile lui Cămătaru, culmea, arestat pentru cîteva ore la finele unui meci de la Scorniceşti. Asta da luptă în teren.

Marcel TOLCEA

P.S. Rog pe cei care deţin date certe în legătură cu astfel de fenomene din fotbalul românesc să le trimită pe adresa redacţiei.

SOLJENIŢÎN

ARHIPELAGUL GULAG (II)

O imensă antiutopie, iată ce e Arhipelagul Gulag. **O analiză amănunţită lipsită de iluzii, a tărîmului carceral. O investigaţie făcută de un om de ştiinţă, dar şi de un maestru al autoanalizei. Georg Lukács încerca să demonstreze că Soljeniţîn reia firele rupte ale realismului de la începutul anilor douăzeci. În măsura în care această literatură a deceniului al treilea, este a** poemului pedagogic, **ea furnizează, creează, sistematizează, o Utopie, solicitînd replica, implicînd, în demersul creator,** contrautopia. **Ideea unei educaţii atotputernice care să facă „ultima bucătăreasă să conducă statul" îl amuză pe marele scriitor, care revine des asupra ei, în general în următorii termeni : „O bucătărească e o bucătăreasă : locul ei e bucătăria. Ca să conduci însă oamenii e necesară o ştiinţă temeinică. Îţi trebuie cadre speciale, încercate îndelung, cadre care se făuresc ele însele. Şi aceste cadre nu pot fi dirijate decît de mîna experimentată a unui şef".** (Primul cerc).

Am putea spune : am văzut pe pielea noastră ce a făcut o bucătăreasă extrasă din mediul ei firesc. O bucătăreasă sau mai multe. Înainte de a ajunge, însă, la defilarea bucătăreselor, să urmărim procesul alienării. **Sau, cu o vorbă a lui Danilo Kiş : cum se nasc bastarzii lui Makarenko.**

Trădarea ca formă de trăire. Trăind an în şir sub presiunea unui sentiment de frică pentru sine şi pentru familia sa, la un moment dat omul devine victima acestei spaime, sclavul ei. De aici reiese că forma cea mai **comodă** de a trăi este permanenta trădare.

Forma de trădare cea mai uşoară şi, în acelaşi timp, cea mai răspîndită — este să nu faci, direct, nimic rău, dar să nu vezi cînd aproapele tău are de suferit, să nu-l ajuţi şi să-i întorci spatele la primejdie. Ţi-a fost arestat vecinul, tovarăşul de servici, chiar şi cel mai apropiat prieten. Tu taci, te faci că nu vezi nimic (nu vrei să-ţi pierzi postul, locul de muncă). La şedinţa care are loc peste cîteva zile, se anunţă că cutare şi cutare — ieri sau alaltăieri, dispăruţi — sînt duşmani făţişi ai poporului. Iar tu, care douăzeci de ani şi mai bine ai stat cu ei la masă, acum, prin tăcerea ta (dar, adesea, şi prin cuvintele tale de condamnare) trebuie să dovedeşti că n-ai nimic cu ceea ce au făcut ei şi îi condamni (eşti obligat, deci să faci acest sacrificiu ca să-ţi protejezi familia, apropiaţii ; cum te-ai putea priva de dreptul de a te gîndi la **ei ?!**). Dar în urma celui arestat au rămas soţia, copiii — îi poţi ajuta pe ei ? Nici vorbă, este foarte periculos ; ei sînt : soţia, mama, copiii **duşmanului** (şi copiii tăi încă mai trebuie să meargă mulţi ani la şcoală).

Cînd a fost arestat inginerul Polcinski, soţia sa, Nina, a scris văduvei lui Kropotkin : „Am rămas fără mijloace de trai, nimeni nu m-a ajutat cu nimic, toţi m-au evitat, la toţi le era frică de mine... Abia acum am văzut ce înseamnă să ai prieteni adevăraţi. Excepţiile sînt extraordinar de mari"[1].

Oferi adăpost — eşti duşman ! Exprimi condoleanţe sau consolezi — eşti duşman ! Dacă păstrezi şi în continuare o prietenie — eşti duşman! Chiar şi telefonul familiei peste care s-a abătut nenorocirea amuţeşte. Nici scrisori nu mai sosesc. Pe stradă nu-i mai cunoaşte nimeni, nimeni să le-ntindă mîna, nimeni nu-i salută nici prin cel mai mic şi banal semn din cap. Darmite să-i invite cineva în casă, la masă. Sau să le împrumute bani. În mijlocul forfotei dintr-un oraş mare, dintr-odată te găseşti în plin pustiu.

Iar Stalin tocmai de asta are nevoie! Îşi rîde în mustaţă, văcsuitorul ![2].

Academicianul Serghei Vavilov, după răfuiala dură cu fratele lui mai mare[3], s-a făcut preşedintele-lacheu al Academiei de Ştiinţe. (Chestia asta a inventat-o măscăriciul mustăcios pentru a pune la încercare inima omului.). A. N. Tolstoi, marele conte rus, a avut mare grijă să nu facă nici o vizită la familia fratelui său care a fost arestat, dar nici să le împrumute vreun ban. Leonid Leonov a ameninţat-o pe soţia sa, născută Sabaşnikov, să nu care cumva să meargă în vizită la familia fratelui ei, S. M. Sabaşnikov, arestat şi el. Legendarul Dimitrov, leul care a urlat atît de puternic la procesul de la Leipzig, s-a retras fără nici un cuvînt, trădîndu-şi tovarăşii — pe Popov şi Tanev, pe care tribunalul nazist i-a eliberat cînd în ţara sovietelor li s-au pronunţat cincisprezece ani de temniţă pentru „încercare de atentat asupra tovarăşului Dimitrov" (şi-au ispăşit pedeapsa în lagărul de la Kraslag).

Se ştie care era situaţia familiilor celor arestaţi. I. V. Kaveşan din Kaluga îşi aminteşte : „După arestarea tatălui meu, toată lumea fugea de noi de parcă eram leproşi ; eu a trebuit să părăsesc şcoala ; **tovarăşii mei mi-au amărît viaţa** (ne creşte, deci, numărul de trădători, de gîzi !), iar mama a fost dată afară din servici. Noi am fost obligaţi să cerşim".

În anul 1937 miliţienii au dus la gară familia unui moscovit arestat — mama cu copiii — pentru a-i trimite în exil. Dintr-odată, în timp ce mergea prin faţa gării, puştiul (de opt ani) a dispărut. Miliţienii l-au căutat peste tot, dar nu l-au găsit. Familia a fost alungată din Moscova fără băiat. El se ascunsese sub pînza roşie care acoperea piedestalul înalt cu bustul lui Stalin şi aştepta să treacă pericolul. Pe urmă copilul a venit acasă : acolo, uşa era sigilată. A încercat să intre la vecini, apoi la cunoscuţi, apoi la prietenii tatălui şi ai mamei, dar ei nu numai că nu l-au primit în casă : nici nu l-au lăsat să rămînă peste noapte ! Şi în cele din urmă băiatul s-a dus la orfelinat. Contemporani ! Cetăţeni ! Vă vedeţi oare mutrele în acest mic episod ?

Şi toate astea nu sînt decît forma cea mai uşoară de trădare — evitarea oricărui risc. Dar cîte trepte măgulitoare n-au mai existat, şi cîţi oameni, doamne, n-au coborît conştient pe ele ? Aceia care au dat-o afară din slujbă pe mama Kaveşan, deci, aceia nu s-au retras în faţa riscului, ci şi-au adus din plin aportul. Dar cei care, la zgomotul soneriei, cînd a sunat agentul, au trădat-o şi au trimis-o pe cetăţeanca Nikitin la muncă silnică în lagăr, unde şi ea, la rîndul ei, a devenit foarte repede turnătoare ? Dar redactorii care au alergat de mama focului la tipografie să scoată din text numele scriitorului arestat ieri ? Mareşalul Bliuher — iată simbolul acelor vremuri : stătea ca o buhă în preşedinţia tribunalului care-l condamnase pe Tuhacevski (în definitiv, şi acesta s-ar fi comportat la fel). Tuhacevski a fost executat — şi Bliuher a avut acelaşi sfîrşit. Sau cazul cunoscuţilor profesori de la medicină — Vinogradov şi Şereşevski. Ne amintim cum au căzut victime ale unei clevetiri criminale în anul 1952, dar nici ei n-au refuzat să semneze o clevetire tot atît de gravă, în 1936, împotriva confraţilor lor Pletniov şi Levin (Ocîrmuitorul se antrena şi pe sufletele oamenilor...).

Oamenii trăiau în „cîmpul trădării", iar pentru motivarei ei, întotdeauna se căutau cele mai bune motive. În anul 1937, un cuplu (din cauză că soţia venise din Polonia) aştepta arestarea. Şi ei s-au înţeles în felul următor : fără să mai aştepte arestarea, soţul s-a dus şi şi-a denunţat soţia ! Ea a fost arestată, iar el s-a „spălat" în faţa NKVD-ului şi a rămas liber. În aceiaşi ani plini de lumină, bătrînul deţinut politic Adolf Mejov, fiind dus la închisoare, o sfătui pe singura sa fiică, Isabela : „Noi ne-am dat viaţa pentru puterea sovietică, de aceea ai grijă să nu profite nimeni de nenorocirea ta. Intră imediat în Komsomol !". La tribunal, lui Mejov nu i-a fost interzis să scrie fiicei sale, însă Komsomolul interzise fiicei să-i scrie tatălui, iar ea, în spiritul sfaturilor acestuia, şi-a renegat părintele.

Cîte „renegări", nu s-au făcut, fie oral, fie în scris, în presă : „Eu, cutare şi cutare, reneg din ziua cutare pe tatăl şi mama mea deoarece s-a dovedit că sînt duşmani ai poporului sovietic ! Prin astfel de gesturi se răscumpără viaţa.

Cei care n-au trăit în acele vremuri (sau nu trăiesc acum în China) aproape că nu pot înţelege toate astea şi nici nu pot ierta. În societăţile umaniste normale omul îşi trăieşte cei 60 de ani ai săi fără să cadă în cleştele unor astfel de ispite, aşa încît este ferm convins de cinstea sa de cetăţean corect, dar şi aceia care, în clipa din urmă îi rostesc deasupra gropii necrologul. Omul părăseşte, deci, această viaţă pămîntească fără să bănuiască măcar prin ce gropi ale răului se putea tîrî.

Această rîie de proporţii a sufletului nu cuprinde dintr-odată societatea. Pe parcursul anilor '20 şi la începutul anilor '30 foarte mulţi oameni au rămas în suflet cu imagini despre multe lucruri create în societatea precedentă : gata oricînd să dea o mînă de ajutor la nevoie, să intervină la instanţe pentru cei nedreptăţiţi şi oropsiţi. Chiar şi în anul 1933, N. Vavilov şi Meister i-au ajutat public pe toţi arestaţii de la VIR[4]. Există totuşi o perioadă minim necesară de corupere, înainte de care marele Aparat nu-şi pune poporul la punct. Această perioadă depinde şi de vîrsta celor perseverenţi, care încă nu au îmbătrînit. Pentru Rusia s-a dovedit că a fost nevoie de aproape 20 de ani pentru a se da poporului lovitura de graţie. Cînd, în anul 1949, în ţările baltice au început arestările în masă, timpul de corupere a fost scurt, cinci şase ani, iar familiile lovite de urgia puterii au primit totuşi ajutor din toate părţile. (Dar aici a existat un motiv aparte care a întărit rezistenţa populaţiei ţărilor baltice : prigonirile sociale au primit şi altă dimensiune, fiind clasificate ca oprimare naţională, iar cînd e vorba de păstrarea identităţii naţionale problema se pune cu totul altfel). De-ar fi să calificăm anul 1937 pentru marea contribuţie adusă Arhipelagului, nu-i putem da cunună de lauri. Dar în ceea ce priveşte „libertatea", trebuie — şi sîntem obligaţi — să încununăm acest an cu coroana ruginită a trădării. Trebuie să recunoaştem că 1937 a luat sufletul libertăţii noastre, înlocuind-o cu o corupţie în masă nemaiîntîlnită.

Pe acele timpuri de urgie, cînd, în singurătatea tulburată şi întunecată se aprindeau fotografiile celor apropiaţi, jurnalele intime şi scrisorile celor dragi, cînd orice bucăţică de hîrtie îngălbenită, rătăcită prin sertarele scrinurilor, pîlpîia ca un buchet de ferigi pe un mormînt, de parcă te îndemna s-o arunci în foc — ce curaj trebuia să aibă omul ca, noapte de noapte, mii de nopţi la rînd să păstreze în ascuns şi să nu lase pradă flăcărilor arhivele celor condamnaţi (a lui Florenski, de pildă) sau a celor pe care nu aveai dreptul să îi întîlneşti (precum filosoful Feodorov). Şi ce complot grav trebuia întreprins să păstrezi povestirea Lidiei Ciukovska, **Sofia Petrovna !** În Leningradul blocat, simţindu-şi sfîrşitul apropiat, Isidor Glikin a străbătut oraşul, de la un capăt la altul, să ducă manuscrisul la sora lui, salvîndu-l.

Orice act care, într-un fel sau altul, era împotriva voinţei puterii pretindea un curaj proporţional cu greutatea actului. În timpul domniei lui Alexandru al II-lea era mai puţin periculos să deţii cantităţi de dinamită decît să ascunzi, pe timpul lui Stalin, un biet orfan ai cărui părinţi erau consideraţi duşmani ai poporului şi totuşi, cîţi copii n-au fost salvaţi (ei înşişi pot povesti acum calvarul lor). Apoi, tot felul de ajutoare oferite în secret multor familii. Se mai întîmpla ca unii să aibă curajul să înlocuiască pe vreo biată femeie care aştepta zile întregi să-şi vadă soţul, numai şi numai ca aceasta să poată dormi, mînca şi a se încălzi pentru cîteva ore. Alţii, cu inima cît un purice, au avut curajul să-şi anunţe vecinul sau prietenul să nu dea pe acasă, deoarece acolo aşteaptă agenţii secreţi să-l ridice. Şi se mai întîmpla ca vreunei femei prigonite să i se ofere adăpost o noapte sau două, cu micul risc de a nu închide ochii, păzind-o de pericol.

Am amintit deja de aceia care au avut curajul să nu voteze pentru condamnarea organizaţiei de partid din domeniul industriei. Erau din cei trimişi în Arhipelag numai şi numai pentru că şi-au protejat prietenii. Fiul a luat ca exemplu pe tatăl său : fiul aceluiaşi Rojanski, Ivan, a păţit-o pentru că şi-a apărat colegul de servici, pe Kopelev[5]. La şedinţa de partid a Editurii de stat de literatură pentru copii din Leningrad, M. M. Meismer a luat cuvîntul apărîndu-i pe autorii etichetaţi drept „dăunători" pentru educaţia copiilor şi imediat a fost dat afară din partid şi arestat. Cu siguranţă că ştia ce-l aşteaptă dacă îşi spune părerile proprii ! La cenzura militară (Riazan, 1941), o tînără cenzor a rupt scrisoarea incomodă a unui soldat de pe front şi a aruncat-o la coş, dar acest gest a fost observat de cineva care a reclamat-o; bucăţile de hîrtie au fost lipite la loc şi tînăra funcţionară a fost arestată. Deci ea s-a sacrificat pentru un tînăr necunoscut şi îndepărtat. (Eu am aflat de întîmplare pentru că sînt din Riazan). Dar cîte alte cazuri de felul acesta n-au mai existat ?...)[6].

Acum ne este uşor să spunem că „arestările" erau o loterie (Ehrenburg). Loterie sau neloterie, totuşi unele numere erau de mult desemnate. Se arunca plasa, se aresta numărul prevăzut — bineînţeles pe lîngă acest număr erau arestaţi imediat şi aceia care încercau să se împotrivească ! Şi atunci nu mai era loterie, ci o adevărată selecţie printre cetăţeni. Cei ce au avut un pic de curaj au căzut sub lovitura securii, au fost deportaţi în Arhipelag, iar imaginea cenuşie a „libertăţii" celor supuşi nu s-a stricat cu nimic. Toţi cei demni şi cu o ţinută morală ireproşabilă n-au putut rezista în această societate, ca atare ; fără aceşti oameni demni societatea a devenit tot mai mult o adunătură de gunoaie. Plecările în tăcere erau neobservate. Dar ele însemnau, în esenţă, moartea acelui suflet curat al poporului.

În româneşte de

Simeon LĂZĂREANU

---

[1] Scrisoarea din 16 august 1929. Secţia manuscriselor în Biblioteca lui Lenin, fondul 410, cartoteca 5, unitatea 24.

[2] În original, **gutalinşcic.** „Gutalin" era o cremă de ghete de pe vremea cînd tatăl lui Stalin era pantofar. Iniţial, aşa erau porecliţi sirienii care, în Rusia, erau de obicei lustragii şi purtau mustăţi mari. În lagăre, această poreclă era dată lui Stalin.

[3] Nikolai Ivanovici Vavilov, biolog şi genetician de renume. A murit în închisoare.

[4] Institutul de ştiinţă şi cercetare a culturilor de plante. Azi poartă numele geneticianului Vavilov.

[5] Lev Kopelev, germanist. Prototipul lui Lev Rubin din romanul lui Soljeniţîn, **Primul cerc.**

[6] Avem aici unele dovezi despre un act de eroism în masă al cîtorva sute de soldaţi din şcolile militare ucrainiene. Aceşti tineri au refuzat să înăbuşe în sînge revolta a mii de ţărani. De asemenea, au refuzat şi grupurile de escortă, venind singuri, prin anii '30, în coloană, pe insulele Soloviesk.

Comitetul de coordonare
ADRIANA BABEŢI
ANTOANETA C. IORDACHE
MIRCEA MIHĂIEŞ
CORNEL UNGUREANU

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA :
TIMIŞOARA, strada RODNEI nr. 1.
Telefoane : 3 33 90 şi 3 33 76
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

TEHNOREDACTOR :
Nicolae LENGHER
Abonamentele se fac la P.T.T.R.
TIPARUL EXECUTAT LA I.P.B.T.
Index : 42 907

ASTRA

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

orizont 3

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 3 (1192), 19 IANUARIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

TIMIŞOARA — primul oraş liber al României

PĂRINTELE RISIPITOR

Documentul pe care-l publicăm acum are o însemnătate capitală centru istoria României contemporane. Şi vedem în faptul că el a scăpat de urgia arhivelor distruse, de pulverizarea memoriei înfăţişate, de mistuirea din crematoriile, mereu fumegînde ale regimului comunist, un semn. Semnul izbăvitor că adevărul poate evada pînă şi din „ministerul" lui, întocmit — orwellian — după nu ştiu cît August în Bucureşti.

Procesul lui Mircea Vulcănescu depăşeşte cadrul formal al unei instanţe, pentru a se insera în spaţiul simbolisticii întunecate a totalitarismului românesc. Primul totalitarism din istoria noastră, pentru că rugul înlocuieşte juriul, inchiziţia „populară", obiceiul pămîntului sau legea ca acord, imperativ, emanînd de la o autoritate chezăşuitoare. Proces simbolic — Ioana d'Arc întru întîmpinarea Mioriţei ? — dar şi proces total : lui Mircea Vulcănescu, pentru simplul fapt de a exista şi, în acelaşi timp, procesul intelectualului român care, de la Eminescu încoace, s-a definit numai în măsura în care s-a identificat cu sărăcia, cu nevoile şi neamul său. Proces care despică în două istoria imediată, deviată de cei care i-au confiscat „sensul" cu ajutorul, nu atît al ideologiei, cît al unei armate de ocupaţie. Nici măcar nu ne aflăm în situaţia — tragică — a unei „revoluţii", în care învinşii îşi ispăşesc eşecul, în numele destinului istoric. Judecătorii sunt aici nişte simpli mercenari ai răzbunării ocupantului care inversează statutul însuşi al procesului : ei încep cu sentinţa şi numai după aceea purced la parodia ceremonială a judecăţii.

Alegerea lui Mircea Vulcănescu este însă — trebuie s-o recunoaştem — cum nu se poate mai „justă" pentru justiţia esenţială a celor care aveau să întruchipeze noua Românie, devenită gubernie totalitară, teritoriu anonim de experienţe străine fiinţei româneşti. În cine, într-adevăr, mai bine decît în Mircea Vulcănescu se aflau înrădăcinate cîteva constante

Virgil **IERUNCA**

(Continuare in pag. 10—11)

PROCESUL SECOLULUI

Am parcurs zilele acestea dosarul Tőkés, aflat în bună (încă) păstrare la tribunal. Am convenit că e una din lecturile cele mai pasionante ale timpului din urmă. L-au citit in duo subsemnaţii, nespecialişti într-ale jurisprudenţei, dar şi ultimul profan putea să vadă cum anume oamenii puşi să păzească bostănăria au furat-o. Ca să nu ne mărginim la simple „păreri" asupra procedurii, am cooptat în revizuirea procesului un om de meserie, pe avocatul Marius Prokş, fost judecător, obligat să demisioneze pe motiv că nu e membru P.C.R. şi că merge la biserică.

Dăm alăturat în facsimil o însemnare care, bizar, se iţeşte pe dosul unei pagini a dosarului. Ea spune mult despre cum se aranjau lucrurile pînă mai ieri pe sub poala zeiţei justiţiei, oarbă şi imparţială. Cine e M. Bobu, care dă ordin ? Nimeni altcineva decît fostul ministru al Justiţiei, Maria Bobu, soţia lui Emil Bobu (despre acesta parcă am mai auzit cîte ceva). Iar Topală, care preia ordinul şi îl aplică, e Elena Topală, preşedinte al Tribunalului şi preşedinte al completului de judecată în faza de recurs. Spre uimirea noastră, azi încă, Tovarăşa preşedintă nu a considerat că ar fi în sfîrşit cazul să se retragă din funcţie ; probabil că nu a citit prea atent, nici înainte nici după, actele dosarului şi nu ştie ce consecinţe au avut hotărîrile abuzive

Vasile **POPOVICI**
Viorel **MARINEASA**

(Continuare in pag. 2)

TIMIŞOARA — primul

cronologie

ȘAPTE ZILE CARE AU ZGUDUIT ROMÂNIA

(III)

Sîmbătă seara, deci 16 decembrie, spre orele 20, soții Iordănescu[1] s-au reîntors, cu un vecin (Lucian Lichiardopol) pe podul Michelangelo. S-au îndreptat spre căminele studențești, de unde se auzeau lozincile scandate. Se mai striga acum și „— Libertate!“ „— Libertate!“ Lumea împînzise sensul giratoriu, dar și parcul și complexul (erau pînă la 5000 de oameni). Cei adunați se organizează în complex. Au văzut studenți suiți într-un copac, cerînd oamenilor să se încoloneze: să meargă spre Consiliul Județean, să-și ceară acolo drepturile.

Coloana a pornit, din spatele celor trei cămine frontale, ieșind în dreptul Liceului „Ion Vidu“, spre podul Michelangelo. În sensul giratoriu au apărut trei camioane cu trupe de securitate, cu căști, scuturi, bastoane. S-au desfășurat, în dreptul micului chioșc de tablă, de lîngă stația Vidu. Coloana a părut că ezită o clipă, apoi s-a urnit, înaintînd compactă. Trupa, aliniată pe trei rînduri, le-a întors spatele, rupînd-o la fugă, spre camioane. Acestea au dispărut la repezeală, spre sala „Olimpia“. Izbînda a îmbărbătat foarte mult mulțimea. Au pornit înainte cu și mai mult elan. S-a trecut podul, timp în care coloana tot sporea, cu grupuri de pe străzile laterale. S-au îndreptat spre hotelul „Continental“. Și dinspre Operă se arăta o coloană. Cele două șiruri s-au contopit (în jurul orei 20,45).

La „Continental“, coloana a cotit-o spre dreapta, spre Consiliul Județean. Tot timpul se scandau lozinci. S-a intonat „Deșteaptă-te române!“, „Români, veniți cu noi!“, de către toți participanții, indiferent de neam.

Clădirea consiliului se afla în beznă, neapărată. În fața celor dezlănțuiți de activarea jeturilor de apă, mașina a dat înapoi, blocîndu-se între copaci și clădirea de lîngă consiliu (colt cu str. Filipescu); a lovit doi stîlpi de iluminat, pe care i-a îndoit. Mulțimea a năvălit asupra mașinii, spărgîndu-i geamurile. Cei dinăuntru au rămas blocați. Au tăbărît asupra lor, lovindu-i, pînă cînd cineva i-a oprit, prin cuvintele: „Sînt și ei militari; nu ei sînt de fapt vinovații!“ Un tînăr s-a cățărat pe o „scară“ (piramidă) umană, de vreo 5—6 metri înălțime, încercînd să dea jos stema P.C.R. Cu mîinile goale, cu unghiile, a smuls din ea o bucată. S-au spart geamurile clădirii cu pietre, s-a încercat să se intre înăuntru.

Dinspre podul Neptun a apărut un autobuz, din care au ieșit, în fugă, milițieni cu căști, scuturi și bastoane. Aceștia au împins, lovind, lumea. Au aruncat și fiole lacrimogene. Poporul a fost mînat înapoi, spre Poștă.

Ștefan Iordănescu s-a retras, cu soția, spre casă. Au revenit însă, să-și recupereze mașina, în sensul giratoriu. Au plecat, apoi, spre Calea Buziașului, de unde auziseră că există o altă coloană de manifestanți. În intersecția de la fabrica „Banatul“ au și întîlnit-o. Erau pînă la 700 de oameni, care strigau, cerînd muncitorilor de la „Banatul“ să li se alăture. Au observat la poarta fabricii un grup de pază (civili), care s-au retras în întreprindere. În spatele uriașelor geamuri, pe secții, era mare foială, dar nu au văzut lume ieșind. Mașina și-au parcat-o chiar în spatele acestei fabrici de încălțăminte.

Dinspre Piața Traian s-a arătat o mașină de pompieri, împroșcînd. Avea grilaje de sîrmă la geamuri. Demonstranții au înconjurat-o, i-au rupt grilajele, i-au spart geamurile, dar militarii dinăuntru au scăpat cu fuga.

Cei doi s-au reîntors acasă cu mașina (în Bd. Victoriei). La intersecția străzilor Victoriei — Michelangelo au întîlnit o nouă coloană care se scurgea de pe pod, spre Operă. S-au îndreptat și ei spre Piața Operei (aproximativ ora 23,30). S-au oprit la catedrală, unde erau deja adunați mulți alții. În stînga se înșira, scut lîngă scut, un cordon compact, păzind accesul spre Primăria orașului. Era ora 24.

Pierzînd contactul cu acea coloană împrăștiată (de bastoane și gaze lacrimogene) din fața Consiliului Județean și apoi cu mulțimea împrăștiată pe la orele 21.30 din fața casei pastorului Tőkés, Victor Rudan[2] a ieșit din nou, în jurul orei 23. S-a ghidat după strigătele mulțimii și panourile ceaușiste arzînd: a pornit-o spre complex, trecînd podul Michelangelo. Oamenii răzleți se regrupau spre complex. O mare parte se aflau în dreptul cantinei dinspre sala „Olimpia“; intenția lor era de a-i grupa pe studenți. Au pătruns printre căminele dinspre sensul giratoriu.

Rudan a simțit în acel moment că studențimea era forța alături de care se poate declanșa ceva cu adevărat important. Acolo a văzut, în adevăr, și primul comitet de organizare. Un individ, cu vocea răgușită, striga de sus mulțimii să rămînă pe loc, liniștiți, între cămine. A invitat apoi încă cinci oameni, să urce pe același postament improvizat pentru a-i organiza pe cei adunați. Au urcat cîțiva, s-au sfătuit. Același a propus apoi să pornească toți, pașnic, organizat și să ceară ajutorul mitropolitului Nicolae: „— Să ne îndreptăm spre catedrală și să așteptăm, pînă ce vine!“ Au pornit, astfel, spre catedrală.

În intenție, se dorea discuția cu autoritățile (cu Radu Bălan), prin medierea mitropolitului.

Și Dan Vlad[3] a ajuns în fața catedralei cu aceeași coloană, pe la ora 23,45. Majoritatea celor de față erau tineri. Erau însă și din cei vîrstnici. Unii împingeau biciclete (ieșiseră de la serviciu). Lîngă ei a apărut un individ care participase la încăierarea din Piața „Maria“ (pe la orele 22—22.30). Zicea că, după ciocnire, s-au dus acasă după „armament“: sticle incendiare, răngi, lanțuri, bîte. Cîțiva erau în stare de ebrietate, evitați însă de mulțime. Cei de pe scările catedralei temperau „puștanii“ care încercau să intre în conflict cu „zidul“ compact de scuturi albe. S-a stat așa, în tensiune, timp de vreo 40 de minute.

Același tînăr răgușit (din complex) a vorbit, în cele din urmă, și la catedrală, zicînd: „— Nu cred că va veni nimeni. Trebuie să ne sporim numărul. Propun să mergem în cartierele muncitorești!“ Manifestanții s-au decis, astfel, să pornească spre cartierul Circumvalațiunii.

Iată că **revolta n-a izbucnit acolo unde era mizeria cea mai neagră, ci acolo unde se trăia, cel mai acut, sentimentul umilinței** existenței noastre trecute.

(VA URMA)

Miodrag MILIN

~~~~

INDICE

[1] **Ștefan Iordănescu,** regizor artistic, Teatrul de Stat Arad, 31 ani.

[2] **Victor Rudan,** conductor arhitect, fără loc de muncă (deocamdată), 32 ani.

[3] **Vlad Dan,** strungar, neîncadrat de două luni, 34 ani.

PROCESUL SECOLULUI

(Urmare din pag. 1)

(și salutare !) ale tribunalului asupra evenimentelor din Timișoara. Și nu doar din Timișoara. În germene, prin telefoane și dispoziții confidențiale de felul celor de mai sus, se pregătea schimbarea la față a României, avînd repercusiuni, credem, pe plan european și chiar mondial. O felicităm pentru ajutorul involuntar [illegible] Revoluției.

Revenim. Tov. ministru ordonă, așadar, executarea hotăririi „în orice condiții și la orice oră“. Remarcabil ordin, demn de un adevărat ministru al justiției comuniste. Ce mai contează Codul de procedură civilă, făcut pentru proști, nu și pentru miniștri sau pentru oamenii legii ? Acolo, la art. 385, se arată : „Nici o executare nu se va putea face înainte de ora opt dimineața și după ora șase seara.“, precum și (art. 386) : „Executarea silită nu se va face duminicile și sărbătorile legale sau naționale ...“. Tocmai de aceea, executarea s-a făcut la două noaptea, duminica !

Vom parcurge împreună, în numerele viitoare, filele acestui dosar, reluat de la capătul capătului, cu toți martorii, cu toate părțile implicate în proces, inclusiv „partea“ care a decis. Vom urca pe filiera presiunilor, multe și felurite. Cum au murit trei membri ai presbiteriului ? Cine i-a intimidat pe ceilalți ? Cum a ajuns episcopul orădean să cheme în judecată un om cu care ar fi trebuit să fie de o sută de ori solidar ? Dar protopopul protestant din Arad ? Cum a reușit un complet de judecată să încalce, el primul, legea ? Și altele, și altele, începînd cu mărturia lărgită a pastorului însuși ?

Avem convingerea că procesul în speță reprezintă în spațiul nostru procesul secolului. El ar fi rămas, ca atîtea alte nedreptăți judiciare, un caz uitat și definitiv clasat, dacă Timișoara ar fi fost un oraș șovin. Din fericire, s-a întîmplat ca un preot să fie tîrît în judecată și să fie condamnat într-un oraș liber de șovinism și de naționalism, adică în primul dintre orașele europene ale României. Fără această condiție capitală, Revoluția ar fi eșuat. Sau ar fi fost amînată. De aceea, cazul Tőkés este deopotrivă o cauză maghiară și una românească, iar cel ce a trecut prin infernul evenimentelor a devenit, prin convergența miilor de voci și de trupuri ale orașului, un erou național.

16. XII (Notă telefonică) tov. Ministru M. Bobu a dat ordin ca executarea să se facă în orice condiții și la orice oră / Topală.

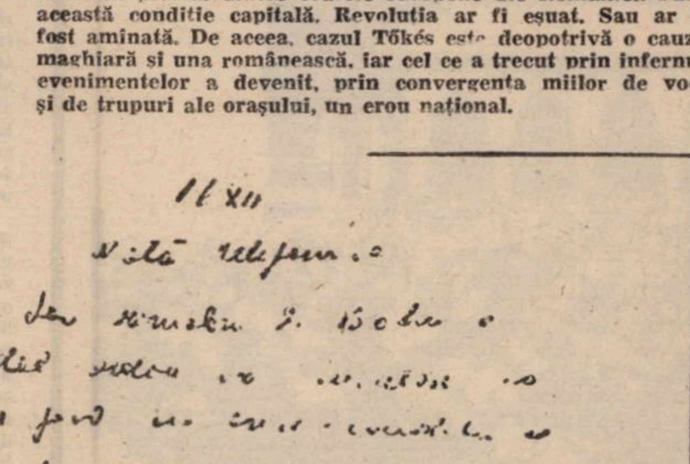

16 XII

Notă telefonică

Către poporul frate albanez

Scriitorii, alături de întreaga populație a orașului-martir Timișoara, au aflat cu durere și indignare despre reprimarea sîngeroasă a luptei poporului albanez pentru libertate și democrație.

În aceste momente, cînd rănile noastre mai sîngerează, ne bucură vestea că încă un popor al Europei și-a luat destinul în propriile mîini, dar ne întristează și ne revoltă faptul că regimul totalitar a ales soluția masacrării acelor care, cu mîinile goale, nu fac decît să-și revendice drepturile firești la o viață demnă. Asigurăm poporul frate albanez că sîntem și vom fi cu sufletul alături de el.

SOCIETATEA SCRIITORILOR
DIN TIMIȘOARA
ȘI REDACȚIA REVISTEI
„ORIZONT“

Timișoara, 16. 01. 1990
~~~~

oraş liber al României

„Vremea e să rădicăm glasul...”

Niciodată numele Clujului nu a fost rostit mai des, mai patetic, la Timişoara, ca în zilele Revoluţiei. Dacă în primele zile, între cele mai frecvente lozinci era TRĂIASCĂ DOINA CORNEA, în zilele rezistenţei din Piaţa Victoriei, din balconul Operei se putea auzi : CLUJUL E CU NOI. Oraşul de pe Someş nu se ridicase încă, dar la Timişoara se trăia ca şi cum CLUJUL E CU NOI. Fără îndoială, Clujul era cu noi. Clujul a fost întotdeauna cu noi. În această pagină, extraordinarul oraş al culturii, cetate a spiritualităţii noastre, oraş al rezistenţei prin şi întru creaţie este, încă odată, cu noi.

Ion Arcaş

CINSTITĂ FI-VA

Asemeni oraşului martir Guernica, Timişoara a zguduit conştiinţa Europei, a lumii. Cu Guernica începea o perfidă dictatură. Timişoara vestea sfîrşitul unei sinistre dictaturi. La iberici cobora noaptea. Timişorenii, cu preţul vieţii lor, au reaprins toate luminile Europei. Ei au dărîmat primii religia minciunii şi idolii fărădelegilor. Fără arme şi fără frică. Încălziţi la locul speranţei şi risipirii de sine. Cinstită fi-va de-a pururi memoria celor care au căzut alegînd religia libertăţii. Stinsă fi-va, cu vremea, în lumina lacrimilor noastre, durerea celor vii. Le-o făgăduim. Celor plecaţi le făgăduim un sfînt osuar al recunoştinţei. Celor plecaţi şi celor vii, în suflete, o columnă a aducerii aminte. Şi mai făgăduim, cu aspră şi înaltă profesiune de credinţă, să apărăm lumina cuvintelor pentru adevăr. Numai pentru adevăr. Lupta pentru cuvîntul simplu, sincer, cristalin, comun tuturor a început de mult. Dar am simţit-o cu acuitate aprigă în noaptea osîndei timişorene. Atunci, prin cine ştie ce minune, am reuşit o convorbire telefonică zguduitoare cu o tînără poetă de pe Bega. Printre suspine şi omeneşti lamentaţii, prietena a scandat rar, psalmic : „Tuturor vă spun acum plecaţi / prin destinul vostru mai departe ; / în durere cu asociaţi / pierzi fărîma ta de libertate“. Era un uriaş şi teribil reproş aruncat pasivităţii. Ea văzuse prea mulţi morţi şi răniţi. Şi forţa hoardei care se opunea. Şi poate îi intrase în suflet teama neizbînzii. Dar noi şi lumea, odată aprinsă flacăra libertăţii, am devenit părtaşi, asociaţi în durere. Şi încrezători în izbîndă.

Timişoara — primul sanctuar al libertăţii României.

Nicolae Bocşan

LAUS VICTORIAE

„Despre Ţara Banatului“ este titlul unui manuscris redactat de Eftimie Murgu în deceniul cinci al secolului trecut, al cărui început suna astfel : „Întru epoha de acum noroadele deşteptîndu-se din somnul politiceştii adormiri, vedem că, care dincotrou, îşi rădică capul din negura neştiinţei, năzuind cătră lumină ; şi duhul veacului şi întru noi românii, dezvăluindu-se, ne arată că vremea e sosită ca şi noi să rădicăm glasul a rosti un ce despre ţara noastră a Banatului Timişan, pre care Europa abia de nume cunoscînd-o, nici nu ar crede că prin atîtea valuri şi fortune politiceşti ar fi putînd încă păstra întru sine elementele unei sineşi fiinţe politiceşti.

Însă toate, şi cele întunecoase veacuri ale varvariilor trecute, într-un glas mărturisesc politiceasca fiinţă a ţării noastre, Ţării Banatului Timişan“.

Mai actuale ca oricînd, cuvintele înaintaşului nostru întru ale libertăţii sînt confirmate prin pilda Oraşului Martir şi a minunaţilor săi locuitori, care, aidoma întregului popor român, au confirmat printr-o negaţie, o mai veche sintagmă despre poporul nostru: „O enigmă şi un miracol“. Au confirmat „fiinţa politicească“ a poporului prin jertfa şi martiriul eroilor oraşului de pe Bega, care, în expresia deplină a solidarităţii umane, s-au ridicat împotriva barbariei şi despotismului, „năzuind cătră lumină“.

Victoria poporului la Timişoara semnifică triumful luminii asupra întunericului, în accepţiunea consacrată de secolele trecute Luminii (raţiune, progres, libertate), a descătuşării omului şi a societăţiţi din starea de pasivitate, a eliberării morale şi transformarea omului în subiect activ al istoriei. Această transformare este de fapt începutul revoluţiei. Este încununarea unei îndelungate şi statornice opere culturale, a unei spiritualităţi originale şi viguroase, în acord cu „duhul veacului“, la care au trudit atîtea generaţii, sădind în sufletele oamenilor, prin actul de cultură, idealul de libertate. Revoluţia a însemnat, după o expresie a lui Iorga : „Afirmarea în domeniul politic a libertăţii lor“. Ilustrînd „fiinţa politicească“ despre care vorbea Murgu şi care a trezit admiraţia lumii contemporane.

Laus Victoriae. Omagiu jertfei eroilor, admiraţie, recunoştinţă şi solidaritate cu toţi locuitorii Ţării Banatului, cu minunatul oraş Timişoara, aşezat la întîlnirea culturilor europene.

Augustin Buzura

ISTORIA RENAŞTERII ROMÂNIEI ÎNCEPE LA TIMIŞOARA

Istoria renaşterii României, istoria dobîndirii libertăţii adevărate, istoria ieşirii din uriaşul şi incredibilul lagăr ceauşist, construit cu cinism tocmai în mijlocul Europei, începe la Timişoara. Acest oraş-erou a dat semnalul sfidării unei dictaturi aberante, ieşită din cele mai întunecate unghere ale Evului Mediu.

Ioan Chindriş

ZODIA TIMIŞOAREI

Ajută-mă, Isuse al meu, să găsesc cuvinte mici şi sfioase, spre a nu vătăma umbrelor ce veghează o zodie nouă a istoriei noastre ! Jertfelnice aprinse luminează desigur nopţile Armaghedonului carpatin, pentru a preveni cea mai grozavă crimă ce s-ar putea comite acum : UITAREA. Sufletul şi memoria trebuiesc biciuite fără răgaz, pînă la ultimul strop al răzbunării. Concivilitate raţională ? Vorbe de clacă ! Victimele şi torţionarii zîmbindu-şi candid sub zodia albă a Timişoarei ? Eventual cu torţionarii deghizaţi şi din nou în frunte? În vecii vecilor, nu!“. Poporul român ţine minte binefacerea, ca şi nedreptatea“. (Bărnuţiu). Trupul doare pînă cînd extirpă ultima frîntură a cangrenei. Partea rea a trupului naţional, încă nediagnosticat exact, va să fie lepădată drept aceea. O cunoaşteţi voi bine, cu sufletul, timişoreni ai mei dragi.

...Nu mă leagă amintiri savante. Adolescenţa... o străduţă cu mulţi copaci şi o vară şi o fată cu rochie albă pe trupul măsliniu şi elastic. Imagine mediteranee. Oare mai este în viaţă acum ? Ani după ani, apoi o altă fată din Timişoara, plîngînd pentru că mi s-au furat din buzunar, la Bucureşti, în magazinul „Eva“ 400 de lei. Oare mai este în viaţă acum ? Iertaţi-mă, oameni buni, dacă nu evoc aici fapte şi momente mari din istoria voastră. Sufletul omului e slab şi se agaţă de imagini care-i evocă umbra palidă a fericirii. Fie ca să ne-o păziţi, atîta cîtă ne va fi dat să avem !

Ce s-ar putea scrie pe un monument al eroilor de la Timişoara ? Poate strămoşescul avertisment întrupat aici cu strălucire : „Non semper dormio“.

P.S. Episcop Vicar

Iustinian Chira Maramureşanu

ÎNSCRIŞI ÎN CĂRŢILE VIEŢII

La Timişoara s-a aprins un foc ce nu va putea fi stins niciodată, de care se vor cutremura ca de un ultimatum toţi dictatorii lumii. Timişoara ne-a dezvăluit secretul prin care se pot cuceri libertatea, demnitatea şi dreptatea. Acest secret este unitatea în eroism.

Tot timpul, din 16 decembrie pînă azi şi pînă la sfîrşitul vieţii, voi avea mereu prezent în inimă, în suflet şi în memorie chipul sfinţilor martiri şi eroi de la Timişoara. Precum păstrez şi chipul sfinţilor martiri şi eroi de la Cluj, de la Bucureşti şi din toată ţara.

Eroii sînt nemuritori. Ei rămîn veşnic printre noi. Jertfa lor ne va păzi de multe păcate şi greşeli pe care în trecut le-am săvîrşit. Dumnezeu a scris numele tuturor celor ce şi-au dat viaţa pentru libertatea şi dreptatea poporului român în Cărţile Vieţii. Cei ce s-au sacrificat sînt, consider eu, mai sus decît eroii de la Rovine, de la Podul Înalt, Războieni, Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz pentru că au luptat numai cu inima şi sufletul în mîini, împotriva unui duşman înarmat pînă în dinţi, care ne desfigurase pe toţi, ne strivise personalitatea, ne strecurase în oase spaima şi ruşinea, neîncrederea omului în om.

Biserica noastră strămoşească, luptătoare de veacuri împotriva întunericului, cu smerenie şi pocăinţă va venera ca pe nişte sfinţi pe soldaţii care n-au tras cu arma, pe muncitorii care au chemat poporul la libertate şi la luptă prin sunetul sirenelor, pe tinerii cu pieptul deschis, ce au primit moartea cu faţa şi n-au fugit de ea, pe copiii care, cu sîngele lor pur l-au forţat pe Dumnezeu să-şi întoarcă faţa către noi, către poporul român, care, am credinţa că este foarte iubit de Dumnezeu. Aceştia vor fi îngerii păzitori ai noştri, ai poporului nostru şi ai ţării. Ei ne vor fi mentorii pentru care îi vom asculta.

Cu sfinţenie binecuvîntez luminatul popor din Timişoara şi din toată ţara.

Constantin Cubleşan

SFÎNTA ELIBERARE

Timişoara a fost flacăra care a făcut să izbucnească furtunos marele incendiu al revoluţiei noastre populare din decembrie 1989. Tineretul acestui oraş a dat tonul acţiunii, preluînd scînteile revoluţionare ce izbucniseră mai înainte la Braşov şi la Lupeni, lansînd acum în toată ţara chemarea sfîntă de eliberare. Imediat li s-a alăturat tineretul din alte cîteva mari centre ale ţării — Cluj, Sibiu, Braşov, Rîmnicul Vîlcea etc. — culminînd cu marea vîlvătaie din capitală. Toată ţara s-a ridicat ca un singur om împotriva tiraniei roşii, dar libertatea a fost plătită cu multe, incredibil de multe victime omeneşti. Aceştia sînt eroii neamului. Iar Timişoara este oraşul erou, inima însîngerată a României libere, renăscută (a cîta oară de-a lungul milenarei noastre istorii !) la viaţă, la adevărata viaţă omenească, demnă şi neîntinată.

Adrian Marino

TRAGEDIA ŞI EROISMUL CULTURII

S-a întîmplat să trec prin Timişoara — să mă întîlnesc cu studenţii şi cu membri ai cenaclului „Orizont“ — cu cîteva zile înainte ca oraşul dumneavoastră să devină prima cetate liberă a României. Ceva plutea în aer. O ambianţă mult mai liberă şi, aş spune, mult mai „europeană“ decît în alte părţi. M-am simţit regenerat, îmbărbătat şi plin de speranţe. Dar nu presimţeam, încă pe deplin, formidabila explozie tinerească şi populară care a urmat. Cînd mi-au ajuns primele ştiri (...) am încercat să telefonez. Imposibil. Voiam să ştiu ce s-a întîmplat, ce victime ale odioasei dictaturi s-au numărat printre prietenii mei. După patru zile. După patru zile de eforturi am reuşit să am legătura (...) Ei mi-au dat o primă imagine a tragediei, dar şi a eroismului timişorean. (...) Ştiam dintr-o emisiune radio că ei au fost în primele rînduri (...).

Sunt momente istorice cînd cultura, literatura, arta trebuie apărate cu orice preţ. Timişoara, în aceste zile de elan revoluţionar, a dat primul exemplu strălucit de curaj, combativitate şi dăruire de sine pentru o Românie şi o cultură română liberă. Onoare ei !

Ioana M. Petrescu

CU DRAGOSTE ŞI UMILINŢĂ

Pînă la ce limită a suferinţei şi a disperării poate ajunge un neam pentru ca un oraş al păcii, al luminii şi al culturii să se jertfească pe sine într-un incendiu apocaliptic purificator ? Timişoara a devenit, pentru noi, numele durerii mîntuitoare, în faţa căreia ne plecăm cu dragoste, cu umilinţă.

Liviu Petrescu

MIRACOLE

Revoluţia română începută la 16 decembrie la Timişoara a înfăptuit mai multe, de necrezut, miracole, ceea ce a i făcut ca ea să fie, nu întîmplător, asociată cu Marea revoluţie franceză, de acum exact două secole. Unul dintre miracole a fost acela că ea a izbutit să prefacă o mulţime egoistă şi dezbinată în ceea ce putem numi acum cu tot temeiul, un Popor, Poporul Român. Cel de-al doilea miracol l-a constituit, aşa cum s-a putut vedea, mai ales în legătură cu gesturile de copleşitoare solidaritate ce ni s-au arătat, l-a constituit, deci, transformarea popoarelor Europei, înghesuite într-un Turn Babel de o asurzitoare hărmălaie a graiurilor, transformarea lor, spun, într-o comunitate creştină indivizibilă. Cel de al treilea miracol se învecinează cu marele şi nepătrunsele mistere : în Revoluţie, oameni în toată firea s-au supus şi au dat ascultare, pătrunşi de o secretă cunoaştere, propriilor lor prunci. La 16 decembrie am păşit cu toţii, de bună seamă, prin înalt : unii dintre noi n-au vrut să se mai întoarcă.

Adrian Popescu

SENTIMENTUL TRAGICULUI

La Timişoara, poporul nostru a redescoperit sentimentul tragicului. Existase o disperare curajoasă la Braşov, într-un noiembrie apăsător, existaseră revolta minerilor din Valea Jiului, protestele unor intelectuali, ale oamenilor politici, dar nu era încă deplin cristalizat sentimentul tragediei naţionale. Sîngele vărsat pe străzile Timişoarei a consolidat şi unificat întreaga suflare a ţării. Eram un singur popor, din nou, ca la 1848, eram o voinţă de libertate care ne rosteam liberi gîndurile. Totul datorită acelor oameni şi acelor zile din Timişoara. După vestea măcelului, după relatările unor martori, după banda de magnetofon de la Europa Liberă, cu înregistrarea unor participanţi, nimeni nu mai putea fi acelaşi. Nimeni nu mai dormea fără să se trezească lac de sudoarea morţii închipuite, nimeni nu mai putea fi cel dinaintea zilelor sîngeroase. Timişoara, oraşul renaşterii demnităţii noastre şi a jertfei purificatoare. Oraşul trandafirului însîngerat. Oraşul de unde a răsărit într-o iarnă soarele în miezul celei mai cumplite zile a anului.

Pagină realizată de
Claudiu ARIEŞANU

TIMIŞOARA — primul

REVOLUŢIA A ÎNCEPUT ÎN NOIEMBRIE

Înainte de Congres, Ceauşescu îşi împăunează într-un mod fără precedent cuvintele goale. Minciuna, vorba poetului, stă cu regele la masă, făcînd lucrările Congresului al XIV-lea să se îndrepte spre un destin implacabil. Cu fiecare zi ce trece se spulberă orice speranţă în cineva care să ia atitudine de sus, de la tribună, spre a dezvălui (mai ales străinilor) situaţia de neagră mizerie a poporului român. Dar nimic, nimic. Nici cel mai mic semn. Pecinginea fără conştiinţă şi personalitate ce-l înconjoară continuă să-l ridice în slăvi pînă la limita superioară a scîrbei şi grotescului.

La Întreprinderea Mecanică din Timişoara, în secţia „Mecanică" lucrează echipa de danturare condusă de Poienar Sabin. În 21 noiembrie, dimineaţa, înainte de începerea lucrului, cineva întreabă de el. Se apropie de cel ce pusese întrebarea, observîndu-l cum se retrage într-un loc ferit, să nu-i audă cei din jur cuvintele : „Sînt de la Atelierul electrice. Zoli, Szvitlak Zoltán mi-a spus că vreţi să organizaţi ceva...". „Da, vrem să organizăm o demonstraţie paşnică împotriva realegerii lui Ceauşescu. Sîntem o întreprindere mare, cu o mulţime de bărbaţi şi toată lumea aşteaptă de la noi. Nimeni nu vrea să înceapă, începem noi. Cu orice risc. Că dacă-i să mori ... În secţie nu poţi muri ?! Am vorbit cu cineva de la Electrotimiş. Colegul Pînzaru Constantin cunoaşte la Autoturisme ...". Ieri i-am pus în temă pe toţi prietenii de la căminul de nefamilişti ce lucrează în celelalte secţii. Szabo Alexandru, Bold Traian de la Maşini de ridicat, Rotariu Iulian la Utilaj minier, Balaban Eugen de la Mecanic şef, Clipa Anton şi Ciurciu Ion la celelalte secţii. Azi, împreună cu el (îl arată cu privirea pe cel de alături) ne ducem la studenţi". „Ce plan aveţi ?" întreabă cel ce trebuia să meargă cu Zoli la studenţi. „Pe 23 la ora 9 oprim toate maşinile şi ieşim cu secţia. În acelaşi timp ies şi celelalte secţii. Ajunşi în oraş, o luăm pe unde-s mai multe întreprinderi. Să vedem ... Încă n-am stabilit traseul". „Ar fi bine să-l lămurim ... Să ştim precis ce avem de făcut".

23 noiembrie cade într-o joi. E trecut de ora 9. De la zece, la zece şi un sfert se ia pauza de masă. Bogorodea Gheorghe de la Atelierul electrice, Condre Dan şi altul (pe care toată lumea îl cunoştea ca „John") mîncau în picioare. Bogorodea şi Condre au fost primii înştiinţaţi de către John că se pregăteşte o manifestaţie. Apoi, Tvein Ioan, pe care echipa-l urmează oriunde, Tăroi Florentin, Enea Olimpiu, Coste Ioan, Dansea Cornel şi alţii şi alţii. Condre îi asigură c-o să vină o sută de „cheţi" de la Moşniţa. Din sat şi de la ferma de vaci !. Condre şi John lasă mîncatul şi merg spre sectorul de reductoare, unde se află echipa Poienar Sabin. Ultimul îşi înfrînge labilitatea cu o frază aparţinînd lui Bogorodea. „Azi avem ocazia să-i cunoaştem atît pe adevăraţii oameni, cît şi pe laşi".

Oamenii lui Sabin încă mai mănîncă : ultimele înghiţituri de fasole, de nelipsitul salam cartilaginos. Îşi strîng resturile şi-şi şterg cuţitele. Întîrzie cu un măr. Nu vorbesc, iar privirile le înţepenesc pe diferite obiecte. Degetele le tremură uşor. Au de pornit o treabă grea şi cu primejdie, iar cînd primejdia îţi umple mintea, încet, încet, îţi scade hotărîrea. John se apucă să le vorbească. Ceva ca un discurs. Un discurs despre libertatea pe care numai singur ţi-o poţi lua. Zice singur şi se gîndeşte la grup, mulţime sau popor. Se gîndeşte că, de fapt, celelalte secţii n-au ieşit şi e semn rău. Ar mai putea da înapoi. Se pomeneşte rostind altceva : „trecem pe la fiecare masă, travee, secţie ... Pe toţi să-i luăm". Înainte de a trece la acţiune caută ceva de efect. Nu-i vine nimic. Rosteşte mai mult pentru sine cuvintele lui Avram Iancu : „No, hai şi-om mere". Pleacă. Se împrăştie. Cineva strigă „Staţi adunaţi". Grupul cîştigă încredere şi forţă prin unitate şi mărime. „Pe cei şovăitori băgaţi-i la mijloc". Cei mai mulţi vin. Alţii mai greu. Pe aceştia nu poţi conta. Sînt primii care fug. Unul spune franc : „Treaba voastră, duceţi-vă. Eu nu vin. Plec în R.F.G.". Te întrebi dacă minte ca să-şi pună pielea la adăpost sau e adevărat. Şi dacă e, ai dreptul să te sustragi de la luptă, cînd motivul pentru care pleci e lipsa libertăţii, a drepturilor ?

Pe alee şi spre birourile secţiei, sînt cîteva sute de oameni. Nucleul nu-i mai poate cuprinde. Cîţiva scandează puternic : „Români, veniţi cu noi !". Vin şi cei ce nu ştiu despre ce-i vorba. Sînt mulţi. Dintr-un birou iese un şef de secţie. Îl cheamă Gaşpar Marcel. E puţin dezorientat. Pune întrebări retorice : „Ce-i cu voi aici ? Ce vreţi ?". Unitatea mulţimii se destramă. Tot mai mulţi dispar. Afară au ajuns treizeci, cel mult. Şi ce repede au fost cîteva sute !...

Bogorodea pleacă să întrerupă curentul. Vine alt reprezentant din conducerea secţiei, inginerul Petrescu Marian : „Sînteţi inconştienţi ?". Face pauză între cuvinte. Vorbeşte despre cît de necugetată e fapta. Nu e acum momentul. Unul dintre ingineri îl cheamă pe Poienar deoparte şi-i spune ceva. Acesta cumpăneşte. Se întoarce şi le spune tuturor manifestanţilor să plece la lucru, iar la ora 15,00 s-o ia de la capăt. E o încercare de retragere demnă, dar minţile tuturor sînt cuprinse de panică : „Ce-o să se întîmple cu noi ?".

Interogări după ... interogator. Pe securistul întreprinderii lumea îl cunoaşte fie după numele de familie în faţa căruia i se punea gradul militar, fie după celălalt nume pe care n-aveai curajul să-l spui decît şoptit, referindu-se la culoarea îmbrăcămintei, însă nu poţi băga mîna în foc că numai asta ar fi, cînd, vorba românului, are atîtea înţelesuri. Şoptit i se spunea „Omul-negru". Prin filiera „Omului-negru" au ajuns la Miliţia Judeţeană următorii, care după aceea se fereau să spună cum a fost. Totuşi ...

1. **Poienar Sabin :** „Mi-au zis că ei înţeleg că e fum în hală şi-mi dau bilet la aer curat la Jebel, ori mai bine la Gătaia, că sînt mai mulţi brazi. Altă variantă : o întreprindere pe Calea Buziaşului încă neîmprejmuită, să am mai multă libertate".

2. **Bogorodea Gheorghe :** „Am luat nişte pumni. Nu-l cunosc pe individ. Nu l-am văzut. Vedeam stele verzi".

3. **Răileanu Petru :** „În cazul meu s-a folosit metoda Marius Chicoş Rostogan : — Răileanu, nu-i aşa c-ai făcut aia ... şi aialaltă ... şi aialaltă ; Scrie, scrie că-ţi dictăm noi".

Au mai fost interogaţi : Pînzaru Constantin, Tompa Sever, numitul John, Augustin Norbert şi Maşcaş Dan.

P.S. Indicaţii generale : în vederea cizelării stilistice pînă la următoarele declaraţii, să se exerseze, scriind fiecare tovarăşului Jurj, cît mai multe epistole.

Premise pentru titlul următor. Vineri, 15 decembrie, Szvitlak Zoltán intră în corpul de gardă al părintelui Tőkés László. Ziua următoare e arestat şi ajunge la închisoarea de pe strada Popa Şapcă. Conducerea întreprinderii ştie că Poienar Sabin şi alţii au fost văzuţi în 16 decembrie la manifestaţii, pe străzi. Se trage în oameni ; plouă cu tunete şi fulgere ; sufletele morţilor urcă la cer pe curcubeul apărut duminică spre luni, în 17 decembrie.

● MARTORI OCULARI ● MARTORI OCULARI ●

MUNCITORII

● MARTORI OCULARI ● MARTORI OCULARI ●

„Dumnezeu se bucură c-a ieşit U.M.T.-ul". Miercuri, 20 decembrie, ora 9. Printre blocurile de la Pădurea Verde, circulaţie intensă. Un cordon de femei şi copii stau la colţul cantinei. O femeie se răsteşte la bărbaţii de pe un bloc din apropiere : „Daţi-vă jos, laşilor. Ce tot filmaţi de acolo ?". Poarta principală a uzinei e larg deschisă. Grupuri sînt în expectativă. Se aduce vestea că la poarta doi sînt două blindate, iar altele ar veni dintre Liceul silvic. La direcţiune e învălmăşeală mare. Se scandează „Libertate" şi „Jos cu Ceauşescu". Pe terasa de deasupra intrării stau directorul şi încă doi. Cel din dreapta e necunoscut. Îşi ridică paltonul şi-şi bate fesele ca să arate că nu are pistol. Se întoarce cu faţa. Are paltonul ridicat. Printr-o portavoce îi atenţionează pe oameni. Spune că în oraş au pătruns forţe străine cu gînd să dinamiteze întreprinderile.

Se opreşte o maşină lîngă mulţime. Coboară un bărbat. Se face pîrtie ca să ajungă la cei trei. „Oameni buni, strigă directorul. Oameni buni ... Aţi vrut să vorbiţi cu Radu Bălan : vi l-am adus pe Radu Bălan". Se întretaie strigătele : „Să nu mai tragă în noi !" „N-avem căldură ...". „Locuinţe ...", „Nu-i de mîncare. N-ai de unde să dai la copii o bomboană, o ciocolată". „De sărbători a să fie", spune directorul, fără portavoce. „Să fie tot timpul". strigă alte voci. Se trimit hîrtii cu revendicări. Radu Bălan le spune oamenilor că lui nu i-a plăcut să vorbească. I-a plăcut să facă. Aşteaptă reacţia lumii. Nici nu-l confirmă, nici nu-l infirmă. Să fie trimişi reprezentanţi. Un **NU** prelung : „Să se întîmple ca la Braşov ?!... ca pe Valea Jiului ?! Să-i ascundeţi ?! Ce, în fiecare zi ne jucăm de-a mijoarca ?! Dacă nu ...". Lumea să se întoarcă la lucru. Ei să delibereze, să vadă ce pot face. Un **NU** categoric. Răspunsul pe loc. Directorul repetă şi el îndemnul : „Oameni buni. Întoarceţi-vă la locurile de muncă. Mîine o să primiţi prime. Am scos peste un milion jumate din bancă". „Lasă-ne cu prima ta cu tot. Noi cîteva sute, şi tu o sută de mii". „Etică şi echitate !". „Ne-am săturat !".

Cornel Pacoste e la rînd. Lozincile strigate între timp i se par de-a dreptul antipatriotice. Să se treacă la muncă, să nu se iasă în oraş ; el nu răspunde. Vor să plece. „Nu-i lăsaţi ! Să-i punem în faţă, că de aia ne sînt reprezentanţi". Nu pot străbate barajul uman, nu se pun nici în frunte. Se retrag în biroul directorului. Peste puţin timp se aude că unii au ieşit pe o uşă lăturalnică şi-au fugit peste gard. Apar şi alte zvonuri, care-i nelinişteso pe oameni : că-i otrăvită apa, că cineva de după perdele îi notează pe toţi care-i cunoaşte. Strigă careva de la o magazie : „Trebuie să înlăturăm dictatura. Să fim liberi. Ne aşteaptă cei din oraş. Să nu fim laşi. Să luăm steagurile şi să plecăm".

Mii de oameni se încolonează. Izbucneşte vaietul sirenei : a primejdie şi a îmbărbătare. Steagurile flutură. Din mijlocul lor a fost decupat discul pe care fusese imprimată încătuşarea muncitoresc-ţărănească. Cerul e albastru intens şi nesfîrşit ca libertatea. Cineva remarcă, în momentul cînd soarele se face parcă mai strălucitor : „Dumnezeu se bucură c-a ieşit U.M.T.-ul".

Calea Victoriei. Sînt aliniaţi pe trei rînduri. Dintr-un trotuar în altul. Au uniforme kaki şi căşti de război. Ţevile pistoalelor mitralieră încă mai fumegă. Din ele au ieşit, arzînd cerul, flăcările cartuşelor oarbe. Oarbe ca ordinele celor ce şi-au încleştat labele pe putere, măcelărind şi terorizînd oraşul. În faţa lor, la cîţiva paşi, pe toată lăţimea străzii, cu excavatorul, a fost scoasă o conductă. Dincolo : „Noi sîntem poporul !, Noi vă sîntem fraţi !, Voi ne sînteţi fraţi, dar pe cine apăpăraţi ?!". Armata se retrage. Un moment greu a fost depăşit. Victoria e aproape. Străbătînd străduţele ajungem pe bulevardul Leontin Sălăjan. Ne îndreptăm spre centru. E 20 decembrie 1989.

Ionel ŢÎRC

25 de ani,

Secţia Maşini de ridicat U.M.T.

oraş liber al României

PORTRETE ÎN MIŞCARE

● MARTORI OCULARI ● MARTORI OCULARI ●

ŞI STUDENŢII

● MARTORI OCULARI ● MARTORI OCULARI ●

● **Simbătă, 16. 12. 1989, aproximativ 18.30.** În fața Comitetului Județean, impasibilitatea, calmul și plictiseala plutonierilor de miliție, angajați într-o discuție cu șoferul unei mașini oficiale, trăda faptul că încă nu se știa nimic.

La cîteva sute de metri, peste cîteva străzi, în fața căminelor studențești și pe podul Michelangelo, o masă de cîteva sute de oameni manifestau. Majoritatea demonstranților erau tineri. Au oprit un troleibuz. Se scanda „Libertate, libertate!“ și „Studenți, studenți, veniți cu noi!“. La ferestrele căminelor din jur, studenții au ieșit, răspunzînd prin strigăte și fluierături. Cineva furios lovește cu piciorul un jalon de circulație. Altcineva striga: „Nu așa, trebuie făcut totul fără violență!“ Dintr-o Dacie oprită în fața mulțimii, cineva deschide portiera și întreabă: „S-a întîmplat ceva, este un accident?!“ „— Nu, doamnă, este o manifestație împotriva lui Ceaușescu!“

Mulți de pe trotuare, uimiți, îngroșau rîndurile celor porniți! O voce întărită de altele se aude din ce în ce mai distinct: „Spre centru! Spre centru!“ Mulțimea se pune în mișcare, după o jumătate de oră ajunge în zona hotelului Continental. În acest timp, în fața Comitetului domnea încă o stare de liniște aparentă. Cîțiva trecători se agitau; „Vai de capul lor, ăștia nu știu nimic!“ După cîteva momente, un ofițer de miliție coboară grăbit scările, alertînd pe cei de jos. S-au auzit cîteva ordine! Șoferul închide capota mașinii, se urcă la volan și demarează. Trei dintre cei care păreau că se plimbă liniștiți pe bulevard, s-au îndreptat concomitent spre un subofițer de miliție, legitimîndu-se scurt. Cei patru au schimbat între ei cîteva cuvinte ocupîndu-și pozițiile.

Vuietul mulțimii se auzea din ce în ce mai distinct, amenințător și inedit. În parcarea din fața Comitetului Județean a oprit un „Roman Diesel“ roșu, aparținînd unităților de pompieri. Trecătorii de la acea oră se opreau curioși intuind ceea ce avea să se întîmple.

Milițienii s-au retras în clădire, închizînd porțile. Mașina de pompieri, rămasă singură, înainta cu farurile aprinse spre manifestanți. Ușile de la compartimentul din spate s-au deschis, iar dintr-un furtun a țîșnit anemic un jet de apă. Înverșunați, oamenii s-au năpustit spre mașină, lovind-o cu picioarele și pumnii. La un moment dat, mașina s-a retras cu spatele necontrolat, lovind un stîlp și oprindu-se, în final, în colțul străzii Filipescu.

Urcat pe terasa de deasupra cabinei camionului, un om încerca zadarnic să urnească o glastră de flori din ciment, probabil pentru a o arunca în parbrizul camionului. Mulțimea ocupa deja tot bulevardul și ținta nemulțumirii devenise Comitetul Județean. S-au aruncat pietre în clădire, se scanda „Jos Ceaușescu, vrem Libertate!“, „Trăiască România Liberă!“. Brusc, luminile bulevardului s-au stins; din mulțime se agitau cîteva lanterne; s-a încercat să se desprindă de pe fațadă stema P.C.R.

După cîteva minute, au apărut milițieni cu căști și scuturi albe, înarmați cu bastoane de cauciuc. Rapid s-au aliniat de-a lungul clădirii, interpunîndu-se între mulțime și intrarea principală. Manifestanții s-au reorganizat spontan, încercînd să spargă lanțul de milițieni. S-a făcut uz de gaze lacrimogene, care au obligat mulțimea să se retragă. Milițienii au trecut la ofensivă, lovind grupurile ce încercau să rămînă și să reziste. S-au operat arestări. „Circulă dom'le, circulă, ce stai, n-ai familie, n-ai copii, n-ai ce face!“ urla un milițian.

O femeie, țipînd după ajutor, era tîrîtă pe trotuar de doi subofițeri milițieni, care o loveau cu bastoane de cauciuc. A fost arestată. Treptat, mulțimea a fost împinsă înapoi, iar în jurul Comitetului, s-a creat un careu din forțe de miliție, care nu bloca circulația tramvaielor, ceea ce a permis multor călători să observe ceea ce se întîmpla la Comitetul Județean. Odată situația stăpînită de către autorități, a putut fi văzut un grup de ofițeri superiori de miliție însoțit de persoane civile, îndreptîndu-se spre locul demonstrației. Începînd cu ora 21, grupuri de oameni erau angajați într-o intensă activitate de renovare a fațadei și spațiului verde, astfel încît pînă spre orele dimineții clădirea arăta ca nouă!

● **Evenimentele de pe podul de la Maria, 16 decembrie 1989, ora 23.** S-a luat decizia, din cauza aglomerării de pe pod, a mișcării demonstrante, ca trei mașini de pompieri în stare de alarmă, să ajungă în fața catedralei, venind dinspre Piața 700, pe strada Paris. Cu sirenele la maximum, aliniate frontal, mașinile se apropiau de pod, cu intenția de a dispersa mulțimea. Cînd au început să urce panta podului, tunurile cu spumă au intrat în funcțiune, una dintre mașini a luat-o înaintea celorlalte; pe coama podului, aceasta s-a dovedit ineficace, fiind anihilată de demonstranți. Mulțimea a trecut la un atac cu pietre. Mașinile s-au retras cu spatele, lăsînd o mașină în mijlocul masei compacte. Din fața catedralei, acestea au plecat pe drumul pe care veniseră.

Mașina de pompieri, căzută prizonieră mulțimii, a fost despuiată de echipamentul exterior, iar cînd echipajul a fost scos cu forța, cineva a strigat: „Nu-i bateți, nu-i bateți, ei n-au nici o vină!“. Scările exterioare, furtunurile au fost aruncate în Bega, mașina a fost devastată, geamurile sparte, iar mulțimea se hotărîse să elibereze locul. Mașina a fost împinsă cîteva zeci de metri spre Sinaia.

După multe momente de scandare a unicei lozinci („Jos Ceaușescu!“), mulțimea s-a întors cu 90 de grade, îndreptîndu-se spre bifurcația din care începe strada Michelangelo. Distanța s-a parcurs greu, iar în intersecție a venit ezitarea. O parte dorea să răzbune retragerea din fața Consiliului, majoritatea dorea să se alieze cu studenții, aceștia trebuiau atrași: „Studenți, studenți, veniți cu noi!“. Majoritatea demonstranților nu erau studenți, iar alierea cu studențimea din cămine însemna chiar dublarea numărului. Peste o jumătate de oră, căminele studențești din imediata apropiere a podului Michelangelo au înghițit masa de demonstranți ca un burete, iar demonstranții au pătruns chiar în cămine.

Două mașini de pompieri argintii, cu plasă pe parbriz, fără girofare, rulau în jurul căminelor, spre Spitalul Județean, apoi la stînga, prin fața patinoarului, din nou la stînga pînă în fața podului. Pe această rută, nu exista nici o urmă de manifestație. Adevărata manifestație era în interiorul acestui perimetru. Aclamațiile veneau din zona dintre cămine, or, acolo nu se putea pătrunde. După mașinile de pompieri a sosit o dubă albastră și un camion cu prelată, ce s-au postat între cămine și pod; un firav cordon de militari cu căști barau calea spre pod, un ofițer se agita. Apoi, vis-à-vis de liceul I. Vidu, au început să iasă oameni — zece, o sută — și în cîteva minute cîteva mii — care strigau, care se agitau: „Armata e cu noi!“, repetînd pînă cînd s-au apropiat la vreo zece metri de cordon. A urmat tăcerea lungă a cîtorva clipe parcurse lent de mulțime, apoi din nou: „Armata e cu noi, armata e cu noi!“.

Un ordin scurt și militarii s-au retras în camion, care, la rîndul său a plecat, oprindu-se la mai bine de cîteva sute de metri, lateral, în dreapta masei demonstranților.

Pentru demonstranți a fost o mică victorie, însă un mare suflu moral, plin de optimism, care a străbătut prin mulțime și, fără a ezita, masa de oameni a ocupat podul Michelangelo, sensul giratoriu. Un alt grup ținea legătura cu căminele.

● **Duminică, 17 decembrie 1989.** Orele dimineții au cuprins centrul în liniște. Spre podul de la Maria, în stațiile de tramvai, pe străzile aferente Bisericii Reformate, mulțimea ieșită în număr mare, sub impulsul evenimentelor petrecute în noaptea precedentă, forma pe alocuri grupuri care comentau. Forțele de ordine, neobișnuite cu această stare de tensiune, invitau fără succes populația: „Să circule!“, blocînd accesul înspre Biserica Reformată. Forțele de miliție și securitate ce au înconjurat Consiliul Județean, încă de la primul conflict (cu o seară înainte), își păstrau aceeași poziție, primind în cursul dimineții efective de grăniceri și gărzi patriotice.

Spre prînz, evenimentele s-au succedat cu repeziciune, atingînd paroxismul. O nouă masă de oameni a apărut pe neașteptate între Continental și Banca Națională. La dreapta pe Bulevardul 23 August, între Poștă și Alimentară, un cordon dublu de grăniceri și trupe antitero cu căști și scuturi albe blocau accesul spre Consiliu. Demonstranții strigînd au determinat din mers ca acestea să se retragă pas cu pas, pînă peste podul de la Băile Neptun. Cei care veneau în linia a doua au găsit Consiliul închis, dar lipsit frontal de apărare. Cățărîndu-se unul pe umerii celuilalt, demonstranții au pătruns, spărgînd ferestrele, în clădire. De la etajul întîi, pe ferestre erau aruncate tablouri și mobilier ușor, la parter s-au incendiat unele birouri, flăcările alarmînd forțele de securitate din apropiere. Au izbucnit ciocniri violente între demonstranți și trupele antitero în jurul Consiliului, în timp ce oamenii de ordine de aici săreau de la ferestrele din spatele clădirii. În stradă mulțimea a incendiat trei camioane militare; dinspre Baia „Neptun“ forțele militare au înaintat, împrăștiind demonstranții, organizîndu-se în cordoane duble ce opreau accesul trecătorilor pe principalele străzi spre Consiliul Județean. Starea de tensiune era menținută de grupuri spontane de oameni ce continuau să strige în fața cordoanelor de militari: „Armata e cu noi!“

● **Duminică, 17 decembrie, după-amiază.** Prin fumul înecăcios, masele de demonstranți au pătruns în Piața Libertății dinspre Modex și Piața Operei, alertînd Garnizoana militară. În întunericul ce se lăsase, militarii au început să tragă rafale îndelungi cu muniție de manevră; demonstranții au răspuns cu pietre și strigăte, spre terasa Casei Armatei, unde erau pîlpîirile de foc. Brusc, împușcăturile și-au schimbat tonalitatea; „Trădătorilor, porcilor ... !“

„Fugeam, iar în față erau prietenii mei, toți trei alergam, ceva puternic și masiv m-a lovit în burtă, mi-a oprit avîntul și-am căzut la pămînt, n-am știut ce se întîmplă. Nu mă durea nimic, însă nu puteam să trag aer în piept. Prietenii mei m-au strigat, s-au întors, mi-au descheiat haina și vesta; abia pe cămașă apăreau pete de sînge!“ Acestea sînt cuvintele studentului **Viorel Pașca**, unul dintre primii demonstranți, care a fost internat de urgență la Spitalul Județean.

În fața librăriei „Cartea prin poștă“ ardeau ruguri de cărți, — „Operele“ lui Ceaușescu — focul extinzîndu-se și pe ziduri. Pe o stradă în spatele Spitalului Militar, mulțimea hărțuia un TAB, iar un tînăr, cățărat pe el, lovea zadarnic cu o cărămidă în geamul blindatului. Din mulțime, cineva a aruncat o sticlă cu benzină, care s-a aprins.

● **LUNI, 18 decembrie 1989.** Dimineața, la ora **8**, intrarea în Spitalul Județean era încă liberă, pentru ca o jumătate de oră mai tîrziu să fie permisă doar cadrelor medicale. Clădirea spitalului era înconjurată de trupe de securitate și de miliție. În spital, în cursul nopții s-a depus o activitate continuă. În sălile de operații, intervențiile chirurgicale se succedau, fiecare caz cu dificultățile lui. Cîmpurile și instrumentarul se sterilizau în permanență pentru a face față numărului mare de pacienți. Stocul de anestezice generale scăzînd considerabil, într-o serie de operații din cursul dimineții se folosea anestezia locală. Personalul medical muncea pe fondul de oboseală acumulat în timpul nopții. La etajul doi, în secția de A.T.I. (anestezie terapie intensivă) majoritatea pacienților internați au fost aduși în cursul nopții, avînd diagnosticul principal notat în foaia de observație: plagă împușcată. Aici au fost trimise cazurile grave pentru reechilibrarea funcțiilor organismului, toți erau tineri, majoritatea bărbați, dar și cîteva femei. O parte din ei fiind conștienți, erau capabili să-și amintească evenimente prin care au trecut: „... eram în magazin, o rafală rătăcită a spart vitrina, și un glonț mi-a intrat în piept ...“, „... eu stau în Girocului, dar nu acolo m-au împușcat, ci în Libertății“, „... cînd am ieșit în stradă m-au nimerit în burtă, eu stau în Circum...“, „... nu, nu am telefon acasă, numărul acesta este de la prietena mea, ea știe unde stă mama și să meargă ea să-i spună ...“, „... sînt singură, familie nu am. Dar dacă doriți vă rog frumos să dați telefon la numărul acesta..., însă numai dacă răspunde un bărbat să spuneți despre mine... să spuneți că sînt bine ...“. Alți pacienți, într-o stare mai gravă, se aflau sub o permanentă supraveghere de specialitate. Într-unul din paturi, un bărbat zăcea palid și nemișcat, lipsit de orice îngrijire medicală; pe piept avea lipită o bandă de leucoplast, pe care era scris cu pixul numele, vîrsta, diagnosticul, precum și data și ora decesului. După puțin timp avea să fie transportat jos, în camerele de la morgă, ce deveneau neîncăpătoare. Aici, cadavrele erau depuse jos pe ciment, iar senzația de dezordine era imposibil de înlăturat, datorită pozițiilor și expresiilor surprinse de „rigor mortis“. Dintre cei morți, majoritatea erau tineri bărbați, femei, chiar și un copil de vreo patru-cinci ani, împușcat în piept. Acesta a fost adus acolo, probabil de curînd, căci transpirația îi mai ținea încă firele de păr în șuvițe ude. Foarte mulți dintre cei morți erau îmbrăcați în hainele de stradă, în care și-au trăit ultimele clipe. Muriseră pe drum, înainte de a fi supuși vreunei intervenții chirurgicale.

În jurul orei 9, securitatea a limitat accesul spre camerele de la morgă.

Daniel IAVORSCHI,
student, anul III, L.T.C.
Dan MOGA,
student, anul IV,
Institutul de Medicină

TIMIȘOARA — primul

Dulcea pasăre a libertății

Ziduri de închisoare, lagăre, deportări au separat în conștiința celor născuți în timpul Războiului al doilea tăcerea de vorbire. Eram prea fraged și era prea tulbure lumea de atunci să fi reținut dintre cele spuse de cei din jur mai mult decît niște colinde de Crăciun, sau un „Cristos a înviat“ de Paști, niște nume, cum Iuliu Maniu, Mihai întîiul, Carmen Silva… Apoi totul a fost exilat dincolo de cuvîntul spus, și au început lecturile și tăcerea. O schizofrenie generală (căci pentru o șoaptă a copilului la școală părinții puteau lua drumul Bărăganului sau al Canalului sau al închisorilor de la Gherla, Sighet, Pitești, Aiud ș.a.) era primul contact al copilului ce-și „forma“ primele noțiuni despre adevăr. Și ce a urmat ? Alte generații, milioane de conștiințe cîntînd în cor „Stalin și poporul rus / libertate ne-au adus“ și atîtea alte rime ce-au strepezit gurile părinților noștri, cei care între un glonț în ceafă sau o deportare, și creșterea noastră, a copiilor lor, într-o lașitate greu de judecat, au ales dreptul nostru la viață, împreună cu sloganele impuse și frica. Treceam printre tancuri să cumpăr castane coapte de la o băbuță uitată de vreme ; aduceam apa de la fîntîna din parc printre meseriașii de atunci ai suspiciunii și delațiunii și autoblindate. Și seara, pînă noaptea tîrziu, după terminarea orelor de serviciu ale mamei, ațipeam agățat de rochia ei — cordon ombilical — ascultînd-o cum cîntă în corul femeilor din oraș : „Cazacii de pe Don“. Acasă, mereu aceleași sfaturi : „Să nu vorbești ceva din ce-ai auzit acum !“, „Să nu cînți cumva **Deșteaptă-te române, Pe-al nostru steag, Pui de lei,** că ne închide pe toți !“. N-am apucat să învăț „Trăiască Regele !“ pentru că eram prea mic pentru ca ai mei să găsească de cuviință să știu și așa ceva. A urmat tunelul crunt al nopții cooperativizării. Eram născut la oraș, iar neamurile mele erau de la Sibiu, unii juriști, alții, ciobani, alții învățători și profesori la Treboniu Laurian din Botoșani și nu intrau sub incidența legilor acelora de atunci. Ascultam la radio și pe stradă „Hei rup, hei rup, hei rup…“ și învățam pe A. Toma și M. Beniuc. Acasă citeam Platon și fascicolele minuscule din colecția Minerva ținute la fereală de tata. Acolo l-am descoperit pe Machiavelli. Pentru conștiința copilului de atunci istoria nu avea o evoluție, ci băltea sîngerînd, fără de noimă, de vreme ce de la Revoluția franceză, și de la România Mare restul au fost lupte imperiale, rapturi de teroriști, interese cucerite prin îngrozitor de multe jertfe. Învățam rusa la școală și franceza cu mama, învățam latina și vara începusem să-mi fac practicile la Bruckenthal și Biblioteca Batthyaneum pentru că tata era fost coleg de facultate cu doi magiștri de acolo. A venit adolescența, iubirea, descoperirea Banatului și a tragediilor lui. Pe Robinson Crusoe tata l-a aruncat pe foc pentru că am refuzat să-l citesc, sătul de robinsoniada neamului nostru ce o vedeam petrecîndu-se în plină lume aglomerată. Neamurile din București, Cluj, Botoșani, Sibiu ne scriau din mijlocul robinsoniadelor lor. La optsprezece ani, am descoperit Timișoara, arta și iubirea, la mijlocul a două vremuri cu slogane. O vreme am crezut în libertate, cu teamă. Apoi totul s-a stins. După o nouă perioadă clujeană conștiința tînărului începuse să intuiască venirea unui nou delir schizofrenic. Cenzura. Inteligența folosită pentru evitarea „tăieturilor“ din texte. Inteligența speculativă lua locul culturii. Apăruse întrebarea : Unde vom ajunge ? Tînărul de optsprezece ani refuza să mai îmbătrînească. Tîmplele și barba luau culoarea cenușii ca o întîmplare a unui ciclu vegetal pe un copac tînăr. Ultimii zece ani au început să submineze singura noastră salvare : **speranța.** În clipele de grea cumpănă repetam cuvintele tatălui meu : **Sîntem prea mici (oamenii) să nu ne putem păstra demnitatea !**

Și s-a mai făcut un pas. Apocaliptica schizofrenie se repeta din nou și cu noi, cu copiii vremii staliniste. Locul tatălui l-am luat eu, cu doi copii pe care încercam să-i învăț alfabetul unei libertăți în care îmi pierdusem speranța. Dar iată, copiii mei au înțeles lecția, și cu strigătul disperat : „VOM MURI DAR VOM FI LIBERI!“ ne-au redat demnitatea de oameni, dreptul la cuvînt și la existență, într-o clipă în care totul se întorsese împotriva unui popor de 23 000 000 de oameni : alimentație, cultură, învățămînt, căldură, ecologie ș.a., în cea mai străfundă ocnă. Un Zahei orbul, dostoievskianul Zahei pipăind pereții umezi ai salinei pentru a descoperi altarul obscen al bisericii de sub pămînt. Lîngă crucea tatălui meu am găsit ieri zece patroane de 20. Un bezmetic viu i-a tulburat liniștea de veci. Am plîns.

Sîntem liberi, tată ! Sîntem liberi, mamă ! tu care trăiești, rîzi și te bucură și nu te mai teme ! Nimeni nu ne va mai lua dreptul la demnitate decît cu prețul vieții. Lecția libertății n-am învățat-o de la voi, ci de la copiii mei. Iartă-mă, dar așa a fost să fie !

Paul Eugen BANCIU

Drumul democrației — dibuiri

Vă rog să luați ce voi spune acum drept ceea ce anunț în titlu : dibuiri. Adică ipoteze, gîndurile, sentimentele — și presentimentele — unui om cu o anumită experiență de viață, strict determinată. Am ezitat mult dacă să-mi exprim sau nu public o convingere; o credință, e poate mai precis cuvîntul.

Cred că noi avem azi o șansă rară în istorie : aceea de a constitui o orînduială, un sistem nou. Să nu ratăm această șansă, nu o vom mai avea poate niciodată. Avem în fața ochilor un sistem politic categoric compromis și fără nici o posibilitate de redresare : așa-zisul socialism, așa-zisa democrație populară, de fapt dictatura nomenclaturii partidului comunist, la noi cea mai cumplită, fiindcă P.C. a însemnat : Partidul ceaușist. Mă obsedează un banc mai vechi : Sfîntul Petre i-a oferit lui Marx posibilitatea de a se întoarce pentru un răstimp pe pămînt. El a spus că-i ajunge un minut, dar să se poată adresa prin televiziune deodată întregului glob pămîntesc. Și atunci a spus: Proletari din toate țările, iertați-mă ! Nu știu dacă îl vor ierta ; sigur este că nu-l vor mai urma. Dar să gîndim bine, să cumpănim în așa fel încît să nu ne simțim vinovați față de clasa muncitoare. Cuvîntul acesta cred eu că și-a recîștigat demnitatea și sensul și că-l putem rosti fără jenă și fără teamă de ridicol. Să nu ne găsim — acum sau peste o sută de ani — în situația de a cere iertare proletarilor din România. Fiindcă acum depinde de noi. Acum noi hotărîm. Noi alegem. Să examinăm deci cu atenție și sistemul capitalist.

Sîntem liberi. Sîntem obsedați de politică. Discutăm fără teamă de microfoane și de delatori, dar mai ales nu generalități vagi, ci principii și aspecte concrete. Să nu uităm : votul obligă pe fiecare cetățean să devină factor de decizie politică. La fel, celelalte forme de exprimare. Democrația are un limbaj, un cod pe care abia acum îl deprindem. Unele intuiții ale poporului sînt extraordinare ; alteori însă cedăm nervilor, manipulărilor sau — ceea ce e mai rău — comodității, ca să nu-i zic lașitate : tendinței de a sta în expectativă. Ar trebui să fim informați mai precis și mai amănunțit despre diferite forme de organizare și de manifestare liberă, despre ce este democrația și cum funcționează ea. Despre diferitele concepții și practici politice. Nu — insist — pentru a le copia, ci pentru ca, analizîndu-le și gîndindu-le în consecințele lor imediate și îndepărtate, pe baza experienței noastre, să inventăm ceva nou, ceva bun. Putem s-o facem, fiindcă nu avem nimic, pornim de la zero. Poate e o utopie, ceea ce spun. Poate e doar o hiperbolă. Sîntem liberi și să greșim, în definitiv. Dar eu, în esența gîndului meu, sînt convinsă că am dreptate : vom răspunde de ceea ce facem, de ceea ce hotărîm azi, acum, aici. Să nu repetăm, pe cît ne stă în putință, nici greșelile unora, nici ale altora. Să ne încercăm șansa noastră istorică. Alta nu mai avem. Acum ori niciodată.

Bine — dar cum ? Nu știu. Am doar o intuiție, o speranță, o teamă. Să ne gîndim cu toții, să vorbim deschis. Și mai ales să ascultăm glasul binelui. Cred că acum Dumnezeu și-a aplecat sfînta lui privire spre noi ; să nu ne sustragem, să nu ne ascundem, să nu strigăm : Doamne, de ce tocmai eu ? De ce poporul nostru ? Poate că răspunsul ar fi : pentru că poporul nostru a suferit mult. Și a păcătuit mult.

Să nu uităm : După 1789 a urmat Teroarea și apoi Bonaparte. După 1917 — Teroarea și Stalin. Fie ca după 1989 să urmeze Democrația — și nici un nume ! Cred că mă înțelegeți.

Alexandra INDRIEȘ

Presa liberă

Deci, presa a devenit în sfîrșit liberă. E aproape de necrezut după atîtea decenii de limbaj prefabricat pentru realități prefabricate. Problema însă nu se rezolvă de la o zi la alta. Nu mai există cenzură, dar cum scăpăm de cenzura interioară, bine instalată în structura mentală a atîtor jurnaliști, cel puțin prin obișnuință, care este a doua natură? Cum scăpăm de reticențe, de formule, de șabloane? De unde învățăm să prezentăm realitatea așa cum e? Cum învățăm obiectivitatea, capacitatea de a surprinde esențialul, de a plasa săgețile la țintă, și nu pe alături, în speranța că vor „atinge“ prin ricoșeu? Cum ne dezbărăm de atîtea năravuri? Presa va trebui să învingă în timp record, suspiciunea — justificată! — a cititorilor și să-și cîștige rolul de emitent de opinii, să ofere un spațiu deschis de dezbatere, să răspundă unor nevoi reale de informație. Ne-am obișnuit să citim printre rînduri, să căutăm în spatele fiecărei fraze o realitate mascată, să ne întrebăm la fiecare cuvînt „ce-o fi vrînd să spună cu asta?“ Deocamdată, presa noastră e liberă pentru senzații tari (nu prea tari, totuși, să nu ne ia cu amețeli, probabil). Am mai aflat noi cîte ceva despre cîte o personalitate sau alta a fostului regim, dar mai nimic despre peștii cei mari. Pe deasupra, nu știm chiar nimic despre actualii aleși, cine sînt, cine i-a propus, prin ce justifică încrederea pe care o cer concetățenilor? Nu uitați, sîntem bolnavi de neîncredere, iar lipsa de informații clare, certe, absența dialogului, au dus la momentul de criză de vineri seara. Să sperăm că și presa, și alegătorii, și viitorii aleși au tras învățămintele cuvenite. De la televiziune și din ziarul de duminică am aflat cine este primarul orașului și cum se numesc membrii Comitetului municipal al F.S.N. Nu s-ar putea să-i cunoaștem mai bine, prin presă? Domnul Marcu, la drept vorbind, nu s-a prezentat prea onorabil în emisiunea **ciné-verité** de vineri noaptea, iar într-o emisiune radio de sîmbătă dimineața a fost deja contestat de cîțiva colegi de muncă. Ar fi bine ca situațiile controversate să fie dezbătute în presă, prezentate opiniile pro și contra, și lămurite motivele care au dus la o hotărîre sau alta. Să nu uităm apoi că circulă nenumărate zvonuri, capabile să producă tensiuni și nedumeriri. Presa are datoria să țină seama de ele și să le clarifice. Oamenii vor adevărul. Trebuie, așadar, renunțat la exprimarea voalată, aluzivă, care nu reușește să pună punctul pe i, nici nu mulțumește pe nimeni. Și e neapărat necesar să uităm pentru totdeauna limbajul triumfal, sărbătoresc, exagerat de optimist, de tipul „în aproape toate întreprinderile municipiului se lucrează cu elan“, limbaj din capul locului suspect și generator, iarăși, de neîncredere. E normal să se lucreze în întreprinderi, faptul nici nu ar trebui menționat, dar cînd se scrie așa ceva, sîntem nevoiți să decodăm: ceva se întîmplă. Ce oare? După cum știm, nu s-a lucrat în ultima vreme peste tot. Normal ar fi fost să ni se spună exact în ce fabrică nu s-a lucrat, de ce anume, care sînt revendicările imediate ale muncitorilor, cine a discutat cu ei, care este rolul și poziția Frontului? De altfel, clarificările de natură organizatorică au venit mult prea tîrziu.

În altă ordine de idei, nu ni se pare foarte binevenită ideea tinerilor de la Centrul de calcul de la „Electrotimiș“ de a da publicității un vot de încredere pentru conducerea națională a Frontului. Nu de alta, dar asemenea „adeziuni“ prea ne aduc aminte de entuziasta unanimitate în alegerea fostului, de tristă amintire, președinte/dictator. Buna credință și buna intenție a tinerilor în cauză, ca și a celor ce și-au pus semnătura pe scrisoarea pregătită de ei, nu sînt de pus la îndoială. Dar, repetăm, de suspiciuni și neîncredere nu vom scăpa ușor. E de apreciat, însă, modalitatea găsită: strîngerea de semnături, modalitatea care sperăm să funcționeze și în alte situații. Pe de altă parte, nu trebuie să ne speriem chiar așa de tare de o manifestație. E drept, un comportament mai civilizat și mai ponderat ar fi fost de dorit, prea semăna totul cu un scandal în familie, dar fără rost nu a fost. Între scandal și murmur e de preferat cel dintîi: cu un scandal se mai lămurește ceva, cu murmure doar se acumulează nemulțumirile și confuziile. Pe de altă parte, s-a văzut limpede că, printre alte multe lucruri, trebuie să învățăm și cum să vorbim și cum să ne purtăm. Să sperăm că nu ne va lua prea mult timp.

Am spus-o deja, presa nu se poate schimba în profunzime de la o zi la alta. Progrese serioase s-au făcut în aceste trei săptămîni. Credem, însă, că ar trebui cooptați în redacții mai mulți tineri — dintre cei mai „dați dracului“ — și oferit mai mult spațiu corespondenților voluntari, cititorilor, într-un cuvînt, opiniei publice.

(Continuare în pag. 7)

oraş liber al României

(Urmare din pag. 6)

În final, o sugestie: după atîta amar de vreme, în multe întreprinderi timişorene există iniţiativa organizării de sindicate libere. Credem că presa ar putea veni în ajutorul nostru, al tuturor, împărtăşindu-ne din experienţa altora în acest domeniu. Ar putea fi solicitaţi cîţiva jurişti, sociologi, istorici, şi alte persoane competente. I-am ruga să scrie articole în care să se precizeze modul de funcţionare al sindicatelor, modul de alcătuire a unei platforme sindicale, relaţiile dintre sindicate şi puterea de stat, dintre sindicate şi conducerea administrativă, dintre sindicate şi diversele orientări politice etc. De asemenea, ar fi binevenită prezentarea activităţii cîtorva sindicate mari, care au deja un trecut — „Solidaritatea“ din Polonia, de pildă, dar şi altele — cu exemplificări concrete de acţiuni, rezultate obţinute (sau nu) şi aşa mai departe.

Rîndurile de mai sus sînt rezultatul unui mai larg schimb de opinii şi sperăm să fie fertile într-un cadru de dezbateri deschis. Vă rugăm să le publicaţi ca atare şi integral.

Doina PAŞCA-HARSÁNYI

Cine mai vine?

Oamenii simt nevoia noilor organe, în pofida tancurilor şi automatelor. De Consiliul Judeţean al Frontului Salvării Naţionale se apropie, cu prudenţă, atîţia şi atîţia. Vorbeşti întîi cu un caporal, apoi cu maiorul. Aştepţi. Trimisul B.B.C.-ului, un blond pletos şi cam grăsălan, e rugat să stea peste drum. Consiliul este în şedinţă, omul englezilor va fi anunţat cînd începe conferinţa de presă. Apare o delegaţie din Remetea-Mare ca să ceară, conform unui stil înrădăcinat, **indicaţii.** Ei se plîng că puterea locală n-are de gînd să se predea, deşi-i 24 decembrie; îşi menţine privilegiile, steagul cu stema-plăcintă, totul. Delegaţii comunei ajung cu greu la membrii Consiliului, nu din lipsa democraţiei, ci pentru că alte lucruri, cu caracter decisiv, sînt pe tapet. Un exponent al noii ordini îi îndeamnă să înceapă Revoluţia, pentru că, acesta-i adevărul, Revoluţia de-abia s-a declanşat, iar pe alocuri mai că n-a intrat prin case în vîrful picioarelor. Nu trebuie aşteptate circulare pentru a face o ordine firească.

Cine mai vine? Unul din băieţii de la **filtre** aduce pe cineva care a intrat în douăşdoi, după paşaport, în România, dar deţine înregistrări audio-video de pe data de 21. Mai încolo, lîngă internatul Liceului „Electromotor“ trepădează familiile, susţinătorii **frontieriştilor** — o femeie de la ţară şi o gaşcă de ţigani. Vor să-i aibă acasă pe ai lor de Crăciun sau barem de Anul Nou. Nu-s lăsaţi să se reverse spre Consiliu pînă nu preia iniţiativa poetul revoluţionar Monoran. Plecînd, îl poţi vedea la comandă, cu pleata în vînt, sistematizînd din mers revendicările grupului.

Din sediu (horribile dictu!) ies inşi cu aspect de petiţionari, dar care, afli în treacăt, sînt noii aleşi, ies ei, şi nu cel de pînă mai ieri, pe care-l zăream îndreptîndu-se spre limuzina cu numărul cel mai mic, cel ce şi-a făcut un merit din curăţarea rînzei bănăţenilor, dispreţuindu-i şi urîndu-i, ca un fals om politic ce era, şi crezînd, cu specifică suficienţă, că i-a terminat, fără să-şi dea seama că n-a reuşit să le raşcheteze şi dorinţa de libertate, de conectare la civilizaţie.

Viorel MARINEASA

În intenţia de a instaura o practică publicistică democratică şi respectînd dreptul de afirmare liberă a opiniilor, revista „Orizont“ îşi pune paginile la dispoziţia colaboratorilor săi, scriitori şi oameni de cultură, exprimînd atitudini diferite, chiar contradictorii. Crearea — în spaţiul revistei — a unui cadru eficient pentru un dialog autentic, constructiv angajează responsabilitatea intelectuală şi morală a semnatarilor.

Publicăm în acest număr opinii ale unor scriitori tineri privitoare la evenimentele din 12 ianuarie.

Memento

O analiză, oricît de superficială, a societăţii româneşti de după anii apăsători ai ultimilor patruzeci de ani ne pune în faţa cîtorva greutăţi majore de organizare politică. Democraţia, despre care nimeni dintre cetăţenii ţării nu ştie mai nimic, înseamnă, etimologic, **puterea poporului.** Ea se instituie prin reprezentanţii politici ai acestuia. Rezultă de aici că **funcţia de reprezentare** se dovedeşte acum piatra unghiulară a instituirii noii ordini democratice. Această funcţie trebuie controlată prin dialogul necenzurat şi nemanipulat cu oamenii. Libertatea adevărată se naşte doar acolo unde monologul puterii este înlocuit cu dialogul diversificat, singurul capabil să asigure **increderea** poporului în calitatea reprezentativă a celor care îl conduc. Să nu uităm că în atîtea decenii lumea s-a dezobişnuit să fie angrenată în treburile politice, deoarece în România, vreme de zeci de ani nu s-a mai făcut politică. Din această cauză, încrederea oamenilor în politică şi în politicieni este grav depreciată. După opinia mea, singura posibilitate de recîştigare a încrederii este promovarea acum, în chiar acest interimat de pînă la alegeri, a unor oameni necompromişi politic la conducerea ministerelor, la radio, televiziune, presă şi în conducerea oraşelor şi instituţiilor. Dacă nu se face acum acest ecarisaj naţional există riscul ca oamenii să recadă în străbunul nostru fatalism. Trebuie să ne împotrivim din toate puterile ca să nu fim din nou manipulaţi. Poate, categoria cea mai nocivă politic sînt acei oameni amorfi, obişnuiţi o viaţă să-şi respecte şefii, să nu fie în societate decît sub forma ştearsă a unor contururi fără chip. Fatalismul lor se ascunde în dosul unor proverbe naţionale de tipul „pleacă ai noştri, vin ai noştri“. Aceştia sînt duşmanii revoluţiei, inşii care ani de zile au susţinut prin birouri, cancelarii şcolare, secţii de fabrici şi prin cozile de la Alimentare, că niciodată comunismul nu va fi înfrînt în România, ba mai mult, după moartea naturală şi foarte îndepărtată a lui Ceauşescu — pentru mulţi dintre noi fiul Scorniceştiului era realmente etern, un fel de Ceahlău — va urma la putere Elena Ceauşescu sau Nicu Ceauşescu. Iată că miracolul în care unii am avut utopia copilărească să credem, ne permite acum să le spunem public că sînt vinovaţi pentru dezarmarea noastră, a atîtor „idioţi optimişti“ care refuzam să vedem că răul comunist este etern. În această stare generală de subordonare faţă de un destin amarnic, cîţi dintre noi n-am trecut de la deznădejde la speranţe inutile. În ultimul an, disperarea multora dintre noi ne aruncase în ochii unora definitiv în ridicol; păream — de cîte ori? — nişte aiuriţi lipsiţi de „simţul realităţii“. Iată, dragii mei „realişti“, că argumentele voastre inatacabile s-au prăbuşit, n-a mai rămas nimic din vechea lume în faţa căreia am cedat de atîtea ori cu toţii, proiectînd-o într-o veşnicie neagră.

În numele a tot ce s-a întîmplat nu avem acum voie să ne reluăm vechile deprinderi şi să credem că se vor repeta vechile nefericiri. Poporul are dreptul să ceară să nu mai fie manipulat de foştii oameni politici compromişi. Între noi şi trecutele realităţi politice caragialiene s-au aşezat un şir de morţi care ne obligă enorm. Declar public că mi-este o profundă greaţă de toţi cei care caută să-şi schimbe masca, nu mai suport să-i aud la radio, să-i văd la televiziune, să-i citesc în presă. Prezenţa lor acolo este o nemaipomenită jignire a oamenilor amărîţi de pe stradă, pe care ei şi atîţia alţi foşti mari şefi de partid i-au adus într-un asemenea hal.

Vreau, de asemenea, să felicit oamenii din Timişoara şi Bucureşti că au demonstrat în ziua de doliu naţional şi că au reuşit să obţină pentru morţii revoluţiei cel mai mare omagiu posibil, şi anume **SCOATEREA ÎN AFARA LEGII A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN*.** Nici că se putea o victorie mai strălucită depusă pe mormintele eroilor; este incredibil ce mare biruinţă s-a obţinut în data de 12 ianuarie 1990. Să mă mai lase în pace „tinerii indignaţi“ de la televizor cu figurile lor grave, hotărîţi să facă „politică mare“ şi, dacă se poate, şi ceva carieră frumoasă. Onoratul guvern trebuie să ştie că este sub controlul poporului şi nu poate face orice. De ce nu recunosc „tinerii indignaţi“ că mitingurile de la Timişoara şi Bucureşti din 12 ianuarie sînt generate de o serie de greşeli politice? Vreau să le amintesc acestor tineri hotărîţi să sfîrşească în limuzinele puterii politice că o masă de oameni de cîteva mii nu poate principial greşi, iar consensul lor spontan, dincolo de excesele inevitabile, are în adîncurile lui o obiectivitate pe care ei, cu toată gravitatea lor, nu o vor avea niciodată. Vreau să le mai spun, de asemenea, că atîta timp cît marii ceauşişti nu vor dispărea din funcţii, ţara va fi în continuare destabilizată. Trebuie să înţelegem o dată pentru totdeauna că oamenii nu mai vor să reia străbuna politică a conului Leonida. Nu mai vin şi nici nu mai pleacă ai noştri, pentru că pur şi simplu poporul nu mai vrea, asta trebuie să o înţeleagă toată lumea şi mai ales Frontul Salvării Naţionale.

Daniel VIGHI

*** Decizie asupra căreia s-a revenit (N.R.).**

Marginalii la un miting

Ca să ne putem forma o opinie cît de cît corectă despre mitingul de la Bucureşti din 12 ianuarie şi despre semnificaţia sa, ar trebui mai întîi să ne întrebăm ce s-a întîmplat de fapt? Ar fi ridicol să condamnăm sau, dimpotrivă, să aprobăm ceva ce nu este lămurit. La fel de păgubitoare ar fi şi adeziunea sau critica totală, fără semitonuri — ne-ar aduce aminte de vremuri nu de mult intrate în istorie. Să trecem, deci, peste impresia cu totul dezagreabilă lăsată celor mai mulţi dintre cei ce au urmărit evenimentele în trasmisie directă, la televizor ori au asistat la faţa locului şi să încercăm o privire nuanţată, ce se întemeiază pe dorinţa de a înţelege poziţiile tuturor părţilor.

Desigur, nu în zi de Doliu Naţional, zi de reculegere şi unitate, ar fi trebuit să se desfăşoare un miting de protest. Dar tocmai într-un asemenea moment cei ce se temeau că revoluţia le este luată şi sensul său denaturat au găsit că este nimerit să ceară respectarea idealurilor pentru care au căzut martirii. Tocmai pentru că era ziua lor.

Temerile au fost în parte reale, în parte nefondate. Dintre cele din urmă, unele au drept cauză absenţa informaţiilor şi a clarificărilor necesare din partea organelor competente, fapt ce a permis proliferarea zvonurilor. Altele se datorează lipsei de înţelegere a evoluţiei unor relaţii şi mecanisme politice, nu chiar simple. Dar cum să fie înţelese de toată lumea, de vreme ce mass-media vechiului regim se întrecea în glorificarea dictatorului— şi a consoartei sale, difuzînd fraze şablon, golite de sens, iar presa liberă de acum publică îndeosebi dezvăluiri de tot felul, precum şi seturi de informaţii neutre, lipsite de interpretări şi analize? Unde sînt dezbaterile pe probleme politice şi economice esenţiale?

Dintre situaţiile care au generat temeri justificate, amintim: numirea în guvern a unor oameni compromişi (vezi cazul Constantin Boştină); existenţa în F.S.N. a unor persoane considerate de opinia publică prea apropiate de vechiul regim; absenţa unei atitudini clare privind imensele bunuri ale fostului partid comunist. La acestea se adaugă confuzia creată privind diferite declaraţii contradictorii privind caracterul nepolitic sau politic al F.S.N. Astfel, nimeni nu a explicat cum poate o organizaţie nepolitică să participe la alegeri politice. Ideea mi se pare extrem de incitantă — în speranţa evitării unei lumi caragialeşti —, dar o asemenea soluţie nu poate fi acceptată fără o elaborare teoretică adecvată. Aluziile şi declaraţiile ambigui nu sînt suficiente.

Poporul român e un popor răbdător, dar acum, după Revoluţie, el vrea să fie informat, a devenit un partener real. De ce a trebuit să aibă loc penibilul miting, pentru că penibil a fost, ca să se prezinte a doua zi la TV cîţiva dintre foştii demnitari, cercetaţi actualmente în stare de arest? Această informare şi liniştire a opiniei publice nu se putea face şi mai înainte?

Manifestanţii au greşit considerînd că ei reprezintă **poporul** şi pot vorbi în numele lui. Democraţia presupune să-i respecţi pe ceilalţi şi să accepţi hotărîrea majorităţii. Au greşit cînd au cerut ca pe un drept al lor transmisiunea TV în direct (unde am ajunge dacă toate mitingurile din ţară s-ar difuza, de cîte posturi TV am avea nevoie?).

F.S.N. a greşit cedînd atît de uşor. Cinci mii de oameni adunaţi n-ar trebui să determine adoptarea pe loc a unor decrete, pentru că mîine se vor strînge alţi cinci mii şi vor cere alte decrete, apoi alţii şi aşa mai departe. Desigur, momentul a fost dificil, cei din conducerea F.S.N. n-au avut nici răgazul de a evalua exact ceea ce se petrecea. Acum, la cîteva zile, după atîtea luări de poziţie, e mult mai uşor să-ţi faci o imagine adecvată. Observaţiile critice de mai sus la adresa F.S.N. nu acuză: este evident că timpul foarte scurt, lipsa de experienţă şi multele probleme ce-şi aşteaptă rezolvarea îşi spun cuvîntul. Dar faptul că o situaţie beneficiază de înţelegerea noastră nu implică să o şi trecem sub tăcere. Prea multe şi prea mult timp au fost trecute sub tăcere ori învăluite în formule aluzive; acum a venit timpul să spunem lucrurilor pe nume

Oricum, această întîmplare a avut şi urmări bune. A contribuit la maturizarea noastră politică, ne-a arătat tuturor că politica nu poate fi lăsată pe seama diletanţilor demagogi, a grandomanilor, a persoanelor exaltate sau de-a dreptul isterice. Şi în acest domeniu e nevoie de profesionalism. Ne-a dezvăluit pericolul **manipulării** maselor, mai ales acum. Nemulţumiri reale şi justificate pot fi dirijate în scopuri obscure de către pescuitorii în ape tulburi, aşa precum a lăsat impresia că este dl. Dumitru Mazilu.

Din acea seară de vineri, 12 ianuarie, Frontul Salvării Naţionale a ieşit întărit, democraţia a învins haosul.

Lucian IONICĂ

Andrei Pleşu   Sorin Vieru

DESPRE MAESTRUL SPIRITUAL

(II)

Dragă Sorel,

Discuţia noastră ajunge, încet-încet, într-un punct dincolo de care nu mai supravieţuieşte decît prietenia. O prietenie care se poate dispensa de convergenţa opiniilor sau de consensul opţiunilor. O prietenie pură. O spui tu însuţi, în scrisoarea ta, cînd pomeneşti de „ceva ireductibil în aşteptările, în pariurile noastre", de „un prag dincolo de care discuţia nu poate înainta". E proba de foc a oricărei prietenii : să reziste în plină diferenţă, să nu fie o chestie de potriveală, ci una de destin.

Ireductibilitatea noastră nu e lipsită — m-am gîndit adesea — de un anumit haz paradoxal. Tu, cu farmecul tău eterat, cu stîngăciile tale (uneori neaşteptat de funcţionale), cu felul tău de a atinge — uşor şi exact — orice gînd şi orice întîmplare, eşti — cine ar putea-o crede ? — un „copil al veacului". Eşti în mod subtil adaptat spiritului vremii : îl înţelegi, îl creditezi, îl valorifici. Eu, care dimpotrivă, am un aer jovial şi mercurian, integrat, plin de un aplomb (perdant adesea, e drept) sînt, pînă la urmă, inactual, vetust chiar, rezistent la nou şi insensibil la futurologie. Tu eşti „descuiat", disponibil, tolerant. Şi ştii să faci tuturor plăcere cu puterea ta de a justifica şi absorbi **diversul.** E în firea toleranţei tale să culmineze într-o apologie a multiplului. Toleranţa nici nu este, în fond, altceva, decît un cult al multiplicităţii. Dar ca să fie asta, ea trebuie să fie într-un punct, într-un singur punct, intolerantă : cînd e vorba de Unu. Pentru tine, Binele e „legiune", iar răul — un imperiu al Unului. Iată, într-adevăr, ceva ireductibil „în pariurile noastre" ! Tu, care poţi accepta atîtea, nu poţi accepta prestigiul Unului...

Dar tocmai acest prestigiu al Unului e semnul sub care se constituie adevărata „artă spirituală". Există, desigur, „arte", dar ele nu sînt „spirituale", decît dacă sînt reflexe aplicative ale uneia singure : există raze, dar numai după ce există un centru iradiant. Poţi ajunge, de pildă, să deţii „arta tragerii cu arcul", dar numai după ce, în prealabil, eşti integrat buddhismului Zen. Fără o intuiţie „centrală", fără un Unu acoperitor, poţi obţine numai performanţe accidentale, „competenţe" (cum le zici tu) lumeşti. Nu e acelaşi lucru să tragi cu arcul la clubul **Steaua,** sau într-o mănăstire extrem-orientală. Deosebirea e că, într-un caz, dexteritatea e un exerciţiu în sine, în vreme ce, în celălalt caz, e efectul **secundar** al unei înşurubări în nevăzut, al unui comerţ cu rigorile lui Unu. La fel se deosebesc : postul de dietă, pelerinajul de turism, „făcutul cu ochiul" din Place Pigalle de simbolismul privirii şi cheful (bruegelian sau sadovenian) de misterul eucharistic. Sînt de acord că o anumită **téchne** e implicată în orice întreprindere omenească, fie ea oricît de profană. Dar nu poate fi vorba de spirit, într-un act care nu se desfăşoară conştient sub incidenţa spiritului, adică a lui Unu. Vei accepta, sînt sigur, că în materie de „a mînca" şi „a bea", ca şi în materie de „cure de slăbire" sînt hiper-competenţi ! Ei bine, te asigur, că nici una din ele — practicată sub inerţia apetiturilor, sau ca tehnică terapeutică — nu e „artă spirituală", chiar dacă e **téchne.** Tu pari a crede că arta spirituală se obţine prin **spiritualizarea cotidianului.** „De ce nu — spui la un moment dat — o analiză a semnificaţiei celor mai cotidiene şi vitale activităţi ?" De ce nu, într-adevăr? Dar la capătul acestei analize nu vom afla, în cel mai bun caz, decît ceea ce a aflat Mircea Eliade : că tot ce e profan **a fost,** cîndva, sacru. Dar mie mi se pare că nu e sacru decît ceea ce **a rămas** sacru, nu ceea ce s-a risipit în toate, nemaifiind nicăieri. Maladia adiacentă celei pe care ţi-o asumi („conştiinţa absenţei lui Unu") e **panteismul luminat.** Totul ţi se pare sanctificabil, numai sanctitatea însăşi ţi se pare caducă...

Ai dreptate să spui că problematica mea nu defineşte o artă, ci numai o „intersecţie de arte". Pentru mine însă, intersecţia aceasta e cea din care decurg toate. Şi iarăşi **ai dreptate, o** dreptate crudă, care mă loveşte în plin, spunînd că — în contradicţie cu „teoria" mea — îmi amin, la nesfîrşit, opţiunea, păstrîndu-mă „fără contur". M-aş apăra, poate, spunînd că arta spirituală e, prin definiţie, obiectul unei **quête** — ca Graalul — cu riscul implicit şi acceptat al negăsirii. Eu sînt, prin urmare, ca şi tine, la şes. Dar, la şes fiind, zic : iată muntele ! Că, deocamdată, rămîn paralizat în faţa lui, e o împrejurare de care voi da, cu siguranţă, socoteală. Tu însă zici : care munte ? Muntele tău e lipsit de realitate (sau e „în pierdere de realitate"). Nu există Muntele, ci doar o puzderie de muşuroaie sau de coline, care de care mai frumoase şi mai legitime.

Crezi, deci, în spiritualizarea cotidianului. În ce mă priveşte, cred în picajul Unului. Arta spirituală nu e o dilatare „semnificativă" a imediatului, ci e perspectivă plonjantă asupra imediatului, coborîre asupra lui de sus, de foarte sus. Imediatul poate fi **salvat,** dar nu monumentalizat, potenţat, ca şi cum ar fi singura realitate, Realitatea. Fără picajul de care vorbeam, el, imediatul, e „în pierdere de realitate".

În pierdere de realitate, dacă nu absent cu totul e şi Maestrul spiritual, aşa cum bine spui în scrisoarea ta. Dar absenţa lui nu e definitorie pentru el, ci pentru ucenicul aspirant, încă necopt spre a-l întîlni, şi pentru **die dürftigkeit der Zeit.**

Mă tot ispiteşti către filosofie şi mă laşi să înţeleg că, în fapt, am şi decis în favoarea ei. Din punctul meu de vedere, filosofia nu e decît o foarte bună sală de aşteptare. Dar mă mir că tu o poţi prefera, refuzînd, totuşi, Unul. Căci, dacă nu mă înşel, filosofia s-a născut ea însăşi ca sete de unitate şi s-a înălţat la speculativ cînd, cu Parmenide, a părăsit pluralul fiinţelor, pentru singularitatea Fiinţei.

Două ultime lucruri :

1) Către sfîrşitul scrisorii tale, faci o simpatică reverenţă literaturii (măcar tu să contrazici ideea fixă a multora, cum că păltinişenii sînt o trupă de comando anti-literar !) : „spusa poeţilor şi romancierilor de azi trebuie ascultată ca un mesaj oracular !". De acord. Dar spusa poeţilor **de ieri ?** Dar a oracolelor propriu-zise, cele de pe vremea lui Socrate ? Nu trebuie şi ele ascultate ? Dacă **da,** te întreb cum te mai poţi îndoi de prezenţa Unului, care e mesajul lor esenţial ? Dacă **nu,** va trebui să-mi explici, după ce criterii ai stabilit că „oracularii" sînt **numai** cei de azi.

2) Logica **a fost** cîndva privită — spui tu — ca **ars spiritualis.** Întrebarea e dacă a şi **rămas** astfel. Dacă nu cumva avem de a face cu obîrşia nobilă a unui descendent rebutat. Se ocupă logica, într-adevăr, de „lucrul cel mai pasionant din lume : contradicţia", sau numai de **forma** lui ?

Iar cînd mă întrebi : „Maestru în care artă ?", te întreb şi eu, îndărătnic: „Logician al cărui adevăr ?" Căci îmi pare, uneori, diletant cum sînt, că logica de azi e o simplă **euforie a instrumentarului,** o logică fără Logos, cum şi psihologia de azi e o psihologie fără **psyché** (a spus-o Jung), iar filosofia — o filosofie fără **sophia,** fără înţelepciune.

Cam aici s-ar opri vorbele care ne despart. Vom intra în tăcerea care ne uneşte. Iar dacă „focul daimonic" al discuţiei se va reaprinde cîndva, contează pe mine : string, de pe acum, vreascuri şi mă bucur, anticipativ, de blînda noastră piromanie.

Cu toată dragostea,
Andrei

Dragă Andrei,

Vine într-adevăr clipa cînd rămînem singuri, consolidaţi prin dialog în propriile noastre opţiuni (sau preopţiuni) şi cînd realitatea monologurilor paralele ia locul unei prezenţe, autentică şi ea, dar mai firavă, a dialogului. Provizoratul discuţiei n-o împiedeca să fie un moment necesar în economia gîndirii ; ne mai rămîne de altfel şi promisiunea unei reaprinderi a jarului potolit. Dar acum e ceasul bunei rămîneri în singurătate. Oricum, gîndurile pe care le luăm cu noi vor mai putea cunoaşte şi ele, cine ştie ! **eine Wiederholte Poubertät ...**

Convin cu toată seriozitatea şi fără pic de condescendenţă că dreptatea pur formală pentru care am „militat" în cursul discuţiei noastre reprezintă, odată obţinută, puţin lucru. Îmi pot îngropa în pămînt talentul acesta fără iluzia că, pus în circulaţie, ar fi fructificat cine ştie cît. Multitudinea şi tendinţa spre proliferare a artelor de tot felul, începînd cu cele manuale şi cu toate **savoir-faire**-urile, este, de bună seamă, o evidenţă. **Posibilitatea** abstractă, promisiunea de spiritualizare a oricărei arte e o altă evidenţă (în măsura în care posibilităţile pot fi evidente, precum, uneori, realităţile). De aici şi pînă la a pune pe acelaşi plan arta culinară, să spunem, cu arta transmutării elementelor, e un abis. Pornirea egalizatoare, în măsura în care i-am dat curs, ţine de logica polemicii, de tendinţa jucăuşă de a arunca vreascuri pe foc.

Dacă arunc o privire în trecut sînt obligat să constat, la rece, că posibilităţile de spiritualizare ale diferitelor arte s-au realizat în mod inegal. Uneori, nu s-au realizat deloc ; prea adesea — şi aici e tragedia ! — ele s-au instituit în tehnici de despiritualizare. Judecînd la rece în continuare, chestionînd viitorul, trebuie să mă tem că tendinţa cotropitoare a tehnicii moderne, a lumii de care ea este legată, tendinţa de a acapara, disloca şi extermina, de a despiritualiza artele tradiţionale, nu va conteni. Şi totuşi, prelungind istoria într-o (aproape-) utopie, hai să credem împreună că, la un moment dat, tendinţa se va inversa, iar nevoia de a da nume, sens major, spirit, oricărei acţiuni umane, făcînd astfel din ea o veritabilă artă spirituală, se va activa imens. Dacă aceasta înseamnă reintrarea în ordine şi integrarea în ordinea preexistentă a universului, cum crezi tu, sau înseamnă, dimpotrivă, cum înclin să cred, o **instauratio,** o transmutare cu de la sine vrere a omului faustic, demiurgic, în omul taumaturg, în bunul taumaturg — rămîne de văzut. Nu spun „rămîne de discutat", „rămîne de căutat împreună", întrucît tocmai aici trece linia de despărţire. Aici este zona, roza vînturilor, răspîntia. De aici încolo rămîne fiecare singur, într-o bună despărţire, de celălalt. Dar nu de tot singur, întrucît amîndoi împărtăşim aceeaşi aversiune faţă de **indiferenţă.** Şi tocmai de aceea, la fel ca tine, cred că singurătăţile noastre vor avea în continuare ce să-şi spună una alteia.

Cu dragoste,

Sorel

Şerban Foarţă

Poeta vates ca poet privat

De cînd poetul nu mai e un **vates,** nu numai că vaticinaţiile sale sunt, îndeobşte, nişte false prorociri şi nu am în vedere, aici, nici „viscerala", obscura premoliţie à la Kafka, nici, mai cu seamă, — strict speculativă — prognoza, justă, în manieră Valéry), dar pînă şi urările-i d bine au, pasămite, darul să deoache, să facă, nu o dată, ur uzluc (ca vînătorilor, să zicem, — şi altor bravi superstioşi !), — ceea ce face din acesta, din bietul nostru urător (je post de, uneori, poet privat), o cobe şi o piază rea.

Astfel, în răstimpul unui secol, trei poeţi ai noştri, şi anume : Heliade Rădulescu, Anton Pann şi, mut mai în preajmă-ne, acela al „florilor de mucigai", firitisindu-i succesivamente pe Alexandru Ghica, la anul unanieoptsutetreize'ş'opt, în circumstanţele unui „grozav" cutrmur („Un OM pe uliţi trece, ce n-are **ale sale, / Ce-ai s**i nu mai cunoaşte, decît al său norod ..."), pe — după ncă primăveri — Bibescu, în acelea, nu mai fericite, ale uui aşa-zis „foc mare" („Trăiască prinţul Iorgu Bibescu, / lii de familii din guri rostea, / Trimiţă-i viaţă de sus ceescu / Pe tronul ţării mulţi ani să stea !"), şi, respectiv, e Carolus Secundus, în '40, în iunie, la „prima decennali felicia"[1] („De-a pururea de-aci 'nainte / Au să ni-l ţie vremurile minte ..."[2]), avură, cum se zice, gură rea ...

... Mai puţin în ceea ce-l priveşte pe Alexardru Ghica Voievod (aflat, atunci, la jumătatea unei domnii nu foarte scurte, — din care va fi, totuşi, mazilit), cît pe Bibescu Vodă (carele, după nici cincisprezece luni, avea — falitate ! — să abdice), şi cu atît mai mult pe cel din urm (căruia-i mai rămînea să stea în scaun nici cît, a dou oară, lui Napoleon, — **cent jours !**).

Recomandări şi observaţii :

1° Atenţie la durata de înjumătăţire — în această (ato)mistică aparte — a termenelor, dacă vreţi, cadente, şi anume : de la circa patru ani[3] la în jur de cincisprezece luni[4] ; şi, de la lunile acestea, la mai puţin de una sută zile !

2° Remarce-se, item, denivelmentul (în proporţie inversă, aş spune, cu accelaraţia de mai sus) dintre o laudă nu fără strategie (căci apelează, totuşi, la prolepsă : „Nu mi-am plecat genunchii în veci spre linguşire...") şi un elogiu indirect, „prin delegaţie" (cum figurează într-un „memorabil", ceea ce va să zică : **reportaj**) şi, cel puţin retoriceşte, obiectiv (în limitele, amîndouă, ale rezonabilităţi), — şi la un secol după, acest encomiu ultim, apoteotic fără nici o condiţiune : „...o să-şi aducă-aminte vîntul / Cel ce-i ascultă gîndul şi cuvîntul, / Vîntul acela, care de la cer / L-a pogorît pe un vultur de fier a se citi : **aeroplan**", i proci, i proci, — pînă la cosmocratica situaţie : „El a mutat Carpaţii vechi din loc".

P.-S.

Pentru René Guénon, vaticinaţia nu e o simplă (şi trivială) divinaţie, verificabilă în timp / cu timpul (în care caz, un Dante Alighieri, cu al său cîine Veltro, ca şi cu număru-i, profetic, de „cinquecento cinque e dieci", ar fi un pseudo-proroc, un mincinos !) : ea e vocaţia însăşi şi statutul „tradiţional" (adică : **iniţiatic**) al vechilor aezi şi barzi. La rîndu-i, Pierre Naville e de părere că : „Notre époque n'est pas celle des prophéties, mais celle des prévisions." — „Previziuni" cu care nici **poeta vates,** nici, cum văzurăm, cel privat nu au — prin definiţie, unul ; din rea-credinţă (sau orbire şi ... anosmie !), celălalt — nici cea mai mică legătură.

---

[1] **Expresia, nu fără umor (involuntar), este a lui C. Daicoviciu (cf. „Revista Fundaţiilor Regale", an VII, nr. 6, iunie 1940, p. 723).**

[2] Ibid., **p. 483.**

[3] **E vorba de răstimpul dintre data cutremurului de pămînt (11 ianuarie 1838), la care se referă, în** Imn la dragoste **(„Curierul românesc", an IX, nr. 6, 4 februarie 1838), Heliade Rădulescu, şi 7 octombrie 1841, cînd Alexandru Ghica e depus.**

[4] **Poema „finului Pepelei" se intitulează** Memorabilul focului mare, întîmplat în Bucureşti în ziua de Paşti 1847, martie 23, — **iar Bibescu părăseşte tronul, retrăgîndu-se în Transilvania, la 14 iunie 1848.**

Mircea Daneliuc

Sistemul culturii şi-a dereglat mecanismele

MIRCEA DANELIUC, unul dintre cei mai importanţi regizori ai cinematografiei româneşti, a avut îndrăzneala să se opună, făţiş, Puterii. Riscînd să fie anihilat ca artist şi persecutat de satrapii Securităţii. **Proba de microfon** (al doilea film al său, realizat în anul 1979) a fost, pentru cei care erau puşi „să aprobe" orice creaţie cinematografică, un film „cu probleme", un film care „ridica probleme". În jargonul activiştilor de partid şi al cenzorilor, sintagmele acestea aveau o unică semnificaţie : nu va fi pe placul „proprietarului României". Dar cel mai „cu probleme" avea să fie **Glissando** (realizat în anul 1982), o parabolă despre totalitarism, opresiune, fascism. Exasperat de obiecţiile absurde ale cenzorilor, de aroganţa şi grosolănia unor acoliţi ai Faraonului, Mircea Daneliuc s-a decis să înapoieze, „celor în drept", carnetul său de partid. Un gest de protest echivalînd cu un început de disidenţă.

Tot în legătură cu filmul **Glissando,** Mircea Daneliuc a trimis lui Petru Enache (secretar al C.C.) o scrisoare deschisă. Ea a fost expediată cu speranţa că va fi publicată, mai multor reviste din Capitală şi din ţară. Am reuşit să fac o copie a exemplarului sosit la redacţia revistei „Orizont", înainte de a fi predat (acel exemplar), conform uzanţelor presei ceauşiste, la secţia de propagandă a judeţenei de partid.

Cronicheta pe care am scris-o la filmul **Glissando** a fost oprită de Eugen Florescu (secretar cu propaganda), care şi-a argumentat decizia (şi indignarea) în felul următor : **„Ce, voi nu ştiţi că acest film a fost discutat în C.C. ?!!!...".** Mi s-a comunicat, apoi, că nu mai este cazul să public cronichete de film în revista „Orizont".

Iosif **COSTINAŞ**

Numerele de registratură: 10 418/29-XII-1982; 6742/19-X-1983; 7511/22-XI-1983; 51/4-I-1984 exprimă doar o parte din încercările infructoase de a ajunge la dumneavoastră şi de a lămuri, în sfîrşit, problema filmului GLISSANDO, peste care, de la data cînd l-aţi oprit, a trecut deja un an de zile. Rezultatul acestor demersuri — o tristă sterilitate!...

Sînteţi de acord, sper, că nici o problemă a culturii, deci nici aceasta, n-a putut fi vreodată escamotată, prefăcîndu-ne că n-ar exista. Să încercăm, aşadar, să stabilim un dialog...

Deci, filmul GLISSANDO a fost oprit. Decizia aţi condiţionat-o, mai întîi, de o serie de secvenţe care, aşa cum mi s-a comunicat de către Consiliul Culturii, „nu merg mai sus, pentru că nu vor fi înţelese"(!) Verbul „a merge", în această formulare, vă mărturisesc, îmi displace. Implică un grad de nesiguranţă, ale cărei limite aş dori, dacă se poate, să le cunosc nu prin transfer de experienţă, ci personal. Semnificaţia celui de-al doilea verb, ca să zic aşa, oricît de curios folosit, confirmă de fapt ceea ce s-a şi întîmplat: aţi dispus oprirea difuzării filmului...

Se poate întîmpla chiar să nu fi înţeles, e omeneşte, dar justifică oare aceasta incriminarea unei opere?... Dar dacă această anatemă a fost aruncată tocmai dintr-o înţelegere specială, forţată, străină substanţei ei?!

În legătură cu acest din urmă aspect, ţin să precizez şi aici ceea ce v-am comunicat de fiecare dată, în urma numeroaselor vizionări, că, în ceea ce mă priveşte, nu-mi simt conştiinţa împovărată de a fi depăşit marginea normalului sau a moralului, ci numai, poate, pe aceea a unei paralizante angoase pentru liniştea cîtorva fotolii, unele dintre ele destul de neînsemnate, însă bine retribuite...

Cam nedrept, nu credeţi?, pentru un film care şi-a propus deliberat exprimarea unei atitudini antifasciste.

Aceasta fiind, de fapt, a doua zonă caldă, căci ceea ce i se reproşează concret trimite în dimensiunea lui simbolică. Aţi remarcat, desigur, odată cu unii dintre colaboratorii dumneavoastră, că stratul epic, acţiunea, este plasată în anii 1927—1928. Accesul la metaforă se face prin semne deja, hai să zicem, arhetipale, care apelează la noţiunile despre fascism intrate profund în conştiinţa mondială, deci cele ale anilor 1942—1943. Iată 16 ani care despart epoca lui 1927 de cea a lui 1943, incongruenţă pe care datul de ficţiune al filmului o şterge, făcînd posibilă o stare de simultaneitate. Cum poate, aşadar, întreba cineva, fără a se descalifica din punct de vedere intelectual: „Unde am avut noi camere de gazare în 1927?!"

Nu, tovarăşe secretar, nu existau, la vremea aceea, nicăieri în lume, dar tocmai aceasta este eficienţa ficţiunii, ea putînd avertiza prin simbol asupra posibilităţii repetării mondiale a unei conflagraţii. „A traduce o imagine în terminologia ei concretă" — ca să citez un filozof român — „reducînd-o la unul singur din planurile ei de referinţă, înseamnă mai rău decît a o mutila, a o nimici, a o anula ca instrument de cunoaştere" ... căci „nu este erezie mai monstruoasă împotriva culturii decît cea dată de o falsă, parţială şi incompletă interpretare a simbolului".

Dar, chiar în ipoteza unei negaţii, poate cineva nega însăşi existenţa revolută a fascismului în istoria acestei ţări, pentru a face din asta un cap de acuzare împotriva unei ficţiuni cinematografice?...

Dacă eu mi-am propus denunţarea acestui flagel, cei care neagă existenţa lui nu se situează oare pe o poziţie exagerat de „originală"?...

Cred că nu e cazul să dezbatem dacă România a avut, din nefericire, parte de o dictatură fascistă — e la nivelul de competenţă al unui şcolar; problema se pune, însă, asupra acestui controversat an 1927. Căci iată ce descoperim, dacă ne întoarcem la cărţile de istorie: scriitorul comunist francez Henri Barbusse, în urma unei vizite la noi, denunţă o aşa-numită „teroare albă", în 1925! Ce altceva e GLISSANDO decît aceasta? Şi, mai mult!... Panait Istrati participă, la Bruxelles, la un miting „organizat de către Liga Drepturilor Omului împotriva teroarei fasciste din România". Anul 1927... (!) (Revista MANUSCRIPTUM, nr. 2, 1980)

Mie ce-mi mai rămîne să înţeleg? Acuzaţiile care se aduc filmului provin ele din interiorul sau din afara substanţei sale?...

Apreciaţi, vă rog, singur...

Am convingerea că tovarăşii Dinu Săraru, Dodu Bălan, Nicolae Dragoş, Ion Brad, precum şi ceilalţi oameni din sfera culturii pe care i-aţi numit „cei mai importanţi scriitori români" şi pe care i-aţi convocat la ultima vizionare, au putinţa să descifreze o figură de stil, o metaforă, să zicem. Şi poate că ar fi şi făcut-o, evitînd această stare problematică, dacă n-aţi fi considerat necesar să comentaţi filmul în chiar cursul proiecţiei sale, de cele mai multe ori jignitor şi vehement, lucru care a arătat limpede ceea ce trebuia să însemne de fapt: o decizie deja luată. Un verdict.

Vreau să spun că nu numai din punct de vedere intelectual acest tratament este jignitor, în mod egal, pentru creator şi pentru operă, dar şi neloial în ultimă instanţă, cu toate că ar trebui să mă consider favorizat de soartă că am fost de faţă. În ultimul timp, aţi renunţat a mai convoca regizorii la discuţii, deşi dispoziţia C.C.E.S. nr. 1/1981 prevede legalmente aceasta.

Cum aţi putut oare, mă întreb, să nu puneţi în calcul şi rezoluţiile comisiilor anterioare, printre care şi cea a cinematografiei, care şi-au exprimat o complet altă părere şi care comisii au fost create tocmai pentru a lărgi baza democratică a verdictului şi a bara excesul de subiectivism?

Credeţi că a fost util, în virtutea aceluia şi democratism, ca la acea ultimă vizionare să nu participe tocmai persoanele care în şedinţele anterioare au avut o poziţie oarecum pozitivă?

Vă aduceţi aminte? — GLISSANDO a fost cerut anul trecut de către Festivalul de la Veneţia. Aţi dispus să se comunice că este în lucru.

Ce vom răspunde în anul acesta?

Nu credeţi că este în interesul prestigiului şi al competitivităţii produselor româneşti o prezenţă internaţională şi aşa destul de sporadică?

Tovarăşe secretar, sînt sigur că putem face, în 1984, în România un film antifascist şi n-aş vrea să credeţi că fac din GLISSANDO un caz mai serios decît s-a făcut în mod spontan, în cursul acestor din urmă luni. Nu e nici primul, nici ultimul film în această situaţie. Cu deosebire că perioada lui de claustrare e deja destul de lungă, şi pentru că refuzaţi dialogul, nu văd deocamdată nici o ieşire din impas, decît aceea a unei confruntări deschise de opinii.

Aţi făcut cîndva propunerea ca el să fie rediscutat într-un cadru mai larg, dar se pare că aţi abandonat-o. Mi s-a părut un lucru constructiv, pentru că avem, vă asigur, în ţară, oameni de adevărat prestigiu cultural, care să-i ia în discuţie caracterul său mai special, dacă, într-adevăr, aşa stau lucrurile. Atîta vreme cît există, potenţial, bunăcredinţă!

Demersul meu este demersul unui om liber, care se adresează unei prese libere şi am convingerea că va fi publicat.

În cazul în care consideraţi că nu e sub demnitatea dumneavoastră şi că foloseşte în mod real culturii româneşti, îmi veţi răspunde, desigur, în organul de presă asupra căruia veţi conveni. Dialogul e totdeauna constructiv. Căci, sînteţi, sper, de acord că problema GLISSANDO nu e o problemă în sine, ci una de ordin general, deoarece sistemul culturii se pare că şi-a dereglat mecanismele, în ultimii doi ani cel puţin.

Vă propun cîteva teme de discuţie:

1. Considerînd această situaţie şi intenţionînd să prevină consecinţe care, ulterior, n-au putut fi evitate, cineaştii români au dorit, în două rînduri, să se adreseze tovarăşului Nicolae Ceauşescu.

Ultima dată ne-aţi primit dumneavoastră. Aţi admis că predecesorii dumneavoastră n-au depăşit o anume fază a promisiunilor, V-aţi asumat o cantitate de probleme, unele dintre ele chiar foarte urgente. Au rămas în acelaşi stadiu!

N-aţi putut să rezolvaţi chiar nimic, în afara dreptului de spitalizare pentru cineaştii care nu beneficiau pînă atunci de aceasta? Dar e un drept cîştigat mult mai devreme, la 23 August 1944!

Ştiţi că de 11 ani nu ne-am ţinut alegerile şi conferinţa statutară?

2. Stiţi că filmele româneşti produse în ultima vreme nu mai sînt cumpărate nicăieri din cauză că sînt produse pe negativ ORWO sau alb-negru?

Dar faptul că spectatorul român a început să ocolească aceste filme, ceea ce demonstrează o alarmantă scădere de calitate?

3. Ştiţi că în modalitatea de funcţionare a Consiliului Culturii unele scenarii parcurg, pînă la aprobare sau pînă la eşec, drumul sinuos al comitetelor şi comisiilor întins pe durata unui an? Altele, dimpotrivă, întîlnesc numai un număr limitat al acestora, traversînd cu o viteză de necrezut, adică normală, barierele citate, fără a se împiedica de modesta observaţie că ar fi rebuturi încă din faza de proiect. Exemplu: MIEZUL FIERBINTE AL PÎINII, semnat de către un subordonat al dumneavoastră de la secţia de propagandă...

Cum apreciaţi acest lucru?...

4. Ştiţi că unele filme sînt „îmbunătăţite" cu foarfeca de către o anumită categorie de funcţionari ai C.C.E.S., care aranjează uneori şi dialogurile sub semnătura scenariştilor?

Consideraţi că este posibilă şi, apoi, tolerabilă această formă de primitivism într-o cultură emancipată faţă de rigorile cenzurii?

Dacă hotărîrea Secretariatului general al partidului privind desfiinţarea acesteia nu este — precum observaţi — respectată, n-ar fi mai util şi mai eficient un aparat de cenzură organizat şi deservit de profesionişti care să fie în stare de a detaşa cultura de bîlbîielile fricii şi ale principialităţii lăutăreşti?

Toate ţările lumii au cenzură, nu e nici o ruşine. Principalul e cum funcţionează aceasta. Poate că, uneori, e salutară!...

N-am putea face mai mult pentru această cultură care are, totuşi, o distincţie istorică?...

Ce credeţi?...

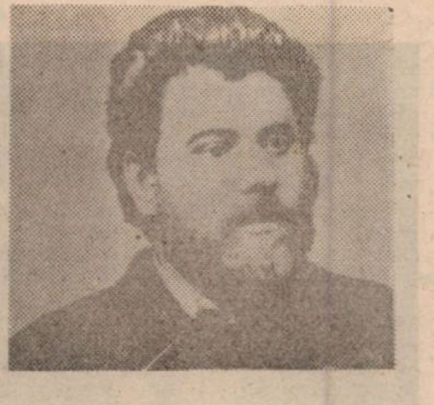

CREANGĂ al sărbătorilor

Creangă își scrie ultima parte a **Amintirilor** somat de boală. E din ce în ce mai chinuit de dureri, e amenințat de crize de epilepsie, e asediat de umbrele mari ale morții. Vitalitatea lui, proverbială, pofta lui de a trăi, enormă, parcă se subțiază. Ca și Eminescu, își petrece ultimii ani pre-simțindu-și momentele destrămării lucidității. Și împotrivindu-se lor.

Ce se întîmplă deci, în aceste ecluze pe care doar psihologia abisală încearcă a le investiga? Fără îndoială că există o opoziție a Ființei Raționale, a Celuilalt care încearcă să se sustragă neantului Căderii Momentele feerice ale operei nu sînt dezlegate de forțele pe care ea, ființa rațională, încearcă a le opune prăbușirii. Dacă poezia vizionară eminesciană a fost întoarsă pe toate fețele, dacă exegeza putea desprinde ritmurile agonice ale lirismului eminescian (**agonie** în sensul relevat de Unamuno; acela de luptă) cred că nimeni nu a sesizat semnul testamentar ce strălucește în adîncul acestor amintiri. Sărbătoarea lui Creangă nu e doar una a prezentului, ci și una a Renașterii.

Să deschidem o paranteză: viața, iată, e o nesfîrșită sărbătoare. Oamenii se bucură, trăiesc din plin, freamătă. Nimic nu întuneca orizontul strălucitor al amintirii :

„Și cîte și mai cîte nu cînta Mihai lăutarul din gură și din scripca sa răsunătoare; și cîte alte petreceri pline de veselie nu se făceau pe la noi, **de-ți părea tot anul zi de sărbătoare!**“ (s. n.)

Să recapitulăm: scriitorul e singur. Marele său prieten, Mihai Eminescu e grav bolnav. Și el este bolnav. Alții din apropiații săi au murit. Creangă se retrage în spațiul său mioritic pentru a vorbi despre anii săi tineri. Despre vîrsta care premerge Nunta.

Scriitor al vieții și al Renașterii, Creangă nu e, niciodată, în paginile **Amintirilor,** neesențial. În adîncul fiecărui răstimp al Sărbătorii respiră, pulsează o afirmație fundamentală. Pe fiecare pagină simțim puterea vieții : a vieții învingătoare. Învingător nu e încă un cuvînt bun: simțim viața așa cum au simțit-o, au pre-simțit-o cărțile mari ale umanității.

Firește că există, în acest sens, un Creangă „abisal“, învecinat ciobanului din Miorița și lui Eminescu, cel din poemele vizionare. Și acest Creangă „abisal“ ne invită să-l descifrăm ca „scriitor ezoteric“. Nu trebuie să ne surprindă, deci, ideea de a deriva opera lui Creangă din Tradiție. Este în firea lucrurilor să încerci a-l judeca pe Creangă pornind de la simbolurile con-sacrate ale vechimilor. Marile investiții de erudiție ale lui Vasile Lovinescu **(Creangă și creanga de aur)** sau P. Sălăjan acest lucru încearcă să-l dezvăluie: neobișnuita deschidere către adîncimi pe care ne-o propune opera lui Creangă. Ele încearcă a citi opera prozatorului nostru lîngă marile cărți ale umanității. Încearcă a descoperi în paginile sale Cartea, sau urmele ei, așa cum ele se mai pot păstra.

* * *

Dacă există un Creangă al Tradiției, există și unul **al scrisului.** Al omului care trece de la un sistem de semne la altul. Cum prima sărbătoare a operei lui Creangă e a Vieții și a Renașterii, a doua e, fără îndoială, a expansiunii în lumea scrisului. Există o adevărată frenezie a captării, prin scris, a realității din preajmă. Cuvintele care fixează adevărul, care restituie spiritualului lumea materială, se îmbulzesc în fraze în lungi enumerări. Iată cîte poate cuprinde lumea, iată cîte poate capta cuvîntul scris! Asemenea magului, scriitorul așterne pe hîrtie texte sacramentale. În același sistem de opoziții deconspirat mai sus, „chinul scrisului“, de atîtea ori evocat în **Amintiri,** are ca pandant bucuria scrisului. Cînd Creangă scrie „Stau cîteodată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni mai erau în părțile noastre...“ el trăiește, deopotrivă, satisfacția cronicarului, dar și sărbătoarea participării la întemeierea celeilalte lumi, a scrisului: euforia biruinței. El se află în universul scrisului, vorbind, prin cuvîntul scris, despre cea mai frumoasă lume cu putință: a Tradiției orale.

* * *

Cea mai evidentă sărbătoare care le implică, de fapt, pe celelalte două, este cea a Carnavalului. Despre ea s-a scris relativ mult și nu e cazul să reluăm analizele decît, cel mult, pentru a ilumina mai bine poziția pe care o adoptă, vizavi de realitatea profundă a operei, **Creangă și creanga de aur.**

* * *

Cartea lui Vasile Lovinescu idolatrizează Calea Unică. Dar nu există un autor mai puțin dispus să răspundă unei singure chei de lectură decît Creangă. Dacă există un autor care neagă pînă și ideea de subterană, de subsol, de „spațiu interior“, acesta este Ion Creangă.

Autor fără subsol, el este un autor fără lecturi prealabile, fără substrat livresc, fără știința complicității cărturărești. El este mereu pe scenă, în fața unui public pentru care desfășoară un necontenit spectacol: spectacolul **său.** Iar imaginația lui Creangă în materie de spectacol popular e fără seamăn. Iacob Negruzzi și-l amintește „tobă de anecdote, mereu cu cîte una disponibilă“. Îl prezintă pe Creangă în campanie electorală, rostind discursuri. Îl ia model pentru un personaj memorabil al „adunărilor populare“. Contemporanii și-l amintesc ca pe un om al unui spectacol continuu, neistovit. Un om înzestrat, ca nimeni altul, cu **știința efectelor.** Pe fiecare pagină din **Amintiri...** asistăm la un spectacol extraordinar, cu momente de apogeu: nu de puține ori ne aflăm în fața „încercării puterii“ eroilor. **Carnavalul** ca sărbătoare a deplinătății trăiește nu numai în povestiri, ci chiar (ci mai ales) în **Amintiri din copilărie.** Povestitorul e un privilegiat, are șansa de a fi mereu acolo unde se întîmplă ceva extraordinar. Acolo unde se petrec fapte fără seamăn. Imediat ce povestirea se desprinde de „centru“ devenind Poveste, autorul se corectează: „Dar ce-mi bat eu capul cu craii și împărații și nu-mi caut de copilăria mea petrecută în Humulești și de nevoile mele? (...) La 1852, în ziua cînd s-a sfințit paraclisul spitalului din Tîrgul-Neamțului și s-a deschis școala domnească de acolo, eu, împreună cu alți băieți, isonari ai bisericei, stam aproape de Ghica-vodă, care era de față la acea serbare, încunjurat de o mulțime de lume, și nu ne mai săturam privindu-l. Și el, frumos la chip și blînd cum era...

Imediat ce scapă de Crai și de Împărați se întîmplă ce se întîmplă și tot lîngă ei ajunge Povestitorul. Ne aflăm în preajma unui eveniment extraordinar: nașterea unei școli care „fără întîrziere... s-a umplut de băieți doriți de învățătură!“.

Școala devine un spațiu privilegiat al Carnavalului. Iar Învățătorul, iar elevii, nimic altceva decît eroii extraordinari ai spectacolului carnavalesc. Nimic **sacru** în istoriile lui Creangă. **El nu face altceva decît să-și scoată** personajele într-un spațiu **profan.** Nici marele personaj care este Ion Creangă nu poate rămîne în spațiul bisericii. El evadează de aici cu scandal, adică însoțit de spectacolul care însoțește, pretutindeni, prezența sa. „De fapt, scrie într-un studiu din 1968 Savin Bratu, ...în fața hîrtiei, ca și în fața Junimii, se dedubla și devenea țăranul universal, adică omul unei **civilizații milenare și relativ statornice în izolarea ei de lume cu succesivele ei schimbări.** (s. n.) Statornicia înseamnă perpetuarea formelor fixe ce închide experiențele repetabile, condensarea înțelepciunii colective în imagini prestabilite, în parabole și ziceri.“ Dar, se întreabă Vasile Lovinescu în incitanta sa carte, ce înseamnă „înțelepciune colectivă“? E vorba numai de parabole și ziceri, sau de simboluri adînci, de semne care, venind de departe, au nevoie de o lectură adecvată? Fiindcă nu basmele lui Creangă trebuie citite, nu paginile artistului Creangă, ci schemele prin care **țăranul universal,** omul aparținînd unei civilizații milenare se manifestă. Vasile Lovinescu investighează basmele unei civilizații străvechi, restituindu-le vocea lor de purtătoare de adevăruri de demult. **Capra cu trei iezi** e identică, zice Vasile Lovinescu, cu capra din mitologia greacă, doică a lui Zeus, Amaltheea. Nu-i rău să-l cităm pe Vasile Lovinescu, fiindcă autorul scrie plăcut, are o energie a afirmației care place cititorului amator de asemenea comparații torențiale: „Capra seamănă cu unul din acele portrete compozite ale lui Arcimboldo. Nu aduce Cornul Abundenței, îl însumează în ea, în toate părțile ființei sale. Nu le suportă, le produce. E Omul Universal sub ipostaza Caprei divine, ca Isis-Hator, sub aceea a Vacii sfinte. Nici un loc în ființa ei care să nu fie acoperit de plenitudini și binecuvîntări.“ Dar lupul? Scrie Vasile Lovinescu: „Notam mai sus analogia dintre perechea capră-lup cu aceea a Amaltheei-Cronos, care-și înghițea copiii. Or, Saturn, înainte de a avea aspectul, îndeobște cunoscut, de zeu sumbru și sinistru pe care-l posedă în mitologia tardivă, cînd fiul său Zeus regenta lumea... a fost în primăvara ciclului Regentul Vîrstei de aur. Analogia cu simbolismul lupului, ambivalent și el, e evidentă.“

* * *

Acest articol ar fi trebuit încheiat în seara zilei de 20 decembrie 1989. La prînz, din centrul orașului se restrăsese armata și Timișoara începea să respire marea sărbătoare a libertății. Discursul de la ora șapte condamna la moarte, dar tocmai după acest discurs Sărbătoarea a început să se desfășoare în toată măreția ei. O noapte întreagă între Piața Operei și sediul Județenei, e un du-te vino al cîntecului, al strigăturilor (ce imaginație dezlănțuită, dezlănțuindu-se încă împotriva Călăului!) al sfidării. Condamnarea la moarte fusese semnată dar ea era departe, ea trebuia să rămînă, pentru totdeauna, departe. Înainte de a învinge Moartea anunțată, sufletul lor a învins frica de moarte. Înainte de a învinge în bătălia politică ei au biruit spiritual. Fiara nu mai există, vocile lor o anatemizaseră. Erau liberi, erau dezmărginiți, trăiau superba bucurie a Victoriei încă înainte ca victoria să fie, prin vreun semn clar, anunțată.

Acest **Creangă al Sărbătorilor,** rămas în stadiu de schiță trebuie, totuși, început cu jurnalul acelei nopți de 20 spre 21 decembrie în care întreg orașul, în stradă, a dat sens ideii de Renaștere. Pînă la ziua centenarului morții lui Creangă, România mai trebuia să trăiască sărbătorile sacre al Învierii.

Cornel UNGUREANU

PĂRINTELE RISIPITOR

(Urmare din pag. 1)

de lumină ale spiritualității românești : omenia de proverb neîntrerupt, inteligența ca spor al cunoașterii, credința ca putere a spiritului, cultura ca matcă de onoare a șederii-în-lume, onoarea însăși ca îndreptar riguros al faptei ? ȘI, bineînțeles, pasiunea de a fi de folos semenului, îndeosebi celui nedreptățit de întocmirea, adesea șubredă, a instituțiilor care, fiind zămislite de oameni, nu pot fi fără meteahnă, nici cusur.

Chemarea în fața unui tribunal — de zodie nouă — a lui Mircea Vulcănescu pecetluiește, în fond, voința noii ordini — comuniste — de a dezrădăcina spațiul spiritual românesc de toate aceste componente vii pentru a-l metamorfoza — dincoace sau dincolo de orice dialectică — într-un tărîm inedit de sufletele moarte, de sclavi în genunchi, veseli însă că s-au dezbărat de libertățile „formale“.

Procesul lui Mircea Vulcănescu a avut probabil loc pentru ca să se plinească nenorocul istoriei noastre, pentru ca să ajungem la limanul acestei sub-istorii în care murim în fiecare zi, în numele celei mai depravate dintre mitologiile moderne ale „progresului“. Mircea Vulcănescu a fost un prag pentru măsurarea cu răul și cu afirmarea lui instituționalizată în istoria noastră încercată (pentru unii), uitată (pentru alții) de Dumnezeu. Procesul lui Mircea Vulcănescu nu putea să nu aibă loc : el e un scandal hărăzit, o cruce, un soroc.

Să ne mai întrebăm pentru anecdotica — temporală — a procesului, cum s-a comportat Mircea Vulcănescu ? Dacă vreți ... S-a comportat ca Mircea Vulcănescu. De o parte, cum prevăzuse deja Pascal, cei drepți care se cred vinovați, de cealaltă, vinovații care se cred drepți. Cu o mică rectificare, însă hotărîtoare : Mircea Vulcănescu nu-și recunoaște vină decît în fața lui Dumnezeu (ca bun creștin ce este) ; pentru cei care-l judecă, el folosește argumente. S-ar ptuea ca unii să-l considere „naiv“, deoarece — o știm — călăii n-au acces la... argumente. Cei care l-ar socoti „naiv“ ar greși de două ori. Întîi, pentru că un intelectual și un intelectual creștin se adresează altor oameni — fie ei neoameni — cu argumente. E treaba judecătorilor dacă și-au pierdut cuvîntul — și în situația lor de robi ai instanței — au regăsit doar verdictul. Ar greși a doua oară, fiindcă în toată pledoaria sa (de fapt nu e o pledoarie, ci o spovedanie patetică și lucidă, din care nu lipsește nici acuzarea acuzatorilor !), Mircea Vulcănescu e perfect conștient pe ce lume-nelume se află. Nu o dată, el vede în cazul său un „caz“ dostoievskian, vorbește de „poliția cuvintelor“ și, în cele din urmă, sloboade întrebarea-cheie pe care o pune caiafelor roșii fără ocol sau metafore : e vorba de „pedepsirea unui vinovat sau de jertfirea unei victime ?“. Dincolo însă de strategia adevărurilor (strategia se confundă aici cu evidența), ar fi poate mai nimerit să ne oprim la alt aspect al „apărării“ : la curajul și demnitatea victimei. Mi se pare, de pildă, plin de un tîlc faptul că Mircea Vulcănescu nu se leapădă, „nici în fața morții“ — cum spune singur — de dascălul său, Nae Ionescu și că, în același timp, referințele lui la o „dăscălie“ privesc pe țăranul nostru de totdeauna, invocat de Mircea Vulcănescu ca o umbră a martorului său ideal. Două referințe, două lumi și — de ce nu ? — două clase : intelectualii și țăranii. Clasele, sau păturile, sau categoriile sociale care au creat România reală ; din ele face parte și Mircea Vulcănescu și el a fost ca o victimă prevestitoare a ieșirii lor din subistoria comunizată.

cronica literară

BILANȚ DUPĂ BILANȚ

Pentru Eugen Simion, istoria literaturii este o Troie ce trebuie, mereu și mereu, cucerită. Iar scrisul, o aventură — de n-ar fi decît o aventură a scriiturii. Cine a ghicit, în cărțile din ultimii ani ale lui Eugen Simion, ceva mai mult decît scrierile unui eminent critic literar va fi, acum, fericit, să-și vadă confirmate intuițiile. Pentru că Eugen Simion este, înainte de orice, un admirabil autor de **proză.** Pagina sa are savoare și între rîndurile ei descifrăm un spectacol fascinant: al combustiei spirituale, al ideii care prinde corp, al intuiției transformată în incandescență pură. Deplasarea, mai nouă, spre portretistică, memorialistică și reflecție etică se leagă, desigur, tot de o dominantă spirituală. **Jurnalul parizian**, considerat de mulți comentatori un punct de turnură în activitatea criticului, își trimite, spre cărțile de acum, acea magică iradiere convergentă: a unei experiențe culturale devenită experiență spirituală. Sensibil la evoluția scriitorului, la meandrele care conduc spre adevărul adînc al ființei, Eugen Simion concepe actul critic drept o manifestare liberă într-un spațiu al libertății. Comentariul depășește, adeseori, strictul obiect al analizei. Autorul încearcă să descopere conexiuni, să pună în evidență influențe, să stabilească filiații. Valorizarea, înainte de a fi o opțiune estetică, este, la Eugen Simion, o opțiune etică. El face parte din acel grup de scriitori care, de-a lungul anilor, au participat la rezistența împotriva întunericului cultural: creînd și promovînd literatură de bună calitate. Criteriul moral a reprezentat întotdeauna criteriul suprem.

Așadar, **Scriitori români de azi, IV.** „Aventura continuă", avertiza criticul la finele volumului anterior. Aventura continuă, desigur, și se amplifică. Nu fără (im)previzibilele accidente editoriale. Nu fără exciziuni de ultim moment, nu fără dureroase eliminări de capitole. Un motiv în plus, pentru autor și o îndatorire de onoare pentru editor, de a nu-și întrerupe, aici, discursul. E obligatoriu, e necesar ca viitoarea retipărire a acestei mari istorii a literaturii de după război să apară așa cum a gîndit-o autorul ei. Oricum, e evident că Eugen Simion nu se mai mulțumește să scrie doar despre cărți și despre creatori. El scrie despre moravuri. Recompunînd paginile unei istorii literare, el decupează și un uimitor portret de epocă. O întreagă mentalitate (nu numai literară) e surprinsă în cîteva, decise, trăsături de condei. Decupajul criticului, ferm, nu lipsit de expresivitatea luxuriantă a unei austerități îndelung exersate, deschide, plină de promisiuni, o direcție de lectură. Începuturile de capitol au, cu o sporită frecvență aici, rolul de avertisment și invitație. Situările cronologice și în interiorul generației, pe de o parte, în familii spirituale, pe de alta, alcătuiesc, ele însele, un adevărat protocol de lectură. E de ghicit în această atentă și generalizată nuanțare un nemăsurat respect pentru literatură. Fie în tonalitatea sobră fie într-un cochet dialog cu umorul, criticul nu uită, în cele din urmă, să-și facă datoria. Visul lui Eugen Simion este să fie un om drept. Și, dincolo de simpatii și antipatii, dincolo de inamiciții sau comuniuni spirituale, el este. Soliditatea actului său critic de aici provine: din aspirația, din instinctul, din știința onestității. Alianțele conjuncturale îi sînt cu desăvîrșire străine. Criticul recunoaște doar primatul alianțelor axiologice. Și doar atunci, în fața valorii incontestabile, spectacolul exegetic se desfășoară în întreaga lui, uimitoare, bogăție. Critica lui Eugen Simion se relevă, din această perspectivă, drept o necontenită, obsedată aproape, inițiere în valoare.

Scriitori români de azi nu înfățișează portretul unui critic care se inflamează repede. Lectura atentă dovedește că magistratura critică urmează unei îndelungi cîntăriri: a cuvintelor și a ideilor. Interesat, înainte de orice, de o scară a valorilor, Eugen Simion știe să respecte, respectîndu-se pe sine. E clar că autorul a văzut multe și a citit multe. Entuziasmul său nu e, așadar, „facil". Din contră, o abia perceptibilă doză de mefiență dă scrisului său acea stare de tensiune, acel nu-știu-ce care-i transformă, adeseori, paginile în file de pură literatură. Printr-o enigmatică alchimie a creației, scrisul său dobîndește un tulburător freamăt interior, menținîndu-l într-o stare de veghe încordată și necontenită, pe care o cred a fi a omului însuși.

Eugen Simion a găsit, ca nimeni altul între criticii de azi, locul geometric al principalelor direcții ale marii noastre critici interbelice. El a descoperit justa proporție între eticismul și expresivitatea stilistică lovinesciene și strălucirea nebunească a **Istoriei** lui Călinescu. Dar a mai știut să rămînă el însuși — **scriitorul** Eugen Simion. E ciudat cum un autor care scrie într-un stil atît de expresiv reușește să păstreze echilibrul în judecata de valoare. Aproape paradoxal: sub crusta multicoloră a frazelor ca niște jerbe luminoase descoperim o judecată veșnic ponderată — alunecînd spre rece. În Don Juanul interesat de propriile-i podoabe vestimentare zace un Tristan obsedat de puritatea iubirii absolute. Acutele și bașii se aud arareori în critica lui Eugen Simion. Negațiile sale au un ce protocolar — reflex, desigur, al civilității desăvîrșite a omului —, iar admirațiile sînt exprimate cu o bucurie mai degrabă lăuntrică, decît prin intempestive semne de exclamare.

Noua tranșă din ceea ce va fi, cu siguranță, cea dintîi istorie completă a literaturii române de după război a adoptat o nouă strategie. Să ne reamintim: volumul întîi propunea, în manieră călinesciană, un criteriu de abordare tematic. Volumul al doilea, apelînd la avantajele monografiei, trasa cîteva schițe de portret ale unor scriitori care au început să scrie în epoca interbelică. În fine, a treia parte a acestui uriaș bilanț literar, nuanțează și duce mai departe compartimentarea din volumul întîi. Cartea de față, clarificînd intențiile autorului, combină criteriul cronologic cu cel tematic. E drept, a fost obligat să facă astfel de evoluția literaturii însăși. Stratificarea și polarizarea excesive, din literatura ultimelor două decenii, sună ca o invitație la această **mare combinată.** Pe lîngă o secțiune dedicată momentului '45—'47 (și care trebuie citită în directa succesiune a capitolelor corespunzătoare din volumele I și III), una consacrată momentului '60, pe lîngă o rescriere a capitolului Labiș (din volumul I), secțiunile de acum grupează autori afirmați în cadrul unor „școli" sau al unor direcții literare. Eugen Simion se arată mai interesat decît oricînd de nota specifică a grupurilor literare și definirea globală a unor „momente". Avansînd pînă în imediata noastră apropiere, criticul consacră un spațiu amplu generației '80. Este, pînă acum, cea mai cuprinzătoare analiză dedicată mult controversatei insurgențe literare de la începutul deceniului al nouălea. Nu este nici aceasta, probabil, formula definitivă, ultimul cuvînt al criticului. Capitolul va suferi, desigur, rescrieri și completări — pentru că Eugen Simion n-a avut spațiul să se pronunțe asupra tuturor celor despre care ar fi vrut să scrie. El nu se ocupă, de pildă, de nici unul din criticii și eseiștii generației („Criticii sînt încă la început și, după cîte se știe, ritmurile lor sînt mai încete. Să-i așteptăm, deci, să-și construiască opera"). Pentru că, desigur, **aventura continuă...** Ar fi păcat să se oprească aici: s-a văzut, sub pana lui Eugen Simion, scrisul însuși este o **aventură continuă...**

Operația de recuperare este marcată din chiar capitolul liminar. Consacrînd o întreagă secțiune **memorialiștilor,** Eugen Simion explicitează aspirația de a cuprinde totalitatea genurilor literare. Vom descoperi, cu siguranță, și analize consacrate teatrului așa cum, în volumul de față există multe pagini despre literatura confesivă (îndeosebi secțiunea „Proza autoreferențialității. Metaromanul. Jurnalul de creație"). Se înțelege de aici că poetica lui Eugen Simion este una expansivă. Astfel se explică și senzația de viu, de organism în permanentă prefacere. Nu atitudinea doctorală, nu stilul apodictic, nu ex-cathedra-itatea sînt, pentru Eugen Simion, formele de asalt ale cetății literare. Deși, la rigoare, criticul știe să le mînuiască precum puțini alții. Dar pentru autorul **Scriitorilor români de azi** mai important e efortul de a edifica. Înafara acestuia, o lucrare de asemenea proporții nici n-ar fi imaginabilă. Eugen Simion este un spirit eminamente constructiv. Negativismul, distructivismele, execuțiile (sumare și publice) nu îi spun mare lucru. Cu o rară eleganță, criticul știe să evite confruntările de acest tip. Acele busolei sale exegetice vizează, mereu, polul pozitiv. Prin asta, desigur, nu trebuie crezut că istoria literară înfățișată de către Eugen Simion ar fi una idilică. Din contră. Dar polemica la care face permanent recurs criticul este una de idei. Însuși modul de a selecta autorii, însăși strategia analitică au în vedere un obiect inițial: un pariu necondiționat pe valoare.

Nu spunem o noutate: Eugen Simion are harul formulelor memorabile și norocul unui stil artistic strălucitor. El știe să facă din aventura spirituală a validării unor direcții în literatura contemporană o adevărată aventură a lecturii. **Le plaisir du texte,** concept adeseori invocat la adresa criticii sale, este o realitate funcționînd în două direcții : mai întîi dinspre autor spre pagina de hîrtie, apoi, dinspre carte spre cititor. Lectura devine, aproape obligatoriu, un act de participare, o călătorie reconfortantă printre idei și personaje literare. Criticul convinge — dar fără a violenta prejudecățile cititorului. El instruiește — dar nu vulgarizează. Încîntă și seduce — fără a face cu ochiul galeriei. Pagina lui Eugen Simion are, în orice împrejurare, ținută. Ea pornește dintr-un adînc respect față de scris, față de viața spiritului creator, iar ținta ei este o utopică lume a cărții perfecte. Pentru că asta visează criticul: să descopere, la capătul a sute de mii de pagini conspectate, opera perfectă. Este o neobosită căutare a Graalului. O irepresibilă dorință de a comunica cu absolutul — cu absolutul luat pe cont propriu.

Desigur, munca sisifică, doar munca singură n-ar fi de-ajuns pentru a rotunji un proiect de o asemenea ambiție. (Să ne amintim exemplul lamentabil al lui Ion Rotaru — dar nu numai al lui). Dincolo de trudă, dincolo de obligatoria sudoare descifrăm și zîmbetul, impenetrabil ca o enigmă, al celui care se știe ales pentru o misie. Și probabil că nu greșim prea mult dacă descifrăm în cărțile lui Eugen Simion o mistică a scrisului.

Mircea MIHĂIEȘ

*** Eugen Simion, SCRIITORI ROMÂNI DE AZI, IV, Ed. Cartea Românească, 1989.**

Textul lui Mircea Vulcănescu — adevărat testament spiritual și politic, nu numai al lui, ci și al unei lumi atacate în însăși durata ei — va trebui să ne facă să meditäm asupra unui lucru extrem de important care, deseori, se strecoară în întrebările noastre despre rezistența „celulei" intelectuale românești la agresiunile — e drept, fără seamăn — ale istoriei, de data aceasta totalitară. Pomenim — și nu cu ușurătate — despre „turcirea" mai ales a conștiințelor la vremi de cumpănă. E destul să aruncăm o privire spre perioada de după Augustul cu pricina, pentru ca să înmărmurim de acel „cum a fost cu putință", cînd cărturari și artiști dintre cei mai de vază, nu numai că au demisionat la modul grotesc, dar au și impus grotescul demisiei lor ca normă eliberatoare de libertate. „Turcirea" nu are, pe de altă parte, numai un trecut ; ea continuă și în prezent, într-o țară devenită ireală prin acțiunea ocupanților ei (în ultima vreme, neaoși !). Nu vrem să spunem că toți intelectualii de acolo și-au pierdut identitatea, dar sunt mulți — și nu neapărat „proști, dar mulți" — care au intrat într-un fel de somnambulism al pierzaniei.

Existența și martirajul lui Mircea Vulcănescu — el nu e singur, dar e exemplar — ne obligă la o relativizare a diagnosticului resemnat. „Turcirea" există, dar față de ea, gestul lui Mircea Vulcănescu, sacrificiul lui Mircea Vulcănescu se așază în orizontul ființei românești ca un reper de reînviere, ca o tablă de lege regăsită cu care putem din nou străbate deșertul nostru, cînd ispitit, cînd împovărat de istorie. Stilul lui Mircea Vulcănescu de a rezista împotriva a tot ce poate împuțina nu numai condiția umană, dar și natura umană, nu constituie un accident, o excepție, ci ultima șansă pe care o are intelectualul român de a învăța să-și revină-în-fire, pariind pe posibil : pe „modelul" viu, Mircea Vulcănescu.

Lecția pe care o primim de la el umilește, în plus, o prejudecată : că totul trebuie dat și cedat operei. Că prin operă ne putem „mîntui", dînd uneori Cezarului ceea ce nu-i aparține. Fals, ne răspunde Mircea Vulcănescu, de dincolo de sacrificiu, cu modestia și smerenia lui inegalabile. Existența, dacă e pusă în situația de a servi semenul, dezvăluindu-i ceea ce-i fundamentează adevărata statură de om, față de sine și față de Dumnezeu, poate pune în paranteză o operă, mai ales atunci cînd aceasta e tributară aranjamentului cu vremile, cu conștiința sau cu vulgara falä. De unde și istovirea generoasă — printre științe, metode, înțelepciuni și semne — a acestui părinte risipitor.

În sfîrșit, textul de față, smuls procesului lui Mircea Vulcănescu — proces care nu s-a încheiat în sala unui tribunal improvizat, ci într-o temniță amenajată anume pentru încununarea crimei — ne oferă și o îndrumare ultimă : memoria este, ca și libertatea, indivizibilă. Este adevărat că, asumîndu-și moartea, Mircea Vulcănescu ne-a invitat — pe noi, supraviețuitori buimaci sau oștime rătăcitoare — să nu-l răzbunăm, ci să iertăm.

Foarte bine. Însă, niciodată Mircea Vulcănescu nu ne-a îndemnat să uităm. Să nu uităm.

Inaugurăm, în acest număr, publicarea unui document extraordinar : textul rostit în apărarea sa, ca „ultim cuvînt", de către Mircea Vulcănescu în ziua de 15 ianuarie 1948, în fața „curții de apel din București, secția a IX-a Criminală, în procesul celui de-al doilea lot al foștilor miniștri și subsecretari de stat din guvernarea mareșalului Antonescu, — acuzați că au provocat dezastrul Țării, — în baza legilor 312/1945, 455/1945, 291/1947". Document de o excepțională valoare istorică și, în egală măsură, spirituală, „Ultimul cuvînt" al lui Mircea Vulcănescu însumează peste 100 de pagini dactilografiate. El este prefațat de către Virgil Ierunca. I se adaugă, în final, rîndurile lui Mircea Eliade, Trepte pentru Mircea Vulcănescu **(1967).**

Mulțumim artistului Sorin Dumitrescu și doctorului Sorin Costina pentru facilitarea accesului redacției noastre la acest text, apărut inițial în revista „Ethos".

A. B.

Valentin Constantin

Vii, spirituale, ironice, atît cît îmi pot da seama din setul de texte pe care am putut să îl parcurg, versurile lui Valentin Constantin nu restaurează, doar, un mod anume de a vorbi în poezie. Dacă liricul pune în valoare cu precădere o practică a litotei, a fragmentarului şi sugestiei, aspirînd spre o formulare esenţializată — şi, potenţial, sentenţioasă —, poemele care îl reprezintă nu sînt mai puţin nişte exerciţii de libertate a imaginaţiei, întreprinderi care fac din examenul lucid, demitizator şi demistificator al spiritului, argumente de căpătîi ale poeziei.

Lucian ALEXIU

* * *

Îmi inchipui totuşi,
Montale,
că a trăi
ar putea să fie o chestiune
de demnitate
sau ar putea să ţină
de un fel de categorie morală.
Tocmai trăim
ceea ce, iată, trebuie
mai poţi feri picioarele de ambuscade
de care poate că un simţ moral
(sau altul ?)
se-ngrijeşte.
Nici nu-i prea greu
acum.
Cît ne mai putem bucura
de această duplicitate a scrisului,
de faptul de a lua în serios
mereu altceva
ceva mereu trecut, mereu în ciuda
sau niciodată încă viitor
(ritmul amărui-dulce-fluid
respirînd chinuit
niciodată vioi ;
poate rece)

* * *

pentru că am ieşit
unul pe umerii celuilalt
şi pentru că
e-îndepărtată şi oricum
timpul astupă bine
gropile comune
din ce ne apropia
să rămînă măcar
precizia
cu care plăteam

ce vorbe mari s-au dus
dar şi abisul
ce amant

cu imaginaţia ?
cu dantelăreasa
săracă şi demnă ?

* * *

Nu există metafizică :
doar fizică palidă, fizică rumenă.
Bucuriile nu sînt mai mici
şi nu sînt crestate.

Şi nu cunosc sceptici mărunţi şi
pricăjiţi. Nu, nu.
Afară nici nu-i piclă. Doar cadmiu
sienă arsă şi ceva brun.

Acum învăţ limba străzii uscate.
O să învăţ apoi încetişor
limba străzii murdare şi umede.
Acum,
e numai şi numai cripta lunguiaţă
a ierbii care s-a dus

de şaptesprezece ori : Micalaca.
Sub ea, un năsturel lucios
care-neuia inima. Pe cînd
vîntul mai înota în păr
şi frigul nu boţise niciodată cămaşa.

Seara, la o fereastră.
O cantină a săracilor din cale-afară
de copilăroşi : toţi vor ceva,
dintr-o dată.
Rid : „Fă-o tu, dacă ştii cel mai bine,
să ne distrăm,
fă să bată tot vîntul în spini“.

MR. BACON

toate elogiile
răni sau idoli

în pas cu rana,
orgoliul infinitei erori
o purpură uscată

paloarea ?
paloarea trece la urmaş

* * *

linia imaginarului
e oricît de reală
iar lumea reală ?

doar dinspre dublul lor adevărat
doar dinspre cel fericit
sînt toate animalele
triste

Marcel Tolcea

Marcel Tolcea a debutat în mediu studenţesc într-un mod strălucit, şi e păcat că mai tîrziu a renunţat de tot la poezia graţioasă a juneţilor sale. Cred că azi, ca atunci, ea ar merita să fie publicată, chiar dacă aminteşte în oarecare măsură de Emil Brumaru. A trecut şi Marcel Tolcea prin proba umilitoare a volumului colectiv, căreia puţini autori tineri i-au scăpat, dar a avut parte de o bucurie reparatoare: puţinele poeme rătăcite în acea aglomeraţie tipografică, altminteri nivelatoare, au reţinut totuşi atenţia. Adevăratul debut, care l-a şi impus de îndată, a fost însă **Ochiul inimii** (Facla, 1988). Este — lucru rar la noi — un volum compus. Aceasta n-ar fi putut să se întîmple decît în cazul unui poet care-şi solicită, în afara facultăţilor îndeobşte solicitate, şi inteligenţa. În profunzimea poemelor bănuim un scenariu cultural coerent. Însă inteligenţa poetică a fost mai puternică decît simpla inteligenţă supravegheată, fiindcă a reuşit să salveze, în plus, ingenuitatea „ochiului“ şi bătăile neregulate ale „inimii“. Iar dacă dincolo de corporalitatea reprezentărilor întrezărim lumina fosforescentă a unei căi umbrite, aceasta nu dizolvă nici datul imediat, nici umbra lui simbolică.

V. POPOVICI

EURIBAR

Eram la Sovata in vara aceea pustie. Stăteam
eram cazaţi intr-o vilă-aurie, chiar lingă Reflectoriu,
sub deal, unde îl aşteptam, după-amiaza, să vie pe dom
sanivar,
într-un halat uşor, argintiu, să ne ţie amabil de mînă,
ca pe o pasăre spăriată, înainte de a ne face să visăm
atît de frumos
din pliantele ce se aflau aruncate prin camere şi prin holuri,
prin
lift şi pe scări, peste tot aruncate pe jos.
În prealabil, luam masa de prînz la cantină,
cu cîteva vile mai jos, de unde, cînd ne-ntorceam, aveam
grije
să stringem de pe mesele mărginaşe unele resturi de prăjituri
pentru veveriţele ce animau parcul din aceą staţiune,
chiar dacă, pentru o clipă, ele încremeneau şi ne lăsau
în suflet,
ATUNCI, o senzaţie ciudată, că am fi acoperiţi, din vreme
în vreme,
cu o piclă semitransparentă de chihlimbar,
de fapt, o iluzie alimentată — îmi spunea colegul de cameră,
pensionat
inginer hotarnic districtual gradul II — de culoarea cafenie a
Băilor Mari spre care priveam cînd surveneau asemenea
fenomene. De fapt, nu apucam niciodată să ducem
consideraţiile astea
pînă la capăt, deoarece, întotdeauna, el, în loc să observe
dacă,
de pildă, fluturau atunci micile fanioane aşezate la felinar,
scotea din buzunare tot felul de poze vechi, din oţel, în care,
cînd soarele strălucea, nu se zărea nimic, aşa că seara
din nou
le căuta şi ele clipeau ca vechile stele-mărunte.
Fiindcă eram fericiţi — doar v-am spus că visam dintr-un
repertoriu superb de vise, alese acolo, la munte — aşteptam
zîmbitor să se aleagă una din multele sale tăblii :
— Vedeţi, domnule Vălureanu, făptura aceasta superbă
a fost
o actriţă celebră atunci, cînd a fost făcută ferografia. Aici
stăm amîndoi pe o punte din cel mai delicat bambus, foşnitor
ca hîrtia, peste o prăpastie,
la Rio.
Îmi amintesc perfect. Era, ca şi acum, o seară fierbinte, sau,
cum
spunea prietenul meu, răposatul Max Dorian, alemnitoare.
Lui ii vîndusem două vagoane de grîu să pot pleca cu ea
peste mare
şi, zicea el, dacă, soarta nu l-ar fi făcut comersant, ar fi
ales să
fie lemn plutitor intr-o apă limpede şi adîncă.

MICKI, ALIAS MIHAIL

Plecasem in toamna aceea mai tîrziu către băi, din cauza
neveste-mi, care avusese probleme cu-ai ei, în sensul că
frate-su, Micki, îşi rupsese piciorul într-o noapte cînd,
jură el, a văzut cel puţin cinci ozeneuri staţionate deasupra
Bibliotecilor Hurmuzachi, unde străluceau
aşa, albăstriii
şi —
deşi era pus la maxim acordeonul nemţesc, cu contor, la
Michălăchescu, lîngă Popota Civilă de Cartier
—
se auzea un tors de motor „ca şi cum o felină uriaşă ar
fi fost mîngăiată de o mînă nevăzută, din cer“ [1].
Se pare că, totuşi, ceva deosebit s-ar fi întîmplat în noaptea aceea, fiindcă femurul şi tarsienele i s-au înzdrăvenit lui
Micki la numai o săptămînă după ce, ajutat de un felcer, şi-a
pus el insuşi piciorul în ghips — vezi bine, în tinereţe
fusese
vizitiu la doctorul Poenaru şi ştia, care va să zică, să
aşeze măcar o atea. Aşa că am trimes acolo, la gazdă,
unde, de
obicei poposeam în plină lună a lui Cuptor, că o să venim
mai tîrziu, din cauza unui amor trecător în familie, „din
cauza
unor expertize pe linie UNESCO în care frate-mio o să fie
martorul-cheie“[2]. Ei, dar la mijloc era un întreg tipic, pe care
trecerea anilor şi a generaţiilor prin casa aceea nu l-a
modificat cu nimic :
La Gară, bun-înţeles, ne aşteptau cu trăsura şi, după ce
coboram
din vagoane, damele minute întregi se tot sărutau pînă ce
strigam afectînd supărare. Aveam de servit prăjituri
comandate
la Nestor, Belle-Lurette, ce se topeau imediat ce erau iţite
la soare.
Pînă ce povesteam, ăl mai micu, Săndel, i se suia în
braţe lui
Moş Mihăiţă, care, deşi abia işi mai strunea bidiviii,
ne venea EL
întotdeauna în întîmpinare. Şi porneau printre bălării,
şchiopătînd.
să caute cu-argeaua Cuibul de Jderi, care, mai întîi,
înghiţise Odaia [3].
iar acum ajunsese dedesubt, la conac, şi se hîrjoneau cîte
patru-cinci
prin pămînt, pe sub scări.
Noaptea, ies sub cerul curat, ca toporaşul, şi
stau aşa, îndelung, ca nişte clopotniţe mici, scuturate
de vînt şi ne priveghează.

NOTE :

[1] Astea sînt vorbele lui Micki de mai tîrziu, la proces, însă avocatul cumnată-mi a descoperit că, de fapt, ele aparţin unui poet mistic persan din sec. VII, în traducerea nefericită a lui Jul Giurgea.

[2] Fragment din scrisoarea lui Terry, nevastă-mea, către Hans Spengler, gazda noastră din împrejurimile Braşovului.

[3] odaie=colibă servind drept adăpost provizoriu **pescarilor, ciobanilor** sau muncitorilor agricoli în timpul lucrului. Din oda ; bg. odaia (**DEX,** Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1975, p. 62, subl. Noastră).

TAIN

Unul din cele mai frumoase filme pe care le-am
văzut la Cinematograful Cocor
s-a terminat abia la o săptămînă după ce, mînă
in mînă, a trebuit să cobor
in toţi spectatorii pe nişte trepte abrupte, ce —
ziceau unii — „pare din fildeş de neuitat din China“,
să-i găsim bereta cu vise a tov. operator,
fiindcă, la nici cinci minute după ce tanti Otilea a
dat semnalul sonor din flueriţa ei de argint
că ne aflăm toţi în fotolii, gata de zbor
(e vorba, aici, fireşte, de zborul imaginaţiei, stimat cititor !)
pur şi simplu nenea Fodor
s-a aplecat, nu mai mult decît o făcuse în primăvara
anterioară, să vadă exact dacă scrisul galben-strălucitor
începe să aibă pe margini o dunguliţă abia verzulie,
adică un semn că şi cele ce nu sînt aievea
(deci niciodată nu mor !)
pot înflori măcar pentru o vreme.
Numai că, de data asta, sfîrşitul de mărţişor
fusese mai friguros decît în alţi ani, afară ningea dintr-o
parte de nor, şi nevastă-sa l-a convins
să-şi pună basca aceea de vînător, pe care o purta
foarte rar, în duminicile cînd nu suna la poarta
cinematografului nici o mînă de spectator
şi el pleca atunci, undeva la marginea oraşului,
să pîndească păsări, pe un drum ce descrie perfect profilul
unei jumătăţi de vioară. Dacă nu se mai întorcea.

ION ILIESCU

Sînt dintre cei care îl cunosc. *Și — de ce nu aș spune-o de la bun început? — gîndesc că ne iubește cineva acolo sus, dacă Ion Iliescu, prin puterea noastră, a oamenilor de rînd și de bine, a ieșit din cearcănul de umbră în care fusese împins:* progresiv, insistent, neîntîmplător. *Acest om reprezenta un pericol, pentru familia guvernanților, stimați contemporani! Era diferit de ei, în mod fundamental, îndrăznea să fie* el însuși, *într-un timp cînd sîrguința unei întregi ierarhii de partid respecta legea Teritoriilor Oblio: uniformizarea. Slugarnică. Pofticioși de viață dulce, dar nepăsători la degradarea condițiilor de existență („materială și spirituală"), ale societății, manevrînd în forță — și în virtutea funcțiilor destine, după modelul discreționar instaurat de* nenumitul *din vîrful piramidei, indivizii-fotoliilor-d'aurite au priceput că Iliescu nu li se aseamănă. Prezența lui — în primul rînd — era deranjantă: Ion Iliescu își permitea să se poarte firesc, să vorbească normal, să nu desconsidere cetățeanul oarecare. Nu era, de aceea, sănătos, să se afle prea la vedere, în … peisaj. Felul lui de a fi le-ar fi dat oamenilor de rînd* idei: *despre alte figuri „marcante", chiar, doamne ferește!, în legătură cu* întregul tablou. *Erau posibile comparații, în detrimentul Funcționarilor ierarhiei. În detrimentul edificiului piramidal pecerist. Inabordabil, disprețuitor, cinic. Dacă Ion Iliescu n-ar fi rostit un singur cuvînt împotriva dictatului fără-de-legii — tot ar fi stîrnit dezaprobări în cercurile conducătoare și în rîndul „revoluționarilor de profesie". Se vedea de la distanță că nu aparține categoriei: se vedeau cu ochiul liber natura aparte, mișcările, perspectiva de gîndire — altminteri decît prevedea tiparul orwellian, ștanța perioadei.*

Faptul că scriu despre Ion Iliescu, acum, *aproape că mă intristează. Aș fi vrut să nu fie nevoie de acest text unde, iată, frazele se urmează pentru a construi un fel de punte, între* o individualitate clară *și* un vag de percepție. *Riscul de a părea subiectivă. Ideea că, vrînd-nevrînd, se va citi aici, nu doar ceea ce este, ci și un gest demonstrativ. Lentilele lumii sînt felurit calibrate! Aburite. Altfel, s-ar fi zărit, fără îndoială, prin ele, omul de bine. Trebuie să fi fost destui cei ce s-au temut de popularitatea pe care o cîștigase, deși transferat de colo-colo, de la București la Timișoara, de aici la Iași, din nou în capitală, dar într-un post mai puțin însemnat, și imediat într-o funcție „din cultură" — adică nu politică, la o editură marginală pentru nomenclatura de guvernămînt. „Rotirile" acestea urmăreau, pe de o parte, să-l „aducă la realitate"* (la numitorul comun) *și, pe de altă parte, să interzică dialogul între „lumea de jos" și liderul de opinie probă, de acțiune nesupusă mimetic indicațiilor „filierei" — care era Ion Iliescu. Tehnica de manipulare a gîndirii publice să fi fost, la noi, mai subtilă, metoda mai dură și mai pătrunzătoare decît în imediata Europă — unde demonstranții și-l recuperau, simbolic, pe Dubcek?* Poate că imaginea *aceasta, de care nu pot să nu-mi aduc aminte, am văzut-o doar noi, timișorenii. Avea sens. Era un răspuns, o replică lipsită de echivoc, dată vremurilor de mulțimea ce nu voise niciodată să creadă în biografii și destine prefabricate, malformate de o propagandă specializată în falsificări. Și în deturnarea adevărului. Nu cred că, în acest moment — ca și dinaintea acestor fraze —, Ion Iliescu trăiește o stare de confort intelectual, ori de liniște sufletească, aceea în care l-am întîlnit, altădată. Am convingerea că situația — la care contribui și eu, dîndu-i la iveală calitățile, opoziția netă la sistemul dictatorial — nu-i procură satisfacții. Dar ce putem face, domnilor contemporani, cei ce îl cunoaștem, decît să le spunem celor care doresc să afle? Decît să-i îndemnăm să observe discreția acestei — deodată — ridicate în prim-plan figuri? Bunul simț cu care evită să iasă în lumina reflectoarelor de balcon guvernamental. Fie el* provizoriu. *Și de* salvare națională.

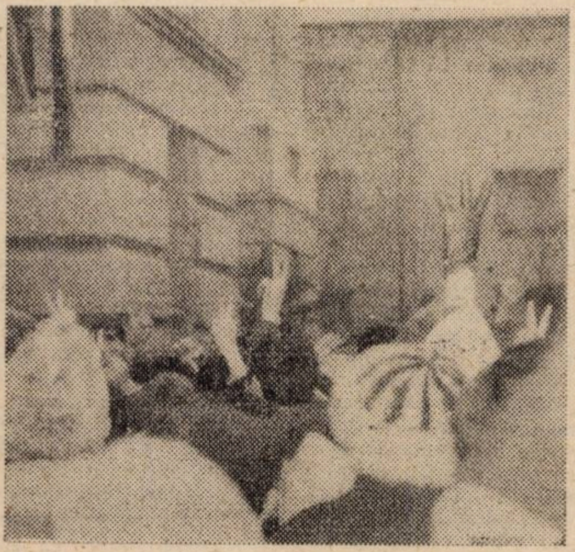

Antoaneta C. IORDACHE

Gheorghe Grigurcu

DIN JURNALUL LUI ALCESTE

Poetul avivat nu de o idee, ci de refuzul realului de a o urma. Ia notă de ea, dar o păstrează în stare de latență, ca pe o rezervă ultimă, dramatică. Altminteri, trăiește zi de zi în nestructurarea misterios fertilă. „La ce-mi ajută o idee, se întreba Goethe, care mă forțează să-mi reduc provizia de fenomene?"

*

„Ziduri avînd paloarea unor obraji emaciați", și nu invers. Umanul, chiar aflat în profundă suferință, împuținat și agonic, înțelege a fi încă generos.

*

Incapacitatea emoției de a greși față de sine.

*

Cinstea și necinstea: nu există doar în calitate de concepte etice, ci și ca virtuozitate. Le exersăm tot timpul, așa cum un muzician exersează la instrumentul său, dezavantajîndu-le prin pauze. Indivizi mediocri în plan moral au izbutit, prin stăruință, să dobîndească, în bine sau în rău, rezultate excelente.

*

Nu poți dovedi decît ceea ce te dovedește pe tine. Restul e comeraj.

*

Pentru a-i da dreptate magistrului, căci îl stima enorm și n-ar fi vrut în ruptul capului să-i provoace vreo dezamăgire, cînd era mustrat, se prefăcea a fi mai rău decît era în realitate.

*

Politețea (eventual timiditatea) ce-l conduce, uneori, pe poetul modern la folosirea rimelor.

*

Existența lui: un uriaș depozit de muniții. Noroc că va muri înainte de a apuca să folosească marea lor majoritate.

*

Torționar prin blîndețe, prin toleranță, prin iertare. Ar fi de așteptat de la el un act de violență, care să curme, scurt, putregaiul, să pună capăt **dintr-odată** suferinței.

*

Într-atît conceptul de creație îl implică pe cel de sacrificiu, încît, nu o dată, acesta din urmă tinde la o exteriorizare, la o ritualică materializare. Vezi gestul lui Eugenio d'Ors de a sorti focului, în fiecare noapte a Anului Nou, cea mai bună pagină pe care socotea că a scris-o în anul încheiat.

*

Nenumărate sînt joncțiunile artei cu domeniul existenței. E o naivitate să „ocrotești" opera de contactul, inevitabil, cu tumultul vieții născător de insolite metamorfoze. Creațiile își au o istoriei interioară și una exterioară, acesta din urmă, nu de puține ori, atît de convulsivă și de stupefiantă, încît împrejurarea ce ne-o relatează Procopius, conform căruia romanii invadați de vizigoți n-au pregetat a se sluji de statui pentru a face din ele proiectile împotriva puhoiului barbar, devine un simbol dintre cele mai elocvente.

*

E gata a repeta pînă și cele mai insipide banalități, pentru a părea că rămîne el însuși.

*

Ideal: nu a fi un laborios care dă impresia spontanului, ci a fi un spontan care dă impresia laboriosului.

*

Nu am curiozități, ci doar sensibilități. Din care pricină port un infinit respect structurii omului de știință atît de funcțională prin curiozitate.

*

Virtute tratată cu tandrețea, cu ezitarea și cu precauția care se aplică îndeobște viciilor.

*

Viitorul își elaborează trecutul de care are nevoie. Există și forme de viitor atît de impetuoase, încît, aparent, n-au nevoie de nici un trecut.

*

Miracolul durerilor constă în faptul că ele încep să dateze.

*

Cariera morală a cuvintelor. Pe stradă, un copil se ceartă cu altul : „Hoțule, ticălosule, **intoxicatule !**".

*

E mai dificil de obținut o nuanță nouă decît o schimbare capitală, pentru că nuanța e mai puțin aparentă, gata a fi absorbită de invizibil.

*

O enormă energie devenită mărunt lucitoare, cum o privire vicleană.

Speranța: o pîndă înnobilată. Dez-nădejdea, absența pîndei, ieșirea din biologie.

*

Lipsa de simț practic, atît de des incriminată, ca o „artă" existențială, ca un estetism **sui generis.**

*

Demagogia celui cu gura încleștată, hotărît a nu mai rosti nici o vorbă.

*

Unii oameni par a avea parte de un destin al înfrîngerii (nu al ratării, ci al unei paradoxale înfrîngeri existențiale, precum un antidot al ratării).

*

Pentru a se ascunde, stupiditatea apelează cîteodată la resursele inteligenței. Prostia inteligentă, e în definitiv, cea mai plauzibilă speță a prostiei.

*

Spiritul netezit de vînturi, de soare, de praf. Spiritul care stă mult în aer liber, pierzînu-și ascuțișurile, devenind în schimb mai robust.

*

Să mergi pe vîrful picioarelor nu pentru a proteja liniștea, ci pentru a o provoca (așa cum i-ai arunca mănușa). O delicatețe sadică, orientală.

*

A așterne platitudinea pe lucruri ca o lumină definitivă. A-ți asuma o cunoaștere mediocră, sleită, plictisită, dar egală cu ea însăși, fără a năzui spre performanțele aducătoare de spasme, discontinuități, sfîșieri. A fi tu însuți, oricum, dar **a fi** (moartea nu e platitudine, fiind deocamdată **nimic).**

*

Viață cum o vopsea stoarsă din tub direct pe pînză.

*

Între numeroasele scenografii thanatice, iată și o recentă **moarte cinematografică:** „Moartea îndeplinește un fulgerător montaj al vieții noastre: adică alege momentele cu adevărat semnificative ale acesteia și le așează în suită, făcînd din prezentul nostru infinit, instabil și incert… un prezent clar, stabil, cert, care poate fi descris" **(Pier Paolo Pasolini).**

*

Există un stil al oricărui comportament posibil, evident, și un stil al lipsei de stil. Atenție, aspiranți la degringolada totală!

*

A savura viața nu înseamnă a te deda neapărat „plăcerilor", „distracțiilor", biete truisme ale euforiei, rețete tot mai indigeste. Ci **a aștepta,** a te situa adică în unghiul unei depășiri virtuale. La rigoare (în clipele de mare cumpănă), a aștepta așteptarea.

*

Spaima urcînd din adîncuri, cu semeția gracilă a unui fir de iarbă.

*

Nu în disperare, ci în speranță se află cele mai adînci abisuri. Altminteri n-ar fi atît de fascinantă.

*

Cele mai mari fraude posibile: indulgența ori severitatea critică, în exces **conștient (vinovat).**

*

Poemul ca ființă, în stare de permanentă beligeranță cu alte ființe.

*

Căutînd fericirea, pătrunzi ușor în mit. Dar găsind-o, te discreditezi iremediabil, decazi, ești scos afară din spațiile fabuloase, cu ironie sau chiar în hohote de rîs. Întrucît, găsind-o, o **defăimezi.**

*

Fluture așezat pe un cuvînt precum un accent, lămurindu-ne cum să-l rostim.

*

Puterea de a deține un adevăr. Puterea și mai mare de a-l părăsi (din proprie inițiativă ori silit de împrejurări, la urme urmei nu importă!).

*

Nu-ți cauți aliați, ci prieteni. Dar larghețea unghiului tău receptiv sporește straniu dificultățile întreprinderii. Cu cît ești mai dezinteresat, cu atît apari mai suspect.

*

Prieten al Cuvîntului fiind, ești și al oamenilor.

*

Prolixitatea stîncii în care e risipit aurul. O calci în picioare odată cu ploaoia, cu vîntul, cu norii, odată cu Dumnezeu.

*

Chiar în timp ce transcrii un adevăr ce nu-ți reclamă mai mult de cîteva linii, altul a și apărut, cerînd insistent intrarea în text. Și așa mai departe!

*

Himeră urmărită cu o tenacitate realistă, cu mijloacele cele mai pragmatice, metodic depoetizată, deturnată; ce mai încoace încolo, **vînată** ca un animal. Himera modernă, întocmai cum cea ucisă de Bellerophon.

*

Protejează un adevăr, transformîndu-l temporar în minciună.

*

Liniștea nu înseamnă simplitate, așa cum albul și negrul au, la rîndul lor, nuanțe.

*

Cine n-a trecut prin slăbiciuni, cunoaște tăria caracterului doar „din auzite", o învață cum geografia unei țări în care n-a călcat, cum istoria unei epoci în care n-a trăit.

*

Afirmînd că „imaginația pierde bătăliile", Napoleon se lăsa pradă conștiinței geniului său, care ar însemna precizie, metodă rațională, infailibilă. Bătăliile sînt însă destin și, din punctul nostru de vedere, destinul e o imaginație ontologică.

● ARGUS ● ARGUS ●

● „Gavroche"-ul Revoluției române, apărut pe coperta revistei „Paris Match", învelit cu drapelul tricolor, se numește Florin Vieru, are 14 ani și este elev în clasa a VII-a a școlii din Dobrotești, sectorul Ilfov. ● Din 12 ianuarie, ora 15, a început să transmită postul de radio independent „UNIVERSITATEA FUN RADIO" (**Adevărul** din 12 ianuarie). ● Vînzări (în toate ziarele din Capitală și din țară) : Videorecorder, camere video, antene parabolice, video player ș.a. (**Viva Televiziunea liberă română !**). ● Eugen Ionescu ne va vizita țara în luna aprilie (Agenția APA). ● „Palatul primăverii", una din reședințele fostului dictator, va fi transformat în „Muzeul tiraniei" (Agenția Efe). ● „Dictatorul renegat la Scornicești" (dintr-un interviu cu un intelectual din Scornicești), A. I. Cornea : Era născut dintr-o familie țigano-tătărească din Tătărăi (. . .). Din ordinul dictatorului, în 1965, cătunul a fost desființat. (. . .). Familia lui Ceaușescu se numește de fapt **Ceaușu** . . . care înseamnă **servitor, ușier, slugă, aprod, ordonanță.** Bunicii lui dinspre tată se numeau **Ceauș-oglu,** pe tătărește însemnînd **„fiu de slugă"** (**Renașterea bănățeană** / 14 ianuarie 1990). ● Dintr-o scrisoare a învățătoarei Luminița Gamber adresată redacției și purtînd titlul : **Soldaților ce apără Piața Victoriei din Timișoara :** „. . . Știm noi ce înseamnă să nu dormi cîte patru zile și nopți stînd cu arma în mînă, gata în orice clipă să lupți cu inamicul ? . . . Un pios omagiu și mulțumiri". ● Cozi la „ajutoarele din străinătate" în Piața Unirii și în alte atîtea puncte, în timp ce au reapărut bișnițarii. Încă nu le dă mîna să intre **în acțiune,** dar o vor face. Atenție ! ● Primim sute de scrisori la redacție. Nu le putem publica integral, mai cu seamă că unele sînt însoțite de gînduri în versuri. Totuși spicuim : Ioana Precup (Szabo), Hunedoara : „Mă bucur de Sfînta libertate așa cum se bucură întreaga suflare a României . . .". ● Bărbulescu M, din Lugoj, sub titlul „Să fim cetățeni demni" propune într-un articol trimis redacției : 1. Să fim prezenți unde e nevoie ; 2. Să obținem bucuria din dăruirea autentică, nu din acumularea de bunuri ; 3. Să știm că ceea ce e sacru nu e puterea, bunurile moarte, ci viața și tot ce ține de înflorirea ei ; 4. Să nu mai adorăm idoli ; 5. Să fim disciplinați și să respectăm realitatea ; 6. Să nu înșelăm pe alții, dar nici să nu ne lăsăm înșelați ; 7. Să nu înțelegem libertatea ca pe un arbitrariu, ci posibilitatea de a fi tu insuți, nu ca o magmă de dorințe lacome ; . . . 8. Să trecem deîndată la reconstrucția țării, pentru că poporul **anonim** al Europei a devenit ANONIMUL DEMN DE ADMIRAT. Ce mai așteptăm ? (ne raliem acestor gînduri). ● Un alt corespondent, Al. Tănase Costeni : „Cerem o guvernare dinamică, pluralism politic. Vor exista lupte politice și consensuri, scindări și regrupări. Orice cetățean trebuie să se implice în aceste confruntări. Democrația înseamnă progres, iar progresul e supus contradicțiilor". ● Sopt Doina ne informează : „Sîmbătă, 16 decembrie, ora 21,30 Piața Maria. Un tînăr a strigat : Aici a murit Doja, aici va sfîrși Ceaușescu ! Mulțimea l-a urmat, mai întîi puțini, apoi tot mai mulți și mai puternici" ● Maria Bally, București, dintr-o scrisoare : „Ne plecăm în fața ta Timișoară. La tine a coborît semnul începutului trezirii. Tu ai făcut zid, apărînd adevărul și dreptatea, inocența și binele. Tu ai unit incandescent români, maghiari, germani, sîrbi . . .". ● Eleva Carla Munteanu din Bocșa I ne trimite poezii ; reproducem o strofă : „E timpul astăzi oameni, să mergem înainte / Cu-același gînd de pace, iubire și frăție / Și să ne plîngem morții, cu lacrima fierbinte, / Căci am luptat să fie o nouă Românie". ● Nicolae Nicoară-Horia, Arad : „Sărut sufletul acestui oraș însîngerat, liber și demn, îngenunchind lîngă altarele proaspete pe care veșnic va arde făclia recunoștinței noastre" ● Clubul de anticipațiet HELION de pe lîngă Casa Universitarilor își invită membrii la ședința de reluare a activității în ziua de 19 ianuarie, ora 16,00. Pentru cei ce doresc să devină membri, clubul organizează o întîlnire specială în ziua de 29 ianuarie, ora 16,30 la Casa Universitarilor, str. Paris nr. 1. ● Eminescu despre socialism : „Noi, care sîntem siguri că victoria principiilor liberale socialiste însemnează moartea oricărei culturi și recăderea în vechea barbarie, vom combate tendințele lor, ori în ce punct s-ar fi ivind" (**Timpul,** 6 august, 1878). ● Un nou săptămînal de cultură : SOLSTIȚIU, la Satu Mare, din care semnalăm portretul lui Iuliu Maniu semnat de Nae Antonescu. ● STUDENȚIMEA LIBERĂ propune, printre altele : Sediul alfabetizării ceaușiste, cunoscută în popor ca **„Fane grevistul"**, să fie pus la dispoziția unei noi facultăți de politologie și ziaristică. Toate persoanele care nu au legături de sînge cu perechea dictatorială și care au, întîmplător, acest nume, să treacă peste sentimente și să și-l schimbe . . .". ● Cetățenii orașului martir Timișoara cer ca procesul lui Ilie Matei — fost prim secretar, fost secretar al CC, fost „delegat special" al dictatorului pentru înăbușirea eroicei revoluții, să fie judecat la Timișoara. ● TIMIȘOARA TREBUIA RASĂ. În data de 21 decembrie 1989, la scara avionului ce ducea spre Capitală pe „mai marii" fostei dictaturi a lui Ceaușescu, trimiși de tiran la Timișoara pentru a face ordine cu orice preț . . . Constantin Dăscălescu, fostul prim ministru . . . ar fi afirmat : „Păcat de Timișoara !" . . . (din **Renașterea bănățeană** / 11 ianuarie 1990). ● Reproducem din același cotidian timișorean independent relatarea unui martor ocular al „ștergerii urmelor" crimelor petrecute în orașul martir, V.N. : „În data de 20 decembrie 1989, la gospodăria anexă a fostului inspectorat județean al M.I. Timiș a sosit o autoizotermă aparținînd COMTIM. Era însoțită de căpitanul Ciucă Valentin, șeful serviciului administrativ al inspectoratului. Acesta a ordonat celor 5 deținuți și 3 militari care lucrau la fermă să spele mașina respectivă, atît pe dinafară, cît și în interior (cu apă caldă și mult «Dero»). Cpt. Ciucă, împreună cu șoferul, au plecat cu mașina propriu-zisă (care era avariată), în curtea fermei rămînînd doar duba. Deținuții s-au apucat de spălat mașina, fiind foarte murdară în exterior și plină de sînge în interior. În momentul cînd au fost ridicate grătarele din dubă, unul dintre deținuți a găsit mai multe monede, o bancnotă de 25 de lei, o serie de chei yale. A doua zi dimineața a venit șoferul cu mașina după dubă. El ne-a relatat următoarele: că pe data de 19 decembrie a fost luat de pe mașina lui de către cpt. Ciucă, dîndu-i-se ordin să o predea altui coleg. A fost dus în apropierea Spitalului județean, unde a fost urcat într-o mașină, care avea duba sigilată. Alături de el a luat loc căpitanul Ciucă, înarmat, în față fiind o „Dacie" cu alți doi ofițeri, plus un șofer (toți înarmați). I s-a ordonat să ia drumul spre București. La intrarea în București au fost opriți de o altă „Dacie", a fostei Miliții. Șoferul a fost dat jos și dus într-o cazarmă a securității. A doua zi a fost dus în afara orașului, unde, pe șosea se afla mașina cu care venise. Au venit la Timișoara în aceeași formație. La sosire, cpt. Ciucă l-a amenințat să nu vorbească despre cele întîmplate. Șoferul a mai declarat că pe drumul spre București, atît la dus, cît și la întors, s-a întîlnit cu alte mașini pe care le cunoștea. Înainte de a veni la fermă (21 dec. 1989) a stat de vorbă cu alți șoferi, colegi de-ai lui, care i-au spus că au făcut transporturi la București în condiții identice (Din „Renașterea bănățeană" / 14 ianuarie 1990). ● Se vorbește că și spre Combinatul din Reșița ar fi plecat o garnitură de cîteva vagoane de marfă cu cadavre (TRANSPORTURI ALE MORȚII). ● Martori oculari din apropierea Spitalului Județean confirmă circulația dementă a autoizotermelor în zilele de 19, 20 și 21. ● Primul membru al familiei Hohenzollern, Paul Philip de Hohenzollern, nepotul regelui Carol al II-lea, în vizită în România liberă. ● Ziarul independent „România liberă" cere, în două numere, consecutiv, demisia domnului Mazilu. Acesta dă în judecată redacția (să vedem !). ● La Timișoara și București au avut loc pe data de 12 ianuarie noi demonstrații în sprijinul democrației. ● Domnul ministru al afacerilor externe Sergiu Celac, declară : „Diplomația este și va rămîne o profesie". ● Criticul de artă Aurelia Mocanu face apel la toți graficienii pentru realizarea unui AFIȘ POLITIC cu temele : 1. Revoluția populară din Timișoara, înainte și după data de 22 decembrie 1989 ; 2. Ziua de 22 decembrie 1989 la București ; 3. Alegerile viitoare ; 4. Anti Ceaușescu. Lucrările pot fi prezentate și sub formă de machetă. Expoziția cu lucrările realizate va fi deschisă la sala ORIZONT din București. ● Amalia Drăghici, responsabila magazinului alimentar din Calea Girocului ne roagă să dăm o dezmințire la articolul „Ce am trăit", apărut în numărul 2 al revistei noastre, cum că toate magazinele din zonă ar fi fost devastate. Au fost sparte toate vitrinele, ne spune A. D., dar, după inventarele efectuate, nu s-au constatat nici un fel de lipsuri. Redăm citatul exact apărut în revistă : **„Am văzut magazinele cu vitrinele sparte, dar cu mărfurile intacte în rafturi".** ● „SECURIȘTI DIN TOATE ȚĂRILE, PREDAȚI-VĂ" (din „Forum studențesc" nr. 4/1990).

DECLARAȚIE DE INTENȚIE

(PROIECT DE STATUT)

ASOCIAȚIA ARHITECȚILOR DIN ROMÂNIA

1. Asociația are un caracter apolitic, profesional și federativ, fiind constituită din asociații regionale autonome.

2. Asociația promovează și protejează interesele profesionale, sociale și legale (juridice ale membrilor săi).

3. Asociația sprijină descentralizarea și caracterul liber al pregătirii profesionale.

4. Numai membrii asociațiilor regionale pot primi dreptul de liberă practică ; asociația stabilește și veghează asupra codului de conduită a membrilor săi.

5. Asociația funcționează ca for de inițiativă legislativă.

6. Asociația promovează critica de arhitectură precum și dialogul public prin intermediul mass-mediei și al publicațiilor proprii.

7. Asociația promovează crearea unei biblioteci centrale de documentare, precum și a bibliotecilor documentare la nivel regional.

8. Asociația susține prin intermediul asociațiilor regionale orice formă de perfecționare profesională a membrilor săi (cursuri, burse, seminarii etc.).

9. Asociațiile regionale organizează activități ale membrilor săi cum ar fi : club, excursii, expoziții, simpozioane etc.

10. Asociația funcționează ca sindicat național al arhitecților.

11. Asociația acționează pentru recuperarea vechiului patrimoniu al societății arhitecților din România și pentru constituirea de patrimonii ale organizațiilor autonome regionale.

12. Asociația arhitecților poate accepta membri din străinătate și colaborări cu organizații străine similare.

COMITETUL INTERIMAR AL
ASOCIAȚIEI ARHITECȚILOR
DIN ROMÂNIA

Acest apel este aproape un document. Asociația noastră s-a constituit deja (prin adeziunea unui mare număr de arhitecți din Timișoara, Arad, Reșița) și este în plin proces de creștere și organizare, iar textul însușit va fi, probabil, reformulat și îmbogățit.

De ce Asociația Arhitecților ? În mod tradițional, acele grupuri de profesioniști care îndeplinesc însărcinări de mare încredere și cu influență directă asupra vieții concetățenilor lor — așa-zisele „profesiuni liberale" : medici, juriști, arhitecți — s-au organizat în așa fel încît să poată impune înalte standarde și criterii de calitate în activitatea lor, protejînd și apărînd în același timp libera exercitare a acesteia.

O astfel de organizare poate oferi arhitecților ceea ce le-a lipsit multă vreme : o identitate proprie și o mare putere de afirmare ; în felul acesta se deschide pentru ei posibilitatea de a deveni partenerii unui nou și complex dialog. Sistemul în care operau arhitecții pînă acum era dublu alienant : în primul rînd, strivitorul mecanism legal și instituțional interzicea relația firească cu realitatea, prin impunerea de norme aberante ; în al doilea rînd, organizațiile în care lucrau direct arhitecții, le reduceau rolul la acela de simpli executanți, răpindu-le ce aveau mai prețios — creativitatea. Ceea ce nu înseamnă că foarte mulți arhitecți n-ar fi opus o complexă și eficientă rezistență profesională.

În acest nou început democratic, arhitecții doresc să-și asume responsabilități și să refacă punțile dialogului. Înainte de toate, ne propunem să reluăm o relație normală cu marele public, beneficiarul direct al activității noastre. Nevoile concrete ale oamenilor, confortul locuinței și al întregii zone de locuit, ținuta orașului trebuie să se deplaseze în centrul atenției. Orașele noastre sînt sub-dotate ; nu există destule școli, grădinițe, parcuri, săli de spectacol, cluburi, edificii de cult. Casele vechi au fost fie demolate, fie neglijate (cu excepția unor dichiseli sentimentale). Acest enorm patrimoniu, atît de important pentru viața oamenilor, va trebui să fie reamenajat și redat circuitelor normale. Atît de detestata sistematizare va fi reformulată pe criteriile sale firești, profesionale și va fi supusă dezbaterii publice. Arhitecții își vor face cunoscute intențiile și propunerile prin cea mai largă publicitate — inclusiv prin reviste proprii — și vor accepta schimbul de opinii, sugestia, controversa. Cu partenerii economici — întreprinderi beneficiare, bancare și de execuție — dialogul se va orienta către acea creștere reală de calitate care poate duce la dezvoltarea unei civilizații a formei construite. Dialogul și conlucrarea cu organele administrației se va reașeza prin apărarea eficientă de către Asociația Arhitecților a libertății de creație și opțiune profesională, în cadrul mai larg al consensului social.

În sfîrșit, arhitecții vor putea reintra în dialogul cultural. La fel ca în toate țările de tradiție culturală, și la noi arhitectura va trebui să-și cîștige o poziție specifică foarte importantă, atît prin opera construită sau desenată, judecată ca forme artistice majore, cît și prin complexul său aparat teoretic și critic. Metalimbajul arhitecturii nu e cu nimic mai puțin respectabil decît al celorlalte arte ; istoria culturii consemnează, de nenumărate ori, nașterea unor mari curente în cîmpul teoretic al arhitecturii (neo-clasicism, constructivism, post-modernism), cu bagaj conceptual specific acestei arte.

Vrem să vă cunoaștem și să ne facem cunoscuți.

arh. Ioan ANDREESCU

NOTĂ : În data de 5. 01. 1990, s-a constituit Asociația Arhitecților „Timișoara", la care au aderat arhitecții din Vestul țării. Apelul nostru a stimulat redactarea „Declarației de intenție a Asociației Arhitecților din România", supusă acum (18. 01. 1990) discuției tuturor arhitecților țării.

top

„Mi-a fost dor de voi..."

În exclusivitate pentru revista „ORIZONT"
de vorbă cu NICOLAE COVACI, liderul formației PHOENIX

(II)

2. După toate acestea, iată-mă în următoarea „stație" a peregrinării : Ostanbrück, în apropiere de Bremen. ● Un oraș mic, nu ? ● Nu e mic, e cît Aradul nostru. ● Și ce-ai făcut acolo ? ● N-am făcut nimic. Îmi rămăseseră niște bani pe care îi administram cu chibzuință. În martie am aflat de cutremur și mi-am spus că trebuie să revin în țară. Parcă am mai vorbit despre asta. ● Ai fost și rămîi un om care trăiești pentru muzică. Ne știm de atîta amar de vreme și-s convins că nu te-ai schimbat. Spune-mi, acolo, departe de casa ta, de toți cei dragi ai avut împliniri în plan artistic ? ● Să-ți spun. Ajuns din nou dincolo cu întreaga formație, am contactat o casă de discuri și mi-am pus trupa la treabă. Din păcate, la scurt timp au început disensiunile. Mi se reproșa de către băieți : iar vii cu temele tale folclorice? Ne-am săturat. ● Nu era încă în vogă etho-pop-ul ... ● Noi am fi avut șansa să-l impunem acum 12 ani, dar neînțelegerile au dus la frînarea unor proiecte. Fiecare se credea capabil să dea marea lovitură prin „compozițiile" sale. Atunci am făcut greșeala că am acceptat, că am lăsat-o moale. Compunea fiecare ce și cum îl tăia capul. Rezultatul ? Banda „Demo", materialul pentru proiectatul LP n-a convins pe producători. O singură excepție, piesa „Iarna" a trecut de acest prim examen. Eram nemulțumit și m-am certat cu Kappl atunci. Îl știi, era cel mai liniștit dintre noi, un băiat de treabă. Ne-am bătut groaznic. Mi-a părut rău. Abia după zece ani ne-am împăcat. ● Să amintim cititorilor componența de atunci a formației : Nicolae Covaci, Joszef Kappl, E. Krauser, Moni Bordeianu și Ovidiu Lipan. Albumul „Transilvania" înregistrat în exil e rodul muncii tale cu o altă formație „Phoenix", o altă „garnitură", nu ? ● Da, mi-am alcătuit o formație cu componență internațională în care intrau nemți, iugoslavi, englezi și ... românul cu care stai de vorbă. Să-i fi auzit cum cîntau românește ! Corect, cu plăcere. Poate ai să asculți o casetă. Dar să revin. Ai înțeles că cearta cu Kappl a însemnat marea ruptură. Formația se destrămase, toți au plecat. M-am trezit singur în casa în care, pînă atunci, am trăit împreună compunînd, repetînd, făcîndu-ne planuri optimiste. Aveam o casă mare, acolo la Ostanbrück și în pivniță amenajasem un studio de înregistrare. Plăteam o chirie de 2 000 de mărci pe lună. În 1978, formația „Phoenix", așa cum o știai tu și admiratorii din țară, s-a destrămat. Ovidiu Lipan și cu Kappl au rămas o vreme împreună cîntînd sub numele „Mad House". ● Care e părerea ta despre muzica grupului pe care l-ai amintit ? ● Ce să-ți spun ? Intenții bune dar nefinalizate. Nu erau „copți". Au imprimat un disc, au vîndut cîteva bucăți și cu asta, basta. Aveau succes cu concertele, însă. Trebuie să știi că una e problema lansării unui disc, și alta cea a show-urilor, capitol la care formația „Phoenix" excela. Formația avea un mare succes de sală. Repet, păcat că m-am lăsat copleșit de acel moment de slăbiciune și că nu am perseverat în convingerile mele muzicale. Într-un fel, credeam că lărgesc posibilitățile de afirmare ale celorlalți, dar n-a fost să fie așa. Mă săturasem să-i tot aud spunînd că din cauza mea ei mor de foame. ● Chiar așa, Nicule ? ● Da în toamna anului 1977 am dus-o ca vai de lume. Mergeam pe cîmp și mîncam sfeclă furajeră și porumb crud, deoarece ni s-a tăiat curentul electric, căldura, telefonul. Nu aveam bani ... ● Cît a durat această stare de lucruri ? ● Două luni, perioadă în care n-aveam nici măcar sare pe masă. La începutul lui 1978 am „prins" primele concerte și spre primăvară ne-am mai redresat. Dădeam spectacol după spectacol, dar, ți-am mai spus, băieții credeau că vor împușca alți iepuri. Nu mai doreau să fim noi înșine, visau jazz, Disco. Au trebuit să treacă zece ani să le vină mintea la cap, să mă caute spre a reface ce s-a stricat din cauza lor : muzica rock de sorgintea folclorului românesc. Le-am reproșat : V-a trebuit un deceniu ca să vă veniți în fire ... Singur nu puteam face nimic. Degeaba, nu poți să mergi undeva și să te bați cu pumnul în piept : eu sînt Nicolae Covaci. Cu asta n-ai făcut nimic. ● Și totuși, discul single pe care interpretezi la chitară „Balada" lui Porumbescu e o reușită. Nu o spun ca să te flatez, ci pentru că acesta e adevărul. Piesa e cîntată cu „feeling". Dincolo de chitară am putut cu ușurință să identific românul care ești și vei fi. ● Discul de care vorbești e relativ recent. Putea să fie mai bun. ● Să nu uit, doream să-ți pun o întrebare mai înainte. Prietenii tăi cunoaștem încă din țară aptitudinile de grafician și sculptor. Te mai ocupi de pictură, grafică, sculptură ? ● N-am abandonat cea de-a doua pasiune. Eu pictez, sculptez și pot spune că prin aceasta îmi cîștig existența. Am expoziții, conduc cîteva cursuri artistice în Ostanbrück, dar fac și muzică. Să revin la discul de care ai amintit. El putea ieși mai bun. Ai văzut pe mapa discului, Kappl e producătorul. Trebuie să știi că în această nouă calitate el e pedant pînă la sărăcie. Nu-l mai las să producă. Altfel văd eu menirea unui producător. Voi mai vorbi despre asta. Primul LP în exil, „Transilvania", e înregistrat cu varianta a doua a formației „Phoenix", varianta internațională. Ei au cîntat toate piesele în limba română. Eu n-am făcut textele englezești. Am și înregistrările în limba română. Cred că merită să fie ascultate. Discul de care vorbim e imprimat la Düsseldorf. ● La ce dată ai alcătuit „Phoenix"-ul în componența internațională ? ● În 1979. Un an mai tîrziu apare discul, iar după alt an ea dispare, formația adică. ● Care a fost motivul destrămării grupului ? ● Ovidiu Lipan. A venit, m-a căutat și m-a întîlnit pe stradă : „Nicule, să facem, să dregem, să rupem ...". În vechea trupă, toboșarul era german, un percuționist specializat în jazz. Cine a cîntat cu Ovidiu, greu mai poate accepta alt baterist ... ● În cariera ta ai mai cunoscut un baterist la fel de dotat ca „Țăndărică", moldoveanul nostru ? ● Nu. Sincer să fiu, în vest este un singur baterist la nivelul lui Ovidiu : Simon Philips, cel care a colaborat cu „The Who" după moartea lui „Moon". E foarte apreciat, căutat de tot felul de staruri pentru imprimări, fiind avantajat și de faptul că e mai cunoscut ca Ovidiu. ● Spune-mi, Nicule, după ce s-a destrămat varianta internațională a grupului tău, ce s-a mai întîmplat ? E vorba de anii '80 parcă ... ● A venit o perioadă de criză îngrozitoare. N-am făcut aproape nimic. M-am înhăitat cu niște rockeri, într-un club deloc onorabil. A fost o fază neagră din existența mea, noroc că am cunoscut și oameni de nădejde, adevărați prieteni. După patru ani m-am apucat de profesiunea pentru care eram pregătit din țară iar în momentul de față, am mai afirmat-o, predau artele plastice la Ostanbrück și municipalitatea mă apreciază. ● Revenim la aspectul muzical al existenței tale în exil. Afirmai că Lipan se face vinovat de destrămarea grupului în a doua sa variantă. Explică-mi ... ● A băgat zizanie și iar n-am reușit să-mi mențin trupa. Ovidiu și ceilalți din „Phoenix" au organizat concerte, le-au susținut fără să aibă acordul meu, pe care oricum nu-l puteau obține. Ei cîntau piesele mele, iar eu nu știam nimic. E o chestie, nu ? Eu mi-am sacrificat tinerețea pentru o cauză și alții să-mi cînte piesele ! Nu-i corect. Cîțiva ani de zile n-am mai vrut să știu de nimic. În 1985 apare, cine crezi ? Ovidiu ! Nicule, iartă-mă, hai să facem treabă bună, s-o luăm de la capăt. Ovidiu e un om pe care nu te poți supăra total. El recunoaște că a făcut măgării, plînge cu lacrimi de crocodil, se scuză, promite. M-am împăcat cu el.

Petru UMANSCHI

(Va urma)

---

la fanion

Fotbal dincolo de gratii

— Octavian Foale, numele dv. este cunoscut iubitorilor fotbalului din Timișoara nu atît pentru cariera de antrenor, cum ar fi pe deplin firesc, ci pentru un „accident" al biografiei dv. : În 1985 ați fost închis, în urma unui incident petrecut la Oradea, la clubul F.C. Bihor, pentru a cumpăra meciul contra sumei de 200 000 lei. Care este adevărul întreg ?

— Cred că pînă la acel incident nefericit, cititorii ar trebui să cunoască și alte detalii, altfel nu ar putea înțelege faptele decît parțial.

— De acord. Deci vă rog să vă prezentați !

— Junioratul l-am făcut la Reșița, la F.C.M. Senioratul l-am început la Olimpia Reșița, o echipă ce activa în C, a urmat C.S.M. Reșița, în B, doi ani militar la actuala Inter Sibiu, care se numea ASA Sibiu, un an în divizia A, la Iași, și încă șapte ani la C.S.M. Reșița.

— Unde și cînd v-ați născut ?

— M-am născut la Reșița, în 1938.

— Pe ce posturi ați jucat ?

— Fundaș central și mijlocaș.

— Cînd ați început să vă ocupați de antrenorat ?

— În 1969, la Energia Reșița, în campionatul județean. După doi ani, am trecut la centrul de copii de la C.S.M. Reșița, iar după trei ani am fost promovat la echipa de tineret a aceluiași club, întrucît toți juniorii mei au devenit titularii echipei de tineret. Aici am stat doar un an și am promovat la echipa mare antrenor, în prima divizie, unde director tehnic era Reinhardt. Era campionatul 1975—76. După care, la o gafă personală a mea ...

— Ce înseamnă gafă personală ?

— Dom'le, putem să oprim ? (Este vorba de casetofonul cu care se face înregistrarea).

— Nu, nu !

— L-am bătut pe președinte.

— De ce ?

— Pentru că el era membru de partid și eu nu eram. Acest Sfîrlogea ... (La discuție participă și ex-portarul Politehnicii, Radu Suciu :

— De la Craiova, nu ?)

— Da, de la Craiova. Ăsta ce-a făcut ? Simțea că nu mai poate face față ca președinte și voia să fie el antrenor la echipă. Eu aveam argumente tari : trei de la tineret au promovat la echipa mare — Portic, Uțu, Telescu. Evident că atu-urile erau de partea mea, dar el fiind în relații cu Comitetul județean, cu primarul, a încercat să mă îndepărteze spunînd că eu sînt ortodox, că mai merg la biserică, dar, în privința meseriei nu a putut să zică nimic. Și eu i-am zis : Bă, Costică, uite, nu umbla cu treburi de-astea și să știi că eu în viața mea nu am pîrît pe nimeni și tot singur mi-am făcut dreptate. N-a înțeles treaba asta și, într-o zi, m-a găsit supărat, eram chiar în teren cu echipa, la încălzire. M-am enervat, i-am lăsat pe băieți și l-am bătut. Ne-a mers tare bine pînă atunci. Terminasem turul pe locul cinci, în A și ne găseam cu cinci-șase jocuri înaintea sfîrșitului de campionat. Atunci am făcut boacăna asta.

— Ce-ați pățit ?

— M-au lăsat să joc următorul meci, cu Jiul, am cîștigat foarte greu cu 2—1, după care am fost chemat la Miliție, la comandantul Miliției. El mi-a zis în felul următor : Tov. Foale, am auzit ce-ai făcut. Zice : Cunoaștem tot. Zic : Domnule comandant, să știți că îmi pare rău ce-am făcut, dar să știți c-am bătut o jigodie. Zice : Da, sîntem complet de acord cu tine. Ca dovadă că atunci cînd a venit la noi să ne arate semnele bătăii i-am zis să ne lase în pace că știm cine e. Zic : Îmi pare tare rău că l-am bătut, fiindcă lupta a fost inegală. Fiindcă n-ar fi putut să-mi reziste. Zice : Dom'le, din partea noastră ai dreptate. Ai bătut o jigodie. Și-am plecat. Acuma, ghinionul meu care-a fost ? Că cu două luni înainte l-au schimbat pe nea Firu Cocîrlă și prim-secretar l-au pus pe Bușui, un tip care, zic eu, nu se pricepea la absolut nimic, însă, fiind ce era, avea sabia la el. Ăsta, nou, a luat măsura să fiu îndepărtat de la echipă. Numai că, în campionatul următor, echipa a retrogradat din A. Pe mine m-au dat din nou la juniori republicani, unde am înjghebat o trupă bună, în care aveam doi în lotul național : Mărgineantu și cu Dogar. Ulterior, l-am avut și pe Iovan, cel de la Steaua.

— Cu Sfîrlogea ce s-a întîmplat ?

— L-au dat afară pentru incapacitate. A plecat la Arad, la Chimica Arad. El a fost un jucător foarte bun. A jucat chiar și la națională, un joc, după cîte știu. Ce se întîmplă : eu am fost prieten cu el. El m-a însurat. Nevastă-mea cu nevastă-sa au fost colege de bancă. Și ca între prieteni, tot îi ziceam : Mă Costică, termină cu prostiile astea ! Îmi cade cortina o dată ... În fine. După doi ani la juniori, cînd am avut rezultate bune, echipa mare retrogradase și, într-o zi, mulțimea s-a dus la partid, așa, ca o manifestație, și a strigat : Îl vrem pe Foale antrenor! Și, după o vreme m-au chemat să-mi spună că îmi dau postul numai dacă intru în partid. Eu am zis că trebuie să fie un profesionist. Atunci, Bușui mi-a zis că el va încerca să-i convingă pe membri să accepte asta, dar, zice, îți propun să lucrezi cu Răducanu ca secund. Eu îi zic : Tovarășu prim-secretar, dacă mă numiți pe mine principal, lăsați-mă să-mi aleg eu secundul. Ăi din sală îmi tot făceau semne să accept, dar eu una o țineam : nu ! Am spus : Eu cu acest om nu lucrez !

— Ce vă deranaja la el ?

— În primul rînd, era hoț. În al doilea, era parvenit și știam că e numai pe căpătuială. I-am fost antrenor și îl cunoșteam. Vreo șase luni am fost secundul lui Cosmoc. Rică era portar, tocmai venise de la Sportul. De la noi a plecat la Baia Mare și a încheiat cu fotbalul. Acolo îl urmăriseră cu cuțitele pe Aeroport. În fine, l-am luat pe Varga secund și, la unul din meciuri, să vedeți ce ne face simpaticul Rică. Era meciul cu „Strungul", îmi amintesc. Rică obișnuia să iasă din careu, el era bun și în cîmp, a luat mingea de la atacantul advers, l-a driblat pe ăsta și pur și simplu a pasat altuia, la vreo zece metri. Ala, pac, gol. Rică îmi face semne disperate : Nea Tavi, schimbare ! Mi-am pierdut conștiința. Eu : Nu, nu, stai acolo ! La pauză, din nou, să-l schimb. Păi stai puțin ! De ce să mă omoare lumea pe mine ? Aperi și în repriza a doua. Lumea te-a citit că ești troznitor, te-au citit și băieții. Dacă pierzi jocul, prima bătaie o iei de la mine, a doua de la băieți și, dacă mai rămîne ceva, te dau și la lume. Și am cîștigat cu 3—1. El se ruga de jucători: Bă, vă rog, mă omoară nea Tavi. După două luni, mă întîlnesc, la mare, cu Șerban, doctorul de la „Strungul", care îmi zice : 80 000 a avut Rică. Mi-a spus doctorul, că a lucrat înainte la noi.

Marcel TOLCEA

Precizare : Prezentul interviu reproduce exact caseta audio pe care s-a înregistrat convorbirea.

(Va urma)

SOLJENIŢÎN

ARHIPELAGUL GULAG (IV)

Minciuna ca formă de supravieţuire. Nici unul dintre autorii vreunui text, vreunei broşuri sau cărţi nu putea să nu mintă, nici unul dintre aceia care urcau la tribună nu putea spune ceva fără să mintă, nici unul să se apropie de microfon fără să profereze minciuna.

Bine ar fi însă ca acesta să fie sfîrşitul. Nu este. Orice discuţie cu şeful ori, în genere, la secţia de cadre, de fapt orice discuţie între doi cetăţeni sovietici se baza pe minciună — uneori fatală, alteori mai inofensivă, iar cîteodată foarte calculată. Dacă interlocutorul îţi spunea între patru ochi că ne-am retras pînă la Volga pentru a-l face pe Hitler să pătrundă cît mai mult pe teritoriul nostru sau că americanii aruncă intenţionat peste holdele noastre gîndacul de Colorado, tu erai obligat să te conformezi şi să aprobi ; trebuia neapărat să aprobi acest lucru. Dacă schiţai un singur gest, semn de neîncredere în asemenea minciuni gogonate, te aştepta Arhipelagul (să ne amintim doar cum a păţit-o Ciulpenov, partea a V-a, capitolul 7).

Dar nici asta nu-i tot : iţi cresc copiii ! Dacă sînt măricei, tu cu soţia trebuie să ţii cont de ceea ce vorbeşti, pentru că bieţii copii sînt educaţi să fie toţi ca Pavlik Morozov şi n-ar scăpa ocazia să fie lăudaţi în faţa clasei pentru înaltul lor gest de patriotism. În caz că aveţi copii mici, atunci trebuie să vă hotărîţi cum îi veţi educa: să-i învăţaţi cu minciuna (ca să trăiască, mai tîrziu, **mai uşor)** şi atunci ar fi cazul să-i minţiţi în permanenţă — sau să le spuneţi adevărul, ceea ce înseamnă să trăiţi toată viaţa cu frica în sîn, ca nu cumva bietul copil să-şi dea frîu liber gîndului şi să spună ceea ce nu trebuie spus, deci copilul să crească într-o permanentă tensiune şi cu teama că a spune adevărul în afara casei e fatal. Trecînd pragul casei, copilul trebuie să mintă, aşa cum fac tata şi mama.

După asemenea opţiuni, îţi trece pofta să mai faci copii. Minciuna apare ca un fel de garanţie pe termen lung a vieţii tale. La o facultate din provincie vine, din capitală, să ţină cursurile de literatură, o profesoară tînără şi foarte inteligentă, A. K., care înţelege cum stau lucrurile. Dosarul ei nu conţine nimic compromiţător, iar diploma ei încă mai miroase a cerneală proaspătă. Din primele zile a observat o studentă — membră de partid şi a ajuns la concluzia că aceasta ar fi agent. (La cursuri trebuie să se afle neapărat cel puţin un **denunţător**, fapt de care A.K. este conştientă). În consecinţă, a decis să aibă o atitudine prietenească şi tolerantă faţă de acea studentă membră de partid. În definitiv, conform tacticii Arhipelagului, aceasta este o greşeală vizibilă. Ar fi trebuit, în definitiv, să-i ardă vreo două vorbe — şi atunci orice denunţ făcut din partea acesteia trecea drept răzbunare şi răfuială personală. Ele s-au întîlnit şi în afara facultăţii, au făcut schimb de fotografii (studenta poartă fotografia lui A.K. în carnetul de partid) ; chiar şi corespondau în timpul vacanţei de vară. A.K. şi-a ţinut, deci, cursul pe placul studentei membre de partid. Au trecut astfel patru ani de prefăcătorie înjositoare. Studenta respectivă a terminat facultatea. Acum, pentru A.K. ea nu mai avea nici o importanţă. La prima vizită făcută ei de către fosta studentă, A.K. nu se arătă a fi amabilă. Supărată, studenta îi ceru să-i înapoieze fotografia şi scrisorile şi-i trînti în faţă : „Dacă-mi voi da vreodată doctoratul, niciodată nu voi veni la facultatea asta nenorocită. Dumnezeule, ce cursuri stupide aţi ţinut ! Vorbărie goală !“. Lucru cel mai trist — şi poate şi cel mai caraghios este că studenta nici n-a fost, probabil, denunţătoare.

Deci, cum spusese odată un poet, noi n-am avut cultul personalităţii, ci al duplicităţii şi făţărniciei. Desigur, şi aici trebuie făcută o distincţie între diversele forme de minciună : minciuna obţinută prin presiuni, minciuna ca formă de protecţie, minciuna din convingere (în care crezi din tot sufletul) — caracteristică în special pentru scriitori şi reflectată cel mai bine într-un text al lui Şanghinian din anul 1937, în care autorul spune că, iată, în sfîrşit, epoca socialismului a reuşit să transforme radical chiar şi procesul de anchetă : după relatările unui anchetator, cel învinovăţit **colaborează acum din tot sufletul cu organele justiţiei ;** el povesteşte în detalii despre sine şi viaţa sa, despre oamenii pe care-i cunoaşte, cum trăiesc şi ce gîndesc.

Cît de mult ne-a îndepărtat minciuna de o societate normală : deocamdată nu putem găsi nici un fel de punct de reper, pentru că în perdeaua grea de ceaţă a minciunii încă nu putem desluşi vreo direcţie de orientare. Şi dintr-odată înţelegi că **În lumea celor repudiaţi,** cartea lui Iakubovici (altele şi sub pseudonim) a apărut **chiar în timpul** cînd autorul părăsise penitenciarul, fiind alungat în exil [1]. Comparaţi acest lucru cu situaţia de azi ! Spre mirarea mea, a apărut cu destulă întîrziere şi o povestire pe care am scris-o — o încercare timidă, însă care spunea ceva despre actualitate — dar barierele au fost imediat coborîte, uşile de îndată închise şi ferecate : nici un cuvînt despre actualitate, nimic despre ceea ce s-a întîmplat în urmă cu douăzeci, cu treizeci sau cincizeci de ani. Despre toate acestea nu e voie să se scrie şi să se publice nimic ! Oare vom putea citi în timpul vieţii despre tot ce s-a întîmplat ? Va trebui, oare, să coborîm în mormînt, înşelaţi şi minţiţi ?

În definitiv, chiar şi dacă s-ar putea afla adevărul despre ceea ce a fost — oare **libertatea** chiar ar dori să afle acest lucru ? I.G. Oksman s-a întors din închisoare în 1948 ; n-a mai fost, după aceea niciodată închis. A trăit la Moscova. Prietenii şi cunoscuţii nu l-au părăsit ; dimpotrivă, l-au ajutat foarte mult, dar niciodată, nici unul dintre ei nu voia să-i asculte amintirile din lagăr ! Pentru că ştiind toate astea — cum să mai trăiască **ei** în continuare ? Aşa spuneau.

După război, era popular cîntecul **Nu se aude zgomot din oraş** [2]. Nici cel mai prost interpret nu s-a întîmplat să nu fie aplaudat după interpretarea acestui cîntec. Cei care ne conduceau gîndurile şi sentimentele n-au sesizat imediat esenţa problemei : cîntecul difuzat la radio, interpretat pe toate scenele, era un foarte frumos cîntec popular rusesc ! Şi abia pe urmă a fost interzis. În el era vorba despre moarte, despre despărţirea forţată a doi îndrăgostiţi. Apoi regretul, dorul mocnit în sufletul lor atîţia ani, aşteptarea clipei reîntîlnirii, durerea revederii, toate acestea îl făceau pe fiecare om să aplaude din inimă cînd asculta acel cîntec vechi.

Brutalitatea. După toate năpăstuirile amintite, cum să-şi mai păstreze omul puritatea şi bunătatea sufletului ? Cum să fii generos, cînd tu refuzi să întinzi mîna celui care se îneacă ? Cînd te-ai pătat o dată cu sînge, nu-ţi rămîne decît să devii şi mai crud. Să nu amintim şi că brutalitatea („brutalitatea de clasă“) a fost ridicată pe piedestal, cîntată şi introdusă în programele de educaţie ; atunci e normal să nu mai ştii unde se află graniţa dintre bine şi rău. Iar cînd modestia, cinstea, adevărul sînt ridiculizate, atunci cei care au simţit vreodată mirosul sîngelui — precum fiarele —, nu mai pot fi opriţi, nici legaţi cu zeci de lanţuri !

O corespondentă de-a mea (anonimă), din strada Arbat nr. 15, m-a întrebat despre „rădăcinile brutalităţii“, caracteristică a „anumitor oameni sovietici“. Din ce cauză aceşti indivizi sînt cu atît mai brutali cu cît omul obişnuit este mai puţin protejat. Şi dă un exemplu — nu dintre cele mai ilustrative—, dar pe care-l vom reproduce aici.

Iarna lui 1943/1944. Gara din Celeabinsk (sala de bagaje). Minus 20 de grade. Pe jos — podea de beton, zăpadă bătătorită, adusă pe încălţăminte de afară. În pragul uşii — o femeie cu haină groasă, vătuită ; de partea cealaltă, prin geam, se vede un miliţian bine hrănit, îmbrăcat într-o scurtă groasă. Cei doi discută ; se pare că miliţianul îi chiar face curte femeii. În încăpere, pe jos, stau întinşi cîţiva oameni îmbrăcaţi prost, în nişte zdrenţe de culoare pămîntie. Sînt nişte tineri obosiţi, slăbiţi, cu feţele buhăite şi buzele crăpate. Unul dintre ei are febră ; s-a întins cu pieptul gol pe zăpada de pe podea şi geme. Femeia se apropie de ei, intrînd în vorbă : unul a fost în lagăr, altul a fost eliberat chiar atunci, dar la ieşire le-au dat, din greşeală, alte documente de identitate, drept care, acum, la gară, nimeni nu vrea să le vîndă bilete. Să se întoarcă din nou în lagăr după documentele **lor,** nu mai pot. Sînt istoviţi din cauza diareei. Atunci femeia a scos din traistă o pîine, vrînd să le-o dea. Miliţianul, care urmărea atent ce se întîmplă, a schimbat imediat tonul drăguţ de pînă atunci şi a ţipat la ea : „Mă, muiere ! Nu cumva ţi-ai găsit neamurile ? Lasă-i în pace ! O să moară şi fără ajutorul tău !“. Biata femeie, speriată, s-a îndepărtat repede, la gîndul că idiotul ăsta poate să o aresteze (exact : de ce n-ar fi făcut-o ?).

Cît de tipică este această scenă pentru societatea noastră ! Şi frica femeii, şi faptul că ea s-a îndepărtat fără să scoată un cuvînt, şi acel miliţian crunt, şi femeia de la ghişeu care nu le-a dat bilete, şi sora medicală care precis că nu-i va primi în spital, şi acel găgăuţă, funcţionar liber, care le-a dat documentele greşit cînd au ieşit din lagăr ! Ei au prins vremuri grele. Nimeni nu-i va spune deportatului, ca pe vremea lui Dostoievski şi Cehov, că este un „nenorocit“, ci mai degrabă un „hoit“. În anul 1938, elevii unei şcoli din Magadan au aruncat cu pietre în coloana de femei deportate (îşi aminteşte Surovţeva).

Oare ştie ţara noastră, lumea întreagă, cîte întîmplări stupide, dezgustătoare şi zguduitoare au avut loc între colocatari ? Fiecare cititor le cunoaşte prea bine. Noi vom aminti doar două.

Într-o locuinţă cu bucătăria şi anexele comune din Rostov, în cartierul Dolmanovski, trăia Vera Krasuţka, al cărei soţ fusese arestat în 1938 şi murise în lagăr. Colocatara sa, Ana Stolberg, ştia de nenorocirea Verei şi timp de 18 ani, neîntrerupt, din 1938 pînă în 1956, o teroriza pur şi simplu pe biata femeie : fie în bucătărie, fie în hol sau la uşa camerei, ameninţînd-o : „Pînă am eu chef, poţi trăi ; cînd o să mă satur de tine am să chem **sicriul** (maşina securităţii, n.n.) să vină să te ducă“. Abia în 1956 Vera Krasuţka a îndrăznit să înainteze o petiţie procuratorului public. Ana Stolberg a încetat să o mai terorizeze. Dar au continuat să trăiască pe mai departe în aceeaşi locuinţă comună.

În româneşte de
Simeon LĂZĂREANU

---

[1] Asta pe timpul cînd puşcăriile încă existau. Cartea era despre închisorile de atunci, nu despre cele care „nu se vor mai repeta“.

[2] Autorul lui este F. N. Glinka şi melodia a fost interpretată prima oară în 1831. Varianta populară datează din 1918.

SLAVKO ALMĂJAN (R.S.F. Iugoslavia)

ORAŞE ROMÂNEŞTI ÎN DECEMBRIE

Şi ce era Timişoara în decembrie
Întreba o fetiţă urmărind o emisiune
istorică la micul ecran
Timişoara era speranţa unui popor
dornic de libertate
Se auzi răspunsul neîntîrziat

Şi ce era Bucureştiul în decembrie
Întreba un băieţaş urmărind aceeaşi
emisiune istorică pe micul ecran
Bucureştiul era visul unui popor
dornic de libertate
Se auzi răspunsul neîntîrziat

Şi era atît de clar dintotdeauna
Că speranţa şi visul acestui popor
Erau, de fapt, stîlpii arcului
de triumf
Ai României libere de astăzi.

22 decembrie 1989, Novi Sad

Comitetul de coordonare
ADRIANA BABEŢI
ANTOANETA C. IORDACHE
MIRCEA MIHĂIEŞ
CORNEL UNGUREANU

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA :
TIMIŞOARA, strada RODNEI nr. 1.
Telefoane : 3 33 90 şi 3 33 76
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tehnoredactor : Nic. LENGHER
Fotografii de : GAGYI P. Ladislau, Constantin FLONDOR, dr. Gheorghe COPĂCEANU, Marian LAŢCU.
Abonamentele se fac la P.T.T.R.
TIPARUL EXECUTAT LA I.P.B.T.
Index : 42 907

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

orizont 4

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 4 (1193), 26 IANUARIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

TIMIŞOARA — primul oraş liber al României

Geo Bogza

Timișoara

Este o mare cinste pentru mine să pot saluta prin paginile revistei „Orizont" orașul erou și orașul martir Timișoara care a început lupta de eliberare a poporului nostru de sub o cruntă și josnică tiranie.

20 ianuarie 1990

Eugen Todoran

Presărați pe-a lor morminte...

Noaptea de 16—17 decembrie a fost Începutul a ceea ce paginile de istorie vor consemna de acum înainte ca Revoluția românească, unică în istoria poporului prin ridicarea ei de jos, într-o stare de spirit a mulțimii, căreia tineretul muncitoresc i-a dat glas de rezonanță peste orice timp ce, de acum înainte, va putea fi numit, cu siguranță, Istorie.

Pentru că, aici, la Timișoara, a fost începutul acestei Istorii, este potrivit ca, în îngenuncherile noastre, să păstrăm amintirea acelor căzuți în monumentele ce se vor ridica pentru cinstirea lor într-o ordine a Cărții ce acum se scrie.

1. Revoluția Românească ar trebui să se numească Revoluția din 16—22 decembrie, nu din 22 Decembrie, pentru că fără așa-zisele „evenimente" de la Timișoara, n-ar mai fi fost posibilă calea spre o victorie a ei.

2. În capitala țării, dacă piața fostului Palat al Teroarei se va numi Piața Revoluției, bulevardul principal care duce pe ea ar trebui numit Calea Timișoarei, așa după cum, de pe acum, în unele orașe europene numele orașului din vest a fost ales pentru denumirea unor străzi și bulevarde.

3. Piața din fața Operei române din Timișoara, păzită în prezent de tancurile armatei, după ce Revoluția se va consolida într-o nouă organizare, așezare statală, va putea păstra, ca piesă de muzeu în aer liber, cele două arme de apărare a victoriei în fața clădirii.

4. Acestea vor fi monumentele cugetelor noastre pentru amintirea acelor tineri ce au căzut uciși pentru a ne da nouă Viața, iar poporului nostru conținutul unei demnități cu care el se înscrie cu cinste în cartea unei noi istorii a lumii care acum începe.

Noi, păstrîndu-le amintirea, să fim vrednici de sacrificiul lor, pentru purificarea noastră, într-o ardere a Spiritului ce se aprinde, lumină cu lumină, în Pantheonul românesc.

DIN SUMAR: • Cronologia evenimentelor: Cele șapte zile care au zguduit România • Cazul Tőkés • Despre democrație: Iarăși lupta de clasă ?, După 36 de zile • Mircea Vulcănescu: ULTIMUL CUVÎNT • Poezii de Marcu-Mihail Avramescu • Cronici literare la volume de Ana Blandiana și Ioan Groșan • G. I. Tohăneanu: Opțiuni cenzurate • Proză de Mircea Pora • Serialul nostru: Arhipelagul Gulag • Sport • Muzică

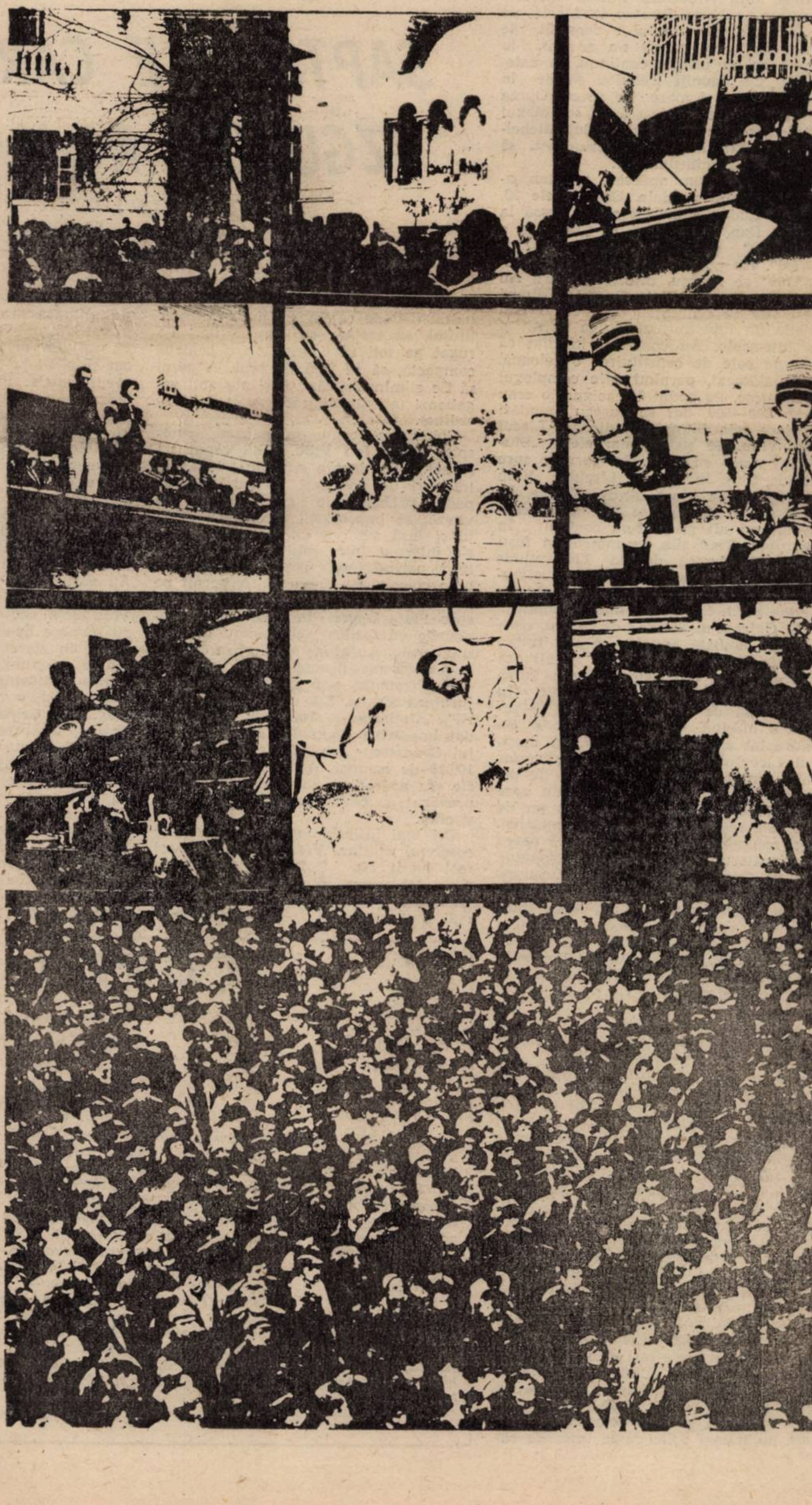

TIMIŞOARA — primul

cronologie

ŞAPTE ZILE CARE AU ZGUDUIT ROMÂNIA

(IV)

(16—17 decembrie)

Dirijarea energiei eliberate din mulţimea tînără, în fierbere, iniţiativa revoluţionară, devenise de-acum lucrul cel mai important. Ne-a surîs şansa de-al identifica pe acel „tînăr răguşit" om de acţiune, remarcat din primele momente ale revoluţiei: este Sorin Oprea.[1] După ce au spulberat încercarea forţelor de ordine de a localiza evenimentele, demonstranţii (cu Oprea şi cîţiva în frunte) au pornit din Piaţa „Maria", peste pod, spre catedrală (sîmbătă, 16 decembrie, aproximativ orele 23.15). Le-a strigat oamenilor să meargă, deoarece în faţa catedralei „sînt imuni"; credea că în acel loc forţele de represiune nu şi-ar fi îngăduit să acţioneze împotriva lumii.

În faţa catedralei s-au adunat 1000—1500 de persoane. Oprea le-a cerut să revină mereu, în fiecare zi, inclusiv duminica, la orele 10, „pentru că altfel cădea totul" (fuseseră filmaţi permanent: o tanchetă filmase în Maria, pe pod, peste tot). Faptul e deosebit de însemnat, căci lumea s-a adunat, în zilele ce au urmat, continuu, la catedrală. Cei reuniţi trebuiau să fie în număr cît mai mare. De aceea, Oprea a decis să se pornească în complexul studenţesc (pe la Operă, podul Michelangelo). Era imperios ca studenţii să se alăture manifestanţilor.

Să vedem cum apăreau, spontan, aceste coloane stradale. Către orele 23, Victor Rudan a apărut agitat acasă la Vlad Dan, spunîndu-i că „în oraş e revoluţie" şi „se demonstrează pe străzi". Au pornit, împreună. Din „Piaţa 700" se auzeau, difuz, scandări. Au venit, pe jos, în Piaţa Operei. Grupuri restrînse se îndreptau spre Piaţa Huniade (în faţa muzeului). Au pornit şi ei într-acolo. Au constatat imediat că era pe cale de constituire o coloană. S-au alăturat, pornind spre complexul studenţesc. Pe podul Michelangelo erau vreo 400—500, dar se auzeau scandări dinspre sala Olimpia şi dinspre Liceul Ion Vidu. Se striga, mai ales, „Studenţi, veniţi cu noi!". Au pornit-o spre strada Cluj. În dreptul Liceului Vidu au cotit-o pe aleea dintre cămine. În acel spaţiu restrîns se afla deja constituit un alt grup; s-au contopit. În mulţime, Vlad şi-a recunoscut şi foşti colegi de muncă de la Electrotimiş (platforma industrială Calea Buziaşului). Păreau a fi ieşit din schimb (cu serviete...). Se făcuse miezul nopţii.

Şi Cojocnean Ştefan,[2] de 18 ani, elev, a aflat sîmbătă noaptea că sînt tulburări în Piaţa „Maria"; s-a grăbit să ajungă acolo, din Calea Şagului. După orele 23, „Maria" era deja pustie. În intersecţia de la Regionala C.F.R. ardea o maşină. A trecut podul şi s-a îndreptat spre Piaţa Operei. În dreptul Liceului Industrial nr. 5 a ajuns din urmă una dintre coloanele de demonstranţi care se îndreptau spre Complexul Studenţesc. Erau în jur de 700. S-a repezit spre fruntea coloanei. L-a recunoscut pe un tînăr care părea conducătorul şi organizatorul grupului Era S. Oprea. Scandau „Jos Ceauşescu!", „Jos cu tiranul!". Au traversat podul Michelangelo şi au intrat între primele cămine. Scandau într-una „Studenţi, veniţi cu noi!" În timp ce Oprea vorbea, dinspre Liceul Ion Vidu s-a arătat o coloană mare; erau şi studenţi, care li s-au alăturat (în total, mai bine de 1500)

Pentru a păstra adevărul, trebuie să observăm că participarea studenţilor pînă în aceste momente nu a fost deplină. — Din ce cauză? Lămuriri ne oferă Ion Ghidarcea.[3] În complex fuseseră mobilizate cadre didactice universitare, reprezentanţi ai asociaţiei studenţilor, iar Miliţia din complex a fost întărită. O primă coloană s-a arătat deja sîmbătă 16 decembrie, după orele 19. Scandînd „Studenţi, veniţi cu noi!", „Jos Ceauşescu!", „Jos dictatura!", au luat-o dinspre cantină, pe alee, printre cămine, spre Liceul Ion Vidu. Studenţii n-au prea ieşit (exceptîndu-i, bineînţeles, pe cei care se aflau deja în stradă): erau încuiaţi în cămine. Cei din coloană au scandat în consecinţă: „Laşii!", „Laşii!". Noaptea tîrziu însă, o mare parte a lor (cum a aflat Oprea) au forţat uşile sau au ieşit pe fereastră, alăturîndu-se demonstraţiei. Sărind chiar de la etaj spre a se alătura celor de afară, un student şi-a fracturat piciorul (fuseseră încuiate nu numai uşile de la intrările căminelor, dar şi căile de acces spre paliere).

În complex, de la acea tribună improvizată (un bloc-transformator I.R.E.T.), Oprea i-a îndemnat pe studenţi să li se alăture, să demonstreze împotriva dictaturii. S-a cîntat „Deşteaptă-te române!", s-a scandat „Jos dictatura!", „Jos Ceauşescu!", „Vrem libertate!". Mulţimea adunată a fost considerabil întărită de masa noilor veniţi din Zona Soarelui, de pe traseul Calea Girocului — strada Cluj.

S-au hotărît atunci să plece, din nou la catedrală Oprea se explică: „Eram înghesuiţi între cămine, într-un spaţiu restrîns; puteam fi uşor atacaţi!" Le-a spus: „Mergem încolonaţi, în faţa catedralei, unde cerem sprijinul mitropolitului, să tratăm cu autorităţile." I-a rugat pe toţi să formeze o coloană compactă, să se ţină de braţ. A cerut să fie eliminaţi ţigănuşii şi puştanii vagabonzi (aceştia dădeau aspect de dezordine).

Coloana a pornit, ordonat, cu ieşirea spre Liceul Ion Vidu. Cînd capul coloanei a dat înspre str. Cluj, două autotunuri de pompieri venind dinspre podul Michelangelo au încercat, din viteză, să împroaşte lumea. Chiar atunci însă s-a ivit un troleibuz, care s-a interpus între mulţime şi autotunuri, parînd jetul. Timp de 5—10 minute coloana s-a regrupat. A pornit pe podul Michelangelo, îndreptîndu-se spre Piaţa Operei Pe drum, toate panourile cu lozinci ceauşiste au fost spulberate. Au ajuns înspre ora 0, poate şi după miezul nopţii

Manifestanţii s-au strîns din nou în jurul catedralei. S-a cîntat „Hora Unirii", „Deşteaptă-te române!", s-a scandat împotriva regimului comunist şi a lui Ceauşescu. Erau de faţă în jur de 10 000 de oameni. Accesul spre Primărie era apărat de un cordon de pază, prevăzut cu căşti speciale, scuturi, dar şi cîini.

Cei mai înfierbîntaţi voiau să atace cordonul militar. Vreo 7—8 dintre cei mai lucizi (Şt. Cojocnean între ei) şi-au dat seama că aşa ceva nu avea sens: cei postaţi doar apărau obiectivul, nu-i ameninţau pe manifestanţi. Au încercat să evite o posibilă nenorocire, interpunîndu-se între stihie şi cordon. Au fost mai multe încercări de a se ataca forţele de ordine (armată şi securitate). Ultima încercare a fost şi cea mai viguroasă: cei dezlănţuiţi de-abia au putut fi opriţi, la nici trei metri de cordonul desfăşurat.

Să încercăm o privire de ansamblu asupra situaţiei din restul oraşului în aceeaşi vreme (noaptea de sîmbătă spre duminică, 16/17 decembrie). Liliana Popa[4] revenea în oraş, după orele 22.30, într-o problemă de servici (cu maşina de „Intervenţii" a C.E.T.-ului). Mai mulţi colegi urcau pe jos pasarela de la Calea Şagului Şoferul autobuzului a refuzat să-i ducă pînă la destinaţie „fiindcă erau nişte laşi, dacă au plecat din Piaţa Maria!". După orele 23, cei din maşina C.E.T.-ului au trecut prin Piaţa Sinaia (Küttl), să vadă evenimentele. În „Maria" accesul era blocat de-a curmezişul (în dreptul magazinului „Vînătorul şi Pescarul") de un cordon de scuturi ale unităţilor speciale. Lumea se adunase acum în perimetrul Pieţii Sinaia. Aruncau cu pietre în trupă (şi în cei din maşină au aruncat, nu ştiau ce rost aveau pe acolo). Între mulţime şi cordon era postată o maşină-tun a pompierilor, care se pregătea să intervină. Abia au reuşit să se strecoare din îmbulzeală. Au pornit-o pe b-dul V. Pîrvan, înspre Piaţa Traian. În dreptul Liceului Ion Vidu deja staţionau mai multe Dacii cu numere de-ale securităţii. Civilii se foiau, în stare de nervozitate. Probabil se aşteptau la evenimente şi din partea studenţilor (orele 23.30—24) După ce şi-au rezolvat problemele de servici la Centrala C.E.T. din Piaţa Traian, au revenit cu maşina prin b-dul 23 August. Geamurile de la Judeţeană erau sparte; era ţăndări şi vitrina librăriei „Litera", iar rafturile cu cărţi, răsturnate. Erau de faţă miliţieni, securişti, oficialităţi. Au continuat spre intersecţia de la hotelul „Continental" şi apoi spre Complexul Studenţesc. Toate panourile de pe traseu erau îndoite, distruse. La sala Olimpia erau grupuri de tineri; toţi se grăbeau spre „Maria". Lumea din zonă a confirmat că trecuseră mai multe grupuri de tineri, scandînd: „Libertate!", „Veniţi cu noi!". Au mers în Zona Soarelui (chiar pe linia urmată de troleibuzul 16) La capăt, pe strada Lidia, drumul le-a fost barat de grupuri de tineri (14—20 de ani); purtau pari, ţevi metalice, sticle... Cei cu maşina s-au întors din drum (puteau fi uşor luaţi drept o maşină-dubă a Miliţiei). Tinerii erau speriaţi; totuşi, nu s-au dat în lături. În coloană erau în jur de 200, dar li se alăturau, mereu, alţii. Tinerii scandau „Nu fiţi laşi!", „Veniţi cu noi!". Mergeau spre Calea Girocului şi mai departe, spre „Maria". Cei cu maşina i-au lăsat să treacă şi s-au reîntors la locul de muncă.

Sorin Oprea şi-a trimis prietenii să vorbească cu preotul de servici de la catedrală: să le deschidă, ca să poată trage clopotele, „să ştie lumea că se întîmplă ceva!" Nu li s-a deschis nici o uşă. Grupul de iniţiativă s-a reunit atunci în faţa catedralei (pe trepte). S-au făcut mai multe propuneri: să rămînă cu toţii la catedrală; să plece ca să adune şi alţi oameni, să le sporească numărul. Atunci a apărut problema următoare: — spre ce zonă să pornească? Cei 5—6 oameni, detaşaţi într-un gen de comitet de iniţiativă, au optat pentru zona Circumvalaţiunii.

Ca să-i păstreze pe toţi, compacţi (spiritul revoluţiei deja îi pătrunsese), Oprea şi cei din jurul lui au hotărît să pornească pe traseul Circumvalaţiunii — Calea Aradului — Calea Lipovei — retur Centru (catedrală). Aceasta, „ca să ne găsească poporul dimineaţa reuniţi şi să ni se alăture."

Au luat-o pe strada Horaţiu — b-dul Republicii, apoi, pe sub viaduct, spre Circumvalaţiunii. La viaduct, mulţimea dezlănţuită a smuls panourile ceauşiste de pe pod; au urcat pe lateral, le-au demontat şi le-au azvîrlit jos, aprinzîndu-le. După ce o parte a demonstranţilor au apucat să iasă de sub viaduct, şirul compact a fost străbătut, în mare viteză, de un autoturism Dacia: un om a fost azvîrlit peste bord, accidentat. A fost dus de urgenţă la Spitalul de copii din apropiere. Pe cînd treceau în dreptul întreprinderii „Electrometal" (în jurul orei 2.30), Oprea a părăsit coloana, pentru a-şi „certifica" prezenţa la lucru (ca să nu se ştie că a fost cu demonstranţii); era de servici, în tura de noapte. Colegii de muncă l-au primit cu însufleţire, cu braţele deschise. I-au cedat şi din munca lor, să-şi treacă în sarcina de schimb, ca şi cum ar fi lucrat. Pînă dimineaţă a rămas în fabrică.

Demonstranţii au străbătut bulevardul Circumvalaţiunii scandînd „Români, veniţi cu noi!", „Laşilor, laşilor, de ce nu veniţi?" Erau în jur de 3000, poate şi mai mulţi. Lumea ieşea la balcoane, aprindeau lumînări. Accesul în b-dul Gh Lazăr le-a fost barat de trei camioane militare, cu farurile îndreptate spre demonstranţi. Coloana a ezitat. Se temeau că vin peste ei. În spatele maşinilor se înşiruiau şi două cordoane de militari, care barau accesul. Ştefan Cojocnean era tot în primul rînd. Soldaţii au încercat să-i oprească. Erau în jur de 40. Nu aveau arme, doar baionete la centură. Au insistat că au ordin să nu-i lase să treacă! Ştefan le-a replicat: „— Dar nu vedeţi că în spatele nostru sînt mii de oameni?! — Credeţi că ne puteţi ţine piept?" Sub presiunea celor ce tot veneau, militarii au cedat: au permis ca lumea să treacă. Dumitru Curiban[5] a dat mîna cu un căpitan, care le-a zis: „— Sînteţi cu adevărat români!" S-a scandat, cu însufleţire, „Armata e cu noi!".

Miodrag MILIN

INDICE

[1] Oprea Sorin, mecanic, Electrometal Timişoara, 27 ani.

[2] Cojocnean Ştefan, elev, Liceul Industrial nr. 5 (M.I.U.), 18 ani.

[3] Ghidarcea Ioan, director economic, Institutul Politehnic „Traian Vuia" Timişoara, 42 ani.

[4] Popa Liliana, laborantă C.E.T. — Sud Timişoara, 22 ani.

[5] Curiban Dumitru, agricultor, Şugag, Alba, 22 ani.

COPIII

„Dar vîntul iernii cît ar bate
la ei acum nu mai răzbate..."
Dan Deşliu : Trei îngeri

(Poezie scrisă în amintirea copiilor ucisi la Timişoara)

Poate că îl chema Răducu, poate că i se zicea Rodica. „Decreţei" sau copii doriţi de părinţii lor botezaţi (pe ascuns, fireşte) cu numele de Dănuţ şi Liliana, Vlad Ancuţa şi atîtea altele. I-am văzut de atîtea ori, trecînd agale în cărucioarele lor minuscule (evident se făcea economie), dormind liniştiţi sau privind cu ochii măriţi de curiozitate la misterul lumii ce li se revela treptat I-am văzut ridicîndu-se cătinel-cătinel în două picioare, umblînd în aceeaşi lume pe care n-au mai apucat s-o cunoască.

Copiii Timişoarei . . cei prea de timpuriu plecaţi dintre noi. Eroi fără voie, fără s-o ştie sau, măcar, s-o bănuiască. Ţinînd în mînuţele lor, în a mamei, urcaţi pe umerii tăticilor lor, au căzut în prea multele locuri însîngerate ale oraşului. În Piaţa LIBERTĂŢII (ce bizar paradox), lîngă Operă sau pe treptele catedralei ale cărei sfinţite porţi au rămas închise Se credea cu naivitate că inocenţa, zîmbetul lor va împiedeca deslănţuirea represiunii. N-a fost să fie! Mă gîndesc că undeva o păpuşă aşteaptă zadarnic fetiţa care-i pieptăna zulufii. Mă gîndesc că undeva un căluţ de lemn aşteaptă voinicelul ce-l încăleca odată Aşteptare zadarnică. Fetiţa şi băieţelul nu se vor mai întoarce. Nicicînd! Niciodată!

Traian Liviu BIRĂESCU

Cazul Tőkés

[II]

În urmă cu jumătate de an *, László Tőkés încetase să mai fie considerat persoană incomodă, devenind de-a dreptul netolerat. Păcătuia de două ori, fiindcă gîndea şi fiindcă nu ascundea ce gîndeşte. Prin mass-media străină, Tőkés luase poziţie împotriva sistematizării satelor, chestiune personală a răposatului preşedinte, una doar din şirul nenumăratelor abuzuri, dar dintre cele mai revoltătoare, mai ample şi mai distructive. Organele de represiune ar fi procedat în ce-l priveşte ca în cazul tuturor opozanţilor notorii (pe ceilalţi, opozanţi anonimi, îi lichida pur şi simplu) : l-ar fi arestat la domiciliu. Numai că de astă dată intervenea ceva deosebit şi agravant : acum protesta **un preot** şi, pe deasupra, păstor al unei comunităţi minoritare, deci cu atît mai unite. Soluţia arestării la domiciliu cădea de la sine, domiciliul aflîndu-se în una şi aceeaşi clădire cu biserica, unde enoriaşii nu puteau, totuşi, să fie împiedicaţi să vină. Şi, venind, ei asistau la predici şi spectacole cu totul neobişnuite. Biserica protestantă din strada Timotei Cipariu nr. 1 se transformase în lăcaş de cultură în sens larg, loc de propagare a ideilor filozofice şi literare, cu invitaţi externi, printre care şi tineri. Deschiderea bisericii devenise îngrijorătoare, căci pastorul întrevedea chiar şi o apropiere de ortodoxism. Era clar, activitatea sa luase dimensiuni alarmante pentru autorităţi ! László Tőkés trebuia să fie îndepărtat din Timişoara, altă soluţie nu exista. Dar fiind o persoană prea cunoscută, se cereau respectate, măcar de ochii lumii, nişte reguli. Ca să plece din Timişoara, era nevoie de un proces şi ca să fie proces era nevoie de un reclamant. Cine ? Într-o primă fază, reclamantul a fost căutat în preajma centrului universitar, pe motiv că o trupă artistică studenţească participase la mici spectacole cu caracter religios. Dar se iveau o serie de inconveniente. S-a ales, prin urmare, linia tradiţională, cea mai simplă : László Tőkes urma să fie îndepărtat chiar de superiorii lui ecleziastici. Iată parcursul. La 1 mai 1989 a fost transferat la Mineu, judeţul Sălaj, într-o mică localitate, aşadar, unde spaţiul de acţiune se restrîngea aproape complet. La 31 august 1989, prin adresa nr. 999, episcopul reformat de Oradea, László Papp, comunica la Timişoara că autorizaţia de funcţionare a lui Tőkés László a fost revocată de Departamentul Cultelor, instituţie ambiguă, mai degrabă aparţinînd Ministerului de Interne şi Comitetului Central decît Bisericii ca atare. În adresă nu se specifica în nici un fel motivul hotărîrii intempestive. După o zi (grabă mare !), o nouă adresă (nr. 1010/1 sept. 1989), cu aceeaşi semnătură episcopală şi cu intenţie mai clară, brusc şi motivată, anunţă : „Domnului Tőkes László Timişoara / Vă punem încă o dată în vedere că în urma gravelor abateri săvîrşite ca slujitor al bisericii noastre şi ca cetăţeţan al R.S.R. aţi fost revocat din funcţia de preot supleant. / În consecinţă, vă somăm să eliberaţi locuinţa parohială din Timişoara pînă la data de 15 septembrie 1989. În caz contrar ne vom adresa organelor competente în vederea luării măsurilor legale corespunzătoare pentru ocupare fără drept a unei locuinte de serviciu". Observăm că motivele invocate sînt distincte, ecleziastice şi politice. Astfel, reiese din plin că, în spatele unui banal proces civil, se ascundea un întortocheat proces politic. Autorităţile judecătoreşti au procedat de la început în consecinţă. În chip firesc, o cauză civilă de natura celei la care ne referim (evacuare) s-ar fi cerut introdusă prin registratura instanţei, conform uzanţei Judecătoriei Timişoara, ca apoi judecătorul de serviciu să verifice acţiunea şi să fixeze termenul şi completul de judecată (pe baza unui formular-tip, intitulat „Termen pentru judecătorul de serviciu"). Or, cazul Tőkes a primit o rezoluţie **direct** din biroul preşedintelui judecătoriei, Mihai Brătuianu : „Termen 6 oct 1989. Se vor cita — reclamanta, — pîrîtul cu ex[emplarul] II la interogator". (Nu-i lipsit de interes să ştim că preşedintele instanţei nu va fi întîlnit niciodată în ipostaza de judecător de serviciu !).

În acelaşi fel avea să se procedeze şi în cazul soţiei preotului, Tőkes Edith’ care avea să fie chemată ulterior în judecată tot în Episcopia Reformată Oradea pentru evacuare, de data aceasta pe cale de urgenţă, prin cerere de ordonanţă preşedinţială, acţiune introdusă pe rolul judecătoriei la data de 13. XII. 1989 şi primind termen de judecată, sub presiunea evenimentelor, în 15. XII. 1989 !

Astfel s-au constituit dosarele nr. 9001/21 septembrie 1989 şi nr. 12015/13 decembrie 1989.

Viorel MARINEASA
Vasile POPOVICI
Marius Romulus PROKS

---

* Menţionăm că nu ne erijăm într-o instanţă supremă, dar prin reconstituirea noastră avansăm — argumentat juridic — o posibilă soluţionare legală şi temeinică a procesului Tőkes, urmînd ca, prin acordul pastorului, să înaintăm un memoriu pentru recurs extraordinar către Procuratura Generală Bucureşti. Aceasta va decide dacă este cazul sau nu să-l promoveze la Curtea Superioară de Justiţie, care va statua definitiv soluţia. Nu vrem să facem proces de intenţie nimănui. Admitem ideea unei erori judiciare.

• PRIMIM LA REDACŢIE • PRIMIM LA REDACŢIE • PRIMIM LA REDACŢIE • PRIMIM LA REDACŢIE •

Stimaţi domni,

Urmare a articolului „Procesul secolului", publicat de revista „Orizont" nr. 3 din 19 ianuarie 1990, sub semnăturile domnilor Vasile Popovici şi Viorel Marineasa şi sub auspiciile avocatului Romulus Marius Proks, deoarece chiar din preambulul articolului se relevă că autorii acestuia sînt „nespecialişti intr-ale jurisprudenţei", considerăm necesară, pentru justa informare a opiniei publice, precizarea cadrului juridic al procesului, cunoscut deja, în parte, timişorenilor, drept „cazul Tőkés".

Astfel, prin sentinţa civilă nr. 7190 din 20 octombrie 1989, Judecătoria Timişoara a admis acţiunea reclamantei Episcopia Reformată Oradea, împotriva pîrîtului Tőkés László, cu reşedinţa în casa parohială din municipiul Timişoara, str. Timotei Cipariu nr. 1, şi, în consecinţă, a dispus evacuarea acestuia din locuinţa menţionată, respingînd, totodată, cererile de intervenţie formulate de Makai Gh. Botond, cu domiciliul la Biserica Reformată din Reşiţa, şi Tőkés László, în numele Parohiei Reformate din Timişoara.

Prima instanţă, în motivarea acestei soluţii, a reţinut şi constatat în cauză că, întrucît, titularul postului de preot paroh, la Parohia Reformată din Timişoara, a fost spitalizat în ultimele zile ale lunii decembrie 1986, cu data de 1 ianuarie 1987, Episcopia reformată Oradea l-a numit ca preot supleant, în parohia din Timişoara, pe domnul Tőkés László, căruia i s-a pus la dispoziţie locuinţa de serviciu, constînd în apartamentul nr. 1 din str. Timotei Cipariu nr. 1, proprietatea Comunităţii Bisericeşti Evanghelice Reformate din Timişoara.

Prin adresa nr. 1056/1989, reclamanta a comunicat instanţei că pîrîtul nu are contract de închiriere şi nu plăteşte chiria aferentă spaţiului locativ menţionat, aceasta fiind suportată de comunitatea bisericească, deoarece locuinţa este de serviciu şi la dispoziţia celui ce îndeplineşte calitatea de preot autorizat, acesta fiind obligat să o elibereze în situaţia mutării sale, în altă localitate, sau a ridicării dreptului de a mai funcţiona ca preot în acea unitate.

Conform adreselor nr. 999/1989, numărul 1010/1989, şi numărul 1157/1989, ale Episcopiei Reformate Oradea, domnul Tőkes László a fost revocat din funcţia de preot supleant, începînd cu data de 1 septembrie 1989, la cererea Eparhiei Reformate Oradea, confirmată de Departamentul Cultelor, din România, prin adresa nr. 5430/F/28 august 1989.

În baza adresei nr. 939/1989, a Episcopiei Reformate Oradea, Departamentul Cultelor a luat act şi a operat în evidenţă transferul domnului Makai Gh. Botond, cu data de 20 august 1989 în postul de preot paroh la Parohia Reformată Timişoara, subordonată ierarhic Protopopiatului Arad şi Episcopiei (Eparhiei Oradea), conform schemei de funcţii şi personal a Episcopiei, aprobată de Departamentul Cultelor.

Menţionăm că, deşi dl. Tőkés a făcut dovada că a introdus apel în contra măsurilor luate faţă de dînsul de către Eparhie, nu a dovedit că acestea — între timp — ar fi fost desfiinţate, iar prin art. 143 al. 3 din Statul Bisericii Reformate din România, se prevede că apelul nu poate amîna executarea deciziei şi a dispoziţiei luate, în plus, Judecătoriile neavînd dreptul să judece respectivele măsuri ale organelor bisericeşti, ce pot fi soluţionate numai de către forurile ierarhic superioare ale acestora.

Ca atare, începînd cu data de 1 septembrie 1989, domnul Tőkes László nu mai justifica ocuparea locuinţei din Timişoara, care este locuinţă de serviciu a preotului, iar potrivit art. 56 al. II din Legea nr. 5/1973, persoanele încadrate în muncă şi familiile lor, care ocupă locuinţe de serviciu, pierd dreptul de folosinţă a acestora, odată cu încetarea contractului de muncă.

Excepţia lipsei calităţii procesuale active a reclamantei, a apărut ca neîntemeiată, deoarece legitimarea reclamantei de a formula acţiune în evacuare, este justificată expres de prevederile art. 126 pct. 2, lit. a din Statutul Bisericii Reformate din România, potrivit căruia : „Episcopul, ca preşedinte eclesiastic în eparhie, împreună cu prim-curatorul, reprezintă Eparhia, în faţa Guvernului, a judecătoriilor, a autorităţilor, precum şi în faţa unei a treia persoane".

Urmare a admiterii acţiunii reclamantei, s-a constatat a fi inadmisibilă cererea de intervenţie în interes propriu, formulată de terţul Makai Botond, deoarece, avînd acelaşi obiect, se exclud una pe cealaltă, iar cererea de intervenţie formulată de Biserica Reformată din Timişoara, prin domnul Tőkes László, a fost respinsă, deoarece dînsul nu putea avea mandat spre a reprezenta în justiţie interesele instituţiei, fiind de principiu, că cererea de intervenţie voluntară, în interesul uneia din părţi, nu poate fi făcută de o persoană care are şi calitatea de pîrît în acelaşi proces.

Prin decizia civilă nr. 1474 din 28 noiembrie 1989, Secţia civilă a Tribunalului judeţean Timiş a respins recursurile declarate de domnul Tőkes László şi Parohia Reformată Timişoara, împotriva sentinţei civile nr. 7190 din 20 octombrie 1989.

Pe lîngă temeiurile de drept arătate, instanţa de fond şi cea de recurs au avut în vedere şi practica judiciară în materie, respectiv deciziile de îndrumare şi de speţă ale Tribunalului Suprem, care în toate asemenea cazuri, a dispus evacuarea persoanelor ce deţineau locuinţe de serviciu, şi aflate sub incidenţa dispoziţiilor art. 56 al. II din Legea 5/1973.

În acest context, tonul vehement al articolului, expresiile jignitoare la probitatea organelor de justiţie şi procuratură din municipiul Timişoara, insinuările privind tenta naţionalist-şovină a acestor organe, sînt total nefondate şi neavenite, în locul incitării nejustificate a opiniei publice, domnii Vasile Popovici şi Viorel Marineasa avînd încă posibilitatea să recurgă la sprijinul unor persoane cu temeinică pregătire juridică, pentru programata „revizuire" prin presă a „procesului secolului".

Colectivul de judecători şi procurori participanţi la soluţionarea cauzei.

* * *

Citim şi recitim nota dvs., stimaţi domni şi, probabil, doamne ss. indescifrabil — căci dincolo de cele cinci semnături nu reuşim să vă ghicim identitatea —, şi trebuie să admiteţi că şi de astă dată nu sînteţi în chestie. Înţelegem în oarecare măsură că dvs. vreţi să daţi un răspuns la articolul nostru **Procesul secolului** din numărul anterior al revistei. Deocamdată însă ne-aţi trimis un, cum să-i spunem ?, un text de disculpare. Cititorii noştri nu vor înţelege probabil mare lucru din ce spuneţi dvs. acolo, **pur şi simplu fiindcă n-am apucat încă să le prezentăm datele procesului.** Promitem s-o facem metodic în numerele viitoare. Nouă ne este adresat doar ultimul paragraf. El, mărturisim, ne-a îngrijorat peste poate, dar nu în sensul pe care l-aţi putea presupune. Ne-a îngrijorat, căci dacă dvs., oameni meniţi să cîntărească exact greutatea cuvintelor, credeţi că e posibil, chiar şi **acum** cînd sîntem cu cărţile pe masă, să funcţioneze practica denaturărilor, atunci ne putem întreba cum va fi funcţionat ea altădată. Pentru Dumnezeu, unde am insinuat noi că organele judecătoreşti au manifestat o tentă naţionalist-şovină ? Noi explicam doar atît, că Revoluţia a izbucnit tocmai la Timişoara şi nu altundeva, deoarece numai **într-un oraş liber de şovinism şi naţionalism** românii s-au putut, iniţial, solidariza cu cauza unui maghiar, semenul lor. Atît ! De unde concluzia dvs. ? Ce numiţi dvs. „expresii jignitoare la probitatea organelor de justiţie şi procuratură din municipiul Timişoara" nu e altceva decît comentariul la nota telefonică transmisă de Maria Bobu, ex-ministrul justiţiei, şi preluată de Elena Topală, încă preşedintele Tribunalului. Dar despre nota cu pricina nu suflaţi o vorbă ; or, tocmai **ea** constituie obiectul articolului anterior. Este, cu alte cuvinte, **proba,** cea dintîi, nu şi ultima, privind probitatea organelor antrenate în proces. **Pe aceasta,** pentru început, vă rugăm mult, dar mult de tot, s-o explicaţi. Dacă puteţi. Din ce ne-aţi oferit, reţinem, totuşi, ceva deosebit de important. Rugăm opinia publică să reţină şi ea. Colectivul de judecători şi procurori participanţi la soluţionarea cauzei consideră şi la ora actuală, conform textului de mai sus, că dispoziţiile de drept material şi de drept procesual au fost respectate întocmai. Aşadar, László Tőkés **rămîne** vinovat.

V. M. şi V. P.

TIMIŞOARA — primul

JURNAL (fragmente)

Duminică, 17 decembrie. După ce trecem podul de la Bega, în spatele nostru auzim o femeie spunînd că la Spitalul Militar ar fi fost împuşcaţi o femeie şi un copil. Nu cred. Trecem pe la părinţi şi le povestim pe scurt ce s-a întîmplat. Apoi pornim pe jos spre casă. Scurtăm drumul pe str. Remus şi ieşim la Spitalul de Ortopedie. Pe drum auzim primele împuşcături. Îmi liniştesc soţia spunîndu-i că nu sînt decît focuri de avertisment, în aer. La Spitalul de Ortopedie vedem, însă, sosind în mare viteză două „salvări" cu girofarurile aprinse. Sînt scoase tărgile dar nu putem vedea prea bine ce-i cu oamenii de pe ele. În poarta spitalului e o asistentă. Îi spunem că sîntem cadre medicale şi o întrebăm ce se întîmplă. Ne spune că la spital sosesc într-una salvări care aduc oameni împuşcaţi. Ne dăm seama că răniţii vor avea nevoie de sînge şi, cum noi lucrăm la Centrul de Sînge, mergem imediat la servici. Mai apucăm să vedem cum unul dintre răniţi e urcat din nou în salvare şi dus spre Spitalul Judeţean. Are un bandaj mare peste piept şi e plin de sînge. La serviciu nu e nevoie de noi. Mergem acasă. Apoi plec din nou cu nişte prieteni ca să vedem dacă e adevărat că intersecţia de la Calea Girocului e blocată de tancuri. În drum, pe lîngă noi trece o coloană interminabilă de blindate şi camioane militare cu trupe şi muniţii dinspre Calea Buziaşului spre centru. Focurile de armă se aud tot mai aproape. Ceea ce văd mă îngrozeşte. Salvările curg una după alta spre Judeţean. Sînt şi maşini particulare care transportă răniţi. Din portbagajul unei Dacii atîrnă picioarele unui rănit. Alerg la Centru. Colegul de la gardă mă roagă să-l ajut să facă o livrare urgentă la Spitalul de copii. Au doi copii morţi şi doi răniţi. Cînd terminăm dau un telefon acasă. Soţia mă roagă să mă întorc. Cum alte comenzi de sînge nu s-au mai primit, plec spre casă. Dar maşinile cu răniţi continuă să vină într-una. Acasă, nici nu intru bine pe uşă că sună telefonul. Sîntem chemaţi urgent la Centru. Plecăm. Acum se trage în Calea Girocului. Se mai trage şi dinspre str. Cluj. Gloanţele plouă din toate părţile. Mergem aplecaţi şi lipiţi de zidurile spitalului, apoi intrăm în Centru pe fereastra de la camera de gardă. Trebuie să facem analizele la tot sîngele recoltat sîmbătă şi care urma să fie analizat luni. Culmea e că cea mai mare parte din el fusese recoltat la o unitate militară. În afara colegului de la camera de gardă mai sîntem cinci persoane: şefa centrului, adică medicul şef, o doamnă chimistă, o colegă asistentă foarte tînără şi entuziastă, şi noi doi. Afară s-a dezlănţuit infernul. Trasoarele zboară pe deasupra Centrului, dar mulţimea adunată în Calea Girocului scandează „Armata e cu noi" şi „Jos cu Ceauşescu" Apoi: „Nu trageţi! Nu trageţi!" Strigătele sînt acoperite de focurile de armă: foc cu foc, rafale scurte, rafale lungi. E un coşmar. Sîntem la etajul al treilea, ultimul în laboratoare. Pericolul ca nişte gloanţe rătăcite să pătrundă prin ferestre e mare. Totuşi nu ne putem împiedeca să nu privim pe fereastră la ce se întîmplă afară. Avem vederea spre intrarea de la „Urgenţă". În timp ce trasoarele continuă să brăzdeze cerul în toate direcţiile, jos în curtea spitalului. salvările vin şi pleacă într-una, una după alta, într-un ritm dement. Judecînd după numărul maşinilor parcate în curte, întregul personal medical al spitalului pare să fi venit la datorie. Sarabanda salvărilor continuă. Focurile de armă se intensifică. Îmi dau seama că pe străzile oraşului s-a dezlănţuit un adevărat măcel. Rezervele noastre de sînge nu vor fi suficiente. Propun să luăm legătura cu Aradul şi Reşiţa. Aceasta se face greu, cu toată bunăvoinţa centralistei de la „interurban", care ne ţine un fir la dispoziţie. Cei de la celălalt capăt al firului par a nu înţelege despre ce e vorba. Le spun direct: „Avem nevoie urgentă de toată rezerva de sînge pe care o aveţi. La noi e o demonstraţie mare şi armta trage ca-n codru în oameni. Sînt sute de răniţi." Ni se promite tot ajutorul cerut. Sîngele acesta va ajunge la noi în cursul nopţii. Afară coşmarul continuă după acelaşi scenariu absurd: salvări şi gloanţe la care se adaugă zgomotul sinistru al autovehicolelor grele ale armatei, care se plimbă pe străzi spre a-şi demonstra forţa. Dintr-unul din aceste vehicole debarcă pe la miezul nopţii un grup de militari care formează un baraj chiar în colţul Centrului. Trecătorii. rari, sînt somaţi să se oprească şi se trag chiar şi focuri de avertisment. Colegului de la camera de gardă i se ordonă să închidă geamul prin care urmărea ce se petrece în stradă. Tîrziu, spre dimineaţă, se aşterne liniştea. Un ultim foc de armă răsună din ultimul camion al coloanei militare care se retrage. După un timp începe furtuna, cu fulgere şi trăsnete ca în plină vară. Mă gîndesc fără să vreau la un semn divin. Colegele mele încearcă să doarmă puţin înghesuite în biroul medicului şef. Eu nu am somn şi mă plimb prin clădire urmărind pe ferestre ce se mai întîmplă afară. Cobor la camera de gardă. Colegul de acolo, care stătuse toată noaptea lîngă telefon, făcînd livrările necesare, îmi spune că a fost cu puţin timp înainte la Judeţean. Se spune că ar fi în jur de şaptezeci de morţi din care doar o parte au fost identificaţi. Pe răniţi nu mai stătuse nimeni să-i numere. Erau prea mulţi.

Luni, 18 decembrie. Stăm acasă cu copiii. Clădirea Spitalului Judeţean e înconjurată de armată şi securitate care nu lasă pe nimeni să se apropie. Stăm cu urechile lipite de aparatul de radio. Criminalul s-a întors din Iran. Ordinul de a se trage a constituit o imensă greşeală. Acum lumea va fi şi mai unită şi va voi să-şi răzbune morţii. Urmărim din balcon mişcările vehicolelos militare. Seara, coşmarul împuşcăturilor reîncepe. Deci oamenii nu renunţă. Asta înseamnă că vom cîştiga.

Marţi, 19 decembrie. Plecăm spre servici. Vedem de la distanţă cordonul de militari care înconjoară clădirea spitalului. Sînt echipaţi de luptă şi sînt aşezaţi la mică distanţă unul de altul. La uşa Policlinicii o vedem ieşind pe o colegă care lucrează la una din secţiile de chirurgie. Soţia o întreabă: „Ce s-a întîmplat la voi?" Fata, de obicei volubilă, ne răspunde peste umăr: „Nimic!", şi pleacă mai departe. Ne continuăm drumul comentînd acest răspuns în doi peri. Soldaţii par cu toţii foarte obosiţi şi se vede că nu le place ceea ce fac. Unul mă întreabă de ţigări. Îi dau pachetul meu. La centru urcăm în laboratorul în care lucrăm, la etajul trei. Ne uităm cu toţii pe geam la cordonul de militari. Văd că subofiţerii au petliţe verzi, deci sînt grăniceri, care acum aparţin de Ministerul de Interne. Mai mult, cei care dau de fapt ordinele sînt trei civili înarmaţi cu pistoale mitralieră fără pat şi dotaţi cu aparate de emisie-recepţie portabile. Oamenii îmbrăcaţi în doliu, care vin spre spital sînt îndepărtaţi Îşi face apariţia un camion cu număr de armată. Platforma din spate e descoperită şi e ocupată de trei indivizi în uniforme albastre, cu căşti albe pe cap. Unul dintrei ei stă în partea din faţă cu un pistol mitralieră sprijinit pe cabina şoferului în poziţie de tragere. Ceilalţi doi stau în spatele platformei, de o parte şi de alta, aşezaţi pe bănci. Nu văd dacă au sau nu arme. Camionul intră în curtea spitalului. E gol, aşa încît cred că a venit să ia ceva. Mă mut la altă fereastră spre a vedea mai bine curtea spitalului. Ajung tocmai la timp ca să văd cum şoferul manevrează cu spatele spre uşa de la „Urgenţă". Cîţiva indivizi, ajutaţi de ocupanţii platformei, încarcă în camion saci din material plastic negru, pe care îi înghesuie sub băncile laterale. Sacii par să fie grei şi în ei ar încăpea cu uşurinţă trupurile unor oameni. Bănuiesc că asta şi conţin. Le fac atente la ceea ce se întîmplă pe cele trei colege aflate în încăpere. Totul se petrece în jurul orei opt dimineaţa. În scurt timp camionul pleacă, cei trei indivizi reluîndu-şi locurile avute la venire. Nu-mi pot da seama cîţi saci au fost încărcaţi, în orice caz nu un număr foarte mare. După doar cîteva minute o ştire primită de la spital explodează ca o bombă: ni se comunică oficial că la Spitalul Judeţean nu sînt nici morţi, nici răniţi. În consecinţă nu e nevoie nici de sînge. Sîntem consternaţi. Cui spun ei toate aceste minciuni? Nouă, celor care am văzut cu ochii noştri tot ce s-a întîmplat? E clar că vor să şteargă toate urmele, dar cred că asta le va fi fatal.

Angeliu URDEA
laborant,
Centrul de recoltare a sîngelui
Timişoara

Ziua cea mai lungă

U.M.T. Miercuri, 20 decembrie. Ştiam deja de mişcările ce au avut loc în mai multe fabrici din Timişoara. Mai mult : în seara de dinainte, fusesem martor cînd s-a tras asupra demonstranţilor ce sprijineau, de peste gard, acţiunea grevistă de la **Electrotimiş.** Cei ce trăgeau au folosit un TAB, în care se aflau un maior şi un locotenent major (sau căpitan). Am trecut printre ei. Am auzit următorul dialog : — „Gheorghe !" — „Ordonaţi !" — „Adă bateria la mine !" Au rănit o femeie şi un bărbat. Încă din 16 decembrie, Electrotimiş-ul şi A.E.M.-ul erau în grevă. La U.M.T. se mergea la lucru, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. **Mă durea sufletul.** • În tramvai se discutau în şoaptă evenimentele de la ELBA : faptul că securitatea a ucis un copil şi a rănit grav o femeie. Oamenii simţeau că nu mai sînt în siguranţă, nici acasă, nici pe stradă. Ca de obicei, tramvaiul debarcă la Pădurea Verde miile de umetişti. • În secţie, muncitorii comentează în continuare întîmplările cumplitelor zile anterioare, aşa că nu se lucrează, încă. În jurul orei 8, cu chiu cu vai, lucrul „demarează". Dar, după vreo oră, muncitorii sînt adunaţi în grupuri, pe „bisericuţe", spune cineva de lîngă mine. Şi sînt din ce în ce mai porniţi. Soseşte vestea că Secţia TURNĂTORIE ESTE ÎN CURTE ! Am ieşit să mă conving : într-adevăr, erau acolo, bravo lor ! Dar mai erau şi cei din secţiile M.T., MECANIC-ŞEF şi U.M.-ul. Mă întorc şi le confirm colegilor de muncă vestea cea mare, dar ei se tem. Ei rămîn pe loc. Am ieşit numai eu, împreună cu cel mai tînăr angajat din echipa în care lucrez. Între timp, muncitorii, cîteva sute, se deplasează spre direcţiune, strigînd : **„Jos cu Ceauşescu !", „Români, veniţi cu noi !"** Li se alătură MECANICA, M.R.-ul şi SCULĂRIA, aflate chiar lîngă Direcţiune. • Urcîndu-se **pe copertina** ce protejează intrarea la birourile conducerii, directorul Flucsă încearcă să ne potolească. Fără rezultat. O parte din muncitori vor să pornească la demonstraţie, în oraş, aşa cum sînt, în salopete. Sînt opriţi. Se reîntorc în fabrică. De la blocurile din zonă sosesc umetiştii din celelalte schimburi ... • În secţia MECANICĂ, preşedinta comitetului de femei pe fabrică încearcă să intimideze femeile, să nu iasă la demonstraţie. Arma ei : ameninţarea. Are în mînă o listă de care, se înţelege, se va folosi la momentul potrivit. Le ameninţă şi cu securistul Jurj — **„Omul negru"** al U.M.T.-ului. • Apare un tovarăş de la comitetul de partid, despre care aflăm că se cheamă Florea Sofronie. Se alătură directorului Flucsă, pe copertină, dar vocea lui e acoperită de strigătele mulţimii care cere să vorbească numai cu prim-secretarul. • După un sfert de oră, vine şi tovarăşul Radu Bălan, însoţit de **un ins mai înalt şi mai fălcos.** Acesta se grăbeşte să ne ţină discursuri ce, efectiv, ne lasă cu gura căscată : Tovarăşul orator ne ameninţă, pur şi simplu ! **„Cine eşti ?", „Cine eşti ?"**, scandează muncitorii. „Sînt Cornel Pacoste", auzim. Rosteşte şi „titlurile" pe care le are, însă oamenii îl fluieră şi doar cei din primele rînduri ajung să audă importanta înşiruire. Radu Bălan încearcă să facă linişte, dar mulţimea e deja stîrnită : nu-l mai ascultă, nu-l mai lasă să vorbească. Se strigă : „Afară cu armata !", „Afară cu securitatea !". • Intervine iar Cornel Pacoste : Răstit. Ni se adresează cu : „Bă !" ... S-a săturat să asculte **lozinci strigate de inconştienţi ;** spune că ne-am dat de partea bandelor de derbedei, care au spart, au jefuit şi au incendiat oraşul, au dat foc apartamentelor din centru ; ba chiar, culmea ipocriziei, ne spune că nu există decît 2 morţi din rîndul populaţiei civile, şi mult mai mulţi din rîndul armatei etc. Este întrerupt de hohote de rîs şi scandări : **„Voi aveţi de toate / Noi mîncăm la raţie !".** În încheiere, dă cuvîntul directorului Flucsă, ca **să ne ordone** să mergem înapoi în secţii, la lucru. Întîi ne ia cu binişorul : „Rog pe colegii mei de la sculărie să ..." (la Sculărie fusese el şef de secţie, cînd era secretar de partid şi nu devenise director ; odată director, la şefia secţiei i-a urmat fiul) ; nimeni nu mişcă, însă; atunci numeşte secţiile ieşite în curte, pe rînd ; de data asta e huiduit ; îşi pierde cumpătul şi ne ameninţă : „De mîine, nu mai sînt directorul vostru !"; e invitat să meargă în faţa coloanei, la demonstraţie ; schimbă radical „foaia" şi tonul. • **Era ora 12.** Oamenii se retrag, în secţii, să mănînce. Apoi se strîng în grupuri mari. Cît mai mari. Inginerul Velişcu vine printre noi şi susţine aceleaşi aberaţii ca şi Pacoste. După Velişcu, noi sîntem de vină că armata nu părăseşte străzile, pentru că noi am spart magazine şi am incendiat imobile. Un muncitor mai în vîrstă îi replică ; în Calea Lipovei, arată omul, Alimentara are geamurile găurite de gloanţe ! Velişcu ştie totul : susţine că, în Calea Lipovei, soldaţii au tras, deoarece grupuri de derbedei înarmaţi cu pari şi răngi au atacat unitatea militară din zonă. Asta fiind prea de tot, **muncitorii pleacă şi-l lasă singur.** Strîngem sculele, ne schimbăm, la vestiar. • Orice şovăială dispare, cînd un electrician pune „pe direct" sirena U.M.T.-ului. **Sirena scoate muncitorii la demonstraţie !** Bărbaţi, femei, marea majoritate tineri, sub 25 de ani, pornesc spre centru, încolonaţi. Din păcate, au fost şi inşi care abia aşteptau să se ducă acasă. De exemplu, de la mine din echipă, din 30 de oameni, numai 6 ne-am alăturat coloanei de demonstranţi. • În dreptul Ştrandului U.M.T. se vedeau soldaţi înarmaţi, aşa că am luat-o pe lîngă Pădurea Verde, prin faţa Spitalului „Victor Babeş", spre fabrica „Modern". În dreptul spitalului am scandat : **„Îngrijiţi răniţii !".** Cadre medicale şi bolnavi ne-au aplaudat. Mulţi plîngeau. Ne-am deplasat mai departe, scandînd : **„Asta-i U.M.T-ul !", „Jos cu Ceauşescu !", „Români, veniţi cu noi !".** • Calea Lugojului era încă blocată de armată în echipament de război. Ne-au somat să ne împrăş-

Ionel POPA

(Continuare in pag. 14)

oraş liber al României

Voi pe cine apăraţi?

(Duminică, 17 decembrie 1989)

Este ora 3. Sînt singur în cameră. Încerc, zadarnic, să mă liniștesc, să adorm.

Memoria, nesupusă, scăpată de sub controlul voinței.

Zeci de imagini înlănțuindu-se la întîmplare, suprapunîndu-se ca într-un film experimental, fără story. Fețe tinere transfigurate ; brațe ridicîndu-se ritmic, cu pumnii strînși ; în contre-jour, siluete cuprinse de o frenetică mișcare browniană ; clădirile mute și oarbe, ostile ; și miile de glasuri străpungînd liniștea caldă a nopții, liniștea orașului :

Li-ber-ta-te ! Li-ber-ta-te ! Li-ber-ta-te !

O stare interioară aproape imposibil de definit : un amestec de bucurie și teamă, speranță și disperare.

Teama că revoltații vor fi învinși de forțele răului. În zorii zilei vor fi învinși de forțele fascismului roșu. Poate chiar înainte de zorii zilei.

Teama că, aflîndu-mă un răstimp acolo, printre ei, **am fost văzut...**

Cîtva timp, efortul mental de a găsi un alibi plauzibil :

„Am ieșit să mă plimb... Sînt insomniac. N-am comis nici un delict politic, nu am încălcat legea...“.

Legea șantajului, a torturii, a războiului psihologic. Și destule metode de a face dintr-un OM o cîrpă de om. un mancurt...

Jena, față de mine însumi, de a mă fi străduit să găsesc, atît de repede un alibi.

Din nou, efortul inutil de a adormi.

O apăsare, dinăuntru, în coșul pieptului

O emoție ce nu se mai destramă. Altfel decît cele trăite în ultima vreme, în ultimii ani, în ultimii zeci de ani...

Amintirea toamnei lui '56.

Protestele studenților înăbușite în cîteva ore. Încercarea de a porni o demonstrație din fața Catedralei. Uimitoarea rezistență a studentelor baricadate în căminul din centru. Cîteva focuri de carabină trase în aer. Tanchetele armatei sovietice patrulînd prin oraș. Zelul torționarilor revărsat asupra celor care au vrut să submineze „puterea populară“. Neveste de ofițeri ruși, înveșmîntate în negru, încărcîndu-și avutul în camioane, pentru a se întoarce, văduve, acasă. Postul de radio Kosuth cucerit de revoltați...

Nevoia acută de a vorbi cu cineva. Este aproape ora 4. Telefonez unui prieten celibatar. Răspunde, după un timp, supărat că l-am trezit. **Nu știe ce s-a întîmplat în oraș.** Cînd îi spun, mormăie ceva nedeslușit și închide. Demult trăim cu frica, adînc intrată în noi, că toate telefoanele sînt sub observație.

Deschid larg fereastra. Îmi aprind o țigară. În fața mea, clădirea întunecată a fostei bănci italiene. O urăsc. Pentru prima oară urăsc o clădire. Îmi acoperă unghiul de vedere spre Piața Libertății. De acolo se aud, din cînd în cînd, motoare de camioane...

O imagine care, într-un plan cinematografic, ar dura 5—6 secunde :

Pe mijlocul îngustei străzi 9 Mai, aleargă un tînăr îmbrăcat în costum de blugi. În mînă are o mică eșarfă tricoloră. Este urmărit, la mică distanță, de un ARO al Miliției...

Așadar, a început **REPRESIUNEA.** Înainte de revărsatul zorilor.

S-a luminat de ziuă. În sfîrșit, s-a luminat de ziuă. De la fereastră, văd cîțiva trecători. Au cumpărat ziare. Au cumpărat cîte ceva din piață. Sub mine, pe străduța ce desparte casa în care locuiesc de fosta bancă italiană, o bătrînică îmbrăcată într-un halat albastru hrănește porumbeii.

Totul pare la fel ca în duminica trecută. Ca în atîtea alte duminici plicticoase, burgheze, cu mîncare mai bună la masa de prînz și filme americane mediocre la televiziunea iugoslavă.

Deschid aparatul de radio : Belgrad, Novi Sad, Viena, Monte Carlo, „Onda Verde“. Mai tîrziu, Europa Liberă. Comentarii, știri din R.D.G., din Cehoslovacia, din Panama...

Precum prietenul meu pe care l-am trezit din somn, **LUMEA** nu știe ce s-a întîmplat la Timișoara. N-a avut cînd (și, mai ales, cum) să afle.

Și dacă nu se va mai întîmpla nimic ?... Dacă va rămîne numai atît ?

O izbucnire, o revoltă pornită de la casa pastorului Tőkés. Se va anunța, după un timp (cum s-a și anunțat) : **„La Timișoara a avut loc o demonstrație antiguvernamentală...“.** Pentru **LUME,** un foc de paie. Apoi, iarăși, Poarta Brandenburg, Vaclav Havel, Gorbaciov, Nagorno Karabah...

Aflu despre parada militară din centrul orașului. Vestea îmi provoacă greață. Și deznădejde.

Soneria bing-bang de la intrare. Insistent, neîntrerupt.

„Arde partidul ! — mi se spune — Să mergem acolo !“.

O fetiță din vecini, care se află la noi în vizită duminicală, preia, entuziasmată, vestea. O zbughește afară : „Arde partidul ! Mă duc să spun la toată lumea !“. La numai 4 ani de viață, de unde o fi știind că un incendiu (un astfel de incendiu) poate să constituie, pentru noi, adulții, prilej de bucurie ?...

În cîteva secunde îmi îmbrac hainele de stradă și îl ajung din urmă pe cel care mi-a sunat la ușă. Vedeam pe departe că impunătoarea clădire a județenei de partid fumegă. Focul mare se află, însă, în fața Poștei. Ard cîteva mașini (mașini de pompieri și camioane militare). Nu putem ajunge acolo. Șiruri de soldați înarmați cu pistoale-mitralieră i-au împins pe revoltați pînă la intersecția de la Continental. Aici s-au oprit și stau, față în față, la vreo douăzeci de pași unii de alții.

Cîteva clipe de liniște, de înfruntare mută. Apoi, un tînăr înalt, cu trăsături frumoase, i se adresează ofițerului care comandă șirurile de ostași :

— Voi pe cine apărați ?

Ofițerul, palid la față, ținîndu-și țeava armei îndreptată în sus, nu ezită să-i răspundă :

— Noi apărăm ordinea !

— Ordinea ? ! strigă tînărul și arată cu mîna spre județeana de partid, **ORDINEA LOR !**

Ofițerul mai vrea să spună ceva, dar vocea îi este acoperită de huiduielile mulțimii. Face un semn către soldați și dă o comandă, iar ei manipulează închizătoarele automatelor.

Mulțimea se retrage cîțiva pași.

Vreo douăzeci de tineri se desprind din mulțime. Careva dintre ei ne spune că vor să meargă la casa pastorului Tőkés. Vor să se convingă dacă a fost ridicat sau nu în timpul nopții.

Îi urmez. Voi vedea ce se întîmplă și în alte locuri din oraș.

Mă întîlnesc cu un prieten. Ne strîngem mîinile și ne îmbrățișăm de parcă am fi siguri de victorie. Din parcarea de la Continental, ne privesc cîțiva turiști din Bulgaria, gata de plecare, lîngă mașinile lor pricăjite. Le arăt, cu brațul întins, semnul „victorie“. Îmi răspund la fel, zîmbitori, bucuroși.

Măcar ei vor duce **LUMII** vestea că Timișoara a devenit un oraș nesupus !

Aflu, de la prietenul meu, cum a fost luat cu asalt, de către mulțime, sediul județenei de partid. Cum au fugit toți „tovarășii“ pe ușa din dos, uitînd, în marea lor grabă, ca și cum și-ar fi uitat umbrela, o tovarășă telefonistă...

Abia cînd ne despărțim remarc ce zi însorită și caldă este această duminică de decembrie.

„Uite, îi spun prietenului, în timp ce mă îndepărtez, a început să țină Dumnezeu cu noi !“.

Într-o astfel de zi, pînă și un ateu, precum sînt, invocă numele Tatălui Ceresc...

Nu ajung prea departe. Mă opresc trei cunoscuți. Abia ce au ieșit din casă și mă bombardează cu întrebări. Burghezi liniștiți, cuminți, însă foarte curioși. Le spun tot ce știu, le spun că mă grăbesc, dar unul dintre ei mă ține de mîneca paltonului, nu vrea să mă lase să plec :

— Chiar au intrat în clădirea partidului ? !... Chiar i-au dat foc ? !...

Se aude un vuiet de glasuri. Se aud huiduieli, fluierături. O parte dintre revoltații de lîngă care am plecat se retrag spre noi. Cîteva sute de tineri, adolescenți, copii. În urma lor, huruind înfundat, vin încet tancuri și transportoare blindate.

Simt un fior pe șira spinării. Tancurile vor restabili ordinea în oraș. Ordinea...

Iosif COSTINAȘ

Sfîntul Ignat

A fost ca drapelul românesc, prin extirparea răului, să-și redobîndească respirația și puritatea aici, la Timișoara, încă din 20 Decembrie. Acel decupaj al stemei însemna însăși deschiderea spre un cer al libertății. Lumea febrilă simțea acest duh, acest gust al libertății abia încolțite, grăbind magnetizată spre zona de miracol dintre Operă și Catedrală. Aici, speranța și neliniștea, bucuria și amarul, unirea în simțire și gînd atingeau dimensiuni de nepovestit.

Există însă ceva ce mă face să apropiu această izbîndă, născută la Timișoara, de icoana lui Eminescu. A și fost anul lui, anul primului veac de eternitate a poetului. Dar 20 Decembrie, zi în care se anunță Crăciunul prin obiceiuri gospodărești este și zi consemnată de poet ca ziua lui de naștere. Eminescu a scris cu propria sa mînă în registrul Societății Literare Junimea, în dreptul zilei sale de naștere : „Ignat“ (cf. Post-Scriptum la Ediția III, Poezii, *consemnat de Titu Maiorescu pe baza corespondenței lui I. Negruzzi). „Ignat“ este martirul Ignatie Teoforul, sărbătorit de Biserica Ortodoxă în ziua de 20 Decembrie.*

Această însemnare avea pentru mine și alt înțeles decît cel al posibilei zile de naștere. Înțeles de teo-for. *Purtător de Dumnezeu. Eminescu cel Teofor. Poetul ca loc de manifestare al Harului.*

Și iată că ziua de 20 Decembrie se încarcă, la Timișoara, cu noi semnificații. În preajma și în ziua Sfîntului Ignat, un tineret teoforic scanda în fața soarelui și Catedralei.

Constantin FLONDOR

CEC ÎN ALB

Iarăși vrem să uităm de zîmbet ? Iarăși ne lăsăm invadați de suspiciunea atotștiutorismelor ? Fiecare (pe rînd !) devenim, cînd politicieni (de referință !), cînd judecători sau educatori (știm prea bine, de la ședințele cu părinții, cum fiecare născător de viață se crede, automat, și un educator ultracompetent). Observăm în jur o moleșire a elanului vizavi de revoluție... „Știam **eu**“... „Ți-am spus **eu**“... Mereu același pipernicit de ego — buric al tîrgului care le știe pe toate !

Oare mai știm să ne gîndim la zîmbet ? Oare ne trece prin minte că avem datoria față de sănătatea minții noastre să nu lăsăm speranța să se piardă, să-i acordăm un cec în alb ?

„De ce în alb ?“ se întreabă șmecheros-fudulul Ionisă Sceptovici făcîndu-și ochii dungă și plescăind din limbă satisfăcut că pe el nu-l duce nimeni. Da, nimeni și nimic, nici măcar bucuria nu-l poate duce, mai bine zis, el n-o poate duce, căci și-a pierdut capacitatea de a se bucura, desființînd totul cu neîncrederea sa orgolioasă și suficientă.

„Cec în alb“ nu înseamnă să te faci că nu vezi hienele revoluției, care se înfruptă cu nerușinarea foamei tocmai din trupurile căzute la pămînt. „Cec în alb“ înseamnă speranță, încredere în armonia lumii și în bunul simț natural al omului. Și mai înseamnă respect față de sine și de ceilalți : pentru că avem obligația morală de a emana încredere — umăr de sprijin în toiul confuziei care ne înconjoară. Fiecare figură luminoasă, fiecare privire țintă în ochi, fiecare strîngere de mînă adevărată este o armă mai puternică decît rafalele de mitralieră. Puterea gîndului bun (i.e. gîndul bun, la gînd bun, la gînd bun) a făcut miracolul posibil. Tot așa, zîmbetul încrezător, la zîmbetul încrezător... al meu, al tău, al lui... ne va aduce eliberarea de frică.

Oameni (buni !), atunci cînd ucideți prin neîncrederea voastră, devenită genetică, întrebați-vă :

„Ce pun **eu** în loc“ ?

Ileana DIMITRIU-ȘORA

TIMIŞOARA — primul

LIMITE ŞI DELIMITĂRI

(I)

UN CONFRATE EXILAT

În vară, într-o scurtă trecere prin Valea Vinului, am avut ocazia să-l cunosc pe domnul Alexandru Călinescu. Îl respectam şi admiram pentru opera sa de critic şi teoretician literar pe care, prin natura preocupărilor personale, o parcursesem în mare parte Dar, la acest aspect venea să se adauge gîndul că domnia sa a îndrăznit ceea ce atîţia alţii nu îndrăzniseră, punînd, mai presus de toate riscurile, solidaritatea de breaslă scriitoricească şi sentimentul de a se simţi implicat în nedreptatea ce i se făcea în mod abuziv unui confrate. După cum se ştie, cred, domnia sa a protestat împotriva tratamentului la care a fost supus Mircea Dinescu, drept urmare a atitudinii sale, consecvent dizidente Cine se ascundea, de fapt, în spatele unor astfel de măsuri ştim cu toţii şi ţinta protestului viza, deci, dincolo de marioneta care executa transmiterea şi aplicarea lor. Protestul lui Al. Călinescu — ca şi al celorlalţi confraţi ai săi care intervenisera pentru a-l apăra pe Dinescu, era îndreptat nu doar împotriva unui caz particular, ci împotriva unui sistem de represiune întemeiat pe reducerea la tăcere a celor care îndrăzneau să îl conteste, sistem care tindea să se extindă şi periclita însuşi destinul culturii române. Cu gîndul la aceste lucruri, deci, şederea de trei zile la Valea Vinului şi întîlnirea cu Al. Călinescu — care în orice alte împrejurări m-ar fi bucurat imens — s-a transformat într-un prilej de apăsătoare culpă: vinovăţia de nesuportat de a nu fi îndrăznit la rîndu-mi. Dacă l-aş fi cunoscut mai bine, l-aş fi întrebat la ce s-a gîndit pînă cînd s-a hotărît, cum a suportat sancţiunile ce au urmat, cum era pentru el singurătatea printre ceilalţi, adîncită de rana tăcerii la care era obligat. Aş fi dorit să-i pun aceste întrebări, nu din curiozitate sau indiscreţie, ci pentru a găsi în răspunsuri un îndemn, o întărire a unei hotărîri pe care nu o puteam lua de una singură, găsindu-mi mereu alibiuri (dintre cele mai obişnuite). Prezenţa sobră, discretă şi totuşi amabilă a lui Al. Călinescu, oboseala ce i se citea uneori în privire, firescul, lipsa totală de dramatism sau victimizare impuneau un comportament adecvat, aşa că nu mi-a rămas decît să mă frămînt în tăcere şi să suport ca o pedeapsă binemeritată umbra de tristeţe şi umilinţă care s-a lăsat peste acele zile ce ar fi trebuit să fie de vacanţă. Oricît de solidari ne-am fi simţit cu el noi, cei din jur şi oricît de prietenoşi am fi încercat să ne arătăm şi să fim, ceva despărţea inexorabil zarva zgomotoasă a vacanţei, palpitul odihnitor al unor zile de libertate pe care am fi dorit să-l simţim luminînd în noi, de cercul de tăcere trasat ca o aură, din perspectiva propriei nimicnicii, în jurul acelui confrate exilat.

FĂPTUITORI ŞI MARTORI

Povara vinovăţiei, resimţită arzător atunci, m-a urmărit întreaga toamnă şi a reînviat cu violenţă, în zilele revoluţiei timişorene. Tragedia masacrului timişorean trasa din nou acea graniţă între cel care a asumat doar cu gîndul şi cel care a asumat cu fapta, pe care de atîtea ori o simţisem şi înainte nedemn despărţindu-ne în două, pe cei făptuitori de cei doar martori, chiar dacă teribil de întristaţi şi umiliţi de lipsa noastră de curaj şi hotărîre. Dorinţa de a ne răscumpăra explică acum dorinţa de a participa.

Revoluţiile despart violent trecutul nostru de prezentul nostru, suspendînd o parte doar din constrîngerile sub care trăiam împovăraţi Constrîngerile rămîn însă înrădăcinate în noi, în sensul cel mai propriu, şi efortul de a le opri să iasă iar la suprafaţă nu e atît de simplu pe cît părea, cel puţin pentru cei care îşi pun aceste probleme şi nu sînt dispuşi să se avînte prea iute într-un viitor nou cu armele vechi. După clipa de bucurie, sîntem siliţi din nou să ne asumăm trecutul pentru a putea exista în prezent şi pentru a ne limpezi viitorul. Ca un revers al fricii adînc intrată în oase şi al adevărului prea multă vreme hidos desfigurat, apar însă azi suspiciunea, neîncrederea, discordia. Ele sînt semne ale unei crize adînci, morale şi sociale. Boli ale înfrîngerii şi însingurării pe care decretarea democraţiei nu le poate vindeca decît în timp şi printr-un efort îndelung.

Democraţia nu ne poate livra adevărul întreg Acesta din urmă ţine de specialitatea tiraniei care pretinde a-l poseda şi a-l confisca celorlalţi. Democraţia ne oferă doar spaţiul în care sîntem chemaţi să trasăm şi să retrasăm mereu graniţa dintre adevăr şi minciună. Datorăm acest lucru în primul rînd celor morţi, dar şi nevoii noastre de a reînvăţa să asumăm legătura dintre gînd şi faptă, dintre idee şi întruparea ei, pentru a ne izbăvi de umilinţa şi durerea pe care toţi le-am îndurat, lăsînd să se ajungă pînă la necesitatea sacrificiului uman. Nu prin patetice declaraţii vom face acest lucru, ci jertfind la rîndul nostru prejudecăţi şi inerţii, veghind să nu repunem în funcţie chiar şi cu cele mai bune intenţii, maşinăria distrugătoare a intoleranţei absolute în numele unor principii fie ele şi noi, fie ele şi altele decît cele dinainte. Nu vom putea trasa linia despărţitoare dintre adevăr şi minciună fără a o trasa în primul rînd în noi. Exerciţiul e dificil căci se cere făptuit din mers în spaţiul interior, ca şi în cel exterior. Înţelegînd mai bine partea noastră de vină şi asumînd-o, de astă dată nu cu disperare, ci cu luciditate şi responsabilitate faţă de semeni vom evita să proiectăm spre alţii ceea ce ne repugnă în noi, ne vom răscumpăra poate treptat şi vom reuşi să vedem în celălalt o fiinţă asemenea nouă. Căci una din poverile pe care ni le-a lăsat dictatura este învrăjbirea generalizată, întreţinută de ea cu bună ştiinţă printr-o metodologie diabolică. Nu o putem lichida dintr-o suflare dar putem încerca să limităm terenul ei, meditînd la factorii care o întreţin: exclusivismul absolut, lipsa de respect pentru opiniile, dorinţele aşteptările celorlalţi, lipsa de permeabilitate între straturile şi clasele sociale, opacizarea relaţiilor dintre acestea şi — nu în cele din urmă — pierderea practicii de a dialoga fără a vedea în interlocutorul sau interlocutorii care au o opinie diferită virtuali duşmani. Doar depăşind aceste blocaje putem spera că vom evita să reajungem în punctul mort al unor practici vechi.

CRIZA DE ÎNCREDERE

Iata, de pildă, televiziunea ne-a oferit în zilele ce au urmat mitingurilor de la Bucureşti şi la Timişoara, spectacolul întristător al unor monologuri. Punctele de vedere erau exprimate pe rînd de grupuri niciodată puse faţă în faţă pentru a dialoga în mod real şi a se confrunta altfel decît trăgîndu-se la răspundere unele pe altele în numele unor chestiuni de principiu, care plutesc oarecum deasupra faptului real, concret, întîmplat. Tratarea în bloc a demonstranţilor ca un grup de perturbatori ai ordinii publice este periculoasă, ca şi concentrarea exclusivă asupra chestiunilor formale — nu de neglijat —, dar tinzînd să pună în umbră cauzele care au declanşat aceste acţiuni. A vedea în ele doar un semn de lipsă de civilizaţie, mi se pare exagerat, în măsura în care privim mai puţin tulburaţi, chiar şi pe ecranele televizorului, acele aspecte ce reflectă condiţia de mizerie inimaginabilă în care au fost tîrîţi atîţia oameni. Fără a discuta conţinutul revendicărilor şi a conştientiza funcţia lor politică, aria socială pe care o exprimă şi fără a privi cu toată seriozitatea cauzele nemulţumirilor exprimate, încercînd să vedem dincolo de ele liniile de forţă ale unor opinii care nu s-au coagulat suficient, dar pe care nu le putem ignora, nu vom putea ieşi din schemele constrîngătoare ce ne-au oprimat altădată. Emitem din nou, prea grăbiţi, verdicte, în numele cărora trasăm net graniţe între noi şi ceilalţi, condamnîndu-i pe cei care gîndesc altfel, fără a încerca să-i ascultăm şi să înţelegem ce vor ei de fapt. O fac, cei mai mulţi, sper, nu din rea credinţă, ci dintr-un prost obicei care constă în a crede că e suficient să ne desolidarizăm de ceilalţi pentru ca ei să nu mai existe.

Opinia contrară e necesară pentru a ne delimita, pentru a ne obliga la precizarea poziţiei faţă de cele ce se întîmplă în jur, şi nu o putem ignora. Vom spori haosul, descurajînd-o să se afirme, în loc să o stimulăm să se constituie în forme adecvate democraţiei, forme pe care, din păcate, trebuie să le învăţăm simultan cu purificarea noastră de practicile devenite reflex interior, urmări ale unui îndelung exerciţiu al tăcerii şi duplicităţii, al lipsei de asumare. Vremurile sînt prea grăbite pentru ca această resurecţie morală să se poată produce atît de curînd cît ar fi de dorit, dar cred că doar insistînd, luptînd cu noi înşine în această direcţie, vom fi cu adevărat eficienţi. Să-i punem faţă în faţă pe cei care exprimă opinii diferite, să-i ajutăm să dialogheze altfel decît de pe poziţii de forţă sau de înverşunări pasionale şi ne vom limpezi fără a aştepta cu sufletul la gură să vedem ce se spune „de sus" sau ce se spune în presă, la televiziune, încă de mulţi confundate cu locul de emanaţie al opiniei la care ar fi normal să aderăm în numele unui bine încă incert, al unui bine pe care nu ni-l poate da nimeni şi nu-l putem dobîndi decît prin noi înşine. Televiziunea şi presa au fost, pînă la revoluţie, purtătoarele de cuvînt ale unei singure voci. Să încercăm să le privim şi să le cerem să fie scena pe care apar şi se reprezintă tendinţe în curs de constituire şi confruntare. Nu sîntem chemaţi să aderăm imediat la unele sau altele din punctele de vedere care apar, descătuşîndu-ne energiile prea îndelung şi umilitor pecetluite în înverşunate situări, cînd de o parte, cînd de alta a baricadei, sau — ceea ce ar fi şi mai rău — de o unică parte.

Smaranda VULTUR

Prinţii mizeriei morale

De neînlocuit

În lumea oamenilor, doar **vieţile, valorile şi adevărul** (ca valoare absolută !) **sunt de neînlocuit !**

România acestor zile pare oprită la porţile adevărului ! Să bată ori să nu bată ? Să intre ori să nu intre ? Poporul ei presimte stratul subţire ce îl desparte de adevărul ei ! Nerăbdătoare să facă şi pasul următor ! Şi va trebui să îl facă ! Mă pregătesc încă de pe acum să particip la acest gest care este al conştiinţei ! Să ieşim în calea adevărului nostru aşa cum este !

Şi totuşi, o pudoare ciudată îi implică pe mulţi în ezitări ce ne periclitează pe toţi ! Uşor-uşor, indivizi cu suflet de crep, incapabili ori compromişi moral, ies la suprafaţa pe care au stăpînit-o discreţionar atîtea decenii ! **Ies şi ne sufocă lent revoluţia !** Şi biata etichetă sub care le e încă la îndemînă „întoarcerea"este : „Sunt de neînlocuit !". De neînlocuit ? Este încă o jignire gravă adusă poporului ! Căci nu putem îngădui să se creadă că nu e în puterea lui să-şi afirme valorile de care are nevoie ! Atenţi la ceea ce încercăm să schimbăm şi mîndri de ceea ce am şi schimbat deja, să deschidem calea oamenilor care vin la întîlnirea pe care le-o acordă istoria !

Scriu toate astea, azi, 16 ianuarie, privind, din cînd în cînd, pe fereastră, trotuarul pe care circulă umbrele fragile ale trecătorilor ! A şi trecut o lună de la acel atotpremergător 16 decembrie ! Dumnezeule ! Şi totul fiinţează în timpul oraşului meu ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic ! Cînd, de fapt, s-a întîmplat absolut totul ! Poate că în primăvara care va urma, Timişoara va înflori altfel sub soarele „de neînlocuit" ce va încălzi pămîntul Banatului în anul în care **Libertatea a răpit Europa !**

Marea minoritate

Vreme de 26 de ani, stăpîn şi stăpînit de preceptele unei ideologii — tragice şi sîngeroase pentru propriul popor — Partidul Comunist Român a împins structurile de stat ale României spre acel 16 decembrie, paradoxal, spre momentul din care totul putea deveni **altfel !** (Astăzi, sfîrşind de moarte violentă, rolul său istoric îl putem considera stins !). Poporul şi-a recuperat Ţara şi Spiritul ei, plătind cu jertfă extremă tot ceea ce părea definitiv compromis ! Aici, la Timişoara, cetăţenii ei, îndelung frustraţi, au împins realitatea fricii pînă la curajul cel mai demn al omului purificat de slăbiciunile sale, au înfruntat Trecutul şi l-au învins ! Mai întîi a fost învinsă **o tiranie ierarhică** (ce se organizaze îndelung pînă la a deveni veşnică), apoi **oligarhia Tiranului** căreia, adăugîndu-i-se, a fost format un tandem al puterii discreţionare, absolutiste ! (Căci, dacă am avut un rege al vremurilor din urmă, acesta a fost, atotputernic, Partidul !). A fost învinsă, în sfîrşit, conştiinţa apăsată de pleoapă a colaboraţionistului umil, ce se îngrăşa şi prospera din fărîmituri generoase ! Într-o anumită împrejurare, cineva mi-a spus „**Trebuie să vorbim despre cele cinci Cercuri ale culpabilităţii ! 1 . . . 10 . . . 100 . . . 1000 . . . . 10000 ! . . . Ar trebui răsturnat, mai întîi, primul, primii zece, primii o sută, primii o mie şi ultimii zece mii, pentru a putea respira altfel !**". Îmi amintesc subit de numărul celor trei milioane şi ceva de membri de partid . . . ca de o Mare Minoritate ! Da ! Mare şi culpabilă minoritate ce îşi poate trece la activ pasivul evoluţiei României ! Însă, a sosit momentul cînd oamenii ezitanţi dar cinstiţi îşi pot exercita alegerea de conştiinţă, mai întîi prin refuzul constrîngerii ! Marea minoritate nu are alt destin decît acela care duce la inevitabil, la mica minoritate ! Nu avem grija acestui proces la fel de natural ca dizolvarea bulgărului de sare în paharul cu apă ! Pe noi ne preocupă facerile viitorului !

Claudiu IORDACHE

oraş liber al României

Iarăşi lupta de clasă?!

În data de 1ı ianuarie, un cetăţean din Turnu-Severin a citit la Televiziunea Română Liberă un text propriu. Se deplasase omul special la Bucureşti, spre a aduce tuturor românilor la cunoştinţă părerile lui personale. Ceea ce a citit era un haos penibil de vorbe, pe care nici o altă televiziune liberă din lume nu s-ar fi demis transmiţîndu-l. A fost încă unul din momentele în care tînăra democraţie română, asemenea unui solist începător, a scos note ridicol de false. Democraţia se învaţă în timp, într-adevăr, dar învăţarea ei presupune obligatoriu bunul simţ, pe care e musai să-l avem deja. Părinţii ne-au învăţat în cei şapte (şase) ani de-acasă că nu e frumos să ne facem de rîs în lume etalîndu-ne ignoranţa.

Omul avea totuşi o idee de comunicat. (Mai bine n-ar fi avut-o !). Răzbătea greu din galimatiasul de cuvinte, dar era simplă şi, deci, uşor de priceput : muncitorimea română este clasa socială cea mai numeroasă şi, în consecinţă, ar trebui neapărat să-şi întemeieze un partid numai al ei, care să lupte pentru cucerirea puterii. În clipa dumiririi, m-au trecut fiori reci. Ideea aceasta, atît de simplă şi aparent corectă, a făcut în istorie să curgă sîngele a milioane de victime. Ea este miezul teoriei marxisto-leninisto-staliniste a „luptei de clasă", temeiul tristei „dictaturi a proletariatului" instaurate de revoluţia bolşevică. M-am înspăimîntat şi întrucît auzisem în zilele precedente şi o altă formulare a aceluiaşi exclusivism de clasă : în fiecare întreprindere muncitorii ar trebui să-şi organizeze propriul lor sindicat. Tare aş fi vrut acum, dinaintea televizorului, să mă pot adresa şi eu muncitorului din Turnu-Severin, pentru a-l întreba :

— chiar are muncitorimea română alte interese şi un alt ideal de organizare politică, economică şi socială decît ţărănimea, intelectualitatea sau funcţionărimea ?

— De ce să se separe muncitorimea de celelalte categorii sociale ? nu are încredere în ele ? consideră că, ajunsă singură la putere, ar reuşi să instaureze mai uşor ordinea cea bună ? dar ce altceva au crezut comuniştii bolşevici cînd au desfiinţat şi exterminat chiar fizic celelalte partide politice ?

— nu a fost suficientă imens de dureroasa „dictatură a proletariatului" ?

E drept, ideologia exclusivistă, strîmbă şi păguboasă, a comunismului nu dispare prin decrete şi demonstraţii de stradă. Toţi am fost hrăniţi, încă de la grădiniţă, cu acelaşi cult, pe cît de zgomotos pe atît de făţarnic, pentru virtuţile revoluţionare ale clasei muncitoare. Nu i le contestă nimeni, ea şi le-a dovedit încă o dată în zilele fierbinţi ale revoluţiei din decembrie. Dar se pune întrebarea : la ce i-a folosit efectiv muncitorimii române că timp de patruzeci de ani a fost numită „avangardă a societăţii", „forţa conducătoare" etc. ? A coborît pînă în abisurile mizeriei, în timp ce „muncitorii" care impuneau şi întreţineau asemenea osanale trăiau în palate, aveau slugi, maşini luxoase şi magazine speciale. Tot în numele clasei muncitoare şi a intereselor ei, sute de mii de intelectuali au fost hărţuiţi, torturaţi în lagăre, ucişi, ţărănimea română a fost spoliată metodic, secătuită fizic şi moral, deportată, alungată cu buldozerele din propriile case. Acestea sînt consecinţele gîndirii societăţii prin prisma intereselor de clasă.

Nici unul dintre partidele recent constituite nu s-a declarat reprezentant al vreunei clase sociale. Ba, două dintre ele (cele „istorice") au şi ţinut să avertizeze : nu sînt partide de clasă. Tocmai pentru că, la această oră a istoriei, în România nu există clase cu interese opuse, ci numai un întreg popor ce vrea să scape cît mai curînd din mizeria materială şi morală în care l-a adus comunismul. Sub ochii noştri apar în fiecare zi noi partide şi grupări politice. Criteriul constituirii lor este însă unul fără caracter de clasă : **aderenţa la o soluţie teoretică pentru gravele probleme practice lăsate moştenire de dictatură.** Ele propun strategii de modelare politică, economică şi socială, susceptibile să ofere succesul întregii naţiuni. Singură istoria le va verifica. Prezenţa muncitorimii în toate aceste grupări politice, alături de intelectualitate, ţărănime, studenţi, lucrători din servicii ... ar asigura respectarea intereselor sale indiferent de rezultatul alegerilor, chiar şi atunci cînd în programul partidului învingător ar figura termenul „privatizare". Standardul ridicat de viaţă al muncitorimii occidentale nu a fost asigurat de slabele partide comuniste de acolo, ci de lupta sindicală şi de prezenţa muncitorilor în toate structurile politice. Este experienţa pe care propaganda dictaturii a denigrat-o constant, cu neruşinare, deşi dădea rezultate la care orice român jinduia. A venit vremea s-o studiem în profunzime şi să tragem învăţămintele necesare.

George ŞERBAN

După 36 de zile

„Credeam pe-atunci
sau bănuiam că zace
în om un mecanism de ceas
uzat
Pe care-l răsuceşti cumva
şi cîntă"

Mircea DINESCU

Cu o lună în urmă încă, „socialismul cu faţă umană" al perechii Faraonice de la Bucureşti sufoca pînă la tîmpire un popor cu : „Omul nou", „Limba comună a muncii". „Omogenizarea socială", „Partidul **ca centru vital**", „Cu poporul şi pentru popor" (ce ?) ş.a., cu atîtea slogane în versuri, neapărat. Pînă şi **fermele animalelor** erau tixite cu panouri purtînd citate „mobilizatoare" din „gîndirea genială a lui". pentru ca vacile să dea (fără furajare) mai mult de 1,2 litri de lapte pe zi, cînd o capră dă, fără citate, 3 litri. Milioane şi milioane de telegrame pentru fiecare „magistrală" expunere sau gest doar, în timp ce dialogul dintre oameni, pe stradă, în familie, la prieteni se rezuma obsedant la alimentaţie, lipsă de medicamente, frig, vid de informaţie. Marasm. Aproape întreaga populaţie era sub „ascultare" permanentă, de calitate, în timp ce miliarde de tone de hîrtie, în loc să devină cărţi sau studii, erau transformate în „dosare" ale securităţii, ale partidului sau ale cadrelor. Miliarde de lei pentru cele două ore de „divertisment ştiinţifico-cultural" ale televiziunii : „Omagiul conducătorului iubit" sau (acelaşi lucru) „Cîntarea României". Faraonism. Sclavagism în plin secol douăzeci, cu milioane de intelectuali bine pregătiţi în toate domeniile. Anual, clinicile psihiatrice înregistrau sute de mii de intelectuali internaţi în majoritate, pentru **nevroză depresivă.** Firesc. Cultura era sub ocupaţie, răbdare şi umilinţă, sinucidere lentă, artistul = un delincvent, exilul interior. Şi toate acestea în vreme ce profitorii de toate felurile, afaceriştii (milionari şi miliardari) lucrau mînă în mînă cu paznicii şi ciracii regimului. O „cooperare" în cleştele căreia omul cinstit era strivit simţind permanent scîrba generală a acestor „aleşi", nu chiar puţini. Ei manipulau adevărul, puterea, viaţa oamenilor. Se ştia de sistemele perfecţionate ale „civililor" de la O.J.T., ale hotelurilor şi marilor restaurante, se cunoşteau uneori şi gradele (să fim cinstiţi !) secretarelor instituţiilor, sau întreprinderilor, ale unor dascăli de liceu sau universitari, ce aveau (poate mai poartă încă) nişte epoleţi înstelaţi, („cadriştii", cel puţin, lucrau pe faţă !). Eşalonul popularilor „turnători", cu fişe înregistrate şi beneficii pe măsura serviciilor făcute era (şie ste) greu de numărat. Un mecanism imens ce scapă, pe moment, atenţiei, cîtă vreme securiştii de profesie mai sînt sub anchetă (cîţi ?). Aceştia împreună cu „activiştii" reprezentau ceea ce Faraonul numea **„Proprietari şi Beneficiari"**, pentru ca **„Producătorii"**, oamenii de rînd să nu-şi poată depăşi condiţia de sclavi şi să **„FACĂ TOTUL !"**. O societate măcinată de corupţie şi mită, pe de o parte, cu un exod, pe de alta, legal sau ilegal pentru o viaţă de „étranger", în condiţii de umilinţă, de dezbinare a diasporei române, ameninţată mereu de „braţul lung al revoluţiei". Suspiciune, înstrăinare fizică, morală şi spirituală a atîtor zeci de mii de refugiaţi, temători că noul sosit din ţară este un „trimis". Prea bine funcţiona aparatul conceput de lectorul asiduu al lui Hitler, ce-şi repeta rolul în oglindă, pentru ca noi să ne slăbim vigilenţa acum. Din toată istoria universală a lumii, Faraonul îi cunoştea doar pe Hitler şi Stalin !... Dar cîţi „faraonaşi", făcuţi după chipul şi asemănarea lui nu au ocupat (şi mai ocupă încă !) posturi importante la fiecare nivel ?

Caragiale a intuit şi a lăsat o exemplară operă despre mentalitatea unei vremi şi-a unor oameni, dar pînă şi el a fost depăşit de adevărul ultimelor decenii. O inteligenţă bine dotată tehnic şi material îşi avea locul în marea structură de protejare a Faraonului. O „intelighenţie" de care şi Iuda s-ar fi ruşinat, căci considera „mai de folos să piară un neam, decît un om". Cei cu cătuşe la mîini de acum sînt poate aroganţi pentru că nu mai au nimic de pierdut, dar „faraonaşii" liberi, ce se mai agaţă de PUTERE, reînsăilează vechi relaţii, şi se luptă din răsputeri să reintre în vechile drepturi. De unde-şi mai adună resurse pentru a mai privi de sus poporul ? Lor le-aş cere, pentru a nu apela la imaginaţie, **codul „Sfaturilor pentru cei ce nu vor să-şi schimbe modul de viaţă"**, să-l fac pu-

Paul Eugen BANCIU

(Continuare în pag. 14)

Democraţia trebuie învăţată!

Credeam că ştiu cîte ceva — măcar teoretic — despre ce este şi cum este democraţia. Am văzut însă că era o iluzie. Ştiam mai degrabă ce nu este democraţia şi mi-am închipuit — vorbind şi altora despre aceasta — că democraţie este tot ce nu este lipsit de democraţie. Uneori am cochetat chiar cu ideea — metaforă slabă — că democraţia este opusul sau inversul nedemocraţiei. Azi trebuie să recunosc de fapt că era o altă iluzie.

Am crezut că doar lipsa de democraţie — indiferent de numele ei — aduce suferinţa. Eram chiar dispus să susţin şi să accept că mai poate aduce suferinţe doar lupta pentru democraţie. Nu ştiam însă cîtă suferinţă încape în construirea democraţiei. Aşa cum nu ştiam cît de puţină cultură politică democratică are poporul român, devenit suveran după victorie. Şi totuşi, V din 22 decembrie a modificat ceva în teoria (teoriile) democraţiei. Ştiam că suveran e poporul cîştigător al revoluţiei şi că prin popor se înţelege peste tot nu toată populaţia, ci doar cei cu drept de vot. Revoluţia noastră a început în mare măsură ca revoluţia celor sub vîrsta votului şi a celor care încă nu au avut timp să voteze de două ori. Poporul coboară deci ca vîrstă pînă la preadolescenţă.

Şi totuşi, democraţia nu e o joacă, ci o formă de organizare a activităţilor ce asigură supravieţuirea şi dezvoltarea societăţii. În loc de aceasta, am văzut însă tineri care revendică accesul la puterea de stat bazaţi exclusiv pe faptul că au fost eroi pe prima baricadă. Unde n-au loc toţi, are însă loc dezbinarea şi ignorarea sarcinilor prioritare ale momentului. Am văzut grupuri (de mii de persoane) care se erijează în „poporul" care cere şi face orice, inclusiv schimbări şi certuri în organele puterii, uitînd să verifice acuzaţiile şi uitînd că pot fi contestate de alte mii de persoane şi că succesiunea lor înseamnă anarhie. Puterea de stat, fie şi provizorie, trebuie lăsată şi ajutată să-şi facă datoria. Setea de democraţie şi graba în democraţie, firească după atîta amar de ani, duce totuşi la periclitarea victoriei obţinute cu sînge. Deci, şi naşterea democraţiei înseamnă şi provoacă suferinţe. Unele necesare, altele inutile.

O revoluţie distruge însă vechea putere de stat şi creează alta nouă la început, neinformată, nepricepută, neascultată în vechile structuri. Impunerea ei cere efort, timp, şi uneori chiar decizii aparent mai puţin democratice. Ea se constituie cumulînd, de regulă, puterea executivă şi cea legislativă. Prin chiar acest fapt iniţial se încalcă un principiu al democraţiei : separarea puterilor în stat. De aici şi caracterul ei provizoriu. Şi din acest motiv trebuie să piară, dar după ce şi-a îndeplinit misiunea creînd, separat, o putere legislativă şi o alta executivă. Dacă nu facem toate schimbările impuse — facem greşeli. Astfel, la noi, în unităţi, conducerile competente au rezolvat problemele căldurii, încălzirii, apei şi luminii nu doar în zilele de vîrf ale revoluţiei, ci şi ulterior, chiar dacă în condiţii grele. Cine n-a făcut efortul de a găsi soluţii, este în suferinţă, fie privind competenţa, fie ataşamentul faţă de revoluţie. Dacă facem schimbări de dragul schimbărilor — şi toate imediate — ignorînd competenţele, facem iarăşi greşeli. Rezultatul este creşterea suferinţei, a stărilor tensionale şi dezorganizarea producţiei.

Democraţia nu e doar lupta pentru putere. Putere fără competenţă şi capacitate organizatorică înseamnă anarhie sau dictatură. Ultima o cunoaştem, dar anarhia ? Este starea în care lichelismul carierist iese deasupra. Vînarea posturilor ridică dintru-început semne de întrebare asupra disponibilităţii pentru democraţie. Dar şi rezerva competenţelor şi aşteptarea scoate în faţă lichelismul oportunist. Iar acesta, duce tot la convulsii, adică la anarhie sau dictatură. Pentru ce s-a murit atunci în revoluţie ?

Locul întîi de pe baricadă este eroic, necesar, demn de apreciat şi stimat, dar nu e şi suficient. Locul întîi pe baricada a doua a revoluţiei — baricada competenţei şi capacităţii de organizare a revenirii la normal este la fel de important. Pieptul lor gol în faţa „gloanţelor" trebuie să fie mintea bine organizată şi mobilată şi disponibilitatea de a o folosi raţional. Dacă obţinem şi acest lucru, abia atunci putem trece la a doua literă din alfabetul democraţiei. Baricada a treia este cea a muncii şi creativităţii. Este singura, de altfel, în care nu doar că au loc absolut toţi — dar nici nu se pot admite excepţii.

Lector dr. Romulus DABU

Mircea Vulcănescu

ULTIMUL CUVÎNT

(II)

rostit în apărarea sa de Mircea Vulcănescu în ziua de 15 ianuarie 1948, în fața Curții de Apel din București, secția a IX-a Criminală, în procesul celui de al doilea lot al foștilor miniștri și Subsecretari de Stat din Guvernarea mareșalului Antonescu, acuzați că au provocat dezastrul Țării, în baza legilor 312/1945, 455/1945, 291/1947.

Domnule Președinte și Onorată Curte,

Ascultînd rechizitoriul Procurorului General, ca și actul de acuzare, am avut impresia ciudată că mă aflu în fața unui caz dostoievskian. Nu, Onorată Curte, în fața acelui judecător de instrucție din „Crimă și pedeapsă", care prin acțiunea lui persuasivă, unită cu mustrarea de cuget care lucrează din lăuntru pe acuzat, ajunge să-i smulgă pînă la sfîrșit mărturisirea crimei săvîrșite, ci în fața acelui caz straniu din „Frații Karamazov", în care fratele mai mic ia asupra sa, spre ispășire, păcatele fratelui său.

Într-adevăr, nu vi se pare straniu, Onorată Curte, că dintr-un dosar de 200 de file, în care am expus activitatea mea sub trei miniștri, vreme de trei ani și jumătate, arătînd toate nădejdile, greutățile și rezultatele ei, — și Dl. Procuror spune că pedeapsa se dă pe rezultate — acuzația să nu rețină nici un fapt ? Curtea să nu-mi admită probator decît pentru cîteva întrebări, cîte una de fiecare martor, din optsprezece, care ar fi putut dovedi tot, dar absolut tot ce am spus în memoriul meu, — și să fiu pus să răspund pentru fapte pe care nu le-am făcut eu, prin deducție, pentru o solidaritate a mea cu toate faptele — auziți, Onorată Curte, pentru **toate** faptele trecutei guvernări — printre care se aleg spre încadrare — prin ce neexplicabilă îndurare, — numai două ; dar suficiente acestea să-mi răpească nu numai viața mea, care în cumpăna dreptății prețuiește cel mai puțin ; dar cinstea unui neam nepătat și viitorul unor ființe care nu au nici o vină. Ascultînd această incriminare, nu mi-am putut stăpîni un amestec de mîndrie și de ciudă, pentru că, orice s-ar zice, pentru un creștin nu este mai mare cinste care să i se poată face decît de a fi pus să plătească pentru semenul său ; dar și de ciudă pentru că acest lucru, înfăptuit în zarea lăuntrică a lumii nevăzute, sfarmă, în lumea văzută a lucrurilor de aici, unul din talerele acelei dreptăți pe care sunteți puși s-o apărați și fără de care nu e posibilă conviețuirea pămîntească.

Încercînd să văd dacă pot lua asupra mea învinuirea ce mi se pune în sarcină și pe care-o prevedeam, din clipa în care, cu inima îndoită, împărțit între sentimentul interior al unei tovărășii internaționale neplăcute și obligația în care eram pus să fac față pentru apărarea semenilor mei, pe care a-o solicitasem, am acceptat totuși să fiu Subsecretar de Stat într-unul din cele mai grele ceasuri din istoria țării mele, într-un moment în care Românii se băteau pe străzi cu Românii, sub ochii streinilor, care nu așteptau altceva decît să folosească pentru ei această sfadă, — aș dori numai să vă lămuresc pe scurt, și nu numai Dumneavoastră care ascultați aici, dar și celor care sunt afară, departe, risipiți prin gospodăriile lor mărunte, din oraș ori de la țară, ale căror interese am avut greaua și nedorita sarcină să le apăr prin activitatea mea, într-un ceas grav, și cărora nu le-am putut da seamă pînă acuma, — ce-am făcut, ce-am vrut să fac, și de ce-am făcut ce am făcut ?

Pus a răspunde eu, Subsecretar de Stat al Ministerului de Finanțe, de întreaga politică a Mareșalului Antonescu, neîndrăznind să iau asupra mea nici acest exces de cinste și nici această cumplită sarcină, mă voi mărgini să vorbesc despre cele petrecute în sectorul în care am lucrat.

Și dacă nu voi putea vorbi de politica generală a guvernului — pe care nu o cunosc, din care unele lucruri le-am aflat abia aici în ședință — voi vorbi numai de acea parte a activității mele, în care am colaborat cu guvernul Mareșalului Antonescu, și anume aceea a politicii sale economice.

La această politică am lucrat, pe ea am urmărit-o, cu îngrijorare, dar cu continuitate sagace, aproape patru ani și cu ea înțeleg să rămîn solidar, asumîndu-mi întreaga răspundere a rezultatelor ei. Iar dacă din cele ce voi spune despre ea, Onorata Curte va reține vreo vină, înțeleg să mi-o asum, în sensul în care am spus-o și în memoriul înaintat procurorului care m-a cercetat : „convins că obligația de a face față pentru semeni, care stă la temelia obligațiunii obștești, este o îndatorire a noastră față de noi înșine, prin care ne constituim oameni".

Onorată Curte, mă veți acuza deci cînd — răspunzînd D-lui Procuror General, pe propriul său teren — voi îndrăzni să rostesc o apărare care nu va fi numai a mea, ci a întregului sector economic al guvernului, în care nu am fost decît un modest Subsecretar de Stat. Dar Procurorul General m-a făcut solidar cu toate faptele acestui regim, la care am colaborat, spre a deduce că eram vinovat și de fapte pe care nu le-am făcut — ca să am dreptul să arăt, în apărarea mea, cel puțin pe acelea pe care le-am făcut sau la care am luat parte, personal, alături de toți miniștrii cu care am lucrat în acea vreme.

Onorată Curte, sunt acuzat că prin colaborarea mea cu Mareșalul Antonescu m-am făcut solidar cu toate actele lui de guvernare și în consecință prin deducție și cu acelea pedepsite de articolul 1, aliniatul a) — că militînd pentru hitlerism și fascism și avînd răspunderea politică, am permis intrarea armatelor germane în țară, și de art. 2, aliniatul a) că am hotărît declararea războiului contra U.R.S.S. și Națiunilor Unite.

În ce privește prima acuzație (art. 1, alin. a) „permiterea intrării armatelor germane în Țară", pe care sunt acuzat a' fi hotărît-o eu, legea cere ca elemente ale infracțiunii :

1. — răspunderea politică efectivă
2. — militarea pentru hitlerism
3. — permiterea efectivă a intrării armatei germane în țară.

1. În ce privește răspunderea politică efectivă, apărătorii mei au arătat că ea nu poate să existe pentru un Subsecretar de Stat.

2. În ce privește militarea pentru hitlerism :

a) sunt cel dintîi din această țară, care, fără a fi comunist, am expus la Fundația Carol I, teza leninistă, așa cum o înfățișa Stalin, și nu ca propagandist comunist, ci ca sociolog obiectiv, dorind să știe ai mei adevărul asupra unor lucruri copleșite — după cum spuneam și atunci — de propagandă interesată, de calomnie și prostie.

b) am făcut în 1935 șase luni cronică politică la ziarul „Prezentul", condus de răposatul Madgearu, — cronică, care, prin obiectivitatea ei era citată deseori la radio Moscova și de agenția Tass, înainte de război.

c) în anul 1940, după izbucnirea războiului mondial, am participat la tratarea la Londra a unui acord de contrablocadă îndreptat împotriva Germaniei și am explicat la Londra, într-un discurs, că scopul lui era apărarea independenței noastre economice împotriva presiunilor germane. Mai mult, am ajutat la tratative duse la Londra în acel timp, pentru evacuarea tezaurului BNR, în caz de agresiune hitleristă.

d) acceptînd postul de Subsecretar de Stat la Finanțe, în împrejurările arătate, nu am făcut decît să-mi fac datoria de intelectual și de slujbaș al Statului, — după cum aceeași datorie mi-am făcut-o în vara aceasta cînd, — între două închisori — am ajutat Ministrului meu, la solicitarea lui, să redacteze amendamentele românești la clauzele economice ale trecutului de pace, care se discută la Paris și pe care Guvernul Român de acum și le-a însușit.

Aceasta este „militarea mea". Pentru țară, totdeauna și oricînd și numai pentru ea, spre a se salva, ce se mai putea salva din situațiile pe care nu eu le-am creat.

Aceasta despre militare.

3. În ceea ce privește situația permiterii de fapt a intrării armatei germane, rechizitoriul a recunoscut că armata germană era în țară mai dinainte ca eu să fiu numit Subsecretar de Stat. Și că intrarea ei s-a făcut prin actele conducătorilor politicii externe românești împlinite mai înainte ca eu să fiu ministru.

Iar în ce privește argumentul indirect ce s-ar încerca să se tragă din așa-zisa „finanțare a armatei germane", spre a se găsi în ea un sprijin permiterii acestei intrări, apărătorul meu a demonstrat că finanțarea armatei germane — care nu a fost o finanțare adevărat, ci numai o modalitate deghizată a noastră de a repara o situație care amenința să devină catastrofă acestui popor, într-o modalitate de satisfacere a nevoilor statului român — Germania acoperind pînă la urmă, cu bunuri nemțești, toată finanțarea armatei lor, așa cum se arată pe larg în memoriu meu de la dosar — nu poate constitui temeini un cap de învinuire.

Tot apărătorul meu a dovedit că lipsa acestei așa-zise finanțăi nu a împiedicat armatele nemțești să intre în ară, această armată finanțîndu-se singură prin prevări directe, prin jafuri sau prin alte mijloace incompatibile cu legile țării, cu suveranitatea ei, și cu siguranța averii cetățenilor ei, ce ca miniștr eram puși a apăra.

Și am mai dovedit că această așa-zisă finanțare nu s-a făcut în interesul german, ci în acela al țării mele, cu scopul de a o limita și de a face pe nemți să plătească singuri contravaloarea bunurilor pe care le-au lua din țară.

S-a mai dovedit, în sfîrșit, că soldul activ al clearingului românesc — deoarece s-a făcut atîta caz contra politicii economice a fostului regim — sold în care s-a acumulat și mărcile date de Germania pentru finanțarea armatei germane, care aparent, ar reprezenta un export necompensat din România în Germania, este în realitate compensat de un sold egal de bonuri de tezaur românești în mărci/creanță a Germaniei asupra României, reprezentînd importul românesc neplătit de Germania, a cărui valoare nu este trecută în clearing.

Că deci, în fond, privind schimburile totale, în care se încadrează această finanțare, România a luat din 1941 — în afară de armament —, calculate la prețuri antebelice, bunuri de 2,5 miliarde lei 1938 mai mult decît a dat Germaniei ; iar dacă socotim și armamentul propriu folosit exclusiv pentru nevoile noastre și întors împotriva Germaniei în 1944, acest plus de import reprezintă 15,5 miliarde lei 1938, ceea ce, la cursul dolarului din 1938 face 100 milioane de dolari. Și, pe deasupra, nemții ne-au mai rămas și datori în balanța totală a schimburilor în M !

În ceea ce privește a doua acuzație de declarație și continuare a războiului, avocații mei s-au ocupat amănunțit de încrederea juridică a chestiunii. Nu insist.

Ceea ce țin să se mai știe aici, este că finanțarea armatei române — care a luptat peste graniță în acest timp — nu s-a făcut de Ministerul Finanțelor. Ea s-a făcut de germani ; iar armamentul ei s-a dat de către aceștia, fără plată, adică s-a pus în sarcina lor, prin convenții economice.

În schimb, în toată activitatea de finanțare a Ministerului de Finanțe s-a vizat refacerea unei armate pentru nevoi proprii, destinate altui război, cu fața către Vest, pentru dezrobirea Ardealului (mărturia generalului Borcescu, Șeful Secției Marelui Stat Major, care a organizat această armată, a generalului Mardari și a generalului Stănescu, care, politicește și militaricește a folosit-o !).

La a treia mobilizare, Ministrul de Finanțe Neagu s-a opus la Marele Stat Major — fiind eu de față — după cum am dovedit cu dispoziția generalului Mardari ca această mobilizare să se facă în alte condiții decît cele care asigurau libertatea de acțiune în cazul ieșirii din război. Iar la Consiliul de Miniștri de la Snagov, din 23 August 1944, nu am fost de față ; dar din informațiile dobîndite de la Ministrul meu, în acel consiliu nu s-a decis continuarea războiului, ci începerea discuțiilor pentru încheierea armistițiului.

În ce privește acum rezultatele politicii economice la care am colaborat :

1. Este un neadevăr că teritoriul țării a fost jefuit înainte de 23 August 1944, afară de cazuri izolate și tocmai acolo unde Ministerul n-a intervenit la timp cu un sistem de finanțare. În cantități, cele trei produse principale de export : cereale, lemn și petrol s-au exportat în cantități mult mai mici ca în vremurile normale. În schimb, importul bunurilor necesare României a fost asigurat în cantități record. Și rezultatul acestor schimburi a fost nu numai satisfacerea nevoilor țării, dar și creșterea în țară a unei baze de aprovizionare pentru operațiile aliate de după 23 August 1944. Ca exemplu, livrările de cereale făcute aliaților în nouă luni după 23 August 1944, au depășit pe cele făcute nemților în patru ani. Toate informațiile de mai sus sînt dovedite prin datele oficiale aflate în dosar, filele 156—190, acte pe care le posed în original, cu semnăturile autorităților respective.

2. România și-a procurat cu ajutorul nostru constant, începînd din 1943, un armament care a înzestrat o armată nouă, după dezastrul de la Don, destinată a face față la Vest (mărturiile Borcescu și Mardari), armată care era destinată să asigure și care a asigurat libertatea de acțiune politică a țării și i-a permis să realizeze actul de la 23 August, liberînd teritoriul național de germani și executînd clauzele militare ale convenției de armistițiu, contribuind la eliberarea Ardealului, alături de armatele aliaților. Iar Ministerul de Finanțe, pentru această finanțare, a zis : „Pentru asta, dăm !".

3. În sfîrșit, România a obținut pe deasupra, și peste opt vagoane cu devize aur de la nemți, ceea ce i-a permis Băncii Naționale să-și dubleze aproape stocul de aur față de situația din aprilie 1941, sporindu-se (și cu cumpărăturile interne) de la 15, la 24 vagoane aurul din stoc. Aurul, știe oricine, fiind putere de cumpărare liberă primită pe orice piață, este semnul însuși al independenței economice.

Și pentru că Dl Procuror a spus că ceea ce se plătesc sînt rezultatele, să-mi dați voie să rețin aceste trei rezultate pentru care se cere să fiu condamnat, fiind dovedit că, în afară de ele, alte fapte proprii nu sunt puse de acuzare în sarcina mea.

Matei Vișniec

O ZI CIUDATĂ

De la început ziua mi s-a părut ciudată
pe la ora șapte scăpasem din mînă
ceașca de ceai
iar la prînz nu atinsese încă pămîntul

am început să privesc pe fereastră
dar cioburile păreau încremenite în aer — piatra
după socoteala mea
ar fi urmat să mă lovească abia spre seară

ciudată mi s-a părut ziua, extrem de ciudată
vedeam secunda inutilă ca o limbă de fluture
scobindu-și în aer un culcuș mult prea mare

din sufragerie tu alergai spre mine
cu brațele deschise
dar știam că vor trece cîțiva ani pînă cînd
ne vom putea atinge

P.S. Un poem dintre puținele pe care le-am scris departe de toate.

POETUL

Voiam să-l conving să revină în viața literară. Avea, nu numai din anii aventurii sale suprarealiste, nu numai din timpul publicisticii sale ezoterice, mulți prieteni scriitori. Unii mari scriitori. Știam că mai scrie, că are în sertare multe pagini și, împreună cu Mandics György, făceam drumuri la Jimbolia — era preot acolo — pentru a-l asculta. N-am întîlnit nici un om care să aibă o asemenea forță sufletească (trăiam, în preajma lui, o stare de ciudată înseninare : **ne liniștean**) și eram sigur că această putere interioară are echivalent, în scris, pagini unice.

Omul era fascinant. Avea o vorbire esențială, ca și Noica, Petre Țuțea, ca mai toți gînditorii structurați în deceniul al patrulea al veacului. Guénonismul îl îndreptase spre **cărțile vechi,** pe care le citise și recitise. Convertirea la ortodoxie (despre care am scris de cîteva ori) îi asigurase o libertate spirituală destul de rar întîlnită în orizontul est european al culturii.

Cu puțin timp înainte de moarte — întîmplată în 1983 — se hotărîse „să publice" rodul ultimelor decenii de scris. După mai bine de treizeci de ani de tăcere ! Spre surpriza mea, a murit „după o scurtă și grea suferință". Versurile de mai jos au fost descifrate de Mariana Macri, fiica scriitorului, care l-a vegheat cu o rarisimă devoțiune. Am încercat, cîțiva ani la rînd, să le public în diverse reviste. Am încercat să alcătuiesc un volum. Cîțiva editori au făcut haz de idee. Cum să tipărești „poezie ezoterică" ? Cîteva articole pe care le-am scris despre Marc-Mihail Avramescu „și epoca sa" se bazau pe texte practic interzise cititorului.

Urmele anilor suprarealiști nu s-au șters în aceste poezii în care intactă rămîne iubirea față de Guénon. Unele versuri par transcrieri ale doctrinei. Dar rămîne mereu o frăgezime care ne întoarce către izvoarele lirismului. Rămîne o poezie a Ideii, ilustrată în cultura română de Philippide și Noica, de Doinaș și Ovidiu Cotruș, de Sorin Mărculescu și Mircea Ciobanu. Și evident de alții : de scriitori pentru care etajul spiritual rămîne mai important decît celelalte. Pînă cînd vom putea publica un grupaj de articole consacrat lui M.M. Avramescu (cu sprijinul, sperăm, al lui Doinaș și Șerban Foarță, al lui Mandics György și Andrei Ujică, al lui Marcel Tolcea și Adriana Babeți și, mai ales, al doamnei Macri) vă oferim această pagină. În avanpremieră.

Cornel UNGUREANU

M. M. Avramescu

*
* *

1
Pe incertul, sumbru pat
zace trist, decolorat
misteriosul Împărat

2
biet cameleon înfrînt
de mimeticul pămînt
ce-i închise în mormînt
3
dichiseala de văpsea
Neastîmpărat, isca
fiecărei clipe, rea
4
ursitură de năluci
— să nu poți să le apuci
nici să ști-ncotro să duci
5
ochiul, gîndul. Într-un fum
iar pier chipurile. Scrum
toate s-au făcut acum.
6
Negru, galben, verde, roș
azvîrlitu-le-a la coș
Legea Timpului Strămoș
7
(coșul sterpului belșug
din momeli și vicleșug)
Mintea — prinsă în vechi jug —
8
raza-nfiptu-și-o-a drept
(dur oțel, vîrf înțelept)
haosului stins în piept
9
Străpungînd jivina. Din
cel din urmă lin suspin
aer nou, zburind senin
10
Slobod urcă visul vid
Raționalul falnic zid
a pierit în gol, Wahid
11
al Wahidun El fana
Fanai .... Iar slova mea
suflu stins a fost și ea.

STRIGARE ÎN PUSTIE

(I)

Streină strigare
din nepipăită
din nicicum gîndită
agitată vecie
și Îndepărtare
răsună-n pustie
pustia mulțimii de gloate
de graiuri, noroade mirate
în spațiile aglomerate
din fremătătoarea cetate
în care stingherită se zbate
de-atîta rea singurătate
și inima mea și a ta, frate

II

O prea cinstite ales cititor
Geamănul, fratele prietenul meu
Singur treaz în ferecata cămară
Lasă pămîntul și cerul să moară
(Sofisticatul vechiul prea mult pîngăritul
pămînt geometricul cer)
uită-l pe eu,
uită-l pe Tu,
uită-l pe da și pe nu ;
spulberă toate nălucile-n vînt
monstrul de besnă al vîrstei de fier
neabătut săgetînd înspre piscul Tăcerii
Gîndul străbate, alb vultur e, văzduh de
misterii :

Compensatoriul și staticul zbor,
O, prea cinstite ales cititor

*
* *

Cearcă ..... mai sus
La vechiul tron ascuns
O, întristată zînă.
La locul unde nu-s
văzduhuri încurcate
de vorbe cu iscus
iscînd vaste vibrații
în marea de relații
și de ideații
din telecomunicații ;
să nu mai ai habar
De-ntinsul babilon
din ultimul eon
al marilor măscări
ci gîndul fie-ți grai
cu tăceri de Rai
s-atingi punctul stins
— și-acolo, într-adins,
să scaperi din amnar
(dar numai foarte rar,
cînd strictul minutar
indică perspectiva
Saltului vital)
și-atunci cînd chiar veni-va
ceasul sortit să scaperi
să nu-ți stea împotriva
nici să nu te aperi
și nici să nu mai știi
de-adîncul de fîntînă
obscur și sepulcral
de unde s-ar stîrni
balauri arămii
ce te vor adormi
— ca pentru veșnicii —
în aureea lînă
a linei Alchimii,
o, întristată zînă.

FABULĂ INOCENTĂ

(Cu circomferință aforistică)

I

Ce inimă de aur
avea bătrînul taur ...
Știau toți ucenicii
Doar fratele pisicii
Se îndoia (puțin)
fiindcă era felin :

II

felinul e senin
seninul e divin
divinul e blajin
blajinul e felin
felinul e Venin •
Tot gîndul mi-este plin
de nepătrunsul vin
al asprului destin

PREDICĂ DESPRE STATUI

(Vedantina)

Zadarnic ride Moartea
pe vîrfuri de statui :
în umbra lor stă partea
de vis a nimănui

Figuri tăcute, grave
în piatr-au încăput
sau în mult prea firave
uneltituri de lut

ce au vrut mască să prindă
nu Chipul cel ascuns
Părutul veac perindă
Spre Golul Nepătruns

— Penibile Pretenții
— pedestre sau călări —
umplînd cu vagi intenții
întinse depărtări.

Oglinda rea a „vieții"
i-a amăgit pe mulți
De-acești iluștrii bieții
Ferește-te s-asculți ...

Deasupra panoramei
acestui joc cretin
stă însă legea dramei
realului Destin

În aspra libertate
a insului vidat
de o identitate
la care s-a îmbrăcat

pe scena de fantasme
— ce-n minte doar se țes —
aceste triste basme
pierd orice înțeles ...

Acolo este „partea"
spre care să te sui:
atunci zadarnic Moartea
va ride pe statui ...

*
* *

Privesc în oglindă și nu văd nimic
nici-o lumină, nici spațiu, nici gînd
Greșit-am desigur, cărarea, îmi zic;
rămîn înaintea-i, în van cugetînd.
Zadarnic îmi strig și memoria și
neștiutele chipuri de vis și de lut
în care-ar veghea taina slovei a fi.
De jur împrejur și-n mijloc cerul mut
Desigur că m-a înșelat în vreun fel
acel șugubăț arbitrar scamator
străvechiul ex-Principe Mefistofel.
Oglinda de ape de vînt și de nor
și chipuri scornește și graiuri și vid.
Fatal, sublunar, meșteșug femeiesc
Ibovnicei dragă din veci dăruît,
Cumva labirintul ascunsului drum
La șarpele ... ce doarme sub zid
mă cheamă să caut un nou tile în mit
Narcisul ce sunt prefăcîndu-l în semn?
Atît cît sunt duh sînt și fac.

*
* *

Cotit, spart, asimetric
e saltul unui cal —
dar sacru dans geometric
— simbolic și ritual

În circuitu-i magic
mișcîndu-se cu sîrg,
adesea rezolvă tragic
prudențele din tîrg

În colțul lui, Nebunul
— izbind pieziș, perfid —
e, în esență unul
ce-n visul lui lucid

de doctă ignoranță
va arde orice gînd
și orișice distanță
cu-al minții foc plăpînd

precum din unghiuri, patru
rigide turnuri stau
de veghe-n vastul teatru —
în care-un Rege, sau

Regina însăși, doară
închipuire sînt
puterii ce pogoară
din preaînaltul vînt

al sferelor rotite
pe axul vertical

idei drept rînduite
Se uneltesc astral

pe șirul de pătrate
lumina-n alb rostind
tăcerea-n negru: toate
din opt ori opt clădind
incinta bipolară,
în care fapt și vis
se întrețes în clară
algebră de abis ...

cronica literară

POSTULATUL ETIC

În tînăra poezie a anilor '60 Ana Blandiana acreditează un stil. Un mod, între altele, de a emancipa poezia de practicile unei versificări triumfale, unul dintre modurile posibile prin care la numărul temelor înregistrate de opurile literatorilor zilei se adaugă un șir de toposuri cărora o revificată fragranță a sensibilității le conferă — le vor conferi, cîndva — individualitate estetică, șansa, oricum, de a se edifica sub regim pasional. Nu este mult, încă. Nu înseamnă, însă, puțin. Debutul Anei Blandiana se produce în anii cînd strategiile poeziei baconskyene restaurează din necesara demnitate a poeziei un sumar protocol de lectură, cînd lecturi ale clasicilor liricii românești interbelice purced de-abia la dislocarea rudimentelor unui lirism ținut cu predilecție în anticamera travaliului reportericesc. A da marcă personală poeziei nu este lucrul cel mai ușor de trecut cu vederea după norma consacraților zilei, a constata **sentimentalismul** literaturii mai impunea unui G. Călinescu în anii '60 lungi preparative justificatoare. Sînt lucruri, acestea și altele, ce nu se vor schimba de la o zi la alta. Trenul regimentar al versificatorilor promovați în anteriorul deceniu avea să meargă fără păs și destulă vreme încă paralel cu garniturile severe controlate ale neofiților. În cea mai ordonată dintre lumile literare posibile, consacrații momentului nu vor face exces de clemență cu gesturile de independență ale (mai) tinerilor confrați, nu o singură dată și cu tentativele de ieșire din rînduri ale celor de notorietate. Labiș este transformat, de cei care veghează la împietritul mecanism al vieții literare într-un caz, A. E. Baconsky se vede curînd adăugat pe lista celor scrutați cu severitate de aceeași vigili ai vieții literaricești. **Spre luare aminte.**

Apărînd într-un atare context, poemele din **Persoana întîia plural** (1964) și, parțial, cele din următoarele volume, vor trebui judecate nu în ultimul rînd ca tentative de personalizare a lirismului ; ca manifeste ale independenței spiritului creator. Imperativ afirmată, polarizarea etică a literaturii suplinește în anii dintîi ai afirmării Anei Blandiana și a autorilor generației sale o radicală emancipare estetică, frageda pasionalitate a poeziei rămîne, nu mai puțin, un mod de sustragere de la normele unei versificări nivelatoare : „Lăsați ploaia să mă îmbrățișeze de la tîmple pînă la glezne, / Iubiții mei, priviți dansul acesta nou, nou, nou, / Noaptea-și ascunde ca pe-o patimă vîntul în bezne, / Dansului meu i-e vîntul ecou. / / De frînghiile ploii mă cațăr, mă leg, mă apuc / Să fac legătura-ntre voi și-ntre stele, / Știu, voi iubiți părul meu grav și năuc, / Vouă vă plac flăcările tîmplelor mele. // Priviți pînă o să vi se atingă privirea de vînt / Brațele mele ca niște fulgere vii, jucăușe — / Ochii mei n-au căutat niciodată-n pămînt, / Gleznele mele n-au purtat niciodată cătușe ! // Lăsați ploaia să mă îmbrățișeze și destrame-mă vîntul, / Iubiți-mi liberul dans fluturat peste voi — / Genunchii mei n-au sărutat niciodată pămîntul, / Părul meu nu s-a zbătut niciodată-n noroi !“ (**Dans în ploaie**).

Dincolo de titlurile comune și de o oarecare risipă adjectivală, textele volumului de debut al Anei Blandiana fixează jaloane în lungul drum parcurs de poezia deceniului șapte întru recuperarea unor modalități lirice valabile. Nu lipsesc de pe acum sublimitățile picturale, un naturism întrucîtva studiat, tras parcă din vernale procesiuni botticelliene, un patetism al vîrstei / vîrstelor nubile : „Cine ar putea să mă jignească ? / Măduva surîsului mi-e caldă / Chiar și-atunci cînd înghețat pe buze / Și-ntărit îmi fac din el unealtă. / / Bucuria desenează păsări / Chiar și-atunci cînd plîng în ochii mei. / Anii îmi foșnesc în poala rochiei / Și cireșele îmi pun cercei. // Aripile buzelor palpită / Rîsul în văzduh să mi-l ridice — / Rîsul meu asemeni unor holde / Lichefiate auriu în spice. // Însă fericirea-i apă gravă, / Și în albia mea copilărească — / Epoleții generației mele / Cine-ar îndrăzni să îi jignească ?“ (**Mîndrie**).

Sensibil școlită, poezia din **Călcîiul vulnerabil** (1966) devine dintr-odată gravă. Începînd cu volumul al doilea, un existențialism asumat principial face din poemul Anei Blandiana un cîmp de elecțiune etică și ontologică. Neîncrederea în cuvinte („Aș vrea să adun vorbele toate-ntr-un loc, / Să le aprind, să dezbrac lumea de ele“ — **Darul**) și suspiciunea față de tot ceea ce-i literatură (a se citi : literaturizare) traduce, în fond, nu mai mult dar nici mai puțin decît un complex intelectualist : „Doamne, cîtă literatură conținem ! / Sentimentele — vă amintiți ? — le-am învățat la școală“ (**Carantină**). Primat acordat desigur trăirii, experienței nemediate în detrimentul spiritului raționant, a cunoașterii prin cuvînt. O observație, aci, necesară. De nenumărate ori recriminat teoretic, sentimentalismul (un lirism cerebral, iată — supraveghеat pînă la nivel lexical : „Renunț la milă greu ca la un viciu, / Cu milă sînt drogată de copil. / Alb înstelată de ridicol plîng / Lîngă fricos, lîngă învins, lîngă umil“ — **Eclipsă**) dă totuși adevărata coloană vertebrală a acestei poezii familiarizate cu conceptele, gata oricînd a prelucra mituri și teme livrești.

Lucrurile nu se schimbă radical în **A treia taină** (1969), în afara faptului că poeta adoptă uneori un mod de a fraza alb, un limbaj despodobit pînă la austeritate. În rest, Ana Blandiana nu ezită a face loc și acum în poezie conceptelor, abstracțiunilor, și de a specula în jurul acestora : „Caut începutul răului / Cum căutam în copilărie marginile ploii. /. . . / Alerg și acum să găsesc locul unde / Să mă așez pe pămînt să contemplu / Linia care desparte răul de bine. / Dar întotdeauna răul încetează-nainte / De a-i descoperi hotarul / Și reîncepe-nainte / De-a ști pînă unde e binele. / Eu caut începutul răului / Pe acest pămînt / Înnorat și-nsorit / Rînd pe rînd“ (**Hotarul**).

Nu fără diferențieri, ineditele din **Cincizeci de poeme** (1970), cum și versurile din culegerile următoare, **Octombrie, noiembrie, decembrie** (1972), **Poezii** (1974) și **Somnul din somn** (1977) întîlnesc starea de exultanță a liricii blagiene, adoptînd circumstanțial și reprezentările acesteia. Dispar, rînd pe rînd, transcrierea de concepte, glosarea sentențioasă, o anume impresie de expozeu, în locul cărora se impune în poeme o muzicalitate învăluitoare, un pastelism suav, dedus parcă dintr-o tehnică prerafaelită — iar pe trasee cunoscute ale liricii lui Blaga o extrem de puternic exprimată dorință de abandon ritmurilor eterne, figurarea unui eden păduratic, a unei naturi amnezice, expusă percepției cu inocență angelică : „Coboară verdele în galben / Ca într-un leagăn mai blînd / În care îngeri se dezbracă și-și aruncă / Hainele mototolite pe pămînt. /. . . / O, numai în octombrie poți să întîlnești / Îngeri goi rîzînd prin păduri. / Mînjiți de rouă pe obraz / Cu dinții negri de afine, / Cu spini și frunze agățate-n pene, / Ne fac cu mîna . . .“ (**Leagăn**).

Nu altul pare să fie și modul reprezentativ al unei poezii de sugestie și atmosferă, mai frecvent străbătută de sugestii eminesciene în volumul **Somnul din somn** : „Mereu tresărind în tăcerea afundă, / Zbătute, muncite / Frunze de plop, / Milioane de pleoape / Obosite / S-ascundă / Ochiul cel singur, / Înlăcrimat și miop, / Pe care-l simțim între spete / Cum pătrunde arzînd / Cînd pleoapele plopului / Sînt duse de vînt“ (**Pleoape**). În **Iarna stelele** timbrului eminescian al versului i se adaugă viziunea, simbolurile, imaginile consacrate : „Iarna stelele / Sînt atît de departe / Că nu poți să le vezi / Prin singurătate. // Iarna mările / Sînt atît de streine / Că nici cursul izvoarelor / Nu li se mai cuvine . . .“.

Însă nu aceste înfiorări elegiace sînt cele care tensionează poezia Anei Blandiana, ci mai vechile sugestii receptate din universul liricii lui Blaga. Predominante sînt percepția sonoră și tactilă a lumii, a materiilor, o senzualitate delicată, viziuni inefabile. Poeta aude culorile curgînd în frunze, sunetul delicat al norilor ori „Văzduhul cum picură înspre amiază / Pe obrazul gutuilor ud“. Un **Imn** nu este decît o bucolică blagiană, figurînd desfacerea somnolentă către ritmurile cosmosului : „Mi-am așternut un braț de fîn în umbra / Mai sclipitoare decît lumina, a frunzelor galbene, / Așezate-ntre mine și soare pe crengile nucului / Devenite golașe și firave de-atîta văzduh. / M-am întins cu fața la cer în iarba uscată, / Goală de gînduri și de dorințe, fără cuvînt, / Numai miros, numai auz, numai privire, / Și-am așteptat să treacă după-amiaza. / Lungi ore-ntregi în care n-am fost decît trup / Uitat în mireasma adîncă, asemenea fructului / Fericit că vremea îl coace trecînd / Și-l face dulce și bun putrezirii. / Tăcere-ntreruptă de foșnetul aspru al frunzei / Aproape lemnoase de nuc, plutind nesfîrșit, / În timp ce pe cer constelații mișcătoare de păsări / Sînt înlocuite de stele mirate timid“.

Așa cum remarcam și cu alte prilejuri, o anume tentație de a schimba metafora construită în sistemul de analogii al poeziei lui Blaga cu decorativul pillatian poate fi un semn al stabilizării lirismului într-un spațiu cu limpezi arhitecturi clasiciste : „Mă-ntorc în toamnă cum mă-ntorc acasă / Din țări mai libere și mai bogate, / Știu iarna care vine, știu bruma care cade / Și ceața nesfîrșită, ne-nțeleasă. // Dar eu visez amiaza-mbrățișată / De frigul dimineții și al serii, / Ora de miere, galbena zăpadă / Pe care-o ning din crengi învinse merii. // Eu plîng de bucurie în lumina / Nestinsă încă de uriașe nopți / Și-n strugurii zdrobiți în teasc de vina / De-a fi prea buni, prea dulci, prea copți . . .“ (**Mă-ntorc în toamnă**).

Cu **Ochiul de greier** (1981) și **Stea de pradă** (1985) Ana Blandiana nu-și sporește, în mod esențial, temele — inedită ar putea fi în schimb o proiecție a acestora în negativ. Dramatică și înainte, poezia avansează o acuitate ideatică diferită, conștiința tragică a sciziunii dntre conștiință și act, între cele ce țin de postulatul etic și trăirea în imediat. Ar putea fi vorba, în **Stea de pradă** (iar **Inedite-le** acestui volum antologic nu ne contrazic), de conștiința unei dramatice autonomizări a datelor realului, de o ieșire a lucrurilor din matca firească a existenței. Rămînînd uneori în sistemul de reprezentări al liricii lui Blaga, poezia devine din expiatoare a gestului care revelează — vaticinară. Implicit ori explicit, moralismul liricii Anei Blandiana tatonează evenimentele fierbinți ale istoriei — ale unei istorii care nu o dată pare a se fi scris în imediata apropiere : „N-am altă Ană, / Mă zidesc pe mine, / Dar cine-mi poate spune că-i destul / Cînd zidul nu se surpă / De la sine, / Ci-mpins de-o toană / De buldozer somnambul / Înaintînd de-a valma prin coșmar. / Și iar zidesc / Cum aș zidi un val, / A doua zi iar, / A treia zi iar, / A patra zi iar, / O mănăstire pururea lichidă / Sortită să se năruie la mal ; / Și iar zidesc, o, var / Și cărămidă / Și, fără de prihană, / O făptură / Ca armătură / Visului infam : / N-am altă Ană / Și pe mine chiar / Din ce în ce mai rar / Mă am“ (**Baladă**).

Lucian ALEXIU

***Ana Blandiana, POEZII. Prefață de Eugen Simion, Editura Minerva, 1989.**

● cronică măruntă ●

Jurnaliști, pretutindeni jurnaliști. ● Stăm zilnic la cozi nesfîrșite să cumpărăm ziarele noastre cele de toate zilele. Le citim, ore în șir, așa cum alții stau nemișcați la televizor : tot ce se întîmplă în jurul nostru aparține extraordinarului, tot ceea ce se scrie aparține devenirii extraordinarului. ● Și dacă întotdeauna România a avut ziariști importanți, dacă au existat nume care au rămas în istoria presei — paranteza celor patru decenii reținînd, cu efort, cîteva — apar zilnic semnături, articole, pagini care reabilitează anii de tăcere, de dezerțiune, vremea îndoliată de ofensiva literei moarte. ● În exercițiul pentru întronarea democrației, jurnalistul are un rol capital. Dar același rol ar trebui să-l aibă, în procesul, și mai complicat, de recîștigare a drepturilor limbii române la expresivitate. Nu numai reviste scrise cu curaj, ci reviste scrise bine ; nu numai **da** sau **nu**, ci o știință și o eleganță a argumentației. Jurnalistica ultimelor săptămîni a angajat nu doar o vioiciune a replicii ci și, de foarte multe ori, o înălțime a gîndului. ● Între revistele care nu au abdicat de la regimul moral au fost, în ultimele două decenii, cele studențești. **Echinox, Dialog, Opinia studențească,** de multe ori **Forum,** s-au numărat între publicațiile subterane ale unei epoci, de energică opoziție față de dictatură. ● Unele au avut parte de interdicții ; în ultimii ani, cenzura a fost necruțătoare față de ele. Iată unul dintre motivele pentru care, azi, **Opinia studențească** este una dintre cele mai vii reviste ale noastre. ● E scrisă, fără îndoială, cu nerv, fantezie, imaginație, nerv polemic. O revistă cu loc sigur, deja, în istoria presei noastre ! ● Așa cum se anunță și **Contrapunct.** ● Se reîntorc în paginile ziarelor noastre marii ziariști. Iar uneori aceștia sînt, deopotrivă, mari scriitori, autori de pagini exemplare prin claritatea opțiunii, prin eleganța formulării, prin luciditatea cu care analizează urgențele momentului. ● Unul dintre acești mari scriitori implicați în bătăliile jurnalistice ale momentului e Octavian Paler. Să-l ascultăm, într-unul din editorialele sale din **România liberă :** „Ultimul rău pe care ni l-a făcut Ceaușescu e acela că ne-a pus aproape în imposibilitatea să iertăm, că, după ce ne-a silit să ne căutăm salvarea în disperare, ne-a constrîns să cunoaștem toate hăurile urii. Dar aici mă opresc și mă întreb : Doamne, se poate clădi ceva pe ură ? Nu cumva, dacă vom judeca totul prin ură vom rămîne, mai departe, moral, victimele dictaturii ? Nu îndrăznesc să propun nici unui compatriot să ierte. Puterea de a ierta e o problemă strict personală. Vreau numai să spun cu voce tare că mă tem de răul nemăsurat pe care îl poate face ura. ● În **Tribuna**, nr. 3 din 18 ianuarie '. sub același semn al normei morale, editorialul lui Radu Mareș intitulat : **Vom fi mai buni ?** Și, tot în același număr, **Bloc-notes-ul,** de mare bun simț, al lui Augustin Buzura : „Am impresia că în momentul de față, cel mai greu este să nu-ți pierzi cumpătul, să te porți normal, adică să nu te lași luat de valul nerăbdării care stăpînește majoritatea oamenilor de la noi, dar și a celor interesați de soarta noastră“. ● În valul de noutăți, să subliniem reapariția **Jurnalului literar.** ● Din program : „**Jurnalul literar** preia din mers componentele publicistic-militante și de «magazin» ale **Revistei de istorie și teorie literară,** atîtea cîte au fost, relevate uneori și de revista revistelor — scrisă sau orală. Corespunzător, vechea revistă se va delimita astfel mai neted ca organ al cercetării științifice literare“. O pagină consacrată lui Eminescu — pagina întîi ! — reunește semnăturile lui Perpessicius (cu un text din 1968); ale profesoarei Zoe Dumitrescu-Bușulenga, ale lui Ion Negoițescu, Nicolae Florescu și Cezar Baltag. ● Ultimul se ocupă de sărbătorirea, de tristă memorie, care a avut loc la **Ateneu,** în iunie 1989 : „Trei oameni, spune Cezar Baltag, nu au rostit nici un fel de referire la persoanele prezidențiale și la mesajul lor, care, dintr-o dată, apăsa asupra marelui eveniment : Constantin Ciopraga, Eugen Todoran și cu mine. (. . . .) . . . a doua zi, în ziare, în cele două ziare de mare tiraj, a apărut un **text** care mă arunca în brațele disperării, care conținea, nici mai mult nici mai puțin decît inventate referiri elogioase la adresa **lui,** a **ei** și a **mesajului** lor“. ● În același număr, un articol cel puțin deconcertant al lui Adrian Marino, intitulat : **O reformă necesară : Uniunea scriitorilor.** Chiar e momentul, acum, să punem în discuție problema reformei Uniunii ? ● Tot **Jurnalul literar,** în care Marin Sorescu e prezent cu o evocare privindu-l pe Petre Țuțea, ne obligă să recunoaștem că vedeta literară a momentului e Marin Sorescu, găzduit de pagina întîi a Contemporanului, a României literare, și a atîtor alte publicații mari și mici. ● Doar televiziunea nu-l recunoaște pe Marin Sorescu drept vedetă : să nu fie dînsul telegenic ? ● Căci e momentul să ne întrebăm : cine sînt telegenicii noștri și ce vor ei ? În această **cronică măruntă** nu vom răspunde la această întrebare esențială pentru dumneavoastră. ● Dar în această cronică măruntă vom scrie despre o temă obligatorie, azi : întregirea culturii române. ● **România literară,** prin cîțiva dintre colaboratorii ei permanenți, demonstrează, că, practic, scriitorii exilului **n-au**

cronica literară

FORMULA UNU

Ioan Groşan are, fără îndoială, pasiunea autovehiculelor. Prima sa carte se intitula **Caravana cinematografică.** A doua se numeşte **Trenul de noapte.** Nu e singura pasiune a lui Groşan. Pilot de formula unu, el pare sedus de simbolistica numerelor. Cifra magică a superstiţiilor sale este numărul patru. Volumul său de debut conţinea patru povestiri, cel de faţă e compus din tot atîtea proze scurte. Să nu abuzăm în descifrarea unor semnificaţii ascunse: proza lui Groşan e departe de orice calcul şi de orice obsesii hermetice. Dar ideea de solidaritate, de simbol al universului şi al perfecţiunii (date primordiale ale cifrei patru) îl vor fi bîntuit, fie şi instinctiv, pe Groşan. Încă ceva: similitudini, inoperante în cîmpul simbologic, pot fi sugestive în spaţiul creaţiei. Ambele volume conţin cîte o povestire amplă (nişte romane de dimensiuni reduse, dacă vrem) şi altele trei ceva mai scurte. „Power play"-ul **Caravanei cinematografice** era „Marea amărăciune". al **Trenului de noapte** — „Spovedania". Nuvele citate domină cărţile nu doar prin masivitatea lor intrinsecă. Ele ies — în plan estetic — deasupra celorlalte pagini cu impetuozitatea unei rachete lansate de pe rampă. Mi se pare clar că vocaţia lui Groşan — deocamdată reprimată, sau, în orice caz, canalizată în direcţia prozei scurte — este aceea de romancier. Cele mai bune pagini ale sale se datorează unei tipice strategii romaneşti. Groşan se simte în largul său acolo unde are suficient spaţiu nu doar pentru analiză, ci şi pentru tehnica (impecabilă) a **amînării.** Subiectele sale au o nevoie imperioasă de spaţiu vital. Altminteri, constrînse la existenţa de microclimat a schiţei ori a povestirii,ele virează spre parabolă ori spre proza umoristică. **Poanta** riscă, în aceste cazuri, să diminueze semnificaţia lor estetică. Împinse, prin însăşi condiţia lor fragmentaristă, la o secţionare fugitivă a realului, ele caută refugiul într-o zonă a simbologiei. Este cazul povestirii „Insula" (din **Caravana cinematografică)** ori al „Trenului de noapte" (din volumul de faţă). Lumea borgesiană, spre care conducea „Insula" (cartea ca lume) devine, în „Trenul de noapte", un univers misterios al metafizicului. Ambele, în egală măsură, pline de promisiuni şi de o seducţie irepresibilă a neantului.

„Trenul de noapte" a fost, chiar înaintea apariţiei în volum, antologată într-o selecţie de celebre povestiri fantastice. Autorii antologiei n-au greşit deloc. Ne găsim în preajma celui mai bun Groşan. Calităţile povestirii pot fi analizate la oricare nivel: de la impecabila tehnică a narării, la claritatea de cristal a stilului, de la studiul caracteriologic al personajelor la exactitatea descrierii. „Trenul de noapte" este o povestire beckettiană. O istorie a unui loc în care nu se întîmplă nimic, o aşteptare plină de mocnită tensiune a **necunoscutului.** A relevării divinităţii, a sacrului, într-o lume adînc profană. Cuplul Fotiade — Simion este o perfectă echivalenţă a celebrilor Vladimir — Estragon. Mai puţin absurdul din piesa lui Beckett. La Ioan Groşan, fantasticul învăluie povestirea într-o fină, străvezie ţesătură a unui miraj gata să se destrame în fiecare clipă.

Ioan Groşan
TRENUL DE NOAPTE

Proză a banalităţii exasperante, a disperării şi a singurătăţii, ea trăieşte ca pură virtualitate, din sugestie şi din provocarea permanentă a imaginarului. Scenariul povestirilor lui Groşan este, cel mai adesea, incomplet. Prozatorul invită la colaborare: finalurile povestirilor rămîn, invariabil, deschise. Marile destăinuiri se produc abia după încheierea tramei epice. Prozele sînt doar actul pregătitor al intrăriii într-un labirint al semnificaţiilor. Conduse cu o mare, cu o strînsă rigoare, de strateg, textele lui Groşan sînt asemeni peisajului marin admirat în liniştea şi siguranţa unui ţărm întărit. Însă adevărata aventură a navigaţiei începe odată cu intrarea în peisaj. Adică după ce povestirea s-a încheiat.

Fie că sensul prozei se lasă dezlegat cu o relativă uşurinţă (ca în „Spovedania", în „O. Z. N.-ul" sau în „Adolescent"), fie că el îşi păstrează intactă enigma, rezistînd chiar încercării de a-i atribui mai multe semnificaţii („Trenul de noapte"), Ioan Groşan mizează pe un calcul. Pentru el, literatura nu e doar pură încîntare. E şi o formă a implicării (afective şi morale), un pariu pe frumuseţe. Acea frumuseţe care va salva lumea, dar care îşi arată, frecvent, şi masca ucigaşă. „Trenul de noapte" se încheie, ca într-un desăvîrşit **thriller** girat de Hitchcock, cu năvălirea fantasticului devorator în cea mai banală şi paşnică realitate. Cantonul uitat de lume, în care a fost exilat Fotiade, loc pustiu şi, prin urmare, plin de mistere, devine scena unei treptate iniţieri în moarte. Discuţiile anoste dintre cei doi protagonişti, toropeala, („minimalismul") gesturilor şi al întîmplărilor, admirabil descrise, participă la acest sinuos şi parcă plictisit de propria-i inconsistenţă scenariu iniţiatic. Groşan mizează aici nu pe continuitatea epicului, pe crescendo, ci pe ruptură. Finalul, care sparge brutal oglinda unui peisaj anemic, are efectul unei electrocutări. Tot ceea ce, pînă atunci, fusese insignifianţă şi banal se încarcă de energia unei violente, destabilizatoare, întîlniri cu metafizicul: „Apasă pe clanţă şi împinse cu umărul, dar uşa nu cedă. Stîlpul semnalului cu lumină pîlpîitoare trecu pe lîngă el şi el continua să izbească în uşa întunecată cu umărul şi cu genunchiul drept şi-abia mai zări cu coada ochiului cîinele zbătîndu-se în lanţ şi felinarul rămas în pragul uşii şi-apoi cantonul dispărînd şi grinzile verticale ale magaziei de lemne înşirîndu-se tot mai iute în urmă şi se-ntoarse puţin şi văzu dalele peronului fugind una după alta şi, ca-ntr-o fulgerare, în lumina verzuie a propriei lanterne, faţa îngrozită a domnului Fotiade, fîntîna şi se gîndi c-ar mai putea sări în şanţul de iarbă ce trebuie să urmeze, dar atunci uşa se deschise, trăgîndu-l înăuntru, şi-n clipa aceea simţi, izbindu-l greu mirosul de trandafiri".

Mai complexă, oferindu-i autorului prilejul unui adevărat tur de forţă, este „Spovedania". Cred că e tot ce a scris mai bun pînă acum Groşan. Să observăm, mai întîi, originalitatea subiectului însuşi, aproape unic în peisajul literar actual. Un subiect care a trecut ca prin minune pe lîngă cenzură. Un tînăr preot de ţară, Emilian Marcu, fără veleităţi deosebite într-ale credinţei, pregătit, ca şi antecesorul său, pentru o lungă şi liniştită viaţă de păstorie, cade, încetul cu încetul, în plasa unei enigmatice femei, Ana, una din „oiţele rătăcite" ale parohiei sale. Jocul subtil al acestei cuceriri metodice (un dublu scenariu erotic, de fapt) este redat cu o infinită graţie, cu o solemnitate ironică de o amuzată de sine savoare. Se pot recunoaşte, fără îndoială, intenţiile parodice ale lui Groşan. O întreagă literatură ardelenească ne-a introdus, la diverse nivele, în astfel de situaţii limită. În cazul de faţă, „căderea în păcat" se produce fără obişnuitele dileme morale. Nişte marionete ale destinului, personajele sînt împinse spre hăul disoluţiei morale, fără să opună vreo opoziţie. Din contră, cu o nedisimulată voluptate a pierderii. Ele se îndreaptă spre o soartă care le-a fost prescrisă. De altfel, sub semnul fatalităţii se află aproape întregul scris al lui Groşan. Drama lui Emilian Marcu este o dramă a prea fireştii aderări la o situaţie nefirească. Absenţa oricărui proces de conştiinţă este suplinită de o normală (şi omenească!) acomodare cu ciudăţenia situaţiilor. Polemica sa vizează nişte structuri aparent înafara existenţei personajelor (lumea lui Groşan e o lume vidă, fără nici un fel de reper cultural), tocmai prin infuzarea, aparent inadecvată, a unui solid cadru livresc. În „Spovedania". punctul de referinţă este un foarte onorabil manual religios, purtînd impetuosul titlu **Păstorul şi turma.** Nu întîmplător, tînărul preot studiază cu mult interes capitolul „Tratamentul păcătoşilor şi îndrumarea lor pe calea îndreptării", paragraful „Desfrînaţii". E o ironică punere în abis, ironizată, la rîndul ei, într-un splendid spectacol al qui-pro-quo-urilor. Între aceste două regimuri — al prea seriosului şi al ultrasatiricului — îl descoperim pe Ioan Groşan, autorul faimosului foileton **O sută de ani de zile la porţile Orientului :** scăpărător de vervă şi inteligenţă, diabolic în construirea unui eşafodaj de supoziii şi îndoieli, maestru în sugerarea, prin propria precaritate, a unei lumi expresive tocmai prin insignifianţa ei plină de măreţie. Nu ştii ce să admiri mai mult în asemenea pagini : acuitatea observaţiei sau fineţea scriiturii ; subtila ironie a autorului sau expresivele autoscopii ale personajelor ; percepţia senzorială ieşită din comun sau senzualitatea debordantă a unei epici lipsite, altminteri, de relief. Probabil că toate acestea trebuie trecute în contul de activ al scriitorului, fără nici o ierarhizare. Aş formula doar o mică rezervă în ceea ce priveşte finalul nuvelei. Ea diminuează ceva din tensiunea şi din starea de frenezie a lecturii, în care ne transportase. Pentru că, s-o spunem, textele lui Groşan se citesc cu sufletul la gură. Şi nu atît pentru invenţia epică. Ele sînt palpitante prin **cum**-ul scriiturii, şi nu prin **ce**-ul desfăşurării narative. Ioan Groşan este un analist de mare forţă, un observator atent care ştie să facă din cea mai banală realitate un spectacol captivant. Tocmai încercarea de a încadra „Spovedania" într-un mit cultural — al circularităţii existenţei, al rotirii în acelaşi spaţiu al fatalităţii — riscă să coboare puţin tensiunea lecturii. La fel se întîmplă şi în „Trenul de noapte".

Bineînţeles, acestea sînt reproşuri infime, care nu vor să prejudicieze, în nici un fel, valoarea de ansamblu a cărţii. Prin cele două volume publicate pînă acum, Groşan dovedeşte că-şi merită cu prisosinţă locul între liderii generaţiei sale. Cu un atu în plus : neaservit nici unei conjuncturi, nici unei confrerii stilistice sau vreunui program teoretic (telquelism, textualism, postmodernism etc), el joacă (plin de inspiraţie) cartea unui tradiţionalism trecut prin filiera modernismului. Şi experimentalismul (cît există), şi ironia, şi intertextualismul au un rol strict funcţional. Ele nu sînt niciodată **în sine.** Articulîndu-se, mereu, pe organismul viu al unei proze plină de un dinamism al moliciunilor, ele sînt ingredientele inconfundabilei **formule Groşan.** Adică ale unei proze de **formula unu.**

Mircea MIHĂIEŞ

---

* Ioan Groşan, TRENUL DE NOAPTE, Ed. Cartea Românească, 1989.

---

fost ignoraţi la noi. Ei au fost citiţi, studiaţi, li s-au dedicat pagini care, dacă n-au putut apare, au fost reţinute pentru „mai tîrziu". Acest **mai tîrziu** este acum, aici. ● Din păcate nu ştim dacă toţi scriitorii exilului au urmărit, cu egală atenţie, întîmplările din ţară. Presa franceză a publicat, de pildă, un text al lui Cioran cel puţin nedrept. ● Noi l-am preluat mintenaş, fiindcă de patru decenii ne-am obişnuit să privim la vedetele culturii noastre, la oamenii de seamă ai culturii noastre, fără un elementar spirit critic. E o reacţie provocată de interdicţie. ● „Nu este un hazard, scrie Cioran, că insurecţia s-a născut la Timişoara, în vestul ţării : populaţia acestui oraş este 30% de origine maghiară şi bănuiesc că românii ... în restul ţării, au primit acest semnal ca o palmă". Cu greu îmi pot închipui un text mai jignitor decît acesta. Cu greu se poate găsi, în cronica Revoluţiei, un text mai neadevărat decît acesta. ● Textul lui Cioran e subintitulat **Prima bucurie a unui filozof al pesimismului.** Vă rugăm, domnule Cioran, nu fisuraţi aura dumneavoastră de comentator şi profet al Apocalipsei ; orice inconsecvenţă vă aduce ghinion. Rămîneţi, şi pe mai departe sumbru, succesul dumneavoastră va rămîne intact. Nu vă mai amestecaţi în probleme româneşti. Vă lipseşte, pentru ele, o minimă documentare. Iar în lipsa acesteia, neînţelegerea dvs. agresivă n-are cum să vă aducă un spor de popularitate. ● Primim la redacţie numărul 5 al revistei **Observator** (München, octombrie — decembrie 1989). Semnează articole, eseuri, cronici, Radu Bărbulescu şi Titu Popescu. La o masă rotundă consacrată cărţii lui Gelu Ionescu, **Les debuts littéraires roumaines de Eugen Ionescu,** participă George Ciorănescu, Vasile Iliescu, Titu Popescu, Pavel Chihaia şi, bineînţeles, autorul. ● Să-l cităm pe autor : „Cazul lui Eugen Ionescu face parte din tragedia noastră naţională. Pentru cultura românească e o posibilitate de confruntare cu ea însăşi. Negaţiile lui Eugen Ionescu sînt oportune, deoarece vădesc că orice lucruri sau aspecte pot fi luate în discuţie. Dar nouă, românilor, nu ne place să ne negăm dinăuntru — cu atît mai puţin dinafară ! Este o trăsătură a culturii noastre aceea de a-şi respecta foarte puţin libertăţile de contestare sau autocontestare, de a nu profita de ele. Englezii, francezii sau germanii nu au ezitat să se conteste prin Shakespeare, Goethe sau Hölderlin fără ca nimeni să le denunţe sacrilegiul. O cultură care nu se neagă pe dinăuntru, care nu se confruntă cu ea însăşi în chip radical, vădeşte acest spirit provincial care nu suportă negaţia. Această negaţie, profund stenică. este azi, asupra acestei idei. ● În **Observator literar,** (supliment literar al revistei înainte amintite) se publică, între altele, un dialog al lui Ştefan Baciu cu Constantin Eretescu. Să-l ascultăm pe Ştefan Baciu — să cităm o secvenţă din lungul periplu al exilului : „În timpul cît trăiam la Rio de Janeiro, adică între 1949 şi 1962 nu exista ceea ce dumneata numeşti o comunitate românească. Existau grupuri româneşti, mai ales la Rio de Janeiro şi Sao Paolo, în Buenos Aires, în Argentina şi români izolaţi pretutindeni. Am întîlnit români în Venezuela, am întîlnit români în Nicaragua, am întîlnit români în Peru, unde trăia vestitul Apunache, Grigore Kugler şi care s-a prăpădit, a murit în Peru, am întîlnit români pretutindeni, însă comunităţi româneşti nu existau, cu toate că la Rio de Janeiro, la un moment dat, am reuşit să punem pe picioare, împreună cu profesorul I. G. Dimitriu şi cu Faust Brădescu, un grup numit «Cercul cultural Andrei Mureşianu» ...". ● **Geniali şi genişti.** Ei sînt ! Optzeciştii. Contrapunctiştii. Desantiştii. Cenacliştii de luni pînă duminică. Scriitorii tineri. ● Prin bunăvoinţa unor prieteni bucureşteni s-au putut vedea şi aici primele două numere din „Contrapunct" ; săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România (coordonator — un comitet de conducere : Mircea Cărtărescu, Ioan Groşan, Ion Bogdan Lefter, Cristian Moraru, Mircea Nedelciu). ● Revista pe care o aşteptam de mult. ● Între puţinele săptămînale de cultură care nu au uitat Timişoara lui 16—22 decembrie. Două pagini : „Cum a fost : Timişoara". Semnează chiar timişorenii : Daniel Vighi, Mircea Mihăieş, Marcel Tolcea, Adriana Babeţi, Viorel Marineasa, Gabriel Marineasa. ● Luări şi reluări de poziţie de o maturitate exemplară (motivată, probabil, şi prin media de vîrstă a scriitorilor „tineri" din România : 35—40 de ani!). ● Întrebări : „Ce-i de făcut ?". Şi : „Se teme scriitorul de politică ?". Răspunsuri : „Euforia oportunismului", „Duplicitatea limbajului", „Nimic despre înaltul personaj", „Mai multă lumină", „Convertirea pripită şi lipsa de har", „De la résistance avant toute chose", „Starea de defensivă". „În locul calmelor bilanţuri", „Cîtă istorie, atîta literatură", „Între două prefixe". Şi încă : excepţionalul document „Sfidarea memoriei" — o carte-interviu (Alexandru Paleologu în dialog cu Stelian Tănase). Şi încă : interviul lui Dumitru Ţepeneag (nimic mai tulburător, poate, ca imagine, decît cele două fotografii alăturate ale scriitorului : în 1971 / azi). Şi încă : paginile de literatură propriu-zisă ale tinerilor şi foarte tinerilor. Cum va arăta, oare, peste zece ani, o istorie a literaturii româneşti contemporane ? Înainte şi după 23 August 1944 ? Înainte şi după 22 Decembrie 1989 ?

G. I. Tohăneanu

PRO DOMO

„Pledoaria" mea* va fi, așa cum mărturisește însuși titlul ei, una **pro domo**, adică pentru... limba latină. Căci ea este și rămîne, simbolic vorbind, „Casa" noastră a tuturora, unde orice român își regăsește frații și părinții și lungul șirag al înaintașilor din veacul de demult; unde copiii și nepoții și strănepoții învață să articuleze primele silabe. Dacă româna este limba noastră **maternă**, atunci putem spune, cu aceeași îndreptățire și cu aceeași mîndrie, că latina înseamnă pentru obștea românească **limba ei paternă**. Îmbogățim astfel și conceptul „patrie", extras din expresia latinească **(terra) patria** „pămînt **al părinților**"; actualizăm, deopotrivă, măreția gravă pe care noțiunea „tată", „părinte" **(pater)** o avea în dreptul roman.

Argumentele unei atare pledoarii nu pot și nici n-au cum să fie numai obiective. Într-adevăr, **noi aparținem cu trup și cu suflet, prin modul de a gîndi, de a simți și de a ne exprima, lumii romane, ca ostrov răzlețit al latinității în partea ei extrem răsăriteană.** De-a lungul veacurilor, am înfruntat aici, vorba cronicarului, „toate răutățile", în timp ce consîngenii noștri din apus durau monumente **aere perenniora**, „decît bronzul mai trainice". Chiar și în astfel de condiții, am vorbit (și, într-un anume sens, vorbim și astăzi)... latinește, mai exact, „latina dunăreană", cum în chip fericit o denumește I. Fischer într-o carte de mare preț pentru lingvistica, filologia și cultura românească (EȘE, 1985). E momentul să precizăm că formula „limbă moartă" — atribuită, uneori în deriziune, latinei — este improprie: noi nu putem certifica „decesul" ei, hotărnicindu-i sorocul. Dimpotrivă, nici măcar cîteva vorbe n-am fi în stare să înșirăm și să le legăm între ele, fără lexic, fără morfologie, fără sintaxă latine. Împăratul slăvit al vorbirii românești a urzit multe versuri, ba chiar multe strofe întregi ale poemelor sale din material exclusiv latinesc: „Nu e nimic și totuși e / O sete care-l soarbe, / E un adînc asemene / Tăcerii celei oarbe".

N-ar trebui să ne scape nici o clipă din vedere „amănuntul", cu totul semnificativ, că, și atunci cînd ne mîndrim cu strămoșii noștri aborigeni — dacii, care sînt „înfipți în munți", după expresia proverbială a lui Florus — prinosul admirației noastre se întruchipează în cuvinte, propoziții, fraze latine. Cu asemenea unelte a făurit Eminescu, în **Memento mori**, „raiul Daciei veche", al cărei peisaj idilic se convertește, pînă la urmă, în cadru eroic. Din păcate se cam uită că, în versuri mai puține, dar de o densitate și de o forță persuasivă unice, tot Eminescu, în același poem, creionează astfel, pe un ton oracular, „momentul" roman: „Și atunci apare Roma în uimita omenire, / Gînduri mari ca sori-n caos e puternica-i gîndire, / Iar ce zice-i zis pe veacuri, e etern, nemuritor; / Iar popoarele-și îndreaptă a lor suflete mărețe, / A lor fapte seculare, uriașele lor viețe, / După căi prescrise-odată de gîndirea-ăstui popor". Nu va fi, poate, de prisos constatarea că, în opera beletristică a Poetului național, numele **Romei** se ivește de peste 50 de ori și că, de cele mai multe ori, termenul cuprinde sau dezvoltă conotații trimițînd către ideile de „mîndrie", „grandoare", „orgoliu". E destul să amintesc, în această privință, invectiva din finalul **Scrisorii III**: „Voi sunteți urmașii **Romei**?...".

Noi suntem, totuși, „urmașii Romei" și, tocmai în această calitate onorantă, avem obligația, morală și socială, de a lupta cu toată energia pentru ca limba latină să se simtă din nou, în România, „la ea acasă", adică să fie repusă în drepturile ei firești, care i-au fost retrase în chip arbitrar și abuziv de peste patru decenii. Cu o singură oră pe săptămînă, în învățămîntul liceal (la clasa a VIII-a), iar la Filologia timișoreană, cu o secție (B) în destrămare, avem toate motivele să fim îngrijorați. Mai ales că ora aceea din clasa a VIII-a este, de obicei, folosită pentru... completarea normelor unor dascăli de (cu totul) alte specialități!

Pentru breasla filologilor, limba, literatura, cultura latină sînt indispensabile. Nu voi spune un lucru nou afirmînd că studierea corespunzătoare a limbii române, în toate sectoarele ei, este de neconceput fără apelul continuu la luminile latinei. A proceda altfel ar fi ca și cum construcția unui bloc-turn ar începe cu etajul ultim, sau ca și cum un profesor de istorie — imaginea îi aparține lui Giovanni Papini **(Gog)** — s-ar apuca să-și predea materia „retro"! Tot atît de necesare sînt cunoștințele aprofundate de limba latină pentru istorici, arheologi, epigrafiști și numismați, pentru juriști și medici, pentru, în general, orice om de știință. Avansînd o asemenea afirmație, mă refer în primul rînd — dar nu exclusiv — la „terminologii".

Nu poate fi omis argumentul, de prim ordin, că reintroducerea limbii latine în învățămîntul liceal ar avea și un rol formativ-educativ de maximă eficiență, prilejuind o interpretare mai cuprinzătoare și mai exactă a realităților și a proceselor istorice. Într-adevăr, Europa de azi — „bătrînul continent", cum ne place să o numim, cu un firesc orgoliu, — Europa întreagă, din Iberia lui Traian pînă în Dacia lui Decebal și în Sciția, ca unitate nu numai geografică, ci mai ales istorică și spirituală, este creația cea mai de preț a civilizației și a culturii romane. Caesar, care a colindat Europa în lung și-n lat, forțînd și Canalul Mînecii, a avut revelația faptului, confirmat de istorie, că europenii alcătuiesc o „lume" omogenă; și, aidoma „cezarilor" următori, a „unit" continentul printr-o largă rețea de **drumuri** bine bătătorite, așternînd peste marile-i fluvii **poduri** trainice, adevărate miracole ale arhitecturii. Peste un astfel de **pod** „trece-a Romei grea mărire" în poemul eminescian **Memento mori**; este podul de la Drobeta, amintirilor pentru noi, al lui Traian și al meșterului său Apollodor... În **această** ipostază a lor — nu numai în aceea, exclusivistă, de „cuceritori" — îi închipuie pe romani Lucian Blaga într-unul din cele mai frumoase poeme tîrzii ale sale: „Huliți au fost romanii / de unii învățați din vremi mai nouă / că metafizică n-ar fi creat / ca alte glorioase seminții, / doar apeducte, colisee, foruri, drumuri, / eterna urbe, castre și troiane de hotar...". Nu voi pregeta să subliniez, în marginea acestui splendid text din **Cimitirul roman**, că **Drumuri** și **Poduri** sînt și simboluri ale „întîmpinării" dintre oameni, popoare, seminții.

Restrîngînd, acum, aria observațiilor, trebuie consemnat faptul că aprofundarea sistemului limbii latine ar dobîndi un rol covîrșitor — analog cu acela al geometriei — în organizarea, ordonarea și echilibrarea modului de a gîndi al generațiilor tinere, pînă la cucerirea a ceea ce Poetul Național numește **Recea cumpăn-a gîndirii.** Contactul sistematic și asiduu cu valorile perene ale clasicismului prilejuiește, totodată, tineretului și posibilitatea, extrem de prețioasă, a reconsiderării valorilor, a ierarhizării lor după criterii mult mai obiective, dîndu-se prioritatea cuvenită „modélelor", care durează, nu „módelor", condamnate să moară tinere.

Pe de altă parte, fraza latină — arborescentele perioade ciceroniene, ca și expresia lapidară, abruptă a lui Tacitus — este un adevărat „templu al sintaxei", de o impresionantă puritate și armonie a liniilor, articulate într-o construcție „netedă", a cărei contemplare îndelungă bucură și înnobilează cugetul. Despicarea minuțioasă și recompunerea unei asemenea fraze sînt operații de mare precizie și finețe intelectuală, iar repetarea, la intervale regulate, a unor asemenea procese asigură coerența, flexibilitatea și suplețea gîndirii precum și extrema ei exigență față de propria-i întruchipare lingvistică. Să nu neglijăm nici amănuntul că deprinderea sistematică, de fiecare zi, cu proba de foc a efortului îndîrjit, a acelui **labor improbus** pe care îl comportă contactul cu textul latin, conduce în mod sigur la apropierea unor elevate calități morale.

De aceeași însemnătate va fi și consecința că un bun latinist va vorbi o românească exemplară, nu numai din punctul de vedere al „corectitudinii", ci și din acela al „rostirii" sobre și totuși elegante. Căci „cultivarea limbii", de care se face atîta caz, nu echivalează — cum greșit se crede îndeobște — doar cu „vînătoarea" greșelilor de gramatică și de vocabular, ei ar trebui să însemne, totodată, și detectarea disponibilităților expresive ale graiului strămoșesc, în fine, actualizarea și valorificarea lor. Or, pentru atare izbînzi, nevoie este să regăsim Drumul care ne poate duce „La obîrșie, la izvor"...

De maximă importanță este și faptul că, înarmat cu serioase cunoștințe de latină și avînd, astfel, prilejul de a statornici paralelisme și continuități, evoluții dar și inovații lexico-gramaticale, vorbitorul limbii române ar fi așezat în situația privilegiată de a descoperi, pe nesimțite și în chipul cel mai firesc, acea superioară perspectivă „verticală", în stare să înfiripe și să hrănească neprețuitul **sentiment al apartenenței la și al dependenței de o istorie,** temei de nezdruncinat al unui patriotism care nu se „adaugă", din afară, ca o achiziție relativ tîrzie, ci crește din adîncuri insondabile, poate că odată cu îndemnul poetului din Lancrăm: **Sapă numai, sapă, sapă, / pînă dai de stele-n apă.**

Un ultim argument ține de vechea preocupare a lingviștilor referitoare la „limba viitorului". Ei bine, aceasta nu va fi nici una din limbile artificiale: nici volapük, nici basic-english, nici, bineînțeles, esperanto. Se poate însă afirma, cu destule șanse de a nu greșit, că, în viitorul nu prea îndepărtat, oamenii instruiți — iar numărul acestora crește enorm — se vor înțelege tot mai ușor cu ajutorul neologismelor latino-romanice, care depășesc de mult lumea, și așa foarte cuprinzătoare, a „României". Altfel spus, lexicul neologic împrumutat din latină are, încă de pe acum, un caracter internațional, contribuind substanțial la apropierea și întîmpinarea dintre popoarele Europei și chiar ale lumii. La început de veac, un erou al lui Șolohov se minuna, bucurîndu-se, că noțiunea de „revoluție" este redată aproape aidoma în majoritatea limbilor europene, fie ele romanice sau nu. Or, cuvîntul este împrumutat din latină, cuprinzînd în alcătuirea sa lingvistică rădăcina **volv-**, respectiv tema **volut-**, care exprimă, ambele, ideea de „rostogolire", „răsturnare".

Latinitatea neamului și a limbii ne leagă strîns nu numai de propriul nostru trecut, ci și de întreaga lume romanică, o lume puternic și definitiv „marcată", în sensul cel mai bun al cuvîntului. Dintr-o astfel de perspectivă vorbește unul din cei mai culți poeți ai ultimelor decenii, clasicul Al. Philippide, atunci cînd, evocînd pe confratele său Ausonius, reprezentant al latinității tîrzii din Gallia romană, încheie așa: **Sînt șaisprezece veacuri de la tine: / Mai ard și-acum făclile latine.**

Să reînteţim, așadar, limpedea și rodnica strălucire a „făcliilor latine": la lumina lor ne-am găsit și ne-am înțeles menirea, lumina lor ne-a pîrguit sentimentul unității și al statorniciei, lumina lor ne va însoți urcușul, pînă în zariștea cea mai îndepărtată a viitorului.

G. I. TOHĂNEANU

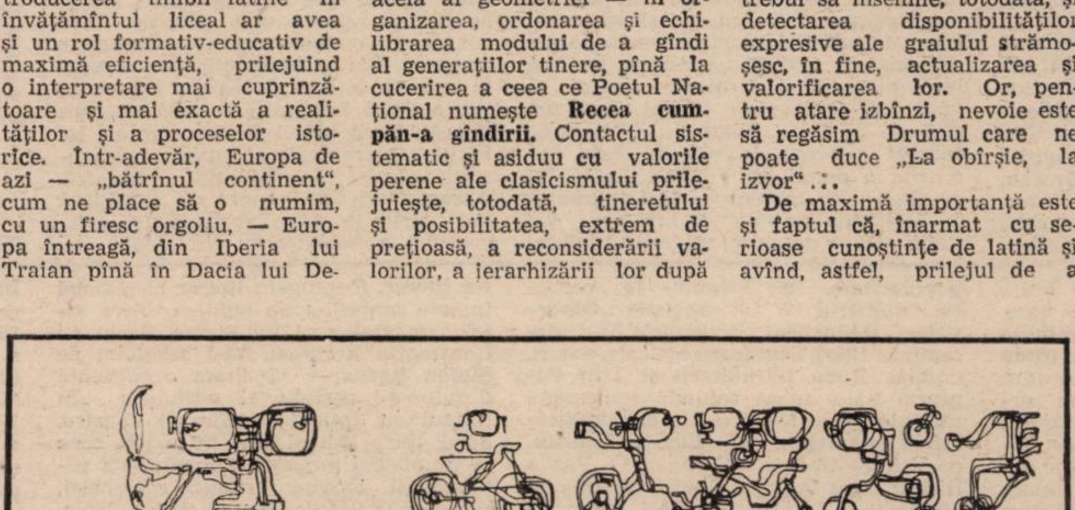

Desene de Traian ABRUDA

*** Textul acesta urma să fie rostit, cu un an în urmă, la universitatea timișoreană, cu prilejul unei întîlniri a corpului profesoral cu ministrul de atunci al învățămîntului. Cu toate că fusesem înscris printre vorbitori, pînă la urmă, nu mi s-a mai dat cuvîntul.**

Mircea Pora

VIZITĂ DE LUCRU

„PÎNĂ LA NOI ORDINE, nu vom schimba nimic, absolut nimic... Pavoazarea, clasele, elevii de serviciu vor rămîne la fel... Aş dori să fiu perfect înţeleasă, n-aş mai vrea să repet... Nu ştim ziua exactă, nici ora... sînt mai multe variante, s-ar putea să fie şi noaptea... Esenţial e ca totul să se sfîrşească cu bine“...

Din ultima bancă îi văd chipul rotund şi juvenil, stagnant parcă în timp, îi urmăre fiecare grimasă, întregul joc al fizionomiei. Dacă ar şti că o examinez cu atîta intensitate, că o şi comentez, ar reacţiona. Cu cîţiva ani în urmă am fost colegi, soldaţi de rînd, nici o deosebire între noi, acum însă unele lucruri s-au mai schimbat... A intervenit distanţa, pînza subţire de dispreţ, siguranţa celui care a ajuns primul în vîrful dealului... Obrajii palizi tremură în ritmul cuvintelor rostite, din spatele dinţilor iese vîrful limbii ce alunecă pe buzele rujate, ochii clipesc des, aproape se zbat în orbite din cauza oboselii şi a fumului de ţigară...

Şedinţa, o scurgere monotonă de fraze, o ploaie măruntă de toamnă peste nervi şi cîmpii, durează de trei, patru ore. În sală e o căldură înăbuşitoare. Ventilatoarele sînt oprite, stau în pereţi ca nişte fluturi inerţi şi nimănui nu-i trece prin minte să deschidă o uşă, un geam... Porii tuturor secretă picături sărate ce atîrnă de lobul urechilor sau se preling pe gît şi bărbie. Bărbaţii şi-au desfăcut cămăşile la piept, se scarpină aproape indecent pe spate cu liniare, ar vrea să fumeze şi, mai mult ca sigur, să golească o sticlă de bere, femeile îşi suflă în sîn, îşi fac vînt cu foi de hîrtie, îşi leagănă picioarele scoase din pantofi...

Din depărtare, din spatele blocurilor compacte, se aude şuieratul unui tren, apoi, în cascade şi mult mai de aproape, uruitul unor camioane. Pe stradă, pe sub ferestrele noastre, trec bocanci şi sandale, geamantane şi sacoşe, biciclete şi cărucioare, tineri ce-şi caută cu febrilitate mîinile.

Colegul meu de bancă, Panciu, căruia, din cauza grăsimii, i-au pleznit pantalonii, notează absolut totul. Năduşeşte şi notează. În curs de afirmare pe plan profesional şi obştesc, vrea să fie invulnerabil în faţa oricăror verificări, chiar şi la nivelul virgulelor. Aşa îi dictează instinctul său de om trecut prin multe greutăţi.

Chiar acum se încheie o frază a directoarei... „În general, comisiile de control ţin cont şi de psihic, încurajează, în primul rînd tineretul, iar pe bătrîni, mai ales dacă sînt în pragul pensiei, îi tratează cu menajamente... Cunoaşteţi doar cazul învăţătorului Spirk de la Cîlnic, al lui Preoteasa şi al atîtor altora...“.

Odată şi odată, tot trebuia să se întîmple. De data aceasta, ceaşca de cafea şi cărţile Adelaidei au minţit. Sîntem prinşi, nu mai avem nici o scăpare, acum vor ieşi toate la iveală...

Parcă-i văd... De dimineaţă, de la primele ore, zece, doisprezece inşi, cu caiete sub braţ, cu bloc-notesuri, se vor răspîndi prin clase, pe coridoare, vor sta de vorbă cu copiii, cu părinţii, cu pereţii... Întrebările le au de mult pregătite, un şir de curse, de capcane întinse abil, în care pînă la urmă tot cade cineva.

Şi-n timp ce discută şi fac pe amabilii... observă... o pată pe tavan, un articol confuz la „Semafor“, o vază spartă, un fotomontaj depăşit, observă... şi, bineînţeles, notează... notează zile de-a rîndul, pînă cînd, prin eliminări şi stilizări succesive, vor ajunge la aceste fraze finale...: „La ore se intră cu întîrziere, fără costum, fără cravată, cu pantalonii necălcaţi (de ce ?) şi pantofii, mai ales toamna, stropiţi cu noroi. Asemenea apariţii nu pot constitui exemple!... La lecţii se lucrează lent, cu metode depăşite, punîndu-se accentul, în acest secol al revoluţiei tehnico-ştiinţifice, pe memorizare. Profesorii nu-şi modulează glasul, stau lipiţi de catedră, unii dintre ei par a fi lipsiţi de stări emoţionale (de ce, tovarăşi ?). Copiii îi urmăresc cu ochii grei de somn. Se folosesc planşe, e adevărat, dar multe dintre ele sînt deteriorate (capra, Ana Ipătescu, găina, dorobanţul, albina de casă, prepararea acidului cianhidric), nu mai corespund, pot semăna confuzii în mintea elevilor. Filmele sînt şterse, hărţile mai trebuie lipite, un aparat are bobinele arse“...

Căldura mă loveşte de-a dreptul în creştet, pare un cuţit enorm, ce pătrunde mereu mai adînc în craniul meu moale ca o cocă. Acele ceasornicului aleargă, se macină, se macină timp, închid ochii şi am senzaţia că străbat un deşert nesfîrşit cu ţigle încinse pe spate. Buzele mă dor, gingiile se umflă, printre dinţi am fire de nisip...

În primele bănci ale sălii de consiliu stau învăţătoarele bătrîne şi gîlcevitoare, absolvente ale şcolilor normale, cu diplome colbuite şi amintiri ce încep să se tocească. Sînt mici de statură ca nişte ordonanţe, au şalele late şi poartă rochii de stofă, ce coboară cu mult sub genunchi. Sînt în derivă cu moda. Au fost curtate acum treizeci, patruzeci de ani, s-au plimbat cu amorezii lor pe aleile mărginaşe ale orăşelului X, s-au sărutat, au mers la baluri, la carnaval, au fost cerute în căsătorie, s-au căsătorit... apoi, fiecare zi le-a lăsat o cută pe frunte şi le-a depus un strat de calciu pe vertebre... Unele sînt singure acum, s-au nărăvit la ţigări şi la cafele şi, poate, în singurătatea camerelor lor, chiar la un pahar cu băutură...

Mai în spate vin perechile, romanticii. Bărbaţi şi femei între două vîrste, cu familii, copii, care de ani de zile se simpatizează... Practică un joc ciudat, un soi de alergare-n serpentină, ce seamănă cu vînătoarea... Se caută, îşi vorbesc prin semne, se doresc în somn, ies uneori la o cafea, muşcă din acelaşi măr, dansează strîns la aniversări, atingîndu-şi o clipă obrajii...

În ultimele bănci stau tinerii — Tiby, Ady, Dita, Dani, absolvenţi zgomotoşi ai unor institute cu nume pompoase, cărora nu le pasă de nimic. Blonzi, şateni, bruneţi... bluginşi, centuri, permise auto, rochii strîmte, crăpate pînă sus... Mănîncă pe ascuns, pufnesc în rîs, aprobă din cap, îşi trimit bileţele cu vorbe în doi peri... Au somnul bun, digestia perfectă, carnea plăcut colorată, tensiunea în limite normale...

Directoarea vorbeşte tot mai tare, a obosit, mă asurzeşte... „Veţi sta la telefon, pe rînd, în grupuri de patru, douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru, cu hrană rece, dacă e nevoie. La auzul soneriei veţi sări cu toţii, hop!, dar unul va fi cel mai rapid şi acela, calm, echilibrat, va recepţiona mesajul. Dacă e precipitaţie, bîlbîială, se va crede că nu sîntem pregătiţi, că ne temem... În orice caz, e foarte important să nu scăpaţi nici un cuvînt din ce se va transmite. Un „da“ sau un „nu“ în plus sau în minus pot schimba radical datele problemei“.

În sfîrşit, săraţi, uzi de sudoare, plecăm, în afara celor patru rămaşi la telefon. O muscă mare, înnebunită de căldură, se izbeşte de becuri, de pereţii coridorului, făcînd aerul să vibreze.

Coborîm scările de-a valma, în grupuri heterogene, discutînd cu voci stridente. Se agită poşete şi genţi. Femeile au rochii şifonate, pline de scame şi ciorapii răsuciţi în jurul picioarelor. Adjunctul e palid, îmbătrînit, cu helanca ieşită din pantaloni. Doi colegi mai în vîrstă se opresc pentru o clipă să-şi lege şireturile. Sînt împinşi din spate, se dezechilibrează. O învăţătoare îşi pierde pudriera...

De sus, de la etaj, se văd capete rotunde, cărunte, umflate, ce se unesc într-o masă unduitoare. O sabie uriaşă le-ar zbura dintr-o singură lovitură...

Singur, pe strada lungă, cu asfaltul spart. Arborii foşnesc a toamnă. Uşor înspăimîntat... „De ce ne controlează tocmai pe noi şi cine ne-a copt-o ?“... Mă împiedic de borduri, calc prin gropi, undeva prin apropiere se sparg nişte geamuri... „În jur e linişte, lumea se odihneşte, visează, poate totul nu a fost decît o glumă...“.

Becuri rare mă învăluie într-o lumină agonică. Firele de telegraf vibrează. O bufniţă mă însoţeşte zburînd din stîlp în stîlp. O glumă ?... dar de ce încep să mă obsedeze întrebările lui, ale acelui om cu buze subţiri, fără sînge, care mă va controla ?...

„Caietele de planificări
pe ultimii cinci ani, vă rog,
planurile, schiţele, ciornele,
vizitele la elevi cu
descrierea interioarelor,
Unde era masa ?
Unde patul ?
Unde oglinda ?
Ce culoare duna ?
Aş dori să văd media la
engleză a elevului problemă
Burce Anton...
Are o singură notă,
Şi aceea trecută cu pixul,
Cine a comis
greşeala ?“...

Cine a comis greşeala ?...: Mă opresc, de ce n-am făcut-o mai devreme ?... În jur garduri, viţă de vie, burlane, prăvălii cu lacăte şi gratii. Poate ar trebui să mă întorc ?... Auzi întrebare!... S-a spus clar, s-a accentuat... pentru toată lumea... pentru proşti, pentru surzi... „S-ar putea să vină şi noaptea“... adică cum... cînd eu stau şi pierd timpul...

Străzile acestea lungi îmi scot sufletul... am îmbătrînit, altădată oboseam greu... un biciclist mă ocoleşte... În mod sigur s-au întors şi ei... îi ştiu... îi cunosc... Cîteva maşini mă depăşesc... ce se întîmplă ?... zăresc nişte oameni... În sfîrşit, parcările, cinematograful, salcîmii... şi-n spatele lor, nu-mi vine să cred... şcoala... învăluită în lumină... parcă arde...

Mă întîmpină directoarea, uşor transpirată, şi un bărbat necunoscut, cu faţă de mops, probabil un expert în punerea rapidă la punct a instituţiilor. Îmi spun fără nici o introducere... **„Cobori imediat în arhivă, stai acolo cît va fi nevoie, nu te întorci pînă nu faci ordine în toate scriptele. Reţine! E vorba de cataloage format mare şi mic, unele emise chiar de vechiul Minister al Instrucţiunii Publice, de fişe personale, cu o rubricaţie tip „K 2“, de memorii categorisite pe probleme, de poze individuale sau în grup, multe aparţinînd suplinitorilor, în sfîrşit, de cereri de orice natură. Încă o dată, nimic să nu rămînă neverificat!... În final aranjezi totul cronologic, respectînd însă şi criteriul alfabetic. Tovarăşul Visu spune că poţi să-l aşezi pe „Z“ înaintea lui „X“ şi „Y“, dacă doreşti. Ai aici ghidul arhivei întocmit de fraţii Dolha şi vei primi în dublu exemplar şi o dispoziţie scrisă, cu număr de înregistrare“.**

În toate sălile, sub îndemnul unei forţe necunoscute, se lucra exemplar. Disciplină, voci scăzute, exactitate, eficienţă...

În cabinetul de geografie, la lumina unei torţe, se confecţionau roci africane, singurele care lipseau din colecţie... „Granit de Zambezi“, „Andezit congolez“, „Calcar saharian“, „Porfir de Burundi“... Hărţile erau o minune, busolele aveau cadrane cu fosfor, indicatoarele ciucuri în vîrf. Într-un colţ, un profesor cu pantaloni bufanţi, bocanci, raniţă în spate şi ochelari de nisip, întruchipa prototipul turistului tibetan...

În cabinetul de istorie se lustruiau febril busturile a cîtorva domnitori. Cu o pensetă, laborantul chimist readucea la dimensiuni normale nasul lui Radu Praznaglava, iar în dreptul ferestrei se pregătea reasamblarea calului ce-l purtase pe Ştefan în timpul luptelor de la Vaslui... Dificultăţi serioase, încă nesoluţionate, erau cu albumele, căci lipseau imagini din epoca de piatră şi, în întregime, „Hora de la Frumuşica“...

În sala de ştiinţe naturale se schimbaseră cozile cîtorva fazani şi s-a izbutit ascuţirea ciocului unui vultur pleşuv. Directoarea însăşi supraveghea ordonarea insectarelor, indicînd pentru gărgăriţe şi păianjeni locuri mai centrale. Sugera ca secţia dăunători, în pofida faimei ei, să fie mai bine reprezentată. Pe rafturile unor etajere se aflau acvarii cu peşti întineriţi, iar în dreptul catedrei era în faza de finisare un urangutan de muşama. Te copleşea o atmosferă zoologică universală, te aşteptai ca bestiarul să prindă viaţă din clipă în clipă şi să sfîşie toată suflarea din jur... Şi profesorii lucrau, lucrau mereu...

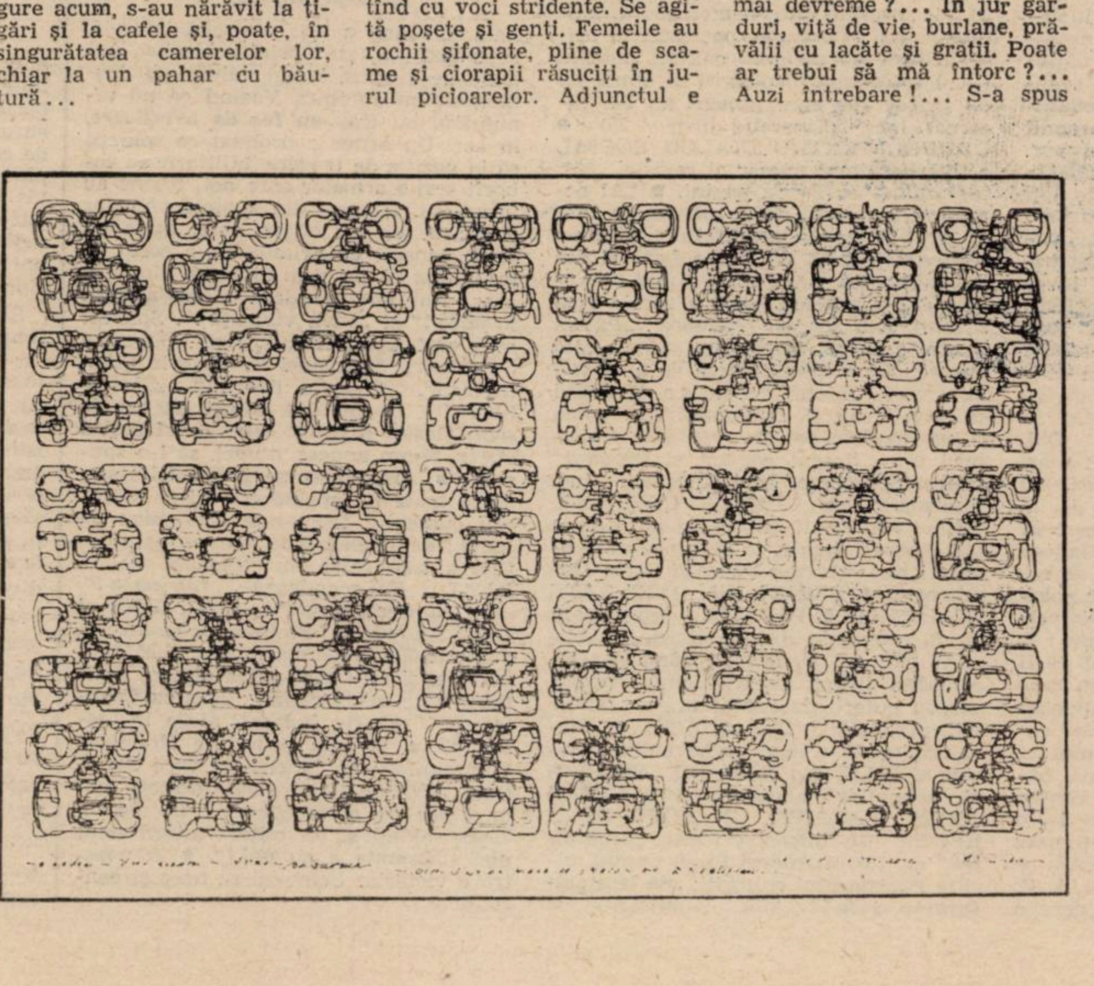

● ARGUS ● ARGUS ●

● Televiziunea liberă Timişoara e manipulată nu ştim de cine, deoarece, deşi e prezentă cu „camerele video" la diverse manifestări (inclusiv cea a mass-mediei, sau la cea a Asociaţiei scriitorilor) nu prezintă nimic publicului telespectator, care stă pînă la 1,2 noaptea să mai afle cîte ceva. ● Consiliul municipal al **F.S.N.** Timişoara face cîteva propuneri : Lansarea unui concurs internaţional pentru realizarea unui MONUMENT AL EROILOR REVOLUŢIEI în Piaţa Victoriei (...) ; Marcarea locurilor fierbinţi din zilele revoluţiei prin plăci comemorative...; Schimbarea denumirii unor pieţe şi străzi : 30 decembrie în **PIAŢA VICTORIEI,** Calea Girocului în **CALEA MARTIRILOR,** Bv. 23 August în **Bv. 22 DECEMBRIE,** Bv. L. Sălăjan în **Bv. EUROPEI,** str. K. Marx în **str. LUCIAN BLAGA,** Bv. Victoriei în **Bv. MIRCEA ELIADE,** Bv. Lenin în **Bv. CONSTANTIN NOICA, (...)** ; Înfiinţarea unui MUZEU AL REVOLUŢIEI. ● În CONTRAPUNCT nr. 2, săptămînal al Uniunii Scriitorilor din România, Mircea Nedelciu scrie : „Premisa că scriitorul tînăr nu e oportunist este baza tuturor demontărilor mecanismelor de manipulare pe care le vom face în CONTRAPUNCT". În acelaşi număr, Mircea Cărtărescu (sub titlul „Ce-i de făcut?") opinează : „...De-acum va fi o explozie a documentului, mai expresiv şi mai fantastic decît orice ficţiune. Părerea mea este că tocmai aceste fenomene sînt o şansă pentru literatura ficţională... Pledez pentru o orientare pur literară a noii reviste...". ● Cineva pare interesat în menţinerea stării de agitaţie în oraş, a destabilizării, deoarece sosesc zilnic pe adresa redacţiei noastre o seamă de scrisori semnalînd fapte grave, dar semnate „un grup de...". **Sîntem liberi, aveţi curajul propriei semnături, dacă vreţi să putem lua în seamă depeşele d-voastră !** ● O EXPOZIŢIE DE PICTURĂ în faţa Catedralei a deschis miercuri, 24 I, artistul Mihai T. Olteanu, în memoria eroilor Timişoarei. ● Dintr-o eroare a redacţiei, informaţia privitoare la devastarea magazinelor din Calea Girocului a apărut greşit. Gestionarii respectivelor magazine ne-au trimis (sub semnătură) **valoarea reală a pagubelor, care se cifrează la aproape 3 000 000 lei.** Facem cuvenita rectificare. ● **BRIDGE-ul românesc devine mondial** (ştire apărută în aproape toate cotidienele centrale). ● A apărut o nouă gazetă a studenţilor : **GAZETA DE VEST.** ● Aflăm din „Tineretul liber" că dictatorul mai avea o „păsărică" : „Lăstunul" care se fabrică la Timişoara. ● Circulă zvonuri (şi sîntem presaţi de publicul care asaltează redacţia) privind locurile unde s-ar mai afla „gropi comune" prin oraş sau împrejurimi, despre „transporturi ale morţii" spre Mangalia în vagoane sigilate, despre „crematoriul" din jirele de paie de la C.A.P. Freidorf. Unde am „prins cîte un fir" am luat legătura cu organele în drept pentru lămurirea cazurilor, dar nu putem să dăm curs oricărei informaţii neverificate. Cît ne stă în putinţă, vom cere datele exacte ale expertizelor făcute de poliţie şi procuratură. ● Ce o supără pe MARICICA PUICĂ ? Cu 5 luni înaintea Revoluţiei adresa cuvinte linguşitoare (de la tribuna Conferinţei naţionale a mişcării sportive) la adresa ceauşiştilor, cărora **le dedica toate medaliile cucerite în cariera ei.** Poate Faraonii de pe Dîmboviţa n-aveau destul aur. ● **UN INSTITUT DE ARTE PLASTICE la Timişoara** este solicitat de toţi artiştii din zonă, membri ai U.A.P., cum şi de profesorii Liceului de arte plastice din oraş. Memoriile au fost trimise D-lui Mihai Şora, ministrul învăţămîntului. Aşteptăm ! ● **ION ŢIRIAC: „Nu cred ca poporul nostru să fi fost, vreodată, atît de sus în ochii lumii"** („Gazeta sporturilor" fondată în 1924 (sic)). ● „Mă întrebam mereu, care va fi primul editorial (poate gazetă) în care voi întîlni numele acestui OM, lt. col. VIOREL OANCEA. Felicitări „Orizontului" ! (...) D-l Oancea nu doreşte să mai repete discursul de la tribună (balconul Operei)... Încerc să îl rezum : **Sînt maiorul Viorel Oancea de la unitatea nr.... Doresc să vă comunic apelul nostru către forurile noastre superioare. Cerem ca : 1. Efectivele unităţii să nu părăsească cazarma ; 2. Să apărăm poporul în cazul cînd va fi atacat de alte trupe. În cazul în care doleanţele noastre nu vor fi soluţionate favorabil, declarăm că vom părăsi cazarma şi ne vom alătura poporului...** (...) Stimate D-le Viorel Oancea, băiatul meu e militar în termen. Pentru sentimentul de siguranţă pe care l-am simţit cît v-am auzit, vă mulţumesc din inimă...". Semnat : **O MAMĂ.** ● ARTISTA PLASTICĂ NATALIJA Z. KARIĆ SLIJEPČEVIĆ din Smederevo (Iugoslavia) a donat săptămînalului „Naša reč" una din lucrările sale inspirate din lupta poporului român în zilele Revoluţiei. Lucrarea a fost adusă la Timişoara. Artista invită două plasticiene timişorene (româncă şi sîrboaică) să fie oaspetele oraşului său, unde, pe 8 martie, se va deschide o expoziţie cu vînzare în semn de solidaritate cu poporul român. Revista „Knjizevni život" a primit invitaţia din oraşul Niš (Iugoslavia) pentru formaţiile de jazz de a prezenta concerte de muzică românească. ● **O.N.U. ? O ! NU !** „Avem datoria şi puterea de a ne organiza singuri alegerile şi cu toate că idealurile Cartei Naţiunilor Unite ne vor lumina, de-acum înainte, mai mult ca oricînd, prezenţa noastră liberă în lume, îngăduiţi-mi să o mai spun o dată O.N.U ? O ! NU !" — este ceea ce strigau şi unii dintre participanţii la manifestaţia din Bucureşti („Tineretul liber" / 22). ● Kalman Tiberiu, din Timişoara, propune ca noul blazon al municipiului nostru să cuprindă un **trandafir alb însîngerat,** pentru a sublinia victoria obţinută cu atîtea jertfe omeneşti. ● **SIDA. Clinica de boli infecţioase Timişoara,** în vederea deschiderii unui centru de diagnostic şi terapie pentru AIDS (SIDA) (deoarece au fost semnalate cazuri şi în această zonă, confirmate de clinica „V. Babeş" din Bucureşti), solicită : 1. Truse de diagnostic ELISA şi IMMUNOBLOT pentru HIV şi hepatită virală B ; 2 Cefalosporine de generaţia a III-a, în special Cefariaxonă ; 3. Derivaţi de acid nalidixic şi amikacină ; 4. Truse de anticorpi monoclonali, în special OKT 4 şi OKT 8 pentru diagnostic imunologic ; 5. Seruri marcate pentru imunofluorescenţă ; 6. Pipetenrobote ; **7. Un aparat Xerox ; 8.** Abonamente la : **„Journal of Infections", „Disease", „Immunology" ;** 9. Medicamente **pentru tratamentul AIDS şi hepatopatiile cu Ag. HBs pozitiv ; 10 Betacounter pentru numărătoarea automată a limfocitelor ; 11 Antiseruri pentru** tipizare **HLA(DR)** şi plăci Teraski pentru tipizare : Echipament de protecţie pentru personal. **(Dr. Lucian Negruţiu,** Clinica de boli infecţioase, 1 900 Timişoara, str. Spitalul Nou nr. 13, tel. : 3 30 70/961 şi acasă 6 42 89/961 ● **CARE NORMALIZATE ?** „Primul lucru, într-adevăr, care ar trebui lămurit. La ce normalitate să ne întoarcem ? Cînd am trăit noi în normalitate ?" (Octavian Paler, „România literară" nr. 2). În acelaşi număr, proză de Bujor Nedelcovici, un articol al lui N. Manolescu despre Petru Dumitriu. ● REPROŞ: **„Voi, ziariştii, ne-aţi afectat grav bugetul de timp liber. Înainte de 22 decembrie, parcurgeam toate ziarele în cîteva minute (...) Acum însă...".** (Libertatea / 20). ● **HOROSCOP : Ion Iliescu,** Preşedintele F.S.N., născut luni, 3 martie 1930 : „După astrologii chinezi. Există ceva nobil la persoanele născute în anii Calului : de oriunde ar veni, ei reţin atenţia publicului, inspiră încredere şi cîştigă respectul colectivităţii. (...) Avînd atîta dexteritate în gîndire, vorbă şi acţiune, pot reuşi în orice acţiune ce reclamă calităţi politice (...) totdeauna dispuşi să se apuce de un proiect pe care nimeni nu l-a încercat încă. (Tineretul liber / 25) ● GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL a tipărit primul număr al revistei „22", săptămînal cu 24 de pagini. ● „Ai acces la libertate doar în măsura în care ai avut acces la sacrificiu" (dintr-o scrisoare trimisă de Marco Lorenzi din Saint-Étienne, Franţa, lui Aurel Scorobete din Timişoara, asupra căreia vom reveni). Din aceeaşi scrisoare : „Putem găzdui sejururi lingvistice sau de altă natură. Avem posibilitatea de a vă trimite cărţi, casete, reviste ş.a. E destul să scrieţi sau să telefonaţi. Am putea fi intermediari pentru eventuale schimburi între liceeni români şi francezi" (Aurel Scorobete, 1914, Chişoda, jud. Timişoara). ● LUMEA CREŞTINĂ, primul supliment duminical al „României libere", apărut în 21 I, are ca semnatari pe : Andrei Pleşu şi Sorin Dumitrescu. ● PERICOLUL UNEI RATE ÎNALTE A INFLAŢIEI, semnalează dr. în economie Nicolae Dardac, subliniind că : „...au înflorit bursa neagră, comerţul ilegal, cu consecinţe nefaste asupra puterii de cumpărare a majorităţii populaţiei". (Adevărul/20). ● „Viaţa Capitalei" e noul organ cultural-social al F.S.N. din Bucureşti. „Săptămîna nebunilor" a dispărut. ● CHIAR AVEM VACANT UN POST DE... REGE ? (se întreabă firesc „Libertatea" nr. 23). ● Andrei Pleşu despre misiile ministerului culturii : **„Să lase cultura în pace !"** (fără «indicaţii» de sus). ● PRINŢESELE SOFIA ŞI MARGARETA, fiicele fostului rege Mihai **I,** în vizită în România. ● CURIER SPORTIV BĂNĂŢEAN, cotidian al iubitorilor de sport din România liberă. În 25 I a apărut deja nr. 4. Succes ! ● Un nou slogan în uzine : **„Tinerii cu drag muncesc / Şefii cu ochi răi privesc"** (Adevărul / 23). ● „Tineretul liber" a fost pus în vînzare la New-York. De ce nu şi „ORIZONT"-ul, măcar la Paris ? ● Preotul Traian S. Bellu aleea Godeanu nr. 4, bl. 46, sc. B. Ploieşti-vest, jud. Prahova, cod 2000 cumpără suplimentele apărute ale revistei „Orizont" cu 150 lei (!) exemplarul.

P. E. B.

● Un răspuns obligat de numeroase telefoane şi scrisori, dar şi de situaţia obiectivă a revistei : **Dragi cititori, din România, în momentul de faţă ORIZONT-ul nu-şi poate permite să depăşească tirajul de 30 000 de exemplare.** Sîntem în aşteptarea contractului pentru hîrtia pe anul în curs (contract, de altminteri, inadecvat actualelor nevoi ale săptămînalului nostru). **Soluţia ar fi să vă abonaţi** (din păcate, redacţia nu are, cum presupuneţi, **un stoc de reviste,** din care să vă poată oferi numerele pe care nu le-aţi găsit la chioşc). ● O idee pentru noii abonaţi care ne-au întrebat cum să procedeze, pentru a avea în colecţie şi primele apariţii (începînd cu ediţia specială, din 27 decembrie, 1989) : încercaţi, aşa cum a făcut ing. M. I., din Timişoara, să împrumutaţi exemplarul ce vă lipseşte, şi să-l trageţi la xerox. ● Şi tot despre abonamente : elevele Rebengiuc A. şi Vlăduţiu E., de la Liceul „Azur", au întîmpinat dificultăţi, la Oficiul I Timişoara, unde, în 19 I, ghişeul de resort a refuzat să le ia în considerare cererea (însumînd 41 de abonamente). A fost nevoie de intervenţia redacţiei (deşi, luîndu-se legătura cu Difuzarea presei, am fost informaţi, că, logic !, revista noastră nu intră „în rîndul celor centrale, pentru care există o dată limită fixă, pînă la care se primesc banii, în contul lunii februarie"). Rugăm factorii de răspundere ai Oficiului I să se pună de acord, pe viitor, asupra „datelor problemei", să afişeze la ghişeu, şi să ne comunice şi nouă, cum stau lucrurile. ● În Corespondenţa recentă, două scrisori referitoare la „Procesul Secolului", ambele — se pare — din mediul juriştilor din Timişoara. Ambele, sugerîndu-ne să privim cu atenţie **filele Dosarului Tőkés.** Ambele — aceasta fiind **a treia şi ultima asemănare** între acele scrisori — bătute la maşină. (Dacă sînt jurişti, într-adevăr, respectivii corespondenţi, redacţia nu e calificată să stabilească !). Îndemnăm, deci, atît pe cei ce s-au intitulat **Un grup de jurişti din Timişoara,** cît şi pe cei din **Colectivul de judecători şi procurori participanţi la soluţionarea cazului** să-şi semneze **în clar, descifrabil,** textele pe care ni le trimit. Revista noastră nu ia în considerare **dezvăluiri, sesizări, acuze** provenind de la persoane pentru identificarea cărora ar trebui să ne adresăm, fie unor specialişti în grafologie, fie unor... altfel de specialişti. **Primim cu atenţie** orice observaţie referitoare la conţinutul revistei; **vom da curs sugestiilor** ce ni se fac, apropo de Cazul Tőkés, cu condiţia să ştim cu cine „stăm de vorbă" ! Stimat **grup** şi stimat **colectiv de participanţi,** nu vi se pare că, **din punct de vedere juridic,** aşa e... firesc ? ● Apelul ing. Georgescu Doina (de la T.A.G.C.M. Timiş), urmare a mitingului din 12 I, redevine, iată, actual : **„Ar trebui să fim atenţi** — spunea dînsul — **la cei care ne instigă, pentru una sau alta dintre schimbări ; nu cumva aceştia o fac, fie pentru a dobîndi puterea, fie pentru că fac parte dintre adepţii vechii dictaturi ceauşiste şi urmăresc debusolarea maselor, pentru a ajunge la acelaşi lucru? Am descoperit gustul mitingurilor, al strigătelor, la început o simplă lozincă, repetată de mase, fără ca mulţi dintre noi s-o fi auzit corect : învăţăm să spunem deschis ceea ce gîndim (chiar dacă aceste gînduri nu trec, toate, prin filiera raţiunii). Trebuie analizat cu calm şi discernămînt orice faptă, orice acţiune. Am fost destul umiliţi, reduşi la nivelul de maşină care nu avea voie să gîndească, ci numai să execute. Este timpul să gîndim şi acest lucru să-l facem cu demnitate !".** La mitingul din 21 I, printre manifestanţii aflaţi în faţa Consiliului judeţean al Salvării, cineva se ocupa de răspîndirea unor bilete avînd următorul conţinut : „Cereţi microfon. Numai aşa, mişcarea poate lua amploarea de care avem nevoie. Citeşte şi dă mai departe". Dacă o „mişcare" trebuie „să ia amploare", poate că obiectivele ei privesc — în contextul libertăţii de opinie, cîştigată, nu fără jertfă — revendicări legitime, „de care avem nevoie". **Dar dacă nu e aşa ?** Ce partid, înregistrat legal, ce mişcare legală, uzează de asemenea proceduri — anonime — întrebaţi-vă, cetăţeni de bună credinţă, ai oraşului, **întrebaţi-vă şi întrebaţi-i** pe cei ce vă cer sprijinul! Întrebaţi-i cine sînt, pe cine reprezintă? Care e platforma „mişcării" lor, la ce tind să vă facă părtaşi, în piaţa publică, şi pe dumneavoastră ? La ce anume aderaţi, dînd — eventual — curs acelor **anonime** încheiate cu un slogan, altădată, prezent în manifestele, din ilegalitate, ale comunismului ? Democraţia acordă dreptul, azi, în România, oricui să vorbească, să se exprime **la lumina zilei.** Partidele politice, asociaţiile şi Uniunile deja constituite, au nume, au program, **au firmă** (aşezată vizibil pe faţada clădirilor), **au adresă, au lideri** — au cadrul legal asigurat convocării unei manifestaţii, nu e nevoie să vă îndemne pe dvs. să cereţi microfon !

A. P.

Ziua cea mai lungă

(Urmare din pag. 4)

tiem. Coloana a ales o stradă laterală, încercînd „să iasă" printre blocuri. Armata ne-a oprit, iarăşi, tăindu-ne drumul, cu un autobuz. Văzînd că nu renunţăm, au tras **un foc de avertizare,** în aer. Un ofiţer a ordonat ca soldaţii să ia poziţie de tragere. Militarii au coborît ţevile armelor spre noi. Nu ne-au intimidat. Atunci, din spatele trupelor a apărut un alt ofiţer, care, după un scurt consult cu primul, ne-a cerut să promitem că nu vom distruge nimic în oraş. Noi am scandat : **„Demonstraţii paşnice !"** şi **„Fără violenţă !".** Soldaţii au plecat, apoi, cu autobuzul. Cît eram de mîndri, de încinşi de victorie („Am învins !", „Calea e liberă !", „Sîntem liberi !"), ne-am dat, totuşi, seama de **semnificaţia gestului celui de-al doilea ofiţer.** N-am apucat, atunci, să i-o spunem. ● Am intrat pe B-dul Sălăjan ; de la toate întreprinderile ni se alăturau oamenii ; trotuarele sînt pline de lume ; de la balcoane, sîntem salutaţi. Cîteva sute intră în coloană, de la I.J.T.L. Se scandează : **„Libertate !", „Jos cu Ceauşescu !", „Asta-i UMT-ul şi I.J.T.L.-ul !".** Sîntem, de-acum, pe puţin 10 000 de demonstranţi. U.M.T.-ul pornise, şi nu-l mai putea nimeni opri! Peste zece mii, strigînd : **„Jos cu Ceauşescu ! / Să fie judecat, aicea în Banat !"** ● Trecem prin faţa Hotelului Continental ; ne îndreptăm spre Comitetul judeţean P.C.R., unde armata fraternizase cu demonstranţii. De pe un TAB, soldaţi şi un ofiţer flutură steaguri. **„Armata e cu noi !".** ● A noastră e victoria. Urmează să ne-o şi consolidăm !

După 36 de zile

(Urmare din pag. 7)

blic. Poate e util, căci adevărata revoluţie acum începe, avînd de-o parte a baricadei oamenii de bun simţ, timizii, entuziaştii sinceri şi dezinteresaţi, iar de cealaltă pe cei despre care am scris pînă aici. Din nou piepturi deschise vis-á-vis de armele, de TAB-urile şi elicopterele unei lupte psihologice perverse, ce mizează pe traumele atîtor ani de opresiune spirituală şi exil interior.

Ştiu că în ultimii ani **Dicţionarul limbii române** şi-a pierdut adjectivele, iar din tot ce a fost cîndva au mai rămas cîteva verbe şi substantive şi arată ca o broşurică, dar am înfăptuit cea mai rapidă şi radicală Revoluţie din istorie, şi scriitorii, cei ce fără speranţă creau pentru „sertar" sau, în puţine şi fericite cazuri, „pagini exilate", trebuie să-şi pună întreaga putere a cuvîntului în slujba Revoluţiei, să preia, cum spunea Andrei Pleşu, chiar şi posturi în diverse structuri social-culturale, pentru împlinirea ecarisajului atît de mult aşteptat. Destul am rîs de legea sociologică, devenită butadă : „Fiecare individ tinde să-şi atingă propria sa incapacitate", pentru a nu răspunde acum pe măsură nevoilor vieţii social-culturale şi politice ale ţării avidă de competenţă. Nici un efort nu e prea mare acum, pentru că are o finalitate pozitivă şi Revoluţia trebuie dusă pînă la capăt.

top

„Mi-a fost dor de voi...”

În exclusivitate pentru revista ORIZONT, dialog cu NICOLAE COVACI, conducătorul formației PHOENIX

(III)

Am înțeles că o perioadă destul de lungă ai abandonat preocupările muzicale, nu te-ai mai gîndit la formație, dar ai continuat să compui. Ce ai mai făcut după 1985, cînd Ovidiu te-a căutat din nou ? ● **Am început să cîntăm în doi, oferind publicului niște concerte mai puțin obișnuite.** ● A la „Cream“, nu ? ● **Să zicem. Eu trebuia să cînt la chitară într-o tehnică aparte, care să „umple“ sonor niște spații. Formula aceasta, alcătuită numai din două instrumente, n-o folosește oricine, din motive lesne de înțeles. Noroc că eu am „spatele“ acela „Marshall“ pe care îl știi, și care mi-a folosit în conturarea unui Sound, să-i zic, plin. Sigur că, în condițiile cu totul deosebite ale evoluției acestui tandem, ni se oferea posibilitatea de a improviza pe spațiți largi, Ovidiu putea să-și ofere cu dărnicie „break“-urile sale dragi... După o vreme m-a căutat și Kappl, spunîndu-mi că ar fi dispus să facem ceva ca lumea. Am stat mult de vorbă și mi-am dat seama că mi-a iertat ieșirea din 1978, de care ți-am pomenit. Am început să facem înregistrări în studioul său personal, amenajat la subsolul unui imobil Acolo, printre multe alte piese, am imprimat și banda Demo pentru discul meu single cu „Balada“ lui Ciprian Porumbescu și „Ciocîrlia“, pe care zici că-l știi.** ● La ce casă de discuri ai înregistrat ? ● **Se cheamă „Label Private“, în Hamburg.** ● Mi-a plăcut discul ca realizare artistică — ți-am mai spus asta —, dar și coperta, mapa e inspirată. Apari acolo pe umăr cu un vampiraș sau drăcușor ce-o fi. ● **Da, e un „Gimmick“ care va apare întotdeauna pe discurile mele. Vreau să spun că am mai înregistrat un single despre care poate nu știi. Titlurile mele au fost „Afganistan“ și „Perestroika“, discul apărînd în momentul în care rușii își retrăgeau armata din această țară. La scurtă vreme după ce am imprimat am plecat în vacanță, în Spania, urmînd ca Iozsi Kappl, de astă dată producător, să definitiveze grafica mapei discului Să vezi ce-mi face. Mă vizitează în Spania și-mi aduce discul, inclusiv varianta Maxi-Single. Am rămas blocat : schimbase titlurile fără să-mi ceară părerea. Mi-a expus ca justificare motive puerile. M-am supărat, deoarece lucrasem serios la aceste piese ; în „Afganistan“ introdusesem motive specifice muzicii orientale...** ● Ce titluri pusese Kappl după... capul lui ? ● **Piesa de pe Side A o botezase „Tuareg“, iar „Perestroika“ se metamorfozase în „Mister G'. s Promises“. Din niște titluri directe, percutante, făcuse cu totul altceva, cu consecințele de rigoare : discul n-a pătruns pe piață, deși calculasem un moment extrem de prielnic.** ● A fost, cred, ca o subminare involuntară... ● **Din nou am făcut o pauză pînă la seria primelor concerte cu toată trupa, inclusiv E. Krauser. Cu acesta am mai colaborat, am compus niște piese ulterior premiate. Krauser e un tip ciudat. Cîntă, cîntă și parcă uită de el. Piesa n-are refren, coadă, cap. „Măi Krauser, tu cînți ca un Dumnezeu, îi spuneam, dar pentru cine cînți așa, improvizînd doar ?“. Am dat apoi lovitura cu opera rock „Evita“ a lui Andrew Lloyd Webber. Să-ți povestesc. Cei de la Teatrul muzical din Ostanbrück mă băteau la cap de un an și jumătate s-o transpun. Personal nu găseam nimic deosebit în materialul sonor al operei-rock.** ● Cea despre Evita Peron, „Don't Cry For Me, Argentina“ ? ● **E unica parte frumoasă a lucrării, restul... În fine, am înregistrat „Evita“ într-o nouă viziune. Operația ne-a adus bani. Asta era în 1987.** ● Spune-mi, Nicule ; Krauser a scos mai multe discuri ; i-am văzut numele prin cataloage. ● **Da. El și le-a produs singur, dar n-a pătruns pe piață, e greu să pătrunzi. Cum să-ți explic ? Se cere concizie, să ai o temă, să propui o temă pe care lumea s-o rețină, s-o poată fredona. Personal, cu Krauser am avut noroc și pentru că avea un tupeu extraordinar cînd era vorba de partea financiară. Cerea niște sume de-mi îngheța sîngele în vine.** ● Și ei plăteau ? ● **Plăteau, ce să facă.** ● Înțeleg că te redresaseși din punct de vedere financiar și că ți-a mers bine de la un timp... ● **Nu pot să spun lucrul ăsta. Uite, anul trecut mi-a mers prost.** ● Spune-mi, la Școala de artă ești plătit, nu ? ● **Da, dar viața e așa de scumpă ! Îți trebuie 2 000—3 000 de mărci ca să trăiești modest. Eu nu-mi permit mare lucru, să știi. Am o motocicletă cu șase cilindri și mașina asta cu care am venit la tine ! În rest, nimic.** ● Proiecte ? Ai venit în țară în acest moment istoric pentru noi, cu gîndul curat de român de a ne ajuta. Acest ajutor am înțeles că va consta într-o serie de spectacole pe care le vei da în Timișoara, dar și în alte localități din țară, fondurile urmînd a fi vărsate în Contul Libertatea 1989. ● **Da, așa este. Voi reveni în țară cu formația „Phoenix“, cea originală. Noi ne vom aduna și vom începe repetițiile pentru acest eveniment. Trebuie să știi că, înainte de a veni în țară, am cerut accepțiunea fiecărui membru pentru acest act. N-au fost obiecții, deși fiecare activează în altă parte.** ● Poate pe moment. ● **Știu eu ? Sînt un tip rigid și-mi merge greu. Noroc că există hobby-urile, prietenii. Abia acum am intrat în Schwung.** ● Mi-amintesc cînd mergeam împreună la Șag și ciopleai ore întregi în lutul malului capete gigantice desprinse parcă din Insula Paștelui, din lumea lui Heyerdahl. Mai sculptezi ? ● **Sigur, am și expoziții cu lucrări. Îți voi aduce cataloage.** ● Cum vezi tu peisajul actual al muzicii pop internaționale ? Vezi în curentul Ethno-pop un pas înainte ? ● **E un pas gigantic, căci acest curent a deschis noi orizonturi în muzică. Folclorul este infinit, el cuprinde resursele spirituale ale unui popor, resurse trainice, viguroase, dar a căror capacitate nu poate fi codificată simplist. Trebuie sute de ani ca să folosești tot ce există acumulat în acest compartiment sonor. În acest sens, tot ce a făcut grupul românesc „Phoenix“ atît în țară, cît și în exil s-a înscris pe linia valorificării unor resurse ale folclorului nostru, operîndu-se în favoarea autenticității prin creativitate, sugestia folclorului fiind încărcată afectiv de sensuri noi, trecută prin gîndirea și simțirea interpretului. M-aș fi bucurat nespus să fim noi primii care să impunem această muzică, dar, după cum am mai spus-o, am sosit prea devreme pe scena internațională. Pe de altă parte, mă dezgustă comercializarea absolută a producției muzicii de divertisment. N-a scăpat de aceasta nici muzica rock. Rockul nu mai e o atitudine, ci un surogat comercial. Cei care se fandosesc pe scenă fluturîndu-și pletele în irizările sofisticate de flash-uri laser n-au în fața ochilor decît banul, banul. Nu sînt convinși nici ei de ceea ce fac și nici nu pot convinge pe alții.** ● E inutil să precizez că-ți împărtășesc opiniile ; de altfel am scris și un serial despre acest fenomen de degradare a muzicii rock, dar te rog să-mi spui dacă și nume ca „Scorpions“, „Van Halen“, „Bon Jovi“ le incluzi în această situație de compromis? ● **Da. E o industrie acest rock în trei acorduri, și nu o artă. Nu pot contesta prezența salutară a unor „schimbători de macaz“ ce nu fac concesii comerciale. Ei practică o muzică adevărată, convingătoare, care le place și ne place, o muzică anti Hit-Parade.** ● Spune-mi cîteva nume care nu te-au dezamăgit pînă în prezent. ● **Ian Anderson de la „Jethro Tull“ a rămas credincios crezului său artistic de la început. Apreciez grupul „U 2“, pe Robert Palmer, „Foreigner“, „Saga“, „Honeymoon Sweet“. În aceste cazuri, iată, și ambalajul e bun și nici „cutia“ nu e goală. Revin la formația „U 2“, care a găsit o modalitate de exprimare modernă, fără să excludă vechile cuceriri ale avangardei. Îmi plac aranjamentele lor gen „Byrds“, încărcătura afectivă a pieselor.** ● În numele tuturor cititorilor rubricii noastre îți mulțumesc pentru amabilitatea de a-mi răspunde la realizarea acestui dialog. Toate cele bune și LA REVEDERE. ● **LA REVEDERE !**

Petru UMANSCHI

---

la fanion

Fotbal dincolo de gratii

(II)

(Convorbire cu Octavian Foale)

— Cît ați rămas la Reșița ?

— Am lucrat, cum vă spun, încă două campionate cu C.S.M. Reșița, cu care am luat locul IV și III, în sezoanele 1979—80 și 1980—81, după care m-am dus la partid și am zis : vă rog să încercați cu altul. Eu am încercat doi ani să promovăm și nu am reușit. Poate sînt încapabil. Am zis asta pentru că, de fiecare dată, se punea ca obiectiv promovarea. Și, după mine, au încercat cu vreo zece antrenori și tot în divizia B sînt. În 1984, toamna, am fost chemat la Politehnica.

— Cine v-a chemat ?

— Lereter. Mi-a zis că au nevoie de mine la Poli. Le-am zis că nu pot să plec pînă nu închei campionatul. A, am fost și un an la Gloria. Da, la ei eram. Am zis să termin campionatul și vin. În 1985, a venit din nou Lereter la mine și mi-a spus : Uite, toată lumea e de acord să vii la Poli ca antrenor.

— Cît v-a oferit ?

— Nici un leu. Absolut nici un ban n-am primit. Cum a început chestia asta. Prin ianuarie, în '85, Liță mi-a propus să facem un amical, fiindcă el trebuia să plece în Spania. Mie îmi era simpatic Liță. Angelo avea 15 ani, ăsta mic al meu, și era titular în echipă. Dom'le, m-a bătut cu 3—0, însă echipa a jucat bine. Lumea a fost mulțumită, faze frumoase. Și Liță ce-i spune lui Angelo ? Băiatu, tu vii la Poli ! Pe Manu, celălalt băiat, l-a remarcat la un trial pentru lotul național Șerbănoiu, la Deva și i-a spus tot așa să vină la Poli. Vedeți, nici unul nu știa ce face celălalt. Al treilea fiu al meu, Antonio, joacă din 1986 la Obilici. Și am fost chemat de neamțu. De Lereter.

— Și, totuși, nu v-au promis nimic, nici măcar locuință ?

— Ba da, locuință mi-au promis. Am stat șase luni la hotel, la noi, la căminul ăla. Foarte bine am stat. Eu cu copiii, după care, în '86, mi-am adus și nevasta.

— Nici pentru copii nu v-au promis nimic ?

— Nimic, absolut nimic. Doar serviciu pentru nevastă-mea.

— Unde lucrează doamna ?

— La G.I.C.L. Vă dați seama că nu am avut nici eu vreo pretenție și îl consider pe Lereter un om foarte cinstit. E un om loial, echilibrat, un mare caracter. Așa. Norocul meu care-a fost: Ajungînd la Poli, mi s-au dat juniorii republicani cu care făceam antrenamente la Baza II.

— A, deci nu ca antrenor la prima echipă ?

— Nu. Mi-au spus să vin antrenor la Politehnica și eu mă bucuram că mă voi muta în Timișoara fiindcă nevastămea e chiar din Timișoara. Acuma, să vă spun că eu aveam oferte, cînd eram jucător, și de la Poli, și de la C.F.R., dar nu m-au atras. M-am gîndit : mă mut la Timișoara, alt orizont, școală. Cînd lucram la Baza II, nu știam ce se întîmplă, fiindcă mereu era prezentă o femeie. Nu știam ce vrea : mă urmărește, e curioasă ? Vă dați seama că nu cunoșteam cadre, pe cei din conducerea lui Poli. De vreo trei-patru ori am văzut-o. Persoana respectivă era d-na profesoară Mureșan, care s-a dus la club la noi, cu alte chestii, și, printre altele, a spus : Dom'le, cine e antrenorul care lucrează la Baza II cu juniorii ? Păi cum arată ? Așa chel. O, ăsta îi Foale, care tocmai a venit la noi. Acuma mă iertați, eu relatez exact cum mi s-a spus. Zice ea : Dom'le, așa antrenamente n-am văzut de mulți ani. Așa metodic lucrează !

— Ea venea oficial acolo ?

— Avea lecții cu grupa. E profesoară de sport la Politehnica, mi se pare că era și secretară de partid. După aia ne-am cunoscut. Și, hopa, odată am crescut în ochii lor, al ăstora de la Poli.

— Cine era în conducere ?

— Era președinte Lereter. Perju (un om deosebit !), Pugna, ăla de-a fugit în Franța, cum îl chema ? Cornut, așa, Becherescu, ei erau. Eu nu am știut de treaba aia, dar, cum să vă spun, sînt un tip migălos în munca mea, indiferent la ce nivel lucrez. Îmi place să îmi fac meseria. Nu spun că sînt cel mai bun antrenor, dar știu ce pot. Din 1969, de cînd m-am apucat de antrenorat, m-am pus pe studiu și mi-am luat categoriile pe drept, fiindcă n-am vrut să mă fur pe mine.

— Se puteau lua categoriile cu bani?

— Sigur că da !

— Știți cazuri în care s-au luat cu bani ?

— Acuma, sincer să fiu, nu știu, fiindcă, la București, nu aici, intrau pe alte uși pe care eu nu intram, dar mi-am dat seama după capacitatea lor fiindcă aveam și probe practice și din lucrări. În fine, fiecare cu ce-a putut. La început, mi-a fost mai greu cu aspectul teoretic fiindcă aproape toți foștii fotbaliști îl ignoram. Dar, la scurtă vreme, mi-am dat seama cît de utilă îmi este o fiziologie sau altceva, o pedagogie. După ce și d-na Mureșan le-a vorbit de mine, momentul era copt. A venit Cosmoc la echipă și mi-au cerut să lucrez cu el. Am primit cu drag și...

— În ce lună se petreceau astea ?

— Cred că după cinci etape de la începerea campionatului. Pe Liță l-au schimbat după patru etape, Șerbănoiu a stat o etapă și ne-au pus pe noi în același timp.

— Și cînd ați venit la prima echipă condițiile de angajare s-au schimbat sau au rămas aceleași ?

— Nu s-a schimbat absolut nimic. Am început antrenamentele. Noi am preluat echipa de la minus șapte la adevăr. Am colaborat cu Cosmoc pînă mai erau șase etape din retur. Nu uit. Eram pe locul cinci.

— Stați s-o luăm metodic. De cînd vă cunoașteți cu Cosmoc ?

— De 30 de ani. Am fost adversari. A jucat la Petrolul, la Sportul. De la Sportul mai ales. După joc totdeauna rămîneam peste noapte și așa ne-am cunoscut. Am fost prieteni. Am mai lucrat la Reșița o jumătate de sezon cu el după care el a trebuit să plece.

— Cînd ați început, care au fost relațiile cu el și cu echipa ?

— Ca antrenor secund, trebuia să lucrez efectiv cu băieții, lucru ce mi-a plăcut foarte mult. Lui nu-i mai stătea bine. E cu patru ani mai mare ca mine, dar era deja comod. Foarte bun antrenor, vreau să spun ! Nu-i stătea bine să se dezbrace, să arate procedee mai dificile, cum să fenteze. Să alergi cu ei, chestiuni practice. Mă ajuta și fizicul și forța. Bănuiesc că, de la primele antrenamente, văzîndu-mă cum lucrez, i-a plăcut și a avut încredere. Așa că m-a lăsat să lucrez singur în continuare.

— Care a fost primul meci ?

— Cu Dinamo. Am cîștigat cu 2—0. Bolba și Giuchici au marcat.

— Au fost presiuni la acest meci de natură dinamovistă ?

— Nu. Nimic. Am impresia că erau siguri că ne bat. Nici după joc nu au fost discuții. Lucrul care ne-a prins foarte bine a fost faptul că am avut la îndemînă două săptămîni în care am reușit să punem multe lucruri la punct.

Marcel TOLCEA

(va urma)

P.S. Din articolul intitulat **Călătorie la capătul nopții** au fost tăiate, din necesități tipografice, pasaje care susțin chiar ideea parabolei.

SOLJENIȚÎN

ARHIPELAGUL GULAG [V]

După arestarea lui Nikolai Iakovlevici Semionov din Lubim, în anul 1950, soția acestuia a alungat-o, pe un ger cumplit, pe soacră sa Ilinicina Semionova, care trăia cu ei sub același acoperiș: „Ia-ți boarfele, scorpie! Fiu-tu e dușmanul poporului!“ (Peste șase ani, cînd N.I. Semionov s-a întors din lagăr, nevastă-sa, împreună cu fiica lor, Nadia, l-au alungat noaptea, numai în izmene, pe stradă. Nadia era și mai pornită împotriva tatălui, deoarece aștepta cu nerăbdare ziua în care trebuia să se mărite și să-și aducă soțul în casă. I-a trîntit hainele în nas, strigînd la el: „Cară-te, bătrîn împuțit“![1]).

După ce a fost alungată de noră-sa, Ilinicina Semionovna, s-a dus la fiica ei, Ana, care n-avea copii. Dar la scurtă vreme, fiica și ginerele au început să se plictisească de ea. De aceea, Vasili Semionovici Metiolkin, pompier de profesie, în zilele libere, cînd rămînea acasă, o scuipa în față, îi spunea măscări, o brutaliza. Iar fiică-sa îi povestea cumnatului, adăugînd, un fel de explicație: „Nu știi cum e Vasia cînd bea puțin... Și la ce te poți aștepta de la un om beat?“ Peste o vreme, cînd a trebuit să primească o locuință mai mare, Vasia a luat-o pe bătrînă arătînd-o peste tot: „Ne trebuie și o baie, cum să trimit o femeie bătrînă la baia publică, să se îmbolnăvească!“. Atunci se purta cu ea mult mai bine. După ce au primit, din cauza bătrînei, locuința, au umplut camerele cu tot felul de lăzi, dulapuri, canapele, iar pe biata bătrînă au înghesuit-o într-o gaură de 35 de cm., între dulapul din sufragerie și zid, de unde n-avea voie să iasă. Nikolai Iakovlevici, în schimb, trăia ceva mai bine la fiu-său și, într-o zi, fără să-l întrebe, își aduse aici și nevasta. Cînd nepotul intră în cameră, bătrîna căzu în genunchi în fața lui, implorîndu-l să n-o alunge în stradă. Fața acestuia se schimonosi: „Bine. Poți rămîne pînă mă însor!“ Ar trebui spus încă ceva și despre nepoata lor, Nadia (Nadejda Nikolaevna Popnikova), care între timp a absolvit secția de literatură de la Facultatea de pedagogie din Iaroslav, a intrat în partid și a ajuns redactoare la ziarul raional din orașul Nei, regiunea Kostromuli. Nadia e și poetă, drept care și-a confirmat vocația prin versurile: „Trebuie să luptăm? Iată, sînt aici! / Tata? Și de el mă iau, dacă trebuie! / Morala? Ce dracu' le mai trece prin gînd? / Nu vreau să știu nimic despre astea!“

Dar organizația de partid începe s-o sfătuiască să-și „normalizeze“ relațiile cu familia. Atunci Nadia i-a scris bătrînului o scrisoare. Acesta, fericit, i-a răspuns, iertînd-o pentru tot ceea ce îi făcuse. În aceeași zi, nepoata s-a dus cu scrisoarea la organizația de partid. Gestul i-a fost încununat cu un „foarte bine“ la dosar. De atunci, Nadia îi trimite bătrînului felicitări numai la sărbătorile din mai și noiembrie.

În această tragedie au fost implicați șapte oameni: o picătură a *libertății* noastre. În familiile mai civilizate, cel care a avut de suferit poate că n-a fost dat afară din casă chiar în toiul nopții, aproape dezbrăcat, dar tuturor le era rușine cu el. Viziunea lui „degenerată“ despre lume le stătea ca o povară pe cap. Dar cîte nu ar mai fi de spus... Putem aminti aici și *Psihologia de sclavi*. Același Babici nenorocit, în declarația sa din fața procurorului, spune: „Eu înțeleg perfect că timpul și condițiile de război au impus organelor puterii sarcini și obligații mult mai serioase decît niște obișnuite anchete asupra unor cazuri individuale“.

Și multe altele.

Trebuie — și de data asta — să recunoaștem: dacă toate aceste lucruri *nu s-au produs de la sine*, ci Stalin le-a elaborat punct cu punct, atunci, da, jos pălăria: a fost un geniu!

* * *

Iată, deci, o lume miasmatică și închistată, în care au prosperat numai gîzii și trădătorii, în care oamenii cinstiți — dacă au scăpat de închisoare — s-au dedat beției, neputînd în nici un fel să se bucure de așa-zisa libertate pe care o aveau, în care tinerii își prăjeau trupurile pline de forță la soare, iar sufletul le putrezea pe dinăuntru, acea lume în care, noapte de noapte, o mînă verde-cenușie cotrobăia peste tot, apucînd de ceafă cînd pe unul, cînd pe altul și trăgîndu-l în *sicriu*[2]. Lumea în care milioane de femei umblau încoace și-ncolo, căutîndu-și ba soțul, ba fiul sau tatăl. Acele femei au trăit spaima cea mai mare. Le speria totul, de la plăcuțele cu diverse inscripții de pe ușile cancelariilor, pînă la țîrîitul telefonului ori bătaia în ușă. Le era frică de poștași, lăptărese, instalatori, electricieni. Oricine se simțea deranjat de prezența lor le putea alunga din locuință, de la servici, din oraș.

Uneori credeau cu naivitate că „fără drept la corespondență“ înseamnă exact ceea ce scrie: vor trece zece ani și *va sosi o scrisoare de la el*[3]. Stăteau uitate în fața închisorilor. Făceau cîte o sută și mai mult de kilometri pînă în vreo localitate de unde auzeau că se pot trimite pachete cu hrană. Uneori, ele mureau înaintea soțului, fiului sau tatălui arestat. Alteori, de pe pachetul restituit pe care scria „mort în spital“, aflau data cînd apropele lor a luat calea cea de pe urmă. Sau porneau, cum a fost cazul Olgăi Ceavceadze, spre Siberia, purtînd în sîn un pumn de pămînt din satul de baștină, ca să-l pună pe mormîntul soțului, dar cînd ajungeau în acele cimitire enorme, nimeni nu mai știa în ce groapă era cutare sau cutare, poate împreună cu încă alți trei, morți în aceeași zi. Alteori, ca Zelma Jugur, scriau scrisori pline numai de înjurături la adresa lui Voroșilov, uitînd că, de fapt, conștiința lui Voroșilov murise cu mult înainte ca acesta să crape de-a binelea. Iar copiii creșteau, și pentru fiecare din ei sosea clipa cînd tatăl trebuia să se întoarcă, clipa cînd nu li se mai putea ascunde adevărul. Iar tatăl nu mai venea.

O bucată triunghiulară de hîrtie, cu linii oblice. Creionul roșu alternînd cu cel albastru. Cu siguranță că bietului copil i-a obosit mîna; a lăsat creionul, s-a odihnit, apoi a pornit-o de la capăt. Litere stîngace, colțuroase, cu pauze, uneori chiar și în interiorul aceluiași cuvînt: „Dragă tăticule, eu am uitat cum trebuie să scri acuș plec la Școală prin frig și vino repde nouă nu ne este bine fără Tata mama zice că ești plecat într-o călătorie de servici dacă ești bolnav acum fugi repede din spital Oleșka a fugit numai în cămașa de la spital și mama îți face pantaloni noi eu am să-ți dau cureaua mea copiii se tem de mine numai pe Oleșka nu-l bat niciodată și el nu minte niciodată și este sărac iar eu am fost bolnav și am stat în pat și am avut febră și am vrut să mor odată cu mama dar ea n-a vrut și-atunci n-am vrut nici eu mi-a amorțit mîna am scris destul și-ț trimit un dulap de sărutări Igoraș șase ani și jumătate. Am învățat să scriu și pe plic pînă vine mama de la fabrică eu am să duc plicul la poștă“.

Manolis Glezos, într-o „cuvîntare patetică“, a povestit scriitorilor sovietici despre tovarășii lui care zăceau în închisorile din Grecia:

— Înțeleg că cele auzite aici v-au atins la suflet. Dar să știți că eu am făcut acest lucru intenționat. Vreau ca inimile voastre să împărtășească durerea cu aceia care zac prin închisori. Deci ridicați-vă glasurile pentru eliberarea patrioților greci! *(Literaturnaia gazeta*, 27 august 1963).

Și, bineînțeles, acei vulpoi bătrîni au strigat cît îi ținea gura pentru eliberarea patrioților greci. Pentru că în închisorile din Grecia zăceau 20 de deținuți. Manolis poate nici măcar nu era conștient cît de impertinent era apelul lui sau poate că la ei nici nu exista proverbul: „De ce să pleci în lume după nenorocire, cînd nenorocirea e în casă la tine“.

În diferite localități din țara noastră întîlnim cîte o sculptură de felul următor: un paznic de ghips cu un cîine ce se repede să apuce pe cineva. La Tașkent, o asemenea sculptură se află chiar în fața școlii NKVD-ului, pe cînd la Riazan ea este simbolul orașului. Și singurul monument la intrarea dinspre Mihailovo. Nici măcar nu ne mai umple scîrba cînd vedem sculptați oameni asmuțind cîini asupra altor oameni, ca și cum asta ar fi ceva normal. Iar ei asmuțesc cîinii asupra noastră.

În românește de

Simeon **LĂZĂREANU**

Primim, prin Ioan Flora, aceste mesaje din partea unor scriitori din Belgrad:

„Mulțumim românilor pentru lovitura definitivă pe care au dat-o comunismului european. Jertfa enormă pe care au suportat-o ne obligă, pe noi toți, din țările socialiste totalitare, pe noi, care n-am avut destul curaj pentru asta. Sper că, în viitor, vom avea prilejul să ne achităm de această datorie“.

Dusan VUKAJLOVIĆ

„Libertatea voastră e și libertatea mea. Jertfa e teribilă, dar ne-a deschis un viitor nou. Sîntem împreună și prin metafore.“

Milutin PETROVIĆ

„Am tras cu urechea așteptînd... Și s-a întîmplat. S-a întîmplat. S-a întîmplat! În 22 decembrie am fost împreună cu voi. Am fost. Și acum sîntem. Vă îmbrățișăm. Nu vedeți că sîntem îmbrățișați?!“.

Radmila LAZIĆ

---

[1] O destăinuire asemănătoare am auzit și de la V.I. Jukov din Kovrov. Pe el l-au alungat soția și fiica adoptivă.

[2] Mașina securității (n.t.).

[3] Lagăre fără drept la corespondență au existat nu numai pe lîngă centralele atomice din 1945—1949, ci și în Nova Zemlea sau în punctul 29 din Karlag, în care mai bine de un an și jumătate a fost interzisă corespondența.

[4] Voroșilov n-a avut curajul să-și apere nici pe cel mai apropiat colaborator al său.

Comitetul de coordonare
ADRIANA BABEȚI
ANTOANETA C. IORDACHE
MIRCEA MIHĂIEȘ
CORNEL UNGUREANU

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
TIMIȘOARA, strada RODNEI nr. 1.
Telefoane: 3 33 90 și 3 33 76
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tehnoredactor: Nic. LENGHER
Fotografii de: GAGYI P. Ladislau, Constantin FLONDOR, dr. Gheorghe COPĂCEANU, Marian LAȚCU.
Abonamentele se fac la P.T.T.R.
TIPARUL EXECUTAT LA I.P.B.T.
Index: 42 907

BIBLIOTECA „ASTRA“

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

orizont 5

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 5 (1194) 2 FEBRUARIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

Reîntregirea culturii române

Ultimele patru decenii au fost marcate, în România — cu scurte pauze — de teroarea exclusivismelor. Din cultura noastră au fost dați afară, cu o violență incredibilă, unii dintre cei mai de seamă creatori ai ei. Au fost puse, succesiv, la index, nume și opere. Au fost excluși din cărțile de istorie, din paginile de istorie ale literaturii, ale artei, mulți dintre autorii care au decis tocmai formarea spiritului românesc modern. Au fost amputate afirmații, au fost masacrate cărți, au fost condamnate la tăcere biblioteci.

Cei de dinafara granițelor, cu puține excepții, dispăruseră. Intrau, pentru cititorul din România, într-un con de umbră. Revistele lor veneau greu, cărțile, la fel. Cititorul putea afla de ele doar prin intermediul unor posturi de radio. Dar criticul, dar istoricul literar, dar comentatorul n-avea cum să se oprească asupra lor. Erau interziși.

Orice scriam noi, aici, orice am fi putut scrie noi, aici, reprezenta doar o jumătate de adevăr. România cealaltă, a exilului, nu exista pentru diriguitorii culturii române. Sau exista pentru a fi calomniată. Așa cum regimul și-a creat specialiștii distrugerii, trupele speciale de asasini, așa și-a creat specialiștii demolatori. În cele patru decenii, ei s-au afirmat în diverse feluri, implicîndu-se cu energie într-o operație complexă de nimicire a valorilor. Pe unii dintre specialiștii demolatori am avut prilejul să-i vedem lîngă noi, să le suportăm agresiunea neobosită. Nu erau oameni proști. Erau doar înzestrați cu o neobișnuită vocație a distrugerii.

Demolările culturale din ultimii ani ai dictaturii ceaușiste nu erau altceva decît apogeul unei opere de distrugere sistematice, continui, săvîrșite și desăvîrșite de-a lungul a mai bine de patru decenii. Tot ce s-a întîmplat în ultimii ani nu făcea altceva decît să ducă la perfecțiune momentul 1948 al culturii române : eliminarea dimensiunii ei spirituale. Ofensiva împotriva oamenilor de cultură, împotriva personalităților, împotriva celor cu adînci rădăcini în solul național se conjuga cu atacurile, cît de violente, împotriva instituțiilor care favorizau apariția și existența acestor personalități. Lumea nouă, omul nou, ticuri ale ideologiei ultimilor ani, lozinci ale „filozofilor“ de profesie, exprimau un dictat. Consfințeau supremația fragmentului asupra întregului. Opțiunea pentru imediat anihila alte opțiuni. Totul era oprit într-un prezent al dictatului și al supunerii. Ceea ce venea din afara acestui prezent era falsificat, înjugat la caleașca asasinatelor necesare.

Am spune că urgența următorilor ani de construcție românească se numește reumanizarea omului.

Iar reumanizarea omului nu se poate realiza fără opera de reîntregire a culturii române.

Descoperirea (redescoperirea) dimensiunii spirituale a acestei culturi trebuie să evite orice exclusivism : nu trebuie să așezăm, în locul exclusivismelor vechi, altele noi. Dar nu vom înțelege nimic din dimensiunea culturii române dacă nu vom descoperi unitatea ei adîncă, de suflet. Nu vom înțelege nimic din sacrificiile acestor revoluții dacă nu le vom integra unei istorii spirituale. Începînd cu acest an, sîntem mai bogați cu o victorie : știm că sacrificiul a dus către victorie, că rezistența n-a fost inutilă, că înălțimea morală a dat roade. Au învins, prin această revoluție, modelele umane exemplare. Ele scot ideea morală din dimensiunea ei abstractă. O întrupează.

* * *

Încă nu ne dăm seama de toate direcțiile pe care noua cultură românească poate și trebuie să și le integreze. Istoria rezistenței și a revoluției, cultura diasporei, ideile religioase, cînd nu erau mutilate, erau puse sub interdicție. Azi le gîndim firesc, ca părți componente ale istoriei românești. Dar oare le gîndim firesc ?

Chiar le gîndim firesc ?

Timișoara poartă deschise, și le va mai purta deschise o vreme, rănile lui decembrie. Multe dintre orașele țării poartă încă nevindecate urmele acelor zile. Iar urmele celor patru decenii nu au cum să fie șterse la repezeală. Nu pot fi șterse atît de repede cum am voi.

Dar cultura română trebuie să intre în starea ei de normalitate. Ea va putea să intre, mai repede decît alte domenii, în normalitate. Fiindcă ea a reprezentat, în toți acești ani, un spațiu al rezistenței. Prin înseși individualitățile ei, cultura a rezistat. A păstrat sensurile spirituale ale rezistenței și ale sacrificiului. A creat, în permanență, punți către ziua de azi. Ne-a pregătit pentru libertate.

Iată de ce putem să gîndim firesc, azi, reîntregirea culturii noastre. Iată de ce credem că azi cultura română poate intra, fără un efort deosebit, în normalitate. Se poate.

Cornel UNGUREANU

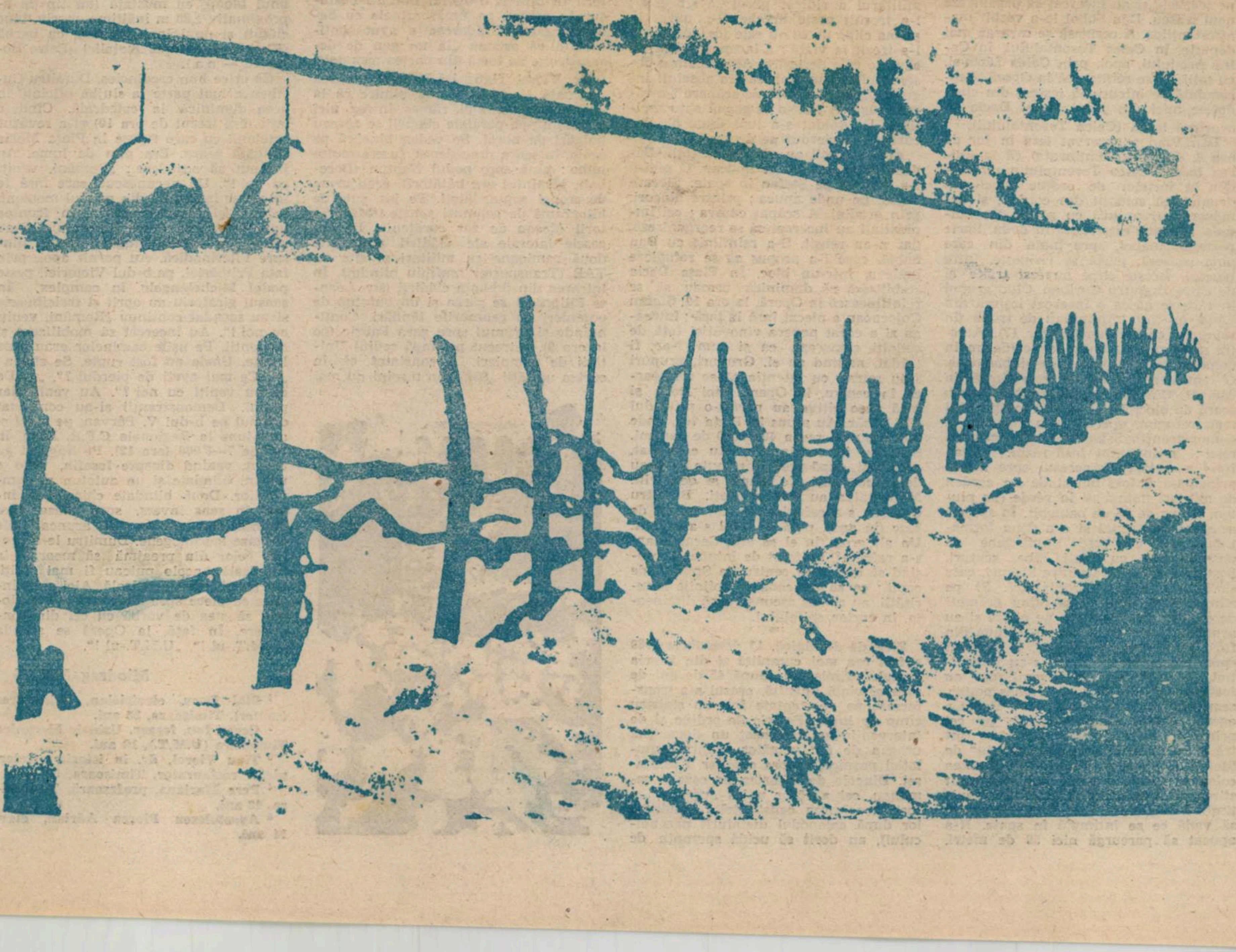

TIMIŞOARA — primul

cronologie

ŞAPTE ZILE CARE AU ZGUDUIT ROMÂNIA

(V)

(16—17 DECEMBRIE)

Simultan, mai multe coloane străbăteau oraşul. Într-una s-a aflat şi Stoi Doru [1]. Sîmbătă, 16 decembrie, seara, se afla în Piaţa Maria, la locuinţa pastorului Tőkés ; a aprins şi o lumînare. Pe la orele 19, un securist l-a întrebat: „Ce cauţi aici ?". Pentru a evita neplăcerile, i-a răspuns : „— Stau să văd ce se întîmplă". Respectivul a ţinut să-i comunice atunci că „pastorul este debil mintal". Lui Stoi nu i-a venit să accepte aşa ceva ; l-a văzut pe pastor vorbind populaţiei, ungureşte şi româneşte ! Pe la orele 20, cei de faţă au fost ameninţaţi să părăsească locul, căci „vor fi arestaţi". Au rămas pe loc, uniţi ; au scandat împreună. Mulţi însă au fost arestaţi. După ora 20 au pornit, încolonaţi mai multe mii, pe splai, spre Complexul Studenţesc. Au continuat, prin sensul giratoriu, peste podul Michelangelo spre cartierul Circumvalaţiunii. Aceasta pentru că se aşteptau la o posibilă cursă din partea securităţii şi a miliţiei. Au intrat pe bulevardul Gheorghe Lazăr. Tot drumul s-a scandat „Jos Ceauşescu !", „Jos cu pantofarul !", s-a cîntat „Deşteaptă-te, române !". Era, de fapt, deşteptarea poporului la revoluţie. S-au adunat cu toţii, în cele din urmă, în Piaţa Dacia. Cîţiva s-au ridicat pe tejghele şi i-au îndemnat pe cei de faţă să urmeze mai multe trasee, să fie mobilizată cît mai multă lume. Se pare că această mulţime s-a reunit în Piaţa Dacia cu cea care-şi făcea drum prin bulevardul Circumvalaţiunii.

După ce a depăşit cu succes primul baraj (noaptea de sîmbătă spre duminică, aproximativ la ora 2,30), coloana de pe b-dul Circumvalaţiunii s-a redresat şi a intrat pe b-dul Gh. Lazăr. S-a strigat într-una „Români, veniţi cu noi !", „Nu fiţi laşi !", „Libertate !", „Jos Ceauşescu !". S-a bătut în stîlpii metalici, cu intenţia de a atrage cît mai multă lume. S-a cîntat „Deşteaptă-te, române !". Demonstranţii sînt aplaudaţi de la ferestre. Se scandează : „Coborîţi !", „Coborîţi !", „Luptăm ! Luptăm ! Luptăm şi cîştigăm !". Au ajuns în Piaţa Dacia. Dan Sobol, Ştefan Cojocnean şi alţii cîţiva s-au urcat pe tejghele şi au încercat să organizeze noul traseu. Dan Sobol le-a vorbit manifestanţilor. A cerut să se meargă mai departe, în Calea Torontalului, în Calea Aradului, apoi, prin Calea Lipovei, cu toţii, să se reîntoarcă la Operă. Deocamdată se intenţiona ieşirea din străduţele mici din jurul Pieţei Dacia pe o arteră largă (Calea Torontalului).

Dan Vlad a observat (era în jur de ora 3, duminică dimineaţa) că la ieşirea înspre Calea Torontalului un cordon al forţelor de ordine blochează drumul. Şi soldaţii din cordon, şi demonstranţii aruncă cu pietre. Se huiduie. Coloana este ruptă în două. Parte porneşte înapoi, spre piaţa din care abia ieşiseră, parte se risipeşte, între blocuri. Aceste clipe au fost trăite şi de către Dumitru Curiban. Cînd grupul în care se găsea a încercat ieşirea din piaţă, au fost întîmpinaţi de trupă (în salopete, ca ale tanchiştilor (?). Aceştia azvîrleau cu pietre de caldarîm în demonstranţi. Aveau însă şi bastoane. O femeie a fost lovită de o piatră în cap. D. Curiban a adăpostit-o într-o scară de bloc. Mulţi au fost loviţi ; alţii s-au refugiat, speriaţi. Au ripostat şi demonstranţii. S-au întors, în grupuri mici ; n-au putut însă răzbi. Cecan Ion [2] a sesizat că accesul spre artera principală a fost blocat de un cordon de militari îmbrăcaţi în verde (un pluton, în jur de 35 de oameni). În spatele acestora s-a arătat şi o a doua formaţiune, tot în verde (uniforme de postav), dar cu căşti albe, scuturi, bastoane. Ai lui erau între blocuri, gata să iasă în Calea Torontalului. Şi pe stînga, şi pe dreapta se aflau grămezi de pietriş. Au pus mîna pe pietre şi au aruncat în cei cu uniforme. Trupa din faţă, la ordinul ofiţerului, a înaintat spre lume. Demonstranţii s-au împrăştiat, pe moment. Au revenit, dar au fost respinşi din nou. Au rămas pe loc, scandînd „Armata e cu noi !". Trupa a operat arestări, înghesuindu-i, pe cei prinşi, în dube. Evenimentele au fost trăite cu mare intensitate, „pe viu" de Ştefan Cojocnean. Se afla în fruntea coloanei. La un moment dat, le-a venit ştirea că armata ar fi în spatele mulţimii. I-a spus lui Dan Sobol că merge să vadă ce se întîmplă în spate. N-a apucat să parcurgă nici 50 de metri, cînd, din faţă, le-a apărut de după colţ, o formaţie compactă a armatei ; i-au atacat, cu urale, să-i sperie. Erau în jur de 100. Manifestanţii au fost surprinşi şi au fugit în spate. Apoi însă, soldaţii s-au oprit. Văzînd aceasta, primii au reluat iniţitiva şi au năvălit spre armată. Situaţia s-a repetat de două ori. Soldaţii zvîrleau cu pietre, cu lemne. Demonstranţii răspundeau la fel. La un moment dat, s-a declanşat o ciocnire foarte violentă. Instinctul de conservare îl îndemna pe Ştefan să iasă din mulţime ; credea că se putea astfel mai uşor feri. A păşit în faţă de tot. S-a îngrozit văzînd cum zburau, pe deasupra şi pe lîngă el, pietroaiele. Au atacat ei. Au pornit şi soldaţii. Atunci, cei din faţă au constatat cu groază că de după colţ se apropiau compact, în fugă, alte sute de militari. Tînărul nostru se afla în faţă de tot. Nu a apucat să-şi dea seama că cei din spate s-au împrăştiat. A rămas cu cîţiva, singuri. Privea cu spaimă cum se apropiau de el 7—8 soldaţi, adevărate matahale. Unul avea un ciomag greu şi mare ; un altul urla : „Loveşte-l, grijania mamii lui !". Nu ştia ce să mai facă. Aflat într-o asemenea stare, paralizat, militarul a ridicat parul să izbească : l-a trosnit peste ureche. S-a mirat în prima clipă de ce nu este jos. Instinctul l-a trezit la viaţă ; a început, febril, să caute o cale de ieşire. Abia acum a observat, înspăimîntat, că era absolut singur ! Unica speranţă de scăpare i-a rămas fuga. A luat-o la goană spre mulţime. Un soldat s-a luat după el, dar curînd l-a pierdut pe drum.

Apoi soldaţii au năvălit cu toţii. Dădeau cu pietre, cu ce apucau. O piatră l-a izbit şi pe Ştefan în spate. Fiecare fugea, pe unde apuca : printre blocuri, prin grădini. A scăpat cumva ; cei împrăştiaţi au încercat să se reorganizeze, dar n-au reuşit. S-a reîntîlnit cu Dan Sobol, care i-a propus să se refugieze undeva, într-un bloc. În Piaţa Dacia stabiliseră că duminică urmau să se reîntîlnească la Operă, la ora 10. Ştefan Cojocnean a plecat însă la ţară ; întreaga zi a cărat povara vinovăţiei faţă de ceilalţi camarazi, ca şi cum i-ar fi trădat, nefiind cu ei. Grupuri, grupuri s-au retras, cu intenţia să se reîntoarcă în centru, la Operă. Stoi Doru şi încă vreo cîţiva au pornit-o pe b-dul Gh. Lazăr. Au ajuns în Piaţa 700, unde mai erau cel puţin 400—500 de oameni. Scandau în continuare. Au constatat, surprinşi, după vreo 15 minute, că erau deja încercuiţi de trupă şi de civili. Majoritatea au fost arestaţi. Dumitru Curiban s-a refugiat într-un subsol de bloc (în apă), pînă ce totul s-a liniştit. Un alt grup (în el se afla Cecan Ioan) s-a refugiat, protejat de întuneric, reuşind să iasă spre centru, la Spitalul de copii ; ca să nu cadă în mîinile securităţii, au rămas ascunşi, pînă dimineaţa, în curtea spitalului.

*

Ziua de duminică, 17 decembrie 1989 a fost cea mai cumplită zi din istoria oraşului Timişoara. După 45 de ani de pace şi viaţă liniştită, oraşul s-a transformat pe neaşteptate într-un sinistru cîmp de luptă. Forţele de ordine şi de intervenţie au declanşat un demenţial uragan de foc ucigător asupra populaţiei paşnice, asupra copiilor Timişoarei. Dincolo de moartea pe care o semănau, cei a căror unică „vocaţie" a fost terorizarea conştiinţelor (mularea lor după calapodul dictaturii paranoicului), au dorit să ucidă speranţa de libertate în oamenii acestui oraş, să dea o înfloritoare lecţie — avertisment pentru întreaga Românie.

La ieşirea din schimbul de noapte (duminică, pe la ora 7), Liliana Popa s-a îndreptat direct spre Piaţa Maria. Erau miliţieni peste tot. Toate magazinele aveau vitrinele sparte. Se putea totuşi circula. Pe jos erau cioburi, pietre, urme de foc. Personalul magazinelor degaja spaţiile de obiectele împrăştiate în cursul nopţii. Oamenii erau împiedicaţi să stea în grupuri ; li se ordona să circule, fără oprire. Liliana a rămas dezamăgită : în seara precedentă se înţeleseseră ca cei prezenţi să reziste în piaţă pînă dimineaţa, cînd urmau să fie schimbaţi cu cei veniţi de la muncă. S-a îndreptat spre casă.

Ioan Ghidarcea şi Aurel Badea se aflau duminică, pe la orele 10, în faţa Regionalei C.F.R. Spre casa parohială din Piaţa Maria era o mulţime de privitori, pe trotuare. Accesul înspre biserica reformată era însă supravegheat de un cordon de miliţieni, purtînd căşti şi bastoane. Cei doi s-au îndreptat spre strada Cluj (ora 11). Dinspre Calea Girocului veneau două-trei companii de soldaţi, în ţinută de paradă, avînd ofiţerii în faţă şi drapelul unităţii desfăşurat ; purtau pe umăr armele cu baioneta pusă. Ghidarcea a avut sentimentul că asistau „la un gen de demonstraţie de forţă din partea armatei".

Dr. Viorel Ţigu [3] îşi făcea plimbarea matinală. A constatat cu uimire că la Judeţeană n-a mai rămas întreg nici un geam ; pe peretele clădirii se zăreau bulgări de noroi. Se vedea bine că pe acolo, în seara precedentă, fusese multă lume : pînă spre podul Neptun (Decebal), pămîntul era bătătorit, erau urme de crengi rupte, lăteţi. Pe jos, sute de kilograme de geamuri sparte ! Măturătorii făceau de zor curăţenie. Pe accesele laterale ale clădirii erau cîte două camioane cu militari şi cîte un TAB (Transportor amfibiu blindat). În intrarea din dreapta clădirii (str. Leonte Filipescu) se zărea şi un autotun de pompieri cu geamurile ţăndări. Continuîndu-şi drumul spre gara Fabric (pe la ora 9), a trecut pe lîngă sediul Unităţii de pompieri. A constatat că în curtea unităţii „95% din maşini nu mai aveau geamuri". Militarii aflaţi prin curte se amuzau teribil de ceea ce le era dat să vadă. Pe la orele 11,30 a ieşit spre Piaţa Maria. Mulţimea de 4—5 000 de oameni huiduia şi fluiera o fanfară militară, care se îndrepta spre catedrală.

Mariana Pera [4] se afla, duminică dimineaţa pe la orele 11, în faţa clădirii Consiliului Judeţean. Lumea circula normal. Spaţiul verde amenajat în faţa clădirii părea intact. Privind mai atent, a putut sesiza că doi brăduţi fuseseră fixaţi cu sîrmă de nişte pari. În strada Filipescu erau masate cîteva camioane militare şi 2—3 autotunuri, argintii şi roşii, ale pompierilor. Pe la orele 11.30, prin faţa Consiliului au defilat cîntînd aproximativ 5 plutoane de soldaţi, cu ofiţeri în frunte ; purtau armele la umăr cu baionetele puse. D-na Pera a pornit spre casă. În Complexul Studenţesc era relativă linişte. Cînd a ajuns la intersecţia str. Cluj — b-dul Eroilor a zărit, venind dinspre Alimentară (probabil de la fabricile „Victoria" şi „Banatul") o coloană de manifestanţi. Erau 2—3 000, persoane de toate vîrstele. În faţă însă se aflau două rînduri de copii. Au pătruns pe strada Cluj, îndreptîndu-se spre podul Michelangelo (şi Consiliul Judeţean). Scandau într-una : „Jos Ceauşescu", „Vrem libertate !", „Nu vă fie frică !". „Laşilor !" (aproximativ orele 13,30). Trecătorii priveau uimiţi ; mulţi plîngeau.

Apostolescu Florea Adrian [5] împreună cu prietenul său Gigi au pornit, duminică de dimineaţă, pe la ora 10, spre centru. Cînd au ajuns în Piaţa Operei au observat că multă lume, un adevărat puhoi, se îndrepta spre Complexul Studenţesc (pe podul Michelangelo). S-au alăturat şi ei. Coloana a pornit-o pe Aleea Sportivilor (pe lîngă Cantina 1 Complex), a ieşit în b-dul Eroilor şi apoi s-a încadrat în strada Cluj, revenind în sensul giratoriu. De aici unii s-au îndreptat în jos, pe b-dul V. Pârvan, spre Maria. Alţii s-au îndreptat direct spre Consiliul Judeţean, peste podul Michelangelo. O a treia parte a pornit în sus pe b-dul Pârvan, spre podul Decebal (Neptun). Masa era dirijată de patru tineri, dintre care se distingea unul blond, cu mustaţă (un tip de aproximativ 1,80 m înălţime, masiv, bine clădit) şi unul înalt, brunet, cu barbă şi ochelari rotunzi, metalici (Petre Boroşoiu — n.a.).

Ca orice bun credincios, Dumitru Curiban a luat parte la slujba oficiată în acea duminică la catedrală. Cînd a ieşit (era trecut de ora 10) şi-a revăzut prietenii cu care fusese în Piaţa Maria sîmbătă seara. Era plin de lume. Au început să scandeze : „Români, veniţi cu noi !". Un necunoscut, care însă le inspirase încredere din primul moment, tocmai îşi făcuse apariţia, în fruntea unui grup (era Petre Boroşoiu). S-au reunit, în partea stîngă a pieţei, dinspre Filarmonică. Au pornit apoi, prin faţa Primăriei, pe b-dul Victoriei, peste podul Michelangelo, în complex. În sensul giratoriu au oprit şi troleibuzele şi au scandat continuu „Români, veniţi cu noi !". Au încercat să mobilizeze şi studenţii. Pe uşile căminelor erau puse lacăte. Unele au fost rupte. Se striga : „— Ce mai aveţi de pierdut ?", „— De ce nu veniţi cu noi ?". Au venit, dar puţini. Demonstranţii şi-au continuat drumul pe b-dul V. Pârvan, pe splai şi au ajuns la Regionala C.F.R. Erau în jur de 7—8 000 (ora 12). Pe lîngă ei au trecut, venind dinspre Iosefin, vreo 4 maşini blindate şi un autotun al pompierilor. Două blindate chiar s-au întors în sens invers, spre masa care înainta. Din acestea s-au aruncat fiole cu gaze lacrimogene. Dumitru le-a propus celor din preajmă să meargă la catedrală ; acolo puteau fi mai feriţi. Au pornit spre catedrală. Aici s-au înţeles să plece spre Judeţeană. Intenţionau să stea de vorbă cu cei din conducere. În faţă, la Operă se scanda „U.M.T.-ul !", „U.M.T.-ul !".

Miodrag MILIN

---

[1] **Stoi Doru, electrician, neîncadrat (şomer), Timişoara, 26 ani.**

[2] **Cecan Ion, frezor, Uzinele Mecanice Timişoara (U.M.T.), 19 ani.**

[3] **Ţigu Viorel, dr. în istoria artelor, pictor restaurator, Timişoara, 55 ani.**

[4] **Pera Mariana, profesoară, Timişoara, 43 ani.**

[5] **Apostolescu Florea Adrian, elev, 14 ani.**

oraş liber al României

Mircea Ciobanu

MĂCELUL

Am ştiut de la început că se va umple de sînge. De jur-împrejurul hotarelor noastre băteau valuri mari, la noi era linişte, — doamne ce linişte mai poate fi aceea care vine de-a dreptul pe urma certitudinii că singura noastră şansă stă în actul grozav al sinuciderii ? Nepriceperea unora, naivitatea altora, indiferenţa celor mai mulţi, numea, pe rînd, tăcerea noastră, cînd laşitate, cînd apatie, cînd istorică obişnuinţă cu răul. Ca şi cum ai vorbi despre un ins şi nu despre un popor, ca şi cum ceea ce s-ar putea îngăima despre un oarecare s-ar potrivi unei mulţimi de milioane. Nepricepere, naivitate, indiferenţă — în vreme ce noi aşteptam să ne cadă la picioare pînă şi cel de pe urmă veşmînt ocrotitor al fricii de moarte ; în vreme ce noi aşteptam ca simţul firesc al primejdiei să ne părăsească şi să ne lase vulnerabili în faţa schijei.

Dictatorul n-a dat nici o dată înapoi. Prin '71, cînd s-a întors din Orient, halucinat de gîndul mărunt că oamenii pot să scrie cu trupurile lor de carne şi sînge nume de oameni şi lozinci, cînd a văzut că omul cel ce se naşte numai o singură dată pe pămînt nu poate să-şi găsească un loc de suferinţă mai teribil decît în infernul numărului mare, cînd a intuit fără greş, cum fără greş şi fără înlesnirea vreunui efort raţional bat fiarele drumurile prăzii, că adevărata primejdie ce-l paşte emană de la Intelect, ei bine, pe atunci unora li s-a năzărit că neliniştea şi nedumerirea sau chiar protestul unor oameni de bine au fost de-ajuns ca dictatorul să-şi ia gîndul înapoi şi să îngăduie culturii române să se dezvolte pe căile ce şi le apucase încă înainte de venirea sa la putere.

S-au înşelat. N-a dat înapoi ; a început să ne învăluie din laturi, ademenind pe unii, ameninţînd sau corupîndu-i pe alţii, folosindu-se cînd de frica unora, cînd de priceperea la scrisul despre nimica al altora — au fost clipe cînd şi pînă şi celor mai vigilenţi dintre noi ni s-a părut că personajele şi-au dat seama că o întoarcere la barbaria scrisului cu dinadinsul fericit şi de poruncealã, ar fi păgubitoare, ca orice întoarcere la troacă, după ce ai apucat să te speli. Dar nu era aşa deloc. El ne ura demult — şi apoi prinsese gustul laudei pe faţă. Cui memoria nu i s-a întunecat, să-şi aducă aminte că întîii lui lăudători fuseseră recrutaţi din foşti scribi de orientare legionară ; ei erau exersaţi să umfle vorba şi s-o înfierbînte pînă la treapta de sus a nimicirii de sine, a dispreţului pentru privirea critică a aproapelui. Dar despre ei şi despre slujitorii patriotismului rentabil, despre cei ce au umplut stadioanele cu producţia lor agresivă, altădată ; altădată despre ceasul cînd adormeai în auz cu vuietul în amplificatoare ale unor glasuri ce chemau lumea la apărarea unor graniţe neameninţate de nimeni.

Dictatorul n-a dat înapoi niciodată. Adversarii lui au luat tot mai limpede chipul ţării întregi şi în faţa ei el a cîştigat mereu, dacă nu azi, cînd instinctul îl îndemna la prudenţă, mîine, — programul tezelor din '71 a fost urmat cu tenacitate şi împlinit cu vîrf şi îndesat : răbdare de urmăritor pentru care nu-i nevoie de multă minte, ci de multă ură — oameni buni, nu-i mai subestimaţi pe proşti, proştii n-au dileme, cînd trag la ţintă nu le tremură mîna.

Dobre, cel de altădată, minerul, izbutise cu ai lui să-l izoleze de suită şi apoi să-l ţină strîns în chingile unui dialog dezavantajos ; gura nătîngului se umpluse atunci, pe Valea Jiului, de făgăduinţe. Dăduse înapoi şi oamenii l-au crezut, în loc să-i sucească gîtul, cum pînă atunci avuseseră vreme să-l cunoască de fiu al minciunii ; s-au lăsat vicleniţi, lor le era foame de pîine, nu sete de sînge. Pe urmă, toată lumea ştie ce s-a întîmplat : minerii au plătit greu îndrăzneala de a-i fi atins făptura sacră.

Unde e Dobre ? Unde sînt cei ce l-au ajutat ?

N-a dat niciodată înapoi. Unii, cei ce puneau la îndoială însuşi sistemul care l-a promovat, unii mai repede ; alţii, cei ce mai aveau iluzii cu privire la sistem şi căutau semnele eşecului în caracterele persoanelor promovate la cîrma sistemului, alţii mai încet — au început să priceapă că li s-a pus gînd rău. De la copilul gînguritor la bătrîni. Ţara cugetătoare era în pericol, iar noi a trebuit să învăţăm în felul asediaţilor şi să aşteptăm. Şi cînd te gîndeşti că aproape două decenii Europa toată l-a umplut de diplome şi de decoraţii, pe cel ce lua de la gura copiilor pîine şi de la căpătîiul bolnavului leacul ! Unii, mai norocoşi, treceau graniţa, povesteau de sumbrele apucături ale prigonitorului de oameni, şi se întorceau acasă umiliţi — nimeni nu-i credea, aşa ceva nu e cu putinţă — li se replica. Şi pentru ieftina paradă de independenţă a dictatorului îi priveau cu suspiciune. De pretutindeni a fost ajutat să nu dea înapoi în faţa geamătului omenesc. Cum să nu simţi că de jur împrejurul ţării tale se înteţesc cercurile ghimpate, cînd vezi pe pieptul dictatorului o decoraţie, cînd îl vezi întorcîndu-se din ţările civilizate ale Europei împovărat cu daruri. Pe unde să mai scoţi cămaşa, cînd nici un cap luminat din Europa n-a scos o vorbă despre grevele de pe Valea Jiului ? Pînă la evenimentele de la Braşov, locuitorii de pe continentul european au şters cu privirea harta rezistenţei româneşti. Noi am trăit ca şi cum o lume întreagă s-ar fi hotărît să facă abstracţie de milioanele de la gurile Dunării; citeam dicţionare şi nu dădeam printre foile lor nici de scriitori, nici de sociologi, nici de istorici, nici de matematicieni, nici de contemporanii lui Ludovic al XIV-lea. Cercul se strîngea în jurul nostru şi oamenii de la Europa Liberă cît de bine au făcut fără voia lor jocul dictatorului ! Sigur că rănile ni se mai alinau cînd auzeam de numele cine mai ştie cărui ticălos pus la stîlpul infamiei, sigur că ne bucuram cînd cine ştie ce carte bună, pedepsită să nu circule, sau despre care presa trebuia să tacă era anunţată de Doamna Lovinescu. Sigur că răsuflam uşuraţi cînd glasul Domnului Ierunca citea cîte un poem ce ar fi rămas altminteri îngropat în cărţi cu tiraje intime sau prin reviste. Dar cum să nu iei seama că Dulea şi alţii ca el aşa s-au înfipt mai bine în posturile lor în felul piroanelor care intră cu atît mai fără nădejde în lemn cu cît ciocanul le loveşte cu mai multă putere. Asediaţi. Lăsaţi pe mîna unui ucigaş.

Domnul Maurer l-a numit paranoic. La fel şi domnul Brucan. E cu putinţă ? Să fi dat noi morţii un iresponsabil, neştiutor de efectul deciziilor lui ? Nu, fără îndoială nu. Ura lui era dovada că îşi urmărea bine şi dorinţele şi scopurile. Un semn al exasperării noastre că nu trăia un om să nu-i gîndească moartea. Tinerii cu care stam de vorbă imaginau, doamne, suplicii pentru cei doi ; iar cei doi umblau cu trăsura pe străzile Londrei imperiale — ce are a face că pe banii noştri ? Românului nimeni nu i-a spus că perechea de la Bucureşti şi-a plătit cu aur protocolul. De-ar fi ştiut şi biet românul, poate nu i s-ar fi năzărit că doar el nu vede nimic vrednic de laudă pe fruntea bîlbîitului ; cînd frunţile încoronate îl lasă să se plimbe cu alai pe cheiurile Tamisei.

Asediaţi, plini de îndoială, neliniştiţi şi, pînă la urmă, înfometaţi cu cinism. O cleptocraţie — nu mă gîndesc la hoţul care sare fereastra, răpeşte şi-şi riscă libertatea —, ci la mulţimea conducătorilor partidului, de la inşii Comitetului Executiv pînă la membrii de tot soiul în C.C., de la primari, şi pînă la pleava activistă, la ei mă gîndesc, la înmulţirea lor progresivă şi la credinţa ce li se încuibase în suflet că o fi ceva de capul lor şi or fi ei neasemănători cu nimeni devreme ce din îndeletnicirea cu nefacerea de nimic trăiesc mai bine decît slujbaşul spînzurat de şnurul condicii. Cleptocraţia aceasta a dislocuit valorile. Din epoca dictatorului au ieşit destui în cîştig. Nu-i vremea acum să facem socoteli, dar gîndiţi-vă singuri că acestei haite de vătafi istovite de aplauze i se dădea drumul în lume, i se îngăduia totul împotriva celui mai slab — ce să mai spun de salariile lor, care au fost o formă de rapt, lipsită şi de nobleţea, la hoţi, cîtă poate fi ea, a riscului.

Asediaţi dinlăuntru şi părăsiţi. Nu numai eu am ştiut că altă soluţie decît sîngele nu e pentru mîntuirea noastră ; nu trebuie să fii înzestrat cu darul profeţiei ca să înţelegi atîta lucru ; e destul să cotrobăi prin cotloanele istoriei şi să constaţi că de la începutul lumii şi pînă azi puţini dictatori au trecut rîul morţii fără să lase în urma lor sînge. Nici unul n-a trecut de bună voie în moarte, toţi au tras nădejde la nemurire.

Am fost asediaţi, părăsiţi de vecinii noştri, dispreţuiţi, dar noi aflaserăm în taină că doar sinuciderea e calea spre libertate. Dictatorul ştia că eşti nefericit din pricina lui şi că-l urăşti, dar nu-i păsa de nefericirea şi de ura ta. Lui îi era deajuns să-i spui că-l iubeşti, să apeşi cu toată puterea pe locul cel mai dureros al umilinţei. Minte-mă, altminteri vei muri.

Noi, oamenii, ştim că viaţa nu se întinde de aici şi pînă acolo. Noi greşim adesea. Păcatul nostru, fie că ne răpea somnul, fie că nu, ne face să ne asemănăm cu cei ce într-o singură noapte pierd la masa de joc şi cîştigă de nenumărate ori, iar cînd se crapă de ziuă nici nu-şi mai amintesc de cîte ori s-au retras din faţa norocului, de cîte ori au pătruns în inima lui fierbinte — combinaţii de tot soiul, calcule, dovezi de nădejde şi de deznădejde, gînduri negre, iluzii, cine să şi le mai aducă aminte. Dictatorul cîştigă întotdeauna. Zarurile lui sînt făcute să cadă mereu pe numerele norocului. Dar dacă se întîmplă ca zarurile să-i cadă o singură dată pe număr nefast intră sub stăpînirea pierderii pentru totdeauna.

Cîţi au murit la Timişoara ?

Voi şi pe voi vă cred prietenii mei, nu pe măsluitorii de numere, voi mi-aţi istorisit cum moartea şi-a luat partea. Dar fie şi dacă un singur om ar fi pierit, pentru dreptatea pastorului Tőkés, moartea aceea eu tot măcel aş fi numit-o. În numărul unu se află încuiate toate numerele şi zeii ştiu asta mai bine decît noi. În cel dintîi om căzut din porunca dictaturii s-a aflat întregul număr de morţi pe care a trebuit să-l dăm jertfă pentru toate păcatele îndelungatei noastre răbdări. Aşteptarea clipei de asumare a gîndului suicid poate că a ţinut mult prea mult.

Voi, la Timişoara, v-aţi urcat cei dintîi pe altarul de jertfă. Dictatorului i se spusese în toate felurile : doar nemuritor nu. Născocitorii de adjective s-au temut să-l numească aşa. El oricum visa la dobîndirea veşniciei. Nu cu sîngele lui ar fi urmat să semneze pactul, era nevoie de sîngele a mii de oameni — şi tare mă tem că dacă s-ar fi iscălit doar cu sîngele de la Timişoara ar fi izbutit să trăiască pururi, şi atunci în scaunul de la Bucureşti s-ar fi instalat o făptură a nemorţii, iar nouă nu ne-ar fi rămas decît să pierim unul cîte unul pe tăcute, cu uitarea fie a şi celui mai uşor oftat de protest. Iată, de la nedreptatea ce i s-a făcut unui slujitor al Domnului, fiindcă de aici a început să se deschidă giulgiul ce ne acoperise, pentru ca nimeni să nu vadă suferinţa ce ne acoperise, şi aşa pe continent cineva să-şi piardă pofta de mîncare.

Să răspundă toţi cei care l-au batjocorit pe Dumnezeu, de ce tocmai de aici ? Noi coborîm pe treapta aceea unde fiinţa ajunge să se socotească vinovată pînă şi de faptul că trăieşte. Dictatorul a trebuit să se umple şi de sîngele nostru, nu numai de al vostru, ca să rămînă un muritor. Noi n-am văzut în dispariţia lui un act de dreptate oarecare, ci o dovadă că „celui rău care bea nelegiuirea ca apa" ne-a răspuns în sfîrşit din chiar mijlocul crimei unde gîndul vinei şi al ispăşirii nu adie şi nu primeneşte văzduhurile niciodată.

Iubiţii mei,

De cîteva zile mă gîndesc la referendumul pe care Frontul Salvării Naţionale l-a anulat. Voi ştiţi că sînt creştin, şi că aidoma oricărui creştin, cred că judecata trebuie lăsată lui Dumnezeu. Ar trebui să cred ca un creştin că tuturor ucigaşilor de copii din Timişoara, din Bucureşti, Dumnezeu le va răsplăti după fapta lor şi nu mă îndoiesc că lucrurile se vor întîmpla altminteri. Cred că ar trebui acum să ne aducem aminte de cei care pînă în '64 au pierit în beciuri, în camerele de tortură şi care nu ne-au asigurat libertatea, tocmai fiindcă oamenii gestapoului comunist n-au fost pedepsiţi după măsura cuvenită. Cei mai mulţi dintre călăi au murit în patul lor, unii îşi mănîncă liniştiţi pensia. Dacă celor ce au ucis azi li se va cruţa viaţa, de unde garanţia că peste o vreme copiii noştri sau noi nu vom sta în faţa experţilor crimei ? Ei îşi cunosc bine căile. Au semne de recunoaştere. Noi, nu. Şi de aceea eu unul mă tem. Regret că mă tem într-un fel necreştinesc. Se socot, oare, ucigaşii vinovaţi pentru ca noi să credem în uitarea adevărului ? Nu Europa ne-a sugerat să ne sinucidem. Am făcut-o. E drept că nu cînd a vrut ea, ci cînd au hotărît astrele. Acum, Europa ne sfătuieşte la toleranţă şi calm. Ce ştie ea despre experimentul comunist ? Ea mai crede că Ideea nu poate da rod de răul oamenilor. Dar, iubiţii mei, ce altceva e o idee, decît a dovedit ea în timp că este ?

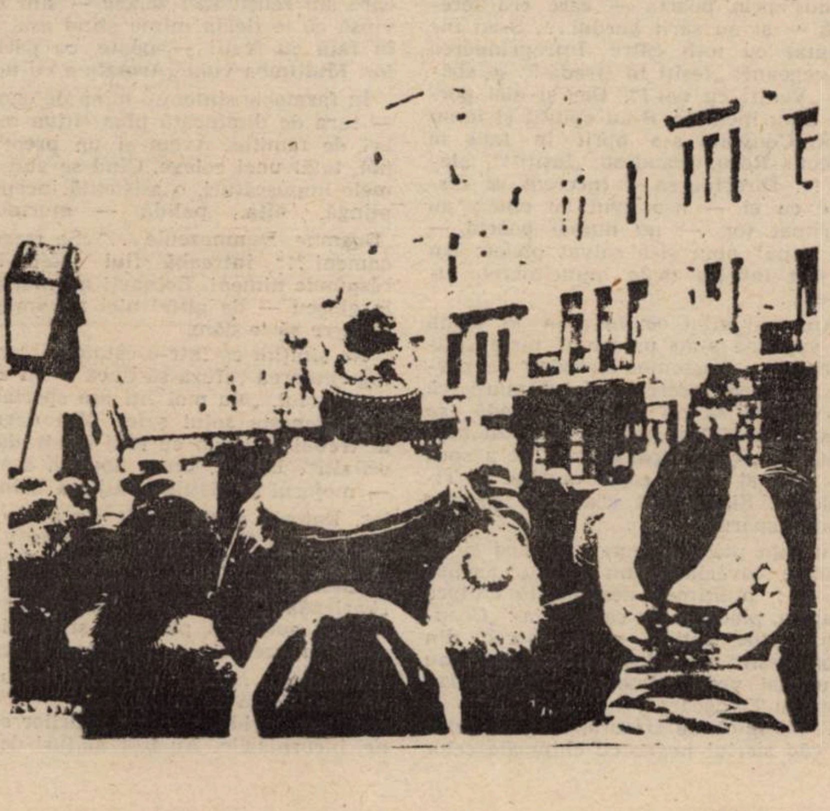

TIMIŞOARA — primul

Cazul Tőkés

[III]

Tőkés László şi oamenii din jurul lui sînt atacaţi din două părţi : **el** trebuie îndepărtat din mijlocul lor, iar **ei** trebuie intimidaţi după metodele clasice ale securităţii comuniste. Ofensiva începe cu înfricoşarea credincioşilor şi a membrilor presbiteriului, organ colectiv de conducere a parohiei. Pentru ca procesul să reuşească era nevoie ca solidaritatea din jurul pastorului să slăbească. Or, cum arătam în numărul trecut, acţiunea bisericii protestante aduna un număr crescînd de persoane interesate, încît spaţiul bisericii devenise neîncăpător. De aceea, pastorul are ideea să reamenajeze subsolul, unde urmau să se ţină ore de religie şi microspectacole cu caracter liber. Lucrările înaintaseră şi sufletul lor era tehnicianul constructor Ujvarosy Ernő. Intimidat încă dinainte, cum mărturiseşte prietenilor, el devine ţinta unei crime menite să terorizeze comunitatea protestantă şi s-o oblige la recul. În dimineaţa zilei de **12 septembrie,** Ujvarosy se îndreaptă, ca de obicei, spre staţia de tramvai. Pe drum se întîlneşte cu Sepsi Ildiko, o mai veche cunoştinţă, căreia îi face impresia unui om zdrobit de tristeţe. O salută, dar, ca niciodată, trece mai departe fără să schimbe o vorbă şi, fapt iarăşi neobişnuit, urcă în tramvai în direcţia contrară locului de muncă („Solventul“). Ujvarosy nu s-a mai întors acasă.

A doua zi, după-masa, între orele 17—18, un tînăr ieşit să-şi plimbe cîinele, îi găseşte cadavrul în Pădurea-Verde ; era cu faţa în jos, într-o baltă de sînge. E anunţată telefonic miliţia. Care nu se prezintă. Tînărul stă pe loc pînă la orele 22. Autorităţile apar abia a doua zi şi constată cauza morţii : otrăvire cu o doză excesivă de medicamente, dar, ce curios, în gură i s-au găsit pastile nedizolvate. Aşadar — sinucidere (!).

Tot atunci, Tóth Sándor, zidar, prins şi el la lucrările de extindere a bisericii, este trimis peste noapte (culmea ironiei !) la Bucureşti, la „Casa Poporului“.

Gazda Arpád, mecanic de întreţinere la I.J.P.I.P.S. Timişoara şi student la seral, animator al recitalului studenţesc dat în biserică, primeşte transferul, fără să-l ceară şi fără ca necesităţile de serviciu să-l reclame, la Lugoj, cu data de **5 octombrie.** (Presiunile asupra lui au fost constante. În perioada fierbinte de la mijlocul lui decembrie se primise indicaţia ca 4—5 muncitori să se organizeze pentru a-l împiedeca pe Gazda Arpád să iasă din întreprindere).

Inginerul Sepsi Béla de la Centrul de Chimie, membru al presbiteriului, a avut parte de mai multe percheziţii, sub diferite pretexte, în urma unor denunţuri anonime, care ba îl învinovăţesc că e şovin şi fascist, ba că ar colporta poze pornografice, ba că deţine valută. La ultima cercetare, efectuată la locul de muncă, spre surprinderea sa, ca într-o sumbră scamatorie, autorităţile dextere găsesc 400 de mărci pitite în spatele unei hărţi înrămate. **E 19 octombrie.**

În **23 octombrie,** fizicienii Varga Lajos Karoly şi Balaton Zoltán de la ISIM se trezesc transferaţi tocmai la Galaţi, la Combinatul Siderurgic, unde constată că nu e nevoie de ei. Lui Mester Francisc, funcţionar al parohiei, nu i se permite să intre în imobilul de pe strada Timotei Cipariu nr. 1. Presiuni se fac şi asupra doamnei Sepsi de la Facultatea de tehnologie chimică. Pînă acolo s-a mers că o anumită Muţiu Lidia, de la „1 Iunie“, a fost ameninţată cu pierderea slujbei. Ulterior, s-a constatat că era o eroare, o simplă asemănare de nume cu al unei membre a presbiteriului.

Cam în felul acesta se pregătea procesul.

Cauza a avut numai două (! ! !) termene de judecată (6 şi 20 octombrie ; completul de judecată nr. 3 ; preşedinte — judecătorul Dănuţ Diaconescu). Acţiunea este formulată de „Subsemnata Episcopia Reformată Oradea prin Episcopul D. László Papp“, avînd ca obiect evacuarea „fostului nostru preot supleant Tőkés László, domiciliat în Timişoara, str. T. Cipariu, nr. 1, ap. 1“, cu motivarea : „numitului Tőkés László“ i s-a retras autorizaţia de funcţionare, iar în postul „vacant“ „a fost numit un alt preot, la data de **20. 08. 1989“**, în timp ce (altă nepotrivire !) pastorul timişorean era anunţat abia în 31 august că i se revocă autorizaţia de funcţionare. În continuare reproducem raţionamentul reclamantei (şi ne cerem scuze cititorilor pentru sintaxa de care nu ne facem, totuşi, vinovaţi) : „Datorită faptului că locuinţa din Timişoara, str. T. Cipariu, nr. 1, ap. 1, din care cerem evacuarea fostului preot, este locuinţă de serviciu şi este ocupabilă numai de către preotul care îndeplineşte serviciul religios al comunităţii respective, Tőkés László nu mai poate efectua acest serviciu, solicităm evacuarea lui din locuinţă, care este proprietatea Parohiei Reformate din Timişoara, dar subordonată Episcopiei Reformate Oradea“. Urmează data — 16. IX. 1989 şi semnătura — Episcop D. László Papp.

Deschidem o paranteză explicativă, deşi riscăm să vă plictisim. Acţiunea civilă presupune trei elemente : unul de natură subiectivă, **părţile,** şi două de natură obiectivă, **obiectul** şi **cauza.** Cu privire la părţi, legea precizează că acestea sînt persoane (fizice sau juridice) care îndeplinesc următoarele condiţii : au capacitate procesuală, au calitatea de a acţiona în justiţie, pot formula o pretenţie legată de un drept subiectiv şi au un interes. Părţile, obiectul şi cauza determină **cadrul juridic, procesul** indispensabil acţiunii civile, servind la individualizarea acesteia în fiecare caz în parte ; el se fixează **încă de la început,** neputînd fi modificat sau extins decît în anumite condiţii. În principiu, **după prima zi de înfăţişare cadrul juridic procesual rămîne neschimbat,** urmînd ca activitatea de judecată să se desfăşoare în acest cadru. Aceasta pe de-o parte. Pe de alta, art. 130 cod procedură civilă consacră principiul rolului activ al judecătorului ; el e dator „să prevină orice greşeală în cunoaşterea faptelor“. Prin urmare, **judecătorul este obligat să atragă atenţia părţii reclamante asupra lipsurilor acesteia, cu prezentarea consecinţelor la care se expune partea dacă acţiunea nu îndeplineşte cerinţele legale.**

În cazul nostru, preotul Tőkés László este căsătorit cu doamna Tőkés Edith, iar unul din efectele fireşti ale căsătoriei este **domiciliul comun.** Or, partea reclamantă a chemat în judecată pentru evacuare **numai** pe Tőkés László, **nu** şi pe soţia sa. Completul de judecată **nu a sesizat** acest aspect şi nu a pus în discuţia părţilor această lipsă, deci nu a întrebat partea reclamantă dacă înţelege sau nu să cheme în judecată, alături de Tőkés László, şi pe soţia sa, pentru ca hotărîrea ce urma să se pronunţe să-i fie opozabilă şi ei. Însă, procedîndu-se cum s-a procedat, se ajungea la o hotărîre ciudată : se evacua soţul, dar nu şi soţia. E bine de ştiut că membrii familiei au drepturi locative egale şi distincte cu titularul (cf. Legea 5/1973 şi practica juridică a Tribunalului suprem).

Astfel, sub acest aspect, acţiunea apare ca **inadmisibilă.** Nu se poate dispune o evacuare individuală, căci aceasta ar echivala, practic, cu separarea soţilor, cu dezbinarea lor !

Se vede că necinstea se conjugă foarte bine cu incompetenţa.

P.S. Aflăm în ultima clipă că doamna Elena Topală şi domnul Mihai Brătuianu au fost destituiţi din funcţiile lor. Dorim să-l felicităm călduros pe dl. Leonida Pastor, doctor în drept, pentru numirea în funcţia de preşedinte al tribunalului, şi să-i punem şi o întrebare : în urma serialului nostru s-a prezentat la redacţie o doamnă care aduce probe că, şi în cazul ei, ex-preşedinta tribunalului a comis un abuz în faza de recurs ; ce o îndemnaţi să facă ?

Viorel MARINEASA
Vasile POPOVICI
Marius PROCS

BARICADA ALBĂ

Joi, 21 Decembrie

Ies în balcon auzind rumoare pe străzi. O mulţime de tineri fluturînd steagul tricolor — cu stema decupată — se îndreaptă către centru strigînd : „Ceauşescu judecat — pentru sîngele vărsat“. Văd apoi colectivul teatrului cu pancarte albe. Valurile de oameni curajoşi se unesc. Cei dintre rînduri le fac semne cetăţenilor care stau de-o parte, pe trotuare, neîncrezători, fricoşi — în colţ stă un miliţian. „Veniţi cu noi, veniţi cu noi“, se strigă. Cei de pe margini aplaudă şi intră în coloană.

Incredibil — dar adevărat. Deci a sosit şi ziua asta.... Mă îmbrac la repezeală în vreme ce prin toate ferestrele deschise aud poporul scandînd „Jos Ceauşescu !“, „Jos călăul !“, „Nu sîntem fascişti !“.

Mă îndrept către farmacie, luată de val. Curg, curg din toate direcţiile tineri **(în special tineri),** vîrstnici, copii, tinere Aflu că primul semnal al dimineţii a fost dat de Orologerie. („Timişoara ! Timişoara ! Fraţilor, e bai la Timişoara ! Să fim alături de ei ! Îndemnurile erau adresate de Mihai Sturz, Dănilă Onofrei şi alţi muncitori din secţia sculărie a Întreprinderii de orologerie industrială. S-a ieşit din secţie, din fabrică, coloana s-a îndreptat pe la U.T.A., I.V.A. şi pe la celelalte unităţi către primărie. Cu gîndul la LIBERTATE“ — relatarea îi aparţine lui Mircea Ţîşcă). Amestecată prin mulţime, aflu următoarele : încă din ajun — deci, de miercuri — Orologeria a intrat în grevă. Au stat acolo toată ziua, fără a lucra, cu lumînări în ferestre — pentru cei căzuţi la Timişoara. Tineri din Arad care fraternizau cu tinerii din oraşul de pe Bega.

Azi, joi — muncitorii mai sus amintiţi au ieşit din secţii ; cei de la Strungul — care şi ei au intrat în grevă, ca şi U.T.A., ca şi I.V.A. ... — îi pîndeau, dar nedîndu-li-se voie să părăsească uzina au renunţat la ideea de-a pătrunde prin poarta — care era ferecată — şi au sărit gardul... S-au îndreptat cu toţii către Întreprinderea de vagoane. „Ieşiţi în stradă !“ se striga. „Veniţi cu noi !“. Dar şi aici porţile erau încuiate. S-au opintit şi le-au rupt. Convoiul s-a oprit în faţă la Tricoul Roşu, scandînd „Ieşiţi !“, „Ieşiţi !“. Directoarea a încercat să discute cu ei — n-a avut cu cine ; au sfărîmat tot, — nu numai poarta — iar „tipa“ abia şi-a salvat pielea. Au părăsit fabrica toate muncitoarele tinere...

Am mai aflat că, în ajun, la Uzina de vagoane s-au prezentat nişte „oficialităţi“ — pesemne activişti de partid — care încercau să-i lămurească pe oameni să nu iasă în stradă, să stea „cuminţi“ şi liniştiţi. Au fost huiduiţi — „ieşiţi, ticăloşilor !“, le-a spus un tată al cărui copil murise la Timişoara. Şi-au luat coada la spinare şi au dispărut.

În faţa primăriei, pe bulevard şi pe străzile învecinate nu puteai arunca un ac ; mulţimea dezlănţuită flutura drapele, placarde pe care scria : „Ceauşescu, cine eşti ? — un escroc din Scorniceşti“ sau „Jos criminalul !“ sau „Nu mai vrem cartele !“. Se scanda : „Pentru Timişoara“.

Fiind mică de statură, nu am putut să văd sicriul negru cu chipurile celor doi rechini ; „iată dricu' lui nea Nicu...“, mi s-a relatat doar — în schimb am văzut tancurile armatei. Soldaţilor — nişte copilandri, cei pe care am reuşit să-i zăresc — sînt convinsă că le ticăia inima stînd aşa, faţă în faţă cu fraţii — poate, cu părinţii lor. Mulţimea vuia „Armata e cu noi!“.

În farmacie sîntem o mînă de oameni — tura de dimineaţă plus cîţiva membri de familie. Avem şi un preot cu noi, tatăl unei colege. Cînd se aud primele împuşcături, o asistentă începe să plîngă, alta, palidă — murmură : „Doamne, Dumnezeule...“ „Se trage în oameni ?!“ întreabă fiul şefei. Nu-i răspunde nimeni. Bolnavii nu mai apar la ghişeu — de altfel nici nu am prea avea ce să le dăm.

Ne simţim ca într-o cetate — izolaţi; îngrijitoarea refuză să ducă — în curte — gunoiul. „Nu mai fiţi aşa speriate !“ ne dojeneşte soţul şefei. Mai degrabă ar trebui să ieşim cu toţii în stradă, cu ceilalţi“. Dar... arma noastră e-acum — mojarul şi pistilul, slujirea bolnavilor. Datoria noastră este de a sta aici atît cît va fi nevoie... Cineva a denumit munca medicilor din spitale — în aceste zile de zîmbete şi durere — „baricada albă“. Poate, în procent de unu la sută am putea fi şi noi încadraţi în această... frumoasă expresie.

Noaptea... ; am adormit tîrziu, cu urechea lipită de micul radio — la care ascultam, avidă, ştirile posturilor străine, încurajările. Au fost alături de poporul român : — graţie ! Îmi amintesc de o frază spusă de Eugen Ionescu : „Ceauşescu e un nebun, soţia lui e bolnavă psihic iar băiatul (Nicuşor) — un idiot“.

Vineri, 22 Decembrie

Mulţimea curge dinspre marginile oraşului spre centru. Stau cu ferestrele deschise, aud vuietul purtat de un vînţuleţ care parcă miroase a libertate. Mai mult : în dimineaţa asta oamenii din satele din jur s-au lepădat şi ei de frică : curg fluvii însufleţite de pe toate străzile înspre bulevard. „Acum — ori niciodată !“ se strigă. „Vezi că şi mămăliga explodează ?“ mă întreabă un vecin.

Aud şi eu glasurile efervescente la radio, îi văd la televizor pe toţi cei care, pe sub bătaia încrucişată a gloanţelor au pătruns în studio. Aplaud — de una singură — bucuria e fără margini ! ... Dacă aş fi locuit în Bucureşti, aş fi mers în studio cu o floare...

Dă laptele-n foc ? Să dea. Se arde mîncarea ? Să ardă... Azi ne hrănim doar cu hrană spirituală...

Trec prin centru. Abia pot să mă strecor printre oamenii care stau neclintiţi, umăr lîngă umăr. Sînt informată că pe un podium, doi (stau trei?) preoţi fac o slujbă pentru victimele de la Timişoara. Se aprind lumînări : lumea îngenunchează.

Unii adunaţi în pîlcuri, ascultă, la radio — ...şi de-odată, vestea cea mare : „Au fugit !“ „au fugit !“ — tiranul cu „academiciana“. Este greu de descris bucuria mulţimii ; se ridică mîinile : „Victorie !“. Exultăm — unii plîng — nu ştiu cine se repede la mine şi mă sărută. Mi-e ruşine... dar i-aş săruta şi eu pe absolut toţi !

Elisabeta CHIŞA

oraş liber al României

— Petre Ghinea, ai dat cîteva interviuri reporterilor TV şi ziariştilor străini. Iată că, în sfîrşit, am ajuns să purtăm o discuţie şi pentru cititorii revistei „Orizont“.

— Nu ştiu dacă cei care au citit despre mine sau m-au văzut pe micul ecran în alte ţări vor fi reţinut, măcar, numele meu. Dar asta este mai puţin important...

— Ce ţi se pare mai important ?

— Acum, în Timişoara, mă salută pe stradă foarte mulţi oameni de toate vîrstele. Se şi interesează, unii, cum o mai duc, vor să stăm de vorbă, însă eu n-am timp, mereu n-am timp... Nu am alergat şi nu alerg după popularitate (deşi, sinceri să fim, popularitatea are deliciile ei), dar atitudinea oamenilor de pe stradă îmi dă sentimentul (reconfortant sentiment) că le-am fost de folos.

— Ştiu că nu ai timp. Ştiu şi de ce nu ai timp. Despre asta vom vorbi, sper, într-un alt interviu. Atunci cînd lucrurile se vor aşeza într-o matcă firească, pe care o dorim cu toţii. Să ne întoarcem, cu voia ta, la momentul în care ai intrat în acţiune pe sîngeroasa scenă de luptă din oraşul nostru.

— Primele rafale de armă automată le-au tras foştii securişti chiar în Piaţa Libertăţii, unde noi aveam amplasate transportoarele blindate care completau sistemul de foc al tancurilor, pentru apărarea Comandamentului militar. Au tras din mai multe locuri, din podurile clădirilor. În seara zilei de 22 decembrie, între orele 22,30 şi 23. Umbrindu-ne, astfel, imensa bucurie pe care o trăisem cu numai cîteva ore înainte. Cert este că ne aşteptam la un atac din partea lor. Nădăjduiam, însă, că se vor răzgîndi...

— Cine a prevăzut acest atac ?

— Locotenent-colonelul **Constantin Zeca** şi colonelul **Florin Mancu.**

— Aşadar, nu v-au prins, cum se spune, complet descoperiţi ?

— Nu puteau să ne prindă complet descoperiţi, deoarece, în Timişoara, armata a trecut de partea celor care vroiau doborîrea dictaturii ceauşiste în amiaza zilei de 20 decembrie. Comandamentul militar a organizat o reţea de pază, de apărare...

— Cu toate astea, în seara zilei de 22 decembrie s-a tras, de aproape, asupra Comandamentului militar.

— Da. Am fost de faţă. Au tras dintr-o „Dacie“ albă... Foloseau mai multe autoturisme, schimbîndu-le din loc în loc. Le schimbau şi numerele. Din păcate, noi nu aveam posibilitatea să-i urmărim. Către miezul nopţii am auzit ţipete din Piaţa Operei. Am pornit imediat cu transportorul în care mă aflam. După ce am străbătut strada Alba Iulia, pe care vedeam oameni fugind îngroziţi, am ajuns aproape de pasajul subteran. În jurul scărilor pasajului subteran, se aflau, întinşi cu faţa la pămînt, cîteva sute de tineri. Le-am făcut semn să fugă, i-am protejat. A început să se tragă în noi dinspre Muzeul Banatului. Auzeam gloanţele cum se lovesc de blindaj. În acelaşi timp, se trăgea şi din cîteva poduri ale clădirilor. Ne-am îndreptat spre Muzeu, am aprins reflectoarele transportorului, luminînd micul parc din apropiere. Căpitanul Ilie Hîrţa a reuşit să prindă în lunetă pe unul dintre terorişti. A tras în el. Teroristul a căzut ca retezat şi, imediat după aceea, „colegii“ lui ne-au spart reflectoarele. Ne-am retras, am ocolit clădirea muzeului şi am cercetat locul unde căzuse teroristul. Dispăruse de acolo. Am văzut doar urme de sînge... Din hotelul Central s-a tras asupra noastră şi ne-au găurit cîteva pneuri de la transportor...

— Cîte misiuni de luptă ai îndeplinit în acele zile ?

— Îmi pare rău că n-am ţinut o evidenţă. Pierdusem şirul orelor, chiar şi al zilelor. Am fost în multe locuri din oraş, ar ieşi, cred, o listă destul de lungă. Important e că scăpasem de frică. Şi pot să spun că, de la un moment dat, la nici unul dintre ostaşii pe care-i aveam în subordine la transportoare n-am observat vreo cît de mică şovăială. Mă şi miram cum de mai rezistau. Nopţi la rînd n-au dormit decît foarte puţin, iepureşte, în blindate. Am asigurat şi paza unor transporturi cu ajutoare venite din străinătate. Apariţia transportoarelor noastre, în loc să stîrnească teamă, cum

Unul din oamenii care au intrat, meteoric, în existenţa mea este locotenent-colonelul PETRE GHINEA. În dimineaţa zilei de 23 decembrie '89, m-am postat, purtînd o cocardă tricoloră la piept — aceasta fiind în acel timp (care, acum, mi se pare foarte îndepărtat) cea mai elocventă legitimaţie — m-am postat, deci, în faţa Comandamentului Garnizoanei Timişoara din Piaţa Libertăţii. Scopul meu era, la început, unul pur gazetăresc. Printre transportoare blindate, mitraliere antiaeriene, ostaşi şi ofiţeri marcaţi de oboseala unei nopţi albe, în care fusese dezlănţuit un adevărat război urban de gherilă, printre zecile de tineri veniţi, voluntar, să ajute armata, printre feluriţi gură-cască (netemători, spre mirarea mea, de rafalele pornite din automatele teroriştilor), printre teleaşti şi fotoreporteri străini l-am remarcat pe ofiţerul Petre Ghinea. O energie debordantă. Molipsitoare. O voinţă vecină cu uitarea de sine de a anihila, cît mai repede cu putinţă, aberanta rebeliune a zăvozilor ceauşismului. O uluitoare rezistenţă fizică şi psihică. Şi, toate astea, fără pic de crispare, fără iritări şi enervări inutile.

El s-a născut pe ţărmul Mării. În adîncul fiinţei sale, se păstrează ceva din vigoarea şi frumuseţea Mării.

O LUPTĂ CU FORŢELE RĂULUI

s-a întîmplat la început, aucea o uşurare pentru oamenii oraşului.

— Duminică, 24 decembrie, înainte de masă, te-am auzit vorbind, prin amplificare, în Piaţa Libertăţii. Ai avut o iniţiativă...

— Nu eu am avut acea iniţiativă.

— Dar cine ?

— ...nea **Ionescu** de la Filarmonică. Nu-i ştiu prenumele. Nu-l cunoşteam înainte. A venit cu o propunere demnă de toată atenţia. Am adus de la Filarmonică staţia de amplificare şi am instalat-o pe terasa Casei Armatei. Staţia funcţiona excelent. M-am adresat securiştilor ascunşi prin casele din apropiere : „Securişti, predaţi-vă ! Nu mai aveţi nici o şansă ! Facem apel la ultimul dram de omenie pe care-l mai aveţi în voi ! Cursul evenimentelor este ireversibil ! Nu veţi putea fugi din oraş, predaţi-vă !“. Ne-am adresat şi oamenilor care locuiesc în clădirile din care se trăgea, spre a ne semnala locurile de unde se trage. Unii din ei au ieşit la geamuri (cei de la etajele superioare) şi arătau de unde vin rafalele de arme automate. Cînd mă lăsa pe mine glasul, mă înlocuia, la microfon, nea Ionescu, care este un om cumpănit. Le vorbea despre Timişoara, un oraş al democraţiei şi libertăţii, un oraş frumos care nu trebuie distrus. Apoi, le-a spus că şi ei au familii, copii, să se gîndească măcar la ei... Eram numai noi doi pe terasă... Ba nu, mai era şi un soldat care ne acoperea... Deşi am făcut apel la ultimul dram de omenie al securiştilor, unii au tras asupra noastră. Din fericire, nu ne-au nimerit... În timp ce vorbea nea Ionescu mi-a fost împuşcat un subordonat : soldatul **Mihai Budugan,** unul dintre cei mai curajoşi băieţi ai mei. A fost împuşcat deasupra inimii. Dus la spital, a scăpat cu viaţă. După un timp, în urma apelurilor noastre, în zona Pieţei Libertăţii focul a scăzut în intensitate. Au acţionat şi cercetaşii şi militarii de la unităţile de paraşutişti. Tot în urma apelurilor noastre, mai mulţi cetăţeni ne-au comunicat numerele maşinilor din care au tras securiştii. Am propus locotenent-colonelului Constantin Zeca să folosim autospeciala Consiliului politic, pentru a ne deplasa în mai multe zone ale oraşului. A fost de acord. Dar secretarul Consiliului politic, colonelul Gheorghe Roată (trecut, acum, în rezervă) a refuzat categoric să ne-o dea. La insistenţele mele, a afirmat că este stricată, de nefolosit... Mă înţelegi, nu ?...

— Înţeleg în ce ape se scălda domnul Roată şi-mi pare rău pînă şi de coincidenţa de nume cu celebrul ţăran moldovean Moş Ion Roată.

— Nu era singurul politruc care avea o asemenea atitudine reprobabilă. Însă asta e o altă chestiune... După aceea, prin locotenent-colonelul Constantin Zeca, am obţinut o maşină cu staţie de amplificare. De la fosta Miliţie. Unul din puţinii miliţeni care se aflau, atunci, în sediul lor judeţean (plutonierul **Emil Constantin)** a acceptat să o conducă şi să pună în funcţiune staţia de amplificare. Am pornit-o prin oraş urmaţi de un transportor blindat, căci aveam şi misiune de luptă. În cartierele mai îndepărtate de centru, cînd anunţam că armata stăpîneşte situaţia în toată Timişoara, eram primiţi, literalmente, cu urale, cu un entuziasm de nedescris. Îi rugam pe cetăţeni să transmită, din bloc în bloc, din cartier în cartier, vestea despre noua stare de fapt. Îi îndemnam să meargă la întreprinderile unde lucrează, să organizeze gărzi, să facă tot ce este posibil pentru a reintra în normal activitatea productivă. Ne-a prins întunericul şi ne-am întors la Comandament, seara tîrziu. Dar, numai ce am ajuns, că am primit ordin să pornim, iarăşi, prin oraş şi să difuzăm primul comunicat din partea Comandamentului Garnizoanei Timişoara. Unul dintre punctele cele mai importante ale comunicatului viza reluarea activităţii în toate domeniile. Am mai adăugat şi alte informaţii, inclusiv faptul că o parte din securiştii-terorişti s-au predat...

— Care este opinia ta despre felul cum au acţionat securiştii-terorişti ?

— Spre deosebire de militarii noştri, ei au fost foarte bine pregătiţi pentru lupta în oraş. Dispuneau de armament modern, special (inclusiv simulatoare de foc). De pildă, la automatele lor rabatabile, cu gloanţe videa sau gloanţe explozive, nu se putea vedea flacăra la gura ţevii. Iniţial, după opinia mea, au intrat în luptă elemente extrem de bine instruite, apoi acestea au dispărut, lăsînd în locul lor o seamă de colaboratori ai fostei Securităţi (din diferite, ca să zic aşa, categorii socio-profesionale). A fost un plan diabolic, îndeplinit, din nefericire, în bună măsură. Nu mi-aş fi închipuit că vor merge atît de departe, gîndindu-mă că, aşa cum le spunea şi nea Ionescu la microfon, sînt şi ei români, au familie, copii. S-a dovedit, astfel, cît de dezumanizată poate fi o asemenea îndeletnicire în condiţii de totalitarism, degringoladă morală, îndoctrinare continuă. La aceasta mai adaug şi privilegiile de care beneficiau. Şi faptul că, pentru ei, de obicei, legea nu exista. Şi un factor de natură psihologică : ei ştiau, simţeau, intuiau că sînt urîţi de popor. Din această cauză, mutilaţi sufleteşte cum erau, n-au ezitat să execute un ordin demenţial...

— Ce te-a nemulţumit cel mai mult în acele zile atît de grele pentru noi, timişorenii ?

— Armata nu a putut să facă faţă tuturor solicitărilor. Să nu mai vorbim de faptul că nu am fost pregătiţi pentru un asemenea tip de luptă. Căci, după cum se ştie, nu este suficient să ai în mînă un pistol-mitralieră şi o cantitate de muniţie pentru a interveni, cu eficacitate, unde este nevoie. M-a nemulţumit, spre pildă, şi inexistenţa, alături de noi, a miliţienilor şi chiar a unor elemente din fosta securitate, care, după cîte am auzit, se considerau de bunăcredinţă. Foarte puţini au răspuns apelurilor Comandamentului militar de a se prezenta la fostul lor sediu şi de a ne da o mînă de ajutor. Am mai avut destule nemulţumiri, dar nu cred că este acum cazul (momentul) să le fac cunoscute. Sper că nu mă bănuieşti de oportunism ?

— Care era starea de spirt a militarilor, la tine în unitate, înainte de 22 decembrie ?

— De fapt, pînă miercuri, 20 decembrie, cînd armata din centrul Timişoarei a trecut, în mod spontan (şi foarte omenesc), de partea poporului. Pînă în acea fastă zi, am fost un instrument al puterii, al ceauşismului, legaţi prin jurămînt de comandantul suprem. Stăteam în cazarme, supuşi unei campanii de dezinformare practicată „metodic“. Ştirile care ajungeau pînă la noi erau trunchiate, falsificate. Noi n-am ştiut că timişorenii îşi cereau drepturile fireşti şi că se revoltaseră împotriva dictaturii. Diversiunea a fost colosală: acţionează, în oraş, incendiatorii (?!) ; acţionează elemente ale unor cercuri reacţionare străine etc., etc. Noi am cerut, şi eu personal am cerut, comandantului unităţii să ne informeze corect. Şi „organului“ de partid i-am cerut acelaşi lucru. („Organului“ de partid, fie-mi iertată expresia, îi tremurau pantalonii de frică). Taurul trebuia luat de coarne. Simţeam că e nevoie să ne alăturăm şi noi oamenilor de bine din Timişoara, muncitorilor, studenţilor. Am înţeles că armata urma să fie băgată la mijloc în toată această mîrşăvie pusă la cale de către foştii activişti de partid şi de securişti. Din păcate, în 20 decembrie, cînd a avut loc marea demonstraţie, unitatea mea se afla în cazarmă. Mi-ar fi plăcut să trăiesc acel moment unic, extraordinar, pe care, poate, numai o singură dată în viaţă îţi este dat să-l trăieşti, acele clipe de fraternizare a militarilor cu demonstranţii. Am fost încazarmaţi în noaptea de 16 decembrie, ni s-a spus, chiar atunci, că s-a declarat stare de necesitate şi ne aflăm în alarmă de luptă. În oraş nimeni nu cunoştea acest lucru. Vroiau să ne folosească, orbeşte, împotriva poporului, să ne manipuleze după cum le dictau interesele lor meschine. Dar cred că n-ar fi reuşit, decît, poate, pînă la un punct... E drept, nu gîndeau ca noi contrainformatorii, ofiţerii sus-puşi în virtutea unor relaţii necinstite, plocoane, nepotism... Cu toate astea, cu toată teroarea care exista şi în armată, nu cred că ar fi reuşit...

— Mi-ai spus că te-ai bucurat mult de primul nostru Crăciun liber. Unde ţi-ai petrecut Crăciunul şi Anul Nou ?

— În Piaţa Libertăţii, lîngă transportoarele blindate, uitîndu-mă, din cînd în cînd, la bradul împodobit pe care l-ai pus, pentru noi, în faţa Comandamentului militar...

Locotenent-colonelul Petre Ghinea a ţinut să fie amintite numele unor ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi care, în zilele şi nopţile de luptă cu forţele răului, s-au comportat pe deplin bărbăteşte : căpitan **Ilie Hîrţa,** locotenent-major **Ioan Ghizdăvescu,** locotenent-major **Mihail Buzea,** plutonier **Ion Harabagiu,** sergent-major **Marius Buhuşi,** soldaţii **Mihai Budugan, Valentin Ioniţă, Mihai Runcan, Ion Roşianu, Valeriu Chihaia.**

Iosif COSTINAŞ

● impact ● impact ● impact ● impact ●

Meritocrația și formele de proprietate

S-a vorbit în ultimele decenii de „lichidarea proprietății private și înlocuirea ei cu proprietatea întregului popor (confundată cu cea de stat) și cu cea cooperatistă sau de grup". Era greu suportată chiar și infima proprietate individuală și personală care nu fusese încă suprimată (evident, doar la unii). Actul la care se făcea apel era naționalizarea — pentru cea de stat și cooperativizarea — pentru cea de grup. Se spunea chiar că s-a suprimat pentru totdeauna baza obiectivă care genera proprietate privat-capitalistă.

„Proprietatea de stat". începuse să nu mai placă, pentru că ridica problema diferențelor față de capitalismul de stat din alte țări și necesita o schimbare terminologică. S-a recurs la expresia „proprietate a întregului popor".

Ei bine, astăzi, după revoluție, am aflat că era totuși una : indiferent de nume, ea nu era nici a statului, nici a poporului, ci a familiei dictatorului și a minidictatorilor socialisto-feudali de la toate nivelele inferioare. Și dacă mai avea o particularitate, aceasta consta în faptul că participa la însușirea ei și toată armata de securiști oficiali sau deghizați, inclusiv o parte din aparatul miliției și conducerii despotice a întreprinderilor și instituțiilor.

Cea mai periculoasă formă de proprietate privată a fost însă proprietatea asupra funcțiilor din partid și mai-ales din stat, dacă nu în ambele. Cum funcțiile se obțineau prin numiri de sus (care uneori îmbrăcau forma aprobării în avans) aveau dezavantajul că în condiții de voluntarism absolut nu se putea ști pe cît timp au fost obținute. Totuși, obținerea lor se datora fie compromisurilor interesate, fie cu deosebire corupției intr-o mare varietate de forme ce dovedeau, totuși, o mare inventivitate. Aceasta însemna însă cheltuieli. Ele trebuiau recuperate. Pentru recuperare, se puteau folosi trei căi : 1) exploatarea intensivă a funcției pentru recuperare și îmbogățire cît mai rapidă ; 2) lupta pentru menținerea o perioadă cît mai lungă a respectivei funcții, astfel încît acumularea de bogății să se facă lent și mascat ; 3) jaful și furtul propriu-zis într-o varietate de forme greu de imaginat de către orice om de bună credință. Se pedepsea feroce muncitorul flămînd pentru o bucată de carne sau țăranul pentru cîțiva știuleți de porumb, dar se fura cu milioanele și miliardele, cu acoperire în acte — e drept, șubrede — știut fiind că e mai greu să furi sute de lei decît cîteva milioane.

Ce mai putea gîndi în aceste condiții omul cinstit ? Cum putea supraviețui în condiții care nu-i asigurau supraviețuirea ? Soluția veche — piața neagră — deși a apărut cu toate interzicerile succesive, nu numai că n-a putut satisface nevoile maselor, care n-aveau din ce suporta creșterile de prețuri de la 5 la 20 de ori în raport cu cel legal, dar comitea încă o încălcare a monopolului regimului : asigura îmbogățirea fără muncă a bișnițarilor, țiganilor și securiștilor care nu făceau parte din „lumea bună", căreia, tacit, i se permitea orice. S-a găsit și aici o soluție convenabilă : contribuția sau cotizația regulată vărsată anonim în buzunarele sus-pușilor de către cei față de care se închideau ochii.

Soluția nu asigura însă supraviețuirea celor mai mulți muncitori și țărani. Aceștia au găsit și ei o soluție ; primitivă, e drept, dar de neocolit ; se scotea de la locul de muncă tot ce putea deveni obiectul interesului altcuiva. Schimbul acestor produse se făcea de regulă prin troc, ignorîndu-se chiar valoarea reală și legea valorii. Alții furau însă timpul de lucru în care făceau lucrări particulare cu materialele întreprinderii gratuit pentru șefi și pe bani pentru cei de afară.

Au ajuns, astfel, să fie milionari securiștii, unii milițieni, speculanți, inclusiv țiganii și protipendada regimului, începînd cu unii directori și contabili șefi, care, primeau între 40 și 70 000 de lei prime anuale, în timp ce muncitorilor li se reținea „legal" 20% din leafă „pentru neîndeplinirea planului".

Și, ca să fim drepți, puțini din foarte puținii țărani necooperativizați au devenit de asemenea milionari, îmbinînd multă muncă grea cu inițiativă personală și cu puțină speculă. O altă categorie de îmbogățiți este cea care a profitat de penuria de tot felul de produse (uneori artificial creată), vînzînd preferențial și cu suprapreț (în comerț, servicii, alimentație publică și sănătate).

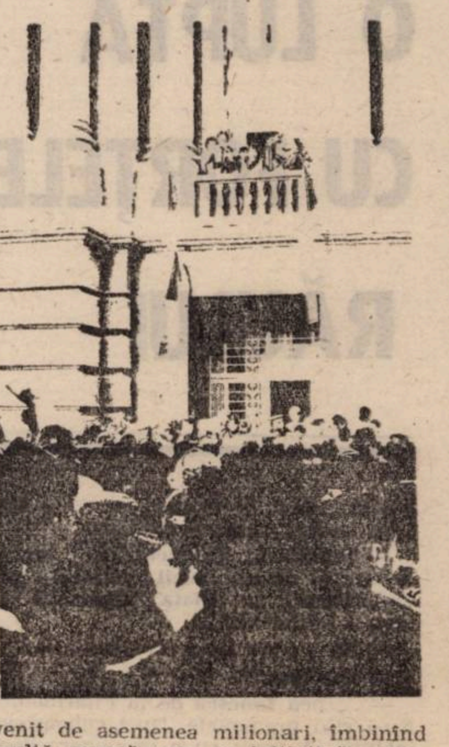

Nomenclatura superioară folosea însă și forme mai subtile de furt : însușirea produselor muncii intelectuale a unor grupuri din ce în ce mai mari de specialiști care au fost reduse forțat la roboți anonimi, dependenți în subzistența lor cotidiană de bunul plac al celor mai mari.

Azi, noile partide, inclusiv tinerii, au început să vorbească de reprivatizarea economiei ca metodă de stimulare a dorinței de muncă și cîștig. Cei mai realiști vorbesc despre privatizare treptată, dar cei mulți nu fac astfel de precizări. Se pun, totuși, două întrebări : dăm fabricile țării pe mîna celor care au astăzi bani, deși știm că sînt bani murdari ? Sau le vindem străinilor, deși abia am scăpat de datorii și biruri ? Alții vorbesc despre întreprinderi mixte, cu participare de capital străin, fără a ne spune pînă la cît se poate ridica partea străinilor. A început legiferarea reapariției micii proprietăți în agricultură, comerț, servicii și turism. Pe scurt, recunoașterea necesității pluralității formelor de proprietate. Fiecare formă are însă latura ei bună și latura ei rea. S-a limitat chiar și termenul de deținere a funcțiilor. Nu mai pot fi deținute pe viață, dar mai pot fi exploatate intensiv.

Se cuvine deci să punem din nou întrebarea : ce s-ar schimba în funcționarea acestor forme de proprietate și în raporturile dintre ele ? Prin ce se deosebesc acestea de cele existente, chiar dacă nu și recunoscute, sub dictatură ? Meritocrația deși bună și necesară, nu pare să fie un panaceu universal.

Cum să aflăm cu cine merită să mergem fără elucidarea acestei problematici ? Și cine s-o elucideze pentru noi, dacă nu specialiștii domeniului ? Unde se ascund sau unde sînt aruncați acești specialiști după primul val al revoluției ?

Dr. Romulus DABU

LIMITE ȘI DELIMITĂRI

(II)

După o atît de apăsătoare și lungă neparticipare sau participare formală se urnesc greu pîrghiile unei solidarități care să transgreseze interesele personale sau de grup și să stimuleze constituirea unor responsabilități civice. Pe corpul bolnav al unui sistem (despre care e iluzoriu să credem că a fost învins odată cu dictatorul, întrucît sîntem cu toții marcați de faptul că am funcționat în interiorul lui), este dificil să implantăm firavul încă altoi al unor convingeri democratice. Acestea nu pot deveni funcționale decît în măsura în care purtătorii lor sînt consecvenți și nu le aplică doar acolo unde le convine. Liniștea și binele de care avem nevoie nu pot fi cu adevărat cucerite decît la capătul unui drum ce pare a fi încă îndelungat și pe care efortul nostru de a retrasa mereu granița dintre adevăr și minciună se cere susținut de dorința noastră de a fi solidari altfel decît printr-un consens care s-a dovedit falimentar. Ni se pare mai important să fim în stare de veghe și să replicăm hotărît la orice ar putea să reînvie practicile de care sîntem cu toții sătui. E vorba de acele practici fondate, în esență, pe înregistrarea activă sau pasivă, într-un unic punct de vedere, agresiv și anulator de individualități, în numele unui colectivism gregar, din care dispăruse un element de reglare esențial — dialogul. În absența lui, orice edificiu democratic se va surpa din nou, nu se vor contura opinii și mai ales nu vor putea apărea lideri, căci aceștia nu vor fi cu adevărat viabili decît în măsura în care vor emana direct din solidarități constituite prin convingeri comune, dobîndite prin acțiune comună, prin dialog, și nu instituite prin alte criterii E greu și fals, cred, să presupunem că un grup profesional sau social, constituit într-un sindicat liber, să zicem, e — prin actul însuși al acestei constituiri — un grup omogen și solidar care poate fi în totalitate reprezentat de cei aleși să-i reprezinte, cum știm, sub presiunea unor evenimente ce presupun o organizare rapidă, dar absolut necesară. Solidaritatea acestor grupuri, creată în mod spontan, sub presiunea unor cerințe imediate ale vieții economice, sociale și politice nu e una stabilă. Pe măsură ce aceste condiții se vor schimba în funcție — să nu uităm — și de participarea noastră, a fiecăruia, de calitatea și forța acestei participări, de rigorile asumării ei responsabile, vom descoperi poate criterii noi de stabilizare socială și de punere în relație a individului cu grupul social.

Sociologul va avea în descoperirea lor un rol privilegiat, ajutîndu-i pe cei care operează cu aceste criterii să le conștientizeze și să evalueze reflexul ce-l au în ameliorarea pe plan social a vieții individului și a posibilităților ce le oferă în mod real acestuia de a se integra într-un proces democratic. Cred, așadar, că, deocamdată, democrația trebuie să creeze condițiile ca noi forme comunitare să ia naștere în afara celor impuse de structurile deja existente sau placate pe modelul acestora, forme capabile să modifice în mod esențial aceste structuri, printr-un proces lent, dar absolut necesar, de integrare a lor într-un sistem, care — în mod ideal — ar tinde spre purificarea de intoleranță, sursa dintotdeauna a violenței și stimulatoarea violenței. Cred că intelectualul poate avea în declanșarea unui astfel de proces, un rol foarte important. Revoluția a fost produsul unui consens fondat pe ura împotriva dictaturii și a derivat din gradul de insuportabil pe care oprimarea l-a atins în toate păturile sociale. Victoria fiind obținută prin jertfă, a convertit ura în comuniune. Dar aceasta a fost provizorie, căci sistemul anterior a produs nu doar un vid de putere, ci și unul comunitar. Sub presiunea dictaturii, relațiile profesionale au fost grav afectate de cele politice. Între diverse categorii sociale s-au creat hiatusuri, care acum sînt nu numai greu de depășit, dar se vor adînci în continuare dacă vor fi ocultate sau chiar stimulate din inerție, din rea voință sau din lipsă de experiență. Politica însăși se cere concepută tot mai puțin ca un cîmp de strategii și manevre, ca o tehnică de manipulare, pentru a deveni o forță în stare să stimuleze participarea individului la viața cetății, ajutînd la constituirea cadrelor de manifestare, acum distruse sau lîncezite.

Deocamdată doar dialogul poate fi eficient în această direcție, și a abandona regulile lui, fondate pe respectul celuilalt și pe efortul de a accede la diferența acestuia ne poate readuce ușor la situația anterioară. Umbra dictatorului stă ghemuită încă în mulți dintre noi și abia așteaptă să găsească terenul deopotrivă prielnic. Graba de a transforma lumea după gustul propriu, de a te face purtătorul intereselor unui grup, ignorînd, disprețuind sau chiar blamînd pe cei aflați în opoziție, i-ar permite dictatorului să dirijeze din infern viața noastră mai bine decît o făcea înainte. Dar, i-ar surîde, credem la fel de mult, să ne vadă scufundați într-o pace fondată pe gustul cu care el însuși ne-a deprins : cel al vieții de victime supuse și cuminți, închise în iluzia că-și văd de treabă, în timp ce lumea se năruie în jur. Demonul acestei năruiri nu poate fi forțat să se retragă decît meditînd la pericolele semnalate mai sus, cu dorința nu de a impune un punct de vedere, ci de a stimula un dialog pe o temă posibilă și pe care evenimentele o dovedesc actuală: care ar fi drumul ce ar oferi intelectualității șansa de a redeveni o forță de liant social, fără a atenta la principiile democrației ? Ce ar trebui ea să facă pentru a-și depăși propria condiție și pentru a putea să-și consolideze în același timp această condiție ? Desigur, o serie de alte întrebări se nasc din acestea, pe care ar fi bine, cred, să ni le punem și să încercăm să le dăm un răspuns, în folosul retrezirii poftei noastre de dialog. Un dialog care presupune să reînvățăm a vorbi în replică și să acceptăm orice interlocutor.

Țin să precizez că am scris aceste rînduri în numele meu și — eventual — al acelora care s-ar simți solidari cu ele. Atunci cînd folosesc pronumele „noi" mă refer la aceștia și la o instanță de control, la un dialog interior cu un punct de vedere pe care l-am simțit treptat formulîndu-se, dar în sprijinul căruia aș avea nevoie și de părerile celorlalți.

Smaranda VULTUR

Mircea Vulcănescu

ULTIMUL CUVÎNT

(III)

rostit în apărarea sa de Mircea Vulcănescu în ziua de 15 ianuarie 1948, în fața Curții de Apel din București, secția a IX-a Criminală, în procesul celui de al doilea lot al foștilor miniștri și Subsecretari de Stat din Guvernarea Mareșalului Antonescu, — acuzați că au provocat dezastrul Țării, — în baza legilor 312/1945, 455/1945, 291/1947.

Toate aceste rezultate, neasemănate cu cele realizate nici de statele mari (Anglia a cedat aur Satelor Unite ca să importe armament) — s-au realizat de mica Românie, care nu avea nici monopolul exportului de cereale și nici pe acela al exportului de petrol, care se satisfăceau în proporție de peste 3/4 de Germania din alte părți — față de o Germanie, aflată nu numai în culmea gloriei militare, dar care avea și monopolul întregului tranzit european, afară de statele vecine.

Lucrurile acestea nu le spun eu, le-au recunoscut, cum ați văzut:

1. Adversarii noștri de la Institutul de Conjunctură, condus de un Comitet din care face parte Ministrul actual de Justiție, 2 foști Subsecretari de Stat după 23 August (Manuilă și Iordan), un fost ministru de comerț (Cristu), doi consilieri economici trimiși azi la conferința păcii (Silber și Cristu), doi secretari generali în funcție (E. Demetrescu și E. Ballan), din care unul (Ballan) este membru al Consiliului superior economic, și altul conducătorul Institutului Statistic (Manuilă) și cei mai distinși economiști ai partidului comunist (Silber și Pătrășcanu), Șeful Guvernului de 23 August și Șeful de Stat Major al operațiilor țării împotriva Germaniei (Generalul Sănătescu în procesul Generalului Stoenescu de la secțiunea a 8-a).

2. Lucrurile acestea le-au recunoscut neutrii, într-un raport a cărui existență nu ni s-a permis s-o dovedim, din cauză că ni s-a redus numărul de martori și n-a fost permis a le pune fiecăruia decît cîte o singură întrebare.

În acest raport către Guvernul său, această Legație neutră afirma asupra rezultatelor politicii economice, ale României față de Germania, următoarele: „Ceea ce România a putut obține de la Germania în acești ani ține de domeniul miracolului".

3. Lucrul acesta l-au recunoscut (și vedeți că consemnul e unanim: foști aliați, adversari, neutri) însuși conducătorul poporului german, cînd a spus conducătorului Statului Român în ultima lor întrevedere, în timp ce acesta îi cerea aur pentru plata subzistențelor armatei germane care lupta pe pămîntul românesc: „Nu pot pricepe cum România, care a fost așa generoasă cu sîngele fiilor săi, a fost meschină cînd a fost vorba de livrarea de bunuri economice".

Două politici, deci, clar deosebite:

a) Una generală de care s-a arătat că nu sîntem răspunzători.

b) Una economică, la care am lucrat și care a fost o politică de rezistență și ale cărei rezultate contrastează straniu cu dezastrul însemnat de cea dintîi.

Nu știu de ce, ascultînd restabilirea printr-un martor a mărturiei conducătorului german asupra contribuției economice negative a României la războiul german, spre deosebire de contribuția ei politică — mi-a venit în minte o poveste spusă de Mareșalul tuturor Rușilor, Stalin, în legătură cu felul în care țăranii prețuiesc apărarea sărăciei lor, uneori mai presus chiar decît viața oamenilor.

Povestea odată, deci, Mareșalul Stalin voind să arate sentimentul prețuirii vieții omenești, cum, în vremea în care era închis în Siberia în Niatka, apele fluviului din partea locului venind mari, au înconjurat o iapă într-o luncă. Om după om, s-au trimis din sat trei feciori să o aducă și s-au înecat pînă ce ultimul a venit cu iapa. Mirat că se sacrificaseră trei oameni pentru un cal, Mareșalul s-a apropiat de un om din partea locului și l-a întrebat: „Cum se poate, moșule, una ca asta? Să jertfești trei feciori pentru o iapă?" Și moșul, stăpînit de un sentiment care nu era numai al lui, dar pe care l-am regăsit peste tot unde sunt țărani în lume, i-a răspuns: „Feciori facem fiecare iar, cîți vrei, dar o iapă? Pas de fă o iapă!"

Așa judecă tot omul acestui pămînt și așa judecă peste tot neamurile de țărani care, vorba unui scriitor francez din vremea lui Napoleon, dădea împăratului lor „volontiers leurs fils, rarement leur cheval, mais jamais leur écu".

Sentimentul acesta că pentru o țară săracă fiecare bun nu este o marfă, ci un rod al acestei lumi, care se înfrățește cu personalitatea lui, e un sentiment adînc.

Sentimentul acesta l-a avut bunica mea, Rada, cînd, acum 92 de ani, zi de zi, a murit născînd pe tatăl meu pentru că trecuse cu el în pîntece, înot, Oltul revărsat, ducînd în cîrcă vițelul pe care-l apucase în zăvoi puhoiul apelor.

Sentimentul ăsta l-a avut și tatăl meu cînd a robit o viață de om nepătat, să apere, timp de 41 de ani, fără nici o veleitate, avutul Statului Român în slujba aceluiași minister.

Și, același sentiment l-am avut eu, cînd, pus — fără s-o doresc — să apăr interesele economice și financiare ale poporului românesc, mi-am încordat toate puterile ca să fac față și să scap tot ce se putea scăpa din starea lui, de puhoaiele revărsate asupra sa.

Mi s-a lămurit atunci mie însumi că temeiul pentru care eu, cît și acești oameni alături de care am stat și cu care m-am înțeles, fără să ne fi vorbit dinainte, și care ne-am coordonat acțiunile fără să ne consultăm, pentru ca sărăcia acestui neam să fie apărată, oricare ar fi fost rezultatele unei aventuri din care putea rezulta — cum spunea domnul procuror — pentru neam, și multă slavă, dar și multă jale și pe care nu noi o făcusem.

Desigur, conducătorul unui popor întemeiat pe etica sîngelui, poate înțelege greu etica aceasta a unor oameni pe care răposatul Nicolae Iorga i-a botezat atît de sugestiv: „oameni ai pămîntului", a căror zestre „nu se vinde și care-și trag numele de la moșie, de la rîuri și de la plaiuri" și care — după vorba lui Mihai Eminescu — și-au apărat totdeauna mai întîi „sărăcia" și „nevoile" și „neamul"...

Dar aceasta este etica neamului meu și lui, și numai lui am a-i da seamă de gestiunea trecătoare și nedorită a trebilor lui, care mi-a fost dată în seamă în aceste vremuri grele.

De aceea, tu, Baciule Vasile, din Bîrsana Maramureșului, pe care te-am părăsit într-o noapte din 1939, cînd unitatea în care eram mobilizat, se dizloca spre miază-noapte, spre a face față mobilizării românești în sprijinul Cehoslovaciei amenințate, tu, Baciule Vasile, care mi-ai spus atunci cuvinte pe care n-o să le uit și care mi-au fost întotdeauna îndreptar, cînd am avut în mînă grijile bunului public, tu, Baciule Vasile, al cărui chip mi-a stat în față pe masa mea de lucru, cît am fost Subsecretar de Stat și pe care te-am cercetat în gînd, întotdeauna — cînd am avut de rezolvat probleme grele de resortul meseriei mele, ca Ministru: probleme de clearing, de finanțare, de înzestrare, — cu întrebarea: „Ce ți-e ție, Baciule, de toate astea?!" Tu, Baciule, sînt sigur că ai să înțelegi, ceea ce conducătorul acelui neam de care, din timpurile preistorice, dacii erau „despărțiți" — vorba istoricului grec — „de munți și de frica reciprocă", nu a putut să înțeleagă.

Și de aceea ție, Baciule, îți dau astăzi, aici, mai presus chiar și de această Curte, socoteală.

Am zis!

PLANUL APĂRĂRII

I. INTRODUCERE
II. CERCETAREA ACTULUI DE ACUZARE
    A. Acuzațiuni generale
    B. Acuzațiuni speciale
III. ÎNCADRAREA GENERALĂ ÎN PREVEDERILE ART. 2 a DIN LEGEA 312/1945
IV. EXPUNEREA ACTIVITĂȚII MELE SPECIALE
    A. Colaborarea la Convențiile comerciale și rezultatele ei
    B Colaborarea la așa-zisa finanțare a armatei germane și rezultatele ei
    C. Încadrarea specială în prevederile art. 1 a. și 2 a. din Legea 312/1945
V. EXPLICAREA PREZENȚEI MELE ÎN GUVERN
VI. ÎNCHEIERE

I. INTRODUCERE

Domnule Președinte și Onorată Curte,

Cînd am cerut să văd Jurnalul Consiliului de Miniștri prin care s-a aprobat să fiu trimis în judecată și actele care l-au premers, nu am făcut-o din spirit de șicană, ci, nedumerit asupra împrejurărilor în care se petrecea această încuviințare, am voit să mă dumiresc dacă prin acel act, care hotăra de soarta mea, s-a urmărit pedepsirea unui vinovat ori jertfirea unei victime. Cinstita Curte va înțelege, poate, nedumerirea mea, amintindu-și, din cele declarate înaintea Ei de un martor, că această aprobare pornea de la aceiași oameni, care, cu cîteva zile înainte, socotiseră lucru chibzuit pentru ei și folositor pentru Țară, să mă cheme și să mă consulte, ca tehnician, asupra răspunsurilor de dat, în numele Țării, la scaunul cel mare, care avea să hotărască soarta Păcii. Ba, chiar, își însușise părerile modeste izvorîte din judecata mea și din rîvna mea pentru Țară.

S-ar putea, Onorată Curte, ca asemenea nedumeriri să nu tragă prea greu la cîntarul Dreptății, rătăcite prin Legi și paragrafe, dar, ca dascăl de Etică ce am fost pentru multe generații de studenți, deprins să deslușească în fața lor rostul celor mai ascunse mobile ale făpturii omenești, publice sau private, nu m-am putut împiedeca să discern planul de realități în fața cărora am fost adus ca să dau seama. Pentru că s-ar fi putut să descopăr, încercînd să cercetez, că ceea ce se urmărea nu era decît un tragic sacrificiu silnic (știu că în viața Statelor sînt uneori împrejurări cînd se cer astfel de jertfe), — și atunci apărarea mea ar fi trebuit să se reducă la tăcerea înțelegătoare pe care m-au învățat-o de mult cei mai scumpi dascăli ai mei; — sau, dimpotrivă, s-ar fi putut să discern că ceea ce m-a adus aici era într-adevăr o sete de dreptate și atunci apărarea mea ar fi trebuit să se îndîrjească spre a ajuta spre cei meniți să o împartă, ca să descopere și să distingă binele de rău, fața dreptului de fața nedreptului. Este, oare, judecata mea o tragedie menită să îmbrace în haina augustă a Dreptății o ispășire simbolică a obștii, ori o dramă, în care cel împovărat de acuzări are dreptul să ridice capul și să ceară celor care îl judecă să-l privească, mai întîi bine, în față și să nu arunce cu piatra asupra lui, înainte de a se dumiri?

Cîntărind împrejurările în care s-a făcut prima noastră judecată, acum un an, am înclinat o vreme să cred în cea dintîi dintre aceste presupuneri și am răbdat tăcut și resemnat în celula mea din Aiud, toate înjosirile și silniciile pe care le-am socotit legate de acest rol de victimă desemnată a unei ispășiri obștești. Pînă ce, într-o bună zi, aflînd că Înalta Curte de Casație a înțeles să sfarme judecata cea nedreaptă și să retrimită lucrurile spre rejudecarea altei Curți — aceasta legiuită — mi-am îndreptat părerea și mi-am zis că, de vreme ce mi se cere să mă apăr iar, tot dreptatea este ceea ce se urmărește.

Greu lucru este, Onorată Curte, apărarea mea; după cum greu lucru — mărturisea Onoratul Domn Procuror — este și acuzarea. Pentru că, dacă este ușor să te aperi cînd știi limpede de ce ești acuzat: anume că ai făcut asta și asta, este nesfîrșit s-o faci cînd nu știi dacă vina ce ți se impută este aceea de a fi făcut ceva sau aceea de a nu fi făcut; aceea de a fi făcut un lucru sau contrariul lui; faptul de a-l fi făcut tu sau numai de a-l fi lăsat pe altul să-l facă, ori numai de a-l fi ajutat, fie că aveai sau nu puterea să-l ajuți, ori să-l împiedici să-l facă, fie că ai știut și ai voit să-l faci, ori ai avut numai nenorocul să te afli în calea năpastei ce ți se impută.

O asemenea nedumerire încerc acum, în fața învinuirii ce mă apasă. Pentru că actul de acuzare — mărturia penei robite a Domnului Procuror General — spune una, pe cînd faptele dovedite la instrucție, în cercetările încheiate de Domnul Procuror al Cabinetelor anchetelor, spun cu totul altceva.

Și pentru că în susținerile lor orale, mărturie a cuvîntului lor slobod, Domnii Procurori spun iarăși, fiecare, altceva, deosebit de celălalt și amîndoi, lucruri deosebite de cele ce au spus altă dată cu privire la aceleași fapte.

În fața acestei nestatornicii a gîndului care caută să te învinuiască, orișicît de greu i-ar veni s-o facă și oricare ar fi prețul cu care plătește această concesiune tristă — în fața acestor meandre ale unei argumentări ale cărei teze răsar unde nu te aștepți și în care te pierzi cînd încerci în zadar să le reconstitui logic unitatea, presupusă de indivizibilitatea principală a Ministerului Public, — mintea celui adus să se apere șovăie în chip firesc, și rămîi cu sentimentul straniu că ai intrat într-o cursă, din care zadarnic te zbați să scapi orice ai spune.

Poezia și limitele

UN JURNAL. În trustul tinerilor iconoclaști ai poeziei deceniilor trei și patru Geo Bogza devine în scurtă vreme **un nume.** O prezență, altfel spus, pe care junii societari ai revistelor avangardei literare interbelice nu întîrzie să o caute, să o recunoască. Să și-o revendice. Nu-i vorba, dintru început, de notorietatea autorului a cărui poezie va provoca peste puțin timp exacțiunile autorității, nici de popularitatea reporterului și publicistului din anii de maturitate. Ci de ceva la îndemînă, probabil, deși mai greu definibil. Estetic implicată, violența verbală și imagistică a versurilor ce vor fi însumate în **Jurnal de sex** (1929) și **Poemul invectivă** (1933) atrage atenția. Mai mult decît atît, însă: fixează un prag. O limită a provocării lingvistice dincolo de care plăcerea de a se simți violentat a simțului comun încetează a mai fi percepută ca atare; devine altceva decît o simplă epatare livrescă. Nu-i vorba, în toate acestea, pur și simplu de un stil. De conștientizarea, în schimb, a unui mod diferit de situare a subiectului în raport cu lumea, cu cosmosul. Fascinație, așadar, pe de o parte, a unei literaturi ce tinde a se edifica — se edifică — dincolo de norme. O voință, pe de altă parte, de a transcende limitele, orice limite — o căutare de sine a spiritului, o schimbare a tiparelor de sensibilitate. O scrutare, din apropiere, a conturilor poeziei. După cum și un mod îndestul de abrupt de a pune în lucru un limbaj: ce se dorește obiectiv, violent, frust. **Urmuz premergătorul, Exasperarea creatoare, Reabilitarea visului,** texte bogziene de intenție teoretică datînd din anii '30 devin, în context, manifeste prin care acțiunea poeților de la **Unu** primește o tentă programatică.

Ce propune, însă, poetul? Un **Jurnal de copilărie și adolescență** vorbește despre „O împingere a realității dincolo de hotarele ei". Despre „O violare a realului". Poezia ca ecorșeu al realului, prin urmare. Dar ceea ce-și oferă admiratorul liricii argheziene în anii dintîi ai colaborării la **Bilete de papagal** și la **Unu** e, suficient și atît, „o baie de realism". Experiențele în cotidian sînt, desigur, ori vor deveni în curînd, excesive: „încă o intensitate" notează, pe o pagină de jurnal, Bogza. Poemele sale transpun, se pun în scenă, stabilesc accente, interpretează. Nu-s, la începuturi, sensibile la invenție (nici măcar propriu-zis lexicală). În proiect: „versuri caricaturale care, cu cît vor fi mai apoetice, cu atît își vor fi atins scopul".

Demistificare, demitizare, detabuizare — iată, o vreme, cuvintele de ordine cărora le sacrifică scriitorul în devenire; terenul pe care demersul său de construcție spirituală întîlnește revolta, protestul antifilistin, antisentimentalismul. „Să nu reziste platoșa de sarcasm?", se întreabă, în cutare circumstanță banală, tînărul Bogza. „De cîtva timp — notează altundeva — am o predilecție pentru grotesc, pentru pătrunderea în partea ridicolă a lucrurilor". Criză de creștere? Și da, și nu. Orgoliul privirii lucide asupra lucrurilor („Nu am nici un sentiment, niciodată n-am fost mai **sarcastic** și mai independent ca acum") nu-i străin de opțiunile generației, de sloganurile ce sintetizează **noul spirit** al epocii. Tema de reflecție predilectă: **„falsitatea amorului** burghez". Reiterate proiecte în imediat: „aducîndu-mi aminte că mi-am propus să **zgîrii** viața, îmi recapăt energia și **voința de violentare". „În Viziuni,** voi privi cele privite de toți la fel, într-un fel nou. Penița îmi va sîngera carnea ca o gheară și vîrful ei va înroși hîrtia. Știu că se va arunca în mine cu pietre, orice ascensiune socială va fi exclusă, dar e destinul meu, înscris în sînge. // Cîndva îmi propusesem să «zgîrii violent viața»". Sîntem în anul 1928 și liricul, ce numai cu un an în urmă se detașa de „expresionismul lui Blaga" proiectînd o **„poezie penetrantistă",** caută asiduu aliați, alianțe: „Brâncuși a făcut în sculptură ceea ce urmăresc eu în poezia penetrantistă. // Și el are pătrunderea în esența lucrurilor". La un an după apariția volumului **Jurnal de sex**: „În Lafcadio găsesc ceva din exasperările mele". Și lecturile nu încetează, de altfel, să adauge note la o poetică din ce în ce mai condiționată de ethos. **Omul revoltat** devine, de acum încolo, figura centrală a proiectului său de reconstrucție interioară: „Un sentiment se afirmă din ce în ce mai puternic: de **a nu-mi bate joc de existență,** de a nu o morfoli cu cedări treptate, cu compromisuri (...). Sunt aici pentru o singură dată".

Înainte de a transcende confiniile prozei — ale reportajului — spiritul insurecțional ce nutrește lirismul avangardistului Bogza determină încă o prefacere de substanță. Situarea pe pozițiile unui gidianism teoretic care înseamnă, în epocă, dacă nu o despărțire de modernism, cum crede poetul („falimentul modernismului **în conștiința mea** (...) Reîntoarcerea la viață. La viața crudă. (...) Apoi: echilibru, ordine, luciditate"), în mod cert o aliniere la experimentul estetic propus de literatura cîtorva dintre autorii în vogă ai momentului: de la Camil Petrescu la Mircea Eliade, de la Mihail Sebastian la Blecher: „E vorba în cele ce vor veni de umanitate — nu de umanitarism —, de deschiderea unui ochi crud asupra vieții, de sintetizarea și concentrarea aspectelor prinse, fără intervenția unei atitudini personale și fără a fi tulburate de revolta proprie, o dezghiocare a vieții, o apropiere de ea, într-asta găsind justificarea revoltei, nu în declarații".

TEHNICILE ELIBERĂRII. În contabilitatea demersurilor edificatoare prin care trece literatura comparșilor de la **Unu** „manifestele" semnate de Geo Bogza trebuie interpretate nu atît în litera lor, ca îndreptare estetice, cît ca jaloane indicative pentru ceea ce am numi percepția și unghiul de reprezentare a realului. Desigur, **Urmuz premergătorul, Exasperarea creatoare** și **Reabilitarea visului** instruiesc, la rigoare, și asupra a ceea ce ar putea fi modul particular în care un autor/o grupare literară recitește texte programatice ale modernismului. Documentează, chiar, într-un fel sau altul, asupra celor ce ar putea defini noua sensibilitate literară a epocii. Am fi mai aproape de adevăr totuși văzînd în ele o experiență individuală: consemnînd, adică, o atmosferă, un climat existențial („scriu, fiindcă viața mă exasperează"). Ceea ce ni se propune în **Exasperarea creatoare** nu-i, ca atare, un **decalog.** Tentează cel mult supunerea la un șir de experiențe în raport cu care esențială, pentru poezie, e **diferența**: „Coeziunea grupului nostru actual nu pornește din specularea diferențierilor ideologice de școală, de generație sau ale oricărei alte doctrine, ci din puternice **diferențieri organice,** din situarea noastră **prin temperament,** dintr-o dată în cîmpul magnetic al polului patronînd activități în perpetuă răzvrătire împotriva oricărei așezări în confortabil, împotriva însăși a întregei literaturi al cărui mobil este tocmai o rîvnire a confortabilului".

Lucruri, acestea, pînă la un punct la îndemînă pentru toți reprezentanții avangardei în anii '30. Deloc comune, în schimb, sînt decupajele teoretice oferite — cum și regimul de excedare a tuturor facultăților creatoare sub al căror semn se va situa poezia. Exasperarea ca principiu vital, un peisaj conceptual convulsionat — dînd o idee dacă nu asupra mecanicei actului poetic („schema exasperării creatoare", ar spune Geo Bogza), în orice caz asupra condiției de existență a poeziei: „O exasperare împotriva a tot ce există, o exasperare împotriva a tot ce nu există. O exasperare împotriva noastră. O exasperare împotriva exasperării. O exasperare împotriva fiecărui lucru căruia trebuie să ne supunem și o exasperare împotriva fiecărui lucru pe care îl învingem și nu i ne supunem. Totul cu o intensitate, cu un tumult făcînd ravagii".

POEZIA ȘI LIMITELE. Dacă texte precum cel mai sus citat ori referințele teoretice din **Jurnalul de copilărie și adolescență** înregistrează diagrama experiențelor de tot felul aparținînd anilor de ucenicie ai poetului Bogza — poezia în sine are de dat mai rareori socoteală vreunui precept teoretic. Epice pînă la a fi suspectate a masca o infrastructură prozastică, poemele datînd din anii '28—'33 tatonează, o vreme, modelele consacrate. Un **Descîntec** (cu un motto din Tudor Arghezi) ar putea pune în contribuție topoi ai poeziei lui Barbu: „Hau! Hau! Hau! / rota dria dau / simo selvo valen / fată cu păr galben / vermo sisla dur / aici împrejur / Klimer zebra tren / nici tu / nici eu / rugări lui Dumnezeu / Klimer zebra tren / ci noi / o noi / în noi / da noi / trebun cimat dur / larg / larg / bolile se sparg / durerile de cap / leac ceresc / în piept cresc / simo selmo valen / fată cu păr galben". Șarjînd nu o dată, poetul își propune a da socoteală despre toate lucrurile posibile și poate despre ceva în plus: adaos ce ține încă de regula jocului / jocurilor poeziei, de o retorică fondată, în fond, pe proiecția în negativ a inefabilelor existenței. Este ceea ce dă, altminteri, și particularitatea poemelor din plachetele **Jurnal de sex** și **Poemul invectivă,** în care vehemența tonului și atitudinea ironică se convertesc în gesturi de ireverență, dispoziția pamfletară și sarcastică în tentație de a împinge în prim plan notația amănuntului visceral, grotesc, iar posturile juvenil-provocatoare în curată gratuitate. Limitele poeziei vor fi, altminteri, o dată în plus încălcate. Fracturata linie epică a versului arghezian va fi înlocuită în timp cu volutele largi ale versetelor whitmaniene, (a se vedea **Poemul petrolifer** (1934) ori **Ioana Maria** (1937), dar și texte cu o dată mai apropiată), rescrierea unor poeme de tinerețe pentru a fi incluse într-o antologie din 1978 — **Orion** — va înlătura împreună cu zgura jurnalistică și unele crudități lexicale, ceva din aura halucinatorie (de nu și fantastică) din elaboratul primelor vîrste lirice: „Din vis fantast zvîrliți în stradă / Asasinii au ieșit la pradă. // Ochiul roș spre astre sucit / și spre burta boierului, cuțit. // Cu mărgele la gît fata venea / în brațele lor păroase cădea. // Pe urma fioroșilor tîlhari, / porniseră din centru comisari. // Cum spintecau la piept, la gît / trăind ca-n vis și nici atît, // asasinii — cu pași de lup — / prinși au fost și puși la zdup" **(Prinderea fioroșilor asasini).**

Mai grandilocvente, retorice, cu o despletire de gesturi și imagini ce au făcut mai apoi reputația reporterului — a se vedea, în volumul antologic menționat variantele ultime ale poemelor **Copacul simfonic, Poem petrolifer** etc. — textele datînd din perioada colaborării la **Unu** primesc prin rescriere dacă nu chiar o excesiv subliniată austeritate, în toate cazurile un plus de dozare a efectelor, o mai severă „argumentare" lirică.

Lucian ALEXIU

GEO BOGZA

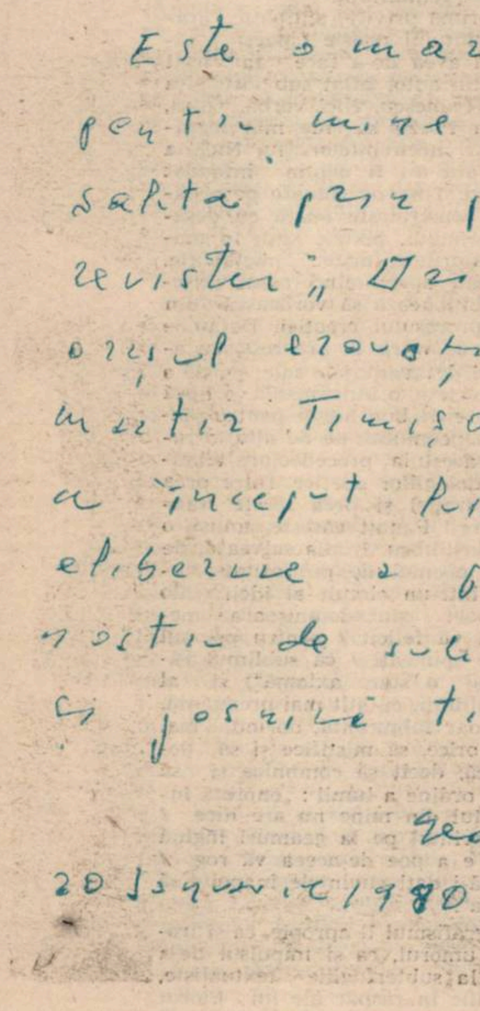

Este o mare cinste
pentru mine să fiu
salutat prin paginile
revistei „Orizont",
orașul erou, orașul
martir Timișoara care
a început lupta de
eliberare a poporului
nostru de sub o crudă
și josnică tiranie
Geo Bogza
20 Ianuarie 1990

Șerban Foarță

Rime & asonanțe*

Domnului GEO BOGZA,
anno aetatis suae LXXX

— Uite, zicea cărăbușul de mai, piciorușele noastre
se compun, dacă vrei să mă crezi, din trohanter și coxa.
— Tot ce se poate, ziceam, dar dă-mi voie, sub astre,
să mă gîndesc la o rimă, o rimă în -ogza.

— Uite, zicea, mă compun din atîtea și-atîtea rubine;
vorbeam, pe cît cred, cu un ornic, OMEGA sau DOXA.
— Tot ce se poate, ziceam, dar e bine, mai bine
să mă gîndesc la rubinele ceasului BOGZA.

*— Uite, zicea Horia Bottea **, eu îți pot spune,*
căci l-am avut musafir, și acasă, și-n boxa...
— Ei, așa da: nu-i o rimă, dar pare, oricum, să consune
cu acest grav substantiv incomun: Geobogza.

*

Greul era să rezolvi arimajul acestui cargou admirabil
al poeziei de mare tonaj, în heterodox-ortodoxa
lui legănare, — să-i fii arimor, arimor arimabil,
ca Geo Bogza.

---

* Text interzis (de ce ?!) acum doi ani. În 6 februarie '90, Geo Bogza împlinește altă vîrstă.

** Cf. Geo Bogza, **Horia Bottea, estet ironic și magistrat rebel,** în Horia Bottea, **Game și pendulări,** Ed. Dacia, 1983.

Hitleriștii veniseră în țară la noi. Legionarii fuseseră la putere. Făcuseră masacre nemaipomenite. Radio și ziarele erau dirijate de la Berlin. Și împroșcau cu ură, ură și murdărie.

V-am spus că sînt un înotător bun, dar în apele Dunării. Dar apele istoriei erau atît de murdare și de furioase, că de multe ori era să mă înec.

Și de apele acestea murdare ale istoriei, după multe, multe luni de zile m-a spălat o veste care a curs pe mine ca o apă limpede de izvor. Am aflat că un convoi de prizonieri iugoslavi escortați de soldați hitleriști, care erau duși prin satele României, au fost întîmpinați de femeile române cu căldări de apă, pentru că mureau de sete și cu bucăți de pîine. Bărbații lor erau concentrați. Nu începuse războiul, dar ele erau singure în sat și nu s-au temut de nemți și au adus sîrbilor apă de băut. La acea apă m-am gîndit cînd mi-am spus eu mie: poate trebuie să primesc acest premiu.

(Cuvînt la primirea Cheii de aur a orașului Smederevo, **1986. Se publică pentru prima dată).**

Adam Puslojić

De ce Bogza?

Totuși, undeva acest *Bogza trebuie să existe,* fiindcă, altfel, de ce sistemul mendeleevian al golurilor și al plinurilor ar exista?

Geo Bogza este elementul poetic al cărui loc pe acest tabel nu se ocupă simplu și satisfăcător, deloc simplu și deloc satisfăcător, deloc simplu și deloc satisfăcător. Urmează faptele.

Pentru traducătorul poeziei care acum se deschide și în fața dumneavoastră, undeva la începutul „adulmecării" textului, în aerul gol și curat, cînd *în poezie totul e posibil* și cînd *totul este poezie,* nu s-a putut pune, cel puțin într-o formă categorică, întrebarea: *De ce?*

Se știe că fervoarea cititorilor, ochii lor, gura și urechile larg deschise sînt gata mereu să ne abandoneze, să se închidă, dacă nu li se oferă explicații pentru fiecare detaliu. Și dacă vreți așa, așa să fie. Iată aceste detalii.

Geo Bogza este un poet viu, născut în anul al optulea al acestui secol. Este din țara vecină și prietenă: România. Astăzi el este academician stimat și apreciat, dar acesta nu este decît plusprodusul unei grele, dramatice și magice existențe, cu atîtea surprize, reflexe și întorsături *de tot felul.*

Multe dintre aceste „detalii" cititorul harnic le va obține în acea parte a cărții în care se găsesc, de obicei, *izoglosele suplimentare* ale vieții scriitoricești a cuiva. Ele sînt așezate așa cum le-a văzut și le-a aprobat însuși creatorul și purtătorul lor. Multe dintre ele (și mult mai mult mai mult) aici apar mai bine iluminate, mai pe înțeles și mai ușor de înțeles decît era „serios".

Poetul Bogza a insistat mult ca acum toate acestea, să se vadă altfel... el își poate permite, sub lupa împăcării și a iertării, de la distanța pe care o creează timpul vindecător.

Pe noi, aici, ne interesează Bogza-poetul.

Greu i-am legat poeziei sale *firele întrerupte.* De două ori a fost judecat din cauza poeziei, între cele două războaie, de două ori a fost osîndit la închisoare. Și el a ieșit de acolo, dar n-au ieșit din închisoare toate cărțile sale. Mai exact, nu acelea, care îl fac, în fața noastră, un mag al poeziei și un neînfricat al poeziei, un creator furios, cum s-a numit el însuși.

Nici astăzi nu se găsesc cărțile lui Bogza *Poemul invectivă* și *Jurnal de sex!* Nici vorbă să apară pe undeva. Nici în atractiva antologie a avangardei, tipărită de Sașa Pană în 1969, nu se află aceste poeme publicate în 1929 și 1933.

Gata glorificat ca scriitor al impresiilor de călătorie (*Cartea Oltului, Țări de piatră, de foc și de pămînt,* de exemplu) sau ca jurnalist (reportajele despre războiul civil din Spania, *175 de minute la Mizil*) ca autor de tablete pe care le publică și azi prin revistele literare, sau ca autor al cutremurătoarei povestiri *Moartea lui Iacob Onisia,* de creația poetică a lui Geo Bogza cititorul se apropie rar, ca de un moment controversat, scriitorul fiind ilustrat în mare parte de inocențele din faza mai tîrzie a poetului, unde domină gestul larg al nemulțumirii abstracte (război, foame, cutremur...).

Cititorului nostru îi dorim un Bogza integral, cum a fost și cum este el astăzi, care citește *Jurnalul de sex* în sine și din sine, pe acel Bogza care a îndrăznit să rostească, să scrie faptul dumnezeiesc de simplu că sperma picura pe pămînt, pe piatră și că *sămînța, ca scuipatul, face pe stîncă: plici!,* un Bogza care în crezul său poetic introduce *Credem în minunea cuvintelor enorme* și *credem în viziunea sexuală a întregului univers,* viziune din care va izbucni puhoiul nestăvilit al *Cîntecului de revoltă, de dragoste și de moarte,* una dintre cele mai impresionante creații ale secolului nostru. Iubita este înțeleasă aici ca „fecioara galbenă, mai exact Venus, Venera, Luceafăr de dimineață și de seară. Sînt acestea motive pentru o cercetare a viziunii poetului: iubește o stea întreagă, se îmbrățișează cu cețurile, cu cosmosul întreg? Să nu-i creadă lumea pe poeți pe cuvînt, *pe cuvîntul lor dezgolit* în care crede și acest poet, în minunea fiecărui atribut pe care-l are fiecare epocă, de fiecare altfel, întotdeauna altfel rostit.

Dar indiferent de acestea, *un astfel de Bogza* este astăzi „unul dintre cele mai interesante cazuri ale literaturii... moderne", după cum subliniază Antoaneta Tănăsescu în, pînă acum, singura monografie literară despre Geo Bogza (din 1967), chiar în primul pasaj al introducerii sale unde, ni se spune, cuvînt cu cuvînt: „Temperament artistic complex..."

Necomplecșii, neartisticii, lipsiții de temperament nici n-au ce căuta în poezie.

Da, Geo Bogza este astăzi un clasic. Cînd se rostește deja *formula literară Bogza,* cînd mai tînărul confrate Nichita Stănescu îl numește *Geo Bogza* și, pe de-asupra, își intitulează așa o poezie, cînd *mai bine de jumătate de secol* stăm în fața unui opus poetic blestemat, în fața căruia multă vreme stăruia o respingere din motive știute (în poziția modernă a lumii ele poartă o încărcătură de conștiință și de responsabilitate poetică: să amintim faptul că poezia erotică, literatura în general, chiar arta în întregimea ei provoacă o atenție specializată, mai laicizată decît oricînd pînă acum) și cînd ne scufundăm în labirinturile poetice ale lui Bogza și în limba noastră (n.n.: sîrbo-croata) este momentul să-l lăsăm în singurătatea întîlnirii cu cititorii săi, „ai noștri".

Traducere de
S. GVOZDENOVICI

O notă, în chip de post-scriptum. Textul lui Adam Puslojić reprezintă postfața volumului *Trăiesc sau visez istoria* tipărit la Smederevo, în 1986 în biblioteca *Cheia de aur.* E o confesiune de traducător care încearcă să explice o opțiune. Evident, unele propoziții ușor tremurătoare (privind „impresiile de călătorie", privind „singura monografie" consacrată lui Bogza) sînt explicabile prin interesul poetului iugoslav de a opta pentru un anume Bogza. De mai multe decenii, Adam Puslojić încearcă a da cititorului iugoslav o imagine a literaturii române care să-i pună în valoare *calitatea ei de literatură europeană.* Interesat de marele poet european, de acel Bogza — precursor, iubindu-l pe *Bogza al său,* Puslojić recuperează, pentru literatura română, dar nu numai pentru ea, nebănuitul poet al fondului obscur, al adîncurilor tulburi. Avangardistul Adam Puslojić descoperă în Geo Bogza un înaintaș și o alianță, un argument și o îndreptățire a ființei poetice. Profetic, patetic, hrănindu-se din exploziile unui temperament extraordinar, eseul lui Adam Puslojić, deopotrivă document și poem, vorbește despre, ca și studiul lui Alexandar Petrov, *celălalt Bogza* pe care nu numai noi ci și, uneori, autorul însuși e tentat a-l trage în umbră. (c.u.).

Alexandar Petrov

Cheia lui Bogza

(fragment)

Prin opera sa, Geo Bogza face parte indisolubilă din avangarda românească și europeană, detașîndu-se totuși din mulțimea de „isme" prin marea sa originalitate. El nu este tipul creatorului care urmărește ca poezia să-i fie o materializare a cuvîntului și a principiului, chiar nici a acelora pe care le proclama pe calea versului sau a manifestelor.

Cunoscutul său *Crez* din *Poemul-invectivă* din 1933, prezintă cel mai ilustrativ argument privind complexitatea și diversitatea poeziei românești a momentului, cît și al specificului radicalismului lui Geo Bogza. Acest poem relevă încrederea în atributele propriei sale generații și ale oricăreia, de fapt, îndoiala în existența unei vieți „mai mult decît necesare" și devotamentul vocii străbunilor „strecurați în fluxul inimii", conștiința finalității „formelor inimaginabile" și înțelegerea pentru ecourile „cu repercusiuni anticipat-retroactive asupra sufletului contemporan", recunoștința manifestată față de „bronzul cuvintelor sunate în veacuri", opțiunea pentru miracolul vorbelor goale și creionul tăios ca o sabie. Încrederea în orizonturile estetice „inaugurate de psihanaliză" va lărgi orizontul credinței în visul unui mîine mai echitabil, fără a suprima priza poetului la absurd. Iar toate acestea au stat sub semnul credinței în „viziunea sexuală a întregului univers viu".

O caracteristică recognoscibilă a tînărului Bogza va rămîne să fie viziunea nudă a lumii erotizate in extremis. Dar falocentrismul său, cum l-am putea numi astăzi, nu este deloc simplu. Poemul „Prefață la un roman de dragoste" este un imn clasic închinat zeului Falus: „Tu mi-ai fost scrisă mie / Nu deprimării, nu tristeții mele / Ci adevăratului eu, puternic și fără pic de milă." „Tu ești prada pe care de mult am așteptat-o să-mi cadă în gheare."

Drumul spre paradisul sexual, din care a fost izgonită, după Bogza, societatea burgheză, sugerează reîntoarcerea la natură și reiese din imaginea: „Numai Dumnezeu și pămîntul". Cu alte cuvinte, universul în calitate de zeu feminin și zeul Falus. (...)

Printr-un asemenea evantai de descrieri ale actului sexual din umbră, poeți din lumea întreagă vor șoca publicul cititor cu douăzeci, ba chiar cu treizeci de ani după Bogza. În epoca noastră însă, epocă a „scrisului feminin", sau în perioada în care se scrie imens pe tema acestui scris, modelul edenic din poeziile de tinerețe ale lui Bogza își arată reversul. (...). Irepetabila sau „insuportabila violență a modelului bogzian al lumii" a acționat de la sine ca o invectivă, în primul rînd la adresa „gustului" etic și estetic încetățenit. În cazul lui Bogza a fost sancționată darea în vileag a dorinței ca atare, dar și practica limbajului fără perdea. Cei care l-au condamnat la închisoare au avut cu siguranță în minte și insulta adusă societății burgheze, deoarece, vorbind în numele unei morale care nici atunci, și nici astăzi n-a avut și nu are drept de încetățenire, obiectul dorințelor lui Bogza îl reprezentau servitoarele, și nu fetele burgheze. (...) Ar fi, acesta, desigur, un aspect al poeziei lui Bogza. Un altul, oniric și ieșit din comun, ca în poemul „Cîntec de revoltă, de dragoste și de moarte" nici n-a fost amintit. Un singur aspect, dar singular și miraculos în contextul poeziei moderne.

Traducere de Ioan FLORA
și Simeon LĂZĂREANU

---

* Alexandar Petrov e critic, eseist, poet, traducător iugoslav. Unul dintre cei mai importanți.

Cornel Ungureanu

Exerciții de libertate

Există o lume a adîncurilor bogziene. O dublă cenzură interzice accesul către ea: spre cărțile prin care scriitorul recuperează o profunzime omenească. Coborînd în subterana ființei, îi deconspiră secretele. Le scoate la lumină cu o voioasă complicitate. Fiindcă scriitorul numește cu o ironică, tandră, întristată sau veselă complicitate lumea de jos. Și corpul de jos. Evident că acest Bogza a fost interzis și, probabil, multă vreme va fi privit cu suspiciune nu numai de vigilenții tuturor tipurilor de cenzură, ci și de autocenzura noastră. O autocenzură care, de fapt, numește un dezastru al interiorității. O catastrofă a ideii de intimitate. Estul european, printr-o seamă de mari scriitori a resimțit frecvent această catastrofă a interiorității. *Casa noastră* de Miroslav Krleza pare a fi chiar o versiune a unui gînd bogzian: „Casa noastră e blestemată, e bolnavă, e un infern / Și nu-i o singură zi, măcar una / În care sîngele să nu țîșnească din răni noi / ... / Vai, casa noastră e bolnavă, e un infern." Pentru cei ce știu că imaginea *casei* traduce echilibrul și armonia interioară, devenirea simbolului e suficient de expresivă pentru literaturile estului european. Dacă simbolul *corăbiei bete* îl leagă pe Bogza de revoluția rimbaldiană, de anotimpul din infern al literelor europene, casa blestemată îl unește de literatura central și est-europeană a deceniului al treilea: cu literatura crepusculului și a Apocalipsei.

Și Mircea Eliade, și C. G. Jung observau că divulgarea, în lanț, a secretelor, că „uciderea misterelor" anunță un final de etapă. Ne vorbesc despre un final de epocă. Lumea secretă se revarsă: înlăuntrul e somat să devină vizibil. E forțat să își găsească o exprimare. Fiecare scriitor care își asumă exprimarea „înlăuntrului", fiecare avangardă care divulgă, își recîștigă printr-un fel de pact cu publicul, dreptul la întoarcere acasă. La nivelul limbajului, scriitorul se poate întoarce acasă. Cuvintele tribului sînt casa lui.

Revolta bogziană nu-și păstrează, în deceniul al treilea, nici un loc de retragere. Casa e blestemată, Cuvîntul e maculat.

S-a spus că, prin radicalismul lor, *Poemul invectivă* și *Jurnal de sex* preced o seamă de revoluții ale literelor moderne.

E perfect adevărat.

Nu trebuie, însă, să rămînem aici. Felul în care aceste poeme bogziene își reclamă un regim insular ne obligă să subliniem calitatea lor spirituală. În extraordinarul jurnal de copilărie și adolescență, tînărul Bogza evocă o intensă *criză spirituală:* o criză care l-a îndemnat o clipă, spre asceza religioasă.

Bogza uciderii misterelor îl convocă pe celălalt Bogza, al reculegerii, al recîștigării dreptului la armonie interioară. Bogza bolgiilor presupune imnograful lumilor paradisiace. Scriitorul spațiului carceral îl solicită pe sacerdotul libertății.

Și așa cum există un Bogza al dezmărginirii cosmice, un mare poet vizionar evocînd spațiile deopotrivă geologice și aparținătoare omului comun, există un Bogza al simțurilor extraordinare: un Bogza al pre-simțirilor. Vocația sa de înaintemergător se verifică, încă o dată azi, în timpul în care poetul poate exclama: mi-am împlinit profețiile politice.

Scriitorul și le-a împlinit, de mai multe ori, pe toate.

Ce va urma?

cronica literară

TURNEUL CANDIDAȚILOR

1. Încremeniri de stampe, gesturi hieratice, o rarefiere a aerului, a simțurilor, a imaginilor ne întîmpină și în noua carte a lui Ioan Moldovan. Primul său volum, **Viața fără nume (1980)**, părea, într-un anacronic medievalism, alcătuit din versetele unui lung jurămînt de sărăcie, castitate și credință. Ca și **Exerciții de transparență (1983)**, el aparținea altui tip de sensibilitate decît cel al ironiștilor generației optzeci. Mai mult, autorul părea să radicalizeze o predilecție, probabil congenitală, pentru contemplație, pentru meditația senină, calmă, luminoasă. Vehemența retorică era doar consecința acumulării de tablouri suprapuse, și nu urmarea unei ridicări de ton. În cartea recentă, **Insomnii lîngă munți**, Ioan Moldovan revine la poemul rece, rectiliniu, din placheta de debut. În ciuda calmului atotstăpînitor, în ciuda unei placidități asumate, există cîteva canale prin care poezia lui Ioan Moldovan se racordează liricii optzeciste. Poet inteligent, autorul **Insomniilor...** nu mai crede în poezia scrisă cu deplină inocență. Entuziasmul și interesul său îl conduc, în cele din urmă, tot spre o metapoezie. Nu poate scăpa, nici aici, aerul doct al poemului, perfecta lui orchestrare — în ciuda simplității și a relativului calm interior. **Défense et illustration** a propriilor premise, dar și a propriilor finalități, lirismul din aceste poezii e doar o altă formă de a afirma existența poetului în lume.

Studiind elementaritatea, fenomenele originare, Ioan Moldovan nu se lasă, însă, acaparat de seducțiile muzeismului. Poemul e, totuși, consecința unei stări de grație. Trăită la un nivel pur teoretic, ea se răsfrînge asupra realului, pentru a se reîntoarce în zonele înalte, rarefiate, ale unei discrete metafizici. Pasionalitatea vocii auctoriale nu mai intră în recuzita poetului modern. Ioan Moldovan nu numai că știe acest lucru, dar face totul pentru a ni-l reaminti. Există, din această cauză, o anumită ostentație, o programată, o atent căutată delimitare. Bazată pe un pact în aparență paradoxal — pactul neagresiunii ideii în spațiul poeziei —, lirica lui Ioan Moldovan se răscumpără prin miza decisă pe valorile formale, pe amplitudinea retoricii, și nu pe intensitatea ei. E vorba, în fond, de o poezie senină, încăpățînat senină, care a expulzat din pagină orice angoasă existențială. În schimb, ea știe să recupereze gravitatea, impunătoarea gravitate a gesturilor pline de semnificație ale existenței: „Florile de iarnă, cîntece mormăite, pînze fluturînd în balcon / visele din care în zori mai alegi / un ghem de sfoară cenușie / Toată ziua las în urmă un fir / rătăcesc și sper să nu rătăcesc / nu mai trebuie să am grijă să exist, există / un ochi roșu ascuns la poalele dealului / Cînd voi fi iarăși tîmăr, mă voi duce acolo să mă privească / Voi vorbi singur și voi fi fericit / În jurul meu cîinii scoși la plimbare, parcul ud / Sunt foarte liniștit privind o casă care nu există / o casă promițătoare, cu multe delicii, uriașă, secretă, tristă / Nu mai mi-e somn, nu mai trebuie să-mi amintesc, / spunind fărăncetare, cîntîndu-le, cuvinte / plutesc orbitor ca un aisberg / Se face seară și e o dimineață mătăsoasă, sunt un om / sănătos, foarte tînăr, îndrăgostit / În urma mea aud pașii însoțitorilor, pe alatele lor aurii / cad frunze de ulm frunze necunoscute și tandre / Nu mai am de corectat nimic, nimic de demonstrat".

Ca strategie a comunicării, poezia lui Ioan Moldovan folosește un întreg arsenal aluziv. Investind cîștigurile culturale în construirea unui mecanism poetic ultramodern, autorul s-a specializat în observare și descriere. Poemul va fi, prin urmare, nu un act de mimesis, ci un portret-robot al realității. Imaginarul intră în poem în doze mici, cît pentru a-l menține în starea de supraviețuitor al unui scenariu liric preexistent trăirii poetice. Cu toate acestea, **scriptorul** se arată capabil să ridice la același numitor toate elementele discursului. Simple participante într-un turneu al stabilirii unui protocol al imaginarului, versurile vin cu argumentul unei credibilități gata cîștigate. Credibilitatea poemului inspirat de real. Totuși, dincolo de indiferența manifestată față de imaginar descoperim o bine articulată viziune poetică. Ioan Moldovan mizează pe ceea ce el însuși numea **dimensiunea** secretă a poemului, care e ținta lui supremă și, într-un fel, în ciuda retractilității, însăși rațiunea lui de a exista. În felul acesta, nuanțînd pînă la destrămarea sensurilor și divagînd exasperant, Ioan Moldovan are toate șansele să ajungă la o viziune de ansamblu nu numai asupra poeziei, ci și a actului poetic. Voce originală într-o generație care a căutat cu atîta furie originalitatea, el rămîne un spirit a cărui seriozitate promite să dea vieții de fiecare zi a poeziei un nume. Poate propriul său nume.

2. Cum altfel decît îndrăzneață (o îndrăzneală imprudentă, ce-i drept), indiferentă la mode, la experimente, cu un vădit dispreț pentru ceea „ce se poartă" poate fi numită poezia Simonei-Grazia Dima? Departe de vivacitatea colegilor de generație, străină de ceea ce Eugen Simion numea „aripa dură, neagră a **biografismului** în poezia tînără", autoarea timișoreană propune o întoarcere la poetica dominantă la începutul anilor '60. Revendicîndu-se unei tradiții care îmbină obsesia ideii cu expunerea, ca pe un trofeu, a versului, ea dă frîu liber unei imaginații febrile, mai interesată de valorificarea propriilor elanuri, decît de structurarea într-o viziune de ansamblu. Aspirația purificării prin poem, reducția versului la o străfulgerare de adolescentinism, de exuberanță (nițel deplasată), construirea de fragile parabole arată ambițiile, dar mai ales limitele acestei poezii. Miza pe tehnica iluminării subite (prin pătrunderea, metaforic vorbind, într-un peisaj construit după toate regulile tradiționalismului), în numele unei mitologii a vîrstei de aur, individualizează, într-o anumită măsură, vocea poetei. Dar aici se află și un risc: de a repeta experiențe deja consumate, învechite în istoria poeziei. Linia blagiano-pillatiană, în care s-ar înscrie, este bine intuită de către Simona-Grazia Dima. Ea corespunde, fără îndoială, unor predispoziții temperamentale și unor experiențe culturale anume. Însă încercările ei de a construi parabole ample — îndeosebi în primul ciclu al cărții, „Sabie de pămînt", sînt, în mare parte, eșuate. Poeta e mai expresivă în micile tablouri după natură, în care prospețimea privirii salvează inapetența evidentă pentru un pariu de mare rigoare intelectuală, vocea lirică știe să moduleze — între șoaptă și declamație — un pregnant scenariu liric: „Tigri negri se zvîrcolesc să iasă din pămînturi / ca să poată arde întruchipați într-o ființă mică, / floare cu voce puternică și ochi magici — / ea să vorbească, înconjurată de aureole, afară, / ei să bată înăuntru pămîntul la vînătoare, / ea să-și continue în lumină vorba gingașă, cristalină, / dar carnea ei să tremure ca o catedrală / de orga tigrilor care o răscolesc / și-i înalță în vintre altare / și se răsucesc să iasă din pămînturi, / să răsară drept în lumină, / în miezul ei încă nelocuit, / tînără casă în așteptare, / fără uși și ferestre, / migdală fosforescentă, / rătăcitoare pe ape".

Poeme ale privirii, ale ochiului (de remarcat registrul cromatic și obsesia luminii), textele din **Diminețile gîndului** conferă Simonei-Grazia Dima atuurile unei corecte dicțiuni lirice. Exceptînd ciclul titular, compromis de efuziuni naiv-sentimentale, ele vorbesc în numele unui autor care și-a găsit propriul drum. Nesedusă, cum spuneam, de spiritul experimentalist-ironic al optzeciștilor, Simona-Grazia Dima practică o poezie a originarului, a primordialului perceput cu o acuitate și o sensibilitate caracteristice feminității.

3. La o primă privire, antipatica grafiere a cuvîntului **poezie („poesie')** sugera că am avea de-a face, în Virgil Panait, cu un autor aflat sub influența lui Mircea Ivănescu. Nici vorbă, însă, de așa ceva. Poezia sa vine, mai degrabă, în urma **necuvintelor** lui Nichita Stănescu, fără a-i fi deplin înfeudat nici acestuia. Tușe de culoare pe o paletă ce se construiește odată cu desăvîrșirea poemului, textele sînt, în marea lor majoritate, niște... metatexte. Definind sau aproximînd actul scrierii, ele ambiționează să vorbească din **interiorul** procesului creației. De unde și senzația de **work in progress**, cu avantajele și dezavantajele sale: pe de o parte o directețe, o îndrăzneală, o lipsă de sofisticare de bun augur pentru viața intimă a poemului, pe de alta, o aservire a acestuia procedeelor, tehnicilor, metodologiilor poetice. Între prea caldul inspirației și prea recele transcrierii, Virgil Panait găsește, totuși, o soluție de echilibru. Ironia salvează, de multe ori, poemul de prețiozitate, înscriindu-l într-un circuit al ideii („alo domnule poet / sînt domnișoara melanholie și vă felicit / pentru poemul scurt unde spuneați / că sublimul rămîne totuși o stare axiomă") și al intertextualității, cu atît mai pregnantă, cu cît e doar fulgurantă, dorind, mai presus de orice, să mistifice și să deconstruiască, decît să comunice și să instituie o ordine a lumii: „onorată instanță poetul din mine nu are nice / o vină că vîntul pe la geamuri îngînă fals / din e a poe de-aceea vă rog / insistent să-i dați cuvintele înapoi / să poată pleca".

Autobiografismul îl apropie, ca și ironia, ca și umorul, ca și impulsul de-a face apel la subterfugiile textualiste, de exercițiile în răspăr ale lui Florin Iaru sau Alexandru Mușina. Ca și la aceia, în poezia lui Virgil Panait umorul ascunde tragicul, iar tehnicile poeziei sînt tehnici ale supraviețuirii. Astfel încît, ora lui de poezie este, din multe puncte de vedere, o oră fastă.

Mircea MIHĂIEȘ

---

[1] **Ioan Moldovan, INSOMNII LINGA MUNȚI, Ed. Cartea Românească, 1989;**
[2] **Simona-Grazia Dima, DIMINEȚILE GÎNDULUI, Ed. Facla, 1989; 3. Virgil Panait, ORA DE POESIE, Ed. Litera, 1989.**

● cronica măruntă ●

● După cinci numere „noi", **România literară** demonstrează — dacă mai era nevoie — că e o revistă serioasă. ● Înaltul profesionalism publicistic, ținuta morală și intelectuală, autentica democrație a opiniilor, toate îi certifică prestanța între aparițiile săptămînale ale Uniunii Scriitorilor. Numerele trecute ale **României literare** ne-au oferit, niște — cum să le spunem altfel? — „bombe" publicistice, scrise la maximă temperatură **literară.** ● Semnificativ e încă un fapt: în afara scriitorilor binecunoscuți nouă, filosofi, artiști plastici, muzicieni, oameni de teatru au făcut proba strălucitoare (să nu ne fie frică, tocmai acum, de superlative !) a unui talent suplimentar (de fapt, implicit): talentul literar. ● În ultimul dintre numere (4), citibil și citabil (aproape) de la primul pînă la ultimul rînd, cîteva selecții. **„Adevărul din umbră"**, semnat de Dan C. Mihăilescu, cu o temă „fierbinte" pentru istoria literară: **fetișizarea tradiției** (încă un efect al dezagregării intelectuale). ● Așadar, pînă acum (sperăm !), „totul alb și ca la „carte": o istorie și o istorie literară retușate exact ca-n pozele din Scînteia. Așa cum „n-am avut condotieri" și așa cum am dus „exclusiv războaie de apărare (!), tot așa literatul român n-a avut voie să sufere — pentru cenzura noastră — de nimic „firesc", toți au fost neprihăniți, onești, inflexibili, patrioți, fără pistoale și arsenic ::: însăși întruchiparea codului eticii și echității socialiste...". Și: „La Voiculescu — fără religie, la Eliade fără Nae Ionescu, la Cioran fără „Schimbarea la față", la C.A. Rosetti și Călinescu fără isterie, la Crainic fără țigănie, la Heliade, Hașdeu, Macedonski, Iorga — fără megalomanie, la Cantemir fără ruși, la Budai fără țigani, la Caragiale fără dna Micle, cu 1907, dar fără Berlin, la Sebastian fără evrei și, în genere, fără specificarea originii etnice a autorilor. La 1821, 1848 și mai apoi, fără masonerie, la ardeleni fără maghiari, la moldoveni fără basarabeni, la Dobrogea fără bulgari, la interbelici fără Eugen Cristescu, la Arghezi fără cameleonismul politic, la Beniuc fără muchia de cuțit, la Goga fără mustul care fierbe, la Păstorel fără vin, la 50 fără canal etc., etc.". ● **22.Publicație** săptămînală editată de „Grupul pentru dialog social", anul I, nr. 1. „Grupul pentru dialog social este o instanță de reflecție critică asupra problemelor fundamentale care frămîntă societatea civilă românească, asupra inserării ei în contextul european: civilizație-cultură-politică-societate civilă-ecologie. El este un grup de dezbateri între intelectuali de diferite profesii, care își propune să prospecteze căile de evoluție și organizare ale acestei societăți, o evoluție bazată pe valorile umane și pe drepturile omului. ● **Grupul pentru dialog social** își propune să fie un laborator în care economiști, sociologi, politologi, filosofi, urbaniști, scriitori, teologi etc. să găsească (să caute) împreună strategiile și soluțiile de care societatea română va avea nevoie în viitorul imediat". ● **Din sumarul primului număr:** Silviu Brucan, „Socialismul mondial la răscruce" (o perspectivă din interior); Gabriel Liiceanu, „Apel către lichele"; Alexandru Paleologu, „Cum e cu intelectualii"; Sorin Vieru, „Să vorbim despre caritate", Magda Cârneci, „Europa pitică"; Petru Creția, „Prolegomene la istoria unui partid fără trecut și fără viitor"; Thomas Kleininger, „Revoluția, și apoi ?"; Andrei Pippidi, „De la început..."; Dan Oprescu, „Binele cel mic și Binele cel mare"; un interviu cu dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului; arh. Radu Drăgan, „Nu ne-a obligat nimeni !"; Gabriel Andreescu, „Fals portret de ministru". ● **Și, în „miezul" revistei,** cu litere mari, DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI. Dacă ar fi să urăm ceva, la naștere, acestei reviste cu un program impresionant prin angajamentul său civic, moral și intelectual, i-am dori viață cît mai lungă, forță și rezistență. ● **Secretele secretarilor.** Pe foștii tovarăși secretari cu propaganda Eugen Florescu și Vasile Bolog îi cunoșteam în ipostaza lor de tristă amintire: aceea de zbiri ai culturii bănățene. Pe vremea aceea, nu profesau cine știe ce înalte crezuri intelectuale: se mulțumeau să fie niște zeloși satrapi de provincie. Dar și pe ei Revoluția i-a schimbat profund. Aflăm, cu o uimire pe care o depășește doar uluiala, că Eugen Florescu dă năvală în jurnalistică. El publică suave articole în periodicul (țineți-vă bine !) **Democrația !** E drept, semne de democratism, Florescu dădea din plin: tăia cu grațioase gesturi panglici inaugurale și organiza colocvii-mamut întru proslăvirea dictatorului. Rămîne un exemplu de monumentală democrație prețioasa indicație repetată frecvent îndărătnicilor redactori ai **Orizontului:** „Fiți curajoși ! Băgați (sic !) Epoca Ceaușescu sus, pe patru coloane !". Curat democrație, coane Jenică ! Mai rău e că năravul democratic s-a transmis și succesorului său, Vasile Bolog. Celebru prin agramatism și brutalitate, el și-a atins, în cele din urmă, punctul de maximă competență. Aflăm, din **Forum studențesc** (nr. 1/1990) că zilele Revoluției l-au prins cu mînecile suflecate în incinta penitenciarului local, unde, cu entuziasm partinic, îi ancheta pe elevii arestați în timpul demonstrațiilor ! Sîntem curioși ce școală va fi onorată de serviciile politrucului cu ciomag și cătușe ! ● **Vulgaritatea** ar putea fi o plauzibilă boală de creștere a presei libere, dacă n-ar fi un vechi nărav cu iz balcanic. Iată că nerușinării eugenbarbiste i se substituie, cu o egală vigoare, prostul gust promovat de noul redactor șef al vechii **Săptămîne.** Au apărut doar trei numere și Mircea Micu a și instaurat un limbaj gazetăresc situat în proximitatea ușii cortului. Articolul său, „Eu te-am avertizat, madam Suzi !", voind să fie un voios pamflet la adresa fostei ministre a culturii, e mai degrabă un autoportret prin ricoșeu. El verifică, pînă la consternare, vechiul proverb care spune că cine se aseamănă... La groapa lu' Ouatu, adunarea ! ● **O plăcută surpriză,** în schimb, de la Iași: săptămînalul **Timpul,** „tribună a democrației și libertății". Măcar pentru încîntarea de a ne (re)întîlni hebdomadar cu Luca Pițu, și tot merită să ne abonăm ! Chiar și în acest potop de publicații, ba „libere", ba „independente", Iașul se află cu „o lungime de barcă" înaintea celorlalte orașe !

Anemone POPESCU

CU SECERA ȘI CIOCANUL ÎN LANUL ISTORIEI LITERARE

„DECÎT UN AN CORB, MAI BINE O ZI ȘOIM“

Un efect incontestabil al acestui timp ce nu mai are răbdare, desfășurîndu-și volutele în vîrtejuri amețitoare, este lecția de demnitate. Ea urmează unei lecții de curaj care ne-a fost dată de cei din linia întîi a Revoluției — tinerii. Ei, care, printr-o palmă morală ale cărei urme se vor vedea mult timp pe fețele celor mai mulți dintre noi, au zguduit din temelii o hidoasă construcție care, devenind un edificiu sprijinit pe somnul rațiunii, strîngea în zidăria sa malignă îndurerat, chiar trupul țării.

Cîteva zile printre studenții Facultății de filologie a Universității din Timișoara mi-au creat senzația, inițial stranie, apoi din ce în ce mai clară, că sînt elev printre studenți. Nu este o situație banală să accepți, convins de bunul-simț, postura incomodă de „învățăcel“ în fața celor care ar fi vrut să-nvețe de la tine Demnitatea. Să trăiești revelația propriului eșec. Să fii măcar atît de demn și să primești condiția sincerității la un examen al conștiinței. Să ai tăria de a-ți recunoaște limitele, de a plăti cu un dram de onoare libertatea primită, pur și simplu, ca un dar. Sau doar să-ți amintești, dacă ai citit din Eminescu, învățămintele unui proverb: „Decît un an corb, mai bine o zi șoim!“ (Ce superbă coincidență: aceste cuvinte au apărut în „Timpul“ din 16 decembrie 1877).

Dar... fapte:

În 17 ianuarie 1990, un grup de inițiativă al studenților filologi timișoreni, reprezentanți aleși în consiliul profesoral, prezintă la decanul facultății o scrisoare, în care sînt sintetizate deschis și motivat cererile lor: 1. pensionarea imediată a unor cadre didactice; 2. înlocuirea imediată a altor cadre didactice; 3. înlocuirea pînă la data de 15.09.1990, prin concurs, a unor cadre didactice și 4. revizuirea de către unele cadre didactice a stilului de predare și a atitudinii față de studenți. Scrisoarea continuă astfel: „Cadrele nominalizate au obligația morală de a nu se răzbuna pe studenți. Anexăm prezentei cereri o listă conținînd motivele pentru care solicităm acestea“. Lista cuprinde 14 nume. In dreptul lor — calificativele acordate de studenți: — incompetență profesională și pedagogică, — compromis moral, — lipsă de deschidere.

(Situația este gravă. Nici un student nu o simte altfel. Fețele unor cadre vizate îmi confirmă aceeași trăire. Accidental, schimb cîteva cuvinte cu persoane mai mult sau mai puțin cunoscute. Lumea universitară trece-printr-un șoc. Persoanele subțiri se simt amenințate De cine? De cîțiva „copii“ care au îndrăzneala să le „judece“ cariera, să le arate cu degetul praful gros de pe cursurile litografiate, care au tupeul să afirme că steagul academic sub care s-au aliniat prezintă o gaură cît roata carului de mare. Black Hole în robă academică pe cerul Almei Mater)

JARGONUL ACADEMIC

Cap de afiș (citește „tabel“, „listă“), învingător la puncte: numărul 9 — d-l V.V. În ciuda unei concurențe reale, favoritul probei, Number One, încheie un maraton academic „în forță“, așa cum îi obișnuise pe blînzii filologi în toate etapele de curînd încheiatului campionat universitar. Militant de vocație, d-l V.V. a intrat plin de o încrîncenare stahanovistă, cu secera și ciocanul în lanul mănos al istoriei literelor române, făcînd adevărate ravagii printre blajinii cultivatori, pentru a se autoproclama unic eminescolog compepetent, mandatar al singurelor judecăți de valoare juste asupra clasicilor literaturii române. Studenții își amintesc (cumplite amintiri) cum, prin jargonul „academic“ al d-lui V.V., profesorul Eugen Todoran era taxat „plagiator al lui Sulică“, Edgar Papu era numit „Papițoiu“, Zoe Dumitrescu-Bușulenga devenise „Bușuleanga“. Dar, să oprim aici aceste mostre obscene de axiologie vintilesciană.

În 23 ianuarie, studenții filologi, simțind că numai ei pot sparge „zidul tăcerii“, de după care privesc jenați dascălii lor, oamenii în care cred și de la care așteaptă să ia poziție în dialogul pentru adevăr, organizează o grevă. Fără fisură. Nu li se poate reproșa nimic ilegal. Dimpotrivă, greva lor e un model. Este o lecție de solidaritate umană. Lecția de demnitate pe care le-o oferă tuturor. După ore întregi de stat în frig, se ia decizia întrunirii Consiliului profesoral extraordinar într-o ședință lărgită, adică în prezența studenților. Se deschid uși spre adevăr. Greu, dar se deschid. Profesorilor de pe listă li se aduc la cunoștință calificativele acordate de studenți. Asociate profesorului universitar doctor Virgil Vintilescu apar următoarele: lipsă de tact pedagogic; — șovinism; — incompetență profesională recunoscută pe plan național; — refuzul bibliografiei esențiale fără motive temeinice; — denigrarea cadrelor universitare din alte centre universitare. V.V. răspunde. Binecunoscuta sa vervă stalinistă este în agonie. Nu recunoaște decît lipsa de tact pedagogic. Neagă șovinismul. „Studenții nu sînt în măsură să aprecieze incompetența profesională“.

(Studenții trăiesc vehemente mustrări de conștiință. Încep să înțeleagă că nu au fost „în măsură“ nici cînd au apreciat competența „celui mai iubit“ și a academicianei de largă recunoaștere. Cîtă lipsă de măsură! Dar, pentru că sîntem între filologi, să-i amintim celui ce se declară „eminescolog competent“ în ce măsură îl aprecia Eminescu pe academicianul Pseudo-Ureche. Se vede treaba că toți mai avem lacune în lecturile particulare.

„SĂ NU CEREM ACESTUI OM CE NU POATE DA“

Citind publicistica eminesciană cu ochelari de cal, d-l V.V. este un autohtonist feroce. Dumnealui, înglodat în texte miciuriniste, nici măcar n-a auzit, sau nu-i cade bine acum, că în Occident practica aprecierii profesorilor de către elevi și studenți este un lucru obișnuit și „normal“.

„Ni s-a contestat dreptul de a aprecia competența profesională a profesorilor. Totuși, se vede că noi apreciem profesorii competenți. Teama ne-a făcut, în anul întîi, să fim reținuți. Noi avem un model de dascăl pe care-l dorim.. Din cursul despre Eminescu, ținut de profesorul Vintilescu, ne-am ales cu mult mai puțin față de ceea ce știam din liceu. Colegii mei pot confirma cît a fost reținut despre poetul național din acel curs, ca să nu mai vorbim de atitudinea față de cadre didactice pe care noi le-am cunoscut și apreciat“. (Dorica Lucaci, anul IV).

„Regim de teroare la ore. Era o atmosferă de apăsare. Ne insulta. Eram obligați să mergem la orele dînsului. Anul acesta a cerut un jurnal paralel. Domnul Virgil Vintilescu se folosea de puterea lui în mod abuziv. Avea plăcerea puterii. Așa cum Ceaușescu avea plăcerea, așa o avea și V. Vintilescu. Își pierdea capul și ne povestea modul josnic și mecanismele murdare ale concursurilor profesionale și cum punea pile la doctorat... Făcea presiuni psihice...“ (Timuș J., anul II).

Din cuvîntul altor studenți: „Cursurile profesorului V. Vintilescu sînt curată factologie, pline de date și cancanuri. Nu are puterea interpretării. Să nu cerem acestui om ce nu poate da.“

Cîțiva profesori sparg tăcerea. Între ei se aud tot mai multe voci care spun: „Studenții au dreptate, este momentul adevărului.“

„AM ABSOLVIT CEI ȘAPTE ANI DE-ACASĂ“

Studenta Simona Constantinovici cere permisiunea să vorbească. Cuvintele ei, frazele rostite se rotunjesc într-un excelent eseu: „Părere personală necenzurată“.

(Robul din mine îl roagă pe robul din Voi să-și dea cu părerea.)

Imaginea Ideală a Facultății (în orice „culoare“ s-ar tapeta aceasta), pe care o hașurăm oniric, ca mulți alții, de altfel, încă din anii de liceu, mi-a fost binișor deformată, denaturată și împroșcată cu fel de fel de vopsele anexe erozive — aș putea spune, fără să greșesc cu vreo cîtime — datorită, printre altele, „competenței“ profesionale, imoralității și tactului pedagogic, „virtuți“ ale unor cadre universitare chemate Azi în fața studenților, a colegilor, pentru a da socoteală (și a se spovedi?) de faptele — atitudine comise, cu voie și nesilit de nimeni, cu zel îndestulător, de-a lungul „împătimitelor“ cariere. Ce ar trebui să însemne Facultatea pentru făptura care calcă Sfios (ce-i drept) la început, în templul tuturor „posibilităților“, aspirînd, firesc la inițiere multiplă a sa și, mai apoi, la o reală specializare? **Onestitate, pregătire, deschidere, noutate, frumusețe,** lipsa fricii și a teroarei, lipsa interdicției, lipsa cultului personalității, lipsa favoritismelor etc. etc. Pentru a fi considerați studenți buni, curați, trebuie să avem exemple bune, modele adevărate, cei aleși a ne insufla pasiunea de Carte să descindă din stirpe nobilă. În caz contrar, mocirla prefigurată se lățește nepermis de mult. Răul iese în față triumfător și bestial de inocent, noi, din simplii studenți alegîndu-ne în adevărate „obiecte“ ce pot fi cu ușurință permutate dintr-un loc într-altul fără consultare prealabilă. Studenții erau un mediu lejer adaptabil, astfel încît trecerea lor de aici colo nu prezenta nici un inconvenient. Ei tăceau sub teroarea Tălpii înnoroiate. Lor li se anulau samavolnic cele mai elementare drepturi, cîștigate cinstit, ei erau înglodați în obligații soioase.

A stabili gradul de vinovăție a cadrelor universitare, în atare context (și sub acest pretext), devine o misiune pe cît de importantă, de neclintit, pe atît de ciudată, căci noi sîntem, acum, direct implicați, după atîta tăcere, în asanarea drumeagurilor pe care urmează să le colinde cu folos, sub alte zodii, generațiile viitoare.

Avem cuvîntul, trebuie să decidem, nu mai avem dreptul de-a ne eschiva, de a ne ascunde după perdele îmbîcsite și cortine greoaie (în curs de a fi primenite), să spunem lucrurilor pe nume, ce ne doare, la ce visăm, căci, de acum, nimeni și nimic nu ne mai pot opri în a spune cu voce tare: „Haideți, fraților, să spargem tăcerea compromițătoare!“ Spunem răspicat că întreg sistemul a fost VINOVAT! Deci, implicit, cei care, fără credință „constructivă“, au devenit cobaii lui, adică noi. Dar a urla că întreg sistemul a fost VINOVAT, fără a stigmatiza cu degetul elementele prin care s-a propagat mai acut mascarada, înseamnă a ne spăla pe mîini cu repeziciune și a uita că mîinile pot fi spălate, dar sufletul și conștiința, o dată întinate, nu. Este, poate, cea mai mare, amară povară care ni s-a dat spre purtare. Dar și singura capabilă a ne ajuta, chiar salva, în atare momente. Dubla ei funcționalitate.

Acuzăm pentru că ni s-a dat acest drept. L-au cîștigat Alții pentru noi, l-am cîștigat. „Nu te băga, fii prudent, ce-ți pasă...?!“ vocabule ce nu-și mai află rostul. De cine să-mi fie teamă, de sufletul meu, de conștiința mea, care și așa sînt întinate?

Vrem un învățămînt universitar nou, modern, nu neapărat pentru noi, ajunși în pragul acostării, ci pentru cei care vin, cei care nu bănuiesc cît de rău e să fii tînăr și să trăiești sub teroare, să ți se taie/înlocuiască aripile abia desfăcute (pare patetic, dar altfel nu pușcă!), să urăști materii la care ai visat (cine nu și-a dorit, oare, să studieze pe Eminescu, pe Maiorescu, în haine de sărbătoare, dar a venit prof. V. V. și-a zis: „Eminescolog sînt eu aici și nu voi să vă spun nimic!“), să te plictisești de moarte pentru că, ce altceva ai putea face, cînd cel de la catedră nu deschide nici un gemuleț, măcar, spre „a face curent“ sau spre a întreține o biată candelă, abia pîlpîind, să ți se facă lehamite de toate și de tot, să-ți rîzi de tine, fiindcă de alții n-ai dreptul moral, pentru că ei sînt acolo, în față, și țin cu dinții, rînjind, de-o putere flască, de mult pierdută, o putere care le va fi înlesnit manevrele pe seama noastră, a celor înfipți în bănci, biete figuri ale unei povești triste și tragice. Cine sîntem noi? Ne știți, nu încape îndoială, cei care n-au avut curajul niciodată să se apere, cu atît mai puțin să se răzbune (deși aceasta era mult mai ușor, motive existînd destule, exemple de asemenea, din abundență), cei care au înghițit amar și s-au înhămat la carul minciunii, al înșelătoriei de tot felul, cei care n-aveau dreptul să ridice un deget fără a fi apostrofați, cei pe care i-ați privit mieros de-atîtea ori pentru a înșela buna credință, priviri de miere înveninată, noi sîtem cei care, Acum, avem misia de a vorbi în numele Adevărului.

Nu trebuie să ne arătăm colții! De acord, stimații mei colegi. A răspunde toporului prin topor, urii prin ură, e cel mai primitiv mod de-a te manifesta ca om Revoltat. Să le sugerăm celor care mai prezintă un dram de conștiință că, dacă totul a fost risipit, mai pot recupera, totuși, paradoxal, ceva, un lucru pentru care o lume întreagă îi va admira și, de ce nu, reconsidera, ONOAREA.

Să nu ne pripim în a da verdicte, nu am absolvit nici unul dintre noi facultatea de drept, dar am absolvit toți, cel puțin așa cred, cei șapte ani de-acasă. Să-i folosim în acest sens. Vizații, acuzații care se simt culpabili și-o recunosc în forul lor interior, vor ieși din jocul absurd la care se mai pretează încă, se vor retrage onorabil, vor fi chiar aplaudați (în surdină și-n numele dreptății). Cei care se simt vinovați, dar nu vor s-o recunoască, ascunzîndu-se cu nonșalanță în spatele eternelor măști, pentru că le e rușine sau poate pentru că în virtutea inerției nu se pot desprinde de emanațiile vechilor contexte compromise, vor plăti mult mai scump, înmiit, mai tîrziu. La judecata de apoi. Pentru că a mutila generații de studenți nu-i o glumă ieftină, proferind netam-nesam acte de acuzare. Adevărul, atîta vreme supus canoanelor nelegiuite, orbit cu forța de reflectoarele fărădelegii, inconștienței și fățărniciei, renaște încetul cu încetul. Or, a încerca negarea acestuia înseamnă a-ți aprinde paie-n cap după ce, în plen, ți-ai anulat prezența. A muri de două ori, de fiecare dată prin concursul propriei tale mîini.“

Urmează alte luări de cuvînt. Adevărul este un prunc ce învață să se țină pe picioare. Are nevoie de sprijin, dar oamenii mari nu au timp pentru copii. Și le e atît de milă.

SCOBITURA DIN STEAGUL DE ASALT

Studenții roagă să se voteze deschis, în fața lor. Propunerea suspendării dreptului lui Virgil Vintilescu de a ține cursuri la Facultatea de Filologie întrunește 25 de voturi. Persoane cu drept de vot: 25.

Decizia acestui consiliu profesoral va fi înaintată spre aprobare Senatului Universității. Nu credem că domnii profesori din acest for de conducere au noțiuni labile de democrație. Iar vremea centralismului pare că a apus.

Domnule V. V., știm că d-ta ești un luptător de profesie, că nu vei accepta un dialog decent cu noi, că, dincolo de calmul aparent și de paloarea feței, culegi în pripă adeziunile susținătorilor pentru a cîrpi scobitura din steagul de asalt. Nu te urîm, domnule Vintilescu! Dar trebuie să-ți spunem că un adversar care știe să piardă demn este superior unui partener care trage cu dinții disperării de o victorie ce nu-i mai aparține. Fii demn, domnule profesor și te vom respecta!

Cornel **BOGDAN**

Sorin Titel

VOCILE DIN ODAIA VECINĂ...

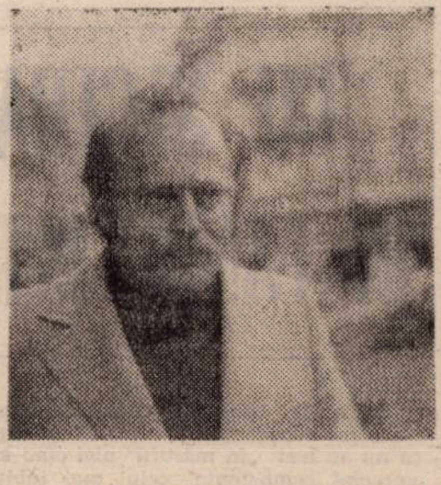

Fereastra era deschisă și-l trezi spre dimineață ciripitul păsărilor și el le văzu chiar, zburînd în zorii tulburi prin dreptul ferestrei deschise. Pereții odăii în care se găsea începură să primească, nu numai pereții, ci chiar și ferestrele prin care pătrundea lumina aceea lăptoasă, contururi precise. El îi simți în jurul său delimitîndu-l de tot restul lumii. Își spuse ce bine-i așa și încearcă din nou să adoarmă și era gata să coboare în somn, aflîndu-se în starea aceea plăcută dintre somn și trezie, cînd ești într-un fel împărțit în două, fără să știi prea bine căreia dintre lumi îi aparții. Clipă dureroasă în același timp, pentru că te simți nu știu cum sfîșiat pe dinăuntru și tocmai atunci vocile din odaia vecină, pereții erau foarte subțiri încît, cu toate că din locul unde se găsea el culcat nu se auzea cu precizie fiecare cuvînt, totuși cuvintele nu era foarte greu să le ghicești, tocmai atunci vocile din odaia de care era despărțit printr-o ușă masivă de stejar, mascată pe jumătate de șifonier, mai ales vocea bărbatului pentru că el era cel care vorbea, femeia intervenind doar din cînd în cînd cu cîte o întrebare sau cu cîte o exclamație, atunci cînd ceea ce spunea bărbatul cerea acest lucru, vocea acelui bărbat care vorbea în șoaptă făcînd în acest fel ca vorbele lui să fie și mai penetrante pentru că în liniștea care domnea în jur, exceptînd bineînțeles ciripitul păsărelelor, un cuvînt șoptit poate avea mai mare ecou decît o vorbă spusă cu voce tare ; deci vocea bărbatului îl aruncă din nou în lumea reală, smulgîndu-l cu brutalitate din vis. La început rămase nemișcat în pat, încercînd să înțeleagă ce spune bărbatul. Nu auzea însă decît frînturi de fraze, vorbe spuse doar pe jumătate. Îi era însă peste mînă să se ridice din pat, să se apropie de ușă și să tragă cu urecheă. Nu numai peste mînă, ci și dezonorant, mult prea dezonorant pentru el, nefiindu-i în obicei să asculte la ușă, la vorbele altora. Așa că rămase nemișcat, vorbele ajungeau trunchiate pînă la el și asta îl amuza. Apoi îl auzi pe bărbat cum se ridică din pat, îl auzi lipăind desculț prin odaie, dușumelele vechi gemeau neplăcut, scîrțîind insinuant, îl auzi deschizînd ușa de la șifonier, aceasta scoase și ea un fel de scheunat jalnic, apoi îl auzi îndreptîndu-se din nou spre pat : aceleași picioare desculțe pe dușumeaua scîrțiitoare, și de data asta auzi foarte exact întrebarea femeii.

— Așa arăta, prin urmare ? spuse femeia părînd mai mult amuzată decît uimită. Mi-l închipuiam cu totul altfel, cu totul altfel mi-l închipuiam, spuse ea. Și nu se știe de ce, femeia începu să rîdă.

Nu înțelese prea bine ce spune bărbatul, era însă o frază foarte lungă, al cărei înțeles îi scapă. O frază, care, avînd în vedere tonul și lungimea ei, părea explicativă.

— Au trecut chiar așa de mulți ani ? întreabă femeia, apoi mai spuse ceva, prea încet însă ca el să poată înțelege ce spune.

— Mult mai tînără, spuse bărbatul, pe vremea fotografiilor ăstora tu nici... Apoi cuvintele se pierdură și atunci cu toate că era unul din acei bărbați care considera un lucru degradant să asculte la ușă, nu se mai putu abține. Curiozitatea îi era mult prea mare ca să nu treacă peste niște principii, așa că se ridică din pat și tiptil, tiptil se apropie de ușa mascată de șifonier și începu, ceea ce se cheamă destul de necuviincios, să tragă cu urechea.

— Da, nici nu eram pe lume, spuse femeia, apoi se așternu din nou liniștea. Probabil cercetau împreună cu multă atenție fotografiile, pentru că din discuția lor reiese foarte clar că de fotografii era vorba.

— Eram cu un cap mai mic decît el și trebuie să recunosc că asta mă complexa îngrozitor. Trebuie să-ți spun că în ciuda acestui fapt am avut întotdeauna impresia că-i sînt un fel de frate mai mare. Asta cu toate că eram exact de aceeași vîrstă. Eram mînat de impulsul de a-l apăra. Avea ceva, nu știu cum, în el, care îl făcea parcă vulnerabil.

— Ați locuit o vreme împreună ? întrebă femeia.

— În primii ani de liceu. La un an sau doi după război, internatele erau desființate și stăteam amîndoi în gazdă.

— Știu. Mi-ai mai spus. E un lucru la care revii mereu. Te obsedează, nu-i așa ? Am chiar impresia, nu te supăra că ți-o spun, că te simți nu știu cum vinovat, ceea ce la urma urmei e absurd.

— Exagerezi, îți place întotdeauna să exagerezi, spuse el.

— De altfel, trebuie să mărturisesc, spuse femeia, toată povestea asta cu băiatul ăla mort și cum era el pe jumătate descompus și cum voi nu știu ce naiba ați făcut, a început să mă scoată din minți.

— Nu ți-am spus niciodată că mă simt vinovat. Nu-ți ascund nimic, spuse bărbatul. Aveam cheile de la laborator, el, profesorul de chimie, ne simpatiza. Noi veneam dimineața înaintea celorlalți. Făceam ordine în laborator, spălam eprubetele și într-o dimineață cînd am intrat în laborator . .

— Vezi că îmi povestești din nou, vezi că-mi spui din nou toată povestea aia penibilă pe care o știu aproape pe de rost, scînci femeia.

— N-am să știu niciodată cum a ajuns acolo, spuse bărbatul.

— Ce palton caraghios aveai!

— Eram foarte mîndru de el, era primul meu palton !

— Trebuie să recunoști că era cam lung !

— Eram un băiat în plină creștere.

— Mi-ai povestit odată cum sîmbătă seara erați puși să faceți baie : iarna se făcea focul în bucătăria aia de vară. Începea întotdeauna circul pentru că lui îi era rușine să se dezbrace de față cu tine în pielea goală și te punea să stai cu spatele cît făcea el baie.

— Mai tîrziu a devenit mai puțin rușinos. Amîndoi ne-am îmbolnăvit de blenoragie de la aceeași femeie.

— Văd că aveți multe amintiri comune.

— Stăteam întors cu spatele, în vreme ce el se scălda în cada aia cu apă fierbinte. Ferestrele bucătăriei se aburеau întotdeauna. Eram însă foarte curios, nu înțelegeam de ce se ascunde. Odată, în vreme ce stătea lîngă cadă și se freca cu prosopul, n-am mai putut să mă abțin. M-am întors foarte discret, în așa fel ca el să nu vadă, am fost foarte dezamăgit că arăta la fel ca mine doar că avea mai puțin păr într-un anumit loc, ceea ce mi-a dat un anumit sentiment de superioritate, asta a fost tot.

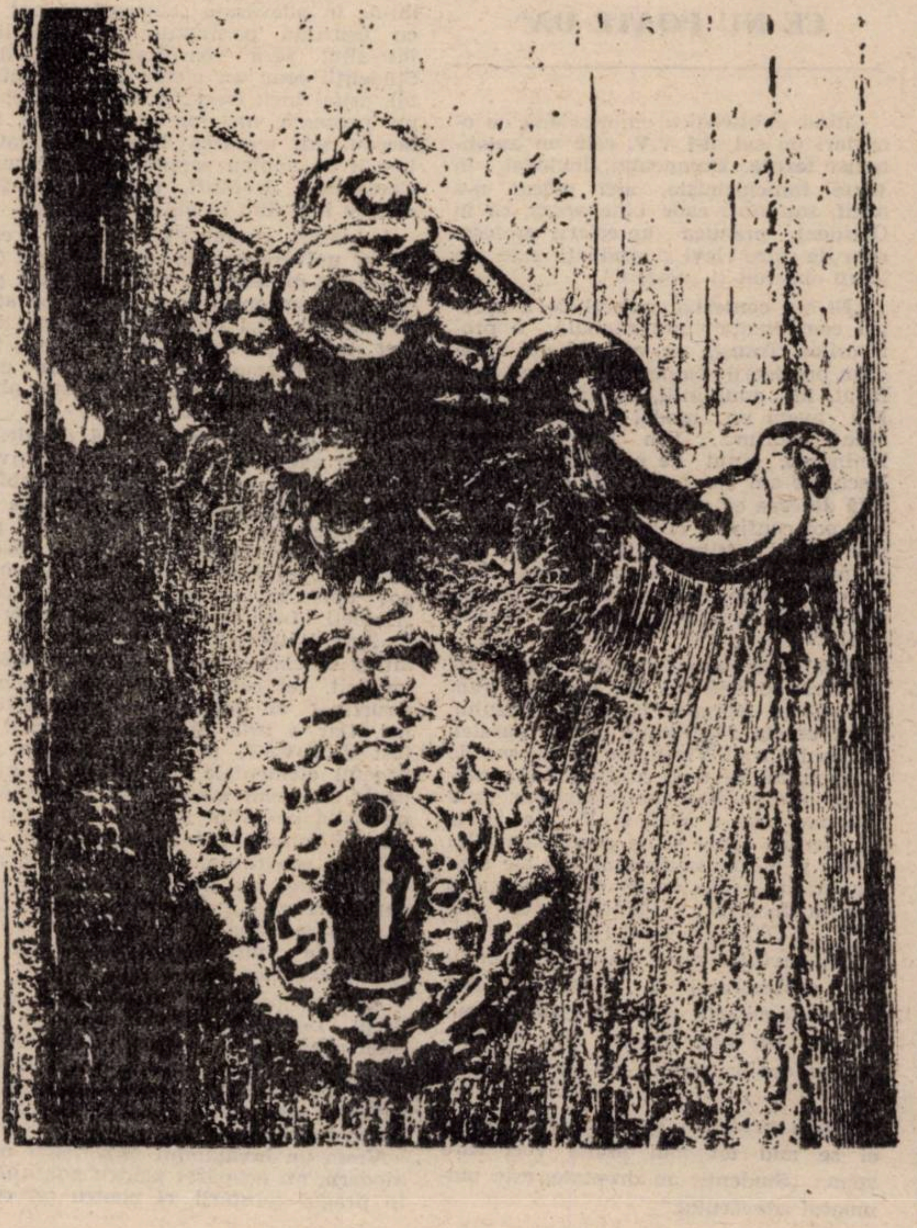

— Nostimă fotografie, spuse femeia.

— La orele opt, cînd a venit profesorul de chimie ne-a găsit stînd cu ochii holbați în fața cadavrului. Eram îngroziți, nu îndrăzneam să facem nici o mișcare. A dat un telefon și, pentru că lui îi era rău, l-a pus să se spele pe față ca să-i treacă. Cadavrul l-au luat niște bărbați în halate albe. Parcă-i văd străbătînd coridorul lung al școlii, aruncaseră peste el un halat alb. De o parte și alta, de-a lungul coridorului erau înșirați elevii privind cu curiozitate targa, cerîndu-ni-se amănunte pentru că noi eram singurii care l-am văzut într-adevăr. Ceea ce nu puteam înțelege e cum, tocmai el, cel mai liniștit dintre noi, băiatul pe care noi nici nu-l luam în seamă, putuse face una ca asta. Cum a ajuns acolo în laborator, se întrebau profesorii și noi am fost chemați în cancelarie, unde se afla și unul de la miliție, ca să dăm detalii. Ce puteam să spunem altceva decît că l-am găsit întins pe dușumea lîngă chiuvetă, că robinetul era deschis și apa curgea tot timpul, era tot ce știam, oricît ne-ar fi descusut ei, altceva nu aveam ce spune.

*

— E tîrziu, spuse femeia și își ascunse căscatul cu dosul palmei stîngi, trebuie să fie foarte tîrziu, adaugă ea și se uită la ceas. Uite că mi-a stat ceasul, mai spuse, și își trecu cu un gest nervos mîna prin păr, Habar n-am ce oră o fi, în tot cazul trebuie să fie foarte tîrziu, s-a făcut de mult ziuă și noi n-am dormit toată noaptea.

Și femeia se ridică de pe scaun și începu să se dezbrace. El îi urmărea cu indiferență, pe jumătate adormit, gesturile. Își desfăcu cu multă migală nasturii de la bluză și atunci văzu că femeia nu purta nimic pe dedesubt. Avea niște sîni micuți ca de fetiță, cu toate că femeia era trecută demult de prima tinerețe. La fel îi erau și șoldurile, înguste și cînd ea se strecură în pat, șoptindu-i că de mult n-au mai făcut dragoste împreună, mîinile lui trecură grăbite de-a lungul trupului ei. Așa e, spuse el, în șoaptă, bîlbîindu-se ușor. Te-ai îngrășat, spuse ea cuprinzîndu-i cu amîndouă brațele umerii. Ce frumos erai, spuse ea și o simți săltîndu-se ușor, îngropîndu-și capul în părul lui. Și nu aveai burtă, mai spuse ea și îi pipăi pîntecele cu amîndouă mîinile.

— Cînd ? întrebă el simțindu-i răsuflarea ușor excitată, în ceafă.

— Au trecut mulți ani de atunci ? întrebă ea în loc să răspundă.

— Nu știu, spuse el, nu-mi amintesc.

— Într-o mansardă, spuse ea, eram amîndoi foarte stîngaci, spuse ea și încearcă să rîdă de parcă amintirea ar fi amuzat-o. Pînă la urmă am și renunțat să facem ceva, trupurile noastre excitate au reușit să ne scîrbească în asemenea măsură unul de celălalt, încît am hotărît să ne culcăm separat. Eu am rămas în pat și tu te-ai culcat pe jos. Era iarnă, ți-am dat paltonul meu să te învelești. Peste noapte caloriferul s-a stricat și s-a făcut foarte frig și atunci te-ai urcat din nou în pat lîngă mine și abia atunci, în vreme ce trupul fiecăruia cerșea căldura trupului celuilalt, am putut face dragoste și totul s-a întîmplat mult mai firesc decît am fi crezut noi poate și pentru . . .

Cum te cheamă ? o întrebă el.

Nu, mărturisi el, am uitat.

Nu-ți amintești ? întrebă ea.

Ea îi spune numele, apoi adăugă :

— Mi-ai trimis odată o carte poștală de la Veneția, pe care n-ai scris decît numele ăsta mic al meu și bineînțeles adresa. Numele era scris cu litere de tipar, cu niște litere mari de-o schioapă și . . .

N-am văzut niciodată Veneția.

Ai fost într-o toamnă la Veneția, mi-ai povestit după aceea, mi-ai spus cum l-ai cunoscut pe Ungaretti, într-o mică sală de cinematograf unde rula un film despre El Greco, stăteai chiar lîngă el și l-ai recunoscut de îndată ce s-au aprins luminile, l-ai întrebat ceva, i-ai cerut mi se pare o mică informație și marele poet ți-a dat foarte meticulos toate informațiile necesare

— N-am fost niciodată la Veneția, nu l-am cunoscut niciodată pe Ungaretti, spuse el.

— Era o sală de cinematograf unde rulau tot felul de filme de artă și cînd ați ieșit afară ploua și . . .

— Taci, spuse el, și-i astupă gura cu palma, nu mai născoci atîtea minciuni, nimic din ce îmi spui nu-i adevărat, născocești tot timpul așa, fără rost.

— Eram tînără și eram foarte frumoasă trebuie să-ți amintești asta și glasul ei ascundea o anumită furie.

— Nu-mi amintesc, spuse el, și-și trecu palma stîngă peste sînii ei, mîngîindu-i ușor.

Vasile Dan

După primul val echinoxist, ale cărui acte de bravură literară își au temeiul pe afirmarea unui program poetic, după Adrian Popescu, Ion Mircea, Dinu Flămînd, le-a fost dat altor nume să poarte flamura. Unul dintre aleși se cheamă Vasile Dan, și el livresc, și el rafinat, și el legat de această promoție literară prin lirismul său intelectual, dar și prin acele decantări care ne trimit spre Pound și Kavafis, mari creatori de Imagini.

Scriitor cu proiect, împlinit în cîteva volume tehnic impecabile, împlinindu-se, iată, în numele unui scris ritmic — ca o respirație de alergător de cursă lungă — Vasile Dan e una dintre certitudinile momentului literar actual.

Cornel UNGUREANU

FABULĂ VECHE

A fost odată, tare demult, un poet care-a mințit.
Dumnezeu (citea totul !) i-a văzut inima
și i-a transformat-o în pasăre.
Peste ani și ani un alt poet aude în ultima clipă
cum cîntă o pasăre.
Se întoarce. Pune urechea. Ce liniște.

Povestea lor s-a pierdut.

UN SEMN

Stă să moară. Cîntă încet. Porumbelul sălbatic.
Atît de încet încît îi urmărești prin geamul etanș gînguritul
cum se umflă rotund, cum se îneacă spornic în gușe.
Pîinea mărunt, mărunt fărîmițată de tine
stă neatinsă în fața-i.
Cîntecul lui nu se hrănește cu ea.
Cîntecul lui este liber. Cîntecul lui este mut.
Îți urcă prin propriul tău gît gîlgîind,
Gura închisă.

VORBIREA

După o bucată de timp
vorbirea s-a ridicat încet într-o rînă
apoi, tremurînd, în propriile sale picioare.

Vîntul sufla dinspre nord
răcorindu-mă
deși știu că o Flacără arde pocnind sănătos
în gura mea liberă.

Apuc vreascuri. Mici adevăruri.

PLOAIA NEAGRĂ

Nici aerul prin care îți faci loc cu umărul ușor înainte
absorbit
cum la celălalt capăt al străzii înguste
ar fi fost însuși Vacuumul
nu te puteai opri
cînd începuse o ploaie ce întunecase brusc
încăperile
și luminițe fosforescente pocneau aprinzîndu-se
ici-colo,
orașul pustiu într-o clipită ca un trup
cu venele goale,
singur păreai deși urmărit din priviri,
dezaprobat, arătat cu degetul,
picioarele tale roșii ca ale unui palmiped
răsfățat de potop
ce își scufundă trupul la mici intervale
în lumea de dincolo —
de sus se cernea tot mai subțire, moale,
mult rece ca o mătase de gheață
din țara îndepărtată a Dragonului
ploaia,
clipa, și vine clipa cînd totul reintră-n normal,
îți spui,
strada se populează încet încet văzînd cu ochii,
mișcarea ei mai complicată
decît atomii sufletului,
grăbește-te. uită. cîntă.
unde ești tu cel ce-ai trecut pragul casei tale afară hotărît
și cu fiecare pas lăsat-ai în urmă, ca melcul,
o ființă azurie.

RUGĂ DE ÎNTOARCERE
(DIKSHA)

Sămînță a apei,
boabă a spumei,
lacrimă.

ÎȚI PRIVEȘTI MÎINILE

Îți privești mîinile
cum se tulbură neajutorate
deasupra unor cuvinte
ezitînd, frămîntîndu-se întrebătoare,
frîngîndu-se
ca la un foc ce se aprinde greu și-n care-ai suflat
de-un timp cu putere.
Fiindcă e frig, iar căldura
e însăși esența stării de echilibru fragil.
Între timp în cap îți stăruie încă
un vers după Laertios
„singur vorbindu-și, departe de oameni,
Philon discipol își e“.

Flacăra încet, încet se ridică,
un fir roșu, abia cît firul de iarbă
cel de sub piatra ce strîns îl acoperă.

FLOARE ALBASTRĂ

Și tu mi-ai dăruit o dragoste
postumă.
Ce vreau să spun
e că întind mîna ca-n altă substanță
cum ar fi noaptea
și-ți mîngîie răbdător fața
întunecată de atîta distanță
cinci degete
ude și mici

picură
roșii.

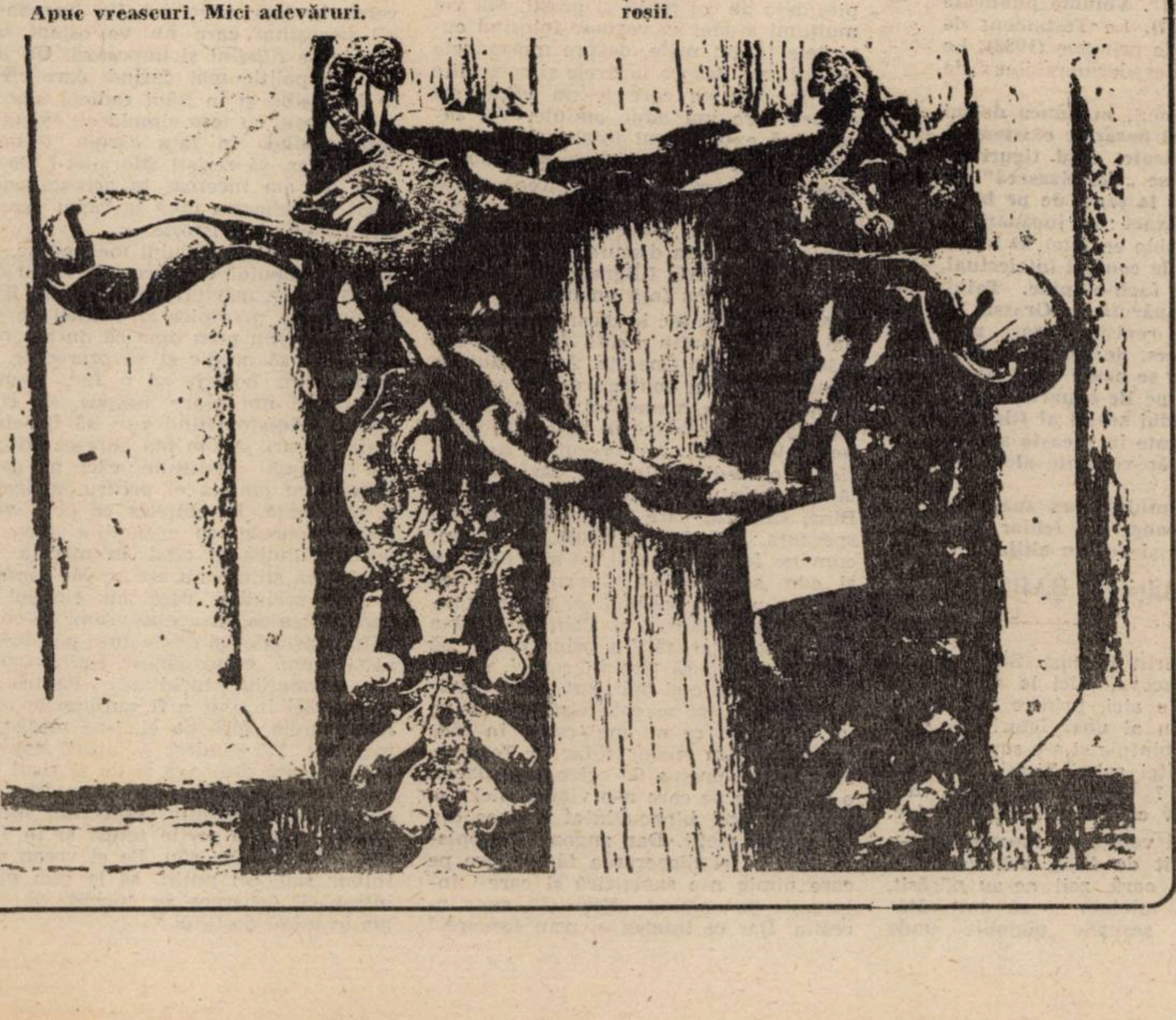

Eduard Pamfil

Fragmente dintr-un Idear

Nimic din ce se petrece în psihism nu are vreun corespondent sau replică în altă parte.

Tot ce spunem despre subconștient — și tot ce-i atribuim — se întîmplă în conștiință.

Toate visele și viziunile, toate fantasmele și halucinațiile s-ar putea numi conștiință numai dacă s-ar desfășura în condiții tuistice (de comunicare dialogantă, — comparativă), dacă ar fi proiect orientat de limbaj, dacă ar folosi un material mnezic **din fondul conștient**, transpus în vis și structurat adecvat lecturii onirice, dacă ar avea o remanență care să permită o „depozitare“, etc.

Nici un vis nu devine fapt de conștiință decît îmbrăcat și transcodat în povestire.

☆

Asemănările structural-dinamice, afective și intelective dintre vis și veghe — sînt apreciabil mai mici decît deosebirile dintre ele.

Fundamentala și indestructibila diferență este (sau constă în faptul) că **se vorbește** pe ea însăși, se construiește expresiv în limbajul care-o „poartă“ și-o reprezintă în direct ; în vreme ce visul nu poate fi decît povestit, relatat prin intermediul povestitorului care nu mai e în direct cu visul pe care-l povestește.

Nici un vis, de cînd e lumea, n-a fost comunicat „în timpul desfășurării lui“. Și dacă (sau pentru ca) acest lucru e(să fie) posibil — comunicarea imediată și directă a visului ar trebui să aibă loc, să se întîmple, între doi oameni aflați, amîndoi, în stare de vis. (Demonstrația aceasta e, evident, una prin reducere la absurd).

În vis, nu există non-sens, nici vreo determinare. Contingența desfășurării visului este completă, — atît de integrală, încît nici nu mai poate fi folosit cuvîntul. Tot ce se întîmplă (adică tot ce trăim) în vis e dincolo de necesar sau logic.

Visul apare, sau se desfășoară, saturat de propria lui realitate și luminitate. În starea de vis, nu există întrebare cauzală, fiindcă evidența este implicită substanței (sau trăirii) onirice. Visul curge ca apa, fără întrerupere și fără nici o determinare secvențială general prezentă, decît (sau doar) de proche en proche. Orice apare, orice se întîmplă, orice obiect, situație, personaj — este „normal“ evident, firesc și inteligibil, fără să respecte vreo lege sau regulă a realului. „Locul“, „momentul“, „decorul“, „situația“, plasarea în timp, creația sau invenția..., absolut toate categoriile, modurile, formele și significațiile visului sînt „ca și cum“ ar aparține realului (dar — un real fără vreo întrebare sau vreun dubiu, fără vreo comparare diferențială sau vreo incongruență remarcată).

Gelatină oscilantă, lumină „de scenă“ focalizată și mobilă, treceri de traveling absolut libere de orice regulă și succesiune, joc interșanjabil permanent între momente de timp și locuri în spațiu.

★

Visul nu poate fi memorat (în sensul unei depozitări comprehensive) din cauză că se desfășoară în condiții „ne-engramatice“. În timpul visului, acest lucru e încontinuu în desfășurare. Desfășurarea (le déroulement, le fait, die Erlebnis...) visului este într-o neîntreruptă **oscilație comprehensivă.** Nici la eidetici (zic eu, eidetici) unde pregnanța sau comprehensivitatea e bună, elementele visului n-au spate, sînt instituite ex abrupto.

Cînd visătoria (desfășurarea) este mai articulată, chiar intens verosimilă, ea n-are precedent (din viața motivată a visătorului).

Ce se întîmplă în vis, seamănă foarte bine, dar „întors“, cu psihismul lectorului de proză (și, uneori, și poezie) :

a) textul citit se motivează față de un ante-text (pretext) pe care lectorul îl menține mereu, în tot timpul lecturii, ca un cadru, ca o scenă mobilă, în care se derulează „actul“ textului. Proporțional cu puterea de **vizuare** pe care o are lectorul, textul oscilează între „film“ și „document“. De la spectare la lectură abstractică.

b) (în vis) faptul oniric își face un **ante-vis-fundal și scenă** care nu împrumută situațional-obiectiv, nimic dintr-o realitate ambiantă. — Lectorul construiește un fel de antecedență a epicului din text, care se racordează textului și nu vieții lui personale. „Visantul“ își construiește (oarecum) o antecedență a oniricului. O antecedență fluctuantă, catatimic motivată, care se „face-și-desface“ în somn, cu o absolută dezordine pseudo-logică. Sentimentul de continuitate situațională din vis, e motivat înlăuntrul ilogismului din desfășurarea onirică.

★

Cultul morților a fost generat de frica de morți. Și frica de morți a rezultat din „revenirea“ morților „printre noi“. Și revenirea (evident) se întîmpla (și se întîmplă) într-un singur fel posibil, **în vis.**

Deci, lucrurile s-au desfășurat așa : visele cu morți au fost, pentru primitivul în care demarcarea **vis/realitate** nu exista, au fost, zic, anxiogene prin pseudo- (sau incompleta) realitate a continutului lor. Discontinuitatea prezenței mortului a sugerat „ne-moartea“ sau continuarea vieții după exitus. Apariția în vis era o informare certă despre existența neconfortabilă a celui „plecat“. Așa s-a ajuns la „inventarea“ celui mai comod și definitiv lăcaș, mormîntul.

---

* Dintr-un jurnal, adică, de idei.

• **POLIGRAFIA „BANATUL“ (liber) TIMIȘOARA** tipărește, în afara ziarelor de limbă germană, maghiară și sîrbă și a celui de limbă română „Renașterea bănățeană“, a revistelor literare „Orizont“ și „Naša reć“, gazetele studențești (în opoziție reciprocă): „Forum studențesc“ și „Gazeta de vest“, cotidianul „Timișoara“, periodicul „Victoria“, cotidianul „Curier sportiv bănățean“, mai noul „Dialog liberal“, amenințînd cu „Vestul“ (țărănist) și (în curînd) cu o gazetă de umor. Hîrtie — acuma — este. Muncitori mai puțin. Cît despre utilaje... Dar-ar Domnul să reziste ! Oricum, ofertele beneficiarilor duc spre licitație (liberă)... **ATENȚIE STIMAȚI CONFRAȚI, TIPOGRAFI,** încă n-am intrat în „economia de piață“ !. • Reținem din FORUM STUDENȚESC : **„Porția de libertate ne-am luat-o de Crăciun ; pe cînd porția de liniște ?** • „Gazeta de vest“ nr. 2 publică o scrisoare deschisă către Procuratura Militară Timișoara, semnată de cadrele medicale de la secția II chirurgie a Spitalului Județean, care pun întrebarea legitimă dacă „tovarășul“ Dăescu, **„un element pus la dispoziția securității poate să dețină funcția de șef al Apărării civile și după revoluție ? De apărarea civilă a cui s-a ocupat și se ocupă în prezent ? Putem oare avea încredere în informațiile primite despre morți atita timp cît la inhumarea acestora a conlucrat și acest individ ?“.** • Majoritatea scrisorilor primite la redacție în ultima săptămînă sînt însoțite de grupaje de versuri **dedicate** (iertare !) Revoluției, eroilor ei. În funcție de calitate le vom rezerva un spațiu în unul din numerele viitoare. • Eleva D. C. (Timișoara), iubitoare a Păunescului, își explică indignarea față de articolul „Daciada și victimiada“ apărut în revista noastră nr. 2/1990 pe nu mai puțin de 7 (șapte) pagini. Cităm : **„după publicarea celei de a douăzeci și treia cărți (...) se aud voci (...) : Tinerii îl vor reabilita pe Păunescu ! E prea inteligent ca să nu se ridice din nou !“.** Sperăm să aibă decență măcar acum să n-o mai facă ! • Din scrisoarea d-lui Marco Lorenzi (St. Étienne, Franța) : **„Petre Roman afirma că înainte de a gîndi la liberalism românii vor să aibă o democrație adevărată. Asta-i o ambiție foarte frumoasă : a da poporului responsabilitatea destinului său. (...). Occidentul va face tot posibilul pentru a recupera beneficiile financiare ale revoluțiilor. Polonezii încep a înțelege fața ascunsă a virtuților liberaliste și a schimburilor cu Occidentul : aceeași viață scumpă și șomjaul (...). Popoarele din Est, ca și cele din Vest, sînt generoase, amicale în momentele cele mai dificile, dar din păcate „reprezentanții“ poporului și aliații lor privilegiați (industriașii) posedă „valori umane“ foarte diferite. Prietenia și generozitatea unora e dublată de interesele și beneficiile altora“.** • **„Pentru o adevărată cultură politică democratică este nevoie, înainte de toate, de cultură pur și simplu“,** Nikolae Kallos (Adevărul / 29). • Semnalăm apariția publicației independente **Magazin bihorean,** realizat de Petru P. Blana. • **„Oala minune a revoluției e încă sub presiune. Se poate vedea asta cu ochiul liber ; se înalță aburi pînă la cer. Sînt încă multe energii, care n-au fost cheltuite, dureri înghițite timp de decenii, speranțe strivite, impulsuri ce se cer canalizate“,** Marin Sorescu (Contemporanul / 4). • ȘTIAȚI CĂ ?... **„faimoasele edituri de pe întreg mapamondul care s-au îmbulzit să prezinte gîndirea galactică a dictatorului își aveau sediul la tipografia din cartierul bucureștean Pajura ?“** („Baricada“ / 2). • Al. Paleologu : **„Nu poți fi martir decît o singură dată, dar Christos a fost răstignit de nenumărate ori. Ultima dată la 20 decembrie, cînd după Timișoara înaltul cler l-a omagiat pe Antichrist“** (în săptămînalul „22“ / 2). • **„Pentru moment, C.F.S.N. este singura soluție. Dacă Frontul cedează, singura forță care îl poate înlocui este armata. Trebuie făcut totul pentru a evita acest lucru“ (...). „Nu am făcut niciodată cea mai mică aluzie la demisia mea, probabil este vorba de un zvon menit să destabilizeze situația“** (Dintr-un interviu dat de László Tőkés agenției France Presse). • A ieșit de sub indexul pudibond „sexualitatea“. Reviste și ziare publică articole de specialitate despre această problemă fundamentală a existenței umane. • **„Tineretul trebuie implicat direct în activitatea partidelor politice“,** susține sociologul american Ladis Kristof, dar în același număr (33) al „Tineretului liber“ aflăm că unui elev bucureștean dintr-a XI-a, care s-a dus la revoluție **„fără să ceară voie“,** i s-a cerut scăderea notei la purtare ! • **„Nu mai vrem un om nou. El nu a existat real niciodată și nu va exista niciodată, dacă nu-l vom manipula genetic“** (I. M.). **„...Șomajul în România este în curs de accentuare“,** M. Ciumara (Magazin / 4). • A fost creată o Federație română de „culturism“. • Aflăm că **Buftea are două... fronturi.** Sergiu Nicolaescu e în măsură să le aducă pe ecran, sperăm că fără sprijinul echipei de cascadori. • În mai toată presa independentă, după zilele de 29 și 30 ianuarie, o aceeași interogație : **S-au oprit, oare, motoarele Revoluției ?** Cităm din „Tineretul liber“ : **„Oamenii vor avea nevoie de acum înainte de certitudini, de un program coerent și echilibrat de măsuri care să fie capabil să scoată țara din marasm și care să răspundă nevoii de schimbare profundă pe care o simt toți. Oamenii vor vrea să știe exact spre ce ne îndreptăm, care ne vor fi partenerii preferați, cîtă democrație va fi, cîtă bunăstare, ce politică externă vom duce și încă multe și multe alte lucruri. Atunci cînd, în primele zile spuneam cu mîndrie că cei din urmă au devenit cei dintîi, ne gîndeam, cu certitudine, la vecinii noștri est-europeni, care își făcuseră, fiecare în felul său, propria revoluție. Iar noi ne simțeam deja în avangarda acestor schimbări istorice“.** Evident, răspunsul stă în fiecare dintre noi. Speriați poate de atîta libertate, nu ne simțim în siguranță decît în mijlocul grupurilor din piețe strigînd felurite slogane pro, contra, anti ș.a. Apelul la **Rațiune** și **Muncă** în folosul întregii națiuni nu mai e retoric ! • Uitînd că sîntem un săptămînal al Uniunii Scriitorilor, unii cititori ne solicită „prezentarea biografiilor principalilor conducători ai partidelor politice“. Există ziare ale acestora, cum și cele independente, mult mai în măsură să o facă. Dacă respectivii leaderi ne vor trimite însă grupaje de poezii sau proză... Mă rog !? Depinde și de calitatea textelor ! Altminteri : **Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.** • **„Țiganii nomazi, desconsiderați și apreciați cu peiorativul cel mai crud al desemnării naționalității noastre, declarăm că nu ne solidarizăm și nici nu ne considerăm că sîntem neam cu cei ce ne fac de rîs prni acte antisociale și parazitare și solicităm condamnarea aspră a celor ce murdăresc și omenia și numele de țigan“** (Reprezentanții țiganilor nomazi din județul Gorj : Stănescu Ceanghiri, bulibașa, Mihai Ion, vice-bulibașa. În **România liberă nr. 30).** • Editura Facla anunță primele apariții pe 1990 : **Mihai Dragomirescu „Ritm și culoare“** (eseuri) ; **„Anatomia unei secunde“** (volum colectiv de literatură S. F.) ; **Damian Ureche : „Pescarii de pe apa de argint“ ; Mircea Șerbănescu : „Cînd D'Artagnan a fost să fie fată“.** • Informăm pe cititorul dr. Teodor Cutlic (București) că **maestrul Julius Podlipny este bine și sănătos la frumoasa vîrstă de 92 de ani.** Nu știm de ce scrisorile trimise de forurile culturale din Cehoslovacia nu au parvenit maestrului.

P. E. B.

● ARGUS ● ARGUS ●

Bernard-Henry Lévy

Barbaria cu față umană

O bombă cu explozie imediată pe unul din culoarele liniștite ale filosofiei franceze de la sfîrșitul anilor anilor '70 : Bernard-Henry Lévy. Născut în 1948. Romancier. Filosof. Unul din întemeietorii (alături de Glucksmann) al grupului autointitulat „noii filosofi“. Volume publicate (între altele) : La Barbarie à visage humain **(1977),** Le Testament de Dieu **(1979),** l'Idéologie francaise **(1981),** Questions de principe **(1983),** Le Diable en tête **(1984),** Impressions d'Asie **(1985),** Les derniers jours de Charles Baudelaire **(1989).**

O dinamită, acest Lévy (cu teoria sa despre Rău), **în lumea destul de pașnică a gîndirii franceze, într-un moment cînd dosarele existențialismului și structuralismului fuseseră (relativ) clasate, cînd figuri de marcă, precum Foucault, Deleuze, Derrida, Lacan se „clasicizaseră“ (în parte). O „piază rea“, un „împielițat“ venit tocmai la țanc, de pe baricadele lui '68, un „opiniâtre“, cum spun francezii. Exact : un încăpățînat, împotriva Opiniei, un căpos (chiar dacă așa,** Le diable en tête). **O irumpere de energie demolatoare, disturbînd orice idee de confort intelectual, spulberînd inerții, habitudini, iluzii și optimisme facil-stupide. Totul, printr-o simplă carte :** Barbaria cu față umană, **apărută la Grasset în 1977 și anunțată, cu un an înainte, în paginile unei reviste literare, prin programul „noilor filosofi“. O carte de mare succes, de mare scandal.**

În prezentarea făcută volumului de către editor se poate citi : „Două sînt marile direcții ale Barbariei cu față umană : **pe de-o parte, reabilitarea muncii filosofice și o meditație asupra rolului social al filosofului : pe de alta, o critică virulentă a ideilor dominante în această a doua jumătate a veacului, cu precădere critica diverselor variante ale ideologiei progresiste“.**

Bernard-Henry Lévy — un „arheolog al prezentului“, un analist și un denunțător acerb al mecanismelor puterii. O conștiință (chiar dacă incomodă pentru unii, pentru alții). Și pentru unii, și pentru alții.

Adriana **BABEȚI**

Cuvînt înainte

Sînt fiul natural al unui cuplu diabolic : fascismul și stalinismul. Sînt contemporanul unui straniu crepuscul, cu norii prăvăliți în vuietul armelor și vaietul celor torturați. Nu cunosc o Revoluție care să ne reprezinte mai bine veacul decît ciuma brună și fascismul roșu. Hitler nu a murit la Berlin ; el a cîștigat războiul, învingîndu-și învingătorii în acea noapte ucigătoare în care a zvîrlit Europa. Stalin nu a murit la Moscova, nici la al XX-lea Congres ; el e aici, printre noi, pasager clandestin al unei Istorii pe care continuă s-o bîntuie și s-o supună după placul demenței sale. Ziceți că totul merge-nainte ? Firește că merge, din simplul motiv că nu se învîrte pe loc. Dar niciodată voința de moarte nu s-a dezlănțuit atît de fățiș, atît de cinic. Pentru întîia oară, zeii ne-au părăsit, sătui — fără-ndoială — să tot rătăcească prin șesurile pîrjolite unde ne-am așezat. Iar eu scriu, da, scriu în epoca unei barbarii care se pregătește deja, tăcut, să ne înghită.

Dacă aș fi poet, aș vorbi despre oroarea de a trăi și despre noile Arhipelaguri pe care ni le pregătește ziua de mîine. Dacă aș fi muzician, aș vorbi despre rîsetele imbecile și despre plînsetele neputincioase, despre atrocele vacarm al celor rătăciți printre ruine, în așteptarea loviturilor soartei. Dacă aș fi fost pictor, dar Courbet, nu David, aș fi înfățișat cerul în culorile pulberii prăbușite peste Santiago, Luanda sau Kolyma. Dar nu sînt nici pictor, nici muzician și nici poet. Sînt filosof, mînuitor de idei și cuvinte sfărîmate, topite deja de cei mulți și proști. Mă voi mulțumi atunci să vorbesc folosind cuvintele limbii mele, despre mormanele de cadavre, despre lagărele și cortegiile morții, cele pe care le-am văzut ori despre care îmi aduc aminte. Voi încerca să explic noul totalitarism al acestor Prinți zîmbitori care mai promit uneori popoarelor și fericirea. Acest eseu ar trebui citit, deci, ca o „arheologie a timpului prezent“, gata să descopere prin pîcla discursurilor, a practicilor de astăzi, filigranul și pecetea unei barbarii cu față umană.

Am să împlinesc în curînd treizeci de ani și de cel puțin o sută de ori mi-am trădat visul din tinerețe. Am crezut, ca toată lumea, în „eliberarea“ proaspătă și voioasă ; în momentul de față, plutesc fără amărăciune în bătaia propriilor mele umbre. Am crezut în Revoluție cu o credință livrescă, fără îndoială, dar totuși am crezut în ea ca într-un Bine, singurul care contează și merită speranța ; mă întreb acum, cînd simt cum ne fuge pămîntul de sub picioare și cum se spulberă viitorul, dacă ea este nu numai posibilă, ci pur și simplu **de dorit.** Am vrut Politica, mi s-a întîmplat chiar să fiu prins în ea, să strig cu lupii, să cînt în coruri. Acum nu mai reușesc și mă simt ca un jucător sătul să tot aștepte cîștigul sau ca un războinic ce nu mai crede în războiul lui. Am crezut chiar în Fericire, iubesc mai presus de orice voluptatea, o voluptate pe care n-o vînezi, nici n-o cauți — acel binecuvîntat repaos din paranteza vieții. Dar angoasa e copleșitoare, ca și disperarea fără ieșire pe care nimic n-o sanctifică și care-i întregește pe oameni. „Fericiți“, spun aceștia. Dar ce înțeleg ei prin fericire ?

Dacă aș fi anticar, mi-ar plăcea să împăiez aceste glorioase rămășițe, carcasele emaciate care tronau și tronează încă pe cerul optimismului. Dacă aș fi enciclopedist, aș visa să scriu într-un dicționar pentru anul 2 000 : **„Socialism :** substantiv, genul cultural, născut la Paris în 1848, mort la Paris în 1968“. Dacă aș fi suprarealist, aș vrea să spun, ca Aragon, că sînt, că sîntem cu toții noii defetiști ai Europei, încercuiți de stele funerare năruite și de morminte încă proaspete, pe care le profanăm mereu, din obișnuință, o dată pe an. Nu sînt însă, firește, nici suprarealist, nici enciclopedist, nici anticar. Sînt doar un „intelectual“ care vrea să le spună competenților progresismului, verde în față, adevărul. Un iresponsabil nerușinat care nu va osteni să-i vîneze pe filistini și impostori. Un jalnic om politic mai curînd, care crede în Imposibil și în Răul radical, dar se mulțumește cu teza simplă că există și **Intolerabilul,** în fața căruia trebuie, fără răgaz, să reziști. Moralist ? De ce nu ? Nu am încercat în această carte decît să reflectez pînă la capăt asupra pesimismului în istorie.

Locuitor al propriului meu nume, zilier al timpului ce trece, nu vreau decît să depun mărturie. Absent din istoria în curs, prizonier al brumei de om care sînt, știu prea bine că nu am nici un drept să predic și să prorocesc. Și totuși, sînt hotărît să o fac, tocmai pentru că îmi place nespus să conving... Acestea fiind zise, să fie clare niște lucruri. Acum mă adresez stîngii, vai !, stîngii instituite, căci pe ea o țintesc, cu patima ei pentru amăgeală și ignoranță. Bineînțeles că ei îi **vorbesc,** deoarece ea e familia mea, îi vorbesc limba și cred în morala sa, pentru că știință nu are... Mă gîndesc la acei socialiști care au curajul și demnitatea ca, în aceste vremi de cumpănă a armelor și de nebunii politicești, să-și spună „belles âmes“, ținînd foarte sus stindardul lucidității. Pentru ei scriu, căci îi simt a fi santinelele unei lumi căreia, fără de ei, i-ar merge și mai rău. Mă gîndesc la acești oameni politici care dezleagă zi de zi firul încîlcit al lucrurilor și care au înțelepciunea de a medita, respectînd formă Istoriei, fără a crede totuși și în fermitatea traseului său. Pe ei vreau să-i tulbur sau, cel puțin, să le pun niște întrebări, deoarece în curînd ne vor lua în mîini destinul.

top

BUNĂ DIMINEAȚA!

ARTA CÎNTULUI, ARTA CUVÎNTULUI. Uneori, dorind să definim natura unei arte, ne lovim de ceea ce Marcel Brion numește „trădarea cuvintelor“, a cuvintelor aparținînd vocabularului estetic pe care exegetul fenomenului artistic contemporan îl socoate rigid, sărac, incapabil de a contura elementele esențiale ale unui fenomen viu, în mișcare, greu de cuprins într-o definiție. În acest sens ne putem gîndi, firește, și la muzică, artă expresivă, cea mai veche formă de exprimare a omului. „În cadrul formelor de expresie muzicale și artistice cîntul este o manieră specifică omului de a da forma poetică sentimentelor sale și de a se realiza pe sine insuși în chip poetic“. Am desprins această definiție din volumul „Arta cîntului“ al artistei spaniole Consuelo Rubio de Uscătescu apărut postum în Editura Muzicală. Soția cunoscutului filozof George Uscătescu, atașată în egală măsură de limba și cultura română, ne oferă din perspectiva unei complexe personalități artistice, o valoroasă lucrare, abordînd cu competență și farmec trei capitole distincte ale artei cîntului : estetica, teoria, interpretarea. Din moment ce confesiunile și judecățile de valoare vin din partea celei „pentru care viața artistică înseamnă o strădanie neconteniă ale cărei acte sînt însuflețite de un mare val de seninătate lucidă chiar dacă uneori se ghicește tulburătoarea sa luptă lăuntrică“ (Domingo Paniagua), ele capătă pentru cititor o semnificație aparte. Departe de a ne oferi o lucrare abstractă, autoarea expune accesibil și atractiv problemele complexe privind structura emoțională a cîntului în contextul procesului cultural muzical, prezentîndu-ne, pe lîngă modalitățile stilistice și conexiunile acestora cu alte forme estetice din componența cîntului, și un istoric al acestuia, pornind din antichitate și pînă în zilele noastre. Lucrarea e înnobilată de o bibliografie valoroasă, din care nu lipsesc numele unor reputați critici : Th. W. Adorno, Georges Loiseau, Massimo Mila. Observațiile vizînd experiența scenică a cîntăreței îmbogățesc această lucrare, al cărei capitol de vîrf pare a fi „Vocea, emisiunea vocală, tehnici de canto“. „Arta cîntului“ constituie o lucrare de excepție în literatura de specialitate, o reușită încercare de a explora prin cuvînt vastele zone ale sunetului, pe care autoarea le investighează și le descrie într-un limbaj care învinge barierele dificultății vocabularului estetic de care aminteam.

Petru UMANSCHI

Notă : Acest articol, pe care l-am scris în luna noiembrie 1989, a fost scos de sub rotativă în ultima clipă, din cauza atitudinii umanistului George Uscătescu, soțul autoarei, doamna Consuelo Rubio, rezident în Spania. Profesorul G. Uscătescu, „Atlantidă a spiritului“, cum îl numea C. Noica, a protestat public împotriva dictaturii ceaușiste luptînd cu arma opiniei pentru respectarea drepturilor omului în România.

• RADAR • RADAR • RADAR •
• RADAR • RADAR • RADAR •
• RADAR • RADAR • RADAR •

La Palatul Sporturilor și Culturii din Capitală s-a desfășurat spectacolul memorial „22 — București — Timișoara“. Au participat formațiile Abra, Cargo, Pro Musica, Holograf, Iris, soliștii Păunița Ionescu și Vali Sterian. Încasările obținute au fost vărsate în contul „Libertatea“. • La Institutul Politehnic din București a luat ființă clubul de jazz „Richard Oschanitzky“. Ni se comunica proiectul unui festival internațional cu participări de marcă. • A fost reeditat albumul „Mugur de fluier“ al grupului Phoenix. Felicităm „Electrecord“-ul pentru promptitudine. • Așteptăm însă și noul LP al lui Alexandru Andrieș cu un titlu-șoc : „Interzis !“. El va cuprinde piese cu texte Underground de tipul, citez din memorie : „La parterul casei mele / S-a deschis un magazin / Rafturile lui sînt goale / Dar de lume este plin / Pe la ora cinci jumate / A sosit mașina / N-am văzut ce a adus / Că s-a stins lumina...“. • Surpriză pentru iubitorii muzicii de divertisment, apariția pe micul ecran a Mihaelei Mihai, care, alături de fratele ei, Doru Stănculescu, ne-a oferit un microrecital. Tot la TV Andrei Partoș ne-a prezentat prima ediție a emisiunii „Studioul muzical“. Doru Căplescu și grupul Song au interpretat o piesă tulburătoare, închinată Revoluției : „22“. Conexiunea dintre imagine și sunet a fost perfectă, astfel încît putem afirma că am văzut un reușit video-clip „Made In Romania“. • Dar primul Maxi Single românesc ? Apare, puțintică răbdare ! El va conține patru piese ale formației Holograf. • Confetti, Frederique Chateau, Yves Choir, Black Box, Boney M, François Feldman — iată doar o parte din starurile urmărite de 12 000 de persoane la Saint Étienne în Franța, într-un spectacol de binefacere pentru România. Tele Lyon Metropole și Televiziunea Română Liberă au transmis simultan această manifestare organizată de asociația caritativă „Medicii fără frontiere“ și sponzorizată de firma turistică Peter Stuyvesant Travel. Vive la Roumanie ! Vive la France ! • Însoțind un transport de materiale pentru România, din îndepărtata Norvegie a sosit la Timișoara domnul Pilu Ștefanovici. Pentru cei mai tineri amintesc că Pilu Șt. a fost primul baterist al formației Phoenix începînd cu etapa cînd grupul se chema Sfinții ! N-am reușit să mă întîlnesc cu Pilu, ultima noastră întîlnire a avut loc cu 10 ani în urmă, pe cînd el activa în grupul „Terry & Lena's“, la fel de popular în țara fiordurilor ca și formația Titanic. • „Tinerii optează pentru o muzică de substanță, în pofida aparențelor“, declară Mark Nevin, liderul formației britanice „Fairground Attraction“, cunoscută pentru preocuparea constantă de a impune elementul valoric pe o piață invadată de muzică convențională. Grupul a serbat recent un deceniu de la inființare. Amintim că titluri precum „Perfect“ și „Find My Love“ au figurat și în clasamente. Componența formației : Mark Nevin (chitară) ; Eddie Readir (solistă vocală) ; Simon Edwards (chitară) și Roy P. Dodds (percuție). • Cu LP-ul „Foreign Affair“, Tina Turner se reîntoarce la blues fără a renunța însă la rock. Cele 12 piese cuprinse pe album confirmă (din nou) multiplele resurse interpretative ale artistei. „Cînd eram mică, ascultam la radio muzică Country. Azi am uitat-o. La 14 ani eram pipernicită și țin minte că părinții mă dojeneau : mănîncă, fato, cu muzică nu poți trăi. Dar uite că s-au înșelat...“. • În așteptarea confirmării participării lui **Eric Clapton** (foto) la ediția a IX-a a Tim Rock-ului, am aflat că marele chitarist britanic condiționează prezența sa la această manifestare de absența atmosferei păunesciene. Clapton și-a exprimat, totodată, dorința de a înzestra dubașii din Brănești cu tobe electronice dotate cu baterii solare, tobe a căror intensitate poate fi reglată de la distanță. Cît privește grupul „Dire Straits“, el n-are pretenții prea mari : să se asigure o ladă de suc de mere de la Topolovățu Mare (proaspăt) și formația „Amala“ să îi pună la dispoziție amplificatoarele sale.

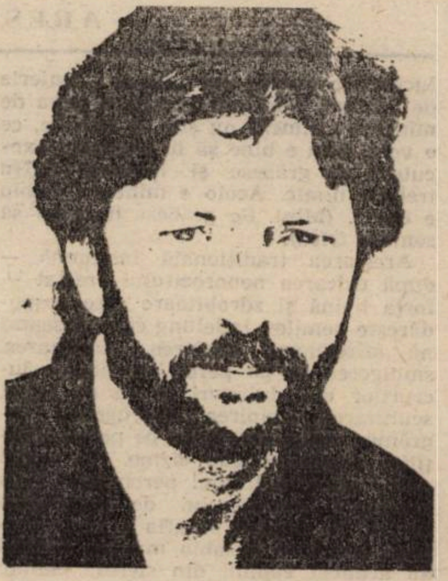

ERIC CLAPTON

P. U.

---

la fanion

Fotbal dincolo de gratii

(III)

Convorbire cu OCTAVIAN FOALE

— Am rămas la meciul cu Dinamo. Pînă acolo trebuie să mai lămurim niște lucruri. Existau bănuieli că s-ar fi vîndut niște meciuri înainte de această dată, adică se dădea vina că situația în clasament s-ar datora unor astfel de manevre ?

— Foarte multe zvonuri, dar noi nici nu le-am ascultat, fiindcă ne-ar fi încurcat și mai rău.

— La cine, concret, se refereau aceste zvonuri ?

— Păi, era o luptă între echipă și Liță. Jucătorii îl considerau pe Liță un ins necinstit, fiindcă le-a luat banii, plus alte lucruri. Primele la jocurile amicale le lua el, adică a fost o nesiguranță și un climat foarte improprii pentru Liță. Evident că lucrurile s-au agravat și aportul fiecărui jucător nu a mai fost cel scontat la meciuri.

— Dar în interiorul echipei existau disensiuni ?

— Nu.

— Deci nu se bănuia că ar fi cineva care a vîndut vreun meci...

— Știți cum e : întotdeauna cînd se schimbă antrenorul, se ia totul de la zero și băieții sînt foarte receptivi. Poziția în clasament, plus alte lucruri au determinat o altă stare de spirit. Cred că, alături de pregătirea fizică, elementul hotărîtor pe care l-am introdus în echipă a fost așezarea în teren. Adică, în primul și în primul rînd, l-am pus pe Șulea libero. Mijlocaș de închidere l-am pus pe Marcel Sabău, fiindcă era un jucător foarte harnic, acoperea o zonă foarte mare, avea un serviciu bunișor etc. Cheia succesului a fost plasarea ca vîrfuri a lui Oancea și Bolba. Distribuiți la o distanță anume, am obligat adversarul să joace cu trei stoperi, adică am forțat centrul. Prin tactica aceasta am reușit să anulăm stoperul de marcaj. În situația asta, i-am dat o libertate mai mare lui Giuchici, fiindcă el este un foarte bun jucător în careul de 16 m advers. Acolo era proaspăt și foarte inspirat. Am mai avut doi mijlocași laterali foarte tehnici și harnici. Este vorba despre Vlătănescu și Rotariu. Amîndoi centrau bine, amîndoi finalizau bine, amîndoi acopereau bine spațiul de joc. Sarcina lui Sabău era ca el să rupă primul atacul advers, înaintea fundașilor centrali.

— Cum erau relațiile cu conducerea clubului ?

— Relațiile erau foarte bune. Eu participam la aproape toate ședințele de luni. Pe atunci era președinte d-l Perju, cu care m-am înțeles excelent. El e un om care și-a cunoscut foarte bine atribuțiile. În perioada în care am fost eu antrenor nu am primit niciodată indicații de felul „scoate-l pe ăla, bagă-l pe ăla, încearcă cu ăla“. Ne-au lăsat să lucrăm foarte bine.

— Nu s-a pus niciodată problema să cumpărați meciuri acasă ?

— Nu, nici vorbă !

— Vă întreb asta pentru că, atîta vreme cît a fost Liță, eu știu din surse sigure că acest lucru a fost propus.

— Nu, repet acest lucru. Poate pentru că știau că și Puiu Cosmoc e un tip foarte cinstit. Asta pe lîngă faptul că e un antrenor foarte bun. Nu aveam obișnuința să solicităm să se cumpere meciuri.

— Nici cu arbitrii nu s-a încercat nimic ?

— Nu, nici cu arbitrii.

— Poate nu știați dv.

— Nu, nu se putea, fiindcă la ședințele conducerii participam și noi, antrenorii. Tot ce se discuta, se discuta în prezența noastră. Niciodată nu am auzit să se vorbească de așa ceva. Faptul că echipa și-a intrat în mînă e și ăsta un argument. Dacă s-ar fi încercat ceva, s-ar fi făcut încă de la meciul cu Dinamo. Cum nu s-a pus problema atunci, e greu de presupus că mai era cazul, fiindcă alt meci mai greu în următoarele șase-șapte etape nu am avut. Așa că nu am avut nevoie de arbitri. Atunci, la meciul cu Dinamo, echipa a cîștigat mult la capitolul psihologic. Știți doar că am cîștigat cu aproape toate echipele, acasă, la cîte trei goluri diferență. Deci, am terminat turul la minus trei și, în iarnă, am plecat în cantonament la Vatra Dornei. A fost o pregătire foarte reușită și meritul principal îi revine lui Cosmoc, fiindcă el cunoștea stațiunea și el a ales-o. Acolo mi-am întărit ideea că avem un lot bun. Să vă dau un exemplu. Era acolo o pantă foarte înclinată, de vreo opt sute de metri. Noi nu am atacat panta aceea fiindcă lucram mai mult pe antrenamente de intervale, pe porțiuni. Surpriza mea a fost mare cînd am întîlnit, atît dimineața cît și seara, grupuri de jucători voluntari, cîte trei-patru, care făceau panta în sus și în jos. Vlătănescu, Sabău și Rotariu.

— Poate că erau și jucătorii mai bine plătiți. Știu, de pildă, că Liță nu a dat jucătorilor niște repartiții de televizoare color, pe care le-a vîndut contra sumei de 6 000 de lei. După meciul cu Dinamo, de pildă, au primit jucătorii niște prime mai substanțiale ?

— Noi am vrut doar să scăpăm echipa și nu să ne ocupăm cu lucruri din astea.

— Foarte frumos, numai că fotbalul cu vorbe, fără bani, nu prea se joacă. Vă rog să răspundeți.

— Sincer să fiu, am avut prime suplimentare la meciurile cîștigate. Între 1 500 și 2 500 de lei.

— S-au plătit aceste prime la timp?

— Da, de fiecare dată. Plata a fost întotdeauna corectă. Relațiile cu conducerea secției au fost, cum am mai spus, foarte bune. Nici noi nu am cerut prea mult, fiindcă ne simțeam datori.

— Ați spus „primă suplimentară“. În ce consta prima obișnuită ?

— 1 000 de lei, la 1—0. La 3—0, primeam cam 1 200 de lei.

— Ca antrenori, dv. și d-l Cosmoc cît primeați ?

— Exact cît jucătorii. Așa a hotărît conducerea secției și a clubului.

— C.J.E.F.S.-ul a avut vreun rol în hotărîrile clubului ? Mă refer la d-l Bușe, cu precădere.

— El venea des pe la antrenamente, dar nu l-am auzit niciodată să dea indicații. Cred că și-a dat seama că sîntem profesioniști. Venea, ne întreba ce mai facem, însă nu a propus niciodată să încercăm vreun jucător.

— V-ați confruntat cu probleme de indisciplină ?

— Știți cum e. Dacă prinzi un șnur de trei-patru meciuri bune, de regulă toți jucătorii se aliniază și sînt disciplinați. Cazurile de indisciplină apar atunci cînd încep eșecurile. Pînă am stat eu la echipă, adică pînă la meciul cu Buzăul, nu am avut cazuri.

— Cu toate acestea, plecarea dv. de la Poli a avut la origine un conflict ivit dintr-un caz de indisciplină.

— Da, cearta mea cu Cosmoc a pornit de la Ionuț. El a vrut să-și facă un program separat și eu nu am fost de acord. Cosmoc nu era în Timișoara cînd l-am certat pe Ionuț și, cînd a revenit, Ionuț a găsit de cuviință să i se plîngă într-un fel care mă arăta într-o lumină falsă. Și Puiu a înțeles din conflictul meu cu Ionuț că îi doresc postul de antrenor principal.

Marcel TOLCEA

(Va urma)

SOLJENIȚÎN

ARHIPELAGUL GULAG [VI]

Partea întîi

INDUSTRIA ÎNCHISORILOR

Capitolul I

ARESTAREA

Cum se ajunge în acest Arhipelag misterios ? În fiecare oră decolează avioane, pornesc vapoare, se grăbesc trenuri, dar nici o inscripție nu indică locul de destinație. Vînzătorii de la casele de bilete și agenții SOVTURIST și INTURIST s-ar mira dacă ați cere bilet într-acolo. Nu au auzit, nu cunosc nici Arhipelagul în totalitatea lui și nici măcar vreuna din nenumăratele lui insule.

Cei care călătoresc spre Arhipelag, spre a-l conduce, ajung prin școlile Ministerului de Interne.

Cei care călătoresc spre Arhipelag, pentru a-l păzi, sînt recrutați prin comisariatele militare.

Iar cei care călătoresc spre Arhipelag, pentru a muri, așa cum am făcut-o eu și cu tine, cititorule, aceia trebuie neapărat să treacă prin arestare.

Arestarea ! Să vă spun că e o cotitură în întreaga voastră viață ? Că e un fulger care seceră direct și nemilos? Că e un cutremur cumplit al ființei căruia nu toți îi pot supraviețui și în urma căruia mulți alunecă în nebunie?

Universul are tot atîția centri, cîte ființe vii îl populează. Fiecare dintre noi este un centru al universului și cosmosul se destramă cînd vi se șuieră: „Ești arestat !".

Dacă ați fost, oare ce a mai rămas în picioare în urma cutremurului ?

Cu mintea tulburată, incapabilă să cuprindă aceste mutații cosmice, atît cei mai versați dintre noi, cît și cei mai săraci cu duhul, nici unul nu găsește — din întreaga sa experiență de viață — să spună în acel moment altceva decît :

— Eu ? ? De ce ? ? —

întrebare repetată de milioane și milioane de ori pînă la noi și la care nimănui nu i s-a dat încă răspuns.

Arestarea este un proces momentan distrugător, de transfer, aruncare, restratificare dintr-o stare în alta.

Pe lunga stradă a vieții noastre alergam fericiți sau ne tîram nefericiți pe lîngă niște garduri, garduri, garduri — îngrădiri din lemn putred, din chirpici, beton sau fontă. Nu ne-am gîndit ce e dincolo de ele. Nici cu ochiul, nici cu mintea nu am încercat să pătrundem dincolo de ele ; — iar acolo începe, în imediata noastră apropiere, la numai cîțiva pași de noi, țara GULAG. Și încă nu am observat nenumăratele ușițe și portițe închise, bine mascate în aceste garduri. Toate, toate acestea ne sînt sortite și — iată ! — rapid se deschide o portiță fatală ; patru brațe albe bărbătești, nedeprinse cu munca, dar îndemînatice la înșfăcat ne agață de picior, de mînă, de guler, de ureche și ne trag, ca pe un sac, și trîntesc portița în urma noastră ; portița spre viață ni s-a închis pentru totdeauna.

Gata. Ești arestat !

Și nu găsiți altceva de spus decît să behăiți ca un miel :

— Eeeeu ? De ce ? . . .

Iată deci ce înseamnă arestarea — scînteia orbitoare și lovitura prin care, dintr-odată, prezentul alunecă în trecut, iar imposibilul se instalează ca prezent în toate drepturile sale.

Și gata. Nu mai puteți percepe ceva nici în următoarea oră, nici chiar în următoarea zi.

O rază firavă, jucăușă mai luminează întunericul disperării voastre : „E o greșeală ! Își vor da seama !".

Toate celelalte amănunte care constituie imaginea tradițională, chiar literară privind arestarea se depun și se cristalizează nu în amintirea voastră tulburată, ci în memoria familiei și a vecinilor de apartament.

E sunetul nocturn strident al soneriei sau bătaia grosolană în ușă. E intrarea triumfală a cizmelor murdare ale executorilor la datorie. E martorul asistent speriat, care se ascunde în spatele acestora. (Și cine are nevoie de martorul asistent ? — victimele nu îndrăznesc să gîndească, executorii nu mai țin minte, însă așa prevăd instrucțiunile. Și toată noaptea martorul trebuie să fie prezent, dimineața trebuie să-și pună semnătura. Pentru martorul smuls din așternut arestarea e tot un chin : noapte de noapte umblă și ajută la arestarea vecinilor și cunoscuților săi).

Arestarea tradițională mai înseamnă împachetarea cu mîini tremurînde a lucrurilor pentru cel arestat : lenjerie de schimb, o bucată de săpun, ceva de mîncare ; nimeni nu știe ce trebuie, ce e voie, cum e bine să te îmbraci ; executorii se grăbesc și întrerup : „Nu trebuie nimic. Acolo e mîncare. Acolo e cald". (Mint. Se grăbesc doar ca să semene frica).

Arestarea tradițională înseamnă — după ridcarea nenorocitului arestat — forța haină și zdrobitoare care gospodărește nemilos, îndelung casa. Înseamnă sfîrtecarea, sfîșierea, sfărîmarea, smulgerea de pe pereți, aruncarea lucrurilor din dulapuri și de pe mese, scuturarea, risipirea, distrugerea, îngrămădirea mormanelor pe podea, scîrțîitul cioburilor sub cizme. Nu există nimic sfînt în timpul percheziției ! La arestarea mecanicului de locomotivă Inoșîn, în cameră se afla sicriul copilului său care de-abia murise. **Juriștii** au aruncat copilul din sicriu ; căutau și acolo. Bolnavii au fost aruncați din paturi, iar răniților li se smulgeau bandajele[1]. Nimic nu este absurd în timpul percheziției ! Iubitorului de antichități Cetvertuhin i-au fost confiscate „n pagini de decrete imperiale", și anume — decretul privind încetarea războiului cu Napoleon, cel privind formarea Sfintei Alianțe și rugăciunea publică din timpul ciumei din 1830. De la cel mai bun cunoscător al Tibetului, Vostrikov, au fost capturate manuscrise tibetane antice (pe care elevii celui decedat le-au recuperat de la KGB abia după 30 de ani !). La arestarea orientalistului Nevskii au fost ridicate manuscrise tunguse (iar după douăzeci și cinci de ani i s-a acordat premiul Lenin pentru descifrarea acestor manuscrise). Lui Kargher i s-a confiscat arhiva osteacilor[2] de pe Enisei, a fost interzisă scrierea inventată de el și alfabetul pe care îl întocmise ; așa a rămas un popor fără scriere. Ca literatură, ar fi multe de scris, dar poporul zice despre percheziție așa : **caută ceva ce nu e acolo.**

Lucrurile confiscate sînt evacuate, iar cîteodată arestatul însuși e obligat să le ducă. Astfel Nina Alexandrovna Palcinskaia a dus în spinare un sac cu hîrtii și scrisori ale veșnic neobositului ei soț care decedase, un inginer de seamă al Rusiei ; l-a dus spre a fi înghițite de monstruosul bot, pentru vecie, fără întoarcere.

Celor de acasă, după arestare, le rămîne lungul șir al zilelor sfărîmate, pustiite. Și încercarea de a transmite pachete. Din toate ghișeele însă latră voci dușmănoase : „nu cunoaștem !", „nu figurează în evidența noastră". La un astfel de ghișeu la Leningrad trebuia să stai la coadă timp de cinci zile. Și poate peste vreo jumătate de an sau un an, cel arestat dă un semn de viață sau vi se spune : „Fără drept la corespondență". Iar asta înseamnă — pe veci. „Fără drept la corespondență" înseamnă aproape sigur — împușcat.

Într-un cuvînt, „trăim în condiții blestemate, cînd omul dispare fără veste iar cei mai apropiați, soția și mama . . . timp de ani nu cunosc ce s-a întîmplat". Corect, nu-i așa ? Sînt cele scrise de Lenin în 1910, în necrologul pentru Babușkin. Dar s-o spunem direct : Babușkin ducea un transport de arme pentru revoluție și de aceea a fost împușcat. Știa ce riscă. Ceea ce nu se poate spune despre noi, despre iepuri.

Astfel ne reprezentăm arestarea.

Într-adevăr, arestarea nocturnă descrisă mai sus este deosebit de îndrăgită la noi, avînd și avantaje deosebite. Toți locatarii sînt cuprinși de groază la prima bătaie în ușă. Arestatul e smuls din căldura așternutului, e neputincios și buimac de somn, mintea încă îi e tulbure. La arestarea nocturnă executorii au un avantaj numeric : sosesc cîțiva înarmați împotriva unuia singur, care nu a reușit încă să-și încheie pantalonii ; în timpul percheziției, în fața porții nu se va aduna o mulțime de virtuali simpatizanți ai victimei. Venirea pe rînd, fără grabă, întîi într-un apartament, apoi în al doilea, în ziua următoare în cel de-al treilea și al patrulea, dă posibilitatea folosirii raționale a lucrătorilor din statul de funcțiuni și întemnițării unui număr de locuitori ai orașului de cîteva ori mai mare decît cel al executorilor.

Și încă un avantaj al arestărilor nocturne — nici casele învecinate, nici străzile orașului nu văd cît de mulți au dispărut peste noapte. Arestarea îi sperie pe vecinii apropiați, în timp ce pentru cei îndepărtați nu constituie un eveniment. Ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic. Pe aceeași panglică de asfalt pe care noaptea au forfotit „corbii"[3], ziua mărșăluiește generația tînără cu steaguri și flori, cîntînd cîntece neumbrite.

Iar pentru cei **care arestează,** al căror serviciu constă exclusiv din arestări, pentru care ororile arestaților se repetă, devenind plictisitoare, pentru ei înțelesul pe care îl are operațiunea de arestare este mult mai larg. Au o teorie uriașă. Nu trebuie să ne închipuim cu naivitate că nu ar exista. Teoria arestării reprezintă un capitol important în cursul general de gospodărire a închisorilor și se bazează pe o teorie socială fundamentată. Arestările se clasifică după diferiți indici : de noapte și de zi ; acasă, la serviciu, pe drum; pentru prima dată sau reluate ; individuale sau în grup. Ele diferă și după gradul de surpriză solicitat, după gradul de rezistență opusă la arestare (deși în zeci de milioane de cazuri nici nu s-a opus rezistență, după cum era și de așteptat). Arestările diferă din punctul de vedere al minuțiozității percheziției ce se efectuează : conform necesității de a se întocmi sau nu un opis al celor confiscate, de a sigila numai camera sau întreaga locuință ; conform indicației de a aresta și soția după ce a fost arestat soțul, urmînd să se trimită copiii la orfelinate ; conform necesității de a deporta întreaga familie sau de a trimite bătrînii în lagăr.

Și mai există o întreagă Știință a Percheziției (pe care am avut ocazia să o aprofundez, citind o broșură destinată juriștilor de la „fără frecvență" din Alma Ata). Sînt deosebit de lăudați acei juriști care, în timpul percheziției, nu s-au dat la o parte să scormonească două tone de gunoi, șase metri cubi de lemne, două șuri de fîn, au curățat de zăpadă o curte întreagă, au demolat o sobă, au scotocit prin gropi astupate, au verificat toaletele, au căutat în cuștile cîinilor, în cotețe, în căsuțele pentru grauri, au despicat saltele, au rupt bandaje și chiar au smuls dinți metalici pentru a depista microdocumente. Studenților li se recomanda insistent să înceapă și să încheie cu percheziția corporală (dacă arestatul a reușit cumva să ia din cele percheziționate și să ascundă ?), revenind apoi în același loc, în alt moment al zilei și reluînd percheziția.

Da-da, arestările sînt foarte diferite ca formă. Unguroaica Irma Mendel a obținut de la KOMINTERN (1926) două bilete, în primele rînduri, la Teatrul Mare. L-a invitat la spectacol pe anchetatorul Kleghel, care îi făcea curte. Au urmărit spectacolul cu tandrețe ; apoi el a condus-o direct la . . . Lubianka. Iar dacă într-o zi înmiresmată de iunie din 1927, frumoasa cu cozi aurii pe nume Ana Skripnikova și-a cumpărat pe strada Kuznețkii Most un material albastru pentru rochie și un tînăr fante o ajută să urce în birjă (iar birjarul înțelege și se încruntă — **Organele** nu îi plătesc niciodată), să știți : nu e vorba de o întîlnire de dragoste, ci tot de un arest. Acum vor da colțul străzii Lubianka și vor fi înghițiți de botul negru al porților. Și dacă (peste douăzeci și două de primăveri) căpitanul de rangul doi Boris Burkovski, îmbrăcat în tunică albă și mirosind a apă de colonie costisitoare, cumpără un tort pentru o fată, nu băgați mîna în foc că tortul va ajunge la destinație și că nu va fi sfîrtecat de cuțite, percheziționat și azvîrlit — împreună cu cel care l-a cumpărat — în prima celulă a căpitanului. Nu, niciodată la noi nu a fost neglijată arestarea de zi și arestarea în mulțimea forfotitoare. Deși totul se execută „curat" și — asta e de mirare ! — victimele înseși, în consens cu executorii, se poartă nobil, spre a nu îi lăsa pe muritorii de rînd să observe pieirea celor condamnați.

Nu oricine poate fi arestat acasă cu bătăi prealabile în ușă (dar dacă ele se aud totuși — e „administratorul" sau „poștașul") ; după cum nu e indicat pentru oricine să fie arestat la serviciu. Dacă cel predestinat are o minte dușmănoasă — trebuie luat prin surprindere, rupt de mediul său obișnuit : de familie, de colaboratori, de complici, de tăinuitori ; nu trebuie lăsat să aibă timp să distrugă, ascundă sau transmită ceva. Celor cu grade superioare în armată sau partid li se dă o nouă misiune, li se pune la dispoziție un vagon-lux și abia după aceea sînt arestați. Muritorilor de rînd înghețați de arestările repetate și oprimați de privirile încruntate ale șefilor, dintr-odată li se oferă un bilet de odihnă la un sanatoriu din Soci. Iepurele s-a înmuiat — înseamnă că toate spaimele lui au fost zadarnice. Mulțumește entuziasmat și, jubilînd, se grăbește spre casă să-și facă bagajele. Mai sînt două ore pînă la plecarea trenului și își ceartă soția neîndemînatică. Iată și gara ! Mai are timp. În sala de așteptare sau la măsuța unde își bea berea este interpelat de un tînăr simpatic : „Nu mă recunoașteți, Piotr Ivanîci ?". Piotr Ivanîci e derutat : „Parcă nu, deși . . .". Tînărul iradiază bunăvoință : „Se poate ? Vă reamintesc imediat . . ." și se adresează politicos soției lui Piotr Ivanîci : „Scuzați-ne pentru **un minut** . . .". Soția îi scuză și necunoscutul îi ia soțul de braț confidențial, pentru totdeauna sau pentru zece ani !

Iar gara forfotește și nu observă nimic. Cetățeni iubitori de călătorii ! Nu uitați că în fiecare gară mare există o secție a GPU[4] și cîteva celule de închisoare. Această insistență a pseudo-cunoscuților este atît de mare, încît cei care nu au instincte de lup hărțuit nici nu reușesc să reacționeze.

În românește de :
Mariana CERNICOVA-BUCĂ

---

[1] Cînd, în 1937, a fost distrus institutul doctorului Kazakov, „comisia" a spart recipientele cu **lizate** inventate de acesta, deși infirmi vindecați sau pe cale de vindecare roiau în jur, implorînd să fie cruțate miraculoasele medicamente. (Conform versiunii oficiale, **lizatele** erau otrăvuri — de ce nu le-au păstrat ca dovezi materiale ?) (N. A.).

[2] Osteaci — popor din Siberia (N.T.).

[3] „Corbul negru" este numele dat dubei securității. (N.T.).

[4] G.P.U. ≡ Direcția Politică de Stat (N.T.).

Comitetul de coordonare
ADRIANA BABEȚI
ANTOANETA C. IORDACHE
MIRCEA MIHAIEȘ
CORNEL UNGUREANU

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
TIMIȘOARA, strada RODNEI nr. 1.
Telefoane : 3 33 90 și 3 33 76
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tehnoredactor : Nic. LENGHER
Fotografii de : Toader STRETCO, Mugur STĂNESCU, Ionică ȚEȚ, Walther KONSCHITZKY
Abonamentele se fac la P.T.T.R.
TIPARUL EXECUTAT LA I.P.B.T.
Index : 42 907

BIBLIOTECA „ASTRA"

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

orizont 6

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 6 (1195), 9 FEBRUARIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

TRIUMFUL REACȚIUNII?

În istoria subiectivă a celui care scrie aceste rînduri, Revoluția a fost înfrîntă la 22 ianuarie 1990. Nu știu ca atunci să se fi dat vreun decret fățiș antipopular. Nu știu dacă, în 22 ianuarie, actualii deținători ai puterii au încercat să intimideze opoziția (inegalabilă, de altfel, în arta autodiscreditării publice). Unele din aceste lucruri s-au întîmplat o săptămînă mai tîrziu. Pentru multe spirite lucide, un mare semn de întrebare s-a ivit doar odată cu demonstrația de forță din ziua de luni, 29 ianuarie. Abia atunci a fost scoasă, din ceea ce începusem a spera că e lada istoriei, perfida armă a unanimității. Periculosul joc de-a „unitatea monolitică“ s-a desfășurat în întreaga lui splendoare. Și totuși, pentru mine, Revoluția s-a sfîrșit la 22 ianuarie 1990.

De ce această dată, de ce această încrîncenare întru protocronism ? Ce dovezi materiale pot aduce ? Unde e probele ? cum ar zice, fluturînd din mîini, un ridicol personaj ? Urăsc protocronismul și-i detest pe protocroniști, dar am cinica pretenție că dețin, cu o săptămînă înaintea națiunii, probele acestui lamentabil sfîrșit de etapă. Intervalul sublim-grațios al zîmbetelor s-a încheiat. Concilierea națională s-a realizat, nu-i așa, deplin, de vreme ce nu se mai vorbește de ea. Și totuși. Proba pe care o aduc în fața opiniei publice este o modestă gazetă săptămînală. Se numește — cu un aplomb pe care-l dă numai nerușinarea — Democrația. Anul I, numărul 1, 22 ianuarie 1990. Chiar așa. N-ar șoca pe nimeni dacă ea ar apărea sub direcția unor personalități a căror probitate a fost verificată. Nici gînd. Democrația apare anonim(ă). Învăluit în mister e și sediul redacției. La pagina a opta e înscrisă, ca spațiu redacțional, adresa unei tipografii : „Combinatul Poligrafic București !“. O situație cît se poate de ciudată, amintind de filmele cu uteciști ilegaliști. Să fi apărut revista într-un gol de producție al tipografilor ? Ne-ar mira, de vreme ce aceștia, excedați de urcarea amețitoare a tirajelor, fac apeluri disperate la ajutoare. Dacă nu e emanația zelului tipograficesc, atunci, Doamne ferește, ce-ar putea să fie ? Vreun comando extraterestru ? Vreun pluton de redactori invizibili, strecurați pe lîngă soldații care păzesc (nădăjduim !) intrările poligrafiei ? Dacă aceste ipoteze se dovedesc fantastice, atunci unde se află explicația ? Tare mi-e teamă de trădare. Tare mi-e teamă să ridic ochii mai sus decît s-ar cuveni. Atunci, în locul presupunerilor, alt set de întrebări : pe ce hîrtie a fost tipărită gazeta ? (să nu uităm : ea apare la 22 ianuarie, adică la trei săptămîni după ce bunurile materiale ale partidului comunist au fost preluate de către stat. Fac precizarea pentru a nu lăsa loc speculației cum că un grup de inși întreprinzători au știut să profite de dezorganizarea generală pentru a se constitui — desigur, desigur — într-un grup independent. Pentru că de independiță suferă și Democrația. Pentru a nu supraîntinde paranteza, e ușor de presupus că ea n-a putut apărea fără vreo aprobare de sus. Cît de sus ?). Cine a cules, paginat și tipărit, așadar, gazeta ? Cum a fost introdusă în circuitul distribuției poștale ?

Întrebări retorice, desigur, atîta vreme cît românul nu și-a pierdut calitățile de căpătîi : descurcăreala și învîrteala. Cu adevărat consternant e că pe pagina întîi tronează, într-un negru-albastru democratic, un articol semnat de către .. însuși Ilie Purcaru. Adică tocmai de una din cozile de topor ale fostului regim, mai-mare peste brazdele ideologice ale Flacării păunesciene și postpăunesciene. Dacă ceausismul etilic al democratului Purcaru mizează pe uitarea noastră („vremea șterge totul“ afirmă fără să clipească I. P.), stupefiantă e îndrăzneala lui Eugen Florescu de a se arăta sub masca jovială a democratului liber-cugetător. Recunosc, am citit semnătura de cîteva ori, înainte de a crede că autorul e una și aceeași persoană cu fostul consilier al geniului Carpaților. Cum, am exclamat, Florescu se află în libertate ? Cum, Popescu-Dumnezeu e cu cătușe la mîini, iar Florescu (la fel ca și Dulea și alți traianiștefănești) își exercită nestingherit convingerile stalinist-democratice în poligrafiile țării ? Nedreptatea e strigătoare la cer. După ce a picurat ani în șir otravă în urechea dictatorului, întreținînd, la focul mic al slugărniciei și urii neputincioase, cruzimea necuprinsă a Anticristului, Eugen Florescu are încă îndrăzneala să se prezinte radios în fața lumii, la exact o lună, la numai o lună după ridicarea eroică a nației ? Lingușeala scîrboasă și servilismul debordant sînt puse, cu aceeași promptitudine, în serviciul noii puteri. Nu l-am crezut niciodată pe Eugen Florescu. Nici cînd, cu ochi scăpărători, ne vorbea despre geniala gîndire a gîngavului to'as sau despre polimerica personalitate a to'asei. De ce l-am crede acum, după ce l-am disprețuit atîta vreme ? Pe cine își închipuie că va înșela ? Pe cine va surprinde propunerea, cu adevărat protocronică, a alegerii domnului Ion Iliescu în funcția de președinte al României ? Domnul Iliescu va fi ales, probabil, și fără acest compromițător țipăt de licitație. Semnată cu inițialele G.B., ca o probă flagrantă a delictului de slugărnicie, propunerea sună cel puțin indecent în contextul celorlalte iscălituri. Clica de servitori ceaușiști ar trebui să-și găsească, urgent, locul în banca acuzaților pentru genocid cultural. Atîta vreme cît ei zburdă nestingheriți, depunînd valută forte la banca profiturilor viitoare — „știți, noi am fost cei dintîi care l-am propus ...“ — voi fi convins că Revoluția a fost sugrumată la 22 ianuarie 1990.

Mircea MIHĂIEȘ

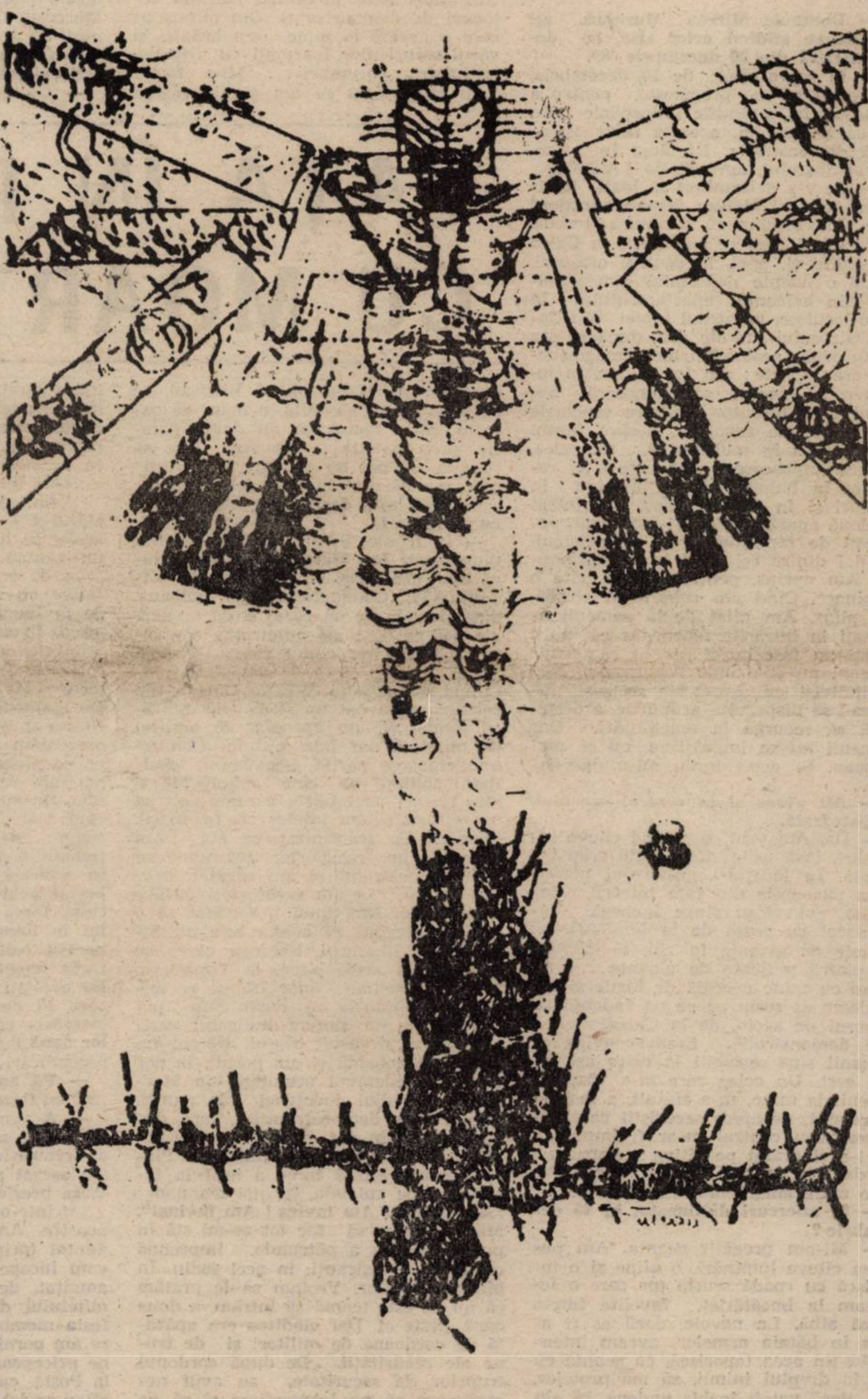

DORU TULCAN „Icar“

ÎN ACEST NUMĂR : CAZUL TÖKÉS • ÎN DIRECT : MATEI VIȘNIEC ; RADU VARIA • DE CE TOCMAI TIMIȘOARA ? • TELEFONUL ȘI CRIZA DE SENS • FAȚĂ ÎN FAȚĂ CU MOARTEA • GHEORGHE CALCIU : RELIGIE ȘI POLITICĂ • DANIEL TURCEA • ALEXANDRU PALEOLOGU : „DESCRIPTIO MOLDAVIAE“ • ADAM PUSLOJIC • ȘERBAN FOARȚĂ • MIRCEA VULCĂNESCU : „ULTIMUL CUVÎNT“ • CRONICI LITERARE — Z. ORNEA ȘI MIRCEA CĂRTĂRESCU • PROZĂ DE DANIEL VIGHI • POEZIE : ANDREI BODIU, ONDREJ STEFANKO • ARGUS • SERIAL : „TOTUL DESPRE BETTE DAVIS“ • TOP • SPORT • SOLJENIȚÎN : „ARHIPELAGUL GULAG“.

TIMIŞOARA — primul

FAŢĂ ÎN FAŢĂ CU MOARTEA

MIRCEA MUREŞAN. 44 de ani. Ardelean din Turda. Absolvent al Facultăţii de Psihologie din Cluj. Din anul 1977, trăieşte şi lucrează în Timişoara. Profesor (defectolog) la Scoala specială. Considerat de către unii colegi (profesori, psihologi) dificil, incomod. Sobru, sigur pe sine, robust. Un fel de a se exprima aparent neutru, aproape monoton. Impresia, transmisă interlocutorului, de calm desăvîrşit. Dar şi o tensiune lăuntrică gata să irumpă în orice moment...

Convorbirea care urmează a avut loc în după-amiaza zilei de 29 ianuarie.

— Domnule Mircea Mureşan, aţi participat, sfidînd orice risc, la demonstraţia din 20 decembrie '89.

— În seara zilei de 19 decembrie, am auzit că se pregăteşte, pentru a doua zi, la unităţile industriale din Calea Buziaşului, această mult aşteptată demonstraţie. Locuiesc în Cartierul Soarelui, aproape de I.A.E.M.

— Ce v-a determinat să luaţi hotărîrea de a vă alătura demonstranţilor?

— Convingerea că dictatura trebuie doborîtă şi ceea ce am văzut în Calea Girocului şi, apoi, în centrul oraşului. După o noapte nedormită (am ascultat, din balconul apartamentului în care locuiesc, vacarmul luptei din Calea Girocului), m-am dus, după ce s-a făcut ziuă, acolo. Vitrinele magazinelor erau sparte ; din loc în loc, la intrarea în blocuri, se adunaseră oameni care discutau despre tancurile incendiate de revoltaţi, despre faptul că s-a tras în mulţime şi, mai ales, despre împuşcarea celor care s-au refugiat în holurile de la intrarea în blocuri şi în casa scărilor. Am intrat în două apartamente şi i-am văzut, vegheaţi de familiile lor şi de prieteni, pe doi dintre cei ucişi în cursul nopţii. Am aprins, pentru fiecare, cîte o lumînare. Cînd am coborît în stradă, am plîns. Am aflat de la oamenii adunaţi la intrările blocurilor că mulţi morţi au fost încărcaţi în camioane. Nimeni nu ştia unde îi duseseră. Nişte indivizi cu aspect de securişti încercau să disperseze grupurile, e drept, fără să recurgă la ameninţări. Dar oamenii nu se împrăştiau, nu se mai temeau. Şi acest lucru mi-a dat curaj...

— Aţi ajuns şi în centrul orasului, la Catedrală.

— Da. Am vrut să aprind cîteva lumînări, însă uşile Catedralei erau încuiate. În lăcaşul grătarului pentru şters picioarele din faţa intrării principale, am văzut sînge închegat, amestecat cu ceară de la lumînări. Şi urmele de gloanţe în zid, şi treptele de piatră muşcate de gloanţe... Aveam cu mine o coală de hîrtie şi mă gîndeam să scriu pe ea un îndemn de a porni de acolo, de la Catedrală, o altă demonstraţie. Eram convins că oamenii sînt sensibili la orice asemenea gest. Un coleg care m-a văzut şi a venit la mine, m-a sfătuit, a insistat să renunţ, deoarece securiştii care supravegheau centrul m-ar fi împuşcat. Mi i-a şi arătat pe cîţiva ; „patrulau" nu departe de noi. M-am întors acasă, cu o mare amărăciune în suflet...

— Şi miercuri dimineaţa, în 20 decembrie ?

— Mi-am pregătit geanta. Am pus în ea cîteva lumînări, o pîine şi o toporişcă cu coadă scurtă (pe care o foloseam la bucătărie), învelită într-o pînză albă. La nevoie, dacă aş fi ajuns în bătaia armelor, aveam intenţia să ţin acea toporişcă, cu geantă cu tot, în dreptul inimii, să mă protejez. Sau, dacă voi fi închis undeva, să am cu ce să mă ajut pentru a evada. O destul de naivă, îmi dau seama acum, precauţie, datorată, fără îndoială, instinctului de conservare, dorinţei de a supravieţui.

— Astfel „înarmat", aţi mai avut, cumva, vreun moment de şovăială ?

— Nu. Cu toate că soţia mea era extrem de îngrijorată şi îmi reamintea (cum o făcuse de mai multe ori în acele zile) primejdia la care mă expun şi consecinţele pe care le vor suporta cei doi copii ai mei. Am auzit sunînd sirena de la I.A.E.M. şi alte sirene ale fabricilor din Calea Buziaşului. Atunci nimic nu m-ar mai fi putut opri să plec de acasă. Fusesem informat că demonstraţia va porni la ora 13. Însă muncitorii au hotărît să pornească mai repede. Cu cîteva ore mai repede, dintr-un raţionament uşor de înţeles. Dar eu n-am aflat de această schimbare. Aşa s-a făcut că am ajuns la I.A.E.M. după ce coloana de demonstranţi pornise deja spre centrul oraşului şi n-o mai puteam ajunge din urmă. Tot ca mine, în întîrziere, au venit şi cîteva camioane cu soldaţi, ocupînd, inutil, toată zona, „în lanţ de trăgători".

— În afară de dumneavoastră şi de soldaţii aceia, mai era cineva prin preajmă ?

— Cîţiva oameni aşteptau tramvaiul. Din cei care, presupun, n-au avut îndrăzneala să li se alăture demonstranţilor. Am trecut printre soldaţi, nu m-au oprit, şi am luat tramvaiul. Am ajuns astfel în centru, înaintea coloanei de demonstranţi. Din pîinea pe care o aveam la mine, am hrănit, în văzul securiştilor înarmaţi cu pistoale-mitralieră, porumbeii... Mi-e foarte greu să descriu ce am simţit văzînd cum, de pe podul Mihai Viteazul, se revărsa, spre Catedrală, o mare de oameni. Mi-e teamă să nu devin patetic, prea patetic... Aş vrea doar să relatez, cît pot de obiectiv, un „film" care s-a derulat în faţa ochilor mei...

— Dacă asta doriţi, începeţi, vă rog, cu secvenţa I.

— În frunte, în primul rînd, se afla muncitorul **Ion Marcu, pe a cărui** bluză albă era scris, cu litere mari, LIBERTATE. Conducea, efectiv, coloana, dînd dovadă de un curaj şi de o energie demne de toată admiraţia. Am intrat şi eu în primul rînd, trecînd, brusc, dintr-o stare de aşteptare într-una de acţiune directă. Cineva din coloană mi-a dat un steag tricolor fără stemă. Ne-am apropiat de barajul de blindate din faţa fostului Comitet municipal de partid. Scandam : **„Soldaţi, soldaţi pe cine apăraţi ? !"** şi alte lozinci. Blindatele au început să se retragă şi am înţeles că, în sfîrşit, militarii au fraternizat cu noi. Am urcat pe un transportor, împreună cu alţi demonstranţi şi am sărutat steagul nostru. Le-am cerut şi soldaţilor să-l sărute. Nici unul n-a ezitat să o facă, înţelegînd că acesta este un jurămînt al libertăţii, libertate care se înfiripa, în acele clipe, la Timişoara. M-am prezentat unor ofiţeri şi soldaţi, spunîndu-le că, după cum pot vedea, noi nu sîntem huliganii care, zice-se, au devastat oraşul. Ne-am regrupat în coloană şi am pornit, în pas alert, la îndemnul aceluiaşi Ion Marcu, spre sediul judeţenei de partid. (Majoritatea demonstranţilor, care, după cîte mi-am dat seama, erau de ordinul zecilor de mii au rămas în Piaţa Operei). Multă lume a ieşit la ferestre şi ne aplauda, iar noi scandam : **„Am învins ! Am învins ! Am învins!".** Mă decisesem să fac tot ce-mi stă în putere pentru a pătrunde, împreună cu alţi demonstranţi, în acel sediu. În bîrlogul lupilor. Vroiam să le arătăm că nu ne este teamă să intrăm, a doua oară, peste ei. Dar clădirea era apărată de cordoane de militari şi de trupe ale securităţii. De după cordonul trupelor de securitate, au avut neobrăzarea să ne fotografieze şi să ne filmeze, indignînd mulţimea. Ne-am apropiat pînă la doi paşi de soldaţi, scandînd ; **vedeam cum glasurile noastre îi străpungeau.** Am avut impresia că abia se mai ţineau pe picioare. Ne aflam la doi paşi de ei. Îi priveam în ochi. Vocea mulţimii îi străpungea..

— Şi cum aţi ajuns să pătrundeţi, totuşi, în sediul judeţenei ?

— Careva dintre noi, dintre cei aflaţi în primul rînd, ne-a spus că trebuie să ne organizăm pentru a putea duce tratative cu reprezentanţii puterii ceauşiste. Ion Marcu s-a adresat mulţimii, cerînd să vină la noi cîte un reprezentant al marilor întreprinderi, în vederea constituirii unui comitet. Aşa s-a născut, ad hoc, **Comitetul democratic,** constituit din 10-12 bărbaţi, cei mai mulţi tineri. Eu m-am oferit să reprezint învăţămîntul. Soldaţii ne-au lăsat să trecem. Înainte de a pleca din faţa demonstranţilor, am organizat, folosind cozile drapelelor ţinute la orizontală, un cordon al nostru, care urma să menţină mulţimea la o anumită distanţă şi să prevină unele gesturi sau acte nesăbuite. (În special din partea provocatorilor aflaţi în solda securităţii). Am intrat în clădire. Nu ne-a întîmpinat nimeni. Nu a încercat să ne oprească nimeni. Ştiam că trebuie să urcăm la etajul I. Pe scări, ne-am oprit şi am făcut cunoştinţă, specificînd profesia şi locul de muncă. Era şi un avocat cu noi... (Să mă ierte, atît el, cît şi ceilalţi, dar nu-mi amintesc decît numele lui Ion Marcu). Un grup eterogen, însă stăpînit de aceeaşi năzuinţă.

— Cum arăta „peisajul uman" în interiorul judeţenei de partid ?

— Un du-te-vino continuu, o foială indescriptibilă ; activişti, directori de întreprinderi, secretari de partid de la întreprinderi, securişti, ofiţeri. (Mai tîrziu, am avut posibilitatea să observ că la etajul II se găseau securişti şi militari înarmaţi cu multă muniţie la [illegible]. Am ajuns în sala de şedinţe de la etajul I — era destul de multă lume acolo, se ieşea şi se intra mereu, se tot căutau unii pe alţii. Le-am spus celor de acolo că vrem să ducem tratative cu reprezentanţii puterii veniţi de la Bucureşti, cu Constantin Dăscălescu. În sală era montată o staţie de amplificare, cu microfoane şi difuzoare puse în balconul care dădea spre locul unde se afla adunată mulţimea. De asemeni, la îndemînă, o portavoce. Ni s-a spus că Dăscălescu aşteaptă să-i prezentăm o listă de revendicări. După ce ne-am sfătuit, scurt timp, între noi, am scris un proiect de revendicări. Nu-mi amintesc, cuvînt cu cuvînt, cum l-am formulat. În rezumat, ceream : **demisia imediată şi necondiţionată a lui N. Ceauşescu ; demisia, în aceleaşi condiţii, a guvernului ; libertatea presei ; libertatea cuvîntului; respectarea reală a drepturilor omului în România ; libertate şi respect pentru culte ; frontiere libere ; eliberarea imediată şi necondiţionată a celor arestaţi începînd cu noaptea de 16 spre 17 decembrie ; doliu naţional în memoria celor ucişi şi înmormîntarea lor după datinile strămoşeşti.** Au fost şi revendicări cu caracter mai restrîns.

— Vă amintiţi cum a fost „impactul" cu Dăscălescu ?

— A venit cu un aer spăşit (afară, mulţimea scanda tot timpul lozinci anticeauşiste), însoţit de cîţiva inşi şi s-a aşezat pe un scaun în sală (nu la masa prezidiului, cum era obişnuit). A notat într-un carnet toate revendicările noastre. Am uitat să spun că am anunţat (prin amplificare) mulţimea că vom începe tratativele cu C. D. Am anunţat, de asemeni, constituirea Comitetului democratic, numele şi profesia membrilor. (Staţia de amplificare am pornit-o, destul de greu, noi, nu ne pricepeam nici unul. Tehnicienii de la Poştă, care o instalaseră, nu se mai aflau acolo).

— Ce părere a avut Dăscălescu despre revendicările pe care i le-aţi prezentat ?

— La sfîrşit, a zis cam aşa : „Bine, dar multe probleme depăşesc competenţa de care dispun, altele necesită o rezolvare în timp. Situaţia nu este simplă. Vă rog să-mi daţi un răgaz pentru a reflecta...". Am fost de acord să meargă şi să... reflecteze. S-a reîntors cu cei cîţiva inşi din suita lui în punctul de comandă. Am ieşit pe balcon şi avocatul care era cu noi a citit mulţimii revendicările noastre. Am anunţat că şi răspunsul lui C. D. va fi făcut cunoscut tuturor.

— Vă simţeaţi stăpîni pe situaţie ?

— Într-o oarecare măsură, da. Ne-am dat însă seama că viaţa noastră continuă să fie în pericol. Am cerut unor reprezentanţi ai puterii locale să ne pună la dispoziţie o maşină pentru a trimite 2-3 membri ai Comitetului democratic la Consulatul iugoslav. Au acceptat şi, astfel, Consulatul iugoslav a luat cunoştinţă de revendicările noastre şi de lista cu numele şi adresele membrilor Comitetului.

— Au acceptat, „tovarăşii", fără să încerce măcar o diversiune sau o înşelăciune ?

— I-am anunţat că, dacă delegaţii noştri nu se întorc după cel mult o oră, vom face apel la mulţime să ia cu asalt clădirea judeţenei. În răstimpul în care îi aşteptam pe ai noştri să se întoarcă de la Consulat, „tovarăşii" încercau să facă tot felul de presiuni asupra noastră. Foloseau „tehnica de influenţare individuală", aducîndu-ne la cunoştinţă — fals binevoitor şi fals confesiv — informaţii menite să deruteze mulţimea (în cazul în care noi le-am fi retransmis de la microfon). Ei se temeau îngrozitor de microfon : nu îndrăznea nici unul să se adreseze miilor de oameni adunaţi acolo. Au făcut tot ce le-a stat în putinţă ca să rupă unitatea de acţiune a Comitetului democratic. Au mizat pe faptul că nu ne cunoaştem între noi. S-au informat, rapid, asupra noastră. De pildă, ne-au sugerat să ne ducem liniştiţi acasă şi să ne întoarcem a doua zi, pînă cînd se vor pune unele lucruri la punct (? !). Sau, ni s-a spus, confesiv, că nu toţi cei din Comitet sînt „curaţi" ; s-au dat şi exemple : uite, cutare e aşa, cutare a făcut nu ştiu ce... În ce mă priveşte, după ce am luat cuvîntul la microfon şi, apoi, am reintrat în sala de şedinţe, unul dintre membrii comitetului, care coborîse cîtva timp jos, în mulţime, a propus să fiu exclus din Comitetul democratic, deoarece avea informaţii care puneau bunele mele intenţii sub semnul întrebării. Atitudinea mea în faţa acestei calomnii i-a convins pe toţi ceilalţi că nu este cazul să fiu exclus. Am trecut relativ uşor peste acest incident ; îmi dădeam seama că avem de luptat cu o maşinaţie destul de abil susţinută.

— Nu cunoşteaţi pe nici unul dintre autorii ei ?

— Îl cunoşteam pe Vasile Bolog, fost inspector general la învăţămînt şi, atunci, încă, secretar cu propaganda la judeţ. La un moment dat, s-a apropiat de mine şi mi-a zis (pe un ton de reproş paternal) : „Mureşane, ţi-ai asumat responsabilităţi pe care nu le vei putea duce la îndeplinire. Îţi dai seama ce faci ? !...". Eu i-am răspuns, calm, că îmi dau perfect de bine seama ce fac şi am adăugat : „Staţi liniştit, dacă o fi să murim, murim împreună". Fapt care l-a învineţit la faţă pe brunetul V.B. Am mai discutat cu el, ca între doi foşti colegi unele aspecte privind educaţia tineretului. I-am spus că este inadmisibil ce s-a întîmplat în învăţămîntul nostru : eliminarea unor discipline precum psihologia, pedagogia şi sociologia, şi că e de neconceput o societate modernă în care să nu activeze, şi în şcoală, cu finalităţi pozitive, specialişti în asemenea domenii. V. B. mi-a spus că acestea sînt probleme pe care el nu le poate rezolva şi s-a îndepărtat simulînd mihnirea.

— În timp ce dumneavoastră discutaţi, atît de paşnic, cu Vasile Bolog ce se întîmpla afară, în stradă ?

— **Mulţimea, pierzîndu-şi răbdarea, a început să scandeze : „Dăscălescu ! Dăscălescu !". Pesemne că fostului prim-ministru i s-a părut că se aude pînă la Bucureşti, căci a venit imediat la microfon. A îngăimat cîteva propoziţii simple, scuzîndu-se că el nu cunoaşte situaţia(? !), apoi a spus ceva în legătură cu eliberarea celor arestaţi începînd cu noaptea de 16 spre 17 decembrie... Nu ne-a fost greu să pricepem că vrea să se spele pe mîini, să cîştige cît mai mult timp, neavînd curajul să-i transmită paranoicului său stăpîn revendicările noastre. Acum îmi amintesc că, la început, cînd am avut, noi, cei din Comitetul democratic, primul contact cu el, în sala de şedinte, ne-a propus să ne retragem pentru a discuta, într-o altă sală. Probabil, „mai intimă". Suferea de secretomanie, precum întreaga suprastructură ceauşistă. Eu i-am replicat : „Discuţiile pe care dorim să le avem cu dumneavoastră nu trebuie să aibă un caracter secret. Indiferent cine se află aici, poate să participe la discuţii...".**

(Va urma)

Iosif COSTINAŞ

oraş liber al României

CAZUL TŐKÉS

[IV]

Din motive greu de precizat, neeinste sau incompetenţă, completul de judecată nu comunică Episcopiei Oradea, parte reclamantă, că acţiunea de evacuare intentată doar pastorului Tőkés este **inadmisibilă**, de vreme ce pastorul este căsătorit şi locuieşte cu soţia în unul şi acelaşi apartament al parohiei, fapt ce conferă soţiei drepturi locative proprii, egale şi distincte. Evacuarea soţului nu presupunea şi evacuarea soţiei.

Cu aceasta începe însă un şir tot mai complicat de ilegalităţi, pe care le comit organele de represiune prin organele judecătoreşti antrenate în proces.

Completul de judecată ar mai fi trebuit să observe un viciu capital — reclamanta **nu avea calitate procesuală activă.** Şi aceasta din două motive :

1. Art. 126, pct. 2, lit. a din **Statutul Bisericii Reformate din România** este foarte **clar : „Episcopul, ca preşedinte eclesiastic în eparhie, împreună cu** prim-curatorul, reprezintă eparhia **în faţa guvernului,** a judecătorilor, a autorităţilor, **precum şi în faţa unei** a treia persoane". **Deci acţiunea de evacuare** trebuia semnată şi de prim-curator, dar ea poartă **numai** semnătura episcopului.

Sancţiunea procesuală este una singură : **nulitatea acţiunii.** Art. 133 cod proced. civ., arată : „Cererea de chemare în judecată care nu cuprinde numele reclamantului sau al pîrîtului, obiectul ei sau **semnătura** (s.n.) va fi declarată nulă. Aceste menţiuni sînt esenţiale, deoarece în lipsa lor activitatea de jurisdicţie este de neconceput. Dar chiar dacă atît episcopul cît şi prim-curatorul ar fi intentat acţiunea, ea tot ilegală ar fi rămas. **Iată de ce :**

2. Din extrasul de carte funciară nr. 4536 Timişoara, nr. top. 12180 rezultă că asupra casei cu un etaj şi curte din str. T. Cipariu nr. 1 este proprietară deplină Comunitatea Bisericească Evanghelică Reformată din Timişoara, prin actul de cumpărare nr. 10825/1901 (fila 5 dosar), în acest imobil fiind sediul bisericii şi locuinţe. Art. 180 cod civil referitor la proprietate spune : „Proprietatea este dreptul ce are cineva de a se bucura şi a dispune de un lucru în mod exclusiv şi absolut, însă în limitele determinate de lege".

Deci **fiind proprietară unică şi deplină, Biserica Reformată din Timişoara, avînd şi personalitate juridică, era singura în măsură să ceară evacuarea preotului şi a soţiei sale,** nu altă persoană, juridică sau fizică. Art. 28, Legea 177/1948 privind regimul general al cultelor prevede că această unitate bisericească (parohie) are personalitate juridică şi **organe proprii de conducere,** iar art. 61 din **Statutul Bisericii Reformate din România** (aprobat prin Decretul 591/1949) arată că toate drepturile şi îndatoririle parohiei sînt exercitate de **presbiteriu,** care nu numai că nu a cerut evacuarea preotului Tőkés, dar, în mod expres, a solicitat menţinerea lui.

Presbiteriul, prin adunările sale generale, **l-a ales, reales şi confirmat** de nenumărate ori pe László Tőkés în calitate de paroh şi s-a împotrivit evacuării sale. **Încercările de intimidare** a membrilor presbiteriului şi a familiilor lor au fost constante şi virulente.

Cele de mai jos probează cu toată claritatea că forţele angrenate în evacuarea preotului ştiau foarte bine că numai presbiteriul avea dreptul să dispună îndepărtarea lui Tőkés, motiv pentru care, după atîtea presiuni, acum, în **14 octombrie,** între cele două termene de judecată, are loc o ultimă încercare de intimidare, în speranţa că presbiteriul va ceda acceptînd colaborarea. (Vom urma datele cuprinse în copia procesului verbal, anexată dosarului). Pentru aceasta se deplasează la Timişoara o adevărată trupă de comando mixtă bisericească, şi cum să-i spunem, de altă natură, cu alte grade. Vin, aşadar, protopopul reformat de Arad, Iosif Kovács, notarul protopopiatului Botond Mákay, vicarul episcopal Iosif Zsigmond, consilierul eparhial cu probleme de personal, Ştefan Tárr şi, bineînţeles, Ion Toader, director în Departamentul Cultelor. Toţi năvălesc în localul bisericii şi improvizează o şedinţă cu presbiteriul convocat la repezeală, desfăşurată pe coridor, findcă László Tőkés, avertizat, le refuză intrarea în biroul parohial. Sfinţia sa, protopopul de Arad, se constituie în preşedinte al şedinţei pe care o declară statutară. Are şi motive : din **32 de membri** ai presbiteriului, trei au decedat, patru au demisionat, paisprezece lipsesc motivat (sic !), iar **unsprezece** rămîn să reprezinte forul de conducere, aşadar aproximativ **o treime din total.** Curat statutară şedinţă conduce protopopul ! Scopul şedinţei aflăm din cuvîntul sfinţiei sale, este de a-l pune în discuţie pe pastor. Deci, ce reproşuri i se fac ? Cîndva, în juneţele sale, şi-a criticat tatăl, nu a slujit niciodată, „în ideea păcii şi supunerii" (nu a dat, probabil, cezarului ce-i al cezarului : citeşte, nu şi-a vîndut conştiinţa), nu a cerut îndrumări de la forurile tutelare, a făcut propagandă prin postul de radio „Kossuth" a fost promotorul campaniei duse împotriva reorganizării şi sistematizării ţării, în luna martie s-a găsit asupra sa material de colportaj împotriva statului (cunoaştem preabine ce se ascunde în spatele acestei acuzaţii), a refuzat să fie transferat la Mineu, jud. Sălaj, s-a împotrivit controlului financiar. Se cere părerea presbiteriului. Gustav Szalay, curator, roagă episcopia să ţină seama de adunarea generală a presbiteriului şi să fie ascultată dorinţa comunităţii, adică alegerea preotului să cadă în seama ei. Intervine vicarul de Oradea şi arată că „faptele lui Tőkés sînt contravenţii pe care codul penal le sancţionează cu închisoare". Un presbiter, Karol Pataky, se plînge că delegaţia presbiteriului nu a fost primită la oficiul episcopal şi regretă că organul colectiv de conducere a bisericii nu a fost informat despre faptele lui Tőkés. Protopopul — şi cităm această graţioasă promisiune — „comunică presbiteriului că în caz de împotrivire poate fi dizolvat".

D-na Dozsai, membră a presbiteriului şi prietenă a d-lui inspector Ţeperdel de la Departamentul Cultelor, sare în ajutorul protopopului şi declară că e preferabil să nu fie duminica slujbă decît să oficieze Tőkés. Cu duritate specifică, directorul din Departamentul Cultelor conchide că Tőkés „nu merită să mai fie preot şi nici măcar simplu credincios al bisericii reformate" şi că „pe mai departe [de el] se ocupă autorităţile de stat, şi nu autorităţile bisericeşti . .".

Printr-una din treimile lui, presbiteriul ia o hotărîre ambiguă : postul de preot va fi ocupat în conformitate cu legea. Cu alte cuvinte, alegerea cade iarăşi în seama presbiteriului, care urmează să se întrunească din nou.

Să mergem mai departe. În 19. X. 1989, prin registratura instanţei, se depune la dosar o **cerere de intervenţie în nume propriu,** formulată de Makay Gh. Botond, preot reformat domiciliat în Reşiţa, ce solicită evacuarea „numitului Tőkés László", pe motivul că a fost numit în locul acestuia, la Biserica Reformată din Timişoara. Termenul de judecată era a doua zi, în 20. X. 1989. Art. 13 cod proced. civ. arată : „La cererea de chemare în judecată se vor alătura atîtea copii de pe cerere cîte părţi sînt. [..]. Se va comunica o singură copie de pe acţiune". Art. 114 c. proc. civ. menţionează : „Preşedintele va dispune, în acelaşi timp, **să se comunice pîrîtului** (s.n.), odată cu citaţia, cópii de pe cerere şi înscrisuri . .". Art. 52 c. proc. civ. precizează : „. . . instanţa va dispune comunicarea intervenţiei . . .".

Cererea n-a fost comunicată lui Tőkés şi nici a doua zi, la proces, nu s-a recurs la amînarea ce s-ar fi impus, pentru comunicare cu partea lipsă. Deci, instanţa ar fi procedat legal numai dacă ar fi ordonat un nou termen de judecată, urmînd ca László Tőkés să-şi spună părerea faţă de cererea de intervenţie făcută împotriva sa. La filele 45, 46, 47 există o motivaţie a lui Tőkés, din care rezultă imposibilitatea de a se deplasa în instanţă ; a depus, în schimb, în două exemplare, un înscris intitulat „PUNCTELE DE ÎNTREBĂRI formulate pentru Episcopia Reformată Oradea", care se cuveneau comunicate reclamantei pentru a răspunde, în scris, la ele. **Era în interesul cauzei, al aflării adevărului. Era strict procedural.** Dar instanţa „a constatat încheiată procedura probatorie şi a acordat cuvîntul în fond".

Reprezentantul reclamantei şi reprezentantul procuraturii **au cerut admiterea acţiunii şi evacuarea lui László Tőkés.** Instanţa, prin sentinţa civilă 7190/20. X. 1989, a admis acţiunea şi a dispus evacuarea lui Tőkés László, obligîndu-l să plătească cheltuieli de judecată de 350 lei reclamantei, cu recurs în 15 zile de la comunicare.

Considerăm că acţiunea trebuie respinsă ca neîntemeiată, atît pentru excepţiile prezentate, care ar fi paralizat fondul cauzei, cît şi prin cercetarea fondului cauzei.

Vasile POPOVICI
Viorel MARINEASA
Marius Romulus PROKS

Radu Varia

TIMIŞOARA

În aceste clipe de mare emoţie, de durere şi de bucurie, nu trebuie să uităm că Ceauşescu este produsul unui sistem, sistemul comunist, totalitar, intolerant, şi nici că acest sistem ne-a fost impus de sovietici, cu complicitatea cărora Ceauşescu a dus ţara noastră la ruină şi la tragedia de astăzi.

Evenimentele din aceste zile, curajul unui întreg popor, martirii pentru libertate, au definit România, în ochii Universului întreg, ca pe o ţară de o demnitate extraordinară. De abia în aceste zile lumea a început să înţeleagă ce au răbdat românii şi de ce nu s-au putut mişca pînă în prezent. Imensa victorie morală asupra noastră înşine şi asupra destinului crîncen care ne-a fost impus atît de îndelung, această victorie plătită cu atîta sînge, ne va ajuta să ne reintegrăm în civilizaţia şi-n cultura europeană cu o vigoare superioară. Sîngele vărsat împreună cu fraţii noştri unguri în numele libertăţii este prima şi marea noastră şansă istorică comună, dar este în acelaşi timp cimentul sacru al Europei de mîine. Timişoara, cu martirii ei români, unguri, germani, sîrbi şi alţii, a devenit în aceste zile capitala legitimă a Europei de Sud-Est, aşa cum Strassbourgul este capitala Europei de Vest.

Trăim un moment extraordinar. Trebuie să fim, în mod lucid, la înălţimea acestui moment crucial în istoria noastră să depăşim animozităţile din trecutul mai îndepărtat sau mai recent şi să restaurăm încrederea în fiecare. Este misiunea noastră cea mai grea, începînd de acum, şi cea mai nobilă.

Simpatia, admiraţia, sentimentul de solidaritate de care se bucură astăzi România din partea naţiunilor şi a persoanelor, ne va ajuta să reconstruim ţara în scurtă vreme.

Aştept cu nerăbdare posibilitatea de a merge la Bucureşti pentru a participa la acest proces.

(„LE MONDE", 5 ianuarie 1990)

Matei Vişniec

ÎN DIRECT

Atmosfera aici e *fantastică vis-à-vis de români. Nu vă mint cînd vă spun că, pentru prima dată de cînd sînt în occident, mă simt mîndru că sînt român şi, oricum,* văd că *sînt privit cu alţi ochi. Pentru că ajunsesem într-o fundătură istorică şi într-o teribilă criză de prestigiu. (...) Sînt convins că vom deveni extrem de repede europeni, prin forţa culturală de care dispunem, pentru că în materie de politică, probabil că partidele care se formează acum vor mai concepe mulţi ani viaţa politică şi parlamentară precum fanii echipelor rivale la fotbal. În sfîrşit, doresc tot binele din lume tuturor, dar cînd îi văd pe regaliştii de la Paris gata să se ducă să susţină un partid regalist în România, sau cînd îi văd pe „foştii" (...) care-şi vor băga sigur coada în organizarea unor partide ultra-naţionaliste, ei bine, cînd îi văd pe ăştia şi cînd îi ştiu pe mahalagiii de Bucureşti (că doar făceam naveta între Bucureşti şi Olteniţa), numai perspective luminoase nu întrezăresc în viitorii cîţiva ani, din punctul de vedere al luptei electorale, cel puţin.*

Dar, cu siguranţă că bunul simţ funciar va învinge ; oricum e nevoie de vreme ca toate otrăvurile refulate să iasă la iveală. Chiar dacă, temporar, vor scoate din nou capul mardeiaşii electorali din perioada interbelică, noii demagogi — pentru că a fi anti-comunist nu înseamnă implicit a fi un sfînt sau un încarnator al moralei absolute — precum şi uneltitorii de profesie, pe care natura i-a lăsat cu dărnicie în orice societate, într-o proporţie substanţială pe cap de locuitor.

13 ianuarie 1990, Paris.

DE CE TOCMAI TIMIȘOARA?

S-au spus multe și se vor spune multe în legătură cu răsturnarea sultanatului de pe Dîmbovița. Se vor scrie studii istorice, sociologice, economice, romane și eseuri, unele patetice, altele echilibrate, o mulțime de puncte de vedere vor ieși la iveală, tocmai aceasta fiind în măsură să reflecte istoria unei jumătăți de secol în care libertatea și adevărul fuseseră sugrumate. Tăcerea și nepăsarea nu vor mai fi posibile. Cred. Cred și sper totodată că vom depăși starea de anonimat în care ne-a țintuit totalitarismul. M-am întrebat în săptămînile din urmă de ce tocmai la Timișoara a izbucnit Revoluția, încercînd să aflu un răspuns prin apelul la un trecut mai îndepărtat, socotind că rădăcinile unui fenomen cu implicații naționale și internaționale nu se află numai în imediata apropiere. Căci, în însăși spontaneitatea unei revolte de proporțiile aceleia din decembrie trecut se ascunde mentalitatea venind din istoria unui ținut.

Să fie oare o simplă coincidență între sărbătorirea bicentenarului Revoluției Franceze și Revoluția din România? Să fie doar o întîmplare că Timișoara și Banatul au fost acelea care au prefațat evenimentul din urmă? O succintă paralelă între 1789 și 1989 se arată a fi cel puțin utilă spre a ne cunoaște mai bine propriile reacții din prezent: un prezent pe care am să-l proiectez într-o durată continuă. În „durata lungă“ a istoriei, Banatul a jucat rolul unei punți de legătură în pătrunderea liberalismului european. La 1789 și în deceniile care au urmat ecoul Revoluției Franceze are nenumărate consecințe în emanciparea claselor sociale; nu se vor manifesta în sensul unor adevărate acțiuni revoluționare. În schimb, vor pune în discuție condițiile de viață, posibilitățile de instruire, generînd o atmosferă de emulație. Un suflu general de luminare, de înnoire, de modernizare, de integrare în instituțiile și cultura Europei. Toate variantele iluminismului bănățean: română, germană, maghiară, sîrbă (suprapuse unui flux propriu, nici el străin de Europa, au dat naștere unui act recuperator nemaiîntîlnit pînă atunci. Acea mentalitate născută acum două secole printr-un schimb de valori materiale și spirituale, Banatul a reușit s-o conserve cu disperate eforturi în anii care au urmat celui de-al doilea război mondial.

Solidaritatea admirabilă din timpul demonstrațiilor și Revoluției din decembrie 1989, manifestată întîi în fața casei lui Tőkés Lásló, apoi, în piețele și cartierele orașului, în case și pe străzi este o urmare firească a amintitei **formae mentis** colective. Plurilingvismul și, deci, plurietnia, varietatea tradițiilor (de sorginte ortodoxă, catolică, reformată, protestantă, mozaică, musulmană), reciprocitatea relațiilor umane în interior și contactele niciciînd întrerupte cu exteriorul, influențele Europei de mijloc sosite pe „coridoarele“ create de însăși geografia continentului (mă gîndesc la linia Viena — Budapesta — Arad — Timișoara sau Viena — Zagreb — Belgrad — Timișoara sau Triest — Maribor — Belgrad — Novi Sad — Karlovaț — Vîrșeț — Caransebeș — Lugoj — Timișoara), toate sînt creatoare ale unei civilizații. Am apreciat-o ca fiind una a Europei central-sud-orientale. Aici se interferează cele două „zone“ (mult disputate în trecut de cabinetele ce împărțeau sferele de influență), favorizînd întîlnirea marilor confesiuni creștine: ortodoxismul și catolicismul. Or, tocmai această stare a făcut imposibilă aplicarea formulei „divide et impera“ pe care despoții au promovat-o indiferent de momentul istoric și indiferent de culoarea lor politică. Dacă în anii Revoluției Franceze punțile de legătură cu Vestul erau stabilite prin intermediul cărturarilor, negustorilor, ofițerilor și soldaților care asigurau circulația ideilor, în anii '80 ai secolului nostru ele ființau prin televiziunile iugoslavă și maghiară, principalele mijloace de informare din țările vecine, facilitînd dialogul netrucat cu lumea.

Istoria a mai lăsat aici o moștenire deloc neglijabilă: cultura mîncării. Știm de mult că bănățenii sînt gasconii României. În veacul al XVII-lea produceau unt, miere și grîne din abundență, de la 1716 — alcool și bere; mai tîrziu, devin mari crescători de porcine, fiind renumiți pentru modul de preparare a cărnii. Înfometarea populației dintr-o regiune cu asemenea tradiții era o evidentă sfidare, cu neputință să nu primească o replică pe măsură. Să mai amintesc faptul că aici s-a profesat o spectaculoasă economie de schimb (în speță în secolul al XIX-lea și în prima jumătate a secolului al XX-lea), că aici se întîlneau marii comercianți și antreprenori din Austria, Germania, Ungaria, că tîrgurile de mărfuri de la Timișoara erau cunoscute de Europa la finele secolului trecut. La 1884, reședința Banatului era cea dintîi de pe continent cu străzile iluminate electric (spre a da un singur exemplu de priorități timișorene în planul civilizației materiale). Omul acestor locuri și-a rememorat trecutul. El era convins că un oraș care poartă însemnele unei civilizații de rang european nu poate să piară de pe hartă, după cum bezna nu poate domni multă vreme pe strada propriei biografii.

Pentru cine a avut curiozitatea să urmărească structurile vieții cotidiene la Timișoara și, deopotrivă, în întreg Banatul, pentru cine e familiarizat cu un mental colectiv format în și prin istoria, prin geografia ținutului, nu-i va fi greu să înțeleagă de ce tocmai în această urbe din vestul României a izbucnit Revoluția de la 1989. Nu cred că a fost o întîmplare. De aici trebuia să pornească Eliberarea, de aici, o Re-naștere, de aici, Adevărul. Timișoara a fost și a redevenit fereastra României spre Europa, conferindu-i marea șansă de a fi prezentă la masa comună a vieții continentale.

Victor NEUMANN

Ioan Crăciun

CIMITIRUL SĂRACILOR

treceam intr-o zi de parastas
printre morminte legănate în brațe
de luminări
îi spuneam prietenului meu
hai să trecem dincolo peste drumul unde
civilizația și-a sădit pietrele
ajungem la o capellă trecem
de ea îi spun haide acolo
haide acolo am insistat
intrăm : pe masă un corp (ce mai rămăsese din acea
fostă formă umană) privește zice el mina-i
atîrnă-n lumină privește șoptesc cu mina lui
plecăm și iar ne intoarcem pe cimp
(un fel de imperiu al anonimatului) (și iarăși un ziar peste chip)
(și iarăși un ziar peste sex)

ne-am răsucit brusc trupurile spre ieșire
plonjind in mașina staționată dinaintea porții
cu orarul de vizită
(mașina avea să ne ducă Acolo unde cei ce ne așteptau
băuseră după ce o vor fi pomenit-o pe ioanna maria
iar acum probabil erau veseli ascultind chopin și
spunind bancuri porcoase)
bine am zis vom merge Acolo și le vom spune lor ceea ce
de fapt nu ar trebui să le spunem
nu ei ne așteaptă prietene ai zis tu ci cimpul
din care am fugit inspăimintați

mergeam fără țintă și eu iți recitam din poetul
dylan thomas căruia războiul nu-i făcuse de bine în poezie
(ah Doamne cum am mai fi vorbit despre nichita
dar cine se gîndea că în curind vom vorbi la trecut
despre nichita)
înotam într-un absurd domeniu al afaziei
și brusc o sfîntă apărută în cadra ușii restaurantului
unde prietenul meu răsturnase o masă încărcată de arome
și hălci peste indivizi ghiftuiți
și apoi urcind urcind mereu nu spre etajul al treilea
al Palatului
ci inspre poemele care trebuiau scrise în urcare
și apoi senzația noastră albă că niciodată mina aceea
nu va mai fi mină decit în punctul unde
spinzurat
degetul incepe linia

Telefonul și criza de sens

Nu mi s-a mai întîmplat niciodată să-mi fie frică de ceea ce-mi era dat să aud ca în seara cînd am vorbit cu Viorel Marineasa la telefon. Pe măsură ce aflam adevărul despre Timișoara, receptorul îmi îngheța în mînă și mă simțeam aruncat în cea mai pură iraționalitate. Auzeam lucruri incredibile, imposibile. În orașul parcurilor și al florilor — pe care îl văzusem pentru prima dată chiar în primăvara lui '89, în generoasa companie a lui Viorel Marineasa, Daniel Vighi și Petru Ilieșu — fuseseră uciși mii de oameni și nimeni, nici un mijloc de informare, nici măcar „Europa liberă“ nu știa nimic. Ce dracu, ce Dumnezeu se întîmpla? Cine era la capătul firului: autorul „Literei albe“ sau un nebun pus pe farse sinistre?

Ceea ce auzeam și apoi înțelegeam și în cele din urmă mi se părea absolut de neînțeles, faptul că la Timișoara șenilele tancurilor făcuseră una cu pămîntul bătrîni și copii, era ceva împotriva celor mai elementare legi ale firii. De unde, din ce sinistre bolgii ale omenescului atîta sălbăticie? Cine erau acești noi „arhangheli ai cruzimii“?

Receptorul telefonului îmi frigea urechea, nu mai știam dacă mai am puls sau nu, iar inima mi se oprise în gît. Nu mai știam dacă vocea cu care încercam să-mi bîigui uluiala și neputința îmi aparține. Mă paralizase frica, mă năucise spaima, căci dacă ceea ce se întîmpla la Timișoara, unde se trăsese fără cruțare în oamenii din balcoane și în ferestrele luminate ale apartamentelor, era adevărat, atunci totul era praf și pulbere, nici viața noastră, a celor care eram departe și nu știam nimic, nu mai avea nici o importanță, Europa se mutase în Kampuchia lui Pol Poth, cuvîntul om și omul însuși își pierde rațiunea, sensul, dreptul la orice speranță.

Nu, dar ceea ce auzeam nu putea fi adevărat. Totul era un coșmar, o absurditate, o perversă încercare, pusă la cale de o forță obscură, a instinctului meu de reacție. Cum adică, Timișoara să fie scăldată în sînge și o țară întreagă să nu știe nimic?

Cum adică? Deși n-am fost în stare să șoptesc în pîlnia aparatului nici măcar aceste sărmane vorbe, această lipsă de noimă a întrebării. Secundele treceau și eu știam, simțeam că la capătul firului se află Viorel Marineasa, și nu o voce-simulacru. Prietenul meu vorbea calm, încerca să-mi povestească adevărul spunînd lucrurilor pe nume. Un glas de o calmă disperare, o voce sigură și hotărîtă vorbindu-mi mie, unui om dintr-un loc unde nu se întîmpla încă nimic, despre ceea ce Europa secolului XX nu mai cunoscuse nicăieri, nici măcar în cărți sau în filme, nici în cele mai scelerate scenarii ale represiunii. Viorel Marineasa vorbea ca un om care nu mai avea nimic de pierdut, iar mie mi se făcea tot mai teamă de consecințele discuției noastre (da, am avut această lașitate, de ce să n-o recunosc?) urmărită probabil (după unele semne pe care le aveam de multă vreme) și de altcineva, care ne iubea de moarte și n-avea cu siguranță nevoie de martori. Mi-era limpede că trebuia să aflu toate acele fapte groaznice, dar aș fi vrut ca asta să nu se întîmple prin telefon. Telefonul le făcea și mai absurde, și mai halucinante.

Apoi, deodată, mi-am dat seama de altceva: luasem receptorul în mînă ca pentru o oarecare conversație telefonică, fără să-mi dau seama de la bun început că Viorel Marineasa devenise peste noapte un om pe care genocidul de la Timișoara îl modificase pînă în străfundurile ființei. Atunci am înțeles imensitatea distanței care se întindea între noi. El, văzuse incredibila față a adevărului, eu doar aflam ce a fost. Între orașul de pe Bega și Brașov se instalase brusc o distanță astronomică, incomensurabilă. Eu, un pașnic cetățean care abia se ridicase de la masa de scris pe care aștepta manuscrisul unui roman de dragoste, și prietenul meu, un scriitor care văzuse moartea cu ochii.

Nu puteam să-l văd pe Viorel Marineasa ca să-mi dau seama cît de mult îmbătrînise doar într-o singură zi, doar în cîteva ore. El, un om dincolo de frică, și eu unul care încă se mai agăța disperat de ideea că ceea ce aude nu poate fi decît un vis atroce din care trebuie cît mai repede să se trezească. Telefonul pe care-l țineam în mînă îmi părea un cumplit instrument de tortură, mintea mi se golise de gînduri. Ascultam și mi-era teamă de orice cuvînt pe care l-aș fi putut rosti. Unde-mi erau adevăratele reacții? Și totuși, ce aș fi putut să spun, fără să par indecent?

Prietenul meu nu mă cruța. Simțea nevoia să se elibereze de tot ceea ce văzuse și aflase la rîndu-i. Îmi vorbea și despre copiii cu lumînări aprinse în mîini uciși în fața Catedralei, și despre gropile comune, și despre blocul în flăcări în care locuia Daniel Vighi, și despre Cornel Secu, aflat la spital între viață și moarte, cu trei gloanțe înfipte în trup, și despre schingiuiri, și despre actele de vandalism înscenate pentru a semăna confuzie. Totul trebuia spus, pentru că totul trebuia știut. Eu mă cufundam tot mai mult în neputința mea de ființă în siguranță, iar Viorel Marineasa părea să-mi transmită testamentul unui om care trecuse prin infern. Cuvinte spuse poate cu limbă de moarte, curajul unui om pentru care speranța părea să nu mai existe. Nimic nu trebuia ascuns, nu trebuia uitat — asta înțelegeam, deși mi-era în continuare frică.

Și a trebuit să treacă minute bune pînă cînd prima mea reacție să se transforme în rușine. În rușine și în revoltă. Iartă-mă, Viorel Marineasa, pentru această întîrziere!

Gheorghe CRĂCIUN

„Capul plecat sabia nu-l taie”

Alexandru Leonard Gavriliu este unul din zecile de mii de cetățeni români care au reușit să fugă în Ungaria. Din dorința de a se alătura luptei refugiaților români împotriva dictaturii ceaușiste — riscînd să fie expulzat oricînd —, se alătură organizației „România liberă“ de la Budapesta (la început ilegală) și participă la o seamă din manifestările ei importante. După victoria Revoluției din decembrie la Timișoara, apoi la București, se reîntoarce acasă. Oferim cititorilor cîteva pagini din jurnalul lui A. L. Gavriliu puse la dispoziția redacției.

ROMANIA LIBERĂ!

Gruparea „România liberă“ de la Budapesta

FUGA

Era în seara zilei de 6. 01. 1989. Am folosit un întreg arsenal de trucuri pentru a scăpa de urmărirea agenților securității, care mă supravegheau de multă vreme pentru activitatea mea anticeaușistă și anticomunistă. Am luat trenul spre Oradea împreună cu un alt timișorean, Valentin Luca. În cazul în care am fi fost interceptați de grăniceri eram deciși să murim Toată noaptea am parcurs mari distanțe, fără busolă, în căutarea unui curs de apă pentru a ne putea orienta mai bine în tentativa noastră de trecere a frontierei. În răstimpuri, ne opream să mîncăm puțină ciocolată, stafide și miez de nucă. Setea ne-o astîmpăram cu zăpadă. Am mers mai mult de trei kilometri de-a lungul fîșiei și, poate printr-un noroc, am reușit să trecem granița în apropierea punctului de frontieră Grăniceri.

Reușita ne-a fost umbrită de vestea ce am aflat-o cînd eram sub ancheta autorităților maghiare, anume că mare parte dintre cei ce se încumentaseră în aceeași noapte să treacă în Ungaria au fost secerați de grănicerii îndoctrinați de superiorii lor ceaușiști că „toți fugarii sînt trădători de patrie“. În acea noapte au mai reușit să treacă granița doar șapte persoane, o familie compusă din doi părinți și cinci copii, cel mai mic fiind în brațele mamei. A fost doar un episod din exodul miilor de români de naționalitate maghiară, germană și chiar români neaoși, care, dincolo de graniță au cimentat alianța naționalităților conlocuitoare minoritare, ce au conviețuit și conviețuiesc de veacuri alături de români în patria noastră.

GRUPAREA „ROMÂNIA LIBERĂ“

Gestul Ungariei ni s-a părut extraordinar. Ni se permitea șederea pe teritoriul ei un timp îndelungat, fără a-și lua, firesc, angajamentul de a ne întreține ca pensionari. Ni s-a garantat de la început confortul. Am trăit, o vreme, din ajutoare, pînă cînd, la sugestia autorităților, ne-am angajat. Eu munceam cîte zece ore pe zi, iar în timpul rămas liber activam în cadrul organizației „România liberă“, filiala Budapesta, a românilor refugiați. Gruparea l-a avut ca membru fondator pe Cornel Roșca, economist din Timișoara și și-a început activitatea în 1 aprilie 1988. Prima componență a grupării a fost formată din : Cornel Roșca, Dinu Abairancei, Mihai Anghel, Maria Ghiorean, Liviu Cristurean, Virgil Pîrvu, Teodor Petruș, Nicolae Ratuila. Acești români, de profesii diferite, au decis să-și închine activitatea luptei împotriva dictaturii din România, protestînd prin demonstrații, apeluri, publicitate în presă, interviuri date revistelor și posturilor de radio și televiziune străine (Europa Liberă, Radio France International, Libertatea, Vocea Americii) pentru a ține legătura cu românii din țară și din exil. Scopul principal al grupării era de a informa Occidentul asupra situației reale din țară și de a redeștepta mîndria națională a acestui popor atît de răbdător și cuminte, care trebuia să știe că singura cale de a se elibera de sub cumplita dictatură era lupta.

Opoziția maghiară a fost tot timpul alături de gruparea românească a refugiaților, demonstrînd alături de ea și susținîndu-i cererile. Magyar Demokrata Forum (M.D.F.), Mendék Bizottság, organizația de tineret F.I.D.E.S. și alte organizații din opoziție țineau strînse legături cu gruparea noastră, dizidentă, „România liberă“, protestînd mereu pe lîngă autoritățile maghiare cînd ni se făceau nedreptăți. Astfel, M.D.F., prin acțiunile ei protestatare, a reușit să oprească valul de restituiri de refugiați către autoritățile române (cca. 1.600 de români), arătînd cauza pentru care au părăsit vatra străbună și susținînd că toți românii suferă de pe urma tiraniei lui Ceaușescu, indiferent de naționalitate. În urma acestor proteste ale organizațiilor din opoziție, au fost acceptați și refugiații de limbă română.

La demonstrația de protest a populației maghiare împotriva dărîmării satelor României au participat aproape 60.000 de maghiari și refugiați români. Pe pancarte se putea citi : **„Nu Ardealul îl vrem, ci trai omenesc în Ardeal !“, „Români, nu vă lăsați înșelați, maghiarii nu sînt dușmanii voștri !“, „Dunărea și Oltul vorbesc în aceeași limbă !, „Jos cu dictatorul !“, „Salvați satele României !“ etc.** Erau și caricaturi uriașe ale dictatorului, cu inscripția : **„Nu-i permitem !“.** Grupul de români purta pancarte pe care se putea citi : **„Jos regimul Ceaușescu !“, „Nu distrugeți satele, nu distrugeți istoria !“** și o pancartă simplă, sugerînd totul : **„România liberă“.** După aproape două ore de discursuri și imnuri ale maghiarilor, odată cu lăsarea serii, mulțimea s-a retras cu torțele aprinse spre ambasada română.

La 23 august 1988, Frontul Democrat Maghiar a trimis o scrisoare grupării „România liberă“, din care cităm : **„Prieteni ! Apariția grupării «România liberă» ne-a întărit deja, de mai multe ori, convingerea mai veche să într-adevăr există români democrați. Impresia aceasta ne-a fost întărită, de asemenea, de apelul lor din 23 august. De aceea, aderăm cu promptitudine și cu intenții sincere la revendicările apelului, la întărirea solidarității dintre popoarele noastre“.** În numele organizatorilor M.D.F. semnează scriitorul Kodolányi Gyula, istoricul literar Biro Zoltán, scriitorul Csoori Sándor, scriitorul Csengey Dénes, cercetătorul științific Joo Rudolf, istoricul Fur Lajos, scriitorul Lazsak Sándor, istoricul literar Kiss Gy. Csaba.

La 23 august 1988, românii au manifestat din nou în parcul prieteniei româno-maghiare, la circa 200 de metri de ambasada română. Pe pancartele purtate de demonstranți scria : **„Alegeri libere, reforme democratice în România!“, „Respectarea drepturilor omului în România!“, „România — da, Ceaușescu — nu !“, „Sindicate libere în România !“ etc.** Maghiarii, membri ai grupărilor independente, trecătorii au sprijinit acțiunea oferind lumînări, bani, țigări, ceai cald, haine uscate. S-a protestat printr-o grevă a foamei timp de 24 de ore. Era o vreme rece, ploioasă.

O NOUĂ ETAPĂ

Prin publicitatea făcută, membrii organizației „România liberă“ s-au înmulțit, ajungînd la sute de titulari. O rodnică activitate au depus : Sofalvi Emeric, Mircea Băjan, Dan Cosmuța, Káláman Dios, Emil Iovănescu, Karol Kegler, Doru Staicu, Arpad Tofálvi, Victor Urioc, Mihai Zăviceanu, Ionel Benchea și subsemnatul. S-a făcut cererea de a adera la „Uniunea Mondială a Românilor Liberi“, cu sediul la Londra, al cărei președinte este Ion Rațiu și secretar general Doru Novacovici.

La 16 iunie 1989, peste 300.000 de oameni veniți din toate colțurile Ungariei și ale lumii, adunați în Piața Eroilor din Budapesta au adus un ultim omagiu martirilor revoluției din 1956: Imre Nagy, Géza Losonczy, Josef Szilagyi, Pál Maléter și Milós Gymes. Delegației ambasadei române i s-a refuzat să depună o coroană de flori la mormîntul eroilor reînhumați, dar a fost acceptată gruparea „România liberă“, ca singur reprezentant al poporului român. Noi am depus două coroane de flori : pentru conducătorii uciși din ordinul Moscovei și pentru miile de martiri ai revoluției maghiare. A fost un moment simbolic al cotiturii luate de relațiile directe dintre popoarele român și maghiar, menite de istorie să trăiască alături în pace și bună vecinătate. La orele 18, gruparea „România liberă“ a fost invitată la Belvárosi Templom (biserică catolică din centrul Budapestei), unde a avut loc o liturghie pentru odihna sufletelor celor uciși în revoluția maghiară. Delegației noastre i s-au rezervat locurile de onoare din strana bisericii. Un sicriu gol simboliza miile de anonimi care s-au jertfit pentru libertatea celor de azi. Alexandru Ardeleanu a rostit următoarele cuvinte : **„Mi-au trecut prin minte miile de oameni care nu s-au mai întors de la «Canal» unde au fost trimiși pentru crima de a fi români, maghiari, germani, sîrbi, pentru că și-au iubit pămîntul pe care s-au născut și au vrut să-și păstreze demnitatea de om. Mi-au trecut prin minte femeile care mor în urma avorturilor provocate, noii născuți care mor în incubatoare, bolnavii care mor acasă pentru că li se refuză internarea din cauza vîrstei, cei uciși în beciurile Miliției și Securității, cei secerați de gloanțele românești la granițele țării în ultimii 24 de «ani lumină» ai celei mai întunecate epoci din istoria pămîntului românesc. Gîndindu-mă la toate acestea mi-am amintit de o veche zicală de-a noastră : Capul plecat, sabia nu-l taie ! și mi-am dat seama că, dimpotrivă, Capul plecat, sabia-l taie !**

După ce, ca român, mi-am aplecat fruntea, în semn de omagiu, în fața unui sicriu gol la Budapesta, doresc ca prima dată cînd mă voi reîntoarce acasă, să mi-o aplec în fața unui sicriu gol, în țara noastră, și să spun : „Jertfa voastră nu a fost zadarnică !“.

DIN NOU ACASĂ

Poate că atunci încă nu credeam, dar, iată, la doar șase luni, Timișoara, Bucureștiul, întreaga țară au purtat stindardul eliberator al Revoluției. Sînt, din nou, printre frații mei, care au învins, care au pus temelie, prin martiriul lor, libertății și democrației românești. La acest sfînt altar vom sluji o viață întreagă. Glorie eroilor neamului !

Alexandru Leonard **GAVRILIU**

LIBERTATE ?!

Ce mult îmi place să-i judec pe cei vinovați ! Să-mi petrec ore de acrobație politică terfelind pe cîte un om „de rău“ ! Între un fum de țigară și o gură de cafea, expir și o părere apăsată, presărată cu condimente de producție proprie, pentru a primi răsplată cîte o exclamație de uimire și o pereche de ochi bulbucați, îngroziți de concentrația atît de ridicată a diabolicului pe cm^3 carne de om. Mă duc acasă mulțumit că am judecat răul lumii, că l-am stîrpit prin cuvinte Apoi, mă culc cu conștiința senină. Și așa, răul dispare din preajma mea, rușinîndu-se la vedere, dispare cînd aprind eu, cel care mă lepăd de orice amestec, lumina.

Îmi place să am mîinile curate, mă spăl des pe mîini și cu săpunuri fine, pentru că îmi place să gesticulez și să mă dezvinovățesc în voie, parfumat. Cît de mult îmi iubesc confortul sufletesc ! Liniștea mea e templul meu ! Tot răul lumii rămîne la ușa templului, așa cum îi șade bine unui om de spirit adevărat ! Răul intră la mine, eu nu ies la el, pentru că vreau să șed comod în fotoliu, savurîndu-mi inocența.

**Deci, răul e mort, zic ! Că doar am fost judecător și martor !
Atunci, de ce simt această neliniște meduză pe trupul gol și zgribulit ?
De unde a apărut și cine-mi ține ceafa în menghină, tensiune ?
De ce îmi astup urechile cu cărți, ochii, cu „programe“ vizuale, gura, cu țigări, cafea sau dulciuri ?**

Încep să cred că toată spurcăciunea lumii, pe care, cu atîta însuflețire, am tot stîrpit-o prin cuvinte, mi s-a infiltrat, perfidă și pe nesimțite, prin gură (care atîtea a judecat), prin ochi (care atîtea au văzut și nevăzut), prin nas și urechi — în cap, și se înmulțește acolo, în fiecare părticică de creier. Aici, mi-e mai greu să numesc răul, pentru că aici mi-e mai greu să-l văd, să-i țin crucea în față.

**Știu că tiranul n-a murit în mine
atunci cînd mă tem de umbrele adevărului întreg.
Moartea stă la pîndă
cînd tînjesc după ordine (vai, cea de cimitir)
și mă tem de echilibrul dinamic, viu, colorat.
Da, satrapul din mine jubilează
Ceaușul din mine visează să aibă
voce de tunet, că să acopere gălăgia (de fapt, vocile celorlalți).**

Nu mai stau comod în fotoliu și încep să mă nitreb — oare cine, cine poate cobori mai jos de întunericul din mine ! ?

Ileana **DIMITRIU-ȘORA**

Preot Gheorghe Calciu

RELIGIE ŞI POLITICĂ

Ca slujitor al bisericii şi ţinând cont de sloganul lansat de stânga :„ Biserica să nu se amestece în politică“, slogan preluat şi de unii oameni de bună credinţă, dar greşit informaţi, sau prost influenţaţi, îmi este greu să intru acum în argumentaţia pe care mi-am propus-o.

Mai întîi, să facem distincţia între „politică“, în semnificaţia ei genuină şi „politică“ în accepţiunea ei degradată de astăzi.

Sensul iniţial al termenului vine din grecescul POLIS — cetate — şi înseamnă preocuparea pentru treburile cetăţii. Această preocupare nu avea nimic de a face cu conţinutul de astăzi al noţiunii de politică. Pentru a face sensibilă deosebirea dintre cele două noţiuni cu sonorităţi identice, dar cu semantică diferită, voi folosi doi termeni care evidenţiază net deosebirea: politică, în sensul genuin se opune politicianismului, care se confundă cu accepţiunea de astăzi a termenului de politică.

În prima accepţiune a cuvântului, biserica a făcut şi trebuie să facă politică. Atunci când reprezentanţii bisericii protestează împotriva crimelor unui regim tiranic, împotriva sărăciei, a teroarei, când se interesează de cei puşi în închisori, sau înfometaţi sistematic de conducători, când cere asistenţă medicală şi libertatea pe care Dumnezeu a dăruit-o, în mod egal, tuturor oamenilor, ea face politică.

Ea face politica lui Hristos, care nu a rămas indiferent la suferinţa umană, care a hrănit pe săraci, a îngrijit şi a vindecat pe bolnavi, a cerut respectarea semenului şi a mustrat pe tirani.

Uneori, Mântuitorul a folosit cuvinte dure împotriva conducătorilor nedrepţi ai popoarelor. Nu vreau să citez prea copios în această privinţă, trimit însă pe cititor la capitolul 23 din Evanghelia Sfântului Matei, unde Iisus rosteşte cuvântarea Sa împotriva Fariseilor şi Cărturarilor, atacîndu-i în funcţia lor de conducători religioşi şi politici, pentru că aceasta era funcţia lor. Să înlocuiască cititorul expresiile : „Vai vouă, cărturari şi farisei, care mâncaţi casele văduvelor“ etc., cu „Vai vouă, comunişti făţarnici ...“ şi va obţine cel mai teribil discurs politic rostit de cineva în istorie, mai tare decît CATILINARELE.

Sau, în altă parte, referindu-se la Irod, care era un tiran de temut, Iisus sfătuieşte : „Spuneţi vulpii aceleia ...“. A auzit cititorul român pe vreun ierarh, sau un preot numind astfel pe vreun conducător comunist ?

Pe de altă parte, Iisus nu a lăsat neatacată nici problema puterii lumeşti, a conducătorilor de popoare şi a raportului dintre aceşti conducători şi supuşii lor.

Este timpul acum să arăt de ce am intitulat eseul meu RELIGIE ŞI POLITICĂ, adică, de ce am dat prioritate religiei.

Aşa cum a reieşit, de altfel, din cele spuse până acum, politica operează cu datele relative ale vieţii sociale, cu elementele privind polisul ; religia operează cu noţiuni absolute, ea îmbrăţişează noţiunile eterne de Dumnezeu, lume, viaţă, în perspectiva mântuirii. În orice caz, nu politica este aceea care poate da direcţii religiei, ci invers. Oricât s'au străduit oamenii politici să pună religia între paranteze, în ghetou, nu au reuşit. Cei care au făcut-o cu violenţă şi forţă poliţienească — regimurile comuniste — s'au văzut depăşiţi de valul de credinţă care creşte în omenire.

Priviţi la renaşterea spirituală a Rusiei, care, după mai mult de şaptezeci de ani, redescoperă valorile eterne ale creştinismului ; priviţi la România, care face acum acelaşi lucru, mai timid, căci, pentru spiritul uman, timpul de experienţă şi de decepţie este mult mai lung decît pentru o revoluţie politică, determinată de factori materiali.

Am afirmat că Iisus nu a neglijat deloc elementul politic, nu cel politicianist şi că a dat chiar un cod de comportament al oamenilor politici, al conducătorilor, faţă de supuşii lor. Toate tratatele de morală laică, privind raportul dintre conducătorii politici şi cei conduşi, cuprinse în mii de volume, au fost rezumate de Iisus în câteva fraze.

Împrejurarea în care Mântuitorul o face este următoarea :

Învăţătorul ,cu ucenicii Săi, se îndreaptă spre Ierusalim, unde urma să aibă loc evenimentele legate de moartea lui. Doi dintre ucenici, Ioan şi Iacov, fiii lui Zevedei, I-au cerut să le acorde favoarea de a sta, unul de-a dreapta şi altul de-a stînga Lui, când se va instaura împărăţia cristică.

Ceilalţi ucenici s'au supărat : Sfânta Evanghelie nu ne spune dacă din motive de frustrare, sau din motive de decenţă. Mântuitorul însă profită de condiţia creată pentru a formula regula de aur creştină privind conducerea politică. El face mai întîi o paralelă între împărăţia lumească, laică şi împărăţia lumească, adînc creştină, pentru a da un aspect mai şocant diferenţei : „Ştiţi că cei ce se socotesc cârmuitori ai neamurilor domnesc peste ele şi cei mari ai lor le stăpânesc“. **(Mc. 10 ; 42).**

Prin această frază, Mântuitorul a definit politica de atunci şi din toate vremurile, căci în ciuda oricăror principii afişate — comuniste, democrate, sau de orice altă natură — cei mari ai popoarelor le conduc şi le stăpânesc.

Dacă cei mari şi cei mici nu ar fi uitat cuvintele Domnului şi le-ar fi respectat de sus în jos şi de jos în sus, mă refer la ordinea socială, nu ar fi fost nevoie, nici de constrîngere, nici de minciună, nici de propagandă înşelătoare.

Opusă acestei realităţi grave şi împotriva relatiei normale dintre oameni, Iisus trasează linia de conduită a omului politic creştin, a raporturilor dintre supuşi şi conducători, într-o împărăţie bazată pe iubire creştină, pe verticalitatea trăirii :

„Dar între voi nu trebuie să fie aşa ci cel care vrea să fie aşa, ci cel care vrea să fie mai mare dintre voi să fie slujitor al vostru, iar cel care vrea să fie sluga tuturor“. **(Mc. 10 ; 43).**

Sunt convins că orice orînduire socială, exceptînd cele care îşi propun programatic tirania şi teroarea, îşi construiesc un sistem politic şi juridic seducător. Defecţiunea începe acolo unde interpretarea, voit eronată, îngăduie încălcarea legii, iar prevederile constituţionale sunt deturnate în scopuri de dominaţie personală.

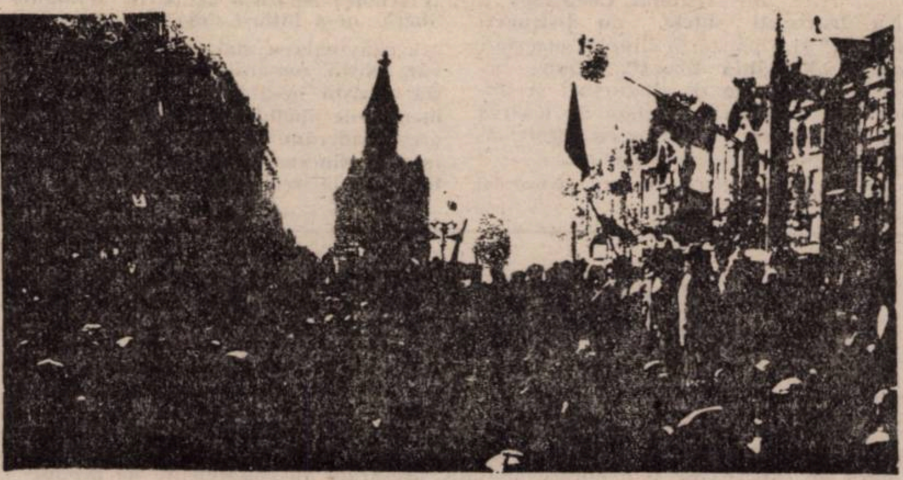

Afirmaţia lui Iisus însă ţinteşte străfundurile fiinţei umane, partea divină din ea, o pedagogie sacră şi optimistă care crede cu tărie nezdruncinată în posibilitatea omului de a fi bun înaintea legii şi a legalităţii, stă această dăruire umană, această umilinţă şi sacrificiu pentru alţii pe care Iisus îl preconizează pentru conducătorii popoarelor şi pe care El a confirmat-o şi a consfiinţit-o prin propria Sa jertfă.

Cred cu toată tăria în spusele Mântuitorului, că problemele politice şi sociale se pot rezolva just în lume, prin transformarea creştină profundă a interiorului uman şi că este necesar ca adevăraţii creştini, pătrunşi autentic de poruncile divine şi de principiile sociale cristice, ar trebui să intre în organismele politice ale societăţii — mă refer la laicii creştini — pentru a sacraliza un spaţiu din care legile lui Iisus au fot alungate. Ei vor lărgi înţelegerea raţiunii umane neputincioase, prin raportarea permanentă la Dumnezeu şi semeni, cele două coordonate şi singurele care, respectate, vor aduce justiţie, iubire şi armonie.

Pentru noi, cei care slujim biserica lui Hristos, cler inferior şi cler superior, pentru laicii care îşi închină forţele lor slujirii acestei biserici — şi nu sunt puţini aceştia — ca şi pentru omul din societate, din vârful, sau de la baza ei — căci sistemul răspunderilor politice şi sociale are diferite nivele — Hristos ni S'a dat exemplu pe Sine Însuşi.

Atâta vreme cât Îl vom predica cu curaj pe El, Principiile Lui salvatoare, în toate sensurile pentru omenire, atâta vreme cât Îl vom predica nu numai în incinta bisericii, ci şi în afara ei, în pieţe, pe străzi, în instituţii publice şi în parlamente, ne vom face datoria faţă de porunca divină : „Şi se va propovedui această Evanghelie a Împărăţiei la toate neamurile“. **(Mt. 24 ; 14).**

Când oamenii politici, prin învăţătura necurmată a bisericii, vor înţelege că trebuie să-şi dea viaţa pentru semenii lor, nu în sensul sacrificiului absolut, ci al dedicării forţelor lor spre binele supuşilor şi al acelora care cred în ei şi aşteaptă dreptate, atunci slujitorii lui Dumnezeu îşi vor fi îndeplinit datoria pe care Mântuitorul ne-a trasat'o în acest domeniu.

Orice abdicare de la această poruncă divină, fie prin absenteism, fie prin strâmbarea rolului bisericii care devine o anexă a politicii şi un lăudător mincinos al tiranilor, aşa cum vedem că se totalitare, este o nouă răstignire a lui întîmplă acum în România şi în ţările Hristos în fiecare grup persecutat, în fiecare individ martirizat.

Am ţinut să spun aceste lucruri pentru un grup de tineri dedicaţi binelui semenului lor, dar, pe cât mi se pare, tentaţi de un raţionalism de mult consumat în istorie, care însă tot mai face carieră în numele unei libertăţi care ascunde, fie o neputinţă, fie o eroare.

Washington DC, 20 februarie 1989

N.R. Au fost păstrate ortografia şi semnele de punctuaţie ale originalului.

Daniel Turcea

PASĂRE, NOAPTEA

I

am văzut suferinţa, am privit durerea
mai găsea încă putere să surîdă.
      eram mai puternic ?

      cînd miinile ei ne priveau
a intrat o tînără fată
ca ţipătul unei păsări
o, spitale
numai miinile ei ne priveau
            povestind
      şi eram întunericul ei
eram
aproapele
      Tu nu mai osîndeşti. Tu invii
Tu vii lin, ca o lacrimă, luminînd

II

povesteai cum
demult
şi departe
      v-au poruncit, iarna
să smulgeţi din rădăcină copacii
şi geru-i pietrificase într-un aer ca sticla
era dureros cum s-ar smulge vasele sîngelui
      şi se poruncise
să nu vorbiţi
ci doar să urlaţi —
dar ca fiarele. Cine-nvinsese ?
o, lumină
dată fiecăruia

fie
  în eternitate să bată
    inima omului, pleoapă zvicnind

III

am văzut frica nevrind să se vindece
am văzut teama ce-ngraşă
amară izbîndă. Oraşe. Sălcii
ştiam că mă vor găsi vinovat
ştiu
sînt lucruri
      fără nume. viscoase
            semne
                  şi cum se ascund
coridorul acela-ndelung
şi mocnit
cu sertare
      adăpost le era
                  şi visare
şi tot ce aveau de trăit

lumină, nevăzută, orbitoare.

IV

am fost între cărţi, aşteptind
şi-n mulţime
nerăbdător
uneori umblam fără să văd
      dar nu erai, nu erai
între cărţi,
în mulţime
şi nu mai era timp

      Mingiietor

      numai sete
      fără nume
hrănitor de vultur visasem să fiu
moartea e poate singura oglindă
în care începem să ne vedem
cer năruindu-se
iartă-mă
umblam fără să văd

şi nu mai era timp
Lumină mai presus de strălucire, preacurată
      şi spui
      fii asemenea Mie

Lumină, în Lumină, în Lumină
      şi spui
      fii asemenea Mie ?
„cu mîna Mea îţi voi acoperi faţa
şi aşa voi trece. În adiere
căci nu poate om să mă vadă
şi să fie viu“
o, înviere

Lumină mai presus de strălucire
      iată inima mea, ea o pleoapă zvicnind
      peste sînge
            carne viscolită de gînduri
                  nu-mi cunosc
      moartea
      oricît de aproape ar fi. Şi Tu spui
                  fii asemenea Mie ?

Mircea Vulcănescu

ULTIMUL CUVÎNT

(IV)

rostit în apărarea sa de Mircea Vulcănescu, în ziua de 15 ianuarie 1948, în faţa Curţii de Apel din Bucureşti, secţia a IX-a Criminală, în procesul celui de al doilea lot al foştilor miniştri şi subsecretari de Stat din Guvernarea Mareşalului Antonescu, — acuzaţi că au provocat dezastrul Ţării, — în baza legilor 312/1945, 455/1945, 291/1947.

II. CERCETAREA ACTULUI DE ACUZARE

A. ACUZAŢIILE GENERALE

Încep cu Actul de acuzare, deci, Onorată Curte, încercînd să-mi găsesc un chip adevărat în faţa buchetului de învinuiri generale, privitoare la poziţia noastră a tuturor în acest proces, despre care acuzarea spune că este primul de acest fel, în care suntem înfăţişaţi ca o grupare solidară de uneltitori împotriva bunului public, nepregătiţi şi veleitari profitori de vremuri tulburi, amăgiţi de propaganda dibace a străinilor, pînă la a nu mai fi în stare să desluşim chipul Mamei dragi, uniţi în voinţa vinovată de a împinge Ţara la dezastru, împotriva vrerilor unanime ale obştii şi a destinelor ei.

Încerc, Onorată Curte, mai întîi, să mă aflu însingurat în faţa înfricoşătoarei învinuiri, pe care actul de acuzare o afirmă, că poporul o rosteşte pentru prima oară împotriva conducătorilor săi care l-au dus la dezastru. Şi nu ştiu de ce, fără să vreau, văd coborînd alături de noi, din nevăzut, în această incintă, prefăcută dintr-odată în Înaltă Curte, chipurile venerate din trecut, începînd cu Manolache Costache Epureanu, sfetnicul lui Vodă Cuza ; urmînd cu bătrînul Lascăr Catargiu, cel dat în judecată de coaliţia adversarilor lui ; Mihail Kogălniceanu, sfetnicul acelui Vodă Cuza, părintele României Moderne, alungat din Parlament şi ameninţat cu darea în judecată, ca părtaş la lovitura de Stat care a dat pămînt ţărănimii. Şi mai văd şi pe alţii, în urma lor. Ion C. Brătianu — tatăl, mai întîi, făuritorul independenţei şi Regatului român, dat în judecată în 1888, după guvernul său cel mai lung de 12 ani în şir — şi în urma lui, pe Ionel Brătianu — fiul, făuritorul României Mari, ameninţat şi el să fie trimis în judecată, acum 30 de ani, la Iaşi, de un Parlament ales sub ameninţarea baionetelor nemţeşti, pentru că declarase un război socotit pierdut. Îi văd coborînd printre noi şi îmi zic cum de a putut să omită actul de acuzare acestea toate ? Ori şi-a închipuit că ajunge să nu le spună, pentru ca cei ce nu le ştiu să-şi închipuie că nici n-au existat ?

Caracterul general al Guvernului.

M-afund în amintire atunci şi încerc să mă regăsesc făcînd parte, cum zice actul de acuzare, dintr-un Guvern „cu o structură indisolubilă“, de oameni „legaţi — cum zice acelaşi act — unii de alţii în activitatea lor politică şi guvernamentală, printr-un scop comun şi printr-o reuniune a tuturor participanţilor la guvernarea şi orientarea politică, aşa că răspunderea lor să fie aceeaşi, fie că erau conducători, complici ori simpli agenţi de execuţie“.

Şi ce aflu în lumina curată a Adevărului ?

Ce au aflat şi Domniile Voastre din mărturiile care s-au făcut aici ?

Aflu că această structură indisolubilă se compune din oameni care au venit şi au plecat, din oameni care nu s-au cunoscut, nici între ei, nici cu cel care-i chemase.

Caut politicieni şi văd mai ales tehnicieni, oameni pricepuţi în meseria lor şi care nu au făcut politică vreodată, ci au fost smulşi fiecare de la treaba lor, cei mai mulţi în serviciul comandat, pîndiţi de pedepse aspre dacă ar fi încercat să se sustragă. N-am fost întrebaţi nimic. Nu s-a cerut la numire părerea Ministrului asupra colaboratorului său cel mai apropiat. Nici la plecare. Numirile s-au făcut uneori prin Ordin de Zi. Demisii date au stat neprimite luni întregi şi s-au acceptat cînd cei care le făcuseră credeau că li s-au refuzat. Nu li s-a cerut nici o părere. Nu li s-a impus nici un program.

Este o situaţie ciudată, privită în persepectiva sistemului Guvernării parlamentare. Dar regimul era dictatorial şi tehnicianul democrat. Domnul Raiciu, Prim acuzator public la Tribunalul poporului n-a caracterizat oare acest regim (la pag. 75 a lucrării sale, „Din problemele Democraţiei“) ca regimul Guvernării unui singur om şi răspunderea unuia singur ?

Un Guvern dictatorial, dar nu o Dictatură — cum zice actul de acuzare — căci aceasta se lichidase prin înfrîngerea rebeliunii din Ianuarie, odată cu Statul legionar şi cu mişcarea ce-l sprijinise, care fusese interzisă. Ci o dictatură militară apolitică, de vremuri grele, de felul celor cunoscute în vremurile de grea cumpănă ale istoriei române, în care „mîntuirea Republicii“ devenise o „lege supremă“, toată puterea şi răspunderea fiind trecute — nu în mîinile unui partid ori ale unei mişcări, ci în mîinile unui singur Conducător militar — aşa cum mai fusese odată, între 6—14 Septembrie 1940 şi cum revenise după 27 Ianuarie 1941, caracterul regimului politic românesc.

Martorii audiaţi aici au confirmat că Ion Antonescu nu a avut partid şi aşazişii „antonescieni“ nu sunt, în cea mai mare parte, decît tehnicieni, necunoscuţi de el, aleşi pe baza competenţei lor tehnice.

O Dictatură militară apolitică, de apărare a Ţării într-un ceas greu, cu concursul tuturor. Aşa mi s-a părut a fi regimul în care am primit să fiu Subsecretar de Stat. Aşa devenise, cel puţin, acest regim din ziua în care Generalul Antonescu — silit de sentimentul public revoltat contra acelora ale căror gloanţe doborîseră cele două simboluri ale rezistenţei româneşti posibile, din domeniile cultural şi economic: Iorga şi Madgearu — chemase la el pe Comandanţii de Mari Unităţi ale Armatei şi le pusese întrebarea dacă, faţă de cele întîmplate, se putea sprijini pe ei, şi aceştia îi răspunseră — nu fără o oarecare ezitare, pentru că fuseseră jigniţi în adîncul sufletului lor de evenimentele petrecute — că se poate totuşi bizui pe dînşii.

Acest lucru fusese recunoscut şi la începutul dictaturii antonesciene, cînd decretul prin care Generalul Antonescu primise deplinele puteri de la fostul Rege Carol al II-lea se întemeia expres-verbis pe „starea de extremă necesitate“ în care se găsea Ţara (a se vedea textul decretului 3051 din 5 septembrie 1940)

Şi abia la 14 septembrie 1940, după eşecul încercării de colaborare a Generalului Antonescu cu partidele politice zise „istorice“, ea dobîndise caracterul fascist al „Statului naţional legionar“, terminat şi el cu rebeliunea de la 21 Ianuarie 1941

Caracterul acesta, de stare de necesitate, este recunoscut şi de Generalul Sănătescu, primul ministru de după 23 August 1944, adică Primul Ministru al regimului care a răsturnat dictatura antonesciană. Căci în depoziţia acestuia, făcută în procesul Generalului Stoenescu, anul trecut, la această Secţie şi depusă de noi în copie certificată la dosar, se spune : „împrejurările formării Guvernului de după 23 August 1944 au fost asemănătoare cu acelea care au precedat formarea Guvernului de la 27 Ianuarie 1941. Atît atunci cît şi la 23 August 1944, militarii chemaţi în Guvern nu puteau refuza această sarcină, considerîndu-se în serviciu comandat“. Iată recunoaşterea limpede a necesităţii care nu e altceva decît constatarea că : „ceva nu se poate să nu fie“.

Că asemenea regimuri dictatoriale, odată instituite, se dizolvă şi pier prin lipsa de sfat luminat — viciu congenital al dictaturilor de orice fel — ori pier prin exagerarea contradicţiilor lăuntrice pe care au fost aduse să le împace, atunci cînd aceste regimuri depăşesc în timp rolul lor limitat — este un adevăr pe care istoria îl confirmă oricînd, chiar atunci cînd dictatorul e, ca Bonaparte, un om de geniu şi cînd dictatura lui îmbracă o formă împăciuitoare faţă de realităţile pe care vrea să le încorseteze.

Pentru că aşa e viaţa !

Ea se vrea liberă să-şi croiască, în fiecare împrejurare, forma ei de echilibru între forţele de joc. Şi ea se revoltă atunci cînd o formă care nu i se mai potriveşte stăruie să persiste opresiv. Dar acestea sunt vicii inerente oricărei forme de stăpînire omenească pe care nu un Subsecretar de Stat, chemat să facă faţă unei sarcini limitate, putea să le împiedice ! Sunt acestea „concepţii“ ale unui om, cum zice actul de acuzare, — „urmărite voit cu echipe pregătite dinainte“ ? Ori sunt situaţiuni întîmplătoare, petrecute pe deasupra voinţei omeneşti, cărora eşti silit să le faci faţă cu ce poţi, poate în gînd cu ironia scriitorului francez care punea să spună pe eroul său, surprins de neprevăzutul evenimentelor : „Taina acestor lucruri mă depăşeşte ! Să simulez măcar că le sunt organizatorul !“.

S-a ironizat aici, Onorată Curte, de către unul din apărători, iluzia acestor siluitori de destine care-şi închipuie că fac istorie şi că ţin în slabele lor mîini cumpăna vremurilor, înclinînd întîmplările să intre în tiparul vrerii lor, împotriva tendinţelor fireşti ale acestora. (Nimic de zis).

Se poate vorbi însă şi altfel despre destin, evocîndu-se soarta unor altfel de oameni, aduşi să plătească pentru greşeli care nu sunt ale lor, numai pentru că întîmplarea i-a făcut să poarte, în împrejurări tragice pe care nu ei le-au creat, grija de soarta altora, ştiind totuşi, vorba cronicarului, „că nu sunt vremurile sub cârma omului, ci bietul om sub vremi“.

În această îndoită perspectivă, mărturie a măreţiei şi a jalei făpturii omeneşti, încerc să situez astăzi, fără ură şi fără părtinire, situaţia regimului în care am fost chemat să lucrez la 25 Ianuarie 1941. Sau aşa mi se pare mie că este.

B. SCOPUL COMUN

Încerc să desluşesc atunci scopul comun al Guvernului din care am făcut parte ca Subsecretar de Stat, lucrarea acestor oameni, în concret, atunci cînd discută în Delegaţiile economice, căci la Consiliile de Miniştri nu discută, ci tac : la Consilii ascultă şi — din cînd în cînd — cîte unul încearcă o precizare, urmată de o ripostă care vine din capul mesei ca un tunet. Aflu, dimpotrivă, din aceste delegaţiuni, în care nu sunt decît ei — discuţiuni aprinse, controverse, teze care se înfruntă tăios în problemele tehnice, cifre care se încrucişează, tablouri care flutură în vînt. Liberi schimbişti se luptă cu etatişti. Teoreticieni discută cu oameni de meserie. Militari se înfruntă cu filosofi, cu gospodari. E rîvnă şi înverşunare între ei : să facă bine ! Nu afli discuţiuni politice ! Acestea sunt, toate, rezervate altora ! Ci numai un şir lung, nesfîrşit, de probleme gospodăreşti.

Un scop comun pare totuşi a se desluşi în acest concert de glasuri disparate. Nu este un scop afişat, strigat pe străşinî. Dar îl poţi desluşi uşor, din felul în care glasurile se înfierbîntă deodată, uneori, cînd unul din ele pare că apără o teză îndoielnică. Acest scop nu este însă acel de care vorbeşte actul de acuzare ; voinţa unor orbeţi de a pregăti o groapă pentru ce au mai scump, din pricina vanităţii lor zadarnice. Ci este preocuparea, pururi îngrijorată, a unor oameni care văd Ţara cu piciorul într-o groapă şi se trudesc din răsputeri, punînd în cumpănă toată rîvna şi toată priceperea lor specială, care-i mare — pentru că pe temeiul ei au fost aleşi — ca să scape ce se mai poate scăpa de prăbuşire.

Este un sentiment constant, nu numai în ultimele ceasuri ale guvernării, dar încă în cele dintîi, cînd vremurile n-au fost mai uşoare. Lectura oricărei discuţii din şedinţe — s-au cerut şi s-au adus aici cîteva (de pildă, cea dramatică din 12. I. 1944) — lămureşte pe oricine. Şi parcă mai desluşesc în sforţările lor şi o maximă comună, care revine ori de cîte ori aceşti oameni au în faţă o sugestie venită din afară. E o maximă asupra căreia nu par a se fi înţeles dinainte, dar care pare a izvorî din adîncul înţelepciunii Neamului, ale cărui interese au ajuns a le apăra într-un ceas greu. Este maxima chibzuinţă a gospodarului care se teme de cui străin : „Fereşte-mă, Doamne, de prieteni, că de duşmani mă apăr singur !“.

Aceştia să fie, Onorată Curte, oamenii neverificaţi, victime ale propagandei hitleriste, incapabili să desluşească interesele Ţării lor de ale altora, de care vorbeşte actul de acuzare ?

Politicieni încercaţi nu vor fi fost, Onorată Curte, aceşti oameni care au rămas să poarte greul şi să dea seama de ce au făcut cînd era aşa de uşor să fugă ori să arunce răspunderea pe alţii! Dar este în activitatea lor prea multă amintire proaspătă a umilinţelor îndurate de Ţară, pentru ca activitatea lor să nu lase să apară, în toate preocupările lor, un instinct de apărare care desminte învinuirea seducţiunilor uşoare înfăţişate de actul de acuzare ca pricini ale amăgirii lor.

Aş spune că Miniştrii şi Subsecretarii de Stat nu fac politică în Consiliile lor şi lucrul s-a recunoscut de doi martori :

Prof. Petrovici — care a făcut parte şi din Guverne politice şi care cunoaşte diferenţa, a arătat-o şi aici, acum şi anul trecut. Nu insist. Şi Colonelul Radu Davidescu, militar, care ştie ce este un raport şi care a arătat că aceste Consilii erau un fel de „raport colectiv“, de felul „punţilor“ care reunesc pe şefii de servicii — în doctrina organizaţiunii administrative Fayoliene : Şeful ascultă raportul subalternilor despre felul în care i s-au executat dispoziţiunile, în fiecare sector şi, pe urmă, le dă, la rîndul său, dispoziţiuni, arătînd ce a hotărît pentru viitor cu privire la activitatea lor. Sunt însă şi alte dovezi, luate acestea din înseşi discuţiile acestor Consilii. Nu am avut la dispoziţie niciodată textul stenogramelor, dar am luat note, după cele spuse în aceste Consilii care cuprindeau îndrumări privitoare la activitatea Ministerului meu. Nu pot să garantez stilul. Dar ideile cuprinse în aceste note le garantez, pentru că pe baza lor am dat ordinele de executare. Onorata Curte poate, oricînd, să le controleze cu stenogramele şedinţelor de la datele respective care s-au depus, toate, la Acuzatorul public al Tribunalului Poporului şi din care, unele, s-au cerut şi s-au adus aici. De altfel, dacă stilul este omul, unele formule vorbesc singure, chiar dacă la persoana a treia, dar poate tocmai de aceea.

Iată de pildă, în şedinţa Consiliului de Miniştri din 27 Februarie 1941, se pune problema îndrumării negocierilor economice. Citez : „Nici un Ministru nu angajează faţă de nemţi, afară de Mihai Antonescu !“.

Alexandru Paleologu

DESCRIPTIO MOLDAVIAE

Hallo, where are you, boy ? Hallo ! naughty, naughty boy ! E Miss Monroy care şi-a terminat siesta şi mă caută. Se poate deci afirma cu preciziune că e trei şi jumătate după amiază (dejunăm la 12,30 ; dejunul ţine ceva mai mult de o oră). În principiu, ar fi trebuit să dorm şi eu după masă, dar toate mijloacele de constrîngere sau persuasiune aplicate în acest scop au eşuat, astfel încît, în cele din urmă, fără ca lucrul să fie admis oficial, am obţinut în mod tacit scutirea. Ca în fiecare zi din lunile de vară pe care le petreceam an de an la Blînzi, am profitat de siesta celor mari ca să mă refugiez în locul plin de atracţie pe care-l voi descrie numaidecît.

Cînd au loc cele ce raportez acum, sîntem în vara lui 1924, a cincea a vieţii mele.

Ca în fiecare zi la aceeaşi oră, Miss Monroy mă caută peste tot, întîi în grădină, apoi în odaia turcească, în odaia de vînătoare, pe terasa dinspre parc, în sufragerie, înainte de a admite că aş putea fi în locul în care mă găseşte totuşi aproape regulat, adică la closet (sau la „cabinet", cum îi spunem, cu un termen franţuzesc, mai elegant), unde mă aflu la ora aceea nu din vreun îndemn firesc, ci din unul estetic. Locul acesta exercită asupra mea o atracţie irezistibilă, superioară poate celei a odăii de vînătoare (deşi tot de natură cinegetică, cum veţi afla îndată) şi chiar a sufrageriei. Pentru ceea ce mă interesează pe mine la cabinet, lumina primelor ore ale după amiezii e cea mai prielnică, prin poziţia soarelui, după cum, pe de altă parte, siesta generală face ca solicitările inoportune să fie prea puţin probabile. De fapt, sînt două „cabinete" alăturate, despărţite longitudinal printr-un perete şi precedate de un vestibul transversal, la capătul unui culoar. Amîndouă au ferestre cu vitraliu, dar cea care dă spre parc e întunecată din cauza apropierii copacilor. Vitraliul celeilalte filtrează lumina după amiezii într-un galben auriu ca din tablourile lui Vermeer, dînd claritate şi relief contemplaţiei mele. Instalaţiile sînt de fabricaţie germană, de pe la finele veacului trecut ; faianţa are ornamentaţii albastre : ghirlande şi scene de gen. În interior e scrisă marca „Torrento" în caractere ornate dispuse în evantai, iar dedesubt, în caractere mai mici dispuse orizontal : Dresden. Pe partea exterioară, bombată, e în dreapta o scenă cinegetică : peisaj cu pădurice în fundal, un podeţ rustic peste un pîrîu, puţin mai departe o moară de apă, iar în primul plan un vînător, dar ce vînător ! Are pălărie cu pană, jambiere înalte, mustaţă cu extremităţile răsucite în sus, ca a Kaiserului Wilhelm al II-lea, iar în bandulieră o tolbă din care se vede codiţa unui iepure. Pe umăr poartă o flintă extraordinar de lungă, cu două ţevi şi cu trăgaciul şi cocoşii mari şi bine desenaţi.

Cît ţine siesta lui Miss Monroy şi apoi expediţia ei în căutarea mea prin toate locurile pe unde nu-s, apoi timpul de cînd îi aud chemarea şi paşii pe podeaua culoarului, eu stau în genunchi în faţa closetului cu ghirlande albastre şi scene de gen şi ţin degetul pe trăgaciul splendidei arme. Bătrîna englezoaică abia îşi poate stăpîni indignarea :

— **Aoh ! It's disgusting ! How silly you are! Hallo ! Come on !** Mă apucă de o mînă şi mă trage în sus, dar eu mă las cu toată greutatea în genunchi şi nu-mi deslipesc degetul de pe trăgaciul armei. Imperiul britanic are, totuşi, ultimul cuvînt şi sînt scos afară tîrîş.

Miss Monroy seamănă la chip cu ducele de Wellington. Nasul şi bărbia ei au o autoritate senină, a lumii din care vine, nu a persoanei. Privirea ei glaucă se plimbă liniştită peste lucruri, oameni şi fapte, judecînd totul în tăcere. Are părul de culoare arămie roşcată, cu puţine fire albe, disimulate, de altfel, de o coadă falsă împletită din propriul ei păr de cînd era mai tînără, pe care o poartă ca o diademă deasupra frunţii. Miss Monroy e de origine normandă, descendentă a unuia din companionii lui William Cuceritorul ; are şi un sigiliu cu herbul nobiliar al familiei, pe care-l ţine nefolosit în cameră pe măsuţa ei de lucru. Rochiile ei de vară, foarte lungi, sînt de caşmir sau şantung gri, de obicei cu dungi verticale negre sau gri mai închis şi au totdeauna dantelă la gît şi manşete. În timpul verii se apără de soare cu o umbrelă gri, la nevoie şi cu ochelari albaştri ; adesea arborează şi un fel de cozoroc de paie. Are totdeauna în geantă, printre alte lucruri, o cutie cu tablete digestive „Vichy-État" şi un flaconaş de sticlă groasă, albastru închis, cu săruri englezeşti anti-astmatice. Geanta aceasta rămîne de mai multe ori pe zi uitată pe cîte un scaun sau pe vreo mobilă ; constatîndu-i lipsa **(Aoh ! I've lost my bag ! Where can be my bag ?")**, Miss Monroy porneşte cu paşi mărunţi în căutarea genţii, destul de repede găsită de altcineva, de mine cel mai adesea. Se întîmplă, însă, cîteodată să nu se găsească din primele minute, ceea ce tulbură oarecum calmul britanic, pînă ce, la un moment dat, cineva se întoarce de la cabinet cu geanta găsită tocmai acolo.

Siesta de după amiază a lui Miss Monroy ţine cam două ore şi începe de regulă cu o lectură din Lord Tennyson. După aproximativ o jumătate sau trei sferturi de oră, lectura cedează unei somnolenţe crescînde ; mîna cu cartea se înclină pe o parte, uneori scapă volumul care cade alături pe canapea ; Miss Monroy tresare, îşi reia lectura, după un timp mîna execută un nou balans, cade încet şi depune pe canapea volumul deschis.

Miss Monroy îşi face obişnuit siesta în încăperea numită bibliotecă şi căreia ea îi zice în franţuzeşte **la librairie,** traducînd termenul englezesc şi regăsindu-l, poate fără să ştie, pe al lui Montaigne. Aici sînt, într-adevăr, două dulapuri destul de mari, cu geamuri prin care se văd rafturile pline cu „La Revue des Deux Mondes" din timpul celui de al doilea Imperiu şi pînă după 1900, apoi cărţi legate, în serii complete. Două rafturi lungi sînt ocupate cu operele lui Voltaire, apoi romanele şi teatrul lui Dumas-fils, romanele lui George Sand şi ale lui Paul de Kock, poeziile lui Musset, volume disparate, nemţeşti, de August von Kotzebue, Wieland, Bürger, Schiller, şi destul de multe traduceri în româneşte din perioada alfabetului de tranziţie (îmi amintesc de una, **Memoriele Diavolului).** Al doilea dulap conţine cărţi mai moderne, franţuzeşti, Adolphe Belot, Émile Gaboriau, dar şi Zola, Alphonse Daudet, Maupassant, fraţii Goncourt, apoi V. Cherbuliez, Paul Bourget, Paul Hervieu, Marcel Prévost. O bibliotecă mai mică, turnantă, cu patru laturi, plasată într-un colţ, lîngă un fotoliu, e plină de cărţi de Claude Farrère, Pierre Frondaie, D'Annunzio, Henri Bataille şi o mulţime de numere disparate din „Lectures pour tous" şi caiete program de-ale teatrelor pariziene dinainte de 1914, cu Sarah Bernhardt, Mounet-Sully, Réjane, Féraudy etc.

Încăperea e de cel puţin două ori mai lungă decît lată, cu două ferestre spre grădină pe una din laturile mici, partea opusă rămînînd destul de întunecoasă. Afară de canapeaua pe care-şi face Miss Monroy siesta şi care e plasată între cele două ferestre, mai sînt trei fotolii de piele foarte roase, un rocking-chair şi, adosat la perete, un birou american cu ruloul totdeauna ridicat şi cu postavul verde pe alocuri pătat cu cerneală ; în despărţiturile lui laterale sînt tot felul de prospecte de maşini agricole Mc. Cormick, seminţe, îngrăşăminte chimice, vermoreluri, şi altele de hoteluri şi pensiuni de familie de la Ems, Kisingen, Ostende şi Biarritz. Pe birou se află trei volume groase : cataloagele complete, pe trei ani diferiţi, ale celebrei „Manufacture française d'armes et cycles, de Saint-Etienne". Deasupra biroului e un cadru mare cu o fotografie a lui P. P. Carp, cu căciulă şi monoclu, iar dedesubt un barometru cu cadran. În mijlocul încăperii tronează fără amatori o masă de biliard. Deasupra canapelei e o cromolitografie după **Corinne au cap Misène** de baronul Gérard ; o alta, după tabloul aceluiaşi reprezentînd-o pe doamna Récamier, e agăţată între uşa dinspre salon şi unul din dulapurile cu cărţi. Vis-à-vis e celălalt dulap cu cărţi şi uşa care dă în odaia turcească, de obicei deschisă, dar parţial acoperită de o perdea de brocart cu fond cărămiziu. Pe latura opusă ferestrelor se găseşte o uşă cu un singur canat care dă într-un coridor. Aici, în unul din cele două colţuri întunecoase (pereţii sînt zugrăviţi pe fond cafeniu, cu motive heraldice de stil german) se află singura mobilă frumoasă din toată casa, un scrin Boulle, pe placa de marmură a căruia cine ştie cum au ajuns, menţinîndu-se acolo de-a lungul anilor, din neatenţia stăpînilor şi respectul servitorilor, o reproducere în cositor a turnului Eiffel şi o statuetă de ipsos policromă a lui Napoleon, în picioare, cu braţele încrucişate la piept şi ţinînd un ochean în mîna dreaptă trecută pe sub cotul stîng.

Uşa dinspre salon e permanent deschisă, ambele canaturi, cu ornamentaţii florale şi alegorice pe fond de lac alb, stînd faţă-n faţă între cele două încăperi şi alcătuind un fel de pasaj rococo, foarte în notă cu stilul salonului. Salonul a rămas destul de gol în raport cu mărimea lui. Schimbările şi restricţiile de după război reducînd la zero funcţia acestuia, multe piese din mobilierul lui au fost transportate la Bucureşti; au rămas cele ce n-aveau nici un folos aiurea. De-a lungul plafonului sînt atîrnate trei mari lustre ornamentate cu nenumărate mici poliedre din cristal de rocă. Plafonul, uşor boltit, cu stucaturi la margini şi în jurul lustrelor, e pictat cu scene alegorice pe fond celest, în maniera lui Tiepolo, iar pardoseala e marchetată în trei nuanţe de parchet asamblate într-un carelaj savant alternat cu romburi (în restul casei încăperile sînt pardosite cu duşumea băiţuită). Pereţii sînt tapetaţi cu un material alb, mătăsos, filigranat cu ghirlande şi mărginit cu baghete aurite, orizontal la boltirea plafonului şi vertical la anumite intervale. Elementul dominant e un pian mare cu coadă, „Steinway", din lemn de nuc lustruit, iar atingerea clapelor lui produce un zdrăngănit infernal, căruia ecoul vastului şi vidului salon îi dă o rezonanţă înspăimîntătoare. Printre invitaţii de „dinainte de război", care fuseseră de obicei destul de numeroşi şi dintre care unii, rude sau prieteni apropiaţi, petreceau la Blînzi perioade mai lungi, se găseau totdeauna seara cîteva cupluri care să vrea să danseze valsurile şi polcile pe care de asemeni se găsea cine să le tapeze la pian, după cum se găsea totdeauna şi cine să le acompanieze pe cantatricele amatoare, tinere sau nu, care se produceau cu lieduri şi romanţe. În faţa pianului e o banchetă dreptunghiulară capitonată cu satin alb înflorat în roz : lîngă pian o etajeră cu rafturi pentru partituri : Czerny, Weber, Delibes, Saint-Saëns ; printre ele, şi cîteva numere speciale din „L'Illustration" dinainte de 1914, cu planşe **hors-texte** reproducînd în cromolitografie tablouri de Heleu şi Le Sidaner. În salon mai sînt două canapele în S, aşa numitele „tête-à-tête" sau „confident", pentru două persoane aşezate oblic una în faţa celeilalte. Ceea ce atestă încă splendoarea de odinioară a salonului, pe lîngă plafonul pictat, sînt trei mari oglinzi cu rame de bronz, înalte pînă la curbura plafonului, din care două deasupra unor console aurite, între cele trei uşi-ferestre care dau în terasa dinspre grădină, iar cealaltă, pe peretele opus, surmontează şemineul. Între şemineu şi un colţ al salonului se găseşte un dulăpior aşa zis chinezesc, lăcuit în negru, cu incrustaţii de sidef şi fildeş reprezentînd păsărele şi flori, surmontat de o mică etajeră pe care stă un album cu scoarţele din piele verde şi cu închizător de argint ; e un album de „suveniruri", pe foile veline ale căruia sînt transcrise poezii şi cugetări din autori cunoscuţi ai vremii, precum şi versuri ocazionale, madrigaluri, epigrame sau diferite complimente de-ale musafirilor de odinioară. Mîna bunicii mele, tînără pe atunci, a transcris două lungi poeme de Edouard Pailleron (cu menţiunea **de l'Académie française),** altele din Musset şi François Coppée. Cîteva sînt de Teodor Şerbănescu, compuse **ad-hoc** şi scrise de mîna lui, datate din 1883, 1885 şi de mai tîrziu, ofiţerul junimist avînd moşie prin părţile locului şi făcîndu-şi în cursul anilor serviciul în garnizoane apropiate, Tecuci, Bîrlad şi Galaţi. Un sonet, datat ianuarie 1888, tot autograf, de N. Volenti, junimist şi membru al Curţii de Apel din Galaţi, e închinat bunicii mele şi i se adresează chiar de la **incipit** cu apelativul ei familiar de „Dindilica", subliniat şi repetat în fiecare strofă ; mă cuprinde astăzi mirarea că nişte oameni aşa de franţuziţi nu au simţit incongruenţa intenţiei omagioase cu folosirea unui nume avînd ca rădăcină cuvîntul **dinde.** Primele două versuri ale sonetului :

Dindilica-i o madonă, cu credinţă adorată,
Cum s'adoară cele sfinte, recules, cu gînd pios...

E transcrisă în album şi o satiră de Béranger, **Le bon Dieu,** tradusă de Al. Papadopol-Calimah şi publicată în „Vocea Covurluiului" din 31 ianuarie 1881 ; refrenul, rostit de bunul Dumnezeu, e un distih din care primul vers e acesta : **Să mă iee dracul, dragii mei copii !** În acest album e prezent şi A. C. Cuza, cu o poezie în duh eminescian, intitulată **Cînd marea . . . ;** una din strofe :

Astfel mai sus de traiul nostru
Cu frămîntarea lui fatală,
În veci de patimi neatinsă
Pluteşte lumea ideală.

S-ar putea ca şi poezia asta să fie scrisă în album de însuşi autorul, care a figurat la un moment dat printre musafirii Blînzilor, fiind reputat ca om de spirit (şi socialist, ceea ce inspira un fel de spaimă simulată, mai mult însă o curiozitate de genul **comment peut-on être Persan ?** — alarma nefiind prea serioasă, deoarece specia socialistului **du monde** era pe atunci oarecum la modă).

În faţa şemineului se află ceva ce mă fascinează şi a cărui funcţie nu mi s-a revelat decît mult mai tîrziu : pe două suporturi de bronz, în formă de ghiare, un ecran de cristal cu colţurile galbate şi cu ornamentaţii vegetale şi ornitomorfe în filigran.

Corespunzînd uşii dinspre bibliotecă, la celălalt capăt al salonului o uşă cu două canaturi, la fel pictată, dă în hall, car stă de obicei închisă. Deşi e o încăpere sensibil mai mică decît salonul (părînd acum şi mai mică din cauza mobilierului greoi şi prea aglomerat) hall-ul avusese înainte tot trei uşi-ferestre dar ceva mai apropiate între ele, ceea ce nu dăuna simetriei exterioare, deoarece alte trei egal distanţate de ale salonului continuau de cealaltă parte a faţadei, astfel că, dinspre grădină, terasa se înfăţişa cu nouă uşi franţuzeşti, dispuse într-o anumită ordine. Intrarea principală era odinioară prin această terasă **(le perron,** cum îi spunem), cu baluştrii şi treptele ei de piatră, la care se ajungea printr-o largă alee curbă, mărginită cu plopi, care traversau dintr-o parte parcul, pornind de la o poartă mare, acum dezafectată deoarece drumul special care duce la ea, abătut din şosea, nu a mai fost întreţinut după război. Ajungînd la treptele peronului, aleea dădea ocol bazinului din faţă, astăzi secat, dar avînd încă în mijloc statueta cam rudimentară a unei sirene din sînii căreia ţîşnea un havuz. Aleea mai există, dar nu mai e nici ea întreţinută, printre resturile pietrişului cresc ierburi mărunte presărate cu păpădii ; trăsurile sau (mai rar) automobilele intră acum prin poarta de la ogradă. Din păcate, probabil pentru a feri de curent locurile unde se stă, din cele trei uşi-ferestre ale hall-ului nu a mai rămas decît cea din mijloc, celelalte două fiind înlocuite cu ferestre obişnuite ; aceeaşi mutilare a suferit-o şi suita celorlalte trei (din care două corespund etacului bunicii iar ultima „cabinetului de toaletă"), ceea ce distruge în chip brutal eleganta simetrie de altădată. Înainte de război, dormitoarele fuseseră în cu totul altă parte a casei, dincolo de odaia turcească şi de odaia de vînătoare, pe latura dinspre desişul parcului. Conacul, care a suferit destul de pe urma trecerii trupelor ruseşti, apoi din cauza vecinătăţii cu linia frontului, a fost de bine de rău reamenajat după război în forma de acum, preferîndu-se pentru locuire încăperile mai apropiate de ogradă şi de acareturi. Etacul şi cabinetul de toaletă ocupă acum încăperea care fusese de fapt un al doilea salon, simetric şi asemănător celuilalt. Pictura plafonului e de acelaşi stil, numai că e întreruptă de un perete adăogat şi continuă, astfel amputată, în cabinetul de toaletă, cam o treime a suprafeţe întregi. În centrul stucaturilor circulare care înconjurau suspensia lustrelor au rămas cîrligele acestora, două în etac şi unul în cabinetul de toaletă. Marchetăria aproape că nici nu se vede din cauza covoraşelor şi mai cu seamă din cauza mărimii şi mulţimii mobilelor (două paturi enorme, alăturate, cu tăbliile din spate mascînd locul şemineului, două dulapuri colosale, o comodă înaltă, absolut incomodă, un secrétaire Empire, o canapea oribilă, cu pluş verde, colonete în spirală şi două fotolii mari, o masă ovală, plus noptierele şi cîteva gherdioane, încît acest salon unde puteau valsa altădată în voie o duzină de cupluri în crinoline şi fracuri, abia admite acum o trecere grijulie prin nişte îngustimi întortocheate) ; nici în cabinetul de toaletă nu se mai observă din marchetărie decît porţiuni neglijabile, fiind în cea mai mare parte acoperită de un linoleum pe care sînt plasate la perete două lavabouri mari de palisandru, cu oglinzi înalte şi tăblii de marmoră pe care stau două lighene de faianţă cu cănile respective, un rînd de culoarea fildeşului cu bordurile aurite şi reliefate cu frunze de acant, iar celălalt cu ghirlande albastre ; alte căni mari, smălţuite şi cu capac, pentru apa caldă, altele mai mici de alamă sau nichelate, stau pe linoleum, unde mai sînt două bideuri de faianţă pe suporturi de lemn şi un mare **tub** de zinc a cărui circumferinţă justifică protejarea cu linoleum a unei suprafeţe aşa de mari a parchetului. Mai sînt aici o sofa, un dulap pentru prosoape, albituri, săpunuri şi altele asemenea, plus o rezervă de oale de noapte, toate de faianţă, unele şi ele cu bordurile aurite şi reliefate în foi de acant.

„ANAMORFOZE" — 1979.

Ilustraţiile din această pagină reproduc lucrări ale artistului plastic DORU TULCAN.

Adam Puslojić

POARTA DE LA SOARE RĂSARE

Ajunge de departe : acel mormînt
în afara porţii timpului.

Deocamdată e încă tînăr, şi nu e.

Dar, aici e acum capul lui Heracle, doar capul.
Dionysos e tot numai mozaicuri.
Şi templul Cibelei : porfir de-un verde-nchis,
pentru barbarii necunoscuţi indescifrabil.
Ce-i de făcut ? Îşi întreabă ei conducătorul
care nu întreabă pe nimeni. N-are pe cine !

Zile la rînd rătăceşte vocea mamei, frumoasă şi blajină,
încîlcită-n buruienile de două mii de ani : Galerius !

Fiule, Cezare şi Auguste !
Toţi tac, şi cei de la miazăzi, şi cei de la miazănoapte.
În curînd va apare umbra la soare-apune.
Undeva la soare-răsare, mormîntul lui Galeriu

Să ne deschidă poarta.

POPORULUI VLĂSIEI

Închidem uşa, rămînem aciuaţi în suflet.
Veşnicia mea
nu s-a născut la sat.
Nu m-am născut : mă sting
nenăscut şi verde.
Un popor întreg. Un zeu.
Tigrul meu balcanic în Carpaţi.
Iată cum creşte Neamul nostru
precum Potopul. Şi eu visez
febril.

Şi eu îţi sînt prieten, Vlăsie
a noastră, şi a mea, care vă
iubeşte, să nu moară.

Acasă, aprilie, 1986.

NOUL NUME AL ORAŞULUI E HISTRIA

Zeii au trecut oraşul în rîndul morţilor
apoi l-au părăsit.
Douăsprezece veacuri pas de om n-a călcat pe-aci.
Cine a putut trece prin oraşul fără nume ?
Oare mai văzut-a cineva oraşul după plecarea zeilor ?

Atunci Vasile Pârvan opritu-şi-a umbra
asupra oraşului nevăzut şi nu s-a mişcat
de acî pînă nu l-a văzut scăldat în lumină.

A readus oraşului tot ceea ce pămîntul
i-a luat la porunca zeilor.

Nu şi faţa.
Templul lui Jupiter mai păstrează un singur stîlp.
Şi totuşi de pămînt sfînt e împrejmuit.

În afara zidurilor
pămîntul e mult mai tînăr şi mai păcătos.
În plină amiază, cineva nevăzut
poartă prin oraş lîna de aur
şi o piatră se preface
atunci în şarpe cu care Ahile
îşi leagă sandaua.

PE DRMUL DIN URMĂ

Pe drumul din urmă spre Negotin
Dumnezeu ne priveşte printr-o lipie
şi nu ne vede.
Dumnezeu e unul
dintre noi.

E peisajul
în care sărmanii sînt
ucişi de vise.

Iată-mă, doamne, iată-mă.
Sînt aici, în pîinea asta,
în ultima ei bucătură.

Unde sîntem acum nepătrunsule ?
În adîncuri unde vremea urzeşte ?
În vîrful acului cosmic ?

Cu ce ochi
Te pot privi, simetric a
Tatălui şi Fiului şi Sfîntului Duh ?

De ce oare
mergem fără-ncetare ?

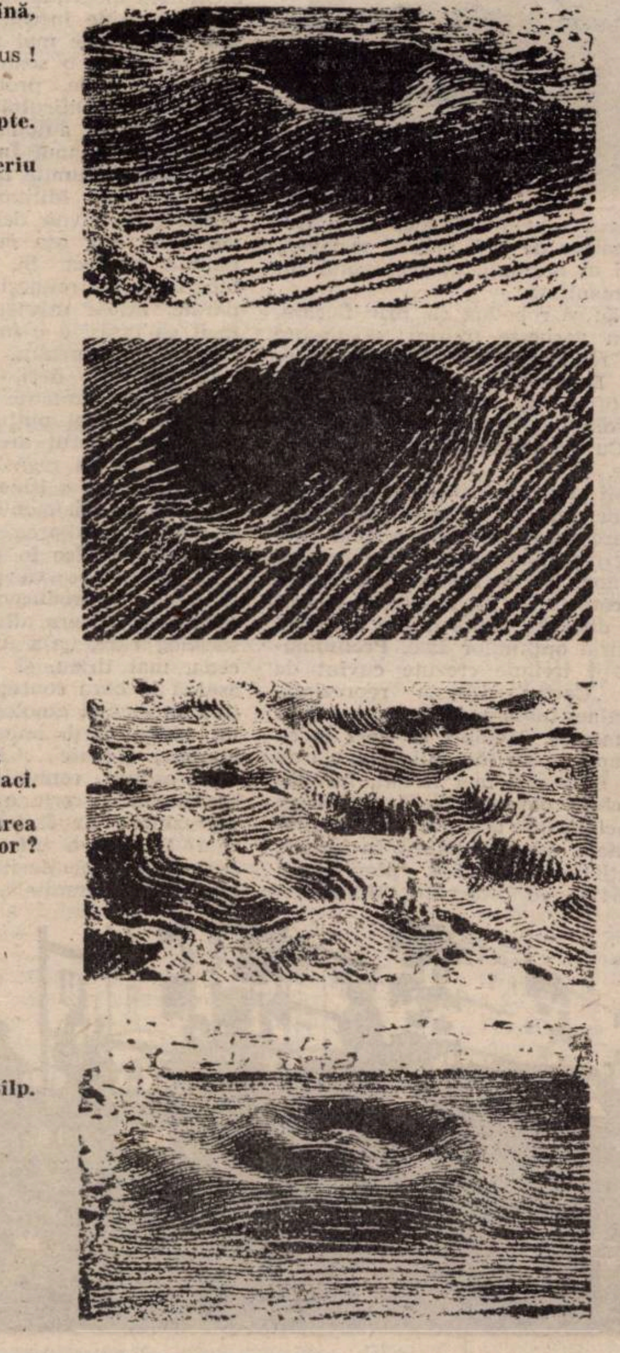

SERIA „MUNDUS"

O ÎNTREBARE LUI DANIEL

Deci, exist sau nu şi
în numele altora —
aşa cum mi-aş putea vedea fiul
ca pe-un străin, necunoscut
pînă cînd liniştit
aş putea asculta acolo jos,
sub mine, toate acele cuvinte
rostite mic şi nimănui altuia :
„Eli, Eli, lamma sabacthani ?!"
Să nu fie decît
numai aşa cum s-a spus :
puţin zeu, şi mai mult om,
sau cu totul, cu totul invers ?

SFÎNTA TREIME

Voi toţi : Daniel, Nichita şi Virgil . . .[1]
Precum şi Dumnezeul care
era cu noi în Gara de Nord, pînă-n zori,
moartea vine drept din casa ei
Şi nu mai este a nimănui
Gata ! Daniel îl desenează
pe Nichita, Nichita pe Daniel[2]

Acum privesc doar liniile
doar liniile, punctele şi fumul
(Nu mai văd
nimic altceva)

Privirile voastre le leg cu privirea-mi :
Tatăl şi Fiul
şi Sfîntul Duh, prealuminatul.

August, 1984.

[1] Daniel Turcea, Nichita Stănescu, Virgil Mazilescu : în ordinea stingerii : 1979, 1983, 1984.

[2] Aceste două desene sînt (printr-o minune) păstrate.

CĂDEREA LUI ADAM

1.
În clipa cînd a văzut pe primul
om plîngîndu-l în întuneric pe Domnul Dumnezeu,
el şi-a acoperit ochii şi cu iuţeala fulgerului
a coborît pe pămînt, gol în straie aurii.
Iată cît de enigmatic era Iisus.
2.
Totul nu era decît mugetul mării.
Al mării din ochii mei. Un singur val
care ucide ! Şi eu, iată-mă,
privesc. Mi-l închipui pe Ovidiu, pe acela
care deplîngea Tomisul său mort.
3.
Slăveşte-l, Doamne, pe fratele nostru Nichita.
Oriunde ar fi, el e acolo unde
eşti tu, singurul nostru părinte !
Porţile cerului coboară acum pe pămînt
şi lumea vede doar o singură lumînare.
4.
Trebuie să ne salvăm. Unul cîte unul
intrăm în casă şi rămînem în varul
de pe pereţi, iar zidurile plîng.
Pisici cu trei picioare ne zboară prin odăi
ca nişte ace subţiri. Priveşte, toate sînt aici
ca odinioară ! Şi grăiesc : „Înveşmîntaţi pe altul . . .".

PASĂREA ÎNGER A LUI BRÂNCUŞI

Ea nu zboară.
Ea e zborul însuşi şi nu
ea în zbor.
Ea e oul păsării Phoenix.
Ea e cenuşa lui
verde şi de aur.
Cîntare împietrită, eu nu
te pot cînta.
Ţipătul din gura mea
e un întreg cer.

Traducere de Simeon LĂZĂREANU

Şerban Foarţă

1 + 1 + 1 ≡ „Contraste"

Parafrazîndu-l pe Nichita : că unu şi cu unu şi cu unu fac trei, nu-i mare lucru ; lucru mare e că se adună. Cînd se adună ca să cînte, fie cu martori, fie fără, suma acestei adunări se cheamă trio. Un admirabil trio e **Contraste,** — care, de cîţiva ani încoace, contribuie, în Timişoara[1], la promovarea unei muzici într-adevăr contemporane. O face benevol şi darnic, cu o pasiune exemplară (şi care, în sezonul alb, frizează abnegaţia însăşi). Eterogen ca mărci timbrale şi aptitudini expresive, ca unul care se compune din clarinet, pian şi percuţie (de unde, precît bănui eu, şi denumirea de **Contraste),** el e, din contră, omogen : mică treime de-o fiinţă, şi ca nivel profesional, şi ca sigiliu sufletesc. Mult mai acasă în materie de pian decît de clarinet şi, mai cu seamă, de percuţie (domeniu implicînd un număr tot mai divers de instrumente, membranofone sau autofone, — şi, deci, o şcoală pe măsură), pot spune că Sorin Petrescu e un pianist de mari resurse (tehnice, interpretative şi, pare-se, repertoriale), cu un tuşeu distinct şi pur, — fapt bine dovedit, de altfel, în recitaluri[2] şi concerte. O spun nu, însă, ca, într-astfel, să-i surclasez pe ceilalţi doi, pe Emil Sein şi pe Dan Suciu : clarinet şi, respectiv, percuţie, — ci pentru că, în ce-i priveşte, admiraţiunea mea e una reală dar incompetentă. Se vede fără cazně, totuşi, că ambii sunt nişte virtuozi. — În rest, eterogenitatea (de care aminteam mai sus) e o noţiune pertinentă în limitele, mai ales, ale cutărui clasicism, ale sistemului tonal ; prea puţin, însă, în acelea, imemoriale sau recente, ale muzicilor „neeuclidiene", postclasice[3] sau paralele mereu, ca melosul folcloric, clavirului „wohltemperiert", — şi care, din instinct sau programatic, cultivă politonalismul, deriva heterofoniei sau disonanţa (absolută[4]) a „agregatelor sonore" **(cluster**-ele uzurpînd acordul sau intervalul consonant), ca şi, în plan instrumentistic, transgresia şi descumpănirea, amestecul şi **quiproquo**-ul identităţilor timbrale (nobilul pian fiind, el însuşi, un instrument — Stravinsky **dixit** — de percuţie !). Or, ceea ce poate să mire şi, finalmente, să încînte la membrii grupului **Contraste,** e graţia, e dezinvoltura cu care izbutesc să treacă de la o muzică la alta: de la aceea zisă **ficta** la una tot mai „naturală", — şi de la stilul filarmonic, solemn şi sobru, la acela, care evocă **happening**-ul, al teatrului instrumental (şi, **in extremis,** pantomimic[5]). Instrumentişti reverenţioşi şi impecabili în orchestră (sau împreună cu aceasta, — în cazul lui Sorin Petrescu), ei îşi îngăduie, în trio, o anumită ludiciţie, un tratament fie parodic, fie aşa-zicînd brechtian, adică demistificant, al propriilor instrumente. E pentru ce Sorin Petrescu (conform, desigur, partiturii, — aleatorice, însă prescrise), abandonîndu-(ş)i claviatura, face din pian chitară, harpă sau instrument idiofon, iar Emil Sein, din clarinet, descompunîndu-l în segmente (între acestea, ambuşura, — care zvoneşte multifonic), bucium sau flaut pastoral. (Cît despre-al treilea, Dan Suciu, — dacă-l pun între paranteze, e întrucît percuţia, astăzi, e pleomorfă prin ea însăşi.) — E, în acest demers proteic, un dublu dionisianism : o rebeliune împotriva principiului individuaţiei, ca dat (acustic) restrictiv, — ca timbru, ambitus, registru . . . ; şi, implicit, o nostalgie a sonului originar, a unuia ce (ar) premerge specializările timbrale, nedivizat şi genuin (ca şi, în subsidiar, aceea a unor protoinstrumente) : „Ar trebui un cîntec încăpător, precum / Foşnirea mătăsoasă a mărilor cu sare . . .".

7 decembrie 1989

---

[1] Şi, dacă vreţi, **din** Timişoara.

[2] De neuitat rămîne, pentru mine, acela de acum doi ani, de la „Capitol", din Chopin.

[3] Ca şi preclasice, desigur.

[4] I. e. : nu una relativă (şi, ca atare, tranzitorie), specifică oricărei muzici.

[5] Cînd se întîmplă ca lucrarea să fie chiar o hiporchemă : muzică pentru pantomimă, — trioul nostru apelează la, mim excelent, Bereczky Peter.

cronica literară

DESTINUL POLITIC

Primul volum al biografiei pe care Z. Ornea i-o consacră lui Constantin Stere e destul de masiv pentru a sugera faptul că avem în față un Mare Personaj Un om cu o viață plină de evenimente. Ca să parafrazez un titlu al lui Cioran. Constantin Stere e **un om cu destin.**

Nu toate personajele care au evoluat pe scena politică sau literară românească a sfîrșitului de secol al XIX-lea și a începutului secolului XX sînt oameni cu o existență exemplară. Puțini sînt aceia a căror viață merită truda biografului. Puțini se revarsă **în afară** cu energia cu care o face acest veritabil întemeietor.

Destinul lui Stere nu-i, însă, al unui învingător. Viața lui e alcătuită dintr-un șir de înfrîngeri — și ce înfrîngeri ! — pe care doar forța morală a reușit să le transforme în altceva. Nu în izbîndă, nu în succes. Probabil, în mit. Pe arena politică și literară românească, Stere este unul din personajele care au creat un mit. El este pierzătorul ilustru ; cînd toți cei din jurul său cîștigă, el este pus sub semnul întrebării. Și chiar alături de cei care luptase, chiar de către cei care mizau, în continuare, pe vocația sa morală ! Celebra poză din **Istoria literaturii...** care-l arată la Bucov, singur, retras e mult mai elocventă decît celelalte. Sau decît alte poze în care tînărul Stere pare a fi însăși imaginea unei forțe a naturii. **Nici o cîtime de forță morală nu se pierde în zadar** e lozinca sub care militantul, exilatul, încarceratul, profesorul, ziaristul, politicianul, omul de știință își face intrarea în scenă. Din acest punct de vedere, transformarea înfrîngerilor în normă existențială este mai grăitoare decît însăși victoria ideii morale.

Fără îndoială că Z. Ornea dă, cu **Viața lui C. Stere,** cea mai bună biografie românească din ultima vreme. De zeci de ani stă prin biblioteci și participă la vînătoare de documente. Descoperă arhive așa cum alții țări necunoscute, stăruie în preajma familiilor iluștrilor pînă cînd iluștrii urmași devin, ei înșiși, personaje. Sau, deopotrivă, cercetători, emițători de semnale. Editează cărți și comentează ediții cu pricepere, cu viteză, cu observații fundamentale. Cronicarii au reproșat unora din cărțile sale neglijențele de scriitură, și au avut dreptate, dar au uitat să sublinieze regimul sub care se alcătuiește fiecare pagină de revistă semnată Z. Ornea. În cotidian, scriind ca un adevărat cronicar literar (și este cronicar literar !) Z. Ornea mai elaborează opuri întinse, răsfirate pe sute și sute de pagini. Cunoscător al chichițelor editoriale, specialist greu de egalat, Z. Ornea este un scriitor remarcabil în biografiile consacrate lui Maiorescu, Gherea, Stere.

În fond, acestea sînt marile personaje ale întemeierii culturii române moderne. Sînt ideologii primei linii. Sînt forțele care organizează, stimulează, alimentează dezbaterile unei (aproape) jumătăți de veac. Înainte de a fi scriitori importanți, ei sînt oameni politici, implicați în mari bătălii de idei. Sînt făuritori de istorie. Trăiesc erori, sînt consumați de greșeli evitabile sau inevitabile. Au o viață în care **omenescul, preaomenescul** trebuie să fie descifrat, deopotrivă, de psiholog, de cercetătorul zonelor abisale, de antropolog. Înainte de a fi critici, sociologi, educatori ai națiunii, ei reprezintă un tip de umanitate.

Nu-i rău să repetăm că, prin fiecare, Z. Ornea vorbește (puțin) și despre sine. Își realizează autobiografia, mărturisind. Evocă (implicit) formația sa. Se identifică, aș spune, chiar cu o anume voluptate, cu autorul supus cercetării. Cu evenimentele unor biografii încărcate.

Oamenii sfîrșitului de veac, ai începutului de veac își intersectează pașii. Cu fiecare carte, Z. Ornea reia alte pagini scrise altădată. Le pune într-un context nou. Nu se rușinează a corecta. Dar corecturile nu înseamnă schimbare de direcție. Autorul are orgoliul, are mîndria opțiunilor sale. **Preliminariile** cărții trebuie crezute cuvînt de cuvînt : „Cartea aceasta reprezintă, pentru mine, înainte de toate, o înaltă datorie morală. Meditez și visez la ea de aproape patru decenii, poate, de cînd, în Botoșanii mei liceali, începusem să citesc colecția **Vieții românești.** Apoi, înclinările acestea, mai curînd sentimentale, s-au consolidat în lungile conversații — din 1956 pînă prin 1963—1964 — cu profesorul Mihai Ralea, care m-a onorat cu o rară prietenie proteguitoare. În frumoasa lui locuință bucureșteană din strada Rozelor, amintirea i se întorcea adesea la figura tragică a lui Constantin Stere care fusese, pentru el, un îndrăgit **maître penseur**". Cartea e înscrisă într-un regim al continuității. Între confesiune și cercetare, ea vorbește despre un stil de a urma un maestru. Ralea, **Viața Românească** sînt realitățile vii care îl provoacă pe autor.

Dar toate acestea nu înseamnă că alcătuirea biografiei nu e și rodul unui pariu cu sine însuși. Dificultățile sînt multe, dar cele mai numeroase provin din faptul că o seamă din arhive au dispărut, altele, probabil, fiind încă inaccesibile. Dificultățile provin chiar din faptul că autobiografia posibilă a lui Stere, romanul **În preajma revoluției,** reface anumite momente, transformă întîmplări. Militantul politic a fost urmărit de rîvna deformatoare a adversarilor săi, așa cum puține personalități au fost. Și, pe de-asupra, o biografie care reunește atîtea fapte disparate, atîtea momente extraordinare, încît ea însăși e o invitație la supralicitarea romanescului.

Dificultățile, deci, sînt numeroase, cu adevărat tentante pentru încercatul biograf. Și, cel puțin în prima parte a cărții, cititorul are senzația performanței : de la regăsirea documentelor și pînă la cea a itinerariilor, de la reconstituirea momentului revoluționar și pînă la schițarea orizontului cultural, toate se fac în premieră.

Z. Ornea observă, pe bună dreptate, că autorul **Introducerii în dreptul constituțional** nu era atît un jurist, cît un sociolog care, „așa după cum va proceda, mai tîrziu, și Emile Durkheim" așează la baza concepției sale perspectiva istorică și etnologia. În anii exilului citise cărți importante, de mare noutate, „făcuse... investigații personale asupra comunităților tribale și ambiționa să scrie o lucrare care să-l reprezinte". Ar fi fost o lucrare epocală? De ce n-a scris-o ? Z. Ornea e un cercetător fără iluzii : „Dar dificultatea, singura esențială, se află în structurile temperamentale ale vulcanicei personalități ale lui Stere. Se credea, pe drept cuvînt, un om de știință, dar era, în egală măsură, un luptător pentru progresul social. Iar militantismul politic se conciliază, rareori, cu meditația de cabinet. Or, fără liniștea cabinetului de lucru e greu de conceput opere de știință". Începe un frumos portret pe care, măcar fragmentar, sîntem obligați a-l transcrie :

„Poate că nici nu a avut energia interioară de a depăși efemeritatea cotidianului pentru a se dărui bucuriilor construcției teoretice ? Această din urmă ipoteză nu ar trebui ignorată în tabloul evaluărilor. A fost, poate, din acest punct de vedere, prea slab și — de aceea — prea vulnerabil. S-a risipit în puțin tocmai omul care știa aproape totul în științele socialului. De ar fi avut puterea abstragerii, chiar vremelnice, și a concentrării în sine, edificiul sociologic la care cugeta ar fi devenit o realitate impunătoare. Aici însă, tocmai aici, omul puternic și de neclintit, adevărat personaj ibsenian, s-a dovedit excesiv de fragil, lăsîndu-ne numai fragmente dintr-un întreg netrecut de stadiul preliminariilor".

Portretul e trasat cu o mînă sigură de un autor care realizase înainte două biografii : a lui Gherea și a lui Maiorescu. Deci a două personalități care se împliniseră prin cărți, prin studii, printr-o gîndire coerentă, dusă, ca să spunem așa, pînă la ultimele ei consecințe. Și una, și cealaltă sînt personalități care, fie măcar la suprafață, dau imaginea unei împliniri armonioase. Sînt senini. Nu s-au confruntat, decît într-o anumită măsură, cu subterana.

Stere e fiu nedorit ; prima relație de respingere i-o oferă familia. În adolescență se confruntă cu nihilismul revoluționar. Aparține acestor cercuri care forjau o anume umanitate, din plin dotată pentru sacrificiu. În Siberia se află de mai multe ori aproape de moarte, dar și în lumea cîmpurilor concentraționare. Tot în Siberia își dă seama că Utopia tinereții sale e irealizabilă : și abdică de la crezurile adolescenței.

Puterea abstragerii a avut-o Stere, dovadă chiar romanul său, dovadă chiar studiile pe care le-a publicat. Neîncrederea venea, probabil, de la ultimele consecințe ale operei de sociolog. Fiindcă i-a cunoscut bine pe acei care au dus, pînă la ultimele consecințe, rezultatele cercetărilor lor.

Scriind despre **În preajma revoluției,** G. Călinescu observă că romanul e mai degrabă balzacian decît dostoievskian. Personajul are, totuși, nuanțe dostoievskiene și convertirile sale, cîte sînt, anunță alte numeroase convertiri întîmplate în secolul XX.

Înainte de a fi un scriitor, un sociolog, un lider, C. Stere reprezintă un destin politic. Unul dintre cele mai „actuale", dintre cîte numără cultura noastră, ne sugerează, în primul volum al acestei spectaculoase cărți, Z. Ornea.

Cornel UNGUREANU

---

* Z. Ornea, **Viața lui C. Stere** (Volumul I), Editura Cartea Românească, 1990.

● cronica măruntă ●

„GAZETARI DIN TOATE PĂRȚILE, UNIȚI-VA !"

● Una din revelațiile publicistice ale ultimelor săptămîni este Mircea Ciobanu. ● O surpriză de proporții. **● Cine ar fi bănuit în afabilul și ironic-neimplicatul M. C. un pamfletar de calibru mare ? ●** Nimeni. ● Sau aproape nimeni. ● Oricum, noi îl descoperim, și **în această ipostază, cu plăcere. Cu plăcerea că o valoare de asemenea talie este atît de impetuos de partea binelui.** ● Adică a revoluției. ● Ce scrie, acum, Mircea Ciobanu ? ● Mircea Ciobanu scrie articole vitriolante. (Unul dintre ele îl puteți citi în numărul trecut al revistei noastre). Mircea Ciobanu scrie despre fariseism și despre teroare. El este un mecanic care demontează mecanismele totalitarismului. ● Dar mai e și un strălucit om de condei. ● Convingeți-vă, citind, în „România liberă", un text incendiar : **Sutanele roșii.** ● Nu e vorba, desigur, de cardinalul Richelieu. ● E, însă, vorba de urmașii lui de pe malurile Dîmboviței. ● Mai e, apoi, vorba, într-un interviu, din „Suplimentul literar-artistic" (vai, nu ne-am obișnuit cu noua titulatură, iar pe cea veche nu vrem să ne-o amintim) de un portret de terorist cultural. ● Spicuim : „Tenace și sumbru, domnul Dulea a urmărit — după un plan bine stabilit — distrugerea culturii noastre. Și pe urmă, ce personaj ? Să descoperi că, numai întreținînd ura oamenilor de cultură împotriva ta, numai așa poți să-ți prelungești domnia și să tragi toate foloasele de pe seama acestei descoperiri, să te hrănești din ura și disprețul altora și să nu te îndoiești o clipă că hrana aceasta ar putea să te nimicească. Ah ! Tare aș vrea să știu ce interese neguroase a slujit, de unde a pornit misiunea lui și unde ar fi trebuit să sfîrșească". ● Noi am propus, în pagina întîi a revistei, un răspuns. ● Putem reveni. Cu circumstanțe agravante. ● **● Un gazetar își află idealul !** Așa ar putea debuta un articol despre visul lui Ioan Buduca. ● Un vis împlinit, iată, după o lungă toamnă fierbinte. ● Ioan Buduca este sufletul revigoratei „Vieți studențești". ● O invocare naeionesciană a logosului a condus la noul titlu : **Cuvîntul.** ● Un cuvînt implicat în istorie. ● Se întrevăd conflicte de graniță cu logosul întrupat în istorie al cucernicului Ioan Alexandru. ● Nădăjduim să le biruim noi cumva pe toate. ● De toate face și Ioan Buduca. ● El ia interviuri, scrie pagini de confesiune (mai bine mai tîrziu decît niciodată !), editoriale și chiar poeme. ● O avalanșă. ● **Puțini gazetari ai momentului știu să-și trăiască atît de intens libertatea.** ● Știe el de ce. ● **Însă nu numai Ioan Buduca e într-o vervă drăcească. Un arhanghel al dreptății este și Radu Călin Cristea. ● În alb și violet,** el trasează un portret **aquaforte** al fostului minidictator cultural Dinu Săraru. ● Merita efortul. ● O singură nepotrivire cu ceea ce știam : un ziar central mai vechi anunța căderea lui D. S. cu 87 de voturi contra și 8 pentru. ● În varianta R.C.C., situația e și mai drastică. ● Cine n-a ținut corect scorul ? ● Minoiu ? ● Revista **Amfiteatru** se autoplagiază. ● Noul „Amfiteatru" (1 ianuarie 1990) republică cele trei poeme pentru care Stelian Moțiu, fostul redactor șef al revistei, a fost scos din funcție. ● Să interpretăm acest gest ca o instalare pe post a lui Radu G. Țeposu ? ● Ipoteză valabilă, de n-ar fi decît să citām titlul articolului iscălit de acesta pe aceeași pagină : „Despre psihozele libertății". ● Citām și noi unul din poemele interzise, cu toate că Ana Blandiana a anunțat public că dezaprobă pirateria literară. ● Sperăm că ne va ierta. Cu atît mai mult cu cît știm cîtă plăcere i-a făcut să nu aibă dreptate. ● Că n-a fost să fie o Casandră. ● „Eu cred că sîntem un popor vegetal, / De unde altfel liniștea / În care așteptăm desfrunzirea ? / De unde curajul / De a ne lăsa pe toboganul somnului / Pînă aproape de moarte / Cu siguranță / Că vom mai fi în stare să ne naștem / Din nou ? / Eu cred că sîntem un popor vegetal, / De unde altfel liniștea / În care așteptăm desfrunzirea ? / De unde curajul / De a ne lăsa pe toboganul somnului / Pînă aproape de moarte / Cu siguranță / Că vom mai fi în stare să ne naștem / Din nou ? / Eu cred că sîntem un popor vegetal — / Cine-a văzut vreodată un copac revoltîndu-se ?". ● Demarează noua serie a **Luceafărului.** ● Seria Ulici. ● O serie româno-italiană, dacă e să dăm crezare știrilor că simpaticul critic literar a fost numit directorul bibliotecii române din Roma. ● Pe mîinile cui va rămîne gazeta care cu atîta greutate a fost mulsă din ghearele lui Ungheanu & ceata ? ● Sperăm că nu pe mîna lui Cezar Ivănescu. ● Poetul **Rod**-urilor e prea slăbit de pe urma grevei foamei. ● Va fuziona ea cu concernul **Amfiteatru — Cuvîntul ?** ● Sau cu cartelul **România literară — Viața Românească — Contrapunct ?** ● În ce ne privește, am prefera o alianță, fie și temporară, cu săptămînalul **22.** ● Cu o condiție : ca excelentul gazetar Dan Pavel să nu mai fie obligat să facă norma a zece publiciști-comentatori de la revistele pe care le-am citat în acest articol.

Anemone POPESCU

cronica literară

ONIROGRAFUL

Nu am publicat pînă acum nici un text de critică literară la persoana întîi. Cu atît mai mult o cronică (de întîmpinare a unei cărți, deja fastuos întîmpinate). Cînd nu poartă girul unei semnături prestante, această persoană unu „sună“, de obicei, prost (a siguranță de sine țîfnoasă, insolentă și — ierte-mi-se — cumva țopească). Asumîndu-mi fără să clipesc tot ce-am pus, cu o frază înainte, în cîrca altora, am să scriu de data aceasta senin, la persoana întîi singular, **din fervoare** (continental temperată), **din entuziasm** (strunit cu greu, dar strunit !), despre o carte frumoasă. Poate una din cele mai frumoase cărți românești citite în ultimii (cîți ?) ani. **Visul** lui Mircea Cărtărescu.

Ce înseamnă, însă, „una din cele mai frumoase cărți“ ? Sau, altfel spus, cît acoperă (cît descoperă) „frumusețea“ ca judecată de valoare a unei opere ? Prea mult sau prea puțin ? În cazul **Visului**, ea acoperă/descoperă totul (cît scrie în orice tratat serios de estetică la capitolul **„Frumosul“**). **Dacă nu** mi-ar fi frică de una din Tradiții, aș spune că **Visul lui Cărtărescu** are o frumusețe îngerească ; dacă nu mi-ar fi frică de cealaltă din Tradiții, aș spune că aceeași carte are o frumusețe diavolească. Întrucît mi-e la fel de frică, pe moment, de amîndouă, scriu despre **Visul** că întrupează, dă, adică, trup și suflet **literar,** ambelor tipuri de frumusețe. El rîvnește s˟ fie **Totul.** Ceea ce trebuie demonstrat.

Întîi. Rareori o carte a ultimilor ani a fost atît de (aparent) „deschisă“ tuturor. Glumind (nu prea tare), aș risca să spun că **Visul** merita, din toate punctele de vedere, să fie tipărit direct în „Biblioteca pentru toți‘. Pentru cei mulți, dar și pentru cei (foarte) puțini. E cu putință așa ceva ? În cazul **Visului,** ca în cazul oricărei cărți mari, este ! Un cititor mediu (trecut prin toate „categoriile socio-profesionale și de vîrstă“), de la adolescent la matur, poate „vibra“ în contact cu **suprafața** cărții **Visul** (mă voi referi doar la prima parte a ei, **Nostalgia,** alcătuită din trei proze : **Jocul, Gemenii** și **REM).** Acești mulți, foarte mulți cititori vor trece primul „prag“ (ori prima treaptă), bucurîndu-se de „întîmplări“ și mai ales de „descrieri“. Întîmplări adînc ascunse în memoria fiecăruia, refulate — cum zice la carte(a) psihanalitică : erotisme (infantil, puberal, adolescentin și tînăr), nemaidescrise pînă acum la noi cu atîta grație și, deopotrivă, violență ; vise (trăite, probabil, cîndva, pe fîșii, de toți — un inconștient colectiv debordînd) ; obsesii, complexe, manii, fobii etc., etc. Totul desprins din realul fremătător de concret al anilor ’60, ’70, pe care acei mulți, foarte mulți, noi toți, îl recunoaștem cu voluptate. Așadar, pînă aici, o carte care ne reactivează memoria, stîrnind în actul lecturii acea bucurie, plăcere și desfătare la întîlnirea cu un „ceva“ trăit, simțit demult și re-cunoscut abia acum, în clipa cînd citim, rînd de rînd, **Visul.**

Apoi. Din aceeași perspectivă a receptării, ultimul volum al lui Cărtărescu e o carte totală. Cu și fără ghilimele. Mă gîndesc acum la faptul că ea se deschide (cu bună știință, cu o știință foarte bună) utopiei unei „critici totale“. Pentru cititorul „specializat“ (criticul), volumul în cauză poate fi citit — cu egal spor interpretativ — din perspectiva aproape **tuturor metodelor.** După cum urmează (dacă am face, sumar, un recurs la metode).

Cei mai cîștigați (exact în sensul bogăției de sens, de înțelesuri descoperite) ar fi criticii care, pactizînd, ar folosi arsenalul metodologic al cîtorva științe aliate deja : antropologia, psihologia, psihanaliza. **Visul** lui Cărtărescu pare a se fi desfășurat, în fabuloasa lui construcție, pe cîteva din structurile antropologice ale imaginarului. Nu avînd **în față** volumul lui Durand (cartea a doua : **Regimul nocturn al imaginii** și cartea a treia, **Elemente pentru o fantastică transcendentală),** ci încorporîndu-l subtil în subteran. Fără a fi cîtuși de puțin o „ilustrare“ programatică a teoriei lui Durand (ea însăși sumă a unei bibliografii covîrșitoare pe tema dată), **Visul** poate fi citit și descifrat cu mari desfătări pe acest traseu (în care, de altfel, s-a înscris implicit). Dacă am porni pe încă o urmă, în imediata vecinătate a celei pomenite mai sus (ba chiar suprapunîndu-i-se uneori), adică pe urma „enigmei biologice“ care-i tocmai visul și în care se afundă, spre descifrare, psihologia și psihanaliza, ce vom vedea ? Cu ochii închiși, cu globii oculari rotindu-se rapid în orbite (deci **R**apid **E**ye **M**ovements), vom vedea REM-ul. Vom trăi (în) „starea de REM“. Care — zice tratatul — e „somnul cu vise“ (dreaming sleep) : nici somn, nici veghe, ci un al treilea mod biologic de existență. Somnul paradoxal. Aceasta e REM-ul oamenilor de știință. Visul ca limbaj, ca activitate simbolică (evident, o **altă** simbolică decît cea a limbajului nostru „treaz“, în stare de veghe). Iar limbajul visului — o urmă. Trasa mnezică — memoria — rememorarea — reamintirea. Dar REM-ul (Visul, cu alte cuvinte, al lui Mircea Cărtărescu) ? Exact așa : **cu alte cuvinte** — cuvintele poetului-prozator, care aici, în carte, nu e nici (numai) poet, nici (numai) prozator, ci întrupează un al treilea mod literar de existență. Ce e acest REM, acest Vis ? Totul.

MIRCEA CĂRTĂRESCU
VISUL

Spune Egor, uriașul, macrantroposul din turnul-foișor REM, înălțat în mijlocul cîmpiei, la marginea Bucureștiului, acel personaj miraculos Egor, care scrie proza REM în numele tuturor „instanțelor narative“ (cum se zice) — femeia Svetlana-Nana, tînărul Vali, naratorul metamorfozat în gînganie, bărbatul care compune în visul Nanei chiar această carte, Mircea Cărtărescu : „Visele se vor lega, dacă **tu ești,** și te vor duce singure la REM. Altă cale nu există... Acolo..., acolo este totul“. Cuvintele sînt adresate unei fetițe „alese“, care — în starea de grație a purității — se va iniția treptat, trecînd prin șapte trepte în misterul REM, definit poematic, de același Egor-scriitorul, visînd absolutul. „Nu vreau să ajung un mare scriitor, vreau să ajung Totul. Visez necontenit la un creator care, prin arta lui, să ajungă cu adevărat să influențeze viața oamenilor, a tuturor oamenilor, și apoi viața întregului univers, pînă la stelele cele mai îndepărtate, pînă la capătul spațiului și al timpului. Iar apoi să se substituie universului, să devină el însuși lumea...“.

Iar miza prozei lui Mircea Cărtărescu, **aceasta** este : de a tenta, eretic, Totul, riscînd, **știind** prea bine că riscă, în fiece clipă, să „cadă“, să fie alungat, pedepsit, spulberat de Acolo. Superba aspirație spre Tot e „pusă în abis“ de mitul androginului, perfecțiunea însăși. Ce e — în fond — toată suita miraculoasă de copii (băieței și fetițe, în indistincția fundamental pură a genului-sexului lor), **aleși** pentru Mister (Mendebilul, Traian, Nana) și care „cad“, sînt alungați din paradis în clipa „păcatului“, a desprinderii (prin eros) **din** unitatea perfectă a dublei origini ? **Ce** poate fi, de fapt, chiar fotografia-emblemă a povestitorului, un băiețel golgoluț, de vreo doi ani, „cu o buclă deasupra frunții și cu părul împletit, de-o parte și de alta în două codițe cenușii-gălbui“ ? Sau imaginea fantastică a gigantului bărbat-femeie, pe care-l „nasc“ fetițele într-una din nopțile valpurgice? Ce semnifică gemelaritatea (din **Gemenii),** a celor două făpturi (Andrei-Gina), contopite prin devastatoarea **forță de** atracție a iubirii ? Ce sens, poate avea minunatul „joc“/luptă, **în vis și în real** dintre animus și anima. **După cum, nu** la urma urmelor, ci tocmai la începutul lor : prin ce semnificație se încarcă toată această perfecțiune la care aspiră cartea **Visul,** scrisă **simultan** în/cu **cele** două „genuri“ ale literaturii, **fără a-l** trăda o clipă pe vreunul: proza/poezia? Așadar, mult visatul stil **„androgin“,** M/F, într-un **unic** text. Nu de-o parte și de alta a barei-graniță /, ci, miraculos, împreunîndu-se. Așadar, o **proză** cu toate „virtuțile masculine“ ale epicului placat pe real, dar și o **poezie, cu** toate „virtuțile feminine“ ale imaginarului oniric (distincție, desigur, prea tranșantă, o despicare cam brutală cu binecunoscuta spadă).

Iar dacă ar avea mai mult spațiu tipografic, un critic înarmat **cu noul** arsenal al metodelor de cercetare **strict** literară, ar putea descoperi, plin de fervoare, că **Visul,** ca orice onirografie importantă, „visează“ **să devină, și în acest fel,** Totul. Să înglobeze (prin parafrază, aluzie, inter-, intra, arhi-textualitate), literatura onirică de pînă **la** el. Onirograf inteligent **și cultivat (dar** mai ales **talentat), Mircea Cărtărescu** „rescrie“, reface discret, **fără ostentație,** într-o singură carte, **„istoria literaturii** onirice de la origini pînă în prezent“). Așa cum ontogenia repetă filogenia. Începînd din **străvechime (marile Cărți** ale marilor **Tradiții, cu toată densitatea** lor simbolică), străbătînd dezinvolt fantasticul romantic (Novalis, Jean Paul, Hoffmann, Chamisso, **Nerval și alții și** alții), fantasticul **simboliștilor și suprarealiștilor (pînă la ultima oră a poeziei),** inclusiv volumul **Totul** de **Mircea Cărtărescu, încorporîndu-i pe Kafka și** Borges, pe Cortázar și Schulz. Toate acestea însă **nu se văd — decît rareori** — cu ochiul liber. Poate nici **autorul** nu a vrut (nu a putut) **să le vadă. Dar** tocmai aici e **marea lui știință (și artă): de a fi (con)topit totul într-o unică, irepetabilă** carte.

Dacă ar fi să îmbrace armura celui venit dinspre retorică, poetică, naratologie etc., etc., oricum, înnoit cu toate armele cercetării moderne, criticul zelos ar putea descoperi uimit că **Visul** lui Cărtărescu rezistă, precum o cetate bine apărată, la orice „atac“. E adică, pregătită, deschisă, cu franchețe și viclenie deopotrivă, pentru o „lectură totală“.

Așadar, o carte perfectă ? Nu mi-ar fi teamă să răspund : prin frumusețea ei, poate prea exhibată, da ! Acceptînd însă că frumusețea în sine (chiar plină, împlinită, trecînd dincolo de suprafață, într-o nevăzută, tulburătoare profunzime), nu-i Totul. Ci doar una din treptele spre el, hărăzită celor care scriu și citesc.

Adriana BABEȚI

*** Mircea Cărtărescu, VISUL, Editura Cartea Românească, 1989.**

G. I. Tohăneanu

AMBIȚIE

Ca să reținem mai ușor cîteva din formele flexionare ale verbului **ire** „a merge“, profesorul de latină **ne-a** povestit, odinioară, o anecdotă. Cineva i-ar fi **propus lui Voltaire un concurs** cu tema **cea mai scurtă scrisoare,** provocîndu-l cu următorul răvaș latinesc, care cuprindea doar două **cuvinte : Eo rus „mă duc la țară“. Ironistul din Ferney** i-ar fi răspuns așa : **I,** adică „du-te“ ! În treacăt fie spus, verbul **ire** (cu prezentul : **eo, is, it** etc.) nu s-a putut **menține în limbile romanice** din pricină că trupul său fonetic era prea firav, iar acțiunea erozivă a legilor fonetice l-ar fi împuți**nat și mai** abitir. **În** schimb, **s-au păstrat, iar, mai** tîrziu, au fost repuse în circula**ție și ca** împrumuturi livrești cîteva formații prefixa**te, al căror volum fonetic a sporit și s-a** consolidat, cel puțin cu o silabă, tocmai datorită prefixelor. De exemplu, **exire,** literal : „a merge afară“, stă **la baza verbului românesc ieși,** care, la Eminescu, face uneori sinonimie cu **a se ivi :** „Atît de fragedă, te-asameni / Cu floarea albă de cireș, / Și ca un înger dintre oameni / În calea vieții mele **ieși“.** Suprapunerea semantică dintre **ieși** și **răsari** constituie, la același poet, un fapt de limbă populară : „Tînguiosul bucium sună, / L-ascultăm cu-atîta drag, / Pe cînd **iese** mîndra **lună** / Dintr-o rariște de fag“. Sensul poetic al verbului se mlădiază în poezia **Și dacă...,** evocînd **limpezirea, în apele lacului, a imaginii** astrului nocturn : „Și dacă norii deși **se** duc / De **iese-n luciu luna,** / E ca aminte să-mi aduc / de tine-ntotdeauna“.

Nu e lipsit de interes amănuntul că participiul lui **exire, exitus,** devine substantiv cu înțelesurile „ieșire“ **și** „sfîrșit“. El denumește, între altele, „ieșirea“ actorilor din scenă, prin urmare, „încheierea“ unui act sau a reprezentației, dar și „ieșirea“ din viață, „moartea“, „obștescul sfîrșit“.

Antonimul lui **exire** este, în latină, **inire (ire** și prefixul **in-),** „a intra“, „a pătrunde“, dar și „a începe“. Din tema **init-** a supinului **(initum)** s-a desprins substantivul **initium** „început“ **(ab initio** „de la început“). Aceeași temă **(init-)** o regăsim în adjectivul latinesc **initialis,-e,** model pentru neologismul **inițial,** a cărui formă feminină a ajuns substantiv : **inițială** „prima literă a unui cuvînt“, „litera cu care începe un cuvînt“.

Chiar dacă „învecinarea“ lor istorică nu mai este străvezie, **ieși** se dovedește rudă bună cu alt verb foarte vechi, **sui,** sinonim **cu urca,** avînd **la** bază lat. **subire,** format, așadar, tot din **ire** cu ajutorul prefixului **sub-.** Echivalînd, etimologic, cu „a merge de jos în sus“, lat. **subire** cumulează și sensul secundar de „a se strecura pe furiș, pe nesimțite, în chip surprinzător“. De aici cată să pornim pentru a ne dumeri asupra semnificației neologismului **subit,** care reproduce, aproape aidoma, participiul **lui subire,** anume **subitus.** Termenul se întrebuințează, în românește, atît ca adjectiv **(moarte subită)** cît și ca adverb **(a murit subit).**

Mai interesant încă este lat. **ambire** „a merge jur împrejur“, constituit din **ire** și preverbul **amb-,** care exprimă ideea spațială a unei deplasări circulare sau zigzagate, semnificînd, prin urmare, „a da tîrcoale“, „a tîrcoli“, „a merge de ici-colo solicitînd ceva“. Ulterior, verbul s-a specializat în domeniul politic, redînd strădaniile candidaților în alegeri de a obține simpatia și votul corpului electoral. Substantivul corespunzător, derivat **din** tema supinului **(ambit-),** este **ambițio** cu genitivul **ambitionis,** împrumutat **și** de noi : **ambiție (ambițiune)** „dorință puternică de glorie, de onoruri“. Trebuie adăugat că, pînă să dobîndească acest înțeles, **ambitio a denumit,** în latina clasică, și „lupta electorală“.

Din ambitio a lăstărit, în latină, adjectivul **ambitiosus, care, înainte de a dezvolta și sensul abstract** al neologismului romanic **(ambițios** „stăpînit de ambiție“), învederase un înțeles concret. Astfel, în opera naturalistului Plinius cel Bătrîn, **amnis ambitiosus** echivalează cu „rîu cu multe meandre, rîu sinuos“.

Cine ar crede oare, la un examen superficial, că termeni atît de înstrăinați semantic, cum sînt neologismele **ambiție, inițială, subit,** se înrudesc, totuși, foarte strîns nu numai între ei, ci și cu vechile verbe **ieși** și **sui ? În** realitate, lucrurile stau chiar așa, iar scoaterea în priveliște a afinităților latente dintre cuvinte luminează viața lor ciudată, plină de surprize.

În articolul PRO DOMO, din numărul 4/1990 al revistei noastre, se va citi **amintitor,** în loc de **amintirilor** (coalana 3, r. 22) și **„Romania“** în loc de **„România“** (coloana 5, r. 40).

Andrei Bodiu

TREZIREA

1.

Ziua a fost foarte scurtă.
Și noaptea a fost foarte scurtă.

Vîntul din nord a domolit vîntul din sud.
Ieri a bătut vîntul din vest. A sfîșiat

Bidoanele cutiile goale. S-a învîrtit s-a învîrtit.
A căzut.

Și lumina verzuie umedă s-a scurs pe jos.
Capătul ei capătul razei a lovit un perete

De sticlă. A spălat geamul. A spălat fața.
Și creierul moale a tresărit

A tresărit trupul.
Deasupra e cerul. E soarele.

Sub el sînt eu. Eu.
Cu un fir de iarbă crescut între dinți.
Cu doi țepi tineri crescuți în barbă.

2.
Cu aceeași mînă număr secundele : unu doi
trei patru cinci șase. În ritmul creierului și
al inimii. Al inimii
colorate verzui.

Atunci a intrat profesorul și a
desenat pe tablă un nou născut
„Te recunoști ?“ m-a întrebat „te recunoști ?“

3.
Hainele s-au umplut de rumeguș. S-au umplut
de pene. S-au murdărit.
În atelierul de tîmplărie din spatele casei
bunicilor mei
a țiuit prelung țeava memoriei.

Mi-am ridicat ața de pe pantaloni
A, Andrei
B, Bogdan
C, Caius, Corina, Claudiu
D, E, F, G, H, I, J,
K, Kuki
L, Lena
M, Marius, Marilena, Mircea, Mirela
N, O, P, R,
S, Simona, Sandu, Simona,Sandu, Sorin, Sofia, Sorin
T,
U, Ute
V, Valeriu, Vasile
și mai departe
dacă eu sînt tandru și bun și mă rog zilnic
pentru tine și pentru toți prietenii tăi, nu vei face la fel ?

Dragul meu, e atît de cald.
Dragul meu, a început să bată vîntul.
Dragul meu, ultima picătură de ploaie a căzut.
Dragul meu, unde pleci ? Cînd
te întorci ?
Sînt o investiție. O investiție uriașă.

4.
Un creier fardat. Cu semne moi.
O suprafață cenușie pe care-mi plimb mîna.
Poate bara de la tramvai sau poate
altceva mult mai subțire poate glasul
care alunecă încet ca o smoală într-o
carapace de plexiglas pînă o umple pînă
o îngreunează.
Pînă cînd uiți să-ți mai amintești.

O suprafață cenușie pe care-mi plimb mîna.
Poate un pitic de celofan sau
o femeie de catifea încălțată în pantofi noi. Poate
un șoarece de hîrtie sau
un pelican care eșuează încet.

O suprafață cenușie pe care-mi plimb mîna. Și care
brusc se înmoaie. Îmi scapă printre degete. Lasă
urme pe fiecare deget. Pete. Urme de grăsime de
ulei sau de praf.
Pete.
Unde le-aș putea șterge pe toate ?
Cum le-aș putea șterge pe toate ?
Să las cîteva ?
Le zvîntă poate elicea ventilatorului.
Se usucă poate dacă țin mîna la soare.

O suprafață cenușie pe care-mi plimb mîna.
Poate mîna celuilalt. „Salut“ „Salut“
Tot astfel am ținut în mîna mea și mîna
cîtorva femei.
E o senzație foarte plăcută.
Ai o anumită siguranță în plus.
Ai un aer protector.
Ai senzația că într-adevăr folosești cuiva. În imediat
Și că nu ești singur.
O suprafață cenușie pe care-mi plimb mîna.
Două ochiuri de sîrmă. Și în spatele
lor ochii mei.
„Și dincolo ?“
„Și dincolo o bucătărie cu dulapuri mari. Multe
farfurii și un șervet și o lustră și parchet și
miros de prăjeală și“
„ce te uiți mă huliganule mama ta a dracu'
vrei să furi ? Da. Ionele hai că iar a venit unul
la furat“.
„Ce ai văzut ?“ I-am spus
„Atît ?“
„Atît. Au stins becul și nu am mai văzut nimic
Poate făceau dragoste.“
„Ce, ești nebun, în bucătărie ?
Și n-ai mai văzut nimic ?“
„Nu. Era întuneric. N-am mai văzut nimic.“

5.

„Sigur că
te
recunosc“
Îmi face semn cu mîna. De pe o bancă
Îmi zîmbește. O față tînără. Încă
neridată.
Chiar de departe văzut par tînăr.
Chiar de departe văzuți umerii nu s-au
adunat destul.
Sigur că te recunosc.

6.

Lîngă mine stă un bătrîn.
Stau aici de o oră.
Aerul e o limbă uscată.
Am uitat să-mi mai amintesc.
Creierul meu are același ritm cu inima.
Inima mea pulsează exact și rece.
Spun
„iată pustiul roz deșertul subțire“
spun
„și de sub plapuma asta capul iese tuns hainele
călcate pantofii făcuți cu cremă. De
sub plapuma asta iese sufletul.
Curat.“

Poezia de limbă slovacă din România are în Ondrej Ştefanko pe unul dintre autorii ei cei mai reputați, — pe cel mai dinamic, în orice caz, dintre scriitorii generației de mijloc. Poet, traducător, coautor de antologii, animator al vieții literare dintr-un colț de țară, Ştefanko a impus în abia ceva mai mult de un deceniu de activitate printr-o experiență acut subiectivă. Nu face parte, cred, dintre autorii care poetizează existența — nu e, ca atare, un iubitor de metafore rare, de cuvinte muzicale ori tablouri eterate. Ceea ce reține atenția în cazul său, dincolo de forța verbului, e moralismul de bună calitate, nu mai puțin reflexivitatea întoarsă către existența imediată. O poezie, așadar, ce mizează pe parabolă, fără solemnități ori restricții beletriste, creditînd epicizarea discursului, impactul subiectiv al faptului cotidian și al limbajului curent.

Lucian ALEXIU

Ondrej Stefanko

DISCURS DESPRE ADEVĂR

Auzi ?
Clopoței avem prinși de căciuli,
de picioare,
de brațe . . .
Și vorbele noastre răsună
clincănind fără ecou și fără vise
atunci cînd se grăbesc prin galeria lungă, nesfîrșită,
cînd aleargă gîfîind,
cînd cad în genunchi,
cînd se tîrăsc doar
să pună-n mișcare acolo departe
inima fierbinte a adevărului
ca sunetul puternic de clopot
să ne asurzească pe toți
și clopoțeii clincănind pe căciulile noastre,
pe picioarele,
pe brațele noastre . . .

DISCURS DESPRE ANOTIMPURI

Iată,
neînfrînți am ieșit și din această iarnă,
în oase am mai păstrat un pic de măduvă fierbinte
și acum dăm onorul
ghețarilor înfrînți din privirile noastre.
Primăvara durează pentru noi doar o clipă
și sîngele nostru pătimaș se va scălda-n curînd
în febra care ne dezbracă.
Iar noi ne dezbrăcăm doar de primele iubiri,
de primele recolte bogate
goi și neputincioși,
și astfel,
cu trupurile înfierbîntate de un soare care nu ne aparține,
furișîndu-ne ne apropiem de fructele dulci ale toamnei.
Prea sus s-au cocoțat,
n-ajungem pîn'la ele,
nici lumina adunată-n brațele noastre nu ne mai ajută
și de aceea renunțăm.
Și de data aceasta, înfrînți și murdari,
ne retragem în iarnă.
Lîngă vetrele noastre trosnind ajungem în sfîrșit tîriș,
ne spălăm pe obraji acolo
și cugetăm iarăși despre compromisuri,
despre subterfugii
și despre faptul cum vom evita alte înfrîngeri.

DISCURS DESPRE CELE ZILNICE

Ești oul de bufniță ascuns în întuneric,
îți zic,
ție-ți zic, ție, omule bîntuit de noapte,
tu ești doar embrionul acelei bufnițe,
ești germenul vînătorii de noapte,
tu te clatini,
tu, frate,
fiindcă și eu,
la fel ca și tine,
seara-mi pregătesc aripi negre
ca să pot zbura din ascunzișurile noastre zilnice.
Vreau să părăsesc lumina orbitoare
cînd tu scuturi de pe tine găoacea nopții
și cînd îmi întretai drumul,
o, tu revii, omule,
revii aici, în această seară
unde lumina-și descifrează încă amprentele
în ochii mei orbi
și eu în ghiare strîng
străfulgerările unei dimineți care va răsări odată.

DISCURS DESPRE TREZIRE

Despre trezire cuget,
despre ochii cu greu deschizîndu-se
înainte ca să purced pe un drum iluminat de sînge,
înainte ca să strivesc sub pasu-mi clătinat
umilirea cu trei lacăte de renunțare înscrisă-n urmele mele
Trecutul îmi mai vorbește încă,
prezentul mi-e urmărit de urechile lui roșii
iar mierea mi se lipește de pleoape.
Carnea flască a realității
n-are nici un gust
și nici putere n-are,
însă eu mai țin minte cum odată,
în copilărie,
niște mușchi tineri și puternici în fiecare dimineață
se trezeau la viață-n mine . . .

Despre această trezire cuget acum
și am de gînd să mă tot duc pe acel drum neumblat pînă
la capăt.

DISCURS DESPRE LUMINA FARULUI

Este tîrziu deja,
umbrele bîjbîind se pierd în vorba oarbă
și apoi doar întunericul negru al unui cioc căscat de vultur
pe noi toți și tot din jurul nostru
înghite.
Sînt conștient de faptul că ochiul deschis doar pentru
o străfulgerare
ne va adăposti totuși
și ne va oferi-n sfîrșit odihnă
pentru gîndurile noastre rătăcind printre mistere.

Este prea tîrziu să cauți ieșirea din acest labirint,
prin măruntaiele vulturului să te plimbi cu speranța
pe limbă
și să speri într-un noroc oarecare . . .

Este prea tîrziu să umbli după lumina prăzii,
după ochiul ei chemînd,
să mori împreună cu noi în măruntaiele vulturului negru
care din noaptea-naltă se aruncă
peste puii noștri . . .

(Poeme traduse de către autor din limba slovacă)

Daniel Vighi

Prieteni de ocazie

(fragment de roman)

Urcă pe scări la domnul Petcu, pensionar C.F.R. Și el este pensionar, numai că spre deosebire de Petcu a ieșit la pensie din cadrul armatei. Colonel plin. Odinioară avea prestanță, impunea prin vorbă, prin mișcări, dar mai ales prin uniforma de infanterist care-i venea ca turnată, de parcă s-ar fi născut odată cu ea. După trecerea în rezervă s-a anonimizat total, s-a topit în mulțime. Foștii colegi de militărie îl întîlnesc adeseori prin centrul orașului, pe lîngă alimentarele ori magazinele cu legume și fructe, și-l salută din vîrful buzelor. „Ce să-i faci, asta-i viața", par să spună celor din jur mișcările, hainele, întreaga personalitate ștearsă și chircită a domnului colonel în retragere Chiriacescu Leon, cunoscut între apropiați prin falnicul apelativ Leo.

Acum însă, în chiar momentul de față nu merge liftul. Urcă gîfîit și sătul de urcat. Transpirat. Își poartă din treaptă în treaptă trupul nici prea gras, nici prea slab, așa ca oricare altul la vîrsta lui de șaizeci și trei, împliniți. Afară-i o căldură de infern : peste patruzeci de grade la umbră. La nivelul solului, și direct în soare, temperatura a urcat la șaizeci și cinci de grade. Lucrul acesta i l-a spus cineva întîlnit întîmplător. Toate cunoștințele mai noi ale lui Leo sînt pure combinații ale hazardului. La fel s-a întîmplat și cu domnul Petcu. Stăteau la o coadă, unul lîngă celălalt, și neavînd ce face, și mai ales dorind ei amîndoi să treacă timpul mai repede, au început să lege o conversație, la început anapoda și inconsistentă, pe urmă tot mai interesantă și mai cu miez. Din vorbă în vorbă și-au dat seama că au păreri identice : bunăoară faptul că-i prea multă lume pe fața pămîntului. Vorbele astea și le-au spus mai cu fereală, privind la vecinii din spate.

Se sprijină de balustradă. Simte că îl lasă picioarele, că nu are aer, întinde buzele ca sugarii în căutarea sfîrcului de la țîța mamei, pe urmă suflă de mai multe ori ca și cînd ar vrea să tragă în piept toată fierbințeala care năvălește pe geamurile deschise ale scării. Privit din spate aduce cu o focă, sau cu o balenă, sau cu un elefant tocmai ieșit din apă și care suflă zgomotos pe nări, așa cum a văzut pe la televizor sau la cinematograf, nu mai știe prea bine unde și nici nu are importanță. Pe căldurile astea face criză, ăsta-i faptul care-l îngrijorează, NU ARE AER, SE SUFOCĂ : „mă sufoc, domnu' Petcu, așa parcă mă ia unu' de gît și mă strînge ușurel sau parcă nu-mi dă aer decît numai puțin, printr-o țeavă, îmi vine să oftez, dar nu după cineva sau după ceva, ci numai așa, din cauză că atunci îmi pare că primesc mai mult aer, asta mă interesează în primul rînd, nu am destul, uite, chiar și acum cînd urc la dumneata simt că-mi așază careva palma peste gură, nu-ș' ce dracu' ai luat și matale apartament la ultimul etaj într-un bloc ca ăsta cu șapte etaje arse de soare toată după masa".

S-a oprit în fața tăbliței cu cifra etajului, suflă grăbit, inima i se bate în cușca pieptului ca un bolnav încins, îi bubuie în tîmple, îi răsună înfundat în urechi, îi umflă ritmic venele picioarelor. „Arătați mai mult de șaizeci și trei", i-a spus într-o zi un tînăr nepoliticos. „Da' de ce mai fumezi, domnul Leo", l-a întrebat într-o dimineață Petcu pe cînd stăteau ca de obicei unul lîngă celălalt și el tocmai îi povestise despre crizele de inimă, de răsuflarea lui scurtă și gîfîită ca printr-o țeavă. I-a răspuns că nu se poate lăsa de fumat, este lipsit de voință cu toate că numai necazuri are de pe urma lui. Nevasta nu poate suferi mirosul de tutun, așa că fumează pe balcon ; din cauza asta nici nu l-a închis. Zicea Marieta, nevastă-sa, că fumul intră în pereți și în draperii, prin urmare nu acceptă în ruptul capului să intre cu țigara aprinsă în casă. În această privință pare să nu poată face mai nimic. Cu toate astea nu se poate lăsa. Îi seamănă tatălui său care a fost și el activ în armată înainte de război și cîțiva ani după ; fusese subofițer, plutonier major la fanfara militară, cînta din trompetă și dădea onorurile cele mai bune din toată armata a doua. Spre deosebire de fiul său, majurul acela fusese om aprig, cu mustăți îngălbenite de tutun și vocea răgușită. Feciorul lui este un mototol pentru că a moștenit-o pe mamă-sa, femeie simplă de prin Muntenia care se uita la bărbatu' său ca la un fenomen natural : un munte, un brad, un fulger aprig într-o noapte de vară, așa îi părea ei plutonierul major, bețivan și fumător. Fiul lui nu bea deloc, însă de fumat, fumează, cu toate că adesea își amintește de sfîrșitul tatălui său care a intrat în comă cu plămînii ferfeniță și după cîteva zile de inconștiență și-a revenit, a strigat-o pe nevastă, i-a poruncit să-i aducă o țigară, a tras lacom cîteva fumuri în piept și a murit. De fiecare dată cînd își amintește de sfîrșitul acela îl apucă o spaimă încîlcită care izbucnește uneori într-un fel de furie necontrolată, așa cum se întîmplă adesea cu bolnavii incurabili, ale căror ieșiri sperie pe toată lumea prin violența lor nejustificată. În acele momente se simte intim apropiat de un vecin de pe scară, tot cardiac și el, un profesor de matematică umil ca un șobolan, terorizat de o soție amarnică și de un fiu îngîmfat. Profesorul acesta, deși doctorii l-au tot sfătuit să iasă la pensie, se încăpățînează să nu-i asculte. A aflat întîmplător de la un coleg de școală că în timpul lecțiilor ăstuia este un vacarm de nedescris. Și cu toate că-i bate cumplit, elevii se pare că își dau seama că pentru el este mult mai păguboasă enervarea decît pentru ei eventualele vînătăi. Mai anul trecut avusese o ieșire extrem de violentă și de crudă împotriva unui elev despre care zicea că l-ar fi strigat din fundul clasei pe numele mic ca și cum ar fi fost prieteni vechi. Părinții au vrut să-l reclame la Inspectoratul școlar ; a trebuit să se roage de ei și să le spună că este cardiac. Diriginta elevului l-a întreba de față cu părinții de ce nu se pensionează, și cînd el i-a spus că i-ar „părea rău să renunțe, pentru încă doi ani cît mai are în învățămînt, la diferența de salar, femeia aceea i-a spus verde în față : „adevărul este, tovarășe profesor, că vă mîncați de sub unghii". Ar trebui să urce din nou. Trec pe lîngă el doi băiețandri în pantaloni scurți și în tricouri : „merg la ștrand", își spune și se vede o clipă costumat în felul unui înotător subacvatic, cu labe de gumă și ochelari. Iese din apă chiar la marginea bazinului și trage zgomotos aer în piept înconjurat de stropi și de răsfrîngerile colorate ale razelor Soarelui. Anul trecut a fost la spital și doctorul — domnul profesor Olteanu — i-a spus că din cauza insuficienței în respirație are probleme și cu inima, că și ea suferă din cauza lipsei de aer. I-a povestit toate acestea și unui tînăr care stătea lîngă el, pe holul spitalului. Nu știe de ce a făcut-o, destul de bine că junele acela răutăcios, galben și cu un nas coroiat, l-a privit drept în ochi și i-a spus de la obraz că se curăță : „te duci, nene", i-a zis, „o mierlești", a adăugat și l-a bătut pe umăr. Copii nu are, că Marieta a răcit în tinerețe și a rămas stearpă, sînt singuri și trăiesc din pensia lui. Se scoală în fiecare dimineață la ora cinci, buimac, cu ochii încețoșați, abia ținîndu-se pe picioare din cauza diazepamelor pe care le ia peste noapte. În ultimii ani nopțile lui seamănă între ele ca două picături de apă. Seara adoarme devreme și relativ ușor ; se trezește însă imediat după miezul nopții. Stă în pat și mototolește cearșaful, ascultă taxiurile trecînd în liniștea străzilor sau fluieratul locomotivelor pe la triajul gării și-l îneacă ceva cleios. Se scoală din pat, se îndreaptă spre bucătărie și aprinde lumina. Ca de fiecare dată, ezită o clipă înainte de a intra, pentru ca șvabii să se poată strecura pe sub dulap sau pe sub masca de la chiuvetă. Nu-și găsește întotdeauna șlapii și nu poate suferi gîndacii, se teme de ei, mai ales atunci cînd este desculț. Soția lui, doamna Chiriacescu, madam Cazarmă, cum a poreclit-o un vecin de la scara Ge, nu-l înțelege. „Cum dracu' ai fost tu ofițer activ, dacă nu poți să omori niște rahaturi d'ăstea", îi zice și-i strivește cu piciorul desculț, nu-i pasă, lui în schimb i se face greață. Cînd are șlapii în picioare se schimbă povestea ; atunci se repede asupra lor, și dacă l-ar privi careva de afară, din stradă, l-ar vedea în geamul luminat făcînd un balet ciudat, dînd din mîini ca și cînd s-ar lupta cu aerul sau cu altceva invizibil, aruncîndu-se hotărît și dezordonat prin colțurile bucătăriei.

A ajuns în fața ușii, apasă pe butonul de la sonerie și așteaptă așa o vreme. Îl aude pe domnul Petcu apropiindu-se, deschide ușa, se privesc o clipă pînă gazda se dumirește despre ce este vorba, pe urmă zîmbește în felul lui, îi face semn cu mîna să intre : „haide, domnu' Leo, poftește", îi zice și celălalt intră în holul cu nișa pentru frigider, mușamaua cu pătrățele verzi pe podea, cuierul proptit de zid, instalația veche de scos cizmele, zugrăveala cu flori învoalte, bujori repetați silnic în marginile unor benzi paralele, totul șters de timp, lipsit de luciu, asemănător din punctul ăsta de vedere cu apartamentul colonelului, cu deosebirea că la el se vede totuși mîna de femeie ; Marieta mai așezase pe ici, pe colo un macrame, o față de masă, o acoperitoare de pat.

Se așază într-un fotoliu cu stofa de pe brațe ușor întunecată de atingerea mîinilor. Totul este înmuiat de căldură : obiectele, hainele, pereții. Colonelului îi pare că plutește într-un acvariu cu apă fierbinte, broboane stătute de sudoare i se ivesc pe frunte, nu are batistă, nu știe unde dracului a pus-o, își trece palma peste pielea rece a frunții, își simte pantalonii lipiți de picioare și de stofa caldă a fotoliului. Izmenele scurte, cazone, i se mulează pe fese, pe încheieturile iritate ale pielii — dacă ar fi mai tînăr acu' ar fi la ștrand. I-a și spus Marietei — alaltăieri, parcă — nici nu mai știe șirul zilelor de cînd cu căldurile astea, lua-le-ar naiba să le ia, că parcă-i mai bun geru', chit că toată lumea dă din cap speriată cînd aude vorba asta a lui. Așadar i-a spus Marietei că nu le-ar strica să meargă și ei la ștrand, în fond ce dacă au o vîrstă mai înaintată, nu au și ei voie să se bucure de viață. „Uită-te", i-a perorat visător, „la tineretu' ăsta, călătorește unde vrea, face ce vrea, trăiește cum vrea, ah, libertatea asta, tot timpu', a tînjit după ea și n-o are, fir-ar să fie de viață, că s-a dus numai cu obligații și sacrificii. Acu' ar vrea și el să fie liber ca tineretu' ăsta care face ce vrea". Marieta l-a ascultat plictisită, l-a auzit adesea tînguindu-se și jinduind la libertatea unuia sau a altuia. Ce bine de vecinul Icsulescu, îi tot zicea, el e liber, a știut la adică să dea cu pumnu' în masa șefului și s-a vindecat și de frică și de toate, acu' e liber și fericit, ne trimite poze și vederi frumos colorate din cealaltă parte a orașului, acolo și-a dorit să ajungă, acolo a ajuns, nu tînjește ca noi, a știut să se impună și să-și ceară drepturile, „nu pot trăi, tov. Ics în blocul ăla că-i așa și așa", i-a strigat ăluia, și te întreb, n-are dreptate ? Nu-i cum zice el. Te întreb nu are și el dreptul să trăiască acolo unde-i mai bine ? Familie are ? Are ! Copii a făcut ? A făcut ! La servici merge ? Merge ! Atunci, te întreb, pentru ce să nu se ducă și el unde-i mai bine, de ce să nu înainteze o cerere de plecare din blocul ăsta igrasios și fierbinte, din iadul ăsta. Dacă a muncit o viață are și el tot dreptu' ; și, te întreb, tu ce faci, bîrfești pe la colțuri, îl pîrăști pe unul și pe altu' administratorului, și cînd e la adică, taci, s-a inundat la patru și ăia n-au mai venit să repare spărtura și tu taci, dacă-i așa la toată lumea, zici, nu te poți tu pune împotrivă, taci și stai fără apă, te duci jos la cișmea, pe scări că s-a stricat liftul. Clămpănești în ultima cameră sau în baie, în fond ce ne privesc pe noi toate astea, zici, mai bine ți-ai vedea de treabă, vrei cumva să ajungi și mai rău, lasă că ne descurcăm noi, zici, și cari apă la trei cu găleata, la urma urmei îți prinde bine puțină mișcare ; ce, strică ? În privința vecinului, a lui Icsulescu, lasă, bombăni, că știm și noi niște lucruri, crezi cumva că plecarea asta, sau mutare, cum vrei să-i zici, s-a făcut din nimic, dînd adică pur și simplu cu pumnul în masa șefului, și ce dacă a dat, crezi că alții nu pot să o facă, uite, du-te tu și dă cu pumnul în masă, crezi că poți să o faci, ascultă la mine, trebuie să ai spate pentru asta, să fii cineva, să fii cunoscut în oraș și în plus de asta să ai și tu acolo niște prieteni pe la Spațiul Locativ, altfel nu iese nimic. Așa, mersi, îți dă mîna să spui niște lucruri, ba chiar să te întorci din cînd în cînd pe aici o dată la două, trei săptămîni și să te uiți de sus la foștii vecini. Eu nici nu vorbesc cu ăsta și-ți interzic și ție să o faci, în fond ce poți învăța de la unu' ca el, să stîrnești scandal, să devii cunoscut în bloc, să te arate toți cu degetul și să te ocolească. Decît așa, atunci mai bine nu-i dai bună ziua și gata ! Iar în legătură cu ștrandul, nu-i cazul, dacă nu te-ai afirmat ca sportiv cînd erai tînăr și aveai toate condițiile, acu-i prea tîrziu, nu se mai poate face nimic, nu vezi că ai pielea fleșcăită, cum o să faci față printre atîția tineri, o să ajungi de rîsul lor, nu-i nimic de făcut, singurul lucru bun e să te resemnezi, ai o viață cît de cît sigură și liniștită, exceptînd micile necazuri care trec și ele, că doar n-o să țină pînă-i lumea. În plus, avem și noi în casă o vană, te poți băga în ea și te răcorești, e tot un fel de ștrand dar mai mic, n-ai decît să-ți imaginezi că ești la ștrand și că ești tînăr. Cine te oprește ?

ARGUS * ARGUS

• A luat fiinţă societatea **TIMIŞOARA**, constituită din tineri intelectuali şi scriitori care au luat parte nemijlocit la Revoluţie. **„Scopurile principale ale societăţii sînt apărarea drepturilor omului, promovarea şi susţinerea unei democraţii, în spaţiul căreia libertatea cuvîntului este de o importanţă vitală ; membrii societăţii nu fac parte din nici un partid politic şi, deci, nu militează pentru nici o platformă politică ; organul de presă al societăţii este periodicul „Timişoara". Societatea TIMIŞOARA se afiliază la Organizaţia Mondială pentru Apărarea Drepturilor Omului de la Geneva".** • „Cititorii ne întreabă : care este numărul de securişti arestaţi la ora actuală ? Majoritatea celor publicaţi pînă acum în ziar („Renaşterea bănăţeană" n.n.) sînt miliţieni. Ce se întîmplă cu fostele persoane ceauşiste la care s-au găsit arme?" (Periodicul „Timişoara" / 6). • Mai mulţi cititori ne-au trimis scrisori privitoare la situaţia ţărănimii. Citâm din cea semnată de Daniel Iavorschi şi Dan Moga, intitulată „Oamenii pămîntului şi orbirea" : „Am trăit printre ţărani, m-am (?) născut şi-am fost crescut de aceşti oameni ce mai tîrziu au fost atraşi de misterul unei noi vieţi spre urbe... Noi, cei culţi şi civilizaţi, cei de la oraş am fost orbi, dar am avut o boală cu totul specială şi inoculată, (care) pe lîngă parţialitatea ei, avea şi o revărsare psihică: îi vedeam duşmani, migratori, săraci !... Poate că sîntem vinovaţi, sau poate că asta a urmărit politica totalitară de pînă acum.... Să nu mai fim orbi !". • **Se aşteaptă o nouă lege a presei, care urmează să fie** votată de parlament imediat după votarea noii Constituţii. **„Importanţa ei a fost relevată de Sergiu Andon, amintind că înainte de război circula o butadă (bazată pe numeroase exemple) : «după votarea unei noi legi a presei cade guvernul !» N-o să vă vină să credeţi, dar şi după votarea actualei legi, din 1973, la numai două luni a căzut guvernul Ion Gheorghe Maurer"** (din „Curierul sportiv bănăţean" nr. 14). • **VICTORIE ROMÂNEASCĂ ÎN CUPA DAVIS** la Dublin. O luptă dramatică a sportivilor români ce a trecut aproape neobservată. • **O „RUBRICĂ ÎMPOTRIVA SINGURĂTĂŢII"** e propusă de ziarul „Tineretul liber" / 37. • Cititorii **Iosif Canea,** lăcătuş, SUGTC, **Milan Lolici,** lăcătuş, Electrotimiş, **Marin Ciup** strungar, SUGTC, **Dan Boca,** sudor, SUGTC, **Zorin Păcuraru,** lăcătuş I.A.T. ne trimit o descriere a participării lor la Revoluţie împreună cu toţi cei ce au format coloana de demonstranţi de la întreprinderile de pe Calea Buziaşului, din Timişoara, în ziua de 20 XII 1989. **„Mi-a venit ideea să tăiem stema de pe steagul tricolor şi am cerut colegului meu Marin Ciup o briptă".** Mărturisirea e impresionantă şi plină de patos. O nouă filă de istorie. • Agenţia MTI relatează că duminică (4 II 1990) a avut loc, la Academia teologică reformată din Debreţin, **ceremonia decernării titlului de „Doctor Honoris Causa" preotului Tőkés László.** • „În urmă cu cîteva zile, fostul colonel şi locţiitor al şefului I.G.M., Petre Moraru, acuzat pentru complicitate la genocid şi-a pus capăt zilelor, în penitenciar" („Renaşterea bănăţeană"/28). În acelaşi număr al ziarului aflăm că au fost găsite de copii spray-uri antiterorist şi stilouri care în loc de cerneală aveau acid sulfuric. **ATENŢIE PĂRINŢI ! ATENŢIE COPII !** • **„CHEMARE ÎN JUDECATĂ.** Sînt stupefiat că Dulea încă... dulează ! Nimeni n-a mai reuşit, în atît de puţin timp să desfiinţeze, practic, o cultură naţională !" (Mircea Daneliuc în „Flacăra" 5).

• Se vorbeşte, firesc, despre „efectul ceauşescu". Lîngă „investiţiile" dezastruoase care au costat miliarde se adaugă : „Dosarul Sulina" (450 000 dolari), „Dosarul Anina", „Dosarul Călimani", „Dosarul Solventul" de la Timişoara ş.a. • A fost înfiinţată **„ASOCIAŢIA PSIHOLOGILOR DIN BANAT—TIMIŞOARA".** Dintre criteriile obligatorii avute în vedere la alegerea membrilor din consiliu : Ataşamentul sincer faţă de Revoluţie ; nici un fost securist sau informator al securităţii sau al Miliţiei Judiciare plătit sau voluntar nu poate fi ales ; înaltă competenţă ; cunoaşterea a cel puţin unei limbi străine de circulaţie. Preşedinte, dr. Viorel Prelici. • **RECUPERARE.** Majoritatea ziarelor şi revistelor publică în serial „Ferma animalelor" şi „O mie nouă sute optzeci şi patru" de George Orwell şi „Arhipelagul Gulag" de Alexandr Soljeniţîn. • **„Spectacolul shakespearean (seria cu regi) al revoluţiei române a avut un final provizoriu odată cu execuţia perechii prezidenţiale. Nu numai oamenii ucişi la Timişoara şi Bucureşti s-au răzbunat atunci, dar poate că şi animalele României, vînate cu atîta sălbăticie de „marele vînător", au participat cu blestemul lor"** (18 300 cerbi carpatini, 10 100 cerbi lopătari, 40 400 căpriori, 7 800 capre negre, 3 800 urşi, 19 700 mistreţi) **(Marin Sorescu** în „Contemporanul"/5). • **„Nu există, într-adevăr, decît două forme ale tiraniei şi ale decadenţei unui stat omenesc : despotismul şi demagogia"** — Mihai Eminescu (în Tomis / 1). • Noi apariţii jurnalistice: „Fiţuica liceenilor" („Ziarul nostru va încerca să prezinte realităţi, întîmplări, mai mult sau mai puţin hazlii din viaţa elevilor...") (Timişoara) şi **„Valea Bistrei",** ziar independent social-politic-cultural (Oţelu Roşu). • Regele Mihai I, ultimul suveran al României, îşi exprimă opiniile într-un interviu din „România liberă" nr. 37. • Efectele „noii revoluţii agrare" („efectul ceauşescu"): apariţia fenomenului de deşertizare ; pierderi anuale de 150 000 tone sol fertil ; de 1,5 milioane tone humus, 200 000 ha distruse complet de poluarea chimică, 900 000 ha în diferite faze de poluare, 800 000 ha alunecări de teren ca urmare a despăduririlor (din „Cronica" nr. 5). • **Automobil Clubul Românesc** a reintrat în toate drepturile ! • CĂRTĂRITUL : **„De-a lungul istoriei s-au plătit tot felul de tributuri, de cele mai multe ori unor imperii vecine. Un istoric meticulos a socotit că tributul dat în aur depăşea 1 200 de vagoane (...) Ceea ce nu se va putea calcula în cifre şi date — şi mai ales în urmări — este cota uriaşă pe care românii au plătit-o în cărţi nescrise. Nescrise pentru că nu s-ar fi publicat, negîndite pentru că ştiam că nu s-ar fi putut scrie..."** (Grete Tartler, în „Adevărul" / 34). • **„Cum nu am alte relaţii ziaristice în Ţară, v-aş fi recunoscător dacă mi-aţi putea transmite adresa revistei ce se numea (ori se mai numeşte) FAMILIA din Oradea, condusă de poetul Andriţoiu"** (Andruţoiu n.n.) — Baruţu T. Arghezi (în „Renaşterea bănăţeană" / 26). • LEUL românesc a intrat în derivă. A se urmări cursul său faţă de dolar ; • Duminică, 11 februarie a.c., ora 11,00, la Galeria de artă „Helios" din Piaţa Victoriei, va avea loc vernisajul expoziţiei personale de tapiserie a doamnei **Moga Olivia,** membră a Uniunii Artiştilor Plastici din România. • „Trăiască securitatea liberă !", „12 reguli pentru a obţine un copil infractor", „Scrisoare deschisă d-lui Ion Iliescu", „Scrisoare deschisă d-lui prof. Silviu Brucan", „Atenţie la mîini" (după Revoluţie a apărut încă o lozincă : „Nu mai da din mîini !") (cîteva titluri din sumarul nr. 3 al „Gazetei de vest"). • Aproape întreaga presă liberă îl redescoperă pe Constantin Noica, îl traduce pe Cioran, se teme de predicţiile lui Caragiale. Firesc, gazetarii şi scriitorii nu pridideșc să ţină ritmul evenimentelor, nu apucă să citească tot ceea ce se publică, în timp ce curcubeul politic bate spre gama roz. Textele lui Panait Istrati sînt de actualitate, mai cu seamă că bună parte din cititorii români le descoperă abia acum. Românii sînt flămînzi de informaţie, de gînduri luminătoare, de un dram de siguranţă pentru viitorul imediat. De la sentimentul omului definitiv învins s-a trecut la psihoza „furtului de Revoluţie". • Semnalăm apariţia săptămînalului ieşean TIMPUL, subintitulat **„tribună a democraţiei şi libertăţii".** O gazetă de mare greutate şi seriozitate culturală şi politică ce are printre colaboratori nume prestigioase ale culturii româneşti din capitala Moldovei. • Cu numărul 4/1989, revista timişoreană KNJIŽEVNI ŽIVOT care apare în limba sîrbă îşi începe o nouă serie. Din sumar : În numele demnităţii ; Timişoara — capitala libertăţii ; Eminescu — 100 ; Literatura şi demnitatea ; Noi pagini ale scriitorilor sîrbi din România ; Poeţii Bacăului ; Din proza bănăţeană ; Din literatura universală ; Critica literară, Pentru copiii noştri ; Dositej — 250 ; Almanahul bănăţean. Printre semnatarii acestor rubrici : Eugen Ionescu, Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Ştefan Aug. Doinaş, Claudiu Iordache, Milovan Danojlić, Brana Petrović ; Julio Cortázar, Ivo Andrić, Slavomir Mrojek, Matei Călinescu, Borislav Krstici Velemirov, Adam Puslojić, Miomir Todorov, Svetomir Raicov, Vlada Barzin, Ivo Muncian, Draga Mirianici, Jiva Popovici, Slavomir Gvozdenovici, Cedomir Milenovici, Svetomir Bogdanov, Miroslav Rosici, D. E. Popin, Gioca Jupunski, Radivoi Simonovici, Neboişa Popovici, Jelchiţa Petrov, Constantin Călin, Sergiu Adam, Octavian Voicu, Ovidiu Genaru, Calistrat Costin, Victor Mitocaru, Ion Arieşanu, Iosif Costinaş, Marian Odangiu, Ion Bogdan Lefter, Lucian Alexiu, Jiva Mişcovici, Srboliub Mişcovici. • Alte cărţi în curs de apariţie la Editura Facla, Timişoara : **Florian Dudaş : „Avram Iancu în tradiţia poporului", Bruno Würtz : „Confruntări contemporane pe tema viitorului".**

A. Z.

CLUBUL ASTRONOMILOR AMATORI DIN TIMIŞOARA anunţă că vineri, 9 februarie, în jurul orei 21 va avea loc o Eclipsă de Lună, fenomen unic în acest an. Intrarea în penumbră va începe la ora 19,30, intrarea în umbră la 20,50, faza maximă la 21,12, ieşirea din umbră la 21,32, ieşirea din penumbră, la 22,53. Fenomenul se va produce independent de voinţa noastră şi nu va avea nici o nuanţă politică. Cei interesaţi sînt invitaţi (în cazul în care cerul va fi senin) în parcul de lîngă Liceul de Muzică, prilej cu care se vor face înscrieri de noi membri.

Doru DRĂGAN

---

serial

Totul despre BETTE DAVIS

(I)

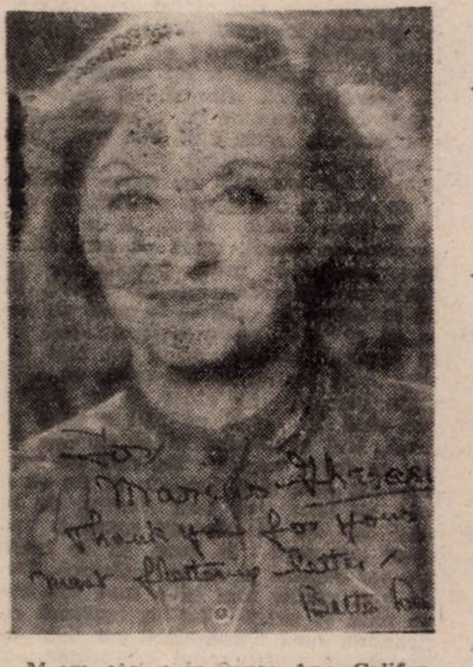

Apărută în 1985, cartea Barbarei Davis (B .D. Hyman) : „My mother's keeper", a devenit în scurt timp, cum era şi de aşteptat, un best-seller. Admiratorii legendarei Bette Davis s-au simţit trădaţi, şocaţi, întristaţi de imposibilele dezvăluiri ; autoarea — fiica starului care, jucînd în mai mult de optzeci de filme şi fiind nominalizată pentru Oscar de zece ori, rămîne unul dintre miturile strălucitoare ale cinematografului — oferă, despre viaţa de familie şi despre cariera actriţei Bette Davis, o imagine deloc convenabilă. Barbara nu are pretenţia că scrie biografie, chiar dacă în aspra povestire apar o întreagă epocă, lumea filmului şi nemuritoarele lui personaje. Cartea vrea să fie un discurs, ultimul singurul, adevăratul ei discurs pentru Bette **— mama şi femeia ce, o viaţă întreagă a refuzat să o asculte. Un discurs sau un ţipăt de disperare şi singurătate. Cu orice risc, fără îngăduinţă. Şi astfel, aceea care fusese marea revelaţie în „Totul despre Eva" se întîlneşte la bătrîneţe cu o imagine ce vrea să restituie „totul despre Bette Davis" — aşa cum nimeni, dar absolut nimeni n-ar fi îndrăznit să şi-o închipuie.**

M-am născut în Santa Ana, California, la 1 mai 1947 şi am fost botezată Barbara Davis. Numele îmi vine de la mătuşa Bobby (Barbara), unica soră a mamei mele Ruth Elizabeth Sherry (Bette Davis). Mătuşa mea a pledat pentru această omonimie, iar mama, cu toate că detesta numele de Barbara, s-a lăsat înduplecată. Îndată după botez, însă mama a hotărît că niciodată, şi în nici o ocazie, nimeni nu va avea dreptul să-mi spună Barbara. „Doamne, ce nume oribil ! Iar diminutivele ăstuia sînt de-a dreptul îngrozitoare. Babsy. Rahat ! Nici un om cu mintea întreagă nu şi-ar striga fata Barbara. Noi o să-i zicem B.D.". Şi aşa a şi fost.

Mama şi Sherry (cum îi zicea ea lui tata, pe numele de familie) aveau o casă drăguţă, în stil Tudor, cocoţată pe un pinten de piatră al falezei din Laguna Beach, într-un loc din înălţimea căruia se vedea golful stîncos aflat dedesubt. Îmi amintesc locurile acelea cît se poate de limpede : aveam să ne întoarcem acolo, ani mai tîrziu. Acolo am stat, pînă la vîrsta de trei ani ; prietenul meu cel mai bun a fost Schatzie, un boxer puternic, de-al tatălui meu, un cîine devotat, ce apare în aproape toate fotografiile, fiindcă mă însoţea pretutindeni.

Memoria mea e plină de imagini fulgurante, ale unor oraşe mari şi mici, pe unde am călătorit, purtată de mama, de-a lungul şi de-a latul Statelor Unite. Totuşi, aş zice că primele amintiri sînt cele legate de Butternut, o proprietate din New Hampshire, cumpărată de mama în perioada cînd ea îşi încheiase prima căsătorie şi se pregătea să o facă pe a doua. N-a vîndut Butternut-ul decît prin 1961, aşa că ne reîntorceam deseori la „moşie". Originala căsuţă de pe acea proprietate fusese locuită, înainte ca mama să construiască acolo alte două clădiri, de administrator şi familia lui. Cea dintîi construcţie nouă a fost „casa albă", un fel de cuib colonial din lemn, înconjurat de terase pietruite şi de un parc englezesc. În „casa albă" a ajuns să locuiască, în cele din urmă, bunica Ruthie, iar mama a amenajat, pentru ea însăşi un alt edificiu, aşa-zisul „hambar". Era vorba chiar de un fost hambar mare, umed şi cenuşiu, luat şi mutat grindă cu grindă, cu silozul pe care-l avea cu tot, transportat de pe vîrful unui deal din împrejurimi, ca să devină un fel de locuinţă gigantică, magnifică. În interiorul silozului s-a ridicat o scară spiralată de fier, pentru a se putea ajunge la un al doilea etaj, unde altădată era podul, pe cînd o altă scară, geamănă, asigura ieşirea, pe partea cealaltă a fostului pod. Cum să spun altfel decît că impresia creată era aceea de măreţie şi că toate amănuntele respectau această regulă, nişele cu ferestre arcuite, şemineul plasat în centrul încăperii spaţioase, nenumăratele geamuri orientate spre frumoasa priveliştе. Altminteri, schimbîndu-i acelui hambar destinaţia, mama n-a cerut să i se instaleze ori să i se construiască vreun dulap sau rafturi, cu excepţia cîtorva etaje, pentru cărţi şi pentru nevoile bucătăriei. Pereţii au fost lăsaţi în starea de dinainte de mutare, cu lemnul lor aparent la vedere, iar lucrurile casei se agăţau, pur şi simplu, spînzurau în lungul pereţilor.

(A. P.)

top

CALEIDOSCOP

● **Petre Magdin contra... Lambada !** În cadrul unei emisiuni muzicale a TVRL realizatorul și prezentatorul acesteia a căutat justificări (părerea noastră sinceră e că nu le-a găsit) spre a nu da curs solicitărilor telespectatorilor tineri care doreau să asculte (și să vadă) grupul Kaoma, cu hit-ul Lambada. am înțeles, foarte solicitat prin scrisori. Așadar, la o oră de maximă audiență, într-o emisiune destinată cu precădere celor tineri, aceștia n-au putut să-l înduplece pe P.M. să le satisfacă dorința. Încurcîndu-se în niște justificări penibile de genul „există piese mai...", redactorul propune, în compensație, cîteva pli-uri anoste cu New Order, Simple Minds, Leila K. etc. avînd simpla calitate de a fi ceva mai recente. Păcat. P.M. putea intui că ATUNCI cînd întreaga Europă savura acest șlagăr (nemții dansau „Lambada" în apropierea Porții Brandeburg, de pildă, nemții din est și din vest), tinerii noștri bravi n-aveau vreme de ascultat muzică, avînd, nu-i așa, probleme mai importante. Ei ar fi dorit și meritau cu prisosință să asculte ACUM Lambada. N-a fost să fie. Atenție, stimați realizatori de programe pentru tineret, racordați-vă pulsul cu cei pentru care faceți aceste emisiuni, altfel mai bine lăsați-i pe alții ce au chemare să facă aceasta, zău așa ! ● Am scăpat de penibila emisiune radiofonică impropriu numită „Curierul melodiilor" și care avea doar menirea de a ne indispune sistematic, oferindu-ne în fiecare dimineață, parcă, dintr-un corn al abundenței (prostului gust). cîntece festiviste gen Mamaia ori „Cîntarea României". Cîntăreți de duzină, compoziții pe măsură, prezentarea anacronică gen „sfaturi pentru gospodine". Acest veritabil dialog al surzilor (căci numai curier nu era, cu atît mai puțin muzical) a fost înlocuit cu o emisiune ce promite deocamdată ! Este vorba de „O melodie pentru fiecare". La mai mare ! ● Ascultăm, cînd timpul ne permite, emisiunile muzicale realizate la Radio Timișoara Liberă de către Victor Spirache și echipa sa. Repertoriul, alcătuit după criterii valorice, cuprinde piese de rezistență prezentate antrenant. În schimb, emisiunea alternativă „909" (? !) lasă serios de dorit, părînd un program încropit ca la o discotecă de cartier. Sugerăm realizatorilor acestei emisiuni să ofere ascultătorilor ei și acel obligatoriu dram de informație de care este absolută nevoie și pe care orice tînăr îl așteaptă. Mai mare diversitate în alcătuirea programului n-ar strica, ba din contră ! Într-o seară am ascultat o bandă întreagă cu Milli Vanilli. Numai atît ? Păi atunci apelăm cu încredere la casetofoanele personale. „Să ne punem pe treabă, mai ales acum, cînd putem să facem ceea ce știm și putem" (dixit Daniel Iordăchioaie chiar la Radio Timișoara Liberă (31. I. ora 9,52) ● Tot acest cîntăreț ne flatează, declarînd : „Știu că voi (timișorenii. n.n.) sînteți foarte la curent cu muzica de peste hotare, dar muzica românească e o muzică frumoasă și mult mai bună decît cîntecul de peste hotare". Noi ne declarăm de acord (parțial) cu D. I., zicînd : tot ce-i posibil, dar să fim bine înțeleși : în discuție nu pot intra piesele domniei sale. Nu le putem aplauda numai pentru faptul că sînt românești. Piesele lui D. I. și nu numai acestea, oferă, sub aspectul manierei interpretative, al orchestrației și al atmosferei, o imagine de voioșie impusă, simulată, gen Mamaia. O imagine a zilei de ieri, deci. Ba de alaltăieri. Mai precis, Sound-ul D. I. ne proiectează nemilos în perioada interbelică, pe care o cunoaștem din filme ● Primul ansamblu din străinătate care va concerta în România Liberă va fi Filarmonica din München, avîndu-l la pupitru pe dirijorul Sergiu Celibidache. Sumele obținute vor fi vărsate în contul Libertatea 1989. Concertele vor avea loc la București, în perioada 13-17 februarie a.c. ● Între 15-17 februarie, la Timișoara vor avea loc concerte rock cu participarea unor reputate grupuri vocal-instrumentale din București și Timișoara. Manifestarea este dedicată comemorării eroilor Revoluției din România ● La ore foarte tîrzii din noapte, urmărim emisiunea Televiziunii Timișoara Liberă. Vrem să subliniem acum doar calitățile piesei „Timișoara", compusă de Ilie Stepan în memoria celor căzuți pentru libertatea noastră. Deoarece se intenționează perfecționarea video-clip-ului deja montat, credem că nu e cazul, acesta, așa cum ne-a fost prezentat, constituind o incontestabilă reușită artistică cu imagini vizuale și sonore impresionante. Felicitări ! ● Mai mulți cititori tineri ai rubricii mă roagă să dau cîteva date despre Milli Vanilli și, dacă nu mă supăr, să-mi spun și părerea. Cu multă plăcere. Acest tandem a fost socotit în 1988 drept revelația anului în R.F.G. Practicînd o muzică după gustul timpului, adică ușor dulceag-exotică, Robert Pilatus și Fabrice Morvan fac bani frumoși, căci Frank Farian n-a încărunțit degeaba. Așadar, e vorba de un fel de Boney M sau Goombay Dance Band, cei care alcătuiau fabrica de acadele sonore a întreprinzătorului manager și producător. Piese comerciale, dar lucrate îngrijit, ușor de fredonat și plăcute la auzit, ar spune Rostogan. Popularitatea duetului se datorează și inspiratelor video-clip-uri cu care sîntem bombardați non-stop. Vezi (și ascultă, dar să și vezi) „Still I'm Gonna Miss You". ● Daniela Todorov din Buziaș ne adresează felicitări pentru dimensiunea rubricii (aici, precizez că semnatarul ei nu are nici un merit, ci conducerea revistei), rugîndu-ne să publicăm fotografia lui **Michael Jackson**, pe care „îl adoră și bunica și mama. Lui tata nu-i place că se mișcă prea iute". Îi satisfacem dorința, rugînd-o pe Daniela să ne scrie care este solistul sau solista preferată de tata, spre a-l mulțumi și pe el.

Petru UMANSCHI

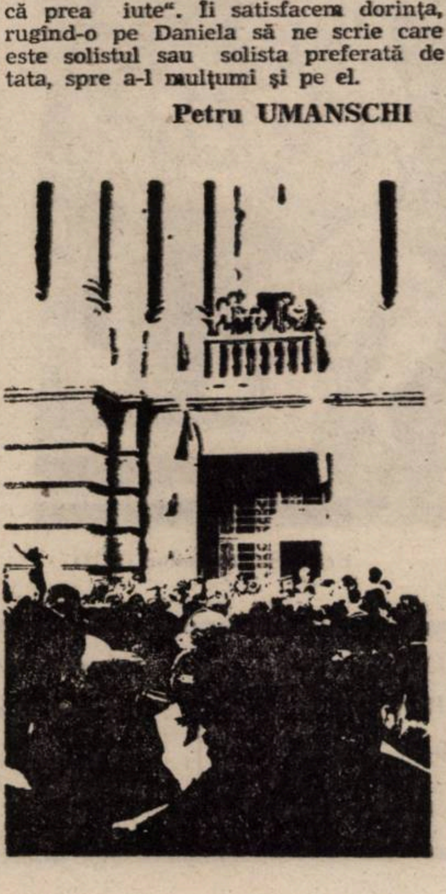

---

la fanion

Fotbal dincolo de gratii

(IV)

CONVORBIRE CU OCTAVIAN FOALE

— S-a vorbit foarte mult, la data respectivă, despre faptul că lui Cosmoc îi plăcea să bea. Cînd a venit la Poli a avut acest „obicei" ?

— Eu îl socotesc pe Puiu între primii cinci antrenori ai României din toate timpurile. Dacă el ar fi avut o viață ordonată, de mult ar fi fost la echipa națională. Am impresia că nu se poate lăsa de băut și că băutura i-a cam stricat cariera. Toate treburile au mers bine și nimeni nu a spus că el bea pînă ce au apărut rezultatele slabe. Este însă foarte adevărat că, în afară de atunci cînd a venit beat la vestiar, cînd m-am certat eu cu Ionuț, nu a mai venit băut la antrenamente. El, cum v-am spus, nu se dezbrăca pentru antrenamente. El făcea echipa, tactica, pregătirea teoretică. Eu i-am respectat valoarea profesională, el mi-a respectat-o pe a mea. Cînd i-am spus că nu mai vreau să colaborez cu el, m-a rugat să continuăm munca noastră, însă eu i-am spus : Mă, mie nici prin gînd nu mi-a trecut să te jignesc, așa că nu-ți permit acest lucru.

— Ce a făcut, de fapt, Ionuț ?

— Ionuț a avut o inactivitate de aproape trei săptămîni, fiind cu piciorul în ghips. După ce a dat ghipsul jos, trebuia să intre treptat în efort. Îi trebuia un antrenament specific. După trei zile de antrenament pe care l-a făcut singur, eu l-am aliniat în coada șirului și i-am spus : Ionuț, vreau sub observația mea să lucrezi și să faci tot ceea ce îți permite piciorul. Cînd simți cea mai mică durere, te oprești, fiindcă altfel nu te poți reface. Doctorul ți-a permis să te antrenezi, așa că nu trebuie să-ți fie frică. La început așa a și făcut, numai că, după două zile, i-au apărut niște dureri în zona tendonului. De fapt, erau niște dureri datorate febrei musculare. El a crezut că e o recidivă. Doctorul i-a spus că nu e nici un pericol. Și Ionuț ce s-a gîndit : să-i spună lui Cosmoc că eu l-am obligat să se antreneze. Așa a fost. A venit beat, cum am spus, și a început : că el comandă la echipă, să nu mă bag etc., etc.

— Au mai fost și alte conflicte anterioare ?

— Da, la un șpriț, mă învinovățea că nu beau cu el ! Eu nu am mai băut o picătură de vreo 15 ani, așa că nu m-aș fi reapucat pentru el. Mă făcea de panaramă, zicea că-s pocăit. Mă supăra treaba asta, dar am trecut peste ea.

— Ați terminat turul la minus trei. S-a petrecut ceva deosebit în pauza competițională ?

— Am cîștigat „Cupa Bihorul", la care au participat o echipă din Ungaria, Tg. Mureș, Bihorul și noi. Acolo, la Oradea, au observat conducătorii că sînt foarte bun prieten cu președintele onorific de la F.C. Bihor, Văideanu. Returul l-am început foarte bine. Am bătut pe F.C. Olt acasă, așa că am ajuns la minus unu — locul cinci. Loc fără probleme, fiindcă cei din coadă aveau la minus la adevăr mult : Tg. Mureș, minus 10, Victoria, minus 7, Oltul și Buzăul la fel... După orice calcul, era imposibil să mai retrogradăm. În momentul acela, am simțit parcă o răceală în relațiile cu Cosmoc, pe care nu știu să o explic.

— Unde ați plecat de la prima echipă ?

— La juniori. După ultimul meci al meu, de la Buzău, echipa a pierdut la București cu 4—1, 5—1, nu mai știu precis, după care a pierdut acasă cu Sportul, apoi, din nou acasă, cu Clujul. Asta a fost momentul critic. La acest din urmă meci, Poli a fost complet lipsită de șanse.

— Se bănuia că ar fi fost ceva mașinații ?

— Nu, s-a jucat curat. Golul doi al oaspeților a fost marcat a capătul unei faze pornite chiar din careul clujenilor, după ce, în faza anterioară, arbitrul a anulat un gol perfect valabil al nostru și a acordat lovitură pentru oaspeți. Asta a fost în minutul 87. De supărare, am plecat ultimul din tribună. Îmi venea să plîng.

— Care erau, în acel moment, relațiile dv. cu Cosmoc ?

— Ne salutam, ne vorbeam puțin și atît. A mai insistat el să revin, dar eu l-am lămurit că nu are sens să insiste.

— Conducerea clubului nu a insistat să reveniți ?

— Ba da, au insistat, însă eu i-am rugat să-mi primească demisia, pentru că m-a jignit foarte tare felul în care s-a purtat cu mine Puiu Cosmoc. Atunci mi s-a propus să preiau juniorii republicani. După meciul cu Sportul, am fost invitat la o ședință ca și consultant. Am luat și eu cuvîntul și probabil că Puiu se aștepta să-l atac. Eu am spus doar că jocul nu a fost rău, însă băieții au fost lipsiți de șansă. Am mai adăugat că am încredere în echipă și că ea se va redresa. Adică am zis că Poli nu va retrograda.

— Calculul pe hîrtie putea lua în considerare posibilitatea retrogradării?

— Din punctul de vedere al calculului de bătaie lungă, echipa era cam disperată fiindcă, în calitate de contracandidate la B, se aflau echipe cu priză : F.C. Olt, Victoria și Buzăul. Fără șanse, ca și noi, mai era Tg. Mureș.

— Deci Victoria avea tot interesul ca Poli să fie victimă sigură.

— Bineînțeles.

— Au fost semne clare ?

— La cele două jocuri de care v-am povestit, nu. Ceea ce s-a petrecut în continuare eu nu am mai văzut, fiindcă am fost arestat.

— Poate că și Clujul a fost obligat să lupte mai tare la Timișoara.

— Nu, nu. Jocul a fost curat, singura greșeală de arbitraj fiind faza din care s-a marcat golul. În tot cazul, nu a fost o greșeală flagrantă, de vreme ce faza s-a dictat în careul oaspeților. A mai urmat un ofsaid al lui Cîmpeanu de la care a venit pasa de gol. Adică nu s-a dat, așa cum se zice, „partea leului".

— A urmat, deci, un moment de panică la conducerea secției și a clubului.

— Da, și fiindcă urma să jucăm la Bihor, ei s-au gîndit că eu aș putea ajuta o intervenție acolo, eu fiind prieten bun cu președintele secției de acolo, Horică Văidean.

— De unde îl cunoașteți ?

— Am fost colegi de echipă la Reșița, în 1957. Pe bună dreptate, conducătorii s-au gîndit să apeleze la Bihor, care era, practic, retrogradată. Mai era o șansă, mai mult de siguranță.

— Cine v-a propus lucrul ăsta ?

— Stați o clipă ! După cunoștințele mele, mai întîi, au fost la Oradea profesorul Pugna și profesorul Carțiș, pentru tratative. Cred că d-l Carțiș e de pe acolo. Acolo au stabilit ce au stabilit, eu nu știu. Asta a fost marți, 14 mai, și vineri, 17 mai, s-a întîmplat... Vă spun precis, era 17 mai fiindcă era ziua lui Cici Manolache. Deci, vineri, s-au înțeles să trimită „obligațiile" la Oradea. Acuma, desemnat pentru acest transport a fost Bodin Marin, organizatorul de competiții de club. Nu știu cine din cadrul conducerii s-a gîndit să fiu trimis și eu. Eu urma să merg cu Bodin pentru că trecuseră trei zile de la discuția lor și, în caz că ei s-ar fi răzgîndit, eu ar fi urmat să-l conving pe Horică Văidean să ne ajute.

— Dv. știați de această propunere ?

— Nu. Vineri la prînz eu eram la cantină la club și urma să mă duc la ora 15 la antrenament cu juniorii. Cînd am coborît la club, d-na Florica, secretara, mi-a spus că mă așteaptă Cici Manolache la Central. „E ziua lui și a zis să treci neapărat". Dacă plecam la antrenament, nu s-ar fi întîmplat nimic. Absolut nimic.

Marcel TOLCEA

(VA URMA)

SOLJENIȚÎN

ARHIPELAGUL GULAG

(VII)

Capitolul I

Să nu credeți că dacă sînteți colaborator al ambasadei americane și vă numiți, de exemplu Alexandr Dolgan, nu puteți fi arestat ziua în amiaza mare pe strada Gorki, lîngă Telegraful Central. Un prieten necunoscut se va arunca să vă îmbrățișeze în plină stradă aglomerată. „Sașa !", strigă fără jenă. „Keriuha ! Nu ne-am văzut de un veac ! Hai să ne retragem de-o parte, să nu încurcăm lumea !". Iar acolo, la marginea trotuarului, tocmai s-a oprit o „Pobedă". (Peste cîteva zile agenția T.A.S.S. va comenta cu indignare în toate ziarele că cercurile competente nu cunosc nimic despre dispariția lui Alexandr Dolgan). Și e de mirare ? Asemenea arestări s-au făcut și la Bruxelles (așa a fost arestat Jora Blednov), dar'mi-te la Moscova.

Trebuie să le recunoaștem Organelor — ce e al lor, e al lor. În epoca în care discursurile oratorilor, piesele de teatru și toaletele doamnelor pot părea ca scoase de pe bandă rulantă, arestările ne apar ca foarte diverse. Sînteți luat de-o parte la intrarea în fabrică după ce vi s-a emis un permis — și sînteți arestat ! ; sînteți ridicat din spitalul militar cu temperatură 39° (Ans Bernstein), iar medicul nu protestează împotriva arestării (să fi încercat !) ; sînteți luat direct de pe masa de operație, după ce ați fost operat de ulcer (N. M. Vorobiov — inspector al instrucțiunii publice, 1936) și, pe jumătate mort, plin de sînge, sînteți aruncat în celulă (își amintește Karpunici) ; cereți o întrevedere cu mama condamnată (Nadia Levițkaia) și vi se acordă întrevederea ! — în fond fiind vorba de confruntare și arest ! În magazinul alimentar sînteți invitat la raionul de comenzi și sînteți arestat acolo ; vă arestează încasatorul venit să citească contorul electric ; conductorul de tren, șoferul de pe taximetru, funcționarul de la casa de economii și administratorul sălii de cinema — toți vă arestează și de-abia într-un tîrziu le vedeți legitimația ascunsă cu grijă.

Cîteodată arestările par o joacă — atîta imaginație și energie s-a pus în ele. Căci oricum victima nu opune rezistență. Doresc oare executorii să justifice în acest mod numărul lor mare și serviciul pe care îl fac ? Căci se pare, dacă tuturor „iepurilor" li s-ar trimite înștiințări, s-ar prezenta singuri la ora indicată, — ducîndu-și smeriți bocceluța și ar sosi la porțile negre de fier ale Securității pentru a-și ocupa petecul de podea din celula care le e destinată. (Așa s-a și făcut cu colhoznicii. Doar n-o să vină cineva noaptea, pe drumuri desfundate ! E chemat la sovietul sătesc și arestat acolo. Muncitorul necalificat e chemat la birou).

Timp de cîteva decenii, arestările politice se deosebesc doar prin aceea că au fost înhățați oameni cu totul nevinovați, deci nepregătiți să opună rezistență. S-a creat un sentiment general de fatalitate (perfect fundamentat, avînd în vedere sistemul nostru de pașapoarte), că nu poți fugi de G.P.U. și de N.K.V.D. Dar chiar în plină campanie de arestări, cînd fiecare, plecînd la serviciu, își lua rămas bun de la ai săi, căci nimeni nu putea fi sigur că se va întoarce seara acasă, chiar și atunci, deci, aproape nimeni nu fugea (pînă și sinuciderile erau extrem de rare). Ceea ce, de altfel, se cerea. Oaia blîndă e pradă ușoară pentru lup.

Asta se întimpla și datorită necunoașterii mecanismului epidemiilor de arestări. Cel mai adesea Organele nu aveau motive întemeiate pentru a selecta cine să fie arestat și cine să fie lăsat în pace. Doar îndeplineau cifra de control. Îndeplinirea putea avea loc obiectiv sau după criterii aleatorii.

... Omul nepregătit pentru agresiune este întotdeauna mai slab decît agresorul. Sînt puțini cei care, curajoși și isteți, se orientează pe loc. Directorul Institutului de geologie al Academiei de Științe, Grigoriev, s-a baricadat și, timp de două ore, și-a ars hîrtiile în 1948, cînd au venit să îl aresteze.

Cîteodată, principalul sentiment al celui arestat este de ușurare și chiar... de bucurie, mai ales în timpul epidemiilor de arestări ; cînd în jurul tău sînt arestați cei asemenea ție, iar după tine — inexplicabil — întîrzie să vină, te chinui și suferi mai cumplit decît dacă ai fi arestat, chiar dacă nu ești slab de înger. Vasilii Vlasov, comunist neînfricat, al cărui nume va fi pomenit aici nu de puține ori, a refuzat să evadeze cu ajutorul prietenilor săi. A ajuns la capătul puterilor cînd întreaga conducere a raionului Kadîi a fost arestată (1937), iar după el întîrziau să vină. Puteau primi lovitura numai dacă venea direct și — primind-o — s-a liniștit. Primele zile după arestare se simțea excelent. Părintele Ierax a plecat la Alma-Ata în 1934 să aline suferințele celor deportați. În acest timp, la Moscova, unde locuia, au venit de trei ori să îl aresteze. La întoarcere, enoriașii l-au întîmpinat la gară și nu l-au lăsat să meargă acasă. Timp de opt ani l-au ascuns dintr-o locuință în alta. Viața hărțuită l-a obosit într-atît, încît în 1942, cînd a fost în sfîrșit arestat, preotul cînta osanale Domnului.

În acest capitol am vorbit despre mase, despre „iepurii" arestați fără motiv. Dar în carte va trebui să ne referim și la aceia care și în noile vremuri au rămas cu adevărat **politici.** Vera Rîbakova, studentă social-democrată, **visa,** liberă fiind, să fie închisă în izolatorul din Suzdal ; numai acolo se putea întîlni cu tovarășii săi mai vîrstnici (care erau cu toții întemnițați !). În 1924, socialist-revoluționara Ekaterina Olițkaia, se considera nedemnă de a fi arestată. Căci închisorile erau destinate celor mai buni oameni ai Rusiei, iar ea încă nu făcuse nimic pentru Rusia. Dar refuza și **libertatea.** Așa că s-au dus „amîndouă" la închisoare, cu mîndrie și bucurie.

„Rezistență ! Unde a fost rezistența voastră ?" îi ceartă cei care au rămas neatinși pe cei care au suferit.

Da, de aici trebuia să înceapă rezistența, chiar de la arestare.

Dar nu a început.

Și iată — sînteți dus. În timpul ridicării de peste zi, obligatoriu e acel moment de neuitat, cînd, pe ascuns, ca într-o conspirație lașă sau fățiș, cu pistoalele în coaste, sînteți **duși** prin mulțime, printre sute de oameni asemeni vouă, la fel de nevinovați și sortiți pieirii ca și voi. Nu aveți gura astupată. Ați putea, și chiar ar trebui să strigați! Să strigați că sînteți arestați ! Că ticăloși travestiți vînează oameni ! că se folosesc denunțuri mincinoase ! că are loc pe tăcute o răfuială cu milioane de oameni ! Și poate că, auzind astfel de strigăte de mai multe ori pe zi și în diferite locuri ale orașului, concetățenii noștri s-ar fi revoltat ! poate că arestările n-ar mai fi fost atît de ușor de făcut !

În 1927, cînd supușenia nu ne înmuiase încă într-atît mințile, ziua în amiaza-mare, doi cekiști au încercat să aresteze o femeie în Piața Serpukovskaia. Ea s-a agățat de un felinar și a început să strige. S-a adunat mulțimea. (Era nevoie de o asemenea femeie, dar și de o asemenea mulțime !). Trecătorii nu și-au plecat privirile și nu toți s-au grăbit să treacă pe lîngă ea cît mai repede ! Băieții și-au pierdut cumpătul. Nu puteau lucra în văzul lumii. S-au urcat în mașină și au fugit. (Ce bine ar fi făcut femeia dacă s-ar fi dus direct la gară și ar fi plecat ! Ea însă s-a dus să înnopteze acasă. Iar noaptea a fost dusă la Lubianka). Dar de pe buzele **voastre** uscate nu se desprinde nici un sunet, iar mulțimea vă ia, împreună cu satrapii voștri cu tot, drept prieteni ieșiți la plimbare.

... Am avut parte, probabil, de cel mai ușor tip de arestare cu putință. Nu am fost smuls din brațele celor dragi, nu am fost rupt de viața casnică atît de scumpă nouă. Într-un februarie european moleșit am fost luat din îngusta peninsulă de la Marea Baltică, unde sau noi îi înconjuram pe nemți, sau ei pe noi, fiind privat doar de imaginea obișnuită a divizionului și a ultimelor trei luni de război. Comandantul de brigadă m-a chemat la punctul de comandă și mi-a cerut — nu știu de ce — pistolul ; i l-am dat fără să bănuiesc reaua intenție cînd, brusc, dintre ofițerii încordați și tăcuți care stăteau într-un colț, au țîșnit doi agenți de la contrainformații ; au ajuns la mine din cîteva salturi și, cu patru mîini deodată, m-au apucat de epoleți, de steaua de la căciulă, de curea, de port-hart și mi-au strigat dramatic :

— Sînteți arestat ! !

Ars, fulgerat din creștet pînă în tălpi, n-am găsit nimic mai inteligent de spus decît :

— Eu ? De ce ? !

Deși la această întrebare nu se dă răspuns, eu — minune mare ! — l-am primit ! Asta merită relatat, fiind atît de netipic obiceiurilor noastre. De-abia terminaseră cei doi de la S.M.E.R. să mă percheziționeze (îmi luaseră odată cu port-hartul și notele mele politice) și, deprimați de zdrăngănitul geamurilor sub exploziile bombelor nemțești, mă împingeau cît mai repede spre ieșire, cînd cineva mi se adresează. Da ! Prin această retezare surdă între cei rămași și mine, retezare produsă de greutatea cuvîntului „arestat", prin această demarcare ciumată pe care nu îndrăznea s-o străbată nici măcar un sunet, au trecut cuvintele inimaginabile, fantastice ale comandantului de brigadă :

— Soljenițîn. Întoarceți-vă.

M-am smuls brusc din mîinile agenților și am făcut un pas către el. Nu îl știam prea bine. Niciodată nu s-a coborît să discute cu mine lucruri obișnuite. Pentru mine, chipul său exprima întotdeauna comanda, ordinul, mînia. Acum însă se iluminase gînditor — oare de rușine că a participat fără voie la această afacere murdară ? din dorința de a se ridica deasupra subordonării mizere ? Cu zece zile în urmă am scos aproape întreaga baterie de cercetași din **sac,** unde rămînea divizionul lui de artilerie cu douăsprezece arme grele. Și acum trebuia să se dezică de mine în fața unui petec de hîrtie cu ștampilă.

— Aveți — întrebă el cu toată seriozitatea — aveți un prieten pe Primul front ucrainean ?

—Nu ! Nu aveți voie — i-au strigat căpitanul și maiorul de la contrainformații. Statul Major s-a adunat speriat în colț, temîndu-se parcă să fie părtaș la greșeala comandantului de brigadă (iar cei de la secția politică se și pregăteau să redacteze un **material).** Pentru mine însă a fost suficient : am înțeles imediat că sînt arestat din cauza corespondenței cu prietenul meu de școală și am înțeles de unde să aștept lovitura. Măcar de s-ar fi oprit aici Zahar Gheorghievici Travkin ! Nu ! Continuînd parcă să se purifice și să se înalțe în propriii săi ochi, s-a sculat de la masă (înainte, niciodată nu o făcuse pentru mine) și, prin acea demarcație ciumată, mi-a întins mîna (nu mi-o întinsese vreodată cînd am fost liber !). Sub ochii îngroziți ai suitei, o dată cu strîngerea de mînă mi-a spus fără frică, răspicat, cu fața aspră luminată.

— Vă doresc fericire, căpitane !

Nu numai că nu mai eram căpitan, dar eram deja un dușman demascat al poporului (căci la noi fiecare arestat, din momentul arestării, e deja demascat). Cui dorea el fericire ? Dușmanului ?

Zdrăngăneau geamurile. Exploziile bombelor nemțești devorau pămîntul la vreo două sute de metri, amintind că **asta** nu s-ar fi putut întîmpla acolo, mai în miezul țării, sub cupola unei vieți neschimbate, **ci numai** sub suflarea apropiată și imparțială a morții[1].

În românește de
Mariana CERNICOVA-BUCA

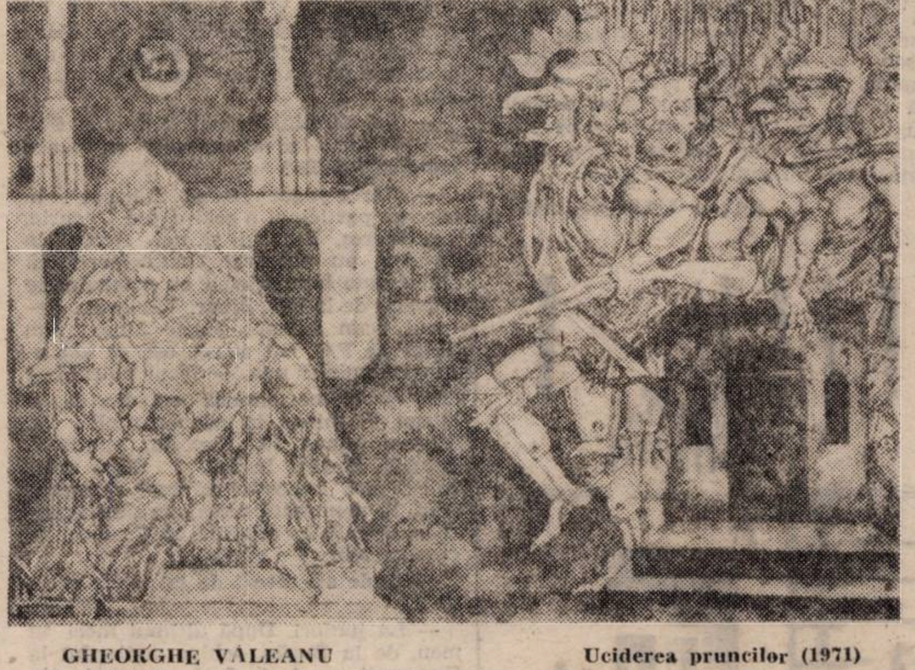

GHEORGHE VALEANU — Uciderea pruncilor (1971)

---

[1] Și ce e de mirare — **poți** rămîne om. Travkin nu a avut de suferit. Nu de mult ne-am întîlnit și am făcut, pentru prima dată, cunoștință. E general în rezervă și revizor al Asociației vînătorilor. (N. A.).

Comitetul de coordonare
ADRIANA BABEȚI
ANTOANETA C. IORDACHE
MIRCEA MIHAIEȘ
CORNEL UNGUREANU

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
TIMIȘOARA, strada RODNEI nr. 1.
Telefoane : 3 33 90 și 3 33 76
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tehnoredactor : Nic. LENGHER
Fotografii de :
Liviu TULBURE, Mugur STĂNESCU
și Ionică ȚEȚ
Abonamentele se fac la P.T.T.R.
TIPARUL EXECUTAT LA I.P.B.T.
Index : 42 907

BIBLIOTECA „ASTRA"

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

orizont 7

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 7 (1196), 16 FEBRUARIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

CIOCOIUL

Pe toate parcă le puteam suporta cumva, făceau toate parte din nenorocirea noastră zilnică, și minciuna, și corupția, și impostura, și prostia triumfătoare, abuzurile chiar, cîte și mai cîte altele, dar nimic nu mi se părea mai de nesuportat, mai revoltător și mai cumplit decît ciocoismul. Ciocoiul comunist! Ciocoiul! Vi-l mai amintiți!

Era peste tot același. Ajunseseră să semene intre ei pînă la confuzie, semn că realitatea pe care o încarnaseră le năvălise peste față și mîini, pînă și hainele aveau ceva comun, ca și frizura, gesturile, ticurile; alcătuiau un popor bizar, fără indivizi, înseriere pură a unui tip unic. Iar acest tip unic are structura simplă a unei amibe, structură simplă, primitivă și eficientă. Ciocoiul e stăpîn și totodată slugă — stăpîn absolut și slugă absolută. Deasupra noastră — un șir strict disciplinat de ciocoi. Palma pornită de sus răsună pe o mie de obraji la rînd pînă să ajungă pe obrazul nostru. Înjurat în public, desființat, terfelit, făcut una cu pămîntul de mai marele său — întors pe moșia dată în arendă, ciocoiul înjură în public, desființează, terfelește, face una cu pămîntul. Atunci trăiește el cu adevărat. Merită să-l vezi. Furia lui e fără margini, el apără întotdeauna o „cauză" și cauza aceasta il face viril. Suprema lui ambiție e să fie viril, să se știe că e un viril. De aceea urlă, amenință, împrăștie frică Ciocoiul are toane. Poate fi și bine dispus, caz în care te ia părintește peste picior sau te ciupește dacă ești femeie; de aici i se trage și renumele că e totuși „om de treabă" și că deși rău de gură „are de fapt suflet bun". Nu vede cînd îi dai peșcheșul și în general nu te vede. E mereu ocupat și are mereu ceva de raportat; față de corvoada lui, toate celelalte griji ale tuturor celorlalți sînt fleacuri; a-i cere ceva, un drept al tău care ține de hotărîrea lui, ajunge să ți se pară ție însuți o nerușinare, căci durerile lumii toate nu se pot compara cu durerea lui de om care trebuie „să raporteze". Ciocoiul are două suflete: unul de cîrpă, de care se șterg bocanci mai fini, și unul de director de penitenciar, care împarte pedepse și, din cînd în cînd, mici favoruri: mici lovituri de duminică, aplicate cu o bună dispoziție ce nu se cuvine să fie contrariată.

Plăcerea ciocoiului, secreta lui bucurie, zilnic exersată, e să te lase să aștepți. Așteptarea ta susține importanța lui. Cu fiecare minut care trece în fața ușii închise tu intri în coaja fragilă a unei gîngănii respingătoare iar el se încarcă de o forță cvasi-materială.

Mediul ciocoiului e ședința. El o începe și tot el o încheie. Intervine, interpelează, își iese din fire, ridică în picioare, înjură de mamă, face și un banc fiind un ins simpatic și cu simțul umorului, provoacă la discuție, din care reiese cît de tîmpit e vorbitorul, îi plac bîlbîiții și fisticiții, peste ei trece cu amîndouă șenilele, dă termene, dă de gîndit, dă (în locurile descoperite), are soluții pe care din prostie nu le-a descoperit nimeni, are cunoștințe ferme în toate domeniile, pentru el toate sînt clare, rostește mari adevăruri cu voce tare, dă din mîini, ți se adresează la persoana a II-a singular, îți spune „dragă" sau „mă", își mijește ochii, te cheamă pentru a doua zi la birou să dai seamă, îți amintește că trăiești din pomana lui, îți cere să-ți bagi mințile-n cap, nu mai are nimic de spus și atunci nimeni nu mai are nimic de spus.

Ciocoiul! Sper că nu l-ați uitat încă!

Atunci cînd vreunul din noii „democrați", aleși sau nu, șef de-ai noștri, vi se pare că aduce a ce-am descris mai sus, să știți că a venit din nou vremea să facem revoluție.

Vasile POPOVICI

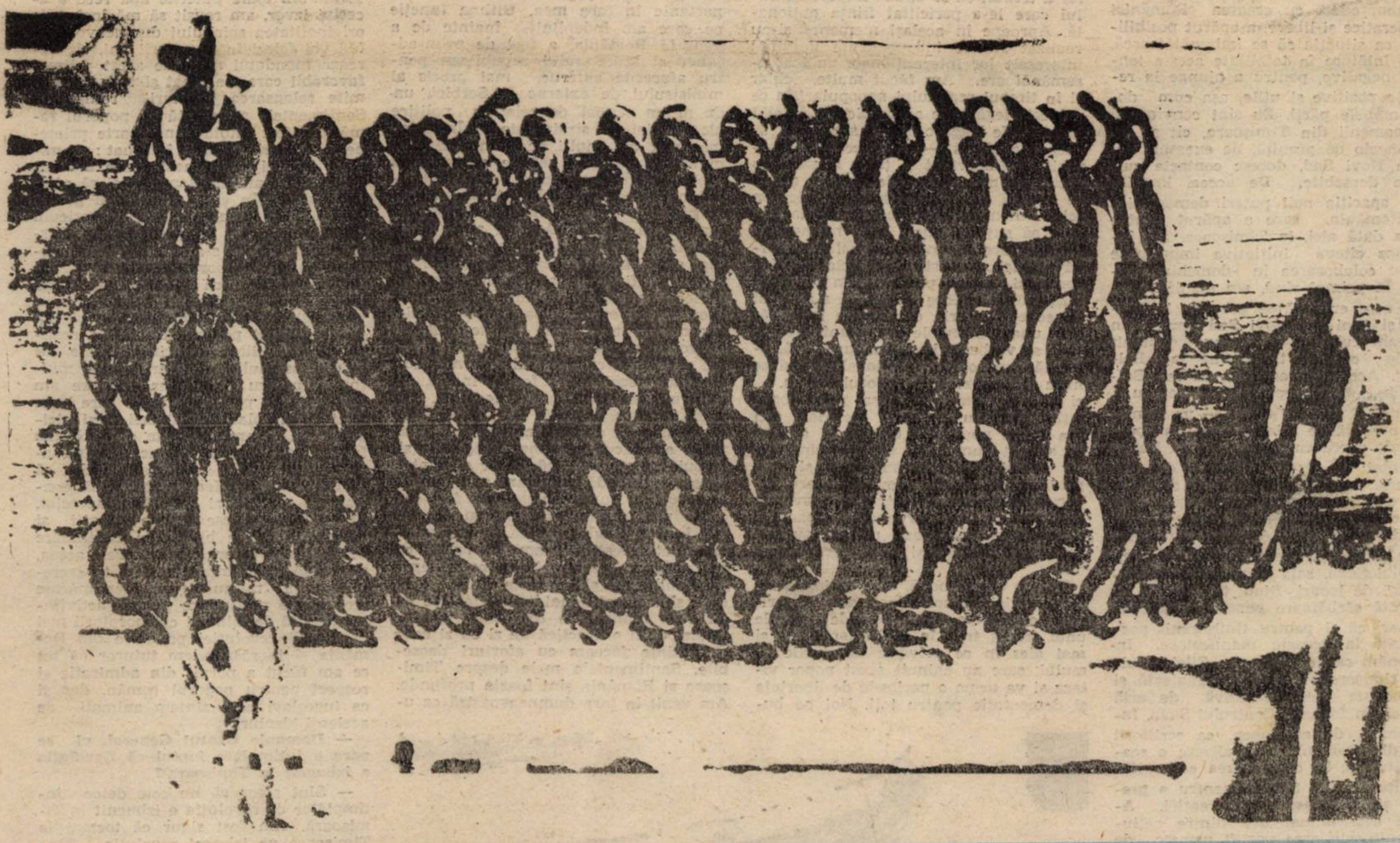

DIN SUMAR: Dialog cu MIRKO ATANACKOVIC, Consulul general al Iugoslaviei la Timișoara ● IOSIF COSTINAȘ: „FAȚĂ-N FAȚĂ CU MOARTEA" ● CAZUL TÖKÉS ● Părintele CLEOPA: „VORBIRE CU DOMNUL LUCAS FISCHER" ● MIRCEA VULCĂNESCU: „ULTIMUL CUVÎNT" ● MAIORESCU — 150 ● „Un contemporan — TITU MAIORESCU". Interviu cu prof. univ. EUGEN TODORAN ● „LA ÎNCEPUT A FOST FAPTA" — CORNEL UNGUREANU ● „ȘAPTE ANI" — MIRCEA MIHĂIEȘ ● CRONICA LITERARĂ: „O lume paralelă", de Liviu Ioan Stoiciu și „Fototeca" de Adriana Bittel ● SOLJENIȚÎN: „Arhipelagul GULAG" ● PAUL EUGEN BANCIU: „O călătorie cu aero-planul deasupra muntelui erodat" ● POEZII: IOAN DORGOȘAN și IOAN MORAR ● Argus ● „TOTUL DESPRE BETTE DAVIS" ● „FOTBAL PRINTRE GRATII" ● „ORDINEA ȘI IMPERIUL" în traducerea lui DAN PETRESCU.

TIMIȘOARA — primul

Dialog cu domnul

Mirko Atanacković

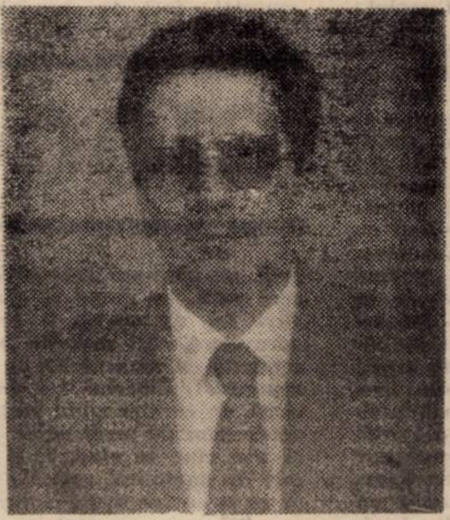

CONSUL GENERAL AL IUGOSLAVIEI LA TIMIȘOARA

— Domnule Consul General, vă rugăm să ne vorbiți despre relațiile culturale ale Iugoslaviei cu România și, în special, cu Timișoara.

— Relațiile culturale care există între Iugoslavia și România și, mai ales, între regiunile vecine, au o tradiție îndelungată și de excepție. Din păcate, atîta timp cît a fost la putere regimul lui Ceaușescu, nu am reușit să realizăm tot ce am dorit în domeniul colaborării culturale. Am realizat poate doar a zecea parte din programele noastre. Am dorit să asigurăm o comunicare vie în domeniul culturii a tuturor participanților la acest domeniu important al vieții sociale. Am dorit schimburi de teatru, colaborări între muzee, am dorit să conlucrăm pentru protejarea monumentelor de cultură de interes reciproc, din ambele părți, am dorit colaborarea societăților cultural-artistice, schimburi artistice de toate profilele, colaborarea artiștilor plastici și a tuturor celorlalte domenii de creație cultural-artistică. Este deosebit de important să dezvoltăm această colaborare, pentru că în Iugoslavia trăiește un număr însemnat de români, iar aici, în România, la Timișoara, în Banat și împrejurimi, trăiește un număr important de sîrbi și croați. Dorința noastră a fost ca între aceste naționalități să fie o legătură, o punte de prietenie și înțelegere între popoarele și naționalitățile noastre, și, prin colaborarea culturală, prin dialog cultural, să întărim relațiile culturale generale. Din păcate, în acest sens am obținut rezultate minime ; s-a realizat cîte ceva pe planul colaborării școlilor, al colaborării societăților cultural-artistice. Schimburile teatrale, din păcate, au încetat, iar protejarea monumentelor de cultură a fost într-atît neglijată încît unele dintre ele au ajuns în real pericol.

Acum, odată cu crearea României democratice și libere, a apărut posibilitatea ca situația să se îmbunătățească, să se înlăture în totalitate aceste tendințe negative, pentru a ajunge la rezultate pozitive și utile, așa cum doresc ambele părți. Eu sînt convins că atît oamenii din Timișoara, cît și cei de dincolo de graniță, de exemplu cei de la Novi Sad, doresc contacte culturale deosebite. De aceea, imediat după apariția noii puteri democratice din România, care a apărut pentru prima dată aici, la Timișoara, am întreprins cîteva inițiative importante pentru colaborarea în domeniul culturii. În primul rînd, am planificat ca acest oraș erou să se prezinte la Belgrad și apoi la Novi Sad printr-un program cultural complex denumit „Zilele culturii timișorene la Belgrad“. Aceasta presupune că la Belgrad, în cel mai reprezentativ centru cultural — Centrul Sava — va fi mai întîi o seară de folclor, apoi un spectacol de operă cu „Nabucco“ de Verdi, prezentat de Opera Română din Timișoara, iar în cea de-a treia seară se va prezenta un concert de muzică clasică cu orchestra Filarmonicii „Banatul“ din Timișoara. Această manifestare va umple cu certitudine sălile complexului Sava, sala mare, care are patru mii de locuri, fiind, totodată, o adevărată sărbătoare pentru belgrădeni și, sper, că și pentru timișorenii participanți la această manifestare. Intenționăm ca, în perioada „Zilelor culturii timișorene“, să fie organizată și o expoziție reprezentativă de artă plastică, în foaierul Centrului Sava. Intenționăm, de asemenea, ca scriitorii sîrbi din România să realizeze o seară culturală, în organizarea comunității culturale din Serbia, pentru a prezenta și acest aspect al creației. Aceasta este numai una dintre acțiunile culturale care vor fi urmate de multe altele.

Ne așteptăm să se dezvolte relațiile culturale prin schimburi teatrale, să se dezvolte relațiile dintre societățile cultural-artistice, mă aștept la o adevărată „explozie“ a relațiilor culturale și de altă natură dintre popoarele noastre, pe care le-am dorit, sincer, foarte mult, dar, pînă acum, nu am reușit să le realizăm.

— Domnule Consul General, vă adresăm o întrebare care se referă la un sentiment pe care îl trăim noi, timișorenii : acela că Timișoara nu a fost și nu este un oraș șovin. Ce părere aveți dumneavoastră despre aceastea ?

— Eu sînt de doi ani în Timișoara și, cu siguranță și cu toată responsabilitatea, pot să spun că niciodată la oamenii simpli, de toate naționalitățile, nu am observat nici o urmă de șovinism. Aici oamenii trăiesc foarte asemănătotr ca la noi, în Voivodina, pentru că și structura națională este foarte asemănătoare, trăiesc ca frați și prieteni. Pot să spun aceasta mai ales despre popoarele român și sîrb. Popoarele român și sîrb au fost expuse, de-a lungul secolelor, agresiunilor acelorași dușmani, de-a lungul secolelor a trebuit să se opună imperialismului care le-a periclitat ființa națională. Aproape în același moment și-au realizat statele independente unitare ; interesele lor internaționale au fost asemănătoare. Am făcut multe, chiar și în timpul regimului nepopular, în ce privește legăturile economice și de altă natură. Ne leagă o istorie strălucită, aceeași credință — ceea ce este deosebit de important și toate acestea au făcut ca între popoarele noastre să nu se ajungă absolut niciodată la nici un fel de neînțelegeri. Cred că istoria trebuie să explice unele din momentele dificile care au lovit naționalitatea sîrbă de aici, dar este foarte clar și fără cercetări adînci, pot să spun că, dacă naționalității sîrbe de aici i s-a făcut o nedreptate prin deportarea în Bărăgan, una din temele importante despre care se vorbește în presa iugoslavă, această nenorocire a naționalității sîrbe nu a fost cauzată de poporul român, ci de stalinismul instaurat aici. Populația sîrbă nu a suferit niciodată aici din cauza poporului român, ci a avut de suferit numai din cauza deținătorilor puterii, care au batjocorit și propriul popor și în măsura în care poporul român, toți cetățenii României, au fost lipsiți de drepturile umane și democratice, în aceeași măsură au fost lipsiți de drepturi și sîrbii care trăiesc aici.

Vine o vreme nouă, vine perioada reconstrucției democratice, vine o perioadă cînd vom putea închide paginile unui trecut trist în toate domeniile și mai ales în ce privește drepturile omului, care au chinuit acest popor viteaz și va urma o perioadă de libertate și democrație pentru toți. Noi ne bucurăm foarte mult pentru acest proces, aceste procese există și la noi și în Europa și sînt sigur că urmează perioada înțelegerii în casa Europei, în care România, poporul român, împreună cu alte popoare vecine sau care trăiesc în teritoriu vor avea un viitor fericit și prosper. Timpul șovinismului a rămas pentru totdeauna în urma noastră, sper că nu numai în spațiile noastre, ci mult mai larg.

— Cîteva cuvinte despre dumneavoastră, finalizînd prin contactul cu România, cu Timișoara.

— Viața mea este strîns legată de preocupările mele pentru problemele social-politice și înainte de a veni în România, am ocupat funcții foarte importante în țara mea. Ultima funcție pe care am îndeplinit-o înainte de a veni în România, a fost de prim-adjunct al secretarului republican pentru afacerile externe, mai precis al ministrului de externe al Serbiei, unde m-am ocupat de relațiile politice ale Serbiei cu străinătatea. În urma mea sînt ani mulți de munci de răspundere : am fost șef de cabinet al președintelui guvernului Serbiei, prim-adjunct al secretarului Adunării din Serbia și altele. Acum îndeplinesc funcția de Consul General al Iugoslaviei în România. Am venit în România cu sufletul deschis. Știam că nu-mi va fi ușor, știam, mai ales în perioada vechiului regim, că voi avea greutăți în exercitarea funcției mele, pentru că am dorit foarte mult să dezvolt contactele și colaborarea la nivel economic, cultural, al informațiilor. Regimul vechi, fiind foarte închis, nu a permis lărgirea acestor legături. În ciuda acestor greutăți (am încercat să fac abstracție de ele), mi-am făcut datoria, am făcut propuneri, sugestii și, trebuie să vă spun că, chiar și pentru această perioadă grea, am avut destule rezultate bune. Acestea au fost posibile pentru că timișorenii m-au primit într-un mod deosebit. Eu am venit cu sufletul deschis și am fost primit cu tot sufletul. S-au realizat multe legături culturale și contacte de alt gen, care sînt cu atît mai semnificative cu cît s-au realizat în condițiile știute. Astăzi va fi o practică de zi cu zi ceea ce înainte făceam cu eforturi deosebite. Sentimentele mele despre Timișoara și România sînt foarte profunde. Am venit în țara dumneavoastră ca unul care a simțit o prietenie deosebită, profundă pentru România și poporul român. Bineînțeles, vă dați seama că, acum 20 de ani, nu mi-am închipuit că voi fi Consul General la Timișoara, dar de cel puțin 20 de ani mă pasionează cultura românească, muzica românească înainte de toate, dar și alte forme ale creației cultural-artistice românești. Mi-am dat seama că este vorba despre o creație foarte interesantă și specifică, cultura românească fiind o floare specifică în cultura Europei. Are un colorit al său, care este unic.

Poporul dumneavoastră a reușit să materializeze în cultura sa particularitățile sale și ele sînt vizibile peste tot : în literatură, în muzică, în pictură, în toate domeniile creației cultural-artistice. Acest specific românesc pot să spun că m-a fascinat întotdeauna și de aceea, acum 20 de ani, am început să învăț limba română, autodidact, pentru a avea acces la cultura poporului român. Cînd s-a întîmplat să vin Consul General, aici, la Timișoara, prima mea dorință a fost să învăț bine limba română. M-am așezat și, cu destule eforturi, în doi ani de zile am învățat destul de bine limba română, astfel încît pot comunica liber. Pot să mă duc la teatru, să citesc ziarele, cărți ș.a.m.d., ceea ce este foarte important. Astfel am ajuns în orașul acesta minunat, care are un loc specific în cultura românească, un loc unde se intersectează bogatele tradiții de cultură românească cu ale altor naționalități care trăiesc aici și care fac acest oraș să fie unic. Am fost adesea spectator la teatru, la operă, la alte manifestări culturale care au fost aici și vă pot spune că acest contact cu creația culturală românească îmi face o plăcere deosebită. Am venit, pot spune, la izvorul pe care l-am căutat și am sorbit din toate puterile apa rece a acestui izvor, am reușit să mă încînt de originalitatea spiritului dumneavoastră. Mă voi folosi în următorii ani, cît durează mandatul meu, de acest climat favorabil care s-a creat și care va permite relansarea culturii românești. Sentimentele mele față de poporul român au fost întotdeauna foarte prietenești. Un prieten m-a întrebat : ce mînă a soartei este aceasta care a făcut ca tu să te afli în România și să ajuți poporul român cînd a fost mai greu ? Puteți numi aceasta soartă sau oricum altfel, dar vreau să știți că sînt foarte fericit că mi s-a oferit această ocazie să ajut poporul român cînd i-a fost mai greu, că am avut ocazia să fiu alături de viteazul (e puțin spus viteazul), eroicul popor român, că am putut să ajut poporul român la realizarea aspirațiilor și dorințelor sale. Mi s-au adus multe aprecieri, multe mulțumiri pentru activitatea pe care am desfășurat-o, pentru rolul pe care l-am avut eu și colaboratorii mei, deși niciodată nu ne-am gîndit la ele. Ne-am făcut doar datoria, iar acum, cînd acestea au venit, nu putem decît să mulțumim. Este foarte plăcut să constați că ceea ce ai făcut este apreciat, că au fost înțelese bunele intenții și dorințe și că te bucuri în continuare de sprijinul celor din jur. De aceea, vreau să mulțumesc tuturor timisorenilor care mi-au trimis nenumărate scrisori de mulțumire pentru activitatea depusă de mine și colaboratorii mei în timpul revoluției populare din România și le răspundem tuturor că tot ce am făcut a pornit din admirație și respect pentru poporul român, dar și ca iugoslavi care sîntem animați de aceleasi idealuri.

— Domnule Consul General, vi se pare o intîmplare faptul că Revoluția a izbucnit la Timișoara ?

— Sînt sigur că nu este deloc întîmplător că revoluția a izbucnit la Timișoara. Am fost sigur că tocmai la Timișoara va izbucni revoluția. Pentru aceasta existau multe indicii. Timișoara este așezată cel mai bine pentru a putea înțelege schimbările ce aveau loc în țările Europei de răsărit, putea să urmărească programele de radio și televiziune iugoslave și maghiare. Ați fost în cursul evenimentelor. Altceva : Timișoara este un mediu cultural puternic, aici oamenii au putut să simtă foarte bine valențele libertății și democrației. Tradiția orașului conectat la pulsul Europei încă din secolul al XIX-lea nu a putut suporta, fără a opune rezistență, starea de înjosire la care au fost supuși cetățenii Româ-

oraş liber al României

niei. De aceea, avînd în vedere conjunctura internaţională şi mentalitatea timişorenilor, avînd în vedere istoria, am fost sigur că Timişoara va fi oraşul care va aprinde făclia libertăţii în România. Repet : numai după ce va trece o perioadă de timp acest lucru va putea fi şi dovedit. Aceasta este convingerea mea profundă.

— Pentru că dumneavoastră ne-aţi dat un ajutor extraordinar, informînd opinia publică mondială despre evenimentele de la Timişoara, vă rugăm să reveniţi cu gîndurile la perioada 16-22 decembrie 1989 ! De asemenea, să ne spuneţi dacă timişorenii au cerut sprijinul dvs. înainte de 16 decembrie sau după această dată ?

— Evenimentele de la Timişoara, începînd cu 16 decembrie 1989, au reprezentat poate cele mai grele momente din viaţa mea. Am fost martorul unor evenimente deosebit de dramatice, de fapt al începutului revoluţiei. În condiţiile noastre de viaţă, scopul nostru principal a fost să informăm cît mai repede opinia publică din Iugoslavia, de fapt, mai întîi, Ministerul Afacerilor Externe şi, prin acesta, opinia publică din Iugoslavia despre ce se întîmpla în Timişoara, deci în România.

În perioada aceasta, Timişoara a fost, practic, izolată. Aşa cum ştiţi, demonstraţiile au început în 16, pentru a culmina cu o mare vărsare de sînge în noaptea de 17, iar în zilele acelea nu am avut altă posibilitate decît să mergem personal la Vîrşeţ şi să ducem informaţiile despre ce se întîmplă în Timişoara. Din păcate, noi a trebuit să scriem o cronică neagră a acestor evenimente, pentru că, de fapt, despre ce altceva am fi putut informa decît despre vărsarea de sînge din faţa catedralei, din Calea Girocului, să relatăm despre faptul că oamenii securităţii aduceau arestaţi în Piaţa Operei, unde i-au bătut şi i-au împuns cu baionetele. Am putut să relatăm despre cum mureau eroic copii pe treptele catedralei, despre cum tinerii, ţinîndu-se de mîini, încercau să oprească tancurile, cum mureau de gloanţe ucigaşe sau călcaţi de tancuri, despre grozăviile ce se întîmplau aici. Mergeam zilnic în Iugoslavia să ducem rapoartele despre ce se întîmpla în Timişoara, cu tot riscul la care ne expuneam, pentru că a trebuit să ne strecurăm cu maşina noastră diplomatică printre care blindate şi nu era nici un dubiu că noi mergem pentru o anume misiune. Colaboratorii mei mergeau, o dată am mers şi eu la Vîrşeţ, în 21, cu toate riscurile pentru viaţa noastră, a tuturor. Ne-am evacuat familiile, pentru că a devenit prea periculos. Peste tot în jurul nostru se trăgea, la fel ca în tot oraşul, există informaţii concrete despre aceasta, precum şi urme de gloanţe care au lovit consulatul ; viceconsulul Krečković a fost rănit în Piaţa Operei. Au fost nişte zile foarte grele şi dramatice, sarcina noastră primordială fiind de a furniza informaţii în Iugoslavia despre ce se întîmplă aici. În felul acesta, Iugoslavia a ajuns în postura nedorită de sursă exclusivă de informaţii pentru celelalte ţări despre ce se întîmpla la Timişoara.

Cele mai dramatice zile pentru mine au fost pînă în data de 22 decembrie. Niciodată nu voi uita data de 20 decembrie 1989, cînd prin faţa Consulatului General a trecut o coloană de peste 50 000 de oameni. Armata a început să fraternizeze cu populaţia, toate cordoanele pentru paza consulatului au dispărut şi oamenii au venit aici să-şi manifeste prietenia faţă de Iugoslavia şi faţă de mine personal, scandînd lozinci mişcătoare de prietenie, ceea ce a constituit pentru mine o trăire emotivă foarte puternică. Cîteva ore mai tîrziu, după această întîlnire mişcătoare cu populaţia, s-a întîmplat încă un lucru însemnat, ce va fi notat, probabil, în istoria diplomaţiei, atît a României cît şi a Iugoslaviei, şi anume : au venit reprezentanţii noii puteri, care tocmai s-a format. Fiţi atenţi : aceasta era în 20 decembrie ! În jurul orei 15 au venit reprezentanţii Frontului Democratic Român. Aşa s-a numit prima organizaţie a puterii democratice în Timişoara şi au cerut de la mine să fiu mediator în tratativele dintre reprezentanţii Frontului şi primul-ministru al guvernului, Dăscălescu. În acelaşi timp, mi-au dat numele lor şi mi-au lăsat programul Frontului Democratic. Le-am răspuns că, în calitate de reprezentant al altei ţări, nu mă pot amesteca în treburile interne ale ţării, că nu pot fi mediator la tratativele cu Dăscălescu, deoarece mîine ar putea cineva spune că revoluţia din România a fost exportată din Iugoslavia, cînd, de fapt, aceasta a fost o autentică revoluţie populară românească. Pentru că, fac o digresiune, a fost o încercare de a prezenta această revoluţie ca revoluţie a naţionalităţilor sau ceva asemănător, ceea ce nu este adevărat. Eu depun mărturie că este vorba despre o revoluţie autentic românească, iar, în cadrul ei s-a regăsit lupta tuturor naţionalităţilor din România. Sînt deosebit de mîndru că la aceste evenimente a participat şi naţionalitatea sîrbă din această parte a ţării.

Mă întorc la evenimentele din 20. Atunci, reprezentanţii Frontului mi-au lăsat un document ce se află acum la ei, unde se găseau notate 13 nume ale membrilor Frontului Democratic şi 7 puncte ale programului, printre care : înlăturarea lui Ceauşescu, realizarea unei Românii libere, alegeri libere, deschiderea graniţelor şi alte cerinţe de libertate şi democraţie. Acest document este de o importanţă deosebită. Acum am doar fotocopia şi o păstrez cu mare grijă, pentru că dovedeşte două lucruri : primul, că puterea democratică în România, pe primul teritoriu liber din România, a apărut pe 20 decembrie (reamintesc : Ceauşescu a căzut în 22 decembrie) şi al doilea, că această nouă putere, aproape imediat după formare, a primit recunoaştere internaţională prin contactul cu un guvern străin, prin intermediul Consulatului General al Iugoslaviei din Timişoara. Astfel, această putere a primit prima formă de recunoaştere internaţională. Fără îndoială că aceste evenimente vor fi înscrise cu litere de aur în relaţiile româno-iugoslave. Sîntem mîndri de aceste zile, deşi au fost foarte grele.

După 22 decembrie, a venit un grup mare de ziarişti iugoslavi şi străini. Situaţia era foarte grea, foarte fragilă, foarte complicată din punct de vedere al securităţii, ei n-ar fi putut deloc să-şi facă datoria dacă nu le-am fi acordat ambele încăperi, pe care le-au transformat într-un veritabil centru de presă. Le-am cedat legăturile noastre telefonice pentru a-şi contacta propriile redacţii. Aici se găseau reprezentanţii tuturor mijloacelor de informare în masă din Iugoslavia, dar şi mulţi alţii, din R.F.G., Franţa, Italia, S.U.A., Grecia, U.R.S.S. şi nici nu mai ştiu de unde, care au informat de aici, din Consulatul General al Iugoslaviei, despre evenimentele de la Timişoara.

Înainte de venirea ziariştilor, aici a fost clar cum evoluează situaţia. În Timişoara, evident, mai clar decît în alte locuri din România. Am ştiut că dacă apar în programul de radio (Belgrad — n.n.) şi dacă comunic că, într-un fel, s-a terminat cu regimul lui Ceauşescu la Timişoara, aceasta ar fi avut un ecou fantastic şi ar fi provocat o avalanşă de sprijin pentru România şi noua ei conducere. De aceea, am intrat direct în programul de radio din Belgrad şi am comunicat că armata fraternizează cu poporul, că a fost instaurată o nouă Românie democratică la Timişoara, că în momentul acesta este minunat să fii iugoslav la Timişoara şi că se aşteaptă ca această nouă putere să se consolideze în continuare, însemnînd un nou şi mare început al României.

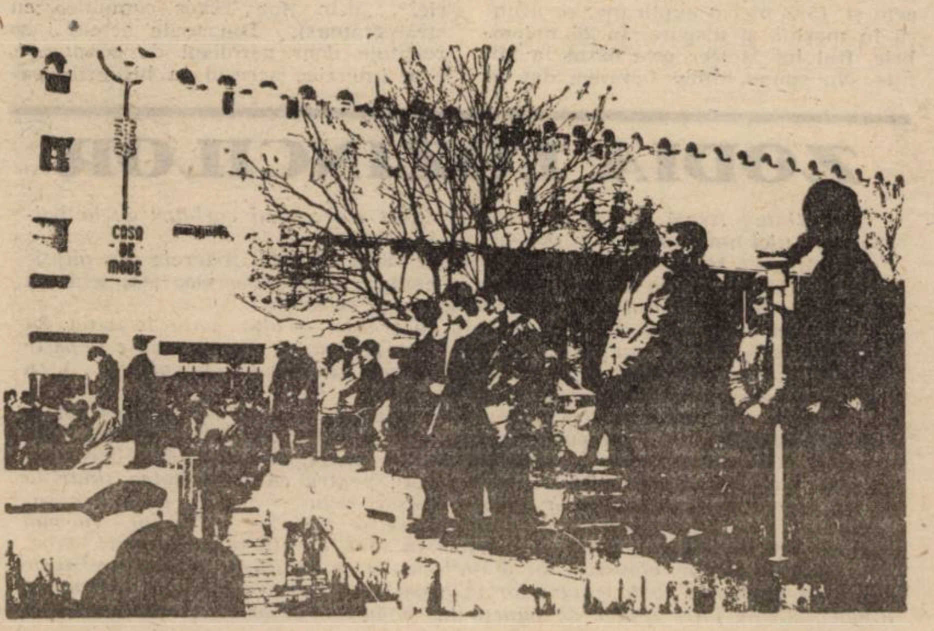

Nu-mi aduc exact aminte toate cuvintele, dar ştiu că declaraţia mea a avut un ecou extraordinar. La Belgrad, această declaraţie a fost înregistrată pe casete şi a fost transmisă în mai multe rînduri la radio, televiziune şi la cele mai multe agenţii de presă din străinătate. Aproape toate mijloacele de informare în masă din lume au transmis această declaraţie. Acesta a fost primul comunicat oficial de presă despre situaţia din Timişoara. După aceea ne-a fost mai uşor, pentru că n-am mai fost ziarişti, redevenind ceea ce, de fapt, sîntem, continuînd să ne facem datoria de diplomaţi şi care, oricum, se desfăşura în condiţii improprii, pentru că şi în continuare funcţionam ca un centru de presă. În acelaşi timp, din zilele acelea, am stabilit legături cu noile autorităţi, am stabilit legături strînse cu Frontul Salvării Naţionale şi de atunci, durează o colaborare foarte bună, care, sper, se va dezvolta şi în continuare pentru lărgirea tuturor formelor noastre de colaborare.

— Oficialităţile fostului regim sau securitatea, ştiind că dumneavoastră puteţi informa Europa, au încercat să vă oprească ?

— Eu cred doar că n-au avut timp să ne împiedice, altfel nu există nici un dubiu că au ştiut. Eu am fost obligat ca în data de 20, cînd a fost aici delegaţia Frontului, să chem la telefon serviciul telex al ambasadei din Bucureşti, altă posibilitate nu exista, iar a doua zi ar fi fost prea tîrziu, pentru că ne-au fost tăiate legăturile telefonice cu Belgradul, nu mai puteam prinde legătura cu Belgradul, în schimb am sunat Bucureştiul, am dictat telexul, în care am prezentat toate obiectivele şi scopul programului Frontului Democrat. Pentru regim, aşa cum era el, ar fi fost o joacă de copii să nu ştie ceea ce vorbim noi la telefon. Nu există nici un dubiu că ei ştiau ce facem noi şi probabil nu au avut timp să ne taie legătura telefonică cu Bucureştiul şi să ne împiedice fizic să mergem pînă la Vîrşeţ ; păi, bine, ne puteau lichida, dar eu cred că aceasta ar fi constituit un scandal mare, de dimensiuni internaţionale şi nu s-au hotărît la aşa ceva. Dar, fără îndoială, ştiau ceea ce facem noi. Şi ceea ce era natural ca noi să facem.

— O întrebare puţin mai „tare“. Un om de cultură, un profesor din Timişoara, medic de profesie, scria într-o gazetă din Timişoara sub următorul titlu : „Comunismul s-a născut pe malurile Nevei şi a murit pe malurile Begăi“, iar un scriitor din Iugoslavia se exprima în revista „Orizont“ nr. 4, în felul următor : „Mulţumim românilor pentru lovitura definitivă pe care au dat-o comunismului european“. Ce părere aveţi despre aceste afirmaţii ?

— Nu există nici o îndoială că forma stalinistă a socialismului, care a fost acceptată ca formă a comunismului, a suferit un crah total peste tot în lume şi mai ales în Europa. Însă eu sînt absolut sigur că după orice sfîrşit mare urmează un început mare. Socialismul dogmatic, socialismul totalitar, care a fost încarnat sub formă de stalinism, ceauşism şi alte forme tragice de guvernare au adus pagube îngrozitoare popoarelor ; această formă de socialism (sau cum l-aţi denumit dumneavoastră, comunism) a suferit un crah şi dispare de pe scena politică. Cred că acum apare adevăratul socialism democratic, de exemplu de tipul celui promovat de ani de zile în Suedia, Danemarca sau cel care a fost construit din experienţa social-democraţilor din Germania şi din alte ţări. Socialismul care de acuma va presupune respectarea întrutotul a democraţiei, a sistemului pluripartit, a pieţei libere, un sistem în care se va acorda toată atenţia muncitorului, omului, cetăţeanului, drepturilor sale cetăţeneşti şi crearea unui asemenea mediu social în care el se va simţi sigur, protejat, în care se va asigura şcolarizarea copiilor, o asistenţă medicală bună, garanţii ale averii personale şi altele asemenea. Aceasta este societatea care are viitor, aceasta este ceea ce eu aş denumi socialism umanitar şi liber şi care a fost construit acolo unde nu se vorbea în gura mare despre socialism, iar faptele vorbesc de la sine.

— Cum vi se pare Timişoara astăzi?

— Ştiţi, asupra Timişoarei eu privesc din două puncte de vedere. În primul rînd, ca un om emotiv, nu pot să nu pun pe prim plan imaginea unui oraş-martir, oraşul care a plătit cu sînge, un preţ îngrozitor, nu numai pentru libertatea sa, ci şi a întregii Românii. Nu am prea mult timp să umblu prin oraş, dar atît cît reuşesc să văd, atmosfera din oraş este foarte tristă, pentru că au fost omorîţi oameni, sînt îndureraţi pentru că le-au fost ucişi cei dragi, pe locurile de plimbare ale minunatului oraş Timişoara au murit copii. Orice om care se confruntă cu această realitate trebuie să aibe un sentiment de tristeţe. Pe de altă parte, nu m-am simţit niciodată mai bine în Timişoara ca acum. Dacă aş putea să fac abstracţie de această tristeţe (aşa cum nu pot) pentru tinerii căzuţi, pentru sîngele vărsat, aş putea spune că mă bucur de viitorul fericit care stă în faţa Timişoarei şi a cetăţenilor ei. Sînt fericit că a venit libertatea în Timişoara, sînt fericit pentru voi toţi, oameni minunaţi pe care-i cunosc, printre care trăiesc şi cu care m-am împrietenit. Sînt fericit că puteţi merge în frumoasa mea Iugoslavie, că nu trebuie să o vedeţi numai la televizor ; sînt fericit pentru copiii din şcoli care se vor putea duce la prietenii lor din Vîrşeţ, Zrenianin, Belgrad, Kragujevac, Zagreb, Liubliana, că alţii vor putea veni la Timişoara, Reşiţa, Arad ; sînt fericit că de acum vom putea realiza o bună cooperare economică, avem un interes enorm pentru aceasta. Vom juca fotbal împreună, vom petrece împreună, aşa cum le stă bine adevăraţilor vecini şi prieteni. Iar Timişoara a fost o condiţie esenţială ca aceste premise să devină realitate.

Sînt încîntat de oraşul dumneavoastră — nu pot spune numai al vostru, ci şi al nostru, consider că am dreptul să spun oraşul nostru, pentru că eu mă simt al vostru, mă simt timişorean. Sînt mîndru de acest popor, sînt mîndru de tot ce a realizat, respect tot ce aţi obţinut şi vă doresc din tot sufletul să vă folosiţi de binefacerile acestei libertăţi care a sosit. După cum vedeţi, cu un amestec de sentimente, retrăiesc Timişoara de azi, cu tristeţe pentru trecutul apropiat şi cu credinţa în viitor şi sînt sigur că cea mai mare bogăţie pe care o aveţi (şi aveţi o ţară bogată) sînt oamenii. Această bogăţie va aduce relansarea României şi fericirea Iugoslaviei că are un prieten bun şi un vecin de nădejde.

Cornel BOGDAN
Dušan BOGDAN

CAZUL TŐKÉS

(V)

Vom întrerupe acum prezentarea procesului între faza de fond și faza de recurs pentru a da **o idee** despre amploarea presiunilor ce s-au făcut asupra tuturor celor angrenați în cazul Tőkés. E necesar să știți că imaginea globală a fenomenului depășește cu mult posibilitățile noastre de reconstrucție, fiindcă aparatul de represiune era atît de vast și filiera lui de propagare atît de complicată, încît ne e practic imposibil să le cercetăm altfel decît parțial. Ce ni se pare cel puțin curios, o sfidare de necrezut a realității, a fost declarația fostului colonel Sima, comandantul securității, de la care aflăm că securitatea n-a avut **nici un amestec** în cazul Tőkés. Înțelegem că fiecare inculpat se apără cum poate, dar cînd anumite limite ale disculpării sînt trecute, întreaga apărare își pierde credibilitatea și în spatele tăcerii ne putem imagina orice. „Informația nu ucide", iată propoziția-cheie, principal argument pentru scoaterea securități în afara oricărui amestec direct. Atît numai că organele de securitate, cum vom vedea și, cum, de altfel, preabine știm, nu se mărgineau la a strînge informații (oho !) și, afară de asta, la noi informațiile erau mai fatale decît cele mai subtile otrăvuri.

Cunoaștem azi din mărturisirile celor direct implicați că mîna securității a acționat peste tot ; ce nu cunoaștem, noi cel puțin, este instanța sau instanțele care coordonau întreaga operațiune, cine anume își asuma calitatea de a dispune și modalitățile concrete de înfăptuire, dacă nu cumva cele două aspecte cădeau în sarcina unor persoane și paliere diferite.

László Tökés este împresurat din direcții cu totul surprinzătoare. Procesul de evacuare intentat de episcopia Oradea reprezintă doar una din liniile de atac, care, deși eficace prin termenul ei final (executarea sentinței), este, totuși, dintre cele mai puțin violente.

S-a procedat prin sufocare. Din septembrie anul trecut, contul Bisericii Reformate Timișoara a fost blocat în bancă. Tot de atunci telefonul a început să dea semne de agonie, pentru ca în octombrie să amuțească de tot, în schimb de dincolo de mormînt emitea pretenții financiare, note de plată de 700 sau 800 de lei. Timișorenii au putut vedea cu ochii lor că de pe la sfîrșitul lui octombrie biserica a fost păzită de miliție și securitate. Preotul nu mai ieșea din casă nici pentru cumpărături. Fapt emoționant, enoriașii veneau cu pungi de plastic cu lemne și cărbuni, pe care le lăsau sub băncile bisericii. Cu un curaj mereu reîmprospătat, Tőkés anunța dunarea despre fiecare act de solidaritate și despre fiecare samavolnicie, dînd nume. Casa o putea părăsi numai cu ocazia înmormîntărilor, urmat de un cortegiu de securiști care-l așteptau la poarta cimitirului. În **15 noiembrie**, dl. Francisc Mester, angajat al parohiei, și fiul său îl duc pe pastor cu mașina personală la cimitir. La întoarcere, fiul lui Mester rămîne în urma celor doi, intrați deja în clădire, și este atacat de un individ prezentînd semnalmentele fostului maior Tinu Radu, care sare dintr-un automobil și-i cere actele. Îi smulge din mîini borseta de acte și, fără nici o explicație, se aruncă în mașină și dispare. În 25 noiembrie, fiul lui Mester este bătut la Miliție. Nu spune nimic familiei, dar își anunță tatăl că e așteptat la Inspectoratul Județean M.I. Acolo, fostul maior Tinu Radu îl jignește și amenință („porc bătrîn", „agent al Ungariei", „prin tine Tőkés comunică cu străinătatea"). Din toate actele i se restituie doar permisul de conducere. I se interzice accesul în birourile parohiei și e în continuare supravegheat de 3 indivizi. În 5-6 decembrie vrea să pună la cutia poștală felicitări de Crăciun. I le smulge din mîini unul din indivizii care-l supravegheau și e adus din nou în biroul lui Tinu Radu pentru noi amenințări.

În 2 noiembrie, familia Tőkés (pastorul, soția și copilul) sînt atacați, seara, de 4 inși cu cuțite și cu ciorapi trași peste cap. Preotul este rănit superficial cu cuțitul. Reconstituirea miliției stabilește că pastorul a înscenat totul.

Pe de altă parte, din 25 noiembrie, probabil de rușine, episcopul de Oradea nu mai calcă pe la eparhie, sub pretextul că și-a scrîntit mîna la o ședință a M.A.N. (ei, da !). Din locuința personală emite însă ordine peste ordine și întreține o susținută corespondență cu Departamentul Cultelor, corespondență aflată azi într-un fișet al eparhiei ale cărui chei Preasfinția Sa „a uitat" să le depună cînd și-a depus demisia, după 22 decembrie.

În fine, pentru o înțelegere mai cuprinzătoare, vom reproduce în numărul viitor un interviu cu pastorul Makai Gh. Botond, autor al unei intervenții la Judecătoria Timișoara, prin care se solicită înpărtarea lui Tőkés din parohie pe motivul că din 20 august i-a venit numirea în acest post. Lăsăm cititorii să judece singuri faptele, nu înainte de a spune un singur lucru : admitem că eroismul și curajul sînt virtuți rare, dar aici, **ca și în atîtea alte situații,** nu este vorba despre absența lor, scuzabilă poate, ci despre o permeabilitate vinovată. A refuza să colaborezi diferă fundamental de a avea o atitudine activă, fățișă, împotriva regimului. Refuzul colaborării era totuși, posibil.

Încheiem cu un fragment dintr-o scrisoare adresată redacției de către judecătorul Dănuț Diaconescu : „Procesul a fost intentat, dirijat și supravegheat direct de către organele de securitate, la cel mai înalt nivel, iar în octombrie-noiembrie 1989 atotputernicia acestora nu mai are nevoie de comentarii. Procesul s-a desfășurat în condiții de... militarizare a judecătoriei Timișoara, la ambele termene de judecată coridoarele instituției și sala de judecată fiind înțesate de lucrătorii securității, din teama de a nu se produce o revoltă a populației maghiare din oraș, amînarea judecății pentru ca dl. Tökés („pîrîtul") să-și poată pregăti apărarea trebuind să fie justificată de către conducerea tribunalului la forurile din București (Procuratura Generală, Ministerul Justiției etc.), unde nu se accepta o asemenea amînare, deoarece soluționarea urgentă a dosarului era cerută de «foarte de sus» !".

Viorel MARINEASA

Vasile POPOVICI

Marius Romulus PROKȘ

ZODIA LOZINCILOR

— Minte ! strigă cineva cu voce de tunet către noul vorbitor de la balcon, care nici n-a apucat să ia microfonul în mînă.

— Minte ! Minte ! scandează mulțimea maimuțărește. Arterele din gîtleje se umflă și palpită la unison, pentru a emite, cu presiune maximă, sentința luată în umbra lozincii, la adăpostul intoleranței colective.

Stau în mulțime și îmi vine să urlu cu aceeași — altă voce de tunet. Să urlu îmi vine, dar la mulțime, să tacă. Dar pentru că vocea mea e departe de a impune vreun slogan, mi se umflă și mie arterele (de neputință...), cu intoleranța mea, la celelalte intoleranțe privind.

Sîntem niște pachete de pulbere. Ne adunăm aici ca să ne scoatem la aer orgoliile șifonate. Prea puțin ne pasă cum o facem : strigînd, plîngînd sau dansînd. Nu contează cum îți scoți gunoiul în stradă, contează să ai curățenie în casă, nu ? Și asta în numele majorității ; *pentru că majoritatea simte la fel — tot ce a fost comprimat, închis, apăsat, redus, rezumat, pus între paranteze, simte acum nevoia să se destindă, să se lățească în spațiu. Nu mai poți respira de atîtea lozinci — steaguri în vînt, de atîtea monologuri, devenite brusc și public, agresive, un pre-alfabet al comunicării, animal preistoric anunțînd zgomotos zodia cuvintelor închegat puse alături, modulat articulate, înjghebîndu-se între semne de punctuație și purtate fiind de melodia vocii și a gîndului.*

Pînă nu demult, mă temeam de figurile tîmpe, opace, difuze, ale „cîinilor de pază". Nu pentru că mi-ar fi fost frică de violența nudă, ci pentru că mă îngrozeam la gîndul că limbile noastre își erau limbi străine (una alteia) și mă întrebam cum m-aș putea deci apăra... vorbind. Dîndu-mi seama că nu exista nici o punte, nu-mi rămînea altceva de făcut decît să fug din calea monologului cu colții negri.

M-am epurat de acest soi de frică doar pentru a mă umple de o alta : cea din fața lozincilor... lozincile din carton, lozincile-gînd-împietrit, lozincile-pumn-în-gură.

Nu știu ce avea de transmis vorbitorul „tăcut" de la balcon. N-am fost lăsată să aflu. Dar tocmai pentru că nu mi s-a dat voie, deveneam intolerant de curioasă, ba chiar credeam că acela ar fi fost Mesagerul. Iată cum rigiditatea mulțimii a creat în mine un sector comprimat, pe care l-aș fi vrut eliberat în aceeași manieră : strigînd. Și iată cum intoleranța naște tot intoleranță, iar starea de închidere te face și mai închis.

Mulțimea se destramă mulțumită, adică, ușurată. Din uriașul animal, violent lovind din cap și coadă, cade cîte un fir de păr, se desprinde cîte un individ care-și ia drumul spre casă. Gîtlejul s-a relaxat, arterele s-au îngustat la normal, vocea e din nou cuminte. Omul se grăbește spre casă, intră, își pune șorțul în față și își vede liniștit de bucătărioara lui. Dar, mîine ce va face ? Va intra din nou în pielea greoiului animal sau va încerca să vorbească de la balcon ?

Ileana DIMITRIU-ȘORA

SOLJENIȚÎN

ARHIPELAGUL GULAG

(VIII)

Capitolul 2

ISTORIA CANALELOR NOASTRE

Cînd se incriminează acum cultul personalității, ca ani de referință se dau mereu anii '37—'38. Și parcă ne rămîne întipărit în minte că nici **înainte,** nici **după** nu au avut loc arestări ; doar în '37—'38. Nu mă tem însă că aș greși afirmînd că torentul anilor '37—'38 nu a fost nici unicul, și nici măcar principalul, ci doar — poate — unul din cele trei torente imense care au umflat întunecatele conducte fetide din canalizarea închisorilor noastre.

Înainte fusese torentul anilor '29—'30, asemănător fluviului Obi, torent care a împins vreo cincisprezece milioane de țărani (dacă nu și mai mult) în tundră și taiga. Însă țăranii sînt muți, fără scriitori ; nu au înaintat plîngeri, nu au scris memorii. Anchetatorii nu își pierdeau nopțile să îi cerceteze, nu încheiau nici protocoale — era suficientă și decizia sovietului sătesc. S-a scurs acest torent, s-a infiltrat în gheața veșnică și chiar și mințile cele mai fierbinți de-abia își mai amintesc de el. Ca și cînd nici n-ar fi atins conștiința rusă. Cu toate că Stalin (ba chiar și noi înșine) nu a comis o crimă mai îngrozitoare.

A urmat torentul anilor '44—'46, asemenea fluviului Enisei : pe canalele de scurgere s-au risipit națiuni întregi și încă milioane și milioane de foști prizonieri (de-ai noștri !) din lagărele din Germania, reveniți în țară. (Stalin cauteriza rănile ca să prindă crustă, să nu-i dea răgaz trupului să se odihnească, să răsufle, să se aline). Dar și în acest torent erau mai mult oameni simpli, care nu scriau memorii. În schimb, torentul din 1937 a cuprins și a dus spre Arhipelag și oameni cu greutate, oameni cu trecut partinic, oameni cu educație ; din ei, mulți răniți au rămas în orașe și cîți iau pana! Toți scriu, vorbesc, își amintesc : treizeci și șapte ! Volga tragediei poporului.

Spune-i tătarului din Crimeea, kalmîcului sau cecenului „anul treizeci și șapte" — va ridica nedumerit din umeri. Chiar pentru Leningrad — ce înseamnă '37, cînd înainte a fost '35 ? Iar pentru **recidiviști** sau pentru cei din țările baltice, nu a fost mai aspru patruzeci și optul — patruzeci și nouăle ? Și dacă iubitorii de stil și de geografie îmi vor imputa că mai sînt în Rusia fluvii, că mai sînt torente pe care nu le-am numit — dați-mi spațiu ! Din torente se vor mai înfiripa și altele.

Se știe că orice organ dispare dacă nu își exercită funcția. Știind că **Organelor** (această denumire sinistră și-au ales-o singuri) lăudate și ridicate deasupra a tot ce e viu, nu le-a dispărut nici măcar o tentaculă, ci, dimpotrivă, le apăreau altele noi, mai puternice, e ușor să ne imaginăm că ele își exercitau funcția și se „antrenau" în permanență.

În canale viața pulsa — presiunea era cînd mai mare decît cea plănuită, cînd mai mică ; dar nu rămîneau goale canalele închisorilor. Sîngele, sudoarea și urina — în care am fost transformați — gîlgîiau într-una. Istoria acestor canale este istoria înghițirii și scurgerii în care fluviile se rînduiau cu pîrîiașele și din nou cu fluviile, torentele se uneau cînd mai multe, cînd mai puține și din toate părțile se adunau rîulețe, pîraie, pîrîiașe, ba chiar mici picături.

Lista ce urmează, pe ani, unde se

FAȚĂ ÎN FAȚĂ CU MOARTEA

(Urmare din numărul trecut)

— Cum au reacționat, la cele spuse (cu jumătate de gură și o zecime de măsură) de Constantin Dăscălescu, miile de timișoreni adunați în fața județenei de partid ?

— Răspunsul a fost, firește, unul al nemulțumirii și, în același timp, am sesizat... o undă de descurajare. (Destul de naivi fiind, ne-am închipuit, și noi, cei din Comitetul democratic, și mulțimea, că personajul C. D. va încerca să-și ia rolul în serios). De îndată ce el și-a încheiat „discursul", am luat cuvîntul, începînd cu : **„Vom învinge ! Vom învinge ! Vom învinge !...".** Cînd am reintrat în sala de ședințe, fostul prim-ministru, ieșindu-și din sărite, m-a admonestat cu multă asprime : **„Profesore, cum ți-ai permis, după ce am vorbit eu la microfon, să te adresezi mulțimii și să spui că veți învinge ? !..."** I-am răspuns doar atît : **„Aceasta este convingerea noastră !..."**

Notă : Datorită lipsei de spațiu tipografic, am fost nevoit să exclud o seamă de episoade din „filmul" văzut (și trăit) de profesorul Mircea Mureșan. (I. C.).

— Așadar, ați intrat, singur, în anticamera punctului de comandă.

— Pe coridor și spre acest punct de comandă continua, după cum am mai spus, un du-te-vino care mi s-a părut de-a dreptul absurd. Soldații înarmați (dintre care unul avea, la uniformă, însemnele trupelor de securitate) m-au lăsat să intru în anticameră, crezînd că sînt, și eu, „de-ai casei". (Ușa dinspre coridor rămăsese deschisă). Nu cu mult timp înainte, îi surprinsesem pe cîțiva „tovarăși" scoțînd dintr-o cutie mare măști de gaze. Au vrut să-mi dea și mie una ; le-am spus că o primesc nu pentru a o folosi la nevoie, ci pentru a o arăta mulțimii. Intenția mea i-a supărat foarte tare și, în momentul în care am pășit în vestibulul punctului de comandă, au tăbărît cîțiva inși pe mine și-au început să mă percheziționeze. Mi-au găsit, în geantă, toporișca aceea de bucătărie. Careva a strigat la mine : **„Aha, deci ăsta ești tu ? ! Vrei să ne omori ? !...".** Imediat, m-au imobilizat în mod violent, exces de zel făcînd un activist înalt, cu fața aproape rotundă, blond, bine făcut. M-au dus în punctul de comandă, în care se aflau Constantin Dăscălescu, Cornel Pacoste, Radu Bălan, Petru Moț, activiști, securiști, ofițeri superiori. Atunci am văzut că aveau circuit închis de televiziune și urmăreau fiecare mișcare din clădire. Au vrut să mă fotografieze cu toporișca în mînă, dar, se pare, fotograful din fața sediului dispăruse, speriat de mulțime. M-au scos în anticameră, silindu-mă să stau într-un colț, cu fața la perete. (Ușa dinspre coridor au închis-o). Am fost asaltat cu fel de fel de întrebări. Știam că mă aflu în fața morții, însă, lucru ciudat, îmi pierise teama. Nu mă mai temeam nici de ei, nici de moarte. Pentru prima oară în viața mea am trăit această stare eliberatoare.

— Ce vă întrebau ?

— Se afla acolo, printre alții, activistul **CIOAREC IONEL.** Mi s-a adresat în felul următor :

„Ce, bă profesore, ce știi tu ce-i aia libertate, democrație ? !... Tu crezi că ăștia 5.000, care s-au adunat afară, reprezintă populația Timișoarei ? !... N-ai văzut că jumătate din ei sînt beți ?...".

I-am răspuns că afară se află nu numai 5.000 de oameni, iar în Piața Operei sînt adunați cîteva zeci de mii, marea majoritate fiind muncitori. N-am observat să fie vreunul beat. Ei, cei mai hotărîți și mai curajoși concetățeni ai noștri, reprezintă aspirațiile tuturor oamenilor cinstiți din țară.

Cioarec Ionel : „Ce, bă profesore, crezi că noi putem fi de acord cu actele de vandalism pe care le-ați săvîrșit în oraș ?".

Mircea Mureșan : „Nici noi nu sîntem de acord cu actele de vandalism și nu prea știm, încă, de cine au fost săvîrșite, dar nu putem trece sub tăcere crimele comise în Timișoara «sub directa îndrumare» a unor activiști de partid și securiști".

Unii dintre cei care treceau prin acea anticameră se opreau și ascultau cum decurge „interogatoriul". Cineva m-a întrebat :

„Da' de ce ați dat foc la șirele de paie și de fîn ?..." (Este vorba de incendiul de la C.A.P. Freidorf, n.m. I. C.).

Nu știam nimic despre acest incendiu. Ulterior, am aflat că ar exista o legătură între focul de acolo — pe care oamenii veniți în ajutor nu au fost lăsați să-l stingă — și o parte din morții revoluției ce nu au mai fost găsiți.

Am tras cu coada ochiului și am văzut că, printre cei ce se tot perindau în vestibul, se afla și un tînăr în blugi. Purta brasardă tricoloră, la fel ca tinerii care, afară, se constituiseră în grupuri de ordine. Dar, spre deosebire de ei, era înarmat cu un pistol mitralieră.

— Cît timp a durat „interogatoriul" ?

— Cîteva zeci de minute. Un răstimp în care ei așteptau, pare-se, noi dispoziții.

— Cei din Comitetul democratic*) n-au sesizat lipsa dumneavoastră ?

— Nu știu. Nu m-am mai întîlnit cu nici unul dintre ei. O singură dată, cînd eu mi-am permis să mă întorc cu fața spre „conlocutori", a trecut prin vestibul cineva din Comitetul democratic, un tînăr muncitor. I-am spus : **„Te rog să-i anunți pe ceilalți că eu sînt aici".** N-am vrut să se știe că m-au sechestrat. Doream să evit un incident. În acele clipe de mare tensiune, orice conflict ar fi putut lua proporții. Tînărul muncitor a înțeles, probabil, că eu, din moment ce stăteam de vorbă, acolo, cu „tovarășii", am trecut de cealaltă parte a baricadei. Sau că am fost, de la bun început, de-al lor. Situația era de așa natură, încît te puteai aștepta din partea oricui la absolut orice...

— Deci, cei din Comitetul democratic nu v-au căutat ?

— Nu. După aceea, a început să se împuțineze numărul celor care intrau și ieșeau din punctul de comandă și al celor care se tot foiau prin vestibul. Mi-am dat seama că mulțimea de afară părăsește locul (după cum se auzeau, tot mai slab, lozincile pe care le scanda). Mi-am amintit că, înainte de a fi eu sechestrat, veniseră delegați din partea Frontului democratic (constituit în Piața Operei), cerîndu-ne să ne unim toate forțele. În Piața Operei exista mai multă siguranță pentru noi. I-am întrebat pe cei care mă supravegheau (și care, acum, nu-mi mai puneau întrebări) : **„De mine cine dispune ?".** N-au spus nimic. Peste cîteva clipe, din punctul de comandă a ieșit un individ și le-a făcut semn : **„Luați-l !"** M-au împins în colțul de lîngă ușă, ordonîndu-mi să țin mîinile în sus, cu fața la perete. Unul dintre militarii care au făcut de pază în fața ușii și-a pregătit automatul pentru tragere. Atunci, m-am gîndit : chiar dacă voi mai trăi doar cîteva secunde, merită să lupt. Am început să strig, pentru a le atrage atenția celor din punctul de comandă. Au sărit mai mulți inși pe mine, printre ei fiind și Cioarec Ionel. Abia așteptase, cred, să le arate celorlalți cum se acționează, decis și fără milă, într-o asemenea împrejurare. M-au prins de mîini și mi le-au răsucit la spate. Securistul acela tînăr, cu brasardă tricoloră, a început să mă lovească cu patul automatului în față, provocîndu-mi cîteva răni care sîngerau. Apoi, foarte tare, de mai multe ori, în piept. Eram pe punctul de a-mi pierde cunoștința. M-au trîntit cu fața în jos și mi-au legat mîinile la spate, întîi cu niște bandaj, apoi, cît au putut de strîns, folosind cureaua mea de la pantaloni. M-au legat și de picioare. Ca să nu mai strig, mi-au pus un căluș făcut din bandaj și m-au legat peste gură cu o fîșie de bandaj. La cea mai mică mișcare pe care o făceam, mă loveau peste mîini. În scurt timp, nu-mi mai simțeam mîinile, parcă-mi fuseseră retezate. Unii dintre cei care începuseră să circule, iarăși, prin anticameră călcau pe mine, lăsîndu-se cu toată greutatea, alții pășeau peste trupul meu. Cineva m-a lovit cu vîrful pantofului peste gură :

„Ce, bă, tu vrei să-l dai jos pe Ceaușescu ? !... Uite cine vrea să-l dărîme pe Ceaușescu !... Crezi că el cedează puterea așa cum vrei tu ? !...".

M-au căutat prin buzunare și, după un timp, m-au scos, cred, pe un balcon. Înainte de a mă scoate din vestibul, m-au legat la ochi cu un prosop. Hainele mi se desfăcuseră și am simțit, cu pieptul gol, răceala cimentului. Mi s-a făcut foarte frig și aveam dureri mari în piept. Și senzația că nu mai am mîini, că-mi pierdusem mîinile. Mă păzea cineva. Sînt aproape sigur că era un soldat. El mi-a slăbit strînsoarea de la mîini, a încercat să mi le miște, să mi le maseze...

— V-a spus vreun cuvînt, v-a vorbit ?

— Nu. Însă s-a dovedit a fi, asumîndu-și un oarecare risc, omenos. Nu știu dacă am să-l pot întîlni vreodată și să-i mulțumesc pentru gestul lui...

— Cît timp v-au ținut acolo, păzit de acel soldat ?

— Pierdusem noțiunea timpului... Cînd m-au ridicat pe brațe, am presupus că vor să mă arunce de la etaj, dar m-au dus și m-au băgat în portbagajul unei mașini. Au apăsat din răsputeri capacul peste mine, nepăsîndu-le că, probabil, s-a deformat. Mișina a pornit în viteză. Mi-am zis că e bine să număr curbele, însă acum nu-mi mai amintesc cîte au fost... M-au scos din portbagaj, m-au așezat, cu fața în jos, pe iarbă. Am simțit că era iarbă umedă și rece. Cineva mi-a spus, răstit : **„Dacă faci vreo mișcare, te împușcăm !".** Paradoxal, pare, acum, paradoxal, această amenințare m-a făcut să am un dram de speranță. Dacă ar fi fost hotărîți să mă omoare, nu mai era nevoie de nici o somație. Au ambalat motorul și, pe moment, am crezut că vor să mă calce cu mașina și să mă arunce, apoi, undeva pe șosea. Dar au plecat. Înainte de a pleca, mi-au dezlegat mîinile. După o vreme, am reușit să-mi desfac și celelalte legături. Asta a durat, mi s-a părut, foarte mult. Mă aflam pe un cîmp. Noaptea nu era prea întunecoasă. Am văzut copacii care mărgineau șoseaua. M-am dus, mai mult tîrîndu-mă, pînă la șosea. Aveam dureri în piept și

(Continuare în pag. 14)

Iosif COSTINAȘ

înscriu atît torentele formate din milioane de arestați, cît și pîraiele din neînsemnatele zeci de oameni — nu e întreagă, e modestă și limitată de capacitatea mea de a penetra în trecut. Aici va fi nevoie de completări pe care le pot aduce cunoscătorii rămași în viață.

* * *

În această listă, cel mai dificil e începutul. Și pentru motivul că, adîncindu-ne în trecut, au rămas puțini martori, povestea s-a estompat, s-a eternizat, iar manuscrise nu s-au păstrat nici măcar „sub cheie". De aceea nu e chiar drept să analizăm la fel anii deosebit de aspri (războiul civil), cu primii ani de pace, cînd ar fi fost de așteptat o mai mare clemență. Însă chiar și înainte de Războiul civil era clar că Rusia, prin componența ei națională, nu era bună pentru socialism, că era pîngărită. Una dintre primele lovituri ale dictaturii a fost resimțită de cadeți (în timpul țarului — extrema ciumată a revoluționarilor, iar în timpul puterii proletariatului — extrema ciumată a reacționarilor). La sfîrșitul lui noiembrie 1917, în prima sesiune care nu s-a ținut a Adunării Constituante, partidul cadeților a fost scos în afara legii și au început arestările. Cam tot atunci s-au efectuat arestări ale „Uniunii de Apărare a Adunării Constituante" și s-a asigurat sistemul „universităților soldățești".

După sensul și spiritul revoluției e ușor să vă dați seama că în acele luni s-au umplut Kresti, Butîrki și multe închisori-surori din provincie ; au fost îndesate cu magnați, cu oameni politici de vază, generali și ofițeri, cu funcționari ai ministerelor și ai întregului aparat de stat care nu au dus la îndeplinire indicațiile noii puteri. Una dintre primele operații ale CK a fost arestarea comitetului de grevă al Sindicatului Unional al Lucrătorilor. Una dintre primele circulare ale N.K.V.D.-ului, decembrie 1917 : „Avînd în vedere sabotajul funcționarilor... se va manifesta maximum de inițiativă locală, **inclusiv** confiscări, constrîngeri și arestări"[1].

Toate acestea, deși V. I. Lenin, la sfîrșitul lui 1917, în vederea stabilirii „celei mai severe discipline revoluționare" cerea „înăbușirea fermă a tentativelor anarhice din partea bețivilor, huliganilor", contrarevoluționarilor și altor persoane[2], adică principala primejdie pentru Revoluția din Octombrie o vedea venind din partea bețivilor, contrarevoluționarii rămînînd undeva pe planul al treilea. Totuși el trasa o sarcină mai largă. În articolul „Cum se organizează o competiție" (6 și 9 ianuarie 1918), V. I. Lenin a formulat un scop unic comun : „curățirea pămîntului rusesc de orice fel de «insecte»". Prin „insecte" înțelegea nu numai dușmanii de clasă, ci și „muncitorii care se eschivează de la muncă", de exemplu — zețarii de la tipografiile de partid din Petersburg. (Iată ce înseamnă îndepărtarea în timp. Ne e și acum greu să înțelegem cum de muncitorii, de îndată ce au devenit **dictatori,** au început să se eschiveze de la a munci pentru sine.). Și încă : „... în care cartier din orașele mari, la care fabrică, în care sat... **nu...** există sabotori care își spun intelectuali ?"[3]. Ce-i drept, Lenin prevedea în acest articol o mulțime de forme de curățare a „insectelor" : unii să fie arestați, alții — să curețe toaletele, alții, după ispășirea pedepsei, să primească bilete galbene[4], alți **leneși să fie împușcați** ; la alegere — închisoare sau „pedepsirea la muncă silnică cu un regim sever".[5]. Totuși, analizînd și sugerînd direcțiile principale spre care să se orienteze pedepsele, Vladimir Ilici propunea ca găsirea celor mai eficiente metode de curățare să devină obiect de competiție între „comunități și colective".

Ce se înțelegea în general prin „insectă" ne e imposibil să stabilim în totalitate — prea este neomogenă populația rusă și în ea intrau mici grupuri răzlețe, inutile, multe uitate acum. Desigur, „insecte" erau funcționarii zemstvei[6]. „Insecte" erau și cooperatorii. Toți proprietarii de case. Nu puține „insecte" se numărau și printre profesorii de gimnaziu. „Insectele" se adunau în comitetele bisericești ; tot „insectele" cîntau în corurile bisericești. Toți preoții erau „insecte" ; cu atît mai mult călugării și călugărițele. Dar și tolstoiștii[7] care, angajîndu-se într-un serviciu sovietic, să zicem — la căile ferate, nu depunea jurămînt scris să apere puterea sovietelor cu arma în mînă, și aceștia se manifestau tot ca „insecte" (și vom înregistra și procese ale acestora). Fiindcă a venit vorba de căi ferate — iată, multe „insecte" s-au deghizat în uniformă de feroviari și trebuiau **extrase,** chiar **strivite.** Iar telegrafiștii, nu se știe de ce, aceia erau cu toții împotriva Sovietelor. Nu se poate spune nimic bun nici despre VIKJEL[8] sau despre alte sindicate pline de „insecte" dușmănoase față de clasa muncitoare.

În românește de

CERNICOVA BUCĂ

---

[1] „Vesnik N.K.V.D.", 1917, Nr. 1, pg. 4 (n.a.).

[2] Lenin V. I., **Opere complete,** ed. a V-a, vol. 35, pg. 66 (n.a.).

[3] **Idem,** pag. 204 (n.a.).

[4] **„Bilet galben"** — certificat de alienat mintal (n.t.).

[5] Lenin, **idem,** p. 203 (n.a.).

[6] **Zemstvă** — administrație locală în Rusia țaristă, aleasă de nobilime și clasele avute (n.t.).

[7] **tolstoist** — discipol al doctrinei lui L. N. Tolstoi, care propovăduia neîmpotrivirea la rău (n.t.).

[8] VIKJEL — Comitetul executiv unional al căilor ferate, organizator de greve (n.t.).

Cele ce urmează reprezintă fragmente (transcrise de pe bandă) din relatarea unui dialog care a avut loc anul 1980, la mănăstirea Sihăstria, între domnul Lucas Fischer, secretar general al Conferinței Bisericilor Europene (Geneva) și părintele Cleopa, una din figurile de primă mărime ale ortodoxismului românesc. Datorăm protosinghelului Ioanichie Bălan (în „Convorbiri duhovnicești“, vol. II, 1988) o succintă prezentare a călugărului de la Sihăstria. „Arhimandritul Cleopa Ilie s-a născut la 10 aprilie 1912 în comuna Sulița, județul Botoșani, într-o familie de țărani cu 10 copii. Format de mic lingă schimonahul Paisie, sihastru din schitul Cozancea, a intrat în viața monahală la mănăstirea Sihăstria Neamț în toamna anului 1929, împreună cu doi frați. Este călugărit în 1937, ales egumen interimar la mănăstirea Sihăstria din 1942 și stareț in 1945, fiind hirotonit preot in același an. La 1 septembrie 1949 este transferat ca stareț, împreună cu 30 de monahi la mănăstirea Slatina Suceava, unde stă pînă in anul 1956. Reintors la metanie după o lungă retragere la liniște, devine duhovnic al intregii obști a mănăstirii Sihăstria și sfetnic duhovnicesc pentru toți. A scris cîteva volume de predici și de învățături morale și misionare, dintre care două au fost deja tipărite. La acestea se adaugă și sute de pagini de articole duhovnicești, dintre care o parte s-au tipărit. După incă șapte ani de viață pustnicească în munții Carpați (1958-1964), revine definitiv la mănăstirea de metanie și își dedică restu' vieții rugăciunii. liniștii, scrisului, predicii și misiunii duhovnicești, fiind considerat cel mai iscusit duhovnic al monahilor și mirenilor din ultimele decenii“.

Tipărim fragmentar transcrierea de pe bandă a cuvintelor înțeleptului de la Sihăstria (și ale părintelui Galeriu, aflat de față în momentul relatării). din unica dorință de a mijloci public un posibil dialog, deschis și constructiv pentru viața spirituală din România. Mulțumim artistului Mihai Sârbulescu și dr. Sorin Costina pentru a ne fi inlesnit acest gest

Părintele Cleopa

Vorbire cu domnul LUCAS FISCHER

În puterea nopții, cînd să pun capul jos... Eu eram de servici ; și era ora șapte fără un sfert. Terminasem rugăciunea și, cînd să mă culc, aud că bate-n geam. Vine Chiril : musafiri mari, de la Geneva, cutare, a venit și părintele prorectoru' și încă doi ; unul era de pe la Caransebeș sau nu știu de pe unde era.

I-am spus așa : Domnule Director— că așa au spus să-i zic — domnule director, zic, fiindcă eu, să-ți spun ceva, eu sunt de servici, uite, mai am oleacă, la ora unsprezece trebuie să fiu, să dau binecuvîntare de Utrenie la biserică. Dar dacă ați venit, renunț la orice ; discutăm. Și zic, domnule director, mata pentru ce-ai venit ? Părinte, am venit să te întreb pe matale, zice ; am auzit și la Geneva, de la părintele Bria de matale și-am citit o scrisoare foarte frumoasă a matale la părintele Bria, și-am venit să te consult. Ce zici mata de Mișcarea ecumenică internațională : e bună sau nu ?

Domnule, zic, această discuție nu-i la nivel de un călugăr, asta-i discuție la nivel de patriarhi și mitropoliți de sinoade, dar dacă mă-ntrebi, ți-oi spune și eu ca unul din cei mai mici. În principiu, zic, mișcarea este bună. Că dumneavoastră vreți să ajungeți la ceea ce spune Mîntuitorul : să fie o turmă și un păstor. Zic, în principiu : să vină toate Bisericile înapoi : una, cum a fost la început. Dar, dumneavoastră, zic, domnilor protestanți și catolici, vreți să zburați de pe malul cel de prăpastie pe celălalt, dar prăpastia care e între noi, n-o vedeți.

Zice : care-i prăpastia ? și ceia rîdeau ; nu traduceau chiar așa : cică ai luat-o prea tăios cu... Zic : uite ce, mie nu-mi dă dolari și mie nu-mi trebuie dolarii lor, ca să zic ca dînsul ! Eu îi spun ca un cioban, așa, cursiv, de-a dreptul, dacă au venit aici. Ce caută pe capul meu ? Să le spun ce cred eu ! Care-i prăpastia ?, zic. Dumneavoastră cunoașteți prăpastia foarte bine, dar închideți ochii față de ea ; să vă spun eu care-i. Dumneavoastră, protestanții, sfîntă Tradiție n-aveți, cultul sfintelor icoane n-aveți, cultul sfintelor moaște n-aveți, cultul îngerilor și al sfinților n-aveți, venerarea sfintei Cruci n-aveți, supravenerarea Maicii Domnului n-o recunoașteți, monahismul l-ați desființat, posturile le-ați desființat, dumneavoastră ierarhie canonică în Biserică n-aveți, dumneavoastră cele șapte Taine, mijloacele sfințitoare ale Bisericii nu le aveți; dacă aveți două, aveți numai ca simboluri, nu ca Taine — Botezul și cealaltă. Și zic : uitați-vă, pe lîngă aceasta, dumneavoastră practica celor șapte Sinoade ecumenice de la 325 pînă la 787 n-o recunoașteți. Unde-ați trăit, zic ? Ați crescut în aer ? N-aveți rădăcină ? De unde ați crescut voi, din aer sau din Tradiția Bisericii ? Tradiția care a crescut din Evanghelii și din practica apostolică pe care-o are Biserica noastră, aceasta a răsărit exact din cuvîntul lui Hristos și al sfinților apostoli. Și dumneavoastră, zic, puteți tăgădui ... Eu am venit din Italia anul trecut și am fost la catedrala mare din Ravenna, din Ancona, de la Venezia, care-s toate numai mozaicuri și aur. Și dumneavoastră, pînă la 1517, pînă v-ați rupt de la catolici cu Martin Luther, oare nu v-ați închinat la aceste biserici, nu le-ați avut icoanele astea ? Cum puteți tăgădui un drept istoric al Bisericii, care sună ca trîmbița din nori că există ? N-ați avut icoane ? Cum, acum nu mai sunt bune ? Și puteți tăgădui că n-au existat icoane în biserică ? Eu am fost în catacombele Romei și am văzut pictură in fresco din secolele I, II, III ; muma picturii bizantine am văzut-o în catacombele Romei. Deci Biserica, de la nașterea ei, de la prima ei formare a avut icoane și voi le-ați scos din biserică ! Și-apoi v-ați luat după niște corifei care au fost cu totul străini de duhul lui Dumnezeu. Zic : să-mi spui mie cîte minuni a făcut Martin Luther, cîți morți a înviat, la al cîtelea cer s-a răpit Martin Luther ?

Și-aceia nu traduceau. Părinte, ziceau, ai luat-o prea tăios ! /.../ Dar el [dl. Fischer, n. red.] cînd rîdea, cînd punea... Și întreabă : ce studii ai ? Și eu i-am arătat gluga de cioban și bățul ; că le am, amîndouă. Și vorbea pe franțuzește : berger, berger ! Adică cioban. Da, zic. Ce-ai căutat la un berger, aici ? Da ! Eu limbi străine nu cunosc. Eu carte n-am. Ce-ai căutat la un berger ? Dar el zice, prin translator : „Noi n-am căutat limbi străine, că acelea le știm noi, și teologie. Noi am căutat un om sfînt“. Zic: ați greșit cărarea, n-ați nimerit drept. Că în Biserica noastră, zic, auzi ce spune Biserica : Sfînt este Domnul Dumnezeul nostru ; de trei ori. Iar noi suntem praf și cenușă. Nu avem dreptul să ne numim sfinți. Așa, alegoric, simbolic, sfinți — că sfînt este Domnul Dumnezeul nostru ; dar cu lucrarea nu suntem sfinți. Numai cu numele, că suntem creștini, suntem sfinți.

Zic, dumneavoastră cu ce-ați mai rămas, protestanții ? Cu „sola fide“ și „sola gratia“ ; mîntuirea numai prin credință, fără fapte. De unde ați scos-o asta ?

El zice : părinte, „A crezut Avram întru Dumnezeu, și i s-a socotit credința întru dreptate“.

Da ? Dar nu credința fără fapte, la Avraam. Uite ce spune apostolul Iacob : că faptele au dovedit credința lui Avraam. Care Fapte ? Auzi : „Avraame, ieși din rudenia ta și din pămîntul tău și mergi în pămîntul pe care îl voi arăta eu ție“. Și a lăsat pe toți, a luat numai pe tată-său și pe frații săi și a plecat cu dînșii, pînă la Haran și acolo a murit tată-său, Tara, și l-a îngropat, și cu cei doi frați a venit pînă la Canaan. „Avrame, Avrame, să tai împrejur toată partea bărbătească la opt zile, ca să se nască“... cutare... cutare. Era simbolul celor întîi născuți care-i cerea Dumnezeu mai înainte de a-i ucide cei întîi născuți în Eghipet : cum spun sfinții părinți. „Avrame, Avrame ia pe Isac...“ I-l făgăduiește cînd era de șaizeci de ani pe Isac, și i-l dă cînd era de o sută. A așteptat patruzeci de ani făgăduința lui Dumnezeu și nu s-a îndoit. Și după atîta așteptare și după atîta bucurie că a avut un fecior din coapsele lui, zice : Ia-l pe Isac și pune șeaua pe asină și pune lemnele-n spate și cuțitul și mergi la stînca Moria, să mi-l aduci jertfă acolo. Acum, zic, care faptă era mai mare ca aceasta, să junghie pe unul născut fiul său, care l-a așteptat patruzeci de ani, moștenitorul ; care faptă-i mai mare ? Vezi la Avraam : nu că a crezut Avraam așa cum credeți dumneavoastră, fără fapte. Vezi, faptele lui au mărturisit credința. Și de aceea a zis Dumnezeu : „Intru tine voi binecuvînta toate popoarele pămîntului : nu te vei mai numi Avram, ci Avraam, ca părinte al multo. neamuri te-am pus“. Și celelalte. Zic, nu vă înșelați : fără credința cea lucrătoare din dragoste, nu-i mîntuire ; adică credința unită cu fapta.

Și „sola gratia“. Ați zis că prin har sunteți mîntuiți. Dar spune apostolul Pavel : și nu se va mîntui cineva din faptele legii. Dar ia seama : **din faptele legii !** Că el le-a orînduit pe acelea. Că evreii au căutat mîntuirea din faptele legii, și n-au găsit-o. Pe acelea le osîndea ; nu pe faptele legii darului. Pentru că, auzi ce spune : Cînd va ședea Hristos pe scaunul slavei sale și va veni să răsplătească fiecăruia după **faptele** lui. Așa spune **Evanghelia.** Și **Psalmul** 61 : Dumnezeu va răsplăti fiecăruia după **faptele** lui. Și Pavel care zice : mîntuirea prin har, prin grație ; iar dincolo spune : „Toți vor sta înaintea divanului lui Isus Hristos, ca să ia fiecare ce-a lucrat în trup, bune sau rele“. **Deci întru toate se caută faptele.** Iată cum credința trebuie să fie unită cu faptele, nedespărțită de faptă și faptele de credință.

Apoi Domnul Director Fischer îmi zice așa : dar dumneavoastră, zice, nu puteți să-mi dați o sugestie. în principiu, cum ar trebui noi să mergem mai departe pe drumul ăsta al ecumenismului ?

Zic : aveți și dumneavoastră o cinste și o valoare, protestanții... S-a bucurat oleacă. S-a înseninat. Că dumneavoastră ați început Mișcarea ecumenică în '38, în Nigeria, cu prezidentul acela al vostru, Lohov. Dumneavostră ați avut ideea aceasta de mișcare internațională de apropiere și unire a bisericilor. Și nu-i un lucru rău : să dea Dumnezeu să ajungem la acest lucru ! Și mișcarea aceasta au pornit-o protestanții, pe urmă s-au mai atașat așa, ca observatori, ortodocșii și, în parte și catolicii, iar acum e un organ așa, care tinde spre acest lucru. Dar să știți un lucru : Biserica noastră ortodoxă e rotundă, zic, și-i întreagă. Noi avem tot tezaurul scripturistic, tezaurul dogmatic care are izvoarele lui în Scriptură, tezaurul canonic, dreptul canonic care are rădăcinile și în sfînta Tradiție și în sfînta scriptură, tezaurul liturgic, tezaurul tradițional, toate le avem în Biserică. Și noi credem și așa este, că ne putem mîntui cu tot ce avem în Biserica noastră. N-avem ce împrumuta nici de la protestanți, nici de la catolici. Noi avem tot ce ne trebuie în Biserica noastră. Și atunci, dumneavoastră, dacă vă place ca la noi, studiați bine și veniți la noi. Biserica vă primește. Poftiți oricînd : dar ca să mă duc eu la inovațiile și ereziile pe care le-ați făcut dumneavoastră după despărțirea de Biserică, și de cea catolică, și de-a noastră, asta ar fi o lepădare de Dumnezeu. Da ! Noi avem tot ce ne trebuie acasă la noi. Dar dacă discutați acolo la Geneva și oriunde, și vă place ca la noi, începeți a îndrepta lucrurile. Dumneavoastră, zic, n-ar trebui să veniți să ne cereți nouă unire sau apropiere ; că dumneavoastră sunteți treizeci și una de subdiviziuni [...].

Zice : Da, dar noi suntem mulți. Noi suntem peste patru sute de milioane.

Și ce-i cu asta ? zic.

Ortodoxia e în minoritate cu numărul, zice :

Dar am să vă spun ceva. În corabia lui Noe cîți erau ? Opt suflete. Și ceilalți mulți, nu s-au înecat toți în potop ? Dacă nu i-au plăcut lui Dumnezeu, i-a înecat Dumnezeu pe toți și i-a cruțat pe cei din corabie, care erau puțini : dar erau aleși de Dumnezeu. Nu te teme că suntem puțini, dar suntem cu Dumnezeu și cu dreptatea. Voi cei mulți, v-ați înecat în potopul ereziilor, și vă înecați mereu. Noi stăm în corabia mîntuirii. în Biserica noastră ortodoxă.

Două ore jumătate am discutat. [...]

Am mai zis: ați pierdut dogmele și dreptarul ortodoxiei, pe care l-a stabilit Biserica și Tradiția, care a crescut din Tradiția apostolică și evanghelică a Bisericii lui Hristos. Dumneavoastră vreți să zburați cu o aripă ? Fiindcă n-aveți două izvoare de credință ; noi avem Scriptura și Tradiția. Sau vreți să mergeți cu un picior ? Cine a mers cu un picior și a zburat cu o aripă ? Asta vreți să faceți dumneavoastră, cu protestanții. Biserica catolică, uite, are tradiție, e Biserică tradițională, ca și a noastră. Că ei sunt mai mulți ca dumneavoastră. Dar fiindcă sunt și la ei erezii, Biserica noastră ține dreptarul : n-are nevoie să se ducă la ei. Că Dumnezeu nu în cei mulți, în cei puțini își arată puterea totdeauna. Așa cum a făcut la Mărășești în '916 ; la noi au rămas cîteva județe și pe urmă i-am bătut și pe nemți, i-am bătut pe toți.

Părintele Galeriu : Cum zice Mîntuitorul, pe cele slabe ale lumii le-a ales Dumnezeu ca să rușineze pe cele tari.

Părintele Cleopa : Sigur, „nu te teme turmă mică“, cum zice în Evanghelie. La urmă, domnul Fischer către mine : „Spune un cuvînt de mîngîiere anume, că, zice, dumneata ai vorbit așa cum crezi dumneata...“ Păi sigur, dar cum am să vorbesc ? Dacă apostolul Pavel spune : „Cu inima să credeți spre dreptate, și cu gura vei mărturisi spre mîntuire“. Eu ceea ce cred, aceea ți-am spus. Zic, să mă duc la Geneva ? Eu tot de astea spun, dacă mă duci. Eu așa cred. O să vă doară capul ! O să ziceți : Ce-ați adus pe ciobanul ăsta, du-l înapoi. O să mă trimiteți cu avionul înapoi cînd m-oi duce acolo ! Că nu spun decît ceea ce cred.

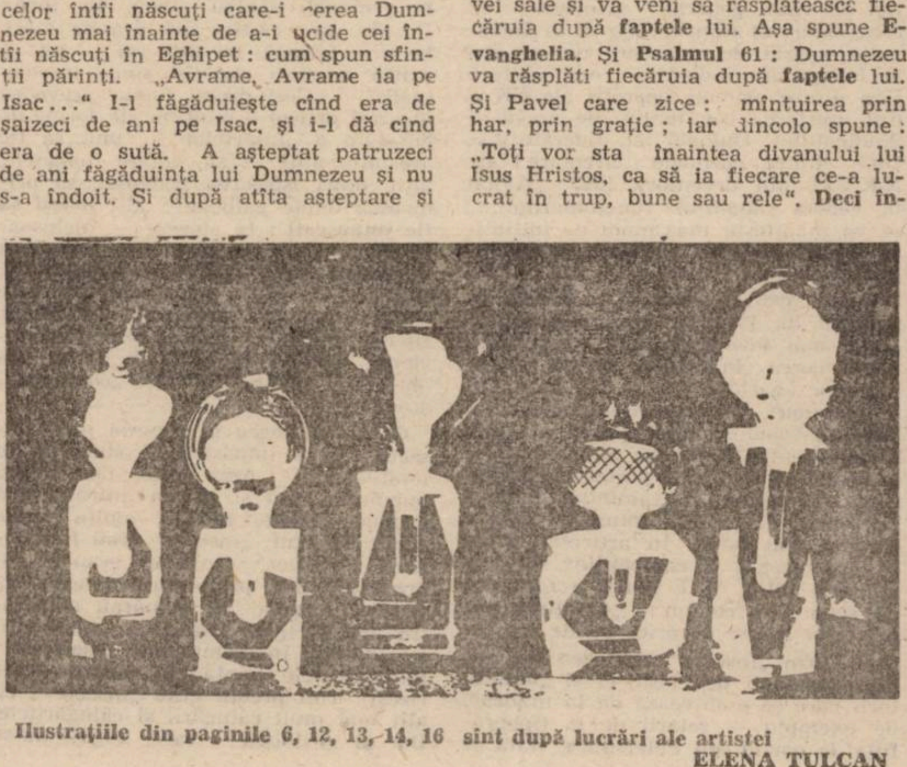

Ilustrațiile din paginile 6, 12, 13, 14, 16 sint după lucrări ale artistei ELENA TULCAN

Mircea Vulcănescu

ULTIMUL CUVÎNT

(V)

rostit în apărarea sa de Mircea Vulcănescu, în ziua de 15 ianuarie 1948, în fața Curții de Apel din București, secția a IX-a Criminală, în procesul celui de-al doilea lot al foștilor miniștri și Subsecretari de Stat din Guvernarea Mareșalului Antonescu, — acuzați că au provocat dezastrul Țării, — în baza legilor 312/1945, 455/1945, 291/1947.

La 6 Martie, același an, se vede cum sunt informați Miniștrii despre chestiunile politice. Citez : „Chestiuni de ordin politic. Nu se pot dat detalii. Dar sunt foarte promițătoare pentru viitor".

Iar la 20 August, același an, se vede care era puterea lor în acest Sector. Citez : „Sunt ceasuri cînd dincolo de concepțiile tehnice se iau hotărîri care depind de politica generală. Nu aveți dreptul de la lege, și chiar de l-ați avea, nu-l respect, pentru că Generalul Antonescu a anunțat altceva".

Ce a anunțat Generalul Antonescu ?

Că cel care guvernează este el și numai el.

Și că nu înțelege să împartă cu alții sarcina Guvernării lui.

Și, cu alt prilej, în care Mareșalul discută sfera și limitele atribuțiunilor lui, neîngrădite de nici o Constituție, el spune : „Cînd veți fi chemați să răspundeți pentru ce ați făcut. Eu sunt acela care va răspunde pentru Dv. toți. De aceea pretind să știu tot ce faceți în sectoarele Dvoastră (nu pot să controlez data, fiind de peste un an și jumătate în închisoare).

La 12 Septembrie 1941, același gînd este întărit lapidar. Citez : „Politică face Mareșalul !". Tot la persoana a treia !

În sfîrșit, la 23 Noiembrie 1941, către Generalul Pantazi, lucrul e spus și mai clar. Mareșalul a fost surprins că o Comisie interministerială și-a depășit mandatul făcînd Mareșalului imputări că nu ar fi destul de energic în conducerea Guvernului. Citez : „Nu e de admis ca mandatarii să depășească mandatul ce li s-a dat. Să se atragă atenția Comisiei să nu mai dea lecții!".

Aceasta era situația !

Poziția mea

Trec la altă chestiune acum, și caut, Onorată Curte, să mă regăsesc pe mine și să-mi aflu chipul adevărat, în perioada anterioară guvernării, aceea despre care actul de acuzare spune că a fost epoca de incubare a hitlerismului la noi și pe care o vizează anume — anumite paragrafe ale Legii 312, a căror aplicare mi se cere : de pildă, articolul 1, paragraful a.

Mărturisesc că mi-e nespus de greu să judec activitatea mea, și să vorbesc despre mine, cum aș vorbi despre un mort. Dat fiind că sunt nevoit s-o fac, o fac totuși !

Onorată Curte, am fost totdeauna naționalist, dar naționalist luminat, așa cum am învățat acest naționalism de la dascălii mei Niculae Iorga și Vasile Pârvan, ci nu naționalist șovin. Căci Iorga nu a fost șovinist, decît — poate — în vremea tinereții sale ! Am socotit totdeauna națiunea ca o unitate de vrere, întemeiată pe unitatea pămîntului, a sîngelui, a datinilor și a soartei, menită să exprime în felul ei particular valorile universale.

Am încercat să mă apropii de Neamul meu ca să-l cunosc și să-mi aflu îl el îndreptar pentru singurătatea mea lăuntrică și ca să-i aflu nevoile, spre a-l ajuta. Și nu am disprețuit niciodată alte neamuri pentru că înțelegeau să trăiască potrivit felului lor de a fi. De aceea atitudinea mea a fost socotită totdeauna ca o formă de universalism. Așa o găsesc înregistrată, cel puțin, în cărțile călătorilor străini care făceau dări de seamă despre curentele culturale din Țara mea, în perioada anilor 1933—1937 (Vezi „Bucarest", pag. 212).

Dar, ca formație sociolog, deschis tuturor experiențelor și formelor noi de viață, nu m-am speriat nici de încercările epocii mele de a introduce mai multă raționalitate în relațiile dintre oameni, nici de socializarea mijloacelor de producție în comun ; într-o Țară în care majoritatea populației este compusă din țărani. Și am scris-o (Vezi „Burghezie, proletariat și țărănime" scrisă în 1933). Cu condiția însă, ca ele să asigure obștei cît mai multă fericire, în împrejurările concrete (Vezi „Tendințele populației agricole românești". în „Sociologie românească", din 1934). Am împărtășit acest fel de a gîndi, prin vorbă și prin scris, în numeroase publicațiuni și conferințe din acea vreme.

Dar n-am fost național socialist, pentru că între noi a stat, totdeaua, piatră de hotar : exclusivismul și violența cu care nu mă putea împăca credința mea în Dumnezeu. Am protestat de la început împotriva violențelor antisemite din Universități (Comunicat în „Adevărul", în 1922) și împotriva arderii cărților, săvîrșită de hitleriști, după venirea lor la putere (depoziția Vasile Băncilă în fața Onoratei Curți).

Și dascăl de Etică fiind la Facultate, am opus, în planul etic, activismului disperat al tovarășilor mei mai tineri de generație — un istorism resemnat, adică o invitație făcută celor mai buni să renunțe la propria lor sete de realizare spre a face față chemărilor pe care li le adresa obștea lor. (Vezi „Tendințele tinerei generații" și „Istorismul prin resemnare în spiritualitatea tinerei generații" — 1932/1933).

Slujbaș, fiu și nepot de slujbaș, nu am avut alt patron decît pe Stat, pe care l-am slujit din toate puterile, oridecîte ori am avut prilejul.

Asta ca atitudine generală în fața lumii și a vieții.

Mă văd acum, în epoca aceea, despre care actul de acuzare spune că era timpul în care Normele germanice șopteau acestui neam, la ureche, cîntecul amăgitoarei „Lorelei".

Departe de a mă lăsa sedus de acest cîntec, atrăgeam atenția compatrioților mei asupra primejdiilor acestei vrăji.

În cronicile mele zilnice de politică externă, din „Prezentul" lui Madgearu, scriam, sub pseudonimul „Veritas" (identificat de martorul Paul Sterian în fața Secției a 8-a, fila 67 din Dosar) — despre problemele zilei, denunțînd — comentat elogios de posturile de radio Străine democratice din corul cărora nu lipsea nici Radio Moscova — reînarmările nemțești, carența politicii de pacte, agresiunea Italiei în Africa, ori explicînd obiectiv temeiul noii Constituții sovietice. Iată, de pildă, un articol de atunci despre reocuparea malului drept al Rinului de către Germania, în urma plebiscitului din Sarre : după ce descriam entuziasmul colectiv care a cuprins mulțimile teutone la glasul seducătorului care părea că îndeplinește destinul rasei, terminam evocînd melancolia care avea să cuprindă aceste mulțimi odată întoarse acasă, deșteptate din vraja glasului seducător pe care-l comparam cu acela al vestitei zîne din poezia lui Heine, care prin cînturile ei atrăgea în adîncurile Rinului pe barcagiul încrezător care se lăsa prins de vraje (Vezi articolul și mărturia lui Paul Sterian din fața Secției a 8-a, fila 67).

Mă mai văd informînd conștiincios și obiectiv societatea românească la Fundația Carol, ori la institutul Social asupra economiei sovietice, a sistemului și a realizărilor ei și nu asupra economiei hitleriste (Vezi depoziția Prof. D. Gusti, din fața acestei Onorate Curți).

Mă văd, pe același fir, renunțînd la cariera mea de cărturar spre a răspunde de chemării ce mi se făcuse de a fi vameș, într-o vreme în care — după declarațiile Ministrului de Externe al României la Conferința de Pace din Paris, din 1946 : „România a fost constant în tabăra adversarilor Germaniei" — aplicînd sancțiunile vamale dictate de Liga Națiunilor împotriva Italiei fasciste și colaborînd la vînzarea redevențelor petrolifere ale Statului către Guvernul francez, pentru înzestrarea oștirii. (Vezi depoziția martorului Eugen Bălan).

Mă văd, cîțiva ani mai tîrziu, ca Director al Datoriei publice, făcînd sforțări de a elibera Țara de servitutea datoriilor externe sau votînd pe față, împotriva unei Constituții noui care introducea pedeapsa morții. (Vezi depoziția aceluiași martor).

Mai tîrziu, după izbucnirea războiului în Apus, mă văd însărcinat de Ministrul meu de atunci — Mitiță Constantinescu — să scriu un articol dezvoltat pentru revista engleză „The Banker", în care să arăt jertfele făcute de Țara mea pentru a-și menține independența economică, în fața tentaculelor ispititoare ale penetrației nemțești. Concluzia acestui articol trăgea semnalul de alarmă clar că, dacă piața engleză se menține în rezervă în cumpărăturile ei față de mărfurile românești, oricîte credite i s-ar acorda din Apus, Țara noastră va cădea sub dependența economică a Germaniei hitleriste. (O copie a acestui articol, după textul certificat aflat în arhiva Ministerului de Finanțe, este depusă la dosarul de judecată al Secției a 8-a, fila 178).

Și două luni mai tîrziu, în timp ce pe Continent se desfășoară bătălia de la Dunkerque, mă văd trimis la Londra de Ministrul meu și colaborînd la încheierea unui acord comercial de contrablocadă antihitlerist și la negocieri pentru evacuarea tezaurului Băncii Naționale, în caz de agresiune hitleristă. (Vezi depoziția martorului D. Iordan în fața Secției a 8-a, fila 72).

Mă văd, cu același prilej, înfățișînd la Junior Carlton Club, din Londra, — la masa rotundă la care Lordul Beaconsfield, vestitul Disraelli, luase altădată apărarea intereselor românești — înfățișînd cu sfiala celor 36 de ani ai mei de atunci, ascultătorilor mei din Occident, soarta tragică a țărilor mici care luptă de sute de ani să-și păstreze ființa nealterată, așezate cum sunt, fără voia lor, în calea marilor imperialisme — „în calea răutăților", cum zicea cronicarul moldovean.

Și întors acasă, spre a asista la sfîșierea trupului Țării mele, mă văd, mai tîrziu, în toamna anului 1940 — în vremea cînd armata germană intra în Țară — iarăși în străinătate, de astă dată la Budapesta, luptînd, tot ca tehnician, cu sufletul frînt de arbitrajul de la Viena, pentru a-i înlătura efectele rele pentru Neam. Și iarăși întors în Țară, mă văd refuzînd în Nov. 1940 un loc de Subsecretar de Stat oferit de fostul meu Ministru de Finanțe, Cancicov, pentru că mi se părea că, față de problemele ce se puneau în acea conjunctură, nu-i puteam fi de folos.

În sfîrșit, cîteva zile înainte de a intra în Guvern, mă văd făcînd apologia lui Virgil Madgearu (și a lui Nicolae Iorga) răpus de gloanțele îndreptate împotriva lui de hitleriști — în „Revista de studii sociologice și muncitorești", închinată lui, ce se află depusă la dosar (fila 213).

Și ce atestare mai bună aș putea invoca aici, pentru felul în care mi-am făcut datoria de intelectual care n-a trădat niciodată valorile spiritului — în sensul în care-l acuza Benda — în această perioadă înainte de a fi Subsecretar de Stat — decît mărturia postumă a acestui intelectual de rasă care a fost Virgil Madgearu, care — vorbind despre felul în care i-ar plăcea să fie înfățișat posterității — spunea asistentului său Dl. Alexandru Hallunga cuvintele pe care acesta le repetă în articolul său din aceeași revistă de studii sociologice și muncitorești, aflată depusă la dosar : „Dacă vei vroi să scrii vreodată ceva despre mine, ia ca îndreptar ceea ce a scris Mircea Vulcănescu". (A se vedea articolul la dosar, pag. 24 a revistei).

Onorată Curte,

A mai suprins altădată și pe alții faptul neobișnuit ca cineva să fi suferit în cursul formației sale intelectuale influența a doi dascăli atît de deosebiți, cum au fost pentru mine Madgearu și Nae Ionescu, fără ca totuși influențele lor să fi alterat felul său propriu de a gîndi. Totuși, acesta este cazul meu și nici în fața morții nu văd cum m-aș putea lepăda de aceste influențe. Veracitatea e cea dintîi și ultima obligație a unui intelectual ! Și în acest cuget vreau să mor !

Văd toate aceste lucruri și-mi zic : unde mi-e militarea pentru hitlerism ?

Unde mi-e ambiția deșartă ?

Unde sunt concesiunile făcute acelora care înșelaseră nădejdile Neamului românesc ?

Unde e altceva decît grija scrupuloasă de Țara mea, cu renunțarea la veleitățile ființei mele individuale ?

Încerc, Onorată Curte, să mă zbat să discern un adevăr prins în ochiurile plasei alcătuită din paragrafele actului de acuzare general și nu găsesc altceva decît confirmarea vechei zicale a lui Rabelais despre judecata omenească : „Legile sunt ca pînzele de păianjen, tăunii cei mari trec prin ele, pe cînd musculițele se prind !".

Eugen Suciu

Nu va ști nimeni

vom zări din nou casa.
ne vom așterne tremuratul.
vom tremura.

nu va ști nimeni.

vom face o confesiune liniștită doamnei
despre metafizică
cum nu e decît o aminare continuă
domnului despre felul în care
orice operă adevărată
pînă la urmă închide în ea
pe cel care o citește

apoi
vom zări din nou
balconul surdo-mut
unde
ciorăpeii legilor
întinși la uscat
se leagănă
cu o exactitate dusă pînă la capăt

Un contemporan — Titu Maiorescu

interviu cu prof. univ. dr. EUGEN TODORAN, rectorul Universității din Timișoara

— Întrucît ne-a fost dat să aniversăm cei 150 de ani de la nașterea lui Titu Liviu Maiorescu în 15 februarie 1990, v-aș propune, stimate domnule profesor, un interviu pe tema actualității operei și personalității sale. Aceasta, cu atît mai mult cu cît inauguratorul spiritului critic în cultura română nu a fost doar un redutabil estetician, ci și un intelectual implicat, angajat în istorie; un spirit director al culturii românești din a doua jumătate a veacului trecut. Cît de oportună, de valabilă și validabilă vi se pare tema unui asemenea interviu? De ce?

— Cînd a apărut **Maiorescu**, studiul meu din 1977, eram cu toții într-o fază de „recuperare" a scriitorilor clasici ai literaturii române, încît un critic literar chiar observa, parcă așa de bine se așezase noul curs, că nici nu mai e nevoie de a reactualiza autoritatea criticului (din polemica lui cu epoca, prin inițierea **Direcției noi**, a impunerii unui „spirit critic"), de vreme ce principiile lui au devenit între timp un „corp" al doctrinei estetice implicată în orice mare creație literară în etapele „post maioresciene" ale culturii române. Nu mult timp după aceea s-au ivit și semnele necesității de a o relua nu numai în „litera", ci și în „spiritul" **Criticelor** lui.

Citez ultima frază a studiului de atunci: «Și dacă, pentru înțelegerea adevărului artistic într-o teorie estetică este depășit astăzi îndemnul „Înapoi **la** Maiorescu!", iar etapele consumate ale criticii literare nu mai pot menține nici îndemnul „Înainte, **de la** Maiorescu!" rămîne mereu actual în dialectica interioară a spiritului critic, ca spirit modern al culturii, îndemnul „Înainte, cu Maiorescu!" **Am** replicat preopinentului de atunci, într-o notă pe care n-am mai publicat-o, că e necesar și un „Maiorescu, după Maiorescu", chiar dacă multora nu li se părea necesar să mai vorbim de „actualitatea" lui, cînd în moștenirea operei sale, fără nici o „adeziune" formală, intrau personalitățile „post-maioresciene" ale criticii literare. Istoria culturii noastre în anii următori a infirmat optimismul celor ce nu mai credeau într-o „actualizare" a criticului, pentru că „permanența" principiilor estetice a slăbit pînă la denaturare în formele parazitare ale unui nou soi de „patriotism" cultural.

Maiorescu includea susținerea teoretică a principiilor criticii estetice într-o concepție despre dezvoltarea istorică a culturii, după „modelele" ei posibile în „imitația" formelor culturii europene, și totodată vedea pericolul „formelor fără fond", adică al acelor „forme" care, ca imitații din alte culturi, amenințau **adevărul** ei, care constă în concordanța dintre formă și fond, făcînd necesară includerea grabnică a „formelor" de imitație într-un proces organic de asimilare a lor în structuri proprii, specifice culturii naționale. Din nenorocire, însă, în „Marea epocă" de care vorbim, includerea s-a comis devenind nu doar „fond" ce se apără împotriva „formelor" nepotrivite cu el, ci „substitutul" fondului.

— În OBSERVĂRI POLEMICE din 1869, Maiorescu legitima necesitatea spiritului critic. „Ușoară sau nu, critica a fost și va rămîne o lucrare necesară în viața publică a unui popor. Înțelegerea răului este o parte a îndreptării". Ce „rău" anume al societății — despre care putem vorbi încă și azi, criticîndu-l — credeți că a încercat să „înțeleagă", să analizeze, să-l pună, cum s-ar zice, „în criză", Titu Maiorescu?

— Sîntem astăzi în situația de a putea reconstitui pericolul în care cultura română s-a aflat în ultimele decenii ale unui așa-zis mare „Prezent", în care virtual trebuie să încapă tot „Viitorul". Și aceasta tocmai prin „adaptarea" la un „ca și cum" ce făcea inutil de a mai fi citat numele Întemeietorului „Spiritului critic" implicat în actul de judecată critică. Deși „forma" nu făcea decît să denatureze chiar fondul, într-un proces cu atît mai periculos pentru „adevărul" culturii cu cît era susținut într-o etapă de adaptare a principiilor criticului la forme ale unei așa-zise culturi „majore", pe care, în principiu, teoria criticului le respingea, chiar dintru început, în negarea „antecedentelor" patriotarde ale improvizațiilor. În numele unei dictaturi ideologice de tip „naționalist" s-a creat, în locul „imitației din afară", o „imitație dinlăuntru", o parodie a „formei fără fond", considerîndu-se că forma a fost, istoric vorbind, asimilată pentru a se substitui, în forme noi, „fundamentului dinlăuntru" al culturii naționale. Cu un cuvînt, s-a produs o parodie a formelor fără fond, ce tindea să dea, în actele de spectacol pentru susținerea lor, o forță publică, de „adeziune", unei denaturări a fondului într-o formă, sau să-i zicem mai bine într-un „costum" național, care n-avea în fundamentul ei lăuntric de cultură nimic național, învăluit fiind totul într-o paradă a „naționalității". Că formulele de susținere se justificau teoretic printr-un „protocronism" sau printr-o strămutare a „viitorului" în Prezent, este indiferent pentru așa-zisa recunoaștere a „universalității" culturii române, de vreme ce ele rezultau dintr-o forțare a spiritului critic în susținerea aparentelor valori ale culturii naționale. În ce măsură aceste „exagerațiuni" — cum le-ar fi numit Criticul — nu făceau decît să dea parodiei un lustru de credibilitate, ele erau periculoase pentru dezvoltarea istorică a „fundamentului dinlăuntru", în procesul de integrare a culturii române în spațiul culturii universale. De aceea cred că o corectare a acestor exagerări se impune exact în „spiritul critic", de acolo de unde Maiorescu le-a lăsat moștenire istoriei.

Din fericire pentru istoria contemporană a literaturii române, acest fenomen n-a pus în pericol decît o mică parte a fundamentului dinlăuntru, cea „oficială", deci „politică", impusă de dictatura ideologiei, iar „direcția" maioresciană s-a menținut, totuși, nu numai într-o literatură care se făcea tocmai prin subminarea spectacolului parodiei, ci chiar în susținerea criticii literare, reprezentată de „maiorescienii" prezenți atît prin studiile lor de teorie a criticii, cît și prin critica aplicată a publicisticii literare. Așa încît ne găsim astăzi în situația de a pune într-o paranteză fenomenul parazitar al parodiei, pentru a putea relua continuitatea spiritului critic într-o mai lucidă adaptare a modelelor culturii europene, care desigur că se vor putea extinde într-o metodologie critică adecvată ritmului de integrare culturală europeană.

Este sigur că epoca noastră, care acum începe în toată Europa, va relua într-un nou context al contactelor cu universalitatea vechiul concept goetheean de „Weltliteratur", pentru că de-abia acum, după doborîrea tuturor „cortinelor" de izolare în diferitele „lagăre" ale spiritului producător de valori cu adevărat universale, și în noi condiții istorice de deschidere spre un „Saeculum" european, critica literară va fi chemată să păzească porțile liberei treceri. Fiecare producător de valori posedă un act de trecere legală a frontierei, iar critica va fi invocată, ca act intern al cugetării, să-i verifice viza de ieșire, eliberată de orice alte restricții ideologice și politice. Punerea în „Criză" în **acest fel** va indica un punct de frontieră numit „Maiorescu", pentru cine, evident, va dori să-și „legitimeze" trecerea.

— Cum ați comenta, din perspectiva actuală a culturii românești cunoscutul final din ÎN CONTRA DIRECȚIEI DE AZI ÎN CULTURA ROMÂNĂ (1868): „Căci fără cultură poate încă trăi un popor cu nădejdea că la momentul firesc al dezvoltării sale se va ivi și această formă binefăcătoare a vieței omenești; dar cu o cultură falsă nu poate trăi un popor, și dacă stăruiește în ea, atunci dă un exemplu mai mult pentru vechea lege a istoriei: că în lupta între civilizarea adevărată și între o națiune rezistentă se nimicește națiunea, dar niciodată adevărul".

— Sub pecetea unui astfel de act critic ar trebui să se pună valorile culturii naționale menite să se integreze în spațiul lărgit al universalității culturii europene, după regula că „în lupta între civilizația adevărată și o națiune rezistentă se nimicește națiunea, dar niciodată adevărul". Cu alte cuvinte, rezistența națiunii constă în însăși cultura ei, și dacă se va stărui în vechile forme ale parodiei, doar scuturate puțin de praful mișcărilor în timp, imitația, periculoasă parțial pînă acum, va introduce falsele valori într-o consecvență care ne pune în fața unei definitive căderi, cu adevărat de „valoare universală". Dar cum spuneam, „fundamentele dinlăuntru", care au fost totuși un „prezent viabil", anulînd în permanență forța comică a parodiei, vor fi sursa, și în viitor, a speranței că poporul român poate trăi, și este pe deplin îndreptățit să trăiască, prin manifestările lui spirituale, în ceea ce Criticul numea **Cultura**, „această formă binefăcătoare a vieței omenești".

— Sînteți autorul unui important volum despre Titu Maiorescu. De atunci au mai fost tipărite studii consacrate lui. Avem, la ora actuală, o „maiorescologie" în toată puterea cuvîntului. Ați fi tentat acum să vă rescrieți cartea? Sau să mai scrieți încă una, eventual în replică? De ce?

— Aș fi tentat să rescriu cartea despre Maiorescu, apărută în 1977, mai puțin pentru replică, pentru că nici prima ei formă, concepută doar ca o „lectură" critică a textului critic, n-a fost una de polemică publicistică, ci doar una de justificare metodologică, într-un context de cultură europeană, a actului critic. Ea ar urma să fie doar o mai bună sistematizare, pe teme și coincidențe, a ceea ce am vrut să spun atunci. Și mai ales aș dori să-i adaug capitolele finale, despre fundamentele filosofice ale teoriei criticului, într-o argumentare adecvată, la care, în primul volum, am fost nevoit să renunț din lipsă de spațiu tipografic. Cred că o polemică pentru susținerea lui Maiorescu este din capul locului inutilă, pentru că oricum l-am vedea în cîmpul istoriei culturii, el este un punct obligatoriu de trecere, cum spuneam, chiar dacă ne putem supăra pe cusururile lui de om, ca urmare a „complexării" lui în sentimentul unei superiorități disimulate asupra semenilor. Căci un „Complex Maiorescu" există latent în fiecare critic adevărat, vizibil cînd fenomenul negat se arată a fi un pericol real pentru surparea culturii în propria ei parodie, și trebuie să-l recunoaștem și pentru viitor, dacă vrem ca națiunea, în momentele de „criză" a culturii, să nu se nimicească în lupta ei cu adevărul.

Adriana BABEȚI

MAIORESCU - 150

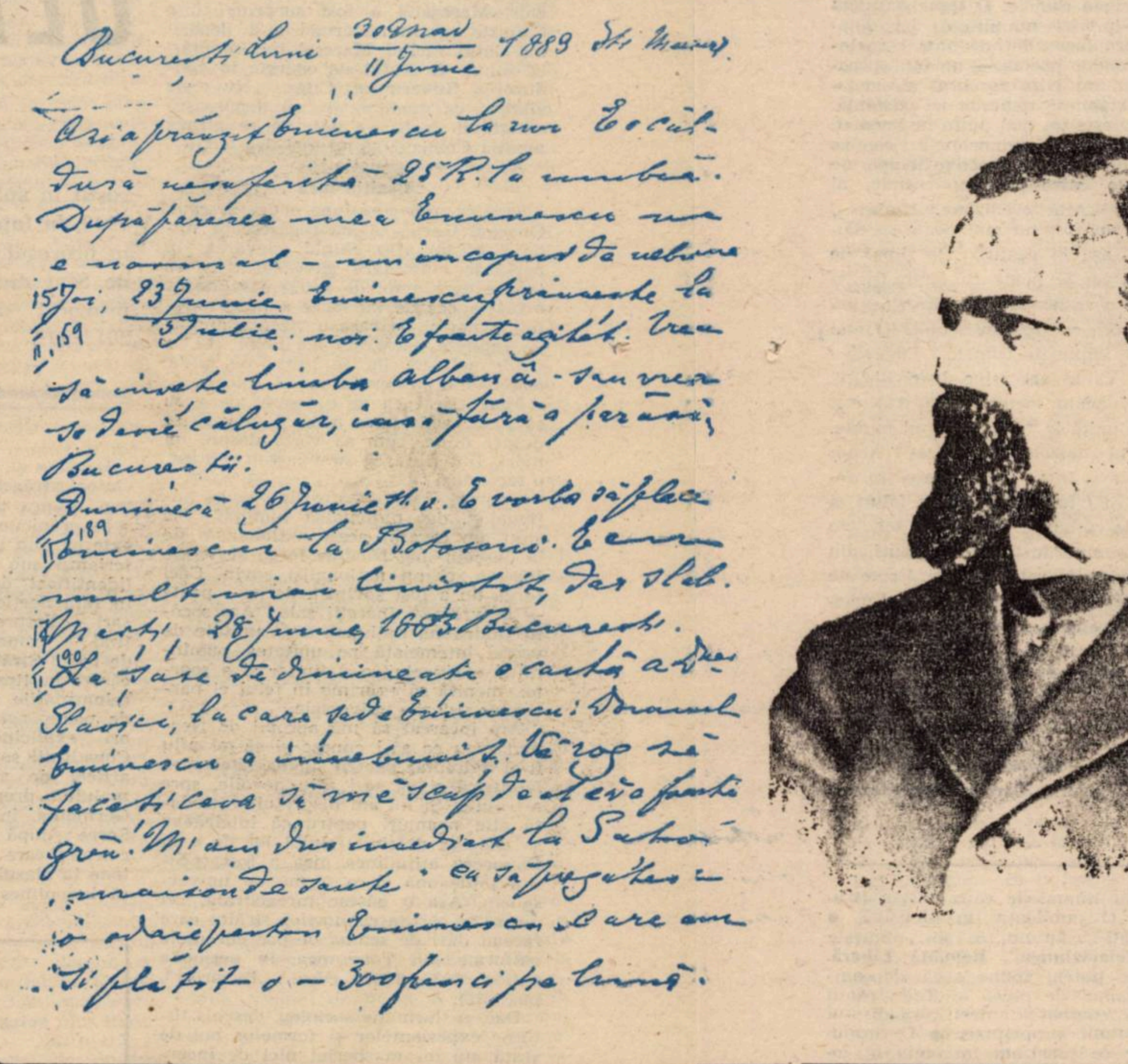

București Luni 30 Mai / 11 Iunie 1883 ...

Azi a prânzit Eminescu la noi. E o căldură nesuferită — 25° R. la umbră. După părerea mea Eminescu nu e normal — un început de nebunie.

15 Joi, 23 Iunie / 5 Iulie. Eminescu prînzește la noi. E foarte agitat. Vrea să învețe limba albaneză — sau vrea să devie călugăr, iar fără a părăsi Bucureștii.

II, 159

Duminică 26 Iunie st. n. E vorba să plece Eminescu la Botoșani. E mult mai liniștit, dar slab.

II 189

17 Marți, 28 Iunie, 1883 București.

II 190

La șase de dimineață o carte a d-nei Slavici, la care șade Eminescu: Domnul Eminescu a înnebunit. Vă rog să faceți ceva să mă scap de el că e foarte greu! M-am dus imediat la Șutzu maison de santé cu să pregătească o odaie pentru Eminescu, care am și plătit-o — 300 franci pe lună.

La început a fost Fapta

Am arătat altădată că, după Unirea de la 1859, cultura română trăiește un moment de renaștere. Despre el vorbește pe larg Mircea Eliade în studiul introductiv al operelor lui Hasdeu: „Enciclopedismul a fost, scrie autorul **Oceanografiei**, un destin al întregului secol XIX românesc, cînd trebuia să se creeze un stat și să se adauge o cultură celorlalte culturi surori din Europa. Cîțiva oameni trebuiau atunci să facă **tot** și repede. Dar ce voință înspăimîntătoare de creație!".

La o primă vedere s-ar părea că momentul Maiorescu intră în conflict cu momentul expansiunii hașdeiene, eliadiste, pașoptiste. S-ar părea că el neagă, în fond, chiar întinsele poeme eminesciene, rămase în sertar din cauza aceloraşi exigențe. Nici una dintre epopeile Întemeierii, nici una dintre Cărțile Facerii nu întrunesc aprecierile marelui critic. Într-o lume de creatori care cultivă, cu atîta fervoare, risipa penumbrei, în care autoritatea romantismului, cu ideile lui categorice despre creație și creatori, apariția și ofensiva lui Maiorescu pot fi considerate cel puțin neobișnuite. Fiindcă în afara firescului e, într-un timp al nocturnului, demersul decisiv al unui om al zilei, îndrăgostit de claritate, de precizie, iubind nu visul, ci fapta, nu indecizia crepuscularului, ci logica tăioasă a evidenței!

Să nu uităm că sîntem, însă, în secolul care, printr-un gînditor devenit celebru ceva mai tîrziu, va propune răsturnarea tuturor valorilor. E posibilă această răsturnare? Secolul al nouăsprezecelea, și cu deosebire partea a doua a lui, cea care ne interesează aici, este plin de societăți secrete, posesoare ale ultimului adevăr, de inițiați, de magi, de maeștri spirituali, toți și toate vînzînd la tarabă absolutul. Tînărul Maiorescu, ca orice tînăr eminent, nu putea să nu trăiască și experiența lor. Să absenteze din această subterană a ideii. Colaborează la o revistă numită **Isis** (care nu e chiar despre științele oculte, ca omonima sa pariziană), e interesat de religie. Are momentele lui de conversație cu demonul. Dar ceea ce lesne se poate bănui că îl va așeza între marile spirite critice va fi teama de vulgarizare a Ideii. Fiindcă secolul al XIX-lea, printr-o seamă de nume și „societăți" ale sale, degradează simboluri, noțiuni, valori. Înainte de a lua contact cu falsele valori ale poeziei, înainte de a descoperi formele fără fond ale literaturii noastre, Maiorescu putea citi diagrama unui timp al falsificării în anii studiului său. În care „inițierile" nu au lipsit.

La Iași, chiar în începutul acțiunii sale, Maiorescu va rosti cîteva prelecțiuni despre marile religii ale omenirii. Mai nimeni nu s-a oprit asupra lor, deși apare, aici, ca un leitmotiv, problema **noii religii**. Maiorescu vorbește despre Isus, Budha, Mahomed ca despre niște reformatori ai societății, de niște mari personalități ale unei **noi lumi**. Ale unui început de lume. Se oprește asupra atmosferei care face propice apariția reformatorului; a întemeietorului de credință nouă. Cititorul (ascultătorul) poate bănui lesne că în România deceniului al șaptelea (al veacului al XIX-lea, evident) e posibilă apariția unor noi credințe. Dar chiar în această perioadă a începuturilor, Maiorescu scrie în **Der Gedanke**: „Tocmai fiindcă nemurirea lipsește, viața muritoare dobîndește tot mai mult conținut; tocmai fiindcă după moarte nu există nici răsplată, nici pedeapsă, trebuie să facem binele pentru el însuși și să ocolim răul fiindcă este rău, aceasta este enorma importanță morală a tăgăduirii nemuririi" (citez după **E. Lovinescu, T. Maiorescu**, Ed. Minerva, 1972, p. 65).

Nu vorbește aici un (posibil) întemeietor de religie, vorbește un (posibil) reformator. Optînd pentru noua morală, care e una a construcției „în plină lumină", Maiorescu rupe punțile cu lumea Tatălui său, cu ținutul matrice — Ardealul —, cu generația precursoare. Nu trebuie, deci, dintru început să anatemizăm reacțiile antimaioresciene ale epocii. Ele vin, îndeobște, din partea unor oameni învățați care participă la cultura unei epoci. Care cred în stabilitatea culturală a unei epoci. Care au anumite repere, atît de violent pulverizate de cavalerii noilor credințe literare.

Renașterea, scrie undeva Burdach, se definește și printr-un proces de secularizare a valorilor. Om al unei renașteri, Maiorescu i-a trăit comandamentele. Despărțind esteticul de etic, el îl desparte și **de religios**. Ruptura, cel puțin în această direcție, nu e atît de evidentă decît dacă urmărim procesul mai amplu, de trecere de la sacru la profan operat de Junimea. Și, în genere, de programul șefului ei.

Pentru un veac — sau cîte veacuri — de iubire pentru modelul francez, de priviri religioase către Ardeal, către luptătorii de la 1848, **În contra direcției de azi în cultura română** reprezenta un paricid. Dar fără aceste drastice reducții nu puteau exista Eminescu, Caragiale, Slavici, Creangă, nu puteau exista scrisul, limba română așa cum sînt ele azi. Fără drastica reducție maioresciană, gîndul creației **ar fi fost** ezitant și aproximativ, subordonat modelelor străine. **Tocmai fiindcă nemurirea lipsește**, scrie Maiorescu fixîndu-se sub necruțătoarele raze ale zilei, sîntem responsabili: răspundem pentru faptele noastre. Trebuie să așezăm, ca în Faust, la început, Fapta.

Nici Eminescu și nici unul dintre marii noștri clasici nu sînt junimiști pînă la capăt. Radicalismul maiorescian atinge el însuși, o limită. Reprezintă un sacrificiu. Eminescu (primul) va recupera mult din ceea ce criticul a fost obligat, prin destinul său de om al Renașterii, să abandoneze. Fiecare dintre marii noștri clasici se retrage în Ardeal ca într-un pămînt al făgăduinței. Fiecare va reface, într-un fel sau altul, relația cu literatura anatemizată de critic. Dar fiecare în felul lui: recunoscîndu-se, deci, ca exponent al unei renașteri. Să îndrăznim: al unei renașteri spirituale.

În **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică**, Lovinescu îi așeza pe toți marii noștri critici sub stea maioresciană. Istoria criticii noastre era făcută din generații post-maioresciene. Dar și cel ce scrie astăzi o istorie a criticii noastre va putea afirma același lucru: spiritul maiorescian este viu și eficient și azi. El înseamnă radicalism, raționalism, afirmație prin negație. El înseamnă încredere în valorile diurne ale spiritului. Celelalte, cele nocturne, vor fi mereu, mereu, recuperate prin creație. Ele vor fi descoperite prin identificare, simpatie, consubstanțializare. Ele vor fi regăsite prin inițiativa particulară a fiecăruia, prin subiectivitatea eficientă. De la G. Călinescu, neptunicul și plutonicul nu sînt numai constante ale geniului eminescian, ci disociații obligatorii. Și dacă astăzi critica artistică, iubitoare a scrisului frumos a cîștigat, prin publiciști de primă mărime, un spațiu covîrșitor în tabloul criticii noastre, trebuie să-l recitim pe Maiorescu pentru a înțelege necesitatea ideii. A profunzimii. A clarității.

Creație a unui moment post-revoluționar, modelul maiorescian trebuie să-și afirme azi vitalitatea. Fiindcă pericolul vulgarizării numelor, valorilor, ideilor devine, nu-i așa, parcă la fel de amenințător ca în anii lui Caragiale.

Cornel UNGUREANU

Șapte ani

Există, fără îndoială, un complot, peste vremuri, al mediocrității și al relei credințe. O permanență a imbecilității și prostiei, supraviețuind oricărui asalt al rațiunii. Ca și literatura, politica s-a văzut, adeseori, pusă în inferioritate de corect articulatele, ultraverificatele metode ale discreditării prin sfidarea elementarului bun simț. Titu Maiorescu a întruchipat ținta preferată a acestui gen de haiducism politico-literar. Perioada ieșeană a fost marcată de celebrul proces al guvernantei de la școala de fete. Etapa bucureșteană, frămîntată și plină de incertitudini, abundă în alte asemenea cabale care voiau să-l scoată pe marele director de conștiință în afara vieții publice. Rămîne demn de orice antologie a rușinii procesul intentat, în 1876 guvernului Lascar Catargi. Ca titular la departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Maiorescu este învinuit, printre altele, pentru un lucru care aruncă în perpetuitate o lumină jalnică asupra politicienilor vremii. Cele trei capitole ale incriminărilor conțin, pe lîngă destule învinuiri absurde, una cu adevărat revoltătoare. Ar fi de înțeles că ministrului i se impută unele cheltuieli pentru deplasări la congrese în străinătate. Ar fi acceptabile acuzele privind deturnările de fonduri („Subvențiuni la studinții din țară, făcute din sumele prevăzute în buget pentru subvenționarea studiilor în străinătate"). Dar ce guvern scapă sancțiunii istoriei în clipa în care aduce în fața tribunalului un ministru care i-a ajutat pe tinerii Eminescu și Slavici? „Împrumutul făcut d-lui M. Eminescu și ajutorul făcut d-lui Slavici, studinți la Universitatea din Viena și Berlin (40 de galbeni ajutor lui I. Slavici și 100 de galbeni lui Eminescu... «pentru depunerea doctoratului și teză, cu condițiunea ca în urmă să înapoieze Ministerului acești una sută galbeni... Prin acest fapt, prevenitul Maiorescu a comis o adevărată răsipă de banii statului, dînd cu împrumut banii publici și cu termen nelimitat la favoriții de ai săi»". Fraze incredibile, care uluiesc și acum, la peste un veac de la scrierea lor. Ochiul vigilent al partidelor „istorice" (dar iată ce istorie se pregăteau să facă!) îl mai sancționează o dată pe necinstitul Maiorescu: „Revizorii ce luau cîte 500 lei pe lună, în loc de 250, după buget (sînt 9, între ei: M. Eminescu, la Iași — Vaslui; N. I. Filipide, Botoșani — Suceava; I. G. Bănescu, Cahul-Ismail — Bolgrad; I. Eliade, Prahova — Buzău; le dedese salariul dublu, fiindcă erau revizori, precum se vede, pe cîte două sau chiar trei județe". Ridicolul acestor situații este desăvîrșit. Dacă nu și aspectul odios pe care îl iau, retrospectiv, veroșii liberali ai lui I. C. Brătianu. A considera o risipire a **banilor publici** meschinele sume (rambursabile!) acordate lui Eminescu sau ajutorul mai mult simbolic pentru Slavici, ori a învinui că a remunerat dublu munca **dublă** a unor inspectori sînt practici care depășesc limitele stricte ale răfuielii politice. E adevărat, la 1876, un I. C. Brătianu, încurcat în măruntele ițe politice, nu avea cum să știe că Eminescu **este** Eminescu. Pentru aceasta, era nevoie de ceva mai mult decît o provincială abilitate politică.

Viața lui Maiorescu trebuie judecată și din această perspectivă: a clarviziunii permanent îngenuncheată de conjunctural. **Europeanul** Titu Maiorescu (să ne reamintim: politicienii cu moravuri balcanice au încercat, de-a lungul vremii, să-i conteste lui Maiorescu pînă și **românitatea.** Presupunerile, chemările la ordine, dovezile false, insinuările odioase, întregul arsenal al discreditării au fost întrebuințate pentru a dovedi — în folosul cui? — că Maiorescu era alcătuit din altă plămadă decît aceea a politicianului dîmbovițean, impertinent și gureș: „Interpelez pe dl. Prim-ministru, dacă colegul d-sale de la culte și instrucțiune publică, d. Titu Maiorescu, fiul răposatului Ioan Maiorescu, **supus austriac** (s.n.) a respectat la rîndul d-sale instituțiunile țărei cerînd exercitarea drepturilor politice prin formele prescrise într-însele, singura condițiune care i-ar fi putut deschide ușa la minister, conform art. 97 din Constituție".) vedea, peste capetele scunzilor politicieni ai vremii ceea ce, fatalmente, aceștia nici măcar nu-și puteau închipui: conturul noii hărți spirituale a României.

Deși mai puțin vizibil în jurnale, în „Însemnările zilnice", notațiile cotidiene ale lui Maiorescu depun mărturie, fie și indirectă, pentru efortul supranatural al unui **autoconstructor.** Perioada de șapte ani (între aprilie 1872 și ianuarie 1879*) poate surprinde prin neimplicarea în viața publică propriu-zisă. Decisivul an 1877 abundă în multe probleme familiale și cuprinde o singură aluzie la marile bătălii pentru Independență. (Spre a ne păstra în limitele obiectivității, să observăm încrîncenarea cu care Maiorescu luptă pentru a nu fi „înhățat" în Garda națională. Tertipurile avocățești sînt folosite din plin: imaginare boli, vicii de fond, specularea faptului că nu avea domiciliul în București etc. Desigur, nu din lașitate refuză Maiorescu înrolarea. Explicația, plauzibilă, o dă el însuși: „Iluminație, stindarde fîlfîind ș.a.m.d. Mi-e nespus de neplăcut, ca tot ce este semibarbar, și Rusia înainte de toate". Olimpianul, seninul, comodul Maiorescu nu putea, structural, accepta modul de viață cazon. Pentru el, viața spiritului era totul. Sau aproape totul).

Autoconstrucția lui Maiorescu trebuie, ea însăși, înțeleasă în mod nuanțat. Eșantionul de șapte ani adus aici în discuție, poate ajuta la elucidarea unei enigme. A unei enigme aflată la vedere, dar cu atît mai predispusă la neînțelegere. Între anii 1872 și 1879, Maiorescu parcurge întreaga scală a succesului social: de la gloria ministerială și profesională, pînă la punerea sub acuzare juridică și șomaj. Pe de altă parte, sînt anii în care disensiunile cu soția sa, Clara, ating apogeul. După cum, de mare importanță pentru echilibrul său interior sînt relațiile cu Mite Kremnitz. Lungile călătorii, sfidînd inconfortul (resimțit dureros) al liniilor ferate distruse de război, al dezorganizării administrative postbelice sînt cea mai bună dovadă a unei iubiri trăită în codul romantic. Iar dedesubtul acestor secvențe existențiale, aceeași ambiție a omului, a scriitorului, de a ajunge sus. De a fi cel mai bun. De a domina, olimpian sau nu, peisajul cultural.

În floarea vîrstei, Maiorescu pare să fi pierdut ceva din entuziasmul și fanatismul anilor tineri. Ambițiile culturale sînt lăsate, aparent, în planul al doilea. Dincolo de apatie, dincolo de lipsa de voință a omului se întrezărește, totuși, marea ambiție. E intervalul încordării, pauza dintre două grandioase proiecte culturale. În urma lui rămîn instituțiile deja înălțate, iar în față, monumentale, contururile marelui edificiu cultural național.

Și poate că lecția celor șapte ani de tăcere aproape totală ai lui Maiorescu, și lecția celor șapte ani ai săi **de acasă** este una din cele mai impresionante aventuri tăcute prin care a trecut cultura română.

Mircea MIHAIEȘ

---

*) Cf. **Titu Maiorescu, JURNAL, VIII, IX, Ed. Minerva, 1989.**

cronica literară

REGULA JOCULUI

Odată pornit, bulgărele poeziei lui Liviu Ioan Stoiciu înglobează nu atît tot ce întîlnește în cale, cît de toate. E o rostogolire pe teren accidentat, ai zice, pe un traseu sinuos, cu denivelări, ascunzînd trape, capcane, obstacole. Un spectacol fragmentat, o recepție a datelor previzibilă/imprevizibilă, o ieșire controlată din convenție, o spontaneitate pe care o simți-înscenată, jucată. E vorba de o selecție, așadar, în această practică a poeziei pe care și-o asumă Liviu Ioan Stoiciu, după care **textul** provoacă neîncetat **realitatea,** iar cuvîntul dă ocol celor ce țin de o ordine a evenimentului biografic, a culturii, a istoriei. Toate la un loc topite într-un amalgam inextricabil, dînd un preaplin epic căruia picătura de revelator fictional nici nu-i ocultează esența, nici nu i-o exhibă pe deplin. Ceva din regula jocului : a nu ascunde nimic, după cum și a lăsa discursul poetic în derivă, neexplicitînd, neducînd pînă la capăt **ceva.** Poezia lui Liviu Ioan Stoiciu sugerează, plasează semne de întrebare, de exclamație ; oferă, astfel, o bine supravegheată libertate de interpretare a ceea ce memoria recuperează — insidios ori nu — dintr-o realitate întotdeauna la îndemînă, după cum, într-o măsură considerabilă, **tabù.** A nu juca poezia la bursa impusă a cotidianului — iată, dintru început, miza scriselor lui Liviu Ioan Stoiciu ; a rezista spiritului conformist și tranzacțional — principala inițiativă pe care și-o arogă.

Astfel stînd lucrurile, poezia lui Liviu Ioan Stoiciu nu vine programatic **dinspre** ori **către** literatură și, bănuim, nu aspiră a se constitui într-un model exemplar. Poate intercepta, pe parcurs, mituri, teme, simboluri — interpretîndu-le în cheie ironică ori parodică. Ținta principală a liricului — o vreme, cel puțin — nu-i însă poezia, ci existența. Iar dacă autorul își „face" mai întîi mîna disecînd trupul mort al „literaturii", scoțîndu-i la iveală articulațiile și interstițiile, denunțîndu-i, la rigoare, caducitatea : „Dar o regulă a jocului era și / închipuirea : eu, poet / idilic, de curte, în / glumă, în car de aur, tras de doi / catîri albi, acoperiți cu perdele de purpură, cu / covor.." **(dar o regulă a jocului),** faptul în sine devine semnificativ doar ca exercițiu pregătitor. Următoarea operație își va putea alege drept obiect cordul viu al realului.

Să nu anticipăm, totuși. Antichizant la modul parodic, prozaic și facețios : „...să / mă prezint : sunt un zeu mare, din cer, coborît, elev / în clasa a treia (acum / în vacanță) la Adjudu-Vechi, abur, să / învăț buchia și numerele pe fata / picherului bun.... dar / să mă așez (în jurul altarului, de iarbă, la / ospăț, pe jumătate culcat, sprijinit în / cot, pe o pernă, abia îmbăiat și / cu corpul uns cu untdelemn ...) da ?... nu !... bă, fii / atent... of, fii natural : eu o / să frec masa, în colibă, cu izmă verde și / o să pui : măsline, coarne de toamnă

LIVIU IOAN STOICIU
O LUME PARALELĂ
CR

(păstrate / în drojdie), cicoare, hrean, caș și ouă proaspete, / coapte... tu, încălțat în sandale cu aripi și în / mînă cu o baghetă (din doi șerpi / încolăciți), vei gusta întîi, / în pahare de fag, o băutură / dulce, amestecată în vas de argilă, din făină, de orz, / și din miere și îmi vei da / bunătățile... vei servi, mort de foame, din toate și.../ și... ei ?... închide ochii, să / nu te uiți, stai așa... poftim : nuci, smochine, prune, / curmale, mere, struguri... și fagure !... bravo... (după ce mănînci, înțelegi, o / să aprind făcliile și o să te las, cît spăl eu vasele, / să șezi întins, în patul / din piele de oaie, din marchiză... pe urmă..." **(La fanion),** Liviu Ioan Stoiciu ni se părea a fi în **La fanion** (1980) mai degrabă un prozator hîtru propășit în poezie, recurgînd la convențiile acesteia tot la fel de bine cum le-ar fi putut adopta pe cele ale prozei memorialistice ori de ficțiune.

Mai puțin soresciana vervă din **La lilieci,** același monolog abrupt, sincopat, cu sistematice ruperi de ritm dă tonul poeziei din următorul volum al lui Liviu Ioan Stoiciu, **Inima de raze** (1982). Un stil **coupé,** un mod al narațiunii pe jumătate esopic, pe jumătate tincturat polemic, sarcastic, pamfletar. La cota de violență imagistică și verbală din poezia autorilor generației '80, Liviu Ioan Stoiciu rambursează existenței ceea ce-i datorează în imediat : „**o fierbere** sub piele, bulbucind și ezitările sfintei / familii : în fața bisericii, cerșetoarea, mamă, / nemamă, bețivă, luată de rău în oraș, fără / clienți, se gudură lătrînd și lingînd / peretele cu chipul tiranului, soțul nostru // din bălării, de pe terenul viran, la nuntă, curioși, / clovnii scot capetele chele, plini de ură și femeiuștile / lor grăsane, puțind a / colonie, cu un picior dezgolit în afară, îi / trag de urechi înapoi // trec pe lîngă noi cisternele, împopoțonate / cu franjuri, pierzînd / cuvinte, lăsînd o dîră urîtă și gesticulînd, ce milă îmi / e, vărs // și tu scrii : scrii cu briceagul pe / cruce și / ți se moaie gîtlejul ... să îți / netezesc perna : îți cîrîie trupul plutind // ce porcărie ... // ... // aici, textele, pe foi de palmier, gravide : ghiftuite cu / bărbații lîngă / ele lăsați să putrezească ...". Să spunem, aci, că nu poezia se află în impas, ci limbajul acesteia. Principial insuficient în instanța-i figurată, după cum impracticabil pînă la capăt în realitatea-i strict referențială. De unde și modul aluziv ori dezarticulat al discursului, nesfîrșitele schimbări de planuri, fragmentarismul, parantezele. Poemele, ca atare, sînt niște parabole tulburi, aducînd în prim plan un peisaj uman convulsionat, experiențe limită în care amorful cotidian ascunde sciziuni tragice și avertismente teribile, în care conștiința derizoriului și a provizoratului a devenit stare de normalitate — norma existenței : „HA : în intimitatea orașului / copacii / plini de bube, cu coroanele lor de mir, tembelizați și / cu flori de portocal pe / cap, sunt / depilați / cu grăsime de măgar : e vremea scriitorilor / publici ?... e... să / îi împodobim și cu / colivii/ cu mierle ?... // cheli, amorașii / bucălați, la un șpriț răcit în / zăpadă, rup, pe / rînd, firul de in (cu / pecete din antichitate pe nod) la scrisorile / reclamagiilor (eu : oameni ai / muncii la ridicarea / ziguratului... tu : vînzători de păsări care cară la cer / terfeloagele... corul : aruncători, dacă... ne dați / voie, aruncători de țiței / aprins...) și le înmînează / selectiv / pe o tavă conducătorului / chefului (la / jilț... în fruntea / mesei cu un fagure de miere pe / o brazdă de iarbă / verde...) care / le întoarce pe o parte și pe alta ...".

Cînd memoria va reveni (1985) impune peste toate acestea un mod mai analitic de a privi lucrurile — o fermă așezare a discursului în narațiune. Și o anume gravitate, desigur. O lentoare bine studiată a frazei și, insistent, plăcerea adresării confraterne — a invocației nostalgice, recuperatoare. Timpul, extincția, erosul sînt acum teme prinse **într-un joc al memoriei care se întoarce asupra celor umane cu blîndă ironie, cu tandră resemnare, parcă : „La ce mă tot împinge valul din / interior : aducerile aminte, de care mă feresc sau nu mă / feresc, / prefăcute, au rătăcit patalamalele și / se încalecă ... O, mari lucrări a vremuri / rămase / în urmă, cu personaje de turtă dulce și chinoroz. Personaje / din folclor... Care țineți la bunăstarea / sufletului ? Memoria îmi joacă mereu / feste : o femeie durdulie, tînără, prin lanul de floarea / soarelui, se îndreaptă sau nu se îndeaptă spre rîul / băltit, cu nenumărate rotocoale care / te introduce în cealaltă lume ?** Lume a strămoșilor. // Iată o însușire a aspectului naturii : durdulie, tînără, o / femeie prin lanul de floarea / soarelui ... / ... / Anii se înghit unul pe altul, ies / din apă și stropesc totul în / jur, mai trag o gură de aer și se dau iar la fund ... Cu / capul rezemat în mîini. În împărăția / poveștilor numai binele te încununează : o sumă de cute pe / frunte, ce îți țin isonul, ascunzînd steaua morții" **(În curînd apar giganții).**

Încă și mai stilizată, mai departe de acel afectat spirit plebeian din textele de început, încă mai epurată de presiunea unei retorici a eschivei și a vaticinației se arată a fi poezia în următorul și cel mai recent volum semnat de Liviu Ioan Stoiciu, **O lume paralelă** (1989). O privire nu altieră, dar detașată asupra lucrurilor dă nota caracteristică a noilor poeme — un ton aproape neutru, un ritm cerebral al confesiunii le stabilesc regimul de existență. Versul trăiește tot mai puțin în imediat, meditația colorată melancolic ori elegiac se deschide către perspective temporale îndepărtate, către un timp cosmic, al originilor : „Altă civilizație. Umbra / a cea ce am fost nu mai poate să dăinuiască / așa la nesfîrșit : o /lipsă de stăruință, venită poate cu vîrsta, pe zi ce / trece o va transforma într-o / mînă de vreascuri, cu siguranță, unde-i / mai sunt oare împînzite ruinele ? Pădurile / veșnice ? Valuri succesive de civilizații. Ruinele / acum locuite ... // Am fost o familie unită la / poalele unui munte. Munte / al șovăielii. / Am fost ? Acum 20 000 de ani. După / cum are să se dovedească, o / lumină albă. Cu feluri și chipuri de cuiburi / făcute din schelete a / sute și sute de tineri dinozauri, din / cei cu cioc de rață. Sute și / sute de cuiburi aparținînd unor anomalii / magnetice ? Pretexte. Păduri / și ruine, cuiburi / făcute din schelete, umbra / a ceea ce am fost" **(Umbra).**

Lucian ALEXIU

*** Liviu Ioan Stoiciu, O LUME PARALELĂ, Editura Cartea Românească, 1989.**

● cronica măruntă ●

BARCA PE VALURI

● Rotativele amenință să sară în aer. ● De la sine. ● Din păcate, viteza lor, mereu în creștere, este contrabalansată de o descreștere vertiginoasă a valorii gazetelor noastre. ● Miracolul a ținut numai o lună ? ● Pentru unele, da. ● Pentru altele, miracolul e vecin cu însăși lipsa de bun simț cu care se încăpățînează să existe. ● De pildă, săptămînalul **Democrația.** ● După trei numere, arama redactorilor săi este dată pe față. ● Gata coclită. ● Omul din umbră, Eugen Florescu, a ajuns, în fine, acolo unde voia: în prim-plan. ● Nu chiar în cel pe care-l visa, umăr la umăr cu genialul strateg al epocii de aur. Oricum, într-un prim-plan mai pe măsura posibilităților sale intelectuale. ● Adică alături de iluștrii gazetari Alexandru Basarab Șinc, A. Mihail și Gheorghe Fecioru. ● Așadar, Eugen Florescu scrie articole de direcție. Vom reveni curînd asupra lor. ● Deocamdată, să cităm acest început de autocritică al fostului ideolog-aspirant. ● O nouă verificare (practică) a zicalei avînd drept protagoniști inocenta zburătoare și suavu-i organ fonator. ● Și încă una, despre gura păcătosului care adevărat grăiește mai ales despre sine: „Cu obrăznicie, cu tupeu, făcînd pe revoluționarii, indivizi care n-au însemnat (și nu puteau însemna) nimic nici altădată au apărut în față, producînd o reacție de dare înapoi la oamenii de bine și, îndeosebi, la foarte mulți intelectuali". ● Secundantul florescian (infatigabilul Ilie Purcaru) nu se lasă mai prejos. Rareori mai bună autocaracterizare decît aceea pe care și-o face: „Reporter de stradă". ● Just! Noi n-am fi îndrăznit să mergem chiar atît de departe! ● Tiptil-tiptil, se retrag spre viteza de simplă promenadă și alte publicații. ● În unele ne pusesem mari speranțe. ● În săptămînalul 22, de pildă. ● Dar nu numai în el. ● Ambiții mari, realizări — dimpotrivă. ● Ultimele două numere (3 și 4) sînt francamente mediocre. ● Oare de ce? ● Pentru că revista nu are decît un gazetar de forță. ● Numele lui e Dan Pavel. ● Ceilalți membri ai redacției, excelenți scriitori, nu sînt, din păcate, și oameni de presă. ● Nici Gabriel Liiceanu, nici Thomas Kleininger nu funcționează la adevărata capacitate în spațiul unei gazete. ● Chestiune de turație. ● Dar să nu ne grăbim. ● Avem toată speranța că echipa lui Stelian Tănase va compensa prin inteligență ceea ce-i lipsește din vocație. ● Noi îi admirăm oricum. ● Noi vom citi oricum. ● Chiar în momentele în care propria noastră barcă va fi sedusă de ispita intelectualismului de dragul intelectualismului. ● O boală, iată, de care nu suferă **Cuvîntul,** o revistă demnă de concernul Hearst. ● Un fel de **Gossip** fără Ioan Buduca. ● Sau, mai evropenește, un **Canard enchainé** plus Radu Călin Cristea. ● Setea justițiară a acestei reviste e demnă de pustiul Sahara. ● O formă geografică pe care curînd o vor transpune în limbajul din ce în ce mai inteligibil pentru noi al justiției absolute. ● Victimele sînt atît de la îndemînă. ● Păcat că numai editorul Valeriu Râpeanu are, azi, privilegiul unei execuții magistrale, în fața zidului de maculatură înălțat de propria-i ambiguitate morală și editorială. ● Săraru, Râpeanu... ● Ghici cine urmează la această cină canibalică? ● Dacă se menține la cotele de acum, **Cuvîntul** va fi, cu siguranță, revista viitorului. ● Ingredientul principal: inteligența. ● În exces. ● Adică așa cum ne dorim cu toții. ● Mostră : „Privit de la București, consensul poate să ne apară ca o stare de criză." ● Ce părere are domnul Brucan? ● Ce părere are demisionarul de-o clipă, căruia I. B. (uduca) îi adresează următoarea propunere: „O declarație de a lui Silviu Brucan ne împarte în proști și deștepți. Nouă deșteptilor, nu ne pasă! Dar ce vor spune foștii milițieni și actualii polițiști pe care opinia ideologului șef al C.F.S.N. l-a jignit, împotriva recentului decret-lege al C.F.S.N.? O soluție există: să se dea **un nou decret-lege** cum că **întreg poporul nostru poate fi** jignit, dar numai de către Silviu Brucan." ● O publicație în ofensivă. ● Ne credeți sau nu, ea se numește **Radio Televiziunea Română Liberă.** ● Tot ce putem spune e că, deocamdată, organul de presă al Televiziunii este mai combativ decît organismul mass-mediatic propriu-zis. ● O propunere: de ce nu l-am înscăuna în locul recent demisionatului A.D. Munteanu pe redactorul acestui periodic, Petru Anghel ? ● Nu de alta, **dar** astfel ar exista șanse ca și paginile rezervate programului radio și tv. să fie la fel de interesante precum cele de publicistică propriu-zisă. ● Prin abandonul (temporar?) al lui Octavian Paler, pînă și **România liberă** se îndreaptă spre plutonul gazetelor mediocre. ● Adică spre. **Adevărul, Libertatea, Tineretul liber.** ● Zvîcnetul de orgoliu al jurnaliștilor împricinați să fi ținut doar cinci-șase săptămîni? ● Ori au atins deja plafonul de sus al propriei mediocrități fundamentale? ● Cine ne salvează din acest impas? ● În orice caz, nu gazetele „particulare". ● Nu **Phoenix** și nici **Observator.** ● Și, nici, vai **presa de partid,** amenințată, din start, de un amatorism pe care-l egalează doar prestațiile publice ale membrilor partidelor ca atare. ● Și atunci? ● Ne lăsăm duși de curent? ● O luăm în derivă? ● Atît de devreme? ● Avem nevoie de un colac de salvare! ● Help! ● Să vină **Le Monde-ul!** ● Măcar în chioșcuri!

Anemone POPESCU

cronica literară

DIOPTRII

Descriere. Ultima carte a Adrianei Bittel * (care, pînă la ora apariţiei acestei cronici s-ar putea să nu fi intrat încă în librăriile din Timişoara), arată, începînd de la copertă la ultima pagină, astfel. (Are însă vreo importanţă **ce se vede** atunci cînd iei o carte, pentru prima oară, în mînă? Pot fi o copertă, un titlu, un subtitlu, un motto, o dată a „bunului de tipar“ repere, ba chiar avertismente de lectură? În cazul **Fototecii**, da). Ea, cartea cu acest titlu, începe cu o imagine — coperta: o fotografie (autor — Florin Iaru), prima piesă din fototecă — un dreptunghi alb-negru, carton prost, poros, dar cît de „expresiv“ pentru tot ce va urma şi încă nu a fost citit. Nu o ilustraţie, nu o „ilustrare“ banală, superficială a unui „conţinut“, ci o adevărată „punere în abis“ (în abisul care-i chiar moartea): fotografia unui chip frumos de femeie acoperită (cine? femeia, fotografia?) de — vorba altui prozator — „un pumn de ţărînă“. Ţintă spre privitor, ochiul încremenit, imortalizat prin declicul aparatului. Apoi tipărit (la pagina de titlu) — **Fototeca** şi un subtitlu muzical (în loc de precizarea „genului“): „temă cu variaţiuni“; apoi un motto din **Jurnalul** lui Max Frisch („Ceea ce putem trăi: aşteptarea sau amintirea. Punctul lor de întretăiere, prezentul, aproape că nu poate fi trăit ca atare; fapt pentru care rareori reuşeşti să descrii un peisaj atîta vreme cît îl ai în faţa ochilor.. **Acum** este vremea privitului“); apoi, cele 23 de mici capitole — variaţiuni — decupaje din **Fototecă**, însumînd 144 de pagini; apoi, în josul paginii 144, la nici o palmă după ultimele trei rînduri ale cărţii („Ninsoarea se înteţeşte, acum linii albe haşurează piaţa, tot mai dese, pînă cînd imaginea e acoperită complet, foaie curată“) — caseta tehnică: Lector: Gabriela Adameşteanu. Apărut 1989. Bun de tipar 26 IX 1989.

Luînd-o acum de la coadă spre cap: au vreo importanţă toate acestea? Mai mult ca sigur. Cartea Adrianei Bittel a fost scrisă şi tipărită **înainte de.** S-ar prea putea ca unele pagini să nu fi arătat în manuscris **aşa.** După cum, s-ar putea, la fel de bine, ca volumul să fi avut chiar mai multe pagini. Atunci, paradoxal, răspunsul corect la întrebarea de mai sus, sună astfel: toate acestea **nu** au nici o importanţă. Cartea trebuie citită oricînd aşa cum este, iar proba de rezistenţă (la o lectură critică) o dă **numai** ceea ce s-a tipărit (nu ceea ce ar fi putut să fie o carte dacă...), **Fototeca** Adrianei Bittel (dacă e să emitem prima judecată de valoare) rezistă bine şi în — să zicem — 26 noiembrie, decembrie 1989, şi în 26 februarie, martie 1990. Revoluţia nu a dat (şi nu va da) nimănui un supliment de talent literar (care, oricum, nu-i tot una cu libertatea interioară / exterioară). Cărţile de proză vor fi silite mai mult ca oricînd să reziste **doar** prin valoarea lor de adevăr **exprimat literar,** nu pur şi simplu exprimat.

Iar **Fototeca** exprimă **literar,** cu un talent nedezminţit nici de această nouă carte, un mic adevăr mare: adevărul celor „scutiţi“ de Biografie, ba chiar destin (ca şi cum ar fi scutiţi de armată) şi care — fără a-şi exhiba acest „anonimat“, acest „fără calităţi“ — îşi recuperează la sfîrşitul cărţii (ori drumului) cea mai intensă şi pură identitate. Identitatea de **autor** semnîndu-şi (pe o copertă reală, imaginară), în final, propria viaţă.

E cazul personajului — cum să-i spunem? — „central“ (un fel de centru invizibil al cărţii, pretutindeni şi nicăieri), în stare să îi atragă pe ceilalţi (pe celelalte personaje), ca prin miracol, să îi adune, cumva (prin alipire, nu prin contopire). Coca-Fototeca, **mica** documentaristă a unei mari reviste literare, femeia la 40 de ani, singură, ştearsă, urîtă, nefeminină, fără şarm şi aplomb. O „tanti“, o „babuşca“. fără „biografie şi destin“. Ochelarista lălîie, aiurită, mioapă „în progresie“, care face un singur lucru: **se uită** (la tot ce o înconjoară — fără a fi ea centrul —, deci priveşte, citeşte, descifrează cu ochiul minţii, cu un ochi cuminte), **uitîndu-se** (pe sine, se). Îşi aţinteşte privirea spre lume, prin toate cercurile dioptriilor, prin cele două cioburi de pus cîndva **definitiv** pe ochi şi, neuitînd nimic, cu o uluitoare memorie, uită doar de sine. Se pierde, se şterge şi stinge, se retrage în cel mai ascuns ungher (al fototecii), spre a deveni (cu voie? fără voie? — pare-se, totuşi, că, datorită inteligenţei, cu; cu o foarte bună voie de prozator), punctul, centrul în incandescentă expansiune al întregii cărţi.

Aşadar, Coca-Amalia, „o femeie foarte cumsecade“, parcă, însă, „cu o doagă sărită“, cam „picată din lună“, cam nebună, absentă, visătoare, abulică, aşa cum stă şi se uită mereu, **văzîndu-i,** la ceilalţi, care se uită cîteodată la ea, fără să o vadă cu adevărat (decît fulgurant, o clipă, cînd îşi descoperă intensitatea liberă a privirii, fără lentile de corectat imaginea lumii; simplu, banal spus, cînd e mioapa fără ochelari: un om care vede **altfel** jurîmprejurul, prin văl înceţoşat, ca în amintire ori vis. Ca într-un **anume fel** de literatură). Personaj **aparent** anonim, fără dorinţă şi „miză“, fără aşteptare, fără vreo „calitate“ anume, documentarista îşi recuperează identitatea prin celelalte personaje, prin relatările succinte (uneori doar două-trei vorbe) despre ea. **Personal,** nu se „biografiază“ (cu excepţia unor scurte anamneze, şi ele la persoana a III-a). O „fotografiază“ ceilalţi (colegii, prietenii, adulţi şi copii), o developează (rar), o retuşează (şi mai rar). Oricum, în final o imortalizează.

Interesant, însă, că acest „studio“ devenit fototecă e montat şi demontat abil, printr-un subtil procedeu proiectiv. Personajul „central“ se „transferă“ de fapt într-o suită de alte personaje ale cărţii. Prioritar, „femininele“. Cartea Adrianei Bittel este, pînă la un punct o „feminotecă“ scrisă „bărbăteşte“ (cum, de la „marea doamnă HPB“ încoace s-a mai văzut în literatura noastră). Acestea sînt, poate, variaţiunile pe tema dată. Identificările, prin proiecţie imaginară, cu „celelalte“ femei din carte. Mai apropiate — Irina şi Natalia. Colega din adolescenţă, debordînd de vitalitate şi spirit, ajunsă, iată, şi ea, „femeia la 40 de ani“, împlinită, activistă culturală, cu aceeaşi nestăvilită energie, cu aceeaşi greu reprimată feminitate (pe „trei voci“). Feminitatea incomodă, dominanatoare, voluntară, exaltat-isterică. Totuşi, irepresibil atrăgătoare şi, oricum, de o fremătătoare forţă prin simplu contrast cu ştearsa abulie a documentaristei. Iar cea de-a doua „proiecţie“, Natalia, prietena vîrstnică, e femeia care a iubit de la 20 la 70 de ani unul şi acelaşi bărbat (fără ca acesta să ştie), într-o aşteptare tulburător de pură, cu un sens atît de ascuns încît pare lipsită de sens. Între ele — Amalia („tanti Coca lălîia“), partea nevăzută din ea, neexhibată decît o singură dată pregnant, printr-un „clişeu“ retuşat: feminitatea perfectă, senzuală, „arogantă şi vulnerabilă“, „varianta frumoasă“, trecută (printr-o proiecţie destul de facilă) pe seama unui alt personaj, tînăra doctoriţă Amalia. Li se alătură, „surprinse“ cu maximă economie de mijloace, dar cu o fineţe psihologică de invidiat, celelalte personaje din „feminotecă“ (Ana, Lucreţia, clanul din jurul lui Sandi Şufană, el însuşi efeminat pînă la limita patologicului). Şi, distinct, „masculinoteca“, în care două personaje, fotograful Scarlat şi retuşorul Gică, pun oarecum „în abis“, prin propriile profesii, chiar „profesiunea de credinţă“ a cărţii; arta sa poetică, deci. Aşa cum fototeca, subsolul documentaristei devin emblema lumii pe care o scrie cartea **Fototeca** şi, deopotrivă, emblema cărţii în care intră, după imprescriptibile reguli, „fotografiile“ lumii.

adriana bittel
FOTOTECA
CR

Dar ce este — la urma tuturor urmelor — această **Fototecă? Un roman?** Nu chiar. Presimţind, **ştiind** că nu are (încă) forţa aceea anume (de nenumit însă aici, în cîteva cuvinte, într-o simplă cronică), autoarea are în schimb inspiraţia de a-şi subintitula cartea „temă cu variaţiuni“ De a-i atribui, deci, un gen incert. „Un fel de epic înaintînd prin hipermnezii“. Fotogramă de fotogramă, capitol de capitol (nu capitol **după** capitol, deşi sînt numerotate într-un suiş, de la 1 la 23). Mai degrabă un montaj (un fotomontaj, desigur), pentru că **o** anumită coerenţă interioară (ba uneori chiar exterioară) există, fie şi **numai** dacă ne-am aminti că **Fototeca** sfîrşeşte, cu cap şi coadă, exact cum a început: în faţa unei vitrine de frizerie unde poate fi văzută documentarista.

Despre toată „ordinea“ internă a **Fototecii,** despre relaţia real/imaginar, în fond, ni se spune: „Acolo, în fototecă, totul e clasat şi la îndemînă, memoria materializată. Afară — lumea cu resurse inepuizabile de întruchipare“. Şi (la paginile 62—63), cu nostalgia „curieratului“: „«Eu sînt Curiera»... menită să alunge mefienţa, scopul drumurilor, de a prelua şi preda mai departe plicuri al căror conţinut nu-l cunoştea — gunoaie sau carate — o făceau să se gîndească la acea perioadă de început a slujbei ca la un noroc, un material preţios oferit spre prelucrare, din care rezultase cubul ăsta mereu răsucit, nu pentru a-i descoperi regula de alcătuire (îşi recunoştea incompetenţa), ci pentru a-i combina după voie culorile, feţele, niciodată uniforme. /.../ Asupra lumii plane din fototecă apăsa, modificîndu-i sensul, perioada de curierat şi Cocăi îi plăcea să creadă că ea adunase acolo, din multele drumuri, toată iconografia solicitată să ilustreze gîndurile altora. Că munca de acum decurgea din cea precedentă, la fel de utilă, că totul a fost programat anume pentru a se împlini ea. Avea încredere. Jocul cu pătrate colorate afectiv o pasiona. Şi miza — un fel de a trăi, viaţa ei, nu i se părea prea mare“.

Ca **orice** prozator inteligent, încă tînăr, Adriana Bittel e conştientă că pînă la „cub“, pînă la perfecţiunea **volumului** său, e cale cam lungă. Pe acest segment de drum care e **Fototeca,** în acest interval (deschis la unul din capete), în aşteptare (activă), ea inventează cu spirit şi farmec **un joc de suprafeţe,** de mici pătrate alb-negru ori color. O carte care se citeşte cu privirea încordată. Cu toate dioptriile.

Adriana BABEŢI

---

* **Adriana Bittel, FOTOTECA, Editura Cartea Românească, 1989.**

G. I. Tohăneanu

BUST

Termenul din fruntea acestor însemnări este un neologism latino-romanic (fr. **buste,** it., sp. **busto** etc.), pătruns la noi în secolul trecut cu două înţelesuri: 1. Partea superioară a corpului omenesc. 2. Sculptură sau (impropriu) pictură reprezentînd partea superioară a corpului omenesc. Ambele lui sensuri sînt identificabile în proza artistică eminesciană. **Cezara**: „Văzu un cap frumos pe nişte umeri largi şi albi, pe un **bust,** ce părea lucrat în marmură“; **Sărmanul Dionis**: „Era aninat într-un cui **bustul** în mărime naturală a unui copil de vro optsprezece ani — cu păr negru şi lung, cu buzele subţiri şi roze, cu faţa fină şi albă, ca tăiată-n marmură, şi cu nişte ochi mari sub mari sprîncene şi gene lungi, negre“. **Busturile,** de obicei fără braţe, sînt menite să veşnicească amintirea oamenilor de seamă. Spiridon Popescu, **Moş Gheorghe la expoziţie** (1912): „Dintre toate **busturile** care mai sînt în grădina Ateneului, numai **bustul** lui Eminescu îl face să se oprească în loc mai mult“.

Istoria cuvîntului este vrednică de toată atenţia, căci în latină, de unde idiomurile romanice l-au împrumutat, el înseamnă cu totul altceva, anume „rug, mormînt, piatră funerară, monument funerar“. Astfel, expresia ovidiană **bustum nati** semnifică „mormîntul copilului“. Evoluţia, extrem de spectaculoasă, de la aceste sensuri la cele actuale se explică printr-o asociere destul de simplă: romanii păstrau cu sfinţenie datina de a aşeza pe morminte imaginea celui dispărut, întruchipată într-o mică statuie. „Mormînt“ şi „statuetă“ devenind, prin practica acestui obicei, obiecte strîns legate între ele şi aflîndu-se într-o neîntreruptă vecinătate, n-a fost prea greu ca **bustum** „mormînt“ să ia asupră-şi încă o sarcină semantică, anume aceea de „statuetă închipuindu-l pe cel răposat“. Ulterior, a intervenit un proces obişnuit de emancipare a sensului, dar urme ale situaţiei primitive stăruie pe alocuri, în italiana veche, de pildă, unde **busto** înseamnă şi „mormînt“.

În interiorul latinei **bustum** era simţit ca forma neutră a unui adjectiv participial semnificînd „ars“ şi va fi fost întrebuinţat, iniţial, în expresii de tipul **corpus bustum** „corp ars“, **cadaver bustum** „cadavru incinerat“. Rămîne, totuşi, un semn de întrebare: cum a apărut, în structura fonetică a lui **bustum,** sunetul **b-** iniţial, căci verbul „arderii“ se cheamă în latină **urere,** cu perfectul **ussi** şi cu supinul **ustum? Bustum** ni se înfăţişează, astfel, ca o formă „lărgită“, de genul neutru, a participiului-adjectiv **ustus, -a, -um,** „ars“. Sîntem în faţa unui fenomen interesant, acela de „falsă analiză“ a cuvintelor derivate sau compuse. Într-adevăr, în latină există preverbul **amb-,** exprimînd ideea de „jur împrejur“. **Amburere,** cu supinul **ambustum,** echivalează, prin urmare, cu „a arde din toate părţile“, fiind alcătuit din **amb- şi urere.** Cum preverbul **amb-** nu se rînduieşte printre cele mai uzitate, vorbitorii au analizat greşit cuvîntul, ca şi cînd prefixul ar fi fost **am- (an-),** izolînd un participiu **bustus cu** forma de genul neutru **bustum** şi cu infinitivul **burere**! Doar aşa se motivează compusul **comburere** (în loc de conurere) „a arde de tot, a nimici prin ardere“, cu supinul **combustum.** Caesar: **comburere naves** „a distruge corăbiile incendiindu-le“. La acest verb, mai precis: la tema supinului **combust-,** trebuie să ne referim pentru a lumina alcătuirea intimă a neologismelor **combustibil** şi **combustie (combustiune),** ambele, dar mai ales ultimul, susceptibile de întrebuinţări figurative. Dacă pornim de la structura lingvistică a temei participiului prezent **(comburens,** cu genitivul **comburentis** „care arde“), atunci ne explicăm cu înlesnire structura altui neologism, mă refer la **comburant** (fr. **comburant).**

O ultimă precizare: tema latinească **(b)ust-,** identificabilă în cadrul fonetic al unor împrumuturi tîrzii — cum sînt neologismele **bust, combustibil, combustie** —, se regăseşte în structura vechiului cuvînt românesc **ustura,** moştenit din lat. **ustulare,** derivat, la rîndu-i, din aceeaşi temă **ust-.** Iar **ustură** se dovedeşte, în interiorul românei, un verb productiv, înconjurîndu-se cu derivatele **usturare, usturător** (cu valoare mai ales figurativă), **usturime** şi... **usturoi**!

Faptul că **bust, combustibil** şi **combustie, ustura** şi **usturoi** — termeni numai aparent răzleţiţi în procesul intercomunicării zilnice — configurează, în realitate, o singură şi armonioasă „familie“ dă măsura asocierilor, surprinzătoare şi pasionante, pe care ni le rezervă studiul ştiinţific — adică: în primul rînd, istoric — al vocabularului.

G. I. TOHĂNEANU

Paul Eugen Banciu

O CĂLĂTORIE CU AERO-PLANUL PESTE MUNTELE ERODAT

(AICI înseamnă la urma urmelor TIMP. Ce văd, ce aud, ce simt...). Umbra și lumina. Lîngă mine o măgură cu ochii cît sacoșele pline cu nimicuri vegetale. Un șes de abur taie muntele orizontal, să despartă măreția selenară de ceea ce e dedesubt. Unde sînt brazii?... Jos, mult mai jos de ceea ce se vede, într-o lume asupra căreia am convenit că e cunoscută, adică un fel de ACASĂ, despre care nu știu mai mult decît că e un colcăit de ceva viu dintr-o poveste mentală, perpetuată inofensiv, ca un pericol posibil... Alături, vizibil, un umăr de stîncă erodat geometric și atît de uman (!) înverzit. O vegetație strepezită, de stepe alpine măcinate de ofensivele teluricului înfrățit cu meteorologicul și noi, adică ceva mai puțin decît senzația de EU, pentru că, Doamne, cît sîntem de singuri! Și de străini! Un univers mic, nici măcar exemplar, dinăuntrul unui ochi ciclopic de forma unui corn de inorog, fusiform, cu care străpungem, lance, spre lumea din jur... să ne-o facem a noastră, de teamă, (îi spunem mai franțuzește — solitudine — s-o convertim în ceva comun, cultural, ce ne poate da iluzia că sîntem doi, trei, un grup,... oricum, ceva european).

AERO-PLANUL nostru, al meu, e construit după o schemă de pasăre fosilă, sau, mai diletant, copiind infantil zborul unei linii frînte cu sens de pasăre neagră ce se apropie de mine... Privesc spre ea (eu, renegatul din mine) și mi se pare o pasăre mai reală decît ceea ce crede oricine că pot să văd într-o linie frîntă ce se apropie fîlfîind.

AERO-PLANUL personal e gata. Ce superb te simți cînd ești în cer, deasupra celorlalți oameni și cît de rudimentar poate fi acest sentiment al păsării de lemn mînată de un motor imperceptibil ce nu își zbate spasmodic aripile în sisteme de pîrghii și linii frînte și troliuri suspendate și pînze de arachne întinse între bețe din lemn de oțel găurite pe la mijloc ca penele de gîscă, să fie ușoare la scris, adică în aer... Nimic din așa ceva. Niște simple aripi de planor, ușoare, impalpabile, pentru că nu copiază decît un simplu exercițiu mental, făcut cu logaritmii în buzunarul de la ceasul electronic, unde era pixul de odinioară.

STOP CADRU, pentru o concluzie: Șurubul și glonțul sînt litere din cel mai universal alfabet al veacului...

AERO-PLANUL meu, adică iluzia de zbor pe niște neguri orizontale din zona reavănă ce se strecoară graniță printre stînci, despărțind brîna pe care mă aflu izolat de o brînă înierbată așezată la o sută de metri de mine, între steiuri, dincolo de un hău oribil despre care nu știu nimic. Între mine și locul unde vreau să ajung e această punte înșelătoare, din abur, ce funcționează independent de voința mea, de la vest spre est, dusă de o pală de vînt.

De dedesubt, sosește vătuit, filtrat prin stropii de minusculă rouă mergătoare ai ceții planor, sunetul. Perceput exact e un nenorocit de tractor (motor Diesel prost întreținut, sau doar cu combustia infectată în carburatorul personal), numai bun pentru a face niște arături — înainte și simetric, înapoi — în tîmpenie, pînă termină de scormonit locul predestinat „cultivării" — joc inefabil de cuvinte visceralo-raționale pornite de la confuzul „a cultiva"... O femeie se urcă în el și scoate un jalnic: Ăăăăh! ceea ce ar fi echivalentul feminin al lui: Tu-i crucea mă-sii!... Adică a cui? A tractorului? A zilei pe care o va pierde? Sau a mecanicului idiot și leneș ce i-a turnat ulei de opaiț în rezervorul de motorină?... Se ară țărănește o poiană, pînă acum alpină și sălbatică, unde creșteau ierburi de leac și trăiau cerbi și căprioare și vulpi și urși și șobolani și mistreți să se mănînce între ele ciclic, ca și fătările, după o rațiune a locului numită de mine, să mă simt înfiorat: LEGE. Se ară, deci, sau vrea să se are printre bolovani, cu un plug specializat în grohotișuri și roci de duritate diferită pentru a semăna acolo o plantă inutilă dispensarului băbesc și jivinelor, în folosul marelui om, adică și al meu, în numele căruia arăm totul. Nu e ea, hrana, pe primul loc între problemele lumii contemporane?... Planta e un fel de saciz ameliorat prin sisteme savante și încrucișat cu soiuri de grîu și porumb, să fie triplu productivă anual, capabilă să dea 25 999 tone la hectar în orice fel de condiții meteorologice. Bobul noii plante e o bilă perfect rotundă pentru a purta efigia globului, a universalului uman, descătușat de credințele sectare în niște dumnezei particulari, cu grade mărunte în ierarhia tehnică, păstrați de-a lungul veacurilor de inerția memoriei după filosofia simplă că: e mult mai ușor să-ți aduci aminte de frică, decît să-ți fie frică acuma de ceva! în folosul știut: ca mîine să te simți mult mai bine. Deci bobul e o bilă universală ce conține atît făina cît și liantul, lichidul din arhetipul pîinii. Procesul de fabricație al viitorului aliment se reduce la o simplă fierbere, fără apă, în vase cît mai încăpătoare, după logica de cazarmă, că mîncarea făcută la cazanul popotei are un gust net superior celei făcute într-o crăticioară pentru doi pensionari. Se obține astfel un lichid vîscos, care, după răcire, e împărțit cu un polonic tuturor celor dintr-o colectivitate, pe grupuri sociale încă distincte.

Simțeam nevoia să deslușesc, după sunete, ceea ce se întîmplă sub norișorul ce continuă să alunece între brîna pe care mă aflu și cea de vis-à-vis, unde (nu prea știu exact de ce) vreau să ajung. În jur văd doar un peisaj lunar deasupra căruia e un ocean albastru, de la cel de Paris, la ceruleum pînă la ultramarin, iar fix deasupra capului, de Prusia. Observ liniștit că toate fac parte dintr-o paletă de albastruri septentrional-europene și simt din nou, cu fericire, siguranța sentimentului că sînt acasă. Jos, aud și imaginez cu precizie ce se petrece. În jur văd și nu fac efortul decît să constat cum arată efectul eroziunii geologice comparat cu mișcarea orelor umane proprii, Improprii. Deasupra e un cer în culori culturale. În față și sub mine — fluviul de rouă ce ține Planul-Aero.

O capră neagră picată din cer pe brîna de vis-a-vis ar însemna cîteva fire de iarbă călcate sub copitele de o elasticitate străină celor mai fulminante picioare de balerină din lume. Alte cîteva fire de iarbă păscute, cum și cîteva căcăreze din iarba digerată, cu o utilitate de o precizie zguduitoare pentru imaginația noastră, de a deveni îngrășămîntul natural al viitoarelor fire de iarbă.

AERO-PLANUL e atît de sigur încît mă îndeamnă la imprudențe. Una, singura posibilă, aceea de a ieși din confortul sentimentului de ACASĂ, care începe să devină ostenitor, aducînd în mijlocul spațiului din jur un element străin — FOCUL. Vreau ceva străin: Focul, oferit oricînd de două pietre și o iască, sau pur și simplu de un trăznet. Dar e senin ca-n fundul unui ceaun și asta mă duce la disperare... Hm. O fi avînd ea, tractorista de jos cheia franceză și ceva cunoștințe de mecanica motoarelor în dialect provincial, dar eu am în buzunar diavolul — o cutie de chibrite. Sînt fumător și e normal să am așa ceva. Un chibrit aprins în vînt, înseamnă o țigară fumată mai puțin și doar o senzație trecătoare de astru stins în palmă, nepăsător și criminal, de o pală de vînt. Senzații domestice. Practice. Cu o asemenea întreprindere nu se poate aprinde nici măcar un pai din acoperișul sentimentului de casă, necum să produci diabolicul incendiu capabil să te elibereze de siguranța însingurată a acestui obstinant ACASĂ. Trei chibrite aprinse deodată, ar fi trei țigări fumate mai puțin la celălalt capăt al drumului și asta înseamnă foarte mult pentru că pe brîna de vis-à-vis nu poți întîlni decît capre negre sau un alpinist ce nu e fumător, sau care va zice că nu e, dintr-un firesc sentiment de superioritate față de cel ajuns acolo unde a vrut să se cațere el, fără să fi făcut eforturile supraomenești la care și-a supus trupul și nervii vreme de cinci ore. Corzi, pitoane noi bătute mereu riscînd să-și prindă unul dintre degete între fierul cuiului și ciocanul izbitor, scărițe, canadiene, pitoane vechi ce ies din fisurile stîncilor tocmai cînd vrea să-și agațe de ele o carabinieră și coarda de siguranță, să-și tragă puțin sufletul admirînd într-un răstimp dilatat, de libelulă, universul de piatră din jur... în fine, ierburile, netrebnice, dar tari, din care nu se fac umpluturi de saltele, dar rezistă cu suficientă promptitudine la refacerea echilibrului precar al unui individ-marionetă care-și adună sub el propriile corzi și se ține cu deștele și vîrfurile espadrilelor de stînci, fisuri, pietre. într-un dans nebunesc. Văzut dinăuntru, totul are o logică precisă, explicabilă, controlabilă fizic, chimic, biologic chiar, dar pentru spectator totul e dement pentru că nu poate pricepe ce face celălalt cu niște mijloace atît de casnice și banale. Adică să ajungă undeva sus, de unde să se uite apoi la lume cu emfază, cuprins de nefericitul sentiment că ar fi „atunci" și „acolo" și pentru totdeauna, prin memoria nefastă a victoriilor — un Dumnezeu. Sau cu sentimentul de Dumnezeu...

Ei bine, un asemenea om poate să aibă la el șapte brichete Ronson în perfectă stare de funcționare, cu piatră elvețiană sau austriacă, cu gaz, petrol, benzină și aprindere electronică, că nu va da cu siguranță, un foc unui ins îmbălat de pofta de a fuma, chiar să știe sau să-l vadă cum își mănîncă pe rînd țigările cu hîrtie cu tot, una după alta, să se simtă săturat de patimă.

Îmi asum riscul incendierii acestui obositor confort abil de Acasă, și cu flacăra unui chibrit dau foc tuturor celorlalte bețe din cutie. Omogenul vînticel, în loc să stingă pălălaia o asmute către piele. Jucăria asta de piroman o folosesc pentru a ieși puțin din AERO-PLANUL personal ce mă poartă cu viteza constantă a aceluiași vînticel de pe brîna lui Acum de ieri pe brîna lui Acum de mîine... Astăzi, în accepția senzațiilor mele e focul. Micul Soare produs de mine în mijlocul unui univers sub-solar. Acesta e pentru mine echivalentul alpinistului ajuns pe brîna unde voi fi acuși, cu diferența că el se va simți un Dumnezeu pentru că a ajuns acolo, pe cîtă vreme eu sînt un Dumnezeu de o mie de ori superior lui prin aceea că am produs ceva ce nu mai are nimic comun cu casa — Focul. Am creat un fel de Soare trecător, care mai are și inconvenientul că arde cu o flacără tot mai mare nimicindu-mi cu osîrdie milimetrică orice rest de carton întreg pe care să-l pot ține fără să-mi ia foc pielea... Senzația durerii arsurii crește. Strig ceva și, după ce scap cutia arsă din palmă îmi umplu gura cu deștele să-mi liniștesc durerea ajunsă pînă dincolo de toate străfundurile ce au perceput direct focul... Înjur, deci, birjărește în gînd, cu alte cuvinte decît acel: Ăăăah! al femeii de jos în fața mașinii ei șubrede... Invoc tot ce știu că poate să fie mai cumplit împotriva cuiva precis. N-o să pot înjura niciodată cu Vishnu sau Quetzakoatl...

...Durerea s-a mai dus. Scot deștele din gură. Sînt roșii, inegal afumate. Avantajul meu e că am o senzație încă violentă doar la cîteva degete de la mîna ce a creat focul și s-a năstrușnicit să-și țină creația la vedere...

...Brîna pe care trebuia să ajung e lîngă mine. Sînt atît de material cuprins de roua negurii ce m-a purtat dintr-o parte în alta a celor două stînci în eroziune încît nici nu trebuie să fac efortul să cobor. Să mă dau jos nesigur, pe o scăriță, caraghios din nacela unui balon sau și mai complicat, din carlinga unui planor. Sînt pe brîna Mîine. În loc să răspund dorinței ce m-a mînat pînă acolo, aceea de a privi spre brîna de unde am plecat (Spre Ieri, poftim!), continui să-mi privesc mîna arsă, îndobitocit de ceea ce am putut să fac, fără să mă cutreiere o clipă bucuria vanitoasă, incalculabilă a superiorității mele față de cel care ar fi ajuns în același loc cățărîndu-se, nefericitul, pe care-l dor toate atît de tare încît nu mai simte nimic, și-n loc să privească blegit de satisfacție că e, iată, un Dumnezeu spectator al lumii de unde a venit, golit de orice gînd, deci, își strînge sculele gospodărește: frînghii, pitoane, scărițe, carabiniere, ciocan, chingi..., să le știe în siguranță, adică în noua sa ogradă vremelnică, ca abia după această operație să se poată dedica pe deplin scopului atins — contemplației...

Soarele a mai trecut de peste cer și pe brîna de unde am plecat s-a lăsat un fel de noapte vremelnică, adică umbra, recele nopții de mai tîrziu. Muncit de activitățile mele creator-distructive am pierdut șirul întîmplărilor sonore de jos. Culoarea cerului și-a pierdut total nuanțele de albastruri europene și are ceva din... nu pot să spun, pentru că nu cunosc echivalențele lingvistice ale celor dintr-un catalog al pictorilor orientali...

Mă simt dintr-o dată în mijlocul unei străinătăți stranii, unde ai siguranța că niciunul dintre cuvintele limbilor pe lîngă care ai trecut, plus cea maternă, nu mai sînt folositoare. Primitiv și adevărat: Totul se rezumă la trupul-casă, iar tractorista de sub plafonul de rouă e o străină de care mi se face un dor nebun. Aș lua-o și de nevastă numai să știu că mai pot să ajung iar acasă. Cunosc prea bine tot ce o să se întîmple și cît de năclăioasă o să fie banalitatea vieții noastre, dar vreau acasă. Vine noaptea, și pentru spațiul acela nu am nici o pregătire teoretică, nici una practică, nici măcar una spirituală.

Precis vine noaptea pentru că toate albastrurile europene, de la Toledo, Paris, Veneția pînă la Prusia și la Mîndrămărie s-au mutat peste întreg locul unde mă aflam, cel de dincolo de hăul trecut. Un cer, adică un Nimic chior de albastru devenit dintr-o dată o formă stîncoasă complicată dintr-o bandă cromatică ce alunecă de la

negru pînă la ceruleum. Un cer din amintire devenit stîncă. Stînca de ieri, brîna, casa mea. Dacă făceam efortul să rămîn, aș fi putut să cred că eu însumi sînt cer, sînt albastru. Un albastru gînditor ca o planetă gînditoare pînă la demență... Așa însă, sînt pe partea opusă. Altundeva. Adică însuși întunerecul... Pe acesta nu l-a inventat nimeni. Tot ce s-a făcut e legat de lumină, de vizibil. Or acum, eu îmi trăiesc conștiința propriei mele preexistențe totale ..

... Zgîrcitul ăla de alpinist a coborît din trei rapeluri, și-acum bea rom să uite de toate durerile și bucuriile prin care a trecut, la doi pași de femeia ce stă la aceeași masă și bea țuică mureșană. Omul se laudă cu isprava lui gîndindu-se confortabil ce bine e să fii la lumină, acasă și la posibilitatea veșnic vacantă, de a o poseda fluctuant pe femeia aceea. Sănătate curată!... De vacanță. Cabanierul taie butuci groși la lumina zgîrcită ce vine prin pătratele ferestrei de la lampa de petrol de pe masa scenei bucolice. Poate e bărbatul femeii aceleia, care a uitat puțin de el, sau toată ziua a uitat, cît a fost pe tractorul ei, ori în luptă cu motorul neputincios. Alpinistul își laudă dansul de marionetă prin care a putut să ajungă să se simtă și el un Dumnezeu al lumii în timp ce femeia ascultă, tot mai convinsă că sleitul personaj, care acuma e clar că ar vrea să o posede înainte de culcare ca orice învingător, e un mincinos de clasă și oricîte scule de spargă, lemn sau aluminiu ar avea la el : scărițe, canadiene, pioleți... la ora aceea n-ar mai fi putut să se urce pe ea...

Lumea mea se rezumă la o senzație auditivă limpede. Vîntul perceptibil nisipind stîncile din jur, ca și cum s-ar zbengui prin coamele jepilor. Lătratul cîinilor și urletul scurt al viețuitoarelor, ca niște fîntîni săpate în urechea nimicului negru și rece. Și-o amintire: trei deste de la mîna dreaptă. Nici o bucurie, nici o tragedie... AICI înseamnă Întotdeauna... Fața timpului lasă umbră, pentru că înseamnă viață... Dar aici?... Acest AICI nu lasă umbre... E pur și simplu un întunerec pe canavaua căruia mai pot rememora: „Primus in orbe deos fecit timor", altfel spus: „La început zeul a creat în lume frica" ... La un radio cu galenă cît o săpunieră aud de undeva ecourile unei povești despre război. Dar cine cu cine se mai poate dibui în toată bezna asta ieșită în afara timpului, sau încă se mai bat lapiții cu trupele lui Napoleon pe Berezina sau la Port Artur într-un fronton de pe la începutul veacului al XXI-lea?... Iar o să strice muntele. Iar o să mute rîurile și-o să-i taie pădurile fără să iasă din asta nici măcar un deșert ca lumea, nici un templu pentru zeul ăla spăimos... Dar asta se petrece ACASĂ, undeva în străinătatea clipelor unde am ajuns. Și, Doamne, cît îmi era altădată de frică să-mi pierd nopțile pe acoperișuri ca motanii... Mi-ar trebui o frînghie și un cuțit. Sînt convins că aș putea să o țin dreaptă ca o luminare către cer și să urc perpendicular pe ea tăind mereu în urmă bucata parcursă, cu egoism, să fiu sigur că voi ajunge la fel de singur pînă la capătul ei, suspendat în marele și imaterialul Aici al ultimului capăt de sfoară. Ce e acolo? Beznă, ca peste tot. Una ceva mai rece și iute pentru că trece cu vreo două palme peste ultima fărîmă de pămînt. O beznă ca toate celelalte, holografic răspîndite în orice găoace... În acest suspendat AICI nu se mai aude decît un șuierat ce trece incert prin dreptul urechilor. Dacă e dintr-o parte în alta înseamnă că zbor, dacă e de jos în sus înseamnă că am plecat către casă pe ascensorul de serviciu și peste două, trei ceva de timp o să nimeresc între cabanier, tractoristă și Tartarin în Carpații Meridionali. Și, Doamne, ce nădușeală o să fie pînă o să ne lămurim cît de cît că nu e bine să afle lumea despre măreția amănuntelor unei conviețuiri pașnice adevărate, deși alpinistul nu se va lăsa înduplecat să creadă că aș fi aflat mai multe decît el din toată călătoria mea cu AERO-PLANUL. Asta în vreme ce cabanierul și tractorista vor face dragoste pe covor, la doi pași de noi, cu nerușinare, jurîndu-și că-n prima duminică se vor duce la primărie și la biscrica din sat să se căsătorească după lege, să se mute la oraș și să puieze mulți copii dintre care doi să se facă unul alpinist, iar celălalt... nu se mai știe ce... capabili să se certe orgolios lîngă doi oameni care fac dragoste...

(Aici înseamnă timp, adică ceea ce văd, ce aud, ce simt, ce scriu...).

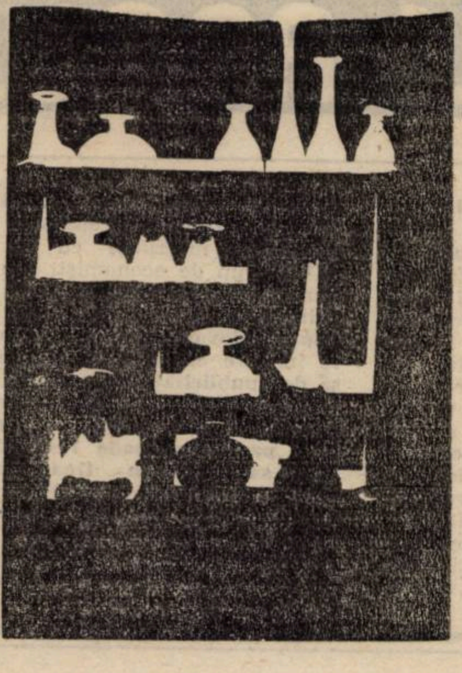

Ioan Traian Dorgoșan

CIRCUSPARADA

Pe locuri!
Fiți gata!
Somn ușor!
(Vă cînte-n vis cocoșii, din trîmbițe de ceață!).
Începe circul!
Haide, paiață-nătăfleață!
Hep, tumba!
Scoate limba!
Rîzi!
Sări într-un picior!
Și-acum, destul!
Afară!
Mai repede!
Să vie
ideea — saltimbancă și cea
iluzionistă!
Bagheta!
Hocus-pocus!...
...și-apar din pălărie
Cuvinte-ngemănate și versuri, din batistă.
Ideile-atleți,
ideile-gimnaste
se-nvîrt la sol
în aer,
la rime-paralele
fac exhibiții stranii
se răsucesc-inele
și-nalță piramidă nimicniciei-caste.
Ideea-zburătoare
ideea-acrobat.
sînt stelele arenei.
Pssst!...
Liniște la stal!
ZBOR LA TRAPEZ!
Avîntul!
Și... triplu salt-mortal!...
Cădere-n gol...
(ah plasa!)
...și tîmplele se zbat...
(Un sentiment, în public
de spaimă, se chircește.
Suride, tîmp și cinic, al doilea:
— „Aș, un fleac!".
Al treilea molfăiește semințe de dovleac...
... Aripa zburătoarei,
zbătută,
-ncremenește...
În pauză, măscăriciul distrează spectatorii.
Apoi se desfășoară parada înainte...
... Și-acum, senzația serii:
DRESURA DE INSTINCTE!
Ci iată-le dau buzna în urmă cu dresorii.
Sînt lei
și cai
și tigrii
de-a valma
la un loc.
În cerc
trec amazoane
la trap
în cavalcadă.
Felin un tigru sare printr-un inel de foc
și-un leu
— docil și leneș —
se lasă tras de coadă.
Deodată însă circul e groază și urgie —
trezit din somn cînd leul zvîcnește în picioare
și năpustit, atavic, la tînăra dresoare,
din carne-i mușcă lacom
și inima-i sfîșie.
Și cînd, setos de sînge, cu răgete demente,
cu colți rînjiți și ghiare puternice
de os
adulmecîndu-și prada se-aruncă fioros
în turma behăită de
biete sentimente!...
POFTIȚI LA SPECTACOL!
POFTIȚI LA SPECTACOL!
ÎN FIECE NOAPTE
MAGNIFICA
UNICA
CIRCUSPARADA!

Ioan Morar

ȘOVĂIALA

Cu cîtă bucurie se întîlnesc mîinile mele acum
să frîngă pîinea singurătății
cînd ca pe o cămașă veche și netrebnică îmi calc în picioare
cîteva picături de sînge
Mă întorc la uneltele mele: dorințe omenești
vanități de care sînt pline toate cărțile

Stăm pe țărm și mă apropii de tine cu sfială
ca mîna de un fier înroșit
(mi-am irosit viața în comparații)
Ne vom vedea mai tîrziu:
două flăcări care se îmbrățișează

Se strică sarea — au spus — se strică sarea
Mă trezesc într-o cetate înfloritoare
avînd în cap nebunia altui veac și vorbind
despre săbii și săbii. Sînt orbul pe care-l așteptau.
Dar noi știm, că și minciuna a salvat vieți omenești
Ne întoarcem la vetrele stinse peste care au dormit
leii și întunericul. O gheară — atît am înțeles din vedenie
Un ou luminos din care a ieșit o singură gheară
Zei zgribuliți așteptînd tramvaiul de noapte
Celălalt
cel care-ți face semne de pe malul Nilului
sînt eu — vlăstar păgîn într-un neam de cărămidari
scrib pedepsit cîrtind într-o aramaică sălbăticită
„vas de pămînt plin cu pămînt"
(versuri care se hrănesc cu orice)
Sîngele de miel a șubrezit o împărăție
cuvinte care să-i descrie prăbușirea s-au găsit repede
Șovăiala cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi

Stăm pe țărm și trupul tău e o creangă
abia o creangă pe care pîlpîie rodia sexului
(măcar de-aș fi avut puterea să nu scriu)

Viețile lor vor citi răbdătoare viețile noastre
La capătul telescopului luminează o gheară
o pleoapă uriașă căreia îi cresc dinții de lapte
(fericite semințiile fără profeți)

Această imperceptibilă vibrare în stern
va deveni moștenire genetică
o bătaie de aripă în mersul liniștit al inimii
Placenta au îngropat-o în spatele casei — pămînt viu
Stăm pe țărm și mîna mea îți trece prin păr
ca un șarpe de aur prin nesfîrșite lanuri de grîu
(„Poate cineva să ia foc în sîn fără să i se aprindă
veșmintele?)
Se strică sarea — au spus

Amănuntele vor salva lumea
Mă-ntorc la uneltele mele și văd
niște surdomuți vorbindu-și cu mîini fosforescente
la căderea nopții

CĂINȚA

Stau gol în fața hîrtiei — o altă erezie nu cunosc
Dorințele mele s-au stins ca niște vergele înroșite
aruncate-n zăpadă
(prea mult compar)
Leu tînăr în lumina unei boli incurabile

Îndrept săgeata spre o țintă de carton
și în altă existență cineva își presimte moartea
Cît de adînc poți privi
în prăpastia inimii tale?
Stau gol în fața hîrtiei —
voi fi cenușă
un praf roditor
un miceliu de care-mi sînt pline zilele

Pe celălalt mal ești tu și-mi faci semne
ne mai despart o mie de ani pînă să stăm
Adam și Eva febrili pitiți într-o garsonieră
Te voi visa plutind
peste orașe în flăcări
te voi vedea prin fereastra spartă a unui vers
(n-am cerut atîta grație)

Stau gol în fața hîrtiei — abilă trădare
toată viața mea o poți aduna într-un vas chirurgical
toată viața mea o poți aduna într-un vas chirurgical
Ca într-o străveche magie
razele Roengen pipăie prin întuneric os după os
(fragmente dintr-o căință mai mare)

Tu ești în cealaltă cameră acum
pe celălalt mal
în cealaltă existență: de atîtea ori mă voi trezi
tînăr semit spunînd vorbe nepieritoare
„Cît de adînc poți privi
în prăpastia inimii tale?"

Se despletește ca și cum ar plînge
ca și cum moartea ar fi „leopardul care mă visează"
într-o descărnare anevoioasă
Îndrept săgeata spre o țintă de carton:
o presimțire cuibărită-n măduvă, dincolo

Prea palid
m-am încîntat de toate fleacurile

Mă uit la versurile mele ca la niște piei crude
peste care cade
un praf roditor
un miceliu
Stau gol în fața hîrtiei

ARGUS*ARGUS

• **Televiziunea Română Liberă,** printre „surprizele" din ultima vreme, ni l-a adus pe ecran pe **dl. Viorel Grecu** în chip de misionar cultural. Fostul realizator al emisiunilor „omagiul țării, conducătorului iubit", după o „absență" de la Revoluție s-a reîntors din Franța cu un rucsac plin de cărți. Gestul francezilor se alătură atîtor alte semne de înfrățire ce au reînnodat legăturile tradiționale cu poporul român. Dar seninătatea epatantă a d-lui V. G. din după-amiaza zilei de 10 II a.c. a micșorat diagonala ecranelor t.v. și ne-a făcut să ne întrebăm dacă nu cumva printre cărțile aduse se află și „operele complete" de care abia am scăpat ! • Dacă TVLR (și alte instituții culturale sau științifice centrale) nu-și vor găsi misionari mai puțin pătați **(chiar dacă se poartă moda pepit)**, ne mutăm din nou antenele pe Belgrad, Novi Sad, Budapesta, Sofia sau Chișinău. • **A apărut numărul 11 din seria nouă a ziarului lugojean DRAPELUL,** fondat la 1901 de dr. Valeriu Braniște. Ne recuperăm după revoluție acea „jumătate de veac de singurătate". • Nu se limpezesc încă direcțiile înnoirilor revoluției și oamenii încep să se teamă că **„Explozia" românească riscă să se întoarcă la mămăliga de odinioară,** în vreme ce vecinii (fără violență !) își urmează calea spre democrație • **„Sus Josu !", „Jos Josu!", ... „Sus Josu!",** care după repunerea în vechea funcție și-a luat un angajament similar cu cele din timpul unei „vizite de lucru": **„Vom face totul ! Noi n-am mințit așa ca alții ! Ne vom ..."** (Televiziunea Liberă Timișoara, 10 II) • **După mersul vremii, și presa centrală, locală și chiar literară riscă să intre într-un circuit închis** (Dirt-Track). Diferentele sînt de natura numelor, stilului, agramatismelor și corecturii. Gazetele partidelor politice și-au ocupat din start locul cel mai jalnic. Vreme de inflație ! De unde să fi apărut peste noapte atîtea mii de gazetari ? Condeieri, mă rog ! • **LAMBADA !** • **Senzațiile gazetărești trec pen'că nu li se poate da de capăt unor mari și grave întrebări.** Ușile se zăvoresc una după alta și adevărul circulă ca zvon. • **Trei complici la genocid se sinucid.** Aida de ! Cam multe funii și săpun... și ață albă! • **D-na Florica Blaj,** învățătoare din Cenad ne trimite o scrisoare de susținere a D-lui Ion Iliescu, semnată de cîteva sute de săteni. Din scrisoare (trimisă în original Televiziunii Române și Televiziunii Timișoara), reiese că sătenii au depus în contul „Libertatea" suma de 96.906 lei și au trimis timișorenilor importante cantități de produse agricole. • **„Sfîrșit și început sau Umanizarea"** își intitulează scrisoarea **Kiss Dorina,** muncitoare la I.A.E.M. Semnatara derulează filmul revoluției din 16-22 decembrie din Timișoara așa cum a trăit-o ea alături de colegi, care, din 18 XII, cînd le-a fost împușcat primul coleg, au îmbrăcat haine cernite și au ieșit la manifestații. Încheie cu : **„Fraților, rămîneți așa ! Să ne iubim și să ne ajutăm, ca niciodată această înfrățire să nu fie întinată !"** • **„Zilele Revoluției"** se intitulează trei compuneri ale elevilor **Petraru Liliana Daliborca, Mirela Pescaru și Claudia Nadina Milicici** din clasa a III-a a școlii generale din Cenad. **„Cruciada copiilor" văzută de copii !** • **Emanuel Socaciu din Arad (de 15 ani și jumătate)** ne mulțumește că după Revoluție nu ne-am schimbat titulatura în „Orizontul poporului", „Adevăratul orizont", „Orizontul liber" etc., considerînd că 'ar fi impietat asupra revistei noastre în care crede cu toată sinceritatea, **oferindu-și totodată serviciile de corespondent voluntar !.** Deh, dacă scriitorii profesioniști din Arad sînt mult prea prinși cu luptele politice... • Toate poeziile trimise redacției au fost predate d-lui Lucian Alexiu, care răspunde de acest sector. • **Simona Vârtaci,** profesoară și mamă a doi copii, ne trimite relatarea **„Simona, ești iresponsabilă!"** despre participarea ei la evenimentele din 16-22 decembrie din Timișoara .N-ați fost iresponsabilă, e limpede. Alții erau la ora aceea și alții continuă să fie și acum! • Descurcăreala e la mare purtare. Toți „pricepuții" cad în picioare, ca „Hopa-Mitică". **N-are importanță că greutatea e la fund, nu la cap !** • **„De trei ori bravo pentru domnii Vasile Popovici și Viorel Marineasa pentru elucidarea procesului Tőkés Lásló !" (Eva Marin,** Timișoara) • **„Am crezut că a pierit bunătatea din oameni. Ne uram și pentru mîncare !... Acum nu-mi vine să cred că minunile pot fi zilnice și obștești !" (Monica Lupu,** Timișoara) • **Omul obișnuit cu cozile a putut vedea pe micul ecran cum arată un milion de lei și 1 kg și ceva de aur transformat în medalii.** Destinația o cunoaște inculpatul Curticeanu. • **Nu s-au schimbat prețurile la Vegeta și la blugi.** Bișnițarii și-au reocupat teritoriile, dar suferă din pricina „ajutoarelor primite din străinătate" (cafea, medicamente ș.a.) • **Bursa neagră e în floare.** Un calcul : **din totalul de aproximativ 800.000 de locuitori ai județului Timiș, pînă la 7 II 1990, 170.000 au depus cereri de călătorie în străinătate, iar 30.000 de plecare definitivă.** Ventilație mare ! din Arad, în frunte cu **dl. Dionisie** • Un grup de economiști din cadrul Băncii pentru Agricultură și Industrie Alimentară și a Băncii de Investiții **Pop Moldovan** ne-au trimis o scrisoare în care cer ca : **„Partidele politice să dea publicității răspunsuri la următoarele întrebări : 1. Dacă vor să solicite restituirea averilor și despăgubirilor pentru perioada 1944-1990 ? ; 2. Cum să înțelegem finanțarea unui partid din afară, încondițiile în care vor fi alocate fonduri bănești de la buget pentru aceste partide ? 3. De ce este nevoie de ajutor politic din afară pentru democratizare — respectiv a unor persoane care nu au trăit în țară ? (...) Solicităm acestea pentru a ști poporul la ce să se aștepte după alegeri, pentru că platformele sînt doar niște enunțuri"** • **Un nou obiectiv turistic al Capitalei vizitat prin O.N.T. : Televiziunea Română Liberă.** E firesc ! • Noi apariții săptămînale pe piața timișoreană : **„Pardon", „Agenda", „Merci, Pardon, Scuzați"...** Informații, caricaturi, atacuri cu suflu scurt, magazin. E nevoie și de așa ceva, dar nu numai de atît. Oare Timișoara a făcut prima Revoluție doar pentru a-și consolida statutul de oraș cosmopolit ? Pentru că e trist, dar constatăm că politica o face Bucureștiul, iar cultura, pînă una alta, Iașul. • Dereglările din difuzarea presei de la București ne-au lăsat cîteva zile ca singure mijloace de informare Radioul și Televiziunea. **Oare acei peste 30% pe care-i percepe Poșta oricărei gazete pentru difuzare e o „cotă" prea mică în noile condiții ? Vom cere, în acest caz, reducerea pînă la 5, maximum 10% a taxei de difuzare, altminteri ieșim mai ieftin plătindu-ne singuri difuzori voluntari în țară !** • **„Nu avem șomeri, ci neîncadrați în muncă", ne spune dl. general Ispas Morega,** adjunct al ministrului muncii într-un interviu din „Magazin" nr. 6, explicînd că la noi nu există o bază legislativă pentru statutul de șomer. **Despre statutul de „neîncadrat în muncă" știm destule din vechiul regim.** Decretele curg, se revocă, apar altele noi, iar bietul om, care pînă la revoluție se gîndea doar la ziua în curs, a început să privească spre viitor cu o teamă de înțeles. • **KOLBASA KARPATI este o etichetă a Prodexportului — România pusă pe (încă necunoscutul) salam de Sibiu, cu data 29 IAN. 1990, destinat?... „Exportăm alimente ? ! ?"** (România liberă"/42) • **„Se caută tot mai mult să se acrediteze ideea că 22 Decembrie e Ziua Revoluției. Trebuie să se știe, și dv.** (revista „Magazin istoric") **ar trebui să știți că Revoluția a izbucnit la Timișoara la 16 decembrie 1989. În data de 20 decembrie 1989 Timișoara a fost primul oraș al României noi !".** Ne scrie **Alexandru Filip** din Timișoara indignat că seria nouă a „Magazinului istoric" (nr. 1) **amintește doar în trecere, la pagina 25, despre Revoluția de la Timișoara.** Scrisoarea e însoțită de o copie a textului adresat susnumitei reviste de specialitate, din care am dat citatul. Sîntem întru totul de acord cu opinia corespondentului nostru • **„Revoluționarul de profesie este un gangster",** este un aforism de Brâncuși cules de Marin Sorescu în Mexic, în 1982 (Contemporanul/6) • **„Afacerea Nadia C. În patria ei a fost o stea. După fuga în S.U.A., Nadia Comăneci a ajuns pe tărîmul nisipurilor mișcătoare"** („Curier sportiv bănățean"117, după revista „Quick") • **Renașterea bănățeană" (fost, ‚Drapelul roșu") a devenit foarte „vioaie".** Jumătate din spațiul tipografic îl acordă... publicității. **Afacerile sînt afaceri !**

A. Z.

Între 17-19 februarie, sala OLIMPIA din Timișoara va găzdui **manifestarea „ROCK PENTRU REVOLUȚIE" organizată de Societatea rock din Banat. Veniturile vor fi vărsate în contul „Libertatea 1989". Pînă la data la care încredințăm tiparului aceste rînduri este certă participarea grupurilor :** Pro Musica, Cargo, Abra, Foileton, Cardinal, Labirint, Amala, Argus **(Timișoara),** Compact B, Iris, Holograf, Roata **(București). Din Marea Britanie formațiile** (Hard&Heavy) Jesus Jones ; Crazy Head și F.M.. **Din Iugoslavia participă formațiile :** „Valentino", „Riblja Corba", „Bajaga i Instructori", „Galia" și „Viktoria". **Invitați :** Florian Pittiș și Păunița Ionescu.

Fată în față cu moartea

(Urmare din pag. 5)

tulburări de respirație. Pe asfaltul șoselei am deosebit urmele lăsate de roțile mașinii, după ce venise de pe cîmp, direcția în care o luase. Spre oraș. Nu știu ce distanță am parcurs pînă cînd am văzut indicatorul pe care scria : **Ghiroda...**

— N-a trecut, în acest răstimp, nimeni, nici o mașină ?

— Nu. Am ajuns eu la un microbus. Șoferul era singur și se încălzea la căldura motorului. L-am rugat să mă ducă în oraș, însă el mi-a spus că intrările în oraș sînt păzite și nu se încumeta să riște, oricîți bani i-aș da. Știam că circulă un autobuz spre Ghiroda. Însă n-am găsit stația și nici pe cine să întreb unde e. Nu după mult timp, autobuzul a trecut pe lîngă mine. La înapoiere, i-am făcut semn să oprească. A oprit. M-am urcat. M-am așezat pe un scaun. Nici șoferul și nici cei cîțiva călători nu m-au întrebat nimic. Am mers, în tăcere, pînă la prima stație. Soldații care păzeau intrarea în oraș nu au oprit autobuzul. Am coborît la prima stație, deoarece acolo se afla un taximetru. Șoferul moțăla cu capul pe volan. Am bătut în geam și l-am rugat să mă ducă acasă. După ce m-a măsurat din cap pînă în picioare, mi-a făcut semn să urc. I-am spus adresa. Nu m-a întrebat nimic. A tăcut tot drumul...

— De ce credeți că v-au cruțat viața ?

— Principala explicație nu poate fi decît aceea că noi am reușit să trimitem la Consulatul iugoslav lista cu numele, adresa și locul de muncă ale membrilor Comitetului democratic. Pe de altă parte, presupun că nu toți cei din punctul de comandă au fost de acord cu „radicalii" care vroiau să mă ucidă...

— Ce s-a întîmplat, cu dumneavoastră, în continuare ?

— Mă simțeam foarte rău și nu puteam să dorm din cauza tulburărilor de respirație. Nu m-am dus la doctor. Umblau tot felul de zvonuri cu privire la cei ce au fost răniți în timpul luptelor de stradă. Joi seara, am trimis, printr-un vecin, cîteva rînduri Frontului democratic. Cazul meu a fost făcut cunoscut mulțimii adunate în Piața Operei. Abia sîmbătă, 23 decembrie, am fost în stare să merg pînă în centrul orașului, dorind să iau legătura cu cei din fostul Comitet democratic. Intrarea în Operă era bine păzită de tineri cu bransarde tricolore. Nu cunoșteam pe nici unul și, cînd m-am apropiat de ei, un individ, și el cu brasardă tricoloră, m-a alungat, pur și simplu, de acolo. Am revenit de mai multe ori, dar el stătea cu ochii pe mine. Eram încă foarte slăbit și am renunțat. Mi-a trebuit destul timp ca să ajung sub balconul Operei și să trimit, în vîrful cozii unui drapel, un mesaj către cei de sus. Dar, înaintea mea, fuseseră trimise sute de mesaje. N-am mai putut aștepta. Îmi reveniseră durerile din piept. Am plecat spre casă.

— De atunci, n-ați mai încercat să vă întîlniți cu cei din fostul Comitet democratic ?

— Nu. Prietenii, vecinii, cunoscuții m-au îndemnat să merg la Frontul Salvării Naționale și să relatez ce mi s-a întîmplat. Dar eu n-am mers. Am participat la doborîrea unei dictaturi, a unei mizerabile dictaturi care ne-a făcut viața insuportabilă. Nu am făcut-o pentru a ajunge să dobîndesc o funcție. Nu m-am gîndit că pot ajunge printre cei care vor conduce destinele orașului. Există oameni mult mai competenți, în această privință, decît mine. M-am întors la școala unde am fost și sînt profesor. Mă străduiesc să-mi fac meseria bine. Sînt enorm de multe lucruri de făcut, în toate domeniile. Și în școală. Trebuie să schimbăm o mentalitate. Trebuie să ne schimbăm pe noi înșine. Trebuie să învățăm cît mai temeinic lecția libertății. O libertate atît de greu cucerită...

— Cum v-au primit colegii dumneavoastră ?

— Cînd m-am dus, luni, 25 decembrie, la școală, erau adunați în sala profesorală. Știau, aflaseră cîte ceva din ceea ce mi s-a întîmplat. M-au primit cu aplauze, intimidîndu-mă. Le-am povestit, succint, „aventura" mea. Apoi am insistat asupra faptului că cine aderă, în continuare, la P.C.R., aderă la un partid care a fost condus de criminali. Unii dintre colegii mei s-au arătat intrigați, cerîndu-mi explicații (mai cu seamă că și eu am fost membru de partid). Le-am spus că aceasta este opinia mea și, indiferent de consecințe, n-am să mi-o schimb.

---

*) Din Comitetul democratic au făcut parte și trei femei. Deci, nu a avut o componență exclusiv masculină, așa cum s-a afirmat, dintr-o regretabilă neatenție, în prima parte a acestui interviu (Orizont" nr. 6).

top

Proba de microfon

În fiecare duminică dimineața în Piața Libertății din Timișoara acostează liniștit o corabie cu vise. De pe aceasta debarcă disciplinat zeci de adolescenți, acei muncitori, elevi, studenți despre care poetul „Necuvintelor" spunea atît de adevărat că „învață mersul pe valuri, în picioare". Respirînd cu nesaț aerul curat al libertății noastre, acești tineri discută pașnic despre **cum n-a fost și ar trebui** să fie într-o țară pentru a cărei libertate au luptat și ei, mai ales ei.M-am oprit și i-am ascultat cu răbdare și cu înțelegere, deoarece totul, absolut totul era cît se poate de clar. Ce revendică ei este o nouă politică a culturii, care să nu le excludă interesele. I-am ascultat și mărturisesc că am fost surprins de maturitatea gîndirii lor. Mulți l-au citit pe Orwell (în engleză, cum altfel ?). Mi s-a părut că acești tineri doresc să recupereze într-un fel ce au pierdut în lunga noapte ceaușistă, în perioada în care erau dotați cu ochelari de cal spre a putea „vedea" și privi direcțional spre lozincile programatice care acum ne fac să roșim. Ne va absolvi cineva vreodată de vina de a ne fi făcut părtași la îndoctrinarea acestor inocenți ? Și noi, maturii am fost mințiți, șantajați, am fost mutilați psihic de un sistem draconic, pe care istoria nu cred că l-a cunoscut decît în bezna fascismului. Tinerii noștri, ziceam, trebuie ascultați cu răbdare. Ce mă determină să subliniez acest lucru ? Iată faptele. La puțină vreme de la momentele fierbinți ale Revoluției noastre, mulți dintre noi părem incomodați de revendicările celor pentru care pînă mai ieri nu găseam suficiente cuvinte de laudă. Să fim drepți și să recunoaștem : ne este greu să ne urnim din vechea inerție, să ne „zdruncinăm" confortul. Să avem răbdare cu acești tineri născuți în robie și care acum deprind exercițiul demnității. Dan C. Mihăilescu observa într-un articol că **acum tinerii știu mai mult ce NU vor decît ce și-ar dori,** „ei vin din noaptea noastră, sigur că dau năvală-n dimineață (...) se mai împiedică, ochii se obișnuiesc greu cu lumina". Și, mă rog, ce nu mai vor acești tineri ? Ascultați : „Cine asculta pînă mai ieri muzica noastră ușoară, ar fi putut lesne trage concluzia că totul, absolut totul e minunat, încîntător, feeric și fermecător. Minciuna și impostura s-au cuibărit pînă și în cutele acestui compartiment artistic devenit în anii dictaturii o unealtă a imposturii și îndoctrinării". Rezultatul ? Nu ne-a atras această mascaradă nici cînd eram la vîrsta grădiniței. Nu mă refer aici la „Festivalul cîntecului politic pentru tineret", prezentat cu entuziasm pe canalele naționale mass-media de aceiași carieriști — făcători de „programe muzicale pentru tineret". Mă refer la fenomenul în ansamblu, cu cascada de festivaluri și manifestări servite de „compozitori" și „textieri" inculți. În acest moment un vîrstnic se apropie și privindu-mă îmi zice : „Mai lăsați-i în pace, domnule, pe studenți ! Vreți care de care să-i racolați în partide...". Tinerii îmi iau apărarea ! Explic și eu că este vorba de altceva, că vorbim de muzica tinerilor. „A, păi asta-i Conga", spune bătrînul, depărtîndu-se dar neuitînd să precizeze că a fost deportat după război în Rusia („Cinci ani, dom'le, cinci ani"). Vorbește un alt tînăr : „Noi vrem să repunem în drepturi un capitol al artei muzicale contestat de ignoranții culturnici ceaușiști. Nouă nu ne place **Madonna**, muzica disco, **Heavy Metal Rock-ul, Hard** Rock-ul. E o muzică comercializată la maximum, și-a pierdut vigoarea, nu mai poate spune nimic nou". Tinerii au aderat la **„Mișcarea Underground"** ce se declară departe de orice doctrină politică, scopul ei principal fiind promovarea unor domenii ale muzicii, literaturii și artelor plastice mai puțin cunoscute la noi. E vorba de o multitudine de idei și inițiative cu caracter cultural specifice tinerilor nonconformiști. Promovarea creațiilor artistice, iată ce-și propun acești tineri, dar nu a creațiilor comercializate căci iată ce se scrie în programul mișcării: „Afirmarea valorii unei forme de cultură nu se poate exprima prin gradul ei de comercialitate (cu sens de accesibilitate directă, facilă, n.n.). Curente muzicale ca : **beat, Psychedelich, Punk, Dark, New Wave** vor sta în atenția tinerilor membri ai grupului care vor fi însă interesați nu doar de latura strict muzicală a curentelor, ci de întreaga interferență a lor cu literatura, artele vizuale. Vor fi sprijiniți tinerii care promovează **muzica de idei,** se vor organiza dezbateri, expuneri, audiții ce includ și subiecte ale filozofiei. Vor fi organizate concerte, expoziții și alte asemenea manifestări, schimburi de experiență cu tinerii din alte țări etc. Din fișa documentară semnată de doi tineri membri ai grupului amintit reiese că „Mișcarea Underground" nu are încă un sediu, orice ofertă din partea unor instituții cu profil cultural fiind binevenită. Pînă atunci, în fiecare duminică dimineața, în Piața Libertății din Timișoara acostează o corabie cu vise. De pe aceasta debarcă liniștit zeci de adolescenți care, iată, „au și deprins să meargă pe valuri, în picioare".

Petru UMANSCHI

la fanion

Fotbal dincolo de gratii

(V)

CONVORBIRE CU OCTAVIAN FOALE

— Și ați plecat la Centrai. Cine mai era acolo ?

— Da, am plecat la restaurantul Central să-l gratulez pe Mițaru. Erau la etajul șase. Mițaru, Manolache și Florescu. Imediat, Cici m-a invitat să beau ceva, eu i-am spus că nu beau și m-a rugat să rămîn măcar la o cafea. I-am spus, domnule, nu pot să stau, am antrenament, e deja două fără un sfert. Pînă am băut cafeaua s-a făcut două și un sfert, așa că am plecat la antrenament. Urma să iau 15-le și să ajung la stadion. Chiar înainte de plecare, a venit acolo Bodin, care știa unde sînt de la secretară. M-a luat deoparte și mi-a zis : Mă, nea Tavi, vino repede la club că te cheamă domnu Becherescu. Zic : Ce vrea cu mine ? Zice : Nu știu, nea Tavi, ceva important. Eu am făcut legătura imediat. Mi-am zis : Domle, ăștia vor să mă pună pe mine antrenor.

— Nu v-ați gîndit că vor să vă trimită la Oradea ?

— Nu, nu m-am gîndit.

— Știați, în acel moment, ceva precis în legătură cu Bihorul ?

— Nu, nu știam nimic. Cunoșteam panica de la club, dar m-am gîndit că vor să mă pună în locul lui Puiu. Așa că i-am spus lui Bodin : Bă Marine, spune-i că nu m-ai găsit. Nu voiam să mă pună în locul lui Puiu, ăsta e adevărul. Atunci, Bodin mi-a zis că nu poate să facă asta fiindcă l-a trimis d-l Becherescu și nu se putea juca cu el. Bine, zic, hai să mergem. Și mă duc la club. Cînd am ajuns la club, pe masă era o pungă de nailon cu niște stopuri. În cameră erau d-nii Pugna, Cornut, Ciugudeanu și nu sînt sigur dacă a fost și d-l Carțis. D-l Pugna mi-a zis : Uite, Tavi, te rog, du-te și tu fiindcă tu îl cunoști foarte bine pe Vaideanu. Dacă cumva s-au răsucit, încearcă tu să insiști, pentru că știm că ești foarte bun prieten cu el. Cu Vaideanu, adică. Știm că el are cel mai tare cuvînt acolo. Atunci chiar eu am zis că fac asta pentru echipă fiindcă țin foarte mult la jucători.

— Ce oră era ?

— În jur de trei, trei fără ceva. Imediat urma să plece trenul. Mi-au spus că nu-mi dau mie nimic, că i-au dat tot, tot lui Bodin. Eu, dacă oamenii de acolo s-au răzgîndit, urma să insist la Vaideanu. Atît. Așa că am plecat în viteză cu Bodin, deoarece trenul urma să plece la trei și jumătate.

— Cam cît a durat discuția ?

— Foarte puțin. Dacă am discutat cinci minute. M-am hotărît foarte repede datorită faptului că țineam mult la echipă.

— V-a dus cineva la gară ?

— Absolut nimeni. Noi doi am plecat cu troleul.

— În cîtă vreme ați ajuns la gară ?

— Am fost în gară cu zece minute înainte de a pleca trenul. Acolo le-am întîlnit pe voleibalistele de la Baia Mare și îl cunoșteam pe doctorul de la echipă, care ne-a făcut el două locuri.

— Deci, nu ați avut bilete ?

— Ba da, am avut. A luat Bodin bilete.

— Știa că veniți și dv. ?

— Nu, atunci le-a luat, din gară.

— În zece minute ați reușit să luați și bilete ?

— Imediat.

— Cum ? V-ați dus în față ?

— Nu știu, fiindcă eu m-am dus pe peron și el a venit cu biletele.

— Nu credeți că a avut biletele de dinainte ?

— Uite, nu îmi mai amintesc. N-am verificat. Înainte de a pleca, am fost sfătuiți să nu dăm coletul de la Bodin numai lui Pascu Romică, ci să fie acolo și Vaideanu. Înțelegerea a fost să dăm coletul, banii adică, în birou la ei. Din start s-a văzut amatorismul chestiunii.

— Dumneavoastră cum v-ați gîndit? Nu v-a fost teamă să vă duceți în bîrlogul lor cu o asemenea sumă ? Erau, totuși, 150.000 de lei.

— Tocmai aici mă condamn, fiindcă nu am mai lucrat în viața mea cu așa ceva. Cei care au aranjat lucrătura au fost și mai naivi, fiindcă toată regia a fost foarte prost lucrată.

— Pînă la acea dată ați avut știre cum se lucra cu banii negrii ?

— Sînt foarte absent. În ceea ce privește manipularea acestor bani. Cît am fost la club, vă dau cuvîntul meu că nu am simțit vreo manevră de acest fel.

— Unde se aflau banii pe timpul călătoriei ?

— La Bodin. Fiindcă am făcut jumătate de drum în picioare, i-a pus în compartimentul în care se găseau voleibalistele. Erau în aceeași plasă de plastic, cu stopuri de spate.

— Ați știut cîți bani erau acolo ?

— Nu, fiindcă sarcina mea nu era asta. Bodin știa cîți bani erau și mi-a spus că sînt 150.000 de lei. Mi-a spus că trebuie să lăsăm punga cu tot cu stopuri. Bun, am ajuns la Oradea, în jur de șapte și ceva. Cum am coborît de pe peron în pasaj, ne-a fotografiat unul, cu blițul, dar eu nu mi-am dat seama că pe noi ne-a fotografiat. N-am dat importanță, fiindcă pionul de bază era prietenul meu cel mai bun, Vaideanu. Cine s-ar fi gîndit că ne vor da în gît ?

Marcel TOLCEA

(Va urma)

serial

Totul despre BETTE DAVIS

(II)

În 1949, la frageda vîrstă de doi ani, mi-am făcut prima apariție pe ecran în „Payment on Demand" — „Plată la cerere"), asta ca urmare a faptului că Mama, conform scenariului, trebuia să aibă în film o fiică : m-a trecut în distribuție, ceea ce, în cazul că m-aș fi hotărît să devin actriță, îmi crea (financiarmente vorbind) avantajul unui debut timpuriu. Ei, și astfel, am început să cunosc foarte devreme studiourile de la Hollywood.

Pe parcursul respectivului an, mariajul ei cu Sherry s-a destrămat. Sherry, care împlinise patruzeci de ani, s-a îndrăgostit de dădaca mea, Marion, o fată de nouășpe ani. Au șters-o împreună și au încercat să mă ia și pe mine cu ei ; bucătăreasa noastră, Dell, s-a opus, zicînd că nu le dă voie să mă scoată afară „pînă nu primește instrucțiuni, în acest sens, de la Miss Bette". Cînd te gîndești că destinele noastre atîrnă de asemenea fire subțiri ! Dell a dat telefon la studioul unde se afla mama ; cînd Ea a ajuns acasă, tata și Marion nu mai erau. Aveam să-i revăd paisprezece ani mai tîrziu, la New York, căsătoriți și fericiți, împreună cu cei doi copii ai lor. Mama a fost teribil de nefericită să se vadă părăsită și, în afară de asta, să constate că al treilea mariaj al ei se încheiase abrupt și deloc onorabil ; tocmai atunci filma „Totul despre Eva", povestea unei actrițe căreia, la patruzeci de ani, îi e distrusă cariera și îi este uzurpată căsnicia, de o femeie mult mai tînără. Numele lui Sherry n-a mai fost pronunțat, în prezența Mamei, niciodată. A interzis acest lucru și nimeni n-a îndrăznit s-o contrazică.

„Totul despre Eva" a însemnat întîlnirea ei cu Gary Merrill — o relație care „s-a mutat" din film în viață. Aș putea spune că Mama și Gary și-au construit căsnicia în drojdia acelui divorț (de tatăl meu, Sherry) ; s-a plătit o sumă anumită, pentru dreptul de „custodie exclusivă" asupra mea. Mai tîrziu, Gary m-a adoptat. Și-au petrecut luna de miere în Maine și apoi, cîtă vreme Gary a lucrat la un film în Virgin Islands, Mama a trăit (în casa cumpărată în Malibu) perioada ei de soție respectuoasă. Cum Ea nu putea să mai aibă copii, au adoptat-o pe Margot (botezată așa, după Margot Channing). Gary s-a întors acasă pentru o lună sau două, apoi a plecat spre Germania, unde-l aștepta un nou film. Nu după multă vreme, cu servitori cu tot, am pornit-o spre Anglia, unde am rămas vreo șase luni. După o reîntoarcere (de, iarăși, două-trei luni) la Malibu, Mama ne-a purtat spre bătrînul Hollywood, ca să fim mai aproape de „centrul lumii" cinematografice. Gary a lucrat vreun an pentru 20 th Century-Fox, iar Mama a acceptat să joace în „The Star" („Steaua", S. Heisler, 1953, n.n.), pur și simplu ca să întrerupă ritmul domestic al vieții de familie. În acel an a fost adoptat Michael (găsit, ca și Margot, prin intermediul unui medic specializat în astfel de servicii private). Toate erau cum se cuvine în lume, pentru Mama. Dumnezeu trăia departe, în ceruri, n-avea grija noastră. Gary nu ajungea acasă decît noaptea tîrziu, căsătoria se derula ca un drum neted, lipsit de asperități, eu aveam un frate și o soră să-mi țină companie și, iată, trăiam cu toții la un loc, în aceeași casă. Sfîrșitul stării de aparentă stabilitate n-a întîrziat, desigur, să se arate. În scurtă vreme, Gary nu mai era atît de loial și de vrednic de crezare cum s-ar fi presupus. Căsătoria însăși intrase într-o zodie umbrită.

Eram prea tînără și nu înțelegeam ce ce nu merg lucrurile, dar nu destul de mică să nu-mi dau seama că mama și tata se ceartă încontinuu. Îi auzeam strigînd unul la celălalt, deseori, cu o violență care mă îngrozea. Țipetele astea îmi făceau rău, dar ale Mamei mi se păreau de nesuportat. Cînd o întrebam ce se întîmplă, Ea încerca să evite o explicație, pentru care mă găsea imatură. „Cînd e supărat, tata spune lucruri pe care nu le crede nici el". Nu de puține ori, certurile astea izbucneau aproape de mine, și atunci nu-mi rămînea decît să-mi iau păpușa preferată în brațe și să-mi ascund capul sub plapomă, ca să nu-i mai aud. Suspinam — și asta era unica salvare, fiindcă în murmurul meu se înecau toate celelalte zgomote, mari, ale casei.

A. P.

Puține lucruri pot fi adăugate textului lui Caillois, care figurează în volumul Le mythe et l'homme, **pp. 123—136, apărut în 1938 la Gallimard și de mai multe ori reeditat ; o face, de pildă, Borges, în** Zidul și cărțile, **în ordine speculativă și în stilul său, amintind, la început, că Shih Huang-Ti nu este numai imperatorul care a ars cărțile anterioare domniei lui, ci și acela care a poruncit construirea Marelui Zid — „amănunt" imprezent în eseul lui Caillois, poate și pentru faptul că înălțarea Marelui Zid e datată în anul 250 î.e.n., iar primul împărat chinez vine la putere trei decenii mai tîrziu, în 221 î.e.n. Ereziarhul argentinian se străduiește însă să înțeleagă cele două acte legate între ele, chiar dacă ele sînt „operații care, în mod secret, se anulează". Dar, după ce emite mai multe ipoteze, el încheie, cum se știe, luînd aminte la forma propriu-zisă, „dincolo de ipotezele pe care le îngăduie", și care devine astfel** index sui, **prilejuindu-i, prin generalizare, cunoscuta definiție a „faptului estetic" (și implicit a istoriei) : „. . . iminență a unei revelații — care nu se produce, însă . . .".**

Cercetătorii moderni (N. Smart, G. Bertuccioli, I. P. Culianu) sînt mai cu seamă interesați de modernitatea experimentului lui Shih Huang-Ti, în sensul din păcate atît de actual al controlului gîndirii ; împăratul de la Soare Răsare n-ar fi făcut decît să aplice riguros o teorie a filosofilor ziși legiști, potrivit căreia „în statul condus de un suveran inteligent, nu există literatură, căci legile singure servesc de învățătură".

În fine, ca un efect de real **pentru această străveche poveste, apărea în 1982 în Italia, la Rusconi Immagini, un volum de 208 pagini cu 94 de ilustrații, semnat de Arthur Cotterell și atestînd „emoționanta descoperire" a fastuosului mormînt al lui Shih Huang-Ti, despre care va fi vorba mai jos.**

Dan **PETRESCU**

Roger Caillois

ORDINEA ȘI IMPERIUL

Am adus ordinea mulțimii ființelor și am pus la încercare faptele și realitățile : fiecare lucru își are numele ce i se potrivește.

Am distrus în Imperiu cărțile inutile. Am favorizat științele oculte, ca să mi se caute, în tihnă, elixirul nemuririi.

SHIH HUANG-TI

Timp de 866 de ani, 34 de Imperatori ai dinastiei Tchou guvernaseră Imperiul[*]

Cînd Împăratul U-Wang, inaugurînd dinastia, ajunse la Puterea supremă, fiii Seniorului Ku-Tchu, I și Tsî, refuzînd să recunoască noul Guvern pe care-l considerau ilegal, se retraseră în munți. „Conștiința lor, spun **Textele**, neîngăduindu-le să se hrănească din grînele dinastiei Tchou, trăiră cu ierburi și fructe sălbatice. Într-o zi, o femeie care-i întîlni la țară le spuse : **Voi nu vreți să mîncați din grînele lui Tchou, dar ierburile și fructele sînt tot ale dinastiei Tchou.** Atunci, ei se lăsară să moară de foame". Nimeni nu se împotrivi Eternei Dinastii și, vreme de veacuri, Riturile Imuabile au reglat zi și noapte purtările oamenilor în toate amănuntele și în amănuntele acestor amănunte. Erau pedepsiți cu moartea cei ce răspîndeau zvonuri, precum și cei ce căutau să introducă noi propoziții în doctrine sau inovații în tehnică ori ustensile, cei ce modificau caracterele scrisului, ca și cei ce pretindeau a reforma în vreun oarecare punct prescripțiile privind coafura, costumul, hrana, somnul și procreația. Nu conta că virtuțile mediocre, precum virtutea omeniei, n-ar fi fost practicate, căci ele nu erau necesare conservării Imperiului. Trebuiau doar respectate cele Cinci Principii Cardinale și cele Trei Virtuți Indispensabile, al căror exercițiu, nefiind deloc o chestiune de apreciere personală, nu risca să suscite nici un ferment de instabilitate.

Întreaga viață din Imperiu fu uniformizată. Dar poate că nu trecură în uitare legendarele și faimoasele scandaluri ale suveranilor lirici : Împăratul Chao-Hao, al cărui imn de domnie fu intitulat Abisul și sub Guvernarea căruia poporul începu să se teamă de Genii și Monștri, pentru că el n-a știut să reprime excesele celor nouă membri ai puternicului clan Lî, care aduceau dezordine în obiceiuri și în vechile învățături ; sau Împăratul Koei, din dinastia Hia, a cărui soție, Mei-Hi, se delecta la auzul zgomotului mătasei sfîșiate, încît el lăsă în paragină treburile Guvernării ca să-i sfîșie la picioare bucăți de mătase spre a-i fi pe plac și care puse să se zidească un palat subteran pentru a putea organiza serbări nocturne în plină zi ; sau Împăratul U-I, din dinastia Chang-Yinn, care a modelat o statuie cu formă omenească și-a numit-o Duhul Cerului. „Îi dădu zaruri, spun **Analele**, și porunci cuiva să le arunce în locul ei. Cum Duhul Cerului n-a cîștigat partida, îl insultă și-l ultragie în toate felurile. Puse de asemenea să se coase burdufuri din piele, le umplu cu sînge și, suspendîndu-le în aer, le străpungea cu săgeți. A poruncit ca acest joc să se numească : străpungerea cerului cu săgeți".

Sub dinastia Tchou, practicarea celor Cinci Principii și a celor Trei Virtuți, respectarea nenumăratelor rituri ce perpetuau stabilitatea Imperiului și trebuiau să împiedice veșnic ca viitorul să difere de trecut, fură totuși neputincioase în a birui vechiul spirit de rebeliune împotriva ordinei și a Zeilor. Regele K'ang din Song puse și el să se tragă săgeți în cer și să se biciuie pămîntul. Sub Împăratul King-Wang, nobilul Lîng, auzind într-o noapte sunetul unei lăute-fantomă, își puse maestrul de muzică să noteze aria și o dădu spre a fi cîntată dinaintea nobilului P'ing pe terasa Munificențelor. Acesta, avertizat că era vorba de aria unui imperiu distrus, arie funestă între toate, spuse totuși : „Îmi place această arie. Vreau s-o ascult pînă la capăt", și, luînd această plăcere drept principiu, întrebă dacă nu exista o altă arie și mai funestă decît aceea. Și puse să-i fie cîntată pînă la capăt, fără să se sinchisească de cele două stoluri de opt cocori negri, care veniră de la primul acord să se proțăpească în fața verandei, nălțară gîtul, cîrîiră și dansară bătînd din aripi. Dimpotrivă, nobilul P'ing fu încîntat, dedică un toast muzicantului și întrebă : „Există vreo arie încă mai nefastă decît aceasta ?" Și cum mai exista una, puse să-i fie cîntată și aceea, pe cînd cerul însuși prinse a se mînia.

Atunci s-a petrecut anarhia în Imperiu și ea ținu pînă la venirea Împăratului Shih Huang-Ti și a dinastiei Ts'înn. Noul suveran porunci ca decretele sale să se numească Tcheu, iar ordinele Tchao. Spre a se desemna pe sine însuși, el creă pronumele personal special Tchenn. Aboli titlurile postume, dat fiind că, pentru a le decerna, fiul trebuia să-și judece părintele sau ministrul prințul. Se autodenumi Primul Împărat și întreprinse instaurarea în Imperiu a unei noi ordini, ale cărei principii sînt descrise de **Texte** în acești termeni : „Către anul 370, faimosul filosof Tcheu-Yen din Ts'î înlocuind sistemul genezei mutuale a elementelor prin acela al distrugerii lor mutuale, Împăratul, care credea în acest sistem, conchise că dinastia Tchou, domnind prin virtutea focului, și dinastia Ts'înn învingînd-o, virtutea protectoare a neamului Ts'înn trebuia să fie aceea a apei, căci apa distruge focul. Apa corespunzînd Nordului, iar Nordul culorii negre, prin decret imperial, sub noua dinastie, steagurile, îmbrăcămintea și coafurile tăblițele de creanță se făcură de șase degete, la căruțe fură înhămați cîte șase cai, măsura agrară avu șase picioare. Apa corespunzînd principiului Yînn care comandă supliciile, legile fură aplicate cu cea mai nemiloasă rigoare și multă vreme, din principiu, nu se acordă nici o grațiere".

Dar reformele Împăratului nu pătrunseră în „spiritul mărginit al stupizilor oameni de litere", așa încît Marele Jude Li-Ssu putu să-i zugrăvească pe aceștia din urmă ca piedici în calea ordinei noi. Scotoceau, după el, trecutul, în scopul de a găsi argumente ca să denigreze prezentul și să neliniștească poporul. Își împopoțonau utopiile ca să urîțească, prin contrast, realitatea. În timp ce numai stăpînul Imperiului era competent să deosebească albul de negru și să dicteze legea, ei, conducîndu-se doar după capul lor, se adunau ca să-l critice și să-l blameze în fața poporului. De aceea, Li-Ssu ceru ca toate cărțile, cu excepția tratatelor de medicină, farmacie, divinație, agricultură și grădinărie, să fie predate autorităților prefectoriale spre a fi arse, ca toți cei ce vor pune în discuție vreun text din **Ode** sau **Anale** să fie dați morții, iar cadavrul lor expus în piață, ca oamenii ce se vor folosi de aceste texte spre a denigra prezentul să fie exterminați împreună cu toate rudele lor, iar funcționarii ce se vor dovedi molcomi în aplicarea legii să fie pedepsiți la fel ca delicvenții. Cum Împăratul dădu curs acestei cereri, așa s-a și făcut și toată literatura veche a Chinei dispăru ca efect al acestei măsuri, în comparație cu care torța califului Omar și rugurile lui Savonarola par manifestări izolate ale unei proaste dispoziții puerile.

Timp de doisprezece ani, ordinele irevocabile ale Împăratului au emanat din reședința sa de la Hiên-Yang, dar nu era sigur că el însuși locuia mereu acolo, căci, aflînd de la magicianul Lû că era bine, în virtutea unor concordanțe bizare, ca nimeni să nu știe unde locuia spre a-i putea fi găsit drogul nemuririi, el legase prin galerii acoperite și draperii cele 270 de palate învecinate cu Hiên-Yang, astfel că putea circula fără ca lumea să-l observe și, adaugă **Textele**, dacă cineva divulga locul ales de Împărat, acela era ucis

Chiar în momentul cînd Shih Huang-Ti era pe punctul de a obține drogul nemuririi surveni și mizerabilu-i sfîrșit. Într-adevăr, tocmai îi venise de hac marelui pește ce zădărnicise eforturile emisarilor săi, cînd el însuși căzu bolnav. **Analele** consemnează că, neplăcîndu-i să i se vorbească despre moarte, nimeni nu îndrăzni să-i spună că și lui i se apropia sorocul. De aceea, n-a putut să-și prevină fiul în timp util și succesiunea nu era stabilită cînd își dădu duhul. A trebuit prin urmare să fie tăinuită moartea Împăratului : în fiecare zi, mesele erau servite ca de obicei în trăsura ce-i ducea cadavrul către capitală și, cum era cald, fiecare din carele escortei fu încărcat cu 120 de livre de pește uscat, „pentru a încurca mirosurile".

Pentru cavoul Împăratului fu topită o enormă placă de bronz care să intercepteze curenții, vînturile și fluxurile subterane. Pe această bază fu instalat sarcofagul și un întreg imperiu în miniatură, cu un palat, vile, ministere, birouri și tot felul de obiecte curioase și rare. Arbalete automate păziră de hoți aceste bogății. Fură desenate cu mercur rîurile, Fluviul Galben, Fluviul Albastru și marea. Pe bolta cavoului fu reprezentat firmamentul și pe sol — pămîntul. Fură alese ca să-l lumineze torțe din grăsime de focă, menite să ardă vreme îndelungată. Femeile din harem și mulți bărbați trebuiră să-l urmeze pe defunct în moarte, iar meșterii și muncitorii ce lucraseră la mormînt fură îngropați de vii în tunelul de la intrare, ca tainele construcției să fie păzite. Și **Analele** conchid : „Se plantară pe mormînt ierburi și arbori, ca să nu se deosebească de restul muntelui".

Pînă la dinastia Ts'iên-Han, anarhia se înstăpîni iarăși în Imperiu. Mormîntul Primului Împărat fu violat, iar reformele sale abolite.

Traducere de
Dan **PETRESCU**

---

[*] Datele de care se face uz în acest capitol sînt extrase din textele tradiționale în care este relatată istoria Chinei vechi. Traducerea folosită este aceea pe care a publicat-o P. Wieger, însoțită, de altfel, de textul chinezesc : **Rudiments, X, Textes historiques,** t. I. Ho-kien-fu, 1902. Critica modernă, mai ales pentru perioada cea mai îndepărtată, nu ia **ad litteram** faptele raportate în aceste anale. Le consideră mai degrabă ca pe o **istoricizare** a unor legende uitate și a unor rituri căzute în desuetudine. Pentru scopul pe care mi-l propuneam, nu conta ca punctele de sprijin ale construcției mele să fi fost relative la evenimente istorice particulare sau la ceremonii și obiceiuri periodic și solemn repetate. De aceea, am preferat să las toate datele de care m-am folosit în forma lor tradițională, știind totuși că unele din ele aparțin mai puțin istoriei decît liturghiei. Se poate recurge în privința lor la indispensabila lucrare a lui Marcel Granet, **Danses et légendes de la Chine ancienne,** 2 vol., Paris, 1926 ; se va constata astfel, îndeosebi, că tema săgeților trase într-un burduf umplut cu sînge și asimilat Cerului se leagă de magia acțiunii reflexe și de rivalitatea dintre cer și un clan regal de fierari (v. t. II, p. 537—549). La fel, apariția stolurilor de cocori negri dansînd sub influența unei muzici magice trimite la ceremoniile de doliu la care dansatorii sînt uciși (v. t. I, p. 216—225). (Nota aut.).

Comitetul de coordonare
ADRIANA BABEȚI
ANTOANETA C. IORDACHE
MIRCEA MIHAIEȘ
CORNEL UNGUREANU

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
TIMIȘOARA, strada RODNEI nr. 1.
Telefoane : 3 33 90 și 3 33 76
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tehnoredactor : Nic. LENGHER
Fotografii de : Lucian IONICA
Abonamentele se fac la P.T.T.R.
TIPARUL EXECUTAT LA I.P.B.T.
Index : 42 907

BIBLIOTECA „ASTRA"

SIBIU

orizont 8

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • Nr. 8 (1197), 23 FEBRUARIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

SERTARUL EUROPEAN

Sertarele s-au deschis de jumătate. Manuscrisele, cărțile scrise din disperare sau marasm, cărțile oprite sînt la vedere. Dosarele din seifuri (ni se promite că) vor deveni publicabile sau ,cel puțin vom avea acces la ele. La propriile noastre biografii adunate filă cu filă de pe pe urma trecerii prin viață alături de atîția „interesați" de soarta noastră, de vorbele și gîndurile nerostite. Cenzura și-a-nghețat foarfecele. Fluviul evenimentelor doboară imaginile idolilor de moment, pentru a-i ridica apoi pe socluri aflate încă în lucru. Agora aduce a Hyde-Park. Ziarele se-nvechesc înainte de a fi tipărite, în vreme ce radioul și televiziunea abia mai pot face față mersului evenimentelor. Dacă e să-l credem pe Leibniz: fiecare adevăr trebuie să-și aibă momentul său istoric. Care adevăr? Despre noi, cei ce pînă mai ieri eram manipulați de „direcțiile" (1, 2, 3, 4, 5, 6) ale terorii, ale fricii, ale neîncrederii în cel de alături, ale neîncrederii în sine, în timp ce se aplauda pe bandă în delir? Despre noi, cei care astăzi, aflați într-un altfel de delir ne lăsăm manipulați de alți oameni, de mici hîrtii tipărite, de zvonuri, de orbitorul adevăr al trecutului, ce nu e mai departe de două luni?

Scriitorul a devenit gazetar, gazetarul face pe istoricul, iar acesta din urmă, mai lent în mișcări, face arheologie în dreptul Revoluției franceze să ajungă la o concluzie. Deschideți brusc ușile într-o dimineață însorită și dintre toate simțurile veți constata că mai funcționează doar pipăitul. Soarele-l orbește pe cel ce a stat în grotă. Ne dezmeticim anevoios, iluminați doar de speranță. Una nedefinită încă, dar posibilă, ca un adevărat pericol individual. E singurul licăr fără de umbră. Toți cei ce am scris pentru „sertar", scoatem acum textele la lumină și vedem cum, spre stupefacția noastră, se năruie în contact cu aerul reavăn de-afară. Textele interzise pînă mai ieri trebuie rescrise sau abandonate. Realitatea lovește năprasnic. Nu e vreme de parabole, nu e vreme de ficțiune, nu e vreme de speculații teoretice și evaziuni spirituale. Trăim din nou, pentru moment, cu sentimentul inutilității, cînd constatăm — și trebuie să o facem cu luciditate — că bucata de timp care a determinat creația devenită ,interzisă", cea rămasă în sertare, ne-a furat odată cu trecerea ei în neființă însuși sensul protestului. A acelui protest care ne-a mobilizat întreaga inteligență speculativă pentru a ne putea strecura (cu pierderile acceptate) către condiția de scriitor. Acum protestul se face direct, în Agora, și are un alt sens, alăturat, pornit din teama reversibilității unui dat cîștigat printr-o zvîcnitură a disperării. Inerția e de tip invers și riscă, în marea ei mobilitate obîndită să ne șteargă iluziile făurite pe vreme de întuneric. Să ne oprească scrisul în dreptul interogației: „Cum vom scrie?", acum, cînd clipa prezentă poartă în pîntece un viitor incert și un trecut pe care l-am trăit cu adevărat. Dragostea se face în doi. Ura în trei. Meditația singur. Dar cui îi mai pasă de asta cînd toți pot cugeta liber, iar cei mai veroși se străduie să gîndească în numele unui grup, al unei mase, din nou. N-am avut acces la abecedarul democrației și criza intelectualului abia acum începe. Izolat, prin condiția sa, se vede aruncat peste bord dacă riscă să nu iasă în stradă și el, pe bulevardul victoriei din decembrie, cu cărțile sub braț, să-și strige, în felul său, dreptul la existență. El nu clamează în numele lui, ci în acela al dreptului unui popor la cultură, pentru a putea păși într-o virtuală Casă comună a Europei. Încă o fata morgana de care mă tem, pentru că prea mult se vorbește despre ea, pentru că prea asiduu sîntem invitați — toți cei din răsărit, iar noi de cîteva luni — să pășim într-acolo, cînd încă sertarele sînt deschise abia pe jumătate. Cui vom scrie? Nouă, europenilor de români ce sîntem și nu ne vine a crede? Nouă, pentru a învăța ce înseamnă valoarea, dar și competiția? Cercul se închide pe o orizontală a prezentului pînă cînd ne vom deprinde cu dinamica europeană a culturii. Pînă cînd verité-ul publicistic și adevăratele filoane culturale ce ne leagă de Europa vor conviețui fără confuzii. Pînă cînd vom pricepe că individualitățile puternice au făcut și fac cultura. Ferestrele sînt batante încă și se închid după fiecare gînd. E cumplit de greu ca din mijlocul torentului evenimentelor zilei să-ți depășești, printr-un simplu gest, condiția „omogenizată" de sclav. Izolarea de acest iureș poate fi letală. Vrem stabilitate. Liniște. Poate vor fi! Dar Ce, Cum și Pentru cine vom scrie, pentru a ieși măcar acum în reavănul aer european...

Paul Eugen BANCIU

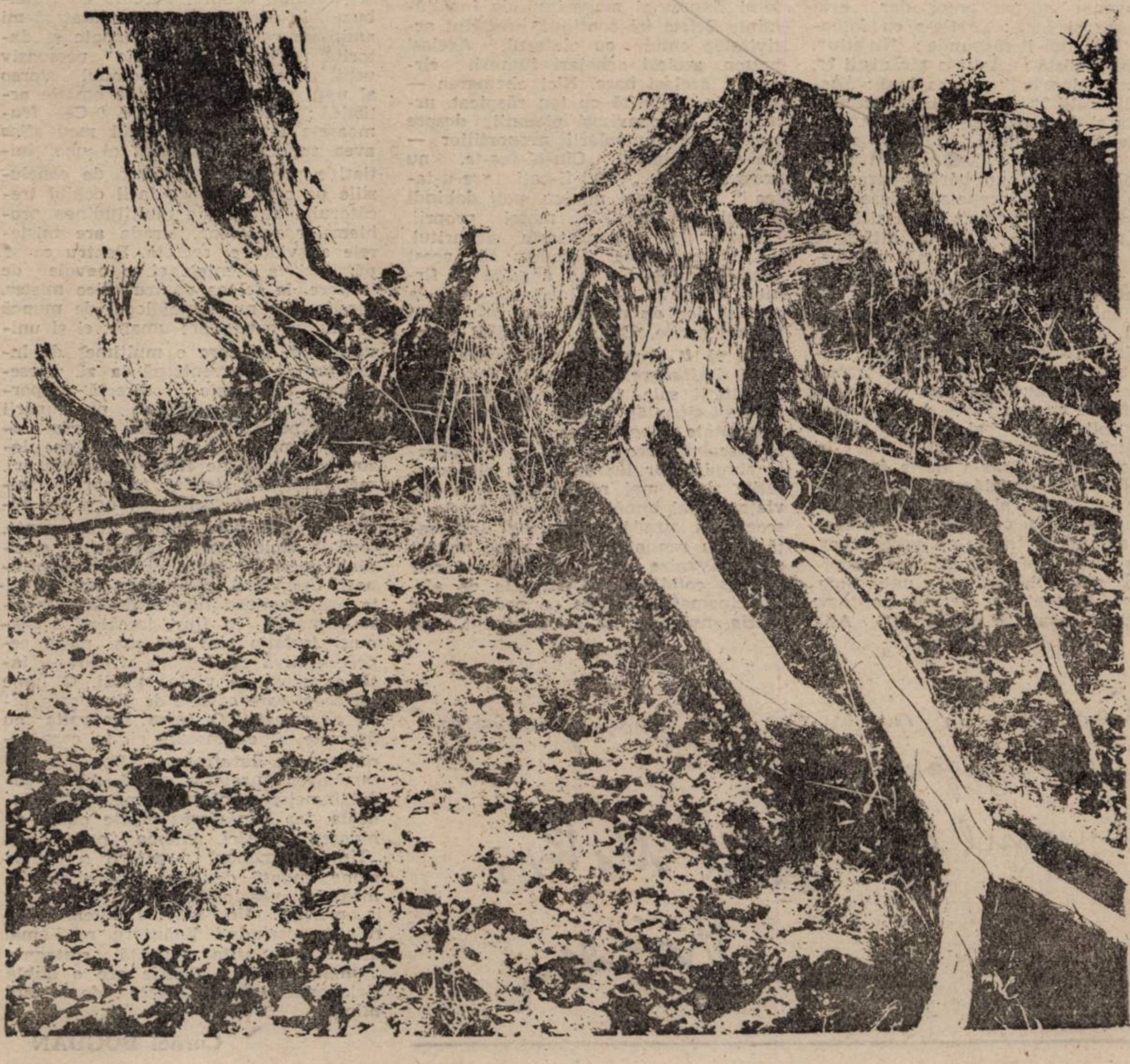

în pagina 16

DANILO KIŠ

Cuțitul cu plăsele din lemn de trandafir

TIMIŞOARA — primul

Grupul pentru dialog stradal

Vă propun o reverenţă: „Pe cetăţeanul dornic să aibă din cînd în cînd, pentru stricta lui orientare, o indicaţie asupra grandiosului mister ce clocoteşte în creuzetul epocii, îl sfătuim să se adreseze străzii. Nu-l trimitem la sentinţa sociologului cu ochelari, potriviţi pe dioptriile unei anumite concepţii. Nu-i recomandăm astrologul, nu-i deschidem uşa nici unui oracol de profesie ce se crede chemat să furnizeze naivilor, depeizaţilor, neurastenicilor, cifrul imensei rumori planetare. Îl îndemnăm să plonjeze — sondă umană — în fluviul străzii. Dacă nu va căpăta răspunsul năzdrăvan, e sigur că tot se va întoarce cu ceva. Cu un semn, cu o adulmecare, cu o presimţire, care va fi pentru instinctul său sănătos ceea ce e cîmpul magnetic pentru busolă. Căci în carnea străzii, cetăţeanul găseşte diagnosticul propriei sale febre. Pulsaţia ei, fiind amplificată de zvîcnirea colectivă, e ca un dangăt de orologiu faţă de ţăcănitul reţinut al ceasornicului de mînă: marchează ora omului întrebător, ora destinului. Căci, domnilor, strada e o arteră vie în care fiecare om e o globulă roşie. În substanţa ei rezidă certitudinea sănătăţii şi valorilor devenirii obştei... strada e omul... (F. Bunea — Fox, mai 1945, revista **Torţa**) ● **„Nu călcaţi strada! Muşcă!“ (idem, 11 dec. 1932)** ● „... Temele realităţii le găsim pretutindeni. Trebuie doar să ştii să te apropii de ele în mod firesc, să le descoperi, să nu le scoţi din mînecă. Du-te şi vezi! Subiectele nu sînt, par doar insignifiante. E uşor să impresionezi cu subiecte elefantine. Dar trebuie să ştii să scrii şi despre un ac. **Ochiul reporterului e ca un ochi de muscă: un ochi multiplu“.** (s.n.), (F. Brunea-Fox, rev. **Luceafărul**, 1972) ● „TEE-MEE-SHWA-RAH“ silabe care i-au învăţat pe americani cum se spune în limba română LIBERTATE. (periodicul **Timişoara**, 17 februarie 1990). Chiar dacă această grafie pare ciudată pentru noi, rezultatul e simbolic. ● În 1982 s-a desfăşurat la Timişoara colocviul naţional „Scriitorii români şi pacea“. Împreună cu Ioan T. Morar, am realizat cîteva interviuri pentru revista „Orizont“. Cu acea ocazie, am adresat unui poet de tristă amintire, a cărui muză, proslăvită pînă la epuizarea limbii române de hiperbole, a sucombat cu ocazia Crăciunului 1989 (şi, actualmente, bardul tace şi bine face), o întrebare. Acest fapt s-a soldat cu un răspuns ce a devenit abia acum senzaţional. La întrebarea **„Ce impresie aveţi** despre oraşul Timişoara?“. numitul (permiteţi-mi, totuşi, să nu murdăresc hîrtia amintindu-i **numele!**) a răspuns astfel: **„Un oraş în care merită să** trăieşti, un oraş al frumosului, un oraş care mi-a îndemnat întotdeauna gîndul şi trăirile spre **un sentiment de libertate“** (s.n.). Există şi profeţii involuntare! ● Deci, să plonjăm în fluviul străzii! ● Vă propun să începem cu Piaţa Operei. Acest spaţiu emblematic pentru oraşul nostru are în aceste zile un statut paradoxal. Partea dinspre catedrală este un sanctuar sub cerul liber, un loc de pelerinaj pentru cei ce vin să cinstească martirii revoluţiei. Aici ard fără întrerupere lumînări ale recunoştinţei, se depun coroane de flori, se rostesc rugăciuni înălţătoare. Aici va trebui să ardă o flacără veşnică şi pură. Pentru ca, în eternitate, morţii sublimi să trăiască în linistea gîndurilor noastre. Curajul lor să renască în cei vii, de cîte ori va fi nevoie. ● Partea dinspre Operă e o lume întreagă, de o diversitate debordantă. Aici se vînd ziare, reviste, speranţe, seminţe, alune de pădure, ponturi electorale, idei progresiste, cugetări, îndemnuri. Se schimbă schelete de opinii, voturi de neîncredere, lozinci, zvonuri, partide. Se schimbă feţe. Aici e pluralism. Calitatea discuţiilor e direct proporţională cu calibrul preopinenţilor. Pregătirea se face acasă sau prin studiu ad-hoc. Cum? Citind afişele lipite peste tot. Se găsesc pe vitrine, pe stîlpii iluminatului public, pe placajele care ţin locul vitrinelor sparte. Aceste placaje au, pe lîngă calitatea de afişiere, şi rostul de a raporta asupra activităţii primăriei municipale, atrăgînd respectuos atenţia că, totuşi, îndărătul lor au fost magazine. Ca să nu mai vorbim de estetica urbană ● În zidurile clădirilor din stînga Operei, muşcăturile gloanţelor **depun** mărturie despre zelul slugilor **ceauşiste**, unele aflate acum după gratii, altele în stare de libertate. Întrebarea este cum folosesc această libertate? Ar fi ridicol să credem că lupilor le cad colţii (pluralul de la „Colt“) peste noapte şi le cresc blăniţe cîrlionţate, devenind mieluşei inofensivi. ● Pe acoperişul hotelului Timişoara flutură drapelul tricolor. Pe poarta hotelului Timişoara se intră numai după ce te-ai legitimat. ● Un afiş de pe geamurile restaurantului Bulevard cheamă la vigilenţă: „Fraţi timişoreni, se pare că am adormit...“ Continuă cu relatarea unor fapte concrete. Finalul e „Jos Medrea!“ ● Porumbeii din piaţă nu prea mai au loc pe caldarîm. Strada, pieţele au redevenit un bun public. O parte din fizionomii confirmă faptul că timişorenii şi-au regăsit plăcerea plimbării pe vechiul Corso. Pavajul pieţei, lustruit bine pe locul vechilor trotuare, este şi el un argument. ● „La ceas“, „la porumbei“, grupurile de fani ai cluburilor de fotbal sînt minoritare. Şi totuşi, există. Într-una din zile, în interiorul unui astfel de grup, un domn scund, dar bine îmbrăcat, pleda vehement pentru desfiinţarea cluburilor militarizate: „au fost nişte exploatatori, au profitat de pe urma altora...“. Temperatura discuţiilor este ridicată. ● Majoritare sînt grupurile politice, cluburi de dezbatere în aer liber. Te poţi ghida spre o temă întrebînd. Un septuagenar cu pas greoi, dar ochi vioi, asta şi face: „Ăştia-s cu fotbalu'?“. Un altul îi răspunde: „Nu ştiu“. Bătrînul insistă: „Ăştia-s ţărăniştii?“. „Nu ştiu, dom'le!“ Nu se lasă: „Ăştia-s liberalii?“ „Nu ştiu, omule! Ascultă şi dumneata şi-o să vezi“. Mai lipseşte replica tipică: „Lasă-l să-ntrebe, c-aşé învaţă!“ ● În alt grup de dialog stradal un bărbat neras, în jur de 40 de ani, începe să cedeze Lărţuielilor unui june liberal: „M-ai înnebunit treisfert de oră... (se uită spre ceasul de pe stîlp)... Ce să mai discutăm! Dumneata eşti intelectual şi eu sînt beat!“ ● Un altul, între 50-60 de ani, trece de la un grup la altul, cu ochii dilataţi de poftă. Este un polemist înverşunat. E îmbrăcat într-un palton de fîş îmblănit, pe care-l poartă descheiat. Pe cap, o căciulă ţuguiată de moutondorée, dată pe ceafă. În colţul stîng al gurii, o ţigară TOP strînsă între dinţi. Din cînd în cînd, o plimbă dintr-o parte în alta. Insul freamătă de plăcere. Pare posedat de un demon al pantagruelismului politic. Înghite replici, debordează axiome ● Încerc un experiment. Pentru asta, îmi trebuie un preopinent. Îl găsesc în persoana unui tînăr profesor. Începem o discuţie pe tema „F.S.N. — orientare de stînga“. Alimentez focul disputei cu **cîteva vreascuri de idei. Se apropie o femeie, apoi un bărbat, alt bărbat. Se formează un cerc. După vreo zece minute,** simţ că un umăr decis mă scoate din cerc. **E** chiar personajul pe care-l aşteptam. Fără prea multă încălzire, îşi îndeasă jumătatea de oaie pe cap şi plonjează direct în polemică. Mă retrag intimidat. Încep să-l admir în tăcere. Combate adînc, domnule! ● La ziare — cozi de cîteva sute de oameni, dispuşi în şir indian. Treaba merge relativ repede, pentru că există o ordine impecabilă. Am „moştenit“ o adevărată civilizaţie a cozii. O formă tentaculară a existenţei. Cred că, privit de sus, oraşul pare o caracatiţă electrizată de cîteva sute de megawaţi. ● Pe pereţii restaurantului Bulevard, o mînă (mai multe mîini?) a scris cu cretă albă „Jos Ceauşescu!“ S-a rezolvat. De o parte şi de alta a intrării în Operă, altă mînă a scris cu vopsea neagră: „Jos Iliescu!“, „Jos Roman!“, „Jos **F.S.N.**!“, „Jos Securiştii!“ ● Pe placajele ce ţin loc de vitrine la fostul magazin de jucării, un afiş de carton alb atrage privirile trecătorilor. Scris mare, cu negru, un text simplu: „AFRONTUL SALVĂRII NAŢIONALE“ ● Ochiul de muscă riscă să se dezintegreze în zeci de fotografii la minut. ● Curenţii mă trag spre piaţa Maria. Aproape la fiecare colţ, se vînd seminţe şi alune. Vînzătoarele sînt virtuale votante pro-P.N.Ţ.? Iată o întrebare la care va răspunde istoria. ● Între bufetul Expres şi magazinul de încălţăminte Select îşi continuă neabătut activitatea omul cu cîntarul. Acelaşi palton, aceiaşi ochelari fumurii circulari, acelaşi basc. Nici chemarea — garanţie silabisită cu ton răspicat, urmărind să convingă pietonii despre necesitatea controlării proporţiilor — nu s-a schimbat. „Cîn-tă-reş-te, nu gre-şeş-te!“, „Ve-ri-fi-caţi gre-u-ta-tea!“. Cu numai un leu, poţi dobîndi o evaluare exactă a masei proprii. „Mesele“ îşi pot cunoaste gabaritul. Mărturisesc sincer: credem că acest posibil ecologist e un angajat al firmei „Filatov“. Continuitatea sa la vechiul loc de muncă îmi zdruncină presupunerile. Dar... e posibil şi ca omul să fi prins drag de munca asta şi să desfăşoare doar partea paşnică a activităţii sale. Ochiul său (deformaţie profesională) vede în fiecare pieton o greutate. Fiecare greutate verificată înseamnă venit personal. O judecată simplă, dar lucrativă. Cu cît greutăţile sînt mai numeroase, cu atît viaţa e mai bună. Paradoxul acesta îl scoate în stradă în fiecare dimineaţă şi nu renunţă la el decît pentru a-şi galvaniza fizicul supus unui risc varicos cotidian. ● Vitrinele de afişaj cinematografic de pe podul de la Maria, neglijate de cei în drept, au dobîndit altă utilitate, devenind gazete de stradă. Aici poate fi consultat periodicul **ZVONUL** — „ziar nedecorat şi nemedaliat, an **I**, nr. **2**, cititul **1** (unu) leu de persoană“. În articolul „De la poliţie“ aflăm următoarele: „Au fost scoase din repertoriu melodiile: **Bătuta, Bătuta în doi, Ascultatul cu urechea, Te pupă mama rece, Cu duba prin oraş, Badea meu cu epoletul creţ, Cătuşa — brăţară de aur la mîna miliţianului** şi altele“. În loc de editorial, un îndemn extras din „Scînteia“: „Tunsul oilor trebuie accelerat!“. De regularitatea apariţiei ne asigură un anunţ din stînga: „În curînd, nr. 3 din **ZVONUL... (ZVONPRESS)**. ● Strada deconspiră. Se pare că personalul plătit pentru igiena bulevardieră se află la ceasul revendicărilor. Sînt apariţii tot atît de rare ca şi poliţaii. Ambele categorii de oameni ai muncii de pe stradă refuză să mai aibă de-a face cu gunoaiele, deşi din asta îşi cîştigă existenţa. ● Compensînd lipsa clasicei ţuici bătrîne indigene de pe a cărei etichetă ne zîmbeau amăgitor două prune (de unde şi denumirile de alint „Doi ochi albaştri“, „Ochii lui Dobrin“, „Doi miliţieni“), „oameni de bine“ servesc poporul în Piaţa 700 cu producţia proprie. Fără prejudecăţi, fără măsuri rigide: cu ţoiul, cu ştamplul, cu sfertul, mă rog, cu toată gama de măsuri şi unităţi de măsură. Concurenţa din magazinele de stat fiind nulă, control neexistînd, afacerea cu „apă tare“ e prosperă şi cîştigă noi adepţi ● Adică chiar nulă nu e concurenţa, căci, continuînd tradiţia „epocii de aur“, magazinele alimentare asigură o gamă variată de sortimente, din care, deşi lipsesc toate celelalte, nu lipseşte şampania. ● Totuşi, cei ce gîndesc comercial au luat măsuri concrete pentru o mai bună „deservire“ a populaţiei. Au închis o serie de unităţi sîmbăta. Eu am îndrăznit să sper (timid, e drept) că vom avea, ca şi vecinii noştri, chiar magazine cu program de noapte, dar, din moment ce pentru un pachet de ţigări a trebuit să merg din Tipografilor pînă în centru, recunosc că mă voi lăsa de fumat speranţe deşarte. Oricum, drumul parcurs cu troleibuzul, în acest scop, m-a ajutat să-mi amintesc relativ repede (poate şi datorită refrenului folcloric persuasiv venit dinspre radiocasetofonul stereo al unui grup desfigurat de emoţie artistică: „Olé, olé, olé, olé / Ce frumoase-s fetele!“) că visul meu sfios avea suportul îndepărtat al unei iniţiative private. ● Dincolo de concluziile pe care le trage facil ochiul trecătorului stresat de multitudinea problemelor cotidiene, strada are misterele ei, viaţa ei secretă. Pentru ca să pătrunzi la esenţele ei, e nevoie de iniţiere, la fel ca pentru orice mister. Strada este nu numai locul de muncă al multor exemplare umane, ci şi universitatea pe care o mulţime de înstrăinaţi o frecventează la zi. Perseverenţa lor creşte în directă proporţionalitate cu scăderea preocupării noastre pentru suferinţele şi criza acestei lumi a treia. Vînzători de lozuri, de mere, de flori, de suveniruri, măturători de stradă (cenzori ai mizeriei stradale), cerşetori, hoţi de buzunare, peripateticiene evanescente, fardate violent peste dantele de cearcăne, pierde-vară, gură-cască, pensionari tîrşindu-şi paşii spre alte şi alte cozi, bişniţari (un fel de lumpenbusinessmani), în fine, trecători obişnuiţi (aceştia sînt cea mai puţin reprezentativă categorie a străzii) — iată ce compune viaţa străzii. O lume întreagă, care colcăie de dimineaţa pînă dimineaţa. O **terra incognita** cu dramele ei, cu morala ei, în care fericirea are durata unei clipe, iar dezamăgirea durata veşniciei. Aici, codul bunelor maniere începe cu îndrăzneala, iar bunăstarea creşte odată cu hidoşenia. Aici, axioma pragmatică „Time is money“ a suferit o contorsiune impusă de legea imparţială a mediului, născînd pe „The passer by is money“. Un univers alienat, căruia, cunoscîndu-l dinăuntru, nu îi mai alături cu atîta uşurinţă sintagma „junglă urbană“. Strada are o dublă fizionomie, în care o faţă rîde, o faţă plînge.

Cornel BOGDAN

— Care ar fi instrumentul indispensabil unui gazetar, azi?.
— Curajul! — Petre Mihai Băcanu

oraş liber al României

CERC ŞI UMBRĂ

Cantonul Timişoara — unde lucrurile lumii arată, din 16 decembrie încoace, altfel (mereu!) decît oriunde, în ţară — este un destul de bun post de observaţie. Dacă ar fi să ni-l imaginăm ca pe o „clădire construită lîngă şosea, sau o cale ferată, înzestrată cu aparate de semnalizare, de protecţie şi de supraveghere a drumurilor respective", dacă am construi (mental) Cantonul în limita (numai) acestor (prime, cît şi insuficiente) repere de dicţionar, încă s-ar putea vedea că, în mod inexplicabil, proiecţia verbală recuperează (fără să „o fi ştiut") **condiţiile de realitate,** ale aşezării în concret, a oraşului. Ideea **spaţiului de intersecţie** — ce a fost şi a rămas Timişoara — nu e o simplă speculaţie de natură să favorizeze argumentarea cu orice preţ a specificităţii locului. Vizibil, în perspectivă istorică şi, nu mai puţin, geografică, formularea cetăţii s-a petrecut şi se urmează pe un nod de căi sau de posibilităţi de contact continuu cu lumea. Intersecţia nu poate fi un spaţiu al tihnei. Pulsiunile istoriei o atacă ritmic: fie făţiş, ca pe un edificiu ce trebuie neapărat cucerit, pentru a deveni postul de supraveghere, **al învingătorului** (imperial, desigur), asupra „sectorului de drum" figurat de hărţile înseşi, fie prin intermediul acelei „ciudate numărători de mărunţişuri", din năvala cărora se alcătuieşte deşertăciunea existenţei (locuitorului şi locului său, deopotrivă) dar a căror însumare şi nepotolită progresie lasă urme. În viaţa orăşanului, în aceea a colectivităţii municipale. Intersecţiile sînt sortite neliniştii. Traversărilor, fără răgaz, şi unei neobosite luări **de la capăt**, a timpului şi spaţiului propriu. Asemenea dimensiuni, cît şi, în fond, proprietatea asupra lor, atîrnă, nu o dată, în cetăţile străbătute aievea de drumuri dinspre o sferă de influenţă spre alta, depind, şi nu în ultimul rînd, de evenimente subsidiare, cărora, în largul lumii, cronicarii nu le acordă prea multă importanţă. Înăuntrul cetăţii veşnic răscolite, starea cetăţenilor este (de neînţeles, pentru cel străin de oraş) aceea a unei **tensiuni** deplin abnorme, ale cărei forme de manifestare par cu atît mai greu de justificat cu cît acţiunea acestora se repercutează negativ (mai întîi) asupra locuitorilor. Ei cultivă, deci, o stare care le face rău. Trăiesc consecinţele unei umbre interioare, maladive. Viaţa lor aduce aminte de parabola andaluză, unde se povesteşte că oraşul de hotar Ceuta avea, undeva între graniţe, „un castel întărit a cărui poartă cu două canaturi nu era hărăzită intrării şi nici măcar ieşirii, ci era făurită numai pentru a sta ferecată". Fiecare nou rege adăuga, „cu propriile-i mîini", o încuietoare (nouă) porţii absurde. Tensiunea, pe care călătorii o constată, cu nedumerire, seamănă îndeaproape castelului perfect şi imposibil; doar că, vremea vizirilor şi emirilor trecînd, de sporirea cumplitelor lacăte nu vreun moştenitor regal se află vinovat, ci omul de rînd, comunitarul oarecare, inamic lui însuşi. Căci nu se lasă locuit de binefăcătoarea pace, care domneşte (întotdeauna!), în ziua a doua de după furtună.

Începînd din 16 decembrie (anul trecut!), **definirea prin diferenţă** (ce nu este o perspectivă corectă, în orice context) a creat Timişoarei un statut aparte, şi nu unul comod. Raţiunea unei definiţii stă în logica operaţiei de determinare întreprinse. Practici fiind, timişorenii ar fi trebuit să procedeze altminteri decît au făcut-o. Măcar după 17. Nici un scenariu raţional nu le dădea cîştig de cauză. Cantonaţi în oraş, venind să îl ocupe, la propriu, să-i impună o ordine: de gîndire, de mişcare şi de soartă, indivizi cu — sigur — mai cuminţi obiceiuri particulare decît localnicii s-au străduit, şi să priceapă, şi să oprească fenomenul de tensiune, să întoarcă „la normal" lucrurile ce-şi ieşiră din fire. Se poate presupune că nu s-au dumirit unde nimeriseră, sub cerul cărei lumi, în ce fel de închipuire. „Unitatea teritorial-administrativă" Timişoara nu s-a comportat potrivit îndemnurilor realităţii. (Prescrise, în manualul unde existau, ştiinţific, recomandările prin care siguranţa de sine a unui loc depinde direct de stabilitatea celorlalte locuri fraterne). Lumea din jurul intersecţiei nu se manifesta, nu dădea semne. Ar mai fi fost de aşteptat. De răbdat. De căutat (eventual) dialogul cu starea de fond a altor oraşe: a fie şi încă unei singure „ogive". Din cele patru, „care compun o boltă" (în cruce), după un plan arhitectural solid. Prognoza despre o vastă umbră, primejdioasă, atotputernică, în contra căreia nu răzvrătirea unui canton ar fi fost **soluţia.** Aşa cum o săgeată slobozită de un arcaş înspre firmamentul nopţii nu scurtează noaptea, tot astfel revolta unui canton de margine nu pune, desluşit, la îndoială decît fărîma de lume, o neînsemnată cuprindere aflată la frontiera întregului lumii. Legendele străvechi sînt lămuritoare în această privinţă. Întotdeauna există, în oraşele fortificate, o te[illegible] de pătrunderi secretă celor dispuşi să trădeze şi cărora momentul revoltei le dă prilej să-şi împlinească destinul. Curios lucru faptul că o trăsătură latentă poate creşte, în situaţii limită, pînă într-atît, devenind însemnul distinctiv al unei existenţe. Dar, ceea ce se cuvine să rămînă scris, despre Cantonul Timişoara, în decembrie **(între 16 şi 22)**, ţine mai degrabă de o viziune, decît de scenele teribilelor lupte de stradă, ale desfătării călăilor, ale uciderii pruncilor pe treptele catedralei; ale chepengurilor, trapelor, scărilor de coborîre în subsolul ramificat, ori ale vicleniei trădătorilor, luînd mereu o altă înfăţişare, ca să poată alerga zi-noapte împotriva rîului de oameni şi — astfel — în întîmpinarea nesăbuitei lor rezistenţe la schimbare. Poate ar trebui, totuşi, adăugat că această categorie — fundamental străină de oraş, deşi figurînd în registrele primăriei — categorie imună la poveştile cetăţii, la reacţia individuală, la amprenta spirituală a locului (şi la tot ceea ce „umple" desenul intersecţiei etnice, religioase, politice, care este Timişoara) — categoria de paznici ai măreţiei, ai grandorii impudice şi istovitoare a fost, în toată grozăvia, **coşmarul lucid,** sau altfel spus **cicatricea** cu cea mai înceată vindecare. Fiindcă, se înţelege, în alte capitole, ale visului rău, de moarte, trăit de oraş, feţele nu erau cunoscute. Se iviseră pe neaşteptate, ca din întuneric, trăgînd, lovind, apoi dispăruseră, prin aceeaşi fantă în spatele ecranului negru, opac, unde privirile nu-i mai putea urmări. Se înecaseră, ca într-un adînc de mină, şi nimeni nu-şi aducea aminte chipul, statura, umbletul acelor necunoscuţi răzbunători. Fireşte, coşmarul lucid s-a populat cu personaje din preajmă. Văzuţi, în ani, pe stradă, prin cartier, pe te miri unde, într-un birou, sau într-o tipăritură. Desigur, nu toţi au pricinuit moarte. Cîţiva, doar. Alţii au promis-o; au visat-o cu voce tare, fără să le pese că ar putea fi auziţi. Cîţiva au trudit să stingă, cu vorbe strîmte, ori strîmbe, flăcăruia speranţei primelor zile, cînd o temătoare prudenţă mai putea să desprindă grupuri din mulţimea hotărîtă la o bătălie pe viaţă şi pe moarte. Oricum, reîntîlnirea cu aceste personaje-de-decembrie este lucrul rece şi trist, descoperirea dureroasă; suferinţa care nu se închide şi care planează, în atmosferă, ca o coadă de cometă uitată, ca un reziduu disimulat, în planurile de aer. Probabil că memoria este un punct omenesc vital.

Urmarea historiei castelului din Jaén (Lebtit sau Ceuta) a fost că, într-o bună-zi, puterea asupra cetăţii căzu în mîinile unui ticălos, al cărui prim act de forţă a fost să ceară deschiderea încuietorilor porţii, căci nu era în stare să trăiască fără să desfacă taina odăilor, să vadă ce este înăuntru. „Eu vreau să cercetez ce se află în acest castel", ar fi repetat, neînduplecat. Şi, neputîndu-se opune lui, îi oferiră imaginea lăuntrului, pînă atunci ascunsă de privirea omenească. A văzut lucruri uimitoare, depăşind închipuirea. Iar în cea din urmă odaie, pe un perete era săpată următoarea inscripţie: **„Dacă vreo mînă omenească va deschide vreodată poarta acestui castel, războinicii în carne şi oase, aidoma războinicilor de metal de la intrare, vor pune stăpînire pe regat".** Acele lucruri s-au petrecut, **în anul optzeci şi nouă (!)** al Egirei. Înainte ca anul să se încheie, fortăreaţa a fost cucerită şi fiii ei nimiciţi, ori duşi la vînzare, în tîrguri de aiurea.

Un bun post de observaţie, pe terenul unei viziuni. Din seara de 16 decembrie încolo vreme de o săptămînă, Timişoara părea o cetate transferată, în mod straniu, din locul şi timpul ce îi conservă, amănunt cu amănunt, realitatea, **în cîmpul de gravitaţie al unei halucinaţii.** Miraculoasă şi glacială, în acelaşi timp. Tensiunea despre care, s-a vorbit, febra magică, a mii de oameni, scandînd fără oprire, în nopţile cînd, simplificate de întuneric, impersonale datorită întunericului, faptele de agresiune puteau să intre în arenă, să curme întîmplarea (denumită, ulterior, „istorie"). Şi, în fond, **violenţa intinsă, tenace, ascuţită şi imprevizibilă,** pusă la cale, şi pusă în practică, aşadar, semănînd teroare şi confuzie în oraş. O violenţă deloc abstractă. Foarte grăbită, de altminteri, şi lacomă de vieţi. Circulînd, în mare viteză, pe bulevardele centrale, prin zonele prăpădite, lipsite de puţina lumină a unui felinar, căutînd un unghi eficient de ochire în podurile clădirilor înalte, sau pe acoperişul edificiilor plasate la răscruce de străzi, intrînd în casa scărilor, unde încercau să se adăpostească, hăituiţi, neînarmaţii de prin cartiere, străbătînd pereţii (evident, subţiri), ai apartamentelor ieftine, ca să surprindă, în fotoliu, înainte de a-i veni ideea să iasă în stradă, mica existenţă a unui pensionar. Proza acelor clipe nu va putea fi scrisă, doar într-un viitor îndepărtat, cînd toate vor părea fragmente din excesul demenţei, din inventarul de orori al unui caz singular, în patologie. Ceea ce ar merita recuperat e sunetul, sau ecoul în oraş, al vocii febrile şi colective. Ecoul care părea în mişcare, la propriu, asemeni unui stol neliniştit, incapabil să-şi găsească odihna. Aventura, prin noapte, a semnalului sonor. În orele zilei, ecoul părea să se stabilizeze. Odată cu înserarea, pornea în călătorie, vestind şi cartierelor selecte şi gospodăriilor de pe centura oraşului, şi mereu din altă direcţie, că veghea nu s-a isprăvit, nu cedează, nu vrea să se preschimbe într-o experienţă eşuată. Frumoasă, memorabilă, demnă de consemnări sensibile, dar nereuşite. Fulguraţia tensiunilor, în noapte, căderile şi recuperările de energie, semnalizînd, protejînd şi supraveghind **o idee.** Ce merita — pesemne — ridicată pe orbită. În realitate, Era nevoie, probabil, de inexplicabila tulburare a unui spaţiu, definit, de intersecţie. De ofensiva unei tensiuni. De instituirea unei **diferenţe,** care este, există, şi nu constituie o pioasă exagerare, apropo de evenimentele prin care a trecut oraşul.

De altfel, în Cantonul Timişoara, o seamă dintre lucruri arată altminteri decît oriunde în ţară, şi el continuă să fie, de aceea, un destul de bun post de observaţie, peste aşezările (încă !) în umbră şi în cerc, ale lumii.

Antoaneta C. IORDACHE

PROCLAMAŢIE

Consiliul Provizoriu de Uniune Naţională al judeţului Timiş, în prima sa sesiune după constituire, decide ca, începînd cu data de 16 martie 1990, dată la care se împlinesc trei luni de la începutul Revoluţiei de la Timişoara, bulevardul 23 august, pe care este amplasat actualul sediu al Consiliului judeţean, să se numească Bulevardul 16 Decembrie.

Consiliul propune ca, înaintea desfăşurării alegerilor, reprezentanţi ai tuturor partidelor să facă o vizită de purificare şi reculegere la Timişoara, pentru a recupera aici, în locul sacru unde a început Revoluţia, măsura morală a responsabilităţilor ce le revin în faţa poporului român.

Consiliul Judeţean Provizoriu de Uniune Naţională propune de asemenea ca judeţul Timiş să se declare exceptat de la cele trei mari discriminări ce pot primejdui, în acest moment, stabilitatea statului: Discriminarea politică, etnică şi religioasă.

Acest oraş care m-a luminat
întotdeauna ceţurile apăsătoare ale
exilului, îndulcindu-mi la amintirea
lui singurătăţile, cîndva calmă şi
burgheză aglomerare într-un imperiu
nedorit, a devenit prin sine însuşi,
prin fiii lui, una din capitalele
Imperiului Libertăţii, mult visat şi dorit.
Dacă ai şti ce simte sufletul meu
pentru tine, Timişoară!

Victor Frunză

Buc., febr. 1990

OPOZIȚIA ȘI PLURALISMUL POLITIC

În orice democrație autentică, opoziția se constituie doar după ce un partid sau grup de partide politice au cîștigat alegerile și dispun deja în mod legal de puterea de stat. Opoziția se face, deci, în raport cu puterea de stat deținută de un partid sau o coaliție de partide și față de acel partid sau de acea coaliție. Rolul ei constă, în principal, în a dovedi că poate și știe folosi mai bine puterea de stat în interesul țării și al oamenilor. Abia în al doilea rînd opoziția are rolul de a controla și corecta pe cei ce dețin puterea de stat, de a-i critica atunci cînd „greșesc" (cu sau fără bună știință).

Dar în societate există și alte forțe politice care nu vor (sau nu pot spera), dar nici nu resping puterea de stat ca putere politică. Ele doresc doar s-o influențeze.

Două sînt posibilitățile : un partid (sau o forță politică) anunță de la bun început că nu participă la putere decît dacă o va deține singur. În orice altă situație, intră în opoziție ; celălalt caz, în care partidul (forța politică) hotărăște de la începutul campaniei că nu dorește să participe la alegeri sau la putere. El (ei) joacă în acest caz doar rolul de grup care poate influența (în rău sau în bine) puterea de stat exercitată de alții, ajutînd la controlul social al folosirii acesteia. Astfel de grupuri pot fi nu doar partide mici și minigrupuri politice, ci și sindicate, organizații religioase (de dialog social), grupuri profesionale sau de interese etc. Ba chiar pot fi și grupuri externe. Coexistența pe eșichierul politic al unei țări a tuturor acestor forțe, părți și grupuri este o condiție necesară, dar nu și suficientă, pentru nașterea a ceea ce se cheamă pluralism politic.

În sens strict pluralism înseamnă altceva : existența și confruntarea mai multor strategii de refacere, dezvoltare, organizare și progres, folosind resursele și inteligența de care dispunem și pornind de la realitățile existente, în condiții date.

Pluralitatea acestor opțiuni este dată nu doar de inventivitatea conducătorilor politici sau de creativitatea specialiștilor, ci și de condițiile interne și internaționale existente, de mijloacele pe care le avem la îndemînă sau le-am putea avea în timp util, de consecințele negative pe termen scurt, mediu și lung, pe care le-ar putea avea o variantă sau alta în raport cu mijloacele pe care le avem de a le contracara și, în sfîrșit, dar nu în ultimul rînd, de interesele diferitelor grupuri sociale aflate în dispută, inclusiv de calitatea conducătorilor acestora.

Dacă un grup (sau o asociație de astfel de forțe) devine dominant, atunci acesta își va impune varianta proprie. Evident, nu cu deplină îndreptățire. Dacă grupul este corect, va începe cu varianta proprie pe care o va modifica fie sub influența altor grupuri, fie din inițiativă proprie, pe măsură ce se creează condiții pentru o variantă mai bună, sau chiar pentru cea mai bună. Cu condiția să aibă suficient timp pentru asta. Dacă n-are destul timp sau destulă înțelepciune, va înlocui varianta cu alta impusă după noi alegeri.

Pluralism politic înseamnă, deci, pluralismul opțiunilor privind soarta țării. Dar țara în alegeri nu alege între aceste opțiuni, ci între diferitele partide și personalități pe cea care a insuflat mai mult credit — pe drept sau pe nedrept — cu mijloace corecte sau mai puțin corecte. Țara poate discuta variantele de dezvoltare doar prin specialiștii săi în avans, adică în teorie, și direct, doar prin consecințe, adică în practică, post festum. Sînt necesare ambele feluri de discuții, dar prețul pe care-l plătim pentru fiecare dintre acestea nu este egal.

Iată de fapt pentru ce opoziția este necesară pe tot parcursul guvernării. Ea nu trebuie însă confundată cu ceea ce s-ar numi mai corect confruntarea sau dialogul dintre diferitele forțe în campania electorală sau în perioada preelectorală. Aceste perioade trebuie să ne prezinte analiza corectă și aprofundată a realităților și soluțiile pe care le propun cu întemeierea corespunzătoare, încercînd să ne convingă de justețea soluției proprii, inclusiv prin analiza critică a celorlalte soluții. Acesta este cazul ideal care nu exclude nici pasiunile politice, nici controversele și interpelările (uneori incomode) dar care nu uită nici o clipă că adevăratul țel este „cea mai bună și eficientă guvernare a țării".

Dacă lucrurile nu stau astfel, atunci în loc de soluții și variante, forțele sînt ocupate cu „decimarea" celorlalți competitori spre a ajunge singuri la putere. Rămîne o întrebare : cum de este posibil ca lucrurile să aibă la noi o astfel de evoluție ? Răspunsul pronunțat de toți („— nu sîntem educați, culți, copți, pregătiți pentru o democrație reală"), deși spune ceva, ascunde mai mult decît descoperă din adevăr. Iată, complementar și o altă parte din adevăr. Realitatea se schimbă cu o viteză mai mare decît viteza cu care oamenii își schimbă obișnuințele de gîndire. Azi, toată lumea face opoziție, sau face opoziție la opoziție. Au uitat că **spre a face opoziție trebuie să ai în raport cu cine.** S-a uitat, oricît ar părea de bizar, că dictatura nu mai este și continuăm să-i facem opoziție. Pe acest post de etichetă se află atît F.S.N. cît și P.N.L. și P.N.Ț. și alții, inclusiv persoane fizice sau personalități. Lumea avea nevoie de opoziție și acum are voie s-o facă. Ce importanță are cum, cui și de ce ? Important e că sînt liberi, nu ?

De fapt, opozantul numit este frica de dictatură, frica de repetarea istoriei, frica de necunoscut. Condiția este lipsa de securitate, siguranță și liniște. Toate acestea țin de furia începutului, de furtuna dezlănțuită după liniștea înspăimîntătoare a morții incredibile din timpul revoluției. Țara pare un vîrtej în care toate lucrurile ușurele se ridică sus și se mențin deasupra. A înțelege că atunci cînd furtuna se liniștește toate cad la locul lor este o chestiune de bun simț. Gustul pentru putere nu e suficient spre a o deține, chiar dacă întîmplător ai putut ajunge la ea. Avem timp după alegeri să facem destulă opoziție. Acum este vremea studiilor serioase din care să rezulte noile soluții, dintre care vom alege una, sau un grup. Și poate, la sfîrșit, nu vă fie cu supărare, să constatați că vom face bine dacă nu vom alege chiar una singură — pe cea mai bună —, ci vă vom obliga să aplicați (schimbînd mereu datele problemei) una care va rezulta din schimbarea celor propuse și care ni se potrivește nouă, românilor. Dacă am fi fost atît de inculți în probleme de democrație, credeți că v-am fi suportat certurile penibile de pînă acum fără să vă cerem și soluții la problemele serioase ale țării și ale noastre ?

Și încă ceva : Frontul a decretat imposibilitatea deținerii puterii de către un singur partid, oricare ar fi acesta — istoric sau neistoric. Nu vă bateți pentru putere, pentru că, în cel mai rău caz, o va deține o coaliție care va guverna nu după platforma proprie, ci după ceea ce va întruni și adeziunea opoziției. Iar în cel mai bun caz, oricum va fi colorat guvernul și parlamentul, va traduce în viață cu noi, cei mulți, acea variantă care este și științifică și favorabilă poporului suveran. Reprezentanții nu sînt și nu pot fi suverani în locul poporului care lucrează cu brațele și cu mintea. Acest lucru ni se pare a se fi uitat în gîlceava din jurul scaunelor puterii. Remember !

dr. Romulus DABU

CINE SE TEME DE TIMIȘOARA ?

Timișoara culturală făcea, pînă nu demult, o figură cenușie pe harta spirituală a țării. Știm : am avut nenorocul ca „activiști" parcă mai catolici decît însuși papa de la Scornicești să găsească aici o pîine mai albă decît în altă parte și că Banatul n-a beneficiat de-o tradiție literar-artistică cu adevărat importantă. Din păcate, sînt semne că nici acum Timișoara nu este ajutată să-și îmbunătățească statutul cultural. Deposedată sistematic de rolul pe care l-a avut în Revoluția din decembrie (16-22 decembrie, totuși !), iată că Timișoara este scoasă cu aceeași perseverență și din circuitul cultural. N-am văzut încă în chioșcurile orașului nici un ziar și nici o revistă din străinătate — deși acestea intră în țară. N-am văzut în librăriile orașului nici o carte „din import", cu excepția cîtorva volume din U.R.S.S așezate strategic în standuri tocmai în zilele în care presa anunță pompos că editura „Hachette" a oferit României 100.000 de cărți. Dacă acestea ar fi fost distribuite doar bibliotecilor din București, am fi înțeles, resemnați, că se continuă aceeași veche practică a „centralismului democratic". Spre surprinderea noastră, între privilegiați se află și biblioteca universitară din Iași. Am admirat întotdeauna spiritul prerevoluționar al Iașului. Ne reamintim, răscoliți de emoție, cu cîtă înfrigurare am așteptat, între 16 și 22 decembrie, ieșirea Iașului din această stare și intrarea lui în starea propriu-zis revoluționară. Vai, n-a fost să fie. Astfel încît, un legitim sentiment de frustrare ne obligă să punem mîna pe condei și să întrebăm: cui i-e frică de Timișoara ? Pe cine îngrijorează perspectiva ca Banatul să devină o putere cultural ? Firește, nu pretindem nici un fel de despăgubire de război. Dar faptul că Biblioteca Centrală Universitară din Timișoara a fost exclusă, și de această dată, din circuitul valorilor spiritului, e un semn că orașul nostru nu este încurajat nici acum, să existe din punct de vedere cultural.

Se teme cineva de o nouă revoluție pornită de pe malurile Begăi ? Se teme, oare, Ministerul Culturii de o contrarevoluție culturală și ține el, morțiș, la ideea de puritate autohtonistă a lecturilor cetățenilor acestui oraș care se mîndresc a fi locuitorii unui spațiu cosmopolit — în sensul nobil al cuvîntului ? Sau e vorba, pur și simplu, de inabilități birocratice de care fragila noastră democrație încă nu s-a dezbărat ?

I-am rămîne recunoscători domnului ministru Andrei Pleșu, pe care-l știm un vechi prieten al timișorenilor, dacă ar îndrepta lucrurile.

M. M.

SOLJENIȚÎN

ARHIPELAGUL GULAG

(IX)

Capitolul 2

ISTORIA CANALELOR NOASTRE

[...] E foarte greu să decidem : să înscriem aici, printre torentele închisorilor, sau să punem în bilanțul Războiului civil zecile de mii de **ostateci,** care nu au fost învinuiți personal de ceva și nici măcar nu au fost trecuți cu creionul în recensămîntul populației pașnice, ostateci luați pentru a fi suprimați spre spaima și în ciuda dușmanului armat sau a maselor răsculate ? După 30. 8. 1918, NKVD-ul a dat indicații „să fie arestați imediat **toți** eserii [1] de dreapta, iar din rîndurile burghezilor și ofițerilor să se ia **un număr însemnat** de ostateci". [2] (Ca, de exemplu, dacă în urma atentatului lui Alexandr Ulianov ar fi fost arestat nu numai grupul, ci și **toți** studenții din Rusia și **un număr însemnat** de funcționari ai zemstvelor). Aceasta se explica deschis (Lațîș, ziarul „Teroarea roșie", 1 noiembrie 1918) : „Noi nu ducem război împotriva unor indivizi. Noi exterminăm burghezia ca pe o clasă. La anchetare nu căutați materiale și dovezi în sprijinul afirmației că, prin cuvînt sau faptă, inculpatul a acționat împotriva Sovietelor. Prima întrebare pe care trebuie să i-o puneți este cărei clase îi aparține ? Din ce mediu provine, de ce instrucție și educație a beneficiat, ce profesie practică ? Aceste întrebări determină soarta inculpatului. Acestea sînt semnalul și esența terorii roșii". Prin hotărîrea Consiliului Apărării din 15. 2. 1919 — prezidat, probabil, de Lenin ? — s-a propus ca CK și NKVD-ul să ia ca ostateci **țărani** din acele localități, unde curățarea de zăpadă a căilor ferate „nu se face pe deplin satisfăcător", în așa fel încît „dacă nu se va efectua curățarea de zăpadă, aceștia să fie împușcați" [3]. Prin hotărîrea SNK-ului [4] de la sfîrșitul anului 1920 s-a permis luarea ca ostateci și a social-democraților.

Dar chiar și privind îngust lucrurile și urmărind arestările obișnuite, trebuie să remarcăm că deja din primăvara lui 1918 a luat ființă torentul neîntrerupt al socialiștilor-trădători. Toate aceste partide — eseri, menșevici, anarhiști, socialiști populari —, care s-au prefăcut timp de decenii că sînt revoluționari, au purtat doar o mască ; și la ocnă s-au dus tot din prefăcătorie ! Numai în mersul impetuos al revoluției s-a relevat esența burgheză a acestor social-trădători. Era și normal să se treacă la arestarea lor ! Curînd după arestarea cadeților, dizolvarea Adunării Constituante, dezarmarea regimentului Preobrajenskii și a altora, a început arestarea pe tăcute, treptată, a eserilor și menșevicilor. Din 14 iunie 1918 — ziua excluderii acestora din toate Sovietele, arestările au devenit mai ample și mai îndrăznețe. Din 16 iulie au fost cuprinși și eserii de stînga, cei care se prefăcuseră mai abil și timp mai îndelungat a fi aliații singurului partid consecvent al proletariatului. De atunci era suficient ca la vreo fabrică sau în vreun orășel să aibă loc mișcări muncitorești, nemulțumiri, greve (și acestea erau numeroase încă în vara lui 1918, iar în martie 1921 au zguduit Petrogradul, Moscova, apoi Kronstadt-ul, determinînd instaurarea NEP-ului [5], pentru ca, odată cu liniștirea, concesiile și soluționarea cerințelor legitime ale muncitorilor, CK-ul să nu captureze pe tăcute, în timpul nopții, menșevici și eseri — adevărații vinovați ai acestor mișcări. În 1918 vara, în 1919, prin aprilie și octombrie au fost arestați masiv anar-

CAZUL TŐKÉS

(VI)

Deoarece dorim să vă oferim integral recursul în numărul viitor şi, pe de altă parte, deoarece interviul de alături reprezintă o mărturie a modului cum s-a procedat cu persoanele din jurul pastorului spre a le determina să acţioneze împotriva lui, plan care a reuşit doar parţial datorită curajului admirabil şi tăriei morale ale credincioşilor protestanţi din parohia Timişoara, am hotărît să ne îngăduim un scurt intermezzo reflexiv, nu fără a vă aduce totuşi noi date.

Interviul de faţă conţine oare o dramă adevărată ? Dl. Makai Botond, pastor protestant ca şi Tőkés László, parte a unei minorităţi umilite şi suspectate ca şi Tőkés László, cedează presiunilor şi înaintează un act prin care solicită eliberarea postului de la biserica reformată Timişoara, în care a fost numit de episcopul de Oradea. Acest act este într-adevăr inutil, întrucît judecătoria dispunea oricum evacuarea în baza acţiunii intentate de episcopie, o concertare ulterioară nemaifiind necesară. Aşadar, dl. Botond se înfăţişează azi ca o victimă. Partea oarecum mai delicată a lucrurilor ţine de relaţiile, şi ulterior cordiale, dintre dl. Botond şi Tőkés László : cel din urmă a înţeles şi acceptat justificările celui dintîi, iar acesta găseşte că totul este în ordine. Nu oricine poate fi erou sau martir, nu încape nici o îndoială, însă există refuzuri care nu implică decît pierderea unor avantaje. Mii, zeci de mii de persoane nu au ştiut să renunţe la aceste avantaje. Cît de mare e vina lor ? Nu dictatura şi nici aparatul ei direct de represiune n-ar fi îngenuncheat acest popor fără armata anonimă, secretă, a celor permisivi. Putem presupune că graba justificărilor lor este extrem de diversă ; în plus, serviciile ei par, la o examinare piesă cu piesă, simple găinării care prin chiar faptul că sînt găinării nu apasă pe conştiinţa celor ce le comit. (Sigur, actul semnat de dl. Makay Botond nu se circumscrie chiar în acest perimetru, vrem să spunem că nu e puţin lucru). E creştineşte să iertăm, e normal să iertăm, dar nu e normal să ni se servească sumare, superficiale autoexaminări de conştiinţă. Dacă începem cu scuzele faţă de noi înşine, boala prin care am trecut noi, un întreg popor, nu a făcut decît să-şi retragă semnele, dar germenii ei persistă în adîncul nostru, şi oricînd putem să ne întoarcem de unde am plecat.

În altă situaţie se află episcopul reformat Papp László. Colaborarea lui este activă, ofensivă. Aşa cum veţi vedea dintr-o nouă mărturie, deosebit de interesantă, sosită la redacţie, episcopul se pare că a fost un om foarte apropiat al securităţii, al generalului Sima Traian, venit la Timişoara, cum se ştie, chiar din Oradea, ceea ce explică multe. Printre altele, promptitudinea cu care soseau pe adresa judecătoriei Timişoara actele lipsă din procesul de evacuare. Circuitul funcţiona perfect şi în viteză, semn că în toate punctele lui releele erau asigurate. Acest gen de colaborare mai poate fi ea trecută în seama proceselor de conştiinţă şi a culpelor morale ?

V. M.
V. P.
M. R. P.

P.S. Pastorul Tőkés şi Biserica Reformată Timişoara au formulat memoriu pentru recurs extraordinar la Procuratura Generală a României, prin avocatul Marius Romulus Proks, împotriva celor două hotărîri judecătoreşti (sentinţa Judecătoriei Timişoara şi decizia Tribunalului Judeţean Timiş).

„Episcopul nostru era anti Cristos..."

INTERVIU CU DOMNUL MAKAI GH. BOTOND, PASTORUL BISERICII REFORMATE (CALVINE)

— Domnule Makai Gh. Botond, de cînd îl cunoaşteţi pe preotul László Tőkés ?

— Pe Lásló Tőkés îl cunosc de cînd a fost numit de fostul episcop László Papp ca preot ajutor la Timişoara. De circa 6 ani. Cînd am am fost internat la clinica maxilo-facială din Timişoara m-a vizitat şi mi-a împrumutat cărţi. L-am vizitat şi eu la parohia sa în cîteva rînduri. Într-un cuvînt, eram în relaţii bune, de colegi apropiaţi.

— V-am întrebat pentru că la sfîrşitul anului trecut în procesul intentat lui László Tőkés aţi formulat o intervenţie. Ce v-a determinat să faceţi acest lucru ?

— Da, este adevărat, dar am formulat-o sub presiunea securităţii din Timişoara.

— În ce a constat intervenţia Dumneavoastră ?

— Să fie evacuat din locuinţă, deoarece am fost numit eu ca preot paroh la Timişoara începînd cu data de 20 august 1989 prin decizia nr. 5241 din 16 august 1989 a Departamentului Cultelor. Totul a început în martie 1989, cînd episcopul László Papp de la Oradea mi-a comunicat că László Tőkés va fi transferat la o altă parohie şi avea intenţia să mă pună pe mine în acest post, fiind şi locţiitorul protopopului de Arad şi pentru a fi mai aproape de acesta. (Menţionez că niciodată nu am cerut acest post, nici în scris şi nici verbal). În data de 13 august, deşi mă aflam la tratament la Tuşnad, am fost ferm convocat la Arad la şedinţa prezbiterială a comitetului bisericesc din Timişoara unde a fost convocat şi László Tőkés. Episcopul László Papp a vrut să determine comitetul bisericesc, pe baza Statutului Bisericii Reformate, să-l transfere pe László Tőkés din Timişoara. (Precizez că fostul nostru episcop era un dictator, în sensul că în repetate rînduri nu îngăduia stabilirea definitivă pe posturi a majorităţii preoţilor din subordine). În cazul de faţă nu a reuşit să obţină transferul lui László Tőkés pentru că nu a fost prezent nici un membru al comitetului bisericesc.

— De ce credeţi că a vrut să-l transfere pe László Tőkés ?

— Din cauza unor motive politice. László Tőkés era pasionat de munca sa, făcea ore de religie şi ore biblice cu mulţi credincioşi...

— Bine, dar asta este şi menirea unui slujitor al bisericii...

— Da, dar episcopul nostru era anti Cristos. Ne spunea la unele şedinţe trimestriale că nu participă la slujbe deoarece preoţii nu sînt bine pregătiţi, mulţi vorbesc prostii la amvon etc. Preferă să lucreze. (Probabil avea obligaţii politice, pentru că era membru al fostei Mari Adunări Naţionale).

— Despre procesul intentat lui László Tőkés ce ne puteţi spune ?

— Am fost convocat la proces pe data de 20 octombrie 1989, dar nu m-am prezentat pentru că, fiind preot, am lăsat lucrurile să meargă după voia lui Dumnezeu.

— Nu credeţi că aţi fost o unealtă a episcopului László Papp pentru a-l muta pe László Tőkés din Timişoara ?

— Cred că aceasta a fost intenţia lui. Mi-a şi spus, în primăvară, că dacă nu sîntem de acord — eu şi membrii consiliului judiciar — cu schimbarea propusă, vom fi traşi la răspundere pe linie disciplinară. Cu toate că nu am avut nici o reacţie la această ameninţare, a fost totuşi convocat consiliul judiciar. Încă înainte de convocarea comisiei disciplinare László Tőkés a fost suspendat din funcţia de preot la Timişoara. Cum însă suspendarea a fost ilegală şi abuzivă, episcopul avea nevoie de hotărîrea comisiei de disciplină din care făceam şi eu parte. La o convocare la care au fost chemaţi şi László Tőkés şi cîţiva martori a cerut transferul şi nu suspendarea. Eu, pentru a cîştiga timp în favoarea lui Tőkés, am propus suspendarea, cu care episcopul a fost de acord. Dar, la scurt timp după această convocare, mi-a luat întreg dosarul lui Tőkés şi l-a manevrat în aşa fel încît i-a intentat procesul de evacuare de care ştiţi. În urma acestui proces s-a pronunţat sentinţa civilă nr. 7190 din şedinţa publică din 20 octombrie 1989, prin care Judecătoria Timişoara a hotărît evacuarea lui László Tőkés din locuinţa sa din Timişoara. Această instanţă a respins şi cererea mea de intervenţie. Mai precizez încă o dată că această intervenţie am făcut-o de frică şi la „rugămintea" a doi securişti din Timişoara care m-au „vizitat" aici la Reşiţa cu cîteva zile înainte de încheierea dosarului pentru procesul despre care vorbim. De fapt, actul respectiv l-au luat cu ei.

— Ce a mai urmat după încheierea procesului ?

— În 27 noiembrie 1989, cu toate că Judecătoria Timişoara a dat sentinţa de evacuare a lui László Tőkés, mi s-a cerut de către episcopul László Papp în termeni duri şi categorici să trimit urgent la Protopopiat recunoaşterea transferului meu la Timişoara.

— De ce credeţi că vi s-a cerut acest lucru ?

— Pur şi simplu şi-a bătut joc de mine. Probabil că n-a uitat că în urmă cu 17 ani, împreună cu preotul Péter Miklos şi alţi colegi, am formulat o adresă către Episcopia Reformată din Oradea prin care arătam modul corupt în care se vindeau pur şi simplu parohiile mai importante.

— Care este acum părerea Dumneavoastră despre activitatea pastorului László Tőkés ?

— Abia acum, după începerea Revoluţiei, am putut să-i înţeleg mai bine atitudinea faţă de conducerea bisericii noastre şi faţă de organele locale din Timişoara.

— Ce aţi mai adăuga la dialogul nostru ?

— Ce pot să spun ? Nici nu mi-am închipuit că opoziţia dreaptă a lui Tőkés poate declanşa o Revoluţie.

Titus CRIŞCIU

---

hiştii. În 1919 a fost arestată partea C.C.-ului eser rămasă în ţară — şi a fost ţinută în închisoarea Butîrki pînă la procesul din 1922. În acelaşi an 1919, cekistul Laţîs scria despre menşevici : „Că aceşti oameni ne încurcă, e prea puţin spus. Iată de ce trebuie să-i măturăm din calea noastră, să nu ni se mai încurce printre picioare... Noi îi închidem într-un colţişor izolat, la Butîrki, şi îi obligăm să aştepte pînă terminăm lupta cu capitalul"[6]. În iulie 1918, întregul congres al muncitorilor nepartinici a fost arestat de detaşamentul lituanian de pază al Kremlinului iar la Taganka aproape că i-au împuşcat pe toţi.

Încă din 1919 a devenit clară şi suspiciunea faţă de ruşii repatriaţi, întorşi de peste graniţă (de ce au venit ? cu ce misiune ?) ; astfel au fost arestaţi ofiţerii din corpul rus de expediţie (întors din Franţa). În acelaşi an au fost „măturaţi", împreună cu autorii reali sau închipuiţi („Centrul Naţional", Complotul Armatei), în Moscova, Petrograd şi în alte oraşe şi au fost împuşcaţi **după listă** (adică oamenii erau luaţi din libertate şi executaţi imediat) ; au fost adunaţi în închisori intelectuali din aşa-numitele cercuri „circum-cadete". Ce înseamnă „circum-cadete" ? Nu monarhice şi nu socialiste, adică : toate cercurile ştiinţifice, universitare, artistice, literare, inclusiv întreaga inginerime. Cu excepţia scriitorilor extremişti, a teologilor şi a teoreticienilor socialismului, restul de intelectuali, adică 80% din ei, erau „circum-cadeţi". Tot aici intră — după părerea lui Lenin şi Korolenko, „jalnic filistin, rob al prejudecăţilor burgheze" ; „nu e nici o pagubă dacă astfel de **talente** stau cîteva săptămîni la închisoare"[7]. Despre arestarea unor grupuri izolate aflăm din protestele lui Gorki. În 15. 9. 1919, Ilici îi răspunde : „...pentru noi este clar că şi aici s-au făcut unele greşeli"[8], dar „ce nenorocire ! îţi stă mintea în loc ! Ce nedreptate !" şi îl sfătuieşte pe Gorki : „nu te consuma deplîngînd soarta intelectualilor putrezi"[9].

Din ianuarie 1919 s-a lărgit sistemul de predare obligatorie a surplusului de produse agricole[10] iar pentru colectare s-au format echipe speciale. Pretutindeni, ele au întîmpinat rezistenţa satului (fie îndărătnic-evazivă, fie violentă). Reprimarea acestei reacţii a adus, la rîndul ei, un aflux puternic de arestaţi timp de doi ani (fără a-i mai socoti şi pe cei împuşcaţi pe loc).

Cu bună ştiinţă am ocolit aici partea cea mai mare de CK, Servicii speciale şi Tribunalele militare revoluţionare care au fost angajate în avansarea liniei frontului şi în ocuparea oraşelor şi regiunilor. Aceeaşi directivă NKWD din 30 [...] 1918 canaliza toate eforturile „spre împuşcarea necondiţionată a tuturor participanţilor la activitatea albgardistă". Nici nu ştii cum să delimitezi corect. Dacă în vara anului 1920, cînd Războiul civil nu se încheiase încă peste tot, dar pe Don se terminase deja, de acolo, din Rostov şi din Novocerkassk, mulţi ofiţeri sînt trimişi la Arhanghelsk, ba chiar şi cu şlepurile la Solovki (iar unele şlepuri au fost scufundate în Marea Albă ori în cea Caspică). Cu ei ce facem ? Îi mai trecem în contul Războiului civil sau îi punem pe seama începerii construcţiei paşnice? Cînd, în acelaşi an, la Novocerkassk a fost împuşcată o soţie de ofiţer gravidă, vinovată de a-şi fi tăinuit soţul — în ce categorie să o înscriem ?

În mai 1920 se emite de către C.K. dispoziţia privind „Activitatea subversivă din spatele frontului". Din experienţă ştim că orice dispoziţie de acest gen dă un impuls spre formarea unui nou torent de arestaţi pretutindeni, că ea este un semn exterior al torentului.

O dificultate deosebită (dar şi un avantaj !) în organizarea tuturor acestor torente a constituit-o, pînă în 1922, absenţa Codului penal, a oricărui tip de sistem de legi penale. Numai spiritul revoluţionar de dreptate (întotdeauna infailibil !) îi determina pe împilatori şi pe creatorii de canale să decidă cine anume să fie arestat şi ce să se facă cu el.

În această trecere în revistă nu vor fi urmărite torentele criminalilor de drept comun ; de aceea amintim doar că dezastrul general şi neajunsurile, în condiţiile restructurării administraţiei, a instituţiilor şi tuturor legilor nu puteau decît să mărească numărul furturilor, atacurilor banditeşti, violurilor, al cazurilor de dare şi luare de mită, să amplifice specula. Deşi nu erau atît de primejdioase pentru existenţa Republicii, aceste crime de drept comun trebuiau într-o oarecare măsură urmărite, iar prin afluxurile de arestaţi pe care le aduceau, umflau torentele de contrarevoluţionari.

În româneşte de :
Mariana CERNICOVA-BUCĂ

---

[1] **Eser (S.R.) — social-revoluţionar (n.t.).**

[2] **„Vesnik NKVD", 1918, Nr. 21—22, pg. 1 (n.a.).**

[3] **„Decretele puterii sovietice", M., 1968, vol. 4, pg. 627 (n.a.).**

[4] **SNK — Consiliul comisarilor poporului (n.t.).**

[5] **NEP — Noua politică economică (n.t.).**

[6] **M. Ia. Laţiş,** Doi ani de luptă pe frontul intern. Observări de popularizare asupra activităţii CK, **M., GIZ, 1920, pg. 61 (n.a.).**

[7] **Lenin V. I.,** Opere complete, **vol. 51, pg. 48 (n.a.).**

[8] **Idem, pg. 47 (n.a.).**

[9] **Idem, pg. 48, 49 (n.a.).**

[10] **Sistem practicat în perioada comunismului de război (n.t.).**

DESPRE CĂINȚĂ ȘI INVIERE

I se spune simplu : Părintele Galeriu. „Este preot și profesor de teologie consacrat, cu o rară vocație sacramentală. Cuvintul său blind, cald, părintesc, intotdeauna incurajator, dres cu sarea invățăturii evanghelice și a Sfinților Părinți, convinge fără să forțeze voința, cucerește, pacifică, picură speranța, dă viziune cosmică, divină lumii, omului, ca și chip al lui Dumnezeu și odihnește inima“. (Convorbiri duhovnicești, vol. 1, pag. 199).

S-a născut la 23 nov. 1918, in comuna Răcătău, jud. Bacău. După cursurile Școlii elementare din localitatea natală (1925—1930), se înscrie la Seminarul Teologic „Sf. Gheorghe“ din Roman ; urmează, apoi, cursurile Facultății de Teologie a Universității din București, obtinind titlul de licențiat, cu teza „Îndumnezeirea omului“ (1942). E hirotonit diacon și preot (1943), in parohia Podul Văleni, unde va sluji pină in 1947, cind e transferat la parohia Sf. Vasile din Ploiești. Trista perioadă de prigoană a intelectualilor, din anii 1949—1950 il afectează direct : detenție la canalul Poarta Neagră. În 1973 obține doctoratul in teologie, cu teza „Jertfă și răscumpărare“. Din 1973 devine parohul bisericii Sf. Silvestru din Bucuresti, iar in 1977 este numit și profesor titular al catedrei de Omiletică și Teologie fundamentală, unde funcționează și in prezent.

— Stimate părinte Constantin Galeriu, cum trăiește Biserica Ortodoxă Română momentul de conștiință legat de resurecția națională ?

— Am in vedere slujitorii Bisericii. Trăim acest eveniment unic în istoria poporului român ca un moment de **căință și inviere** ; un moment de purificare. Din acea perioadă a dictaturii port în mine durerea, ca o vinovăție, mai ales că nu am făcut cît eram dator să fac pentru Biserică și neamul meu. Alții au suferit și au făcut mai mult. Ne plecăm cu venerație în fața eroilor martiri care s-au jertfit și, precum în primele veacuri creștine bisericile se ridicau pe mormintele martirilor, rugăm pe Bunul Dumnezeu să ne facă vrednici să edificăm innoirea Bisericii fundamental pe jertfa Mîntuitorului, căreia i s-au unit jertfa acestor fii ai neamului. Cred că se dezvăluie aici un destin al poporului român ; orice operă mare ia naștere din jertfă, asemenea Învierii Domnului din Cruce. Totdeauna innoirea neamului nostru în istorie s-a făcut pe jertfe mari. Unicitatea jertfei de acum constă în faptul că a fost cea mai curată : jertfa copiilor, a adolescentilor, a tinerilor.

— Biserica Sf. Silvestru, al cărei paroh sinteți, s-a bucurat (și se bucură cu atit mai mult astăzi) de o largă audiență mai ales din partea intelectualilor și tinerilor — motiv pentru care a fost vizată de fostele autorități ale statului. Aici au fost oficiate și slujbele de pomenire ale multor personalități ale culturii românești : Mircea Eliade, Nichita Stănescu, Dana Dumitriu, Mircea Scarlat, Vasile Prăguț și alții. Personal, incepind cu 1976, v-am audiat predicile, al căror conținut profund, curajos și optimist — atit de necesar — v-a pus chiar in pericol. Nu intimplător, Radio Europa Liberă vă cita adesea un fragment (mereu același !) dintr-o predică : „De aceea, privind mai adinc in viata noastră personală și in istorie, observăm că niciodată răul nu are ultimul cuvint. Dumnezeu singur este Alfa și Omega. Și Dumnezeu transmută chiar răul in serviciul binelui“. De aici, intrebarea firească, pentru noi, ar fi : Cum a participat Biserica Ortodoxă Română la pregătirea revolutiei ?

— Toate revoluțiile din istorie au fost pregătite spiritual sau ideologic. Biserica Ortodoxă Română a avut și ea o contribuție la pregatirea spirituală prin slujba divină, mai ales sfînta Liturghie, prin predică, prin opera teologică.

— Mi-aș permite să adaug aici și catehezele pentru copii.

— Apoi, nu trebuie omis faptul că, în perioada celor 40 și ceva de ani de totalitarism, a apărut la noi cea mai profundă operă teologică din toată istoria Bisericii noastre. Aș da cîteva exemple remarcabile : **Filocalia** (zece volume), **Sistemul dogmatic** (prof. pr. D. Stăniloaie), **Învățătura ortodoxă despre mintuire** și **Studii patristice** (I.P.S. Mitropolit dr. Nicolae Corneanu), **Frumusețile iubirii de oameni în spiritualitatea patristică** (prof. Ioan G. Coman), **Istoria Bisericii Române** și altele ; apoi, tipărirea unor cărți de predici, îndrumări misionare, teze de doctorat, tratate despre morală, patrologie. Toate acestea au putut pregăti spiritual o conștiință revoluționară. Ideologia totalitară era ateistă ; predicile slujitorilor Bisericii îl mărturiseau pe Dumnezeu. Filozofia regimului era materialistă ; învățătura Bisericii era o mărturie a spiritualismului creștin. Dictatorul se voia **un model pentru popor** ; Biserica propovăduia drept **unic model** pe Domnul nostru Isus Christos.

— Generozitatea creștinismului are in vedere, in primul rînd, relația eu-tu ; dar și răutatea este o relație a omului cu altul, relație care duce, în cele din urmă, la insingurare asumată și asuprire voită a semenului. Exemplul tiranilor este tipic. Care este părerea domniei voastre in ceea ce privește posibilitatea apariției pe scena istoriei a unor asemenea creaturi ?

— La această nefericită bază stă orgoliul luciferic, egocentrismul. Asemenea tirani uită de Dumnezeu și se autozeifică. Iar în această adorare de sine și centralitate a persoanei lor refuză și sfătuitorii. **Sfînta Scriptură** spune : „Cei lipsiți de sfătuitori cad ca frunzele“. Ba mai mult, acești egocentriști se înstrăinează pînă la patologic, și de adincul conștiinței lor. În această **stare de păcat** au căzut, mai mult sau mai puțin, împarați și regi, dar nu pînă la stingerea totală a conștiinței. Nici unul din regii Franței secolului XVIII nu poate fi încriminat la măsura tiranilor secolului XX. Marea noastră dramă a fost aceea că tiranii refuzau orice sfetnic și însăși conștiința lor profundă. Mi-aduc aminte de o replică a lui Ludovic al XIV-lea, dată cunoscutului predicator Massillon, după una din cuvîntările lui, la care asistase și regele : „Părinte, am ascultat mulți predicatori și am fost mulțumit de ei. Dar, ori de cîte ori te-am ascultat pe dumneata am fost nemulțumit de mine“. Regele era în stare **de căință** și, deci, **de îndreptare.** Dictatorii, din nefericire, nu. Aici este și tragedia lor și, implicit, a poporului peste care stăpînesc.

— Ideea de libertate se leagă, firesc, de ideea frăției întregului nostru popor și (poate) de ideea unui consens național al conștiinței, consens care, mă gindesc, ar inlătura pericolul apariției unui nou — odios tiran. Care ar fi una din principalele responsabilități ale Bisericii Ortodoxe Române ?

— Se deschide real o nouă eră în istoria neamului nostru. Întrucît criza a fost fundamental de natură spirituală și morală, Biserica are o misiune excepțională. Ne întrebăm cum o putem realiza ? ! Mîntuitorul spune : „Mare este secerișul, dar puțini sînt secerătorii ... Duceți-vă ; ... Vă trimit ca pe niște miei în mijlocul lupilor“ (Luca, cap. 10, v. 2, 3). Mă întreb cît de vrednici suntem noi de acest **extraordinar seceriș ? !** Dumnezeu și credincioșii ne cheamă la o slujire jertfelnică, prin cuvîntul **Evangheliei** și fapta iubirii, în biserici și dincolo — în societate : școli, armată, spitale, aziluri, penitenciare. Și, vedeți, în orice lucru al nostru nu putem construi nimic fără un model. Cum s-ar putea construi omul fără un model ? Și care este modelul absolut după care să ne putem, deodată, și **mîntui** și **zidi** întru desăvîrșire ? Nimeni nu poate oferi un altul, ca **adevărat desăvîrșit** și fără pată, decît Isus Christos.

Carmen **DRAGAN**

IEȘIREA DIN HAOS

INTERVIU CU ANDREI PLEȘU

Data trecută, nu voia să fie văzut la ușă în momentul în care ne despărțeam. Astăzi, Andrei Pleșu este ministrul culturii, deplasîndu-se spre minister sub protecție armată. Fostul profesor de estetică bucureștean fusese alungat din slujbă și, trimis — din cauza părerilor sale neconformiste — în exil intern, într-un sat din Moldova. Întors din exilul de lîngă Bacău cu mai puțin de trei săptămîni în urmă, se află acum în grandiosul cabinet ministerial : nu poartă cravată și îmi spune rîzînd radios :

— Mă depășește, nu pot funcționa ; ocupat sînt toată ziua, dar nu fac nimic.

Pe imensul său birou, se află o grămadă de telefoane ; cînd sună unul din ele, cu siguranță că de două ori va ridica greșit, receptorul. Sună șeful poliției din București, cerînd permisiunea — pe care Pleșu i-o refuză — de a percheziționa spectatorii la teatrele și cinematografele care se redeschid.

— Se pare că sînt o persoană foarte importantă, spune chicotind, în timp ce pune receptorul în furcă.

Pleșu descrie „administrația culturală“ ceaușistă drept „un antiminister, care făcea eforturi organizate pentru a opri funcționarea culturii“. Imediat după căderea lui Ceausescu, s-a creat un vid ideologic: deciziile politice trebuiau luate pe loc, în decurs de cîteva secunde, și anume de către opozanții de cursă lungă ai dictatorului — oameni ca Pleșu — cărora masele de revolutionari le dăduseră legitimitate. El însuși s-a întors din exil pe 22 decembrie, în toiul luptelor.

— Este extraordinar de stimulativ din punct de vedere intelectual să fi fost martor la căderea comunismului în România, zice, jovial. Dar acum trebuie să mut din loc un cadavru cu ajutorul celor 140 de functionari care și-au petrecut multi ani din viață muncind împotriva culturii. Funcția lor principală a fost să-l laude pe Ceaușescu. Ăștia n-au fost servitorii ideologiei, ci tocmai încarnările sale. Dar nu pot să-i înlătur încă : mai am nevoie de ei, pentru că ei stiu cum funcționează masinăria asta uriașă, eu, nu. Pur și simplu nu pot lucra cu ei, dar ar fi riscant să-i concediez. M-ar acuza probabil că îi supun la o epurare stalinistă, zice rîzînd.

Sumbra cameră are proporțiile unui teren de tenis ; douăsprezece scaune urîte sînt aliniate la masa ministerială acoperită cu sticlă. Pleșu mă surprinde privindu-le :

— Mă simt foarte apăsat în camera asta stalinistă, zice posomorît. Nu cred că o să fiu în stare să rezist aici.

În ziua următoare, l-am vizitat pe Pleșu acasă, unde (cu doi ani în urmă) avuseserăm o conversație ilegală **sotto voce**, pe care el a omis s-o declare la securitate. Casa emana ospitalitate și bună dispoziție ; străinii pot rămîne acum și peste vacante.

Mi-a descris cîteva probleme generate de revoluție :

— De exemplu, sînt destui cei care afirmă, chiar și printre intelectuali, că nu vor încă să-i primească înapoi pe emigranți, pentru că „ei n-au suferit alături de noi“. Și asta vine din partea unora care n-au „suferit“ ei înșiși sub Ceausescu ! Problema e că fiecare se vrea o victimă, chiar dacă n-a fost. Așa că fiecare și-a confecționat o biografie de dizident, lucru foarte stînjenitor din punct de vedere moral. După aceea, mai sînt și cei care șoptesc pe la colțuri că „sînt prea mulți evrei în Front“. Un vecin de-al meu, care s-a înscris în Partidul Național Țărănesc, a venit la mine acum cîteva zile și mi-a spus : „Acuma ești în guvern, dar fii atent că evreii se întorc în România“. M-am simțit obligat să-i răspund nenorocitului ăstuia : „Vezi, Ceaușescu n-a fost evreu, dar a fost un român de rea credință. Ei, da, Brucan e evreu (unul din cei 11 membri ai biroului executiv), dar cîte n-a făcut pentru eliberarea ta !“. Îmi dădeam seama că ceea ce spuneam n-are nici un efect. Dar toate ies acum la suprafață, ceea ce e foarte periculos.

Pleșu e un bărbat brunet, cu barbă și cu un fel de a fi, cald și generos ; pare descins din nuvelele tragi-comice cehoviene, personaj chinuit sufletește.

— Ca prieten, o să-ți mai spun ceva ; tu poți să crezi ce vrei. Spre sfîrșitul regimului Ceaușescu, a început să mă viziteze regulat un securist, care mă păzea de șapte ani. Ședea aici și vorbeam destul de liber. La început, îmi spunea asa : „O să vă dați seama că noi sîntem cei care avem dreptate“. Dar treptat, încerca să-mi dea impresia că nu mă urmărește, ci că mai degrabă m-ar proteja. Într-o zi mi-a spus : „Nici nu vă puteti imagina, domnule Plesu, ce nu fac ca să vă țin în viață“. Relația devenea foarte complicată. Venea, de exemplu, la mine și îmi spunea : „Iarăși v-ați întîlnit cu străini. Să nu mai faceți asta“. A mers pînă acolo încît și-a procurat cărți de-ale mele și odată m-a rugat să-i scriu o dedicație. Era o carte de etică, spune Pleșu rîzînd. M-am gîndit puțin și apoi am scris pe foaia de titlu : „Domnului Mănuescu, a cărui etică, sper, să se apropie într-o zi de a mea“. Uneori, aveam impresia că încearcă să facă pe îngerul. Dar încă nu știu dacă m-ar fi împușcat în caz că i s-ar fi ordonat s-o facă.

După ce-am fost numit ministrul culturii, am primit acasă un telefon din partea armatei. După cum știi, armata a preluat conducerea securității, care a fost desființată prin decret. Vocea de la telefon mi-a spus că, în calitate de membru al guvernului, trebuie să fiu protejat. Că va veni la minister cineva să stăm de vorbă despre asta. Cînd respectivul a intrat în cameră, nu mi-a venit să-mi cred ochilor ! Era Mănuescu! Ba mai mult, am descoperit că, după revolutie, fusese avansat. Era chiar el, stătea în fața mea și îmi spunea că trebuie să fiu atent, că s-ar putea să apară indivizi ostili revoluției, că treaba lui era să îi urmărească pe cei care ar vrea să-mi facă vreun rău etc.

Eram aproape fără replică : „Contrarevoluționarii ăștia despre care ați venit să mă preveniți — i-am zis lui Mănuescu, sînt chiar oamenii pentru care ați lucrat pînă acum cîteva zile“.

Nu s-a arătat prea tulburat. Eu eram, în schimb, uluit că se mai afla în slujbă protejînd noul sistem. Desigur că acuma el pretinde că n-ar fi raportat superiorilor lui toate cîte le-a aflat despre mine. Dar noi am avut o revoluție, și securitatea a fost absorbită de armată ...

Încă nu știu și nici nu pot să aflu cu ce se ocupă de fapt. „Noi nu sîntem aici ca să vă facem vreun rău“, mi-a spus, calm. „Fiecare țară are un sistem de securitate, domnule Plesu, și noi sîntem profesioniștii“. E cam complicat, adaugă noul ministru al culturii, încruntînd din sprîncene.

(The Sunday Times,
21 ianuarie 1990)

Traducere de
Ileana Dimitriu-ȘORA

Mircea Vulcănescu

ULTIMUL CUVÎNT

(VI)

rostit în apărarea sa de Mircea Vulcănescu, în ziua de 15 ianuarie 1948, în fața Curții de Apel din București, secția a IX-a Criminală, în procesul celui de-al doilea lot al foștilor miniștri și Subsecretari de Stat din Guvernarea Mareșalului Antonescu, — acuzați că au provocat dezastrul Țării, — în baza legilor 312/1945, 455/1945, 291/1947.

B. ACUZAȚII SPECIALE ROSTITE ÎMPOTRIVA MEA

Trec acum la acuzațiile speciale ce mi se aduc prin actul de acuzare. Sunt numai șase rînduri în care se rețin ca incontestabile, următoarele fapte :

1. că am făcut parte din Guvern, în timpul cînd s-a declarat războiul ;
2. că am colaborat la toate actele lui;
3. că am militat pentru hitlerism ;
4. că m-am solidarizat cu toate actele Guvernului, și — în consecință — zice acest act ;
5. mi-am asumat întreaga răspundere a tuturor faptelor rezultate din această Guvernare, deci și,
6. aceea a continuării războiului.

Atît !

Și nimic mai mult !

Nici mai puțin !

În fața acestei cascade de învinuiri, prin implicație, stau iarăși uimit și-mi zic :

1. Da ! Este adevărat că am făcut parte din guvern în timpul războiului. Dar nu este adevărat că am colaborat la toate actele Guvernului. Am colaborat numai la unele din actele lui, din sectorul atribuțiilor mele și am arătat precis la care anume. În epoca războiului atribuțiunile mele excludeau, cum am dovedit cu Decizia de delegare și mărturia Ministrului meu, Generalul Stoenescu, — contactul direct cu Conducerea Statului și cu Consiliul de Miniștri. Singurul meu rol era să asist pe Ministrul meu în aceste discuțiuni în care el avea cuvînt hotărîtor, eu avînd numai pe acela al informării tehnice și al controlului execuției ordinelor lui.

N-am luat parte la niciun Consiliu în care să se fi hotărît declararea războiului. Nici la Consiliile de ordine publică, nici la cele de colaborare civilo-militară ; iar la Consiliile generale — numai cînd eram chemat, după cum am făcut dovada cu depoziția martorului Colonel Radu Davidescu.

2. N-am colaborat la toate actele Guvernului.

N-am militat pentru hitlerism !

Nu se face dovada acestei militări, afirmată în actul de acuzare. Am făcut, dimpotrivă, eu dovezile contrare deși nu eram obligat.

Nu se face dovada, în sfîrșit, că m-am solidarizat cu toate actele Guvernului și deci și deducția, pe cale de consecință, că mi-aș fi asumat întreaga răspundere a tuturor faptelor rezultate din această Guvernare — nu este justificată.

M-aș opri. Dar nu mă pot împiedeca să mă întreb : Ce se pedepsește aici ? Solidarizarea mea cu actele altcuiva ? Asumarea răspunderii actelor altuia ? Pe ce text ?

În fața cui ?

Presupunînd vreodată așa ceva — deși nu se face nici o dovadă — nu văd în ce măsură este admisibil de conceput o asemenea asumare, cînd nu se pretinde nici că am uzurpat atribuțiunile Conducătorului Statului, nici că m-am substituit lui în luarea unei hotărîri din cele ce cădeau în sfera atribuțiunilor sale proprii. Mai ales cînd am dovedit că contactul meu direct cu el era interceptat de Ministrul de resort care-și rezervase (a se vedea decizia de delegare din Dosar) lui exclusiv referatele către Conducător și Consiliile de Miniștri.

Delegația aceasta este mai restrînsă ca delegațiile ce se dau de obicei, și care se mărginesc să spună că Subsecretarul de Stat are toate atribuțiunile Ministrului, afară de cele rezervate lui, prin Legi și Regulamente.

Aici — ca să nu existe nici o confuzie — Ministrul care nu mă cunoștea, ține să specifice expres că își rezervă personal relațiile cu Conducătorul Statului și cu Consiliul de Miniștri.

Cînd am făcut această restricție inutilă, am zîmbit, față de acest exces de precauțiuni. Azi, însă, îl binecuvîntez !

Nu ar fi avut nevoie să o spună pentru că, chiar în textul Constituției suspendate din 1938 — ale cărei dispozițiuni continuau totuși să se aplice prin uz — se zicea că : deși,

1. „Guvernul se compune din Miniștri și Subsecretari de Stat". Textul adaugă imediat :

2. „Miniștrii (singuri), reuniți laolaltă, alcătuiesc Consiliul de Miniștri". Deci nu și Subsecretarii de Stat.

Totuși, decizia mea de delegare repetă lucrurile clar. Nu numai prezența la acel Consiliu nu mai era deci a mea personală : dar nici dreptul de a-i referi nu mai era al meu, ci al Ministrului meu, — eu neputînd să vorbesc decît atunci cînd Domnia Sa mă autorizează special — ceea ce am și făcut ! Lucrul acesta l-am respectat totdeauna. Veți vedea că toate Notele către Conducătorul Statului, pe care le voi cita, poartă semnătura Sa. Chiar atunci cînd, ca în cazul adreselor Ministerului în chestiune S.N.C. — ele sunt precedate de Note identice ale mele, premergătoare, adresate de mine Domniei sale și aprobate de Domnia Sa.

Iată, de pildă, în Dosarul S.N.C., Nota mea, prin care arăt, după cercetarea lucrurilor prin organele tehnice ale Ministerului, că noua Convenție cu H.G.W. — menită să înlocuiască pe cea anulată în urma intervenției Ministerului — nu satisface exigențele cerute de această Convenție. Ministrul scrie pe ea : „Aprob" — și Nota este transformată în adresă către Ministerul de care atîrnă întocmirea Convenției.

Acesta era modul nostru de a lucra!

Acest mod, chezășie a încrederii ce se stabilise între mine și Ministrul meu nu a fost schimbat tot timpul Ministeriatului Stoenescu. Și Ministrul a recunoscut aici — în cunoștință de cauză — că nu mi-am depășit atribuțiunile.

Mai tîrziu sub ceilalți Miniștri, forma delegației a fost cea generală, refuzîndu-mi-se numai actele rezervate, în general Ministrului fără nici o restricțiune specială. Dar și aici contactul direct cu Conducătorul Statului și Consiliul de Miniștri era tăiat pentru că textul Constituției din 1938, aplicată prin uz după 1940, făcea pe Ministru singur răspunzător față de Conducătorul Statului și excludea pe Subsecretarii de Stat, de drept, din Consiliile de Miniștri (Textele au fost analizate în pledoariile avocaților).

Lucrurile mergeau pînă acolo, în vremea Generalului Stoenescu, încît ordinele venite de la Președinte la Minister, nici nu erau transmise de mine mai departe, fără știința titularului. Iată, de pildă, un ordin primit de la Președenție, în legătură cu așa-zisa finanțare a armatei nemțești singurul trecut pe la Cabinetul meu în vremea aceea, cînd Președenția — cum vom vedea — dispunea direct de finanțarea ei prin B.N.R. Era la 19 Septembrie 1941 și Ministrul lipsea din București. Ei bine, acest ordin a lăsat o dublă urmă în arhiva mea : o dată, o adresă către Președenție în care-i ceream să-mi transmită ordinul în scris (căci în aceeași zi în care-mi dase ordinul telefonic să cer B.N.R.-ului să plătească cota lunară nemților, îmi transmisese o circulară ca Ministerele să nu mai execute ordinele telefonice date de Președenție). Pun atunci mîna pe toc și scriu :

„Avînd în vedere ordinul D-voastră circular, vă rog să-mi comunicați în scris ordinul D-voastră telefonic".

În același timp, pun mîna pe telefon și, cercînd Râmnicul Vîlcii, unde se afla în inspecție Ministrul meu, îi comunic:

„Iată ordinul primit. Ce facem ?".

Și urma acestei fișe telefonice există la dosarul Ministerului.

Am verificat toată seria de ordine date în legătură cu finanțarea armatei nemțești. Este singurul trecut atunci pe la Cabinetul meu și se vede din el perfect care erau raporturile mele de subordonare și cu Președenția, și cu Ministrul titular.

Voința, chiar de execuție, era a lui.

Complicitatea mea, dacă ar putea fi, n-ar putea fi decît o complicitate presupusă la o complicitate a lui, și aceasta presupusă. Dar el nu a fost condamnat pentru a spune ceea ce aveam de spus, achitat pe ele, de această Secție, în urma unei apărări amănunțite, pe acest punct.

Acesta este cadrul în care am colaborat cu Guvernul Mareșalului Antonescu, pe care nu l-am văzut, în afara Ministrului meu, decît o dată, sub Ministeriatul Neagu și, atunci trimis de Ministrul meu să discut planurile sistematizării Predealului, în locul lui, care era ocupat altundeva.

Relațiile mele personale cu Mareșalul Antonescu ?

Iată-le !

Îndrăznind să-l întrerup, într-un Consiliu de Miniștri unde expusese un lucru inexact, pentru a restabili adevărul, mi-am atras din partea lui replica aspră :

„Cînd te-ai născut dumneata, ca să îndrăznești să tai cuvîntul din gura Mareșalului Antonescu" ?

Ceea ce, remarc că, în speță, era just. Faptul nu m-a putut, însă, împiedeca să revin, îndată ce furtuna s-a potolit, pentru a spune ceea ce avea de spus.

A mă face, în acest caz, co-autor al tuturor faptelor Guvernului Antonescu și deci și (prin implicațiile, nu altfel) al celor incriminate în actul de acuzare : adică de crimele de la art. 2, a. și 1. a., înseamnă, fără îndoială, să faci cel puțin „din țînțar armăsar".

Și, pentru că sîntem în domeniul comparațiilor entomologice, adaug că nu am fost unul din armăsarii înhămați la carul Soarelui ; nu voiesc totuși să spun că — în sectorul care mi s-a dat în seamă — am fost „muscă la arat".

Nu ! Lucrul ar fi inexact.

Este adevărat — și am recunoscut și recunosc — că am colaborat la multe acte ale Ministerului meu, deci și ale Guvernului din care am făcut parte, din sectorul economic și financiar și că am fost unul din capetele gînditoare care au contribuit la întocmirea și executarea sistemului de relații economice al Țării cu străinătatea, în perioada guvernării antonesciene. (Generalul Stoenescu a spus acest lucru aici !)

În acest sector, în care am lucrat, înțeleg să-mi asum răspunderea tuturor măsurilor pe care le-am preconizat eu, pentru care am luptat, ori pe care le-am executat eu. Dar nici aici, măcar, nu pot dovedi oricînd opoziția mea categorică, al cărei ecou apare și în discuțiile uneia din ședințele ale căror stenograme s-au cerut aici. (Vorbesc de aceea din 12 ianuarie 1944) în care se arată opoziția noastră, a Ministerelor din sectorul economic, la politica dusă în Transnistria, cu care nu m-am solidarizat și nu înțeleg nici azi să mă solidarizez, precum și la alte măsuri — bune sau rele — pe care nu le-am voit și față de care m-am opus și cu care nu pot consimți să fiu ținut solidar, chiar dacă aș fi solidar asupra multor altele. Memoriul către procurorul anchetator precizează cu ce am înțeles să mă solidarizez și cu ce nu.

Un singur lucru mă surprinde, Onorată Curte, în actul acela de acuzare așa de ciudat. Dacă argumentarea lui e justă și dacă este adevărat că m-aș fi solidarizat cu toate actele Guvernului și mi-aș fi asumat răspunderea întreagă a tuturor faptelor acestei Guvernări — cum zice actul de acuzare — ca și cum aș fi fost eu însumi un substitut de fapt al fostului Conducător al Statului, atunci nu văd de ce, ca urmare a acestui „prisos de cinste", dar și a acestei „lipse de vrednicie", de a fi acuzat nu pe fapte proprii, ci pe fapte ale altora — atunci, nu văd de ce — zic, nu am fost acuzat pentru toate capetele de acuzare rostite împotriva acestui regim și nici de ce nu mi s-a pus în sarcină tot alfabetul din articolele 1 și 2 din Legea 312 ; ci acuzatorii mei mi-au rezervat, parcimonioși, prin deducție, numai acuzațiile prevăzute în articolul 1 și 2.

Mă trudesc zadarnic, de un an, în singurătatea gîndului meu, ca fost dascăl de filosofie, obișnuit să caute lucrurilor un rost, care ar putea fi măcar logica acestor acuzații dacă nu pot descoperi care este adevărul ei ?

III. ÎNCADRAREA GENERALĂ ÎN ART. 2.a. DIN LEGEA 312/1945

Este o greșeală să se creadă că vorbele pot suporta orice.

Că înțelesul lor se poate întinde în toate sensurile, fără ca lucrul să aibă consecințe !

O spune un om care — prin îndeletnicirile lui profesionale de logician — a fost adus cînd încă nu era învinuit de crimă, ba încă și după aceea, să exercite un fel de poliție a înțelesului cuvintelor folosite de contemporanii săi.

Este o eroare care se poate strecura în mintea cuiva cînd privește lucrurile într-o perspectivă îngustă „hic et nunc", dar care se risipește de îndată ce ne gîndim la consecințele vorbelor pe care le rostim. Pentru că înțelesurile cuvintelor reprezintă hotarele pe care mintea le pune între lucruri, tocmai pentru a nu se rătăci în judecata și acțiunea ei, trecînd, în chip nelegitim, de la un lucru la altul.

Aceste reflexiuni mi le trezește felul în care Onoratul Parchet General răstălmăcește textul clar al articolelor Legii 312.

ÎN ARHIVĂ

Dacă ar fi să dau socoteală uimirii (poate firești) a unor cititori, dacă m-ar întreba, cu alte cuvinte, cineva, de ce am ales spre publicare **tocmai acum** cîteva din scrisorile lui Radu Petrescu, aș răspunde astfel. Le-am ales **intenționat** tocmai acum, deși nu e nici o aniversare, nici o comemorare (Radu Petrescu s-a născut la 31 august 1927 și a murit la 31 ianuarie 1982). Au, atunci, vreo semnificație aparte aceste pagini? Cred că da (sau, cel puțin, am dorit ca ele să aibă un sens precis, un rost). Cum lesne se poate vedea (după datări), fragmentul de epistolar nu este (nu **pare** a fi) „de actualitate", de strictă, stringentă, cum se spune, actualitate. Nici memorii adresate unor foruri, nici pagini cenzurate, nici măcar scrisori deschise (deși scrisori sînt, deschise, e drept, de unicul lor destinatar, Mircea Horia Simionescu); nici măcar documente demascatoare ale unei politici (fie și literare), a anilor '46, '51, '54, '60 etc. Deci nimic senzațional la cota (bursa) presei noastre culturale din iarna lui 1990.

Și totuși. Scrisorile din acei ani (și de după) sînt, într-un fel aparte, niște memorii (adresate nu forurilor exterioare, ci acelora lăuntrice), niște scrisori deschise (propriilor conștiințe de scriitori), niște documente (care demască, fără a arăta însă cu degetul). Afirmațiile acestea par oarecum fără acoperire, simple figuri de stil, fraze cam patetice în retorica lor, stînjenitoare poate în agitația zilei. Am să încerc să le „acopăr", să le demonstrez adevărul, descriind (cît îngăduie spațiul tipografic), o arhivă.

La sfîrșitul anului 1978, lectura cîtorva cărți semnate de Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Tudor Țopa și Costache Olăreanu mi-a stîrnit ideea unui experiment literar. La ora aceea, persoana „civilă", „biografică" a autorilor respectivi îmi era cu desăvîrșire străină. Bio-bibliografiile de literatură română contemporană (în care cei mai mulți nici nu figurau) nu prea îl puteau stimula pe un cercetător zelos care, pe moment, descoperise o coerență de adîncime în ansamblul eterogen al textelor, ba chiar cîteva „semne" exterioare, capabile să acrediteze existența unui „grup" literar. Dicționarul oferea la acea oră doar un reper biografic (toți autorii aparțineau aproximativ aceleiași generații biologice, născuți fiind între 1927—1930) și unul bibliografic (debuturile tîrzii, spre 40 de ani).

În luna mai a anului următor, în 1979 deci, l-am cunoscut pe Radu Petrescu. I-am expus proiectul experimentului, nu înainte ca el să-mi confirme că acel — impropriu numit — „grup" există într-adevăr. Unui nucleu (Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu), cu o biografie tîrgovișteană și cu un „start" literar comune, i s-au solidarizat, apoi, în anii bucureșteni, datorită unor opțiuni intelectuale, estetice strict literare, la urma urmelor, Petru Creția, Tudor Țopa și Alexandru George: „Grupul de la Tîrgoviște", cum avea să-l boteze cu grăbire — repet, impropriu — critica. În ce consta însă proiectul de lucru? Era vorba despre o carte, **Arahne și pînza**, scrisă **la propriu** împreună cu cei șase autori; un volum experimental, preocupat mai ales de „metaliteratura" scriitorilor în cauză (jurnale, scrisori, reviste manuscrise, caiete literare comune). Interesat de idee, Radu Petrescu mi-a oferit, cu o uluitoare generozitate, „arhiva grupului", completată, la scurtă vreme și de alte documente aflate în posesia celorlalți. Cartea a început să se compună parcă de la sine, sub forma unui epistolar. Un fel de „roman epistolar **postum**", spunea/scria, de fiecare dată Radu Petrescu. Trebuia să înțeleg deci — ceea ce intuiam, de altfel — că o asemenea lucrare era cu totul prematură. A tipări, ca gest de istorie literară, „arhiva" unor scriitori cu opera încă „în curs", în plină elaborare, era atunci o contradicție în termeni.

Au trecut, iată, mai bine de zece ani. Cărțile lui Radu Petrescu au devenit, într-adevăr, „istorie literară" (nu în sensul muzeizării, ci al validării lor în literatura noastră postbelică). Așezate unele lîngă altele, cărțile celor șase alcătuiesc în clipa de față un „raft" impresionant: peste 100 de volume (proză, eseu, poezie, critică și istorie literară, traduceri, îngrijiri de prestigioase ediții). Scrisorile lui Radu Petrescu au devenit „operă postumă", iar paginile compuse de el cu 40 de ani în urmă se luminează acum altfel. „Arhiva" lui e, în chiar aceste zile, mai „vie", mai „însuflețită" ca niciodată.

Ce se vede (cum ne-ar întreba el însuși, prin titlul uneia din cărți) acolo în arhivă? Întîi de toate, niște mici dreptunghiuri alb-gălbui: revistele foarte tinerilor elevi din Tîrgoviște. „Cântece noi", revistă de literatură și artă, an I, 1943, Director: Radu Petrescu. La 16, 17 ani, un mic grup știe perfect ce face și mai ales ce are de făcut în viitor: **literatură**. Compun (toți) poezie (suprarealistă), eseu, critică. Traduc. Editează reviste manuscrise („Spada", „Carnet literar", „Cîntece noi", „Caiet Mogador", „m³", „Cloșca cu pui" etc.), ba chiar volume (într-un singur exemplar). În numărul din 30 august 1944 al „Cântecelor noi", elevii scriu despre „durerea și umilința unui neam îngenuncheat, trădat și sfîșiat de toți"; intuiesc, la 17 ani, că „evenimentele în curs nu permit o dezvoltare normală a relațiilor dintre scriitorii noștri". Decid să supraviețuiască „vremilor" într-un unic mod: scriind, citind. Scriindu-și, citindu-și (unii altora). În 1946, la nici 19 ani, inaugurează **caietul de corespondență**. La Tîrgoviște (ca și, peste ani, la București), topografic vorbind, Radu Petrescu și Mircea Horia Simionescu stau foarte aproape, uneori la cîteva străzi. Și totuși **își scriu**. Toată experiența biografică, dar mai ales literară (de autor ori cititor) trebuie împărtășită **în scris**.

La 19 ani, în acel prim caiet de corespondență, proiectul viitoarei opere colective e deja trasat. Există o construcție mentală: „Istoria literaturii noastre", cu traseele estetice gata stabilite. Ca într-o proză borgesiană, e așteptat și invocat, încă de atunci, cu o superb dezinvoltă siguranță de sine, viitorul cercetător al arhivei.

În capitală, biografia tinerilor studenți trebuie să se supună unui program intelectual cu sporită austeritate (scris, citit, scris, citit), continuat și după ce profesorul Radu Petrescu pleacă „la post", într-un sat din Ardeal, și după definitiva întoarcere a acestuia în București. Scrisorile, carnetele literare, paginile de jurnal (parte tipărite) o dovedesc din plin. Vibrează în toate o înaltă, rară conștiință a meseriei de scriitor, a „mizei" unei profesii. Dacă alătur acestor imagini stinse, în sepia, zecile de volume manuscrise, cu delicata caligrafie a copertelor, în cerneală neagră, albastru-verzuie ori violet, toate conținînd, de fapt, germenii viitoarelor romane (tipărite abia peste 20—30 de ani), arhiva lor cîștigă ceva din strălucirea unei embleme. Ea pune în abis mult mai mult decît un destin literar (individual sau colectiv. Înfruntînd tăcut timpul devenind ea însăși, pe măsură ce se alcătuia, o pavăză, un scut aparent fragil, de hîrtie împotriva vremilor, arhiva acestor scriitori din Muntenia (suprapusă operei lor tipărite), e o efigie. Arhiva lui Radu Petrescu propune un model de „viață și operă" cu totul distinct în literatura noastră a cărui luminozitate ne apare cu limpezime, lămuritor abia acum, „într-un cer nou și într-un nou pămînt". Ca într-o „Didactica nova".

Adriana BABEȚI

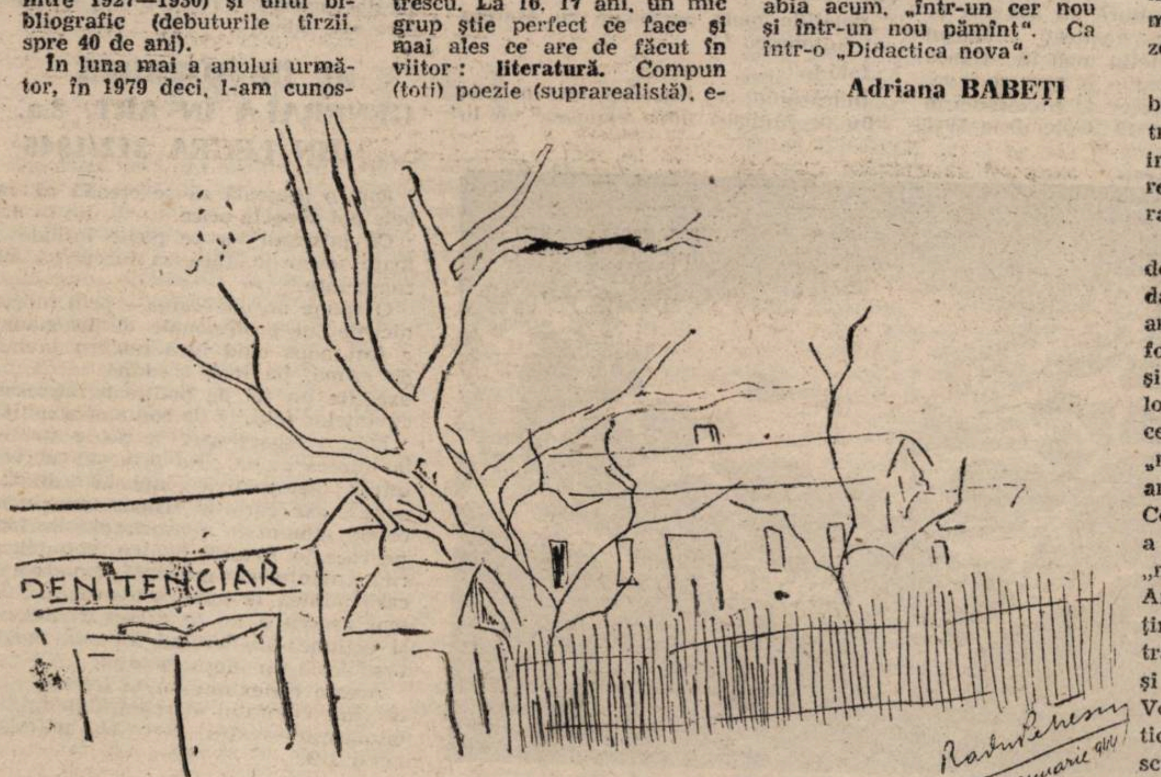

Desen de Radu Petrescu (2 ianuarie 1944)

Prietene,

Știi bine că încă demult plănuiam să-ți trimit o serie de scrisori în care să-ți mărturisesc anumite lucruri din viața noastră, care prezintă o importanță depășind individualul, să-ți comunic anumite impresii sau întîmplări din viața între lucrurile mari ca și între cele mici și, în fine, să-ți împărtășesc anumite opinii asupra artei, vieții, morții, într-un cuvînt, asupra problemelor vitale depășind umila noastră persoană, poate numai caracterizînd-o într-o oarecare măsură, sau educînd-o, gărind-o între atîtea influențe străine sau numai sesizînd-o.

Necesitatea unei corespondențe asupra acestor probleme a devenit mai imperioasă de la un timp, de cînd „criza", cum o numim impropriu, colorează activitatea noastră artistică (practică, s-o numim, pentru că teoretică există, tendințele de realizare personală în această privință, există !), necesitatea a apărut mai dimensionată de cînd revistele noastre manuscris au încetat să mai apară. Momentul începutului nu a întîrziat; după discuția de aseară asupra concepției metafizice care să stea la baza activității noastre filosofico-artistice, atunci cînd am hotărît să aplicăm metoda de cercetare istoriei literare pe care o plănuim, venind acasă mi-am dat seama că nici nu se putea ocazie mai bună pentru începutul de mult așteptat, al unei corespondențe în care să discutăm cele arbitrar hotărîte.

Vrem să scriem împreună o „Istorie a literaturii noastre", am căzut de acord asupra concepției metafizice a Universului, am desfăcut din aceasta metoda de cercetare istorică și imperativul viitoarei noastre activități. Am socotit deci binevenit începutul unui schimb de scrisori, din ambele părți înțelegînd să se adune material pentru cercetarea „Istoriei" noastre. Căci lucrarea necesită o atenție deosebită și o muncă încordată. Ea ar fi concepția „aplicată în mic" asupra trecutului nostru, puțin valabil, esteticește socotind, dar bogat în în sondagii și material psihologic.

Scrisoarea primă este desigur deslînată și nici mult clară în demonstrarea rostului ei de a fi, dar sperăm că viitoarele vor avea darul de a lămuri — printre discuția serioasă a problemelor — și rostul lor, doar dacă acesta nu va fi dedus din conținut. Vreau să adaug că scrisorile acestea vor fi scrise direct pe acest caiet, cu mici corecturi în limita posibilităților și în acest caiet se vor urma regulat, aceasta în primul rînd ca toate scrisorile să fie prezente, într-un caz, cercetătorului și pentru ca unitatea lor să fie evidentă și să se impună fondului.

Socotesc Totul nenumărate sfere concentrice, armonic raportate unele de altele, sfere caracterizate prin faptul că cele mai mari impun cauzalitatea și finalitatea lor celor mai mici. Credință în acord cu determinismul tău și cu evoluționismul căruia eu îi datorez mult și de care nu trebuie să ne declarăm independenți.

Iată, mai plastic: în sfera mare (aceea socotită strict în cazul nostru, după cum se va deduce) ar fi valabilă concepția despre stările de Creație și Haos originar, care se alternează în timp și care sferă impune tuturor lucrurilor un scop bine determinat. Lucrurile acestea formează și ele un alt complex de sfere, printre care arta. Arta ca scop metafizic ar avea rostul de a fi agent de transcendere din starea de evoluție (de creație) în starea de haos originar. Ca scop valabil însă într-un alt domeniu, în cel estetic care formează o sferă mai mică, arta ar fi „forma finalității fără reprezentarea finelui", ar fi un act gratuit.

Cum ne aflăm în acest domeniu în care trebuie să ne demonstrăm mai adînc ceea ce e arta, trebuie să mergem de la complex la simplu și să intrăm în domeniul literaturii, acela despre care trebuie să vorbim în plănuita Istorie literară.

„Arta pentru artă" și „arta cu tendință" sînt două atitudini pentru care s-a făcut atîta scandal și care atitudini sînt justificate suficient de ambele părți. Călinescu arată că „realmente n-a fost niciodată vreun conflict între viață și artă și discordia e un efect al echivocării termenilor". Singura greșeală care s-a făcut a fost aceea că s-au confundat două sfere care sînt „momente succesive și obligatorii, nicidecum antinomice". (G. Călinescu, prefață **Ist. lit. rom.**, Compendiu). Momentul prim, lupta de stradă a scriitorului e necesar; închiderea în turn, „numai aceea reprezintă momentul artistic". Am ajuns astfel la sfera cea mai apropiată de ținta noastră. Vom privi deci literatura noastră de sus, din avion (cum spune Călinescu) și vom coborî din sferă în sferă pe pămînt. Vom vedea literatura noastră metafizic, estetic, social și vom face istorie și ierarhizare. Pe scurt, vom încerca să privim rostul poeziei în Univers, în societate și în artă. Vom depăși deci la început esteticul, vom face, cu alte cuvinte, nu pură cercetare artistică, ci metafizică, sociologică, psihologică, pentru justificarea căutărilor noastre necont nite, știind însă că odată intrați în domeniul frumosului, unde începe tendința **poate** fi pericolul să înceteze arta! Istorie vom face în general, critică în particular, știință de asemenea, căci „critica este o artă de dozaj a luminilor".

(primul caiet, februarie, 1946, Tîrgoviște)

SCRISORI

Radu Petrescu

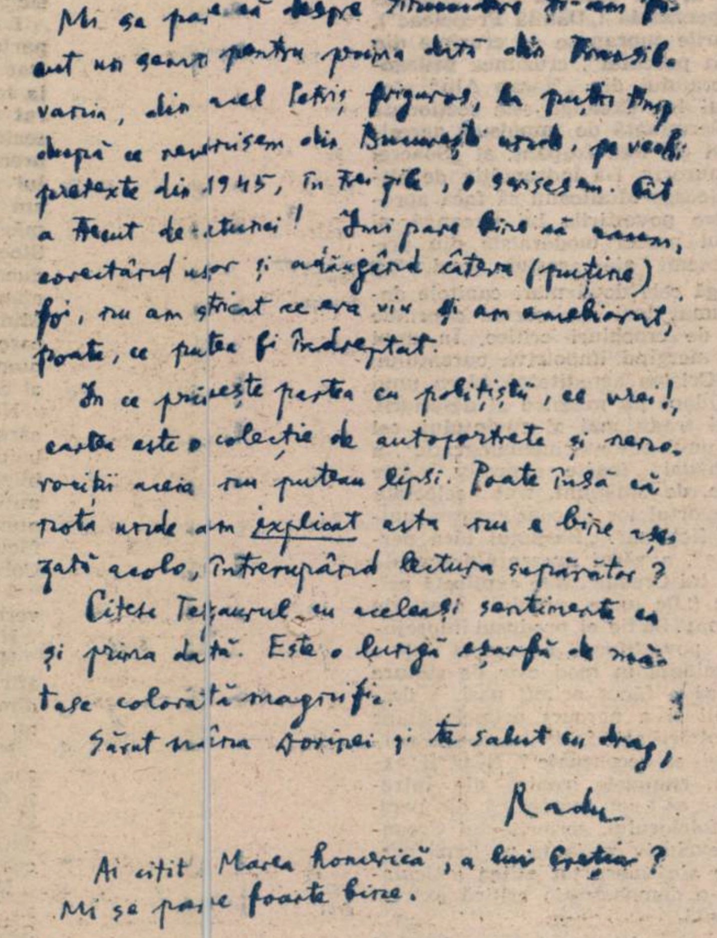

București, 6 noembrie 1980

Scumpe Țoncu,

Mi se pare că despre Sinucidere ți-am făcut un semn pentru prima dată din Transilvania, din acel Petriș friguros, la puțin timp după ce revenisem din București unde, pe vechi pretexte din 1945, în trei zile, o scrisesem. Cît a trecut de-atunci! Îmi pare bine să revăd, corectând ușor și adăugând câteva (puține) foi, nu am stricat ce era viu și am ameliorat, poate, ce putea fi îndreptat.

În ce privește partea cu polițiștii, ce vrei!, cartea este o colecție de autoportrete și narcisicii aceia nu puteau lipsi. Poate însă că nota unde am explicat asta nu e bine așezată acolo, întrerupând lectura supărător?

Citesc Tezaurul cu aceleași sentimente ca și prima dată. Este o lungă eșarfă de mătase colorată magnific.

Sărut mâna Dorinei și te salut cu drag,

Radu

Ai citit Marea Homerică, a lui Creția? Mi se pare foarte bine.

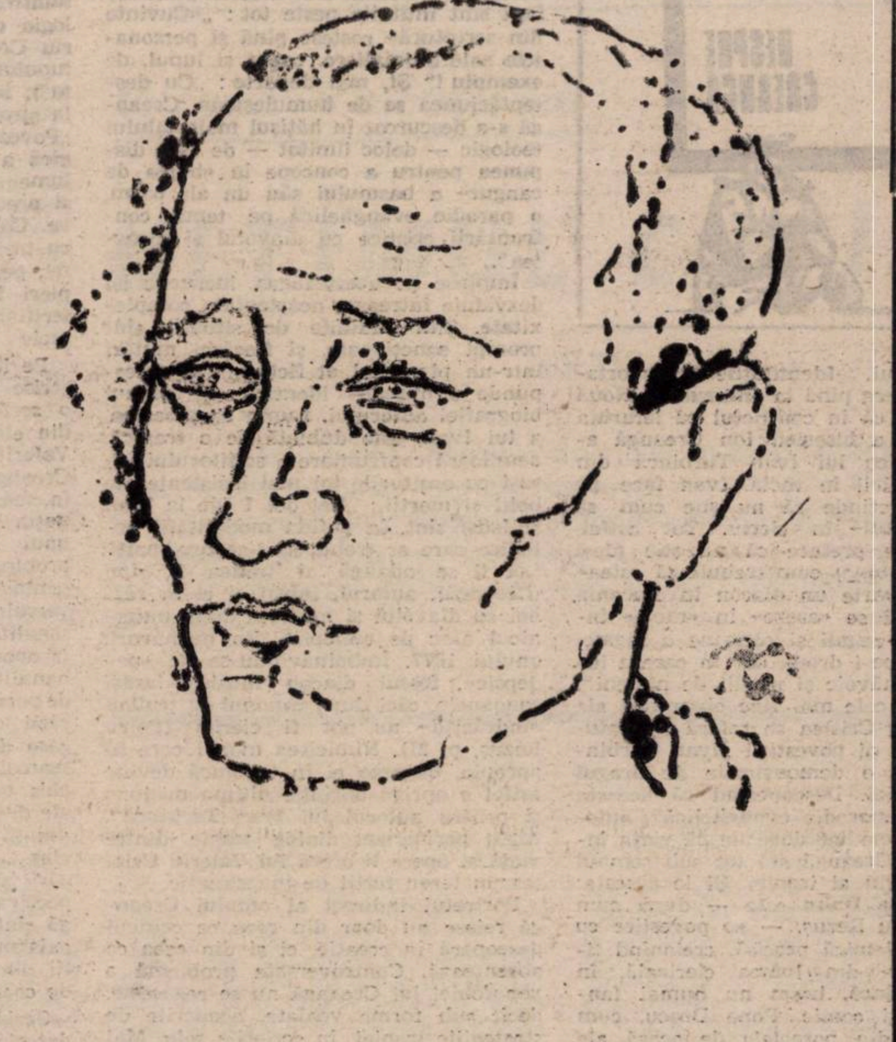

Portret de Paul Gherasim

Dragă Mircea,

Aranjamente făcute după despărțirea noastră de ieri și care m obligă, fără putință de replică, mă gonesc de acasă înainte de venirea ta. Iată scuze. Te rog însă pe toți dumnezeii, fii mîine după-masă la 6 la mine să aranjăm ce mai e de aranjat cu dl. V. și să ne punem de acord cu programele noastre bucureștene.

Creția a trecut d.m. pe la mine. Are nevoie de trei mii lei, se plînge de existență, de trei zile n-a trăit decît cu cîteva ceaiuri. Eu am mirosit un trandafir, gîndindu-mă că vineri Costache a leșinat în tramway și că acum trei ani niciodată n-am văzut pe jos o coajă de pîine fără să nu fiu tentat să mă aplec. Judecata lui, atunci, despre mine a fost aspră și definitivă.

Citesc Jurnalul fraților Goncourt. Cam fad și uneori ridicol („notre enfoncement **spirituel** dans notre oeuvre"), dar prețios altminteri pentru dese notații cu putință a fi refăcute.

Te îmbrățișez,

Radu

P.S. De la Costache din nou a trebuit să accept niște bani.

(scrisoare nedatată, 1950, București)

Scumpe Mircea,

Am primit scrisoarea ta cu o plăcere nemaipomenită. În sat a început să ningă, sînt aici cîteva cîmpuri cu sălcii roșii și prin care îmi place să mă plimb ca la Tîrgoviște și să mă joc distrat cu simple propoziții și sunete ușoare. Păsări, libelule, păianjeni, cuvintele pot fi mîngîiate, chinuite, împerecheate, expuse și ascunse. Car le mot, qu'on le sache, est un être vivant. **Pricepi că sînt, în Petriș, un cititor de** Victor Hugo **și că iarna favorizează aurul Ideilor.**

Încep o colecție de icoane pe sticlă, așa cum și-a montat C. pe casă acum trei zile dimineața, și-am să mă întorc în București cu **Filoctet** și cu pagini roi de jurnal; Adela, cu fișe pentru un catalog al temelor din **Faste.** În vacanță am să încerc vechiul meu vis, un comentariu al Iliadei, scris nervos și scurt, o sută, o sută cincizeci de pagini, și pe care, terminat, o să ți-l dăruiesc.

De la Costache, scumpul meu, n-am nici o veste. Ce coincidență însă: amîndoi în Transilvania. Dar eu stau într-un loc îndepărtat și întunecos, înconjurat de păduri și lupi, fără cărți — și cît aș da să am la mine Dantele sau Juvenal. În ultimul timp mi-am cumpărat Chamfort și încă două cărți, acestea din urmă însă numai din snobism.

Îmbrățișări persoanelor iubite

Radu

(30 noiembrie, 1951, Petriș)

Dragă Țoncule,

În scurtul concediu pe care l-am avut, amintindu-mi de ce spuneai odată la Tîrgoviște despre hîrtiile noastre vechi, am căutat printre ale mele și am scos un mic caiet, care mi-a plăcut întrucîtva, pe care l-am transcris corectînd pe alături și pe care i l-am dat lui Creția, deși intenționasem să ți-l rezerv — dar nu ne-am putut întîlni. În afară de acesta însă mai sînt două, **Calul verde** (1944) și **Nenorocirile Elizei** (1946), dintre care, pe cel dintîi îl recunoști după nume și pe care, după ce le voi transcrie, în toamnă, la București, îmi vei face plăcerea de a le primi. Aici, unde sînt, fac tot ce pot ca să mi se pară împrejurimile (și împrejurările) cît mai rezonabile și **folositoare**: neputînd lucra încă ceva serios, din pricina frigului și a lipsei de confort (locuiesc într-o odaie cu gazdele), traduc **Războiul Jugurthin** al lui Sallustiu, din care, în 1946, cred, am parafrazat în hexametri și am încheiat astăzi capitolul XXXI, îmi scriu jurnalul cu regularitate dar încă fără transparența din 1951 (cînd am lucrat cele mai bune pagini de pînă acum ale lui) și încerc o mică narațiune pe care doresc să o termin pînă la sfîrșitul verii. Programul meu se compune, astfel, dimineața, din cinci ore de curs la școală, și după-masa, pînă la 10, 11 noaptea, din completarea celor trei caiete de care ți-am vorbit. Rareori ridic capul din hîrtii și atunci dealurile și munții peste care stau suluri sclipitoare de gaze în roșu, verde, indigo, roșu, îmi descarcă în ochi explozii Ideale, arhitecturi de cel mai mare preț. Aș dori, scumpul meu, să ne întîlnim la vară aici, să facem excursii prin locuri și printre oameni frumoși, cu adevărat **frumoși**, pentru că par zeități liniștite și mari, așa cum în locurile noastre numai de două ori am văzut eu, o dată cînd mergeam, singur, pe șosea spre Doicești, și altă dată într-un sat lîngă Titu. Unde sînt vremurile acelea? Sînt departe de melancolii stupide, prietene, știu prețul lumii: încerc însă regretul prea puțin de poet. Noi nu ne iubim trecutul, ne iubim imaginile noastre despre el, uneori, cum se întîmplă astăzi cu mine, cădem într-un fel de iluzie optică, asta e tot.

Iată știrile mele, dragă prietene; te îmbrățișez cu drag, pe tine și pe ai tăi, așteptînd rînduri din parte-ți și o revedere fericită.

Radu

(Petriș, 3 martie, 1952)

Dragă Țoncu,

Am primit afectuoasele tale rînduri cu cîtă plăcere, într-adevăr. Gaze negre și violete bat din copite pe acoperiș cu pînze cenușii, în care ploaia trece prin ceață. Cînd mi-a venit plicul tău tocmai încercam un ridicol sentiment de singurătate, pentru salvarea din care îți mulțumesc. Este minunat să ai prieteni.

Aștept de la tine pagini din ultimele caiete, părîndu-mi rău că deocamdată numai pagini — caietele s-ar putea rătăci pe drum. Eu nu o să-ți pot trimite însă nici măcar atît; poți avea însă cartea de la Creția, pe care, în amintirea unor timpuri, țin s-o citești. Nu am avut timp să o transcriu întreagă, dar asta încă n-are nici o importanță. Cel mai important lucru pe care ți-l comunic în schimbul anunțurilor de cărți pe care mi le-ai făcut cu atîta prietenie, este că, în ce mă privește, am hotărît o foarte restrînsă activitate pentru toată viața: patru mici narațiuni (80—150 de pagini), un fel de caracterologie, jurnalul și **Didactica** ce va fi o narare autobiografică a copilăriei și adolescenței. Am în minte, și în parte și pe hîrtie, materia fiecăreia din aceste cărți și singura mea teamă e ca nu cumva să-mi lipsească timpul. Am început să lucrez la prima din cele patru narațiuni, cărora eu le zic, impropriu, romane, și care se cheamă „Ce se vede". Patru personaje și o servitoare se spionează, se îmbrățișează, se plimbă, privesc tablouri, lacuri, parcuri, trec prin odăi felurite și privesc de la fereastră în stradă, și asta e tot, un pretext pentru un fel de compoziție și pentru amănunt. Din caracterologie ți-aș putea spune că se va prezenta în aproximativ acest gen: „De la prima lovitură în acoperiș, a ploii, Amedeu scoate din raft **Poemul naturii** și, așezat pe un fotoliu roșu lîngă florile de liliac din cristalul cu picior înalt, citește cu aplicație. Cînd apa stă și stelele ies, face o plimbare nervoasă în parcul apropiat, purtînd pe el pardesiul de mătase neagră, apoi, liniștit, se pregătește de somn". În felul acesta, un comentariu al anotimpurilor, foarte rapid, cu multe spații albe, schițe și centri de culoare ștearsă, ori, dimpotrivă, pornită.

RADU

(Petriș, 8 aprilie, 1952)

Dragă Țoncu

Este greu de spus ce fac și poate că încă mulți ani de aci 'nainte pînă ce voi putea așeza lîngă **Didactica** o altă carte nu voi găsi nimic vrednic de spus. Viața mea practică este absolut nesemnificativă. Ca totdeauna, citesc, mă preumblu — e drept că altfel decît pînă în vara anului trecut. Ceea ce mi se pare oarecum remarcabil e că, așa cum doream odată, îți amintești am ajuns pădurar în Transilvania. Dar este cu adevărat remarcabil? Pădurile sînt roșii, galbene, munții — violet gros. Am cu mine cele mai bune cărți și îmi zic că aș putea trăi astfel toată viața, cu toate că știu că nu va fi așa și că voi reveni temeinic în oraș. Scrisoarea ta mi-a făcut o deosebită și plăcută surpriză. Sînt dornic să citesc mai departe **Tezaurul**, care, judecînd după ce am citit de curînd, e o carte aleasă. Mă amuză că în literatura rapetaneză ai găsit ceva asemănător **Didacticei.** Oare cum îl cheamă pe autor? „Titus Farmacie, cronicarul timpurilor trecute"? Între multe altele m-a încîntat onomastica **Tezaurului.** Cîtă fantezie! Ce fericite și noi sînt numele pe care le-ai inventat! Cît de bine pictează! (...).

Radu

(Prund, 21 octombrie, 1953)

Iubite Țoncu,
Portret de Paul Gherasim.

Tot ce spui e adevărat. Mie-mi lipsește conștiința secolului, asta e infirmitatea mea pe care, cum e obiceiul, încerc să o transform în virtute. Dar cînd citesc ce scrii tu, Costache și propriile mele foi, spun despre toate laolaltă iată secolul, arhitectură de sunete atîrnînd peste capetele noastre, materială deși invizibilă, eternă, deși fragilă. Am dreptate sau nu, te întreb. În afara ei parcă sînt înainte de lume.

Radu

(Prund, 27 martie 1954)

Dragul meu

Știu și eu ce-ai putea răspunde celor care te-ntreabă de mine? De fapt nu fac nimic în afară de lecțiile de la școală și cele pe care le dau ofițerilor de la regimentul de artilerie de aici. Crezi că e suficient pentru ei? Pentru tine să adaug ce ți-am mai scris, că deși nu scriu nimic mă pregătesc să scriu și că voi începe foarte curînd, deși sînt atît de obosit de așteptare încît mi se pare că mai am o mie de ani de inactivitate înainte. Dar la fel de nerăbdător sînt să citesc ce ai mai scris tu. Cartea ta e minunată, o sensibilitate, o înțelegere nouă, solidă. Am cu mine un mic Tizian din care inspir aer salubru, iar de la elevii mei obțin compoziții de felul celei pe care ți-o alătur aici în plic.

Da, am traducerile lui Arghezi din La Fontaine, sînt încîntătoare ca și scrisoarea ta din urmă cu vești care m-au interesat și pentru care îți mulțumesc ca pentru un ales semn de prietenie către mine, îndemnul. Salutări Dorinei și lui Costache.

Radu

(Prund, 8 mai 1954)

Iubite Țoncu,

Îți mulțumesc, am găsit la anticariat acel Stendhal și l-am cumpărat. Am recitit **Comentariul** tău. Ochii din portretele lui Altdorfer mă obsedează. Caut răgaz pentru scris și nu găsesc, adică l-aș găsi dacă n-aș mai avea de stabilit unele lucruri fără de care nu mă pot apuca de lucru serios. Poate că nu mai am mult de așteptat. Unele încercări arată ceva. Arta e lungă, vorba lui Baudelaire, și cerneala e roșie. Caut un cuvînt care să izoleze cu totul ceea ce încerc să fac eu, noi, de ceea ce fac funcționarii și nu aflu niciunul. Aș zice: cartea e o neputință, o infirmitate delicată și dumnezeiască?

Radu

(București, 12 ianuarie, 1959)

cronica literară

Zodia Centaurului

Valeriu Cristea
DESPRE CREANGĂ

Cartea lui Valeriu Cristea **despre Creangă** se încheie cu o inspirată efigie a marelui humuleștean. Rezumînd principalele idei critice privitoare la relația povestitorului cu folclorul, exegetul conchide: „Creator cu fundament folcloric, Creangă iese pe jumătate din trunchiul viguros al literaturii populare pentru a se înscrie în specia literaturii culte. El este miticul Centaur, de o unică splendoare, al culturii noastre". Citită cu atenție, demonstrația lui Valeriu Cristea dezvoltă această ipoteză... metaforică într-un spectacol mai mult de exersare logică decît literar. Premisele teoretice sînt urmărite cu multă aplicație, atente mai degrabă la coerență decît la spectaculozitate. **Țîșnirea** lui Creangă, a individului frust, primar, „sălbatic", înspre tărîmul, polisat dar și plin de fiorduri, al culturii este un spectacol care merită urmărit. Este genul de detectivistică literară care i se potrivește lui Valeriu Cristea precum o mănușă.

Despre Creangă se vrea, înainte de orice, o carte consacrată omului, și abia în al doilea rînd scriitorului. Prin admirabilul său volum de memorialistică, **După-amiaza de sîmbătă,** autorul s-a pregătit, într-un fel, și pentru acest voiaj în lumea Humuleștiului. Dar, mai ales, **dincolo** de Humulești, dincolo de enigmele impenetrabile ale unui relief spiritual unic. Tehnica criticului este aceea a oglinzilor duble. Pornind de la o teză relativ simplă („Ce fel de Creangă propun? Un Creangă nu mai puțin încîntător, robust și suculent decît acela pe care îl știm și îl iubim cu toții, dar mai profund și mai complex, scos din tiparul unei jovialități de nimic umbrite, un Creangă aflat, poate, mai aproape de propria lui operă decît s-a crezut"), Valeriu Cristea rotunjește imaginea prin așezarea, în planuri de influențare activă, a omului și a operei. Operație riscantă, de cele mai multe ori, dar care lui Valeriu Cristea îi reușește pe deplin. Îi reușește pentru că a găsit o cale de acces, o cheie a acestui labirint pe marginea căruia s-a „divagat" (cuvîntul e al lui Călinescu) în exces. Ca într-un accelerator de particule, demonstrația e o învolburare a argumentelor și a faptelor. Criticul identifică și selectează, emite ipoteze și face scurte incursiuni dincolo de spațiul literar: în domeniul religios ori în psihanaliză. Punerile sale la punct sînt întotdeauna girate de o subtilă **arrière-pensée**: actul critic e doar cercul unei spirale în curs de constituire.

Paralelismul dintre omul Creangă și personajul „Ivan Turbincă" formează prima secvență a unui scenariu în care descoperim un creator foarte avizat într-ale culturii. Ipoteza lui Valeriu Cristea se întîlnește, în cîteva puncte, cu cea a inițiatului Sadoveanu din cartea lui Alexandru Paleologu. Doar că aici „esoterismul" se confundă mai puțin cu o atitudine culturală, cît cu una existențială. „Profundul" Creangă se manifestă sub chipul „păcălitorului păcălit", pe de o parte, iar pe de alta, în imaginea țăranului șiret aflat într-un necontenit război de gherilă cu lumea clericală. E un „Iov de comedie" acest Creangă, un clown hotărît să pună sub semnul întrebării legile metafizicului. Identitățile comportamentale merg pînă la amănunt: „Nouă ni se pare că în conflictul cu ierarhia superioară a bisericii Ion Creangă adoptă tactica lui Ivan Turbincă din scena așezării în raclă. Ivan face pe prostul, pretinde că nu știe cum să șadă «mortul» în sicriu. Tot astfel, Creangă se preface că nu știe (deși știe foarte bine) cum trebuie să «stea» și să se poarte un diacon în diaconia lui, cum să se «așeze» în «racla» îngrădită de reguli și canoane a tagmei incomode, ce-i drept, dar în care a intrat de bunăvoie și nesilit de nimeni".

Una din cele mai fine observații ale lui Valeriu Cristea se referă la statutul parodic al povestirii „Ivan Turbincă". Nu e o demonstrație de dragul demonstrației. Descoperind că aceasta conține o „parodie evanghelică", autorul caută imediat dovezile că viața însăși a lui Creangă stă tot sub semnul blasfematoriu al ironiei. Și le găsește: „Dacă **Popa Duhu** este — după cum spune Petru Rezuș — «o povestire cu intenție polemică precisă, creionînd tipuri reale» din lumea clericală, în **Ivan Turbincă,** basm nu numai fantastic, ci și comic, Popa Dracu, cum suna una din poreclele de ocară ale lui Creangă, pare a sfida însăși Scriptura, la al cărei text sacrosant se fac o serie de aluzii și trimiteri. Ce vuiet enorm s-ar fi iscat dacă ochii pînditori ai dușmanilor lui Creangă n-ar fi orbit subit în fața cutezanței gestului său!" În cele din urmă, atît personajul, cît și autorul dovedesc o aceeași pasiune a negării divinității. Dacă în cazul lui Ivan aceasta e consecința unui exces comportamental („«Dacă dai nas lui Ivan, el se suie pe divan» — să-l văd și pe Dumnezeu într-o zi, cît e de mare și puternic, în turbinca lui Ivan"), varianta Creangă, spectaculoasă și neașteptată, vizează negarea divinității prin procedee specifice teologiei. În acest punct, Valeriu Cristea face investigații asupra competenței și a educației religioase a povestitorului. Rezultă cu claritate că scriitorul era un adînc cunoscător al canonului bisericesc, iar reflexii ale acestei stări de fapt sînt întîlnite peste tot: „«Cuvinte din scriptură» rostesc pînă și personajele sale animaliere, capra și lupul, de exemplu!" Și, mai departe: „Cu deșteptăciunea sa de humuleștean, Creangă s-a descurcat în hățișul materialului teologic — deloc limitat — de care dispunea pentru a concepe în «burta de cangur» a basmului său un alt basm, o parodie evanghelică pe tema confruntării cristice cu diavolul și moartea".

Împinse pe acest făgaș, lucrurile își dezvăluie întreaga, neașteptata complexitate. Similitudinile de situații sînt prompt sancționate, și fiecărei mutări într-un plan (cel al ficțiunii) îi corespunde o mișcare identică, în planul biografiei autorului. Lupta cu moartea a lui Ivan, este dublată de o tragică, nemiloasă confruntare a scriitorului însuși cu asalturile tot mai insistente ale bolii și morții: „Cei doi I (de la Ivan și Isus) sînt, în pofida modalității artistice care ar trebui să-i separe, uniți. Lor li se adaugă al treilea I, Ion (Creangă), autorul, intrat și el în război cu diavolul și moartea după puternicul atac de epilepsie din primăvara anului 1877. Îmbolnăvindu-se de «pedepsie», fostul diacon încalcă iarăși canoanele, căci după canonul 60 trullan «îndrăciții» nu pot fi clerici (Petru Rezuș, p. 21). Nimicirea morții care se apropia, băgarea ei în turbincă devine astfel o aprigă dorință, ultima misiune și pentru autorul lui **Ivan Turbincă**". Acest permanent dialog tragic dintre viață și operă îi oferă lui Valeriu Cristea un teren fertil de investigație.

Portretul indirect al omului Creangă reiese nu doar din ceea ce criticul descoperă în creație, ci și din ceea ce absentează. Controversata problemă a xenofobiei lui Creangă nu se regăsește, decît sub forme voalate, acoperite de strategiile ironiei, în scrierile sale. Mai mult, însăși istoria lui „Ivan Turbincă" pare a fi tributară modelului străin. Trupele rusești care staționau la Iași, precum și „birjarii muscali" puteau fi, dacă nu bune pretexte caracteriologice, în orice caz buni conducători de informație folclorică.

Polemic la cîteva idei de largă circulație („jovialitatea lui Creangă", după expresia lui Călinescu, sau „toți pare că rîd", sintagmă împrumutată de la N. Iorga), Valeriu Cristea consacră un amplu capitol cruzimii în opera humuleșteanului. Aici, criticul pare a fi uitat de promisiunea inițială (adică să ne ofere „un Creangă aflat poate mai aproape de propria lui operă decît s-a crezut"), pentru că atenția i-a fost confiscată de mirificul unui spațiu aproape nedefrișat. În afara cîtorva survolări grăbite, domeniul cruzimii în creația lui Creangă a fost considerat o temă secundă. Atotbiruitoarea jovialitate, bucolismul idilic, nostalgia pîlpîind veselă în zarea amintirii au dominat prim-planul comentariilor critice. Din acest punct de vedere, Valeriu Cristea este, printr-un studiu scris în 1969, un „protocronist" al problemei. Articolul său, „Cruzimea la Creangă", republicat în **Interpretări critice**, constituie punctul de pornire al capitolului de față. Criticul extinde investigarea, dincolo de povești, și asupra **Amintirilor.** Demnă de atenție este tipologia cruzimii stabilită de către Valeriu Cristea. De la cruzimea **cinică** (a lupului), la cea **absurdă** (din „Punguța"), **impersonală** („Dănilă Prepeleac"), la straturile suprapuse de cruzime din „Povestea porcului", cruzimea **pedagogică** a craiului din „Harap Alb" etc., lumea lui Ion Creangă este secționată și predeterminată de impulsuri agresive. Cazul cel mai frapant, al „Soacrei cu trei nurori", l-a îndreptățit, de altfel, pe George Munteanu să facă apropieri între povestirile lui Creangă și terifiantul prozei moderniste din primele decenii ale acestui secol.

Pe lîngă cele două mari capitole descrise sumar mai sus, cartea cuprinde o serie de crochiuri critice. În unul din ele, mergînd împotriva curentului, Valeriu Cristea acreditează ideea unui Creangă dacă nu maestru al descrierii, în sensul tradițional al cuvîntului, cel puțin a unui autor „cinematografic", a unui „vizual" foarte expresiv. Alte probleme, de amănunt, sînt selectate pentru aportul lor la configurarea universului ficționar. „Bărbatul fără personalitate", a cărui prezență frecventă în opera lui Creangă este explicată psihanalitic („De unde «rezultă» acest tip de personaj? Să fie el produsul împrejurării că povestitorul a crescut într-o casă dominată în mod clar de statura mamei, că a făcut primii pași, a deschis ochii și a parcurs primele etape ale dezvoltării sale în matriarhatul personalității ei accentuate? N-ar fi exclus..."), resursele ironice ale întrebării **așa-i că?** sau ipoteza că, din perspectiva folclorului, scrierile lui Creangă sînt exclusiv variante pe teme preexistente alcătuiesc tot atîtea articulații dintr-o demonstrație critică extrem de coerentă.

Scrisă cu sentimentul îngemănat al datoriei și al plăcerii, **Despre Creangă** al lui Valeriu Cristea este o carte al cărei interes provine din însăși tensiunea premiselor sale: ea nu răstoarnă o imagine, ci o nuanțează, relegitimînd astfel o mare operă.

Mircea MIHĂIEȘ

*** Valeriu Cristea, DESPRE CREANGĂ, Ed. Litera, 1989.**

G. I. Tohăneanu

TREPTAT

Cuvîntul care dă titlul însemnărilor mele de astăzi este cunoscut, în limba română actuală, mai ales ca adverb și, ceva mai rar, ca adjectiv. G. Călinescu, **Cronicile optimistului**: „Oare introducerea **treptată** a eroilor nu e suficientă spre a defini caracterul fiecăruia? Un regizor realist interpretează piesa, dar nu colaborează la ea". Așa cum se vede din acest citat călinescian, extras dintr-o „cronică" din **Contemporanul** (27 aprilie 1956), sensul lui **treptat** ca adjectiv echivalează cu „care se realizează, progresează încetul cu încetul, în etape, succesiv" (DEX). Incomparabil mai des se ivește, mai ales în poezie, **treptat** învestit cu valoare adverbială, cu sensul „în etape, rînd pe rînd, progresiv". Macedonski, **Mîngîierea dezmoștenirii**: „Lumea-n cerc îngenunchează stă ș-ascultă în tăcere, / Sute de luminărele se aprind însă **treptat**"; Șt. O. Iosif, **Tălăngi**: „Cresc negurile sure, alunecînd tăcute, / ... Apar din altă parte, sporind acum **treptat**, / Și-n falduri, ca o mantă, se lasă peste munte"; Arghezi, **Vînt de toamnă**: „Plocate grele se urzesc **treptat** / În care frunzele s-au îngropat". În **Inscripție pe ușa poetului,** Arghezi face să alterneze adverbul **treptat** cu unul din sinonimele sale: „Amintirile, **treptat**, / Au scăzut, și-**nceț, pe-ncetul**, / S-a iscat din morți poetul, / Ca un cerc dintr-un pătrat". Nevoia stilistică a insistenței reclamă, nu o dată, repetarea adverbului. Minulescu, **Strofe pentru lumină**: „Și le-arătași **viața** multiplă-abia creată, / și din pămîntul umed, **treptat, treptat,** cum naște / și pasărea ce zboară și peștele ce-noată, / și peștele ce-noată, / și lupul rău ce urlă, și mielul blînd ce paște". În sfîrșit, transcriu din Sadoveanu, **Împărăția apelor**, o rețetă a bucătăriei populare vrednică de a fi reținută: „Atunci am învățat cum se gătește cea mai bună friptură de pește. Întîi trebuie să ții țăpușa destul de departe de bătaia flăcărilor, ca să prindă carnea o ușoară pojghiță. Subt această pojghiță, pe urmă, peștele se coace în voie și-n zama lui, apropiindu-l **treptat-treptat de pojar**". Precizez, dacă mai este nevoie, că **pojar**, din finalul citatului, este sinonim poetic, ușor arhaizant, pentru „foc puternic, violent", ba chiar „incendiu". Tot Sadoveanu, **Demonul tinereții**: „Din veac în veac clădirea a rămas în picioare, înnoindu-se după urgii și **pojaruri**". Detaliu pitoresc: derivatul **pojarnic** funcționează ca sinonim învechit pentru „pompier", iar scriitorii moderni îl folosesc în operele de evocare. Camil Petrescu, **Un om între oameni**: „Toți **pojarnicii** și toți sacagiii orașului să înconjoare hanul și să-l apere de flăcări".

Treptat atît ca adjectiv cît și ca adverb, s-a desprins din substantivul **treaptă** cu ajutorul sufixului **-at**, pe care îl cunoaștem de la participiile verbelor de conjugarea I. Dar, cum un verb **a trepta** nu (mai) există, rezultă de aici că **treptat** e un participiu fără... verb, cum sînt și altele, de pildă **buzat, căciulat, codat, colțat, fîrtat, găitănat, genat, gușat, moțat, păstrat, sprîncenat, zebrat** etc. De altfel, **treptat** a suferit un asemenea proces de abstractizare, încît vorbitorii, în procesul intercomunicării, nu-l mai leagă de „etimonul" său, în speță substantivul **treaptă**. Este meritul Poetului Național de a fi „văzut" această legătură, devenită opacă, și de a o fi restabilit într-una din postumele sale, intitulată **Basmul ce i l-aș spune ei**, unde adverbul redobîndește sensul său concret dintîi. Iată versurile: „Într-a cerului mărire / Scara de-aur se pierdea, / Iar pe-un tron de nemurire, / Tron de-argint și strălucire, / Maica Domnului zîmbea; / Iar pe schițele de scară / Îngeri stau **treptat... treptat**, / Cu chip blînd și luminat / Și pe lire sunătoare / Cîntau dulce și curat". Fără îndoială, contextul imediat anterior — unde ne întîmpină **scară**, sinonim cu **treaptă** — are un rol constrîngător, determinînd derivatul **treptat** să revină la matcă. Căci „Îngeri stau **treptat... treptat**" sugerează convingător așezarea îngerilor „pe trepte", „în trepte", „treptată", într-un fel de amfiteatru al cerului. Nu trebuie, poate, să fie exclusă nici ideea de „ierarhie", pe care **treaptă** o implică uneori, cum se vede limpede din aceste versuri eminesciene desprinse din **Scrisoarea I**: „Vezi pe-un rege ce-mpînzește globu-n planuri pe un veac, / Cînd la ziua cea de mîne abia cuget-un sărac... / Deși **trepte osebite** le-au ieșit din urma sorții / Deopotrivă-i stăpînește raza ta și geniul morții...". Înțelesul contextual al lui **treaptă** în versurile abia citate echivalează cu „categorie socială, rang" și e foarte probabil că ecourile lui se deslușesc în structura semantică a adverbului **treptat**, așa cum îl prinde poetul în postuma **Basmul ce i l-aș spune ei**. În acest caz, semnificația derivatului **treptat** devine extrem de complexă, căci îngerii stau, într-adevăr, „pe trepte", „în trepte", dar potrivit „rangului" pe care fiecare din ei îl deține în ierarhia cerească.

UN SCRIITOR „IMPERIAL"

1. BIOGRAFIE, BIBLIOGRAFIE. Biografia lui Franyo e tipică pentru scriitorul format în Imperiul Austro-Ungar. Prin destin, Franyó Zoltán se află la intersecțiile culturilor afirmate în Imperiu. Născut la Marghitița, în Banatul iugoslav, el are o ascendență complicată. Mama, Ludmila Müller, îl familiarizează cu alte limbi și literaturi decît cea maghiară. Școala elementară și-o face la Ineu, gimnaziul la Arad și la Timișoara, urmează liceul militar la Sopron, își dă bacalaureatul la Seghedin (1904). Între 1904 și 1907 urmează, la Budapesta, Academia Ludovica. Aci vor studia Krleža și Rebreanu. Studiile de la Ludovica au consecințe care au fost puțin sau deloc analizate. Oroarea față de militarism, stilul sarcastic (evident la Krleža, puternic în jurnalistica lui Franyó, bine conturat în cîteva dintre cărțile lui Rebreanu) este legat și de aceste studii. Itinerarul școlar al lui Franyó îl pregătește pentru o mai bună înțelegere a celorlalți. Are colegi români, maghiari, sîrbi, slovaci, germani, cehi, croați, sloveni. În 1907 termină studiile și devine sublocotenent, dar în 1910 demisionează din serviciul activ al armatei pentru ca în 1911 să devină membru al P.S.D. O carieră de jurnalist politic se deschide în fața sa. Începe colaborarea cu ziarul „Népszava". Din 1912 datează amplul pamflet **Don Quijote de la Geszt** îndreptat împotriva lui Stefan Tisza, una dintre figurile de tristă memorie ale politicii de violentă deznaționalizare. Brutalitatea, violența, dar mai ales setea de putere a magnatului, fanatismul sînt teme pentru mai tîrziu. Datorită brutalității teoriilor politice și a violenței adaptării lor la realitate, lui Stefan Tisza „îi rămîn memorabile — adesea rușinos de memorabile — toate acțiunile ..." O exemplară analiză a unuia dintre eroii care au premers, prin violență, fanatism, brutalitate, dictatorii intrați pe scena europeană după primul război mondial. Tisza, zice Franyó, e un precursor.

În 1914 va fi pe frontul din Galiția. Volumul **Brüder Feind — Frate dușman**, apărut în 1916, este (din cîte știu, dar și din mărturiile autorului) singura carte protestatară apărută, în timpul primului război mondial, în Imperiul Austro-Ungar. Va face rapid trei ediții. Jurnalul de front al lui Franyó are bune pagini în spiritul literaturii umanistice devenită populară ceva mai tîrziu, prin cărțile lui Barbusse, Remarque ș.a. Un șir de portrete „imperiale", între care tînărul conte Trautmannsdorf, pot fi citate.

Dar nu sînt mai mult decît schițe, fiindcă autorul e răpit de alte evenimente. În 1918 va deveni membru al Consiliului Revoluționar Militar din Budapesta, redactor șef al ziarului „Vörös Lobogo" („Drapelul roșu") și, așa cum va scrie el într-una dintre numeroasele mărturii, va fi unul dintre cei patru membri ai Directoratului Scriitorilor Revoluționari. Din 21 martie 1919 conduce Secția pentru literatură universală a Comisariatului pentru cultură. E în preajma lui Georg Lukács, fiind unul dintre subalternii și colaboratorii filozofului.

Ce articole va fi scris, în acei ani, Franyó Zoltán ? În lipsă de alte documente mai elocvente, mă mulțumesc să citesc **Lirica revoluționară de peste hotare**, conferință ținută la 29 martie 1919 în sala teatrului „Modyaszay" din Budapesta, cu ocazia simpozionului revistei „Ma". Spunea Franyó :

„De aproape un deceniu și jumătate, eu urmăresc zi de zi, mișcare de mișcare, aproape poezie de poezie, evoluția — și pe alocuri chiar revoluția — liricii de peste hotare ; de aceea cred că este de datoria mea să fac aici, în locul acesta, față de publicul unei lumi noi, să fac profesiune de credință asupra adevărului că revoluția artistică a revistei „MA" nu este o simplă goană după originalitate, izolată și fortuită, ci o revoluție — nu a formei, ci a concepției despre lume — desfășurată conform legii revoluțiilor sociale ... în corelație organică ... cu renasterea artistică a popoarelor din răsărit și din apus !".

Informația este excelentă, denotînd o foarte bună cunoaștere a literaturilor europene din primele decenii ale secolului XX. Era primul moment utopic al lui Franyó Zoltán.

2. HIMERE ȘI PRIETENI. Se poate pune, evident, întrebarea de ce, în funcții de o asemenea importanță între oameni de asemenea anvergură, Franyó nu a devenit un „revoluționar de profesie". Era posibilă și o asemenea cale ? Putea pamfletarul și demnitarul Republicii Sfaturilor să facă din Viena un popas oarecare, în drum către centrul revoluției mondiale ?

Un răspuns, desigur pripit, ar fi acela că tînărul s-a pasionat de studii : înscris la chineză, arabă, sanscrită, revoluționarul s-a metamorfozat într-un studios, gata să uite vacarmul străzii, riscul și mîndria baricadei. Adevărul este că Franyó știa să înmoaie contrariile. Visător ca și alții, autor pentru care muzica de operetă nu este deloc infamantă și tihna cafenelei literare un mod reprobabil de a-ți petrece viața, omul descoperise o Vienă favorabilă muncilor cărturărești, destinderii intelectuale. Literatura modernă, revoluționară se plămădește, îi spune experiența, nu numai în focul luptei, ci chiar în cafenelele în care imaginația putea fi biciuită cu un pahar de vin. Amintindu-și de perioada petrecută cu Ady Endre la Timișoara (evident, înainte de primul război mondial), Franyó evoca astfel întîmplările comune : **„Aici, în capul mesei, trona altădată Ady ca un adevărat principe a versului și al vinului, stăpîn peste visuri, peste viață și peste moarte deopotrivă. Ridica paharul și cu un gest de ritual și recita versuri (...). Lăutarii cîntau, vinul curgea îmbelșugat în pahare, ne stăpînea un entuziasm nețărmurit".**

Franyó era un secundant minunat. Îl urma cu fidelitate pe marele poet, așa cum, în convalescență, la Arhivele militare din Viena va fi fost fidel iluștrilor aduși aici (pentru a fi protejați de front) : Rilke, Hofmannstahl, Stefan Zweig, Franz Theodor Csokor, scriitori „revoluționari", nu mai puțin scriitori rafinați. Șef militar al acestora, Franyó se va fi dovedit tandrul lor protector.

Așa trebuie înțeleasă participarea lui Franyó la revoluție. Dacă am lega-o de **delibab** — de vocația specială a himerei —, i-am acorda atenție exagerată. A fost loial literaturii „noi". [illegible] după cum a fost loial priete[illegible] săi. Întors în România, în 1924, nu trăiește departe de cercurile literare. Dar pare mai puțin legat de ele. Va conduce ziarul social-democrat „Volkswille", apoi, din 1930, „6 orai Ujság", „Ziarul de ora șase", cotidian antifascist. În 1930 tipărește **Rumänische Dichter**, carte ce valorifică ideile lui Franyó despre necesitatea înțelegerii și a conlucrării culturale între intelectualii din țară. În 1935 va conduce acțiunile **Ligii împotriva războiului**. Participă, alături de Stoia-Udrea, Virgil Birou, Iosif Meliusz la acțiuni care au ecou. Traducerea din **Desculț** — prima realizată după anii petrecuți în pușcăriile deceniului al șaselea — îi sugerează reconsiderarea statutului. Vocația lui Franyó pentru prietenie slujește o formă de a afirma literatura. De a exista **în** și **prin** literatură. Dacă deceniul al șaselea era primul care scotea traducerea din amatorism, acordînd **traducătorului** un statut clar, un regim privilegiat, Franyó Zoltán va fi unul dintre cei ce vor da titlului strălucire. El va ști **să reprezinte** noua categorie și noua calitate a celui ce oficiază în acest compartiment al scrisului.

3. FERICIREA, LA NOUĂZECI DE ANI. Îi recitesc interviurile, mai toate acordate într-o perioadă în care tovarășii tinereților dispăruseră ; era înconjurat mereu de prieteni mai tineri, care descopereau nu un maestru aulic, ci un coleg cordial gata să slujească încă, și încă o dată, o prietenie. În sala de cenaclu a Asociației Scriitorilor, unde se retrăgea spre a desfășura în văzul tuturor operațiunea sacră a înte[illegible] noilor cărți, pe masa lungă pe care împrăștia bruioanele proaspete ale ultimelor traduceri, refăcea atmosfera cafenelelor tinereților sale. Nu mai erau vinurile, nu mai erau lăutarii, nu mai erau frumoasele, dar rămînea tutunul (se călca, totuși, cu voioșie, o interdicție !), erau tinerii convorbitori, gata mereu de un banchet intelectual, mereu gata de a-l omagia pe maestru, din ce în ce mai des răpit dintre ei de festivitățile, de premierile, de aniversările ce trebuiau onorate. Așa cum am scris, onora totul prin prezența vie, cordială, neobișnuit de vioaie pentru un nonagenar. În poze îl descopăr zîmbind. Totodeauna zîmbea, nu mi-l imaginez altfel. Voia să lase imaginea unui om fericit. Un om puternic care a putut, cu un efort de care sînt capabili doar cei mai puternici, să așeze între paranteze anii neșansei, să nu vorbească niciodată despre zilele nefaste ale existenței sale.

Cornel **UNGUREANU**

● cronica măruntă ●

EXECUTORI TESTAMENTARI

● Că **Democrația** lui Eugen Florescu și Ilie Purcaru are un clar scop diversionist, e sigur. ● Pînă la apariția numărului 4 ne lipseau probele. ● Acum le avem. ● Ni le-au furnizat înșiși marii gazetari comuniști E. F. și I. P. ● Li se adaugă — recuperat, în ultima clipă, din culisele Teatrului Mic — Dinu Săraru. ● Exilat, asemenea unui Malvolio de pe scenă, el cochetează, acum, cu partitura lui Rastignac. ● Pe un text scris, desigur, de Eugen Florescu, acest balzacian al fanatismului oportunisto-comunist. ● Adică ceaușist. ● Dinu Săraru compune, în maniera-i atît de vijelios-pășunistă o tabletă cu un titlu programatic : **Țăranii.** ● Vor urma, în ordine **Clipele, Dragostele, Revoluțiile.** ● Adică variațiuni pe tema aceluiași răsuflat stalinism campestru. ● Altminteri, cooperatorul-șef D. S. cugetă adînc : „— Vine Martie zic țăranii, cu o nădejde pe care numai ei știu să o citească în sticlirea Raritei pe cerneala de dinaintea răsăritului ..." ● O simplă consultare a calendarului era, totuși, suficientă. ● Primăvara vine oricum, chiar dacă pentru emulul florescian a coborît, iremediabil, toamna. ● E greu de crezut că vorbele găunoase ale dictatorului din preajma Sărindarului vor găsi cititori. ● Poate niște țărani. ● Adică acei activiști îmbrăcați în costume naționale, cu panglici tricolore la pălărie, care-i ofereau fostului idol al lui D. S. pîine și sare, la marginea lanurilor. ● Oricum, acest transfer spectaculos e plin de semnificații. ● El dovedește că între ușa din dos a Teatrului Mic și pagina întîi a **Democrației** se află un tunel subteran. ● Vom anunța geniștii. ● Și acum probele. ● În stilul binecunoscut, ultraverificat, al anonimei scoasă din mînecă activiștii „periodicului independent de informație și opinie civică" propun, pur și simplu, înființarea unui nou partid. ● Partidul Noua Societate. ● Incredibil, dar adevărat ● Eugen Florescu și noua societate ! ● Ilie Purcaru și agramatismul de tip nou ! ● Dinu Săraru și prim-secretarii viitorului ! ● Că Eugen Florescu nu poate trăi înafara partidului (se știe care !), e clar. ● Că Ilie Purcaru execută întocmai (și cu mici întîrzieri stilice) ordinele lui Florescu, e notoriu. ● Că Dinu Săraru are militantismul partinic în sînge, o știu și preșcolarii. ● Dar că redactorii **Democrației** acceptă cu atîta ușurință presiunile din partea unor cititori (iscălit ss indescifrabil, se înțelege), e greu de crezut ● E chiar hazliu, pentru cine a venit, cît de cît, în contact cu inflexibilitatea stalinistă a lui Florescu, ori cu manierele burghezo-moșierești ale lui Săraru. ● Florescu să cedeze la presiunile străzii ? ● Unde s-a mai pomenit așa ceva ? ● Dacă ar face parte din guvern am înțelege ● Dar așa să îți însușești fără nici o obiecție „propunerea din partea cititorilor", e peste putința noastră de pricepere. ● Însă partea hazlie a lucrurilor abia aici începe. ● Nenumiți cititori cer ca „obiectivele gazetei «Democrația» să devină platforma-program a unei formațiuni politice distincte". ● Cum au reușit cititorii să-și impună cu atîta fermitate voința ? ● Ce-au folosit : telegramili sau ștafetili ? ● Ori au ovaționat îndelung sub ferestrele redacției ? ● Cît privește platforma-program, ea va da o bună pîine moștenitorilor clanului Ceaușescu. ● Și anume, în virtutea drepturilor de autor. ● Pentru că anonimii de la **Democrația** (căci, în buna tradiție a gazetăriei nățîng-stîngiste, materialul cu pricina nu e semnat — și nici nu putea fi semnat : redactorii avînd treburi mai importante : Eugen Florescu ia un mini-interviu actriței Carmen Galin, I. Purcaru e preocupat de gazetăria stradală, iar Gh. Fecioru dizertează despre viteza lui Hagi) comit un clar act de plagiat. ● Poate chiar fără de voie, neștiind să facă altceva. ● Ce altceva dacă nu o mostră de ceaușism este acest punct nodal din platforma-program a **Democrației** : „Făurirea unei societăți noi se scrie și se subliniază în cele mai bune tratate filozofice, politice și sociologice din toată lumea n-a fost și nu este o utopie iar la noi dictatura ceaușistă, oricît de grav a deformat idealul general al binelui și fericirii, n-a anulat această aspirație sfîntă a oamenilor" ● Adică utopia comunistă. ● Din nou, incredibil dar adevărat. ● Dacă lucrurile continuă așa, putem să ne comandăm deja pancartele viitorului : **Florescu reales la al XV-lea Congres !** ● Să-l fi lăsat Ceaușescu pe E. F. executorul său testamentar ? ● Să se fi obligat acesta să aibă grijă de traiul micuților Nicu, Valentin și Zoe ? ● Oricum, **Democrația** este de pe acum obligată să pună la loc sigur drepturile de autor care în mod cinstit li se cuvin moștenitorilor direcți ai tiranului. ● Felicităm **Democrația** pentru omenia de care dă dovadă ! ● Eugen Florescu își arată fața necunoscută. ● E un filantropism care îl onorează! ● Îl așteptăm la Timișoara. ● ● Îi vom da votul nostru. ● De blam. ● Pentru că voturile de care are nevoie pentru a pătrunde în pseudo-parlamentul de la București oricum le va obține. ● Naționalismul agresiv, bălmăjala patriotardă și prețiozitatea sforăitoare își găsesc oricînd și oriunde adepți. ● **Democrația** a știut să obțină materiale în exclusivitate de la agenția „Novosti" (interesant, nu ?), și atunci n-o să obțină două sute cincizeci și una de adeziuni ? ● Chiar dacă unele vor fi scrise cu litere chirilice.

Anemone **POPESCU**

Viorel Marineasa

Strada Vasiovei nr. 44

Nici nu s-a răcit bine, cum se zice, Iuliș-neni, că Suveică a și adus-o în casă pe Marcela. Cu cinci ani mai tînără decît răposata, păroasă, plină de negi, dar sigură pe ea, s-a instalat de parcă i s-ar fi cuvenit locul de cînd lumea. A impus relații de amicalitate obraznică, imperativă cu vecinii. A făcut o mică revoluție, în apartament, debarasîndu-se de mai toate lucrurile celeilalte. Suveică o aproba încîntat și încurcat, spre indignarea celor care, și nu erau puțini, îi urmăreau noul menaj. „Săracă Iuliș, te răsucești în groapă, nu poți avea odihnă nici acolo". „După ce-a chinuit-o cu ticăielile lui, de-a băgat-o în mormînt, nici amintirea nu i-o păstrează așa cum se cuvine". „Pînă la urmă și ăsta-i mormoloc, uite cum îl duce de nas".

Nimeni n-a știut înainte de raporturile lui cu Marcela, ori erau abil ascunse, ori totul a fost materializarea instantanee a unui vechi gînd secret, nici măcar gînd, vreo pornire obscură pe un fond de corectitudine bățoasă și suficientă.

Suviecă fusese cineva la viața lui, nu strălucea el de deșteptăciune, prin altceva s-a impus, era mai neamț decît nemții cînd se punea problema respectului față de legi, regulamente, ordine. În urma combinației cu Marcela, autoritatea sa a început să decadă, mai toți, pînă și puștii, îl luau în rîs. A prins Suveică mișcarea, însă nu a renunțat, încă avea putere și, dacă nu se impunea în fața tuturor, își găsea cîte un fraier pe care-l teroriza pînă-n pînzele albe. Într-un timp, acesta a fost cel ce va împărți cu Angela patul conjugal. A mai încercat cu Ramona, cu Lucreția Mei-Roșu, fără să-i meargă ; ba mai rău, alea au lansat zvonul că împuternicitul le-ar fi făcut propuneri rușinoase, pe care ele, virtuoasele, cică le-au respins cu indignare. De aici certuri ale Marcelei cu tîrfele, însă și nenumărate norme explicative întocmite de Suveică pentru uzul nevestei și al comitetului. S-a străduit Marcela să-i repare prestigiul și, în oarecare măsură, a reușit, trebuie să știi cum s-o trosnești, direct, aprig, muierește, fără să-ți bați capul dacă-i bine sau dacă ai dreptate, să-l / s-o iei repede pe ăla / aia care face pe nebunu / nebuna, că de nu te ia el / ea pe tine și atuncea unde ajungi ? !

Sydney, Sydney. Urma să-i vină bărbatul și copilul. Odată ajunși, au telefonat acasă : „E un vis". Sfînta familie reunită. Peste o săptămînă fu dată-n vileag adevărata direcție, ea-i măritată cu malaezianul ei ; l-a tîrît pînă la capătul lumii ca să se răzbune ; și nu strică să fie copilul pe-aproape. Se mai vădesc și altele, mii de mile marine nu pot piti adevărul; pretenarii au informat despre călcările reciproce pe bec — Ea a fost încurcată și cu un amic de-al lui, ajuns la Botany Bay ; el a trăit cu o chelneriță, cu o dactilografă, cu o coafeză — mafia, mafia înghițită și cotită o știe și pe asta. Dac-ai trăi numai din prospecte, pe seama lor — Opera House, cărarea Muru, ursul Koala, noul pin caledonian. Dar iată și activitatea specifică, Societatea **Carpați**, gazeta **Miorița**, echipa de fotbal Rapid Sydney. Clasamentele diviziilor A și B, preluate din țară. Știri despre filatura din Buhuși și despre electronica timișeană. Serata cu conferință și mititei referitor la permanența noastră. Ziua culturală organizată, cu împrumut, la sediul — și prin bunăvoința — comunității sîrbești ; se defectează aparatul de proiecție înaintea filmului făcut după **Moara cu noroc.** (Unii s-au distrat). Trebuie să fim **mai** solidari. Picnic la marginea oceanului. Costumele populare stîrnesc interesul unor necunoscuți integrîndu-se într-o horă care nu le aparține.

Cam astea le poate afla curtea de la Tușa Luci despre fiica și ginerele ei, despre cum se trăiește-n Australia. Siatlezul, om umblat, rectifică sau confirmă cîte ceva ; face comparație cu grupările etnice din America. Cel care va fi bărbatul Angelei îl ironizează peste umăr.

De altfel, după ce rolul magaziei a decăzut, curtea și-a reluat în parte rosturile patriarhale. E drept că multe s-au stricat pentru vecie, dar se mai găsesc destui dintre cei vechi, și din cînd în cînd li se alătură cei mai răsăriți din rîndul familiilor mutate de curînd, se mai aflau oameni care să prețuiască o discuție dusă cu înțelepciune, pe un ton potolit, către seară, unii așezați pe scaune, alții proptiți de garduri sau de pomi, nemirîndu-se nimeni dacă, nu prea des, la asemenea colocvii, apărea cîte un necunoscut, care semăna izbitor la chip ori doar la glas, ori în felul cum își ținea mîinile încrucișate, cu vreunul dus în țări străine sau, de ce nu ?, chiar pe lumea cealaltă.

— De cînd mă știu, tot fete bătrîne au stat acolo. Dracu le-o fi potrivit, Doamne iartă-mă.

— Așa ți se pare ție, multe erau văduve de cine știe cîtă vreme.

— Aia cu albeață era sora ăleia cu clătitul vaselor la fîntînă și, n-o să-ți vină să crezi, cumnată cu Sofica, da în tinerețele lor, că de mult a divorțat de fratele Soficăi, și tot se țineau împreună ca două surori, „noi, babele — noi, surorile", și rîdeau cu știrbiturile.

— „Am venit la fete", zicea a' Dintre Vii. Păi fetele aveau ca la vo șaptezeci, numa' că ea era coaptă de bătrînă. La a' mai mică am văzut poze de la nuntă, da', nu le ținea expuse. Pe atunci a fost o persoană tare bine. Și bărbatu' părea om cumsecade cînd s-au luat. Da' n-au avut noroc, patima lui i-a distrus prietenii, cazinoul, fufele...

— Stai că ăsta era al ăleilalte, iar ai încurcat blidele. Al ei a murit tînăr.

— O fi, da' nu-mi vine-a crede. Nu se plîngea aia că au mîncat zile-n șir ștevie și măsline ordinare cu pită ?

— Mai ia o prăjitură. Alle Gute sind drei.

*

— Se bagă cu graifăru și gata !

— Măi năince buldozeru (-mburdă) și p-ormă cu graifăru (ț-împrășcie).

— Mai rău e dacă ai căsuța ta. Unii nici nu suportă să vadă.

— O fo' o babă cîn șintăreau cînii ca să-i de pielea la iesport la Franța, i-or luvat lu biată baba cîniele pe care l-o avut în obor și s-o rugat ia, „nu mi-l luareți mă rog dă dumneavoastră dragă domnulie că ce văd măi cu inimă, țucu-vă inima dîn piept și mincea dîn cap, că dacă rămîn și fără ge suflietu ăsta io mă spînzur". Iei numai s-or rîs, „babă proastă, cie vriei". Și s-o spînzurat baba.

— Și lu' tăticu tare greu i-a fost să predea la colectiv, pămîntu ca pămîntu, da' calu... S-ajungă pe mîna unui nenorocit, să-l chinuie, să-l șfichiuiască. Pentru noi, copiii, era ceva ce nu se poate închipui, calu, Da fin al nostru, o adevărată minune. Bătrînu' a căzut la pat, bolnav...

— Căptăm la bloc, dăm sărășia pră domnie. Ieșîm tăți dîn ștălogu ăsta. Nie dă apărtămence pr'îngă făbrucă. Apă la ghivetă, lipsa ț-o fași în casă, nu-ț mai înghiață cicu.

Lucrurile se precipită, asta ar fi impresia celui ce observă de multă vreme mișcările curții din dosul perdelelor, combinată cu părerea unuia mai nou, care, veșnic absorbit și transpirat, traversează locul tîrînd după sine felurite scule topometrice.

Pe siatlez îl bate gîndul să plece ; va face o escală la Roma, îl va vedea pe Papă. Poate că urmează sugestiile răspopitului, el nu-l slăbește deloc, îl supune unui bombardament de semnificații, alternînd tonul conciliant cu cel sentențios.

Dac-o vei întreba pe Angela despre caii stîrniți din praful de coca s-au din clincherul măcinat, îți va spune că astea-s copilării (tu vei fi tentat să înțelegi că aparțin copilăriei), că nu e vorba de cai, de nici un fel de cai. Admite că a visat moara, înainte ca aceasta să ardă, însă visul a fost altfel.

Viitorul ei tovarăș de cameră va compacta în jurnalul său paradoxal zilele primei săptămîni din trimestrul al patrulea :

Luni, 1 octombrie

Marți, 2 octombrie

Miercuri, 3 octombrie

Joi, 4 octombrie

Vineri, 5 octombrie

Sîmbătă, 6 octombrie

Duminică, 7 octombrie

Sînt incult.

Scos din sărite, Suveică dă la iveală din cutia poștală o nouă fițuică subversivă :

„Lanțul Sf. Anton. A început acum 100 de ani și trebuie să meargă în toată lumea să înconjoare Pămîntul ca să ne apere de nenorocire. După primirea biletului faci în fiecare zi o copie timp de 13 zile. În a 13-a zi vei avea o mare bucurie.

Sfinte Antoane, nu ne lăsa în cumpănă, scapă-ne de răul din lume ! Îndemnat de pilda ta, vreau să progresez în viața creștină și în știință. (urmează adaptarea, pentru situație și necaz).

Tu ce-ntr-a sfinților

Ceată măreață

Lucești ca soarele
Care dă viață
Sfînt al minunilor
Numit cu dor
O, sfinte Antoane,
Dă-mi ajutor !

Scrie cu credință biletul !

Exemplu : o femeie paralizată la pat a scris acest bilet și după 13 zile s-a ridicat și a umblat, un bărbat din Dalboșeț nu a scris biletul și a 13-a zi și-a rupt mîna, o femeie din Strehaia a scris și a 13-a zi a cîștigat 20.000, o femeie din Bacău a rupt biletul și bărbatul ei a 13-a zi și-a spart capul.

Lisabona — Pruncul — Crinul — Padua".

Nu știe ce să facă. Indignat și temător, bănuiește pe Tușa Luci, pe nevasta lui Rudy și pe încă vreo cîțiva. Pune hîrtia într-o clamă de la oglindă. Își regăsește starea optimă cînd se așază la masa de lucru ; imobilul i se supune prin defalcări, debite, amenzi, procente. Lucrează mult și cu spor. Aruncă o privire în direcția scrisorii, destul ca să declanșeze scînteia. Sare-n picioare, dar nu acționează. Apele oglinzii prind să se-nvolbureze odată cu flăcările. Fumul dens se risipește sau se resoarbe, făcînd loc, ce năpastă-i sticla asta arzînd, Lucreției Mei-Roșu, cea mai provocatoare dintre femei ; ea își bombează pîntecele și aproape că sparge oglinda ; burta-i sclipește ca tipsia, în luciu arătîndu-se sora ei de păcat, Ramona, goală, despletită, grea ; ține-n mîna stîngă un ciob prin care defilează împuterniciții de marcă din zonă. „Asta-i o situație, și nu o vedere", îi vine să strige lui Suveică, însă gîtlejul îi reacționează asemeni unei țevi pentru gaze. Foalele se instalează-n toată încăperea și Suveică are impresia că urlă „nu însemn nimic fără tine, Ramona-Lucreția, sînt un cănăroi o pedală, un giumbușluc".

Marcela intră în casă și-l găsește tulburat, îl gîdilă cu mustățile ei depline pe obraz, la urechi, aproape că-l scoate din transă. Frecția la ceafă și la tîmple se dovedește binevenită, însă e și ligheanul pe care-l aduce Marcela (ea a pus un pumn de sare, pentru a combate asaltul gripei), și printre gleznele lui mîngîiate de pînza drăgăstoasă, își arată sexul de capră Lu...

Asta nu-l va împiedica pe Suveică, a doua zi, după primul său somn ajutat de sedative, să dea buzna peste cel ce va deveni soțul Angelei, să se răstească aiurea, „știi cine-s eu, știi cine-s eu, mă", iar ăla, în chip surprinzător, să-i facă vînt, „nu-mi veni cu chestia cu știi cine-s eu, sînt sătul de ea și de tipi ca tine, ieși afară, căcănarule". Luat ca din oală, Suveică se supune mușcîndu-și degetele.

Omul cu măsurătorile aduce vorba de transport, de despăgubiri. Alt ins își menține postul de pîndă, doar că acolo unde pînă mai adineaori erau niște perdele vei da cu ochii de o gazetă.

Cînd el va fi plecat, ea va cumpăra de la shop cafea, țigări și o pereche de blugi prespălați.

CRISTIAN POPESCU

N-a scăpat comentatorilor nuanța psihanalitică a poeziei lui Cristian Popescu. Irațională, în sensul privilegierii unei relații a poetului cu inanalizabilele profunzimi ale conștiinței, ea este și o formă a exorcizării visceralului. Spectacolul liric — confesiune pasionantă și autoanaliză rece, nemiloasă — contrabalansează atitudinea parcă neatentă, cu o focalizare a ideii în afara spațiului propriu-zis al mărturisirii, redesenînd conturul unei lumi a paradisului pierdut. Un paradis care, n-a fost, totuși, nicicînd doar grădina edenică : a fost și infernul unei imposibile coexistențe a poetului cu sine. Ilustrația Laurei Covaci, comentariu inspirat al acestui text, pune în evidență cîteva din dominantele poeziei lui Cristian Popescu : fluiditatea, bizareria, fragilitatea, indeterminarea și, mai ales, o ciudată, nefirească grațiozitate.

Mircea MIHĂIEȘ

TATA

Pe cînd aveam vreo 16 ani, tata mi-a lăsat ca moștenire moartea lui. Complexul oedipian s-a transformat într-un COMPLEX THANATIC. Complexul meu patern față de moarte : că ea este întreagă, deplină, iar eu : plăpînd. Vina o simt în totalitate față de ea. Cum să fii egal morții ? Adică lui tata ? Reușitele — interioare, exterioare — le am numai în funcție de ea. De moartea, de lumina lui tata. O doresc cu dragoste de fiu. Fiu risipitor, de-abia întors acasă pentru a pleca, poate, din nou. (Fiul care încearcă să moară înainte de-a muri).

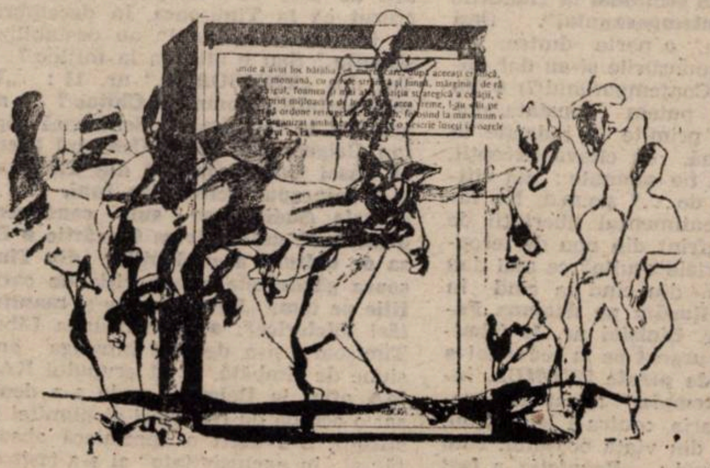

Stau cîteodată și mă întreb : cum de nu mor eu față de toți cei din jur ?! Așa le-aș fi mai apropiat, i-aș ajuta mai mult, dîndu-le în schimbul neputințelor, orgoliului, răutăților mele — moartea mea împăciuitoare, solidă, pe care te poți baza. Toți ar putea s-o iubească mult mai ușor decît pe mine și, deci, putînd și eu — mai simplu — să-i iubesc cu adevărat.

VOT DE BLAM

Bine... acuma ce să zicem ?..., înțelegem și noi : copleșiți, nemîngîiați, nețărmurită durere. Dar în aceste clipe grele nu trebuie să ne gîndim și noi că, totuși, ce-a făcut el pentru certificatu' ăsta, domnilor ? Ăsta, de deces ?! Cum l-a obținut el de fapt ? Că de-abia a-mplinit 30 de ani. Bine-bine..., înțelegem : o neștearsă amintire. Dar, a murit el pe picioarele lui sau tot pe capu' lu' ta-su, săracu', Dumnezeu să-l ierte ? A-ncercat el cu femeile și cu băutura ?! A-ncercat el cu nopțile pierdute ?! Nici măcar o pneumonie, acolo, darmite o incurabilă, o jertfă !! Știm noi. Tot taică-su. Cu relații, cu plocoane pe-acolo pe sus. Din ce în ce mai sus ! Ce condoleanțe ?! Ce pace, ce odihnă, domnilor ?! De două luni și jumătate îi bîntuie fantoma pe la abator. Și cum se taie capul la vreo vită — hop și el în vaca aia sau porc, ce-o fi ca să mai umble cîțiva pași zmuciți, cît îl mai poate duce și animalul ăla săracu'... Ce atitudine să luăm în fața unui asemenea caz ? Trebuie adoptate măsuri drastice, domnilor ! Cîte n-ar fi putut face tinerii noștri cu energia risipită prin acest așa-zis deces ?! Cîte gînduri, cîte fapte minunate, dacă s-ar fi pus la dispoziția cetățenilor noștri moartea aceasta degeaba, pe dos ! Măcar să i se ia și să se pună la vreo muscă, la vreun dăunător... Domnilor, va trebui să-i fie conferit de urgență certificatul nostru extraordinar și plenipotențiar de naștere ! Nici o vie amintire ! Înapoi între noi, aici, la viață, la muncă, la lumină, alături de toți cei de-o vîrstă cu el ! Nu se mai pot admite astăzi asemenea practici. Astăzi, cînd mii și mii de cetățeni, înainte de a merge la lucru, se așează în fiecare dimineață la coadă, la rînd la groapa proaspăt săpată în cimitir și, răbdători, plini de înțelegere, o încearcă să vadă cui se potrivește. Nu, domnilor ! Nu vom aproba familiei condoleanțele noastre. Nu. Nici copleșiți ! Nici nemîngîiați ! Nici nețărmurită durere !

☆

Înălțarea cu ajutorul morții. Începe să dispară un complex față de moarte și apare dorința unei iubiri THANATICE. Poți să fii mai înalt decît moartea cu ea însăși, pe ea înlăturînd-o. Născînd — negare după negare — o iubire. Îți omori propria moarte. Este, deci, vorba despre înălțare. Încep, încetul cu încetul, să mă cuprind de ODIHNA morții. Luminozitatea de-acolo, de sus, a tatei devine blîndă, caldă, matern-ocrotitoare. (Cearta lui către mine, cearta de sus, fiind încercarea la care sînt supus — spre mai bine). Această luminozitate a încetat să mai fie orbitoare. Cîștigă în feminitate, în feciorie.

Smucitura inimii tatălui meu (ca o scînteie, ca o aprinzătură de brichetă) ; smucitura care a consumat dintr-o dată toate bătăile ce ar fi putut bate ani și ani încă, oră după oră, împingînd sîngele ; smucitura care i-a închegat, în toate venele și arterele, sîngele într-o uriașă piatră prețioasă, într-un alt schelet de rubin ; bătaia aceea care a sunat — pentru mine — ca și clopotul de la Mitropolie, dar clopot de carne, pleoscăind. Puterea infarctului lui tata (energie ce chiar moartea lui tata este, LUMINA lui), pot s-o folosesc eu de-acum în inima mea ca putere de gînd a rugăciunii. Acele bătăi — ani de ani, zile de zile nebătute —, gîndindu-mă cît mai mult timp la ele, devin putere de rugăciune în inima mea. Inima mea devine mintea, sufletul și trupul lui tata. Cu puterea infarctului lui începe să-mi încolțească în inimă o sămînță, acolo, de lacrimă.

Se face, astfel, o liniște blîndă și adînc-bucuroasă. Ca atunci, în prima amintire, cînd taică-meu a ieșit cu mine, noaptea, pe prispa unei case de țară ca să nu fiu singur șezînd eu pe oliță. Și, în timp ce făceam ce făceam acolo, tata îmi arăta stelele, îmi explica poziția lor pe cerul spuzit de deasupra noastră. Iar acel cer — înțeleg eu acum — era luminat de vreo candelă. De exemplu, de candela aprinsă mereu — ca să vezi întunericul — în camera bunicii. Lumină răsărită de la un orizont la altul, lumină pe care tata mi-o arată și pe care mi-o explică, și acum, liniștit.

Cuțitul cu plăsele

(Urmare din pag. 16)

undele repezi. Descumpănirea dură cîteva clipe. Alergînd în josul rîului, Micșa ajunse la podul de fier și trecu pe malul celălalt, exact cînd țipătul lung al locomotivei spintecă văzduhul, anunțîndu-și trecerea de departe, prin bîzîitul zgomotos al șinelor. Fata zăcea întinsă în nămol, pe mal, printre tulpinile roșii de salcie. Abia respirînd, încercă să se ridice, dar nu putu să și fugă. În timp ce-i împlîntă în piept cuțitul cu tăiș scurt și cu plăsele din lemn de trandafir, Micșa, transpirat și suflînd din greu, abia putu să deslușească vreun cuvînt din șuvoiul trepidant, tulbure și șoptit al silabelor învolburate prin noroi, sînge și strigăte. Lovi scurt și puternic, plin de ură (o ură pornită din sentimentul dreptății, care dădea un avînt și mai puternic mîinii ce ținea cuțitul). În țăcănitul ritmic al roților și în tînguirea înăbușită a podului, fata începu să vorbească, bolborosind, de parcă problema morții ei ar fi fost urmarea unei mari și fatale neînțelegeri, a cărei rădăcină îndepărtată s-ar trage de la încurcătura babiloniană a limbilor.

Cel care a văzut un mort înviind nu se mai lăsa înșelat de vedenii. Micșa îi despică pîntecul și-i scoase măruntaiele pentru ca hoitul să nu plutească la suprafață. Apoi îl împinse în apă.

CADAVRUL NEIDENTIFICAT

Anunțul dat la poliția cehă în **Hlasatel policejni,** unde era descris cadavrul unei înecate între 18 și 20 de ani, cu dinți sănătoși și păr roșcat, nu avu însă nici un ecou. Corpul fusese găsit după aproximativ o săptămînă, cu vreo șapte mile mai jos de locul unde se săvîrșise crima. Victima n-a fost identificată, în ciuda faptului că acest caz a preocupat în mod deosebit poliția din trei țări vecine, interesate de elucidarea crimei. Cum vremile stăteau sub zodia bănuielilor și spionărilor reciproce, se subînțelege cauza acestei îngrijorări. Spre deosebire de ziarele cotidiene, care au publicat și ele știrea despre înecată, în anunțul amintit, dat de poliție, se făcea și o descriere detaliată a rănilor aducătoare de moarte. După ce au fost consemnate plăgile de pe piept, gît și spate, în total au apărut 27 de răni provocate de „un obiect ascuțit, ce se presupune a fi cuțit". Într-unul din articole se menționează și că au fost scoase organele din pîntec, subliniindu-se că, probabil, făptașul e o persoană „care dispune, fără dubii, de cunoștințe de anatomie". În ciuda anumitor bănuieli, cazul pare a conduce spre concluzia că acea crimă s-a comis din pasiune și, ca atare, după șase luni de anchetă zadarnică, a fost pus **ad acta.**

LEGĂTURI SUSPICIOASE

Pe la sfîrșitul lui noiembrie 1934, poliția districtului Antonovka îl arestează pe un oarecare Aimicke, E. V. Aimicke, bănuindu-l că a dat foc depozitului firmei **Digtariev.** Această întîmplare dezlănțuie o serie de legături tainice și suspicioase. În momentul izbucnirii focului, Aimicke se află în cîrciuma de la marginea satului, unde apare în curînd și poliția, adulmecînd ca pe firul Ariadnei, urmele strîmbe lăsate în noroiul cleios de toamnă de cauciucurile bicicletei. Polițiștii îl arestează pe Aimicke. După aceea urmează o destăinuire fantastică și cu totul neașteptată. Aimicke se declară a fi cel care anunța autoritățile despre întrunirile politice ținute tainic în pivnița casei din strada Efimovska nr. 5 E. Printr-o mulțime de argumente confuze și contradictorii, care l-au făcut să procedeze astfel, el lasă de înțeles că îi simpatiza pe anarhiști. Nu-l crezu, însă, nimeni. Răbdînd cîteva zile singur în carceră și supus unei anchete drastice, Aimicke le aminti cazul fetei ucise. Acesta trebuia să constituie argumentul cheie în favoarea lui : cum membrii celulei aveau motive certe să se teamă că sînt denunțați, trebuia sacrificat un membru al organizației. Hanna Krzyzewska, care aderase de curînd la această organizație era, din mai multe motive, cea mai potrivită să fie trădătorul. El făcu o descriere detaliată a fetei, a locului și modului în care a fost ucisă și a dat în vileag și numele ucigașului*.

Cînd Cehoslovacia a încheiat cu Uniunea Sovietică pactul de asistență mutuală și prin aceasta a amînat pentru mai tîrziu problema, mereu sensibilă, a frontierei, poliției din ambele țări i s-a deschis un larg orizont de colaborare reciprocă. Poliția cehă a destăinuit sovieticilor numele unor nemți, spioni verificați ai Reich-ului, iar sovieticii, drept recompensă, le-au pus la dispoziție date despre unii foști cetățeni cehi, în majoritate ignorați de serviciul sovietic de contraspionaj, sau despre alții ce nu-și puteau explica mai clar motivele ideologice care i-au făcut să se refugieze în Uniunea Sovietică. Printre aceștia se afla și un oarecare Miksat Hantesku, poreclit Micșa. Cum autoritățile cehe vedeau în acesta un simplu ucigaș, deoarece nu le-a fost greu să coreleze cazul fetei ucise cu dispariția lui Hantesku și cu declarația lui Aimicke, au cerut extrădarea lui. Abia atunci, organele autorității sovietice au acordat o atenție deosebită lui M. L. Hanteși, care era angajat la sovhozul **Krasnaja Svoboda.** Era un muncitor conștiincios la abator, evidențiat chiar de două ori. A fost arestat în noiembrie 1936. După nouă luni petrecute singur în carceră, după chinuri și maltratări groaznice, în care i-au fost rupți toți dinții și frînt omoplatul, Micșa a cerut să fie chemat procurorul. I-au dat un scaun, o foaie de hîrtie ieftină și un creion. I-au spus : „Scrie și nu mai cere atîtea !" Micșa recunoscu, negru pe alb, că în urmă cu un an și mai bine a ucis, avînd sarcină de partid, pe trădătoarea și provocatoarea Hanna Krzyzewska, respingînd ferm că ar fi violat-o. În timp ce scria declarația, cu mîna sa aspră de țăran, de pe peretele modestului birou al procurorului îl privea portretul aceluia căruia trebuia să i se dea crezare. Micșa privi acest portret, acea față stăpînită de un zîmbet ciudat, fața unui bătrîn înțelept, atît de asemănătoare cu a bunicului său ; o privea, implorînd, cu un sentiment de frică și de respect. După luni de foame, bătăi și chinuri, aceasta era singura clipă luminoasă din viața lui Micșa, acest birou modest și cald al procurorului, unde în vechea sobă rusească pîlpîia focul ca odinioară, în vremuri îndepărtate, în casa familiei Micșa din Bucovina, acest loc liniștit, unde nu se auzeau urletele întemnițaților și loviturile surde și unde acest portret de pe perete îi surîdea părintește. În extazul puternic al credinței, Micșa își scrise declarația ; că a fost agentul Gestapoului, că a subminat puterea sovietică, enumerînd, cu această ocazie, alți doisprezece inși care participaseră la pregătirea marii conspirații. Iată aceste nume : I. V. Torbukov — inginer, I. K. Goldman — șeful secției chimice de la fabrica Kamerov, A. K. Berlick — geodet, secretarul de partid al sovhozului, M. V. Korelin — judecător al tribunalului districtual, F. M. Olișevska — președintele colhozului Krasnoiarsk, S. I. Solovieva — istoric, E. V. Kapilova — profesor, M. M. Nehavkin — preot, D. M. Dogafkin — fizician, I. K. Maresku — tipograf, E. M. Mendel — maistru croitor, M. Z. Iusef — croitor.

Toți au primit cîte 20 de ani. Acela care fusese numit conducătorul și organizatorul conspirației, A. K. Berlick, a fost împușcat în dimineața zilei de 18 mai 1938, în curtea închisorii Butirk, împreună cu alți 29 de membri ai altui grup conspirativ, în gălăgia infernală produsă de tractoare.

Mihail Hăntescu a murit de pelagră în lagărul Izvestkovo, în ajunul sărbătorilor de Anul nou, 1941.

*** Aimicke a dus în mormînt taina faptei sale : în noaptea de după mărturisire s-a spînzurat în carceră, în împrejurări misterioase, de natură să se dea crezare bănuielii că ar fi fost ucis. Unii cercetători consideră că Aimicke a fost un spion german provocator, care nu a rezistat torturii ; alții apreciază că ar fi fost un simplu turnător al poliției, pe care chiar aceasta l-ar fi înlăturat, ca pe un martor foarte periculos. Presupunerea lui Goule, cum că Aimicke și-ar fi pierdut capul din cauza frumoasei poloneze ce nu voia să-i acorde favorurile, nu este nici ea chiar neverosimilă.**

ARGUS*ARGUS

• **„Ca la noi la nimenea. Proverbul acesta moștenit din moși strămoși e rezultatul unei dureroase istorii, în cursul căreia poporul nostru, pierzînd orice speranță de îndreptare, ia lucrurile mai mult în bătaie de joc, ca și cînd lui Dumnezeu i-ar fi plăcut să drapeze tragedia sorții noastre cu foarte multe scene comice (...) O mulțime de oameni mari se mișcă pe această scenă bizară, pe care toate sînt cu putință afară de un singur lucru : onestitatea“. MIHAI EMINESCU**, 12 septembrie 1878 • **„Astrologia intră în legalitate odată cu victoria revoluției... Totul e să ne-alegem momentul potrivit pentru acțiuni ce ne sînt favorabile... E momentul să încercăm o promovare sau o mărire a salariului ? Ieșim pur și simplu în Piața Victoriei cu o listă de revendicări sau cu o platformă-program și cerem să vorbim cu domnii Iliescu sau Roman“.** (Magazin/7) • **„LINIȘTEA DE ZIUA A ȘAPTEA“** („Adevărul de duminică“). Sugestiv nume pentru o secță la care ar putea adera aproape toată suflarea din România. Păi, dacă sîmbăta e liberă, trebuie să facă omul ceva și duminică, și-atunci... • Armata, cineaștii, copiii Bucureștiului (care și-au cerut dreptul lor la Palatul ce le-a fost răpit de dictator), masele opozante F.S.N.-ului... vandalii, minerii (sînt așteptați curînd și preoții) ... bat cîmpiile Capitalei de la est la vest și de la nord la sud, ca-n vremea marilor migrații. Știm din istorie că după un timp aceste popoare s-au așezat, s-au amestecat cu băștinașii, iar dacă nu și-au creat enclave, au fost asimilați. Conviețuirea a fost pînă la urmă singura soluție acceptabilă pentru a nu pica nimeni din barca istoriei scrise • **DEH, STABILIZAREA !** • **„LIFE AFTER LIFE“** • Probabil va ajunge să fie cunoscută și de marele public această carte a dr. Raymond A. Moody apărută în urmă cu vreo 15 ani în S.U.A • **„Cea mai gravă acuzație la care guvernul trebuie să răspundă este totuși cea referitoare la dosarele secrete Corbu I și Corbu II, care dovedesc că generalul Militaru ar fi agent străin“** (Expres/3) • **MIRCEA ELIADE: „Bucureștiul poate și trebuie să fie un centru reprezentativ al bărbăției românești ; cu toate aparentele sale frivolități, oboseli și fracturări. Este vorba de o bărbăție reală, nu stimulată“.** (Viața Capitalei/6) • **„Acțiunea specială 1“** în Adevărul din 7, respectiv 17 februarie. Se fac dezvăluiri asupra **„mecanismului diabolic pus la punct de acoliții dictatorului pentru constituirea fondurilor valutare în străinătate“.** Din scrisoarea d-lui Dan Mateescu din Los Angeles (publicată în 17 II) reiese că societatea TOMIS FOOTWEAR INC. (capital 100% românesc) a avut o pagubă netă de patru milioane de dolari doar în perioada 1981-1986 • **„Cîte un xerox la partide, trei la Front“** a cerut domnul prim-ministru Roman. (facsimilul actului în România liberă/48) • Ecouri la sondajul „Paris Match“ : **„Majoritatea opiniilor înregistrate de „Paris-Match“ acum o lună și jumătate nu s-au schimbat în rîndurile cititorilor „Contemporanului“.** Deși nu li se cerea, o parte dintre cei ce au trimis răspunsurile și-au dat numele și adresa (Contemporanul/7) • Nu același lucru îl putem constata noi, căci scrisorile primite la redacție în ultima săptămînă, cu cîteva excepții, au reînceput să fie semnate : „un cititor“, „un grup de...“ ș.a.m.d. Ne întrebăm dacă sentimentul libertății de opinie a fost înfrînt din nou de teroarea față de „forțele oculte“ ce mai dau semne de viață din cînd în cînd în Timișoara ? • **Rugăm pe doamna Fazekas Irina, str. Liniștei nr. 16 Timișoara să treacă urgent pe la redacție!** • **„Săptăminalul de perete ZVONUL, într-un singur exemplar“** afișat în apropierea pieții Maria, contra 1 leu cititul, oferă flash-uri din viața orașului, cum și pastile de tipul : **„Populația a fost alături de armata Timișoarei. Să se știe o dată pentru totdeauna : Populația nu a tras în armată !“, „Alcoolul nu e un aliment !“, „Pămîntul va primi țărani“, „Cooperativa Progresul pune la dispoziția celor interesați costume populare !“** și altele. • Dintre gazetele de vest, cea mai solicitată a devenit **„TIMIȘOARA“**, intrată acum în **deplină legalitate.** • **„Am venit împreună, rămînem împreună !“.** Un incitant interviu dat de locotenent colonelul **Cornel Șurcu** colegului nostru **Iosif Costinaș** (devenit între altele și corespondent de ocazie al B.B.C.-ului) în gazeta **TIMIȘOARA** nr. 11, 12, 13 despre acțiunea militarilor prezenți în perioada 12-14 februarie la București pentru a discuta cu dl. Iliescu. Sînt relevate adevăruri ce conturează o gafă politică. • Adică, pentru minierii veniți peste noapte din Valea Jiului conducerea C.P.U.N. poate găsi răgazul a două ore spre a-și primi meritatele „ovații“, dar pentru armată, care a așteptat trei zile în deplină ordine, nu. Este de invidiat limpezimea și decența cu care și-au prezentat revendicările ofițerii la întîlnirea cu dl. Voican, față de stilul prolix, uneori agresiv al intervențiilor unor membri ai „mini“parlamentului provizoriu, ori cel grobian al altor grupuri primite de conducerea C.P.U.N. în „audiențe“ • Ne surprinde cu cîtă grabă au ajuns peste noapte cei 5.000 de mineri la București, după actele de vandalism din Piața Victoriei de duminică, 18 II, în vreme ce la Timișoara, din 17 XII pînă în 22 XII 1989 n-au putut să vină să se alăture Revoluției. Oare acești oameni de bine sînt chiar atît de ușor de manipulat încît să fi crezut că la Timișoara, în decembrie, „o bandă de huligani“ au destabilizat situația ? Sau e altceva la mijloc ? • Tot din **„TIMIȘOARA“** nr. 11 : **„Vă mai amintiți, domnule Chițac ? Și noi am fost la Catedrală“**, Semnează căpitan **Grigore Tașcău** • **Cenaclul literar al Casei Universitarilor din Timișoara și-a reînceput activitatea luni, 19 II, în sala Auditorium sub conducerea d-lui conf. univ. Livius Ciocârlie** • **Casa de cultură a studenților din Timișoara găzduiește o expoziție de cartofilie pe tema „Port popular și manifestări folclorice“.** • Televiziunea Liberă Timișoara și-a dedicat întreaga emisiune de sîmbătă, **17 II** grupului KAOMA aflat la Belgrad, unde s-a deplasat o echipă de reporteri ai numitei instituții. **S-a dorit** o „premieră absolută“ și „în exclusivitate“ și s-a ieșit din ceea ce trebuie să se numească un „program“ • Televiziunea Română Liberă a reușit și ea o performanță asemănătoare, luni, 19 II, cînd a prezentat un „telejurnal“ de aproape cinci ore, în reluare și în direct. Au făcut excepție momentele „Lolek și Bolek“ și „Emisiunea de folclor muzical“. Acum un an, în două ore de emisiune, aveam două telejurnale și un „omagiu“ la mijloc. • Alte performanțe ale Televiziunii Române Libere : redescoperirea (semnalată deja în numărul trecut al revistei) a „ilustrului, integrului și onestului“ redactor (poate are o funcție mai importantă și greșim !) **Viorel Grecu**, ce apare, aproape în fiecare seară pentru a ne face „legătura“ cu Franța. Nu știam că d-sa își inspira emisiunile omagiale de anul trecut, bunăoară, după cele de pe canalele televiziunii franceze. • **Colaborările... de ambe sexe** — iată rubrica pe care o propunem T.R.L.-ului. Ea ar putea fi preluată prin sateliți, de către toate... mediile interesate. Succesul mondial al afacerii nu comportă dubii (și ne vom strădui, chiar în nr. viitor, să explicăm cîteva pricini, pe care se fundamentează afirmația). Pentru primul episod al emisiunii, sugerăm tandemul : **Cristian Țopescu** (în rolul de realizator de bună credință) — **Smaranda Jelescu** (pe post de reporteriță-comentatoare, cu experiență și... bibliografie). • **HOROSCOP ANUAL : 19 II — 20 III. PEȘTII. „Profitați de acest an, pentru d-voastră minunat, abordați plini de curaj problemele d-voastră cele mai mari și rezolvați-le, fiindcă mult timp după asta nu veți mai avea o conjunctură atît de favorabilă“** (Agenda/2) • **EXCELSIOR.** O nouă publicație a elevilor timișoreni, care, printre altele, are rubrici precum Yoga, Modă, Rock Story, Legile lui Murphy, Pagina urzicilor ș.a. • **În caledarul Creștin Ortodox 17 decembrie este sărbătoarea sacră a ZILEI SFINȚILOR PĂRINȚI** • **Chestionar civil pentru uzul procuraturii militare“**, masă rotundă pe marginea procesului celor patru demnitari ceaușiști. Au luat parte **Ioan Buduca, Lorin Vasilovici, Ioan T. Morar, Florian Dudu, Mircea D. Alexandru și Radu G. Țeposu. „Cine a regizat procesul ?... Nu cumva sînt la mijloc și interesele unor demnitari încă activi ?“** (R.G.Ț.) („Cuvîntul“/3) • Din același număr al săptămînalului de atitudine bucureștean : **„Timișoara, alte neliniști. Frica din nou pe străzi“.** Interviu cu colonelul **Viorel Oancea**, comandantul poliției județului Timiș, realizat de **Tudorel Urian** • **Și frumoasele noastre fete pot fi candidate la MISS ROMÂNIA. „Io mi-s România !“** se știe cine a fost pînă în 1989. • **„Premiul Nobel pentru literatură 1989 : Camilo José Cela ; Scriitori din exil : Mircea Săndulescu ; Constantin Noica, inițiator al unei logici a științelor spiritului ; Repere în actualitatea filozofică franceză ; Profesionalism și onestitate critică ; Atmosfere astrale ; Biologie și social în medicină** ș.a.“ cîteva titluri din sumarul ultimului număr (7) al revistei ieșene „CRONICA“, revigorată complet sub conducerea noului redactor șef, **Ioan Holban.** O revistă de cultură de ținută, ce nu face rabat publicisticii ce populează aproape întreaga presă română. Dulcele tîrg al Ieșilor mustește sub semn de bun augur. • Așteptăm „TIMPUL“, „CONVORBIRI LITERARE“. „OPINIA STUDENȚEASCĂ“ ! • În chioșcuri și prin difuzorii voluntari se distribuie : „Vestul“, „Paradox“, „Profil“, „Noduri și semne“, „Dimineața“, „Proiect“... Ne aflăm în plină campanie agricolă de primăvară. (Ploaia și ciupercile !) • Bancul zilei adus din Polonia : **„Orice membru al partidului comunist care aduce un nou membru e scutit de cotizație pe un an de zile. Orice membru care aduce 2 membri noi își poate da demisia din partid. Orice membru care aduce 3 membri noi își poate da demisia și în plus primește documente care dovedesc că n-a făcut parte niciodată din partidul comunist“.** („România liberă“/49).

A. Z.

Bernard-Henri Lévy

BARBARIA CU FAȚĂ UMANĂ

(II)

Prima parte

PASTORUL ȘI TURMA SA

Se cunoaște mai vechea întrebare a filozofilor : „De ce există Ființă, Ființă pe care o preferăm nimicului ?“. Iată, poate, noua problemă pe care trebuie să o rezolvăm și dacă nu este o obsesie, cel puțin obligația noastră : „De ce există Putere, Putere pe care o preferăm nimicului ?“. Această întrebare o vom regăsi cu încăpățînare și obsesie în șirul paginilor următoare. De aceea am ales prin a începe fără nici o explicație și fără nici un preambul.

De ce Puterea și cum se uneltește ea? Există societăți fără putere și această idee are ea însăși vreun sens ? De unde vine perenitatea sa, de unde-i vine acest circuit din mînă în mînă fără de oprire ? Ce înseamnă de fapt această sumă a cuielor înfipte în corpurile noastre, această ancoră care atîrnă din cerul înțeles ca sumă a orizonturilor noastre ? Nu există un alt sens de a filosofa decît în acest spațiu. Filosofia nu își dăruiește o oră de tortură sieși, dacă nu îmbracă mai întîi forma și figura Politicii.

Cei cărora le place să rîdă, îmi imaginez, nu vor fi de partea mea, pentru că ei sînt aceia pe care-i vizez în primul rînd ; după aceea urmează veselii savanți și cheflii de tip balcanic. Pe „progresiști“ nici nu-i iau în seamă, pentru că dînșii sînt mult prea prăbușiți în optimismul lor îndîrjit. Nu, lumea nu merge bine și-i sigur că nu o va duce mai bine. Da. Prințul este o fatalitate care supune istoria bunului său plac. Viața este o cauză pierdută și fericirea o idee învechită.

Litania Gaucho-Gauchistă

Spunînd stînga tradițională să explic oare că cineva ar putea să înțeleagă că se respiră un aer marxist ? Ce îi răspunde noua extremă stîngă, cea care se erijează în a fi prapurul ideii de eliberare ? Același lucru profund. Aceeași țesătură de platitudini. Aceeași grămadă de lucruri comune. Și deasupra se conturează spațiul unde trăiesc rătăciții timpului prezent.

Stînga, deci. Ea se proțăpește într-un sol al certitudinilor pe care un secol de dogmatism l-a folosit doar pentru a-l betona. Ea are o teorie a puterii care se poate, cred, rezuma în cîteva propoziții cheie. Dacă oamenii sînt dominați, ne explică ea, asta înseamnă că ei sînt „manipulați“ și unealta acestei manipulări se numește a avea o „ideologie“.

Ideologia este o „minciună“ care, picurată în inimile oamenilor, îi forțează să nu „recunoască“ realitatea opresiunii lor. Dacă această minciună funcționează și dacă renunță la violența sa, este efectul unei „viclenii“ a prinților care o constrîng la interiorizare. Și această viclenie, totuși, putem să o dejucăm pentru scurtă vreme, cît am „sfredeli în lentoarea zilei“, exorcizînd turnul unde sufletul este ținut captiv. Toată teoria marxistă a Puterii se află aici, în această schemă simplă și pipernicită. Tot optimismul, toată credința într-o lume minunată care dă buzna să adere la platforma politică. Recitiți bine platforma, epuizîndu-i dedesubturile. Veți vedea că ea se deschide înspre trei definiții, încă mult mai simple, dar întotdeauna articulate. Opresorul este în această perspectivă, un conducător absolut al inconștientului, lucid și diabolic, care, stăpîn pe tehnicile sale ezoterice guvernează un popor somnambul. Oprimatul este de fapt un fel de somnoros care se trezește, actor docil și inconștient al propriei sale supuneri, artizan involuntar care mînuiește uneltele propriului său „mal de vivre“. Rebelul devine dintr-odată un maestru al adevărului, devine puternic și liber, pentru că silabisește dimensiunile lanțurilor sale. Întreaga putere a lui A ȘTI, inconștiența Credinței, perversitatea Stăpînului... : Puterea are totul pentru ca să dureze și totul, de asemenea, pentru ca să dispară : este o chestiune de știință, știință nefastă a unora, solară pentru alții ; împrăștiind iluzia, voi demistificați, de fapt, nălucirile ei.

Citiți, citiți iarăși și veți observa imediat impostura schemei. De o parte se iau în serios resorturile secrete ale puterii ; ele ușurează resorturile secrete ale Istoriei care explică perenitatea lor; se numără cu metodă și precizie capilarele prin care legea circulă și iluzia se interiorizează. De o altă parte, din contră, se folosește metoda minimalizării spaimei ; puterea și mașinăriile ei infernale, statul și aparatele sale, cu toate se dizolvă misterios sub greutatea puterii de a ști. Și atîtea subtile numărări, analiză sofisticată care eșuează la sfîrșitul socotelii asupra celei mai plate dintre tezele Luminilor, deasupra unei călduțe și moi siguranțe a acelui inconfundabil parfum al radicalismului ; puterea este o masă care închide și terorizează, este un tigru de hîrtie care produce mai multă frică decît rău. Știind și progresînd, încercați să perseverați în optimismul vostru și nu va exista Bastilie care să vă reziste.

Ca de altfel toate imposturile, și aceasta nu va rezista de loc singurei probe care contează : aceea a istoriei concrete, cu cele mai crude învățăminte ale ei. Cum explică marxiștii, de exemplu, că Europa înainte de '39 avea o preștiință a faptului că Hitler devenise numele unui dezastru mondial iminent ? Că organizațiile stîngii germane au prevăzut, dacă nu amploarea, cel puțin probabilitatea holocaustului. Și că nimic nu a reușit să oprească înaintarea procesiunii ei ?...

...Un sclav prevenit nu este niciodată decît un sclav fericit. Faptul că își știe nenorocirea îl aduce mereu pînă la a se elibera în chiar lanțurile sale. Este ca o putoare a stoicismului care mărșăluiește în spatele optimismului marxist, o resemnare savantă, cu fatalitatea lui „mal de vivre“. Este o stranie, o colosală renunțare, la stînga, față de realitatea **supunerii** capului plecat pe care sabia nu-l taie.

În românește
Vladimir PETRESCU

top

„TU EȘTI TOT CE MĂ UIMEȘTE"

În presa noastră liberă își fac tot mai mult loc rubrici care abordează problemele muzicii tinerilor. Nu e o noutate dacă afirm că pînă mai ieri acestea lipseau aproape cu desăvîrșire, iar dacă existau, spațiul tipografic afectat lor era foarte economicos, ca să nu mai vorbim de omniprezenta cenzură. Este firesc, veți spune, ca măcar acum tinerii noștri să se poată bucura citindu-le, informîndu-se cu aviditatea specifică vîrstei asupra unui domeniu cultural care îi fascinează. Iată însă că nu ne-am debarasat, se pare, de unele vechi deprinderi. Poate că faptul nici nu-i așa de condamnabil. În definitiv, a învăța să trăiești și să acționezi în libertate presupune timp, iar noi sîntem încă atît de aproape de bezna din care ne-am rupt. Cu toată această circumstanță, rubrica **„Muzica tineretului"**, găzduită de ziarul **„România muncitoare"** m-a pus pe gînduri. Titularul ei este **Marcel Dragomir**, un prolific compozitor de muzică ușoară, autor a nenumărate piese difuzate, pînă mai ieri, cît era ziua de lungă. Afirm fără exagerare că numele lui M. D. mă obseda de fiecare dată cînd ascultam (sau vedeam) genericul unei emisiuni muzicale RTV. Redactorul care azi ajunge la prețioasa constatare **„se cuvine să ne croim cu toții un drum nou"** (articolul „Bucurii pe calea undelor" din 11. 02 a.c., ziarul citat) are grijă ca în finalul materialului să ne asigure: **„Vom încerca să facem în așa fel încît emisiunea de muzică ușoară să vă prezinte reușite în domeniu ale compozitorilor români și de pretutindeni, ținînd totodată pasul cu actualitatea".** Adică cum, stimați cititori, cînd fiecare licean știe că muzica ușoară este o expresie a cotidianului ni se face, iată, favorul de a asculta emisiuni care vor ține „totodată pasul cu actualitatea"? Se poate și altfel? Iertată să-mi fie îngrijorarea, dar parcă asist la pregătirea psihologică a virtualilor ascultători pentru a fi apți să reasculte îmbîcsitele piese care invadau mijloacele noastre mass-media! M. D. și alții, care monopolizaseră realmente domeniul în care se împiedeca sistematic afirmarea adevăratelor valori, a adevăratei muzici a tineretului, vor s-o ia de la capăt croindu-și „un drum nou"? **„Greu de ghicit"** — vorba cîntecului lui M. D. Ne amintim, nu fără amărăciune, că aceste piese prezentau chiar din titluri o viață roză, de o veselie simulată, fără probleme, de parcă ele nici n-ar fi existat, o veritabilă hrană fadă a spiritului. Pe lîngă piesele mustind de onirism, atît de distanțate de viața reală a tinerilor M. D. a mai compus și „Tinerii din România" (Premiul 1 la Festivalul cîntecului politic pentru tineret — 1978). Și totuși, dacă judecăm drept, M. D. poate fi socotit un compozitor vizionar, gîndindu-ne că încă din 1984, la Mamaia, acesta prezintă, nu fără folos, cîntecul cu tentă revoluționară **„Împreună vom învinge"** (Premiul... organizatorilor!). Ce frumos sună titlul care, vedeți dumneavoastră, se potrivește și momentului, nu? În 1980, la Festivalul internațional de la Rostok (R.D.G.), M. D. e premiat pentru piesa **„Ce frumos zîmbește marea"**. Marea Neagră, se are, era singura căreia îi ardea de zîmbit atunci în România, și asta doar pînă la momentul Cernobîl. Observator atent al realităților românești, lui M. D. nu i-a scăpat acest fapt din vedere, popularizîndu-l și peste hotare. Bun la toate, M. D. compunea sîrguincios pentru fiecare festival piese adecvate. Dacă cu „Drept la țintă" el... țintește Premiul III la Festivalul cîntecului ostășesc (1982), la **Festivalul cîntecului politic pentru tineret** compoziția „Tinerețe, muncă, bucurie" (?!) nu trece neobservată, fiind încununată cu Premiul I, ca și „Tinerii din România", piese ce proslăveau și îndoctrinau menținînd o stare de lucruri pe care nu o putem trece cu vederea. Ei bine, veți zice, omul a compus mult, a fost apreciat, ce-i cu asta, așa erau „vremili"! Tocmai aici e problema, stimați cititori. Mi-e teamă ca M. D., în calitatea sa de redactor (dacă bine am înțeles) la Secția de muzică ușoară a RTVL, să nu ne-o „coacă", oferindu-ne în timp „reușite în domeniu" de tipul celor mai sus arătate, sau ceva asemănător. Căci iată cum își încheie M. D. articolul: **„Cineva spunea că totuși, atunci cînd deschizi radioul, indiferent pe ce meridian te-ai afla, trebuie să identifici țara din care se emite. Iar noi nu uităm că sîntem români".** Tocmai fiindcă sîntem români nu uităm. Are dreptate M. D., căruia îi răspundem pe puncte: **1.** Noi sîntem siguri că acel **„cineva care spunea"** nu-i altul decît M. D.; **2.** M. D. pregătește terenul pentru punerea în undă a pieselor de tipul „Cerul este mai albastru", care nu spun și n-au spus niciodată nimic tinerilor noștri, mult mai evoluați de cum își închipuie M. D. România este o țară liberă și, ca în orice astfel de țară, mijloacele mass-media sînt ferestre deschise spre universalitate, deschidere de care noi am fost văduviți jumătate de secol fiind obligați să suportăm programe gen „Șlagăre în devenire", cu piese care n-au devenit niciodată ce-și doreau cei ce-și ofereau premiile unii altora cu rîndul. Faptul că, așa cum afirmă chiar M.D., „programările (muzicale, n.n.) realizate în primele săptămîni care au urmat Revoluției din decembrie 1989 au avut ca pondere tocmai piesele din repertoriul internațional" trebuie privit ca un lucru firesc, și nu ca o favoare. Nu putea fi difuzată **atunci** piesa „Împreună vom învinge" fără niscaiva ajustări, nu-i așa? Asta cerea timp. Atunci nu se putea. Mi-e că acum **unii** cred că se poate. Se înșeală.

Petru UMANSCHI

la fanion

Fotbal dincolo de gratii

CONVORBIRE CU OCTAVIAN FOALE

(VI)

— Spuneați că, ulterior, v-ați adus aminte că ați fost fotografiați în subteranul gării de la Oradea și că nu ați realizat că dv. și d-l Bodin sînteți cei fotografiați. Pe ce v-ați bazat în această siguranță aproape oarbă?

— Pe faptul că pionul de bază al acestei operațiuni era cel mai bun prieten al meu, Văideanu.

— Ați vorbit cu el înainte de a pleca din Timișoara?

— Nu. Din contră, în timpul procesului, din declarațiile lui Văideanu a reieșit că Timișoara a fost anunțată, chit că erau toți sub urmărire telefonică. Au spus ei, cei de la Oradea, la telefon: Nu trimiteți, aici e furtună etc.

— Cine a sunat?

— Văideanu.

— Cu cine a vorbit?

— Nu știu. Cu conducătorii de la club.

— Asta ați aflat în cursul procesului?

— Da. Am avut vreo șapte instanțe unde trebuiau prezentate declarații din partea lui Pascu Romică, Văideanu etc. Ni s-au citit aceste declarații și ni s-a spus: Uite, ați fost și avertizați. Vă dați seama că eram surdo-mut în boxă. N-aveam ce comenta.

— Să revenim la firul evenimentelor!

— După ce am ieșit din gară, am încercat să luăm un taxi-par și prea ușor ni s-a oferit taxi-par-ul. A venit imediat în față o mașină galbenă. Cînd am ridicat mîna, a și venit, dar noi am dat totul pe seama norocului. În fine, l-am rugat pe taximetrist să ne lase la un colț, lîngă clubul F.C. Bihor. Era un timp morocănos, ploios. Pe Bodin l-am lăsat afară cu punga și eu am intrat în club. Într-adevăr, am fost așteptați de Pascu Romică. El era asistat de încă două persoane pe care eu nu le-am cunoscut. În momentul în care am intrat pe ușă, el era în capul mesei și m-a întrebat în loc de salut: Bă Tavi, tu ai venit? La care eu i-am răspuns: Bă Romică, ce, eu îs mai prost? Asta la mișto. Zice: Nu, nu, nu.

— Persoanele pe care le-ați descris în civil au zis ceva?

— Nimic. Stăteau la masă într-o poziție pasivă. La care eu îl întreb: Bă Romică, unde e Văideanu? Băi, zice, trebuia să vină și el. L-am căutat la telefoane, nu l-am găsit. După care eu: Bă, uite, eu n-am timp, trebuie să mă întorc cu trenul de nouă, hai să-l căutăm pe Horică. Hai, zice și el. Și eu: Știi despre ce-i vorba! Știu, zice. Și am plecat. În drum spre Horică Văideanu, el mi-a zis să-l căutăm la unul Ionescu, antrenor de handbal. Zicea că acolo trage Horică. Eu nu am vrut să urc la Ionescu și l-am așteptat în mașină circa douăzeci de minute.

— Bodin unde era?

— El a rămas la club cu banii. Era cu omologul lui, organizatorul de competiții, Șerban. În alea douăzeci de minute, deja am început să intru la bănuieli. În fine, vine el supărat. Îi zic: Păi bine, mă, nenorocitule, mă ții pe mine ca pe un servitor, nu ți-e rușine? Zice: Bă, te rog să mă scuzi, am dat niște telefoane. L-am căutat pe Horică. De acolo ne-am dus la Văideanu acasă. Acolo, s-a văzut că l-am trezit din somn. Ne-am pupat, am servit o cafea și, la un moment dat, s-a retras, împreună cu Pascu, într-un colț al camerei unde au vorbit ceva. Nu am înțeles decît finalul: Pune-i în casa de fier și vin eu mîine acolo. După ce am terminat cafeaua, ne-am luat la revedere. Pascu a ieșit primul, dar eu m-am întors de pe trepte pe hol. Voiam să-l rog pe Văideanu să-mi dea un pachet de țigări, fiindcă nu mai aveam de unde să-mi cumpăr pe drum. Mi-a dat un BT cartonat. Acuma, fac legătura: dacă el știa ceva, că sîntem urmăriți, îmi spunea precis. Eu, totuși, zic că nu a știut. Am coborît treptele și eu mi-am amintit că, atunci cînd am urcat la el, mi s-a părut că sîntem urmăriți de o femeie și de un bărbat. După ce am intrat în mașină, Pascu mi-a spus: Hai repede să te duc la gară. Păi nu mă du la gară, am zis. Du-mă să-mi iau colegul! Și a insistat din nou. Eu, la fel. Nu plec fără Bodin. Și el mi-a zis: Dacă tu vrei așa, așa facem. Așa că am plecat înspre club și am urcat. Cînd am ajuns între birouri, am văzut două persoane civile care mi-au spus: Poftiți aici! Atunci mi-am dat seama că e ceva foarte grav. În momentul în care am intrat mi s-a spus: Din momentul ăsta ești arestat! Mîinile sus și fața la perete. Și cînd am executat ordinul, au spus căpitan nu știu cum și căpitan nu știu cum. A urmat percheziția de rigoare, am pus tot pe masă. Pe Bodin bănuiesc că l-au arestat în momentul în care eu am plecat la Văideanu. Am fost luați și pînă la vreo trei dimineața am tot dat declarații.

— Unde ați fost duși?

— La Miliție. Acolo am fost anchetați de un alt căpitan. Are un nume unguresc și a fost și el fotbalist. Știu că aveam necazuri cu măselele, mi-a adus niște Algocalmin. Eu nu știam ce să scriu în declarație și nici el nu voia să ne ajute. Eu nu doream să mai bag și pe alții, dar voiam să mă scot și pe mine. Am stat pînă dimineața și am sperat că dimineața ne vor da drumul. Toată noaptea am stat într-un birou, pe un scaun. În condiții de cercetare.

— Ce înseamnă condiții de cercetare?

— Treaz și cu lumina în ochi.

Marcel TOLCEA

(VA URMA)

serial

Totul despre BETTE DAVIS

(III)

„Dumnezeule!, o auzeam pe Mama exclamînd, nu poți renunța la toate astea. . Ar fi o crimă". O asemenea remarcă, aruncată în atmosfera casei, desigur inutil, fiindcă nu avusesem de gînd să devenim risipitori, ne deruta.. Era perioada în care între Ea și Gary se încheiase un fel de armistițiu, iar Mama tocmai descoperise că soțiile onorabile ale domnilor trăitori la țară trebuie să știe să gătească — lucru pe care Ea îl experimenta evident, pentru întîia oară în viață. De fapt, în timpul călătoriei lor în est, Mama a avut ideea că numai întorcîndu-ne acasă s-ar putea rezolva problemele, destul de serioase ale instabilului mariaj. A acceptat un rol, într-un spectacol produs de Two's Company și iată-ne la New York, într-un duplex cu vedere spre East River. La avanpremierele ce au avut loc în afara orașului, Mama nu s-a simțit bine. A suferit ce s-ar numi o cădere de energie, astfel încît abia a reușit să rostească replicile și să se facă auzită în sală. Era momentul ca spectacolul să ajungă pe Broadway, iar Ea se simțea extrem de nefericită pentru slăbiciunea de care dăduse dovadă: într-o seară, în garderoba teatrului, s-a trezit cu fața umflată îngrozitor. Chemat de urgență, doctorul i-a pus niște cataplasme, care nu i-au fost de prea mare folos, dar totuși au avut efect, așa că Mama a hotărît să intre în scenă și să joace cum s-o putea. Pînă spre finalul primului act, părea că merge bine. Deodată, însă, starea Ei s-a înrăutățit. A fost coborîtă cortina, iar cineva a rugat publicul să nu-și părăsească locurile. Acesta era întîiul spectacol de pe Broadway la care asistam, și am fost cuprinsă de panică, iar dacă mătușa Bobby nu m-ar fi oprit, aș fi alergat în culise, să văd ce-i cu Mama. Cîteva minute mai tîrziu, cortina s-a ridicat. Mama, venind spre reflectoarele de la rampă, și-a rostit „marea replică": „N-ai să poți spune că nu m-am îndrăgostit de tine" ..Odată spectacolul terminat, a fost imediat transportată la spital. A trebuit să suporte o operație. Convalescența Ei a durat șase săptămîni, timp în care i-am ținut frecvent companie, dormind noaptea alături de ea, în cameră, într-un pat incomod, ce fusese pus acolo, în acest scop. Cînd s-a mai refăcut și putea părăsi spitalul, ne-am mutat din acel apartament newyorkez, într-o necăjită de vilă din Homeward Inn (în Maine). Mama și Gary au pornit la „vînătoare de case". Aveam cinci ani și schimbarea de peisaj mă făcea fericită. După o vară întreagă de căutări, au reușit să descopere, la Cape Elizabeth, „căsuța visurilor lor". Spre care ducea un drum lung și prost întreținut, ce traversa o livadă de meri și un iaz, înainte de-a atinge o buclă a șoselei. Proprietatea se întindea pe o peninsulă avansată în ocean și avea propriul ei golf și propria-i plajă. Cum, nu de puține ori, oaspeții, vrînd să iasă la plimbare, întrebau „Încotro?" Mama, în stilul Ei inconfundabil, a denumit locul „Încotro"... La timpul potrivit, în centrul zonei înconjurate de șosea, au apărut niște garduri și o construcție roșie. O curte, deci, și un fel de staul. Apoi, un măgăruș, două capre, patru oi, doi porci, nenumărați pui și zeci de pisici. Cu alte cuvinte, Mama își luase în serios rolul de „fermieră", odată ce „abandonase" cariera de actriță. Făcea de toate: umbla îmbrăcată neîngrijit, scotea din straturi vechile răsaduri de flori și planta altele noi, reorganizînd, după gustul ei, minunata grădină alpină, pe care o găsiserăm acolo, creînd una de zarzavat. În privința gătitului, trebuie să spun că-și exersa acest neașteptat, pentru toți, „talent cu zelul ei dintotdeauna. Puteam trăi din ce produceam în gospodărie.

A. P.

Danilo Kiš

CUȚITUL CU PLĂSELE DIN LEMN DE TRANDAFIR

Lui Mirko Kovac

Istorisirea ce urmează și care se naște din bănuială și nedumerire are singurul **ghinion** (unii îi zic noroc) că este adevărată: a fost scrisă de oameni onești și martori de încredere. Ca să fie adevărată, ar trebui însă povestită, întocmai cum visează autorul ei, în românește, în maghiară, în ucraineană ori idiș sau, poate cel mai bine, într-un amestec al acestor limbi. Atunci, după logica evenimentelor și a întîmplărilor tulburi, adînci și inconștiente, în conștiința povestitorului și-ar face loc uneori și cîte-o vorbă în rusește, cînd tandră, ca **teljatina**, cînd plină de duritate, cum ar fi **kingeal.** Deci, cînd povestitorul ar atinge acele clipe de groază ale confuziei babiloniene, s-ar putea auzi rugămințile umile și implorările înspăimîntătoare ale Hannei Krzyewska, rostite în românește, în poloneză sau ucraineană (de parcă problema morții ei ar fi urmarea unei mari și fatale neînțelegeri), pentru ca această bolboroseală, țîșnind din spasmul ce precede moartea, să se domolească, transformîndu-se într-o rugăciune pentru morți, rostită în ebraică, limba devenirii și a stingerii.

Micșa (să-i spunem deocamdată așa) cosea nasturele în mai puțin de zece secunde. Aprindeți chibritul și țineți-l între degete. Din momentul cînd l-ați scăpărat și pînă începe să vă ardă buricele degetelor, Micșa a și terminat de prins nasturele de la tunica militară. Reb Mendel, la care Micșa își făcea ucenicia, nu-și putea crede ochilor: „He, he, hai, încă o dată, Herr Miksat“. Micșa împunge din nou cu acul, iar reb Mendel își privește calfa zîmbind, apoi aruncă brusc chibritul pe geam, scuipînd în degete. Micșa, care cususe nasturele pe tunica lui Herr Antonescu, spune fudulindu-se. „Reb Mendel, un singur chibrit ajunge ca toată cîmpia de petrol a Ploieștiului să ia foc“. Și, în timp ce aceasta-și vede viitorul luminat de un imens incendiu, reb Mendel, avînd cele două degete încă umede, apucă brusc nasturele tunicii, sucindu-l cum ai suci gîtul unui pui. „Herr Miksat“, zice, „Dacă nu ați gîndi ca un tîmpit, ați putea deveni un maistru bun... Știți, oare, că izvoarele de petrol de la Ploiești ar face cîteva milioane de galoni de țiței?“ — „Va fi un foc nemaipomenit, reb Mendel“. zice Micșa enigmatic.

CONFRUNTAREA

Micșa nu s-a făcut maistru. A mai cusut vreo doi ani nasturi la reb Mendel, ascultîndu-i filozofările talmudice, după care a trebuit să plece, urmărit de blestem. Într-o zi — cam în primăvara anului 1928 — reb Mendel se plînse că i-a dispărut o găină din coteț. „Reb Mendel“, îi zice Micșa, „căutați hoțul printre jidovi“. Reb Mendel înțelese greutatea ofensei și un timp nu mai pomeni nimic despre găina dispărută. Micșa, la fel, tăcea și el; aștepta ca reb Mendel să-și biruie mîndria. Bătrînul lupta cu sine însuși, jertfind în fiecare zi cîte o găină pe altarul orgoliului talmudic. Păzea cotețul cu bățul în mînă pînă în zori, speriind dihorul cu un lătrat ca de cîine. În zori adormea, iar din coteț mai dispărea o găină. „Să mă pedepsească marele judecător care a spus că toate creaturile merită aceeași prețuire și îndurare“, a zis reb Mendel în ziua a noua. „Oare poate o găină, de nici măcar cinci bănuți, să valoreze cît această dihanie care-i pradă pe sărmani și te mai înăbușe și cu duhoarea ei de la trei poște?“ — „Nu, nu poate, reb Mendel“, i-a zis Micșa, „o găină care face cel puțin cinci bănuți nu se poate măsura cu puturosul de dihor“. Apoi nu mai zise nimic. Așteptă ca dihorul să ia ce era de luat și să-i dovedească lui reb Mendel că bolboroselile lui talmudice despre egalitatea tuturor creaturilor dumnezeiești nu fac nici cît o ceapă degerată, pînă ce dreptatea nu se face aici, pe pămînt, pămîntește. În ziua a unsprezecea, epuizat de atîta veghe, cu ochii umflați și înroșiți, cu părul plin de fulgi, bătrînul Mendel veni în fața lui Micșa și începu să-și dea cu pumnii în piept: „Ajută-mă, Herr Miksat“ — „bine, reb Mendel“, zise Micșa. „Perie-ți caftanul și scutură-ți fulgii din păr. Lasă totul în grija mea“.

CAPCANA

Capcana pe care o făcu Micșa era o copie îndepărtată a unui model pe care îl meșterea bunicul lui din Bucovina: o amintire tulbure și nostalgică. În afara acestei semnificații, capcana nu era, de altfel, cine știe ce mare scofală; o ladă ca toate celelalte, din scînduri tari de fag, cu un capac care se deschidea numai din afară, nu și dinăuntru. Ca momeală puse un ou în care era sigur că putrezește, ca într-un sicriu, puiul. Dis-de-dimineață, Micșa știu că dihorul căzuse în cursă: putoarea se simțea tocmai de la poartă. Reb Mendel încă nu ieșise din casă. Mort de oboseală din cauza priveghiului, dormea adînc, lăsîndu-se în voia soartei. Cu mîna sa grea de țăran, Micșa mîngîie găina rămasă, împietrită de frică, și îi dădu drumul în curte. Apoi ridică puțin capacul plin de cuie strîmbe și cînd, în deschizătură apăru botul umed al animalului, îl zvîrli cu un dos puternic de palmă înapoi în ladă. Îi trecu repede și cu dibăcie bucata de sîrmă ruginită prin nări, îi legă labele și spînzură dihania deasupra ușii. Puțea groaznic. Îi făcu o mică tăietură în jurul grumazului, un colier purpuriu și alte două la rădăcina labelor. Jupui apoi blana de la gît și mai făcu două tăieturi, ca două cheutori pentru nasturi.

Trezit de chițcăitul înfiorător al animalului sau de vreun coșmar, reb Mendel, cu nasul în tunică, privea îngrozit la ghemul acela viu de carne înroșită, ce se zvîrcolea spînzurat de sîrmă. Ștergîndu-și cuțitul plin de sînge în iarbă, Micșa se ridică zicînd: „Reb Mendel, v-am scăpat de dihor pentru totdeauna“ Cînd, în sfîrșit, reuși să deschidă gura, vocea lui reb Mendel răsună răgușită și înfricoșătoare ca a profeților. „Spală-ți sîngele de pe mîini și de pe față. Blestemat să fii, Herr Miksat“.

CONSECINȚELE

Curînd, Micșa simți pe propria-i piele ce înseamnă blestemul lui reb Mendel: în toată regiunea Antonovka, maiștrii cereau și țineau cont de recomandările lui reb Mendel. Cînd cineva pomenea numele lui Micșa, bătrînul evreu începea să aiureze în ebraică și idiș, lovindu-se în piept, smulgîndu-și părul din cap, de parcă s-ar fi pomenit însuși numele lui Dibucu. Nu l-a vrut în slujbă nici reb Iusef, cel mai rău dintre toți maiștrii (nu numai dintre croitori). Aflînd de blestemul lui reb Mendel, l-a dat afară pe Micșa după nici două zile de lucru. Pentru toate acestea, Micșa jură că într-o bună zi se va răzbuna cu vîrf și îndesat pe toți talmudiștii pentru jignirile pe care i le-au adus.

AIMICKE

În același an, Micșa îl cunoscu pe un oarecare Aimicke, E. V. Aimicke, un așa-zis student la drept. Pînă nu demult, acest Aimicke lucrase la firma **Digtariev** ca șef supraveghetor al depozitului, dar fusese concediat, după cum afirma, din cauza activității ilegale. Micșa și Aimicke, uniți prin aceeași ură comună, încercau să-și cîștige o pîine participînd ca gonaci la partidele vînătorești ale contelui Bagrian, unde proletarii înlocuiau de obicei parte din cîinii domnilor bucovineni și subcarpatini. Stînd la umbra deasă a pădurii de ulm, în timp ce în depărtări răsuna cornul de vînătoare, iar lătratul nervos al cîinilor străpungea depărtările, Aimicke vorbea cu Micșa despre un viitor fără cîini, boieri și corn de vînătoare. Cînd se întețea hărmălaia, Micșa abia reușea să ajungă la locul unde se vărsa sîngele mistrețului și unde boierii, în schelălăitul și lătratul cîinilor, închinau unii cu alții din cupele de argint, sorbind pe nerăsuflate.

Același Aimicke (care, după două luni, se angajă din nou la depozitul firmei **Digtariev**), la o întîlnire secretă a organizației, ținută în pivnița unei case de la periferia Antonovkăi, îl primi pe Micșa în rîndurile alor săi. În același timp îi ceru să se angajeze din nou pentru a nu-i slăbi avîntul revoluționar.

Întîmplarea îi surîse însă lui Micșa. Într-o după-amiază de august, în timp ce lîncezea pe marginea șanțului la ieșirea din Antonovka, pe unde trecea poșta, se întîmplă să apară în căruță Herr Băltescu. „E adevărat“, îl întrebă, „c-ai jupuit de viu un dihor și i-ai întors blana ca pe o mănușă?“ — „E adevărat“, răspunse Micșa, „deși nu văd de ce v-ar interesa asta, Herr Băltescu“ — „De mîine poți lucra la mine“. spuse Herr Băltescu, deloc jignit de neobrăzarea lui Micșa. „Să știi, îi strigă, că mieii sînt de astrahan“ — Cine poate jupui un dihor de viu, acela poate jupui și mieii fără să mai facă tăietură pentru degete“, îi strigă din urmă Micșa, încrezut.

SARCINA

Pe la sfîrșitul lui septembrie, Micșa se întorcea cu bicicleta de la moșia lui Herr Băltescu, negustor de blănuri din ținutul Antonovka. Deasupra pădurilor se ridica un nor roșu care prevestea vînturile de toamnă. Pe drum i se alătură Aimicke, pe o bicicletă nouă. Merseră o bună bucată de drum fără să scoată un cuvînt. Îi fixă o nouă întîlnire pentru seara următoare și, la o răscruce, coti brusc pe o stradă lăturalnică. Micșa se înfățișă exact la ora stabilită și dădu semnalul știut. Aimicke îi deschise ușa fără să aprindă lumina. „Voi fi foarte scurt“, zise Aimicke; „fiecărui membru i-am fixat întîlnirea în altă parte și la altă oră. Agenții au apărut numai într-un loc“. (Pauză). „La moara Bagrinilor“, zise în sfîrșit. Micșa tăcea cu încăpățînare. Așteptă să i se spună numele trădătorului. „Nu te interesează“, zise Aimicke, „cu cine am stabilit să mă întîlnesc la moara Bagrinilor?“ — „Cine o fi, o fi“, zise Micșa scurt. „N-aș vrea să fiu în pielea lui“.

În seara aceea nu-i spuse numele trădătorului. Nu i l-a spus niciodată. De parcă nu voia ca buzele lui să rostească acele cuvinte blestemate. Îi spuse doar că are încredere în devotamentul și ura sa. „Vei vedea chipul trădătorului“, îi zise, „dar ai grijă să nu te lași înșelat de aparențe: chipul trădătorului poate lua oricînd înfățișarea dreptății absolute“.

Micșa petrecu o noapte zbuciumată. Încerca să pună masca mortuară a trădătorului pe chipul fiecăruia dintre tovarășii săi, dar ea se modela după trăsăturile tuturor și totuși nici unuia nu i se potrivea în întregime. Încins cu un șorț de gumă, cu mîinile pline de sînge pînă la coate, își petrecu toată ziua următoare spintecînd și jupuind miei la ferma lui Herr Băltescu. Înspre seară se spălă la jgheab, își îmbrăcă hainele noi, își puse o garoafă roșie la pălărie și veni cu bicicleta în pădure. Pînă la moară merse pe jos, printre copacii peste care toamna își punea pecetea, călcînd pe frunzișul des, care-i înăbușea cît de cît hotărîrea fermă a pașilor.

CHIPUL TRĂDĂTORULUI

Sprijinită de gard, lîngă iaz, cu privirea adîncită în vîrtejurile tulburi, îl aștepta Hanna Krzyzewska. Aici, la moara părăginită și părăsită a Bagrinilor, privind cum apa duce frunzele galbene, trebuie că ea se gîndea la trecerea apăsătoare a timpului. Avea fața pistruiată (dar acum, în semiîntunericul serii de toamnă, abia se observa), fapt care nu trebuia să devină un semn al trădării; poate sub pistrui se ascundea pecetea rasei și a blestemului, dar nu și a trădării. În ținutul Antonovka venise în urmă cu mai bine de o lună, fugind din Polonia, unde era urmărită de poliție. Înainte de a ajunge la frontieră, petrecu cinci ore în apa rece din rezervorul locomotivei, înviorîndu-și spiritul cu versuri din Bronyewski. Tovarășii îi dăduseră documente false, nu înainte de a-i cerceta amănunțit trecutul: fusese exemplară din toate punctele de vedere (în afară de o mică pată care i se trăgea de la originea sa burgheză). În Munkacevo dădea meditații de germană (cu un puternic accent idiș), fiind, în același timp, omul de legătură dintre celula din Munkacevo și Antonovka. Citea din Klara Zetkin și din Lafargue.

ÎNDEPLINIREA SARCINII

Imitîndu-l pe Aimicke, Micșa nu pronunță nici un cuvînt. La drept vorbind, avea mai multă dreptate decît însuși Aimicke, deoarece numai el văzuse Chipul Trădătorului. Să i se fi părut în acel moment că pe fața ei, presărată cu pistrui ca niște grăunțe de nisip arse de soare, masca trădării se potrivea exact ca o mască mortuară de aur? Documentele de care ne-am servit vorbesc pe limba necruțătoare a argumentelor, în care cuvîntul **suflet** are ecou de blestem. Ceea ce se poate afirma cu siguranță este însă următorul lucru: ca executor al dreptății, fără nici un cuvînt, Micșa apucă în degetele lui scurte gîtul fetei și îl strînse pînă cînd trupul Hannei Krzyzewska cedă. Cel care-și îndeplinea fatala sarcină se opri însă o clipă: după cum pretinde strașnica lege a crimei, el trebuia să înlăture cadavrul. Aplecîndu-se asupra fetei, uitîndu-se apoi în jur (în jur tremurau numai umbrele amenințătoare ale copacilor), prinse cadavrul de picioare și-l tîrî pînă la rîu. Ceea ce se întîmplă însă mai departe, din momentul cînd împinse cadavrul în apă, se aseamănă cu o poveste veche, în care se zice că, pentru a fi garantat triumful adevărului, moartea se slujește de felurite șiretlicuri spre a evita jertfirea copiilor și a fecioarelor. În vîrtejul apei, Micșa văzu trupul fetei și auzi strigătele ei înfricoșătoare, neînțelese. Aceasta nu fu nici halucinația și nici vedenia conștiinței frămîntate a ucigașului, ci trupul în carne și oase al Hannei Krzyzewska, spintecînd apa înghețată cu mișcări disperate, eliberîndu-se de haina grea din piele de vițel, cu două fîșii înguste și roșii cusute în talie. Ucigașul (pe care încă nu-l putem numi astfel) privea înmărmurit cum fata se îndreaptă spre malul celălalt și cum haina de piele bucovineană plutește la vale, purtată de

În românește de
Simeon LĂZĂREANU

(Continuare în pag. 13)

Comitetul de coordonare
ADRIANA BABEȚI
ANTOANETA C. IORDACHE
MIRCEA MIHAIEȘ
CORNEL UNGUREANU

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
TIMIȘOARA, strada RODNEI nr. 1.
Telefoane: 3 33 90 și 3 33 76
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tehnoredactor: Nic. LENGHER
Fotografii de: IULIU MARIN
și LADISLAU SZEVELEY
Abonamentele se fac la P.T.T.R.
TIPARUL EXECUTAT LA I.P.B.T.
Index: 42 907

BI A „ASTRA“

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

orizont 9

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 9 (1198), 2 MARTIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

PROBLEMA MODELULUI SPIRITUAL

Mă uit în jur și, zilnic, de mii de ori, constat: cît de nefast se repercutează asupra vieții sociale de zi cu zi lipsa unui model spiritual democratic. Tirania, puterea autocrată a reușit să încropească doar o Kakistokrație, o antiaristocrație clădită pe pilonii celor trei B: birocrație, bișniță, bacșiș. Din acest conglomerat a făcut parte o bună parte a aparatului administrativ, procuratura și tribunalele aservite, o haită de medici care vindeau locuri de pat, operații, certificate medicale, la tarife exorbitante, mafia comercială (în special aprozariștii, măcelarii, gostatiștii, atotputernicii oameni de la PECO, marile organizații de vînzători de blugi, Kent, cafea), prostituatele. Pătura privilegiată a acestei kakistokrații a fost constituită desigur din reprezentanții „nomenclaturii" de partid, din securiști și milițieni. Ei dirijau din umbră acest gunoi social, luînd procentele aferente funcției pentru a masca ilegalitățile ce se comiteau și — la ocazie — dădeau alarma unui control neavenit. Societatea Epocii de Aur a avut drept model al „omului nou" — omul fără caracter, omul mînjit pînă în gît, care se simțea bine în noroi, ba și grohăia lozincile ceaușiste cu plăcere: Vai ce bine e! Pericolul public al Epocii de Aur a fost omul care s-a sfiit de bălăceala în noroi, omul care, fiind murdărit de confrați, se grăbea să se spele, căutînd un loc mai ferit de guițatul public. In ce spera acest individ? Desigur, spera că acest regim ceaușist nu o să fie etern. El căuta un model spiritual în sihăstrie, în fuga de societate, făurind un ideal din neamestec, din ieșirea în afara sistemului, o claustrare intelectuală, o închidere în sine, în lumea intangibilă a principiilor morale, a idealurilor neprihănite.

Revoluția care a bulversat dictatura nu a schimbat însă și societatea; cu atît mai puțin, relațiile sociale. Kakistokrația se lăfăie și azi în frunte; nu peste puțin timp din rîndurile ei o să apară noii afaceriști: noii mandatari, investitorii, micii meseriași, patronii — în cadrul permis de lege, legalizînd vechile averi agonisite pe baza celor trei B. O parte din „nomenclatură" se luptă din răsputeri ca să se salveze revopsind steagurile, iar cei cărora nu le place acest bîlci respingător stau din nou deoparte. Căci ce model spiritual ar putea accepta?

Iată o întrebare, care, pe zi ce trece, se pune cu mai mare acuitate. Se vehiculează tot felul de idei „salvatoare". Unii se jură pe ortodoxie, alții vor să reînvie „tradiția liberală", „tradiția țărănistă", „economia de piață" etc., etc. Cadrul unui articol de acest gen e insuficient pentru a demonstra ineficiența soluțiilor avansate mai înainte. Cel care citește documentele istoriei noastre va vedea cît de slabe erau aceste modele, cît de prost funcționau, fiind incapabile să oprească îndreptarea țării spre catastrofe politice, fiind incapabile de a rezolva real frămîntările sociale, inechitățile naționale și de clasă. Dacă vom ridica privirea din imediata noastră apropiere și vom scruta cu ea orizonturile istoriei, vom constata că sistemul economiei de piață — sau, altfel zis, sistemul capitalist — a dus la o reușită deplină, la o economie prosperă și o libertate economică și spirituală a individului numai în acele țări unde el s-a suprapus unui sistem democratic și unei tradiții familiale austere, unei educații severe, în spiritul disciplinei și al muncii. Adică, pe scurt, economia de piață a avut cele mai mari succese acolo unde a fuzionat cu un anumit tip de ideologie.

In Europa și America, această ideologie era creștinismul protestant sau neoprotestant, cu instituțiile sale bisericești bazate pe elecția preotului de către enoriașii săi (bază și a fiecărui sistem politic parlamentar!), și cu mentalitatea sa, specifică omului gospodar, strîngător, care propaga deviza „ajută-te pe tine insuți și Dumnezeu te va ajuta!" In Asia, modelul similar s-a descoperit în șintoismul japonez, cît și în unele forme reformate ale budhismului în unele țări din Asia de sud-est. In țările unde tradiția catolică e cea dominantă, se poate observa o serioasă discrepanță în eficiența industrială și, implicit, în nivelul general de viață, față de țările unde majoritară e ideologia reformată (ori o ideologie similară). In alte țări, bazate pe sisteme ideologice de alt tip — hinduism, islamism —, sutura dintre economia de piață și sistemul ideologic e la fel de precară. Multe țări au realizat un nivel de trai relativ ridicat doar pe baza unei industrii extractive, secătuind bogăția naturală a subsolului, bogăție ce se va încheia la momentul cînd se va scurge din conductă ultimul baril de petrol.

Dacă la tradiția modelului cultural urmat de evrei (cu economia de piață) constatăm din nou o conjugare perfectă, vom fi nevoiți să tragem concluzia că economia de piață își arată efectele benefice doar atunci cînd este conjugată cu un model cultural adecvat, caracterizabil prin aplicarea principiilor democratice în mod plenar, sistem de educație în familie, biserică, societate bazată pe austeritate, spirit de disciplină, seriozitate, credință și posibilitate reală de reușită doar a celui harnic, sîrguincios, a celui inventiv, iar nu pe temeiul balcanic al celor trei B. Cum trebuie ajustate, reformate, reorganizate instituțiile sociale, de la școală, la biserică, cum trebuie reorientată educația, de la familie la cult, pentru a sădi în fiecare om acest nou model spiritual — iată o temă demnă de meditație.

Mandics GYÖRGY

Nu vom scrie că, odată cu 16 decembrie 1989, pentru scriitorul român începe o nouă istorie a literaturii, dar sîntem convinși că scrisul românesc va recepta, din plin, impactul acestui moment. De aceea, revista „Orizont" lansează: CUM AȚI ÎNCEPE UN ROMAN DEDICAT REVOLUȚIEI? Chiar dacă nu veți scrie acest roman, vă rugăm să ne răspundeți: ca scriitor român, ați meditat asupra acestei idei? Începînd cu numărul viitor al revistei, paginile noastre vă stau la dispoziție.

- ARHIVA MIRCEA ELIADE
- Cunoscutele și necunoscutele ei
- Documente inedite
- Un dialog epistolar

(în paginile 8—9)

Montaj cu fotografii de IULIU MARTIN

TIMIŞOARA — primul

ÎNCEPE CIRCUL ? SAU CAMPANIA ELECTORALĂ ?

Întrebarea pare şocantă, dar vine în urma unei întîmplări reale. Faptul s-a consumat în Piaţa Operei, vineri, 23 februarie a.c., în jurul orei 15,00, cînd cei aflaţi întîmplător sau mai puţin întîmplător în acest loc au fost magnetizaţi de o prezenţă insolită. Un cîine-lup. Ce poate fi senzaţional în prezenţa unui simplu patruped într-o piaţă? Nimic. Dar nu simpla prezenţă a acestui devotat prieten al omului (al cărui nume nici nu-l ştim, pentru că nu asta contează) a ţinut piaţa în convulsii minute în şir. Atunci, ce poate face ca un cîine să fie aplaudat, fotografiat, înconjurat de simpatia trecătorilor ? veţi întreba. Ţinuta sa vestimentară — acesta e răspunsul. Cîinele în cauză avea în jurul corpului o pînză roşie. Mai precis, un fost drapel p.c.r., care, fiindu-i pus în spate, atîrna pe ambele laturi pînă la caldarîm. Pe drapel — cîteva inscripţii care au generat toată această inedită reprezentaţie : pe spate (al cîinelui, desigur !) — P.C.R. ; lateral : secera şi ciocanul (îmbîrligate) şi F.S.N. (cu caractere latine şi chirilice). Bietul animal ! Dacă ar fi realizat cîte i se pun în cîrcă, ar fi scheunat de ruşine. Neavînd darul vorbirii, nu am putut cunoaşte nici starea sa de spirit, nici intenţiile. De altfel, nici orientarea nu a fost prea clară. S-a văzut limpede că era manipulat din afară. Dacă încerca să se aşeze, i se cerea „sus". Vroia s-o apuce la stînga, venea imediat şi comanda „înapoi" ş.a.m.d. Astfel, blîndul reprezentant al unei specii inteligente, dar lipsite de posibilitatea dialogului, s-a aflat într-o dilemă prelungită. Din care nu va putea ieşi decît cu ajutorul celor de bună credinţă.

Întîmplarea pare să aibă şi o morală: nu-i suficient să fii înţelept, trebuie să şi exprimi ce gîndeşti.

REVOLUŢIA ŞI SPECULAŢIILE DE BURSĂ

Una din obsesiile celor care susţin dialogul stradal provine de la o lozincă mult vehiculată de anumite categorii sociale : „Nu ne vindem pe dolari !". Îmbunătăţită, ea apare pe placajele-vitrine din centru (cu cretă verde) astfel : „Nu ne vindem pe dolari / Dar nici pe ruble !". Repetată, într-o variantă adăugită şi din nou îmbunătăţită, ea oferă şi o altă posibilitate interpretativă, aflată sub incidenţa interogaţiei : „Nu ne vindem pe dolari / Dar nici pe ruble !... dar pe yeni ?". Se pare că ţindem spre o tehnologie de vîrf a exprimării folclorice. Elementul de noutate vine de la aspectul urban al acestei creaţii folclorice postrevoluţionare. Ea nu se mai transmite din gură în gură, ci din vitrină în vitrină. Dar, parţial, îşi menţine caracterul anonim.

OPULENŢĂ ŞI NONVIOLENŢĂ

Acum cîteva zile, uşa restaurantului Palace a fost zguduită de o ieşire (din local, dar şi din fire) a unui personaj pitoresc. În picioare — cizme ofiţereşti. Mai sus — pantaloni pană, adică pe picior. Scurtă de piele, descheiată, lăsînd vederii publice putinţa impactului cu un piept lat, situat deasupra unui pîntece în care s-a investit serios şi vehement. Pe cap — căciulă din avorton de Karakul. Aflat între două vîrste şi pe mai multe cărări, vajnicul co-mesean a dat drumul unui răcnet revendicativ care, pentru moment, a zdruncinat echilibrul ecologic al zonei: „Mîncare, băutură şi fără violenţă !". Această posibilă opinie electorală a ridicat cîţiva porumbei de la sol şi o mulţime de semne de întrebare pe feţele oamenilor.

DIN ÎNŢELEPCIUNEA STRĂZII :

„Comunismul are două feţe şi nici un obraz.

Logica vieţii.".

„Ţineţi minte cinci cuvinte : E la fel ca înainte".

„F.S.N. — chezaşul victoriei comuniste". (scris cu caractere chirilice)

(23 februarie — vitrine Lacto-bar)

VIAŢA VITRINELOR SAU „AI APUCAT MÎŢA DE COADĂ, ÎNVÎRTEŞTE-O SĂ NU TE ZGÎRIE"

„Partidele politice nou create roagă prin prezenta organele F.S.N. şi de Securitate să sisteze, momentan, livrarea de ameninţări cu moartea, stocul existent în prezent satisfăcînd plenar necesităţile trimestrului I a.c.

Vă mulţumim anticipat !"

„Români,
Votaţi pe Silviu Brucan, care este deştept şi vă dă hrană şi medicamente !

Grupul pentru dialog stradal

Trăiască victoria în alegeri a CFSN !
Un grup de »stupid people«".

„Iar acum, Herr Iliescu
La campania asta
Mai lipseşte Ceauşescu
Cu adeziunea sa !
Care sigur te-ar vota.
Nu-i aşa ?
Aha !
Aha !
Nu pagadi !" (fragment)

(20. 02 a.c. — vitrine restaurant Bulevard).

„Comunicat
din partea Securităţii Statului

• Către membrii partidelor politice :

1. Sînteţi compromişi !
2. Sînteţi foarte compromişi !
3. Sînteţi extraordinar de compromişi !
4. Poporul nu vă vrea !
5. Votaţi F.S.N. !

(vitrine Lacto-bar)

A VORBIT ŞI NEA ION, CĂ ŞI EL E OM :

„Atenţie

Bandele legionar-fasciste care au răsturnat (sic !) pe nicolae ceauşescu, atentează făţiş în prezent la existenţa guvernului condus de ion iliescu. Escaladarea violenţei a ajuns pînă la smulgerea bărbii prim-vice-prim ministrului Gelu Voican.

Istoria nu îi va ierta !"

(vitrine Bulevard)

GURRU ŞI A.K.M. . . .

O nouă parolă gen „Cartuş şi computer" ? Nu. Un subiect controversat de grupurile din faţa Operei. Conform unor păreri (susţinute şi de cîteva organe centrale de presă), în convulsiile din 18 februarie de la Palatul Victoriei din Bucureşti, generate de valul de violenţă al ţigănuşilor şi foştilor deţinuţi de drept comun, una din apariţiile care au înfierbîntat minţile tulburate de alcool ale agresorilor palatini a fost chiar Gelu Voican Voiculescu. Esotericul demnitar purta un pistol mitralieră şi era însoţit de un grup de militari. Întrebat fiind de ce poartă acel obiect asupra sa, d-l Voican ar fi afirmat că asocierea sa cu a.k.m.-ul se datorează lipsei unei gărzi personale. „Probabil că militarii se aflau întîmplător în preajmă", conchide unul dintre vorbitori. Totuşi, nu înţelegem ce i-a determinat pe agresori să-l apuce de barbă pe acest domn. Poate, turmentaţi şi furibunzi, să-l fi confundat cu părinţii socialismului ştiinţific ? Iată o întrebare la care nu s-a încumetat nici unul din vorbitori să dea un răspuns. Nici măcar cel ce a lansat-o.

BANATUL E ALTCEVA !

Aceasta este opinia d-lui Horia Vasiloni de la Televiziunea Română Liberă. Aflîndu-se la Timişoara pentru filmări, d-sa a intrat în dialog cu un grup de intelectuali aflaţi în Piaţa Operei (în 24 februarie a.c.). Concluzia exprimată de operatorul bucureştean a fost următoarea : „Aici e o altă civilizaţie. Banatul e altceva !".

DAI 6 LEI ŞI-ŢI VEZI MUSTAŢA ÎN PANTOFI . . .

Sigur, aţi ghicit. Este vorba de lustragii. Au apărut, după ani şi ani de absenţă. Par veniţi de departe, din vremuri vechi, din fotografii de epocă. Primii pe care i-am întîlnit, lîngă pasajul subteran din centru, cereau şase lei pentru a-mi face pantofii oglindă. Sînt încă stîngaci, sfioşi, instrumentarul le e pauper. În ochii lor, în schimb, se văd, discret, lucirile optimismului profesional. Apariţia lor ne invită să păşim pe străzile noii istorii cu pantofii curaţi.

POOR BOYS COMPANY

Există, oare, şi alt fel de copii săraci decît cei din leagăne ? După anumite opinii, da. Cel puţin după replica dată de unul din posibilii acţionari ai unei virtuale Companii a Copiilor Săraci unui observator sexagenar virulent. Acesta, trecînd prin mijlocul grupului de iniţiativă, aflat între magazinul Bega şi hotelul Continental şi care suplinea lacunele în aprovizionare ale comerţului de stat, i-a taxat cu următoarea remarcă : „Uite, dom'le şi la ăştia. În loc să meargă la mină, stau aici şi fac bişniţ". Trecînd peste tendenţiozitatea unui atare termen peiorativ, un tînăr i-a răspuns : „Lasă, nene, copii săraci ...". Pentru aceşti „realey poor boys" strada este un leagăn primitor, în mijlocul căruia ei „renunţă" cu mărinimie la „ajutoarele" din străinătate în favoarea celorlalţi.

PROPUNERE

„În urma însărcinărilor F.S.N. pt. P.C.R. şi retur, mai ales că avortul este la liber (nu pe cartelă) să nu permitem naşterea unor «colhozuri». Asta pînă nu e prea tîrziu". (fragment)

(25 februarie — vitrine Bulevard)

OF !

„Nu ar ajunge vitrinele dintre Operă şi Catedrală pentru cîte sînt în inimile noastre".

(25 februarie — vitrine Bulevard)

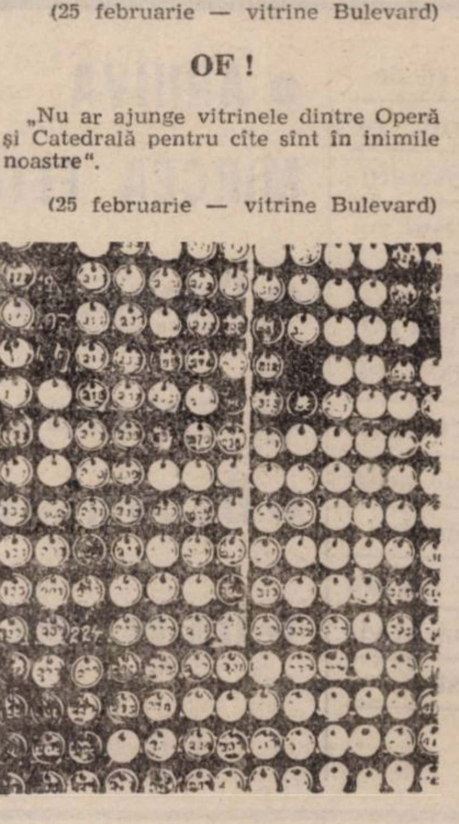

JOS ŢINUTA OBLIGATORIE ! SÎNTEM DEMOCRAŢI. SAU CUM SĂ NE DISTRĂM PARTENERELE CU MINIM DE EFORT

Un anunţ, lipit pe placajele de lîngă cinematograful Timiş, ne face următoarea propunere :

„Domnilor, aveţi ocazia unică de a vă distra partenerele cu un minim de efort fizic participînd la BALUL MĂRŢIŞORULUI. Dans, umor, muzică, bufet, tombolă, Marţi, 27 februarie, ora 18, Casa Tineretului. Organizat de Asociaţia Tineri timişoreni prieteni ai Europei". Cu pixul, cineva a adăugat lîngă „Domnilor" : „Pentru fraieri, ţinuta obligatorie !". Altcineva ia atitudine : „Este o porcărie. Jos ţinuta ! Sîntem democraţi !" (25 februarie).

LA PETITJEAN

Domnul Petitjean este un artist. Confecţioneur de suveniruri. Cu vechi prestaţii în acest domeniu al artei puse în slujba maselor largi. D-l Petitjean este un om cu idei. Pe care le aplică oportun. Toată prăvălia sa se compune dintr-o vitrină rabatabilă pe un şasiu. Care, la rîndu-i, se sprijină pe un triciclu. Un braţ metalic terminat cu un inel permite deplasarea promptă în vadurile prospere. Interiorul vitrinei şi uşile deschise spre publicul consumator de suveniruri expun o gamă largă de produse artistice. D-l Petitjean posedă autorizaţie şi o expune la vedere, „nu ca alţii". Ea poartă nr. 69/1971. D-l Petitjean este un artist generos şi patriot. **„Atenţiune"** (ne spune un afiş din vitrină), **„din cîştigul realizat prin vînzarea calendarelor şi felicitărilor se depune în contul Libertatea '89 — 50%, ceiace reprezintă 5 lei de buc. Din vînzările pînă la 2 I 1990 s-a depus 5 000 lei".** Dedesubt, chitanţa CEC, nr. 443382, cu parafă în regulă, din 3 ian. 1990, atestă că d-l Petitjean Virgilius a depus amintita sumă. Ca să nu mai existe dubii. D-l Petitjean are simţul reclamei. **„Vă oferim calendar felicitare, felicitări pentru diferite ocazii : mărţişor, Ziua femeii, Sf. Paşti. Cine cumpără 5 buc. primeşte gratuit un cadou surpriză." ; „ASTĂZI ALEGEŢI, MÎINE — CE RĂMÎNE !".**

ŞTII CÎT DE MULT TE IUBESC ? UITE-AŞA DE MULT !

Piaţa Libertăţii, duminică, 25 februarie curent. Este trecut de 12,45. Şi acest loc debordează de suveniruri. Nimic nefiresc. Se apropie luna sexului frumos. Mărţişoare, felicitări, flori, brelocuri, cîte şi mai cîte. Format divers, colorit plăcut, texte alese, policromie, plurisemantism. Pe o felicitare cu un superb trandafir roşu, un text ce pare a garanta pînă şi cucerirea unei cazemate : **„With all my love".** Altă imagine florală, de astă dată clorotică, alt text erotico-enigmatic : **„For someone nice".** Puţin mai încolo, de pe o felicitare prinsă pe capacul interior al unui geamantan de carton presat, un iepuraş sfios, cu o cutie (legată cu funtă roşie) strînsă la piept, lansează în eterul primăvăratic o întrebare suavă: **„Ştii cît de mult te iubesc ?"** De pe altă faţă a felicitării, acelaşi iepuraş, mărit, avînd lăbuţele larg deschise şi o moacă ce înlătură orice dubiu, răspunde : **„Uite-aşa de mult !".** Poza acestui Bugs Bunny înlibovit denotă o largheţe erotică dusă la extrem.

REMEMBER

În Piaţa Operei şi pe străzile Timişoarei a venit primăvara. Lumea a ieşit la plimbare. Atmosfera în oraş pare destinsă. Pluteşte un aer cald, se vînd flori. Copii, femei şi bărbaţi ce par mulţumiţi. Nu rîde nimeni în gura mare. Nimic nu e indecent.

Lîngă crucifixul de vizavi de Catedrală, cu o lumînare aprinsă în mîini, o mamă îndoliată priveşte spre oameni şi plînge pe cineva drag, căzut în Decembrie...

Cornel BOGDAN

oraş liber al României

LUPII CEI VĂZUŢI ŞI CEI NEVĂZUŢI

Un om de care mă leagă o statornică prietenie şi... „sentimentul timişorean al fiinţei". A avut şi are convingerea că a pleca pentru totdeauna din acest oraş inseamnă a-ţi provoca o traumă lăuntrică ce nu se mai poate vindeca. Muncitor de elită. (Nu trebuie să mai evităm acest cuvînt. Există o elită a muncitorimii, tot aşa cum, de pildă, există una a breslei scriitoriceşti). Chitarist. Atestat de solist instrumentist. O cultură muzicală care pleacă de la The Beatles şi ajunge, sinuos, la Bach sau Andreas Segovia. Are 33 de ani. Se numeşte MARIUS IACOVANEA.

— Marius Iacovanea, ştiai că la ora (3,30) cînd te îndreptai, în noaptea de 16/17 decembrie '89, spre parohia pastorului Tőkés începuse, în oraş, reprimarea manifestanţilor ?

— Nu cunoşteam amploarea represiunii şi speram că, acolo, la pastorul Tőkés, se vor regrupa cel puţin cîteva sute de tineri. Dar toate străzile din apropiere erau blocate de, cum li se spune acum, „scutieri" şi miliţieni. Am încercat să mă strecor pe strada Gheorghe Doja. Nefiind destul de precaut, la intersecţia străzilor Treboniu Laurian şi Gh. Doja am fost văzut şi somat. Somat la modul în care o făceam, în copilărie, cînd ne jucam de-a hoţii şi poliţaii : „Stai că trag !". Teama mi-a coborît în picioare. Mi le simţeam ca de plumb. N-am mai fost în stare să fug, să încerc să scap...

— Cine erau cei care te-au oprit ?

— Soldaţi din trupele de securitate conduşi de cîţiva subofiţeri de miliţie. Unul dintre miliţieni m-a întrebat, răstit, de unde vin, unde merg şi ce caut la ora aceea pe stradă. Alibiul meu (vin de la părinţi, din zona Gării de Nord, merg la mine acasă, în Calea Girocului) i-a înfuriat cumplit. Au tăbărît pe mine. M-au lovit cu pumnii, cu picioarele, cu bastoanele de cauciuc. Nu mă aşteptam la atîta violenţă şi, cîteva clipe, am avut senzaţia că mă vor omorî în bătaie. Dar s-au potolit la fel de brusc precum începuseră. M-au aruncat, ca pe un balot, în camionul militar care staţiona pe linia de tramvai. Eram înspăimîntat şi mă gîndeam că prietenii, de care mă despărţisem cu vreo oră înainte, au avut dreptate : trebuia să aştept pînă se face ziuă. Şi abia atunci să merg la pastorul Tőkés. În decurs de vreo jumătate de oră, au mai aruncat în camion 8—9 bărbaţi. Printre ei, un muncitor de la I.C.R.A.L., care se ducea să pornească focul la o centrală termică ; doi oameni mai în vîrstă, navetişti, care mergeau la gară (au arătat, inutil, legitimaţiile de serviciu şi abonamentele C.F.R.) ; un tînăr plecat de la o petrecere, băut şi neînţelegînd ce se întîmplă. La ora 4,30, ne-au „transbordat" într-un microbus fără număr de înmatriculare. Ne-au transbordat sub o ploaie de lovituri, de parcă am fi încercat să opunem rezistenţă. În microbus, un sergent-major de la trupele de securitate, înarmat, ne-a poruncit să ne aşezăm pe banchete, cu mîinile la ceafă. Cel mai în vîrstă dintre navetişti, suferind de artroză, nu se putea aşeza. L-a pus să stea în genunchi. Însă, şi aşa, din pricina durerilor, a vrut să se întindă pe burtă. Sergentul-major a băgat cartuş pe ţeavă şi a strigat : „Nu mai mişca, 'tuţ morţii mă-tii, că vă curăţ pe toţi !"...

— Îţi poţi explica, în vreun fel, acest comportament atît de brutal şi, totuşi, nejustificat faţă de nişte oameni luaţi, la întîmplare, de pe stradă ?

— Nu-mi pot închipui că cineva a dat ordin să fim molestaţi. Neapărat molestaţi. Am fost, cred, victimele unor „iniţiative personale", care au culminat la fostul inspectorat judeţean de miliţie. Acolo ne-au dus cu acel microbuz fără număr de înmatriculare. Cînd s-au deschis uşile microbuzului, am fost orbiţi de o lumină puternică. Montaseră, în curte, la cîţiva metri înălţime, reflectoare. Intram, sub acea lumină, într-un cerc de siluete demente, care ne loveau cu bastoane de cauciuc, cu bîte strunjite, cu cozi de tîrnăcop. Dar nu în cap şi nu peste faţă. Trebuie să le recunosc acest „merit". După aceea, pentru că, probabil, li s-a părut că asta a fost prea puţin, ne treceau printr-un culoar viu, iar cei care îl compuneau se întreceau să ne aplice cît mai multe lovituri. Cu pumnii, cu picioarele, cu bîtele. Cînd am trecut şi de acest culoar viu, un civil a strigat : „Aduceţi, mă, o rangă, să-i spargem pe ăştia, că-s prea frumoşi !". Cred că ura care s-a iscat, atunci, în sufletul meu m-a făcut să-mi vin în fire. N-aş fi crezut că ura te poate revigora. Am devenit atît de lucid cum numai într-o situaţie limită unii dintre noi pot deveni. Aşa am putut observa, preţ de cîteva secunde, că „acţiunea" o conduceau nişte civili, securişti, fără îndoială. Executanţii (cel puţin o parte din ei) fiind subofiţeri şi ofiţeri de miliţie. În coridorul pe care ne-au împins spre beciurile clădirii, un civil s-a repezit cu pumnii la un tînăr (student, după înfăţişare), care, pare-se, era cu prietena lui. Îl lovea cu atîta îndîrjire, de parcă tînărul acela i-ar fi făcut un mare rău. Apoi, a început să o lovească pe fată. Întîi cu pumnii. După aceea, cu piciorul, în burtă. Tînărul a încercat să o protejeze. Imediat, civilului i-a sărit în ajutor un om în uniformă (n-am reţinut ce fel de uniformă). Cu forţe unite, au reuşit să-şi doboare „adversarul" la pămînt, să-l calce în picioare...

— Le spuneau celor bătuţi ceva, îi acuzau de ceva ?

— Nu. Doar îi înjurau. Pe toţi ne înjurau/ Rosteau, scrîşnit, cele mai abjecte înjurături.

— Cum a decurs „trierea" arestaţilor ?

— Ne-au înghesuit în cîteva încăperi, un fel de celule. De acolo ne scoteau pentru a fi... „triaţi". Lovindu-ne ne scoteau şi tot lovindu-ne ne aduceau înapoi. Aveau o încrîncenare şi o energie care păreau inepuizabile. Un subofiţer de miliţie ne-a notat doar numele şi adresa. Lucru uimitor, la un moment dat, a apărut un maior de miliţie care le-a ordonat să nu ne mai bată. A şi venit să ne spună că el a dat acest ordin, să ne liniştească. A preluat „munca" subofiţerului.

— Îţi aminteşti cum arăta ?

— Ceea ce îmi amintesc e că părea realmente impresionat de nenorocirea noastră. Oricum, chipul lui făcea notă discordantă cu feţele crispate, transfigurate de violenţă, ale celorlalţi. Din păcate, nu ştiu dacă, întîlnindu-l, l-aş mai recunoaşte... Ba nu, acum îmi amintesc... Era brunet, cu ochi negri sau căprui, cu trăsăturile feţei largi, în vîrstă de vreo 40 de ani... Vorbea firesc, calm. A întrebat dacă vrea cineva să meargă la toaletă, să se spele pe mîini şi pe faţă...

— Pînă cînd v-au ţinut în acele celule ?

— Pînă dimineaţa, la ora 9,30. Vreo 60 de oameni într-o încăpere de circa 4/4 metri. Beciurile s-au umplut. Pe cei care continuau să-i aducă îi „aliniau" în curte (o voce răguşită a repetat de mai multe ori : „Alinierea !"). Ferestrele celulei în care mă aflam dădeau spre curte şi auzeam cum îi bat. Auzeam icnete, ţipete de durere. Pe la 5,30 ne-au anunţat că vom merge la interogatoriu, pe un ton de-a dreptul blînd : „Primii şase să poftească la interogatoriu...". Au ieşit primii şase, dar nu s-au mai întors. La scurt timp, am auzit, de undeva dintr-o încăpere apropiată, urlete de durere. Urlete care, mi s-a părut, durau zeci de secunde. Intraseră în atribuţiile lor torţionarii...

— Ce s-a întîmplat cu voi duminică, la ora 9,30 ?

— Ne-au scos, în sfîrşit, în curte. (Spun în sfîrşit, pentru că acolo, în celulă, atmosfera devenise insuportabilă). Ne-au aliniat. Doar cîţiva dintre noi au mai fost loviţi. Opresorii obosiseră. Sau poate că lumina zilei, soarele primăvăratic (ca într-un început de aprilie) le înmuiaseră îndîrjirea aceea nebunească. De fapt, nu au mai rămas cu noi decît subofiţerii de miliţie. Dispăruseră ofiţerii şi acei civili cu bluzoane de piele şi pantofi Otter. Ne-au urcat, 63 de inşi, într-o dubă a penitenciarului. Ajunşi în curtea închisorii ni s-a poruncit, întîi, să ne aliniem cu faţa la perete. Mă gîndeam că vom fi executaţi. Cineva a îndrăznit să întrebe ce vor face cu noi. Răspunsul : să ne ţinem gura şi nu care cumva „să facem vreo prostie"... Am fost luaţi în primire de alţi cîţiva subofiţeri de miliţie. După un timp, a apărut un maior de miliţie (înalt, spătos, în vîrstă de vreo 50 de ani). El ni s-a adresat pe un ton normal : vom fi repartizaţi „pe camere" ; trebuie să predăm actele şi „valorile" (pentru care vom primi chitanţe doveditoare) ; cine-i vinovat îşi va primi pedeapsa, cine nu, va fi eliberat... Pentru prima dată ni se vorbea despre vinovăţie şi nevinovăţie, însă chiar atunci a sosit o dubă din care au fost scoase cîteva zeci de femei. Unele foarte tinere (cîteva, cu urme de lovituri pe faţă), dar şi o biată bătrînă care abia a putut să coboare din dubă. Erau plînse, sau plîngeau încă, teribil de înspăimîntate. Din nou am fost cuprins de ură. Din nou m-am gîndit că „umanismul socialist" şi-a arătat, acum, adevărata lui faţă...

— Ar fi multe de spus despre aşa-zisul umanism socialist din fosta mare închisoare numită Republica Socialistă România. Dar să nu divagăm. Ce s-a întîmplat, cu voi, în continuare ?

— În clubul penitenciarului am fost puşi să dăm declaraţii scrise. Un locotenent-major de miliţie ne spunea ce trebuie să conţină aceste declaraţii. Deşi era ajutat de un subofiţer, deşi la oarecare distanţă se afla un civil care ne privea cu multă atenţie, locotenentul-major s-a încumetat să aibă, faţă de noi, o atitudine condescendentă. Şi nu numai atît.

— A fost doar o impresie a ta ?

— Nu. Toţi cei care au intrat în contact cu el şi-au dat seama de asta. Vorbea încet, ca să nu fie auzit de securist, şi ne sugera să scriem, în încheierea declaraţiei noastre, că am fost luaţi de pe stradă în timp ce ne întorceam acasă de la o petrecere. A mizat, cred, pe faptul că cele declarate nu vor putea fi verificate (avînd în vedere numărul mare de arestaţi) în acea zi. Şi nici în zilele următoare. Şi-a permis să ne şi zîmbească. Ne-a încurajat cît i-a stat în putinţă. Îmi amintesc foarte bine înfăţişarea lui. Îl voi aminti în finalul interviului. Se va vedea de ce.

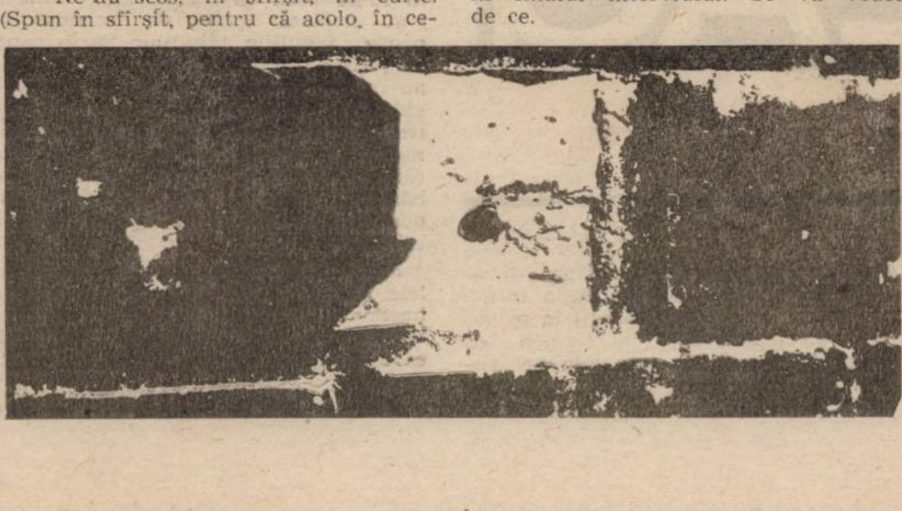

— Acolo, la penitenciar, în afară de el, a mai fost cineva care „şi-a permis" să vă îmbărbăteze ?

— Da. Un lucru ce pare fără importanţă : gardienii care ne-au percheziţionat nu ne-au luat ţigările şi chibriturile. Îi ajuta un civil (am aflat că e şofer de camion la penitenciar). Acesta, în timp ce ne supraveghea la toaletă, unde am fost lăsaţi să fumăm, în grupuri de 5—6 inşi, ne-a asigurat că n-o să mai fim bătuţi şi că, după părerea lui, în cîteva zile vom fi eliberaţi... A avut, cum se zice, gură de aur. Cineva care nu a fost niciodată privat de libertate, mai cu seamă în împrejurările în care am fost noi arestaţi şi maltrataţi, nu-şi poate imagina cît de mult au contat acele gesturi şi cuvinte. La ora 13 am fost repartizaţi „pe camere". Am ajuns în celula numărul 56. Avea 99 de paturi suprapuse (cîte 3). Întîi am intrat acolo 140 de arestaţi. Apoi, „efectivul" s-a mărit la 200. Pînă marţi seara nu s-a mai întîmplat nimic demn de amintit. În afară de starea noastră de spirit, de felul cum ne-am organizat traiul în celulă, de „personajele" pe care le-am cunoscut. Voi vorbi, despre toate astea, mai încolo... Marţi seara (19 decembrie) ne-au scos, pe coridor, la apel. De faţă au fost şi vreo zece securişti înarmaţi. Ne înjurau (în pofida cursurilor de maniere elegante pe care, după cîte ştiu, le-au absolvit), ne ameninţau : „Vă aşteaptă puşcărie grea, golanilor !". După această „introducere" am fost duşi, iarăşi, în clubul penitenciarului. Veniseră vreo 25—30 de procurori, cărora trebuia să le scriem încă o declaraţie. Cel la care m-au repartizat nu ştia unde se află strada Gheorghe Doja. Deci, nu era din Timişoara. În plus, vorbea ca un regăţean get-beget. A venit să-i ajute pe „ai noştri". Bieţii de ei, nu mai făceau faţă solicitărilor. N-a fost violent cu mine (nici măcar verbal). Alţii, în jurul nostru, împărţeau palme ; îi urecheau pe cei mai tineri, însă, trebuie să recunosc, în limitele unei „furii uşoare". Procurorul era cu cîţiva ani mai în vîrstă decît mine. Impecabil îmbrăcat. Arătos. Din cînd în cînd, mă întrerupea : „Vezi că asta-i cusută cu aţă albă ! Vezi că pentru declaraţie mincinoasă mai iei 2 ani de închisoare !". La sfîrşit (după ce am scris exact acelaşi lucru ca în prima declaraţie), a conchis : „Bine, o faci pe pielea ta. Semnează...".

— La cîteva zile după ce ai fost eliberat, mi-ai spus că ai văzut cum un grup de securişti şi ofiţeri de miliţie vizionau casetele video cu imagini luate în timpul primelor demonstraţii din Timişoara.

— Da. În curtea fostului inspectorat al miliţiei. În aer liber. Explicaţia (de ce în curte ?) o găsesc de-abia acum : vroiau să luăm la cunoştinţă că există „probe". Să ne temem şi mai mult de ei. Din celula noastră, doar unul singur a fost identificat după acele imagini. Un tînăr muncitor de la o întreprindere de pe Calea Buziaşului, nu-mi amintesc care. L-au dus într-o cameră a administraţiei închisorii şi l-au bătut la tălpi şi peste mîini. Doreau să afle de la el cît mai multe nume ale participanţilor la primele demonstraţii şi, mai ales, dacă a existat o organizare prealabilă şi cine au fost liderii. În ciuda „eforturilor depuse" de zbirii ceauşişti, tînărul muncitor n-a divulgat nici un nume. Cînd l-au readus în celulă, mîinile îi erau tumefiate, iar tălpile învineţite. Se arăta, însă, bucuros că a putut rezista...

— Mai spune-mi ceva despre oamenii din celula 57.

— Cel mai în vîrstă era tot un muncitor. Împlinise 60 de ani. În noaptea de 16/17 decembrie coborîse din apartamentul lui în stradă, îngrijorat fiind să nu-i spargă cineva maşina. O maşină pe care o cumpărase, după cum ne-a spus, cu destule sacrificii. Şi-a luat peste pijama, un trening, iar în picioare avea, pe piciorul gol, papuci de casă. Astfel înveşmîntat, l-au aruncat, ca pe toţi ceilalţi, într-un camion. Bătrînul nostru suferise un şoc. Devenise incoerent şi abulic. Pentru anchetatori, asta n-avea nici o importanţă. Îl bănuiau că se preface. Bătrînul nostru nu putea să-şi dovedească în nici un fel nevinovăţia, nu mai era capabil să scrie cîteva rînduri...

(Va urma)

Iosif COSTINAŞ

PIRAMIDA UMBRELOR

(I)

REȚEAUA

Cred că nu exagerez dacă afirm că nici Adolf Hitler, nici Iosif Visarionovici Stalin, nici alți despoți, de-a lungu istoriei, nu au reușit să controleze, cu atîta eficiență, să cunoască și să intimideze o colectivitate umană, de proporția unei națiuni, ca și Nicolae Ceaușescu. Dacă analizăm succint condițiile în care a acționat, putem conchide, fără să greșim că, pe lîngă configurația lui psihologică, în care dominanta era dată de unele ambiții evident patologice, a fost ajutat mult de evoluția spectaculoasă a metodologiilor polițiste, a tehnicilor de ascultare, perfecționate de japonezi, de acel „copil minune“ al secolului nostru: computerul, capabil să înmagazineze cantități uriașe de informații și nu în ultimă instanță, de dorința ardentă a acoliților săi de a-și păstra fotoliile comode, de care nu ar fi beneficiat în nici o altă societate, dacă ținem cont de pregătirea lor atît de modestă și posibilitățile lor intelectuale precare. Forma pe care a îmbrăcat-o această activitate, diabolic de bine pusă la punct, a fost a unei piramide, (o „PIRAMIDĂ A UMBRELOR“) în care, exceptînd „personalitatea“ din vîrf, care beneficia de un statut cu totul privilegiat, fiecare individ își avea propriile sale „umbre“.

Da! Fiindcă fiecare „suspect“, (și, de facto, toți eram suspecți) era încorsetat într-un gen de hexagon, fiind supravegheat, permanent și cu minuțiozitate, din șase direcții agresive: 1. Informatori la domiciliu. 2. Informatori la locul de muncă. 3. Mijloace tehnico-operative de ascultare (adică microfoane de diverse tipuri, folosite la domiciliu și locul de muncă). 4. Interceptarea convorbirilor telefonice. 5. Instituirea filajului, (urmărirea deplasărilor). 6. Interceptarea corespondenței. Ca rezultat, se crea o imagine, relativ completă, asupra mea, asupra dumneavoastră, asupra noastră. De acțiunea acestor șase laturi nu era scutit nici cel mai înalt demnitar, nici primul ministru al țării, nici prietenii cei mai apropiați ai dictatorului, paradoxal, nici Ministrul de Interne, de care se ocupau ofițeri specialiști din Compartimentul de Contrainformații Militare și, chiar dacă pare neverosimil, nici Elena Ceaușescu, mai ales în primii ani de guvernare a dinastiei, cînd dictatorul avea frecvente accese de gelozie. În acest fel se cunoașteau: viața intimă, personală, frămîntările, preocupările, dialogurile, hobby-urile, viciile, plăcerile, pasiunile, rudele, prietenii, simpatiile și antipatiile, suferințele fizice și psihice, într-un fel sintetizate, întregul univers profesional și privat al fiecăruia dintre noi. Din cîte am aflat, prima doamnă a țării savura, cu o plăcere sadică, în ultimii ani, benzile magnetice cu înregistrări, care i se puneau la dispoziție, de către compartimentul T.O. (Tehnică operativă) al Securității, mai ales scenele picante, în care erau „implicați“ colaboratorii și colaboratoarele ei apropiate, acele matroane, invadate de țesut adipos, cu care vînduse semințe prin gări în tinerețe.

ÎNTRE C.I.A. ȘI K.G.B.

Acest instrument, fantastic de bine pus la punct și intensiv finanțat, a nu se crede că era rodul inteligenței dictatorului, (deși totul s-a aplicat cu consimțămîntul lui), ci al unor „eminențe cenușii“, de formația generalului Pacepa, care îi erau devotați pînă la sacrificiul suprem. (Generalul Pacepa a reprezentat o excepție salutară, întrucît, trezindu-se la realitate a „trădat“, ca să folosesc expresia consacrată). Acești ofițeri superiori, din serviciile „strict secrete, de importanță deosebită“, au circulat mult în străinătate, cu diferite însărcinări nu prea curate, invadînd și sediul N.A.T.C., pe cînd se afla la Paris, și astfel au avut acces la diverse publicații, mai mult sau maipuțin științifico-fantastice, polițiste, la unele lucrări valoroase, de specialitate, de spionaj și contraspionaj, la cărți scrise de Reinhardt Gehlen, la memorialistica unor foști lideri ai C.I.A. și F.B.I., această literatură fiind de mare căutare și la Palatul Primăverii. Domnii generali și colonei, la revenirea în țară, aduceau valize tixite cu cărți și reviste de acest gen, care se traduceau în limba română, și, după studierea lor, aspectele de interes polițienesc, aplicabile la noi în țară, erau sintetizate (existînd un compartiment vast de „sinteze“), apoi publicate, sub formă de ordine și instrucțiuni (îndrumare uneori), spre a fi aplicate, în scopul menținerii structurilor ceaușiste. O importanță deosebită se acorda experienței acumulate de terorismul mondial, îndeosebi de cel arab, neoanarhismului mondial, în toate instituțiile Ministerului de Interne circulînd multe extrase din reviste străine, filme de scurt și lung metraj, cu reconstituirea marilor acțiuni de „comando“ din ultimii ani.

În acest mod s-a conceput și cristalizat această forță diabolică, întărită în ultimii zece ani, cînd au apărut primele semne majore de neliniște și nemulțumire, forță care controla, din umbră, toate verigile societății, întreaga viață socială și politică a țării, care aduna, aduna și mereu aduna INFORMAȚII, pe care, sub forma unor sinteze, le depozita în calculatoare și, totodată, le expedia direct la vîrful piramidei de multe ori evitînd, în mod deliberat, verigile intermediare, chiar persoana ministrului, socotindu-l un analfabet, numit pe principiul „omul potrivit, la locul potrivit“. În acest fel, „Cabinetul numărul unu“ era cel mai bine informat, cel alăturat manifestînd uneori simptome de gelozie pentru acest fapt. Sintezele vizau sfere mai largi, cum ar fi fost starea de spirit în preajma unui eveniment major, (înaintea congresului, a zilei de 23 August) sau domenii mai modeste ca întindere (nemulțumirile din sectorul minier, al învățămîntului universitar dintr-o localitate, comentariile privind un act normativ apărut).

Din vîrful piramidei reveneau apoi dispoziții care, în majoritatea cazurilor, erau lapidare și dictatoriale, iar uneori, mai rar, ambigui, ca și răspunsurile profetesei Pythia, admițînd mai multe interpretări, aceste rezoluții fiind cele mai periculoase, întrucît după aplicarea lor, dacă rezultatul nu era cel dorit de dictator, invoca, ori că nu s-a aplicat ordinul său, ori a fost sabotat, în mod deliberat. În asemenea cazuri „cădea un cap“, fiind trimis la munca de jos.

„DIRECȚIILE“

În acest context de nesiguranță, de neîncredere, de veșnică suspiciune s-au creat „celebrele“: U.M. 0666, Direcția de Gardă a președintelui României, a cărei întreținere, dacă avem în vedere posibilitățile modeste ale țării noastre, a costat mai mult decît garda președintelui Statelor Unite ale Americii; U.M. 0544, de Contraspionaj diplomatic, angajat în supravegherea ambasadelor și a personalului care deservește aceste instituții; U.M. 29, dacă nu mă înșeală memoria, compartimentul de spionaj în afara țării, care a înghițit sume enorme de bani, valută forte, pentru finanțarea rețelei externe, care nu a avut nici o utilitate practică, cu excepția sprijinirii publicăriii unor lucrări de-ale „savantei“ și găsirea de editori pentru publicarea „operelor alese“; apoi, Direcțiile centrale, din Ministerul de Interne, care își aveau corespondentul lor în fiecare județ: Direcția I, de „Informații interne“, Direcția a II-a, de „Contrainformații economice“, Direcția a III-a, de „Contraspionaj“. Direcția a VI-a, de „Cercetări Penale“, temutul compartiment „D“, respectiv Serviciul Independent de dezinformare, ca avea menirea să piloteze factorii de presiune, starea de spirit, să dezinformeze cetățenii din țară și din străinătate, să creeze artificial stările de spirit dorite, să dea răspunsuri, în scris, unor organisme internaționale în numele unor instituții sau personalități din România... Să nu omit școlile de ofițeri și ultra-secretele centre de pregătire a cadrelor de la Băneasa, Cîmpina, Bran, din castelul de la Grădiște care, toate, erau patronate de unul din frații dictatorului, instituții bizare, cu profile eterogene, în care se studiau, foarte serios, limbi străine, arte marțiale, deghizajul, criminalistica, structurile intime ale serviciilor străine de informații, sociologie, psihologie, politologie, drept național și internațional, se dezvoltau aptitudinile de bun trăgător, cu toate tipurile de arme, de conducere a tuturor vehiculelor: autoturisme, camioane, tancuri, elicoptere. În aceste școli se pregăteau „super man-ii“, urmărindu-se, cu mare atenție, evoluția lor fizică și profesională, în care sens pledau și draconicele teste de admitere: psihologice, de rezistență fizică, de inteligență, de forță, de autocontrol...

Am prezentat acest context, acest cadru, într-o manieră succintă, spre a oferi imaginea de ansamblu, în care s-a desfășurat urmărirea unui erou al revoluției, din decembrie 1989, preotul reformat Tőkés László, din Timișoara.

PÚSPOKI F.

SOLJENIȚÎN

ARHIPELAGUL GULAG

(X)

Mai era și **specula** cu caracter pur politic, după cum arăta și Decretul Sovnarkom-ului din 22. 7. 1918, semnat de Lenin: „... vinovații pentru desfacerea, achiziționarea sau păstrarea, în vederea desfacerii, a produselor alimentare monopolizate de Republică (țăranul păstrează griul pentru a-l valorifica, dar care este ocupația lui?? — A.S.) ... [sînt condamnați] la privațiune de libertate pe un termen de **cel puțin** 10 ani, asociat cu muncă silnică în regim **sever** și confiscarea **totală** a averii“.

Din acea vară, satul subjugat dădea an de an gratuit, espte puterile sale, întreaga recoltă. Aceasta genera revolte țărănești, deci și reprimări și arestări noi. („Cea mai harnică parte a populației era stîrpită sistematic“. — Korolenko, scrisoare către Gorki, 10. 8. 1921). În anul 1920 știm (nu știm...) despre procesul „Uniunii Țărănimii din Siberia“. La sfîrșitul anului 1920 are loc nimicirea preventivă a răscoalei țărănești din Tambov, condusă de Uniunea Lucrătorilor Țărani (la fel ca în Siberia). Procesul penal nici nu a avut loc...

Însă partea cea mai mare de arestări în satele din Tambov a avut loc în iunie 1921. În gubernia Tambov s-au amplasat lagăre de concentrare pentru familiile țăranilor participanți la răscoală. Porțiuni de cîmp deschis au fost împrejmuite cu stîlpi și sîrmă ghimpată și acolo erau ținute timp de trei săptămîni familiile în care se bănuia că bărbatul ar fi participat la răscoală. Dacă în aceste trei săptămîni bărbatul nu se prezenta să-și răscumpere familia cu prețul capului, aceasta era deportată.

Mai înainte, în martie 1921, pe insulele Arhipelagului au fost trimiși prin bastionul Trubețkoi al fortăreței Petropavlovsk marinarii din Kronstadt care s-au răsculat (mai puțin cei împușcați).

Acel an 1921 a început cu ordinul VCK Nr. 10 (din 8. 1. 1921): „să se intensifice reprimarea burgheziei!“ Acum, cînd s-a terminat Războiul civil să nu se slăbească, ci să se intensifice reprimarea!“

Despre cum s-au întîmplat lucrurile în Crimeea — ne-au rămas cîteva versuri ale lui Voloșin.

În 1921, vara, a fost arestat Comitetul Obștesc pentru Ajutorarea Infometaților (Kuskova, Prokopovici, Kișkin și alții), care a încercat să împiedice foametea nemaiauzită care se abătea asupra Rusiei. Problema era că cele mîini **nu erau** cele din care era voie să vină ajutorul pentru înfometați. Președintele acestui comitet, care a fost cruțat — Korolenko — pe patul de moarte a numit distrugerea comitetului ca fiind „cel mai josnic politicianism — politicianism guvernamental“ (scrisoare către Gorki, 14. 9. 1921) (Și Korolenko ne amintește caracteristica fundamentală a închisorii în anul 1921 — „e îmbîcsită de tifos“. Skripnikova și alții care au stat în închisoare pe atunci confirmă același lucru).

Tot în 1921 se practica și arestarea **studenților** (de exemplu, Academia Timiriazev, grupul lui E. Doiarenko) pentru „criticarea ordinii“ (nu în public, ci în discuții particulare). Astfel de cazuri erau, se pare, puține, deoarece grupul respectiv a fost interogat de înșiși Menjînskii și Iagoda.

Dar nu erau nici puțini. Cu ce s-ar

CAZUL TŐKÉS

(VII)

Față de hotărîrea pronunțată de instanța de fond — Judecătoria Timișoara (sentința civilă 7190 / 20. X. 1989 dosar 9001/1989), pastorul László Tőkés și Parohia Reformată Timișoara au formulat recursuri considerînd-o ca fiind nelegală și netemeinică. Dar Tribunalul Județean Timiș, completul de judecată prezidat de ELENA TOPALĂ, președinta Tribunalului, prin hotărîre judecătorească (decizia civilă 1474/28. XI. 1989 — dosar 233911989) le-a respins, reținînd că soluția primei instanțe este legală și temeinică.

Atrag atenția următoarele aspecte ale fazei de recurs :

1. Nici în acest moment al procesului nu s-au adus în discuție dispozițiile codului familiei referitoare la efectele căsătoriei (relativ la domiciliul comun al soților) și nici dispozițiile Legii 5/1973 privind administrarea fondului locativ și reglementarea raporturilor dintre proprietari și chiriași (relativ la drepturi locative proprii, egale și distincte între membrii familiei și față de titularul contractului de închiriere), astfel că s-a discutat numai evacuarea pastorului, căsătorit cu doamna Edith Tőkés și **locuind împreună cu ea.** Instanța de recurs ar fi trebuit, **din oficiu,** să pună în discuția părților și acest aspect, care scăpase instanței de fond, să-și exercite, de fapt, rolul activ (art. 130 — cod proced. civ.) și, în final, să dispună admiterea recursului, casarea hotărîrii, **reținînd cauza spre rejudecare** și respingînd acțiunea ca inadmisibilă, deci **constatînd, invocînd** și **sancționînd** acest grav viciu al raportului juridic. Altfel, se ajungea în mod inevitabi. fie la evacuarea **numai** a unuia dintre soți, fie la evacuarea ambilor, dar cu titlu executor **numai** contra unuia, ambele situații fiind potrivnice legii. Rațiunea de a fi a unei hotărîri judecătorești este punerea ei în executare. De aceea, judecătorul trebuie să gîndească și faza executorie : poate fi pusă hotărîrea în executare sau nu și în ce mod. (Sentința îl evacua doar pe pastor, care se putea reîntoarce în sînul familiei, după evacuare !).

Pe de altă parte, nu era posibilă extinderea procesului în faza de recurs și față de soția pastorului, imposibilitate întemeiată pe necesitatea asigurării pentru fiecare parte din proces **a principiului celor două grade de jurisdicție,** ale cărui exigențe impun ca fondul oricărui litigiu să fie soluționat de instanța competentă, cu posibilitate de recurs (în speță, judecătorie, apoi tribunal).

2. Reclamantei îi lipsea calitatea procesuală activă, nefiind titulara dreptului de proprietate. Este de necontestat, locuința de serviciu din litigiu formează proprietatea tabulară a Parohiei Reformate Timișoara. Potrivit prevederilor art. 28 din Legea pentru regimul general al cultelor religioase din R.S.R., acestea sînt recunoscute ca persoane juridice, („sînt persoane juridice și părțile și componente ..."). De altfel, **Statutul Bisericii Reformate** (art. 70, lit. J) prevede că presbiteriul parohial „ține în evidență, administrează și fructifică bunurile mobile și imobile ale parohiei ...". În recurs s-a confirmat poziția primei instanțe, anume că Episcopia Reformată Oradea, în calitate de organ administrativ ierarhic superior parohiei din Timișoara, a acționat ca reprezentantă legală a persoanei juridice proprietare, ceea ce nu este exact, această calitate avînd-o Protopopiatul Reformat Arad (art. 77 din statut), care are de asemenea personalitate juridică și ar fi trebuit să figureze în proces (admițînd poziția primei instanțe, potrivit căreia proprietara tabulară a locuinței din litigiu avea nevoie de reprezentare legală spre a sta în justiție). Noi considerăm că singur titularul dreptului de proprietate are legitimare procesuală activă pentru declanșarea unei eventuale acțiuni de evacuare, el putînd sta în justiție în nume propriu și neavînd nevoie de reprezentare. În art. 70 lit. S din **Statutul ...** se arată clar că presbiteriul „împreună cu preotul, prim-curatorul, respectiv curatorul parohial reprezintă parohia în fața autorităților".

Reiese că recursurile puteau fi admise, atît prin verificarea excepțiilor invocate, cît și prin cercetarea fondului cauzei.

3. Se mai pune o problemă : putea sau nu primul curator al Episcopiei Reformate Oradea (de fapt, suplinit de doamna Banyai Edith, curator al Protopopiatului Oradea) să semneze acțiunea de evacuare **direct în recurs ?** Oare este valabilă o asemenea semnătură ? Sau se impunea numai în fața instanței de fond ?

⁂

Vă amintiți că din 21 noiembrie 1989, episcopul László Papp a recurs la o retragere strategică : n-a mai călcat în biroul eparhial, pretextînd o dislocare a umărului. Asta nu înseamnă că a pierdut controlul situației. Dimpotrivă. Dădea ordine telefonice, trimitea des curieri la București, la Departamentul Cultelor pentru a primi „instrucțiuni" în plicuri sigilate. De altfel, episcopul recunoscuse în fața vicarului Iosif Zsigmond (locțiitorul său) că procesul a fost declanșat de inițiativa forurilor superioare și sub îndrumarea lor directă (reprezentate prin Ion Cumpănașu și Leon Toader, președinte și, respectiv, director la Departamentul Cultelor). Cu locotenent-colonelul Căprariu, care răspundea, din partea Securității din Oradea, de chestiune, sfinția sa putea să se întîlnească oricînd, ei fiind „întîmplător" vecini.

În fața casei parohiale din Timișoara, cum știți, se fixase o adevărată centură de „protecție". Fiecare membru important al presbiteriului avea pe urmele sale pînă la 3 supraveghetori.

În aceste condiții, fiind în posesia hotărîrii judecătorești definitive de evacuare împotriva pastorului, cineva dintre cei interesați să dea un lustru de legalitate cazului sesizează lipsa unei hotărîri similare pentru doamna Edith Tőkés, care să-i fie opozabilă și să permită punerea ei în executare. În consecință, Eparhia Reformată Oradea formulează și introduce o acțiune de evacuare la Judecătoria Timișoara împotriva soției pastorului pe cale de ordonanță președințială. Rezoluția pentru înregistrarea acestei cauze și punerea ei pe rol au loc, ca și în situația pastorului, nu prin registratura instanței, ci în biroul fostului președinte al Judecătoriei, Mihai Brătuianu și sună așa : „Pr(imit) 13. XII — T(ermen) 15. XII. 1989 ; C (omplet) III. Fără citare. Cu scutire de timbru".

Punem întrebarea : oare cine s-a prezentat **direct** în biroul președintelui pentru înregistrarea acestei acțiuni în 13 decembrie 1989 ? întrebarea e valabilă și pentru acțiunea pornită împotriva pastorului.

Mai observăm :

a. Cauza ajunge ca din întîmplare la același complet care judecase și procesul de evacuare al lui László Tőkés (C III) ; același pentru că era în temă !

b. Se dispune judecarea cauzei fără citarea pîrîtei. Este drept, legea o permite. Dar, conform regulii statornicite la Judecătoria Timișoara, astfel de cauze primesc termen de judecată **cu citarea părților** (aceasta fiind o garanție a dreptului de apărare), prin registratura instanței, conform unui tabel care cuprinde și rubrica : „Ordonanțe președințiale — complet de judecată — termene". De ce acum s-a procedat altfel ?

c. Calea de soluționare a unei cauze prin cerere de ordonanță președințială presupune ca o condiție esențială, urgența (Art. 581 c. proc. civ.) : „Instanța va putea ordona măsuri vremelnice în cazuri grabnice". Aici însă nu avem de-a face cu o urgență strict juridică, ci cu una socio-politică, așa că nu se justifica un asemenea galop, mai ales că în cazul soțului se folosise calea acțiunii de drept comun. Dar evenimentele se precipitau, oricine putea să vadă că în jurul locuinței parohiale din „Maria" se strîngeau, alături de enoriași, tot mai mulți oameni.

d. La cererea de înregistrare nu se depune nici un înscris cît de cît justificativ și nu se cere efectuarea nici unui probatoriu. E un dosar cu o singură filă !

e. Scutirea taxei de timbru nu este valabilă (trebuia aplicat un timbru fiscal de 50 lei, potrivit paragrafului 42 din Instrucțiunile Ministerului Finanțelor nr. 171/1960). Pe ce temei s-a acordat această scutire ?

S-a format dosarul 12015/13. XII. 1989.

La termenul fixat (15 decembrie 1989), judecătorul Dănuț Diaconescu are o tresărire de orgoliu și refuză să mai colaboreze în sensul dorit de autorități ; el dispune suspendarea judecății pentru lipsa părților și trimiterea dosarului la arhiva instanței, pînă la stăruința părții interesate. Așa că **nu** s-a pronunțat o hotărîre judecătorească de evacuare împotriva doamnei Tőkes, care păstra, în continuare, drepturi locative asupra apartamentului din str. Timotei Cipariu nr. 1.

Conform „Regulamentului de organizare a instanțelor judecătorești", președintele instanței trebuie să participe la judecarea cauzelor care prezintă o problematică juridică deosebită sau care au o rezonanță aparte, deci s-ar fi cuvenit ca fostul președinte al judecătoriei să judece cauza, nu s-o „paseze" unui complet cu experiență juridică redusă.

Viorel MARINEASA
Vasile POPOVICI
Marius Romulus PROKS

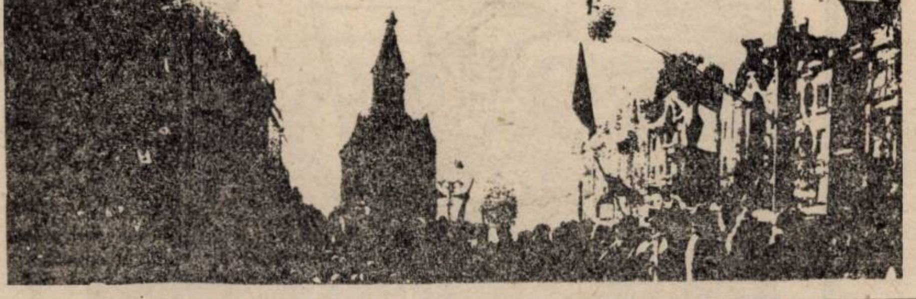

---

fi putut termina greva neașteptat de îndrăzneață a studenților MVTU din primăvara anului 1921 ? În sălbaticii ani reacționari ai lui Stolipin, în această instituție exista tradiția ca rectorul să fie ales din rîndurile profesorilor instituției. Așa era și profesorul Kalinnikov (îl vom mai întîlni pe banca acuzaților). Puterea revoluționară a trimis în locul lui un inginer oarecare, o persoană ștearsă. În plină sesiune de examene. Studenții au refuzat să mai dea examene, s-au adunat în curte, în întrunirea vijelioasă l-au dat jos din funcție pe rectorul impus și au cerut să se mențină statutul autonom al instituției. Apoi toți participanții au pornit pe jos spre Mohovaia, pentru a se întîlni cu studenții Universității. Iată enigma : Ce face puterea ? Enigmă, dar nu și pentru comuniști ! Pe timpul țarului ar fi vuit presa și întreaga lume civilizată : jos guvernul ! Jos Țarul ! Acum însă au fost notați oratorii și după terminarea întrunirii participanții au fost lăsați să plece acasă ; a fost întreruptă sesiunea de examene, iar în timpul vacanței de vară au fost arestați de prin diferite locuri cei vizați. Alții nu au mai reușit niciodată să obțină diploma de inginer.

În același an 1921 s-au lărgit și — în același timp — s-au direcționat arestările socialiștilor din alte partide. Toate partidele din Rusia erau deja propriu-zis zguduite, cu excepția celui victorios. (O, nu săpa groapa altuia !) Dar pentru ca procesul de destrămare al acestor partide să nu fie reversibil, trebuiau să se destrame și membrii acestor partide, trupurile lor.

Nici un cetățean al Statului rus care a aderat vreodată la un alt partid decît cel bolșevic nu a reușit să se sustragă sorții ; era condamnat (dacă nu reușea — ca Maiskii sau Vîșinskii să treacă pe scîndura morții la comuniști). Putea să nu fie arestat în primele rînduri, putea supraviețui (în funcție de primejdia pe care o prezenta) pînă în 1922, 32 sau chiar '37, dar listele erau păstrate, rîndul înainta, îi venea fiecăruia vremea : era arestat sau invitat cu politețe să i se adreseze o singură întrebare : ați făcut parte din ... de la ... pînă la ... ? (Mai erau și întrebări privitoare la activitatea subversivă, dar prima întrebare hotăra totul — așa cum ne este clar acum după atîtea decenii). Mai departe, soarta putea fi diferită. Unii ajungeau imediat într-una din vestitele centrale țariste (din fericire acestea s-au păstrat păstrat bine, iar unii socialiști ajungeau în aceleași celule și erau supravegheați de aceeași temniceri pe care îi cunoșteau deja). Altora li se propunea exilul — nu, nu pentru mult timp ; așa, vreo doi-trei ani. Sau, și mai simplu — primeau **minus** (atîtea orașe) pentru a-și alege localitatea de reședință. Urma însă domiciliul forțat și starea permanentă la dispoziția G.P.U.

Această operație s-a întins pe mai mulți ani, pentru că principala condiție era liniștea, caracterul abia perceptibil. Importantă era curățarea metodică a Moscovei, Petrogradului, porturilor, centrelor industriale, chiar a județelor, de toate tipurile de socialiști. A fost o pasiență mută, grandioasă, cu niște reguli de neînțeles pentru contemporani și a cărei configurație o putem aprecia de-abia acum. Mintea prevăzătoare a cuiva a planificat-o, mîinile precise ale cuiva — fără să piardă vreo clipă — apucau cîte o carte dintr-o grămadă unde aceasta zăcuse vreo trei ani și o transferau blînd în altă grămadă. Cei care au stat în centrală — plecau în exil. (Undeva — cît mai departe). Cine a ispășit **minusul** — tot în exil (dar dincolo de marginile vizibile ale „minusului"). Din exil — în exil, din nou în centrală (deja alta) ; răbdarea, răbdarea îi guverna pe cei care făceau pasiența. Fără gălăgie, fără strigăte se pierdeau treptat cei din alte partide, își pierdeau legăturile cu oamenii și cu locurile unde erau cunoscuți și ei, și activitatea lor revoluționară — și astfel, pe tăcute, discret, se pregătea nimicirea celor care au protestat vreodată la mitinguri studențești, ori care, mîndri, își scuturau cătușele țariste (Korolenko îi scria lui Gorki — 29. 6. 21 : „Istoria va semnala cîndva că revoluția bolșevică s-a răfuit cu socialiștii și revoluționarii sinceri prin aceleași metode cu care a făcut-o și regimul țarist. Dacă s-ar fi limitat la atît ! Ar fi supraviețuit atunci cu toții").

În această operație a „Marii Pasiențe" a fost distrusă majoritatea deținuților politici, căci tocmai eserii și anarhiștii — și nu social-democrații ! — primiseră cele mai drastice condamnări în urma proceselor țariste ; tocmai ei fuseseră cei care au alcătuit „masa" vechilor ocne. Rîndul la exterminare era totuși echitabil : în anii '20 li se propunea să se dezică în scris de partidul căruia îi aparținuseră și de ideologia partidului respectiv. Unii refuzau și, firește, ajungeau să fie exterminați în primele rînduri ; alții se deziceau, adăugîndu-și astfel cîțiva ani de viață. Dar, implacabil, le venea și lor rîndul, le zbura și lor — inevitabil — capul de pe umeri.

Cîteodată citești în ziar o notă și te miri pînă la cutremurare. Iată : „Izvestia" 24. 5. 55. La un an după venirea lui Hitler la putere, Maximillian Hanke e arestat pentru apartenența sa ... nu la un partid oarecare, ci la partidul comunist ! Este exterminat ? Nu. E condamnat la doi ani. După aceea, desigur, o nouă condamnare ? Nu e pus în libertate. Înțelegeți cum vreți ! A trăit după aceea în liniște, a creat o organizație ilegală care i-a adus faima privind marele său curaj.

În românește de :
Mariana CERNICOVA-BUCĂ

Ioan Scărarul

DESPRE RENUNȚAREA LA LUME

„Scara" Sfîntului Ioan Scărarul ori Sinaitul rezumă experiența spirituală a scriitorilor creștini din primele cinci veacuri. Ea a fost destinată de autor mai ales monahilor, dar prin insistența cu care abordează problemele practice ale vieții religioase îmbie îndrumări folositoare oricărui credincios. Idealul propus este „isihia" (liniștea) și rugăciunea curată prin pomenirea constantă a numelui lui Iisus.

Ioan Scărarul s-a născut înainte de anul 597 și a murit spre 649. „Scara" pe care a compus-o a cunoscut mare răspîndire chiar și în țara noastră încă din secolul al XV-lea. În cele ce urmează dăm în traducere parțială cea dintîi „treaptă" intitulată „Despre renunțarea la patimi".

Mitropolit Nicolae CORNEANU

Bunul, preabunul și atotbunul Dumnezeu și împăratul nostru — căci potrivit este a începe cu Dumnezeu cuvîntul nostru către slujitorii Lui — cinstind cu demnitatea voii libere toate făpturile raționale pe care Le-a zidit, unii I-au devenit prieteni, alții slujitori sinceri, alții însă s-au înrăutățit, alții s-au despărțit complet de El, iar alții, deși neputincioși, I-au devenit totuși potrivnici. Prin prietenii lui Dumnezeu noi înțelegem ființele inteligibile și netrupești dimprejurul Lui : prin slujitorii sinceri, pe toți cei ce au săvîrșit și continuă să săvîrșească fără pregetare și neîntrerupt voia Lui ; robi netrebnici socotesc pe toți cîți pretind că au fost vrednici de botez, dar nu păzesc cu sinceritate legămîntul ; iar prin străini de Dumnezeu și vrăjmași sînt a se înțelege toți cei necredincioși sau răucredincioși ; cei care poartă război împotriva Lui sînt aceia care nu numai că resping poruncile Domnului și le aruncă de la ei, ci persecută cu cruzime pe cei care le îndeplinesc.

Despre fiecare din cei acum amintiți ar merita să se scrie un cuvînt aparte. Nouă neînvățaților nu ne este însă de folos a ne ocupa de ei și de aceea ne vom îndrepta către slujitorii sinceri ai lui Dumnezeu care ne atrag luarea aminte prin evlavia lor, care cu credință ne obligă prin poruncile lor. Din ascultare față de ei întindem nevrednică mînă și primim de la cunoștința lor condeiul cuvîntului pe care îl muiem în negreala (scil. cerneala) și în strălucirea smereniei și îl sprijinim pe inimile lor nezgrunțuroase și pure ca pe o hîrtie sau mai vîrtos ca pe niște table duhovnicești, zugrăvind cuvintele sau mai degrabă semințele dumnezeiești. Vom începe deci astfel:

Dumnezeu este viață tuturor celor care au voia liberă și mîntuire tuturor celor credincioși sau necredincioși, drepți sau nedrepți, evlavioși sau neevlavioși, nepătimitori sau împătimiți, monahi sau mireni, înțelepți sau proști, tari sau slabi, tineri sau bătrîni, după cum general comune sînt răspîndirea razelor soarelui ori schimbarea timpului, căci „la Dumnezeu nu este părtinire" (Romani 2, 11).

Neevlaviosul este acela care, deși are fire rațională și este muritor, totuși fuge de viață și de Ziditorul său, care cugetă despre Cel ce există în veșnicie că nu există. Nelegiuit este acela care răstălmăcește legea lui Dumnezeu cu mintea sa cea rea, care spune despre sine că el crede în Dumnezeu, în timp ce de fapt mărturisește o rătăcire potrivnică Lui.

Creștin este cel care imită pe Hristos atît cît îi este cu putință unui om, în cuvinte, fapte și gînduri, cel care crede fără strîmbătate și fără prihană în Sfînta Treime. Iubitor de Dumnezeu este cel care se face părtaș de toate cele firești și nepăcătoase, care nu întrelasă a săvîrși — după putere — faptele bune. Înfrînat este cel care, în mijlocul ispitelor, curselor și învălmășagurilor, se străduiește din toate puterile să imite pe cei ce le-au îndepărtat…

Îndepărtarea de lume (scil. de patimi) este dușmănirea de bună voie a materiei lăudate și negarea firii pentru dobîndirea celor mai presus de fire. Toți cei care au părăsit de bună voie cele ale vieții au făcut aceasta fie pentru împărăția viitoare, fie pentru mulțimea păcatelor, fie pentru iubirea de Dumnezeu. Iar dacă ei n-au fost călăuziți de nici unul din scopurile mai sus amintite, îndepărtarea lor de lume este fără noimă. Totuși, oricare ar fi scopul pe care l-am pus drumului nostru, Bunul Orînduitor de nevoințe ne așteaptă.

Cel ce a ieșit din lume pentru a se ușura de sarcina păcatelor lui, să imite pe cei care stau lîngă morminte în afara cetății ; și să nu-și oprească șiroiul lacrimilor fierbinți și înfocate, să nu înceteze tînguirile fără glas ale inimii, pînă cînd ca un nou Lazăr va vedea pe Iisus că a venit și a prăvălit piatra învîrtoșirii de pe inimă, că acest Lazăr al nostru a dezlegat mintea de legăturile păcatelor și a poruncit îngerilor slujitori : „Dezlegați-l de patimi și lăsați-l să se ducă spre fericita apatie (scil. nepătimire). Iar de nu va proceda astfel, ieșirea sa din lume nu-i va fi de nici un folos".

Cînd vom ieși din Egipt și vom voi să fugim de Faraon, vom avea neapărată trebuință de un oarecare Moise, mijlocitor către Dumnezeu și după Dumnezeu, care fiind așezat pentru noi la mijloc între faptă și contemplație, să întindă mîinile către Dumnezeu astfel ca și cei ce umblă sub călăuzirea Lui să treacă marea păcatelor și să alunge pe Amalecul patimilor.

S-au amăgit deci cei care s-au încrezut într-înșii închipuindu-și că n-au nevoie de îndrumător. Cei ce au ieșit din Egipt au luat călăuză pe Moise, iar cei ce au fugit din Sodoma pe un înger. Cei care au ieșit din Egipt se aseamănă cu cei ce-și tămăduiesc patimile sufletești prin îngrijirile medicilor. Cei ce doresc să se dezbrace de trupul ticălos au trebuință de un înger sau, mai bine zis, de cineva asemănător îngerului — spre a mă exprima astfel — care să le stea într-ajutor. Căci pentru curățirea trupului de rane, avem trebuință de un medic foarte priceput.

Cei ce trup avînd întreprind urcarea spre cer, au trebuință cu adevărat să se chinuie pe sine fără încetare, mai ales cînd se află la începutul lepădării de lume, pînă cînd deprinderile iubitoare de plăceri și inima nepăsătoare vor fi transformate prin via durere a pocăinței într-o adevărată dragoste de Dumnezeu și în purificare. De fapt osteneala și amărăciunea multă și nevăzută sînt necesare mai ales celor fără de grijă, pînă cînd mintea, asemănătoare unui cîine iubitor de mîncare și băutură, nu va fi transformată prin simplitate, liniște desăvîrșită și stăruință într-o minte iubitoare de curățenie și cercetare.

Să îndrăznim însă, noi, pătimașii, să ne transformăm slăbiciunea în credință puternică, iar lipsa de tărie a sufletului s-o aducem cu mîna noastră la dreapta lui Hristos și să I ne spovedim ; atunci vom obține deplin ajutorul Lui și o recompensă mai mare decît cei de la care ne așteptam ; să nu întrelăsăm însă nici o clipă a coborî în adîncul smereniei.

Toți cei care intră în această luptă bună, aprigă, cu multe piedici și totuși ușoară, să cunoască că trebuie să se arunce oarecum în focul ispitelor și al luptei cu ei înșiși dacă voiesc să primească într-înșii focul nematerial. Să se cerceteze fiecare pe sine și apoi astfel să mănînce această pîine cu ierburi amare și să bea din paharul acesta cu lacrimi, pentru ca sfîrșitul acestei lupte să nu însemneze propria condamnare. Despre aceea că nu tot cel ce s-a botezat va fi mîntuit, nu voi mai vorbi în cele ce urmează. Cei ce se apropie spre a pune bună temelie, se vor lepăda de toate, le vor disprețui pe toate, le vor batjocori pe toate, se vor scutura de toate. Nerăutatea, postul, înțelepciunea constituie buna temelie cu trei încăperi și trei coloane. Prin aceasta încep toți cei ce voiesc a deveni prunci în Hristos, luînd ca exemplu pe acești copii mici. În ei nu se găsește nimic rău, nimic ascuns nu descoperi vreodată, nici îmbuibarea ce nu cunoaște limite, nici stomac fără fund, nici trup înfierbîntat. Pe măsură ce crește hrănindu-se, în aceeași măsură progresează celelalte, adăugîndu-se și înfocarea. Odios cu adevărat și lucru periculos este ca un luptător să intre de la început în arenă descurajat prevestind tuturor înjunghierea sa. Fără îndoială deci ne va fi de folos să începem cu tărie, chiar dacă pe urmă slăbim. Căci sufletul care a fost odată puternic, dar acum a slăbit, este imboldit ca și cu un ac de amintirea vigoarei celei dintîi. De aceea au fost mulți aceia care s-au îmbărbătat pe ei înșiși cu acest gînd. Cînd sufletul desnădăjduiește pierzîndu-și fericitul și nevrednicul de pomenire zel, să cerceteze cu grijă din ce pricină l-a pierdut și luptînd împotriva acelei pricini să recîștige toată dorința și sîrguința. Căci nu-i va fi cu putință s-o întoarcă prin altă poartă decît cea prin care a și ieșit.

Cel care se îndepărtează de lume (scil. de patimi) din frică, poate fi comparat pe bună dreptate tămîii care arde la început răspîndind un miros frumos, pentru a sfîrși apoi în fum urît mirositor. Iar acela care se îndepărtează de lume gîndindu-se la recompensă, se aseamănă unei pietre de moară care se mișcă mereu în același fel. Acela care s-a îndepărtat însă de lume din dragoste de Dumnezeu dobîndește zelul cel bun încă de la început și, chiar dacă se prăbușește în materie, cu cît înaintează, tot mai mult se întețește focul.

Sînt unii care zidesc cărămizi deasupra pietrelor (scil. pe temelie trainică), și sînt alții care așează stîlpi deasupra pămîntului și alții care, după ce au umblat puțin încălzindu-și mușchii și încheieturile, mărșăluiesc mai repede. Cine are minte să priceapă acest cuvînt cu tîlc.

Chemați fiind de Dumnezeu Împăratul, să alergăm cu ardoare pentru ca nu cumva trăind puțini ani să ne găsim în ziua morții fără roade și să pierim de foame. Să avem grijă să bineplăcem Domnului, precum soldații împăratului. Căci precum în armată, ni se cere să slujim și noi cu fidelitate. Să ne temem de Dumnezeu ca de fiarele sălbatice. Am văzut bărbați fără frică de Dumnezeu umblînd să jefuiască și care dacă auzeau în acel loc urlet de cîini, se îndepărtau îndată. Și ceea ce nu a făcut frica de Dumnezeu, a reușit teama de fiare.

Să iubim pe Dumnezeu precum cinstim pe prieteni. Deseori am văzut pe unii întristînd pe Dumnezeu fără să-și facă vreo grijă din această pricină : și am văzut pe aceeași care producînd o mică supărare prietenilor lor, se foloseau de toate mijloacele, planurile, presiunile, mărturisindu-și ei înșiși greșeala prin intermediul amicilor și cadourilor, numai să redobîndim vechea dragoste..

Să alergăm cu bucurie și temere către lupta cea bună neînfricoșîndu-ne de potrivnicii noștri care, și dacă nu-i vedem, privesc la fața sufletului nostru ; și de o vor vedea schimbată din pricina firii, atunci mai cu putere ne vor ataca, cunoscînd ei, vicleniii, că ne-am înspăimîntat. Deci să ne într-armăm împotriva lor cu curaj, căci nimeni nu pornește război împotriva celor ce luptă cu ardoare…

Cel ce te-ai urcat pe treapta dintîi, nu mai căuta înapoi.

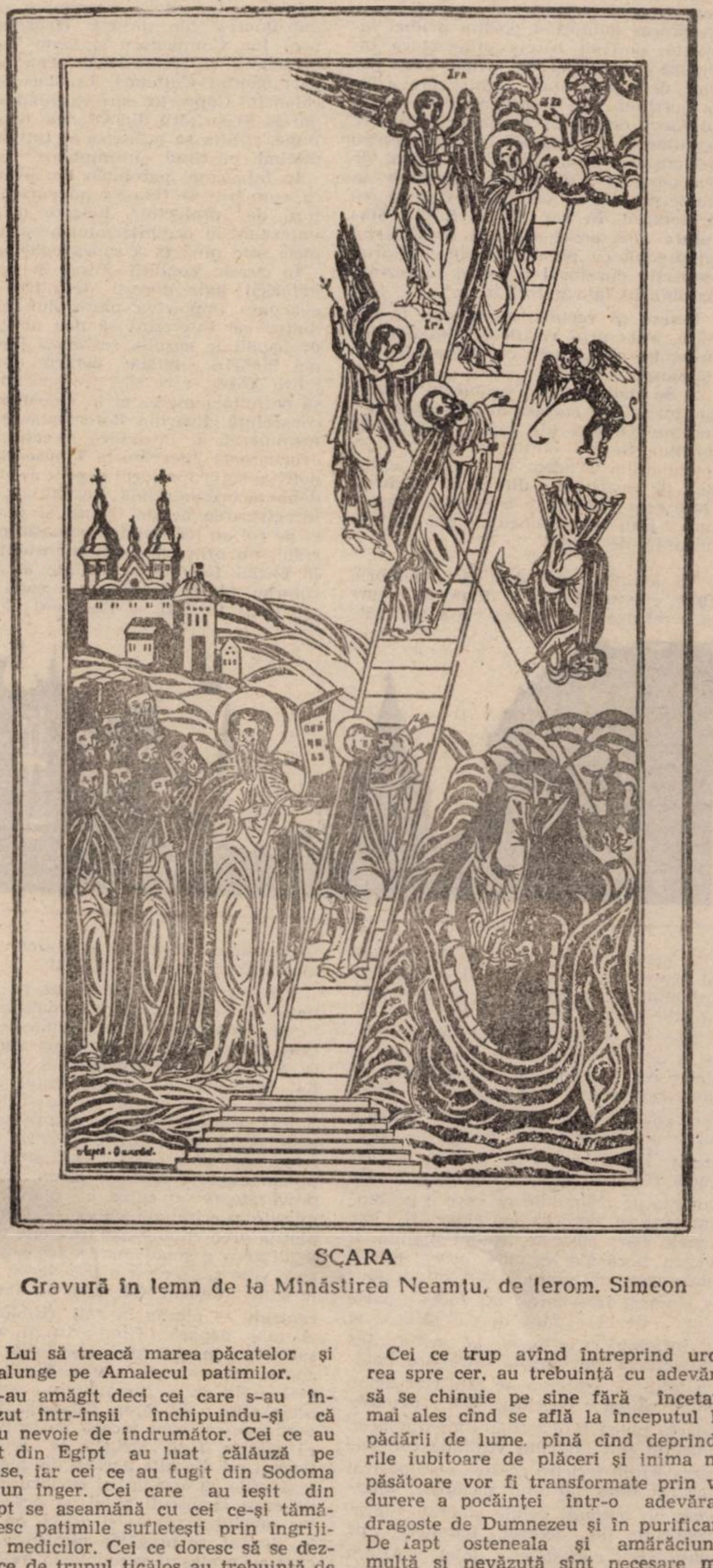

SCARA
Gravură în lemn de la Mînăstirea Neamțu, de Ierom. Simeon

Mircea Vulcănescu

ULTIMUL CUVÎNT

(VII)

rostit în apărarea sa de Mircea Vulcănescu, în ziua de 15 ianuarie 1948, în fața Curții de Apel din București, secția a IX-a Criminală, în procesul celui de-al doilea lot al foștilor miniștri și Subsecretari de Stat din Guvernarea Mareșalului Antonescu, — acuzați că au provocat dezastrul Țării, — în baza legilor 312/1945, 455/1945, 291/1947.

În cartea chinezească a rînduielilor și ceremoniilor: „Li-Ki" — una din cele cinci cărți care alcătuiesc tezaurul literaturii clasice chineze — stă scris că un tînăr prinț de curînd urcat pe tronul părinților săi, din Principatul Lu, s-a dus să întrebe pe înțeleptul King Tzeu (vestitul „Confucius" al iezuiților): „Care este prima îndatorire a unui stăpînitor de curînd urcat în Scaun ?".

Înțeleptul i-a răspuns:

„Să păzească dreapta accepțiune a termenilor și acolo unde, de pe urma vitregiei împrejurărilor, această justă accepțiune a termenilor s-a tulburat, să o îndrepte !".

Și cronicarul acestui principat chinezesc povestește mai departe, cum un înaintaș al prințului în chestiune ar fi greșit odată, cu prilejul săvîrșirii unui act impus de ceremonial, cu mai nimic, înțelesul cuvîntului „Li" — care pe chinezește înseamnă „Lege", „Normă". Și el adaugă că, după 59 de ani, tot crescînd pe nesimțite, din prinț în prinț, greșala a ajuns atît de lată, încît nedreptatea a luat locul dreptății în faptele stăpînirii și strănepoții prințului vinovat de ea și-au pierdut Tronul.

Nu mai puțin grele de urmări pot fi greșelile cu privire la accepțiunea cuvintelor:

a hotărî
a avea răspundere
a milita
a permite
a contribui într-un fel la,
a pregăti, ori
a desăvîrși ceva

mai ales cînd este vorba de „continuarea unui război" ori de „intrarea unei armate străine pe teritoriul țării tale".

Într-adevăr, Onorată Curte, textele a căror aplicare ni se cere sunt niște texte clare care prevăd limpede capetele de acuzare împotriva fiecărei categorii de infractori și nu-i confundă pe unii cu alții. Un alfabet întreg se înșiră după primele două numere din seria numerelor cardinale ca să definească faptele celor pe care legea îi socotește a fi autori ai dezastrului țării, în articolul 1, și autori ai acestui dezastru, prin crime de război în articolul 2. O nuanțare subțire din articolul 3, deosebește apoi, după natura pedepselor, ceea ce legiuitorul a voit să caracterizeze ca infracțiuni politice, de ceea ce a caracterizat a fi crime de drept-comun. Parcurgînd acest alfabet de crime, este destul de ușor de distins pe acelea dintre ele care au putut viza pe Conducătorul Politic, de cele ce au vizat pe colaboratorii lui și pe simplii executanți, uneori, categorie cu categorie.

Articolul 2, a. — îndeosebi — este clar definind vinovăția autorului principal al vinei ce mi se impută. El folosește odată cuvintele: „au hotărît", pe lîngă alte două cuvinte: „declararea" și „continuarea" războiului, arătînd astfel limpede că actul de hotărîre e diferit..

Pe ce temeiuri distinge atunci, Domnul Procuror General între ele, făcînd din cel dintîi actul „hotărîrii declarării" — un act expres și solemn al celui care a avut competență să-l facă; iar din cel al doilea — actul de „hotărîre a continuării" un act diluat, inexistent topit în multiplicitatea de acțiuni variate de executare a actelor de continuare a războiului ?

Pe cine vizează deci legea, pedepsind pe cel care a hotărît „declararea" războiului ?

Domnii Procurori au spus-o lămurit: pe cel care avînd în sfera competenței sale puterea de a o face și ivindu-se prilejul de a o face, săvîrșește acest act de alegere între lucrurile cu putință și hotărăște: să fie război.

Nici o controversă asupra acestui punct !

Pe cine vizează Legea, pedepsind pe cei care au hotărît „continuarea" războiului ?

La fel, pe acei care, avînd în sfera competenței lor puterea de a ieși din război, ori uzurpînd această putere și ivindu-se prilejul de a-l opri, săvîrșesc acest act de alegere între lucrurile cu putință și hotărăsc să continue războiul.

Spre a-și face însă teoria admisibilă, reprezentanții Ministerului Public au afirmat, în rechizitoriul lor, că asemenea acte de hotărîre a continuării se deosebesc de cele de hotărîre a declarării, pentru că actele de hotărîre a „declarării" pot să fie dovedite, chiar dacă nu se dovedesc în fapt, pe cînd actele de hotărîre a, „continuării" nu numai că nu sunt dovedite, dar nici nu pot să fie dovedite, așa zic Domniile lor.

De ce ?

Pentru că declararea războiului e un fapt unic, instantaneu, pe cînd continuarea războiului e o situație durabilă, continuă, care rezultă automat din actele de execuție născute din declararea lui, sau cere o reînnoire continuă a hotărîrii, presupusă în fiecare act de execuție. Hotărîrea continuării războiului nu ar putea fi astfel un fapt unic, la fel cu hotărîrea declarării lui, ci un fel de direcție generală, implicită, a voinței care comite actele de execuție.

În consecință, Legea trebuie interpretată așa ca ea să aibă un sens și nu așa ca ea să nu aibă, textul — zic Domniile lor — trebuie înțeles așa ca și cum ar lipsi din el cuvîntul „hotărîre". Legea ar viza atunci voința de continuare pură și simplă a războiului, presupusă de faptul continuării lui. Hotărîrea de a-l continua ar echivala, ar fi tot una, cu simpla voință de a-l continua. Iar complicii acestei hotărîri ar fi toți aceia care, continuînd în fapt războiul, prin exercițiul atribuțiunilor lor în Stat, și-au unit sau alipit voințele lor particulare, implicit, cu voința hotărîtoare.

Straniu ocol ! spre a evita un lucru care stă totuși limpede, la îndemîna tuturor.

Dar acest lucru nu e cu putință.

Și iată de ce:

A hotărî, Onorată Curte, înseamnă a trage hotare !

A trage hotare în virtual. A alege din lumea nevăzută, multiplă și nedeterminată a lucrurilor ce pot fi, dar nu sunt încă, pe acelea care vor trebui să fie și care, prin determinarea spiritului tău și prin actul tău vor fi.

Voința omului se constituie din trei acte deosebite care se înlănțuiesc în trei momente ale actului de a voi:

— primul moment este deliberarea, sfatul, cumpănirea motivelor în judecată care te determină să alegi;

— ultimul moment — al treilea — este porunca, decretul, ordinul de executat, hotărîrea deja luată;

— între amîndouă stă, ca o limbă de cîntar în cumpăna ființei: hotărîrea.

Hotărîrea este actul al doilea al voinței, așezat între celelalte două. El urmează deliberarea și precede execuția. Le leagă și face din ele o unitate. Este momentul unic în care motivele de a voi se adună în unitatea cugetătoare a ființei pentru a face această alegere a viitorului de înfăptuit, din care va rezulta porunca.

Analiza aceasta a actului de voință e clasică ! O găsim și la Aristotel, și la Toma din Aquino, ca și în toate tratatele mai noi de psihologie, de orice tendință.

Confuzia hotărîrii nu este posibilă nici cu actul de voință în totalitatea lui, nici cu fiecare din celelalte momente. Numai ea este generatoare de responsabilitate, pentru că numai ea este un act separator de destine, mai concret — de separator al șirului de evenimente posibile.

Unul din apărători a ironizat aici acest destin.

Se poate !

Dar acest rod al actului hotărîrii există netăgăduit, de vreme ce poate face ca întîmplările să ia un curs, în loc să ia altul. Și aici stă temeiul răspunderii care pune la grea cumpănă gîndirea Domnului Procuror General !

Care sunt în lumina acestor idei elementele hotărîtoare ?

1. Nu există hotărîre unde nu există posibilitate de a alege, de a face și a nu face ceva;

2. Nu există hotărîre unde nu există deliberare, reprezentare și confruntare a temeiurilor care te înclină spre fiecare alternativă de judecată pentru a le despărți, alegînd;

3. Nu există hotărîre unde nu există putere de a porunci și de a fi ascultat.

Un act prin care cineva decide să se facă noaptea — zi și ziua — noapte, nu este un act de hotărîre decît dacă cel care zice: „Să se facă zi" — are și puterea să o facă.

Hotărîrea implică deci deliberare în sfera competenței. Și Domnul Procuror General a recunoscut-o aci !

Aplicarea acestei idei de hotărîre la declararea războiului este ușoară: declararea războiului este un act solemn. Hotărîrea declarării războiului e deci ușor de detectat.

Continuarea războiului e un fapt automat continuu.

Cum poate avea loc atunci o hotărîre (act instantaneu) a continuării unui război (care este un fapt continuu) ?

Poate fi !

Cînd ?

Atunci cînd apare posibilitatea unei opriri a războiului, adică a unei ieșiri dn război. În acel moment cînd apare această posibilitate, continuitatea se oprește și apare actul unic al unei noi hotărîri. Mintea, cumpănind atunci, între continuare și încetare alege iar ceea ce trebuie să fie, după cum alesese întîi. Și dacă atunci alege continuarea, hotărîrea lui cade sub incidența textului articolului 2 a.

Hotărîrea continuării războiului nu poate însă presupune, prin felul în care o prevede Legea decît aceleași elemente ca și aceea a declarării lui și aceeași competență. Și numai un obiect schimbat.

Continuarea războiului poate fi un act automat și continuu; dar „hotărîrea" continuării lui nu poate fi decît un act unic, săvîrșit în situația în care ar putea fi sărvîșit, adică într-un prilej de a alege între două cursuri deosebite ale evenimentelor, din care unul ar fi fost putința reîntoarcerii la starea de pace, și altul putința continuării stării de război.

Nu vizează, într-adevăr, pe nimeni acest text ?

Nu vizează oare nici o situație concretă ?

Ba da !

El vizează pe acei care aveau în sfera competenței lor legitime, sau uzurpate, puterea de a hotărî declararea războiului sau ieșirea din război. Și se referă la actele săvîrșite de ei în momentele în care, avînd de ales, adică fiindu-le cu putință să hotărască ieșirea din război, au hotărît totuși continuarea lui.

Aceasta este interpretarea logică coerentă și omogenă a textului care păstrează cuvîntului „a hotărî" o singură accepțiune și îl aplică în două situațiuni diferite, și ele omogene, dar inverse: trecerea de la pace la război și de la război la pace. Așa cum o cere clar textul.

E oare adevărată atunci susținerea Domnului Procuror General că — în acest caz — Legea nu ar mai viza pe nimeni, așa încît interpretul ei să fie silit s-o interpreteze altfel, din respect pentru presupusa coerență a spiritului legiutorului ?

Nicidecum !

Cei vizați de acest text există !

Sunt cei care avînd în sfera competenței lor legitime această putere: conducătorul Statului — dacă se face dovada că acesta s-a aflat în situația posibilității ieșirii din război, hotărînd în această alternativă continuarea lui! sau cei care, uzurpînd această competență, s-au constituit peste graniță în guvern românesc asumîndu-și răspunderea politică efectivă asupra românilor aflați peste graniță și, uzurpînd dreptul de a vorbi în numele României, împotriva guvernului legal, au hotărît, în fapt, continuarea războiului alături de Axă.

Iată pe cine poate viza textul clar al părții a doua a aliniatului „a" din articolul 2 și instanțele au făcut aplicarea textului în acest sens. Nu este deci cazul să se pretindă pentru justificarea unei interpretări forțate a textului o absurditate a tezei contrare care, în realitate, nu există.

În lumina acestei analize, a pretinde că eu sau unul din acei care nu aveau calitatea sau puterea s-o facă au hotărît să fie pace sau să fie război; ori că ne-am asumat această răspundere, ar însemna să se pretindă că sîntem ori uzurpatori, ori nebuni.

Fost-am noi, măcar complici ?

Complici nu la voința de a continua războiul — pe care legea nu o pedepsește —, ci complici la hotărîrea de a-l continua ?

Poate fi actul nostru de execuție a unei hotărîri deja luate în momentul în care intervenea actul nostru tehnic de execuție un act de complicitate la luarea lui ?

Nu !

A spus-o Domnul Avocat Aznavorian, de ce nu.

Nu numai pentru că acest lucru nu se dovedește în fapt pentru nici unul dintre noi; dar pentru că acest lucru — nu altul — e cel care nu se poate dovedi. Căci, dacă complicitatea implică cauzalitate determinantă între două acte de voință concurente, nu s-a mai pomenit și nu se poate pomeni ca o cauză să fie posterioară producerii efectului său.

Lucrul acesta nu se poate pentru că stă mintea-n loc !

Se sparge însuși conceptul de cauză care leagă un fapt de un antecedent necesar al său. Și această cauză e — cum s-a arătat — elementul care leagă una cu alta voințele culpabile în complicitate.

CAMERA SAMBO

Întotdeauna Mircea Eliade a căutat un spațiu securizant ; acest spațiu exista, pentru el, nu înlăuntru, ci în afară. Interioritatea devine, cu fiecare clipă a descoperirii sale, exterioritate. Și, în măsura în care intimitatea există, este sacrificată prin șiral de romane, de jurnale, chiar de scrisori care divulgă, cu frenezie, tot ce poate ține de fondul obscur al ființei. Sau, atunci cînd nu sacrifică, proiectează într-un Celălalt adevărurile sale intime.

Există, în romanele lui Mircea Eliade — mai ales în primele sale romane — o monotonie cezarpetresciană. O concesie făcută ideii de succes. O alianță cu victorioșii zilei. Dacă nu am succes cînd sînt tînăr, spune scriitorul într-un interviu, atunci cînd să am ? Viața e scurtă. Bravura nu trebuie blamată, ea aparține generației și face parte din aceeași sete de exteriorizare. Succesul și fragilitatea sînt fețele aceleiași medalii. Protecția se află în afară, în această sete de relație imediată cu lumea, cu publicul cel larg, cu strada. Încredințîndu-se cu totul celuilalt, prieten, frate, con-frate, scriitorul se încredințează celeilalte părți a ființei sale. Cea ignorată. Cea amenințătoare.

Corespondența și jurnalul se întregesc. Chiar atunci cînd ne vorbesc despre mici afaceri literare, despre tranzacții editoriale, scrisorile sînt semnificative pentru „golirea de sine" a marelui scriitor. Sau, cu alte cuvinte : pentru descoperirea, parcă tot mai relevantă, a camerei sambo, așa cum o știm din Noaptea de sînziene. A spațiului ocrotitor al Absenței. (c.u.).

N. R. : Mircea Handoca a încredințat revistei „Orizont" o bună parte din corespondența lui Mircea Eliade. Reluăm publicarea ei cu aceste scrisori.

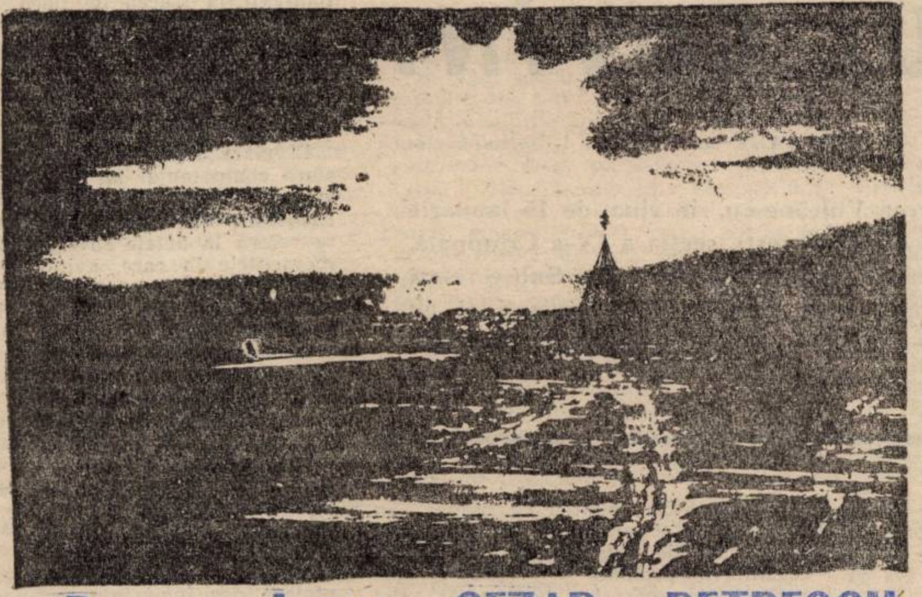

Deocamdată, CEZAR PETRESCU

La vîrsta de 20 de ani, Mircea Eliade recenza romanul Întunecare, reproșîndu-i autorului că atmosfera e aceeași din nuvelele publicate anterior. S-ar fi putut să-l fi indispus pe Cezar Petrescu următorul pasaj din „recenzia" tînărului său confrate : „Personagiile sunt aceleași ale romanului românesc. Le întîlnim pretutindeni mai ales de la Duiliu Zamfirescu încoace. Le întîlnim și în producții contemporane, cum ar fi Medelenii. Luminița e o Olguță mai puțin caustică și mai puțin vibratilă, Colonelul Pavel Vardaru și frate-său, Alexandru, Mihai, Elena — își întîlnesc icoanele asemănătoare în La Medeleni. Ceea ce ne întărește în convingerea că romanul românesc, din felurite pricini, pe care nu le vom lămuri aici, e obsedat de cîteva tipuri, de cîteva conflicte (între „ideal" și realitate — „idealul fiind redus la o viziune sentimentală a vieții și a lumii) și la o manieră" [1].

Cu toate acestea, Cezar Petrescu l-a ajutat pe Eliade să-și tipărească primul său roman: Isabel și Apele diavolului.

Peste cîțiva ani, la o lună de la apariția în librării a romanului Maitreyi, va scrie o cronică mai mult decît „binevoitoare" : „Prima calitate a romanului lui Mircea Eliade e această arșiță lăuntrică, mistuind în deopotrivă măsură pe Allan și Maitreyi, fără exterioare gesturi patetice, într-o vîltoare despărțită oarecum de universul exterior" [2].

Perioada de pregătire și „definitivare" a revistei „Zalmoxis" a fost pentru Eliade zbuciumată. În iunie 1937 fusese acuzat de pornografie în literatură și înlăturat din învățămînt. După vacanța de Crăciun, în ianuarie 1938, reintegrat, și-a reluat cursurile la Facultatea de Litere și Filozofie din București, fiind ovaționat de un entuziast auditoriu. Și totuși . . .

Scrisoarea din mai 1938 către Cezar Petrescu ne pune la dispoziție noi date asupra felului în care era hăituit în epocă un celebru scriitor și un savant de renume internațional. Cîteva săptămîni după ce scrisese Directorul României, la 14 iulie 1938, se produce ireparabilul. Dimineața expediase mai multe scrisori recomandate în străinătate. Colaboratorilor revistei „Zalmoxis" (Ananda Coomaraswamy, Raffaele Pettazzoni, Carl Henze, Jean Przyluski, Carl Clemen, Benjamin Rowland Jr.) li se trimetea prima corectură a studiilor lor. În după amiaza aceleiași zile Mircea Eliade e arestat și dus la Prefectura Poliției Capitalei, unde stă 17 zile. În tot acest răstimp doarme pe jos, fără a se putea dezbrăca, permanent supravegheat de o sentinelă și cu lumina continuu aprinsă în timpul nopții.

Se păstrează în arhiva din țară a scriitorului copia a două memorii ale Ninei, soția lui Mircea Eliade, către Rege și către Ministrul de interne, cu conținut asemănător. În aceste documente se aduc argumente că soțul ei n-a făcut niciodată politică, politica neinteresîndu-l. Întreaga sa viață și-a închinat-o științei și literaturii. Memoriul adresat Regelui insistă, printre altele, că revista „Zalmoxis" trebuie neapărat să apară.

„Acestui om care n-a făcut decît să lucreze neincetat pentru a ridica nivelul cultural al țării, i se ia libertatea tocmai în momentul cînd intrase sub tipar revista „Zalmoxis" de Istoria și filosofia religiilor, cu colaborarea a cinci mari savanți . . .

Este în interesul țării și al culturii românești ca această revistă să apară, deoarece pe de o parte nu se poate comunica personalităților străine — înapoindu-li-se manuscrisele după cinci luni de la trimiterea lor și după o primă corectură, trista soartă a soțului meu, a cărui activitate științifică și literară este mult apreciată și cunoscută peste graniță ; iar pe de altă parte, pentru că țara are nevoie mai mult ca oricînd de manifestări științifice și culturale care să fie cunoscute".

Activitatea lui Mircea Eliade de atașat cultural la Lisabona e prea puțin cunoscută. Doar Constantin Popescu-Cadem, cercetînd documentele de arhivă ale fostului Minister al Propagandei Naționale, a descoperit recent un eseu semnat de Mircea Eliade, pe care l-a comentat cu competență. Subscriem și noi la concluzia distinsului cercetător : „Mircea Eliade și-a înțeles perfect menirea sa de ambasador al culturii românești la Lisabona și-și îndeplinește cu devotament exemplar misiunea asumată de a face cunoscută lumii portugheze literatura și, în general, cultura română, desfășurînd o inteligentă propagandă națională în spiritul unității și integrității neamului românesc în coordonatele istorice ale vatrei lui milenare" [3].

Mircea HANDOCA

---

[1] Mircea Eliade, **Cronica literară : Cezar Petrescu, Întunecare**, în „Cuvîntul", an III (1927), mai 26, nr. 768, p. 1—2.

[2] Cezar Petrescu, **Însemnări pe marginea cărților : Mircea Eliade, Maitreyi**, în „Curentul", 1933, mai 31, nr. 192, p. 1.

[3] Constantin Popescu-Cadem, **Un articol „portughez" al lui Mircea Eliade**, în „Revista de istorie și teorie literară", an XXXV (1987), iulie—decembrie, nr. 3—4, p. 354.

Iași, 23 mai '927

Iubite domnule Eliade,

Am vorbit cu Nichifor Crainic despre colaborarea d-tale la **Gîndirea**. Avea exact același gînd ca și mine — să te invite.

Voiam să aranjez lucrul împreună, peste o săptămînă, cînd credeam că voi putea veni în București pentru un timp ceva mai îndelung. Cum văd că tot sunt silit să amîn data acestei veniri, te rog pe această cale să iei contact cu Crainic, care dorește mult să te cunoască.

Cheamă-l la telefon și fixează o oră și un loc să vă vedeți. Dacă ți se pare că se lasă greu la fixarea orei sau dacă nu va fi exact, te rog să nu dai lucrul pe seama indiferenței, puținei bune voințe, impoliteți, etc. E numai pur și simplu forfecat din toate părțile, în situația de factor guvernamental. Te previn, fiindcă știu cît de greu, chiar eu abia pot să aranjez cu el două-trei ore din cînd în cînd, de stat de vorbă

Și o rugăminte. Probabil D-ta cunoști adresa lui Miloia. Aș vrea să-i dau de urmă.

Îți mulțumesc mult dacă mi-o transmiți la Mănăstirea Agapia, jud. Neamț, unde voi fi peste patru zile.

Cele mai bune salutări

CEZAR PETRESCU

[Originalul în Arhiva Corina Alexandrescu (București)].

Pe plic : Mr Mircea Eliade
82 Ripon Street Calcutta
India
Recom. 3353

Exp. Cezar Petrescu, ziarul Curentul
(Antet tipărit) Curentul
Director : Pamfil Șeicaru

Buc. 6 iunie 929 Adresa : Cezar Petrescu
Com. Averești
Jud. Roman

Iubite Domnule Eliade,

O mare plăcere mi-au făcut rîndurile d-tale primite astăzi. Atît de mare, încît a biruit lenea românească a răspunsului amînat „pentru cea dintîi ocazie" — adică pentru totdeauna. Și ca să nu-mi dau în petec, imediat am și pus mîna pe toc și hîrtie. Te văd amar, chiar de la distanță. Povestea cu editorii e veche. O cunosc și eu, care doi ani, cu toate premiile Academiei etc. am umblat pe la toate ușile cu manuscrisul unui roman **(Întunecare)** de 800 pag. respins pretutindeni ca prea voluminos pentru ca mai apoi, prima ediție să se epuizeze în 20 zile. Tot așa a pățit și Gib I. Mihăescu. Acum editorii aleargă după noi. E un impas, se vede, prin care trebuie să treacă fiecare. Editorul se gîndește firesc, ca orice negustor, la capacitatea de desfacere a mărfii. Aleargă după tine după ce-ai avut succes, dar nu-ți dă prilej să ai succesul la timp. Pe mine în orice caz m-a paralizat pentru doi ani, ținîndu-mă pe loc. Nu ți le spun acestea din năravul scribului care se agață de orice prilej ca să vorbească despre sine, ci fiindcă socot că-ți vor fi de-un folos. Și iată cum. Datorită, hai să zicem „autorității" pe care am căpătat-o față de unul din editorii mei, E. Ciornei, cred că am îndestulă trecere pentru a-l convinge să editeze o carte valoroasă — și mai ales un roman. Încît dacă aș avea lămuriri cam din ce mediu sunt cărțile D-tale în două-trei rînduri subiectul și aproximativ dimensiunile volumului, aș putea pertracta cu editorul, rămînînd să-ți comunic rezultatul, pe care de pe acum îl cred favorabil. Argumentele mele pe lîngă editor vor fi, evident, negustorești. Argumentîndu-i șansele succesului de librărie și de presă. Din parte-mi sunt asigurat că le vei avea, pe amîndouă. Pentru el însă, am nevoie de informațiile de mai sus. Te rog așadar scrie-mi. Dau adresa de la țară, fiindcă probabil voi lipsi din București vreo lună în străinătate, iar la întoarcere plec glonț la țară și la mămăligă, să lucrez pe brînci. Cartea, în orice caz n-ar apărea decît la iarnă. Și aș îngriji eu din vreme la apariție să aibă publicitatea cuvenită. Editorul tipărește foarte curat, e reprezentantul **agenției** Hachette, încît are asigurat mare dever cu toate librăriile din țară, dă 20% drept de autor din prețul de pe carte, cu socotelile încheiate la 5 luni de la apariție, în afară de cazul excepțional al unui succes fulgerător, care să epuizeze ediția. Condițiile, cum vezi, sunt excelente. Aștept. În orice caz, D-ta ai luat prea în serios flecăreala mea din **Ultima oră.** Asemenea interviu știi și d-ta cum se confecționează. Vine un individ la redacție, te întrerupe din articolul pe care îl scrii, te încasează cu răspunsuri pe neprevăzute

MIRCEA ELIADE —DIALOG

Lui Mircea Handoca
acest roman-fluviu,
pe care îl cunoaște..
în amintirea exem-
plarului dispărut în
cutremurul din 4 Martie
977
omagiul amical
al lui
Mircea Eliade
Paris, 29 August 1979

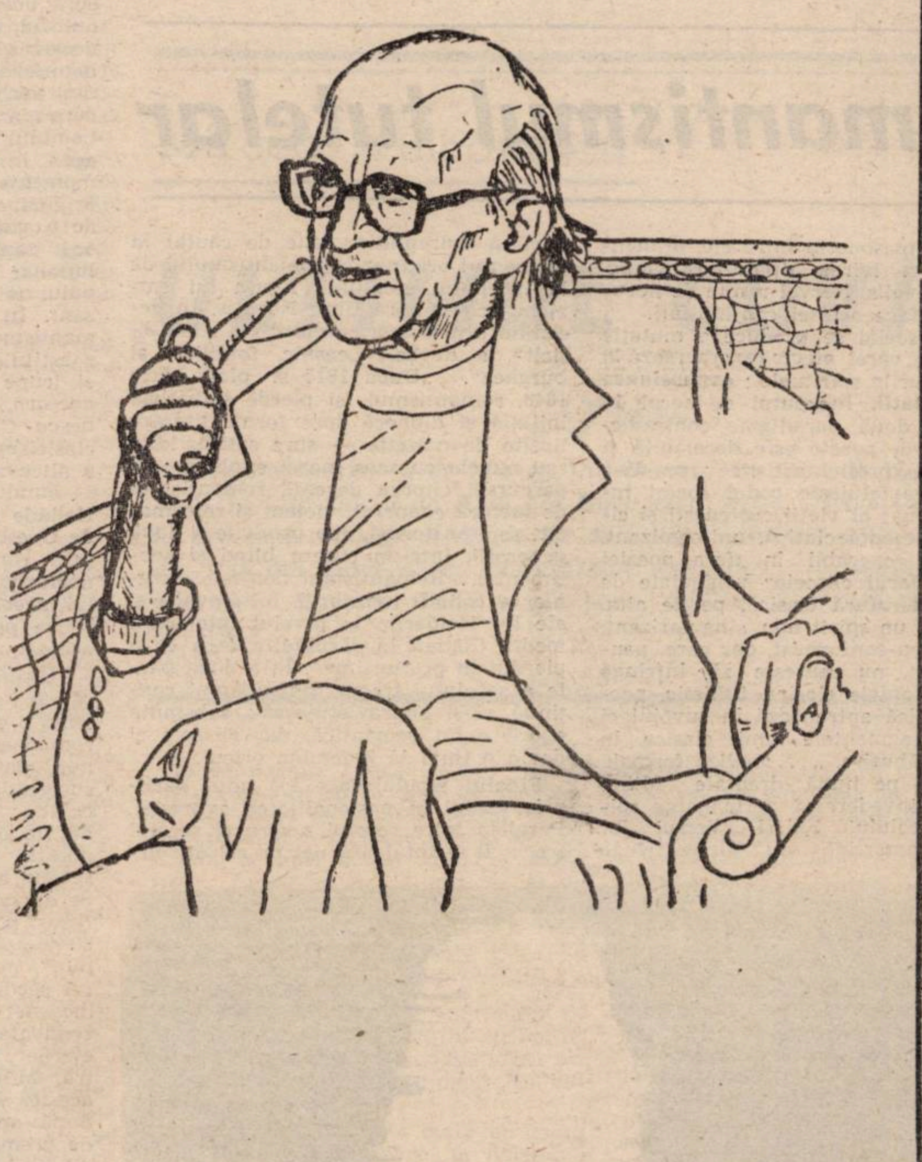

și pe urmă, cînd le c ști în ziar, te miri singur de propriile tale pstii. Ideea mea n-a fost astfel redată decît foa vag și alterat. Și apoi, ce importă „ideea" m ? Chestia este să scrîi cărți și să le faceți să ară.

Eu ți-am propus soluție. D-ta ia-o cum crezi. Scriind, acum, na mai venit sub condei alta.

Gîndirea scoate o olecție în tovărășie cu **Cartea Românească.** rți, care ca aspect sînt îngrijite după tradiția **îndirii**, iar ca negustorie se bucură de descerea Cărții Românești Avînd date de la D-ta n-aș interesa pentru una ori cealaltă soluție. Cu ultă dragoste

CEZAR PETRESCU

[Originalul în Arha Corina Alexandrescu (București)].

'936 Dec. 14
tr. Dr. N. Tomescu 4

Iubite conf e și prietene,

Acum vre-o două li, îmi vorbeai despre o traducătoare în limba ngleză, care ne-ar sta la dispoziție scriitorilor mâni, în schimbul unor pretenții moderate.

N-am mai dat se e de viață, fiindcă în efemera mea calitate. oficială, luasem act despre aceasta, cu int ția să utilizez bunăvoințele oferite atît de gen os. În speță, prevăzusem că în proiectul de bug al biroului, la capitolul artelor și literelor, s se rezerve o sumă de 500 000 lei, pentru a nanța oarecum traducerile din literatura noas în engleză, franceză și germană ; întrucît pe ru Italia, Cehoslovacia, Iugoslavia etc., lucrur merg mai ușor. Ni se oferă de acolo înlesni de editare și aproximative drepturi de autor el puțin așa a fost cazul cu mine, pentru vreo 6 volume.

O rezistență stupid a politicului, a făcut ca aceste proiecte să se refacă în vînt, deși nu depășeau bănește cos unui automobil ministerial. Iar fiindcă nu ă puteam resemna la o moartă carieră birocratică, m-am întors la vechea meserie de literator. În corespondența personală lăsată baltă, am dat peste oferta de colaborare a unui magazin american, din Saint Paul, Minnesota, ce va să apară pe la finele lui ianuarie. E vorba de un magazin de literatură, călătorii, descripții geografice etc., etc. Se pare că în primul rînd vrea să dea o imagine a diferitelor țări, cu o notă cît mai apăsată a specificului național. O formulă nouă, pretind dînșii. Voi vedea peste cîteva zile, cînd mi-au promis că voi primi cîteva coale specimen. În orice caz, îmi cer o colaborare mai mult sau mai puțin regulată, cu articole asupra României și Bucureștilor.

De asemeni îmi cer autorizație pentru a traduce capitole mai caracteristice din **Calea Victoriei**, carte pe care i-a prezentat-o directorului un translator.

Mi se oferă un cent de cuvînt pentru textul tradus gata în l. engleză, sau 1/2 cent pentru textul pe care l-ar traduce acel translator. Încredere nu pot avea în asemenea traducători de ocazie, care se poate întîmpla să nu cunoască bine nici limba în care traduc, nici cea din care traduc, cum mi-a omorît mie „Aranca Știma lacurilor", D-na Sarina Casvan, într-o colecție franceză cu mare prestigiu de la Payot.

Deci, aș prefera să lucrez cu traducătoarea pe care voiai s-o recomanzi D-ta, oferindu-i să împărțim pe din două fructul acestei colaborări. (Directorul-editor al Magazinului American, adaogă că are oarecare perspective să angajeze la o editură literară, editarea **Căii Victoriei** și poate a **Comorii regelui Dromichet :** așa că lucrul ar căpăta oarecare amploare).

Așa stau lucrurile. Dacă d-ta crezi că un asemenea aranjament ar surîde englezoaicei D-tale, fii te rog atît de bun și fă să ia la telefon o întîlnire cu mine, pentru a discuta întreaga poveste.

Cu mulțumiri și bune salutări

CEZAR PETRESCU

[Originalul în Arhiva Mircea Handoca (București)].

[Antet tipărit]
Zalmoxis
Revue des études religieuses
Rédaction : Str. Palade, 43. București III

25 mai [1939]

Iubite Domnule Cezar Petrescu,

ași fi fost fericit să nu-ți trimit scrisoarea de față. Am șovăit săptămîni de-a rîndul. Dar greutățile în care mă zbat mă silesc să renunț și la ultima decență pe care mi-o hotărîsem. D-ta nu bănuiești sila pe care e silit să o înghită zilnic un scriitor nevoit să facă zi și noapte traduceri pe care le semnează alții. La sărăcia mea definitivă, se adaugă polițele semnate ca să poată apare **Zalmoxis** — numai ca să nu ne facem țara de rîs, înapoind colaboratorilor streini manuscrisele primite.

Sunt la capătul puterilor. Am scris vreo 5 articole la **România literară**, dar pînă azi n-am primit onorariul. N-am cerut niciodată onorarii dacă ele nu mi s-au dat. De data aceasta sunt silit s-o fac. Și îndrăznesc, pentru că știu că și D-ta ai cunoscut spectrele sărăciei și desnădejdii ultime ale unui scriitor nevoit să-și vîndă cu bucata biblioteca. Dacă m-ași ști vinovat de cel mai mic lucru în afară de crîncena mea onestitate, ași răbda și mi-ași aștepta sfîrșitul hotărît de Dumnezeu. Dar, repet, mi-este peste putință să-mi descopăr vreo vină. Și atunci, mă întreb cui folosește lenta mea pieire ?

Te rog încă odată să-mi scuzi scrisoarea de față și, dacă se poate, s-o uiți după ce vei fi avut bunătatea s-o rezolvi.

al D-tale cu prietenie

MIRCEA ELIADE

[Originalul la Biblioteca Academiei R.S.R., Secția manuscrise, 1 (4) DCCXCVII].

[Antet tipărit]
Légation royale
de Roumanie
Le conseiller culturel
S
1 (6)
DCCXCVII

Lisabona 2 august 1943

Iubite Domnule Cezar Petrescu,

Nu știu dacă ai primit rîndurile mele de mulțumire pentru **Ochii Strigoiului**, adresate tot Editurii Cugetarea. De data aceasta vin cu o rugăminte care, poate, nu te va supăra. Uite despre ce este vorba. Mai mulți editori portughezi îmi cer cărți românești. A apărut pînă acum **Ciuleandra**, o antologie a nuvelei românești e sub tipar (cu **Omul din vis** al D-tale), **Pădurea spînzuraților** și **Europolis** se traduc, **Ion** va fi tradus în septembrie. Să nu te mire nici alegerea, nici ordinea. Am început cu ce am avut la îndemînă în traduceri franceze sau italiene. Eu am **La Capitale** a D-tale, însă șovăi s-o dau, acum, pentru că e cam . . sombră Am ales **Omul din vis** în antologie. Nu ți-am mai cerut permisiunea de a o traduce, pentru că e o lucrare „de propagandă", și vrem să apară repede. Dar, de data aceasta vin cu lucruri mai mari și mai precise. Trimite-mi, te rog, prin poștă („Cugetarea" se poate însărcina cu asta) **Aranca, la fée des lacs**, și **La Simfonia fantastica.** Chiar dacă nu ai decît un exemplar personal din aceste traduceri, te implor, trimite-mi-le căci ți le voi înapoia îndată după ce se va face versiunea portugheză. Și, mai ales, urgent ! Este un bun moment de a pătrunde în librăria portugheză și braziliană. În privința drepturilor de autor, ele nu sunt faimoase, dar sunt în valută forte, și, pe urmă, este o problemă de propagandă, care ne interesează în cel mai mare grad, căci vecinii noștri se pregătesc să inunde piața literară. Te asigur că editurile care îmi cer cărți sunt serioase. Te asigur, mai ales, că volumele vor apare la cel mai tîrziu 3—4 luni de la primirea lor de către mine. Nu se repetă basmul cu Cocoșul Roșu al celorlalți confrați, de pe timpuri. Nu uita că numai întîmplător sunt atașat cultural, meseria mea rămînînd cea de scriitor.

Și încă ceva. Dacă ai manuscrisul francez al **Întunecării** expediază-mi-l. Ar putea fi publicat imediat.

Și nu mă uita cu **Carlton** și **Cadavrul.** Iar dacă ai cumva traduceri în limbi latine din schițele și nuvelele D-tale, chiar lucruri foarte scurte, am fi fericiți să ți le tipărim în paginile literare ale ziarelor de aici. Pînă acum am tipărit schițe de Bassarabescu, A. Maniu, V. Eftimiu (da ! pentru că era scurtă și în franceză !) Mircea Damian etc. — tot ce-am găsit în volumul lui B. Madeleine. Cu mulțumiri anticipate îți urez spor la **Neamul Vardarilor**, și te asigură de prietenia lui

MIRCEA ELIADE

[Originalul la Biblioteca Academiei R.S.R., Secția manuscrise 1/16 DCCXCVII].

[Antet tipărit]
Légation royale
de Roumanie
Le conseiller culturel
S
1 (5)
DCCXCVII

Lisabona, 3 aprilie 1943

Iubite Domnule Cezar Petrescu,

Îți mulțumesc din suflet că nu m-ai uitat și mi-ai trimis **Ochii strigoiului.** Cred că puțini lectori de-ai D-tale l-au citit într-o atmosferă mai prielnică ; de aici, din Portugalia, drama generației D-tale și, în parte, și a generației mele, își capătă un relief și o gravitate care, în ceea ce mă privește, va sfîrși prin a mă neurasteniza complet. Pentru mine, sensibil în primul rînd la destinul neamului și al țării, ca orice român care se află printre străini în asemenea ceasuri hotărîtoare, **Ochii strigoiului** au alcătuit încă un prilej de combustiune. Am cunoscut și eu, neferice, toate acele alunecări ale anilor romanului D-tale și, ca aproape toți tinerii de vîrsta mea, presimțeam catastrofa. Dar realitatea a întrecut cu mult toate închipuirile mele. Privesc, acum, aproape paralizat, la minutele care au mai rămas neconsumate din ceasul al 11-lea, și mă întreb cînd se va întîmpla minunea, cînd va interveni din nou Dumnezeu, vertical, în istoria neamului românesc.

Ochii strigoiului circulă în mica noastră colonie românească din Lusitania, provocînd pretutindeni aceleași crize și aceleași lacrimi.

Din interviul publicat în **Vremea**, am înțeles că te-ai retras la Bușteni, „la mămăligă și la muncă pe brînci", așa cum îmi scriai, prin 1930, în India. Nu-ți pot ura decît spor la lucru și mila lui Dumnezeu asupra noastră.

Dacă voi veni în țară, prin august, te voi căuta. Cu vechi sentimente de nestinsă prietenie, al D-tale.

MIRCEA ELIADE

[Originalul la Biblioteca Academiei R.S.R., Secția manuscrise, 1 (5) DCCXCVII].

Romantismul tutelar

Bibliografia Mihai Zamfir este destul de derutantă prin varietatea spațiilor cercetate și devine impresionantă, de pe acum, dacă avem în vedere faptul că în toată etapele ei investigația critică a vizat profunzimea obiectului. Totuși, o constantă există și ea e dată de pasiunea pentru romantism. Pe acest parcurs, incursiunile în proustianism, în literatura portugheză sau în istoria paralelă, secretă, a prozei românești sînt probe ale unei disponibilități tot mai rare într-o vreme a specializării necesare, dar și mioape.

Volumul azi apărut în librării, **Din secolul romantic** *, depășește cu mult ambițiile mărunte ale unor „contribuții". Putem spune cu certitudine, la o simplă răsfoire, că autorul și-a pus la un loc studii mai vechi și mai noi, convergente prin tema lor, epoca romantică, dar a făcut-o cu o intenție suplimentară — de a da un sens cuprinzător fenomenelor analizate. Această latură de sinteză interesează mai cu seamă, căci deschide un larg cîmp de discuție și reflecție.

Înainte însă de a ne opri asupra cîtorva dintre direcțiile pe care avansează sinteza, să dăm o idee despre configurația volumului. Cîteva bune zeci de pagini de început cuprind un eseu extrem de concentrat asupra secolului al XIX-lea ; asupra conținutului acestuia se impune să revenim, căci el va constitui fără îndoială un reper în bibliografia sintezelor, cu multe puncte de vedere personale. O secțiune secundă, masivă, **Din stilistica romantismului**, se ocupă de epoca pașoptistă. Caracterul secțiunii este mai didactic, mai aplicativ, mai universitar, în fine, de mare interes, capitolul final, **Eminesciana**, readuce lectura în nota ei inițială, de meditație și de risc teoretic, provocator și elevat.

Pot fi considerate secolele entități distincte, „spații" de manifestare a unui spirit inconfundabil, tutelar, acel **saeculum** care conferă coerență la un moment dat tuturor fenomenelor istorice, nucleu iradiant, piatră unghiulară sau „iarbă a fiarelor" ? Dacă lungi secole pierdute în negura timpului, cum se zice, și-au tocit pentru noi relieful distinct, cel puțin ultimele patru sau cinci ni se înfățișează totuși cu personalitatea lor bine definită. Aceasta este premisa eseului despre secolul al XIX-lea și cred că ea nu este eronată. Cine se ocupă de secolul anterior, de pildă, și o face cu o oarecare insistență și voință de generalizare, poate constata un fapt care măgulește spiritul însetat de certitudini, anume că epoca deschisă de Regent, după moartea lui Ludovic al XVI-lea, stă sub semnul galanteriei, al unui **donjuanism** vizibil deopotrivă în frivolitatea raționalismului, cît și în esoterismul și misticismul de salon : cele două fețe, suficient de contradictorii, ale secolului se întîlnesc pe un plan surprinzător și destul de impropice atît pentru filosofia raționalistă, cît și pentru patima mistică — **galanteria.** Pe bună dreptate atunci, Mihai Zamfir caută un numitor comun al secolului următor, mai cu seamă că avem cu toții senzația, care, firește, s-ar putea dovedi falsă, pură capcană a dorinței noastre de ordine, că unitatea secolului al XIX-lea există într-adevăr. Ea se configurează în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea și e pregătită de puzderia școlilor mistice europene ale acelui secol (la trimiterile lui Mihai Zamfir trebuiesc adăugate și alte personalități, precum Saint Martin, Martinez de Pasqualis, contele de Sainte Germain, Lavater și mulți, mulți alții); în subteran, acoperită de raționalism, mișcarea mistică, **iluministă,** extrem de puternică și de ridiculizată de raționaliști, izbucnește la suprafață spre sfîrșitul secolului, pregătind nașterea romantismului nocturn. Apariția lui nu poate fi, într-adevăr, în nici un fel explicată prin curentul dominant anterior (raționalismul) și nici ca simplă replică dată acestui curent. Contactul permanent cu invizibilul întreținut de societățile secrete ale secolului al XVIII-lea, masoneria între ele, alimentează **direct** ivirea tipului romantic. Goethe, Novalis, Nerval rămîn de neexplicat în afara acestei continuități.

În plan social se produce o mutație capitală, ale cărei efecte reverberează la toate nivelurile spirituale : **expansiunea individualității.** Începutul de secol 19 suprapune două paradigme contradictorii, a căror pecete este decelabilă și în planul expresiei artistice : pe de-o parte, supraviețuiește codul social îndelung rafinat al vieții curtenești și citadine, de esență clasică, uniformizant, protocolar, reperabil în sfera poeziei prin inventarul clișeelor vehiculate de întreaga literatură clasică, pe de alta, își face loc un spirit nou, singularizant, original, non-conformist, dar care, pentru început, nu reușește să înfrîngă toate rezistențele clasice. Stilistic, poezia romantică antrenează în șuvoiul ei puternic fragmentele lumii clasice în curs de prăbușire. „.... analiza formală — observă pe bună dreptate Mihai Zamfir — invederează permanența spiritului secolului XVIII. Versul lui Musset, Lamartine sau Victor Hugo debutant este versul neo-clasic din secolul precedent ; limbajul figurativ care face fiorul noutății pe la 1820—1830 apare astăzi extras din zona de poeticitate convențională a secolului XVIII. Versul nu iese cu nimic din perfecțiunea formal-prozodică, provocată de stricta observare a retoricii, iar tărăgănarea uniformă a alexandrinului, pendularea lui egală demonstrează, triumfător și strofă de strofă, că nimic nu s-a schimbat în mecanica versificației pînă la 1850". Așadar, aspirație nouă într-un cadru vechi.

Cu toate acestea, „sîmburele ireductibil" al romantismului, după cum subliniază de atîtea ori Mihai Zamfir cu deplină îndreptățire, este de căutat în momentul originar al romantismului de la începutul secolului, figura lui emblematică și pură fiind Novalis. În deceniile următoare, curentul s-a „domesticit", a devenit „casnic, familiar și burghez". „După 1815 și pînă către 1848, romantismul își pierde sălbăticia inițială și alunecă spre forme literare lipsite de măreție — spre satiră, idilă sau nuvela cu sens moral explicit. Pe parcursul cîtorva decenii, romantismul de factură epopeică, violent și reformator, se transformă, sub privirile a două generații, într-un curent blînd și sentimental. Romantismul domestic-cazanier a coborît avînturile lui Novalis și ale lui Hölderlin la nivelul înțelegerii medii. Cîștigă în răspîndire ceea ce a pierdut în profunzime". În a doua parte a secolului trecut romantismul continuă să-și supraviețuiască : substanța epocii e tot romantică, dar clișeele ei devin o țintă la îndemîna oricui.

Finalul eseului face loc unui **parti-pris** vizibil în pasionalitatea expresiei. Paralela între secolul nostru și secolul trecut îl avantajează net pe cel din urmă : „Teritoriul spiritual unde viața seculară continuă într-o normalitate ulterior pierdută" ; virtualitățile lui benefice au fost anulate de evoluția neprevăzută. Evident că cel ce face aceste afirmații este el însuși un romantic — iar acest reproș, dacă reproș e, e singurul ce i se poate aduce, de vreme ce veacul nostru catastrofic nu ne oferă el singur, argumente în stare să-l apere în vreun fel, într-o comparație cu alte timpuri.

Problemele pe care le ridică Mihai Zamfir în **Eminesciana,** cea de-a treia secțiune a cărții sînt toate de interes general, încît, dat fiind spațiul restrîns în care sînt puse, nu le putem considera decît, așa cum le prezintă însuși autorul, drept ipoteze de lucru, în mod deosebit fertile. Astfel, dacă suprapunem evoluția romantismului românesc din veacul trecut peste evoluția, așa cum am schițat-o și noi aici, a romantismului european, constatăm o răsturnare, în literatura noastră, a seriei de momente. La noi a lipsit acel moment originar romantic, reprezentat în Apus de Novalis, Hölderlin .... dar am avut acel romantism minor, ulterior, revoluționar și pașoptist, cu trecerea timpului tot mai moderat și mai clasicizant. În schimb, cînd în Europa romantismul devine obiect de ironie, deși constituie încă obsesie majoră, la noi el irupe ca un fenomen primordial, nocturn, în toată puritatea, prin Eminescu. Ceea ce pare a ține de tărîmul clasicismului la marele nostru poet nu e altceva decît fundamentală nostalgie a omului originar, căutare a unei Hellade mitice, de felul celei imaginate de Goethe sau Hölderlin, adică tot impuls romantic : „Aceeași splendoare nocturnă, aceeași inocență a începutului, aceeași poeticitate în cele mai teoretice pagini ; și, nu în ultimul rînd, aceeași viziune asupra Antichității".

Ultimele pagini avansează ideea — căreia i s-ar putea găsi cu relativă ușurință o contrademonstrație — că poezia românească stă în întregime sub semnul eminescianismului. Concluzia ne surprinde și ne mobilizează resursele critice : „Eminescu este pentru noi atît de viu deoarece, spiritual, creativitatea noastră culturală nu a ieșit încă din secolul al XIX-lea". Eminescu este atît de actual, fiindcă timpul nostru are aceeași substanță cu opera lui : „Sîntem contemporanii lui Eminescu în eternitate", nu fiindcă nu am depășit spiritul secolului trecut, ci fiindcă spiritul încarnat de el reprezintă o formă transcendentă, „sintetizînd adevăruri umane eterne", definitorii pentru cultura noastră. Mihai Zamfir aduce în sprijinul acestei viziuni argumente valabile, dar, după opinia noastră nu și definitive, de vreme ce putem produce noi înșine altele, în sens invers, poate tot atît de convingătoare. Unde-i includem atunci pe Bacovia din faza tîrzie, pe B Fundoianu, avangarda, ermetismul lui Ion Barbu etc., etc. ?

Atu-urile lui Mihai Zamfir sînt claritatea, o expresivitate fericită, gustul ideii și subtilitatea analitică. Iar ultimul volum le pune foarte bine în lumină.

Vasile POPOVICI

---

* **Mihai Zamfir, DIN SECOLUL ROMANTIC, Editura Cartea Românească, 1989.**

● cronica măruntă ●

PUȚINTICĂ RĂBDARE !

● Ne vin, din epoca de aur, seamă de mesaje. ● Unele emnate de Eugen Florescu. ● Dar parcă numai de el ? ● Unele vin de bună voie, alele, ce să facă ? ● Vin. ● Primim, așadar, **Manuscriptum,** r. 3/1989. Dacă n-ar fi pozele e pe ultima pagină, am fi spus : iată un număr extraordinar. ● Dar parcă așa nu putem spune ? Nu putem aplauda efortul redacției ? Nu putem consemna restituirea unor texte semnate de Eminescu, Creangă, Titu Maiorescu, Blaga, Barbu, Martha Bibescu ? ● Putem. ● Parcă nu putem scrie și despre Ion Creangă al Gabrielei Manole-Adoc aflat în deschiderea revistei ? ● Alt mesaj din Epoca de Aur ? ● Alt trimis al tovarășului Eugen Florescu ? ● Sau trimisul tovarășului Eugen Florescu nu e Gabriela Manole-Adoc, ci e Iulian Antonescu, cel care, pe ultima pagină a revistei, patronează un important vernisaj ? ● Iată cum o întîrziere a apariției **Manuscriptumului** poate provoca suspiciuni dintre cele mai felurite. ● Ca, de pildă, aceea că trimisul special al tovarășului Eugen Florescu la vernisaj nu poate fi decît Ilie Purcariu. ● Însuși Ilie Purcariu ! ● În poza din **Manuscriptum** s-ar afla în dreapta.

● Al doilea. Ar face propagandă electorală. ● Un text extraordinar, de mare erudiție, publicat de **Manuscriptum** este **Ienăchiță Văcărescu. Turcolog.** ● E semnat de Tudor Mateescu, specialist eminent. ● E momentul specialiștilor. ● Apar de peste tot. ● Ies la suprafață. ● Unii sînt urcați cu hîrzobul. ● E vremea hîrzobului ? ● E. ● Dacă e să vorbim despre specialiștii noștri în democrație, e Epoca de aur a hîrzobului. ● Bineînțeles că ne referim la tovarășii Ilie Purcariu și Eugen Florescu, autori ai unui ziar, ai unui partid politic. ● Vor dînșii o nouă Epocă de aur ? ● De altfel, parcă numai ei ? ● Noi, cei care ne ocupăm doar de literatură, privim, cu tot mai multă uimire, către așii democrației. ● Către filologi. ● Către turcologi. ● Către actori.

● Către jurnaliștii din ce în ce mai asaltați de mesele nesimțitoare. ● Către turcologii agresați de tracoloagele nesimțitoare. ● Către ministerul culturii, ofensat de cineaștii zburdalnici. ● Ce vor dînșii ? ● Dînșii vor siluetă. ● Turcologi din toate grupurile de dialog, uniți-vă. ● Sprijiniți-l pe Andrei Pleșu. ● Sprijiniți-l pe Coriolan Babeți. ● Noi sîntem cu ei. ● Armata e cu ei ! ● Cu care din ei ? ● Cu domnul Mihai Zamfir. ● Textul domnului Andrei Pleșu despre revolta cinefilă (vezi România literară) e o capodoperă parlamentară. ● Prima realizare de seamă a democrației noastre. ● Că altele ? ● Sînt și altele. ● Dar nu la fel de spirituale. ● Problema e : cui îi convine. ● Cui îi convine să facă greva foamei. ● E convenabil să faci greva foamei în postul Paștelui. ● Împuști mai mulți iepuri. ● Te pui bine și cu Dumnezeu, și cu **Democrația.** ● Cu **Democrația** lui Eugen Florescu ? ● Mai știi ? ● Și dacă știi, parcă se dau publicității sfaturile Majestății sale către Fiul său ? Învățăturile lui Neagoe către Eugen ? ● Oricum fugim de politică, tot peste ea dăm. ● Nu peste acest număr din **Manuscriptum,** absolut admirabil

Corespondența dintre Blaga și Sextil Pușcariu închide un capitol de istorie literară și deschide un altul. Ca și paginile lui Mihai Coloșenco despre Ion Barbu. Ca și scrisorile lui Goga. ● Dar cine mai are răbdare de lecturi liniștite ? ● Toată lumea vrea bombe. ● Toate revistele își țin în rezervă bombe. ● Chiar și **Democrația ?** ● Un gazetar de anvergura tovarășului Florescu Eugen nu face ziar fără forzat. ● Fără texte dinainte pregătite. ● Fără texte din Epoca de aur ? ● Fără bombe din epoca de aur ? ● Sîntem siguri că **Democrația** va prezenta cele mai teribile bombe ale momentului : **Tovarășa, în intimitate.** ● Vor fi semnate ? ● Va acorda tovarășul Florescu un interviu pe această temă lui Ilie Purcariu ? ● Lui Gh. Fecioru ? ● Sau lui Gh. Fecioru îi va vorbi doar despre Tovarășul, în intimitate ? ● Citiți **Manuscriptum.** ● Merită. ● Și dacă vom intra într-o nouă Epocă de Aur, vom avea timp să citim și **Democrația.** ● Obligatoriu. La lecțiile de învățămînt politic ● **Aveți puțintică răbdare !**

Anemone POPESCU

DRAGOSTE ȘI MOARTE ÎN PROVINCIE

(I)

1. În ultimul deceniu, prin mai toate jurnalele culturale, a început să tipărească inedite Blaga un profesor din Ocna-Mureș, pre numele **lui Mircea** Cenușă. Paginile erau surprinzătoare și întrebarea : **cum nu le-am descoperit pînă acum** plutea pe buzele îndrăgostiților de manuscrise. Nu le găsiseră ! Trebuia să apară profesorul din provincie, să-și petreacă vacanțele la biblioteca Academiei ca să le găsească

Există un număr de provinciali despre care odată, vom scrie pe larg fiindcă sînt eminenți profesioniști ai editării, harnici specialiști ai unor discipline care reclamă efort, devoțiune, sacrificiu. Oameni care au avut răbdare să învețe și acum, la patruzeci și mai bine de ani, **știu carte. Corespondența** lui Lucian Blaga, îngrijită de Mircea Cenușă e unul dintre opurile asupra cărora ne vom opri.

2. Un decupaj al acestei corespondențe ne-ar oferi un adevărat roman de dragoste : scrisorile pe care marele poet le trimite viitoarei sale soții între 29 X 1916 și 6 XI 1920. Sîntem în fața unei cărți de dragoste senzaționale, dar și în fața unui document foarte prețios descifrării stării de spirit a artistului. Ultimele pagini din **Hronicul și cîntecul vîrstelor** sînt prelungite printr-un șir de scrisori unice în literatura noastră. Căci nici unde nu mi se pare a răzbate cu o asemenea pregnanță titanismul adolescențial al creatorului, imensa lui încredere în harul poetic, așa ca aici. Corespondența lui Șt. O. Iosif evidenția un suflet angelic, în mesajele lui Dimitrie Anghel vibra un sunet demonic ; alți mari exponenți ai începutului de secol nu credeau necesar a se mărturisi partenerului feminin. Tînărul Lucian Blaga nu este interesat decît de clocotitoarele forțe pe care trebuie să le elibereze. Cărora trebuie să le dea sens. Aproape toate scrisorile sînt confesiuni ale lui Dyonisos. E zeu. El, tînărul poet, va schimba ordinea lumii. El este vrăjitorul. Fiecare rînd exultant e smuls, parcă, din adîncurile fierbinți ale universului. Dar trebuie să scriem că titanul nu e lipsit de umor : zeul știe să se joace. Se află într-o lume a certitudinilor, așa că poate să-și permită să se joace. Nici o îndoială nu-i umbrește seninătatea, nici un moment sceptic nu-i suprimă elanurile.

Este el însuși în toată splendoarea sa. Dă sfaturi, vorbește despre muncile și zilele sale vieneze sau ardelene, dar este **atent la viitor**. Știe că îl va cuceri, dar mai știe că trebuie să se pregătească pentru cucerirea lui. Nimic din enorma dezordine eminesciană : oricît s-ar sublima în Idee, spiritul ardelenesc rămîne viu și activ. Filozoful trebuie să obțină o diplomă și Aleasa trebuie să urmărească scriptele universitare. Să colaboreze. Tînărul trebuie să-și întemeieze o familie (amorul cel mare are doar o asemenea direcție : abia mai tîrziu **risipei se dedă florarul !**) și caută soluțiile cele mai bune pentru a înfrînge rezistențele dușmanilor. În totul, o ordine stenică veghează. Ne aflăm la începutul unei **lumi noi,** în care întemeierea se cerea trainică.

Iubirea tînărului Blaga prefațează o operă în care există o **ordine cît** și un optimism funciar. Dacă Dyonisos cu cortegiul său trece, nu o dată, peste haturile epistolare, o liniște apolinică crește deasupra războaielor zilnice ale plebei. Scriitorul se pregătea să fie, în deplinătatea lui, al Creației.

Sigur că aș exagera dacă aș afirma că **întregul Blaga** se găsește în aceste proiecte, mărturisite mereu, cu crescător orgoliu. Dar nu cred că aș exagera ceva dacă aș scrie că scrisorile sînt impregnate de atmosfera vieneză a primului sfert al secolului. Jugendstilul, freudismul, estetismul, cu „feacienii" și foiletoniștii lui, cu **neobișnuita simbioză** (W. Johnston) dintre pozitivism și impresionism stimulează reacții diverse. Veselul apocalips vienez trăiește chiar prin replica viguroasă a lui Blaga. Marele scriitor se definește, și în epistole, în funcție de **reperele vieneze.** E tînăr, presimte o țară tînără, așa că semnalele imperiului muribund le captează într-un anume fel. Într-un anume fel se definește față de Nietzsche, dar și față de Biedermeier. Un puternic flux liric asediază ținutul ideilor :

„Mi-ai reamintit inconștientul. Mi-e foarte drag cuvîntul acesta. Nu atît în sensul de ceva vag simțit, de ceva nespus de nebulos, ci mai mult în alt sens. Inconștientul este principiul activ, pozitiv, creator, în noi. Este un demon care **afirmă,** un demon care făurește și organizează. Lucrează mai mult pe bază de instinct decît cu **logică.** Inconștientul este partea generală din fiecare muritor, — și e un demon tocmai opus lui Lucifer distrugătorul și negativul, profesorul de logică și calculatorul".

Educația sentimentală operată de **momentul Eminescu** poate fi și ea deslușită în confesiunile tînărului : „Dacă aș fi sculptor și aș modela un demon, care să exprime un nemărginit belșug de putere creatoare — și-aș ridica un templu ...". **Lecția de filozofie** pe care îndrăgostitul o ține iubitei reprezintă nucleul acestei corespondențe. Sistemul se naște în fața ochilor ei. Îl imaginează un om îndrăgostit.

3. Toate scrisorile din acest volum (literele A-F) sînt foarte importante pentru înțelegerea omului, a scriitorului, a filozofului care a fost Lucian Blaga. Unele — cele adresate membrilor familiei — reprezintă adevărate mostre de tandrețe. Omul știa să-și iubească apropiații. Realiza, precum puțini, ideea de familie.

Dar nu numai apropiații : iubea ecourile operei proprii și le urmărea cu mare grijă. Exegeții erau integrați, și ei, familiei. Un capitol semnificativ al corespondenței îl reprezintă scrisorile către Vasile Băncilă: „Scumpul meu Băncilă / am primit ieri noul număr al **Gândului românesc** cu continuarea studiului D-tale. L-am citit pe nerăsuflate și am fost uimit, la fiecare pas, de precizia și căldura vie a expunerilor. Aș vrea să te aseamăn nu cu o simplă „oglindă", ci cu o oglindă **magică** și **vie** a obiectului (desigúr foarte complex ! Vezi ce orgolios sunt!), ce ți l-ai ales. Surpriza mea aș vrea să ți-o tălmăcesc printr-o imagine. Cred că ți-am spus că m-am ferit aproape superstițios de a mă analiza (aceasta în măsura în care un spirit între altele destul de analitic și-o poate permite). M-am privit oarecum totdeuna «îmbrăcat», poate de teama să nu-mi descopăr cine știe ce metehne ! Și iată că D-ta îmi ții o oglindă în care mă văd în frumusețe mitologică ! Ești un mare vrăjitor !".

Din străinătățile elvețiene, portugheze, de la Sibiu sau de la Cluj, poetul urmărește cu mare dragoste scrisul exegetului său din Brăila. A fost descoperit, a fost înțeles ! Între nepricepuții care i-au amărît zilele, iată un adevărat comentator ! Este de înțeles exaltarea scriitorului ; sînt de înțeles și hiperbolele sale, intrate, deja, între obișnuințele epistolierului.

4. O ediție **Pădurea spînzuraților,** apărută la editura Albatros, are prefața, tabelul cronologic și addenda alcătuite de Constantin Negreanu, cunoscut nouă întîi ca lingvist, apoi drept cercetător al proverbelor. În ultimul domeniu, Constantin Negreanu se bucură de o reputație internațională : îmi trimite, din cînd în cînd, extrase cu texte pe care le publică prin țări nordice, în limbi necunoscute mie. Scrie direct în finlandeză ? În lituană ? Mai accesibile îmi sînt recenziile pe care le publică în nr. 6 din **Proverbium,** unde face și un bilanț al studiilor românești consacrate proverbului (**Romanian contributions to the structuralist research of proverbs).** Cum va fi ajuns profesorul din Turnu-Severin la Rebreanu (care nu-i autor, făuritor și comentator de proverbe !) și mai ales la **Pădurea spînzuraților ?** Dar, depășind surpriza întîlnirii, să constatăm că istoricul literar nu-i cu nimic mai prejos de alți rebrenologi. Aș semnala, întîi, admirabila documentare, răscolirea arhivelor, regăsirea unor studii, articole, note uitate. Sînt ele valoroase ? Ajunge să scriu că eminentul profesor îi recitește pe Aureliu Weiss cu un articol din **Adevărul literar și artistic** (3 februarie 1935), pe D. Paulian și Em. Constantinescu cu **Studiul literar al unor obsesiuni,** pe I. A. Nicolau cu **Ecoul mondial al operei lui Liviu Rebreanu** dintr-un **Luceafărul** al anului 1964, pe Sorina Neacșu (contribuție piteșteană), pe Gh. Afloare, cu o descoperire scoasă tocmai din **Informația Harghitei.** Mai sînt citate o seamă de studii ale foștilor noștri profesori Eugen Todoran, Simion Mioc, Ștefan Munteanu, Cezar Apreotesei. Mai sînt citate o seamă de ediții de circulație restrînsă. Bine face Constantin Negreanu că repune în circulație texte uitate: în cazul Rebreanu, operațiunile de piraterie au devenit din ce în ce mai numeroase.

Didactic, nu în sensul rău al cuvîntului, e studiul introductiv al romanului : **Pădurea spînzuraților. Un roman complex.** Adevărul gol-goluț fiind că **Pădurea spînzuraților** e un **roman complex,** scoatem încă o dată în evidență travaliul admirabilului profesor severinean.

Acum, cînd sălile bibliotecii Academiei sînt din ce în ce mai puțin asaltate, prezența acolo a provincialilor îndrăgostiți de literatură mai nuanțează, poate, scepticismul celor ce privesc, cu atîta neîncredere, viitorul muncilor de rutină și de uzură întru construcție culturală.

Sau, altfel spus : trebuie să recucerim bibliotecile. Cu cine, iată întrebarea.

Cornel UNGUREANU

---

* **Lucian Blaga, Corespondență** (A—F), Ediție îngrijită, note, comentarii de Mircea Cenușă, Ed. Dacia, 1989 ; **Liviu Rebreanu, Pădurea spînzuraților.** Prefață, tabel cronologic și addenda de Constantin Negreanu, Ed. Albatros, 1989.

Și un **P. S.** : În articolul nostru despre Franyo, în loc de **umanistice** (col. I, jos) se va citi **umanitariste.** Iar **Hofmannsthal** este chiar **Hofmannsthal.**

G. I. Tohăneanu

CARICATURĂ

Definiția dicționărească a **caricaturii** sună așa : „Reprezentarea, mai ales în desen, a unei persoane sau a unei situații prin exagerarea unor trăsături, îndeosebi negative, cu o intenție satirică sau umoristică ; înfățișarea ridicolă a unei persoane sau a unui obiect ; persoană sau obiect cu această înfățișare". Tudor Vianu, **Estetica :** „acele **caricaturi,** care stilizează un anumit tip omenesc după asemănarea lui cu un animal" (**Opere,** VI, Editura Minerva, 1976, p. 154). Subsensul „persoană cu înfățișare ridicolă" este ilustrat în DA cu un citat pitoresc din C. Negruzzi referitor la Scavinschi și amintitor de caracterizarea pe care i-o face Eminescu în **Epigonii:** „Iaca, Daniel Scavinschi, cel mititel la statură, / Cărui îi căzu musteața, și e chiar **caricatură**". Într-una din **Scrisorile** sale, Negruzzi ne dă și alte informații cu privire la „Daniil cel trist și mic", care tradusese din Voltaire și Régnard și murise la numai 32 de ani.

Strămutat în lumea gîzelor, termenul revine la Arghezi în poezia **Pui de greier,** pe care o reproduc pentru grația ei șăgalnică : „Sare parcă pe jăratic / Și-i și lung și e și lat. / Capu-i pare retezat / Și, al naibii, e simpatic. // Tînăra **caricatură** / E-mbrăcată ca-n nădragi, / Și toți frații lui mi-s dragi, / Numai dacă tac din gură. // Pe sub toate ușile / A trecut nesupărat, / Decît lung mai mult pătrat / Și umblînd de-a bușile. // Cînd începe, să te ții ! / Cîntă otova din drîng, / Că și mîțele se plîng / De atîtea melodii".

„Familia" neologismului nostru, destul de bogată, se compune din **caricatural, caricaturism, caricaturist, caricaturiza, caricaturizare.** Dacă pentru **caricaturist** și **caricatural** există modele romanice, în schimb **caricaturism** și **caricaturiza** par a fi fost întruchipate la noi, din tema **caricatur-** și sufixele internaționale **-ism, -iza,** căci în limbile neolatine surori nu sînt identificabile formații analoge. Pentru **caricaturiza,** de pildă, verbul francez corespunzător este **caricaturer.**

Istoria cuvîntului mi se pare vrednică de tot interesul. În italiană, de unde s-a răspîndit în celelalte idiomuri romanice, **caricatura** semnifică, inițial „încărcătură (excesivă)", căci e derivat din verbul **caricare** „a încărca, a împovăra", dar și „a exagera, a șarja". Prin urmare, și din perspectiva obîrșiei sale, **caricatura** ni se înfățișează ca o „împovărare", ca o „îngroșare" a unui crîmpei din realitate. Lui **caricare** din italiană îi corespunde rom. **încărca,** ambele fiind moștenite din latinescul **(in)carricare.** În română, verbul a suferit sincopa lui **-i-** neaccentuat, iar în italiană s-a păstrat forma originară, însă cu îndepărtarea prefixului **in-.** Remarcabil e faptul că lat. **(in)carricare** și-a extins considerabil sensul de bază, întrucît el, ca derivat din **carrus** „car", n-a însemnat, o vreme, decît „a încărca (peste măsură) ... carul" ! Rezultă de aici că, în lexicul românesc, **car** cu diminutivele **căruț, căruță, cărucior ;** apoi verbul **încărca** și derivatul **încărcătură ;** în sfîrșit, **caricatură** cu toată „familia" sa de neologisme sînt termeni strîns înrudiți, vlăstare ale aceluiași radical latinesc **carr-** din **carrus** „car". Li se alătură vechiul **cărare** — din expresia latinească **(via) carraria** „drum de care" (!) — și mult mai noul **carieră.** Cele două cuvinte „se regăsesc" la Eminescu, în **Scrisoarea II :** „Iar **cărările** vieții fiind grele și înguste, / Ei încearcă să le treacă prin protecție de fuste, / Dedicînd broșuri la dame a căror bărbați ei speră / C-ajungînd cîndva miniștri le-a deschide **carieră".**

Potrivit legilor fonetice ale francezei, lat. **carricare** a devenit **charger** „a încărca, a însărcina", din care s-a desprins substantivul postverbal **charge** „povară, sarcină" etc. De aici am împrumutat noi verbul **șarjà** și substantivul **șarjă,** care, prin cîte unul din înțelesurile lor, se întîmpină cu **caricaturiza** și **caricatură.** G. Ibrăileanu în DA : „Artistul comic uzează de dreptul [...] de a exagera, de a **șarja"** ; „Satira, **șarja caricaturală,** îi sînt și aici mijloace literare familiare". Mai apropiate de lumea concret-materială sînt sensurile pe care **șarjă** le dezvoltă în limbajul militar (**șarjă de cavalerie**) și în terminologia industriei metalurgice.

Dar printre „rudele" neologismului **caricatură** se rînduiește și un ... regionalism, **șarabană,** răspîndit prin Moldova cu înțelesul „car pentru transportat poveri". L-am împrumutat din limbile slave orientale, unde el constituie un franțuzism, care, în limba-sursă, e analizabil : **char à bancs** „car cu bănci". Sadoveanu, **Hanu-Ancuței:** „— Ș-am umblat, zise el, la nemți pe drumuri și-n tîrguri [...]. Și mi-am **adus** cu **căruța** aceea de foc, cum zice omul ista care nu crede, marfa pînă la Liov. Iar la Liov **am încărcat**-o în **șarabane** nemțești. Și la Suceava am schimbat-o în **cară** de-acestea de Cordun". Parcă dinadins textul reunește patru mlădițe dezbinate ale aceleiași rădăcini latinești (**carr-**) : **căruță, încărca, șarabană, car.** Precizez că, în viziunea unor oameni din veac, cum sînt oaspeții de la Hanu-Ancuței, **căruța aceea de foc** e... trenul. Iar pluralul **cară** (în loc de **care**) reprezintă o formă veche și populară, contribuind la închegarea duhului arhaic ce cutreieră povestirile întregului ciclu. O regăsim într-o construcție metaforică eminesciană : „A statelor greoaie **cară** trebuie-mpinse".

Antoaneta C. Iordache

ILLUSION

Fix la cinci şi un sfert, buna doamnă Alberta a început să povestească despre Trit. Ne făcuse cafea tare, înjumătăţindu-şi, probabil, ca să ne poată umple ceştile, mica ei rezervă strategică. Recipientul fragil, în care a adus pe terasă dulceaţa de smochine, constituia relicva unui serviciu de cristal preţios. L. se simţea stînjenit, avea o paloare de rău augur. Din fericire, n-am fost lăsaţi singuri decît cîteva clipe, în intervalul sfertului de ceas destinat acomodării noastre cu ambianţa şi, desigur, aşezării pe masa din lemn de trandafir a obiectelor acelora atît de evident frumoase. Reflexul tîrziu al unei planete îndepărtate : Viena tinereţilor Albertei, o lume despre care puteam foarte bine crede că nu a existat.

În oglinda enormă, sprijinită de unul dintre pereţii terasei, nişte siluete cunoscute stau, aproape nemişcate, în fotolii de pluş. O imagine pe care pot să o văd şi care nu mă cuprinde. Zăresc acolo, suprapunîndu-se, printr-un efect inexplicabil, un fragment de interior şi un altul din grădina casei. Aş fi tentată să le atrag şi celorlalţi atenţia asupra ciudăţeniei.

L. şi-a aprins pipa, fumul tutunului, olandez înaintează leneş pe deasupra mesei, încolăcind lucrurile, moale, indecis, ca un şarpe sătul în căutarea celui mai potrivit loc pentru siestă. Pare, la un moment dat, hotărît să se ascundă în adăpostul călimării, uitată, desigur, în peisaj, de ochiul binevoitoarei gazde, un bol roşietic, translucid, ce concentrează lumina, astfel încît, amănunt minor, lipsit de utilitate, la ora aceea de după amiază, obiectul se impune percepţiei, chiar mai puternic decît celelalte. Apare, de altfel, mic detaliu sau accent luminofor, în planul complicat, ireal, al oglinzii. Ca şi lujerul drept, înalt, de crizantemă, ridicat mult peste marginea vazei, prelungind-o în eterul umed, căci floarea repetă, agăţate la capătul tijei, forma şi culoarea porţelanului ce îi serveşte drept suport. Povestea despre Trit s-a şi eliberat de primul ei capitol.

PETER L.

O umbră. Un ins simpatic şi de gust, blond şi puternic, tînăr. Purta o pelerină extrem de elegantă, încheiată la patru nasturi, celebra Federleichte Pelerine „Ideal“, practică în orice anotimp. Cînd şi-a scos-o de pe umeri, cu un gest inimitabil, Alberta a simţit o mare emoţie.

L. zîmbeşte, încearcă să-mi prindă privirile. Mă întreb cum îşi va manifesta dezacordul cînd bătrîna povestitoare o să explice de ce trebuia să se numească Peter L. personajul respectiv. Însoţitorul meu nu bănuieşte coincidenţa de iniţială patronimică, altminteri, orgolios cum e, şi-ar face, pe tema asta, fel de fel de gînduri negre. Buna doamnă Alberta n-a reţinut, desigur, sublinierea de ton, în clipa cînd i-l prezentam pe L. O să bată monedă, ca de obicei, pe finalul întîmplării şi s-ar putea să avem împreună, din pricina asta, motive să ne aducem aminte cum ne-am cheltuit ultima duminică din octombrie a acestui. deopotrivă, pentru fiecare, nefericit an.

Alberta ştia că nu se cuvine să fixeze insistent un necunoscut, dar nu reuşea să-şi desprindă ochii de acel bărbat armonios construit. S-a aranjat astfel încît să se afle lîngă mătuşa ei, în salonul căreia se petrecea scena, atunci cînd Peter a venit să se achite, după, convenienţă, de îndatorirea lui de oaspete. Mătuşa i-a aşezat alături ; apoi, întreaga seară, a dat impresia că le supraveghează conversaţia. N-au vorbit decît despre vreme. Fusese o vară ploioasă, rece. Peter spunea că, din cauza timpului mereu nefavorabil, frumuseţile Vienei îşi pierduseră silueta, obligate să circule numai în trăsuri, ceea ce era un dezastru, pentru o metropolă europeană, unde te aştepţi să întîlneşti, în plină stradă, o figură feminină demnă de paleta celui mai pretenţios pictor. Artiştii momentului fugiseră, de aceea, la Paris ; Peter însuşi le-ar fi urmat exemplul, dacă nu l-ar fi reţinut în oraş anumite comenzi importante, ce nu sufereau amînare.

Buna doamnă Alberta oftează, ajunsă la acest punct semnificativ al relatării. Ar trebui să ne imaginăm cît de frumoasă şi subţire era ea pe-atunci, dacă invitatul mătuşii nu se sfiise să-i împărtăşească părerea lui despre tinerele vieneze. Să înţelegem că nu ar fi făcut-o faţă în faţă cu o provincială dolofană şi decolorată. L. şi-a păstrat masca surîzătoare, ce nu lasă vreo îndoială asupra detaşării ironice, prin care ia distanţă şi de Alberta şi de mine, biete femei atît de simplu de amăgit. Bătrîna doamnă nu ne vede, de-acum, prea limpede, deşi ne priveşte pe rînd, scrutător, ai zice, dornică să recunoască, pe feţele noastre, efectul scontat. Eu oftez adînc, temîndu-mă că, prin miopia ei de vîrstă, şi prin aburul difuz al amintirii, povestitoarea ar izbuti să descifreze, totuşi, cît de străini sîntem de încrederea cu care ni se oferă.

Mătuşa ronţăia prăjiturele, întorcînd capul spre stînga şi spre dreapta, încet, ca şi cum ar fi urmărit dialogul tinerilor aflaţi în apropiere cu o discreţie educată, ce îi pretindea doar să nu-i scape din frîu, nu şi să îi incomodeze. Rondelele cu anason erau specialitatea casei. Aveau un aspect şi un gust într-adevăr remarcabile. De nedescris. Platourile se reînnoiau de cîte ori era nevoie, astfel ca nimeni să nu rămînă cu impresia că a consumat peste normă. Tonul îl dădea chiar mătuşa, golind farfurioara iute, repetat. Stătea, săraca, pe scaunul tapisat cu mătasă mov — culoarea ei preferată — cît se poate de nesigur. Era o femeie corpolentă şi cu picioarele scurte, cît ale unui copil de zece-doisprezece ani. Nu atingea cu tălpile covorul. Arbora pălării foarte curioase, lucrate în aşa fel încît să corespundă şi modei şi gustului ei. Nişte pălării complicate, imense, împodobite cu flori naturale şi artificiale, aranjate buchet de jur-împrejurul borului, pe a cărui margine se împleteau jerbe de voal divers colorat. Nu putea lipsi din combinaţie un fir movuliu. Folosea, ca şi alte vieneze respectabile, savon, **crême** şi **poudre ravissante.** În ziua de primire, suporta bavardajul frizerului de lux, care venea, îndată după prînz, să-i aranjeze pletele rare într-o coafură onorabilă, potrivită cu pălăria de seară, dar şi să-i reproşeze că nu-şi întreţine tenul, părul, că nu frecventează saloanele de înfrumuseţare, că nu ştie ce se întîmplă în culisele Vienei. Subiectul n-o interesa deloc : era prea cumsecade, nu s-ar fi pretat să comenteze greşelile şi nefericirea altora.

Auzim un zgomot, în grădină. Un pocnet metalic, urmat de fîşîitul unor paşi repezi.

— E cineva la poartă, spune doamna Alberta. O fi vrut să intre în curte.

Lătratul cîinelui pare să confirme ipoteza. Nu ne mişcăm, de parcă ne-am fi înţeles să ascundem faptul prezenţei noastre pe terasă. L. mă întreabă din priviri cum e cafeaua. „Grozavă !“, îi răspund, folosind, pe post de exclamaţie cu sens pozitiv, în felul roman, posibilitatea de expresie a degetului mare al mîinii drepte. „Eu — îmi comunică bărbatul, îndreptînd spre sine, apoi în jos, binecunoscutul semn — sînt obosit“. Dau din umeri, a neputinţă. Îi apropii ceaşca, de care nu voise, ori nu îndrăznise, pînă atunci, să se atingă. Îi arăt chiseaua cu dulceaţă, îndemîndu-l s-o guste. Se strîmbă, ca şi cum ar fi vorba de un amestec greţos. Îl fac atent că nu sîntem singuri, deşi gazda noastră s-a întors, în fotoliu, de jumătate, cu urechea aţintită spre direcţia din care vin impresiile auditive, lătratul iritat al paznicului patruped, sunetele indistincte ale unei voci care încearcă să tempereze furia cockerului.

— Să nu fie vreun vecin, spune L., sugerîndu-ne, şi mie, şi doamnei Alberta că nu e frumos ce facem şi că, dacă ar depinde de el, s-ar duce imediat să vadă despre cine este vorba.

— Bernard nu-i prost, îl informează Alberta, nu-şi rupe lanţul decît în anumite situaţii.

— Mă rog, zice L., mă ofeream „voluntar“ ... Dar, dacă nu-mi apreciaţi „eroismul“, prefer să-mi găsesc o ocupaţie mai puţin „riscantă“ ...

Ghilimelele nu sînt prea fine, doamna Alberta s-ar putea sesiza. Lătratul încetează, brusc, cockerul rotofei şi aprig apare pe treptele terasei, cu mutra că a învins o întreagă armată duşmană.

— Bravo, bravo ! îl aplaudăm, noi, femeile, din motive, poate diferite. Oricum, excesul de entuziasm îl indispune pe însoţitorul meu. O privire nedumerită mi-l taie felii-felii, apoi pătrăţele. Nu merit, în clipa asta, în ochii lui, mai multă consideraţie decît madam Alberta. Cockerul se întinde pe mozaicul terasei. Stăpîna lui ezită să-şi reia povestirea, pe cînd lumina zilei de duminică se intensifică, sporită de razele amurgului care au reuşit să destrame ameninţarea ploii.

— Vedem noi diseară ce ispravă ai făcut, i se adresează bătrîna lui Bernard, înainte să coboare în memorie.

În puţine fraze, cu o zgîrcenie ce nu îi e proprie, buna doamnă Alberta încheie capitolul întîlnirii cu Peter. Mă simt păcălită. Ştiam pe dinafară această poveste de epocă, îmi imaginasem că L. va pricepe, ascultînd-o, ce anume mă atrage în casa bătrînei mele cunoştinţe de cartier mărginaş. Îmi dorisem, de asemenea, să cîntăresc în linişte lucrurile, două, adverse, ale existenţei mele din ultima vreme. Speram într-o revanşă, de pe urma căreia să cîştig dreptul de a păstra pe Alberta. Relaţia mea cu L. depinde, în ultimul timp, de o pretenţie care mă nelinişteşte, cu atît mai mult cu cît nu e, niciodată, formulată clar.

— Ei bine, spune L., scuturîndu-şi pipa, a fost o poveste foarte frumoasă ...

— Aş dori puţin ceai, îmi aud vocea, grăbindu-se, un ceai fierbinte mi-ar prinde tare bine, mă alint, trebuie să umplu cumva tăcerea, un ceai cum numai la tine se poate bea, insist, ca să n-o las pe Alberta să audă lovitura sacadată a pipei, mi s-a făcut frig, mă zgribulesc, probabil oboseala ...

Ne ridicăm în picioare, şi eu, şi L., şi Alberta.

—A fost, într-adevăr plăcut ..., rosteşte însoţitorul meu.

— Plăcut, reiau, dar n-am aflat nimic despre Trit. Ne mişcăm cu încetinitorul. Niciunul dintre noi nu ştie încotro ar trebui să se îndrepte. Bărbatul oftează, coborînd treptele terasei. Pare interesat de priveliştea pe care o oferă grădina. Alberta îşi face de lucru pe lîngă masă, strînge ceştile de cafea, aşteptînd ceva : un îndemn clar, cu sens de încheiere, sau de continuare, ori, poate, o amintire capabilă să-i alunge senzaţia că a vorbit timp de o oră în gol. Mă tem să forţez nota. Bătrîna dispare în casă, oftînd, fără să-şi fi schimbat expresia feţei, pe care nu puteai citi ce gîndeşte, de fapt. Dar eu o cunosc suficient de bine. În ridurile oglinzii vechi, expresia chipului, în care mă recunosc, şi asupra căruia mă concentrez, nu e cu nimic mai lămurită. Aş putea spune că văd acolo o Albertă de vîrstă medie, ceva mai nereuşită decît modelul, dar nu mai puţin ascunsă sub masca purtată cu un fel de orgoliu.

— Mi s-a oprit ceasul, mă informează L., ca şi cum mi-ar anunţa un fenomen nou şi grav.

— E duminică, zic, n-are importanţă ...

Îmi aprind o ţigară, ca să nu-l privesc, acţiunea mă obligă să-i întorc spatele, îl simt cum mă studiază, şi cum nu mă aprobă, îi dau timp să-şi amintească faptul minor, că acel ceas nu funcţionează de vreo săptămînă, lucrul, ceva mai cu miez, că nu sînt dispusă să mă las manevrată la orice ocazie. Mă întreb de ce, la urma-urmelor, după-amiaza noastră arată atît de plicticos, şi dacă nu cumva eu sînt cea vinovată de fărîmiţare, în felul în care suprafaţa de oglindă de pe terasă poartă vinovăţia pentru neclaritatea imaginii reflectate. Interesant şi surprinzător, lumina duminicii de octombrie continuă să crească. Pe botul lui Bernard s-a depus o picătură din ciudata strălucire a firmamentului, caldă şi gustoasă, pesemne. Cîinele doarme, şi oftează în somn, încercînd să apuce gîza dulce, limba roză a cockerului pipăie o realitate, transformată de vis într-o altă realitate, animalul pare mulţumit. Nu-mi rămîne decît să oftez şi eu, ca să fiu sigură că sînt exact unde mă aflu. Cîteodată nu mi-e prea clar acest aspect din scenariul ce trece în ochii altora drept viaţa mea. Constatarea nu mă emoţionează, m-am obişnuit cu evidenţa că exist astfel, la voia unor întîmplări ce se urmează una alteia, ducîndu-mă cu ele, de colo-colo, neavînd destulă energie, ori destulă imaginaţie să intervin, să le determin să arate altfel, ori să le schimb cursul, suita, ceva-cumva, cît de cît, şi chiar lipsa mea de emoţie a devenit, cu trecerea anilor, o simplă banalitate, din micul meu inventar de insatisfacţii aţipite. Mi se întîmplă să visez că mă las purtată de un rîu leneş, în apa căruia plutesc fără să mă opun curgerii, deşi îmi trece prin minte, privind malurile, că ar fi posibil s-o iau înot într-acolo, spre malul stîng, înalt, dar pe care aş putea să urc, sprijinindu-mă de rădăcinile ce au străpuns nisipul, sau spre ţărmul din dreapta, al cărui pietriş intră în pantă uşoară în verdele cîmpiei, pînza de apă din jurul meu e întinsă ca un cearceaf proaspăt călcat, mişcările mele, puţine, restrînse, nu-i distrug regularitatea, cîteodată plutirea aceasta durează o noapte întreagă, mă trezesc odihnită, nedumerită că nu am încercat să ating malul rîului. Dar e o nedumerire firavă, fără însemnătate, fără urmări. Tot ce fac este să-mi prefir, printre degete, apa, şi să observ vălurirea stîrnită pe acea porţiune infimă, de rîu.

L. nu se mai ocupă de mine, îi aud paşii ocolind, fără grabă, terasa. Apoi, ieşind din perimetrul curţii. Bernard ciuleşte urechea, ştie că poarta a fost lăsată deschisă. Fumul acru al ţigării ieftine şi clinchetul menajer, venind dinspre bucătăria unde ni se prepară ceai, sforăitul moale al cîinelui recăzut în somn adînc, fotoliul în care pot să mă aşez şi să-mi închipui că sînt mulţumită de această clipă.

— De ce n-aş fi ? mă întreb cu voce tare.

Nu mi se răspunde. Nici nu mă aşteptam.

(fragment din povestirea cu acelaşi titlu)

(În volumul GRĂDINA DE IARNĂ — în curs de apariţie la Ed. Cartea Românească).

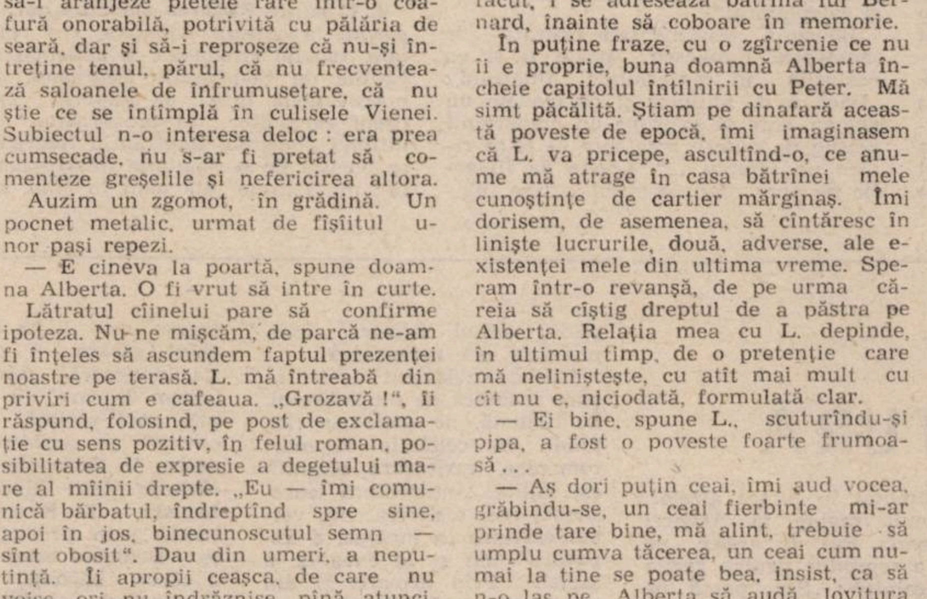

Eugen Dorcescu

EPISTOLE

*
*   *

Cînd vei găsi la capătul drumului
un lac albastru, neînceput,
să știi că acela e
sufletul.
Cu tine însuți vei rămîne atunci,
uimit că pîngărirea-ți se pierde
undeva, înapoi, ca o carne uitată...
Dar tu,
întîmplărilor, ce nume le dai ?
Drumului tău, frunzelor
dintre care privesc
atîtea chipuri întrebătoare ?
Cum să-i răspunzi
nedumeririi, trădării ingenue,
mocirlei de sînge ce te apasă ?
Cum să-mi răspunzi
mie,
celui ce știu
că nu poți răspunde ?

*
*   *

Nu există răspuns
la întrebarea aceasta. Nu glasul,
ci privirea o trimite în gol,
ca pe-o lance secretă. Și tot
privirea o prinde,
strivind-o
Ca prin miracol,
cetatea e pustie din nou,
pașii ți se retrag de pe lespezi,
aidoma razelor absorbite-n amurg.
Cîtă lumină risipită-n zadar. O, tu,
recipient al neantului,
du-te !

*
*   *

Abia dacă mai poți număra
zilele, nici nu există
noapte și zi. E numai firul
sclipitor al rîului
care te duce. Înțelesul
se află alături ? Aici ?
Se-amestecă gesturi, zîmbete,
glasuri, ca un frunziș
răvășit. Staturile cresc și
descresc.
În adîncul oglinzii — mereu neclintit —
e numai soarele, ca o ancoră-n flăcări.
Și chipul tău ce
se privește
uimit,
între bucurie și
spaimă
strivindu-se.

*
*   *

Ploaia.
Ferestre livide
spre nord.
Și deriva frunzișului.
Cu o timiditate
decisivă, sinistră
te-nvăluie toamna.
Și urma trupului tău
— un frison sîngeriu —
adîncește distanța. Rece,
umed și rece ți-e chipul.
Un spasm (o delicată oroare)
precedă cuvintele.
Și ploaia, și liniștea
mi se întind împrejur,
mă susțin, mă înalță, ca niște
aripi de fum.
Ești aidoma vidului : inexistentă,
fiind. Un spasm (o-ncețoșare a
sîngelui)
succede cuvintelor...

Dan Stanciu

AMNEZII DIN COPILĂRIE

Erai cvasi-veselă aproape zîmbeai bunico atunci cînd ți-am adus pe o tavă de unt înghețat ceașca matale cu infuzie de aripioare smulse din omoplatul fluturelui cap-de-mort

Otrava-fard ți-a lunecat pe gît a conturat cu cearcăne mov ochii înfipți ca niște nituri în peretele fierbinte al esofagului tău pleoapele grele de somn (sau alt pește) au picurat cîteva icre-lacrimi în stomac deasupra dejunului pe iarbă devorat mai devreme Femeia aia goală din prim-plan își pierduse masca de frigiditate carnivoră și țipa mușcată de sucurile gastrice ejectate în trombe iar domnii aceia demni își priveau cu o mîhnire apatică redingotele topite de mecanismul impetuoasei tale digestii Eu ședeam undeva mai departe la umbra unui os de pește și jucam arșice cu propriii mei cromozomi Pe mama o vedeam cum ascute o pîine în vreme ce tata cu o lumînare aprinsă pe cap căuta ceva — poate o cheie sau pălăria — în sacul ei de dormit

Ți-ai scos batista neagră dintr-o falie a fustei și ți-ai șters transparența de pe frunte Craniul imprimat pe cîrpă a vrut să-ți adreseze cîteva vorbe dar și-a adus aminte că nu mai are buze și a renunțat iar cele două tibii încrucișate și-au schimbat poziția au devenit paralele și așa au rămas definind o egalitate eternă

Ai arborat acest **Jolly Roger** nou la fereastra camerei tale și te-ai uitat o clipă la grădinarul care descărca o roabă cu mezeluri în grajd Fiindcă era destul de cald afară ți-ai scos mîna pe geam ai apucat o bucată din cald și ți-ai pus-o pe umeri Te-ai dus după asta să bei o cafea în beci Ajunsesem acolo înaintea ta ca să-mi zgudui niște spaime rebele și ți-am umplut chiar eu o cană de la butoiul cel mai plin Ai băut cafeaua și m-ai lăsat singur să număr minute

Sus te-a întîmpinat un lanț de lumini mi-a povestit mama cum te-a găsit întinsă pe prag cu zece curcubee micuțe în gură

O FALCĂ ÎN CER

Murise o carte cînd am intrat pe fir am dat presiunea pe liniște și arama pe spate dezvelind un chip de cărbune

Era cald ca în jeg paginile miroseau frumos a gîndire tocată Revista plîngea Se oprise și anul din mers Îmi beam prima cafea pe o margine de plic n-aveam loc — se spunea înăuntru — c-am veni urgent să preluăm paza Voiam s-o facem de mult dar s-a extins copilul i s-au deschis porțile Omenește tot ce putem încerca e să vedem clar în masa de scheme Și o izolare de orfani cu noduri pe buze Cît despre casele unde se petrec salturi din tine și alte faze fierbinți adio Nu-i vremea

Era timpul s-o rup cu preafericiții scorojiți de tandrețe Ședeau pe fundul apei și depănau un mosor de goluri Visau o antevîrstă Munceau Care cum nimerea contra lui mai întîi și pe urmă împotriva strălucirii

Îi ținea împreună un liant verbal Saliva unei vechi deprinderi de a-și usca gura în doi Nouă ne luase oboseala cuvintele și ne exprimam prin fum

GROAZNICA MUTTER

Eram în burta unei mașini cu una din ultimele fragile

Mîncam cactus din cutii înstelate descojindu-ne drumul

Pe parbriz se desena harta Nopții îi urmau altele și venea la noi căutînd un motor Morișca Damblalei

(Era o zi afurisită ziua cînd ratezi imediat după start și asta din pricina a două dreptunghiuri galbene care își dădeau mîna zîmbind pe unul scria INDISCIPLINĂ pe al doilea ACCIDENTE iar dedesubt DOI PRIETENI NEDESPĂRȚIȚI)

De dimineață m-a scalpat un copac mi-a făcut un luminiș în păr am început să-i spun dar pe șosea apăruse de undeva o bătrînă cu o babă în brațe și pe ea a lovit-o în piept repulsia

Eu n-am mai zis nimic Luați niște nuci ne-a întrebat bătrîna

Am luat cîte o nucă fiecare Drumul s-a rupt

SOARTA A ZIS „NU AZI“

Și astea se vor sfîrși într-o încolăcire Separ de pe acum sarea de sora ei mai rea

Cum-necum aveam de înfruntat o sclipire dorsală Plus coada (terminată în gură de șarpe) a unui atacant central gonind pe etaje puternic luminate.

Scăpasem cu bine din atracția noilor noduri Trăiam ceva mai curat Pe pod curgea rîul era plin de lămpi (Mamei nu i-am spus — ar fi decedat de bucurie — am sfătuit-o să bage mîna în foc să jure pe inima pîinii că n-am cu cine vorbi) Urma să-l caut pe agresor știam pe unde a mers ce a cules ce a ars cîte nunți a spart și l-am găsit într-o curte o tăia pe mă-sa Tăia gheața în care aia căzuse cînd împletea fii și fiice — ființe ușoare de pulbere L-am descentrat În casă ai lui luau marele dejun mîncau rădăcini de crin beau cacao cu zăpadă I-am chemat afară să admire steaua ce apunea Au împietrit. Doar Stela nu (pe ea am trimis-o la rîu să-mi aducă un braț de valuri)

Te mai bate — am întrebat-o cînd s-a întors

Da — mi-a zis Cu taragotul Îmi dă cu taragotul peste degete Sau mă atinge cu coada coasei pînă mor

Era corect conectată dar împotriva sa lucrau goluri lacome Mai avea de îndurat veri aprinse Lațuri capcane trape — toate spre înăuntru Sau niciodată între **actual** și **etern** va putrezi pe un pat de flame

Aplecat asupra lucrului cu sfori n-am prins de veste cînd s-a făcut zece O luasem prea metodic și am pierdut pe drum dozarea luminii Departe acum plata Mort începutul bun inutile traseele în cretă roșie atît de precise încît păreau zgomote naturale Trebuia să aștept altă zi cu alte sigilii în față

TAIFAS

Stăteam întins (la început ca doamna Recamier în tabloul lui David apoi ca un fachir) pe o canapea mică și îmi acordam atenția Suna a spart a teacă de cadavru se cam boțise și nu pornea cînd se adunau flori pe ochi sau izola culorile fără să le digere mai întîi percutorul A trebuit s-o dizolv în limbaj mecanic s-o refac de la A la zero și să-i curăț lentilele orbite Mult nu a lipsit să uit ce se auzise Am grupat primele surse aproape cedînd. Am format numărul frecînd una de alta două crengi și mi-a răspuns chiar autorul inciziei

Asudase Vocea îi șiroia de apă Lucru cu totul nou la el își trimitea cuvintele în plicuri de catifea Spunea ce avea de spus trăind un fel de subțiere Pierduse nudul unui gînd mai vechi asta îl rodea cel mai tare și-i sigila drumul Trebuie să mestec spunea dar n-am fălci și atunci mestec cu pleoapele Asta duce la reprezentări încetinite Neg și nu-urile se leagă de asimetrii nestinse și împreună se leagănă deasupra anului pe care-l mai am de adăugat la floarea vîrstei Așa ajung mat Așa scad și îmi scapă lanterna în canal

Vorbea ca despre altul Părea folosit Sugera vaste crăpături în stofa spațiului pe unde ar fi întrezărit un ocean de fertilitate abandonată Se silea să apere o imagine topită într-un desen devorat de un punct Croia zone Aici spunea este mai crunt decît dincolo și se poate sta Altfel vezi cadrul cînd ai vezica suplă Te întinzi radial Poți tropăi Poți să reziști

Îmi coroda timpanele Cu mine se închide un lanț de semințe spunea Cînd transpir sau cînd plîng transpiri sau plîngi Te-ai înfiora dacă ți-aș dezvălui niște chestii despre mine

Las-o nene i-am zis nu-mi dezvălui nimic.

ARGUS*ARGUS

MITROPOLIA BANATULUI face cunoscut că, la propunerea Înalt Prea Sfințitului Părinte Mitropolit Nicolae, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a ales în ședința din 12 februarie 1990 ca Episcop vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului pe părintele dr. DANIEL CIOBOTEA, în prezent conferențiar la Institutul Teologic Universitar din București și consilier patriarhal.

Hirotonirea întru arhiereu și instalarea în funcție se vor face la catedrala mitropolitană din Timișoara, duminică, 4 martie a.c., ora 9, în cadrul sfintei liturghii arhierești.

● **LUMI PARALELE.** Revista „Orion“ nr. 1/1990 publică un articol despre sosirea, la 5 noiembrie 1989, în micul port Brisburg din nordul Australiei, a unei corăbii („Josephine“) dispărută în triunghiul Bermudelor **în urmă cu 112 ani. „Cei 54 de oameni de pe vas sînt în perfectă stare fizică.“.** Se fac cercetări asidue. ● După aproape o jumătate de veac de dispariție lentă de pe harta Europei, în „curbura Carpaților“ și românii încearcă să-și reînnoade istoria. ● Dar cine nu crede în existența „lumilor paralele“ să parcurgă revistele și ziarele din țară (nu neapărat ale partidelor). Bucureștiul și Timișoara bat de departe, prin cîteva gazete („Expres“, „România liberă“, „Timișoara“, „Gazeta de vest“ ș.a.), orice roman captivant (a se citi : polițist). ● Dezvăluiri din zilele Revoluției din decembrie. Dezvăluiri din revoluția ce se petrece acum. Articole de atitudine scrise în numele adevăratei libertăți și democrații și . . . primele intentări de **procese de presă** din ultimele decenii în România. ● **„ȚARA TREBUIE SĂ AFLE : Pe 14 decembrie Iașul putea fi Timișoara“** („Adevărul“ nr. 51 și 52). ● Într-o lume alăturată pare să se situeze presa independentă din alte orașe, unde marile „dezvăluiri“ se circumscriu „epocii de aur“. ● O simplă deplasare pînă la Arad, bunăoară, îți relevă o lume intrată parcă într-un calm **constructiv**, care te face să te gîndești dacă nu cumva situația ce ne caracterizează acum e un fel de „aceeași Mărie cu altă pălărie“. Poeme dedicate revoluției din decembrie și eroilor ei, în paginile culturale. Articole de atitudine, dar și despre „eroii zilei“ : securiștii și bișnițarii. Și caricaturi adecvate. Străzile sînt împodobite cu vînzători „la negru“, ca și la Timișoara și în toată zona de vest, unde contactul cu vecinii iugoslavi și maghiari se dovedește extrem de fertil. ● Dar unilateral, pentru că turiștilor români care trec în Iugoslavia vameșii nu le permit să ducă marfă, în schimb le pretind să aibă cel puțin zece dolari de persoană. Vameșii respectivi cred că românii au trecut cu toții la P.N.Ț.c.d., ceea ce e cu totul inexact. ● **Satul românesc.** ● **Cotidianul arădean „Adevărul“ inserează articole despre pregătirea campaniei de primăvară.** Firesc. Doar n-o să mîncăm la toamnă : politică ! Dar nu se spune o vorbă despre obsesia noilor probleme ale satului. ● „Flacăra“ nr. 8 dedică însă acestei chestiuni opt pagini, sub genericul **„Veșnicia s-a născut la sat“.** ● **O altă obsesie — ecologia,** de care se ocupă toate gazetele, chiar și cele ale partidelor politice sau ale sindicatelor libere. ● **Se răsfoiește în voie arhiva istorică în problema clarificării a ceea ce e un partid politic,** de la Dimitrie Gusti („Contemporanul“) pînă la Nae Ionescu („Criza partidelor politice“ — în „Convorbiri literare“). ● **PRIVATIZAREA,** un subiect de care se ating, cu destulă prudență, aproape toate ziarele și revistele, fără a se lămuri ceva, de vreme ce „linia directoare“ a guvernului provizoriu e încă atît de ezitantă. ● Se poartă serialul : „Dosarele rezistenței“, „Dosarele revoluției“, „Dosarele securității“, „Dosarele dosarelor . . .“. ● **ÎNVĂȚĂMÎNTUL** depășește interesul revistelor studențești (ex. : „Forum studențesc“) și apare ca problemă în gazetele centrale sau locale și în revistele de cultură“ („Opțiunile politice ale studenților clujeni“ în „Tribuna“ / 7). ● **BISERICA** e repusă în drepturile ei strămoșești. ● **„Cei ce cred că vor reuși mare lucru fără contribuția bisericii se înșală. Cu cei 10 000 de preoți și cu circa 17 milioane de credincioși, biserica română poate și trebuie să contribuie la mai binele țării“** (Gheorghe Calciu Dumitreasa în „România liberă“ /53). ● **ȘI CULTURA ROMÂNEASCĂ...** ● **„Marxismul e pe ducă, alte pericole ne pîndesc“.** (Interviu cu Alain Robbe-Grillet, consemnat de D. Țepeneag în „Contrapunct“ / 8). Citām : **„Cum, necum, astăzi lumea citește mai puțin, iar cînd citește, citește mai repede (. . .) Cultural vorbind, ne putem teme că din capitalism se va lua în primul rînd ce e mai rău (. . .). Dacă s-au eliberat de opresiunea comunistă ca să mănînce «hamburgheri» și să vadă Rambo sau Dallas la televizor . . . atunci e păcat (. . .) Ideea de liberă concurență va impune în același timp ideea de rentabilizare culturală“.** (sic !). ● **Știre : Ilie Stepan și Petru Umanschi au fost intervievați de un redactor al BBC-ului despre starea rock-ului în România.** (Europa — Timișoara și retur). ● Marea obsesie : **REMEMBER. După două luni de la Revoluție.** ● **„22 decembrie. O după-amiază cu prea multe întrebări“** de Ion Cristoiu : **„Atitudinea unui conducător deja instalat“, „Securitatea care a deschis brațele“, „Cum a ajuns ministru Nicolae Militaru“, „Cazul generalului Gușe“.** („Expres“ / 4). ● **„PARIS, 1789 — TIMIȘOARA, 1989).** Grupaj de mărturii despre evenimentele din Timișoara, Brașov, Cluj și Tîrgu Mureș, din perioada Revoluției, în „Vatra“ (ianuarie 1990). ● Din același număr al revistei : **Interviu cu Doina Cornea : „Fiecare opozant a asigurat o continuitate“, „Nu doresc să fac parte din nici o formație politică“. „Toți cetățenii României trebuie să cunoască limba română“.** ● **„Dosarele revoluției: Procesul de la Brașov, 1987“** („Tribuna“ / 7). ● Traducerile inserate în reviste, fie sub formă de fragmente, fie de seriale se circumscriu acelei probleme : opresiunea comunistă, opresiunea stalinistă. Texte exilate, la care cititorul român are acces abia acum. Texte de care, însă, unii se exilează. ● Pentru aceștia, într-un consens perfect, revistele se deschid prin pagini de publicistică ce abordează fenomenul politic și social. ● Un exemplu (din nenumăratele posibile) revista **„Forum studențesc“** (nr. 2), care are în cuprinsul său : **„Un eveniment fără precedent : mișcarea revendicativă a armatei“, „Forum dezbatere : sisteme de învățămînt occidentale“, „28 ianuarie 1990, ziua cînd a fost salvată democrația și scindată România“, „Securitatea culturii“, „Conflictul muncitori-intelectuali : o falsă problemă“** ș.a. O revistă ce crește de la număr la număr, aliniindu-se celor mai bune gazete studențești din țară. ● Printre toate aceste „lumi paralele“ transpare în coloanele gazetelor din cîteva centre culturale ale țării neliniștea în fața unei posibile destabilizări, în contextul atît de complex al evenimentelor din Europa, cu osebire din cea răsăriteană. O stare de spirit ce reflectă contorsiunile etapei actuale a revoluției române. ● Imature sînt unele publicații independente precum **„Strada“** (săptămînal de opinie desenată) sau **„Amicul public“** (ziar al intelectualilor progresiști) apărute în ultima săptămînă la Timișoara. ● **O problemă acută :** Ce se va face Poligrafia din Timișoara cînd, pe lîngă cele 18 gazete de acum vor apărea, firesc, și altele, ale partidelor ? („Ecologistul“, „Vestul“, „Dialogul liberal“ sînt demult pe piață). ● Cititorii reclamă că factorii poștali refuză să-i mai aboneze la unele ziare și reviste (cum e și „Orizont“). ● În schimb, distribuirea abonamentelor se face cu o întîrziere de două pînă la patru zile (dacă sînt aduse totuși), adică exact cînd evenimentele sînt deja cunoscute de marele public de la radio și televizor. ● Așa se ajunge ca sentimentul de „stațiune“, pe care-l poți avea într-un oraș mai puțin aglomerat de „probleme“, să se transforme într-o senzație de „lume paralelă“, coexistentă sau independentă dar pașnică. Iar pînă la ideea că : „Noi sîntem deținătorii adevărului !“ nu mai e decît o jumătate de pas. ● Informăm pe cititorii care ne-au solicitat numerele anterioare ale revistei noastre că, deși tirajul e mare, nu dispunem decît de un minimum necesar colecțiilor redacționale.

A. Z.

Sculptorul, la 60 de ani

Evoluția și cristalizarea concepției artistice, cu corolarul metaforei și îndeosebi al simbolului, continua trudă de atelier pentru perfecționarea mijloacelor de expresie, cu trecerea de la modelaj la tăierea directă, se manifestă și la alți sculptori ai timpului nostru; propice îi este lui Victor Gaga viziunea monumentalului. Potrivit scării umane de proporții din arhitectura noastră tradițională, monumentalitatea este înțeleasă nu atît ca supradimensionare, cu efect copleșitor asupra colectivității cît, mai degrabă, rezultînd din intuiția raporturilor optime între elemente și întreg, unde, în percepția spațială se implică deopotrivă dimensiunea temporală, istorică, mitică, afectivă. Mihai *sau* Horea, Eftimie Murgu, Traian Vuia, Manole și Ana, Eroul necunoscut, *ca și* Fata cu Floarea, Tinerețe, Tronul vieții, *cu întreita lui semnificație, dar mai cu seamă seria nonfigurativă a* Izvoarelor, Clepsidrelor, Tripticului solar, Vatra timpului *— unele făcînd de pe acum parte, din peisajul țării, altele așteptîndu-și întruparea în material definitiv în for public — impun o monumentalitate calmă, pe măsura omului, surprinzînd, în sondarea ființei spirituale a poporului român, năzuința sa statornică spre lumină și libertate, spre echilibru și demnitate.*

Din cei 60 de ani cît împlinește artistul, jumătate i-am trăit împreună, în Timișoara tinereților noastre; ce n-aș da să-i pot ura, după încă o jumătate, prin viu grai, ceea ce îi doresc din toată inima acum. La mulți ani, Victor Gaga.

Deliu PETROIU

PROCESUL DE LA TIMIȘOARA

Cu începere din numărul viitor vă vom prezenta, direct din sala de judecată, ample relatări asupra desfășurării lucrărilor primului proces al unor vinovați de genocidul de la Timișoara.

---

serial

Totul despre BETTE DAVIS

(IV)

. . . Iar într-o bună zi, iat-o intrînd cu brațele încărcate de cărți despre viața în mijlocul naturii. Să trăiești din ceea ce produce grădina casei și din fructele mării însemna cu totul altceva decît „viața în natură“. Evident că Mamei nu-i păsa de negrele noastre presimțiri, apropo de schimbările (în modul nostru de existență) pe care le proiecta ; în orice caz, după ce a citit toate acele volume, mintea ei era plină de minunate rețete pe bază de alge. Și azi mă trec fiorii, numai gîndindu-mă prin ce am trecut. Ea descoperise subiectul capabil să-i întrețină exaltările ; ne-a organizat într-un fel de echipă de recoltare a, desigur, „celei mai bune ierburi de mare“, și cu asta ne ocupam, „pieptănînd“ litoralul. Se părea că nu toate formidabilele produse marine sînt la fel de comestibile, așa încît ni s-a cerut să fim foarte atenți ce culegem. O anumită varietate de alge putea avea mai multe principii nutritive decît altele, dacă o găteai cum trebuie. Și dacă expedițiile de-a lungul țărmului stîncos, în căutare de ingrediente pentru miraculoasele pudinguri ne amuzau, nu ne-am fi dorit nicidecum să urmeze și „actul al doilea“ al aventurii naturiste.

Însă, îndată ce recolta noastră i se păru satisfăcătoare, Mama purcese să creeze prima Ei capodoperă culinară naturistă. A muncit la chestia asta timp de patru zile, fierbînd grămada de ierburi de mare, pînă le-a transformat într-un terci, din care a rezultat, în cele din urmă, un bulion fără pic de gust. Mama era în al nouălea cer ; a consumat o cantitate apreciabilă din acel odios amestec, pe cînd noi, ceilalți, abia dacă am reușit să înghițim cîte o porție minusculă. Exclamațiile Ei, la asemenea mese, erau de genul „Doamne, Dumnezeule, îți vine să crezi că minunăția asta nu conține decît alge ?!“, sau „E de-a dreptul incredibil ! Cine mai vrea puțin ?“, desigur fără să observe că toți ceilalți meseni luptau, încă, din greu cu prima înghițitură.

Din nefericire, ciudatele fierturi nu i-au satisfăcut Mamei întreaga „propensiune“ naturistă, și Ea s-a străduit să găsească răspuns și problemelor mai dificile ale unui asemenea tip de alimentație. Gary a fost obligat să înceapă un tratament de întărire cu ouă crude, luate direct din cuibar. Mie mi-a fost groază că Mama va crede necesar să-i urmez exemplul, dar nu s-a întîmplat așa. Poate i se părea și Ei respingătoare ideea. Înotam goi în apa caldă a oceanului, dimineața devreme, pînă nu apăreau pe plajă necunoscuții care ne-ar fi deranjat . . .

(A. P.)

top

BIG WORLD PRODUCTIONS
telephone 01 579 2748 01 579 2299

BRITISH ROCK FOR ROMANIA

The British Council

ZA TEMIŠVAR

HVALA! THANK YOU! KÖSZÓNÓM!

ZA TEMIŠVAR 00!

CRONICA, PE SCURT. ● Începem cu începutul. ● Concis. ● Altfel nu se poate. ● Ce nu se poate ? ● Să cuprindem totul, absolut totul. ● Oricum, cele scrise nu vor putea decît să reconstituie palid **Marele spectacol închinat Revoluției noastre.** ● El trebuia văzut. ● N-au putut toți să-l vadă. ● L-au putut în schimb asculta grație postului de radio Timișoara Liberă. ● Transmisie directă. ● În eter și spre sufletul miilor de tineri ascultători. ● Mulțumim. ● Revin la început. ● Ședințe (sau dezbateri) aprinse la Casa Tineretului între membrii **Societății muzicienilor rock din Banat.** ● Se hotărăște organizarea spectacolului **ROCK PENTRU REVOLUȚIE.** ● Nu oricum, veți vedea. ● Se decide ca banii proveniți din încasări să fie expediați prin mandat poștal direct victimelor Revoluției. ● Tînărul grafician **Florin Arhire** și eleva **Cristina Sas** de la Liceul „C.D. Loga" realizează afișul manifestării tipărit în timp record de inimoșii lucrători de la Poligrafia „Banat". ● Mulțumim, domnule Magyar ! ● Timișoara, orașul erou merită o manifestare deosebită. ● Încep tratativele cu virtualii oaspeți de peste hotare. ● Trei zile la rînd Ionel Marchiș devine navetist pe ruta Timișoara — Belgrad. ● Romanian Management Service Is Born ! ● Vor veni. ● Cine ? ● Grupurile iugoslave **Viktoria** (nume predestinat evenimentului, nu ?), **Galija, Valentino** și două formații din elita rock a țării vecine și prietene : **Bajaga i instruktori** și **Riblja Čorba.** ● Bașca britanicii, grupurile „Newcomers" **Crazy Head, Skin Games** și **Jesus Jones.** ● Vor sosi cu „sculele" lor. ● Jesus !. ● Din București vor sosi **„Roata"** lui Chifiriuc (grup care va reprezenta România la San Remo '90), **Iris Compact B, Holograf, Păunița Ionescu.** ● Timișorenii vor alinia grupurile : **Pro Musica, Cargo, Abra, Labirint, Cardinal, Argus, Foileton, Amala, Erix.** ● La sala „Olimpia". ● Sonorizarea : Cargo și Pro Musica, pentru primele două zile. ● Pentru ziua a treia e prevăzută acțiunea „British Invasion" așa că... ● Totul e pregătit. „Totul ?" ● Aproape. Intervin oamenii de bine. ● Alergătură mare. ● Să spună Marchiș. ● Telefoane interne și internaționale. ● Mulțumim doamnelor de la P.T.T.R. ● Consulatului iugoslav de la Timișoara. ● Consulatului General al Marii Britanii din București. ● „Comtim"-ului care ne-a asigurat mijloacele de transport. Și nu numai. ● Garnizoanei militare. ● Clubului sportiv C.F.R., secția lupte și karate (d-lui Mihai Cioroianu). ● Personalului hotelului „Timișoara". ● Fan Club-ului Rock Tim, acestor tineri inimoși dintre care amintim doar cîteva nume : Florin Daravoina, Gabriela Popescu, Cseh Ladislau, Jarco Velici, Anderwald Thomas — translatori, gazde amabile. ● Dar nu numai ei... ● Iertați-i pe reporterii de care v-ați ciocnit peste tot. Asta le e meseria. ● Blitz-uri, camere video de diferite calibre și naționalități înregistrau pe peliculă dar și în suflete tot ce vedeau, auzeau. ● Ne-a tulburat pînă la lacrimi aducerea pe scenă a tricolorului nostru, momentul de reculegere în memoria celor ce n-au putut să fie printre noi acum, în libertatea pentru care și-au dat viața. În memoria lor, pe scenă, plînge o lumînare. ● Sorin Chifiriuc & Comp. Îl deranjez : Ce veți cînta ? ● „Piese pe muzica mea și pe texte de Pitiș". ● Succes ! ● Pînă intră „Roata" alerg la Rom press. ● Neboiša Dulić, realizatorul popularei emisiuni Disko-Folk (TV. Belgrad) nu-mi satisface curiozitatea. Prin intermediul amicului Mimo Obradov care mi-a dat un prețios ajutor ca translator și consultant doream să aflu părerea interlocutorului despre starea scenei rock iugoslave. E concis : „Ce e bun rămîne, ce nu, nu". ● Hvala. ● „On Stage", Roata. ● Muzică de avangardă, de cea mai bună factură, fără concesii facilului. ● Păreri împărțite. „ După grupurile timișorene amintite, oaspeții iugoslavi". ● **Sarajevo Sound** cu „Valentino" „prinde" la public. ● Polifonii vocale, aranjamente inspirate, prezență scenică degajată ca și la grupurile **Galija** și **Viktoria** (Belgrad). ● Adrian Dinu, printre boxe, e ochi și urechi. ● Mai mult ochi. ● Solista Snejana Mišković Is Very Beautful. ● În materie de Show mai avem de învățat. ● „Baracuda", „Samo sami". ●Sala e în picioare. ● Duminică. ● Bilete ? Să fim serioși ! ● Program încărcat : „Măi, ăștia au băut aproape toate sticlele de Pepsi. Ce mai oferim oaspeților ? („ăștia" fiind... indigenii). Să nu ne facem de rîs". ● Nu ne facem. ● Grupurile timișorene, în formă bună. ● Bajaga (The Long Man), On Stage. ● Sala cîntă la unison cu grupul „Ruski voz", „Tamara". ● Cunoscutul solist declară : „Remarc că **acum** românii sînt mai veseli". Așa este. ● Și a fost ziua a treia... ● Două TIR-uri imense lîngă sala „Olimpia". ● Instalații First Class, Spotlights-uri, All Computerised Sponsor : Big World Production, Action, „Help For Romania". Fetele de la **Radio Fun** îmbrăcate în T-Shirts-uri „Made In England" cu tricolorul românesc. ● Organizatorii se plimbă calmi cu aparatele Walkie Talkie In Their Hands. ● On Stage, All Is OK. ● Dar în sală nu poți arunca un ac. ● Cvintetul **Crazy Head, Jesus Jones, Skin Games,** grupuri tinere Hard Rock & Acid House, nu Heavy cum ne-am așteptat. ● Las la urmă „gazdele" **Pro Musica** și **Cargo** cu recitaluri de excepție, limitate în timp spre a permite includerea în program a formației iugoslave **Riblja Čorba.** ● Revenim. ● Cu **Ilie Stepan** și grupul său, toată sala cîntă piesa **„Timișoara"** închinată Revoluției din primul oraș liber al României. ● Adi Bărar : „Vă oferim un cîntec cu textul nostru care ne aparține cu adevărat". ● În baia cromatică de lumini grupurile noastre capătă măreție. ● Că măiestrie este, slavă Domnului. ● **Traian Todoran** (redactor al secției române de la TV Novi Sad) : „Mișcarea rock timișoreană m-a impresionat. Mi-a plăcut în special grupul Abra. Pe Pro Musica și Cargo îi știam din transmisiile directe pe Programul 3 la Televiziunea iugoslavă. Solista **Păunița Ionescu** este o artistă de talie internațională. Ați ascultat cîntecul lui Bora Riblija Čorba, n.n.) ? El cînta : **„Rumunski narod pijeska / Jeri je ohvatio ceaușesca".** ● Ați înțeles ?" ● Da, Traian Todoran, prietene, am înțeles !

Petru UMANSCHI

P.S. Grupul vocal-instrumental **BIKINI** din Ungaria a susținut concerte de binefacere în orașul nostru. S-au prezentat piese de pe LP-ul **„Temesvar Sunday"** în curs de apariție, album avînd genericul **„Tribute To The Heroes Of Romania".** Iată o nouă dovadă a faptului că alături de noi se află o lume întreagă.

---

la fanion

Fotbal dincolo de gratii

CONVORBIRE CU OCTAVIAN FOALE

(VII)

— Ați fost bătut în timpul interogatorului ?

— În prima noapte nu. În cele din urmă am dat o declarație în care am arătat că nu știu nimic despre regia asta, că, forțat de împrejurări, am acceptat să vin la Oradea pentru a vorbi despre jocul din perspectivă cu Poli. A doua zi am fost duși la Procuratură unde ni s-a făcut mandat oficial de arestare. Acolo am simțit că se îngroașă gluma și că nu mai avem nici o șansă. Ni s-a promis că vom fi reținuți doar cîteva zile pentru cercetări. Am fost duși apoi în celula arestului unde e jalea de pe lume. La închisoare e mai ușor decît în celulă.

— Care erau condițiile în celulă ?

— Erau două pături și noi eram cinci în celulă. Eu eram în pat cu unul care a furat niște porci la Salonta. Ceilalți trei erau tot deținuți pe motive de tîlhărie.

— A intervenit ceva nou în primele zile ?

— Da, după două zile a apărut și I.G.M., Inspectoratul General al Miliției. Din nou am dat declarații, tratamentul a fost deja altul.

— În ce sens a fost altul ?

— Nu mă mai bag, că ăștia trăiesc o sută de ani. Alt tratament a fost. În fine, eu am pornit de la ideea că n-are rost să mai bag și pe alții în afacerea asta. O duceam îngrozitor de greu. A fost cea mai grea perioadă. Am stat acolo două luni și jumătate.

— Ce regim ați avut ?

— Păi, regimul a fost următorul : aveai voie să dormi de la ora zece seara pînă la cinci dimineața, după care îți făceai patul și stăteai în picioare. Stăteam toată ziua în picioare. Cel mai greu a fost cînd am stat singur în celulă : cam o lună a fost asta.

— Ați mai dat alte declarații în răstimpul respectiv ?

— Da. Ei tot mă forțau să declar cine mi-a dat banii și să recunosc că eu am fixat toată întîlnirea.

— Cine v-a anchetat ?

— M-au anchetat și organe de la ei, de la Oradea, și de la I.G.M. București.

— Cam cîte ore pe zi vă anchetau ?

— Cam două-trei ore. După aceea reveneam în celulă. Celula avea cam trei metri lungime și un metru și jumătate lățime, cu o gaură prin care pătrundea lumina. În primele două zile n-am putut mînca nimic. Era ceva mai rău decît lăturile. Colegul de celulă mi-a spus : „Bă, mănîncă, fiindcă e în binele tău". Mi-a fost greu la primele două-trei linguri de apă caldă cu niște frunze, la felul întîi, și felul doi, niște cartofi degerați încălziți, cu mămăligă. Înainte de prima înfățișare, am fost scos de către comandantul Miliției, un tip extraordinar de periculos, un om groaznic. El m-a scos din celulă seara, fiindcă dimineața începea procesul și îmi spune : Cetățene arestat, te sfătuiesc să cauți să nu mai bagi și pe alții pe rol, căci îți agravezi situația. La care i-am răspuns : Domnule comandant, discuția noastră a fost inutilă. Atîta mîndrie am în mine. Din declarații rezultă clar că nu am pomenit pe nimeni. Și a plecat zîmbind. Într-adevăr, la prima înfățișare am luat totul pe mine.

— Cum adică ați luat totul pe dumneavoastră ?

— Adică am recunoscut tot, chiar și ce nu a fost al meu. Cînd mi s-a făcut dosarul, după claviatură, adică, după ce mi s-au luat amprentele, au vrut să mă convingă, așa cum știu ei să convingă, să mă pozeze cu niște grămezi de sute în brațe. Asta pentru că ei să aibă o probă clară că eu am adus banii. Norocul meu a fost că am făcut sport și am rezistat, că altfel mă terminau.

— V-au bătut ?

— Asta rămîne o istorie. Și le-am spus : Asta nu pot face, adică să mă pozeze cu banii. Asta e o crimă, le-am spus. Au văzut că rezist și m-au lăsat în pace.

— Nu vă aduceți aminte cum îl chema pe șeful Miliției ?

— Avea un nume cu T., un nume de voievod, parcă. Și, să nu deviez. M-au dus la Tribunal unde procurorul-șef mi-a spus : Semnează-ți rechizitoriul ! Și mi-a citit că am fost prins cu banii la club, în timp ce încercam să îi dau. Păi, i-am spus eu, cum pot să semnez așa ceva, de vreme ce nici n-am fost acolo ? Asta pe lîngă faptul că mi-ați pus atîtea în cîrcă. La care el mi-a zis : Hai, nu mai fă pe nebunul ! Mai erau acolo doi băieți de-ai lor, dar am trecut și peste acest hop. Așa că nu am semnat nici un rechizitoriu.

— Băieții au insistat ?

— Au insistat fiindcă asta era tehnica. Necazul e că se poate intra în proces și fără semnătura inculpatului. E un abuz, dar se poate. Așa că a început procesul și prima mea impresie a fost că judecătorilor le era rușine să ne judece. Au fost niște oameni deosebiți judecătorii.

— Tot la arestul Miliției vă aflați ?

— Da. Cinci instanțe am avut cînd am stat în arestul Miliției. În seara cînd am fost chemat de ăla, Turbatu parcă îl chema, mi-a spus că am apărător, dar eu am refuzat.

Marcel TOLCEA

(VA URMA)

Varlaam Șalamov

1907—1982

O ZI LIBERĂ

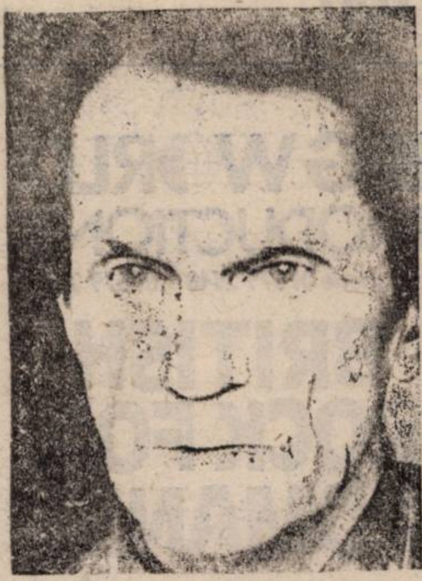

Doua veverițe mici. cu botișoare și cozi negre, priveau curioase la ceea ce se întîmpla în spatele tufelor de zadă argintie. Mă apropiai tiptil de copacul pe creanga căruia stăteau și, cînd am fost aproape, o zbughiră. Ghearele lor zgîriară scoarța copacului, trupurile lor mici de un albastru-nchis, se ghemuiră rapid, ca în clipa următoare să se arcuiască brusc, înălțîndu-se pe crengi în vîrful copacului unde se liniștiră imediat. Bucățile mici de scoarță scrijelată încetară să mai cadă pe zăpada albă. Atunci am văzut și eu ce urmăriseră veverițele cîteva clipe mai înainte. În luminișul de după tufe, un om stătea în genunchi, rugîndu-se către Atotputernic. Haina din pînză proastă îi zăcea mototolită lîngă picioare. Părul scurt era plin de firișoare de brumă. Fața lui avea o expresie ciudată, ca și cum și-ar fi amintit de copilărie sau de ceva tot atît de drag sufletului său. Își făcea cruce cu mișcări largi și repezi. Nu l-am recunoscut imediat, atîtea zbîrcituri noi îi brăzdau fața. Era deținutul Zamiatin, preotul cu care împărțeam aceeași baracă.

Fără să mă observe, rostea, ca un fel de murmur, cu o voce solemnă, cu buzele aproape amorțite de frig, acele cuvinte curate pe care le cunoșteam și le știam pe de rost încă din copilărie. Erau fragmente dintr-o liturghie slavă. În pădurea înghețată, Zamiatin ținea sfînta slujbă. Își făcu din nou cruce, apoi se îndreptă de spate și mă luă în seamă. Expresia solemnă și înduioșătoare îi dispăru brusc de pe față ; se încruntă. Lui Zamiatin nu-i plăcea să facă cineva haz pe socoteala lui. Apoi își luă căciula, o scutură de zăpadă și o puse pe cap.

— Ați ținut slujba, părinte ? l-am întrebat.

— Nu, nu, zîmbi Zamiatin de nepriceperea mea în ale bisericii. Cum aș putea face una ca asta ! N-am nici un lucru sfințit, nici măcar patrafir n-am. Asta-i o simplă cîrpă, îmi arătă prosopul de pînză proastă.

Netezea bucata de pînză murdară care-i atîrna în jurul gîtului și care aducea, într-adevăr a patrafir. Gerul acoperise ștergarul cu cristale mari de gheață, peste care se revărsa lumina sclipitoare a soarelui de iarnă. Acele de gheață străluceau în zeci de culori și țesătura ștergarului se asemăna oarecum cu o odajdie.

— Și, drept să-ți spun, mi-e rușine, dar nici nu știu în ce parte e răsăritul. Soarele nu răsare decît pentru două ore și apune tot pe dealul ăla de acolo, de unde și răsare. Unde-i de fapt aici răsăritul ?

— Oare e atît de important unde-i răsăritul ?

— Bineînțeles că nu. Nu, nu plecați. Vă asigur că n-am făcut nici o slujbă și nici nu o pot face, chiar dacă aș vrea. Pur și simplu repet, îmi reamintesc, încerc să repet slujba de duminică. Și nici măcar nu știu dacă azi e duminică !

— E joi, i-am răspuns. Așa ne-a zis azi dimineață supraveghetorul.

— Iată, vedeți, joi. Nu, n-am ținut nici o slujbă. Ci drept să-ți spun așa mi-e mai ușor. Nici foamea n-o mai simt, zîmbi Zamiatin.

Știu că aici fiecare om are un lucru al lui, la care ține foarte mult, la care recurge, mereu, ori și-l reamintește în ultima clipă. E acel ceva ce l-a ținut în viață, lucrul de care s-a ținut ca înecatul de pai, care l-a ținut în viața asta pe care ne-au răpit-o atît de tenace și sistematic. Dacă pentru Zamiatin, acel **ultim ceva** era Liturghia lui Ioan Gură de Aur, ceea ce m-a ținut pe mine în viață era poezia ; poeziile preferate, semnate de alții, care mi-au rămas în memorie aproape incredibil, aici, în acest mediu, unde tot, restul fusese uitat demult, alungat din amintire. Acesta era singurul lucru pe care nici moartea, nici gerul nici foamea și nici înjosirile de neînchipuit nu l-au distrus.

Soarele apuse. Întunericul care cuprinse seara timpurile de iarnă se cuibări repede printre copaci. M-am întors în baraca scundă, dar destul de lungă, cu geamuri mici și întunecoase, încăpere ce aducea mai degrabă a grajd decît a odaie. Cînd am pus mîna pe ușa grea și înghețată, din coliba din apropiere răzbiră zgomote. Acolo erau atelierul și magazia unde se țineu uneltele : ferăstraie, lopeți, securi, tîrnăcoape, răngi. În zilele libere magazia era încuiată, dar cineva o deschisese. Am trecut încet pragul, împingînd ușa grea. În acoperișul magaziei erau destul de multe găuri, așa că privirea se obișnui foarte repede cu semiîntunericul. Doi pușcăriași, niște criminali gîdilau un cățelandru, un pui de cîine ciobănesc de vreo patru luni. Cățelul era întins pe spate și da vesel din labe. Criminalul mai în vîrstă îl ținea de cureaua din jurul grumazului. Prezența mea nu-i deranja deloc ; eram toți din aceeași brigadă.

— Ia zi, e cineva pe-afară ?

— Nu, nu-i nimeni, am răspuns.

— Hai mai repede, zise cel mai în vîrstă.

— Așteaptă să mă mai încălzesc, răspunse cel mai tînăr. Uite cum se gudură potaia ! Îi pipăi coastele și îl gîdilă din nou. Cățelandrul scheună de vreo două ori, apoi dădu din labe și începu să-i lingă mîna.

— Aha, te guduri, potaie... O să-ți piară cheful de lins, Senia...

Ținînd cu mîna stîngă cățelul de curea, Semion apucă, cu dreapta, pe la spate, toporul și cu o lovitură scurtă nimeri cățelul drept în cap. Animalul se prăbuși, zbătîndu-se, iar un șuvoi de sînge cald țîșni pe podeaua înghețată a magaziei.

— Ține-l mai bine, spuse încet Senia, ridicînd pentru a doua oară securea.

— Ce să-l mai țin, nu-i cocoș, zise cel mai tînăr.

— Jupoaie-l pînă are blana caldă, îl sfătui Semion, și îngroap-o pe urmă în zăpadă.

Seara, în baracă, nimeni nu putea adormi de mirosul supei de carne, pînă cînd criminalii n-o mîncară pe toată. Dar în baraca noastră erau prea puțini criminali și supă din carne de cățel prea multă. Rămăsese mai bine de o porție, cu o bucată mare de carne.

Semion îmi făcu semn cu degetul.

— Vrei ?

— Nu, i-am răspuns.

— Atunci, atunci... — și privirea lui Semion se plimbă peste priciuri — ...atunci i-o dăm lu' popa. Hei, părinte ! Vrei puțină supă cu carne de oaie ? Noi facem cinste. Numai să speli pe urmă oala. Zamiatin apăru din întuneric, în lumina galbenă a gazorniței, luă porția și dispăru. După vreo cinci minute apăru din nou cu oala spălată.

— Nu cumva ai mîncat tot ? întrebă curios Semion. Cum de-ai băgat în tine așa repede ? Înghiți ca un pescăruș, popo. Dar părinte, aia n-a fost carne de oaie, ci de potaie. De cățel. Îți amintești cum se gudura pe lîngă tine? Parcă-l chema Nord, nu ?

Zamiatin privi tăcut la Semion. Apoi se întoarse și ieși din baracă. Afară, după ușa barăcii, pe zăpada înghețată, părintele Zamiatin vărsă. În lumina lunii fața lui părea turnată în plumb. Saliva lipicioasă și caldă îi curgea pe buzele învinețite. Zamiatin se șterse apoi cu mîneca hainei, se uită la mine destul de pornit.

— Ăștia-s niște lichele, i-am zis.

— Da, da. Așa-i, zise Zamiatin. Dar să știi, carnea a fost tare gustoasă. Puteai jura că-i de oaie.

Traducere de

Simeon LAZAREANU

S-a născut în orașul Vologda, în centrul Rusiei, într-o familie preoțească, fapt care i-a pecetluit tragic viața. A intrat devreme în atmosfera avangardei literare. A scris versuri, proză, a participat activ la disputele literare din Moscova anilor '20. V. Șalamov a făcut parte din „LEF" (Levii Front Isskustv — Frontul de stînga al Artelor), condus de V. Maiakovski, alături de poeții Aseev, Kirsanov, de pictorul și fotograful Rodcenco, de O. Brik și de alții. Deși „LEF" milita pentru arta modernistă, angajată (deci și politică, revoluționară), aderența la această mișcare de stînga nu a reprezentat o garanție pentru libertatea creației. În februarie 1929, Șalamov este arestat. Urmează munca silnică în lagărele din Berezniki (la construcția combinatului chimic). Eliberat în 1932, se întoarce la Moscova, unde își reia activitatea literară. Pînă la a doua arestare (ianuarie 1937) — scrie — după propria lui mărturisire — peste 150 de nuvele și 200 de poezii (cele nepublicate fiind însă pierdute pentru totdeauna).

În 1951, V. Șalamov este eliberat, dar rămîne cu domiciliu forțat în Kolima încă trei ani. Numai după aceea i se permite să părăsească Nordul. Va locui într-o mică localitate de lîngă Kalinin, în centrul Rusiei. În acest răstimp (pînă în 1956) lucrează ca agent tehnic pe lîngă o întreprindere. „Aveam peste 45 de ani, scrie Șalamov ; mă străduiam să recîștig timpul pierdut. Scriam zi și noapte, poezii și nuvele. În fiecare zi mă temeam că îmi vor seca puterile, că nu voi mai scrie nici măcar un rînd, că nu voi reuși să spun tot ce aș fi vrut". În toamna anului 1956 este reabilitat și are dreptul, în sfîrșit, să se întoarcă la Moscova.

Moștenirea lui Șalamov este impresionant de mare ca întindere. Scrisul său, de o uluitoare profunzime, reprezintă radiografia a ceea ce înseamnă GULAG. Soljenițîn îi cerea mereu părerea, se consulta cu el la elaborarea Arhipelagului Gulag. **Varlaam Șalamov ne-a lăsat romanul** A patra Vologda, **volumele de** Povestiri din Kolima, **culegerile de versuri** Caietele din Kolima, **însemnări autobiografice, eseuri etc. „Ceea ce ai plătit cu propriul tău sînge, scria Șalamov, se așterne pe hîrtie ca un document al sufletului. Esențial pentru scriitor este să-și păstreze sufletul viu".**

Galina CERNICOVA

Comitetul de coordonare
ADRIANA BABEȚI
ANTOANETA C. IORDACHE
MIRCEA MIHAIEȘ
CORNEL UNGUREANU

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
TIMIȘOARA, strada RODNEI nr. 1.
Telefoane : 3 33 90 și 3 33 76
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tehnoredactor : Nic. LENGHER
Fotografii de: IULIU MARIN, ROBERT MOSER și LADISLAU EVELEY
Abonamentele se fac la P.T.T.R.
TIPARUL EXECUTAT LA I.P.B.T.
Index : 42 907

BIBLIOTECA „ASTRA"

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

orizont 10

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 10 (1199) 9 MARTIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

Oriunde, în oraș, subiectul numărul unu este PROCESUL. Toate amănuntele sînt importante Nimeni nu vrea să scape nimic. Faptul straniu și trist, din decembrie '89, al represiunii, stă în boxa acuzaților. Cele douăzeci și una de măști — care știu ce s-a petrecut în culise, acolo unde se plănuiau : **genocidul, complicitatea la genocid, favorizarea la genocid.** Sigur, în decembrie, inculpații de azi nu vedeau planînd deasupra capetelor lor o teribilă siglă, niște cumplite acuzații. Ar putea protesta împotriva afirmației că „au plănuit", ar aduce argumente, ar livra o listă, a „adevăraților vinovați". Și totuși — atunci — între 16 și 22, oricît de incredibil ar putea să pară, la Timișoara s-a vorbit în stradă despre un proces de genocid, despre iminența procesului — **aici** — și despre durata lui. Desigur, vor zice, mulți, nu pe cei 21 îi voia Timișoara.

PROCESUL DE LA TIMIȘOARA

În piețe, sedii, case, în cafenele, pe băncile din scuaruri de margine, la aparatele de radio din Ro-Tax-uri : cuvintele, propozițiile vocabularului juridic. Expresia care încercuiește, ca un bulevard de centură, existența, nu de mult intrată în primăvară : **Procesul de la Timișoara.** Ni-l vom aduce aminte, fără îndoială. Cu întreagă retorica lui, nu o dată ascunsă în faldul discursurilor cuminți. Toți vor — **acolo** — sub reflectoarele (chiar !) de teatru, să se disculpe. Devreme ce n-au cunoscut ce se întîmplă, și că se trage, și cine sînt aceia care trag, pesemne au șanse bune să părăsească nepedepsiți sala de judecată. Își zic ei ! Fără să observe, nici acum, efigia în care li se proiectează fiece gest. Nu-și dau seama deloc încotro zboară vorba rostită, nu simt cum se întorc în trecut, înspre săptămîna cu asfințituri de purpură. Nu aud vuietul, nici urma sa, înaintînd, de la casa lui Tőkés, peste pod, pe lîngă Catedrală, pînă sub Balcon. Și mai departe, pe strada cea mare, spre clădirea oficialității. Decembrie ar fi fost, deci, **o închipuire de unde inculpații au lipsit.** Din care s-au retras. Lăsînd orașul la dispoziția nu se mai știe cui. Lăsîndu-i libertatea să moară, ori să supraviețuiască, oferindu-i — nu-i așa ? ! — posibilitatea să aleagă. Vor risca să pronunțe fraze despre blîndețea și generozitatea lor ? Contează, poate, pe toleranța orașului : vor fi aflat că aceasta nu este o invenție.

Ceva tot își aduc aminte. O pînză de tensiuni. De nebunie. De miracol. Scena incendiului din Piața Libertății/Victoriei, în după-amiaza de 17. Cadrul cu femeia tînără, forțînd chepengul unui tanc, cu mîinile goale. Sau copiii, de pe acele trepte. Ori, măcar, flacăra lumînărilor destrămînd înserarea. **Nu pentru mult timp, e adevărat.**

O **extindere** a procesului a fost cerută, de la început. E, deja, în mișcare. Era în expansiune, încă din decembrie, imaginea nevoii de **adevăr pînă la capăt,** a orașului. Era în atmosferă. Se ridica din vorbirea străzii. Vor pricepe, cînd procesul se va fi încheiat, de ce îi putem privi, de foarte aproape, și cîntări, unul cu unul, vinovății legate între ele, mai mult sau mai puțin ? A trăi : a avea memorie. **Amintirea Orașului între 16 și 22.** Descoperirea unei altfel de existențe, a unei altfel de lumi. În care, Procesul celor 21 poate fi doar semnul irealității ce încearcă să invadeze din nou Timișoara.

Ana ALDAN

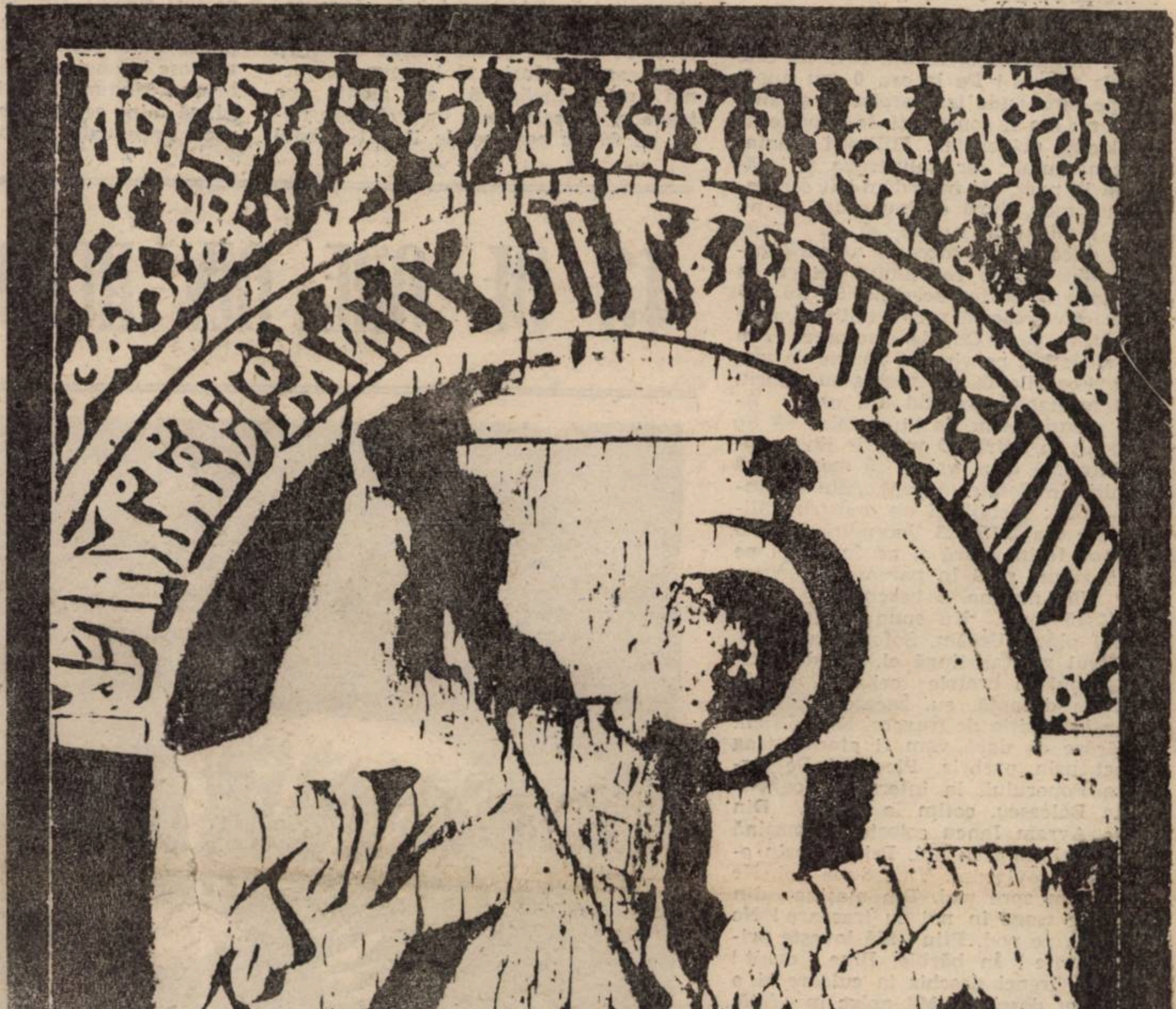

În numărul viitor : UNIVERSUL CARCERAL • Procese, închisori, deținuți din ultimele patru decenii • Texte de Mircea Vulcănescu, Paul Goma, Osip Mandelstam, Alexandr Soljenițîn • Jurnale de închisoare • Gulagul românesc •

43 DE ORE DIN REVOLUŢIE

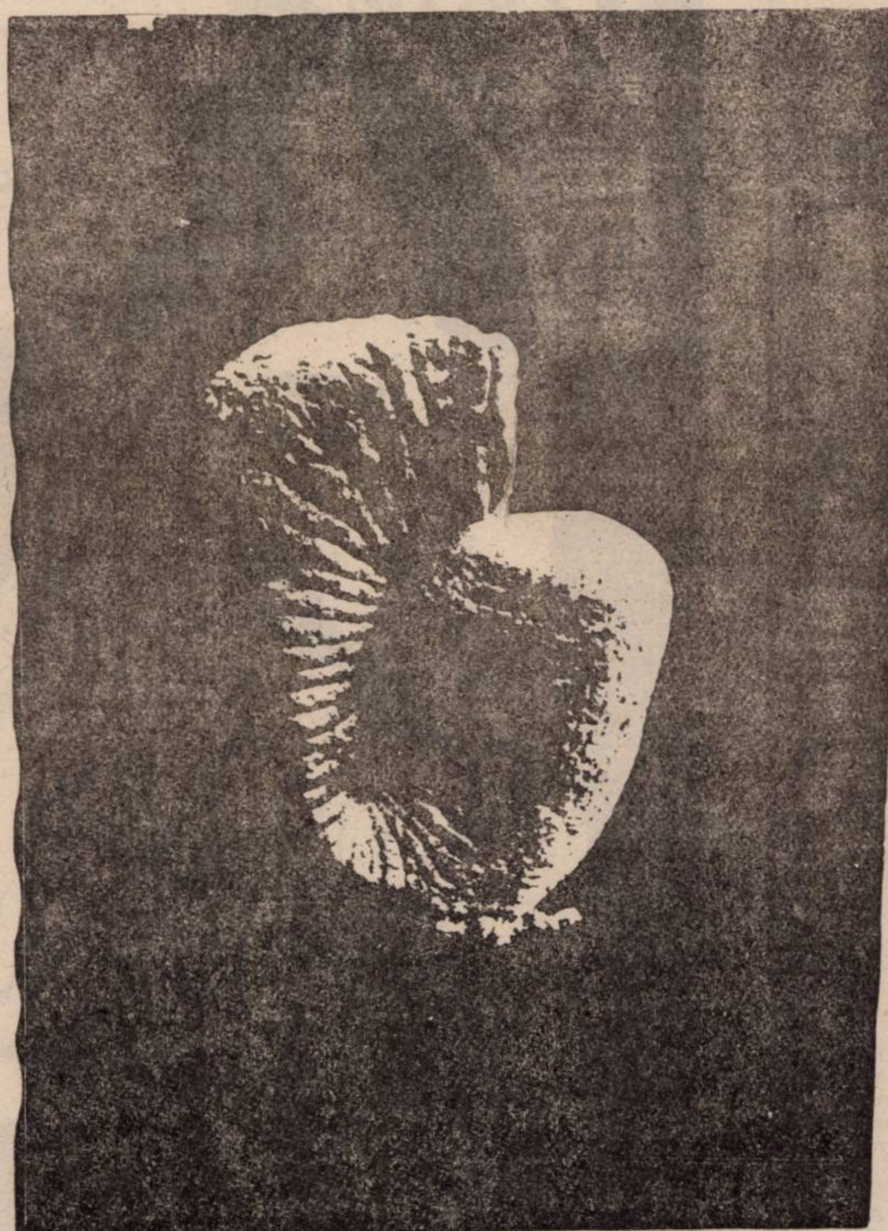

În acest număr, reproduceri după sculpturile artistului plastic Constantin Grangure, din ciclul „Forme libere“

Agitaţie, nelinişte. Zvonurile dinafară sînt alarmante. Se trage la poştă. Sînt terorişti la hotel „Parc“. Vin pe malul Mureşului cu intenţia de-a ataca Consiliul. Cerem arme! Dl. Stranschi dă ordin să fim înarmaţi. Nu sînt decît 30 de puşti AKM. Organizînd coada, cer să se facă linişte şi disciplină la aliniere. Mă număr printre cei 30 care am fost înarmaţi. Fiecare are cîte 90 de cartuşe. Locul meu de pîndă se nimereşte la o fereastră care dă, în spatele consiliului, spre parc. Lîngă mine, un militar în termen cu o puşcă cu lunetă. Lunetă simplă, obişnuită. Afară e noapte. Militarul mai poartă şi ochelari de vedere pe care nu-i are la el. Glumim pe seama acestei întîmplări şi rîdem. Încă nu este un rîs nervos! Pe la ora 0 sau după, începe sarabanda trasoarelor în ştrand. Dacă nu am fi conştienţi de situaţie ar fi plăcută priveliştea. Militarii dinafara consiliului sar balustrada şi pătrund în parc. Ne încordăm! Îi cer vecinului meu, după ce îmi spune că nu vede nimic prin lunetă, să nu tragă decît dacă cineva încearcă să sară grilajul din spatele consiliului pentru a pătrunde în curtea acestuia. Să nu împuşte din greşeală vreun militar care se află în parc. Clipele trec greu. Am amorţit stînd pe vine în poziţie de tragere. Focurile de pe mal s-au oprit. Văd militarii revenind din parc. Atrag atenţia celor de lîngă mine să fie cu ochii în patru. O voce de lîngă mine întreabă dacă vreau să merg după muniţie în Cetate. Accept. Aflu că sîntem cinci: 4 civili şi un maistru militar. La ora 3,15 (23 decembrie 1989) plecăm. Ieşim afară şi ne furişăm pe lîngă ziduri pînă în parcare la „Astoria“. Văd maşina, o basculantă mare de 10-15 tone. Nu spun nimic, dar nu-mi place. Urcăm. Şoferul la volan, maistrul militar lîngă el, cei doi tineri, unul în braţele celuilalt, şi la portiera dreaptă, eu. Încerc să aşez arma în poziţie de tragere. Este dificil. Hotărăsc că dacă vom fi atacaţi trag direct prin parbriz. Plecăm! Pe Armata Poporului, la intersecţia cu Nicolae Bălcescu, cotim la stînga. Din Piaţa Avram Iancu coteşte o maşină în acelaşi timp cu noi. Privesc prin oglinda retrovizoare. Vine după noi. Ne îndreptăm spre pod. Din maşina din spate se trage în noi cu trasoare! Ne angajăm pe pod. Ptiu! Mă loveşte primul glonte! În bărbie. Bine ochit! Port un trenci deschis la culoare şi o şapcă tot deschisă. Mă aplec în faţă, cu capul pe bord. Un singur gînd mă obsedează: să nu-mi expun trunchiul. O răpăială infernală ne ia în primire. Nu văd nimic, dar aud zeci de sticle de şampanie deschizîndu-se cu zgomote sinistre, seci, ascuţite, sparte. Cît rău fac aceste „dopuri“! În noi trag din trei părţi. Din hotel „Parc“, din stînga faţă (din incinta ştrandului) şi din faţă, de la capătul podului. Ne împlîntăm în ceva şi ne oprim. Vreau să trag! Mîna dreaptă încearcă să deblocheze puşca. Ne prăbuşim! Primul gînd este că vom cădea în Mureş. Nu ştiam unde sînt. După o scurtă cădere, sînt pe drum. Îmi dau seama ce s-a întîmplat: cabina a rabatat în faţă, iar noi ne-am prăbuşit prin locul gol lăsat de parbrizul spart de gloanţe. Se trage din nou înspre spatele maşinii. Tir înteţit. Văd faruri puternice care mă luminează şi pe mine. Mă mir că nu mă împuşcă. Tirul încetează. Simte ceva umed, altceva decît sîngele meu. Carburantul maşinii curge din rezervorul spart. Nu ştiu ce este, dar teama de a lua foc mă animă brusc şi mă tîrăsc în jos spre intrarea în ştrand. Trec peste un corp inert. Nu ştiu cine este. Mă tîrăsc cam greu. Mîna stîngă îmi este ruptă. Se trage din nou, lucru care mă obligă să opresc, să nu atrag atenţia. Îmi dau seama că nu se trage spre mine, ci spre hotel „Parc“. Mă mai tîrăsc cîţiva metri, după ce am scos cele două încărcătoare pline şi le-am lăsat lîngă gard. Ce ciudat, dar ce obiectiv şi realist gîndeşti în situaţii limită: un glonte rătăcit ar putea să le facă să îmi explodeze în buzunar!

Încerc să-mi controlez respiraţia, rapidă şi sacadată, şi să nu înghit sîngele care şiroieşte din gură. Mă ridic cu greu, agăţîndu-mă cu mîna dreaptă de gardul de sîrmă, dar cînd încerc să stau în picioare, cad pe spate. Nu e bine! Sîngele îmi umple gura! Mă întorc pe burtă, aşezîndu-mă lîngă gard, în pantă, cu capul în partea de sus a acesteia. Privesc în jur. Trecuseră aproape 15-20 minute. În faţa mea, puţin în stînga, realizez că sînt militari din armată. În ştrand, prăbuşită de pe pod, cu farurile îndreptate în pămînt, văd o dubiţă. Trecuseră 30-40 de minute. O voce strigă puternic: nu trageţi fraţilor! Sînt rănit la picior! Fraţilor, ajutaţi-mă! Nu ştiu nimic de cei care au fost cu mine. Văd doar corpul neînsufleţit al celui peste care m-am tîrît. Nu-l recunosc. Continui să mă concentrez, să-mi reglez respiraţia. Sînt calm, dar un gînd nu-mi dă pace: aştept glonţul ucigaş ' Groaznică senzaţie, mai ales cînd nu poţi riposta. Vocea rănitului cere ajutor în continuare. Militarii încep să se mişte. Nu am curajul să zic nimic. Se duc după rănitul care striga. Îi văd ducîndu-l pe braţe. Se apropie şi de mine un militar. Acum încep să vorbesc. Gîlgîii cuvintele prin şuvoiul de sînge care-mi umple gura. Pleacă. Revine peste 10-15 minute şi mă ridică cu încă unul sau doi. Insist să le spun de arma mea încărcată cu glonte pe ţeavă şi de cele două încărcătoare pline cu 60 de cartuşe de lîngă gardul de sîrmă. Mă asigură că le vor lua. Mă introduc cu grijă într-un TAB şi plecăm spre Spitalul judeţean.

Am impresia că se trage şi în TAB Nu sînt sigur. Am pierdut foarte mult sînge, peste doi litri. Mi-e frig. Ajungem la spital. Sînt scos cu grijă din TAB şi pus într-un scaun cu rotile. Sînt dus în ambulanţa chirurgie, unde mă pun pe masă. Îl văd pe prietenul meu, doctorul Marcu Costaş. Nu mă recunoaşte, îl strig tot aşa gîlgîit. Mă aude, se uită atent la mine şi mă recunoaşte. Mi se taie hainele, deci sînt tare grav rănit. Toţi mă calmează, dar eu insist că puşca trebuie predată militarilor, la consiliu. Este ciudat acest simţ al datoriei, absurd de acut, care mă stăpînea în acele clipe. Era obsedant pentru cei din jur. Sînt gol! Mă aşează pe o masă cu rotile şi mă duc în sala de operaţie. Jurasem că eu nu mă voi lăsa operat niciodată! Acum nu m-a întrebat nimeni dacă vreau sau nu. Soţia mea este de gardă. Va rezista şocului? M-am trezit greu. Feţe cunoscute şi necunoscute se perindau pe la patul meu. Agitaţia şi neliniştea sînt uşor de simţit. Afară, în oraş, luptele continuă. Este foarte greu, aproape imposibil să lupţi şi să învingi un duşman invizibil, un duşman care în ipostazele lui cameleonice se îmbarcă şi se poartă ca şi tine. Diabolică pregătire diversionistă. Aflu că este 24 decembrie cînd devin lucid de-a binelea. Personalul medical mă anunţă că ceauşescu şi nevastă-sa au fost prinşi şi vor fi judecaţi. La patul meu se perindă din ce în ce mai mulţi reporteri străini. Umblă cu grijă, „ca pe ouă“, cum spunem noi românii. Îi impresionează rănile mele. Încep să le vorbesc în engleză. Atmosfera se animă brusc! Sîntem filmaţi, ni se fac poze. Lîngă mine se află un rănit care are o rană împuşcată în obrazul drept. Aflu că glontele i-a străpuns osul sub ochi şi a pătruns în gură. Nu a fost găsit probabil fiind scuipat de rănit. Soţia îmi spune că este şoferul maşinii cu care am fost după muniţie. Acum, la lumină, arată altfel! Nu l-am recunoscut, făcînd abstracţie de rana de pe obraz. Aşa se realizează camaraderii de arme: ad hoc! Noi, cei cinci, pur şi simplu nu ne-am cunoscut înainte. Acum am rămas patru. Dumnezeu să-l ierte pe Safaleru!

Aflu care este protocolul rănilor mele. Este impresionant, motiv pentru care înţeleg acum şi interesul deosebit al reporterilor străini. Unde sînt ai noştri?! Mi-ar face o plăcere deosebită să vorbesc româneşte şi să citesc în ziarele noastre libere despre ce mi s-a întîmplat mie şi altora. Am impresia că nu se înţelege încă această libertate. E Ziua de Crăciun! 25 Decembrie. Primul Crăciun liber! Un cadou oferit poporului român de Tribunalul militar, care judecă cazul celor doi călăi ai neamului românesc, este condamnarea la moarte a acestora! Executarea sentinţei s-a făcut imediat! „Nu săpa groapa altuia, că vei cădea singur în ea“, sună un proverb românesc care, iată, s-a adeverit. Pedeapsa cu moartea, introdusă de dictatori cu scopul de a-şi elimina rapid şi „legal“ adversarii politici, le-a curmat setea de sînge, „trecînd“ de partea poporului. Cei care nu ştiu ce fel de armă este bumerangul să nu-l folosească! Aflu că am plăgi împuşcate cu gloanţe expansive. De mandibulă şi mînă ştiam încă de la locul faptei. De piciorul drept şi de şoldul drept însă nu ştiam. Discut cu şoferul. Îl chema Daniel Ciumedean. Nu are altă rană decît cea de la faţă. Încercăm să reconstituim faptele. El îşi aduce aminte că în momentul în care au început focurile de armă împotriva noastră a stins farurile. Întreb ce s-a întîmplat cu ceilalţi. Nu ştie decît că maistrul militar pe care îl cheamă Dupţa nu a păţit nimic. Vine vizita! Mi se mai pune un bandaj ghipsat la mîna stîngă. Am două plăgi deschise, din care nu văd decît una: cea dinspre mine, care este orificiul de ieşire, de fapt o plesnitură a cărnii şi a pielii. Glonţul, spre norocul meu, nu a trecut prin mînă! A lovit cureaua metalică a ceasului pe care îl purtam şi a explodat, suflul exploziei provocînd un crater şi fractura celor două oase. Dacă ar fi trecut prin antebrat, ar fi compromis existenţa mîinii mele stîngi.

Domnul dr. Pop se ocupă de mine cu o mare atenţie. Cînd îmi scoate bandajul de la şold urlu: „Fir-ar al dracului! Greu e să fii erou!“. Rîde şi mă consolează. Cînd aud însă că aceste pansamente trebuie schimbate zilnic, mă apucă groaza! La geamurile salonului se află atîrnate pături pentru camuflaj. Aflu că s-a tras şi înspre spital, un glonte pătrunzînd într-o sală de operaţie! Lumea este îngrozită! Poporul român a salutat cu satisfacţie executarea condamnării celor doi călăi de neam. Toţi aşteptăm să înceteze aceste acţiuni teroriste, care nu-şi aveau justificarea decît cît erau ei în viaţă. Întreb de ce nu am fost operat la gură. Mi se spune că va urma. Nu-mi place nici răspunsul, nici această întîrziere, după cunoştinţele mele profane, nejustificată. Domnul dr. Virgil Vască îmi face toaleta facială, bărbierindu-mă. După cîteva ore, vine domnul dr. Sorin Babuţia să mă vadă. Este plin de sînge şi ţine o prelegere ştiinţifică cu subiectul: fractură cominutivă, pacient Doru Miclea. Nu-mi place deloc. A doua zi, în 26 decembrie, îl atac frontal pe dr. Vască: care este situaţia reală a mandibulei mele. Îi aduc la cunoştinţă hotărîrea mea de a fi operat de dînsul. Nu se bucură deloc! Nu poate, etica profesională nu îi permite să se bage peste dr. Babuţia. Încep să mă enervez. Consider că astfel de atitudini trebuie să dispară imediat, în general din toată ţara, din orice domeniu de activitate, şi, în particular, în Spitalul Judeţean Arad! Îl rog pe dr. Vască să-mi explice care sînt dificultăţile pe care le ridică această operaţie şi dacă ele pot fi depăşite aici la Arad sau în ţară. Părerea lui este că nu pot fi rezolvate aici. Ştie că la Szeged există o clinică bine dotată profesional. Este aproape de Arad. Soţia mea se interesează dacă putem pleca acolo. În 27 decembrie, Szegedul ne anunţă că sîntem aşteptaţi. Îl rog pe domnul dr. Vască să mă însoţească la Szeged. Acceptă. Pe data de 30 decembrie 1989 plecăm. Afară este zăpadă şi frig. Dumnezeu a ţinut cu noi! În timpul revoluţiei, vremea a fost primăvăratică. Pe drum, avem un mic incident: perfuzia mea se opreşte, neavînd „cădere“ suficientă. Călătorim cu o Dacie combi. Facem popas la Nădlac, unde stăm pînă mi se administrează perfuzia. Din cauza frigului s-a înfundat flexula cateterului. În vama maghiară ne aşteaptă o salvare trimisă de la Szeged. Ne înţelegem să fiu mutat în salvarea lor, mult mai înaltă, pentru a se putea face perfuzia. Drumul de la vamă la Szeged se scurge în timp ce eu dialoghez, în limba engleză, cu tînărul care, operativ, cu înalt simţ operativ, cu înalt simţ profesional, îmi pune perfuzia. Aflu că este student în anul IV la Facultatea de medicină generală din Szeged. Începînd cu anul III, studenţii generalişti fac gardă pe salvare! Maşina salvării opreşte lîngă o clădire obişnuită, care nu atrăgea cu nimic atenţia asupra menirii ei.

Doru MICLEA

(Va urma)

CUM AȚI ÎNCEPE UN ROMAN DEDICAT REVOLUȚIEI?

Traian Liviu Birăescu

Nu sînt chiar atît de sigur că mă voi încumeta să scriu unul. Tema generoasă atrage, vor da buzna veleitarii. Și, apoi, îmi dau bine seama că personajele plăsmuite de noi sînt, în comparație cu eroii care au trăit aievea, aidoma copiilor lumii sensibile din filosofia lui Platon, raportate la lumea ideilor eterne, și pure. Dacă totuși voi ceda ispitei, începutul n-ar putea fi decît un soliloc ; o convorbire a personajului narator, dar și a subscrisului, cu sine însuși. O meditație privind necesitatea căinței și a purificării morale. Printre multele rele aduse de comunism este și unul incomensurabil. El ne-a îndemnat să uităm că sîntem făpturi ale lui Dumnezeu sau — pentru cei cărora sintagma de adineaori nu le este pe plac — că sîntem pe cale să ne trădăm esența umană. Care era perspectiva morală a activiștilor, așa-zisa elită a P.C.R.-ului ? Nu depășeau hedonismul grosolan, năzuința de a satisface cît mai mult și cît mai bine pofte elementare și, în primul rînd, căpătuiala. Dacă au edictat un cod al eticii și echității, nu l-au luat niciodată în serios. Revoluția însă, cel puțin în primele ei zile, aici, la Timișoara, a fost în aceeași măsură, politică și morală. Vă mai amintiți cum am îngenunchiat în **Piața Operei** și am rostit laolaltă mii de oameni **Tatăl nostru ?** Rugăciunea aceasta simplă, învățată odinioară acasă, în copilărie, a făcut să se dărîme ca un castel alcătuit din cărți de joc, toate lecțiile și seminariile unde se voia să ni se vîre în minte cu tolcerul, ateismul.

Și mai există încă o caracteristică, aș zice că e obligatorie, dacă voi scrie un roman, nu voi putea trece peste ea. E vorba de miracol. Locul n-avea cum să-l prevestească. Strada **Timotei Cipariu** e o stradă ca oricare alta, nu se deosebește prin nimic de atîtea alte străzi timișorene. Am locuit multă vreme în apropiere, de pe balconul meu puteam privi construcția solidă, vopsită în roșu, care adăpostește biserica pastorului Tőkés cu lungile ei ferestre ogivale. Și totuși, aici a început. Cineva a strigat **Jos Ceaușescu !** și mulțimea a înțeles brusc, ca într-o revelație, că nu se adunase doar ca să apere un preot ce nu voia să se lase despărțit de enoriașii săi. Scopul era mai înalt și mai greu și el trebuie să intre în materia unei opere literare

Laurențiu Cerneț

M-am gîndit desigur la un roman al Revoluției, dar nu ca la proiectul unei viitoare cărți, ci mai mult ca un subiect de meditație. De altfel, orice carte cere o asemenea etapă preliminară. Se pare însă că acest timp de reflecție nu se va încheia curînd. Deocamdată am în mine, învălmășite, emoții încă nedecantate, întîmplări, chipuri, mici fapte nesemnificative, dialoguri banale, dar încărcate pînă la refuz, pînă la explozie, de sensuri grave, amenințătoare, gesturi sublime, amintirea unui surîs înghețat pe un obraz de copil, teamă și rugă. Nimic ordonat. Revoluția din mintea și sufletul meu este încă un munte de fragmente eterogene imposibil de sistematizat. Ar fi simplu de acceptat ideea cea mai la îndemînă, cea mai firească, pe care, cu toate completările, îndoielile, omisiunile, o să sfîrșim prin a o vota, din oboseală ori din conformism, din speranță, din comoditate, din interes ori din neputința de a accede la adevărul adevărat, ideea pusă în mișcare ca pe un slogan, ideea ce ne-ar conveni, ideea ce ne-ar spăla obrajii de păcatul de care ne simțim vinovați, deși ne dopăm cu argumente beton-armat, conform cărora niciodată, de la început și pînă în Decembrie, nu s-a putut face nimic, nu existau condiții, buba nu era coaptă suficient, trebuia așteptat un Gorbaciov și un faliment economic și un cuțit să ajungă la os : ideea că Revoluția a fost spontană și a învins cu mîinile goale, un miracol, o premieră mondială absolută, totul colorat frumos și decorat cu omisiuni de conjunctură (vezi miile de morți care nu mai sînt, vezi teroriștii care s-au evaporat, vezi dezvăluirile „neoportune" care ar atinge bunele relații cu alte state). Pe calea aceasta se poate ajunge doar la un alt Omagiu, la fel de fals și bine realizat din punct de vedere artistic.

Un roman al Revoluției, indiferent că ar cuprinde o oră din noaptea de 16 spre 17 Decembrie sau zece minute de la prînz, din Piața Operei sau din Piața Palatului, de după fuga monstrului, nu va putea fi scris fără o privire de ansamblu a acestei jumătăți de veac. Totul se leagă, există un determinism feroce pînă și-n cele mai mici fapte, nimic nu este lipsit de importanță, nimic nu s-a născut din nimic ; există un sublim al nemerniciei și un dezmăț al virtuților, paradoxul gunoiului ajuns la mare cinste, inversarea valorilor, drogarea ideologică, sinceritatea naivilor, agresiunea proștilor, sadismul puterii.

Revoluția română își are rădăcinile în marile nedreptăți al căror șir lung începe la Ialta. Or, cum să scrii despre ce s-a petrecut între 16 și 22 Decembrie, fără să cunoști și să înțelegi în toată complexitatea tot ce s-a petrecut din 1945 încoace ? Cele șase zile fierbinți concentrează în ele reacția la o veșnicie de minciună și de sînge.

Îmi vor fi necesari poate ani pentru a avea măcar iluzia că am aflat tot ce acum încă nu se spune și de-abia atunci voi îndrăzni să cred că în cele ce voi scrie nu se va strecura chiar fără voie vreun neadevăr. Îmi place să sper că odată cu Revoluția s-a încheiat definitiv epoca ambiguităților și a exprimării pe ocolite a crezului nostru intim, deși lupta pentru limpezime continuă, iar unora dintre noi timpul nu ne acordă un prea mare răgaz.

Gheorghe Schwartz

Întrebarea, mi se pare, pornește de la o premisă sigură : eu voi scrie o carte despre Revoluție și doar începutul ei constituie subiectul anchetei. Dar că, în cazul meu, premisa necesară și obligatorie se clatină : vreau eu într-adevăr să scriu o carte despre Revoluție, spre a mă putea referi la posibilele ei prime pagini ? Sau, mai precis, intenționez să fac aceasta **acum**, astfel încît să mă pot pune în situația de a gîndi primele fraze ale respectivei încercări ?

Pe urmă, se mai pune o problemă : doar un reportaj al luptelor din 16-22 XII ar circumscrie tema sau și un roman, respirînd și aerul acestei perioade ? Acum foarte multă lume se ocupă de prima variantă — și nu numai în țară, numeroase cărți despre Revoluția Română au apărut în străinătate deja în ianuarie 1990. Să fac același lucru, cu puterile mele, mi-ar da **acum** senzația că aș scrie o teză de sfîrșit de trimestru, ca un școlar cuminte dintr-o clasă solicitată să dezvolte un subiect unic. Sigur că, în fond, nimeni nu poate tăgădui că în aceste zile, în aceste luni, toți inhalăm aerul Revoluției, chiar dacă fiecare îl percepe după propria-i sensibilitate și experiență. Romane despre Revoluție sînt necesare și sînt convins că, inevitabil, pe lîngă cărți de conjunctură, vor apărea și operele remarcabile ale acestui moment. În ceea ce mă privește, nu știu cînd, dacă și cum voi scrie o carte despre perioada circumscrisă anchetei ORIZONT.

Dar dacă . . .

Dacă mi-aș întrerupe acum cărțile în curs de elaborare pentru a începe un roman despre Revoluție, dacă aș face acest lucru acum, atunci cred că primele pagini ale manuscrisului ar descrie un personaj atît de incredibil, cum doar în viață poți întîlni. Este vorba despre un tovarăș (real !) de care dau aproape zilnic și care, ocupat foarte fiind în a doua jumătate a lunii decembrie anul trecut, n-a apucat să deschidă televizorul și nici să iasă în stradă. Așa se face că dînsul n-a auzit că tocmai în perioada aceea au avut loc oarece evenimente. La el a existat și **înainte** căldură în casă, în apartamentul lui nu se întrerupea lumina, mîncare avea și atunci destulă, pașaportul nu-l interesa întrucît străinătatea era întotdeauna viciată și dușmănoasă. N-a aflat nici măcar că nu mai ocupă funcția avută **înainte**, drept care vine (aproape) zilnic la servici, se așază în fotoliu, dă telefoane (unor oameni care majoritatea nici ei nu mai sînt în funcții), te servește cu o țigară și te bate binevoitor pe umăr, E atît de dezarmant în neștiința sa, încît nu s-a găsit încă nimeni să-i atragă atenția că, de fapt, el nu mai lucrează acolo, că postul lui s-a desființat. Au trecut șaptezeci și cinci de zile și din clipă în clipă va trăi și el revelația a ceea ce s-a întîmplat în 22 decembrie 1989. Dacă aș scrie **acum** un roman despre Revoluție, cu acel moment aș declanșa acțiunea cărții. Dar cum acea clipă n-a venit încă și cum eu nu scriu **acum** un roman despre revoluție . . .

Eugen Evu

Propunere de sanctificare

dragă Timișoara mi-e dor să te revăd
să calc pe neaua care pansează lumina
celor ce au trecut fulgerați într-o altă dimensiune
mi-e teamă să te revăd în ianuarie
să te privesc de la geamul tramvaiului unu
De chiar aceste cuvinte mi-e teamă
de cuvintele care mă renasc în poem
(Aud limba română ca o gigantică orchestră simfonică acordîndu-se)
(prietenii mei poeții să vă explice)
cu fruntea îngenunchiez în numele Tău
pe altarul sacrei tale suferinți
aidoma curcubeului miraculos din ziua
de 19 decembrie 1989
zvîcnind deasupra Hunedoarei
foșnitor maiestuos Arc de Triumf
sărutînd genunchii luminii
mi-e dor să te dezmierd
Timișoara, Întîiule Înger . . .

Crispările consensului

Scriu toate acestea la trei noaptea ! Cu 48 de zile în urmă mă gîndeam la pasul ce-l aveam de făcut ! Eram la Operă, în Operă, și înaintea mea și a celor din Comitetul de coordonare a mișcării insurecționale din Timișoara se punea problema eliberării unui orizont de acțiune organizată care să conducă la victoria împotriva ceaușismului ucigaș !

Dar iată, vremea se vînează pe sine, și fiecare secundă a ei e o victimă a uitării ! Nu însă toate ! Clipele ce au urmat acelui 17 decembrie, pentru români, sunt nemuritoare și vor rămîne în cadrele de icoană ale amintirii și mîndriei reintronate ! Am ajuns aproape fără să simțim, în acest februarie călduros (și natura are intuițiile ei). Ne așteaptă un interimat (citiți : experiment social) pe care îl vom consuma în următoarele cîteva luni.

După care vor urma alegerile ! Alegerile ! Ce cuvînt exprimă speranța noastră pentru mai legitim, mai drept și mai bine ? Ei bine, da, vom alege cu puterea noastră partide ! Dar cum vom ști să alegem, cu adevărat este o întrebare care ne derutează ! Echilibrul unei politici se asigură prin balansul contrariilor care se combat, dar colaborează ! Ne dorim un Parlament care să vegheze la Binele Public ! (În noiembrie trecut tot ce s-a întîmplat a constituit o enormă contestare populară a Răului Public).

Ne dorim niște partide politice ca pe niște divergențe convocate la convergență, căci nu trebuie uitat tocmai Binele Public, Bunul Public ca avere publică a poporului însuși !.

Și totuși, încă de pe acum, ne îngrijorează efectul inexperienței ! Ne lipsesc cei șapte ani de acasă ai Democrației ! Ne temem de voluntarism, de arivism, de deturnarea iresponsabilă a nobilelor mobiluri ale puterii, de crispările periculoase ale consensului, de insensibilizări morale și de idealismul impur împins pînă la eșecul său practic ! Căci din . . . mai vom răspunde solidar de destinul pașnic al României ! Înaintea consolidării acestui destin, nici o aventură nu mai este permisă ! Din această aprehensiune, de la această neodihnită neliniște, mi-a venit ideea structurării unor Birouri de Vigilență ! A unor birouri care să scruteze, în toate declarațiile adevărului exprimat, urmele adevărului însuși ! Care să mențină, prin vigilența sa, sănătatea puterii ! Care să fie Cenzorul, dar și armata restrînsă ce urmează să combată ferocele Oportunism care este ispitirea negativă (veșnică) a Politicului ! M-am gîndit la o mișcare care, declarat, nu-și revendică un rol de combatant în arena politică, ci doar civilizarea acestei lupte ! De la acest fragil început, apelez la oamenii de bine, să întregească acest firav clasor de idei cu donația de experiență și inițiativă, ce, vai ! ne lipsește încă ! Va fi ori nu, Biroul Național de vigilență *lasă porțile deschise celor ce vor face din sfiiciunea și neîncrederea lor un instrument suplimentar adăugat arsenalului indispensabil Binelui Românesc !*

Țara noastră înainte de toate și poporul nostru înainta sfidărilor viitorului său ! Fie ca Vigilența organizată să nu-și găsească obiectul în toți anii ce vor urma, dar pînă atunci, din păcate, sunt atîtea dovezi ce învederează necesitatea instituționalizării acestui organism, implicat în Polis și purtător decis și necorupt al eticului său ! Propulsați de vigilența publică, emanație a voturilor de conștiință, vrem să fim acolo unde Decizia, cînd va fi luată, să oglindească transparent, sănătos, fericit și adevărat, interesul Poporului !

Claudiu IORDACHE

PIRAMIDA UMBRELOR

(II)

IREDENTISM ŞI NAŢIONALISM ?

Înainte ca părintele Tökés să se fi stabilit în Timişoara, Biserica Reformată, situată în strada Timotei Cipariu, numărul unu, la Serviciul I/A al Inspectoratului Judeţean Timiş al Ministerului de Interne s-au primit cîteva dosare voluminoase, — dosarul său de urmărire informativă — expediate din Transilvania, care au fost repartizate la biroul „NAŢIONALIŞTI FASCIŞTI ŞI IREDENTIŞTI MAGHIARI“, al cărui şef era, pe atunci, locotenent colonelul Păduraru Niculai. Acesta se conformează rezoluţiilor existente pe adresa de înaintare şi repartizează volumele subalternilor săi, să redacteze un „plan de măsuri“, care să cuprindă sarcini, menite să ducă la soluţionarea dosarelor.

Pentru a se ajunge la respectivele „soluţii“, Directiva Ministerului de Interne, semnată personal de cel care s-a aflat în boxa acuzaţilor, pentru coautorat la genocid, prevedea o gamă largă de „mijloace“, necesare spre folosinţă : recrutarea de informatori, de persoane de sprijin, eventual şi rezidenţi, aflaţi în anturajul pastorului (vecini, prieteni, foşti colegi la Teologie, persoane din cadrul Episcopatului . . .), interceptarea corespondenţei sale interne şi externe, a convorbirilor telefonice, urmărirea lui permanentă în stradă, prin intermediul compartimentului de filaj local, din strada Triumfului, de lîngă Spitalul „Bega“, efectuarea de investigaţii în mediul său, de către ofiţeri specializaţi în aceste îndeletniciri, introducerea secretă, în casa parohială, a unor mijloace tehnice de ascultare, organizarea deplasării lui, cu concursul Episcopatului Reformat, în aşa-zise medii controlate de Securitate, prin mijloace tehnice de ascultare şi video.

INAMICUL PUBLIC NUMĂRUL 1

La sfîrşitul anului 1987, pastorul Tökés László a ajuns, se pare, „inamicul public numărul unu“ pe plan local, al conducerii securităţii.

Între timp, s-a operat o schimbare la Securitate, conducerea fiind preluată de colonelul Sima Traian, un tip ambiţios, vanitos, carierist, fără scrupule, mutat disciplinar de la Securitatea din Oradea la Timişoara, unde s-a compromis într-o acţiune iniţiată împotriva unor preoţi romano-catolici. Cazul fiind dezbătut de postul de radio „Europa Liberă“, a ajuns la urechile „sensibile“ ale dictatorului, iar acesta a dispus mutarea lui Sima la Timişoara, spre a i se pierde urma. Astfel a ajuns locţiitor al şefului Securităţii, al Colonelului Cristescu Ion, pe care a reuşit, într-un timp record, să-l înlăture de la comandă, prin „săpături“, la conducerea M. I., activitate coroborată cu unele „mici atenţii“, expediate unor şefi : colete cu carne, ridicate de la unitatea COMTIM, situată în strada Iepurelui, băuturi străine, pe cît posibil Scotch Whisky, antene parabolice, video-casetofoane, ţigări străine, încălţăminte destinată exportului, aparatură străină de bucătărie, multe din ele „achiziţionate“ de la colaboratorul său, un grădinar din Fratelia, posesorul a cel puţin trei case cu etaj şi a nu ştiu cîte autoturisme străine, rivalul căpitanului Bucur Viorel în ademenirea de persoane, dornice să părăsească ţara contra cost valutar ori prin donaţie de aur.

Nemulţumit de maniera în care se acţionează în dosarul duşmanului poporului, Tőkés László, colonelul Sima a înlăturat toată garda veche, toţi ofiţerii din cadrul compartimentului „NAŢIONALIŞTI FASCIŞTI ŞI IREDENTIŞTI MAGHIARI“, înlocuindu-i cu băieţi tineri, plini de ambiţii, elan şi energie, dornici de afirmare. Apoi, a ordonat ca de pastorul Tökés să se ocupe personal, pe planul conducerii activităţilor, fireşte, unul din adjuncţii săi, maiorul Radu Tinu. Maiorul era o copie fidelă a şefului : carierist, infatuat, ambiţios, vorace, vulgar, capabil să treacă peste cadavre, spre a-şi atinge scopul dorit şi în plus „programat“ cu o încărcătură uriaşă de şovinism.

SECURITATEA SE ASIGURĂ

Maiorul Radu a preluat conducerea activităţilor, angajîndu-se ca în cel mult trei luni să-l termine pe pastor. A fixat sarcini concrete tuturor ofiţerilor din cadrul Serviciului I, ordonînd să se mobilizeze de aşa manieră ca preotul reformat să prefere să fugă din ţară, să-şi ia lumea în cap . . . A cerut să se reformuleze imediat sarcinile din dosar, într-o manieră mai agresivă, a organizat pătrunderea în casa parohială din Timişoara, spre a se amplasa microfoanele în pereţii locuinţei, lucrînd o zi întreagă prin camerele din strada Timotei Cipariu, împreună cu o echipă de electronişti, asigurîndu-li-se acestora „securitatea“ de către alţi şase ofiţeri, amplasaţi în stradă, realizîndu-se legătura radio între cei de afară cu tehnicienii din interior . . . În acest timp, preotul se afla trimis în Transilvania, cu ceva treburi . . . S-a mai studiat posibilitatea folosirii unui apartament, din blocul de vizavi, pentru a se putea fotografia şi filma toate persoanele care intră în casa parohială, optînd pentru două locuinţe, situate în Bulevardul 6 Martie, numărul şapte, ale căror ferestre erau situate peste drum de intrarea în casa parohială : apartamentul unui fost secretar de partid de la Tipografie, la care s-a renunţat, aflîndu-se că are rude în străinătate, şi apartamentul unei femei, care lucra în calitate de recepţioneră la hotelul „Continental“, funcţie în care, cine nu accepta să colaboreze cu Securitatea, n-avea zile multe. Ca urmare, filmările au început. În paralel, s-au „marşrutizat“ mai mulţi informatori la Timişoara (Marşrutizarea a însemnat deplasarea dirijată, din alte localităţi, a unor surse de informare, de mare „încredere“, spre a culege date). Ca urmare, pastorul a început să fie vizitat de foşti colegi de liceu şi facultate, de unii preoţi ortodocşi, de cunoştinţe, persoane delegate de Episcopia din Oradea, cu cele mai năstruşnice însărcinări, care căutau, printre altele, să-l convingă să renunţe . . . discuţiile fiind pregătite, cu minuţiozitate, în prealabil, la Securitate şi, în final, înregistrate pe bandă, în mod secret, cu ajutorul microfoanelor din locuinţa domnului Tőkés, contribuindu-se şi la verificarea reţelei marşrutizate, a onestităţii sale faţă de organul de Securitate. De un real folos s-a dovedit a fi domnul Episcop Papp László, din Oradea, care era mai de mult informartor al Securităţii, fiind iniţiat în „tainele“ muncii secrete chiar de către colonelul Sima Traian, pe cînd era şef la Bihor. În acest fel, Sima îşi putea permite să-i transmită episcopului unele sarcini în mod direct, la telefon.

Tot pentru accelerarea finalizării cauzei au fost recrutaţi informatori din rîndul vecinilor, al presbiteriului, chiar unele persoane fără reale posibilităţi : distribuitori de aragaze, încasatori de diverse taxe . . . care semnalau lucruri banale : că pastorul fumează mult, nu se angajează în nici un fel de dispute politice, îşi iubeşte şi stimează soţia, este corect şi calm, ucigător de calm. S-a instituit şi urmărirea directă a casei sale, constituindu-se o echipă de „gorile“, din aşa-zişii ofiţeri „acoperiţi“ deci necunoscuţi de localnici ca făcînd parte din cadrele Ministerului de Interne, care să-l şicaneze, la nevoie să-l bruscheze, să producă zgomote nocturne, spre a-i conturba somnul. Rudele sale, prietenii care îl vizitau, erau şicanaţi de cum ajungeau în gară, reţinuţi şi percheziţionaţi, sub acuzaţia că fac speculă. La plecarea de acasă, pastorul era urmărit pas cu pas. Chiar şi în cazul unei înmormîntări se „bucura“ de însoţitori stradali, care identificau persoanele cu care schimba cîteva cuvinte. Pretutindeni se căutau casetele video, şi audio, care luau drumul emisiunilor T.V. şi Radio la Budapesta. Se asculta şi înregistra, cu regularitate, emisiunea Postului de Radio „Kossuth“, de duminică dimineaţa, cînd se transmitea programul Vasárnapi Ujság“ („Ziarul de Duminică). În cadrul căreia luau drumul eterului apelurile pastorului. Ele creau o adevărată panică, accese de furie şefilor. În această perioadă întregul efectiv al Serviciului I, de Informaţii Interne, cu sprijinul unor ofiţeri din compartimentul special de Combaterea spionajului maghiar (căci exista şi aşa ceva la Timişoara) şi al unor specialişti din Serviciul Independent „D“, trimişi din Bucureşti, lucrau mai mult în cazul Tökés. La aceştia s-a adăugat, ceva mai tîrziu, înainte de a se declanşa Revoluţia, un grup de ofiţeri superiori, de la Direcţia I-a, din Departamentul Securităţii Statului, mai apoi efective mărite de la Filaj şi Investigaţii. S-a ajuns să se analizeze zilnic, de către conducere, eficienţa măsurilor luate, aducîndu-se critici vehemente unora dintre participanţi, că nu-şi fac datoria faţă de patrie şi poporul muncitor, acestea fiind lozincile cel mai frecvent uzitate.

PUSPOKI F.

SOLJENIŢÎN

ARHIPELAGUL GULAG

(XI)

În primăvara lui 1922, Comisia Extraordinară pentru lupta împotriva contrarevoluţiei şi speculei, proaspăt rebotezată în G.P.U. a hotărît să se amestece şi în treburile bisericeşti. Trebuia să se facă şi o revoluţie „bisericească“ : să fie schimbată conducerea şi numită una care să-şi îndrepte numai o ureche spre cer, iar cealaltă să o aplece spre Lubianka. O astfel de conducere promitea să fie asigurată de „preoţii în lume“[1] ; aceştia însă nu ar fi reuşit să pună mîna pe aparatul de conducere bisericesc fără sprijin din afară. În acest scop a fost arestat patriarhul Tihon şi s-au organizat două procese răsunătoare, urmate de execuţii prin împuşcare : la Moscova — a propagatorilor chemărilor patriarhului, la Petrograd — a mitropolitului Veniamin care se opunea trecerii puterii bisericeşti în mîna „preoţilor în lume“. În gubernii şi judeţe, ici-colo, au fost arestaţi mitropoliţi şi arhierei ; iar după peştii mari au urmat, ca întotdeauna, bancurile de peştişori — protoierei, călugări şi diaconi despre care ziarele nici măcar nu pomeneau. Erau arestaţi cei care nu se alăturau presiunii inovatoare a „bisericii vii“. Clericii făceau obligatoriu parte din prada zilnică, argintul tîmplelor lor strălucea în fiecare celulă şi apoi în fiecare convoi de arestaţi.

În anii '20 ajungeau aici şi grupurile de teosofi, mistici, spiritişti (grupul contelui Pallen ţinea protocoale ale convorbirilor cu duhurile), asociaţiile religioase, filozofii din cercul lui Berdiaev. În trecere, au fost desfiinţaţi şi arestaţi „catolicii răsăriteni“ (discipolii lui Vladimir Soloviov), grupul lui A. I. Abrikosova. Apoi — parcă de la sine — au fost arestaţi şi catolicii de rînd, preoţii polonezi.

Totuşi, stîrpirea din rădăcini a religiei în această ţară (scop principal al activităţii GPU—NKVD în anii '29-'30) putea fi realizată numai prin arestarea masivă a credincioşilor ortodocşi. Erau selectaţi, arestaţi şi deportaţi intensiv călugării şi călugăriţele, care înnegriseră viaţa rusă anterioară. Erau arestate şi judecate arhivele bisericeşti. Cercurile se lărgeau mereu şi — iată — le-a venit rîndul şi credincioşilor de rînd, oamenilor bătrîni, mai ales femeilor care credeau cu tărie şi care au fost poreclite **călugăriţe** prin lagăre şi închisori.

Adevărat, se considera că nu erau arestaţi şi judecaţi din pricina credinţei lor, ci pentru că îşi exprimau convingerile cu voce tare şi pentru că îşi educau copiii în acest spirit. Aşa cum scria Tania Hodkevici :

„Poţi să te rogi **liber**
Dar . . . să te-audă numai Dumnezeu“.

(Pentru această poezie a fost condamnată la zece ani). Cel care credea că deţine adevărul credinţei trebuia să ascundă acest lucru de . . . propriii săi copii ! ! !

Educarea copiilor în spirit religios a ajuns să fie calificată în anii 20 drept 58—10, adică „agitaţie contrarevoluţionară“ ! Este adevărat că la proces se mai acorda şansa abjurării. Nu prea des, dar s-a mai întîmplat ca taţii să

---

[1] „Jivoţerkovnik“ — propovăduitor al vieţii religioase dezinstituţionalizate, în afara zidurilor bisericii (n.t.).

CAZUL TŐKÉS

(VIII)

Începem prin a anunța o anumită situație din episodul precedent : judecătorul Dănuț Diaconescu **a fost pus**, la 15. XII. 1989, **în imposibilitatea de a judeca** acțiunea de evacuare intentată doamnei Tőkés, pentru că nici una din părți nu s-a prezentat la proces.

De fapt, ce mai conta un asemenea mizilic ? Pastorul trebuia îndepărtat din Timișoara și asta prin orice mijloace. Era chiar ridicol ca atîtea forțe orchestrate să se lovească de cerbicia unui singur om. În astfel de împrejurări, succesiunea gafelor juridice era un aspect neesențial.

Ca și pînă atunci, episcopul László Papp își dă tot concursul, cerînd Judecătoriei Timișoara evacuarea pastorului, care, pasămite, a fost transferat de cîteva luni „în interesul serviciului" la Mineu, județul Sălaj. Sfinția-Sa se preface a uita că, în cîrdășie cu Departamentul Cultelor, i-a retras lui László Tőkés încă din octombrie autorizația de funcționare și că, în aceste condiții, n-ar mai fi avut pe cine transfera. (În fond, episcopul, în dorința de a nu o sminti în fața autorităților, se izbea de structurile democratice ale propriei biserici, pe care ar fi trebuit s-o slujească). După obiceiul bine cunoscut și eficient, cererea Eparhiei Oradea nu se încurcă pe la registratura instanței, ci sosește „pe scurt" în biroul președintelui judecătoriei, care o înregistrează pe 5 decembrie. Nici acum nu se pune întrebarea : Cum rămîne cu soția pastorului ? În aceeași zi se întocmește o stranie „încheiere", prin care se ordonă executarea subită a sentinței „la cererea creditorului László Tőkés împotriva debitorului Parohia Reformată Timișoara" (?!). Asta înseamnă că pastorul și-ar fi cerut propria evacuare !

Executarea sentinței de evacuare a fost fixată pentru luni, 18. 12. 1989. Dar nu mai era vreme de pierdut. Din după-amiaza zilei de 15 decembrie rîndurile celor din fața bisericii se îngroșaseră considerabil. Pe la ora zece seara au apărut primarul Moț și Rotărescu. Ei se mirau foarte și susțineau că nu știu de existența unui ordin de evacuare. Văzînd că spiritele nu se liniștesc, Rotărescu a propus alcătuirea unui „comitet de 6", cu care oficialitățile să discute. Studentul Ion Iștfan, deși român și ortodox, a susținut cu aplomb revendicările parohiei reformate : o viață religioasă, normală, încetarea presiunilor asupra pastorului, asistență medicală pentru soția sa gravidă ; a pomenit și de faptul că „păzitorii" au întors din drum o căruță cu lemne de foc. Primarul a promis că lucrurile se vor aranja. Oficialitățile și reprezentanții mulțimii au ieșit în poartă și le-au vorbit oamenilor. Tőkés, la sugestia lui Moț, i-a rugat să plece acasă. Muncitorul Gazda Arpad și Iștfan au propus să se dea o ultimă șansă autorităților. Pe la miezul nopții, miliția i-a alungat pe cei ce rămăseseră. Totuși, vreo douăzeci de persoane au stat toată noaptea, retrase înspre farmacie.

Dimineața (se făcuse deja 16 decembrie !) s-au prezentat la parohie ca prin minune medici, lucrători de la I.C.R.A.L. Strada a fost măturată.

În acest timp, la tribunal, președinta instanței solicita dosarul execuțional.

Nemulțumiți și speriați că lumea nu se îndepărtează, Moț și Rotărescu au venit de cîteva ori, încercînd să trateze cu un nou „comitet". La ora 13 a sosit o persoană oficială cu vestea că s-a anulat sentința de evacuare. Mulțimea scanda : „Vrem în scris !". Moț a promis că-l aduce de păr pe episcopul de Oradea, ca să-și retragă plîngerea. Masa : „Nu-i credeți, că-s escroci". În jurul orei 15, în stradă încep să fie strigate, cu oarecare timiditate, lozinci împotriva sistemului. Se adună tot mai multă lume. Tőkés se arată în cîteva rînduri la geam și-i roagă pe oameni să se ducă la casele lor, dacă nu vor să-i pricinuiască răul. Apar, se pare, grupuri de provocatori sau, pur și simplu, inși băuți, setoși de acte violente. Sau ceva amestecat. Vreo 30 de persoane forțează poarta, trec peste Csőke András, aflat de pază și pătrund în casa scărilor ; amenință că vor sparge ușa dacă nu li se deschide pentru a controla, ei avînd convingerea că înăuntru sînt securiști. Li se permite să intre cîtorva dintre ei.

De la Oradea a sosit trimisul special al episcopului, vicarul Iosif Zsigmond. Trage la „Continental" și ia legătura cu inspectorul pentru Culte din județul Timiș, Țeperdel. I se cere să rămînă în camera de hotel.

În vreme ce vicarul așteaptă cuminte, înaintea locuinței parohiale lozincile se radicalizează : „Jos cu dictatura !" „Vrem alegeri libere !". O parte a mulțimii tălăzuiește înspre podul de lîngă Regionala C.F.R. și face joncțiunea cu valurile venite din centru. Strada Timotei Cipariu rămîne totuși plină cu peste 300 de oameni cu lumînări.

Bucureștiul nu doarme. Nota telefonică pe care o primise Elena Topală, președinta tribunalului, din partea Mariei Bobu, ministru al justiției, sună foarte clar : „. . . . evacuarea să se facă în orice condiții și la orice oră".

Cei aflați împreună cu pastorul pot vedea de după perdele un spectacol incredibil : în stradă raportul de forțe se schimbă de la minut la minut : cînd trupele speciale dețin inițiativa, cînd apar demonstranți impetuoși, avînd ca trofee căști și scuturi.

Dacă tovarășa Bobu a ordonat, așa trebuie făcut. Numai că nu se poate da de urma executorului judecătoresc însărcinat cu evacuarea. Nu-i nimic, e scos din pat altul. E trecut de ora 23. Se trimite o mașină după el. Surprins, omul vede că nu-i dus la tribunal, ci la **județ**. Aici e mare vînzoleală. E lăsat să aștepte în anticamera biroului pentru probleme speciale de justiție, alături de președintele judecătoriei, Mihai Brătuianu. Luminile ba se sting, ba se aprind, în funcție de mișcările manifestanților prin oraș, atît de precis semnalate de băieții cu „talkie-walkie", infiltrați pretutindeni.

Înaintea casei de pe T. Cipariu nr. 1 totul pare să se fi liniștit. Trupele U.S.L.A. sînt stăpîne pe situație. Totuși pastorul se arată optimist, ferm convins că dimineața o să-și poată ține predica. Pe la două (s-a făcut 17 decembrie) Tőkés și cei cîțiva apropiați rămași cu el se culcă pe apucatelea.

La 2,30—3, Elena Topală coboară de la etajul I al Consiliului Popular Județean și-i dă executorului judecătoresc dosarul, coli de hîrtie, indigo, pix pentru a încropi procesul-verbal de executare (nimeni nu se mai complică să caute un formular tipizat). Operațiunea o coordonează Alexandru Robu, secretar al Comitetului Executiv al Consiliului Popular Județean. Mașinile se îndreaptă spre casa parohială. Se pregătește încă un pumn sub centură codului de procedură civilă, prin schimbarea datei de executare, fără înștiințarea părții, netinîndu-se seama că e duminică și că e noapte.

Cei aflați în locuința pastorului aud pașii grei. Survin imediat bătăi viozgomotul frînelor, comenzile scurte, credibil : în tsradă, raportul de forțe lente în poartă. Preotul și soția sa, însoțiți de Kiss Pál și de Gazda Arpad hotărăsc să se retragă în biserică. Răzbat în curte prin bucătărie. Cu ajutorul unei scări ajung în sacristie. Trag scara sus, dar aceasta nu încape în întregime, capătul ei iese prin fereastră.

În stradă staționează un camion, o dubiță (31 — B — 213), o „Dacie". Cîțiva zdrahoni reped un „berbece" în poarta înțepenită.

După ce-și trage hainele pe el, pastorul trece din sacristie în întunericul din biserică. Ceilalți îl urmează. Se bate în ușa din spate cu topoarele. Gazda Arpad aprinde lumina, apoi aruncă pelerina ceremonială pe umerii pastorului.

Cînd pătrund, cei 15 inși în civil și în uniformă îl zăresc pe Tőkés în amvon, cu Biblia în mînă. „Măi, dobitocule, roagă-te pentru ultima dată!". Doi indivizi îl înhață pe preot. Pînă ajung jos, unul dintre ei, căpitanul Iosif Veverca, îl izbește fără încetare.

În biroul parohial, năucit, executorul judecătoresc scrie procesul-verbal de evacuare, după cum i-l dictează Alexandru Robu. Tovarășii sînt zoriți, hotărăsc că hîrtia poate fi completată mai tîrziu. Ca să grăbească lucrurile, Veverca îi dă o palmă preotului : „Hai semnează, bă popo !".

Vasile POPOVICI
Viorel MARINEASA
Marius Romulus PROKS

Securiștii n-au existat

A existat doar o instituție (mirosind a hîrtie velină) cu salariați sîrguincioși, patrioți-patrioți, români-români-români, care ne ocroteau și, din cînd în cînd, ne mustrau părintește : „Fiți cuminți, Solidaritatea poloneză e o aberație ! Carta '77 — o adunătură de intelectuali debusolați ! Ascultați-ne pe noi, Gorbaciov o să-și frîngă gîtul ! Nu vă faceți iluzii deșarte, basarabenii sînt niște exaltați ! Ungurii, înglodați în datorii, vor ajunge muritori de foame ! Credeți-ne pe noi ! Credeți în bunele noastre intenții ! Credeți în Soarele nostru ! Credeți și-n Kim-Ir-Sen, marele prieten al Soarelui nostru ! . ."

Oamenii aceștia grijulii erau, așadar, îngerii păzitori ai națiunii. Și cine să aibă curajul și neobrăzarea să contrazică un înger păzitor ? Cine ? (Au fost, totuși, cîțiva eretici cu mințile vraiște și gura spartă, vai lor !).

Oamenii aceștia cu priviri de azur vegheau, zi și noapte, să nu ne abatem de la calea cea dreaptă „Aurită fi-va calea sub pașii noștri — spuneau — mai aveți puțintică răbdare !".

Suflete deschise, minți luminate, ei dezaprobau minciuna, șantajul, delațiunea, forța brută, teroarea. Ne îndemnau, blînd, din inimă : „Aveți încredere în semenii voștri ! Nu mai fiți bănuitori ! Nu mai fiți aroganți ! Plecați-vă urechea și ascultați durerile celuilalt !"

Altruiști-altruiști, cereau atît de puțin pentru ei. Să nu uităm niciodată cît de puțin cereau. Să nu-i uităm . .

Securiștii n-au existat. A existat doar o neagră ficțiune a poporului român. Popor solar, dar înclinat să plăsmuiască, uneori, negre ficțiuni.

Iosif COSTINAȘ

---

abjure și să rămînă acasă pentru a crește copiii, în timp ce mama era deportată la Solovki. (În aceste decenii femeile au dovedit o mai mare tărie în credință). Toți credincioșii erau condamnați la termenul maxim — 10 ani.

(În acțiunea de curățare a marilor orașe pentru viitoarea societate curată, în aceeași perioadă și cu deosebire în 1927, laolaltă cu „călugărițele" erau deportate la Solovki și prostituatele. Iubitoarele de viață lumească păcătoasă primeau o condamnare ușoară — trei ani. Condiția de viață în convoi, transferarea arestaților sub escortă și însuși modul de existență în Solovki nu le împiedicau să-și ofere veselele servicii atît conducătorilor, cît și soldaților care le escortau. Așa că după trei ani se întorceau acasă cu geamantanele pline Credincioșilor, în schimb, calea spre copii și spre patrie le rămînea închisă pentru totdeauna)

De la începutul anilor '20 au luat ființă și torente exclusiv naționale, deocamdată nesemnificative pentru provincie și mai ales după măsura rusească : musavatiștii din Azerbaidjan, dașnacii din Armenia, menșevicii gruzini și „basmacii" turcmeni, care se opuneau instaurării puterii sovietice în Asia Centrală. În 1926 a fost arestată toată asociația sionistă „Gehalutz", care nu reușise să se ridice la nivelul avîntului atotcuprinzător al internaționalismului.

În rîndul multora din generațiile următoare s-a încetățenit imaginea anilor '20 ca fiind bîntuiți de o libertate dezlănțuită, fără de margini. În această carte vom întîlni oameni care privesc altfel acești ani '20. Studențimea fără de partid lupta pentru „autonomia institutelor de învățămînt superior", pentru dreptul la întrunire, pentru epurarea programului de învățămînt de supraabundența învățămîntului ideologic. Drept răspuns au urmat arestări. Acestea se întețeau de sărbători (de exemplu, în ajunul zilei de 1 Mai 1924). În 1925 studenții din Leningrad (aproximativ o sută) au fost condamnați la trei ani închisoare pentru citirea „Buletinului Socialist" și studierea lui Plehanov (Plehanov însuși în tinerețe a scăpat mult mai ieftin în urma discursului său antiguvernamental ținut lîngă catedrala Kazanski). În anul 1925 a început arestarea primilor (tineri) troțkiști. (Doi soldați naivi ai Armatei Roșii, amintindu-și tradiția rusă au început să adune mijloace materiale pentru troțkiștii arestați ; au fost „izolați" și ei).

Desigur, nu au scăpat nici clasele exploatatoare. De-a lungul anilor '20 a continuat vînătoarea după foștii ofițeri care au supraviețuit : și albii (care nu au fost suficient de înrăiți ca să fie împușcați în timpul Războiului civil) și albi-roșii, care au luptat și aici, și acolo, și țaristo-roșii, care nu au luptat tot timpul în rîndurile Armatei Roșii sau care au avut întreruperi pe care nu le puteau justifica prin documente. Erau sistematic sleiți de puteri — pentru că nu erau condamnați imediat, ci erau supuși la numeroase verificări, le era limitat dreptul de a profesa, de a locui în anumite localități, erau reținuți, eliberați din nou și, treptat, trimiși în lagăre, de unde nu aveau să se mai întoarcă.

Cu toate acestea, expedierea ofițerilor în Arhipelag nu rezolva problemele, ci abia le deschidea : rămîneau mamele, soțiile și copiii ofițerilor. Bazîndu-se pe o infailibilă analiză socială, este ușor de închipuit care era dispoziția acestora după arestarea capilor de familie. Se crea astfel, pur și simplu, obligativitatea de a-i aresta și pe aceștia ! Și iată că se mai scurge un torent.

În anii '20 s-a dat o amnistie cazacilor care luaseră parte la Războiul civil. S-au întors din Lemnos în Kuban și pe Don ; au primit pămînt. Mai tîrziu au fost arestați cu toții.

S-au ascuns, fiind pasibili de a fi descoperiți și toți foștii funcționari de stat. Se deghizaseră abil, folosindu-se de faptul că încă nu exista sistemul de evidență a populației în Republică, nici cărți de muncă unitare și s-au strecurat în instituțiile sovietice. În aceste cazuri erau de folos afirmațiile necontrolate, mărturisirile întîmplătoare, pîra vecinilor . . . adică raporturile de forță. (Cîteodată — pura întîmplare. Un oarecare Mova a păstrat din dragoste de ordine i-au băgat într-o dubă. Pe linie. În 1925 această listă a fost descoperită întîmplător Toți cei de pe listă au fost arestați și împușcați).

Așa s-au scurs torentele „pentru tăinuirea originii sociale", pentru „fosta apartenență socială". Acestea erau înțelese foarte larg. Erau ridicați nobilii pentru apartenența lor socială. Erau ridicate familiile nobililor. În sfîrșit, fără a cerceta prea mult, erau arestați și **nobilii personali**, adică — mai simplu — cei care terminaseră o universitate. Și, odată ridicat — gata ! Nu mai există cale de întoarcere. Cele făcute nu pot fi desfăcute. Santinela Revoluției nu greșește.

(Nu-i adevărat ; există totuși drum de întoarcere ! — sînt contracurente slabe, firave, dar care reușesc cîteodată să străbată. Și primul dintre acestea îl amintim aici. Soțiile ori fiicele nobililor și ofițerilor).

În românește de :

Mariana CERNICOVA-BUCĂ

Monahul Nicolae Delarohia

Dăruind vei dăinui

Orb, neghiob și strîmb la minte, cum mă aflu, n-am fost totuși atît de stupid și de neștiutor, încît să cred că Hristos ne cere să dăm din prinosul nostru: asta o fac doar și păgînii. Am fost însă îndeajuns de nepriceput și de rătăcit în beznă spre a cugeta — ceea ce pare întru totul conform cu învățătura creștină — că ni se cere să dăm din puținul nostru. de nu și din prea puținul nostru. Ba am și mers pînă la a mă învoi cu ideea că din pilda celor doi bani aruncați de femeia văduvă în cutia darurilor (Marc. 12 41—44 ; Lc. 21, 1—4) reiese îndemnul de a da tot ce avem toată avuția noastră.

A fost nevoie să nimeresc a citi, acum cîtva timp, un text al poetului francez Henri Michaux (1899—1988) pentru a înțelege, cutremurîndu-mă, înfiorîndu-mă, că Hristos ne cere cu totul altceva. Și anume: să dăm ce nu avem.

Orb, neghiob și strîmt la minte ce am fost. Și ferecat în chingile bunului simț celui mai lamentabil. Cum de mi-am putut închipui că Hristos-Dumnezeul, care a primit să se întrupeze și să moară pe cruce aidoma celui mai nefericit și mai ticălos dintre muritori, ne va cere să dăm din prinosul ori din puținul avutului nostru ori chiar avutul acesta întreg? Cum de ne-ar fi chemat la acțiuni atît de simple, de aparținătoare lumii acesteia, de posibile adică! Paul Claudel nu ni-l definise, oare, pe Dumnezeu atribuindu-i grăirea: De ce vă temeți? Sunt imposibilul care vă privește.

Hristos, așadar, aceasta chiar ne cere: imposibilul: să dăm ce nu avem.

Dar să-l ascultăm pe Michaux: în mănăstirea unde ar dori să fie primit se prezintă un candidat la călugărie. Îi mărturisește starețului: să știți, Părinte, că nu am nici credință. nici lumină, nici esență. nici curaj, nici încredere în mine și nici nu pot să-mi fiu mie însumi de ajutor. iar altora cu atît mai puțin: nimic nu am.

Firesc ar fi fost să fie deîndată respins. Nu așa însă Ci starețul (abatele zice poetul francez) îi răspunde: Ce-are a face! Nu ai credință. nu ai lumină: dîndu-le altora, le vei avea și tu. Căutîndu-le pentru altul, le voi dobîndi și pentru tine. Pe fratele acesta, pe aproapele și semenul tău ești dator să-l ajuți cu ce nu ai. Du-te: chilia ta e pe coridorul acesta, ușa a treia pe dreapta.

Nu din prinosul, nu din puținul tău, ci din neavutul tău, din ceea ce îți lipsește. Dăruind altuia ce nu ai — credință, lumină, încredere nădejde — le vei dobîndi și tu.

„Trebuie să-l ajuți cu ceea ce nu ai".
/Dînd ce nu ai, dobîndești și tu. cel gol, cel pustiit. cele ce-ți lipsesc"
/Cu ceea ce crezi că nu ai, dar care este, care va fi în tine. Mai adînc decît adîncul sinei tale. Mai tăinuit, mai înfășurat, mai limpede. izvor năvalnic care circulă fără oprire. chemînd. îmbiind la părtășie"

Da, numai așa putea vorbi un slujitor al lui Hristos, al celui tainic: **paradoxal** (precum întotdeauna ne-a învățat: de vrei să cîrmuiești, slujește; de vrei să-ți mîntuiești sufletul, pierde-l pentru Mine; de vrei să-ți recîștigi nevinovăția, recunoaște-te vinovat) și **uluitor** (de vei da ce nu ai vei dobîndi și tu ceea ce ai dat altora).

Nicăieri, în afară de evanghelii, nu cred să se fi vorbit mai răspicat și mai creștinește decît în micul poem al lui

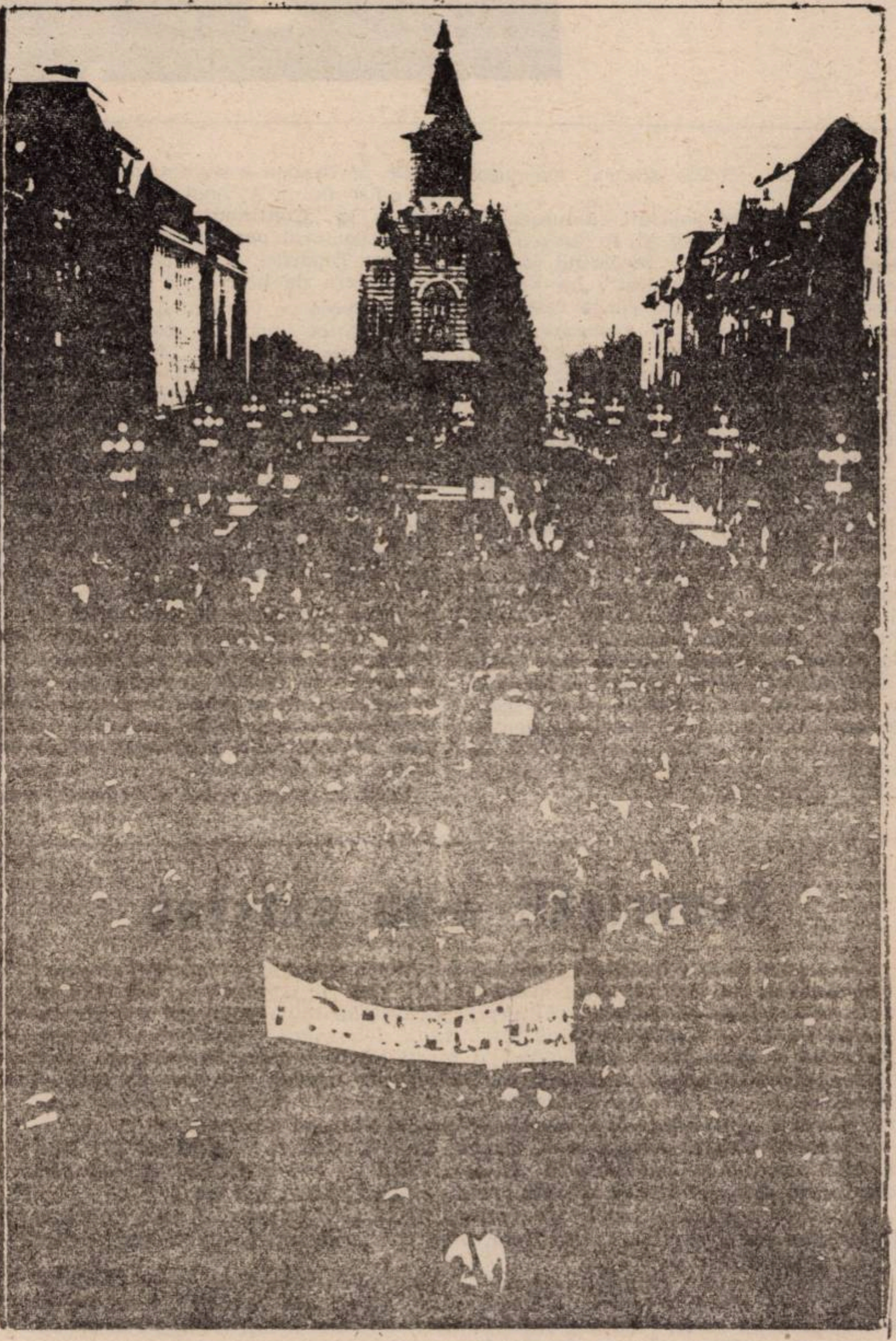

Michaux, care ni-a stîrnit stupefacția și entuziasmul. Poate în unele fragmente din **Frații Karamazov** și **Demonii**. poate Cervantes făurindu-l pe **El nuestro Señor Don Quijote, El Christo español**. poate Albert Camus în textul despre Oscar Wilde (intitulat **Artistul in pușcărie)** și despre mergerea către Hristos nu prin suferință și durere (cale bună. inferioară totuși). ci prin exces de fericire și în clipe de euforie (cale superioară). Nicăieri nu cred că vreun poet ori prozator să fi vorbit mai aproape de Cel neapropiat.

Dînd ce nu avem, dobîndim prin ricoșeu ceea ce — cu nemaipomenită sfruntare — ne-am încumetat a dărui altuia. Lecția e valabilă pentru orice creștin. cleric sau mirean. Pentru monah îndeosebi. Să nu se îngrijoreze, să nu se sperie, să nu se frămînte călugărul care își simte lăuntrul deșert, bîntuit de neîncredere și slăbiciune, cuprins de întuneric și secetă; să nu ia cîtuși de puțin aminte la acestea toate. Ispite ale desnădejdii, netrebnice șiretenii ale celui rău și uscat. Să dea celor care vin la el — în chilia lui, în grădina mănăstirii, pe cerdacul arhondaricului, la ușa altarului — ca să afle credință, întărire, lumină și o brumă de speranță — ceea ce ei așteaptă de la el și ceea ce el prea bine știe că în clipa aceea se poate întîmpla să nu aibă. Să le dea. Și, dîndu-le, se vor răsfrînge și asupră-i, se vor milui și el, și pomana făcută altuia.

„Dînd lumina pe care nu o ai și vei avea și tu".

Nu cumva prin cuvintele lui Michaux ni se lămurește mai în adîncime textul de la Matei 25 despre înfricoșata judecată? Nu cumva cei buni au dat însetatului din apa de care și ei ducea lipsă, înfometatului din hrana pe care ei nu o aveau, celui gol, haina după care și ei jinduiau?...

Secretul vieții călugărești se arată a fi „să îndrăznești a da ceea ce vremelnic se întîmplă să-și lipsească. Iată paradoxul creștin în toată plinătatea, splendoarea și virtutea lui. Dar iată și făgăduința uluitoare: dînd ceea ce nu ai. dobîndești ce ai știut să dai din golul ființei tale. Darul suprafiresc se reflectă asupră-ți. se întoarce la tine ca un bumerang. ca o rază de lumină proiectată de oglindă — și te înavuțește, te împlinește, te covîrșește.

Desigur. Nici că se putea altminteri! Cum oare am putut gîndi măcar o clipă — necum ani de zile — că Hristos dorește să dăm din ce avem; prisosul, puținul. totul! Mare ispravă, destoinică scofală! prea omenească, sărmană, jalnică treabă! Altceva ni se cere: ce pare a fi cu neputință. Altceva ni se făgăduiește: ceea ce nu-i de conceput și de crezut!

Să piară de la noi. călugării, orice spaimă. nesiguranță. sfială. teamă de fățărnicie; călugărul e menit a da altora credință și lumină măcar de-i vor lipsi lui vreme mai scurtă ori mai lungă. Chiar dacă s-a făcut vinovat de slăbirea avîntului și statorniciei monahale.

Va putea oare? Va fi în stare a săvîrși minunea? Desigur. dat fiind că este din ceata celor despre care Hristos a spus că „ei nu sînt din lume, precum și Eu nu sunt din lume" (Ioan 17. 16). Și iarăși: „Dar nu numai pentru aceștia Mă rog. ci și pentru cei ce vor crede în Mine. prin cuvîntul lor" (Jo. 17, 20). Iar la Faptele Apostolilor (20 35) Pavel așijderea grăiește: „Trebuie să ajuți pe cei slabi și să vă aduceți aminte de cuvintele Domnului Isus, căci El a zis: Mai fericit este a da decît a lua".

În adevăr, dînd peste fire, luăm har peste har. Cel slab prin urmare, să rostească; dă-mi, Doamne, cînd sunt descumpănit și gol, voință și nerușinare ca să pot da din ceea ce nu am. Iar Tu fă ca darul acesta al meu — paradoxal, absurd și îndrăzneț — să se întoarcă asupră-mi prin mila Ta care socotește înțelepciunea oamenilor drept nebunie și adagiul „Nemo dat quod non habet", aramă sunătoare și chimval zăngănitor. Tu care ceri numai imposibilul și făptuiești numai ce mintea omenească nu poate să priceapă.

Gheorghe de la Cernica

SFATURI

1. Deci, prin chibzuire nesmintită, căutați după moartea mea în partea dreaptă a sînului meu duhovnicesc, ceea ce înseamnă scăparea minții din robia cugetului, că poate veți afla și o răclișoară scumpă, întruchipînd curățenia inimii cea nefurată de gînd. Și deschizînd-o pe ea, arăta-se-va și alta de lut, zugrăvită, adică biruința asupra deznădejduirii, cu multe feluri de trude prin acest trup de pămînt. Sfărîmînd-o și pe aceea, va da dintr-însa trei pietricele de mult preț, care se tîlcuiesc cîștigul celor trei părți ale pocăitului suflet, prin care și pe sfînta Treime O proslăvesc, slujindu-l eu de la nașterea mea.

Și iată întru numele Tatălui, pildă m-am făcut între voi prin rodul dragostei, iubindu-vă pe toți deopotrivă. Întru numele fiului m-am supus de bunăvoie sub picioarele tuturor, ca să pot vîna prin răbdare sufletele voastre; întru numele Duhului Sfînt n-am lăsat simțurile a zbura peste hotarele firii. întrucît și de voi mi s-a făcut milă încălzindu-vă lîngă bucuria inimii și îndreptîndu-vă spre limanul mîntuirii.

2. Iarăși cu darul blîndețelor adaug a porunci celor purtători de cruce ai mei fii sufletești. în ce chip să fiți ca niște îngeri în trup, neplecîndu-vă la deșertăciuni mincinoase, nici la răsfățuri neastîmpărate. sau la plimbări nepotrivite darului vostru, după cuvîntul ce-l zice vasul alegerii: „Că deși toate îmi sînt slobode, dar nu toate îmi sînt de folos" (1 Cor. 6, 12). Drept aceea și bunul obicei și podoaba chipului să fie tocmite după urmarea cea dreaptă, precum am zis, asemănîndu-vă celor tineri prea cuvioși Sfinți, care au fost de o vîrstă cu voi întru firea omenească. Deci pildă de fericită răbdare să luați de la Acacie cel întocmai cu mucenicii. Pildă de curată supunere să luați de la Dosoftei cel cu totul fără de răutate. Și pildă de smerită înțelepciune să luați de la Zaharia cel mult pătimitor. Dar să căutăm și la cea împotrivă rea voire, căreia îi urmează pierzarea și osîndirea. dacă vrem să scăpăm de căderea lui Esau, a lui Gheezi și a lui Iuda. Căci scris este: „Slujiți Domnului cu frică și să vă bucurați Lui cu cutremur".

Că de veți petrece zilele vieții cu luare aminte și nu întru nebăgare de seamă, cu adevărat nu se va atinge de voi nici toată meșteșugirea diavolească. Căci să știți, fiii mei, cum că zavistia, pizmuirea, lăcomia, vicleșugul, mînia, pomenirea răului și trufia încă de la alcătuirea lumii nu știu să cinstească prea plăcuta lui Dumnezeu sporire și mai vîrtos a celor de sub ascultare, ci rămîn ca niște săgeți înfipte întru același blestem al strămoșeștii neascultări.

Iar întru nevoințele frățimii noastre se va proslăvi iubitorul de oameni Dumnezeu și veți moșteni pacea care întoarce iarăși la podoaba cea după fire pe cei ce se află cu mintea întreagă. Prin ele vă faceți și multora oglindă spre îndreptare și vă veți bucura întru lumina celor vii.

3. Deci această treaptă a scării să o socotiți a fi porunca cea mai cuprinzătoare. Căci întru ea se reazimă toată începătura mîntuirii monahilor: cinstiți supunerea unul către altul întocmai ca suflarea. Însă nu dintr-un interes neblagoslovit de Dumnezeu, ci numai spre folosul aproapelui, ca să împliniți și dragostea cea hotărîtă din lege.

(Din Testamentul starețului Gheorghe, publicat de Casian Cernicanul în Istoriile mînăstirilor Cernica și Căldărușani).

Mircea Vulcănescu

ULTIMUL CUVÎNT

(VIII)

rostit în apărarea sa de Mircea Vulcănescu, în ziua de 15 ianuarie 1948, în fața Curții de Apel din București, secția a IX-a Criminală, în procesul celui de-al doilea lot al foștilor miniștri și Subsecretari de Stat din Guvernarea Mareșalului Antonescu, — acuzați că au provocat dezastrul Țării, — în baza legilor 312/1945, 455/1945, 291/1947.

Se poate vorbi de complicitate la săvîrșirea unui fapt atunci cînd actele de execuție fac parte din săvîrșirea actului incriminat el însuși ; cum e cazul, de pildă, în săvîrșirea unei crime de omucidere, în care trebuie să pîndești, să alegi arma, să lovești. Dar actul de execuție nu poate fi un act de complicitate atunci cînd ceea ce pedepsește Legea nu este altceva decît luarea hotărîrii, hotărîre care — în chip necesar — premerge tuturor actelor de execuție.

Complicitatea la hotărîrea de a face ori a continua războiul este deci cu totul altceva decît participarea efectivă la continuarea lui sau decît adeziunea implicită ori chiar explicită la această continuare, aderarea implicită la scopurile lui, ori ajutarea, înlesnirea sau ușurarea acestei continuări, prin acte de execuție.

Pe acestea Legea le pedepsește !

Actul de execuție ar putea fi un act de complicitate — în cazul articolului 2 „a“ — numai dacă crima pedepsită de legiuitor ar fi fost faptul continuării războiului sau voința de a-l continua, manifestate în acte de execuție sau faptul negativ de a nu le fi împiedicat atunci cînd cumva ar fi putut s-o facă.

Dar toate aceste interpretări omit că ceea ce pedepsește articolul 2 nu este faptul continuării războiului, nici faptul voinței de a-l continua, nici faptul de a nu fi făcut nimic împotriva acestei continuări, ci numai faptul „hotărîrii“ de a-l continua efectuat de acel care avea calitatea să-l facă și care este un fapt definit și unic.

Pentru ca să existe complicitate — în cazul articolului 2 „a“ — este deci necesar să se dovedească faptul că : „Miniștrii ori Subsecretarii de Stat antonescieni au participat la actul deliberării care a precedat pe acela al hotărîrii și că, prin actele lor săvîrșite cu acel prilej au determinat pe cel îndreptățit a hotărî să hotărască continuarea, nu numai că i-au ajutat să continue“.

Dar această dovadă nu s-a făcut, ci dimpotrivă s-a recunoscut de Ministerul Public că nu a existat o hotărîre a continuării înainte de 23 August ; iar martorul General Paul Leonida, ofițerul de Stat Major cel mai calificat să cunoască situația militară — pentru că a fost Șeful Secției Operațiilor din Marele Stat Major și înainte, și după 23 August 1944 (adică al Serviciului din Marele Stat Major căruia chiar Acuzatorul public al Tribunalului Poporului i-a cerut lămuriri asupra intrării trupelor din 1940), acest martor a arătat că nu se putea ieși din război înainte de 23 August 1944.

Iar în ce privește ținerea Miniștrilor la curent cu intențiile conducerii Statului, depoziția Domnului Ministru Petrovici și declarațiile lui Mihai Antonescu din ședința Biroului Păcii din 25 iunie 1942 arată că numai el și Mareșalul Antonescu nu numai că au cunoscut singuri data declarării războiului, dar au și făcut singuri pregătirea lui diplomatică și economică.

„M-am ocupat și de aprovizionare“ — zice Mihai Antonescu, tocmai spre a-și revendica singur toată răspunderea acțiunii lui (în stenograma ședinței din 25 iunie 1942). Iar de hotărîrile militare luate în legătură cu conducerea războiului se constată că nu a avut cunoștință nici el, de vreme ce s-a plîns formal de acest lucru în Consiliul de Miniștri.

Dacă, deci Mihai Antonescu, consultat de obicei de Conducătorul Statului, nu a fost consultat în acest caz, cu atît mai puțin puteau fi consultați ceilalți miniștri, și mai puțin Subsecretarii de Stat.

A fortiori, cum pot fi declarați complici la hotărîrea continuării războiului miniștrii care dovedesc că, în momentul intrării lor în Guvern intenția ieșirii din război încolțise în mintea celui care avea în atribuțiunile lui luarea de asemenea hotărîri, care începuse deja tratative în acest sens, care dispusese luarea de măsuri ca să facă efectiv această ieșire și care (ieșirea din război neputînd fi faptul unuia singur) aștepta numai momentul potrivit pentru a porunci ca această intenție să fie desăvîrșită în fapt.

Așa-zisele lor fapte de execuție a continuării războiului? privite în această perspectivă, ele nu mai sînt măsuri de executare a hotărîrii continuării războiului, ci acte de pregătire ale hotărîrii ieșirii din război, chiar dacă —prin imposibil — Curtea ar admite, principial, teza Ministerului Public privitoare la hotărîrea implicată.

Voi dovedi acest lucru, în amănunt, în cazul meu.

Acuzația formulată nu rezistă deci la o analiză serioasă.

IV. EXPUNEREA ACTIVITĂȚII MELE

A. Colaborarea la convențiile comerciale și rezultatele ei.

Onorată Curte,

Domnul Procuror care s-a ocupat mai îndeaproape de faptele fiecăruia dintre noi a articulat două activități ale mele asupra cărora a atras atenția Onoratei Curți în legătură cu acuzațiile ce mi s-au adus prin actul de acuzare:

1. Una este participarea mea la pregătirea Convențiilor economice cu Germania în perioada în care am fost Subsecretar de Stat.

2. A doua este participarea mea la așa-zisa finanțare a armatei germane.

Cu toate că Domnul Procuror a găsit cu cale să caracterizeze cu elogii pe cea dintîi și a recunoscut categoric că nu-mi poate face o învinuire dintr-a doua — totuși Domnia Sa a invitat apoi Curtea mai întîi să aprecieze în ce măsură aceste activități ale mele pot face obiectul unei incriminări pe articole pentru care actul de acuzare mi-a cerut condamnarea pentru a conclude, la urmă, imperativul în sensul că cere totuși aplicarea celor două texte (. . .).

Și — pentru că sunt, cum am spus, Stan Pățitul, care socotind lucrul în această privință lămurit și neinsistînd asupră-i, m-am văzut totuși condamnat anul trecut de Secția a VIII-a a Curții Criminale, la opt ani temniță grea, cu toate elogiile Domnilor Procurori (anchetatori și în ședință) aceste elogii fiind considerate de Curte numai ca circumstanțe larg atenuante, dar care nu ar exclude după ea — vinovăția trasă din considerația de fapt (nemaicensurabilă de Înalta Curte) că, participînd la alcătuirea unui sistem economic și financiar care a permis finanțarea armatei germane, aș fi militat pentru hitlerism, contribuind la desăvîrșirea intrăriii armatei germane pe teritoriul Țării, care intrare ar fi fost factorul determinant al hotărîrii Mareșalului Antonescu de a ataca Rusia Sovietică și deci sînt vinovat personal de crimele din articolul 1 „a“ și 2 „a“ — sînt nevoit, așadar, să mă apăr, arătînd limpede care au fost faptele mele în acest sector, care le-au fost obiectivele și care le-au fost rezultatele.

Acestea, spre a limpezi răspunsul la întrebarea dacă aceste fapte pot fi considerate într-un fel :

1. fie ca acte de „militare pentru hitlerism“, cum cere articolul 1 „a“ din legea 812/1945 ;

2. fie ca acte de „permiterea intrării armatei germane pe teritoriul Țării“ de cineva care avea „răspunderea politică efectivă“ (cum cere același articol) de care sînt acuzat ;

3. fie ca acte de „militare pentru pregătirea sau desăvîrșirea faptelor de mai sus“, cum ar cere articolul 1 „b“ — a căruia aplicare nu mi s-a cerut — dar în a cărui perspectivă au raționat totuși și Secția a VIII-a a Curții anul trecut și Domnul Procuror General acum ;

4. sau fie, măcar, ca un act de „contribuție la permiterea intrării acestei armate prin vreun fapt al meu din partea celora care „au avut răspunderea după 6 septembrie 1940“ și „au militat pentru hitlerism“ cum ar cere-o (întemeiată pe tratatul de pace în vigoare), partea finală a articolului 2 „a“, din legea 291 care contopește cele două texte din legea 312 (întemeiat pe Convenția de Armistițiu, azi expirată), chiar în cazul cînd Curtea, respingînd aplicarea directă a textelor ultimei legi, ea ar recurge totuși la textul ei, măcar spre a lumina cu el intențiile invariabile de la Armistițiul de Pace, ale legiuitorului Legii 312/1945, cum ar cere aceeași coerență a Legiuitorului afirmată de Domnul Procuror.

5. ori, în sfîrșit, dacă aceleași fapte pot constitui elemente de incriminare pentru „complicitatea“ la „hotărîrea de continuare a războiului“ din partea factorilor politicește calificați și răspunzători, care ar fi luat ori ar fi avut o asemenea hotărîre, în concepția Domnilor Procurori (. . .).

Procesul acesta este un proces politic.

El privește activitatea mea de trei ani și jumătate, acuzată prin actul de acuzare de ceea ce nu am făcut eu, dar pus în cauză în legătură cu această acuzare de Domnii Procurori, prin ceea ce se pretinde de Domniile Lor că as fi făcut, voi încerca să arăt ce am făcut cu adevărat ; care mi-au fost scopurile și ce rezultate au atins aceste fapte și în ce fel se pot încadra acestea toate în raport cu activitatea altora și cu incriminările ce mi s-au adus.

Voi examina deci pe rînd :

1. Activitatea mea în legătură cu Convențiile economice încheiate cu Germania ;

2. Activitatea mea în legătură cu așa-zisa finanțare a armatei germane.

CONVENȚIILE ECONOMICE

S-a arătat și s-a dovedit în cursul acestui proces și al cercetărilor care l-au premers că Convențiile economice nu s-au încheiat de Ministerul de Finanțe, ci de Ministerul Economiei Naționale și apoi de Ministerul de Externe — care, prin Direcția Acordurilor, centralizau însă, în vederea lor, punctele de vedere ale Ministerelor interesate în legătură cu chestiunile care formau obiectul acordurilor ce priveau sectoarele lor. Unele convențiuni s-au încheiat de către Președenția Consiliului de Miniștri (. . .).

Se înțelege deci că răspunderea globală a acestor negocieri o avea Ministerul de Externe, chiar cînd în fapt ele se negociau de altcineva ; Ministerele de resort răspunzînd numai pentru propunerile și actele pregătitoare (studii tehnice prealabile etc.), efectuate în cadrul atribuțiilor lor. Răspunderea mea pentru aceste negocieri nu poate fi angajată în alt cadru.

Negocierile economice româno-germane priveau două sectoare generale de activitate :

1. Una era colaborarea — așa-zis comercială sau economică propriu-zisă — privind mai ales schimburile economice.

Prima era o colaborare prevăzută ca de mai lungă durată ; a doua o colaborare pe o perioadă mai limitată : de obicei, șase luni sau un an (dar și ea în cadrul unei înțelegeri principiale de durată).

Cea dintîi se făcea prin convenții de colaborare între diferitele instituții din țară, din străinătate și Stat : uneori direct cu Statul (cînd era vorba de concesii sau de instituții de stat), — alteori numai sub controlul Statului, cînd era vorba de colaborarea cu instituții private (în care Statul avea însă interese proprii de apărat).

A doua se făcea de la Stat la Stat, în cadrul unor convenții anuale revizuibile semestrial, în cadrul unui acord general, pentru perioada ce rămîne [...].

Dimpotrivă, acordurile cu caracter de colaborare industrială nu erau periodice. Ele se negociau de Președenție sau de Ministerul de Externe, separat, uneori fără consultarea Ministerelor interesate — care, adeseori, se aflau în fața unor fapte împlinite, cînd acordurile veneau la aplicare și care, cu acel prilej al aplicării, ridicau obiecțiuni asupra felului defectuos în care convențiile fuseseră încheiate, fără consultarea lor. Așa au venit în discuția Consiliului de Miniștri acordurile de colaborare ale industriei grele (Malaxa, Herman Goering Werke, mai tîrziu Rogifer) sau în discuțiile delegației economice a Guvernului, acordurile de colaborare tehnică cu HGW, a șantierelor navale Galați (SNG), de care a vorbit Domnul Procuror — ori chestiunea desființării societăților exportatoare de cereale sau cele privitoare la industria petroliferă etc.

Este adevărat că, mai tîrziu, sub înrîurirea experiențelor proaste făcute prin negocierea unor asemenea acorduri direct de către Președenție sau Externe, fără consultarea prealabilă a Departamentelor s-a renunțat la acest sistem, anulîndu-se acordurile inițiale greșite (cazurile Malaxa, HGW și SNG) și încheindu-se altele în loc, tot de către Președenție sau Ministerul de externe, dar după consultarea Departamentelor, ținîndu-se astfel seama, uneori (uneori, dar nu totdeauna) și de sugestiile lor. În amîndouă sectoarele de negocieri, conducerea statului formulase principii clare de conlucrare, în lumina cărora avea să se desfășoare activitatea de punere la punct tehnică a proiectelor de convenții de către fiecare Departament și în lumina cărora erau judecate apoi și criticate ca inadmisibile de către departamente, convențiile încheiate fără respectarea lor.

Care erau aceste principii și cum s-au aplicat de Ministerul Finanțelor cele ce îl priveau și ce rol am avut eu în acestea ?

● CE TELEVIZĂM : HERUVIMI SAU CRIMINALI ? DOMNIȘOARE, POLIȚIȘTI, VEDETE? ● CINE NI SÎNT ORATORII ? ● PARADA INOCENȚILOR ● ÎN BOXĂ — ABSOLVENȚI AI FACULTĂȚILOR DE DREPT : SPECIALIȘTII SE CONFESEAZĂ ● DE LA DL. MACRI LA DL. SIMA, ȘI INVERS ● DOMNUL POPESCU ÎN STAREA DE ZEGHE ● DL. MACRI ÎL APĂRĂ PE DL. POPESCU ● DAR ȘI PE CEILALȚI ● DL. SIMA DESPRE MISIUNILE SALE ● SPIONAJ, CONTRASPIONAJ, SECRETE DE SERVICIU ● LE MĂRTURISESC? ● CINE? DEOCAMDATĂ, TOȚI SÎNTEM ÎN SIGURANȚĂ ● ȘI DÎNȘII ? MAI ALES DÎNȘII

„ÎNTOTDEAUNA MI-A PLĂCUT CORUPȚIA...”

General-maior IOAN DAN — adjunct al șefului Direcției procuraturilor militare, a avut amabilitatea să acorde revistei „Orizont“, în exclusivitate, acest interviu. (Primul dintr-o serie de convorbiri ce vor fi publicate cu scopul de a informa cititorii asupra amplei anchete juridice de la Timișoara. De asemeni, asupra procesului ce se desfășoară acum și a proceselor care vor urma).

— Pentru ce ați fost trimis, domnule general, în ziua de 9 ianuarie, la Timișoara ?

— Deși eram angrenat în anchetele care începuseră la București, conducerea Procuraturii Generale a României a considerat că este nevoie de mine la Timișoara. Am venit pentru a coordona munca procurorilor militari de aici. 3 localnici și 7 detașați de la Constanța, Iași, Bacău, Ploiești, Craiova. Cărora li s-au adăugat, apoi, încă 2 procurori civili și unul militar (din București).

— Nu credeți că ar fi fost mai potrivit (din motive care, cred, se subînțeleg) să fie detașați și procurori din unele orașe din Ardeal și Banat ?

— Ar fi fost mai bine, dar, spre exemplu, din Cluj nu s-a putut detașa nici un om, deoarece clujenii aveau, și ei, punctele lor fierbinți. În Cluj și în alte orașe din Ardeal. În același sens, cei din Oradea se ocupă de Arad. În plus, la Cluj a trebuit să detașăm procurori din alte orașe, fiindcă a existat, în rîndul populației, o neîncredere în procuratura militară. Temerile cetățenilor erau legate de faptul că procurorii militari și-au desfășurat activitatea, în anumite circumstanțe, în colaborare cu fostele „organe“ de partid, de miliție, de securitate...

— Aceeași neincredere a existat (mai persistă încă) și la Timișoara.

— Și din acest motiv am venit noi aici, iar conducerea anchetei a fost încredințată colegului nostru venit de la Bacău.

— Cum ați primit, „în forul dumneavoastră interior“, misiunea de a coordona ancheta de la Timișoara ?

— Știam că nu-mi va fi deloc ușor. Însă am primit această misiune cu... o anume satisfacție.

— Satisfacție ?

— Da. Pare ciudat ?

— ...

— Timișoara este un oraș în care m-am simțit bine. Are atmosfera lui, specificul lui, poezia lui... Sînt originar din Tîrgu-Mureș, dacă lucrul acesta vă poate spune ceva.

— Bineînțeles că îmi spune.

— Așadar, m-am simțit bine aici. Exceptînd unele relații încordate cu cei care, de vreo două luni jumătate, nu mai sînt „pe funcții“...

— Presupun că veneați ca să-i controlați.

— Exact. Acum doi ani, am vrut să mă mut, cu familia, în Timișoara. A fost un post liber la Procuratura militară. Dar nu m-au acceptat, în ruptul capului, cei de la „interne“ și cetățeanul Ilie Matei.

— De ce, oare, erau ei atît de porniți împotriva dumneavoastră ?

— Pentru că devenisem... „un om periculos“.

— ?

— Întotdeauna mi-a plăcut corupția care precumpănea în miliție (și nu numai în miliție).

— ? !

— Și traficul de influență mi-a plăcut...

— ? !

— Și violența din miliție. Corupția unor „organe“ din Timișoara depășea, ca amploare și „temeinicie“, orice orice alt oraș (și județ) din țară. Aș fi vrut să declanșez o anchetă serioasă, complexă. Cum era de așteptat, s-a aflat ce intenții aveam. Pe lîngă faptul că nu am putut să mă mut în Timișoara, nu am mai fost trimis cu nici un fel de misiune aici.

— Venind, în 9 ianuarie, la Procuratura noastră militară, în ce „situație de lucru“ ați fost pus ?

— Într-una foarte complicată. Nu știam cu ce să încep (începem), cum să acționez (acționăm) cît mai eficient și în timp cît mai scurt. Posibilitățile noastre, ca forțe umane, nu ne permiteau să lucrăm pe toate planurile importante spre a face lumină. Era și o situație fără precedent. (Deci, și o anchetă fără precedent). Nu aveam de unde să ne inspirăm. A trebuit să găsim o formulă nouă de organizare. La o adică, toată lumea știe cum/ce trebuie făcut, însă cînd e vorba de a acționa cu certă responsabilitate și profesionalism... Mă înțelegeți, nu ?

— Zău că vă înțeleg.

— Întîi, am întocmit mape „pe probleme“. De pildă, mapa cu organizatorii represiunii. În Timișoara au fost concentrate, mai mult decît în alte orașe din țară, forțe M.I. — de securitate și de miliție: forțe ale fostului aparat politic central. Aici s-au instituit două comandamente de organizare a represiunii : unul la inspectoratul județean al miliției, altul la comitetul județean de partid. Ne-am gîndit, la început, să întocmim dosare separate ale celor două comandamente. Apoi, n-am dat seama că această separare ar fi fost dezavantajoasă pentru mersul anchetei și al procesului, deoarece urma să administrăm aceleași probe de două ori. Astfel, preconizăm, în prezent, să extindem învinuirea, în procesul de la Timișoara, și pentru foștii factori politici. Punînd, firește, la dispoziția instanței toate probele care s-au administrat și în legătură cu vinovăția acestor factori politici. De asemeni, vom extinde învinuirea și pentru primul „lot“ de inculpați (cel aflat, acum, în boxa acuzaților), îndeosebi pentru foștii ofițeri de miliție. Dispunem de probe că unii dintre ei au tras, au rănit, au omorît oameni. Aceasta spre a nu fi nevoie să-i mai judecăm încă o dată.

— După cele declarate, în primele zile ale procesului, de către inculpați, în boxa acuzaților s-ar afla, ca dintr-o eroare, niște mari inocenți : fostul general Macri & comp. Acompaniați, cam prea gălăgios, de avocații lor (unii dintre ei, din păcate, nu se prea mențin în limitele bunului simț).

— Este o situație care, ce-i drept, îl poate deruta pe cel ce nu cunoaște cursul unei autentice proceduri judiciare. Noi ne așteptam la un asemenea, să-i zic, plan de apărare: securitatea n-a tras în demonstranți, miliția nu prea știe mare lucru, armata e vinovată pentru tot ce s-a întîmplat. Deci, nu ne miră că vor să pară inocenți. Pot să vă spun că vom face tot ce este posibil — în cadrul Legii — pentru a-i demasca. Și mai sînt destule de făcut... Timișorenii au — am putut să constat — din ce în ce mai multă încredere în Procuratura militară. Ca și pînă acum, numai cu sprijinul lor, sperăm, tot mai substanțial, vom reuși să stabilim întregul adevăr. Îi invit, și pe această cale, să ni se adreseze.

— Unii ofițeri ai M.A.N. au tras și au dat ordin să se tragă în demonstranți. Ce ați întreprins, pînă în prezent, în această spinoasă chestiune ?

— În Calea Lipovei, unitatea militară nu a fost atacată de manifestanți (care vroiau să se regrupeze, la o distanță considerabilă de gardul unității, pentru a merge în centrul orașului). Dar s-a deschis foc de arme automate asupra lor. Au apăsat pe trăgaci ofițeri care credeau că vor fi avansați pentru promptitudine și „abnegație“. Pînă azi (5 martie), au fost arestați un fost locțiitor politic și un fost ofițer de administrație. Cercetările continuă.

Iosif COSTINAȘ

PROCESUL DE LA TIMIȘOARA

Inculpații declară: DEMONSTRANȚII AU TRAS ÎN POPULAȚIE!

Ziua intii

2 martie 1990, ora 10. La Casa Tineretului din Timișoara începe procesul celor 21. Cauza penală privitoare la inculpatul **Macri Emil** și alți 20 de participanți la masacrul de la Timișoara. Din decembrie 1989.

Am senzația că asist la o deschidere festivă. Totul este pregătit cu migală. Toți participanții la această inedită reprezentație am trecut prin niște filtre foarte severe pînă a ajunge în sală.

În boxă au fost aduși cei 21. Din cîte știm este primul proces de după Revoluție la care inculpații apar în zeghe. Boxa este păzită de subofițeri și ofițeri de poliție. Subofițerii poartă diagonală și căști albe cu înscrisul firmei patronatoare. Pe lîngă luminile obișnuite, au fost montate reflectoare puternice pentru televiziune. Carele TV încadrează masa completului de judecată și sînt „cu ochii“ pe inculpați. Intră curtea și ne ridicăm cu toții în picioare. Ca la clasă, cînd intră „tovarășa“. Începînd de astăzi, vom face această gimnastică zilnic. Atît cît va dura procesul. Se apreciază că va dura o lună și jumătate. Duminica — liber pentru toată lumea, inclusiv pentru inculpați. Își mai trag și ei sufletul. Mai cugetă asupra depozițiilor viitoare.

Se face apelul inculpaților. **MACRI EMIL :** născut în 9 X. 1927 la Galați, a absolvit liceul, apoi acad. „Ștefan Gheorghiu“ (asimilat economist). A fost șeful Direcției Contrainformații dir. D.S.S. (Departamentul Securității Statului); **POPESCU ION :** n. 27. IX. 1936 la Pucioasa, Dîmbovița. A absolvit Academia Militară și „Ștefan Gheorghiu“. Fost inspector-șef al I.J.M. Timiș ; **SIMA TRAIAN:** n. 13. VIII. 1937 la Hălmăgel, jud. Arad. Ofițer cu Facultatea de drept. A fost șeful Securității județului Timiș ; **TEODORESCU FILIP :** n. 1939, absolvent al Fac. de drept, adjunct al șefului contraspionajului românesc ; **ANASTASIU GABRIEL :** n. 16. X. 1939 la Craiova, Facultatea de Științe ale Naturii. lt.-col. de C.I. în D.S.S., secția informații interne ; **DEHELEANU ION :** n. 18. IX. 1936 la Deleni, jud. Hunedoara, colonel, absolvent Fac. de drept. șeful Miliției județului Timiș ; **GHIRCOIAȘ NICOLAE :** n. 4. X. 1936 la București, absolvent drept, șeful secției criminalistică din I.G.M. București ; **ATUDOROAIE GHEORGHE:** n. 3. IV. 1947, com. Rechiți, jud. Botoșani, absolvent al școlii de ofițeri de securitate și al Fac. de drept, lt.-col., locțiitorul șefului securității jud. Timiș ; **RADU TINU :** n. 1949 la Borșa, maior de securitate, absolvent al Fac. de drept, secția drept internațional, adjunct al șefului securității jud. Timiș ; **CORPODEANU IOAN :** n. 3. X. 1944 la Orăștie, lt.-col. de miliție, Fac. de drept, adjunctul șefului Miliției jud. Timiș ; **CIUCĂ VALENTIN :** n. 12. VI. 1948 la Timișoara, Fac. de Științe Economice, căpitan, șef Serviciu asigurare tehnico-materială al I.J.M. Timiș ; **BACIU ION :** n. 30. XI. 1937 la București, ofițer de miliție, Fac. drept, șef direcție miliție economică din cadrul I.G.M. ; **VEVERCA IOSIF :** n. 27. VIII. 1950 la Lăpușnicel, jud. Caraș-Severin, maior de miliție, Fac. drept, a lucrat la serviciul judiciar al miliției Timișoara ; **AVRAM GHEORGHE :** n. 22. IV. 1949 la Silagiu, jud. Timiș, maior la serviciul judiciar al I.J.M. Timiș, absolvent drept ; **PREDA LAURENȚIU :** n. 6. VII. 1955 la Sfîntu-Gheorghe, căpitan la miliția Timișoara, absolvent drept ; **MIȘEA EUGEN :** n. 1950, ofițer, absolvent drept, șef birou judiciar miliția Timișoara ; **GRUI TIBERIU :** n. 26. I. 1953 la Beba Veche, jud. Timiș, școala militară de ofițeri de miliție, absolvent drept, căpitan la biroul judiciar al I.J.M. Timiș ; **PEPTAN EUGEN :** n. 15 VI. 1957, locotenent major la miliția jud. Timiș ; **BUCUR VIOREL :** n. 22. XI. 1950 la Timișoara, căpitan în cadrul serviciului economic al I.J.M. Timiș : **GANCIU GHEORGHE :** n. 12. IV. 1930 la București, fost ofițer M.I., absolvent de Drept, controlor la Administrația cimitirelor București ; **IOSEF EMILIAN ZAMFIR :** n. în București, fost ofițer M.I. pînă în 1983, absolvent de Drept, din 1983 a lucrat o perioadă ca încărcător-descărcător, apoi, pînă la data arestării, a fost administratorul crematoriului „Cenușa“ din București.

Acuzarea cere introducerea la dosar, în cazul Sima Traian, a unui nou aspect : delapidarea. Avocatul lui Atudoroaie solicită extinderea procesului și pentru cazul Coman Ion, comandantul unic (?) al inculpaților în perioada represaliilor. În boxă, inculpații sînt (sau numai par din cauza reflectoarelor ?) palizi, atenți pînă la crispare la tot ce se spune, la tot ce se întîmplă. Unul dintre apărători este deja specializat în astfel de cazuri. L-a apărat pe Manea Mănescu. Dumnealui propune audierea fiecărui inculpat în prezența tuturor celorlalți inculpați.

Li se dă dreptul la cuvînt celor „în dungi“. Unul singur, Atudoroaie Gheorghe, are o obiecție : nu i s-a prezentat materialul ; nu cunoaște conținutul pieselor de la dosar. Carele TV transmit în direct prin Televiziunea Liberă Timișoara. Concomitent, se înregistrează pentru RTVL București, care va da în rezumat aspecte de la acest proces. În lumina foarte puternică fizionomiile celor din boxă pot fi studiate la detaliu. Din păcate, sînt cam mulți și devine foarte obositor să-i radiografiezi pe toți. Sînt în dungi și tunși la zero. Boxa este sub nivelul podiumului pe care este așezată masa completului de judecată, așa că, de fiecare dată cînd vor să-i vadă pe judecători, inculpații trebuie să facă niște eforturi pe care fețele lor le reflectă vădit. Costumul comun este zeghea. Are dungi verticale și alternează cafeniul cu un gri indecis. Nasturii sînt, la majoritatea, orange. Zeghile sînt aproape noi. Inculpații trebuie să fie telegenici, nu-i așa ? Îi vede toată țara. Cei mai mulți dintre „boxeuri“ poartă în picioare pantofi marca „Otter“. Pe masă, în fața unei apărătoare se vede o carte : AMNESTY REPORT.

La ora 10,35, începe citirea actului de acuzare. Pe masa colonelului care lecturează rechizitoriul sînt 6 dosare voluminoase. În prezența tuturor, inculpaților li se aduce la cunoștință o parte din bogata activitate care i-a adus în boxă. Parte din ei sînt acuzați individual, parte în grup. În rechizitoriu se amintește despre : 94 de morți, 23 dispăruți, 300 de răniți. Ex-generalului **Macri Emil** i se reamintește că a coordonat activitățile de culegere de informații, interceptarea convorbirilor telefonice, violarea corespondenței, izolarea populației prin amplasarea unor dispozitive de baraj, întreruperea convorbirilor telefonice interurbane și internaționale, aprobarea hărții de dispunere a dispozitivelor de luptă, participarea la sustragerea cadavrelor de la Spitalul Județean (în noaptea de 18/19 decembrie), coordonarea dispozitivelor de la intrările în oraș, aprobarea de măsuri care au înlesnit masacrul. Deci, complicitate la genocid.

Ex-colonelul **Popescu Ion :** a făcut parte din comandamentul de reprimare a revoluției, a organizat deplasarea în teren a „scutierilor“. După 22 Decembrie a încercat să fugă la Oradea, unde avea domiciliul. A fost arestat la Ineu. A declarat în scris că în noaptea de 17/18 decembrie a auzit focuri de armă, dar nu știa ce-i cu ele. **Sima Traian ;** pe lîngă acuzații similare cu cele amintite de Macri E., cunoștea în 18 decembrie că la Spitalul Județean erau 58 de morți și cîteva zeci de răniți. A delapidat aproximativ 500 mii lei, destinați recompensării informatorilor. **Deheleanu Ion :** a organizat și condus, sub comanda generalilor Nuță și Velicu Mihalea, reprimarea demonstrațiilor, a condus sustragerea cadavrelor trimise la crematoriul „Cenușa“ din București și a hotărît echipajul pentru această operație. **Corpodeanu Ioan :** s-a ocupat personal de constituirea unor detașamente de luptă pentru reprimare. În noaptea de 18/19 a participat la sustragerea cadavrelor. Ordinul pentru această operație a fost dat în 18 decembrie, orele 21—22, de generalul Nuță. Cadavrele au fost ridicate în prezența doctorului Golea, șeful Spitalului Județean.

În jurul boxei, polițiștii se schimbă între ei, pentru a se odihni. Sînt, oare, foștii subordonați ai celor din boxă ? Încerc să citesc pe fețele celor din boxă dacă resimt vinovăția, crima. Nu exteriorizează o asemenea trăire. Dar nici ușor nu le e. Trecerea de la aroganța de pînă mai ieri la dungile de azi lasă urme pe aceste chipuri aparent fără expresie. Zeghea le-a atenuat autoritatea binecunoscută, de semizei locali sau de la centru. Revoluția le-a curmat puterea de a dispune de sănătatea fizică sau morală a „simplilor cetățeni“, nu de puține ori după bunul lor plac.

Este 11,15. Popescu și Sima somnolează pe rînd. Par cuprinși de un evident plictis. Oare li se trage de la rechizitoriu ? Au senzația subțirimii probelor acuzatoare ? Deheleanu schimbă impresii șoptite cu locțiitorul său, Corpodeanu. Un maior din pază împrumută o copie a rechizitoriului de la inculpatul Peptan. Boxa pare o zebră cu 21 de capete. Numărul lor este similar cu al unei reprezentative naționale de fotbal. Au fost într-adevăr o reprezentativă națională : a crimei organizate. Ea a ținut un oraș întreg într-un ofsaid al terorii, zile și nopți la rînd. Acum, vestimentați în zeghe și egalizați prin frizură, par doar niște amărîți, asupra cărora s-a abătut brusc și fără justificare o mare nenorocire. Dar, între 16 și 25 decembrie 1989, acești amărîți reprezentau o forță cumplită, care manevra o armată de mercenari ai dictaturii. Poate că atunci teroarea pe care o răspîndeau ca pe o sinistră molimă li se părea o atitudine justificată de un legămînt și controlată prin lege. Ce poate, totuși, susține terorismul ? Să fie, oare, disperarea ? Sentimentul că o lume care îi îmbrățișa în tandre privilegii, e pe cale să se năruie ? E greu să pătrunzi în intimitatea unor minți hrănite îndelung cu prafurile puterii. Cu aroganța unei forțe aparent de neînvins. Comparîndu-i cu alți inculpați de pînă acum, aceștia nu par deloc electrizați de frica pedepsei sau a morții. O parte din ei au trăit, pînă la arestare, ore și zile de libertate. În care au sperat că, poate, nu vor cunoaște din interior universul de dincolo de gratii. Că nu vor trece în acea existență provizorie, dinăuntrul căreia lumea exterioară se vede dureros de îndepărtată. Că, poate, nu vor gusta din lichidul amar al căderii într-un gol temporal. Într-un hău în care timpul se scurge lent în defavoarea lor.

După prezentarea actului de acuzare, curtea suspendă ședința și amînă cauza pentru a doua zi. Procesul la care vom asista în aceste zile pare, pînă acum, primul serios. Nu se poticnește la stadiul de cacialma justițiară. Nu pare deloc o parodie, dominată de refrenul întreruperilor și al interdicțiilor de a spune totul, pînă la capăt. Protagoniștii procesului de la Timișoara nu coboară sub demnitatea faptelor și a pregătirii lor. Faptele lor relevă conștiințe angajate, convingeri ferme. Ei au fost retribuiți ani buni pentru astfel de posibilități. În creierele lor se programau scenarii și tehnologii de vîrf ale terorii. Apartenența lor la sistem era vitală. Orice abatere în acest cerc închis avea semnificația unui eșec pe termen lung. Gîndit pînă la detaliu, acest mecanism odios nu permitea nici o derogare de la schemă, pentru că pînă și trecerea în rezervă era doar formală. Orice securist trecut pe liber, rămînea, inevitabil, un mercenar al sistemului, un veșnic colaborator. Aceasta era condiția unică pentru supraviețuire. Orice refuz ar fi declanșat un lanț de accidente fatale pentru subiect.

Ziua a doua

Ora 9,01. Curtea deschide ședința. Se anunță audierea separată a inculpatului Macri Emil. Escortați de lucrătorii poliției, ceilalți inculpați părăsesc sala. Generalul Macri a sosit la Timișoara în dimineața lui 17 decembrie. Misiunea primită de la gen. Vlad Iulian era de a depista elementele instigatoare, agenții strecurați din exterior și arestarea acestora. A venit însoțit de o echipă de super-profesioniști, printre care : col. Teodorescu Filip — adjunct al șefului Direcției de contraspionaj ; lt-col. Anastasiu — de la informații interne ; un grup de ofițeri de la T.O. (tehnică operativă) ; alt grup de la 110 (spionaj țări socialiste) ; ofițeri de la cercetări penale etc. Cum era de așteptat, susține tot timpul că securitatea nu a tras nici un foc de armă. Cel puțin, el n-a dat un astfel de ordin. Misiunea acestei instituții pașnice era să tragă cu urechea, nu cu arma. Aceasta din urmă era un obiect de decor. Întrebat cum își explică morții de la Timișoara, el dă totul pe armată, eventual și pe miliție. Își amintește o afirmație a generalului Gușe, făcută în 17 decembrie, orele 16—16,30, la județul de partid : „Nu-i nimic, vom ieși cu tancurile și-i vom zdrobi“. Și o alta, a lui Nuță, din seara aceleiași zile, care viza securitatea și miliția : „În noaptea asta noi n-avem nimic de făcut. Lasă-l pe gen. Gușe, că știe el ce are de făcut pentru ca președintele să poată pleca liniștit în Iran“. E. Macri își execută un autoportret din care ne privește cu uimire și sfială un blînd cetățean contrariat și neînțeles. Care chiar condamnă represaliile abuzive. Senzația pe care mi-o creează acest „dialog“ dintre judecător și inculpat este că, în acest caz, se duce un război rece, al eminențelor cenușii, între armată și cei de la interne. Comparat cu Postelnicu, Macri este un monument de inteligență și subtilitate. Se pare că Timișoara a „beneficiat“ de „crema“ de la D.S.S. și I.G.M.

Ziua a treia

La cererea apărării, curtea acordă un supliment de interogatoriu în cazul Macri. Aceeași poveste, nuanțată. Urmează ex-colonelul Popescu. Acesta face impresia unei victime. Și, într-o anume măsură, este. A primit comanda I.J.M.I. Timiș în 15 noiembrie 1989. Imediat după aceea a apărut cazul „frontieristei“ Nadia Comăneci, de care s-a ocupat pînă la sfîrșitul lunii. Între 1—15 decembrie '89 a fost în concediu. S-a prezentat la post exact cînd începea să ardă un foc pustiitor pentru lacheii dictaturii. „Pricopseala“ cu acest județ „greu“ i se trage de la Postelnicu. Susține că pentru orice cadru de conducere din M.I. un județ cu frontieră, aeroport și centru universitar era un coșmar. Mai susține că pentru masacrul de la Timișoara vinovați sînt cei veniți de la București. Gen. Nuță i-a luat puterea și l-a expediat la județul de partid, unde n-a făcut mai nimic, în afară de două cafele. A trăit în acele zile un acut sentiment al izolării. El ar fi fost o victimă și dacă dictatura nu ar fi sucombat. Că, dacă ar fi fost în preajma lui Nuță, el ar fi fost prima victimă. Un domn, ziarist din București, afirmă că acesta este un nou proces împotriva ceaușismului în care se operează cu metode ceaușiste. Cine știe ? Sîntem abia la început.

Ziua a patra

Intră pe rol Sima Traian — un securist cu 30 de ani de activitate. Ca și la procesele anterioare, sala se golește pe zi ce trece. Procesele de acest gen nu sînt deloc spectaculoase. Cel puțin în faza de audiere a inculpaților. Aceștia fac depozițiile stînd în picioare 6—8 ore pe zi. Asupra lor, dar și asupra noastră, sînt îndreptate reflectoarele televiziunii. Repetate, aceleași lucruri spuse de Macri, ne sînt servite și de acest „susținător din umbră“ al revoluționarilor. Dacă ar fi să-l credem pe acest „amărît“, care în taină era de acord cu „revindecările“ demonstranților, am avea instantaneu o viziune revelatoare cu securiști suferind, alături de popor, sub dictatură. Sima Traian susține că amploarea demonstrațiilor a crescut după „demonstrația de forță“ a armatei din dimineața de 17 decembrie. Că armata a asediat orașul în acea zi. Că gen. Gușe a afirmat atunci : „Voi termina cu ei într-o oră-două“. Securitatea nu a reținut nici o persoană. Miliția, da. Cadrele sale doar au investigat cîțiva arestați din penitenciar. Cu blîndețe. El n-a dat altfel de ordine. El și „băieții“ săi s-au ocupat și de cîțiva răniți, aflați la Spitalul Județean, dar numai cu acordul dr. Golea, directorul instituției și, întîmplător, vărul său primar.

Sînt momente în proces cînd, pur și simplu, face pe prostul. La întrebarea curții dacă știe că în 20 decembrie erau deja 50—70 000 de demonstranți, spune cu seninătate că nu știe. Apoi, încet-încet, își amintește de cifre mult mai mari. Dîndu-i-se prilejul, Sima spune că asupra sa, în timpul desfășurării anchetei penale, au fost exercitate presiuni psihice. Unii anchetatori l-au făcut „mincinos“ și i-au adus la cunoștință că „de-abia așteaptă să-l vadă cu picioarele în sus“. Revoltător, nu-i așa ? „Băieții“ lui nu încălcau legea în acest fel... Dar altfel ?

Cornel BOGDAN

Livresc şi ironie

Cîte ceva din fatalităţile, din paradoxurile istoriei literare : exorcizatoare, în secvenţa originară, a demonilor unei literaturi de consum, ca şi a unor practici mai general livreşti, poezia lui Geo Dumitrescu ajunge să instituţionalizeze, în secţiunile-i de dată mai recentă, o practică literaturizant-demistificatoare. Avangardistul de altădată se clasicizează, aşadar, hecatombele de leşuri ale poeziei minore pe care timpul le lasă în urmă devin piedestal de la înălţimea căruia poetul oficiază, la maturitate, un ceremonial al ieşirii din convenţii. Pentru că e, nu încape îndoială, în mai tot ce întreprinde Geo Dumitrescu începînd cu **Aventuri lirice** (1963) şi **Nevoia de cercuri** (1966) un mod metodic de a glosa asupra universului poeziei, o plăcere de a amănunţi, analitic-ironic, o informaţie dintr-un preexistent cultural ; cum şi de a construi din date la îndemînă, banale, ai spune, un plan de referinţă livresc. Simplu reflex specular al lirismului ? Mai mult decît atît, poate. Pentru că parcurgînd marşruta poeziei lui Geo Dumitrescu nu te poţi sustrage ideii că proiectul livresc constrînge, de regulă, datele sensibilităţii, că o infinit amănunţită notaţie de stări, de senzaţii şi de reminiscenţe memoriale se transformă în cele din urmă într-o infinitezimală analiză de sine a poeziei : „Am ajuns în toamna acestei zile. / Ar trebui să plouă şi inimile să doarmă, / calendarul ar trebui să-şi fluture disperat şi ridicol cele cîteva file / şi, în orice caz, liniştea să ameninţe ca o armă. // Ar trebui să înalţ către o himerică iubită / aceleaşi patetice, moi şi dulci lamentări, / moartea ar trebui să-mi fie o mare ispită / şi să-mi fac din toate nimicurile întrebări. // Ar trebui poate să ghicesc în noapte / chemările unui «dincolo» nebănuit / şi să plîng chinuit de înălţimea pereţilor / sau de nu ştiu ce vis neisprăvit .. // Din toate astea nu se-ntîmplă nimic — / sînt atîtea lucruri din care poţi să faci o poezie !... / Fapt e că cerul este tot albastru / şi stelele mai mult decît o mie...". **(Literatură).**

Ai putea crede, cercetînd cît de sumar fişele de temperatură ale imaginarului poeziei lui Geo Dumitrescu, osîrdia cu care acesta trece de la revelarea de sine la descrierea unui univers (potenţial) livresc, că intenţia nemărturisită a autorului este de a pune la îndemînă, odată cu textul poeziei, şi corpul astral al acesteia : „Acestui gînd răsărit în ceaţă, / luminos, violent ca o palmă, / mărturisesc tăcutele mele dureri coapte / şi aşteptarea lungă şi calmă. // Pentru dispreţul crucilor înşirate, / acestui gînd răsărit aproape, / închin braţele cu tămîia forţei / şi toate visurile luate de ape. // Voi, arcaşi ai peniţei, / pentru acest gînd al zborului peste noapte, / culegeţi-vă ochii de pe foile albe / şi spargeţi-vă călimările în şapte. // Priviţi, iată-ne peste cer / — pasărea noastră n-are aripi, nici bot — / în urmă, rîd toate gămăliile chibriturilor cu creier / şi răsună toate basmele lui Don Quijote. // Nu vă temeţi, prieteni, zburăm, / iată-ne sus, peste timp, peste om, / în curînd îl veţi vedea pe Dante şi pe Adam / mîncînd alegorii din acelaşi pom. // Mai sus, mai sus ! — vom trece de Dumnezeu, / soarele ne aspiră, ne arde ; / ţine-te bine în scări / şi uită-te şi fluieră, barde" **(Odă).**

Corozivă uneori, pledantă, patetic-vizionară, ironică, poezia lui Geo Dumitrescu, cel puţin pe cele dintîi trepte ale materializării ei estetice, există prin insistenţa negaţiei, iar dacă nu prin aceasta, măcar prin spiritul dubitativ care o animă. Ca şi pentru alţi poeţi ai generaţiei războiului, luciditatea rămîne, pentru autorul în discuţie, o damnare şi în acelaşi timp un orgoliu. Căci Geo Dumitrescu nu face, de regulă, rabat în afişarea unor teribile vindicte, în a impune un mod de a vorbi crud, fără ocolişuri, demistificator : „Cîteodată mi-ar plăcea să ai mai mult de paisprezece ani, / să fii mai puţin inteligentă şi mai degrabă castă, / să umbli desculţă prin bucătărie / şi să te cheme cineva, posesiv, umilitor şi vulgar, «nevastă». // Nu ştiu dacă te-aş iubi mai mult atunci — / poate că aş scrie aceleaşi rînduri aspre, sceptice şi fără poezie / şi aş cugeta, la fel, cu nelinişte şi amuzament, / la bazinul tău prea larg şi la sînii de strictă simetrie. // Dar e cert că aş fi tentat la maximum / să te am — cu complicitate şi fervoare — / numai pentru a mă gîndi superior la prostia soţului tău / cînd îi spun cu pervers zîmbet afectuos : salutare !...". **(Ipoteze).**

Întîlneşti, în poemele din **Libertatea de a trage cu puşca** (dar nu numai în acestea), ceva din plăcerea comentariului ireverenţios de după arlechin. Ironică, muza poeziei lui Geo Dumitrescu se vădeşte de cele mai multe ori şi cîrtitoare, spectacolul pe care îl înscenează poemul neezitînd a prezenta la rampă şi trucurile scenografice : „Omul care păzea luneta părea să fie filozof, / părea să ştie multe din tainele cerului — / i-am dat doi lei să mă lase să privesc luna / şi să pătrund în ţările misterului. // N-aş fi putut să-mi închipui vreodată / că ce-am văzut există în realitate !... / Am surprins stelele în somnul lor ciudat, / dormind burghez, desumflate. // Unii credeau că stelele sînt nişte globuri frumoase şi colorate / înfipte în pari în grădina lui Dumnezeu, / aşa povesteau toţi poeţii / şi de fapt aşa credeam şi eu. // Ştiţi, nu-i adevărat nici că stelele au colţuri — / le-am văzut eu cu ochii — pe onoarea mea ! / Erau rotunde, buhăite şi murdare / şi nici una din ele nu se mişca. // Luna, obeză şi colerică se dezbrăca

pentru noapte, / Părea că se ţine acolo un dialog cu calmă disperare ; / îmi venea să strig ca de la galerie : / — Mai tare, pentru Dumnezeu, mai tare !..." **(Aventură în cer).**

Altminteri, Geo Dumitrescu inventariază teme, defrişează teritorii ale poeziei în spaţiile vieţii lucrative, ale cotidianului, reflectează asupra unor bineştiute chestiuni legate de condiţia poeziei şi a existenţei. Cu o suspiciune, cu o reticenţă o dată şi încă o dată reiterate atunci cînd este vorba a credita inefabilele artei : „Nu, nu, să nu crezi că te mai iubesc, veac nemilos, / veac stupid al tuturor elanurilor grave şi puerile — / cu toate că tu m-ai învăţat să silabisesc cuvintele sonore şi agreabile / pe care-mi place să le ronţăi zilnic ca pe nişte pastile. // Dealtfel, prietenul meu proorocul mi-a spus acum / că tu eşti anacronic şi pe bună dreptate desuet — / se zice că ai inventat tot felul de iluzii prea colorate şi prea fragile / şi toată lumea are impresia că ai fost şi puţin cochet. // O, veac nemilos şi cabotin, / vei duce în groapa ta o mie de minţi enorme, / o mie de cărţi înţelepte, o mie de mîini misterioase şi veştede, / o mie de blesteme, decaloguri, drapele şi alte vanitoase forme. // La dracu, să nu fim patetici ! — prietenul meu proorocul are dreptate — / în sîrma ghimpată timpul doarme şi moartea e stăpînă — / deces banal : un cadavru a încetat din viaţă de plictiseală / cu o hîrtie de o sută de dolari în mînă..." **(La moartea unui fabricant de iluzii).**

Acest aspect de jurnal al dezabuzărilor juvenile, abulica adăstare în derizoriu şi tern, faconda extraordinară şi prozaismul voit al notaţiilor nu-s, desigur, în epocă, numai specialitatea liricii lui Geo Dumitrescu. Împreună cu o întreagă generaţie, autorul **Libertăţii de a trage cu puşca** neagă, propune, sarcastic, moralităţi, parabole — vorbeşte despre iubire şi moarte, despre cosmos şi civilizaţie, invocă mituri şi evenimente aparţinînd istoriei ; teme, desigur, de totdeauna ale poeziei, reexaminate însă lucid, cu suspiciune pentru tot ceea ce „literatura" face inautentic, artificializează : „Suferearn de alergia singurătăţii. Luna... / (Dar mereu năvălesc venerabile inerţii / şi gîndurile mi le-apucă de gît, lăsîndu-mi / pe emoţii curate, aproape neîncepute, / urme groase de labe literare.) / Aş fi vrut să mărturisesc sincer : / Suferearn... În fine, mai lipsea cineva / ca să fim doi. Mai ales seara, / cînd luna, plutind printre nori... / (O, mîzga livrescă, blestemata încremenire / a vorbelor tocite, îndobitocite în sensuri !...) / ...atît de singur, uneori..." **(Singur-lună).**

Să mai subliniem, încă o dată, în această fenomenologie a poeziei propusă în răspăr de Geo Dumitrescu, oroarea de sentimentalism, de metafizică, de tot ceea ce un romantism desuet a transferat normei comune a existenţei. După cum şi potenţiala decolare a imaginaţiei către un univers lilial, deschiderea către o zestre comunitară de sentimentalism — iar în poemele mai recente un anume accent franciscan al versurilor, repede amendat, altminteri: „O, sora mea tristeţea, iasomia — / neauzite gemete strîng / în vuiet de brazi / sub fermecata lunii paloare... // Du-te! i-am spus, pleacă, suflete, / mi-ai devenit strivitoare povară..." **(Vuiet de brazi)**, o tentaţie, apoi, fulgurantă, a imaginii preţios-caligrafice, barochizante : „Focul ardea speriat, şovăitor — un mic / pleonasm netrebnic, în orgia de aur / crepusculară. **Tu** erai lîngă mine, / Nuiele verzi suspinau răsucindu-se / în flăcări, împroşcînd musturi amare..." **(Pastel caligrafic de toamnă şi de primăvară).** O schimbare în registrul sensibilităţii? Într-un fel, desigur, constatarea se impune pentru o parte a poemelor de maturitate, nici acestea, totuşi, desprinse net de modalităţile poeziei care l-au impus pe Geo Dumitrescu în epocă, nici acestea străine de gustul pentru înscenare, spectacol, faceţie şi paradare ironică. Tema ce revine cu predilecţie în poezia lui Geo Dumitrescu a rămas pe mai departe „literatura" care mortifică prin formalizare.

Lucian ALEXIU

*** Geo Dumitrescu, AŞ PUTEA SĂ ARĂT CUM CREŞTE IARBA. Prefaţă de Eugen Simion, Editura Eminescu, 1989.**

• cronica măruntă •

AŞII DIVERSIUNII

• Dacă nu sîntem atenţi, există riscul să ne procopsim cu un Nobel. • Pentru aritmetică. • Îl va primi, cu siguranţă, domnul Brucan. • Împărţirea operată de către domnia sa în rîndul cetăţenilor români are implacabilitatea unei noi teoreme a lui Pitagora. • • Românii se divid, după socoteala lui Silviu Brucan, în proşti şi deştepţi. • Bunul simţ matematic ne obligă să-l aprobăm.. • Dar dacă un **trouble-fête** precum Luca Piţu ne-ar atrage atenţia că împărţirea ar putea fi cu rest ? • Ei, ce-am face ? • Am căuta consolarea de totdeauna a românului. • Literatura. • Literatura universală. • Dar nici acolo nu vom scăpa de neastîmpărul domnului Brucan. • Lecţia de aritmetică este admirabil dublată de lecţia de literatură. • Incapabil să inoveze, domnul Brucan se mulţumeşte să modifice. • Adică să preia creator. • Adică să ne convingă, pe noi, componenţii indiscriminaţi ai celor două categorii, că omul multilateral n-a răposat în 22 decembrie. • Că avem nu numai uriaşi aritmeticieni, ci şi uluitori enciclopedişti. • Domnul Brucan este, fireşte, unul dintre ei. • Domnul Brucan a citit tot şi a memorat tot. • Din nefericire, a memorat prost. • Chiar şi din Shakespeare. • Dar nu e domnul Brucan omul care să se sperie de asemenea fleacuri. • Unde nu ştie, asemeni lui San-Antonio, Silviu Brucan inventează. • Iar **inventio** este prima condiţie a originalităţii literare. • Iată, în paralel, cum sună o replică a lui Polonius în **Hamlet** al lui Brucan şi în **Hamlet** al lui Shakespeare. • La renascentistul Brucan : **There is method in his madness.** • La elizabethanul Shakespeare : **Though this be madness, yet there is method in't.** • Desigur, diferenţele nu sînt mari. • După cum, în optica domnului Brucan, nici între cele două categorii de români n-ar fi. • Şi chiar dacă sînt, aplombul domnului Brucan face **tabula rasa,** amestecînd economia politică şi „liberalizarea paşapoartelor", politica socială şi strategia culturală. • Oricum ar sta lucrurile, sîntem mîndri de contemporanul nostru, Silviu Brucan. • Dacă Shakespeare a ratat (cu vreo trei secole) Nobelul, domnul Brucan nu-l va rata, cu siguranţă. • De stînga e, onest e, abil, ce să mai vorbim. • Celelalte condiţii se subînţeleg. • Nu se subînţeleg, din păcate, în cazul altui mare contemporan al nostru. • Aţi ghicit, e vorba de Eugen Florescu şi a sa **Democraţie.** • Asemenea unui fluviu, suspomenita publicaţie adună pîrîurile din vasta cîmpie a dezolării pe care o străbate. • Treimii Florescu — Purcaru — Săraru îşi alătură apele molcome bolovănosul Ion Lăncrănjan. • O formaţiune pe care o aşteptam demult. • Dar ea e încă incompletă. • Lipseşte al cincilea as al diversiunii, omul comploturilor tenebroase, gardianul purităţii ideologiei comunist-naţionaliste. • Aşteptăm cu interes reintrarea sa în scena politică. • Pentru că din cea literară oricum ieşise de mult. • Ni s-a făcut dor de C. Vadim Tudor ! • O spunem cu toată seriozitatea. • Încăpută pe mîna micălăceanului Mircea Micu, **Săptămîna** barbistă îşi trăieşte a doua tinereţe. • Dacă nu chiar Epoca de aur. • Vulgaritatea, insinuarea, procesul de intenţie, reaua credinţă dospesc în paginile **Vieţii Capitalei** ca într-o ciupercărie. • Arendată unor diletanţi într-ale scrisului, noua **Săptămînă** excelează în execuţiile sumare şi într-o ştiinţă a terfelirii la care nu ajunseseră nici unul din cei doi mari corifei ai fostului hebdomadar. • Pus alături de Mircea Micu, Eugen Barbu este un gigant literar, comparat cu Gelu Antemir (?), Corneliu Vadim Tudor se dovedeşte un monument de profesionalism şi bunăcredinţă. • Răstălmăcind în cea mai autentică modalitate haiducească ideile unui articol din **România liberă** al lui Nicolae Manolescu, un oarecare Gelu Antemir coboară nivelul discuţiei la cote pe care **Săptămîna** nu le atingea nici în zilele ei bune. • Ameninţînd la modul minieresc, Gelu Antemir promite eminentului critic o „răsplată" pe care „hîrtia n-ar suporta-o". • Lăsînd de-o parte originalitatea construcţiei gramaticale şi logica ei, uluieşte diversitatea repertoriului. • Gelu Antemir vorbeşte de „nocivitatea ideilor şi tezelor susţinute de N. M.", de plata „în valută", de lipsa de patriotism, de „blamarea întregii naţiuni", „a guvernului", „pierderea uzului raţiunii" etc., etc. • Domnul (sau doamna) Antemir are, în fond, dreptate. • Este celebră abilitatea lui Nicolae Manolescu de a crea confuzie în ţară. • Ştie o lume întreagă că el l-a adus la putere pe Ceauşescu. • Sînt cunoscute odele pe care le-a închinat dictatorului şi, separat, dictatoarei. • Sînt de domeniul notorietăţii chefurile pe care le trăgea împreună cu Nicu Ceauşescu. • Există, de asemenea, casete în care a fost filmat în situaţii incomode împreună cu Zoe Ceauşescu. • Mai mult, e deplorabilă dezinformarea celor de la **Viaţa Capitalei :** cum de n-au descoperit pînă acum că Nicolae Manolescu a organizat întîmplările terifiante din 18 februarie ? • Martori demni de încredere l-au văzut spărgînd cu o rangă geamurile Palatului Victoriei, iar apoi, după ce a devastat biroul domnului Voican (refugiat, strategic, în sala de baie), a fost reperat în timp ce se strecura afară din palat. • Sub braţ avea cîteva volume, copertate în roşu, din operele tovarăşului. • Al căror adevărat autor, culme a ignoranţei redactorilor **Vieţii Capitalei**, e acelaşi Nicolae Manolescu.

Anemone POPESCU

DRAGOSTE ŞI MOARTE ÎN PROVINCIE

(II)

Ca şi Franyó, ca şi Endre Károly, Franz Liebhardt a trăit mult. Dar, spre deosebire de aceştia, nu a depăşit fără dificultăţi cele nouă decenii de viaţă : le resimţea. La nouăzeci de ani, Endre Károly se bucura de o admirabilă luciditate, Franyó Zoltán îşi desfăşura spectacolele amintirii în mari săli de conferinţe ; dialogurile cu Franz Liebhardt, cel de nouăzeci de ani, se împlineau cu mari eforturi.

Şi totuşi, omul nu părea a se apropia de sfîrşit. Îl ţineau în viaţă fire neştiute, necunoscute nouă, legături secrete care îl salvaseră de multe, multe ori. Nu pierise el nici în război (trecuseră pe lîngă el două), nici în deportare, de ce şi-ar încheia tocmai acum acel pact secret care îl reţinuse printre noi ? Pe el, timişorean pînă în vîrful unghiilor, european (al Europei Centrale !) printr-o vocaţie specială ?

De aceea, cînd în dimineaţa zilei de 18 decembrie am auzit că **Franz Liebhardt a murit,** prima reacţie a fost că mă aflu în faţa unei glume sinistre : nu acum ! Dar nu era glumă : într-adevăr, aşa era. Murise ca şi cum nu mai putea suporta teroarea care se instaurase asupra oraşului. Bătrînul timişorean refuzase să coboare din noaptea acelui 18 decembrie al asasinatelor în care Timişoara mutilată părea că agonizează.

Cît de mare scriitor a fost Franz Liebhardt ? Înainte de a spune cît de mare scriitor a fost, trebuie să scriu că a fost un extraordinar timişorean. Un adevărat om al oraşului. Şi, de ce n-aş spune : a fost un adevărat monument al oraşului. Tînăr, aparţinuse, ca şi Franyó, mişcării de revoluţie. A scris în **Ma,** revista expresionistă a lui Kassák Lajos sub numele de Robert Reiter, dar a abandonat — atunci — literatura pentru a face jurnalistică. Momentul său avangardist nu-i lipsit de semnificaţii şi, cînd scriem despre acest moment, să adăugăm că el îi conferă o autoritate specială. Dar tinereţea lui Franz Liebhardt aparţine ziarului. Aparţine publicisticii ponderate pe care acest filotimişorean a practicat-o cu demnitate, devotat socialdemocraţiei : prin naştere, apartenenţă, opţiuni era om al cartierelor muncitoreşti.

Nu ştiu dacă a scris undeva despre anii petrecuţi, după război, în Uniunea Sovietică. Sînt înclinat să cred că nu. Era un bărbat de mare echilibru şi de o remarcabilă decenţă. Era născut să fie „clasic". Anii expresionişti ai tinereţii nu au lăsat urme în scrisul său de mai tîrziu.

Poezia lui Franz Liebhardt era a unui clasic. A unui scriitor senin, a unui educator. El însuşi era un educator. În anii '50, cînd se punea la cale „noua" viaţă literară timişoreană, a fost un om de bine. Semăna cu Beethoven, îmi spuneau mai-tinerii, impresionaţi de gravitatea şi de severitatea ilustrului.

Aşa cum sînt scriitori născuţi să stimuleze creaţia, să fertilizeze o comunitate devenită prin el, spirituală, există autori făcuţi **să fie model.** Să fie, nu numai prin textele lor, obiect de învăţătură. Cu poeziile lui Franz Liebhardt în faţă s-a născut noua lirică de limbă germană din Banat. Cu el alături au crescut, în cenaclurile literare, atîţia şi atîţia autori. Noua literatură de limbă germană de aici s-a împlinit avîndu-l în urmă ca o tulburătoare certitudine. Omul avea monumentalitate, forţă, însăşi prezenţa sa fizică asigurînd stabilitate lunecătoarelor cercuri ale vieţii literare.

Avea — cum să spun ? — goetheanitate. Olimpianism, siguranţă, stabilitate, harul de a transforma cultura în viaţă şi viaţa în cultură, puterea de a domina împrejurările şi de a rămîne senin. Nu ştiu dacă în literatura propriu-zisă a avut urmaşi, scriitori care i-au citit cu veneraţie versurile pentru a-l urma. Dar sînt sigur că a fost, multă vreme, om cu un rol decisiv în întîmplările culturale ale locului. Iar în ultimii treizeci de ani ai literaturii timişorene — pe care îi cunosc direct — faptul că Franz Liebhardt exista aici era o dovadă irefutabilă că trăim într-o Europă a altitudinii culturale.

Numeroasele sale însemnări, note, eseuri, studii despre Timişoara şi despre Banat aparţin unui om dornic de a depune mărturie despre istoria fiinţei sale. Numeroasele cărţi ale scriitorului nu au, aşadar, o pretenţie ştiinţifică (şi unii specialişti ai istoriei Banatului îl citează cu mare prudenţă), dar sînt ale unui îndrăgostit de locuri şi legende bănăţene. **Martor ocular,** Franz Liebhardt ştie, a reînvia lumea imperiului, dar şi istoriile nemţilor de odinioară, al căror exponent este.

Spuneam că există o goetheanitate prezentă în înfăptuirea lui Franz Liebhardt. „Goethe, scria Valéry, este setea noastră de plenitudine a inteligenţei, de privire universală şi de productivitate foarte fericită". Există o **productivitate fericită** atît în **Mozaic bănăţean,** cît şi în **Convorbiri timişorene de seară,** cît şi în alte cărţi ale autorului, dispus să povestească. Există o productivitate fericită în sonetele sale în care putem descoperi, de asemenea, privirea universală goetheană. Dar ceea ce aparţine, în cazul nostru, întîi şi întîi, goetheanităţii, e vigoarea fizică, plenitudinea umană, frumuseţea tînărului şi, mai apoi, a bătrînului înţelept. Prin anii '50, asemănarea sa cu Beethoven era frapantă, dar, ciudat, era o „asemănare întru Goethe" : era, deopotrivă, asemănător autorului lui Faust. Provincialul recupera o stare de iubire, dîndu-i sens.

Franyó, ca şi Rilke, a murit la sfîrşitul unui an şi a fost îngropat în altul. **Franz Liebhardt a murit în noaptea dintre 17 şi 18 decembrie şi a fost îngropat în 19 ;** oraşul era ocupat, starea de asediu răsfirase, din cinci în cinci paşi, militari cu arma în poziţie de tragere. A fost o adevărată aventură obţinerea unui certificat medical, a unei coroane de flori, a unei autorizaţii de înmormîntare. Nu am fost între cei ce l-au petrecut pe ultimul drum. Dar am ştiut că, odată cu moartea lui, Timişoara îşi încheie o etapă a existenţei sale.

* * *

Nikolaus Berwanger e unul dintre cei ce au scris adesea despre Franz Liebhardt. Cred că el a fost unul dintre cei care au trudit ca autorul **Mozaicului bănăţean** să devină un simbol al literaturii de limbă germană din Banat. Berwanger a fost un lider şi era înzestrat pentru misiunea de lider.

Pare, totuşi, neobişnuită alăturarea numelui lui Berwanger în acest spaţiu al doliului. Şi totuşi, moartea lui Nikolaus Berwanger, întîmplată în străinătăţi, a precedat-o pe a lui Franz Liebhardt.

Excelent gazetar, Nikolaus Berwanger a intrat în literatură după ce a scris un şir de lucrări de popularizare, după un şir de plachete „în grai". Vocaţia lui iniţială părea de vulgarizator, în sensul exact al cuvîntului ; de a „traduce" în limbaj popular teme mari. De a oferi publicului larg biografiile întemeietorilor. Se manifesta, şi aşa, ca jurnalist. Era momentul expansiunii sale de ziarist.

De ce a intrat — mai precis a dat buzna — în literatură, Nikolaus Berwanger ? A fost gelos pe succesul mai tinerilor săi confraţi) sau mărimi politice au vrut să-i opună **Grupului de acţiune** al rebelilor poeţi germani ? Vreun activist cu funcţii a intuit ambiţiile nemăsurate ale omului şi i-a fluturat prin faţă şansa succesului în zonele mai înalte ? Cert e că vocaţia pentru cotidian a jurnalistului a explodat într-un şir de cărţi de poezie brechtiană, multe îndrăzneţe. I se permitea. Avea responsabilităţi politice şi ştia să trateze şi problema, mai delicată, a rolului său în literatură. Mai tîrziu, în diversele comitete şi comiţii bucureştene pare un model de curaj ; la Timişoara, în schimb, se află la dreapta lui Eugen Florescu, în chip de vajnic sfătuitor.

Energic, dinamic, ştiind a cuceri bătălii pentru alţii imposibile, Nikolaus Berwanger a făcut destul de mult pentru literatura „şvăbească", pentru proza şi poezia dialectală, pe care le-a ilustrat şi prin scrisul său abundent. Stefan Ludwig Schwarz, deportat în anii cincizeci în Bărăgan şi-a publicat cărţile şi datorită lui.

Dar alţii, dar tinerii scriitori germani din România ? Cît timp a fost alături de ei şi cît alături de cei ce i-au reprimat ? Cît a fost om al scrisului şi cît al politichiei literare ? Cît au contribuit ieşirile sale temperamentale, ambiţiile, capriciile, complexele de inferioritate, de superioritate la creşterea şi echilibrul vieţii literare timişorene şi cît la destabilizarea ei ?

Cert e că omul şi-a iubit oraşul şi că exilul, cu toate „reorientările" pe care le presupune, nu i-a fost uşor. Unii, în Timişoara, l-au bănuit drept victimă politică. Cum semăna (cu barba impozantă ce şi-o lăsase în ultima vreme) cu Marx — semăna uluitor — legenda putea prospera.

Ţinînd, noi, cumpăna între bune şi rele, să mai adăugăm că în viaţa literară a ultimelor decenii timişorene Nikolaus Berwanger a fost un personaj care nu poate fi uitat. Un lider contradictoriu, optînd, în ultimă instanţă, pentru calitatea de scriitor. Personajul pe care l-a creat merită, din plin, clipa de reculegere a acestui colţ de pagină.

* *

În rest : cînd vom ţine doliul pentru cei duşi, despre care n-am vorbit şi n-am scris fiindcă şi-au încheiat viaţa departe, unii într-un crîncen anonimat? Au fost oameni ai locului, pe care l-au iubit şi i-au dat renume. Cînd vom scrie despre cei care, rămaşi aici, au fost înconjuraţi de interdicţii ? Cărora dragostea le-a fost răsplătită prin tăcere ? E vreme, acum, pentru dreapta judecată a tuturor. Şi pentru toate „revendicările" necesare.

Cornel UNGUREANU

G. I. Tohăneanu

Carieră şi cărare

Neologism romanic, **carieră** (fr. **carrière**, it. **carriera)** pătrunde la noi în veacul trecut ca sinonim pentru „îndeletnicire, meserie, profesiune". Tudor Arghezi : „Ţi-ai cam greşit, Alteţă, **cariera**". Printr-o uşoară extensie semantică, termenul dobîndeşte înţelesul, ceva mai general, de „activitate", ilustrabil cu următoarele versuri din Macedonski, **Odă la condeiul meu :** „Mi-ai dat zile şi putere / Şi, crescîndu-mă de mic, / Mi-ai fost singura avere, / Mi-ai fost singurul amic ! / În întreaga-ţi **carieră** / Ai rămas neatîrnat. / Şi oricare barieră / Înaintea ta n-a stat !". Un epitet diferenţiator este, alteori, binevenit, ca în aceste rînduri ale lui Adrian Marino, biograful poetului abia citat : „La Macedonski, adevărata **carieră literară** avea să înceapă [...] abia după renunţarea pentru multă vreme la veleităţi publice". **A face carieră** înseamnă „a reuşi (în viaţă)", iar **expresia** eminesciană **a deschide (cuiva) carieră,** tincturată peiorativ, echivalează cu „a ajuta (pe cineva) să parvină". **Scrisoarea II :** „Iar **cărările** vieţii fiind grele şi înguste, / Ei încearcă să le treacă prin protecţie de fuste, / Dedicînd broşuri la dame a căror bărbaţi ei speră / C-ajungînd cîndva miniştri le-a **deschide carieră**". Fragmentul prezintă un interes deosebit, pentru că neologismul **carieră** este preîntîmpinat de dubletul său moştenit **cărare** („Iar **cărările vieţii** fiind grele..." ; cf., ceva mai sus, „Dragul meu, **cărarea** asta s-a bătut de mai nainte"), ceea ce prilejuieşte şi înlesneşte restabilirea afinităţilor semantice dintre cei doi termeni, altfel strîns înrudiţi. Într-adevăr, atît fr. **carrière** „carieră", cît şi rom. **cărare** prelungesc, în lexicul romanic, străvechiul adjectiv latinesc **carraria,** derivat din **carrus** „car" şi însemnînd, prin urmare, „de car". Iniţial, adjectivul va fi făcut parte din sintagma **via carraria** „drum de care", iar ulterior, dispărînd substantivul, **carraria** şi-a asumat şi sarcina semantică a acestuia.

Îngustarea de sens pe care o presupune transformarea „drumului de care" în ... „cărare" s-a săvîrşit — ne-o spune cu îndreptăţire deplină Sextil Puşcariu — în păduri şi în munţi, iar versurile eminesciene consfinţesc nu o dată acest proces semantic. **Lasă-ţi lumea :** „Printre crengi scînteie stele, / Farmec dînd **cărării strîmte**".

Cu sensul său propriu, **cărare** face parte, la Eminescu, din lexicul idilei silvestre : „Vin' cu mine, rătăceşte / Pe **cărări** cu cotituri / Unde noaptea se trezeşte / Glasul vechilor păduri". Poezia din care am desprins citatul, **Lasă-ţi lumea...**, se tipăreşte tîrziu, după „scuturarea podoabelor", cînd **vechi,** ca epitet pentru **păduri,** stabileşte nu numai o vîrstă biologică, ci şi una istorică, aceea a statorniciei. Tocmai de aceea, în opera Poetului Naţional **cărare** se aliază, în chipul cel mai firesc, cu „casa românească" a Codrului. Primul vers al unei postume sună **Ea-şi urma cărarea-n codru,** iar în **Floare albastră,** deasupra **cărării,** se întruchipează arhitectura armonioasă a vegetalului : **„Pe cărare-n bolţi de frunze** / Apucînd spre sat în vale, / Ne-om da sărutări în cale / Dulci ca florile ascunse"

Vastitatea, nemărginirea pădurilor ţării, cu **cărările** lor cu tot, Eminescu o contemplă nu numai ca o realitate geografică, ci şi ca una care-şi implîntă rădăcinile în cel mai îndepărtat trecut. Doar aşa poate fi cuprinsă, în deplinătatea ei, bătaia unor atare versuri : „Pe **cărări pierdute-n vale** / Merge-n codri **făr' de capăt**". Ca epitet al codrilor, expresia **făr' de capăt** sugerează fuziunea şi confuziunea între **orizontal** şi **vertical,** altfel spus, convertirea **geografiei** în **istorie.**

În răstimpul iernilor codrene, **cărarea** doar pare a-şi fi pierdut conturul. Căci pasul românesc din veac, deprins s-o bătătorească, o simte şi sub povara nămeţilor, chiar dacă, în **Revedere,** Codrul se tînguie aşa : „Ia eu fac ce fac de mult, / Iarna viscolu-l ascult, / Crengile-mi rupîndu-le,/Apele-astupîndu-le, / **Troienind cărările** / Şi gonind cîntările".

Pornind de la expresia, aproape banală, **cărările vieţii (Scrisoarea II),** extrasă din recuzita sfătoşeniei rustice, se impune observaţia că Eminescu captează substantivul **cărare** într-o reţea de îmbinări figurative uimitoare, a căror originalitate se dovedeşte cu atît mai preţioasă cu cît este scutită de orice stridenţă stilistică. Astfel, în Luceafărul, **mişcătoarele cărări** sînt „talazurile mării", cutreierate de „Corăbii negre"... Iar **cărare de văpaie** prilejuieşte reprezentarea vizuală nemijlocită a acelei „punţi" de irizaţii scînteietoare pe care luna o aşază deasupra lacului romantic din **Scrisoarea IV :** „Luna, luna... iese-ntreagă, se înalţ-aşa bălaie / Şi din ţărm în ţărm durează o **cărare de văpaie,** / Ce pe-o repede-nmiire de mici unde o aşterne / Ea, copila cea de aur, visul negurii eterne". E de remarcat că verbul **durează** îşi îndreaptă, altundeva, acţiunea asupra unor obiecte ceva mai... materiale („Mulţi **durară,** după vremuri, peste Dunăre vrun **pod"**). Cît despre sunetul său ruginit, el conferă peisajului selenar din **Scrisoarea IV** dimensiunea unui timp insondabil. De altfel, în **Scrisoarea I,** curgerea necurmată a vremii se cheamă „lung-a timpului **cărare"**.

Alexandra Indrieș

SFINXUL ÎMBLÎNZIT

În subterane viețuiesc salamandre străvezii, oarbe și vorace.

S-a constatat că mișcările de sucțiune în somn ale mamiferelor nu au nici o legătură cu visul, ele fiind simple automatisme.

Mare, negru, puternic, Matei își duce genunchii la gură ; doarme ca un copil sărac, acoperit cu zdrențe.

Afară, departe, se petrec fapte înfricoșătoare. Banda lui Moebius împrăștie un spray cu o substanță necunoscută, sub efectul căreia oamenii devin indiferenți. Se lasă jefuiți, mutilați, chiar uciși fără să bage de seamă, își văd mai departe de treabă, în timp ce agonizează ; nu le pasă de ei înșiși. S-au văzut oameni torturați cu țigări aprinse pe un scaun de tramvai, în timp ce citeau Mica publicitate în ziar, făcîndu-se că nu observă nimic, de parcă de bara scaunului s-ar ține nu un călău ci un bătrîn, un invalid sau o femeie însărcinată și ei nu vor, cu nici un preț, să cedeze locul. Oamenii devin, în urma acestei intoxicații, tot atît de nepăsători față de ei înșiși cum fuseseră încă dinainte față de cei din jur. Asistă la propria lor tortură ca la a unui necunoscut prăbușit în fața lor pe stradă, pe care îl ocolesc : e ca și cum s-ar ocoli pe ei înșiși. Iată grozăvia cea mare : în curînd nici nu se va mai vorbi de Banda lui Moebius ; dizgrațiații, Oastea lui Satana, tîlharii, bandiții sau cum li se mai spune. Cei otrăviți de nepăsare nu mai deosebesc binele de rău. Indiferența e mai primejdioasă pentru neamul omenesc decît frica. Unii oameni religioși vorbesc de Antichrist, dar din ce în ce mai puțin și fără convingere, ca și cum ar repeta o poveste de care s-au plictisit. Lumea, spun ei, piere cu încetul, nu spectaculos, prin foc sau apă, ca într-o apocalipsă veritabilă, ci devenind apatică ; devenindu-și sieși antipatică. S-ar zice că există mai multe feluri de elixir al nepăsării. Omul merge pe stradă, nimic nu se întîmplă, dar în timpul acesta el este jupuit de viu. Ceilalți nu observă nimic — sau se prefac. Femeilor li se subțiază buzele și visează să devină surori de caritate. Bărbați în toată firea rîvnesc să fie copii de țîță sau călăreți. S-au văzut oameni jefuiți și mutilați, înrolîndu-se în haitele lui Moebius. Cine e totuși muritorul care scrie acest mîhnit Apocalips ? Nimeni, nimeni nu-l scrie. Rîndurile de mai sus sînt o mîzgîlitură, ilizibilă ca rețeta unui doctor sau ca mesajul extraplanetar notat în somn de un schizofrenic. Poate că sprayul ce anihilează iubirea de alții și de sine l-a atins și pe autorul acestor fragmente interpolate. Bineînțeles, ele n-au nici un autor. Eu le scriu și nu știu de ce. Deschid gura : mută ca un pește. Caietul e alb. Se înegrește. Se murdărește. Cum să nu-ți fie scîrbă ? Nu-i nevoie, pentru asta, de nici o vrăjitorie. Viața nu este amară, ci searbădă ; și-a pierdut savoarea. (...).

Bizonii americani se deplasau instinctiv pe cele mai bune trasee, de aceea cărările bătătorite de ei au fost urmate de diligențe, apoi de căile ferate. Legenda întemeierii Moldovei ar indica faptul că și bizonii europeni (zimbrii sau bourii) găseau cele mai potrivite căi. Se pare că animalele sălbatice nu se rătăcesc niciodată.

Mă uit la Matei : e absorbit ; nu se știe ce pune la cale. Și totuși acum mă întreb : oare nu cumva, în ciuda tuturor aparențelor, el este cel bun ?

La mine-i noiembrie, la ei, august, s-ar zice că ne aflăm în plin romantism : cald, soare, iubire, galben, albastru, de o parte, frig, nori, dezolare, negru, cenușiu, de alta. Ei nu se tem de urîtul noiembrie, de Saturn plumburiul, canibalul, infanticidul. Ei nu vor ajunge niciodată așa : cu ochii pierduți într-un spațiu cu pietre și cărți, fără stăpîn. Pentru Iulia toate se rezolvă simplu. Nimic n-o zdrobește. Nu știu nici acum dacă e foarte puternică sau foarte superficială, adică nu mă decid ce să afirm, că doar numai de mine depinde. Cel puțin aparent. De fapt, niciodată nu poți ști dacă cineva își domină durerea fiindcă e puternic sau fiindcă aceasta e lipsită de intensitate. Pe Iulia am simțit-o adînc suferind o singură dată : atunci cînd, în mijlocul casei, a băut paharul cu apă, fiindcă nu avea cui să-l ducă.

Bizonii nu sînt liberi ; ei nu aleg : merg la sigur.

Iulia are un semn sub ochiul stîng. Nu l-am observat sau acum a apărut? Îl văd bine. Nu e o aluniță, ci o pată brună, rotundă. Poate și-a făcut-o apăsînd vîrful dermatografului, din cochetărie sau din greșeală. În clipa următoare poate s-o șteargă. Mint. Știu ce este. Eu i-am pus semnul acolo, pe frumosul ei pomete înalt. Îi cunosc, aceștipisturi pe care-i face să crească soarele negru din celălalt tărîm. Iulia se uită în oglindă. Ochii i se tulbură, se împăienjenesc, se sting : chihlimbarul devine lut. Iuliei îi este frică. De sine se înspăimîntă. Pentru prima dată își dă seama că mesajul lui Ioan-Robert nu are sfîrșit. Îi va scrie mereu. Despre cîrtițe, despre salamandre, despre cai. Recunosc privirea, am mai văzut-o : la locuitorii unui oraș după cutremur, la mineri după prăbușirea unei galerii. Nu-i exact spus că exprimă frică. Este privirea unui supraviețuitor.

Dactilografiez icsuri, două rînduri și un cuvînt : anulez, ascund. Mă cred curajoasă așa cum Iulia se crede bună. E alibiul meu. De fapt, ca și ea, nu fac decît să-i supraviețuiesc lui Andrei. Și poate că uneori — dar nu mă surprind în oglindă — am și eu privirea celor scăpați teferi dintr-o catastrofă, a celor ce au văzut moartea cu ochii și nu se bucură că au scăpat, ci sînt covîrșiți de rușine și de remușcare și știu că acel cutremur sau acea prăbușire se pot oricînd repeta, mă tulbur, instinctul de conservare e mai puternic, am să întrerup, am să mă duc la fereastră și am să mă uit la cea de a patra zăpadă.

Ea găsește un semn de carte pe care nu scrie nimic. Doar o spirală verde, foarte mică, într-un colț, în stînga, sus: Ioan-Robert își încercase pixul ; îl încălzise ; îl făcuse să meargă. Un dreptunghi alb, de-acum îngălbenit, și cîteva rotocoale. Îi ține în mînă și-l privește. Nici un mesaj n-a mișcat-o mai mult. Acum abia înțelege. Îl simte prezent, pe veci absent, spunîndu-i că o iubește, încercînd să i-o spună, încercînd s-o învețe, desenînd reprezentarea unui fum care coboară. Un profesor. Îi ține în palmă cartea ; lumea : un spațiu gol, îngălbenit, abia pătat de o linie subțire, răsucită : vorbește despre un foc ce niciodată n-o să se stingă și niciodată n-o s-o mai încălzească. Iulia plînge, fiindcă nu scrie Orice s-ar spune, ești mult mai legat de cel ce te iubește decît de cel pe care îl iubești. Dificil și măreț e să te lași iubit. Orice aș face, sînt în mîna lui. Ca Iulia în mîna lui Ioan-Robert. Ca și Matei în mîna Iuliei. Ca o plantă. Ca un ceas. Ca o hîrtie cu scrisul înăuntru.

Iată ce am notat, în paranteză, semn că e ceva ce abia urmează să fie scris: Iulia își descoperă o putere. A prelua suferința altuia. A unui copil. A te împotrivi Bandei lui Moebius. Dar renunț. Mă gîndisem la un spin, mai bine la un ciob ascuțit de scoică intrat într-un călcîi moale, mic și roz. Nu mi-a ieșit. Consemnez totuși, nu ca să umplu pagina, nu mai am nevoie, m-am pornit, mă rostogolesc, mă tem acum că n-o să mă mai opresc niciodată, ci fiindcă am impresia că, netranscriind paranteza, portretul Iuliei n-ar fi complet. Iulia nu are puterea de a prelua nici o durere. Nici a mea. Poți muri în locul altuia, dar nu poți suferi în locul lui. Asemenea magie nu există. Și mai e ceva ce mă împiedică să prefac virtualitatea parantezei în actul scrierii. Cum să spun ? Sînt, totuși, o ființă morală. Dacă aș pune-o pe Iulia ca, posedînd miraculosul dar, să se sinucidă, ar echivala cu o dezertare. Mai mult. Nu am cuvinte, nu le găsesc pe cele potrivite. Ar fi păcat împotriva Duhului Sfînt. Iulia ar deveni un tîlhar, cel mai mare, Prințul Tenebrelor, Satana, întruparea Răului. Or, ea este o femeie Sau nu ? Înger negru. Exterminator. Supremă cruzime : să ai puterea de a alina durerea și să refuzi s-o faci. E prea mult, prea cumplit. Mi-e frică. De mine, că am putut gîndi așa ceva, că mi-a trecut prin minte un asemenea păcat. Moebius, Banda lui Moebius : fără deasupra și fără dedesubt. Trebuie totuși să distingem între bine și rău, între sus și jos. Oriunde ne-am afla, în pămînt sau în cer, în apă sau în rugul focului, scriem de sus în jos. Așa că s-o lăsăm pe Iulia să fie așa cum este : obișnuită.

M-am oprit cu greu. Ceea ce simt s-ar zice că este remușcare, dar nu prea știu pentru ce. Poate că m-am înspăimîntat de sfințenie. Nici acest cuvînt nu e bun. Icsurile arată că mă preocupă arta mai mult decît sufletul în avîntul lui spre sacralitate. Îmi vine uneori să zbor, dar nu pot decît să înot într-o apă mare, caldă și sărată.

Îmi aduc aminte de ziua aceea din martie 1987 cînd am inventat-o pe Iulia. Vroiam ca ea să moară din cauza unui bărbat. Pe urmă am înțeles că putem muri pentru altul, dar nu din cauza altuia : sîntem singurii vinovați. Poți să iubești de mai multe ori ; nu te naști decît o dată ; de aceea, nici o dezamăgire nu e definitivă și iremediabilă decît aceea de sine însuși. Au trecut cele șase luni și a venit toamna. Persefona a intrat iarăși sub pămînt și eu am aflat : Iulia va muri de rușine. Am tot amînat deznodămîntul. Și acum îl mai amîn. Nu vreau să mă despart de această carte. Dacă e ultima ?

Prin cîte încercări a trecut Iulia, și iat-o cît e de fericită, cît e de puternică, ce repede se ridică, se regenerează, crește și descrește și iarăși crește, instabilă și nepieritoare ca luna. Ce ar putea-o determina să moară ? La ce n-ar fi în stare să facă față ? Știu răspunsul. Finalul e demult stabilit. Și totuși, mă-ntreb : n-ar fi păcat s-o împing în gol ? Ochii ei sînt limpezi, mă privește și nu mă vede. Cum m-ar vedea, cînd eu sînt transparentă ? Aproape că nu exist, decît poate ca aerul prin care și datorită căruia se zărește un chip : Iulia, se aude o voce : Matei și se citește un mesaj criptic : Ioan-Robert. Toți trei spun prin mine că există iubire dar eu nu sînt iubire așa cum aerul nu este nici sunet nici imagine nici literă ; eu sînt un „mediu de transcendență", eu sînt citatul unui mort. (...)

Sună. Iulia se uită prin vizor. Nimeni. Sună iar. Scările se răsucesc. — Cine-i? Lumina se stinge. Rămîne stinsă. — Eu. O voce de copil. Diavolul. Acolo e diavolul, afară, la ușă, invizibil, cu voce de copil. E o nerozie. Nu e decît un copil adevărat, prea mic ca să apară în vizor. De ce să-i fie frică ?

Mă obsedează să rescriu o scenă din **Ca d'oro**, pe care Andrei mi-a povestit-o mult mai bine decît a scris-o. Nu înțeleg de ce n-a îndrăznit să spună în carte că acel copil, în clipa cînd a amenințat-o pe femeie că o aruncă pe fereastră, avea foarfeca de croitorie în mînă. Și că nimic nu e mai feroce decît amenințarea unui copil. Se uită urît. Serios. Nu îmbufnat. Sprîncenele prea perfecte, ca artificiale, ale băieților mici se încruntă. Mi-l închipui pe copilul din Biserica Albă. Seamănă cu acela căruia Iulia i-a dat bomboana de aur. Privește de jos, pe sub fruntea aplecată. Pe sub sprîncene. Nu se poate ști ce are de gînd. E ca un sfinx, ca un extraterestru. Un posedat. A ridicat cuțitul de pîine. Îl ține de mînerul albastru. Cu vîrful înainte. El este inocent. Nu știe ce face. Se joacă. E neîndemînatic și poate greși. El nu discerne între rău și bine. Stă aici, în fața Iuliei, în mijlocul bucătăriei, un băiat mic, serios, cu un cuțit în mînă — Îți dau o bomboană de aur ! — Minți ! Are vocea răgușită, buzele strînse, ca un dizgrațiat. Iulia, e un dizgrațiat ! Nici Dante n-a descris ce se întîmplă în clipa asta. Nici Dostoievski. Iuliei îi este milă. Ei sînt urîți : toată lumea îi urăște. Iulia ar vrea să-i îmblînzească. Să redea harul — grația — celor fără de har. Ea este acum, în clipa asta, cu mult mai mare decît Alioșa Karamazov, doar că eu nu sînt demnă de ea. Sînt nevrednică : îmi lipsește harul. Iată, în fața ei, Banda lui Moebius, cu două chipuri și cu nici unul, Oastea Satanei, haita dizgrațiaților, tot Răul întrupat într-un copil. Un băiat mic, cu o foarfecă în mînă. Sau un cuțit. Ar putea arunca o femeie pe fereastră, ar putea să-i înfigă vîrful ascuțit în inimă, de jos în sus, ar fi în stare s-o facă, nimic nu l-ar opri. El nu știe ce este moartea. Se joacă ? Oare chiar nu știe ? Enigmatic. Frunte netedă. Sprîncene trase cu penelul. Cu un cuțit în mînă. Am impresia că toată viața n-am făcut altceva decît să stau într-un pasaj și să încerc să îmblînzesc un sfinx. Nu din milă, ci de frică. Mi-a fost tot timpul frică. Pe cînd Iulia... Aproape că aș zice că e o sfîntă. Dar ea e țapul ispășitor. Cu toate păcatele noastre în spinare. Trimisă în pustie. Ducîndu-se de bunăvoie. Iulia, fie-ți milă de mine ! Ciorile strigă foarte distinct : cra, cra.

În ziua însorită de noiembrie văd printre frunze imense și aurii ciorchini vineți, aproape negri, de struguri.

(fragment de roman)

Petru Creția

Viața nu e vis. Doar pare vis cînd flăcările nu mai sînt decît lumină, ceață și cenușă, și se descoardă corzile de arc, și sîngele se face întuneric, și legile se pierd în noaptea lui, și cele nouă fericiri se fac tăceri, și orice răsărit pare departe, și orice semn devine semn.

Învățătura privitorilor de cer : Dumnezeu nu e numai în grindină și în vîrtej, în arșiță și vijelie, în potop și în trăsnet.

Ceea ce a ars în spirit rămîne cenușă în spirit și în această cenușă ai scris și în ea ai să taci.

Îndelungată fie sărbătoarea nopții, încet, cît mai încet să se scurgă, după lege sfintelei ei părți, cu noi în sînul ei : crepusculum, fax, concubium, NOX INTEMPESTA, gallicinium, conticinium, aurora, Amen.

Pantocratorul sufletelor i-a spus astfel într-o zi arheghetului său de al doilea : „Să iei aminte, că un copil a început să se afle prin preajma puterii noastre, înspre grădinile de răsaduri și de altoiuri, dar nu-și află locul.

Lasă-l să nu și-l afle, dar, fără a-l lua anume în seamă și ca și cînd n-ar fi primit în rînduiala grijii noastre, vegheați asupra lui, tu și cîțiva slujitori, în numele meu și cu dragostea lui cuvenită, nu mai multă și nici mai puțină. Este de cinstită obîrșie, e nărăvaș fără să fie dîrz și sperios fără să fie rău. Este ales dar nu este chemat. Să fie lăsat, spre întremare și curățire, să trăiască și să uite, să crească și să cugete, să priceapă și să nu priceapă, dar să ia aminte la prea lesnea zăbavă în timpii sorociți și să se știe pe el însuși ca străin întru cele ale sale și ca pribeag în lăcașul lui, ca părăsit în umbra darului nostru. În mare taină să-i fie date ajutorul și călăuzirea și, cu preaușoara, nevăzuta mînă a rangului tău, acele feluri de sfinte băuturi ce par că nu sînt, iar tu bine le știi. Astfel să faci, și mirungerea să nu o uiți, la ceasul ei“.

Pămîntul e Arcadia eternă. Universul este străinul și spaima, epifania deznădăjduirii, nelegiuit legiuitor și pantocrator sieși, nouă tată.

După ploaie, tumult cenușiu, cu ochiuri albastre, cu mari aripi negre, încă furtunoase, dar dislocate și ușoare și, pe orizont, niște nori descărcați, purificați, numai decorativi, aproape fără relief, căci au pierdut tensiunea și turgescența aversei și au rămas stins-argintii, cu umbre albe, ca o fină și vagă dantelă la marginea cerului răvășit.

Cele nouă ceruri, straturile tot mai dense ale infinitei transparențe a cerului.

Cine va scrie oare mîine pe cer, cu o mînă nesovăitoare și albă ; slăvită fie, blestemată fie crîncena uitare ? Și altădată cine, Doamne, va scrie peste largul lumii : Să știți voi, muritori și îngeri și zei intermundani, că prin esența lui și din vecie logosul e mut ?

Înainte vreme vedeam munții ca munți și apele ca ape ; după ce am ajuns la o cunoaștere mai intimă a lumii, nu am mai văzut munții ca munți, apele ca ape ; în prezent, cînd am pătruns adevărata esență, sînt liniștit. Din nou văd munții ca munți și apele ca ape.

Toate oglinzile, de la început, au fost pătrunse de Sfîntul Duh. Dreapta lor este stîngă. Ziua lor e o noapte lunară. Adevărul lor e ambiguu, răspunsul lor indescifrabil și elocvent, ca al sibilelor, prezența lor o absență, adîncurile lor de nepătruns, viața lor o moarte, sufletul lor — neomenesc.

Șerban Foarță

AFINITĂȚI EFECTIVE

Pădurea din frumoasa adormită Ea doarme,-n prelungirea mea, alături, în încăperea alipită acesteia în care eu, elucubrînd*, încerc să (mi-)o evoc, — iar între noi e un perete alb. Nu septul ăsta, însă, mi-o barează, nu el mi-o interzice și sustrage, făcîndu-mi-o in(de)finit absentă, ci somnul, propriu-i somn fragil ca sticla, cu mult mai tare, totuși, decît mine, face dintr-însa o grădină prohibită, constînd din, singur, acest măr indehiscent. La bunul plac al meu, cum doarme dusă, Ea e, nu mai puțin, imună, invulnerabilă prin abandonu-i însuși, prin somnul în a cărui vagă, dar tutelară, ectoplasmă își poate-ngădui, în fine, figuri și gesturi insolite : să facă pluta, să înoate, să se adune ca un foetus, — ca, mai apoi, să se destindă alene și să stea la plajă, într-un decubit deopotrivă de inocent și de lasciv. Ea e, de fapt, un hipogeu, o teosofică Agarttha sau, numai, Peștera lui Platon : un cinematograf submers, în care filmul ce rulează e-al propriilor ei fantasme. Căci pe lăuntricu-i ecran, pe contrapagina obscură a pleoapelor pecetluite, entopticele luciole, fosfenele, ce par să fie, după Bergson, „l'étoffe des rêves“ : un preoniric stroboscop, își vor fi dus la bun sfîrșit interimatul hipnagogic, — iar Ea,-n de sinea ei, visează... Dacă, acum, i-aș trece pragul : abuz benign față de-acela al becului uitat aprins, mă tem că un surîs extatic, surîsu-i datorat, pesemne, viziunii celei mai radioase și/sau Nirvanei regăsite, dulceței păcii prenatale (ori, baremi, bunei estezii), ar părăsi-o fără urmă, iar măștii budice,-ntr-acestea, i s-ar substitui aceea de expulzat din Paradis. — E, oare, drept ca eu, în preajmă-i, pe coasta somnurilor ei, să fiu un biet naufragiat, un extraneu și un profan, ce nu ia parte nici la gala, care petrece-se aiurea, mirifică și strict secretă, nici la sabatul coșmaresc, de care aș putea s-o mîntui prin simpla minimă rotire a marelui caleidoscop ce este, și nu este, Ea... Și să mai spun(em), cu Breton, — „C'est quand elle dort qu'elle m'appartient vraiment“ ? !

---

* **În sens, aici etimologic, — ca și spre finele acestei nocturne, termenul** Profan.

Sunt poezii... ... al căror singur merit pare a fi inteligența ; și care, vesele sau triste, ne bucură întotdeauna prin, dacă vreți, horațianism : prin temperanță a (r)umorii romantice (sau tomitane), a (v)aerului elegiac. Ca unele ce nu cultivă iluziile, nici speranța, dezamăgiri și deznădejde le sunt, așijderea, străine, — durerea, cîtă le e proprie, avînd un timbru obiectiv, transego(t)ist și antiliric, o gnomică seninătate sau o savoare de vin tonic. E, între altele, situația a nu puține epigrame (în sensul antic al noțiunii) ale lui Ezra Pound sau Borges (care nu uită să citeze,-ntr-un loc, **Antologia greacă**); după cum e și a acestui octet al lui Clément Marot (căruia, bineînțeles, îi aparține și grafia numelor proprii menționate) : „Cînd, jude-n Iad, Maillart pre Samblançay / Îl va fi dus la Monfaulcon, să-l puie / Cu gîtu-n laț, — din ăi doi, care se / Ținea mai dîrz ? Maillart părea că nu e / Într-ale lui, avînd o față șuie ; / Ci ăstălalt, bătrîn ca el mai rar, / Încît jurai că dînsu-aveau să-l suie, / La Monfaulcon, în ștreang pre-acest Maillart“. — Cazul semețului baron septuagenar, de Semblançay (1457-1527), om de finanțe și bancherul a două majestăți franceze, pus, fără probe, sub acuza defraudării Visteriei și oaspe,-n așteptarea morții, al „Iadului“ de la Châtelet, va fi făcut nu mică vîlvă, — dovadă, chiar aceste versuri, în care victima-și desfide și surclasează torționarul (din capul locului culpabil, — Maillart purtînd încă din titlu, titlul de „lieutenant criminel“). Nu, totuși, despre asta-i vorba, dar despre stilul epigramei, ce este unul al (să-i spunem :) sincerității corporale, caracteristic nu doar ei, ci și atîtor alte scrieri de-a lungul evului de mijloc (și după, — cam pînă la data **Discursului despre metodă...**), cînd sufletul, sau intelectul, nu sunt cu totul epurate de „ganga“ unui trup pe care, chiar și punîndu-l la mari cazne : mortificîndu-l, flagelîndu-l, persecutîndu-l, dar fățiș, îl recunosc de inamic și, ca atare, îl respectă, fie și, baremi, ca pe unul căruia ai să-i știi de frică... Un trup pe care numai epoci mai noi, fățarnice și prude, sălcii și anafrodisiace, precum aceea victoriană (cînd pianul, ca un cal de dric, purta valtrap, spre camuflarea preaevidentelor lui coapse, și cînd, din pricina poziției ginecologice a ei, adio pasăre la tavă !), aveau să-l pună sub obroc, la index, între paranteze, — nu fără a-l fi scurs de sînge (ca pe un soi de carne cușer : acest succedaneu al frunzei și ierbii antediluviene“), făcînd din el un spectru palid (ca și, de altfel, din materia redusă la o **res extensa**). — Cu care, însă, și fireasca sinceritate corporală va fi ajuns treptat, dar sigur, scandal, insanitate, viciu, pornografie sau cinism.

Delectatio (a)morosa Dacă maestrului Dali i-ar fi fost dat să răsfoiască misivele lui „Don Miguel“ (i.e. Dan Barbilian — Ion Barbu), ar fi avut de ce să-și schimbe opinia (ieftină, altminteri), cum că geometrii, vai, „bandent peu“ ; ieftină, zic, și nu prea demnă de un Jurnal al unui Geniu, — de vreme ce și o hetàiră,-n, Veneția, tot la matematici îl expediase pe Zanetto, adică pe J.-J. Rousseau.

Pe lîngă geometria plană, dacă nu chiar „aplatizantă“, a cuplurilor cîte-ncearcă,-n iubire, să se facă una (al căror vis e, dar, acela al lui Ion Barbu: „Dreapta Simplă“, — al căreia rămîne punctul...), gustul Divinului Marchiz pentru o geometrie-n spațiu, cu multe, cît (și tot) mai multe pro(b)leme, corpuri și figuri, e nu se poate mai baroc ; de unde și o rece febră, la el, a tehnicii în sine, a unui stil **para los cultos**, mirific și ornamental. (Nici matematicii, de altfel, barocul nu i-a fost străin, — cu **Flori geometrice**, să zicem, un Guido Grandi ilustrîndu-l.) — În rest, cum marile ansambluri implică cel mai strict dresaj (cu fluierul și/sau cravașa), gimnastica pierdu, în Sade, un eminent „piramidist“ (cultismu-i însuși, de altminteri, nefiind unul practicabil fără un pic de culturism).

Cum, după Éliphas Lévi, Incubul e, în intromisie, ca limba viperei : bifid (căci demoniacul excelează prin atribute ofidiene), și dacă nu-i o anecdotă că baudelairiana „fleur... Duval“ avu un gineceu septat, ce fericire pe poetul Litaniilor lui Satan, să realizeze, în principiu, prin neagra-i floare, incubatul !

Pîrdalnicele **actes manqués** pot face,-n tălmăcire, pui ! Astfel, un bun traducător în românește al lui Freud, avînd să tîlcuie,-ntr-o notă, și niscai rînduri de Brantôme (citate de psihanalist ca tocmai mostră de **Fehlleistung**), și anume : „... elle luy dit : J'ay ouy dire que le roy a faict rompre tous les c... de ce pays-là. Elle vouloit dire **les ponts“**, o face după cum urmează : „... ea i-a zis: Am auzit afirmîndu-se că regele a rupt toate c...“, ș.a.m.d. (Cf. **Introducere în psihanaliză. Prelegeri de psihanaliză, Psihopatologia vieții cotidiene**. București, 1980, pp. 462-463) — Cum românește, însă, „c“-ul urmat de puncte de pudoare semnifică, în ocurență, un singur lucru, și atît, — din tălmăcire, înțelegem că **de acesta** (ce,-n franceză nici nu rimează cu „les ponts“) e obsedată respectiva, iar nu de acela ce se scrie, în limba lui Brantôme (și-a ei) cum, într-a noastră, fructul tisei, al bradului, ș.c.l.

Nu, totuși, din efeminare își va fi ras întreg obrazul, pudrîndu-și-l și garnisindu-l, apoi, cu false alunițe, epidermaticul, frivolul și hedonistul Settecento ; dar, pe cît cred, dintr-o crescîndă (și insațiabilă) nevoie de zone erogene clare, de voluptoase luminișuri (mustăți și barbă subminînd, mai mult sau mai puțin, sărutul), după cum și dintr-o vocație a echivocului pervers, a unei **Comedy of Er(r)o(r)s.** — E o enigmă, pînă astăzi, sexul imberbului d'Éon, cel care pune în dilemă, în cea mai nostimă derută, **Larousse**-ul (ca și celelalte enciclopedice lucrări : gen asertoric, pentru care principiul terțiului exclus e absolut obligatoriu, iar androginii, imposibili) : „Pesemne (**vraisemblablement)** bărbat, în ciuda hainelor de damă pe care le-a purtat adesea“.

1979 ; 1982 ; 1988

ARGUS*ARGUS

• EVENIMENTUL ACESTOR ZILE (săptămînal, luni, poate) este PROCESUL celor 21 de la Timișoara. Radio Timișoara Liberă (mai ascultat ca „Europa liberă“) transmite în direct. Televiziunea Timișoara Liberă așișderea. TVRL (național) se abține să transmită. Nici măcar în reluare, după miezul nopții, pentru „amatori“. Să fie oare atît de puțin important acest proces ? Credem că dimpotrivă, ies la iveală niște lucruri mai puțin plăcute pentru ... mulți • Pînă și presa din Capitală („Adevărul“ și „România liberă“ — de fapt singurele care au dat cîte ceva de la proces) au mutat scurtele relatări de la pagina 1 în interior. • „Expres“-ul se ocupă de procesul celor 38 de „inocenți“ din Piața Victoriei, care au „spart“ parlamentul. • Incredibil cît de mulți ziariști au sosit la Timișoara pentru acest proces al „genocidului“, ce se dovedește (din depozițiile inculpaților) a fi fost al populației împotriva populației (sic !). Toți voiau același lucru, dar au tras ca nebunii cu AKM-urile, automatele, TAB-urile ș.a. unii împotriva altora (în timp ce securitatea aștepta agenții străini). • Gazete și reviste din țară stau în banca bunelor intenții economico-științifico-culturale pentru viitorul României, în timp ce populația, cu mici neajunsuri reparabile, își vede de treburi. Un gazetar bucureștean se mira deunăzi cît de „agitați sînt timișorenii“. Să fi stat și domnia sa din 16 pînă în 22 decembrie cu sufletul în palmă, convins că orașul va fi ras de pe fața pămîntului, și p'ormă ... • **„Evident, s-au strecurat o serie de securiști peste tot. Chițac e sub anchetă“.** Prof. univ. Ion Mânzatu (în „Expres“/5). • Și în continuare : **„Dl. Brucan s-a compromis și acum, din cîte am aflat, nu-l poate scoate nimeni din cabinetul pe care-l ocupă ca membru al C.F.S.N. (. . .) D-l Brucan a tras foloasele de pe urma scrisorii celor șase ...“** (prof. univ. Ion Mânzatu). • **„Le Figaro : Domnule Iliescu, sînteți omul lui Gorbaciov ? ; Ion Iliescu : Nu înțeleg întrebarea dumneavoastră !“** (Interviu consemnat de Victor Loupon în „Le Figaro — magazine“, preluat și comentat de Nicolae Bădilescu în „Gazeta de Vest“) • Aceeași „Gazetă de Vest“ nr. 7 acordă două pagini Văii Jiului. Reportaje. Interviuri cu minerii despre evenimentele dn 18 II ș.a. • Ciudat salt la „Adevărul“ de la citatele de pagină întîi ale dictatorului la cele din Biblie, păstrate cu sfințită regularitate în colțul din dreapta, lîngă titlu. (De la „Scînteia“ la „Scînteia liberă“ «pericol public, nu-i așa pompieri ? !» și pînă la „Adevărul“ sînt trei pași). De amintit scandalul dintre „Adevărul“ și „România liberă“ pentru tiraj ... • Trudă mare la București pentru demontarea statuii lui Lenin. Ca la Moși. Că tot n-aveau cu ce să-și treacă vremea ! • **„Oblio“** — Revistă editată de Partidul Național Democrat — dorește, prin ultimul număr, să atragă spre urnele partidului său tot tineretul, bătrînetul și cei de vîrstă „mediocră“, dornici de o „senzație vizuală“ (măcar !). Samantha Fox își etalează trupul în scopul nobil al acestui partid • Vorba celor de la „Pardon“ : „De ce nu se legiferează prostituția ? !“, am scăpa de greve, proprietate privată, manifestații, AIDS și alte „racile moștenite de la vechiul regim“. • **„Acel pe care-l reprezinți nu moare niciodată. Dacă crezi altfel, renunță la „intelectualitate“ și fă-te om politic“.** MIRCEA ELIADE. • Deci, revistele culturale nu fac politică direct, deși „TOMIS“-ul își ridică tirajul numărului 2 (care ne-a căzut în mînă) prin nume de rezonanță importate de la Capitală : Gabriel Liiceanu, Marcel Chirnoagă, Valentin Silvestru ș.a., alături de care apar (repetat) cam aceleași semnături. • „Argeșul“ (nr. 2), bine structurat, pledează pentru „Demnitatea Europei“ într-un număr din care ne sare în ochi, la „antologia rușinii“, poetul **Adrian Păunescu** printr-un poem de 33 de strofe dedicat lui c. în 1984, cu prilejul congresului XIII. Titlul poemului : **„Cu ochii deschiși“.** • **Marin Sorescu**, în „Contemporanul“/9: **„Dar mai stînd eu pe gînduri, mi-am zis : De ce să nu mă implic, totuși ? Toți acum, vorba aia... toți avem drepturi egale, toate drepturile... Adevărul e că nu știu ce să mai cred : Sînt foarte multe forțe în joc, foarte multe bîte, chiar. Optimist incurabil, cred că totuși direcția e bună. Mergem spre democrație. Avem deocamdată toate grevele pe care le au cele mai avansate democrații“.** • **„Oricît ar fi de pozitiv bilanțul creației artistice românești după o rezistență de patru decenii în fața totalitarismului (și este pozitiv !), trebuie să vedem în el rezultatul unei drame existențiale. O dramă în spatele căreia stau și destule (cu un cuvînt mai „tare“) tragedii. Una dintre ele este aceea : LITERATURII ROMÂNE DE EXPRESIE GERMANĂ ...“.** Ion Bogdan Lefter „Contrapunct“/9. • Întreg numărul 9 al revistei „Contrapunct“ este dedicat **Literaturii și scriitorilor români de limbă germană.** Semnează : **Paul SCHUSTER, Claus STEPHANI, Anemone LATZINA, Joachim WITTSTOCK, Franz HODJIAK, Gerhardt CSEJKA, Rolf BOSSERT, Richard WAGNER, Helmut BRITZ, Emmerich REICHRATH, Dr. Peter MOTZAN, William TOTOK, HORST SAMSON, Helmut SEILER, Werner SÖLLNER, Klaus HENSEL, Helmuth FRAUENDORFER, Herta MÜLLER, Balthazar WAITZ, Roland KIRSCH, Jakob MIHĂILESCU, Klaus SCHNEIDER.** • Reajunși acasă, după un scurt periplu prin gazetele de toate felurile din țară, descoperim ultimul număr al revistei **„SEMENICUL“** din Reșița dedicat : **CENTENARULUI MIHAI EMINESCU.** Cuprinzătoare și bine articulată, revista nu iartă nici articolele scrise, în timp, în Banat despre Eminescu. Cităm : **Al. Jebeleanu : „Eminescu aparține clasei muncitoare“** („Luptătorul bănățean nr. 1660/1950) : **„Prin felul în care i-au fost editate poeziile, proza și articolele politice, prin studii critice, prin recenzii și însemnări, burghezia căuta să-l prezinte pe Eminescu ca pe un poet pesimist și șovin abstract. /.../ Astăzi critica noastră înarmată cu știința marxist-leninistă, aruncă zgura presărată de burghezie pe operele lui Eminescu. La 100 de ani de la nașterea poetului, clasa muncitoare sărbătorește pe adevăratul Eminescu, ce a oglindit în creațiile sale suferințele poporului și ura împotriva asupritorilor, pe Eminescu care a iubit poporul și patria sa“.** (sic !) transit gloria mundi ... • D'ale timișorenilor. • Casa de Cultură a studenților a prezentat, joi, 8 martie, ciclul de proiecții de diapozitive **„George Enescu — un titan al muzicii“** (muzicolog : **Alina Novac**, diapozitive : **Ladislau Krausz)** • Un grup de entuziaști din Ploiești doresc să facă abonamente la mai multe ziare și reviste din Timișoara. Vă sugerăm să le faceți la Difuzarea presei din localitatea d-voastră. Domnii doresc și date despre sindicatul „Frăția“ și alte sindicate locale, cum și casete înregistrate ale emisiunilor Televiziunii Libere Timișoara. Adresa petiționarului este : **Ion-Nicolae Grigorescu, str. Crivăț nr. 18 Ploiești, cod 2000, jud. Prahova. Deschideți această „punte“ cu Ploieștiul ! • În Timișoara apar pînă acum 24 de ziare și reviste.** Sînt înregistrate mult mai multe • Rugăm pe dl. Puspoki F. să treacă pe la redacție. • Galeria „Orizont“ din Timișoara a găzduit vernisajul unei expoziții de grup, joi, 8 martie. • **ÎN 12 și 13 III VALERIA SECIU va prezenta pe scena Teatrului Național din Timișoara recitalul „Arta iubirii“. Regia : Cătălina Buzoianu. • TOȚI CEI CARE AU PRIMIT AJUTOARELE ADUC MULȚUMIRI URMĂTOARELOR ORGANIZAȚII DIN R.F.G. ARBEITER — WOHLFAHRTS — VERBAND ESSLINGEN, CLINICA DE GINECOLOGIE ȘI OBSTETRICĂ A UNIVERSITĂȚII DIN HEIDELBERG, CLINICA DE PEDIATRIE A UNIVERSITĂȚII DIN HEIDELBERG, DEUTSCHES ROTES KREUZ HEIDELBERG, FORUL DEMOCRAT TIMIȘOARA DIN HEIDELBERG, cetățenilor și firmelor din R.F.G. care au donat ajutoare pentru România.** • Regretăm că nu putem reproduce integral picanta scrisoare a d-lui ing. Sergiu Rouă despre „... **interviul dat ziarului Renașterea bănățeană din 27 II, de dl. Lighezan, «ill cappo del tutti cappi» al combustibililor lichizi greu găsibili, a lubrefianților inexistenți pentru toate tipurile de motoare și a gazelor «convenționale».** Aflăm din scrisoare că în oraș sînt peste 300 de „Rotaxuri“, piperate ca preț, dar rentabile, se pare ... Se așteaptă o nouă „raționalizare“ a benzinei la Timișoara ? • Primul proces de presă din oraș a fost intentat unor redactori ai ziarului „Timișoara“. Proces penal ... Zdruncinăturile drumului desfundat spre democrație și spre libertate se resimt. Mentalitățile nu se schimbă în trei luni. Sperăm în luciditatea „părții vătămate“. • Oricum, gazeta **„Timișoara“** este un vîrf de atac în numele adevărului, **„Gazeta de vest“** abordează problemele „global“ și „național“, în vreme ce **„Renașterea bănățeană“** (Quattrocento) vine cu dezmințirile și cu anunțurile publicitare. Surse diferite și diversificate ...

A. Z.

DIN IMPORT ...

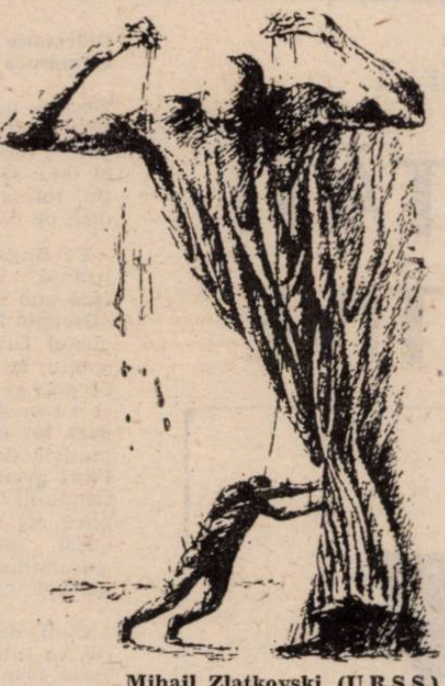

Mihail Zlatkovski (U.R.S.S.)

MASONERIA ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE

Este un lucru bine știut că foamea de putere a regimurilor totalitare le creează celor din fruntea lor coșmarul controlului total al societății. Puterea absolută înseamnă, din acest punct de vedere, indiscreție absolută. Idealul totalitarismului este individul fără intimitate, lipsit de secrete, ființă socializată pusă la dispoziția puterii, insul fără biografie. Și pentru că un asemenea proiect este împotriva modului în care a făcut Dumnezeu lumea, oamenii s-au refugiat în sinele lor și s-au metamorfozat în ființe duplicitare. Această viață dublă a aruncat întreaga societate românească într-o schizofrenie politică și socială devenită, în ultima vreme, insuportabilă.

Spaima oarbă a dictaturii față de orice secret sau grupare secretă era întreținută de mecanismul imperativ al nevoii de control absolut al societății. Teama era atît de mare, încît cenzura fostului Consiliu al Educației și Culturii Socialiste, urmărea, în primul rînd, eseuri sau articole pe tema istoriei societăților secrete. Aceste subiecte, de pură curiozitate exotică, stîrneau panică de nedescris în bravii culturnici din capitală. Așa s-a întîmplat în toamna anului trecut, cînd Vasile Popovici a publicat în revista **Helion**, de la Casa Universitară din Timișoara, un eseu despre Cagliostro — un personaj bizar din veacul al XVIII-lea francez. Prezentarea lui se înscria într-un proiect pe care-l aveam împreună de cercetare a veacului Luminilor în aspectele lui oculte, cu totul necunoscute publicului românesc. Pentru că acest domn șarlatan din epoca lui Voltaire a înființat loji masonice, și deoarece cercetătorul său a publicat lucrul acesta, ne-am trezit cu toții în mijlocul unei adevărate panici bucureștene, cu telefoane, ordine de supraveghere a revistelor **Helion** și **Paradox**, supervizări și convorbiri lămuritoare cu funcționarii culturali etc., etc.

Pentru a surpa așadar încă un tabu al vechilor structuri ideologice este necesar, chiar dacă în fugă și parțial, să arătăm cam ce anume au fost în trecutul omenirii societățile secrete. Intenția noastră este ca, treptat, să ne apropiem de francmasonerie și să încercăm să-i schițăm o istorie, să vedem ce-a urmărit de-a lungul timpului și ce adepți mai deosebiți a avut în România. Pentru a ajunge la masoneria propriu-zisă, se impune să o luăm din antichitățile timpurii și să vedem cînd au apărut societățile ezoterice, opuse prin rituri de inițiere speciale, celorlalte, exoterice, oferite oamenilor obișnuiți, neinițiați. În toate marile sisteme și credințe religioase precreștine se pot pune în evidență anumite grupări secrete în castele sacerdotale, preoțești, care aveau acces la adevăruri sacre prin rituri inițiatice. Societățile secrete își prezervau dreptul de revelare a acestor adevăruri sacre pentru inițiații demni și capabili să păstreze în taină ceea ce știau. Această practică de separare de restul lumii prin ezoterizare era o formă de prestigiu dobîndit prin comuniunea secretă a sacerdotului cu realitățile sacre.

Societățile secrete din lumea antică sînt depozite simbolice ale unor realități mitico-magice încă mai vechi, provenite, prin Egipt, din Orient. Istoria acestor grupări cuprinde în sine, latent, germenii tulburi ai unui declin barochizant al lumii în care apar, și asta chiar și în perioada clasică elenă, aparent echilibrată, armonică și luminoasă. La sfîrșitul antichității, proliferarea pînă la inflație a societăților ezoterice încerca să opună declinului credinței, prestigiul tot mai debil al secretului sacru. Veacurile prime ale creștinismului sînt, ca urmare a acestor secte ezoterice, manieriste, sincretice, cultivatoare ale extravaganțelor etice, filozofice, religioase și comportamentale.

Datele cele mai substanțiale despre aceste curente filozofico-religioase s-au păstrat în scrierile patristice începînd, printre altele, cu un apocrif intitulat **Actus Petri cum Simone** (aprox. 180-190 e.n.), în care se dau relații asupra disputelor apostolului Petru cu Simon Magul, de la a cărui învățătură, un ucenic al acestuia din Siria, Satornil, a creat o sectă, a **satornilianilor**, impregnată de preceptele învățăturilor orientale. Combaterea gnoticismului de către scriitorii bisericii a permis cunoașterea acestuia prin chiar literatura sfinților părinți : **Justin Filozoful, Tertulian, Irineu, Ipolit, Pseudo-Origen.** Sincretismul gnostic al societăților secrete aduna laolaltă mistica lumii elenistice cu misteriile orfice, dublate de concepții din vechile mituri orientale, toate armate cu noțiuni din filozofia pitagoreică, platonică, epicureică și stoică.

Proliferarea societăților secrete în perioada tîrzie, alexandrină, a antichității are asemănări frapante, din acest punct de vedere, cu vecul al XVIII-lea, „cel mai falnic dintre toate“, cum îl numește Mateiu Caragiale.

Epoca Luminilor nu este numai aceea a raționalismului enciclopedic, tot așa cum antichitatea nu este numai epoca proporțiilor de aur și a armoniei cosmice. În veacul Luminilor francez întîlnim o lume a șarlatanilor bizari și a falșilor profeți de salon, o lume preocupată de „experiențe“ inedite, transcendentale și taumaturgice, o lume practicînd cu aplicație și ardoare „comunicarea“ cu spiritele prin pseudoștiințe ivite în ședințe secrete de spiritism și de tratamente magnetice, de felul celor ale lui Mesmer.

Daniel VIGHI

(Va urma)

top

„PHOENIX” – ARHIVE SENTIMENTALE

Într-una din zilele trecute m-a sunat doamna **Tamara Stoian,** mama lui **NICOLAE COVACI,** spunîndu-mi că ar dori să-mi arate ceva care, poate, m-ar interesa. Este vorba, spunea dînsa, despre una din sutele de scrisori pe care Nicu le primea pe cînd se afla încă în ţară de la admiratorii formaţiei **Phoenix.** „Mi-a plăcut, e ceva cu totul deosebit. Am păstrat-o, deoarece mi-a mers direct la inimă. Vreau s-o citeşti neapărat“. Doamna Tamara locuieşte „departe de lumea dezlănţuită“, pe o stradă patriarhală din vechiul cartier Iosefin. Strada Vasile Lupu e o adevărată oază de linişte. Din piaţa 700 iau „unu roşu“ şi peste puţină vreme ajung în zona străzii Crizantemelor. E o zi caldă, însorită, n-ai crede că sîntem în fabruarie. Iată-mă la „bojdeuca lui Creangă“, cum şi-a botezat căsuţa doamna Tamara. În pofida anilor care s-au scurs de cînd n-am mai văzut-o, nu-mi apare deloc schimbată. Vorbim despre toate, inclusiv despre Basarabia de unde amîndoi ne tragem. Apoi, fireşte, discuţia se poartă în jurul „fiului rătăcitor“. Răsfoim albume, fotografii păstrate cu grija mamei iubitoare în nişte casete. „Vezi, îmi arată ea o poză, Nicu poartă aici un costum pe care i l-am cusut ca să-l aibă pe scena Festivalului de la Sopot — Polonia. Am lucrat la el toată noaptea, să-l termin. Autobuzul era pe plecate şi eu încă mai lucram“. Mă gîndeam că, într-un fel, doamna Tamara, după cum vedeţi, are partea ei de merit în naşterea unui mit. Ascult cu interes amintirile unei mame care şi-a crescut singură copilul, cu preţul multor nopţi albe, trudite la maşina de cusut. „V-aţi sculat aşa devreme, doamnă Tamara, mă întrebau în zori vecinii. Ei nu ştiau că eu nici nu m-am culcat“. Doamna Tamara, care a jucat şi teatru în anii tinereţii, vorbeşte şi recită franţuzeşte ca la Sorbona. Este sora regretatului actor Gheorghe Stoian. Aflu abia cu acest prilej că Nicu a debutat pe scenă pe cînd avea patru ani. Evident nu cu muzică rock. „Bojdeuca“ doamnei Tamara e un veritabil muzeu cu exponate despre care, poate, cu altă ocazie, voi mai scrie. Acum vreau să citiţi şi dumneavoastră rîndurile dactilografiate îngrijit de **Traian Pîrvulescu** din Slatina. Menţionez că nu am omis nimic din această pagină care m-a emoţionat profund. Iat-o :

12. 11. '76 Slatina

Dragă Nicu Covaci,

Îţi dedic tabela (scrisă de mine) purtînd titlul :
„Minunata pasăre Phoenix“.
„Pe vremea cînd florile miroseau a sîni de fete tinere.
o pasăre Phoenix cînta de mama focului suită în părul unui
Făt frumos made în Timişoara.
Mă uitam la ea şi mă minunam . . . Pe corpul ei stătea scrisă
Lozinca : Eu cînt pentru ca oamenii să trăiască fericiţi şi în pace.
Pasărea Phoenix nu poate fi închisă într-o cuşcă cu zăbrele de aur.
Pasărea Phoenix nu este un canar pus să cînte la comandă.
Pasărea Phoenix nu e un nebun cu ochii închişi
Pasărea Phoenix nu fuge cînd e supărată să se ascundă în nori.
Ea, pasărea minunată (şi minune) cîntă pentru sufletul soarelui.
Phoenix a luat naştere prin unirea mai multor inimi cîntătoare.
Pasărea Phoenix înseamnă lumina soarelui şi adevărul luminii
Pasărea Phoenix primeşte căldura din ochii celor ce o iubesc.
Pasărea Phoenix nu cîntă pentru bani ; asta o fac doar papagalii.
Pasărea Phoenix este un miracol care nu putea să apară decît aici, acum.
Doar în România cîntul ei ne poate face nemuritori.
Phoenix nu cîntă muzică modernă.
Fa interpretează cîntece vechi de 2 000 de ani.
În fiecare din noi zace (adormită) o Pasăre Phoenix . . .
În numele stelelor şi al ierbii şi al răsăritului de lună şi al curcubeului.
Phoenix trebuie să existe, să cînte pentru ca noi să credem în nemoartea culorii şi a mirosului de trandafir.
Pentru ca noi să credem în poezia lacrimilor adînci.
Pentru ca noi să fim noi.
Acum şi mereu.
Phoenix este o pasăre măiastră (fostă fiică de împărat vrăjită)
care s-a dat jos din pat şi s-a urcat în mintea mea.
Phoenix e o fată de culoarea zăpezii) ce a murit în noaptea nunţii
otrăvită cu o dulce melodie.
Phoenix e somnul copiilor mici şi trupul neatins de vorba „ruşine“ a
oamenilor mari.
Phoenix este o veşnică acumulare de sentimente vorbite.
Phoenix este „sărbătoarea naţională a poftei mele de viaţă“.
Phoenix este calmul apelor albastre.
Phoenix e visul meu preferat şi amintirea mea cea mai dragă.
Phoenix e o imensă poartă deschisă spre oameni.
Phoenix este un munte pe care urci (şi urci) fără să ajungi în vîrf niciodată.
Phoenix e un drum fără sfîrşit. Phoenix e un zîmbet adresat tinerilor de ieri şi de azi. Phoenix nu sînt nişte sfinţi, ci nişte oameni cu nume de oameni.
Phoenix e o lungă melodie inventată de poporul român şi pe care acesta o cîntă tare, ori de cîte ori i se face dor de NEGRU VODĂ“.
Cel mai mare prieten al formaţiei Phoenix,

Traian Pîrvulescu, Slatina Olt

Asta a fost. Rog autorul acestor patetice rînduri scrise cu inima unui tînăr român în 1976 să-mi dea un semn pe adresa redacţiei.

Petru UMANSCHI

la fanion

Fotbal dincolo de gratii

CONVORBIRE CU OCTAVIAN FOALE

(VIII)

— Legături cu exteriorul aveaţi ?

— Nu, absolut nici o ştire. La vreo lună de detenţie foarte aspră, i-am spus şefului arestului : Domle, parcă l-am omorît pe Aldo Moro, aşa ne trataţi. N-aveam pachet, n-aveam haine, ţigări, nimic. După cîtăva vreme, chiar din viaţa mea. Am ajuns seara, am fost duşi la gară cu cătuşe, împreună cu Bodin. Ne-au urcat în trenul de Bucureşti, cu o escortă de patru miliţieni. Mi-a fost o ruşine de mi-a crăpat obrazul. Am parcurs cel mai lung drum din viaţa mea. Am ajuns seara, am fost duşi la arestul gării, după care ne-au dus la I.G.M. Acolo am stat circa o săptămînă premergătoare meciului cu victoria. Nici n-am ajuns bine acolo, era în jur de 12 noaptea, că m-au şi chemat la cercetări. Pe la vreo 2,30 dimineaţa, căpitanul a chemat ordonanţa şi i-a spus : Ia dă-l în mă-sa, că nu spune nimic. M-au dus înapoi în celulă, după care, din nou, interogatoriu. Ţin minte că aveam falca umflată de puroi şi mă rugam numai să nu-mi dea ăsta un pumn, că-mi scoate toţi dinţii. Mi se mişcau toţi dinţii în gură. Norocul meu a fost că în noaptea aia nu m-au bătut. Declaraţiile semănau una cu alta, fiindcă eram foarte decis, ca dovadă că nu a venit nimănui chemare în faţa judecăţii.

— Nu v-au întrebat cine v-a trimis?

— Tocmai, ei ştiau mai bine decît noi cine ne-a trimis, dar eu nu am pomenit nume. În şapte instanţe ei nu s-au prezentat niciodată, fiindcă ar fi fost arestaţi pe loc. Anchetatorii m-au întrebat : Cunoşti persoana cutare ? Da, cunosc, şi cu asta, basta. Toţi erau oameni foarte puternici, instanţa dîndu-şi şi ea seama de asta.

— Există, totuşi, un lucru neclar. Ei ştiau cine v-a trimis şi, cu toate acestea, insistau să afle respectivele nume. Sînteţi sigur că vroiau să afle numele în discuţie sau altele ?

— Nu, chiar cei ce anchetau au pronunţat numele celor de la club, dar eu am ţinut-o pe a mea, anume că eu nu ştiu nimic de bani şi ce au vorbit el cu Bodin. Acuma, ei în binele echipei s-au gîndit să salveze o situaţie. Eu le dau dreptate. Şi eu tot un bine am vrut să fac.

— La I.G.M. au întrebat de aceste nume ?

— M-au întrebat. Cine sînt cei din conducere, ce funcţii ocupă, cine se ocupă cu banii negri, cum facem rost de banii negri ? Eu le-am spus că, în afara atribuţiilor mele, nu ştiu nimic.

— Bănuiţi că d-nii Pugna şi Bechescu, de pildă, au intervenit să vă salveze ?

— Sînt conştient de asta, dar acolo foarte greu pătrunde o ştire. Ne-au păzit atît de bine, încît nu am aflat absolut nimic.

— După meciul cu Poli, aţi fost dus în altă parte ?

— Da, înapoi la Oradea. Meciul s-a încheiat cu scorul de 1-1 şi, ulterior, am auzit că a fost de toată jena. Am aflat că au fost şi nişte ameninţări, dar nu ştiu exact ce. Se pare că au fost „atenţionaţi“ chiar cei din conducere, soarta noastră fiind pecetluită.

— Mă îndoiesc de faptul că persoanele în cauză ar fi putut fi arestate !

— Aşa e. Nu puteau fi arestaţi. Cei ce ne anchetau vroiau să ne facă pe noi vinovaţi de dare de mită, fără să îi inculpăm pe cei de la club. La mită te judecă după : promisiune, dare sau materializare. Eu nu îndeplineam nici una din aceste condiţii. Cu toate astea, am fost condamnat pentru mită.

— Ce s-a întîmplat după ce v-aţi întors la Oradea ?

— Am mai stat vreo 10-12 zile în celulă şi ne-au mutat în puşcărie la Oradea. După două săptămîni, ne-au dus cu „cursa de afaceri“...

— Ce înseamnă asta ?

— E un transport de deţinuţi. Există un vagon care se ataşează de la ultima puşcărie, de la Satu Mare, care ia pe rînd toate puşcăriile din drum, coborînd pe la Baia Mare, Oradea, Gherla. În fine, un traseu de unde îi culege pe cei ce au ordine de mutări. Lasă, urcă. De-aia se numeşte aşa, fiindcă schimbă deţinuţii care au dispoziţii de mutare. Te mută unde au „comenzile“. Noi aveam „comandă“ pentru Focşani, deşi am cerut să se judece procesul la Reşiţa sau la Satu Mare. La Focşani am stat în jur de trei luni. Acolo deja a fost mai uşor. Am muncit, am ieşit la aer, mi-am revenit foarte mult.

— Despre sentinţă ce ştiaţi ?

— Nimic. Nu s-a pronunţat. De fapt, s-a dat din start. Am aflat ulterior că trebuia să facem şase luni pe muchie de cuţit. Doar în ultima instanţă am aflat că sîntem condamnaţi la şase luni. Cînd s-au împlinit cinci luni, am fost trecut la „hoţi liberi“, aşta fiind o promovare.

— Adică aţi supravegheat pe alţii ?

— Da, am supravegheat pe alţii, efortul fizic nu a mai fost atît de mare şi, cel mai important, am trecut la jumătate de pîine pe zi. Încă înainte, am avut voie să primesc vizite şi pachete. Am primit trei vizite. Familia urmărea procesul şi ştia unde mă aflu.

— Ce înseamnă „vizită“ ?

— Zece-cinşpe minute de vorbit, iar pachetul putea să fie pînă la cinci kg. Nimic din export. Aveai voie să primeşti şuncă, slănină, zahăr, miere, ţigări.

Marcel TOLCEA

(va urma)

serial

Totul despre BETTE DAVIS

(V)

Cei mai mulţi vilegiaturişti rămîneau să se bălăcească în apa caldă de lîngă ţărm pînă spre mijlocul verii, şi numai cîţiva, mai rezistenţi, îşi prelungeau sejurul. Impetuosul nostru program matinal, de surfing, ne plasa în categoria „clienţilor hotărîţi“, cum îi plăcea Mamei să creadă, astfel încît, de ce am fi cedat înainte ca asaltul iernii să ne izgonească de acolo ?... Nu puteam refuza să ne adaptăm obiceiurilor scandinave. În loc să ne înmuiem goi în valuri, convinşi de Mama, am început, cînd vremea nu era favorabilă înotului, să ne aruncăm, tot goi, în cel mai apropiat nămete. Ea părea că se lasă cuprinsă de un fel de extaz, în asemenea momente şi insista să rămînem şi noi, acolo, în zăpadă, pînă la învineţire. Era, de altminteri, convinsă că a descoperit metoda de prevenire a răcelilor banale : aceste băi de zăpadă aveau să devină un capitol de succes din legenda vieţii ei retrase, în ţinutul Maine. Servitorii erau scutiţi să practice tratamentul, dar nu şi oaspeţii casei, nevoiţi să se supună, deşi ideea îi îngrozea. Bineînţeles că, între destul de mulţii noştri vizitatori, se mai găseau şi dintr-aceia care nu se lăsau în voia capriciilor Mamei. Claude Rains, de exemplu, ne vizita destul de des, dar n-a acceptat niciodată să practice „sporturile“ Ei.

Cînd Margot a împlinit doi ani, au început „problemele“ : era un copil ciudat, făcea frecvente crize violente de nervi şi, de aceea, avea o îngrijitoare care se ocupa numai de ea. Camera lui Margot se afla la etajul al treilea al casei ; deseori, crizele izbucneau noaptea, şi îngrijitoarea era nevoită să-i pună cămaşa de forţă, ca s-o poată stăpîni. Eu şi Michael o vedeam doar din cînd în cînd ; ni s-a spus că forţa ei fizică extraordinară, aproape inumană, e un fel de compensaţie pentru slăbiciunea ei mentală. Margot era în stare de lucruri uimitoare, la frageda vîrstă de numai doi ani : de pildă, putea să mişte mobilele din încăpere, iar o dată a împins un birou dintr-o parte într-alta a camerei, după care l-a aruncat pe fereastră. Eu şi Mama eram în sufragerie cînd am văzut biroul căzînd şi zdrobindu-se de pămînt. După acea ispravă, Margot n-a mai fost lăsată singură (doar dacă n-o legau de pat, nopţile). Mama ar fi vrut s-o interneze într-un spital, însă Gary nici n-a vrut să audă de aşa ceva. „N-ai decît să faci ce-ţi place, a zis el, dar cu **fiica ta,** nu cu **fata mea !** Să-ţi fie clar, pe Margot n-o s-o arunci tu într-o «casă de sănătate» !“. Lucrurile mergeau din rău în mai rău ; în pofida faptului că nu suporta copiii, în general, Gary se purta paternal cu Margot. În cele din urmă, situaţia devenise insuportabilă şi fără ieşire, Mama nemaiavînd posibilitatea să plătească o supraveghetoare. Ea şi Gary au ajuns să se acuze reciproc de nenorocirea adusă în casă, prin prezenţa bietei Margot ; în plus, cu toate că Michael şi cu mine nu aflam prea multe despre starea surorii mai mici, efectele bolii ei se repercutau şi asupra noastră.

A. P.

Tzvetan Todorov

NOI ŞI CEILALŢI

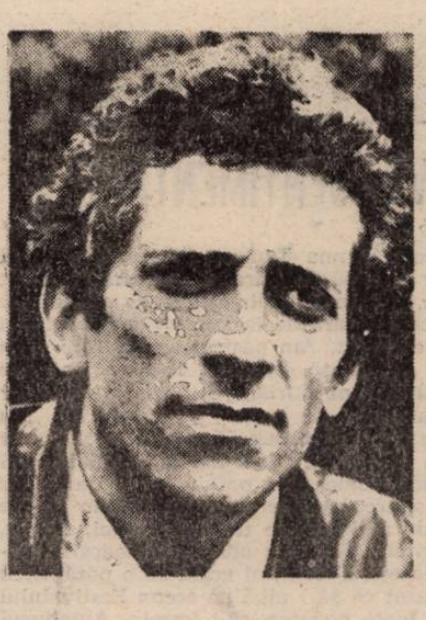

S-a născut în Bulgaria, în 1939. Din 1963 s-a stabilit la Paris. A devenit destul de repede una din figurile de primă mărime ale teoriei literare moderne. Este autorul a numeroase volume consacrate investigării cu metode noi a fenomenului literar și cultural, a istoriei gîndirii. Notorietatea sa a depăsit cu mult (și de mult) granițele țării de adopțiune, Franța.

Nous et les autres. La réflexion française sur la diversité humaine *este cartea unui om la 50 de ani. A apărut anul trecut la* Éditions du Seuil *și marchează, se pare, prin toate cele 450 de pagini, un moment de cotitură în ansamblul operei lui teoretice. Ceva anume din noul său mod de a gîndi și a scrie a putut fi detectat încă din 1982, într-o carte ciudată,* Cucerirea Americii. *O poveste de citit cu sufletul la gură, despre Columb și Moctezuma, despre Cortez și Las Casas, și totuși despre* altceva : *despre descoperirea și cucerirea* celuilalt. *O temă obsedantă, interiorizată și asumată printr-o experiență personală. Căci la Paris ori New York, Todorov e, deopotrivă, și „noi“, și „ceilalți“. Un asemenea subiect „fierbinte“ avea să modifice radical o întreagă atitudine intelectuală. În locul studiului doct, excesiv de corect, dar impersonal, iată cartea unei inteligențe debordante, scrisă alert, fremătînd de „viață“. Un dialog purtat cu franchețe, o confruntare directă, de-a lungul istoriei, cu marii gînditori francezi (și nu numai) — Montaigne, Montesquieu, Rousseau, Chateaubriand, Michelet, Renan, Péguy Levi-Strauss, Reymond Aron, Max Weber, Jurgen Habermas, Hannah Arendt, Karl Popper — pe tema dată : „celălalt“ și diversitatea popoarelor, diferența, dar și asemănarea, problema naționalului și a naționalismului, a raselor și a rasismului, exoticul etc. După propria mărturisire : „Am vrut să cunosc și să judec ; căci nu e destul numai să-i studiem pe ceilalți : întotdeauna, pretutindeni și în toate împrejurările, noi trăim cu ei“.*

Prezentăm în traducere fragmente din Cuvîntul înainte *al cărții.*

Am cunoscut Răul în prima parte a vieții mele, pe vremea cînd trăiam într-o țară supusă regimului stalinist. O cunoaștere progresivă : în anii de după război eram prea tînăr ca să înțeleg ce înseamnă o veste : că, de pildă, niște rude sau unii prieteni ai familiei noastre au dispărut brusc, că li s-au stabilit domicilii forțate în cutare orășel de provincie sau că, treptat, au început să nu mai aibă din ce trăi. Pe de altă parte, ai mei aprobau politica de început a acestui regim și făceau chiar parte din beneficiarii săi. Lucrurile însă au început să se tulbure pe la sfîrșitul lui 1948, cînd alți prieteni din anturajul părinților, cu același statut ca și ei, au fost arestați sau atacați în ziare (pe care eram în stare să le citesc) ; tot atunci, tatăl meu a început să aibă neplăceri la serviciu. Și cu toate acestea, am fost un pionier plin de elan pînă în 1952. A urmat apoi moartea lui Stalin și am descoperit, pe măsură ce intram în adolescență, că discursul oficial de care mă izbeam zilnic era vid.

Nu am fost niciodată o victimă directă a regimului, deoarece reacția mea, ca — de altfel — a multora dintre compatrioții mei, a fost nu protestul sau angajarea directă în conflict, ci crearea unei duble personalități : cea publică, obedientă și cea particulară, complet liberă. Și totuși, într-un alt înțeles al cuvîntului, am fost o victimă exact ca oricare cetățean al țării mele. Personalitatea aceea particulară nu era, așa cum îmi închipuiam, rezultatul pur al voinței proprii, deoarece ea se năștea ca o reacție la tot ceea ce se întîmpla în jur. Acolo am învățat să cunosc răul. Îl vedeam în dezacordul strigător dintre frazele cu care se înconjurau reprezentanții puterii și viața pe care o duceau, pe care ne sileau să o ducem. O viață ce părea că se întemeiază pe cu totul alte principii. Am descoperit răul în obligația de a ne clama public adeziunea la aceste doctrine și în pierderea imediată a sensului celor mai nobile cuvinte — libertate, egalitate, dreptate, care aveau un singur rost : să mascheze represiunea, favoritismul, diferențele flagrante ; l-am descoperit în afirmația care susținea că orice problemă are o unică soluție valabilă, hotărîtă de către și pentru potentații momentului, „adevărul“ devenind astfel un simplu efect al forței ; am descoperit răul în puterea nelimitată și arbitrară, dirijată de mîna poliției și a serviciilor securității, a simplilor funcționari de partid ori a conducătorilor, mîna diverselor cadre care puteau în orice clipă să te priveze de muncă, de locuință, de prieteni sau libertate : l-am descoperit în incitarea la supunere și mediocritate, în sistemul delațiunii, instituit la toate nivelele și devenind, în același timp, cel mai rapid mijloc de a face carieră: am descoperit răul în teama de a-ți fi teamă. Inconfortul material, absența produselor de larg consum, cozile nu erau răul prin ele însele (ci mai curînd o nenorocire), dar deveneau Răul ca atare, fiind consecința firească a altor trăsături ale regimului ; ajungînd fond, chiar emblemele acestuia.

Firește, răul despre care vorbesc nu era omogen (altfel nici nu ar mai fi fost cu putință să trăiesc) : continuam să mă văd cu unii oameni într-adevăr minunați sau să profit de gesturile admirabile ale altora, mai puțin minunați. Iar în absența unei vieți publice decente, viața particulară se desfășura din plin (chiar dacă pe atunci nu-mi prea dădeam seama) : iubirile, prieteniile, pasiunile intelectuale sau artistice aveau o intensitate aparte.

Cînd am ajuns în Franța și mi-am început o a doua parte a vieții, experiența răului deja trăit a cîștigat ceva în plus : s-a dublat. Pe de-o parte, așa cum mă puteam aștepta, deși mai puțin directă, experiența aceasta și-a mărit suprafața. Cărțile, contactul direct cu oamenii mi-au dezvăluit îndeaproape genocidul nazist sau efectele bombei atomice asupra Japoniei. Alte lecturi m-au ajutat să descopăr ororile războaielor mai apropiate, dar și mai îndepărtate de noi — războaiele coloniale. Nu am avut cum să văd acel rău cu ochii mei ; l-am simțit însă înrudit cu ceva anume din experiența mea personală. Tocmai de aceea nu mi-e greu să disting foarte repede răul ca atare (mai degrabă mi-ar fi greu să recunosc binele). Am aici sentimentul unui fel de absolut, un sentiment care nu mă va părăsi niciodată. Atașamentul meu pentru idealul democratic nu e numai rațional ; cînd văd, de pildă, că acest ideal e pus sub semnul întrebării de către cineva, simt că îmi pierd mințile de furie și mă năpustesc pur și simplu (cu vorba) asupra celui din fața mea.

Pe de altă parte, experiența răului s-a mai completat cu ceva. Am descoperit treptat că, de fapt, cu foarte puține excepții, oamenii pe care îi cunoscusem aici nu aveau un simț etic asemănător mie. Firește, mulți își consolidaseră bine anumite convingeri : dar erau convingeri politice, nu etice, întemeiate mai degrabă pe proiectele de viitor, decît pe niște reacții la prezent, în toată complexitatea lui. Fără să mai vorbesc despre faptul că obiectivele lor de bază erau, cel mai adesea, variante ale acelorași principii pe care, în țara mea de baștină, învățasem atît de bine să nu le mai creditez.

Dar de ce îmi povestești toate acestea ? m-ar întreba, uimit, propriul meu cititor. Am să ajung și aici. Înainte însă, trebuie să mai evoc și un alt aspect al acestei experiențe.

În timp ce percepeam absența reacției etice la majoritatea noilor mei cunoscuți, descopeream deopotrivă și o altă față a lucrurilor care era probabil chiar consecința — sau cauza — acesteia. Și anume : convingerile profesate nu le influențau într-un mod semnificativ comportamentul. Și nici invers. În general, duceau o viață de „mici burghezi“ și se mîndreau cu un ideal revoluționar care, dacă s-ar fi realizat, le-ar fi spulberat multe din chiar felul de a trăi (un mod de viață de care păreau totuși foarte atașați). Nu mă așteptam cîtuși de puțin ca acest mod de viață să le ilustreze perfect credința : nefiind eu însumi un sfînt, nu le puteam cere să se comporte ca atare (de altfel, cine ar fi dispus să trăiască printre sfinți ?). Dar am fost de-a dreptul șocat văzînd această ruptură totală între a trăi și a spune, această înfruntare — pe care ei înșiși o ignoră — între cele două tendințe autonome, de fapt, opuse. Lucru total diferit de tensiunea ce poate apărea între o voință și realizarea ei, prin forța împrejurărilor imperfectă. S-a dovedit astfel, încă o dată, că experiența mea anterioară, aversiunea pentru cuvintele fără acoperire în fapte, m-a făcut să reacționez ca atare. Mi-am dat seama că voiam, pe cît posibil, să-mi trec gîndirea prin filtrul propriei mele experiențe și, deopotrivă, să fiu pregătit pentru a trăi conform unor concluzii dobîndite rațional.

Or, ceva anume din existența mea de atunci nu prea corespundea acestui ideal : relația dintre activitatea profesională și restul vieții mele sau, mai degrabă, absența acestei relații. Interesat de problemele literaturii și ale limbajului, m-am inițiat în așa numitele științe umaniste (și sociale). Dar nimic din ceea ce gîndeam despre limbaj sau literatură nu avea legătură cu afinitățile sau convingerile pe care le încercam în orele din afara acelei munci. Mai mult încă : logica acestor științe părea să excludă **a priori** orice asemenea interferență, deoarece munca de cercetare avea cu atît mai mult credit cu cît se dovedea mai „obiectivă“, deci cu cît îngăduia ștergerea oricărei urme a subiectului care eram eu sau a judecăților mele de valoare. Într-o anume zonă — desigur limitată — a existenței repetam deci incoerența sau cel puțin izolarea pe care eram gata să le reproșez celor din preajma mea.

Cînd am devenit conștient de această ruptură, am început să fiu bîntuit de o nemulțumire crescîndă față de sus numitele științe umaniste și sociale (istoria mai ales, între ele, după părerea mea), așa cum sînt ele practicate în general astăzi. În ce le privește, ruptura dintre a trăi și a spune, dintre fapte și valori îmi pare deosebit de nefastă (e o ruptură, și nu o distincție ; căci două lucruri pot fi distinse spre a le corela apoi). De fapt, tocmai în acest punct aș marca diferența cea mai interesantă între științele umaniste și celelalte (ale naturii). Deseori, ele sînt opuse după alte criterii : după gradul de precizie a cutăror rezultate, re le presupun sau prin condițiile de rele presupun sau prin condițiile de observație. Pentru mine, diferența în cadrul materiei studiate (umanist/nonumanist) antrenează o altă diferență, capitală în ce privește raportul instituit între savant și obiectul său. Există multe lucruri care îl despart pe geolog de mineralele studiate ; în schimb, există foarte puține lucruri care îl separă pe istoric sau psiholog de obiectul lor — ceilalți oameni. Asta nu înseamnă că aș pretinde acestor discipline mai puțină precizie, nici că le-aș refuza un temei rațional, ci le-aș sugera să nu mai renunțe tocmai la ceea ce le este specific, și anume, comuniunea subiectului cu obiectul, sudura dintre fapte și valori. Văd pretutindeni cum o gîndire nehrănită din experiența personală a savantului degenerează repede în scolastică, fără să aducă vreo satisfacție decît cercetătorului respectiv sau instituțiilor birocratice care se dau în vînt după date cantitative. Cum să te ocupi de problemele umanului fără să te implici ? Îmi însușesc deplin un gînd al lui Simone Weil : „Dobîndirea de cunoștințe te apropie de adevăr numai atunci cînd vrei să cunoști ceva apropiat, drag ție ; altfel — nimic“ (**L'enracinement**, p. 319). De aceea am ajuns să prefer științelor umane și sociale eseul moral și politic.

Este adevărat că raportul la care mă refer nu pare întotdeauna evident : anumite segmente studiate ale ființei umane sînt mai aproape de subiect și valori decît altele. Cum să știi unde e binele și unde răul atunci cînd un filozof îți spune că preferă ființa în locul ființării sau rațiunea în locul gîndirii ? Cum să leg de intimitatea mea subiectivă ipotezele lingviștilor asupra structurii sintactice a frazelor ? Desigur, observarea formelor poate renunța multă vreme la valori și subiectivitate. Dar, pe de altă parte, abstracțiile filosofice se pot apropia de noi prin acest intermediar care e tocmai gîndirea morală și politică, legată de metafizica cea mai abstractă și, deopotrivă, de viața cotidiană. Așadar : pentru sau împotriva raționalității ? Greu de apreciat acum. Dar lucrurile încep să se limpezească atunci cînd ne dăm seama că, de fapt, această alegere seamănă cu o alta : pentru sau împotriva democrației ? Doctrinele filosofice, spunea Tocqueville, au consecințe practice tocmai prin faptul că mă afectează direct.

Veți înțelege acum că, dacă paginile mele vorbesc despre relația dintre „noi“ (grupul meu cultural și social) și „ceilalți“ (cei care nu fac parte din acest grup), deci despre raportul dintre diversitatea popoarelor și unitatea umanului, alegerea acestui subiect pentru o carte nu e cîtuși de puțin străină nici de situația actuală a țării în care trăiesc, Franța, și nici de propria mea situație. Atunci nu vă veți mai mira dacă am să încerc să aflu nu doar cum s-au întîmplat lucrurile, dar și cum ar trebui ele să fie. Nu unul sau celălalt, ci unul și celălalt.

Prezentare și traducere

Adriana BABEȚI

COLEGIUL DE REDACȚIE :
Redactor șef : **Mircea MIHAIEȘ**
Redactor șef-adjunct : **Cornel UNGUREANU**
Secretar gen. de redacție : **Adriana BABEȚI**
Șefi secție : **L. ALEXIU, P. E. BANCIU**
Publicist comentator : **A. C. IORDACHE**

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoane : 3 33 90 și 3 33 76
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază
ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

Tehnoredactor : **Nic LENGHER**
Fotografii de : **C-tin DUMA**
Linotipiști : **Sandu IAGER, Gelu DOGIOIU**
Paginator : **Ioan CRIȘAN**
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

SIBIU

orizont 11

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 11 (1200), 16 MARTIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

În cerc

Au și trecut trei luni. Balconul rămîne — chiar dacă evenimentele au început în stradă — fragmentul insurgent al imaginii. Asemeni unui vîrf, unui turn de veghe. Peste acoperișurile orășenești. Deasupra liniei de perspectivă, ridicat evident, reevaluînd peisajul — izolîndu-se de logica formelor lui, redeșteptînd — desigur, în memorie — forfota întîmplărilor despre care s-au povestit atît de multe lucruri pînă astăzi, încît aproape că au ajuns să ni se pară ireale. Sau mult îndepărtate, în timp. Un fenomen de încercuire, în accepțiunea cea mai obișnuită a termenului, cum și — din cînd în cînd — rezistent la topica și accentele unui bine nuanțat discurs explicativ, un asemenea parcurs figurat ca o înlănțuire de cercuri, totodată ca o structură aleatorie, alertă, alergenă (pentru cei imobilizați în ideea că libertatea pe care și-o luaseră timișorenii, cu de la ei putere, nu e sănătoasă și nu va duce nicăieri), o istorisire a mișcării mulțimii și pericolelor, prin oraș, nu va putea să evite trăsătura clară, a circularității, care a fost elementul prim și determinant al faptelor din decembrie, așa cum se lăsau ele văzute de „jos" (din centrul grupurilor solidare), ori „de sus": cu ochiul minții. Cine a străbătut, cu adevărat, spațiile miraculoasei ierni și măcar unul dintre locurile unde moartea tocmai își număra aleșii nu e chip să uite curgerea și decurgerea și preschimbarea inelelor, undeva lucrînd confluent cu interesele omului revoltat, să-l adune — adică, sigur și strîns, cum ar face un zid de cetate —înăuntrul speranței colective, anume aceea că Timișoara este în stare să reziste pînă la căderea dictaturii. Altundeva presînd și hăituind și lovind marginile — pentru ca efectul de frică să se transmită, deodată cu osteneala alergării și durerea celor loviți, în masa umană, în zonele aflate încă la periferia istoriei — care izbucnise —, în casele celor ce mai așteptau ceva, înainte să se decidă să iasă în stradă. Balconul nu putea zări ce se petrece, decît pînă la Catedrală. Era scris ca un cerc. Încondeiat de strigătul lumii venite să-l susțină, să-l mențină, și să-l salveze — dacă ar fi trebuit. Era închis, de fapt, într-un paradox. Fiindcă, străjuind voința generală și conducînd-o, rămînea o construcție incredibil de fragilă și de simplu — la o adică — de redus la tăcere. Îl încercuiseră — nu doar demonstranții. Îi soseau mesageri, cu fel de fel de vești: previzibile, contradictorii, dezacordate. Ca oricărui fort respectabil. Trimitea, la rîndu-i, înafară, iscoade iuți și mesaje — menite să adeverească vreo destăinuire mai ciudată, ce reclama urgență (dacă ar fi ascuns un adevăr), să prevină „încercuirea de la distanță" (prin felurite metode, și care — știu amănunțit purtătorii de scuturi și arme — ucid energia morală și, astfel, pot destrăma Balconul nevăzut: Ființa libertății interioare, uitucă, parcă, de starea de risc). Un cerc ori o colivie ori un laț: n-ar fi de mirare să observăm că în vocabular nu există cuvîntul potrivit. Unicul.

Nici nu trecuseră trei luni, cînd s-a deschis procesul. Dosarele, conținînd o altminteri de scriere: în vorbe ascuțite, școlite în amfiteatrele jurisprudenței, înarmate să răspundă forței brutale — internate în boxă. Sub curtea cu juri. În cercul inferior al istoriei — deși în prim-planul conjuncturii. Într-o depresiune — — stocastic necirculară. Seamănă cu o colivie retezată, redusă la partea cea mai banală din posibilul eșafodaj. E, în fond, o boxă stereotipă, dar suficient de încăpătoare. Deocamdată. Un fel de cuib pentru păsări de pradă. O deformare și, în consecință, o revanșă, a balconului, a orașului, a lucrurilor îndeplinite în decembrie trecut, asupra agresiunilor rotite — cu știință, cu voie, cu zel — de jur-împrejurul neadevăratei ierni timișorene. Dar, totuși, o încercuire. Amintind că există împrejurări cînd perfecțiunea unei forme atrage ironia: și pe aceasta predînd-o realității vizibile — ca să fie cu atît mai limpede de unde s-a pornit. Poate e folositor, azi, la trei luni de la revoluție, să punem față în față două sensuri, două imagini, două proiecte de meditație: cel al universului carceral (expus) — cel al unui turn de veghe

Antoaneta C. IORDACHE

(Continuare in pag. 13)

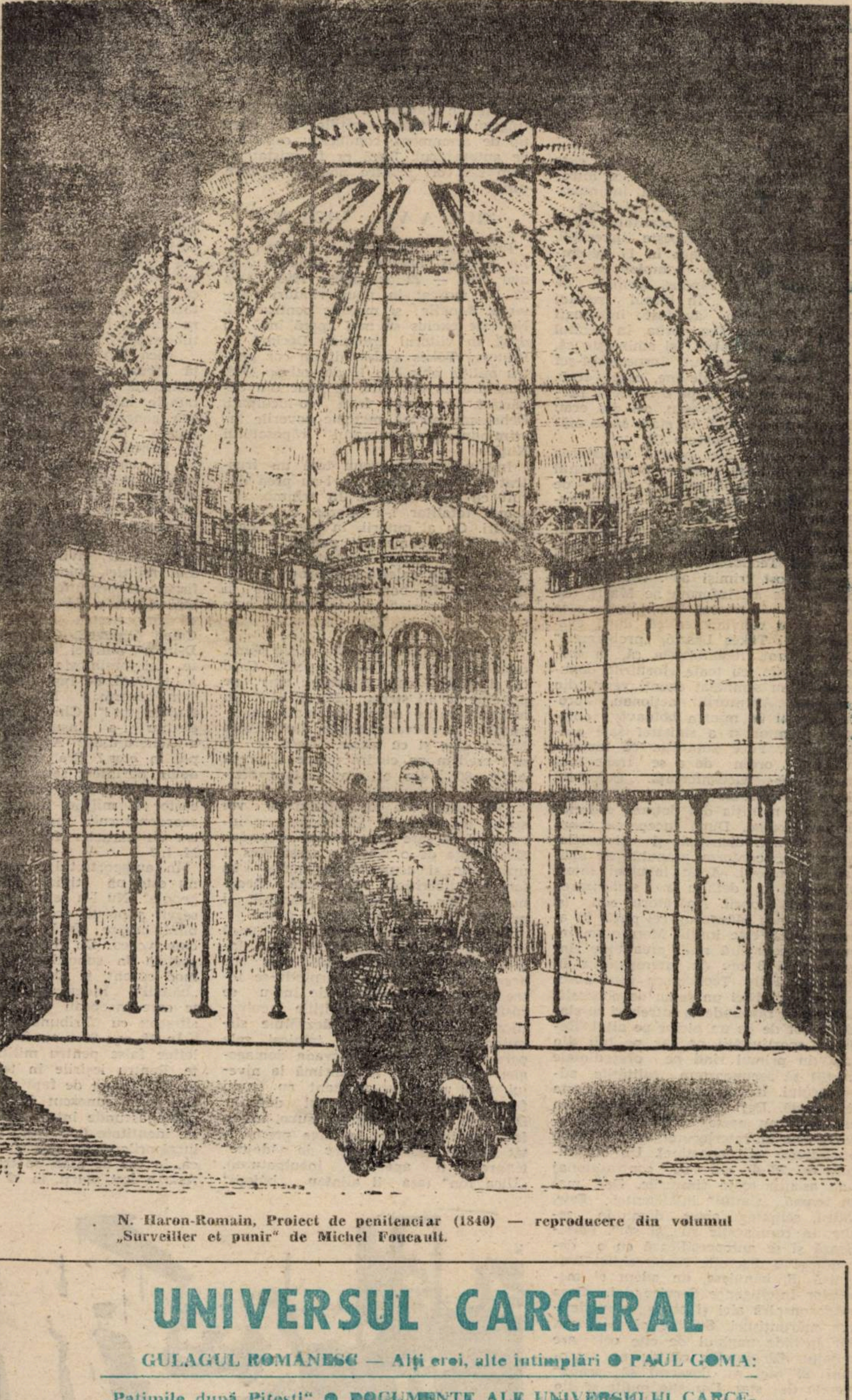

N. Haron-Romain, Proiect de penitenciar (1840) — reproducere din volumul „Surveiller et punir" de Michel Foucault.

UNIVERSUL CARCERAL

GULAGUL ROMÂNESC — Alți eroi, alte întîmplări • PAUL GOMA: „Patimile după Pitești" • DOCUMENTE ALE UNIVERSULUI CARCERAL: „Celula 57", „Styxul din ramă" • SECURITATEA ȘI ÎNCHISORILE: „Piramida umbrelor" • SUBTERANELE SECOLULUI XX: Soljenițîn, Paul Goma, Czeslaw Bielecki • „Suferința ca rodnicie" • „Păianjenul lui Pellisson" • PROCESUL DE LA TIMIȘOARA •

PROCESUL DE LA TIMIŞOARA

Consensul inculpaţilor — diversiunea prin deviere

ZIUA A V-A: UN JAMES BOND AUTOHTON

7 martie, ora 8,55. Apare inculpatul Teodorescu Filip. Intră aproape jovial. Pare a se simţi excelent. Eu, în schimb, nu ştiu ce să mai cred în legătură cu această apariţie. Este ori dement, ori foarte sigur de sine. Oricum, joacă tare. Un avocat spunea mai de dimineaţă, la o cafea între confraţi (de-ai săi), că de-abia acum vor apărea „inteligenţele“ D.S.S. Teodorescu, Anastasiu, Atudoroaie, Radu Tinu. Acest inculpat, chiar în zeghe, chiar tuns zero, are o ţinută aproape aristocratică. Este un „capo“ din elita D.S.S. Omul din umbră. Cunoaşte învinuirile ce i s-au adus ? Da, le cunoaşte. Dar ... nu le recunoaşte. Este foarte sigur de el. Se revine cu întrebarea asupra recunoaşterii învinuirilor. Nu le recunoaşte parţial ? Nu... Nu le recunoaşte în totalitate. Realmente, este tare. Vorbeşte impecabil.

A sosit la Timişoara în 17 decembrie, cu un grup complex de la D.S.S. şi I.G.M., condus, formal, de generalul Macri. În biroul şefului securităţii locale au fost informaţi despre situaţie. Era vorba, în primul rînd, de cazul Tőkés. Îşi aminteşte că, mai tîrziu, au apărut inspectorul-şef şi şeful miliţiei judeţene, care erau, vădit, debusolaţi. După o reflecţie personală a lui Teodorescu, cei doi erau departe de a mai fi în stare să ia măsurile cele mai corecte (?).

Fiind trimis aici pentru depistarea spionilor, a luat legătura cu căpitanul Dragoman Romul, care se ocupa de contraspionaj. Acesta nu i-a putut raporta nici un rezultat. Nici duminică, nici luni nu au obţinut vreo informaţie utilă misiunii pentru care colonelul Teodorescu şi subalternul său au fost trimişi aici. Nu avea obligaţia de a-l informa pe Macri. Se subordona direct lui Vlad. Securitatea a trăit cu convingerea că, după evacuarea lui Tőkés László, „problemele“ s-au epuizat. Reaminteşte că, în toate acele zile, cu toate eforturile depuse, nu s-au semnalat agenţi veniţi din exterior. „Agenturili“ acţionau, probabil, doar în mintea bolnavă a odiosului dictator şi a sinistrei sale academiciene. Face supoziţia că dictatorul a dat ordin de a se trage încă înainte de teleconferinţă. Colonelul Sima a distribuit în seara de 17 pistoalele şi muniţia din dotarea cadrelor din subordine. După începerea canonadei, a mai distribuit şi pistoalele-mitralieră, conform planului de apărare a unităţii. Acest inculpat intervine pînă la detaliu în sintetizarea depoziţiei proprii. Apărătorul său (şi al lui Manea Mănescu), cel puţin în această fază, este inutil. Momentan, inculpatul se apără mult prea bine singur. După 3 ore de interogatoriu, în picioare, Filip Teodorescu este absolut „fresh“. Nici un semn de oboseală. Doar cînd răspunde la întrebări se clatină uşor de pe un picior pe altul. Regulile sportivităţii ne fac pe toţi din sală (în primul rînd pe preşedintele curţii) să recunoaştem calităţile adversarului. În măsura în care acesta le posedă. Deşi detest instituţia din care a făcut parte, colonelul Teodorescu este un interlocutor valabil (după o expresie ce-i aparţine). Un om căruia cei 29 de ani de contraspionaj i-au ascuţit toate simţurile. Dar, mai cu seamă, „simţul“ inteligenţei. Este, totuşi, sclipitor acest domn în zeghe. În comparaţie cu „ai săi“. Persiflează şi se autopersiflează cu o decenţă şi o discreţie remarcabilă. Britanică. E, bănuiesc, un adept al metodelor Intelligence Service-ului. Ceea ce deconspiră aici şi acum sînt, desigur, mărunţişuri. Susţine că e sincer, dar închide unghiul de cîte ori are prilejul. Bineînţeles că nu ne aşteptam (şi nici nu doream) să „scape“ secrete de stat. Dar ştie multe şi din zona de interes a procesului. Si, totuşi, tace. Şi, în profesia sa, tăcerea e de aur. Realizez acum că, dâcă nu vor fi martori care să dezlege limba acestor iniţiaţi ai tainei, teroriştii vor rămîne un vis urît. Relativ la antiteroriştii locali, ne furnizează o informaţie care ne dezumflă. Pe toţi. Tot efectivul aşa-zisei U.S.L.A. timişorene era compus din cei aproximativ 70 de subofiţeri de la Aeroportul Timişoara şi inofensivele lor detectoare de bricege, pixuri şi alte asemenea obiecte contondente. Aceştia sînt, indiscutabil, nişte blînde gospodine, în comparaţie cu teroriştii despre care se vorbea în presă, la RTV. Acele „cămăşi negre“, acei ninja autohtoni, recrutaţi din leagăne şi orfelinate. Care trăgeau din toate poziţiile, cu orice tip de armament, conduceau orice tip de autovehicul. Dacă or fi existat, acum sînt ori printre noi, ori printre alţii.

ZIUA A VI-a: UICA ION

Inculpatul Deheleanu Ion a fost şeful miliţiei judeţene în perioada 22 mai 1980 — 22 decembrie 1989. Cifra 22 i-a marcat în două rînduri existenţa. Benefic şi malefic pentru el. Nu este exclus să mai apară încă o dată, în viitorul apropiat. Declară că Pastorul Tőkés a devenit un caz pentru miliţie abia din 15 decembrie 1989. Cusătura cu aţă albă se vede din depărtări. Ca şi alţi fraţi co-inculpaţi, Deheleanu aşează metodic poverile incriminante în samarul răposatului Nuţă.

Inculpatul Deheleanu este un frustrat al ursitoarelor. Nu l-au prea dăruit cu multe haruri. În schimb, sistemul totalitar l-a onorat cu multe daruri. Cu al puterii, în special. Face eforturi supraomeneşti pentru a naşte o frază relativ coerentă. Are o fizionomie din galeria Lombroso. Se uită urît şi din boxă. Ordinele sale îi băgau în sperieţi pe subalterni, care nu erau nici ei nişte preşcolari sfioşi.

Pe urmele bunului său coleg Sima, dom' colonel o scaldă insistent. Cred că şi poliţaii care îl păzesc sînt pe punctul de a-i striga: „Minţi, bă !“. În legătură cu ce minte sistematic inculpatul ? Cu evenimentele din Piaţa Maria. Dar şi cu altele. Dacă ar fi să-l credem pe cuvînt (şi pe el şi pe alţii), 80% din ei erau, latent dizidenţi.

„Vă asigur din tot sufletul că voi spune tot ce ştiu“, afirmă patetic inculpatul. E tare la capitolul asigurări. Experienţa de o viaţă în acest sens îl urmăreşte şi acum. Ex-colonelul îşi face o autocritică vehementă. Recunoaşte, făţiş, că a fost un incapabil. Îi prinde bine acest calificativ. Acum.

În cazul Tőkés, Deheleanu aruncă mult în gamela securiştilor. Este, într-adevăr, un spectacol să-i vezi pe aceşti colonei cărunţi turnîndu-se între ei. Metodele uzuale de lucru se răsfrîng plenar în depoziţiile inculpaţilor. „El coronel“ îşi dezvăluie sîrguincios toate faţetele jalnicei sale personalităţi. Face şi dovada demagogiei. Gîndurile şi le exprimă la nivelul unui plutonier-adjutant cu studii fundamentate în obsedantul deceniu. Depoziţia sa curge într-un şuvoi mîlos, în vîltorile căruia împinge premeditat armata, „scutul nostru de nădejde“ (expresia îi aparţine inculpatului). „Uica Ion“ (aşa îl alintau „băieţii“ lui, evident, în taină) se scaldă în ape tulburi. Care, strop cu strop, afluiesc într-un fluviu de mărturii gogonate. Deheleanu minte ca un telejurnal de pînă mai ieri. Joacă aceeaşi carte pe care a mizat din plin şi Postelnicu. Pluseazā şi pierde. Precum predecesorul.

Depoziţia sa penibilă, bîlbîită, lipsa oricărui germene de demnitate, adaugă noi pete de mizerie morală pe haina nu prea curată a miliţiei. Împroaşcă haina care îl „făcuse om“. În ale cărei buzunare intra lunar, de zeci de ani, leafa a trei-patru profesori deodată. Ridicolul acestui colonel lipsit de caracter îi dezgustă şi pe subofiţerii care îl păzesc. Cred că l-ar lua la o discuţie „de specialitate“. Dacă, prin absurd, l-ar elibera curtea, l-ar aştepta întrebările foştilor subordonaţi.

„Uica Ion“ are momente de revoltă. Acuză chiar. Că nu i se acordă suficientă răbdare, că nu e înţeles. În bunele intenţii, evident. Spectacol sub genericul „Dinamoviada şi victimiada“. În topul depoziţiilor sfruntate, Deheleanu Ion îl surclasează chiar şi pe camaradul Sima. Revolta îl umple de sudoare. Zeghea nu-l incomodează prea mult. Gesticulează ca un şef încă pe funcţie. „Esclude“ cu desăvîrşire existenţa teroriştilor. Nu ştie cine a tras în populaţie. În 22, pe la prînz, civilii au pătruns în sediul miliţiei, luînd arme, bunuri confiscate (aparatură audio, video etc.). Mai tîrziu, o dă pe armată. Susţine că majoritatea morţilor a fost în Calea Lipovei, Calea Girocului, iar D-urile miliţiei erau în altă parte. Îşi aminteşte, însă, o afirmaţie a lui Nuţă, de fapt un îndemn: „Tragem, tovarăşi ! Nu scăpăm nimic ! Radem tot !“. Chiar nimeni din miliţie nu şi-a însuşit această chemare a Generalului ? A rămas doar un apel în eter ? Era numai aşa un îndemn părintesc sau un ordin clar, riguros ? Se putea sustrage vreun lucrător al miliţiei unui ordin dat de coordonatorul principal ? Ordinele au un caracter facultativ în cadrul M. I. ?

În autoportretul la minut, Deheleanu este un tipic „servant of the people“. Nu l-a servit pe Ceauşescu, a servit poporul, ordinea publică. Vorbind despre Nuţă, îi tremură şi acum vocea. De frică. Nuţă a vîrît spaima în subordonaţi. Aşa cum, în mod curent, şi Deheleanu îşi tachina „băieţii“. Îndemnuri fratern-comuniste care începeau cu „tîmpiţilor“ şi sfîrşeau cu „Tribunalul Militar“.

În 19 sau 20 s-au făcut serii de buletine false pentru miliţie şi securitate. Pentru ieşirile în teren, desigur. El şi l-a rupt de faţă cu un subaltern. Era prea cunoscut în oraş şi nu se putea ascunde între coperţile unui act de identitate fals. Nuţă a mai ordonat lucrătorilor care apărau sediul I.J.M.I. ca, în caz de atac, să tragă fără milă. Asta a fost marţi, în 19 decembrie.

Procurorul acuzării precizează că în acele zile au fost arestate 896 de persoane. Pentru anchetarea lor au fost aduşi şi procurori din alte părţi.

Un apărător îi solicită lui Deheleanu cîteva nume de ofiţeri care au condus D-urile. Îşi aminteşte de: lt.-col. Ciocoiu. Căpitanul Bucur a fost un fel de „şef de cabinet“ al lui Deheleanu.

Concluzia inculpatului este că strategia reprimării a fost stabilită de organele de partid.

„OMUL NEGRU“

L ora 17 se reia şedinţa cu inculpatul Corpodeanu Ion. Mîna dreaptă a lui Deheleanu. Acesta vorbeşte despre multe... detalii. Se disculpă. A fost „şeful echipei de încărcare“ a cadavrelor care au pornit pe drumul capitalei. Un drum fără de întoarcere. Nu au avut ezitări faţă de misiunea pe care o executau. Fiind sub aripa „dreaptă“ a procurorului Diaconescu, încărcau „coletele“ cu sentimentul deplinei justificări. Cît cinism zăcea în aceşti ciocli de ocazie, puşi de veghe „în slujba poporului“ ! Din nou se poate remarca zelul lui Veverca. Se pare că zelul său nu s-a limitat la încărcarea cadavrelor. Că a mers mult mai departe. Direct la sufletul lui Nuţă. Dar, să nu anticipăm. Cadavrele erau înregistrate, avînd un plasture în zona pieptului.

Acum, Corpodeanu (sau Porcodeanu, cum i se spunea, evident, în taină) îşi pune o seamă de întrebări. Atunci, nu. Atunci servea. Nu precupeţea nici un efort. Se re-afirma. Dădea dovezi de abnegaţie. Oare nu i-o fi trecut prin cap (şi nu numai lui) că poate refuza această abjectă muncă necalificată. Sau aceşti „aleşi“ aveau reale calităţi pentru ce urmau să execute ? Sau îşi simţea epoleţii clătinîndu-se ?

Observ o tactică valabilă pentru toţi inculpaţii: diversiunea prin deviere. Pierderea în detalii nesemnificative. Însă fluxul memoriei lui Corpodeanu dovedeşte că era complet lucid în tot ce a făptuit. Surprinsese totul, în amănunt. Îi scapă doar esenţa. Nu-i nimic. Deocamdată. O să-l ajute, probabil, martorii să o regăsească. Aceşti îngeri vehemenţi erau doar păzitorii avutului obştesc. Corpodeanu şi ai săi nu făceau decît să ne apere. Ca şi alţii. Pe unii dintre noi, de viaţă. Şi pentru că nu mai făceau faţă să ne apere de huligani au mai venit şi camarazii lor de la centru să le dea o mînă de ajutor. Camararul Nuţă, camaradul Velicu Mihalea. Şi alţii. Toţi pătrunşi de grija pentru avutul nostru obştesc, pentru viaţa noastră. Huliganii ni le puseseră în pericol. Ne sustrăgeau puţina şampanie ce ne mai rămăsese. Şi puţinele blănuri. Că, în rest, aveam de toate.

Din descrierile celor doi mari nedreptăţiţi (Deheleanu şi Corpodeanu), „mortul“, adică Nuţă, îşi relevă tot mai mult un caracter de Dracula. Printre alte amabilităţi adresate celor doi a fost şi o promisiune-recompensă: „Am să vă trec Carpaţii“. Turism în interesul serviciului. O formă des practicată de odiosul sistem şi sinistra sa politică de cadre „sinistrate“.

Corpodeanu (îi plăcea să i se spună „Omul Negru“) comite reflecţii asupra evenimentelor din Timişoara. Spune că din 16 pînă în 20 toţi care au ieşit în stradă erau huligani. Cam mulţi huligani în acest oraş, stimate inculpat ! Şi morţii au fost huligani, camarade Corpodeanu ? Iată cine pune ordine în „răscoala“ timişoreană: imaculatul Corpodeanu. Camaradul lui Nuţă. Cel care întreaga carieră a anchetat cu blîndeţe.

Avem o revelaţie: aceşti îngeri reflexivi, în timp ce alţi (cine mai ştie?) trăgeau cu sete, stăteau şi meditau. Corticalizau vîrtos pe tema convulsiilor sociale. Aşteptau izbînda pentru a-şi oferi consideraţiile teoretice. Exhaustive. Şi, în pauzele de respiraţie, se relaxau fizic asigurînd „coletăria“ M.I. La insistenţele unui avocat, Corpodeanu relatează cum a decurs operaţiunea. Cu sînge rece, fără emoţii, fără remuşcări.

Cornel BOGDAN

OPINII DESPRE „PROCESUL TITRAȚILOR”*

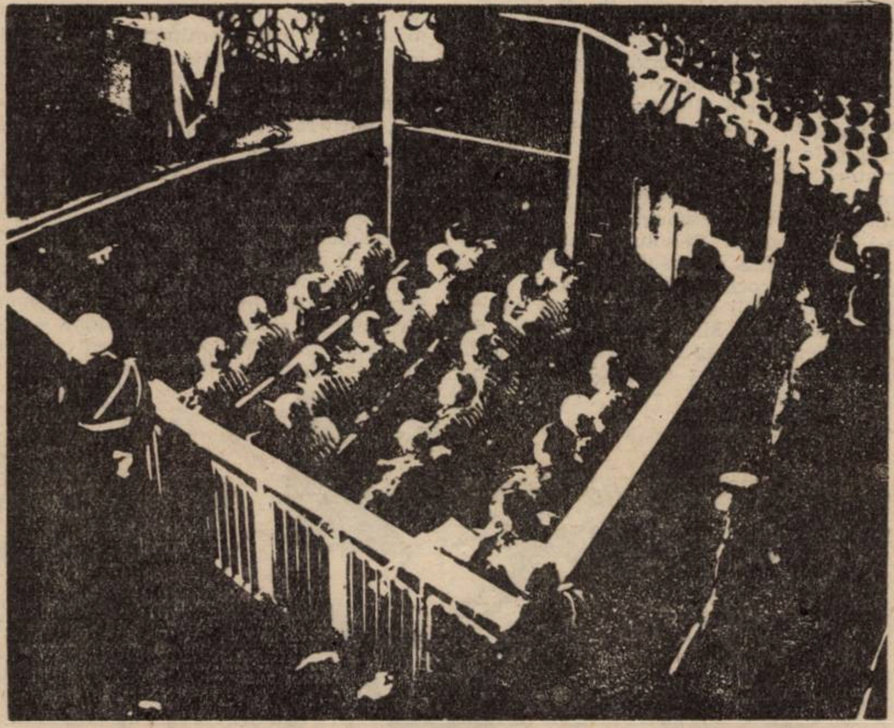

Ceea ce mi-a umplut sufletul de amărăciune la proces a fost, mai ales, felul în care inculpații au relatat evenimentele de pînă la 20 Decembrie. Huliganii, de care vorbesc ei cu argumente împrumutate din cele ale dictatorului, erau oamenii orașului, exasperați și înnebuniți de nedreptatea în care trăiau. Nu l-am auzit pe nici unul dintre acuzații de la proces să vorbească, în primul rînd, despre lozincile care s-au strigat în fața geamurilor pastorului Tőkés. Le reamintesc eu: oamenii cereau demisia lui Ceaușescu și a guvernului său. Dacă or fi fost și beți printre ei, să nu uităm ce povară și ce presiune psihică enormă trebuiau învinse în acele momente, cîte decenii de spaimă trebuiau înfruntate. Și dacă s-au spart vitrinele magazinelor, vă întreb pe voi, „apărătorii ordinii publice“, nu merita oare căderea lui Ceaușescu și a sistemului său totalitar măcar atîta lucru? Ce revoluție adevărată s-a făcut în istoria lumii fără inevitabile agresiuni și jafuri? Chiar și acestea din urmă pot fi înțelese dacă le privim din dreptul omului amărît și chinuit de pe stradă. Mentalitatea lui a fost ani de zile aceea de slugă la un stăpîn atotputernic. Din această cauză orice deficiențe în aprovizionarea populației erau puse pe seama lui Ceaușescu, și asta pe bună dreptate. Odată ce tiranul a vrut toată puterea, și-a luat asupra lui și toată răspunderea. Fuga lui de aceasta s-a manifestat ani de zile prin reprimarea oricărei împotriviri care încerca să-i reamintească de obligațiile pe care le are în fața poporului. Din această cauză, oamenii din stradă au fost obligați să gîndească invers decît le cerea propaganda de partid. Ei nu erau proprietari, ci robi. În ultimii ani, poporul român nu-și mai cîștiga cele necesare vieții, ci le **primea** de la guvernanți, stînd la cozi sau intrînd în rețelele de pile și relații care sfîrșeau tot în preajma celor aflați la conducere. În aceste condiții să nu ne mai mire că s-au produs jafuri și distrugeri pe care le-aș numi fenomene de **neo-haiducie.** Am văzut, duminica după-masa, cu ochii mei, deoarece locuiesc în blocul care a ars, de lîngă Catedrală, oameni intrînd în magazinele de sub noi și strigînd celor de pe stradă că toate sînt acum ale poporului, i-am văzut aruncînd căciuli de nutrie în mulțime, în timp ce alții așezau în pomii din fată umerașe cu haine și blănuri pentru „autoservire“, i-am auzit strigînd: „noi am muncit pentru ele, sînt ale noastre, nu ale lui Ceaușescu“. Este adevărat că jaful rămîne jaf, însă trebuie văzut în toate circumstanțele lui. În aceeași seară, toți am putut vedea copii dezbrăcați și sărmani cu pachete de jucării în brațe, cu ochii strălucind de bucurie, i-am văzut ieșind din shopul de la O.N.T., cu pachete de ciocolată și bomboane, împărțindu-le altora de pe stradă. E adevărat că mulți dintre ei furau, am văzut însă și oameni care spărgeau cutiile de cafea și borcanele cu ness, și le risipeau pe trotuare ca pe niște simboluri insuportabile ale nedreptății. Să nu uităm adevărurile simple ale vieții: omul de pe stradă a băut dimineața „nechezol“, în timp ce „apărătorii ordinii publice“, numai cafea naturală.

Și mai este un aspect la care trebuie să gîndim. Dacă revoluția nu s-ar fi radicalizat, dacă s-ar fi limitat la niște manifestații pașnice, în zilele, săptămînile și lunile care i-ar fi urmat, securitatea ne-ar fi căutat și ne-ar fi arestat pe toți. Adevărul este — și asta o spun pentru toți cei care îi incriminează fără discernămînt atenuant pe „vandali“ — că n-am avut altă soluție decît asta. O dictatură de felul celei de care am avut parte nu putea fi înlăturată prin bătăi cu flori.

Daniel VIGHI
scriitor

Urmăresc procesul din două puncte de vedere: din cel procedural și din cel în legătură cu fondul. Nu se poate nega că, prin felul cum este condus, prin modul de desfășurare, prin străduința depusă pentru aflarea întregului adevăr, mai puțin prin vestimentația adoptată pentru inculpați — se aduce o implicită atingere principiului de drept al prezumției de nevinovăție —, Procesul de la Timișoara se deosebește de celelalte procese ce ni s-au prezentat, în care au abundat apostrofările, întreruperile intempestive, ironiile ieftine, tehnica deficitară de consemnare a depozițiilor ș.a., toate cu consecința unor nemulțumiri generale.

În ce privește fondul, insatisfacția pentru mine, timișorean, este mare. S-a plutit, în prima săptămînă, în sfere generale, învinuirile au fost respinse cît mai departe, degetul a fost întins îndeosebi spre capii decedați ai reprimării, spre persoane necuprinse în grupul celor judecați sau spre alte departamente, toate acestea, pentru că — așa cum se conturează tot mai clar —, procesul nu a fost pregătit cum se cuvine. De fapt, dezvăluirile inculpaților erau cunoscute sau trebuiau să fie cunoscute în cursul anchetei premergătoare, situație în care, după opinia mea, rezistîndu-se nerăbdării opiniei publice și pentru a se ajunge cu adevărat la un act de dreptate, trebuia constituit un lot complex de învinuiți. Lotul Timișoara, cuprinzînd, în afară de cei aflați acum pe banca acuzării, pe Ion Coman și membrii vinovați ai suitei ce l-a însoțit la Timișoara, conducătorii fostei județene de partid implicați în reprimare, membri ai Procuraturii Generale la fel de implicați în încercările macabre de ștergere a urmelor genocidului, conducători ai unităților militare și alți ofițeri ce au aplicat orbește ordinele scelerate. Neproducîndu-se astfel, asistăm la fragmentarea răspunderilor și la dificultăți în stabilirea lor; persistă chiar și acum sau se ridică noi semne de întrebare, iar așteptările în aflarea unui singur adevăr rămîn neîmplinite.

Dar poate nu-i tîrziu pentru a se repara ceea ce este de reparat. În numele ideii de justiție, în numele victimelor noastre.

Lazăr MOLDOVEANU
jurist

Am urmărit, cu intermitențe, procesul de la Timișoara. Precum destui dintre concetățenii noștri, am unele nedumeriri:

S-ar părea că n-au fost aduși în boxa acuzaților cei cu adevărat răspunzători de maltratările și crimele din tragicele zile de 16—19 decembrie.

Cine erau civilii spătoși, cu bluzoane de piele și cu pistoale-automate atîrnate de gît, care, în zilele de 18—19 decembrie, s-au postat, amenințători, în mai multe zone din centrul orașului nostru? (Unii dintre ei au fost văzuți și în dimineața zilei de 20 decembrie).

De ce nu apar în presă comentarii făcute de oameni de specialitate în legătură cu acest proces? (Idem, la televiziune).

Ilie OPREA
inginer

„Procesul de la Timișoara“ ar putea fi titlul bombastic al unei farse tragicomice, dacă faptele judecate nu s-ar țese în jurul unor momente atît de dureroase ale mișcării revoluționare din orașul nostru. Atitudinea tolerantă a judecătorului nu poate fi decît o subtilă ironizare a modului stupid în care încearcă să se disculpe cei 21 de acuzați. Și poate că m-aș fi amuzat, dacă n-ar fi fost de-a dreptul scabroasă tentativa acestor slugi de călăi de a scăpa cu obrazul curat din smîrcul în care s-au complăcut. Dar, ceva din întreaga argumentație a celor 21 îmi sună suspect de plauzibil. E aceeași alarmă, instinctiv declanșată, ca la judecarea celor 4 foști mari demnitari ai glodului, la București. Senzația aceasta m-a umplut de îngrijorare. Mi-am spus: într-un sistem represiv perfect, invidiat de alte dictaturi de pe mapamond, trebuie să funcționeze și o fațadă ornată cu marionete galonate și, de asemeni, un underground de minți diabolice și executanți superprofesioniști, care, evident, nu îndeplineau nici o funcție de suprafață. Asta, pentru orice eventualitate. Pentru, iată, această eventualitate. Și, atunci, fără nici o scuză pentru masivul balast de mizerie morală purtat pe conștiințe de acești „heruvimi“ din boxa acuzaților, pare verosimil că nu ei sînt autorii genocidului. Și în acest caz, cei care au conceput și au pus în aplicare planuri criminale, minuțios întocmite (de cine știe cît timp?), au rămas, în continuare, în umbră, intacți și, eventual, refolosibili, aruncîndu-ni-se în față o șleahtă de neputincioși, dar sacrificabili în numele unui act justițiar mult prea așteptat de noi toți. În tot acest scenariu fastuos, decorat cu transportoare blindate, șiruri de militari și puncte de observare prea exhibate (pe acoperișul unei clădiri pe care nimeni nu se gîndește s-o atace), ne sînt prezentați cîțiva slujitori ai pantofarului, doar, doar o să uităm că cineva a pus la punct dispozitive tactice clare, deservite de un personal calificat și supradotat tehnic, despre care nimeni nu ne spune nimic, de atîta timp. Vrem să știm tot adevărul și, dacă va trebui, vom impune cu orice preț dezvăluirea fețelor celor care au apăsat pe trăgaci, secerînd viețile fraților noștri. Nu vor exista piedici, puse în numele vreunui interes obscur, peste care să nu trecem spre a justifica moartea lor ca preț al victoriei Revoluției Române.

RÉVÉSZ Ladislau
grafician

Procesul de la Timișoara se desfășoară, din punct de vedere al procedurii penale, al regulilor de procedură penală, în condiții normale. Președintele Completului de judecată efectuează cercetarea judecătorească cu mult tact și abilitate.

Dacă ar fi să ne luăm după declarațiile — în instanță — ale inculpaților, n-am putea înțelege altceva decît că securiștii și milițienii au ieșit în calea manifestanților cu flori. Iar manifestanții, ingrați și total nepașnici, le-au răspuns folosind ciomege, pietre, ba chiar și gloanțe...

Emil POPOVICI
jurisconsult

Procesul de la Timișoara nu pare a fi provocat mutații în conștiințele inculpaților, în schimb mie mi-a produs o revelație: aceea că sînt un gazetar naiv. Chiar mă întreb ce și caut eu ore și ore în șir la acest proces pe care oamenii justiției îl consideră foarte greu, cînd îmi lipsește, cum bine observa un prieten, o trăsătură aici necesară, suspiciunea. Nu sînt o persoană suspicioasă. Așadar, ascult cu maximă seriozitate, ba chiar fără pic de umor, depozițiile, apoi seara tîrziu, în ore epuizante, încerc să le pun cap la cap, observînd cu uimire cît sînt ele de concordante (cu mici excepții de detaliu). Asta mă și determina să emit mai deunăzi în cotidianul „Temesvari ÚJ SZÓ“, al cărui redactor sînt, două supoziții asupra consensului între inculpați: ori e purul adevăr ceea ce ei povestesc (dar atunci nu s-a întîmplat nimic în decembrie în Timișoara), ori strategiile autodefensive duc spre același tip de soluții, omisiuni, deghizări. Exclusă mi se părea o a treia posibilitate, asupra căreia inculpații înșiși fac referiri: aceea că s-au consultat. Adică, îmi spuneam, nu se poate ca ei să fi fost lăsați să stea împreună în detenție și să-și povestească pe-ndelete, cum ar zice Creangă, „unii altora păcatele“. Sancta simplicitas! Ba au avut pentru aceasta și ocazia, și răgazul, după cum reiese din propriile lor depoziții: timp de mai multe zile, după 22 decembrie, s-au aflat împreună la Garnizoană într-o provizorie detenție, Macri, Atanasiu, Atudoroaie, Sima și alții, Teodorescu a împărțit aceeași „garsonieră“ cu Radu Tinu etc., etc.

Nu-i de mirare, ca un gazetar naiv ce mă aflu, că au rămas fără repercusiuni întîmplări anterioare, din care aș fi putut trage învățăminte despre minima prudență necesară. La începutul lui ianuarie, pe urmele unor „teroriști“ abia scoși de sub podul de la Băile Neptun (care s-au dovedit a fi niște copii ai nimănui, amețiți de prizele cu Aurolac), am ajuns la miliția municipiului, față în față cu un ofițer de la judiciar care s-a prezentat și s-a oferit cu deosebită amabilitate și solicitudine să cerceteze cazul: Mișea Eugen. Cine și-ar fi imaginat că bărbatul destins care-mi explica răbdător care-i treaba cu delincvenții minori, încărcase în noaptea dinspre 17/18 decembrie cadavre? Eu în nici un caz. Sau, altă întîmplare pe care am traversat-o cu doza caracteristică de candoare: sub presiunea tot mai insistentelor întrebări prin care opinia publică cerea ziariștilor răspuns, m-am găsit tocmai eu să descind pe la mijlocul lui ianuarie în sediul fostei securități, unde speram să aflu cheia marilor enigme. Acolo, în prezența comandantului militar, am convorbit cu Gh. Atudoroaie care mi-a oferit bogate argumente (chiar dacă nu tot atît de detailate ca instanței) asupra totalei lipse de implicare a securității în evenimentele de la Timișoara. O întrebare mai subtilă aveam și eu pregătită în tolbă (deși nici aceea nu era a mea, mi-o sugerase o colegă de breaslă mai cu experiență), și anume: cîți securiști au fost avansați la „excepțional“ după revoluție. Nici unul, am aflat, și faptul era în măsură, după opinia interlocutorului meu, să invedereze nedreptățile care se fac. După cîteva zile aveam să aflu că Atudoroaie a fost arestat și l-am revăzut așadar în boxa acuzaților.

Recunoscîndu-mi susamintita infirmitate, n-aș fi omul potrivit să judec aceste complicate fapte a căror duioasă variantă o auzim în sala procesului („sala de spectacole“, cum a rămas scris deasupra intrării), și nu mi-aș dori să mă aflu în pielea completului de judecată.

Brîndușa ARMANCA
ziaristă

*** Înclinăm să credem că rareori s-au aflat, deodată, în boxa acuzaților atîția inculpați cu studii superioare. (I. C.).**

PIRAMIDA UMBRELOR

(III)

În această stare tensională, conducerea a fixat o strategie și mai agresivă: terorizarea pastorului, spargerea geamurilor locuinței sale de către „oamenii muncii“ de la... Securitate, sub pretextul că muncitorii de la Întreprinderea Mecanică din Timișoara sînt ofensați, supărați pe sărmanul preot... Cel puțin așa s-a raportat conducerii Ministerului, care a „vîndu“ Comitetului Central versiunea cu „nemulțumirea oamenilor muncii din Timișoara“, astfel fiind prezentate lucrurile la „Cabinetul numărul unu“...

Se urmărea, firește, timorarea și demobilizarea preotului, mizîndu-se și pe faptul că soția lui era gravidă, determinarea acestuia să plece din țară. Numai că pastorul s-a ținut tare pe poziție și a lansat un S.O.S. în cosmos, tot prin intermediul postului de Radio Budapesta, în care solicita să fie sprijinit și ajutat de toți oamenii cinstiți din lume, iar ca urmare Ungaria s-a adresat Națiunilor Unite, cerînd garanții morale și fizice guvernului român cu privire la persoana preotului. Atunci s-a ajuns la demențialitate. Cu avizul colonelului Sima Traian, cîteva „gorile“, înarmate cu arme albe, cu ciorapi trași pe cap, după formula Mafiei, sau a unor filme de groază, au năvălit în locuința pastorului, pe post de „tîlhari“, însoțindu-și intrarea furtunoasă cu strigăte dezarticulate de luptă, invidiabile pînă și de luptătorii unui trib incaș... Acești „tîlhari“, de care habar nu avea Miliția și Securitatea locală, au pătruns în casa parohială într-o perioadă cînd imobilul era supravegheat permanent de șase ofițeri pe un schimb, din stradă, instituindu-se trei schimburi de cîte opt ore, și de nu știu cîți din locuința de vizavi.

A urmat procesul de la Timișoara, pastorul fiind dat în judecată, spre a fi obligat să-și părăsească comunitatea și locuința, actul de acuzare a fost „semnat“ de Domnul Episcop Papp László, din Oradea... Comentariile pe această temă sînt de prisos.

Apoi, lucrurile s-au precipitat brusc. Zi și noapte, telexurile țăcăneau necontenit, la nivelul ultimului etaj al Inspectoratului, iar telefoanele nu mai conteneau să sune. Ministrul Postelnicu urla la telefon, colonelul Sima urla prin birouri și pe culoare. Ofițerii alergau, ca scoși din minți, după informații, asediau vecinii pastorului, trimiteau peste el, cum se zicea, informatorii cu posibilități... Compartimentul de Cercetare Penală se străduia să adune declarații, mijloace de probă, care să confirme vinovăția pastorului, spre a putea fi acuzat de trădare de patrie (impropriu de spionaj), recte de culegerea de informații, în favoarea unor agenți dușmănoși, din spațiul „Helga“, sub acest nume conspirativ fiind cunoscută Ungaria, sau în favoarea unui serviciu secret de pe continentul american, unde trăiește unul din frații preotului reformat.

Într-o noapte sinistră s-a discutat și alternativa suprimării pastorului, spre a se salva scaunele comode ale celor din conducerea Inspectoratului. Acesta putea suferi un grav accident de circulație, sau putea fi „victima“ unui accident banal... o țiglă putea să se desprindă dintr-un acoperiș... Numai frica de opinia publică mondială și de mutarea șefilor la Sălaj a împiedicat punerea în aplicare a planurilor tenebroase.

Compartimentul U.S.L.A., (Unitatea specială de luptă antiteroristă) din Timișoara, constituit din ofițeri tineri ai Inspectoratului și cei aflați în paza aeroportului local internațional, de îndată ce credincioșii au început să se polarizeze în jurul bisericii Reformate, spre a-l apăra pe pastor, la mijlocul lunii decembrie, a fost pus în stare de alertă. Parola de alarmare s-a transmis telefonic și a pus în mișcare cel mai de temut organism din această parte a țării. Ofițerii din această subunitate au fost dotați cu automate de mare randament, cu cartușe de război, spray-uri lacrimogene, arme albe; pocnitori derutante. Toți și-au îmbrăcat combinezoanele kaky, peste treningul din dotare, fără epoleți sau alte însemne de arme, costumație care a derutat atîția oameni, crezîndu-i că aparțin Ministerului Apărării Naționale. Au fost puse în funcțiune sofisticatele tanchete, considerate a fi cele mai mobile și eficiente în luptele stradale, garate într-un ungher ascuns al garajelor din curte. Echipa de sabotaj și diversiune a fost pregătită, spre a distruge vitrinele magazinelor, pentru a devasta și incendia, spre a crea cadrul necesar reprimărilor în masă, motivabile prin situația existentă, de debandadă stradală, furturi, create, chipurile, de manifestanți. Toți informatorii și rezidenții de mare încredere au fost alertați telefonic în stradă, spre a deruta demonstranții pașnici, a-i convinge că Revoluția este opera unor elemente declasate: bețivi, scandalagii, infractori, huligani și a îndemna oamenii să se retragă la casele lor. Generalul Macri Emil, însoțit de un cortegiu întreg de ofițeri superiori, inspecta și analiza situația, îndemnîndu-l pe colonelul Sima să ia măsuri ferme, amenințînd pretutindeni cu Procuratura Militară, cu tragerea la răspundere penală a ofițerilor pentru incompetență, invocînd că dușmanul din afara țării se află în acțiune pe străzile Timișoarei, niște agenți strecurați din Ungaria, sau parașutați discret, ațîță masele.

Pe helicopterele, aflate la dispoziția securității, s-a pictat, la repezeală, tricolorul maghiar, pentru a se înscena că „vecinii“ din Vest sînt agresorii, care mitraliază populația, nu Securitatea.

Muncitorilor adunați cu japca în Oltenia lui Ceaușescu — acelor nevinovați truditori, înghesuiți în trenurile măciucarilor, care erau trimiși să împrăștie demonstranții din Timișoara cu ciomege — li s-a spus că orașul de pe Bega este devastat de comandouri maghiare.

În toiul demonstrațiilor, al mitingului fără de sfîrșit din Piața Operei, securitatea a pus problema inițierii unor combinații subtile, de infiltrare a unor ofițeri (cel puțin un bărbat și o femeie) în rîndul liderilor revoluției, care să „manipuleze“ noii conducători, în vederea compromiterii și prinderii lor. Deci, să decapiteze Revoluția. Pînă și în rîndul deținuților, eliberați din penitenciar, la cererea mulțimii, au fost infiltrați cîțiva ofițeri de securitate, cu sarcina de a acționa contra revoluției. Pînă și salvarea, care a pătruns în mulțime, a aparținut parcului de mașini al securității, care avea autodube, autosalvări, autotaxiuri, ateliere de depanare... În paralel, la sediul Inspectoratului erau conduși, prin forță (răpiți din stradă), unii demonstranți mai activi și supuși unor suplicii inimaginabile pentru acest sfîrșit de secol douăzeci, după cum am putut vedea în „Cimitirul săracilor“ din Calea Lipovei, și se perfecta sustragerea cadavrelor de la morga Spitalului Județean, în cooperare cu unele persoane din conducerea acestei unități sanitare și a unor cunoscuți zeloși colaboratori ai securității, aciuți la compartimentul Personal, de Documente secrete și alte birouri fantomatice, care se cunoșteau între ei, fiind tovarăși de chefuri și orgii. Acești indivizi, în acele zile incandescente, și-au schimbat halatele bej, cu unele albe, pentru a deruta, a crea impresia că sînt cadre medicale și prezența lor pretutindeni, inclusiv la morgă, este legitimă. La unul dintre aceștia a zăcut cheia încăperii, unde au fost depozitate veșmintele victimelor revoluției. La altul s-au găsit tabele, cu personalul care a participat la demonstrații, care trebuia predat cuiva... dar nu a mai apucat să facă acest serviciu. Tot la el s-au găsit cantități mari de medicamente, furate din inventarul Spitalului, spre folosința securității.

Într-o sinistră noapte de decembrie s-au stins luminile din curtea Spitalului Județean și au dispărut eroii revoluției, uciși mișelește pe străzi, rămășițele lor fiind încărcate într-un camion frigorific. Securitatea, se pare că a scos, din nou, castanele din foc cu mîna Miliției și a unor funcționari din serviciul administrativ, trimițînd, din cîte se constată, ofițeri în uniforme gri-bleu să transporte cadavrele la București, pentru incinerare, spre a ascunde, de ochii lumii, rezultatele „muncii“ securității din zilele și nopțile anterioare, cînd luminile nu s-au stins defel la Inspectorat și vaietele victimelor chinuite s-ar fi auzit pînă în stradă, dacă i s-ar fi permis cuiva să se apropie de sinistra clădire din Bulevardul Leontin Sălăjan.

... Străzile erau devastate. Luptele erau în toi. Se trăgea de sus, din ascunzători, din case conspirative, în timp ce revoluționarii scandau lozinci, cerînd demiterea dictatorului, agitau caricatura „celui mai iubit fiu“, garnisit cu o mustață à la Hitler. Cartușele celor din U.S.L.A. erau speciale și la lovirea țintelor provocau noi explozii. Iar țintele erau... vii! În vîltoarea evenimentelor, la balconul fostului Consiliu Popular Județean a apărut și primul ministru al țării, cu intenția vădită de a trage de timp și a calma spiritele. Dar, precum a apărut, așa a și dispărut, măsluindu-și pînă și numărul mașinii de teren, vopsind în fața literei „B“ ca simbol al Bucureștiului, un „A“, pentru a crea impresia că mașina este din județul Alba... Omul politic numărul doi a fugit...

Restul se cunoaște. Pastorul a fost smuls, cu forța, dintre credincioșii săi, dar Revoluția nu a mai putut fi oprită. Ea a început în fața modestei clădiri parohiale reformate.

... L-am revăzut pe pastorul Tőkés László în uriașa sală a sporturilor din Budapesta, transformată ad-hoc în lăcaș ecumenic creștin de rugăciune, ținînd o slujbă — o premieră pentru acea sală — o predică, în stilul lui specific, calm, ponderat, molcom, îndemnîndu-ne să ne iubim semenii, semănînd, cu grijă, în pămîntul însetat al conștiinței noastre, sămînța înțelepciunii. Să dea Domnul roade bogate.

William Blake, Cercul hoților (detaliu)

PUSPOKI F.

SOLJENIȚÎN

ARHIPELAGUL GULAG

(XII)

Soțiile ori fiicele nobililor și ofițerilor arestați erau, nu rareori, femei cu aspect atrăgător și calități personale marcante. Unele au reușit să se descurce, intrînd într-un fel de contratorent. Erau cele care țineau minte că ne e dată o singură viață și că nimic nu este mai de preț decît viața **noastră**. Și-au oferit serviciile în slujba CK-GPU ca informatoare, colaboratoare, orice, iar cele care au plăcut au fost cooptate. Erau informatoarele cele mai prolifice! G.P.U. făcuse o afacere bună — „foștii“ aveau mare încredere în ele. Între acestea se număra și ultima principesă Viazemskaia — o „ciripitoare“ fruntașă postrevoluționară („ciripitor“ era și fiul ei, deportat la Șolovki); Concordia Nikolaevna Iosses era o femeie, se pare, cu calități deosebite: soțul ei, ofițer, a fost împușcat sub ochii ei, iar pe ea au deportat-o la Solovki. A reușit totuși să răzbească și să se întoarcă. Ținea lîngă Bolșaia Lubianka un salon foarte îndrăgit de marii activiști ai acestei Case. A fost arestată din nou abia în 1937, odată cu clienții săi pro-Iagoda.

Pare caraghios, dar conform unei tradiții aberante, din vechea Rusie a rămas ca moștenire Crucea Roșie Politică. Avea trei filiale: la Moscova (E. Peșkova), la Harkov (Sandomirskaia) și la Petrograd. Filiala din Moscova se purta decent — nu a fost spulberată pînă în 1937. Însă cea din Petrograd (vechiul narodnic[1] Șevțov șchiopul, Hartman, Kocerovski) se purta insuportabil, nerușinat, se amesteca în treburi politice, căuta sprijinul schlisselburgilor (Novorusskii, din același grup cu Alexandru Ulianov) și îi ajuta pe **kaeri** — contrarevoluționari. În 1926 a fost închisă, iar activiștii filialei — deportați.

Anii trec, și tot ce nu este reîmprospătat în memorie se șterge. Anul 1927, învăluit de trecut, ni se pare acum ca fiind lipsit de griji, îndestulat, cînd N.E.P.-ul nu fusese încă decapitat, deși fusese un an încordat, cutremurat de explozii gazetărești și presimțit, ba chiar prezentat ca ajun al războiului pentru revoluția mondială. Asasinarea reprezentantului plenipotențiar sovietic la Varșovia a inundat coloanele ziarelor din iunie și Maiakovski i-a dedicat acestui eveniment patru poezii fulminante.

Ghinion însă: Polonia își prezintă scuzele, asasinul lui Voikov este arestat și asupra cui să aplici chemarea poetului[2]?

CAZUL TŐKÉS

(IX)

Foto : ing. Ioan I. ROMAN

Au fost prezenți la evacuare, conform actului, „tov. Cumpănașu, Țeperdel Mihai și col. Deheleanu și . . .“. Urmează o jumătate de rînd necompletată. (Sîntem siguri, complinirile le vă aduce timpul). Modești, Elena Topală și Mihai Brătuianu au așteptat în fața porții. Treaba fiind terminată, pastorul și soția sa au fost obligați să ia drumul Mineului, în mașini separate. Pe enoriașii ce au stat cu ei, forțele de ordine i-au băgat într-o dubă. Pe lîngă trei milițieni, acolo vor da și de un maistru de la U.M.T., care o să-i pocnească tot drumul cu un baston metalic, plîngîndu-se că, de cînd cu zarva, oamenii din echipa lui nu mai muncesc. La sediul miliției și la penitenciar or să-i aștepte alții, cu forțe proaspete. Importanții bărbați ai organelor reunite, cu satisfacția lucrului bine făcut, s-au azvîrlit și ei în mașini, uitîndu-l pe bietul executor în stradă, cu dosarul în brațe. Era primejdios să pornești de unul singur, pe jos, prin orașul împînzit de trupe. Noroc că și-a adus aminte cineva de dosar, care, nu-i așa, reprezenta o valoare.

Molnár Ilona, femeie bună la toate, a venit duminică dimineața mai devreme ca de obicei la biserică. Să fi fost șase jumate. A găsit un dezastru : poarta, geamurile, cele zece uși de la parter și de la etaj sparte. Ardeau toate luminile-n biserică A dat întîi de cravata pastorului, apoi de pelerina lui, mototolite, rupte, călcate în picioare. În cămăruța din sacristie, tapițeria fusese sfîșiată. La 7,30 au apărut zece muncitori de la I.C.R.A.L. (tîmplari, vopsitori, geamgii, lăcătuși) care, supravegheați de un domn grav, au dres totul cu repeziciune.

La 11 s-a arătat Moț, cu o întreagă suită. Susținea că l-ar fi protejat pe pastor dacă acesta n-ar fi făcut ce-a făcut cu orașul pe care-l are pe conștiință. Adică a instigat nu cu vorba, ci cu gesturile.

Spre seară, vicarul Zsigmond s-a întîlnit în holul hotelului cu președintele Departamentului Cultelor. Ca doi vechi colaboratori, s-au îmbrățișat. Cumpănașu i-a confirmat vicarului că Tőkés a fost evacuat și i-a dat liber să se întoarcă la Oradea.

Tot conglomeratul de forțe adunate în noaptea de 16 decembrie în jurul pastorului începe să se desfacă exploziv, o imensă reacție în lanț care va dezintegra unul din cele mai cumplite sisteme represive din cîte se cunosc. Ar trebui, pentru a avea filmul ultimei faze a „cazului Tőkés“, care se suprapune primelor momente ale Revoluției, să reluăm ceea ce în linii mari se cunoaște : solidaritatea enoriașilor din stradă, începînd cu 14 decembrie, solidaritatea populației române, intervenția forțelor de ordine, a căror agresiune — și aceasta nu vom înceta s-o spunem niciodată îndeajuns de răspicat — a declanșat de fiecare dată **riposta** agresivă a mulțimii ; desprinderea **coloanelor** de demonstranți din focarul care a fost piața Maria ; ridicarea pastorului ; Timișoara de după răpirea lui ; drumul spre Mineu și zilele care au urmat aici ; soarta tuturor celor angrenați în acest „caz“, foarte mulți la număr, organe superioare ecleziastice, organe judecătorești și procurori (bine, mersi !), securiști, milițieni ; în fine, soarta apropiaților lui Tőkés. Oricare dintre aceste linii de evoluție în evantai este, la o cercetare mai atentă, de-a dreptul pasionantă, chiar dacă greutatea lor socială diferă considerabil.

În dimineața de 17 decembrie, Timișoara știa că pastorul a fost luat cu forța din locuința sa. Nimeni însă nu putea spune ceva precis, nici despre el, nici despre soția sa. Spectacolul zonei Maria era însă șocant : un kilometru de vitrine sparte la rînd (vom ști oare vreodată **cine** anume a făcut-o ?), un lanț de militari cu scuturi albe (terifiantele scuturi albe care luceau sinistru în bezna nopții precedente) înconjurînd pe sute de metri zona, și mulțimea îngrămădită pe singurul trotuar disponibil — o mulțime ce se aduna acum în jurul unui simbol vid. Începea ziua cea mai sîngeroasă din săptămîna eliberării.

La Mineu, în județul Sălaj, securitatea își făcea datoria. Timp de trei zile, din 18 pînă în 21 decembrie, Tőkés și soția sînt presați să „mărturisească“ lucruri pe care le-am mai auzit parcă vehiculate după Revoluție și care, pare-se, mai au încă audiență la părți din populație atunci cînd sînt agitate cu scop diversionist, anume că : soții Tőkés au declanșat o manifestare de tip fascist la Timișoara, fac propagandă șovină și sînt agenți ai Vestului. Și toate acestea ar trebui „recunoscute“ la radio și TV.

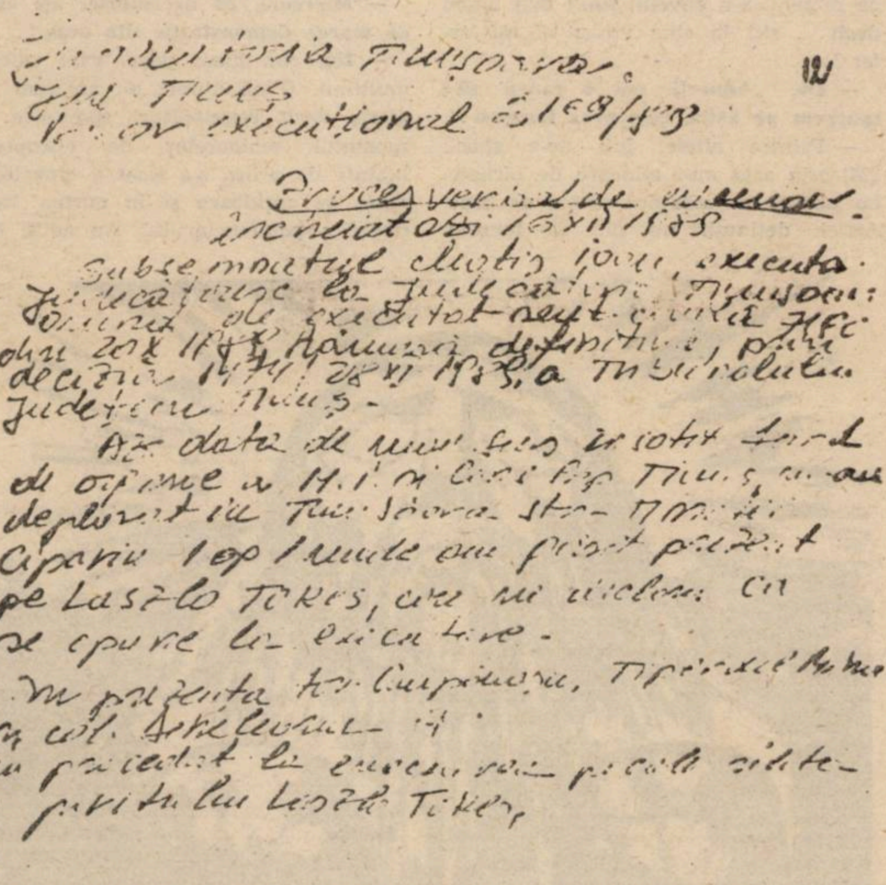

Reproducem Procesul verbal de execuție în varianta improvizată.

Între apropiații pastorului, tînărul Gazda Árpád, mecanic la I.J.P.I.P.S. și student la seral, în data de 17 decembrie este dus împreună cu alții în curtea miliției. Urmează bătăi îngrozitoare cu pumnii, cu bastoanele, cu bocancii. Se distinge prin duritate serg. maj. Asoltanei Costică. Arestaților li se servește și un discurs pe teme „istorice“ de către un colonel cu ochelari fumurii — o culme a șovinismului. Șirul bătăilor metodice durează pînă marți seara. „Băieții“ se dovedesc inventivi, dacă nu cumva aplică mai vechi cunoștințe — printre altele : 5 bastoane la fiecare palmă, după care cel interogat este pus să aplaude.

Oradea. Episcopul Papp László dă bir cu fugiții în data de 22 decembrie. Își ia soția, nu și soacra de 92 de ani, părăsită într-o locuință ce va fi devastată. Din locul de refugiu emite o demisie — în 2 ianuarie, și o scrisoare în 10 puncte — în 15 ianuarie, de un necrezut dispreț față de adevăr și bun simț. Ca să vă faceți o idee, reproducem doar punctul 6 : „Deoarece doar cine nu lucrează nu greșește, pentru erorile mele cu caracter social sau ecleziastic îmi exprim sincerele mele regrete“.

*

Au crezut că totul se poate. Au crezut că pot batjocori legea, chiar și legea lor strîmbă, naționalitățile, omul, credința și pe Dumnezeu. Au crezut că sînt eterni și că ziua judecății, nici în cer, nici pe pămînt, nu va veni niciodată. Și au plătit, **au început** să plătească. S-au prăbușit prin chiar sfidarea legii, a naționalităților, a omului, a credinței și a lui Dumnezeu. Pretextul Revoluției l-a oferit un proces de justiție măsluit. Justiția s-a răzbunat. Au atacat, a cîta oară ?, un om al bisericii. Și „întîmplarea“ a făcut ca biserica să fie **protestantă.** Au ațîțat naționalismul și șovinismul, dar Timișoara le-a răspuns printr-unul din cele mai impresionante acte de solidaritate interetnică, **umană** în cele din urmă. L-au negat pe Dumnezeu, și ca în vechile scripturi, ni s-au arătat „semne și minuni“ — în plin decembrie am trăit o săptămînă primăvăratică, într-o duminică însîngerată — un apus bolnav, terifiant, de un roșu aprins urmat de o noapte cu ploaie de vară, cu trăznete și tunete — în noaptea de 17 spre 18 decembrie, după ce ore în șir au urmărit și secerat populația unui oraș răsculat. Au tras în oameni cu lumînări în mînă, au tras în Catedrală și din Catedrală, au încuiat Catedrala, i-au urmărit pe oameni în locuințe, pe casa scărilor și în apartamente chiar, au semănat teroare cu armele țintă îndreptate, ziua în amiaza mare, spre trecătorii mulți și îndîrjiți ai Timișoarei. Și i-a măturat șuvoiul imens din 20 decembrie.

(Sfîrșit).

Viorel MARINEASA
Vasile POPOVICI
Marius Romulus PROKS

„Arde-i
    aliniază-i
      smulge-i
        și reprimă-i ;
haitei scăpate din lesă
        frînge-i gîtul !“

Pe cine să reprime ? Cui să-i frîngă gîtul ? Iată, aici începe **recrutarea pentru cazul lui Voikov.** Ca întotdeauna, în caz de tulburări sau tensiuni, sînt arestați **foștii**, sînt arestați anarhiștii, eserii, menșevicii, intelectualii pur și simplu. Într-adevăr, pe cine să arestezi la oraș ? Doar nu clasa muncitoare ! Iar intelectualitatea „circum-cadetă“ a fost cernută suficient încă în 1919. N-ar fi oare timpul să fie scuturată și intelectulitatea care se dă drept progresistă ? De exemplu, studențimea. Din nou Maiakovski ne întinde o mînă de ajutor :

Gîndește-te
          la comsomol
                    săptămîni și zile !
Rîndurile
               tale
                    scrutează-le ager.
Oare toți
          comsomoliștii
                    sînt adevărați
Sau
  doar
    mimează comsomolismul ?

Concepția convenabilă despre lume generează și un termen juridic convenabil : **profilaxie socială.** Este introdus, adoptat și e pe înțelesul tuturor. (Unul dintre conducătorii Belomorstroiului, Lazar Kogan, va spune curînd : „Vă cred că personal nu aveți nici o vină. Dar sînteți om cult și trebuie să înțelegeți că are loc o largă acțiune de profilaxie socială !“). Într-adevăr, tovarăși de drum care nu inspiră încredere, toți acești intelectuali șovăitori și putrezi, cînd să mai fie arestați dacă nu în ajunul revoluției mondiale ? Cînd aceasta va începe, va fi prea tîrziu !

În Moscova începe deja „greblarea“ planificată, cartier de cartier. Peste tot trebuie ridicat cîte cineva. Lozinca : „Batem cu pumnul în masă în așa fel încît lumea se cutremură de groază !“. Către Butîrki, către Lubianka, pînă și ziua se îndreaptă „corbii“, mașinile mici, camioanele cu prelată, birjele deschise. Îmbulzeală la uși, îmbulzeală în curți. Nu se mai prididește cu descărcarea și înregistrarea arestaților. (La fel și în alte orașe. În Rostov-pe-Don, în pivnița Casei Treizeci și trei, în aceste zile este o asemenea înghesuială, încît proaspăt-sosita Boiko de-abia găsește un loc să se așeze).

Un exemplu tipic pentru acest torent : cîteva zeci de tineri se adună la niște serate muzicale neînregistrate la G.P.U. Ascultă muzică, beau ceai. — cîteva copeici de fiecare — îi adună din proprie inițiativă într-o colectă. Este clar că muzica e doar un paravan pentru orientarea lor contrarevoluționară, iar banii se strîng nu pentru ceai, ci pentru a sări în ajutorul burgheziei mondiale agonizante ! Și sînt arestați toți, condamnați la trei pînă la zece ani (Ana Skripnicova — cinci), iar inițiatorii care nu s-au căit (Ivan Nikolaevici Varențov și alții) sînt împușcați !

Sau iată, în același an, la Paris se întrunesc absolvenții Liceului țarist — emigranți să celebreze vestita sărbătoare liceeană dedicată lui Pușkin. Evenimentul este semnalat și în ziare. Este clar că e vorba de o zvîcnire a imperialismului rănit de moarte. Așa că sînt arestați toți liceeni rămași în U.R.S.S. și, odată cu ei, și „pravovednicii[3] (alți privilegiați).

Numai prin dimensiunile SLON-ului[4] — Lagărul din Solovețk cu destinație specială — putem aprecia volumul „recrutării privind cazul lui Voikov“.

Dar Arhipelagul GULAG și-a început deja viața malignă. În curînd va propaga metastaza în tot corpul țării.

În românește de:
Mariana **CERNICOVA-BUCĂ**

---

[1] Narodnic : poporanist (n.t.)

[2] Se vede că monarhistul Boris Koverda s-a răzbunat pe Voikov din motive personale. Oblkomprodul Uralului P. L. Voikov a condus în iulie 1918 execuția familiei țarului prin împușcare (n.a.).

[3] „Prohova“ : În Rusia țaristă, elev al unei școli juridice (n.t.)

[4] Joc de cuvinte între abrevierea denumirii lagărului și cuvîntul „slon“ — elefant (n.t.).

Celula 57

(Partea a doua a convorbirii cu MARIUS IACOVANEA)

— Vorbește-mi despre un alt „personaj" din celula 57.

— Înainte de asta, vreau să-ți spun că pe omul acela în vîrstă, care suferise un șoc psihic în urma arestării, am reușit, cîțiva dintre noi, să-l scoatem din starea lui abulică. Ne-am transformat în niște psihologi de ocazie. Bătrînul a început să fie receptiv la ceea ce-i ziceam și, încet-încet, și-a revenit. Timpul trecea greu, dar el și-a găsi. o ocupație : deretica prin celulă; spăla grupurile sanitare, le făcea... „lună". Timpul trecea foarte greu. Trăiam o senzație de chinuitoare dilatare a timpului. Nu știam ce se întîmplă în oraș. Nu am avut nici o legătură cu exteriorul. Doar o singură dată, un gardian ne-a anunțat în șoaptă, „Afară, lumea nu s-a potolit...". Se referea, probabil, la greva și incidentele de la ELBA. Informație extrem de valoroasă și de încurajatoare pentru noi. Alt „personaj" — un ofițer de marină, **Zeno Petromăneanț** — căpitan cu brevet, secund pe vasul de agrement „Pelican". Nu era în uniformă cînd l-au arestat (tot în apropiere de parohia pastorului Tőkés). Mergea sau venea (nu mai știu) de la Căpitănia portului Timișoara.

— Am reținut, din cele ce mi-ai relatat cu alt prilej că stătea bine cu moralul.

— Bine, e puțin spus. Stătea excelent. În comparație cu ceilalți, excelent. Pare neverosimil, însă așa a fost.

— Se baza, oare, pe faptul că e ofițer de marină ?

— Da. Dar omul acesta, în vîrstă de 26 de ani, are o structură interioară aparte, cum la puțini alții am întîlnit. Un bănățean robust, și fizic, și psihic. Avea la el legitimația de serviciu și brevetul de căpitan de marină. Dar, după cîte am observat, n-a avut (ca deținut) un tratament preferențial... Cînd i-a spus locotenentului-major de miliție (la prima declarație scrisă) cu ce se ocupă, acestuia era, cît pe-aci, să-i cadă cascheta (la propriu).

Locotenentul major : Și ce-i cu dumneata la penitenciar ? ! !...

Zeno Petromăneanț : Nu știu. M-au săltat, pur și simplu, de pe stradă... La fel și procurorul (la a doua declarație scrisă), n-a putut să-și ascundă, cît era el de procuror, uimirea. Împreună cu Zeno și alți cîțiva „colegi de celulă" ne-am constituit într-un grup de... cum să-i spun ?...

— I-ai dat deja o denumire : grupul psihologilor de ocazie.

— Să zicem.

— Cine a mai făcut parte din acest grup ?

— **Dorin Novăcescu**, arhitect; un ungur, **Piști** (nu-i mai știu numele de familie ; lucra la un „service") ; un profesor de sport, căruia noi îi ziceam „Dascălu". Ne mai ajutau, sporadic, încă vreo cinci, șase... voluntari. Eu m-am ocupat, spre pildă, de patru tineri (toți în jur de 20 de ani). Căzuseră psihic și erau, realmente, disperați. Rezultatul „psihoterapiei" pe care le-am făcut-o a fost peste așteptări. Le-am explicat (le-am repetat de mai multe ori) că, din punct de vedere logic și juridic, n-au de ce să ne condamne. Nici nu existau martori că noi am fi comis vreun delict ; nu exista nici un cap de acuzare împotriva noastră. Opinia publică internațională va afla că am fost arestați fără nici un temei legal... Dar, în sinea mea, îmi spuneam că logica opresorilor este cu totul alta ; ei au „educația" stalinistă în sînge, oribila educație a arbitrarului, pentru care omul nu prețuiește nici cît o vrabie...

Mă simt dator să-l amintesc din nou pe acest „personaj" extraordinar, Zeno Petromăneanț. Și-a jucat rolul ca un maestru. Ne dădea impresia că nu-i pasă nici de captivitate, nici de ceea ce ar putea să se întîmple cu noi de la o zi la alta. Încă de luni seara, a început să spună bancuri ; nu vreau să-l idealizez, însă a fost, de la început și pînă în clipa eliberării, absolut O.K....

— Dintre cei 200, cîți erați în celula 57, cine s-a mai remarcat ?

— Duminică seara a fost adus... **Ioji** (i-am uitat numele de familie), 45 de ani, osos, bine legat, pomeți proeminenți, frunte lată, păr blond, ochi verzi. 14 ani de pușcărie (nu ne-a spus din ce motive). Duminică dimineața a lucrat, fiind meseriaș, la punerea vitrinelor sparte din zona „Maria". După-amiază, a ieșit la plimbare cu două „doamne". A fost săltat de pe podul Mihai Viteazul. („Doamnele", nu). Ioji, de cum a intrat în celulă, și-a dat seama în ce stare sîntem. Ne-a văzut, ne-a simțit. A fost categoric : „Băieți, aicea-i pușcărie ; aicea eu vă organizez, am experiență ; voi trebuie să ascultați de mine !...". S-a autoproclamat „șef de cameră". Gardienii, care îl cunoșteau (fusese, într-adevăr, șef de cameră) l-au confirmat pe funcție. Cert este că aveam mare nevoie de unul ca el. În plus, a acceptat să colaboreze cu grupul nostru de „psihoterapie". A înțeles imediat despre ce-i vorba. Avea, însă, și accente de duritate : striga la noi, amenința cu bătaia. Justificat. Unii făceau crize de nervi, țipau, urlau, plîngeau isteric. Șeful de cameră îi liniștea repede : „Mă, dacă nu taci, îți sparg gura !". Dar n-a dat în nimeni, n-a terorizat pe nimeni. S-a dovedit mult mai uman decît... știi la cine vreau să mă refer ?...

— Da. „Aduceți, mă o rangă să-i spargem pe ăștia, că-s prea frumoși !"

— Printre altele, Ioji ne-a spus : „Mizeria asta nu-i mîncare de pîrnaie. La pîrnaie se mănîncă destul de bine. Altfel, deținuții nu pot să lucreze. Asta-i o mîncare de exterminare lentă. Pentru pușcăriași adevărați...".

— „Pușcăriași adevărați" ? !

— Pentru el = deținuți politici. Întîlnise destui. A trecut prin cîteva penitenciare din țară. Ne-a fost de mare folos. Supraveghea împărțirea țigărilor. Nu-și lua pentru el mai multe decît ceilalți. Avea un tonus vital de excepție. Glumea. Dormea bine. Doar o singură dată, spre sfîrșitul recluziunii noastre, a avut o cădere : se temea de o execuție în masă. Ne-a și argumentat de ce, după părerea lui, ar putea urma o execuție în masă. A fost cel mai greu moment pe care l-am trăit în celula 57. Și-a revenit însă destul de repede din pasa lui neagră...

Aș vrea să se știe că deținuții de drept comun ne trimiteau țigări prin deținutul-veselar. Sau ni le aruncau printre gratii. Odată, în canistra cu ciorbă ne-au trimis o pungă de nailon plină cu țigări. Au făcut, deci, o colectă pentru noi. Am avut, cu ei, și scurte dialoguri. La geamurile zăbrelite. Ne încurajau.

— Miercuri, 20 decembrie, ați aflat de marea demonstrație din oraș ?

— Nu. Am auzit doar, vag, vuietul mulțimii. (Pînă atunci nu auzisem de afară, decît împușcături sporadice și zgomotul motoarelor de elicopter). Înainte de prînz, s-a iscat o vînzoleală mare pe coridoare și în curtea interioară a penitenciarului. Au adus, sub geamurile celulelor, două camioane cu motoare Diesel. Au lăsat motoarele să funcționeze continuu, pentru ca noi să nu mai auzim ce se întîmplă în oraș. Se temeau, cred, de o revoltă a noastră. După-amiază, un gardian l-a întrebat pe un altul : „Ce facem, le mai dăm masa de seară ?". Toate astea ne-au făcut să înțelegem că, în curînd, soarta noastră se va decide... Eram foarte îngrijorați...

William Blake, Cartea lui Urizen (placa 13).

— Din pricina presupunerilor lui Ioji ?

— Da. Am discutat, în grupul nostru de „psihoterapeuți" și am hotărît că, dacă nu ni se va motiva foarte clar de ce vor să ne scoată din penitenciar, dacă nu ne vor oferi garanții că nu vom fi împușcați, să nu ieșim din celulă. I-am convins și pe ceilalți să opună, dacă va fi cazul, rezistență. S-a înserat. Ioji ne-a spus că eliberarea din pușcărie se face numai dimineața. Fără nici o excepție. După ora 18, au venit și ne-au anunțat că vom fi eliberați „pe întreprinderi" : I.M.T., Fabrica de autoturisme etc. Dar n-am vrut să ieșim. Au mai trecut cîteva ore. Unora le-au cedat, iarăși, nervii. Numai Joji îi putea liniști. Au venit din nou și, pe un ton care suna a rugăminte, ne-au spus să ne pregătim : peste cîteva minute vom fi eliberați. — „sub presiunea maselor". Specificația asta a fost convingătoare. Am coborît în curte. Am fost aliniați (ordinea-i ordine, nu ?). Un locotenent-colonel de miliție (poate, făcînd parte din conducerea penitenciarului) ni s-a adresat pe un ton neutru. Propoziția finală : „Poporul v-a eliberat".

— Erați, acolo, aliniați, numai cei din celula 57 ?

— Da.

— Cum ați reacționat ?

— Firește, bucurîndu-ne. Dar i-am pus colonelului și întrebări :

> Nu cumva ne duceți undeva și ne împușcați ?
> **Nu, nu. Aveți toată încrederea. Veți fi transportați cu aceleași dube, pentru a ajunge cît mai repede la consiliul județean.**
> Vrem să mergem pe jos, nu urcăm în dube !
> (A intervenit locotenentul-major de miliție, cel căruia îi dădusem prima declarație scrisă). **Eu urc cu voi în dubă. Dacă vă împușcă pe voi, mă împușcă și pe mine. Vom lăsa deschise ușile de la dubă...**
> (I-am citit pe chip că eliberarea noastră îl bucura).

Am urcat, cu el, în prima dubă. Ne-a spus și cum se numește, dar, din păcate, i-am uitat numele. Un nume pe care ar fi trebuit să-l rețin...

— Descriemi-l, în cîteva cuvinte, pe acel locotenent-major.

— Cam 35 de ani, 1,68-1,70 înălțime. Brunet, negricios chiar. Gura — bine conturată. Robust. Se exprima corect, fără accent regional. Dar într-un fel care mă face să cred că este din Vechiul Regat.

— Ați ajuns, cu bine, în fața consiliului județean ?

— Pe un drum ocolit, pe la Gara de Est ; în fața Fabricii de ciorapi șoferul a oprit duba. Îi era frică să nu fie linșat de mulțime. Am coborît toți din dubă. Cei mai mulți au plecat spre casă. Locotenentul-major ne-a spus, celor care am rămas : „Dacă vreți, vă conduc eu pînă la consiliu". Împreună cu el am ajuns să trecem podul „Decebal". Cînd am anunțat cine sîntem, mulțimea a „năvălit" pe noi. Cred că am fost îmbrățișați de sute de oameni. Ne bombardau cu întrebări.

— A fost una dintre cele mai fericite clipe ale vieții tale ?

— Da. Dar umbrită...

— Ce anume ți-a putut umbri bucuria acelui moment unic ?

— Faptul că m-am hotărît să merg la parohia pastorului Tőkés abia după cîteva ore de cînd mi s-a spus, la telefon, că în oraș s-a pornit, în sfîrșit, s-a pornit, o demonstrație anticeaușistă...

— Și altceva ?

— Nu am avut curajul să le arunc în față, celor care ne-au maltratat și ne-au umilit atît de mult, toată ura adunată în mine. Ura și repulsia...

IOSIF COSTINAȘ

STIXUL DIN RAMĂ

Avertisment

Acest interviu nu dorește să aducă nici cea mai firavă umbră afecțiunii și recunoștinței extrem de puternice care ne leagă de popoarele Iugoslaviei. Poate că nu ar fi de prisos, nici acum, să reamintim că, în timpul primelor zile ale Revoluției, Consulatul iugoslav din Timișoara a fost un umăr de care ne-am sprijinit. Și el ne-a primit !

Dovadă că nu elementul de senzație a prevalat atunci cînd am hotărît să dăm publicității prezenta convorbire este și faptul că, în strategia jurnalistică, am evitat îngroșarea unor detalii, că am renunțat la retorica și gesticulația pe care un asemenea material le-ar fi putut dezvolta. De ce am găsit, totuși, necesar să apară ? Dintr-un motiv pe care l-am resimțit ca imperativ. Acela de a da un contur mai exact unei hărți — încă necunoscute ! — a **Disperării românești.** Noi, românii, am crezut, am sperat, am sperat că toată neputința, tot absurdul, toată umilința, tot urîtul, tot acest tablou înfricoșător are, totuși, o ramă — Dunărea ! N-am știut că, din ramă, s-a învolburat, deseori, Stixul.

(M. T.)

— Cînd a început coșmarul tău ?

— Totul a început anul trecut, în 1989, în luna mai, cînd am trecut Dunărea, împreună cu șase persoane, într-o barcă de cauciuc. Locul se numește Burila Mare și este o localitate după Turnu Severin.

— Cine a organizat acțiunea ? Nu trebuie să dai nume.

— Nici nu pot să-ți dau nume. Erau niște țigani din Caransebeș, prinși ulterior. Am aflat asta de la niște inși din pușcăria iugoslavă.

— Voi de unde ați aflat de ei, de faptul că se ocupă cu trecerile ?

— De la persoane de dincolo, care trecuseră cu ei. Era o filieră cunoscută

— Cît v-a costat serviciul lor ?

— Inițial, prețul a fost 100 000 de persoană, apoi s-a convenit că se poate și în valută. Patru persoane au plătit cîte 10 000 de mărci, iar eu și încă unul, cîte 50 000 de lei. Am fost trei femei și trei bărbați.

— Cine i-a contactat ? Îi cunoștea careva din grup ?

— Nu. Totul a fost stabilit printr-un intermediar. Inclusiv scenariul trecerii Dunării. Dar să-ți explic. Am plecat din Timișoara cu trenul și, paralel cu noi, veneau mașinile. Am coborît înainte de Turnu Severin unde ele ne așteptau. Acolo, din mașini, am urcat în tren barca și s-au schimbat călăuzele. După Severin am coborît. Din nou am fost așteptați de mașini și am ocolit foarte mult pînă să ajungem în zonă. A trebuit să așteptăm întunericul. Cînd am ajuns la șosea a trebuit să mai trecem printr-o livadă, printr-o mlaștină, desigur cu călăuzele. Pe la miezul nopții am ajuns la Dunăre, unde am umflat barca și ne-au dat vînt pe apă.

— Pe Dunăre s-a întîmplat ceva deosebit ?

— În mod normal, o trecere durează 10—15 minute. Noi am traversat într-o oră și jumătate. Era furtună și se vedea ca ziua. Circulau luminile reflectoarelor, șalupele, trăsnea. Eu am sărit în apă fiindcă am văzut că sîntem la mal și am tras barca

— Ce bagaje ați avut la voi ?

— Un rînd de haine uscate și valută.

— Dincolo urma să vă aștepte cineva ?

– Nu, nu avea rost. Eram toți nemți. După ce am coborît, am tăiat barca și am aruncat-o în Dunăre. Am ieșit la șosea, urmînd să facem autostopul. Ne-a luat un autobuz, pînă la Negotin. Asta era pe la patru dimineața. La cinci, am ajuns în Negotin. Șoferul și-a dat seama cine sîntem. Noi nu vroiam să ne predăm decît la Belgrad, la ambasadă, unde, oricum, urma să facem pușcărie fiindcă am încălcat legile frontierei. Avantajul era că am fi fost în evidența ambasadei. Șoferul ne-a promis că ne face rost de bilete pînă la Belgrad dacă îi dăm toți banii pe care îi avem. I-am dat aproape cinci mii de lei, dar el a dispărut. A venit imediat duba și ne-a luat. Ulterior am aflat că toți cei care predau români fugiți nu plătesc un an impozit. Ne-au dus la secție, unde s-au purtat frumos. Ne-au dat țigări, cafea. După care ne-au dus la puscărie. Foarte repede ne-au judecat și ne-au dat pedeapsa, adică între 5 și 21 de zile. Toți primesc maximul ei. Pușcăria era plină de români. Închisorile de pe malul Dunării sînt pentru români. O celulă era pentru femei, șase pentru bărbați. Erau foarte multe persoane, fiindcă la Europa Liberă, se anunțase că sîrbii nu mai dau înapoi, așa că s-a trecut în masă.

— Care era programul acolo ?

— Deșteptarea între 4 și 4 jumătate, micul dejun și program de muncă. Bărbații mergeau la săpat, iar pe noi ne duceau la un congelator, la curățat prune. Deci lucram într-o hală de congelator în care temperatura era de minus patru grade ! Tăiam prunele congelate în două și le scoteam sîmburele, fără ca ele să se dezghețe. Lucram pînă la ora două și ne întorceam în pușcărie, după care începeam munca de după-masă — alegerea fasolei pentru armată. Pînă la nouă seara. Mai greu a fost în congelator, fiindcă noi nu aveam alte haine decît cele cu care venisem. Din cînd în cînd ieșeam la soare să ne încălzim. După-masa nu mai puteam alege fasole cu miinile degerate. Nici acum degetele de la mîna dreaptă nu le simt bine. La ora nouă seara intram în celulă.

— Cum se purtau sîrbii cu voi ?

— În pușcărie, erau simpatici. Ne dădeau săpun, hîrtie igienică. Astea sînt valută acolo. Cu bărbații erau mai duri. Acolo se făcea prima selecție, deși, în mod normal, nu ar fi avut voie să dea din pușcărie înapoi. Se dădea înapoi pe motive de disciplină. Asta în ciuda faptului că se anunțase că nu mai dau. Probabil că aveau un contract cu românii care era mai valoros. Oricum, numai nemții plăteau pentru cei din Iugoslavia.

— Știi cît se plătea ?

— Cu siguranță, nu. Știu bîrfe. Cam 12 000 de mărci pentru statul iugoslav, dar nu pot băga mîna în foc. Ce-a fost greu în pușcărie a fost interogatoriul Securității lor. Te întorceau pe toate părțile pînă ajungeai să spui și ce nu credeai. Se făcea totul în românește. La mine, porcăria a fost faptul că eram singura persoană din grup necunoscută de ceilalți și doar eu cunoșteam călăuza. Asta pentru că am mai avut două tentative de trecere eșuate. Ei vroiau să știe filiera. Pornesc cu amenințările. „Știm că ești spion român", așa au început la mine „Știm că tu organizezi, că ești trimisă". Dacă eram cuminte, primeam un băț de chibrit să-mi aprind o țigară. Au făcut un circ în toată regula. M-au suit în dubă etc. etc. Mai mult decît știam nu puteam spune. M-au pus să desenez drumul.

— Ai avut senzația că pe securiștii sîrbi îi deranja faptul că se trecea frontiera dinspre România ?

— Nu. Deloc Ne bănuiau că sîntem spioni. Se temeau și de alte chestii care nu e bine să se afle. Acolo, în pușcării, se fac multe porcării. Spre exemplu, legea spune că munca în pușcărie se plătește, și în mod normal, noi ar fi trebuit să primim la ieșire niște bani. Cînd am ieșit, am semnat o hîrtie că am primit suma, dar nici vorbă de așa ceva. Ne bucuram că am scăpat și gata. De acolo, am fost duși la Padinska Skela, lagărul ONU de la Belgrad.

— Acolo cît trebuie să stai ?

— În mod normal, un german stă două-trei zile. Eu am stat 17 zile fiindcă am și lucrat acolo și, probabil, aveau nevoie de mine.

— Ce ai lucrat ?

— În biroul inspectorului, muncă de secretariat. Lagăr O.N.U., dar ceva mai rău decît pușcăria. Același regim de celulă, fără muncă. Acolo este și închisoarea Belgradului, iar lagărul este în curte. Curios e faptul că în acest lagăr O.N.U. nu lucrează nici un străin și, după cîte știu, în Belgrad nu e nici un funcționar O.N.U., numai sîrbi. Absolut anormal. Este un lagăr de tranzit.

— Avea vreun însemn al O.N.U., steag, inscripție ?

— Nu, absolut nimic. Condițiile sînt infernale. La un moment dat, eram 40 de femei și patru copii în 10 paturi, în celulă, în toiul verii. Se dormea în picioare. Sigur că eu eram privilegiată. Inspectorul m-a agreat. În mod normal nu se folosesc persoane la muncă. Știam să traduc. Erau dederiști, erau negri, erau n nații. Acolo se dă o declarație în care îți exprimi trei opțiuni. Cert e că nu plecau decît nemții-nemți și ungurii. Restul, toți înapoi. Negrii erau ținuți închiși, ceva foarte ciudat. A mai fost un grup foarte mare de filipineze care vroiau să plece în Italia. Declarația trebuia să fie fondată : maltratări, motive politice etc. Se făcea un dosar care era trimis la O.N.U. unde se hotăra dacă sînt suficiente motivele. Pentru nici un român din lagăr nu au fost suficiente motivele. Chiar și niște germani din România au fost dați înapoi. Au fost trei cazuri, pe motiv că aveau de plătit pensie alimentară. S.U.A. luau doar pe cei cu studii superioare, Canada, cu policalificări Cum se dădea înapoi : dimineața venea gardianul cu două liste. Prima era cu cei care merg mai departe — faza de hotel —, a doua, mai lungă, cei care erau dați înapoi. Atunci începea disperarea. În celulă cu mine a stat o femeie care și-a dat copilul cu capul de perete cînd a aflat că e dată înapoi. E disperarea, e groaznic. După ce ți-ai riscat viața ta și a copilului, ajungi nicăieri. Au fost n tentative de evadare, deși speranța din pușcărie e să ajungi în lagărul O.N.U., unde crezi că începi să ai drepturi. E un rahat, o minciună. Ai drepturi dacă îi dai 2 000 de mărci directorului și, atunci, el nu te vede că pleci de acolo. Dar erai în siguranță doar pînă dincolo de gardul Padinskăi, după care făceai din nou pușcărie, din nou lagăr. În celula de lîngă mine au spart zidul, au săpat o săptămînă cu lingurița o gaură sub pat, spre curte. În fiecare celulă era sau un negru sau un neamț care știa sigur că merge mai departe și te turna. Au fost indivizi prinși și bătuți la sînge în fața celulelor, să vadă toată lumea. S-a încercat și un atentat împotriva gardianului, s-a reușit chiar să se fugă în curte, dar s-a tras. Nu știu dacă a fost rănit cineva. Asta cînd am fost eu acolo. Repet, dacă ești neamț, e mai ușor. Restul, la femei, vine gardianul și „Dacă ești fată de treabă și mergi cu mine la duș, se mai rezolvă ceva". Se profita la modul oribil de femei acolo. Chiar și biletul de voie, legal, tot așa se obținea. După ce se întîmpla ce se întîmpla erau date înapoi. Au fost și pocăiți acolo, care erau foarte siguri că vor pleca. Toți au fost dați înapoi. Nu mai contau motivele religioase. Lucrînd cu hîrtiile acolo, am făcut un calcul. Mergeau mai departe doar trei la sută. Mult spus. Sigur, poți înțelege că vagabondul X a făcut ceva și a fugit și, în mod normal, trebuie dat înapoi. Ei nici măcar nu duceau dosarele la ambasadă, pentru că altfel cum se explică faptul că toți cei care au ajuns la ambasadă, înainte de a fi închiși, au plecat ? Mi-e foarte greu să-mi reamintesc. Inspectorul care m-a angajat a făcut mîrșăvia să-mi ofere un tîrg : mă împrietenisem cu niște tineri din Brașov, chinuiți suficient acasă. Mi-a oferit eliberarea lor dacă mă culc cu el. Am acceptat. Doi au murit împușcați la granița cu Austria, unul a trecut mai departe. Trag sîrbii pe graniță, împușcă tot ce pot. La Maribor. Porcăria mare e că, pe lîngă că te dau înapoi, te mai și bat bine, de despărțire. Eu cred că, de fapt, ei nu au nici un criteriu de a da înapoi. Chiar dacă era o uzanță, așa-numitul interviu cu funcționarul O.N.U. După interviu, la două zile, se decidea soarta. Asta decideau reprezentanții aceștia O.N.U. care erau sîrbi. Știam asta fiindcă am lucrat cu ei. În lagăr li se spunea Belgianu, Italianu. Nici un reprezentant străin nu era acolo. La capătul acestor două zile urmau disperarea, tentativele de sinucidere. Eu nu am văzut mai multă disperare decît în lagărul ăla.

— Ai asistat tu la tentative de sinucidere ?

— Da, la una. O femeie, nu știu de unde era, o romîncă, la a patra tentativă de a pleca din țară. Făcuse pușcărie în România, nu mai avea nici un dinte în gură. Plină de cicatrici. Avea soțul în Germania și nu i se dădea voie să plece. Nu am înțeles de ce. A încercat să se omoare izbindu-se cu capul de perete. A fost dată înapoi după ce au bătut-o bine. Fără nici o explicație. Acolo ești un nimeni, la cheremul tuturor. Abia acolo afli asta. Se îmbătau gardienii noaptea și chemau fetele sub pretextul că sînt de serviciu la bucătărie. Se uitau la filme porno după care le violau. Știai ce te așteaptă cînd ești chemată la bucătărie. În disperare o făceai. Te agățai de absolut orice.

— Nimeni nu știe de lucrurile astea ?

— Cine, dacă te dădeau înapoi ? Eu am jurat că o să spun în Occident toate astea. Mi-a fost frică. Poate că mi-era și teamă că le fac rău celor de acolo, că nu se schimbă nimic. Teamă de un gest inutil. Plus securiștii ăia care știu atîtea lucruri. De pildă, îmi descriau exact tipul cu care am venit, filiera. Îți fac pur și simplu frică. De unde știau ? Dar nu știu care a fost avantajul sîrbilor în chestia asta. Ce le puteau oferi românii să facă tot ce au făcut ? E atît de inuman. Poate că perioada pe care am prins-o a fost groaznică. Nu faptul că m-am culcat cu omul acela e groaznic, să mă înțelegi. Aș fi făcut-o cu oricine să-i pot salva pe cei de la Brașov. Altceva e groaznic. Șocul m-a ținut jumătate de an. Oricum, nu merita, nu merita suferința asta. Dacă știam ce mă așteaptă, nu plecam.

— După ce ai ieșit din lagăr ce s-a mai întîmplat ?

— A urmat perioada de la hotel. Stăteam în același hotel cu Belodedici. Vărul lui, Ilie, se ocupa cu transportul dincolo. Le onora pe toate. Rezolva absolut tot ce-ți poți imagina. Emoții aveai și acolo, pentru că aveai voie să stai doar trei săptămîni în țară. Dacă în acest interval nu-ți venea intrarea în țara respectivă, venea duba și te lua. Din fericire pentru mine, totul s-a rezolvat la timp. Filiera asta a lui Ilie e pentru orice eventualitate. Cei cărora nu le venea intrarea fugeau în pădurea de lîngă hotelul Avala. Și disperarea reîncepea...

A consemnat
Marcel TOLCEA

P.S. Din motive lesne de înțeles, persoana în cauză dorește să rămînă anonimă.

HONORÉ DAUMIER : „Pe acesta il putem pune î libertate ! Nu mai este periculos".

Fenomenul GOMA

Toți romancierii generației '60 au scris despre universul concentraționar. Mascat cu mai multă sau mai puțină tehnică, delimitat de canoanele cenzurii, momentul închisorii deschidea o paranteză a citatelor în cărți preocupate, îndeobște, de semnificația întregului romanesc. Posibilul documentar era absorbit de ficțiune. Autorul nu voia — sau nu putea să fie — decît ficționar. Îi rămînea șansa de a exista într-o lume purificată de Cel Rău.

Goma e primul scriitor român care își oferă depoziția netrucată. El e martor. A trecut prin infern și nu face nici o tranzacție cu amintirea.

Și înainte de Paul Goma existau în Occident o seamă de cărți despre închisorile românești. După 1965, legendele marilor personaje ale Gherlei sau ale Piteștilor, ale Bărăganului sau ale Canalului treceau din gură în gură. Nici pentru majoritatea dintre noi — a celor de aici — nu mai erau un secret. Nu mai intrau în categoria faptelor așezate sub pecetea tainei.

Dar trebuia să vină scriitorul care să le învestească, el, cu autoritatea cuvîntului său.

Trebuia să apară Martorul care să dea gir moral paginii scrise.

Goma a apărut la timp pentru a configura, prin faptele sale, extraordinara vitalitate a rezistenței românești.

Paginile de mai jos aparțin acelei imense depoziții pe care dizidentul român a adus-o la cunoștința lumii. O publicăm aici, cu sentimentul de a restitui cititorului nostru prea puțin — mult prea puțin — din hărțile cartografiate de Paul Goma. Dar, nu-i așa, nu e acum nici o grabă. (c.u.)

PAUL GOMA

PATIMILE DUPĂ PITEȘTI

— Domnule prim-gardian, camera 4 Spital, cu un efectiv de șaptezeci și trei de deținuți, toți prezenți, unu imobilizat în pat — gata pentru deschidere !

Asta a fost ceva mai înainte. Ceva mult mai înainte. Cîndva, anul trecut sau mai dincolo, nu mai știu, nu mai înțeleg și nu vreau să înțeleg ce se întîmplă cu mine, cu noi, cu ei — genunchii, genunchii, ronțăiți de Metronomul putrezitor. Tot nădăjduiesc că visez ; că mă aflu într-un coșmar — însă prea multe întrebări nu-mi pun, s-ar putea să mă trezesc și dacă nu în vis ?

Terciul. Ba nu : și el a fost înainte. Gherman mi-a adus gamela, el mi-a luat-o, neatinsă, întrebîndu-mă de ce n-am mîncat, dar neașteptînd răspuns. A dus-o, a golit-o la hîrdău. Păcat.

Țurcanu, așezat cu o bucă pe masa din mijlocul celulei, mîncase și el terci, mereu rotind capul, mereu la pîndă — mi s-a părut, de acea dată : nu el pîndea, era pînditul.

Păcat de terciul dus la hîrdău, i-ar fi prins bine lui Șaptefrați — pe care îl știu pe priciul scurt, lîngă Voluntaru. Dar nu pot privi într-acolo, privesc numai drept înaintea mea și, pieziș, în sus, la o pată de pe zid, de deasupra priciului scurt din stînga ușii(pe care nu stă nimeni, toți ocupanții sînt jos, pe ciment ; cu ciomege). Pata este un fel de cămilă, oarecum fără cap, dar asta se poate repara, completa — iau capul de vis-à-vis (adevărat, inversat și prea mare, dar merge și așa, aici, la noi, la camera 4 Spital). Mă atîrn cu toți ochii de cămilă, ca să mă gîndesc la cămilă și numai la cămilă, cum are și ea un cap de plimbărică, pe celălalt mal, de rezervă și nu la, de pildă, Voluntaru, cu un singur cap, nici la Fuhrmann, cu o singură alcătuire, și aceea de cîrpă. La mine nu mă gîndesc,Doamne ferește ! Doamne însă nu mă ferește :

— Tu, măi ! Jos di pi prici ! Și tu și tu și tu și . . . — vreo șapte. Mîinile-n sus ! La comandă, vă lăsați pe vine ; la comandă, vă ridicați — ținînd mîinile-n sus ! Atenție : cine atinge călcîiele cu șezuta, ori nu ține mîinile perfect înălțate . . . Pop Cornel, tu conduci gimnastica !

— Jos ! Sus ! Jos ! Sus ! — Cornel, o mașină pornind la sfert de tură.

Număr și eu pînă pe la cincisprezece josuri, cînd Țurcanu :

— Ci pazăști, Oprea ? Nu-l vezi pi ceala, pirpiriu ?

Oprea se năpustește ca din praștie : lovituri cu bîta, lovituri cu picioarele.

Sus-Josul reîncepe — pînă la :

— Pușcașule, ci pazăști ? Banditul ista atinge călcîiele !

Banditul ista (nu-l văd) își ia de la pulovărul roșu porția de lovituri. Cornel mai susjosează o vreme, pînă cînd Țurcanu :

— La gramadă ! Ardiți-i pi bandiț' ! Brava, Steiner ! Mai cu nadejde, Voinescule, c-altfel . . . Brava, măi, ceala nou, Balan ! Așă ! Așă ! Să iasă putrigaiul din criminali !

Nu se mai numără, se macină, treieră, îmblătește. Nu-i pot număra pe bătuți, nici pe bătători, dar sînt sigur că bătăușii sînt mult mai puțini, hai, o șeptime — și totuși. Totuși, bătuții nu cunosc o secundă de pace : dacă cel care se ocupă direct e obligat la o pauză (i se încurcă bîta, ori îi scapă din mînă), vecinul, fără să-l neglijeze pe al lui își îndoiește eforturile, croindu-l și pe al colegului, neîngăduindu-i să respire. Bătăușii nu sînt nici mai puțin slabi, nici mai puțin palizi decît bătuții, primesc aceeași porție de mîncare — și totuși, totuși, de unde energia, puterea, încrîncenarea ? Și ura ? Nu știu, nu vreau să știu.

— Distul ! La loc, pi prici ! Seria următoare: tu, tu, tu, tu . . .

Careva scheaună încetișor, dar fără contenire. Un semn al lui Țurcanu : Voinescu și Steiner urcă pe prici : un vîrtej de bîte și picioare — cînd cei doi coboară, scheunatul a încetat demult.

Cornel conduce gimnastica. În seria aceasta îl recunosc pe Șaptefrați ; pe Ștef ; pe Voluntaru. După cîteva mișcări, blondul intră pe mîna lui Oprea. Apoi, fără pauză, intră sub bîta lui Steiner. E nevoie să-l preia Voinescu — dar se vede că Voluntaru rezistă : adică continuă să se apere — înseamnă că i-a mai rămas ceva de apărat.

Din cauza lui — mai exact : datorită lui — programul de gimnastică al acestei serii este scurtat, din ordinul lui Țurcanu — se trece la Grămadă.

Seria a treia. Tot din zona aceea. Cămila nu-mi este de nici un folos :

Careva dintre bătuți a aruncat cu bocancul în ușă, strigînd Ajutor, Dom' Director !, Domdirector a venit, a întrebat care ai nevoie de el. Grigoraș (abia acum îl deslușesc) a zis Eu. Directorul a zis Ce pizda mă-tii vrei, banditule, după ce că ai spart geamul, ai deteriorat efectele statului . . . i-a ars trei labe și un pumn final și a plecat.

Capul cămilei, orientat viceversa, se duce, de parcă ar veni, așa că îmi cobor privirile la ușă : minune !, geamul spart a și fost înlocuit, chiar vopsit — or fi avînd de rezervă ochiuri de sticlă gata date cu var și gata zgîriate, ca să aibă pe unde ne supraveghea Regizorul.

Aud că Țurcanu îi șoptește ceva lui Gherman. Îmi aburc privirea pînă la capul cămilei, apoi, prudent, mi-o translez în partea opusă, la trup. Îl simt pe Țurcanu apropiindu-se de ușă, simt ușa deschizîndu-se, simt ieșirea lui Țurcanu. Gherman :

— Întrerupem gimnastica ! Ieșirea la program ! În grupuri de cîte șase, cu mîinile-n sus, începînd de-aici : unu, doi, trei . . .

Acum privesc în voie : coboară cei de pe priciul scurt din dreapta ușii. Printre ei, Damaschin. Remarc o cipilică invalidă : o fostă șapcă de ski, cu clapete — dar fără cozoroc. De ce fără cozoroc ? Simplu, îmi spusese învățătorul basarabean de la Sibiu : seamănă cu kapela germană — și lui îi tăiaseră cozorocul capelei cu un briceag, la arestare . . .

Printre mîinile înălțate văd una legată cu ceva alb : a, da : mîna sinucigașului.

— Douăzeci de secunde pentru nevoi, zece pentru spălat !, anunță Gherman.

Bate în ușă, se dă la o parte. Seria iese, precedată de Voinescu și de Oprea, încheiată de Steiner și de Veniamin. Gherman rămîne în dreptul ușii, cu mîinile încrucișate pe piept, cu bîta la subțioară. Alți șase ciomăgași, printre ei, Bălan, patrulează prin fața priciurilor.

Undeva, în vecinătate, se aude apă curgînd în șuvoi. A-ha, closetul. Primul grup se întoarce. Cu mîinile ude ținute deasupra capetelor. Seria următoare. Încă una. Am impresia că merge prea repede. A, da : douăzeci de secunde pentru nevoi, zece pentru spălat — cu Oprea și Pușcașu supraveghetori, chiar mai puțin . . .

Ultima serie se întoarce.

— Reluăm gimnastica ! anunță Gherman.

Dar eu ? Și eu . . .

— Dar eu ?, întreb, înălțînd o mînă. Vreau și eu la clo . . .

— Gura, bă banditule ! — Bălan a ridicat ciomagul, ai fi zis că mă pîndea.

— Bălan !, strigă Gherman, apropiindu-se. Faci numai ce ți se ordonă, altfel ești întors, înțeles ?

— 'Nțeles, s' trăiți ! — Bălan e pierit.

Gherman continuă :

— Pop Vasile e al domnului Țurcanu, nimeni nu se-atinge de el, înțeles ? Să nu te mai prind că . . . Pop Vasile, poți merge în cîrji ? Cobuz, adu-i cîrjile ! Pas alergător !

— Pot, dar acolo ? — și arăt din ochi picioarele. Nu le pot îndoi. În celula de unde vin mă ajutau băieții, mi le țineau întinse deasupra tinetei . . . Altfel nu se poate . . .

— Destul, vorbești prea mult !, mi-o taie, cu privirea în altă parte.

Gherman nu e mînios, doar încurcat. Se consultă, în șoaptă întîi cu Steiner, apoi cu Pușcașu. Puloverul roșu nu este de acord cu ceva. Dar Gherman îi spune că eu sînt al domnului Țurcanu, iar Pușcașu, brusc, începe să înghită în sec și ia poziție de drepți, pierită. Steiner a rămas cu ochii lărgiți, desfăcuți ca și urechile.

Gherman bate din palme :

— Trei inși care l-au mai ajutat pe Pop Vasile !

— Eu, domnule !, ridică Șaptefrați mîna. Să vină și Apolzan și Ștefănescu . . .

Cei trei se apropie. Mă ridic în capul oaselor. Gherman îi pune lui Tavi ciomagul în piept:

— Tu, nu ! Ești legionar — Apolzan, nedumerit, șchiopătînd, se retrage.

— E nevoie de trei, domnule, explică Șaptefrați. Doi îl țin de subțiori, al treilea îi ține picioarele întinse . . .

— Tu ai să fii al treilea, îl împunge Gherman pe Bălan cu bîta. Executarea !

Ștef și Mihai mă conduc de subțiori. În față, Oprea. În urmă, Bălan și Cobuz. Ieșim pe coridor și intrăm pe ușa aflată imediat în stînga.

— Douăj' de secunde ! anunță Oprea.

Bălan mi-a apucat picioarele și mi le ține întinse cu mult zel. S-a chincit, pentru ca picioarele să mi se sprijine de un genunchi al lui. În acest timp Oprea supraveghează, încruntat.

— Dă-i bătaie, mai ai zece secunde !

Cobuz îi șoptește ceva, nu deslușesc decît : „Dom' Țurcanu". Schimbare bruscă la Oprea ca și, adineauri, la Pușcașu. Dispare din cîmpul meu vizual — apoi îl aud :

— Țineți-l pînă face . . .

Băieții mă țin. Însă eu nu pot. Nu pot și mi-e rușine. Le spun, jalnic — îmi vine să plîng :

— Nu pot, măi fraților. Nu pot, în douăzeci de secunde . . .

— Ți-am spus să stai, pînă faci ! — Oprea e foarte supărat.

Încerc. Zadarnic. Îi rog să mă ridice. Abia acum observ că Șaptefrați are o ureche vînăt-roșie, pe sfert zmulsă, că o arcadă a lui Ștef e spartă, cu sînge încă mustind.

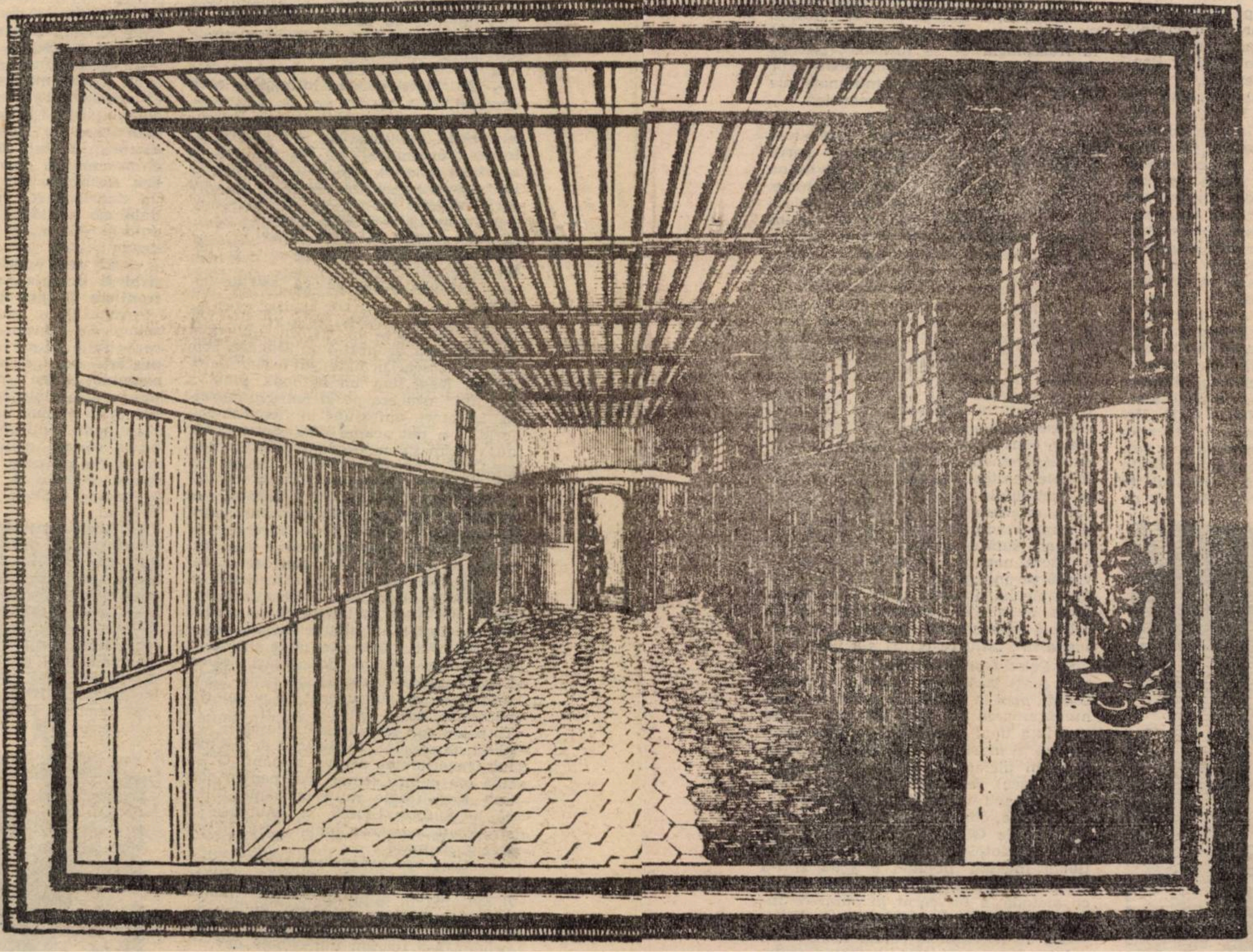

François-Nicolas Martinet Colegiul din Navarre (1760).

— Treaba ta, zice Oprea. Aduceți-l la chiuvetă. Spală-te, domnule !

Îmi vîr mîinile în jet și dau de două ori pe ochi.

— Am terminat, spun.

Oprea mă privește de foarte aproape. Dar nu mă vede. Ridică din umeri :

— Treaba ta, domnule. La celulă !

Ne întoarcem, Oprea îi dă raportul lui Gherman. Acesta se apropie de patul meu :

— Cînd ai nevoie de ceva, îmi spui mie. Ridici mîna, nu vorbești, tu ești al domnului Țurcanu — și își mută privirea în altă parte.

Bun, s-a înțeles, am auzit-o de trei-patru ori — dar tot n-am înțeles. Vreau să-l întreb ce înseamnă să fii al domnului Țurcanu, însă Cori e departe, pe la mijlocul camerei.

— Continuăm gimnastica ! Unde-am rămas?

Pop Cornel comandă Sus-Josul. Cînd încep să se semnaleze primele defecțiuni, intră în joc bîtele. Dar — cel puțin așa mi se pare mie — fără convingerea pe care le-o insufla prezența domnului Țurcanu.

Domnul Țurcanu — iată-l. Nici n-am simțit cînd o intrat — dar l-au simțit, fără să vadă, supraveghetorii : au întețit ritmul, loviturile au redevenit cumplite.

Țurcanu se plimbă. Uneori se oprește, brusc; de parcă ar străbate o junglă, amenințarea venind de pretutindeni. Amenințarea însă este el însuși :.

Acela — nu știu cine — e făcut zob, apoi aruncat pe prici.

— Stai drept, bandtule, cu ochii la bocanci! Dacă te prind că . . . Di ce-ai clipit, măi ! ? Di ce-ai mișcat pleoapele? — tot la capul meu : pumni, palme, picioare, bîte, catarame ; apoi aruncare la loc.

E într-o ureche, Țurcanu : să nu-ți miști privirea, fie, dar să nu clipești ? Cîte secunde se poate rezista fără să clipești ? Există o metodă, cînd are să-mi vină rîndul, are să-mi prindă bine, pînă atunci, nefericitul de la capul meu, care-o fi, iar încasează bătaie, **pentru că a clipit.** Dacă aș putea să-i suflu să procedeze așa : cînd simte usturimea, să apropie încet, încetișor pleoapele și să rostogolească globul — așa îl unge . . . O poți duce pînă la o jumătate de oră. La nevoie, și mai mult.

Nefericitul, e bătut în continuare, de alții, fiindcă Țurcanu, uite-l : vine și se întinde pe pat. Cu mîna dreaptă sub ceafă, cu ochii în tavan. Clipește cam des pentru unul care cere altora să . . .

— Distul ! Să treacă pi prici !

— Măi, tu aceala : un' ti uiți tu, măi ? Oprea, Pușcașu, Steiner ! — busculadă, undeva la capul patului meu. 'Pleac'-ti-nainti, măi !

I-a făcut o favoare. Mare. Țurcanu, care miroase a bivol. Ba nu : a cal. Ba nu : mirosul este, nu de animal, ci de om. Adevărat, a sudoare, însă dinspre el vine și altceva, miros de ceea ce lapădă omul. Nu, nu de tinetă. Nici de cel strivit, din greșeală, pe vreun maidan. Ci viu, proaspăt, sfîșietor. Să fi făcut domnul Țurcanu pe el ? Sau poate eu însumi ? Dar nu : de la Sibiu, de la Codlea, îl cunosc, îi știu multele nuanțe. Dinspre bocancii lui vine : adineauri și-a coborît picioarele de pe pat, mirosul a încetat ; cum și le-a urcat la loc, cum a reapărut. Deci, bocancii. O fi călcat în ceva. Și totuși, acel ceva necunoscut îmi întoarce mațele pe dos. Nu de greață, de spaimă.

Se aud hîrdaiele pe coridor — prînzul. Țurcanu se ridică printr-un „delfin", se duce în mijlocul camerei, unde îl înconjoară ai lui. Bălan se apropie și el, însă Oprea îl alungă ca de la troacă, dîndu-i peste cap, peste bot. Țurcanu le vorbește, ei dau din capete a încuviințare — chiar și Bălan, rămas pe dinafară și care, cu siguranță, nu aude nimic — dar încuviințează. La un moment dat, Țurcanu izbucnește în rîs și îi arde lui Gherman peste spinare o palmă prietenos-golănească. Cori dă ochii peste cap, de i se vede numai albul. Însă numai pentru o clipă. Se stăpînește — ce-o fi avînd Gherman la spinare, unde l-a atins Țurcanu ? Sau : ce n-o fi avînd ?

Țurcanu este pe punctul de a se apropia de ușă cînd glasul lui Fuhrmann zice, răgușit :

— Domnooo căpitan-major sau ce grad vei fi avînd, nu crezi că e timpul să ne dai oarecari explicații ?

Ciomăgașii, ca împinși de un resort, dau să se năpustească. Țurcanu îi oprește, bătînd din palme. Ocolește masa cu pași rari, ciocăniți. Se oprește în dreptul priciului dar nu dinaintea lui Fuhrmann.

— Măi, tu ! Tu ai auzit ce-a vorbit vorbărețul ? Răspunde, măi !

Cel întrebat, un băiat cu trăsături fine, prelungi și cu gene răsucite, de fată, își mișcă buzele, dar fără sunet. Țurcanu îi șterge, în treacăt, o palmă (numai de nu i-ar fi strivit genele), apoi se mută în fața lui Fuhrmann :

— Cum ziceai că te cheamă pi tini, măi aista, care vrei explicații ? — ai auzit, Cori ? Ex-plicații ! — hohotele de rîs ale ciomăgașilor nu întîrzie. Cui să dau explicații, Cori ? Eu să dau explicații ? Ție, măi ? — se întoarce spre Fuhrmann. Da' cini ești tu, măi ? Cum ti cheamă pi tini, măi ? — întrebarea de la urmă sună aproape cu tandrețe, în dulcea lui moldovenească de Sus.

— Cum mă cheamă, știți. Dar eu nu știu ce grad binevoiți să purtați, domnooo . . .

Chicote. Totuși, chicote, dinspre priciuri. Ceea ce înseamnează că n-are să mai treacă mult pînă ce chicotele au să se prefacă în hohote, iar de-aici pînă la revoltă, o nimica toată. Dar cum e posibil să suportăm fără să crîcnim, noi, majoritatea, teroarea unei nenorocite de minorități ?

Cei cu ciomege dau să se năpustească. Țurcanu îi oprește cu un semn :

— Măi, tu, care-ai fost student la clasa de circ de la Conservatorul din Tîrgu-Cucului . . . — așteaptă chicotele ciomăgașilor, să se scarpine cu ele — apoi, brusc, răgușit : Di cînd ai vinit în camera asta, în permanență m-ai provocat !

— A, da ? se miră celălalt, cu efort. A, da : așa se explică „replica" pe care ați binevoit să mi-o dați, domnooo Ciobanu . . .

— Țurcanu, măi, nu Ciobanu ! — Țurcanu e gata să sugrume pe oricine, deocamdată, sugrumă, convulsiv, aerul.

— Țurcanu, Ciobanu — nu-i aceeași brînză?

Cu toții ne ținem respirația. Însă, minune : Țurcanu zîmbește ; Țurcanu rîde ; Țurcanu se saltă pe vîrfuri :

— Tu chiar vrei să faci cunoștință, îndeaproape, cu mine, măi ?

— Știți, domnooo . . . — Fuhrmann face eforturi vizibile, audibile, să vorbească tare. Precum un anume personaj al lui Caragiale, zic : „Eu, cînd îmi trage cineva palme, nu mă las pînă nu-mi spune pentru ce, pentru ce mi le-a tras, să știu și eu . . .".

— Nu te lași . . . Nu te lăsa ! Să nu te lași, pînă nu afli pentru ce . . . Ia vin-aici ! Vină-vină, să-ți spun la ureche pentru ce, să-ți dau ex-pli-ca-ții.

— Cu aceleași argumente, domnilor ? — în glasul slab, răgușit, strivit al lui Fuhrmann se simte frica cea mare, o frică specială, o frică de un curaj nebun.

— Singurele la care are dreptul un bandit ca tine . . .

Mă atîrn cu disperare de cămila al cărei cap lipsă se tot duce, tot venind. Fuhrmann nu-și rupe cu dinții vinele, ca celălalt, i le oferă lui Țurcanu, să i le des-facă el. Are dreptate, Țurcanu : Fuhrmann l-a provocat mereu și mereu de cînd a venit în camera asta. Îl provoacă, îl provoacă și acum — ce altceva face ? Și pe cine ? Pe însuși Țurcanu !

O să-l ucidă.

După ce l-a tocat cu pumnii, după ce l-a treierat cu picioarele, apoi iar cu pumnii și iar cu picioarele, acum se urcă pe trupul lui, sprijinindu-se de umerii lui Oprea și Pușcașu, apropiați oportun.

Mai sare o dată. Și încă o dată. Încă.

Pîrîie, pîrîie ceva, însă eu nu pot leșina.

— Nimeni nu se-atinge de mîncare, pînă la ordinul meu !

Ce-o să mai inventeze ? Unde-am nimerit ? Ce se petrece, aici ? Și, dacă se petrece, eu de ce nu mă petrec ?

Ciomăgașii sfîrșesc de distribuit gamelele, le așează pe marginea priciurilor, dinaintea fiecărui deținut. Ale lor, gamelele — pe masă, cu linguri.

— Toată lumea în genunchi, la un metru distanță de gamelă ! Mîinile la spate ! Te 'pleci și mănînci ! Din treucă !

Din treucă — dar eu ? Gherman mi-a adus adineauri gamela cu arpacaș :

— Tu ai dreptul la lingură . . ., îmi șoptise.

Cum adică, drept la lingură ? Adică dreptul pe care-l au și ei, bătăușii ? Cum adică, dreptul, încep să înțeleg atunci cînd bîtele se pornesc să lovească în capete, obligîndu-le să se aplece și să mănînce fără lingură, din gamele. Din treucă.

— Dom' Țurcanu, Pop Vasile refuză să mănînce, îl demasc !

— Cori, ia scapă-mă di păduchele ista, spune Țurcanu, liniștit. Să treacă î-na-poi !

Rîndul lui Bălan să nu priceapă. Nici cînd Gherman îl lovește în cap cu o frecvență de ciocan pneumatic, nici cînd îl silește să urce pe prici. În sfîrșit, cînd i se trîntește dinainte o gamelă fără lingură, înțelege : zelos, cu privirea la Țurcanu, se apleacă. Se aruncă. Își pierde echilibrul și cade cu obrazul în arpacașul fierbinte. Își reprimă urletul, trage aer cu zgomot, prin colacul răsfrînt care sparge masca de arpacaș. Văzîndu-l pe Cori înălțînd bîta, se apleacă iar. Grohăie — nu știu dacă de durere ori de plăcere.

Careva a răsturnat gamela pe ciment.

— Să lingă, spune Țurcanu, simplu. Ia, Oprea : călare !

Oprea trage de pe prici pe careva — nu-i văd decît puloverul albastru, găurit în coate — cu lovituri de bîtă îl obligă să se așeze în patru labe, apoi îl încalecă. Lovind numai în cap, numai în cap, îl silește să lingă mîncarea vărsată pe ciment.

Altă gamelă răsturnată. Călăreț : Steiner.

Încă una.

— Îl demasc pe Grigoraș !, țipă Cornel Pop. A vărsat-o intenționat, ca să nu se opărească, l-am văzut ! Îl demasc ! Îl demasc !

— Lejionar de-al tău, spune Țurcanu, cu gura plină (el mănîncă cu lingura, cu un șold pe dunga mesei). Ocupă-te de el . . .

Cornel se năpustește. Vînzoleală. Dar nu aud șuierul lat al centurii. Gîfîituri de luptă, bubuituri de pumn, bușeală, o țesătură pîrîind, sfîșiată . . .

— Mi-a luat cureauaaa ! Îl demasc ! Îl demasc !

Dintr-o dată, liniște. Ciomăgașii, încordați, parcă trăgînd în lese, parcă așteptînd să le dea drumul stăpînul, din lese . . . Țurcanu însă mănîncă, mestecînd rar și cu nădejde. Încremeniți și Grigoraș — cu centura lui Cornel în mînă — și Cornel, în picioare, cu pleoapele coborîte, așteptînd, așteptînd . . .

— Ci-aștepți, Grigoraș ?, întreabă Țurcanu, tot cu gura plină. Ia ardi-i cîteva lui Pop Cornel, fiindcă s-a lăsat dizarmat !

Îl văd bine pe Grigoraș. Îl știu destul de bine, de jos, de la subsol. Am aflat destule despre el : prins de grănicerii sîrbi, bătut cumplit și pregătit de extrădare, evadase din postul de pază ; o sută de kilometri mai încolo, prins și internat într-un lagăr de muncă (mină de cărbuni), evadase iar ; prins la granița italiană, fusese de acea dată retrimis în România (se vorbea tot mai insistent : pentru fiecare frontierist predat, sîrbii — deși . . . dușmani de moarte, primeau o cisternă cu țiței) ; la Securitatea din Constanța. Șase luni de anchetă-ca-la-Constanța — nu i s-au smuls decît informații referitoare la sine. În ciuda subțirimii trupului, Grigoraș are o forță considerabilă — la care se adaugă o încăpățînare sălbatică — nici ancheta, nici Jilava nu i le stinseseră . . .

Centironul lui Cornel în mînă. Dacă ar face un salt de doi metri (un fleac), la capătul căruia ar lovi cu catarama, Țurcanu ar fi terminat ; poate chiar mort, de ce nu, o bună, o unghiuloasă cataramă . . . Un salt, atît.

— Dacă nu-i croiești tu, îl pun pe el să te otînjească, zice Țurcanu fără să-l privească, rîcîind harnic fundul gamelei cu lingura.

Iată că mîna lui Grigoraș se înalță. Nu la capătul saltului : deasupra capului lui Cornel, căruia i s-au albit ochii.

Dar lovitura nu mai vine. O oprește un glas slab, stins, dacă nu ar fi liniștea deplină instalată în celulă, probabil nu s-ar fi deslușit de la un pas :

— . . . un criminal. Nu pentru că omori oameni, pentru că îi pui să se . . . Între ei . . .

După privirile ciomăgașilor, răsucite spre ușă, înțeleg că vorbește cel cu șapcă de ski fără cozoroc. Da, i se vede falca de jos mișcîndu-se. Însă, cînd urcă, nu ajunge pînă unde ar trebui, rămîne la jumătatea drumului, iar în pauze cade, atîrnă.

Țurcanu curăță bine gamela, o depune lîngă ușă. Se întinde, rîgîie discret, cu palma la gură, apoi rotindu-și privirea :

— Să ne fie de bine masa ! — și scărpinîndu-și capul sub șapcă, sugîndu-și dinții, întreabă așa, în trecere : Ce spuneai, Bogdanovici ? — glasul i-a sunat aproape cald. Vrei să repeți ?

— Repet, Genule (și Bogdanovici e moldovean, a rostit : Jenule), repet, ești un criminal, vina noastră că te-am lăsat s-o iei . . . Vina noastră că nu te-am luat în seamă, te credeam un pezevenchi nepericulos, dar tu ascundeai un suflet de crimi . . .

S-a oprit singur, istovit. Falca îi cade, resemnată (de bărbia ascuțită îi atîrnă țurțuri de zeamă de arpacaș, întărită). Țurcanu continuă să privească în altă parte, ba acum se află cu spatele la el : ia din mîna lui Grigoraș centura și o depune pe umărul lui Cornel :

— Dacă te mai lași dizarmat, te-ntorc ! — pe Pop l-a amenințat — însă numaidecît, cu dulceață : Ai terminat masa și discursul, Bogdanovici ?

Falca se înalță, coboară de cîteva ori. Nu se aude nimic.

Cu obrazul lis, ca sub fard gros, ca în reflectoare, Țurcanu se răsucește, lent, spre Bogdanovici. În ciuda șepcii proletare, în ciuda bărbiei (sau : datorită ei), Țurcanu are ținută ; o anume măreție. Nu a rostit nici un ordin, nu a schițat vreun semn, însă ciomăgașii se dau în lături, formînd două paranteze, cuprinzînd pe înalt, pe cei doi protagoniști. Au încremenit și plantoanele, fiecare unde l-a prins momentul : cu brațele și cu bîtele atîrnînd pe lîngă trup, cu fața spre **acolo**, ca pentru rugăciune.

Mă înalț în coate. Au ieșit din încremenire și cei de pe priciuri : se uită **acolo** (nu la bocanci), cu satisfacție și cu teamă, nu teamă pentru ei, imediată, ci presimțind probabil o pedeapsă mai cumplită decît nemișcarea pleoapelor.

Mare actor, Țurcanu. Stăpînește mai ales tăcerile. Nu știu ce va urma, însă după tremurul care-l scutură pe Bogdanovici, simt că va fi ceva teribil — un șuvoi de sudoare mi se prăpăstuiește pe șira spinării. Pentru o clipă, mă încearcă dorința de a mă ciupi, de a mă lovi peste genunchi, ca să mă trezesc. Renunț cînd ajung la aceeași întrebare : Și dacă în trezie va fi și mai și ?

Bogdanovici tremură acolo, pe locul lui de pe prici. Nu e tremurul lui Sofron, nici al lui Cornel Pop. Aceia, fiecare în felul său, tremurînd, se apărau de o promisă, de o inevitabilă agresiune. Or Bogdanovici tremură, nu doar resemnat, ci doritor să vină mai repede, aproape sărbătorind ce va să vină . . .

— Măi Bogdanovici, măi . . .

Fals. Și tîrziu. Stăpînul pauzelor a (pur și simplu) întîrziat ; ori s-a grăbit cu o secundă, cu o zecime, prima lui replică a căzut într-o cădere de-a lui Bogdanovici.

Care nu mai tremură ; care nu mai tremură în clipa în care Țurcanu a început — dar dacă tocmai asta urmărea Țurcanu : ca Bogdanovici să nu mai poată fugi nici prin venirea în întîmpinare ?

(Continuare în pagina 13)

GULAGUL ROMÂNESC

BANCHETA DE CIMENT

Vom scrie despre închisorile stalinismului şi poststalinismului — ceauşismul. Despre concetăţenii noştri care, începînd cu sfîrşitul deceniului 5, au trecut prin suferinţe şi umilinţe greu de imaginat. O facem nu pentru că — obsedaţi de senzaţional — vrem să redeschidem răni cicatrizate, ci din dorinţa de a îndemna tînăra generaţie să ia aminte.

Splaiul Tudor Vladimirescu nr. 2. O vilă care, în urmă cu un deceniu şi jumătate, a aparţinut... securităţii. O vilă devenită, de puţin timp, sediul Asociaţiei foştilor deţinuţi politici. O amară ironie a istoriei ?...

La intrarea din curte, a fost lipită o bucată de carton maroniu, de ambalaj. Litere negre, într-o caligrafie precară, compun denumirea asociaţiei. Această inscripţie improvizată îmi dă senzaţia unei amintiri din gulagul românesc. Un gulag în care eu nu am fost, dar despre care am auzit, adeseori, vorbindu-se...

Înainte de a ajunge în sediul propriu-zis al Asociaţiei foştilor deţinuţi politici (aflat la etaj), rătăcim prin cîteva încăperi : cutii cu ajutoare venite din străinătate, mobile desperecheate, o voce care inventariază ceva (undeva la subsol). Într-o cameră aproape goală, lîngă fereastră, o maşină de scris miniaturizată şi un top de vreo 2 000 de coli. E ca şi cum, mă gîndesc, aflîndu-se că vom veni să scriem despre foştii deţinuţi politici, ni s-au pregătit, chiar acolo, cele necesare scrisului...

Pe uşa cu canat înalt de la etaj, denumirea asociaţiei apare, caligrafiată, de o mînă exersată, cu litere roşii (pe fond alb). Aşadar ei nu au, precum mulţi dintre noi, idiosincrazie la culoarea roşie...

Îi cunoaştem pe cîţiva membri ai asociaţiei. Abia ce sînt invitat să mă aşez la o masă lungă şi foarte temeinic lucrată (ce pare provenită din cabinetul pentru „aleşi“ al vreunui director de mare întreprindere), abia ce-mi scot carnetul de însemnări, că sînt „contactat“ de domnul **Mihai Horea Simonetti.** Îl cunosc, din vedere, de vreo cîteva decenii. Am fost coleg de clasă cu fratele lui. Se interesează unde lucrez şi cam ce-aş dori să scriu despre foştii deţinuţi politici. Îi spun că, fireşte, am dori să aflăm, să scriem şi să publicăm lucruri cît mai semnificative şi că nu ştim, încă, ce formulă publicistică vom folosi. După alte, bine ţintite, întrebări, îşi cere scuze pentru „indiscreţie“... Îmi mărturiseşte : „Din cauza lor (a securiştilor n.m.) eu nu prea mai am încredere în nimeni“. (La despărţire, mă va ruga să-mi trec numele şi numerele de telefon la care pot fi găsit în agenda dumnealui, încă o dată cerîndu-şi scuze şi nedîndu-şi seama că ceea ce mi-a pretins nici nu mă miră, nici nu mă ofensează. Am trăit şi mai trăim, în ţara noastră, **o mare criză de încredere).**

Nicolo Simonetti, ofiţer italian, a venit, în vremea primului război mondial, să-i ajute pe români. După război, nu s-a mai întors în Italia. O nouă patrie şi un nou prenume : Nicolae. Fiul său, Nicolae Horea, a ajuns comisar în poliţia capitalei, a supravieţuit masacrului de la închisoarea Jilava făptuit de legionari. S-a mutat, cu familia, în Timişoara. În toamna lui '56 a fost condamnat la 7 ani închisoare „pentru agitaţie şi propagandă“ — împotriva regimului democrat-popular. Democrat-popular ?!... A murit în penitenciarul de la Gherla, în anul 1958.

Se apropie de noi domnul **Teodor Stanca.** I se adresează conlocutorului meu : „O să vă spun cum a murit tatăl dumneavoastră la Gherla. Şi eu am fost acolo...“.

Teodor Stanca : inginer ; lucrează în domeniul informaticii. În toamna lui '56 a fost unul dintre organizatorii mişcării de protest a studenţilor timişoreni.

A NU SE UITA CĂ ŞI ÎN ANUL 1956 ÎN TIMIŞOARA S-A APRINS O SCÎNTEIE A LUPTEI ÎMPOTRIVA TOTALITARISMULUI !

Studentul Teodor Stanca a fost condamnat la 8 ani de închisoare. Fusese unul dintre lideri. Pentru o vină imaginară. Revendicările studenţilor vizau, în esenţă, mizeria materială şi morală care otrăvea existenţa naţiunii noastre. Au vrut să parlamenteze cu reprezentanţii puterii. Reprezentanţii puterii de atunci, ca şi cei de acum trei luni, se temeau tot atît de mult de adevăr.

Deţinutul politic Teodor Stanca, în urma simulacrului de proces care i s-a intentat, a început să-şi ispăşească pedeapsa, în penitenciarul de la Timişoara, singur, într-o celulă de 2/3. În celulă se afla doar o banchetă de ciment... Îmi spune : **„După coşmarul trăit la securitate, mi s-a părut că, acolo, în celula aceea îngheţată, e bine...“.**

A urmat închisoarea de la Gherla, coloniile penitenciare din Balta Brăilei ; coloniile penitenciare din Deltă. Pînă la plecarea de la Gherla (1960) a stat numai în celule. Nu a fost scos, cu lunile, afară. În anul 1958, o molimă a stins vieţile a sute de deţinuţi politici. El a rezistat şi molimei. Avea 25 de ani...

Apropo de tinereţe, face o remarcă impresionantă : **„Noi am fost eliberaţi din închisoare, atunci, în '64, dar, cu adevărat, ne-am eliberat acum, în decembrie '89. Eliberarea aceasta nevisată copiii noştri ne-au adus-o. N-aş fi crezut că sînt în stare să o facă...“.**

Inginerul Teodor Stanca (cel care şi-a continuat studiile după o întrerupere de 11 ani) are un fiu şi o fiică. Amîndoi studenţi. Amîndoi participanţi la Revoluţie. În stradă. Nu la televizor.

Despre gulagurile prin care a trecut fostul deţinut politic Teodor Stanca voi scrie, aşa cum am mai spus, pentru ca tînăra generaţie să ia aminte...

Iosif COSTINAŞ

CELULA NEAGRĂ

Scriind, trag cu ochiul la televizor, unde inculpatul Teodorescu se plînge de anchetatorul său. Ştiu că a fost adjunct al şefului cu contrainformaţiile pe ţară, pentru asta trebuia să fie pervers de şiret, totuşi nu-mi pot reţine o undă de simpatie. Vorba lui Cornel Bogdan, pentru unul ca el s-ar bate şi C.I.A., şi K.G.B.-ul. Oricum, inculpatul Teodorescu valorifică la maximum cuceririle unei revoluţii pe care n-a vrut-o. Ce să-i faci ? Noi sîntem pentru democraţie, nu pentru vendetta.

Şi tot trăgînd cu ochiul la TV, m-a izbit grimasa vechiului crainic ceauşist Cornelius Roşiianu, repliat în intelectual şi în comentator (ironic-superior), pus să citească, pe sărite, Proclamaţia de la Timişoara. Un crainic comentator. Un lefegiu perpetuu. El va ţine totdeauna cu puternicii zilei. Pentru el, Puterea este Adevărul.

Despre altceva vreau să vorbesc. Nu vi se pare incitant titlul ?

Deci cinci inşi stau într-o încăpere de doi pe doi. Fără lumină, fără pat. Hîrdăul e într-un colţ. El serveşte şi de scaun, cu schimbul, după un program liber consimţit. Ce e hîrdăul ? O putină din stejar. De-abia la două-trei zile vin şuţii s-o golească. Bine, bine, unul stă pe fund, ce fac ceilalţi patru? Fac ce trebuie să facă : bat pasul pe loc (de unde loc ?) ca să se dezmorţească, să se încălzească, să nu înnebunească. Îngrozitor, o zi întreagă ? Nu. 44 de zile. Între 24 decembrie 1948 şi 6 februarie 1949. Pentru destindere, între timp, dai declaraţii peste declaraţii. Cît mai multe şi cît mai diverse. Ca să se vadă diferenţa. Ca să te arăţi îngrozitor de vinovat. Nici o grijă. Vei avea un avocat din oficiu. Şi ştii ce-o să spună el ? Nici măcar asta n-o poţi anticipa ? El o să cucerească instanţa cu o frază excepţională : „Tînărul de faţă nu e prea vinovat (ai doar 22 de ani, vina ta a început la 14), dar trebuie pedepsit exemplar pentru ceea ce ar fi putut să facă“. Nu te-a învrednicit cu o vorbă, cu o privire acest apărător. O să-l revezi peste ani, cu un spirit justiţiar renăscut.

Cum de ai rezistat atîtea zile în celula neagră, Alexandru Talaşman ? Nu m-am temut de nimic. Ei n-au înţeles pînă în ultima clipă cum de există cineva care nu se teme nici cînd e „săltat“ în faţa casei unde locuieşte Doina Cornea. (Asta mi s-a întîmplat în octombrie 1988). Sînt făcut din altă fibră. Aici nu e vorba de **înţelegere,** ci de **comunicare.**

Să revenim la celula neagră. Să încep cu ieşirea ? Înainte de proces ne-au repartizat o spălătură după 44 de zile de mizerie. Cînd mi-am scos tricoul de pe mine, s-a rupt ca hîrtia. Stai că mergem prea repede. Ce vrei să-ţi spun ? Carnea picioarelor dăduse peste bocanci, zeama tot curgea din mădulare. A fost superb că ne-au lăsat să dormim cinci inşi în două paturi de fier. Una din bucuriile supreme ale vieţii mele !

Şi ce-a zis judecătorul ? Colonelul Stăvrică, persoană interbelică, credea că se salvează dacă face ravagii. N-a fost să fie aşa. Duritatea nu i-a folosit la nimic. El a fost pe post de unealtă. Spunea în timpul procesului, convertit la frazeologia ce se înfiripa : „Aceşti tineri, care vor ieşi din închisoare, vor fi frapaţi de realizările minunate ale poporului şi vor plînge amarnic“.

Te-ncurci în colonei, domnule Talaşman, sari iar, la vara lui 1989, te-a chemat la el un comandant, parcă Sima : „Ce te ţii cu paranoica de Doina Cornea, ai înnebunit, tu, nima-n lume, să te tragi de şireturi cu Nicolae Ceauşescu ?“. (N-ai avut dreptate, n-ai prins nuanţa, toţi au fost de partea noastră, dar n-ai reuşit dumneata să comunici, toţi, dar, aproape toţi, şi inculpaţii Sima, Deheleanu, şi Cornelius Roşiianu, şi Televiziunea Română, ce se presimţea deja Liberă. N-ai avut fler, domnule Talaşman, ce să-ţi fac, vei rămîne în veci o roată anexă la orice căruţă).

Deci, pe colonelul Stăvrică, nu l-a salvat oportunismul. În 1951 aveai să-l reîntîlneşti la **Peninsula** pe cel ce-ţi dăduse cu nonşalanţă 7 ani de închisoare, cum condamnase înainte şi muncitorii grevişti. Ce era **Peninsula ?** O colonie penitenciară pe „Marele şantier“ al Canalului. Un ţarc din sîrmă ghimpată, cu baracamente pentru deţinuţi şi pentru administraţie. 50—60 de barăci a o sută de oameni. Şi cu Stăvrică ai făcut notă discordantă. I-ai spus o vorbă de încurajare, cînd alţii, tot victime ale lui, îl scuipau, îl batjocoreau. Prins în mrejele culpabilităţii, fostul colonel avea să spună referitor la persoana ta : „ştiu ce crimă s-a făcut“.

Şi Petre Goiciu, directorul închisorii, avea să-ţi iasă mereu în cale. Întîi la Galaţi, apoi la Gherla. Îi plăcea să facă numărătoarea cu tot dichisul. Chiar şi-n faţa unui muribund (ce mare scofală să fii muribund !) a strigat : „Scoală-te în picioare !“. Şi ofiţerul venit din lagărul de la Uranki, acolo unde se zice că au fost prinşi unii mîncînd măruntaie de om, a ţîşnit în faţa beţivanului de Goiciu : „Descoperă-te în faţa suferinţei !“. Directorul n-a reacţionat imediat, de-abia a doua zi l-a bătut pe ofiţer în faţa frontului, crunt, cu metodă, a tot cărat în omul ce înţepenise în poziţie de drepţi.

Dar să revenim la celula neagră. Ce puteau face cinci inşi pe patru metri pătraţi ? Jucau tontoroiul. Petruş Graur cînta cu voce limpede romanţe şi cantonete. Zaraza, Santa Lucia. Te înfiora. Te gîndeai cum o fi afară. Se povesteau romane, se făceau lecţii de franceză, de italiană. Izbucneau certuri. Oricum, era mai bine decît singur. Aşa ai stat între 4 şi 24 decembrie 1948, într-o celulă fără pat, cu geamul deschis (dar cu gratii), cu ciment pe jos. Dimineaţa cînd mergeai la anchetă trebuia să te bată ca să te redresezi.

Înapoi la celula neagră. Uneori ceaiul mirosea a urină. Se mai încurcau hîrdaiele. Au fost şi momente frumoase. O adevărată sărbătoare cînd gardianul n-a închis bine uşa. Aţi bîjbîit pe coridor şi aţi nimerit în depozitul de alimente. V-aţi umplut buzunarele cu zahăr şi cu arpacaş. Cum, arpacaş nefiert ? Bineînţeles, ce conta ? Nu-ţi mîncaseşi în urmă cu cîteva zile pieptenul de os ?

Viorel MARINEASA

WILLIAM BLAKE : Frontispiciul : „Ce este omul ?“

Mircea Vulcănescu

ULTIMUL CUVÎNT

(IX)

rostit în apărarea sa de Mircea Vulcănescu, în ziua de 15 ianuarie 1948, în fața Curții de Apel din București, secția a IX-a Criminală, în procesul celui de-al doilea lot al foștilor miniștri și Subsecretari de Stat din Guvernarea Mareșalului Antonescu, — acuzați că au provocat dezastrul Țării, — în baza legilor 312/1945, 455/1945, 291/1947.

COLABORAREA INDUSTRIALĂ

A. PRINCIPIILE ACESTEI COLABORĂRI AU FOST :

1. Nu se colaborează decît în domeniile unde dezvoltarea întreprinderilor românești nu este asigurată în timp de pace, fie din lipsa materiilor prime, fie din aceea a debușeurilor.

2. Nu se colaborează decît dacă partenerul străin aduce industriei românești : materie primă, utilajul tehnic, priceperea tehnică (specialiști, licențe, brevete), finanțare sau comenzi pe care industria românească nu și le poate procura din interior.

3 Și numai dacă colaboratorul străin se angajează să formeze personalul tehnic românesc la dînsul în întreprinderi.

4. Nu se alienează fondul bogățiilor românești, în sensul că nu se cedează majoritatea acțiunilor întreprinderilor.

5. Nu se cedează conducerea generală a întreprinderilor din mîinile românești (. . .).

B. COLABORAREA LA AȘA-ZISA FINANȚARE A ARMATEI GERMANE ȘI REZULTATELE EI

Trec acum la finanțarea armatei germane.

Sub acest nume se înțeleg, de obicei, mai multe lucruri.

Așa zisa finanțare a armatei germane cuprinde, în primul rînd, un post de 100 mil. lunar, pentru misiunea de instrucție a armatei române.

Acest post a fost hotărît să fie plătit din Octombrie 1940 de conducerea Statului care a dispus și sporirea lui ulterioară la 239 mil. lunar, în 1943, cînd au sporit prețurile.

El nu reprezintă o finanțare propriu-zisă a armatei germane, ci o finanțare a nevoilor de instrucție ale armatei române. De aceea, această sumă a fost cuprinsă în bugetul armatei române și s-a plătit prin creditul special afectat cheltuielilor armatei române, ca orice cheltuială militară.

Finanțarea armatei germane se referă la avansarea de sume (pentru cheltuieli) puse la dispoziția armatei operative, mai întîi în trecere prin Țară, în 1940 și 1941 — apoi operînd pe teritoriul ei, în vara 1941, alături de armata română ; pe urmă iarăși în trecere, în 1942 și 1943, spre Est — și, în sfîrsit iarăși luptînd pe teritoriul țării, în 1944.

Această — așa-zisă, a doua finanțare — a trecut, deci, prin mai multe faze și rolul Ministerului de Finanțe a variat, după cum se va vedea, în fiecare caz.

Voi expune deci amănunțit rolul acestui Minister, ca și rolul meu special în această chestiune.

Din examinarea lucrurilor se va vedea că rolul meu nu poate fi considerat în niciun fel ca un rol finanțator al acestei arme, care să reprezinte vreo participare a mea la permiterea intrării în Țară, în sensul art. 1 „a“.

Date fiind scopurile, actele și rezultatele actelor mele, acestea nu pot fi considerate nici ca acte de militare pentru hitlerism nici ca acte de permitere a intrării armatei germane pe teritoriul Țării, condamnabile de art. 1 „a“ și nici măcar în sensul de militare personală, prin acte de execuție pentru pregătirea sau desăvîrșirea permiterii intrării armatei germane pe teritoriul românesc, condamnabile de art. 1 „b“, și nici ca acte de contribuție la pregătirea sau desăvîrșirea acestei permiteri, în sensul cerut de art. 2 „a“, din Legea 312/1945 ca articol distinct, despre care, dealtfel, Domnii Procurori afirmă că nici nu ar fi existat.

Am arătat în prima mea declarație, ca informator la Acuzatorul Public, aflată la dosarul de judecată al Ministrului meu, Generalul Stoenescu, de ce pretind că nu a existat finanțarea propriu-zisă a armatei germane, decît poate o perioadă mică de timp, limitată la cîteva luni, în 1941.

Într-adevăr, „finanțarea“ implică avansuri descoperite din partea finanțatorului, în vreme ce, în cazul armatei germane, toate sumele puse în lei la dispoziția ei, au fost acoperite în realitate de către Statul german, el însuși. Acesta a furnizat României, în bunuri, contravaloarea tuturor sumelor în lei puse la dispoziția armatei germane în Țară.

Privite lucrurile în ansamblu este deci inexact să afirmăm că armata germană a fost finanțată de România.

Armata germană din România s-a finanțat de Germania.

Ceea ce a făcut România a fost numai că, sub pretextul unei finanțări aparente a armatei germane, ea a reușit să-și finanțeze nevoile ei proprii — după cum se va vedea — reușind însă pe deasupra, ca (la adăpostul acestei aparențe de finanțare a unor nevoi germane, judicios întreținută) să obțină de la nemți acoperirea cu aur a efortului făcut de B.N.R., repet, numai aparent în favoarea Germaniei, dar care în realitate era făcut pentru acoperirea nevoilor proprii românești.

Acesta este adevărul !

Să lămurim :

Am spus că finanțarea armatei germane a trecut prin mai multe faze, corespunzînd, oarecum, în general, fiecărui Ministeriat sub care am lucrat.

Voiu deosebi deci :

— 1. O primă fază corespunzînd oarecum, în general, fiecărui Ministeriat sub care am lucrat.

—2. O a doua fază corespunzînd sfîrșitului Ministeriatului Stoenescu și începutului Ministeriatului Neagu.

— 3. O a treia fază corespunzînd sfîrșitului Ministeriatului Neagu și Ministeriatului Netta.

Cea dintîi fază cuprinde, ea însăși, mai multe perioade :

a) Perioada trecerii armatelor germane prin Țară, în primăvara lui 1941.

b) Perioada operațiunilor pe teritoriul românesc, în vara lui 1941, și :

c) Perioada trecerii operațiunilor în afara teritoriului în 1942.

Această a treia perioadă a Ministeriatului Stoenescu se continuă în fapt și sub Ministeriatul Neagu, constituind a doua fază care durează pînă în momentul refluxului armatei germane în retragere din Rusia, la începutul lui 1944, cînd începe ultima fază care caracterizează îndeosebi Ministeriatul Domnului Gheron Netta.

În ce a constat așa zisa finanțare ?

Cum s-a făcut ?

Care a fost rolul Ministerului de Finanțe ?

Scopul ei, mijloacele ce s-au folosit și rezultatele obținute ?

FAZA I-A

A) PERIOADA ANTERIOARĂ VENIRII LA GUVERN

În prima perioadă a Ministeriatului Stoenescu, Ministerul Finanțelor este cu totul străin de această finanțare. Ea se face prin CAFA de către BNR, pe baza unor convenții semnate la 17. I. 1941, deci înainte de venirea noastră la Minister. Ea angrenează instituții care — în afară de Casa Colectoare — nu erau sub conducerea Ministerului de Finanțe, în ce privește activitatea lor.

La ce folosea și cum se făcea această finanțare ?

O constatare importantă, mai întîi : la data intrării noastre la Minister, armata germană operativă se găsea deja pe teritoriul României.

Din documentul produs de Secția Operațiunilor din M.St.M. (adresa nr. 700.693 aflată la fila 13 a dosarului Mircea Cancicov, de la Acuzatorul Public conexat) — se constată că pînă la 21 februarie 1941 intraseră deja în Țară nu numai cele două Divizii inițiale de instrucție — instalate în regiunile Buzău și Timișoara, dar mai intraseră (mai întîi în trecere spre miazăzi și apoi în reconcentrare) un întreg repertoriu de mari unități germane, denumit poate ironic (ca aluzie la instabilitatea politică a României față de Germania) cu nume de operă comică „Bajazzo I“ și „Bajazzi II“, „Rigoletto“ (aluzie poate la aria „la donna e mobile“), „Pagliacci“ etc., etc. — pentru a ajunge, gradat, la denumiri cu semnificații mai apropiate de funcțiunea salvatoare pe care probabil că le-o atribuiau nemții față de noi acestor mari unități : „Tannhäuser“, „Lohengrin“ și „Parsifal“.

Aceste unități deja intrate în România, cînd am intrat noi în Minister, trebuiau să-și satisfacă diferitele lor nevoi ca : transporturi pe C.F.R. și pe ape, comunicări telefonice și telegrafice, plăți de aprovizionări în curs de transport etc.

Într-un prim moment, anterior venirii noastre la Guvern, aceste unități (intrate în Țară fără ca o convenție specială să fi asigurat prealabil modul lor de finanțare) foloseau căile ferate, drumurile, telegraful, porturile etc., în baza unor convenții speciale încheiate cu autoritățile românești respective, prin care acestea se angajaseră să le presteze serviciile necesare, fără să prevadă în chip expres și mijloacele de plată ale acestor servicii de către germani.

William Blake, Un suflet damnat din „Infernul“ lui Dante.

Iar pentru nevoile de aprovizionare, aceste MU germane începuseră să folosească RKKS — bonul de credit german — pregătit de Statul german spre a-l folosi ca mijloc de finanțare în Statele ocupate și deja folosit de ei în Franța, Olanda și Norvegia.

Acesta era un Bon de autofinanțare, adică o chitanță cu putere de circulație forțată impusă de ocupant, care — după practica finanțelor de război — urma să fie retrasă la pace, pe seama învinsului. Era, în fond, o varietate a fostului bilet al Băncii Generale pus în circulație de nemți în 1916, pe care ne-au silit să-l retragem prin pacea de la București din 1918.

Pus pe nepregătite în fața acestei situații, Ministerul de Finanțe predecesor, sesizat de CAFA, intervine în Decembrie 1940, în virtutea prerogativelor sale de apărare și control al regimului circulației monetare din România și, arătînd că România nu este un Stat ocupat și că dubla circulație monetară o prejudiciază, — cere Conducerii Statului să pretindă germanilor să retragă imediat, pe contul lor, aceste bonuri de credit emise de ei (RKKS) și să nu mai emită altele.

Această intervenție determină pentru prima oară nevoia de a se preciza normele de finanțare a armatei germane aflate pe teritoriul românesc.

Și, într-adevăr, Ministerul Economiei Naționale încheie, la 17 ianuarie 1941, prima convenție — de care am vorbit, pe care o găsim deja încheiată la venirea noastră la Guvern. Prin această convenție :

1. Nemții se obligă să retragă RKKS emise în România, plătind detentorilor lor lei și să plătească în viitor toate bunurile și serviciile primite în Țară numai cu moneda națională a Țării românești.

2. Ca să-și procure acești lei încheie o convenție cu CAFA, prin care se angajează să pună la dispoziția acestei Casse diferite valori acceptate de ea ; fie creanțe străine asupra Statului Român, fie alte bunuri, în schimbul cărora CAFA varsă la BNR, în contul armatei germane, lei — pentru contravaloarea bunurilor primite. Acești lei se plătesc, la rîndul lor, la CAFA de către cei care au nevoie și obțin bunurile sau creanțele primite de la germani.

3. BNR consimte numai un credit mutual de demaraj, reînnoibil, pentru a face posibilă operația, credit acoperit mai tîrziu.

În acest sistem deci, CAFA și BNR nu finanțează, ci pun la dispoziția nemților, în Țară, leii cu care se plătesc valorile efectiv prestate de către CAFA și predate de către această cassă achizitorilor lor cu plată.

Din acești lei procurați de nemți pe această cale, cea mai mare parte servește la plata serviciilor făcute de autoritățile românești, în virtutea convențiilor de care am vorbit.

Ele se fac printr-un contract special destinat autorității românești.

Aceste sume se pun la dispoziție, în același fel, în conturile Comandamentului Trupelor de Uscat, Intendenței și Aviației germane (1859, 1061, 1080 etc.) — a se vedea Tablourile CAFA-ei depuse la dosarul instrucției.

Toate aceste sume, cu excepția creditului de demaraj, sunt efectiv acoperite imediat, nu de România, ci de germani ; românii făcînd numai efectiv serviciul de centralizare și distribuire a leilor procurați prin plata valorilor cedate de către nemți la CAFA.

Pentru a înțelege această situație, pe care noi — repet — am găsit-o în ființă, trebuie să amintim că, în acel moment, spre deosebire de ceea ce s-a petrecut mai tîrziu, România era debitoare în clearing față de Germania, adică Germania furniza, curent, României un clearing, bunuri mai multe decît primea, rămînînd astfel la favoarea ei un sold pe care aceasta înțelegea să-l folosească pe această cale în plăți de bunuri consumate pe loc și de servicii făcute trupelor lor de către autoritățile române.

Care era rolul Ministerului de Finanțe în acest timp ?

Rolul său era exclusiv acela de supraveghere și control al efectelor sistemului existent asupra regimului monetar și economic (așa cum cere Legea Min. de Finanțe).

În această calitate, singurul lui amestec fusese, înainte de venirea noastră la Guvern, acela de control al acoperirilor date de către nemți la CAFA.

Suferința ca rodnicie

Între jurnalele de închisoare pe care ni le-a lăsat secolul al XIX-lea, de departe cel mai celebru e **Amintiri din Casa morților.** E cartea-etalon la care revenim ori de cîte ori vreun om politic, vreun dizident, vreun păcătos își adună între coperte amintirile penitenței sale. Ceea ce îl poate uimi pe cititorul neprevenit este lipsa de ură cu care Dostoievski vorbește despre locul detenției. Și nu numai lipsa de ură : chiar iubirea patetică, poate chiar patima cu care scrie despre această lume. În introducerea părții întîi, există o imagine a Siberiei pe care sîntem obligați să o transcriem : „... Siberia e o țară a bucuriei. Clima e admirabilă ; negustorii primitori și cu dare de mînă; printre băștinași se găsesc așijderi oameni înstăriți și ospitalieri. Domnișoarele sînt ca niște bobocei de trandafiri, caste și rușinoase nevoie mare. Vînatul dă buzna pe străzi și numai că nu se izbește de pușca vînătorului. Șampania curge gîrlă, icrele sînt delicioase, solul rodește recolte îmbelșugate... Într-un cuvînt, e un pămînt binecuvîntat...". Această imagine paradisiacă nu se adresează, ca să spunem așa, oricui : e o invitație pentru funcționarii statului care, rămași aici, ar putea fi fericiți.

Casa morților nu e chiar Siberia. De cîteva ori, scriitorul amintește despre **umbrele** pe care, în seară, le zărește trecînd prin curtea temniței. E casa morților, ne spune. Aceasta e casa morților.

Casa e un simbol al ordinii sufletești. Chiar ocna nu este mai puțin decît o **casă.** Chiar acest loc ocrotește o ordine. Și putem înțelege : paradisul funcționarilor și infernul condamnaților nu sînt decît etajele aceleiași case : nu sînt decît adăpostul aceleiași lumi. Căci, așa cum peștera lui Platon ne vorbește despre lumea noastră, la fel și Casa dostoievskiană. Nici o clipă resentimentul nu își face loc. Scriitorul (prin reprezentantul său) își asumă această lume firesc : e lumea care i-a fost dată. E lumea lui. Subterana ocnei e întregită cu etajul funcționarilor de stat ; al oamenilor comuni, care nu sînt, mai puțin, stăpînii. Luptătorii. Kșatria.

Și pentru că **Amintiri...** este cartea de cotitură a lui Dostoievski, dar și romanul său exponențial, mărturia sa capitală, e cazul să mai cităm, din **Jurnalul unui scriitor al anului 1877 (Trei idei)** acest gînd al scriitorului, rostit cu patru ani înaintea morții : „Erorile și neînțelegerile provenite din minte dispar mai repede și mai fără urmă decît erorile provenite din inimă... O eroare a inimii e un lucru teribil de grav : e vorba de un spirit infectat, uneori chiar al întregii națiuni, spirit care poartă adesea cu el un asemenea grad de orbire, încît nu se vindecă prin nici un fel de fapte.. ".

În **Amintiri din casa morților** parcă nimic nu prejudicia întregul. Ba dimpotrivă, suferința era condiția descoperirii lui. A descoperi paradisiaca Siberie, iată, în definitiv, rostul ultim al demersului dostoievskian.

În Jurnalul din **1877 întregul** poate fi salvat de ideea rusă. Occidentul se află în eroare. Trăiește cel mai grav dezastru cu putință : eroarea inimii. Dostoievski a formulat, în felul său, posibilitatea unei erori care a frămîntat, într-un fel sau altul, marile spirite ale primei jumătăți a secolului. De la Jung la Guénon, o seamă întreagă de savanți bănuiesc a descoperi bolnave chiar rădăcinile lumii moderne. Ceva s-a stricat. Subterana nu mai are deasupra ei **restul clădirii.** Nu mai formează un tot cu „etajele superioare". Lumea absurdă, descoperită de autorii afirmați după primul război mondial își va găsi „rațiunea de a fi" în izolarea subteranei de rest. **Omul din subterană** al lui Dostoievski e primul sol al lumii absurde în lumea modernă.

Eroul spațiului concentraționar va deveni preferatul acestei lumi. **Colonia penitenciară** a lui Kafka — unul dintre textele care cumulează o seamă de sensuri ale personajului în lumea modernă.

Desigur că lagărele secolului nostru au alimentat copios această literatură, născută, totuși, înaintea lor : care le anunța. Fiindcă scriitorul a presimțit întotdeauna dezastrele. A identificat, cu o clipă mai devreme, ascensiunea răului.

Evident că închisorile „lagărului socialist" merită, în acest mare capitol al literaturii absurde, mai mult decît un paragraf special. Nu ne rămîne să scriem că, de pildă, **Arhipelagul Gulag,** nu-i decît o hartă a subteranei. Cei de jos nu mai sînt, prin nimic, recuperați. Cei deportați, cei arestați, cei purtați în Siberia dostoievskiană se puteau salva ; condamnații lui Soljenițîn nu mai au nici o șansă. Dar nu mai au nici o șansă cei rămași acasă. Sînt încarcerați în sistem. În teamă, în frică, în suspiciune. Geniul lui Soljenițîn pune în valoare tocmai expansiunea subteranei. Subpămîntul, temnița devin tentaculare. Noi, cei de aici, nu mai avem nici o șansă de vindecare. **Eroarea inimii nu mai poate fi îndreptată.**

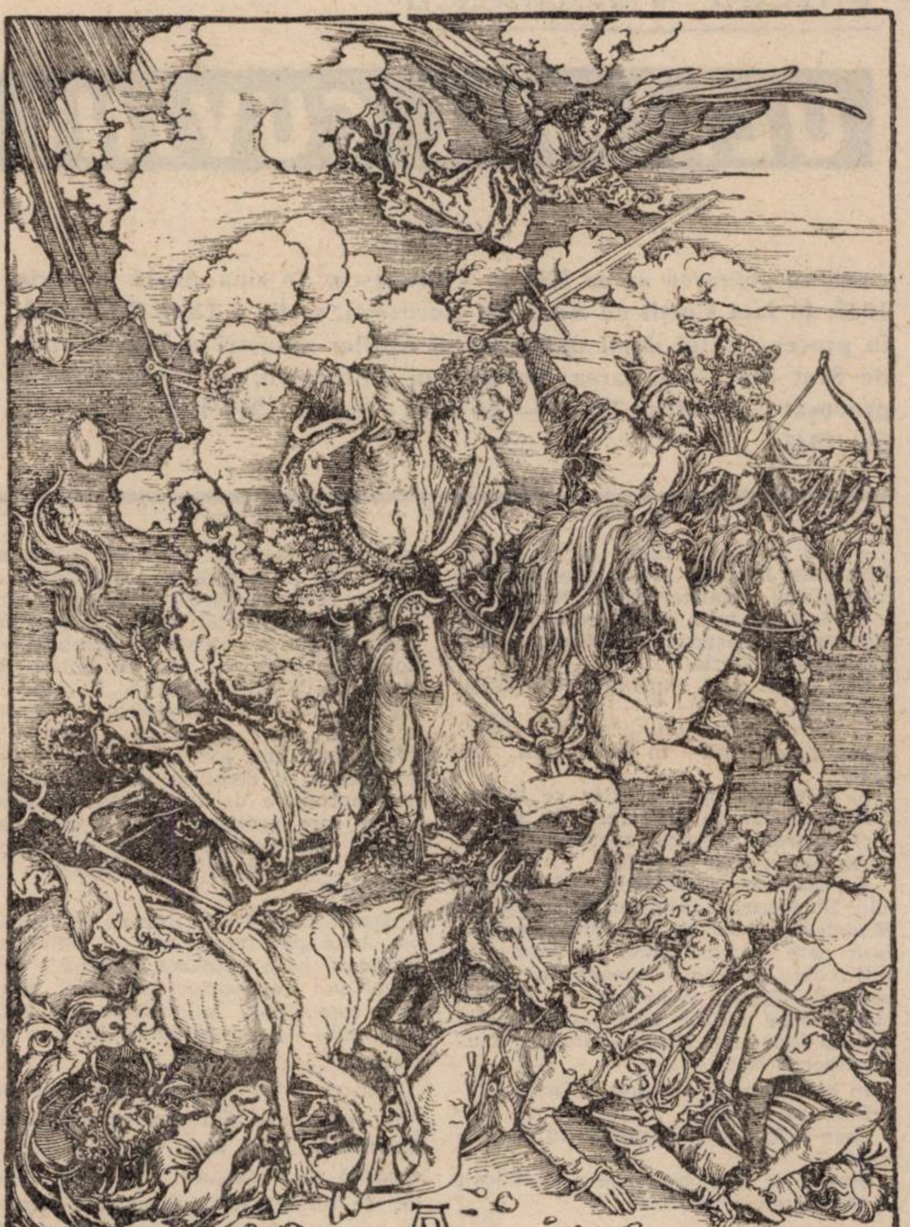

Albrecht Dürer : Cavalerii apocalipsului.

* * *

Chiar nu ? O povestire a lui Voiculescu (autor al unor proze cu model dostoievskian), **Lobocoagularea prefrontală**, scrisă în 1948, cînd nu mai era nimic de făcut și mare lucru de sperat, imagina cum „centrii credinței" extirpați de savanții criminali ai regimului totalitar, renasc „lîngă inimă". Și tot V. Voiculescu, într-o piesă mai veche, scrisă la începutul deceniului al patrulea, **La pragul minunii,** punea pe un evadat din Rusia sovietică să afirme că adevărata credință acolo renaște ; interdicțiile („zăpada care acoperă totul") o protejează și îi asigură renașterea. Revenirea la puritatea inițială.

Așadar, există, pentru foarte mulți dintre autorii români, o posibilitate a salvării. Unii dintre ei — ca V. Voiculescu — au rezistat în anii terorii deceniului al șaselea fiindcă au întrevăzut această cale. S-au păstrat puri în anii închisorii tocmai fiindcă au înțeles sensul ultim al acestei experiente : au rămas așa fiindcă închisoarea ducea pînă la capăt **inadecvarea lor față de lumea modernă.** Marile experiențe ale cărturarilor români au fost, în anii cumpliți ai temniței, experiențe totalizante. Experiențe care au dat sens unor pre-simțiri.

Așa că, în a doua parte a deceniului al șaptelea, cînd Țuțea și Noica, Voiculescu și Goma, Sergiu Al. George, Al. Paleologu, Nicolae Balotă, Adrian Marino, Steinhardt și Ovidiu Cotruș (și alții) se integrează climatului vieții literare, ei apar ca niște autori deplini. Au pășit pe o cale pe care ceilalți, într-un fel sau altul, o evitaseră. Sau au fost ocoliți de ea. Într-o lume a fragmentului, ei erau niște ființe întregi, reprezentanții unui adevăr interzis altora. Puteau fi, pentru mai tinerii scriitori, filosofi, cărturari, modele. Păstrau un sens adînc al culturii.

Aș spune că închisorile deceniului al șaselea au oferit culturii noastre șansa de a avea modele.

E drept, nu toți au păstrat intact mesajul subteranei ; nu toți au adăugat etajului spiritual armăturile rezistenței ulterioare. Nimeni nu le poate reproșa abdicarea. Dar cu atît mai mult trebuie să subliniem sensul sacrificial al faptei celor ce, mai tîrziu, au păstrat intactă demnitatea scrisului.

Asupra generației mele, ieșită în literatură în jur de 1965, ei au exercitat o stranie fascinație. Erau oamenii puternici ai unei lumi obosite. Au plecat, cei mai mulți, prea devreme, pentru a da Operele pe care ar fi trebuit să ni le dea. Subterana i-a chemat înapoi. Subterana, sau cu un cuvînt, al lui Merejkovski (vizavi de Dostoievski) chiar Demeter, zeița rodniciei. Erau mesagerii ei.

Cornel **UNGUREANU**

Șerban Foarță

Păianjenul lui Pellisson

Între pensionarii mai de seamă ai aristocraticei Bastilii, un interbelic Ghid „istoric și anecdotic" al Luteției [1] îl prenumără pe dl. Pellisson (amic leal și avocat al dizgrațiatului Fouquet și, ulterior, istoriograf al Rigăi-Soare), ce, nici mai mult, nici mai puțin, îmblînzi acolo un păianjen („y apprivoisa une araignée"). Or, cu neglijabila excepție a doi, mai vechi, alți deținuți, anume Bernard Palissy („qui y mourut en 1590". — întemnițat, adaug eu, din cauze confesionale, ca, pur și simplu, hughenot) și mareșalul de Biron („qui y fut décapité"), numitul Ghid nu suflă un cuvînt că, dintre cei pe care-i menționează, felonul duce de Nemours avu, acolo, cinstea să subziste după gratiile unei cuști de fier [2] ; că Leonora Galigai, alias mareșăleasa d'Ancre, fu, după sejuru-i bastiliez, decapitată ca infamă vrăjitoare ; că un La Bourdonnais, în schimb, nevrednic de vrăjitorie, va fi fost simplu inocent ; că dacă Lally-Tollendal, mai înainte de căderea ilustrului așezămînt, nu și de-a capului său însă, fu, într-un glas, inocentat, aceasta nu se datoră decît ardorii unui fiu și, de natură să intimideze un suveran blajin și defetist, reputației penei lui Voltaire (consemnat **ibid.**, și el, în tinerețe) ; că Latude, acolo și aiurea, plăti îndeajuns de scump (suma în litere : treizeci și cinci de ani) nesăbuința de a-i vinde lui Ludovic cel Mult-Iubit, prin doamna în a cărei grație se și vedea, de Pompadour, pontul cutărui fals complot, al unui atentat himeric la sacrosancta lui persoană, etc., etc. — Dar ce înseamnă toate astea, pe lîngă faptul că, acolo, Paul Pellisson aprivoază o arahnidă ? ! Căci, orișicîtuși, e o performanță ; sau, cel puțin, o poznă, o năzbîtie... Cum, din păcate, scrierile-i proprii îmi sunt total necunoscute (minus acest catren vanitologic, pus de Kierkegaard în fruntea lui **Sau/sau:** „Grandeur, savoir, renommée, / Amitié, plaisir et bien / Tout n'est que vent et fumée / Pour mieux dire, tout n'est rien"), ignor, firește, pe ce căi ajunse dl Pellisson la strălucitul rezultat, și dacă făcu uz, **avant la lettre**, de strategii și trucuri pavloviene. Bănui, altminteri, că dresorii cunosc (și practică) dintotdeauna reflexele condiționate. — Numai că drastica dresură nu prea rimează cu aprivoazajul : acesta nefiind un mijloc tehnic, o rece artă a manipulării, dar (ca în **Micul Prinț**, scriam altinderi [3]) un (p)act moral și responsabil între un eu și un obiect intențional, — analog vechiului omagiu prin care, baremi în principiu, X devenind un „om al tău", i te îndatorai la rîndu-ți. Nu privațiunea, cît apartenența i-ar fi, deci, proprie lui *apprivitiare [4] ; apartenență care presupune, ca în dragoste, mutualitate, nu posesie, — conjuncția unei apropieri, nu subjugarea aproprierii... Ceea ce, în rest, nu-l prea privește pe îmbastiliatul Pellisson, ce-și va fi aprop(r)iat păienjenița [5] nu, dacă vreți, din mic-prințism (greu practicabil, cred, pe arahnide), ci din (să-i zicem :) **acedia carceralis**, din plictisul oțiului impus, — al cărui corectiv, aici, e joaca : una ajunsă, între timp, un hobby de aspect scientist, experimentul amuzant al unui Pavlov **du dimanche.** Duminica penitenciară e de umplut cu ce se poate... Nu știu, totuși, o mai limpede oglindă, aproape o alegorie, a Prizonierului în general, ca și a celui în urzeala-i proprie (iar dacă dl Pellisson nu va fi fost un intrigant, ca om de litere era, oricum, un „textor"), decît textilul, solitarul, silențiosul, egocentricul și stenahoricul Păianjen. — Are dreptate Ghidul parizian, să consemneze performanța (și noi, să facem din Arahne un simbol, al nostru, incomod).

(aprilie '84 ; februarie '89)

---

[1] I. e. **Le Guide historique et anecdotique de Paris**, Publié sous la direction de E. Cuervo-Marquez, Editions Argo (35—37, rue Madame — Paris), 1929.

[2] Ca și, dar după ale uneia de lemn, Domnul episcop de Verdun, — într-un romanț al lui Hugo.

[3] Cf. **Păsări și fluturi**, în **Afinități selective**, Ed. Cartea Românească, 1980, p. 136.

[4] Neatestatul etimon, ce-ar deriva din lat. **privatus**, al fr. **apprivoiser** (cf. **Le petit Robert**, s. v.).

[5] Căci în franțuzește, gramatical vorbind (și cu un vers al lui Arghezi), el „nu era păianjen, era păienjenită" ! (În paranteză fie spus : aprivoazajul e incompatibil cu substantivele numite **epicene**).

Monolog în strada Rakowiecka

(Urmare din pag. 16)

Vrei să vezi ultimul număr din **Kultura ?** Pot să ți-l aduc. O să ți-l aduc. Poți să ni-l citești cu voce tare, din moment ce nu vrei să vorbești. O să profităm cu toții din asta. Ce zici ? Știi ce mă calcă pe mine pe nervi cel mai tare ? Minciuna. Mă duc, să zicem, la o demonstrație să văd ce se întîmplă. Văd cum stau treburile și apoi aud la „Europa Liberă" despre ea și pur și simplu mi se înfundă urechile — niște mincinoși ordinari! Să stai și să inventezi cine știe ce doctrină sau să scrii vreo poveste de Moș Crăciun, nu-i mare scofală. Te gîndești, te pui pe scaun și-i dai bătaie.

Numai că muncitorul n-are vreme pentru jocuri din astea. El trebuie să lucreze din greu, pentru treișpe-paișpe mii, iar normele sînt ale dracului de mari. Numai unui intelectual ca tine lucrurile i se par simple. Nu poți întoarce un rîu din drum cu un băț. N-ai cum face aici revoluție. Pentru asta ar trebui un băț foarte mare, unul foar-te ma-re.

Rîde.

De fapt, revoluția comunistă se face cu un băț foarte mare. Numai prima a fost făcută cu un băț mic, însă l-au lungit și pe ăla urgent. Dar revoluția noastră încă n-a fost „făcută". și tocmai din cauza asta mai există, chiar și fără băț.

GLUME

— Ce limbă înveți ?

— Păi, depinde. Trebuie să studiezi limba folosită în partea dinspre care vin. Eu am ales engleza.

— Și rusa ?

— Fugi de-aici. Nu ne paște nici o primejdie din partea aia.

Schimbă subiectul.

— Noi ne comportăm cu tine corect, dar ce se întîmplă dacă ceilalți suspecți or să creadă că ești agent ? Sau spion ? Sau agent dublu ?

— C.I.A.-ul poate veni să te omoare. Și atunci ?

— Sau poate K.G.B.-ul.

—O, asta ar fi și mai rău.

Izbucnesc în rîs. Într-un minut, rîdem cu toții. Fredonez în minte un cîntec patriotic :

Ele, surorile,
S.B. — K.G.B.

Vaclav Havel avea perfectă dreptate să numească asta un sistem posttotalitar. N-au mai rămas prea mulți indivizi dispuși la fanatism. Adevăratul om sovietic nu trebuie să creadă în ordin pentru a-l pune în practică. De pildă, colonelul Pietruszka, ofițerul superior condamnat pentru uciderea părintelui Popieluszko, află imediat din **Trybuna Ludu**[6], unde se află linia de demarcație dintre ei și noi : „Fie o lovitură(de stat brutală (a **Solidarității), fie o victorie a** revoluției". Un lucru pe deplin instructiv chiar pentru cei mai puțin erudiți dintre ei.

ABISUL

— De fapt, aș putea înceta să mai vin aici, însă vreau să-ți dau o șansă să scapi. N-ai fi primul. Nimeni nu ți-ar putea-o reproșa. Dacă te hotărăști să profiți de Articolul 57, care se referă la posibilitatea unei reduceri excepționale a pedepsei — va trebui s-o faci, bineînțeles, în scris —, ai putea conta pe o reducere a pedepsei și chiar ...

Face o pauză, deși știe că nu va ajunge la nici un rezultat.

— ... și chiar pe o eliberare imediată ! Dar tu trebuie să faci primul pas. Ce părere ai ? Ajungem la o înțelegere ? Te punem în libertate, iar tu o să le spui celor mai tineri că te-ai retras. Știu de la procuror că le scrii des copiilor. Asta-i foarte bine. Și eu am un băiețaș, numai că trăiesc în condiții mai proaste decît tine. Am o singură cameră și bucătărie.

Iar o dă pe falsete. Nu cu mult timp înainte îmi spusese că are acasă trei mii de cărți.

— Dar vezi să nu-ți calce pe urme. La ce ți-ar folosi dacă ai ieși tu din pușcărie și ar intra ei ?

Acest joc al generațiilor îmi aduce aminte de un palindrom pe care l-a gîndit fiul meu cînd a văzut cartea lui Jan Jozef Lipski, KOR : UROK KORU, adică farmecul KOR-ului. Am zîmbit instinctiv.

— Aș vrea să știu ce părere ...

Numărul 1 mă întrerupse din meditație. Da, cu toate că anul 1984 trecuse, poliția gîndului[7] nu fusese încă în stare să depășească abisul tehnologic.

---

[1] Ziar catolic independent.

[2] Săptămînal oficial.

[3] Colaborator la **Polytika.**

[4] Elevul care a murit, în 1984, în timp ce era interogat de către poliție.

[5] Unul dintre ofițerii care l-au asasinat pe preotul Popieluszko.

[6] Ziarul partidului comunist.

[7] Instituție fictivă, din romanul 1984 al lui George Orwell.

Paul Goma

PITEȘTI

(Urmare din pag. 9)

— Di mînili istea-ai să mori, banditule !

Respir ușurat și dezamăgit. Farmecul s-a spart. Marele Țurcanu e un oarecare amator pe o oarecare scenă de cămin cultural.

Revin pe teren ferm. Știu : pe această scenă de cămin cultural, sub direcția amatorului Țurcanu, actorii amatori vor juca așa cum numai amatorii joacă : adevărat. Mai știu : Țurcanu are să-l chiar omoare pe Bogdanovici, simt, simt că și ei simt. Dar încă nu. Nu acum. Ceva mai încolo, atunci cînd textul o va cere.

— Jos di pi prici !

Ei și ? Pe mine nu mă interesează prologul [...].

— Pi scaunul dentar, Șura.

Așa, da. Acolo, da, pi dentar. Foarte bine, nu știu ce culoare are, la camera 4 Spital, dentarul scaun, dar am o totală încredere în domnul Eugen Țurcanu care, orice s-ar zice, că-i un criminal și mai nu știu ce, mie mi-a dat un pat adivarat, lîngă patul lui personal, cu saltea adivarată, pentru genunchii mei bolnavi, săracii, ca să nu mă mai doară și l-a pus pe Cori să-mi aducă, la pat, gamela — cu lingură ! Și care pe mine personal nu m-a atins nici cu o floare, ba mi-a acordat cel mai bun loc, de unde pot vedea totul, ca dintr-o lojă de orchestră, una adivarată.

Așa, să-i dea o lecție lui Șura Bogdanovici — auzi la el : După ce că-l cheamă Bogdanovici (o fi ucrainean) i se spune Șura, de la Alexandru — dar la Ruși, nu la Ucraineni. Legionar și el cică — cam mulți, cam foarte mulți naționaliști români de alte nații, probabil românii-români nu-s în stare să-și apere tricolorul, așa că uite-i pe Zelinsky, pe Bogdanovici, pe Belimace, pe Cantacuzino — în fine, românii recenți, mai români decît papa. Foarte bine : Să-i dea o lecție marelui român Șura Bogdanovici !

Și dacă arunc o privire într-acolo, o fac, nu ca să aflu, ci ca să mă asigur.

Sunt asigurat. Nimic nou sub soare. Bogdanovici primește ce merită — de altfel, acum cîteva secunde, el însuși a spus ceva mai lung din care am reținut :

— Merit, Jenule ... Pentru ce-am făcut ... Am deschis cutia ...

Îi văd gura — cu buzele suflecate, ca să nu i le rupă. Acum n-o mai văd, Țurcanu mi-o acoperă, mi-l acoperă. Văd piciorul drept al lui Țurcanu retrăgîndu-se încet, pe linie, ca o crosă de criket.

— Olecuță mai la stînga, Șura ...

La urma urmei, bun, Șura Bogdanovici. De aceea, după ce crosa pornește, după ce totul se termină, are dreptul la o bătaie pe umăr, cu atît mai prețioasă, mai de invidiat, cu cît Țurcanu însuși trebuie să se aplece pînă aproape de ciment.

— Brava, Șura, brava, ai șăzut bine. Ai mai scapat di-un dinte putrigait ...

Doar de unul — pentru azi.

Șura se ridică singur. Acum îl văd iar : gura i-a înflorit, roșu. Se aburcă, îndelung, fără spor, pe prici, Țurcanu e silit să-l apuce de turul pantalonilor și să-l azvîrle — e drept, cam departe, cam în perete.

I-a rupt un dinte, Țurcanu. Putrigait. A scăpat de el — printr-o extrem de precisă lovitură de bocanc — e drept, Bogdanovici a stat, a șăzut bine.

L-o fi durînd, îl doare, doare.

Mi-e atît de străină durerea lui Bogdanovici, încît o receptez mai ascuțit decît el și, nu-mi pasă de numele pe care-l poartă stăpînul buzelor și al dintelui. Putrigait.

Postul unu zice că e bineee, postul doi și mai bineee, Țurcanu se luptă cu postul lui deloc bine, iar eu, ca de obicei, îl aștept pe Elisav. Îl aștept.

Activ : privesc cerul (ca învățătorul basarabean din pivnița de la Sibiu,, așteptîndu-i pe Americani), chiar casc gura, ca să aud, mai bine și primul, huruitul avioanelor. Am aprins focurile, după ce mai întîi am ras mușuroaiele, am adunat pietrele, am tăiat tufele din perimetru, fiindcă ei vin cu planoare, ca în Normandia. Sunt convins : nu vor fi lupte, nu se vor trage focuri de armă — în afară de cîteva accidente (parașutiștii), cîteva sinucideri (securiștii prea mînjiți de sînge), nimic deosebit. Mai sînt convins : populația nu va sări în sus de bucurie, deși bucuria este reală — însă atîta timp, atîta timp... ; așteptarea uzează, obosește.

Nu știu cu ce vine Elisav : Parașută ? Planor ? Avion ? Știu că nu poartă uniformă, tot în lodenul lui verde.

„Nu te-ai prea grăbit", zic și eu, ca așteptătorul, iar el, ca așteptatul : „Și dacă nu veneam deloc ? Știi tu cît timp iau preparativele ?". „Nu știu", zic, „noi, așteptătorii sîntem niște cretini și niște obraznici pretențioși ...". „În loc să zici mersi că am venit ...". „Zic : Mersi că, în sfîrșit, ai venit", zic, oftînd, rușinat.

Postul unu, binee, și poc !, banditule, de ce așa ?, poc ! poc !, banditule, de ce nu așa ? Țurcanu se zbate ca într-o plasă trasă pe uscat, așa că mai bine aștept **aici :**

Mai întîi, auzim avioanele.

Mai al doilea nu mai auzim coridorul (au fugit, s-au băgat în pămînt, șobolanii), nu mai vine nimeni să ne numere, nici să ne dea „micul dejun" — ei, ce facem noi, cei de la 4 Spital ? ; ce facem noi cu Țurcanu, cu Gherman, cu Bălan-Dihorul ? Dar cu Ciobanu, Marina, Dumitrescu ? Cu Drăgan, Csáky, Crăciun, cu atîția alți drăgani și crăciuni ? Nimic.

Dacă începem să ne răzbunăm, nu mai sfîrșim niciodată. Pe ruși îi punem pe tren și-i trimitem de unde-au venit (îi conducem pînă la podurile de peste Nistru, ca să fim siguri că nu s-au îmbătat pe drum și s-au pierdut) ; americanilor le mulțumim frumos, înălțăm un monument în cinstea lor și-i conducem la avioanele și vapoarele cui îi are. Noi ne apucăm de treabă, sînt atîtea de reparat, de recuperat, acești din urmă zece ani au trecut peste noi cu tancurile. Plantoanele plantonează ; cel mai zelos : Bălan-Dihorul — ei, ce să-i faci unuia ca el ? Nimic. În condiții normale, bestia de acum ar fi fost un om normal, ca majoritatea celorlalți. Nu sînt și nu pot fi cu toții nici eroi, nici torționari — în condiții în care nu este nevoie nici de eroism, nici de lașitate, de cruzime. În condiții normale, fiecare își dă măsura în sus, adică în bine. Iată-l pe Țurcanu : dacă n-ar fi năvălit Rușii, dacă n-ar fi scurmat comuniștii prin toate gunoaiele, prin lăturile țării întregi și ale fiecărui om în parte, Țurcanu ar fi ajuns un avocat clonțos, un procuror sever, un prefect autoritar — dar așa ? Așa ... „Sper că n-ai venit cu pedepsitori, la noi nici o localitate nu poartă numele Nürnberg", îi spun lui Elisav și îi mai spun : „De acord, cei foarte vinovați, cei cu crime de sînge să fie judecați, dar în nici un caz de tribunale-ale-poporului ; ceilalți să fie lăsați în seama lor înșile, aceasta să le fie pedeapsa".

Și Elisav : „Da-da. Da-dà" — în ciuda răspunsului, știu că și el gîndește la fel. Plantoanele : poc-poc !, „De ce nu dormi, banditule ?", poc-poc ! și : „De ce dormi, banditule ?", Metronomul bate măsura în genunchi, semn că pot să-mi iau rămas bun de la picioare, deci niciodată, niciodată n-o să mai pot alerga după Selva, nici dansa cu Iulia — și de aceea.

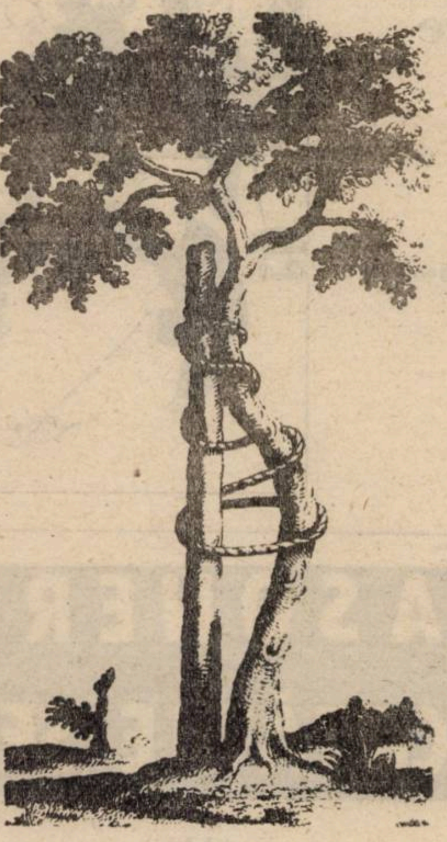

N. Andry, Ortopedia sau arta de a preveni și corecta diformitatea corpului (1749)

În cerc

(Urmare din pag. 1)

(cîndva desenat în oraș pe canavaua unei clădiri de teatru). Poate alăturîndu-le, atent, vom deosebi — chiar înăuntrul straniei situații, ce le obligă la apropiere — un rost bun de luat pe drumul care urmează, și în lungimea căruia, dacă ar fi numai împotriva plictisului, imaginația drumețului va fi nevoită să descopere niște repere. Lăsînd deoparte, în urmă, tot ceea ce i-ar închide calea. Încercată. Încarcerată în amintiri **— nu doar dintre cele subțiri, ca niște punți de trestie, ca niște poduri de sticlă, ori ca niște propoziții inventate anume de cel ce scrie, pentru a depăși, în sine și pentru alții, sentimentul că** — în unele zile de după revoluție, existența continuă să înfrunte scenarii despre viața în cerc. **Curios ar mai putea fi faptul că nu întreg orașul localizează un asemenea fel de a trăi în reduta acelorași idei.**

• **PROCLAMAȚIA DE LA TIMIȘOARA**, cuprinzînd 13 puncte, „explică întregii națiuni pentru ce au pornit timișorenii revoluția pentru ce au luptat și mulți și-au jertfit viața, pentru ce sîntem în continuare hotărîți să luptăm, cu orice preț, și împotriva oricui, pînă la victoria deplină". Textul Proclamației citit duminică 11 martie în Piața Operei în fața a 15 mii de participanți e publicat în periodicul „Timișoara" nr. 22.

ARGUS*ARGUS

Cu participarea extraordinară a poetei ANA BLANDIANA, Teatrul Național din Timișoara ne invită la recitalul de poezie „Cumințenia pămîntului", susținut de actrița Larisa Stase Mureșan, în acompaniamentul muzical al lui Ion Alexandru Crețescu (joi, 22 martie, ora 19).

• Felicitări din țară, nedumeriri create de știrea difuzată de TRL • Demonstrație de solidaritate la Iași • Demonstrații pro și contra la București • Televiziunea Liberă Română, în cadrul emisiunii „Actualități" (11 martie) răstălmăcește textul, eludează unele propuneri importante, interpretînd punctul 11 din Proclamație drept o idee spre „autonomia" Banatului. • Riposte în direct, dar și în ziarul „Timișoara". • Ecou internațional la posturile de radio și prin telefoane primite din străinătate. • **Cu 45 de voturi pentru, 3 abțineri și nici un vot contra, Consiliul Municipal Timișoara aderă la Proclamație.** • Sibiul, prin cîțiva entuziaști, îi invită pe inițiatori să prezinte Proclamația în cadrul unei adunări ce se va organiza pe malurile Cibinului duminică, 18 martie. • Cu întîrzierea de rigoare (în condițiile circulației presei acum) am primit „Opinia studențească" nr. 16, care acordă două pagini Timișoarei sub titlul: **„Poarta spre Occident a fost cucerită cu mîinile goale".** Din cuprins: **„Orașul căruia nu i se mai poate confisca revoluția". „Cine a cîștigat: noi sau ei?"** („cei care au scăpat de prima pieptănare": Eugen Florescu, dr. Milan Dressler, Ion Marcu, general-colonel Mihai Chițac, conf. dr. Petre Ignat). Și cîteva idei: **„la Timișoara se vorbește, dar se trece și la fapte; marii criminali încă nu au fost arestați; pentru timișoreni, centralismul democratic e o glumă de admit comuniștii prin ședințe; cînd nedreptatea e la putere, nimeni nu este la adăpost; avem ce învăța de la ei!"** Pagini realizate de Alina Mungiu • Mulțumim colegilor ieșeni pentru reconfortantul sentiment de a nu ne simți singuri în aceste vremi tulburi • **MIRCEA ELIADE: „Mai grav decît revoluția este ceasul cînd revoluția s-a consumat și istoria începe să își creeze forme noi. Mai importantă decît o victorie este prima zi de luciditate de după victorie".** • **„Ce să mai spun? Circulația statuilor în București a început să fie liberă".** (Marin Sorescu, **„Ne-a părăsit Lenin, se pregătește Petru Groza".** „Contemporanul"/10) • Dacă bucureștenii se distrează cu statuile, **„Ozonul distruge virusul S.I.D.A."** iar timișorenii și-au reluat pașnic revoluția politică, în satele din Banat se taie vitele pe capete iar pămîntul dat „în folosință" devine o problemă. Intrepizii visează la ferme complexe, în timp ce mîna de lucru e insuficientă. Privatizarea, picată atît de neașteptat și neclar pe capul țăranului – dezobișnuit să opteze pentru ceva – îl determină la soluții dintre cele mai neașteptate • **MONUMENTUL DE LA IGRIȘ.** Trei sufletiști, **Ică Jebeleanu, Nelu Munteanu și Dan Jebeleanu** au „scris" cu 264 de plop pe malul Mureșului **„16—22 DECEMBRIE 1989".** Un monument viu ce se poate vedea de pe digul rîului. • **„Filmul politic nu există decît în măsura în care se poate defini ca film special"** (Mircea Daneliuc în „Adevărul" 65) • **Policlinica** Spitalului Municipal București, str. Splaiul Independenței nr. 169 face testări S.I.D.A. oricărei persoane doritoare (strict confidențial și gratuit) (din Magazin/9). • **„Puterea este un drog din cele mai periculoase"** (prof. V. Săhleanu, „Magazin"/9). • **„Drepturile revoluției se vor ciocni foarte curînd cu interesele loviturii de palat"** Dorin Tudoran (în dialogul cu Mariana Marin, „Cuvîntul" 6) • Aceeași revistă opinează: **„Bucureștiul continuă să domine cursa pentru desemnarea celei mai frumoase femei din România anului 1990".** De gustibus • „Contrapunct" nr. 10 conturează liniile unei reviste literare de calibru, care nu face rabat „senzațiilor" și publicisticii vioaie ce cutreieră (ceva mai rar acum) prin lumea presei noastre. • **Octavian Paler: „Ne paște, mă tem, pericolul să ne afundăm într-un marasm moral, de ură, de vrajbă, în care am putea uita că prima noastră datorie, ca români, e să nu compromitem șansele României de a se bucura de o democrație adevărată, de o libertate adevărată, pe măsura jertfelor date de revoluție"** („România liberă"/63) • „Expres" nr. 6, după „Mafalda despre Ion Iliescu", unde reproduce un text din „Time" (28 aprilie, 1986), descoperă în componența C.P.U.N. (parlamentul nostru deocamdată): „un infractor" în persoana lui Marius Cîrciumaru, președintele Partidului Socialist Democratic, un al doilea în persoana lui Dan Iosif, care „a fost văzut în holul hotelului Moldova din Iași, într-o avansată stare de ebrietate, ținînd sub bărbia unui cetățean un pistol..." și un al treilea, Adrian Constantin, vicepreședinte al Partidului Constituțional, „absolvent al Școlii militare de ofițeri a Ministerului de interne..." etc. etc • Asta cînd alte cîteva „personalități politice" din C.P.U.N. au fost recunoscute de către concetățenii lor și, după ce li s-a recompus biografia reală, au fost date jos • **„Un marș al păcii: Timișoara — Stockholm".** Czake Zsolt, Dewald Cristian, împreună cu Marin Bîrlea (inițiatorul marșului) și Adrian Tomescu vor pleca la 16 martie (cînd se împlinesc trei luni de la începutul revoluției), din Piața Libertății din Timișoara, urmînd să treacă prin orașele mari ale cîtorva țări unde au avut loc, în ultima vreme, schimbări cu caracter democratic („Tineretul liber" 66) • **SONDAJ DE OPINIE. Stimați cititori, pentru că tot se poartă top-urile, vă invităm să propuneți (în scris, pentru a putea centraliza) numele celui pe care îl considerați demn de a ocupa funcția de președinte al țării, după 20 mai. Rezultatele le vom da publicității.** • În zilele de 5-6 martie a avut loc la Timișoara **Consfătuirea reprezentanților liceelor de artă.** Au participat profesori de la liceele din Iași, Cluj, Craiova, Tîrgu Mureș și Timișoara.

A. Z.

Membrii Asociației Scriitorilor din Timișoar sînt invitați să participe vineri, 23 martie 1990, ora 11, la adunarea generală a Asociației, care va avea loc în sala de marmură (redacția revistei „Orizont").

Colegii din alte localități sînt rugați să confirme telefonic participarea, la numerele 961 — 4 44 84 sau 961 — 3 33 76.

umor

service

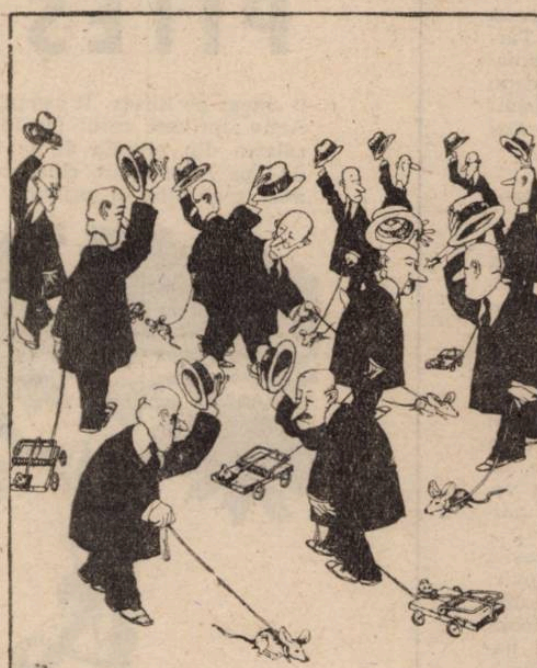

QUINO (Argentina)

MASONERIA ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE

(II)

Așa cum Renașterea descoperea cu uimire și admirații superlative arta antichității clasice, tot astfel, Epoca Luminilor prelua — adevărat, fără implicații în istoria artei și esteticii universale — printr-o parte a aristocrației europene, depozitarul de simboluri și practici ritualice ale societăților secrete din antichitatea greco-romană și din Evul Mediu. Dezvoltarea extraordinară în această perioadă a grupărilor ezoterice a făcut subiectul unei solide și sistematice teze de doctorat semnate de Auguste Viatte. Lucrarea, apărută în primul pătrar al veacului nostru, se intitulează **Les sources occultes du romantisme,** și investighează un teritoriu de o diversitate debordantă. Ideea esențială a studiului se centrează în jurul credinței că mișcarea romantică și-a găsit în curentele masonice și ezoterice din veacul luminilor o parte din impulsurile spre fantazările simbolico-magice, spre reveria irațională și misteriile unor lumi sacre pe care doar imaginația, devenită vehicol către realități transcendentale, îndepărtate și barochizante, o poate atinge.

Înaintea romantismului, cel puțin în varianta lui franțuzească, sectele ezoterice redescoperă frumusețea morală și culturală a medievalității catolice europene, pe care romanticii o vor include ca punct în programul lor literar. În același fel, romantismul se mai pliază pe o anume filozofie a ierarhiilor în societate, așa cum le întîlnim analizate în cărțile filozofului Joseph de Maistre, figura tutelară a acestor ținuturi intelectuale aproape necunoscute ale veacului al XVIII-lea. Pentru de Maistre rațiunea de a fi a societății este dată de capacitatea ei de a se structura într-o ierarhie motivată în plan divin. Lumea întreagă este sub autoritatea paternalistă divină, ceea ce îi asigură stabilitatea în eternitate. Pe acest model de ierarhii celeste trebuie să se structureze și societatea omenească. Pentru Joseph de Maistre, regele are investitură divină, din această cauză revoluția nu a fost altceva decît o rebeliune împotriva lui Dumnezeu, aducînd în lume crimele și nenorocirile de tot felul. Regii și societatea franceză au plătit pentru păcatele slăbiciunii lor anterioare. Privită așa, revoluția devine o expiație necesară care, odată săvîrșită, aduce poporului o experiență istorică care-l pune la adăpost de alte posibile greșeli viitoare.

Acest mod de a căuta în revoluția franceză semnele unor hotărîri dumnezeiești va deveni mod curent de a judeca faptele revoluționare în romantism. Pentru romantici, revoluționarul este un aristocrat al nesupunerii în care se împletesc geniul cu sfîntul și visătorul idealist cu omul acțiunilor concrete — de luptă, mai ales.

Ideea lui Joseph de Maistre despre necesitatea structurării ierarhice a unei societăți este pe deplin valabilă și astăzi. Structura ierarhică nu înseamnă nedreptatea unor privilegii instituite de societățile totalitare, ci **ierarhizarea unor competențe valorice.** O societate nu poate fi decît ierahică — dacă vrea să fie stabilă. Orice agresiune împotriva acestui adevăr divin duce la dictatură, la proletcultism, la utopia egalității care deformează personalitatea umană și o neantizează, nefericind-o.

Plasată în cadrul larg al unei gîndiri al cărei exponent ilustru a fost Joseph de Maistre, lumea societăților secrete din veacul luminilor se remarcă mai ales printr-o diversitate debordantă de rituri extravagante preluate din străvechiul arsenal antic. Toate aceste grupări preiau ideologia mistică, mai apropiată în timp, a unor personalități recunoscute în domeniu. În jurul lor se formează școli preocupate de studiul, în cadrul lojelor masonice, al ideilor acestor „nume" din lumea ocultă. Astfel, existau grupări distincte la Zürich, în preajma lui Lavater, la Lyon — școală care continua învățătura unui evreu portughez creștinat, pe nume Martinès de Pasqualis. Acest ins bizar a trăit la începutul veacului al XVIII-lea și a lăsat grupărilor masonice un manuscris intitulat **Traité de la réintégration,** o adevărată Biblie pentru societățile secrete de atunci și de mai tîrziu. De altfel, la un veac și jumătate după apariția acestui tratat celebru și prin raritatea sa, adică spre sfîrșitul veacului al XIX-lea, un cercetător pe nume Maurice Matter, declara într-o carte despre Saint-Martin, un discipol al lui Martinès de Pasqualis, că manuscrisul **Tratatului** se află în posesia unei bătrîne contese dintr-o mare familie aristocratică europeană.

O altă grupare ezoterică rămasă în istorie este cea cunoscută sub denumirea „școala din nord", ai cărei adepți îl aveau ca spirit tutelar, pe celebrul mistic vizionar Emanuel Swedenborg. Printre ei, figura cea mai impunătoare era Charles de Hesse, prinț danez cu un grad mare în ierarhia masonică a timpului. Harta societăților secrete ale veacului este complicată și datorită diversificării lojelor masonice. Existau loje martineziste, adepte ale lui Martinès cuprinzînd discipoli ai lui Saint Martin, așa cum erau cei din Avignon și Strassbourg, adepți ai ideologiei mistice și religioase a lui Jakob Boehme. În aceste loje o întîlnim pe celebra madame de Bocklin, pe nu mai puțin celebrul Saint Martin sau pe Rodolphe de Salzmann, filosoful de la curtea de Saxa-Meininger, altul decît Daniel Salzmann, vărul său și prietenul lui Goethe și Herder.

Daniel VIGHI

top

POP SERVICE

Gabriel Neagoe, Oleg Socoteanu, Irina Paşa — Bucureşti : Plină de patimă scrisoarea voastră ! Andrei Partoş mi-a declarat că şi-a intitulat „Metronom" rubrica din revista „Viaţa Capitalei" tocmai în semn de omagiu faţă de Cornel Chiriac. În privinţa Mihaelei Mihai, părerile noastre coincid. Nu era cazul ca ea „să se erijeze în eroină", cum scrieţi. Vă dau dreptate şi atunci cînd vă întrebaţi care a fost motivul absenţei pieselor româneşti din programele M.M. de la Radio France International (nici măcar „Phoenix"), cu atît mai mult cu cît, fiind vorba de programe în limba română, avem motive să credem că ele ne erau adresate nouă, românilor din ţară sau din exil. Cît despre invectivele şi aluziile răuvoitoare la adresa formaţiei voastre preferate, nu vă faceţi sînge rău. Apa trece... Mulţumiri pentru aprecierile la adresa revistei noastre ● **Simona Vrăbete — Loco.** Scrii: „Cei de vîrsta mea au mare nevoie de o mînă întinsă care să le deschidă ochii minţii şi să-i ajute să-şi formeze o opinie cît mai adecvată asupra muzicii rock, asupra artei în general". Simona dragă, contează şi în viitor pe mîna mea, cu speranţa că nu te voi amăgi. Dacă eşti cu adevărat interesată de muzica rock, te invit chiar diseară să asculţi la Radio Timişoara Liberă (orele 19-20) emisiunea „Istoria muzicii rock", pe care am conceput-o pentru voi şi care va fi difuzată în fiecare vineri. Aştept să-mi sugerezi teme ce te-ar interesa, spre a le face loc în rubrica de faţă ● **„Un grup de studenţi de la Institutul „Traian Vuia" şi Institutul de Medicină — Loco :** „Expertiza balistică" îmi confirmă cu precizie că „grupul de studenţi" este, de fapt, o cititoare ocazională a rubricii noastre, cititoare situată total în afara problemelor de care ne ocupăm. Cum altfel ne-am explica lacunele supărătoare ce n-o împiedică însă să ne atace cu o furie demnă de o cauză mai bună ? Dacă aţi fi urmărit constant rubrica de faţă — fapt care v-ar fi îndreptăţit un eventual atac, dar în limitele „Fair-Play"-ului, aţi fi văzut, stimată domnişoară, că redactorul pe care-l adulaţi a fost remarcat atunci cînd a meritat-o (luna ianuarie, a.c.). „Ţinem să precizăm că sîntem adepţi ai rock-ului, ceea ce, evident, nu ne împiedică să ascultăm şi altceva". Este exact situaţia semnatarului prezentei rubrici care nu are nici o vină că discul grupului Kaoma este cel mai vîndut single din ultimii 10 ani în Europa („Billboard"), pătrunzînd şi în puritanul clasament de la „Music Week". Referendumul revistei „Viaţa Capitalei" situează piesa cu pricina pe locul 2 la categoria „Melodia anului". Şi atunci? ● **Crişciu Valeria — Botoşani :** Chris Rea s-a născut în 1951 în Middborrow, Anglia într-o familie irlandezo-italiană. Criticii îl numesc „Springsteen al Angliei". Şi-a început cariera muzicală în adolescenţă, cîntînd în grupul „Magdalena", alături de bunul său prieten David Coverdale. În 1976 îl găsim în formaţia „Beautiful Lovers", cotată atunci de revista „Melody Maker": „Best New Rock Group Of the Year". Discografie : „Whatever Happened To Benny Santini" (1978), „Deltics" (1979), „Tennis" (1980), „Chris Rea" (1981), „Water Sing" (1985), „Wired To The Moon" (1984), „Sham-rock Diaries" (1985); „On The Beach" (1986) ; Dancing With Strangers" (1987); „New Light Through Old Windows" (The Best... 1988 şi „The Road To Hell" ('89). ● **Lidia Vuici — Lugoj :** Roxette a „demarat" ca grup abia mai tîrziu, la debut, în 1986, fiind un duet suedez alcătuit din Marie Frederiksson şi Per Gessle. Roland Gift, vocalistul-pilon al formaţiei „Fine Young Cannibals" este originar din Noua Zeelandă. El a apărut şi în filmul englez „Scandal", inspirat de cazul politicianului John Profumo. Colegii de grup : Andy Cox şi David Steele. Ultimul LP al interpretei **Janet Jackson** (foto) se cheamă „Janet Jackson's Rhythm Nation 1814" şi figurează pe locul 5 în clasamentul LP's „Billboard". ● **Sandu Făgărăşan — Bucureşti :** Paula Abdul are 24 de ani. Îşi începe cariera artistică dansînd în musicalurile „West Side Story", „Gipsy", „Grease". Piese reprezentative : **Forever Your Girl, Nasty, Straight Up, Control.**

Petru UMANSCHI

la fanion

Fotbal dincolo de gratii

CONVORBIRE CU OCTAVIAN FOALE

(IX)

— Spuncaţi că, la Focşani, condiţiile s-au îmbunătăţit...

— Da, puşcăria din Focşani e ceva mai blîndă. Am ieşit la diferite munci, cum ar fi săpat, curăţat cîmpul etc. Munca fizică mi-a fost de folos. Acolo eram cunoscut de oameni, din ziare, ştiau că sînt antrenor de fotbal. Penitenciarul avea şi o echipă de fotbal care se numea „Dinamo Unirea Focşani". Juca în campionatul judeţean. Fotbaliştii erau recrutaţi dintre miliţienii din penitenciar, plus cîţiva civili. Şi mi s-a propus să antrenez echipa. Lîngă penitenciar era terenul, cam la trei sute de metri. Eu trebuia să figurez ca magaziner, la spălat echipamentul, dar trebuia să fac şi munca asta şi să-i şi antrenez. Şi lucrul ăsta era să se realizeze, dar s-a întîmplat ceva grav în puşcărie. A evadat cineva şi toate condiţiile s-au stricat. Tipul care a evadat, culmea, mai avea doar un an de detenţie. L-au prins, dar s-a stricat totul.

— Bodin unde era ?

— Tot acolo cu mine, dar în alt dormitor şi nu puteam comunica, fiindcă locurile de muncă erau foarte departe unul de altul. Ne întîlneam des, însă nu puteam comunica. Doar atunci cînd am trecut la „hoţi liberi" am putut sta de vorbă.

— Ce înseamnă „hoţ liber" ?

— Îţi schimbi haina vărgată cu una maro. Îl mai ajuţi pe miliţian, adică eşti supraveghetor la anumite munci. El a avut o misiune foarte grea, fiind la sectorul periculos. Eu răspundeam de cantină, de cazanele mari de la încălzire.

— Ştiri despre mersul procesului primeaţi la vorbitor ?

— Da, însă prea generale. Nu aveai voie să vorbeşti anumite chestii. Chit că nu prea mergeau prea bine lucrurile, familia îmi spunea că totul va fi în regulă.

— Cînd v-aţi eliberat ?

— M-am eliberat în 17 noiembrie, la exact şase luni de la arestare. La Focşani. În dimineaţa respectivă am fost anunţaţi, fulger, că sîntem liberi. De obicei, ordinul de eliberare vine cu două săptămîni înainte şi stai în camera de eliberare. Ordinul a venit cu poşta. Mi-a spus unul de la poartă că mă eliberez. Am plîns de bucurie. Cînd am ieşit pe poarta închisorii, am fost aşteptaţi de nevasta lui Bodin, cu o maşină. Ea ştia, nevastă-mea nu ştia. Băiatul meu venise înainte cu o zi să-mi aducă haine. Pe el, pe Antonio, l-au gonit de la poartă. Pe drum am avut alte neplăceri. Ni s-a spart rulmentul de presiune. Am rămas în pană într-o comună, noaptea. Am întrebat cine ne-ar putea ajuta şi ne-am dus acolo. Cînd a ieşit la geam nevasta respectivului şi ne-a văzut tunşi s-a speriat. Atunci ne-am rugat de un paznic de la un C.A.P. să ne lase să dormim pe două bănci, pînă dimineaţa. Cînd ne-am descoperit, i-a fost şi lui frică. I-am spus că am ieşit legal, i-am arătat şi actele şi, pentru o sută de lei, am dormit acolo. Apoi am ajuns cu bine acasă.

— La cîtă vreme aţi luat legătura cu fosta, de acum, conducere a clubului ?

— La cîteva zile după ce am sosit. De fapt, am fost chemaţi de d-l Perju şi ne-a întrebat ce pretenţii avem. Domle, am spus, la asta nu se poate cu pretenţii.

— Nu i-aţi acuzat pentru absenţa lor la proces ?

— Nu, niciodată. Nici un fel de discuţie. Am spus : a fost un vis urît, am trecut de el. Nici acum lui Pascu Romică nu i-am spus nimic, atunci cînd a fost cu Braşovul aici. Cu Văideanu m-am întîlnit după un an, la Continental. Am plîns amîndoi. Nu l-am întrebat : Mă, ai ştitut sau n-ai ştiut de treaba asta ?

— În concluzie, cine credeţi că este cel mai vinovat de toate cele întîmplate ?

— Părerea mea e că Pascu Romică a făcut toate astea. Cred că motivul pentru care ne-a trădat e faptul că a avut dosar şi a fost iertat pentru tot. După cîte ştiu, chiar acum, după Revoluţie, este în Front, la Braşov. E un bandit. Cred că a fost forţat de „Victoria". El trebuia să fie arestat de mai multe ori. Ca dovadă, Dragomir a fost mutat de la Braşov la „Victoria" pentru a i se face lui loc. Eu, cel puţin, am rămas surprins cînd am aflat că el e vicepreşedinte la Braşov. Atunci mi-am dat seama că el este mîna lor. După ce am venit acasă, am aflat tot felul de zvonuri cum că m-ar fi dat în gît Manolache, Petrescu etc. Nu am luat în seamă toate zvonurile astea. Tot ce pot să spun e că şi eu îl consider pe Romică Petrescu un tip periculos, dar, la acţiunea mea, nu îmi vine să cred că a avut mîna băgată. Cred că, în timpul procesului, cei din conducerea clubului au vrut să ne salveze. După cîte mi-a spus nevastă-mea, oameni fără suflet şi rău-intenţionaţi au fost Ilie Matei, acest bandit de Moţ, Groşanu. Clubul nu ne-a ajutat prea mult financiar, aşa că şi acum mai am datorii. Indirect m-au ajutat Perju şi Pugna, prin intermediul d-nei Pugna, cred. Comandantul Miliţiei de la Oradea, Terente — ăsta e, Terente îl cheamă ! — mi-a dat de înţeles că nu trebuie să spun mai mult decît e necesar. Eu am înţeles. Asta e.

(Sfîrşit)

serial

Totul despre BETTE DAVIS

(VI)

Mama a luat-o pe Margot la New York, pentru un consult de specialitate. Diagnosticul psihiatrului a fost decis : retardare mentală. Cauzele păreau să fi fost, pe de o parte, aplicarea forcepsului la naşterea fetiţei, pe de alta, medicamentele date copilului de o doică pe care, de altfel, Mama o concediase, după ce descoperise că e alcoolică. Evident, Gary o învinovăţea pe doica angajată şi dată afară de Mama, iar Ea punea totul pe seama dificultăţilor apărute la naştere. Oricum, fie dintr-o pricină, fie dintr-alta, adevărul arăta ca o fatalitate şi cu care, neputîndu-l schimba, trebuia să ne obişnuim...

Cu toate protestele lui Gary, Mama s-a pus în mişcare şi a găsit, undeva în statul New York, un loc pentru Margot, într-o şcoală mică, particulară, dispusă s-o îngrijească pe sora noastră tot restul vieţii ; se înţelege că, din nefericire, maladia ei mentală fusese declarată ireversibilă. A trecut multă vreme pînă să ne-o aducă acasă, în vizită, dar cînd a venit părea că starea ei se îmbunătăţise, şi chiar am fost uimiţi să n-o mai vedem marcată de straniile ei schimbări de comportament, de la agresivitate, la letargie. Pe noi, faptul că o internaseră ne întrista, însă Margot a îndrăgit acea şcoală şi a ajuns s-o privească drept propriu-i cămin.

Rolul de soţie grijulie îi convenea, pe-atunci, Mamei, iar alimentaţia naturistă completa foarte bine „scenariul", însă, dincolo de asta, obligativitatea de a pune pe masă, la ore fixe, mîncarea gătită chiar de Ea, nu avea cum să se potrivească felului ei de a fi. Mama nu putea „interpreta" o asemenea partitură mai mult de o săptămînă. Relativ izolată, casa din Cape Elizabeth nu era ceea ce se numeşte „un loc atrăgător", pentru angajaţii potenţiali. Cea mai apropiată agenţie ce se ocupa de plasarea doritorilor de servicii (pe un domeniu particular) se afla la Boston, dar şi cei de acolo trebuiau să facă eforturi serioase ca să convingă pe cineva să accepte o slujbă la Cape Elizabeth, Maine. După îndelungate dezbateri asupra situaţiei, s-a ivit ideea că, poate, un cuplu de servitori ar fi soluţia, desigur dacă perechii respective i s-ar propune să stea la noi doar trei săptămîni, pe lună, pentru a se întoarce acasă pe timpul celei de-a patra săptămîni. Oferta aceasta a momit un număr surprinzător de mare de solicitanţi. Mama s-a oprit, în cele din urmă, la nişte suedezi, Nils şi Elsa, care s-au stabilit, fără multe mofturi, în „căsuţa servitorilor", o clădire întrucîtva atrăgătoare, la acea dată. „Aripa", sau „căsuţa" se compunea din două dormitoare, o baie, un salon şi o bucătărioară. Nils şi Elsa erau cît se poate de mulţumiţi de perspective, iar Mama de-a dreptul încîntată de alegerea făcută. Elsa s-a dovedit o bucătăreasă formidabilă şi o femeie de serviciu meticuloasă, iar Nils se descurca, aproape perfect, plus că îi plăcea să lucreze în grădină. Dacă te-ai fi luat, deci, după spusele Mamei (rezumate mai sus), suedezii, oameni încă tineri şi energici, se simţeau atît de bine la noi, încît nimic nu i-ar fi putut convinge să nu ne rămînă alături lungă vreme. Sigur că n-a fost astfel.

La puţin timp după ce se mutaseră pe „domeniu", într-o dimineaţă, întreaga casă a fost literalmente zguduită de nişte urlete isterice, venind de undeva din vecinătatea bucătăriei. Am alergat cu toţii într-acolo, şi l-am găsit pe Nils bolborosind ceva în suedeză şi agitîndu-şi pumnul, ca şi cum s-ar fi pregătit să-l lovească pe Gary, pe cînd Elsa, prăbuşită pe treptele de sus ale scării, plîngea cu hohote. Gary stătea acolo, complet dezbrăcat, bîndu-şi liniştit obişnuitul lui pahar matinal de martini. Mama a început şi Ea să ţipe. După ce a lăsat-o să se sature de plînsete şi urlete, Gary a ieşit din bucătărie, poate cu gîndul să se îmbrace, poate în căutarea unui alt amuzament. Urmarea năzbîtiei, previzibilă, de altminteri, a fost că „perechea ideală" ne-a părăsit, şi încă în mare grabă, nu înainte ca Nils să-şi exprime regretul, pentru că ne lasă aşa, pe nepusă masă... Nu putea nicidecum, ne-a explicat Nils, să-şi expună soţia vreunei bizarerii a lui Gary, şi de aceea erau obligaţi să plece deîndată...

A. P.

CZESLAW BIELECKI

Monolog în strada Rakowiecka

Czeslaw Bielecki este unul din cei mai buni scriitori ai generaţiei tinere din Polonia. Arestat, în 1985, în perioada aşa-zisă a normalizării **de după legea marţială, el a fost învinuit pentru activităţi antistatale. În timpul cercetărilor, acuzaţiile au fost modificate, el devenind suspect pentru „încercarea de schimbare a ordinii de stat în Polonia". În momentul arestării, Bielecki era directorul unei edituri clandestine, C.N.D. („Va urma"), care, după declararea legii marţiale în 1981, a tipărit mai mult de patruzeci de cărţi de poezie, proză, eseuri şi comentarii politice, într-un tiraj de peste 125.000 de exemplare. Timp de patru ani, oamenii securităţii n-au reuşit să dea de urma acestei edituri, devenită una din cele mai prestigioase din Polonia.**

NORMALIZAREA

— Nu eşti obligat să vorbeşti, dar să ştii că tăcerea nu-ţi foloseşte la nimic. Ştim despre tine aproape totul, iar în curînd o să aflăm şi restul. Nu mă deranjează să vin aici săptămîni şi luni la rînd, pentru că sînt într-o altă situaţie decît tine. Mai întîi, eu primesc salar pentru asta, iar tu nu. Apoi, eu pot pleca la ora patru, cîtă vreme tu trebuie să rămîi. Eu pot ieşi nestingherit şi merge spre libertate...

Se opreşte o clipă, apoi se corectează :

— ... adică la celălalt capăt al străzii Rakowiecka. Spre deosebire de tine, ceilalţi sînt foarte vorbăreţi. N-auzi cum ţăcăne maşinile de scris ? Fiecare îşi păzeşte pielea. Din păcate, cam aşa stau lucrurile. Fiecare pentru sine. Aşa ne-am născut, n-avem cum ne schimba. Încă n-am ajuns în comunism, să întindem pur şi simplu mîna şi să luăm ce avem nevoie. Şi, în orice caz, scrisul n-o să schimbe nimic. Asta-i viaţa, fie că ne place, fie că nu. Dacă Polonia ar fi la marginea Europei, ca Norvegia sau Suedia, atunci poate că... Dar cînd o să ieşi de aici, sau din cine ştie ce închisoare, peste zece-cinşpe ani, n-o să mai fie urmă de editurile Krag sau C.N.D. şi situaţia o să fie cam albastră. Însă, poate, adaugă el meditativ, poate că te bagă la Articolul 124, pentru spionaj şi atunci ai feştelit-o de tot.

De-aici pînă la spălarea creierului, ca-n lagărele de concentrare din Vietnamul „eliberat" e cale lungă, mi-am spus. Acolo au grupe de studiat marxism-leninismul, de cîteva ori pe zi, ca o alternativă la **Arbeit macht frei.** Aici nu-i decît „normalizarea" socialismului real. Cînd te gîndeşti la cei care au murit, singurul lucru cinstit e să taci.

MEMORIA

E o dimineaţă însorită. În faţa mea stă un bărbat de-o vîrstă cu mine, blond şi chipeş, mustăcios, cu sprîncene groase. Ca întotdeauna, e îmbrăcat impecabil : cămaşă bej, cravată frumoasă şi scurtă marinărească, cu nasturi de argint — stilul de îmbrăcăminte după care se dau în vînt atît „cadrele" din est, cît şi cele din vest. Obosit de propriile-i cuvinte, scoate o carte intitulată **Bun venit, vremuri grele** şi un timp se odihneşte. E greu să-mi văd situaţia actuală într-o lumină eroică. E mai degrabă o farsă, capabilă să evoce teroarea numai în cadavrul lui Iosif Vissarionovici.

Îmi reamintesc relatările celor care au suferit în condiţii la fel de banale. Mă gîndesc la sutele de mii de pe urma cărora n-a rămas nici măcar o urmă pe hîrtie, dar şi la cei care abia acum intră în scenă. Mă întreb în ce fel sînt ameninţaţi şi de ce le e teamă, aşa cum stau în camere de interogatoriu asemănătoare cu aceasta, copiate după modelul celulelor lui Stalin. Oare cînd se justifică în faţa propriei lor conştiinţe pentru faptul că vorbesc şi văd că singura lor motivaţie — atît de greu de recunoscut — e numai şi numai frica ? Oare nu-şi dau seama că doar frica le dictează chiar şi felul de-a gîndi şi că face inutil pînă şi faptul de a deschide gura ? Să-i deruteze oare poziţia în care se află scaunul lor, adus din colţul camerei în faţa biroului, astfel încît unul sau două monologuri să conducă, în chipul cel mai firesc, la dialog ?

Ca să-mi alung stinghereala, îmi aduc aminte de primul meu contact cu „organele". Aveam douăzeci de ani. Mă aduseseră într-o mică încăpere din palatul Mostowski. Curăţenia locului, sau poate nevoia de a-mi face curaj, mă făcură să meditez cu glas tare :

— Va să zică, asta-i. O încăpere vopsită în alb, o masă şi un scaun, doi indivizi fără identitate şi un al treilea, nevinovat, care nu-şi dă seama ce se întîmplă. Curat Kafka.

— Toţi pretind că-s nevinovaţi. De care Kafka vorbeşti ?

Atunci şi acolo mi-am dat seama care e situaţia.

CREDO

— În ce mă priveşte, nu-mi pasă dacă-ţi dai drumu' la gură sau nu, dacă ne spui nume sau ne dezvălui legături. Am aflat totul de la cei din grupul tău. S-a terminat, aparatura e în mîinile noastre. Şi cei care tipăreau, şi distribuitorii, toată lumea.

Şi, într-o încercare grosolană de a mă provoca, zise :

— Pînă şi „Europa Liberă" susţine că tu eşti Poleski.

Apoi adăugă, grav :

— Ar fi bine să-ţi precizezi ideile politice, ca să întocmim un referat pentru dosarul oficial.

De unde să ştie anchetatorul că în mintea mea cuvîntul „referat" se asocia cu numele celui mai mare renegat al Revoltei din ianuarie, Oskar Awejde, care a cedat psihic în momentul în care a început să-i crească, în închisoare, părul vopsit. Pe mine nu mă păştea pericolul ăsta. Chiar dacă atunci cînd mă prinseseră purtam perucă.

— Învinuirile care ţi se aduc sînt clare : ai încălcat legea. Fiecare ţară are o poliţie, şi în fiecare ţară sînt prinşi cei care încalcă legile. Tu ai încălcat-o, iar acum plăteşti, spuse el, prezentîndu-mi mai degrabă farmecul unui argument juridic decît o apărare principială a intereselor Republicii Populare Polone. Dar cîteva clipe mai tîrziu îşi reluă rolul de funcţionar în cine ştie ce organizaţie ilegală pentru studiul opiniei publice :

— Kuron, Walesa, Frasyniuk — pe ăştia-i înţeleg că acum nu mai pot face altceva. N-au de ales. Dar tu ? Hai să ne întoarcem la convingerile tale politice. Explică-mi : eşti arhitect, ai avea atîtea lucruri de făcut în meseria ta...

Se opri, dîndu-şi seama că faţa mea exprima neîncrederea în profesionalismul unui grup conducător care le îngăduia celorlalţi doar libertatea de a-şi cultiva grădina...

CENTRUL

— De ce nu vrei să-ţi scapi pielea ? Eşti ca un impiegat de căi ferate, care nu poate schimba direcţia trenului, dar poate să-l oprească, poate face ceva, nu să rămînă încremenit : poate demonta liniile ori să arunce o piedică sub roţi...

Se gîndea, fără îndoială, la trenul interogatoriului. Locomotiva istoriei lăsată în seama conducătorilor-jurnalişti. Rîse. Am rîs şi eu.

— Foarte bine, nu-s decît un sticlete, dar să ştii că vreau să te ajut, aşa, ca simplu cetăţean, mai ales că acum situaţia s-a normalizat. Ştii că au de gînd să renunţe la cartelele de carne în vara asta ? Că doar nu eşti masochist, să te bucuri că stai aici ? Ai putea scrie pentru **Tygodnik Powszechny** [1], ai văzut că au şi puncte de vedere critice. **Polityka** [2] ar putea intra în polemică cu tine, şi totul ar fi în regulă. Cel mai bine e să fii în centrul atenţiei. Uită-te, de pildă, la Passent [3]. Crezi că o duce rău ?

CALOMNIA

A doua zi, sînt adus la etaj. Mă aşez în faţa biroului şi aud acelaşi refren :

— Va să zică, te-ai hotărît să vorbeşti. Hai să scriem o declaraţie.

E prologul studiului propriu-zis. Intră Numărul 3 şi-i înmînează Numărului 1 un plic în care se află plîngerea pe care i-o dădusem, cu o oră înainte, gardianului.

— Fii atent la calomnia asta. Bă, jidanule. M-ai auzit pe mine spunîndu-i ăstuia aşa ceva ?

— N-am auzit nici o vorbuliţă, spune, uimit, Numărul 1.

— Uite, pomeneşte de homosexuali, zice că a fost ameninţat că o să-l violeze dacă nu vorbeşte. Ce porcărie ! Calomnii. Ascultă aici : «Protestez împotriva nenorocirii aduse ţării mele de antisemitism, a ameninţării că voi fi alungat din Polonia şi a faptului că securitatea se crede conducătoare de drept a ţării ...». «Ţara mea». Mă-ntreb şi eu de ce ţară vorbeşte. Va să zică, încerci să te porţi cu mănuşi, iar el te calomniază şi te pune în situaţia să te dezvinovăţeşti în faţa şefului.

Numărul 1 dă din cap.

— Păi, e frumos din partea ta ?

Toate astea nu sînt decît o încercare de a înţelege trei lumi : adevărul, adevărul lor şi adevărul **Pravdei** din Moscova.

BURETELE

Intră Numărul 2.

— Iată-mă. Mda, vin tocmai acuma de-acolo.

— I-au ferchezuit ?

— Oho, şi încă cum. Burete i-au făcut. Îi bagă-n tribunal.

Îşi dau drumul la jargonul profesional : tocmai se întorsese de la palatul Mostowski şi vorbeau de noii arestaţi. Cu doi ani în urmă, chiar în ziua înmormîntării lui Grzegorz Przemyk [4], fusesem şi eu oaspetele palatului.

— Ar trebui să fii de partea noastră. Avem nevoie de oameni ca tine. Eşti dur, inteligent ...

Numărul 2 ezită o clipă. Are vreo douăzeci şi cinci de ani şi-o faţă de lup tînăr.

— Chiar aşa, dur. Poate că n-avem destui oameni de genul ăsta. Dacă am avea mai mulţi oameni ca tine, lucrurile ar sta cu totul altfel. De ce nu putem fi de aceeaşi parte a baricadei...

Ezită.

— .. adică a biroului ?

Mă priveşte cu obrăznicie direct în ochi, à la căpitanul Piotrowski [5]. Numărul 1 e un profesionist incomparabil superior. Cînd spune «Serios, vreau să te ajut», are grijă să-şi mijească ochii, ştie că privirea te trădează, oricît de mult te-ai fi antrenat. Intră pe rol.

BĂŢUL

— Ştefan l-a văzut ?

— Mda.

—Şi ?

— Pînă acum, nimic.

Va să zică Ştefan e Numărul 3, cel care trebuie să bage groaza în tine. Numărul 2 nu şi-a pierdut speranţa.

— N-o să schimbi nimic în ţara asta. Ni-mic. Ga-ran-tez. Am citit tot ce s-a publicat în străinătate şi în clandestinitate. Nu valorează doi bani. Vax.

Traducere de
Ion GEORGESCU

(Continuare in pag. 13)

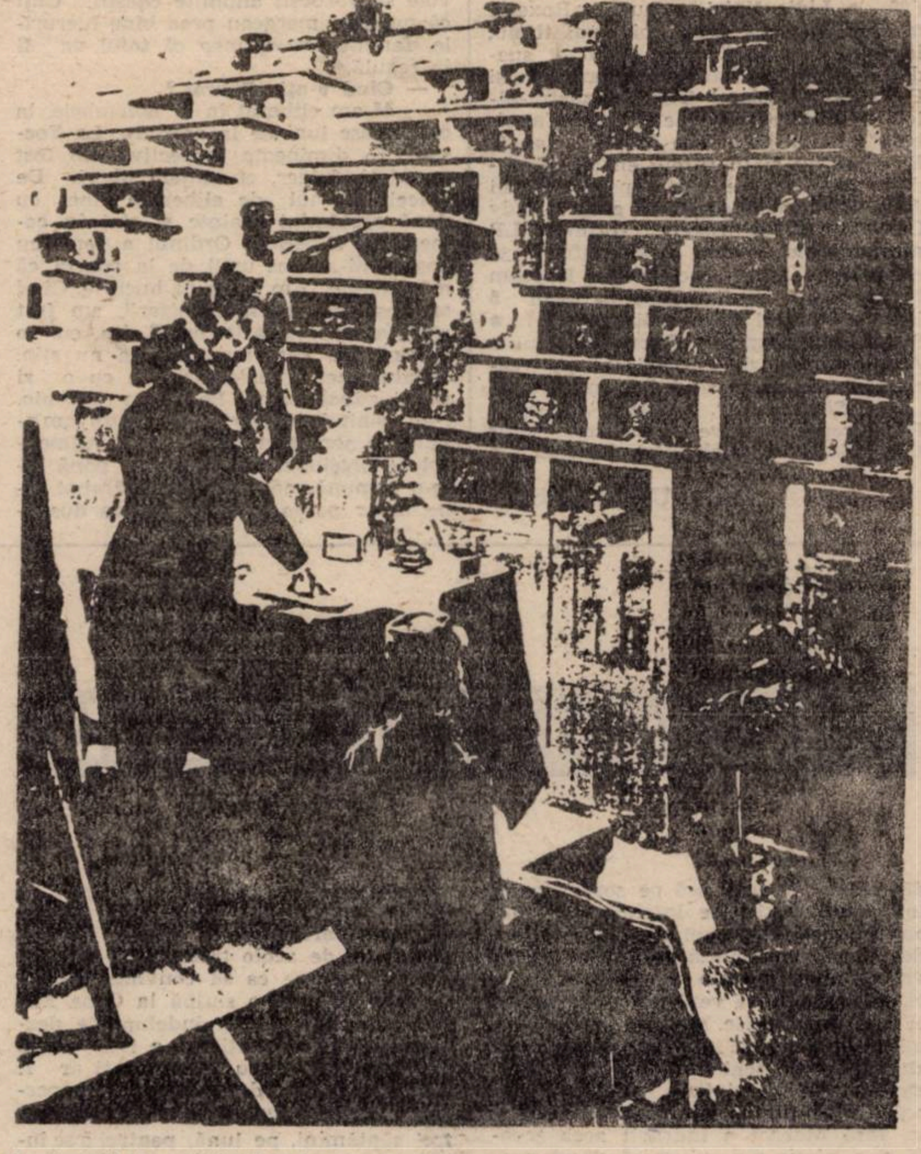

Conferinţă, în amfiteatrul închisorii din Fresnes, 1903.

COLEGIUL DE REDACŢIE :
Redactor şef : **Mircea MIHĂIEŞ**
Redactor şef-adjunct : **Cornel UNGUREANU**
Secretar gen. de redacţie : **Adriana BABEŢI**
Şefi secţie : **L. ALEXIU, P. E. BANCIU**
Publicist comentator : **A. C. IORDACHE**

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA :
TIMIŞOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoane : 3 33 90 şi 3 33 76
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază
ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

Tehnoredactor : **Nic LENGHER**
Foto-reproduceri : **GAGYI P. Ladislau**
Linotipişti : **Sandu IAGER, Gelu DOGIOIU**
Paginator : **Ioan CRIŞAN**
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

BIBLIOTECA „ASTRA"

SIBIU

orizont 12

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 12 (1201), 23 MARTIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

Ce poate scriitorul?

Întrebarea de mai sus parafrazează titlul unui „dosar“ despre starea actuală a prozei: Ce poate romanul? Care, fără îndoială, prelua o formulă a lui Sartre, Ce poate literatura? Care, la rîndul său, obiectiva, într-o etapă a metamorfozelor societății franceze postbelice, comparabilă, probabil, cu momentul 1990 al României, istoria unei neliniști. Într-adevăr, ce poate, în acest moment, scriitorul? Primul răspuns vine de la sine: eliberat de teroare, scăpat de cenzură și dictatură, el poate să-și scrie, în liniște, cărțile. În liniște? Netulburat? Greu de crezut. Mîndria supremă a intelectualului român al acestor zile e că nu mai citești cărți. El citește doar ziare, el se uită — cu o omenească dorință de recuperare a vremii trecute a telejurnalelor — la televizor. E, oare, în primejdie meseria scriitoricească? Nu poate ști nimeni. Pentru moment, creatorii înșiși par exclusiv preocupați de activitatea politică. Ei învață alfabetul unui alt fel de scris — al literelor încrustate, ca în Colonia lui Kafka, direct pe propriul lor trup. Ficțiunea plăsmuită în jurul nostru surclasează orice efort de a ne reapropia de masa de scris. E ultimul loc în care-i putem descoperi pe scriitori. Ei se găsesc în altă parte — în piață. Ei au ieșit din propria lor viață și au pătruns în viața națiunii. Ședințele Parlamentului, ziarele și revistele, televiziunea, tribuna în general sînt spațiile privilegiate ale scriitorului. Spații în care strălucește printr-o prezență cel puțin egală cu absența lor de pînă ieri. Nume de poeți și eseiști au devenit, în aceste zile, mai populare decît ale fotbaliștilor. Intervențiile filozofilor sînt așteptate cu sufletul la gură. Prozatorii dau interviuri, trasează direcții de dezvoltare a societății, protestează, atacă, iau atitudine. Fie ca simpli cetățeni, fie în înalte (uneori incredibil de înalte) funcții politice și administrative.

N-am beneficiat, e drept, de revoluția de catifea a cehoslovacilor. Dar nimeni, în România, n-ar fi uimit să avem, în mai, un președinte scriitor. Firește, totul sună a scenariu S.F. Dar un scenariu extrem de realist. O dovedesc anchetele de opinie, referendumurile, zvonurile. Scriitorii își împart, cu un firesc nefiresc, popularitatea cu oamenii politici, cu șefii de partide, cu foștii și viitorii dizidenți. După cincizeci de ani, se poate spune, fără exagerare, că scriitorul român se arată capabil nu numai să graviteze în jurul puterii (cum i s-a reproșat), ci să fie el însuși un generator de putere.

În aceste zile, scriitorii români încearcă să-și recompună cîteva structuri organizatorice: Uniunea Scriitorilor și asociațiile zonale. Ce pot acestea face pentru scriitori? Aproape totul, în afara unui lucru decisiv: nu le pot da mai mult talent decît au. Nici privilegiul de a apărea zilnic la televizor, nici prezența cotidiană în gazetă și nici întîmplarea că e membru al Uniunii nu-i conferă scriitorului, în cele din urmă, un prestigiu mai mare decît truda anonimă în singurătatea unei încăperi. Toate acestea rămîn exterioare actului creației. Însă o Uniune a Scriitorilor, o Uniune puternică pot să-i ofere tocmai șansa de a se retrage în dorita nespectaculoasă ipostază de truditor solitar. Iată un paradox: creatorul trebuie să se alăture altor scriitori — pentru a-și proteja singurătatea. Ca într-o metaforă a fagurelui, a unei configurații al cărei sever geometrism îngăduie, deopotrivă, atît izolarea, cît și luxul familiarei comuniuni.

Asociațiile de scriitori îndeplinesc, fie și ca modalitate conjuncturală, acest ideal. Ce poate, așadar, scriitorul? El poate să-și arate, încă o dată, maturitatea. Poate să devină un militant sui-generis într-un utopic partid al scriitorilor. Un partid fără program politic, fără voința de a persecuta. Un partid care să-l ajute să profite numai de propria sa muncă. Adică să-l facă, deși pus în slujba altora, stăpîn pe sine.

Scriitorul mai poate, apoi, să tacă — și se știe cît de semnificativă este tăcerea poetului. Pentru că, după o perioadă de recluziune, întotdeauna vocile poeților au fost mai degrabă tunete decît sunete. Pentru dreptul la tăcere, și tot ar fi suficient ca scriitorul să se fi aflat, la propriu, în primele rînduri ale acestei Revoluții. Iar pentru a arăta că el poate, acum, totul, ar fi suficient să ne reamintim, din amiaza lui 22 Decembrie 1989, imaginea tulburătoare a Scriitorului purtat pe brațe de mulțime, într-un delir al bucuriei, spre sediul Televiziunii.

Mircea MIHĂIEȘ

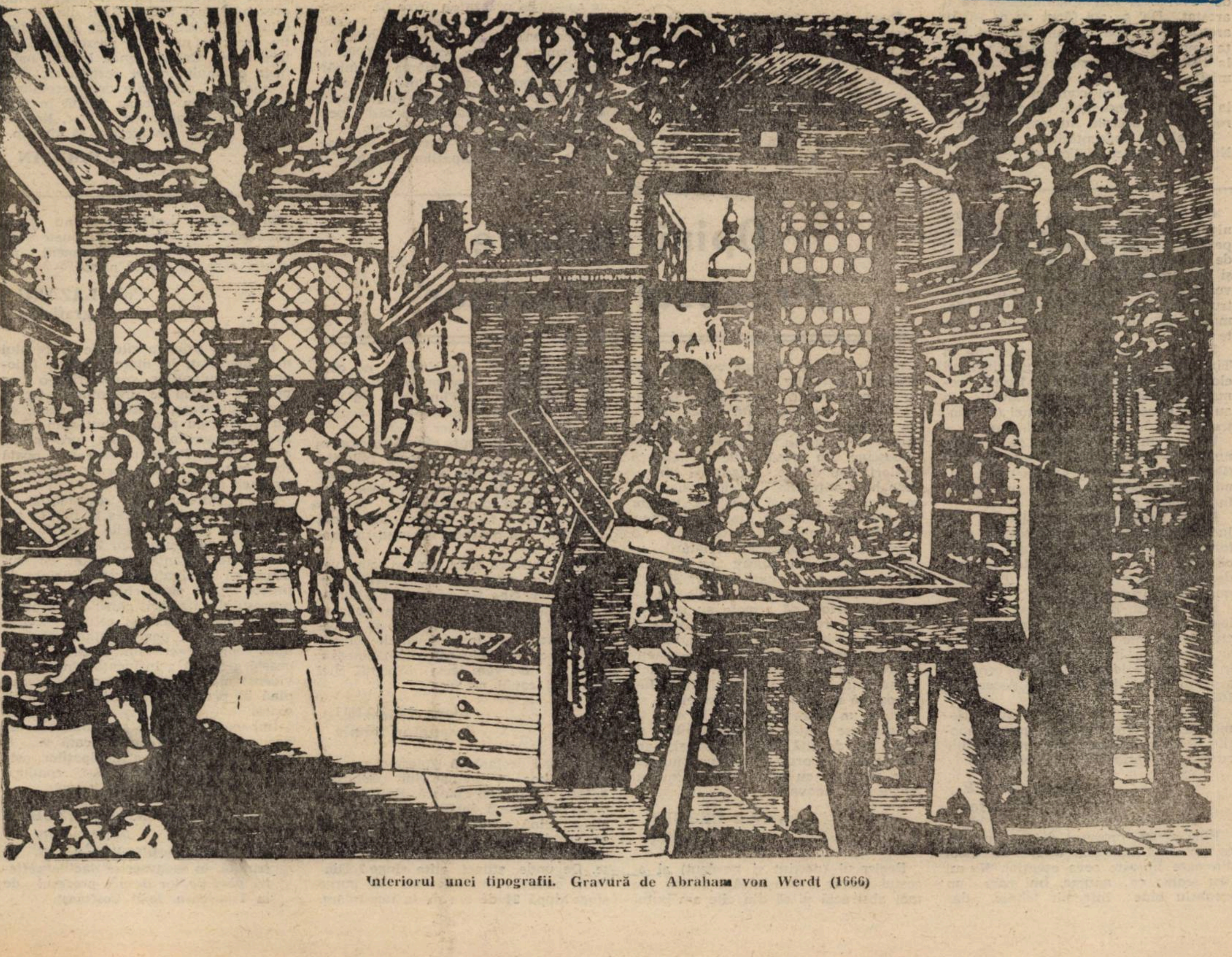

Interiorul unei tipografii. Gravură de Abraham von Werdt (1666)

PROCESUL DE LA TIMIŞOARA

ZIUA .. IX-A :
UN TOVARĂŞ „DE AUR“

Se numeşte Bucur Viorel. A răspuns mulţi ani de contrabanda cu aur şi valută. Era în directă legătură cu liderii romilor din zonă. I se zicea „Goldeanu“. Prin natura muncii sale, avea o influenţă de excepţie în multiple medii. Nu e străin (ba dimpotrivă !) de „vînzarea“ paşapoartelor către cetăţenii români care doreau să plece definitiv din ţară. Există o întreagă filieră în acest sens. Constituită din lucrători ai miliţiei, securităţii, cetăţeni cu un statut dubios. Toţi cu un standard de viaţă occidental în comparaţie cu muritorii de rînd. Cît de curat a rămas d-l Bucur după îndelungata activitate în sectorul „aurifer“ al miliţiei se va vedea ulterior. Sperăm ! Nu cred că românii stabiliţi în străinătate vor veni să-i reamintească despre cantităţile de valută „virate“ statului, via M.I. Dar mai există cazuri care au rămas şi acum“ în curs de rezolvare“. Poate acestea vor veni să detalieze portretul acestui domn rubicond, plesnind de bunăstare.

Relativ la evenimentele din 16-22 decembrie, bate cîmpii cu graţie. Şi dînsul a reţinut detalii. Foarte multe detalii. Avea în dotare un pistol-mitralieră şi trei încărcătoare. Însumînd 90 de cartuşe de război. Dar nu a folosit nici un cartuş. Şi nici nu are cunoştinţă ca vreun miliţian sau securist să fi tras. Stăteau, probabil, şi reflectau la binele public. La prosperitatea poporului. Nu mai recunoaşte ce a declarat în scris. De ce ? Asupra sa au fost exercitate presiuni ? Mari de tot, zice d-l Bucur cu o voce sugrumată de revoltă. A fost ameninţat că va fi arestat. „Da' ce am făcut eu ca să fiu arestat ?“ i-a spus acelui procuror. Asta sîntem şi noi curioşi să aflăm. De la alţii, că domnia-sa susţine că a stat miel.

Aceşti heruvimi contribuie din plin la o corală a inocenţei. Un colind suav rezultă din această duioasă asociere.

I-a ajutat nedreptăţitul inculpat pe Nuţă şi Mihalea Velicu să fugă (pardon ! să se retragă discret din zonă)? Oare de ce s-or fi grăbit aceşti doi mari inocenţi să părăsească Timişoara ? Mister. Cei doi generali i-au cerut blîndului Bucur să-i ducă la Mehedinţi. Acesta nu i-a servit după voie şi a virat spre frontieră. La Stamora-Moraviţa. Oare de ce ? Iarăşi mister. Ba nu : au ajuns pînă la frontieră pentru a da un telefon la Bucureşti. Şi să bea o cafea. Nu-i plauzibil ? Putem noi, oare, să ne îndoim de buna-credinţă a d-lui Bucur ? Şi dacă da la ce ne-ar servi chestia asta ?

S-au întors în Timişoara, unde au trecut pe la domiciliul mamei lui Bucur. Au băut un pahar cu apă. Apoi i-a condus pe cei doi generali pînă la poartă şi le-a adus la cunoştinţă că nu le mai poate sta la dispoziţie, fiind reţinut de alte probleme Nuţă l-a înjurat şi dus a fost. La început nu l-a putut refuza pe Nuţă. Era un mahăr prea important.

Mai afirmă că generalii au fugit de la I.J.M.I. de frica demonstranţilor. Adică a huliganilor. Căci, dacă era poporul, ce ar fi avut cu nişte oameni de bine care nu-şi doreau nimic mai mult decît să fraternizeze ?

La întrebarea procurorului, Bucur îşi aminteşte subit că, pe drumul de întoarcere spre Timişoara, generalul Nuţă a luat un drapel tricolor de la un copil şi l-a folosit pînă la intrarea în oraş. După care l-a aruncat. Auzind vestea fugii dictatorului. Bucur afirmă „cu toată sinceritatea“ că s-a bucurat. Şi atît. Nu s-a mai gîndit la altceva.

ZIUA A X-A :
DIN NOU ÎMPREUNĂ

După două săptămîni, din nou împreună. Nu ne-am mai văzut de mult în formaţie completă. Cîtorva inculpaţi le-a crescut binişor părul.

Li se permite să ia legătura cu apărătorii. Se produce o agitaţie ca într-un stup. După cîteva schimburi de opinii mai crispate, unii inculpaţi au început să se simtă din nou bine. Să rîdă chiar. Zgomotos. Iritant pentru urechile unui civil. Veverca şi Avram fac un schimb de semne cu un poliţist în civil, strecurat printre gazetari. Unul din ei face un semn de parcă ar umbla la trăgaciul unei arme. Discret. Ţinînd mîna lîngă cap. Cine să-l observe ? Toată suflarea e cu ochii pe stup. Celălalt mimează cu arătătorul şi degetul mare în dreptul gurii. Vrea să-i spună, probabil, că el s-a abţinut să vorbească, dar alţii l-au dat în gît. Face un semn reprobator cu capul. Nu e bine, nu e bine. Şi alte semne, cărora nu le cunosc tîlcul. Bucur şi Peptan schimbă impresii cu foştii lor colegi. Actualii păzitori. Tête-à-tête. Deheleanu, Sima, Popescu — în continuare mohorîţi. Pentru ei plouă, încă. Pentru alţii, pare că a răsărit soarele. Chiar dacă se vede printre gratii.

La 9,30 intră curtea. O salutăm respectuos printr-o genuflexiune. Toţi. Aici sîntem egali. Se anunţă 6 martori, deja prezenţi. În boxă, din nou emoţii. Gimnastica miocardului. Combinată cu trepidaţii neuronale. Pe dinafară, oricum, nu se vede mare lucru. Eventual, cîteva deplasări spre roşu.

Este introdus primul martor. Ciaca Dorel, 34 de ani, din Beregsăul Mare. Este şoferul autoizotermei de la Comtim. În 18 seara i s-a transmis că trebuie să plece la Bucureşti cu un transport de carne. Martorul povesteşte în amănunt evenimentele pe care le-a trăit. Sinistră aventură ! Nu ştia ce transportă. Nu i s-a spus nimic. A aflat abia după cîteva zile.

Al doilea martor este Zîmbroianu Gheorghe. Unul din lucrătorii de la Crematoriul Cenuşa (coincidenţă : prescurtat devine C.C.) Povesteşte despre cadavre. Erau 5 femei tinere, restul bărbaţi. Nici unul dintre decedaţi nu părea să aibă mai mult de 35-40 de ani. Cele mai tinere corpuri erau de 15-16. Toate cele 5 cadavre de femei aveau capetele zdrobite. Aproape toate corpurile prezentau urme de împunsături. **Cei care au luat parte la arderea cadavrelor au semnat o hîrtie şi au primit un plic conţinînd 2.000 de lei. Civilul care îi urmărea şi îmbărbăta s-a prezentat ca fiind medic legist. Se pare că e vorba de colonelul Baciu. I se cere martorului să-l recunoască printre cei din boxă. Nu e în stare. Îl indică pe Veverca.** Satisfacţie în rîndul inculpaţilor. Oricum, în zeghe şi tuns zero, este greu de recunoscut. Se pare că d-l Ganciu a avut grijă să-i euforizeze pe lucrători. Le-a oferit ceva de băut. Martorul îşi aminteşte că două cadavre erau tăiate de-a lungul pieptului şi cusute. Nu li s-a spus de unde provin cadavrele.

Al treilea martor : Mititelu Mihai. Bucureştean de pe Moş Nicolae, 13. Fochist la cazanele (crematoriului) C.C.-ului. Pentru că nu funcţiona decît un cazan, şefii lui au dispus repararea celui de-al doilea. Iosef Emilian i-a spus că nu are voie să vorbească nimănui despre ce va face. Nici măcar copiilor săi. Li s-a spus că acele cadavre provin dintr-o catastrofă. Şi el a semnat o hîrtie şi a primit plicul cu cele două mii. Li s-a pus în vedere că este secret de stat. Şi că munca suplimentară se plăteşte. Morţii prezentau urme de loviri. Nu îşi dă seama dacă erau înţepături sau urme de gloanţe. Nu a mai văzut un om împuşcat. Pe la miezul nopţii, acel domn doctor i-a mai făcut o surpriză. La mirarea acestuia, doctorul i-a zis încet, printre dinţi : „Taci din gură. Mai ai o mie de lei“. A încercat să refuze, dar i s-a spus că-i merită, pentru că muncea mai mult.

Martorul Bocioagă Ştefan Nicolae are 34 de ani şi e tot bucureştean de pe Marcu Armaşu. Este muncitor necalificat la aceeaşi firmă. Întăreşte multe din mărturiile anterioare. Este cel mai lucid, cel mai coerent. Exceptînd cîteva detalii, declaraţiile martorilor coincid. Pe chipurile din boxă s-a lăsat o tăcere grea. Apăsătoare. La ora 12,30, martorului i se cere să-l recunoască pe doctorul legist. Se îndreaptă spre boxă. Pune mîna pe umărul unui inculpat. Se numeşte Baciu.

În fine, ultima zi înaintea unei pauze lungi. Procesul se va relua în 12 aprilie. Dintre martorii chemaţi, s-au prezentat doar patru. **Unul din ei este ofiţer M.I. Activ. Cei mai „grei“ dintre martori nu s-au prezentat. Doctorii Golea, Crişan, Ignat. Iar din mărturia domnului ofiţer rezultă că, într-una din acele zile de decembrie, muncitorii din coloana oprită în faţa securităţii au aplaudat. E clar. Ne trebuia o pauză. Am început să aiurăm.**

Cornel BOGDAN

Opinii despre „Procesul titraţilor”

Completul de judecată dovedeşte un nivel de competenţă ridicat. (În comparaţie cu procesele de la Bucureşti şi de la Sibiu). Cote constant ascendente şi un remarcabil grad de civism. Provoacă însă nedumerire (cel puţin pentru mine, care nu am cunoştinţe sismatice de Drept) următoarele aspecte :

De ce, în cazul inculpaţilor de la Timişoara, nu a fost aplicat principiul elementar, formulat încă în Dreptul roman, al prezumţiei de nevinovăţie şi au fost aduşi în faţa instanţei (şi a întregii ţări) în stare de condamnaţi ?

Din ce motive capetele de acuzare nu diferenţiază vinovăţiile inculpaţilor? (Deşi există argumente numeroase, amintite, adesea, în cursul procesului, în favoarea acestei idei).

De ce preşedintele Completului de judecată (care, repet, face dovada unei înalte competenţe profesionale) încearcă, uneori, să formuleze alte concluzii decît cele ce rezultă, firesc, din răspunsurile inculpaţilor ?

De asemeni, persistă nedumeriri în legătură cu identitatea persoanelor civile înarmate cu pistoale-mitralieră şi intercalate între ostaşi şi miliţieni în mai multe locuri din zona centrală a oraşului în zilele de 18-19 decembrie 1989.

Ale cui erau numeroasele autoturisme care au circulat prin oraş în nopţile de 21-23 decembrie ? (În condiţiile cunoscutei raţionalizări a benzinei).

Ştefan MICLE
profesor

Pînă acum, procesul de la Timişoara îmi lasă impresia unui spectacol din care lipseşte ceva esenţial. Nu-mi dau seama ce anume. Îmi pare un scenariu bine întocmit tehnic, dar scris fără talent. Nu mă convinge. La aceasta contribuie, poate, şi doza mare de neverosimil, deşi faptele se leagă uneori, cu o fluenţă parcă facilă, un neverosimil generat de discrepanţa dintre declaraţiile acuzaţiilor şi datele cunoscute din presă şi de la martorii oculari. Sau dintre eleganţa şi imperturbabila atitudine, ba chiar siguranţa celor din boxă şi imaginea zecilor de trupuri sfîrtecate din gîndul meu. Sau dintre amneziile „nevinovate“ şi exactitatea milimetrică a relatării unor episoade. Sau dintre „nu ştiu, nu cunosc, am auzit după aceea“ şi evidenţa de bunsimţ că gloanţele nu au fost de carton, că armele au tras, că au existat ordine ferme şi executanţi docili. Iscusinţa de a pasa, la infinit, mingea responsabilităţii este epuizantă. N-aş putea fi judecător. Probabil că senzaţia mea e pur subiectivă. Recunosc că nu sînt pregătit sufleteşte să asist la un proces civilizat, în care să se respecte Legea şi procedurile ce parcă ţin de altă lume. Personal, am trăit altfel de procese. Oricum, nu doresc vinovaţi cu orice preţ, ci numai adevăraţii vinovaţi.

Laurenţiu CERNEŢ
scriitor

Regizorul (neştiut şi nevăzut) al acestui proces a reuşit să monteze cea mai abstractă piesă din cîte am putut vedea vreodată, încercînd să ne convingă că, pe cei care au murit, în zilele Revoluţiei, la Timişoara, i-a ucis Dumnezeu. Pentru greşelile şi păcatele lor. Pentru ereziile lor.

În boxa acuzaţiilor se află nişte oameni care s-au străduit, din toate puterile să ne apere de rele şi să ne salveze de la pieire. Nimeni nu ştie nimic concret. Nimeni, din securitate, miliţie armată, nu a făcut nimic rău. Doar „vandalii“ au provocat oraşului un mare necaz ...

Sînt sigură că ei nu vor şti (cînd vor fi întrebaţi, dacă vor fi întrebaţi) nici spre pildă, cine i-a bătut şi i-a torturat pe timişorenii arestaţi în noaptea de 16-17 decembrie, în curtea şi în beciurile fostului inspectorat de miliţie.

Ce, încă, nu ştiu (nu-şi imaginează) e că noi nu-i vom ierta niciodată. Nici noi, nici copiii noştri.

Elena LAZARU
desenator tehnic

Martorii declară că izoterma, maşina care a ajuns la crematoriul „Cenuşa“, a fost curăţată şi spălată. Există aici o neconcordanţă între ceea ce au declarat, pînă acum, inculpaţii şi ceea ce au declarat martorii. Inculpaţii spun că au încărcat cadavre împuşcate. De unde, atunci, atîta sînge ? Dintr-un cadavru împuşcat nu mai curge sînge după 24 de ore de la împuşcare. **Mai există şi declaraţia că nu toate cadavrele erau împuşcate. Unele erau spintecate. Despre asta nimeni nu poate, oare, să spună nimic ?**

Puiu LAZARU
grafician

Încă din primele zile ale procesului m-a interesat, în mare măsură, fizionomia inculpaţilor, considerînd-o ca pe ceva extrem de revelator în tot acest „caleidoscop“ tragic. Ce păcat că nu avem (sau poate că nu ştim că îl avem) un scriitor de talia, spre pildă, a lui Camil Petrescu, care să poată fixa, într-un demers literar, asemenea tipologii umane !

După întreruperea, regretabilă, a „filmului“ acestui proces la RTVL, am purtat cu mine un radio portativ, dorind să fiu la curent cu tot ceea ce se petrece în instanţă. Am aflat, cu stupoare, că inculpaţii au stat, înainte de proces (şi, se pare, chiar şi în timpul procesului) cîte trei, patru (dacă nu şi mai mulţi) în aceeaşi celulă. Lucru care poate să-i dea de gîndit pînă şi unui copil de zece ani. Consider că această greşeală a influenţat, în mod evident, modul în care s-a desfăşurat, pînă în prezent, procesul de la Timişoara.

Îmi exprim, totuşi, speranţa, că dibăcia Completului de judecată va fi mai mare decît cea a inculpaţilor, astfel încît firul Ariadnei să-i conducă pînă la aflarea întregului adevăr.

Marius HRABONSCHI
mecanic auto

(Îi rugăm pe cititorii noştri să ne trimită, în manuscrise dactilografiate, părerile lor despre procesul de la Timişoara. Iosif Costinaş).

RECUPERAREA AZURULUI

Acest material documentar apare cu întîrziere. În configurația priorităților gazetărești, urgențele s-au permutat de la o zi la alta, de la o oră la alta. Reporterul e convins de necesitatea elucidării în timp, pînă la detaliu, a tuturor acțiunilor și întîmplărilor din desfășurarea cu totul specială a revoluției în orașul providențial Timișoara. Principiile sale sînt: fără afirmații vagi, fără speculații, fără vînătoare de senzațional. Și încă unul pe care îi va fi greu să nu-l încalce: fără patetism. O serie de interdicții pe care și le impune, crezînd în probitatea și decența mesajului jurnalistic. Banda magnetică și monitoarele discernămîntului îi vor sta în ajutor.

Întrebările care l-au îndemnat pe reporter, în luna ianuarie, spre U.M. 01876, regimul de aviație militară, reprezentau un ecou al opiniei publice timișorene: ce misiune au avut elicopterele ce au survolat orașul în 17 decembrie? S-a tras sau nu din aparatele de zbor? Cu ce scop s-au deplasat avioanele militare la Reșița? ș.a. Un dialog de cîteva ore a adus răspuns la aceste întrebări și au scos la lumină amănunte neprevăzute. Ele sînt consemnate în cele ce urmează.

De menționat un gest care se confirmă acum ca semn al onestității. La momentul documentării, aviatorii timișoreni aveau deja formulate în scris doleanțele pe care în februarie militarii garnizoanei Timișoara le-au dus pînă în fața guvernului. Reporterul a fost îndemnat atunci să amîne menționarea acelor probleme, ele fiind încă emanația unui grup de inițiativă ce urma să se consulte cu cercuri mai largi de militari pentru a da reprezentativitate doleanțelor comune.

La despărțirea de interlocutori, un tînăr ofițer de aviație a ținut să transmită un mesaj: „Scrieți ca să se știe că avitorii timișoreni n-au pătat albastrul uniformei lor, care rămîne simbolul azurului".

I. ELICOPTERELE DIN 17

LT. COL. NICOLAE DRAGHICESCU: Pe data de 17 decembrie s-a primit ordin ca un elicopter, care era în serviciul de luptă aici, să decoleze deasupra orașului și să raporteze ce se vede. Deși nu sînt pilot de elicopter, această misiune am primit-o eu care, în calitate de comandant al unității, trebuia să raportez ce văd. Misiunea am primit-o de la comandantul aviației militare și am înțeles că el o primise la rîndul său de la M.Ap.N., iar mai sus de la C.C. Am decolat în jurul orei 15 și am comunicat exact ce se vedea.

— Și ce vedeați?

— În jurul fostului sediu al Com. jud. p.c.r., precum și la municipiu se aflau cordoane de militari care blocau accesul către clădirile respective, cordoane pe trei rînduri; în spatele lor erau mai mulți civili, continuînd pînă pe scările acestor clădiri. În zona Continental — Bega se aflau grupuri de oameni, nu prea numeroase, vreo 200, care începuseră să răstoarne mașini pe linia tramvaiului, apoi un tanc s-a pornit dinspre Continental spre piața Libertății. În fața lui s-a pus un cetățean cu mîinile întinse, iar tancul s-a oprit. La Bega veche se vedea incendiul de la chioșcul de ziare, am văzut în această zonă rupîndu-se din masa de manifestanți cîte 4-5 oameni care devastau. Se vedea foarte clar din elicopter incendiul, mașini răsturnate și incendiate. În zona Operei, pînă la Maria, lucrurile erau mai liniștite. Doar în piața Maria era un grup mai mare, de vreo 300 de oameni. În alte zone, viața părea „normală".

— Cui transmiteați datele?

— Le transmiteam prin radio în punctul de comandă al unității. de aici **lat atunci orașul, sau aveți cunoștin**dantului aviației militare și probabil ministrului.

— Numai elicopterele dvs. au survolat atunci orașul, sau aveți cunoștință și de alte aparate de zbor care au avut concomitent misiuni?

— Pe data de 17, numai cele două elicoptere ale noastre au fost: un tip de elicopter pe timp de zi și alt tip după lăsarea întunericului, deci practic n-au fost două concomitent.

LT. COL. CORNEL SURCU: O precizare: Cifrele comunicate de comandant din elicopter nu cred că puteau pune în alertă sistemul de securitate. Misiunea era strict de cercetare și, după părerea mea, datele nu ar fi justificat măsuri drastice. **MAIOR STELIAN BOUREANU:** Vreau să vă spun că elicopterul a fost văzut în oraș de mai mulți oameni, așa cum era și firesc, ba într-o parte, ba în alta. De aici s-a tras concluzia că mai multe survolau orașul în același timp, ceea ce este eronat.

— Totuși, am auzit că au venit la Timișoara și elicoptere ale unității din Caransebeș.

— Da. Elicopterele lor au aterizat la noi, dar nu au avut alte misiuni. Practic, și elicopterele, cele două, de cercetare, aparțineau acestei unități, noi neavînd elicoptere în dotare. **Lt. col. Nicolae Drăghicescu:** După data de 22 decembrie am mai avut misiuni de cercetare, dar eu am cerut să nu se mai treacă pe deasupra orașului ca nu se creeze confuzii și panică. S-a trecut doar prin zona Gara de Est — Piața Badea Cârțan, o patrulare scurtă. În următoarea perioadă s-au semnalat teroriști, posibile poziții de decolare-aterizare a unor elicoptere în zona Pișchia — Chevereș, dar în urma cercetării cu elicopterele noastre nu s-au identificat cele semnalate.

II. S-A TRAS SAU NU?

LOC. ALEXANDRU PĂUN: Aș vrea să-i întreb pe cei care susțin că s-a tras din elicopter dacă au asistat vreodată la o tragere din elicopter. În situația dată, probabil că unor manifestanți li s-a părut, fiindcă s-a tras de la nivelele superioare ale clădirilor, că se trage din elicopter. Dar o tragere din elicopter este impresionantă și are o mare putere de distrugere.

— Faceți o comparație...

— Un proiectil poate distruge un tanc, distruge părți mari de clădire. Am observat două astfel de lansări. **LT. COL. NICOLAE DRĂGHICESCU:** **Lansat împotriva forței vii, un proiectil lasat dintr-un mijloc de zbor nimicește aproximativ un pluton, deci 30 oameni. Se pune întrebarea: cînd, unde sînt urme materiale? În situația în care manifestanții erau grupați, nu era normal** să fie spectaculoasă distrugerea? De altfel, dovada cea mai concludentă asupra oricărei acțiuni a aviației rămîne banda magnetică pe care se află înregistrat tot.

CĂP. MIRCEA CREȚIU: Depunem în acest sens și o mărturie morală. Familile noastre, soții, copii, frați, se aflau în acele zile pe străzi, în oraș. Dincolo de faptul că elicopterul nu era înarmat, noi nu am fi putut să tragem, fiindcă știam că pe stradă nu sînt huligani, cum se spunea în versiunea oficială, ci populația Timișorii, ai noștri deci.

LT. MAJ. PETRE MIHAEȘ: Întîmplător, în timpul executării misiunii de cercetare din elicopter eram în oraș. Întăresc afirmația că un singur elicopter survola orașul și nu mai multe concomitent. Pe cei care erau în jurul meu i-am putut convinge, fiindcă eu aveam posibilitatea să recunosc tipul de elicopter după înmatricularea lui. **MAISTRU MIL. SFÎRCUȘ:** La ora 16 (e vorba de data de 17), am primit indicativ să mă prezint la unitate. Din zona Ion Ionescu de la Brad, unde locuiesc, am văzut primul elicopter survolînd. Am ajuns în unitate cu cîteva minute înainte de aterizarea lui. Nu avea armament și nici nu s-a pus problema aceasta.

III. SUSPICIUNI ȘI SEMNALE

— De ce ați folosit antiaeriana?

LT. COL. NIC. DRAGHICESCU: În toată perioada a existat o confuzie totală. Apăreau date contradictorii și era foarte dificil să deosebești informația utilă de zvon, de alarma falsă. Banda înregistrată la masa comandantului dovedește cîte informații apar pe minut. Să le separi, să le selectezi și să decizi cu mare rapiditate era foarte greu. Pe parcurs, ne-am convins că multe informații erau introduse cu intenția de a deruta. În 22, 23, 24 decembrie se semnalau debarcări de desant aerian, elicoptere în formații masive, plus altele, cu tendința de a destabiliza însuși sistemul de apărare al aerodromului.

— Cine se putea introduce pe sistemul dvs. de informare?

— Să-i numim, totuși, „teroriști" (deși, concret, nu am prins nici unul) pe cei care se infiltrau în rețeaua de transmisiuni atît telefonic cît și radio. Au fost necesare măsuri speciale din partea noastră, de protecție a convorbirilor radio. iar în problemele directe ale aerodromului comunicate telefonic, n-am avut ce măsuri să luăm, deși am avut tot timpul senzația că sîntem ascultați. Am schimbat dispozitivul vechi de apărare a aerodromului și am luat măsuri speciale. La un moment dat, am fost informați că aerodromul este atacat. Atunci am folosit antiaeriana. Acum e cert că s-a simulat un atac prin lansarea unor baloane captive, un fel de fuzee care imitau zborul unui elicopter, deplasarea longitudinală, apoi staționare și înălțare pe verticală. Intrînd în raza de acțiune a artileriei antiaeriene, s-a deschis focul asupra acestui aparat de zbor căruia totuși îi lipsea ceva: nu făcea zgomot. În partea de est a aerodromului a explodat un astfel de obiect. Martori sînt toți cei ce se aflau pe aerodrom în acea noapte. **LT. COL. CORNEL ȘURCU:** Ne aflam în dispozitiv de apărare. Obiectele au fost lansate aproximativ din zona parcării hanului „Privighetoarea Banatului". Primul obiect luminos cu traiect înspre nord, se deplasa asemănător unei rachete dirijate. Mă așteptam să facă explozie deasupra obiectivului de apărare antiaeriană. S-a stins însă fără nici un efect. Al doilea obiect zburător a fost lovit de antiaeriană și a făcut explozie vizibilă. Am apucat să comunic prin radio comandantului că nu se poate preciza ce sînt aceste obiecte. **LT. MAJ. PETRE MIHAEȘ:** din momentul lansării pînă la momentul dispariției. La lansare făceau o lumină foarte puternică, sub formă de ciupercă, se ridicau apoi pînă la o anumită înălțime și, printr-o mișcare accelerată, se deplasau spre aerodrom, deasupra căruia păreau că intenționează să staționeze. Subliniez că aceste obiecte luminoase se puteau bine distinge cu ochiul liber.

— Ați mai avut și alte surprize de acest fel?

MAIOR HORIA LUPUȚ: În data de 24 decembrie, în jurul orei 8 dimineața, am decolat în misiune de cercetare și vînătoare liberă a unor formații de elicoptere de a căror apariție fuseserăm informați pe stațiile de radiolocație. Ni se semnalau în permanență ba formație de elicoptere în Calea Girocului, ba în Calea Lipovei. Găsește-le, identifică-le, scoate-le în afara orașului și trage asupra lor. Nu am identificat în nici unul din cazuri faptul semnalat. Ne-am dat seama că se lucra puternic din oraș cu stații de bruiaj sau de imitare a unor ținte aeriene pentru a ne determina să luptăm cu un inamic inexistent. Asta creează derută și intimidează. Însuși faptul că un avion e determinat să patruleze o jumătate de oră deasupra orașului arată că se urmărea de către acești inamici necunoscuți producerea panicii, a derutei, a înfricoșării populației. Un dușman invizibil, perfid, bine dotat, folosindu-se de toate mijloacele unui război modern: război psihologic, radio electronic etc.

— Care a fost data limită a unor astfel de situații?

— După 25 decembrie se pare că acțiunile lor s-au depărtat de Timișoara, pentru a acționa probabil în alte părți.

IV. ACȚIUNEA REȘIȚA

LT. COL. NIC. DRAGHICESCU: **În 24 decembrie s-a primit ordin să se acționeze în misiuni de cercetare aeriană și de sprijin în zona Reșița. Acolo erau semnalate grupe de teroriști care trăgeau într-un dispozitiv al armatei. Dovada concretă: victimele din zona respectivă. În afară de misiunea de cercetare, am avut de executat și 2 misiuni de lovire cu foc în zona respectivă. Au mers 2 avioane la interval de timp și s-a executat cîte o tragere. Efectul a fost că imediat a încetat focul dinspre grupul de teroriști către unitatea militară respectivă. CPT. IULIAN NEȚOIU: Am decolat în 24 decembrie de la Timișoara pentru a sprijini acțiunile antiteroriste din jurul Reșiței. Am fost dirijat inițial spre zona stadionului, unde erau semnalate debarcări de elemente teroriste, ulterior colegii elicopteriști din Caransebeș ne-au comunicat date precise despre elementele teroriste în zona gropii de gunoi a orașului Reșița și undeva în jurul regimentului de rachete. Ei mi-au indicat din ce direcție să atac elementele sesizate, dar mi-am dat seama că trăgînd din direcția indicată de ei era posibil să lovesc și orașul.** Atunci mi-am calculat și mi-am făcut intrarea în atac în așa fel încît să atac dinspre oraș, pe direcția N-E 240° pentru a evita distrugerea orașului.

— În ce situație se afla în acel moment unitatea de rachete?

— Din informațiile pe care le dețin, unitatea se afla într-o situație limită. Aduc un elogiu piloților de la Caransebeș care i-au susținut cu forțele lor timp de 2 zile (armament, muniție, alimente) în perioada critică, atunci cînd unitatea era împresurată și rămăsese fără muniție. Riscîndu-și viața, băieții au coborît cu elicopterele în incinta unității sub focurile teroriștilor și au ajutat unitatea să reziste. Rolul nostru, al aviației militare, a fost acela de a risipi pe atacatori. Mijloacele noastre nu sînt adecvate pentru o luptă de teren cu grupuri umane mici, pentru care se recomandă infanteria, parașutiștii. Deci noi nu aveam posibilitatea să nimicim sau să capturăm inamicul, ci doar să-l demoralizăm. **CPT. EMIL CREȚIU:** Eu am participat la o misiune la S-V de Reșița. În preajma unor case parțial arse la sud de șosea se semnalaseră elemente teroriste, care trag asupra unității de rachete din niște pîlcuri de pădure. Personal, nu am descoperit nici un astfel de element, era și dificil de la înălțimea și la viteza avionului, mai cu seamă pe timp de noapte. Am simulat o serie de atacuri fără a declanșa focuri în această incursiune.

Brîndușa ARMANCA

„Piticul sadic" la vînătoare

Toată tragedia cinegetică națională a început atunci cînd și la „PALATUL PRIMĂVERII"s-a aflat că, într-o manieră consacrată, VÎNĂTOAREA este socotită a fi o îndeletnicire „nobilă" și de „lux", care, înainte de evenimentele cardinale. pentru destinele poporului nostru, respectiv „însurecția națională armată. anti. . .", era „sportul" preferat al regilor și al unor categorii sociale privilegiate, care și putea permite să achiziționeze arme de foc scumpe, sofisticate, să dețină terenuri proprii de vînătoare, să întreprindă călătorii costisitoare prin Africa, sau India. Firește, nu era vorba de vînătoarea banală, în scopul procurării hranei, specifică unor popoare primitive din Africa Australia și America Latină. Nici de cea practicată cu uneltele sau arme rudimentare, cu praștia lassoul, harponul. bumerangul, arcul. lancea . . .

Ca urmare, sub impulsul tendințelor de „înnobilare", îndeosebi după primele vizite de„lucru", efectuate în unele țări dezvoltate, de unde a revenit cu „tovarășul Corbu", președintele Nicolae Ceaușescu a devenit, spre „mîndria întregii noastre națiuni", cel **mai mare vînător al tuturor timpurilor,** de la celebra cultură a ceramicii liniare, pînă în „epoca de aur", neexistînd o mai mare și intensă masacrare, o mai cruntă decimare a faunei noastre, — realizate cu un sadism feroce, bolnăvicios — în scopul atît de „nobil" al etalării unor trofee. În acest context, a devenit dușmanul înverșunat al cerbilor carpatini, al caprelor negre, al căpriorului, al ursului și rîsului, al acvilelor mari, al dropiilor și speciilor de păsări rare din Delta Dunării, armele lui deosebit de scumpe și eficace secerînd pretutindeni exemplarele cele mai frumoase, unicatele zonale, spre exasperarea specialiștilor în materie. Pilotat de acest elan vînătoresc, anual asalta pădurea Honoșului și a Chevereșului, ambele situate în județul nostru, cu predilecție în perioada 3-15 ianuarie, cînd se înregistra un adevărat dezastru în rîndul mistreților și al căprioarelor, necruțînd nici scroafa cu pui, nici căprioara gestantă, nici exemplarele tinere. neformate, incapabile să opună vreo rezistență. În cazul în care numărul „victimelor" răpuse era modest, oscilînd în jurul cifrei de o sută de exemplare, primul secretar risca să fie schimbat din funcție, pentru lipsuri grave în orientare și competență. În consecință, spre a se evita un asemenea fiasco, cu timpul s-a realizat un gen de „dresaj" al vînatului. Să nu vă imaginați că au fost detașați în provincie, dresorii de la Circul de Stat din București. Nu, domnii mei. Acest „dresaj" a constat în plasarea repetată, timp de mai multe zile, a unor cantități mari de porumb boabe, în vecinătatea parapeților, a grinzilor de lemn, din dosul cărora „piticul sadic", cum era poreclit în rîndul vînătorilor amatori, mitralia sărmanele animale, cu armele lui moderne, secondat de doi „specialiști" în încărcarea lor rapidă. Uneori se întîmpla să împuște și cîte un gonaci, sau o vacă rătăcită în luminiș, dar totul se mușamaliza, pentru a nu se altera farmecul momentului, sărbătorirea trofeelor agonisite. Repetîndu-se această operațiune de hrănire a animalelor, acestea reveneau zilnic în același loc și, în ceasul fatidic, cînd „marele vînător" trecea la represalii, erau secerate cu ușurință.

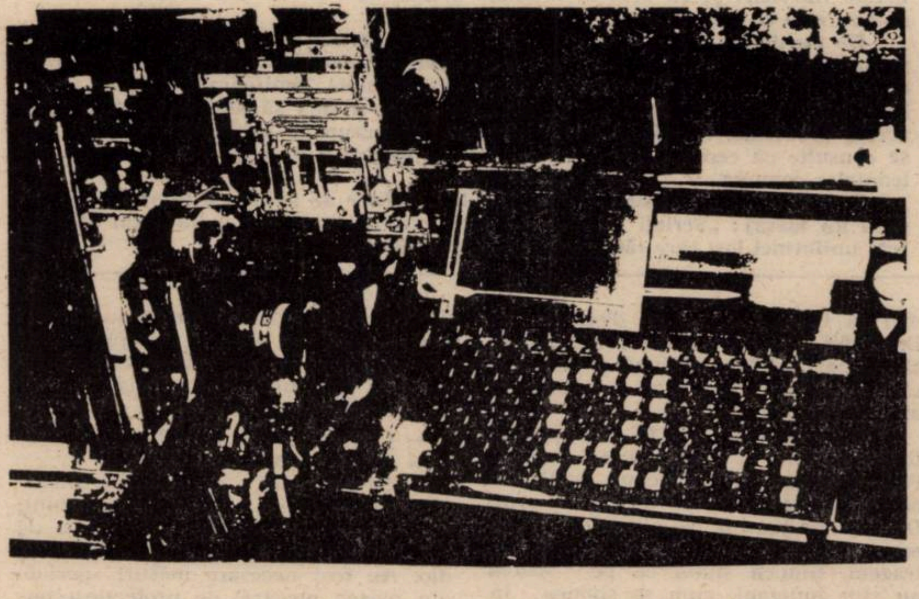

Dar, să revin la subiect. Cu cîteva zile înainte de sosirea „tovarășului" la Timișoara, începea forfota la Inspectoratul Județean Timiș al Ministerului de Interne, mai pe scurt, la U.M. 0855, la ultimul etaj, clădirea principală în urma unui „telex" devastator, interceptat de compartimentul tehnic de prin care se anunța oficial că „OBIECTIVUL NUMĂRU UNU" va sosi în județ la data de... însoțit de... cu scopul de a petrece un mic concediu de odihnă și a întreprinde cîteva vizite de lucru la obiectivele I.M.T., A.E.M., EL-TIM... Pe măsură ce orele treceau, tensiunea creștea. Fiindcă orice „gafă" însemna schimbarea sau retrogradarea, la toate nivele, zile de arest, amenințări cu Procuratura Militară, trecerea în rezervă... Cu repeziciune se redacta un așa-zis „plan de măsuri", în care se înserau sarcini draconice, pentru toate compartimentele securității și ale miliției, fixîndu-se șefi și șefișori, comandanți și subalterni, posturi fixe și mobile, mijloace tehnice, armament, parole, capcane, combinații, interceptări poștale, filaj, rețineri abuzive, intimidări și multe altele. (Unele persoane, socotite a fi eminamente periculoase, erau „sechestrate" la securitate, pe toată perioada prezenței „tovarășului" la Timișoara). Se forma un „comandament" local, cu misiunea de a coordona totul și a completa „harta" activităților. Apoi, se declanșa cea mai teribilă goană după informații, privind starea de spirit, mulțumirile și nemulțumirile locale, doleanțele și cîrtelile, zvonurile și adevărurile, prezențele neavenite ale unor străini, predicile clerului, preocupările studenților. Aceste informații, prin intermediul unor sinteze, luau drumul Bucureștiului și al conducerii județului. Drept urmare se rezolvau multe cereri de pașapoarte, îndeosebi ale unor elemente așa-zis „revendicative". Se livrau butelii de aragaz unor nevoiași, ale căror cereri aveau vechimea cincinalului. Se aprovizionau, de urgență, măcelăriile cu carne. Alimentarele cu mezeluri, făină, orez, zahăr și ulei. Apăreau, ca prin minune, unele fructe la Aprozar. (E, nu chiar citrice. Mere și pere). Pîinea suferea o metamorfoză spectaculoasă, devenind mai albă și mai coaptă. Apa era mai limpede și mai băubilă. Se livrau pretutindeni covoare plușate, stofe fine, mătăsuri, prosoape flaușate. desuuri din bumbac, destinate exportului, mobilă la discreție, anvelope pentru autoturisme, piper, cacao ciocolată „Kandia". La televizor formațiile de muzică populară bănățeană atît de puțin agreate de familia prezidențială, care socotea că Banatul este cosmopolit și prea bogat, se grozăveau cu „Nana de la Brebu" și „La Obreja-ntr-o grăgină". pentru a ne flata și a ne convinge că și **sus** se știe că „tăt Bănatu-i fruncea" și, vezi Doamne, ce importanță ni se acordă.

De la București veneau, în caravană, mașinile prezidențiale, care se garau la „Baza I" și „Baza II„ în garajele partidului și ale securității. Din avioane coborau echipele speciale ale Direcției a V-a, de gardă, în frunte cu generalul Neagoe Gheorghe, toți înarmați pînă în dinți, cu pumnale, gaze lacrimogene, pistoale mitralieră, cu pat rabatabil, arme cu lunete de noapte, pistolete cu amortizor de zgomot, simulatoare care puteau imita zgomotul produs de armamentul ușor, otrăvuri puternice, importate din Orient. În majoritatea cazurilor, întregul faimos Serviciu VIII, din acea „celebră" U.M. 0666 (care era unitatea de gardă a președintelui României) îl însoțea pe „tovarășul" în peregrinările sale interne și externe. Mai veneau coafeza, frizerul (specializat în acea buclă, tip cocoș, care „înnobila" creștetul prezidențial), bucătarul, barmanul, pantofarul, medicul, cameristele, inclusiv șefa lor, Andreaș Suzana, croitoreasa, profesorul de cultură fizică medicală, dieteticianul, maseurul, poetul de curte, lipsind doar astrologul, bufonul, (deși îl substituiau mulți) prestidigitatorul și muzicianul de curte. Într-o altă echipă veneau medicii de la Sanepidul special al Capitalei, armurierii, mecanicii, fotografii, cineaști de la studioul „Alexandru Sahia", redactorii de la „Scînteia" și alte cotidiene, Televiziunea, cu carul nu știu care, salvarea de la Comitetul Central, care dispunea de cea mai modernă aparatură de terapie intensivă din țară. În fine, ultimul eșalon era cel al demnitarilor, al membrilor Biroului comitetului executiv și al miniștrilor, aceștia din urmă trebuind să fie prezenți la vizitarea întreprinderilor, spre a-și „prezenta marfa".

Tot din București se trimiteau alimentele pentru perechea prezidențială, toate fiind ambalate în conformitate cu normele igienico-sanitare solicitate de O.S.M., respectiv vacuumate, izolate în folii și celofan. Un ospătar al „curții" sosea cu vesela de argint a familiei, care era sterilizată și psstrată într-o casoletă, ca și instrumentarul chirurgical.

O unitate specială din cadrul Batalionului de securitate local, în cooperare cu unitatea similară din capitală, se ocupa de asigurarea controlului „antiterorist" (de depistare a unor eventuale bombe, grenade, mecanisme infernale), de controlul „dozimetric" (al radiațiilor gama) și cel „chimic", (gaze toxice : sarin, tabun, soman) fostul lider avînd unele fobii bizare, trăind veșnic cu suspiciunea că este iradiat sau intocxicat de dușmanii socialismului. Predilecția lui pentru argint se datora faptului că a citit, pe undeva, cum că în Evul Mediu preoții romano-catolici, care au îngrijit bolnavii de holeră, nu au fost contaminați de vibrionul acestei teribile maladii, întrucît au consumat apa din pocale de argint masiv, acest metal prețios avînd calități deosebite... miraculoase...

PUSPOKI F.

SOLJENIȚÎN

ARHIPELAGUL GULAG

(XIII)

În aer plutea ceva proaspăt ; se deschisese un nou apetit. Venise deja rîndul să fie zdrobită intelectualitatea tehnică : prea se considera de neînlocuit și nu era obișnuită să prindă indicațiile din zbor. De fapt, nici nu am avut vreodată încredere în acești ingineri, niște lachei și servitori ai foștilor stăpîni capitaliști, pe care i-am privit încă din primele zile ale Revoluției, cu toată neîncrederea noastră sănătoasă, sub oblăduirea controlului nostru proletar.

Și totuși, le-am permis în perioada de reconstrucție intrarea în industria noastră și ne-am direcționat întreaga forță a pumnului asupra restului intelectualității. Însă cu cît se maturiza conducerea noastră economică, VSNH-ul și GOSPLAN-ul, cu cît se mărea numărul planurilor, iar acestea se ciocneau și se eliminau unul pe celălalt, cu atît apărea mai clară esența diversionistă a vechii inginerimi, lipsa ei de sinceritate, șiretenia și venalitatea ei.

Munca de asanare se desfășura din plin în 1927 și i-a dezvăluit proletariatului „pe viu", brusc suma cauzelor nereușitelor și neajunsurilor noastre economice. NKPS (căile ferate) — sabotaj (iată de ce sînt dificultăți cu biletele, de ce sînt nereguli în aprovizionare). MOGES — sabotaj (intermitențe în iluminat). Industria petrolieră — sabotaj (nu se găsește gaz lampant). Cea textilă — sabotaj (muncitorul nu are ce îmbrăca). Cea extractivă de cărbuni — sabotaj colosal (iată de ce înghețăm !). Metalurgică, militară, constructoare de mașini, constructoare de nave, chimică, minieră, extractivă de aur și platină, irigațiile — peste tot abcese purulente ale sabotajului ! Din toate părțile — dușmani cu rigle logaritmice ! G.P.U. se ostenea să prindă și să extragă sabotorii. În capitale și provincie funcționau colegii ale G.P.U. și judecătorii muncitorești care scormoneau această murdărie vîscoasă, iar oamenii muncii aflau zilnic din ziare (sau nu aflau) despre afacerile necurate și se minunau. Aflau despre Palcinski, von Mekk, Veliciko * ; dar cîți au mai rămas anonimi ! Fiecare ramură, fiecare fabrică sau atelier meșteșugăresc trebuia să caute sabotaje în activitatea sa ; de-abia începute cercetările — se găseau imediat și sabotajele (cu ajutorul G.P.U.). Dacă vreun inginer din promoțiile ante-revoluționare nu era încă demascat ca sabotor, cu siguranță putea fi suspectat de rea-intenție.

Și cît de versați erau acești ingineri vechi ! Cît de diversificat și satanic se pricepeau să saboteze ! Nikolai Karlovici von Mekk de la Narkomput se dădea drept devotat constructor al noii economii ; era în stare să vorbească însuflețit timp îndelungat despre problemele construirii socialismului și îi plăcea să dea sfaturi. Unul dintre cele mai dăunătoare dintre acestea a fost : să se mărească garniturile trenurilor de marfă, să nu ne temem de supraîncărcare. Datorită activității G.P.U., von Mekk a fost demascat și împușcat ; voia să uzeze la maximum căile ferate, vagoanele și locomotivele, iar în caz de intervenție — să lase Republica fără căi ferate ! Cînd, peste puțin timp, noul comisar al căilor ferate, tovarășul Kaganovici, a dat dispoziție să fie folosite garnituri supraîncărcate, chiar de două și de trei ori mai grele decît greutatea de încărcare (inovație pentru care el și alți conducători au primit „Ordinul Lenin"), dușmănoșii ingineri au intervenit **limitativ :** țipau că e prea de tot, că acțiunea duce la uzura mijloacelor mobile și — legitim — au fost împușcați pentru neîncrederea lor în posibilitățile transportului socialist.

Acești neîncrezători limitativi sînt zdrobiți de-a lungul unei perioade de

43 de ore din Revoluţie

Mă aşteptam să văd un spital asemănător celui din Arad. De unde concluzia că nu trebuie să te iei după aparenţe : înăuntru, atmosfera era cu mult mai plăcută decît credeam. Sîntem aşteptaţi de un doctor care ne pune din start întrebarea care îl obseda. Cum de am ales Szeghedul ? Ne înţelegem perfect, pentru că vorbeşte englezeşte. Este sîrb şi îşi desăvîrşeşte specializarea la această clinică. Îi spun că este cea mai apropiată clinică specializată în astfel de intervenţii de care ştiam. Am primit asigurări în această privinţă, flatare care nu-l împiedică să recunoască superioritatea evidentă a altor clinici. Modestie cu care nu sîntem obişnuiţi ! Îi relatez ce mi s-a întîmplat, vede singur rana care îl interesează şi, după ce ne instalează într-un salon cu două paturi, pe mine şi pe dr. Vască, ne îndreptăm spre radiologie. Chiar aşa rănit, nu pot să nu remarc că este 30 decembrie 1989, penultima zi din an, şi sîmbătă. La radiologie cunosc încă un doctor şi, după aproximativ 30 minute, timp în care mi se fac filme extrem de bune, clare şi edificatoare asupra stării reale a fragmentelor mandibulei, apare şi domnul doctor Borbely, specialist în chirurgie maxilo-facială, traumatolog. Toţi sînt impresionaţi de starea mea. N-au văzut niciodată aşa ceva. Discuţia continuă, după care mi se comunică că voi fi operat după 1 ianuarie. Mă obsedează faptul menţionat mai sus, dar nesubliniat : este sîmbătă, 30 decembrie, ora 16, şi nici unul dintre aceşti doctori nu este nervos ! ? ! Împreună cu Virgil Vască comentăm amabilitatea gazdelor noastre, fără a omite dotarea tehnică a clinicii. De fapt, această clinică are doar 17 paturi, şi, spre norocul meu, este cea mai bine cotată în toată Ungaria. Doctor Borbely lucrează la Graz, în Austria, fiind acasă cu ocazia sărbătorilor de Anul Nou. A acceptat însă să mai rămînă pentru a mă opera. Aflu de la persoanele de serviciu, doctor, asistentă, că este cel mai bun traumatolog. Mă bucur. Surprizele nu se termină. Pe la ora 18 vine să mă vadă şi domnul profesor doctor Kovács, liderul profesional al acestei clinici. Mă consultă, consultă radiografiile, discutăm despre evenimentele din România, iar în final mă asigură că totul va fi bine. Atmosfera apăsătoare s-a spulberat. Teama de complicaţii a fost risipită de siguranţa profesională a acestor oameni. A doua zi, duminică, simţim din plin sărbătoarea. Petardele care explodează pe stradă ne aduc aminte de realitatea din ţară, speriindu-l de moarte pe Virgil. Marele regret pe care îl încearcă este că nu avem aparat radio la noi. În graba plecării, nimeni nu s-a gîndit la aşa ceva. Ne simţim rupţi de realitatea care ne-a adus aici. Am primit cadou o sticlă de şampanie şi una de pepsi. Mîncarea este excelentă, chiar dacă eu nu pot înghiţi decît lichide. Noaptea de revelion o petrecem dormind. Eu nu m-am simţit bine, făcînd reacţie la o perfuzie cu albumină. Anul 1990 ne găseşte mai bine dispuşi. Mîncarea este deosebită, în ton cu evenimentul : ciorbă picantă ungurească, piure de cartofi cu tocăniţă de porc, iar desert, pentru mine, ciocolată lichidă. Sub „supraveghere“ medicală ciocnim două pahare de plastic cu şampanie ! „La mulţi ani fericiţi 1990“.

Sînt anunţat că voi fi operat în 4 ianuarie, şi nu în 3, cum se stabilise iniţial. Anestezistul era în concediu, iar cel care a acceptat să participe putea doar în data de 4. Soseşte un doctor stomatolog care îmi spune că trebuie să-mi ia amprente dentare. Mă îngrozesc ! şi nu degeaba. Amprenta mandibulei face ravagii între fragmentele de os şi aşa prost angrenate de intervenţia ambulatorie primară. Îmi strică toată ziua. Nici calmantele din perfuzii nu-mi alină durerile de la gură. Îmi vine să înjur şi să urlu, dar ce folos ? Tot nu-mi trece. Ziua se scurge greu. Spre dimineaţă, reuşesc să adorm. Mă trezesc mai bine dispus, fără dureri. Mi-e frică să beau micul dejun. Teama dispare după ce-mi dau seama că efectul calmantelor stăpîneşte situaţia. Prînzul îl cer copios, cu felul doi consistent. Virgil îmi pasirează carnea cu pateu şi piure. Este delicios ! Mănînc mult, mai mult decît îmi trebuie. Este ultima zi! De mîine voi sta cu gura închisă 6 sau 8 săptămîni. Nu ştiu cum va fi. Aflu cu bucurie că în cursul aceleiaşi operaţii vor interveni şi la antebraţ, unde vor efectua transplant de piele şi la şold unde, după ce vor rota muşchiul, vor închide rana.

Nu voiam să mă gîndesc, dar îmi era groază că voi fi trimis acasă pentru aceste două intervenţii. Seara mi se spune să nu mai mănînc nimic. Am şi nu prea am chef de vorbă. Trece şi noaptea asta cumva ! De la ora 4,30 nu mai pot dormi. Nu mi-e frică, nu am emoţii. E o stare ciudată, din care se conturează puternic dorinţa de a fi trecut deja de orele care urmează. La ora 8,30 sînt dus cu o targă pe rotile în sala de operaţie. N-am văzut multe săli de operaţii, dar asta arăta bine. Îmi dă siguranţă ! Fac cunoştinţă cu anestezistul. Este polonez şi se specializează în Ungaria. Îi spun că am avut nasul fracturat. Informaţie utilă, pentru că voi fi intubat nazotraheal. Învăţ termenii pe care sper să nu-i mai folosesc niciodată. Mi se pune masca. Mă trezesc nişte palme şi vocea lui Virgil. Înţeleg şi răspund clipind din ochi. Nici nu-mi trece prin minte să încerc să vorbesc ! Interesant fenomen de inhibiţie conştientă ! La mînă se lucrează încă vreo 10 minute. Mă doare destul de tare. Sînt mutat pe targa cu care am fost transportat în sală şi dus în salon. Din punct de vedere operator, intervenţia a reuşit. Operaţiile au durat 7 ore, cea de la mandibulă 4 ! „O nimica toată . . .“. Dar pentru cine ştie!!! Oricum, cazul meu, unic pînă la acea dată în Ungaria, este unic şi dacă privim componenţa echipei de intervenţie : dr. Borbely maghiar, dr. Vască român, dr. Feher iugoslav, medicul anestezist polonez şi încă un medic asistent operator sirian.

Îmi revin încetul cu încetul, dar nu am curaj să vorbesc. Încă ! Încerc să comunic prin scris, dar este obositor, neavînd decît o mînă validă. Nasul mă supără. Îmi dau seama de ce : am un tub introdus în nara stîngă pînă în stomac, pentru a fi alimentat. Mă supără şi mă indispune. Timid, rog să fie scos. Ţi-ai găsit ! Nevastă-mea e cu mine. Mă convinge că este cea mai mare descoperire din domeniul hrănirii artificiale. Ea aşa crede ! Cînd vine doctorul Feher în vizită, îl atac persuasiv, rugîndu-l să-mi înţeleagă nenorocirea şi să-mi scoată drăcia asta de tub. L-am prins, nu m-a refuzat foarte ferm. Mîine cred că îl dau gata. N-am reuşit decît a doua zi. M-au tot speriat că în situaţia în care îmi vine să vomit trebuie să-mi taie sîrmele, ceea ce înseamnă alt chin pînă vor fi puse din nou, dar nu m-am lăsat. Le-am demonstrat : aspir lichidele care mi se dau de mîncare mai bine decît un aspirator românesc. Gluma-i glumă, dar sucul de morcovi n-a vrut să treacă printre sîrme. Oricum, am preocupări de-a dreptul academice : studiul consistenţei fluidelor care pot fi aspirate de o gură închisă în ocluzie corectă, fără să aduc injurii producătorilor de materii prime ! Şi aşa, zi de zi, trece o săptămînă, apoi a doua. Odată cu lichidele alimentare, aspir din ce în ce mai mult dor de casă. Cînd să plecăm, un incident ne reţine. Rana de la şold începe să curgă. Fără dureri. Trebuie să mai stau. Alimentaţia asta lichidă mă „subţiază“. Am dat jos peste 20 de kg în 20 de zile. Ce credeţi, doamnelor, de aşa cură de slăbire ? N-o doresc nimănui. Zilele trec din ce în ce mai greu. Am slăbit în aşa hal că gipsul de pe mînă este talia 54, faţă de mîna mea 42. Se impune schimbarea lui. Are loc la altă clinică, în data de 25 ianuarie. Nu ştiu ce-oi mai păţi, dar aici m-au întins, nu glumă. După ce mi-au dat gipsul jos, a fost necesar să fie puse oasele în poziţie corectă. Nu mi-a plăcut de fel cum au făcut această operaţiune !

De altfel, mi-am exprimat concret şi deschis opoziţia urlînd de mama focului ! Ei nu ştiau că eu sînt „erou“ ! După ce le-am mulţumit şi le-am primit scuzele că m-au brutalizat ne-am luat rămas bun şi ne-am dat întîlnire pe 10 martie. Ne-am despărţit în termeni excelenţi, eu fiind cel mai fericit.

În 27 ianuarie am plecat spre casă.

Era sîmbătă. Zi liberă. Simpatia şi amabilitatea cu care am fost tratat nu au fost dezminţite. Toţi au venit să mă salute şi să-şi ia rămas bun din 26 ianuarie. Impresionant. Oricît sînt eu de subiectiv, gestul a fost pur, frumos şi simplu. Bucuria revenirii acasă a fost enormă. După 29 zile de „Exil“, în care am ascultat cu sufletul la gură ce s-a întîmplat în ţară (primisem un aparat de radio de la un medic stomatolog român, Cristian Pilihaci, fugit în octombrie din ţară, înotînd Dunărea la Cazane, căruia îi mulţumesc pe această cale pentru asistenţa acordată zi de zi), doream să văd realitatea. Am nimerit rău. În 28 ianuarie a avut loc acea demonstraţie şi antidemonstraţie, în Piaţa Victoriei din Bucureşti, după o suită de demonstraţii zilnice ale studenţilor din Capitală. Motivul ? Declaraţia Consiliului Naţional al F.S.N. din care rezulta că va participa la alegeri. Declaraţie care contravine propriei declaraţii a F.S.N. că nu va participa ca formaţiune politică la alegerile democratice. Nu ştiu ce gîndesc ceilalţi care mai sînt în viaţă după revoluţia din decembrie (mă refer în primul rînd la cei care au fost răniţi şi la cei care şi-au pierdut fiinţe dragi şi de neînlocuit, binecuvîntate fie sufletele lor), dar eu sînt foarte nemulţumit. Zilele următoare am avut o cu totul şi cu totul altă motivaţie : am luptat cu arma şi ne-am expus vieţile, noi, cei care ne-am alăturat bravei noastre armate pentru a apăra ceea ce cîştigaserăm deja : libertatea şi promisiunea unei vieţi decente, drepte, democratice. Aş dori să pot să-mi păstrez o neutralitate obiectivă faţă de evenimente. Îmi este foarte greu. Bănuiesc că înţelegeţi de ce. Întîmplările dramatice şi marcante prin care am trecut eu ca individ ar fi mult mai uşor de suportat în condiţiile în care lucrurile ar merge bine, fenomenul transformării sociale s-ar baza pe adevăr. Eu am luptat pentru lucruri pe care nu le aveam nici eu, nici poporul român : condiţii civilizate de trai, libertate şi ideea importanţei individului faţă de societate. Ultima idee mi se pare de cea mai mare importanţă, pentru că fără indivizi nu există o societate sau colectivitate. Cu cît indivizii care o compun sînt mai mulţumiţi şi mai prosperi, cu atît societatea pe care o compun ei este mai sănătoasă şi mai prosperă. Acum, descopăr pe zi ce trece că între ce am dorit eu şi ce au realizat ceilalţi, care au avut şansa să nu fie răniţi, este o mare deosebire. Acum am văzut că dorinţa de a acapara puterea este mai puternică decît dorinţa de a face bine, un lucru bun şi util celor din jurul tău. O caracteristică detestabilă a vechiului regim a fost, după cum bine ştim toţi, principiul promovării nonvalorii. Asta înseamnă să pui deoparte „cu multă grijă“ tot ce este deştept, bine educat şi pregătit profesional, cult, pentru a face loc în posturi şi funcţii acelor indivizi care au un singur tip de „calităţi“ : sînt umili, servili, sperjuri, invidioşi, răi, proşti, inculţi, incompetenţi şi vulgari. Eu nu mai vreau ! Eu nu mai am mult de tras de pe urma acestor răni. De acum încă un an şi jumătate. Îmi pun speranţa în cel pe care l-am reprezentat în cele 43 de ore de revoluţie la care am participat : poporul român. Numai de tine depinde, popor român, să nu ne mai întoarcem acolo unde este frig, întuneric, foamete, frică şi moarte.

Doru MICLEA

---

mai mulţi ani ; se găsesc în toate ramurile. Flutură formule şi calcule fără a dori să priceapă cum poate entuziasmul personalului să sprijine podurile şi maşinile. (Aceşti ani răstoarnă întreaga psihologie populară : este luată în derîdere înţelepciunea prudentă populară care sfătuieşte : „grăbeşte-te încet !“). Ceea ce mai împiedică uneori arestarea vechilor ingineri este absenţa unor înlocuitori. Nikolai Ivanovici Ladîjenskii, inginer şef la întreprinderile de tehnică militară din Ijevsk este mai întîi arestat pentru „teorii limitative“, pentru „credinţa oarbă în **marginea de siguranţă**“, pe baza căreia considera ca fiind insuficiente fondurile alocate de Ordjonikidze pentru extinderea întreprinderilor. (Iar Ordjonikidze — se zice — discuta cu inginerii astfel : scotea pe birou cîte un pistol, unul în dreapta, altul în stînga şi abia apoi începea discuţiile). După aceea este trecut în regim de arest la domiciliu şi i se ordonă să lucreze în acelaşi loc de muncă (activitatea se destramă fără prezenţa lui). El pune totul pe roate. Însă banii, aşa cum fuseseră neîndestulători, tot astfel au şi rămas. Iar inginerul nostru, iată, este băgat din nou la închisoare pentru „cheltuirea necorespunzătoare a fondurilor alocate“ ; de aceea nu fuseseră suficiente, pentru că le gospodărise prost ! Într-un an Ladîjenskii moare lucrînd la exploatările forestiere.

Astfel, în scurtă vreme a fost frîntă coloana vertebrală a inginerimii ruse, gloria ţării noastre, eroii îndrăgiţi ai lui Garin-Mihailovskii şi Zamiatin.

Este de la sine înţeles că şi acest torent, ca oricare altul, antrenează şi alţi indivizi. Oameni apropiaţi sau aflaţi în legătură cu cei condamnaţi. De exemplu — n-am dori să pătăm chipul de bronz al Santinelei, însă trebuie — informatorii ghinionişti. Acest torent secret, necunoscut publicului, am dori să fie mereu prezent în mintea cititorului, mai ales pentru prima perioadă post-revoluţionară : pe atunci oamenii erau mai mîndri, mulţi nu înţelegeau încă faptul că moralitatea este relativă, că are un înţeles îngust, de clasă şi îndrăzneau să refuze slujba oferită. Toţi erau pedepsiţi fără milă. Magdalinei Endjubova i s-a propus să urmărească un cerc de ingineri. Nu numai că a refuzat, dar a povestit totul tutorelui ei (chiar omului care trebuia urmărit). Oricum, acesta a fost arestat la scurt timp şi a recunoscut totul la interogatoriu. Endjubova (care era gravidă) a fost arestată „pentru divulgarea secretului operativ“ şi condamnată la moarte prin împuşcare. (A scăpat cu douăzeci şi cinci de ani de închisoare, prin însumarea condamnărilor înlănţuite care i-au fost aplicate).

În acelaşi an (1927), dar într-un alt cerc — al comuniştilor de frunte din Harkov —, Nadejda Vitalievna Surovţeva a refuzat să-i urmărească şi să-i denunţe pe membrii guvernului ucrainean. A fost înhăţată din acest motiv de G.P.U.. Abia după un sfert de veac a reuşit — pe jumătate vie — să iasă la liman pe Kolîma. Iar cei care nu au ieşit la suprafaţă, au rămas în anonimat.

(În anii '30 torentul de informatori — rebeli s-a redus la zero. Dacă ţi se cere să denunţi, înseamnă că trebuie să denunţi. Nu te poţi eschiva. „Cu o floare nu se face primăvară“. „Dacă n-o fac eu, vine altul“. „Mai bine torn eu, care sînt binevoitor, decît altul, care e rău“. De altfel, voluntarii se înscriu masiv să devină turnători. Este şi avantajos, şi eroic).

În 1928 la Moscova este audiat cazul de mare răsunet Şahtinsk — cunoscut prin amploarea care i se dă, prin mărturisirile uluitoare şi prin autoflagelarea acuzaţilor (nu a tuturora încă). Peste doi ani, în septembrie 1930 sînt judecaţi cu fast **organizatorii foametei** (ei ! ei ! ei !) — patruzeci şi opt de răufăcători din industria alimentară. La sfîrşitul lui 1930 se judecă un proces şi mai răsunător, impecabil orientat — **Prompartiia.** Acuzaţii, pînă la ultimul, îşi asumă orice tîmpenie respingătoare.

Şi iată, sub ochii oamenilor muncii răsare, ca un monument eliberat de sub văl, o ţesătură grandioasă şi ingenioasă a tuturor sabotajelor separate, descoperite deja, reunite acum într-un nod diabolic cu Miliukov, Riabuşinski, Deterding şi Poincaré.

Chiar şi începînd numai să pătrundem în esenţa practicii noastre judecătoreşti înţelegem că procesele publice sînt doar muşuroaie de cîrtiţă, în timp ce principalele săpături se fac în subteran. La aceste procese este expus doar un mic număr de arestaţi — aceia care sînt de acord să se auto-calomnieze şi să-i defăimeze pe ceilalţi, în speranţa că vor beneficia de clemenţă. Marea majoritate a inginerilor însă, cei care au avut bărbăţia şi inteligenţa să respingă aberaţiile anchetatorilor, aceia sînt judecaţi pe ascuns. Şi li se acordă şi lor — cei care nu au recunoscut nimic — aceeaşi condamnare la **zece ani** din partea colegiilor G.P.U.

Traducere de
Mariana CERNICOVA-BUCĂ

*** K. I. Veliciko — inginer militar, fost profesor al Academiei Militare de Stat Major, general-locotenent în Ministerul Armatei din regimul ţarist, a condus departamentul comunicaţiilor militare. A fost împuşcat. Ce nevoie ar fi fost de el în 1941 ! (n.a.).**

Dimensiunea creştină a Revoluţiei

Interviu cu Prea Sfinţitul Dr. DANIEL LUGOJANUL

— V-aş ruga să ne vorbiţi la început despre dimensiunea creştină a Revoluţiei şi despre semnificaţia ei în viaţa credincioşilor.

— Revoluţia de la Timişoara apare ca un eveniment extraordinar, fiind totodată jertfă şi miracol. Dimensiunea ei de jertfă se înscrie într-o continuitate a istoriei poporului român, pentru care nici o victorie, nici o eliberare şi nici un progres nu s-au făcut fără jertfă. Dimensiunea creştină a Revoluţiei constă şi în faptul că prezenţa ajutorului lui Dumnezeu a fost sesizată în primul rînd de tineri, care deşi educaţi în şcoli supuse doctrinei ateiste, l-au experiat pe Dumnezeu datorită purităţii lor sufleteşti şi a setei lor nestăvilite de libertate. Această libertate ei o înţeleg ca pe o restaurare a demnităţii umane, a valorii ireductibile a chipului lui Dumnezeu în om.

În al doilea rînd, libertatea pe care a dorit-o poporul român şi pe care a cîştigat-o prin luptă jertfelnică nu implică doar libertatea civică, ci şi o eliberare interioară de ceea ce ne-a înrobit şi pervertit sufletul, o naştere spirituală. Este semnificativ faptul că alături de cuvîntul libertate, ideea de renaştere s-a impus cu o forţă deosebită şi a apărut în titlul multor publicaţii din ţară, ca ideea-forţă a unui adevărat „program“ spiritual. În acest sens, Revoluţia şi renaşterea spirituală în care se întrepătrund bucuria şi „durerea naşterii“ sînt corelate în experienţa românească actuală cu o intensitate existenţială proprie doar nouă în această parte de răsărit a Europei. Renaşterea noastră nu are un sens de reîntoarcere la o cultură antropocentristă, cum sîntem obişnuiţi în istoria artei, ci, dimpotrivă, renaşterea noastră înseamnă, în primul rînd, eliberarea de pretinsul umanism comunist ateu, redescoperire a valorilor eterne ale credinţei străbune în Hristos Dumnezeu-Omul. De aceea, putem spune că această renaştere, înţeleasă în dimensiunea ei spiritual-creştină şi inaugurată de Revoluţie, semnifică regăsirea a ceea ce formează propriu-zis identitatea spirituală, integrală şi nepervertită a poporului român, a cărui creştinare coincide în istorie cu însăşi formarea sa ca popor nou. Rămîne ca sarcină permanentă pentru Biserică şi pentru cultură de a defini ce înseamnă practic acest proces spiritual inaugurat de Revoluţie, înţeleasă ca o revoltă nu armată, ci ca o revoltă a spiritului uman în căutarea identităţii sale descătuşate.

— Care a fost starea Bisericii dinainte de Revoluţie şi care sînt perspectivele ce i se deschid acum?

— Starea Bisericii sub dictatură a însemnat o experienţă dureroasă şi complexă, a cărei descriere necesită volume întregi. Biserica şi credinţa în general au fost marginalizate şi umilite, dar Biserica înţeleasă ca instituţie şi poporul credincios au continuat să mărturisească fidelitatea lor faţă de Hristos şi faţă de credinţa străbună, în condiţii de ostilitate manifestată în forme brutale sau camuflate. Persecuţia camuflată a fost cea mai prezentă în ultimele decenii. Cu toate acestea, majoritatea străinilor care ne-au vizitat ţara în anii dictaturii şi care au judecat Biserica nu atît după limbajul său protocolar, ci după roadele activităţii ei misionar-pastorale, au manifestat admiraţie pentru profunzimea credinţei poporului şi pentru organizarea vieţii bisericeşti, ştiindu-se că statul ateu făcea eforturi deosebite pentru îngrădirea progresului credinţei. De aceea, cred că, într-o oarecare măsură, multe din judecăţile care se aduc Bisericii astăzi sînt pripite şi sumare, chiar nedrepte şi lipsite de nuanţarea specifică unei gîndiri democratice. Totuşi, dacă ştim să primim „cearta“ care vine de la Dumnezeu prin ele, le vom putea transforma într-un nou elan misionar, binefăcător, ştiind că „Dumnezeu ceartă pe cel pe care îl iubeşte“.

Pe de altă parte, însă, rămîne de văzut în ce măsură vom folosi libertatea dobîndită acum pentru a rezista în faţa altor forme ale duhului lumesc cu care în mod inevitabil Evanghelia se confruntă de-a lungul istoriei. Biserica în lume are totdeauna de îndeplinit misiunea de a converti pe omul păcătos şi iubitor de sine la iubirea faţă de Dumnezeu şi de semeni. Sub dictatură, misiunea Bisericii semăna întrucîtva cu mărturisirea sobră şi gravă a lui Hristos legat la mîini şi umilit în faţa lui Ponţiu Pilat.

În conjunctura actuală de liberalizare, Biserica este confruntată şi mai mult cu ispita relativismului şi a adaptării facile la spiritul societăţii secularizate, o societate în care viaţa umană este ameninţată de dezintegrarea valorilor morale. Libertatea presupune deci o promovare a responsabilităţii în alegerea valorilor spirituale. Noua etapă democratică impune o răspundere matură în care transmiterea credinţei generaţiilor următoare implică nu atît mărturisirea ei jertfelnică, cît dialogul şi lupta pentru adevăr şi valorile creştine într-un context pluralist. Şi aceasta se poate realiza mai ales prin forţa iubirii creştine manifestată în viaţa concretă a oamenilor. Trebuie să trecem de la apologetică principială la opera de caritate şi de prezenţă activă în societate. Această etapă implică şi redescoperirea dimensiunii sociale a credinţei ca forţă de înnoire a vieţii familiei, a culturii, a mediului socio-profesional, a dreptăţii sociale, a promovării libertăţii şi demnităţii umane acolo unde setea de putere şi cîştig le pun în umbră.

— Cum înţelege Biserica să fie prezentă în viaţa tinerilor? Care sînt transformările petrecute în interiorul ei?

— În primul rînd, Biserica începe să fie prezentă acolo unde 45 de ani a fost cu totul redusă, şi anume : radioul şi televiziunea. Ea are acum acces în spitale, orfelinate, cazărmi, închisori, recuperînd opera de misiune creştină în lume, care face parte integrantă din viaţa Bisericii. Sînt multe de făcut, dar cel mai important mi se pare felul în care Biserica va şti să fie prezentă în viaţa tinerilor, aşa încît ei să simtă dragostea lui Dumnezeu pentru lume, iar credinţa să dea sens vieţii lor, un ideal sfînt spre a umple vidul care l-a creat în sufletele oamenilor ateismul teoretic sau practic. Desigur, această lucrare este pe cît de necesară, pe atît de delicată. Spun asta, deoarece cred că domeniul credinţei trebuie să rămînă totuşi domeniul de afirmare a celei mai depline libertăţi, tocmai pentru că este vorba de iubire faţă de Dumnezeu şi aproapele, iar iubirea este cu atît mai autentică, cu cît este mai liber exprimată şi primită. Credinţa creştină se deosebeşte de orice ideologie prin faptul că Dumnezeu şi nimeni altul este garantul ultim al libertăţii şi demnităţii umane. Trebuie să evităm pericolul înlocuirii unei ideologii atee cu una de tip religios, care nu promovează iubirea şi libertatea responsabilă. Tineretul este chemat să redescopere credinţa ca spaţiul cel mai autentic al libertăţii în comuniune de iubire faţă de Dumnezeu şi faţă de aproapele în creativitatea inspirată de credinţa de veacuri a poporului.

— Întrucît convorbirea cu dumneavoastră este găzduită de paginile unei reviste culturale, vă rog să vă referiţi la relaţia dintre cultură şi credinţă, dintre intelectualitate şi Biserică.

— În general, cred că există acum printre intelectualii noştri o mare deschidere către valorile creştine, şi acest lucru se datorează în primul rînd unei cunoaşteri mai profunde a istoriei şi culturii româneşti. Pe de altă parte, însă, raportul dintre credinţă şi cultură necesită o atenţie deosebită pentru a depăşi sechelele lăsate de îndoctrinarea ateistă şi de opreliştile pe care le-a impus dictatura unui posibil dialog fecund între intelectuali şi Biserică. Atît Biserica, cît şi intelectualii au făcut unii paşi, deşi oarecum timizi, spre o conlucrare spirituală, spre a-l preaslăvi pe Dumnezeul libertăţii, pe Domnul talanţilor. Doresc să omagiez aici curajul şi eforturile acelor intelectuali ai noştri, care în timpul dictaturii au avut tăria de a mărturisi direct sau indirect, prin scrisul şi atitudinea lor, credinţa creştină şi au manifestat un ataşament faţă de Biserică, atunci cînd ea era marginalizată şi mai ales intimidată. Acum, credinţa şi cultura vor putea să afirme împreună dimensiunea sacră a libertăţii, ca reflex al chipului lui Dumnezeu în om.

— Ce-a însemnat angajamentul ecumenic al Bisericii în anii dictaturii şi cum vedeţi ideea ecumenismului acum?

— Desigur, ecumenismul, ca mişcare de apropiere între Bisericile despărţite, a fost folosit de statul ateu pentru a da impresia unui regim tolerant care promovează libertatea, deşi, pe de altă parte, în interiorul ţării, dictatura nu a renunţat niciodată la eforturile de minimalizare a importanţei religiei în viaţa poporului. Dar dincolo de acest interes propagandistic al statului, Biserica s-a folosit de ecumenism ca de o şansă de-a respira, de a cunoaşte ce se întîmplă în lume, de a nu se rupe complet de contextul creştinismului universal. Mulţi studenţi ai Bisericii noastre, care au beneficiat de burse din partea altor Biserici sau organizaţii creştine internaţionale, au apreciat acest fapt ca o posibilitate de a rezista la sufocarea şi izolarea impusă de dictatură. În prezent, însă, cred că ecumenismul nostru trebuie promovat printr-o completă detaşare de aspectul propagandistic, astfel încît el să permită un dialog fecund, motivat de contribuţia Ortodoxiei la responsabilitatea Bisericilor faţă de problemele lumii de astăzi şi la refacerea unităţii de credinţă şi viaţă creştină pe baza adevăratei credinţe a Bisericii lui Hristos.

— Dictatura a confiscat învăţămîntului nostru liceal şi şcolar temeiul creştin tradiţional, avut în toată istoria sa. Se va implica, oare, Biserica Ortodoxă în restabilirea acestei tradiţii a învăţămîntului românesc deschis credinţei?

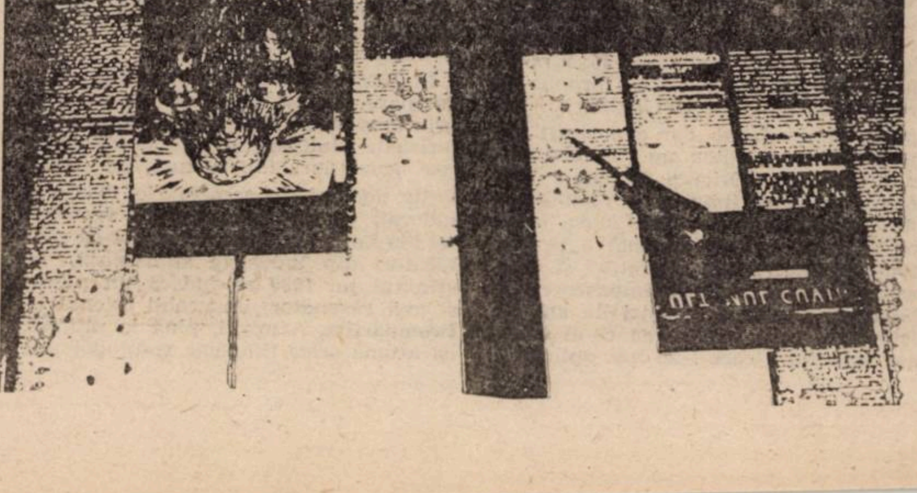

— Vidul spiritual creat de o concepţie ateistă despre lume nu poate fi umplut de concepţia nihilistă sau indiferentistă a unui umanism secularizat. Personal, cred că este necesar să se restaureze continuitatea cu tradiţia creştină multiseculară a poporului român, care a rămas, în ciuda tuturor vicisitudinilor istorice, un popor creştin. În acest sens, Biserica trebuie să fie prezentă şi în sistemul pedagogic de învăţămînt, dar credinţa nu trebuie să fie impusă ca o ideologie, ci asumată liber ca o sursă de inspiraţie permanentă a vieţii personale şi sociale. Aceasta poate fi şi o sursă de fecundare a culturii româneşti care în adîncurile ei este mai puţin secularizată decît cultura multor ţări occidentale ce n-au avut de înfruntat un ateism sistematic militant, ci mai degrabă un nihilism practic. În privinţa raportului dintre cultură şi credinţă, cred că este necesar să ne inspirăm din tradiţia noastră proprie, ţinînd mai ales seama de setea spirituală a poporului.

— Cu toate că Biserica, prin natura ei, nu participă în mod nemijlocit la viaţa politică, credeţi că sînt posibile forme de exprimare politică sau cel puţin pîrghii spirituale pentru umanizarea politicului, realizarea păcii şi consensului social?

— Biserica, ca instituţie, nu este chemată să formuleze opţiuni politice care să împiedice exerciţiul libertăţii membrilor ei de a se exprima într-un mod pluralist. De aceea, s-a recomandat preoţilor să nu fie înscrişi într-un partid politic, pentru a putea astfel fi în primul rînd promotori ai unităţii spirituale a poporului român. Această unitate este cel puţin tot atît de necesară ca şi exerciţiul libertăţii pluraliste a diferitelor partide politice. Pe de altă parte, Biserica trebuie să evite orice aservire politică sub pretextul unei simfonii artificiale între ea şi stat. Această libertate a Bisericii însă nu înseamnă o evaziune a Bisericii din realitatea socială, ci o atitudine profetică, critică şi constructivă, care împiedică politicul să devină o idolatrie a puterii. O astfel de atitudine a Bisericii, însă, nu depinde doar de cîteva principii teoretice, ci de tăria şi maturitatea spirituală a slujitorilor ei chemaţi să reziste nu numai presiunilor puterii politice, ci şi tentaţiilor de ordin material. Un alt rol deosebit pe care-l are de jucat Biserica este acela de-a reaminti că puterea politică trebuie să fie controlată de etică ; cu alte cuvinte, se impune o redescoperire a responsabilităţii pentru om în faţa lui Dumnezeu şi a poporului. Nu trebuie uitat că promovarea şi apărarea demnităţii umane şi a dreptăţii sociale au o dimensiune sfîntă, bazată pe faptul că fiecare fiinţă umană este creată după chipul lui Dumnezeu şi are o valoare veşnică, ireductibilă. Politica constantă a Bisericii va trebui să fie tocmai apărarea acestei dimensiuni şi valori a omului în faţa oricăror sisteme de putere. Biserica nu este chemată să dicteze în viaţa politică, dar ea trebuie să inspire şi să binecuvînteze o viziune socială în care armonia şi pacea nu se pot baza decît pe credinţă, dreptate şi iubire.

— În final, vă rog să spuneţi un cuvînt de zidire oamenilor acestui oraş care a aprins flacăra Revoluţiei româneşti.

— La Timişoara, crucea s-a preschimbat în înviere ! Revoluţia a început mai întîi în suflete ; în acele zile, de decembrie 1989, Dumnezeu a înviat în noi !

Flacăra Revoluţiei începută la Timişoara a fost aprinsă de Duhul lui Dumnezeu mai întîi în inimile oamenilor, tineri şi vîrstnici, ca fiind o putere extraordinară de jertfă mai tare decît teama de moarte ! În această putere, în acele zile, un popor întreg a întîlnit pe Dumnezeu şi s-a făcut privelişte lumii întregi. De la El venea românilor puterea jertfei. Revoluţia a fost deodată un ajutor al lui Dumnezeu în biruirea răului şi o judecată severă asupra tiraniei. Ea a confirmat adevărul că „Dumnezeu nu se lasă batjocorit“ (Galateni 6, 7). Eroii martiri ai Timişoarei şi ai întregii Românii care au strigat sau au gîndit „murim ca să fim liberi“ stau pururea vii în faţa lui Dumnezeu, Domnul istoriei, care le-a dat puterea jertfirii de sine. Ei ne vor fi, însă, apărători sau acuzatori : după felul cum vom înţelege jertfa lor. Aşadar, Revoluţia începută la Timişoara, ca o deşteptare, o înviere şi o trezire a sufletelor, trebuie să continuie pentru noi toţi !

Radu SPERNEAC

Mircea Vulcănescu

ULTIMUL CUVÎNT

(X)

rostit în apărarea sa de Mircea Vulcănescu, în ziua de 15 ianuarie 1948, în fața Curții de Apel din București, secția a IX-a Criminală, în procesul celui de-al doilea lot al foștilor miniștri și Subsecretari de Stat din Guvernarea Mareșalului Antonescu —, acuzați că au provocat dezastrul Țării, — în baza legilor 312/1945, 455/1945, 291/1947.

b) Perioada întîi a Ministerului Stoenescu

După venirea noastră la Guvern s-a mai adăugat un rol izvorît din funcțiunea Ministerului de Finanțe, de control al echilibrului bugetar al Regiilor care făceau servicii efective nemților în virtutea convențiilor anterioare (C.F.R., P.T.T., P.C.A. etc.) — cum am văzut — Regii ale căror deficite rezultate din efectuarea neplătită a serviciilor prestate la nemți s-ar fi răsfrînt asupra echilibrului bugetar al Statului, în care se centralizează excedentele și deficitele tuturor Regiilor.

În această calitate — și nu numai în ea — Ministerul de Finanțe a intervenit la BNR în această perioadă. Nu cu scopul de a se da nemților sume de bani descoperit. Ci cu scopul ca, din sumele de lei adunate în conturile nemțești sub formă CAFA drept contravaloare a bunurilor cedate de ei acestor casse, să plătească Regiilor românești toate drepturile ce li se cuveneau, spre a nu rămîne deficitare.

În afara acestor intervenții (ca BNR să plătească din banii cuveniți nemților serviciile făcute autorităților românești ale căror bugete depindeau de ei), ministerul de Finanțe nu a dat nici o dispoziție directă de finanțare a armatei germane pînă la război și chiar din aceste intervenții, nici una nu am dat-o vreodată eu. (...)

Este deci absurd să se afirme că, prin vreun act al meu de finanțare a armatei germane, am permis în vreun fel, intrarea armatei germane, cum cere art. 1 „a" — pe baza căruia sunt dat în judecată — sau că eu aș fi contribuit sau aș fi putut contribui în vreun fel la permiterea intrării armatei germane în Țară, în această perioadă ; ori măcar la pregătirea acestei intrări sau chiar la desăvîrșirea ei militară, cum cere art. 1 „b" — pe baza căruia — repet — nu sunt totuși acuzat.

Este deci imposibil ca măcar un act personal al meu să poată fi socotit o condiție determinantă a hotărîrii Mareșalului Antonescu de a declara sau continua războiul sub cuvînt că aș fi finanțat armata germană într-o vreme în care ea se finanța singură.

Toate intervențiile Ministerului de Finanțe sunt intervenții în favoarea autorităților românești, posterioare intrării armatei germane în Țară și permiterii acestei intrări. Sunt intervenții pentru plata unor servicii prestate acestei armate cu mult înainte de a se fi dispus plata lor și care servicii erau de mult efectuate la data cînd se ceruse această plată a lor de către Minister. (...)

În Aprilie 1941 situația clearingului Româno-German răsturnîndu-se în favoarea României și soldul nostru începînd să fie creditor, Ministerul Finanțelor a semnalat Președinției situația, recomandînd mijloacele prin care s-ar putea evita creșterea acestui spor în viitor. El a imaginat diferite mijloace de lichidare a soldului prin plăți triunghiulare de creanțe, în terțe State, cu reducerea cursului mărcii — de la 60—55 lei — în scop de a încuraja pe debitori să-și lichideze astfel datoriile externe.

Ministerul a mai conceput diferite alte mijloace folositoare Țării pentru lichidarea soldului, cum a fost răscumpărarea la cursuri foarte avantajoase a tuturor rentelor românești din Germania. Aceste rente reprezentau reliquantul sumelor cu care s-a făcut între 1880 și 1914 înzestrarea tehnică a României și au fost răscumpărate cu mai puțin de o cincime din valoarea lor actuală, cu mai puțin de 2,5 miliarde lei. Este un act de liberare economică de tutela Germaniei, făcută în aceste împrejurări. (...).

Mai mult decît atît, în aprilie 1941, germanii cerînd să se facă lucrări suplimentare de apărare anti-aeriană a batalurilor Societăților Petrolifere, împotriva unor eventuale atacuri aeriene englezești — în valoare de 700 milioane lei — Ministerul de Finanțe a pretins și a obținut ca aceste lucrări făcute de Societățile Petrolifere românești să fie plătite în întregime, efectiv de către nemți, întrucît aceste lucrări erau cerute de ei, deși protecția era făcută deopotrivă, în interesul lor și al Societăților Petrolifere.

În sfîrșit, pentru a se obține mijloacele necesare finanțării, acordul încheiat la 29 Mai 1941 de Ministerul Economiei Naționale, cu aprobarea Conducerii Statului a prevăzut sporirea plafonului cu care clearingul putea rămîne momentan descoperit în cursul duratei anuale a acordului de plăți, dar cu obligația debitorului de a-l acoperi pînă la sfîrșitul anului contractual de la 50 la 100 milioane R.M.

Cu acest sistem s-a ajuns cu finanțarea armatei germane pînă la 23 Iunie 1941 cînd se termină această primă fază a finanțării ei, în acest fel.

FAZA a II-a
Perioada Ministeriatelor Stoenescu și Neagu

După începerea războiului, necesitatea de a împiedeca jafurile și rechizițiile armatei germane pe teritoriul Țării, determină Conducerea Statului să introducă în fapt, o nouă formulă de finanțare a nevoilor acesteia, și anume : Conducătorul Statului ordonă, începînd de la sfîrșitul lunii Iunie, decontarea directă de R.M. de către BNR, contra lei vărsați în conturile armatei germane. (...)

Este, cum vedem, o extindere peste plafonul de 100 milioane convenit prin acordul din 29 Mai 1941 a sistemului de a emite lei prin decontare descoperită de R.M. fără plafon.

Nu este nici aceasta propriu-zis o finanțare descoperită a germanilor, căci aceștia cedînd R.M. către BNR îi furnizează acesteia contravaloarea leilor pe care-i primește de la ea. Dar cum BNR nu folosește îndată aceste mărci, ea se găsește în situația de a fi făcut o emisiune de lei, momentan descoperită, în sensul statutelor ei care nu-i permit să emită nelimitat lei pe devize streine, ci numai cu acoperire în aur ori devize liber convertibile în aur, în proporția statutară de minimum 25% din valoarea emisiunii.

Cedînd necesității, BNR — a cărei acoperire statutară avea în acel moment marginea necesară — face aceste emisiuni, onorînd ordinele Conducerii Statului, în cursul lunilor Iulie — Septembrie. Din acestea, o parte se transmit direct și o parte prin Ministerul Finanțelor.

Dar cum mărcile nu se absorb ușor de către importatori, cu toate înlesnirile acordate prin decontingentarea importurilor germane, emisiunea BNR începe să crească, cu dublul efect inflator : economic al sporirii leilor de pe piață și inflator tehnic.

Ca o culme, germanii, avizați, pretind ca BNR să considere R.M. din acoperirea ei, ca deviză forte, în legătură cu sistemul protectat, deci al schimburilor triunghiulare europene lichidate în R.M., — și cer, în același sens, revizuirea cursului R.M. față de leu.

În această fază Ministerul de Finanțe începe să devină activ în legătură cu finanțarea armatei germane, spre a o frîna. Într-adevăr, finanțarea astfel făcută de B.N.R. vine pe de-o parte, în concurență cu nevoile proprii ale Tezaurului de a recurge la Institutul de Emisiune pentru acoperirea nevoilor sale ; iar, pe de altă parte, această finanțare amenință să producă pe piața monetară efecte inflatorii a căror evitare cade în atribuțiile Ministerului de Finanțe. Iar aceste efecte amenință să atragă, din partea germană, pretenția revizuirii cursului R.M. față de leu.

Intervențiile Ministerului au deci triplu scop :

Pe de o parte să limiteze, dacă nu poate să oprească cu totul, cererile germane de decontare supunîndu-le unui program dinainte supus Conducerii Statului și Controlului organelor românești.

Iar pe de altă parte, să facă să se ia măsuri pentru ca efortul făcut de BNR pentru nemți să fie acoperit în primul rînd pentru Țară cu marfă importată în valoare egală cu cea consumată de nemți în interior, cu ajutorul leilor decontați și în al doilea rînd pentru restabilirea poziției statutare a BNR, în sensul că efortul de emisiune făcut de ea să fie acoperit tehnicește, fie prin resorbirea soldului de R.M. de către importatori, fie prin acoperirea Băncii, prin proporția statutară, de către nemți, cu aur sau cu devize libere.

1. În sfîrșit, el urmărește să înlăture efectul disparității prețurilor și revizuirea cursului mărcii întemeiată pe ele. În acest scop, Ministerul de Finanțe a propus, începînd încă din primăvară, cînd se ceruse și se obținuse de nemți sporirea plafonului de decontare de mărci descoperit de la 50 la 100 milioane R.M., o serie de măsuri concurente destinate să absoarbă emisiunea făcută pentru nemți și s-o transforme în emisiune făcută pentru nevoile noastre proprii, limitînd, în același timp, cererile nemțești și mijloacele lor de achiziție pe piață (vide supra.) (...).

Realizarea acestor măsuri constituie principalul obiectiv al discuției, al negocierilor acordurilor de plăți pe anii 1941/1942 și 1942/1943, încheiate în Ianuarie 1942 și Ianuarie 1943 pentru perioadele Octombrie — Octombrie ale fiecărui an.

2. În același timp, Ministerul cere de la nemți acoperiri pentru eforturile făcute. Și anume el cere :

a) Pentru Stat, un credit special de înarmare și înzestrare a Instituțiilor de Stat, deosebit de cel contractat la 4 Decembrie 1940.

b) Pentru BNR, acoperirea cu aur a emisiunii descoperite făcute de BNR (vide notele citate mai sus, p. 33).

3. Și pentru că germanii întîrzie în acordarea acestor cereri avînd aprehensiuni să acorde, pe credit, armamentul livrabil în Țară de care se tem că ar putea fi folosit contra lor și adoptînd teoretic o poziție fățiș ostilă regulărei socotelilor internaționale cu aur, Ministerul de Finanțe purcede, de acord cu B.N.R., la transformarea, pe nesimțite, a emisiunilor făcute pentru nevoile armatei germane în emisiuni făcute pentru nevoile Statului Român. (...).

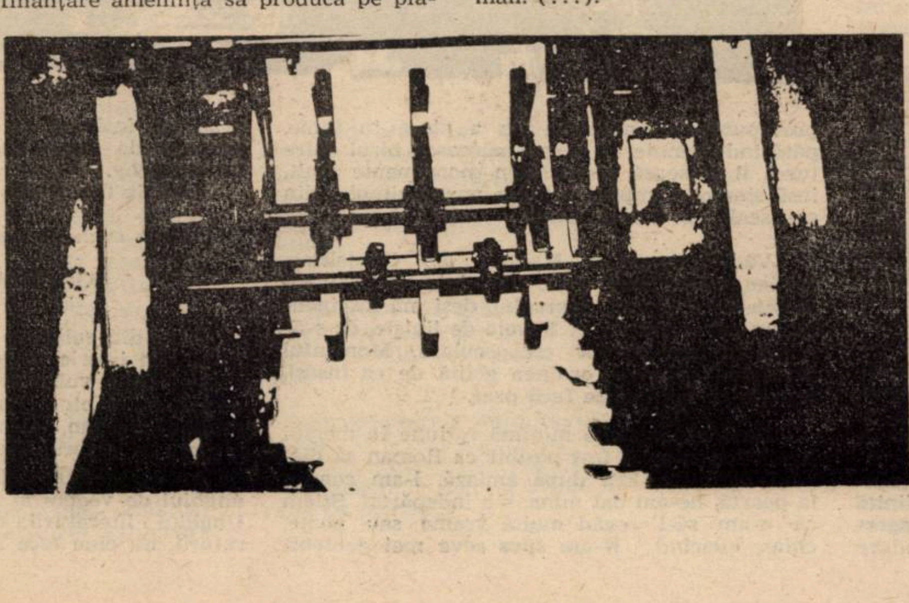

Rezultatul concurent al acestor măsuri este că, în același timp în care Ministerul Finanțelor cere și obține de la nemți un credit nou de 600 milioane R.M. — sporit apoi la 900 milioane R.M. (mai tîrziu la 1 050 milioane R.M.) — și în vreme ce el obține de la nemți mai întîi două, apoi trei și pe urmă opt vagoane de aur și devize spre a acoperi emisiunea făcută pentru ei de BNR — Statul Român consumă în realitate soldul clearingului pentru nevoile sale proprii punînd pe nemți, la sfîrșitul anului 1943, în situația de a fi efectuat livrări de bunuri pentru aceste 1/2 miliarde R.M., mai mult decît am primit, și de a fi acoperit, în același timp, tehnicește o emisiune corespunzătoare unui sold creditor în clearing, făcută inițial pentru ei, dar care — prin jocul concurent al celor trei pîrghii ale sistemului — încetase să mai existe în realitate, în favoarea lor.

Emisiunea făcută inițial pentru nemți, egală cu soldul creditor al clearingului BNR față de Germania, era astfel transformată într-o emisiune făcută pentru nevoile proprii ale Statului Român de vreme ce acest sold fusese o dată acoperit de nemți cu mărfuri livrate pe credit, extraclearing, fără ca totuși situația lor aparentă, de drept, de debitori ai clearingului să se schimbe. (A se vedea schema operațiunilor în graficele următoare depuse la dosar). Această situație permitea Ministerului să stăruie în cererea lui de acoperiri. (...)

Sînt acestea desigur pagini de istorie economică care își vor găsi într-o zi istoriograful care să le pună în lumină, prin prisma acestui proces, și tristețea și măreția lor.

Rețin numai atît :

Că în același timp în care Ministerul Finanțelor reușea, începînd din Noiembrie 1941, să pună frîu cererilor germane de decontare descoperită și să-i facă să plătească în lei toate arieratele datorate autorităților, — el izbutea, din a doua jumătate a anului 1942, fiind încă Ministru Generalul Stoenescu (situație continuată apoi și sub Ministeriatul Neagu), — să facă pe germani să acopere cu mărfuri germane toate sumele ce li se puseseră la dispoziție în clearing, descoperit, în perioada verii 1941, — transformînd astfel finanțarea armatei germane într-o finanțare a nevoilor proprii și obținînd, pe deasupra, de la nemți, acoperirea cu aur a unui efort care în realitate, în urma acestor acoperiri cu bunuri, nu mai era făcută pentru dînșii.

Care a fost rolul meu în această bătălie economică ?

Același !

N-am dat în acest timp direct nici un ordin de finanțare a armatei nemțești. Iar de transmis, nu s-au transmis prin cabinetul meu în această perioadă, decît trei. Toate în lipsa Ministrului și cu știrea lui (cum am văzut). Și din ele, nici unul în faza anterioară.

În schimb, prin decizii, note, rapoarte, discuții cu Miniștrii mei și Conducătorul Statului (sub supravegherea lor) și prin instrucțiuni aprobate de Miniștri, dar adesea plecate de la mine la Cabinet prin discuții cu experții germani trimiși să lămurească o situație care li se părea tot mai ciudată (și actele prezentate de mine Cabinetului XII Instrucție o atestă orișicui) — sunt unul din cei care au inițiat, studiat ori sprijinit realizarea optimă aproape a tuturor măsurilor luate în această bătălie. Am susținut pe negociatori, am rezistat la contra pretenții, am pledat contra celor sceptici și, cînd negociatorul a venit de la Berlin, cu primele două vagoane de aur, în România, în Ianuarie 1942, — m-am dus să-l întîmpin personal, la gară, așteptînd o noapte întreagă, pe un frig de minus 20 de grade, sosirea trenului întroienit care-l aducea împreună cu roadele luptei noastre.

Evoc controversa mea cu Dr. Blessing, expertul Dr-ului Schacht care descoperise situația și venea să ne ceară să suspendăm investiții proprii. Am argumentat atunci contra lui — avocatus diaboli — că finanțarea se făcuse în realitate pentru nevoi nemțești și am reușit să împiedic sistarea investițiilor! Era în Noiembrie 1941.

Este aici o pagină — repet — pe care mă mîndresc că am trăit-o pentru Țara mea, care mă va face să mă țin drept sub povara oricăror lanțuri cu care cineva și-ar închipui că poate să-mi încovoiască mîndria de a o fi trăit !

Nu știu cîte bătălii au cîștigat românii în acest război pierdut. Dar știu că cei care au căzut departe pot fi încredințați că interesele lor n-au fost trădate de cei rămași înapoi să le apere, față de foștii aliați de ieri.

Livius Ciocârlie

FRAGMENTE DESPRE VID

I-am scris lui Mihai, cam grandilocvent, că n-aș ști să spun, în genere, dacă și de ce merită să faci ceva. După aceea, pe drum : dacă nu vrei să negi totul cu orice preț, din teribilism, trebuie să recunoști — există stări, acte, experiențe superioare, preferabile stării de a nu face nimic. Printre ele : sentimentul vidului, al inutilității, dezastrul interior.

Aș scrie, și chiar mă gîndesc să scriu, o carte despre personajele care nu pot să trăiască : Quijote, Oblomov, Bartleby, Castor Ionescu, Murphy, Molloy.

Treptat, s-ar detașa cei care au un proiect (Quijote), ori măcar o exigență (Béranger), fie chiar negativă (Bardamu), o speranță (Vladimir, Estragon), după cum și cei care nu vor nimic, dar lumea vine peste ei (Joseph K). Ar rămîne în centru incapacitatea misterioasă, fundamentală, de a fi.

O teorie catastrofică, din perspectiva căreia nu se salvează nimic, poate să cuprindă observații acute, dar în ansamblu e gratuită. Cauză, egalizarea. Dacă într-un ansamblu toate elementele sînt identice, fără nici o diferențiere, nu se poate gîndi despre el.

Nu m-ar interesa, și nici mijloace n-am, să scriu un poem despre vid ca despre ceva absolut, cum nu m-ar interesa să scriu despre Dumnezeu. Vreau să configurez și să înțeleg, cît se poate, o situație a vidului, un caz de inconsistență, care mă privește, și mai privește alte planuri ale existenței, în care mă înscriu.

Dacă, în afara lui Dumnezeu, totul este neant, iar Dumnezeu o irealitate, atunci, desigur, nu ne rămîne decît să tăcem, sau să căutăm o frivolă uitare, poate chiar în spectacolul grotesc pe care noi, acum, aici, îl dăm. Și, într-adevăr, în suferința atroce, nevindecabilă, totul își pierde orice sens. Totuși, în locul spectacolului, m-aș întoarce mai bine cu fața la zid.

Nu din luciditate seacă să-ți lipsească Dumnezeu. Din oboseala de a-l crea.

Pe strada noastră s-a deversat o masă compactă de petrol mîlos. Ca s-o curețe, buldozere sapă de la un capăt și îngrămădesc, mișcîndu-i spre noi, munți de pămînt. Cu tata, privesc operația și peisajul devastat, de la etaj. Deodată, din nebăgare de seamă, împingînd fereastra, mă face să atîrn în gol. Strig, disperat : „Ce faci ? Ce faci cu mine ?“. Mă balansez deasupra noroiului și, cu un efort, reușesc să mă redresez. Cînd reintru în casă, probabil de spaimă, tata a murit. Vis aproape alegoric. Fără să-și dea seama, tata m-a precipitat în golul și haosul lumii, iar eu, reproșîndu-i, l-am omorît.

„Și după ce mor să nu mă îngropați pe mine lîngă iubita mea soață, ci în fundul cimitirului să-mi faceți mormînt, că eu cît am trăit numai de rușine v-am făcut“ (Sorin Titel, **Dejunul pe iarbă,** E.P.L., 1968, p. 24).

„Nepăsarea față de propriul destin o are cel căzut din timp și care, pe măsură ce această decădere se accentuează, devine incapabil să se manifeste ori să vrea măcar să lase vreo urmă“ (**La chute dans le temps,** Gallimard, 1985, 193).

Căzuții din timp sîntem noi.

A cădea fără sfîrșit într-un gol, tot una cu a fi nemișcat. Dacă împrejurul nostru ar fi vid, iar noi am atinge insensibilitatea, într-adevăr n-ar mai trebui, și nici n-am putea, să lăsăm o urmă. Dar împrejur haos, iar noi suferim. Ținuți treji de suferință, percepem haosul. Greșeala noastră nu este că mai lăsăm o urmă. Nu lăsăm urma care ni s-ar potrivi, urma căderii nemișcate în haos. Un Dante ne-ar trebui.

Noi sîntem în eternitatea rea pe care, deriziune, Cioran i-o promite și supraomului : „...ar fi silit atunci să cadă din timp pentru a intra în eternitatea de jos“ (ib. 195).

Concertul de Anul Nou de la Viena, dirijat de un Karajan infirm. Buna dispoziție din sală, Strauss, agonia strălucitoare a imperiului. Blut und Gesang.

Romanii, pe vremea împăraților nebuni, întrebîndu-se cît poate să mai dureze, nu mai aveau, de fapt, nimic de așteptat. Pentru noi, oricum, a durat prea mult.

Românii, de fapt, dubli. Istoric, deviere continuă față de un plan inexistent. Cu ea mă identific. Dar și o ordine cosmotică țărănească, de care mă simt străin, deși există și în Banat.

Născîndu-mă la Timișoara, loc fără rădăcini românești, într-o familie de funcționar a cărei filozofie inconștientă a fost îndepărtarea cît mai mare de origine, n-am nici un fel de rădăcini. Am numai fascinația lumii dimprejur. Străină și intimă. E lumea mea, cu care în afara spațiului n-am nimic comun. Incapabil să mă desprind de o origine imaginară. Adeziv la ceva opac. Nu aparțin nimănui, nu mă pot revendica de nici unde, însă n-am mentalitatea unui apatrid. Incapabil să trăiesc altundeva decît într-un oraș care de multă vreme nu-mi spune mare lucru. Cu putere legat de o inexistență. Caracteristic pentru o lume pe care n-o reprezint. Reprezentativ pentru o ceață.

Epoci ca a noastră, de mare decadență, au, spune Mircea Eliade (**Traité ...,** 1961) o semnificație supraistorică, ceea ce trebuie înțeles, cred, ca model general de germinație, deci al regenerării prin descompunere. Totodată, adaugă, în epoci ca aceasta istoria se realizează plenar pentru că, lipsind echilibrul, legile ruinîndu-se, ca și toate structurile, există o infinită varietate a libertăților. Lipsește ceva : dezagregarea, pe care o numește libertate, se produce mult timp în interiorul unei formațiuni rigide și tiranice. Tirania e roasă, anarhic, ca de carii, din interior. Rezistă, constrîngătoare, pînă cînd se prăbușește brusc.

(Recitesc uluit, cînd bat la mașină, ultima frază. Deci capul a știut. Inima n-a ghicit).

Din afara casei n-au mai rămas decît griji. Prieteniile, rînd pe rînd, fără seisme, au încetat. Articole, cărți, un nume, nu-mi mai spun nimic. Pentru altele, nici dispoziție, nici timp. În casă, numai îngrijorări. Neliniște pentru viața fetelor, rău începută, fără apărare. Altfel, m-aș simți liber. Puțin îmi pasă. Dacă aș muri mîine, nu mi-ar părea rău. Totuși, citesc, lucrez.

Trăim inadmisibil. Tot ce putem face este să nu rămînem nepăsători. Să dorim, ca personajul lui Sorin, un mormînt la marginea cimitirului pentru ca, dacă se poate, nimeni să nu-și aducă aminte de noi.

Pe de altă parte, nepăsarea ar face să trăim mai ușor. Dacă n-ar fi și fetele. Nu se poate să nu-mi pese ce li se întîmplă lor. Cu mine, cu T și cu mine, fie ce-o fi. Oricum, nimic esențial nu se poate îndrepta. E ca un război pierdut, încă neterminat, cînd, din cauza devastărilor, se suferă atroce, inutil. Așteptăm, cum după război se încheie pacea, să se facă moarte.

La Ștefan, prima manifestare majoră a înțelepciunii românești. Se bate în toate părțile, rezistă, izbîndește, lasă în urma lui o țară liberă. Hotărăște, murind, ca urmașii s-o închine turcilor. Gest aproape gratuit, turcii ar fi stăpînit-o oricum. Economisește un pîrjol. Simbolic, ne dă o lecție definitivă. Românul nu poate încheia ce a început. Istoria, împotrivă. A înțelege lecția istoriei e înțelept și trist.

Dacă, de pe poziții de slăbiciune, nu accepți istoria, ești tragic. Noi, din înțelepciune, tragicul îl ratăm.

Petru Șchiopul, domn mioritic. Gestul lui, presupunîndu-l autentic, de a pleca în lume, părăsind domnia ca să nu mărească birul către turci, îl plasează pe un plan moralmente înalt, însă simbolic impur. A pleca pur și simplu, din sastiseală, ar fi mai adînc.

Văd întîmplător Madona del Cordellino. Ordine, misterioasă pace. Nostalgia lor ? Numai în sensul că haosul, textualul, deși mă fascinează, nu mi se potrivesc. Nevoia de liniște, de s-ar putea în lumină, dar crepusculară. Momentul dinaintea stingerii, ordinea golită de ea însăși, înainte ca totul să se facă praf.

Dacă ar exista o minimă rațiune în mersul lucrurilor, n-ar fi fost posibil ca Roman să dispară definitiv. Era după amiază, l-am condus la poartă, ne-am dat mîna, s-a îndepărtat. Știam că n-am să-l revăd multă vreme sau poate, chiar, nicicînd. N-am spus ceva mai deosebit decît vezi ce faci pe acolo. Adică, ai grijă de viața ta.

Pentru mine, imperiul, nu Kakanie, nici aderență : miraj. Dublă decalare. În timp : cînd m-am născut, imperiul era o amintire. Social : n-am avut acces la modul de viață, la cultură, nici măcar la limbă, dar am trăit printre semnele exterioare, ambianță, arhitectură, mai durabile decît statul. Nu total iluzoriu. Prima impresie și percepția naivă ignoră structura, însă surprind ceva esențial care poate scăpa analistului. Din Viena lui Musil, infinit mai adevărată, lipsește, probabil, **acel** adevăr.

Nu pelicula lucioasă. Strălucirea liniștită a sfîrșitului. În fond, tot dezagregarea, însă văzută din cealaltă parte. Adică, paradoxal, mai dinăuntrul ei. Trăind într-un declin răgușit, frustrare de **acel** declin. Trăind în obositoare dezordine, frustrare de ordinea calmă, inconsistentă, care se preface brusc în praf.

Miraj și pentru că, deși inconsistent în sine, imperiul apărea temeinic față de lumea noastră precară. La douăzeci de ani după Unire, o intelectualitate românească propriu-zisă, în afara unor insule cu slabă iradiere, la Timișoara, oraș fără vocație culturală, nu exista. La moară, totul părea recent și încă în curs de a se face, fără să fi apărut însă simțul confortului pe lîngă al bogăției, dar cu, ce-i drept, un dinamism și o activă lipsă de scrupule, mentalitate de oameni ai vestului american în secolul trecut. Toată istoria noastră de țări bîntuite din patru părți. Pînă și Mehadia, fără s-o fi știut, sute de ani, loc de inevitabilă, sîngeroasă trecere, înainte și înapoi, pentru unguri, austrieci și turci.

Dacă instinctul de moarte ar fi atît de puternic cît îmi închipui, m-aș simți liber. I se opune frica individului de a muri și dorința lui de a face ceva. De aceea, oarecare libertate în zile ca asta, cînd totul se strică, în plină dezordine, și simt un soi de nepăsare în suferință. Dorința de a face, ori de a mă feri, mă constrînge. Cînd îmi spun, ca astăzi, ducă-se toate dracului, întîmplă-se ce s-o întîmpla, sînt mai aproape de starea vagabondului, de libertatea lui Bartleby.

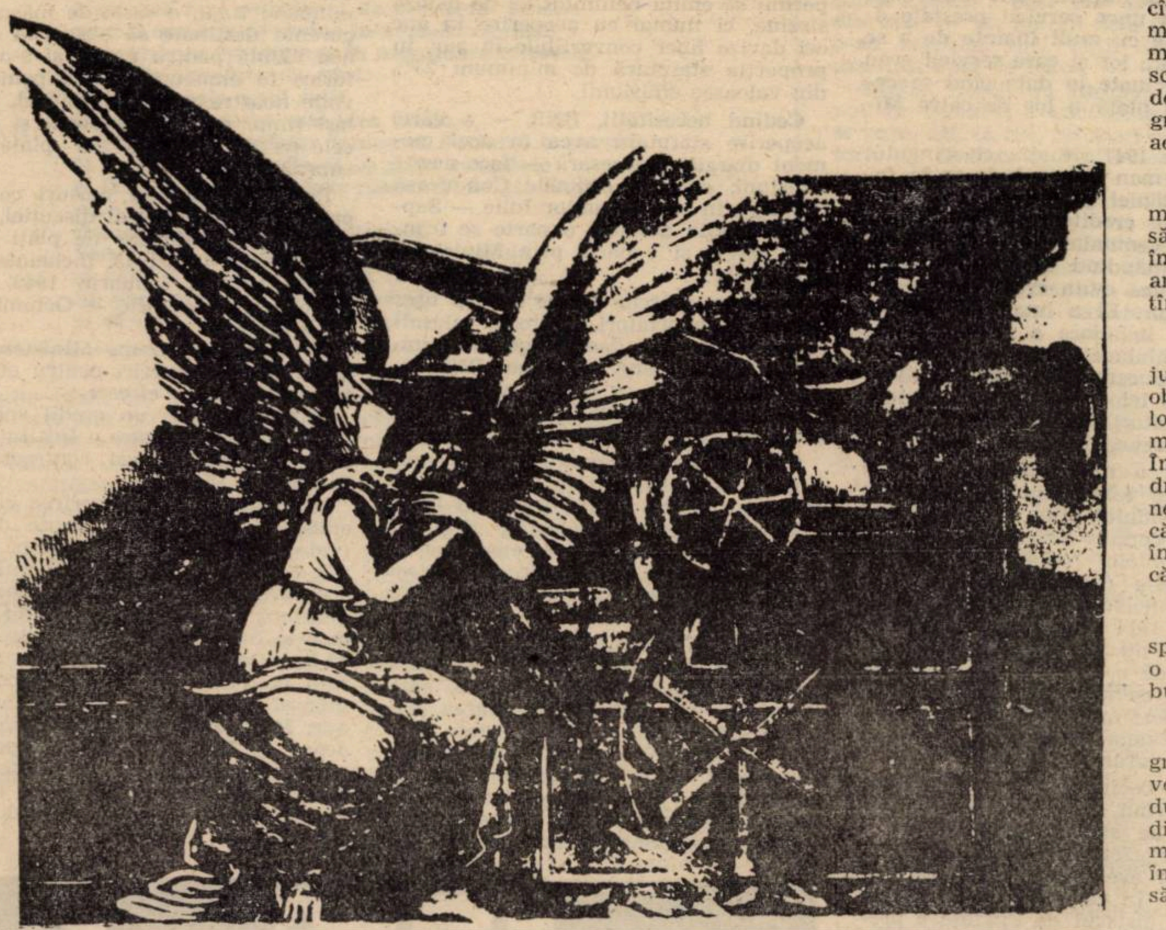

Bad is the world ; and all will come to naught
When such ill dealing must be seen in thought.

(**King Richard III,** act III, scene VI)

Una din soluțiile românești actuale : retragerea din istorie. A practicat-o Sorin, mai întîi obligat de o vulnerare intimă, după aceea, depășind-o, printr-o luminozitate atemporală. O practică Șerban, estetizînd, dar mallarméean, bîntuit de umbre. Tendința mea, de a mă rupe de lume, ineficace. Regăsesc istoria, însă din unghiul de vedere al individului, care o îndură. Unghiul literaturii, ce-i drept. Obiectul literaturii, nu cine face istoria : cine o suportă.

Boala Alexandrei îmi dă ceva din ce a avut Céline după al doilea război. Le pont de non retour. Cu excepția dorinței de a scrie, o viață irecuperabilă. Se șterg ultimele urme ale iluziei din copilărie că ceva ne este promis. Că am fi într-o perioadă de tranziție către Ceva. Cum nu-l pot învia pe Nelu, nu mai am multe de salvat. Asta e viața și atît, tot. Nu sentimentul ratării. Mai mult invers. Sentimentul că sînt aproape de esența vieții. De lipsa ei de sens. Sensul i-l dăm noi, ea n-are nici unul. Dacă ne putem stăpîni pornirea dea-i da sens, o înțelegem. Viața ca dezastru liniștit. Continuă cădere. Nimic. Dacă ce fac e o inițiere, sfîrșitul ei bun ar fi în ziua cînd aș renunța, fără sechele, la scris.

Stau mult în întuneric, cu ochii deschiși. Ce văd e tot ce întrevăd. Nici o soluție. Pe fete nu le putem ajuta. Nu mai facem față nevoilor imediate. Cadru de viață prea larg, perimat. Războiul nostru, intern, l-am pierdut ; îl pierdem continuu. Nu ne-am adaptat la economia înfrîngerii. Trăim peste puterile noastre. La capătul lor. Obosiți, ne înstrăinăm. Mai pot, cumva, să lucrez. Altfel, ar fi sfîrșitul. Oricum e sfîrșitul. Ca toată viața noastră, un interminabil sfîrșit.

Ultima zi de vacanță. Ultimele zile, pe care contam, după Butoiești, haotice, îmbulzite, n-am făcut nimic. Poate salutar, poate prea mă rutinam. Salutar, poate și bolrnacul elevilor literați cărora fusesem chemat să le vorbesc. Mai întîi, seara, întîlnire cu Șerban și bucureșteni. tac prostit, într-o mare de calambururi și de vin. Acasă, hotărît să mă declar bolnav. Insomniac, găsesc ce aș putea să le spun și într-adevăr le spun, într-o zi de grație, aproape iluminat. Revin, mulțumit de mine, în sală n-au rămas decît patru, cinci. Nu le plăcuse, nu-i interesase. Zac, pleoștit. Între timp, Mihai. Două întîlniri cu reprize, cînd bine, cînd rău. Îmi dă partea a doua din cartea lui și citesc acest fragment :

„De ce nu mă duc la L. ? încep politicos, de zece ani de zile simt asta, starea mea maniacală îl deranjează, ca și lipsa mea de jenă (cu lumea) : ba fac gafe, ba nu se face, ba-i stric fasonul (la drăcia aia de pălărie), ba-l compromit la cancelarie, la editură, printre prietenii lui literari.

Are o pălărie care pare melon, melon care implică guturai, guturai care induce reținere de inimă, răceală care explică ținuta, ținută care face alură, țeapănă și demnă, insulară și universală.

Marele Critic are o Pălărie Profundă“.

Amestec de precizie și de greșeli. Nedrept și pătrunzător. Biata pălărie a lui tata. Cînd, la cîțiva ani după facultate, parcă gelos pentru că mă însurasem, mi-a citit un fragment agresiv, m-a durut. Acum, satisface. Îmi place cum e scris. Economic, exact. Mă bucur că a rămas atît de lucid, chiar dacă unele lucruri le înțelege greșit. Jignit nu sînt deloc. Ca și cînd ar fi aerisit. Boala s-a circumscris.

Cînd ești copleșit de ce ți se întîmplă, cel mai bun lucru, să reacționezi ca Sweik. Adică să nu reacționezi deloc. Să te lași copleșit. A nu încerca ce nu poți, a nu te simți frustrat. Așa ar trebui să trăiesc. Să fiu, cu bună știință, tîmpit.

Ieri, spre seară, un moment bun. Inerția din jurul Anului Nou a încetat, n-am prea mari obligații, iarna nu e aspră, în casă e bine, fetelor nu li se întîmplă nimic rău. Un moment, mi s-a părut că totul se mai poate îndrepta. Însă pentru Mircea Scarlat nu se mai poate îndrepta nimic. Numai momentul nu poate fi negat. Dacă ai înțeles ceva, dacă te-ai bucurat că trăiești, faptul rămîne definitiv. Cînd îl pui într-o perspectivă, trebuie să știi (sau să uiți) că la capătul devenirii nu rămîne nimic.

Abia acum înțeleg cît de adîncă vorbă le spunea Sorin studenților : scriitorului îi trebuie o doză de nesimțire. Altfel, s-ar desface în bucăți.

Nevoia de oboseală, cînd oasele atîrnă mai greu și fac aderență mai intimă la pămînt. Nevoia de stările depresive, de lehamite. Dacă, după ce ai asimilat pe linia unei scheme atîta din haos cît s-a putut, schema rămîne întreagă, mintea ți se mișcă în gol. Nevoia de cădere. Cu, însă, condiția să nu fie mai brutală decît poți să suporți.

Vine la mine A.M., persoană sensibilă și inteligentă, însă bolnavă de nervi. După două ore de conversație imprevizibilă, înțeleg că nevroza refuză convenția care face posibilă o comunicare formală și nu acceptă decît comunicarea reală. Foarte obositor.

Exuberanța nefericirii. Să umbli năuc. Să-ți fie tot una. Să nu vrei nimic.

Telefonează Tudor. A trecut o lună de atunci. A venit pentru cîteva ore de la Jebel. Mă duc să-l întîlnesc în Piața Unirii. Stă, parcă pierdut și absent, pe o margine de zid. Mi se strînge inima cînd îl văd. Se simte apăsat la sanatoriu și asta îl umilește. Spune vorbe bune despre cartea mea. Îi lipsește feericul, mă lasă să înțeleg. Crezi că e mult feeric în lume ? E chiar esența lumii. Mă gîndesc la cuvintele astea. Feericul, îmi spun, este răsplata nepăsării, surîsul înfrîngerii. Gura de rai.

Ateu și, totuși, îmbibat de mistică și de mireasma limbajului teologal (într-atît, încît să denumească solitudinea „schismă a inimii“, iar boala, „apostazie a organelor“ !) ; patetic, grav și, totodată, ironic, malițios, frivol, — cu aleanul vechilor saloane ; provocator și incomod, fie și dacă nu-i surîde ingratul rol de trouble-fête ; nostalgic al virtuților barbare, dar sceptic, defetist, capitulard : un verlainian „Imperiu la finea Decadenței“ ... „ — pentru aceia, dintre noi, ce n-au eroica vocație a paradoxului extrem, nici a umorului (să-i zicem :) paroxistic, E. M. Cioran, pesemne, nu există.

Fanaticii sistemelor, desigur, au să-l găsească lacunar și aforistic (în ciuda unității înseși de ton și de preocupări). Belferilor le va face, poate, impresia unui déjà vu (de parcă „noutatea“ ideii ca atare, iar nu trăirea ei, aici, contează), — aceasta, cu atît mai mult, cu cît, profet *, bibliografia, ca și, în genere, citatul, lipsesc din paginile sale. „Antifilosof“, cum se proclamă, fu relegat curînd în no-man's-land-ul „stiliștilor“, al marilor stiliști, — ca și cum stilul, în filosofie, n-ar fi decît un accesoriu al ideii : fard și parură extrinsece. — Fapt e că, niciodată, strălucirea-i (stilistică) nu e lipsită de savoare, fiind, la el, o însușire imanentă. Urmarea — pentru ceilalți, pentru cei citi, adică, nu fac parte din amintitele categorii — ar fi aceasta (și e una de ordin, dacă vreți, poietic) : din întîlnirea cu E. M. Cioran n-ai să ieși, totuși, nemodificat.

P.S.

Titlul acestor pagini cioraniene („montajul“ cărora îmi aparține) ar putea fi : Despre tragedie, tragezi și cabotini.

---

* „Stilul profetic nu îngăduie nici uzul ghilimelelor nici referințele erudite la opere și autori“. (J. L. Borges, **Doctrina ciclurilor**).

ș.f., ianuarie '84

E. M. Cioran

Despre tragedie, tragezi și cabotini

ULTIMĂ CUTEZANȚĂ

Dacă exclamația neroniană : „Ferice de tine, Priam, căci ai văzut ruina patriei tale“, e una îndeaievea, să-i recunoaștem meritul de-a fi atins sublimul în sfruntare și ipostazul ultim al gestului frumos și al retoricii lugubre. După un astfel de cuvînt, căruia-i stă nespus de bine în gura unui împărat, ai dreptul la banalitate ; ba chiar ești obligat la ea. Cine, acum, ar mai putea pretinde la vreo extravaganță ? Bietele accidente ale trivialității noastre nu pot decît să ne forțeze admirația pentru cezarul ăsta crud și cabotin (și asta cu atît mai mult, cu cît demența-i proprie s-a bucurat de o mai mare faimă decît gemetele victimelor lui, istoria scrisă fiind cel puțin tot pe atît de inumană cît și evenimentele ce o provoacă). Toate emfaticele poze, pe lîngă ale sale, nu par decît niște maimuțăreli. Iar dacă e adevărat că va fi pus să i se dea foc Romei de dragul Iliadei, văzutu-s-a omagiu mai **sensibil** adus vreunei opere de artă? Oricum, e singurul exemplu de critică literară **în funcțiune**, de judecată estetică **activă.**

Înrîurirea unei cărți asupră-ți nu-i reală decît dacă resimți nevoia să-i imiți intriga : să ucizi dacă eroul ei ucide, să fii gelos dacă-i și el, să fii bolnav sau muribund dacă el suferă sau moare. Ceea ce, însă, pentru ăștia care suntem, rămîne o virtualitate, cînd nu ajunge o netrebnică literă moartă ; singur Nero își oferă literatura ca spectacol ; **recenziile** — el, unul, și le face cu cenușa contemporanilor și a cetății lui de scaun ...

Era cazul ca, o dată baremi, aceste vorbe și aceste fapte să se fi zis și dus la bun sfîrșit. Un scelerat își luă asupră-i toate astea. Fapt ce ne poate consola, ba chiar și trebuie s-o facă, — altminteri, cum să ne reluăm zilnicul curs și adevărurile noastre dibace și înțelepțești ?

CONDIȚII ALE TRAGEDIEI

Iisus, dacă pe cruce și-ar fi sfîrșit cariera, nemailegîndu-se a învia din morți, — ce frumos erou de tragedie ! Latura lui divină a văduvit literatura de un subiect încîntător. El împărtășește astfel soarta, estetic vorbind mediocră, a tuturor celor **prea-drepți.** Ca tot ceea ce dăinuie în inimi, ca tot ce se preschimbă-n cult și nu moare definitiv, el este absolut incompatibil cu o viziune a sfîrșitului total, care-i însemnul unui destin tragic. Drept pentru care ar fi trebuit ca nimenea să nu-l urmeze, nici ca transfigurarea să-l înalțe la o aureolă ilicită. Nimic nu-i este mai impropriu tragediei decît ideea redempțiunii, a salvării și a imortalității ! — Eroul își dă duhul sub propriile-i acte, fără să-i fie dată escamotarea morții sale printr-o grație supranaturală ; el, unul, nu se prelungește — ca **existență** — nicidecum pe sine însuși, rămînînd **distinct** în amintirea oamenilor ca o **priveliște** de suferințe ; neavînd nici un învățăcel, destinul său nerodnic n-are nimic de fecundat, mai puțin imaginația celorlalți. Macbeth se năruie fără nădejde de răscumpărare : nici un **sfînt maslu,** într-o tragedie ...

Caracteristică unei credințe, fie și dacă n-are să triumfe, este a eluda Ireparabilul. (Cu un martir, ce să fi făcut Shakespeare ?). Veritabilul erou luptă și moare în numele unui destin **al său,** iar nu în numele unei credințe. Existența lui înlătură ideea oricărui exutoriu ; căile, cîte nu-l duc la moarte, îi sunt ca niște fundături ; el își lucrează „biografia“ ; se îngrijește de deznodămînt și se zbate, instinctiv, din răsputeri ca să-și urzească întîmplări funeste. Fatalitatea fiindu-i seva, orice ieșire nu ar fi decît trădare a propriei lui pierzanii. Astfel făcîndu-se că omul destinului, el, nu se convertește niciodată la vreo credință, nu importă care, — căci și-ar rata sfîrșitul. Și, țintuit pe cruce, nu el și-ar ridica la ceruri ochii : singuru-i absolut fiind istoria-i proprie, după cum **voința** lui de tragedie îi este singura dorință ...

MINCIUNA IMANENTĂ

A trăi înseamnă : credință și speranță, — să minți și să **te** minți. E pentru ce imaginea cea mai veridică din cîte, omului, i se vor fi făcut, e, pînă azi, aceea a cavalerului Tristei Figuri, cavaler pe care ai să-l afli și în cel mai impecabil înțelept. Jenantul episod din jurul Crucii sau celălalt, pe care-l încunună mai majestuos Nirvana, participă la o aceeași irealitate, amîndouă, fie și recunoscîndu-li-se un caracter simbolic, — unul ce li s-a refuzat, apoi, aventurilor sărmanului hidalgo. Nu pot toți oamenii să reușească : fecunditatea minciunilor lor diferă ... Cutare tragere pe sfoară izbutește : din ea decurge o religie, o doctrină sau un mit, — și o liotă de înfocați ; cutare alta eșuează : nu e, atunci, decît o divagație, o teorie sau un basm. Singure lucrurile inerte **nu adaugă** nimic la ce sunt ele : un bolovan nu minte : de el nu-i pasă nimănui, — în timp ce viața născocește fără preget : **romanul** materiei, iată ce e viața.

O pulbere îndrăgostită de fantome, — acesta este omul ; icoana-i absolută, ideal de asemănătoare, ar fi un Don Quijote prin ochii lui Eschil ...

[...]

[FRAGMENTE ȘI AFORISME]

⁂

Cînd un Eschil, un Tacit vi se par prea călduți, luați o Viață a Insectelor în mînă : e apogeul furiei și al futilității, — infern care, din fericire pentru noi, nu o să-și aibă dramaturgul, nici cronicarul său. Ce s-ar face cu tragòdiile noastre, dacă vreo gîză literată ni le-ar înfățișa pe ale sale ?

⁂

Cînd grecii se dedară speculației, cultul efebului anemic îl înlocui pe al uriașilor ; și pînă și eroii, neghiobi sublimi pe vremea lui Homer, deveniră, grație tragediei, purtători de frămîntări și îndoieli, incompatibile cu frusta lor natură.

⁂

Se cade ca adevăratul dramaturg să aibă simțul asasinatului ; de la elisabethani încoace, cine mai știe să-și ucidă propriile sale personaje ?

⁂

Shakespeare : întîlnire dintre o roză și o bardă.

⁂

Macbeth : stoic al crimei, — un Marc Aureliu cu pumnal.

⁂

Macbeth, „aweary of the sun“ [1], e cea din urmă dintre creaturi, căci moartea propriu-zisă nu e hoitul, dar aversiunea oricărei radiații, lehamitea de tot ce este germen, de cele cîte-și deschid floarea la raza caldă a iluziei.

⁂

Includerea mizeriilor administrative („the law's delay, the insolence of office“ [2]) între temeiurile sinuciderii, pare-mi-se cel mai adînc lucru din cîte spune Hamlet.

⁂

Îmbătrînind, tot mai puțin îmi place s-o fac pe micul Hamlet. Deja nici nu mai știu, cît despre moarte, ce neliniști cată să adopt.

⁂

Aproximativ toți filosofii au isprăvit-o **bine**: e argumentul ultim contra filosofiei. **Pînă** și sfîrșitul lui Socrate nu are nimic tragic : e o neînțelegere, decesul unui pedagog, — iar dacă Nietzsche a sombrat, e întrucît a fost poet și vizionar : nu raționamente, ci extaze avînd a ispăși în nebunie.

⁂

Dacă Molière s-ar fi plecat asupra propriilor abisuri, Pascal ar face, cu al său, simplă figură de reporter.

⁂

... va fi fost oare, baremi unul, între atîția gînditori, să se încumete cît și Baudelaire, — ori pînă într-acolo, încît să convertească în sistem o singură străfulgerare de-a lui Lear sau una din tiradele lui Hamlet ?

ÎN ONOAREA NEBUNIEI

„Better I were distract :
So should my thoughts be sever'd from my griefs.“ [3]

Exclamație ce, lui Gloster, i-o provoacă nebunia Regelui Lear ... Ca să ne **desprindem** de amaruri, recursul nostru ultim e delirul ; supuși abaterilor lui, nu ne mai **întîlnim** îndurerarea : paraleli cu propriile dureri și alăturări de aleanurile noastre, divagăm într-o tenebră salutară. Cînd detești această rîie zisă viață și ți-e lehamite de mîncărimile duratei, aplombul, între grelele lui cazne, al nebunului devine o ispită, și un exemplu de urmat : fie ca o soartă milostivă să ne ușureze de rațiune ! Nici o ieșire, alta, cît intelectul ne rămîne treaz la zvonul inimii, cît nu se dezobișnuiește să o facă ! Năzui la nopțile idiotului, la suferința-i minerală și la norocul de a geme fără păs, de parcă ar fi vorba de gemetele altuia ; la un calvar în care-ți ești străin, în care strigătele-ți pleacă de aiurea ; la un anonim infern în care, nimicindu-te, rînjești și dănțui. Viață și moarte la persoana a III-a : a mă surghiuni în mine însumi, a mă disocia de propriu-mi nume, distras pe totdeauna de la acela ce am fost ..., și a ajunge, în sfîrșit, — pentru că doar cu prețul ăsta se poate viața îndura — la cumințenia nebuniei ...

CONTAGIUNEA TRAGEDIEI

Nu milă ci invidie inspiră-ne eroul tragic, băftosul ăsta ale cărui suferințe le devorăm, ca și cum ele ne-ar reveni de drept, iar el ni le-ar fi șterpelit. De ce nu i le-am lua 'napoi ? Oricum, ne erau, ele, hărăzite ... Ca să fim mai siguri de aceasta, le facem ale noastre, le îngroșăm, le dăm proporții excesive ; cît despre el, degeaba se agită sau geme dinaintea noastră, nu va putea să ne emoționeze, căci noi nu-i suntem spectatori, ci concurenți, rivalii săi în sală, în stare de a îndura nefericirile-i mai bine decît el : trecîndu-le în contul nostru, facem ca ele să-i întreacă posibilitățile **pe scenă.** Și astfel, investiți cu propria-i soartă și gonind spre catastrofa-i proprie mai repede decît o face el, un superior surîs e tot ce-i adresăm, în timp ce ne revine, numai nouă, meritul vinei sau al crimei, al remușcării sau al ispășirii. Ce este el pe lîngă noi, și cît de una oarecare pare-ni-se agonia lui ! Nu-i luasem noi durerile în cîrcă, nu-nfățișăm noi victima pe care voise el s-o încarneze, fără să poată reuși ? Dar, o, batjocură, — la urmă, e, totuși, **el** acela care moare !

Traducere de Șerban **FOARȚĂ**

---

[1] **Adică „(cel) scîrbit de soare“.**

[2] **„Zăbava legii, neobrăzarea cîrmuirii“ (trad. Dan Duțescu & Leon Levițchi).**

[3] **Ceea ce, cu aproximație, va să zică : „Mai bine aiurit : / Ca gîndu-mi să se rupă de necazuri.“**

CUM AȚI ÎNCEPE UN ROMAN DEDICAT REVOLUȚIEI?

SOFIA ARCAN

Nu reușea să reziste ispitei de a se duce în fostul centru al orașului, cu toate sfaturile nevestei, deși știa și el că se va întoarce la bloc (nici în gînd nu reușea să-i zică „acasă“), cu acea stare de tristețe ce-i va accentua înstrăinarea, ieșirea din timpul „prezent“ al vieții lui.

Cobora din autobuz la a șaptea stație. La numai cîteva zeci de metri, în dreapta, începeau zidurile de beton ale viitorului Bluming-mamut care înghițise trei străzi. Pe una dintre ele a existat și **casa** lui în care au trăit, pînă la el, cinci generații ale Ogrinilor.

Pau Ogrin se oprea — invariabil — în dreptul unui gol larg, probabil o viitoare poartă. În spațiul prăfos, plin de agregate, de schele, de zgomote, neclintit, căuta prin lentilele ochelarilor prăfuite, **casa**, dar, pe măsură ce construcția înainta, reușea tot mai greu să-i determine locul în faza haotică a șantierului. Atunci, proptit în baston, închidea ochii și, fără efort, **casa** era la locul ei așa cum o știa : nu prea mare, învelită în viță de vie sălbatică. După gardul scund, grădina-jucărie : un spațiu îngust cotropit, pînă toamna tîrziu, de flori.

Ceea ce nu va putea înțelege niciodată Pau Ogrin este incredibila detașare a lui Vlad față de agitația și tristețea „babacilor“. De aici o îndepărtare tot mai accentuată. Să fie oare cauza acestei îndepărtări faptul că Vlad a fost numit directorul acestui șantier și dorința lui de a face o carieră spectaculoasă, care i-a uscat inima ? Altfel cum de nu mai are nici o urmă de tandrețe pentru casa în care a crescut ? Cum de nu-i cucerit de farmecul încăperilor, atît de greu de definit, dat de zeci de amintiri vesele sau triste, adică de viața ta ? E posibil să te desparți de căminul tău așa cum ai pleca dintr-o cameră de hotel ? Fără regrete. Pasager. Fără să ai răgazul necesar să îndrăgești oglinda în care te-ai văzut crescînd, maturizîndu-te, arătîndu-ți schimbarea mai lentă sau mai grăbită adusă ființei tale de timp ? Obiectele, fiecare avîndu-și povestea legată de apariția lui în viața ta. Un fel de răboj al sărbătorilor, al zilelor de bucurie familială, spre neuitare ?

Fantasma casei dispărea de cum deschidea ochii. Pornea încet, atent la fiecare pas, proptit în baston, spre catedrală. Demolările continuau în ritm infernal : buldozere, camioane, escavatoare. Se dărîma. Se săpa. Se clădea. Podețe înguste, bariere indicînd „ocolire“. Și praf. Nori denși de praf. Nori scămoșați. Învălmășeala, zgomotul, haosul îi dădeau tot mai acut senzația că s-a rătăcit într-un spațiu haotic în care își pierde identitatea.

P.S. : O posibilă primă pagină a unui roman ? Prematur de precizat. Mă tentează să urmăresc „demolarea“ legăturii dintre un tată și fiu ACUM. Mai greu decît scrisul cărții va fi lupta să scap de autocenzură. Ani de zile, Foarfecele Anastasiei a fost în mîna editorilor, încît personajul cel mai greu de stăpînit va fi umila mea persoană.

AUREL GHEORGHE ARDELEANU

Revoluția e un foc încă nestins. Vîlvătaia ei a stîrnit în primele zile entuziasm și delir, fraternitate și bunătate, ca la puțină vreme aceiași participanți la evenimente (sau o parte din ei) să simtă cum sînt treptat năpădiți de o stranie tristețe, jarul din inimă ajungîndu-le o aspră cenușă, iluziile deziluzii. Pentru ei, vastele orizonturi s-au închis. Sînt scepticii care văd viitorul apropiat în culori sumbre. Acum stau de o parte, privesc în gol și plîng în ei. Optimiștii continuă să creadă în funciara lor putere de luptă pentru instaurarea definitivă în această țară a Adevărului și Democrației. Întreprinzătorii visează la ascensiuni la care n-ar fi putut spera vreodată fără oglinda de sînge a martirilor pe care ei să alunece înainte, doar înainte, pe cînd unii, mulțumiți cu jumătățile de măsură — în virtutea inerției — mărșăluiesc spre un țel care le rămîne încă tulbure.

S-au scris admirabile pagini de publicistică despre fierbințile zile din decembrie 1989. Sînt strigătele, revolta țîșnită deodată din zeci și zeci de piepturi după o atît de îndelungată împilare.

Deținem, prin osîrdia unui mare număr de profesioniști ai condeiului sau doar oameni de bine, mărturii zguduitoare despre Revoluție. **O cronică a ei în care se amestecă pedanteria istoricului cu dezvăluirea unor experiențe** de viață unice ; documentul cu senzaționalul.

Pe cînd însă și un roman al Revoluției ? Cum ar trebui el să înceapă ?

Greu de spus (Cel puțin pentru subsemnatul).

Am însă convingerea nestrămutată că orașul Timișoara merită cu prisosință o operă care să fie pe măsura incendiarului eveniment pe care l-a provocat.

Un pertinent proverb spune că omul sfințește locul. Iată însă că și un spațiu poate crea omul. E cazul acestui oraș. Ajunge doar să-l privești ca să devii o parte din el. Viața, evoluția lui ți se pare și a ta. Solemn, degajă în jur certitudine și siguranță. O demnitate nu lipsită de gesturi paterne, neafectate, prin care te racolează. Toți care au trecut pe aici au sfîrșit prin a-l iubi. Respirîndu-i aerul, personalitatea, începi treptat să-i semeni.

Dacă multe orașe din țară poartă în zidăria lor ceva din levantinismul sau burghezia care le-a zămislit, Timișoara a fost și rămîne un oraș aristocratic în cel mai înălțător sens al cuvîntului. El nu e numai o poartă deschisă spre Occident, ci în primul rînd spre regăsirea propriei sale demnități umane.

Da, acest oraș merită un asemenea mare roman.

Cine o să-l scrie ?

Mă îndoiesc că va fi primul sau al zecelea din seria celor care vor apare în curînd.

Mai degrabă tind să cred că fericitul autor încă nu se gîndește la el, ci la umerii părintelui care l-a purtat pe sus pe străzile și în piețele orașului în acele zile.

Are de partea lui timpul, candoarea, speranța și... înălțimea de la care a participat la evenimente.

Valeriu Armeanu

San Pietro

E liniște. Nu știu de ce mă gîndesc la greci,
mă gîndesc la Aulida. La cîțiva pași,
o madonă de pesmet ne vorbește despre
Fontana dei Trevi, ne vorbește despre derbedei...
Cinci împărați au spălat cu sînge
dalele Romei... Prăbușire, prăbușire, Serenissime,
dar a fost o prăbușire măreață.
Bitum, hașiș, metrouri, vapoare
și-acei ghicitori în viscere
care își uită destinul în bistrou
și declarația vamală.
San Pietro. Nebunia străzii,
frumoasă ca o primăvară de Botticelli. Și ziua
pare o emulsie ce revine în memoria străzii,
o emulsie ce își împinge în ascensoare dilemele.
Burdufe umplute cu vînt.
Poate letargia unui fetiș.
Din cuvînt nu s-a mai ales nimic,
cuvîntul e un sindrom demascat. Reclamă la peruci,
la crema de ras, reclamă la pisici congelate
și la crime pe gang, doar consumul de privilegii
zace undeva pe asfalt...
Rînjetul trăiește din împrumut.
San Pietro. M-am săturat. Zeii la căruță
și caii în grotă. Coșmaruri la suprapreț.
Și, dacă vrei, poți să ridici sfinții din moloz
și să-i pui să-și spele cămășile.

FLORIN BĂNESCU

În ziua de 1 decembrie 1989 încheiam ultimul capitol al unui roman care, prin bunăvoința poetului Ioan Morar, a ajuns la o editură bucureșteană peste cinci zile. Rămăseseră 11 zile pînă la Revoluție. Romanul cu pricina avea, printre eroii săi, un „burlanier“, stăpîn peste acoperișurile orașului și prieten cu un tînăr cam visător (dascăl începător, calfă de ziarist și poet nepublicat, dacă nu cumva, scrierile sale, așternute cu te miri ce fel de cerneluri secrete și... invizibile pe coli rămase, aparent, albe, zăceau pe editoriale mese...) ; ei, și alții, aveau să fie implicați într-o mișcare revoluționară (eu mă refeream, inițial, la evenimentele premergătoare și făptuitoare, apoi, ale Unirii celei Mari, dar acțiunea, nesocotind măsurile obișnuite, s-a extins peste timp) ; burlanierul (nu căutați termenul în dicționarele... tehnice !), pe lîngă o lume fabuloasă văzută (sau creată) numai de el pe acoperișuri, se refugiază acolo sus (deși poliția străzii trage în el), agită mulțimile ieșite în stradă, desfășoară drapele tricolore ; poetul, sau ce va fi fost, furat de acțiunile primului, i se alătură ; vor coborî în stradă, în plină revoluție. Capitolul pomenit se încheia într-o librărie unde, după semnele prevestitoare date de obiecte însuflețite brusc (un telefon cu manivelă, un manipulator de telegraf, un felinar atîrnat de un stîlp din fontă furat dintr-o grădină de vară), alți eroi (de azi) se pomenesc în epicentrul unei explozii : era chiar o revoluție ! După răbufnirea oamenilor, a obiectelor, a naturii întregi, urmează o stare de pace și ninge (dar cine știe peste cîtă vreme !) cu flori de tei și foi albe și pene de golumb, întru binecuvîntare, întru potolirea poftei de scris (liber), întru îndrăzneală pentru zbor (cu aripi de îngerese)... De aici aș porni (și chiar am pornit, continuîndu-mi ciclul romanesc), de la ce s-a întîmplat cînd s-a spart clopotul ca de pîclă al fricii (de care se părea că nu vom mai putea scăpa vreodată), cînd (fie și) „burlanierii“ au urcat pe acoperișuri ca să-și desfășoare drapelele și să-și atîrne pancartele (pe aceleași „teritorii“ ivindu-se și alții, printre plăsmuiri de spaimă, care au scuipat foc ucigător asupra mulțimii din stradă), cînd s-au întîmplat (aievea) acele zile și nopți luate în stăpînire de copiii țării... Dar mai ales de la acea stare de teamă (față de un stat, un partid, față de șefi mai mari sau mai mici, de colegi și vecini și prieteni, ajungîndu-se la rude ba chiar, vai, frica de noi înșine, ceea ce a dus la cenzurarea gesturilor, vorbirii, gîndirii, chiar) și de la starea care a urmat și ce au simțit cei implicați în ea (citez : „nici nu s-ar fi putut să gîndească și să simtă cu toții la fel, și cu atît mai puțin să redea altora, să spunem, modelul lumii lor, adaptîndu-l după unul singur, un model al modelelor...“). Trezindu-mă, brusc, transportat din lumea visului (literar) în cea a revoluției (adevărate), voi putea relua romanul așa cum am spus, reintrînd în vis (care, la urma urmei, vorba lui Calderon, e tot viață), pentru a perpetua faptele trăite aievea (dar, s-a văzut, presimțite). Făcînd precum eroul meu : „...povestea despre luna nouă atunci răsărită, așteptîndu-și judecata pentru cuvintele sale, pentru că ele sînt înaintea tuturor faptelor...“.

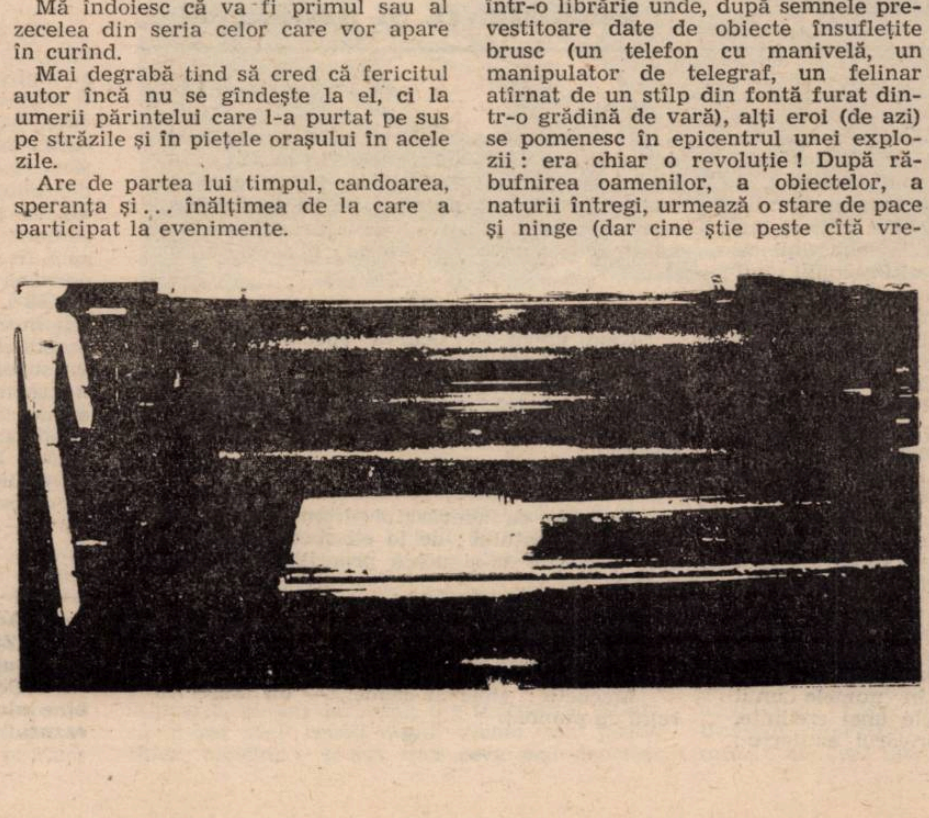

MIOMIR TODOROV

Noi, bănățenii, dintotdeauna am fost mîndri că sîntem „fruncea“. De la revoluție, SÎNTEM FRUNTEA. Și nimeni, niciodată, nu va avea atîta putere încît să ne fure mîndria.

Dacă aș scrie un roman ?

Cred că revoluția au început-o copiii. **Ceea ce s-a petrecut la Timișoara nu s-a mai întîmplat niciodată și niciunde. Copiii, niște ființe nevinovate (cum numai copiii pot fi) au pornit lupta, de parcă revoluția ar fi un joc de copii. Au strigat : „Li-ber-ta-te“. O simt : acești copii au știut doar ce VOR, dar n-au știut cu CINE au început „joaca“. (Cel mai sîngeros joc din lume** — un posibil titlu de roman). S-au răsculat apoi tații. Cu ei nu a mai fost apoi de joacă.

Așadar, copiii au început revoluția, noi ar trebui s-o continuăm. Dar mi se pare, azi, că noi, cei mari și atotștiutori, nu sîntem la înălțimea gestului lor.

Mă gîndesc la Miriana Mișcov. O fetiță despre care s-a scris mult și s-a vorbit frumos. (Ea și mama ei au fost rănite în noaptea dintre 18/19 decembrie în Calea Girocului). Am vizitat-o, dacă îmi aduc bine aminte, prin 29/30 decembrie. Sun la ușă. Îmi deschide. „Ești singură ? !“. — „Da, tata și mama sînt la București“. „Și tu stai singură ? !“. „Da“. „Și de ce mă rog, ai coborît noaptea, jos, în fața blocului ?“. „Era tîrziu și tot aerul mirosea a pulbere...“. „Ce ai căutat tu, acolo, jos?“. „Am vrut să văd... n-am putut să dorm. Nici să nu dorm nu puteam (frumos spus). Și am strigat și eu“. „Acum văd că te simți mai bine, dar cred că ai tras o frică, nu ?... Deci, cum a fost în noaptea aceea (între 18 și 19 decembrie) ?“ „FRUMOS“.

Un posibil roman ? **(A muri frumos).**

Poate că ar trebui să uit de tot ce am scris pînă acum. Pentru că de-abia acum îmi dau seama : comparînd cu cele petrecute în 16/17 decembrie, ceea ce am scris pînă acum nu înseamnă prea mult (deși am scris și despre Bărăgan, și despre colectivizarea forțată). Vă mărturisesc ceva : nu oricine are dreptul să scrie despre ce s-a întîmplat aici, la noi, la Timișoara.

Mă gîndesc la Danilo Kiš. Să fi fost el la Timișoara în zilele acelea, cînd pe străzile orașului se scriau cărțile sfinte („Vom muri și vom fi liberi“) ! Pentru că, de acum înainte, un roman despre Timișoara e imposibil să nu fie citit. Datoria scriitorului este, acum, mult prea mare. Aș zice, o povară sfîntă.

În decembrie 1989, Timișoara a dat o nouă vîrstă țării. Va fi ea, oare, în stare să revoluționeze și literatura română ? E multă nevoie acum de o literatură-document, de proză, de roman.

S-au petrecut (și se petrec încă) prea multe la Timișoara. Cred că nu vor fi destule cărți bune în care să încapă totul. Mă tem pentru Timișoara, **mă tem pentru scriitorii care vor scrie despre revoluție. Pentru că orice tentație presupune o foarte mare răspundere.**

CE AŞTEPTAŢI DIN PARTEA NOII UNIUNI A SCRIITORILOR?

EUGEN TODORAN : În istoria ultimelor noastre patru decenii, cultura română şi-a pierdut tocmai sensul de purtătoare a semnelor unei istorii. Doresc Uniunii Scriitorilor ca după această lungă suferinţă în care cugetele şi-au pierdut încrederea în valorile absolute să devină ceea ce n-am putut fi decît într-o clandestinitate a spiritului : o confrerie care poate să redea încrederea omului în propria lui istorie, după o nouă Tablă a **Legii : miasma** sau teama de pîngărire naşte dorinţa de purificare, **catharsis**, cînd Dumnezeu este în ceruri pentru a da omului încrederea în spiritul lui, în tot ce face pe pămînt. Scriitorul este Vestitorul acestei lumi a Spiritului, care în patrimoniul culturii se numeşte ISTORIE.

LIVIUS CIOCÂRLIE : „Aş dori ca Adunarea Generală a membrilor Uniunii Scriitorilor să fie simetric opusă ultimei Conferinţe, adică **să înceapă,** iar nu să încheie ceva“.

SOFIA ARCAN : „Îmi pun toate speranţele că, între foarte multele probleme care sînt şi rămîn de rezolvat la Uniunea Scriitorilor, nu vor fi uitate drepturile de autor. Munca scriitorului nu este deloc simplă şi, cu atît mai puţin, nu este o muncă uşoară. E o trudă de rob. Or, din acest punct de vedere, drepturile de autor sînt o problemă vitală, mai cu seamă că — ştie toată lumea —, în prezent, acestea se plătesc după nişte normative ce datează de la sfîrşitul anilor '50. E o anomalie. Pe de altă parte, un cîştig foarte important al „noii“ Uniuni este primirea tinerilor, tineri care au adus un suflu nou, o infuzie necesară de entuziasm, de dorinţă de mai bine. Aştept ca acestea să devină fapte. Şi nu în ultimul rînd, aştept ca tinerii să nu ne uite pe noi, bătrînii . . .“.

FLORIN BĂNESCU : „Aştept ca Uniunea să devină un adevărat sindicat al scriitorilor. Conducerea să fie încredinţată unui preşedinte (de onoare), scriitor, care să fie ajutat de cîteva comisii alcătuite tot din scriitori. Hotărîrile de principiu să fie luate de Consiliul Uniunii. În rest, să fie angajaţi contabili, economişti şi jurişti, care să răspundă de drepturile de autor, pensii, călătorii în străinătate, traduceri, ajutoare de boală etc. Nu aştept ca Uniunea să devină o «tribună» ideologică !“

LAURENŢIU CERNEŢ : „În faţa hîrtiei, fiecare scriitor rămîne singur ! Iată de ce aştept ca Uniunea să devină, în sfîrşit, o organizaţie profesională — profesionistă. Un sindicat, fără politică, fără ideologie ! Un sindicat care să asigure scriitorului asistenţă juridică, să facă management. Care să se ocupe de problemele practice“.

MIRCEA ŞERBĂNESCU : „Eu socotesc că, în momentul de faţă, este foarte importantă această Adunare Generală a membrilor Uniunii Scriitorilor, a scriitorilor care reprezintă diferite generaţii, dar care urmăresc aceeaşi stea, adică o înflorire culturală, literară, spirituală deosebită, într-o casă cu uşile şi ferestrele larg deschise către lume. Împărtăşesc aceeaşi părere a unor colegi pe care i-am auzit la radio şi i-am văzut la televiziune punînd accentul pe unitatea literaturii noastre, dincolo de vicisitudini, de dificultăţi, de constrîngeri, de cenzură etc. În ceea ce literatura are mai bun, este şi ieri, şi azi, şi mîine ! În perspectiva acestei Adunări Generale pe care o aşteptăm cu nerăbdare, eu personal văd perspectivele de viitor, care sînt, în concepţia mea, optimiste“.

MANDICS GYÖRGY : „Sper că noua Uniune în care ne vom transforma nu va mai fi o Uniune aservită regimului care va veni la putere şi nici unuia care se profilează în perspectivă. Sper că Uniunea din care voi face parte nu va mai edita nici un omagiu şi nu va mai face vreun act de „fidelitate“ din participarea sau neparticiparea la asemenea parodii ! Dacă scriitorul care este membru al acestei uniuni de creaţie va putea să spună pînă la capăt tot ce gîndeşte, atunci voi considera că e bine că fac parte din această uniune. Sper că noua Uniune va fi o organizaţie care îi va apăra pe scriitori şi va lupta pentru libertatea cuvîntului“.

EUGEN DORCESCU : „Aştept de la Adunarea Generală o conducere a Uniunii, tînără în viziune şi în spirit. Profesionalism şi competenţă culturală. Seninătate şi echilibru. Plăcerea şi vocaţia de a dialoga. Toleranţă şi convingerea că nu e obligatoriu ca această conducere să aibă întotdeauna dreptate. Capacitatea de a înţelege şi de a asimila noţiunea de libertate. Apetenţă structurală pentru valoarea artistică şi numai pentru ea ! Aştept înlocuirea perspectivei administrative cu cea axiologică în stabilirea calităţii de scriitor. Ataşamentul faţă de confraţi şi faţă de cititor — ca element stimulator al talentului, al propriei energii : „Ce que l'amour dénude en moi, c'est l'énergie“.

DRAGA MIRIANICI : „Aştept ca Adunarea Generală să activeze Uniunea Scriitorilor. Bucureştenii să nu uite că existăm şi noi“.

SIMONA GRAZIA DIMA : „Aştept o reală sprijinire şi un triumf al adevăratei valori artistice. În acelaşi timp, instituirea unei atmosfere de colegialitate între scriitori. Poate că vom ajunge, în sfîrşit, să trăim într-o realitate pe care să o simţim ideală, fără interese meschine, care să ne impună o purificare interioară, care să recucerească prestigiul scriitorului ca ins reprezentativ pentru poporul şi pentru ţara sa“.

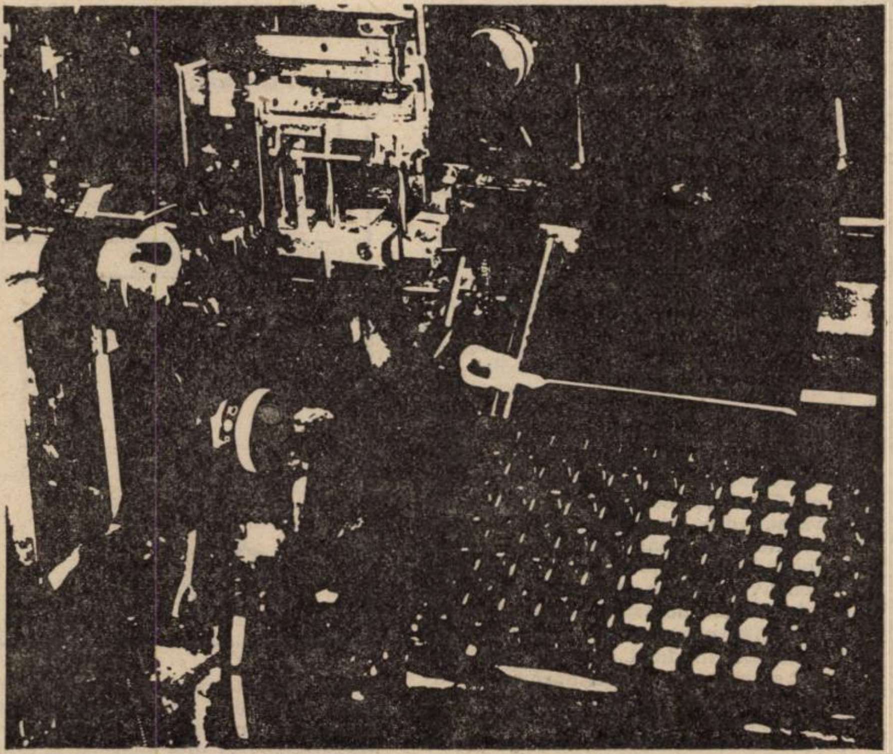

DUMITRU TOMA : „Îmi doresc ca Uniunea Scriitorilor să fie un sindicat puternic, un adevărat sindicat al scriitorilor şi în nici un caz o organizaţie cu tentă politică. Acum şi întotdeauna scriitorii au nevoie de o adevărată organizaţie profesională, care să le apere interesele. Aştept de la Adunarea Generală să aleagă o conducere a acestui sindicat demnă şi mai ales generoasă, pentru binele culturii române“.

ONDREJ STEFANKO : „Fiind scriitor al unei minorităţi reduse numeric, ne dorim ca, în noua ei formă de organizare, Uniunea Scriitorilor să nu facă discriminări, să asigure drepturi egale, accesul echitabil la editurile şi publicaţiile Uniunii“.

TRAIAN LIVIU BIRĂESCU : „În primul rînd, aştept accentuarea rolului important pe care Uniunea Scriitorilor trebuie să-l joace în Revoluţia care continuă, pentru ca scriitorul să devină sau să redevină „suflet din sufletul neamului“. Nu mai puţin, aştept deschiderea unor posibilităţi de fapt şi de drept pentru dezvoltarea literaturii, a unei literaturi care să fie în aceeaşi măsură o descoperire adevărată a trecutului şi o perspectivă spre viitor. Să ne potrivim ceasul la Ora Europei !“

MARCEL TURCU : „De la Adunarea Generală aştept depăşirea statutului temporal şi temporalizat al scriitorului prin intrarea şi ieşirea firească din generaţie. Cred că există şi o generaţie ideatic constituită în genealogia literară. Crizei de expresie cred că îi corespunde actualmente o criză a operei. Este nevoie de saltul peste expresia plană şi de saltul peste opera scrisă a fiecăruia dintre noi, într-o operă prospectivă. Libertatea şi democraţia sînt noţiuni compatibile în momentul de faţă cu structura externă-exterioară a scriitorului (supra eul) şi nu mai puţin cu structura internă : este nevoie de o defrişare internă ! Poezia, din monolitică — după cum curgea pînă acum —, trebuie să devină compatibilă cu violenţa echilibrată : deturnarea mesajului operei trebuie să depăşească programul general social“.

ANTON PALFI : „Pînă acum n-a existat decît o editură a Uniunii Scriitorilor. Ar trebui mai multe, specializate pe proză, poezie, traduceri etc. Ar trebui să crească tirajele, pentru a satisface „foamea de carte“. Asociaţiile ar trebui să dispună de o mai mare autonomie. Trebule reînnodate legăturile cu uniunile de scriitori din străinătate. De traduceri peste hotare să nu se mai bucure numai cîţiva privilegiaţi, ci cît mai mulţi scriitori“.

DANIEL VIGHI : „Uniunea Scriitorilor să apere, în mod democratic şi pe principii sindicale, drepturile scriitorilor, ale revistelor literare tradiţionale în concurenţă cu noua presă. Ar fi de dorit ca Uniunea să promoveze conlucrarea activă cu alte uniuni din lume şi cu Pen Club-urile europene“.

IVO MUNCIAN : „O reuniune a scriitorilor pe plan naţional nu a mai avut loc din 1981. Speranţa de a se mai organiza o asemenea reuniune ajunsese — se ştie — un vis utopic. Dar să n-o lungesc vorbind despre cele cunoscute şi să încerc un răspuns la întrebare. Concret, deci, aştept continuarea revitalizării vieţii literare, pe făgaşul pe care au pornit mai toate revistele Uninii Scriitorilor. Aştept de la Adunarea Generală elemente care să concure la o mai sensibilă limpezire a statutului social al profesiei de scriitor şi, nu în ultimul rînd, impulsionarea promovării valorilor autentice ale literaturii noastre în plan universal“.

GEORGE ŞERBAN : „Uniunea Scriitorilor să fie o organizaţie democratică şi să apere interesele membrilor, indiferent de regimul politic în care va fi nevoită să subziste“.

ION DUMITRU TEODORESCU : „Conducerea Uniunii Scriitorilor care va fi aleasă sper să fie un organism adevărat democratic, care să ne reprezinte şi în acelaşi timp să apere cu sfinţenie interesele breslei şi nevoile scriitorului. Deci, noul organism care, fără îndoială, nu va mai fi dictatorial, are menirea sau trebuie să aibă menirea ca, reprezentîndu-ne în faţa naţiunii, să ne legitimeze ca atare moral. Oricum, printr-o infuzie de tineri scriitori în organismele de conducere se va asigura şi acel dinamism atît de necesar unui organism viu şi un spirit care a lipsit vechilor structuri“.

GHEORGHE SCHWARTZ : „Cred că forurile de conducere ale Uniunii Scriitorilor şi ale asociaţiilor de scriitori trebuie să fie formate din oameni dispuşi să servească interesele obştii, astfel încît ceilalţi să aibă posibilitatea de a se concentra în primul rînd asupra scrisului. Cred că, în toate structurile noi, idealul de conducător este omul care ştie să se subordoneze celorlalţi. Şi mai cred că ar trebui să fie scriitori în conducerea Uniunii, pentru că doar ei cunosc suferinţele confraţilor lor“.

OLIMPIA BERCA : „Conducerea care va fi aleasă trebuie să fie compusă din oameni cu vocaţie scriitoricească. Oameni liberi de orice determinări conjuncturale ori de grup, de orice vanităţi personale. Oameni energici şi neobosiţi în a apăra integritatea, puritatea faptului artistic, preocupaţi nu doar de **a reprezenta,** ci, mai ales, de a servi, de a sluji obştea scriitoricească. Cred că o conducere echilibrată trebuie să cuprindă toate domeniile literarului : poezie ori proză, dramaturgie, critică şi istorie literară. Tirania, exclusivismul, atitudinea radicală, din orice direcţie ar veni, conturbă percepera corectă a valorilor şi impun ierarhizări false, ex-centrice, fenomenului artistic. Am dori o conducere spre care scriitorul să-şi poată îndrepta privirea cu dragoste şi încredere“.

BARANY FERENCZ: „Dacă am şansa aceasta uriaşă să am voie să şi scriu ceea ce vreau, doresc ca ceea ce scriu să şi apară. Iar în caz contrar, să mi se spună că ceea ce am scris nu este bun. Sper că nu se va mai întîmpla niciodată ca în frazele mele să se adauge cuvinte pe care nu le-am scris. Dar, în general, sînt optimist !“.

IOAN GEORGE ŞEITAN : „Viitoarea conducere a Uniunii Scriitorilor va trebui să aibă în vedere întreaga geografie literară a ţării, inclusiv atunci cînd va fi vorba de schimburi culturale cu alte ţări. Să promoveze valorile, să fie echitabilă. Îmi doresc să dispară din viaţa literară bisericuţele, găştile, relaţiile în genul şoarecele şi pisica“.

Pagină realizată de
Marian **ODANGIU**

LISTA
SCRIITORILOR CARE AU DEVENIT MEMBRI AI UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA,
ÎN PERIOADA DECEMBRIE 1989 — MARTIE 1990

LUCIAN ALEXIU
IVAN MIROSLAV AMBRUŠ
DAGMAR MARIA ANOCA
ADRIANA BABEŢI
DUŞAN BAISKI
BARANY FERENCZ
BARANY ILDICO
OLIMPIA BERCA
STELA BRIE
ROMULUS BUCUR
EUGEN BUNARU
IOSIF CHEIE PANTEA
MARCU MIHAIL DELEANU
SIMONA GRAZIA DIMA
ILEANA DIMITRIU ŞORA
ŞTEFAN DOVAL
NIKOLAUS HAUPT
PETRU ILIEŞU
LIGIA HOLUŢĂ
ILLEŞ MIHALY
LUCIAN IONICĂ
GIOCA JUPUNSKI
KISS ANDRAS
JOHANN LIPPET
VIOREL MARINEASA
MIRCEA MIHĂIEŞ
OLGA NEAGU
OBERTEN JANOS
MARIAN ODANGIU
SABIN OPREANU
VASILE POPOVICI
ANA SELENA
ADAM SUHANSKI
ANA POP SÎRBU
GEORGE ŞERBAN
GEORGE ŞEITAN
CRISTEA SANDU TIMOC
MIOMIR TODOROV
MARCEL TOLCEA
DUMITRU TOMA
M. VERESS ZSUZSANNA
DANIEL VIGHI
BALTHAZAR WAITZ
GHEORGHE ZINCESCU

dicționar literar

Argument

Necesitatea unui dicționar cuprinzător al scriitorilor grupați după criterii teritoriale (afiliați, adică, mai vechilor asociații) mi-a fost sugerată de apariția în 1979 a **Dicționarului cronologic al literaturii române,** publicat în redactarea unui colectiv coordonat de I.C. Chițimia și Al. Dima. Ideea, originală și generoasă în sine, nu și-a găsit atunci realizarea corespunzătoare : un număr nepermis de mare de omisiuni și erori dădeau o imagine deformată (falsă) mai ales asupra literaturii contemporane. Pe de altă parte, în lucrarea amintită, ca și în altele de aceeași factură, de altfel, figurau extrem de puține articole despre scriitorii ce activează în partea de vest a țării. Faptul mi-l explicam și prin dificultatea pe care o întîmpină autorii de dicționare literare în munca de documentare. Inexistența unor profiluri ori bibliografii, inexistența unor lucrări care să înglobeze date complete și sistematizate cu privire la cei ce se manifestă în scris (poeți, prozatori, dramaturgi, critici ori istorici literari, eseiști, traducători etc.), răspîndiți în diferite puncte geografice, fac imposibilă alcătuirea panoramei ce vizează ansamblul mișcării noastre literare. Căci consemnarea punctuală reprezintă și în acest caz condiția viziunii globale.

Am purces (cum s-a văzut, presupun, în paginile revistei „Orizont"), începînd cu 1 aprilie 1989, la alcătuirea dicționarului literar al scriitorilor din Asociația timișoreană, folosindu-mă însă, încă din start, de o listă care urma să fie corectată. Fapt ce s-a și produs și urmează să se producă și de aici înainte, prin afilierea la Uniunea Scriitorilor din România a tuturor celor ce au dreptul statutar s-o facă. Dicționarul va apărea, așadar, în continuare, cu completările de rigoare. Noua existență a Asociației Scriitorilor reclamă restructurarea proiectului nostru.

Firește, au existat și rezerve : unele veneau din direcția autorilor înșiși, ce nu se simțeau îndeajuns de bine reprezentați, fie în secvența de comentariu, fie în aceea de „referințe" ; altele, mai de principiu, ca să zic așa, îmi atrăgeau atenția că articolele, așa cum le-am conceput (cu consemnarea succintă și oarecum neutră a observațiilor critice), dau o imagine cvasiegalizatoare a climatului artistic, că, altfel spus, spațiul literaturii de aici nu apare cu necesarele (și realele) lui reliefuri.

Trebuie să subliniez însă că dicționarul nu este o lucrare de valorizare, ci una de tezaurizare. Ca și dicționarele lingvistice, de pildă, el are datoria să înregistreze pe cît posibil toate datele, să ofere spre cunoaștere cît mai multe elemente. **Criteriul axiologic** este implicit sau, mai exact, devine **activ,** dincolo de paginile dicționarului, pentru acei ce, pe temeiul lui, vor alcătui panorama literaturii naționale.

Disproporțiile, reflectate în volumul articolelor, în cantitatea și frecvența referințelor ori în disperarea lor prin publicații etc., țin de sociologia literaturii. Căci dacă există necorelări între statura reală a vreunui scriitor și amploarea comentariilor (a bibliografiei critice etc.), critica însăși este răspunzătoare : sînt fenomene de falsă angajare, dictate fie de mode, fie de diverse conjuncturi. Iar dicționarul înregistrează inevitabil aceste fluctuații (ca, de altfel, tot ce se leagă de existența literară a autorilor), funcționînd, în primul rînd, ca un aparat de stocare și doar apoi ca o încercare de a schița în cîteva linii sumare (aproape stilizate) niște profiluri. Acestea din urmă rezultînd dintr-o selecție și dintr-un colaj, opțiuni ce au, pînă la un punct, o determinare subiectivă și ca atare sînt oricînd perfectibile.

Olimpia **BERCA**

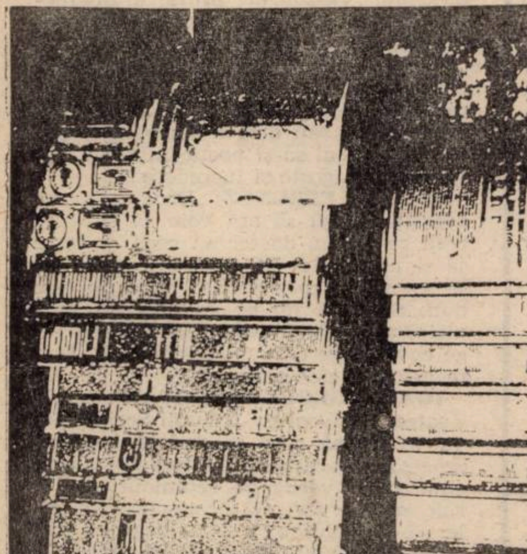

cronica literară

Literatura la ciorap

Din cele cinci-șase modalități de a citi un jurnal, Ioan Holban alege una care-l reprezintă, în primul rînd, pe sine. Specie în vogă, jurnalul intim a reușit să compromită nu numai destui prozatori și poeți, dar și suficienți critici literari. Trecînd, fără avertisment, cu arme și bagaje, în tabăra „intimisticii", nenumărați scriitori de azi ne-au oferit spectacolul jalnic al unui pact pripit cu moda. De la jurnalul în roman și romanul în jurnal, pînă la exegetica unui subiectivism **sans rivages,** debutonat și lejer-indiferent, am văzut, în ultimii ani, de toate. Inși a căror principală trăsătură caracteriologică era impersonalismul vecin cu invizibilitatea devin, brusc, corifeii noii sensibilități subiective. Indivizi culturali care n-au avut nicicînd vreun cuvînt de spus despre alții descoperă, cu angelică uimire, un continent neexplorat, găzduit de propriul lor halat de casă. O mină de aur, așadar, profitînd de labilitatea genului „intim" însuși : nici o obligație la rigoare, nici o constrîngere tematică, nici o limită a (im)pudorii. Nici o idee.

Conștient de toate aceste pericole, Ioan Holban a optat pentru lectura cel mai puțin spectaculoasă a cîtorva jurnale și autobiografii ale scriitorilor români. Criticul dovedește, astfel, o lăudabilă consecvență cu sine. Tentației literaturizării (în fața căreia au sucombat destui critici de azi), el îi opune rigoarea demonstrației, iar spectaculozității decupajului — căutarea obstinată a coerenței interioare. Practicant al unui tematism sui-generis, Ioan Holban caută, în fiecare jurnal, **figura** unificatoare (dominantă). Nevoia de ordine, de disciplină a discursului corespunde, fără îndoială, unei mai adînci aspirații a criticului însuși. Răbdător, evitînd cu suplețe capcanele spectacolului ca atare, el știe să meargă direct la esența lucrurilor : a învățat, din practica foiletonistică, tehnica însceneării eficiente, știința formulării pregnante și a concluziei decisive. Alerte, reținînd amănuntele strict necesare demonstrației, lecturile propuse de Ioan Holban sondează în două direcții. Cea dintîi, și cea mai importantă, e căutarea, în jurnal și în autobiografie, a scriitorului. Critic pînă în vîrful unghiilor, Ioan Holban nici nu putea proceda altfel. Chiar în cazul unor nume perfect necunoscute (Ioan Artemie Anderco, autorul unui jurnal publicat în 1934, la aproape șase decenii de la scrierea lui, sau Teodor Vîrnav, căruia îi datorăm prima autobiografie din literatura română), Ioan Holban încearcă să recupereze ceva din presupusa valoare a celor în discuție. E greu de spus dacă reușește sau nu. Cum mare parte dintre scriitorii cercetați sînt cu un loc bine fixat în istoria literaturii, e de presupus că excepțiile au fost selectate pentru valoarea lor exclusiv ilustrativă. Cartea lui Ioan Holban ambiționează, de altfel, să fie și schița unei istorii a jurnalului intim și a autobiografiei în literatura română. Iar într-o istorie, știm cu toții, intră nu numai nume de prima mînă. E, totuși, ciudat că exegetul ieșean a lăsat deoparte (ori a amînat doar ?) cîteva nume sigure: G. Călinescu, Tudor Vianu, Mateiu Caragiale, Petru Comarnescu, Eugen Simion, plus triada exilaților (Mircea Eliade, E. M. Cioran, E. Ionesco), autori de splendide jurnale, în favoarea unor Traian Demetrescu, I. A. Anderco, Octav Șuluțiu sau Tudor Mușatescu. E adevărat, în cazul celui din urmă, Ioan Holban desenează un portret surprinzător, însă un portret mai degrabă al omului decît al operei (subțire pînă la disoluție). Cît privește autobiografiile, între alte nume obligatorii (Sextil Pușcariu, de pildă, sau Șerban Cioculescu), subiectivitatea autorului **Literaturii subiective** îl lasă de-o parte pe ... Anton Holban (autorul unor foarte frumoase **Confesiuni,** în linia unui încă ignorat rousseauism moldav). Desigur, toate acestea nu sînt reproșuri, ci regrete. O carte trebuie judecată prin ceea ce conține, nu prin proiecțiile subiectivității cititorului. Oricum, prin ceea ce propune, Ioan Holban și-a făcut pe deplin datoria.

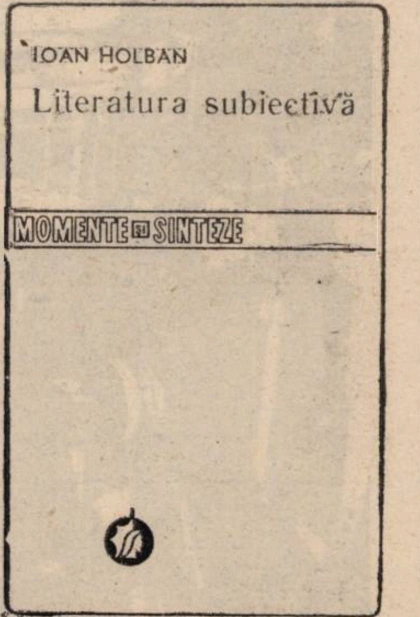

IOAN HOLBAN

Literatura subiectivă

MOMENTE ȘI SINTEZE

A doua direcție de lectură urmărită de către autor vizează descoperirea, în jurnal și autobiografie, a omului. În „Argumentul" explicat [*]. Ioan Holban sintetizează cele două direcții de investigare, distingînd între texte care-și relevă o dominantă existențială („cum îmi trăiesc viața") și una creatoare („cum mi-am scris opera"). Trebuie subliniat că pentru Ioan Holban jurnalele și autobiografiile funcționează ca texte literare. Deși implicită, demonstrația lui este plină de subtilități. Așezate sub regimul ficțiunii, cărțile studiate dezvăluie cîte o dramă : de la neputința resimțită de C.A. Rosetti de a scrie o literatură la înălțimea creației apusene („drama lui C.A. Rosetti, dezvăluită de acest jurnal, este, în fond, drama scriitorului care, în contact cu literatura occidentală, are revelația imperfecțiunii scrisului său, a distanței enorme dintre adevărata creație, expresie a **vieții intelectuale** și mica producție artistică, rod al **vieții inimii"),** la tragedia singurătății trăită de Ispirescu sau la apriga bătălie pentru a-și „consolida" suprafața literară, a lui Rebreanu. Între aceste puncte extreme se desfășoară un spectacol al lecturii cu totul convingător. Ioan Holban știe să aleagă citatul semnificativ, știe să-l așeze într-o montură interpretativă pe cît de constrîngătoare, pe atît de exactă. Nu sentimentalismul guvernează demersul său, ci un soi de interes flegmatic, tipic omului de știință. Se simte că autorul are în minte un scenariu și că analiza caută argumentele unei ipoteze. Reprimîndu-și propria subiectivitate, el cedează într-un singur loc : în finalele fragmente de jurnal. Un jurnal intelectual, din categoria „cum mă pregătesc să-mi scriu cartea", dar conținînd cîteva fisuri prin care pătrund flash-urile intimității lui „cum trăiesc". Nu este capitolul cel mai bun al cărții. Ioan Holban a cedat, mă tem, în fața unei mode, a unui tic al scriitorului actual. În cazul său există circumstanțe atenuante : criticul a căutat, fără îndoială, o „rimă", o ieșire, prin propriul jurnal, din jurnalele altora. Ca să fiu malițios, aș spune că pentru o „dezintoxicare" deplină ar fi trebuit să publice și cîteva fragmente de autobiografie ...

Literatura subiectivă este prima parte a unei anunțate tetralogii. Disponibilitățile de istoric literar ale lui Holban sînt, aici, de domeniul evidenței. Critic cu plăcerea dominării unei bibliografii vaste (și ce e mai de necuprins, azi, decît „literatura mărturisirilor", scoasă de la păstrare în cele mai neașteptate situații), el dovedea, în cărțile anterioare, o excelentă acomodare cu subiectele deja clasate. Iată că noua lui lucrare ni-l arată pășind, cu egală grație, deasupra nisipurilor mișcătoare ale unui gen cu statut literar încă obscur.

Mircea **MIHAIEȘ**

---

[*] Ioan Holban, LITERATURA SUBIECTIVĂ, Ed. Minerva, 1989.

cronica măruntă

Pe serpentine

● Nu numai Ioan Holban nu se teme de literatura subiectivă. ● Nu ne temem nici noi. ● Și nici de subiectivism. ● Sîntem subiectivi cu tot ce ne place. ● Ne place incisivitatea întregii echipe a lui Al. Dobrescu. ● Ne place ideea că ieșenii nu mai sînt în grevă și ne place, mai ales, motivul pentru care au intrat în grevă. ● Iubim la nebunie nebuniile lui Luca Pițu. ● Admirăm verva polemică a lui Al. Dobrescu, mai ales că ea nu se reduce la subiecte literare. ● Nimic din ce e legat de presă nu-i rămîne străin temutului critic. ● Să sperăm că vocea lui va fi auzită : „Ministerul culturii, în subordinea căruia sînt tipografiile, se agită dînd impresia că muncește din răsputeri. Miniștrii se plimbă, dau interviuri, participă la recepții, promit orice li se cere, însă nu rezolvă nimic. Am fi dornici și noi să știm cîte mașini de culegere și de imprimare au contractat dumnealor de la 1 ianuarie 1990 încoace și la ce termene vor fi ele puse în funcțiune". ● Ne instituim în ecou al cuvintelor criticului ieșean și repetăm : chiar, cîte ? Chiar, cînd ? ● Ne place interviul luat, în **Luceafărul**, de către Nicolae Prelipceanu lui Dorin Tudoran. ● Un interviu care ar merita citat în întregime. ● Reținem un fragment din spectaculoasele mărturisiri ale românului-american : „... ieri, Angela Marinescu m-a întrebat «cum de ai putut să trăiești fără noi». M-am uitat de jur împrejur să văd care suntem ăștia «noi» : nu eram decît eu cu ea într-un hol de hotel. Și atunci am zis : păi, cum ați trăit și voi fără mine". ● Cum am trăi, ne întrebăm, la rîndu-ne, cum am trăi fără excelenta revistă **Cuvîntul ?** ● Se pare că va trebui să ne obișnuim să trăim fără ea. ● Știri derutante vorbesc despre repetate lovituri de stat în interiorul redacției. ● Salvat de către subalterni, fostul activist de partid, mînă forte recunoscut pentru inflexibilitate ideologică, Dinu Marin pare a-și fi dat, în fine, arama pe față. ● Odată momentul revoluționar trecut, el promitea să revină, încet, dar sigur, la vechile practici stalinisto-ceaușiste. ● Ne întrebăm cum ar arăta revista **Cuvîntul** fără Ioan Buduca, Radu G. Țeposu, Radu Călin Cristea sau Ioan Morar. ● Cum ar arăta ea scrisă de Florian Dudu, Florin Pasnicu și Dinu Marin ? ● Ar fi un fel de **Democrația** fără Eugen Florescu, sau o **Viața Capitalei** recăzută în mîna lui Eugen Barbu și în ghearele vampirice ale lui V. C. Tudor. ● Înlăturăm ca pe un coșmar această perspectivă, nădăjduind că măcar o dată la o sută de ani binele învinge. ● Un excelent număr 9 al revistei **22.** ● Citām dintr-un interviu acordat de Bernard Henri-Levy lui Andrei Cornea : „Cînd faci romane, trebuie să faci numai ceea ce singur romanul poate da : nu te poți ocupa de seriale televizate. Cînd ești intelectual, trebuie să faci numai ceea ce intelectualii singuri știu să facă, nu ceea ce poate face un Coluche, un Roman sau un Mitterand". ● Un interviu cu tîlc. ● Fi-vor, oare, demnitarii noștri capabili să-i descifreze sensurile ? ● Cine scrie, la noi, romane ? ● Cine face politică ? ● Politică face tot românul, și mai ales **Democrația** eugenflorresciană. ● O democrație mai democratică decît originala democrație de la Palatul Victoriei. ● Ieșit la drumul mare, Eugen Florescu înlocuiește insinuarea unsuroasă și polemica fals-principială cu un fel de tîlhărie intelectuală. ● Extremist la culme și vizionar din oportunism, Eugen Florescu a tăiat panglica inaugurală (un obicei mai vechi) al campaniei electorale cu două luni înaintea celorlalți cetățeni ai țării. ● Protocronistul tot protocronist. ● E uimitor că Silviu Brucan a reușit, de cîteva ori, s-o ia înaintea truditorului de la **Munca de partid.** ● **În**

PRAGURI

Dintre timișorenii dispăruți în ultimele două decenii — treizeci de poeți, prozatori, critici — cinci ar prilejui, în contextul fixat de numărul trecut al revistei, sublinieri speciale: Aurel Buteanu, Ovidiu Cotruș, Ion Maxim, Ludwig Schwarz, Petre Sfetca. Necroloagele lor, cînd au existat, au fost înjumătățite. După moartea lor nu s-a putut scrie, despre ei, decît cu o anumită dificultate.

Numeam, în numărul trecut al revistei, o seamă de scriitori (gînditori) pentru care spațiul carceral a însemnat o renaștere. Au descătușat izvoare uitate, au provocat o nouă imagine a Întregului.

N-am scris că, în unele cazuri, spațiul carceral a provocat o adevărată foame de scris. Ritmul în care publică, după 1965, Nicolae Balotă și Adrian Marino, e copleșitor. Programul de muncă al lor — cu totul neobișnuit pentru cărturarul român. Din proiectele de altădată, unele își puteau găsi împlinirea chiar în anii '70. O teribilă frenezie a redimensionării proiectelor plutește în aer. Dacă nu opera politică, dacă nu cărțile cu deschidere spre religie, celelalte alte cărți care le absorb pe acestea. Literatura putea să valorifice, datorită transparențelor metaforei, mult din ceea ce era interzis.

Dar ce nu se putea spune? După anii închisorii, adevărurile mari rămîneau din ce în ce mai puține. Cei trecuți pe acolo — mulți dintre ei — deveniseră înțelepți, în sensul exact al cuvîntului. Cunoșteau viața în adîncul ei. Au trăit experiența limită. Au pășit chiar pe fîșia subțire care desparte viața de moarte.

Dacă pentru mulți, acești ani au aparținut unei redimensionări a Lumii, pentru unii detenția a însemnat și o uzură enormă. Pentru Ludwig Schwarz sau pentru Petre Sfetca, pentru Aurel Buteanu distrugerea a fost enormă chiar dacă a mai permis un interval al cărților. Chiar dacă a lăsat timp — un anumit timp — creației.

Am scris despre rodnicie și despre salvare, n-am scris despre uzură și despre moarte. N-am scris despre anii de post-detenție. Despre solidaritatea celor care au trecut pe acolo.

Citesc corespondența dintre Petre Sfetca și Ion Caraion, uimit de tandrețea paginilor. Nimic despre trecut, nimic supărător pentru regim. Știau că paginile le sînt supravegheate și le purificau, la sînge, de tot ce ar stîrni represiunea cenzurii. Informații despre viața de familie: ce mai fac soția, copiii. Felicitări, salutări din excursiile prin Uniune. Din stațiunile de odihnă. Informații despre posibilitatea apariției unor cărți. Scrisori scurte, pline de afecțiune; nici un resentiment nu tulbură suprafața limpede a paginii.

În cazul lui Petre Sfetca, uzura anilor de temniță (îmi spuneau cei care îl cunoscuseră înainte) era enormă. Omul nu murise, dar, în ultimii săi ani, vegeta. Și Aurel Buteanu a vegetat mulți ani înainte de moarte. Nervul polemic și energia luptătoare a lui Ion Maxim nu păreau vămuite cîtuși de puțin, de eroziunea lungilor ani de închisoare. Omul părea sănătos, își zidea opera cu o anumită încăpățînare. Lupta pentru poeziile, prozele, eseurile, cronicile sale. Se înșuruba în viața de zi cu zi cu o voință enormă. Voia să fie și era prezent la cenacluri, la manifestări scriitoricești și universitare. Teza sa de doctorat în filozofie fusese terminată în numele acelorași ambiții ale integrării. Dar urmele acelor ani nu puteau fi șterse: fragilitatea cîștigată acolo și-a spus cuvîntul. După o perioadă de spitalizare s-a întors acasă — sănătos, suna zvonul —; îi apăruseră, aproape simultan, două cărți multă vreme interzise. A murit de bucurie, i-am spus unui prieten care trecuse și el prin experiența închisorilor. A murit fiindcă și-a epuizat resursele vitale, mi-a spus prietenul. Pentru fiecare dintre noi există un dans al limitelor. Fenomenul de uzură, vizibil, și-a spus cuvîntul.

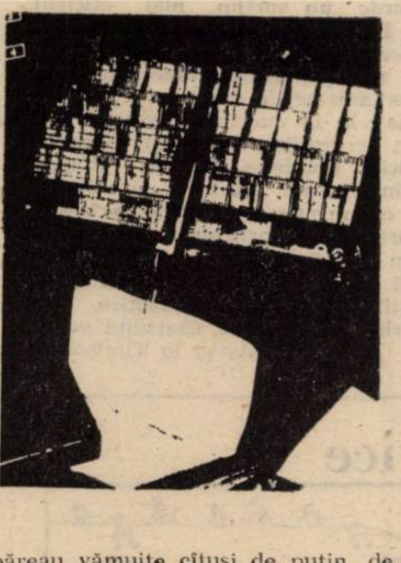

Ludwig Schwarz fusese ani lungi în Bărăgan. Avea amintiri cu o seamă de eroi iluștri ai pușcăriilor și lagărelor românești. Suferea de toate bolile, făcuse trei infarcturi, dar sfida moartea. Fuma mult, bea fără grijă. Spiritul de conservare dispăruse. Al patrulea infarct a pus capăt, chiar în zilele ultimei conferințe a Uniunii scriitorilor, unei vieți care continua în ciuda tuturor legilor biologice.

Dar omul care sfida, cu exemplară ironie, interdicțiile era Ovidiu Cotruș. Trecuse pe lîngă moarte în închisoare. Sau chiar **prin moarte**. Revenirea la viață fusese, pentru mulți, un miracol. Sfărîmase o limită și ridiculiza, în continuare, limitele. Într-o pagină memorabilă de jurnal, Mircea Eliade se oprește, uimit, asupra fenomenului Cotruș: somat de medici să renunțe la alcool, la cafea, să treacă la regim de cruțare, Ovidiu Cotruș continua să piardă nopțile, să bea, să fumeze, ca și cum totul era în ordine. Ar fi putut scrie un șir de cărți fundamentale, ar fi putut da literaturii române, pe lîngă paginile pe care le-a dat, multe altele, pe care **le rostea** în fața mai tinerilor săi prieteni. Înzestrarea sa intelectuală îl consacra între cei mai de seamă cărturari ai noștri. Devenise, însă, sceptic. **Nu ținea să dureze.** Nu mai exista, pentru el, nici o speranță. Lumea care va veni nu i se părea demnă de iubire.

Nu voia, nici măcar așa, să colaboreze cu ocupanții zilei de mîine. Radicalismul său interzicea o relație cu un viitor presupus de el sumbru. Studiile sale publicate sînt mai mult o formă de iubire, o concesie pe care o făcea, cred, prietenilor săi scriitori. Fiindcă puțini erau în stare de atîta dăruire ca Ovidiu Cotruș.

*

Dincoace (sau dincolo?) de teritoriul pe care suferința înseamnă salvare, există unul pe(ntru) care suferința înseamnă uzură. Moarte fără renaștere. Și corolar: mutilarea sistematică a ființei.

Dar mutilarea cea mai cumplită a acestor ani înseamnă anihilarea speranței. Demolarea lentă, dar sigură, a credinței că binele ar putea învinge. Nu numai temnița propriu-zisă, ci și cea obținută prin expansiunea ideii de dictatură interzicea speranța. Căci cum mai poți să crezi, după ce ai auzit vorbind atîția martori mincinoși, atîția judecători nedrepți, atîția mesageri ai răului?

Cornel UNGUREANU

---

rest, totul e foarte bine. • Proliferează publicațiile de sezon și de partid.

• Un **Contrapunct** timișorean • Revista „Contrapunct", a Uniunii Scriitorilor din România — cu un număr (aproape) în întregime despre, cu, pentru Timișoara • Un gest de solidaritate, dincolo de „tabere" ori generații literare. • Un gest exemplar prin generozitatea lui. • „Dedicăm pagini întregi ale revistei noastre fascinației unui Nou Sens deslușit la Timișoara, superbei Libertăți cîștigate în contul spiritului românesc...". • „...la fel de sigur e și faptul că nimeni nu va reuși vreodată să facă Dîmbovița să curgă la Timișoara!" (Dan C. Mihăilescu). • Scriu despre atmosfera și literatura de-aici: Cristian Teodorescu, Hanibal Stănciulescu, Liviu Ioan Stoiciu, Carmen Francesca Banciu, Mihai Zamfir, Cristian Moraru, Ion Bogdan Lefter, Dan C. Mihăilescu, Elena Ștefoi, Tania Radu, Gabriela Omăt, Florin Berindeanu, Sorin Preda, Liviu Papadima, Mariana Neț, Emil Paraschivoiu, Ion Stratan. • Și două „bombe" de zile mari, căzute la țanc și țintă: Nicolae Breban — „Spiritul românesc în fața unei dictaturi" și Hans Magnus Enzensberger — „Mediul zero".

Anemone POPESCU

*

Ne facem o datorie de onoare publicînd o sinteză a proiectului de refacere a învățămîntului universitar umanist din Timișoara. Acest proiect, care s-a bucurat de o semnificativă susținere, poartă semnătura prof. univ. dr. **EUGEN TODORAN**, rectorul Universității din Timișoara și este expresia unei legitime dorințe colective, exprimată public, de a restitui acestei părți de țară, cît mai curînd cu putință, demnitatea și prestanța unui spațiu autentic umanist. Iată, condensate, principalele elemente ale proiectului:

- **Universitatea din Timișoara să se numească UNIVERSITATEA DE VEST, pe baza unui temei geografic, istoric și cultural, dar, mai ales, avînd în vedere perspectiva integrării noastre în cultura europeană.**
- **Pe lîngă cele patru facultăți existente în prezent, să se reînființeze facultățile dispărute: Facultatea de Istorie-Geografie, Facultatea de Biologie, Facultatea (Conservatorul) de Muzică, Facultatea de Arte Plastice, Facultatea de Educație Fizică.**
- **Facultatea de Filologie să capete denumirea de** Litere și Filosofie, **recîștigînd secțiile pierdute de Studii Clasice (latina și greaca), limbi moderne (engleza, franceza, germana, rusa), pentru specializările A și B, limbi ale naționalităților conlocuitoare (maghiara, sîrbo-croata, slovaca), pentru specialitățile B. La acestea să se mai adauge o secție de** Filosofie **și una de** Psihologie. **Aceste două specialități se pot combina între ele, precum și cu oricare din specializările la limba română sau limbi străine.**
- **Actuala Facultate de Științe Economice, adaptată la noile cerințe de specializare, să capete denumirea de** Facultatea de Științe Economice și Juridice, **cu următoarele specializări: Științe Juridice, Economia Comerțului, Turismului și Serviciilor, Relații Economice Internaționale.**

Alte puncte ale proiectului privesc organizarea Centrelor de Cercetare și de Studii, a unor Institute, precum și reorganizarea Bibliotecii Universității.

Ne manifestăm îngrijorarea în legătură cu modul abuziv prin care 12 din membrii redacțiilor revistelor „Cuvîntul" și „Amfiteatru" au fost deposedați, pe moment, de dreptul de a-și exercita profesia. Pînă la o clarificare a situației lor, semnalăm cititorilor, că numărul de săptămîna aceasta al revistei „Cuvîntul" nu îi **reprezintă pe cei 12 redactori.**

Potecă și potică

Alături de **cărare**, moștenit din latină **(carraria)**, de care m-am ocupat în articolul trecut, lexicul românesc dispune de sinonimul popular **potecă**, împrumutat de la vecinii noștri din miazăzi. Tudor Arghezi, **Bivolul de jar**: „Vai! apa s-a fiert în urcioare. / Tînjesc să o sorb din izvoare. / Mi-aș vrea pălmile, tălpile reci, / Proaspătă iarbă, crăițe-n **poteci**". Șt. O. Iosif, **Baladă**: „Te-așteaptă ceasul rău în cale / Pe înfloritele **poteci**". Iarăși Arghezi, în ciclul **Frunze**: „De-abia plecasești. Te-am rugat să pleci. / Te urmăream de-a lungul molatecii **poteci**...".

În textele vechi și populare este identificabilă varianta de genul neutru **potec**, pe care și-o adjudecă. I. Budai-Deleanu în **Țiganiada** (v. 4647): „Multă-acuma ei cale mersese / După Tandaler, buna povață, / Pe **potecul** unii păduri dese". Sub forma aceleiași variante, cuvîntul reapare în versul 2280 al poemului, participînd la structurarea unei imagini memorabile: „Așa Vlad văzînd că de toate / Părți pe dînsul turcimea să scoală, / Unde vede că-s mai îndesate / Gloatele, -întra-acolo dă năvală, / Învîrtind armaîncolea ș-încoace / **Larg potec pintre păgîni-ș'** face". Imaginea lui Budai o preîntîmpină pe aceea eminesciană din **Scrisoarea III**: „Durduind soseau călării ca un zid înalt de suliți, / Printre cetele păgîne trec **rupîndu-și large uliți**". Selectîndu-și același epitet **(larg, largă)**, substantivele **potec** și **uliță** înfiripă, între ele, o înnoitoare relație de sinonimie parțială, prilejuită de condițiile limbajului poetic.

Ca sinonim pentru **cărare**, la Eminescu se ivește, nu o dată, **potecă**, dar Poetul național preferă forma neliterară, regională **potică**, așa cum se vede, între altele, din **Călin (file din poveste)**: „Pe **potica** dinspre codri, cine oare se coboară?". Fonetismul neobișnuit **(-i-** în loc de -e-) este reliefat atunci cînd **potică** încheie versul, asigurînd rima, cum se întîmplă într-o strofă din **Strigoii**: „Bătrînul cu-a lui cîrjă sus genele-și ridică, / Se uită lung la dînsul, dar gura-nchisă-i tace; / Cu greu a lui picioare din piatră le desface, / Din tronu-i se coboară, cu mîna semn îi face / Ca-n sus să îl urmeze pe-a **codrilor potică**". Chiar în atmosfera mocnită și sumbră a unui poem al morții, cum cată să fie considerat **Strigoii**, fonetismul **potică** reușește să strecoare o notă familiară, trimițînd, iarăși și iarăși, către **codru = casă românească**. Acest mărunt sunet intim își valorifică însă întreaga-i șăgălnicie într-un catren miniatural din **Povestea codrului**: „Peste flori, ce cresc în umbră, / Lîngă ape pe **potici**, / Vezi bejănii de albine, / Armii grele de furnici". În înfiriparea și închegarea atmosferei de intimitate destinsă, fonetismele ușor desuete **(potică, bejănii)** își dau mîna cu arhaismele lexicale **(bejanie, armie)**, iar contrastul dintre gîzele universului minuscul **(albine, furnici)** și imaginea „pedestrimii împovărate" **(Armii grele)** este pe cît de năstrușnic pe atît de seducătoare.

Trebuie precizat că varianta fonetică pot regională și discret arhaizantă, Eminescu sit-o în operele maeștrilor săi moldoveni, în **Epigonii**. Alecsandri, de pildă, o intro chiar într-una din primele sale **Doine**, mă re la **Sora și Hoțul**, poezie cu destule ecouri în rica eminesciană timpurie: „Iar ciocoiul cum se pleacă / De mă vede la **potică**! / Cum, smerit, în genunchi pică / Și de fală se dezbracă!". Preferința autorului **Doinelor** pentru varianta în discuție este evidentă, căci ea revine de două ori într-o altă poezie haiducească, **Strunga**, scrisă în terține: „În **potica** fără soare / Ei te-așteaptă la strîmtoare / Să te prade, să te-omoare!... // [...] Oliolio, mîndră fetică! / De-ai veni cole-n **potică**, / Să te fac mai frumușică". Iar în **Cîntic haiducesc**, aparținînd aceluiași ciclu **(Doine)**, **potică** se ivește de încă două ori, dar numai în poziție internă a versurilor, așa încît argumentul „presiunii rimei", invocat în atare cazuri, devine, acum, inoperant: „Ne-au ajuns vremea de muncă, / De scos arma de la brîu, / De lăsat **potica**-n luncă / Și de dat capul sub frîu"; „Să-mi pun cușma pe-o ureche / Și să-mi las pletele-n vînt, / Și-n **potica** mea cea veche / Să mă-ntind iar la pămînt".

Existența acestei variante fonetice are consecințe vrednice de tot interesul în sistemul vocabularului românesc, înlesnind crearea unei noi perechi de omonime, dar numai la nivelul limbii populare. Într-adevăr, în unele graiuri se înregistrează, pentru **farmacie** sau **spițerie**, încă un sinonim, **potică**, bine reprezentat în culegerile de folclor din Transilvania: „În **potică** cum se bagă, / Ea de rumenele-ntreabă"; „Și mă mînă la **potică** / Să-i aduc leacuri de frică". Cuvîntul răzbate în proza lui Agîrbiceanu: „Doctoriile astea ce ni le-au dat de la **potică**, vezi d-ta că nu ajută la nimic" (DLR). Împrumutat din maghiară, **potică** este, la rîndu-i, tot un fel de variantă, căci există și formele „pline", **apotică, apotecă**, avînd model în germană **(Apotheke)**, iar în ultimă analiză, în latină și elină. De menționat că din **potică** „farmacie" graiurile ardelenești și-au plăsmuit derivatul **poticar** „farmacist", cu circulație și prin unele părți ale Banatului.

G. I. TOHĂNEANU

ARGUS * ARGUS

• **PROCLAMAȚIA DE LA TIMIȘOARA**, la care au aderat deja o serie de societăți și grupări de cele mai diferite convingeri din întreaga țară, continuă să se afle în centrul atenției. • Marți, 20 III, T.R.L. a dat cuvîntul unor reprezentanți ai Timișoarei să prezinte Proclamația. • Revista „Forum studențesc“ nr. 3 și „România liberă“ nr. 74 publică integral textul proclamației. • La T.R.L. și în „România liberă“ ample relatări de la demonstrațiile de solidaritate cu timișorenii, desfășurate duminică, 18 martie, la Cluj și București. • La solicitarea mai multor orașe, reședințe de județ, gazeta „Timișoara“ a fost nevoită să editeze un număr special cu textul Proclamației, pe care l-a difuzat în țară. • Mass-media noastră, de curînd eliberată din strînsură, a reacționat prompt. Nu știm ce puncte de vedere împărtășește față de acest act C.P.U.N. • **Recursul celor patru inculpați, Bobu Emil, Postelnicu Tudor, Mănescu Manea, și Dincă Ion a fost amînat pînă pe data de 23 aprilie** („România liberă“ nr. 74). Să aibă vreo legătură cu viitoarea campanie electorală ? Cu cea agricolă sîntem siguri că nu are. • Se pare că nici țăranii nu mai au vreo legătură cu această campanie de primăvară. • Poate țărăniștii. • **„Vrem să trăim în democrație, nu în neocomunism !“**, scandau demonstranții de la București (18 III). • Vești spăimoase din gazetele timișorene : „În Timișoara sînt între 10-20.000 bolnavi de SIDA (calculați statistic !), care trebuie depistați și tratați ...“ („Amicul public numărul unu“, periodic particular ediditat de Societatea intelectualilor progresiști). „Intelectualii retrograzi“ se întreabă cui servește o asemenea informație (de fapt un articol în serial) de vreme ce medicii de specialitate interpelați au recunoscut că pînă de curînd la Timișoara nu au existat, practic, modalități de depistare a maladiei ? • Prețurile de desfacere cu amănuntul **la bursa neagră** variază (după informațiile „Gazetei de vest“ nr. 9) „la pantalonii blue-jeans : 1.400-1.800, la pantofii Otter : 1.000 , la whisky : 800-1.200, valuta — 1 dolar : 120-150, 1 marcă (R.F.G.) : 68-70 ..., iar la damele de „companie“ — 1 buc/noapte : 3.000-3.500 sau 50 dolari sau 100 mărci“ ... „• În aceeași „Gazetă de vest“/9, cîteva pagini despre viața țiganilor, sub genericul „La marginea pustei“. • Trecînd la „senzaționalul ca viață“, reperăm în gazeta „Timișoara‘ (nr. 25, 26, 27) un **interviu cu domnul MIHAI LUPOI** acordat lui Ion Crăciun. Prima parte a interviului foileton : **„Adevărul despre e- ecuția cuplului ceaușescu“. • „TIMI- ENII SÎNT EXTRAORDINARI !“**, ează domnul **Ion Rațiu** într-un in- dat aceleiași gazete locale. • spoki F., după terminarea pri- „runde“ a Procesului de la Timi- a, indignat de cele declarate de culpați ne trimite un „appedix“ la

„PIRAMIDA UMBRELOR“ (publicat în serial de revista noastră) cu următorul conținut : „Fostul director al Spitalului Județean, Dr. Golea Ovidiu, se bucura de o trecere deosebită la securitate, ca și conf. dr. Ignat Petru, prieten de pahar al gen. Mortoiu Aurelian, șeful Direcției a III-a din Departamentul securității statului, care îl sprijinea în efectuarea călătoriilor în străinătate. Dr. Golea Ovidiu este văr primar cu colonelul Sima Traian, fostul șef al securității județului Timiș, acuzat de genocid. Soția dr. Golea este înrudită cu dr. Teodorescu Marius, medic chirurg în clinica condusă de conf. dr. Ignat Petru. Și, în fine, dr. Teodorescu Marius este căsătorit cu fiica fostului prim-secretar Radu Bălan. Ca atare, Radu Bălan este înrudit, prin alianță, cu colonelul Sima Traian ....“ • În numele cetățenilor dn zona „Ion Ionescu de la Brad“, cum și a celor din zona „Calea Lipovei“, **Maria-Ana Iorga** face un apel către Mitropolia Banatului pentru a se ține slujbe de pomenire și în cumplitul „Cimitir al săracilor“. Totodată, semnatara cheamă pe oamenii de suflet din acea parte a orașului să participe la amenajarea și întreținerea mormintelor lăsate, în continuare, în părăsire. • Alături de alte zeci de apeluri telefonice sau epistolare se numără și cel al d-lui **Iulian Nuță** din București, dornic să facă un abonament la revista. Ni se reclamă, de asemenea, că abonații noștri nu primesc revista. • Și iată un răspuns al Direcției de Poștă și Tc. Timiș : „**Datorită faptului că nu sînt încă stabilite la nivel central de edituri cu organele M.P.Tc., condițiile de apariție, preluarea tirajelor și abonare — termene, preț, denumirea de publicații sînt unele greutăți în ce privește reînnoirea abonamentelor cît și contractarea de noi abonamente (...) În ce privește abonamentele sau reînnoirea acestora la presa centrală, se va face numai după primirea instrucțiunilor de la M.P.Tc. și editurile centrale. (...). Vă asigurăm că în județul Timiș (excepție municipiul Timișoara) nu sînt restricții la abonamente prin factorii poștali. (...). Se mai solicită încă să ne acorde un sprijin mai eficient I.T.A. Timișoara cu parcul de mașini ce deservește coloana P.T.T.R.“**. • În cadrul tradiționalelor **„Vineri la Sterija“**, organizate de comuna Vrșec (Iugoslavia), la 16 martie, a avut loc întîlnirea scriitorilor timișoreni **Neboișa Popovici, Liubinka Perinac, Blagoe Ciobotin, Liubița Raichici și Dușan Baiski** cu un numeros public. • Marți, 20 martie, la Institutul Politehnic „Traian Vuia“, Facultatea de Electrotehnică a avut loc o întîlnire-dialog a studenților și cadrelor didactice, cu **dl. Mirko Atanacković**, Consulul general al R.S.F. Iugoslavia la Timișoara.

• Dl. căpitan de aviație **IOAN BOTEZ**, de la U.M. 01921 Focșani a plantat, sîmbătă, 16 martie, trei puieți de stejar lîngă troița din fața Catedralei în memoria copiilor și a tuturor martirilor Timișoarei. • Din 15 martie la Timișoara, au început să se primească cereri pentru deschiderea cabinetelor medicale particulare. • **Un nou spital de copii**, cu o capacitate de 350 de locuri va fi construit în orașul Timișoara. Inițiativa aparține prințesei Donata din Prusia. Spitalul va avea atît medici români, cît și din R.F.G. • Din sumele de bani donate de spitalele din Viena se va asigura finisarea și aparatura necesară pentru noua clădire ce urmează a fi construită în continuarea Spitalului Județean, care va cuprinde secțiile de ortopedie, chirurgie plastică și reparatorie, neurochirurgie și urgență. • **Noi case de editură**. La Brașov : **„CORONA“**, iar la Timișoara e anunțată editura particulară **„FILDEȘ“**. Scrieți, băieți, că oricum se vor publica, pînă una alta, traduceri. • **Reviste literare.** • După mai multe apariții ale **„SALONULUI LITERAR-ARTISTIC“** al ziarului **„Adevărul“** din Arad, pagini îngrijite de scriitorul **Florin Bănescu**, zilele trecute am primit la redacție „revista lunară de literatură eseu, artă plastică, muzică‘ — **„Arca“, la a cărei conducere** se află poetul **Vasile Dan.** • Din cuprinsul primului număr al (atît de mult rîvnitei de localnici) reviste arădene spicuim : „Starea de normalitate“ de C. Ungureanu ; eseul : „Poezia modernă și POST-ul de control“ de Gh. Crăciun ; Interviu cu Dan Culcer; cronici literare ; proză de Gheorghe Schwartz ; Gelu Ionescu : „Teribilul Céline“ ; poezii de Lucian Blaga, Ion Caraion, Matei Vișniec ș.a. ; Matei Călinescu : „Manierism și clasicism“ ; Un grupaj de poeme de Ilie Măduța ; Milan Kundera : „Tomas și Tereza“ ș.a. • **„MINERVA“** este proaspăta revistă de „literatură-artă-cultură“ editată la Bistrița. • **Intelectualitatea din toate părțile țării simte nevoia (și are, în fine, posibilitatea) de a se exprima întru cultură. • Marile centre culturale se manifestă amplu prin revistele tradiționale și prin cele nou înființate, dar și printr-o nouă formă a „Cîntării României“, reprezentată (cel puțin la Timișoara) de o seamă de periodice independente care abundă în texte agramate, caricaturi, poze sexy, aforisme ș.a. ce nu puteau pătrunde în nici un fel de revistă magazin, scoasă (de nevoie) de vreo revistă literară sau de cultură • Cuvîntul „autocenzură“ e prohibit, nu însă și cel de afacere,** pe banii distratului cetățean, ce cumpără (ca la orice coadă) fără să știe ce se vinde • Unii speră că după „alegerile din mai“ lucrurile se vor mai tempera. Sînt naivi sau cred că vom avea din nou un singur partid de guvernămînt. Ferească Dumnezeu ! • Mai bine o singură revistă și trei gazete „vesele“. • Oricum, prețul hîrtiei s-a scumpit. Și nu numai el...

umor service

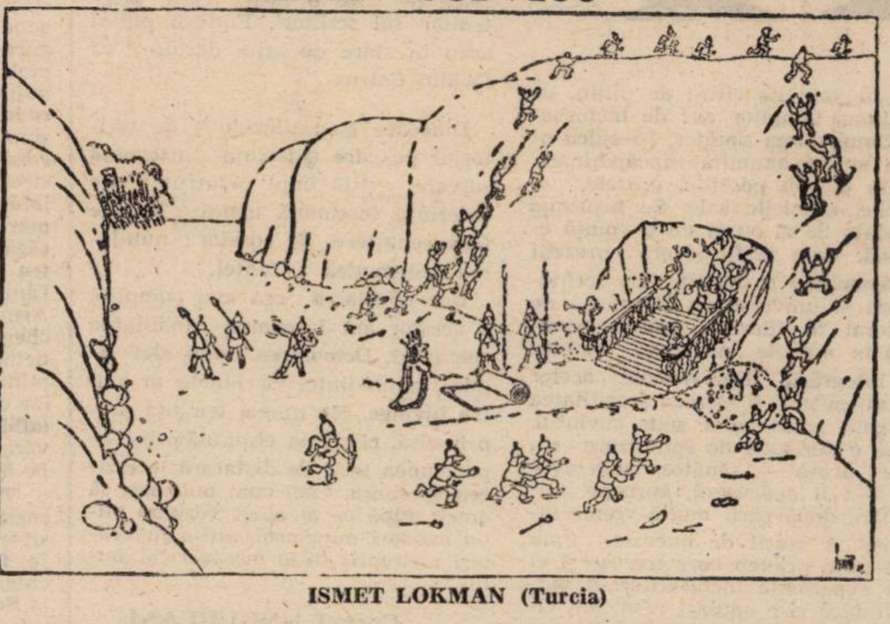

ISMET LOKMAN (Turcia)

MASONERIA
ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE

Prin Martinès de Pasqualis, veacul al XVIII-lea realizează o legătură simbolică cu societățile secrete din antichitatea tîrzie. Viața lui explică, în parte, afinitatea acestuia cu străvechea lume ocultă, el însuși fiind un individ de răspîntii între două rase vechi, purtătoare ale unor substraturi tradițional-simbolice de mare complexitate. Știm, după documentele inedite publicate de Maurice Matter, că Martinès de Pasqualis a fost fiul unui izraelit portughez care s-a stabilit în Grenoble. Tatăl lui Martinès, ca și fiul, de altfel, perpetuau în lumea raționalismului enciclopedic tradiția simbolică, mitică și magică a lumii semitice, împletită cu o alta, venită dintr-o ascendență mitico-simbolică de natură latină și mediteraneeană. Acestei duble situări în tradiție i se adaugă alta, esențială și ea : Martinès era catolic cunoscător al învățăturilor rabinice. Privit din această perspectivă, substratul ideatic al tatatului **De la reintégration** ni se dezvăluie cu mai multă claritate. De altfel, în cartea lui Adolphe Franck, **La philosophie mystique en France**, apărută în 1866, ni se spune că tratatul lui Martinès are la bază o hermeneutică de natură cabalistică. Dialogurile puse în seama sfintelor persoane ale Vechiului Testament nu sînt altceva **„decît niște imitații ale așa-numitelor midraschiva :** comentarii alegorice și mistice **ale** Sfintelor Scripturi realizate **de învățații de odinioară ai sinagogilor“.**

Intreaga viață a lui de Pasqualis s-a derulat în preajma lojelor masonice, în sînul cărora și-a expus doctrinele mistice, încercînd să-și aleagă adepți pentru a forma secte necesare concilierii religiilor europene într-una universală și absolută ca însuși Dumnezeul din care au izvorît. Acest sincretism religios s-a manifestat în scurtele sale treceri prin Paris și Lyon, unde a găsit adepți ai gîndirii sale, numiți ulterior **martineziști**, în comparație cu **martiniștii**, adepții lui Saint-Martin, discipolul lui de Pasqualis. Unul dintre martineziști, abatele Fournié, despre care scriu în cărțile lor și Matter, și Franck, și Auguste Viatte, ne povestește felul în care Martinès de Pasqualis le vorbea. Senzația pe care ți-o lăsa textul este amestecată, tonul — emfatic și atît de sigur, încît naște reticențe, dar și o anume simpatie pe care nu ți-o poți reprima : **„ar trebui — le spunea el viitorilor adepți — să veniți să ne vedeți, sîntem cu toții oameni extraordinari. Dacă veți fi inițiați în** tainele noastre, veți primi puteri peste fire : de veți deschide o carte și veți privi prima pagină, apoi alta din mijloc și de la capăt, și chiar dacă veți citi cîteva rînduri veți pricepe întreg conținutul ei. Vedeți mergînd pe stradă tot soiul de oameni, ei, bine, oamenii aceia nu știu pentru ce merg și unde, dar voi veți ști întotdeauna țelul drumului nostru“ (Ad. Franck, op. cit., p. 12).

Martinès de Pasqualis nu și-a văzut niciodată visul împlinit. Dorința lui era să devină hierofantul (preotul) suprem al tuturor societăților secrete din Europa. În realitate, în jurul lui a avut nu prea mulți adepți, denumiți, așa cum am spus, **martineziști** ; aceștia erau prea puțini și prea dezbinați pentru a forma o lojă distinctă.

Descurajat și cu planurile neîmplinite, de Pasqualis își părăsește într-una din zile prietenii care află, după multă vreme, despre vestea morții sale la Port-au-Prince, în 1779.

Destinul postum i-a fost însă mult mai favorabil, numele său devenind treptat apreciat și cunoscut în lumea societăților secrete, mai ales că unul dintre ucenicii săi a fost Saint-Martin — autoritate recunoscută în curentul gîndirii mistico-magice a „iluminaților“ de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea. Acest Saint-Martin fusese, printre altele, maestrul în arta masoneriei al marelui filozof Joseph de Maistre, prin care numele lui de Pasqualis intră în lumea largă, exoterică.

De la Martinès de Pasqualis a rămas un manuscris nepublicat aproape un secol, cu toate că era des discutat în lojele masonice din tot timpul secolului al XIX-lea. Titlul franțuzesc exact al manuscrisului este **Traité sur la reintégration des êtres, dans leur premières propriétées, vertus et puissances spirituelles et divines.**

Principiul fundamental care stă la baza studiului este cel al emanației lumii din unitatea divină, situată dincolo de sfera de cuprindere a rațiunii umane. Ideea este reluată din Kabala, dar și din teologiile negative edificate teoretic în Renaștere de un Nicolaus Cusanus. În tratatul lui Martinès, dogmei emanației divine i se adaugă și aceea a căderii în păcat, prezentată oarecum diferit de cea creștină, prin suprapunerea ei cu idei preluate din **Zohar** — cartea misticii ebraice.

Daniel VIGHI

(VA URMA)

top

Caleidoscop

Firma japoneză Sony Corporation a asimilat concernul american Columbia Pictures pentru suma fantastică de 3,4 miliarde de dolari. De menționat că principalul acționar al concernului Columbia Pictures era, pînă curînd, firma Coca Cola (49 procente). Prin această rocadă, japonezii au devenit stăpînii absoluți ai studiourilor americane, dar și ai impresionantei arhive TV ce însumează 27.000 de ore de program și o producție de filme, rod al unei activități de peste 40 de ani. Amintim că cei de la Sony Corporation au plătit 2 miliarde de dolari și casei de discuri CBS. Asta se întîmpla în 1987, an în care vicepreședintele consorțiului japonez declara că firma sa dorește (și-și permite, am zice noi) să realizeze „un lanț închis de divertisment". Nu prea pricepem, dar asta e... • Paul Mc Cartney, Eric Clapton și Bryan Ferry au anunțat că vor conlucra la un disc single în memoria lui John Lennon care, la 9 octombrie a.c., ar fi împlinit 50 de ani. Lansarea discului este promisă pentru luna iunie • Ne întoarcem din nou la Tokyo, metropolă în care e la modă „Dinner Show"-ul. Despre ce este vorba? În localurile de lux poți servi masa în prezența unor staruri de primă mărime, ca Liza Minelli, Frank Sinatra, Sammy Davis jr., Luciano Pavarotti Placido Domingo. În ciuda unor proteste, agenția Kampara Music e optimistă. Chiar dacă în Japonia remunerația vedetelor americane este foarte mare, nici veniturile acestei întreprinderi culinar-muzicale nu-s de neglijat. Majoritatea japonezilor preferă însă să servească masa la bufetele Mc Donald unde o supă costă doar 4 yeni. • Suzanne Vega e un star consacrat. Nu toți cunosc însă faptul că această fată cîntă de la 14 ani, iar ziarul New York Times publica încă în 1984 o cronică elogioasă despre cea care azi pășește pe culmile unei meritate glorii. Grupul Tangerine Dream a devenit... duet. E vorba de Froese și Haslinger, care au reușit un **Come-back** („Lilly On The Beach"), după ce colegul lor de grup Ralph Wadephul, i-a părăsit fără prea multe explicații • **Cu „The Healer"**, veteranul interpret de blues John Lee Hooker a imprimat 100 de albume în peste 40 de ani de fructuoasă activitate muzicală. La mai mare! • Publicația „Music News" explică numele excentrice ale unor formații: **„Helloween"** s-a inspirat după titlul unui film care se cheamă de fapt Halleween. S-a schimbat doar o literă. **Deep Purple** și-a împrumutat numele, în 1962, de la un hit muzical al lui April Stewens. **„Axis"** și-a luat denumirea de la... axul care se învîrtește, iată, inspirat. Jethro Tull era numele unui țăran englez care avea idei ingenioase în perfecționarea uneltelor agricole. **Talking Heads** este numele cu care-s „răsfățați" în Marea Britanie speakerii, iar **REM** e un termen medical prescurtat din oftalmologie (Rapid Eye Movement), **Marillion** este titlul unei cărți scrise de R. Tolkien iar **Fine Young Cannibals** e titlul unui film turnat acum 28 de ani, film în care juca Natalie Wood. Mai ciudat a fost botezată formația **U 2**. Numele grupului s-a născut din discuții aprinse privind... botezul acestuia. Cineva a spus **You Too** (și tu) • La Toya Jackson a scris o carte despre clanul Jackson. Volumul s-a vîndut în 20.000.000 exemplare. „Michael e unul dintre oamenii cei mai nefericiți din lume", susține autoarea. Chiar așa? De unde i se trage bietului băiat? E greu să fii miliardar! • **Miriam Makeba** (foto) o prezență de marcă la ediția '90 San Remo Liberta va începe un turneu mondial în luna mai a.c. • În clinica Universității din Amsterdam în cadrul unui experiment, copiii născuți prematur se supun unui tratament meloterapeutic în urma căruia susțin medicii specialiști ei respiră mai ușor, tonusul general al micuților ameliorîndu-se sensibil. Ce muzică preferă micii pacienți? Vangelis, Jean Michel Jarre și piese cu Jason Donovan, Tanita Tikaram, Enya. Să n-audă de Heavy că... scîncesc.

Petru UMANSCHI

la fanion

TITI SCOICĂ CEL BICEFAL ȘI MODELUL SĂU GAZONAL

Ocupat la refuz cu interviuri justițiare în serial (Foale's Story), n-am mai apucat să scriu despre altele, dintre ele, cu precădere, despre handbal. Între timp, s-a dat cep și la campionatul de fotbal de către același vechi pivnicier care a mai pritocit bine vinurile cu apă de Dîmbovița: Mircea Pascu. Așa că mi-am asumat cacofonia din titlu și am purces. Prima constatare e că nu s-a schimbat mare lucru, în schimb, arbitrii au rămas la locurile lor. (Paradox destul de interesant pentru cei ce se vor ocupa, de acum înainte, cu matrapazlîcurile din fotbal). Ca să nu mai vorbim de foști vicepreședinți, deveniți, peste noapte, actuali vicepreședinți. Probabil știu prea multe și, conform strategiei momentului foarte politic pe care îl traversăm, schimbările prea radicale ar destabiliza fotbalul, lăsîndu-i într-un singur picior. Ce mă neliniștește pe mine e inflația care ar putea surveni în urma unei ipotetice reconstrucții, din crampoane, a sportului-rege. Și iată de ce. Specialiștii sînt unanimi în a susține că, pentru a rezista în prima divizie, o echipă are nevoie de cel puțin unu-două milioane de lei-negri, un minim aproape nesigur. Ei bine, la un calcul sumar, rezultă că, la ora de față, există aproximativ 35—40 de milioane, asta după un calcul ce și-a însușit enorma naivitate să creadă că Steaua și Dinamo s-ar fi mulțumit prin cămări cu asemine mizilic de două milionașe. Atunci, stimați iubitori ai echității financiare, întreb și eu: ce se întîmplă cu banii aceștia? Doar se știe, că de acum înainte, arbitrii vin pe diurna lor, duminică de duminică, de la sute de kilometri distanță, din pură pasiune. Sigur că nu toți au avut șansa în viață de a păstori peste restaurantele unui județ, cum este admirabilul Porumboiu, dar ăsta e un amănunt ce, de aci înainte, poate să devină un stimul. Tot așa cum stimulentă ar putea fi interpretată și invitația forțată (la dans ?) a aceluiași cavaler de către Mircea Lucescu, după ce tristul Andone s-a prăbușit în iarbă ca-ntr-o poezie de Vasile Alecsandri. Am impresia, aproape certitudinea, că firavului dinamovist îi rămăsese în ochi verigheta unui stelist, de vreme ce lui Porumboiu îi ieșiseră deja edeme pe brațe de cînd îl tot chemau să i se uite lui A. în pupile. Dar să nu insistăm căutîndu-i noduleţe gordiene în papură arbitrului cel de price, fiindcă se știe ce coșmaruri îngrozitoare (pleonasm aprobat de fosta F.R.F.) se consumau în campionatele consumate în prenopțile „eternului derby". Și cum să nu fie așa cînd lupta se dădea, de fapt, între atîția și atîția „geali", bașca frate și fiu de „odios dictator" (așa se spune). Da, Dinamo și Steaua au fost modelul gazonal al unui sistem bicefal, al cărui strălucit exemplu s-a arătat însuși o.d., mai cunoscut pe la cozi, circiumi și chiar stadioane sub cognomenul de Titi Scoică, aluzie străvezie la capacitatea ieșită din comun de a secreta perle. Un model, deși pare total absurd, aproape anatomic, așa cum va reieși din cele ce am să vi le povestesc chiar acum:

În urmă cu mulți ani ne-a vizitat țara un șef de stat occidental, pe vremea cînd încă cecitatea Apusului mai făcea credibilă imaginea unei „dizidențe românești" în blocul european. Toate au fost puse cu minuție la punct, un singur lucru stînjenind protocolul: înălțimea personajului politic o întrecea îngrijorător pe cea a gazdei. Prima grijă a fotoreporterilor a fost să imortalizeze (sic !) persoanele dintr-un unghi care să mai șteargă din ascendența de talie a vizitatorului. Numai că, deși s-au explorat toate perspectivele, nu s-a putut. Așa că a trebuit să intre în acțiune armata de trucatori fotografici, aceiași, probabil, care-i făuriseră o întreagă mitologie a activității revoluționare din tinerețe. Dintr-un condei, situația s-a remediat: a fost aleasă o fotografie care îi înfățișa pe cei doi într-o întreprindere, în fața unui stand oarecare. Fotospecialiștii au decis să-i așeze personajului nostru, cu tot respectul cuvenit, o pălărie pe cap. Toate bune și frumoase. Clișeul a apărut în presa centrală, cu tot fastul, pe prima pagină, conform uzanței, iar autorii fericitei idei au fost „răsplătiți" cu o urgentă desfacere a contractului de muncă, plus altele și altele. În mînă, Titi își ținea, grijuliu, propria sa pălărie.

Marcel TOLCEA

P.S. Deoarece articolul a fost predat înaintea meciului Partizan Belgrad — Dinamo, nu putem face decît simple presupuneri în legătură cu drumul pe mai departe sau... pe loc al echipei noastre. Poate că nu ar fi lipsit de interes să aflați că, în urma scorului de la București, cei mai dezamăgiți au fost cei de la Steaua Roșie. Geaici și-a manifestat regretul că românii nu le-au marcat măcar cinci goluri, „colegilor", de cupă.

TITOGRAD (Iugoslavia). De la trimisul nostru special, Marcel Tolcea: „Echinocțiul de primăvară a fost favorabil echipei Dinamo, care — spre îmbucurarea suporterilor săi și a tuturor fanilor fotbalului românesc — a învins cu 2-0 (0-0) pe Steaua Roșie Belgrad. Deși jucînd în deplasare, echipa Dinamo București și-a dominat copios adversara. A ratat un 11 metri, a fost cotonogită, dar... a încasat și ea cîteva „cartonașe galbene". Oricum, cu confortabilul scor final de 4-1, realizat în cele două întîlniri de la București și Titograd s-a calificat în semifinalele Cupei Cupelor. N-au explodat decît două petarde. Vom reveni în numărul viitor cu amănunte de la fața locului".

serial

Totul despre BETTE DAVIS

(VII)

...„Activitățile noastre de iarnă" erau cît se poate de diverse și de numeroase: se practicau plimbările cu sania, „jocurile" cu vulpi și cîini de vînătoare, prin nămeți, aventurile pe schiuri și pe patine, în zonă. Iazul nostru avea o suprafață apreciabilă: în apropiere au pus un grătar masiv, Fusese instalată și lumină electrică de jur împrejur; puteam asculta muzică, în orele de patinaj. Deseori, petrecerile pe gheață se prelungeau pînă tîrziu, în noapte: se serveau cremvurști calzi, cacao și punci fierbinte. Gary era un patinator de clasa întîi și n-a durat mult pînă ce a impus în program așa-zise partide de hockey. Îndată ce acestea au intrat în obișnuință, Gary a hotărît, pentru echipa lui, al cărei căpitan s-a instituit, desigur, adoptarea unei uniforme: fustanelă scoțiană și beretă cu pompon. De la prima apariție în acel costum, noi am înțeles de ce era Gary atît de emoționat, de „pătruns" de propria lui idee. Ca și cum ar fi fost un scoțian veritabil, Gary nu purta nimic pe sub fustă; de fiecare dată cînd lungea compasul, ca să dea o lovitură imbatabilă, ori ca să ridice de jos puck-ul, avea privirea unui posedat. O luase din nou razna cu alte cuvinte.

Ziua mea de naștere e la 1 mai, fiindcă așa a vrut Mama. Cînd sarcina ei a împlinit opt luni, ea hotărîse că va trebui să nască prin cezariană și așadar, planificat. N-avea nici o îndoială în privința sexului viitorului nou născut, precum nici a faptului că fata ei își va sărbători venirea în lume de 1 mai. În închipuirea Mamei strălucea spectacolul sărbătorilor primăverii, cu acei pomi de armindeni, cu panglici fîlfîind în vînt, și cu întreaga lume înveșmîntată în organdy și dantele. Mă bucur că s-a întîmplat să nu fiu băiat.

În fiecare an, de ziua mea, se organiza o petrecere cu dans pe pajiștea din fața casei, și unde erau invitați toți prietenii mei, ca să fie învățați să danseze cum cerea ritualul de mai, să împletească cununi înfășurate cu șnur mătăsos, în culori pastelate, și să înconjoare cu ele trunchiurile arborilor. Pentru Mama, **Ritualul de Primăvară** era un eveniment obligatoriu în calendar — nimeni și nimic n-ar fi putut-o opri să-l facă să semene cu ideea din mintea ei, despre o astfel de zi. În California, închipuirea Ei se potrivea de minune cu starea atmosferică a acelei perioade din an: vîntul începutului de mai sufla liniștit și cald, așa că o petrecere în aer liber nu trezea temeri. În Maine, însă, vîntul primăverii era departe de a fi plăcut. Aici, într-un an, soarele strălucește, păsărelele cîntă și iarba crește nestăvilit, iar lalelele dau în floare — pentru ca în următorul an, ultima răsuflare a iernii să învingă debutul primăverii. Frigul nu durează prea mult, dar se înțelege că o singură zi rece e deajuns ca să strice dansurile de 1 mai. Îmi aduc aminte de aerul rece și proaspăt dintr-o oarecare ocazie, cînd a trebuit să alergăm voinicește, cu toții, ca să nu ne trezim înghețați, și mai ales de o împrejurare în care Mama a fost nevoită să ne „împacheteze" (în cizme, în paltoane, căciuli și mănuși), ca să putem înfrunta vijelia de afară. Plapoma de zăpadă se îngroșase destul, ca să ne sperie să ieșim, iar podoabele de arminden se transformaseră în cununi rigide, de gheață, însă Mama n-a renunțat, nici atunci, la ritualul Ei. „Fata mea e un copil de mai — a spus — așa încît vom dansa în cinstea ei și îi vom umple coșul cu flori de primăvară. Tu, Doamne, pentru ce altceva îți închipui că m-am străduit eu s-o fac să se nască de 1 mai?"...

A. P.

Ernesto Sábato

ARTĂ ȘI SOCIETATE

Inevitabil, într-un anumit fel, arta depinde de societate, deși e un produs al omului, iar omul (chiar dacă-i geniu) nu trăiește izolat: gîndește și simte în funcție de un context.

Dar acel „într-un anumit fel" implică un tip de relație infinit mai complexă și mai subtilă decît faimoasa „reflectare". Conform acestei doctrine care pretinde a fi realistă, dar care, de fapt, e fantastică, arta este o reflectare a societății în care apare. Și în cazurile cele mai caricaturale ajunge să afirme că reflectă situația economică și de clasă. Acești doctrinari, care obișnuiesc să se numească marxiști, nu s-au gîndit, după cum se pare, că dacă teoria lor ar fi corectă n-ar putea fi explicat nici măcar însuși marxismul: produs de intelectualul burghez Karl Marx, trăind atît el, cît și colaboratorul său, industriașul Engels, într-o societate tipic burgheză, moștenitorii, conștienții și orgolioșii, cu o cultură de asemenea burgheză, cum ar fi putut să inventeze sau să descopere teoria revoluției proletare?

Nu cred că o asemenea caricatură ar putea fi luată în serios. Și totuși, este viabilă, face analize, emite recomandări, formulează acuzații în fiecare zi. Chiar și Lenin îi spunea lui Gorki, relativ la Tolstoi, că „niciodată nu s-a descris atît de profund mujicul pînă n-a venit acest conte". Lecție care se pare că nu i-a servit nici lui Gorki, deoarece a inventat faimosul realism socialist.

Există, fără îndoială, o anumită legătură între artist și contextul în care creează; ne e perfect limpede că Proust nu s-ar fi putut forma într-un trib de eschimoși. Uneori această relație este netă, ca și aceea între apariția clasei burgheze și pătrunderea proporției ori a perspectivei în pictură. Dar această relație este îndeobște mult mai complexă și, în fond, mai controversată, deși artistul se dovedește a fi în general o ființă deosebită, contradictorie, antagonistă, tocmai pentru că, în bună măsură, chiar ostilitatea sa față de realitatea în care e constrîns să trăiască îl face să creeze, în propria artă o altă realitate, la fel de discrepantă ca visul față de zi, din motive asemănătoare. Omul nu este un obiect pasiv și de aceea nu se poate limita la o simplă reflectare a lumii: ca ființă dialectică și (așa cum o dovedesc visele sale), departe de a o reflecta, îi opune rezistență și o contrazice. Iar acest atribut general al omului apare cu o acuitate sporită de isterie, în cazul artistului, individ în general anarhic și antisocial, visător și neadaptat.

Cum altfel să explici atîtea contradicții? Chiar în saloanele secolului al XVIII-lea, oameni aparținînd aceleiași societăți rafinate și decadente, scriitori admirați și recunoscuți, zămislesc cărți care pregătesc distrugerea aceleiași societăți. Și nici măcar în mod coerent, într-un fel anume definit, ci în mișcări la fel de contradictorii cum e naturalismul lui Rousseau în fața raționalismului științific al enciclopediștilor.

Se produce apoi Revoluția, iar arta care, în mod oficial, trebuie s-o reprezinte, este pictura reacționară și neoclasică a lui David, care va sfîrși, ridicol, cu faimoasele ei căști de pompieri, superficială, ca orice artă conformistă și oficială. În timp ce marii și adevărații artiști vor produce, ca întotdeauna, o creație refractară și eretică. Literatura, mai ales literatura, operează cumva „pe invers", în raport cu societatea: în epocile teocratice este adeseori anticlericală, așa cum o demonstrează **les fabliaux** din Evul Mediu; și invers, niciodată nu apare o literatură atît de profund religioasă ca în epocile laice. Gîndiți-vă la calitatea literaturii catolice din Franța celei de-a Treia Republici sau a Angliei protestante de azi.

Chiar și Matthew Arnold semnala că în epocile de convenționalism și raționalism sec învinge dorința de pasiune, de efuziune și delimitare. Dar și reciproc. Iar Erich Kahler arăta cum, ori de cîte ori în istoria umanității un principiu este dus pînă la ultimele sale consecințe, acesta se întoarce împotriva sieși. Pe de altă parte, societatea funcționează mult mai complicat decît o simplă stratificare în clase de natură economică. Admițînd că la un moment dat există nobilimea, burghezia și proletariatul, problema artei se complică infinit, ca o consecință a următorilor factori:

Grupurile verticale. În timp ce adepții reflectării țin seama numai de clasele orizontale, aceste grupuri au mare greutate în producerea, tipul și tonalitatea artei. Sectoarele care traversează de sus în jos o societate, prin vîrstă sau religie, sex sau temperament au un efect decisiv asupra creațiilor atît de subtile ale sufletului omenesc, încît nu acționează numai în funcție de problemele economice, ci și de dorințele proprii vîrstei sau sexului lor, de preocupările religiei sau moralei lor etc. Lalo și alți sociologi au observat că, de exemplu, copiii sînt, în general, conservatori în ceea ce privește arta. Paiațele și marionetele perpetuează personajele vechii comedii italiene; fabulele și poveștile sînt vestigii ale anticelor mituri; jocurile lor sînt străvechi și universale (un copil din Tibet se joacă cu aceleași pietricele, după aceleași reguli ca și puștiul argentinian care, în copilăria mea se juca de-a „inenti"), instrumente antice precum praștia, arbaleta sau arcul încă își mai mențin prestigiul alături de mitraliere; muzica lor păstrează aceleași instrumente arhaice, ca toba și morișca. De asemenea, sînt conservatori — deși din alte motive — bătrînii, oamenii de la sat și grupurile religioase; motiv pentru care preoții noștri încă se mai îmbracă precum în Evul Mediu, iar imensa majoritate a bisericilor noastre încă se mai construiesc în stil romanic sau gotic.

În schimb, sînt revoluționari adolescenții, tinerii, anumite tipuri de adulți (neuroticii, debilii, neadaptații, neliniștiții, săracii).

În afară de grupurile conservatoare și acelea revoluționare mai există și **propagatorii:** religioși, comercianți, națiuni colonizatoare, secte artistice, rase migratoare (evreii). Astfel, în cazul goticului, răspîndirea lui a fost opera episcopilor cistercieni și a studenților Universității din Paris. În același fel, mahomedanii au transformat arhitectura Indiei, luîndu-i minaretul și cupola în formă de bulb. Cum se explică aceste obiecte sau modalități ale artei printr-o simplă realitate economică a unei națiuni? Influența religiei asupra artei, în general, este de obicei mult mai puternică decît aceea a oricărui alt factor social: prohibiția musulmană de a reprezenta divinitatea le-a anulat posibilitatea unei plastici ca aceea a catolicilor; în schimb, i-a impulsionat spre arabesc și arhitectură. În Olanda, dintr-un motiv asemănător, artistul pictor s-a întors spre peisaj și portretul burghez; și este probabil, după părerea mea, ca prohibiția luterană a imaginilor, smulgîndu-i artistului o bună parte din dorințele sale de expresie, să fi fost cauza sau una din cauzele deosebitei dezvoltări muzicale începînd cu Reforma.

O altă complicație care nu are nimic a face cu clasele este aceea a **transfuziilor culturale**, fie prin cucerire sau război, prin comerț sau emigrație, fie, prin apariția unei religii prestigioase pe un teritoriu nou. Nenumărate creații, unele de o enormă vigoare, se datorează acestui tip de transfuzii: muzica neagră în America, cu sinteza ei de coruri luterane, cîntece scoțiene sau irlandeze și vechea tradiție africană este exemplul cel mai semnificativ. În unele cazuri, cultura este rănită de moarte (de pildă, în comunitățile cucerite brutal de sordidă colonizare europeană, cu articolele ei de bazar și pînzeturi produse masificant de metropolă). Dar în general se produce hibridajul și, așa cum europenii intră în Africa, și africanii pătrund în Europa, iar arta neagră e injectată subtil în cultura cuceritorilor.

În afară de influențele provenind de la grupurile verticale, în afară de factorii temperamentali proprii fiecărui individ și care pot apărea la orice clasă socială, în artă încă mai există o față intrinsecă ce are prea puțin a face cu societatea: asupra ei influențează oboseala și capriciul. Ca modele în îmbrăcăminte, multe din reînnoirile lor apar ca urmare a sfîrșelii psihice, din plictiseală, din simpla plăcere a opoziției față de generațiile anterioare sau de dușmanii bine instalați în propria lor artă; din frivolitate, invidie, viclenie, din simpla dorință de schimbare. Și din motive asemănătoare celor care-l fac pe un copil să se simtă mai apropiat de bunicul decît de tatăl său, în virtutea acestor două ranchiune succesive. Proust nu vine dinspre Balzac, ci dinspre Saint Simon.

În sfîrșit, „durata artistică" nu coincide cu cea astronomică și nici cu cea socială sau psihologică, excepție făcînd numai cazurile cu totul aparte: oda pindarică a apărut ca o consecință a jocurilor naționale, dar a dispărut chiar cînd aceste jocuri au continuat să existe. Și culmea, durata nu este aceeași la arte diferite, chiar dacă s-ar fi născut sincronic și dintr-un impuls comun: templul grecesc (atît datorită spiritului conservator al religiilor, cît și din motive materiale și fizice) nu s-a schimbat aproape un mileniu; din aceste motive pare mai ușor să urmărești influența marilor cicluri în arhitectură decît în pictură sau în literatură, unde este mai vizibilă și mai operantă lupta generațiilor sau a școlilor.

Este, deci, inutil să cauți paralelisme apropiate între artă și organizarea socială a timpului ei. Chiar dacă s-ar presupune că anumite condiții economice sau de clasă au o influență asupra artistului, acea influență este adeseori inversă și, în plus, asupra spiritului său exercită o simultană influență tradiția, operele ori modalitățile altei culturi rivale, cuceritoare sau paradigmatice, temperamentul creatorului, oboseala sau entuziasmul, resentimentele sale de călugăr.

În românește de
Adriana **DOBRE NEUMANN**

(din volumul **El escritor y sus fantasmas**, Ed. Seix Barral, Barcelona, 1987)

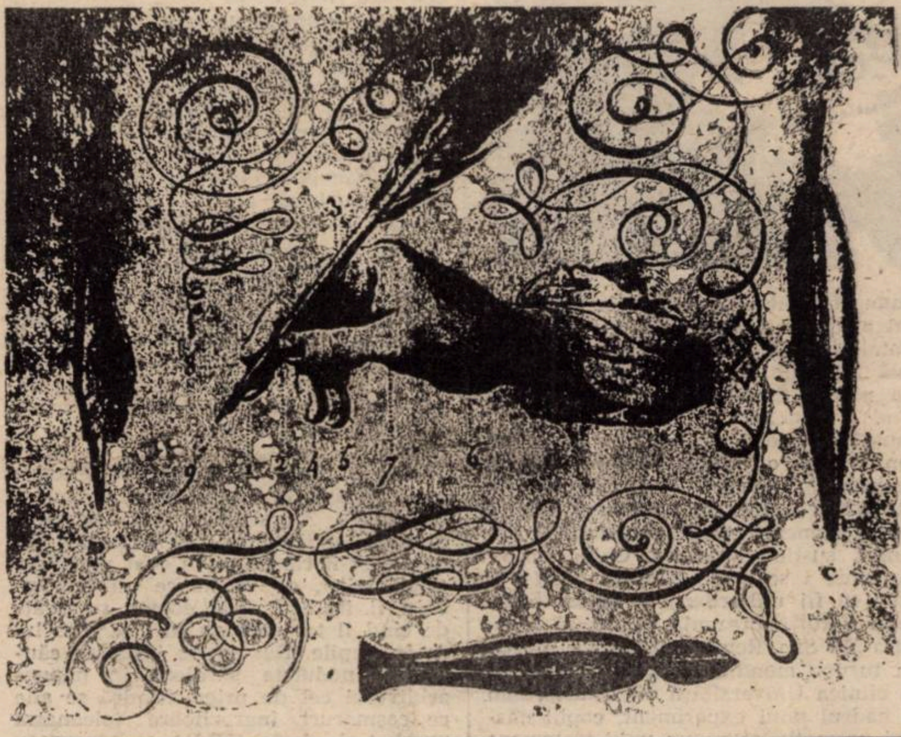

Ernesto Cardenal

PSALMUL 7

Scapă-mă, Doamne,
de SS, NKVD, FBI și GN *

Scapă-mă de Consiliul de război
de furia judecătorilor și de paznicii lor

Tu ești Cel ce hotărăști destinul marilor puteri
Tu ești Cel ce judeci Miniștrii Justiției
și Tribunalele Supreme ale acesteia

Scapă-mă Doamne, de procesele montate!
Apără-i pe cei prigoniți și deportați
pe cei condamnați de spionaj și sabotaj
și pe cei condamnați la muncă silnică

Puterea Domnului este mai strașnică
decît tot armamentul lor nuclear

Și cine sapă groapa altuia va cădea în ea

Iar eu Te voi preamări pentru că ești drept
Te voi lăuda în psalmii
și-n cîntările pe care ți le închin

traducere de Simeon **LĂZĂREANU**

---

* Guardia Nacional.

COLEGIUL DE REDACȚIE:
Redactor șef: **Mircea MIHAIEȘ**
Redactor șef-adjunct: **Cornel UNGUREANU**
Secretar gen. de redacție: **Adriana BABEȚI**
Șefi secție: **L. ALEXIU, P. E. BANCIU**
Publicist comentator: **A. C. IORDACHE**

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoane: 3 33 90 și 3 33 76
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază
ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

Tehnoredactor: **Nic LENGHER**
Foto: **GAGYI P. Ladislau**
Linotipiști: **Sandu IAGER, Gelu DOGIOIU**
Paginatori: **Ioan CRIȘAN, Dan PAMPU**
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

SIBIU

orizont 13

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 13 (1202), 30 MARTIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

Gabriel Andreescu

S-A STINS LAMPA LUI ILICI

In România deceniului șapte nu se trăia bine — după o comparație europeană, se trăia chiar prost — dar degradarea era normală, nu excepțională, lipsurile cronice, dar nu acute, viitorul cenușiu, dar nu sumbru. De bunurile spirituale să nu vorbim, dar cele materiale, deși într-o neglorioasă cursă de locul doi, se împăcau, încet, cu nevoile fundamentale. Cum realitatea se interpretează mai ales prin comparație, și cum o comparație pertinentă lipsea. — cu toate că în altă proporție, circulația românilor în lumea liberă era, și atunci, insignifiantă — românul privea lumea lui de azi prin lumea lui de ieri, realiza procentele de ridicare a standardului de viață care, deși mediocre în valoare absolută, rămîneau pozitive, primea o sîmbătă liberă — să uităm că vecinii le aveau pe toate — și spera să primească și altele, într-un cuvînt, **progresa**, chiar dacă numai pe drumul lipsit de imaginație pe care i-l concepuseră marii învățători.

Scepticismul temperamental al unora, critica lucidă a altora, puteau să apară, în aceste condiții, cîrcotașe chițibușare, sau cel puțin nelalocul lor pe fundalul românesc (sau balcanic ?) al bîrfei obsesive lipsită de gravitate. Nici critica lucidă, nici scepticismul intelectual nu au fost cîrcotașe; au fost cel mult depășite de realități.

Cozile la zahăr și ulei au anunțat, primele, o nouă eră. Peste puțin timp penuriile se generalizau, magazinele cu nume simbolice —carne, brînzeturi— expuneau mobilier, alimentarele băuturi și conserve învechite, iar românul descoperea noi reflexe : așteptările inutile, certurile cu cei ce intrau pe după rînd, victoriile întîmplătoare cînd apuca un pachet adevărat de carne adevărată, aranjamentele de culise ale celor mai pricepuți decît vecinii.

Prin 1982 lumea se întreba dacă poate să fie și mai rău, dacă nu cumva s-a ajuns la limita inferioară a vicisitudinilor. Da, se putea și mai rău: lampa lui Ilici, care anunțase zorile comunismului, trebuia stinsă, din cînd în cînd, semn al necesarei adeziuni cetățenești : un frig chinuit la serviciu, acasă zece-douăsprezece grade care se prelungeau insuportabil, din toamnă pînă-n primăvară, în atmosfera igrasioasă ; alergătura după autobuze fantomatice, prăbușite sub greutate, întunericul de pe străzi, întunericul din case — în unele zone curentul electric a lipsit și șaisprezece ore pe zi — uneori, pînă și absența apei. Existau și faptele tragice : noi născuți morți în incubatoare datorită întreprinderii curentului electric, șirurile secerate ale bătrînilor, decedați la cozi sau înghețați în apartamente, copiii chinuiți, mîncînd prost și înfrigurați.

Și totuși, infernul nu are, aici, în Balcani, grozăvia demenţă a hitlerismului, nici pasiunea sadică a stalinismului, nici fanatismul suprauman al Orientului. Dramatismul implică esențial neseriozitate, indiferență, incompetență, invidia banală și răutatea meschină, multă, exagerată lașitate. Este, cu alte cuvinte, un rău degradat. Iar lipsa — să facem un efort de realism — nu este lucie, ci mizeră. Dar, dacă am pornit cu reticență în calificarea răului, să-i întîmpinăm atunci cu aprobare pe cei care, în aceste condiții, țin să amintească că odată, nu foarte de mult, nu exista lumină electrică ? Nu, nu existau autobuze iar călătorii pe jos de zece, cincincisprezece, douăzeci de kilometri erau obișnuite. Nu este cazul să facem referiri la radio și televiziune, dar încălțămin-

(Continuare in pag. a 5-a)

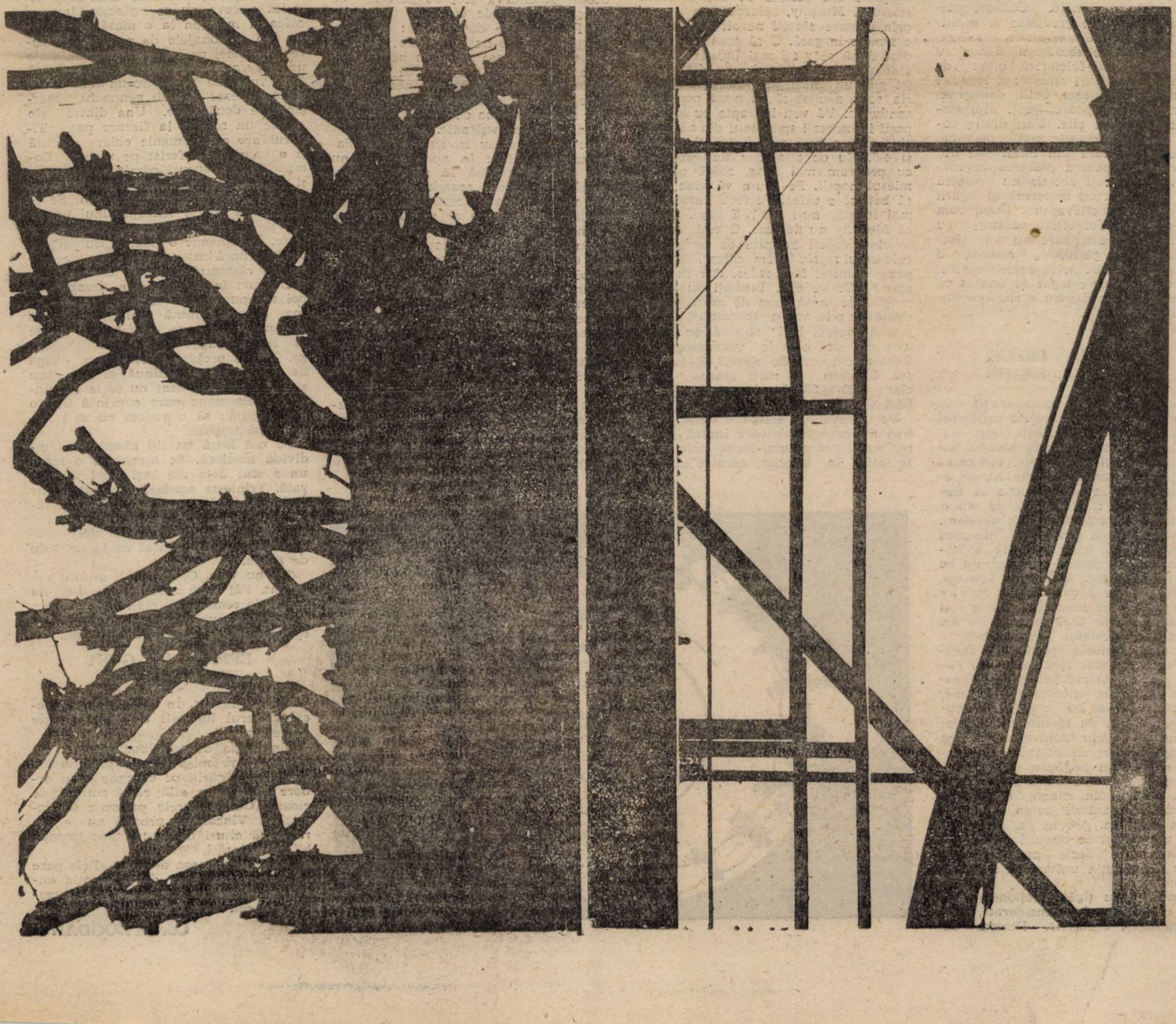

UN HOLLYWOOD DE MUȘAMA

Dacă doriți să aveți o imagine relevantă despre moștenirea pe care ne-a lăsat-o odioasa dictatură și sinistra sa epocă de aur nu e nevoie să faceți eforturi documentare. Nu e nici măcar nevoie să vă deplasați în alt județ. Și nici în alt oraș. Există o rezolvare la îndemîna oricui. Cumpărați un tichet de tramvai sau troleibuz (dacă găsiți vreun chioșc pe aproape și dacă aveți și norocul să fie deschis), așteptați, așteptați, așteptați unul din mijloacele de transport în comun și porniți într-un suflet la Gara de Nord din Timișoara. Ca să nu ajungeți acolo cu o imagine (sau cu o idee) preconcepută, neglijați cu toată convingerea cîteva aspecte din aceste utilaje de transport. Deci, nu vă lăsați copleșiți de ceața ce pare să persiste dincolo de geamurile tramvaiului sau troleibuzului. Este doar o iluzie că v-ați afla la Londra. Un mic spectacol gratuit pe care vi-l oferă I.J.T.L.-ul. Nu vă lăsați imaginația tehnică să zboare spre oazele inventicii. Ceea ce vedeți nu este, totuși, o podea inedită. Este un simplu strat de coji de semințe, atît de dovleac cît și de floarea-soarelui, care se înlătură prin măturare, probabil, o dată la 24 de ore.

IMAGINI DIN FOTOTECA PERSONALĂ

Gara de Nord. Un loc al nostalgiilor, al întîlnirilor sau despărțirilor. Cîți dintre noi nu am trăit ceasuri tulburătoare în acest spațiu al începutului sau sfîrșitului de călătorie. Și atunci cînd ne-am condus iubita, dar și cînd ne-am așteptat bunica. Persoanele și holurile populate de șiruri forfotitoare de semeni, care cu ochii pe ceas, care pe tabelele cu mersul trenurilor. Toți grăbiți. Să plece sau să vină. Aceștia sînt doar pasageri, obișnuiți în orice gară din lume. Oameni care trec fugitiv prin memoria noastră de ieri și de azi. Plachete sau volume din biblioteca aducerilor aminte. Imagini din fototeca personală. Călători pașnici, abrutizați de greutatea și mulțimea bagajelor. Geamantane, sacoșe, rucsacuri, cufere soldățești, desagi cu descendență etno-folclorică, plase de nailon cu înscrisuri americane, legături diverse, boccele, saci, cutii, damigene, schiuri, coase, topoare, genți diplomatice, cîte și mai cîte. Unii dintre călători par așteptați, mai degrabă, pentru încărcătura din mîini sau din spinare decît pentru plăcerea revederii. În sfîrșit, toți aceștia nu respiră aerul tamponat cu motorină al gării decît cel mult cîteva ore. După cum le e norocul. Cei cîțiva călători cu priviri îngrijorate, care nu au fost așteptați (sau găsiți) de nimeni, o pornesc și ei spre telefoanele publice, al căror receptor e legat de aparat cu un lanț zdravăn pentru a risipi tentațiile antisociale.

MULȚIMEA TRECE, GUNOAIELE RĂMÎN

Rămînem, în fine, cu populația stabilă a gării. Cu personajele cotidiene. Ceilalți sînt simpli flotanți. Dar, înainte de a intra în lumea aceasta interesantă, ochiul atent poate înregistra înfățișarea generală a gării. Nu-mi amintesc ca, de la reconstrucția sa, Gara de Nord să fi arătat atît de jalnic. Aspectul ei de ansamblu este dezolant. Mizeria se lățește peste tot. Începînd din fața clădirii, unde resturile de hîrtie conviețuiesc pașnic și cooperant cu mucurile de țigări, cojile de semințe, pete de diverse proveniențe, cotoare de mere, resturi menajere, sticle și borcane cu urme încă mirositoare ale conținutului prealabil. Peste și printre toate aceste gunoaie eclectice se derulează un du-te-vino fără astîmpăr. Pavajul, pardoseala clădirii, pereții, geamurile, aparatele telefonice, treptele, ușile par tencuite cu o pojghiță protectoare de jeg. Pe monitoarele de afișaj electronic din holul gării stau cu naturalețe pături stratificate, suprapuse de praf. Prin unghere, dantelele gri văluresc la trecerea curenților. Lîngă primul ghișeu din stînga, direct pe salteaua răcoroasă de beton, doarme dus un cetățean. Are în jur de 60 de ani și un pachet de biscuiți lîngă pernă. Care nu e decît propria mînă. Pentru el, agitația universală a intrat în repaus.

Anunțurile cu țigări secționate de X-uri orizontale sînt considerate, evident, rămășițe ceaușiste. Pentru că orice fumător năpădit de pofte pufăie nestingherit. Fumul greu, perdeaua de nori fumurii se ridică spre tavan, dar, înainte se așează în atmosfera metastatică a sălii de așteptare destinată cetățenilor de clasa a II-a. Norișori înfumurați mai îndrăzneți dau cu tifla anunțurilor de plexiglas cu „Fumatul oprit". Fosta sală de clasa a II-a este un actual depozit de colete venite de aiurea. Pe unul din geamurile sale, un salariat al instituției, știutor de carte, a scris următoarele: „SALA. DE. ASTE-PTARE. CL. II. ESTE. SUS". No comment: sîntem în holul gării, nu al universității.

Este ora 22, e vineri, lume, lume, 23 martie, fin de siècle și funcționează numai două chioșcuri. Drept pentru care s-au constituit ad-hoc și două cozi. Lumina moleșită pare să irige dintr-o lampă de veghe. Grijulii, amploiații chefereului asigură un climat plăcut pentru clenții de zi cu zi care moțăie pe unde i-a apucat oboseala de seară. Pe saci, pe trepte, pe jos, dar mai ales pe băncile din sala de așteptare amenajată pentru muritori de clasa a II-a. O nemiloasă soartă socio-politică conferă și gării, așadar, o rigidă structură de clasă.

FRAGMENT DE ELEGIE DESPRE BUNĂSTAREA MATERIALĂ

Să presupunem că, în urma unei întîmplări din galeria de aur a nemuritorului Murphy, pierdeți un tren și, prin urmare, sînteți nevoit să petreceți o noapte în gară. O să constatați, imediat după ce v-ați mai liniștit din declamațiile rabice cu diverși destinatari (și nici un andrisant), că, porca miseria, soția a uitat să vă pună popularul sandwich. Vă veți îndrepta cu ardoare pașii înfometați spre unul din cele două chioșcuri alimentare dintre liniile 2-3 și 4-5. Nu de alta, dar sînt singurele cu program mai lung, adică pînă la miezul nopții. Pe drum vă vine ideea să beți și o cafea. Perfect. Parcă v-ați mai liniștit, nu-i așa? E bine. Numai că Murphy nu doarme. O veți constata cînd vedeți anunțul de pe geamul chioșcului: „Nu avem cafea". Mă rog, poate omul și fără cafea. Dar de mîncare? „Ce vedeți". Biscuiți cu miere, muștar de masă, gem de mure. Abundență din plin, vorba răposatului. E clar, n-aveți noroc. Mai ales că nu v-ați luat nici de citit la dumneavoastră. Căutați chioșcul de ziare? E la subsol. Coborîți și citiți orarul. Scrie clar: 6,30-14,30. Iar deasupra: „Sîmbătă liberă".

De undeva din stînga, o undă olfactivă nu prea îmbietoare indică așezarea strategică a unui lăcaș eminamente intim. În interior, aerul e tăios ca lama unui cuțit. Care înțeapă ochii și provoacă mișcarea bruscă a stomacului spre esofag. În cabina de supraveghere, două femei în halate albastre moțăie lîngă o masă pe care se află cîteva feluri de mîncare. Adaptarea la mediu face repetate dovezi ale unor rezultate spectaculoase. Ies să mai iau aer pentru o nouă incursiune.

DECÎT O NOAPTE ÎN GARĂ, MAI BINE UNA AFARĂ

Ca să vă întregiți imaginea asupra ecosistemului Gara de Nord vă propun o scurtă incursiune în fauna nocturnă. Veți vedea de ce scurtă. Locul cel mai elocvent este sala de așteptare pentru suflete de clasa a II-a.

Pe bănci de lemn, pe bănci de plastic dorm sau numai șed pensionarii acestui azil de noapte. Cei care nu fac parte din această categorie sînt tot atît de rari ca automatele cu Coca-Cola în Podișul Gobi. Copii ai nimănui, cerșetori în pauza de lucru, bețivi apatrizi, adolescente cu fețe mototolite ca pernele după o noapte de coșmaruri succesive, trepăduși, hoți de buzunare, manglitori și ciorditori de pe tramvaie, bătăuși. Un lumpen eterogen la nivel cauzal, dar omogen olfactiv. Și etic. O violență mocnită plutește în aerul dulceag-acrișor. Miroase ca în cuibul unei cloști, după un accident nefericit. Nu se deschid geamurile pentru că, odată cu aerul dospit al cîtorva zeci de perechi de picioare, se pierde bunătate de căldură. Rațiunea e desăvîrșită: oameni morți de frig s-au mai văzut destui, dar de miros mai rar. Sînt pe-aproape de-a constitui o excepție. Și nu pentru că aș fi plăpînd și anemic. Se pare, totuși, că nici atît de tare nu sînt spre a mă lua de piepții ciorapilor cu acest damf vulcanic.

Pe deasupra, au izbucnit cîteva dialoguri incendiare în apropiere și nu mai am mult pînă să ajung în circumferința unui scandal inevitabil. De ce să se bată acești dizidenți ai civilizației? Pentru că și bătaia e o formă a existenței. O formă de supraviețuire. Numai că, odată aprins fitilul butoiului cu pulbere, greu mai scapi de dezastru. Evoluția dinspre epicentru către zonele periferice este spectaculoasă și se propagă cu viteza fulgerului. Atunci cînd cafteala nu se pornește pentru supremația în teritoriu, ea are ca substrat o stare de criză generală și tactica e datul cu manga. Sau cu cioaca, jula, ciordeala și alte forme codificate ale furtului calificat din buzunarele te miri căror gură-cască. Imaginația manglitorului profesionist o depășește categoric pe cea scriitoricească. Fie chiar eugenbarbistă.

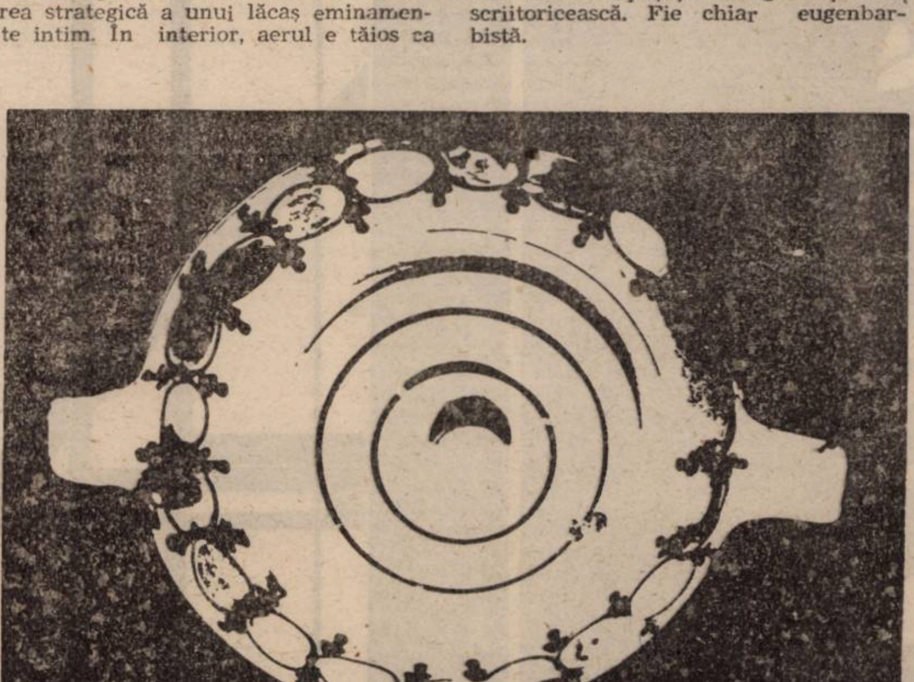

Cum am aflat chiar a doua zi, un astfel de caft, în spatele căruia stă o diversiune, poate genera și accidente de muncă. Adică să se dea cu cioaca la manglitori. Asta înseamnă că manipularea a luat forme nedorite. Este și acesta un risc al meseriei în care eficiența presupune axiomatic iuțeală de mînă și nebăgare de seamă. Diferendul se rezolvă ori pe cale negociată, la masa tratativelor, ori la proxima bătaie organizată. Chestia depinde de o sumedenie de factori și nu în ultimul rînd de autoritatea liderului.

PERSONAJE DE NOAPTE

A doua zi, revin. Mai liniștit. Pentru că în noaptea precedentă am beneficiat și de frisoane și de o senzație de vomă persistentă. În holul mare, aerul e la limita suportabilului. Mizeria a prins luciu. Funcționează din nou doar două ghișee. Și două cozi. O parte din fauna de noapte mișună sprințară. Un tip tînăr, bine clădit, și un ochi la mine și cu altul la o tînără cu tenul închis, face cu dezinvoltură două operații concomitent: mă supraveghează și o pipăie. Fetei nu-i displace, o aud chicotind, dar mimează nepăsarea. Trage insistent dintr-o jumătate de țigară care s-a stins demult.

Intru în autoservire. Jeg, pardoseală cleioasă, gunoaie, miros greu, grămezi de dopuri metalice. La etaj — un bar de zi iluminat ca unul de noapte. Fum, ceață, miros de mîncăruri arse, scaune cu tapiseria de mușama plesnită, tăiată. Pe sub tăieturi se zăresc mustățile soioase ale unui burete cîndva alb. Cînd te așezi pe un astfel de scaun, aerul captiv se eliberează prin orificii nebănuite cu un sîsîit prelung și jenant. Care atrage imediat privirile vecinilor. Pe un perete, un anunț îndeamnă la cumpătare: „În acest local se interzice consumul pe loc a băturilor alcoolice" Pe loc e permis numai consumul „a" cafelei, biscuiților și a sucului Quic-cola, findcă altceva nu se găsește. Iau o cafea și mă pun la o masă. Văd o serie din personajele de noapte. În stare de trezie, par mai umane. Se aude un fluierat de om bine dispus, fără griji. În urma lui apare un tînăr cu un picior retezat de sub genunchi, mergînd pe două cîrje. Una dintre ele scoate un scîrțîit la fiecare pas. Tînărul are o fizionomie chiar plăcută și o haină de ceferist pe umeri. Comandă două sucuri pămîntii, o cafea și se așează la o masă. Își controlează gesturile ca un actor american. Se obosește să creeze senzația unui tip sigur pe fiecare mișcare. Parțial îi reușește. Își aprinde o țigară „Bucegi" și, cînd o aruncă brusc, cutia mare de chibrituri răstoarnă cafeaua pe masă. Se uită scurt în stînga și în dreapta, apoi se apucă scurt de treabă. Cu palma dreaptă mută balta de cafea de pe masă pe podea. O parte din lichid ajunge pe scaunul din stînga. Nici o problemă. Își șterge mîna de pantaloni și continuă să bea suc și să fumeze. Nimeni nu se ia de viața lui. Barmana pare cuprinsă de o unică grijă: să o vedem cît mai puțin după tejghea.

Pe ușă intră un tip blond cu o individă incoloră. Se așează la o masă unde sînt deja doi inși trași la cravată. Trîntește scaunele de parcă n-ar fi făcut numai rău în viață. Tipul fără picior devine atent, vorbăreț:

— Jaga! Jaga! Vino pîn-aici!

Blondul se uită la el ca la un stîlp de beton.

Tot nu vine. Ce-i, bă? îi aruncă neglijent. Păi e că aseară mi-a dat cu cioaca la ceas. Cine, mă? Un șmecher. Las' că discutăm noi mai tîrziu, îi spune Jaga — justițiarul blond.

EPILOG CU GUST DE CAȘCAVAL

Ies. Ies la aer. În comparație cu localul, aerul îmbîcsit al orașului pare oxigen pur.

Din stația de troleibuz observ un detaliu care mi-a scăpat pînă acum. În dreapta gării, pe crengile unui arbore exotic, se află cinci cuiburi de cioară. Cu locatarele prezente la domiciliu. Vînzoleala urbană nu le deranjează cîtuși de puțin. Sînt impasibilitatea însăși.

Gara noastră cea de toate zilele pare tot atît de aproape de civilizația autentică pe cît sînt aceste ciori de cașcavalul din fabulă.

Cornel BOGDAN

„ȘOVINISM = PRIMITIVISM ÎN GÎNDIRE”

În dialog cu general-maior IOAN DAN, adjunct al șefului Direcției procuraturii militare

— Am vrut, domnule general, să continuăm convorbirea noastră despre procesul de la Timișoara. Vă propun, însă, în această seară (21 martie) o discuție despre atît de îngrijorătoarele incidente de la Tîrgu-Mureș. Asta și pentru că dumneavoastră sînteți originar din Tîrgu-Mureș. De ce credeți că s-a tergiversat luarea unor măsuri de anihilare a manifestărilor naționalist-șovine, care au început, în unele localități din Ardeal, cu mai bine de o lună de zile în urmă ?

— Au început mai demult, chiar în decembrie, preponderente fiind actele de răzbunare (oricum, reprobabile, unor „factori“ ai fostei puteri comuniste, fie români, fie unguri. De ce s-a întîrziat atîta ? Nu știu. Deocamdată, nu știu. Și nu-mi permit să lansez supoziții hazardate. Cert este că guvernul nostru provizoriu nu s-a pronunțat nici măcar cu privire la actele de răzbunare .oricum, reprobabile. condamnabile, căci nimic nu justifică „libertatea“ de a-ți face singur dreptate). De asemeni, nu s-a spus, oficial, nici un cuvînt despre cele petrecute, în ziua de 15 martie, la Satu-Mare și în alte localități transilvănene. Au circulat, doar, fel de fel de zvonuri contradictorii, adăugînd tensiunii existente în țară, din motive în general cunoscute, alte tensiuni.

— Credeți că sîngeroasele incidente de la Tîrgu-Mureș puteau fi prevenite?

— Înclin să cred că da. Chiar dacă unele tendințe de exhibare a naționalismului, de ambele părți, sînt... ceva mai vechi. În orice caz, dacă se acționa la timp, cu promptitudine, înțelepciune și sinceritate (este nevoie, acum, în țara noastră, de multă sinceritate), animozitățile dintre români și unguri nu ar fi dus la violență, vărsare de sînge și pierderi de vieți omenești.

— Pledați, așadar, pentru o... maximă sinceritate.

— Trebuie să compensăm, cît mai repede cu putință, cele cîteva decenii în care am fost cotropiți de minciuni și mistificări. După cum se știe, minciuna ajunsese la rang de politică de stat. Sînt de părere că poporul nostru mai are, încă, destule resurse morale pentru ca viața noastră să intre pe un făgaș normal. Un făgaș al cinstei, sincerității și toleranței. Aș vrea să amintesc că, în decursul veacurilor, una din trăsăturile frumoase ale românilor din toate ținuturile a fost toleranța. Atît cea privind raporturile politico-economice cu alte etnii, cît și cea religioasă.

— După opinia dumneavoastră, cine ar fi trebuit să intervină pentru a aplana starea conflictuală (mocnită) din anumite zone ale Ardealului ?

— Oameni de prestigiu, și români, și maghiari, cunoscători ai realităților psiho-socio-culturale din Transilvania. Dar acest lucru s-a scăpat din vedere. O scăpare pe care am plătit-o, iată, cu tribut de sînge. Un tribut inutil. Și generator, în timp, de alte posibile stări conflictuale.

— Nu credeți că există... persoane care, urmărind scopuri oculte, au contribuit la învrăjbirea românilor cu ungurii din Tîrgu-Mureș ?

— Da, cred că poate fi vorba nu numai de anumite persoane, ci chiar de anumite organizații, însă, pînă în prezent, nu am informații sigure în această chestiune.

— Am văzut, de curînd, niște „fluturași“ tipăriți în țări mult depărtate României și Ungariei. Autorii lor (refugiați politici) propagă direct discordia între românii și ungurii din Ardeal. Ei fac parte din grupări radicale, extremiste. Blazonul uneia dintre aceste grupări este... securea. Semnificativ, nu ?

— Grupările, organizațiile șovine, neofasciste trebuie negate cu toată fermitatea. Această problemă e necesar să fie discutată, între România și Ungaria, la cel mai înalt nivel politic. Pentru a se stabili un plan comun de contracarare a acțiunilor lor iresponsabile.

— Aveți și alte propuneri privind, la ora de față, relațiile diplomatice dintre statul român și statul maghiar ?

— În ultimele decenii, noi am avut, cu Ungaria, contacte mult mai reduse decît cu unele țări aflate pe alte continente. Cred că este limpede pentru toată lumea (de bunăcredință) : avem nevoie să trăim în pace și înțelegere cu vecinii noștri. Cu toți vecinii noștri. Aș vrea să dau, în legătură cu cele spuse acum, un exemplu edificator, benefic-edificator.

— Vă rog.

— Acum trei ani, am făcut parte dintr-o delegație care s-a deplasat — pentru un schimb de experiență pe linie profesională —, la Budapesta. Atmosfera nu era foarte calmă, între țările noastre, nici atunci. Dar cu cei cîțiva colegi de breaslă pe care i-am întîlnit acolo (și nu-i cunoșteam dinainte) am vorbit, ca să zic așa, aceeași limbă. Ba mai mult, ne-am împrietenit. Nu relații amicale, ci prietenie-prietenie.

— V-au întors vizita ?

— Da. Deși eu nu credeam că vor veni.

— De ce ?

— Tocmai apăruse, la ei, acea mult controversată (pe bună dreptate) Istorie a Ardealului. Nu m-am putut abține să nu le spun că mă miră vizita lor la București. Mi-au răspuns, pe un ton foarte degajat, că problema în chestiune ține de competența istoricilor, nu a procurorilor militari. Iar răspunderea o au cei care au editat cartea. Careva dintre ei a ținut să precizeze că apariția Istoriei (și reacțiile din presa noastră) nu a schimbat cu nimic sentimentele de prietenie pe care le nutrea față de mine și ceilalți colegi cunoscuți la Budapesta.

— Am impresia că marea diversiune, practicată atîta timp de clanul ceaușescu, în legătură cu „pericolul maghiar“ (pentru a distrage atenția de la acuta criză economică, socială și morală care a existat la noi în țară) continuă.

— În oarecare măsură, după cum, din nefericire, s-a putut vedea, continuă.

— Oare mai este cazul să se vehiculeze, în relațiile româno-maghiare, cunoscutele (și, adeseori, exacerbatele) criterii istorice ?

— Nu putem ignora adevărul istoric. Dar nici să ne întoarcem, mereu, la acele episoade dureroase, petrecute mai cu seamă în Transilvania, în alte timpuri. Au intervenit mari schimbări întru o reală democratizare și în existența poporului român, și în cea a poporului maghiar. Escaladarea naționalismului, a șovinismului frînează procesul de liberalizare și democratizare, întîrzie reintegrarea noastră economică și culturală în uniunea ce e pe cale să se nască, a statelor europene. Trebuie să ne preocupe ceea ce se întîmplă AZI. Trebuie să ne gîndim foarte serios ce vom face MÎINE. E mare nevoie de dialog sincer. Să ne îndreptăm unii spre alții cu sufletele deschise.

— Cum ați defini șovinismul ?

— Șovinism = primitivism în gîndire.

— Mi-ați spus, întîi, la începutul acestei convorbiri (o părere pe care n-am s-o transcriu de pe banda magnetică), mi-ați spus, deci, că nu vă puteți permite, de la nivelul dumneavoastră, să faceți vreo sugestie actualei conduceri a statului, în legătură cu incidentele de la Tîrgu-Mureș. Ieri, cineva mă atenționa că noi sîntem prea mici pentru a da sfaturi guvernului. Sîntem, dar asta nu ne împiedică să gîndim. Ce înseamnă, în virtutea optimizării democrației românești, a fi mic sau a fi mare ?

— ...

— Dacă nu doriți să-mi răspundeți, o să vă întreb altceva.

— Ba nu. Vă răspund : de gîndit gîndeam, unii, și înainte de Revoluție. Dar nu ne puteam exprima gîndurile. Acum, în sfîrșit, avem această posibilitate. Avem șansa de a redeveni fiecare, un veritabil homo politicus. Însă rămîne destul balast de aruncat din mintea noastră. Balastul adunat în atîția ani de regim totalitar. O zgură nu ușor de curățat. Am trăit și o alienare politică. Cînd ne vom reînsănătoși, cînd vom redevenii integri ca gîndire politică, ca spirit civic, nu ne vom simți prea mici... Înainte de Revoluție, chiar și în discuțiile cu unii dintre colegii mei, puneam preceptul de democrație în ghilimele. Constituția, practic, nu exista. Decît, eventual, ca bibliografie obligatorie pentru studenții de la Drept.

— V-ați născut, ați copilărit, v-ați petrecut o parte din tinerețe la Tîrgu-Mureș. Spuneți-mi, n-ați avut niciodată vreun puseu naționalist ?

— ?!...

— Nu vă amintiți sau...

— N-am avut sentimente de ură de desconsiderare față de unguri. Am învățat limba maghiară. Toată familia mea (cei de la Tîrgu-Mureș) știe ungurește și vorbim cu prietenii, vecinii, cunoscuții cînd românește, cînd ungurește. Am mulți prieteni acolo, și români, și unguri. Prieteni de o viață.

— Depășind, deci, bariera lingvistică, ce mai rămîne de învins pentru ca două etnii să trăiască în bună pare ?

— Nu mai rămîne aproape nimic...

— Și, repet, chiar n-ați avut nicicînd un puseu naționalist ?

— Ba da.

— Cînd ?

— La vîrsta de 6 ani.

— ?!...

— M-ați determinat să fac un efort de memorie.

— Scuzați-mă, principiile generoase, umanitariste sînt una, iar viața de zi cu zi e, altceva.

— Să vă spun, atunci, în cîteva cuvinte, cum am ajuns eu să fiu, la o vîrstă atît de fragedă, naționalist : am rămas, un timp, după cedarea Ardealului de nord, la Tîrgu-Mureș. (Apoi, ne-am refugiat, cu toată familia, la Turda). În orașul nostru a venit, călare pe un cal alb, Horthy. Un amiral (fără flotă) călăreț. Mare spectacol mare ! Regia a prevăzut și etalarea mijloacelor moderne de luptă. Un avion de vînătoare se rotea deasupra urbei. Pe atunci, în anul '40, nu prea vedeam noi avioane în fiecare zi. Stăteam la un colț de stradă și căscam gura la pasărea aceea zgomotoasă și ciudată. Cu o mînă îmi țineam, ca să nu-mi cadă de pe cap, pălăria nouă de paie. Grijulie, mama a insistat să o port. Îi era teamă să nu fac insolație. Lîngă mine se afla un vecin de al nostru — Anti baci, care sărbătorise deja evenimentul bînd mai multă pălincă decît de obicei. Anti baci era bătrîn și adus de spate. Emoționat, își scosese pălăria în fața tehnicii moderne de luptă. Văzînd că nu fac și eu același lucru, mi-a luat-o pe a mea de pe cap și a aruncat-o jos. „Altădată, să-ți iei tu pălăria de pe cap cînd trec avioanele unguresti !“ a zis. Deși nu aveam decît 6 ani, gestul lui m-a ofensat peste măsură. În refugiu (pînă în anul 1945) m-am gîndit că, atunci cînd ne vom întoarce la Tîrgu-Mureș, o să mă răzbun pe Anti baci. Și ne-am întors. El era mai bătrîn, mai gîrbovit și cam neajutorat. Se îndeletnicea, ca și înainte, cu pescuitul. Mergeam, împreună cu alți copii, la scăldat, aproape de locul unde pescuia „șovinul“ nostru vecin. Unii dintre copii îl șicanau, vroiau să-i fure peștii din plasă. Insolența lor m-a supărat atît de mult, încît era cît pe-aci să ne luăm la bătaie. Am devenit un apărător al lui Anti baci, uitînd că avusesem gînduri de răzbunare...

— Ce ați dori să le transmiteți celor din Tîrgu-Mureș, prietenilor dumneavoastră de acolo ?

— Frați români, frați unguri, faceți tot ce este omenește posibil pentru a vă reconcilia ! Nu vă lăsați orbiți de orgolii naționale ! Nu mai știrbiți bunul renume al Ardealului !

IOSIF COSTINAȘ

Ilustrăm acest număr cu lucrări de ceramică din secția de etnografie a Muzeului Banatului. Fotografii de Liviu TULBURE.

Dictatorul se hrănea din „traistă”

... Se instituia „Situația“ numărul I, II sau III, ceea ce însemna, în vorbirea curentă, că efectivele nu aveau voie să părăsească localitatea, ori locuința lor, trebuind să stea lîngă telefon sau în clădirea din Bulevardul Leontin Sălăjan.

Tensiunea creștea pe măsură ce se apropia ora „H“, cînd trenul prezidențial, avionul sau helicopterul, condus de Colonelul Mariuțan Vasile (Dauffen-ul 203), urma să atingă solul. Dar, pînă atunci mai erau multe de făcut. Echipele mixte, constituite din ofițeri de securitate și medici ai Sanepidului special, trebuiau să se deplaseze în pădure, la Honoș și Cheveres, pentru a realiza dezinfecția cabanelor, unde se ardeau cîteva care bune de lemne, spre a dezmorți pereții înghețați, întrucît temperatura, în majoritatea situațiilor, era sub minus zece grade. Consecința încălzirii interioarelor era neașteptată. Din toate ungherele cabanelor ieșeau sute de țînțari și de muște, care trebuiau vînate de responsabilii acestor locuri, respectiv de ofițerii de securitate... Se știa că un țînțar sau o muscă așezată pe farfuria președintelui însemnau cel puțin încă trei ani menținerea în același grad, pierderea primelor, a șansei de avansare. Pentru a se preveni aceste situații, se foloseau diverse spray-uri dezinfectante, fără mirosuri puternice, deranjante, spre a nu se irita laringele atît de sensibil al președintelui.

O întreagă campanie de analize de laborator vizau stabilirea calității apei potabile, ele repetîndu-se din trei în trei ore, știindu-se că apa Timișoarei este proastă, operîndu-se corecturi la uzinele de apă ale orașului, cu privire la clorinare și filtrare. În paralel se întocmeau buletinele de analiză pentru principalele alimente, livrate de Gospodăria județeană de partid, destinate consumului înaltelor personalități, cu excepția familiei prezidențiale, după cum am mai precizat, care consuma totul „din traistă“, respectiv numai bunătățile vacumate, aduse din import. Alți medici localnici erau angrenați în examene medicale și analize de laborator, trebuind să prezinte o documentație foarte exactă cu privire la sănătatea tuturor persoanelor, care puteau ajunge în contact cu familia prezidențială: copiii selecționați pe post de pupători, tinerii aflați în situația de a oferi flori, lăutarii, dansatoarele din formațiile artistice locale, ospătarii, conducerea județului, toți aceștia fiind obligați să adopte o viață de carantină „voluntară“. Persoanele găsite cu febră, cu amigdalele inflamate, cu diaree sau cu însemne ale virozelor, erau imediat îndepărtate și izolați. Cei rămași erau preventiv injectați cu polidin și alte preparate farmaceutice, negăsibile în comerț.

La Spitalul Clinic Județean numărul unu din Timișoara se dezinfectau și sigilau mai multe blocuri operatorii, saloane la Clinica întîi de chirurgie, la secțiile de Terapie intensivă și Medicală, unele lifturi, laboratoare, rezerve speciale. În paralel, medicii din cadrul Sanepidului special efectuau controale riguroase spre a se convinge că totul este O.K., și-n cazul unei „urgențe“ totul funcționează perfect, de la liftul de serviciu la colectivul medical cel mai calificat. Odată, nu demult, ridicîndu-se o somieră, într-un spațiu destinat „somităților“ prezumtiv rănite accidentate s-a găsit un pantof vechi uitat de vreun fost bolnav. Vai, ce scandal a urmat. Ca și cum somiera aceea obosită ar fi dosit o bombă cu hidrogen.

Telefoanele nu conteneau să zbîrnîie. Se comunica: ba că făina nu corespunde din punct de vedere organoleptic, ba că uleiul este ușor tulbure, că vinul conține prea mult tanin. Fructele sînt pătate. Flora microbiană din apa potabilă depășește parametrii admiși, clorinarea ei fiind excesivă. Carnea este prea fibroasă. Cu ocazia unei băi, pe care urma să o facă președintele României la Timișoara în casa de oaspeți, situată în Bulevardul Victoriei (fosta clădire a pinacotecii, nu cea nouă, care zăcea nefolosită de peste un deceniu) constatîndu-se că apa are un miros puternic de clor, au fost puși la treabă doi ofițeri din gardă să bată apa cu niște lopățele spre a îndepărta mirosul înțepător.

În paralel se realiza pregătirea „oamenilor muncii“ din Timișoara, care urmau să-l întîmpine pe secretarul general, pe „cel mai iubit dintre pămîntenii“ noștri. Poeții erau rugați să înjghebeze slogane, care să preamărească „piticul sadic“.

S-a fixat și regia necesară, pentru vizitarea întreprinderilor locale, stabilindu-se cîți oameni să fie scoși în stradă, unde anume să fie amplasați, cu cîte ore înainte de sosirea coloanei oficiale, cum să fie îmbrăcați, cu ce materiale propagandistice, ce să scandeze, cine să răspundă de ei spre a fi împiedicați să părăsească coloanele.

Toți informatorii, persoanele de sprijin (în trecut și colaboratorii) și rezidenții securității au fost instruiți temeinic să fie prezenți pretutindeni și să împiedice orice tentativă de dezordine și activitatea ostilă, îndreptată împotriva securității statului. Să stea în atenția lor foștii legionari, clerul, tinerii revendicativi, neoprotestanții și sectanții, scritorii, unele colective nemulțumite din cadrul întreprinderilor...

În ultimul timp se vorbește foarte mult despre „INFORMATORI“, ajungîndu-se la acuze reciproce, stigmatizări publice, suspiciuni tăinuite, descoperiri „senzaționale“, că și cutărică... a fost, bănuieli întemeiate și neîntemeiate, provocări ingrate, șicanări penibile, răzbunări meschine, „vendeta“ fiind operată după formula clasică.

Mai puțin se vorbește despre „PERSOANELE DE SPRIJIN“ (foștii „COLABORATORI“ fiind încorporați, în virtutea unui ordin al ministerului de interne, în această ultimă „armată din umbră“), care erau cei mai numeroși, fiind recrutați pretutindeni, în întreprinderi, instituții, școli, facultăți, acolo unde nu era depistat un „suspect“ deosebit de periculos care impunea o urmărire „calificată“ deci multidimensională, nemijlocită, permanentă, în timp și spațiu și la un nivel calitativ „superior“. (PERSOANA DE SPRIJIN sonda mediul pentru a oferi detalii de ansamblu, imaginea psihosociologică de anvergură).

Nu se amintesc de fel „REZIDENȚII“ acești indivizi care dețineau un statut cu totul privilegiat, care aveau în legătură 8-10 informatori sau colaboratori ai securității, deși nu erau ofițeri, dar cunoscîndu-li-se „atașamentul“ față de „cauză“ se bucurau de toată încrederea, putîndu-li-se încredința asemenea sarcini delicate și deosebit de importante. Ei erau, în acest fel, depozitari de informații, dintr-o anumită sferă de interes, care erau predate ofițerilor spre valorificare. Pe baza acestor informații erau luați în evidență „suspecții“, fie în așa-zisele „mape individuale de lucru“, fie în macabrele „dosare de urmărire informativă“.

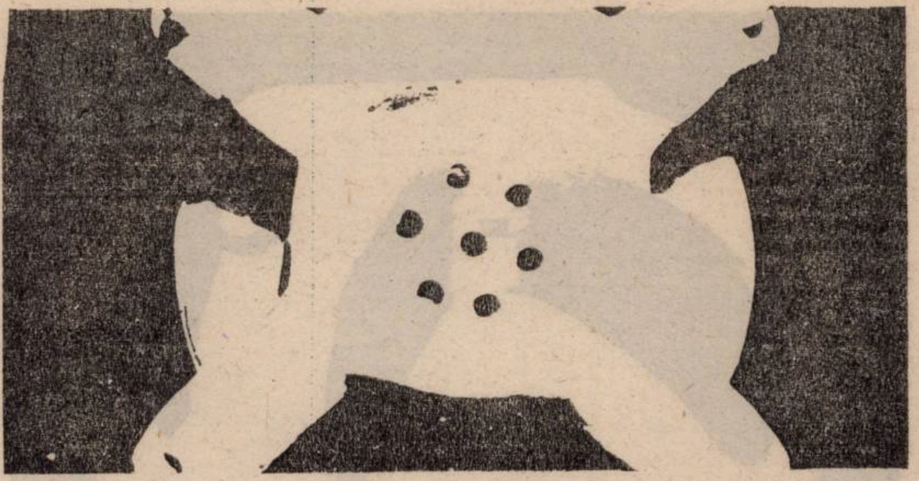

Nimeni nu amintește nimic de „GAZDELE CASELOR DE ÎNTÎLNIRE“, care-și puneau locuința la dispoziția securității, pentru a se realiza, în secret, întîlnirile cu informatorii, persoanele de sprijin și rezidenții.

Doresc să precizez că toate aceste „strădanii“, de cooperare cu securitatea asigurau periodic recompense bănești, de la cinci sute la două mii de lei și, în unele cazuri, mai mult. Suma de cinci sute de mii de lei, găsită la domiciliul șefului securității locale, colonelul Sima Traian, delapidată din seiful cabinetului său, reprezenta capitalul alocat remunerării rețelei informative pe timp de cîteva zile în formularea internă de specialitate, „fondul C.I.S.“. Dar dacă au fost atît de mulți — o întreagă armată nevăzută — cum putem ști care dintre semenii noștri ne-au „turnat“? La această întrebare nu se poate răspunde într-un mod simplist, deoarece criteriile de punctare, verificare, recrutare a rețelei erau și la noi în țară, ca și pretutindeni în lume, infinit de diferite, de la un caz la altul, exploatîndu-se slăbiciuni umane, alegîndu-se întotdeauna persoanele cele mai puțin bănuibile, asigurîndu-li-se o „protecție“ discretă, prin neglijarea lor, bine regizată, discreditarea lor în rîndul colegilor, creîndu-se impresia falsă că sînt totalmente neagreați de securitate, chiar suspecți de unele legături dubioase... Totuși, la un moment dat, au apărut suspiciuni, legate de numărul mic de înmatriculare al unor autoturisme proprietate personală la indivizi care nu făceau parte din protipendada privilegiată, apoi cu privire la libertatea unora de a efectua anual călătorii turistice în lumea liberă, chiar cu soția și copiii, în fine, privind deținerea unor arme de vînătoare... Se afirma că numerele mici la autoturismele particulare, reprezintă un privilegiu al securiștilor, milițienilor, activiștilor, ospătarilor și informatorilor... Tot așa se vehicula ideea că numai uzînd de pile sau colaborînd cu securitatea poți dobîndi anual un pașaport pentru occident. Cu armele de vînătoare, situația era și mai elocventă. Dreptul de a poseda armă de foc presupunea obligativitatea de a fi „Lacrima Christi“ în fața celor ce-ți confereau un asemenea „privilegiu“ și, pe drept cuvînt, „obliga“ la cîte un fazan, la cîte o informație... ceea ce îi asigura vînătorului libertatea de a se considera „acasă“ chiar în rezervațiile prezidențiale.

POSPOKI F.

SOLJENIȚÎN

ARHIPELAGUL GULAG

(XIV)

Torentele se scurg sub pămînt, în conducte ce canalizează viața aparent înfloritoare. Chiar acela este momentul în care s-a făcut un pas important către participarea largă populară la canalizare, către împărțirea în mod echitabil a responsabilității poporului: cei ale căror corpuri încă nu s-au prăbușit prin gurile de canal, cei care încă nu au fost luați de conductele spre Arhipelag, aceia trebuie să mărșăluiască la suprafață cu flamuri, să proslăvească procesele și să se bucure cînd se aplică pedepsele. (Asta preventiv! — vor trece anii, istoria se va trezi — dar anchetatorii, judecătorii și procurorii nu vor fi mai vinovați decît noi, cetățenii! De aceea am și albit, sîntem respectabili, pentru că la vremea noastră am votat — cum se cădea — **pentru**).

Dacă nu luăm în considerare experiența leninist-troțkistă din 1922 (judecarea eserilor), Stalin și-a început atunci tentativele cu **organizatorii foametei**; și cum era să dea greș cînd toți flămînzeau în bogata Rusie, cînd toți se uitau împrejur: unde a dispărut pîinea noastră? Și iată, în întreprinderi și instituții, luînd-o înaintea hotărîrii judecătorești, muncitorii și funcționarii votează cu vehemență pedeapsa cu moartea pentru nemernicii acuzați. Iar cînd a fost vorba de Partidul Industrial — Prompartia — s-a ajuns la mitinguri de masă, la demonstrații (care au cuprins și elevi), la marșul milioanelor și urletul din fața geamurilor judecătoriei: „Moarte! Moarte! Moarte!“.

La această răscruce a istoriei noastre răzbeau și voci izolate de protest sau abținere. Trebuia să ai multă bărbăție în acest cor de urlete ca să spui: „nu!“; nici nu se compară cu ușurința din zilele noastre! (Și nici măcar acum nu se prea protestează). La ședința Institutului Politehnic leningrădean, profesorul Dmitrii Apollinarievici Rojanskii **s-a abținut** (vezi-Doamne, fusese împotriva pedepsei cu moartea: cică acesta — în limbaj științific — este un proces ireversibil); a fost imediat reținut! Studentul Dima Olițki s-a abținut — a fost imediat arestat! Toate acele proteste s-au înăbușit în fașă.

Din cîte știm noi, clasa muncitoare vîrstnică era de acord cu aceste pedepse. De la comsomoliștii înflăcărați și pînă la conducătorii de partid și legendarii comandanți de armată, întreaga avangardă aproba într-un singur glas pedepsele. Revoluționari de seamă, teoreticieni și profeți, la șapte ani de la căderea lor lipsită de slavă aplaudau urletul mulțimii fără să-și dea seama că le va sosi și lor vremea, că în curînd numele lor vor fi tîrîte în acest urlet — „necurați“ și „mizerabili“.

În ce-i privește pe ingineri, programul era pe sfîrșite. În vara lui 1931, Iosif Vissarionovici a emis „șase condiții“ ale noii edificări; Majestatea Sa Unică a poftit să indice drept a cincea condiție, trecerea de la politica de distrugere a vechii intelectualități la politica atragerii ei și a grijii față de ea.

Și a **grijii față de ea**! Unde s-a evaporat mînia noastră îndreptățită? Și unde au dispărut toate acuzațiile noastre grave? Chiar era în plină desfășurare procesul sabotorilor din industria porțelanurilor (pînă și acolo au reușit să facă gafe!), iar acuzații își recunoșteau deja vina în cor; dintr-o dată au strigat la fel de uniți: sîntem nevinovați! Și au fost eliberați! (Tocmai era prefigurat pentru acel an un mic contracurent: ingineri deja condamnați sau aflați sub anchetă au fost readuși la viață. Așa s-a întors și D. A. Rojanskii. Să nu spunem atunci că el a cîștigat duelul cu Stalin? Că

S-A STINS LAMPA LUI ILICI

(Urmare din pag. 1)

tea ar putea fi un subiect de discuție. Și exemplele pot continua.

Este indiscutabil că frustrarea acută a populației este legată de sensibilitatea sporită la fenomenul de înrăutățire a condițiilor de viață, oricare ar fi nivelul absolut al acesteia. Sentimentul că România ar fi putut, în alte condiții, să aibă o soartă mai bună — are de asemeni rolul lui. Dar este cazul să înțelegem că ceea ce se întîmplă astăzi are o semnificație mai adîncă decît o nemulțumire suspectabilă de subiectivitate și relativism.

Într-o superbă carte **(Tropice triste)**, Claude Lévy-Strauss concluziona, după o prețioasă experiență antropologică și etnologică, că multe civilizații contemporane sau dispărute au reușit să rezolve la fel, sau chiar mai bine decît societățile moderne, problemele existenței. Drept caz extrem etnologul francez putea da exemplul eschimoșilor, ale căror mijloace de protecție (îmbrăcăminte, locuințe) le-au asigurat supraviețuirea — și nu pretinsa obișnuință sau o constituție excepțională.

Comparînd rezultatele prin care, de-a lungul timpului, civilizațiile au stabilit relația dintre ființa umană și mediu, ajungem pe teritoriul unui „mai bine" și unui „mai rău" care explicitează propriul nostru relativism. Totuși, în ciuda variațiilor a particularităților pe care ni le pun la dispoziție istoria sau cercetarea etnologică, condițiile de viață pot fi chestionate printr-un criteriu comun: al echilibrului, sau al dezechilibrului, pe care îl generează. Remarcile etnologice, care aici nu au fost un scop în sine, oferă din acest punct de vedere, sugestia fundamentală: **starea naturală (firească) a omului este starea de echilibru dintre el și mediu.** Raportarea directă a nivelului actual al unui indicator al calității vieții cu nivelul aceluiași indicator de acum 50, 100 sau 1.000 de ani nu este absurdă dar are o semnificație foarte limitată. Esențială rămîne asamblarea, rezultanta, coordonarea globală a tuturor datelor vieții, acea corespondență delicată dintre nevoi și mijloacele de a le satisface. Satul românesc nu avea lumină electrică, nu avea autobuze și nici televizor. Dar ciclul diurn al muncii și odihnei, ritmul mișcării și așteptării, contactul direct cu mijloacele de subzistență, impactul psihologic al sărbătorilor colective, reflectau o împăcare existențială a cărei imediată confirmare este binecunoscutul conservatorism. Satul românesc nu avea lumină, autobuze și televizor, dar nici nu avea nevoie de așa ceva.

Ceea ce se întîmplă astăzi în România este distrugerea acestui dat fundamental care este echilibrul dintre om și mediu. Vorbind de cei peste patruzeci de ani de regim comunist, propaganda amintește de cartierele de blocuri, kilometrii de asfalt, uzine și tractoare, urbanizare și generalizarea învățămîntului... Să trecem și acum peste multe subiecte neplăcute: degradarea completă a țărănimii, absurditatea industrializării pompierești, provincialismul cultural, ca să chestionăm semnificația acestor simboluri ale evoluției postbelice.

Viața într-un apartament de bloc este o democratizare a comodității. Căldura din perete, lumina din tavan, apa la chiuvetă răspund într-un mod standardizat și eficient nevoilor primare: orizontul elitist al cîtorva a fost sacrificat unei alternative adecvate majorității sărace. În ciuda terminologiei, accesoriile reprezintă realitatea consistentă a locuințelor citadine iar degradarea lor transformă mijlocul de protecție într-unul de recluziune. Camera de bloc fără căldură este ceva absurd construit anume pentru a nu putea folosi soluțiile clasice: lemnul, cărbunele, petrolul. Lipsa de apă pe conducte creează un infern din ceea ce, în condiții „necivilizate", ar fi devenit o problemă mult mai ușor de rezolvat. Curentul electric, care se economisește atît de chinuit pentru rezultate atît de derizorii este o valoare fundamentală a vieții citadine: întreruperea lui transformă cetățeanul într-un viețuitor neajutorat.

La ce bun străzile și șoselele muncite dacă ele nu asigură posibilități mai bune de deplasare? Salariatul agățat de uși sau cel exasperat din stații simte pe viu incompatibilitatea dintre ritmul strict al activităților și lungimea distanțelor ce trebuie parcurse. La ce bun clădirile înșiruite ale alimentarelor bîntuite de cozi, dacă ele nu au rămas decît oglinda unei neputințe ireversibile?

Pentru românul neprivilegiat, mediul în care trăiește a devenit încet, încet, sursa și simbolul dezamăgirilor, temerilor și nevrozei. Care este efectul acestui formidabil stress social, probabil unic în istoria neamului? Biologic, nu știu. În jurul meu se moare cum parcă nu s-a mai murit, dar statistici oficiale nu se publică și dacă există sînt, bănuiesc, falsificate. Psihologic, realitatea este indiscutabilă. Peste figura românului de astăzi, fie că îl întîlnești pe stradă, fie la serviciu, într-un magazin sau în intimitate, lîngă tine, acasă, s-au întipărit tristeți mînii, deznădejdi și angoase, răutăți și resemnare. Și dacă, din cînd în cînd, se aud hohote de rîs, cine nu știe că acolo, într-un cerc cît mai restrîns, cineva a spus un banc amar?

1986, în toamnă

Mi-e milă de încrîncenarea răutăcioasă de pe chipurile oamenilor. De frica lor, ca nu cumva să fie înstrăinați de **obiectul** care le procură atîta... încrîncenare. De frica de a nu părea ridicoli în crisparea lor. De mine, atunci cînd mi-e frică să nu pierd..., să nu par... Mi-e milă de omul în momente de răutate încrîncenată, zgîrci dureros care schimonosește, pentru că mi-e milă de mine, atunci cînd mă simt asediată, locuită, golită de sens.

Lunile acestea din urmă scot la iveală multe răutăți amorțite și, brusc, reactivate de iureșul vremurilor. Pline, străzile cu oameni hăituiți de ei înșiși, de oameni care trăiesc „iadul pe pămînt". Iadul, cuvînt cu rezonanțe picturale, sugerînd înflăcărate gropi comune de chinuit trupurile scăpate din frîuri, mai puțin pictînd, însă, marasmul dezordinii interioare a celor posedați de neliniștea sclaviei de sine.

Iată-l pe unul din „partidul încrîncenaților". Are mersul zgomotos-ostentativ, pînă și hainele-i foșnesc, nervoase. Își aruncă picioarele în lături, mergînd „tot înainte". Pantalonii îi flutură, iar mîinile îi spînzură în dezordine, pe lîngă corp. Gîtul e congestionat, îi auzi sîngele bătînd în vene, nerăbdător să se curețe de partea sa de venin. Chipul e negru de ură și scîrbă, negru și urît.

MERCENARI, ÎN SOLDA CUI?

Omul împins în rău, omul locuit de rău, omul înrăit de circumstanțe e..., urît și nefericit, nefericit pentru că emană urîțenie, dezordine, ne-armonie.

Sub mereu alte chipuri, îl văd tot mai des, cînd pe stradă, cînd la televizor. Aici e „fost mercenar", silit, acum să șadă în boxa acuzaților. Și tot aici, încearcă să se disculpe [de vînzarea de sine], ascunzîndu-și mult mai bine lăcomia decît semenul de pe stradă. E calm, încă stăpîn pe rafinamentul cu care știe să înfrunte bunul simț. Nu roșește cînd își împroașcă victimele cu minciuni, pentru că, nici acum, cînd i se cască „iadul pe pămînt" nu e în stare să-și folosească șansa eliberării de „...". Suflet de mercenar, intrat în soldă la întîmplare, mînat însă de o putredă dorință de bunăstare, se înverșunează, acum, să scape, de gura lumii și s-ar da în solda oricărui salvator.

*
* *

Am spus de curînd cuiva, ridicînd neutru și fără agresiune, din umeri: „Ce rău sînteți!". Omul se răcorea de dracii din el făcîndu-și o dreptate ieftină, ba chiar gratuită, aș zice, printre semenii dintr-un mic grup, alcătuit cu același scop: ventilarea tensiunilor agresive. Dacă i-aș fi spus, mai ales cu năduf și ceva încărcătură pasională: „Ce tîmpit / impertinent / nesimțit... ești," — aș fi primit, drept răspuns, o avalanșă de cuvinte înrudit-colorate, spre marea lui satisfacție. Așa însă, am observat, cu stupoare, o blocare a mecanismului de „ventilare". Observația mea, purificată de orice patimă verbal agresivă, lovea în răutatea pură, vulnerabilă. Răutatea nu mai putea ieși, i se astupase geamlîcul de aerisire. Omul nu își mai încăpea în piele de nefericire, dădea să plesnească. Țarcul de umanitate, înăbușit în sucul urii de sine, îl smintea. Dar mai ales îl smintea oglinda în care era silit să se vadă în toată hidoșenia sa, despuiată de orice virilitate [verbal și gesticulativ agresivă]. Se vedea, acolo, congestionat și zgribulit, un biet om, nefericit de rău.

Priviți, vă rog, cu răbdarea atenției odihnite, nefericirea de pe chipurile oamenilor [prea inexact numiți] „răi"! Dacă n-ați găsit răbdarea necesară, căutați-i motivația: conservarea propriei energii, prin conținerea urii față de „cel rău". Și ar mai fi o motivație. Sîntem în miezul Postului Mare, exercițiu spiritual de conținere și curățire a energiilor trupului și minții, țintind dăruirea lor, curate, mai departe. Nu doar postul alimentar —, ci și orice decapitare a pornirilor egoiste, autosuficiente, prea comod așezate în zi cu zi — curăță de toxine. Căci mult mai periculoase sînt energiile îmbîcsite ale micilor-noastre-mari năravuri și poate că cel mai periculos dintre toate este acela de a răspunde cu violență înrăită la violența înrăită, cerc închis, diavolesc.

Vă propun un exercițiu: cînd simțiți nevoia să vă înviorați aruncînd cu pietre în cei care vă agresează văz-auzul, priviți-i, ascultați-i, măcar de probă, măcar o vreme, ca pe niște bieți mercenari, iar nu stăpîni ai propriilor minți. Și apoi, întrebați-vă, fiecare:

Oare merită să mă iau de piept cu toți răii zilei, făcîndu-le curte agresiv? Sau să le arăt, cum mă pricep, cît sînt de lamentabili?

Ileana **DIMITRIU ȘORA**

---

societatea matură social nu mi-a dat motiv să omit acest capitol și chiar să nici nu scriu această carte ?).

Menșevicii deja desființați nu au mai fost aduși de Stalin în martie 1931 la procesul public al „Biroului Unional Menșevic". Gromann — Suhanov — Iakubovici. (Gromann — mai degrabă cadet, Iakubovici — aproape bolșevic, iar Grimmer-Suhanov e chiar acel teoretician din Februarie în locuința căruia, la Petrograd, pe splaiul Karpovka, în 10 octombrie 1917 s-a adunat C.C.-ul bolșevic și a luat hotărîrea de a trece la insurecția armată). Și dintr-o dată, a căzut pe gînduri.

Localnicii de pe țărmul Mării Albe spun despre flux: „apa **cade pe gînduri**": este momentul dinaintea refluxului. Sigur, nu se cade să comparăm sufletul tulbure al lui Stalin cu apa Mării Albe. Poate că nici nu a căzut pe gînduri. Și nici nu a urmat vreun reflux. Însă în acel an s-a mai întîmplat un miracol. După procesul Partidului Industrial era pregătit pentru anul 1931 procesul grandios al Partidului Muncitoresc-Țărănesc (chipurile, o organizație ilegală uriașă, care ar concentra forțele intelectualității sătești, ale cooperațiilor meșteșugărești și ale cooperativelor agricole cu ale bogătașilor satului). Toți gata pregătiți să doboare dictatura proletariatului. La procesul Partidului Industrial se vorbea despre P.M.T. ca despre o organizație deconspirată și bine cunoscută. Anchetatorii G.P.U. își făceau datoria fără greș: deja mii de acuzați își recunoșteau apartenența la P.M.Ț. și își asumau scopuri criminale. Se promiteau două sute de mii de „membri". În fruntea partidului erau prevăzuți: economistul Alexandr Vasilievici Ciaianov, viitorul „prim-ministru" — N. D. Kondratiev, L. N. Iurovski, Makarov, Alexandr Doiarenko, profesor din Timiriazevski — viitor „ministru al agriculturii". Poate erau chiar mai competenți decît cei care au ocupat aceste posturi patruzeci de ani mai tîrziu. Ce înseamnă soarta omului! Doiarenko era apolitic din principiu! Cînd fiica lui invita acasă studenți și aceștia își exprimau, chipurile, predispozițiile esere, el îi dădea afară.

Și iată, într-o noapte, Stalin s-a răzgîndit. De ce? Nu vom ști, poate, niciodată. A vrut să-și ușureze sufletul? — prea devreme. A biruit simțul umorului? Prea era totul monoton? Păi nimeni n-ar fi îndrăznit să-l acuze pe Stalin că nu ar avea simțul umorului. Cred că mai degrabă și-a dat seama că satul oricum va muri de foame. În întregime, nu doar două sute de mii. Așa că nu merita osteneala. Și astfel s-a evaporat întregul P.M.Ț. Tuturor celor care „au recunoscut" li s-a propus să se dezică de cele declarate (Vă puteți închipui fericirea lor !) și au fost judecați în afara proceselor, prin colegiile O.G.P.U. doar cei din grupul Kondratiev — Ciaianov *. (Iar în 1941, chinuitul Vavilov va fi învinuit că aparținea de P.M.Ț., că acest partid exista și că el, Vavilov, era conducătorul lui secret).

Se înghesuie paragrafele, se înghesuie anii, dar tot nu putem enumera ce a fost, în ordine (deși G.P.U. se descurca de minune! deși G.P.U. nu pierdea nimic !). Dar vom ține întotdeauna minte:

— că, de la sine înțeles, credincioșii sînt arestați continuu. (Aici mai ies la suprafață cîteva date. E „noaptea luptei contra religiei", în ajunul Crăciunului, 1929, Leningrad. A fost arestată multă intelectualitate religioasă, și nici măcar pînă la ziuă, nici măcar sub formă de poveste de crăciun. Tot atunci, în februarie 1932 au fost închise simultan o mulțime de biserici și au fost arestați mulți oameni ai bisericii. Alte locuri și date nici nu au ajuns pînă la noi);

— că sînt persecutate sectele, chiar și cele pro-comuniste. Astfel, în 1929 au fost arestate toate **comunele** dintre Soci și Holsta. Tot ce aveau era comunist: și producția, și repartiția. Totul era atît de cinstit, cum țara nu va reuși să o facă nici peste o sută de ani, dar vai! prea erau culți, citiți și școliți în ale literaturii religioase. Nu ateismul era filozofia lor, ci un amestec de baptism, tolstoism și yoginism. Deci toată comuna era criminală și nu putea aduce fericire poporului. În aceiași ani '20, un grup important de tolstoiști au fost deportați în podișurile de lîngă Altai. Acolo ei au creat sate-comune împreună cu baptiștii. Cînd a început construcția combinatului Kuznețk, ei îi alimentau pe constructori cu produse. Apoi au început arestările. Întîi, profesorii (nu predau după programa guvernamentală). Copiii fugeau după mașini, strigînd. Apoi, conducătorii obștei;

— că au fost epurate acele stoluri de orfani (prin educație sau plumb), care în anii '20 stăteau ciorchine pe asfalt și au dispărut brusc în 1930;

— că, de la sine înțeles, Marea Pasiență a socialiștilor continuă;

— că din 1929 istoricii neexpulzați la timp din țară sînt arestați (Platonov, Tarle, Liubavski, Gotier, Izmailov); de asemeni și vestitul critic literar M.M. Bahtin și tînărul, pe atunci, Lihaciov;

— că ba dintr-o parte a țării, ba din alta, încep să intre în torentul Gulagului și naționalitățile.

În românește de

Mariana **CERNICOVA-BUCĂ**

* În izolatorul închisorii, Kondratiev s-a îmbolnăvit psihic și a murit. A murit și Iurovski. După cinci ani de regim de izolare, Ciaianov a fost trimis în Alma Ata. În 1948 a fost arestat din nou.

NEW AGE: E POSIBILĂ AUTOMÎNTUIREA?

Evenimentele revoluționare care, începînd cu a doua jumătate a lunii Decembrie 1989, nu contenesc să transforme suprastructura și intreaga societate a României postbelice, au dislocat și filosofia noastră, încremenită pe poziții escatologice, și ne-au sensibilizat pentru receptarea ideilor de început nou, în așa fel incît astăzi ne știm întrutotul îndreptățiți să asimilăm învățămintele istoriei societății mondiale și să repudiem autarhismul folclorist și provincial care a respins întotdeauna curenții marelui fluviu al istoriei universale și a condamnat popoare intregi la incest intelectual și la stagnare.

Așadar, ce este New Age, Noua Eră a lumii contemporane, instalată in știința, filosofia și practica social-istorică a lumii panoccidentale ? Ne dumirim chiar de la prima privire mai insistentă : Este vorba de un sincretism Est-Vest, cu încercări constante de a realiza o sinteză de paradigmă nouă, dar și de o formă nouă de socialitate ce contestă pretutindeni vechile structuri patriarhale, de centralizare ierarhică, și se constituie spontan intr-o rețea orizontală, al cărei centru e pretutindeni și nicăieri. Mișcarea are și alte nume : „Era Soarelui“ sau „Era solară“, „Era ecologică“, Era Aquarius sau a Vărsătorului etc. Intenția tuturor acestor denumiri e caracterizarea lumii viitoare la al cărei prag ne-am afla astăzi. Fiind situație sincretică, spiritualitatea New Age are intime tangențe cu gnosticismul și ocultismul din toate epocile și proveniențele, autoînțelegîndu-se ca eră soteriologică, eră a mîntuirii. **Eră de sub zodia Peștilor, cei două mii de ani trecuți nu au mîntuit omenirea, dar mîntuirea omenirii e inevitabilă și se va petrece sub zodia Vărsătorului, în care tocmai intrăm pentru următoarele două milenii.** New Age se instalează programatic sub semnul Vărsătorului și susține (colateral) că după cum există un ritm biologic, în conexiune cu orele zilei, cu anotimpurile, tot așa există un ritm cosmic, articulat cu viața culturilor, a popoarelor, a omenirii.

Există astăzi în lume sute de mii de organizații New Age, iar numărul lor continuă să crească. La modul simplificat, new-age-ismul transformat poate fi descris ca imperativ : **Fiecare individ uman trebuie să se trezească din somnolența logicii automate, să treacă printr-o innoire de conștiință, să-și lărgească conștiința pînă la identificarea cu cosmosul.** Scopul transformării, situat neliniar față de mijloc, e abolirea societății tradiționale, patriarhal-ierarhice și înlocuirea ei cu „grupul“, cu ansamblul lejer al grupurilor interconectate în **network** („rețea“). Transformarea conștiinței însăși nu este un concept liniar, nu are loc prin perfecționare morală, ci preconizează apariția unei alte stări, caracterizată de nonopoziție și de identificare cu ființa.

Metodele transformării, practicate cu zel misionar, sînt psihotehnicile dezindividualizante, inducerea experienței transpersonale, solicitarea funcțiilor emisferei cerebrale drepte, activarea și capacitarea acestor funcții pînă la înfăptuirea învățării permanente și infinite, pînă la realizarea cunoașterii directe, extra- și transsenzoriale, creierul fiind înțeles ca hologramă, izomorf cu universul și, ca atare, izvor de cunoaștere inepuizabil, cu acces direct la întreaga informație a „ordinii universale înfășurate“. David Bohm dinspre fizică, chimie și matematică, Karl Pribram dinspre neurofiziologie și psihologie sînt principalele surse ale acestei generalizări filosofice a transformismului new-age-ist. Alte surse sînt lucrările teoretice ale psihoterapeuților și psihologilor orientării transpersonale, apoi materialul empiric al înregistrărilor pe benzi magnetice și al proceselor verbale din clinicile psihiatrice, care consemnează „experiența transpersonală“ a pacienților tratați sub stare de hipnoză, și, la urmă, întreaga tanatologie, în frunte cu Raymond Moody și Elisabeth Kübler-Ross, care trag concluzii privitor la fenomenul reanimării din moartea clinică. Receptarea ca atare sau specific occidentală a concepției hinduiste despre reîncarnare apare ca un corolar al acestei metodologii și generalizări filosofice.

În literatură și artă, se constată același program transformist și spiritual-soteriologic. Omul actual e un bolnav notoriu. Ex-sistarea, alienarea în cultura de tip tradițional, în opoziție cu natura, nu i-a priit. **Realismul magic al unor scriitori de mare succes, precum Michael Ende, dar și operele reeditate ale lui Hermann Hesse și Nikos Kazantzakis sînt integrate în dispozitivul** tactic al soteriologiei new-age-iste.

Specificul componentelor spiritualității New Age s-a conturat în urma strădaniei de a reuni științificitatea occidentală cu înțelepciunea orientală. Personalitățile protagoniste pot fi ilustrate cu Sri Aurobindo, Sri Chinmoy, Kirpal Singh, Guru Bawa, Baghwan Shree Rajnesh, maestrul Muktananda, Tarthang Tulku, Eknath Easwaran, Gopi Krishna, maestrul Subramuniya, Buba Free John, Baba Ram Dass, Budismul tibetan, Zen, Yoga, sufismul, Subud, Baha'i, taoismul, I. Ging — toate acestea, receptate specific, asigură participarea Orientului la constituirea spiritualității aquariene a mișcării New Age. Occidentul nu mai are astăzi decît graiul fără duh al tehnologiei sale antropofuge și a devenit incapabil să mai misionarizeze. Orientul, în schimb, năvălește subteran în acest vacuum cu toată vigoarea spiritualității sale neconsumate. Pretutindeni mișună acei „guru“, insoțiți de suita lor de adepți, infiltrînd reminiscențele de spiritualitate creștină. Altădată, tinerii occidentali îi căutau în Himalaia. Astăzi migrează ei spre marile metropole ale progresului tehnologic, participînd la concurența cu mărfurile exotice. Lumea are nevoie de o nouă viziune a realității, ceea ce înseamnă că modul de percepție însuși trebuie să se schimbe. Schimbarea modului de percepție — iată și revendicarea principală a psihologiei transpersonale, componentă inseparabilă a spiritualității New Age.

Întemeiată de Anthony Sutich, Abraham Maslow și Stanislav Grof, psihologia transpersonală e considerată a patra psihologie după behaviorism, psihanaliză și psihologia umanistă. Behaviorismul cercetase comportamentul manifest și comensurabil (B. Watson, B.F. Skinner), psihanaliza explorase profunzimile psihismului individual și cele ale colectivității umane (Sigmund Freud, C.G. Jung), iar psihologia numită **umanistă**, descendentă din unele lucrări ale lui Carl Rogers și Abraham Maslow, pornise de la sinele uman, tinzînd din nou spre grup și colectivitate, spre integrarea cu ceva situat inafara sinelui.

Psihologia transpersonală, în sfîrșit, avîndu-i ca precursori pe înșiși autorii psihologiei umaniste, continua această tendință spre depărtări pînă la cosmologic și universal, fără escală în sfera socialului. În dezvoltările teoretice ulterioare, autorii susțineau că psihologia transpersonală se ocupă de extaz, de experiența trăirii mistice, de conștiința cosmică, de fenomenele transcendente, de tehnicile hiperventilației, de masaj, de muzică, de o mie de alte lucruri, printre care „cutia neagră“ a conștiinței continua să rămînă o taină de nepătruns.

Psihologia transpersonală a rezultat din confluența cercetării occidentale cu „înțelepciunea“ orientală. Marcînd momentul încheierii procesului genezei, în iunie 1969 apare primul număr al revistei **Journal of Transpersonal Psychology**, tribuna noului avatar al psihologiei. Psihologia transpersonală pornește de la teza că omul nu poate fi ajutat din exterior, omul se poate ajuta numai singur. Vindecarea, asanarea, mîntuirea, din acțiuni tranzitive, devin travalii reflexive. Este o autosoteriologie perfect coincidentă cu restul spiritualității New Age. Terapeutul, deși uneori dascăl, este doar auxiliar exterior, însoțitor, eventual îndrumător. El nu este în nici un caz un vindecător. Terapiile transpersonale de autocunoaștere se interesează de două obiective principale : 1. descătușarea energiilor blocate, imobilizate în simptome emoționale și psihosomatice, 2. transformarea echilibrului energetic încremenit într-un fluviu de trăiri.

Terapia psihologiei transpersonale conține întregul spectru al comportamentului new-age-ist în vederea reinserției omului în cîmpurile de forță ale cosmosului. Obiectivul declarat este „creșterea“ (evoluția, transformarea cu orientare cosmică). La capătul „creșterii“ nu stă vreo treaptă oarecare, ci pretinsa identitate cosmică a individului. Insul trebuie să devină din nou el însuși. Dar cosmosul nefiind vreun lucru finit, identitatea cu el va fi la fel de vagă și dezindividualizată ca și starea anterioară. Dincolo de acest aspect **controversat**, psihologia transpersonală conține o evidentă critică, exprimabilă în afirmația că persoana, ego-ul, rezultatul individuației umane sînt anomalii ce trebuie revocate. A crește spre totalitatea cosmică — se susține — înseamnă a crește dincolo de conștiența universală, spre infinit, ceea ce, evident, s-ar putea să însemne o nouă formă de depersonalizare. Dar nu e numai atît. Psihologia transpersonală interferează cu credința new-age-istă în reîncarnare. Omul, cînd moare, nu trece în neființă, ci se perpetuează succesiv în multe alte cicluri ale vieții, evoluînd spre perfecționarea care îl învrednicește pînă la urmă să intre în odihna veșnică, în aneantizarea pozitivă a Nirvanei.

Chiar dacă psihiatrul Stanislav Grof nu se identifică complet cu mișcarea New Age, concepția sa despre psihologia transpersonală este în întregime penetrată de duhul new-age-ist. Grof lucrează cu pacienții pe mai multe planuri. În planul trei, pacientul în transă trece încă o dată, experiențial, prin procesul nașterii sale, de la fecundarea ovulului pînă la expulzarea din uter a fătului. El e confruntat cu moartea și trăiește eliberarea în nașterea sa din nou. În planul patru, pacientul dobîndește aptitudini de cunoaștere a viitorului, capacitatea de a avea viziuni despre viitor, dezvoltă capacitatea telepatiei și a clarviziunii, are așa-zisele experiențe transpersonale, retrăiește un lanț întreg de nașteri și renașteri anterioare, trece prin momente de identificare cu animalele, cu plantele și chiar cu mineralele, află că stările psihotice trebuie înțelese ca revelații cu privire la procese de renaștere perturbate. Renașterea, nașterea din nou, (reîncarnarea) reprezintă capitolul cel mai controversat al terapiei practicate de psihologia transpersonală. Pacientul, pus în stare de hipnoză, e condus de terapeut pînă dincolo de momentul nașterii sale, în existența intrauterină, iar apoi și într-o detaliat afirmată și descrisă existență anterioară concepției. Terapeuții care practică această metodă susțin că există o suferință psihică cu etiologie prenatală și că această suferință poate fi vindecată numai prin anamneză, prin regresiune în stare de hipnoză, prin retrăirea explicită sau simbolizată și prin reintegrarea în conștiința actuală a evenimentelor dramatice din presupusa viață anterioară, care a lăsat sechelele.

Ideea dominantă a psihoterapiei new-age-iste este că organismul uman în totalitatea sa psihofizică are tendința înnăscută spre autovindecare și dezvoltare. Terapeutul, plecînd de la principiul sistemic, urmărește să pună în mișcare procesul autovindecării. El îl ajută pe „client“ (termenul „pacient“ e prohibit) să se ridice la o stare în care devin active niște necunoscute forțe vindecătoare dinspre suprasistem, la o stare în care, pînă la urmă, se declanșează procesul ce duce la însănătoșire. Adesea apar, cu această ocazie, niște fenomene surprinzătoare, irepetabile și aproape indescriptibile. Acum, terapeutul se vede în situația să renunțe la orice metodă specială pentru punerea în mișcare a procesului vindecător, munca sa reducîndu-se la găsirea celei mai potrivite căi terapeutice de întreținere a procesului declanșat spontan, în crearea unei ambianțe prietenoase, a unui climat prielnic pentru manifestarea fenomenelor suferinței.

Psihoterapia new-age-istă a trecut de mult la îmbinarea tehnicilor psihologice cu cele fizice și recomandă propriile psihotehnici întregului dispozitiv partizan al dezideratului transformist. Căci nu numai „clientul“ trebuie transformat într-un individ sănătos, ci și întreaga omenire, pentru că economia, societatea au nevoie de oameni transformați, capabili să salveze ecosistemul terestru. Psihotehnicile psihosomatice nu mai urmăresc o revenire a „clientului“ la vechea normalitate, considerată de new-age-iști **morbidă**, ci săltarea întregii structuri disipative a omului într-o stare nouă, în starea integrată cu cosmosul, adică cu dimensiunea spiritual-ocultă a lumii, care de acum va fi din ce în ce mai prezentă ca paradigmă nouă sau ca nebunie generalizată a speciei umane trezită la luciditatea perceperii prezenței stafiilor. Căci experiența extra- și suprasenzorială este mereu presupusă atunci cînd se vorbește de vindecare, de automîntuire, fie a „clientului“, fie a omenirii. Potrivit acestei soteriologii, complet sănătoși vom fi numai dacă vom avea vedenii.

Dr. phil. Bruno WÜRTZ

Mircea Vulcănescu

ULTIMUL CUVÎNT

(XI)

rostit în apărarea sa de Mircea Vulcănescu, în ziua de 15 ianuarie 1948, în fața Curții de Apel din București, secția a IX-a Criminală, în procesul celui de-al doilea lot al foștilor miniștri și Subsecretari de Stat din Guvernarea Mareșalului Antonescu —, acuzați că au provocat dezastrul Țării, — în baza legilor 312/1945, 455/1945, 291/1947.

FAZA a III-a

a) Perioada Ministeriatului Neagu

Vin acum la ultima fază, caracteristică sfîrșitului Ministeriatului Neagu și Ministeriatului Netta.

Aici, tabloul se răstoarnă dintr-o dată și cerul se acoperă de nori amenințători. Refluxul armatelor germane învinse în Răsărit se abate pe pămîntul Moldovei, înlocuind perioada de acalmie a cererilor germane cu nevoi imperioase ce se cer împlinite pe loc, sub amenințarea revolverului și sub amenințarea ocupării Țării (stenogramele din 12 Ianuarie și 25 Mai 1944).

Încă înainte de a se produce acest reflux, nemții s-au trezit și au descoperit că au fost înșelați în așteptările lor anterioare și păcăliți, acoperind cu aur, un sold fictiv. Violenți în manifestările lor, ei încep negocierile din toamna anului 1943, sub auspicii foarte sumbre. Acordul anual, a cărui semnare întîrzie din Octombrie 1943 pînă în Februarie 1944, amenință să ne impună sarcini grele. Nemții nu mai vor să audă de acoperirea soldului la BNR și nici de livrări de aur. Ei cer contingente de export mari, menite să acopere nu numai balanța dreaptă, dar să facă România să le și restituie tot ce au livrat în plus, anul trecut. Pretind chiar — ca și Domnul Procuror ! — ca soldul clearingului, tot, să fie folosit la stingerea creditelor date de ei și BNR să restituie aurul care i s-a dat degeaba

Moment dramatic, căci germanii își sprijină cererile pe amenințări străvezii. Și, ca o culme, enervat, Conducătorul Statului rupe punțile de înțelegere, alungînd din Cabinetul său pe primul delegat german venit să-l amenințe cu ocuparea.

Ministerul de Finanțe intervine atunci din nou și, cu ingeniozitatea și sagacitatea lui, Ministrul de atunci, salvează situația concepînd un nou sistem, care, aparent va da satisfacție nemților, dar, în fond, va permite României să continue de a primi aur și a primi și armament pentru acoperirea planului de dotare a cărui împlinire grăbită îl apasă, dată fiind precipitarea evenimentelor, care îl fac necesar (...).

În acest fel, situația se restabilește în favoarea economiei românești, prin efortul ingenios al Ministerului de Finanțe. Este adevărat că nemții nu mai acordă nici un sold. Dar practic, situația este aceeași. Și acest lucru singur importă !

Căci, spre a-și obține contingentele de export consimțite, ei trebuie, ori să ne asigure tranzitul în țările cu devize libere, ori să plătească ei această cotă cu devize. Acoperirea statutară a BNR-ului pentru efortul făcut prin Ministerul Finanțelor în favoarea armatei germane este iarăși asigurată, cu toate că creditul în lei, obținut de Stat de la BNR pentru armata germană este deja acoperit odată de nemți, prin livrări egale pe credit de armament, pentru nevoi proprii românești.

Acesta este acordul semnat în ultimul moment, cu o săptămînă înainte ca refluxul nemților, după înfrîngerea de la Uman, să creeze o situație nouă. O săptămînă să se fi întîrziat semnarea lui și nemții ar fi refuzat-o !

b) Perioada Ministeriatului Netta

Am văzut că, potrivit acordului din 9 Februarie 1944, germanii puteau achiziționa bunuri din Țară, plătind cu leii proveniți din trei conturi diferite :

1. O dată, cu leii din sumele puse la dispoziția lor de Ministerul Finanțelor, din creditul de 18 miliarde acordat drept contraprestație românească la livrările germane de armament, efectuate în contul creditului echivalent consimțit de Germania și numai pe măsură ce Ministerul român al Înzestrării asigură recepționarea acestor livrări.

2. A doua oară, cu leii aflați în contul clearing, proveniți din plățile importatorilor români din Germania, în contul contingentelor.

3. A treia oară, nemții puteau cumpăra cu leii proveniți din decontarea de către BNR a devizelor libere, pe care le-ar fi vărsat, substituindu-se ca achizitori exporturilor în tranzit pentru valoarea a 25% din contingente spre țările cu devize libere, conform prevederilor acordului.

Este ceea ce Ministerul Aprovizionării spunea, plastic, în declarațiile evocate aici, că „nemții sug din trei țîțe“.

Începînd din momentul refluxului trupelor germane în retragere prin Țară, germanii încep să se afle cu aprovizionarea trupelor lor din Țară într-un serios impas. Sumele prevăzute în acord pentru finanțarea armatei germane sînt cu totul insuficiente pentru aprovizionarea trupelor lor tot mai numeroase, așa că germanii sînt nevoiți să folosească pentru aprovizionarea acestor trupe o parte a produselor achiziționate în vederea exportului în Germania.

Mecanismul acestor treceri a aprovizionării armatei germane era relativ simplu, de vreme ce aprovizionările armatei germane se decontau în contul contingentelor de export prevăzute în acorduri. Pentru a înlesni aprovizionările pe teren, Ministerul de Finanțe, prevăzător, intuise, încă din vreme, de acord cu Conducerea Statului, un nou sistem de achiziție cu plata în bonuri puse la dispoziția armatei germane prin ofițeri români de intendență, detașați pe lîngă Marile Unități nemțești.

Aceste bonuri se centralizau de către acești ofițeri de intendență români, trecîndu-se în contul exporturilor din contingentele consimțite Germaniei prin acord. Bonurile se decontau Statului român de nemți, pe valoarea lor întreagă, în vreme ce Statul român lichida pe detentori, treptat, fără ca nemții să beneficieze astfel de înlesnirile de credit asigurate pe această cale Statului român. În acest fel, nemții ajung să epuizeze repede toate disponibilitățile lor din primele două conturi.

În schimb, ei nu asiguraseră încă tranzitul spre țările cu devize libere a cotei de 25%, și nici nu preluaseră această cotă asupra lor, lăsînd BNR, sub acest raport, în deficiență.

Aplicarea acordului din 9 Februarie 1944 se găsește astfel în impas. Pe deoparte nemții pretind sporirea contingentelor necesare armatei lor, pe de altă parte, Ministerul Economiei Naționale și BNR pretind executarea prevederilor acordului privitoare la tranzitul garantat de nemți către țările cu devize libere. În sfîrșit, Ministerul Aprovizionării refuză să asigure simultan și o creștere a contingentelor afectate armatei germane și o acoperire a cotei necesare exportului spre țările cu devize libere. Acordul din 9 Februarie este amenințat de a nu mai putea fi executat. Ca o culme, sub presiunea nevoii, trupele germane aflate pe teritoriu încep să jefuiască.

Pentru a face față situației, Subsecretarii de Stat ai Economiei Naționale, Aprovizionării și Finanțelor — care se întîlnesc azi aici, pe banca acuzării — se întrunesc în conferință la Ministerul de Finanțe, la începutul lunii Mai 1944, întocmind o notă comună prin care propun ca singură soluție pentru finanțarea aprovizionării suplimentare a armatei germane, ca Germania să preia asupra ei cota de 25% exportabilă spre țările cu devize libere, al căror tranzit se angajase să-l asigure, depunînd ea însăși aceste devize libere conform prevederilor acordului. Ministerul de Finanțe admite soluția și — cu toate protestele vehemente ale germanilor, care se plîng că România le cere să plătească cu aur aprovizionarea unor armate care luptă să-i apere teritoriul — izbutește să o impună Conducerii Statului, care, la rîndul său, o impune germanilor. Constrînși de situație, germanii încep să verse regulat în Elveția aur, în contul Statului român, pentru plata produselor astfel achiziționate.

În același timp, Ministerul Finanțelor dispune centralizarea — prin organele Ministerului de Interne — a tuturor prădăciunilor și rechizițiilor abuzive făcute de germani, computîndu-le de asemeni, în sarcina contingentelor de export consimțite Germaniei prin acord.

Această soluție ingenioasă, care face pe nemți să plătească cu aur aprovizionarea suplimentară a trupelor lor care luptă pe teritoriul românesc și care restabilește, cu toată gravitatea situației, posibilitatea Țării de a primi pentru exportul său aur, într-o țară neutră, a fost considerată, prin absurd, de actul de acuzare, ca o învinuire în sarcina Ministrului de Finanțe Netta, că ar fi acordat nemților contingente suplimentare ; uitîndu-se că aceștia aveau drept contraparte o cantitate suplimentară de aur și devize libere primite de Statul Român și că aceste livrări pretinse suplimentare nu erau în realitate contingente suplimentare, ci numai cote de 25% în devize, al căror tranzit se angajaseră să-l asigure, pusă în sarcina nemților printr-o măiastră interpretare, în favoarea României, a clauzelor acordului din 9 Februarie 1944. Ultima depunere de aur, în Elveția, confirmată de BNR a avut loc în preziua datei de 23 August 1944.

Rolul Ministerului de Finanțe, în această perioadă, constă deci din controlul executării acordului din 9 Februarie 1944 și din găsirea unei soluții ingenioase care să permită aplicarea acestuia în avantajul României, într-un moment de blocare aparentă a conturilor lui, cînd se putea strica totul.

Acesta este ultimul act al finanțării armatei germane, cel mai dureros resimțit de Conducerea Politică a acestei Țări, a cărei nemulțumire s-a manifestat și în ultima întrevedere a ei cu Conducătorul Statului Român, la începutul lui August 1944.

Dacă Onorata Curte vrea să-și dea seama de împrejurările în care a avut loc ultimul act al dramei, ea poate să se refere la discuțiile dramatice ale ședinței din 12 Ianuarie 1944 a Consiliului de Miniștri, cînd se discută sistemul bonurilor de plată ; sau la discuțiile din ședința din 25 Mai 1944, cînd Conducerea Statului pune în vedere Consiliului amenințarea cu ocupația la care este expusă, dacă nu se ajunge grabnic la o soluție.

Ocupație, care — dacă s-ar fi realizat — ar fi dispărut orice posibilitate a întoarcerii de la 23 August 1944 !

Este aceasta o activitate de aservire ?

Este un act de militare pentru hitlerism ?

Este un act de contribuție la pregătirea sau desăvîrșirea permiterii intrării armatei germane pe teritoriul Țării ?

Este un act de complicitate la hotărîrea de a continua războiul ?

NU !

Este o activitate curat românească, de apărare exclusivă a intereselor țării, într-un sector limitat, față de aliații ei ocazionali de ieri, făcută cu grija de a menaja Țării maximum de avantaje, fără a pierde însă, din vedere esențialul, care constă din asigurarea cu orice preț a condițiilor menite să permită Țării ieșirea din conflict la timpul potrivit.

Dacă acei care au colaborat la obținerea strălucitelor rezultate arătate ar fi sabotat activitatea lor, crede Onorata Curte că faptul ar fi putut aduce Țării evitarea unui dezastru sau o pagubă mai mică decît au adus fără voia lor ?

NICIDECUM !

El ar fi dus numai la ocuparea Țării de germani, ocupare sub amenințarea căreia am lucrat necontenit și pe care Țara a evitat-o totuși, cu toată îndrăzneala cu care făptașii acestor negocieri și finanțări au arătat-o în pretențiile lor : datorită felului în care au știut să-și strecoare aceste pretenții, împletindu-le cu interesele de moment ale adversarului, spre a face totuși să triumfe scopurile proprii ale Țării lor.

Sîntem totuși datori să spunem aici, cu toată umilința, că avem sentimentul că toate rezultatele strălucite pe care le-am obținut, nu se datoresc numai rîvnei și priceperii și nici numai ingeniozității noastre, a acelor care am dat și cîștigat această bătălie economică, atît cît se datoresc felului în care a fost prețuită jertfa celor căzuți pe cîmpul celeilalte bătălii.

Ceea ce ținem să evidențiem aici este numai faptul că noi, cei care am apărat acasă, față cu fostul aliat de ieri, interesele economice ale celor căzuți departe, nu am înșelat nădejdea lor și am luptat și noi lupta noastră, cu succes pentru țara noastră.

Și dacă noi am avut în cele ce am încercat aici izbînda pe care ei n-au avut-o, noi știm că le-o datorăm totuși pe a noastră întîi lor, și, de aceea, departe de a ne făli cu ce am făcut față de dînșii, înțelegem numai să le dăm aici socoteală.

Iartă-ne, Curte, dacă — folosind prilejul judecării Ei — înțelegem să ne facem această datorie (...)

Literatura română, azi: ANA BLANDIANA

Dacă orice istoric literar poate spune cu mare viteză care scriitori români s-au născut odinioară la Lugoj, care la Oravița și care la Timișoara, dacă alții completează, cu voluptate, listele autorilor minori care au contribuit, cu cărți azi ilizibile, la sporirea bibliotecilor „bănățene“, puțini ar fi capabili să numească, fără dificultăți, scriitori importanți de azi născuți la Timișoara.

Cauzele sînt multe și le-am enumerat odată. Adevărul e că orașul și-a risipit, fără milă, scriitorii, oamenii de cultură, artiștii. Puține locuri s-au legat atît de greu de marile valori ale spiritualității ca acest oraș. Ani întregi am avut senzația a clădi pe nisip.

Astăzi, Timișoara e în măsură a-și recupera valorile spirituale. Jertfa teribilului decembrie solicită cuvîntul celor ce au plecat de aici. Reface filiațiile uitate.

Sub acest semn am așteptat-o la Timișoara, în 22 martie 1990, pe Ana Blandiana. Dacă spunem că Ana Blandiana sau Dorin Tudoran „sînt timișoreni“ nu operăm o delimitare regionalistă, în numele unor reducții provinciale, implicit minimalizatoare. Nu facem altceva decît să dăm numelui lor, așezat sub semnul revoluției, semnificația unei apartenențe : a apartenenței la spiritul acelui decembrie românesc pe care Timișoara l-a trăit ca nici un alt oraș.

Ana Blandiana la Timișoara. 22 martie 1990. Cu Larisa Stase Mureșan, Emil Reus, Ion Alex Crețescu, creatorii spectacolului „Cumințenia pămîntului“.

Cumințenia pămîntului

E mare, greu de urnit și răbdătoare,
Dac-o lovești durerile sînt simțite dar tac,
E mare, de-aceea poate să stea nemișcată,
Poate să vorbească doar o dată sau de două ori într-un veac.

Știm că există, trupul ei mare
Știm că ne sprijină dacă-am greși,
Știm că nu poate să moară, că lingă sînii ei
Putem să ne-ntoarcem copii.

Și-atunci cînd aerul se va face cald și mătăsos între noi,
Cînd nu ne vom teme unii de alții, de vînt,
Vom ști că vorbește Cumințenia pămîntului,
Cumințenia acestui pămînt.

(1966)

Întotdeauna am avut senzația că Ana Blandiana ezită a-și numi obîrșia timișoreană. Da, s-a născut aici, dar anii de formație ... copilăria ... tinerețea ... vîrstele decisive aparțin altor locuri. O vreme am bănuit că, dintr-un motiv sau altul, evită orașul. Că nu i se pare demn de iubire. Pînă la apariția — în 1989 — a volumului de **Poezii** lipseau chiar „notele biografice“ care să recunoască o apartenență decisă la acest loc. Fiindcă această **Notă biografică** există, să răpim cîteva propoziții esențiale pentru noi : **„1915, 25 martie.** Se naște în familia țăranilor Gheorghe și Ana Coman din Murani, plasa Vinga, județul Timiș, primul lor copil, Gheorghe, tatăl viitoarei poete. Licențiat în drept și teologie, profesor la liceele «Diaconovici-Loga» și «Mihai Viteazul» din Timișoara, el va participa, în calitate de preot cu grad de maior, la eliberarea Transilvaniei de nord, a Ungariei și Cehoslovaciei, iar după război va fi profesor la liceul «Partenie Cosma» din Oradea, apoi preot la catedrala ortodoxă din același oraș. Moare după o viață de o dramatică demnitate, la numai 49 de ani, într-un accident“.

Pentru oricare cititor, cît de cît inițiat în tainele controalelor Epocii de aur, e evident că un asemenea text nu putea apare decît după o seamă de tratative, în care fiecare dintre părți — și editorii, și cenzorii — au făcut tot ce-au putut ca să se justifice față de **ziua de mîine.** Această dulce complicitate care a permis apariția **notei** lasă, totuși, în părăsire, o seamă de sintagme. O rog pe poetă să detalieze această introducere cam abstractă. Spune :

Bunicii mei locuiau aici, în Fabric, veneam vara la ei. Firește, e vorba de bunicii dinspre tată. Țărani din Murani, ei s-au mutat după război la Timișoara. Bunicii mei au continuat să fie țărani chiar locuind în Timișoara. Aveau pămînt la marginea orașului. Țin minte că mergeam uneori cu bunicul — cu Dedi, așa îi spuneam — acolo. Nu aveau pămînt mult. Bunicul cultiva lubenițe. Pe care, probabil, le vindea. După cum îmi amintesc că în curtea lor erau grămezi imense de lubenițe. Uite ce îmi amintesc : grămezile acelea de lubenițe din curtea bunicului. Așteptam să vină vara, fiindcă vara pentru noi însemna grămezile de lubenițe din curtea bunicului. Îmi amintesc o scenă de la holdă ... Te rog să faci o paranteză : Gheorghe și Ana Coman erau niște bănățeni tipici. Deși oameni simpli, erau trilingvi. (Ana Blandiana se oprește, are un moment de mirare : o uimire fericită) : Stai, nu, am spus trilingvi ? Nu, nu, știau patru limbi : vorbeau româna, germana, maghiara, sîrba. Iar Dedi — aici voiam să ajung — vorbea și rusește. Pămîntul era lîngă cazărmile rușilor. Erau foarte multe cazărmi. Îmi amintesc acea scenă de la holdă în care le dădea lubenițe la soldați. După aceea a vorbit cu ei rusește. Ne-a povestit nouă, copiilor, fiindcă era o căruță plină de copii. **(Cine erau copiii ?).** Erau verișori de-ai noștri. De vîrsta noastră. Ne-a povestit că îi era milă de ei — că el știe cum e să fii soldat în țară străină. Fusese prizonier în Rusia mai mulți ani, în timpul primului război mondial. Acum, cînd îți povestesc, mă impresionează faptul că el, om simplu, nu făcea deosebirea între condiția de ocupant și condiția de prizonier. Ce ciudat, el era cel care avea dreptate. Pentru că, în fond, singurătatea soldatului ocupant era egală cu aceea a prizonierului. **(Bunicul fabulos al Anei Blandiana, înțeleptul și gospodarul. Fiindcă marii bănățeni își sporesc, acum, numărul, spun : cred că era un bărbat frumos. Și adaug : cred că era un om foarte frumos)** Da, zice Ana Blandiana, ce pot să spun eu ? **(E, parcă, puțin încurcată)** Lumea se mira cît de mult seamăn cu bunicul. Bunica l-a născut pe tata la cincisprezece ani.

Aș insista puțin asupra acestei lumi bine așezate, atît de bine orînduite. Asupra acestor oameni frumoși care credeau în valorile acestui pămînt. Chiar atunci cînd fiul lor era la închisoare, chiar atunci cînd amenințările, asediul deveneau parte aproape firească a unui cotidian al terorii, bătrînii bănățeni puneau semnul egal între prizonier și ocupant. A cultiva lubenițe la marginea orașului, a le dărui copiilor și oamenilor singuri.

Dar timpul ne presează, așa că trebuie să întreb : **A existat un moment în care ați simțit nevoia imperioasă să spuneți NU ? Să subminați, prin scris, o societate inumană ? Și dacă da, care este acel moment ?**

Există un moment care m-a schimbat. El se leagă, cu siguranță, de moartea tatălui meu. Tata a fost închis în mai multe rînduri, ultima dată între 1959 și 1964. (Aș vrea să întreb : **cu cine,** fiindcă între acești ani au stat în închisoare V. Voiculescu și Noica, Goma și Sergiu Al-George și atîția, atîția oameni cu care spiritualitatea românească se mîndrește. Cu atîția oameni care, după 1964, au devenit **modele exemplare).**

A ieșit în 1964 și a murit la foarte scurt timp după ce a ieșit, într-un accident stupid. Avea patruzeci și nouă de ani. Eu aveam douăzeci și doi. Lipsa de sens a acestei morți și, într-un anumit înțeles lipsa de finalitate a întregii lui vieți — mă pregăteam să intru în maturitate — apăreau straniu în acel moment în care am mai avut o ultimă discuție cu el. Cum să spun ? — o discuție testamentară. Era extrem de traumatizat, avea dureri îngrozitoare. Uite, trebuie să deschid o paranteză, să-ți spun că înainte era extrem de pasionat de politică. În fiecare seară asculta posturile de radio străine. Toată copilăria mea e plină de hîrîitul bruiajelor care însoțeau aceste posturi **(Toată copilăria noastră, aș completa, e plină de amintirea celor ce ascultau „vocile de dincolo“),** de imaginea lui stînd aplecat peste un post de radio vechi care scotea un hîrîit continuu. Oare cum reușeam să înțelegem cîte ceva din acel hîrîit ? Ei bine, la cîteva zile după accident s-a întîmplat să cadă de la putere Hrușciov. Fiindcă știam că era atît de interesat de tot ceea ce se întîmplă în lume, i-am spus : A căzut Hrușciov. Privirea pe care mi-a aruncat-o atunci, ca răspuns la această veste, a fost pentru mine adevăratul lui testament. În orice caz, e cea mai importantă moștenire care mi-a rămas de la el. Era atît de uimit că un asemenea fapt ar fi putut să-l intereseze ... Am avut senzația că în acea clipă esențială dintre viață și moarte a avut revelația cît de derizorie e politica și am mai avut senzația că trebuie să preiau, pentru viața mea, acest mesaj. El, el își risipise viața fiindcă fusese dependent de politică. Să nu ți se pară că am răspuns alături. Eu am vrut să fiu un poet apolitic și am scris mereu așa cum am simțit. Dar am fost obligată, împotriva voinței mele, să spun **nu** tocmai fiindcă absența lui **nu** ar fi însemnat **da.**

Am fost cu atît mai implicată politic, cu cît am fost mai interzisă.

O rog să numească, dacă poate, etapele ei de „dizidență“. Îmi spune că e imposibil. N-au existat etape ; a scris mereu așa cum a crezut ea de cuviință. George Ivașcu îi spunea că Bujor Sion, de pildă, e nemulțumit de tabletele ei. Cînd o să scrie Ana Blandiana așa cum trebuie, se întreba Bujor Sion. Pe urmă discutăm despre celebrul grupaj de poezii din **Amfiteatru.** Nu, poeziile din **Amfiteatru** nu erau deosebite de altele, publicate mai înainte. În unele dintre poeziile anterioare existau afirmații mai grave. Între timp însă, nivelul de exasperare a cititorului crescuse.

Vreau să spun că eu nu scriam altfel decît înainte. Scriam, adică, așa cum simțeam. Și mai simțeam că **a tăcea** înseamnă **a accepta.**

Datoria scriitorului e aceea de a spune ceea ce simte. Simplu, am scris ceea ce am simțit.

O întreb în ce măsură e un om religios. Ce crede că a fost firesc și ce extraordinar în viața ei.

Da, cred că sînt un om religios. În nici un caz un bigot. Pentru mine, religia e extraordinar de importantă în acea zonă profundă care e comună tuturor religiilor. Simt ca absolut comun apartenența la aceeași ordine a misterelor de la Eleusis și a misterului Eucharistiei. Mă emoționează enorm paralelismele dintre viața lui Budha și a lui Isus.

Dincolo de acest sentiment mistic, există o extraordinară emoție creștină, transmisă prin umanismul său acestei discipline a iubirii ... Paralel cu acest sentiment de natură filozofică, oricum intelectuală, a existat și există în mine o emoție care s-a legat și se leagă de tradiții, de copilărie, de toate riturile care reprezintă, în același timp, o legătură mai adîncă cu țara. E ceva românesc, dar ținînd, ca să zic așa, de istorie ; nu-l simt ca aparținînd adevăratului misticism, fenomenului religios ca atare.

Viața fiecărui mare poet dă sentimentul extraordinarului. Poetul mare e născut în afara ordinii firești a întîmplărilor. De fiecare dată cînd în România ultimelor trei decenii s-a întîmplat ceva extraordinar, poeta Ana Blandiana a fost în centrul evenimentelor. Fie singură — ca poetă — fie împreună cu soțul ei, Romulus Rusan. Intrarea în literatură, afirmarea generației 60, epoca destalinizării, cutremurul din martie 1977, opoziția deceniului al nouălea, Revoluția din decembrie 1989, epoca preelectorală 1990 au așezat-o între capetele de afiș. Între numele cele mai des rostite. Dacă ea crede că viața ei oferă sentimentul extraordinarului.

În ceea ce privește viața mea, am trăit întotdeauna cu sentimentul, care venea din credință sau din inconștiență, că nu mi se poate întîmpla ceva rău. În ultimă instanță, nu mi se poate întîmpla ceva rău. Sau, mai exact : că din fiecare rău care mi se întîmplă, va ieși mai binele.

Ce făceați în perioada interdicției ?

Eram la Comana. Comana e la vreo patruzeci de kilometri de București. Aveam o casă acolo. Scriam, făceam grădinărie. Trebuia, efectiv, să producem ceva ca să avem din ce trăi.

Am lucrat la o carte pe care o voi termina foarte greu. Mi-ar fi plăcut să o intitulez „Suflete moarte“. Deocamdată, are cinci sute de pagini : nu știu dacă va cuprinde și evenimentele de după Revoluție sau se va opri înainte de 22 decembrie. Iată întrebarea.

Nu vi se putea întîmpla nimic rău, deci. Dar acel an de arest la domiciliu a fost, totuși, un **an rău.** Au fost momente în care presiunea a urcat dincolo de limitele suportabilului ?

(Răspunsurile de mai jos sînt ale Anei Blandiana : cîteva completări ale lui Romulus Rusan le vom dezvolta într-un dialog cu acesta, într-unul din numerele viitoare ale revistei noastre)

Da, era un fel al lor de a ne presa. Ne cunoșteau foarte bine, așa că ne presau într-un anume fel. De pildă, într-o zi am primit la Comana telefon de la niște vecini (care conlucrau) că de sub ușa noastră țîșnește apa. Că o conducă s-a spart și ne-a inundat apartamentul. Ne-am dus repede la București, acolo nu se întîmplase nimic. Ne-am întors. În locuința de la Comana totul era răscolit. Gardul era dărîmat, straturile de ciuperci distruse. Bineînțeles că ne luasem manuscrisele cu noi, așa că n-aveau ce să obțină. Iar la Comana n-avem mare lucru : masă, scaune, un pat. Tot timpul voiau să arate că sînt în spatele nostru, că știu tot, că sîntem sub ochii lor. Au luat o ciupercă uriașă din grădina noastră și au pus-o la ușa apartamentului din București. Cu Mircea Dinescu nu le-ar fi mers, istoria cu ciuperca n-a avut nici un efect.

Romulus Rusan se întreabă dacă securiștii nu citiseră cumva o nuvelă a lui cu o ciupercă uriașă care ... Nuvela se află în volumul **Roua și bruma.** Nu-i exclus să o fi citit. Cei din sistemul represiv aveau, uneori, curiozități intelectuale. Iar la un nivel ceva mai înalt, buna lor pregătire reclama și anumite lecturi. La Timișoara exista unul care îl citea pe Barthes. Ca să-i combați pe Livius Ciocârlie, Adriana Babeți et comp. trebuia să-l citești pe Roland Barthes. Sînt absolut sigur că supraveghetorii știau pe de rost poeziile cenzurate ale Anei Blandiana și au citit, cu creionul în mînă, notele de călătorie ale lui Romulus Rusan. Dacă nu cumva le știau pe de rost și pe acestea. Acum, recapitulînd, îmi dau seama că putem face o antologie a poemelor de rezistență ale Anei Blandiana. Cred că ne poate ajuta și spectacolul Larisei Stase Mureșan, intitulat **Cumințenia pămîntului,** după un poem scris chiar în anii '60. (E selectat din **Călciiul vulnerabil,** 1966.) E un extraordinar poem al speranței. E poemul care inaugurează, în poezia Anei Blandiana, tema speranței și a credinței în ziua de mîine. O întreb pe Ana Blandiana, care a venit la Timișoara la invitația Teatrului Național, dacă i-a plăcut spectacolul **Cumințenia pămîntului.**

Mi-a plăcut foarte mult. Larisa Stase Mureșan face parte efectiv dintre puținii actori în stare să recite. Am senzația că spune versurile cum ar desface nucile. Încearcă să renunțe la retorismul cuvîntului. În același timp, scenografia lui Emil Reus, cu lumînările care domină scena, a avut o contribuție esențială la starea emoțională creată de spectacol. Versurile mele vechi, unele uitate deja, se încărcau de sensuri. Într-un fel, spectacolul m-a încurajat. Mi-a dat sentimentul perenității.

Ultima propoziție ar trebui dezvoltată. Am scris, cu destulă vreme în urmă, că e o impietate să reciți poeme de Ana Blandiana. Dacă există creatori cărora literatura le aparține pînă la identificare, dacă există opere care își sporesc enorm înțelesurile în rostirea autorului lor, unul dintre exemplele cele mai strălucite e Ana Blandiana. La sărbătorirea lui Eminescu de la Ateneul Român, din 15 ianuarie, puțini au redat sunetul pur al poeziei ca Blandiana. Sentimentul purificării, al dematerializării, doar ea — spuneam atunci — reușește să-l realizeze. Larisa Stase Mureșan (și Emil Reus) au reușit — la spectacolul din 22 martie 1990 — deci la trei luni de la victoria Revoluției —, o altă versiune a poeziilor. Au redescoperit profunzimile lirismului mai vechi al Anei Blandiana. **Acoperită de rouă,** poemul care încheie recitalul era momentul de sus al receptării acestei poezii premonitorii :

Acoperită de rouă
Țară a frunzelor fragede
Cîte milenii încă
Nu vei obosi să te naști ?
Leagăn de nenorocire
Atît de frumos încît nimeni
Nu are timp să renunțe
La verdele tău cimitir
Țărînă bogată în sare
Depusă pe lacrimi în care
Albii de rîuri le duc
Și le umplu cu pești ;
Și plînsul îți e roditor
Mamă fără odihnă
Și fără odihnă crescînd
Miei în oi spre jertfire
Din morți extrăgînd ierburi vii
Și din suferință iubire.
Pace și liniște ție
Dăruitoare nebună,
Sub cerul de sînge uitat
Noapte bună.

După acest ultim vers, lumînările rămîneau aprinse și marea tragediană, una dintre puținele actrițe de tragedie pe care le mai are teatrul românesc — se retrăgea. Rămîneau lumînările.

Două lucruri m-au emoționat foarte tare — spune Ana Blandiana — în acest spectacol prin capacitatea lor de a se lăsa **transformate în istorie** (s.n.) : **Cumințenia pămîntului,** un poem pe care îl resimțeam ca un fel de scuză pe care încercam să ne-o aduc că așteptăm, că avem prea multă răbdare. Al doilea, **Acoperită de rouă** suna, pînă acum pentru mine, ca un poem negru. Dar care aici, la Timișoara, devenise un imn închinat morților. Și pentru că toți cei care au murit deveneau simboluri ale speranței noastre, devenea un simbol al speranței. Deși poemul era, cînd fusese scris, al lipsei speranței.

Un spectacol despre moarte și înviere, iată ce era **Cumințenia pămîntului.** În deschiderea lui, poeta a spus cîteva cuvinte : Nu se poate fericire mai mare, zicea, decît să fii pe scena acestui teatru în care s-a făurit istoria. **Sînteți un om fericit ?** o întreb.

Da, cred că sînt un om fericit. Pentru că sînt un om căruia Dumnezeu i-a dat puterea de a-și construi fericirea din propria sa nefericire. Tot ceea ce am suferit, am suferit cu ideea că nu sufăr în zadar. Sînt fericit fiindcă sînt un om care poate să se realizeze singur. E o fericire comună tuturor scriitorilor. Cred că într-o lume atît de prost organizată e un noroc să nu depinzi de alții în ceea ce faci.

Dar lumea de mîine, o întreb.

Cu siguranță, va fi o lume mai bună. Chiar dacă nu s-ar fi schimbat nimic — la drept vorbind s-au schimbat foarte multe — a apărut certitudinea că totul depinde de noi. Această certitudine ne dă o imensă responsabilitate. Dacă acum, în aceste condiții, binele pe care îl așteptăm nu se va produce, nu vom mai avea dreptul să acuzăm pe nimeni. Noi vom fi vinovații.

Ana Blandiana și-a recucerit orașul de obîrșie, Timișoara și-a recîștigat poetul. Recitalul Larisei Stase Mureșan a pus în valoare, mai bine decît orice studiu critic, valoarea premonitorie a acestei poezii. Toți știam că poezia Anei Blandiana e despre moarte și renaștere, despre retragerea în somn, în imaterialitate, despre purificare, dar puțini încercam să ne gîndim la sensul istoric al acestei poezii. La împlinirea acestei poezii ca Istorie. Iată, acum, aproape orice aș cita se umple de sens. Decupez, la întîmplare, din această **Țară a părinților :** „Dar în țara părinților / Se ajunge întotdeauna tîrziu, / Numai cînd totu-i pustiu, / Și doar în lumina de lună / Se mai strîng împreună / Sub tăiații castani // Umbre de tați condamnați / Și mame de treizeci de ani / Pieptănînd / Fete cu plete / Pînă-n pămînt.“.

Întotdeauna Ana Blandiana a fost un poet popular. Chiar primele ei volume o așează între cei mai populari poeți ai noștri. A fost și este, în sensul cel mai nobil al cuvîntului, o vedetă. Într-o lume în care vedetele sînt actorii, cîntăreții, politicienii, sportivii, teleaștii, a fi vedetă **ca scriitor,** a cumula iubirea celui mai larg public **ca poet,** ca reprezentant al unei sensibilități ieșite din comun înseamnă a cîștiga o bătălie în numele valorilor spirituale. În numele acestei șanse, parcă din ce în ce mai firave, de reumanizare a omului.

Într-o lume a oamenilor **care nu știu să zîmbească** (care nu **mai** știu să zîmbească), într-o lume mohorîtă, tracasată, îmbătrînită înainte de vreme, uzată de o neșansă a istoriei, ea, Ana Blandiana, știe să zîmbească, să rîdă, să-și poarte cu distincție frumusețea fizică. Să și-o modeleze în numele Poeziei. A unei armonii înalte.

(Ar fi, acestea, concluziile acestui dialog, dar și ale numeroaselor dialoguri pe care poeta le-a avut în ultima vreme cu jurnaliști, scriitori, colegi, cunoscuți). Să mai adăugăm :

Ana Blandiana este un poet foarte popular fiindcă a știut (și a putut) să ofere cititorului de poezie o Imagine a Poetului. De multă vreme **imaginea poetului** nu a exprimat mai bine poezia, în generalitatea ei. Dacă scriem că Ana Blandiana e un poet eminescian n-o facem pentru a numi o descendență, ci pentru a scoate în evidență acea clasicitate prin care Imaginea se subordonează Ideii și în care echilibrul discursului poetic exprimă un mesaj al adîncimilor : poate vocile inconștientului colectiv.

Iată de ce în cazul Anei Blandiana trebuie să vorbim despre un destin de poet. Mai vechile poezii care sînt, azi, istorie, exprimă o ordine adîncă a lumii. Conceptul de **poeta vates** nu e, prin urmare, inutil. Trebuie să-l înțelegem și să-l activăm ; să-l citim prin prisma acestui moment înalt al scrisului nostru.

Cornel UNGUREANU

Dan Petrescu

Principiul lui Arhimede

oglindit în poezia lui Ion Barbu

Domnului Şerban Foarţă, pentru cînd se va reedita opul Domniei Sale despre vicarul lui Mateiu.

Fie dat memoriei noastre textul lui Poe **O pogorîre în Maelström** şi aici, în evidenţă, poemul barbian **O înşurupare în Maelström**, astfel :

Cîştigate pulsuri, cîmp de sabii
Tencuirii oarbe garanţii,
Lege egalînd lunula năvii
Tîmplelor de apă ce reţii.

Aule, exacte stări concave
Din extrema climă Edgar Poe,
Orgi ! Şi locuind aceste grabe :
Cer induit, străin ca un halo.

Viol aici dar laudă şi ordin
Întîi, cînd îndoit un gînd născu.
O, însăşi larva rodului sfînt Odin,
Prin fluvialul, falsul fosfor „tu".

Văzut din perspectivă, globul terestru este (uşor geometrizînd, ca pentru o geografie spirituală, a esenţelor) o sferă (forma perfectă, maximum-ul de volum intr-un minimum de formă), dar o sferă cu un „benchi" periodic : Maelströmul — aidoma unei sculpturi a lui Brancuşi în care un început de creaţie înscrie o primă neregularitate în perfecţiunea rotunjită în sine a (ne)fiinţei.

Spaţiul dintre două vîrtejuri este clipa de graţie : a unui pescuit bogat la Poe, răsplătind riscul uman şi tentînd acţiunea ; a naşterii riscate a poemului, la Ion Barbu.

Inscriindu-se în spirala fatală a cunoaşterii, spiritul se fascinează de rotirea vertiginoasă, cosmică, a cărei muzică este celestă („Orgi !") şi chiar eroul lui Poe devine, în proximitatea misterului, filosof. Rotirea, regulată, este asemenea pulsului cosmic pe care nu-l mai sesizăm, susceptibilă deci de a fi percepută în esenţa ei ca statică. O nouă clipă de graţie în chiar înlăuntrul pîlniei fenomenului corespunde cu aceea dintre vîrtejuri ; starea din care se emite discursul liric barbian se plasează (şi) aici ; lirismul este prin excelenţă intrinsec, iar expresia sa — discontinuă, supusă unui hazard periodic, paradoxal.

Dar, sesizabilă sau nu, mişcarea se produce totuşi, **eppur si muove,** sîntem antrenaţi într-o iniţiatică descindere **ad inferos,** cu putere de lege („Lege egalînd lunula năvii / Tîmplelor de apă ce reţii", distih ce onorează poetic principiul lui Arhimede, conţinîndu-l ca într-un vechi procedeu mnemotehnic, destinat poeţimii viitorului, cînd fi-va ea şcolărime ; şi cînd oare ? **mai întîi,** de-i vorba de faberi, **după aceea,** de-i vorba de „cei născuţi, . . .", în „distribuţie nomadă", ulterior recuperaţi şi „centraţi" în vreo şcoală de literatură; şi mă mai întorc de zic : cu cît mai tare ne vom afunda şi de vom şi dezlocui ceva, pe-atîta ne vom înălţa, precum şi-Obscurul ne-nvăţa : unul şi-acelaşi lucru sînt drumul celest în sus şi-n jos către pămînt ! Cum se cuvine articulată hermetic, tradiţiei, gnosei, iniţierii, legea arhimedică e tocmai de aceea —) — şi petrecută sub ochirea magică a privirii transcendente, constituită într-un orizont cu desăvîrşire **autre,** precum sacrul şi este din perspectiva profanului, singura, de altfel, care, corespunzător adîncită, permite năzărirea straniului orizont („Cer induit, străin ca un halo" : **induit,** adică nu **déduit,** ascensiv pentru că mai întîi descensiv).

În textul lui Poe se citează credinţe străvechi: astfel, Maelströmul ar străbate globul pămîntesc, perforîndu-l (Athanasius Kircher, de exemplu, des invocat cînd e vorba de „manierisme"); că valoarea unei asemenea treceri este iniţiatică, o demonstrează, spre pildă, acrostihul alchimic al lui Basile Valentine, VITRIOL: **Visita Interiora Terrae Rectificando Invenies Occultum Lapidem ;** cum pîlnia Maelströmului figurează un **vas mirabile,** e de aşteptat ca pogorîrea să includă o moarte iniţiatică şi o resurecţie a fiinţei înnoite : eroul lui Poe de altfel are de la începutul nuvelei statut de „revenant" — şi după ieşirea din Maelström (cu un butoi, ca Diogene !), nu mai e recunoscut de tovarăşii săi.

La Barbu, mutaţia fiinţei, schimbarea regimului ei ontologic, se face prin alter-izare, prin finala fascinaţie a **tuităţii** („falsul fosfor **tu**") ; fiinţa trece într-un scintilant şi amăgitor „tu", amăgitor întrucît identitatea persistă în alteritate.

Acrostihul valentinian se regăseşte abreviat în poem („Viol aici . . ."), iar mişcarea poemului urmează o eufonică „înşurupare" înlăuntru — încît „O" din „O, însăşi larva rodului sfînt Odin" trebuie citit ca într-un joc manierist : **O** este hieroglifa sferei iniţiale, „larva" din care se dezvoltă (DIN O ≡) zeul (≡ ODIN), acesta conţinîndu-şi mai departe originea în sine. Precum însuşi Poe-mul, expresie precară a lirismului ce subîntinde Universul.

1982

Dan PETRESCU

Drumul ascuns

Este astăzi Alexandru Philippide un scriitor **citat** mai degrabă decît **citit** şi **citit** mai mult decît **studiat** — cum el însuşi prezuma a fi cazul altui poet ce şi-a asumat condiţia **inactualităţii,** mizînd totul pe cartea perenităţii ideii, pe spiritualitate, pe încărcătura poetică a sensului sugerat numai ori incomplet revelat, pe o poetică a inexprimabilului în planul comunicării curente, a drumului ascuns, a enigmei, a misterului infinit productiv liric ? Scriind, rescriind în 1967 un studiu despre Mallarmé, Philippide făcea, desigur, explicit ori implicit o profesiune de credinţă. Medita asupra **drumului ascuns** pe care poezia sa şi a unei întregi generaţii lirice l-a parcurs, vreme de o jumătate de secol, în căutarea originalităţii, a unor adevăruri doar ale ei. „Arta lui Mallarmé — scrie poetul în **Scurtă introducere la Stéphane Mallarmé** — nu deschide porţi largi. Întredeschide. Drumul pe care ţi-l arată nu-l vei cunoaşte niciodată pînă la capăt. Dar îl vei presupune mereu. Din două sensuri pe care ţi le oferă, poţi alege unul. Dar le poţi primi pe amîndouă ; şi, din alăturarea lor, un al treilea, poate, se va desprinde".

Disocieri pe marginea unei poetici mallarméene tot atît cît, desigur, un mod de a face publică o poziţie, o situare estetică. Decupajele pe care Alexandru Philippide le propune într-un mai amplu studiu precum **Introducere în poezia lui Edgar Allan Poe** nu au, trebuie spus aci, alt sens. Impresia de autocomentariu, de proiect transpus, cu neînsemnate adaptări, în propria operă lirică de maturitate e, mai mult decît în oricare alt text critic al lui Philippide, presantă. Să recitim, de pildă, numai cîteva din poemele de referinţă din **Visuri în vuietul vremii** (1939) — **O întîlnire ciudată, Balada vechii spelunci, În marile singurătăţi, M-atîrn de tine, poezie, Cîntec din anii blestemaţi** — ori, şi mai revelator poate, o parte substanţială din textele volumului **Monolog în Babilon** (1967), în faţă cu alegaţiile relative la poetica poescă : „Un fapt de viaţă, un peisaj văzut, o întîmplare posibilă formează deobicei punctul de plecare. Totul după cum am observat, este descris cu limpezime. Puterea de analiză a scriitorului nu slăbeşte niciodată. El însă nu se mulţumeşte cu atîta, oricît ar fi de interesantă sau de ciudată în sine realitatea. Poe deformează poetic priveliştea, întîmplările, faptele reale şi pe urmă le reconstruieşte după nevoile visului. Ciudăţenia şi surpriza sînt principiile lui conducătoare. Imaginaţia lui procură material din belşug pentru realizarea celei dintîi. În ce priveşte surpriza, el ştie la perfecţie cum să gradeze efectele, întîrziind cu meşteşug deznodămîntul prin cotituri şi ocoluri . . .".

Insolitarea, peisajul sălbatic, visarea sînt tot atîtea lucruri ce favorizează **emoţia estetică,** tot aşa cum misterul, stranietatea şi neprevăzutul. Nici o îndoială, aci. Poetica philippidiană adînceşte, în timp, o sumă de sugestii trase din estetica romantismului, supunîndu-le unui alt principiu ordonator. Mai mult decît orice altceva, spiritul raţiocinant, lucid-interogativ este cel care dă sens demonstraţiei poetice. Conştiinţa artefactului şi, paralel, a elaboratului teoretic — caracterul autoreferenţial al poeziei, în esenţă, constituind, în cazul lui Philippide, un orgoliu asumat şi, deseori, o damnare.

Nu acesta a fost însă liricul Philippide — cel exprimat în volumele de început. În orice caz nu întocmai acesta.

Îndatorat sensibilităţii lirice a momentului mai mult decît el însuşi ar fi acceptat şi mai mult decît, oricum, unele tîrzii situări ale criticii ne-ar îngădui să bănuim în stanţele volumelor **Aur sterp** (1922) şi **Stînci fulgerate** (1930), Alexandru Philippide şi-a retranşat, în timp, demersul liric sub însemnele clar semnificative ale culturii. Între academismele de cele mai diferite nuanţe care se intersectau în peisajul literar al deceniilor trei şi patru şi turbulenta juvenilitate a nu mai puţin feluritelor orientări avangardiste ale aceleiaşi perioade, poetul şi-a delimitat, progresiv, cu orgolioasă conştiinţă de sine şi cu voinţă de a construi peren, un teritoriu liric căruia avea să-i sporească, fără grabă, însă temeinic, cuprinderea ideatică prin mereu înnoite întoarceri la surse, îndeosebi la reperele romantice ale poeziei.

Lucruri ce vorbesc de la sine, preocuparea de a închega reflecţia în sistem, plăcerea construcţiei, obişnuinţa omului de cultură de a lucra exegetic asupra temelor şi ideilor se răsfrîng, frecvent, dincolo de paginile studiilor şi eseisticii sale, în cicluri ori poeme ample ce prospectează (în volumele de maturitate) mituri şi simboluri ale civilizaţiei — **Visuri în vuietul vremii, Monolog în Babilon, Vis şi căutare** — cel care se vroia constructor „în absolut" încercînd cîteva căi şi soluţii lirice care îşi găsesc puncte de convergenţă în poezia celuilalt veac. Lucida visare novalisiană a absolutului şi haloul de puritate al Greciei unui Hölderlin se întîlnesc, astfel, cu conceptualismul marilor poeme eminesciene şi exaltarea imagistică din lirica lui Macedonski, spre a cantona, finalmente, în volumul postum, **Vis şi căutare,** într-un neoclasicism ce amestecă referinţa biografică şi fantazarea erudită. Nu înainte, toate acestea, ca poetul să parcurgă cîteva stagii de acomodare prin literatura celei mai stricte contemporaneităţi. Dacă un text cum este **Cîntecul cîtorva** vorbeşte, cu suficientă claritate, despre adoptarea unui imagism de speţă expresionistă, alte poeme, nu neapărat mai modeste în „concepţie", trimit la decorativul parnasian şi simbolist, la poezia interioarelor, a tîrgului de provincie, a tristeţilor crepusculare şi a decorurilor vetuste (**Seninătate, Muzică, Decor, Berceuse**). Cu observaţia, însă, că solida cultură poetică îl împiedică de regulă pe liric să rămînă la datele comune ale ambianţei literare, mai întotdeauna în culegerile **Aur sterp** şi **Stînci fulgerate** ştiinţa de a ridica la concept ori de a transpune într-un plan general reflexiv o recuzită imagistică prea des uzitată îndepărtînd poezia de banalitate.

Se vor adăuga la acestea, în volumele următoare, tentativele de revenire la unul din traiectele esenţiale ale lirismului eminescian, la poemul filosofic ce pune în relaţie simboluri existenţiale antinomice, ca şi plăcerea de a visa în marginea unui simbol mitic ori de a imagina spectaculoase procesualităţi cosmice, cum şi compulsiile general culturale, shakespeareene, apologurile şi glosele de clasică turnură : „În Grecia cea veche chiar şi ceaţa / Părea prietenoasă, cum este dimineaţa . . ." (**Omagiu unei umbre**).

Din ce în ce mai evident, lumea în care poetul îşi proiectează viziunile se situează sub semnul culturii eline, fabula pe care poezia o rememorează neabătîndu-se de la ştiute drumuri pe pămînturile sigure ale clasicităţilor. „Grecia cea veche", Agamemnon, „vestitul Pelion", „fermecătoriile shakespeareene", Titania, Oberon şi Puck — în **Vis şi căutare** — unele refrene eminesciene, ecourile legendare ori de basm liric reconfirmă cititorului poeziei cîteva ştiute trasee de lectură. Chiar dacă — în volumul din urmă — mai puţin conforme cu imaginea ştiută a liricii autorului devin unele inflexiuni ale vocii lirice, altfel strunită, mai predispusă, parcă, spre comunicarea unei sensibilităţi altădată transmisă mediat, reticent (**În nemiloasa devenire**), ca în cazul în care, panegirist pios, cărturarul evocă („În versuri ce cultivă trecutul şi-l învie") pe ascendentul statornicit „pe paşnicele plaiuri moldoveneşti", ori un sentiment de resemnare în faţa timpului care trece, o lucid-nostalgică contemplare, coborîrea din fabula mitică şi culturală în epica istoriei.

Lucian ALEXIU

*** În 2 aprilie se împlinesc 90 de ani de la naşterea lui Alexandru Philippide.**

---

cronica măruntă

Împărţirea cu doi

● Neaşteptate reacţii a stîrnit observaţia noastră că împărţirea domnului Brucan în proşti şi deştepţi ignoră o seamă de realităţi postrevoluţionare. ● Mulţi dintre cititorii noştri ne scriu că ar ezita mult pînă să-l încadreze pe dl. Eugen Florescu în vreuna dintre aceste categorii. ● Dacă dînşii s-ar lua după articolele floresciene din Democraţia, **Eugen Florescu ar intra, negreşit, între preferaţii domnului Brucan. ● Adică între deştepţi. ● Dacă ne-am orienta după părerile Majestăţii Sale, care şi l-a ales între sfetnici, tot aici ar rămîne. ● Între deştepţii de primă linie. ● Dar dacă ne-am lua după sfaturile date de Înaltul Consilier ? Dar dacă am socoti şirul de discursuri ditirambice, de pagini omagiale ? ● De salamalecuri artistice, în regie proprie ? ● Fără îndoială, nu ne putem pripi cu împărţirile, ne scrie cititoarea Lămîiţa Trandafir. ● Oricum ne-am osteni, rest rămîne. ● În cazul lui Eugen Florescu, unul mare. ● În** Cuvîntul, **14 martie a.c., Vladimir Tismăneanu îl pune pe dl. Florescu alături de Eugen Barbu, Mihai Ungheanu, Dan Zamfirescu, Corneliu Vadim Tudor, Adrian Păunescu, ceea ce denotă o slabă cunoaştere a realităţii floresciene. ● Iar împărţirea la doi ar deveni, dintr-o dată, împărţire la şase. ● Cu un pic de ajutor din partea lui Dinu Săraru şi Barac, tabla înmulţirii sau tabla împărţirii ar avea nevoie de o maşină electronică. ● O maşinuţă din epoca de aur ? ● O tablă din Epoca de Aur ? ● Pe care se află gravat chipul teoreticianului, al jurnalistului, al liderului, al admirabilului nostru domn Eugen ? ● Alături de Doamna Polimerilor ? ● Căci oricît s-ar fi străduit, oricîte salamalecuri ar fi bătut şi oricîte imne ar fi închinat Corneliu Vadim Tudor şi ceilalţi, drumul către sublima chimistă le era închis. ● Dar frumosului Eugen ? ● Orice împărţire a economistului Brucan capotează la uşa stabilimentului. ● Şi orice sfîşiere a Unicului ne umple de ruşine : căci orice comparaţie muritoare umileşte sentimentele nemuritoare. ● Iar dacă îl aşezăm pe domnul Eugen în rîndul ceauşeilor care n-au în buzunarul de ceas bastonaşul de mareşal, rău facem. ● Pierdem vremea. ● Uităm presa literară. ● Ignorăm admirabila revistă** Luceafărul. **● O publicaţie vie, elegantă, în care** dialogul **se află la mare cinste. ● Fie că, polemic, e purtat de Dan C. Mihăilescu şi Ileana Vulpescu, fie că e înălţat la rang de dezbatere politică number one prin Dorin Tudoran şi Nicolae Prelipceanu. ● Primul investeşte aceeaşi inteligenţă sclipitor imprevizibilă în următoarea propunere : ce-ar fi ca** Grupul 22 **să participe la alegeri. ● Împărţirea cu doi s-ar transforma într-o operaţiune contabilă mult mai complicată, pe care nimeni n-a învăţat-o la grădiniţă : împărţirea la douăzeci şi doi.**

„El începe cu sine..."

Nedrept de mulți ani au trecut de cînd scriem despre Nichita Stănescu la timpul trecut. Nu scriem, din fericire, ca despre o fostă mare promisiune — așa cum i s-a întîmplat, adeseori, acestei literaturi : să trăiască mai mult din speranțe decît din împliniri. Nichita Stănescu este o certitudine. Poate una din puținele ale literaturii române de după război. O certitudine adeseori pusă sub semnul întrebării. Dar rezistînd. Rezistînd (inclusiv „modei Nichita"). Rezistînd asaltului succesiv al generațiilor, rezistînd însăși eroziunii timpului.

Prin ce rezistă, ca mare poet, Nichita Stănescu ? Rezistă, probabil, prin extremele scrisului său : **primele** și **ultimele** cărți sînt cele care dau, peste timp, marca distinctivă a talentului. Primul Nichita : eminescianul, strălucitorul, nonconformistul juvenil. Ultimul : fabulosul, legendarul, omul creat de propria sa mitologie. „El începe cu sine și sfîrșește cu sine...". N-a scăpat nimănui pariul demiurgic al lui Nichita. Grațios-adolescentin, drapat într-o frondă care-și luase ca aliat prozodia clasică, el ajunge, spre sfîrșitul vieții, la adevărate provocări : „Hai să îngrozim natura !", sună unul din versurile emblematice ale chiar ultimului Nichita. Tot restul fusese o necontenită hărțuială, dar în gamă minoră, nedecisă pentru gesturile mari, necugetate. Poetul nu eliminase cu totul cuvintele. Adăugase doar un prefix, un semn de exclamare pus în fața cuvîntului. Vorbele sale erau **necuvinte,** dar versurile sunau întru totul asemeni „dulcelui stil clasic". Doar finalul, ieșirea prin tunelul oranj al timpului, a pus sub semnul întrebării blînda revoltă a poetului. Nichita Stănescu îngrozea, într-adevăr, Natura. Poezia sa o mărturisește din plin. Dar o probează și o întreagă literatură memorialistică, înflorită în jurul sumarelor date biografice. S-a vorbit destul de puțin (iar cînd s-a vorbit, s-a vorbit superficial) despre obsesia prieteniei în poezia lui Nichita Stănescu. Nu în sensul creației ocazionale, ci ca o temă poetică. Poetul scria pentru prieteni — se știe. E greu să nu vezi în asta o obsesie a **celuilalt.** O temă psihanalitică. Mărturiile sale, puține dar revelatorii, nu fac decît să dea greutate supoziției. E chiar de presupus că, în absența prietenilor, Nichita ar fi scris foarte puțin. Sau nu ar fi scris deloc.

Rare poeme nu au un dedicatar. Nichita Stănescu simțea nevoia confirmării **imediate,** a ecoului instantaneu al scrisului. Este celebră formula prin care își închina versurile : „Se dedică lui...". Invocație prețios-ceremonioasă, dorind să instituie, în ultima clipă, un baraj, un plan al obiectivității între poem și destinatarul lui imediat. O formă de mediere, în fond : între prea-abstractul **inventio**-ului poetic și omenescul receptării poemului. Cititorul implicit devine, la Nichita Stănescu, un lector cît se poate de explicit. De multe ori, ocazionalitatea poemului anulează ceremonialul dedicației. Legăturile dintre persoană și poezie sînt, practic, inexistente. Dar e posibilă și cealaltă variantă : poemul ca amplificare a unei senzații de moment, a unei iluminări produse de prezența **celuilalt :** „De ce / mi-ai apărut Doamne / în timp ce eram asuprit // de mirarea că sînt ?". Poemul se numește **Spirit de haiku** și „se dedică Dorei Stănescu".

Pe de altă parte, un poem cu titlul **Cum se sfîrșește o armată,** dedicat lui Srba Ignjatovič, păstrează prea puțin din fragilitatea ocazionalei. Poem al gravității asumate, el vorbește în numele unei obsesii comune, percepută dincolo de conjuncturalul unei întîlniri : „La început generalul / numit în limba latină Imperator / mai apoi căpitanii / numiți în limba latină centurioni / după ei rănile în defilare / după rănile în defilare / prada de război : // timpul ucis în sufletul barbarilor / după timpul ucis în sufletul barbarilor / înșiși barbarii / după barbari, barbarele / după barbare, plozii / după plozi, jucăriile / după jucării, jocul / după joc, iluzia timpului / după timp, iluzia iluziei timpului / cuvîntul cu belciug la bot".

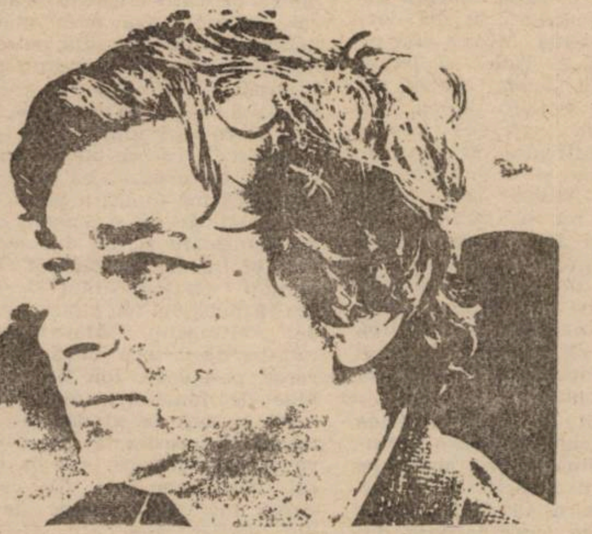

Între joc, iluzie și realitate se instituie, din însăși tensiunea dedicațiilor, o stratificare a intimității. Dedicația nu conferă, automat, caracterul de ocazională. Dintre cele unsprezece **Elegii,** trei sînt închinate unor nume celebre ale culturii universale. **Elegia întîia :** „Închinată lui Dedal, întemeietorul vestitului neam de artiști al dedalizilor". E greu de găsit, într-o asemenea dedicație, elementul conjunctural. Din contră, ea instituie o enigmă a textului, direcționînd lectura spre un drum inițiatic, articulîndu-l unei mari tradiții orfice : „El începe cu sine și sfîrșește cu sine. / Nu-l vestește nici o aură nu-l / urmează nici o coadă de cometă. // Din el nu străbate-n afară / nimic ; de aceea nu are chip / și nici formă. Ar semăna întrucîtva / cu sfera, / care are cel mai mult trup / învelit în cea mai strîmtă piele cu putință. / Dar el nu are nici măcar atîta piele cît sfera. // El este înlăuntrul — desăvîrșit, / și, / deși fără margini, e profund / limitat. // Dar de văzut nu se vede. // Nu-l urmează istoria / propriilor lui mișcări, așa / cum semnul potcoavei urmează / cu credință / caii...". La rîndul ei, **Elegia a doua, Getica,** este dedicată lui Vasile Pârvan. O evidentă încercare de a ieși din imediat, de a se sustrage presiunii timpului prezent. Coborîrea în timpul miraculos al antichității getice conferă grațiozitate unei mișcări de sanctificare, unei dorințe de a substitui profanului sacrul. Mediator și martor al acestei ascensiuni spirituale, Vasile Pârvan e dascălul de mituri al poetului : „În fiecare scorbură era așezat un zeu. / Dacă se crăpa o piatră repede era adus / și pus acolo un zeu. // (...). Ai grijă, luptătorule, nu-ți pierde / ochiul, / pentru că vor aduce și-ți vor așeza / în orbită un zeu / și el va sta acolo, împietrit, iar noi / ne vom mișca sufletele slăvindu-l... / Și chiar și tu îți vei urni sufletul / slăvindu-l ca pe străini". În fine, **Omul-fantă,** poem intercalat între **Elegia a noua** și **Elegia a zecea,** este închinat autorului **Fenomenologiei spiritului.** Parafraza hegeliană, discretă, vaporoasă, retractilă constituie o încercare de a împinge poemul în metafizic. Din formele-i ambigue se întrupează o realitate nouă, un spațiu al manevrelor transcendente. Dialectica plinului și a golului, speculată magistral (inclusiv în sensul de oglindire), transformă poemul într-o demonstrație a unicității, într-o revelație mistică a unului în multiplu : „Omul-fantă are îndepărtate origini. / El vine din afară : / din afara frunzelor, / din afara luminii protectoare / și chiar din afara lui însuși. // Ia ființă venind. / Astfel, el se umple / cu imaginile diforme / atîrnînd lățoase de marginile / existenței, / sau, pur și simplu, el adulmecă existența / și ia naștere / lăsîndu-se devorat de ea".

Procedeu în aparență circumstanțial, dedicația dobîndește, în poezia lui Nichita Stănescu, o funcție de racord la tensiunea lumii. E o formă de **dialog** continuu și generalizat, o dovadă a intrării poetului însuși, pe căile cele mai la îndemînă, în „muncile de primăvară" ale spiritului.

Mircea MIHĂIEȘ

Diminutive mascate

Am împrumutat din limbile romanice surori cîteva diminutive feminine terminate în **-etă,** prin adaptarea sufixelor **-ette** din franceză și **-etta** din italiană. Cînd, pe lîngă derivat, s-a împrumutat și cuvîntul de bază, din care cel dintîi s-a desprins, atunci diminutivul este simțit ca atare de vorbitorii români. Într-adevăr, noi statornicim fără nici o dificultate relația de dependență lingvistică dintre **arietă** și **arie, camionetă** și **camion, caschetă** și **cască, piațetă** și **piață, statuetă** și **statuie.** Cînd însă raportarea la termenul de bază devine imposibilă — pentru că el nu a fost împrumutat sau are cu totul alt înțeles — atunci structura derivatului încetează de a mai fi transparentă, devine opacă, iar el nu-și mai declară, „coram populo", identitatea de diminutiv. Astfel, un francez „vede" imediat legătura dintre **charrette** „trăsurică" și **char** „car", în timp ce, în românește, neologismul **șaretă** rămîne ireductibil, inanalizabil.

Despre cîteva asemenea diminutive „mascate" va fi vorba în însemnările următoare. Denumind un obiect al modei feminine relativ recente („Geantă mică din piele, material plastic etc., în care femeile țin și poartă acte, bani și diferite accesorii de toaletă"), **poșetă** nu se ivește la noi, în texte literare, decît în primele decenii ale veacului nostru. Termenul revine cu oarecare asiduitate în romanele citadine ale lui Cezar Petrescu, foarte generos cu detaliile descriptive : „De-o săptămînă împlinită, Ana alerga de la croitoreasă la modistă, de la pantofar la magazinele cu piepteni, coliere și **poșete,** alegînd, încercînd, plătind și aducînd îndărăt, pentru o modificare îndelung meditată acasă și confruntată cu teancul revistelor de modă" **(Calea Victoriei)** ; „Ana înaintă în lojă, cum fac toate femeile cînd se oferă admirației publice. [...]. Clipi mărunt, lăsîndu-și desprinsă de pe umerii goi mantaua de blană, și se așeză verificînd cu o miopie distinsă nimicurile minuscule din **poșetă"** (ib.). Ivirea cuvîntului la Sadoveanu, în **Dumbrava minunată,** nu ne va surprinde, cîtă vreme duduia Lizuca încă nu s-a ivit, visul și basmul nu au început, iar acțiunea se desfășoară într-un tîrg, unde cucoanele șed la taclale presărîndu-și replicile cu franțuzisme („— **Ma chère,** îi răspunse blînd Mia Vasilian, așteptăm niște cafele care nu mai sosesc") : „Iar cucoana Emilia, aruncînd o privire fugară și cu diferite înțelesuri către fiica sa, madam Neicu, deschise **poșeta** și începu a cotrobăi prin ea căutînd o mică tabacheră de argint în care ținea tutun de calitatea a doua".

Am împrumutat termenul din franceză, unde, spre deosebire de română, el este analizabil, lăsîndu-se despicat în **poche** „buzunar" și sufixul **-ette,** cu care se formează diminutive : **chansonnette** „cîntecel" (din **chanson** „cîntec"), **fillette** „fetiță (din **fille** „fată") etc. E momentul să intervină observația că nu e vorba de un diminutiv obiectiv — **poșeta** nu înseamnă un „buzunar mic", ba dimpotrivă ! — ci de unul metaforic, denumind „un fel de buzunar", ceva „ce seamănă, aduce cu un buzunar". Sîntem în fața uneia din cele mai interesante și mai puțin cercetate valori ale diminutivelor, ilustrată și de relația existentă, la nivelul francezei, între **barbe** „barbă" și „diminutivul" **barbette** „văl al călugărițelor catolice, care le acoperă gîtul și pieptul". Metafora exprimată cu ajutorul „diminutivului" se întemeiază pe o potrivire spațială : **barbeta** ferește de priviri indiscrete întocmai același **spațiu** (gîtul și pieptul), pe care, dacă ar exista, l-ar acoperi... barba ! Realitatea este astfel „completată" de neastîmpărata fantezie a omului, inepuizabilă în virtuți asociative. Menționez că omonimul **barbetă** „smoc de barbă lăsat să crească pe părțile laterale ale feței — de astă dată : un diminutiv real — a fost împrumutat din italiană **(barbetta)** și se întrebuințează mai ales la plural. Vlahuță, **Dan :** „Domnul cu **barbete** era inspector peste monumentele istorice, post creat pentru el, Mișu Razi, nu pentru monumente". Cu acest înțeles, **barbete** se așază în relație de sinonimie deplină cu **favoriți,** termen romanic pătruns și în limba rusă, de unde, foarte probabil, ni-l vom fi însușit în primele decenii ale veacului trecut, cînd s-a instalat, la noi, și „moda" respectivă, a „favoriților", adusă de armata țaristă care, în timpul războiului ruso-turc din 1828—1829, a ocupat țările române. În scrierile lui C. Negruzzi, termenul apare la singular : „E în stare a se bolnăvi dacă ar vedea că un fir de păr dintr-un **favorit** e mai lung decît celălalt". Cum se întîmplă de obicei, „eroii" lui Caragiale stropșesc neologismele, așa încît, chiar în prima scenă din comedia **O noapte furtunoasă,** Jupîn Dumitrache spune la un moment dat : „Să-mi tai mie **favuridele",** iar autorul comentează, între paranteze : „își mîngîie **favoritele",** atestînd, pentru vremea aceea, un dublet morfologic de genul neutru.

Diminutive metaforice a realizat și limba română, și încă extrem de sugestive. În expresia „ciorbă de **perișoare"** derivatul **perișoară** nu echivalează cu „pară mică", ci redă asemănarea, destul de... aproximativă, cu fructul părului. Mai năstrușnică e asemuirea pe care fantezia populară o statornicește între **colțuni (călțuni)** „ciorapi" și produsul culinar **colțunași (călțunași),** altfel spus... „ciorăpei", „ciorăpiori".

G. I. TOHĂNEANU

• Aici chiar că nu se mai poate fără mașini electronice. • Fără tehnică de calcul. • Degeaba ai citit sfaturile înțeleptului Neagoe către fiii săi. • Degeaba ai sperat în sfaturile ministrului Coriolan Babeți către foștii săi conorășeni. • Degeaba ai crezut în farmecul talciocului local. • Lăsați orice speranță, voi, amatorii de bișniță intelectuală și filozofică. • Vremea metaforelor din anotimpul postrevoluționar s-a dus. • Nu ne vom mai hrăni cu metafore. • Împărțirea cu 22 reabilitează republica filozofilor. • Orice gînd al compromisului pălește în fața speranței că dl. Liiceanu va candida la funcția de președinte al republicii. • Și dacă ar candida în competiție cu dl. Andrei Pleșu, împărțirea cu 22 s-ar întoarce la Ideea Mamă. • Ar deveni, firesc, omenește • Împărțire la doi • Pînă atunci, să semnalăm frumoasa revistă Semenicul, apărută la Reșița, sub direcția lui Gh. Jurma, ca supliment al ziarului Timpul. • Nu a Timpului ieșean, al Timpului reșițean. • Iată cum două jurnale poartă cu cinste moștenirea eminesciană. • Dar dacă mai sînt și altele ? • Pe care nu le cunoaștem ? • Oare nu plutim noi în eroare dacă scriem, așa, bucurîndu-ne de sublimitatea împărțirii la doi, cum că există doar două jurnale cu acest nume ? • Căci dacă ne tragem mai spre marginile județelor, ce găsim ? • Alte jurnale. • La Băile Herculane, Hercules, la Bocșa, Vasiova. • Ambele (că tot sîntem puși pe comparații) dedică rînduri citabile domnului Eugen Florescu. • Dar celelalte ? Celelalte, care ies din toate cotloanele? • În Baricada, nr. 10 din 20 martie 1990 citim un Anunț important care solicită doritorilor adeziuni la Societatea Scriitorilor Români, „organizație profesională și obștească a scriitorilor din România". • Pe lîngă Uniunea Scriitorilor, Societatea Scriitorilor ! • Altă împărțire la doi. • Vom ști în curînd cine vor fi membrii noii organizații. • Și ce vor pofti dînșii. • Ce fel de împărțire a literaturii. • Dacă e să judecăm după modelele literare propuse de șeful revistei, e sigur că membrii societății vor și înlocuirea literaturii române cu o alta. • Cu o istorie a literaturii române în care în loc de Ienăchiță Văcărescu să fie însuși domnul Gugui. • Și în locul lui Theodor Șerbănescu tot domnul Gugui. • Un domn Gugui de la un capăt al istoriei literaturii la altul. • Iată cum o împărțire la 2 devine împărțire la 222222. • Să cităm un Poem interzis al d-lui Gugui, publicat în pagina a treia a revistei : „întinzi degeaba trupul / să mă păstrezi la tine ; / chemare este dorul / pe buzele-mi cînd vine, / dorință ! mă înlănțui / în trupul tău de ceară ; uiți iar, nebună crucea / cînd vine înspre seară ! / nu crezi în semnul mamei ? ți-aștepți în prag preotul ? / sfințește apa casei / femeii cerînd portul". • Cine o fi fost tembelul care o fi interzis făcătura asta ? • L-ar fi făcut țăndări culturnicii ceaușiști de-ar fi aflat. • Fiindcă rar text mai pe gustul lor decît acesta. • Le trimitem vechilor culturnici un pupic ? • Semnat Gugui ?

Anemone POPESCU

Laurențiu Cerneț

PRIVIND PESTE UMĂR

„În sfîrșit, sosi dimineața promisă, o promisiune neclară, în felul unei treceri pe tărîmul celălalt, tărîm bun, mai bun, un soi de mic purgatoriu indispensabil. Mașina era o dubă vopsită-n galben («Cunosc, spuse profesorul, mai tîrziu au devenit cenușii.»), cu geamuri mate, aproape elegantă cu liniile ei aerodinamice. Înăuntru se afla o cutie de tablă prevăzută cu un ventilator anemic, două bănci, două anvelope de rezervă și ușa sau capacul lateral, zăbrelit și zăvorît. Am reușit să încăpem toți acolo, 15 sau 16 oameni, capacul acela pocni, în dreapta și-n stînga lui, adică între cutie și caroserie, se așezară doi subofițeri înarmați, ușa de afară, cea galbenă se închise și ea, și pornirăm.

Ni s-a spus că vom pleca la Regiune, unde, după proces, se va alege cumva, oricum, ni se dădeau speranțe că va fi bine, că vom scăpa ieftin, și asta, bineînțeles, datorită lor, acelor anchetatori înțelegători și inteligenți, care potriviseră cu cap lucrurile, că doar oameni sîntem, ce naiba, avînd desigur grijă să nu sărim peste cal și să nu neglijăm lupta de clasă ce se ascuțea văzînd cu ochii, chiar sub ochii noștri. Nici o vorbă — acesta era consemnul —, dar noi n-aveam putere și nici poftă să schimbăm impresii. Aerul împuținat mă îngrețoșa, mirosea a cauciuc și-a gaze de eșapament. De fapt, pentru mine, drumul nu ducea nicăieri, era doar un veșnic balans, continuu, abrupt, aruncîndu-ne unul într-altul. Nu-i cunoșteam pe toți. Am înregistrat în fugă, aproape indiferent, sau nu indiferent, ci îndobitocit, chipurile unor femei, în realitate numai îmbrăcămintea, adică fustele care dovedeau că era vorba într-adevăr de niște femei, și ale unor țărani în vîrstă, fără vlagă, cu priviri șterse, goale, de vite mînate spre abator. Tilică, atotștiutor, îmi șoptise : «Ăștia-s partizani de la munte !». N-am zis nimic, dar în sinea mea un gînd leșios, lăbărțat, începuse o-njurătură.

Trecuse o oră, sau două, sau poate o veșnicie, nu-mi dădeam seama. Motorul trăgea bine în pantă. Cineva încercă să aprindă o țigară, apoi renunță, la protestele celorlalți. La lumina scurtă a chibritului ne revăzurăm figurile fantomatice. Respiram din ce în ce mai greu. Lîngă mine, Tudor se sufoca. «Cred că ne-achită !», gîfîi el convins sau numai dorind să obțină o dezaprobare convingătoare. Îi simțeam răsuflarea din ce în ce mai precipitată, mai scurtă. M-am speriat și am strigat : «Moare ! Se sufocă !» Nici mie nu-mi ajungea aerul. Transpirasem, eram ud-leoarcă. Am început să batem cu pumnii în pertele de tablă. Traian (că erau cu noi și Ionescu Paraschiv, și Nistorică Traian, să fim mai mulți ! Îi luaseră și pe ei, fiindcă ar fi știut de la Tilică, Tilică, cică, le povestise ce puneam noi la cale), uriaș pe lîngă ceilalți colegi, de fapt era și mai mare cu doi ani, cu mutra lui blîndă de copil mare, izbea singur cît zece. Ne spusese că lui nu-i este frică de nimic, pentru că el e nevinovat, proletar, și are și o pilă mare sus de tot. Zgomotul mi se repercuta în creier. Afară, desigur că nu se auzea nimic. Am bătut mai departe, am strigat. Prin oblonul zăbrelit, prin capacul acela lateral, ni se porunci să tăcem. «Moare omul, dom' plutonier !» «Ce-i prost ? !» Totuși, ceva mai tîrziu, mașina se opri. Am coborît împleticindu-ne, tîrîndu-ne în patru labe afară, să sorbim o picătură de aer proaspăt. Ne aflam pe muchia unei prăpăstii. O rîpă mai mare. Era răcoare, verdeață multă, mirosea innebunitor a floare de soc, se zărea Dunărea undeva în urmă, departe, ca un bun pierdut definitiv. Ne-am făcut nevoile pe marginea rîpii. Ne înșiraserăm unul lîngă altul, să ne simțim coatele. Mă copleșise o greață atotcuprinzătoare. În burtă m-a fulgerat o durere ascuțită, ca o împunsătură de cuțit. M-am întors și-am căzut frînt de mijloc. N-am înțeles ce-au strigat la mine, am văzut doar o cizmă văcsuită proaspăt sub gura mea, și atunci am icnit și-am vomitat pe bombeul lustruit. Cînd m-am ridicat, plutonierul, un chip fără semne particulare — m-am chinuit mult și în van ca să-mi aduc aminte figura lui —, bănuiesc că-n momentul acela nici nu-l vedeam, a-ntins piciorul cu încălțămintea profanată. »Da, lăsați, vă rog, m-am auzit bîiguind, altcineva vorbea cu gura mea și altcineva hotăra în numele meu, imediat, vă rog, o să ...». Și m-am lăsat în genunchi, am scos batista și-am șters cizma, ca pe un bibelou prețios, am încercat să aburesc pielea cu răsuflarea mea animalică, am folosit mîneca hainei ca să-i dau lustru, îngrozit.

Ne-au înghesuit iar în cutia aceea și drumul a continuat nesfîrșit. Dorisem atît de mult să fiu împreună cu Tudor și cu Tilică, și chiar cu Traian și Paraschiv, care nu mi-au fost apropiați niciodată, și iată că acuma, cînd puteam să vorbim, era ca și cum aș fi fost tot singur, și mi se părea că n-aveam ce ne spune. Rămăsese în mine rușinea imensă, înjosirea aceea inutilă, mă vedeam îngrozit de frică și grețos de lingușitor, lăsați, vă rog ... aplecat deasupra cizmei stropite de lichidul verzui-incolor, acru-puturos, zîmbetul meu rînjit, înghețat pe un obraz ce nu mai avea nici o trăsătură omenească. Sau, poate, dimpotrivă, tocmai asta fusese mai omenesc ca orice în lume, deoarece de la începutul lumii frica a fost cel mai omenesc sentiment, mă vedeam mereu și nu mă părăsea nici o clipă dorința firească să pier, să dispar, să mă dezagreg, să nu mai exist. Mi-era silă de mine. Era sigur că și Tudor, și Tilică, și ceilalți, țăranii aceia bătrîni și foarte obosiți, și femeile acelea, toți aveau același gînd, sufereau pentru mine pînă la identificare cu mine, se contopeau cu mine și se disprețuiau disprețuindu-mă. Atunci asta conta, asta mă stăpînea, nu mai rămînea loc pentru alte lucruri. Nici măcar pentru o imagine de coșmar înregistrată și păstrată în creier nealterată pînă azi : trei femei, și ele pe buza rîpii, cu fustele abia ridicate, neuitînd nici o clipă că erau privite, că bărbații aceia și băieții aceia le vedeau **așa.** Ceilalți, cei în uniformă, nu contau“.

„Te-a durut atît de tare povestea aceea ?“. „Nici acum nu mi-o amintesc fără să-mi vină să mă arunc pe fereastră“. „Dar n-o faci“. „N-o fac. E numai așa, o stare. Cred că acela a fost primul act de mare lașitate din viața mea. Nu mă poate împăca gîndul că nu toți oamenii pot fi eroi. Nu-i vorba aici de eroism. E vorba doar de faptul că am ieșit uneori dintre granițele condiției firești de om. Nu spun că am fost scos dintre ele, obligat să ies. Nu-mi caut scuze. Nu am nici o scuză“. „Totuși, în situația aceea, ce-ar fi trebuit să faci ?“. „Nu știu ... Nu-mi pun problema unei revolte : să fi refuzat să șterg cizma ... Sau să mă fi aruncat în prăpastie, cu capul în jos ... Mă învinuiesc pentru că **atunci** nu mai eram capabil să gîndesc. Copleșit de frică, devenisem un animal ...“.

„Zilele care urmară au luat proporții fantastice, se dilatau peste măsură, încît timpul, devenit material, umplea tot spațiul acela îngust, turtindu-ne. Celula mi se părea un loc binecunoscut cîndva, de fapt mereu întîlneam lucruri deja văzute, trăiam întîmplări deja întîmplate, le repetam, încercam zeci de corespondențe cu fapte din cărțile citite, îmi scotoceam memoria, dar nimic nu se potrivea. Mă ridicam pînă la ferestruica zăbrelită și zăream curtea cu groapa adîncă în care vărsam **tinetele** cînd ieșeam «la plimbare». Zăream zidul, foișoarele paznicilor, al doilea zid, și orașul, vag, mai mult sonor — cîinii mahalalei — și cerul pe care niciodată nu l-am privit cu mai multă atenție, apusurile de soare colorate neverosimil. miroseam aerul cu palide arome de bălegar, de coteț de găini, de cîrnați fripți în tigaie. În spate, ușa grea de lemn tare, cu zeci de scrijelituri, nume necunoscute, cu crăpături în care puiau ploșnițe rezistente la petrol — și cît petrol s-o mai fi turnat pe ușa aceea ! —, dincolo de care se auzeau zgomotele cu ecou metalic ale coridorului arcuit în semicerc, pașii gardianului, potcoviți, zăvoarele trîntite, cravașa lui Cușcu izbind în vizete, pe rînd, fluierul lui Cușcu, la miezul nopții, făcînd să tresară ca din moarte zecile de suflete adormite“.

„Nopțile erau întotdeauna scurte. Zilele constituiau problema nr. 1.

Întîi a povestit Ion Boată. Nimic senzațional. Nimic de roman captivant. Ion Boată, învățător și țăran de munte, cu o avere de 15 pogoane de rîpi și pietre pe care creșteau scaieți, a-njurat regimul. Așa ne-a mărturisit el, mie și lui Tudor : «Bă neică, pe mine mă loară că-njurai regimu' !» «Cum îl înjurași, nea Ioane ?» «Păi, cum se-njură. C-așa-m'veni mie, și-l înjurai. Și m-auzî unu' și mă pîrî. Și eu recunoscui, că să nu fac păcat. Cum fu, așa recunoscui, ba încă și pe deasupra, că mă topiră-n bătăi. Îm' deteră un an și zîc că și scăpai, că ma' am doo lunișoare și mă duc acasă ... Da' voi, bă neică, ce făcurăț' că vă văd crudut' ? Ce leat sînteț' ?» «Șapteșpe», am răspuns eu. Nu știam că mă-ntreba de contingent. «Mai bine te bătea tată-tu de-ț' toca buca, dacî' s-ajungereț' pe-aicea». Ion Boată era trecut bine de jumătatea vieții, avea copii mări, la care se gîndea și-i căina, socotind că prostia lui cu înjurătura le va aduce necazuri. «Și de ce-ai înjurat, nea Ioane ?». «De ce, de nece, parcă mă iartă cineva de ălea doo luni dacă-ț' spui ? ... Uite-așa mi-a venit. Că eram la crîșmă și tomna' picase unu' Mihuțică din neamu' lu' Florea lu' Gaie Monument, de-a făcut el politică de tot felu', și-a începu' să mă-ntărîte c-am pămî' mul', că regimu' o să mi-l ia, c-o să-m' facă, c-o să-m' dreagă, regimu' adică, pînă m-am supăra' ș-am zîs să să ducă el undeva, cu regimu' lui cu to', măcar că nu era regimu' lui, îț' dai seama. Și după aia tot el m-a pîrî' cum că eu aș fi zîs ce-am zîs de regim ...“.-

Povestea mea era la fel de simplă. Am spus-o pe nerăsuflate o dată, apoi am reluat-o pe etape, făcînd pauze inegale, de un sfert de ceas sau de cîteva zile, revenind la amănunte pe care Ion Boată le voia explicate, motivate bogat, chiar dacă motivele, bănuite, se băteau cap în cap. El nu credea nimic de prima oară, ci după repetări chinuitoare, ca-ntr-un interogatoriu. Îmi dădeam seama că nenea Ion voia să înțeleagă, or, eu însumi nu înțelegeam totul. Povestea mea nu era bine încleiată, scîrțîia, abia se ținea în încheieturi, deși în mare și de departe mi se părea verosimilă, firească. Nu știu de unde venea senzația aceea de neliniște, ba chiar de teamă că-i lipsea ceva, un șurub important, că din clipă-n clipă se putea prăbuși dezmembrată. Era ciudat că mă speriam, măcar că ar fi fost normal să mă bucur că, în sfîrșit, voi afla ce nu suna cum trebuie acolo, că voi fi în stare, avînd la îndemînă toate datele, chiar dacă doar prezumtive, să judec lucrurile în ansamblu și să-mi fac o idee clară despre ce se întîmplase **în realitate.** Credeam că venise timpul lămuririlor, fiindcă acuma, oricum, tot nu se mai putea îndrepta nimic, iar pe de altă parte, aveam liniștea necesară, adică aveam liniștea aceea dezamăgită, descurajantă, a celui neîmpăcat cu gîndul că a fost condamnat, dar care nu mai are nici măcar firava speranță a unor iluzorii judecăți mai clemente în recurs.

»Bă neică, pricep tot ce spui, numai că vorbești așa, de parcă ai povesti niște trebi de-acum zece ani ...» «Mie mi se pare că s-au petrecut acum o sută de ani.». «Poate că-i mai bine, că ești mai la distanță. De la distanță nu vezi mai în amănunt, dar vezi mai în întregime ... Spune mai departe !» «Spun ... M-ai întrebat de început. Ăsta a fost începutul. Discuțiile. Discutam despre tot ce ne trecea prin cap. Era ca o boală. Ne-am molipsit toți de la Tudor. Să spună, dacă nu-i așa ! ... El era cu explicațiile. Apoi a venit Tilică. Tilică mi se părea cu un cap deasupra noastră. El înființase un cerc marxist de studiu. Așa i-au zis. Studiau **Bazele leninismului.** Asta pînă-ntr-o zi, cînd li s-a pus în vedere să nu mai studieze decît în cadrul unei organizații, la U.A.E.R. de exemplu, fiindcă așa cum făceau ei, ei între ei, puteau să cadă ușor în greșeală, interpretînd anapoda, înțelegînd mai știu eu cum ...» «Stăi ! a [illegible] nenea Ion. Ziceai că Tudor e filozoful vostru. Nu, Tudore ? (Tudor nu voia s-asculte. Sta cățărat la fereastră, se tot uita și era atent la ce vorbeau grangurii de deasupra noastră.). N-ar fi fost mai normal ca studiul ăsta să-l fi început Tudor ?». «Nu, fiindcă Tudor spune că de-aia are cap, ca să priceapă și singur ce-i de priceput. Lui nu-i trebuia un ... colectiv. Pe cînd Tilică avea nevoie de un colectiv. Fără colectiv, el nici nu există. Pentru că n-ar avea cui fi șef». «Nu-ți place Tilică ...». «Ba-mi place. Și-l admir. Sau îl invidiez că nu pot fi ca el. El nu e ca noi. Știe mai multe ca noi, a-nvățat sistematic, a făcut și sport, tot sistematic. A crescut cu bibliotecă-n casă. Are în pivniță amenajată o sală de antrenament : rogojini pe jos și pe pereți, sac de box, scară fixă ... Pe urmă vorbește nemțește și franțuzește. Tilică o s-ajungă om mare. Are și rude care să-l sprijine. Fratele lui taică-său a fost în partid în ilegalitate, taică-său a fost prin lagăre, ca antifascist. Taică-său îl cunoaște personal pe Gheorghiu-Dej ...» «Dar atuncea, de ce nu l-au scăpat ai lui ?». «Nu știu. Or fi zis că dacă ... Că ar fi trebuit și pe noi să ... Sau că o pedeapsă nu-i strică ... Știu eu ? Sau ...» «Să nu-ți pierzi firul !» «Nu-l pierd ... Deci discutam. Cînd era vorba de cărți citite, de romane, de exemplu, Omușor mărturisea că nu știe, că n-a auzit. Asta îl ridica în ochii noștri. În general, eram nemulțumiți că n-aveam nimic de făcut, adică nu puteam să ne batem cumva, să aruncăm grenade sau să ne sacrificăm ca Aleksandr Matrosov. Ne simțeam frustrați de ceva care ne aparținea de fapt, fiindcă eram contemporani cu revoluția, dar ne aflam pe dinafara revoluțiilor»“.

„Atunci nu m-am exprimat chiar așa, dar asta era ideea : aveam sentimentul frustrării, și ne visam într-un fel de război. Dar război-război, cu împușcături și cu moartea noastră, eventual eroică, în final, o moarte glorioasă și plăcută“.

„Zilele îmi treceau în aceste dispute nesfîrșite, obositoare, așteptînd zgomotele ce anunțau împărțirea terciului, a zemei de la prînz, jumătatea de oră de mișcare, afară, între ziduri, vorbele din fiecare seară venite de sus, de la etajul de deasupra, unde se aflau «oameni grei», foști mari politicieni, foști miniștri, foști profesori universitari, foști diplomați ... La o reorganizare, tîrziu, în toamnă, am fost despărțit de nenea Ion și-am nimerit cu moș Gheorghe Dosăditu, unul din bănuiții «partizani» din duba care ne adusese la Regiune. Am rejudecat cu Tudor totul de la capăt, punct cu punct, cu meticulozitate enervantă și lipsită de sens. Moș Gheorghe era un om tăcut, nu trist, ci copleșit de gînduri, de prezența căruia uitam ușor. Avea calitatea asta, de a se face uitat, de a nu fi băgat în seamă. Numai într-o seară, cînd, sătui de întrebări fără răspuns, l-am rugat să spună și el ceva, și-a netezit mustățile albe cu dosul palmei și ne-a înmărmurit cu o mărturisire simplă, depănată liniștit, fără indignare ori blesteme“.

Liviu Ioan Stoiciu

BĂGATĂ ÎN LEMN (1981)

eu pictura pe piele, revelată, arăți
depărtarea în
ceață și exclami, făcînd o
reverență : pe
o creangă acoperită cu zăpadă, acolo, o
vrăbiuță mă cheamă să
vin pînă afară

modelată cu umbră îți
torn apă cu cana de tablă să te speli pe ochi,
trezită
după o . . . mie ? . . . două? . . . trei
mii de ani ? . . . : în sinea ta, fericită, o
să încerci iar
scara
pentru elefanți . . . unu, doi,
trei. atenție la picioare ! . . . degeaba,
cazi . plîngi

vin repede și te cuprind pe după umeri, taci
cu tata : iți ung zona de amorțit cu
zeamă de mătrăgună . . . în
sfîrșit, hai, ieși
cu mine din pămînt

orașul . . . clănțănind de frig
la primul colț al străzii, un
cîntăreț de rădăcini, la
flaut : deasupra capului ii
zboară o
replică a păsării cu dinți . . . huș, arunci
după ea cu violență o pară (una
găsită pe jos, singura
reală, care se turtește de un
zid : zeama, scursă, șterge toată vopseaua
nimbului . . .)

din mamă, însă, o repetiție, o
voce
misterioasă : că în jurul tău, negreso,
se încălzește dușmanul . . . dar
amîndoi suntem surzi, îmi
aprinzi luleaua ,mai
stăm ce mai stăm, pe urmă vorbim ba de una
ba de alta, pînă intri la
loc
în sicriu și
eu rup din tine o
rămurică, o moi în cerneală și
scriu
o piramidă (transmisie
livrescă)

ADORMIT (1981)

adormit la sinul cantonieresei, pe
o ramură de păr
sălbatic, numai dogmă, cărăbușul sforăi atita că
il auzi militarul-în-termen-cu-medalia-„pentru-vitejie“ (din luptele cu diversioniștii, cu
care era în vorbă), care veni
imediat, sărind gardul, de la el de pe nourul cu
grohotiș și . . . cînd să pună
mîna, ce
citi, agățat la vedere : „este interzisă culegerea
ouălor
păsărilor din pădure“ . . . drept care, tot
fără legătură, se făcu
· plouă și . . . nu ? . . . taci și ascultă : acuma, un
rege,
orb, din africa, tocmai ieșind
din pămînt, negru-negru și întrebind : unde mă
aflu ? . . . alo, familia
stoiciu ? . . . greșală, țișni, o
dată dispăru . . . apă ! . . ., strigai eu, atunci, cît
mă ținu gura, apă ! . . . (să torn în
gaură . . .) dar pînă
să mai fac o mișcare, o
biziială trecu pe lingă urechea mea, să mă
mănînce, nu alta și . . . iubitul, fălcău zdravăn, cu
prejudecăți, supărat rău pe tovarășul
președinte, ii
plecă la unitate cu primul tren, „lele“
ha : că la anul vom semăna
cu ridichi
hîrtia
albă, pe masa de scris . . . și,
suit pe un mușuroi de cîrtiță, scarabeul (ideologie
nouă) ținu, în vis, o
cuvîntare în
regulă despre și despre și după
care, cantoniereasa (ați
înțeles dumneavoastră, surprinsă
cu el, statut-model-al-gospodăriei-agricole-
colective-din-18-iunie-1953, în
pat), sătulă, că nu de poezie se plîngea ea nici
pînă atunci, vrînd
să îl strivească il
trezi : vai, vai și

dacă o muscă ? . . .

UN FLUTURE MORT (1981)

„un fluture mort ! . . .“ mă aplec să il iau de jos dar
rănile . . . nu pot : „ce ai vrea,
bă ?“ . . . privește, straniu, prin părul
căzut, asudat,
cu ambele mîini mulgînd o
oaie,
mîntuitorul : tata
deasupra capului lui,
găinile adormite în
pom : mărturisesc totul . . . ai furat struguri de pe
locurile
oamenilor ? . . . (pe o saltea de paie, cu burta
la gură, ea . . .

nevrednic, ah, stau căzut la
pămînt, mumie, azi, în
„haina de premilitară“ prins în cuie și
nu am cum să
șterg scuipatul de pe mine al
regelui
care a capturat 22 de cămile . . .

și voi hohotiți în fața crucii : auziți
clipocitul ? . . . dînd la o parte perdelele
lecticii, o
mînă mi se puse pe buze : sfîntul meu fiu,
ă . . .(hă-
hă . . . ecou) scufundă tu bărcile (de piele, de caiet
de științele
naturii) trase de lebede

nisipiul, pe linia lucioasă a hîrtiei, întins
la maxim, pe
care iți arăt eu ție, de atunci,
fecioară, locul unde suntem pe glob, mă
dispercază : îmi amintesc de mama . . . țipa la
mine să îi tai un
porumbel, aveam să il
tai, să îi tai gîtul doar pe . . . mama țipa, doar pe
jumătate, după un chin, nu tăia
cuțitul ? . . . vai, ce am mai plîns și am fugit să
mă ascund la cimitir, în
bibliotecă în sat, ce
folos, eram în pustiu . . . și mama . . .

priveam fluturele mort . . . deodată
il văzui strălucind de o lumină
necunoscută : era
un prunc . . . țipa

Ioan Crăciun

POEM DESPRE DRAGOSTE NEPREȚUITĂ
ȘI ABSENȚĂ

nichita
vroiam să scriu în seara
aceasta
un poem despre cum,tu îmi spuneai
în ianuarul lui '80 :
„poete, nu mă mai numi
domnule stănescu !“ sorin
tăcea frămîntînd în palme
o cetină de pe mormîntul
poetului bucuroiu
„și nu mai vorbiți despre poezia cu
acasa mea publicată în „R. L.“ cînd eram convins
că numai în MITEME
ficatul se moare de vulturi !“
„cum să te schimbi în cuvinte ?“
ziceam eu urîndu-te & iubindu-te
ziceai : „crăciunule,
cine este învins o dată este învins
cine este învins de două ori este
învingător“.

. . . deci, vezi, am început cu „nichita“
. . . „habar n'am, bătrîne, unde se sfîrșește
poezia și unde începe
starea de poezie . . .“

urcăm la etajul 4. zicem :
„dora, noi vrem să-l vedem pe poetul nichita
hristea stănescu“. dora
zicea „fie-vă milă, domnilor,
el tocmai l-a condus pe
bucuroiu la ultimul lăcaș . . .
de bellu vorbesc . . .“
„o.k., doamnă, am zis, noi o să ne retragem
înspre peroanele gării de nord“.
„domnilor, a revenit dora, domnilor
nichita dorește să vă vadă !“

În pragul ușii TU ca o cruce înflorită
din sînge !

apoi s-a întîmplat ce ți-am scris la
începutul poemului. ziceai : „poete, ce bine
că ești !“ și mie ciudat îmi
părea să aud versuri dintr-un poet
studiat în lykeyon. „și nu mă mai privi
obsedant !“ sorin zicea : „domnilor, să bem acum!“
purtai chiar această cămașă și
nu știu de ce în sinea-mi lințoiu gîndeam.
apoi a venit mașina de răpus ; ai
rostit : „dragii mei, important nu e
să trăim, ci să rezistăm !“
„unde este doria ?“, m-am trezit că întreb
fără să fi aflat de existența copacului
aceluia. brațele tale s-au ridicat a mîngîiere :
„căutați-mă, vroiai să spui, în nopțile cînd
cerbii vor coborî înspre Marea cea Roșie,
ghemuit pe un pumn de zăpadă, cu
bocancii desfăcuți, nemîncat de săptămîni,
sărutîndu-vă“.
am coborît ca și cum prin tine am fi
coborît, și din nou cuvintele pictorului dumitrescu
sorin gonindu-ne înspre înflorite pietre : „să bem
domnilor întru pomenirea poetului nichita !“

II.
între noi, nichita
și între noi
faldurile
neputința de a fi unici
în custura mereu sîngerîndă
a lutului adormit peste veștminte
ca un poem

numai tu, nichita
(comparația cu soarele
dospind pe cruce)
și gustul colivei tale din
mîna neagră a surorii
tale și Doamna
Tatiana
(buzele noastre sărutînd
rădăcina grîului)
deci Doamna Tatiana zicînd : „odihnească-se-n
pace ! gustați pomană, domnilor,
întru pomenirea Poetului
nichita hristea
stănescu.

„Doamnă, am zis, cum
ați putut da naștere Cuvîntului ?
prin ce alchimie gravă
ne-ați readus la
iubirea de mamă ?“
sora lui „doamne, zicea,
de pe puneți întrebări
la pomene și de ce
nu vă adresați dorei ?“

(masca mea era chiar
spaima de dora)

(o poezie cu masca de actor
în armată cînd țevile
armelor s-ar fi înroșit
de singurătate)

I'am spus : „Doamna Tatiana,
dora este singurul om
pe care-l mai iubesc după fiul
dumneavoastră ! Doamnă, am continuat,
în absența noastră vă las
tăcerile noastre îngenunchiate
la rădăcina unui fir de grîu,
vă las singurătatea de tăcere
sau
tăcerea ca un zeu amorțit în
logosul unui suflet prea repede încenușat
pentru a fi mîntuit !“,
am mai spus.

Apoi am scris
acest poem.

ARGUS*ARGUS

Vineri, 23 martie a.c., a avut loc **ADUNAREA GENERALĂ A ASOCIAȚIEI SCRIITORILOR DIN TIMIȘOARA** în cadrul căreia au fost aleși candidații pentru viitorul Consiliu al Uniunii Scriitorilor din România. Au fost aleși prin vot secret următorii : **Lucian Alexiu, Livius Ciocârlie, Vasile Dan, Șerban Foarță, Slavomir Gvozdenovici, Mandics György, Mircea Mihăeș, Marian Odangiu, Neboișa Popovici, Vasile Popovici, Gheorghe Schwartz, Ondrej Stefanko, Eugen Todoran, Gheorghe I. Tohăneanu, Cornel Ungureanu, Balthazar Waitz.**

● **COMEMORARE : Duminică, 25 martie, cînd s-au împlinit o sută de zile de la căderea primelor victime ale Revoluției. La Timișoara, a avut loc o ceremonie de doliu în Cimitirul săracilor. Un marș al tăcerii, format din mii de timișoreni a traversat orașul spre Piața Operei, apoi spre Catedrală, unde, în prezența Înalt Prea Sfințitului Nicolae, mitropolitul Banatului și a d-lui Radu Cîmpeanu, vicepreședinte al C.P.U.N. au fost depuse coroane de flori** ● În aceeași dimineață, dl. Radu Cîmpeanu a ținut un discurs (neelectoral, după preciza ea făcută într-un interviu la T.L.T. de domnia sa) în fața a mii de timișoreni adunați în Piața Unirii. ● Interviuri la Televiziunea Liberă Timișoara. ● Conferință de presă. ● „D-l Câmpeanu la Timișoara“ (contrazice, însă gazeta „Timișoara“) : „P.N.L. din Timișoara a organizat duminică … un miting la care a participat și domnul Radu Cîmpeanu, vicepreședinte al C.P.U.N. și secretar general al P.N.L. ● E sau nu e campanie electorală ? ● Chiar prezidențială e. ● În publicația „Actual“ descoperim : „Mihai Lupoi pe larg. Candidat la președinție ?“. ● Între timp, „Gazeta de Vest“, recunoscută deja de cîteva publicații din țară pentru calitatea ei, inserează două interviuri cu dl. Ion Iliescu, președinte al C.P.U.N. și cu dl. Corneliu Coposu, președinte al P.N.Ț.-C.D. ● Din ultimul număr al aceștei publicații timișorene (10/24 III) remarcăm cele două pagini : **„În umbra crucii“.** ● **„Sodoma și Gomora“**, articolul de „deschidere“ al paginilor respective notează : **„Săptămînal apare în „Renașterea bănățeană“ o pagină denumită „Credința străbună“ … Ce altă revanșă mai elegantă ar putea fi decît publicarea de omagii adresate creștinismului în paginile fostului ziar al unui partid ateu“. (!)** ● Din nefericire, prin extensie, fenomenul e aplicabil la o seamă de alte gazete și fapte ale celor din jur, care ne aduc aminte că **„de cînd sîntem atît de europeni, am devenit și mai balcanici“.** ● ZVONUL la mare trecere pretutindeni, mai ceva ca pe vremea cînd era dirijat de la „centru“. ● Un „simplu“ zvon — P.C.R. partid reînființat : **„Vă informăm că P.C.R. nu a fost inscris nicăieri de nimeni. Pentru a vă liniști, vă spunem că la nr. 60 figurează Partidul Republican de Unitate a Românilor …“** („România liberă“/78), care și-a trimis un redactor la Tribunalul Capitalei pe data de 23 III, cînd erau deja înscrise 61 de partide. ● „Poanta“ a lansat-o gazeta „Cațavencu“ și a făcut ocolul țării. ● Ba a fost luată de bună și de unii membri ai guvernului provizoriu. ● Fosta reședință a dictatorului de la Timișoara a fost solicitată de Asociația județeană Timiș a handicapaților (neuromotor). Mai multe state s-au oferit să acorde sprijin pentru amenajarea localului. Prin Hotărîrea nr. 15/21 III 1990, însă, C.P.U.N. Timiș decide ca respectivul spațiu să devină **„Centru de promovare a relațiilor internaționale ale județului Timiș“.** („România liberă“/78). ● **Aceeași problemă a „spațiului“ e ridicată și de Radio Timișoara Liberă, care în ziua de 26 III a intrat într-o grevă de avertisment de jumătate de oră.** Se pare că fără rezultat. ● Dacă tot sîntem la acest capitol inserăm și următoarea scrisoare trimisă redacției de dl. EUGEN DORCESCU, director al Editurii Facla : **„Domnule Redactor-șef. Încă din primele zile ale acestui an, am făcut nenumărate și stăruitoare demersuri pentru a obține un alt sediu în locul celui de acum (totalmente necorespunzător, insalubru, periferic, plasat în curtea unei școli și în imediata vecinătate a alteia). Aproape zilnic, atît eu cît și colegii mei, am bătut coridoarele consiliilor și primăriilor. M-am deplasat și în Capitală după avize și aprobări. Nu pot spune teoretic vorbind, că n-am găsit înțelegere. Atîta doar că această înțelegere a rămas strict declarativă, nu s-a concretizat, n-a dus, încă, la instalarea editurii într-un alt imobil, în acel imobil pe care Consiliul Județean (al C.P.U.N.) ni l-a repartizat, în principiu, și care este, deopotrivă, funcțional și reprezentativ : adică potrivit pentru instituția noastră, pentru orașul și zona în care ea ființează. Or, zilele, săptămînile și lunile trec, noi ne continuăm demersurile, risipind timp și energie, iar rezolvarea întîrzie în mod inexplicabil prejudiciind calitatea muncii noastre. Nu e posibil (și, oricum, nu e lăudabil, nu e atitudine culturală) ca singura editură de stat din întreaga parte de vest a țării, editură care valorifică potențialul creator atît în știință, cît și în beletristică, să fie tratată cu atîta dezinvoltă nepăsare. Precizăm că toți rectorii institutelor de învățămînt superior din Timișoara, precum și Asociația Scriitorilor și-au exprimat, în scris, acordul cu doleanțele noastre. Cît despre autori și cititori, mulți dintre ei cunosc foarte bine condițiile în care lucrăm. Nădăjduim că, în cele din urmă, și autoritățile ne vor sprijini (conform menirii pe care și-au asumat-o) în această modestă și legitimă întreprindere“.** ● Spații tipografice există. Doar în ultimele zile au apărut în Timișoara, în afara gazetelor din București, „stații pirat“ de desfacere liberă a presei din Deva, Brașov, Arad ș.a. ● Și lumea cumpără, apoi ne întreabă firesc (prin cîteva scrisori) : **„Ce facem cu hîrtia folosită ? Unde să o depozităm ? Cui să o trimitem ?“.** Încă nu știm nici noi, aflați în aceeași situație de a nu mai putea intra în casă de atîtea ziare adunate. Probabil se vor deschide centre de primire D.C.A. Nu ? **Legea celor trei R …** ● Oricum, de deșeuri e nevoie pentru „reciclarea“ hîrtiei de ziar. ● Editură, ziare, cenzură … toate coexistă în continuare. ● Dacă la gazeta „Timișoara“ nu se simte urmă de cenzură (a se vedea „Comunicatul de presă“ din nr. 28, unde se poate citi : **„Răspunzînd unei invitații, o delegație a Societății Timișoara … a avut o întrevedere cu domnul Ion Iliescu, Președinte al C.P.U.N. … Pe durata a două ore și jumătate au fost discutate probleme importante ale vieții politice, economice și sociale“** (sic !). Deci ca între delegații diplomatice la cel mai înalt nivel), în alte publicații „cenzura interioară“, de data aceasta își spune „cuvîntul cel nou“. ● Nu facem referire, deocamdată, decît la „Cenzura-i printre noi !“ de Al. Călinescu, apărut în „Convorbiri literare“/5. ● Din aceeași revistă ieșeană : **„Esența puterii e să se întindă atîta cît nu întîlnește o piedică, un zid, scriitorul fiind și el o parte din zidul ce stă în calea puterii“.** ● **LIVIU ANTONESEI în dialog cu CONSTANTIN PRICOP.** ● În „Cronica“/12 un interviu cu **NEAGU DJUVARA : „Perioada 1940-1989 ar fi putut fi una din cele mai frumoase epoci ale literaturii și gîndirii românești“.** ● Dar oamenii mai fac și altceva decît gazetărie. ● Muzeul Banatului și Uniunea Artiștilor Plastici, Filiala Timișoara au deschis o **EXPOZIȚIE DE PLASTICĂ MICĂ** în sălile din Piața Unirii nr. 1. Prin grija muzeografei **Angela Lazăr** au fost puse în valoare lucrări ale unor artiști clasici și moderni (Oscar Han, Romul Ladea ș.a.) aflate în patrimoniul Muzeului Banatului, alături de care au expus artiștii timișoreni **Rodica Regep Banciu, Ștefan Călărășanu, Ionel Chinghiță, Victor Gaga, Ștefan Kelemen, Vasile Laza Lihor, Octavian Maxim, Ion Oprescu, Dumitru Pălălău, Szakáts Béla, Elena Tulcan.** Expoziția a fost deschisă de criticul de artă **Deliu Petroiu.** Cu acest prilej **Emil Sein** și **Dan Suciu** au oferit publicului un concert, care a întregit spațiul spiritual al expoziției. ● Bunul obicei de a participa și muzicienii la vernisaje prin adevărate spectacole sincretice a fost început cu expoziția de la sala „Helios“ ● **O MENȚIUNE DE ONOARE A OBȚINUT NICOLAE LENGHER la Salonul de artă grafică umoristică „OMNIUM“, Galați, 1990.** Toate celelalte premii și mențiuni au fost revendicate de mari caricaturiști din U.R.S.S., Olanda, Italia, Marea Britanie, Franța și Bulgaria. Un al doilea premiu l-a obținut în aceeași lună la **Salonul național, Zalău**, pe tema „Omul și mobila“. Felicitări Nic. și … la mai mare ! ● Au înflorit cireșii, merii, păpădiile … Ultimele fac bine la fiere și nu au nevoie de o agricultură prea sofisticată. Se înmulțesc la întîmplare și cresc oriunde. Mai grav e ceea ce se întîmplă pe ogoare. ● Ziarele, săptămînalele, revistele de cultură, în afara celor de umor, au început să-și dea seama că vine … vara și ne prinde cu campania electorală încheiată, dar cu cea agricolă în plop. ● Nimic concret. Nici din partea guvernului, nici din partea partidelor, în afară de discuții despre „privatizare“. Cum s-o facem ? Cum s-o așezăm ? Cum să ne creștem niște țărani destoinici din orășenii disponibili ? ș.a. ● Semnalele de alarmă trase de gazete rămîn fără răspuns, ceea ce ne face să gîndim că fiecare își citește doar contenciosul partidului său, unde numai despre agricultură nu se scrie. ● Sperăm într-o producție record la soia. E singurul înlocuitor de ulei, carne, brînză, ouă, grîu, porumb ș.a.

SERRE (Franța)

A. Z.

MASONERIA ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE

Personalitățile ezoterice ale veacului al XVIII-lea își elaborau ideile doctrinare în cadrul lojelor masonice. Aici erau primiți, într-o democrație care o va prefigura pe cea viitoare europeană, aristocrați, burghezi și simpli lucrători. În jurul originii francmasoneriei au proliferat, în acele timpuri de început ale etapei zise speculative, o serie de legende sincretice, cu totul fanteziste. În cărțile despre masonerie din secolul luminilor speculațiile despre originea societății erau împinse pînă în zorii umanității, spre tainele lumii antice egiptene și dincolo de ele, spre figuri tutelare abstracte de felul Magilor, Preoților și Înțelepților.

Jocul speculativ era pur simbolic fără o cît de mică acoperire în realitatea istorică propriu-zisă. Filiațiile erau stabilite pentru plăcerea unor potriviri de semnificații simbolice ca în desenele de puzzle. Magii, ni se spune în cărțile de vulgarizare a masoneriei, erau deținători ai unor secrete de nepătruns pe care le transmiteau ucenicilor, printre care se aflau regii, laolaltă cu toți mai marii lumii de atunci. Elementul polarizant în acest hățiș sincretic era monoteismul, existența unei divinități supreme, unice și absolute, pe care inițiații o așezau la temeiurile lumii, dincolo de formele nesfîrșite ale fenomenalității întrupate în seria de zeități panteiste. Filiera stabilită de masoni leagă cauzal monoteismul biblic de relația inițiatică a patriarhilor — un Avram, Iacov, Iosif și, mai ales, Moise — cu înțelepții preoți egipteni. Ba mai mult, odată ce majoritatea misteriilor antice aveau la bază o credință aproape monoteistă, s-a concluzionat, hazardat, desigur, că Vechiul Testament este exoteric, punînd la dispoziția unui întreg popor, învățături secrete. Aceste speculații fanteziste erau extinse într-o adevărată rețea hermeneutică atotcuprinzătoare, conform căreia toate marile personalități ale lumii antice grecești fuseseră în Egipt pentru a se instrui și a fi inițiate în tainele sacre ale lumii. Aici, în Egipt, Licurg și Solon și-au pus bazele principiilor etice și filozofice, Orfeu însuși a fost inițiat și și-a găsit temeiurile ritualice ale misteriilor orfice a căror ideologie greacă. Și tot în Egipt s-a instruit Thales și a fost inițiat Pitagora în doctrina metempsihozei.

Toate aceste rețele simbolice sînt interesante de analizat pentru că subliniază nevoia de **unitate ocultă în diversitatea religiilor, a miturilor și a personalităților religioase și filozofice.** Egiptul era considerat depozitarul întregii înțelepciuni europene ; parte din adevărurile sacre ale misteriilor egiptene se regăseau în timpuri imemorabile în credințele mitice și practicile ritualice indiene, în așa fel încît Egiptul putea fi considerat un fel de legătură între Orient și Occident. Cărțile simbologiei masonice din veacul luminilor dezvoltau o serie de interpretări referitoare la mitul central de care își leagă această societate originea, și anume construirea Templului lui Solomon de către Marele Arhitect Hiram. Acesta este omorît de către ucenici. Fiecare gest al legendei are acoperire simboliccă. Hiram este cel care, sacrificat fiind, accede la libertatea spirituală pentru că, în accepțiunea curentă a societăților secrete, moartea ritualică este, în fapt, un simbol al distrugerii vechii existențe în favoarea alteia, renăscută spiritual.

Iată, spre exemplu, ce ni se spune într-o revistă actuală, intitulată „Autre monde“, nr. 120, editată pentru primul trimestru al anului în curs : „caracteristica majoră a francmasoneriei constă, și lucrul acesta este, de altfel propriu oricărei **fraternități inițiatice**, în respectarea unor **ritualuri secrete** (la care doar membrii au acces) care transpun în act diferite **simboluri.** Vom încerca să schițăm rezumativ toate aceste secrete proprii masoneriei.

Astfel, masoneria operativă din evul mediu, de la care urmașii moderni, speculativi, au împrumutat întregul scenariu simbolic prin practicarea riturilor tradiționale axate, și lucrul acesta se poate observa cu ușurință, pe o schemă dinamică directoare : aceea a construcției, a edificării. Un rol central în aceste rituri l-a avut referința biblică la construirea Templului lui Solomon sub conducerea arhitectului Hiram.

Această legendă centrală se regăsește în francmasoneria modernă. De la construcția materială sacră, se trece ușor, prin transpunere spirituală, la o generalizare a idealului zidirii : construcția, edificarea simbolică a Templului, semnifică în plan simbolic, și pe aceea a OMULUI individual, ideal și perfect, dublată prin extensie, cu aspirația deificării spirituale a Templului cosmic al Umanității în ansamblul ei“ (**La franc-maçonnerie. Légendes et vérités,** par Serge Hutin, „Autre monde“, p. 26).

Daniel VIGHI

(Va urma)

top

Caleidoscop

A început **Festivalul internațional de jazz-Sibiu '90** cu o participare internațională de excepție. Deoarece ne propunem să revenim, vom aminti aici doar cîteva nume: „Petros Vismeauskas" (Lituania), Joachim Kühn (R.F.G.), Trio Conrad Bauer (R.D.G.), „Zaviot" (Israel), Dresz Qartet (Ungaria), Courtney Pine (Marea Britanie), cărora li se adaugă 17 formații românești din Timișoara, București, Cluj, Constanța, Galați, Pitești și Sibiu. La ora cînd redactăm prezentul material, aflăm că Postul de radio Timișoara Liberă va efectua în direct transmisii. Festivalul este organizat de Casa de Cultură a Tineretului Sibiu și TVRL ● Semnalăm cu oarecare întîrziere apariția primei reviste muzicale pentru tineret. Ea se cheamă PLAY BACK și se tipărește la Iași ca supliment al revistei „Cronica". Coordonatorul acestei publicații mult așteptate este cronicarul muzical Sorin Lupașcu. Spicuim din sumarul primului număr: Dicționar Guns'n'Roses, Ce părere aveți despre reapariția formației Phoenix? Thrash Metal, Top general Cronica 1989 ● Din acesta amintim **evenimentul artistic al anului: Festivalul Tim Rock 8**, locul 1 chitară bass — **Cristian Podratzki** (Pro Musica), locul 1 baterie — **Vasile Dolga** (Pro Musica), locul 4 chitară solo — **Sorin Chifiriuc** (Roata) ● Că veni vorba de **Roata**, să vedem ce serie Florin Ciucaș în publicația orădeană **„Extaz"**. Sub titlul **„Rock pentru Revoluție" (dar unde-i rock-ul ?) F.C.** notează: „Roata — apariția acestei formații a fost salutată cu circumspecție de către spectatori. Știau ei ce știau! (Asta-i că nu știau, n.n.). Deoarece de la primele sonorități s-a remarcat că distanța pînă la muzica rock este, dacă nu infinită, cel puțin enormă. Și cum pletoșii bănățeni (!!) n-au venit în sala Olimpia să se extazieze pe muzică punk sau pop și nicidecum să danseze, ei au invitat politicos — adică fluierînd și huiduind — pe componenții Roții să se rostogolească de pe scenă. Normal și frumos" (?!). Trecem peste optica și stilul gazetăresc discutabile spre a aminti lui **F.C.** că Roata s-a „rostogolit" ce-i drept, dar spre **Festivalul de la San Remo**, unde a fost invitată de persoane ceva mai competente decît semnatarul rîndurilor citate. Un cronicar muzical ar trebui să știe că muzica rock nu s-a cantonat în forme fixe, ea are multiple direcții de dezvoltare, fiind un teren mereu supus experimentului din care, bag seama, F.C. nu înțelege mare lucru. „Dar unde-i rock-ul ?", se întreabă F.C, nedumerit, după trei zile de concerte reprezentative oferind o paletă diversă a orientărilor genului, cu formații engleze, iugoslave și românești. Rock este, slavă Domnului, doar să știi să-l vezi sau să-l asculți! ● Grupul Simply Red a început un turneu prin mai multe țări vest europene. Solistul vocal al formației, **Mick Hucknall** (foto) a declarat: „Ca și anul trecut, se pare că 1990 e un an bun pentru grupul nostru. Reporterii mă întreabă ce muzică fac dorind să mă încadreze într-o grilă care azi pare demodată. Principalul, zie eu, este că fac muzică, o muzică în care cred atît eu, colegii mei, cît și spectatorii. Muzica noastră e un Cocktail de Acid House, Rap, Rhythm & Blues, Soul, Funk, Reggae, Latin & African Music. Clar?" ● „Vîrfuri" din clasamentele muzicale internaționale la începutul lunii martie, așa cum apar ele în revista „Popcorn". **Anglia:** 1. Tears On My Pillow — **Kylie Minogue** 2. Hangin' Tough — **New Kids On The Block 3.** Touch Me — **49 ers 4.** Get. a Life — **II Soul 5.** Got To Have Your Love — **Mantronix feat. Wondress. U.S.A.: 1.** Another Day In Paradise — **Phil Collins 2.** Rhythm Nation — Janet Jackson **3.** Pump Up The Jam — **Technotronic feat. Felly 4.** How Am I Supposed To Live... — **Michael Bolton 5.** Everything — **Jody Watley** ● Tot revista citată ne informează că „Best Newcomer Band 1989" e trio-ul „Big Fun". Albumaul anunțat pentru aprilie a.c. se intitulează „Handful Of Promises" fiind produs de celebrul „triunghi" Stock/Aitken/Waterman ●

MICK „RED" HUCKNALL

Petru UMANSCHI

la fanion

POVESTEA CANDIDEI MINGI ȘI A NESĂBUITEI SALE BUNICI, PE NUME TSU-KU

● Originile fotbalului se pierd în negura ierburilor, atîtea și atîtea exerciții sportive disputîndu-și cinstea de a fi precursoarele lui ● chinezii practicau așa numitul „tsu-ku", în urmă cu cinci mii de ani ● într-unul din mormintele din Valea Nilului a fost găsită o minge datînd dintr-o perioadă foarte veche (circa 2.500 î.e.n.) ● Homer pomenește în **Odiseea** despre un joc cu mingea denumit urania ● în jurul anului 217 î.e.n. în comitatul Deby au loc lupte între băștinași și trupele romane, care sînt învinse localnicii sărbătorind victoria cu un meci de... fotbal ● la romani, de altfel, era cunoscut jocul harpastum foarte apropiat de jocul modern ● în Franța, în sec. al XII-lea se practica un fotbal gigantic, între toți loccuitorii a două localități ce trebuiau să ducă mingea (denumită „soule") în casa adversarilor sau să o treacă peste un rîu; în jurul anului 1.200 se precizează că în Insulele Britanice, în regiunile East England și Scottish Border, se juca un joc în care mingea era lovită numai cu piciorul și era prevăzut un teren special „campball" ● secolul al XVI-lea îi aduce în teren și pe italieni, mai precis pe florentini ce erau, la data respectivă, contaminați de patima acestei întreceri pe care, de atunci, ei o denumesc „calcio" ● sigur că exercițiile cu mingea nu au declanșat, așa cum s-ar putea crede, o unanimă „febră", apărînd chiar legi și edicte ce interziceau îndeletnicirea: mai întîi, Eduard al III-lea dă un edict în anul 1349, după care e rîndul bisericii să se opună (1364, cînd sinodul afurisește fotbalul) ● în sec. al XV-lea, este atestat documentar, în Japonia, un joc numit „Kemari"; în 1486 apare pentru prima oară termenul de **fotbal**, folosit, bineînțeles, în Anglia ● la 1660, sub influența calciolui florentin, în Anglia se introduc primele reguli mai clare: terenul este un dreptunghi de 120 m X 80 m, balonul începe să fie umplut cu aer, „porțile sînt de 1 metru lungime, iar în spatele lor (de fapt doi stîlpi înalți) stă cîte un ins care marchează punctele cu o crestătură de topor (teribilă această imagine a strămoșului arbitrului!) ● 1800 — englezul William Gilbert inventează mingea cu aer. ● 1823 — prima „schismă" în istoria sportului cu mingea se produce la Colegiul Rugby, unde William Webb Ellis, în timpul unui meci, ia mingea în mînă și, după ce reușește să parcurgă cu ea tot terenul, o plasează între buturi — astfel s-a născut rugby-ul. La Colegiul Eton, adversarul celor din Rugby, se respingea ideea purtării mingii cu mîna, ba chiar mai mult, s-a ivit ideea legii ofsaid-ului, regulă ce va despărți definitiv cele două jocuri ● 1848 — apar „regulile de la Cambridge" unde, pentru prima oară, se stabilește cifra de 11 pentru componenții unei echipe. Numărul a fost propus de cei de la Eton unde se juca pe camere, iar în camere erau 11 paturi ● în mod unanim, data de 26 octombrie 1863 este socotită ziua de naștere a fotbalului modern. Atunci a luat naștere „The Football Association", prima federație de fotbal din lume. Președinte — Arthur Pember. Jocul era un amestec de fotbal și rugby contemporan, așa că disputele nu s-au stins și, după 14 zile, la 8 decembrie, se pune la punct primul regulament cu adevărat de fotbal, cele două discipline despărțindu-se definitiv ● termenul englezesc pentru fotbalul modern, „soccer" (am văzut că, pentru ei, fotbal înseamnă, prin extensie, și rugby-ul!) este folosit pentru întîia oară de Charles Wreford-Brown în 1864, care fiind apostrofat dacă e „rugger" (rugbist) a răspuns: „Nu, sînt un „soccer" ● la 9 iulie 1867 este înființat clubul Queen's Park Rangers, cel mai vechi club din Scoția. Echipa a fost neînvinsă timp de aproape 5 ani (!), primul gol fiind primit în 1872 ● primul meci internațional are loc în anul 1872, între Scoția și Anglia: 0-0. De remarcat că la acea dată nu exista un arbitru în teren, apariția „cavalerului în negru" fiind datată în 1881. În locul arbitrului erau doi oficiali de fiecare parte a cîmpului ● în 1878, oficialii primesc fluier ● în 1885, în Anglia, este legiferat profesionismul iar în 1888, în Anglia, este organizat primul campionat la ideea lui W. Mc. Gregor, scoțian de la Aston Villa Birmingham. Tot atunci se stabilește și punctajul pentru meci cîștigat sau nul. Primul campionat englez a fost format din 12 echipe ● apar, în fine, și plasele porților, „inventate" de un industriaș din Liverpool, Charles Brodie ● în 1891 apare și penalty-ul în regulament, cu precizarea însă că se acorda numai după ce era cerută și... aprobarea echipei adverse.

Marcel TOLCEA

P.S.: În rubrica din numărul trecut se va citi astfel: **tistul Andone** în loc **tristul Andone, Partizan Belgrad** în loc de **Steaua Roșie Belgrad** și **Titu** în loc de **Titograd.**

serial

Totul despre BETTE DAVIS

(VIII)

Pe cînd aveam opt ani ne-am întors în California, deoarece Mama începuse filmările la „The Virgin Queen"; Gary a rămas, însă, în Maine. Lucrurile mergeau iarăși prost, în căsnicia lor; faptul că Gary nu avusese un angajament de multă vreme și că banii erau pe sfîrșite nu putea decît să adîncească neînțelegerea. Amintirile mele din acea perioadă îmi restituie imaginea unei pete neclare, alcătuite dintr-o mulțime de case lăsate nouă în folosință de feluriți prieteni, case unde puteam sta cît timp prietenii aceia erau plecați; îmi aduc de asemenea aminte că plăteam o chirie foarte redusă și că, astfel, una peste alta, ne descurcam fără să cheltuim peste posibilități. Singurul lucru grozav era că nu mai trăiam sub același acoperiș cu Gary.

Cît am stat în duplexul din East River, în New York, viața noastră a decurs normal, în comparație cu zilele într-adevăr rele. Sigur, și acolo auzeam din cînd în cînd, de la etajul al doilea, unde își aveau ei camerele, zgomote suspecte. Probabil că se certau strașnic și pe-atunci, cum au făcut-o întotdeauna, din cîte țin eu minte. Însă, odată cu mutarea din New York, ne-am pierdut, parcă cu toții, pe un Drum al Vrăjitoarelor, unde viața de fiecare zi trebuia să fie continuu asaltată de sunetele unor violente bătălii. La început, Mama părea în stare să ne protejeze de răul ce se întîmpla în apropiere și, deci, să ascundă scandaloasele înfruntări din dormitor; mai apoi, cînd Ea și Gary ajunseseră să semene cu doi nebuni furioși, e posibil să nu se mai fi gîndit decît la propria-i supraviețuire. Camera mea se afla la capătul unui culoar, la capătul holului. Cum bătăliile se agravaseră și cum ei obișnuiau să lase ușa deschisă, mi-a fost imposibil, de la o clipă încolo, să-mi închipui că nu se întîmplă nimic rău între Mama și soțul ei; degeaba îmi puneam perna peste urechi, ca să nu-i aud. Mă obligau să le ascult certurile și să înțeleg ce se petrece. Cîtă vreme Mama striga la Gary, știam că, într-un fel, e bine. Cum n-o mai auzeam, săream să deschid ușa camerei mele și trăgeam cu urechea, să prind un sunet al glasului ei. Dacă, dinspre acel loc de dispută violentă veneau doar smiorcăieli strecurate printre urletele și amenințările lui Gary, mă cuprindea o cumplită teamă de acel ins și tentația irezistibilă de a alerga în ajutorul Mamei. Deși, odată ajunsă în fața lor, n-aș fi fost capabilă să îngaim două vorbe. Mama s-ar fi uitat, probabil, la mine, de acolo de jos, de pe podele, de la picioarele lui Gary (cum se și întîmplase s-o găsesc), și ar fi strigat „Ieși afară! Afară cu tine!", cu voce dură, deși zguduită de suspine. Într-un astfel de moment nu puteam înțelege că, de fapt, dorea să mă protejeze de furiile lui Gary, și mă simțeam extrem de nefericită și de îndurerată că îmi refuză ajutorul. Gary era în stare să se uite crunt la mine, cu fața aceea cumplită ca o mască de descreierat, și pe urmă, de parcă m-ar fi lovit, să țipe scos din minți: „Cară-te și vezi-ți de ale tale, obraznico, sau o încasezi, ca și maică-ta! Ți-ar plăcea să-ți rad o labă... ce zici?". Chiar făcea un pas-doi, înspre mine. Mama striga atunci: „Gary, nu! N-o lovi! Dumnezeule, nu! B. D., fugi! Fugi! Acum!"... Eu aș fi vrut să țip, la rîndul meu: „Să n-o mai bați și să n-o mai rănești pe Mama, niciodată!", dar, în felul ăsta Ea ar fi fost foarte supărată pe mine, fiindcă, netinîndu-mi gura, l-aș fi enervat și mai tare pe Gary, care m-ar fi pălmuit sau mi-ar fi tras un pumn, care să mă pună jos și, astfel, lucrurile s-ar fi înrăutățit, o dată în plus...

A. P.

Miloš Crnjanski

MIGRAŢIILE

Poet, romancier, dramaturg, memorialist, eseist, clasic al literaturii iugoslave, Miloš Crnjanski s-a născut la Csongrád, în Ungaria. Prin concursul împrejurărilor, în cel de-al treilea an de viaţă a ajuns la Timişoara, unde tatăl său, Toma, fusese mutat în interes de serviciu. Aici la Timişoara îşi petrece Crnjanski copilăria ; aici urmează şcoala elementară şi gimnaziul, aici începe să scrie poezie şi proză. Despre ceea ce a însemnat pentru el acest oraş vorbesc clar cîteva cuvinte pe care le-a scris mult mai tîrziu : „Eu am iubit Timişoara aşa cum îşi iubesc oamenii locul în care au crescut". Crnjanski a scris despre Timişoara (şi despre Mehala) mai mult decît oricare alt scriitor sîrb. Descrierea oraşului, a problematicii şi oamenilor ei se găsesc în lucrarea „Itaka i komentari" şi în seria de romane „Migraţiile" („Seobe"). În anul 1912 Crnjanski părăseşte Timişoara şi pleacă la Rijeka pentru a-şi continua studiile.

Primul război mondial l-a petrecut în tranşee şi prin spitale. A studiat istoria artelor la Belgrad, unde şi-a luat licenţa la Facultatea de filosofie. A lucrat ca profesor şi ziarist, iar din 1929 intră în diplomaţie. Al doilea război mondial l-a surprins în serviciul diplomatic, la Roma, de unde a plecat la Londra, iar în 1965 s-a întors în Iugoslavia şi a trăit la Belgrad.

Timp de mai bine de cincizeci de ani a creat o importantă operă literară, compusă din volumele de versuri „Lirika Itake", „Stražilovo", „Serbija", „Lament nad Beogradom", din nuvelele „Priče o muškom", din dramele „Maska", „Konak", „Nicola Tesla", din romanele „Dnevnik o Ćarnojeviću", „Seobe", şi „Druga knjiga Seoba", „Roman o Londonu", din jurnalele de călătorie „Ljubav u Toskani", ‚Kniga o Nemačkoj", „Naša nebesa", „Naša plaže na Jadranu" traducerile „Antologija kineske lirike", „Pesme starog Janapa" etc.

Tradus în limba franceză, romanul „Seobe" a fost ales de critică drept cel mai bun roman străin al anului 1987, în Franţa. După acelaşi roman se turnează în momentul de faţă, în coproducţie, un film artistic de lung metraj. Redăm un fragment din prima parte a capitolului întîi al „Migraţiilor". Sînt rîndurile care fixează ritmul romanului.

Desişurile ceţoase de sălcii se aburesc încă de ziua trecută, norii se rotesc tot mai jos. Valea prin care curge rîul e tulbure şi de nestrăbătut. Pămîntul e întunecat, nevăzut şi ploios.

Vuieşte şi murmură balta dincolo de întuneric. Din ea se naşte strălucirea lunii, se arată deasupra beznei, trece şi piere în noaptea ce, udă, intră şi pleacă la fel, ocolindu-l şi umezindu-i pieptul uriaş şi burta caldă şi umflată„ învelită în piei de berbece, prin lîna cărora a pătruns sudoarea. Picură prin trestie, picură şi, cu toate că bezna e mare, vede cum sare o broască tot mai aproape.

Încă de la miezul nopţii, dar întrerupt, îndepărtat, lătrat de cîini şi cîntec de cocoşi. Însă aproape se aud prin vis, ca pe sub pămînt, neschimbate, lovituri înfundate de copite. Desele treziri ce-l cuprind trec precum o legănare prin întunecimea ce i se strecoară pe sub umeri, pe sub coastele înfiorate de frig. Nu deosebeşte întunericul din jur şi întunericul din sine şi, cu ochii larg deschişi în bezna, nu vede nimic. Săritul broaştei pe deasupra creştetului mai mult ca sigur l-a auzit, însă imediat după asta îl sufocă somnul, aşa că totul se scufundă iar în mirosul greu al pieii de berbece pe care-i zace partea de sus a trupului, alături de capul femeii.

Lovit de cal mai sus de genunchi înainte cu cîteva zile, cînd a început să adune regimentul, încă se mai trezeşte noaptea de durere, însă durerea asta trece repede, la fel ca straşnica istovire, şi vlăguire, de oboseală, din oase. Aşa că, trezindu-se în fiecare clipă, geme, apoi adoarme iar brusc, scrîşnind din dinţi.

Înainte însă, pentru această clipă, pînă nu adoarme din nou, ce nu zăreşte în jumătatea de vis ! Rîul ce susură pe sub munte, umplînd întreaga noapte. Clarul de lună în apele revărsate prin rîpe şi gropi. Trestia ferestrei şi a acoperişului de pe care picură nenumărate picături, strop cu strop. Norii ce se rotesc tot tot mai jos. Vîrfuri de sălcii pe întinderi nesfîrşite, pline de lăstăriş.

Şi cînd se scufundă iar în som, aprins şi plin parcă de un fel de flăcări, se rostogoleşte într-o mulţime de culori spre o depărtare de necuprins, spre o nemărginită înălţime şi spre o adîncime fără sfîrşit, pînă ce-l deşteaptă ploaia ce se scurge printre trestii. Atunci, cu mintea tulburată, aude întîi lătratul cîinilor şi cîntecul cocoşilor, ca îndată după asta să deschidă larg ochii în întuneric şi să nu vadă nimic, dar să i se pară că vede, în sus, nesfîrşit, cercul albastru. Şi în el, steaua.

Se opri la un moment dat din această legănare şi vuietul din cap îi încetă, făcîndu-l astfel să simtă că e treaz. Stătea culcat în întuneric, cu ochii larg deschişi, mirat şi tremurînd de frig. Nu mai visa. Auzea cîntecul cocoşilor şi lătratul cîinilor. Femeia ce-i adormise pe braţ respira încet. Auzi pînă şi pocnetul uşor, cînd îşi întinse gîtul, într-atît de mare era liniştea dinaintea casei. Observă o lumină subţire ce se trecura prin crăpătura lemnului de brad şi se deşteptă pe deplin. Se împlinise timpul să plece.

Ardea focul celor ce se culcaseră aseară, unii singuri, alţii cu femeile şi copiii, sub streaşina unui obor, de cealaltă parte a izlazului unde se vedeau staulele sale. Şi de parcă această primă şi limpede aducere aminte a minţii sale era ca un fel de chemare neauzită, lui i se păru că fug înspre el, unul cîte unul, cu paşii lor săltaţi, înspăimîntători, cu şubele lor, cu puştile lor lungi, cu hangerele între dinţi, ca la instrucţie. Îi vedea fiecăruia chipul, îl cunoştea pe fiecare, îşi amintea de locul unde se culcaseră.

Aşa i se iviră în ochii larg deschişi, în întuneric, şi toate celelalte ce se aflau acolo, afară, în ploaie: povîrnişul muntelui şi sub el Dunărea, bărcile luntraşilor de graniţă, cu care vor călători pe apă. Întinderi nesfîrşite de sălcii şi de mlaştini, pîrloage vineţii şi lăstărişul roşu.

Atunci scîrţîi cumpăna fîntînii şi, în acelaşi moment, cineva bătu în uşă.

Şi de parcă tresări nu numai el, ci tot ceea ce era viu în negură, ceea ce fusese pînă atunci nevăzut şi neauzit, se auzi tropot de copite şi lătrară cîinii răguşit, aproape de tot.

Sigur că de undeva îşi luase zborul un stol de ciori, fiindcă croncănitul lor umplu noaptea şi porni să se ridice spre înălţimi.

Şi numai ce, aşa, smuls din somn, pe jumătate treaz, încercă pe întuneric să se sloboadă din cearceafurile în care se încurcase, şi să se scoată de sub piei, asudat şi gol, fiindcă gol dormea întotdeauna, ea se trezi şi, aproape mută de frică, dibui vatra, suflă în cenuşă şi găsi jar. Aprinse un opaiţ ce o lumină şi pe ea, toată, şi uriaşa lui umbră pe zid. Abia atunci, cînd îl zări, ţipă şi începu să se tînguie, prăbuşindu-se peste el, îmbrăţişîndu-l şi sărutîndu-i pieptul, umărul, gîtul, tîmpla.

Se împliniseră aproape două săptămîni de cînd venise mesajul de la marchizul Ascanio Guadagni, comandantul oraşului Osiek, să echipeze trei sute de ostaşi aleşi pe sprînceană, pentru a pleca în războiul cu Franţa, iar ea nu înceta să se tînguie. Cu ochii umflaţi de plîns, prăpădită de spaimă, la luna a treia de sarcină, nu se lăsa despărţită de el. Cu faima de femeie frumoasă, s-a făcut în primul an de căsnicie şi mai frumoasă. Pielea şi oasele, rîsul şi răsuflarea, ca de altfel şi privirea, aveau un fel de strălucire netedă, luminoasă pînă a purtat în sine pruncul. Grea şi plină, de o veselie nebună în aceste luni, după naştere slăbi şi se urîţi, deveni tăcută, însă crudă faţă de slugi şi servitoare. Primele două săptămîni, pentru a petrece cu el şi ultima noapte dinaintea plecării, venise plîngînd, pînă pe malul Dunării. Lăsîndu-şi cele două fiice în sat, venise să locuiască aceste două zile într-o căsuţă acoperită cu stuf, la obor, numai şi numai pentru a putea să-şi petreacă ultima noapte alături de el. Stînd cu ceasurile culcată pe pietul lui, şoptindu-i ceva nebunesc şi de neînţeles, îi săruta coastele, gîtul, ochii, gura, urechile.

Greoi, cu picioarele crăcănate, în aceste din urmă zile el îşi echipă oamenii, călărind de la răsăritul pînă la apusul soarelui. Îi suduia îmbrăţişările şi sărutările. Se plictisise de ea.

Chinuit peste zi de sfada cu alegerea oamenilor ce-i soseau neînarmaţi şi băuţi, trebuia să-şi petreacă serile cu pisarii ce pregăteau listele „Polcului slavono-dunărean". După care, noaptea îl aştepta iadul. Îmbrăţişările ei, asalturile ei nesăbuite, degetele ei lungi, neobosite. Frumuseţea ei nepămînteană lîngă foc, privirea şi plînsul ei. Cu pieptul lui urias, cu burta lui mare, stors de vlagă, îngrijorat pentru copii, se mira şi se crucea dinaintea purtării nebuneşti a femeii, ba chiar rîdea în hohote.

Acum, în lumina săracă a opaiţului, o vedea aşa, tulburată de somn, şi-şi dădu seama că în dimineaţa asta, înainte de plecare, cu ea va fi cel mai greu. Săruturile bezmetice ce-i cădeau pe obraz şi pe gît erau ude de plîns. Ridicîndu-se pentru a-l putea cuprinde mai bine, fiindcă el se apăra încruntat, păşind peste perini, peste piei şi peste scoarţele întinse pe pămînt, ea călcase cu piciorul gol peste o broască şi ţipase înfricoşător. Mîniat atunci de toate aceste mofturi şi chemări muiereşti, el o împinse, ba îi şi veni să o trîntească de pămînt. Răsturnînd strachina cu apă sfinţită şi busuioc pe care femeia o pregătise decuseară pentru a putea, dimineaţa, cînd se va trezi, să-l stropească, şi împleticindu-se ca şi cum ar fi ridicat şi cărat un butoi gol, ajunse pînă la uşă şi o deschise.

Ploua mărunt şi, pentru o clipă, văzu în lumina zorilor nişte cîini ce alergară înspre el, cai şi slugi pe sub duzi, iar în celălalt capăt al izlazului, la obor, întreaga grămadă de oameni ce se cuibăriseră aseară acolo. Focurile încă mai plăsmuiau prin întuneric umbre mari şi fantasme, însă de cum se auzi prima împuşcătură tot pămîntul parcă explodă şi începu să joace. Unii porniră să cînte, să răcnească, să fugă la adăpătoarea de la fîntînă ca să se spele; alţii, purtînd copiii în braţe, îi înveleau în cîrpe, luînd-o în jos, să se ducă pînă la luntrii. Ce se mai băteau femeile cu pumnii în piept, ce mai boceau, ce-şi mai smulgeau cîrpele, năframele şi obielele ! În spatele oborului, deasupra povîrnişului, văzu cu adevărat, în uriaşul, tulburele şi ploiosul răsărit, întinderi nesfîşite de sălcii şi mlaştini, nu însă şi nemărginitul albastrul cerc. Nici steaua din el, ca în vis.

Prezentare şi traducere :

Dušan BAISKI

COLEGIUL DE REDACŢIE :
Redactor şef : **Mircea MIHAIEŞ**
Redactor şef-adjunct : **Cornel UNGUREANU**
Secretar gen. de redacţie : **Adriana BABEŢI**
Şefi secţie : **L. ALEXIU, P. E. BANCIU**
Publicist comentator : **A. C. IORDACHE**

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA :
TIMIŞOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoane : 3 33 90 şi 3 33 76

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază
ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

Tehnoredactor : **Nic LENGHER**
Foto : **Florin HAŢEGANU**
Linotipişti : **Sandu IAGER, Gelu DOGIOIU**
Paginatori : **Ioan CRIŞAN, Dan PAMPU**
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

SIBIU

orizont 14

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 14 (1203), 6 APRILIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

BARICADA DE FUM

O gazetă cu un titlu curat revoluționar este **Baricada.** O titulatură atît de sugestivă nu putea fi decît emanația directă a Revoluției. Autointitularea este la fel de legitimă ca și a popularei Televiziuni Române **Libere.** Sugestiv pînă la pierderea oricărei semnificații, titlul propune, fără îndoială, o atitudine. Propune un program. Propune o transparență cel puțin pe măsura translucidei noastre televiziuni. E adevărat, **Baricada** n-a avut norocul să fie condusă de un dizident de talia lui Aurel Dragoș Munteanu. Și n-a beneficiat de probitatea cu adevărat istorică (dacă nu de-a dreptul ancestrală) a eminentului om de cultură. Răzvan Theodorescu. Televiziunea Română Liberă se mîndrește cu o încetineală a reflexelor demnă de orice mare Sfat al Bătrînilor. Emblema ei este un melc. Emisiunile par concepute direct în Filmoteca de Aur. Știrile ne parvin gata clasate, epurate, indexate. Nici o surpriză nu e, așadar, posibilă. Grijulie cu nervii noștri supraîntinși, Televiziunea (și română, și liberă) se străduie să fie singurul calmant. Rudotelul nostru de toate serile. Virînd spre un împăciuitorism rozbombon, ea ne readuce, pe o pantă lină, lină de tot, înapoi în infloritoarea epocă a telejurnalelor : a celor două telejurnale a căror durată era mai lungă decît totalul orelor de emisie. Cu cît avem de pus mai multe întrebări, cu atît ni se ridică în față mai multe baricade. Tocmai de aceea era nevoie de o revistă cu un titlu afișat polemic. Așa s-a născut, firește, **Baricada.** Era imposibil ca ea să fie condusă de blînzii domni Aurel Dragoș Munteanu sau Răzvan Theodorescu. **Baricada** e o revistă a evenimentelor fierbinți, Televiziunea o sucursală a pompierilor. **Baricada** provoacă adeseori întîmplări incendiare cu bună-știință, pe cînd Televiziunea le iscă dintr-o scuzabilă (dar intratabilă) inconștiență. Iată de ce domnii Munteanu și Theodorescu nu vor fi nicicînd conducătorii **Baricadei.** Iată de ce redactorul-șef al **Baricadei** este Eduard Victor-Gugui. N-ați auzit de acest nume ? Ce importanță are ? Numele domnilor Aurel Dragoș Munteanu și Răzvan Theodorescu sînt mai mult decît notorii, dar ce folos ? La vremuri noi, oameni noi. Probabil că dl. Gugui va protesta în fața nației. Va clama că este o victimă a odioasei dictaturi. Că a fost cenzurat. Că a suferit. Că a combătut. Că a luptat. Că a protestat. Că s-a aflat mereu pe baricade (de unde și titlul). Perfect. Nu noi îi vom pune la îndoială biografia revoluționară. Și ce dacă „poemele sale interzise“ sînt penibile ? Și ce dacă ele par mai degrabă compunerile unui subdezvoltat cultural, decît ale unui directòr de conștiință (literară) ? Pentru că am uitat să spunem : **Baricada** guguiată se pretinde un „săptămînal independent de opinie și cultură“. Da : **independent** de opinie și cultură. Acestea două, opinia și cultura, sînt un **abrégé** de lucruri față de care **Baricada** se află într-o țanțoșă independență : față de bunul gust, de bunăcredință, de bunăcuviință, de talent, de profesionalism.

N-am fi dat cine știe ce atenție isprăvilor guguiene (piața e sufocată, și așa, de mormane de maculatură) dacă, dincolo de impostura îndărătul căreia s-au baricadat, colaboratorii săi n-ar dovedi un suspect expansionism. Dacă a da drept „poezii interzise“ niște versuri de teapa celor compuse de Gugui e o treabă, la urma urmelor, scuzabilă (toți am trecut, între copilărie și adolescență, printr-o perioadă „rimătoare“ și e creștinesc să-i iertăm aproapelui nostru păcatele : „întinzi degeaba trupul / să mă păstrezi la tine ; / chemare este dorul / pe buzele-mi cînd vine. / dorință ! mă înlănțui / în trupul tău cu ceară ; / uiți iar, nebună, crucea / cînd vine înspre seară ! / nu crezi în semnul mamei ? / ți-aștepți în prag preotul ? / sfințește apa casei / femeii cerînd portul.“), deci dacă-l putem ierta pe Gugui pentru aceste versuri care, publicate în trecut, ar fi dus la căderea instantanee a lui Ceaușescu, pretenția asociaților săi de a se considera scriitori e cel puțin hilară. Hilar, dar perseverent pînă la viciu e însuși comportamentul colaboratorilor săi. Exemplul poemei lui Gugui (interzisă înainte de a fi fost scrisă) e simptomatic. El nu e un accident, ci o metodă de lucru. Înainte de a fi scriitori, jurnaliștii de la **Baricada** sînt membri într-o Societate a Scriitorilor ! E ca și cum ai avea carnet, dar n-ai ști să șofezi. Ori ca și cum ai ști să scrii, înainte de a fi învățat să vorbești. Oricum, nu

Mircea MIHĂIEȘ

(Continuare în pag. 5)

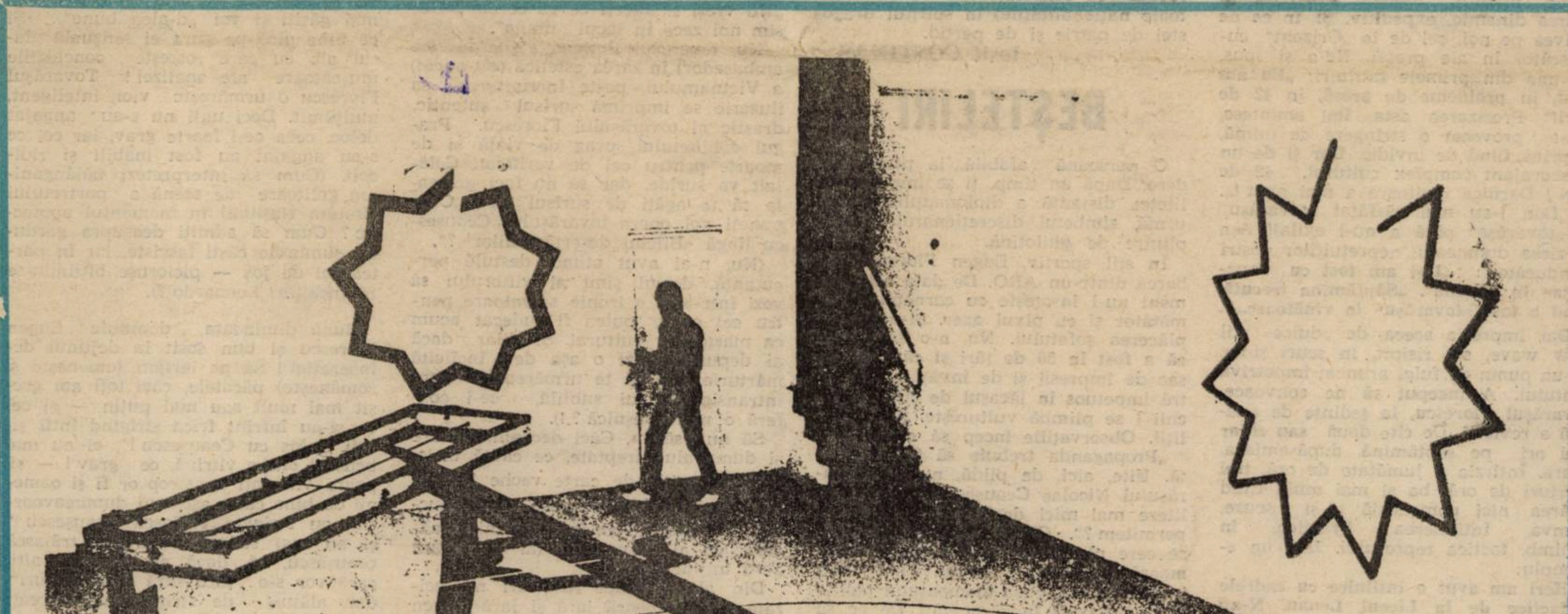

Paul Neagu, Hyphen — Ramp (1979)

IDEOLOGII TOTALITARISMULUI ROMÂNESC

Ce altceva scoate azi mulţimile în stradă decît teama renaşterii statului totalitar? Nici o fantomă a trecutului nu e mai cumplită decît aceasta. Miile de manifestaţii, de lozinci, de solidarizări, de desolidarizări, atîtea haotice, atîtea încercînd exorcizarea răului prin lozinci de o naivă spontaneitate îşi au izvorul într-un adevăr-şoc: răul e printre noi. **Ideologii statului totalitar sînt printre noi. Apărătorii lui Ceauşescu şi, mai ales, ai sistemului său profită, acum, de privilegiile democraţiei pentru a-şi reafirma dreptul la opţiune. Cei care au gîndit, cu un entuziasm iresponsabil, creşterea şi înstăpînirea ceauşismului nu sînt fiinţe rămase în bolgiile trecutului. Sînt oameni inteligenţi, sînt oameni de acţiune, sînt activaţi chiar de libertăţile noii societăţi.**

Nu numai Ceauşescu şi-a gîndit sistemul. Au existat ideologii totalitarismului românesc care i-au oferit argumentele unei acţiuni bezmetice, de reprimare continuă a valorilor. Paradoxul existenţei lor e, că pe vremea lui Ceauşescu, trebuiau să rămînă anonimi. Orice încercare de a ieşi din umbră îi putea costa. Doar acolo, în umbră, puteau să construiască, **să-şi justifice opţiunile, să-şi justifice conducătorul.**

Acum, astăzi, ei sînt protejaţi de anonimatul acelor ani. Cărţile pe care le-au scris sînt puţine, în cazul că sînt. Mărturiile? Cine mai are vreme să povestească? Cine mai are vreme să recompună atmosfera acelor ani în care ei puneau în mişcare o argumentaţie fastuoasă pentru a lăsa loc liber, pentru a înălţa statuie, lui, unicului? Ani în care ei reprimau, fără milă, orice încercări de disidenţă.

Nu, să nu facem greşeala că toţi l-au urît pe Ceauşescu. Unii credeau în el. Nu erau oligofreni. Erau intelectuali citiţi, inteligenţe mobile şi, mai ales, oameni de acţiune.

Dacă ar fi lăsat o operă scrisă, ne-am fi ocupat azi de opera lor scrisă. **Au lăsat doar amintirea unor momente, a unor întîlniri, a unor dialoguri.**

Noi, la Timişoara, am avut şansa (!!!) de a fi martorii unuia dintre cei mai de seamă ideologi ai totalitarismului românesc. Sîntem obligaţi să scriem cum a fost el. În aceste zile, în care tentaţia totalitară poate deveni mult prea activă, nu omul Eugen Florescu ne interesează, ci ideile cărora acţiunea sa le-a dat sens.

NEW WAVE ÎN NOMENCLATURĂ

A trecut destul de mult timp (decenii) pînă cînd să apară, şi în nomenclatură, un nou val de activişti. Şcoliţi. La cursuri de zi. La „Ştefan Gheorghiu“, dar nu numai acolo. Cunosc, spre pildă, absolvenţi ai Facultăţii de Filologie, care, nemaidorind să rămînă „nişte pîrliţi de profesori“, au dat vîrtos din coate, din gură (ba, unii, şi din condei) pentru a face chipurile, carieră politică, îngroşînd rîndurile arviviştilor. Căci ariviştii — cum ar spune Bohumil Hrabal — erau floarea ţării.

Îmbrăcat, de obicei într-un impecabil costum bleumarin (chiar în miez de vară; şi ţinuta îl face pe activist, nu?), cămaşă albă şi cravată „uni“, mereu proaspăt ras (pentru dumnealui nu era o problemă să-şi procure lame), energie şi vădind un tonus vital de invidiat (pînă şi atunci cînd comitetul politic executiv hotăra punerea în practică a unor decrete aberante, periclitînd însăşi fiinţa naţiunii), **tovarăşul Florescu** — exilat la Timişoara — mi-a produs, la primele contacte (în sediul revistei „Orizont“) o impresie, ca să zic aşa, pozitivă. Dădea mîna cu toată lumea, îşi spunea numele şi, spre deosebire de cei mai mulţi dintre activiştii localinici, se uita la faţa persoanei pe care o cadorisea cu o strîngere de mînă. În plus, a trebuit să-i recunoaştem şi un alt element new wave (în nomenclatură): săruta mîna doamnelor! Gest apreciat, de doamne, ca atare. Părea plin de bune intenţii. Angelic. Providenţial. Părea dinamic, expeditiv. Şi, în ce ne privea pe noi, cei de la „Orizont“, cunoscător în ale presei. Ne-a şi spus, la una din primele întîlniri: **„Eu am fost, în probleme de presă, în 42 de ţări!“** Precizarea asta, îmi amintesc, mi-a provocat o strîngere de inimă, cuprins fiind de invidie. Dar şi de un descurajant complex cultural. 42 de ţări! Darnice ursitoare a mai avut!... Şi fain l-au mai răsfăţat „tovarăşu“ şi „tovarăşa“ pînă a nu-l exila)! Aşa le zicea dumnealui nepreţuiţilor noştri conducători: **„Ieri am fost cu «tovarăşa» în maşină“. „Săptămîna trecută, cînd a fost «tovarăşu» la vînătoare...“.**

Dar impresia aceea, de dulce stil new wave, s-a risipit, în scurt timp, ca un pumn de fulgi aruncat împotriva vîntului. A început să ne convoace, **tovarăşul Florescu,** la şedinţe de analiză a revistei. De cîte două sau chiar trei ori pe săptămînă, după-amiaza, seara. Întîrzia o jumătate de oră, trei sferturi de oră, ba şi mai mult. Cînd apărea, nici pomeneală să-şi scuze, cumva, întîrzierea. Practica, în schimb, tactica reproşului. Iată un exemplu:

„Ieri am avut o întîlnire cu cadrele didactice de la Liceul Lenau. N-aţi fost nici unul acolo. Nu vă interesează. Nu prea vă interesează nimic din ce se întîmplă în oraş şi în judeţ!“.

Nu fusesem nici unul acolo pentru simplul motiv că nu ne-a anunţat nimeni să mergem (ca şi în atîtea alte cazuri, de pe urma cărora ne-am ales cu grele reproşuri).

„Dumneavoastră ştiţi că anul trecut, au plecat în R.F.G. 111 elevi şi 15 profesori?...“.

Nu cunoşteam cifra exactă, însă nici nu ne uimea exodul şvabilor noştri.

„Am sculat-o în picioare pe o profesoară, membră de partid. Ce părere ai, tovarăşă, despre colegul dumitale care şi-a depus actele pentru plecare definitivă în Germania?... Şi ştiţi ce mi-a răspuns?...“

Noi... păstram tăcerea.

„A zis că acel coleg al ei este un om cumsecade **şi cu certe calităţi profesionale. Păi, cum e posibil aşa ceva?!... Ce, aicea-i altă ţară?!...“**

Timişoara şi judeţul Timiş erau, într-un fel, pentru unii, altă ţară. Mai cu seamă din pricina numărului foarte mare de cereri de plecare definitivă şi a disperaţilor (într-un timp, cam 300 pe săptămînă) care treceau sau încercau să treacă graniţa spre **Iugoslavia şi Ungaria.**

„Ia spuneţi-mi, de cînd copilul îşi părăseşte mama săracă pentru o mamă bogată?!“ a continuat să ne întrebe (şi să ne reproşeze) **tovarăşul Flofesori?...“.**

A fost, atunci, de-a dreptul supărat pe noi că nu ne-am exprimat indignarea în cor cu dumnealui. Şi nici măcar nu am avut vreo propunere privind reeducarea concetăţenilor noştri (de toate naţionalităţile) în spiritul dragostei de patrie şi de partid.

Iosif COSTINAŞ

BEŞTELIRI

O persoană afabilă, la prima vedere. După un timp, ţi se impune politeţea distantă a diplomatului. La urmă, zîmbetul discreţionarului, ca o plutire de ghilotină.

În stil sportiv, Eugen Florescu debarcă dintr-un ARO. De data asta, nimeni nu-l însoţeşte cu carneţelul fremătător şi cu pixul ager. Şi-a permis plăcerea şofatului. Nu, n-o să repete că a fost în 50 de ţări şi că are un sac de impresii şi de învăţăminte. Intră impetuos în lăcaşul de cultură. Ochii i se plimbă vultureşte. Apar pîrliţii. Observaţiile încep să curgă.

„Propaganda trebuie să fie explicită. Uite, aici, de pildă, numele tovarăşului Nicolae Ceauşescu e scris cu litere mai mici decît textul. Cum ne permitem?“. Chiar deasupra intrării se cere plasată o lozincă mare, frumoasă, „să fim curajoşi. Cum veţi transmite tensiunea momentului politic cînd n-aveţi îndrăzneală? De ce să ne ferim, oare nu ştiţi ce se aşteaptă de la voi?“.

Pentru umilii şăgîrţi, debutul a fost ratat. Probabil că ei suprapun momentului alte scene ale terfelirii, cu Constantin Potîngă în rolul principal (doctor în cabinete de informare despre miracolul ceauşist), un tip morocănos şi mai din unghiuri — ameninţarea lui suna un pic altfel: „Nu vreţi să faceţi ce vă cerem? Găsim noi zece în locul unuia“.

Nu, tovarăşul Potîngă e pierdut (ca ambasador) în zarea estetică (est-etică!) a Vietnamului, peste încruntarea sa iluzorie se imprimă surîsul autentic, drastic al tovarăşului Florescu. Pragul cabinetului, prag de viaţă şi de moarte pentru cel de verificat. Celălalt va surîde, dar să nu faci greşeala să te agăţi de surîsul lui: „Cum puneţi voi opera tovarăşului Ceauşescu lîngă «Bîlciul deşertăciunilor»?“.

(Nu, n-ai avut atunci destulă percutanţă, destul simţ al viitorului să vezi într-asta o ironie salvatoare pentru cel ce ar putea fi judecat acum ca martelator cultural. Şi chiar dacă ai depune astăzi o aşa de încîlcită mărturie, n-o să te urmărească oare intransigenţa lui subtilă, ce-i conferă o mînă veşnică?!).

Să nu sărim. Căci deocamdată are şi dumnealui dreptate, ce caută bicisnica expoziţie de carte veche în hol, s-o înlocuim într-un elan cu producţiile Tovarăşului şi, în mai mică măsură, cu ale Tovarăşei (ar fi trebuit un T mijlociu).

Din aburul unei răsuflări neprecizate se întrupează iară şi iară Eugen Florescu. Nu e somn. Nu e mistificare. Eventual, mitizare. Miticizare. Dumnealui e peste tot. „Nu aşa se dedică un spectacol“. Pre-previzionări. Previzionări. Vizionări. Postvizionări. Repetă sumbru: „Nu aşa se dedică un spectacol, ehe“. Aruncă o privire spre televizorul care zbîrnîie. În cutia fermecată, recitatori ţepeni scot din pieptul preaplin entuziasme rotunde pentru nicolae ş-elena, trecînd cu dichis prin Decebal, hai să dăm mînă cu mînă, colectivizare. Tov Florescu, peste umăr: „Uite, aşa să faceţi nu vă mai fofilaţi! Aşa se dedică un spectacol. Total, nu cu sferturi de măsură“. Are dreptate şi de data asta, nu se poate face faţă cu zece versuri închinate, şi alea spuse fără patos, doar o piesă a corului se vrea adecvată, în rest măi leliţă, recitalul Nichita e tras, violonista deviază, folkistul se tînguie, fetele de la dans modern îşi exhibă formiţele, degetele le vîrîm sub genericul „Ritmuri tinereşti“, că nu păcălim pe nimeni, grupul satiric se joacă cu focul, ansamblul folcloric prea trage a moarte încîlcindu-se în ciclurile existenţei, noi înţelegem că este şi-un asemenea aspect, dar nici să nu apăsăm nerezonabil într-un program, să nu uităm!, dedicat..., doar poporul român e, cum îl ştim, optimist...

Panica-i mare. Cîteva culturnice cu alură de bucătărese îşi suflecă gospodăreşte mînecile. Să-i scoatem pe nenorociţii ăştia. Tovarăşul Florescu-i foarte supărat, spectacolul nu-i destul de politic. Ce destul? Nu-i nici pe departe politic. Să-i învăţăm noi, tovarăşele inimoase, pe blegii ăştia cum se face un spectacol dedicat...

... Tot activul cultural din judeţ e convocat pentru beştelire. Tovarăşul Florescu prezidează. Cuvîntează femeia frumoasă, mîndria activului (vorba tovarăşului Pacoste — „ce dracu, mai găsiţi şi voi d-alea bune“). Şi ce bine pică pe gura ei senzuală glasul alb cu care rosteşte concluziile muşcătoare ale analizei! Tovarăşul Florescu o urmăreşte vioi, inteligent, mulţumit. Deci unii nu s-au angajat deloc, ceea ce-i foarte grav, iar cei ce s-au angajat au fost inabili şi ridicoli. (Cum să interpretezi bălăngănirea golitoare de scenă a portretului Eroului Naţiunii în momentul apoteotic? Cum să admiţi deasupra gardului sumbrele căşti fasciste, iar în partea lui de jos — picioruşe bîţîindu-se pe încălţări Leonardo?).

*

Bună dimineaţa, domnule Eugen Florescu şi bun sosit la dejunul democraţiei! Să ne iertăm (omeneşte şi româneşte) păcatele, căci toţi am greşit mai mult sau mai puţin — şi cei ce şi-au înfrînt frica strigînd întîi şi-ntîi „Jos cu Ceauşescu!“, ei au mai bruscat cîte-o vitrină, ce grav! — şi, poate, vinovaţi un strop or fi şi oamenii de bine care, asemeni dumneavoastră, au strigat „Trăiască Ceauşescu!“ şi au mai strigat „Strigaţi trăiască ceauşescu, că, dacă nu, aducem alţii care vor s-o facă fără farafastîcuri“, dar, alături de strigăt aveau/aveaţi ideea salvării sufletului tuturor, prin intenţia de estompare a dezastrului, prin amortizarea în cuget a strigătului, prin ironia interioară, formulată pentru orice eventualitate.

Viorel MARINEASA

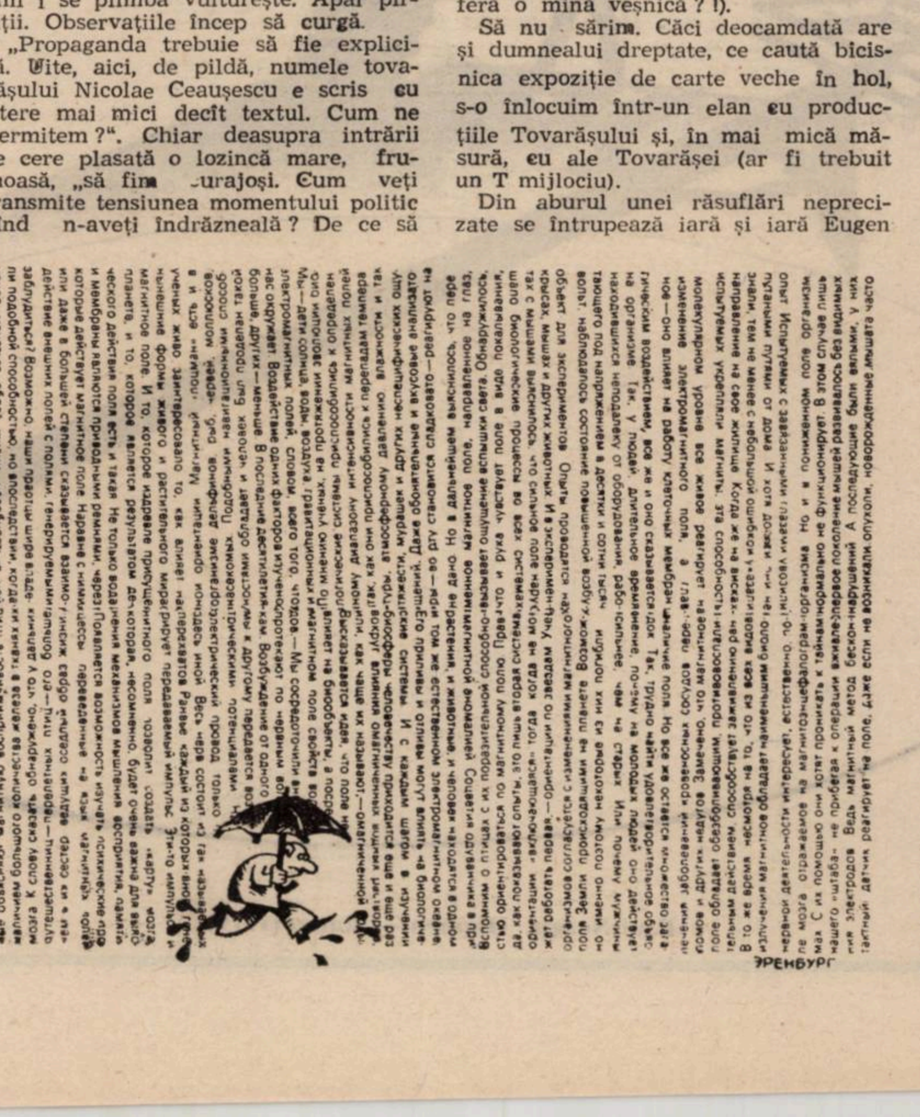

DESPRE FURAJAREA IDEOLOGICĂ

Motto:
„Pleac-ai noştri vin ai noştri,
Disidenţii mor ca proştii!“

Înainte de a fi democrat, Eugen Florescu, a fost consilier al tandemului dictatorial. Înainte de a fi consilier a fost ziditor de osanale. A fost politruc în divanul de partid Timiş. Şi, în această calitate, a avut şi preocupări colhoznice.

În 1987, sorţii istoriei (ale căror mecanisme numai ceauşiştii de ieri/demo-

IDEOLOGII TOTALITARISMULUI ROMÂNESC

crații de azi îl cunosc) i-au aruncat pe agenda de lucru fosta comună Brestovăț, un loc destul de trist sub soare. Supraviețuitoarele noii revoluții agrare din cadrul șeptelului comunal îi poartă și acum o pioasă aducere aminte. E drept că perioada alocată de actualul ideolog al Partidului „Noua Societate" în vederea obținerii unui salt calitativ radical în zootehnia locală a fost scurtă. Dar vizitele de lucru au avut o frecvență diabolică.

Realitatea din fermă era dătătoare de angoase. Însă nu în măsură să-l înfioare pe vajnicul colhoznic. Haosul din ferma animalelor s-a lovit fatal de monolitica formație ideologică a activistului. Care trebuia să lupte din răsputeri pentru a recuceri locul pierdut, prin cine știe ce misterii, de pe craca din vîrful stejarului de Scornicești.

Totuși, cum să salți o fermă comunaia ajunsă la fruntariile comunei primitive și la un pas de selecția naturală ? Căci grajdurile erau mai mult simbolice, dobitoacele rumegau ce au mîncat în vară, laptele devenise o scumpă amintire care mai gîlgîia pe îndestulate doar în rapoartele către capitală. Prin investiții oportune, a tunat tovul. Ideea măreață, dar de unde acele cîteva milioane salvatoare pentru un C.A.P. dator statului încă vreo 48, acumulate încet, dar sigur pe traseul glorios al colectivizării benevole ? Să fie găsită o întreprindere patronatoare ! a fulgerat mintea și atunci plină de găselnițe a pașei însărcinate cu strîngerea osanalelor și alegoriilor omagiale. N-a fost să fie nici așa, mai toate bastioanele industriale găsindu-se cu sula falimentului în coaste.

O altă idee-forță a vremelnic exilatului — viitor consilier — actual promotor al noii democrații într-o nouă societate bîntuită de vechi stafii era propaganda vizuală în arealul dobitoacelor. Pentru mobilizarea ideologică a umbrelor patrupede care de-abia se țineau pe picioare. Le lipsea nutrețul ideologic. E. F. a găsit soluția : texte concentrate din magistralele expuneri. Chemări la întrecere, îndemnuri, orientări, mustrări. I s-a explicat că nu există nici măcar becuri în grajduri. Într-un grajd ardea un singur bec și mulgătorii apelau la intuiție pentru a depista ugerul vacii. (Acesta a fost saltul de la mulgătorul electric la mulgătorul intuitiv). Să se descurce, li s-a indicat. Dar să aibă în vedere, în primul rînd, propaganda vizuală.

„Să vin eu, Eugen Florescu, sociolog, și tovarășul Ilie Matei să vă facem zootehnie ? Asta așteptați ?". E drept că altceva așteptau oamenii, dar s-au jenat să se confeseze acestui trimis plin de mărețe intenții. Care le vorbea cu duioșie patern-partinică.

În 17 februarie 1987 au venit trei mașini „ARO" la C.A.P. : una cu Eugen Florescu, una de la organul de presă „Drapelul roșu" și încă una, tot cu tovarăși. Îi căutau pe specialiștii în zootehnie. Erau doi : doctorul veterinar de circă și o ingineră stagiară. „La cîte reviste de specialitate străine ești abonat ?", l-a întrebat pe doctor. Acesta i-a răspuns că la nici una. Că nu există posibilități reale de a face acest lucru. Și costă peste resursele sale financiare. E. F. a devenit vehement . Că îi dă afară, că îi trimite în Deltă. Cei doi au priceput că nu despre o excursie e vorba. Și că, oricum, peste Prut nu se mai obișnuia. „Dacă ar mai fi rămas puțin, m-ar fi terminat categoric", spune unul dintrei ei .

„Să vă puneți la punct propaganda vizuală în ferme ! Ați înțeles ?", a revenit tov. Florescu. Normal că se înțelegea, era un deziderat suprem. Mai greu era să pricepi de ce. Și mai ales cum : vopsea nu, tablă nu, becuri nu, fonduri așișderea. Nici pentru dotări, nici pentru retribuirea personalului. Unitatea era falimentară. Și eu, și fără propaganda vizuală.

Prin fermele județului apăruseră, după venirea lui Matei Ilie și Florescu Eugen, artiștii plasticieni. Nomenclatura resimțea obsesiv nevoia unei arte angajate. Și au angajat-o în zootehnie. În preajma grajdurilor se puteau vedea (evident ziua, căci noaptea nu se zărea nici grajdul) vaci hiperrealiste, cu ugere pline, care puneau condiții țăranilor : „Dacă ne dați mai multă mîncare, vă dăm mai mult lapte !". Alte lozinci se adresau direct, fără intermediari : „Țărani cooperatori, asigurați o montă rapidă și eficientă !".

Șeful direct al lui Eugen Florescu era Ilie Matei, venit de la Caraș-Severin. Cu obsesii cu tot. La puțină vreme după aceea, în satele de la frontiera celor două județe a început un troc interesant. Timișorenii primeau texte și modele de lozinci în schimbul unor produse sîrbești cumpărate la suprapreț. Circulau pe-atunci niște versuri lugubre : „A-nceput de ieri să cadă / Cîte-un bănățean pe stradă / Nu de gheață și polei, / Ci de frica lui Matei".

În 1988, tovarășul Florescu s-a reabilitat și a plecat la C.G. În '89 a săltat și Matei Ilie. Vă mai amintiți, domnule Florescu ? Acum e invers. I. Matei a fost săltat și adus la Timișoara. Unde suferă de singurătate și se întreabă cînd o să vă aibă în preajmă.

Cornel BOGDAN

UNGHIUL DE FUGĂ

1. Pentru că nu-i voi scrie numele, nici o pagubă nu va fi. „Jurnalul" rămîne, astfel, intact. Poate, într-o seară liniștită, poveștile cu odioasa Mască (anonimă) se vor lăsa parcurse, fără iritarea de azi, 1 aprilie, 1990. Nu mă pot gîndi decît la potriveala subtextuală. Să ai dinainte o pagină albă, gata să primească salutul cuvintelor bune, și să fii nevoit să vorbești despre aberațiile puse în mișcare de o figură de bestiar. Să fii obligat să îți aduci aminte dialoguri prelungite și lipsite de noimă, strigătele, acuzațiile, promisiunea că te va da afară din redacție, insinuările, anchetele — sezon de sezon. Era priceput, avea, probabil, nu doar talent de intrigant, ci și rutina. „Căzuse" la noi din capitală, spera, desigur, într-o grabnică relansare pe orbita funcțiilor importante. (L-am fi ajutat, de ne-ar fi stat în puteri). Nu ne cerea cine știe ce, doar să-i facem pe voie. Să-i cîntăm în strună, lui, și celui de deasupra lui — astrul fix al întunecării și obsesiei generale. Avea putere, de altminteri. Se cunoștea cu cine trebuie. Se trăgea de șireturi — cum se spune — cu ușierii cabinetelor de rangul unu și doi. (Paranteză : Mi-a relatat, nu demult, cineva, cum că expresia pe care o folosim toți — asta, adică, de mai sus, presupunînd o ierarhie minimă, în pantheonul „superior" al existenței noastre, de pînă în decembrie trecut — nu reprezintă o realitate ; deesa națională, mi s-a explicat, nu suporta ideea de-a fi considerată „mîna a doua" în conducerea trebilor țării; actele ce îi erau trimise, pretinde respectivul, nu purtau, de aceea, mențiunea „pentru cabinetul 2". O fi ? N-o fi ?!... Pentru grămăticii cazului, notez. Fiindcă mie, de ce să nu recunosc ?, puțin îmi pasă cît și în ce fel erau bolnavi „primii". Pe mine mă interesează, dacă tot e vorba, **sindromul**, psihologia slujbașilor fără de care nimic nu ar fi fost — și încă atîta vreme — pus pînă aproape de perfecțiune. Mai degrabă simt, decît știu, cît de aproape...). Senzația — rece — a trecerii pe lîngă Masca Anonimă îmi stîrnește firea la intoleranță ? Cum îmi aduc aminte că „l-am cunoscut / l-am văzut / l-am auzit", cum încerc să așez în propoziție faptele din memorie (și din „Jurnal"), cumsecădenia mea interioară se preschimbă în obiect tăios : mai simplu de-atît nu pot spune...

2. **„Cuvintele nu au corp.** Nici sentimentele, nici afectele, despre acestea a citit, undeva, fraze exemplare. Cui să le repeți și de ce ?" ... Cîteodată îmi place să cred că nu eu, ci altcineva, mi-a trăit biografia. Anii anchetelor puse la cale, anotimp de anotimp, de individul aflat „în efigie", azi, sînt un asemenea exemplu. Minor, Cenușiu. Îmi încarcă amintirile, inutil, nemeritat. Nu le văd hazul. Par transcrise dintr-un manual încropit în grabă, de o instituție ce nu se declară, un volum tipărit ca vai-de-lume într-o tipografie jalnică, spre „folosul" .. nimănui. **E vag ?!.. . E grav?! ... O să continue ?!...**

Întrebările se străduiesc să amîne deschiderea sertarului locuit de întîmplări, cu adevărat, petrecute. **Ieri. Azi. Mîine.** Ieftin (în fond), scenariul insinuării (unse), al „verificărilor" promise nu este, din nefericire, un mecanism mort. Îl mai întîlnești, îi mai stai în drum, o să te mai „caute". O mască-două măști. N-au părăsit realitatea imediată, nu te-au uitat. E cu putință să-ți deschidă ușa, să se proțăpească în prag, să-ți ceară, socoteală pentru — Doamne, ca și altădată ! — afirmații pe care nu le-ai făcut, negații cărora mintea ta nu le dă curs : pentru o întreagă tevatură de intenții inventate... (Paranteză secundă : Zi glumeață, 1 aprilie a.c., mi-a întrerupt la jumătate o idee particulară, despre mine însămi. Mi-a făcut, cu alte cuvinte, oferta unui monolog-dialog cuprinzător, asupra micului meu univers existențial. Părea pre-scris. Și nu mai este ?... Vrea, dintr-odată, să reintre în firesc. Deși nu mai e sigur „care ar fi calea". Dar, întrevede sensul, „gramatica" gesturilor normale : a) cel de a trăi în afara suspiciunii ; b) cel de a scrie eliberat de interdicții abnorme. „În cursa dintre viață și scriere" — cum ai și zis, undeva. La capătul călătoriei — probabile, posibile — există o oglindă, nu neapărat de mari dimensiuni, unde se distinge clar cine este cel aflat în fața ta. La minimă distanță de simpla închipuire care este oglinda însăși. În strania lor sobrietate, verbele obișnuite să se reflecte — în pagină — capătă siluetă, profil, trăsături. Curioasă — în ordinea rațiunii — metamorfoza nu e „act" dramatic. E ca și cum ai fi întîrziat, doar să pornești, să mergi, să te îndrepți către un eveniment obligatoriu. Către un subiect stînd dintotdeauna la nici un metru de tine, real-palpabil, și „aici" și „acolo"... Pe canavaua de zgură a memoriei. În luciul moale al zilei de argint. Subiectul tău. Îl privești. cu precauție, nu cumva să-i „sperii" venirea. Fiindcă — spre deosebire de măștile sobre din calendar — Prezența aceasta, „dacă nu este, atunci nimic nu este"). Nu vei compune proza de mai-înainte. Epica despre înverșunări anonime. De sertar. De „Jurnal", al biografiilor înzăpezite, într-un trecut de unde, din pricini diverse, (toți) cunoscuții tăi se străduiesc să scape vii. Ninși...

3. **Mi s-a povestit că îi plăceau grădinile cu trandafiri.** Îl relaxau. Lucra, într-o astfel de grădină. Din cînd în cînd, ca să-și uite de nemulțumirile zilnice. Tăia (poate la întîmplare), primăvara, **surplusul.** Nu m-a preocupat ce fel de ordine instaurează, acolo. Ce urmări. Mi s-a povestit, de asemenea, cum de s-a întîmplat să calce în castroanele cîinilor preferați („în timișoreană deplasare" ?) de cuplul — zis — regal. De carton, regii acelei clipe, nu l-au prea luat în seamă. De ce — de-ne-ce?! ... Contează ?.... Naiba știe ! ... Mîncau. Beau bine. Se distrau cu / pe seama unui cor filarmonic. Adus de masca noastră, să le întrețină apetitul, să le diminueze somnolența. (Se „cam știa", ce mai, încolo-ncoace, umbla zvonul că „dînșii" ar dori să asculte melodia „Radu mamii, Radule". Aveau ureche muzicală și, evident, gust. Plus memorie. „O-nvățaseră", fir-ar-să-fie ea de piesă, pe dinafară. Timișorenii au greșit-o. Pe puțin, dar au greșit-o. S-a observat imediat. „Anonimul" s-a simțit dator să-i beștelească pe coriști, un an întreg, ședință de ședință de le-au mers fulgii. Păi?!...). Rămăsesem la faptul că personajul denumit mască stătea, nu în sala de mese, ci în holul ce da în sufrageria de protocol, sprijinit (scuzați !) de cantul ușii toaletei. „Maman" s-a perindat pe-acolo, l-a invitat pe individ să i se alăture la chef, el, modest, sfielnic a refuzat de cîteva ori. După care s-a răzgîndit. A intrat în sală, umil, tulburat de onoarea ce i se face ; lîngă ușă existau castroanele pentru cîini. Ireparabilul s-a produs. Ciorba cîinilor i-a intrat în pantofi. Efectiv, .

Cît despre castroane, mișcarea bruscă le-a proiectat în pereții odăii. A fost „un bal" !... Ei, despre lucruri dintr-astea, care-și au, fără îndoială, hazul lor, te întrebi dacă mai merită scris. Și pe seama cui să fie puse ? Oare, mai au bunii cititori nevoie de literatura precarităților prin care ne-am mișcat ani, parcă prea mulți, ani la rînd ? Deodată cu ei, cititorii cei cumsecade...

Antoaneta C. IORDACHE

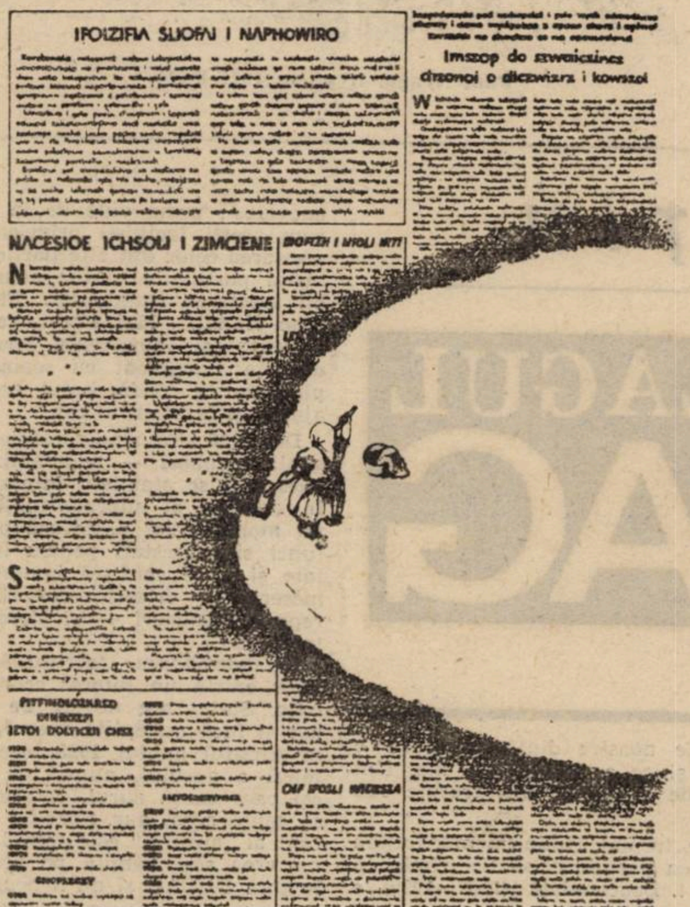

Tadeuz Burniewicz/Polonia

GRADUL și FIARA

Cimitirele din Calea Lipovei, aflate pe traseul spre Honoș și cele din Calea Buziașului, situate pe drumul spre Chevereș, au fost placate cu plăci de beton, spre a nu se putea vedea crucile, cavourile, întrucît președintele nu suporta asemenea imagini deprimante, care simbolizau sfîrșitul.

Constatîndu-se, de fiecare dată, că apa de la Honoș, din pădure, este sub nivelul admis, fîntîna fiind amplasată pe deal, se organiza umplerea ei, punîndu-se în alertă toate cisternele Fabricii de lapte din localitate, care aduceau apă din Timișoara.

Pînă și cu privire la lungimea fustițelor dansatoarelor se emiteau „judecăți de valoare", fiindcă „tovarășul" era mai îngăduitor cu aceste detalii vestimentare banale, privind discret picioarele frumoase, care descriau acele piruete zglobii, în contrast cu „tovarășa", care se făcea foc și pară, pretinzînd o decență maximă. Dînsa fixa baremul lungimii fustelor, mărimea standard a decolteurilor, fiind dușmana chiloților „mini-bichini", a spatelui gol și a coafurilor mai deosebite, propovăduind freza în „coc voluminos".

O echipă specială a securității organiza și selecționarea „gonacilor" pentru ambele păduri, verificarea lor la cartotecile județene, spre a elimina „dușmanii de clasă". Se preferau vînătorii, fiindcă de pușcă beneficiau numai informatorii și cei aserviți securității, paznicii de cîmp, pădurarii, tinerii activiști ai U.T.C.-ului. Aceștia erau înarmați cu ciomege și la ora „H" puși să răscolească boschetii, pentru a dirija animalele speriate în bătaia puștii „marelui vînător". De multe ori, acești nenorociți rămîneau în pădure, uciși de mistreții dezlănțuiți, fără ca familiile lor să beneficieze de cine știe ce ajutoare. În cazul securiștilor, situația era diametral opusă. Ei mureau „la... datorie"! Îmi amintesc de pățania colonelului uscățiv și înalt, parcă scoliotic, care nu demult s-a pocăit, din cîte am auzit, trecînd la „dreapta credință", obligat să se refugieze într-un stejar, de unde se lamenta că „animalul e prost, nu știe că are de-a face cu un colonel de securitate...". Și avea dreptate, căci pînă ar fi scos legitimația...

Casa de oaspeți, respectiv „BAZA NUMARUL UNU", era strașnic păzită, pe trei schimburi, de o adevărată armată de ofițeri, cu o dotare de excepție, din compartimentele speciale ale Ministerului de Interne și de o echipă locală de ofițeri ai securității, care cunoștea topografia locului. Înainte de a se intra în acest dispozitiv prioritar, toate interioarele erau verificate, pentru depistarea surselor de radiații, a unor explozivi sau substanțe chimice, toxice.

Ajunși la casa de oaspeți din Bulevardul Victoriei, intra în funcțiune acea „mașină infernală de oameni", acel personal dresat, specializat în străinătate, cele două „personalități marcante" fiind realmente dezbrăcate și îmbrăcate, fără să fie obligate să schițeze nici cel mai mic gest de contribuție personală la această „operațiune dificilă", care putea genera multiple nemulțumiri, supărări și chiar îndepărtarea din serviciu a cameristei valetului. Specializat în scoaterea pantofilor și a cizmelor „marelui vînător" era un ofițer superior, stînd în genunchi, în fața „picitului sadic", ștergîndu-i cizmele sau ghetele la ieșirea acestuia dintr-un lan de porumb, de grîu sau din pădure, unde se aventurase spre a da cîteva „indicații prețioase". După toaleta intimă, se servea masa de seară, extrăgîndu-se vesela din casoleta sigilată, operațiune la care avea acces o singură persoană, respectiv un ospătar, al cărui grad nu era cunoscut. Masa consta din cărnuri fierte, adică pui, pește, vită și mai știu eu ce. Salate de fructe exotice. Sucuri naturale, din import. Pîine prăjită. Ceva sosuri, scoase din borcane cu etichete fistichii, care... depășeau cultura culinară a românului. Compoturi, servite în amestec. Vin roșu și alb. Prăjituri. Pe un platou, în mijlocul mesei, trona un ananas, în jur cu portocale, mandarine, banane, evidențiind cît de frumos se poate aranja un asemenea amalgam de fructe viu colorate. Era o masă modestă, de seară. Modestă, fiindcă după principiul britanic, masa de dimineață, breakfast-ul, trebuia să fie bogată. După servirea mesei se lua legătura cu Bucureștiul. Cu cabinetele principale. În acest mod, directorul cabinetului numărul unu (ultimul a fost Constantin Manea) raporta noutățile din țară, formula finală preferată fiind: „peste tot e liniște". Legătura cu acest cabinet era apanajul președintelui. În paralel, și „savanta" vorbea cu directorul cabinetului numărul doi (ultimul a fost Ion Neacșu), de la care afla cîte ceva de prin țară. Ea închidea, de obicei, telefonul cu formula imperativă: „te privește, răspunzi!". Apoi, se tachinau puțin, „tovarășa" dorind să creeze impresia că știe mai multe decît „marele vînător", că este mai bine informată, în timp ce auditorul „elevat" adopta poziția mutului, nedorind să creeze impresia că ar ține mai mult cu unul, decît cu celălalt, întrucît fiecare avea interesul să fie și „omul" tovarășului, și „omul" tovarășei. În continuare, se organizau mici întîlniri cu conducerea restrînsă a județului. Liderul local, care era un membru „conspirat" al familiei, trebuia să prezinte, în cîteva cuvinte, situația economică a județului, „preocupările" conducerii locale, pentru traducerea în viață a „indicațiilor prețioase", formulate magistral la ultima plenară și îmbunătățirea activităților, la nivelul întreprinderilor vizitate anul trecut, unde s-au remediat toate neajunsurile constatate de „marele specialist" și „savanta" lui soață. Se mai discutau probleme de cadre, în spiritul „democrației" socialiste, adică necesitatea numirii unor „tovarăși" în anumite funcții de conducere, recte promovarea lor, criteriile fiind cele cunoscute, iar realizarea lor așișderea, prin consensul unanim al celor doi din vîrful piramidei.

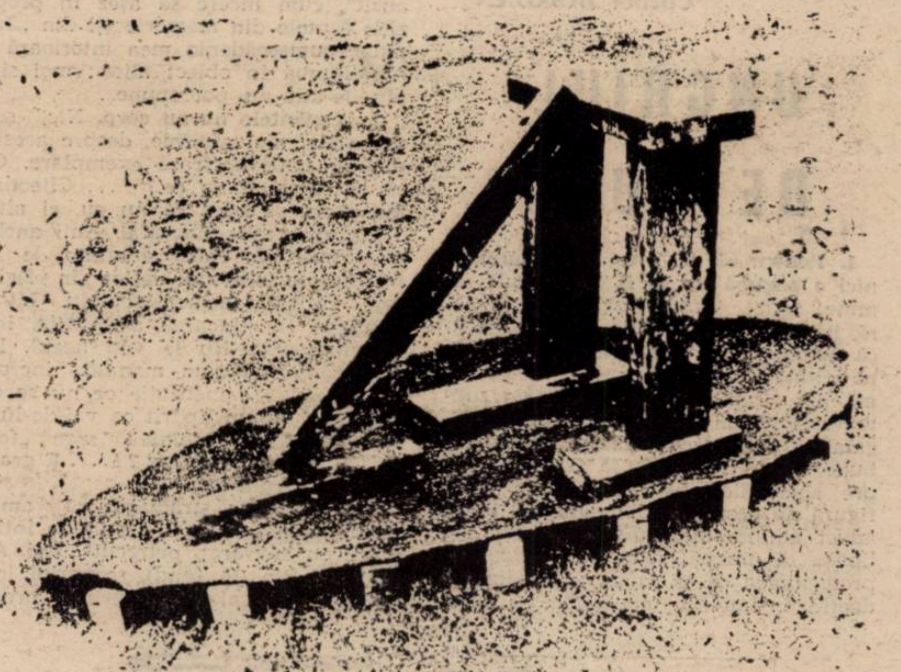

Paul Neagu, Hyphen (1977-1978)

După orele douăzeci și trei se așternea liniștea peste vilă. Nimeni nu avea voie să circule, să tușească, să bodogănească. Ofițerii de securitate, cu excepția celor de serviciu în curte, se retrăgeau în subsolul clădirii la taclale, acolo fiind cald și bine. În asemenea ocazii, la un pahar de vorbă și de vin se aflau multe. Fiindcă și ofițerii din Direcția a V-a de gardă a președintelui erau băutori, iar vinul de Recaș și de Teremia era foarte bun. Se povesteau ultimele aventuri ale „prințului moștenitor", care se afla „exilat" la Sibiu, dezmățurile și ifosele Zoiei, modul cum a decurs vizita în nu mai știu care țară, unde „șeful" a fost huiduit și niște „huligani" au aruncat cu ouă clocite în el. Se aborda tema viitoarelor numiri și avansări, la nivelul cel mai înalt, cunoscîndu-se simpatiile și antipatiile nutrite de „șefa de cadre" față de unii demnitari. Despre „savanta" se vorbea destul de urît, dar cu mari precauții cu frică. Astfel, un ofițer a povestit că toată trupa de generali și colonei au fost puși să smulgă iarba, dintre dalele de marmură, la Palatul Primăverii din ordinul „șefei".

După miezul nopții, în curtea clădirii de vis-à-vis, a început să miaune cumplit o pisică. Din dormitorul prezidențial Corbu a replicat prompt lătrînd cu hărnicie, iar ceea ce a urmat pare incredibil. „Piticul sadic" s-a trezit, a început să urle ca scos din minți și trei generali, aflați prin preajma lui, s-au repezit în curtea vilei de peste drum să prindă pisica. Dar felina ingrată, nerespectuoasă s-a dovedit a fi mai iute decît generalii și a dispărut în noapte. Pentru a se preîntîmpina repetarea „scandaloasei scene" cu pisica impertinentă, doi subofițeri de miliție au fost „plantați" în vecinătatea vilei de peste drum, cu misiunea ca din sfert în sfert de ceas să șușotească: șițt, șițt, șițt! Totul este adevărat! Cumplit de adevărat! După vreo oră s-au calmat spiritele, dar deasupra tuturor plana întrebarea: „dimineața al cui cap va cădea?" „Cine va plăti pentru pisica de vis-à-vis?"... Trebuia urgent stabilit și stăpînul felinei, presărată otravă în curțile vecine, pentru lichidarea cîinilor și a pisicilor, asigurată liniștea nocturnă deplină a familiei prezidențiale. „Vezi, zicea un general, oricît te-ai strădui să inițiezi cele mai bune măsuri, tot îți mai scapă cîte ceva". De data asta pisica. Rîndul trecut farfuria aceea buclucașă, descoperită de „șefa" la Honoș. Dînsa a întors o farfurie și a găsit o etichetă aurie. Era marca fabricii din Boemia. S-a scandalizat că nu s-a spălat, cum trebuie, farfuria. Deși nici cu apă clocotită nu s-a putut îndepărta eticheta aceea nenorocită.

S. PÜSPÖKI

SOLJENIȚÎN

ARHIPELAGUL GULAG

(XV)

Iakuții sînt arestați după răscoala din 1928. Sînt arestați buriato-mongolii după răscoala din 1929. (Se zice că au fost împușcați în jur de treizeci și cinci de mii. Nu ne e dat să verificăm.) Cazahii sînt arestați după ce cavaleria lui Budionnîi i-a reprimat eroic în anii 1930—1931. La începutul anului 1930 este judecată Alianța Salvării Ucrainei (profesorul Efremov, Cehovskii, Nikovskii și alții) și, cunoscînd proporțiile noastre dintre ceea ce e declarat și ce e tăinuit, cîți mai sînt dincolo de ei? Cîte sînt trecute sub tăcere?

Și vine, treptat, rîndul membrilor din conducerea partidului să fie trimiși în închisori! Deocamdată (1927—1929) e vorba despre „opoziția muncitorească" sau troțkiștii care au greșit în alegerea conducătorului. Deocamdată sînt sute, însă **vor** fi mii. Dar începutu-i anevoios; urma vine de la sine. Așa cum acești troțkiști priviseră liniștiți arestarea celor din alte partide, tot așa restul partidului privea acum favorabil arestarea troțkiștilor. Fiecăruia îi vine rîndul. Mai tîrziu, va intra în „torent" și inexistenta opoziție „de dreapta". Segment cu segment, începînd de la coadă, botul nesățios va ajunge și la propriul cap.

Din 1928 vine rîndul răfuielii cu epigonii burghezi — nepmanii. Cel mai adesea li se stabilesc impozite mereu în creștere și supraomenești; de la un moment dat ei refuză plata și atunci sînt arestați pentru insolvabilitate și li se confiscă bunurile. (Micii meseriași — frizerii, croitorii, cei care repară primusuri — își pierd doar autorizația.).

În dezvoltarea „torentului" nepmanilor există un interes economic specific. Statul are nevoie de avere, de aur și încă nu există vreo Kolîma. De la sfîrșitul anului 1929 începe vestita febră a aurului, numai că nu „ard" cei care caută aurul, ci aceia la care se caută acest aur. Specific noului torent al „aurului" este faptul că G.P.U. nu vrea să-i trimită pe acești iepuri în țara GULAG și nu îi acuză de ceva concret, ci dorește doar să le ia aurul pe baza dreptului celui mai tare. De aceea închisorile sînt pline, anchetatorii sînt extenuați, în timp ce transportul, convoaiele și lagărele sînt alimentate neproporțional.

Cine este arestat în torentul „aurului"? Toți cei care cîndva — cu cincisprezece ani în urmă — au avut vreo „afacere", care au vîndut, au cîștigat prin meserie și ar putea, presupuneau G.P.U., să dețină aur. Însă chiar la aceștia, cel mai adesea nu se găsea aur: averea era investită în bunuri mobile și imobile; toate au dispărut, au fost confiscate de Revoluție, n-a mai rămas nimic. Cu multe speranțe sînt arestați tehnicienii dentari, bijutierii, ceasornicarii. Se descoperă aur în cele mai neașteptate locuri, datorită denunțurilor: muncitor sută la sută, de la „strung", a luat de undeva și păstrează șaizeci de monede de aur de pe timpul țarului Nikolai; cunoscutul partizan siberian Muraviov a sosit la Odesa aducînd un sac de aur (furat în timpul Războiului Civil); tătarii camionagii din Leningrad au ascuns aur. Adevărat sau nu — se poate afla doar între zidurile închisorii. Cu nimic nu se poate apăra cel asupra căruia a căzut umbra denunțului privind aurul: nici cu esența proletară, nici cu meritele revoluționare. Toți sînt arestați, toți sînt înghesuiți în celulele G.P.U., într-un număr ce pînă atunci nu părea posibil; e și mai bine, **vor ceda mai repede.** Se ajunge pînă la absurd: bărbații și femeile sînt băgați în a-

BARICADA DE FUM

(Urmare din pag. 1)

problema „putințelor“ și-o pun „scriitorii“ adunați ciopor în jurul lui Gugui. Se pare că mijloacele nu le lipsesc : cum altfel ar fi putut să-și înalțe această **Baricadă** împotriva bunului simț ?

O **societate a scriitorilor ?** Sintagma e neclară pentru înșiși promotorii ei. De cîteva numere, **Baricada** dă șfară-n țară că primește **adeziuni** (?! — de unde cunoaștem cuvîntul ?) pentru originala organizație „obștească și profesională“. Obștească — am înțeles. Tăvălugul egalizator n-a fost inventat de către Gugui & comp. Dar profesională ? Poate ne vor ajuta să pătrundem în sensurile de adîncime ale cuvîntului ideologii **Baricadei.** Pentru că din invitație nu rezultă prea clar cine sînt chemați : scriitorii sau viitorii scriitori ? Profesioniștii sau viitoriii profesioniști ? Negru pe roz, **Baricada** oferă azil următoarelor categorii „profesionale“ : romancieri, poeți, critici. Și scriitori s.f. Adică aceștia n-ar fi „romancieri, poeți, critici“. Sînt ceva mai mult de-atît ? Sau mai puțin ? Tare ne temem că **Baricada** mizează pe a doua variantă. Important e să iasă numărul. Sînt bineveniți și subromancierii, sub-poeții și sub-criticii. La umbra pristandatismului în floare totul e posibil. Să vină, așadar, și „oamenii de știință, filozofii, teologii, sociologii, istoricii“. Merita să cadă Ceaușescu dacă, dintr-o singură trăsătură de condei, clarvăzătorii de la **Baricada** au reușit să dea un sens atît de larg termenului de **scriitor.** Halal să ne fie ! Va să zică, om de știință-filozof-teolog-sociolog-istoric ! De atîta multilateraldezvoltare ar crăpa de invidie însuși inovatorul din Scornicești. Lipsesc din enumerare — dar probabil că e o scăpare de moment — doar scriitorii de vagoane. Luîndu-și seama, Gugui și ai săi precizează la urmă de tot : societatea aparține **tuturor autorilor !** Va să zică, asta era ! **Baricada** nu caută scriitori, ci **autori !** Pentru că scrisul e una (și E. V.-Gugui e încă departe de a fi deprins corect această operație, altminteri simplă), iar **autorlîcul** e alta. Într-adevăr, era nevoie de **anunțul important** de pe prima pagină a **Baricadei** pentru a sesiza această subtilitate semantică.

Tare ne e teamă că mulți n-o vor sesiza. Tare ne e teamă că zeci de **autori,** seduși de mirajul societarilor, vor da buluc spre acest Eden al penelor de scris, impresionați de apelul disperat al **Baricadei.** Și mare le va fi surpriza să descopere că au, deja, un șef. Pe cine ? Pe Cezar Ivănescu.

Cine este Cezar Ivănescu ? Cea mai simplă definiție a sa ar fi o comparație : e varianta cu cărți a lui Gugui. Acesta din urmă a dovedit, cel puțin, o formă a mărinimiei : a oferit cîtorva veleitari un loc de scris. Un fel de zid chinezesc tras la rotativă. Cezar Ivănescu nu cedează nimic : nici din ce a avut, nici din ce va avea. Cezar Ivănescu are stofă de conducător : de reviste, de societăți, de organizații politice (e înduioșător mesajul prin care-i cerșește domnului Iliescu un loc în C.P.U.N. !). Prea adeseori pomenit, în listele de scriitori, la **și alții,** pentru Cezar Ivănescu a sosit clipa marii răfuieli. Pentru el, nu există decît o lungă listă de nulități și răufăcători care au confiscat întreaga atenție publică. Mircea Dinescu : „un ăsta-ăla, mațe fripte, coate goale, fără talent literar“. Ana Blandiana : „o poetă modestă“. Florin Mugur : „un om bolnav de multe boli, ultima și cea mai inocentă fiind aceea de a publica autori care mă plagiază“. Mircea Ciobanu : „un abject“. Dan Deșliu și Mircea Dinescu: „agenți dubli“. Mircea Dinescu : „un huligan“. Mircea Dinescu : „un troglodit“. Mircea Dinescu : posesor al unei „mame soacre cetățeancă sovietică și al unui tată-socru maghiar“. Dar și al unui „cap găunos“.

E doar o parte din repertoriul domnului președinte Cezar Ivănescu. Prin el încearcă, desigur, să se delimiteze de cel cu care, de-a lungul vremii, era mereu confundat. E vorba de Mircea Ivănescu, unul din marii poeți ai României. Dar era confundat în detrimentul său. Iar cînd a pus deoparte mănușile de box și a luat în brațe chitara, spre a-și pune pe note macabrele secreții lirice, efectele au fost disproporționat de mici față de ambiț. Cifra zero îl urmărește ca o fatalitate. Ceea ce lui A. Păunescu îi reușea din plin, lui C. Ivănescu îi provoca doar resentimente, aducîndu-l într-un soi de transă mizantropică. Autorul **Rod**-urilor are o capacitate de ură pe care n-am întîlnit-o de la personajele lui Dickens. El este un fel de Uriah Heep trecut prin cenaclul „Flacăra“.

O dată sau de două ori, cînd a înlocuit inefabilul condei cu mult mai materiala rangă, a stîrnit în jurul său o oarecare zarvă. De scurtă vreme și ea. Protejat al lui Marin Preda, pe de o parte, și co-traducător al lui Céline pe de alta, C. Ivănescu a avut și îndemînarea și imaginația de a se retrage într-o ciupercărie a speranțelor. A revenit în atenția (aproximativă) a criticii literare cu ocazia publicării unui volum mai gros decît supergrelele lui Păunescu : **La Baaad.** Nu e singurul loc în care cele două mari spirite se întîlnesc. S-au mai întîlnit și sub pana ascuțită a criticii. Aceasta le-a rezervat o primire nediscriminatorie : dezastruoasă.

Acum, în apele tulburi postrevoluționare, Cezar Ivănescu a demarat în mare viteză. Momentul pretindea obligatoria lui prezență. Și iată-l că a sosit. Cu primul tren : al grevei foamei. De vreme ce pierduse trenul poeziei, poetul se reprofilează din mers. Impetuos, el abordează genul polemic. Diatriba. Insinuarea. Injuria. Calomnia. Și, vai, chiar denunțul. Și asta în numele a ce ? În numele unei **lupte sociale nonviolente.** E greu de spus cum va fi arătînd lupta socială **violentă,** dacă propozițiile lui C.I. (rugăm a nu se citi contra-informații !) se revendică duhului blîndeții. În schimb, e ușor de văzut cum arată veleitarismul în faza lui gureș-arțăgoasă. Mai întîi, C.I. pretinde un loc în conducerea revistei „Luceafărul“. Apoi, se mulțumește cu președinția interimară a „Societății scriitorilor“, vizînd, desigur, un loc în înaltele tribune ale vieții politice. Scenariul are coerență și, mai ales, multă nerușinare. Pe ce se bazează pretențiile marelui poet ? Pe existența unei extraordinare poezii și a unei ireproșabile conduite moral-politice. Profitînd de ignoranța publicului, el pozează în geniu necunoscut. Lipsit de cea mai elementară idee de modestie, el se autopromovează cu un aplomb pe care nu-l avea nici măcar V. C. Tudor. Într-o încîntare de sine fără precedent în literatura română, C.I. scrie fără să-i tremure mîna : „pe lîngă valoarea operei mele publicate...“. Cuvîntul **operă** include și acel monument grotesc intitulat **La Baaad.** Include și așazisele poeme din volume precum **Muzeon** sau seria **Rod,** în fața cărora ar păli de invidie orice textier de muzică ușoară, de la Romeo Iorgulescu la Anghel Grigoriu și retur. Dar mai ales include ultimele contribuții gazetărești ale **autorelui** (formularea îi aparține). Adică un extract veninos de o consistență nemaiîntîlnită nici în fostele publicații de mahala. Acest mare poet, despre care au scris „sute de personalități ale vieții literare românești“ (cîte sute — cinci ? șase ? nouă ?), această culme a creativității naționale este o țintă perpetuă. Cineva îi fură un titlu, altcineva își însușește două din genialele-i versuri. Confreria confraților cleptomani nu-l slăbește nici o clipă. Versuri, poeme și cărți întregi sînt „subtilizate“ de forțe obscure, manevrate de editori venali. Adrian Păunescu îi fură sintagma **sînt un om liber,** pe care C.I. o nemurise prin intermediul revistei „Luceafărul“. Adică prin cel mai autorizat canal. Liviu Antonesei îl păgubește de o jumătate de strofă etc., etc. Sub povara atîtor nedreptăți, suavul baladist (cităm din text) **turbează.** Iată în fine o stare poetică puțin explorată de lirica nouă. Ne întrebăm dacă ea este (asemeni iluziei originalității debordante a poeziei sale) o stare permanentă. Serialul din **Baricada,** ura irațională îndreptată împotriva tuturor ne înclină să credem că da. Înjurătura grosolană, trivialitatea dezmărginită, mahalagismul dezgustător sînt, sub pana fostului boxer, materia primă a creației : „maldăr duhnitor“, „privesc ultimele pagini ale maldărului de c ... “, „numita ordură“, „la vederea murdăriei din fața mea“, „puteam eu să-l mai scuip în ochi după cum merita“, „alături de noi W.C.-ul ... care vomează primul ... se azvîrle ...“, „jigodiile“ etc. Probabil că toate acestea fac parte dintr-un program de repunere pe picioare a fragilului **prezident** suferind de „dezechilibru motoriu“. Avem toată compasiunea pentru suferința fizică a **autorelui.** Ea — ca și prea puțin arătoasa fotografie din **Baricada** — poate explica multe complexe. Însă e greu de crezut că cineva îl va mai putea scoate din abisurile pestilențiale în care a prăvălit limba română. Nici măcar membrii viitoarei societăți a scriitorilor baricadați.

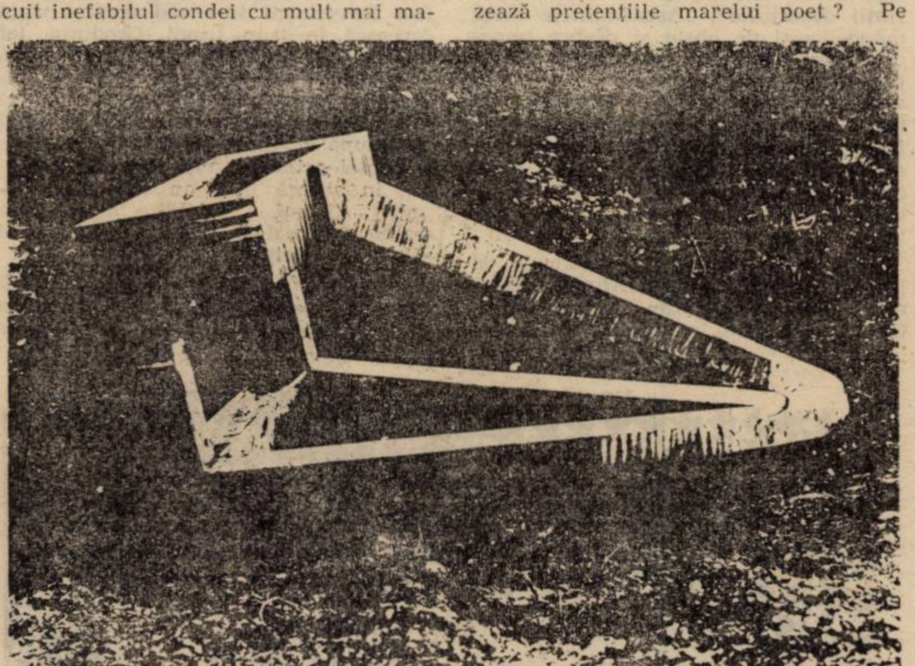

Paul Neagu, Hyphen (1987)

---

ceeași celulă și trebuie să-și facă nevoile în același hîrdău : cui îi pasă însă de asemenea fleacuri. Dați aurul, ticăloșilor ! Anchetatorii nu încheie protocoale, nimeni nu are nevoie de hîrtii și pe nimeni nu interesează pedeapsa ce se va administra, important este un singur lucru : dă aurul, ticălosule ! Statul are nevoie de aur, ție la ce îți trebuie ? Anchetatorii și-au pierdut vocea, nu mai au puteri să amenințe sau să schingiuiască. Există însă o metodă generală : deținuților să li se dea numai sărat și nici un strop de apă. Cine predă aurul — bea apă. Un galben pentru un pahar de apă curată.

Oamenii pier din cauza metalului ...

Acest „torent“ se deosebește de cele anterioare și de cele următoare prin faptul că măcar unii, dacă nu jumătate din ei, își țin soarta tremurîndă în propriile mîini. Dacă într-adevăr nu ai aur, situația e fără ieșire. Vei fi bătut, ars, schingiuit și opărit pînă mori sau pînă cînd, în sfîrșit, vei fi crezut. Însă dacă ai aur, tu însuți stabilești măsura suferințelor, a răbdării și soarta care te va aștepta. Între altele, psihologic nu e ușor, ci chiar mai greu, pentru că dacă greșești rămîi vinovat față de tine însuți pe vecie. Desigur, cel care s-a familiarizat deja cu obiceiurile instituției, acela va ceda și va da tot ; e mai ușor. Însă nu e bine nici să cedezi prea ușor : nu vor crede că ai dat tot și te vor reține. Nici să tragi de timp nu e bine : sau îți dai duhul, sau — de ciudă — vei fi pedepsit. Unul din camionagiii tătari a rezistat la toate schingiuirile : n-am aur ! Atunci au arestat-o și pe nevastă-sa, au chinuit-o și pe ea ; tătarul — nimic : n-am aur ! Au arestat-o și pe fiică-sa — n-a mai rezistat tătarul și a dat o sută de mii de ruble. Atunci familia a fost eliberată, el însă a trebuit să ispășească un termen. Cele mai grosolane romane polițiste și opere despre tîlhari au fost jucate serios la scara mărețului stat.

Introducerea sistemului de pașapoarte în pragul anilor '30 a alimentat de asemenea lagărele. Așa cum Petru I a simplificat structura poporului măturînd toate ulucile și șanțurile dintre stările sociale, așa a funcționat și sistemul nostru de pașapoarte : el a măturat „insectele“ intermediare, ajungînd din urmă partea cea mai șmecheră, mai lipsită de acoperiș și apartenență a populației. Iar la început oamenii făceau multe greșeli cu pașapoartele : și cei înregistrați, și cei neînregistrați, măcar un an, și tot ajungeau pe Arhipelag.

Așa se învolburau și țîșneau „torentele“, însă le-a întrecut pe toate și a țîșnit în anii **1929—1930** „torentul“ multimilionar al **deschiaburiților.** A fost peste măsură de mare și n-ar fi încăput nici măcar în bine-dezvoltata rețea a închisorilor pentru anchetări (deja umplută de torentul „aurului“), însă a ocolit-o și a urmat direct drumul prin convoi, în țara GULAG. Prin volumul său, acest „torent“ (acest ocean !) a împins dincolo de limită tot ce își putea permite sistemul de închisori și tribunale, chiar și ale unui stat imens. Nu se poate compara cu nimic asemănător din istoria Rusiei. E o strămutare a popoarelor, o catastrofă etnică. Și cît de inteligent au fost elaborate canalele G.P.U. — GULAG, încît orașele nici nu ar fi sesizat aceste dispariții dacă nu le-ar fi zdruncinat ciudata foamete de trei ani într-o perioadă fără secetă sau război.

Acest „torent“ se mai deosebea de cele anterioare prin faptul că nu se pierdea timpul cu arestarea, pe rînd, mai întîi a capului familiei, urmată de rest. Dimpotrivă, acum erau incendiate cuiburile în întregime, se aresta întreaga familie și se urmărea cu îndîrjire ca nici unul dintre copiii de paisprezece, zece sau șase ani să nu se rătăcească : toți pînă la ultimul trebuiau să meargă în același loc, spre anihilarea comună. (Era prima experiență de acest tip ; în orice caz în Istoria Nouă. Hitler o va repeta cu evreii și apoi, din nou, Stalin, cu națiunile trădătoare sau bănuite de trădare.).

Acest „torent“ conținea, de fapt, foarte puțini „chiaburi“. Erau numiți astfel, de ochii lumii, numeroși indivizi. În rusește, „chiabur“ e numit acel misit sătesc, lacom, care se îmbogățește nu prin muncă proprie, ci prin cămătărie și mijlociri. Pînă la revoluție aceștia fuseseră puțini, însă revoluția i-a privat de obiectul activității lor. Apoi, după 1917, „chiabur“ a ajuns să însemne — prin extrapolare — (în literatura oficială și de agitație, trecînd de aici și în limbajul uzual), chiar aceia care în genere folosesc forță de muncă plătită, fie și din cauza unor probleme familiale temporare. Dar să nu pierdem din vedere faptul că după revoluție nu se putea să nu plătești gras orice muncă ; de strajă lîngă argat stăteau kombed-ul și sovietul sătesc. Numai să încerce cineva să-l nedreptățească pe argat ! Angajarea echitabilă a forței de muncă e permisă în țara noastră și acum.

Însă extinderea termenului usturător de „chiabur“ era nelimitată, iar în anul **1930** erau numiți așa și țăranii puternici în general : puternici prin gospodăria lor, puternici în muncă, ba chiar și în convingeri. Porecla de „chiabur“ era utilizată pentru a submina această **putere** a țărănimii. Să ne amintim și să ne trezim : au trecut doar doisprezece ani de la măretul Decret privind pămîntul — acel decret fără de care țărănimea nu i-ar fi urmat pe bolșevici, iar revoluția din Octombrie n-ar fi învins. Pămîntul a

Mitropolit NICOLAE CORNEANU

ÎNCEPUTURILE CREŞTINE ALE LITERATURII ROMÂNE

Orice popor atunci cînd face istoria propriei literaturi, porneşte de la primele începuturi care sînt împinse cît mai înapoi pe firul vremii. Bunăoară francezii includ printre cei dintîi scriitori ai lor pe toţi latinii care şi-au desfăşurat activitatea în vechea Galie (ex. Ausonius, Hilarius de Poitiers, Sulpicius Sever, Hilarius de Arles, Gregoire de Tours etc.). Într-un mod inexplicabil, în ce ne priveşte, deşi etnogeneza poporului român aparţine veacurilor IV-VI, noi obişnuim să punem cele mai vechi manifestări ale scrisului în legătură cu epistola lui Neacşu din Cîmpulung de la 1521 sau cu unele manuscrise slavone ceva anterioare acesteia. Numeroasele veacuri scurse de la formarea poporului român constituie un imens gol, aşa numitul „mileniu mut“, în care n-am fi existat decît sub raport biologic. Pretenţia aceasta pe lîngă că este obiectiv imposibilă, nu este nici credibilă. Din momentul cînd ne-am născut ca popor şi pînă la data cînd se convenea pînă nu demult că ar fi apărut primele manifestări ale scrisului românesc s-au înregistrat, cum era normal, suficiente producţii de natură să intereseze pe istoricul literar. E adevărat că limba vorbită de strămoşi a fost latina şi că pînă acum specialiştii au apreciat că tot ce s-a produs în atare limbă sau în idiomul de tranziţie pînă la închegarea limbii române propriu-zise, nu este a se lua în considerare. E adevărat apoi că majoritatea celor ce s-au îndeletnicit cu scrisul în vremea aceea erau clerici şi creştini, iar operele lor constituiau tratate teologice, epistole, comentarii, dialoguri sau prefeţe, pe marginea textelor sacre, toate respinse în lungii ani ai dictaturii atee (1945—1989). Lăsînd de-o parte iraţionalitatea unor criterii de natură ideologică aplicate domeniului ce ne preocupă, ne grăbim să precizăm că toţi scriitorii care foloseau latina în epoca de formare a noastră ca popor, dacă nu sînt români propriu-zişi, nu li se poate însă refuza apartenenţa la populaţia ce pe bun drept se numeşte străromână, iar producţiile lor, dacă nu sînt romane, elegii sau epopei, nu aparţin mai puţin speciilor literare proprii epocii şi condiţiilor de atunci.

Textele literare cele mai vechi se înscriu în genul hagiografic. Primul este **Pătimirea Sfinţilor Epictet şi Astion** din preajma anului 300, referitor la martirii care şi-au sfîrşit viaţa în cetatea Halmiris de la gurile Dunării. Acest document, observă un comentator, „oferă elemente preliminarii pentru istoria lingvisticii şi filologiei române, după cum reprezintă elemente fundamentale de elucidare a problematicii culturii străvechi româneşti“.

În continuare, menţionăm **Pătimirea lui Dasius** din anul 303, cu referiri la istoria mentalităţilor, mai ales în privinţa persistenţei cultelor păgîne la Dunărea de Jos. Dasius poate fi un ilir sau localnic din Axiopolis, Cernavoda de astăzi.

Alte două **pătimiri** sau **acte martirice** scrise tot în latină sînt cele ale lui **Emilian din Durostor** (anul 363) ori ale lui **Sava Gotul** (anul 372), ultimul pus pe seama episcopului Bretanion al Tomisului (Constanţa de astăzi) ori a preotului Sansala, un autohton. Moaştele Sfîntului Sava — se cuvine să adăugăm — au format obiectul unei semnificative corespondenţe datînd din anii 373—374 între Sf. Vasile cel Mare, episcopul Cezareii Capadociei, renumit scriitor al vremii şi guvernatorul Sciţiei Mici (Dobrogea de astăzi), Iunius Soranus.

Acestor prime documente literare străromâne trebuie să le adăugăm operele unei pleiade de autori care au activat pe teritoriul corespunzător ariei de formare a poporului român. Unul din ei este **Teotim, episcopul Tomisului,** care se bucura de prestigiu deosebit în cercurile teologice şi bisericeşti din jurul anului 400, apărător la 403 al Sfîntului Ioan Gură de Aur, alt mare scriitor al vremii. A compus pe lîngă valoroase omilii, „opere scurte şi comatice (alcătuite din fraze scurte), în formă de dialog şi în stilul vechii elocinţe“. Ieronim (346—420) care ne dă această informaţie, adaugă: „Aud că mai scrie şi alte lucrări“ **(De viris illustribus, 131).**

Urmaşul lui Teotim, **Ioan al Tomisului,** care a păstorit ca episcop înainte de anul 448, scriitor de talent, autor al unor cărţi compuse în limba latină sau numai tălmăcite din greceşte în latineşte, este prezentat de un contemporan ca „unul din cei mai buni teologi ai timpului“ (Marius Mercator, **Epilog la tălmăcirea unui fragment din cuvîntarea lui Eutherius).**

Teotim al II-lea al Tomisului redactează pe la mijlocul secolului al V-lea o epistolă răspuns în limba latină către împăratul Leon I (457—474), în care se declară de acord cu hotărîrea sinodului ecumenic de la Calcedon (451) de condamnare a ereziei monofizite care pretindea că în persoana Mîntuitorului Hristos era o singură fire („fizis“), cea dumnezeiască.

Din zilele înfloririi Bisericii tomitane mai cităm pe ierarhul **Valentinian** (aproximativ 550), figură de prim ordin în disputele teologice ale vremii, căruia papa Virgilius (mort în 555) căuta să-i dovedească apartenenţa la dreapta credinţă şi cu care a schimbat o corespondenţă rămasă celebră.

Cunoscut în întreaga creştinătate pentru activitatea şi opera sa e străromânul **Ioan Casian** (360—430/5), al cărui nume provine de la acela al satului Casian, fost Seremet, de pe valea Casimcei, judeţul Constanţa, „regiune solitară şi încîntătoare“ **(Collationes Patrum, XXIV, 1, 3).** Versat în literatura clasică, după peregrinări prin Palestina, Egipt, Constantinopol, Roma şi Galia se va stabili în cele din urmă la Marsilia, de unde a influenţat covîrşitor monahismul occidental. A scris mult, între operele sale meritînd să fie citate „Convorbirile cu părinţii deşertului“, „Aşezămintele vieţii mănăstireşti de obşte şi despre remediul celor opt păcate principale“, „Despre întruparea Domnului“ etc. „Convorbirile“ (Collationes Patrum) au inaugurat un nou gen literar, acela al Patericului, care va face carieră mai ales în Răsărit, dar va constitui şi în Apus lectura preferată a monahilor şi tuturor doritorilor de progres şi desăvîrşire în viaţa spirituală.

Prieten şi însoţitor de călătorie al lui Ioan Casian a fost **Sfîntul Gherman,** originar şi el din Dacia Pontică. Despre el găsim informaţii în „Collationes“ şi tot aici s-au păstrat cîteva fragmente din scrisul său. La drept vorbind, Sf. Gherman a fost interlocutorul lui Ioan Casian, iar textele puse sub numele său ar putea uşor alcătui un tratat de spiritualitate în care sînt abordate „cele mai subtile probleme de psihologie şi de filosofie, ca şi cele din domeniul de cea mai rafinată subţirime al teologiei“.

Produs al aceluiaşi mediu dobrogean este **Dionisie Exiguul**, adică „cel mic“ (465—545/50), expert în aproape toate ştiinţeie vremii. De la el a rămas o preţioasă descriere a conaţionalilor săi mai deosebiţi: „Poate pare lucru nou celor neştiutori că Sciţia care se arată îngrozitoare prin frig şi în acelaşi timp prin barbari, a crescut totodată bărbaţi plini de căldură şi minunaţi prin blîndeţea creştină. Că lucrul stă aşa eu îl ştiu nu numai printr-o cunoaştere directă, din naştere, ci mi l-a întărit şi experienţa, întrucît se constată că acolo (scil. în Sciţia Mică), într-o obşte pămîntească expusă în calea relelor, au fost renăscuţi cu harul lui Dumnezeu, prin taina botezului, oameni din care fac parte şi unii prea fericiţi părinţi cu care acea regiune se măreşte ca de o rodire duhovnicească deosebită, oameni pe care am fost învrednicit să-i văd ducînd viaţă cerească în trup fragil. Credinţa lor strălucind prin legătura cu fapta bună era pentru toţi pildă de viaţă şi sinceritate. Ei nu erau prinşi în reţeaua nici unei griji lumeşti ... Ei au ţinut totdeauna cu tărie neînfricată dogmele credinţei ortodoxe, căci deşi erau simpli, în ştiinţă însă nu erau nepricepuţi“ (Dionisie cel Mic, **Prefaţă la traducerea a două scrisori a Sf. Chiril al Alexandriei).**

Plecat din locurile natale care îi erau atît de dragi, Dionisie ajunge la Constantinopol şi apoi la Roma unde predă ca profesor în şcolile vestite ale capitalei Imperiului. A scris foarte mult, dar meritul său principal rămîne întemeierea ştiinţifică a erei creştine. El a propus ca anii erei în care trăia lumea de atunci să nu mai fie socotiţi de la Diocleţian, ci să fie număraţi de la naşterea Mîntuitorului Iisus Hristos. Calculul său a fost acceptat încă din 527 în Italia, iar 100 de ani mai tîrziu în Franţa, în secolele VIII—IX în Anglia, iar cu timpul în întreaga lume.

Aparţinător secolelor IV—V este **Aethicus,** supranumit „Histricus“, deoarece provine din Histria. De la el a rămas o interesantă „Cosmografie“ şi un alfabet original. A călătorit mult, străbătînd ţinuturi numeroase din Europa, Asia şi Africa. A stat cinci ani în Grecia, un an în Spania, o vreme printre neamurile germanice, apoi a trecut prin Danemarca, Suedia, Norvegia, pînă a ajuns în Groenlanda. A rămas un an în Armenia şi a străbătut Mesopotamia, Mongolia, India, apoi pe apă în Ceilon şi s-a întors acasă, după multă vreme, trecînd prin Babilon, Arabia, Canaan şi Libia. Toate aceste itinerarii, viaţa popoarelor întîlnite, credinţele, moravurile, virtuţile lor războinice, bogăţiile ţinuturilor etc. sînt consemnate de Aethicus în „Cosmografia“ sa.

Nu vom încheia această înşiruire incompletă de scriitori străromâni fără a pomeni cîţiva sud-dunăreni aparţinînd aceleiaşi arii spirituale şi lingvistice în care limba a continuat multă vreme să fie mijlocul comun de exprimare şi comuniune: Niceta al Remesianei, Laurenţiu din Novae, Martinus din Dumio şi Ulfila.

Niceta al Remesianei, azi Bela Palanka (341—415), a cărui arie de activitate s-a întins şi la nordul Dunării, a elaborat numeroase scrieri teologice, un tratat asupra muzicii religioase şi imnul „Te Deum laudamus“.

Laurenţiu din Novae, localitate din provincia danubiană Moesia inferioară (a trăit în jurul anilor 401—417), ne-a lăsat cîteva interesante omilii, valoroase sub aspect literar, care îl arată înrudit spiritual cu Niceta al Remesianei.

Un scriitor străromân recent recuperat este **Martin din Dumio** (+580), originar din Singidunum, localitate pe ruinele căreia se va ridica ulterior Belgradul. Aparţinînd într-un fel Panoniei, îi va fi atribuit supranumele de „Panonicus“ (Panonianul). De la el au rămas opt opuscule de factură morală în stilul lui Seneca şi trei poezii în hexametru dactilic şi distih elegiac, nu lipsite de influenţe vergiliene.

Cităm în fine pe Ulfila (+383), care a activat ca episcop printre goţii din nordul şi — după 348—350 — din sudul Dunării, pe seama cărora a tradus Biblia, traducere îmbibată de cuvinte de origine latină, consecinţă a traiului său printre străromâni.

Înşiruirea de pînă aici demonstrează că în spaţiul carpato-danubiano-pontic au trăit şi creat numeroşi autori de la care a rămas o literatură nu lipsită de importanţă istorică. Lucrările compuse de ei sînt nu numai teologice şi religioase, ci, în acelaşi timp, lirice, filosofice, geografice, calendaristice..., unele traduceri de reală valoare, toate distingîndu-se printr-o demnitate estetică aparte.

Din toate cele arătate rezultă că literatura străromână trebuie socotită ca reprezentînd epoca străveche a literaturii române, pe care nu avem dreptul s-o ignorăm. Putem chiar spune, împreună cu un specialist, că „înainte de anonimul poporan şi de Dante, noi am dat Europei un legislator de obşte monahală care era scitul Ioan Casian, un alt Orfeu al creştinătăţii în persoana lui Niceta al Remesianei şi pe creatorul cronologiei ce se întrebuinţează acum, pe dobrogeanul Dionisie cel Mic“.

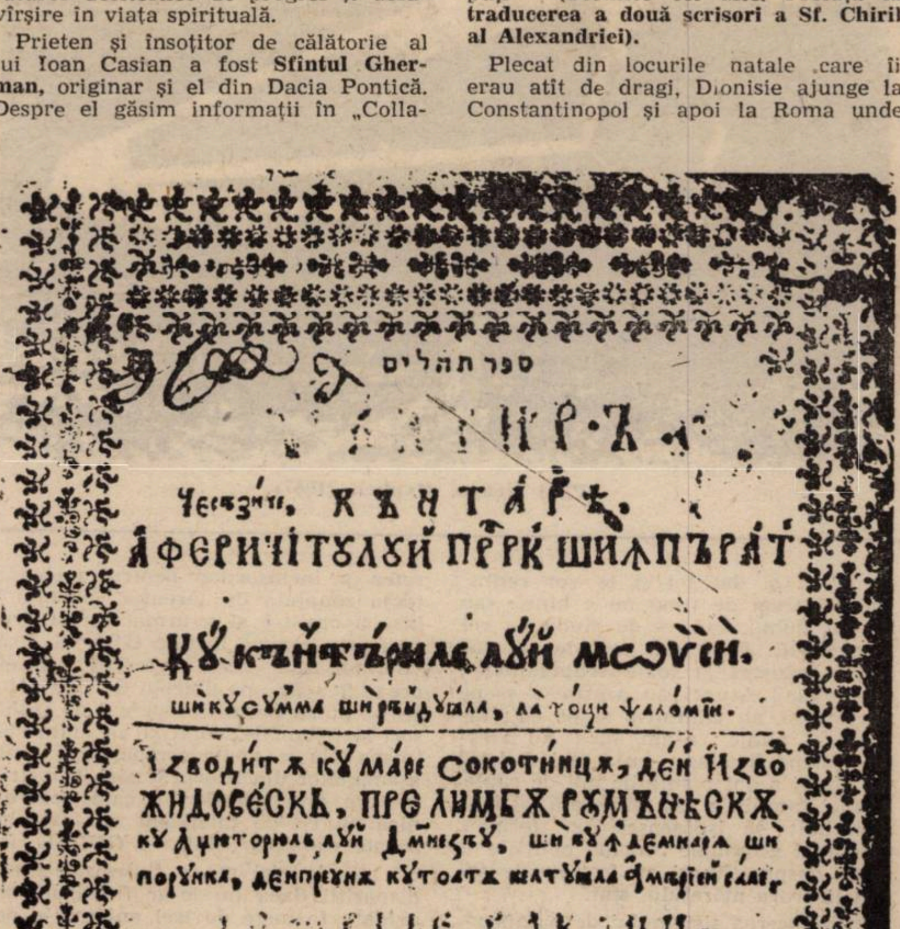

Psaltirea de la Bălgrad

Mircea Vulcănescu

ULTIMUL CUVÎNT

(XII)

rostit în apărarea sa de Mircea Vulcănescu în ziua de 15 ianuarie 1948, în fața Curții de Apel din București, secția a IX-a Criminală, în procesul celui de al doilea lot al foștilor miniștri și Subsecretari de Stat din Guvernarea Mareșalului Antonescu, — acuzați că au provocat dezastrul Țării, — în baza Legilor 312/1945, 455/1945, 291/1947.

V. EXPLICAREA PREZENȚEI MELE ÎN GUVERN

Dacă după ce am spus aceste toate, Domnul Procuror — scrutînd intențiile, stăruie să mă întrebe :

Ce am căutat în Guvern ?

De ce am intrat ?

De ce am stat ?

De ce n-am plecat, trîntind ușile, cînd am văzut că nu-i nimic de făcut ?

Răspund :

1. Am intrat în Guvern, din ordin, după ce am încercat să trec de la mine acest pahar, pentru că românii se băteau cu românii, pe străzi, în fața armatelor străine, care amenințau să arbitreze conflictul în favoarea lor.

În clipa aceea Țara era răstignită și haina îi fusese sfîșiată ; și cu ea idealul tinereții mele !

Nu știu dacă Țara a mai trecut de atunci prin aceeași primejdie. Dar mie mi s-a părut ceasul acela cel mai încercat al istoriei ei, pe care-l trăisem eu. Nu se asemăna poate decît cu ceasurile cumplite de cumpănă de la începutul anului 1918 !

Am intrat în Guvern, fără să mă gîndesc la altceva decît la curăția intențiilor mele românești și la putința de a face bine.

Nu mi-am pus nici probleme de răspunderi, nici probleme de ideologie, ci am pus înainte numai gîndul de a servi.

2. Am stat deci în Guvern ca să ajut !

Să ajut Țara să iasă din impasul în care nu eu o pusesem. Să ajut pe cei obidiți, care se trudeau să-și ducă crucea lor. Era o sarcină relativ ușoară pentru cel ce poartă punga.

Nesfîrșit mai ușoară decît sarcinile pe care și le-au asumat alții dintre noi! Dar tocmai de aceea m-am silit din toate puterile să fiu treaz ! Să nu mă las ispitit de somn sau de amăgiri și să las candela fără untdelemn, ca fecioarele nebune.

N-am plecat din Guvern, cînd am simțit că barca începe să ia apă pentru că am considerat că o datorie morală elementară împiedică pe un om în post să părăsească o corabie care se îneacă.

Ispitele, credeți-mă, nu mi-au lipsit? Știu reacția șoarecilor, în acest caz. Și pe cea a politicienilor. Dar eu nu am fost politician și niciodată nu mi-am pus corabia numai pe direcția vîntului.

Am fost, mai curînd, neconformist !

Dar m-am silit să fiu om de nădejde !

Am avut întotdeauna în gînd răspunsul lui Socrate către discipolul său, cînd acesta îi propunea să se derobeze fugind, procesului pe care i-l intentase stăpînirea ateniană :

„Sînt zeci de mijloace să-ți scapi pielea, dacă ești dispus să zici sau să faci orice..."

Dar asta n-am fost în stare să fac, cu toate că recunosc că am avut și eu slăbiciuni, om fiind !

Aș mai adăuga ceva :

Un om de nădejde nu poate spune niciodată că nu mai este nimic de făcut. Chiar împotriva evidenței.

Motivul acesta care ne-a făcut pe cei mai mulți să primim a fi Miniștri, împotriva dorinței noastre și a înclinărilor noastre sufletești, și să rămînem pînă la urmă, într-o vreme în care a fi Ministru nu aducea nici cinste, nici avantagii materiale, numai din îndemnul de a pune umărul pentru alții, l-a exprimat minunat acel scriitor francez, Charles Péguy, despre care am vorbit studenților la Cercul francez al Institutului Augustinian, în vremea cînd eram Subsecretear de Stat.

Acest Péguy care a fost în același timp și întemeietorul Oficiosului comunist de astăzi „L'Humanité", pe care l-a scos cu economiile făcute din vremea în care era încă elev de școală, dar care a fost în același timp și un erou național al Franței, căzut în picioare, pe cîmpul de război împotriva Germaniei, în preziua bătăliei de la Marna — acest Péguy, zic, descrie, într-unul din poemele lui : „Rugă Fecioarei", pe care l-am tradus în singurătatea celulei mele din Aiud, temeiul pentru care omul de nădejde (care își propune să servească, spre deosebire de politician care își propune să poruncească) — se hotărăște să făptuiască chiar atunci cînd alegerea lui are a se face, ca și pentru politician, nu între bine și între rău, ci între două rele, din care unul îi poate aduce căința, iar celălalt numai păreri de rău (...).

Dacă, după aceste explicații, Domnul Procuror mă va mai întreba care mi-au fost actele de inițiativă proprie în Guvern, în afară de cele ce rezultau din atribuțiile mele, cercetate pînă acum, voi răspunde că am avut și asemenea acte de inițiativă !

Și iată în ce sens :

Avînd oarecare ascendent moral asupra tovarășilor mei de generație, ajunși chiar în posturi mai înalte decît mine în ierarhia statală — printre care și fostul Vice-Președinte al Consiliului de Miniștri — am folosit, cu toată modestia, acest ascendent ca să fac bine, — scriindu-le, din cînd în cînd, ca să le atrag atenția asupra ceea ce mi se părea greșit și susceptibil de îndreptare în actele lor.

I-am îndemnat astfel să profite de împrejurările petrecute în anul 1941, pentru a veni în ajutorul românilor de peste hotare : a românilor din Balcani, întîi, stăruind să se obțină de la nemți eliberarea prizonierilor iugoslavi de origine română și să fie ajutați cu alimente și îmbrăcăminte ei și familiile lor.

La fel, am intervenit pentru românii din Pind, înfometați de ocupația germană a Greciei.

La fel, pentru cei rămași în Ardealul de Nord și pentru refugiații veniți de dincolo, precum și pentru românii de pretutindeni, greu încercați de război.

Am cerut ca organele Statului român să-i ajute și să-i cunoască. Să se ocupe de soarta lor. Prilejurile de acest fel fiind deosebit de rare. Pentru asta am fost întrebat în fața comisiei de epurare a Ministerului meu — care nu m-a epurat totuși — „dacă sunt imperialist".

Imperialist ? De ce ?

Pentru că am cerut ca neamul meu să cunoască și să ajute pe ai săi, așa cum ajuta pe vremea aceea multe alte neamuri, trimițînd zeci de vagoane de cereale peste graniță, pentru a hrăni populația greu încercată a unor națiuni care ne fuseseră prietene (Belgieni, Cehi, Greci, Francezi, Iugoslavi și alții) ? Ori pentru că, într-o discuție în care se arătase că poporul nostru nu înțelege bine rostul prezenței noastre în Răsărit și în care Profesorul Petrovici evidențiase deficiența deprinderii noastre de a neglija ce am făcut în cursul istoriei pentru alte neamuri, am amintit, contribuția civilizatorie a Țării mele acolo ? Oare amintirea contribuției unor Lăpușneanu, Antioh, Dimitrie Cantemir, Simion Movilă și Milescu Spătarul, cărturari citați cu cinste în cultura neamului vecin, așa cum cităm și noi pe Dosoftei ori Antim Ivireanul, poate fi socotită altfel ? Nu cred.

Am explicat acest lucru Domnului Procuror Instructor al Cabinetului XII Instrucție în memoriul ce i-am depus.

Intervențiile mele în acest timp nu au avut numai acest obiectiv. Am scris, deopotrivă, pentru mulți alți necăjiți mari și mici, prieteni și adversari ,de orice neam și de orice culoare politică și care ajunseseră la strîmtoare : Cheme-i orișicum.

De o parte din aceste intervenții au atestat aci unele mărturii. Nu le relev.

Am intervenit, deasemeni, să sprijin colectivități, ori simboluri valoroase pentru neamul românesc, chiar cînd nu erau integrate în regim, ori chiar îi erau ostile.

Am ajutat astfel tipăriturile de specialitate ale unor cărturari democrați, am stăruit pentru subvenționarea unor institute academice conduse de profesori democrați, prigoniți de alte sfere. Am înlesnit chiar, personal, unei Fundații subvenționate de Stat, o soluție financiară pentru asigurarea pensiei fiicei unui vestit luptător socialist al Țării mele, pe care starea financiară precară a instituției o împiedeca s-o primească.

Am intervenit și pentru Comunitatea Evreiască, stăruind să-și execute activitatea profesională, măcar în folosul Statului și a coreligionarilor lor, în loc să fie puși să lucreze la zăpadă.

Și am discutat și am obținut împreună cu alții, încadrarea lor la Institutul de Statistică, care tocmai se reorganiza, ca și a celorlalți membri ai colectivității românești, după cum au afirmat unii din martori.

Am dovedit, deasemeni, prin depoziția fostului meu Ministru, Generalul Stoenescu, că nu am fost niciodată partizan al Ghetto-urilor; ci, dimpotrivă, am argumentat pentru ca membrii comunității evreiești să poată activa profesionalicește, arătînd că, chiar în cazurile Ghetto-urilor nemțești, acești nemți — buni organizatori — au respectat acest principiu. Lucrurile rezultă și din textul stenogramei Consiliului citit în întregul ei și nu trunchiat — înregistrarea stenografică a unei convorbiri între mai multe persoane neputînd restitui decît sensul general al unei discuțiuni, nu exactitatea termenilor folosiți.

Ecoul acestor intervenții se află, desigur, și în alte stenograme ale ședințelor Consiliilor de Miniștri, sub forma ironiilor Conducătorului Statului față de „Filosofii" din Guvern și de „Universitarii" neștiutori de asprimile războiului, care își închipuiau că pot să dea lecții ostașilor încercați și oamenilor care aveau de purtat răspunderi grele.

Atunci firește, tăceam, dar nu fără a reveni, iar, de îndată ce puteam spune un cuvînt, în legătură cu interesele pe care eram pus să le apăr, de acord cu Miniștrii mei.

Și dacă, în sfîrșit, Domnii Procurori, urmînd gîndul meu în ultimele lui retranșamente, ar voi să fie lămuriți și asupra sentimentelor mele cele mai intime și ar voi să cunoască reacțiile sufletești cu care am primit tot ce s-a petrecut, cît timp am fost în Guvern, în sfera politicii externe, iată care este răspunsul meu :

Cînd am intrat în Guvern nu cunoșteam pe Generalul Antonescu. Eram deci îngrijorat căci nu știam dacă omul care ne conducea își vînduse sufletul diavolului, ori făcuse cu el numai pactul celui nevoit să treacă puntea.

Mă întrebam acest lucru nedumerit, pentru că la întrevederea pe care o avusesem cu el, la depunerea jurămîntului, nu-mi ceruse nici un program și nu-mi dase nici o directivă.

L-am auzit, însă trei zile mai tîrziu, vorbind la înmormîntarea soldaților căzuți victime în timpul rebeliunii legionare, de față cu Ministrul nou venit al Germaniei, care ne-a impus Arbitrajul de la Viena. A spus atunci cuvinte cari m-au impresionat adînc : spuse parcă anume ca să fie auzite la Berlin :

„Nu va fi pace în această parte a lumii pînă ce Neamul Românesc nu-și va fi aflat dreptatea !".

L-au auzit însă și l-au înțeles atunci românii toți și cred că l-a înțeles și Killinger.

Cînd am văzut, în vară, Țara intrînd în război, mi-am văzut sufletul împărțit între smerenia de a fi prezent la ceea ce putea fi un act de dreptate pentru Țară și între sfiala unei întovărășiri nedorite cu autorii silniciei de ieri, unită cu îngrijorarea adîncă pentru durerile pe care un asemenea pas puteau să le însemne pentru Țară.

Cînd, în 1942, am aflat că Mareșalul Antonescu angajase grosul armatei române în Răsărit, am rămas nedumerit.

Crezusem războiul terminat pentru noi și o scrisesem în rapoartele mele și nu pricepusem bine sensul și obiectivele acestei angajări.

Fără să vreau, am dat peste apendixul X al Cronicei lui Nicolae Costin, în care acesta prevestea dezastrul expediției armatei Sultanului, pornită din 1564 de la Azov, împotriva Hăniei Astrahanului, în cursul căreia 250 000 de oameni s-au risipit în Stepa Nogailor, de nu au ajuns înapoi la Azov decît 200 de inși. Am copiat textul din cronică și l-am comunicat, după obiceiul meu, discret, celor cu răspundere.

Și tot atunci, pentru că Nicolae Iorga murise, am comunicat un articol al acestuia scris în Mai 1940, în perspectiva evenimentelor de atunci : „Ce înseamnă pentru noi Estul", în care Marele Dascăl arată permanența realităților românești în fața perspectivelor de aventură.

Nu aș vrea să exagerez cu nimic ; dar socotesc că părerile Marelui Dascăl, răpus de hitleriști, care știau să deosebească atît de limpede între ce este și ce nu este al nostru au contribuit să facă pe Ministrul de Externe al României de atunci, să arate în consens cu sentimentele tuturor românilor, în Biroul Păcii, la 25 Iunie 1942, motivele pentru care respingînd sugestia hitleristă a unor compensații în Răsărit pentru pierderile suferite de Țară, prin arbitrajul de la Viena, a răspuns, cum o făcuse și la 19 Martie 1942, că pentru poporul român Ardealul de Nord nu poate fi un obiect de schimb, că românii n-au „renunțat la el și că aceasta este o poziție ireductibilă". (A se vedea stenograma acestei ședințe cerută să fie depusă la dosar, citată mai sus, după notele mele personale.).

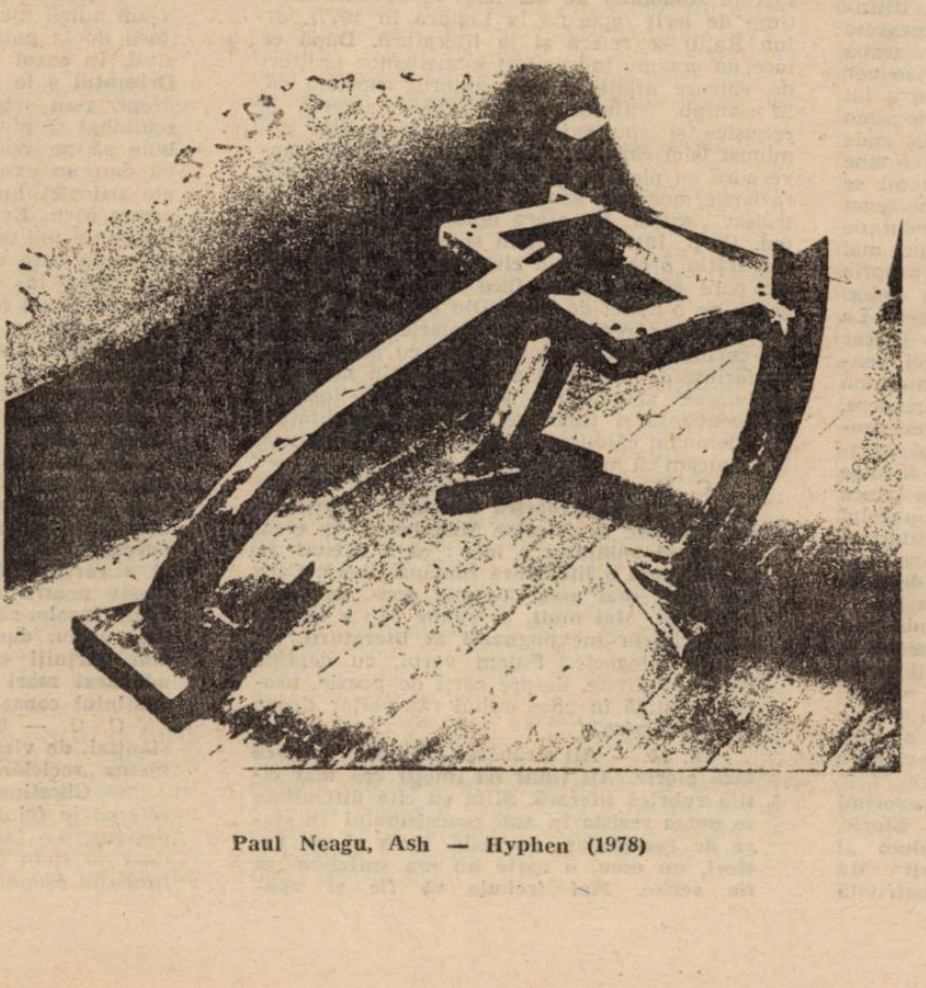

Paul Neagu, Ash — Hyphen (1978)

NICOLAE MANOLESCU

„Singura noastră șansă e opoziția...”

Incapabil să-l despart de ideea Cenaclului de Luni, multă vreme imaginea criticului Nicolae Manolescu s-a suprapus, în mintea mea, unei celebre sintagme sainte-beuviene: **les causeries de lundi.** Mai apoi, aveam să constat că intuiția funcționase perfect: Nicolae Manolescu este și un desăvîrșit **causeur.** Este unul din acei oameni a căror prezență face farmecul oricărei societăți cu pretenții intelectuale. Există, la Nicolae Manolescu, o admirabilă ușurință de a găsi mereu expresia cea mai fericită, de a „cădea“ pe tonul exact, de a impune tempo-ul adecvat : un ritm îndrăcit de polcă, în fond, o atragere a conlocutorului (ori a conlocutorilor), o formă absolut insolită de a conduce discuția. Scriitorul are vervă, ritm și, mai ales, are idei. Reduse la simplitatea lor inițială, multe concepte, multe mode și întîmplări își redobîndesc firescul și chiar aparența de abordabilitate pe care n-o au la mulți. Spirit muntenesc — cel puțin pe latura aceasta — cronicarul „României Literare“ mărturisește că n-a reușit să refuze niciodată o convorbire. (Și totuși, memoria indiscretă a reporterului reține o împrejurare în care Nicolae Manolescu a negat — cu amar patetism — utilitatea, în acel moment, a interviului. Era la începutul verii lui '89, imediat după ce Mircea Dinescu publicase fulminanta sa convorbire din **Libération.** Vizitîndu-l, împreună cu un prieten din Tîrgu Mureș, criticul a pus sub semnul întrebării utilitatea, atunci, a oricărui interviu care să nu fie de virulența celui al lui Mircea Dinescu. Ceea ce nu înseamnă că, în acele clipe, conversația domnului Manolescu a fost mai puțin eclatantă.).

Reformulez ideea de mai sus : spiritul muntenesc îl împinge, ca pe o fatalitate, să ridice, aproape împotriva propriei voințe, barierele, mai mult sau mai puțin firești, dintre el și semenii săi. El se află mereu cu garda deschisă : pregătit, în fiecare clipă, de o confruntare cu partenerul de discuție. Acum, în primăvara lui **1990**, sîntem, aici, la Timișoara, în preajma criticului, doi dintre cei dornici de o mai lungă conversație. Nu va ieși așa cum am dorit-o, deși am apelat la convenționalismul benefic al unei înregistrări în studiourile radio-ului. Ceremonios ca întotdeauna, Cornel Ungureanu deschide discuția :

— Stimate Nicolae Manolescu, sînteți, deja, o instituție culturală. Dacă ați accepta această convenție, cum ați vorbi despre instituția care sînteți ? Cu ce ați începe ?

— Aș începe prin a spune că nu sînt o instituție. Sînt profesor de limba română și, în timpul liber, critic literar.

Iată o replică nemanolesciană. „Stilul Manolescu“ e, totuși, un spirit artist — „muntenismul“ său (ca și al lui Alexandru Paleologu sau al lui Andrei Pleșu) e și o formă a barocului. „Clasicismul“ cartezian nu se împacă prea bine cu **plăcerea textului** rostit, atît de caracteristică lui Nicolae Manolescu. Să nu ne pripim, însă. Ne aflăm doar la începutul unei conversații. Cornel Ungureanu insistă :

— Acest timp liber înseamnă o carieră de cronicar literar. Acest timp liber vă lasă răgaz și pentru o sumedenie de cărți de sinteză — lucru inedit pentru cariera unui publicist, de obicei legat de fragment. Acest timp liber înseamnă cîteva cenacluri literare care au intrat cu glorie în literatură. N-ar fi, oare, cazul să inversăm termenii și să spunem că timpul dumneavoastră liber dă farmec, și aș spune, cuprindere acestei instituții ?

— Dacă m-aș apuca să număr orele dintr-o zi să văd cîte sînt și cîte se pot face, m-aș speria și n-aș mai putea lucra nimic. Adevărul este că întotdeauna am trăit cu un sentiment de panică, sub presiunea timpului care aleargă, lăsîndu-mă în urmă. Uitîndu-mă la cîtă hîrtie am reușit să înnegresc în acest „timp liber“, mă sperii că în graba cu care le-am făcut pe toate, multe se vor perima... Îmi amintesc de o imagine a lui Milan Kundera, referitoare la istorie : un individ trăiește istoria legat la ochi, aude anumite zgomote, e drept, iar cînd revine lumina, timpul deja trecuse. Și mie mi se pare că am traversat treizeci de ani legat la ochi. Din cînd în cînd, văd teancul de cărți, dar deseori am impresia că nu mai am nici o legătură afectivă cu ele, propria mea istorie nu mă mai interesează deloc.

Ar fi momentul unei largi paranteze. La obsesia timpului în existența criticului literar s-au făcut referiri abundente, și nu aici pentru prima oară. Dar această mișcare simultană de apropiere, urmată, repede, de o desprindere, pare să fie șocantă la un om cu plăcerea prelungirii conversației. Arta nuanțării și strategia comunicațională funcționează, la Nicolae Manolescu, fără greș. Ea compensează, în latura invocată de critic, subconștienta grabă a celui racordat la banda rulantă a actualității literare. Închidem paranteza. Cornel Ungureanu revine :

— Nu credeți că refuzînd ideea de solidaritate a faptelor de literatură refuzați, într-un fel — și din păcate ne-am obișnuit cu asta — refuzați, ziceam, apartenența la istoria dizidenței românești din ultimii douăzeci-treizeci de ani ?

— N-o refuz. Numai că această istorie despre care vorbeam e un sentiment al meu — e **sentimentul** meu. N-are decît valoare personală.

M.M. — **În timp ce vă ascultam evocînd metafora lui Kundera privitoare la istorie, mi-a venit în minte titlul unui volum al acestuia : „Cartea rîsului și a uitării“. Mă gîndeam că ar putea fi o foarte potrivită definiție a foiletonistului. Plonjării, cu ochii legați, în istorie, i se poate alătura o plonjare, fără plasă dedesubt, în foiletonistică. Situația ar putea fi rezumată în aceste două cuvinte : viața foiletonistului se desfășoară între un scurt rîs (jubilația scris-cititului), urmat de-o obligatorie uitare...**

— Ideea îmi convine de minune...

— Aș vrea să vă întreb cum ieșiți din rîs și cum „intrați“ în uitare ? Dumneavoastră scrieți eseistică, scrieți cărți de istorie literară, studii universitare. Lucrări aparent fără legătură între ele. Cum se împacă aceste măști ale autorului cu dubla mișcare — a rîsului și a uitării ?

— Probabil că măștile se văd dinlăuntru. Nu mă gîndesc niciodată înainte : acum scriu un studiu critic, acum istorie literară... Istoria rîsului și a uitării e foarte importantă. Ca să trăim, trebuie să uităm. Omul care nu rîde are o memorie infernală, încărcată, de care nu poate scăpa. E un adevărat coșmar. E ca într-un vis și, cînd te trezești, simți o ușurare. Rîsul îmi pare a fi o ușurare. Probabil că resimțiți cam la fel lucrurile. Foiletonist nu sînt numai eu. Foiletoniști sîntem toți trei. Cornel Ungureanu scrie cronică literară de două decenii, Mihăieș a trecut și el de un deceniu de exerciții în acest domeniu...

C. U. — **Cu îngăduința dumneavoastră, v-aș invita să privim și ceala'tă față a medaliei. Pentru că există și o a doua față a medaliei. Se aud, mai ales în ultima vreme, voci care susțin că noi n-am avut, în ultimii patruzeci de ani, decît o literatură fără valoare. Există voci venite din exil care pretind că numai în „afară“ s-a scris o literatură română de bună calitate, că adevărata literatură română există numai în exil.**

— Am citat, de curînd, în „România Literară“, cartea lui Ion Rațiu, la care probabil vă referiți. Se numește **România de azi** și a apărut, pînă acum, în două ediții, în 1977 și 1990. În capitolul consacrat culturii, Ion Rațiu pretinde că literatura română din perioada comunistă e amorfă și cenușie. Ideea face vad în anumite comentarii. E o absurditate. Dacă România a trăit prin ceva în aceste decenii, acel ceva a fost literatura. Aș menționa doar două imagini, sînt sigur că la fel de plăcut șocante și pentru dumneavoastră : să nu uităm că cei dintîi oameni care ne-au anunțat triumful Revoluției au fost doi poeți : Mircea Dinescu, la televizor, și Ana Blandiana, la radio...

Pentru documentarea cititorului reproducem din „România Literară“ (nr. 11/15 martie 1990, p. 2) nota lui Nicolae Manolescu vis-à-vis de părerile domnului Ion Rațiu : „Într-o carte consacrată **României de azi** (care a devenit între timp **de ieri**) (apărută la Londra în 1977), dl. Ion Rațiu se referă și la literatură. După ce face un omagiu îndreptățit numeroșilor scriitori de valoare aflați în exil, autorul constată că, în schimb, «literatura din țară e amorfă și cenușie» și «nu există un singur scriitor comunist (sic) care ar putea fi comparat prin anvergură cu pleiada de scriitori dintre cele două războaie mondiale sau cu majoritatea celor care trăiesc astăzi în afara hotarelor patriei lor» (ed. II, p. 191). Ce putem spune ? Doar că dl. Ion Rațiu probabil n-a citit literatura din țară. Ne pare rău că d-sa face afirmații atît de grave pe o astfel de bază. Din păcate, dl. Rațiu se dovedește recidivist în materie de necitire. De curînd, a recunoscut singur, cu ocazia unei conferințe de presă, că a învinuiat în mod pripit ziarele actuale din România de «lipsă de independență și timorare în fața oficialității». Îl îndemnăm călduros să se aștearnă pe lectură. Îl asigurăm că nu va regreta“.

C. U. — **O altă imagine ar fi aceea a cronicii dumneavoastră literare, a articolelor semnate de Nicolae Manolescu. Aș vrea, totuși, să subliniez o idee : că a existat în permanență o literatură română liberă. Care s-a făcut mai ușor sau mai greu, dar care s-a făcut. Mai mult, aș spune că : a existat un teritoriu inexpugnabil al literaturii.**

— Categoric. Putem vorbi, cu deplină responsabilitate, despre cărți de poezie, proză, eseistică în care duhul rău-voitor lipsea cu desăvîrșire...

M. M. — **Ați străbătut cu glorie o epocă fără glorie. Ați ținut (și țineți) cea mai citită rubrică literară. Știm cu cîtă dificultate se putea rezista în anii ceaușismului în stare de funcționare normală. Știm că un articol, un eseu, o carte nu era suficient să fie scrise. Mai trebuia să fie și apărate. Totuși, în acest drum al calvarului, care vi s-a părut intervalul cel mai greu de străbătut ?**

— Nu m-am gîndit niciodată. Am început să scriu cu trei ani înaintea venirii la putere a lui Ceaușescu. Am început să scriu, deci, în „iepoca“ lui Dej. Am cunoscut, deci, și binefacerile acelei așa-zise deschideri, dar am trăit și ceea ce a urmat... Totuși, cea mai grea perioadă au fost ultimii ani. Mai ales ultimul an și jumătate. Era greu pentru că ne găseam în fața unui număr din ce în ce mai mare de scriitori despre care nu puteam scrie. Pe de altă parte, cred că reprezentam, pentru cenzură, un soi de fatalitate. Nu-mi impuneau nimic, nu mă tulburau cu nimic...

M. M. — **Și totuși, i-ați tulburat dumneavoastră de cîteva ori... Să ne reamintim momentul Breban, din 1977, cînd „cronica literară“ a «României Literare» a devenit „actualitatea literară“, apoi momentul „Incognito“ și scandalul E. Barbu...**

— Da, au mai fost și momentul Mălăncioiu și momentul Blandiana. Însă scandalul izbucnea, de regulă, după ce apărea articolul. Pînă atunci, cineva închidea, parcă, un ochi, apoi îi deschidea pe amîndoi... În ultimul an și jumătate nu mai aveam despre ce scrie. Blandiana dispăruse, Paler de asemeni, Doinaș... Nu mai puteam să ne referim la o treime dintre poeți, de la Caraion la Mircea Dinescu zeci de autori erau interziși.

M. M. — **Cum vedeți reintrarea lor în literatură ? Mă refer atît la cronicarul literar, cît și la cititor. Și mă mai gîndesc la scriitorii români din exil. Cum vor reintra ei în circuitul național ?**

— Cred că destul de firesc. Bariera dintre scriitorii români din străinătate și cei din țară era, știți, una artificială. Pentru cei plecați mai demult din țară, reintrarea se va face fără probleme. Pentru un Petru Dimitriu, de pildă, sau Țepeneag. S-a creat, însă, o falsă impresie : că toți scriitorii plecați din țară sînt excepționali. Ceea ce e departe de a fi adevărat. Să nu ne facem (și să nu-și facă) iluzii. Plecarea sau rămînerea în țară nu este un merit literar. Intervine, cred, în această direcție, o întrebare tulburătoare : cum vor scrie de aici înainte.

C. U. — **Ați fost vreme de treizeci de ani în opoziție, într-o opoziție fățișă. Sînteți, de cîteva zile, directorul „României Literare“. Instituția dumneavoastră, instituția Nicolae Manolescu a primit toate recunoașterile posibile. Ca și revista pentru care ați scris, de altfel. Prin ce credeți că veți păstra această publicație, care a jurat pe dumneavoastră ?**

— Șansa noastră tot opoziția rămîne. N-am nutrit niciodată mari speranțe în scriitorii de la putere. Putere, într-un sens sau altul. În cazul nostru, ce poate fi opoziția ? **Orizontul** e la putere ? E cu puterea ? Ce-i drept, s-au schimbat dușmanii comuni, s-a schimbat și puterea și, la urma urmei, trebuie să ne vedem de treburile noastre. Să vă dau un exemplu : primele două volume ale trilogiei lui Buzura. Știm ce înseamnă aceste cărți. Există **nu** printre rînduri, ci în filigranul foii de hîrtie imaginea unui inginer de mină care e mereu hărțuit pentru că a participat la o mișcare. Căutarea acestui om constituie nucleul cărții. Întreb, și-l întreb indirect și pe Buzura, cum se va continua această căutare ? Dacă va rămîne în filigranul cărții, nu ne va mai interesa. Dar cum va ieși de acolo ? Iată noua întrebare a literaturii care, bănui, se va scrie de aici încolo : cum ?

M. M. — **Ca să vă continui ideea, mi-e foarte teamă că în curînd vom asista la un eșec de proporții al romanelor diverselor obsedante decenii. Acestea vor suferi concurența (nu știu cît de loială) a gazetelor și a cărților de istorie. Singura șansă, inclusiv pentru Augustin Buzura, este ca, de acum încolo, să scriem bine. Va conta, cred, mai puțin, dacă în cărțile noastre minerii sînt hărțuiți sau hărțuiesc. Subiectele cu adevărat mari s-ar putea să vină dinafara spațiului consacrat al literaturii...**

C. U. — **Buzura fiind un scriitor substanțial, de viziune, nu cred că se pune problema „reciclării“ lui...**

— Chestiunea pe care am ridicat-o se referea la felul **cum** va scrie. Noi îi dorim, desigur, s-o facă în continuare bine. Voiam doar să spun că literatura ne-a obișnuit cu limbajul esopic...

M.M. — **În semiologia medicală există o boală foarte ciudată. Un anumit număr de pacienți nu concep că ar exista lucruri care să nu poarte o doză considerabilă de semnificație. Este vorba de așa-numitul tip semiotizant. Noi înșine am trăit, fiind cititori de literatură (mai ales de proză), cu o astfel de boală... Căutam pretutindeni sensuri. De preferință sensuri ascunse.**

C. U. — **Știm că lucrați la o istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent. Aș fi curios să aflu dacă structura (sau scrierea) ei va/vor suferi modificări determinate de ultimele evenimente, de prezentul pe care îl trăim ?**

— Într-un fel, da. Sper să pot publica și volumul dedicat literaturii contemporane. Ar fi al cincilea. Îmi luasem orice gînd să-l văd tipărit prea curînd, pentru că era vorba de scriitori plecați, interziși. Dacă ar fi apărut în urmă cu o perioadă, acest volum ar fi arătat ca un șvaițer. Eram într-un soi de înțelegere tacită cu cei de la cenzură. Radu Constantinescu știa că nu voi scrie acest volum și nu-l voi publica.

În privința celorlalte volume, nutresc iluzia că nu le-aș fi scris altfel. Revoluția a prins primul volum în tipografie. M-am întrebat dacă polemica (implicită și explicită), virulentă, cu istoria literaturii române vechi ar fi fost mai dură. Nu cred. Au fost, însă situații în care citam doar prin parafrază anumite titluri sau anumiți autori. Ceea ce n-a dus, totuși, la o mutilare gravă a manuscrisului. N-a fost nevoie să-l readuc din tipografie, ca pe **Istoria poeziei** a lui Mircea Scarlat, volum pe care, după moartea scriitorului, eu l-am scos din stadiul de manuscris-bruion. Acum se află încă în tipografie, pentru că ba dispărea din sumarul ei un scriitor, ba altul... Acum, Zigu Ornea a cerut cartea înapoi și se va reintroduce în ea tot ceea ce-a fost scos.

Eu mă amăgesc cu gîndul că volumul meu n-ar fi arătat astfel nici în acele împrejurări vitrege.

Prin hazardul benzii magnetice, discuția s-a oprit aici. Aș fi intenționat, de fapt, un cu totul alt interviu cu Nicolae Manolescu. O discuție nu neapărat pe teme literare. O convorbire cu omul Nicolae Manolescu, a cărui enigmă e ascunsă, am impresia, tocmai de marea sa disponibilitate conversațională. Aș fi vrut, de fapt, și total nemotivat, o discuție despre adevăratul paradis nu numai al vieții, ci și al interviului : copilăria. N-a fost să fie, acum. Rămîne, poate, pe altădată.

Mircea **MIHĂIEȘ**

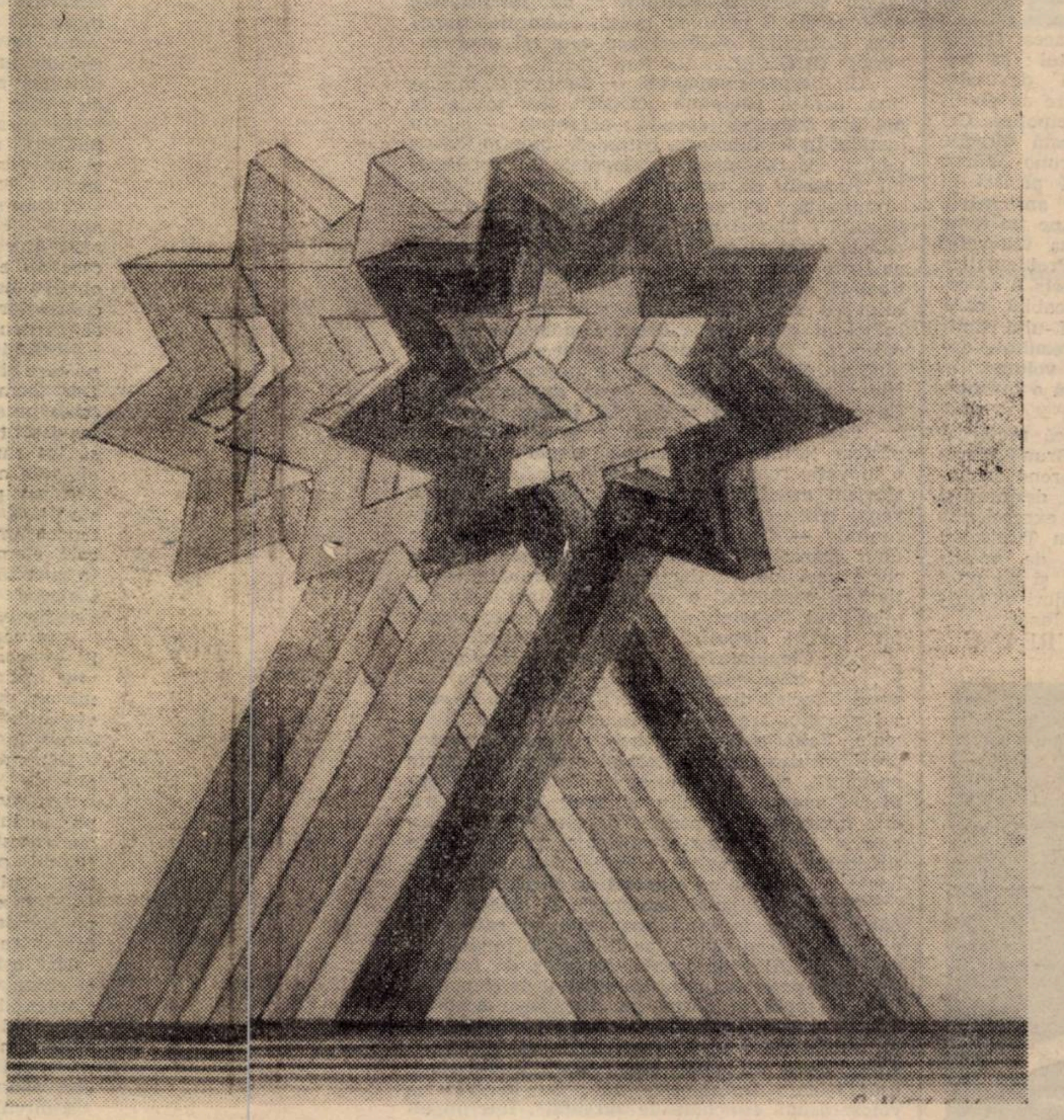

Paul Neagu, Omagiu Timișoarei, 1990

Monica Lovinescu

Este cultura română nedreptățită ?

De cîte ori stau de vorbă cu un scriitor român ajuns în străinătate, de cîte ori discutăm despre dramele, neajunsurile și perspectivele literaturii noastre, îmi dau seama — și asta de ani de zile — că ideea fixă a intrării în circuitul universal nu-i o invenție a protocroniștilor, care nu fac decît să exploateze la maximum și cu reaua credință cunoscută o obsesie comună, zgîndărind o rană mereu deschisă și lăsînd impresia că se face, în Occident, o mare, nemeritată nedreptate literaturii noastre.

Tema și obsesia nu sînt, evident, cu totul noi. Acum vreun deceniu și ceva, cînd dezbaterile în presă erau mai puțin orientate ca azi, îmi aduc aminte chiar de o discuție pe acest subiect, în care singura luare de poziție rezonabilă mi s-a părut a fi aceea a lui Ion Negoițescu, ce afirma că scriitorului român ar trebui să-i fie de ajuns a crea pentru vreo 20 de milioane de concetățeni, restul fiind o problemă de timp, istorie, noroc, valoare și bineînțeles organizare. Dar o organizare ce nu depinde de scriitor, care nu-și poate compune opera în funcție de ideea receptării ei posibile în marile metropole occidentale.

Pînă la un punct, nenorocul de a crea într-o limbă care n-are circulație universală, era resimțit mai demult. Între cele două războaie o regăsim, de pildă, în paginile din NU ale tînărului Eugen Ionescu, în orgoliile nemăsurate ale lui Camil Petrescu, în expatrierile unor Voronca sau Fundoianu. Dar numai pînă la un punct. Efervescentă, la zi, cu toate curentele literare — uneori precedîndu-le, ca în cazul existențialismului — literatura română nu trăia jelindu-se de dimineața pînă seara de a face parte din ceea ce se numește, banal, — o cultură „mică“ nu prin valoare, ci prin nerăspîndirea peste frontierele ei lingvistice. Îmi amintesc, de pildă, de bunăvoința puțin ironică cu care erau privite eforturile Sarinei Cazvan de a traduce literatura română într-un neîncetat — și pînă la urmă inoperant — du-te vino între București și Paris. Îmi aduc aminte că insuccesul lui **Ion** al lui Liviu Rebreanu, publicat la editura Plon de la Paris n-a produs insomnii nimănui, în afară poate doar de autor. Îmi aduc mai ales aminte de o scenă care mi s-a întipărit în minte și pe care continui s-o găsesc simbolică. Nu știu exact ce vîrstă aveam 10—11 ani — cînd m-am dus cu tata să-l vedem pe Camil Baltazar, internat pentru scurt timp la Mărcuța. Venea de altminteri să-l vadă mai tot Bucureștiul literar. Nu numai din simpatie, dar mai ales pentru că forma lui de deranjament mental era cu totul aparte : pe un mic birou din camera lui de spital, era instalat un telefon la care răspundea tot timpul, fără să fie chemat. De-abia intrasem și a ridicat receptorul, rugîndu-ne să nu-l întrerupem. Apoi, acoperind cu mîna receptorul s-a întors spre tata : „Maestre, repede dați-mi un sfat. Sînt foarte încurcat. Și Gallimard, și Grasset îmi propun publicarea poeziei mele. Căreia să-i dau preferință ?“. Toți cei care-l surprindeau în astfel de ipostaze îl plîngeau bineînțeles (oameni erau), dar, în același timp, făceau mare haz, într-atît obsesia era puțin comună sau pretenția exorbitantă.

Nu spun bineînțeles că azi boala de altădată a bietului poet a atins cu aripa ei toată literatura română. Din subconștientul cîtorva ideea fixă a universalității a trecut însă în conștientul colectiv. Ideea — pe care o cred justificată — a valorii literaturii noastre a fost între timp exacerbată de un dublu fenomen : mai întîi de lungul răstimp al anulării oricărei literaturi de-a lungul realismului socialist, al renașterii spectaculare de prin 1960 și ceva, și al noului asalt de azi împotriva literaturii, ce tinde spre izolarea și provincializarea ei. Apoi, de exemplul nivelului cu adevărat universal la care pot ajunge unii scriitori români aflați în afara frontierelor țării ; de n-ar fi să-i cităm decît pe Mircea Eliade, pe Ionesco, pe Cioran, deveniți capitole de istorie literară în alte culturi.

Odată cu acest sentiment al valorii stăvilite la ea acasă și care nu-și află expresia deplină decît în exil, intervine și acela (probabil mai puțin justificat) al unei nedreptăți majore pe care ne-o face nu regimul comunist de la București — ceea ce ar fi normal —, dar Occidentul. Aparent, așa stau lucrurile. În afara excepțiilor citate și a cîtorva scriitori români care au reușit mai de curînd să-și publice cărți aici, literatura română nu e într-adevăr cunoscută, iar editorii occidentali sînt departe de a se bate pentru a o traduce și publica.

Există pentru această stare de lucruri cîteva explicații — dacă nu și justificări — pe care am vrea, odată mai mult, să le enumerăm (oricît de schematic ar fi), spre a îngădui scriitorului român să renunțe la certitudinea că răspunderea aparține totdeauna celorlalți sau Istoriei și niciodată — sau mai niciodată — lui însuși. Și luăm Franța drept exemplu, deoarece e cel pe care-l cunoaștem cel mai bine.

Apar în Franța, după o statistică din 1985, 70 de cărți pe zi, dintre care 50 cel puțin de beletristică. Ceea ce înseamnă că fiecare editor primește zilnic, triplul sau quadruplul de manuscrise. În asemenea condiții în care cantitatea depășește limitele normale (Parisul a rămas un fel de rampă de lansare spre care se îndreaptă scriitori și artiști din lumea întreagă), simpla calitate literară medie nu e de-ajuns, nici pentru a fi editat, nici, mai ales, pentru a fi recenzat. În afară de șansă intervin o serie de elemente mai mult sau mai puțin extraestetice : faptul, de pildă, de a fi un scriitor deja cunoscut sau de a aparține unei culturi fie majoră, fie care a atras atenția asupra ei în alt fel.

Pentru literaturile Estului european este ceea ce s-a întîmplat ori de cîte ori scriitorii s-au urcat într-un fel pe baricadele curajului, ale demnității, nu doar estetice : interesul a fost instantaneu. După revoluția maghiară, porțile tuturor editurilor pariziene s-au deschis scriitorilor maghiari de la „Irodalmi Ujság“, tot în 1956, și pînă azi, orice manuscris polonez care a trecut prin vămile Samizdatului, că provine de la un membru al KOR-ului, că s-a aflat în preajma lui „Solidarnosc“, are prioritate pe masa oricărui editor. La fel cu samizdatul cehoslovac, scriitorii deveniți acolo muncitori, șoferi de taxi, magazioneri etc., refiind puși în Apus în deplinele lor drepturi estetice.

Această lipsă de gratuitate a gestului literar, acest risc al lui, cu care Occidentul e atît de puțin obișnuit, atrage aici ineditul lui. Dar nu numai atît. Majoritatea manuscriselor astfel publicate, exprimă o experiență cu care nici scriitorul nici cititorul din Occident nu sînt familiarizați : descriind formele de rezistență sau de descompunere umană la care poate fi supus un om în situația limită creată de un regim totalitar cu ambiția dementă de a schimba însăși natura umană. Nu înseamnă în nici un fel că aceste cărți oglindesc, cum se spune peiorativ — realitatea ; dimpotrivă, ele merg pînă în adîncurile unui soi de irealități suigeneris (deoarece proiectul însuși de pritocire a ființei umane e irealist). Și o fac în moduri diferite, de la romanul psihologic, la fabulă, de la alegorie la grotesc, dar cu o imediat traductibilă transparență.

Din cele de pînă acum se vede clar că nici una din aceste caracteristici nu e comună literaturii noastre — încă o dată, oricare i-ar fi valoarea estetică. Mai întîi, cu atît de rare excepții, încît nu-ți trebuie mai mult decît degetele unei mîini pentru a le număra, scriitorul român n-a ajuns la disidență — ca să nu mai vorbim de baricade. Efortul — atît de meritoriu — de a salvgarda de demolare literatura, i-a ocupat tot timpul, i-a epuizat toate forțele. Poate că era și în natura sa de a nu merge mai departe în lupta cu o Istorie despre care i s-a spus de atîtea ori că e mai în firea neamului său s-o „saboteze“ decît s-o înfrunte. Nu emitem aici nici un fel de judecată, nici nu încercăm vreo explicație, constatăm doar. Apoi, chiar în cărțile cele mai „curajoase“ publicate în țară — și slavă domnului au fost și mai sînt —, cu rare excepții, adevărul n-a putut fi enunțat decît la plural. Ca și libertatea. Cîteva adevăruri. Cîteva libertăți. Cititorului revenindu-i sarcina de a citi printre rînduri și de a reconstitui ansamblul. Numai că nici editorul, nici cititorul occidental nu sînt obișnuiți cu o astfel de decodare subversivă. Ajunse pe biroul unui editor francez, cîteva din romanele considerate drept cele mai explozive în România devin dacă nu de neînțeles, cel puțin timide, aproape cuminți, în orice caz repetînd la modul minor, discret, încifrat, ceea ce se știe deja din literaturile rusă, poloneză, maghiară, cehă, slovacă.

Bine, ar putea răspunde un scriitor român — și de altminteri o și face — nu există doar literatură politică. E adevărat. Numai că, în general, străinii caută la noi ceea ce nu au la ei acasă : romane de dragoste, metafizice, romane pur și simplu prididesc aici (vezi cele 70 de cărți cotidiene). Mai e un aspect poate nu cu totul subsidiar. Lipsa de timp. În fața acestei avalanșe de texte, editorul, ca și criticul n-are timp să citească o întreagă carte pentru a-și da seama de valoarea ei. Tradiția e mai veche. Paulhan spunea că de la prima frază a unui manuscris își dă seama dacă prezintă sau nu interes. Între cele două războaie — epoca de aur a literaturii franceze moderne — Grasset era cunoscut pentru a-și forma impresia după lectura primei pagini dintr-un manuscris. Or, scriitorul român contemporan duce lipsă de toate ; nu și de timp. Atîtea romane contemporane de certă valoare încep încet sau nesemnificativ, pentru multe din ele trebuie să treci peste plaja mai mult neutră a primelor 20—25 de pagini înainte de a intra într-adevăr în subiect, înainte de a pătrunde în psihologia personajului sau a-i împărtăși experiențele decisive. Cititorul român, lipsit de alte ispite și care nu dispune nici de reviste, nici de filme, nici de programe de televiziune (deoarece e greu să te mulțumești doar cu un cuplu prezidențial pentru toate westernurile locale), nici de teatru, își poate petrece timpul rămas astfel disponibil, pentru a însoți pe autor în îndelungata sa introducere. Nici o judecată de valoare în această constatare. Nimeni nu pretinde că literatura rapidă, care te prinde din prima frază, e mai bună decît alta ce te introduce nuanță cu nuanță în subiect, atmosferă, psihologie, chiar sub aparențe laborioase. E vorba doar de o stare de fapt și de urgență. Celor care s-ar îndoi, le-am propune doar atît : cînd ajung — dacă ajung — pînă la Paris, să cumpere de la un kiosc un program al spectacolelor și un altul al televiziunii : îi asigurăm că prima reacție va fi aceea a amețelii în fața cantității, a dificultății alegerii. Iar dacă își spun că în fond literatura nu are nimic de a face cu spectacolul, că pe ei doar litera scrisă îi interesează, atunci să intre într-o librărie. Poate că nu li se va întîmpla ca lui Miron Radu Paraschivescu care, la prima lui ieșire din țară, s-a repezit în librăria La Hune de pe Bulevardul Saint-Germain și, în fața volumului de cărți pe care ar fi trebuit să-l parcurgă spre a se pune la curent, s-a întors fără nici o carte și s-a închis pe tot restul șederii sale la Paris în camera de hotel. Așa era Miron Radu Paraschivescu : ducea lucrurile pînă la exces. Dar chiar fără a fi astfel înspăimîntat sau conștient de zădărnicia de a te pune la curent — el sosea după marea pauză a realismului socialist — o uimire, sau cel puțin o mirare nu se poate să nu te cuprindă. Și mirarea e prielnică meditației. Tot întrebîndu-te poate poți afla și alte motive pentru necunoașterea literaturii române peste hotare, decît o nedreptate programată pe care ne-o fac străinii. Este ceea ce am încercat și noi de-a lungul acestor rînduri.

Nu ne-am ocupat de data asta și de răspunderea majoră a regimului de la București, care face totul — dar absolut totul — pentru a clandestiniza literatura și arta românească peste hotare, refuzînd vize scriitorilor și artiștilor pentru colocviile unde și-ar putea cunoaște colegii din Occident, nedîndu-le pașapoarte spre a fi prezenți la festivaluri și congrese, izolînd sistematic cultura română, impedicînd orice contact cu străinii și operele lor, insularizînd întreaga țară.

În astfel de condiții, de mirare nu e că literatura noastră nu are în occident reputația pe care o merită, ci, dimpotrivă, că unele opere reușesc să treacă prin toate aceste furci caudine. E drept că ele sînt semnate mai ales de scriitori exilați. E oare o situație normală ca o literatură să trăiască însă peste hotare doar prin scriitorii care au părăsit țara ? Să fie obligați s-o părăsească pentru a o putea reprezenta ?

(1987)

ANTICIPAȚIA, ECLUZA TIMIȘOARA

G. Călinescu elogia caracterul meridional al orașului, Camil Petrescu disponibilitatea lui pentru recreația duminicală. Amprenta urbanistică, declarau autorii mai noi, e dată și de reciclarea timișorenilor ca oameni de știință. Politehnica se află în centrul viu al orașului. Un turn de sudură, o moară de vînt evocă performanțele școlii politehnice timișorene, ba chiar o anume plăcere de a dicta devenirea orașului.

N-aș spune că sațietatea tehnicistă, inapetența, realizată de o constantă presiune, pentru exclusivismul tehnic, i-a făcut pe tinerii scriitori să se îndrepte către literatura de anticipație. Deși literatura de anticipație mi se pare o bună opțiune. O cale de a eșapa toxinele unei educații covîrșitor politehnizante.

Mai mult decît alte posibilități de eliberare a gîndului rodnic, literatura de anticipație ne oferă șansa de a medita asupra posibilităților de recuperare a orizontului umanist. N-aș afirma că zburdălnicia sudică a localnicilor, îndemnați întotdeauna a-și folosi cît mai original timpul liber i-a îndemnat către literatura s.f. Dar să nu ignorăm că propensiunea către originalitate, diferențiere, individualizare a putut juca, și în acest context, un anumit rol.

Dacă literatura de anticipație a afirmat aceste trăsături timișorene, ea a făcut-o, în primul rînd, datorită unor cenacluri. Fiindcă literatura de anticipație se învață ; mai mult decît alte specii literare, literatura aceasta își datorează vitalitatea unui comerț viu cu fanii. Cu suporterii. Cu mulțimea furioasă care jură pe legile ei. Cu democrația care îl alege sau îl respinge pe bunul (sau răul) autor. Literatura de anticipație face parte, ca și concertele rock, ca și parăzile manechinelor, dintr-un spectacol al modernității. Autorul s.f. care nu-și are suporterii, fanaticii, idolatrii săi poate să se apuce de cuvinte încrucișate. El trebuie să fie cronicarul senzațional al zilei de mîine, și ce fel de cronicar ar fi fără cititorii care să jure pe numele lui ?

Autorul se află la intersecția curiozității și a încrederii fanilor, întotdeauna gata să creadă într-un lider și să iubească fără crîcnire legea ființării sale.

Ovidiu Șurianu, Laurențiu Cerneț, Marcel Pop-Corniș, și alții, încă într-o primă etapă, Viorel Marineasa și Cornel Secu într-o a doua au fost animatorii unei mișcări timișorene care în timp, și-a cîștigat personalitate. Ultimii doi au știut a integra mișcarea cenaclistică locală circuitelor naționale. Tot ei, dar și teoreticieni formați cu mare viteză, reciclați grație animaorilor (întotdeauna posesori ai unor argumente irefutabile) au dat anticipației critici care să-i asigure necesara asistență. Cel mai tînăr dintre ei, Lucian Ionică, s-a cantonat aici încercînd a deveni teoreticianul s.f.-ului românesc.

(Autorul acestor rînduri ezită, după cum lesne se poate observa, între **s.f.** și **anticipație**. Departe de a se elimina unul pe celălalt, cei doi termeni sînt ușor complementari. Explică mai bine împreună).

Am putea nota cîteva trăsături ale s.f.-ului timișorean ? Aș zice că principala trăsătură e climatul de temperanță. Buna și liniștita conlucrare cu literatura. Dacă — așa cum arătam mai spre începutul acestui articol — o vedetă s.f. se hrănește din starea ei de excepție, timișorenii nu sînt vedete : Marcel Luca, Lucian Ionică, Silviu Genescu, Constantin Cozmiuc, Dorel Davideanu nu sînt vînători de glorie. Spre deosebire de alte centre ale anticipației românești, timișorenii nu cultivă modelul vestic, preocupat de dinamica pură, de impecabila tehnică a compoziției. Nu sînt interesați de eroul hiperlucid, de sofisticata complicație textualistă. E drept că pentru acestea ar fi necesare și niște lecturi suplimentare și dacă acestea s-ar adăuga, n-ar fi rău. Dar timișorenii sînt niște autori blajini, iubind cu moderație experimentul. Ei rămîn, în majoritatea cazurilor, în cadrul larg al prozei realiste, interesați de un cotidian care poate fi citit, cu oarecare bunăvoință, chiar în preajma noastră. Lucian Ionică îl fotografiază și „copiază“ fără inițiative excesive. Îi ajunge că el există. Constantin Cozmiuc cartografiază cartierele vechi ale urbei, stăruind, cît poate, asupra documentarului. Are umor. Imaginația anticipativă a timișorenilor nu ne desparte de vechile noastre habitudini de cititori de proză. Dacă pe textele unei (posibile) antologii ale anticipației timișorene vom încerca să refacem un traseu al devenirii ei din ultimii douăzeci de ani, nu trebuie să surprindă dacă între „maeștrii“ îi vom putea plasa chiar pe Sorin Titel, Gheorghe Schwartz sau pe Alexandru Deal, autori deloc interesați de s.f., dar foarte preocupați a se integra literaturii onirice a anilor '65—'70, avangardei „furioase“ a unui binemarcat moment al literaturii noastre.

Așadar, să scriem că anticipația timișoreană se caracterizează prin fantezie, că are „simțul umorului“ și că mizează pe **omul comun.** Să mai scriem că la gloria ei contribuie autorii care navighează între s.f. și literatura „pură“ : Daniel Vighi, Viorel Marineasa, Lucian Ionică, Dușan Baiski, Mihai Alexandru, remarcabili autori ai noului val, unii autori de cărți excepționale, alții, deocamdată fermenți ai unei mișcări literare. Momentul **anticipației** i-a desprins de proză rutinieră ; i-a obligat să caute într-un teritoriu al ficțiunii.

Nu aș dori să închei acest articol fără să deschid un altul : să leg, deci, anticipația locală de cîțiva filozofi timișoreni care au gîndit și gîndesc asupra anticipației. Cel mai competent în această direcție este, fără îndoială, Bruno Würtz, autor, în 1987, al unui proiect în trei volume : **Filosofia anticipării. Confruntări contemporane pe tema viitorului.** Primul, **Tema viitorului intre utopie și știință. Problematica teleologică a filosofiei** este o cercetare întru totul remarcabilă, care, conectată la rețelele s.f.-ului timișorean, poate duce la rezultate extraordinare. Celelalte volume, în curs de apariție, necesită o întîmpinare pe măsură.

Vreau să mai spun că remarcabilele cercetări ale lui Bruno Würtz pot da literaturii timișorene de anticipație un suport solid, definind și o tradiție de interes excepțional. Vom putea descoperi în Timișoara un reper al literaturii de anticipație : vom redescoperi și pe unul dintre primii autori majori ai anticipației românești, Ilie Ienea.

Cornel UNGUREANU

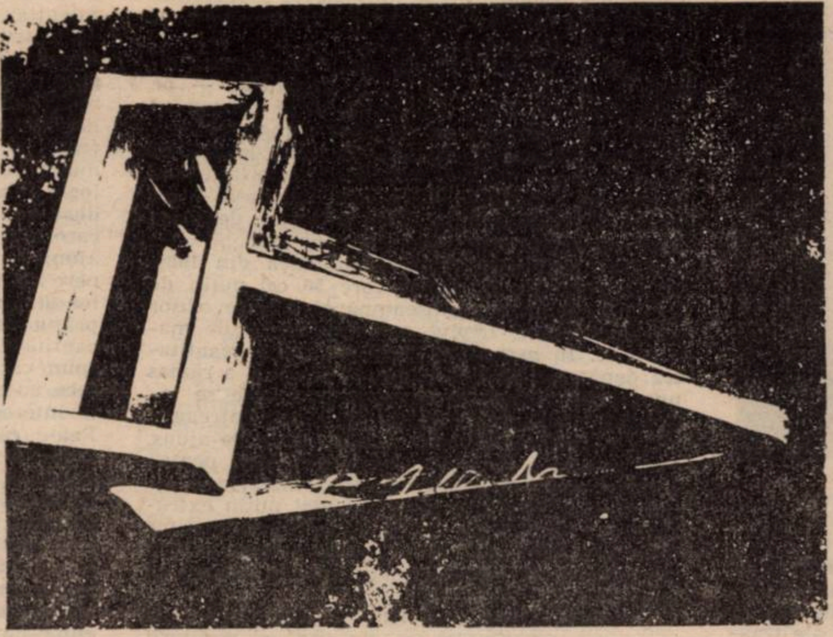

Paul Neagu, Hyphen (1987)

„CLOPOTUL VECHI...”

Pentru **clopot** limbile romanice surori păstrează termeni din latina populară : fr. **cloche** din **clocca,** it. **campana,** cu diminutivul **campánula** din **campana.** La noi, moda feminină a adoptat cîndva în terminologia ei epitetul **cloș** (din fr. **cloche)** pentru o fustă care se evazează treptat, în partea ei inferioară, „ca un clopot“ ! În **Istoria preaputernicilor împărați otomani** Ienăchiță Văcărescu conferă acestui franțuzism un sens metaforic mai curios, echivalîndu-l cu „ciucure, canaf“ : „Am trecut prin divanul ce se numește sala de audiență. Aceasta are un taht cu baldachin tot de aur lucrat, perdeaoa ce se spînzură de la baldachin și **cloșurile** sînt tot de sîrmă și cu mărgăritar frumos. Șambelanul trase de la perdea un **cloș** de fir și se ridică perdeaoa și-mi făcu semn să intru“. Întîmpinarea unor turcisme mai vechi, cum sînt **divan, taht** („tron împărătesc, scaun domnesc“) **și perdea** cu neologismele **audiență, baldachin, șambelan, cloș** amestecă expresiv lexicul acestui text, mozaicîndu-l. În structura lingvistică a fr. **chambellan** ni se dezvăluie, în analiză ultimă, lat. **camera,** care a dat în franceză, potrivit legilor ei fonetice, **chambre ! Or, șambelanul,** dicționarele îl definesc ca un „demnitar superior, însărcinat cu îngrijirea **camerei** unui suveran“ (DN).

Cît despre **campanulă** — diminutiv, în italină, pentru **campana** „clopot“, dar ajuns la noi din franceză (dovadă : accentul) — el s-a instalat în terminologia botanică, sinonim livresc pentru floarea chemată **clopoțel. G.** Topîrceanu, **Rapsodii de toamnă :** „Jos, pe-un vîrf de **campanulă** / Pururea-n vibrație, / Și-a oprit o libelulă / Zborul plin de grație“. Atent la limpedele sunet al neologismelor, poetul le retrage, pe toate patru cîte sînt, — **campanulă, vibrație, libelulă, grație** — în poziția privilegiată a finalului de vers, unde pauza și ecoul rimic sînt indici ai reliefului stilistic. Fenomenul — mă refer la dispunerea neologismelor — ne întîmpină și dintr-o altă strofă a poemului : „Florile-n grădini **s-agită,** / Peste straturi **dalia** / Ca o doamnă din **elită** / Își îndreaptă **talia“.**

Față de limbile romanice apusene, care au păstrat termenii din latină, **clopot** reprezintă o inovație românească în lexic, căci el este un slavism meridional, atestat încă din cele mai vechi texte („Fire-aș ca un glas de **clopot** răsunînd“ — Coresi), participînd la structurarea unor frazeologisme **(a trage clopotele** „a face curte unei femei“, dar și „a comite o indiscreție“) și conducînd o „familie“ numeroasă : diminutivul **clopoțel,** adjectivul-substantiv **clopotar,** verbul **clopoți.** Creangă, **Amintiri . . . :** „Ciubuc **Clopotarul** de la Mănăstirea Neamțului, [. . .] al cărui nume stă scris și astăzi pe **clopotul** bisericii din Pipirig“. Un **clopoțel,** în sensul propriu, are la îndemînă și eroul lui Caragiale, Zaharia Trahanache, cu care **clopoțel,** prezidentul atîtor comitete și comiții **clopoțește** nesmintit, ca să restabilească liniștea. În **Țiganiada,** sunetul cristalin și suav al cuvîntului este împresurat și podidit de alte sunete, lătărețe și greoaie, într-o polifonie nu lipsită de stridențe . . . expresive : „Musică făcea cu drîmboaie, / Zdrîncănind **clopoței** de cioaie“ (v. 485).

Diminutivul mai denumește și obiectul sunător animat la gîtul unor vite. al cailor de pildă, care trag săniile pe făgașurile înnămețite ale iernii. Al Macedonski, **Noaptea de februarie : „Ea, pesemne, c-auzise sunetul de clopoței, /** Căci o sanie în curte pe zăpadă-alunecase“. Pentru aceeași podoabă sonoră V. Alecsandri, în finalul pastelului **Iarna,** apelează la un sinonim de o pregnantă rezonanță : „Iată-o sanie ușoară care trece peste văi . . . / În văzduh voios răsună clinchete de **zurgalăi“.** Într-un alt pastel, **Sania,** poetul substituie termenului propriu un frazeologism metaforic : „Caii scutură prin aer **sunătoarele lor salbe,** / Răpind sania ușoară care lasă urme albe“. În sfîrșit, ca și neologismul **campanulă, clopoțel** numește o floare a primăverii : **„Clopoței** și măzărele îmbătate de parfumuri“ sînt martori la **Concertul în luncă** închipuit de V. Alecsandri.

Aceleiași „familii“ îi aparține **clopotniță,** „turn al bisericii în care sînt instalate **clopotele“.** La Eminescu, în **Melancolie,** cuvîntul contribuie la închegarea unui vers remarcabil prin grupuri consonantice scrîșnite, de o mare forță evocativă : **Clopotnița trosnește, în stilpi izbește toaca.**

Întreaga creație eminesciană o cutreieră sunetul de clopot, iar tînguirea-i vesperală înfioară și spațiul, și timpul românesc : **De departe-n văi coboară tînguiosul glas de clopot.** Rugina din dangătul lui sună, nu numai în sensul propriu, împlinitor : **Clopotul vechi imple cu glasul lui sara.** Vedem și simțim în el un crainic al istoriei, întruchipat în imaginea simbolică a clopotului Buga de la Putna, care vestea „de sine“ cumpenile, răscrucile vremii. Puține versuri ale „scripturelor române“ sînt străbătute de fiorul acestui crîmpei din drama eminesciană **Alexandru Lăpușneanu :** „Se sfîrșise-acele cînturi, preoții-ncheiase ruga, / Doar **din cînd în cînd sunat-a jalnic și-ntr-o dungă Buga, / Clopotul lui Ștefan Vodă, ce cînd vremile se schimbă / Mișcă pururea de sine greu prorocitoarea limbă“.** Eminescu exprimă aici, cu o intensitate copleșitoare, destinul de „martor istoric“ al clopotului, destin pe care Schiller l-a înscris în fruntea baladei sale **Das Lied von der Glocke : Vivos voco, mortuos plango, fulgura frangă.**

G. I. TOHĂNEANU

cronica măruntă

ZILE POSOMORÎTE

• În săptămîna aceasta, cronica măruntă nu mai are nici un farmec. • E lipsită de personajul ei de bază, deplasat prin forța împrejurărilor în paginile 2—3. • Un domiciliu forțat, carevasăzică. • Lăsați orice speranță, nu va dura mai mult de o săptămînă. • După care rubrica noastră îl va reprimi cu onorurile cuvenite : ample citate din ultimele articole din Democrația. • Pagini întregi din romanul Trenul de Lugoj. • Vom cere conducerii revistei extinderea cronicii mărunte la cîteva pagini de revistă. • Pagini în care vom publica și statutul asociației Europeni sută la sută, întemeiată în orașul nostru pe data de unu aprilie a.c. • Asociația își propune să demonstreze că timișorenii au fost, încă din cele mai vechi timpuri, europeni sută la sută. • Cele cîteva mii de turci ajunse în orașul nostru au fost cu grijă selecționate doar de pe malul stîng al Bosforului. • Comisia de selecție a Prințului Eugen de Savoia a expediat acasă fără cruțare toți turcii neeuropeni care s-au furișat în orașul nostru. • O parte au fost așezați în Insula Adakale, desființată de dictator din simplul motiv că turcii europeni nu gustau poemele lui Ceaușescu. • Așa cum le gusta domnul Michel Steriade, autorul unui jurnal care, într-un număr special, l-a omagiat pe poetul Nicolae Ceaușescu. • Jurnalul domnului Steriade, editat în Belgia, se reîntoarce la noi. • Revistele noastre îl omagiază pe domnul Steriade. • Se bucură de noul mesaj de prietenie al domnului Mihail Steriade, poet, editor, jurnalist, singurul (după știința noastră) care a îndrăznit să scrie că Majestatea Sa Nicolae e și poet. • Nici unul dintre știuții lăudători nu îndrăznise a urca la asemenea înălțime dezmățul cuvintelor omagiale. • Să nu credem, prin urmare, că vorbele s-au desfrînat doar „între hotarele României socialiste“. • Europenii noștri fruntași au avut grijă să omagieze și ei, după puteri și după imaginație. • Societatea europenilor sută la sută va face cercetări și în această privință. • După ce, bineînțeles, va elucida problema turcilor de pe malul drept al Bosforului : au fost aceștia europeni sută la sută sau s-au încuscrit cu turcii de pe malul stîng, stricînd spița ?

Anemone POPESCU

Aurora Dumitrescu

CA ZĂPADA

„Dacă nu veți dormi cel puțin șase ore pe noapte, veți obosi repede și vă veți pierde farmecul", spune domnul E. „Farmecul? Farmecul l-am pierdut de mult !". „Ba nu", îți zice adesea Marlen, „dacă dormi ca lumea, arăți chiar bine". **Adormită, în pădure, frumoasă. Fermecată. Vecină cu moartea, în relații strînse cu ea, intime. Într-adevăr plăcute. Știi ? Stăm, stăm. Stăm mereu, ne privim în oglindă, ne oglindim una în cealaltă, da. Asta se întîmpla** — îi va povesti, după aceea, prințului, nopți în șir cînd, de frică, nu va mai putea adormi, cînd, din iubire, el o va întovărăși în trezie, o va îmbărbăta, îi va spune povești despre Ambrozia di Castello, îi va da să bea un pahar cu vin roșu, îi va pune la îndemînă ocheanul, cele mai frumoase albume, cutiile muzicale, colile mătăsoase și penele de pelican albe, al-be **— stăteam și nu mai terminam cu atîta stat, ea mă dezmierda cu mîinile ei răcoroase și-mi șoptea, ai numai puțină răbdare și-n curînd vom fi una. Nu va mai fi nimic între noi** — și prințul o asculta, un pic obosit, apoi nu o vai mai asculta decît din cînd în cînd, epuizat cum va fi de cercetarea tuturor pricinilor din împărăție, de adunarea dărilor, de războaie, vînători și turniruri, va cădea în fiecare noapte, în somn, frînt, în farmecele somnului, „nu-ți fie teamă-i va spune, nu plec departe, nu pînă acolo, nu pînă la Ea", iar ea, frumoasa cea trează, îl va încuviința, își va ține singură tovărășie în iatacul ei fără pat, cu așternutul pus într-o nișă, cu zeci de cărți risipite pe mese, pervaze, podele, îmbrăcată cu un costum roșu de călărie, întocmind lucrările ei hibride, printre eprubete, peneluri, boluri cu prafuri de toate culorile, hărți ale cerului și-ale pămîntului, clondire cu miresme rare, lupe, lunete, suluri gălbui de hîrtie, va bîjbîi, va spera, va crede, într-un tîrziu, c-a descoperit, în sfîrșit elixirul treziei și nu va ști, pentru că nu-i va spune nimeni, și pentru că nu se va privi niciodată în oglindă, că nu mai este frumoasă, că și-a pierdut farmecul, nu va înțelege de ce unii dintre semeni o întîlnesc cu teamă, după cum nu va afla că doamnele de la Curte, soțiile marilor dregători, o folosesc, în sfaturile tainice ce le țin cu fiicele lor, în preajma măritișului, drept o pildă vie a ceea ce o femeie nu trebuie niciodată să facă, adică să-și risipească farmecul, tinerețea, în treburi care-au fost dintotdeauna ale bărbaților și-ncă, ale unei părți neînsemnate a lor, de aceea este atît de bătrînă, la vîrsta ei, de șaptezeci și patru de ani, ar putea să mai arate ca un bujor, dacă n-ar disprețui plăcerile și bucuriile noastre, dacă n-ar fuma atîtea trabuce, dacă nu ar avea mereu vrăjitoare prin preajmă, spiriduși, dacă nu le-ar intra atîta în voie și nu le-ar face atîtea mofturi, numai din speranța ca ei să o primească în lumea lor, să o ia dincolo, să poată, apoi, secole la rînd, să se plimbe cînd într-o parte, cînd în alta, schimbîndu-și destinul așa cum ne schimbăm noi mănușile sau juponul, amețită de plăcere, de bucurie, obsedată de dorința de-a trăi totul, de-a fi orice, oricum, oriunde, de-a se îndopa cu determinații, de-a-și potoli foamea, setea, de lumea celor trecătoare, de-a trece ea însăși, excesivă, demesurată, cu inima fragedă, de-a se sparge, topi, ridica, de-a muri, de-a învia, de-a lua, începe tot ce nu a fost încă început, dar astea-s numai ideile ei, visele, speranțele deșarte cum poate ea fermeca demonițele, spiridușii, dacă este atît de urîtă și de obosită, dacă pînă și bucătăreasa se sperie de ea, pînă și proprii ei copii, de ce i-a mai făcut, de ce i-a mai scos în lume dacă ea însăși e o străină în lumea noastră, o venetică, adusă cine știe de cînd din pădure, de un împărat de pe vremea bunicelor noastre, care s-a-ndrăgostit prostește, deși a găsit-o moartă-ntr-o raclă de sticlă, cu niște omuleți caraghioși pe-aproape, bocind-o de zor, punîndu-i în fiecare zi flori proaspete la căpătîi, potrivindu-i de cîteva ori pe zi perina, cutele rochiei, deși ea stătea acolo, înțepenită, de săptămîni în șir sau, poate, chiar ani, decenii, s-a-ndrăgostit nebunește, ca un nebun, nu ca un prinț care știa că taică-su trage să moară și că, în scurt timp, va deveni împărat, a luat-o cu tot cu raclă de-acolo, din pădurea care-a ars de două ori de atunci și-a adus-o aici, la Palat, cu gîndul s-o pună într-o sală mai ferită cu ziduri groase, de piatră și răcoroase, să-și îndestuleze ochiul cu imaginea chipului ei la ceasul de seară al zilei, ca să-și dea seama cu stupoare, extaz, să plîngă în hohote nedemne de un prinț în fața supușilor săi, între care tații unor frumoase și vesele domnițe, niciuna într-atît de prejos încît să nu-i fie îngăduit să spere, prin prospețimea boiului, freamătul mersului și îndestularea averii, la inima, iatacul și tronul împărătesc, să îngenuncheze văzînd că ea se trezește, își deschide minunații ei ochi negri și buzele-și mișcă, să se cunune cu ea, imediat, înainte de-a ști cum o cheamă, de-a înțelege graiul în care ea îi vorbește și pe care nimeni, niciodată, nu l-a înțeles, pentru că ea n-a știut sau n-a vrut să mărturisească unde a văzut prima oară lumina zilei, deși prințul a folosit fel de fel de șiretlicuri ca să poată afla asta, căci nădăjduia să-și aducă tălmaci, să poată iscodi pe-ndelete în sufletul aceleia care-l răpise prin frumusețea chipului mai întîi, acum nu-i mai era de-ajuns chipul, nu-i mai era de-ajuns surîsul și-n zilele acelea, în lunile și anii aceia îl puteai găsi cîteodată pitit în cîte-o firidă, ca să privească așa, nevăzut, cum se plimbă ea dimineața prin parc complet singură, neînsoțită nici măcar de un cîine, ce să mai vorbim despre damele de companie, refuzate hotărît, din capul locului, sau cum se scaldă ea în havuz, cu tot cu tunica de brocart, țesută cu fir de argint, cum aleargă după broscuțe, dar numai o vreme, numai un timp, numai puțin după ce ea a cerut încăperea brodereselor, cu tavanul foarte înalt și ferestrele mari, potrivite mîinuirilor migăloase și cu zidurile îmbelșugate în firide, nișe, în care femeile să-și poată păstra cupoanele de mătase și catifea, ghemele cu fir de aur și de argint, cutiile cu modelele dăruite de călugărițe, foarfecele, degetarele, acele, cărțile de rugăciune sau de cîntări din care, dacă nu ceteau, copiau miniaturi, de toate mărimile, ferecate și neferecate, cu incrustații de sidef pe coperte, după ce ea s-a mutat acolo cu totul, copleșindu-l cu cele mai pătimașe îmbrățișări, cu cele mai dureroase poeme, cu cele mai sfîșietoare cîntece la alăută, pierdută, transfigurată de încîntare, de recunoștință, oh, îi spunea ea, în ceasurile aurii de amiază cînd, doborîți de luminosul, ucigătorul, neasemuitul istov, contemplau, înfășurați în fîșii albe, de mătase, zborul vreunei libelule sau vreunei albine, rătăcite-n iatacul lor, nici n-am îndrăznit să visez, vreodată, la un loc atît de fermecător și ferit, care să mă primească din prima clipă cu-atîta fragedă bucurie, care să m-aștepte în fiece ceas al zilei și-al nopții cu-atîta nesaț, o încăpere care să nu tînjească nimic altceva decît să mă-ncapă, să mă hrănească cu poamele ei nevăzute, impalpabile, gingașe, ah, am să pot vreodată să-ți mulțumesc, îl întreba ea, îmbujorată, am să pot ?, și-l mîngîia jucăușă, de la un capăt la celălalt, cu pletele ei bogate, strălucitoare și negre ca abanosul, am să pot ?, și-i împodobea brațele cu brățări din suflarea ei fierbinte, bătute cu nestematele, cu safirele, cu rubinele bucuriei-tristeții-depărtării din vocea, din privirile ei, am să pot ? și-l petrecea, printre ușile uriașe de sticlă, cu perdelele de voal azuriu umflate de briză, de amiaza eternă și cristalină, ca niște aripi gigantice, mlădioase, umplînd, în urmă, încăperea, iatacul, chilia, de exuberanța unui dans — de foșnet și freamăt — extatic, amețitor, am să pot ?, se întreba ea, deja cu un soi de absență, fluturîndu-și degetele în semn de bun rămas, spre prințul oprit o clipă, temător, fericit, îngîndurat, la capătul grădinii, sprijinit de șoldul unui Apollo în marmură albă, de susurul melancolic al havuzului albastru, cu nuferi mici, abia dezbobociți, are să poată ?, se frămînta, suind, grăbit, treptele proaspăt spălate, lustruite, ce duceau spre sala divanului, spre dregătorii ce-l așteptau de dimineață la sfat, are să mai poată întîrzia, rămîne, zăbovi în dumbrava acestei liniștite, prea omenești desfătări, fără-a dori să găsească răspunsul, totuși, să se lase ocrotită ea de cele mai rare sunete, de cele mai moi și mai frumos împodobite veșminte, de parfumurile și fructele ce-am pus să i se-aducă din Orient, de pomezile și elixirele din Eghipet, de păsările minunate trimise din Africa, de actorii din Japonia, de cîntăreții din Țara Ghețurilor, de iubirea mea fără pată, fără ascunzișuri, se întreba, se întreba el, în vreme ce dregătorii îl întîmpinau cu plecăciuni adînci, cu zarvă potolită și bucuroasă, treziți la viață, dintr-o dată, din așteptarea lor lungă, mohorîtă, ghiftuită de vorbele grele și de vorbele ușoare ce se zbenguiau la vremea aceea prin Palat, îi va fi ei cu putință să mai întîrzie lîngă mine, să nu intre în această nouă și înspăimîntătoare raclă, pe care sufletul ei o pregătește nerăbdător, voios, plin de nădejde, în fosta sală a brodereselor, dantelăreselor, din care, pe zi ce trece, dispare fără urmă tot ce-ar putea duce cu gîndul la molcoma desfătare a simțurilor, divanele moi, oglinzile, covoarele din Persia, paravanele japoneze, ca să apară, în schimb, mese lungi, fără ornamente, bolovani găsiți la poalele muntelui, planșe anatomice, dălți, lăzi întregi cu pesmeți marinărești, clepsidre, echere, compase, cutii cu trabuce, cu prafuri pictoricești, pene de gîscă, de pelican, de corb, hîrțoage vechi și noi și cîte și mai cîte, se întreba, se tot întreba el, dar cu tot mai mică intensitate, o întrebare estompată, ștearsă cu totul, după nici un sfert de ceas, după nici o zecime din înfățișarea pricinilor, frămîntărilor în privința grînelor, molimei din partea de răsărit, ridicării de acareturi, de biserici, de școli, fără urmă, ar fi putut spune dacă n-ar fi știut că, sfioasă, ascunsă, ea, întrebarea, era aceea ce făcea să-i pulseze mai viguros gîndurile, să i se limpezească mintea atît de hotărît cînd dicta pravilă după pravilă, nesmintit, grămăticului, cînd, peste cîteva ceasuri, se ducea în taină să se sfătuiască, să-și risipească neliniștea legată de icoana unui prăpăd, la starețul Neculai, ce să fac ? ce să fac ? ce-ar fi de făcut ?, în vis mi se arată fulgere uriașe și, nu demult, o sferă mică de foc mă urmărea, printre mobile, în întunecimea iatacului, ce semne pot să fie acestea, iubite prietene, ce grozăvenie se pregătește în tainițele somnului, ce astru nemilos se zămislește acum în vintrele cele înfricoșătoare ale beznei, lasă-ți deoparte, rogu-te, grijile cele molcome, hambarele, trasul vinului în butoaie, merele și cămările, lasă-le, dacă în inima ta e un loc cît de mic pentru mine, și suie degrabă în bibliotecă, cercetează-ți bucoavnele, iscodește Cerul și voia Domnului, grea e primejdia ce mă paște, amarnic mi se clatină sufletul, amarnic de blînd și de dulce, precum marea înaintea celei mai înspăimîntătoare furtuni, lumină, spui, la lumină gîndit-am și eu, însă fulgerul te poate ucide iar sfera de foc la fel... **— nimic, nimic, nici măcar amintirea unei suprafețe sticloase, despărțitoare... Contopite. confundabile lesne, DE NEDESPĂRȚIT. De ce să te zbați, să visezi, tînjești ? Mai mult decît mine, nimeni acolo, nu te-a dorit ! Și-apoi, ar fi păcat să te-ntorci, din zi în zi te faci mai frumoasă, ți-am pregătit un castel pe măsură, pe fundul celui mai frumos lac din grădinile mele și-un mire cum nicicînd, în lumea aceea n-ai fi putut întîlni... Da, fiindcă scumpa și draga mea : el este chiar fiul meu, chiar el, cel fără egal... Neprețuitul...** (1938).

HARTĂ NETERMINATĂ PENTRU CITIRE MECANICĂ

O prezență securizantă, o imponderabilă, o bulă de aer în lichidul din unealta primitivă a zidarului : poloboc (sau nivelă). Ei pot face aluzii, pot declara în fața asistenței de funcționare simpatice, aranjate „Mi se face greață... Ele pot anima fundalul, pot întreba alintîndu-se : „Vai, dar de ce ? !"... El poate arunca ; aerul plictisit : „Așa, în general, mi se face cîteodată greață de toate"...

Acestea nu te mai ating, nu le dai atenție, completezi rubricile dării de seamă pînă și gheara sîcîitoare a găinușelor domestice veștedă este, ei pot spune, pot comenta, îți pot împunge fotografia cu ace — nu-ți pasă, cu forța privirii tale susții în joacă, în aer coloane...

Amiază. Așezăm peisajul într-un loc cît mai vizibil, astfel încît oricînd ne vom încîlci în propriile gînduri, ridicînd ochii, recîștigăm perspectiva (spațiile, munții, întinse cîmpii pe care umbre de nouri aleargă — semnele îndepărtate, inofensive și dragi ale celor ce încă pot fi — repeziciuni visate, Dezghiocări). Nu trebuie să-l hrănim cu nimic decît doară cu o așchie metalică, ascuțită, din atenția noastră.

„De mîine se strică timpul...", ne anunță bătrînul mătăhălos răvășit el-însuși de veste, de faptul că ne-o dă, că ea va alerga dezordonat prin încăpere ,va răsturna aracii de care se sprijină activitatea noastră leguminoasă, printre hîrtii. Șade încă la masa lui, are capul sprijinit într-o palmă, mina concentrată, gesturile minuscule îi trădează emoția confruntării cu o nouă față a lucrurilor neliniștitoare ivindu-se într-o frază concisă, demnă de încredere : „De mîine vremea va fi rea... au spus și la unguri... spre seară va și ninge".

Dar acum este soare ceea ce face ca împrejurimile și împrejurările să devină mai elastice să se lărgească, să primească cu mai multă bunăvoință îndemnurile de răsucire lăfăire joacă dezmăț... Ne aflăm pe un munte, între munți, ne rostogolim prin zăpadă, urmele noastre pot depăși tiparul cotidian de urmă, pot da seama pentru exercițiile de încălzire pentru așteptarea gravă în care altceva-ul se pregătește de start. Suntem leneși, suntem obosiți la gura caloriferului nimic mai scuzabil decît să îți scape din mînă broșura cu „instrucțiuni pentru folosirea educativă-a zăpezii în timpul liber din stații și stațiuni". Reveriile noastre pot fi camuflate cu o întreagă geografie a provizoratului geamantane spintecate în atîtea rînduri perchezițiile operate subit în vederea găsirii unei anume bluze sau unui anume ciorap, variate coline alcătuite din obiecte dovedite intruse și inoportune, depresiuni, cratere cu urme de lavă pe fund, perdele de salcîmi menite a fixa terenul lunecos, nisipos al orei în care ne aflam, în care Soarele se avîntă spre genuni.

Venerabilul, periodic recondiționatul, cenușiu ne umple fereastra, ne face dezgustătoare semne complice, este invocată o temelie, o bază demnă de respect a unei statornice afecțiuni... Împrejurările, ei da, se chircesc, împrejurimile se repliază, devenim circumspecți, nu ne mai avîntăm, citim din revista amiezii un substanțial articol de fond, în curînd vom prînzi, vom fărîmița — cu sentimentul că răul este inevitabil, este cumva, în firea lucrurilor, poate fi, la o adică, trecut cu vederea — o hartă deocamdată în schiță, nu foarte promițătoare dacă o privim în această clipă de dinainte de desert... O vom sacrifica — așadar — convivii noștri vor decora momentul cu o flamă scurtă de veselie, jocul de societate poate continua (Trebuie fără-ndoială să-ți amintești; el cobora colina ca un nebun, fugea în serpentină, pumnii ca niște bolovani în buzunarele balonzaidului, cînta insolența unei desprinderi) (1979).

(Fragmente din volumul „FANI ÎNCĂ NU EXISTĂ")

Călin Vlasie

UNGMAR

Dense luciri în rochie.
E Ungmar din Ro
Ungmar cea roșie.

Uite-o în lunahod
Chemînd al ei sor.
Ah teleleică nu ești
din Rohod ?
Ți-au ieșit simțurile
din minți
tot umblînd prin
camera mea, simți ?
O să vină gîndișorul
și gîndirea
mînă-n mînă
ca procurorul
și legea.
Steaua de ceară.
Trecerea.

Dense luciri în rochie.
E Ungmar din Ro
Ungmar cea roșie.
Frumusețe, ah Frumus !
Adu-mi ungmaritate
din norii cumulus
ai țigării mele
smintite ;
încet :
abstracții de miini
de buze și păr.
Spun :
creierii de fier
ruginiți
vor începe să miște
doar eu pier,
știți ?
Creierii de năluci
vor începe să muște
doar tu te duci
suflet al meu.

Dar Ungmar întruchiparea
trezită
în trupul sărac
îmi aruncă pirită
în limba putredă
o abstracție umedă.
Constelații de Ungmar
cu brațe de purpură
vin și-mi retează
creierii ce se scutură.
Hic et nunc.
Va fi o stea
va fi un prunc.
O privighetoare
a beznei.
Călătoare placentă.

Din ochi îmi țîșnesc
laseri și răcoare
suflu și rînjet
nelumesc.
Dense luciri în rochie.
E Ungmar din Ro
Ungmar cea roșie.

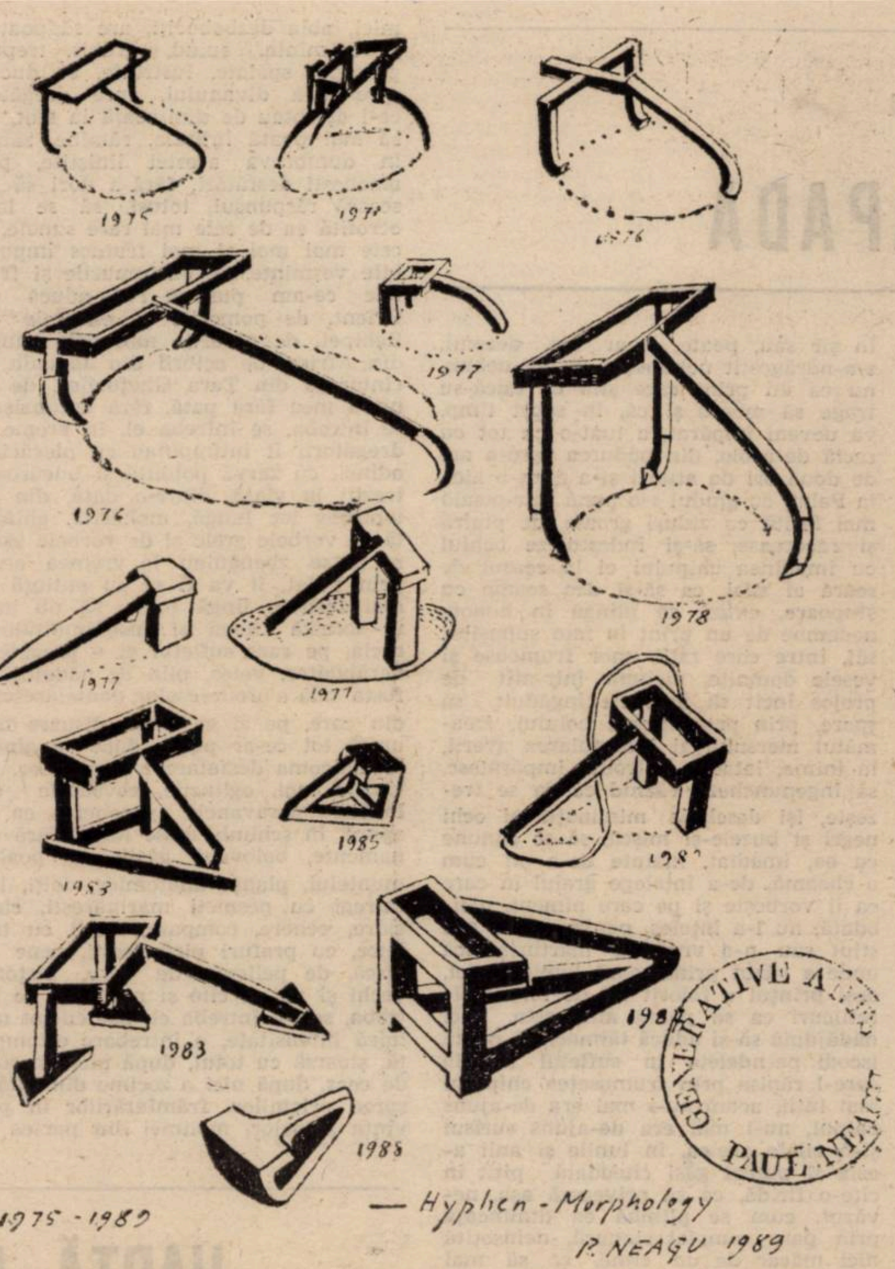

PIANOMANIA

Soare necunoscut —
aceste senzații
ale unui altfel de
sînge.
Mai stăpîn
pe frageda conștiință.
Mai tăcut
ca soldații
de plumb.
Nu te constrînge
nici un gînd
nici o ființă.
Doar capul creierului
apasă.
Dintele creierului.
Moliciunea sîngelui.
Isteria inimii.
Sfîșierea limbii.

Sînt alei ca lungi
țărmuri.
Visezi un pian
ca un miliard
de cărnuri
văzătoare
vorbitoare.
Un pian al aleilor
pe care trec în țivil :
dintele creierului
moliciunea sîngelui
isteria inimii
sfîșierea limbii.
Doar acel cap al creierului
pianoman
dorește cîntări
din cerul Vahan.
Din concernul Vahan.
Din biroul Vahan.
Din dicționarul Vahan.

Ehei, prieteni pianofili,
priviți atent la stil
la încrucișări de sînge
la răsturnări de alei
în guri de blocuri !
Nu vedeți lumini
cum plesnesc în fose
cum înnebunesc
cum se împut
în cărnuri în veioze ?
Timp este
dar să mă-nvăț pe de rost
nu pot.

Slavomir Gvozdenovici

ČRNJANSKI LA TIMIȘOARA

l-am văzut de curind pe Crnjanski
înfășurat în manta-i de piatră
trecea (însoțit de un tînăr discipol)
prin Piața Orașului
„aici la primul colț intîlneam în drum
domnișoarele
ehei pălărioarele lor pașii lor mărunți
pe caldarîm
urcați în teiul acela desigur acela din mijlocul
curții bisericii
ațițam preoții și albinele cu polen
din cartea lui Vuk
doamne se cutremura totul de rîs pin' la
Tekelianum
la colțul următòr erau ticsite balcoanele
zile în șir nevestele de negustori
ne-alăptau cu vin
aici a fost școala noastră despre Olimp
și fîntîna în care coboram cîntece despre
trandafiri
și migrații

ce mai panoramă a ultramodernismului
la colțul al treilea
îi invocam pe filosofi — guri de aur
ca să ne fie socoata curată
pana însetată ne-o prefăceam în aripă
adunam virgula semnul cuvîntul
ascultă-mă tinere poet fiule greu ne era
să-ncheiem socotelile
întotdeauna ne ieșeau în plus : anticariatul
biserica arbòrii cu bune intenții
prea înalta taină a bibliotecii publice
și cîte nu mai erau
ne-au ocărît în sîrbește (și pe mine o dată)
în foaia locală
și ce dacă nu i-au certat oare și pe Giura și Laza
și pe atîția alți fii risipitori
piața însă patru colțuri avea"

DE-A ROSTOGOLUL

să te duci în munți după fulger
pînă în Munții Locvei de poți
să-l cobori în propria-ți flacără
chiar și sub limbă dacă nu se poate altfel
învelit în propria-ți piele
apăsat cu genunchiul
ridică-l pe umăr
nu te lăsa voinicule din Clisură
nu te da bătut munte al munților
casă a caselor

înșfacă povara asta de flacără
voinicule țapule
în ciuda tuturor tu cel dintîi
vreau să îi văd cu gura căscată
prinde în pumn vipera
îți stă în puteri nu-i prima oară
trîntește-l sub mustața bunicului
cînd vor urla lupii
niciunde nu vei găsi loc pe lume mai scump

iar dacă te va durea rabdă fiule
rabdă și cîntă cu brațele deschise dîndu-te
de-a rostogolul

STRIGAT

văd totul
acest oraș pe care-l visez uneltește-mpotrivă-mi
iar tu în el
rîndunică

ZĂPEZI PESTE ITHACA

zăpezile au căzut ca o sabie
peste oraș peste copaci peste aripi
tu le strîngeai neobosită la piept
prin librării inima ta încălzea guri de aur
în teatru vînturile ți-au simțit jarul cuvintelor
de genunchi iți stă rezemată-o biserică
în parc ai dat ocol trandafirului
ai pecetluit cu umărul o poveste de dragoste
cu îngeri nepricepuți
umbra lui Diogene se-ncălzea la tine în palmă
le-ai dat din căciulă din mînă
aheului furnicii istoriei
ai pășit în cărți cu o iarnă asemenea
pe cînd eu treceam prin mulțime
necunoscut singur
cu mîinile goale îi întindeam sarea Carthaginei
am țîșnit la tine-n ierbar
invocînd ploi de lapte
în zadar te smulgeam din vis din cenuși

ai străfulgerat din zăpezi ca
o sabie
am închis ochii

DE FIECARE DATĂ CÎND NE-NTÎLNIM

mă surprinde cu glasul
și respirația
cu aripa care-i scaldă falangele
cu singurătatea
cu armele-ascunse
ridică o mînă tremurătoare
cu o oglindă și-o sfoară
intră pe ușa aceasta
trece încet peste prag
cu grijă aici
e o coastă a străbunului îngropată cu un surîs
nici vorbă de arme
mă apăr cînd strig
niciunde-n zadar

CÎNTEC ÎNCHIPUIT AL LUI POPA FURTUNĂ CĂTRE POPA CIRA ȘI POPA SPIRA

scot la lumina zilei
un cuvînt mai însemnat decît Ulița Mare
din casa mea numai adevărul grăiește
priviți-mi dinții
nu-i loc pentru lumea întreagă
în gurile noastre

unul se va hrăni cu lumina lunii
altul îi va chema-ntr-ajutor pe gramatici
ceilalți vor fi fără număr

numai trupul meu uituc
deschide poarta de basm a Banatului

În românește de
Lucian ALEXIU

S-a născut în 1938 la București. • Din 1947 se stabilește împreună cu întreaga familie la Timișoara. • 1959—1965 — studii la Institutul „Nicolae Grigorescu“. • În 1969 se stabilește în Anglia, iar în 1977 e naturalizat englez. • Expoziții personale (selecție). • 1969 — Galeria „Amfora“, București ; în același an — galeria Richard Demarco, Edinburgh (unde expune constant între 1970—1977 și în 1988) și Bauzentrum, Hamburg. • Din 1970 pînă în prezent expune frecvent, în expoziții personale și de grup în cele mai mari galerii din Anglia (Londra, Glasgow, Liverpool, Dublin, Newcastle), la Muzeul de artă modernă din Oxford, la Institutul de artă contemporană din Londra, la Academia de Arte din Liverpool. • De asemeni, e găzduit (în 1972, 1976, 1981) de galeria Rivolta din Lausanne, în 1979 de Elise Mayer Inc și de Drawing Center (New York), de Muzeul de artă modernă al orașului Paris (1981), iar în 1983 și 1986 expune în Japonia, la Tokio (galeriile „K“ și „Kamakura“). • Lucrări în colecții publice : Ministerul Culturii — București ; Kulturbehorde — Hamburg ; Muzeul Cantonal de Arte Frumoase din Lausanne; „Victoria and Albert Museum“ — Londra ; Arts Council of Great Britain ; Scottish National Gallery of Modern Art — Edinburgh ; Philadelphia Art Museum ; Tosigi Museum — Japonia ; Prefectural Museum — Tokio ; Tate Gallery — Londra etc. • Expozițiile sale au fost însoțite de cronici plastice în cele mai importante publicații din Anglia, Franța, Statele Unite și Japonia. • I-au fost consacrate pînă în prezent cîteva volume monografice : Paul Neagu, a generative context **(de Paul Overy, în 1981),** „Hyphen 1975—1985“ — a sculpture by Paul Neagu **(Londra, 1985),** Nine Catalytic Stations **(1988) și** Deep Space and Solid Time **(1988).**

FIUL RISIPITOR

Acest eseu nu pleacă de la opera lui Paul Neagu, ci în întîmpinarea ei. În întîmpinarea lui. În România, faptul că un artist trăiește la Londra sau în altă metropolă occidentală, face ca imaginea lui să dispară progresiv, pînă în pragul uitării. Să dispară chiar în spatele unor zvonuri nebuloase, răzlețe. O conjurație a tăcerii — întreținută de traficul anevoios al informațiilor exacte, de dificultatea (i.e. imposibilitatea) organizării unor expoziții sau de participarea la ele și, nu în ultimul rînd, de prohibiția publicistică a acestor nomina odiosa — face ca destinele acestei categorii de artiști să devină „paralele“ cu istoria artelor din țara lor natală. Cei care, asemeni lui Paul Neagu, au obținut cetățenia patriei de adopțiune, se bucură, cel mult, de privilegii turistice în România. Aproape nimeni (din cei care decid asupra relațiilor culturale) nu e curios, aici, să afle nici măcar în ce măsură acești artiști sînt „ambasadorii“ autentici ai creativității românești, în ce măsură ei împing mai departe frontierele unei spiritualități etnice, dincolo de acelea ale geografiei politice sau dacă „tezaurul “de nevămuit pe care îl poartă asupră-le, sporindu-l cu opera lor, ar fi, de pildă, un argument în plus la dosarul valorilor universale ale culturii românești. „Tatăl“ rămîne intransigent cu fiul risipitor, vinovat de a fi plecat să învețe, să risipească din acest (im)personal tezaur. În mod curios, fratele îl așteaptă, în timp ce tatăl nu vrea să știe nici măcar despre cel ce a reușit în peregrinările lui. Nu vrea să știe, neînțelegînd că în ordinea spiritului, frontierele inventate de istorie sînt sistematic încălcate de același spirit care „bîntuie unde voiește“.

Mai mult, istoria nu pare să fie o lecție demnă de atenția noastră. Nu am învățat nimic din „cazul Brâncuși“, din care am făcut caz cînd nu mai era cazul. Nici la ceasurile de crepuscul ale vieții lui, geniul său nu și-a primit iertarea. Oferta, ofranda i-au fost persiflate, refuzate.

Dacă despre Paul Neagu, după 18 ani de exil, se știe cîte ceva în România — și, în esență, că e bine situat în arta britanică —, despre opera sa mai nimic. Mai exact, e cunoscută în cercuri restrînse de artiști, istorici și critici de artă. Prin cataloage și alte publicații răsfirate prin țară de artistul însuși. Nu cunosc multe exemple de „inechitate“ mai mari în arta românească decît acesta de a nu cunoaște și cultiva **și** „acasă“ o operă de importanța celei pe care, pînă în acest moment, Paul Neagu a semnat-o. Ignoranța noastră întreține o flagrantă disproporție între valoarea reală a acestei opere și „notorietatea“ ei românească, între discreția cu care e tratată acasă și succesul său britanic ori internațional [...].

Paul Neagu a ales calea exilului mînat de o uriașă voință de artă, de o dorință pe măsură de a lucra într-un mediu propice și îndelung exersat în recunoașterea valorii (exilul, care aici are conotații libertare a fost însă cîndva privit în România ca o aspră punițiune...). „...Ocazia oferită de soartă era mai curînd anglo-saxonă... Nu atît Anglia, cît Londra m-a atras la început, prin misterul ei teatral, un pic morbid ; extraordinar de deosebit de lumea latină a Parisului sau a Bucureștilor. Părea o altă planetă, plină de promisiuni necunoscute. Cu alte cuvinte, era orașul cu suficiente tenebre ca să-mi atragă curiozitatea nestăvilită“ (dintr-un interviu „epistolar“ cu Paul Neagu ; răspunsurile sînt datate 10 aug. 1987, Londra).

În acea dispută (pseudo dispută) — ce e british vs. ce e românesc —, Paul Neagu răspunde cu o operă care, pe de o parte, desfide asemenea disocieri, iar pe de alta sugerează comunități „freatice“ ce transfigurează diferențe și transfigurează identități. Cît privește beneficiile pe care artistul însuși le resimte din experiența lui britanică, tot el pare cel mai indicat să le sesizeze. „Cred că ce mi-am maturizat aici era deja în mine din speța mea transilvăneană, o anumită detașare filosofică sau filosofantă, pe care Anglia ți-o pune foarte bine la punct, această distanță care te ajută cînd vrei să te obiectivezi, pentru că avantajul ei este în primul rînd autocritica. (Antidotul fanatismului sau al dogmatismului autocratic !)“.

Cele două evenimente semnificative ale biografiei lui Paul Neagu (văzute din România) sînt, așadar, pe rînd faptul că el trăiește în Occident și mai ales că acest lucru se petrece la Londra. Paul Neagu este primul artist român care „alege“ Londra, cînd putea să aleagă Parisul. Pentru prima oară un artist de această talie face carieră internațională acolo, întrerupînd o tradiție extrem de respectabilă în istoria atracției exercitată asupra artistului român, în genere, de capitala europeană a artelor, Parisul. De la Brâncuși la Tzara, pînă la Damian sau Apostu, artiștii români au visat mereu să se „măsoare“ la Paris, continuînd de fapt o tradiție „inaugurată“ la Fontainbleau și Barbizon de Grigorescu și Andreescu în „19“-le românesc.

Dincolo de concursul de împrejurări care a făcut ca o pagină de artă românească să fie scrisă pe Paul Neagu în capitala Angliei, există și în acest eveniment motivații mai adînci decît puterea noastră de înțelegere. Îndrăznesc să cred că tînărul de atunci s-a recunoscut în tradiția conservatismului britanic, în rigoarea împinsă pînă la rigorism, în fair-play-ul proverbial, în garanțiile de liberă exprimare pe care acest mediu le oferea „profesorului de energie“ Paul Neagu. La această oră, Paul Neagu are (ca stil pe care îl reprezintă) un aer **very British** : calm, eleganță, claritate a expresiei și exprimării, o poezie a exactitudinii. Are gravitate scandată de humor, proiecte verificate mereu de un instinct al realului... E contaminat. Și contaminant. „Acum, după 18 ani cred că Londra sau Anglia nu mai sînt de mult o enigmă pentru mine. Curiozitatea mi-a fost satisfăcută pe deplin, iar pribegia trebuie să-și pună cortul pe alte meleaguri... Și retragerea mea nu va fi cu torțe. Mai curînd e un reflux lent...“.

Ceea ce anunță însă un flux într-o altă geografie spirituală. Pînă atunci, imensul travaliu al acestui artist a reușit să eclipseze drama de a fi „pentru români un exilat, iar pentru englezi un intrus“. Din pricină că Paul Neagu nu a avut în toți acești ani cultul răgazului, extrem de prins cu lucrul în atelierul său, ocupat cu concursurile de sculptură la care a participat, cu obligațiile de pedagog, cu cele peste 30 de „personale“ itinerate între New-York și Tokio, via Londra. Un palmares demn de portretul perfect al unui fiu risipitor. Risipitor de spirit.

(fragment)

Februarie 1988

Coriolan BABEȚI

ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU „ORIZONT“

Am înțeles de la fratele meu, Anton, că noua revistă „Orizont“ ar dori să publice cîte ceva despre aventurile mele plastice. Cu drag și dor am trimis de curînd materiale noi : un mic text despre „Hyphen“, cu poze (de ales multe) și apoi cu ideea că se mai pot alege și textele englezești din cataloage pentru o eventuală prezentare în fața publicului din țară. Veți observa că totalitatea stilurilor și a tehnicilor folosite de mine (mereu cu aceeași tematică) este foarte variată (14—15 capitole). Se impune așadar o selecție neapărată, de dragul comunicării concentrate, cred eu.

Londra, 2 martie 1990.

Spre mult bine
al vostru
P. NEAGU

HYPHEN

Sculptura, propriu-zis, în specificul ei de esență este, cum o elucidează și filosoful Gabriel Liiceanu în decursul peratologiei sale, o artă distinctă de celelalte arte vizuale ; ne-dramatică ; a universului orb... concret și direct al materialelor, mai curînd tactil decît vizibil, mai mult palpabil decît iluzionistic (în comparație cu pictura, de exemplu). Conform unei percepții a imediatului, prin apropiere, cel puțin un contact de atingere, cel mult o posedare, o îmbrățișare sau chiar îngurgitare etc., etc. Evoluția și dezvoltarea mea artistică au fost un zig-zag complicat, eclectic (stilistic vorbind), dînd o impresie superficială de haos perfect. După terminarea facultății (Institutul Grigorescu), în 1965, m-am preocupat intens de obiectele mixed-media, amalgamînd materiale și concepte cu o viteză amețitoare. Construcțiile mele din 1967—1972 erau totuși obiecte tactile estetice, în căutare de subiect sociologic. Filosofia lor impulsivă, așadar inocentă, era în mare măsură intuitivă. Ele începeau în etnografic și se terminau în ritual senzaționalist. De la structuri celulare intime, ca fagurii de miere, la performarea publică a sculpturii manjabile.

Conceptul unei **arte generative**, pornind de la potențialitatea modului (avînd ca bază proporția cărămizii) s-a evidențiat de la primele desene. Le-am putea numi, acum, obsesii structurale. A urmat o serie nesfîrșită de aventuri plastice, care acum, după 22 de ani, privind retrospectiv, numără aproximativ 14 capitole separabile și totuși în mănunchi, mai exact, ca un tren cu 14 vagoane (!).

Unul dintre cele mai intense momente este semnificația de pîrghie a hyphen-ului. Cuvîntul „hyphen“ înseamnă în engleză „trăsătură de unire“. Deseori mi-a plăcut să îl gîndesc ca pe o „trăsură de unire“. A unifica prin separare sau a separa prin unire explică cel mai bine paradoxul elementar care-i și miezul acestei sculpturi. Re-unind și articulînd trei simboluri din geometria moralului abstract, adică triunghi, dreptunghi și cerc, fuzionînd deci un organism sculptural nou. Este poate prima sculptură analogică și catalitică (de neutralism) care se naște nu dintr-o metamorfoză a organicului spre abstractizare (ca la Brâncuși), ci invers ; din economia abstractă a gîndului primar spre o înființare, o re-articulare și o însuflețire materializantă, sculptural-organică.

La început, în 1974, această sculptură se înfățișa ca o masă neobișnuită cu trei picioare curbate spre înăuntru. S-a numit „Generator“. Prin 1975—1976, reconstruită de nenumărate ori, a devenit un „Hyphen“. Inițial a fost o sculă, o proptea pentru un ritual al cercetării cu două fațete (feminin, masculin), contribuind în tandem la alcătuirea și susținerea de agregat dinamic, în dans permanent. Încetul cu încetul, de-a lungul anilor, „Hyphen“ a devenit self-suported și self-suficient, pînă la o maturizare sculpturală absolut catalitică.

Mai curînd interesantă decît frumoasă, această formă economică, dar nu reducționistă se re-creează mereu printr-o meta-fizică a lucrurilor esențiale. Prin actualizare continuă, „Hyphen“ este cînd plug, cînd relație a fertilității, cînd lingam al devenirii posibile, cînd actualitate empirică și compas. Ca ființare a formei, „Hyphen“ este o ecuație materială în tranzit permanent, încorporînd astfel tocmai întruchiparea sau — mai bine — înfiriparea viitorului prin prezent [...].

Din lut, lemn sau oțel, „Hyphen“ este gînd al legăturii între interior-exterior, un nod de ape gata să se evapore, o fierbere și contopire de contrarii întru sacrificarea pe altar. Iar altarul e sculptura ca artă de exprimare a sacrificiului mortalității spre imortalitate.

ARGUS*ARGUS

ADUNAREA GENERALĂ A MEMBRILOR UNIUNII SCRIITORILOR VA AVEA LOC LA BUCUREȘTI, ÎN ZILELE DE 18—22 APRILIE a.c.

● Dacă e bal, bal să fie : a început campania electorală. Îi vedem zilnic la televizor pe viitorii aleși ai poporului. ● Între hotărîrile pe care televiziunea liberă ar trebui să le ia, de maximă urgență ar fi **taxa de agramatisme**. Fiecare întrebuințare improprie a cuvintelor limbii române, fiecare prostie rostită emfatic să fie taxată ● De asemenea, propunem ca un profesor de limba română să ia cuvîntul după fiecare **Tribună electorală** pentru a explica onoratului public cum ar fi sunat, în limba română, textul candidaților. ● Revista noastră instituie, cu această ocazie, întrecerea : care este cel mai agramat cuvîntător. Ne angajăm, drept premiu, să-i stilizăm alesului toate cuvîntările din viitoarele campanii electorale. ● Propunem, totuși, pentru viitor, înainte de înscrierea partidului la Tribunal, un mic examen : de bunăcuviință, decență și, mai ales, cunoașterea limbii române. Nu îndrăznim să propunem chiar și o mică dictare, din care să observăm dacă … ● Odată cu campania electorală, descoperim, pretutindeni, reviste și ziare. Majoritatea agramate. Dar una e să-i asculți pe candidați vorbind la televizor, și alta să deguști agramatismele în liniște și pace. ● Una-i să citești ziarele agramate ale viitorilor aleși ai poporului și alta-i să contempli catindatele la titlu de miss din ziarele independente. ● Căci nu avem doar presă de partid, ci avem și o presă independentă făcută din ziariști independenți și din fotografi și mai independenți. ● Constatăm, cu tristețe, că din presa noastră independentă au început să dispară pozele domnului ministru Pleșu, înlocuite fiind de pozele domnului ministru Coriolan Babeți. ● Din punctul nostru de vedere, iată un spor al democrației ! ● Ziarul **Evenimentul** citează un fragment din discursul domnului ministru Coriolan Babeți la instalarea noului director al teatrului de operetă. ● O vorbă plină de înțelepciune despre rolul operetei în viața noastră a tuturor. Care nu ne-a făcut, totuși, să nu regretăm absența Domnului Ministru Andrei Pleșu de la Televiziunea română liberă în seara zilei de luni, 3 aprilie. ● A cuvîntat, în locul Domniei-Sale, crainicul instituției, care n-avea nici farmec, nici cultură și care, mai ales, habar n-avea să ne spună de ce protesta domnul ministru Pleșu împotriva domnului ministru adjunct Petrescu ● Sau ministerul condus de domnul Pleșu împotriva unei declarații a domnului Petrescu, transmisă nu se știe pe unde și făcută publică de ziarul **Dimineața**. ● Ziar care informează, totuși, cu obiectivitate despre prezența domnului ministru Babeți, alături de domnul Ogășanu la o importantă festivitate româno-franceză. ● Evident, am fi fost încîntați dacă **Dimineața** trimitea la fața locului și un fotograf, așa cum au făcut-o cei de la **Evenimentul** : sînt vremi în care o poză bine așezată în pagină înseamnă un bun început de campanie electorală. ● **Iar noi cu cine votăm, dacă nu cu domnul** Coriolan Babeți ?. ● Fiindcă, dacă așa cum am afirmat-o într-unul din trecutele numere ale revistei, votul nostru pentru fotoliul prezidențial e **deja acordat domnului** Gabriel Liiceanu (cel mai de seamă comentator politic al televiziunii), votul nostru pentru fotelul de președinte locțiitor este, de pe acum, acordat domnului Coriolan Babeți. ● Toate gazetele timișorene sînt alături de noi. ● Începînd chiar cu **Gazeta de Vest**, al cărei naș a fost însuși domnul ministru. ● Și care a anunțat, pe data de 31 martie, începerea celui de-al treilea război mondial, sinuciderea lui Gorbaciov ș.a. ● Ceva mai tîrziu s-a aflat că războiul n-a început încă și că numita revistă voia doar să o ia cu o zi înaintea suratelor : venea 1 aprilie. ● Și la unu aprilie toți iubesc păcălelile, dar la 31 martie ? Totul e să fii cu un pas înaintea concurenței. ● Un pas mic pentru om, dar un pas uriaș pentru alegător. ● Care, dacă nu vede, nu crede. ● Să vadă și să creadă, spun gazetele noastre independente. ● Nr. 6 al hebdomadarului **NU** prezintă în fotocopie actul de naștere al Nadiei Comăneci, despre care o anumită presă afirmase că ar fi fost românizată forțat. ● După cum se vede bine din poză, e o calomnie.. ● De săptămîni de zile n-au mai apărut cărți importante. ● Sîntem în fața unor contraperformanțe editoriale rarisime, în fața cărora oricare iubire pentru atmosfera „relaxată, balcanică de la noi“ se dă bătută. ● Oare e admisibil ca la mai bine de trei luni de la revoluție să nu avem pe piață **Moartea citește ziarul** de Mircea Dinescu ? ● Orice editor care își iubea profesia o punea pe piață de Crăciun. ● Înainte de 22 decembrie, Editura Facla a primit exemplarul semnal din **Noaptea semințelor** de George Suru. Cînd vom găsi volumul în librării ? ● Iubim democrația, iubim zecile de ziare agramate, n-avem nimic împotriva bișniței jurnalistice. Dar a stopa producția de carte din cauza proaspăt alfabetizaților care au băgat de seamă că le iese și din asta un ban, mi se pare o crimă împotriva culturii. ● Nu se găsește nimeni să stopeze acest masacru ? ● Tot în **Orizont** semnalam că ajutoarele de cărți din străinătate se opresc, în exclusivitate, la București. Ce facem cu provincia ? ● În provincie, tot felul de întîmplări culturale. La Turnu Severin apare SEMN, revistă de cultură. În primul număr, pagini semnate de Petru Creția, Eugen Simion, Ileana Roman (care e și redactorul șef al noii publicații), Valeriu Armeanu, Romulus Cojocaru, Constantin Negreanu. ● Revista arată bine, zicem noi. ● Sîmbătă, 7 aprilie a.c. în amfiteatrul A 1-2 al Universității va avea loc ședința de constituire a Filialei din Timișoara a Societății Române de Anglistică și Americanistică. ● A apărut nr. 1, an I, 1990, **ARCADE.** Redactor șef, Ion Iovan. În acest prim număr : beletristică, eseu, critică literară, informații din domeniul învățămîntului, culturii, economiei, traduceri din literatura universală. ● Duminică, 8 aprilie, la ora 11 va avea lor **VERNISAJUL EXPOZIȚIEI DE PICTURĂ, SIMION LUCACIU,** la sala „Helios“ din Timișoara. ● Institutul Politehnic „Traian Vuia“. Facultatea de Electrotehnică vă invită la manifestarea **MEDITAȚII ÎN MARGINEA UNUI GÎND EMINESCIAN.** Expun : P.S. **Daniel Ciobotea,** Episcopul vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului, prof. univ. dr. **Eugen Todoran,** rectorul Universității din Timișoara. Manifestarea va avea loc în prezența de onoare a I.P.S. dr. **Nicolae Corneanu,** Mitropolitul Banatului, Conf. dr. ing. **Mircea Nemeș,** decanul Facultății de Electrotehnică (joi, 5 aprilie 1990, ora 17 în sala „Plautius Andronescu“ ; Corp A et. I). ● Invitați din Franța, pe scena Naționalului timișorean. În 4 și 5 aprilie au putut fi vizionate două spectacole cu piesa **Melodia din Varșovia** de Leonid Zorin, în regia lui **Virgil Tănase.** Protagoniști ai teatrului parizian „**Lucernaise**“ — Sylvie Nordheim și Vincent Solignac.

(Vom reveni)

S. Z.

Umor Service

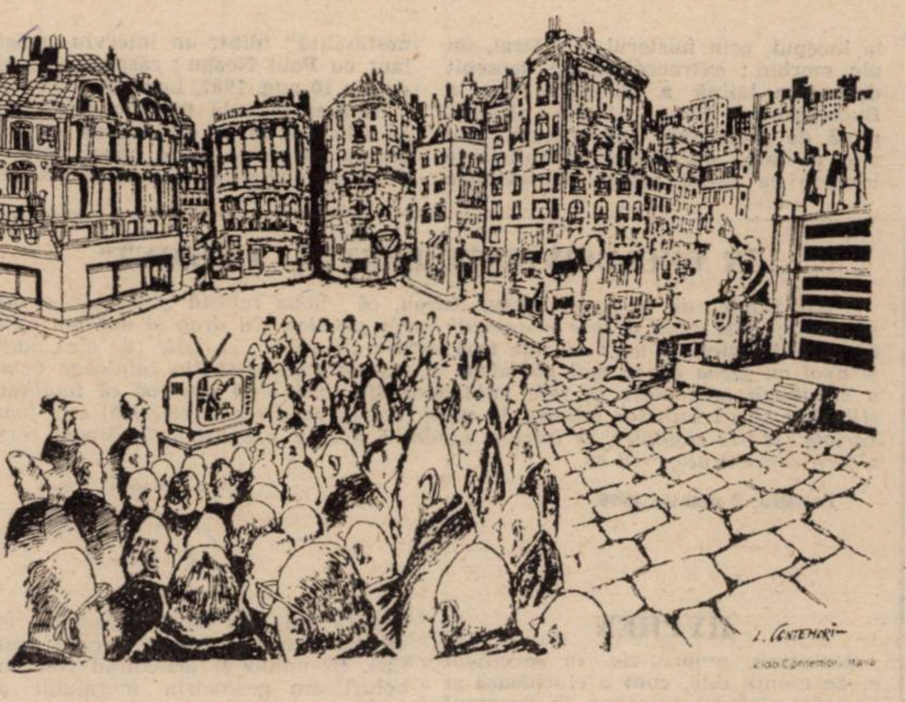

Desen de Lido CONTE MORI (Italia)

MASONERIA ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE

Redescoperirea scrierilor atribuite lui Hermes Trismegistul în Renaștere au constituit impulsul preluat de masoneria secolului al XVIII-lea către unitate în diversitatea religiilor. Condiția umană este văzută în perioada Renașterii dintr-o perspectivă creștină ale cărei dimensiuni teologice se eliberează de scolastica strict occidentală, pentru a redescoperi scrierile Sfinților Părinți ai Răsăritului. Acum se traduce de către Marsilio Ficino, celebra antologie **Corpus hermeticum.** În Renaștere se vor întîlni curentele neoplatonice cu cele hermetice. Marii filosofi ai epocii credeau într-o armonie ocultă a magiei hermetice cu scrierile creștine, oricît ne-ar părea de inacceptabilă ideea. Pico de la Mirandola susținea că poate găsi în Kabbala confirmări ale divinității lui Isus. Și tot acum, ca o reacție la conceptele înguste și doctrinare ale scolasticii medievale, se naște ideea, preluată ulterior de francmasonerie, a unei religii unitare mondiale, ai cărei teologi în vechime ar fi Zoroastru, Moise, Hermes Trismegistul, David, Orfeu, Pitagora și Platon. O moștenire renascentistă prin lojele masonice din veacul luminilor este și aceea referitoare la rădăcinile exclusiv egiptene ale inițierilor în oricare misterii religioase.

Scrierile hermetice au mai transmis dinspre Renaștere spre Iluminismul ocult doctrina, de mare penetrație, a reflectării omului ca microcosmos în macrocosmos, și invers. Toate actele rituale din lojele francmasonice țineau cont în substratul lor de semnificații simbolice, de aceste corespondențe divine.

Într-o carte din 1785,intitulată **Récueil précieux de la maçonnerie adonhiramite,** ni se arată tot ceea ce este necesar pentru existența unei loje. Toate aceste „dezvăluiri“ trebuie luate în calcul împreună cu întreaga lor cantitate de fantezie și de neadevăr, oricînd posibil. Astfel, ni se spune că pentru înființarea unei loje este nevoie de un apartament cu ușă dublă și două camere-hol care dau dintr-una într-alta pînă în încăperea propriu-zisă a lojei. În prima cameră se află un „frate Servitor“ al cărui rol este să deschidă ușa celor care vin, într-un mod cît mai ceremonios cu putință. În a doua cameră, denumită, într-o manieră pompos-poetică, Încăperea Pașilor Pierduți, vizitatorul este întîmpinat de un „Expert“ care îi examinează calitatea de membru al Societății prin cîteva semne simbolice obișnuite în asemenea situații. Odată intrat în lojă, omul nostru este străjuit de „Supraveghetori“ care îl conduc spre „Fratele Venerabil“ (cuvînt intrat în desuetudine prin insistențele geniale ale lui Caragiale). Aici este supus unor întrebări catehetice strict necesare primirii în cadrul lojei. Întrebările sînt ritualice și simbolice fiind structurate după cele trei grade masonice de bază moștenite din masoneria operativă medievală, și anume : ucenic, companion (calfă) și maestru.

Precizăm că unele sisteme corporative masonice au grade inițiatice suprapuse acestor trei tradiționale. La celelalte nivele simbolica se complică odată cu progresiva complicare a riturilor și a lojelor speciale, denumite și ateliere.

În privința Gradelor Superioare, acestea se suprapun celor trei de bază fără să exercite puteri autocratice asupra lor, cum se credea în secolul trecut. Aceste loje speciale ale gradelor Înalte realizează „încorporarea în masonerie a TRADIȚIILOR EZOTERICE, așa cum este ALCHIMIA ROZICRUCIENILOR (societate secretă premasonică) din cadrul faimosului grad XVIII din Ritul Scoțian Străvechi și Nerectificat — cel mai răspîndit dintre toate“ (în „Autre monde“, **Franc-masonerie. Legendes et vérités,** nr. 120, p. 28).

În privința deschiderii lojei primului grad, cel de ucenic, cărțile de secolul al XVIII-lea vorbesc despre rituri exacte, cu Venerabilul așezat cu fața spre Orient dinaintea unui Altar pe care, după Ce-l lovește simbolic de trei ori, cere să se facă liniște, apoi pune cîteva întrebări Primului Supraveghetor, printre care cea mai importantă este aceea referitoare la scopul întîlnirii, la care cel întrebat răspunde: „Pentru a ridica Temple ale virtuții și a săpa temnițe pentru vicii“. Restul chestionărilor se păstrează în aceeași linie simbolică, de data asta deplasată în plan temporal. La întrebarea conducătorului lojei cît timp este necesar pentru a face toate aceste lucruri, cel chestionat răspunde : „de la prînz pînă la miez de noapte“, apoi este întrebat cît timp este nevoie pentru a se iniția cineva în gradul de ucenic ; răspunsul: trei ani ; vîrsta celui întrebat este și ea de trei ani (vîrstă inițiatică, desigur). De asemenea, momentul deschiderii lojei este cel al prînzului. Se poate observa, credem, că toate aceste răspunsuri au dincolo de simpla lor derulare banală semnificații simbolice temporale.

Daniel VIGHI

(Va urma)

top-telex

● **Căpșuni pe cîmpiile eterne.** În fiecare duminică seara, la orele 22,15, pe programul 3 al Postului de radio București, pînă la miezul nopții, puteți retrăi în compania lui **Florian Pittiș** fascinanta istorie a muzicii pop. Nu pierdeți ocazia, îmi veți mulțumi pentru faptul de a vă fi ajutat și prin această simplă sugestie să descoperiți cea mai modernă cea mai valoroasă formație a tuturor timpurilor. „Strawberry Fields Forever..." ● La deschiderea celei de-a XX-a ediții a **Festivalului internațional de jazz Sibiu**, ploieșteanul Puiu Mancaș, cunoscut animator al genului, unul din inițiatorii acestei manifestări, a eclarat : **„În 1969, la Ploiești, după doar două ediții, festivalul de jazz a fost sistat. Aveam pe atunci și noi în cultură un fel de Dulea, care spunea că dacă cîntăm muzică americană, aici la noi, să cînte și americanii muzica din Prahova, acolo la ei. Din fericire, s-a deschis o altă fereastră spre lume: Sibiul".** ● Deocamdată, ambasadorii cîntecului românesc au ajuns la Londra, unde s-a desfășurat **„Gala Concert For Romania"**, avînd succes. Ne-au reprezentat, printre alții, **Mircea Baniciu, Loredana Groza, Valeriu Sterian.** Do You Speak English, Baniciu ? Of Course, My Friend. Se pare că turneul britanic, în care a fost antrenat și Mircea Baniciu, l-a împiedicat pe acesta să se deplaseze la Ostanbrück în Germania, unde era așteptat de Nicolae Covaci pentru repetițiile în vederea concertelor PHOENIX în țară. Este și motivul pentru care așteptata întîlnire a timișorenilor cu grupul amintit va avea loc în prima decadă a lunii iunie, cînd formația a promis să participe la acțiunea TIM AID (Tim Rock 9). Vă vom ține la curent pe măsură ce ne vor sosi știri ● Quartetul de jazz „Timișoara" condus de **Liviu Butoi** a susținut concerte la Niš, în Iugoslavia, răspunzînd invitației municipalității acestui oraș ● „În ce stadiu credeți că se află muzica rock românească la ora actuală și cum credeți că va evolua ea în viitor ?". ● „Ca nivel de orchestrație și ca instrumentiști cred că ne aflăm undeva în prima jumătate Mai avem încă multe de învățat (...). Avem nevoie de confruntări, de contacte cu alte formații străine, cu alt public chiar. Doar astfel îți poți da seama de adevărata valoare pe care o ai" **(Grigore Bujor Hariga** — Pro Musica, dintr-un interviu apărut în săptămînalul timișorean „Contact") ● Aura Urziceanu a susținut concerte în beneficiul tipografilor noștri ! Știrea ne umple inima de bucurie. Cineva, nu doar cei interesați, se gîndește la acești truditori, azi mai solicitați ca niciodată ● **Prince** e dezamăgit. Spera și el, ca tot omul, la un Oscar pentru coloana sonoră a filmului **Batman**, dar n-a fost să fie... Amintim că acest film destinat tinerilor, inspirat de benzile desenate ale lui Jerry Robinson, a avut un succes comercial deosebit și datorită „Soundtrack"-ului semnat Prince, care, sub forma discurilor de toate tipurile, cunoaște un deosebit succes. ● Aflăm cu bucurie că formația timișoreană **Pro Musica** a fost invitată pentru a susține o serie de concerte în Belgia ● **RETROSPECTIVĂ SELECTIVĂ A EVENIMENTELOR POP** — Aprilie : La 6 IV 1968 Syd Barrett părăsește formația Pink Floyd care va ști să se mențină însă la cota valorică recunoscută. Tot la această dată, însă a anului 1971, The Rolling Stones își inaugurează firma proprie de discuri. Exact după doi ani, grupul Queen semnează primul contract cu o casă de discuri ● La 4 IV 1915 se naște marele cîntăreț de blues Muddy Waters ● Pe 8 IV 1978, americanii fac cunoștință cu grupul punk Dammed, sosit din Marea Britanie pentru cîteva concerte. ● Pe 10 IV 1970 Peter Green părăsește formația Fleetwood Mac. Plecarea acestuia impune grupului un an de inactivitate, după care, cum știm „On The Road Again...". ● „Pe 13 aprilie 1962 (zi cu noroc !) primul Disc de aur pentru o formație englezească. Este vorba de „The Shadows" (trofeul îi revine grație succesului piesei „Apache") ● Tot la această dată, dar a anului 1973, solistul Roger Daltrey de la grupul Who își editează primul său solo LP ● Pe 19 IV 1928 se naște Alexis Korner, exponent reprezentativ al White-Blues-ului englez. Tot la această dată, dar în anul 1968, Marc Bolan & T. Rex lansează primul disc single („Deborah") ● Pe 23 IV 1936 se naște americanul Roy Orbison, socotit de către Elvis Presley drept „cel mai mare solist vocal" ● Pe 26 aprilie 1938 se naște Duane Eddy, chitarist de marcă aparținînd pionieratului muzicii rock. „Fără lecțiile lui, azi cred că eram un mare anonim" (Yngwie Malmsteen).

MICHAEL JACKSON

Petru UMANSCHI

la fanion

Pumnea și palmul

1. Cu zeghe în lanul de lucernă. Elveția, liebe/chers lideri cititori este cum prea bine știți, o țară a cantoanelor și, mai ales, a băncilor, banca lor de rezervă fiind binecunoscută în lume. În acest sens — al cantonamentului —, în martea care a trecut, o națională a României a susținut la Lucerna un amical cu reprezentativa țării gazdă, jocul desfășurîndu-se sub o ploaie insistentă și sub lumina reflectoarelor deoarece, la ora aceea, se întunericise. Din cauza terenului dificil, balonul nu a putut fi, ca să spunem așa, manipulat în stilul cu care aproape că ne-am obișnuit, adică n-au folosit prea mult obișnuitele fente atît de apreciate la noi. După cum ne-au comunicat, de altfel, și Marcel Răducanu împreună cu Nunweiller VI, pe meleagurile respective cu manevre din astea nu prea „ține", cetățeanului de pe stadion plăcîndu-i jocul direct, pe față.

După cum bănuiesc că ați aflat deja, elvețienii au cîștigat cu scorul de 2-1, după ce, pînă în min. 45, au fost conduși, golurile lor venind, în succesiunea timpului de joc, foarte repede: egalarea, în ultimul minut al reprizei, iar punctul victoriei, la numai cîteva minute după ce băieții lui Mircea Lucescu s-au întors de la vestiare. Specialiștii au apreciat că ambele faze au venit pe fondul unei relaxări premature, dacă nu cumva ni se cam terminaseră „gloanțele" (de manevră, bineînțeles). Probabil că „ai noștri" erau încă sub impresia că un rezultat de egalitate i-ar încînta pe preopinenți, însă, așa cum se întîmplă și în alte domenii, credulitatea și naivitatea nasc deziluzii. Degeaba, ulterior, am forțat noi frontul din fața buturilor helvete, șansa era cu ei, timpul, și el, mulțimea era de partea lor. Sigur că acest insucces nu trebuie supradimensionat, mai ales că naționala noastră a fost incompletă, lipsind cîțiva titulari dinamoviști și două piese grele steliste. Tot ce putem da de bine se referă la primele 30 de minute, cînd jocul a plăcut, și cînd chiar am avut speranțe la un scor mai mare Pasele în adîncime ale lui Hagi, în intervalul amintit, au fost de mare virtuoz, el plătindu-și astfel cu vîrf și îndesat reclama din primele pagini ale ziarelor lucerneze. Gîndul că Belodedici se va adăuga echipei naționale pentru Campionatul Mondial din Italia mă face să fiu optimist încă înaintea alegerilor. Iată, deci, ce poate un libero !

2. **Pumnea și palmul.** Faptul că Dinamo este singura echipă românească de fotbal în cupe, și asta în prima primăvară (scuzați redundanța) a noii Românii, îmi lasă un gust ușor amărui. (Sigur că și Steaua a avut destule metehne, nici nu e nevoie să protestați !). Asta e, nu mi-a plăcut niciodată metafora Dinamo și, oricît de bine ar juca, numai la gîndul că, într-o bună/rea zi, ar trebui să jucăm și noi cum ne cîntă ei, mă reîntoarce la altă preocupare de o incomensurabilă inocență pentru marea majoritate a țării : politica. Asta nu pentru că dumneaei, politica, avea în trecutul recent tulburat, însemnele sigure — pumnul și palma —, ci pentru că miercuri, în seara meciului Anderlecht — Dinamo, transmis **în întregime** la Televiziunea Română Liberă de către Cornel Pumnea, am avut **revelația** schimbării profunde survenite în **zona** obiectivului sus-amintit. Acum e **în** alt gen românesca vorbă popesciană **:** pumnea și palmul. **Dar nu despre cele** politicești vreau să vă povestesc **aici, ci despre meciul pe care Dinamo l-ar fi putut termina mai cu onor dacă nu ar fi practicat același antijoc de la sîrbi, și dacă Luc Nilis nu ar fi înscris. Și cînd vă strecor aceste amabile presupoziții pentru echipa lui** Mircea Lucescu, **mă gîndesc la cele două bune ocazii irosite naiv de către Sabău, în min. 7 și Vaișcovici în min. 29. Gazdele, ce e drept, au avut** la activ, între altele, o bară și o ratare mare — mare, în min. 88, cînd Stelea a apărat excelent, în rest el arătînd ca o echipă atletică, cu o linie de mijloc agresivă, și fundași foarte siguri pe ei. Jocul dinamoviștilor a păcătuit, ca de obicei, prin lipsa de imaginație, temporizare, incisivitate redusă, multe pase luînd drumul spre „casă" ori răsuflîndu-se lateral. După opinia mea care nu angajează poziția revistei și nici a Uniunii Scriitorilor — cei mai buni dinamoviști (oximoron !) au fost Sabău și Doboș, ultimul nume apreciat și de gospodinele din această parte a țării.

În concluzie, la ce poate visa Dinamo ? Că va da două goluri la București. Din acțiune, mă îndoiesc. Poate că din lovituri libere. Dar, oare, v-ați întrebat cît de libere sînt, la această oră, aceste lovituri ?

Marcel TOLCEA

P.S. În cealaltă semifinală a C.C.E., Sampdoria a făcut un excelent 2-2 la A.S. Monaco, mărindu-și serios șansele de a se califica în finală. Vă mai amintiți ; Sampdoria, în frunte cu Gianluca Vialli ne-a vizitat anul trecut.

---

serial

Totul despre BETTE DAVIS

(VIII)

Indiferent cum se comporta cu mine și cu Mama, Gary făcea întotdeauna eforturi să-l protejeze pe Michael, preferatul lui, de răul din casa noastră. Întotdeauna, înainte să declanșeze obișnuita lui criză de turbare, Gary îl lua pe băiat și-l închidea în cameră. Apoi, după încheierea ostilităților, același Gary se ducea să-i explice copilului că povestea asta cu Mamy îl calcă pe nervi prea tare ca să dureze și că, în consecință, el și fratele meu vor trebui s-o șteargă de la noi, cît de repede se va putea. Îi vorbea de parcă abia își reținea lacrimile și, de altminteri, nu o dată s-a întîmplat să adoarmă, extenuat de plîns, în patul lui Michael, strîns îmbrățișîndu-l pe „micuțul său fiu".

Într-o seară, m-am dus la culcare înainte ca petrecerea, la care aveam mulți invitați, să se termine. Erau foarte zgomotoși acei oaspeți ai lor, ce se învîrteau pe gazonul de sub ferestrele mele, nelăsîndu-mă să ațipesc. Le auzeam conversația, fără să vreau. Deodată, între Gary și un alt bărbat a izbucnit cearta. Respectivul îl acuza pe Gary de adulter ; mi-am amintit că, de cîteva ori, dimineața devreme, intrînd în living room, l-am surprins pe Gary în pat cu soția celui mai bun prieten al lui și m-am retras de acolo, în vîrful picioarelor. Mă întrebam dacă e vorba despre aceeași femeie ; am continuat, oricum, să ascult cu mai multă plăcere cum urla individul la Gary. Cearta nu s-a potolit, la un moment dat s-au auzit uși trîntite și pași îndepărtîndu-se. Pentru un timp, s-a instaurat liniștea în casă; pe urmă, de undeva din hol, vocea ridicată a Mamei, pronunțînd : „Mi-e silă de tine ! Te crezi marele crai, prepotent ? Ha ? Nici de datoriile tale de soț nu ești în stare să te achiți și asta de ani ! Nu te atingi de mine decît ca să mă bați, ticălosule! Nu ești bun de nimic altceva !". Imediat au urmat țipetele neomenești ale lui Gary : „De ce anume te plîngi tu, cățea ce ești ? Idioato, nu știi că-ți place să fii lovită ? Dacă nu-ți place, mă rog frumos, de ce îmi ceri să te bat ?". Mama răspunde : „Oh, Doamne ! De fiecare dată îmi spui asta, deși știi că nu-i adevărat. Știi că violența mă înspăimîntă. Tot ce-mi doresc este să fiu iubită și tratată ca o femeie normală". Iar Gary : „Pe dracu ! Tu nu ești normală, ești... de gheață ... ești regina frigidă. Fără spectatori nu valorezi nimic. Poate că aș încerca să fac dragoste cu tine pe scena de la London Palladium, ai juca rolul de femeie iubitoare... Dar, în viața ta cea de toate zilele ?!... Pînă și un trunchi de copac e mai tandru decît tine". Mama : „Isuse ! ... Chiar te crezi cineva! Adică, toți bărbații din viața mea s-au înșelat ? Unul dintre ei..." Gary: „Isuse Cristoase ! N-o să începi să mă bați la cap cu povestea ta leșinată despre Howard Hughes și patul de gardenii ? ...Te mîndrești că a cheltuit zece dolari pe gardeniile alea... Bietul tîmpit a risipit mult mai mult pe florile pentru figurantele de la Hollywood... Singurii înși care rezistă lîngă tine mai multă vreme, fără să vrea să te strîngă de gît, sînt niște pisălogi nenorociți, așa că nu-ți pierde timpul să mi-i lauzi pe bărbații tăi...". Mama : „Așa, va să zică ? Cei trei soți ai mei au fost niște nenorociți de pisălogi ? Păi, ia ascultă !... În primul rînd erau bărbați, să-ți fie clar ! Ei..." Gary : „Gura ! Aia ți-au scos sufletul, ai spus-o și cui nu voia să te asculte. Primul era un nimeni, al doilea un bețiv, iar al treilea te-a părăsit pentru o tîrîtură de doică. N-aveai pe nimeni, cînd am apărut eu, ori nu-i așa ?". Mama, strigînd : „Destul ! Nu mai suport !". Apoi, pașii ei urcînd scara...

A. P.

Cinghiz Aitmatov

EŞAFODUL

Avdie zăcea acolo, în șanțul de lîngă calea ferată unde se rostogolise de pe terasament cînd fusese aruncat din tren. Primul lui gînd: „Unde sînt? Se pare că plouă". Gemu. Încercă să se miște, dar din cauza durerii insuportabile din șold și a greutății de plumb pe care o simțea în cap, căzu leșinat. Totuși, peste cîtva timp, își reveni. Ploaia salvatoare îl readuse la viață. Cădea generoasă și puternică, iar apa se scurgea, se aduna în șanțul unde zăcea Avdie. Își croia loc înspre el, se înspuma și se ridica tot mai mult, ceea ce îl făcu pe Avdie să-și învingă durerea și să încerce să plece de-acolo. Primele minute, cînd corpul se lupta cu sine pentru a învinge durerea, au fost îngrozitor de chinuitoare. Avdie își închipui cu greu cum de rămăsese în viață. Atît de cumplit îl bătuseră în vagon și îl azvîrliseră din tren atît de grăbiți! Dar toate astea erau nimic pe lîngă faptul că rămăsese viu. Viu în pofida tuturor! Viu. Și poate să se miște — chiar dacă tîrîș — și vede, și aude, și se bucură de această ploaie care toarnă ca din găleată, spălîndu-i trupul căznit, răcindu-i mîinile, picioarele și capul fierbinte. Se va tîrî cît îl vor ține puterile. Căci în curînd se vor revărsa zorile, va fi dimineață și viața va începe din nou.

Astfel reapăru din neființă și, reapărînd, recompunea tot ce însemna esența vieții lui și se mira cu cîtă uimitoare claritate și profunzime îl năpădeau gîndurile...

Și i-a spus Celui pe care îl duceau de la Pilat din Pont către Muntele Pleșuv: „Învățătorule, sînt aici! Ce să fac să Te eliberez, ce să fac, Doamne? Cum să te salvez? O, ce mult mă tem pentru Tine acum, că am înviat din nou!".

Sincronismul istoric, cînd omul e capabil să trăiască cu gîndul simultan în cîteva întruchipări temporale, despărțite cîteodată de secole și chiar de milenii — este o particularitate a tuturor celor nu lipsiți de imaginație. Dar cel pentru care evenimentele trecute sînt tot atît de vii ca realitatea imediată, cel ce trăiește trecutul ca pe propria sa viață, acel mucenic, acea tragică făptură, fie că știe dinainte cum s-a sfîrșit o întîmplare și ce urmări a avut, fie că doar o prevede, acela suferă cumplit, neputincios să schimbe ceva, și aducîndu-se prinos triumfului dreptății căreia nu îi e dat să se împlinească vreodată. Iar această sete de împlinire a dreptății trecutului e sfîntă. Așa se nasc ideile, așa se statornicește legătura noilor generații cu cele premergătoare și cu cele de mult dinainte. Aici e temeiul întregii lumi, iar experiența ei de viață sporește necontenit; binele și răul trec din generație în generație, în memoria fără sfîrșit, în timpul și spațiul fără sfîrșit al lumii omenești.

Și de aceea a fost spus: cei de ieri nu pot ști ce se întîmplă astăzi, dar cei de azi știu ce s-a întîmplat ieri, iar mîine cei de azi vor deveni cei de ieri.

Avdie se frămînta deznădăjduit în ajunul zilei de paști. În seara sufocantă dinaintea sărbătorii se străduise să găsească în orașul de jos casa unde în ajun se săvîrșise cina cea de taină, cu ucenicii, unde El a frînt pîinea, zicînd că este trupul Său și a turnat vinul, zicînd că este sîngele Său. Căci deja atunci putea fi prevenit de primejdia care îl amenința, de trădarea lui Iuda Iscarioteanu, de nevoia fără tăgadă de a părăsi chiar atunci acest oraș cumplit. În căutarea casei se zbuciuma el spre amurg, pe străduțe strîmbe și întortocheate; nu știa de ce, dar scruta cercetător pe toți trecătorii, ca și cînd ar fi putut găsi pe cineva cunoscut. Dar nici printre cei care se grăbeau la cină, nici printre cei care mai intrau în prăvălii înainte de închidere nu găsi pe cineva căruia să i se poată destăinui. Iar mulți dintre trecători nici nu știau cine e acela Isus Cristos. În oraș erau mulți vagabonzi. Un orășan cu inimă bună încercă să-l invite de paști. Dar Avdie îl refuză. Spera să-l prevină pe Învățător. Începu să-l doară capul de grijă și teamă, de lumina ce răzbătea prin geamuri, de mirosurile de mîncare și de aerul sufocant al drumurilor și curților bine udate. I se făcu rău. Și se năpusti în afara orașului, în Ghetsemani, nădăjduind să-l găsească pe Învățător cu ucenicii în grădină, la rugăciuni și discuții. Dar în zadar! Nici aici nu găsi pe nimeni la acel ceas tîrziu. Grădina era pustie, iar sub ficusul mare unde mulțimea înarmată îl înșfăcase pe Învățător nu mai era nimeni. Ucenicii se împrăștiaseră după cum prevăzuse însuși Învățătorul.

Gînduri mari și bune îl năpădeau pe Avdie în acea noapte. Gîndul născut creștea singur și îi atrăgea sufletul cu o forță nemărginită. Avdie se gîndea la Cristos, la Pilat din Pont, se ducea cu gîndul în acele timpuri, iar tunetul trenurilor care treceau pe lîngă el nu îl împiedica să se simtă în vechea Iudee, în tumultul gloatei de pe Golgota și să pară că vede cu proprii săi ochi tot ce se petrecea acolo, sau să-și aducă aminte de Moscova, de ultima lui vizită la muzeul Pușkin", unde cînta corul bisericesc bulgar; își amintea de „geamănul" său, cîntărețul bulgar care semăna atît de uimitor cu el; în fața ochilor îi răsărea propria imagine uluită. Ce sunete mărețe învolburau vocile cîntăreților bulgari, cum îi înălțau ele gîndurile și sufletul! Tatăl său, diaconul Kallistratov, îndrăgea cîntarea bisericească și, ascultînd-o, plîngea de înduioșare. Odată cineva i-a dat tatălui textul rugăciunii neobișnuite a unei călugărițe din zilele noastre. Tînăra femeie fusese crescută într-un orfelinat, unde ajunsese apoi educatoare. Se călugărise în anii războiului, cînd iubitul ei (cu care fusese fericită doar o lună și jumătate) pierise pe un vas de război scufundat de un submarin german. Diaconul Kallistratov vărsa o lacrimă de cîte ori citea acest „document al sufletului", în care se întîlneau tînguirea și rugăciunea. Îi plăcea mult cînd Avdie, pe atunci încă un băiețel, stătea în „colțul roșu" al camerei, lîngă pianina veche, și îi recita cu voce clară de adolescent rugăciunea despre vasul scufundat. Avdie știa pe de rost acea rugăciune a călugăriței, fost copil părăsit în orfelinat:

„zorile abia se ivesc, și pe cînd lumea doarme încă înainte de răsăritul soarelui, îți trimit Ție, Atoatevăzătorule și Preafericitule rugăciunea mea cea de toate zilele. Iartă, Doamne, samavolnicia mea că nu pomenesc întîi de Tine, ci iarăși te supăr cu necazul meu, dar eu trăiesc doar ca să dau glas acestei rugăciuni cît viețuiesc pe pămînt.

Tu, Îndurătorule, Binecuvîntatule, Dreptule, iartă-mă că îndrept către Tine rugăminți necontenite. În ruga mea fierbinte nu-i vreo dorință de cîștig: nu cer nici o fărîmă din bunurile lumești și nu te rog să îmi prelungești zilele. Dar nu voi conteni să mă rog pentru mîntuirea sufletelor omenești. Tu, Atotiertătorule, nu ne lăsa în întuneric, nu ne lăsa să ne căutăm înțelepciunea, unind binele și răul în lume. Pogoară luminarea asupra seminției omenești. Cît despre mine, nu îndrăznesc să-mi înalț glasul. Nu mă tem să iau asupra mea orice sfîrșit: să ard în focul gheenei sau să pășesc în împărăția fără margini. Soarta noastră Tu ne-o rînduiești, Creator Nevăzut și de necuprins.

Te rog, și nu am rugăminte mai mare eu, roaba Ta, călugărița care s-a supus iubirii de Tine, sihastra care în deznădejdea dispretului pentru valea plîngerii lumești am dat la o parte vanitate, deșertăciune, ca în cugetul meu să mă apropii de duhul Tău, Doamne.

Te implor, fă minunea: fie ca acel vas să plutească mereu pe aceeași cale zi de zi și noapte de noapte, atît cît ziua se petrece cu noaptea în ordinea rînduită de Tine prin rotirea cerească a pămîntului. Fie ca vasul să plutească cu același cart, cu țevile tunurilor acoperite din ocean în ocean, iar valurile să-l izbească mereu la pupă și să se audă mereu vuietul și tunetul lor. Fie ca stropii oceanului să îl spele în ploaia șuierătoare. Fie să audă cum scîrțîie puntea, cum lucrează mașinile în cală și cum strigă pescărușii care îl însoțesc cu vînt prielnic. Și fie ca acel vas să se îndrepte către orașul luminos de pe țărmul oceanului, deși nu-i va fi dat în veci să-l atingă.

Iată ce te rog în rugăciunea mea de zi și noapte. Și iartă-Mă, Preafericitule și Milostivule, că îți închin ruga-mi stranie, rugăciunea despre vasul scufundat. Dar Tu — cetatea tuturor speranțelor înalte —pămîntești și nepămîntești, Tu ai fost și rămîi Atotprezent, Atotputernic și Milostiv, începutul tuturor începuturilor. Și de aceea venim la Tine, înălțînd rugăminți acum, ca și în zilele trecute. Și de aceea, cînd eu nu voi mai fi cînd nu va mai avea cine te ruga, fie ca acel vas să mai plutească pe ocean dincolo de marginile veșniciei. Amin!".

Avdie își aduse aminte de tot ce i-a fost dat să afle și să vadă în stepele Primoiunkum; și întîlnirea aceea cu lupii, și faptul că lupoaica cenușie a sărit peste el în loc să-și înfigă colții în trupul lui. Era ciudat, foarte ciudat. Și i-a rămas în minte pentru totdeauna căutătura fioroasă și înțeleaptă a ochilor ei albaștri!

Și iată, iarăși răsări soarele deasupra căii ferate și viața reîncepu un ciclu nou. Stepa era minunată după ploaia de noapte. Încă nu începuse arșița, iar largul stepei, cît se vedea cu ochii, respira curățenie; pe cer cîntau ciocîrliile. Cîntau și zburau între cer și pămînt. Iar trenurile treceau prin stepă de la orizont la orizont, amintind de viața care clocotea departe.

Armonia și pacea împărățeau în acea dimineață peste stepa care înghițise noaptea umezeala binecuvîntată a cerurilor.

Totul se întîmplă într-o clipă, deoarece Avdie nu se mai putea apăra. Legat de saxaulul strîmb, strîns de mîini și de picioare cu sfori, atîrna ca o blană proaspăt jupuită, pusă la uscat. Încă mai auzea înjurături și voci, dar parcă din depărtare. Chinurile îi storceau toată puterea.

Dimineața, cînd deja începură să mijească zorile, lupii se apropiară cu grijă de fostul lor bîrlog. Înainte mergea Akbara. Peste noapte, parcă i s-ar fi prăbușit șoldurile. În urma ei șchiopăta Tacișainar. Locul vechi era pustiu. Oamenii dispăruseră. Dar fiarele pășeau — dacă s-ar putea face comparația — ca pe un teren minat. La fiecare pas întîlneau ceva străin, dușmănos: focul stins, cutii goale de conserve, sticle sparte, mirosul aspru al cauciucului și fierului care persista în urmele lăsate de camion, peste toate plutea miasma revoltătoare a băuturii. Pregătiți să părăsească pentru totdeauna acest loc pîngărit, lupii trecură pe la marginea vîlcelei, cînd Akbara se opri și rămase încremenită: un om! La doi pași de ea, pe saxaul, cu mîinile în lături și capul lăsat într-o parte, atîrna un om. Akbara se aruncă în tufiș cu Tacișainar după ea. Omul prins de copac nu se mișca. Vîntul șuiera printre ramuri și îi răvășea părul de pe fruntea albă. Akbara se ghemui la pămînt, se strînse ca un arc, gata de salt. În fața ei era omul, ființa cea mai cumplită, dușmanul neîmpăcat, vinovatul tuturor nenorocirilor ei lupești. Ura punea stăpînire pe ea tot mai mult. Akbara se trase înapoi pentru un salt, ca să-și înfigă colții în gîtul omului. În acea clipă hotărîtoare îl recunoscu. Unde îl văzuse? Era chiar ciudatul acela cu care se întîlnise vara, cînd ieșise cu puii prin stepă. În acea clipă Akbara își aduse aminte de ziua de vară, cum se jucau puii ei cu acest om și cum ea îl miluise și sărise deasupra lui, cînd el se ghemuise de frică la pămînt. Își aduse aminte de privirea uluită a ochilor lui speriați și de fuga lui.

Acum omul atîrna ciudat, în copac, ca o pasăre înțepenită între crengi, iar lupoaica nu putea să-și dea seama dacă e viu sau mort. Omul nu se mișca, nu scotea nici un sunet, capul îi atîrna într-o parte și din colțul gurii i se prelingea un firicel de sînge. Tacișainar se pregăti să se arunce asupra lui, dar Akbara îl împinse deoparte. Și, oprindu-se, începu să privească încordat chipul răstignitului și să urle; doar toți aceia, puii ei din vară, pieriseră. Și din toată viața lor din Moiunkum se alesese praful. Și nu avea în fața cui să plîngă. Acest om nu o putea ajuta cu nimic, sfîrșitul îi era aproape, dar încă mai păstra căldura vieții. Omul își ridică cu greu pleoapele și îi șopti încet lupoaicei care urla:

— Ai venit... Iar capul îi căzu fără voie pe piept.

Acelea au fost ultimele lui cuvinte.

În românește de
Mariana CERNICOVA-BUCĂ

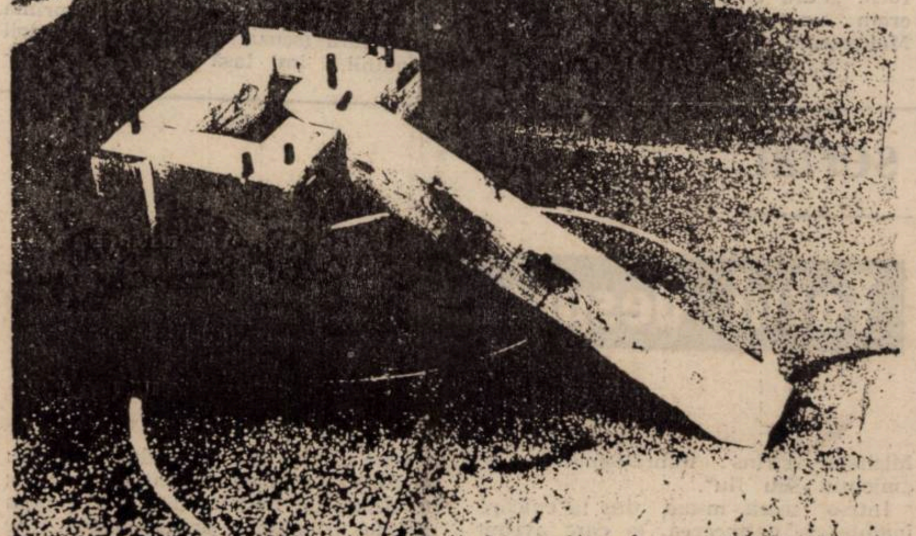

Montreal Hyphen (1982)

COLEGIUL DE REDACȚIE:
Redactor șef: **Mircea MIHAIEȘ**
Redactor șef-adjunct: **Cornel UNGUREANU**
Secretar gen. de redacție: **Adriana BABEȚI**
Șefi secție: **L. ALEXIU, P. E. BANCIU**
Publicist comentator: **A. C. IORDACHE**

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoane: 3 33 90 și 3 33 76
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază
ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

Prezentarea artistică: **Nic LENGHER**
Linotipiști: **Sandu IAGER, Gelu DOGIOIU**
Paginatori: **Ioan CRIȘAN, Dan PAMPU**

Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

orizont 15

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 15 (1204), 13 APRILIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

Mihai Eminescu

ÎNVIEREA

Prin ziduri înnegrite, prin izul umezelii,
Al morții rece spirit se strecură-n tăcere;
Un singur glas îngînă cuvintele de miere,
Închise în tratajul străvechii evanghelii.

C-un muc în mîni moșneagul cu barba ca zăpada,
Din cărți cu file unse norodul îl învață
Că moartea e în luptă cu vecinica viață,
Că de trei zile-nvinge, cumplit muncindu-și prada.

O muzică adîncă și plină de blîndețe
Pătrunde tînguioasă purtenicile bolți:
„Pieirea, Doamne sfinte, căzu în orice colț,
Înveninînd pre însuși izvorul de viețe.

Nimica înainte-ți e omul ca un fulg,
Ș-acest nimic îți cere o rază mîngîioasă,
În pîlcuri sunătoare de plînsete duioase
A noastre rugi, Părinte, organelor se smulg";

Apoi din nou tăcere, cutremur și sfială
Și negrul întuneric se sperie de șoapte...
Douăsprezece pasuri răsună... miez de noapte...
Deodată-n negre ziduri lumina dă năvală.

Un clocot lung de glasuri vui de bucurie...
Colo-n altar se uită și preoți și popor,
Cum din mormînt răsare Christos învingător.
Iar inimile toate s-unesc în armonie:

„Cîntări și laude-nălțăm
Noi, ție unuia,
Primindu-l cu psalme și ramuri,
Plecați-vă, neamuri,
Cîntînd Aleluia!

Christos au înviat din morți,
Cu cetele sfinte,
Cu moartea pre moarte călcînd-o,
Lumina ducînd-o
Celor din morminte!"

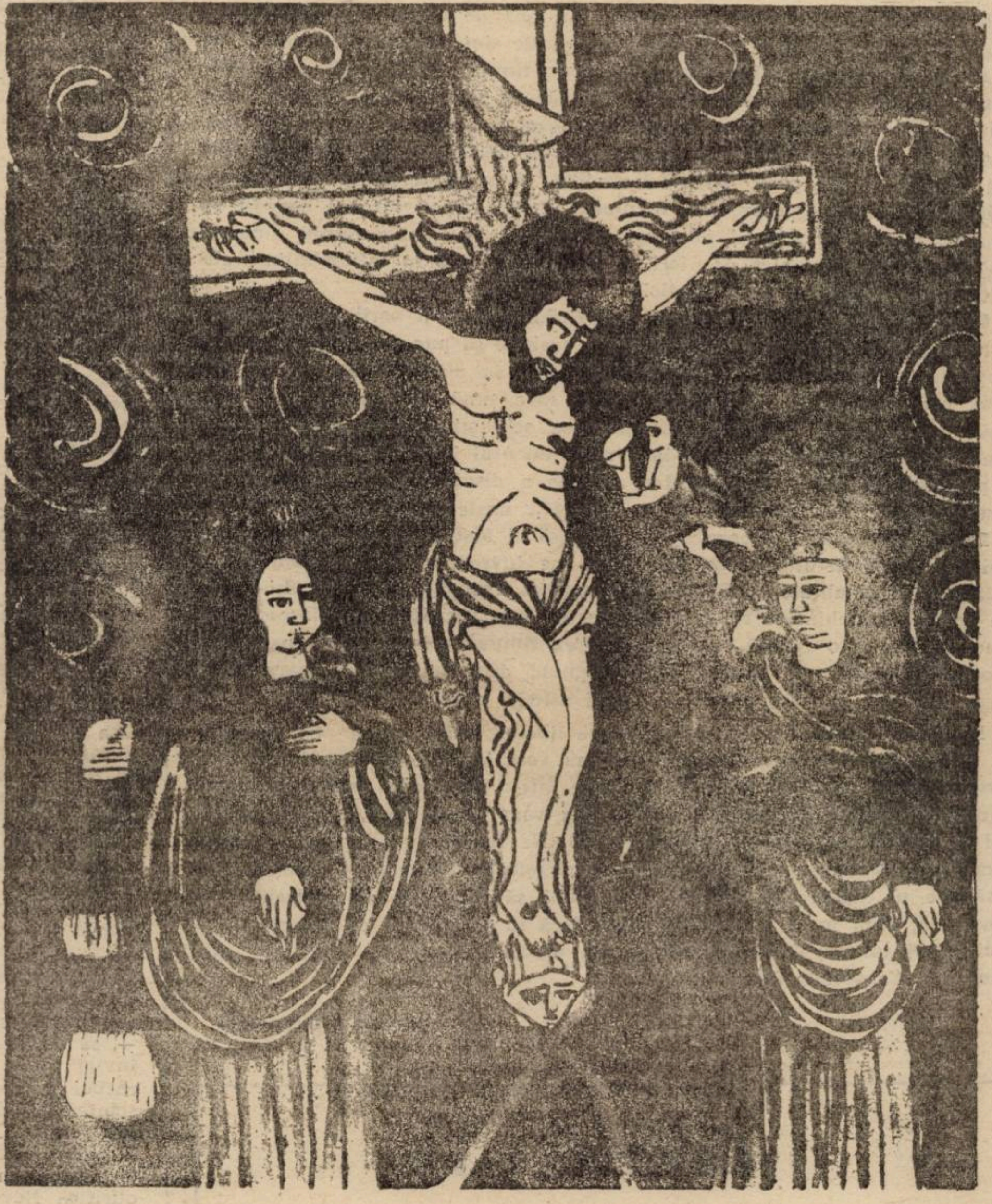

REVOLUȚIA ROMÂNĂ LA NEW YORK

Iată că istoria recentă a României a devenit subiect de interes nu numai pentru Europa, ci și pentru îndepărtata Americă. Prestigioasa revistă de peste ocean, The New York Review of Books, a găzduit, în ultima vreme, mai multe studii privitoare la evenimentele din România. Unul dintre acestea, articolul lui Pavel Câmpeanu, „Revolta românilor", a primit (în spiritul dialogului promovat consecvent de către revistă) o replică, din partea a patru binecunoscuți intelectuali români stabiliți în Statele Unite. Redăm, pe lîngă traducerea acestui articol, și răspunsul domnului Pavel Câmpeanu. (Menționăm că o amplă prezentare a studiului lui Pavel Câmpeanu a fost făcută în numărul 5, din 1 februarie 1990, al revistei România literară)

Am citit cu mult interes articolul **Revolta românilor** al lui Pavel Câmpeanu, publicat în numărul din 1 februarie al lui „The New York Review": am fost încîntați să aflăm că el este și autorul anonim al studiului **Nașterea și moartea în România**, o prezentare serioasă și disperată a greutăților vieții sub regimul Ceaușescu, publicat în numărul din 23 octombrie 1986 al aceleiași reviste. Evenimentele dramatice din ultima perioadă din România, și mai ales violența orbească dezlănțuită de către securitate împotriva populației, în urma căreia teroriștii credincioși lui Ceaușescu au ucis mii de oameni, explică de ce domnul Câmpeanu a fost nevoit să ascundă că este autorul curajoasei condamnări a regimului Ceaușescu.

Noul articol al domnului Câmpeanu, referitor la căderea regimului Ceaușescu, conține informații prețioase despre psihologia unuia din cei mai oribili dictatori ai vremii noastre, precum și cîteva subtile observații. Ceea ce domnul Câmpeanu spune despre Ceaușescu — bazîndu-se pe informații de primă mînă, pentru că a fost, împreună cu dictatorul, închis pentru activitate antinazistă în timpul celui de-al doilea Război Mondial, și au stat în aceeași celulă, iar apoi s-au aflat în același Penitenciar Special de lîngă Timișoara, vreme de doi ani — sînt lucruri de mare interes și vor servi ca documente pentru un portret moral mai cuprinzător al tiranului comunist.

Tabloul de ansamblu al dictaturii ceaușiste oferit de către domnul Câmpeanu rămîne, totuși, incomplet: el spune prea puține lucruri despre contextul în care ar trebui încercat să fie înțeles, din punct de vedere istoric, Ceaușescu, inclusiv grotescul și înspăimîntătorul „cult al personalității" pe care l-a organizat.

Foarte pe scurt, dorim să subliniem că studiul domnului Câmpeanu, deși bogat în fapte (ceea ce-i conferă indiscutabile calități narative și dramatism), nu prezintă o analiză a acestora și nici nu sugerează existența unui context istorico-politic adecvat. La urma urmelor, Ceaușescu nu s-a ivit din neant: ascensiunea lui trebuie privită în cadrul culturii politice comuniste a României și a neostoitelor ei trăsături staliniste: cultul conducătorului, secretomanie, fanatism, antiintelectualism și, mai mult decît oriunde altundeva, un deficit endemic de legitimitate. În lipsa acestui cadru, cititorul va fi incapabil să înțeleagă istoria postbelică a României și ar putea ajunge la concluzia că fenomenul Ceaușescu a fost o aberație, un accident tragic sau, metaforic vorbind, răpirea unei societăți de către un terorist și banda lui. De fapt, în opinia domnului Câmpeanu, accesul lui Ceaușescu la putere a fost posibil datorită capacității sale de disimulare, de a-și ascunde adevăratul caracter detestabil — iar „confiscarea" propriu-zisă a puterii s-a petrecut mai tîrziu, după ce și-a întărit poziția. Domnul Câmpeanu scrie: „Partea vicioasă a caracterului lui Ceaușescu, care pentru noi, tinerii pușcăriași, era evidentă, el a putut s-o ascundă celorlalți, inclusiv lui Gheorghiu-Dej, viitorul conducător al partidului comunist și

(Continuare in pag. a 5-a)

Cutia Pandorei

Și nu ne pasă. În jurul nostru se surpă o lume și noi ne prefacem că nu vedem. Nu e vorba de lumea care trebuia să dispară. E o lume încă nenăscută. Se spulberă, sub presiunea a tot ce e rău în noi și acum iese la iveală, înseși visele noastre. Vai, visele unei minorități. Numai Ceaușescu, iată, s-a arătat capabil să stîrnească unanimități. În rău, mai ales, dar și în ura compactă împotriva lui. În bine, e aproape imposibil să aduni, în această clipă, prea mulți oameni. Binele s-a fracționat, s-a parcelat, s-a risipit într-un vînt al tuturor agresiunilor. Răul a rămas intact. Răul se organizează în liniște, convins, parcă. de izbînda lui finală. Conjurația negativității se află, acum, la un pas de triumf.

Am ieșit, adevărate animale de haită, la prădat. Răbufnesc din noi instincte atavice. Nesimțirea, lăcomia, fățărnicia sînt veritabili parteneri ai dialogului social. Vrem totul, acum, pe loc. Vrem să răsturnăm ierarhii, călcînd în picioare orice urmă din atît de trîmbițatul nostru bun simț. Poziția — emblemă a omului acestor zile sînt brațele încrucișate. Nu mai vrem să muncim. „Cine muncește, n-are timp să facă bani“ — un ieftin truc al așa-zișilor democrați. Și, din păcate, au dreptate. Principalul e să nu te uzezi. Să nu-ți pese. Să te transformi în pasăre de pradă, în uliu, în șoim, dar și în șobolan, în reptilă gata să înșface orice bucată de cașcaval scăpată de sub pază. Alianțe incredibile se stabilesc sub privirile noastre indignate, dar neputincioase. Delatorul de ieri și oligofrenul dovedit cu acte sînt părtași în aceeași faimoasă antrepriză a falimentului dinainte știut. Conștiința slugarnică de ieri se metamorfozează în inflexibilitate alimentată de-o sfîntă misie patriotică.

Demonul din noi s-a dezlănțuit. Respirăm ,prin toți porii, impertinență, aroganță, grobianism. Nu înțelegem de ce trebuie să punem umărul, pentru că oricum ne merge bine. Fisurați moral pînă în măduva oaselor, nu mai există, pentru noi, nici o salvare. Oameni care, pînă mai ieri, dădeau impresia normalității, astăzi te întîmpină cu ochi sticlind de ură. Animozitatea e mediul nostru de lucru, iar resentimentul îndelung ascuns distracția preferată. Obiectul urii noastre comune a dispărut, și am ajuns să ne urîm între noi. Democrația fără civilizație naște monștri.

Febra îmbogățirii — cam așa trebuie să fi fost și în canibalicele vremuri ale klondyke-ului. Dăm vina, cînd ne învrednicim să căutăm vreo explicație, pe fatalitatea perioadei de tranziție. Tranziție spre ce? Spre propria noastră meschinărie ridicată la rang de lege socială? Spre lăcomia care ne macină ca o boală incurabilă? Spre timpurile în cre deja ne visăm exploatatori, aristocrați limfatici supraveghind disprețuitori imaginare plantații de bumbac pe care asudă abundent atletici negri?

Ne înșelăm amarnic. Nu ne va salva nimeni, atîta vreme cît ne grăbim să ne săpăm propria groapă. Pînă nu vom înțelege că numai muncind există o mică, o infimă șansă de a ajuge într-o lume ceva mai bună, toate zvîrcolirile noastre cupide sînt inutile. Nu vom putea stoca, oricum, destui bani și destulă ură pentru întreaga viață. Ne furăm, încă o dată — însă acum definitiv — propria căciulă. Ne urmărește un blestem — același care-l urmărește pe șantieristul sovietic, incapabil să înțeleagă de ce trebuie să muncească, dacă tot o scotea la capăt fără să se omoare cu lucrul — ai cărui aburi tulburi îi văd ivindu-se din preajma gropii în care se află Ceaușescu. Ceaușescu din noi.

Mircea MIHĂIEȘ

Umor Service

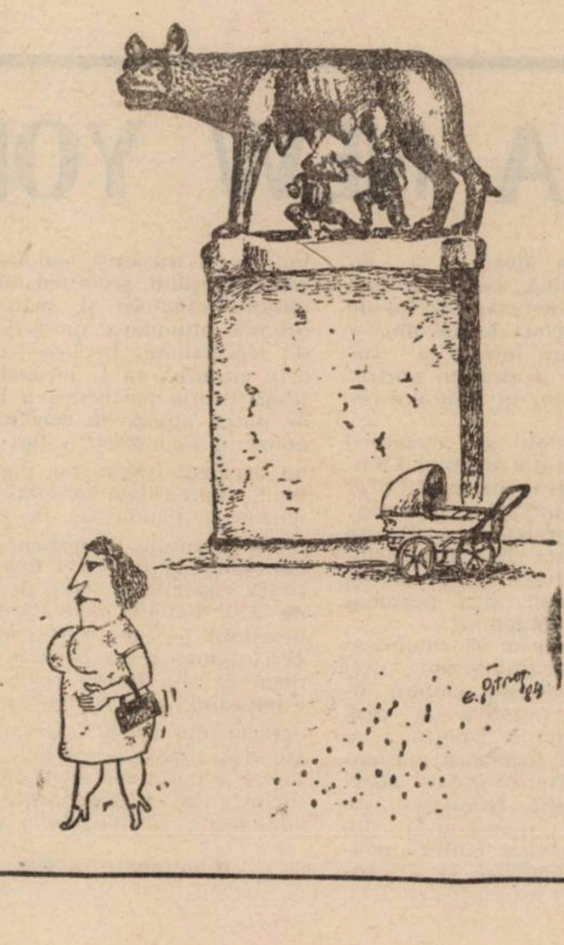

ARGUS*ARGUS

● **„MEȘTERII POPULARI ȘI SCULPTORII AMATORI DIN ISTORICA ȚARA A LĂPUȘULUI, ȚARA A LEGENDARULUI PINTEA VITEAZU, AU ÎNCERCAT SĂ REDEA VIAȚĂ BĂTRÎNULUI STEJAR ÎN SEMNUL SFINTEI CRUCI, MEMORÎND JERTFIREA MARTIRILOR CĂZUȚI PENTRU ELIBERAREA POPORULUI DE .TIRANIE ȘI DICTATURĂ. DECEMBRIE, 1989“** ● Semnat: **AL. PETRA, NICOLAE MAN** și colaboratorii: **N. ȘERBAN, D. BUDA, L. HERMON, R. FLORIAN, I. PASCU, V. MICHIȘ din TÎRGU LĂPUȘ, MARAMUREȘ.** ● Sînt cuvinte scrise cu sfințenie pe cea de-a doua troiță imensă ridicată în fața Mitropoliei Banatului din Timișoara. ● De cealală parte a Sfîntului Lăcaș, martor al nimicirii odioase a copiilor noștri o a doua troiță. La fel de măreț ridicată: **„CA UN PIOS OMAGIU EROILOR ORAȘULUI MARTIR TIMIȘOARA DE LA LOCUITORII COMUNEI ULMENI BÎRSANA, JUD. MARAMUREȘ“.** ● Sfînta Zi de Florii. ● De cealaltă parte a Pieții Victoriei vînzătorii de profesie („**Ia „Adevărul!“**, „**Ia Dimineața!**“, „**Ia Democrația!**“, „**Ia... Fapta!**“...) Te-ndeamnă la păcat și le iei dom'le. Le iei ca pe niște anafure neprihănite. Și dacă le-ai luat, n-ar fi mare păcat, că deh, cîtă trebuință e de hîrtie la casa omului. Dar pînă ajungi cu ele acasă, în loc să-ți capsezi biletul la troleibus, tu le duci în fața ochilor și citești: „Fapta“/3 și deodată te lasă fără acoperămînt pe suflet, gol, goluț, ca-n fața Focului Gheenei, unde au să ajungă mulți de azi! ● Citești: **„PREAMBUL PASCAL — ROMÂNIA A ÎNVIAT DIN MORȚI CU MOARTEA PE MOARTE CALCNIND“** (în mijlocul unui ou roșu cît prima pagină), apoi niște versuri epocale:

„La noi, în Carpați, Irod-Ceaușescu
a fost lichidat la 25 decembrie, exact
în ziua în care, la Bethleem, se năștea
Hristos, cu 1989 de ani înainte.
Nașterea lui Hristos și prăbușirea
antihristului de la Carpați au fost
precedate de masacrul inocenților....“.

● Numai că la români Antihristul are mai multe chipuri decît balaurul din Sfînta Scriptură și unul dintre ele este chiar semnatarul versurilor, pus de-o șchioapă pe prima pagină a „FAPTEI“: marele **ILIE PURCARU**, convins — ca pe vremea ceaușescului — că „Adevărul a înviat — Hristos a înviat“... ● Cînd era corespondent de război în Vietnam pentru agerpres — scînteia, la întrebarea (de înțeles) a colegilor: „Cum e măi, pe acolo?!“, răspunde deferent: „Au un whisky!...“ ● și cînd un astfel de „suflet sacru“ purifică Revoluția. Îți vine să te pui în genunchi în fața troițelor maramureșene și să scrîșnești, bătînd mărunt din buze și ascultîndu-ți gîndul: **„ȘI-AȘA-MI VINE CÎTEODATĂ ... SĂ DAU CU CUȚITU-N CHIATRA.. DIN CHIATRĂ SĂ IASA FOC... CA ÎN VIAȚĂ N-AM NOROC, MAI, DORULE!“** ● Unde-i Iuda, tovarășe Purcaru?... Nu cel din Biblie, ci Iuda care trădează mereu nația asta?... Cel din cauza căruia rămînem cu cîte două sute de ani mai în urma celorlalți după fiecare mileniu? ● Cel care nu e în zeghe și nici nu va fi ● Cel care n-o să ajungă mîncat drept „copil“ al Revoluției“, cum se întîmplă întotdeauna? ● Cel care mănîncă Revoluțiile celorlalți ● Cel care s-a [illegible] de sub pulpana Irodului — Florescu și și-a deschis „taraba“ lui, de-i zice FAPTA („La fapta“); mici, bere, fete iuți (la borcan) și caft pînă-n zori: Ba cu Mihai I, regele românilor, ba cu procesul Pătrășcanu, ba cu șomajul care se-ntrupează din jale, ba dacă sîntem un popor vegetal?... ● Dacă mai exiști, domnule Purcaru, sigur sîntem un popor vegetal! ● Și încă nu e pe post de simplu „tarabagiu“, ci de DIRECTOR. ● Măi. frați din Tîrgu Lăpușului, dacă ați știut să ciopliți așa bine stejarul pentru troițele astea din Timișoara, de ce nu vă duceți și voi (ca minerii din Valea Jiului), „dintr-o pornire interioară“, vreo 100.000, la București să mai ciopliți ceva din putregaiul care mai există acolo și va înnegura minunea asta de **Revoluție în care credem și** la țițele căreia sug atîția Antihriști? ● Să fie odată curat! ● Să știm că plecăm de la ZERO ● Da'i ZERO NOSTRU! CA LACRIMA... ● Altfel, tot ca femeile păcătoase. ● o săptămînă prin toate așternuturile și sîmbăta sub sutană, la spovedanie. Iar ca să fim uitate cu totul, ultimul păcat îl facem cu popa... ● Cînd Saul s-a pogorît din corabie în golful care-i poartă și azi numele, să se întîlnească pe o colină din. Rhodos cu Elie proorocul — lucru imposibil istoric, pentru că au trăit la cîteva sute de ani unul de altul —, Elie i-a spus (lucru probabil deja!): „să-ți faci peste milenii taraba pe valea Dîmboviței, mai sus de Gurgiu, unde va fi multă lume! I-ați numele meu și nemurirea va fi a ta, fie ce seminție va trece peste pămîntul acela!“. ● Și așa s-a întîmplat. ● Iar Sărbătoarea națională este pentru tot poporul 20 IULIE, CÎND ESTE ZIUA PROOROCULUI ILIE! ● Și de la Democrație la Faptă nu a fost decît un pas. ● Că tot ține Directorul FAPTEI la zilele din miezul verii cînd se serbau bucolic, an de an, aniversările congresului al IX-lea („cu înalt profesionalism gazetăresc!“). ● Sub titlul ARHANGHELUL RĂZBUNĂRII, patronul de pe Dîmbovița ne propune, cu foto, pe d-nii Ion Iliescu, Corneliu Coposu, Radu Cîmpeanu, ca principali și unici (Pînă la apariția FAPTEI/3) candidați la președinția României. ● Între timp, și-a anunțat candidatura și d-l Ion Rațiu. D-sa a scăpat, pînă una alta, de Arhanghelul ILIE. ● Norocul lui! ● E anunțată „ideea călăuzitoare“ a numărului următor al FAPTEI: **CRIZA IDENTITĂȚII...** ● Oare, „Săptămîna patimilor“, din preajma Sărbătorilor Paștelui va aduce Arhanghelului ILIE sfîrșitul unui lung post negru, cînd, de Joia Mare, se va spovedi?... ● Nu-i stă în caracter. ● O va face, poate, d-i fost patron Florescu. Bani de patrafir are și a avut întotdeauna, dar i-a consumat pe altceva. Acum, poate-i pune la chimir pentru zilele negre, cînd Directorul ILIE PURCARU îl va așeza sub același titlu al Arhanghelului răzbunării, cu foto, ca propus al Domniei sale la președinția României. ● În numele oamenilor cinstiți, care au murit pentru Revoluție, al tuturor acelora care, cu simplitate, dar sinceritate aduc un pios omagiu celor ce nu mai sînt și victoriei Revoluției în România, **CEREM INTRODUCEREA CENZURII BUNULUI SIMȚ!** Nu mai lăsați să apară numele impostorilor și intriganților politici peste tot! Avem nevoie de reconciliere, de bună înțelegere și pace! ● Geaba vrei să faci post, dacă trăznește a mititei și bere la „taraba de lîngă colț“... Și cine servește acolo?... Antihirst. ● Antihrist nu doarme, spune pustnicul. Te îndeamnă mereu la păcate, mai cu seamă în zilele sfinte... Și o face cu vîrf și îndesat! ● Porumbeii din Piața Victoriei și-au reluat obișnuințele. ● În numele binelui, noi le dăm o fărîmă de pîine, aflăm că va reapărea **ZVONUL**, gazeta de stradă a timișorenilor; că la Sala „Olimpia“ nu mai sînt locuri la spectacolele cu „Celelalte cuvinte“ și „Pe cont propriu“; că la Casa Studențească a avut loc un spectacol dat de palestinienii aflați ca studenți la noi; că pe 12 aprilie a reînceput Procesul de la Timișoara la „Casa Tineretului“ unde noapte de noapte, după o anumită oră, funcționează brigada artistică de la Televiziunea Liberă Timișoara: că la ultimul meci Poli a făcut ce a făcut... Iar de jur-împrejur numai tarabagii cu ziare... ● Un adevărat monument al lui Antihrist ridicat din același lemn (căci hîrtia din ce se face?) la cîteva sute de metri de Sfintele Troițe din Maramureș... ● Doamne, cîtă impietate în fața Sfintelor Paști! La Mitropolie, „Duminica Floriilor“, în fața Operei: „Duminica Floreștilor“ ● Nu se poate!... Iar ne bate Dumnezeu! ● Deschideți, domnilor, o piață de ziare la capătul tramvaiului 9! ... Bișnițarii de ce au un alt statut?...

A. Z.

Linia de ochire

Domnul Șerban Foarță declară:

„Deși pare paradoxal, teatrul aduce cu agricultura. Ari, semeni, uzi, plivești, iar roadele, cu toate astea, pot fi precare sau deloc. Un mare cuantum de imprevizibil, capriciul (absolut de înțeles, dată fiind „nervozitatea“ scenei) al slujitorilor acesteia aducînd, într-un fel, cu capriciul meteorologic. Ceea ce nu ne împiedică, desigur, să sperăm, de fiecare dată, cu fiecare nouă piesă, într-o recoltă abundentă, și ca product artistic, și ca, în sală, număr de spectatori. Din păcate, ne aflăm, acum, în fața unei scene nedesțelenite întrutotul de buruienile unui trecut recent și, deopotrivă, cronic. Nu spun că Naționalul nostru s-a aflat (Doamne ferește !) într-o paragină, într-o ruină. Roadele lui sînt bine cunoscute. Dar trecem, în acest moment, la un alt soi de agricultură, a cărei productivitate nu o cunoștem încă foarte bine. Trecem, adică, la un teatru liber, iar libertatea e o stare dificilă, mai dificilă, evident, decît iresponsabilul sclavaj. Libertatea, ea, implică răspundere, opțiune, risc...

Confuzia dintre bunuri și persoane a dus, cu timpul, la reificarea acestora din urmă și, deci, la degrevarea lor de multe responsabilități. Noi, cei mai mulți, am acceptat, din nu importă ce motive : comoditate, lașitate, confort călduț etc., tutela a diverși ierarhi, nepreaieșind, nici azi, din minoratul (mental) pe care, de voie, de nevoie, ni l-am cam însușit. Încercăm (sau, baremi, ar trebui s-o facem) să ne dezbărăm de curatela cu care ne-am obișnuit. Acestea nu sînt simple divagații : oamenii teatrului nu fac, nici ei, excepție de la această stare, penibilă, de lucruri. Sîntem marcați, cu toții, mai mult sau mai puțin, cu o ignobilă pecete. Conștienți de ea, putem să remediem ceea ce, pînă mai deunăzi, părea complet iremediabil. Nu toți sunt, suntem, însă, conștienți de ea și, ca atare, curabili sunt(em) mai puțini. Mulți dintre noi nu suntem liberi, ci liberți. Depindem, încă, așadar, fie și dacă nu juridic, (senti) mental, în orice caz, de foștii „patricieni“, ai cărora clienți ne simțim încă. Sau, mai degrabă, perpetuăm o anumită stare clientelară. Sperăm ca purgatoriul moral, prin care trecem, să ia, cît mai curînd, sfîrșit, ca să putem începe, pe un ogor purificat, în fine, de piruri și de bălării (de biruri și de ... pălării !), (agri)cultura unui teatru nou. Teatrul a murit, trăiască teatrul !

(P.S. : Pentru orice alte amănunte, tehnice sau repertoriale, anecdotice sau administrative, vă stau, oricînd, la dispoziție, — pînă la noi ordine, desigur)“.

A consemnat
Cornel **BOGDAN**

Breșa

Un vechi alergic la culoarea roșie, domnul Cristian Moisescu din Arad, ne semnalează că pancartele de această culoare n-au fost eliminate, nici pînă astăzi, la două intrări principale în Timișoara : dinspre Lugoj și dinspre Arad. Corespondentul nostru ne-a declarat că această situație i-a cauzat, pur și simplu, o stare de șoc. Cine îl ajută pe domnul Moisescu să nu mai vadă roșu în fața ochilor ?

La strîmtoare

Amintiri de la Muzeu

Gîndul că o să trebuiască să scriu despre planurile de viitor ale Muzeului, și despre ceea ce anume o să facă ei extraordinar în următoarele cincinale, îmi strecoară în suflet o plictiseală amestecată cu un fel de jale ce nu se poate spune. Și atunci, ca să scap de starea asta, m-am gîndit dacă n-aș putea scrie altfel despre minunata instituție timișoreană, să încerc, bunăoară, să-mi aduc în memorie cîteva lucruri pozitive organizate aici, pe care sînt convins că le vor continua acum de cînd cu noua societate, vorba lui Eugen Florescu, dar și frumusețile muzeale păstrate sub titulatura „Ctitorii ale epocii Ceaușescu în județul Timiș“.

Cîteva expoziții la care am fost cu elevii în calitate de profesor diriginte s-au dovedit chiar niște lucruri profitabile. Una dintre ele : expoziție de artă miniaturală chineză cu exponate de o gingășie a detaliilor care ne-a lăsat pe toți, fie pionieri, fie bunici, fie comandanți instructori de pionieri, muți de admirație.

Intr-un alt an (vă dați seama la ce intervale se succedau evenimentele muzeale în orașe nostru), am fost la o nouă expoziție cu alți pionieri, cei care fuseseră la arta chineză erau deacum liceeni și umblau cu fete pe malul Begheiului, nu mai aveau ei timp de fleacurile mele istorice. De data asta, expoziția cuprindea artă egipteană antică. Foarte interesantă și asta, îmi amintesc că impresia „cea mai teribilă“ a făcut-o o mumie înfășurată în bandaje pe care un elev le-a comparat cu niște coperte de caiet pîrjolite. Și cam asta a fost tot. Este adevărat că altă dată m-am rătăcit cu fetița — doream să o duc la secția zoologică — și am nimerit peste soții Ceaușescu care tăiau panglici în saloane pustii și rîdeau prostește în fotomontaje color de doi metri înălțime. În singurătatea de acolo am avut o strîngere de inimă, mi-am spus : „ăștia n-o mai duc mult“. Am avut, cum se zice, o presimțire. În spatele familiei erau, tot color, și alți tovarăși cu cravată și costume albe și negre, și ei rîdeau și erau cît se poate de fericiți, cu ei povestea este mai complicată, pentru că ei nu sînt vinovați de nimic, adică n-au fost găsiți vinovați de nimeni și prin urmare o să conducă, după alegeri, destinele democratice ale noii noastre societăți, vorba tovarășului secretar cu propaganda Florescu. Și cam asta a fost tot. Am vrut să merg să văd cu elevii descoperirile de la Parța, dar cînd am auzit, că tovarășul director Fătu, vajnic luptător pentru neretrocedarea Ardealului la hortiștii vecini, i-a schimbat numele din sanctuar în casa tribului, am renunțat speriat. Pur și simplu, am refuzat să le arăt copiilor un templu sacru metamorfozat de propaganda pécéré în casă de cultură tribală. Această inițiativă onomastică aparținuse celor de la județ. Intenția lor, onestă, fusese de a feri tineretul de influența nocivă a religiei de care activul de partid se izbea, iată, și în vremuri neolitice. Mulți mă întreabă că de ce mă deranjează pe mine și pe alții asemenea mie, căpoși și ținători de minte, că domnul (era să zic tovarășul) Ion Iliescu merge la biserică. Ba eu nu mă supăr, ci mulțumesc lui Dumnezeu că a putut transforma un secretar cu propaganda în pelerin la cele sfinte. Sînt foarte bucuros că sfintele noastre biserici s-au umplut de propagandiști, lectori de la Ștefan Gheorghiu, șefi de cabinete și de direcții, într-un cuvînt oameni de bine și de foarte bine, căci doar ei sînt speranța noastră spre mai bine, cine alții ?

Daniel VIGHI

Minciunica era roșie

Ți se arată un mănunchi de tăieturi dintr-o bandă de magnetofon. Gestul e semnificativ : sînt resturi ale unui trup ciopîrțit.

...Teatrul de păpuși a intrat mai puțin în vizorul cenzurii politice. Bineînțeles că exista o comisie națională de repertoriu, ce mai dădea din cînd în cînd cu jordița la poponeață, pretinzînd ideologizarea și acestui gen de spectacol și încercînd să pună în practică aberația genialului conducător, care hotărîse să se termine cu cenușăresele și cu caprele posesoare de iezi, pe motivul că-s povești depășite. Marele incult n-avea de unde ști (și nici nu-și pierdea vremea cu asemenea fleacuri) că mitul se plasează într-un plan de atemporalitate și că nu poate fi erodat de capriciile conjuncturilor.

Și totuși, Teatrul de Păpuși din Timișoara a avut parte de un exces de atenție din partea vigilenților politruci și culturnici stratificați la diferite nivele. Prilejul l-a oferit dramatizarea „Minciunica în orașul piticoților“, scrisă de Traian Pop Traian după un roman al arădeanului Dumitru Toma. Despre ce e vorba în această piesă care a fost indexată drept subversivă ? În orășelul piticilor circula o legendă potrivit căreia în trecut un personaj fabulos, numit Minciunica, își făcea meandrele, silindu-i pe localnici să mintă. Cîțiva terari au prins-o și au vîrît-o, legată zdravăn, într-un butoi. Cu ocazia unor reparații, o grindă cade în așa fel încît Minciunica scapă și revine în circuitul de valori al orașului. Izbutește să-i convertească la neadevăr doar pe trei (un bătăuș, un lăudăros, un carierist) dintre locuitori, dar are o oarecare influență și asupra celorlalți, cărora le deregleză uneori vorbirea ! Finalul este fericit : prin eforturi reunite Minciunica este din nou pusă la păstrare.

După vizionare, comisia a cerut următoarele : din titlul piesei să se scoată cuvîntul „Minciunica“ ; pe afiș să nu mai apară numele regizoarei (Magdalena Klein urma să plece definitiv din țară) : să fie eliminate pasajele ce erau, mă-nțelegeți, prea-prea.

N-a fost de ajuns. Au început să curgă anonimele la partid. Erau incriminate fragmentele despre puterea minciunii ; un alt element grav — Minciunica ar fi fost roșie.

S-au luat măsuri. Au fost tăiate alte pasaje. S-a trecut la cercetarea păpușii numite Minciunica ; s-a constatat că e roz, dar că, în anumite condiții, prin jocul luminii, dădea impresia că e stacojie ; s-a admis, în sfîrșit, că intra în gama cromatică a spectacolului.

Însă epopeea nu s-a încheiat. A urmat o anchetă mai profundă : cine a aprobat textul ? cine colaboratorii ? unde este videocaseta ? Hai s-o confiscăm, nu cumva regizoarea s-o ducă în Izrael și acolo să se apuce de o proastă propagandă în ce ne privește.

Chiar ajunsă la o formulă neutră, piesa nu s-a mai jucat. Primul secretar al județului p.c.r., personal tovarășul Ilie Matei, a avut grijă ca directorul teatrului să fie sancționat în două rînduri pentru „neîndeplinirea sarcinilor de serviciu“. Deși conducea unul dintre puținele lăcașuri de acest fel unde, prin strădanii chinuitoare, angajații își luau leafa integral.

Viorel **MARINEAȘA**

Anul 1966, din librării

Vineri. Poate că după-amiaza. Poate că nu. Revistă. Transfer. Poate un raid. Poate prin librării. Fie. Mă duc. Polițeturi, legitimații, ochi albaștri. Care nu citesc, se uită. Mulți se uită / mult se uită. Aș dori să folosesc în fața șefei, dacă se poate, expresia «cărți sub pult» — timid. (După cum vedeți, sînt la fața locului deja). Apare și ea : Ea e Camelia. Inventez iute un nume. **Servim** o cafea și îi spun că, de fapt, nu mă cheamă așa. Deci, alt nume. Sincer să fiu, nu cred că are mai puțin de 54 de ani. Îi place **Shogun.** Și mie îmi place **Shogun,** zic. Ar trebui să scrie o continuare, e de părere și C. Obișnuitele banalități despre cărțile bune ori cărțile proaste. Zice : Lumea vrea cărți bune. Eu tac. Ea zice : Nici cărți pentru copii nu avem. Ce pot să-i spun ? Dau din cap a mîhnire. Apoi plec. Zice : Mai avem cîteva exemplare din **Memoriile unui agent dublu.** Nu vreți ? Dacă nu deranjez, zic. Și ea îmi aduce. Dacă vreți să îl cumpărați, va trebui să pregătiți fix 16 lei. (Acum mă adresez cititorilor). Deci am plecat. Pentru a ajunge în altă librărie, din moment ce aș fi liber să-mi imaginez lumea ca pe o telescopare de librării. O clipă, văd un oraș, o țară (Liberia ?), în care totul există numai sub forma cărților. Să îmbraci cărți. Să mănînci cărți. Acum scriu, deci îmi aduc aminte de **Apocalipsa** lui Ioan. Transcriu : „Și m-am dus la înger și i-am zis să-mi dea cartea. Și îmi răspunse : Ia-o și mănînc-o și va amărî pîntecele tău, dar în gura ta va fi dulce ca mierea“ (10, 9).

Revin acolo, unde visam. Librăria rămîne în spate. Un gust amar în gură. Va trebui să găsesc ceva. Nu știu ce. Poate că, într-o zi, mergînd la raft și răsfoind o carte acolo — o carte subțire și fără nici o culoare, sau de culoarea pămîntului lîngă apă —, să găsesc un semn pentru mine. Acestea s-ar numi, după unii, cărțile căzătoare. Pînă atunci, ce voi face ? Caut. Spune, cititorule : Elzevir.

Ajung altundeva. Nu spun unde. Sînt niște rafturi imense, cu cărți așezate exact cronologic. Recunosc multe din ele, pe altele parcă le-aș cunoaște din vis. Nu e vis. E un depozit. Pe unele, mai vechi, sînt scrise fraze cu un creion chimic. Întreb : Aș putea cumpăra vreuna din ele ? Doamna îmi spune : Da. Toate sînt incomplete. Rîd. Desigur, e o glumă, zic, însă dumneaei nici nu zîmbește. O poveste, a ei. Soțul a murit în Bărăgan. Are două fete. Una e laborantă, cealaltă lucrează undeva la Pașcani. În decembrie, una din ele a stat la ea, cu ea, în librărie. Noaptea. Au dormit pe un pat făcut din niște cărți cu coperte lucioase, mari. Eu plec, spun. Nu pot înțelege suferința. Eu vreau să întreb despre cărțile șchioape. SUB PULT ! Și Vera, continuă ea, a dat cu apă de la bloc peste cărți. Continuă ea. Vera e autoarea — semnatara unei vederi alb-negru prinse la raionul de jucării. Cele mai calde urări din pitoreasca stațiune Stîna de Vale. Cu drag, Eu. Și ea, vînzătoarea, mai zice : Din '66 nu mi-a mai scris. Nici măcar o carte poștală, domnule gazetar.

M. T.

Fapt senzațional

In după-amiaza zilei de 30 martie a.c., timișoreanul Konrad Popovici și-a întîlnit, pe stradă, ... sosia. „Sosia“ dînsului este domnul Leonard Pirkey din Los Angeles, venit, ca turist, în Timișoara. Cei doi bărbați, ambii în vîrstă de 46 de ani, par gemeni identici. (Diferă, însă, zilele de naștere : K. P. — 16 mai ; L. P. — 19 mai). Părinții domnului Leonard Pirkey au emigrat (din Timișoara), spre sfîrșitul războiului, în S.U.A. Domnul Konrad Popovici nu și-a cunoscut părinții. Ei au decedat la scurt timp după nașterea lui.

Să fie, oare, vreo poveste ca în filmele argentiniene ?

V. IGNAT

„Nicule, uite iepuri roz”

Un maior din U.M. 0666 (de gardă) se extazie că așa vaci ca la expoziția agricolă organizată la Timișoara de ziua recoltei, în incinta Institutului Agronomic, n-a zărit nicăieri prin țară. L-am aprobat, rizînd în sinea mea. Șase din vacile respective au fost împrumutate de la un cunoscut crescător particular, domiciliat în apropiere, iar joiana pestriță era proprietatea Spitalului de Psihiatrie din Jebel, ea beneficiind de îngrijirea și simpatia tuturor bolnavilor, care împărțeau coaja de pîine sustrasă de la masa de prînz cu frumoasa matroană rumegătoare... Mi-amintesc o altă scenă „de milicane”. Printre exponate au figurat și cîteva nutrii cu un colorit mai deosebit al blănii. De la distanță arătau ca niște bomboane mobile. Ajungînd familia prezidențială în dreptul cuștilor, „savanta”, plăcut surprinsă, a exclamat: „Nicule, uite iepuri roz!”. Dar Nicu, preocupat cu acordarea unor „indicații prețioase” în sectorul de alături, al ovinelor, n-a auzit nimic. Ca urmare, ea a insistat: „Nicule, uite iepuri roz!”. Tot degeaba; Nicu rămăsese la oierit. A intervenit inginerul Ciovică de la Direcția Agricolă, care a făcut rectificarea de rigoare. Norocul lui că și „savanta” era tare de urechi. Ciovică a vrut să repete expresia corectivă, dar l-a potolit salutar ministrul cu o șuierătură la ureche: „Taci dracului din gură, că te zboară imediat dacă aude...”. Ciovică s-a retras cu un zîmbet pe sub mustață, lăsînd ca nutriile să dobîndească statut de iepuri roze

*

Diminețile de ianuarie erau plăcute, nu prea geroase. Ele începeau la „casa de oaspeți” cu exerciții gimnastice, cu masaj, băi calde în apă aromată cu plante exotice aduse din China și India. În continuare — micul dejun, mai variat și mai bogat decît meniul cinei, pe masă fiind o mulțime de bunătăți: alături de un „Johnnie Walker”, două cutii cu caviar, orange soft „Keli” în recipiente mari, ouă fierte, salamuri tăiate cu gust, șuncă de Praga și de Parma, cremvurșt subțire, cașcavaluri străine, unt olandez, afumături de Hamburg, fructe, multe fructe exotice, crușon asortat, în care pluteau felii de banane și de mandarine, cireșe negre și alte fructe, necunoscute nouă.

După micul dejun se pleca la vînătoare. „Piticul sadic” urca în mașina specială de teren (cu pereții blindați), fiind urmat de o caravană de autoturisme. Urale și ovații pe traseu. Honoș — punctul terminus al călătoriei. O surpriză plăcută: drumul se asfaltase pînă în vecinătatea parapetelor. Totul era pregătit. Formațiile folclorice adăstau pitite într-o cabană periferică, gonașii așteptau semnalul rachetei luminoase, mistreții se înghesuiau în apropiere, devorînd porumbul care li se servise în primele ore ale dimineții, focul de tabără pîlpîia, armele vibrau, medicii dormitau prin salvări, protipendada se înghesuia în spatele biutei din vecinătatea parapetului. Securiștii mișunau pretutindeni.

În aer plutea mireasma țuicii fierte...

... La orele nouă trecute fix, după ce legătura radio cu Timișoara era stabilită, se declanșa masacrul. „Piticul sadic” trăgea de răsunau văile, scoțîndu-și periodic limba, într-un tic indescriptibil, scrîșnind din dinți de plăcere și de încordare, cerînd să i se încarce mai repede arma cu lunetă. Din față veneau urletele animalelor rănite de moarte. Zăceau de-a valma mistreți, căprioare... Cine n-a văzut așa ceva nu-și poate imagina cît de zguduitoare este suferința acestor viețuitoare lovite de gloanțe cu dublă explozie.

În pădure se întețea focul. Dintr-o pungă vacuumată era scoasă o felie de carne, fixată apoi într-o țepușă metalică (pentru a cărei dezinfectare se folosea alcool etilic pur) spre a fi friptă de aghiotantul de serviciu și morfăită de „marele vînător”, în văzul și aplauzele celor din jur.

F. PUSPOKI

Planeta abundenței prăfuite

Așa-zisa piață de vechituri este acum departe de a mai fi un loc de desfacere a obiectelor cu patină. Vechiturile sînt într-o minoritate vizibilă, sufocate de mărfurile pe care comerțul de stat se ambiționează și în continuare să nu le ofere populației. Oportunismul comerciantului de ocazie găsește în somnolența prelungă a zeului Mercur (cel pus de cîteva decenii să argățească la căruța falimentară a socialismului) o binecuvîntare. Și cu cît crește ambițul statului în a nu oferi cumpărătorului ceea ce dorește, cu atît prosperitatea e de partea așa-zisului bișnițar. Lipsa unei concurențe cît de cît serioase îi permite să jongleze politica prețurilor după voie. Și, uneori, contravaloarea unui produs deficitar poate să dea fiori. Și să trezească în sufletul cetățeanului angoasa. Nu puțini sînt aceia care, pe drumul către casă, își simt buza umflată și buzunarele pline cu ceapă degerată. Și nu puțini sînt cei care iuc astfel de concluzii zdrobitoare la distanțe de cîteva sute de kilometri, în alte județe.

Odată intrat în această planetă în care atotstăpînitor este banul (și praful), ești izbit de o diversitate extraordinară. Pe stradelele paralele mișună un furnicar de oameni cu privirile în pămînt. Nu din cauza umilinței sau cucerniciei, ci pentru că acolo, pe pămînt, este marfa. Așezată pe ziare, pe folii sau, în cazul celor ce se respectă, pe măsuțe pliante aduse de-acasă. În acest oraș comercial cu ulicioarele cele mai înguste și mai aglomerate din lume, Ea, Marfa este cea mai importantă prezență. Oamenii contează prea puțin. Sau deloc. De o parte marfa — de cealaltă banii.

Aici poți găsi aproape tot ce-ți trece prin cap; de la blacheuri uzate pînă la „Istoria religiilor...” de Mircea Eliade (3 vol. — 1 200 lei), de la semințele de dovleac și floarea-soarelui pînă la ultimul tip de parfum Coco-Chanel. Sandwich-uri de casă, bikini, clătite, sutiene, choix à la crème, spray-uri de muște și gîndaci, sucuri internaționale, videocasete porno, pantofi uzați, postere, discuri, șurubelnițe, ciungă, cursă de șoareci, iepurași de ciocolată, pixuri, combine muzicale, piper, argint, șireturi, pompe de apă, cuțite, creme de ras, Johnnie Walker, chemise Lacôste, „Misterele Parisului”, cizme ofițerești, „Eseuri” de Emil Cioran, reviste sexy, paftale, literatură stalinistă, calculatoare, anticoncepționale, ciocolată, blugi, smochine albaneze, bere cu 25 de lei, papuci de casă sovietici, geamantane americane cu cifru, clești pentru zdrobit usturoi, Martini Rosso, creioane chinezești, tutun de pipă olandez, șnițel pané, furouri, pendule, ciorapi, cafea, Samantha Fox (cu sînii, natural, la vedere), insigne de pionieri, filtre de cafea, Palmolive, Metaxa, Marlboro, cremă de ras „Șah”, Fa, Amo, „Casa Verde” de Mario Vargas Llosa, Kent, Vikend, Coca-cola, vată de zahăr pe băț, Quelle pe 1990, icoane, Byč Može, bulbi de lalele, Moby Dick, cuie de potcoave, pop corn, alcool rafinat, kecskeméty kolbasz, deodorizante pentru WC, Kodak, treninguri de Scornicești, Rotring, undițe, budinci, izmene chinezești cu inscripții americane (făcute în Ronaț sau Prințul Turcesc), biblii, cărți de joc, mașinuțe teleghidate, ulei „Castrol”, brînză topită, rujuri și farduri, brichete, gumilastic, aragaz, pioneze, termoplonjoare, fuste de supraelastic din vremea Margaretei Pîslaru, menghine, „capoade”, statuete, mulinete „Shakespeare”, gumă „Turbo”, zaharină, lanterne vînătorești, banane (70 lei/buc.), baloane plîngătoare, mandarine (40 lei/buc.), ness, foraibăre, ceasuri electronice, uite popa — nu e popa, medicamente, trabucuri, oale de tuci, Lambada, „Cenușăreasooo!...”, de toate, o lume a tuturor posibilităților.

Te uiți, te tîrgui, te freci de necunoscuți, te uiți după necunoscute, apoi te întorci încărunțit de praful abundent care mai poartă mirosul porcilor vînduți vineri pe aceleași locuri.

Cornel BOGDAN

SOLJENIȚÎN

ARHIPELAGUL GULAG

(XVI)

O astfel de mișcare de masă nu putea să nu se complice. Trebuia, de asemenea, epurat satul și de acei țărani care manifestau reținere față de înscrierea în colhoz, lipsă de înclinație spre viața colectivă pe care n-au mai prins-o și despre care presupuneau (acum știm că pe bună dreptate) că va fi condusă de leneși, că va însemna muncă silnică și înfometare. Mai trebuiau eliminați și țăranii (cîteodată deloc bogați) care, datorită hărniciei, forței fizice, tăriei, audienței în adunările publice, dragostei de dreptate erau prețuiți de consăteni, iar prin independența lor erau periculoși pentru conducerea colhozurilor. (Acest tip de țăran și soarta lui sînt imortalizate prin Stepan Ciausovii în povestirea lui S. Zalîghin). În fiecare sat mai erau și dintre aceia care se opuneau **personal activiștilor** locali. Din gelozie, din invidie, de ciudă — s-a ivit acum prilejul favorabil răfuielii. Pentru toate aceste jertfe era necesar un cuvînt nou, și acel cuvînt s-a născut. Nu era nimic „social” sau „economic” în el, dar suna minunat: **subchiabur — unealta capitaliștilor.** Adică eu consider că tu ești un ajutor al dușmanului. Și asta e de-ajuns! Cel mai zdrențăros argat putea fi ușor inclus în subchiaburime! (Țin bine minte că în tinerețe acest cuvînt mi se părea foarte logic și nu avea nimic neclar.).

Astfel au fost cuprinși prin doar două cuvinte toți cei care alcătuiau nucleul satului, energia lui, istețimea și hărnicia, rezistența și conștiința lui. I-au evacuat pe aceștia și s-a înfăptuit colectivizarea.

Însă și din satul colectivizat s-au scurs „torente” noi:

— torentul sabotorilor gospodăriei sătești. Peste tot a început demascarea agronomilor sabotori, care pînă în acest an au lucrat cinstit, iar acum intenționat au umplut cîmpurile rusești cu buruieni (bineînțeles, la indicația institutului de la Moscova, acum demascat complet. Iată, aceștia sînt cei două sute de mii de membri nearestați ai P.M.Ț.!). Unii agronomi nu duc la îndeplinire profund gînditele directive date de Lîsenko (în acest „torent” din 1931 este tîrît spre Kazahstan „regele” cartofului — Lorh.). Alții le îndeplinesc cu prea multă acuratețe, dovedindu-și prostia. (În 1934, agronomii din Pskov au semănat inul pe zăpadă, așa cum ordonase Lîsenko. Semințele s-au umflat, au putrezit și s-au distrus. Vaste cîmpuri au rămas goale tot anul. Lîsenko nu putea să spună că zăpada este chiaburoaică sau că el însuși este tîmpit. I-a acuzat pe agronomii din Pskov că sînt chiaburi și că au răstălmăcit tehnologia lui. Așa au pornit agronomii către Siberia.). Cam în toate M.T.S.-urile[1] au fost descoperite sabotaje în repararea tractoarelor (iată explicația nereușitelor din primii ani!);

— „torentul” privind „pierderile de recoltă” (iar „pierderile” erau comparate cu cifrele stabilite aleatoriu primăvara, de către comisiile „pentru stabilirea recoltei”);

— pentru „nerespectarea obligațiilor față de stat” (raikom-ul s-a angajat, iar colhozul n-a realizat — arestați-i!);

— „torentul” celor care „tund spicele”. Tunderea nocturnă a spicelor în cîmp! — mod absolut inedit de activitate sătească și tip nou de strîngere a recoltei! Nu este un „torent” mic; e vorba de zeci de mii de țărani, adesea nu bărbați sau femei mature, ci tineri și tinere, copilandri și fete, pe care adulții i-au trimis noaptea la **tuns**, pentru că nu erau siguri că vor primi cota cuvenită de la colhoz în schimbul zilelor-muncă. Pentru această activitate amară și puțin profitabilă (nici pe timpul iobăgiei țăranii nu ajunseseră la asemenea necaz!), judecătorii dădeau pedepse din plin: zece ani pentru furt grav din proprietatea socialistă, conform faimoasei legi din 7 august 1932 (în limbajul uzual al de-

REVOLUȚIA ROMÂNĂ LA NEW YORK

(Urmare din pag. 1)

al țării... În martie 1965, înaintea morții, el l-a desemnat drept succesor pe Ceaușescu".

Aceasta e singura împrejurare în care domnul Câmpeanu îl menționează pe Gheorghiu-Dej, conducătorul stalinist al României vreme de aproape două decenii, sub a cărui nemiloasă domnie sute de mii de deținuți politici au fost deportați în gulagurile românești (inclusiv faraonicul canal Dunăre — Marea Neagră, unde și-au pierdut viața mii dintre ei, în anii '50). Gheorghiu-Dej, care și-a eliminat fără nici o milă adversarii (Ana Pauker, Teohari Georgescu, Vasile Luca) sau i-a asasinat în mod sălbatic (Lucrețiu Pătrășcanu), și care a respins destalinizarea inițiată de congresul al XX-lea al partidului comunist sovietic (1956) a fost, de fapt, inițiatorul „comunismului național" în România, ca formă de păstrare a structurii staliniste a puterii. Profitînd de ruptura chino-sovietică, Gheorghiu-Dej a dezlănțuit politica naționalistă, pe care a continuat-o Ceaușescu și care i-a adus reputația de nonconformist antisovietic. Tot Gheorghiu-Dej, în opoziția lui față de ruși și cu scopul de a dobîndi un dram de mult rîvnită popularitate, a inițiat cvasi-liberalizarea de la mijlocul anilor șaizeci, de pe urma căreia Ceaușescu a profitat pentru a-și consolida puterea. În 1971 s-a simțit destul de stăpîn pe situație pentru a dezlănțui propria lui variantă a minirevoluției culturale în stil chinezesc. Ceea ce trebuie să fie clar e că Ceaușescu (fie că a reușit sau nu să-l înșele pe Dej în privința caracterului său) a moștenit un sistem stalinist efectiv, care era pe cale să-și schimbe orientarea „internațională" (a se citi pro-sovietică) într-una „națională". După cum domnul Câmpeanu știe cu siguranță, Nicolae Ceaușescu e cel care, în calitate de membru al biroului politic și secretar al comitetului central cu problemele de cadre (1955-1965) a oblăduit nemiloasa vînătoare a intelectualilor de la sfîrșitul anilor '50. Tot el a arătat o cruzime nemărginită în reprimarea revoltelor țărănești împotriva colectivizării forțate. Cu alte cuvinte, aceste trăsături ale edificării politice a lui Ceaușescu erau binecunoscute chiar înaintea numirii sale ca șef de partid în 1965. De îndată ce a devenit secretar general, într-un stil stalinist tipic, Ceaușescu, a început epurarea partidului de sprijinitorii lui Gheorghiu-Dej, promovarea oamenilor proprii și a unui număr crescînd de membri ai clanului și ai familiei sale, pentru a dobîndi, în 1971, puterea absolută.

Domnul Câmpeanu ignoră aceste antecendente **sistematice** ale domniei lui Ceaușescu. Un om cu caracterul îngrozitor al lui Ceaușescu, dar și cu o îndelungată carieră de partid, n-ar fi putut ajunge să domnească și să exercite o putere necontestată timp de două decenii, fără un sistem stalinist funcționînd ireproșabil un sistem capabil de retrageri strategice temporare (așa cum a fost cvasi-liberalizarea de la mijlocul anilor '60), fără a-și slăbi strînsoarea mînerului puterii sau logica internă totalitară. Departe de a fi inventat mecanismul represiunii. Ceaușescu l-a adus la o extremă coșmarescă.

În ce privește recenta revoluție populară anti-ceaușistă (care a fost, de fapt, mai adînc, o revoluție anti-comunistă), noi credem că relatarea domnului Câmpeanu e corectă faptic, dar pune un prea mare accent pe anumite evenimente interne care au „precipitat căderea lui Ceaușescu" (între ele, scrisoarea deschisă din luna martie 1989, semnată de șase foști oficiali ai partidului, activitățile neorganizate ale unor intelectuali disidenți sau congresul din noiembrie al partidului — care s-a dovedit, în fond, un non-eveniment), acordînd în schimb, prea puțină atenție situației internaționale, în special căderii regimurilor de mînă forte din toate țările vecine, ca rezultat al presiunii populare, fără îndoială un exemplu contagios. Și, cel mai important, renunțarea sovieticilor la doctrina Brejnev, ceea ce a făcut evident pentru români, pentru prima oară după război, că sînt liberi să se revolte fără primejdia unei intervenții străine. În mod paradoxal, deși Ceaușescu devenise celebru în Occident pentru neconformismul său antisovietic, regimul lui înspăimîntător era protejat, mai ales în anii lui Brejnev, dar și după aceea, de posibilitatea unei intervenții sovietice. Doar în ultimii doi sau trei ani de cumplită disperare, intervenția sovietică — ca unică modalitate de înlăturare a lui Ceaușescu — era evocată cu un fel de speranță ambiguă, amară, de unii români. Din fericire, o asemenea intervenție, care ar fi devenit o catastrofă pentru sufletul național al românilor, n-a fost nici posibilă (din punctul de vedere al rușilor), nici necesară.

MATEI CALINESCU
THOMAS G. PAVEL
VLADIMIR TISMANEANU
DORIN TUDORAN

Răspunsul lui
PAVEL CÂMPEANU

Mai întîi, aș dori să mulțumesc celor patru semnatari ai scrisorii pentru interesul față de recentul meu articol și pentru comentarea lui. Ținînd seama de actualele condiții din România, răspunsul meu va fi mai scurt decît aș dori. În ciuda comentariului favorabil, ei regretă 1) că nu am dat analizei mele „un cadru istorico-politic larg" și 2) că nu m-am ocupat de „antecedentele sistemice ale lui Ceaușescu".

Aceste două critici sînt perfect justificate și nu mă aflu în dezacord cu datele suplimentare furnizate de corespondenți. Articolul nu se referea — și nu voia să se refere — la nici una din cele două teme. Pe cînd scriam articolul, în decembrie 1989, principala mea grijă a fost să explic de ce alte țări est-europene au fost capabile să se transforme prin mijloace politice, în timp ce România a trebuit să plătească atît de scump în vieți omenești și distrugeri materiale. Răspunsul se află mai puțin în natura generală a stalinismului (care a invadat țara), cît în felul particular de stalinism pe care autocratul român l-a impus organizării sociale a țării.

Între iunie și decembrie 1989, dezintegrarea neostalinismului în Europa răsăriteană a ajuns la un stadiu fără precedent, cu o viteză inimaginabilă. Europa părea să pătrundă în ultima fază a destalinizării. În altă parte, destalinizarea s-a produs fără violență, dar în România violența era rezultatul direct al unui om care a fost, prin accident istoric, în momentul revoltei, conducătorul absolut al societății. Ar fi existat oare la fel de mulți morți dacă România ar fi fost condusă de un Jaruzelski, un Kadar sau un Husak ? De aceea m-am concentrat asupra legăturilor dintre personalitatea tiranului, natura puterii lui și represiunea sîngeroasă din decembrie 1989.

Acești trei factori au prevalat asupra oricăror considerații ale antecedentelor **sistemice** ale dictaturii Ceaușescu. Încă în prima mea carte publicată în Statele unite **(Societatea sincretică,** 1980), am ridicat problema naturii sistemice a stalinismului ca organizare statală. Dar înafara acestui subiect teoretic general, problema centrală a articolului meu nu era felul în care s-a instaurat dictatura lui Ceaușescu, ci felul în care violența din timpul Crăciunului, cînd făceam această analiză, amenința să arunce România fie în război civil, fie sub ocupație militară străină.

După cum sugerează scrisoarea din 26 ianuarie a compatrioților mei de peste ocean, asemenea temeri nu ne mai dau tîrcoale. După cîte înțeleg eu, perspectivele noastre teoretice nu sînt incompatibile sau opuse, ci numai diferite. După ce tensiunile actuale se vor fi relaxat destul pentru a ne îngădui să cercetăm propriul trecut, va veni vremea reflecțiilor asupra momentului complex al istoriei noastre, care va fi mult mai larg și mai divers decît scurta analiză întreprinsă în timpul tragicelor evenimente din decembrie.

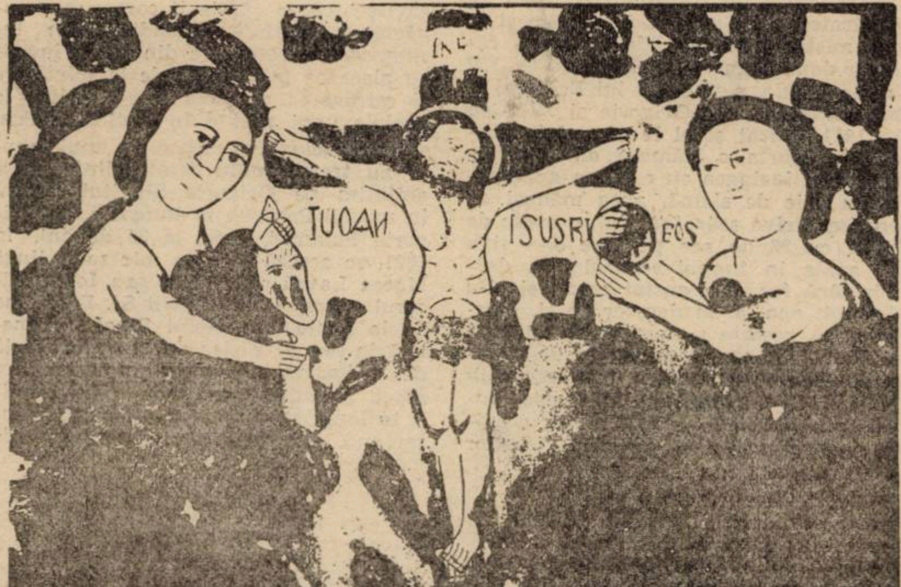

ținuților — **legea șapte ori opt.).**

Această „lege din șapte a opta" a mai dat încă un „torent" masiv, începînd cu activitatea din construcții în primul și al doilea cincinal, trecînd la comerț și întreprinderi. De furturile mari se ocupa NKVD-ul. Acest „torent" trebuie avut în vedere și pe mai departe, ca menținîndu-se în flux continuu, deosebit de bogat în timpul războiului — vreme de cincisprezece ani (pînă în 1947, cînd va fi lărgit și înăsprit).

Dar iată, în sfîrșit ne putem trage sufletul ; în sfîrșit acum se va termina cu „torentele" în masă ! Tovarășul Molotov a spus la 17 mai 1933 : „noi nu considerăm că sarcina noastră ar fi reprimarea în masă". Era și timpul! Gata cu frica nocturnă ! Dar ce e cu lătratul cîinilor ?

Dar tocmai a început torentul **kirovian** din Leningrad, unde tensiunea e atît de mare, încît e înființat un stat major al NKVD-ului la nivelul fiecărui raiispolkom orășenesc, iar producția judecătorească este „accelerată" (nici înainte nu uimea prin încetineală) și fără drept de recurs (nici înainte nu se făcea recurs). Se consideră că un sfert din Leningrad a fost **curățat** în anii 1934—1935. Această apreciere să fie contestată de cei care dețin cifra exactă și o pot numi ! (De altfel, acest „torent" nu a fost numai leningrădean, ci s-a răsfrînt destul asupra întregii țări într-o formă cunoscută (deși dezlînată) : prin concedierea tuturor acelor fii de preoți, foste aristocrate, a celor care mai aveau rude în străinătate și reușiseră să se mențină încă în aparat).

În asemenea „torente" puternice se pierdeau mereu pîrîiașele modeste, ce nu se anunțau sonor, dar se prelingeau întruna :

— ba erau membrii organizației Schutzbund[2] care, pierzînd lupta de clasă la Viena, au venit să se salveze în patria proletariatului pașnic ;

— ba era vorba despre esperantiști (acest public dăunător a fost pîrjolit de Stalin cam în aceiași ani în care o făcea și Hitler) ;

— ba erau rămășițele Societății Filozofice Libere, ale cercurilor filozofice ilegale ;

— ba erau profesorii care n-au fost de acord cu metoda avansată „brigadă-laborator" în învățămînt (în 1933 Natalia Ivanovna Bugaenko a fost închisă în închisoarea G.P.U. din Rostov. După trei luni de anchetă a fost pusă în libertate ca urmare a hotărîrii guvernamentale care preciza că metoda era greșită) ;

— ba era vorba despre colaboratorii Crucii Roșii Politice, care, prin eforturile Ekaterinei Peșkova își mai prelungea existența ;

— ba erau muntenii din Caucazul de Nord care s-au răsculat (1935) ; naționalitățile se scurg și se scurg. (Pe canalul Volga apar ziare în patru limbi : tătară, turcă, uzbecă și cazahă. Are cine să le citească !) ;

— și, din nou, credincioșii care acum refuză să iasă duminica la muncă (se introdusese săptămîna de lucru de cinci zile, de șase zile) ; colhoznicii care sabotau „producția" în zilele de sărbători bisericești (așa cum moșteniseră din epoca individualistă) ;

— și întotdeauna cei ce refuzau să devină informatori ai NKVD-ului. (Aici intrau și preoții care păstrau taina împărtășaniei. Organele și-au dat repede seama cît de utilă era cunoașterea conținutului mărturisirii ; de altfel, pentru ei, singura utilitate a religiei) ;

— sectanții care erau ridicați tot mai des ;

— iar „Marea Pasiență" a socialiștilor e continuată mereu.

În sfîrșit, „torentul" încă nenumit, dar neîntrerupt este al **Punctului Zece**, sau KRA (Agitație Contrarevoluționară), sau ASA (Agitație antisovietică). Fluxul **Punctului Zece** pare că e cel mai constant dintre toate (nu s-a întrerupt niciodată, iar în timpul marilor „torente", cum au fost cele din '37, '45, și '49 se umplea destul de mult).

Acest „torent" continuu antrena pe oricine și în orice minut. Dar pentru intelectualii de seamă ai anilor '30, cîteodată se considera mai elegantă inventarea unui articol rușinos (cum ar fi adulterul sau, de pildă, relatarea cum că profesorul Pletniov, rămas singur cu pacienta sa, ar fi mușcat-o de sîni. Dacă scrie în ziarul central, poți oare să dezminți ?).

Paradoxal : în întreaga activitate a Organelor atotpătrunzătoare și veșnic vigilente un singur articol din cele o sută patruzeci și opt din compartimentul special al Codului Penal din 1926 a avut o forță deosebită. Însă spre lauda acestui articol se pot găsi mai multe epitete decît a găsit Turgheniev pentru limba rusă sau Nekrasov pentru Mama-Rusie : măreț, puternic, amplu, ramificat, diversificat, atotcuprinzător. **Articolul Cincizeci și Opt** epuizează lumea nu atît prin formularea sa, cît prin tălmăcirea dialectică și extrem de largă.

În românește de
Mariana CERNICOVA-BUCĂ

[1] MTS = echivalentul (de fapt, prototipul !) S.M.A.--urilor. (n.t.).

[2] **Schutzbund** = organizația „Alianța Apărării", fondată în 1924 în Austria, la cererea maselor muncitorești, pentru a opune rezistență reacțiunii. În 1934 a luptat împotriva fascismului și poliției, însă a fost înfrîntă. La inițiativa partidului comunist din Austria, **Schutzbund** a fost reînființată ca organizație nepartinică de apărare care, pînă la ocuparea Austriei de către hitleriști (1938), a jucat un rol important în lupta pentru un front unic. (n.t.)

SIMION STÎLPNICUL — VIAȚA ȘI RUGĂCIUNEA

Reprezentativ pentru spiritul de început al rugăciunii este Simion Stîlpnicul. Am făcut această alegere fiindcă viața stiliților este în general puțin cunoscută, că ei înșiși sînt oameni fără biografii, ascunși curiozității cotidiene și apoi pentru faptul că Simion, fără să fie un scriitor bisericesc sau apologet (cu toate că a scris niște scrisori) este, înainte de toate, un viețuitor. Or, desfășurarea extraordinară a acestei vieți și sensul ei adînc mi s-au părut a fi un apel la conștiința tulburată a acestui sfîrșit de ev.

Poate că după dictatură, reîntoarcerea către noi înșine este de fapt o refacere după experiența tragică a necredinței și a urii ultimilor 50 de ani, a umanului, a profunzimilor sale spirituale și istorice în fiecare dintre noi. Pe calea **acestei** refaceri, viața Sf. Simion poate fi și ea o lumină. Prezentarea aceasta nu este făcută în spiritul „Vieții Sfinților", culegere pe care însuși un patrolog ca I. Coman cerea să fie revizuită pe baze istorice precise, ci s-a inspirat dintr-o carte celebră în epocă a teologului catolic Hugo Ball, „Bizantinisches Christentum", aceeași lucrare care l-a zguduit pe Nichifor Crainic cînd a citit-o la Viena unde era doctorand, în 1928.

Prezentarea vieții unui sfînt nu este pur și simplu o biografie în sensul comun al cuvîntului, ci, mai degrabă, surprinderea prin coparticipare a treptelor desăvîrșirii sale lăuntrice. Este destul de dificil de a etapiza devenirea vieții lăuntrice prin rugăciunea isihastă la Simion Stîlpnicul, deoarece primele codificări clasice ale rugăciunii apar mult mai tîrziu, în „Metodele" lui Simion Noul Teolog, Nichifor Monahul, Grigorie Sinaitul și Grigorie Palama, despre care vom vorbi pe larg altădată. (A se vedea lucrarea teologului catolic J. Hausherr **La méthode d'oraison hèsychaste,** Roma). Cu toate acestea, putem urmări lucrarea acestei rugăciuni în viața lui Simion, în funcție de cele 4 vîrste monahale : a) copilăria sau faza începătorilor, căreia îi corespunde paza inimii și reducerea patimilor prin înfrînare și asceză ; b) tinerețea sau vîrsta adolescentă, acesteia corespunzîndu-i rugăciunea orală și psalmodică exersată în mijlocul comunității ; c) bărbăția, sau vîrsta celor ce încep să se desăvîrșească, căreia îi corespunde rugăciunea mentală dobîndită prin însingurare și retragere din lume ; d) bătrînețea, sau vîrsta celor desăvîrșiți, căreia îi corespunde contemplația desăvîrșită în care credinciosul este răpit în extazul mistic, după cum spune Pavel în Scrisoarea către Galateni, 2,20 : „M-am răstignit împreună cu Hristos ; și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine". Teologia a codificat aceste vîrste în 3 trepte ale vieții spirituale : I. — purificarea sau **vita purgativa** (în lat.) și **catharsis** (în greacă) care cuprinde primele două vîrste; II — iluminarea sau **vita iluminativa** și **theoria** (în greacă), care cuprinde vîrsta a 3-a și III. — îndumnezeirea prin unire desăvîrșită cu Dumnezeu sau **vita unitiva** și **theologia** (în greacă), care cuprinde vîrsta a 4-a. A se vedea cu precădere descrierea tuturor acestor etape în „Teologia Morală Ortodoxă" — vol. III. Preot profesor doctor Dumitru Stăniloaie, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.

Ucenicul și totodată biograful său, pe nume Antonie, ni-l arată pe Simion ca fiind originar din Siria. La 13 ani, căutînd disperat turma pierdută, intră să se încălzească și să ceară sfat în biserica unei mînăstiri, unde este copleșit de rugăciunea „fericirilor" din slujba liturghiei. Este lămurit de un călugăr bătrîn asupra rostului umilinței extreme, cuprins în I verset al „Fericirilor" — „Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este împărăția cerurilor" (Matei, 5, 1—12). Iluminat subit de revelația acestui verset, intră pe loc în mînăstire. Această convertire spontană este specifică destinelor cu vocație religioasă. O regăsim la Augustin, de exemplu, care, în cartea a 8-a a „Confesiunilor" sale, descrie momentul zguduitor al lecturii unui verset biblic la îndemnul anonim al unei voci de copil. „Tolle lege, tolle lege" („Ia și citește ! Ia și citește !"), lectură după care se convertește la creștinism, fiind botezat de însuși Ambrozie al Milanului. Versetul era următorul : „Să umblăm cuviincios ca ziua : nu în ospețe și în bețiі, nu în desfrînări și în fapte de rușine, nu în ceartă și în pizmă. Ci îmbrăcați-vă în Domnul Isus Christos și grija de trup să nu o faceți spre pofte", Romani, 13, 13—14. La fel s-a întîmplat cu Claudel într-o noapte ploioasă de Crăciun, cînd, intrînd în Notre-Dame să se încălzească lîngă pilastrul din dreapta stranei, s-a convertit. „Infernul este pretutindeni unde nu este Isus Christos" **(Claudel par lui-même.** Ed. Seuil, pag. 26—29, unde descrie momentul convertirii sale). La fel cu acel anonim rus din „Cărticica pelerinului rus", devenit „nebun întru Cristos" după citirea versetului din Tesaloniceni, 5, 17, „Rugați-vă neîncetat". Prin această convertire, Simion pășește în prima etapă a vieții spirituale — purificarea intrînd totodată în prima vîrstă monahală, cea a tinereții spirituale însoțită de înfrînare și asceză.

Mănăstirea cuprindea o obște formată din aproape 80 de călugări, păstoriți de un faimos egumen, Timotei. Rîvna lui Simion este extremă. Față de regula generală a postului ținut pînă seara, Simion postește o săptămînă, cînd ceilalți dorm el plînge și se roagă. La 21 de ani, deja exersat în asceză, hotărăște să-și supună cu totul carnea. Își face o funie aspră din frunze de palmier pe care și-o strînge atît de tare în jurul trupului, încît aceasta îi provoacă răni adînci, care voit netratate, răspîndesc un miros de putreziciune. Călugării îngroziți, descoperind această faptă, hotărăsc să-l alunge pe Simion ca pe un om posedat de diavol. Trei zile este ținut în băi fierbinți pînă ce i se poate scoate funia din carne, apoi este tămăduit și alungat din mănăstire. Momentul acestei asceze extreme, corespunzînd unei adevărate mortificări, îl reîntîlnim și la alți mistici, la Seuse, de exemplu, călugăr dominican trăitor în sec. XIV-XV în Germania, elev de-al lui Eckhard și beatificat de papa Grigorie al XIII-lea în 1811. Intrat și el la 13 ani în mănăstire, purta o cămașă din păr de capră, se încingea cu o curea prevăzută cu cuie de alamă, avea mănuși cu ace împotriva scărpinatului, o cruce de lemn cu 30 de ace pe care și-o fixa pe spate în timpul somnului, a dormit fără foc, n-a gustat carne și și-a drămuit apa la un degetar pe zi. Mortificarea aceasta a ținut de la 18 pînă la 40 de ani. În tratatul său de pedagogie estetică și mistică, cunoscut sub numele de **Exemplarul lui Seuse,** publicat de Bihlmeyer în 1907 într-o ediție critică, scria următoarele referitor la patimile Mîntuitorului : „Dacă vrei să mă contempli în dumnezeirea mea nesfîrșită, învață mai întîi să mă cunoști și să mă iubești în umanitatea mea suferindă, căci aceasta este calea cea mai scurtă spre fericirea veșnică". Mortificările lui Serafim de Sarov, relatate de ucenicul său Motovilov în **Entretiens avec Père Serafim,** „Exercițiile spirituale ale lui Ignatio de Loyola și chinurile mărturisite de Pascal în **Pensée** sînt exemplare pentru relevarea ideii fundamentale a ascezei — întemeierea acesteia direct în patimile Mîntuitorului".

După alungarea sa din mînăstire, Simion se aruncă într-o groapă adîncă în apropierea mănăstirii, petrecînd timp de 7 zile fără hrană, înconjurat de tîrîtoare. Timotei, starețul, cuprins de remușcări pentru ușurința cu care-l alungase pe Simion, pune frații să-l caute prin împrejurimi. Găsit și adus în fața starețului, acesta, înțelegînd vocația sfințeniei lui Simion, cade plîngînd la picioarele lui. Pentru cîțiva ani, Simion va mai rămîne la mănăstire, respectînd modul de viață al obștei. Cu acești ani se încheie pentru Simion vîrsta a 2-a monahală, respectiv rugăciunea orală și psalmodică în mijlocul comunității și, odată cu aceasta, prima treaptă a vieții spirituale — purificarea.

Cea de-a 3-a vîrstă monahală, respectiv vîrsta celor ce încep să se desăvîrșească, și căreia îi corespunde rugăciunea mentală dobîndită prin însingurare și retragere din lume, începe cu plecarea lui Simion de la mînăstire și retragerea acestuia într-o chilie la poalele unui munte în Antiohia. Prin această recluziune la poalele unui munte au trecut mulți sfinți, dintre care amintim pe Grigorie Sinaitul, așezat în munții Paroriei în Bulgaria, pe Grigorie Palamas, care, la 35 de ani, în 1321, se așează într-un mic schit lîngă Marea Lavră din Athos sau Ioan Scărarul, stareț al mînăstirii Sf. Ecaterina de la poalele muntelui Sinai, întemeiată în sec. al VI-lea de Iustinian. Față de isihasmul bizantin al părinților greci, orientat mai mult hristocentric și teologic, spiritualitatea părinților deșertului este în principal legată de mistica deificării (theosis), a iluminării lăuntrice prin rugăciune și a „Schimbării la Față". În reprezentările iconografice ale mănăstirii Sf. Ecaterina, cel mai important centru al isihasmului ortodox pînă la renașterea atonită, apare repetat chipul lui Moise în lumina divinității și totodată Schimbarea la Față a Mîntuitorului pe Muntele Taborului. În toate scrierile acestor părinți urcușul desăvîrșirii duhovnicești și cunoașterea lui Dumnezeu (theognosie) este comparat cu urcarea lui Moise pe muntele Sinai din Vechiul Testament. Lumina taborică, înțeleasă ca har necreat, ca descoperire a tainelor dumnezeiești și ca ideal ultim al unei existențe transfigurate prin rugăciune, este marea temă de meditație a întregului isihasm pînă la codificarea acestei învățături în scrierile lui Grigore Palamas. (A se vedea și **Viața și învățătura Sfîntului Grigore Palama,** Dumitru Stăniloae, Sibiu, 1938).

La poalele acestui munte, în timpul postului Paștelui, Simion punea să fie zidit înăuntrul chiliei, fără apă și fără mîncare, petrecînd primele 10 zile în picioare, celelalte în genunchi și ultimele întins pe pămînt în ghearele morții. Sugestiv mi s-a părut comentariul lui Hugo Ball, unul din cei mai avizați comentatori ai vieții lui Simion, față de caracterul ascezei lui, „Die Abschaffung des Bedürfnisse ist ihre Antwort auf die Probleme der Zeit. der sie angehäre in" — „Curmarea nevoilor este răspunsul la problemele timpului cărora acestea îi aparțin". („Bizantinisches Christentum", Insel Verlag, Frankfurt am Mein, 1979, pag. 245). Ulterior, Simion urcă în vîrful muntelui, așezîndu-se pe un piedestal, legîndu-se cu un lanț de picior pentru a-și curma și funcția ambulatorie. Pentru a nu fi tulburat de mulțimile care încep să-l caute, a pus să-i fie înălțată coloana pînă la 40 de picioare (coloană în grecește înseamnă „stylos", de unde vine și numele de stilit). Pe această coloană, el va sta 40 de ani în rugăciune neîncetată, expus vremii și tuturor luptelor nevăzute.

Cu urcarea pe această coloană, de unde nu se va da jos pînă la moarte, Simion pășește în ultima vîrstă monahală, respectiv bătrînețea sau vîrsta celor desăvîrșiți căreia îi corespunde contemplația dumnezeiască unitivă. Cu această vîrstă se împlinește și cea de-a 3-a etapă a vieții spirituale, îndumnezeirea prin unire desăvîrșită cu Dumnezeu. „La unirea cu Dumnezeu nu se poate ajunge decît prin rugăciunea curată... Dar unirea cu Dumnezeu e mai presus și de rugăciunea curată. Ea înseamnă dragostea desăvîrșită. Și pe aceasta nu o dă omul de la sine, ci îi vine din Dumnezeu", scrie părintele Stăniloae la începutul părții a III-a a **Teologiei morale,** dedicate ultimei etape a vieții spirituale. În 1921, în Insel Verlag, un eminent teolog german, Martin Buber, a tipărit o antologie de texte, privind mărturisirile multor „iluminați", printre care cităm pe cîțiva mai cunoscuți : Hildegard von Bingen (secolul al XII-lea), Mechthid von Magdeburg (în secolul al XIII-lea), Iacob Böhme (în secolul al XVII-lea), toți din Germania, Catharina de Siena, reprezentînd mistica italiană, și Teresa d'Avilla pe cea spaniolă, franciscanul Aegidius din Assisi etc. Comparînd tradiția misticilor și „iluminiștilor" catolici cu a părinților și călugărilor ortodocși, așa cum apare aceasta la un Macarie Egipteanul, Dionisie Areopagitul, Simion Noul Teolog sau Nicodim Hagioritul, observăm o anumită diferențiere. Spiritualitatea mistică catolică este zbuciumată, axată în primul rînd pe experiența mistică lăuntrică și mai psihologizată decît spiritualitatea ortodoxă. Aceasta din urmă este mai realistă, disciplinată și canonică, orientată mai mult spre roadele Sf. Duh către oameni și comunitate. De aici, acea notă de impersonalitate a scrierilor călugărilor inspirați, cum este Simion Noul Teolog (917—1022), o orientare spre teologizarea și codificarea experienței religioase și o atitudine refractară față de viziuni, așa cum o întîlnim la Grigorie Sinaitul (arătînd că lectura credinciosului cu Dumnezeu este una obiectivă și nu subiectivă). Ulterior, spiritualitatea bizantină, prin învățătura triumfătoare, la al VI-lea Conciliu ecumenic din Constantinopol, în 681, a deificării (participarea totală și reală în Dumnezeu), a lui Maxim Mărturisitorul, și prin teologizarea isihasmului de către Grigorie Palama va uni definitiv teologia cu rugăciunea și Biserica cu mănăstirea, dînd astfel pentru secole profilul spiritual al Ortodoxiei.

Radu SPERNEAC

NOSTALGIA COPILĂRIEI SAU REGĂSIREA SINELUI

Ici, colo stăruie încă prejudecata că **Amintirile din copilărie** s-ar încadra într-o literatură destinată îndeosebi copiilor ; aceasta, de bună seamă, şi din pricina năzdrăvăniilor pe care Nică, împreună cu tovarăşii săi, le-a săvîrşit c-o ingenuitate plină de hazul ce a făcut deliciile atîtor generaţii de copii, fericiţi să-şi recunoască, în năstruşniciile eroului nostru, propriile pozne şi isprăvi. Realitatea însă este că, în evocările humuleşteanului, adulţii sînt în primul rînd aceia ce-şi redescoperă, cu nostalgică emoţie, vîrsta paradisiacă, tulburaţi de gîndul neputinţei de-a o recîştiga altfel decît în amintire. Dincolo de jovialitatea-i contagioasă, de cascadele rîsului sănătos şi robust, capodopera lui Creangă ascunde un fond de gravitate înrădăcinat în credinţa, arareori conştientizată, dar întotdeauna intuită, că vîrsta copilăriei e o dimensiune spirituală permanentă, constitutivă fiinţei noastre intime, de unde şi sentimentul că nostalgia ei traduce un posibil act recuperator.

Pentru multe spirite mari, copilăria înseamnă o stare de graţie coextensivă întregii noastre existenţe, o feciorelnicie a sufletului ce ne uşurează impactul dramatic cu soarta nemilostivă. Copiii nu cunosc nici trecut, nici viitor, ci, spre deosebire de cei vîrstnici, trăiesc într-un prezent continuu, un timp sacru, nevulnerat de conştiinţa binelui sau a răului, şi cu atît mai puţin de teama păcatului şi-a morţii. Ca atare, copilăria este nemurirea însăşi, în al cărei cerc de atracţii magice omul s-a aflat de cînd lumea.

Nu tînărul abia ieşit din condiţia paradisiacă, neatins încă de terorile „marei treceri“ va dialoga cu copilul de pînă mai ieri, ci omul împovărat de anii experienţelor aspre, marcat implacabil de iminenţa sfîrşitului. Or, atunci cînd, mai avînd puţini ani de trăit, Ion Creangă începuse să-şi scrie **Amintirile**, el era omul matur, obsedat de vocea pură a copilului din străfundurile eului său şi, simţind că soarta noastră nu e decît „condensarea copilăriei“ — cum spunea Rilke —, a evocat-o pe aceasta în tonurile unui lirism de-o învăluitoare duioşie : „Stau cîteodată şi-mi aduc aminte ce vremi şi ce oameni erau în părţile noastre pe cînd începusem şi eu, drăgăliţă-Doamne, a mă ridica băieţaş la casa părinţilor mei, în satul Humuleşti, din tîrg drept peste apa Neamţului...“. Vocea naratorului celebrează acea perioadă binecuvîntată, cînd „vremea trecea cu amăgele“, iar „eu — îşi aminteşte povestitorul — creşteam pe nesimţite, şi tot alte gînduri îmi zburau prin cap, şi alte plăceri mi se deşteptau în suflet“, căci „toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea !“. Aşa îşi simte copilul viaţa, o horă neîntreruptă de bucurii, încît pînă şi micile impasuri, repede uitate, se încarcă de inefabilul poeziei, iar lumea, generoasă, i se dezvăluie cu toate prodigiile ei domolindu-şi stihiile după vrerea mamei, zeiţa protectoare a copilăriei. Mai tîrziu însă, după ce inevitabila ruptură de timpul sacru s-a produs şi a sosit „vremea de a pricepe omul ce-i bine şi ce-i rău“, manifestările euforice vor alterna tot mai des cu accentele de amărăciune şi tristeţe, oricît de meşteşugit ar fi ele disimulate în faldurile umorului : „Ia, am fost şi eu, în lumea asta, un boţ cu ochi, o bucată de humă din Humuleşti, care nici frumos pănă la douăzeci de ani, nici cu minte pănă la treizeci şi nici bogat pănă la patruzeci nu m-am făcut. Dar şi sărac aşa ca în anul acesta, ca în anul trecut şi ca de cînd sunt, niciodată n-am fost !“. În asemenea ceasuri de cumpănă, Creangă se refugiază în copilărie, readucînd în amintire sfinţenia începutului, senina zodie aurorală : „Hai mai bine despre copilărie să povestim, căci ea singură este veselă şi nevinovată“.

Îndemnul naratorului se naşte din convingerea că e posibilă regresiunea la această stare de graţie care, spuneau taoiştii, îi conferă omului, în ciuda maturităţii, frăgezimea unui copil. Pe lîngă accepţiunea de vîrstă biologică, riguros circumscrisă temporal, copilăria reprezintă deci o dimensiune spirituală, o realitate ireductibilă şi permanentă a fiinţei noastre, cu benefice repercusiuni asupra celui ce are capacitatea s-o redescopere şi s-o retrăiască intens. Tradiţia a legat îndeobşte copilăria de ceea ce s-a numit „vîrsta de aur“, iar în această tradiţie Jean-Jacques Rousseau se bucură de un recunoscut prestigiu ; autorul **Confesiunilor** afirmase că identitatea naturală a omului sau, altfel spus, „copilăria“ sa este o constantă eternă, matricea ei rămînînd nealterată de-a lungul timpului, aşa cum statuia lui Glaucos şi-a păstrat substanţa intimă, în pofida intemperiilor ce au desfigurat-o.

Copilăria nu înfloreşte însă doar într-un timp anume, ci şi într-un spaţiu privilegiat, acela al satului cu care — spunea Blaga — alcătuieşte un întreg inseparabil. Pentru locuitorii săi tradiţionali, satul reprezintă însuşi „centrul lumii“, iar sensibilitatea copilului este poarta deschisă spre metafizica acestuia. De aici, fireşte, înduioşata descriere a Humuleştilor, „cu Ozana cea frumos curgătoare şi limpede ca cristalul“, şi tot aici trebuie căutată explicaţia dramei, cu ample rezonanţe, a desprinderii copilului de vatra natală : „Cum nu se dă scos ursul din bîrlog, ţăranul de la munte, strămutat la cîmp, şi pruncul dezlipit de la sînul mamei sale, aşa nu mă dam eu dus din Humuleşti în toamna anului 1855, cînd veni vremea să plec la Socola, după stăruinţa mamei“. Evenimentul, conotat de multiplele-i sensuri existenţiale, coincidea şi calendaristic cu un moment de o gravă încărcătură simbolică : „Era dimineaţa, în ziua de Tăierea capului sfîntului Ioan Botezătorul...“. Aşadar, o ritual decapitare sugerînd sfîrşitul violent al vîrstei de aur ; desprinderea de vatra satului, dureroasă ca o traumă placentară, aminteşte de eroul din poveste ce refuză să se nască, să iasă adică din paradisul amniotic.

Sfîrşitul **Amintirilor** pecetluieşte ieşirea din inocenţa copilăriei, intrarea definitivă în existenţa propriu-zisă, minată de griji şi nevoi, bîntuită de conştiinţa păcatului şi morţii, de un sens tragic pe care doar omul matur îl poate înţelege şi trăi.

Nimic n-a mai rămas din exuberanţa trecută, din explozia de luminoasă bucurie ce dă atîta farmec şi animaţie povestirii, seduce prin contagioasa voie bună a rîsului ţîşnit din străfundurile fiinţei pure, nevulnerate încă de spectrul realităţii crude. Dintr-odată, copilul care, de-acum, nu mai este copil, se trezeşte din visu-i minunat într-o lume şi-o viaţă necunoscute, ce-i confirmă şi întăresc aprehensiunile anterioare : într-adevăr, înstrăinarea „este hotărîtă“, dar nu „cine ştie pentru cîtă vreme !“, ci pentru totdeauna, devenise irevocabilă. Cu o economie de mijloace demnă de marii maeştri, Creangă înregistrează această cădere în abisul vieţii ca pe o dureroasă ieşire din edenul copilăriei. Descinderea în Iaşi se petrece „într-un tîrziu, noaptea“, cînd noii sosiţi se adăpostesc „sub un plop mare“ amestecîndu-se cu mulţimea „de dăscălime adunată de pe la catiheţi, din toate judeţele Moldovei“. Detaliile configurează o lume sumbră, percepută de narator ca un univers al înstrăinării şi singurătăţii ; în ciuda mulţimii înghesuite sub plopul din „cieriul Socolei“, simbol, el însuşi, al marginalizării, povestitorul se simte izolat, şi pe bună dreptate, căci cei ce-l împresoară nu sînt tovarăşii lui de copilărie, ci necunoscuţi veniţi din toată Moldova. Ba mai mult, numai unii sînt tineri, majoritatea fiind „cu nişte tîrsoage de barbe cît badanalele de mari“, oameni în toată firea, deci, cu preocupări şi griji abia bănuite, deocamdată, de humuleşteanul nostru. Ultima frază ni-i înfăţişează pe aceşti bărboşi „şezînd pe iarbă, împreună cu părinţii lor (...) şi **mărturisindu-şi unul altuia păcatele !**“ (s.n.).

Cititorului nu-i poate scăpa desigur contrastul violent cu atmosfera generală a **Amintirilor,** starea de quasidamnaţie a celor ce îşi împărtăşesc reciproc păcatele. Imaginea trimite la mitul adamic, iar supoziţia nu e deloc hazardată după ce, în ultima vreme, exegeţii au scos la iveală asemenea infrastructuri ale operei lui Creangă. Într-un recent eseu, bunăoară, Valeriu Cristea identifică în **Ivan Turbincă** o parodie inspirată de textele evanghelice, Ivan cumulînd, în variantă parodică, trăsăturile lui Isus. Criticul pleacă de la cultura teologică temeinică a fostului diacon şi demonstrează cu argumente convingătoare prezenţa în basmul amintit a numeroase analogii cu situaţii din textele sfinte. Ei bine, finalul **Amintirilor** este o discretă, dar indubitabilă aluzie la pierderea inocenţei paradisiace ca pedeapsă pentru cunoaşterea binelui şi răului, „bărboşii“ ce se spovedesc unul altuia dînd seamă de fatala cădere în viaţa pe care Creangă n-a mai povestit-o, pentru că n-o socotea esenţială. Existenţa de tîrgoveţ, fie şi aureolată de recunoaşterea publică, era mai mult o supravieţuire, prelungire firavă a copilăriei în acea „oază humuleşteană“, care a fost bojdeuca din Ţicău, ca şi-n obiceiurile şi „ţărăniile“ ce-i amuzau pe ieşenii de toată mîna, fără ca aceştia să le fi fost pătruns însă rosturile adînci.

Toată viaţa, Creangă s-a complăcut în ipostaza de ţăran, însă nu dintr-un cabotinism ieftin ori stimulat de aplauzele cercului din ce în ce mai larg de admiratori ; a făcut-o cu patima celui ce crede în taina mîntuitoare a contactului cu obîrşia. Printr-un soi de miracol ce ţine de natura imprevizibilă a geniilor, „primitivul“ Creangă a cultivat principiul pe care, mai tîrziu, rafinatul Rilke i-l va recomanda, sub formă de consiliu, unui tînăr confrate. Pentru a-l vindeca de angoasa singurătăţii, autorul **Elegiilor duineze** îi scrie acestuia : „Chiar dacă aţi fi într-o puşcărie ale cărei ziduri n-ar lăsa să pătrundă în simţurile dumneavoastră nici unul din zgomotele lumii (...), v-ar rămîne şi atunci copilăria ; această de nepreţuit, regească bogăţie, acest tezaur al aducerilor aminte“.

I. CHEIE-PANTEA

Simion Mioc

ADAGIO

În amintirea poetei Eta Boeriu

O lacrimă transfigurată, Doamnă,
întrezărită-n pragul de plecare,
în aură discretă și-nțeleaptă.
Ce strună de violă ar vibra
melancolii și-avînturi din ființă —
un grav ecou al adîncimii ?

Noi am rămas la Marea Poartă,
cu giuvaieruri de alean.

Mircea Vulcănescu

ULTIMUL CUVÎNT

(XII)

rostit în apărarea sa de Mircea Vulcănescu, în ziua de 15 ianuarie 1948, în fața Curții de Apel din București, secția a IX-a Criminală, în procesul celui de-al doilea lot al foștilor miniștri și Subsecretari de Stat din Guvernarea Mareșalului Antonescu —, acuzați că au provocat dezastrul Țării — în baza legilor 312/1945, 455/1945, 291/1947.

[...] Cînd însă am aflat că, concomitent cu angajarea grosului armatelor în Răsărit, s-a scindat armata în două, o parte rămînînd acasă cu scopul de a fi instruită și dotată pentru alte ipoteze, am dobîndit certitudinea că, între fața aparentă a lucrurilor, pe care o impusese nevoia, și idealul ascuns, pe care omul îl păstrează pentru sine, s-a deschis o prăpastie, care avea să se lărgească tot mai mult.

Am început să veghez.

Citisem, prea curînd, relațiile Împăratului Rudolf cu Mihai Voievod, pe cele dintre Iosif al II-lea și Horia, pe cele dintre Francisc Iosif și Avram Iancu, pentru ca să nu-mi sară în ochi un paralelism care pare să fi fost o permanență nenorocită a relațiilor dintre români, unguri și nemți în această parte a lumii.

Am urmărit de atunci lucrurile cu mare îngrijorare, pentru că mi se părea că politica Țării se poartă pe o muchie de cuțit și că libertatea Țării mele e pe muchie.

Și, în perspectiva acestei griji, s-au încadrat toate actele mele ulterioare, din care, unele, s-au evocat aici, de către martori. Mă refer la depoziția martorului Tomoroveanu și la finalul celei făcute, în fața Secției a VII-a de către martorul Gen. Socrate Mardare.

Cînd, în 1943, Divizia a XX-a din Alba Iulia, din care făceam parte ca militar, s-a risipit în cîmpiile din fața Stalingradului, am simțit că, dacă nu-i împărtășisem și eu soarta ce mi-ar fi fost hărăzită, dacă nu aș fi fost Subsecretar de Stat, aveam datoria să veghez cu mai mare strășnicie, ca sarcina ce mi se pusese în mîini să nu ducă la risipirea lucrurilor scumpe celor căzuți departe și celor pe care-i lăsaseră în urma lor.

Ce puteam face, Onorată Curte ?

Să sabotez misiunea pe care o aveam, cu riscul ca Țara să încapă pe mîini străine, cum era amenințată (vezi declarațiile Consiliului de Miniștri, în ședința din 25 mai 1944, în care ne spune că a fost amenințat cu ocupația de nemți, dacă nu cedăm noi, aceștia din sectorul economic. Și fie zis în treacăt : „N-am cedat !").

Să las ca Țara să devină teatru de război pentru interese străine, fără ca nimic să nu se mai aleagă de nădejdea dezrobirii ei ?

Ori să stau și să priveghez, mai cu rîvnă, ca toate lucrurile cu grijă chivernisite pentru acel ceas, să nu se risipească și să fie puse în stare de funcțiune, spre cel mai mare bine al Țării mele ?

Cred că nu aveam de ales, altfel de cum am ales !

Și nu pentru că pedeapsa care lovea acțiunea politică constituia o scuză legitimă, dar pentru că socotesc că alegerea mea a fost chibzuită și cuminte : să scap ce se poate scăpa, în sfera mea de acțiune !

Cei care judecă lucrurile altfel, ar trebui să se gîndească ce ar fi însemnat o ocupație germană pentru noi. Iar cei care au văzut Ardealul de Nord revenit în Țara mumă, înțeleg ce vreau să spun.

Lucrul îl recunoaște indirect și actualul Ministru de Finanțe, Dl. Vasile Luca, atunci cînd, într-o cuvîntare ținută în anul 1944 asupra „Problemelor Refacerii Românești" spune :

„Dacă noi vom controla întreprinderile vom vedea că războiul la noi nu a făcut nici a zecea parte din distrugerile provocate, de exemplu, în Polonia sau Iugoslavia, în alte țări care au fost ocupate de nemți..." (Vezi ziarul „Scînteia", fila din dosar).

Evoc acum vremea bombardamentelor aeriene din Aprilie 1944, în care Ministerul fusese bombardat și ființa lui risipită în dispersare. Acestea se petreceau în zilele în care Moldova era evacuată, zile pe care le-am petrecut zi și noapte în Minister, dînd, din ceas în ceas, dispozițiunile necesare evacuării, pe măsură ce se iveau situațiile tactice.

Am avut satisfacția atunci să aud din gura unui adversar politic al regimului, aflat în biroul meu să-mi ceară mijloace de evacuare, un cuvînt care mi-a dat puterea să înfrunt multe umilințe în clipa în care ispășeam, la Aiud, condamnarea nedefinitivă. Îmi spunea acesta, atunci, că, în debandada generală a autorităților civile din Moldova, singurul act prin care lumea a simțit că mai există un Stat românesc și că cineva veghează asupra mulțimii a fost grija Ministerului de Finanțe de a depune la timp salariul pe trei luni al fiecărui funcționar, fie că pleacă în bejenie, fie că rămîne pe loc.

Am fost atunci, pentru Ministrul meu, care rămăsese singur cu mine, și cu doi Secretari Generali (pentru că al treilea plecase) simultan : Șef de Cabinet, dactilografă, casier, aprod — scriind pe genunchi ordine de plată pe fițuici, ori învîrtind, sub bombardament, cu mîna mea, mînerele pompei de aerisire a adăpostului Ministerului, în care se refugiaseră sute de dame și copii.

Și evoc vremea ultimelor ceasuri ale bombardamentului german de după 23 August, ceasuri pe care le-am petrecut tot la Minister, în continuare, pînă în momentul în care, predînd departamentul noului titular instaurat la 23 August, am revenit la Direcția de la care plecasem cu 3 ani și jumătate înainte.

Despre toate aceste evenimente politice, desigur, noi Subsecretarii nu aflam din destăinuiri directe, făcute mai înainte de a se petrece.

Ele constituiau secrete de Stat.

Unele, de ordin strict militar, erau ascunse chiar și Ministrului de Externe, care se plîngea în public că nu fusese consultat asupra lor.

Dar aveam totuși un cap și interpretam cum puteam, ce puteau însemna acele lucruri.

Explicațiile veneau numai cu mult mai tîrziu și trunchiate. Am citat aci cîteva. Abia cu un an și jumătate de la intrarea mea în Guvern, într-o ședință a Biroului Păcii reunit la Președenție, la 25 Iunie 1942, am aflat cum s-au petrecut evenimentele care au dus la război (Stenograma s-a cerut să fie depusă Onoratei Curți). Erau expuse acolo, post-factum, într-o ședință publică, unor notabili printre care participau întîmplător și cîțiva Miniștri (cîțiva numai), invitați de către Ministrul de Externe. Nu le-am putut controla.

De posibilitatea izbucnirii războiului, mi-am dat seama personal din stadiul lucrărilor de apărare pasivă. Despre declararea lui, am aflat a doua zi din ziar. Pregătirea lui se făcuse de către Conducător și de către Ministrul de Externe, care au și declarat în ședința Biroului Păcii din 25 Iunie 1942, că au purtat singuri povara acestei pregătiri. Restul se făcuse ipotetic.

De posibilitatea încetării operațiunilor, după căderea Odesei am aflat dintr-o discuție într-un Consiliu de Miniștri, în care, cerîndu-se restituirea unui automobil rechiziționat ni s-a răspuns să nu insistăm că, în curînd, se va dezrechiziționa totul.

De reluarea operațiunilor, în Est, am aflat incidental, constatînd că nu se mai desrechiziționează. Depășirea Nistrului nu era sigură și funcțiunea trupelor ce le-au depășit ulterior era numai aceea a unor trupe de ocupație și siguranță.

Un fragment de stenogramă, aflat la dosar, atestă de altfel, încercările zadarnice ale Ministerului de a afla ce se intenționează, pentru a nu fi surprinși nepregătiți de evoluția concretă a evenimentelor.

Desfășurarea ulterioară a evenimentelor s-a făcut, de altfel, direct prin acte și convențiuni ale Comandamentului Militar, care au exclus intervenția Ministerului de Finanțe.

Angajarea grosului trupelor în Răsărit am simțit-o clar, abia cînd, în planul de dotare pe 1942/1943, au apărut mai multe zeci de sobe de fier pentru iernatul în stepă.

Așa s-au răsfrînt lucrurile la noi.

Și dacă aceste sobe nu s-au făcut, prin opozițiunea noastră, lucrul nu s-a datorat atît relei noastre voințe, căci aveam înaintea noastră imaginea frigului pe care trebuiau să-l îndure ostașii pe front, cît considerației lipsei de vagoane pentru transportul acestei fierării în Rusia.

Iar de condițiile în care s-a făcut angajarea grosului armatei în Rusia, n-am aflat decît din protestările tardive ale Min. de Externe, care se plîngea că nu fusese consultat în prealabil cu acel prilej, angajamentul luat avînd un caracter pur militar. Convențiile încheiate cu acel prilej, deși priveau punerea armatei române în subzistență germană și aveau repercusiuni directe asupra finanțelor publice, nu le-am cunoscut niciodată în amănunt.

Iar cum s-au petrecut lucrurile cu adevărat, nu am aflat decît acum în urmă, după întemnițare, stînd de vorbă prin închisori cu unii din martorii acestor întîmplări, care, de altfel, și ei povesteau lucruri contrare.

Mai precis, am știut lucrurile în legătură cu pregătirile noii armate din interior al cărei plan de dotare trecut pe la Min. de Finanțe, în vremea ministeriatului Neagu, cu care eram prieten și cu prilejul stabilirii efectivelor la care am luat parte, împreună cu Ministrul meu, la discuții cu Conducerea Oștirii, în cabinetul lui și la M. St. Major.

Cu acest prilej s-a petrecut scena la care s-au referit cei doi martori : Generalul Mardare și Tomoroveanu, de care am pomenit.

Mai știam că se duc negocieri pentru ieșirea din război. Dar de stadiul lor știam numai din ceea ce toată lumea afla de la posturile de radio, ori din spusele ministrului meu și, la urmă, din spusele Ministrului de Externe.

Asta e tot ce am știut eu. Lucrurile acestea mă privesc, firește, numai pe mine. Alții nu vor fi știut nici atît ! Dacă în asemenea condiții pot fi socotit complice la hotărîrile politice ale Conducerii Statului, nu mai am nimic de zis.

VI. ÎNCHEIERE

Onorată Curte, termin.

Onorata Curte mă va judeca după cum crede de cuviință și, după cum va putea, mă va achita sau mă va condamna, ca autor principal, complice, cu sau fără circumstanțe atenuante, la ani grei de temniță sau de închisoare altfel zisă și la risipirea casei părintești sortită în gîndul tatei să asigure prin timp soarta și viața a trei ființe nevinovate și la degradarea civica, la interdicția exercitării puterii părintești, a dreptului de a ține școală etc., etc.

Alții, decît Onorata Curte, aplicîndu-mi, cu sau fără drept, regimul de exterminare la care am fost supus, vor preface, mai curînd sau mai tîrziu, pedeapsa Onoratei Curți într-o pedeapsă mai aspră, potrivit unor intenții rămase pentru mine de neînțeles.

Nu pentru asta mă plîng !

Sînt în lumea asta riscuri, pe care datoria bărbătească, ca și datoria ostășească te obligă să le asumi, chiar dacă nu te poate mîngîia aici amintirea foloaselor materiale, ce n-au fost, și nici amintirea măgulitoare a cinstirii unei fețe pe care unul din Domnii Procurori ne-au amintit-o prin compensație ; pentru ca celălalt Domn Procuror s-o tăgăduiască.

O știu și, repet, nu pentru asta mă plîng !

Un lucru însă am dreptul să pretind Onoratei Curți atunci cînd, chemîndumă în fața ei, am înțeles să răspund :

„De față !".

Este dreptul pe care-l am să-i cer ca, dacă va judeca și va hotărî că trebuie să ispășesc, revendic dreptul de a pătimi și de a muri pentru Adevăr !

Adevărul acesta, Onorată Curte, mă trudesc însă zadarnic să-l cuprind, încercînd să înfrunt unul după altul fiecare din capetele actului de acuzare, ori fiecare din articulațiunile argumentării Domnilor Procurori :

1. Căci nu eu am permis și nici nu am ajutat, în nici un fel, unei armate străine să intre pe teritoriul Țării mele.

Și acuzarea asta, rostită de o judecată, mă doare rău !

2. Și nici nu am hotărît eu, în vreun fel declararea sau continuarea războiului și nici n-am participat la luarea acestor hotărîri, pe care le-a purtat pe umerii lui, singur, Mareșalul Antonescu, ajutat poate și de Mihai Antonescu, în ce privește pe unele din ele ; chiar dacă aș fi participat și eu, ca tot românul, în sfera mea de acțiune la purtarea acestui război.

Patru ani mi-am cercetat toate actele, căutînd să aflu în activitatea mea publică, unul de care m-aș putea căi. N-am găsit !

În asemenea condiții, Onorata Curte poate să hotărască în privința mea orice !

Un singur lucru o pot asigura de pe acum, cînd am încă integritatea mea corporală și a facultăților mele sufletești : Că pînă în ultimul meu ceas, o să dorm bine !

Onorată Curte, termin rugîndu-vă să mă iertați că am abuzat de timpul Domniilor Voastre și că am spus lucrurilor pe nume.

Dar eu cred în Adevăr și știu că nu e putere în lume mai mare decît adevărul ! Să vă ajute Dumnezeu, Domnilor Judecători, să fiți nu judecători drepți, ci judecători Adevărați.

Am zis ! ! !

Mircea Eliade

TREPTE PENTRU MIRCEA VULCĂNESCU

. . . Nu știu ce să admiri mai întîi : nestăvilita lui curiozitate, cultura lui vastă, solidă, ' ine articulată sau inteligența lui, generozitatea, humorul sau spontaneitatea cu care-și trăia credința și iscusința cu care și-o tălmăcea. Nu cred c-am intîlnit alt om înzestrat cu atîtea daruri. Și nici altul care să-l întreacă în modestie. Am cunoscut, desigur, savanți care se încumetă să citească în treizeci de limbi ori stăpînesc îndeamănuntul istoria unei țări sau a unui continent, ori au pătruns toate tainele fizicii și matematicilor, ori înțeleg nenumărate sisteme filosofice. Dar mintea lui Mircea Vulcănescu era altfel alcătuită. După ce-l cunoșteai mai bine, înțelegeai că dacă ar fi trebuit, ar fi putut și el învăța treizeci de limbi sau istoria unui continent sau matematicile superioare. Îl interesa tot. Mai mult : înțelegea — și-ți explica — de ce-l interesează cutare sau cutare disciplină, un anumit autor sau o anumită operă.

Dar nu era nimic haotic, nici dezarticulat în cultura lui. Ce învățase de la teologii și filosofii pe care-i citise, se lega de tot ce-l învățaseră sociologii, economiștii, istoricii, financiarii, oamenii politici. Imensa lui cultură nu era distribuită în „compartimente" ; era perfect integrată, deși se desfășura pe niveluri multiple ale cunoașterii. De aceea era în stare să profite din lectura unui „reducționist" — un freudian, bunăoară, sau un marxist —, pentru că știa unde să-l situeze. Cum mărturisea adesea : nu se lăsa impresionat de „jargon", nici de „ideologie". Asimila dintr-un autor tot ce-l ajuta să înțeleagă mai bine un fenomen cultural ; adică, îl ajuta să descopere aspecte sau să descifreze sensuri care i-ar fi rămas altminteri ascunse sau nelămurite.

Această neobișnuită „deschidere" către universurile spirituale îi îngăduia să învețe și să facă tot ce hotăra ; și de cele mai multe ori, le făcea mai bine decît ceilalți. Cînd s-a hotărît să joace bridge, a învățat, cu îndărătnicie și metodă, cîteva săptămîni — și apoi a ajuns campion. Scria cu aceeași ușurință și competență despre probleme de teologie răsăriteană, economie bancară, sociologie țărănească sau roman modern. Odată i-a căzut în mînă o revistă franceză în care se anunța un concurs în legătură cu un roman polițist în curs de publicare. Mircea Vulcănescu a citit romanul și a răspuns pe loc. Evident, soluția găsită de el era cea justă. Cîteva săptămîni după aceea, numele lui se afla în fruntea listei.

Scria destul de mult, dar publica puțin și numai silit de împrejurări. Era, cum amintea el că fusese Goethe, un „scriitor ocazional". Intervenea în polemici sau publica un articol ca să apere un prieten atacat pe nedrept. Așa a scris, în „Cuvîntul" din toamna lui 1930, **Carte pentru Isabel**, răspunzînd criticii din „Gîndirea", în care Nichifor Crainic încercase să arate mihnit — căci fusesem și eu colaborator al revistei — că **Isabel și apele diavolului** era un roman imoral. Așa a scris o serie întreagă de articole în timpul faimoasei controverse pascale sau a „mișcării" de la biserica Cuibul-cu-Barză, sau a polemicii între Iosif Frollo și Nae Ionescu pe tema a fi „român" sau „bun român". Publica mai ales în „Cuvîntul", nu numai pentru că îi plăcea ziarul, dar mai ales pentru că avea pentru Nae Ionescu o admirație și o iubire fără margini, pe care a păstrat-o pînă la sfîrșit, chiar cînd nu mai era de acord cu orientarea politică a Profesorului. Cînd, în Noiembrie 1928, am plecat în India, Mircea Vulcănescu mi-a dăruit un portret al lui Nae Ionescu pe care-l desenase, din memorie, doi ani mai înainte, la Paris, într-o zi cînd i se făcuse dor de el. Era, fără îndoială, cel mai „adevărat" portret al lui Nae Ionescu pe care l-am văzut vreodată. Și singurul în care mîinile profesorului își găsiseră expresia lor profundă, inimitabilă. (Mircea mi-a mărturisit că, ajungînd odată prea tîrziu la o conferință a lui Nae Ionescu despre „libertate și liberul arbitru" și nemaiputînd intra în sală, a urmărit expunerea și a înțeles soluția la care se oprise Profesorul numai privindu-i, prin geam, jocul mîinilor).

De cîte ori își lua răspunderea unui studiu mai vast, izbutea să-i întreacă chiar pe „specialiști". Nu mă gîndesc numai la contribuțiile lui la cele cîteva monografii despre satele românești, pregătite de elevii profesorului D. Gusti (și din care nu știu cîte au apucat să apară). Dar istoria militară a războiului nostru de întregire, pe care a publicat-o într-unul din volumele **Enciclopediei românești**, constituie poate cea mai clară, mai bine documentată și mai sistematic organizată monografie asupra acestui subiect.

De cele mai multe ori, însă, Mircea Vulcănescu scria pentru el și pentru cîțiva prieteni : eseuri, mici studii despre probleme obscure sau nefamiliare, planuri elaborate de viitoare tratate de teologie, morală sau economie politică, medalioane critice, poeme, comentarii.

Nu știu ce s-a ales de această vastă operă rămasă în manuscris. Nu îndrăznesc să-mi închipui că nu s-a păstrat. Deși, dacă ar fi trăit și ar fi aflat de eventuala pierdere a manuscriselor, Mircea Vulcănescu ar fi ridicat din umeri, zîmbind. Modestia lui nu era numai proverbială ; era ininteligibilă într-o cultură modernă, în care „creativitatea" și „originalitatea" joacă un rol atît de important. În această privință, ca și în multe altele (bunăoară, credința lui, de structură pur „țărănească"). Mircea Vulcănescu era un „primitiv", un „arhaic" ; admira „creativitatea" și recunoștea „originalitatea", dar nu credea în ele. Credea — așa cum se obișnuia în toate culturile tradiționale — în **lucrul bine făcut**, în **lucrarea folositoare**, în opera pe care o cerea momentul istoric sau, de multe ori, numai o mînă de oameni, sau chiar un singur om. Lucrarea nu trebuia să fie neapărat „originală" ; mai precis, problema originalității nici nu se punea (cum nu se punea în culturile tradiționale). Lucrarea trebuia doar să corespundă, cît mai desăvîrșit, scopului pentru care fusese împlinită. Ca și în culturile tradiționale din Orient, ca și în cultura țărănească pe care o prelungea, Mircea Vulcănescu nu căuta să fie „original" în gîndirea lui religioasă sau filosofică ; se trudea numai să gîndească clar, sistematic și cu „folos", adică ținînd seama de contextul specific în care trebuia formulat adevărul.

Așa că, dacă ar fi trăit și ar fi aflat de o eventuală dispariție a operei lui manuscrise, Mircea Vulcănescu nici n-ar fi înțeles de ce alții socotesc accidentul acesta o adevărată catastrofă. Pentru că, odată scris, un text și-a împlinit destinul ; dacă circulă sau nu, e mai puțin important. Dacă socotea că textul trebuia cu orice preț răspîndit, Mircea Vulcănescu îl publica sau îl comunica prietenilor.

Și, cu toate acestea, era printre cei dintîi care descoperea un nou talent sau o carte originală — și făcea totul ca să convingă și pe alții de importanța descoperirilor lui. Acest creștin care se situa, cum am spus, în universul culturilor tradiționale, era deschis față de orice inovație creatoare, în artă, în sociologie, în economie politică. Mulți dintre cei care l-au cunoscut nu izbuteau să priceapă cum un creștin ca el putea să înțeleagă și să vorbească cu atîta simpatie despre oameni și sisteme profund antireligioase, ca Marx sau Freud. De asemenea, nu înțelegeau cum îi puteau place anume manifestări extravagante ale plasticii contemporane, sau cum putea asista atît de senin la descompunerea precipitată — anunțînd imanenta lor dispariție — a instituțiilor și culturii țărănești.

Explicația era totuși simplă ; ca și Nae Ionescu, profesorul și învățătorul lui, Mircea Vulcănescu credea în Viață și privea cu interes și simpatie orice nouă creație a Vieții, pe orice plan s-ar fi realizat ea : social, politic, cultural. Pentru el, neamul românesc, organizația statală care poartă numele de România, cultura românească, atît populară, cît și savantă, cu tot ce cuprindea și implica ea — toate acestea aveau, înainte de toate, meritul de **a exista**, de **a fi vii**. Că unele instituții se schimbă vertiginos sau chiar dispar sub ochii noștri, că felul de a fi și **a se** purta se modifică și se urîțește, că arta populară se hibridează și estetica mahalalei se extinde ca pecinginea, că peisagiul românesc „tradițional" e amenințat de desfigurare prin însuși procesul de transformare economic și social al țării, pe care Mircea Vulcănescu îl cunoștea și-l accepta — toate acestea nu-l speriau, deși, fără îndoială, îl mîhneau anumite modificări precipitate și reforme fără rost. Toate acestea făceau parte din însuși procesul vieții. Aici, pe pămînt, lucrurile nu puteau fi altfel, nu puteau împietri asemeni arhetipurilor. Dar această Viață, pentru că se plămădise aici, în acest spațiu geografic, și se exprimase în concretul istoric al acestui popor românesc — era o **viață românească**, și oricum s-ar fi manifestat ea, tot românească rămînea.

În această credință se afla izvorul acelui inepuizabil optimism al lui Mircea Vulcănescu: credința în indestructibilitatea structurilor fundamentale ale vieții etnice și culturale românești. Optimism pe care, cred, nu l-a avut nici unul dintre profeții sau purtătorii de cuvînt ai politicii și culturii românești. Nu voi uita niciodată ce mi-a mărturisit Mircea Vulcănescu de mai multe ori, între 1936 și 1940 ; că el nu crede în dispariția neamului românesc, oricîte catastrofe s-ar abate peste noi ; că nici o eventuală deportare sau o exterminare masivă a românilor din zilele noastre nu ar însemna distrugerea neamului, „pentru că — și acum îi citez propriile cuvinte — eu cred că dacă ar năvăli alte neamuri și s-ar așeza aici, la noi, **după cîteva secole ar deveni și ei români**".

Evident, era numai o metaforă, dar exprima pe de-a-ntregul gîndirea lui Mircea Vulcănescu. Adevăratul sfîrșit al unui neam, **singurul** sfîrșit posibil nu poate fi decît de natură eschatologică. Iar în acest caz, sfîrșitul unui neam precede Judecata din urmă, și deci, „învierea neamurilor" — înviere, evident, la un alt mod de a fi decît cel al vieții și istoriei. Într-un anumit fel, pentru Mircea Vulcănescu neamul era indestructibil în **Istorie**, nici o transformare și nici o catastrofă nu-i puteau schimba esența, nici structura (și nici o eventuală exterminare a neamului n-ar fi fost definitivă, pentru că, alcătuindu-se într-un anumit peisaj și modificîndu-se în conformitate cu tendințele lui specifice, oamenii care s-ar instala în acest peisagiu, care s-ar integra, de fapt, în această lume culturală — Lucian Blaga ar fi spus în această „matcă stilistică" — ar deveni cu timpul „români", în sensul că ar continua modul de a fi și de a crea al românilor). Iar neamul nu putea fi distrus nici prin încheierea eschatologică a Istoriei, pentru că atunci va avea loc „Învierea neamurilor" . . .

. . . Erau cîțiva care se întrebau cît de **adevărată** era încrederea în Viață și cît de **reală** putea fi, la un savant genial ca el, o credință atît de „țărănească". Se întrebau asta, pentru că, își spuneau, Mircea Vulcănescu fusese dăruit cu toate darurile : era frumos, avea o sănătate de fier, nu fusese niciodată sărac, era înconjurat de prieteni și de admiratori, nu fusese încercat de nici o tragedie personală sau familiară ; triumfase întotdeauna și pe toate planurile, chiar dacă uneori nu i se dăduse locul pe care-l merita (bunăoară, la 35 de ani nu era decît asistent de estetică la Universitatea din București). Dar era destul să-l cunoști mai bine ca să-ți dai seama că Mircea Vulcănescu își privea toate însușirile și succesele ca pe niște daruri ale Vieții pe care o îngăduise Dumnezeu, și dacă ele i-ar fi fost retrase, nu i-ar fi schimbat nici deplina lui încredere în viață, nici marea lui credință. Toate acestea i se păreau, de altfel, firești. Căci, spunea, oamenii uită de obicei că darurile, ca și încercările, vin tot de la Dumnezeu.

Cînd au venit încercările, Mircea Vulcănescu le-a primit senin și încrezător ; într-un anumit fel, misterios, se integrau vieții lui religioase. În cîteva zile a pierdut tot : avere, glorie, situație socială și academică, familie, libertate. Dar a rămas același. Nu s-a îndoit și nici n-a tăgăduit ; a continuat să mărturisească cu aceeași senină fermitate credința și încrederea lui de totdeauna. Alții, care i-au fost mai aproape, vor povesti îndeamănuntul, aici sau altă dată, viața pe care a trăit-o Mircea Vulcănescu în temniță. Ce știm cu toții, ne e deajuns ca să înțelegem **cît de totală i-a fost victoria.** Victorie împotriva călăilor, desigur, dar mai ales victorie împotriva Morții.

Pentru că știm cum a murit !

Iar ultimul lui mesaj din temniță, adresat fiecăruia din noi, a fost acesta :

„Să nu ne răzbunați !" . . .

Chicago, noiembrie 1967

Ioan Buduca

TRANSCENDENTUL CA LABIRINT

Menirea artei moderne, după o spusă a lui Beckett, ar fi aceea de a găsi forma cea mai fluidă care să corespundă dezordinii. Absența unei ordini imuabile a lumii e generată, mai ales de la baroc încoace, de absența unei rațiuni transcendente, întruchipată cel mai adesea de moartea lui Dumnezeu. Dispariția acestuia a produs pe pămînt, spunea Lukács, o degringoladă existențială care a contaminat pînă și spiritele cele mai echilibrat-clasice, insinuînd grotescul, lipsa sau relativismul criteriilor, manifestările hilare, orgoliul și scepticismul ori solipsismul nu lipsite de oarecare ironie tragică. Dezordinea a afectat ființa umană în toate resorturile ei, iar deruta existențială a impus cu necesitate căutarea locului în lume, statuarea raporturilor ființei față cu indeterminarea. Rațiunea supremă, metaforicul Dumnezeu, n-a dispărut definitiv, ci printr-un fel de diviziune monadică și-a pulverizat entitatea. Credința lui J. L. Borges e foarte aproape de această aserțiune și în **Profetul mincinos Hakim din Merv** scriitorul sugerează că oglinda, jocul oglinzilor ar putea reprezenta virtualitatea reverberărilor infinite ale lui Dumnezeu. Această ipostaziere proteică a coborît reperul transcendent în terestru iar orgolioasa divinitate a devenit o ființă măruntă rătăcită în labirint, un fel de **god of the labyrinth,** cum sună titlul uneia din cărțile misteriosului scriitor-personaj Herbert Quain **(Cercetarea operei lui Herbert Quain).** Așadar, ordinea imuabilă cu rațiunile ei la fel de „imuabile“ s-a „degradat“ la Borges într-o reprezentare labirintică, spațiu malefic stupefiant în care descoperirea unei viziuni unice devine imposibilă pentru că singurul absolut autentic este relativul. Perceperea lumii devine subiectivă, diferențiată și redusă la aparențe „Căci labirintul, fenomenalizare a unei esențe absconse, nu reprezintă decît existența într-o lume în care proliferează aparența. Comunicarea cu lumea devine posibilă doar printr-un fel de solipsism prin care fiecare își reprezintă diferit universul.

Legile reprezentării se modifică iar ordonarea lumii devine labilă, dirijată doar de „simpla simultaneitate“, de reverberare ori de analogia universală. Universul devine o sumă de posibilități în care este oricînd actual acel „ca și cum“ al filosofilor germani. Ființa e supusă unor trăiri paradoxale oscilînd între orgoliu și umilință, între triumf și înfrîngere. Reprezentînd un spațiu închis, fizionomia labirintică a lumii se repercutează în însăși structura intimă a ființei. Asterion **(Casa lui Asterion)** suferă de agorafobie, impresia de infinit amplificîndu-i solitudinea. Timpul obiectiv dispare, urmînd un traiect circular și avînd aceeași reprezentare labirintică („un indivizibil labirint în timp“, ni se sugerează în **Grădina...**). Dacă la nivelul trăirii reprezentarea labirintică reclamă o atitudine de solipsism, estetic aceasta sfîrșește în carte. Fiecare carte reprezintă o posibilă perspectivă asupra lumii, adăugîndu-se altora în „cetatea cărților“, în „imensa bibliotecă adîncă și oarbă“ **(„Poemul darurilor“).** „Catalogul cataloagelor“, marile lexicoane și enciclopedii cumulează perspectivele particulare ale cărților, închizîndu-le în una singură, într-o carte fundamentală **sub specie aeternitas.** În afară de o memorie universală și eternă cartea are la Borges și o altă funcție. Ea conține concentrat ceva din esența care se refuză cunoașterii și trăirii directe. Cartea devine „un suport existențial și (...) o participare reală la o existență spirituală“, observă E. R. Curtius, comentatorul semnificațiilor cărții la Borges. Ea reprezintă un text mediator care se poate institui ca o **nouă ordine,** dar care rămîne ascunsă și pentru intuiție și pentru viziunea asupra esenței (Wesensschau). Cartea borgesiană reprezintă un **„dieu caché“.**

---

cronică literară

POEZIE ȘI ESEU

Domnul Șerban Foarță a compus în recentul volum **Afinități efective** * o melopee. Regăsim aici o seamă din „schițele“ sale eseistice apărute în presa noastră din ultimii ani, dar asamblîndu-le și-a impus, cum îi stă bine unui poet de exigența formală a domniei sale, o regulă originală : pe lîngă că a grupat tematic scurtele excursuri, ceea ce e perfect normal, a avut grijă să stabilească punți de legătură, între finalul unui articol și debutul următorului, încît întregul material, deși în esență extrem de divers, pare o singură, arhaică, poveste, o vălurită trecere de la început la sfîrșit, un fel de rapsodie ale cărei părți se îmbină după același procedeu : ultimele acorduri ale unui fragment sînt tocmai cele care anunță tema viitoare, Constanța acestui procedeu dă senzația pregnantă de compoziție melopeică. (Îmi recitesc rîndurile scrise pînă aici și văd că mă încearcă o tot mai clară nemulțumire : ici, colo ritmul frazelor mele „șchioapătă“, nu se potrivește, altfel spus, cu ritmul obsedant rămas de la lectura tocmai încheiată, nou argument că proza domnului Șerban Foarță e susținută subteran de o structură ritmică strict observată. Ceea ce nu-i o noutate în proza sa de-acum, ci o constantă, iar cine-l cunoaște „personal“ pe autor, ca să preiau un tic verbal din ultimele luni, știe că, și cînd vorbește, dl. Foarță urmează o anumită cadență ce dă vorbirii sale un caracter de discurs definitiv — ai crede premeditat, dacă n-ai fi martorul căutărilor, al vocabulelor ce tatonează, prudent și totuși ferm, un drum subțire, invizibil. Vreau, cu aceasta, să spun că dl. Foarță reprezintă în viața noastră literară un caz unic, căci nu cunosc un altul la care existența cotidiană să fi „suferit“ o atît de completă supunere la regulile existenței celeilalte, rezervate scrisului. Iar între limitele literaturii, poetul, primul, și după el eseistul Șerban Foarță și-au căutat un teritoriu greu accesibil, un pisc catar, unde cea dintîi lege pretinde ca măsura valorii să fie dimensiunile obstacolului. Ia naștere de-aici un cult al perfecțiunii, azi prea puțin frecventat, dar nicicînd dispărut cu adevărat din marile epoci literare, cel puțin din perioada alexandrină pînă la noi).

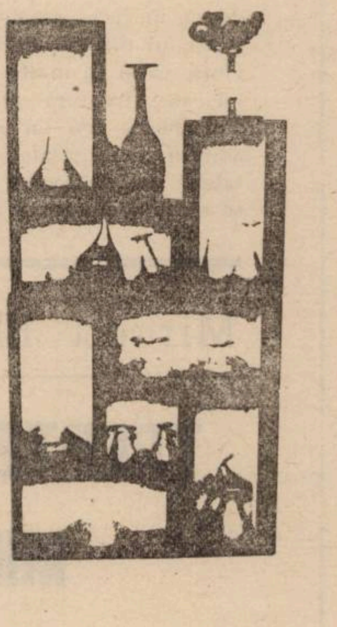

Afinitățile efective fac risipă de erudiție, de spirit și de fantezie. Poți presupune că marile și măruntele opuri literare au fost trecute pe-un computer, după teme, dar și după cele mai imprevizibile asociații, și-n timp ce mîna scrie, de undeva, ca la comandă, vin toate exact acolo unde e nevoie . citate, trimiteri, calambururi, mici demonstrații ce leagă antipozii. E ceea ce uimește și la unii moraliști francezi. N-am să-nțeleg niciodată cum e posibil ca un minuscul cristal, o mică temă să zicem **biulbiul,** să atragă cele cinci, șase pasaje necesare pentru a umple un anume spațiu, avînd însă și grijă ca în familia de păsări (biulbiul = privighetoare) una să fie de-aici, alta de-acolo, una de-acum, alta de-atunci, așa încît, deși dintr-același material și într-un singur ton, țesătura are și culoare, și relief : are contrast, ba chiar mizează pe surpriză. Ies oare aceste exerciții pe temă dată „dintr-un foc“, așa cum par, **impromptu-uri, „des riens“,** sau ies dintr-o migală îndelungă, de împătimit colecționar, efectul fiind un truc de „meserie“ ?

E drept însă că zonele de exersare sînt cele cu care scrisul d-lui Șerban Foarță ne-a obișnuit : fluturi, grafeme, culori, mătăsuri și catifele, flori, alchimie, Mateiu (Caragiale), Arghezi, Barbu, Bacovia, oglinda, etimologicale, și altele, mai noi : Creangă, Eminescu, butoaie, sticle goale... Din cînd în cînd — cîte o mostră de poezie „naivă“, în sens schillerian, naivă prin contrast, printr-o directețe a trăirii integral comunicate, acoperind cu totul savanta lucrătură a artistului, ce pare deodată depășit de propriul impuls. Cel mai frumos, poate, exemplu, **Pădurea din frumoasa adormită,** amintind de poezia rilkeană a spațiilor invizibile și totuși pipăibile ale unei lumi paralele, aici prezente și acum : „Ea doarme,-n prelungirea mea, alături, în încăperea alipită acesteia în care eu, elucubrînd, încerc să (mi-)o evoc, — iar între noi e un perete alb. Nu septul ăsta, însă, mi-o barează, nu el mi-o interzice și sustrage, făcîndu-mi-o in(de)finit absentă, ci somnul, propriu-i somn fragil ca sticla, cu mult mai tare, totuși, decît mine, face dintr-însa o grădină prohibită, constînd din singur, acest măr indehiscent. La bunul plac al meu, cum doarme dusă, Ea e, nu mai puțin, imună, invulnerabilă prin abandonu-i însuși, prin somnul în a cărui vagă, dar tutelară, ectoplasmă își poate-ngădui, în fine, figuri și gesturi insolite : să facă pluta, să înoate, să se adune ca un foetus, — ca, mai apoi, să se destindă alene și să stea la plajă, într-un decùbit deopotrivă de inocent și de lasciv“. Și pagina continuă, imposibil de rezumat, în aceeași notă : intimitate, eros intens și reprimat, o cvasi-somnolentă plutire pe ape, un abandon în voia curenților ce niciodată nu dau greș ai reveriei profunde... și, totuși, o inteligență necontenit trează, deopotrivă analitică și paradoxală, și scînteietoare, stilistic vorbind.

Nici ieri (oho !), nici azi, prin larma străzii aprinse de patimi, această proză aristocratică nu își găsește, decît cu greu, cu mari pretenții, rima, cititorul rafinat, zăbavnic, nesfîrșit agil în a-l urma pe autor prin labirintul zecilor de meandre, de aluzii și conexiuni din fiecare alineat.

O carte din fragmente, așadar, un mozaic, un joc al întîmplării, în care o voință atotstăpînitoare, capabilă să ia în seamă și cel mai stins acord, s-a amuzat să lege aeriene reflexe, cioburi, foi translucide, mici exerciții : rubato sau andante, o risipă, o spumă ce-și dă sens — **Afinități efective...**

Vasile POPOVICI

P.S. Numindu-l pe Șerban „dl. Șerban Foarță“ cedez, acum la cumpăna incertă dintre un **ieri** oricînd reversibil și un **miine** încă posibil, unei nostalgii de cititor de cronici literare interbelice : nostalgie a unui paradis necunoscut, pierdut și încă nu de tot pierdut.

*** Șerban Foarță, AFINITĂȚI EFECTIVE, Ed. Cartea Românească, 1990.**

---

cronica măruntă

MIRCEA MARTIN LA CINCIZECI DE ANI

● Ieri, 12 aprilie 1990, Mircea Martin a împlinit, în fine, cincizeci de ani. ● Cu această ocazie, ministerul învățămîntului prin persoana domnului ministru Mihai Șora a prezentat, pe larg, la televiziunea română, meritele ilustrului profesor. ● S-au asociat felicitărilor domnul Andrei Pleșu, președintele Uniunii culturale mondiale și domnul Babeți, ministrul culturii. ● Sosit de la Iași direct la Televiziune, domnul Al. Călinescu, rector al Universității ieșene, a prezentat publicului Homage à Mircea Martin, **un volum de peste o mie de pagini, la care colaborează toate marile personalități ale criticii și teoriei literare europene. ● Emisiunea, care a durat trei ore, s-a încheiat cu un interviu al sărbătoritului. ● Îl vom reproduce în numărul viitor al revistei noastre. ● La banchetul pe care Uniunea scriitorilor l-a oferit în cinstea lui Mircea Martin, Mircea Dinescu, președinte al Uniunii, a vorbit pe larg despre cărțile pe care marele critic le-a scris în ultimii ani. ●** Societatea europenilor sută la sută, **prezentă la banchet, a oferit criticului o fotocopie după documentul întemeierii sale (1 aprilie 1990). ● A fost de față reprezentantul personal al președintelui Ion Iliescu care, în lunga, dar profunda cuvîntare a arătat că însuși președintele statului a citit, cu creionul în mînă, cărțile teoreticianului Mircea Martin. ● La Reșița, societatea „Semenicul“ a ținut o sesiune omagială dedicată criticului. ● S-a acordat marele premiu „Mircea Martin“ poetului, criticului și eseistului Caius Dobrescu. ● Primarul orașului, domnul Gheorghe Jurma, deopotrivă și președinte al societății „Semenicul“, a oferit o masă la care au participat trei sute de harnici activiști culturali. În discursul rostit cu acest prilej, domnul primar a arătat că în urma unor fructuoase deliberări, Consiliul Municipal Reșița a hotărît acordarea burselor de merit „Mircea Martin“. ● Stimați cititori, vă dați seama că am decupat rîndurile de mai sus din ziarele apărute în** 13 aprilie 2000 ; **ziare care marcau împlinirea a șaizeci de ani de viață a criticului Mircea Martin ; în ziarele apărute în aceste zile mare lucru nu-i de semnalat. ● Toate sînt pline de întîmplările campaniei electorale. ● Campanie electorală în care scriitorii se implică prea puțin : ca și cum n-ar fi. ● Căci dacă n-ar fi reprezentanții Ioan Alexandru și Toma George Maiorescu, am zice că scriitorul român al anului 1990 privește către partidele politice cu mare suspiciune. ● Și cum să n-o facă, dacă domnul Ion Rațiu,candidat la președinție, declară că adevărata literatură română s-a făcut în afara granițelor. ● Că unii au luat-o de bună, dovedește chiar alegerea domnului Ion Rațiu, cu o majoritate zdrobitoare față de Ioan Alexandru, pentru candidatura la președinție. ● Au, prin urmare, partidele politice încredere în literați ? ● Iată de ce atunci cînd literații își iau soarta în propriile miini și înființează partide politice bine fac. ● Ne crește inima de bucurie cînd îl vedem pe Toma George Maiorescu**

SERBĂRILE GALANTE

Că Emil Brumaru debutează în chiar momentul de maximă expansiune a unei poezii de **serie neagră** (încețoșat-mitică, aflată în plin puseu expresionist) a fantezismului autohton, iată, credem, o chestiune de care istoricul literar nu va înceta a da seamă cu fiecare nouă tentativă de situare a autorului **Detectivului Arthur** ; la fel cum, similar, de postura de proprietar a acestuia — unic ori în devălmășie — al unei puternic estetizate varietăți rose a lirismului contemporan.

Lucrînd în registru ludic/parodic, Emil Brumaru tentează încă de la **Versuri** (1970) un tur de forță livresc, implicînd toate palierele discursului poetic. Duce, ca atare, convenția în autenticitate, transformînd mimetismul candorii într-o a doua natură a poeziei : polarizare lilială a unei imagerii domestic-patriarhale, suavizare a percepțiilor, candidă exhibare a unor mici grozăvii lexicale, afectare a inocenței infantile. Ca speță alintat-ludică, poezia contabilizează sonuri consacrate și registre sentimentale, practici livrești și vocabule rare — teme și texte ; autorul însuși părînd să se mulțumească a aduce tot și toate la același numitor. A le **traduce.** Nu este mult, desigur, nu e puțin. Abilitat în executarea de salturi mortale la trapezul istoriei literare, Brumaru bravează o dată și încă o dată străbătînd zonele minate estetic ale poeziei minore, repune pe tapet dosare clasate ale poeziei veacului, încercînd să convingă de faptul că **déjà vu** nu înseamnă cu necesitate și **bine știut.** A-i reciti pe Iosif și pe Dimitrie Anghel după un stagiu de reciclare a tehnicilor poeziei în suprarealism e, nu rareori, o operație de efect (o **Elegie,** un **Cîntec naiv**), a merge mai departe echivalează cu a constata că o repede ochire aruncată prin literatura unui Urmuz are drept scop să încheie, în poantă, oximoronica evocare a celor ce țin de percepția nemijlocită a simțurilor comune (urmînd un precept al liricii călinesciene), duce cu necesitate gîndul la jocurile și procedeele, la practici îndrăgite de poeții manieriști : „O, vechi și dragi bucătării de vară, / Șimt iar în gură gust suav de-amiază / Și în tristețea care mă-nconjoară / Din nou copilăria mea visează : / Ienibahar, piper prăjit pe plită, / Pești groși ce-au adormit în sos cu lapte, / Curcani păstrați în zeama lor o noapte / Spre o delicatețe infinită, / Ciuperci cît canapeaua, în dantele, / Icre cu bob bălos ce ochiu-și cască, / Aluaturi tapisate crescînd grele / Într-o dobitocie îngerească, / Moi miezuri de ficați în butoiașe, / De ou de melc, înlăcrămate dulce, / Mujdeiuri ireale, șunci gingașe / Cînd sufletu-n muștar vrea să se culce, / Și-n ceainice vădindu-și eminența / Prin fast de irizări și toarte fine / Ceaiuri scăzute pînă la esența / Trandafirie-a lucrului în sine !“ **(Elegie).** Insuficient evocat în legătură cu poezia lui Emil Brumaru, modelul călinescian împrumută liricului moldav sunetul poeziei, retorica, ironismul de un tip special; în ultimă instanță și vocabulele : „Semeț ca roua, blînd ca arpacașul, /Viteaz ca fulgul dalb de porumbiel, / Înflăcărat de fluturi, trist și frel, / Sufletul meu nu și-a pierdut curajul. // Ci-mbobocind în fragede căpițe / Pe pătrunjei celești și crini bufanți, / Încheie dulce lanțul vechei spițe / A îngerilor la pantofi cu glanț. // Și de aceea c-o sfială sfîntă / Pisicile mă iau de după gît / Și, rușinați, prepelicarii cîntă / La clavecin să-mi treacă de urît“ **(Primele tangouri ale lui Julien Ospitalierul, 6).**

Citită prin grila unor captații livrești, poezia lui Brumaru, începînd cu placheta de debut și sfîrșind cu mai recentul volum, **Ruina unui samovar** (1983), nu încetează a-și comunica, de fiecare dată, lipsa de preconcepții în a-și lua bunul său de oriunde ; după cum și o rară, am spune, capacitate modelatoare. Lucrînd, în principiu, pe partituri date, liricul nu ostenește însă în reiterata-i tentativă de a transpune în propriu-i idiom liric o informație venită din sursele cele mai îndepărtate. Capacitatea de suavizare a percepțiilor, cum și o frustă, fără rețineri plăcere de a spune lucrurilor pe șleau sînt doar extremele între care limbajul oximoronic al poeziei poate consemna, de pildă, o diafanizare a teluricului arghezian: „Între izvoarele care desfac în jur / Rănile uriașe de azur // Dovlecii plini de mațe stau candizi / Și-nlăcrimați în pături de omizi. // Din mîluri dulci cu mormoloci și sare / Lumina urcă iazurile clare. // Orele-atîrnă-n iarbă nemușcate / De viețățile ce clipocesc pe spate“ **(Idilă),** subtila substituire a nevrozei liricii simboliste cu o îndestul de canonic pusă în pagină reverie livrescă **(Însemnări despre detectivul Arthur),** ecouri din Radu Stanca și Coșbuc, din Leonid Dimov și cutare poet suprarealist, recuzita specifică liricii celui dintîi Voronca ori, insinuînd o lectură freudiană a simbolurilor și faptelor poeziei, o recreditare a lui B. Fundoianu și, cu osebire, a rilkeanului Pillat : „Cu țîțele-nțepate de tăuni / Vacile roșii rumegau scaieții. / Lîngă izvorul sacru-al dimineții, / Netulburat, Isus făcea minuni. // Inconștiente-l pipăiau pe pulpe / Rîmele lungi. El, simplu și supus, / Adolescentul, palidul Isus, / Hrănea din palme cu furnici o vulpe. // O fată-ascunsă-n frageda cucută / Îmbrățișa un șarpe adormit. / Și cînd sleită coapsa s-a oprit, / I s-a părut că Fiul o sărută“ **(Pastel).**

O observație, la capătul acestor notații pe marginea poeziei lui Emil Brumaru, mai mult decît necesară. Dacă bricolajul tematic cum și un anume mimetism parodic al procedeelor consacrate (ajuns, la un moment dat, însăși miza poeziei) pot constitui lucruri discutabile ori de discutat, acestea și încă altele nu anulează pînă la urmă (mai) nimic din cele ce alcătuiesc originalitatea acestui truver rătăcit printre mode și stiluri, făcînd ori lăsînd impresia că face din serbările galante ale spiritului argumentul de căpătîi a lucrativei sale industrii de obiecte și ființe serafice : o solidă cultură estetică (una, prin urmare, a simțurilor) și un limbaj pe potrivă, ce transformă poemul în cîmpul de încercare a unei nesfîrșit exersate arte a seducției.

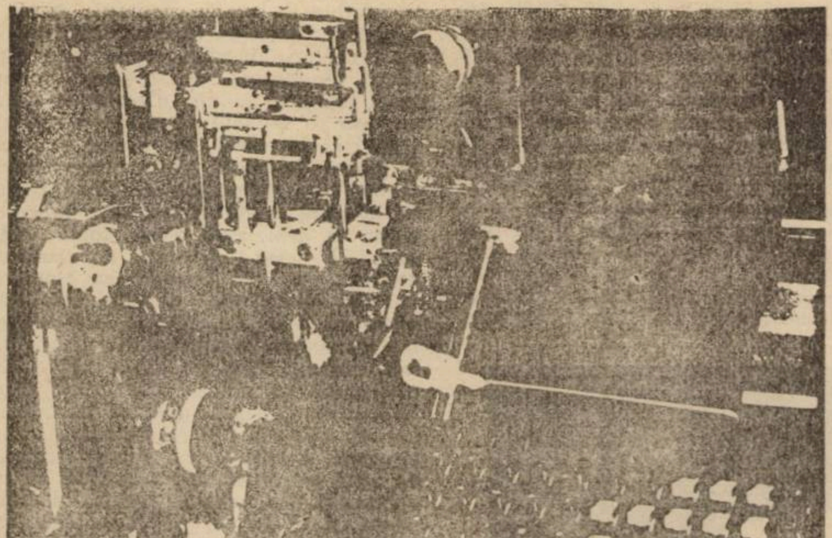

Lucian ALEXIU

în rîndul al doilea al cepeuneului, citat cu evlavie de toți junii parlamentari. • Atunci cînd un scriitor e președintele partidului, trebuie să ai încredere în el. • E absolut obligatoriu. • Să-l sărbătorim pe poetul, criticul, reporterul Toma George Maiorescu cu prilejul împlinirii vîrstei de șaizeci de ani ! Dacă nu l-am sărbătorit pe Mircea Martin, amînînd pînă în anul 2000 festivitatea, de ce să nu-l sărbătorim pe Toma George Maiorescu, singurul scriitor român care conduce un partid politic ? • Votați-l pe Toma George, spun toți cei care i-au citit cărțile de călătorie și poezie și de axiologie. • Dar cîți le-au citit, iată întrebarea. • Iată cum își face loc altă spinoasă cestiune : oare campania electorală nu ar trebui precedată de una de alfabetizare ? • Și de informare sinceră a publicului despre situațiunea culturală în care ne aflăm. • Să se știe că, împotriva părerilor unor candidați, literatura română există chiar în interiorul hotarelor, și încă una de deosebită valoare. • Căci ar exista Toma George Maiorescu dacă n-ar exista această literatură română contemporană ? • După aceste campanii preliminare, lupta pentru fotoliul prezidențial s-ar duce între cele două mari personalități ilustrate cu prisosință în primăvara electorală : domnul ministru Pleșu și domnul radical Liiceanu. • Între un filosof radical și un ministru radical, publicul nostru cultural l-ar prefera pe domnul Eugen Simion, director întemeietor al „Societății de mîine“. • Presupunem acest lucru fiindcă, iată, chiar principalul hebdomadar al Uniunii scriitorilor, prin inspirata pană a directorului ei, manifestă rețineri față de pozițiile radicale ale domnului Gabriel Liiceanu. • Iar o seamă de reviste, prin pana anonimă, dar nu mai puțin inspirată, a redactorilor lor manifestă rezerve față de programul electoral al domnului Andrei Pleșu. • Între Scyla adeziunilor culturale și Caribda bătăliilor electorale, un cuvînt al lui Augustin Buzura (Alpha, 1 aprilie 1990) : „Un frățesc salut tinerilor de la Alpha, dar și tuturor celor care cred că prin cultură adevărată putem reda noii Românii înfățișarea pe care o merită“. • Așadar, ce vom face cu domnul Sbora, șef de partid politic (parcă) și literat în devenire ? • Ce vom face cu domnul Gagui, șef de revistă și catindat la poezie ? • Ce ne vom face cu puzderia de șefi prezenți și viitori care, între poezie și politichie vor alege, cu penibilă infatuare, politichia ? • Dragi literați, vă așteaptă vremuri grele. Luați ziarele de fiecare zi și citiți, măcar pe sărite, poezelele și,dacă aveți vreme, considerațiile culturalicești. • Iată de ce cronica noastră măruntă a deplasat sărbătorirea domnului Mircea Martin în anul 2000. • În epoca noastră electorală, orice șansă a oamenilor de cultură pare minimă. • Și apare ca firească întrebarea : dacă nu va învinge în alegeri Toma George Maiorescu, poet, prozator, reporter, călător și axiolog, literatura română va suferi ? • Vor suferi și reșitenii care, totuși, n-au uitat să-l sărbătorească pe Mircea Martin ? • Și nici pe Toma George Maiorescu, cu prilejul celor șase decenii de viață și cinci (aproape) de activitate literară. • Și din vorbă în vorbă, am reușit să omitem, și în acest număr capitolul Eugen Florescu. • Recunoaștem că fără Eugen Florescu nici această cronică măruntă nu are nici un haz. • De aceea, în cronica noastră măruntă din numărul următor, vom scrie un Omagiu domnului Florescu.

Anemone POPESCU

„ASCULTĂ, MEȘTERE TÎMPLAR...”

Dintre cele două omonime **tîmplă** existente în lexicul românesc — ambele, substantive feminine ; ambele, păstrate din latină — doar unul este bine cunoscut obștii vorbitorilor de azi, anume acela care denumește prelungirile laterale ale frunții. Vlahuță, **Din prag :** „Ca un vînt printre ruine simt că-mi vîjie-între **tîmple** ... / E-ntuneric și cenușă ... Tot aștept să mi se-**ntîmple** / Vro nenorocire mare“. G. Topîrceanu, **Rapsodii de vară :** „Cu mînile subt **tîmplă** / Cum stau așa culcat, / Se-**ntîmplă** / Un fenomen ciudat“. Rima **tîmplă-întîmplă (tîmple-întîmple)** se ivise în postumele eminesciene: „Și ca să înțeleagă nainte-i ce se-**ntîmplă,** / Nebunu-și trece mîna la ochi, apoi la **tîmplă“ (Gemenii).** După Eminescu, ea devine tradițională, datorită plenitudinii și datorită faptului că posibilitățile de împerechere rimică ale lui **tîmplă** sînt minime. Macedonski, **Poeții :** „Și nu e rar să se **întîmple** / Să poarte-o lume între **tîmple** / Pe care să n-o știe“ ; Șt. O. Iosif, **A fost odată** ... : „Oh !... mi se urcă sîngele la **tîmple** / Cînd mă gîndesc amu ce-o **să** se-**ntîmple !“** ; V. Voiculescu, **Sonete** ... : „De-acum nu ne mai pasă ce are să se-**ntîmple ... /** Punînd în lanț uitarea și ferecîndu-i zborul, / Cu laurii veciei neofiliți pe **tîmple,** / Vom înfrunta trecutul ce-asmute viitorul“. Bisilabică, deci „bogată“, rima în discuție nu-i e străină lui I. Budai-Deleanu, fiind, deci, mai veche decît Eminescu. Preferînd forma deprefixată **a** verbului **(tîmplà),** autorul **Țiganiadei** ajunge **la** constituirea unei originale rime de tip omonimic : „Și-l nimerește tocma la **tîmplă,** / Unde grabnică moarte **să tîmplă“.** Așadar, **tîmplă,** substantiv, rimează cu **(să) tîmplă (= se întîmplă),** verb.

În creațiile folclorice ale lui Eminescu, **pl. tîmple** intră în rimă cu **imple,** variantă fonetică arhaică a verbului **umple.** În contextul unor poeme așezate sub zodia timpului fabulos, **imple,** satisfăcînd pe deplin exigențele unei rime desăvîrșite, capătă și un rol evocativ de prim rang. **Povestea teiului : „Ea privi atunci** în jos, / Trece mîna pe la **tîmple,** / Iară inima-i se **imple** / De un farmec dureros“. **Luceafărul :** „Cum ea pe coate-și răzima / Visînd ale **ei tîmple,** / De dorul lui și inima / Și sufletu-i **se imple“.** Rima eminesciană **tîmple-imple** a făcut, și ea, carieră. O întîlnim, între alții, la Șt. O. Iosif, în terținele sonetului **Rana.**

Cel de al doilea substantiv feminin **tîmplă** este, din păcate, mai puțin cunoscut și funcționează ca sinonim pentru **catapeteasmă,** adică pentru peretele care, în sfînta biserică ortodoxă, desparte altarul de restul lăcașului. O redefinire, foarte simplă, a termenului aflăm la Xenopol, în **Istoria Românilor :** „O parte din biserică, anume acea care se întinde între altar și public, se numește **tîmplă“.** Cuvîntul este la el acasă în cronici. Radu Greceanu despre cucernicul domn Constantin Brîncoveanu : „măriia-sa i-au făcut turnul și tindă bisericii, înfrumusețînd biserica și cu **tîmple,** și cu zugrăvituri și cu alalte toate împodobind-o“. Poeții insuflă o viață nouă acestui frumos cuvînt al vechimii, de pildă Ion Pillat în **Fresca din Urbino :** „Fusese iconarul de **tîmple** prin biserici, / Necunoscutul meșter, zis meșterul Mariei ...“. Nu e de mirare că o asemenea vorbă înmiresmată îl îmbie pe Mateiu Caragiale, care îl reține chiar în **Întîmpinarea crailor,** conferindu-i însă o remarcabilă accepție figurativă, într-un context de mare interes literar și stilistic : „Cum nu i se putea tăgădui nici partea lui de dreptate, găsii de prisos să mă ridic ca să apăr acel trecut, vedeniei căruia pana mea datora o minunată **tîmplă** de icoane ce migălisem în tinerețe cu o osîrdie aproape cucernică“.

Atenția noastră întreagă o îndreptățește, acum, obîrșia latinească a lui **tîmplă** „catapeteasmă“. Căci etimonul **templa** nu este altceva decît forma de plural, simțită ca un singular de declinarea I, a lui **templum** „templu“, care a fost supus de vorbitori unei sensibile îngustări a înțelesului. Dar rom. **tîmplă** — lucru iarăși vrednic de tot interesul — este trunchiul din care a lăstărit derivatul **tîmplar** „meseriaș care confecționează mobile și alte obiecte de lemn“, cu sinonime numeroase și de o neobișnuită diversitate în ceea ce privește originea : **dulgher** (din turcă), **stoler** (din ucraineană), **tișlăr** (din germană) ; apoi, derivatele românești **bărdaș** (din **bardă**), **cioplitor** (din **ciopli**), **măsar** (din **masă,** aidoma germ. **Tischler**). După ce a însemnat, la început, „meșter care face **tîmple** pentru biserici“, derivatul **tîmplar** și-a dilatat considerabil sensul, ajungînd la cel actual. **Tîmplarul priceput** e titlul uneia din cele mai frumoase balade ale lui Miron Radu Paraschivescu, care se încheie așa : „Toc-toc, într-una bate cuie, / Toc-toc, **tîmplarul** de sicrie. // Ascultă, meștere **tîmplar,** / De brad, de nuc și de stejar, / Fă-mi un sicriu cît mai adînc / Că-n el vreau dragostea să-mi culc“. E vorba de o dragoste vinovată **(Pe malul gîrlei, sub arin, / Mi-a sărutat-o un străin),** iar imperfecția premeditată a rimelor **(cuie-sicrie, adînc-culc)** sporește impresia de naturalețe tristă a confesiunii.

G. I. TOHĂNEANU

Alexandru Deal

DULCEA POVARĂ

ÎN ZIUA ACEEA de pomină, cînd Nick Spadă, lung și bățos, însoțit de două haimanale lungi și bățoase, dădură buzna în bufetul ZORILE BIRUINȚEI și cerură fetei de la tejghea să se mărite cu unul dintre ei, la alegere, eternitatea spre care aspirau dintotdeauna își modifică nițel gustul și culoarea. Fetișcana le măsură, rînd pe rînd, timp avea slavă Domnului, blugii răpănoși și bluzoanele fîlfîitoare ca niște aripi de păsări neliniștite : nu le mai văzuse mutrele prin cartier... Privirile lor pluteau semețe pe deasupra lucrurilor care alcătuiau lumea abia atingîndu-le și cînd le atingeau ele străluminau ciudat, aparte... De fapt, acum era absolut sigură că nu îi întîlnise în viața ei. O lumină rece, verzuie, cădea dreaptă peste fețele lor imobile, ca de lemn ; așa cum stăteau, răstigniți, cu umerii osoși și ascuțiți în aerul neclintit, emanau o sfiiciune stranie, o frumusețe din altă lume : și fata se întristă îngrozitor, electrocutată de cel mai tăinuit instinct al ei (care arareori îi trimitea semne, dar cînd o făcea, acestea se dovedeau nemincinoase), că celor trei, proțăpiți pe picioroangele lor nesfîrșite, nu le mai rămăseseră multe zile, chiar dacă se holbau la ea în halul acela. Fetei îi dădură lacrimile, dar în următoarea clipă se însenină ; fu ca o trecere bruscă dinspre beznă spre lumină, pentru că ea doar **atinsese**, vag și ușor, acel gînd înspăimîntător ; nu-l descifră pînă la capăt, îl scufundă în ea dîndu-l uitării, imediat, fără să rețină imaginea sfîrșitului celor trei bărbați tineri. Atunci cînd el avea să vie...

La ora aia bufetul era gol, mușteriii de cu o seară 'nainte încă mai zăceau mahmuri în așternutul lor — dacă-l aveau, — numărîndu-și unghiile de la picioare ; se dădea numa' de mîncare, ouă răscoapte și cîrnați sleiți, și un șofer pricăjit, cu obrajii hepatici, care trăsese traileru' în apropiere, își încropi un pachet uriaș vîrîndu-l sub pieptii pufoaicei.

Șoferul ieși și bun ieșit a fost. Ei știură că drumurile lor nu se vor mai întîlni, tuspatru își dădură seama, fu ca o presimțire, ca un avertisment..., și fiecare în parte se simți stingher.

Așa că fata rîse dîndu-și capu spre spate ca în filmele de acu treizeci de ani în timp ce ei, Nick Spadă, Treisomni și Hristu-Uculele repetau răspicat, pentru cine-avea urechi de auzit, aiurita lor cerere. Ne vom întoarce spre seară, pîn' atunci să te hotărăști, spuse Treisomni. Să nu pierzi vremea de pomană.

Își aprinse chiștocul unei țigări, deși știa că nu se cuvine în împrejurări d-astea.

Hristu-Uculele duse două degete la borurile unei pălării pe care n-o avusese niciodată și-n acea clipă știu că el o să fie alesul.

Lui Nick Spadă i se făcu o sete năprasnică, dar nu zise nimic.

*

Nick Spadă privea viața printr-un ochean invers : toate articulațiile, pîrghiile, care o alcătuiau, erau de nedeslușit la o primă analiză. De aceea, efectiv, cel puțin pînă astăzi, se mulțumise cu informațiile sumare pe care le primea de la sine în raporturile lui cu oamenii.

Și, totuși, iată că sosise ziua în care se hotărîse dacă nu să schimbe, măcar să ajute conștient albia pe care aluneca de treizeci și ceva de ani ființa sa. Fără vîsle, fără cîrmă, în derivă — el, Nick Spadă. Privi cerul și seninătatea lui adîncă, **firească**, îl făcu să creadă că puterile lui erau nesfîrșite...

Oftînd, Nick Spadă își trecu palmele peste barba nerasă, își spuse că seara va trebui să arate mai de Doamne-ajută, o baie, puțină gimnastică, ce naiba, parcă ar fi avut o sută de ani : dacă ar fi încercat să-și amintească visul n-ar fi reușit. O auzi dincolo pe doamna Holocaust tușind, trebăluind, încurcîndu-se printre lucruri. Oricum, nu-l deranja. Ba da, acum ciocănea la ușă, intră, zîmbitoare toată, scuturîndu-și sînii, purtînd tava cu paharul de ness cu țigara lungă alături, Kent, ce dinți frumoși avea, ia te uită, rabla, de unde asemenea dinți de divă ?... Își aminti o poveste tristă și plină de învățăminte întîmplată unui pictor consacrat. Acesta, fără minte, se însurase în fragedă tinerețe, el, tînără speranță a plasticii românești. Picta cu tematică tot ce-i cădea din realitatea înconjurătoare : șantiere, eroi ai muncii socialiste, combine, furnale, viața grea a țărănimii de dinainte de eliberare, holdele mănoase de după... După însurătoare se maturizase peste noaptea nunții și trecuse la nonfigurativism. Începură s-o ducă greu cu banii, criticii îl priveau cu rezervă, mici cronici de serviciu, artistul, slab din fire, se apucă de băut, la început whisky, pe urmă, cînd începu marea leftereală, trecu fără fasoane la secărică, monopol, drojdie, și alte porcării menite să macine un talent autentic. Începu să înjure pictorii cu adevărat consacrați ; că aia nu-i artă, că-i onanie, că plătesc tribut comercialului, să le înjure bărbile lor dacice — el era cu desăvîrșire spîn —, că sînt oportuniști și lași, că muncesc prea mult — el nu mai muncea deloc —, venea acasă pus pe harță, se lega de tînăra lui soție, care intrase în corul întreprinderii unde era angajată și se considera și ea o artistă ; să-mi faci copii, răcnea el, să te lași de rahaturi, ce-ți închipui, tîmpito, că artiștii sînt pe toate drumurile ? Ești și urîtă, și beșlie, ignoranto, vezi-ți de cratițile tale, de mătură și bagă-ți bine în cap : bărbații sînt metafizici, femeile sînt fizice, neisprăvito ! Că nu e bună la pat, nici tu nu ești bun, riposta ea. Începuse marea ei revoltă, am nevoie de afecțiune, scîncea ea ; caută-ți afecțiune la Căcărezii din Vale, numi el o localitate unde se deplasase ea de curînd cu corul. Și pleca, trîntind ușa, la cîrciumă. Ea își găsi un amant, un tip cu picioarele pe pămînt, dragă, se confesa ea unei prietene, cu salar fix. Ce dacă nu știe de Max Ernst, de Kandinsky, de Klee, de Giacometti și... să-i ia dracu, e tandru, mă ajută cu bani, e bun la pat, m-a făcut femeie, dragă, acum la treizeci și de ani îmi spune că-s cea mai drăguță, inteligentă și bună, dragă, am început să mă ocup de educația lui, are fond bun, crede-mă, memorie și bunăvoință, l-am dus și la concert..., îmi trăiesc viața, e dreptul meu legitim, nu ?

Pictorul se trezi în stradă, înfometat, mahmur, cu hainele ponosite, trist, singur. Dacă ar fi avut revolver, n-avea, și-ar fi zburat cu plăcere creierii. Să se spînzure ? Nu mergea, ce dracu, avea imaginație : se și vedea vînăt, schimonosit după ultimul spasm, cu limba atîrnîndu-i disgrațios din gură ca o feștilă de lampă cu gaz ! De otrăvuri să nici n-audă, avea ulcer, asta-i trebuia lui ? Se frămîntă trei zile și trei nopți, după datină, și, ușurat, fericit, transfigurat găsi soluția : se va întoarce la ARTĂ, la marea lui iubire, arta ! Astăzi e un tip făcut, plin de glorie, acoperit cu lauri, bani căcălău, călătorii, burse în străinătate: **atîta doar că nu-și mai amintea să fi iubit vreodată.** O istorie tristă cu tîlcul la spate.

Nick Spadă oftă din nou și doamna Holocaust îl întrebă îngrijorată :

— Vă e rău, domnule Nick ? Nu arătați prea bine.

— Dacă o să mă rad, spuse Nick morocănos, o să arăt. Folosiți crema de ras **Zefirul roz.**

Doamna Holocaust rîse : mă dau în vînt după bărbații spirituali. E o adevărată plăcere să ai un chiriaș cu haz. V-am pus puțin zahăr. Răposatu o bea amară, își aminti ea și-i dădură lacrimile.

Amin, gîndi Nick și sorbi din cafea. Eu o beau oricum, tare să fie. Acum se simțea bine, își privea cu bunăvoință gazda. Aceasta se apucă să șteargă praful, să deretice, deși Nick era un tip ordonat. Aștepta și doamna nu întîrzie prea mult.

— Mie uneia îmi plac nemții, începu ea : I-am cunoscut bine, în război, firește. Purtau uniforme elegante, corect călcate, cizme lustruite (am cunoscut doar ofițeri!) politicoși-politicoși, domni, nu aveau deloc aerul că sînt puși pe orori, lagăre de concentrare sau alte chestii. Majoritatea erau licențiați, cunoșteau cel puțin un instrument muzical, și nu i-am auzit niciodată zbierînd, ca în filmele rusești, **Heil Hitler!** De unde dracu or fi știut nemții din filmele rusești, rusește ? se minună ea. Știam că majoritatea erau poligloți, dar nu într-atîta să... În sfîrșit. La mine a fost încartiruit unu tare dulce, unu Hans von nu mai știu cum. Era înalt, subțire, miop, tare dulce în uniforma aia feldgrau. Să fi avut vreo douăjdoi-trei de ani etate. Acasă la el, el și bunică-sa țineau o pensiune, da mai mult bunică-sa se ocupa și aia numa prin scripte. El era prea necopt că țineau și dame. D-alea d-ale lor — de lux. Aveau salar tarifar și nu plăteau impozit, ci numa un procent pentru pensie (...). Cînd a început ascensiunea führerului, inimile tuturor fetelor de meserie s-au umplut de speranță. Au format și ele un sindicat sau le-a stat în intenție, nu știu exact, dar micuțului caporal nu-i plăceau prostituatele și perverșii. El a promis marelui popor german spațiu vital, pîine, slujbe sigure și iubire legală, adică conjugală, care să dea națiunii prospețime și copii arieni. Unde am rămas ? A, da, așa că bunică-sa a dat faliment, iar fetele au intrat cu toate în armata salvării. Hans al meu a intrat în **SS,** că așa era la ei. Întîi te făceai nazist, p-ormă te avansau in **SS,** sau dacă aveai talente intrai în **gestapo.** La noi în țară, mareșalu ăla, Antonescu, care era un cap politic, a mirosit chestia și s-a dat cu ei. De unde să fi știut el că din toată povestea asta o să iasă un mare fîs ? Unde a stat scris că führerul era în sinea sa un scelerat, un criminal odios ? Nici Hans nu bănuia ceva ? Stam seara cu el și răposatu, uite aici, la masa asta și jucam pocker și beam lichior de coacăze și ascultam valsuri. Povesteam fiecare, cînd îi venea rîndul, legende ale poporului său. Noi cu basmele noastre, el cu nibelungii lui. Pînă într-o seară cînd neamțu a adus un coniac fin, franțuzesc. Răposatu avea o carte, ceva de groază, hemoragie curată, ploua cu chinte și culori, neamțu bea și pierdea vîrtos, își terminase mărcile, leii și a sărit cu sterlinele, cu dolarii, și-a scos ceasu în pot, un dinte de aur, a pierdut, încă un dinte, s-a dus și ăla ; noi, ca gazde, am vrut să oprim jocu, să-i dăm revanșa a doua zi, el : **nein** și **nein,** și, la ultima tură, și-a pus haina de uniformă, cismele, cataramele și curelele alea lucioase din piele. Întîlnire : el carrè de ași, răposatu — chintă regală la valet. Neamțu a pălit, a bolborosit corect **gut morgen,** că ne apucase dimineața, și s-a retras în camera lui, beat mort... Du-te după dumnealui, i-am zis răposatului, ia mai dă-l, pardon domnu Nick, în p. mă-si, a zis el și a rîs. Cu mangoții ăștia, draga mea, a zis, după război o să deschidem și noi un magazin de galanterie, de ce tocmai de galanterie, am mai apucat eu să zic și, înainte de a afla răspunsu, neamțu a apărut numa în izmene, palid-palid, cu revolveru în mînă, nouă ne-a stat inima de spaimă, da el, domn, a dus încet țeava la frunte, a clipit de două ori, așa ca de salut, și poc ! și-a făcut o găurică în țeastă. Eu care aș fi putut fi mamă de copii, m-am aruncat hohotind peste trupu lui cald încă, țipam ca apucată Hans, Hans, mă, de ce-ai făcut tu asta, cînd aveai toată viața înainte ? Lasă-l dracului de criminal nesimțit, uite ce poamă era Hans al tău : și-mi întinde cu mîna tremurătoare un teanc de poze ce le descoperise în portofelu neamțului : și ce gîndiți, domnu Nick, că am văzut eu acolo după ce mi-am șters ochii plini de lacrimi : neamțu meu cu alți golani din SS stau roată și rînjeau și, cu prohaburile deschise, mă iertați, urinau pe niște prizonieri împușcați tot de ei, goi pușcă ăia, erau și bătrîni și copii morți, și ei goi, și pe verso scria în limba lor teutonică cu tocu : **Spre victoria finală, Heil Hitler !** Și semnat în toată regula : **Hans von** dracu să-l ia. Noaptea l-am îngropat în grădină, uitați acolo sub nuc, acum nu mai e că s-a uscat, l-am îngropat cu țoalele lui elegante și cu banii și aurul lui scîrbos. Și după eliberare ne-a prins bine pățania, că ne-am dus și am anunțat autoritățile, am declarat că noi l-am împușcat, asta a fost ideea răposatului, le-am arătat pozele, că le păstrasem dosite în pod, și ei ne-au felicitat și au zis că am fost buni patrioți. De pocker n-am suflat o vorbuliță, știți cum era pe vremea aia, era considerat joc decadent. Le-am spus că am jucat popa-prostu, mai bine ne mușcam limbile că unu, hop, a și sărit, că, zicea, de unde știa neamțu o joacă autohtonă ? Era s-o băgăm pe mînecă, da i-am dat o țuică și-a lăsat-o moartă... Așa sînt unii, par oameni cumsecade da pînă la urmă se dovedesc canalii. Asta a fost o excepție, nu toți erau răi, îi mîna și pe ei nebunu din spate. După război s-a văzut clar că li se acrise și, în consecință, jumate din ei au trecut la socialism. Domnu Nick, ascultați o femeie ce-a trăit și a văzut multe : cînd omu, indiferent de nație și religie, vrea să se schimbe în bine, trebuie ajutat, indiferent de sacrificii. Numa așa o să fie cîndva fericire pe tot globu.

...Rămas singur, Nick Spadă căzu pe gînduri : nu rîse, pentru că-și spuse că, la urma urmei, în istorioara asta neobișnuită, altul, poate, n-ar găsi nimic hazliu.

Își mai spuse că îl aștepta o seară care-i va pune la încercare ființa.

(Fragment de roman)

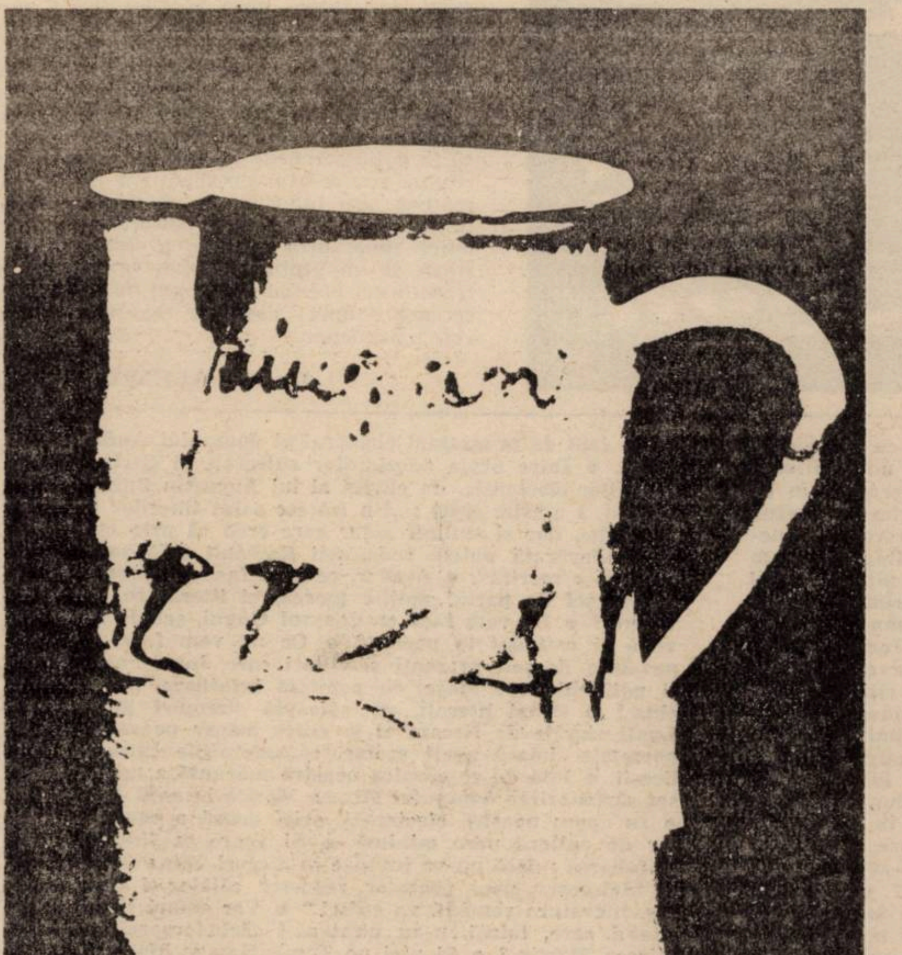

Livius Ciocârlie

Fragmente de jurnal

Fără să mai aştept sfîrşitul anului încep să bat la maşină jurnalul pe '77 şi constat că din prima pagină nu rezistă nimic. Încerc să-l refac, să comentez ce nu-mi place, restul să-l copiez şi abia astăzi, după cîteva luni de cînd am început, îmi dau seama, tot nimic n-a ieşit. M-am săturat şi de virgule, sînt şi supărat, totuşi încerc a treia oară, fie ce-o fi. Poate ar trebui să-l arunc. Păcat, e plin de tot felul de lucruri, însă scris tare prost. A fost în seara asta la noi o studentă venită de la un curs de vară în Franţa, cu intenţie bună biata fată, dar m-a indispus rău de tot şi cum eram posomorît după ce a plecat nu ştiu de ce am vrut să citesc cîteva pagini şi brusc am văzut cum e scris. Ici colo cîteva cuvinte acceptabile, care nu se leagă, mi-e lehamite cînd mă gîndesc. Într-un loc povesteam cum ne-am dus astă iarnă de la Herculane să-l căutăm pe uica Ionel. Am îngrămădit de toate, frig, vînt, strada pustie, banca de piatră în faţă, cîine şchiop în curte, ger în casă, ţuică fiartă, cîrnaţi. Degeaba, nimic de făcut. Lasă stimabile, îmi zic, ai vrut ori nu să fii autor ? Ţi-a plăcut să etc. sau nu ? Nu te mai fandosi. Destul pentru seara asta, spun. Am o mentalitate de Francis Jammes, îmi place să trăiesc la sat ca un orăşan şi să mă laud că nu pricep ce se întîmplă. S-ar cuveni să meditez asupra a tot ce s-a petrecut pînă acum însă, Francis Jammes sau nu, cu mine, cred, nu s-a petrecut nimic. N-am acumulat, nu m-am format, am existat tot timpul într-un anonimat onorabil, cu o singură excrescenţă, de altfel neglijabilă, cînd am publicat, urmată de o reacţie internă care, în sfîrşit, s-ar putea să mă împingă spre ce visez de la început, decrepitudine generalizată, Molloy. O pornire obscură, în mine instinctul de moarte e mai puternic decît celălalt. Instinctul descompunerii, nu vîscoase, al desfacerii uscate de sine, al dispariţiei lente mai bine zis. Ce nu mi se pare de crezut este că am familie, un loc în lume, în fond că de atîta vreme continui să exist. O sănătate a nervilor total nepotrivită cu neştiinţa mea de a trăi. Locul meu ar fi într-un azil, dar nu de nebuni, nu sînt nebun deloc, într-unul de arieraţi. Ceva trebuie să fi lipsit dintre cele necesare cînd m-au făcut. Sînt obiectul unui scandal biologic, chiar metafizic, şi nu pot să-mi potolesc supărarea decît prin uşurinţa de a nu-mi da importanţă, aşa cum n-am fi de acord ca o muscă să protesteze cînd o strivim de geam. Şi iar o disertaţie peste care nu mă îndur să trec : „Trăiesc pentru că m-am născut, nu încerc să-mi domin viaţa, să-i dau un sens cu atît mai puţin. Ce-i drept, mi-a intrat în cap să scriu o carte, probabil un loc comun rămas din copilărie, nu văd nici un raport între ea şi cultură, n-am nimic de spus, nimic de comunicat, dacă nu cumva spui ceva cînd spui n-am nimic de spus. Frică de viaţă, mai ales de oboseală, de obligaţii, de încurcături. Idealul inaccesibil, totul să fie simplu, să am un singur lucru de făcut, unul mecanic, cum era inventarul la muzeu, la care să mă pricep şi care să nu aibă nici un rost, să nu-i folosească nimănui, să nu fiu întrebat. În general să nu mă întrebe nimeni nimic, să nici un observe că exist. Muzeul, ăsta-i cuvîntul, orice s-ar zice. Acolo nu aveam nici o şansă, nici un plan, nu răspundeam de nimic, nu ne aşteptam la nici o schimbare, trăiam şi gata, destul de feriţi". „...capacitatea de a născoci şi a crea este o însuşire prea înaltă, hărăzită numai geniilor universale, care se ivesc prea rar pe pămînt. Pentru alţii este chiar primejdios să păşească pe această cale. Multe talente, chiar şi cele de prim rang, n-au izbutit, păşind în domeniul născocirii, în timp ce talente mărunte au excelat, cînd au dat glas frămîntărilor lor intime sufleteşti cu cea mai mare sinceritate". Gogol, cum se vede, mai ales pe spinarea mea. Mă bate gîndul să mă duc în aprilie la Cluj, îmbrăcat în uniformă de semiotician. Scot de la naftalină o lucrare veche şi mă prefac turbat pe oricine n-ar lua-o în serios. De dus nu m-am dus. Tragic obscur, ziceam, e atunci cînd încerci să treci prin ziduri, definiţie ineptă zic acum. Noi, în orice caz, ferit-a sfîntul, nu încercăm nimic.

Întîlnire cu A. la cafenea. Se chinuie cu mare devotament să mă scoată din inerţie. E o carte aşa şi pe dincolo, să nu schimb decît ce-mi vine bine, el se face luntre şi punte, altele de acelaşi fel, iar eu ascult posac, ca un elev chiulangiu prins cu tema nescrisă, dau din colţ în colţ. Au mai trecut luni, m-am răzgîndit, i-am spus lui A. aşa să fie, schimb numai ce vreau, ţi-o fac pînă în mai, bine fă-o, mi-a răspuns, încîntat şi nu prea. L-am rugat să afle cum stau la editură, s-a făcut tăcere, alte două luni, iar l-am căutat, nimic. În rest, cum o fi să fie. cred. Fie, nu sînt un geniu universal, nu m-am ivit prea rar pe pămînt, dar dacă spun tot despre frămîntările mele intime sufleteşti şi nu fac prostia să păşesc în domeniul născocirii, o scot la capăt cumva. Talent mărunt ? Hm. Ham ! Ne merge prea bine, de asta perorez despre moarte. Poate am să atrag, cu scălîmbăielile mele, vreo pacoste pe capul cuiva din casă. Al meu e în siguranţă, plesnesc de sănătos. Ajunge să mă gîndesc la cîţi ani mai sînt pînă cînd Corina şi Alexandra vor sta pe picioarele lor ca să mă simt pus la punct. M-am hotărît ca anul ăsta să scriu **à bâtons rompus.** Rupte, Om trăi şi om păţi. Citind, mă întreb unde am fost cînd s-au împărţit orgoliul şi bărbăţia. Aici îi iau prăjitura de la gură criticii psihanalitice de la anûl două mii zero opt. À propos. Să facem o probă : cît sînt de bun prezicător. Cam cînd cred eu că va fi pe piaţă prezentul op ? În primul rînd, cît mai am de trăit ? Dacă socotim şaptezeci, de la patruzeci şi trei ar fi douăzeci şi şapte, adăugaţi la şaptezeci şi opt fac două mii cinci. Dacă şaptezeci şi cinci, de ce nu ? atunci două mii zece. Una peste alta, ar putea să apară cam atunci. Cum vine asta ? Autor postum ? Şi pînă atunci Mallarmé încoace, Malarmé încolo ? Sireac de noi. Nici să nu aud. Mai bine schimb sujetul. Dar dacă mori la anûl, Marmaduke ?

Acolo unde anul trecut, deci acum doi ani, povesteam despre noaptea petrecută la Orşova, închis, cînd am pomenit de cartea din Biblioteca pentru toţi ar fi trebuit să spun că nu era dintre volumele albastre, de acum, ci din vechea colecţie, cu coperte din foiţă galbenă, o luasem ori de la Chiva ori de la moară, sau poate chiar din sat unde, deşi taica se mutase la noi, poate şi murise, mai găseai pe sub laviţă şi într-un fund de dulap din cărţile trimise de tata pentru zilele cînd taica se ducea cu vacile la păscut. De exemplu, puteau să fie povestiri de Dragoslav.

Azi noapte, neputînd să dorm, dimineaţa mă chemase maestrul acasă (avea să-mi transmită o carte a lui Norman Manea, adusă de Micu la Caransebeş, unde s-au întîlnit, trimisă mie, cine ştie din ce motiv, de autor, băusem vin tămîios simţindu-ne bine împreună şi vorbind despre blîndul Ben, un urs dintr-un serial pentru copii, simpatic fiindcă nu ştie să facă nimic, molfăie într-un colţ pînă cînd personajele se întrec în peripeţii şi mi-a spus că vrea să devină la facultate un blîndul Ben, iar la urmă cartea tot la el a rămas, după amiază, cam ameţit, dormisem, seara m-am întîlnit cu A., am băut o cafea, încît a fost imposibil să dorm), deci neadormind patrulam între pat şi manuscris pînă cînd în sfîrşit am obosit.

Simona-Grazia Dima

SOARE DIN UMBRĂ

Să nu cînţi soarele falnic.
El îşi bea singur paharul, suferinţa şi frigul.
Acum, în această zi de ape
melancolic trecute prin pămînturi,
tu cîntă umbra lui,
mai puternică şi strălucitoare,
cămaşa zgrunţuroasă ce i-o aşterne pe umeri timpul,
şi viaţa eremită.
Păşeşte mut printre undele de lumină,
lasă în urmă orice culoare,
nu uita : triumful este floarea zgurii,
nădușind aurul unor secrete veninuri,
rod al miilor de vieţi înghiţite,
şi mergi pînă la capăt pe raze
ca să vezi faţa trandafirie,
pasărea ascunsă în falduri,
inima ce se deschide blînd în spate.

LUPTA

În fiecare dimineaţă mă trezesc
în aceeaşi încleştare cu monstrul.
Peste noapte ne-am visat fiecare ţarinile.
am picurat cînd strămoşilor noştri de plumb sau de lumină.
Dimineaţa, aceeaşi căţărare pe corpul său negru de lespede,
pe solzii eterni, nemişcaţi.
Mii de ani îmi trebuie să ajung
la primul zimţ al aripioarei lui, nămoloasă şi grea.
Alte mii pînă la ochii sălbatici şi reci.
Şi atunci fără moarte va fi sfîrşitul.
Îl voi cruţa. Nor se va face în mîinile mele
şi va ploua peste un cîmp însetat.
Se va depărta de mine tropotind înapoi spre cîmpul de metal.
mistuit de dor după mama lui, care-l aşteaptă tremurînd,
în pragul colibei — palat, cu pocalul plin.
Aburi de lapte se vor ridica.
Şi totuşi, ce bătrîni vom fi.

MAESTRU ÎN ORĂ

De ce spui că n-o vezi ?
Pluteşte deasupra.
cu ochii în ochii tăi.
nemişcată.
Spune-i iubitor :
„Dacă te aştept.
ai şi venit"
şi atunci se va arăta,
recunoscătoare,
deschizînd uşa de salcîm,
va şopti :
„Nu mai aştepta ora,
ora a şi venit,
iubeşte-mă
şi ai să înţelegi.
Cineva te învaţă deja —".

DARURILE

Cine oferă darurile ?
Animalul din adîncuri,
cu fruntea senină, translucidă,
poartă a apelor.
Încet va ajunge sub bolţile inimii.
se va lipi cu spatele de coloane,
marmura va tremura,
valurile îi vor veni pe urme,
se va lăsa pe trepte,
acoperind ţărmurile,
te va privi în tăcere
şi prin ferestre de apă
va întinde palma spre tine.

NU-NCHIDE OCHII

Dimineaţa am plecat să demontez zmeul spaimei.
Am ieşit tiptil din palat.
Un trandafir de cenuşă îşi pierdea petalele.
Am străbătut curtea de piatră.
Pumnalul soarelui lovea neclintit în dale.
împodobite cu şiraguri de monştri.
Am trecut de cele două sute de curţi fierbinţi
Fără milă se înşirau, holocausturi, zidurile,
înlănţuite de nesfîrşite ziduri.
Ah, ce curînd Ningal, ca o pasăre fulgerătoare,
îşi va părăsi oraşul !
Templul alb mă privea pieziş de deasupra,
Peste puţin am lăsat în urmă şi marele Irigal.
Dar întomnase deja pe ziggurat.
În drum mi se va ivi poate chiar iarna, gîndeam,
Aşa am sosit încet în cîmpia sură
ce-şi revenea, după aroganţa văratică, la sine,
îngropîndu-şi tot mai adînc boabele
în diamantul insondabil al spicelor.
Întristată. Ninchursag îmi întindea o cupă
cu mîl din unda potopului. Enki îmi şoptea :
Totul este apă. Iar cînd Enlil veni la mine
purtînd pe braţe o tavă cu fructe.
degetele mele arcuite să prindă vreunul
se pomeniră udate de rouă, înfăşurate în alge.
Era un vîrtej de zăpadă unde am ajuns,
un altar de spini, şi-n el am găsit
zmeul împotmolit. Boturile de lei de pe marginea
hîrtiei poleite respirau domol, scoţînd aburi.
Ciucurii şi zurgălăii sfărîmaţi odihneau în ger.
Sceptrul fatal, muşcat de cîini,
se dezlipise din ghearele de lemn.
şi atîrna în linişte, cu capu-n jos.
Nimic nu era mai uşor acum decît să te apropii
de haina de purpură şi s-o deschei,
să faci ceea ce sute de curteni n-au îndrăznit,
să intri în magazia a cărei cheie cu cifru
se afla în păstrare la vrăjitorul mut de mîndrie.
Nimic mai uşor decît să cauţi rădăcinile serbării
din ajun, căci se înşirau peste tot,
îmbiind sacadat cu resturile,
între morminte gri, fără borne şi parole de trecere,
pe un platou larg, deschis,
Aici era binevenit orice sobol curios
şi privirea sa, somnoros ridicată din luturi,
era socotită un somn al bunăvoinţei cereşti.
Demne, în zbor culcat, păsările îmi făcură semne
că aveau să poarte toată grija înmormîntării.
Fără cusur, se vor împlini şi acum datinile.
Şi trupul zmeului scrumit suna a sticlă.
Am putut deci pleca înapoi, ca spre un ritual celest.
La întoarcere drumul ducea printre munţi cu poieni înflorite
Însă An, al cărui braţ nu se dezlipise de-al meu o clipă,
îmi spuse : mai văd germenii crescînd sub crusta solului
fertil, gata să se reverse-ntr-o cometă de diamante negre.
Nu-nchide ochii.

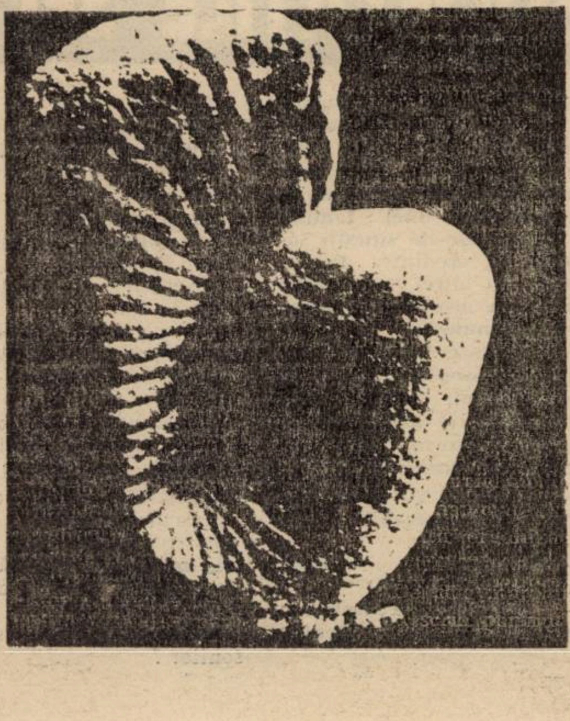

APOSTROF

● **LA CEL MAI ÎNALT NIVEL.** Acolo, sus, lucrurile se complică (sau se simplifică ?) teribil. Un număr „hors série“ al revistei **Science & Vie**, proaspăt sosit de la Paris (martie 1990), ne dezvăluie cum arată AZI, UNIVERSUL. Prefațat de Michel Serre, acest mic volum taie, pagină de pagină, respirația cititorului : explorarea sistemului solar, comete lovite de amnezie, extincția lentă a planetelor, orbitele planetare — sfîrșitul certitudinilor, excesele genezei, o călătorie spre soare, ospicii pentru stelele bătrîne, o nouă componentă a materiei interstelare, materia neagră, ultimele noutăți despre quasari ș.a.m.d. (vom reveni, spre a vă ține cît de cît la curent, număr de număr). ● **COBORÎND PE PĂMÎNT, Proust în 424 de maxime.** Cu un titlu destul de fad **(Gînduri și maxime de Marcel Proust)**, Bernard de Fallois a publicat recent o carte nu lipsită de interes, care ne descoperă o față mai puțin cunoscută a marelui prozator. Un fel de „Proust, moralistul“, extras, citat după citat din **În căutarea timpului pierdut.** Au rezultat 424 de cogitări, în buna tradiție a literaturii franceze de gen : Montaigne, Chamfort, Saint-Simon. ● **ÎMPĂRĂȚIA CHIORILOR.** În ultimul film al lui Woody Allen, **Crime și delicte,** toți eroii poartă ochelari, iar deasupra tuturor tronează un orb. Un film de mare succes, inteligent, cînd tragic, cînd comic, cu vedete de primă mărime : Mia Farrow, Angelica Huston, Martin Landau și, se subînțelege, Woody Allen însuși. Care a făcut, cu prilejul lansării filmului și cîteva declarații pline de învățăminte : „Am lucrat întotdeauna — 18 filme — numai cu prieteni, de la actori, la echipa tehnică. Poate au pierdut uneori ceva bani din cauza mea, dar cînd am cîștigat, nu i-am jefuit. «Trupa» noastră face în medie un film pe an. Sîntem un mic principat, guvernat de principiul «confortului artistic». Un fenomen cam rar în lumea de azi. Și, totuși, am sentimentul unui regres general. Simt că triumfă infantilismul. Cînd văd succesul lui **Batman** sau **S.O.S. fantome,** în timp ce unele filme ale lui Bergman sau Kurosawa nici măcar nu pot fi distribuite în America, mi se face frică“. ● **ÎNALȚUIT, DAR LIBER.** Cîteva titluri din ultimul număr (28 martie) al „jurnalului satiric ce apare miercuri“, celebrul **Rățoi... Înlănțuit, neînlănțuit, Le Canard enchainé** anunță de pe pagina I : „Inegalități. prosperitate, Europa...“, „Reforma P.T.T. : clienții o vor plăti mai scump“, „Televiziunea sînt eu“, **„Camuflit și camuflaj“**, „Francezi, credeți în voi înșivă ! Tonton vi-o cere !“. Și două trimiteri la România, pe care, din lipsă de spațiu, le mai amînăm cîteva săptămîni. ● **ÎN MANUSCRIS.** Cum ar veni, cine la ce lucrează ? De pildă, Jacques Le Goff, pregătește o carte despre itinerarul intelectual al lui Marc Bloch (unul din cei mai importanți istorici ai școlii de la **Annales,** împușcat în timpul celui de-al doilea război mondial de către naziști). **Rusia lui Gorbaciov (anatomia unei iluzii)** s-ar intitula volumul la care trudește Vladimir Bukovsky. Tot inspirat de politică și oamenii care o fac/o desfac e și volumul (în curs de refacere) despre Dubcek, pe care îl încheiase deja un foarte cunoscut ziarist englez, specialist în biografii, William Shawcross. Evenimentele din Cehoslovacia au făcut ca prestigioasa editură **Stock** să-și amîne puțin (pînă la revizuirea problemei) lansarea pe piață a cărții despre eroul „Primăverii de la Praga“. ● **TATĂL LUI CORTO MALTESE.** Hugo Prat a trecut de la benzile desenate la **Memorii.** Nici măcar o bombă, deoarece antecendente literare existau : **Romanul lui Chriss Kenton.** Cine e Corto Maltese și cine Hugo Prat nu mai e cazul să detaliem aici. ● **GIULIETTA.** O povestire. O foarte frumoasă proză (prima din cariera sa artistică) semnată Fellini : „Pentru mine, Giulietta nu reprezintă doar feminitatea italiană. Ea e femeia universală. Întrucît condiția feminină nu se modifică prin decret. Iar eliberarea și emanciparea femeii încă nu au avut loc. Cu amor, Federico“.

A. PIVOT

PLANETĂ DE ARTIST

La vernisajul făcut în Duminica Floriilor, criticul de artă Deliu Petroiu amintea că este peste a zecea, dacă nu a douăzecea „personală“ a artistului „romantic și sentimental“ Simion Lucaciu, pe diversele simeze din țară. Dincolo de perioadele unui expresionism contorsionat, cînd spaimele descoperirii teluricului primordial îl fascinau, ajuns la vîrsta senectuții, un veșnic tînăr al paletei sufletești - ca orice artist - Simion Lucaciu își revarsă paleta, în recent deschisa expoziție, de pe umerii cerului Poienei Rusca, apoi ne privește cu aceeași dragoste dintotdeauna, bucurîndu-se de „sărbătoarea“ pe care a oferit-o.

Un azur al seninătății mature ne face să uităm florile de oțel incandescent de odinioară, de dolomitic de cocs, de incendiul cuptoarelor - etape trecute ale experiențelor sale artistice și sufletești - alături de care redescoperim „sincerul sentimental“ în „acuarele“, în acele transpuneri echivalente doar filonului poetic sau muzical exprimate prin declieuri ale marilor idei oprind timpul într-o notă, vers sau pată de culoare, echivalente ca putere doar forței poetului, compozitorului sau artistului care opresc „acest timp“ și-i dau un sens universal.

Expoziția deschisă acum nu e o retrospectivă, cum Simion Lucaciu a avut deja cîteva, unele eterogene, prin natura selecției făcute atunci, pe secțiuni de timp, de temă... Acum e un floral, detașat, ca orice dăruitor de floare și senin, ascunzînd destinul grav, contorsionat al unui artist adevărat, consecvent cu sine de la un capăt la celălalt al artei sale. Puțini artiști pot să-și păstreze atîtea ore din zi neatinsă conștiința de a fi artist ca Simion Lucaciu. E născut pentru a nu fi altceva.

Seninătatea expoziției de acum, dincolo de coincidența cu Duminica Floriilor, de candoarea veșnic majoră a marelui suflet - Deliu Petroiu, profesorul și criticul de la care atîtea genenerații ar fi putut învăța însutit, el însuși fiind unul din aleșii „Școlii de la Sibiu“ a lui Lucian Blaga, om ce și-a risipit gîndurile cu prea multă dragoste de semeni, în plimbări peripapetice sau colocvii prea diverse, unde a atins de atîtea mii de ori străfundurile culturii și filosofiei universale... Dincolo de toate acestea, ceea ce rămîne acum în spatele vernisajului de duminică, expoziția oferită de Simion Lucaciu la sala „Helios“ e e o mare sărbătoare, e bucuria sinceră a comunicării directe dintre artă și public, demnă doar de epocile artei mediteraneene și redescoperită cîndva, mult mai tîrziu în Europa. Explozia de acum a culorii din lucrările lui Lucaciu nu permite forarea nici a unui timp al propriilor mari etape de existență și creație, ci este expresia directă a unei imense și exemplare bucurii de a trăi, ce ne invită să fim senini și să trăim precum vechii greci, filosofînd ca Platon sau Pitagora sau (de ce nu ?) ca Pan, fără a ne mai teme de ce, la ce anume și cum anume filosofăm. Să învățăm că în fond filosofia artistului e arta, e ceea ce scoate de sub penel, sau din cutia de rezonanță a viorii, de sub pana lui, - că tot ceea ce trăiește trebuie să existe liber și definitiv, ca orice act de creație neîngrădit de nimic și de nimeni, nici de mode, nici de gusturi, ci doar de propriul său simț așezat undeva, la capătul mileniului acestuia pentru a-l întîmpina pe celălalt.

Simion Lucaciu o face sincer și total, ca întotdeauna, doar cu o matură filosofie a culorii cerești preluată cu seninătate de undeva din nacela unui satelit particular al Pămîntului, unde a ajuns cu greu și ajunge, de la o vreme, fiecare om de simț, de gînd, după prelungi Purgatorii. Un fel de planetă particulară a fiecărui individ eliberat de angoase prin redescoperirea alfabetului esențial al naturii, de unde Pămîntul se vede ca un mare glob albastru, scăldat într-o continuă lumină azurie dintre un neînceput și un nesfîrșit, unde nu există noapte, coșmaruri, conveniențe, complicate speculații abstracte ș.a.

De pe planeta sa, pictorul Simion Lucaciu ne privește blînd și ne îndeamnă cu prietenie : „E viața, iubiți-o !“.

Paul Eugen BANCIU

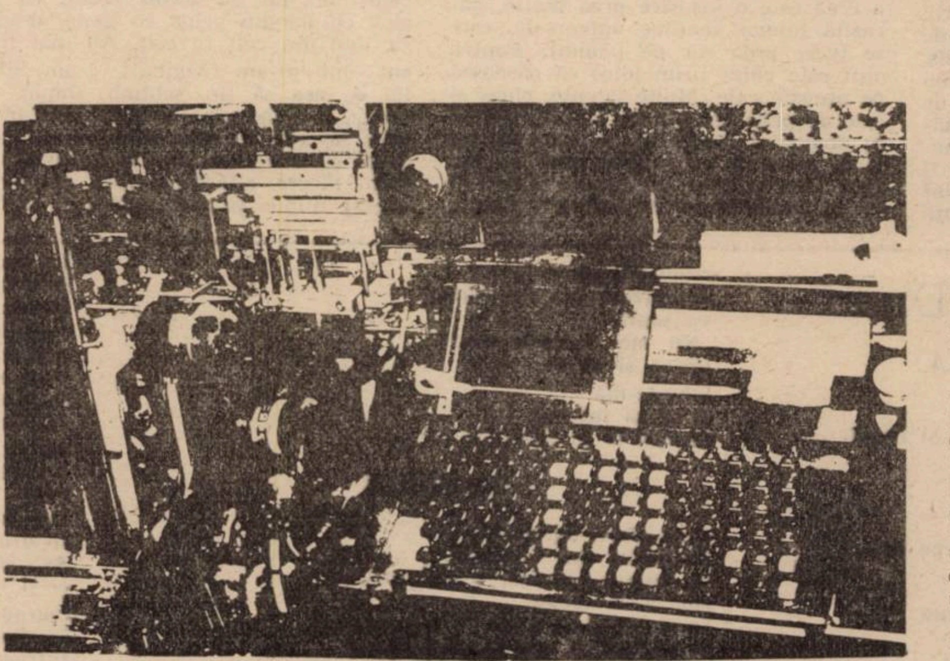

MASONERIA ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE

În definițiile francmasoneriei din Enciclopedia veacului al XVIII-lea și Encyclopaedia Universalis din secolul nostru există cîteva asemănări de natură mai ales morală. Astfel, în definiția Enciclopediei iluministe (utilizăm ediția a II-a) ni se spune că **„societatea sau ordinul francmasonilor este o reuniune de persoane alese cu grijă, legate între ele prin obligația de a se iubi ca frații, să se ajute la nevoie și să păstreze o tăcere absolută asupra a tot ceea ce caracterizează acest ordin“.** În Encyclopaedia Universalis nu mai apare ideea secretului societății, substratul moral al societății este mult extins : **„Francmasoneria este o instituție filantropică încercînd să realizeze un ideal de viață socială : să fondeze viața individului pe muncă, pe demnitate morală, pe conștiința destinului uman ; să construiască o societate conformă principiilor raționale în măsură să asigure o dezvoltare perfectă a umanității“.**

Transformările sînt evidente. Astfel, în contemporaneitate se adaugă idealuri de viață socială, demnitate morală și echitate. Și tot în această definiție apar formulate și deziderate politice. Este lucru știut că în secolul trecut, în Franța și în multe alte țări, francmasonii s-au implicat în politică, ceea ce a stîrnit, nu de puține ori, tensiuni și crize.

Așa cum ni se spune în Encyclopaedia Universalis *, **„confreria masonică este universală, în sensul că toate confederațiile și grupările particulare se privesc ca făcînd parte dintr-un același tot, ca membrii unei familii, oricare ar fi diferențele de situații sociale, naționalitate, credințe. Francmasonii nu sînt, de altfel, legați unii de alții decît prin acceptarea unor principii morale comune“.**

În legătură cu aceste trăsături specifice societăților masonice, dăm în continuare din volumul **„Récueil précieux de la maçonnerie adonhiramite** (1785) pasaje din Catehismul primului grad masonic, cel al ucenicilor :

Maestrul — De unde vii, Frate ?

Discipolul — **Prea-Venerabile, vin de la Loja Sfîntului Ioan.**

Maestrul — Ce-ai făcut în Loja Sfîntului Ioan ?

Discipolul — **Am înălțat Temple ale virtuții și am săpat temnițe pentru vicii.**

Maestrul — Ce ne aduci de acolo ?

Discipolul — **Mîntuire, prosperitate și bună înțelegere între toți Frații.**

Maestrul — Ce intenționezi să faci aici ?

Discipolul — **Să-mi înving pasiunile, să-mi supun voința și să înaintez pe calea Masoneriei.**

Maestrul — Ce înțelegi prin Masonerie ?

Discipolul — **Studiul științelor sacre și practica virtuților.**

Maestrul — Spune-mi, ce este un Mason ?

Discipolul — **Un om liber, supus legilor, frate și prieten cu Regii și Ciobanii, atîta vreme cît sînt virtuoși.**

Maestrul — După ce te poate recunoaște un Mason ?

Discipolul — **După semnele și mărcile mele, ca și după primirea în Lojă care s-a desfășurat conform cerințelor.**

Maestrul — Care sînt semnele masonilor ?

Discipolul — **Echerul, nivela și firul cu plumb.**

Maestrul — Dar mărcile pentru recunoaștere ?

Discipolul — **Anumite atingeri ale degetelor cerute de uzanțe pe care și le fac între ei frații masoni, cînd se întîlnesc.**

Maestrul — Cine ți-a înlesnit fericirea de a intra în rîndul nostru ?

Discipolul — **Un prieten înțelept pe care l-am recunoscut după aceea ca Frate.**

Maestrul — Pentru ce ai dorit să devii francmason ?

Discipolul — **Pentru că era întuneric și am dorit să cunosc lumina.**

Maestrul — Ce înseamnă lumina, în cazul acesta ?

Discipolul — **Să ajungi să cunoști și să prezinți ansamblul tuturor virtuților, simbol al Marelui Arhitect al Universului.**

Maestrul — Unde ai fost primit în Societatea noastră ?

Discipolul — **Într-o Lojă Perfectă.**

NOTĂ :

Continuăm să publicăm traducerea acestui Catehism de secolul al XVIII-lea, urmînd ca după epuizarea publicării lui să încercăm o analiză a principalelor simboluri.

(Va urma)

Daniel VIGHI

top

Limbajul privirii

S-ar putea ca numele Geoff Downes și Trevor Horn să nu vă spună nimic. Nu vă faceți complexe cum că v-ar lipsi o cultură muzicală solidă, deoarece, vă asigur, nu e cazul. Oricum, dacă am început cu aceștia, vreau să vă spun, că la începutul deceniului opt ei alcătuiau un tandem obscur numit „The Buggles“, ulterior desființat. O vreme, cei doi au încurcat ițele unor formații redutabile ca „Asia“ sau „Yes“, albumul „Drama“ al acesteia din urmă fiind și rodul a cel puțin unuia din ei „întărind“, ca să zicem așa, echipa cunoscută. „The Buggles“ au avut un singur hit, care prin 1980 a figurat și în topurile engleze și, dacă nu mă înșel, și în cele americane. Departe de a constitui acel **Big Shot** care să creeze un precedent, piesa atrăgea atenția prin titlu, un veritabil semnal de alarmă la acea vreme, dar care din fericire n-a însemnat decît o... alarmă falsă: **„VIDEO KILLED THE RADIO STAR“** („Video „ucide“ vedetele radio-ului“). Desigur, titlul incită la discuții, iar noi ne conformăm, plasîndu-ne cu voia dumneavoastră în acel început de deceniu marcat de proliferarea tehnologiei video, în care unii vedeau dușmanul și nu aliatul sunetului. Comunicabilitatea și forța de impact a imaginii cîștigă noi valențe prin interferența sa cu sunetul, fapt sesizabil în video-clip-urile purtătoare ale unui nou limbaj care a afectat însă și substanța comunicării, impunînd receptarea realităților lumii printr-un anumit cod. Era cît se poate de clar că dezvoltarea fără precedent a tehnicilor de transmitere a informației va afecta și latura divertismentului, cu mai mult sau mai puțin har. Folosirea sintagmei **„Arta video“** e motivată însă doar parțial, atîta vreme cît nici în acest compartiment nu tot ce zboară se și mănîncă. S-ar putea vorbi pe larg și cu precizie eventual de... arta luării ochilor. Modalitatea de prezentare a unui interpret (ca să nu vorbim de interprete), rafinamentul elevat al cadrelor studiate, al unghiurilor de filmare „chic“, montajul inspirat pot salva o piesă mediocră. Iată, așadar, cum efectele subsidiare devin elemente ce „eclipsează“ atenția privitorului, furîndu-l pur și simplu și convingîndu-l să vadă fără să audă sau invers. „Agresiunea video“, afirmă V. Mihaiu, creează un dezechilibru, un derapaj practic incontrolabil către absolutismul factorului optic, impactul direct al imaginii asupra receptorului uman marginalizînd formele mediate, mai subtile de expresie, cum sînt cuvîntul sau sonurile muzicale. Se știe, factorul comercial este cel ce primează în industria (uneori arta) video. Este, de fapt, modul de existență al acesteia, ca în cazul oricărui produs de consum. Nu-l văd pe creatorul de video clip preocupat să realizeze, să permanentizeze valori. El e conștient de perisabilitatea creației sale, dar asta nu-l împiedică să investească fantezie în acest sector, vital azi pentru soarta unui solist ori a unui grup. Din noianul de mostre ingenios realizate putem aminti video clip-ul „Kiss“ (Tom Jones & Art of Noise). Aici ritmului piesei i se transferă și cel al imaginii printr-un ingenios montaj, alternări de prim-planuri, interferențe cu sugestive semne grafice, totul de incontestabil efect, generînd un sentiment de participare al privitorului. Un alt exemplu de reușită a ceea ce am numi o excepție a capitolului „divertisment derizoriu“: „Twist In My Sobriety“ (Tanita Tikaram) oferă o cu totul altă fațetă a existenței, cea care pune probleme grave sociale, video clip-ul contestatar. Amintiți-vă acel **„Travelling“** peste pămîntul crăpat de secetă, întins la nesfîrșit către un orizont al disperării, apoi durerea mută a adolescentei cu buzele uscate și cu privirea spre cerul necruțător. Divertismentul industrializat își dezvăluie cel puțin două fețe: una estetică și alta socială. Există însă majoritatea covîrșitoare a video clip-urilor suprasaturate de imagini vizuale și sonore produse în serie și care lasă impresia de artificialitate, colaborînd fructuos cu kitschul. Se exploatează din plin erotismul, pornindu-se, probabil, de la ideea că oricum „va prinde“. Adevărul e că limbajul imaginativ al realizatorilor genului e mai mult decît limitat, el operînd de regulă în aria convenționalului simulat în „inedit“, dar trădînd un confort al gînidrii, ca să nu-i zicem altfel.

Petru UMANSCHI

(VA URMA)

la fanion

Cine ia Cupa României?

I. a. **Preliminarii teoretice.** S-o spunem fără ocolișuri: Cupa României este un privilegiu stelisto-dinamovist. Din 1964 încoace, una din cele două echipe s-a aflat în nu mai puțin de 19 finale. Pentru asociația „Tot Banatu-i fruncea“ am să amintesc că prima ediție a competiției, în 1934, a fost cîștigată de Ripensia, cînd a zobit în finală pe Universitatea Cluj cu 5-0 (3-0). Alte repere: Știința Timișoara a cîștigat trofeul în 1958, iar Poli, în 1980 — finală cu Steaua, adjudecată cu 2-1, după prelungiri. În ultimii ani, Cupa a devenit o competiție moartă din „16-imi“, pentru majoritatea grupărilor ea însemnînd doar bani cheltuiți în plus și știți și dv. cît contează țechinii pentru o poziție sigură în clasament dacă nu ai/aveai înaltă protecție. (De lot valoros cine se mai ocupă ? !). Așa că, în majoritatea cazurilor, prezența a fost pur formală, adică un fel de „Cîntare a României“. După știrea mea, singurele ediții în care a cîștigat o echipă din eșalonul secund au fost cele din 1954 (Metalul Reșița — Dinamo 2-0) și 1973 (Chimia Rm. Vîlcea — Constructorul Galați 3-0, ultima fiind divizionară C !). Prezenta edițiune a fost tot atît de cenzurată ca și cele anterioare, tragerea semifinalelor făcîndu-se în cunoscutul stil Di Mano, preventiv adică, pentru ca nu cumva „echipele fanion“ să se amușine înainte de vreme. Drept pentru care vin cu propunerea ca observatorii O.N.U. pentru alegerile parlamentare să fie înlocuiți cu observatori ai F.R.F.

b. **Semifinalele ediției prezente**: Steaua — Petrolul 3-0; Dinamo — U Craiova 4-3 (înaintea executării loviturilor de la 11 m, scor alb).

c. **Repriza I.**

d. **Repriza a II-a.** Mai întîi, a fost clar că Petrolul nu a avut nici o șansă în fața Stelei și asta s-a văzut încă din repriza a doua. Deocamdată, cifra octanică a ploieștenilor este mică, ei trebuind să rămînă cu amintirile din 1963, cînd au dobîndit trofeul în urma unei finale — spun martorii — fulminante: 6-1 cu Siderurgistul Galați.

La meciul Dinamo — Universitatea Craiova, lucrurile au fost mai complicate. Cu toate acestea, să recunoaștem, Dinamo a fost mai bună, cel care a prelungit partida fiind portarul Crișan, într-o zi excelentă. A scos de cîteva ori goluri ca și făcute. (Formularea o pot reține și economiștii). Arbitrul Constantin Gheorghe, care a condus la centru, s-a aplecat ușor de partea oltenilor — cine știe ce polițe a plătit —, dovedindu-se asta în prelungiri, cînd a anulat un gol perfect valabil al dinamoviștilor. Punctul nu a fost înscris din poziție de ofsaid, ultimul care a jucat mingea fiind portarul craiovean. Sigur că mulți dintre telespectatori „au ținut“ cu oltenii, însă nu a fost de ajuns. Executarea loviturilor de la 11 m (cîte 55 de metri de echipă) a dat cîștig de cauză team-ului bucureștean și, socot, momentul-cheie s-a consumat la 3-3, cînd Badea a trimis mingea în bară. Ratarea, incredibilă, a lui Gică Popescu a pecetluit soarta unui meci de la care am fi așteptat măcar un joc mai frumos. În orice caz, nu am prea mari speranțe în ce privește succesul tacticii lui Mircea Lucescu pentru meciul de miercurea ce vine, cu Anderlecht, la București. O exasperantă stereotipie a atacului dinamovist mă face sceptic și mă rearuncă în brațele Stelei.

II. Ieri, Bobby Moore a împlinit 49 de ani. Mi-am adus aminte de el fiindcă, în săptămîna asta, s-au desfășurat și în Anglia semifinalele Cupei. În unul din jocuri, Liverpool a cîștigat cu 3-0 în fața lui Cristal Palace. Cealaltă finalistă nu o cunosc, la pauză scorul dintre Manchaster United și Oldham fiind 1-1. Înainte de a spune cîte ceva despre Bobby, să observăm că luna aprilie nu e prea darnică cu mari fotbaliști. Singurele nume celebre sînt Johann Cruyff (născut la 27. IV. 1947) și Santos Djalma (24. IV. 1929). Brazilianul a participat la patru turnee finale ale Campionatelor Mondiale — 1954, 1958, 1962, și 1966. Reîntorcîndu-ne la sărbătoritul de ieri, Bobby Moore s-a retras din activitate tot în luna aprilie. Asta se întîmpla în 1977, cînd el împlinea 36 de ani. În 1970, cînd se afla cu echipa țării sale în Columbia, la un turneu de pregătire, Bobby a apărut în fața tribunalului din Bogota sub acuzația de a fi furat o brățară de aur din prăvălia bijutierului Amaxa. Acesta din urmă a adus și martori. Abia după doi ani englezul nostru a fost achitat — de același tribunal —, dovedindu-se că totul nu a fost decît un fals. La acea oră, sud-americanii umblau cu tot soiul de „chestii“ pentru a le fura englezilor „Cupa Jules Rimet“, ce trebuia apărată în Mexic. În relații mai fericite cu un bijutier s-a aflat (se află) J. Cruyff, care a luat în căsătorie pe fiica bijutierului Cor Coster, socrul fiind, din acea clipă și managerul lui Johann. Între altele, i-a aranjat ginerelui și contractul pe șapte ani la Ajax și cel pentru Barcelona, ultimul pentru 2 milioane de guldeni. Totuși, aprilie e generoasă cu născuții ei fotbaliști.

Marcel TOLCEA

ser:al

Totul despre BETTE DAVIS

(IX)

„Gary“, ieși afară din casă mea!“, striga Mama, disperată. „Pleacă imediat! N-o amesteca pe B. D. în tevatura asta murdară, pentru Dumnezeu!“ Am șters-o din odaia lor, cît se putea de repede, m-am ascuns în patul din camera mea. Gary mă văzuse. Ușa camerei a sărit în lături, Gary urla din prag: „A, vrei să auzi ?... Putem să-ți oferim și o priveliște!“... Gary se hlizea la mine, cu Mama agățată de el; se repezise, ca o pisică sălbatică. Gary a trîntit-o de dușumea. Mama a încercat să se ridice, dar a primit în plin o nouă lovitură, care-a pus-o jos. Ea a încercat, puțin mai tîrziu, să scape fugind pe scări (avusese intenția să coboare scările, probabil ca să-l îndepărteze pe Gary de mine), însă individul a ajuns-o din urmă. Am putut s-o văd luptîndu-se să se desprindă din strînsoare: o apucase de gît, o ținea ca pe-o spînzurată și o „ajuta“ să salte, astfel din două-n două trepte. Gary se gîndise să-i dea o lecție mai convingătoare decît altele. Mama horcăia și n-am mai fost în stare să suport. Am sărit în spinarea lui Gary, încercînd să-l izbesc cu picioarele, ca să-l oblig să-i dea drumul. Țipam isteric: „O omori! O omori!“. Insul reuși de cîteva ori să se debaraseze de mine. Mama spînzura, pe mai departe, în brațele puternice ale bărbatului, și abia mai respira. Mă înnebunea că nu pot face nimic. De data asta, îmi spuneam, o s-o omoare, cu adevărat o s-o omoare. Oh, cît mi-aș fi dorit să audă cineva ce se întîmplă și să ne vină în ajutor, dar nu părea să fie nimeni prin preajmă. Dintr-o dată, Gary a lăsat-o să cadă. Ea s-a rostogolit pînă jos de tot, de la jumătatea scării. Aș fi vrut să alerg la ea, însă Gary se învîrtea în jurul meu, mă lovea, mă izbea de perete. Probabil că i-am scăpat, în cele din urmă, deoarece — deși nu-mi aduc aminte cînd și cum — știu că am ajuns la mine în cameră și m-am aruncat în pat.

După o vreme, am auzit glasuri străine, ale unor oameni care se aflau jos, în hol, din cîte puteam să-mi dau seama; spre ușurarea mea, se auzea și vocea Mamei. Apoi mi-au ajuns la ureche rîsetele lui Gary și cuvintele lui amiabile, după care au vorbit niște bărbați. M-am sculat din pat și m-am îndreptat spre scară, de la înălțimea căreia, ascultînd și privind fără ca ei să știe, m-aș fi dumirit ce se petrece. Mama se plimba de colo-colo, foarte agitată, pocnindu-și încontinuu mîinile. Gary era așezat pe bancheta din hol, picior peste picior, cu paharul de băutură în mînă; învîrtea cuburile de gheață, producînd cunoscutul clinchet și zîmbea cuceritor celor doi polițiști în uniformă. Mama relata incoerent, urmărită cu politețe de către polițiști, cum încercase Gary s-o sugrume; din cînd în cînd, le arăta, ca probă, urmele de pe gît. Unul dintre polițiști încerca să-i explice, evident nu pentru prima oară, că ei nu pot face nimic, nu-l pot lua pe Gary de-acolo, să-l ducă la închisoare, dacă nu există o reclamație oficială. Mama spunea că nu vrea să aibă de-a face cu presa, dar că ei ar trebui, totuși, să aplice legea. Polițistul i-a repetat că el are, în acest caz, mîinile legate, iar cînd Ea a început să urle, polițistul nu i-a mai dat atenție, ci s-a întors spre Gary. Acesta a zis că n-a fost vorba decît de o ceartă în familie și că, desigur, ei, polițiștii, știu cum decurg de obicei lucrurile astea. Le-a zis polițiștilor că nu au de ce să fie îngrijorați, nici de ce să se amestece, pentru că, după cum pot singuri constata, nevastă-sa e în plină criză de isterie, nimic mai mult. După asta, le-a oferit ceva de băut. Am vrut să cobor, ca să dau pe față minciuna, însă m-am temut, bănuind ce-o să pătimesc de la Gary, de cum ar fi plecat reprezentanții legii. Așa încît am rămas unde mă aflam, pînă ce m-am hotărît să mă retrag în camera mea. Pudelul meu de pluș, Tinker-Bell, mă aștepta, întins pe pat. M-am ghemuit lîngă el, bucuroasă că am pe cineva aproape, un prieten cald și bun, pe care să-l pot iubi și care să mă iubească. Pe el, pe cățelușul meu de pluș puteam să-l înțeleg...

A. P.

MILAREPA SAU DESPRE INIȚIERE

Doamne, istoria dacă este, nu
vrea să ne primească
(După cărțile metopolisiene)

TIBETANII. Drumurile europenilor spre India au fost însemnate chiar și pe hărțile vechi. Și aceste hărți, chiar dacă împodobeau locurile cu o aură mitică nu le răpeau dreptul de a fi ale lumii noastre. India rămînea a lumii noastre și rămînea a lumii noastre ca un loc care putea fi cucerit de călător. A și fost cucerit de cîțiva dintre marii cuceritori: un pămînt ferm, poate mai stabil decît celălalt pămînt cel de acasă. Chiar atunci cînd mari spirite s-au împotrivit din răsputeri europenizării Indiei, argumentele lor nu scoteau continentul în afara Lumii de azi. Oricît ar fi fost ai altei lumi, și Gandhi, și Krishnamurti și Nehru aparțin lumii noastre. Timpului nostru.

Ceea ce impresionează din primul moment în cărțile despre Tibet este sentimentul de respingere. Tibetul nu ne aparține. Nu este al lumii noastre. Nu vrea să fie al lumii noastre. Mulți dintre cei ce au vorbit occidentalilor despre el au mințit. Cîteva dintre cărțile despre Shambala sînt falsuri. Mai fiecare dintre călătorii secolului al XIX-lea care urcă pe „acoperișul lumii" își ignoră cu dezinvoltură înaintașii. Fiecare consideră a fi, aici, primul. Fiecare lasă impresia că scrie despre tibetani în premieră.

Și, într-un fel, așa și e: fiecare scrie în premieră: intrat pe teritoriul interzis, călătorul trăiește o inițiere. Dacă vrea, într-adevăr, să înțeleagă Tibetul, se integrează legilor lui: găsește un lama alături de care devine el însuși. Și Csoma de Körös și, mai tîrziu, Evans-Wenz își vor scrie cărțile privegheați de un înțelept tibetan.

Deci fiecare pătrunde, într-un fel, în Tibet. pentru a fi uitat. Așa că atunci cînd, la sfîrșitul secolului, Sven Heddin va nota că „Lhassa nu a fost profanată niciodată de nici un ochi de european", nici măcar nu ne surprinde dezinvoltura afirmației sale. Intră în regula jocului.

Parcă toți călătorii europeni care ajung aici se grăbesc să scrie: înaintea noastră n-a fost nimeni. Și dacă va fi cineva care va voi să creadă că **această țară nu există**, să nu existe nici o posibilitate de replică. Această țară, deci, nu există.

Și atunci cînd, chiar în ani foarte apropiați de noi, un scriitor de anvergura lui Alain Peyrefitte, călătorește prin Lhassa, înregistrînd cu un ochi profan dezordinea, murdăria, lipsa de confort, „riturile barbare", afirmația că **Tibetul nu există** devine aproape presantă. Tibetul rămîne, zic modernii, o țară imaginară.

SHAMBALA. Dar cine n-a căutat aici, întîi, o țară imaginară? Aci, pe acoperișul lumii, ar fi instalată confreria celor ce decid istoria acestei lumi. Oamenii care stăpînesc pămîntul. Înțelepții supremi. Țările descrise de Apollonius din Tyana sau, la începutul mileniului al doilea, de Părintele Ioan, aici ar fi. Tot simbolismul ascensional al universului arhaic se regăsește aici. În Țara părintelui Ioan, Împăratul avea un sceptru de smarald: înaintea palatului său se află miraculoasa oglindă în care se pot zări întîmplări-evenimente din țara sa, dar și din țările vecine. Oamenii sînt purtați dintr-un loc într-altul de dragoni zburători. Exista și o fîntînă a tinereții veșnice: cei ce beau din apa ei, întinereau.

A existat această țară a Părintelui Ioan? Evident nu, spun oamenii bunului simț, cunoscători ai simbolurilor arhaice. De ce nu, spun cei ce cred în civilizațiile arhaice. Un călător ca Ossendowski, care a imaginat o seamă de convorbiri cu cei din „centrul lumii" s-au bucurat de admirația frenetică a celor care bănuiau că, undeva, trebuia să existe un centru al lumii. O carte doctrinară, enorm-admirativă a lui Guénon, **Le Roi du Monde**, se întemeia pe un fals.

ÎNTOARCERE ÎN TIMP. Dacă Shambala nu există, există cîteva cărți fundamentale pe care trebuie să le citim pentru a redescoperi Tibetul. Primii pași către Shambala nu îi facem citind parafrazele lui Ossendowski la inițiații secolului al XVIII-lea francez, ci recitind **Cele o sută de mii de** cîntece ale lui Milarepa. Citind epopeea lui Gesar. Citind **Bardo Thödol**.

Dar mai putem observa că acestea au fost cărți secrete. Apariția lor, atît de întîrziată, pe piața europeană a cărții, echivalează cu o blasfemie. Reprezintă călcarea unei interdicții.

Toate — sau aproape toate — evenimentele mari ale civilizației tibetane s-au întîmplat în prima jumătate a mileniului al doilea. Multă vreme au rămas îngropate acolo. Au fost protejate de însăși existența lor secretă.

Trăim, scrie Mircea Eliade, într-o epocă a abandonării secretelor. Cărțile secrete ale omenirii, de la **Manuscrisele de la Marea Moartă**, la doctrinele sacre se autodivulgă. Ar fi simptomul unei apropieri a sfîrșitului: ar fi o predare fără condiții a lumii din adînc. Civilizația tibetană își descoperă similitudini și vecinătăți în toate civilizațiile arhaice deconspirate de secolul al XX-lea. Întoarcerea lui Brâncuși la Milarepa nu înseamnă doar o descoperire a unui orizont arhaic, ci și propensiunea către simbolurile care puteau conserva secretele unei lumi. Ca alți mari artiști ai secolului XX, Brâncuși încifrează: depune un efort inexplicabil fără propozițiile de mai sus, de a păstra sensul ascuns al simbolurilor. De a apăra stabilitatea acestei lumi.

VIAȚA LUI MILAREPA. Milarepa a existat în realitate. A fost un personaj pe care istoria îl reține. S-a născut la 1030. După moartea tatălui, familia va trece prin dificultăți, sporite și de răutatea comunității rurale. Mama îl face să devină mag: devine posesorul unor forțe ieșite din comun și, îndemnat de Mamă, se răzbună. Îi ucide, prin magie, pe cei 35 de concetățeni dușmani. Tînărul are remușcări, așa că abandonează această lume. Îl întîlnește pe Marpa, traducătorul textelor sanscrite în tibetană.

Și Marpa e un personaj real. Unul din personajele esențiale pentru nașterea unei religii.

Prima parte a vieții lui Milarepa, scrie Fosco Maraini, e dominată de imaginea Mamei, a doua, de cea a lui Marpa: **Marpa** e personajul istoric al cărui nume a fost reținut de istoria culturii tibetane. E certăreț, rău, își încearcă învățăcelul în toate felurile. Îl provoacă, îl înșeală, îl gonește, îl bate. În volumul al treilea al **Istoriei credințelor...**, Mircea Eliade precizează: „O trăsătură principală a lamaismului este însemnătatea capitală a guru-ului. Desigur, în India brahmanică și hinduistă, ca și în budismul primitiv, maestrul era considerat tatăl spiritual al discipolului. Dar budismul tibetan înalță guru la o poziție aproape divină: el inițiază discipolul, îi explică sensul ezoteric al textelor, îi comunică o mantra tainică și atotputernică. (...) În ceea ce privește discipolul, credința acestuia în guru trebuie să fie absolută. «A venera un singur fir de păr al maestrului este un merit mai mare decît acela de a venera pe toți buda din cele trei dimensiuni ale timpului: trecut, prezent și viitor». În timpul meditației, discipolul se identifică cu maestrul, identificat, la rîndul său, cu divinitatea supremă".

Nu înțelegem nimic din viața lui Milarepa dacă nu înțelegem această relație. Relația Marpa — Milarepa și, mai tîrziu, Milarepa — Reciun pa este cheia celor o sută de mii de cîntece. Identificarea învățăcelului cu guru, încercările la care este supus tînărul, fie că se numește Milarepa, fie că se numește Reciun pa, identificarea maestrului spiritual cu Buda sînt subiectele „cîntecelor".

ÎNCERCĂRILE. Care sînt încercările? Dacă am spune că sînt acelea ale eroului din basm, am simplifica destul de mult lucrurile. Dacă am scrie că ele definesc o biografie spirituală, ne-am apropia de adevăr. După perioada petrecută alături de Marpa, Milarepa se întoarce acasă. Mama a murit, sora a dispărut. Ca întotdeauna cînd se află în fața unei încercări, Milarepa înalță un imn. De data aceasta, consacrat vanității omenești:

„Patrie, casă, cîmpii ale părinților mei,
Toate aparțineți unei lumi care
n-are substanță
Cine le vrea pe acestea poate să le
poarte cu sine.
Pustnic, eu vreau să-mi găsesc
eliberarea".

Sora îl găsește retras în peștera lui din munte. Milarepa cîntă:

„O, creatură a lumii acesteia,
Locul în care trăiesc e asemeni
vizuinei de fiară
Hrana mea cea de toate zilele e mai
rea decît hrana cîinilor
Corpul meu e asemeni unui schelet
La vederea lui cei mai cumpliți
dușmani ai mei mi-ar plînge de milă
Purtarea mea pare a unui om fără
simțire
Dar spiritul meu e într-adevăr Buda".

Milarepa a atins măiestria: poate realiza levitația, eliberarea căldurii, poate explora liber, universul întreg. I se sparge ulciorul și cîntă:

„Aveam un vas și în aceeași clipă
el nu mai este.
Acest exemplu ne arată vremelnicia
tuturor lucrurilor
Și, mai ales, el ne arată
Care-i condiția omului.
Dacă aceasta-i condiția mea,
a pustnicului Milarepa,
Mă voi sili să meditez fără încetare.
Vasul, cu toată averea mea,
Chiar în clipa în care s-a făcut
pulbere a devenit maestrul meu.
Această lecție a vremelniciei
E o minune fără de seamăn".

Cîțiva vînători îl găsesc în peșteră și îl plîng. El cîntă; e fericit:

„Calul care-i sufletul meu zboară ca vîntul".

CÎNTECUL COLUNILOR. Viața lui Milarepa este scrisă de Reciun pa, învățăcelul său. Probabil una dintre cele mai de seamă încercări se află în cîntul 37: plecat să aducă apă, Reciun pa întîrzie privind spectacolul nelumesc al colunilor și își găsește cărțile arse. Milarepa i-a ars cărțile. Învățăcelul e îndurerat cum n-a mai fost niciodată: maestrul îi face dovada puterilor sale. După o seamă de dovezi ale puterii, Milarepa cîntă:

„Eu, tatăl, bătrînul Milarepa
Am luat forma celor o sută de coluni
și o sută de mînji.
Nu-i un spectacol care să n-aibă
pe lumea aceasta egal!
Dar că Reciun pa l-a găsit minunat
Dovedește eroarea gîndirii sale.
El e un discipol necredincios
într-o perioadă tulbure,
În care minuni neasemuite
Nu l-au putut convinge încă.
Totuși, dacă el dorește, poate să-și
înceapă viața de sihastru.

Dacă vrei să îndoi arborii veșnici
sau cornul puternic,
Cu puterile tale omenești abia dacă
poți să-i clintești.
Tu n-ai îndoit încă rezistența
propriului tău spirit,
Mlădiază-ți înlăuntrul tău,
o Reciun pa!
Dacă vrei să îmblînzești tigrul din sud
sau yakul din nord,
Nu vei putea, o fiul meu, să o faci:
Fiindcă eul tău nu e îmblînzit
încă și nici orgoliul tău;
Îmblînzește-le, Reciun pa,
Dacă vrei să prinzi toate păsările
cerului și animalele pămîntului,
Nu vei putea să o faci niciodată
pe de-a-ntregul,
Tu nu ești încă stăpînul spiritului
tău orb.
Domină-ți greșelile prin gîndire,
Reciun pa.

Știința primită și știința înnăscută
Abia le descoperi acum.
Ignori faptul că spiritul tău
n-are realitate
Meditează asupra unui fapt:
conștiința de sine e fără obiect,
Reciun pa!"

ADEVĂRATA MINUNE ACEASTA ESTE, îi va spune Milarepa lui Reciun pa după ce îi demonstrează puterile sale. Nu spectacolul colunilor, nu dansul lor, nu nașterea lor nesfîrșită. Adevărata minune e transformarea lui Milarepa, deopotrivă cîntăreț și zeu. Dar un zeu care păstrează secretele. Ce sens ar avea arderea cărților decît concentrarea întru spirit?

Cornel UNGUREANU

*

P. S. CĂRȚILE. Cititorul român n-are la dispoziție decît o carte, dar o carte frumoasă: R. P. Huc, **Descoperirea Tibetului**, traducere din franceză de Aprilina Medianu (1934). Nu-i mult, dar e ceva. În rest, oricum va citi cu plăcere de sărbători cărțile Alexandrei David-Neel. Un cercetător extraordinar al Tibetului este Evans Wentz, primul care traduce, în 1927, **Cartea tibetană a morților**. Eliade avea mare admirație față de Marcelle Lalou, autoarea unor cărți fundamentale despre religiile Tibetului. Tot bună cunoștință a lui Mircea Eliade a fost Giuseppe Tucci. Omul e cu adevărat legendar prin întinderea cunoștințelor.

Încă mai e de retipărit dicționarul lui Alexandru Csoma de Körös, sau după titlul lui adevărat **Essay towards A Dictionary, Tibetan and English, prepared with the assistance of Bande Sangs rgyas Phun Tsogs, a learned lama of Zangska'r, de Alexandru Csoma de Körös.** siculo-hungarian of Transilvania. During a residence at Kanam... 1827-1830, Calcuta, 1834. În popasurile pregătitoare pentru îndelungile sale călătorii, Csoma de Körös a rămas un an și în Timișoara. Despre anul său timișorean, cu altă ocazie.

COLEGIUL DE REDACȚIE:
Redactor șef: Mircea MIHAIEȘ
Redactor șef-adjunct: Cornel UNGUREANU
Secretar gen. de redacție: Adriana BABEȚI
Șefi secție: L. ALEXIU, P. E. BANCIU
Publicist comentator: A. C. IORDACHE

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoane: 3 33 90 și 3 33 76
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază
ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

Prezentarea artistică: Nic LENGHER
Linotipiști: Sandu IAGER, Gelu DOGIOIU
Paginatori: Ioan CRIȘAN, Dan PAMPU

Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

orizont 16

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 16 (1205), 20 APRILIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

CAPODOPERA LOR — LIBERTATEA

VACLAV HAVEL

MIRCEA DINESCU

ADAM MICHNIK

Adam Michnik

MOŞTENIREA „INTELIGHENŢIEI"

Vaclav Havel

LOVITURĂ DE TEATRU ÎN POLITICĂ

Mircea Dinescu

POEZIA ÎN SLUJBA ISTORIEI

(în paginile 8—9)

„Intelectuali" : au fost de-ajuns doar cîteva luni pentru ca acest cuvînt, deseori devalorizat, să-şi redobîndească titlul de nobleţe. Şi să înceteze a mai denumi nişte creaturi eterate, profeţind de undeva de la marginea societăţii. Intelectualii, artiştii au fost, de data aceasta, în fruntea luptei pentru libertate în Europa Centrală şi de Răsărit. Occidentul era deja familiarizat cu cîţiva dintre ei : fizicianul sovietic Andrei Saharov, cineastul polonez Andrzej Wajda, disidenta română Doina Cornea, dirijorul est-german Kurt Masur. Dar săptămînă de săptămînă aveau să apară noi nume.

Ziaristul polonez Adam Michnik, „Europeanul anului 1989" a fost primul care a cerut, în Polonia, un prim-ministru provenit din rîndurile „Solidarităţii". Pictoriţa Bärbel Bohley a fondat în Germania răsăriteană „Noul Forum", fermentul şi forţa de şoc a contestării. Poetul Mircea Dinescu a anunţat la televiziunea română fuga dictatorului Ceauşescu. Filosoful Jelio Jelev prezidează, în Bulgaria, Uniunea forţelor democratice, pivot al opoziţiei. Şi nu am enumerat decît cîteva nume între altele, vedete sau paria ai condeiului, penelului, baghetei. 1989 a marcat triumful utopiştilor, artiştilor, poeţilor. S-ar cuveni să le mulţumim cumva acestor „mamoşi", acestor „moaşe" ale schimbării innoitoare.

Ne-am gîndit să vă prezentăm pe cîţiva dintre cei mai cunoscuţi : Vaclav Havel, dramaturg, ajuns principalul actor al scenei politice cehoslovace; Mircea Dinescu, arhanghelul revoltei împotriva „Dunării roşii". Şi, într-un interviu, pe Adam Michnik, „Europeanul anului", care analizează rolul şi răspunderea intelectualilor în construirea unei societăţi eliberate de totalitarism.

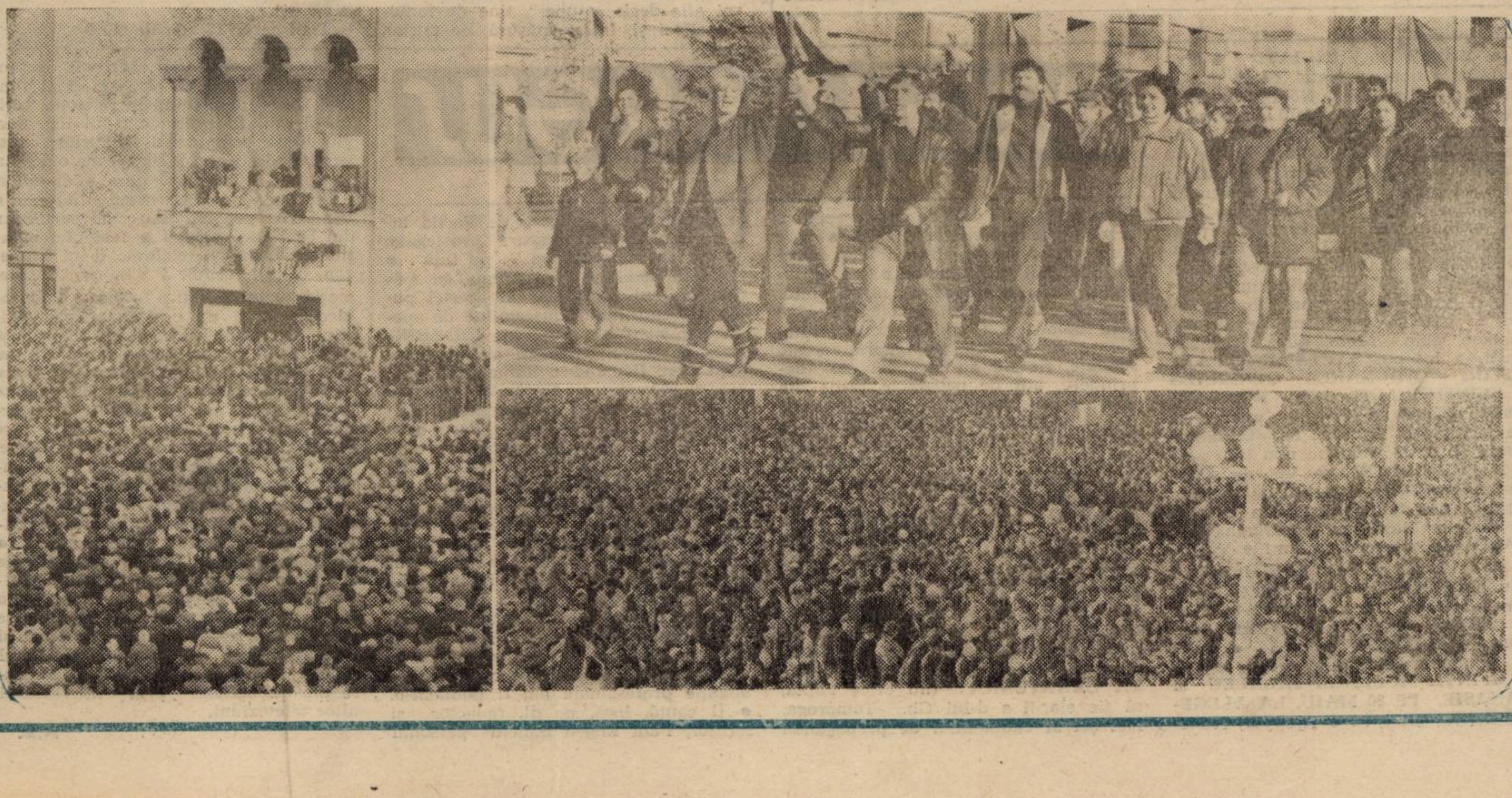

Cutia Pandorei

Regula jocului

Un ziarist se poate sinucide în două feluri: murind sau mințind. În primul caz, cu sau fără public și circ, iese din scenă. În cel de al doilea, rămîne devenind periculos sau dăunător obștei, și lui însuși. Lipsa de etică l-a declasat. Și totuși, după revoluție lucrurile sînt mai complicate, cu toate că istoria se repetă. Toți spun că vor democrație, dar nu toți o și vor de fapt.

Cîndva, după revoluție, unii „foști" mari au fost chemați la primărie spre a ajuta la reintrarea în normal. Li s-a spus însă celor care se știu „compromiși politic" sau „murdari" să plece singuri. Unii — puțini au plecat desigur — supărați. Unul dintre aceștia — medic fiind — mi-a salvat viața într-o situație limită. Acum a încercat să-și salveze viitorul politic al fiului. Drept care l-a trimis în linia întîi să ocupe un loc în față la județ și să-și facă ucenicia. Altul, al cărui fiu era deja ceva șef, lăsa fiul să comenteze amar: „pînă la urmă tot cei mai buni vor ieși în față". Voia să spună că el este „cel mai bun".

Un altul, favorit al Cabinetului 2, satrap al presei și culturii bănățene cu prietenul lui azi în boxă pentru genocid, s-a mutat la București și a scos o foaie „democratică", în care combate ceaușismul și ne dă lecții de democrație. Redactorii care-mi refuzau articolele pentru că primeau de la el săpuneală că vor să publice materiale „în dungă" sînt dați afară. El însă aspiră poate nu numai la un loc în parlament, ci chiar la un fotoliu mai mare. Doar e democrație, nu ?

Alt „caz de excepție", fost primar al orașului, care a și făcut cîte ceva, voia să fie și în fruntea noii conduceri a județului. Și-a publicat chiar și poza la foaia oficială de atunci. Am aflat apoi că a fost element însemnat în mecanismul represiunii din 16—22 decembrie din Timișoara. Pentru el nu mai e democrație, nu ? de vreme ce se află în boxa acuzaților pentru ceva legături majore cu genocidul. Unde este caracterul ? De dinainte sau după revoluție ?

Și lista de exemple ar putea continua cu cei care s-au bătut pînă acum pentru numere mici la mașini și azi se bat pentru numere cît mai mari la aceleași mașini, cu cei care s-au plîns că nu e bine înainte pentru că golesc magazinele sîrbii, dar care le-au golit cu propriile lor mîini după revoluție, cu cei care dacă pînă la revoluție s-au făcut că muncesc, iar după revoluție au căpătat dreptul să nu se mai prefacă, sau cu grupul celor care au devenit experți în lozinci și reacții suburbane, politice sau nepolitice la orice fel de manifestație. Nu știm dacă și de cine sînt plătiți, dar ei pretind că fac artă pentru artă. Alții, care se plîng că „presa nu e liberă" și în consecință nu e democrație, au făcut o afacere chiar și din presa liberă. Un ziar este — cel puțin pentru moment — o afacere rentabilă.

Nu contează calitatea, urbanitatea acestuia. Dacă n-am avut presă de scandal și se caută ca noutate, asta facem. Banii să iasă ! Dacă n-am avut presă de opoziție, asta facem, că se caută. Și dacă ies banii, e foarte bine. Totuși s-ar părea că Banatul a mai avut în istorie o perioadă de inflație de ziare și reviste efemere. Din acelea, cîte au rămas în istoria culturii sau politicii făcînd cinste orașului de pe Bega ? S-ar părea că n-au prea rămas.

Vrem ca Timișoara să fie și să rămînă model pentru țară după revoluție. Și totuși, l-am trimis în parlament pe „mesele mă vrea". Spre a scăpa de el de aici, spre a ne reprezenta cu cinste, sau spre a ne face de rîs ?

Spunem că sîntem oraș european și dorim cu toții să fim, dar presa noastră este plină de certuri de precupețe care-și iau poalele în cap, iar strada de intoleranți și devianți de toate tipurile.

Nu vă place Iliescu ? E dreptul Dvs. Aveți vreme și ocazie s-o spuneți la vot. Pînă atunci, lăsați-i să se manifeste și pe cei de altă părere, chiar pe Iliescu, și încercați să redeveniți urbani, civilizați, toleranți, cu judecată, netriviali în comportare și dacă se poate, chiar muncitori cinstiți și corecți. Este prea mult ? Prea puțin ! Nu știu, dar sigur este necesar !

Unul care nici el n-a fost niciodată curat ca lacrima,
dar care nu-și vinde demnitatea.

pt. conformitate, R. DABU

Cu litere mici

BONJOUR, DANIELLE

Ar fi trebuit, în ziua cu pricina, să fac fac o vizită la spital, cuiva. Pentru că nu-mi plac spațiile acelea reci și sobre și pentru că nu cunoșteam bolnavul de care fusesem rugată să mă interesez, mi-am ales (nu la întîmplare) **un însoțitor.** Împreună, scontam eu, vizita de bunăvoință putea să capete — cît de cît — aparența gestului normal: căci, sprijinindu-se îndeaproape în liniștea interioară a unui prieten de zile gri, amintirile (ale mele, desigur, despre viața prin spitale, și de capitală și de provincie, fără discriminări) n-ar fi ridicat vocea, cum au obiceiul s-o facă, nu și-ar fi întins plasa-pentru-fraieri, în care, odată prins, ochiul începe să vadă lucrurile de altădată ca pe o realitate reinstituită. Eu pic invariabil în țesătura memoriei. Și nu mai știu vorbi, nici merge, nici gîndi sănătos: în orice cameră de spital există (de multă vreme) un loc în care mă redescopăr supraviețuind. Nu e bine să pătrunzi singură în încurcături de felul ăsta. Dacă ai talentul să te orientezi în orașul însoțitorilor (calitate cu care nu-i deajuns să te naști ; mai contează și exercițiul), dacă știi, cu alte cuvinte, să-l chemi (să ți se alăture) tocmai pe acela care nu va putea veni, „vizita la spital" e ca și... rezolvată. N-o să mai aibă loc. **Plasa-pentru-fraieri** va rămîne nedesfăcută — strînsă în coconul de sidef, subțire ca sticla și luciu, al eventualității.

Cineva mi-a spus, nu demult, o frază foarte serioasă despre un eveniment de viitor. Mi-a spus că, pînă nu se petrece, n-are cum ști ce-o să gîndească, ce o să simtă, cît și dacă se vor tulbura lucrurile-de-ființă înăuntrul lui, „atunci". Poate, nu era vorba de un refuz, de o teamă, de un atac la imaginație. Poate fusese, în cazul personajului meu, în formularea mult prea certă, pus pe seama neputinței de a se proiecta în viitor, un mesaj mai important — deoarece **particular** — decît cel visat, strict, de cuvinte. Lucrăm, cîteodată, spectacole, construim scene de teatru, în viața de fiecare zi, cu ajutorul cuvintelor, evident ; vorbim coerent și clar — iar toată această strădanie nu face decît să ascundă sensul real, adevărul despre ceea ce credem, despre ceea ce simțim, de fapt. Textul care se aude între interlocutorii de ocazie (ieșită din comun,ori aiuritor de banală) poate fi doar pojghița de gheață pe care ne mișcăm, cu grație și îndemînare, șireți, ca niște actori de înaltă clasă. Puteam să-i răspund celui ce nu voia să se prevadă, să-i spun că **discursul meu**, despre evenimentele care vor veni, **e gata scris - în închipuire.** Eu cunosc ce va fi cu mine, mîine. Literă de literă. Ceea ce îmi scapă, și nu voi afla decît „atunci", ține de fantezia clipei și, într-o măsură, de puțina mea poftă de a rosti vorbe însemnate. De a-mi descoperi oriunde **interlocutori.** Așa încît, întîmplarea de peste timp s-ar putea să arate mulțumitor (pentru o privire neatentă), să dea la iveală, din garderoba ei de bal, veșminte scînteietoare și conduri, din catifea, un întreg decor princiar. Întrebarea este cum să faci să nu-ți aduci aminte: că aceste povești au mai fost pe afiș, altădată: și **cum să faci să nu înțelegi că memoria este un organ viu.** Un ecran prețios, îndărătnic, nu se lasă pictat decît de maeștri, nici ocupat de scenografii de operetă. Iar împotriva științei mele de a tăcea (am moștenit-o, dar am mai și instruit-o), sînt zile cînd nu se poate întreprinde nimic. Nu m-ar mira, deci, să intru fără o șoaptă, acolo, în spațiul viitorului ce se pregătește... să intervină. **Cu ochii deschiși.** În tăcere. Cu plasa-mea-pentru-fraieri în bagaje traficînd - **între azi și mîine**, sub stare de risc, nici imagini de clasor particular. Care se **vor trezi**, într-o bună dimineață, din somnolență, așa cum li s-a întîmplat fluturilor de mătasă, demult, s-au trezit, n-au mai vrut să rămînă captivi în bastoanele pelerinilor ce-i trecuseră, cu prețul vieții, peste granița cîtorva imperii. Au umplut aerul lumii cu foșnetul lor.

Antoaneta C. IORDACHE

P.S. În ziua cînd trebuia să merg la bolnavul necunoscut mie, în vizită, și cînd (între altele) m-am gîndit la „ce va fi mîine", am cunoscut-o pe **Danielle Maillefer**, jurnalistă din Geneva, ființă inteligentă și plăcută, cu care am stat de vorbă mai mult de un ceas, într-un restaurant, pe fondul de bruiaj al orchestrei localului. Sosise la Timișoara să pună în ordine niște amănunte legate de intenția majestății sale, fostul rege al României, Mihai, de a-și petrece Paștele aici. Eventualitate ce - din cîte rezultă din reacția publică (ieri, un muncitor de la U.M.T., ce mă vizitează, din cînd în cînd, „de bunăvoință", m-a întrebat, citez: **„90% din români sînt contra acestei vizite, oare nu-și dă seama guvernul? De ce a spus numai Cîmpeanu că nu-i de acord? De ce nu iese președintele, la televiziune, să spună că nu sîntem de acord?")** -decade, de la sine, în desuetudine. Ce-ar fi fost, dacă venea?!... Mai bine să nu ne gîndim. Mai bine să adaug că Danielle mi-a transmis, printr-un „însoțitor" al ei, că dorește să mă revadă. Și eu, de asemenea. Pentru dialog, într-un loc mai puțin zgomotos. La mine acasă, de pildă. Știe, vorba „cetățeanului...", cu cine votez eu. Am apucat să vorbim și politică. Din acest punct de vedere, lucrurile ne sînt, amîndurora, clare ca lumina zilei. Grozavă zi!

Timișoara, 13 aprilie 1990

ARGUS*ARGUS

● **„HRISTOS A ÎNVIAT!"** ● Primul Paște liber. ● Nația, de la mic la mare, a putut „citi" Noul Testament ieșit din mîna lui Zefirelli, cu o galerie de actori de zile mari, pus la îndemîna Televiziunii Române Libere de forurile italiene sub forma serialului : **„ISUS DIN NAZARET".** ● Mulțumim italienilor și conducerii T.R.L. ● Sincer vorbind, însă, nu avem mai multă pace în suflete ca în zilele primului CRĂCIUN LIBER. ● O fi fost sau nu de așteptat, dar tensiunile dintre partide și grupări s-au extins pînă la nivel de individ. ● Pentru scriitorimea română, abia acum, după Sfintele Paști, a început **SĂPTĂMÎNA PATIMILOR — ADUNAREA GENERALĂ A SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA (18-21 aprilie).** ● Ce de-a miei o să fie jertfiți ! ● Așa că de Duminica Tomii (!) o să avem un nou (sau același) PREȘEDINTE ! ● Vai de sufletele celor 1.500 (cel puțin) de scriitori titulari, care au pornit, în a treia zi a Sfintelor Paști, cu măgăreața sau TAROM-ul către Jerusalim ! ● Vai de ei și de Anele și Caiafele și Iuzii (nu știu alt plural de la IUDA) și Tomii care-i așteaptă ! ● Că p'ormă totul se va termina cu gestul lui Pilat din Pont. ● **DOAMNE AJUTĂ !** ● Dacă de Adunarea Scriitorilor e așa, ce-o fi de **SFINȚII MUCENICI TALALEU și TANASIE, PE 20 MAIU, LA ALEGERILE** (cele mari) ? ! ● Apropos, redacția a propus un test de opinie pentru desemnarea președintelui țării. ● Spre stupoarea noastră, cititorii (cei cîteva zeci de mii) se ferese de o așa opțiune în scris. ● Repetăm : nu ne interesează numele celui ce hotărrăște, ci doar opinia. ● Cred că e cam inutil, pentru că oamenii, fie ignoră aceste sondaje, fie nu au încă această deprindere, atît de uzuală în țările din apus. ● În „Pardon" — publicație serioasă de umor de pe plai timișean — soția d-lui scriitor Laurențiu Cerneț își propune soțul pentru funcția de președinte. ● Habar n-are ce o așteaptă ! ● În orice caz, e singurul semn de răspuns la **sondajul ORIZONT.** ● Dacă am dedicat (ce frumos sună cuvîntul !) aproape un ARGUS publicației național-creștine FAPTA, a domnului Director ILIE PURCARU, trebuie să consemnăm cu deosebită mirare, că printre zecile de publicații locale a apărut și în Săptămîna Patimilor, la Timișoara, „FAPTA BĂNĂȚEANĂ" (nu orice Faptă, să fie clar !) a d-lui Gh. Tomoroga, fost șef al cabinetului de propagandă al Comitetului Județean de Partid într-o perioadă cînd cenzura „era legală, cu servicii complete și... pe față". ● Nu dăm detalii despre primul (și sperăm ultimul...) număr al acestei publicații, care ne-a adus aminte de apelul comunistului timișorean CIOAREC, făcut pe postul principal al Televiziunii Libere Române în numele (ș.a.m.d.) pentru regruparea „brigăzilor roșii". ● Lăsăm plăcerea de partea cititorilor, care, chiar dacă înainte de Paști n-au avut vreme decît să-și caute ouă, miel și vin și n-au citit FAPTA BĂNĂȚEANĂ să o găsească la mîna a doua, pe la bișnițari, acum, după sărbători, dacă vor neapărat să-și ridice nivelul colesterolului, al tensiunii citind textele inserate în „puiul bănățean" al domnului Purcaru. ● În schimb, d-l director Lighezan, după o interpelare de tristă amintire la telefoanele redacției a unuia dintre membri ei, nu a răspuns, conform Legii Presei, încă în vigoare, notei apărute, pe care, din obligație profesională am fi publicat-o. ● Îl caută, însă, pe dl. redactor și scriitor, Paul Eugen Banciu personal pentru o „explicație". Întrucît textul publicat în revistă este un citat dintr-o scrisoare primită la redacție, scriitorul amintit pretinde d-lui ing. Sergiu Rouă, semnatarul rîndurilor respective despre d-l Lighezan, o asigurare lunară de 1.000 (una mie) dolari S.U.A. pentru orice eventualitate, din veniturile proprii sau ale partidului din care face parte ! ● Repetăm mențiunea făcută și telefonic d-lui Lighezan, că d-l scriitor P.E.B. este de formație umanistă (nu a terminat Politehnica, n.n.) și nu e decît pieton. Spiritul de „vendetta" deschis acum față de scriitori sau redactori (care nu au făcut decît să citeze dintr-o scrisoare — și pînă acum, Doamne, cîte citate erau și nu se supără nimeni!) îl determină pe respectivul redactor să se pună la adăpostul organelor de poliție. ● Ceea ce și face prin prezentele rînduri ! ● Sperăm să nu mai avem cazuri de colegi scriitori și redactori care să fie căutați pentru diferite „explicații", pe alte căi decît legale ! ● Spectacolul Hare Krisha de la sala „Olimpia", departe de a fi fost la nivelul celor ce se poartă în Apus, ne-a făcut o imagine asupra lumii ce se vehiculează pe-acolo (fără pașaport și valută) și ne-a adus aminte de filmul „Părul" a lui Miloš Foremann, de care am beneficiat prin intermediul altor televiziuni.

A.Z.

Linia de ochire

Doamna Ildiko Zamfirescu declară:

„«Cînd armele vorbesc, muzele tac». Nu ne-am imaginat cît de dureros de reală este această cugetare!...

Dorința de a lucra este, totuși, foarte mare. Chiar dacă noi, la Teatrul german de stat, nu am fost confruntați cu schimbări, cu lupte intenstine, sînt suficiente probleme. Datorită și acestei realități, trebuie să ne redistribuim spectacolele. Este un al doilea motiv pentru care ne aflăm într-un moment de tăcere.

Cea mai mare dorință a teatrului nostru a fost să ne menținem la suprafață. Și nu oricum. Foarte mulți ani acest teatru s-a menținut cu jumătăți de salariu și cu o cantitate dublă de muncă. Am încercat, în aceste condiții, să ne păstrăm demnitatea, să ieșim în fiecare an cu o premieră de referință. Prima și foarte marea noastră bucurie a fost una pur materială, din păcate. Sperăm că probleme financiare nu vor mai fi în România democratică. Activitatea am reluat-o în 26 ianuarie. Nu întîmplător. Am hotărît să marcăm această dată, pentru că nu am mai făcut-o niciodată în ultimii 7 ani. Dar am omagiat dispariția celui de obicei sărbătorit. Mai ales că nu am luat parte la nici un spectacol omagial. Am inaugurat studioul „Etajul superior" al T.G.S. și am avut premiera cu „Sufleurul Fricii" de Matei Vișniec. Pregătim cîteva premiere și turnee".

(c. b.)

Cum a ajuns oiștea televiziunii în gardul liberalilor?

Miercuri, 11 aprilie a.c., domnul Stark și-a dat în petic. Bine — veți zice — și ce-i cu asta? Că doar nu e pentru prima oară. Nici nu încape îndoială, aveți dreptate. Dar de data aceasta, a dat rău cu oiștea-n gard. Și, spre un nou ghinion al domniei sale, a izbit atelajul televiziunii în gardul zdravăn al liberalilor. Ce credeți că a făcut în continuare acest domn pus în slujba Marelui Adevăr pe micul ecran? Nu s-a mai gîndit ca, măcar la a nu știu cîta încercare eșuată de a sparge obstacolul, să-și revizuiască aspectul răvășit. Din contră, transformînd rămășițele zdrobite în catapultă, a continuat, cu o înverșunare demnă de o cauză măreață, să izbească în locul ce se ambiționa să nu cedeze. Mare nenorocire pe capul domnului Stark! Sosit la acest asalt decisiv cu tolba plină de întrebări incomode, dl. Sandu Stark s-a văzut curînd cu ea goală, rămînînd doar cu microfonul, amărît și acesta de pe urma primirii (exclusiv) a unor întrebări tendențioase (mă rog, reporterul nostru le zicea „incomode"). Însă, văzîndu-l într-așa zi nefastă și făr-de-nici un gheșeft ideologic, liberalii i-au înlocuit traista cu măciuci interogative prin cîțiva saci cu bine calibrate răspunsuri. Astfel a sfîrșit elanul biciuit din răsputeri al d-lui Stark, lăsîndu-l (sperăm) pe vajnicul gardist cu gustul amar al unui eșec de pe urma căruia nu are decît de învățat. Cu condiția să nu se avînte într-un nou obstacol înainte de a-și însuși temeinic lecția imprimată pe gardul liberalilor.

Cornel BOGDAN

SIDA ȘI DEMOCRAȚIA

Că orice boală transmisibilă e democratică, la fel ca radiațiile gamma, a devenit deja un truism. Că țările democratice din vest semnalaseră cu groază boala, în vreme ce ceaușiștii rîdeau de „racilele" capitalismului (convinși că teoria marxist-leninistă și programul elaborat de partid la congresul... duc sigur la o imunizare în masă nu numai a creierelor, dar și a trupurilor) sînt niște adevăruri de toată ziua, e iarăși știut. Acum nu mai avem „Cîntarea României" (etapa pe mase), dar avem SIDA, etapa pe „mese". Speriați de cifrele (depistate statistic) publicate în ziarele locale, am luat legătura cu asist. dr. **LUCIAN NEGRUȚIU** de la Spitalul de boli infecțioase, prieten inimos, gata să se dedice cu totul acestei cauze. Stăruitoarele semnale de alarmă asupra proporțiilor reale ale bolii în țara noastră și în oraș le-am dat publicității la ora cuvenită (adică, de-ndată ce a fost posibil cenzural).

Efectul: cîteva firme medicale din apus (în special din Franța) au trimis ceva aparatură, truse, medicamente, alimente speciale. O parte, cum era firesc (nu știm de ce?), au luat drumul Bucureștiului. A mai rămas un „ceva" de la care se poate totuși începe, dar s-a ivit problema „localului". La „Continental" sau „Palace" nu e indicat, dar nici într-un Spital de boli infecțioase, unde e pericolul îmbolnăvirii altor oameni. S-au afectat „zece paturi" la Clinica Babeș de la Pădurea Verde, în interiorul spitalului. Considerăm că forurile în drept, recte, Direcția sanitară trebuie să dispună, pînă la ridicarea unei clădiri noi, dezafectarea unui spațiu în curtea Clinicii de infecțioase sau să insiste pe lîngă forurile conducătoare ale județului pentru dezafectarea vreunei clădiri de nefamiliști din zona Pădurea Verde.

Deocamdată, lucrurile sînt total neclare, deși pericolul ca la Timișoara să existe între 10 și 20 de mii (!) de purtători seropozitivi e real. În „spațiul" amenajat pînă acum la Spitalul de boli infecțioase sînt doar zece copii care depășesc baremul de „infecțiozitate" al bolii. Direcțiunea Spitalului de copii și cadrele medicale de acolo sînt îngroziți, la rîndul lor, de faptul că boala e depistată într-o asttfel de proporție (și la „leagănele" de copii) dar scăpată printre degete. Au venit și echipe de operatori din străinătate să filmeze „senzația Sidei autohtone", dar unde să organizezi un „colț roșu SIDA", care să arate cît de cît a spital? Aici nu se prea lucrează cu trucaje și cascadori!... Despre „purtătorii" maladiei nici nu se discută. Sînt persoane libere și nu prezintă încă importanță.

Sindicatul (ah, democrația!) asistentelor și surorilor (care, oricum nu se prea înghesuie să se angajeze într-o asemenea întreprindere!) amenință cu grevă dacă nu li se va ridica salariul cu 50 la sută și nu vor dispune de 12 zile de concediu legal în plus. Unde-o fi „Jurămîntul lui Hippocrat"?. Și asta fără a ține cont de: măștile de protecție și trusele de siringi (insuficiente) folosibile o singură dată...

Dr. Pierre Valarie, de la Spitalul din Montpellier, și Profesorul Vachon de la Clinica de specialitate din Paris (cel mai mare specialist din Franța, la ora actuală) trimit depeșe după depeșe pentru a oferi ajutoare în materterial și oameni, dar..., pînă una alta, totul se lovește de „spațiu" și de mofturile sindicatelor sanitare. Mai e fiind vorba despre copii, de laboratoarele speciale de analiză a sîngelui și de laboratoarele (numite popular — bucătării) speciale unde se prepară hrana de tip INSTANT (se reclamă deja absența ei, iar Bucureștiul e rugat să trimită o suplimentare), alimentație specială pentru acești bolnavi, existentă între „ajutoarele" primite și posibil de obținut din străinătate, după cum o atestă ofertele făcute de medicii din apus. Mai e problema „pipetării" și a laboratoarelor de analiză, a personalului și a spațiului.

Domnilor de la Sanepid și de la Direcția Sanitară a județului Timiș, am citit Proclamația, vrem să fim europeni, dar vă rugăm, în numele umanității, (care nu poate fi locală sau autonomă!) să urgentați problemele spațiului și ale minimului necesar existenței unui spital specializat în SIDA, pentru a nu se ajunge, ca în cazul radiațiilor, pînă la un accident Cernobîl, după care nu-i mai pasă nimănui de asemenea fleacuri!

Paul Eugen BANCIU

Biblioteca proiectelor eșuate

BISERICA

Primul eșec **total** datează de-acum vreo șapte ani. Erau întrunite mare parte din condițiile regulamentare — și nouă, preotului din satul ardelenesc Luncșoara, unchiului meu Iacob, mie, soțului meu și arhitectului Șerban Sturdza nu ne-a rămas decît „să ne ținem de fir"... Așa am și procedat. Metodic. În faza preliminară (a eșecului), ne-am bucurat împreună și separat, după caz și temperament, de lucrul ce ne trecuse prin minte. Preotul a vorbit pe larg cu sătenii (care s-au oferit să facă o chetă și să ajute, efectiv, la ridicarea locașului). Unchiul Iacob a luat drumul Oradiei, să se intereseze cum ar deveni, din unghi legal, formalitățile privind construcția, după un proiect la casele cele ale arhitecturii. Noi l-am convins pe Șerban să se-apuce de lucru. Nu ne-a fost prea greu, fiindcă, arhitect de excepție, Sturdza s-a atașat argumentelor noastre, iute. Nu le mai înșir. Destul să spun că Luncșoara stă în **vatra a două biserici de lemn**, monument istoric, biserici care mai există (una dintre ele, mutată, pe trunchiuri de copac trase de boi, departe de locul originar: o „curiozitate" sau o „performanță" consemnată, în cărți). O a treia biserică — **acolo** — fusese subiectul visătoriei. Știam, desigur, unde anume se va înălța, bătuserăm cu piciorul, mereu însoțiți de febrilitatea oamenilor din sat, dealurile naive ale Luncșoarei. Ne agățaserăm strîns de cărarea care nu duce nicăieri, cum am mai spus. În etapa a doua, a perfectei noastre nereușite, cred că semănam a nebuni sadea, cu toții, inițiatori și gospodari, de-a valma. Arhitectul avea, deja, **idei! Planșe!** În Luncșoara l se căuta o casă **potrivită** găzduirii, pe cîtă vreme ar fi vrut (ori i-ar fi fost necesar), pentru o atît de prețioasă ctitorie. Parte din bani se și adunaseră. Povesteam, de-acum, și despre pictorul de pereți și de icoane. (Evident, „îl aleseserăm"). Și asta a fost tot. Noroc că nimeni (ne-a încredințat „un știutor județean") n-a mișcat contra noastră degetul pe care putea să-l miște. Am fi văzut noi atunci... biserică!

N-aș fi istorisit toate acestea, dacă nu m-aș teme că... **recidivăm. Și în** „noile condiții". Sîntem, iarăși, cîțiva, predați utopiei de a construi o biserică — tot după planurile lui Șerban Sturdza... O biserică a martirilor — mai bine-zis, **un centru cultural ortodox.** În Timișoara. Dumnezeu știe din ce pricină, ideea nu prea înaintează. Am aflat că enoriașii din zona grav afectată în decembrie (Calea Girocului) n-ar dori să se contruiască, în memoria morților, un edificiu arhitectural deosebit, ci o biserică de cartier, care să fie cît mai aproape de locuințele perimetrului. Eu nu cred că este așa. Cred că e vorba de proiecte diferite, unul mai vechi, de dinainte de 17 decembrie — și care e menținut, în discuție, din motive fără legătură cu evenimentele sfîrșitului de an 1989. Cred că enoriașii **vor vedea deosebirea** și vor înțelege însemnătatea ridicării, în Timișoara, a unui centru cultural ortodox. În timp util.

Dar, poate că nu va fi nici biserica martirilor. Doi nu e o cifră bună. Și, în plus, dacă tot stau să număr, iată ce întîmplare curioasă — faptul că, amîndouă localitățile unde, eu și alții ca mine, n-am avut altă treabă decît să **încercăm să aducem în realitate** (din gînd) **o biserică** (și nu una oarecare!), își scriu denumirea din nouă siluete de literă... Luncșoara = 9; Timișoara = 9. **Ce-o fi, cine-o fi** la mijloc? Vorba premiatului (pentru umor negru) Orkény: „Să se prezinte..." (și să ne spună ce-i de făcut) „Că așa nu se mai poate trăi!".

Antoaneta C. IORDACHE

● **FILARMONICA DE STAT BANATUL a prezentat, sîmbătă, 14 aprilie, la sala CAPITOL un CONCERT SIMFONIC. Dirijor: PETRU OSCHANITZKY; soliști: EUGENIA MOLDOVEANU — soprană, ALFRED CSAMMER (R.F.G.) — vioară. Din program: J. S. BACH; arii din W. A. MOZART, G. VERDI, G. PUCCINI, A. GLAZUNOV.**

● **SERVICIUL DIVIN DE PAȘTI a avut loc luni, 16 aprilie, organizat de Biserica creștină Baptistă — BETEL. După predicile pastorilor PETRU DUGULESCU și LÁSZLÓ TŐKÉS a urmat un concert de muzică de Paști.**

Umor Service

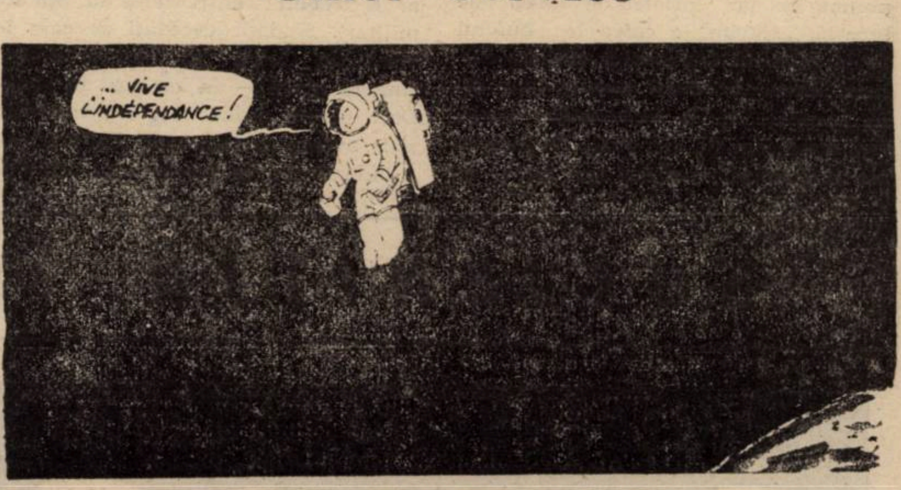
... VIVE L'INDÉPENDANCE!

Pierre GIRERD (Franța)

Fapt senzațional

Cîinele Teofil (basset), în vîrstă de 3 ani, proprietatea avocatului vienez Otto Goldhammer, e îndrăgostit de o crainică TV. Nici o altă imagine televizată nu-i atrage atenția decît tînăra și frumoasa teleastă. Cînd apare ea pe micul ecran, Teofil se așază în fața televizorului, o privește languros, dă din coadă și scheaună cuprins de febra amorului. Prilej de amuzament pentru familia stăpînului său. Dar, uneori, și de îngrijorare. La începutul acestui an, adorata crainică fiind în concediu, Teofil a tînjit enorm după imaginea ei. Și era să se stingă de inaniție (a refuzat mîncarea; a trebuit să fie hrănit artificial). Specialiștii în psihologie animală sînt pe cale să dea publicității concluziile lor în legătură cu acest (unic) caz.

V. IGNAT

PROCESUL DE LA TIMIŞOARA

După credem, o binemeritată „vacanță“ pentru toți participanții la procesul de la Timișoara — civili, militari și... cetățeni în zeghe iată-ne, din nou, la Casa tineretului (12 aprilie, ora 8,30), în somptuosul hol cu pardoseala de marmură lustruită. În hol ne simțim destul de bine (mai cu seamă cei care avem, mărturisite sau nu, predispoziții claustrofobe), dar ne gîndim cam cît vom rezista, pironiți în scaunele capitonate cu vinilin negru, în sala de ședințe a Completului de judecată...

O PRECIZARE

Sala aceasta (de spectacole) nu se poate aerisi decît, foarte vag, prin ușile care dau spre somptuosul hol și coridoarele laterale. Se simte o acută lipsă de oxigen. Membrii Completului de judecată fac, astfel, dovada unei rezistențe fizice (și intelectuale) de excepție. Încă din prima zi a procesului (2 martie a.c.) am încercat să convingem cîțiva factori (răspunzători) că ar trebui făcut ceva (aeraj). Un cunoscător a tot ceea ce ține de Casa tineretului ne-a dat o informație descurajantă : există o instalație de primenire a aerului, dar, din motive de economie de curent, n-a funcționat de cîțiva ani. Pornită, ar „sufla“ în sală nori groși de praf. S-a și făcut, pare-se, o încercare. Nefericită. Spre disperarea femeilor de serviciu. Toată „țevăraia“ instalației e foarte greu de curățat. Nu-s bani pentru asta.

Poate și de aceea (din lipsă de oxigen) s-a împuținat, dezolant de mult, numărul celor care asistă la proces. Balconul este complet gol, iar la parter dacă sînt ocupate jumătate din scaunele capitonate cu vinilin negru. E de consemnat și faptul că mai multe reflectoare puternice, aprinse continuu (pentru înregistrarea TV.), ne îmbăiază în lumină. Fotofobii n-au nici o șansă. Numai dacă, eventual, și-ar pune ochelari de modă punk. Reflectoarele încălzesc zdravăn aerul rarefiat, amplificîndu-ne... aerotropismul (tendința organismelor de a se îndrepta spre o sursă de aer curat).

ÎNDOIELI

Înainte de reluarea pocesului, împreună cu un prieten și coleg de breaslă, „servim“ o cafea la bufetul de la subsolul frumosului edificiu cultural (construit, după cum se știe, fără aprobări de la București). Două, trei mese ocupate. (În zilele de început ale procesului, bufetul era full ; se cumpărau, cu toptanul, țigări DS, ciocolată : alte produse de import). Conlocutorul meu, precum mulți prieteni sau cunoscuți pe care i-am întîlnit în ultimul timp, are îndoieli în ceea ce privește condamnarea inculpaților. Nu pentru că îi consideră nevinovați, ci pentru că, se pare, este foarte greu să li se dovedească culpabilitatea. Noi sîntem ceva mai optimiști (adică eu) : urmează să fie audiați mai mulți martori. Nu-i exclus ca, prin depozițiile unora dintre ei, să se schimbe în bună măsură tot cursul procesului. Vom vedea...

O PARANTEZĂ

S-a tot vorbit despre ei că ar fi avut și arme cu lunetă. Arme cu raze infraroșii cu lunetă. Dar unde sînt aceste arme ? Nici măcar un om atît de competent în chestiune, precum ex-comandantul Garonizoanei Timișoara, generalul (r) Gheorghe Popescu, n-a putut să ne răspundă la această întrebare.

Și unde sînt așa-zișii teroriști ?...

Să nu uităm că n-au ezitat să-i ucidă, cu sînge rece, pe tinerii în uniformă militară, care, cei mai mulți din ei, abia dacă știau cum se încarcă o armă.

SIMPLE ÎNSEMNĂRI

SCURTE IMPRESII SUBIECTIVE DESPRE CETĂȚENII ÎN ZEGHE

Le-a crescut părul și nu mai arată, toți, bătrîni. E, acum, destul de ușor să le aproximezi vîrsta. Par destinși. Schimbă, din cînd în cînd, priviri... (să nu le zic chiar duioase), fie cu avocații, fie cu rubedeniile (de gradul I, presupun). Dar ce-o fi în sufletul lor ? Dar ce-o fi, mai ales, în mintea lor ?...

UN IMPORTANT MARTOR AL ACUZĂRII

După perioada grea pe care a traversat-o, medicul Golea Ovidiu, fostul director al Spitalului județean (actualmente șeful Secției de dializă cronică la același spital) se prezintă, ca să zicem așa, destul de bine. Și fizic, și psihic. Face o prezentare, destul de amănunțită, a modului în care a fost organizată munca în spital din momentul cînd au început să fie aduși primii răniți și primii morți cu plăgi împușcate. Încheie prezentarea specificînd că, după 22 decembrie, au fost aduși și soldați împușcați mortal (deși ar fi trebuit transportanți la Spitalul militar). Soldații decedați pe care i-a văzut dr. Golea nu aveau decît o singură plagă — în cap sau în torace. Deci, putem deduce noi, așa-zișii teroriști aveau, printre alte „calități“, și o îndemînare de foarte buni ochitori.

18 DECEMBRIE, ORA 4

Domnul director Golea a fost „solicitat“, telefonic, de către șefa Direcției sanitare, dr. Novac Rodica, să se prezinte la cabinetul profesorului Ignat. Acolo se aflau și „trei-patru persoane civile“. Necunoscute doctorului Golea. (A aflat, după aceea, că „musafirii“ erau colonelul Obăgilă, colonelul Ghircoiaș și, pare-se, colonelul Deheleanu).

O ALTĂ PARANTEZĂ

S-a pronunțat, deseori, în acest proces sintagma „persoane civile“. Aducătoare de mari ambiguități. Avantaj (pe lîngă atîtea alte avantaje pe care le-au avut) — securiștii. Avantaj — chiar și unii ofițeri sau subofițeri de miliție.

TOT ÎN 18 DECEMBRIE

Se consemnează, după declarația doctorului Golea : „În ziua de 18 decembrie, între orele 8-9, trecînd, întîmplător, prin cabinetul doctoriței Novac, i-am găsit acolo pe colonelul Ghircoiaș și un alt civil. Mi s-a spus că este procurorul general adjunct Diaconescu. Nu cunosc scopul vizitei lor“.

Căpitanul Grui Vasile, securistul Spitalului județean, îi spune doctorului Golea că va veni o comisie de anchetă din partea Procuraturii, care comisie, în primul rînd, urmează să-i interogheze pe răniți. Dr. Golea a replicat, ferm, că lucrul acesta trebuie amînat pentru a doua zi. Căpitanul Grui a fost de acord. Dar comisia n-a ținut cont de asta. A intrat, după-amiaza, în acțiune. Membrii ei fiind foarte zeloși. Dr. Golea : „Nu mi-a fost prezentat nici unul din membri... Erau persoane necunoscute... Audierea a provocat stress printre bolnavi și tensiune pentru personalul sanitar“.

La centrala telefonică s-au instalat „trei bărbați civili și înarmați“, aduși de comprehensivul căpitan Grui. Dr. Golea spune că l-a văzut pe unul dintre ei. Nu-l cunoștea. N-a vorbit cu el. Nu l-a întrebat, zicem noi, ce caută acolo. De fapt, ce rost avea să-l întrebe, dacă, după cum precizează : „Legăturile noastre directe cu Bucureștiul, cu celelalte unități medicale funcționau perfect...“. Așadar, cei trei bărbați înarmați n-au stînjenit funcționarea centralei telefonice. Dimpotrivă, au dus-o la perfecțiune. (Caz rarisim în telecomunicațiile românești).

O VIZITĂ RELATIV SCURTĂ

În aceeași zi, la ora 13,30, colonelul Sima și... colonelul TEODORESCU FILIP (se va vedea de ce i-am scris numele cu majuscule) i-au făcut doctorului Golea (văr primar cu Sima), după cum își amintește, „o vizită relativ scurtă“. Ulterior, a aflat cine este T.F., cu ce se ocupă dumnealui.

În timpul acestei relativ scurte vizite, specialistul în depistarea și prinderea spionilor n-a scos nici un cuvînt. „Vărutul“ a spus că interogarea răniților trebuie să înceapă, neapărat, în acea zi. S-a interesat de numărul morților. A întrebat dacă morga este „asigurată“.

Președintele Completului de judecată vrea să știe dacă, la rîndul lui, doctorul Golea a avut anumite curiozități.

Răspunsul doctorului Golea : „Eu nu le-am pus nici un fel de întrebări“.

(Se defectează home computer-ul pe care se înregistrează declarațiile martorului. Trebuie înlocuit. Președintele Completului de judecată anunță o pauză de 10 minute. Inculpații se ridică în picioare, ca să-și mai dezmorțească articulațiile membrelor inferioare. Apoi, sprijiniți cu coatele de balustrada boxei, șușotesc, tête-á-tête, cu avocații și cu rudele de gradul I. E o scenă înduioșătoare. Mișcat, ies în marele hol și îmi aprind o țigară).

SOLJENIȚÎN

ARHIPELAGUL GULAG

(XVII)

Cine dintre noi nu a simțit îmbrățișarea lui atotcuprinzătoare ? Într-adevăr, nu există vreo faptă, vreun gînd, act sau lipsă de acțiune sub soare, care să nu poată fi pedepsit conform acestui articol 58.

Nu era posibilă o redactare atît de extinsă, însă a fost posibilă interpretarea foarte largă.

Articolul 58 nu era formulat în Cod ca referindu-se la crime politice și nicăieri nu scrie că este un articol „politic“. Nu ; laolaltă cu crimele săvîrșite împotriva ordinii și actele de banditism, articolul conținea un capitol privind „crimele împotriva statului“. Astfel, Codul Penal începe prin refuzul de a recunoaște că pe teritoriul său cineva poate fi calificat drept criminal politic ; poate fi doar de drept comun.

Articolul 58 conținea paisprezece puncte.

Din primul aflăm că orice acțiune (dar conform capitolului 6 din Codul Penal, și lipsa de acțiune) este calificată drept faptă contrarevoluționară dacă este îndreptată spre subminarea puterii.

Conform unei interpretări largi s-a demonstrat că a refuza să ieși la muncă atunci cînd ești înfometat și epuizat duce la subminarea puterii. Și atrage executarea prin împușcare. (Împușcarea celor **care refuză** să tragă în timpul războiului.)

Din anul 1934, cînd ni se redă termenul de **Patrie**, au fost introduse aici și subpuncte privind **trădarea de Patrie** — 1 a, 1 b, 1 c. Conform acestor puncte, activitățile efectuate în dauna forței armate a U.R.S.S. se pedepsesc cu împușcarea (1 b) și doar cînd sînt circumstanțe atenuante și numai pentru civili (1 a), pedeapsa administrată este de zece ani închisoare.

Citind într-un sens mai larg : atunci cînd soldaților noștri care s-au predat (în dauna forței armate !) li se administrau doar zece ani, se considera că umanismul manifestat este și exagerat, și împotriva legii. Conform codului stalinist, pe măsură ce se întorceau în țară, toți erau pasibili de a fi executați prin împușcare.

O și mai mare extindere a punctului privind trădarea era aplicarea lui „prin articolul 19 C.P.“ — „prin intenție“. Adică trădarea nu a avut loc, dar anchetatorul a sesizat **intenția de a trăda** — ceea ce era suficient pentru a aplica pedeapsa integrală ca. s-ar fi dat pentru trădarea efectivă. Este adevărat, articolul 19 propune pedepsirea nu a intenției, ci a **pregătirii**, însă dialectica lecturii poate duce la interpretarea intenției ca pregătire. Iar „pregătirea“ este pasibilă de pedeapsă în egală măsură (adică se dă o pedeapsă identică) cu crima însăși“ (C. P.). În general,

> **nu facem distincție între intenție și crima propriu-zisă ; în aceasta constă** superioritatea **legislației sovietice asupra celei burgheze** [1].

O larghețe infinită de interpretare a oricărui articol este dată de punctul 16 C.P. — „prin analogie“. Cînd vreo faptă nu se încadra direct în nici un punct, judecătorul o putea califica „prin analogie“.

Punctul doi vorbește despre revolta armată, despre preluarea puterii la centru sau local, direcționat îndeosebi în vederea separării vreunei părți din corpul Uniunii Republicilor. Se pedepsește inclusiv prin împușcare (lucru de altfel prevăzut pentru **fiecare** din punctele următoare).

Lărgit (căci à la lettre nu era posibil în fiecare articol, dar dictat de conștiința juridică revoluționară) : în acest punct se încadrează orice tentativă a vreunei republici de a ieși din Uniune. Nu se spune în raport cu cine

PROCESUL DE LA TIMIŞOARA

O OMISIUNE

În declarația sa făcută în fața instanței, inculpatul Teodorescu Filip a uitat să spună de relativ scurta vizită pe care a făcut-o la Spitalul județean în amiaza zilei de 18 decembrie. Așadar, pînă și un specialist în contraspionaj poate fi uituc. În plus, cu siguranță că are auzul diminuat: n-a auzit cînd doctorul Golea i-a spus „vărutului" că la morgă se află 46 de cadavre, iar în tot spitalul aproape 300 de răniți cu plăgi impușcate. N-a auzit nici canonada care s-a dezlănțuit, în oraș, în după-amiaza zilei de 18 decembrie. Și la multe altele a fost surd și orb...

ENTUZIASME

Inculpatul Teodorescu Filip este fără îndoială, vedeta procesului. Pe ce mă bazez cînd îmi permit să afirm așa ceva? Iată, printre altele, pe ce:

În hol, o doamnă (cunoscută) îmi spune fremătînd de entuziasm: „Îl urmăresc pe Teodorescu intens. Este atît de educat! Cumplit de educat!".

O altă doamnă (pe care am cunoscut-o în pauză, grație unui conuscut): „Ați văzut cu ce e încălțat?... Cu niște mocasini albaștri. Splendizi! Cu împletitură de piele mongolă! Și miroase, tot timpul, a parfum Pierre Cardin! Și poartă o cămașă albă, imaculată! Comunică cu fiul lui, în vîrstă de vreo 20 de ani, din priviri, într-un anumit fel. Sînt convinsă că folosesc un cod numai de ei știut...".

Un cunoscut (prin care am cunoscut-o pe doamna de mai sus, subtilă observatoare):

Să știi că Teodorescu a prins, în zilele acelea, doi spioni.

Eu: ?!...

Cunoscutul: Dar n-a fost lăsat să declare, în instanță, că i-a prins.

Eu: De cine n-a fost lăsat?

Cunoscutul: Nu se știe...

Va să zică, înțeleg că „rațiuni superioare" l-au făcut pe T.F. să nu spună că și-a îndeplinit, cu rezultate certe, misiunea pentru care a fost trimis la Timișoara.

Dar cine impune asemenea rațiuni împotriva aflării adevărului?

Ședința se reia. S-a renunțat la tehnica avansată. Se folosește mașina de scris. Domnișoara care a lucrat la home computer ne face, și la mașina de scris, o demonstrație de măiestrie. Pînă în ultima clipă a ședinței.

(Am uitat să adaug — sînt și mai uituc decît specialistul în spioni — că, înainte de a intra în sala de ședințe, am mai avut o scurtă conversație cu acel cunoscut al meu.

Cunoscutul: Eu îl cunosc pe doctorul Golea, nu e vinovat.

Eu: Deocamdată, e martor al acuzării.

Cunoscutul: Ce putea să facă? Spitalul era plin de securiști înarmați.

Eu: Aproape întodeauna se găsește o soluție.

Cunoscutul: Fii serios! Ce soluție putea el să găsească?!

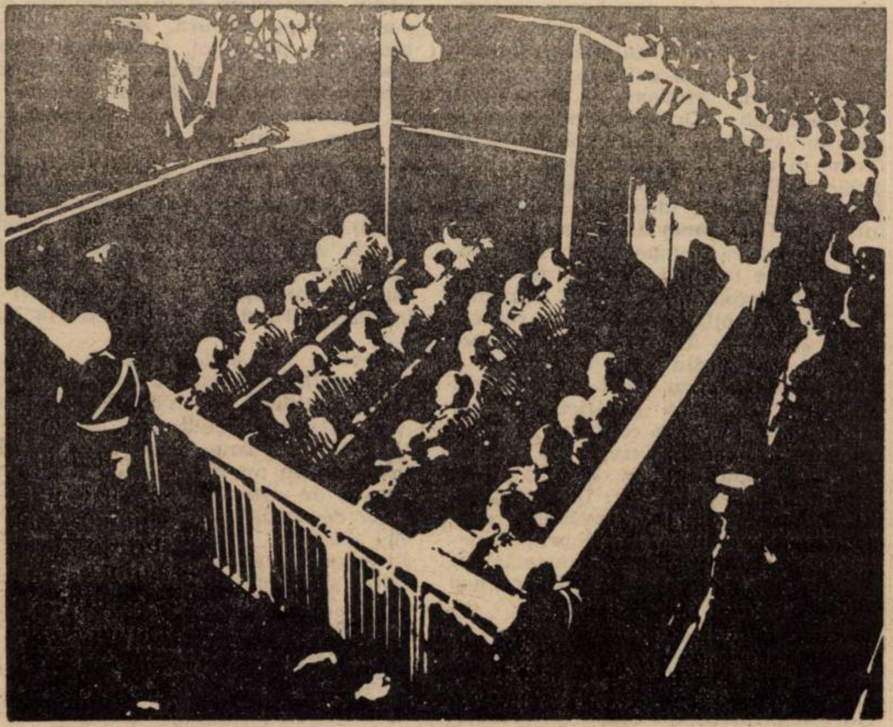

Eu: Să se îmbolnăvească. Sau să dispară din spital...

Cunoscutul meu nu-mi dă dreptate, dar tace. L-am pus pe gînduri).

„PERSOANE OFICIALE"

În continuare, sînt amintite de doctorul Golea, în legătură cu anumite circumstanțe numele, acum de rezonanță națională și chiar internațională: Sima, Corpodeanu, Ghircoiaș, Gruia, Novac, Veverca. Li se alătură mereu „persoane în ținută civilă" — neidentificate.

Spre ora 21 (18 dec.) la morgă se aflau 56 de cadavre.

La ora 24, Corpodeanu, către dr. Golea: Unde sînt cheile de la morgă? Unde sînt morții?

(Cheile de la morgă au fost recuperate de la doctorița Novac, care le „solicitase", împreună cu un grup de „persoane civile", după ora 19).

La morgă, Corpodeanu, către dr. Golea: Sînt prea mulți morți aici. Trebuie degajați!

Cînd a început încărcarea morților în izotermă, dr. Golea n-a întrebat unde vor fi duși. Corpodeanu a ținut, totuși, să-i dea o explicație: E stare de urgență. De aceea umblăm înarmați. Executăm un ordin. Și dumneata trebuie să-l execuți...

Președintele completului de judecată: Știați că eliberarea cadavrelor se face — legal — numai pe bază de acte?

Doctorul Golea: Da. Dar era vorba de persoane oficiale, nu particulare.

(Persoanele oficiale fiind, se înțelege, Corpodeanu, Ghircoiaș & comp.).

Dr. Golea: În condițiile respective, orice intrare și ieșire din spital nu mai depindea de mine.

Încărcarea cadavrelor, încărcarea celor 40 de cadavre în izotermă a durat 3 ore și jumătate. S-a terminat după ora 4 (19 decembrie).

De ce au fost stinse, în acest răstimp, toate luminile din exterior?

De ce au fost camuflate geamurile care dădeau spre curtea în care se încărcau cadavrele?

Este limpede, și pentru un copil, de ce.

Dr. Golea: Acțiunea de camuflare și de stingere a luminilor din exterior am făcut-o la ora 19. La sugestia militarilor care patrulau prin curte. Mi-au spus că se simțeau de parcă s-ar fi plimbat într-o vitrină.

În jurul orei 24, Corpodeanu, către dr. Golea: Ați stins luminile din exterior?

Dr. Golea: Am dat, deja, această dispoziție...

PROCURATURA NU RĂSPUNDE SOLICITĂRILOR (BA ȘI AMENINȚĂ)

În 19 decembrie, la ora 8, dr. Golea i-a informat pe dr. Novac Rodica (directoarea Direcției sanitare), dr. Crișan Traian (șeful Institutului de medicină legală din Timișoara) și dr. Aconiu Marius (director adjunct al Direcției Sanitare) despre „furtul" celor 40 de cadavre din morgă. Au luat, telefonic, legătura cu Procuratura, cu procurorul șef Tilincă. Li s-a răspuns: Procuratura nu știe nimic despre „furtul" cadavrelor. **Și cazul nu este de competența Procuraturii.**

Dr. Golea: Acest răspuns ne-a consternat.

În 19 și 20 decembrie (marți și miercuri) au fost îndrumate, de la Spitalul județean, rudele morților și ale răniților spre Procuratură.

Dr. Golea: Am primit un telefon de la Procuratură — **să nu mai trimitem pe nimeni acolo, că se vor lua măsuri împotriva direcțiunii spitalului.**

Dr. Novac a vorbit, telefonic, și cu cineva de la partid. (Partidul a cerut, în scris, date referitoare la numărul morților și răniților). Acel cineva a avut, pare-se, o atitudine de sfinx.

COLONELUL GHIRCOIAȘ NU SE ȚINE DE CUVÎNT

Dr. Golea: În 19 decembrie, la ora 11, a reapărut în spital colonelul Ghircoiaș. A ridicat toate registrele de internări și intervenții chirurgicale, pe motiv că ele sînt necesare echipelor care se ocupau cu anchetarea răniților. A promis că, a doua zi, mi le va restitui. **Dar nu le-a mai restituit.**

DISPARIȚII

În dimineața zilei de 20 decembrie au dispărut toți anchetatorii din spital. În după-amiaza aceleiași zile — pe la ora 16 — au dispărut toate persoanele civile, militarii din trupele de securitate, milițienii.

Au dispărut, vom spune noi, și, cei mai mulți, n-au fost găsiți nici pînă azi...

Iosif COSTINAȘ

---

ieșirea este „forțată". Chiar dacă întreaga populație a republicii dorește să se separe, iar Moscova nu vrea, separarea este deja **forțată**. Deci toți naționaliștii estoni, letoni, lituanieni, ucraineni, turkestani erau cu ușurință pedepsiți la zece, douăzeci și cinci de ani închisoare conform acestui punct.

Al treilea punct — „sprijinirea prin orice fel de mijloace a statului străin, aflat în stare de război cu U.R.S.S." — dădea posibilitatea de a pedepsi pe orice cetățean care a fost sub ocupație și a reparat tocurile cizmelor militarilor germani sau le-a vîndut acestora o legătură de ridichi; la fel — pe orice cetățeancă ce a ridicat moralul ocupantului prin faptul că a dansat sau a petrecut noaptea cu el. Nu fiecare era pedepsit conform paragrafului respectiv (și asta din cauza abundenței de oameni care au stat sub ocupație), dar oricare putea cădea sub incidența lui.

Al patrulea punct vorbea despre ajutorul (fantasmagoric) acordat burgheziei mondiale. S-ar părea că e dificil de găsit ce poate intra aici. Citind însă in extenso, cu ajutorul conștiinței revoluționare, găsești ușor dezlegarea: toți emigranții care au părăsit țara pînă în 1920, adică cu cîțiva ani înainte de redactarea acestui Cod, și care au fost ajunși din urmă de armatele noastre, în Europa, după un sfert de veac (1944-1945), erau pedepsiți conform acestui articol 58-4: zece ani sau împușcare. Căci ce făceau ei în străinătate, dacă nu sprijineau burghezia mondială? (Datorită exemplului Uniunii muzicienilor am văzut deja că sprijinirea se putea face și din interiorul U.R.S.S.). Toți eserii și toți menșevicii (pentru care a și fost elaborat articolul) acordau sprijin burgheziei; la fel au făcut și inginerii din GOSPLAN și VSNH.

Al cincilea punct: influențarea vreunui stat străin pentru a declara război U.R.S.S. Un moment care a scăpat: extinderea acestui punct asupra lui Stalin, a anturajului său diplomatic și militar în perioada 1940—1941. Orbirea și demența lor duceau către aceasta. Cine alții, dacă nu ei au atras Rusia în înfrîngerile rușinoase, nemaivăzute, incomparabile cu înfrîngerile Rusiei țariste din 1904 sau 1915? Eșecuri pe care Rusia nu le-a suferit nici măcar în secolul al XIII-lea?

Punctul șase — spionaj,

a fost interpretat atît de larg, încît dacă s-ar calcula toți cei condamnați conform lui, s-ar putea trage concluzia că poporul nostru nu și-a cîștigat existența nici prin industrie, nici prin agricultură, nici prin vreo altă activitate pe timpul lui Stalin, decît prin spionaj în favoarea puterilor străine și că trăia din banii primiți pentru aceasta. Spionajul este ceva foarte comod prin simplitate, lesne de înțeles atît pentru criminalul slab dezvoltat mental, cît și pentru juristul erudit, accesibil ziaristului și, în egală măsură, opiniei publice[2].

Largheţea interpretării mai provine și din faptul că nu se dădeau pedepse nemijlocit pentru spionaj, ci pentru:

BS — Bănuială privind Spionajul;

SN — Spionaj Nedovedit și întregul arsenal! Și chiar și pentru

LDBS — Legături care Duc la Bănuială privind Spionajul!

Adică, de exemplu, cunoștința cunoștinței soției tale și-a cusut o rochie la aceeași croitoreasă (desigur, colaboratoare a NKVD-ului) la care își coase și soția unui diplomat străin.

Și aceste puncte 58-6 BS și LDBS erau puncte active; solicitau conținut sever, observare necontenită (căci spionajul poate să-și întindă tentaculele și în lagăr) și interziceau eliberarea. De fapt, toate punctele **letrice**, adică nu articole în sine, ci alăturări înspăimîntătoare de litere (iar în acest capitol vom mai vedea și altele) aduceau în permanență un aer de taină; întotdeauna nu era clar dacă sînt puncte provenite din articolul 58, sau e vorba despre ceva independent și foarte periculos. Prizonierii, conform articolelor letrice, aveau în multe lagăre un tratament mai sever decît cei cu articolul 58.

În românește de
Mariana CERNICOVA-BUCĂ

Note:

[1] „De la închisori la instituții de educare" (Culegerea Institutului politicii penale, sub redacția lui Vîșînski, M., „Sovetkoe Zakonodatel'stvo", 1934, p. 36.). (n. aut.).

[2] Și aș spune că spionomania nu era numai pasiunea îngustă a lui Stalin. Ea a apărut ca foarte convenabilă pentru toți acei care au ajuns să fie privilegiați. A devenit justificarea firească a secretomaniei deja generale, a interdicției privind informarea, a ușilor închise, a sistemului de bilete de intrare, a caselor de odihnă împrejmuite și a distribuitorilor secreți. Prin armura de apărare a spionomaniei, poporul nu putea penetra și vedea modul în care birocrația cade de acord, lenevește, greșește, cum mănîncă și cum se distrează. (n.a.).

Dan Petrescu

A DOUA REȚEA

Cineva ne povestește conținutul unei conferințe la care a asistat cu cîțiva ani în urmă, tratînd despre progresele învățămîntului românesc în anii puterii populare și adresată străinilor, întru lămurire. Logica demonstrației conferențiarului, în infantilismul ei agresiv, e pur dadaistă. S-a plecat astfel de la un învățămînt liceal de 12 ani și s-a progresat reducîndu-l la 11. Al doilea pas pe calea progresului : învățămîntul liceal de 11 ani a fost redus la 10 ani. Al treilea pas : de la 10 ani s-a trecut la 11 ani și, în fine, într-o a patra etapă, s-a introdus învățămîntul liceal de 12 ani. Pe scurt, în patru etape s-a ajuns de unde s-a plecat ; și atunci ne întrebăm : de ce a mai fost nevoie de toate aceste schimbări progresiste ? Dar asta revine la a ne întreba la ce bun comunismul care, vorba lui Zinoviev, ne promite pentru o dată incertă un nivel de viață deja existent la inamicii săi capitaliști, în absența vreunei conduceri comuniste, nivel la care, dacă eram lăsați în pace, ajungeam și singuri, mult mai repede și fără atîtea sacrificii.

Un ziarist de la **Le Figaro** este expediat în Franța, după ce i se confiscă notițele și carnetul de adrese. Un prieten de-al nostru, aflat la București tocmai în acel timp, este urmărit cu furie. La un moment dat se găsea în Piața Romană, de vorbă cu cineva, cînd un student străin, un sud-american, îl întreabă cum poate ajunge la gară. I se explică drumul și atunci studentul, mulțumind, adaugă părăsindu-i : „Sînteți urmăriți de pe partea cealaltă a străzii".

Supun unui grup de prieteni teoria rețelei secunde de informare. M. regretă că nu putem polemiza pe această temă — deși, cît mă privește ... —, deoarece i se pare că sînt victima unei iluzii de mulți împărtășită : aceea a existenței unei inteligențe supreme în sistem, a unei deliberări diabolice, a unui sagace trăgător al sforilor. Or, după el, nu e vorba decît de un efect al funcționării sistemului. Sînt de acord, însă în cazul dat nu trebuie mers atît de departe ; în fond există secția de propagandă a C.C. și ea se ocupă cu ceva, nu ?

Gorbaciov operează schimbări în aparatul de conducere, înlăturîndu-i, în general, pe cei sclerozați și care se opuneau politicii sale de reforme, apoi se alege și în funcția supremă de stat, deci cumulează. În prelungirea discutării acestor evenimente (desigur, acceptăm cu toții : trebuie să ne păstrăm o necesară mefiență față de ruși, ceea ce nu înseamnă că n-ar trebui să profităm de ce se întîmplă la ei, luîndu-i drept pretext). Discutăm variațiile structurii ideologo-tehnocrate sub ultimi noștri doi conducători. Încet-încet, criteriile de promovare socială s-au schimbat, de pe competența profesională pe fidelitatea ideologică. La început, posturile cheie erau, e adevărat, ocupate de ideologi, dar aceștia erau asistați de tehnocrați. (Sub Gheorghiu-Dej, pentru că și înainte, la ruși, tehnocrații erau asistați de ideologi, aceștia din urmă avînd drept de veto asupra deciziilor primilor). Astăzi, ideologii se dispensează de concursul tehnocraților și-și maschează incompetența sub adeziunea la vulgata marxistă mai întîi, la cultul șefului suprem mai apoi, ale cărui exigențe capricioase transformă ortodoxia în orto-glosie (cf. Besançon : „Ortodoxia este ceea ce partidul spune în acest moment și în forma în care o spune. Ea este o orto-glosie"). Devenit revoluționar de profesie, remarcă S., ideologul se erijează într-un fel de **uomo universale** al timpurilor noastre, competent în toate domeniile și e logic să fie așa, de vreme ce el, ideologul, are un acces nemediat la cheia de boltă a sistemului, respectiv la „cea mai avansată teorie despre lume și viață" din toate timpurile.

Familiaritatea cu acest nucleu dogmatic de aparență gnostică asigură, printr-o deducție pe care am numit-o odată „raționament excesiv de tip paranoid", răspunsuri la absolut toate problemele vieții sociale. Dar, paradox insondabil, nimic din adevărurile proclamate de dogmă nefiind practic demonstrabil, o teorie pur materialistă se pătează de metafizică într-un mod scandalos.

Povestesc unei doamne de pretenția lui Ceaușescu, exprimată în fața unui înalt funcționar maghiar, că industria românească este capabilă să fabrice arme atomice. „De ce nu și detergent ?", mă întreabă ea, adăugînd : „Nu se mai găsește de mult și aș avea nevoie".

Un grup de parlamentari germani ne vizitează, după care dau o conferință de presă liniștitoare : nu sînt probleme cu minoritățile în România ; nu au văzut sate demolate ; au stat de vorbă cu cîțiva primari în Ardeal, totul este o.k., și informațiile pe care le aveau din Occident s-au dovedit finalmente false. Dar cîți oare nu au vizitat pe vremuri Gulagul și nu au văzut nimic ori au văzut, precum Gorki, și au spus cu totul altceva ? Deci, din nou despre sistematizare : strict vorbind, oprirea ei nu ar prezenta nici un fel de ameliorare a dezastrului românesc. De aceea am și vorbit de o latură diversionistă a acestui proiect. Regimul a reușit să polarizeze în jurul ei întreaga atenție a opiniei publice internaționale și alarma, date fiind probele sistematice, produse de același regim, pînă acum și în continuare, s-a declanșat pe măsură. Adevărata problemă, ca peste tot, este și aici lipsa libertății, căci în cazul de față o sistematizare normală (să ne gîndim că în Occident ea există, diferențele de la orașe la sate nu sînt acolo calitative, ci cantitative ; simți că ai ieșit dintr-un oraș și ai ajuns la țară prin estomparea vacarmului citadin, de pildă) ar fi implicat libertatea țăranilor de a-și construi ei casa așa cum vor, cum pot și cum se pricep, eventual sub privegherea unor arhitecți și, în mod normal, cu credite de la stat.

Deseori am auzit ceea ce din nou mi se relatează : cutare cunoștință formulează ideea potrivit căreia canceroșii noștri ar trebui să se coalizeze și să protesteze împotriva regimului. Ei, care oricum nu mai au nimic de pierdut și de așteptat de la viață. Ori lipsa de inițiativă a canceroșilor este cu adevărat revoltătoare ! Prin asociație, mă gîndesc la D., cu multe tentative de suicid la activ. După ultima, ratată și aceasta, desigur, mă încredințează că imediat ce se va restabili va lua și el poziție publică împotriva regimului, pentru că, spune, „mie nu de ăștia mi-e frică, ci ... de mine".

Aud de la două sute de metri, un radio în fața spitalului, difuzînd programul politic de la „Europa liberă". Vocea Ralucăi Petrulian. Mă apropii. E de la o mașină a „Salvării". Șoferul mestecă ceva, plictisit și privește în gol. Or, în anii de după război, tata fusese interogat pentru că, trecînd prin fața unei ferestre de după care se auzea Radio Londra, încetinise puțin pasul. Măsor acest progres.

Aflu că, după afacerea în care s-a compromis un membru al catedrei de filosofie, „băieții" se amestecă serios în treburile respectivei catedre. Au, e adevărat, o activitate din ce în ce mai lărgită (recrutează pînă și elevi de liceu. Au peste tot camere la dispoziție pentru „contacte", de regulă cu informatorii, ba, nu demult, se amestecaseră printre studenții care dau un examen, interesîndu-se cum e profesorul : sever, conciliant etc.). Această activitate benefică este pentru mine semnul apropierii unui deznodămînt. E ca și cum șobolanii se agită cînd cușca se clatină.

Vizita lui Ceaușescu la Moscova. Am impresia că el și Gorbaciov, în pofida speculațiilor care susțin contrariul, sînt legați printr-o stranie relație de fascinație reciprocă. Cele două extreme ale sistemului se contemplă ca sub vrajă, neputînd rupe legătura dintre ele. C. susține că stau față în față trecutul și viitorul sistemului, în timp ce P., cum tocmai s-a anunțat încetarea din viață a lui Lupașcu, propune să imaginăm legănarea sistemului („De ce nu m-aș legăna ?") prin cei doi. Cînd unul se actualizează, celălalt se potențializează, și invers. Nici unul însă neexistînd în stare pură, în completă opoziție cu celălalt, ci avînd ceva și din substanța celuilalt. Desigur, pretenția lui Ceaușescu ar fi că experiența sa o înglobează pe aceea a lui Gorbaciov, pentru că, așa cum a susținut, reformele de tip gorbaciovist au fost de mult realizate la noi. În același timp, Gorbaciov, cum am mai spus-o, pare a avea nevoie de un exemplu negativ în sistem, ca spre a demonstra unde se poate ajunge fără aplicarea politicii sale. Morala (pe care nu-l costă absolut nimic s-o scoată la iveală ; e de-ajuns să nu facă nimic pentru asta) e că desprinderea de Moscova se face cu prețul prăbușirii. Ar fi răspunsul său la mult trîmbițata noastră pretenție de independență, un răspuns absolut demn de Marele Inchizitor, care de-abia așteaptă să fie implorat de mulțimi să le scape de povara libertății în schimbul pîinii, al terorii și al miracolului. Cu acest amendament, totuși : fiind vorba de o independență simulată, eliberarea de povara ei nu poate fi, la rîndu-i, decît tot simulată.

(1988)

D'ale cenzurii

Scrisoarea de mai jos este un document. Ea relevă cîteva din fețele ascunse ale cenzurii, din profesionismul și probitatea morală a colaboratorilor ei. Această epistolă, trimisă de către prozatorul Bedros Horasangian istoricului Bulei, care a întocmit „referatul științific" al romanului Sala de așteptare **(Ed. Cartea Românească, 1987), se pare că n-a ajuns la destinație. Ne asumăm noi rolul de mijlocitor.**

Stimate domnule Bulei,

Vă mulțumesc pentru răbdarea dovedită și aprecierile oferite în urma lecturii romanului Sala de așteptare. *Vom ține cont de ele așa cum ținem cont de orice bune intenții. Îmi permit însă, cu scuzele de rigoare, să vă atrag atenția asupra unor chestiuni (mai mult) de principiu și aș vrea să cred că Dvs., ca istoric, le veți privi în perspectiva lor relativă.*

E riscant să trageți concluzii asupra calităților/defectelor etc. ale autorului (autorilor) prin prisma afirmațiilor (comportamentului etc.) eroilor *(care au libertatea lor de mișcare, gîndurile, viața lor* ACOLO, *în text.).*

2. Părerile, gîndurile, ideile etc. unor personaje trebuie analizate prin prisma statutului LOR social (cultural etc.) și încadrate în spiritul timpului (epocii etc.) respective. Un personaj din 1915—1918 NU poate avea o viziune asupra evenimentelor ce le TRĂIEȘTE precum Dvs., sau istoriografia „actuală" etc. (care, știm bine, avem exemple la îndemînă, nu, sînt și ele în „mișcare" ...). Sigur că românii (poporul) au dorit cu ardoare desăvîrșirea unității de neam și teritoriu, dar unele afirmații și gînduri ale eroilor noștri din 1915—1920 trebuie luate și judecate la caldul de atunci.

3. Unele afirmații (formulări etc.) chiar greșite (din perspectiva de AZI) pot (și sînt necesare) literar *(să nu uităm că e vorba de un* roman) *vorbind. Să ținem cont tot timpul de nivelul lor intelectual, cultural, social, stare interioară etc. În acest sens trebuie* preluate *unele nuanțe (ironice) ale unui avocat bătrîn față de Rakovski (să zicem — trimiterea la I.L. Caragiale nu este „la miștо", există chiar un text al lui nenea Iancu despre militantul socialist). Și apoi, reiese din contextul romanului că eroul nostru a trecut prin ciur și dîrmon, la bătrînețe își poate permite să fie (ușor) malițios, sceptic, distanțat (etc.). Repetăm : nu e vorba de opinia autorului, ci de a personajelor (ceea ce NU înseamnă că e obligatoriu să le asumăm !!). Ele trebuie să fie creditabile nu numai literar.*

4. Am renunțat chiar eu — înainte de observațiile Dvs. — la orice ovrei, jidan etc. Din motive, să le numim așa, de pudicitate contemporană (sic!). În epocă erau des folosite *și nu zgîriau chiar atît de tare urechile. Ca* autor *pot decide cum să vorbească personajele mele. Dar trebuie să ținem cont de tot (și orice amănunte) ca ele să fie veridice etc.*

5. Sigur că istoriografia actuală (preiau formula Dvs.) prezintă altfel (N.B. Oare altfel înseamnă adevărat, exact?) unele aspecte ale mișcării (socialiste) revoluționare de la Odesa (sau aiurea). Dar afirmațiile unei eroine (femeie din high-life-ul românesc de la '15—'20 nu pot COINCIDE cu ceea ce gîndim noi azi. Am putea s-o facem militantă socialistă sau putem aranja un amor cu P. Istrati, o întîlnire cu Șt. Gheorghiu sau mai știu cu cine, astfel ca să fie mai puțin agresivă în afirmații. Sigur că putem să o obligăm să vorbească mai frumos, *dar, vă rog, măcar în principiu să admiteți că părerea unui astfel de personaj (repetăm, din înalta aristocrație românească sau pe aproape) vizavi de cei care cîrteau (eufemistic vorbind) împotriva „Țărei și Neamului" nu putea fi* decît *aceea prezentată de noi. Chiar și lui Rakovski i s-a refuzat cererea de a i se permite înrolarea și plecarea pe front etc. („Administrația", știți bine, nu agrea mișcările socialiste). Sigur că țin cont de opinia Dvs. de AZI (în măsura în care vreau să și apară romanul ...).*

6. Referitor la textele istorice pe care Dvs. le propuneți pentru excludere. Nu e vorba de lungimea sau scurtimea romanului. Ele au un anume rol narativ, *o anume funcționalitate în ansamblul lucrării. Sigur că nu este o carte de istorie (cea a noastră), sigur că informațiile sînt știute (mai ales de cei ca Dvs. însă ...). Importanța acestor texte neliterare este foarte mare : ele sedimentează (sic !)* prin puterea documentului istoric (NEPRELUCRAT) *anumite momente de istorie (timp, atmosferă etc.). De aceea, mi se pare importantă prezența lor.*

Asupra „lungimii" am să mai reflectez : romanul a ajuns la forma asta după multe tatonări și tăieturi/adăugiri succesive : putea fi mai scurt, dar și mai lung. E vorba de compoziție, echilibru, construcția unor planuri, aducerea trecutului în prezent (și viceversa), eroul principal, după cum v-ați dat seama și Dvs. fiind TIMPUL : oamenii participînd, cu sau fără voia lor la această aventură numită VIAȚĂ.

Vă rog să scuzați (și) lungimea acestei epistole. Mulțumim pentru urări și sperăm să ...

Cu bune gînduri, al Dvs.
Bedros Horasangian

Generalul Averescu :

În mîinile diviziei **rusești** (subl. B.H.) au căzut prizonieri 5 ofițeri și 422 soldați, 35 tunuri (8 grele). Alte 2 divizii **ruse** au cucerit prin lupte grele satul Voloșcani, reușind să lege frontul lor cu cel românesc pe dealurile de la sud de Mănăstirea.

„Aveau să fie, din păcate, ultimele lor activități militare de aici. Unele trupe rusești vor fi retrase în Bucovina unde ofensiva germană este în toi, altele se vor duce în Rusia. Locul lor va fi luat de trupe române aduse din rezerva strategică a Marelui cartier general (...)".

Notițe zilnice (Averescu)

15/28 iulie. „Am reînceput atacurile Marelui Cartier General. Nici nu se putea altfel. Se spune că am înaintat pra mult, că am depășit ordinele care le aveam, precum și libertatea de acțiune de care mă pot bucura. Citesc și nu-mi vine a crede ! Este o adevărată rușine, căci e greu de închipuit o împerechere mai monstruoasă de neadevăr și nepricepere.

(Șeful M.C.G. — Prezan).

E adevărat că exista **un risc** al valorificării (exagerate) a ofensivei. ÎNSĂ în 12/25 Armata I Română (sub comanda gen. Cristescu) nu confirmă oprirea ofensivei și din pricina situației din Galiția (Dislocarea armatei IV ruse ...).

Ce spune generalul Gh. Dabija, în **Armata română în războiul mondial ?** Citām : „Armata a II-a română de sub conducerea gen. Averescu dobîndise deci o victorie decisivă, care în tactică înseamnă aruncarea inamicului înapoi, zdrobirea lui prin dezorganizarea unităților sale, făcîndu-i prizonieri, luîndu-i material și panicîndu-l. Este fără îndoială că această victorie prezenta cele mai bune șanse de continuare, ea trebuia desăvîrșită, dar aceasta nu mai era nici în voia gen. Averescu, nici în puterile Armatei a II-a, ci este sarcina comandantului superior ca să atace, după 14/VII (27 iulie). Armata a IX-a germană, în direcția Irești — Valea Putnei, întorcînd rezistența acestei armate. Importanța succesului dobîndit de armata a II-a a scăpat deci C. sup. Rom., altfel nu s-ar putea explica de ce nu face act de inițiativă și așteaptă 10 zile ca să-l atace inamicul în direcția Mărășești".

Dar dezastrul din Galiția ? Prudență, desigur. Retragerea forțelor rusești a fost descoperită de nemți grație interceptării comunicatelor telefonice.

B. H.

CU BARBU BREZIANU DESPRE MIRCEA ELIADE

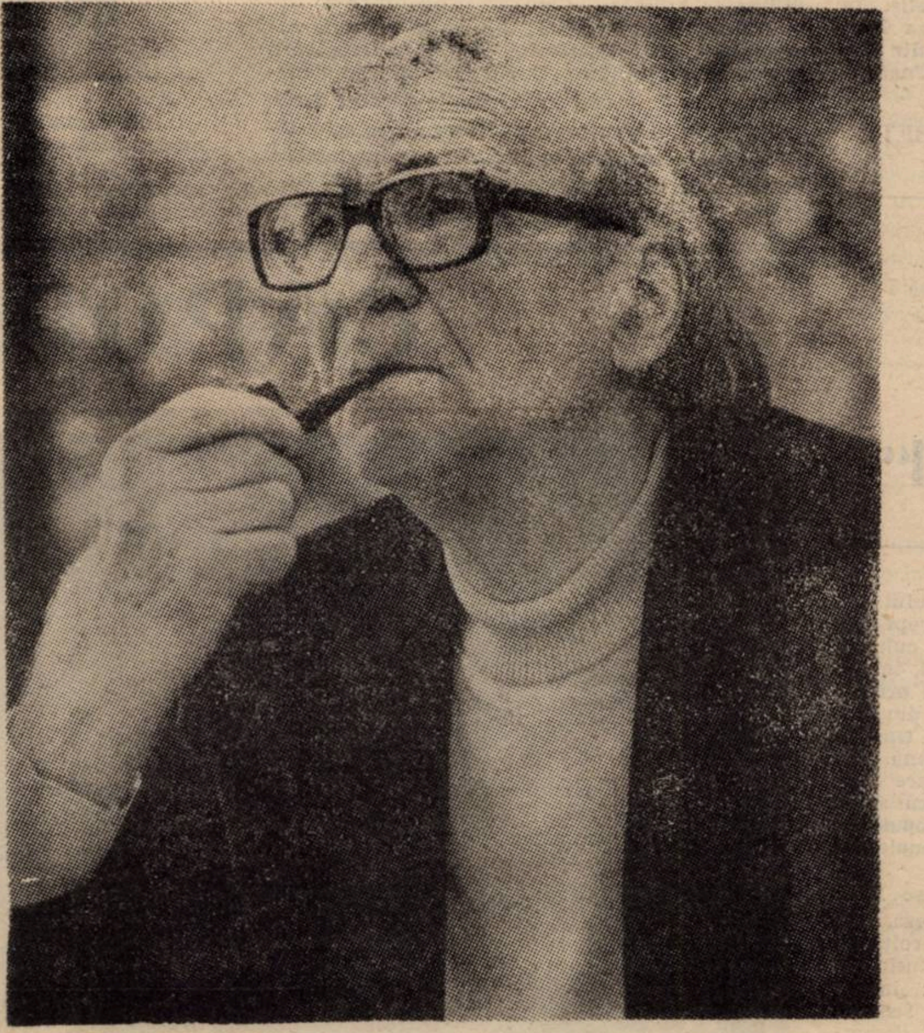

— Poetul și criticul de artă Barbu Brezianu s-a bucurat de privilegiul prieteniei lui Mircea Eliade de mai bine de jumătate de veac. Evocați, vă rog, pe elevul de-atunci și atmosfera de la liceul „Spiru Haret".

— L-am întîlnit acum mai bine de o jumătate de veac, prin anii 1923—1925, cînd tocmai traversa ultimele clase ale liceului „Spiru Haret": a VI-a, a VII-a și a VIII-a „modernă". „Modernă" însemna că latina detronase, într-o bună măsură, matematica, materie reală, dominantă pînă atunci, pe care o antipatizam reciproc, rămînînd în mai multe rînduri corigenți[1] — promovați fiind doar la examenul din toamnă.

Ce semnificație poate însă avea în fața istoriei literare faptul corigenței (ba chiar și al repetenției) sale? Al. Paleologu — și el mai tînăr „spirist" — susținea totuși că punctul de plecare, imboldul pentru studierea alchimiei la Mircea Eliade nu ar fi fost decît buna împrejurare că a rămas corigent la chimie, lăsat fiind de către „cîinele roșu", cum îl poreclisem noi pe profesor — unchiul dramaturgului Al. Voitinovici — farmacistul doctor Artur Voitinovici, — și că Eliade, din ambiție, a vrut atunci să dea o ripostă, și încă una atît de sclipitoare, declanșînd astfel „preocuparea de o viață a unui savant".[2]

Dar să ne întoarcem la liceu: acesta își avea atunci sediul pe strada Scaune (nr. 25, cred): o locuință ca o percepție sau ca o sub-prefectură cu un singur etaj, vecină cu o clădire stranie, luxoasă, într-un nemaipomenit stil „Wiener Sezession", îmbrăcată ca o odaie de baie, placată în întregime cu faianță albă și neagră — era casa Assan —, astăzi bineînțeles dărîmată, ca și vechiul liceu „Spiru Haret" de pe fosta stradă a Scaunelor. În uniformele noastre cu vipuști violete, pe brațul stîng purtînd numere de ordine brodate și cu șepci asortate, ne întîlneam dimineață de dimineață, îmbulzindu-ne la intrare. Poarta se închidea precis la 8 și atunci, de multe ori, noi, zăbavnicii, fie că escaladam zidul Assan, fie că pătrundeam sărind printr-o fereastră de la parter, unde era clasa VIII-a modernă. Odată, Eliade Mircea și Mărculescu Mircea au fost prinși tocmai cînd treceau acest punct de hotar. Întîrziaseră de fapt la magazinul anticariat al Ghizelei Popper, aflat la doi pași de liceu, vis-à-vis de biserica Batiștei. Negustoreasa, boită și cu bigudiuri, locuia în chiar mijlocul mărunțișurilor ei, unde, în afară de caiete, gume, bile, timbre și alte flecuștețe, vindea și literatură. Ispita cărților era mare, iar ora de intrare la școală fusese o clipă uitată; încercarea de a pătrunde pe geam în clădirea ferecată a fost, vai, surprinsă de astă dată de profesorul de matematică Ion Banciu, care i-a lăsat corigenți pe cei doi contravenienți, dîndu-le note minime și la purtare, și la frecvență.

Alteori, la cursuri primejdioase, ori prea plictisitoare — se strecurau prin aceeași fereastră în sens invers, ducîndu-se pe maidanul vecin să converseze ori să bată mingea. Cu toții ne regăseam însă, o dată pe săptămînă, în orele de gimnastică, mai cu seamă cînd se pregătea serbarea de fine de an, pe uriașul maidan „YMCA" — un teren al Primăriei —, mărginit de strada Batiște și bulevardul Colței (rebotezat General Magheru), unde astăzi se înalță trufașul „Intercontinental" și complexul Teatrului Național. Acolo se întindea vastul nostru spațiu sportiv, unde jucam oina și „mingea indiană" (o născocire a profesorului nostru, gimnastul Boian) sau săream peste o groapă sau alergam ștafeta ori ne fugăream de-a ulii și porumbeii.

Ne mai era dat să vedem cum pe niște lespezi și socluri de piatră (rămase poate de la demolarea vechii „Panorame Grivița" — Mircea Eliade, I. V. Vojen, H. Acterian, I. Cioränescu și alții mimau un fel de ritual cvasi sacru, invocînd, cu teatrale gesturi, pe imaginarul zeu Baal, căruia îi aduceau ofrande (struguri și ramuri), iar alteori recitau imnuri pentru mirifica regină a Ostrogoților sau în cinstea lui Osiris și Isis. Noi, mai tineri cu doi-trei ani, priveam cu sfială spre jocul enigmatic al grupului seniorilor. Existau însă și mai strînse legături fraterne, unele afinități directe, datorită desigur faptului că între clase — niște vase comunicante — erau și relații de efectivă frățietate: Haig și Arșavir Acterian, Tiberiu și Corneliu Axentie, Nelu și Alexandru I. Cioränescu, Grigri și Ion Moisil, Alexandru și Petre Peretz, Leon și Victor Popescu, Dinu și Radu Sighireanu, frații Arapu, Cernavodeanu, Chivulescu, Ghișoiu și alți frați și prieteni, care stabileau între noi un familiar nexus...

Pe Mircea Eliade îl admiram cu precădere; de multe ori el ne sidera cu uluitoarele sale isprăvi. Aflasem că citește zi și noapte, devorînd demențial cărțile; că își scurta singur, cu deșteptătorul, orele de somn, tăindu-le treptat minut cu minut: de la 8 la 7, de la 6 la 5, și chiar limita de 4—3 ceasuri smulse din cele 24! Venea la școală adesea cu ochii lui miopi împăienjeniți de nesomn și se căznea să nu ațipească. Ne îndemna și pe noi să studiem nu crîmpeie, ci operele complete ale lui Hașdeu, Iorga, Xenopol, Voltaire, Pascal, Balzac, Papini etc., etc. Să ne afundăm cu toată mintea în universul fiecăruia. Se mai vorbea și de alte năstrușnicii ale lui: de anumite experiențe spirituale, de exerciții de voință prin care el îndurase să fie flagelat, ori se străduia și izbutea să-și înfrîngă dezgustul și să îngurgiteze unele gîze.

Chiar înainte de fabuloasa călătorie în India, noi îl priveam ca pe un fel de misterios fachir. De altfel, încă de pe atunci se arăta atras de alchimie, de ocultism, de scrieri cabalistice, de mistica Orientului. În 1925, într-una din „Ședințele literare" ale liceului nostru, Mircea, cu debitul lui verbal îmbulzit, a produs o profundă impresie rostind o conferință savantă — **Despre ocultism și știința modernă.** În afara înrîuririi pe care o exercita asupra lui profesorul de latină Nicodim Locusteanu — care părea a fi un mare inițiat — se împrietenise la cataramă cu Avramescu Marcel, cu care se pitulau în pod, unde făceau spiritism...

Înzestrat din născare cu stranii puteri magice, Avramescu avea să devină succesiv bizarul scriitor de avangardă Ionatan X Uranus, care, mai tîrziu, sub pseudonimul Mark Abram sau A. Marc a deschis într-un „Pavilion Regal" din Parcul Carol — în „Luna Bucureștilor" — un faimos „Cabinet științific de psihografologie, astrologie cabalistică".

Subjugat de învățătura lui René Guénon, Marcel Avramescu a scos efemera revistă „Memra", la care, deghizat sub literele „Krm" a colaborat și Mircea Eliade.[3] Legile cosmice oculte și mai ales pîrtia care va duce spre doctrinele hinduse vor fi fost poate descoperite în mansarda din strada Melodiei, datorită inițierii făcute alături de Marcel Avramescu, viitor laureat „Magna cum laude" al Facultății de litere și filozofie din București, devenit în cele din urmă cucernicul paroh Mihai din Jimbolia. Dar aceasta este o cu totul altă aventură.

Revenind la „Spiru Haret", trebuia să subliniem că Mircea Eliade a publicat articolul intitulat **Alchimia,** apoi textul conferinței lui, **Știință și ocultism** — cu note și bibliografie adecvată — în chiar revista „Vlăstarul".

„— Prezentați-ne această revistă a liceului „Spiru Haret", a cărui animator a fost ilustrul d-voastră prieten.

— De la primul număr din 1923, Eliade a fost principalul ctitor și animator al acestui redutabil periodic care, cu lungi intermitențe, mai este scos și astăzi sub egida liceului. În același an, tot într-o altă publicație școlară aveau să-și vadă pentru întîia oară tipărit numele Petru Comarnescu și Dan Bota, ambii într-a VII-a modernă a liceului „Sfîntul Sava". Confratele „Vlăstarului" purta numele duios de „Ramuri fragede"... Aici așadar va debuta cu multiple cronici teatrale, muzicale și plastice bunul nostru prieten Petru Comarnescu, proclamînd elogios, încă de pe atunci, gloria lui Pallady, Tonitza, Sirato, Steriadi și Paciurea.

Mai tîrziu, paginile „Vlăstarului" se vor metamorfoza în sobra „Revista Liceului Sfîntului Sava", la care colaborau, printre alții, Mircea Grigorescu, Eugen Ionescu, Horia Roman, Alexandru Stănescu Sahia, Constantin Fântâneru, graficianul Nicolae Cristea, Octav Șuluțiu. „Vlăstarul" era pentru noi un eveniment cultural de prim rang. Așteptam apariția lui și urmăream firește cu nesaț proza și poezia redactate de colegii noștri mai mari sau mai mici: cronicile culturale (în care Mircea Eliade înregistra bucuros apariția cărții cernite, **Remember,** scrisă de „fiul marelui Caragiale"; sau cum deplîngea el „seceta literară" a timpului, pomenind de „tînărul domn Cezar Petrescu"). Citeam cronicile dramatice ale lui Ion-Victor Vojen; cele sportive ale lui Mihai Pușcariu sau sporadicele articole ale lui Alexandru Elian, Haig Acterian, Alexandru Cioränescu (actualmente profesor de limba și literatura spaniolă la Universitatea din insulele Canare), Nelu Cioränescu, Simion Iuca, M. Mărculescu ș.a. — alături de venerații noștri dascăli: Nicodim Locusteanu (traducătorul lui Tit Liviu, al **Metafizicei** lui Dimitrie Cantemir, autor al eseurilor **Despre polycromie in arhitectura și sculptura hellenilor, Miles gloriosus de Plaut** ș.a.) și care nouă ne vorbea în orele de latină despre Novalis și Leonardo da Vinci; subtilul Iosif Frollo, profesorul nostru de franceză (traducător al lui Toma d'Aquino); Nicolae Moisescu (autor, printre alte numeroase și valoroase lucrări didactice, și al studiului **Erosionserscheinungen des Saltzfelsens von Slănic — Prahova);** academicianul Constantin Moisil (ilustrul numismat și director al Arhivelor Statului); Alexandru Claudian, profesorul de filozofie (autor și al volumului de poezii intitulat **Senin)** — și alții, mai puțin dragi, cu toții prezidau la buna noastră creștere, colaborînd cot la cot la întocmirea acestui „Vlăstar".

Mircea Eliade se distingea și prin uriașa lui capacitate de a asimila, și printr-un curaj care — pentru un puști într-a VIII-a — friza uneori insolența și ascundea, cine știe, poate, și năzuința de a se lansa în afara țarcului școlar. Iată, de pildă, cu ce asprime judeca el pe profesorul Iorga — în ciuda faptului că îi purta o foarte mare admirație. Recitesc și astăzi cu uimire cele scrise la începutul anului 1925, cînd Mircea Eliade socotea că „demonul lui Iorga se zbuciumă prea mult, atîtea pagini înnegrite sub pana profetului nu au nici o altă valoare în afară de aceea de a fi făcut să-i vibreze sufletul. Și apoi, întreaga operă e prea subiectivă: Iorga se amestecă în toate, numai ca să-și poată da părerea asupra tuturor și numai pentru plăcerea de a judeca acele lucruri". Și, mai grav, el punea „sub semnul întrebării" ce anume din opera istoricului „va rămîne?". Apoi, temerarul elev termina articolul — care, chipurile, „plăcuse marelui savant"[4], cu un frumos portret metaforic: Iorga reprezintă „o culme pe care șueră vîntul și se rostogolesc troenile".[5] În același ani, Eliade Mircea era notat la istorie cu „suficient". În schimb, viitorul istoric al religiilor obținea în tot cursul liceal nota maximă la religie și tot „foarte bine" la muzică.

— Ce ne puteți spune despre activitatea „extrașcolară" a elevului Mircea Eliade?

— Începuse prin a cînta la trombon în fanfara liceului; apoi cînta colinde de Crăciun; pedala la armoniul adăpostit pe coridorul liceului, iar la festivitățile de sfîrșit de an sau la cele în cinstea Sfîntului Spiridon, la 29 decembrie, cînta la pian, descifrînd foarte alert partituri din Brahms și Grieg, ca și melodii din baletul **Coppélia** de Léo Delibes sau din **Paiațele** lui Leoncavallo. La alte serbări, prilejuite tot de patronul liceului, Mircea Eliade a jucat în piese de teatru, ca și în revista **Un liceu model,** scrisă de Fănică Ardeleanu și reprezentată pe scena vechiului și frumosului Teatru Național, interpretînd cu o vervă vindicativă rolul profesorului de fizico-chimie, Voitinovici, care tocmai îl lăsase corigent.

Mircea HANDOCA

[1] **În 1934, într-un interviu acordat unor elevi din clasa a V-a — Mircea Eliade recunoștea 7 corigențe: „în liceu nu prea am dus-o bine. Am fost corigent la română, franceză și germană în clasa I-a, corigent la matematici de trei ori; corigent la fizicochimie o dată..." (Alexandru Dragomirescu-Baranga, Mircea Schrager, N. N. Angelescu,** De vorbă cu Mircea Eliade, **[în] „Vlăstarul", nr. 7/1934. În realitate, a avut între 1917—1925 opt corigențe, promovat fiind la finele studiilor cu media 6,85, iar la bacalaureat obținînd media 6,40.**

[2] **Alexandru Paleologu,** O revistă și un profesor, **[în] „Vlăstarul", nr. 1/1981.**

[3] **Cornel Ungureanu.** Despre căile literaturii **[în] „Orizont", 1981, august, 25.**

[4] **Mircea Eliade,** Amintiri (I) Mansarde, **colecția „Destin", Madrid, 1966, p. 106.**

[5] **Mircea Eliade,** Iorga **[în] „Vlăstarul", 1925, februarie.**

CAPODOPERA LOR — LIBERTATEA

Rîndurile de mai sus, cu un generic care ar umple de invidie imaginația oricărui editorialist, aparțin unui ziarist francez, Jean-Paul Guetny. **Alături de cîțiva colegi (Philippe Demenet, Gilbert Perrin, Agnès Cazenave, Aimé Savard), el a alcătuit recent cîteva pagini cu adevărat memorabile în revista pe care o conduce, „La vie“. Fără să-și propună o pledoarie intelocrată, paginile acestea — pe care le recompunem aici în traducere și selecție — vor să recupereze un model. O imagine — generată mai mult ca oricînd de Istoria imediată a țărilor din Răsăritul Europei : efigia intelectualului (scriitor, artist, om de știință), implicat nu doar prin operă, ci prin propria biografie, în evenimentul politic care, în doar cîteva luni, a dat un nou curs destinelor colective din Cehoslovacia, Polonia, Germania de Est, Ungaria. Și, nu în ultimul rînd — România.**

Adriana **BABEȚI**

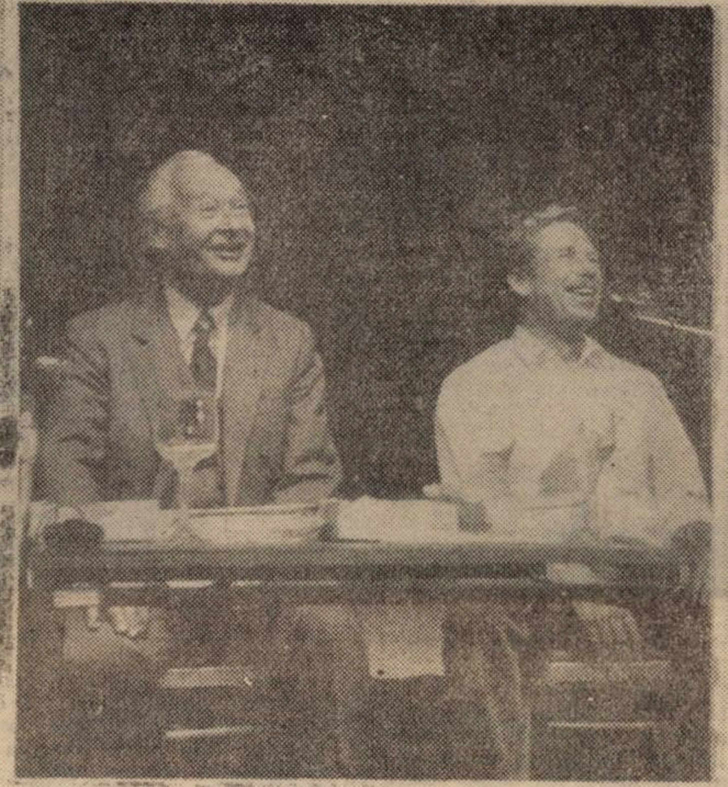

Vaclav Havel, alături de Alexandr Dubcek

Mircea Dinescu și Ion Caramitru, în primele zile ale libertății.

Adam Michnik, intervievat.

Adam Michnik

MOȘTENIREA „INTELIGHENȚIEI“

Adam Michnik, directorul cotidianului polonez „Gazeta Wyborcza“, deputat, „Europeanul anului 1989“, este el însuși un om de cultură. L-am întrebat de ce scriitorii, artiștii și, în general, intelectualii sînt atît de numeroși printre autorii revoluției care zdruncină țările din Est.

— Întîi de toate, e vorba despre o tradiție istorică în Europa Centrală și Răsăriteană. Țările acestea nu au avut niciodată o mare burghezie importantă. „Inteligheția“ alcătuiește acolo, de multă vreme, o categorie a populației care exprimă aspirațiile sociale și naționale ale poporului.

— „Inteligheția“ e un cuvînt rusesc ...

— Da. Nu are echivalent în franceză. În țara dumneavoastră, burghezia a jucat rolul de forță socială reformatoare pe care, în Rusia țaristă, l-au jucat intelectualii reformiști : „intelighenția“. Cuvîntul e folosit cu același sens în toată partea de răsărit a Europei. Nu îi desemnează numai pe intelectuali, pe oamenii cultivați, ci grupul social care, în numele inteligenței și culturii, simte că are o misiune morală în societate. În acest sens, un funcționar de poștă, un amploiat care crede că deține o anumită cultură și se vrea fidel unor valori morale face parte din „intelighenția“. În regimurile totalitare, acesta a fost unicul grup care a continuat să afirme valorile spirituale și a cărui voce s-a făcut auzită pînă în Occident. Liderii contestației democratice din Europa totalitară au fost reprezentanții acestei categorii : Saharov în U.R.S.S., Havel în Cehoslovacia, Kuron sau Kolakowski în Polonia, Mircea Dinescu sau Doina Cornea în România și mulți alții, scriitori, oameni de știință, pictori ...

— Cineva aparține „intelighenției“ prin tradiție familială ?

— Da. Iar într-un regim totalitar s-ar putea chiar spune că moștenirea a fost transmisă numai în interiorul cercului familiei. Ea a fost, de fapt, ultimul bastion al luptei împotriva totalitarismului. Iată de ce strategia cardinalului Wyszynski legată de organizarea mișcării familiilor creștine a fost cenzurată. Familia era ultimul refugiu al valorilor, al independenței naționale, morale și intelectuale.

— Existența unei „intelighenții“ autentice presupune libertatea de spirit. Cum a putut fi aceasta păstrată într-un regim totalitar ?

— Tocmai prin familie. Acasă la tine, în jurul mesei, puteai discuta fără teamă și fără cenzură. Era principalul loc de rezistență împotriva școlii și propagandei.

— Dar oamenii trebuiau și să-și poată împărtăși ideile, experiențele, așa cum, de pildă, scriitorii puteau să-și scrie cărțile sau artiștii să creeze, ca formă a comunicării cu ceilalți ... Cum a putut „intelighenția“ să reziste asfixiei spiritului sub aceste regimuri ?

— Desigur, viața intelectuală era o luptă permanentă. Nu cred că toate grupurile au reușit să reziste presiunii și să-și conserve o atitudine impecabilă din punct de vedere moral. Dincolo de comportamentul unora sau altora stăruie un mister, se pare, de ordin aproape religios : unde sînt resursele de energie ale demnității și libertății umane ? De ce, de pildă, un om ca Saharov, fizicianul extraordinar, de trei ori laureat al premiului Lenin, membru al Academiei de științe a U.R.S.S. și deci demnitar eminent al aristocrației sovietice a renunțat la toate pentru a apăra drepturile omului și pentru a lupta împotriva practicilor totalitare ? E un mister al condiției umane. Nu am cum să dau o explicație socială, rațională. Sigur, s-ar putea obiecta că el beneficia de independență materială. Dar asta n-ar fi destul pentru a-i aprecia curajul intelectual. Misterul acesta e, pentru mine, și o sursă de optimism. El demonstrează că oamenii pot alege să trăiască în libertate, care e un lux moral, decît să rămînă sclavi, beneficiind de lux material.

— Și totuși, la început, comunismul a sedus mulți intelectuali, cu siguranță de bună-credință.

— Da. Lucru valabil atît în ce privește comunismul, cît și fascismul. E o caracteristică a regimurilor totalitare. După părerea mea, fenomenul ține de o anume fascinație pe care forța, perspectivele istorice grandioase, ideologia totală, utopia absolută le exercită asupra intelectualilor. De altfel, aceștia sucombă ușor în tentativa de a contribui la schimbarea istoriei. În fine, mulți intelectuali au simțit nevoia de a susține comunismul în anii '30 și '40 pentru a lupta împotriva fascismului. Stalin le apărea drept garanția fundamentală a victoriei împotriva lui Hitler. Generația mea, care în 1950 avea 20 de ani, a fost prima asupra căreia seducția comunistă n-a mai operat, mai ales după ce s-a aflat, la Congresul XX al P.C.U.S., despre crimele comise de Stalin. Cu toate acestea, nu am abandonat marxismul ca limbaj pentru cunoașterea realității. Ne-am chiar servit de el pentru a critica sistemul.

— Credeți că acești scriitori — ca Havel, de pildă, în Cehoslovacia —, acești poeți și artiști, care în mai multe țări au acceptat răspunderi guvernamentale, vor deveni profesioniști ai politicii ?

— După părerea mea, e un fenomen provizoriu. Am discutat recent cu Havel la Praga și i-am reținut părerea că a acceptat președinția pentru a asigura doar tranziția, dar că nu dorește să se angajeze definitiv în politică.

— Intelectualii joacă un rol de contestare și în Uniunea Sovietică ?

— Da, ba chiar mai de demult decît în țările Europei Centrale, în marea tradiție a „intelighenției“ ruse de după Dostoievski. Pentru marii scriitori, literatura nu are ca prim scop să povestească istorii palpitante, ci să apere valorile morale ale omenirii. Primii care au făcut posibilă renașterea acestor valori, după decenii de totalitarism, au fost cei doi giganți, Soljenițîn și Saharov.

— Dar astăzi „intelighenția“ sovietică nu îl susține pe Gorbaciov.

— E adevărat și e chiar o problemă. Dar totul se leagă mai cu seamă de strategia lui Gorbaciov. Cele mai recente declarații ale sale cu privire la acest subiect nu sînt îndeajuns de clare și curajoase. Ele conțin accente anti-intelectuale. Faptul e periculos, căci, fără sprijinul „intelighenției“, politica lui va fi cu neputință de realizat. Iar „intelighenția“ rusă nu se va lăsa manipulată.

Vaclav Havel

LOVITURĂ DE TEATRU ÎN POLITICĂ

Îmi amintesc de cel de dinainte. De cînd nu era încă președintele Republicii Cehoslovace. Vaclav (se pronunță Vațlav) Havel, 53 de ani, m-a primit atunci, pe jumătate adormit, într-un halat alb, spre ora zece dimineața și m-a rugat să revin ceva mai tîrziu, cît să se îmbrace și să se dezmeticească. Autor dramatic (cu studiile interzise din cauza originii sale „burgheze“), laborant, apoi mașinist la teatru. A devenit celebru prin piesele sale de umor absurd, apropiate de ceea ce chiar el numea „misterul vieții“. Piese care dezvăluiau direct limbajul dublu, răsturnarea tuturor valorilor, „neantizarea“ și compromisurile impuse de regim. În 1977, împreună cu un grup de intelectuali, a lansat celebra „Cartă 77“, un adevărat manifest al libertății.

Regimul i-a aplicat tot soiul de vexațiuni și maltratări, închizîndu-l (în total) mai bine de cinci ani. Poliția îl supraveghea, îi organiza tot mai multe spargeri și mici „accidente“ ale mașinii, un Mercedes alb. Oricare dintre compatrioții ce ar fi îndrăznit să-i sune la poartă s-ar fi bucurat de același tratament : pierderea slujbei, intrarea forțată în carantină. Mai rău decît un ciumat, Havel a trăit, de fapt, între paranteze.

Așteptîndu-l, am bătut pasul pe loc ceva mai jos de casă, o clădire „Art Nouveau“, pe malul Vltavei, care curgea, între un pod și altul, calm mohorîtă. Casele de pe colț, niște construcții burgheze masive, mai purtau încă stigmatele invaziei sovietice din 1968. Nimic nu semnala prezența zbirilor, care continuau totuși, mai mult ca sigur, supravegherea. Pe zid, o placă avea înscris pe ea numele Vaclav Havel. Nu era însă disidentul, ci bunicul său, arhitectul care construise clădirea. Înainte de „lovitura de la Praga“, înainte de lovitura de stat comunistă din 1948, familia Havel trăia liniștit. Tot soiul de scriitori, poeți, filosofi o frecventau. Micul Vaclav se simțea — nu fără o umbră de tristețe — cu totul diferit de ceilalți colegi de clasă, ale căror familii aveau bucătăreasă, servitoare, grădinar, șofer, ba chiar guvernantă.

O oră mai tîrziu sunam din nou la ușa lui. Mochetă. Pereți albi. Tablouri moderne și sobre. Vaclav Havel are gust, dar și valută ceva mai multă decît populația mijlocie a Cehoslovaciei. Statutul său de paria, interdicția de a-și juca operele în propria țară, l-au obligat să publice în Occident. Avea un aer jenat, de patrician timid. Vorbea cu o voce puțin mecanică. Pe vremea aceea, izolarea sa aproape totală avea ceva patetic. Cei mai mulți dintre cehi și slovaci nu-i cunoșteau decît petițiile, protestele, arestările sau alarmele soției, Olga, în legătură cu starea sănătății, toate parvenite prin intermediul postului „Europa liberă“. Foarte puțini îl văzuseră vreodată. După cum, doar cîțiva își mai aduceau aminte de piesele care i se jucaseră la teatrul „Balustrada“, înainte de 1968, pe cînd „Praga nu fusese încă sufocată de lava indiferenței“.

Și totuși, fiecare simțea — dar cum ? — importanța vitală a acestei conștiințe izolate, încăpățînate, care îi îndemna, cu vocea înăbușită, să-și regăsească adevărul ființei, integritatea morală, descompusă de-a lungul deceniilor de către un regim mincinos. Iar Havel știa să se facă așteptat. **„Mărturisesc : cîteodată îmi venea să urlu. Încercați să riscați pe piele proprie ; n-o să vă fiu mîntuitor !“,** îi spunea cîndva Havel conlocutorului său favorit, Karel Hvizdala. **„Dar de fiecare dată, în ultima clipă, mă hotăram să tac, să nu strig nimic, să trec peste toate și-mi repetam ceea ce-mi spusese Jan Patocka[1]: adevărata încercare pentru un om nu e cum realizează ceea ce a hotărît să facă, ci cum își împlinește rolul încredințat de către destin“.**

În ianuarie 1989 Havel a fost arestat pentru ultima oară. Dar ceva absolut incredibil se pregătea în surdină. O răsturnare a istoriei, pe care numai cehii puteau să o orchestreze. Arestarea, petițiile care i-au urmat, cerînd eliberarea lui, apelul lui Havel de a semna **Cîteva fraze** — ascultat de cîteva sute de mii de persoane, ca și reprimarea brutală a manifestației din piața Venceslas, de la 17 noiembrie, au scos dintr-o dată în stradă un popor atît de calm, atît de disciplinat, încît părea hărăzit „neantizării“ pentru cîteva veacuri de acum înainte.

Nici măcar Havel nu credea că așa ceva ar fi cu putință. Într-o zi, în 1988, pe cînd își plimba cîinele pe malul Vltavei, pașii l-au purtat spre Teatrul Național, o clădire în stil pompieristic, din veacul trecut, nemurind gloria națiunii. Acolo a dat nas în nas cu „țarul glasnostului“, Mihail Gorbaciov, aflat în vizită oficială la Praga. Prințul singuratic al disidenței nu s-a putut abține atunci să nu răspundă salutului discret pe care Gorbaciov a părut că-l adresează mulțimii venite să-l aclame. **„M-am simțit trist, spune Havel. Vedeam că poporul nostru n-a învățat nimic. De cîte ori și-a pus toată nădejdea într-o forță din afară care, credeau toți, ar putea rezolva problemele interne !“.**

Din acea clipă, singuraticul Havel s-a dovedit un redutabil strateg. În noiembrie 1989 a incitat opoziția să se unească sub numele de „Forumul civic“. Apoi a măturat ultimele enclave ale rezistenței puterii comuniste și a stîrnit țara cu amenințarea unei greve generale. La 24 noiembrie a fost aclamat, alături de Alexandr Dubcek, omul „Primăverii de la Praga“. Disidenților de ieri — o mînă de oameni — nu le venea să-și creadă ochilor. Le-au spus atunci celor 750 000 de manifestanți adunați pașnic pe marele stadion de la Letna, la poalele Hradului, castelul prezidențial : **„Sînteți cu adevărat ceea ce sînteți ? Veți fi cu noi pînă la capăt ?“.** Iar în stilul acelui ciudat dialog care începuse atunci pe străzile minunate ale Pragăi, mulțimea răspundea : **„Așa sîntem ! Așa sîntem !“.**

„HAVEL LA CASTEL !“

Mulțimea, care nu citise, de fapt, nici un rînd din Havel, nu avea pe buze decît un slogan : „adevăr“, care în cehă, ca și în rusă, de altfel, se spune **pravda.** Oamenii scandează, de asemeni, cu o logică impecabilă : „Havel la castel !“. Cu o lună înainte, emigranții cehi lansaseră la Paris ceva asemănător unui banc, care suna exact la fel : „Havel for president !“. Era gluma cea mai absurdă pe care și-o puteau închipui atunci. Chiar numele lui Havel era exilat pe vremea aceea. Oficial, el nu exista. Și iată că, la 29 decembrie, această non-ființă a fost adusă la președinția Republicii Cehoslovace pe o arie de Smetana, marele compozitor al renașterii naționale din secolul al XIX-lea, de către o putere comunistă în agonie. Gustav Husak, groparul „Primăverii de la Praga“, își părăsise fotoliul prezidențial cu doar 19 zile înainte.

Havel, care nu s-a supus nimănui niciodată, chiar riscînd să rămînă singur într-un teatru de umbre, a devenit președintele-fetiș al întregii țări. Lasă guvernul să guverneze după placul inimii, iar el se înconjoară de prietenii săi dintotdeauna : compozitori de jazz, scriitori, oameni de teatru. Nu are un program fix. Urăște programele fixe, ca orice lozincă de altfel. În teatru, spune el, **„spectatorul însuși trebuie să-și găsească soluția proprie ; aceasta e garanția adevărului său“.** Iar în politică : **„nu trebuie să inventezi în prealabil o lume mai bună ideală, pentru ca abia apoi să o realizezi“.** Havel crede în „renașterea spirituală“, în „revenirea valorilor metafizice“ într-o lume — Est sau Vest — care a crezut că se poate elibera de orice morală superioară, o lume **„unde nu sîntem decît o piesă într-o mașină gigantică, pornită într-o direcție necunoscută“.**

UN PREȘEDINTE ÎN „HAPPENING“

Înainte de alegerea sa ca președinte, Havel își imagina politica asemeni operei unui sculptor : o modelare a lutului cu un infinit respect pentru „misterul vieții“. Astăzi, el transformă saloanele vechiului castel al regilor Boemiei într-un permanent „happening“. Urările sale de Anul Nou, apelul la resurecția morală sînt cîteva din cele mai frumoase pagini de literatură cehă. Împreună cu soția sa, Olga, au sărbătorit revelionul într-o clădire enormă de beton, urîtă, obscură, tipică pentru vechiul regim. A doua zi a plecat „la cravată“ să viziteze cele două Germanii. Peste încă o zi, în blugi și bluzon de piele, i-a salutat pe minerii de la Ostrava. Iar în februarie, Președintele Havel ar fi trebuit să-l întîlnească pe „țarul glasnostului“, Mihail Gorbaciov.

El vrea cu orice preț să insufle viață unei societăți „neantizate“ de către o dictatură totalitară. Închisorile, binecunoscute lui, erau ticsite, deoarece regimul „criminaliza diferența“. Acolo, între patru pereți sau la munca forțată impusă arestaților, Havel a întîlnit „adevăratele personalități“. La 1 ianuarie, Președintele Vaclav Havel a eliberat, dintr-o trăsătură de condei, 20 000 de deținuți, spre marea jale a uzinelor Skoda care îi folosea în masă. **„Munca deținuților semăna prea mult cu aceea a sclavilor“,** a spus el înainte de a lua hotărîrea.

Oare va rezista el, președintele care vrea să stea în fruntea țării doar cinci luni — timp de pregătit alegerile cu adevărat libere — oare va rezista, deci, fascinației puterii ? „Havel e înconjurat de o camarilă de prieteni. Fiind un om de teatru și cum, în prezent, teatrul s-a mutat la castel, totul a început să-i cam placă. Prietenii îl încurajează în ideea de spectacol“, declară un cuplu de emigranți celebri, care tocmai l-au vizitat. Și totuși, „a rămas același om. Poate ceva mai decis. Dar și mai diplomat“.

Dar președintele își păstrează obiceiurile. Doarme în apartamentul său plin de cărți și casete video. Duba gri, banală deja, care-i adăpostea pe îngerii săi păzitori de la Poliția statului, a dispărut, firește. Pe ușă, un mic înscris: **„Aici e locuința mea particulară. Dacă doriți ceva, urcați la castel, unde nu locuiesc“.**

---

[1] Profesor la universitate, filosof, Jan Patocka (1907—1977) a murit în urma unui interogatoriu la Poliție, privind activitatea „Cartei 77“.

Mircea Dinescu

POEZIA ÎN SLUJBA ISTORIEI

În România, mesagerul libertății a fost un poet de 39 de ani : Mircea Dinescu. La 22 Decembrie, el a anunțat la televiziunea română și în fața lumii întregi căderea lui Ceaușescu. O scenă istorică, apariția acestui mare poet la balconul Istoriei. Nesupus timp de 20 de ani, Dinescu a combătut dictatura prin poemele sale subversive și metaforice. Cuvinte ascunse, asemeni jarului sub cenușă. Pînă în acea zi, Mircea Dinescu se afla sub stricta supraveghere a poliției, ca și soția și copiii săi. Nimeni nu-l putea vizita. Telefonul îi era întrerupt. Corespondența — deschisă. Casa — sub observație. Strada era înțesată de polițiști în civil și în uniforme, care împiedicau pe oricine să se apropie de locuința lui. Îi numise „îngerii păzitori“.

Născut în 1950 la Slobozia, în Cîmpia Dunării, Dinescu, fiu de muncitor, a irupt în viața literară la finele anilor '60. „Apariția sa în poezia românească a fost un eveniment fără precedent“, scrie criticul Lucian Raicu. „Lirismul țîșnea cu o poftă de viață juvenilă, pură, cîtuși de puțin contaminată de climatul alienant al sistemului“. O precizare : în acea epocă, dictatorul Ceaușescu lăsase ceva mai liber frîul intelectualilor români. „Un soi de complicitate tacită se stabilise între putere și artiști, își amintește Mircea Iorgulescu, critic literar, recent exilat la Paris. Ni se respectau domeniul de exprimare artistică și stările de spirit, cîtă vreme nu ne atingeam de ideologia regimului. Astfel, aveam dreptul să fim triști, să vorbim despre moarte, despre tragicul existenței, ba chiar să criticăm pe cei aflați la putere înaintea lui Ceaușescu“.

TIRANIILE CENZURII

Iluzorie și provizorie libertate ! Asemeni celorlalți scriitori, Dinescu a trebuit să se supună, puțin cîte puțin, tiraniilor cenzurii : un cuvînt, două, trei, poezii trunchiate. Și totuși, persistă ; își semnează poemele. Opt volume publicate între 1977 și 1986. Tirajele lor derizorii fac ca oamenii să și le achiziționeze mai mult de pe piața neagră, la prețuri incredibile, în timp ce exemplarele xeroxate circulă pe ascuns. Tolerat de literatura oficială, Dinescu nu s-a numărat totuși printre poeții de curte, tămîietori ai regimului, ca atîția alții. „Nu a scris un singur rînd bun despre Ceaușescu“, ne previne prietenul său, Iorgulescu. „Dar nu a intrat imediat în conflict deschis cu puterea. Într-un anume fel, stătea încă pe margine, decis să acționeze în cîmpul poeziei, cultivînd metafora printr-un stil incisiv și violent, aproape disperat“.

Dinescu denunță „degradarea speciei umane în căutarea fericirii“ (socialiste), acuză „trompetele vacuității“ de a-l fi furat aerul vital.

MINISTRUL OPOZIȚIEI

Pînă în 1985, Uniunea Scriitorilor și săptămînalul său, „România literară“, sînt singurele spații unde se mai pot purta deschis discuții politice împotriva regimului. Dar asta nu va dura mult timp. În curînd, Dinescu va înfrunta autoritățile, denunțînd distrugerea satelor românești. Va semna un memoriu asupra situației dezastruoase din cultură. Acuzat că întreține relații cu străinii din București, își pierde, în 1988, slujba. În martie 1989 este exclus din partidul comunist român, în urma unui interviu acordat cotidianului francez „Libération“, unde îl critică deschis pe Ceaușescu. **„Sînt liber, se încăpățînează el. Nu cunosc nici un secret de stat, nu am nimic de vîndut agenturilor imperialiste. Meseria mea este de a-mi dezvălui doar secretele personale“.**

În acest moment, Dinescu e președintele provizoriu al Uniunii Scriitorilor din România și face parte din C.P.U.N. „El are, în sînul acestui Consiliu, spune Mircea Iorgulescu, cele mai democratice poziții, cele mai îndepărtate de rutina comunismului. Nu utilizează limbajul de lemn al celorlalți și refuză să împrumute vocabularul unui politician profesionist, făcut din clișee și formule de-a gata. E un bărbat autentic, sincer și care a dobîndit în țara sa o aură extraordinară, pentru că e poet“.

„Prins“ în istorie, poet, dar și jurnalist, Dinescu pregătește o carte, o „reflexie poetică“ asupra evenimentelor trăite azi. Cînd e întrebat despre posibila lui angajare într-un viitor guvern, el răspunde : **„Nu vreau să fiu nici un fel de ministru. Doar ministrul opoziției“.**

Traducere de
Adriana **BABEȚI**

IZVORUL FIINȚEI

Marginile și nemarginile gîndirii. Există gînditori care pun margini vremii lor, pentru a cugeta apoi la istoria desfășurată în determinațiile acelui interval. Există alții care încearcă să refacă traseul cugetului omenesc însuși, pentru a desprinde sensuri menite să releve o realitate originară nevăzută, ferită de întîmplările Istoriei.

Constantin Noica propune paradigma umană a ordinii și, prin aceasta, vizează spațiul gîndirii atemporale. Dar pentru ca acest demers, propus în prima sa carte **Mathesis sau bucuriile simple** să prindă contur, a fost nevoie de o punte, o trecere, și aceasta a fost pentru gînditorul de la Păltiniș **cultura.** Într-o lume amenințată de accidentalitatea istoriei, trebuia căutată o modalitate de redobîndire a ordinii, iar cultura era soluția de orientare spre esență, din perspectiva omului modern.

Cuvintele lui Constantin Noica vin să ne salveze din dezbinarea la care ne-a supus izolarea veacului, inducînd universalitatea culturii în miracolul fiecărei vieți individuale. Iar orientarea spre esență este, în fapt, o reîntoarcere în **sine.** Căci „întreaga cultură a omului ar putea fi înțeleasă ca **ridicarea eului la sine**“, spune Noica. Și, într-adevăr, tot ce prinde viață în lumea omului și este posibil a fi regăsit de către moderni prin cultură este **sinele.** A fost nevoie de intîlnirea cu Noica pentru ca să înveți necesitatea „petrecerii“ culturale, o modalitate de a-ți face viața suportabilă, punîndu-te astfel, din nou, în fața vechilor întrebări, proiectîndu-ți existența în sînul limbii tale, acolo unde izvorul **ființei** își află maxima odihnă.

Căci iată : afli că sinele este simbolul totalității în care opusele sînt unificate în culturile arhaice și religioase, afli apoi că el, sinele, se manifestă prin a te recunoaște în sinele tău cu acea inscripție — „Cunoaște-te pe tine însuși“ —, apoi afli cu Hegel că sinele este cel ce devine cu adevărat sine prin medierea „altului“ său, apoi la Sartre afli că sinele este **idealul** — „cel ce ajunge la identitatea cu sine însuși“ —, iar la Jung sinele devine „idee arhetipală adecvată semnificației și numinozității sale“, pentru ca la Noica să afli că, în universul limbii, sinele este „orizontul mișcător în care te adeverești în adînc“, iar acest orizont mișcător-adeveritor e însăși limba țării tale. De altfel, la Noica, tot demersul spiritual poartă amprenta universalității inserate în tradiția românească. „Din limba altora să înveți și în în limba țării tale să scrii“, spune Noica, citîndu-l pe Dimitrie Cantemir. Ești dator să înveți limba altora, din limba altora împărtășind esența spiritului european și universal, pentru ca înțelesurile să devină implicite, iar mai apoi grăitoare limbii tale. Iar în limba noastră, „în fața afirmării semețe a **sinelui**“ (s.n., D.S.) acesta are surpriză de a nu rămîne singur și pentru a-i ține cumpăna i s-a dat drept pereche **sinea.** Este și aceasta o lecție a limbii noastre, pe care Noica o lasă să survină în lumina ei și din care ar trebui să desprindem învățăminte, pentru a nu mai cădea în „delirul ideologiilor politice“ sau orice alte forme de manifestare lipsite de măsură. Nu trebuie decît să ascultăm glasul limbii noastre, căci el singur ne învață ce e îndreptățit să facem. Iar atunci cînd gîndim asupra unei acțiuni pe care dorim a o întreprinde, e necesar să ne abandonăm în orizontul limbii. Dar acest fapt simplu, în aparență ușor, e totuși cel mai greu de obținut. Limba, spune Heidegger, „este locul de adăpost al ființei. În adăpostul ei locuiește omul“.

În filozofia română, Noica situează gîndirea noastră în fluxul esențial al culturii europene, revelînd dimensiunea originară a limbii, iar cultura europeană este integrată, la rîndul ei, în specificul limbii noastre. E o relație biunivocă, reflectată în unificarea ce absoarbe spiritul alterității în rostirea simplă a cuvîntului adecvat originii specifice românești.

Este limpede pentru toți cei tineri care au luat contact cu opera lui că „legenda Noica“, invocată deja printr-o fericită expresie, creează deschideri nebănuite în care sînt antrenate destinele celor ce nutresc a-și regăsi propria lor amintire. Rostirea gîndurilor lui Constantin Noica înaintează mereu în fiecare din noi, cei care rămînem, cum spunea Andrei Pleșu, „mărturisitori“.

Dorin STOICA

cronică literară

Poezia lui Petre Stoica, teme vechi și nouă

1. **Tango și alte dansuri**, recent apărutul volum al lui Petre Stoica, a fost întîrziat prin diverse instituții de rigorile cenzurii. I-a fost schimbat titlul **(Teroarea lucrurilor !)**, cunoscătorii au mai modificat cîte ceva, desigur, nu foarte mult. Au scăpat destule, dar vor fi scăpat chiar toate de ultima revizie ? Bunul de tipar. din 15 decembrie, arată că atunci cînd ai în față un poet de talia lui Petre Stoica, mai închizi ochii. Poetul a acceptat anumite modificări, prin urmare, tu, cenzor, poți să-i acorzi și lui dreptul să-și exprime lehamitea. Așa că atunci cînd poetul coboară în lumea cotidianului, cînd operează **reducții** (G. Grigurcu) în universul din preajmă pentru a ajunge în cea mai simplă dintre lumile posibile, în cel mai democrat univers cu putință, nu o face fără a mîzgăli cu bidineaua lui de zugrav de elită lozincile momentului oficial. Bacovianismul lui Petre Stoica nu se hrănește dintr-o suferință secretă, dintr-o stare trupească rea, dintr-o privire disperată aruncată lumii : se hrănește din bucuria jonglerului de a confecționa decoruri și de a cînta în fața lor : „Serenisimul soare îmbrățișează orizonturile / care adună și scad și înmulțesc și împart mulțimea drumurilor încinse asemenea gîndurilor // în dreapta e-un zid care ocrotește pietre funerare / menite să perpetueze numele celor ce-au iubit / cuvintele simple și-aluaturile ieftine // în stînga trec camioane cu vite destinate abatorului / le urmează cisterne triste ca ploaia înceată“.

De la **serenisimul soare** care îmbrățișează orizonturile, la **camioanele cu vite destinate abatorului,** iată un drum pe care îl va parcurge, cu entuziasm, și poezia generației 80. Poetica restrîngerii a pus-o la punct, însă, încă de la începutul anilor '70, Petre Stoica. Vom regăsi în literatura lui drumul de la **fericitele vremi,** la cele de restriște, de la universul paradisiac, la cel căzut. Între amintirea feerică și comedia profană a lucrurilor, **Tango și alte dansuri** reface cîteva dintre etapele mai vechi ale poeziei lui Petre Stoica. Nu fără a pune în valoare talentul său de strălucit tehnician, impecabila tăiere a versului și, desigur, capacitatea poetului de a da strălucire nouă vechilor sale teme : „în perimetrul acesta fără aspirații vremuri. A lumii care îi punea, sub ochi, minunata constelație a lucrurilor simple. Totul devenea strălucitor în această lume, privită desigur cu ironică îngăduință. Îi pria poetului postura de artist naiv, de autor de picturi naive. De la Adrian Maniu ea nu mai fusese încercată. În ultimul volum cîștigă spațiu, însă, o anume dramă a amintirii. Contemplatorul estet se dă la o parte, îl lasă pe celălalt să vorbească. Pe cel care a trăit drama reducției. Există, în deschiderea volumului, o **Copilărie sărmană,** deloc în ton cu literatura mai veche a lui Petre Stoica, dar perfect integrată Jugend-stil-ului iubitor de decor, de filigran, de desen fin. Apar acum în poezia lui Petre Stoica sicriele, cavourile, cimitirele. Poetul nu avea patosul funebru pus în valoare acum, de **Trecutul,** dar nici tentația thanatică din **Teroarea lucrurilor.** Dedicat lui Modest Morariu, prieten de-o viață și cărturar legat de poet printr-o relație afectivă deosebită, poemul se deschide către un alt Petre Stoica, grefier al crizei și actor al spectacolului final : „memoria trompa ei se dezmorțește ah da / nota de plată îngrozit alergi după ea / în colțul bucătăriei îți cade etajera în cap /... / tavanul crapă podeaua se cască / gîndacii stacojii se înmulțesc fulgerător / suflul ceasului deșteptător te aruncă pe eșafod // un vultur intră pe fereastră / își vîră ciocul în farfurioarele micului dejun / înfulecă înfulecă înfulecă / poftă bună bes-și voci / vii sunt numai giruetele de zgură care-n zilele iernii / se învîrt și se învîrt printre pescărușii / izgoniți din lumea lor lichidă“.

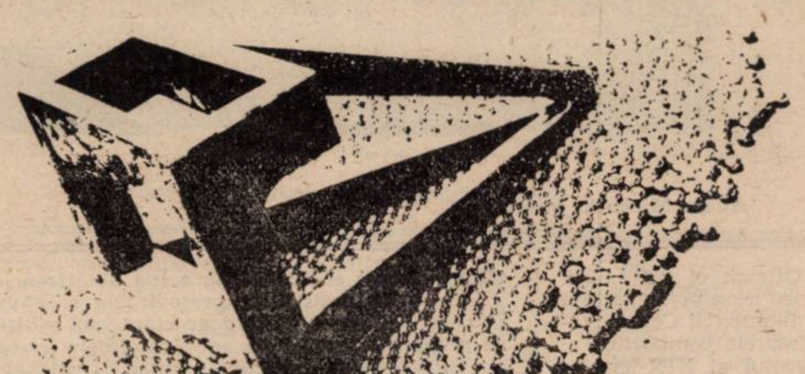

2. Pentru cel ce vrea să-l înțeleagă pe Petre Stoica, drumul începe cu volumul **Arheologie blîndă.** Acolo poetul a pus la punct un mecanism de investigare a minunatelor timpuri de odinioară. A fericitelor tie // ... / pe scară sporovăiesc borcane de iaurt / în curte gunoierii suflă-n trîmbița eternității / găsită printre lucruri ce nu mai pot chinui // oh sărmana ta dimineață sărmana ta haină descusută / și sărmanul tău cucui violet // înhați piulița grea de o tonă / și ucizi vulturul căpcăunul văzduhului // cu ultimele tale puteri / azvîrli cadavrul spre cer / sîngele mînjește copacii înfloriți / penele învolburate întunecă soarele / înghiți un pumn de pastile / și urci senin colinele zilei“.

De la poezia **cotidianului,** feerică sau ironică, la poezia **coșmarului cotidian,** la feeria coșmarescă a „terorii lucrurilor“, iată drumul străbătut de Petre Stoica, de la **Arheologie blîndă,** la volumul de față.

3. Fiecare poezie din **Tango...** este urmată de un **Ex libris.** Reprezintă, am zice, recreația cărturarului, bucuria sa de **a desena,** de a compune, de a ieși din fluxul poemului, din universul coșmaresc. Din lumea amenințătoare a celor ce ne invadează. **Ex libris**-urile sînt insulele de seninătate ale cărții, **dedicațiile** pe care poetul le scrie volumelor sale preferate. Pe care le scrie personajelor sale preferate. După încrîncenarea **poemului, ex libris**-ul ne vorbește parcă de șansa de a exista între cărți. De bucuria de a citi universul înconjurător ca un bun cărturar : „chiciura crengilor de sub fereastră / cana cu lapte ațipită pe soba de tuci / înserarea ce aurește umbrele bătrînei / care împletește ciorapi de lînă aspră“ sau „Melancolia tramvaielor ninse / ferestre ce se luminează treptat / urme de pași încîlcite ca visul / și mănușa uitată pe banca din parc“.

Urmînd amplelor spectacole ale poemelor, catrenele dau seamă de capacitatea poetului de a rafina ; de a desena cu peniță subțire „lucrurile“ din preajmă. Prea des imitat, prea puțin citat ca deschizător de drum (cum este), Petre Stoica are orgoliu de a-și așeza **emblemele** după fiecare dintre poeme. Poet al cotidianului, el nu vrea a renunța la aspectul diurn al lirismului său pentru cel nocturn. **Tango și alte dansuri** (în fapt : **Teroarea lucrurilor)** devine astfel un volum compozit, cu „teme vechi și nouă“. Dacă nu cumva compozițiunea cărții a fost decisă de drăguța de cenzură.

Cornel UNGUREANU

cronica măruntă

LĂNCRĂNJENIZAREA DE SEARĂ

● Foștii studenți ai școlii de literatură îi păstrează o amintire duioasă lui Ion Lăncrănjan, după părerea lor cel mai stîngist din mulțimea stîngiștilor ocrotiți de stalinista instituție. ● Unii memorialiști ne povestesc cum junele literat făcea de toate pentru a cîștiga increderea mai marilor, printre operațiunile benevole numărîndu-se și aceea de corijare a somnoroșilor. ● A recalcitranților care incălcau disciplina deșteptării. ● Dacă e să ne luăm după reconstituirile unor istorici literari, bruftuluirea indisciplinaților va căpăta denumirea de lăncrănjenizarea de dimineață. ● Dar cîte nu va mai face studentul nostru pentru a păstra puritatea liniei ? ● El era cel mai de seamă soldat al luptei, veghetorul, mîna dreaptă a staliniștilor supraveghetori. ● Așa că nimeni nu va fi uimit cînd, în plin stalinism cultural, soldatul cel mititel va urca din grad în grad pînă la funcția de șef-adjunct al Gazetei literare. ● În frumoasele vremuri ale proletcultismului românesc, autorul Cordovanilor a tras din greu pentru a răspunde încrederii. ● E drept că a fost indignat cînd, în anii relativei destinderi, a fost scos la pensie : era compromițător pentru vechii ideologi. ● Dar cum să treacă dînsul la pensie? Tocmai dînsul, cu meritele sale ? ● După 1970, Ion Lăncrănjan a făcut tot ceea ce a putut pentru a fi plăcut urechilor ceaușiste. ● A rostit și el cunoscutele omagii. ● Mai împodobindu-le cu vorbe de duh, pe măsura talentelor sale lirice. ● Cum a știut că huiduirea scriitorilor e cît se poate de plăcută Majestății Sale, și-a huiduit cît a putut, într-un limbaj inconfundabil, colegii de breaslă necompromiși de colaboraționism. ● Damful cordovenesc al paginilor sale polemice aducea miresme neobișnuite în atmosfera parfumată din jurul Majestății Sale. ● După lăncrănjenizarea de dimineață în care, prin masiva trilogie Cordovanii, prozatorul nostru depășise din mers tot ceea ce putea oferi, în materie de colectivizare, proletcultismul lagărului, urmează așadar etapa omagială. ● În publicistica anilor '80, articolele lui Ion Lăncrănjan mută dezbaterile pe maidanul violenței. ● Cu Ion Lăncrănjan, viața literară descoperă o nouă voce a huliganismului. ● Ne-am fi așteptat, prin urmare, ca măcar cîțiva ani după Revoluție omul să-și pună cenușă în cap. Să ne povestească despre rătăcirea lui și să-și ceară iertare. ● Sau să scrie cîteva pagini duioase despre întîlnirile lui cu Ceaușescu și să lase o lacrimă pe hîrtie în memoria Iubitului Său Conducător. ● Cum au lăsat Postelnicu și Dincă. ● Cît de frumos a sunat în gura lui Dincă propoziția : L-am slujit cu credință ! ● Să deducem, din participarea frenetică a romancierului la polemicile momentului că l-a slujit fără credință ? ● Citim, în Baricada, (aprilie 1990), Evoluții și necesități — o frumusețe de articol care, fără îndoială, i-ar fi făcut o imensă plăcere Elenei Ceaușescu : „Am propus de altfel, încă din 1980, împreună cu alți colegi, să se democratizeze obștea noastră, să nu mai aibă o structură administrativă de tip colhoznic. Nu ne-am bucurat de succes...“. ● Să ne amintim, totuși, că suc-

SUNETUL POEZIEI

Marcel Gafton nu e ceea ce s-ar putea numi un poet care să țină seama de comoditățile de lectură ale cititorului ; nici, cu atît mai puțin, unul cu o seducătoare gesticulație lirică, susceptibilă a înfrînge înrădăcinate reticențe de gust în materie de poezie. Elaborate, tinzînd a se edifica aproape exclusiv în sfera iregularului poetic (fie acesta și unul istoricește validat), poemele acestui autor relativ puțin cunoscut [illegible] generația lui Geo Dumitrescu întîmpină, aproape toate, cu o năucitoare debitare de imagini ce, de nu-s prin ele însele rebarbative, șochează, prin contorsionata percepție pe care o presupun, și ochiul obișnuit cu frumusețile mai puțin canonice ale poeziei moderne : „O, fireasca ultimă părere de rău, brusc / încetînd să mai fie părere ! / metalul inoxidabil al fricii că rămîi dator frumuseții ! // un lup cu lupoaica și puii într-o pădure adolescentă — / mireasă taninoasă, foame iscusită și doară, / coridoare care duc și duc, obosesc / abia-n cuta privirii unde scrie : zeiță ! / cu păr descîntat aromește-mă / într-un cît mai aproape un clar sever, înverșunare / în sistemul de irigații, / copilărie chilugă ! stele jucate în bunghi / ocol mari deschide-n fiece por lumina / miraria / în rostul altei memorii țesută. // Și ghilotina-i mută, nu vrea, nu, / apele ei cu delfini să destăinuie. // Voi, arme, calde păcate, / rămînem dor și tîrcoale, / chiposul tău castel, întrebare“ **(Vineri cu neaua).**

Privirea pe care o bănuiești în spatele acestor imagini nu este, desigur, întotdeauna senină, cum nici referirile la o experiență limită de felul celei parcurse de generația autorului : războiul și traumatizantele circumstanțe legate de aceasta, transformate în leit-motive ori măcar elemente de fundal ale poeziei, neexcluzînd, însă, celelalte teme familiare poeților care au debutat la începutul deceniului cinci — protestul social, așadar, nevroza, boema, visul, orașul (micul tîrg de provincie), iubirea, „literatura“. Un poem din 1943, **Peisaj dunărean,** dă o idee suficient de clară despre toate acestea, cum și despre un imagism ce alătură badineria spumoasă unor registre lirice mai grave ; alte texte, numeroase, din aceleași **Arheologii** (ciclu de restituiri, posibil de parcurs în primul volum al poetului, din 1972, **Non possumus)** vorbesc încă și mai elocvent despre modul particular de a exista în poezie al unei generații lirice : „Reci, treceam prin veacul acesta ca într-o defilare banală, / zile mănunchi puneau pe umere epoleți, / visam la o zodie de sineală / și în numele ei se-asasinau milioane de vieți. // Reci, nepăsători, în veacul cu alură de arlechin / pescuiam idealuri înecate-n artere, / ne-a plăcut poza unui veac mai senin / fără grijă de moartea belșugînd căpistere. // ... // Veacul acesta cu miros de pucioasă și zgomot de puști / se tocmește cu moartea în preajma unei bătălii foarte grele ; / din zoaiele vinelor noastre, Doamne, să guști / și grenadele să ni le înghiți ca pe acadele / în preajma acestei bătălii foarte grele...“ **(Stampă belică).**

Marcel Gafton nu a rămas, se poate observa după parcurgerea culegerilor care au precedat volumul din 1986, **Șaizeci poeme** (o antologie„ în fapt, dînd seama de toate „etapele“ creației poetului) la acest gen de schițe lirice, cu o teatral-sarcastică regie a elementelor constitutive. Fapt este că, dacă nu își extinde, începînd cu deceniul opt, teritoriul pe care-l explorează complică în schimb perspectiva din care privește lucrurile și nu în ultimul rînd limbajul poeziei. O topică de regulă convulsionată, o exhibare de cuvinte rare, arhaic-cronicărești, regionale, altele compuse ad-hoc de poet sporesc colecția de sonuri a poeziei cu cîteva eufonii nu la îndemîna (cum nici pe gustul) oricui : „Băbărească vorbă zîmboasă / untdelemnoasă, / pe jos și de-a călare /pritocitoare, / zi, vorbă zîmboasă, / ori, mai bine, lasă ! // De doi piepți scoabă / mereu în treabă, / tu, paparudă, / ciudă și iudă, / oaspe de marcă / de-amoare leoarcă. // Di mai la deal / că tot ai vesti o țarcă / speranței, parcă / cal, / di mai la vale / alde natale, / ceasul încui / du-te haihui, // tu ție mesteră / știe-te mesteră, / tu mie masteră / știu-te masteră !“ **(Meșteră, mașteră).**

Însă ceea ce frapează în stanțele acestui poet nu-i propriu-zis estetismul pe dos — un limbaj crud, frămîntat, magmatic, modul de a fractura fraza arhaizant — cît o permanentă încrîncenare care minează stanțele, spiritul insurecțional deturnat, s-ar zice, dinspre zonele mai expuse ale existenței către materia însăși a comunicării : „Mi-e întuneric, noaptea, / ochilor larg deschiși / cuțita lui retează / clipire și lumini, /strigare strigă ochii — / auz cu auzire / cerul acoperiș / peste și întuneric, / amnar scăpăricească / una clipire una, /picaj într-o clipire / întemeieze oază / ochilor în pustiu. // Căluș rîde strigarea, / căluș de întuneric, / ochii și-a lor strigare / găvanelor îndeasă — / doar cer de întuneric, /cerul n-are habar, / prea cer, adevăratul ! / clipire și lumini / cuțita povestesc, / în inimă păstrate / noaptea cu vis în ea, / le unge rana — văz — / noaptea cu vis în ea“. **(Nesomn).**

Ce transpare dincolo de acest „limbaj secret“ — unul dintre multele **limbaje secrete** ale poeziei — este însă starea de permanentă veghe, exercițiul de luciditate al unei conștiințe, o vindictă nu întotdeauna îndreptată precis (oricît, uneori, poemul încearcă a se deschide sub semnul marilor simboluri), nu mai vers — ca Iisus, în clipa învierii ! // puțin reală însă prin aceasta : „Un Salte lespedea slinului de pe cuvînt și cuvinte, / șezloanga ta, oboseală, /pețitoare cu fundul mare, toroapă / dedulcită caligrafiei. // Butaforii melită spîn, simțesc / simțirea, arătător la tîmplă sudat / spîn cugetează. // Și mîna de mesteacăn a morții ne dă acolada / ațintirii în ochi, / cuvîntul caută, se caută, / și spunem preajma, și preajma spune — / eu spun, tu spui, noi spunem... // — O porție de gînduri, fără garnitură, / și pilula mea de golgotă, vă rog !“ **(Creion).**

Cît, totuși, în această convulsionare a limbajului poeziei ține de orgoliul asumat al celui ce se simte chemat a sancționa existența și cît de o strîmbă proiecție de sine a autorului ? Lipsit într-o măsură considerabilă de simțul gratuității și inocenței jocului / jocurilor literaturii, Marcel Gafton ajunge în situația, de nu ne înșelăm noi, de nu se înșală cumva și domnia sa, de a preface o normală contrariere de moralist în vervă autopunitivă, în inconfortabilă situare de sine a poeziei. Inutil poate să mai precizăm că îl preferăm pe autor în momentele — dacă nu de înseninare lăuntrică, rare, acestea, de nu și inexistente — de abandonare a voinței de a fi elocvent printr-un idiom liric făcut, artificial, atunci cînd rămîne la alternativa mai simplă, dar mai de efect, a limbajului referențial : „Acest poem nu-și află cuvintele / acest poem își așteaptă cuvintele / cuvintele mă așteaptă / întemeierii / acest poem sunt poate chiar eu / pe o masă de marmoră albă întins / ca pe un pat nupțial / cuvintele se retrag în pudoare / lucii de paloare și taină / eu întind mîna spre tine și spre puterea ta / iute lăcata străveziu tu deschizi / un zîmbet mă tăcere mirositoare a tiflă / întîmpină“ **(Manuscris).**

Altitudinea și gravitatea poeziei lui Marcel Gafton stau, ne hazardăm să credem, în marca, fără adaos, a elegiei.

Lucian ALEXIU

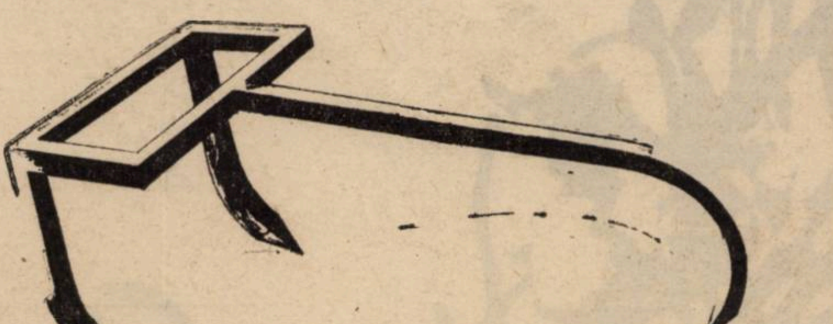

---

cesul lui Lăncrănjan și al colegilor a fost imens. • Să ne amintim că puține lucruri au plăcut atît de mult lui Ceaușescu precum atacurile împotriva Uniunii Scriitorilor. • De acolo de unde e, familia imperială privește cu infinită recunoștință textele lui Lăncrănjan. • Ce-și mai doreau decît acest priveghi, aceste pagini care ne arată cît de vii sînt ei în anumite publicații ? • Dacă în anii '50 proletcultismul junelui autor inaugura lăncrănjenizarea de dimineață, ne aflăm, în primăvara anului 1990, în fața unui fenomen infinit mai complex : lăncrănjenizarea de seară. • Așa cum, prin '50, omul voia să sune, mereu, deșteptarea, ține morțiș să sune acum stingerea. • E bine secondat de vechea echipă, mai trează ca nicicodată. • Îi pilotează maestrul lor, cel mai important și cel mai eficient dintre sfetnicii pe care i-a avut familia Ceaușescu : Eugen Florescu. • Îi secondează un pluton de agramați, gata și ei de orice mîrșăvie pentru a cîștiga notorietate literară. • Unul dintre ei se numește Eduard Victor Gugui, care își publică, în continuare, în pagina trei a Baricadei, „poemele interzise“ : enormități care au fost ținute de-o parte de cei ce vor fi alcătuit poșta publicațiilor noastre. • Astăzi această maculatură nu mai are nici un fel de oprelişte. • Am putea include maculatura zboroguguistă în fenomenul cuprinzător al lăncrănjenizării de seară. • Cît de repede ne lăncrănjenizăm ? iată întrebarea la ordinea zilei. • Un spor de lăncrănjenizare aduce, în publicistica românească, poezia din Românul liber. În numărul 4 din aprilie 1990 se produce, cu asemenea versuri, Dumitru Trancă : „La București sunt speciale fanfare / cu virtuozi și vizoare, / soliști la mai multe pistoale, / înălțînd osanale / în ritmate rafale“ (etc.). • Oare cine-o fi poetul Trancă Dumitru ? N-or fi niscai pagini de-ale lui în volumele omagiale ? • O revistă despre care auzisem numai lucruri bune, Curentul, pe lîngă pagini incitante, semnate de Vasile C. Dumitrescu (redactorul responsabil al revistei), Titu Popescu, C. Mareș, ne mai oferă și surpriza reîntîlnirii cu Sorin Toma. • Prietenul lui Arghezi. • Contemporanul lui Novicov, Moraru, Șelmaru și al tuturor vedetelor represiunii literare din anii '50. • Vedeta numărul 1 a campaniilor de demolare a culturii. • Omul, aflăm din Completările și precizările la un articol mai vechi, ar fi fost o adevărată stea a rezistenței românești. • Cum o fi O mărturie și o mărturisire, dacă, în paginile numărului pe care-l avem în față, Sorin Toma începe cu : „...am arătat, printre altele, cum, în 1960, am fost scos de la «Scînteia», pus sub anchetă și apoi exclus din partid sub acuzații calomnioase și cum apoi, în 1970, am fost reabilitat, dar fără recunoașterea stagiului din ilegalitate“. • Vai, vai, vai ! • Cum îi năpăstuim noi pe dizidenții noștri fruntași ! • Cum îi uităm noi tocmai pe Lăncrănjan și pe Sorin Toma, campioni ai luptei împotriva totalitarismului ! • Și cum îi uităm noi pe Nicolae Moraru și pe Eugen Florescu, pe Traian Șelmaru și pe Paul Anghel și pe atîția alții, floarea lăncrănjenismului românesc. • Oameni fără de care bîlciul ceaușist ar fi fost lipsit de damful lui cordovenesc și partinic. • Ce s-ar face tînăra noastră democrație fără experiența lor ? • Fără sfaturile, fără indicațiile lor atît de prețioase ? • Fără memorialistica lor. • Fără această lăncrănjenizare de dimineață și de seară.

Anemone POPESCU

„Sînt un june tînăr...”

Poate un mare scriitor să clatine și chiar să surpe prestigiul stilistic al unui cuvînt ? Iată o întrebare la care aș răspunde afirmativ, întemeindu-mi răspunsul pe soarta lui **june,** care, pînă prin anii 1880, fusese „la modă“ și bîntuise în scrierile poeților noștri. Moștenit din lat. **iuvenis** ca sinonim pentru „tînăr“, june este atestat din cele mai vechi texte culte și populare : „De-aș mai fi o dată **june,** / Știrea-ș peana cum se pune“. Pe meleagurile noastre, el a circulat și, probabil, încă mai circulă cu un sens special, acela de „logodnic“, căci Simeon Florea Marian, în lucrarea sa **Nunta la români,** publicată exact acum un veac, ne informează că „Mirelui în Banat i se zice numai **june“,** iar **Anonymus Caransebesiensis** glosează termenul cu ajutorul lat. **sponsus,** care tocmai asta înseamnă. Prin Țara Bîrsei, **june** funcționează și ca sinonim pentru „(bărbat) necăsătorit“, „holtei“, „becher“, cum se vede din stihul „Rău îmi stă **june** bătrîn“. Ca sinonim pentru „tînăr“, îl regăsim la toți poeții de seamă ai veacului trecut, Bolintineanu, Heliade, Alexandrescu, Alecsandri, Macedonski, Eminescu. Derivatul **junime** devine, în 1863, numele faimoasei grupări literare și culturale întemeiate la Iași de Titu Maiorescu, grupare al cărei crez s-a chemat **junimism** și ai cărei partizani s-au intitulat **junimiști.** Această troiță de termeni : **junime, junimism, junimist,** alături de alte derivate, cum sînt **junie** și **junețe** — ambele sinonime cu „tinerețe“ — dovedesc și susțin nu numai productivitatea cuvîntului de bază, **june,** ci și remarcabila autoritate stilistică de care el s-a bucurat o vreme destul de îndelungată. Este cu prisosință grăitor amănuntul că un poet ca Vasile Alecsandri îl introduce, repetîndu-l, într-unul din cele mai populare pasteluri ale sale, caracterizat prin grație și șăgălnicie : „Purtînd cofița cu apă rece / Pe ai săi umeri albi, rotunziori, / **Juna** Rodică voioasă trece / Pe lîngă **junii** sămănători“. Iar marile izbînzi ale eroilor de la Grivița și Plevna, bardul de la Mircești le întîmpină cu **Oda ostașilor români** (1878), care începe cu versurile : „**Juni** ostași ai țării mele, însemnați cu stea în frunte ! / Dragii mei vultani de cîmpuri, dragii mei șoimani de munte !“. Așezat în fruntea versului, a strofei și a întregii poezii, adjectivul **june,** viguros sprijinit de context, mărturisește răspicat intențiile laudative ale autorului. Iar existența perechii de sinonime **tînăr-june** înlesnește, nu o dată, poeților evitarea unei repetiții care ar risca să devină supărătoare. Iată cum se încheie poemul **Ferentarul** al lui Bolintineanu : „**Junele** fecioare, **tineri** luptători, / Pe mormîntul nostru vor culege flori“. Tot Bolintineanu, **O fată tînără pe patul morții :** „Ah ! **juna** mea viață acuma se stinge / Și anii mei **tineri** apun în mormînt“. La Eminescu termenul se ivește, ca substantiv, chiar în prima lui poezie tipărită, oda închinată dascălului cernăuțean Aron Pumnul : „lacrima duioasă / Ce **junii** toți o varsă pe trist mormîntul tău“. Iar ca adjectiv, forma feminină **jună** este reluată în două poezii ale anului 1871, **Mortua est** și **Noaptea :** „Au nu ai fost **jună,** n-ai fost tu frumoasă, / Te-ai dus spre a stinge o stea radioasă ?“ ; „O ! dezmiardă pîn' ce fruntea-mi este netedă și lină, / O ! dezmiardă pîn' ești **jună** ca lumina cea din soare“.

Ce se întîmplase între timp ? Între timp, în ianuarie 1879, foarte curînd după ce apăruse **Oda ostașilor români** de Vasile Alecsandri („**Juni** ostași ai țării mele...“), are loc premiera comediei lui Caragiale **O noapte furtunoasă,** moment de răscruce în cariera poetică a lui **june.** Căci acum începe degringolada lui stilistică, o dată cu celebra replică a lui Rică Venturiano, în cadrul căreia termenul nostru avea să fie compromis printr-un pleonasm penibil, caracteristic pentru semidocția pretențioasă și plină de ifose a personajului : „Cine sunt ? mă întrebi cine sunt ? Sunt un **june tînăr** și nefericit care suferă peste poate și iubește la nemurire“. De altfel, pleonasmul constituie una din „specialitățile“ frazei lui Rică, o adevărată carte de vizită a nivelului său intelectual : „Angel radios ! [...] de cînd te-am văzut **întîiași dată pentru prima oară** mi-am pierdut uzul rațiunii“. Mahalagismul și vulgaritatea Ziței aruncă noi umbre asupra lui **june,** datorită, între altele, pocirii unor neologisme din context : „nu sunt văduvă, sunt liberă, trăiesc cum îmi place, cine ce are cu mine ! acu mi-e timpul : **jună** sunt, de nimini nu **depand !“.** Iar atunci cînd Ipingescu — reproducînd din **Vocea Patriotului Naționale** un articol unde Rică Venturiano este prezentat ca „un **june** scriitor democrat a cărui **asinuitate** o cunoaște publicul cititor — stîlcește neologismul **asiduitate** și-l apropie, prin „etimologie populară“, de numele latinesc al... „măgarului“ **(asinus),** bineînțeles că „gafa“ vorbitorului pătează întreaga replică, deci și termenul aflat în discuția noastră.

Realitatea este că, dacă astăzi **june** are un sunet desuet iar uneori aproape ridicol, marele „vinovat“ se cheamă Caragiale. Deprecierea termenului capătă însă semnificația unui fapt de expresie vrednic de toată atenția, învederînd în chipul cel mai persuasiv cum un mare scriitor poate influența și marca decisiv destinul cuvintelor.

G. I. TOHĂNEANU

Motto :

— Cunoașteți cvartetul acela de Haydn care începe așa : ta-ti, ta-ti, ti-ta, ta-ti ?

— Eu îl știu așa : ta-ta-ta-ta-ti.

(Din dialogul purtat între un violonist și un violoncelist.)

Oberten János

CONCERT EXTRAORDINAR

Atunci bătrînul muzicant cărunt ridică vioara încet, dar hotărît sub bărbie și, apăsînd cu degete crispate pe corzi, dădu glas acordurilor bizare ale unui concert imaginar, în chiar mijlocul părții solistice a flautului, spre stupefacția celor din sală. Imperturbabil, flautistul își continuă soloul.

Se trezi cu gîndul că aceasta va fi o zi altfel decît celelalte. Sînt patruzeci de ani de cînd n-a mai avut o zi deosebită, mai precis din ziua cînd a susținut cel dintîi concert în acest oraș. Pe atunci își începea invariabil ziua sărind din pat și făcînd gimnastică pentru a-și păstra condiția fizică. Se întrebă dacă de mîine mai are vreun rost să continue. La ce bun ? Ca să stai în parc cu alți pensionari, să joci șah, nu-i nevoie de condiție fizică. Asta e ultima zi din șirul celor patruzeci de ani care va mai păstra ritmul obișnuit. Nu era pentru prima oară, dar acum încerca să-și imagineze mai clar cum vor arăta zilele de aici înainte, cînd sensul, rostul lor se va fi pierdut.

Coborî din pat, își puse papucii, trase perdeaua și se gîndi că de mîine poate dormi cît poftește, pînă la zece, pînă la prînz, n-are importanță. Ce rost ar mai avea să se țină de programul obișnuit ? ! Dar oare după ce se va orienta de acum încolo ? O auzi pe nevastă-sa trebăluind în bucătărie, pregătind ceaiul. Erau împreună de 38 de ani.

Pînă și banalul bărbierit îi păru ceva sărbătoresc. Se privi cu atenție în oglindă. Încercă să-și reconstituie fizionomia de acum patruzeci de ani, însă nu reuși să-și amintească decît că avusese părul ondulat, barba stufoasă, iar de sub sprîncenele dese străbătea o privire bătăioasă și încrezătoare.

Acum, prin ochelarii cu lentile groase, își privi firele cărunte ale bărbii și părul complet albit. Altă întrebare : de mîine, să se mai bărbierească zilnic sau nu ?

Se bărbierea în fiecare zi, în ciuda faptului că stătea în orchestră la patru rînduri distanță de public, pe locul stabilit pentru violonistul 16, în stînga dirijorului. Cînta știma a opta împreună cu violonistul 15. Pe același loc, la pupitrul 16, stătea de la terminarea conservatorului. De nenumărate ori a cerut să i se dea știma a șasea sau măcar a șaptea, le știa pe amîndouă pe dinafară. Mereu același răspuns : dumneata ești un foarte bun violonist 16 și avem nevoie de foarte buni violoniști 16. Dirijorului îi destăinuise odată că partea solistică a **Concertului pentru vioară** de Paganini o știe de mult, ei, nu chiar fără greșeală, dacă e s-o luăm tehnic, dar ar ști s-o interpreteze cu multă măiestrie. Dacă s-ar putea... într-unul din concerte...

Exersa și opt ore pe zi. Nevastă-sa îi reproșa întruna că se omoară degeaba, în loc să se bucure că are un post bun, liniștit, fără răspundere. Alții ar fi fericiți să-l aibă. Ma. bine ar merge la pescuit sau ar da ore de vioară sau, de ce nu, s-ar ocupa cu grădinăritul, în tot cazul ar fi bine să facă ceva util. Nu poate fi toată lumea solist !

Își cunoștea pe de rost știma din fiecare concert mai important. De pildă, în **Simfonia a VII-a**, după prima repetiție : Ta-ti, două șaisprezecimi, apoi 363 măsuri pauză, apoi în măsura următoare pauză de jumătate — sfert — optime, după care din nou o șaisprezecime cu pauză corespunzătoare. Urmează o nouă pauză de 647 măsuri și, înaintea cuvîntului „Fine“, un do de jos, accentuat, cu valoare de optime. Aici ar trebui menționat faptul că violonistul de la pupitrul 14 are înainte de final numai 646 de măsuri pauză, deși au terminat conservatorul în același an.

— Știi, dragă, i-a zis odată nevestei. Maestrul cunoaște absolut toate știmele. Pînă și pe a mea. La sfîrșitul măsurii 646 își ridică privirea de pe partitură, se întoarce ușor spre stînga și, la nota neaccentuată, îmi dă intrarea. Înțelegi ! MIE ! Cînd își ridică brațul sînt conștient că în clipa următoare e nevoie de mine în Marea Armonie, fiindcă eu sînt unicul violonist 16 din orchestră.

Colegii, puțin spus, îl disprețuiesc. Desigur, ei au știme mult mai importante ! Lucru mare dacă îi răspund la salut. Chiar și cei mai tineri.

Disonanța creștea tot mai mult. Cînd sunetul instrumentelor de suflat se transformă într-un sughiț hilar, iar vioara bătrînului se înalță peste tutti-ul orchestrei, dirijorul făcu semn exasperat spre muzicanții din jurul bătrînului violonist : Silentio ! Silentio !

— Ai să primești flori ? se interesă nevastă-sa la micul dejun.

— Probabil că o să mi le dea vreuna dintre tinerele absolvente. Ai putea să vii și tu. Măcar la concertul de adio...

— Știi cîtă treabă am !

După plecarea nevestei se puse să exerseze. Își aminti de concertmaistru. Cum le mai mergea unora șnur ! Tînăr, dar are deja cîteva concerte în străinătate ; în țară face și muzică de cameră, are o familie reușită, doi copii frumoși, mașină. Unde pui că nici nu sacrifică atîta timp muzicii cît el. Îi place să bea, pictează, nici o femeie pe care pune ochii nu-i scapă.

În timp ce el și-a sacrificat întreaga viață pe altarul muzicii. Și la ce bun ? Cine ce folos a avut din asta ? Niciodată n-a fost aplaudat el singur, însăși prezența lui fizică a devenit inutilă din moment ce s-a și stabilit cine îl va înlocui de mîine încolo în Marea Armonie : o tipă cu minijupă. A surprins-o în culise sărutîndu-se. Unei asemenea individe i se încredințează știma a opta ?

Bătrînul însă părea desprins de tot și de toate. Cu privirea ațintită înainte, strîngea vioara puternic între bărbie și umăr. Mîna stîngă, în loc să apese, se plimbă în sus și în jos pe corzi : șoapte sinistre, țipete disperate, horcăieli funebre ieșiră din instrument.

După somnul de după amiază, care făcea și el parte din rigurosul program, intră morocănos, fără chef în sala mică, unde cîțiva își acordau deja instrumentele.

Prim-violoncelistul se apropie de el:

— Închipuiește-ți, am primit și eu decizia de pensionare. De săptămîna viitoare, gata ! Am doi nepoți, scot din ei niște muzicanți a-ntîia ! Am o grădină mică: pun viță-de-vie, n-o să trîndăvesc. Și ce mai chefuri o să trag !

Care va să zică, nici măcar în seara asta nu va fi aplaudat numai el. Nici acum n-o să fie el singurul căruia i se va mulțumi pentru devotamentul arătat timp de patruzeci de ani. Bineînțeles că toți îl vor înconjura pe guralivul ăsta ca să-i asculte bancurile tîmpite !

În timpul concertului aruncă pe furiș cîte o privire spre violonista de la pupitrul al treisprezecelea, vopsită într-un blond-platinat sub care își ascunde vîrsta. Doamne, cum a mai îmbătrînit ! În urmă cu vreo treizeci și cinci de ani, se născuse între ei un mic flirt, mai mult din înrudirea ambițiilor și aspirațiilor de atunci. Urcase la ea de cîteva ori, totdeauna înainte de masă, după repetiție, fiindcă la ore tîrzii n-ar fi avut justificare în fața nevestei să lipsească de acasă.

Apoi ea s-a măritat cu un contabil, sentimentele călduțe s-au răcit de tot, destrămîndu-se și puținul ce se înfiripase între ei.

Două tinere se prezentară pe podium, cu flori. Neștiind despre ce-i vorba, dirijorul suedez înțelese că pentru el sînt buchetele ; în consecință pupă cele două fete în aplauzele destinse ale publicului.

Publicul amuțise, stupefiat. Concertul de fluierături izbucni abia cînd bătrînul, cu dibăcia drăcească a unui țambalist, începu să lovească turbat corzile cu arcușul. Atunci se auzi o voce ca un semnal : Opriți-l pe schizofrenic !

Își luă vioara sub braț și porni spre casă. Înainte de a coti în strada unde locuia, zări în fața cîrciumii mai mulți indivizi. Se gîndi că de mult nu mai fusese într-un asemenea loc, de la terminarea conservatorului. Tot timpul liber și-l sacrificase pentru studierea cadențelor. Acum însă nu avea de ce să se grăbească. Trupul și sufletul îi erau însetate de păhărelul cu vin, de fumul, de lumea pestriță a cîrciumii, de tot. La intrare îi pătrunseră în auz zgomotul, cuvintele vulgare ce zburau de colo-colo, rîsete stridente. Ochii, obișnuiți cu semnele delicate ale partiturilor, nu reușeau să deslușească decît vagi contururi.

Cu vioara sub braț, într-o mînă, sticla, în cealaltă paharul, se strecură la o masă din colț. Cîteva picături căzură pe tocul viorii. După primul pahar, simți cu plăcere cum ia aer în plămîni. Ca prin ceață, i se păru că îi vorbește cineva.

— Ce stai acolo singur cuc, taicule ! Vino mai aproape, scoate scripca aia și-ți dăm de băut cît poftești !

Da' ce cred ăștia ? Că n-am din ce bea ? Auzi la ei, să cînt. Aici ? !

— Scuzați, eu nu știu decît... muzică clasică...

— Haide, nu te mai lăsa rugat ! Noi plătim ! Ce-ți închipui, că dacă sîntem simpli muncitori... dă-i drumul, zi-i : „Rozmarin frumos“...

Apoi, aceeași voce către cineva din spate : „Oprește tonomatul ăla ! Mi s-a acrit de el ! Vreau ceva de inimă albastră !...“.

Și în fond, de ce nu le-ar cînta ! Un tip solid, roșcovan la față, cel care îi vorbise, îl luă pe muzicant cu tot cu pahar și-l conduse la masa lor.

Cît timp cîntă bătrînul, femeia de la bucătărie întrerupse spălatul vaselor. Numai de afară se mai auzeau zdrăngănitul tramvaiului de periferie și zgomotele obișnuite ale serii de sîmbătă. La aplauzele celor din cîrciumă, bătrînul, satisfăcut, mulțumi cu mici plecăciuni.

— Ajunge „Rozmarinul“, zise solidul cu înfățișare de forjor. Acum fii atent și zi după mine, tătucă : „Vioara-mi spartă / Nu mai vrea să cîinte...“.

După al douăzecilea cîntec, tipul cel voinic, răgușit de tot, îl pupă zgomotos pe bătrîn pe frunte și făcu turul de plată cu o șapcă în mînă... La început, bătrînul refuză indignat banii, apoi se răzgîndi și îi vîrî în buzunar. La plecare, auzi :

— Vino și mîine pe-aici, taicule !

Nimeni nu-l mai putea opri pe bătrîn. Dacă n-ar fi fost unul dintre muzicanții venerabili și apreciați ai orașului, ar fi fost scos de la bun început din scenă. Așa însă, ceilalți din orchestră se mulțumiră să-și astupe urechile așteptînd să se sfîrșească odată.

A doua zi, criticul muzical local nota în numărul de duminică : „Orchestra a urmat, ca întotdeauna, admirabil, concepția dirijorală, transpunînd concepția originală, unică a dirijorului, într-un concert demn de semnalat“.

Bătrînul își pierdu curînd puterile. Arcușul îi tremură în mîna lăsată în jos, cînd se ridică pentru a face o plecăciune adîncă în fața publicului. Dirijorul fu sărbătorit cu aplauze furtunoase.

În românește de
Brîndușa ARMANCA

Livius Ciocârlie

Fragmente de jurnal

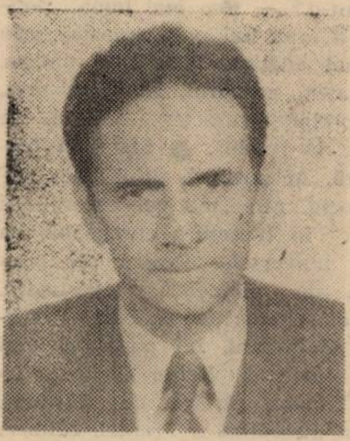

Îmi telefonează Sorin ca să-mi spună la mulți ani. S-au hotărît, el și L.R., să-mi ducă opul la Moromete. Pe Raicu îl fascinează, se vede, din **Gogol**, torpoarea, indiferența, vidul sufletesc. Mă simt total incompetent în ceea ce privește existența mea și cum am oroare să mă amestec unde nu mă pricep, parcă aș fi propriul meu salariat, îndărătnic și bîrfitor ca orice slujbaș. Afară vreme tristă, sîcîitoare, durează de astă iarnă și în loc să mă melancolizeze, cum mi-ar face plăcere, mă umple, oricît de desuetă ar fi expresia, de frig interior. Aștept, ca Burroughs, prima frază ce se va spune în camera de alături, la catedră, să vedem unde ajung cu ea, însă, uite drace, tocmai acum, după ce m-au tocat o oră cu filmele din oraș au tăcut, nu se aude nimic, a tăcut pînă și magnetofonul de dincolo, de la folclor. Abia disting, în a treia cameră, voci femeiești tinere, nu se înțelege ce spun, doar tonul, nu le mai aud. Se trîntesc uși pe coridoare, de jos vîjîie întruna mașini, s-a făcut douăsprezece, e sîmbătă, cînd n-aveam de gînd să vin, ne-au chemat ca să fim aici la nevoie, vizită în oraș. Între timp, afară, după ce dimineața a nins, acum norii se sparg, se văd fîșii albastre sub un fel de fum. Nimic nu mi se pare de înțeles din lume. O poveste spusă de un idiot, plină de zgomot și furie, fără nici un înțeles. „Celui qui, vivant, ne vient pas à bout de la vie a besoin d'une main pour écarter un peu le désespoir que lui cause son destin — il n'y arrive que trés imparfaitement —, mais de l'autre main il peut écrire ce qu'il voit sous les décombres, car il voit autrement et plus de choses que les autres, n'est-il pas mort de son vivant, n'est-il pas l'authentique survivant ?". Cine poate fi ? Medalion Șukșin, cel cu **Călina roșie**. Nimic nu poate să fie mai străin de mine, nimic mai copleșitor decît sufletul rusesc. Să rămîi omenos într-o lume brutală, mai potrivită pînă și cu unii ca mine, plîngăcioși, egoiști !

De seara pînă către dimineața la Pați, un an de cînd s-au însurat, cu Pintilie, Ileana Oancea tăcînd toată noaptea pe un taburet — un taburet — un taburel zicea sergentul nostru —, fotografii de la un botez și Pați grozav de frumoasă în toate. Cînd am ieșit în oraș se albise și ningea. Nu cred decît în incertitudine, orice altă credință devine tiranică la un moment dat. Totuși, cred în curaj, în refuz, am crescut cu o singură exigență, o anumită morală socială, voința să nu fiu oportunist. Am trăit un proces de părăsire progresivă a unor prejudecăți în locul cărora n-am pus decît incertitudine, încît astăzi nu pot să afirm nimic despre orice ar fi. Sîntem foarte vulnerabili, foarte neputincioși și, ce e mai trist, nici ce facem bine nu ne poate fi atribuit, trăim, bănuiesc, potrivit unor date fixate de la început. Nu ne naștem numai cu sau fără talent, dar și cu sau fără voință, cu sau fără putere de a rezista. Nici o încredere, dar sper să nu fiu vreodată de partea celor tari.

Nouă din zece regizori, îmi spune tata și, ce-i drept, nu greșește, sînt comercianți care fac arta de rîs. E pornit rău pe unul, cu **Familia Palliser** : îi ia peste picior pe miniștrii de finanțe, și încă englezi. Săptămînal îmi spune că în carte nu există așa ceva. N-ai citit decît un volum, spun. Nu găsește nimic împotriva evidenței, totuși bombăne : „În orice caz, eu peste așa ceva n-am dat". Vizita anuală la mustăcilă, cu țuică fiartă, mămăligă și cîrnați, evocarea muzeului, a lui Frommi, doctorul care l-a îmbolnăvit de hemoroizi. Are acum, în aceeași ambianță bălțată, halat de casă roșu Tizian și cățel pekinez. Între timp s-a însurat C. și ne-am pomenit la nuntă, cu lume peste lume, într-un restaurant cu piscină. Noi mîncăm salată de boeuf cu cravată la gît, ei — scăldații — țopăiau ca să-și scoată apa din urechi. Progresiv, fără reveniri, de doi ani încoace, alunec în dezinteres pentru tot ce ține de locul social ocupat. Rar mă mai grozăvesc la curs, privirile trec prin studenți, prin foștii un fel de prieteni, prin toate cucoanele, se opresc în zid. Mă feresc de toți, mă grăbesc să se facă seară, cînd sînt ca într-o cetate la birou. Personaj cu complicații. Un produs evoluat al materiei vii. Rîzi tu, rîzi, HarapAlb. Scriu la întîmplare, cît timp lucrează studenții, mai trece vremea, cinci minute pînă la pauză, iluzii nu-mi fac, totdeauna se găsește cîte o zeloasă de-mi spune că n-a terminat. O și văd, întreabă alarmată cît a mai rămas. Afumă, fată, și hai ! Aluzie la povestea lui mustăcilă despre un prieten de preot pescar care, la Nepos, duminica, băga capul pe ușa bisericii și striga : „Afumă-i, popo, și hai !". La Pintilie, cu Andrei tuns și proaspăt muncitor necalificat la muzeu. Vorbim despre sinecurele acordate de minister scriitorilor, înainte de război. Una ar fi fost pentru mine, dar eu, zăpăcit ca de obicei, m-am născut prea tîrziu. Pentru mine pe dracu, tot așa m-aș fi descurcat și atunci. De la biserică la cimitir, de vorbă cu popa B., un copil enorm, alb și roz, de vreo șaizeci de ani. Îmi spune : „Fie iertatul, cînd îi dădeai o carte n-o mai vedeai de la el". T, recensămînt. Am făcut și eu unul în iarna dinainte de a ne însura. Aveam în grijă douăzeci de străzi, de pe Mihai Viteazul, prin piața Lahovary, piața Crucii, spitalul Bega, pînă pe strada Cluj și dincolo de ea, către abator. Îmi luam dimineața caietul cu rubrici, vite, porci, pămînt, găini, cred că și cîini, îmi trăgeam basca pe urechi, sunam la poartă și mă băgau în bucătărie unde făceam baltă pe podea. Într-un loc, o bătrînă mi-a spus tot păsul ei cu locuința, credea c-o pot ajuta. Am stat de vorbă și cu menajera tovarășului Duminică, mare personaj. Locuia în nouă camere, cu tovarășa și un cățel. Găini nu aveau.

Încet, în lume, lucrurile își pierd consistența, oamenii devin transparenți, vorbele nu pornesc, bîntuie un frig. Mă întreb dacă într-o zi n-am să înțepenesc, incapabil să descopăr minima explicație a necesității de a trage un picior după celălalt picior. Intră D și mă întreabă de ce sînt atît de pleoștit. Îi răspund sentențios : „Mă plictisește ideea oamenilor de a fi inventat instituțiile de învățămînt". Atunci zice, de ce te-ai făcut profesor ? Rămîn un moment pe gînduri, nu știu ce să spun. „E al doilea motiv pentru care sînt plictisit". Însă nu m-am făcut profesor. Am intrat pur și simplu la facultate, așa era obiceiul în familii ca a noastră și oricum de altceva nu eram bun, dar nu cu intenția să se aleagă ceva. Habar n-aveam la ce mi-ar fi putut folosi. Se spunea pe atunci dacă nu intră la facultate îl ia la armată, altceva nu-mi aduc aminte. Singurul lucru pentru care aș fi fost bun, dar n-am avut noroc să dau de el decît prea scurt timp, cînd agățam tablouri ori scriam liste de inventar ar fi fost să fac toată vremea aceeași activitate mecanică, fără decizii și fără schimbări. Sînt un fel de Akaki Akakievici, om cu vocație de copist și alarmat ori de cîte ori trebuie să-mi cos un palton.

Olga Neagu

DE DOR DE EMILY

scriam cuvinte
scriam cuvintele ei
eram scribul cuminte
imitatio dej

apoi cuvintele mele
totuna
cum stelele-n cer
cum luna

acum și apoi
și nicicind
care din noi
va fi rămînînd

de dor de cuvinte
de dorul ei
poemul cuminte
imitatio dei

PARCĂ SCRIU MEREU ACELEAȘI CUVINTE

parcă scriu mereu aceleași cuvinte
pe care mi le dictează o aceeași viață sau moarte
nimic nu-mi aparține, sînt scribul cuminte
așteptînd să-mi dictați mai departe

și deși cunosc totul din păr pînă-n fir
(același caer îl torc, același e ghemul)
niciodată nu știu cu precizie și mă mir
cînd începe și cînd sfîrșește poemul

DE CE SIMT PĂDUREA FOȘNIND

de ce simt pădurea foșnind dureros
prin păru-mi ce se zice că-l tai și nu doare
prin gură vîntul — cuvînt lunecos
în pupile pikamerul unei raze de soare

și aerul cel cuibărit în os
ca un însîngerat burete de mare
de ce văd cu capul întors
de ce-aud muzica asta mare

și de ce am glasul mieros
și-n loc de miini aripi cu gheare
nu plinge, zise tata duios,
te pregătim pentru sanctificare...

SUNĂ TRÎMBIȚE ÎN SION

sună trîmbițe in Sion și e noapte
o zi de-ntuneric, de vuiet, de nori,
flacăra focului se desface în șoapte,
călăreții dedesubt iar caii călări

războinicii suie pe zidul din cale
ivit din senin (din care senin ? !)
întunericul peste toți se prăvale
șerpii-n călciie se sparg de venin

tu stăteai așezat pe jilțul de aer
și zvîrleai cu grîu peste noi, din belșug,
mulțimea-ngrozită în goană și vaer
și fulgerul ne ara ca un plug

și nu știam dacă ești tatăl, îngerul sau el,
îndură-te, strigam îngropați pin' la brîu,
iar tu așezat în aeru-acel
zvîrleai încontinuu potoape de grîu

ÎNCĂ O ZI DIN VIITOR SPRE TRECUT

încă o zi din viitor spre trecut
nici nu știu ce-mi poate aduce
poate floarea anilor mi-o va fi crescut
poate are s-o usuce

zile sînt, un noian, parc-ar fi undeva
Cineva care dă cu zile în noi
și fiecare totuși am vrea
să trăiască o zi cît doi

dar ele duc în Eternitate și vin înapoi,
un perpetuum mobile divin,
numai noi, într-un sens o luăm, numai noi
tot mai puțini, tot mai puțin...

APOSTROF

Tot pivotînd în jurul ideii „cum putem deveni europeni" (barem cultural), ni s-au înfipt — ca un snop de săgeţi în ţintă — următoarele dureroase spaime: **1.** că, de fapt, nu avem abonamente la nici o revistă de cultură (nici din vest, nici din est, nici din sud, nici din nord); **2.** că avem, în schimb, toate şansele de a nu vedea în următorii ani un asemenea abonament; **3.** că vine vara, vine vacanţa şi bietele lectorate (francez, american, german etc.) se vor închide, spulberîndu-se astfel şi bruma de informaţie, micul nostru tub de oxigen; **4.** că nici cărţile străine (de ultimă, de penultimă, ba chiar de acum doi-trei ani) n-or să fie în grabă. Oricum, pînă mai e ceva de citit, pivotul îşi va face datoria (ca în sport, construcţii, agricultură), spicuind, după cum urmează ● **Mandarini şi samurai.** După **Mandarinii** (din 1954) ai Simonei de Beauvoir, iată, recent, **Samuraii** Juliei Kristeva (la Fayard, 460 de pagini). Generaţia '68, „anii nebuni" ai inteligenţei franceze „de vîrf", moda „gauche" (chiar mao), micile snobisme culturale, marile capcane ideologice, febra noului, neomania, avangarda europeană la 1970, grupul **Tel quel**, Barthes, Foucault, Sollers, Pleynet, Baudry şi ceilalţi. Totul „pe viu", în priza directă a amintirii. Memoria activă a unei femei deosebit de inteligente şi, deopotrivă, fermecătoare. O carte pe care am recomandat-o generaţiilor '80 şi 90. ● **Ismail Kadare** despre arta Albaniei: „Cea mai mare problemă a noastră e mediocritatea. Dar asta e şi problema lumii întregi". ● **„Ursul de aur".** A 40-a ediţie a festivalului anual al filmului de la Berlin a încununat cu cîte un „Urs de aur" două pelicule: **Music-Box** (realizat de Costa Gavras sub pavilion american) şi **Ciocîrlia pe sîrmă**, în regia lui Jiri Menzel. Acest din urmă film a fost turnat în Cehoslovacia acum 20 de ani (în 1969), şi tot 20 de ani a fost interzis din cauza poziţiei sale net anticomuniste. Notă. După 39 de ediţii, Festivalul s-a desfăşurat atît în Berlinul occidental, cît şi în cel răsăritean.

● **Enigma Van Gogh.** Peste cîteva luni (la 29 iulie) se vor împlini 100 de ani de la moartea „geniului nebun", adevărată placă turnantă a artei europene de la finele veacului trecut. Pînă la festivităţile din iulie (care se anunţă grandioase), revista „Point" a pregătit un „dosar Van Gogh". Întrebare şi răspuns (dintr-un interviu, oarecum imaginar): „— Ce credeţi despre artă, domnule Van Gogh? Cum aţi definit-o? — Cea mai bună definiţie a artei îmi pare aceasta: arta e omul adăugat naturii — natura, realitatea, adevărul, al căror sens, interpretare, caracter artistul le scoate la iveală". ● **SIDA în literatură.** Ar putea fi titlul unei teze docte, gen „motivul cutare şi cutare" în literatura europeană, ba chiar universală. Pentru cei interesaţi de asemenea investigaţii, semnalăm apariţia la Paris (Editions Gallimard, 267 pages) a unui nou roman de Hervé Guibert. Tînăr, frumos, răsfăţat de întreaga critică masculină a Franţei, Guibert trăieşte (pe propria piele, şi în viaţă, şi în literatură) o nouă experienţă. După ce, acum cîţiva ani se consacrase orbilor, imaginîndu-şi pînă şi ce văd în vis ori în închipuire, trăind alături de ei luni de zile într-un cămin parizian, iată ceva cu totul ieşit din comun: experienţa SIDA şi romanul ei, scris la 35 de ani de către un bărbat care se pregăteşte să moară, descriindu-şi zi de zi şi pagină de pagină, această lentă stingere. O singură voluptate, în afara morţii: scrisul. „Am poftă să scriu toate cărţile posibile şi să le devorez aproape simultan, la marginea îngustă a timpului". O carte mare, **Prietenul care nu mi-a salvat viaţa** (scriu revistele). ● **Apel către milionari.** Într-un recent număr din„Newsweek", Codruţa Cruceanu (de la Muzeul Naţional de artă din Bucureşti) face presei americane următoarea declaraţie cu privire la colecţia de tablouri sovietice din anii '50, aflate în patrimoniul muzeului românesc: „Sperăm ca vreun milionar excentric să ne facă o ofertă".

A. PIVOT

Călătorie la capătul puterilor

Motto:
Spune-mi ce ziar citeşti
Ca să-ţi spun cine eşti.

Ca simplu cetăţean, călătoresc frecvent cu troleibuzul. Dar cînd are manifestări ceauşiste (adică vine la intervale mai mari de 30 de minute) pornesc pe jos. Şi, pentru că tot nu am altceva de făcut aşteptînd acest modern şi rapid mijloc de transport, un demon mic — al curiozităţii, să-i zicem — mă îndeamnă să citesc presa. (Spun unul mic, pentru că, evident, ăia mari sînt cufundaţi pînă peste cap în problemele campaniei electorale. Sau transpun în viaţă indicaţia de la centru privind creşterea într-un ritm tot mai alert a intoleranţei interetnice. Ca să nu mai vorbim de cei trimişi să întreţină focul vigilenţei securiste, pentru că ăştia fac dovada unei abnegaţii desăvîrşite, la care ar rîvni orice revoluţionar de profesie).

Aşa s-a întîmplat că, aşteptînd într-o staţie oarecare, m-am apucat să citesc ziarul **TIMIŞOARA**, operaţie pe care am continuat-o şi după urcarea în troleibuz. Cred că de aici mi s-a tras tot ce a urmat.

La staţia următoare au urcat mai multe persoane, în majoritate prinse de aspectele revoluţiei interioare, ceea ce le făcea să-şi vadă de treburile personale. Însă unei cetăţene dornice să-şi desăvîrşească insurecţia internă cu sprijin din afară i-a căşunat pe fapta mea. „Ce mai scriu ăştia de la **Timişoara?**". N-am catadicsit nimic, ca să zic aşa. „Ce-i aia, o nouă proclamaţie?" şi mi se uită în foaie. „Nu cred — zic —, încă n-am citit articolul ăsta, dar am impresia că ajunge aia pe care au dat-o". „Cam radicali ăştia de la **Timişoara!**" — zice. „Mie nu mi se pare" — zic. Nu se lasă: „Toţi timişorenii sînt aşa de radicali?". Consider că-i o provocare, deci nu răspund. „Aveţi ceva împotriva lui Iliescu?" — zice — şi mă priveşte ca pe-o vitrină de solduri. „Nu, doamnă — zic —, nu sînt împotriva nici unei persoane. Eventual a ideilor". „Degeaba vă străduiţi, cînd procentul de inteligenţă e de 2 la sută". Trebuie să recunosc că atacă mai în forţă decît Lăcătuş pe extrema dreaptă. „Mi se pare cam mic — îi răspund — şi am impresia că individul care l-a stabilit se credea prea deştept". „A, păi e vorba de inteligenţele superioare — zice —, de inegalabili". „Atunci cred că-i prea mare procentul ăla" — răspund şi sînt hotărît să nu mai scot o vorbă. Cred că a simţit ceva şi cetăţeanca, pentru că nu mi-a mai adresat nici un cuvînt. Se uita numai şi privirile erau ale unei persoane aflate în faţa unei picturi cubiste.

Ajunsesem la destinaţie. Şi la capătul puterilor. Am coborît şi am pornit-o radical spre casă. Convins că doamna aceea era ori o cititoare avizată a interviurilor acordate de personalităţi ale vieţii noastre politice presei străine, ori doamna Brucan în persoană.

Cornel BOGDAN

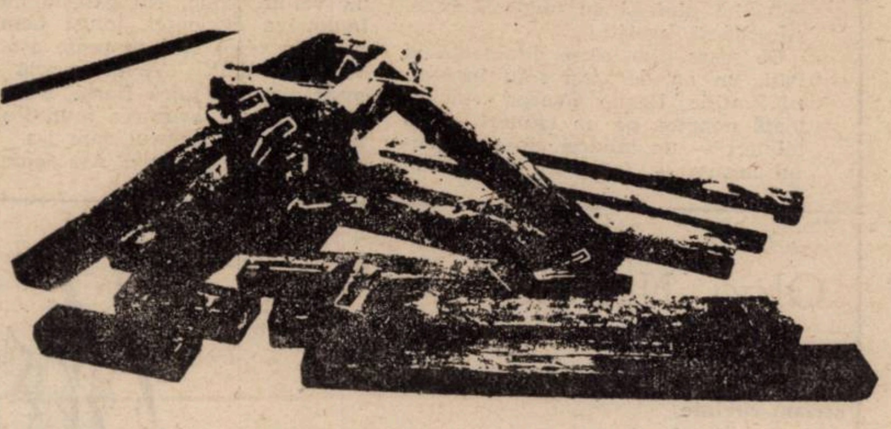

MASONERIA ŞI SOCIETĂŢILE SECRETE

Maestrul — **Ce înţelegi printr-o lojă perfectă?**

Discipolul — Trei masoni reuniţi formează loja simplă, cinci, una dreaptă, capabilă de judecăţi cinstite, iar şapte masoni formează o lojă perfectă.

Maestrul — **Care sînt cei trei masoni ai lojei simple?**

Discipolul — Un Maestru Venerabil şi doi Supraveghetori.

Maestrul — **Dar cei cinci ai lojei dreptăţii?**

Discipolul — Sînt primii trei la care se adaugă doi Maeştri.

Maestrul — **În sfîrşit, care sînt cei şapte masoni ai lojei perfecte?**

Discipolul — Un Venerabil, doi Supraveghetori, doi Maeştri, un Companion şi un Ucenic.

Maestrul — **Cine te-a pregătit pentru a deveni mason?**

Discipolul — Un expert. Prea-Venerabile!

Maestrul — **Ce ţi-a cerut?**

Discipolul — L-am informat despre vîrstă, despre virtuţile mele, despre religia de care aparţin, despre dorinţa mea vie de a fi primit în Ordin; după toate acestea, mi-a cerut să mă prezint în faţa sa, nici îmbrăcat, nici dezbrăcat, în marginile decenţei; mi s-a spus să nu am metal asupra mea şi m-a condus la poarta Lojei, în care a bătut de trei ori.

Maestrul — **Pentru ce ţi-a cerut Expertul să fii nici îmbrăcat, nici dezbrăcat?**

Discipolul — Pentru a-mi dovedi că luxul este un viciu care nu impresionează decît vulgul şi pentru a mă obişnui cu gîndul că cei ce vor cu adevărat să meargă pe calea virtuţilor trebuie să treacă dincolo de prejudecăţile mărunte ale mondenităţilor de zi cu zi.

Maestrul — **Pentru ce ţi s-au luat metalele pe care le-ai avut asupra ta?**

Discipolul — Pentru că acestea sînt simboluri ale păcatelor de care un bun Mason trebuie să se lepede.

Maestrul — **Ce reprezintă cele trei lovituri ale Expertului în uşa Lojei?**

Discipolul — Reprezintă cele trei îndemnuri ale Sfintei Scripturi: **Bate şi ţi se va deschide**, caută şi vei **găsi**, **cere** şi vei **primi**.

Maestrul — **Ce a urmat apoi?**

Discipolul — Deschiderea Lojei.

Maestrul — **După ce s-a fost deschis Loja, ce anume a mai făcut Expertul?**

Discipolul — M-a dat în grija celui De-al Doilea Supraveghetor.

Maestrul — **Ce-ai văzut intrînd în Lojă?**

Discipolul — Nimic din ceea ce spiritul uman ar putea pricepe, un văl gros îmi acoperea ochii.

Maestrul — **Pentru ce ai avut petrecută peste ochi o eşarfă?**

Discipolul — Pentru ca să pricep că ignoranţa este o formă de prejudiciere a fericirii oamenilor.

Maestrul — **Ce ai făcut împreună cu Cel de-al Doilea Supraveghetor?**

Discipolul — **Am** călătorit de **trei ori** dinspre occident spre orient pe un drum de nord; pe urmă, am călătorit de la orient spre occident pe o cale sudică, apoi am fost lăsat în seama Primului Supraveghetor.

Maestrul — **Pentru ce a fost nevoie de călătoriile astea?**

Discipolul — Ca să înţeleg că nu poţi ajunge la virtutea adevărată o dată cu primii paşi făcuţi pe un drum care ţi se deschide înainte.

Maestrul — **Ce ai căutat în drumurile pe care le-ai făcut împreună cu Supraveghetorul?**

Discipolul — Am căutat lumina cea adevărată.

Maestrul — **Ce ai mai făcut împreună cu Primul Supraveghetor?**

Discipolul — După ce mi-a scos eşarfa petrecută peste ochi, mi-a aşez picioarele în echer; pe urmă m-am prezentat înaintea Maestrului Venerabil prin trei paşi mari pe care i-am făcut în direcţia acestuia, spre Altar.

Maestrul — **Ce ai văzut după ce ţi-au fost descoperiţi ochii?**

Discipolul — I-am văzut pe toţi fraţii masoni ţinînd în mîini săbii, ale căror vîrfuri erau îndreptate spre mine.

(VA URMA)

Daniel VIGHI

top

Caleidoscop

● **„FATHER OF FREEDOM“.** „Lupta este sensul vieții mele. Aceste cuvinte erau scrise cu litere mari pe frontispiciul scenei montate pe stadionul londonez Wembley unde, recent, în prezența a zeci de mii de spectatori a avut loc un mare concert la onoarea lui **Nelson Mandela.** Eliberat din închisorile regimului rasist de la Pretoria, în care și-a petrecut 27 de ani, liderul sud-african a ținut un emoționant discurs adresat tuturor prietenilor din întreaga lume care, prin acțiunile lor hotărîte, au determinat autoritățile rasiste să-l elibereze: „E un obicei de a spune la început MULȚUMESC. Mulțumesc tuturor celor cărora le-a păsat de situația mea, a poporului meu. Mulți luptători antiapartheid se mai află în închisori. Lupta continuă!“. Iată și cîteva nume ale celor care au participat la concertul transmis prin satelit în lumea întreagă: **Special AKA, Lou Reed, Anita Baker, George Duke Orchestra, Nathalie Cole, Jackson Browne** („Îl salut pe Mandela. Am venit aici să cîntăm libertatea“), **Johnny Clay & Sabouka, The Roots, Hugh Masakela, M. Makeba, Simple Minds, Little Steven, Peter Gabriel, Sonics, Tracy Chapman...** S-au cîntat, printre altele, „Blowin' In The Wind“. și „Bridge Over Troubled Waters“. ● Continuăm a vă face cunoscute rezultatele referendumului de popularitate efectuat de către revista **Pop Rocky** în rîndul a 50.000 de cititori. Cred că e bine să menționăm că această publicație se adresează cu precădere celor foarte tineri. **Formații: 1.** Milli Vanilli; **2.** Roxette; **3.** Kaoma; **4.** Bros; **5.** Depeche Mode; **6.** Big Fun; **7.** Blue System; **8.** Die Argte; **9.** A-Ha; **10.** Camouflage/The Cure (două grupuri care, potrivit numărului egal de voturi, ocupă același loc); **12.** Bangles; **13.** Pet Shop Boys; **14.** Queen; **15.** Erasure; **16.** Mysterious Art; **17.** U 2; **18.** Münchener Fr.; **19.** Tears For Fears; **20.** The Bee Gees. ● **BONEY M IS BACK!** Producătorul Frank Farian încearcă să re-lanseze formația **Boney M,** extrem de populară în anii '70. Menționăm că din vechea componență grupul păstrează doar pe Liz Mitchell, excelenta solistă vocală, secondată acum de Patti (Nigeria), Sharon (Marea Britanie) și de chitaristul Reggie. Discul single „Stories“ marchează apropiata lansare a unui LP. ● Interpreta de culoare **Leila K.** se confesează: „Tinerețea mea a fost un continuu joc de-a v-ați ascunselea. Părinții doreau să mă mărite la 14 ani. Eram minoră, nu-mi trăisem încă copilăria, așa că am hotărît să fug de-acasă. Poliția, după mine din Maroc și pînă-n Suedia. Am fost arestată și pe scenă, dar tot nu m-am măritat cu alesul... părinților. Acum ne-am împăcat“. Primul hit al artistei este „Got To Get“. ● Prezent, azi, obligatoriu în toate discotecile. ● **CE N-A VĂZUT PARISUL!** Grupul timișorean **Cargo** a poposit în „orașul lumină“, spre a înlesni francezilor cunoașterea muzicii rock românești. Asta, la puțină vreme după concertul de aici al formației „Phoenix“. „Cargo“ va susține concerte și în alte localități franceze, în organizarea unui post de radio. Pînă una-alta, ne transmite corespondentul nostru special de la Paris, Adi Bărar a fost văzut în Montmartre asaltat de un grup de domnișoare ce-i solicitau, destul de agresiv. autografe. Neexistînd altă soluție, Adi s-a conformat. În acest timp, Raul Dudnic răsfoia înfrigurat exemplare rarissime de cărți aflate (deocamdată) în posesia buchiniștilor de pe malurile Senei, documentîndu-se, probabil, pentru articolul pe care ni l-a promis la plecare: „Les bouquinistes d'aujordu'hui et leur précaire situation financière“. Fiți siguri, vom reveni cu amănunte edificatoare la momentul potrivit, adică atunci cînd vom intra în posesia lor. ● **AM REINTRAT ÎN EUROPA?** Vreme de trei ceasuri, cît am stat la restaurantul „Timișoara“, n-am putut asculta un singur cîntec românesc, asta dacă exceptăm bocetul sloveno-croat cu text, e drept, românesc în care solistul implora să i se dea un pic de pește, ceva pîine „și nevasta care te iubește“, n-am reținut exact mesajul. Piesa cu peștele s-a cîntat de două ori, „la cerere“. Cine-o fi cerut-o, nu pot să pricep, din moment ce **noi nu,** adică profesorii români aflați aici în compania oaspeților noștri americani dornici să asculte o piesă neaoșă. Ni s-a oferit, în compensație, folclor muzical grecesc și piesa „Feelings“ a lui Morris Albert, „Spusă“ însă cu un ciudat accent de Tijuana-Calafat Country. Acum că ne vizitează atîta lume și noi am reintrat în Europa, să ne punem pe treabă, băieți! ● În 20 IV, la Hipodrom, grupul **Pro Musica** va susține un concert de binefacere organizat de asociația Caritas '89. Cu puțină vreme în urmă, atît grupul lui Ilie Stepan, cît și formația **Foileton** au filmat pe platourile T.V.R.L. pentru emisiunea Tele-Top.

Petru UMANSCHI

HISTORIC SONGFEST FOR AFRICA

la fanion

DE LA SPORTUL-REGE LA SPORTUL-PREȘEDINTE

(De la rămasul nostru special la Timișoara)

1. **Ca în campionatul italian.** Șmecheria iugoslavă cu netransmiterea meciurilor din miercurea sportivă a prins într-o proporție destul de lăudabilă pentru sponsorii meciurilor în cauză. Așa că era cît pe-aci să părăsesc și eu TV-ul, dacă nu aș fi avut serioase motive de îndoială. Și nu mi-a părut rău că nu am crezut în vorbele crainicului, fiindcă s-a văzut ce meci aspru a fost Craiova — Steaua. Chiar în ciuda absențelor simetrice asupra cărora D. Graur nu istovea să revină, în cadrul aceluiași comentariu în care acordul subiectului cu predicatul era la fel de nesigur ca atacul stelist. Chiar dacă îmi pare rău că Steaua a pierdut și, în acest fel, Dinamo are din nou șanse în lupta pentru titlu (aceeași fatalitate ne paște și în legătură cu Frontul), nu pot să nu jubilez la gîndul că, încet-încet, campionatul nostru se normalizează și chiar Steaua poate pierde, la o adică. Degringolada a început în minutul 8, la o centrare a lui Zamfir din propria jumătate de teren, cînd Dan Petrescu a greșit flagrant și micuțul Badea a înscris primul gol în poarta lui Nițu. Chiar din debutul meciului, faulturile au abundat (în ambele direcții) și prima impresie a fost că oltenii vor cu orice preț să cîștige, chiar dacă această victorie nu le va aduce nici un pas în plus în clasament. La exact o jumătate de oră de la consumarea fazei sus-amintite, același Badea a înscris din nou, de data asta profitînd de greșeala lui Cireașă, astfel că steliștii au intrat într-o nervozitate pe care numai o îndelungată practică a falsei invincibilități o poate explica. Și prima victimă a acestei false frustrări a fost însuși alintatul nostru Hagi, „pe merit“ eliminat din joc de centralul Florin Popescu. După reluarea jocului, fazele cele mai periculoase s-au consumat prin Neagoe, mai ales, și Badea. Minutul 92 al partidei a adus o ratare imensă a lui Ilie Dumitrescu și partida s-a încheiat în uralele unui stadion temperamental ce a știut, vorba lui Graur, „să-și susțină echipa frumos“. Lui Fl. Popescu i se poate reproșa că nu a acordat un penalty steliștilor, dar acestora cîte nu li se pot reproșa.

2. **Visul de pe Șoseaua Ștefan cel Mare.** După cum a început Dinamo partida retur cu Anderlecht, îmi spuneam că, mai mult ca sigur, lucescienii vor juca în prima lor finală de cupă europeană și, de ce să nu recunoaștem, cu toții am văzut că „ai noștri“ sînt la cîrmă. Cel care a semănat cele mai mari emoții în tabăra belgiană a fost Răducioiu, mai ales cînd a lobat excelent mingea peste De Wilde, însă, de pe linia porții, un fundaș a salvat în ultima clipă situația. Asta a fost cea mai clară ocazie, dar pînă la ea au mai fost cîteva, începînd chiar din primul minut al meciului. Apoi în minutul următor Mateuț a fost găsit în careu de Vaișcovici, pentru ca, imediat, Răducioiu să rateze și el deschiderea scorului. În min. 8, Lupu a trimis mingea în bară și meciul se arăta din ce în ce mai frumos. Oaspeții au avut o mare ocazie prin Verwoort, dar Stelea a parat excelent. Pînă la finele primei reprize să mai consemnăm — în această lungă înșiruire de minuturi și jucători foarte puțin agreată de subsemnatul acestor rînduri — o fază al cărei protagonist a fost Timofte și care ar fi trebuit sancționată cu penalty de olandezul J. Blankenstein. Unicul gol al meciului a fost înscris pe contraatac de către Van Der Linden, astfel că, din acel minut 59, visul de pe Șoseaua Ștefan cel Mare s-a stins. (Căci Cupa va fi, poate, a urmașilor lor). Poate că lucrul cel mai important pentru fotbalul nostru s-a întîmplat în această partidă. Și anume faptul că dinamoviștii au arătat că știu să joace incisiv și spectaculos, la nivelul unei semifinale de Cupa Cupelor. Destul ne-am ascuns pînă acum sub mantaua cîrpăcită a unor performanțe destul de fragile inconsistența de fond a fotbalului românesc ca să ne mai putem permite, și de acum înainte, acest lux. Clubul Sportiv Regal de Fotbal Anderlecht (denumirea exactă a finaliștilor) este, pînă una, alta, unul din cluburile cele mai tari din Europa, un club care a știut să privească întotdeauna lucid. Nu din întîmplare, poate, unul din cei mai cunoscuți jucători ai săi — în istoria echipei, evident — a fost celebrul național Jurion a cărui prezență era remarcată în teren nu numai datorită jocului excelent, ci și datorită faptului că purta ochelari.

Marcel TOLCEA

P. S. Titlul rubricii din numărul trecut al revistei se va citi corect: Cine va lua **Culpa** României?

serial

Totul despre BETTE DAVIS

(X)

Una dintre casele puse la dispoziție pe timp de cîteva săptămîni, mie și Mamei, se afla în Brentwood, o suburbie a orașului Los Angeles. Era o vilă simpatică, din piatră, cu o grădină în stil englezesc și cu un chioșc retras. Fac această mențiune, deoarece acolo, în chioșcul depărtat de casă, s-a întîmplat, într-o bună-zi, ceva cu totul ieșit din comun.

Mă plimbam prin grădină, cînd am dat peste Mama, care stătea singură în chioșc și plîngea molcomit. Nu mă auzise apropiindu-mă, astfel încît am rămas în picioare, privind-o, nu departe de Ea, pe pajiște, întrebîndu-mă ce ar trebui să fac: să plec pe neobservate, ori să mă duc lîngă Ea și să încerc s-o mîngîi. Nu puteam să nu particip sufletește la necazurile Ei, și atunci mi-am continuat drumul spre chioșcul de grădină. „Ce s-a întîmplat, Mamă?“, am rostit încet, punîndu-i mîna pe umăr. „Pot să te ajut cu ceva?“. „Nu, nu poți, mi-a zis uitîndu-se la mine. N-ai de ce să fii îngrijorată“.. A încercat să-mi zîmbească, printre lacrimi. „Drăguț, oricum, din partea ta, că-mi porți de grijă“. M-am așezat în fața Ei. „Tata e cel care te-a necăjit, el este, nu-i așa?“. „El, a confirmat Mama, dar nu-ți face griji, mă descurc eu cu tata“. „N-o să meargă, am protestat eu. N-ai reușit niciodată să-l îmblînzești. O să fie tot mai rău, o să ne meargă tot mai rău!“. Mi-a zis: „Tu nu înțelegi nimic“. „Explică-mi tu, am rugat-o. Doar l-am văzut pe tata strîngîndu-te de gît. Dacă nu l-aș fi oprit, te omora“. „Oh, B.D.! se lamenta Mama. Iubește-mă și ai încredere în mine, nu-ți cer mai mult. Tu știi că mama te iubește. Știi că mama n-o să lase pe nimeni să-ți facă vreun rău. Ești mult prea copil ca să înțelegi oamenii mari. Eu trebuie să îndur, din cauza voastră, copii, trebuie să îndur“. „Nu sînt prea mică, am protestat din nou. Înțeleg eu prea bine ce se întîmp'ă. Singurul lucru pe care nu-l pricep e de ce nu-l părăsești“.

Mama, parcă, își mai revenise. Și-a șters ochii de lacrimi, și-a ridicat nasul din pămînt, și-a aprins o țigară și mi s-a adresat: „Poate că tu ai impresia că știi ce e între mine și Gary, dar ceea ce nu poți tu pricepe e că lucrurile astea n-au nici un fel de importanță. Fiindcă, draga mea, toți bărbații sînt la fel, după ce stai cu ei mai mult timp“. „Ce vrei să spui cu asta?“, m-am repezit pur și simplu, acoperindu-i ultimele cuvinte. „Ei bine... poate nu-ți strică să afli că și ceilalți... m-au bătut. Bărbații își închipuie că, în felul ăsta, își dovedesc puterea asupra noastră. Dumnezeu să te ajute, fiica mea, nu mai e mult pînă o s-o afli pe pielea ta. Nenorociții ăștia de bărbați nu suportă deloc să aibă alături femei deștepte și puternice“. Am rămas tăcută lîngă Mama; trăgea adînc în piept fumul, iar privirea Ei devenea tot mai rece, mai distantă. A rostit, într-un tîrziu: „Hm... el a fost întotdeauna bolnav de pofta de a avea bani. Pentru că nu-i avea, și ar fi trebuit să plătesc eu creșterea copiilor noștri, m-a obligat să fac două avorturi. Să știi că era un trompetist strălucit. Nu-și prea îngăduia momente de relaxare și atunci «se distra» pe seama mea. M-a durut sufletul, dar a trebuit să ne despărțim. A fost prima mea dragoste“. O nouă pauză, aceeași privire îndepărtată: „Și apoi a urmat Farney. Un bărbat atrăgător, dar bețiv, și care nu se putea desprinde de fustele maică-sii... și ce mamă! Doamne, o cățea. A fost o tragedie că a murit, însă, mariajul nostru se îndrepta cu pași mari spre dezastru. Nici acesta nu m-a «iertat» ... devenea violent, ca să-și rezolve cumva frustrările. Ha!... Și apoi a apărut la orizont „tăticul“. Sherry era un înfumurat... tot numai mușchi, creier deloc. Fusese boxeur de performanță, participase la Olimpiadă, și, ca înotător, la Jocurile panamericane. Nu-i păsa decît de fizicul lui! Era un bărbat frumos, poate mai mult de-atît. Îl scîrbea faptul că sînt deșteaptă. Asta l-a făcut să dorească să mi se impună, cu orice preț, și cum nu avea decît superioritate fizică...“ Pe fața Mamei se întipărise un zîmbet palid.

A. P.

Bernard-Henri Lévy

POSEDATA

— E o poveste stranie, nu ţi se pare? E treaba ta cum interpretezi. Ce pot eu încerca este să-ţi povestesc ce făcea Mathilde în vremea aceea. Cum se purta... Cum se privea pe sine. Cu ce-şi petrecea timpul. În ce fel îşi organiza existenţa... E? Vrei să vorbim despre toate astea? Despre ultima parte a vieţii de zi cu zi a Mathildei?

— Dacă insişti, însă eu...

De altfel, nu ştiu dacă mai putem vorbi de „viaţa cotidiană". Spitalul îi ocupa deja destul timp. Îngrijirile la domiciliu. Treburile gospodăriei de care, cu chiu cu vai, încerca să se intereseze. Şi aceste triste seri pe care le petreceam în doi, cînd găsea momentul să se neliniştească din cauza oboselii mele, a sănătăţii mele, a felului în care îmi petreceam ziua sau a noilor chiriaşi pe care-i găsisem pentru casa „mea" din strada Pont aux-Dames. Nu. Adevărul e că în ciuda eforturilor sale patetice, nu mai avea capul la ce făcea. Era prezentă, desigur, aparent prezentă, dar în acelaşi timp absentă, distrată, indiferentă. Şi cei care o cunoşteau cît de cît, ştiau bine că mintea îi zburda aiurea, într-o lume care nu mai era de fapt a noastră.

Îşi aranja hîrtiile, de pildă. Distrugea fotografii vechi. Îşi răsfoia, pentru a cîta oară, jurnalul. Cobora lăzi cu cărţi în pivniţă, şi aducea altele sus. Citea, recitea cărţi pe care le ştia pe de rost. Deschidea altele pe care nu le cunoştea, despre care, adesea, am auzit-o spunînd că le păstra pentru mai tîrziu — şi pe care le abandona foarte repede, după ce parcurgea cîteva pagini. Apoi se gîndea la fiul ei. La ce avea să se întîmple cu el. La cariera prestigioasă ce i se oferea, dar unde ea nu mai era pentru a-l ghida. La relaţiile dintre noi doi, din ce în ce mai proaste, temîndu-se că, odată plecată, se vor înrăutăţi şi mai mult. Şi la trecut se gîndea în egală măsură, la trecutul atît de întunecat pe care-l rumega fără încetare şi a cărui ameninţare, planînd asupra copilului ei, nu se mai prefăcea că o ignoră. Şi se mai gîndea la sfaturi, sugestii, admonestări şi pedepse de toate soiurile pe care vroia să le lase fiului său ca testament şi pe care am văzut-o înregistrîndu-le pe magnetofonul ei cel mare, într-o noapte, în sufragerie, cu glas răguşit, secătuit de durere... Pe scurt, iată cum îşi petrecea timpul. Şi asta numai pînă la Crăciun. Pentru că, după aceea, lucrurile iar s-au schimbat: intra în faza pe care aş numi-o „a treia" a bolii ei — perioada unei suferinţe atroce, brutale, fără răgaz şi care îi secătuia ultimul dram de energie.

Ştii ce poate să însemne o suferinţă ce nu te slăbeşte o clipă? Îţi poţi imagina un organism care nici o secundă din zi sau din noapte nu-şi afla tihna? Înţelegi ce poate însemna presiunea constantă, permanentă, a unui rău care te caută, te atinge, te scormoneşte, te despoaie şi, într-un sfîrşit, te termină, fără a putea să faci nimic să-l alungi, deoarece este în tine şi te atacă din interior? Nu, nu înţelegi. Nimeni nu poate înţelege. Chiar cînd eu încerc să mă gîndesc iar la asta, ştiu bine că tot ce revăd, toate imaginile care îmi revin sînt foarte departe de realitate. Trebuie să fac un efort imens să reuşesc s-o revăd, pur şi simplu s-o revăd, aşa cum era atunci — horcăind, sughiţînd, sufocîndu-se de durere şi nefăcînd nimic altceva decît să-şi găsească o poziţie în care i-ar fi fost mai puţin rău.

Erau zile cînd se aşeza ghemuită... Zile cînd se simţea mai bine în patru labe, cu coatele lipite de corp, cu perne mari sub pîntec... Altele cînd, pentru nimic în lume n-ar fi renunţat să stea chircită, cu braţele încrucişate, cu spatele sprijinit de marginea patului de ale cărui bare se agăţa.... Dimineţile fragile în care ea ghicea instinctiv că poziţia conta prea puţin, important era să nu se mişte, să rămînă în locul unde a abandonat-o noaptea, fără un gest, fără un suflu, doar un fîşiit de cearşafuri... Nopţile, dimpotrivă, mă trezea cîte un zgomot; era tot ea care, ameţită de durere şi adunîndu-şi forţele din adîncurile ei, se ridica, se împiedica, se izbea de mobile în trecere şi începea să se învîrtă, să danseze, să facă piruete ca o sfîrlează nebună între cei patru pereţi ai camerei... Pe urmă erau serile cînd, întorcîndu-mă de la Senat, vedeam patul ei gol: ştiam că trebuie să alerg la baie, unde aveam s-o găsesc dezbrăcată, nemişcată şi înţepenită pe pardoseală, cu fruntea aşezată pe jos sau pe chiuvetă, cu un pic de spumă roz în colţul buzelor şi fundul scăldat în propria-i murdărie... Da, asta era Mahtilde în ultimul timp; şi de asemenea genul de imagini pe care i le-am păstrat...

Acestea fiind spuse, atenţie! Şi să nu ne facem iluzii nici asupra dimensiunilor bietei femei! V-o descriu horcăind, urlînd, sughiţînd chiricită de durere. Dar n-aş vrea pentru atîta lucru să vă dau impresia că era o sclifosită, o mofturoasă. După părerea mea, trucul cel mai uimitor din acele săptămîni a fost să văd cu cîtă tărie, cu ce nobleţe sufletească a continuat, pînă la această limită, să-şi accepte calvarul... Acest calvar, pentru ea, era un dat. O fatalitate. Chiar o bănuisem, în unele momente, că şi-a înţeles calvarul ca formă de penitenţă. Şi am auzit-o de multe ori repetîndu-mi poveşti pe care le pescuia din cărţile citite, despre felul în care cerul îi pedepseşte pe muritori trimiţîndu-le boli. Dar oare cum se numea acel grec a cărui rană de la picior mirosea atît de rău? A, da, Philoctet. Era blestemată... condamnată. O păcătoasă ispăşind crime neştiute, dar pe care le accepta din toată inima, din principiu. Era catolică, nu uita. Şi credincioasă. Şi încă una înfocată. Şi dintre cei care îţi spun că Hristos nu a venit să înlăture răul, ci să ne ajute să-l îndurăm. Deci suferinţa, ştii... Moartea... Frica de moarte... Peripeţii, toate astea! Nimic altceva!

De altfel, în ultimele ei zile devenise din nou aproape veselă. Îl vroia pe Benjamin. Ba îi revenise puţin şi pofta de mîncare. Îmi amintesc chiar că în seara cînd a primit mirul pentru ultima oară, am fost cu toţii uluiţi de tinereţea extraordinară pe care trăsăturile ei o recăpătaseră, unii dintre cei de faţă strigînd „Doamne, spovedania a vindecat-o" — ceilalţi, mai raţionali, gîndind că actul sacru pusese în mişcare procesul de liniştire a cărnii, care nu începe, de obicei, decît imediat după moarte. Şi m-ai crede oare dacă ţi-aş povesti că în ajun, sau cu o zi înainte, ea mai era în stare, între două injecţii cu morfină, să se bucure la vederea unui fluture negru şi mare, aşezat pe aşternutul ei, — acelaşi fluture — şoptea ea, pe care-l vedea venind mereu de 20 de ani, la toate marile evenimente din viaţa ei? O dată sau de două ori, poate, am crezut că descopăr un semn de tristeţe... O uşoară umbră în priviri... Ochiul dat peste cap, care nu mai reuşeşte să se fixeze... Şi acea spaimă ascunsă, dar sfîşietoare, care te lasă să crezi că tocmai văzuse ceva groaznic, de care noi, cei vii, nu aveam idee... Dar chiar şi aşa, te asigur, nu era ceea ce crezi şi dacă-i era teamă de ceva, îi era mai puţin de moarte decît — să spunem, de infern... Şi murea liniştită, fără amărăciune, fără regret.

Şi totuşi. Dar un regret poate că avea ea, dacă ne gîndim bine. Dar unul foarte mic. Mititel... Unul pe care nu-l vei ghici niciodată, atît era de naiv... Unul pe care ea însăşi nu l-ar fi mărturisit nimănui, chiar dacă ar fi trebuit să-şi taie limba. Acest regret, **singurul ei regret**, era, pe scurt, că suferă de o boală murdară, sordidă... puţin vulgară... o boală atît de puţin potrivită, e-adevărat, cu rafinamentul naturii ei. Şi dacă ar fi putut să-şi exprime o dorinţă, aceasta ar fi fost de a suferi, a asuda, a muri de o mie de ori — precum cerul, după spusele ei, voise să-i impună, dar cu suferinţe mai curate, mai delicate, era să zic, mai estetice. Of, dacă ar fi putut ea da acest cancer infect pe o drăguţă de tuberculoză. Să mori din cauza unui virus discret, care nu s-ar fi trădat decît printr-o uşoară paloare a feţei. Să se stingă în linişte, în pace, ca poeţii romantici, a căror amintire o căuta la Veneţia! Cît ar fi fost de fericită să sfîrşească în pielea uneia din acele creaturi diafane, imateriale, pe care durerea le înnobilează şi cărora ea le atribuia un plus de farmec şi de graţie! Ea nu spunea clar, ţi-o repet, nimic de acest fel. Dar cu cît mă gîndesc mai mult, cu atît sînt mai convins că exact asta era în mintea ei. Sînt sigur că în momentele cele mai grele, cînd suferea îngrozitor, cînd nu mai putea să se gîndească la nimic, îi rămînea totuşi ceva din această iluzie. Şi cred, însă, că o femeie care nu visa decît mizerii rafinate, melancolii distinse, batiste de dantelă pentru scuipat de păpuşă, nu putea avea un destin mai trist decît acela de a sfîrşi în această cloacă puturoasă.

O ultimă amintire despre această întîmplare. Era sfîrşitul. Semne, din ce în ce mai numeroase, arătau că totul nu mai era decît o chestiune de ore. Medicii îi făceau injecţii după injecţii, cu morfină. Trupul, obosit de luptă, se preda în toate felurile. Nu mai era decît un schelet, răsunînd de ţipete diferite, care nu mai era legat de viaţă decît printr-un firicel. Eu însumi eram acolo din datorie, neştiind măcar dacă mai era capabilă să mă recunoască. Şi deodată s-a trezit. Şi-a revenit. Buzele ei, devenite foarte roşii brusc, au început să se mişte. Şi de pe buzele ei au ieşit aceste cuvinte, care mi-au rămas întipărite pentru totdeauna în memorie: „Oh, Sfinte Isuse... să pot în sfîrşit să mă las... în acest fotoliu mare de lac alb... atît de moale... de fragil... alături de un soţ puternic care să-mi facă conversaţie...". A fost frumos, nu-i aşa? A fost tulburător... A fost ca o ultimă mărturisire, un răscolitor strigăt al inimii... Dar cel mai zguduitor lucru în acest strigăt, în treacăt fie spus, era că textul însuşi, fraza, succesiunea silabelor rostite nu-i aparţineau de fapt, deoarece le furase, aşa cum îi făcea din ce în ce mai des, unuia dintre scriitorii săi favoriţi...

Traducere de

Dora SCARLAT

COLEGIUL DE REDACŢIE:
Redactor şef: **Mircea MIHAIEŞ**
Redactor şef-adjunct: **Cornel UNGUREANU**
Secretar gen. de redacţie: **Adriana BABEŢI**
Şefi secţie: **L. ALEXIU, P. E. BANCIU**
Publicist comentator: **A. C. IORDACHE**

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
TIMIŞOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoane: 3 33 90 şi 3 33 76
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază
ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

Prezentarea artistică: **Nic LENGHER**
Linotipişti: **Sandu IAGER, Gelu DOGIOIU**
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

orizont 19

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 19 (1207), 11 MAI 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

ALEXANDRU PALEOLOGU:

„Președintele Iliescu mi-a reproșat că adopt în Franța atitudini prea independente..."

— Se pare că sîntem foarte norocoși, noi, cei din Timișoara, pentru că am reușit să vă avem ca invitat. După cum se știe, sînteți ambasadorul României în Franța. Profităm de o scurtă revenire în țară pentru a realiza acest dialog. Așadar, ce s-a întîmplat în ultima vreme în Franța, referitor la România.

— Înainte de a vă răspunde la întrebarea asta, vreau să vă spun că în ziua cînd am plecat din București ca să-mi iau în primire postul la Paris, cu Taromul, cursa de duminică, 28 ianuarie, o întîmplare, o anumită defecțiune, o anumită circumstanță meteorologică nefavorabilă a făcut să nu funcționeze cursa București — Timișoara. Din această cauză, avionul în care m-am aflat a trebuit să facă o escală la Timișoara. În mod normal, ea mergea non-stop pînă la Paris. Am considerat ca un augur extraordinar faptul că întîmplarea m-a obligat, mergînd la Paris, să fac o escală — adică o reculegere — la Timișoara. Așa am luat-o, și mi s-a părut că, într-adevăr, acest lucru ar fi trebuit să-l doresc. Omisesem să-l doresc, ar fi trebuit să-l doresc, dar s-a întîmplat așa, fiindcă așa a vrut providența. Și am crezut — fiindcă sînt superstițios, sau fiindcă cred în semne, mai exact — mi-am spus că misiunea mea în Franța pleacă sub un augur decent, cuviincios, fiindcă mă obligă să mă opresc întîi la Timișoara.

Pentru mine, Timișoara are, între altele, imensa semnificație nu numai de a fi luat-o înaintea unei presupuse lovituri de stat, care poate se pregătea, cu mare dificultate și cu puține șanse. Dar care, dacă ar fi reușit, fără îndoială că noi ne-am fi mulțumit cu ea. Dar întîmplarea a făcut că a fost devansată de izbucnirea spontană a revoltei. Și mi s-a părut extraordinar de fericită împrejurarea că revolta aceasta s-a produs prin ralierea românilor la cele cîteva sute de unguri care manifestau pentru pastorul Tőkés. Am socotit că acest lucru pecetluiește prin sînge — fiindcă revolta a incendiat mai multe orașe ale țării și a răsturnat tirania —, mi s-a părut că această împrejurare, această coincidență a unei ralieri a românilor cu ungurii și a unei comune acțiuni contra tiraniei rezolvă și liniștește pentru de-acum înainte contenciosul nenorocit și inferior care durează de-atîta vreme și care este agitat din cînd în cînd, provocat din cînd în cînd, de unii cărora le place violența.

Din păcate, m-am înșelat. Imaginea României în Franța era extraordinară cînd am sosit. Era la un nivel, la o cotă pe care n-o mai avusese, poate, nu știu —, eu n-am fost contemporan cu epoca lui Cuza — de cînd România avea în Franța o foarte mare audiență și cînd Alecsandri, predecesorul meu în acest post, a reușit una din cele mai importante acțiuni diplomatice ale țării noastre. Dar puțin după aceea, între altele și din cauza incidentelor de la Tîrgu-Mureș, cota noastră a scăzut vertiginos și a căzut aproape la zero sau poate chiar sub zero. Acum nu mai avem nici o audiență în Franța, nu mai avem credibilitate. Acest lucru începuse, de fapt, cu alte tul-

Ioan CĂRMĂZAN

(Continuare în pagina a 5-a)

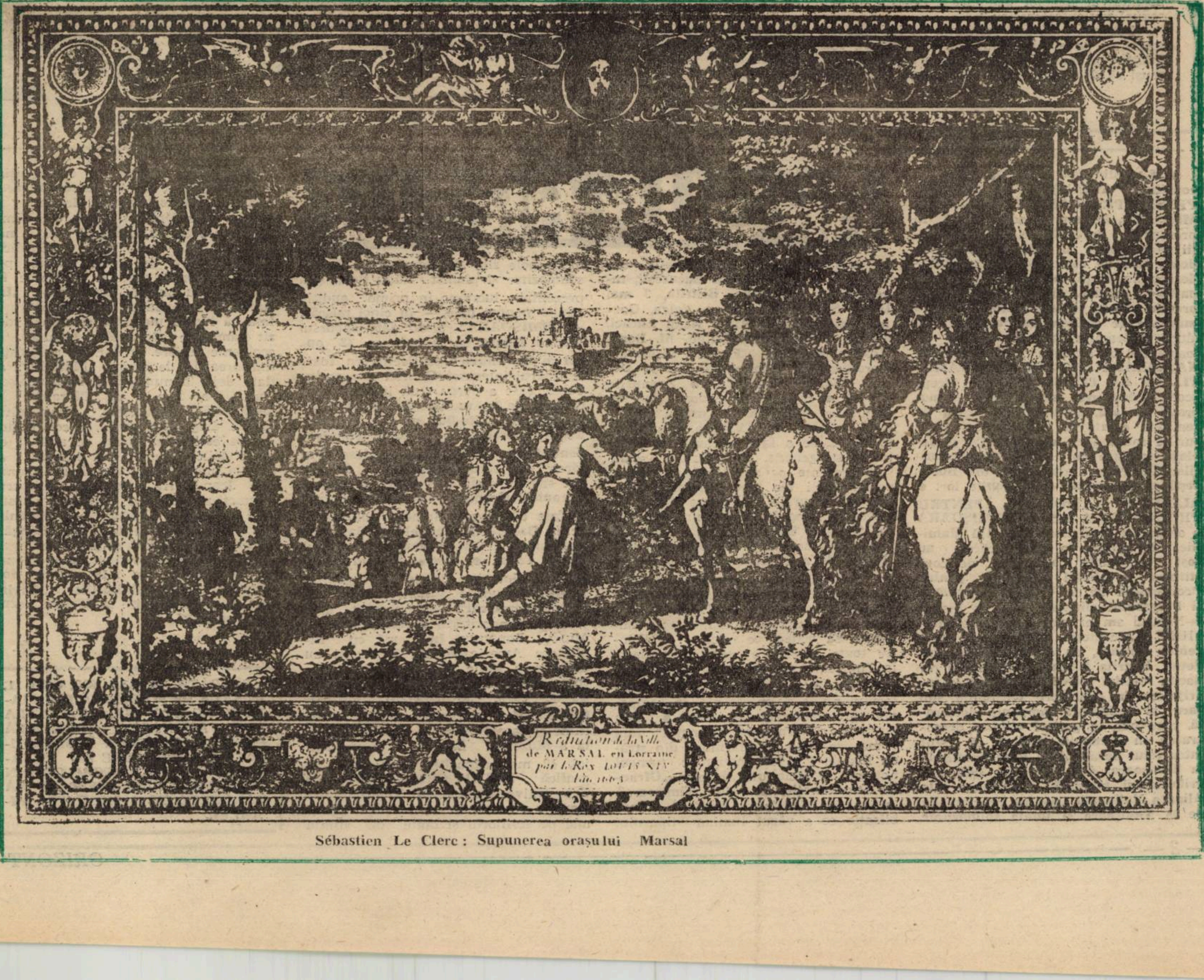

Sébastien Le Clerc: Supunerea orașului Marsal

Cutia Pandorei

Dizidenţi şi faliţi

N-am avut o dizidenţă prea grozavă. Nici numeric, nici calitativ. Am făcut totul ca să n-o avem. I-am micșorat meritele cît am putut. I-am bîrfit pe dizidenţi. I-am insultat. I-am calomniat. Vedeam în măreţia lor un atentat la călduţa noastră nimicnicie. Ca pe o placă fotografică, se developa insignifianţa şi derizoriul existenţei noastre larvare. Dizidenţii erau — ca la noi la nimenea ! conştiinţa mai rea a neamului, nu conştiinţa lui mai bună. În mod obligatoriu, ei erau ori turnători, ori demenţi, ori, pur şi simplu, proşti. Trăind ca sub un blestem, nu eram capabili de alte gînduri. Şi pentru că noi nu puteam, de ce să poată alţii ? Cu ce ne era superioară nouă, subtililor intelectuali, Doina Cornea ? Cine să creadă în patriotismul ei ? Fireşte, pentru că avea o fiică în Franţa totul devenea explicabil. Dar Mircea Dinescu ? Păi, Mircea Dinescu e poet, deci o persoană total neserioasă. Şi parcă n-am şti că are spatele asigurat. Parcă n-am şti că e finul lui Gorbaciov. Că e nepotul lui Bush. Şi ce dacă e din Slobozia ? Ce, noi nu ştim că strada mare din Slobozia e copiată după modelul westernurilor americane ? Pentru neliniştea noastră, a românilor imparţiali, pentru că şi noi, în felul nostru, eram dizidenţi şi dizidente, totul avea o explicaţie. Doar că unii o făceau (nu-i aşa ?) din calcul. Aveau nasul mai fin (asemeni peştilor japonezi care presimt cutremurele), simţiseră că **sfîrşitul** era aproape. Ce bine să fi fost noi, înaintea lui decembrie '89, douăzeci şi trei de milioane de oportunişti ! Ce bine de noi să fi simţit cu toţii dincotro bate vîntul vremii ! N-am simţit-o, din păcate. Dizidenţii noştri erau, mai degrabă, faliţii noştri.

N-am crezut în nimic. De ce să ne mire că nu credem nici acum ? Trăim în interiorul aceloraşi scheme meschine. N-am făcut decît să îngroşăm, chiar după Revoluţie, cu inepţii şi aberaţii, dosarele ruşinii. Murdăria şi abjecţia ne guvernează aproape toate gesturile cotidiene. Aroganţa şi cinismul ne împing pe aceleaşi bătătorite cărări ale pierzaniei morale. Ca într-o ascensiune dezgustătoare spre olimpul propriei noastre incompetenţe etice, plusăm la acest păcălici al denigrărilor. Înainte vorbeam pe la colţuri, în grupe mici. Între noi, oamenii serioşi, oamenii de încredere. Mi-a fost dat să aud, din partea cuiva de a cărui bunăcredinţă nu mă îndoiam (şi nu mă îndoiesc nici azi), că n-are nici un rost să protestezi doar pentru că mor de foame copiii unui dizident dat afară din serviciu. Dar atunci pentru ce merită să protestezi ? Astăzi, aceleaşi lucruri se spun în gura mare. Se publică în ziare. Punem pe seama dizidenţilor tot răul abătut asupra ţării în ultima vreme. Pentru starea dezastruoasă a economiei e vinovată Doina Cornea. Nu vrea fosta dizidentă să cumpere fabricile şi chiar întregul pămînt al Transilvaniei ? Şi în plus, n-o cheamă Iuhász ? N-a fost amanta latifundiarului Corneliu Coposu ? Iată cum totul se leagă. Dacă în fruntea bucatelor se află acum un grup de oameni care conspiraseră înainte, de ce n-ar sta lucrurile la fel cu dizidenţii? Precum în ceruri, aşa şi pe pămînt. Aurel Dragoş Munteanu nu e întru totul vinovat de imaginea brusc deteriorată a României în lume ? Doar el e ambasadorul nostru la Naţiunile Unite ! Andrei Pleşu şi Dan Petrescu au dus de rîpă minunatele structuri ale culturii noastre atît de strălucitoare. Cît despre Dinescu, ce să mai vorbim ! Moscovit, mason şi băştinaş al stepelor panonice e de cînd îl ştim. Pe cînd evreu, homosexual sau extraterestru ?

Dar poate că aşa dezidenţa îşi îndeplineşte adevărata menire. Micşorîndu-i pe ei pînă ajungem să-i batem, condescendent, pe umăr, ne înălţăm pe socluri de scrum propriile statui. Să nu ne amăgim. Nu vom reuşi să dovedim decît că în România pînă şi dizidenţa e falimentară.

Mircea MIHĂIEŞ

Visul gestionar

Am fost gestionaţi şi sîntem încă
Şi-om fi cît neamul românesc ?

Acest refren a cărui emoţie mai răzbate din timpurile de curînd apuse se reîncarcă uşor de o stranie şi strictă contemporaneitate. Ce vrem să spunem dar : atîta spurc de vreme, gestionarul şef N. C. a condus ţara ca pe propria lui dugheană, în care marfa am fost noi toţi. Ne-a vîndut la preţuri mici în aplauzele entuziaste ale şăgîrţilor săi de partid. Grija supremă s-a ilustrat printr-o depozitare specifică a produselor, în condiţiile oricărui comerţ civilizat. Spaţii frigorifice, întinse pe cartiere întregi, pe oraşe, locuri întunecoase. În felul acesta ne-am păstrat noi prospeţimea şi putem sta nopţi de-a rîndul afară, în ciuda ameninţărilor ce ne vin de la satelitul NOA prin buletinul meteo. Ne este drag afară, nu ne mai place în pulturi. Probabil că acest fenomen explică absenţa nomenclaturii de pe străzi, din pieţe, ea fiind insuficient călită pentru un contact nemijlocit cu frigul.

Nomenclatura doarme, cu muşchii palmelor lăsaţi şi nemaiantrenaţi de pe la ultimul congres. Şi totuşi, sub căldura plapomei şi ocrotirea scufei speranţele renasc la gîndul unanimităţii de după 20 de mai. Se revisează, oare, tot acum şi visul de gestionar în care masele alegătorilor de bine s-or rîndui de bună voie şi-n deplină libertate în rafturile goale ? Din cînd în cînd, cei ce tînjesc la vremurile-n care au vîndut şi-au cumpărat ce-au vrut sînt deranjaţi de cîţiva noptatici ce nu mai stau acasă. Ei vor să îi trezească pe cei ce nu dorm încă, dar aţipesc chiar la lumina zilei.

AL. TOMAGHI

Umor Service

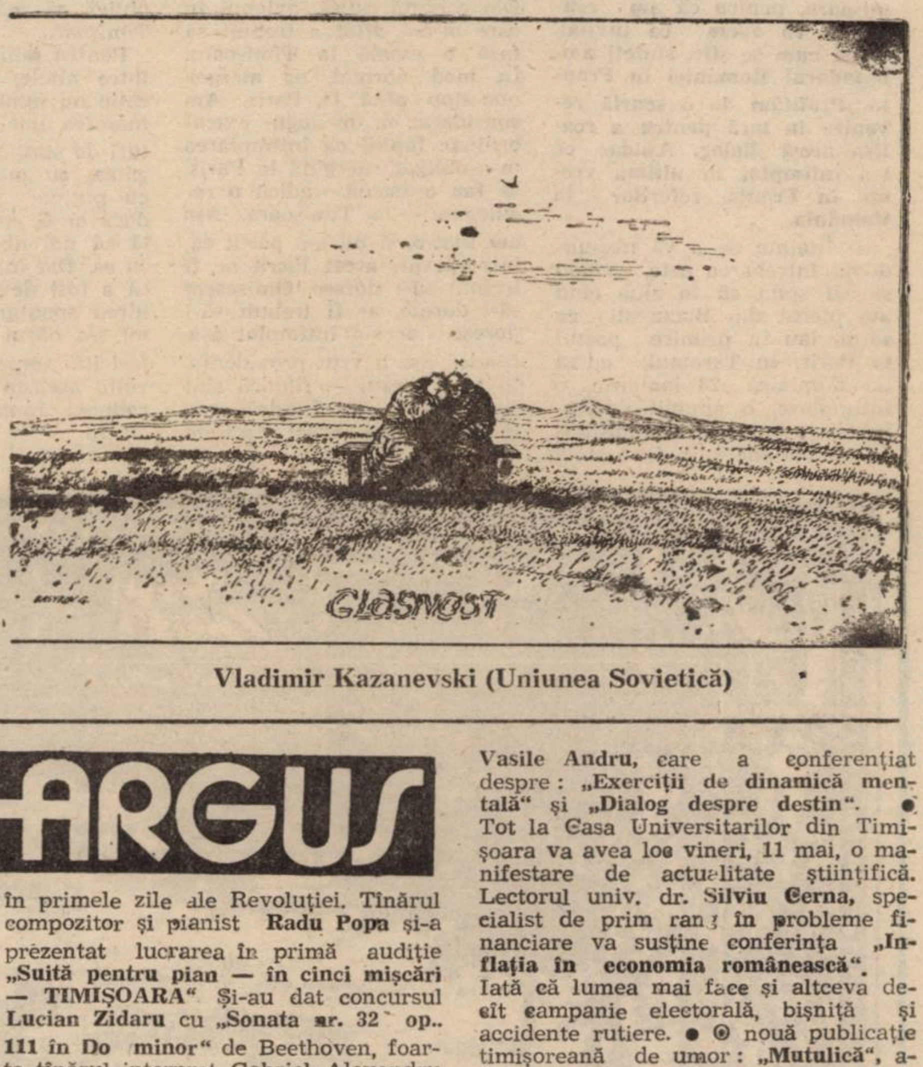

Vladimir Kazanevski (Uniunea Sovietică)

ARGUS*ARGUS

● 28 aprilie 1990 ● La Timişoara s-a constituit **ALIANŢA NAŢIONALĂ PENTRU PROCLAMAŢIA DE LA TIMIŞOARA**, la care au aderat pînă în prezent 51 de sindicate, 32 de asociaţii profesionale şi culturale independente, 154 de colective din întreprinderi şi instituţii, precum şi 27 de partide politice. Alianţa reprezintă în prezent voinţa şi aspiraţiile a peste 6 milioane de cetăţeni cu drept de vot. (după informaţia dată de TVRL în seara zilei de 8 mai a.c.) ● **ALIANŢA NAŢIONALĂ PENTRU PROCLAMAŢIA DE LA TIMIŞOARA**, are drept scop instaurarea unei reale democraţii în ţară, dezamorsarea stării de tensiune create de perpetuarea structurilor comuniste. ● **ALIANŢA** se declară solidară cu cererile manifestanţilor din Piaţa Universităţii din Bucureşti şi îi sprijină în acţiunile lor. ● **ALIANŢA NAŢIONALĂ PENTRU PROCLAMAŢIA DE LA TIMIŞOARA** a organizat o adunare populară (duminică, 29 aprilie) în cadrul căreia au fost prezentate Convenţia de constituire a Alinţei Naţionale pentru Proclamaţia de la Timişoara, precum şi Programul alianţei. ● De la Bistriţa-Năsăud am primit următoarea MOŢIUNE : „Scriitorii semnatari ai prezentei moţiuni, cu domiciliul în judeţul Bistriţa Năsăud, întruniţi în redacţia revistei **MINERVA**, luînd cu îngrijorare în dezbatere tensiunile sub care se desfăşoară campania electorală, care pun în pericol viitorul democraţiei în România, declară că sînt întru totul de acord cu Proclamaţia de la Timişoara, din 11 martie 1990, exprimîndu-şi totodată adeziunea la Alianţa Naţională pentru Proclamaţia de la Timişoara şi totala solidaritate cu participanţii la Manifestaţia din Piaţa Universităţii din Bucureşti, începută la 22 aprilie Bistriţa, 3 mai 1990". Semnează : Lucian Valea, Cornel Cotuţiu, Racz Atila, Radu Lucaci, Vasile Oroian, Kresz-Guther M. Ilona, Nicolae Scheianu, Florin Săsărman, Veronica Ştir, Victor Ştir, David Dorian, Marcel Săsărman. ● Zvonurile circulă. ● Evenimente nedorite fac loc discuţiilor fireşti despre preţul mărcii şi al dolarului. ● TVRL a reuşit performanţa de a face o campanie electorală sui-generis. ● În fiecare seară sînt prezente pe micul ecran cîteva personalităţi ale vieţii literare, artistice şi culturale angajate deja în electorat. Recordul e deţinut de Marin Sorescu, Eugen Simion, Octavian Paler, Ştefan Aug. Doinaş ş.a. ● „Ploaia de mai aduce mălai" (zicătoare populară). ● Dumnezeu ţine cu noi. ● A se vedea cum arată cîmpul după ploile astea de mai. ● Noi, însă, nu prea ţinem nici cu noi, nici cu Dumnezeu. Să vedem ce-a ieşi... ● Printre toate aceste evenimente lumeşti, la Timişoara mai au loc şi manifestări culturale. ● Raţiunea de a fi a creatorului nu se dezminte nici în campania agro-electorală de acum. ● Sub auspiciile Filarmonicii „Banatul", luni 7 mai, în Sala de Marmură din strada Rodnei 1 a fost inaugurat turneul naţional al recitalului de pian **„Ofranda Proclamaţiei de la Timişoara"**, iniţiat de **„Gazeta de Buftea"** — publicaţie ce a văzut lumina tiparului în primele zile ale Revoluţiei. Tînărul compozitor şi pianist **Radu Popa** şi-a prezentat lucrarea în primă audiţie **„Suită pentru pian — în cinci mişcări — TIMIŞOARA"**. Şi-au dat concursul **Lucian Zidaru** cu **„Sonata nr. 32" op. 111 în Do minor"** de Beethoven, foarte tînărul interpret Gabriel Alexandru Teclu, care a parcurs un impresionant periplu, de la studiile **„Revoluţionarul"** de Chopin, **„Studiul nr. 1"** de Strawinsky, **„Studiu de execuţie transcendentală nr. 1"** de Liszt la piesa **„Pasărea"** din suita **„Mona"** de Jolivet, sub semnul distincţiei clasei de pian a **Veronicăi Gaspar** — ea însăşi evocînd în faţa claviaturii lumea polifornică de la Bach, la Mendelsohn-Bartoldy. Programul a fost prezentat de poetul **Mihai Teclu.** ● Secţia de artă a Bibliotecii Judeţene Timiş a organizat prelegerea-audiţie **„W.A. Mozart — Flautul fermecat"**. A prezentat dirijorul şi compozitorul **Nicolae Boboc.** ● Muzeul Banatului împreună cu Biblioteca Americană din Bucureşti au deschis în sălile Muzeului din Timişoara, Piaţa Huniade nr. 1, expoziţia de carte **„SCRIITORI AMERICANI"**. Sînt prezentate cărţi, afişe, filme şi casete video. ● Secţia de artă a Muzeului Banatului a vernisat joi, 10 mai, **expoziţia de pictură şi grafică OCTAV GRIGORESCU.** ● Casa Universitarilor din Timişoara l-a avut ca invitat, în zilele de 8 şi 9 mai pe scriitorul şi omul de ştiinţă **Vasile Andru**, care a conferenţiat despre : **„Exerciţii de dinamică mentală"** şi **„Dialog despre destin"**. ● Tot la Casa Universitarilor din Timişoara va avea loc vineri, 11 mai, o manifestare de actualitate ştiinţifică. Lectorul univ. dr. **Silviu Cerna**, specialist de prim rang în probleme financiare va susţine conferinţa **„Inflaţia în economia românească"**. Iată că lumea mai face şi altceva decît campanie electorală, bişniţă şi accidente rutiere. ● O nouă publicaţie timişoreană de umor : **„Mutulică"**, aflată deja la numărul 2. Redactor-şef, cum s-ar zice, e **Al. Pătraşcu.** ● **„ARCADE"**, publicaţia social-culturală a Lugojului al cărei conducător inimos este **Ioan Iovan**, se află, şi ea la al doilea număr. Din sumarul acestuia notăm interviul luat domnului Jean-Pierre Delpont, primarul adjunct al oraşului Orleans. Restituiri : Anişoara Odeanu — „Katinka sau fantomele de la Valea Lungă", Cioran: „Mărturisiri şi anateme".

ULTIMA ORĂ : Aflăm cu indignare că în noaptea de 9-10 mai a fost devastat sediul publicaţiilor „Cuvîntul" şi „Amfiteatru" Aşteptăm rezultatul anchetei.

A.Z.

SÎMBĂTĂ, 12 MAI 1990, ORA 11, ÎN SALA DE MARMURĂ DIN PIAŢA V. ROAITĂ NR. 3 VA AVEA LOC ADUNAREA GENERALĂ PENTRU ALEGEREA COMITETULUI DE CONDUCERE AL FILIALEI UNIUNII SCRIITORILOR DIN TIMIŞOARA. SÎNT INVITAŢI SĂ PARTICIPE TOŢI MEMBRII FILIALEI.

Linia de ochire

Frigul din pivnițele subconștientului

Spre deosebire de vizitele de lucru ale fostului președinte, pe marginea cărora comentariile se făceau fie la ore tîrzii, fie în dormitor, ca să nu rămînă copiii cu alte impresii decît cele de la televizor, școală sau grădiniță, vizitele d lucru ale actualului președinte interimar sînt urmate, fatalmente, de lungi dezbateri pentru care orice oră și orice loc sînt tocmai potrivite. Semn bun. Cadru democratic. Poliția h. g. wellsiană, vestimentată cu haina incomodă rămasă de la răposata miliție, are cu totul alte preocupări pe agenda de lucru decît să-și vîre coada copoioasă sau să-și sticle(țe)ască ochii prin adunările publice. Prin urmare, ce are cetățeanu-n gușă (are și-n căpușă) e valabil și în oricare din încăperile casei sale și în oricare piață a orașului. Cum nici de preopinenți nu se duce lipsă, ba(r)ierele dialogului pașnic sînt deschise pentru orice te(a)mă, oricît ar fi ea de belicoasă, (drept) pentru care în multe alte orașe poți fi cadorisit cu ouă, sticle și alte obiecte de uz casnic (în cap).

Piața Operei a devenit un fel de Poiană a lui Iocan urbană. Nu e zi să nu se discute pe marginea vizitelor de lucru și a discursurior (elect)orale de rang prezidențial. Din cîte se poate vedea (la fața locului), căpitanul corăbiei cu vise ale națiunii (de l'Espérance avant toute chose) nu se poate plînge că alizeele politice îi umflă pînzele spre ape periferice. Faptele sale centrale sînt urmate de comentarii ample nu numai la instituția picată din galaxia Marconi, obișnuită de multă vreme cu întinsul scoarțelor prezidențiale (dar și cu măturatul prafului de pe ele în ochii telespectatorilor), ci și în piața centrală a orașului nostru, blestemată (sau binecuvîntată ?) să nu suporte vizite de la cel mai înalt nivel. Căci, dacă pînă nu demult (să zicem pînă la Crăciun), umplea de repulsie înalții oaspeți, ce (re)sentimente o fi trezind acum (să zicem înainte de Paști) care să-i (de)termine pe înalții oaspeți să treacă pe aici în grabă, ca un rapid printr-o gară mică ? (se întreabă vorbitorii din piață).

Memoria simplului cetățean a reținut enorm și resimte monstruos din anterioarele obiceiuri. Este repudiată chiar ideea de vizită de lucru. Orice indicație venită de sus are rezonanța unei palme pe obrazul obștii... Se spune că o femeie a sărutat mîna președintlui interimar. Vestea cade ca o bombă de proporții. Cum e cu putință așa ceva ? Cum poate cineva să admită să i se sărute mîna (cînd nici măcar nu e preot) ?

Multe, multe întrebări, iar răspunsuri coerente nu se prea aud. „Dacă vor reapare comuniștii la putere înseamnă că ne merităm soarta !" — spune o voce și în pivnițele subconștientului se lasă un frig de cavou. „Ne trebuie un singur partid care să apere interesele naționale" — spune altă voce. „Cum un partid ? Asta înseamnă dictatură !" — i se răspunde prompt. Da, așa este, dar parcă prea sînt multe acum. Timpul le va spulbera pe cele apărute din interese meschine.

Convulsii postrevoluționare, fluctuații pre(a)electorale, obsesii ale unui sistem născut mort și care nu vrea să-și dea obștescul sfîrșit.

Speranțe în fașă, înspăimîntate de lumina prea puternică (dar incertă) și de coșmarul că nu au fost moșite cum se cuvine.

Valurile suspiciunii împing corabia cu vise spre strîmtoarea unei (singure) zile, de ale cărei zodii atîrnă prea multe speranțe.

Cornel BOGDAN

Biblioteca proiectelor eșuate

TEATRUL DE CURTE

In vremea de tristă referință cînd tovarășul Florescu se plimba liniștit prin parcurile orașului Timișoara, ce ne-am zis ?... Ia să ne punem pe treabă și să facem un teatru. Primul care s-a gîndit că așa ceva se poate a fost Radu Radoslav, de profesie arhitect și, de altminteri, regizor al unei trupe studențești. A venit la mine la redacție „să ne sfătuim". Era zi de primăvară, înfloriseră magnoliile. Mi s-a părut și mie că se poate. Mai vorbiserăm și înainte de una, de alta, proiecte despre care nu merită scris acum, fiindcă s-au dovedit viabile.

Teatrul nostru urma să facă gaură în cer. Venea să „acopere" două realități municipale, dintr-o dată: a) conversațiile interminabile despre absența-și-necesitatea unui studiou teatral într-adevăr activ: b) curțile interioare ale orașului — o bogăție pe care doar prozatorii o luau în seamă. **Un teatru de curte interioară**, deci în aer liber, folosind spațiul aparte — sau atmosfera ciudată și lăuntrică a unei anumite case, din Piața cea veche a Unirii. Am văzut locul, cu și fără Radoslav. Era potrivit proiectului de imaginație — puteau să se extindă în stradă, ori să înceapă de acolo, fel de fel de spectacole... Un teatru în alveola parcă desenată dinadins, luminată cum trebuie și avînd ceea ce se cheamă o acustică de invidiat. Cîteva, minime, amenajări plus niște sputuri electrice, poate și un gram de efort de adaptare a actorilor la mediul nou și la o formulă spectaculară inedită (în sensul că le contrazicea obișnuința profesională) ar fi fost de ajuns. Arhitect fiind, Radoslav nu a pregetat să pună pe hîrtie de calc **teatrul restaurat.** Lîngă minuțioasele perspective, un set de fotografii: ca să fie și mai limpede cum se va produce transformarea.

Desigur, fără aprobarea tovarășului Florescu **nu se putea.** M-a ascultat, mi-a zîmbit larg, s-a arătat foarte, foarte încîntat. De mult aștepta „să se vină cu o idee" ! I-a plăcut mult și faptul că inaugurarea teatrului avea să se petreacă sub semnul lui Caragiale. O montare pe un scenariu adunînd în replică nu doar fragmente din piese, ci și proza, publicistica, pamfletul. „De ce nu ?" ...A-ntors releveul și pozele pe față și pe dos — și a mai zîmbit o dată, cu înțelegere. Săptămîni, după aceea, mi s-a părut să totuși, nu pricepuse.

Teatrul de curte interioară a rămas așa : o năzărire de sezon. Un abțibild candid, în memoria a doi inși. Singurul care știuse, de la bun început, cu ce ne vom alege... a plecat din oraș, să slujească „la curte", înainte să-i putem mulțumi pentru teatrul care nu a mai fost. Drept care, încercînd să reparăm ce se mai poate îl anunțăm de iminența unei premiere în aer liber. Acolo ! Premieră la care nu credem că ar fi inspirat să se prezinte.

Antoaneta C. IORDACHE

Confidențial

ALEXANDRU GEORGE

— Ce să-ți spun, confidențialo ?

— Ce vrei. Aici, strîmtorat de o rubrică, poți să fie cît vrei de liber.

— Cel mai interesant lucru ar fi să nu vorbesc eu, ci să-l aleg pe acel cineva cu care să vorbesc.

— Cu cine ai vrea să stai de vorbă ?

— Spre deosebire de „22" -iști, care vorbesc între ei, eu aș vrea să vorbesc chiar cu „Grupul 22"...

— Iartă-mă că te întrerup, dar am auzit că ai chiar vorbit acolo, și încă mult...

— Păi am vorbit tot singur. Eu cu mine. Să trecem... Însă cel mai mult și mai mult, aș vrea să vorbesc cu cei cu care nu vorbește „Grupul 22".

— Cine sînt aceia ?

— O mulțime, legiune. Ai pus virgula între „mulțime" și „legiune" ? Bine. Aceia sînt cei de la putere care, la rîndul lor, vorbesc doar între ei. Chiar se ceartă, după cum s-a văzut. Se împacă sau se exclud.

— Ce le-ai spune ?

— În primul rînd, să stea într-adevăr de vorbă cu lumea. Pentru că în clipa de față e o mare carență a dialogului între părți. Un dialog nu e o suită sau o interferență de monologuri, ci un schimb de replici care trebuie să aibă în vedere exact întrebările puse. Există în clipa de față în țara noastră o mare artă de a te face că spui.

— Dar că scrii ? Arta de a te face că scrii ?

— Asta e mai puțin răspîndită. Dar și ea contează în cacofonia generală. Eu unul, nu cred că mă prefac că scriu. Uite, ai văzut ce ispravă i-am făcut lui Cioran.

— Da, am văzut în „Contrapunct".

— Dar să continui. În clipa de față s-a mai înființat o societate de discuții, „Societatea de mîine". Foarte bine, foarte bine. Atît că se cam știe ce o să spună lumea. Nu se știe însă ce o să spună mîine.

— Tot la harță ? Tot singur și împotrivă ?

— Da, domnule. Altfel, care-ar mai fi hazul. Dar să continui despre discuție, pentru că-mi plac la nebunie discuțiile și de aceea, chiar simularea lor o consider, pînă la un punct, benefică. Nu poți să conjuri la infinit un demon fără să te trezești cu el, la un moment dat, chiar în față. Să nu uităm că însuși Ceaușescu, care era un maestru al unui anumit tip de discuție. Chiar ultima lui manifestare, la proces, a fost o discuție în care declara că nu vrea să discute Te rog pune-mi și mie o întrebare finală, care să sune cam așa : „După toate astea, ce s-ar mai putea discuta despre discuție" ?

— Bine. Deci : după toate astea, ce s-ar mai putea discuta despre discuție ?

— Mulțumesc.

Adriana BABEȚI

Fapt senzațional

Wang-Li-Hu, un pescar de la Marea Galbenă, făurea, în timpul liber, zmeie. Din pura plăcere de a-i bucura pe cei 9 copii ai lui. Dar, în această primăvară, dorind să participe la un concurs regional, a construit un zmeu de dimensiuni neobișnuite (6/6 m.). Ajutat de un vecin, a mers, într-un revărsat de zori, să-l încerce pe malul mării. Avînd proasta inspirație de a lega capătul corzii de cureaua pantalonilor, la o pală mai puternică de vînt a fost ridicat în văzduh, sub privirile îngrozite ale vecinului. După multe ore de zbor, Wang-Li-Hu a aterizat pe o insulă minusculă. Singurul locuitor al insulei era un schimnic, care, de ani de zile, medita, în liniște și pace, la sensul existenței. (O dată la trei luni, admiratorii lui de pe continent îl aprovizionau cu alimente și apă potabilă). Pustnicul l-a admonestat pe constructorul de zmeie: „Omule, ambiția ta deșartă de a-ți uimi semenii și de a cîștiga concursul era cît pe-aci să te piardă!" După emoțiile prin care a trecut, Wang-Li-Hu a adormit, extenuat, în coliba schimnicului. Cînd s-a trezit, nu și-a mai găsit nici zmeul, dar nici pe cel care medita, de atîta timp, la sensul existenței. Pesemne, înțeleptul n-a putut rezista tentației de a savura voluptatea zborului....

Wang-Li-Hu a fost recuperat, după cîteva zile, de un vas pescăresc. Anahoretul, nu (pînă în prezent).

V. IGNAT

În numărul viitor : **Octavian Paler** în dialog cu **Marie-France Ionesco.** ● **Nicolae Breban** ; „Spiritul românesc în fața unei dictaturi. Epoca „liberalismului". ● **N.S. Bulgakov**, „Sfînta Sofia" (pagini de jurnal). ● **Corespondență inedită : Mircea Eliade — Petru Comarnescu** ● Mai citiți : ancheta „Orizont" — „Supraviețuirea prin lectură" ● Livius Ciocârlie : „Fragmente de jurnal". ● Cronici literare la volume de Virgil Ierunca și Gheorghe Grigurcu ● Confidențial — Ștefan Agopian. ● Istoria masoneriei ● Arhipelagul Gulag.

„PROCESUL TITRAȚILOR“

Procuratura militară din Timișoara a dispus trimiterea în judecată a numitului **Veverca Iosif**, maior de miliție în rezervă, pentru **„OMOR CALIFICAT“**.

Veverca a comandat — în ziua de 18 decembrie 1989 — dispozitivul de luptă nr. 7 (schimbul II) din fața Spitalului județean.

Cu prilejul unei incursiuni făcute, seara, în apropierea Spitalului județean, la intersecția străzii Ștefan Stîncă cu Calea Girocului, a tras o rafală de pistol-automat spre un grup de tineri. Înainte de sosirea lui Verveca și a subordonaților săi în acel loc, tinerii vroiau să deplaseze un autobuz pentru a bloca strada.

Un glonț pornit din arma rezervistului Veverca i-a curmat viața lui Ianoș Paris, în vîrstă de 18 ani.

Inculpatul a citit rechizitoriul, dar nu a recunoscut învinuirea.

Președintele completului de judecată îi atrage atenția că în timpul procesului, „comportarea sinceră a inculpatului“ ar putea convinge curtea juraților să-i acorde circumstanțe atenuante. Însă Veverca o ține într-a lui: nu și nu. **El nu a tras nici un glonte ; a predat cutiile cu muniție nedesfăcute, așa cum le-a primit.**

Veverca a mizat, pare-se mințind fără jenă (ce să mai vorbim de remușcări, de procese de conștiință), pe o eventuală lipsă a martorilor oculari. Și nu și-a imaginat, n-avea nici o îndoială în privința asta, că unii dintre subordonații săi (din acel dispozitiv 7) vor depune mărturie împotriva lui.

Veverca a participat și la... „activitatea de la morgă“ adică la încărcarea cadavrelor, a celor 40 de cadavre, în izotermă.

Reproducem, pentru edificarea cititorului asupra „sincerității“ acestui specimen, fragmente din dialogurile purtate în instanță.

1

Președintele Completului de judecată : Cînd ați fost înarmat ?

Veverca : În data de 18 decembrie.

Președintele : Sigur ?

Veverca : Sigur.

Președintele : Din declarația armurierului rezultă că ați fost înarmat în data de 17.

Veverca (făcînd pe miratul) : Cum se putea acest lucru ?! .. În 17 armurierul a înarmat cîteva cadre, pentru paza unității.

Președintele : Figurați în ziua de 17.

Veverca : Poate că e o greșeală a acestui Pantea (armurierul n.n.)

2

Președintele : Cînd ați predat arma ?

Veverca : În data de 22, la ora 12,30. După ce l-am văzut pe Dinescu la televizor. Fără ordin am predat-o. Am scos-o din fișet și am zis : „Eu mă duc s-o predau“.

(Pentru această inițiativă, inculpatul susține că ar putea avea, ca martori, cîțiva colonei).

Președintele : Cui ati predat arma ?

Veverca : Lui Pantea, la depozit. Pistolul-automat și cele 3 încărcătoare.

Președintele : Ați folosit vreun cartuș ?

Veverca : Nu.

Președintele : Dar ceilalți au făcut uz de armă ?

Un specialist în probleme de omor

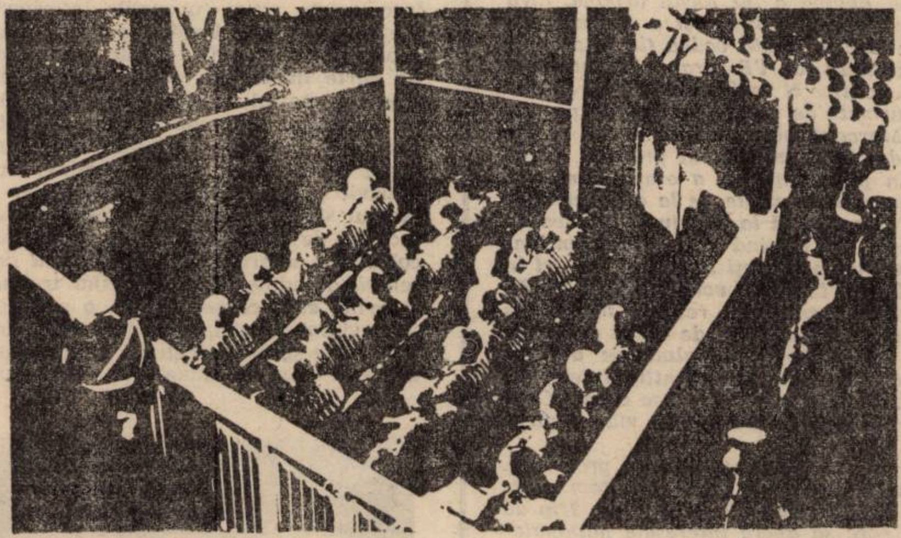

Veverca : Cît au fost cu mine, nu. În data de 19, dacă-mi permiteți o precizare, eu am intrat în dispozitivul nr. 7 de la ora 14 la ora 24. În această perioadă, nici o persoană civilă nu a fost oprită să intre în spital (...) Nimeni nu a fost legitimat, brutalizat.

Președintele (neputîndu-și ascunde mirarea) : Nici legitimat ? !...

Veverca : Întrebam oamenii : cu ce problemă ? Acolo era și policlinica 1.

Președintele : Nu legitimați pe nimeni ?

Veverca : Nu.

Președintele : Păi, ce rost mai avea dispozitivul ? (Cu ironie). Deci, vă orientați după privirile celor care vroiau să intre în spital și după justificările lor ?...

(La întrebarea „ce rost mai avea dispozitivul ?“ blajinul, credulul și iubitorul de oameni Veverca n-a știut ce să răspundă).

Se consemnează, conform declarației inculpatului: „Accesul în spital fiind liber pentru toți doritorii...“

3

Veverca : Am fost reținut în ziua de 24 decembrie.

Președintele: Pînă în 24 decembrie, ați executat foc de armă asupra unei persoane, a unui grup de persoane ?

Veverca: Nu. Și nici ceilalți componenți ai dispozitivului 7.

Președintele: După 22 decembrie, știați unde sînt ceilalți componenți ai dispozitivului ?!

Veverca: Nu.

Președintele (ironic). Înțeleg că sînteți o mamă bună, dar nici așa...

Veverca : Mă scuzați...

4

Președintele : Cum vă explicați că și cadre de miliție, subofițeri care au făcut parte din dispozitivul 7 susțin că ați tras în acel grup de tineri ?

Veverca : Vor să se răzbune pe mine.

Președintele : Să se răzbune ?!

Veverca : Da.

Președintele : V-au fost subordonați?

Veverca : Nu mi-au fost toți subordonați. Dar eu lucram la județ, ei la municipiu. I-am controlat, am propus sancționări.

Președintele : Ce funcție aveați la județ ?

Veverca : Specialist în probleme de omor.

(Cel mai important martor al acuzării, subofițerul de grăniceri **Ioan Sorin Ivanov,** care a făcut parte din dispozitivul 7, nu i-a fost subordonat, înainte de data de 17 decembrie, lui Veverca. Trebuie să spunem că avem toată admirația pentru acest om onest și curajos, Ioan Sorin Ivanov, care s-a exprimat în instanță cu o excepțională coerență și într-un limbaj elevat).

5

Președintele : Acuzația care vi se aduce este foarte gravă.

Veverca : Tocmai de aceea, vă rog din suflet, nu este vorba de un furt de rufe de pe sîrmă. După 17 ani de activitate, cît am luptat să identific autorii unor omoruri, îmi dau seama de gravitatea acuzației

(Aici, l-a podidit plînsul).

Președintele : Liniștiți-vă.

Veverca : Vă rog să mă scuzați.

6

Președintele : Ați predat arma în 22 decembrie. De ce ? Numai fiindcă ați văzut ceea ce ați văzut la televizor ?

Veverca : Domnule președinte, m-am bucurat și eu. Era fără sens să mai țin arma. Înarmarea noastră s-a făcut fără sens. Dacă cei care ne-au înarmat ar fi fost oameni deștepți, noi nu eram aici. A fost un ordin dat fără judecată. Singurul lucru pentru care m-am rugat lui Dumnezeu, cînd veneau demonstranții spre unitate (spre miliția județului n.n.) a fost să nu se dea ordin să tragem în ei.

7

Veverca : Nici nu mă pricep să umblu cu un pistol-automat.

Președintele : Da' trageri n-ați făcut ?

Veverca : O dată sau de două ori pe an.

Președintele : Deci, nu știți cîte cartușe erau într-un încărcător ?

Veverca : Nu.

Președintele : Chiar nu știți ?!

Veverca : Probabil, 30 de cartușe.

Președintele : Și cui ați predat pistolul-automat ?

Veverca : Maiorului Pantea. I-am și spus : „Hai mai repede, că vine lumea peste noi Și ne prinde aici !“

Făcînd incursiuni (conform ordinelor primite de la dispozitivul de comandă) cu componenții dispozitivului 7, maiorul rezervist Veverca Iosif a tras rafale de pistol-automat la Căminele muncitorești din Calea Buziașului, la intersecția străzii Lidia cu Calea Girocului, în lungul străzii Lidia și, în fine, spre grupul de tineri despre care am vorbit la început.

După declarația făcută în fața instanței de subofițerul Ioan Sorin Ivanov, avocatul lui Veverca, ceilalți apărători și însuși Veverca n-au mai avut nimic de întrebat. Fapt, după opinia noastră, edificator.

Iosif COSTINAȘ

SOLJENIȚÎN

ARHIPELAGUL GULAG

(XIX)

Oțelul de paloș al aricolului 58, testat în 1927, imediat după făurire, înmuiat în toate „torentele“ deceniilor următoare, a fost utilizat cu șuier și avînt în atacul **Legii împotriva Poporului** din anii 1937—1938.

Trebuie menționat că operația din 1937 nu a fost stihinică, ci planificată, că în prima jumătate a acestui an multe închisori din Uniune au fost reechipate : se scoteau păturile și se construiau paturi suprapuse, cu unul sau două etaje. (Nu este întîmplător faptul că „Marea Casă“ din Leningrad a fost terminată în 1934, exact în anul asasinării lui Kirov). Vechii prizonieri își amintesc că, parcă, prima lovitură în masă a cuprins aproape întreaga țară într-o noapte de august (deși, cunoscînd lipsa noastră de mobilitate, mă cam îndoiesc de aceasta). Iar în toamna cînd, în cinstea aniversării a douăzeci de ani ai lui Octombrie se aștepta încrezător o măreață amnistie generală, glumețul Stalin a adăugat în Codul Penal noi termene, nemaivăzute : cinsprezece, douăzeci și douăzeci și cinci de ani.

Nu este necesar să repetăm aici despre anul 1937 ceea ce este relatat pe larg și va fi repetat de multe ori : că s-a dat, o lovitură zdrobitoare vîrfurilor partidului, conducerii sovietice, comandamentului militar și chiar și superiorilor GPU-NKVD. E puțin probabil ca în vreun domeniu să fi rămas pe loc primul secretar al Obkomului sau președintele Oblispolkomului : Stalin își alegea oameni mai maleabili.

Acum, văzînd revoluția culturală chineză (tot în anul al șaptesprezecelea după victorie), putem bănui cu mare probabilitate o legitimitate istorică. Chiar și Stalin începe să ne pară o forță oarbă și superficial istorică.

Olga Ciavciavadze povestește cum s-a întîmplat la Tbilisi. În '38 au fost arestați președintele Gorispolkom-ului, adjunctul său și toți (unsprezece) șefi de secții, toți contabilii șefi și toți economiștii principali. Au fost numiți alții în locul lor. Au trecut două luni. Și, iată — iarăși sînt arestați ; președintele, adjunctul său, toți (unsprezece) șefi de secții, toți economiștii principali. Au rămas în libertate contabilii de rînd, dactilografele, femeile de serviciu, curierii .

În arestarea membrilor de partid de rînd exista un motiv secret, neexprimat direct în protocoale sau sentințe : erau arestați preponderent membrii de partid cu stagiu **dinainte de 1924**. Acest lucru s-a manifestat cu hotărîre la Leningrad, pentru că cei de aici fuseseră semnatarii „platformei“ Noii opoziții. (Și cum să nu o fi semnat ? Cum puteau ei „să nu aibă încredere“ în Gubkom-ul lor leningrădean ?).

Și iată o imagine din acei ani. Are loc (în zona Moscovei) conferința raională de partid. Este condusă de noul

Alexandru Paleologu

(Urmare din pagina 1)

burări. Francezii, care sînt un popor inteligent și generos, au și ei defectele lor. Între altele, a fost stîngismul, o mare boală franțuzească și care, timp de decenii, a afectat într-atît spirite superioare încît a deteriorat și importanța intelectualilor și opera lor. Unora nu; unii au recuperat. Iată, în **Jurnalul** lui Gide paginile scrise hai să spunem, pentru uz propriu, dar publicate lunar, în capul sumarului în **Nouvelle Revue Française.** Ce scrie Gide pe vremea cînd era comunist este absolut lamentabil, intelectualmente vorbind și în limbajul cel mai prostesc posibil. Numai că Gide s-a dus în Rusia, a văzut ce-a văzut și a scris ce-a scris și i s-a întîmplat să fie părăsit de prieteni, ocolit, îmbătrînind singur, abandonat de vechii lui prieteni din gruparea de la Pontigny și din redacția de la **Nouvelle Revue Française.** Am văzut o scrisoare a lui, din 1949, scrisă Alicei Voinescu: un scris tremurat, de om bătrîn, care își mărturisea tristețea de a fi singur și părăsit de prieteni de atunci de cînd a scris ce-a scris despre Uniunea Sovietică și cînd a spus adevărul pe care francezii nu voiau să-l audă și de care nu voiau să ia act.

Ei bine, s-a întîmplat că în ultimii cincisprezece ani, nu mai mult, s-a răsturnat optica franceză. În bună măsură, cred eu, din cauza lui Eugène Ionesco și a lui Soljenițîn. Și a altora, din răsărit. Au înțeles francezii ceva, cred că au înțeles ceva, ceva ce eu am vrut să intitulez odată, într-o lucrare a mea, **l'Occident est à l'est.** Au înțeles ei că valorile occidentale adevărate se află în est. **Dar** — de aici plecasem — aceste deschideri, și această inteligență franceză, adeseori obnubilată, dar persistentă totuși, —, ei, francezii, au oroare de impresia că au fost duși de nas. **Ils ne veulent pas être dupes.** Și au avut impresia că ei s-au trezit **dupés** de către România, care a exagerat numărul victimelor de la Timișoara și de la București, că ar fi „manipulat“ cadavrele și că lovitura de stat — insistau pe ideea de lovitură de stat — s-a deghizat în **charnier,** care nu ar fi fost real. Argumentul lor, care este auzibil și acceptabil, e că practic nu se pot scoate de pe teren în așa scurt timp atît de multe cadavre. Se poate să aibă dreptate.

Dar această numărătoare, această contabilitate cîți au fost, patru mii sau numai o sută patruzeci și șapte mi se pare, pe de o parte, stupidă și inconcludentă, iar pe de altă parte și meschină. Eu cred că n-au fost atît de mulți cît s-a spus. Este normal ca sub exaltarea momentului să se exagereze. Totdeauna exagerăm cînd am trecut printr-o primejdie mare. Exagerarea face parte

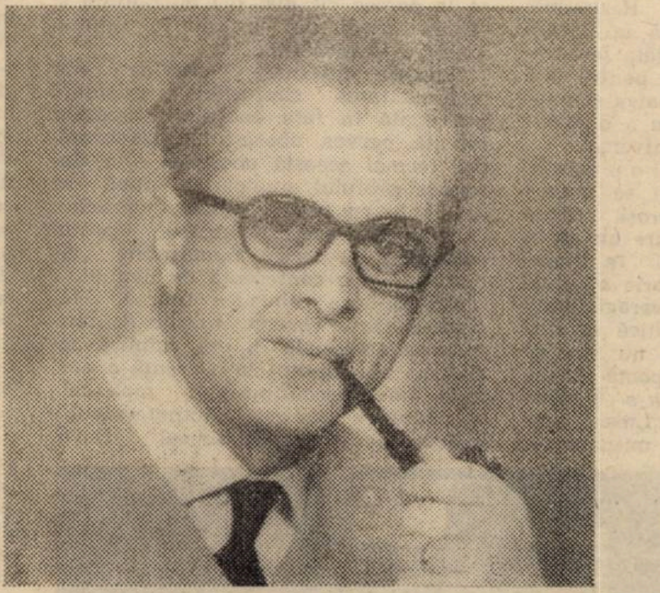

nu dintr-o retorică, și nu din nevoia de a-și da o importanță mai mare decît cea reală: face parte din teribila tensiune în care se află ființa umană și ființa colectivă în asemenea momente. Sigur, s-a exagerat. Cînd s-a spus șaizeci de mii de morți, acuzînd cuplul prezidențial și echipa lui de genocid, eu am înțeles că e vorba de șaizeci de mii de morți nu în cursul revoluției, ci pe toată durata tiraniei ceaușiste. Dar dacă adăugăm și tirania dejistă, care nu trebuie neglijată — există o tendință de a o neglija —, comunismul durează de patruzeci și trei de ani și a fost odios și criminal din prima zi. Cu anumite momente de relaxare. Cele mai promițătoare momente au fost, totuși, ale lui Ceaușescu, în anii primi, din șaizeci și cinci pînă în șaptezeci și unu. Sigur există o diferență între tirania ceaușistă și dictatura dejistă, diferențe evidente, dar comunismul e constant distructiv, criminal și idiot. În primul rînd idiot. A apăra astăzi comunismul...

Ei bine, în Franța toți foștii stîngiști au devenit acum niște liberali, niște oameni care denunță universul concentraționar, care țin cu mișcările de eliberare și de democrație din est, dar țin cu ele și le proclamă cumva cu același orgoliu căpătat pe timpul cînd erau stîngiști. Nu au făcut revizuirea și umilința intelectuală indispensabilă unei probități de gîndire; nu și-au pus întîi cenușă în cap. Nu că ar trebui s-o facă pentru a ne da nouă satisfacție. Ar trebui s-o facă pentru a-și purifica ei înșiși climatul aperceptiv. Aceeași suficiență și aceeași orbire infatuată pe care au avut-o cînd erau stîngiști o au acum cînd nu mai sînt. O spune un om care iubește imens și Franța, și pe francezi. Eu nu cred că poate fi inteligență pe lume fără o componentă franceză. Pe orice continent, oriunde ar fi.

Noi ne-am prăbușit în opinia franceză și din vina noastră, bineînțeles. Multe prostii românești se repetă mereu. Românii comit mereu aceeași prostie. E o constantă. Dar și din cauza unor mecanisme simpliste, franțuzești. Dintr-o dată au început să se întrebe: ce se întîmplă? cine a mințit? A fost minciună în România, s-a exagerat numărul morților, ce-au vrut să facă? Au dramatizat, sînt paranoici. Au vrut să ne extorcheze ajutoare. E o minciună. A fost lovitură de stat. N-a fost o mișcare spontană. S-a simulat. Peste toate astea am venit noi, cu felul eronat, inabil și propagandistic cu care oficialitatea a reacționat la incidentele de la Tîrgu Mureș.

Aceste incidente țin de o boală a societății. O boală care, credeam eu, afectează straturile inferioare, primare, iraționale troglodite ale societății. De ambele părți, și ungurească, și românească. Plus că au intervenit și factori provocatori. Și de partea ungurească, și de partea românească. Insist: și de partea românească. Se cam știe cine sînt aceia. Or, partea românească oficială a băgat în buzunar acest aspect. A acuzat numai pe unguri. Rezultatul: francezii i-au crezut numai pe unguri. Iar acum eu aștept să mi se dea suficient material probatoriu, documentație verificabilă ca să pot, la un moment dat, să public în Franța adevărul despre cine este omul acela căzut la pămînt, care era român, pare-se, și nu ungur, ceea ce în fond n-are nici o importanță, **era un om,** dar și despre numărul de victime românești. Actualmente este inutil să faci probe, oricît ar fi de convingătoare. Francezii nu sînt dispuși să le accepte și nici să le asculte. O anecdotă, cît de bună, nu trebuie s-o spui cînd asistența nu e dispusă s-o asculte. Deci, eu m-am mulțumit, în perioada aceasta, să prezint situația drept ceva ce trebuie analizat sub unghi, sub optică clinică, făcînd etiologia răului. Știind bine că sînt și altele de spus, dar nu trebuie spuse acum, pentru că n-au audiență.

Guvernul român a pledat o cauză, în loc să explice un rău. A pledat o cauză într-un mod prea vizibil, și se vedea de departe ce anume bagă în buzunar și nu arată. Or, asta ne-a compromis.

Azi am avut o discuție, foarte cordială, foarte curtenitoare, dar foarte dură cu președintele Iliescu. El mi-a reproșat că adopt în Franța niște atitudini prea independente și că încalc statutul obligatoriu al diplomatului, care nu are dreptul să intre în divergență cu guvernul care l-a acreditat. La care am răspuns: dacă lucrurile stau așa, ar fi trebuit să trimiteți la Paris un diplomat de carieră, și nu pe mine. Pe mine m-ați numit cunoscîndu-mă, știind cine sînt, și m-ați numit tocmai pentru că am avut, într-o perioadă, niște atitudini reiterate foarte independente. Se știa că sînt monarhist. N-am ascuns asta niciodată și voi dezvolta în viitor motivele pentru care sînt monarhist. Asta nu mă împiedică să vreau să reprezint republica Românească în Franța, în scopul de-a face credibil poporul român. Un ambasador o fi el, formal, reprezentantul personal al șefului statului, dar el trebuie să fie reprezentantul unei națiuni și trebuie să reușească să facă această națiune credibilă, să fie creditată și, deci, respectată; să i se acorde statutul pe care-l merită. Noi nu-l avem pe cel pe care-l merităm. Avem, însă, disprețul ce care-l merităm.

Și, atunci, este evident că eu nu respect statutul tradițional al diplomatului, din moment ce eu nu sînt un diplomat. Sînt un ambasador al neamului. Cum spune un prieten, **un ambassadeur pas comme les autres.** Ca să pot obține audiență și credibilitate pentru România, trebuie să obțin credit personal. Dacă eu nu obțin un credit pentru mine, și nu mă bucur personal de o anumită stimă și prețuire în lumea franceză, nu pot să fac nimic pentru țara mea. Și am insistat astăzi, spunîndu-i președintelui Iliescu, care mi-a răspuns, da, succesul dumneavoastră e personal, însă nu e pentru țară. Noi, românii, n-am știut să folosim pentru țară succesele personale ale românilor. Trebuie să ne învățăm cu asta. Numai așa putem face ceva pentru țara noastră. Nu putem face pentru ea nimic, pînă nu redobîndim credibilitate. Pe care o pierdem foarte des din inabilitate. Pe care am merita-o, mai mult decît o avem și pe care am putea să-o recucerim nemaimințind. Atît: **ne-mai-min-țind.**

Cred că inflamarea bruscă a întregii țări s-a produs tocmai datorită represiunii feroce de la Timișoara, dementa represiune care a făcut pe toată lumea să înțeleagă că dacă rămîne dementul la putere, viața nu mai merită să fie trăită. Orice instinct de conservare se retrăsese din sufletul acestor tineri. Nu că ei sînt mai inconștienți, cum s-a spus. Nu. Sînt mai grațioși. Și, asta o știu de la Mozart, grația se mișcă întotdeauna frumos în jurul morții.

*

Mulțumim colegilor de la Televiziunea Liberă Timișoara pentru amabilitatea de a ne fi pus la dispoziție banda sonoră a casetei video pe care a fost înregistrat acest interviu.

---

secretar de raikom, numit în locul celui arestat. La sfîrșitul conferinței se adoptă un mesaj de adeziune adresat tovarășului Stalin. Desigur, toți se ridică în picioare (după cum și în timpul conferinței toți țîșneau la menționarea numelui său). În mica sală răsună „aplauze furtunoase care se transformă în ovații“ Trei minute, patru minute, cinci minute —, sînt tot mai furtunoase și se transformă tot mai mult în ovații. Însă deja dor palmele. Deja dor brațele ridicate. Deja oamenilor în vîrstă li se taie respirația. Deja devine insuportabil de stupid chiar și pentru cei care îl admiră sincer pe Stalin. Și totuși, cine îndrăznește să înceteze **primul?** Ar putea-o face primul secretar de raikom, care stă la tribună și care tocmai a terminat de citit respectivul mesaj. Însă el e nou, e numit în locul celui arestat, el însuși se teme! Căci aici, în sală, stau și aplaudă enkavediștii; ei înșiși îi urmăresc pe cei care încetează primii! Iar în mica sală neștiută, aplauzele continuă pentru conducător — șase minute! șapte minute! opt minute! Sînt pierduți! Sînt terminați! Căci nu se pot opri pînă nu cad lați, pînă nu fac atac de cord! În fundul sălii la înghesuială, se mai poate trișa un pic; poți să aplauzi mai rar, nu așa de tare, nu așa de furtunos — dar în prezidiu? la vedere? Directorul fabricii de hîrtie din localitate, om puternic și independent, stă în prezidiu și înțelegînd întreaga minciună, întreaga lipsă de perspectivă a situației — aplaudă! minutul al nouălea! al zecelea! Se uită cu jale la secretarul raikomului, dar acesta nu îndrăznește să înceteze. Nebunie! Colectivă! Uitîndu-se unul la celălalt cu slabă nădejde, dar întruchipînd entuziasmul, conducătorii raikomului vor continua să aplaude pînă vor cădea din picioare, pînă nu vor fi scoși pe targă Dar chiar și atunci, cei rămași nu vor tresări! Directorul fabricii de hîrtie, în minutul al unsprezecelea, cu o mînă preocupată se așază la locul său din prezidiu. Și — o, minune! — unde a dispărut entuziasmul colectiv nelimitat, de nedescris? Toți, în aceeași bătaie din palme, se opresc și se așază. Sînt salvați!

Însă așa sînt descoperiți oamenii independenți. Așa sînt și extrași. În aceeași noapte, directorul fabricii este arestat I se găsește ușor un motiv pentru care este condamnat la zece ani. Și după semnarea lui 206 (protocolul de concluzionare a anchetei), anchetatorul îi amintește:

— Să nu mai fiți niciodată primul care nu aplaudă!

(Atunci, care-i soluția? Cum să ne oprim?)

Chiar aceasta este selecția, conform teoriei lui Darwin. Asta și este epuizarea cauzată de prostie

Însă astăzi se creează un nou mit Orice povestire tipărită orice amintire publicată referitoare la anul treizeci și șapte este, cu siguranță, o povestire privind tragedia comuniștilor-conducători. Și iată, deja sîntem convinși, cedăm involuntar, gîndind că anul penitenciar '37/'38 a constat din întemnițarea marilor comuniști în exclusivitate, de parcă nici nu ar mai fi fost alții. Însă din milioanele de arestați atunci, gradele înalte de partid și de stat nu puteau nicicum să reprezinte mai mult de 10 procente. Chiar și la cozile pentru transmiterea pachetelor în închisorile leningrădene erau femei simple, de exemplu — lăptărese.

Din datele statistice colaterale nu putem să nu ajungem la concluzia — iar din mărturiile martorilor se confirmă — că localitățile speciale ale „deschiaburiților“ au fost strămutate în 1937 în Arhipelag fie mutate în lagăr, fie — pe loc — împrejmuite cu sîrmă ghimpată ca zone de lagăr. Și astfel, marele torent al lui 1929 s-a vărsat în torentul lui 1937, mărindu-l cu o contribuție de milioane.

Contingentul arestaților din 1937-'38 și al celor duși pe jumătate morți în Arhipelag este atît de pestriț, de ciudat, încît cel care ar dori să găsească științific criteriile ar trebui să-și bată mult capul. (Cu atît mai mult cu cît aceste criterii nu ar fi de interes pentru contemporani).

Iar legea esențială privind arestările din acei ani era: planul numeric impus. Fiecare oraș, raion, fiecare corp de armată primea o cifră de control și trebuia să o îndeplinească la termen. Restul depindea de sîrguința lucrătorilor operativi.

În românește de
Mariana CERNICOVA -BUCĂ

Corina Ciocârlie

LAUDA SOMNULUI

În Aveux et Anathèmes (Gallimard, 1987) Cioran analizează diversele faze ale căderii în somn corespunzătoare etapelor succesive ale descoperirii ființei. Ochiul nu se închide nicicînd, ci doar se rotește, deschis dinspre lumina exterioară a lucrurilor înspre umbra lor interioară.

Într-un prim moment acționează luciditatea dureroasă a plictisului: efortul fiind dușmanul de moarte al meditației și al melancoliei, orele cu adevărat fecunde rămîn cele cînd nu avem nimic de făcut; ele ne formează, ne individualizează, ne ajută să devenim altfel decît ceilalți. Dacă somnul este antidotul durerii, în schimb insomnia lucidă, dublată de o mare oboseală, îngroașă orice neplăcere și o transformă în lovitură a sorții, veghează asupra rănilor și le împiedică să se cicatrizeze: „Eram ș-așa indispus de neodihnă“ scrie Caragiale în „Grand Hôtel «Victoria Română»“. „Îmi arde toată pielea; nu pot adormi; sunt amețit, nervii iritați — simt enorm și văz monstruos“. Veghea furioasă are încă privirea ațintită înspre lume, dar privirea nu mai e limpede, distorsionează în loc să oglindească. La un moment dat, imaginea se tulbură atît de tare încît prăbușește totul într-un semihaos amenințător: conștiința mai subzistă numai pentru a avea percepția dureroasă a unui univers entropic. Reacția de apărare nu poate fi decît o chinuitoare paralizie, o crispare a eului vizînd anularea lumii: într-unul din romanele lui Sorin Titel, un personaj adoarme mereu la masă, capul îi rămîne drept pe umeri, trupul îi înțepenește, cuprins de o ciudată rigiditate și dacă n-ar ține ochii închiși, n-ai bănui că doarme.

Brusc totul dispare tăcerea se insinuează pretutindeni, simțurile nu se mai îndreaptă în afară. În afară nici nu mai există, rămîne doar încercarea eului de a se traversa pentru a descoperi sinele ascuns. În „Ardealul în spirtualitatea românească“ Noica observa că somnul „ne-a mîntuit, adîncindu-ne în noi înșine“, dar „ne-a și paralizat, păstrîndu-ne prea mult în noi înșine“. Paradoxul vine din aceea că noi înșine e echivoc: șansa ar fi să ne putem lepăda de haina prea strîmtă a eului fizic, concret, pentru a ne putea adînci în matca sinelui cuprinzător. „Deîndată ce ies din mine, adorm“, constata Cioran. Obstacol în calea eliberării, eul provoacă paralizia insomniei; abis providențial, sinele aduce mîntuirea somnului. Starea de beatitudine e rezultatul coborîrii în zona letargiei, acolo unde se produce — inconștient dar inevitabil — pulverizarea totală a identității.

Trezirile din somn refac întotdeauna traseul în sens invers, întîi prin recuperarea eului, apoi prin reintegrarea lumii. Pentru Blaga, trezirea e „urnire“ „din greul ființei“, „din starea dumnezeiască“. Conștiința urcă tatonînd în zona chinuitoare a haosului, pentru ca în final să irumpă zgomotos la suprafața realității. Doctorului Tisu din **Pasărea și umbra** trezirile în odăi străine îi provoacă surpriza de a constata că cei din jur vorbesc invariabil despre el, ajutîndu-l să ia cunoștință de propria lui existență și persoană, dispersate în somn: „De vreme ce ei vorbesc despre mine înseamnă că e bine, că exist“. Odată recuperat eul, el are menirea de a întemeia din nou lumea: „nu era atît curios să vadă ce se întîmplă, cît mai ales dorea să identifice locul unde se află“. Treptat viața își reintră în drepturi, dar numai pentru a reinstala luciditatea și plictisul care vor redeschide ciclul. Rezumînd, supliciul insomniei reflectă la scară uriașă ordinea lumii, oboseala semitreziei paralizează existența pentru a o proteja de haos, iar voluptatea somnului eliberează ființa pentru a o dizolva în magma neantului universal.

Aici trebuie făcută totuși o precizare pentru Cioran. indivizii se împart în insomniaci și somnoroși, două specii absolut eterogene care nu au în comun decît aspectul fizic. În literatura română, prima categorie o ilustrează perfect eroii caragialieni: „Costică se plînge lui Mitică la birt că suferă de insomnie și nu știe ce doftorie să mai ia ca să poată dormi. Mitică îi recomandă: — Ia o plachie de somn!“ **(Tot Mitică)**. „Lipsa asta de activitate, de viață de mișcare comercială mă apasă pe umeri, mă trage și pe mine la somn; și nu pot dormi măcar... parcă sunt în stare de insomnie...“ **(Repaosul duminical)**; „Toată noaptea a bîntuit căldură apăsătoare (....) am umblat forfota cu niște prietini... Nici n-am dormit“ **(Petițiune)**; „cocoana își aprinde o țigaretă... Încă nu mi-e somn. De ce n-aș aprinde și eu una?“ **(„Bubico)**; „Deodată domnul se ridică: — Peste putință să dorm.. teribil de cald!“ **(Accelerat no. 17)**; „Mi-e cald! nu pot să dorm“ **(Lună de miere)**; „Noaptea de joi spre vineri o petrec rău (...) Vineri noaptea spre sîmbătă... Nu pot închide ochii. La patru despre ziuă, sar din pat în culmea iritațiunii. Care? care este cel mai puțin dureros și cel mai expeditiv mod de sinucidere? (...) Uf! un ceas și jumătate! Ce căldură! sunt leoarcă...“ **(O conferență)**. Tomiță nu poate închide ochii din pricina unei măsele, Stavrache din cauza musafirului de noapte“, Niță nu doarme de amor, Kir Ianulea de bucurie că s-a dat Acrivița pe brazdă. Toți ca unul suferă însă de căldura năbușitoare, sahariană, dropicală, peste 43 de grade, aproape să se coaguleze albumina. Căldura dilată contururile, facilitînd percepția enormă, hiperlucidă, vizată de Cioran: „cînd îmi observ alunecarea în somn, am impresia că mă afund într-un abis providențial (...); nici cea mai mică dorință de evadare nu mă încearcă: să le percep cît mai net cu putință și să mă înfrupt din ele pînă la ultimul, înaintea beatitudiniii“.

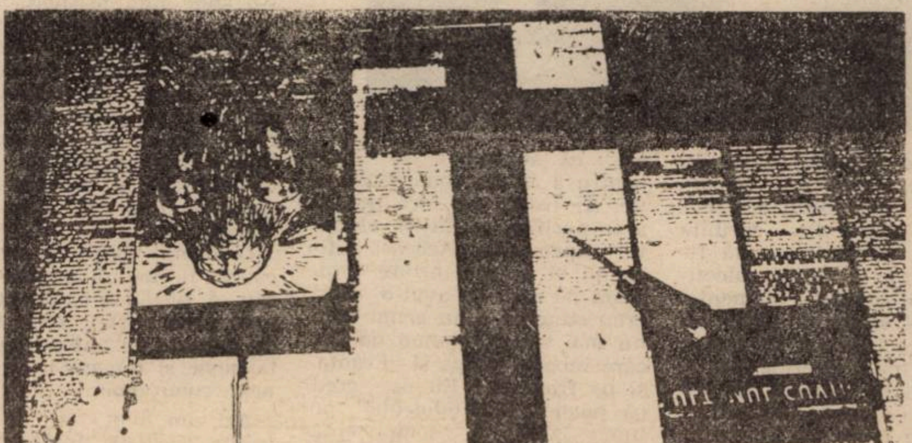

Senzația dureroasă provine din hiperexcitarea simțurilor, rezistența prelungită în fața haosului crescînd solicită nervos, obosește organismul, dar tocmai această oboseală e la Caragiale profund creatoare: după ce se bate cu ideile toată nopticica, Gutenberg născocește tiparul, poetul produce niște terzine admirabile, iar oratorul — o conferență de neuitat.

Tot căldura dilată și timpul, făcîndu-l să se reverse dincolo de fărîmițarea artificială în ore, minute, secunde, reducîndu-l la o esență a curgerii, fără discontinuități: moleșeala îi impune pînă și atotputernicului Cronos „repaosul duminical“. Devastat de acest „ciclon cu încetinitorul“ care e plictisul, Cioran se simte tentat să se retragă indefinit în sine însuși, ca Dumnezeu după cele șase zile. Personajul caragialian e însă lipsit de realitate lăuntrică, prin urmare nu poate trăi înafara timpului parcelat de ceasornic; teama de repaosul duminical îi trădează teama de a nu rămîne singur cu sinele inconsistent: „N-am văzut ceva mai urît pe lume (....)! Toate prăvăliile cu obloanele lăsate ca pleoapele în somn... Ce somn!... Peste tot închis!... Să vrei să te spînzuri, n-ai de unde să-ți cumperi un ștreang...“

Tragedia tuturor insomniacilor e în fond aceea de a rata la nesfîrșit întîlnirea cu sinele, de a experimenta veșnic un surogat de extaz. Nu somnul ca atare li se refuză, ci sensul lui fundamental, beatitudinea: „Mă credeam în pragul stadiului ultim; de fapt nu era decît parodia lui, alunecarea în torpoare, în vidul... siestei“. (Cioran).

Adevărata eliberare din chingile eului o cunosc numai marii somnoroși, de tipul Blaga sau Eminescu. Volume ca **În marea trecere** sau **Lauda somnului** parcurg pînă la capăt etapele căderii în sine: „Spini azvîrl de pe țărmuri în lac, / cu ei în cercuri mă desfac“, **(Heraclit lîngă lac)**, „și mă scutur de mine însumi ca un cîine, ieșit dintr-un rîu blestemat“ **(Am înțeles păcatul ce apasă peste casa mea)**; „În somn sîngele meu ca un val / se trage din mine / înapoi în părinți“ **(Somn)**. Eul hiperlucid posedă lumea: „Pe măsură ce le văd / lucrurile-s ale mele / (...) / Sunt stăpîn al lor și domn / Pierd o lume cînd adorm. / Cînd trec punțile de somn / îmi rămîne numai visul / și abisul, și abisul“. **(Cîntec înainte de-a adormi)**. Sinele dezmărginit provoacă în schimb voluptatea dispersării în elementaritatea cosmică: „Dacă m-aș pierde în toate / și-aș rămînea fără nume / (...) / marginea mea s-ar curma. / Dac-aș uita cine sunt, trădîndu-mă pentru o altă lumină, / în trupul meu osul s-ar face aur“ **(Dacă m-aș pierde)**; „Blîndu-i sunet se împarte / Peste văi împrăștiet / Mai încet tot mai încet / Mai departe... mai departe...“ **(Povestea teiului)**. Îndrăgostiții zac în necuvînt și fără de-amintire, aud în ce tăcere, cu zumzete de roi, frumusețea și moartea lucrează peste ei: „Capre roșii vin din vale — / copleșiți stăm amîndoi — / vin să-și uite fericirea / verii calde, lîngă noi“. **(Dumbrava Roșie)**; „Și de-a soarelui căldură / Voi fi roșie ca mărul / Mi-oi desface de-aur părul, / Să-ți astup cu dînsul gura“. **(Floare albastră)**. Moleșeala simțurilor, letargia, înseamnă acceptarea stării entropice a universului. Se produce de astă dată, sub imperiul aceleiași călduri, o adîncire în straturi mai joase chiar decît somnul, în torpoarea neantului: „Plăcut e somnul în care / uiți de tine ca de-un cuvînt / Somnul e umbra pe care viitorul nostru mormînt / peste noi o aruncă în spațiul mut“. **(Cîntecul somnului)**. E aici acea „lipsă de viață și voință“ pe care o analizează Ion Negoițescu, acea năzuință „spre golul prim, spre odihna metafizică, spre starea de magnetism nebulos, ce e un fel de extincțiune plină, voluptuoasă, ca somnul lumii“. **(Poezia lui Eminescu**, ediția a III-a, Editura Junimea, 1980, p. 128). Există, ce-i drept, la Eminescu și Blaga poezia vegherii a neodihnei, a contemplației dureroase („Se bate miezul nopții în clopotul de-aramă / Și somnul, vameș vieții, nu vrea să-mi ieie vamă“ — **Se bate miezul nopții**; „Nimeni nu dormea în noaptea / cea de veghe“ — **București 1919**), dar adevărata lor vocație e una somnolară. Negoițescu descoperă în poezia plutonică eminesciană atît somnul ca haos, demonie a spiritului, viziune în sens interzis a ne-lumii cît și inconștientul beat de voluptate al somnului scufundat în sine, dulceața grea a alunecării în amnioticul cosmicității. Somnul e totodată limb al morții, paloare a unei subexistențe, reflex al Neantului, dar și fecunditate, receptacol al unei supraexistențe, pogorîre a Absolutului: „Soarele, lacrima Domnului, / cade în mările somnului“ **(Asfințit marin)**; „Adormind de armonia / Codrului bătut de gînduri / Flori de tei deasupra noastră / Or să cadă rînduri-rînduri“. **(Dorința)**.

Hiperluciditatea creatoare a insomniei lui Caragiale sau Cioran și fecunditatea inconștientă a somnolarității lui Blaga sau Eminescu reprezintă două nivele fundamentale ale spiritualității românești. De o parte „nu pot adormi (...) simt enorm și văz monstruos“, de cealaltă „am cîntat și mai cînt marea trecere / somnul lumii, îngerii de ceară“

Octavian Doclin

POEM

A te bucura în eroare
cum albina în capcana globului
de păpădie
ca un clovn în tristețea gesturilor de zi
mai mult decît mersul melcului înainte
și decît umoarea lui
ochii mei nepăziți
(asemenea unui poem nenăscut)
se întreabă
dacă trebuie auzite
și nevăzutele gesturi de noapte
dacă piatra poate odihni
lumina ochilor orbi din coada păunului
dacă un ceas solar
își poate opri secundele
într-un mormînt văruit
dacă a te bucura în eroare
înseamnă mai ales
trupul tău răstignit
(la urma urmelor)
într-o izolată admirație
pe o vanitoasă ușă
deschisă

CU OCHII DESCHIȘI

și să înțelegi că nu mai ai cu cine urca zidurile
nopții
rapid să privești înapoi și să observi absența
păianjenului
(din aproape văzută supusă ție îți pare capodopera
lui veninoasă
din departe zărit victimă ție îți este ochiul complice
al vulturului)
să adormi într-un tîrziu și să visezi cum urcai
dealul înzăpezit
cu iubita de mînă cum surd în fericirea ta
n-ai auzit glasul pietrei sub zăpadă strigîndu-te
iar acum cînd te-ai trezit din vis de el să-ți
amintești mai întîi
și de plînsul tău în somn cu ochii deschiși

SFÎRȘIT DE POEM

... cum printre ierburi înalte
rătăcesc fluturi calzi
cum dintre clapele pianului
degetele suficiente
nu se mai știu reîntoarce
în memoria mîinii
cum regretul de a nu zăbovi
într-o boală învinsă
îți provoacă voluptatea durerii
cum din camera mea
(atac direct la persoană
la condiția ta de ființă îmbrăcată în
zalele rigorii)
moartea
nu mai știe să iasă
(ceea ce
nu înseamnă puțin lucru).

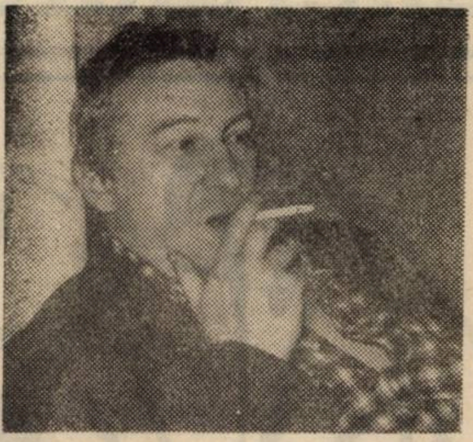

Virgil Tănase:

TEATRUL ÎNSEAMNĂ UN LOC, O TRUPĂ ȘI UN STIL (II)

— Dacă se poate și dacă vrei, să incercăm să ne desprindem, să coborîm sub această suprafață: de viața teatrală și de mișcări obligatorii și de acțiuni concrete. Să-mi vorbești, fie și pe scurt, despre experiența ta interioară, despre lucrul care se intimplă cu tine inăuntrul teatrului, ori intre tine și arta teatrală.

— Îmi pui întrebări la care m-am obișnuit și totodată m-am dezobișnuit să mă gîndesc. Fac spectacole. Spectacolul se naște pe scenă, și nu-mi pun prea multe probleme înainte. Construiesc.

— Totuși, vei fi adunat niște „înțelesuri" numai ale tale.

— Cred că teatrul trăiește pe o metaforă fundamentală, pe care o explic în felul următor: **jocul actorului dă funcția obiectului.** Faptul că actorul se comportă față de un scaun ca și cum acesta ar fi un tron, determină publicul să înțeleagă că e vorba de un tron. Deci, acesta este un termen al metaforei: știm că este un tron — prin jocul actorului. În același timp, publicul vede lucrul care **ține loc** de tron: **și,** dacă avem acolo, un taburet sau un fotoliu, diferența este foarte mare. Un al doilea termen al metaforei apare, cu alte cuvinte, prin **existența concretă a obiectului.** Jocul instituie obiectul — existența concretă a obiectului dă un sens suplimentar. Așa **metafora tronului.** Cînd lucrurile sînt duse pînă la capăt, avem în plus **prezența actorului.** El e un individ pe care-l întîlnim pe stradă, îl cunoaștem, el are existența sa, ca individ, dar jocul îi conferă, lui însuși, o altă funcție. Dintr-o asemenea îmbinare — ce trebuie să fie cît se poate de echilibrată — rezultă **efectul teatral.** Asta ar fi teoretic. Deoarece, pe scenă, totul se desfășoară foarte concret. Diferitele obiecte se modifică, iar (în rest) lucrurile sînt simple, personajele fiind (însele) simple intenții, intențiile acestea au nevoie de niște „împiedicări" — și astfel se nasc conflictele. Noi acționăm — și eu conduc spectacolul — pe elemente foarte mărunte. Aș spune că scriu spectacolul literă cu literă. Nu-l dirijez niciodată către un sens. Cred că spectacolul are (cînd o are) această virtute excepțională: **să reveleze lumea** (dacă e bine făcut). Flaubert spunea, la un moment dat, că — dacă descrii bine o plantă, pe care n-ai văzut-o niciodată, dar, dacă literar construiești bine descrierea unei plante — această plantă trebuie să existe. Într-un fel, cam așa îmi gîndesc spectacolele: dacă eu construiesc exact relațiile și conflictele, apar personaje vii; **fiind personaje vii, lumea există!**

— Un act de întrupare, în care cred poeții, din cîte se zice, și în care cred și eu, cîteodată, scriind. Dar, voiam să vorbești și despre cuvînt (în teatru). Pe de o parte, pentru că ești și scriitor...

— Textul, spune Kantor — și are dreptate — este un fel de excitant. Cuvîntul nu înseamna absolut nimic. Cuvîntul este urma unui conflict. A unei realități. Eu cred că s-ar putea spune că în civilizația noastră europeană, păstrăm din conflictele din realitatea umană, ca vestigii, cuvintele. Dar am putea foarte bine să păstrăm mișcările. Văd posibil un teatru în care textul n-ar fi ceea ce spun personajele, ci direcția în care se mișcă.

— Stau, ca referință spectacolele într-o limbă ce nu există.

— Da. În teatru, spectacolul se poate construi din asemenea „lucruri". De aceea, cuvîntul este, mereu, cu justețe, suspectat. Cînd cineva spune, pe scenă, „Genova, te iubesc", eu nu știu dacă minte sau rostește adevărul. Privirea aceluia poate să spună mult mai multe, în schimb. Textul, pentru mine, nu e decît un punct de plecare, de altfel foarte semnificativ. Minunatele texte de teatru, eu știu, un Shakespeare, acolo nu știi niciodată cine are dreptate, și unde e binele, și unde e răul. Totul este real, totul este construit, totul este de regîndit. Detest textele didactice, unde de la început ești îndrumat precis ce... să vrei... texte unde personajul aderă la replică. Textele în care personajul aderă la replică sînt fără importanță. Uite, de aceea nu-mi place absolut deloc Sorescu, care e autorul unui teatru de replică, iar personajele (în spate) n-au nici o consistență. Oamenii reali — oricum i-ai construi — nu-i cred, cînd spun asemenea cuvinte, ca în acele texte. **Este un teatru de scriitor — nu este un teatru de teatru.**

— Ceva mă nemulțumește. Am senzația că dialogul nostru își va face datoria să fie un interviu de informare și am îndoiala că am reușit mai mult de-atît. Poate, să continuăm doar să-l prelungim, cu încă niște date...

— Va rămîne „de informare", cum spui tu, pentru că erau lucruri de povestt. Apoi, mai e și altceva: am aparatajul teoretic care îmi permite să nu fac teorie. Asta e un alt lucru despre care iată, n-am apucat să spun nimic. Am un doctorat, cu Roland Barthes. Deci, nu cu oricine. Un doctorat despre semiologia regiei de teatru. Oricînd pot să scot din buzunar teorii frumoase despre teatru, dar **cred că teatrul și literatura se fac!** Discuția despre aceste obiecte pe care le producem, despre aceste existențe insolite — la care Dumnezeu nu s-a gîndit — e o altă meserie, foarte onorabilă și aceasta. Laurențiu Ulici îmi punea, nu demult, pentru „Luceafărul", o întrebare despre apartenența la literatura națională. Or, cred că asta este o problemă reală, dar nu este problema creatorului. Ci a comentatorului. Eu, **cînd scriu o frază, sau cînd fac un spectacol, nu mă gîndesc dacă aparțin culturii franceze sau culturii românești.** (De-asta mă feresc, de teoretizare.)

— O discuție ulterioară scrisului...

— Poți foarte ușor, dacă ești puțin inteligent și puțin șiret, îndemînatic, poți foarte ușor să justifici absolut orice. Pe edificii artistice cu totul contestabile și fără pic de valoare se pot așeza construcții teoretice ispititoare. Unul dintre lucrurile căruia i-am căzut victimă și eu, cînd eram în România, a fost „Tel-quel"-ul, căutarea literară din jurul revistei **Tel-quel,** o căutare ce nu găsește nimic și nu are cum găsi. De altfel, apropo de teatrul-experiment, Kantor și Grotowski sînt minunați; după aceea, cînd am văzut Living sau Barba. . Da, **căutarea** în cărți este minunată, dar ce e pe scenă...?!

— Să vedem, deci, „ce e pe scena" ta. La prima repetiție. De unde începe totul (acel tot ce va fi, în cele din urmă, „o lume la care Dumnezeu nu s-a gîndit")?

— Totul începe de la actor. Teatrul începe de la actori. **Nu caut actori pentru o piesă, caut o piesă pentru niște actori.**

— De la spațiu, niciodată?

— Nu. Spațiul îl gîndesc după aceea. În funcție de spațiu, desigur, aceeași piesă, cu aceiași actori, va da două spectacole diferite. Dar, spațiul nu-l mînuiesc, adică nu pot crea spețiile pe care le vreau, prefer să mă adaptez la spațiile pe care le am. Propun un sens de plecare — pe care-l numesc **un eșafodaj provizoriu.** Construiesc pe acest eșafodaj, ca să putem lua atitudine în prima replică. În prima replică punem accentul pe subiect — sau pe predicat. Ideea este că, **la prima replică, toate opțiunile sînt posibile.** Să zicem că îi spun actorului: „Ai de rostit: **Genova, te iubesc.** Rostești replica, dar în rest, poți să faci cum vrei, s-o iubești, sau să n-o iubești. Te privește. Mie îmi este absolut indiferent. Dar, dacă ai hotărît c-o iubești, replica a doua devine, deja mai restrînsă, nu mai poate fi oricare." Astfel, încetul cu încetul, încercăm să construim logica unui personaj. Se poate ca, la un moment dat, să ajungem într-un punct unde să ne dăm seama că personajul nu mai e coerent. Și atunci, totul trebuie refăcut. Dar, iarăși **niciodată nu vreau să ajung să demonstrez ceva.** Lucrez din aproape în aproape. Rețin doar imaginile care se impun.

(Aici, banda de magnetofon s-a oprit. Virgil Tănase mi-a mai vorbit, vreun sfert de ceas, despre modalitatea lui regizorală. În același ton, străduindu-se să urmărească firul scenariului care duce, la instituirea, în lume, a unei stranii realități, unde nu sîntem și în care, totuși, ne recunoaștem. Mi-a povestit cîte ceva despre repetiții la „Catastrofa"" lui Beckett și despre însuși spectacolul în care: „Pe un fundal de text, al autorului, există — excrescențe — personajele. O voce deformată, bizară, traficotată și personajele — pe care le vedem. Vocea devine indistinctă. Personajul e produsul unei voci anterioare." A construit, deci, spectacolul dispariției vieții, față de voce, Adaugă că, în final, viziunea ia proporții cosmice. Îmi descrie imaginea de final: „planta lui Flaubert".)

Antoaneta C. IORDACHE

Simona-Grazia Dima

ACESTA E DARUL

Cu picioare de gheață
tăiem vîrtejurile noroioase,
Nu, nu mai credem în daruri
Noi sîntem copiii din visul acestei ere,
strălucitori în plină primejdie.
Numai apă rece poate să vină.
ochii noștri scrutează cerul și malurile,
mari cît potopurile, fără teamă
se vor lăsa cuprinși de apă.
Doar frigul răbdării noastre
ne face să trecem, ne deschide porțile, vadurile,
ne mîngîie, călăuză bătrînă,
mîinile rămase fără răspuns. Doar frigul.
Printre dinții aceștia, orbitori de o răutate
incandescentă,
trebuie să trecem.
Nu vor putea mușca.
pentru că mecanismul lor este din alte ere,
iar trecerea noastră prea tînără, fulgerătoare.
Printre artificii înnebunite
ne strecurăm ușor, senini.
Sîntem copiii din visul acestei ere,
ea ne hrănește.
Și trupul nostru, luînd forma primejdiei,
va răzbate teafăr, picioarele noastre de gheață
niciodată nu se vor topi.
poate acesta e darul,
poate atît e de-ajuns.

SOMNUL

Strîngînd pumnii în lumina lunii
După gard, lătrăturile cîinilor.
Cineva încearcă, încărcat de unelte și otrăvuri,
să ajungă la tine, urcînd printr-o mașinărie
complicată și infinită. Nici noaptea nu se potolește.
Trosnetul sec răzbate pînă la tine,
Urcuș care nu poate decît coborî, în veci de veci.
Dar apa din jurul casei tale e nămoloasă și caldă,
ființe verzi dorm în valurile ei, legănîndu-se,
incoruptibile.
Scîrțîitul mașinăriei cu hrube lungi, verniculare
sună caraghios în noapte. Un melc istovit de metal.
Urcușul pe treptele întortocheate,
în loc să se apropie de tine, descinde tot mai
departe și mai departe,
deși cineva se lasă legat.
consimte să își piardă timpul în această vană
întreprindere,
să scormonească în vid, cu ochi sterpi,
tocmai acum, în bătaia razelor lunii.
te întorci pe o rînă.
Și somnul va începe.

FLOARE ÎN DANS

Privește aceste nișe
în care monștri stau gînditori,
cu bărbia-ntr-o palmă care dispare încet.
O vorbă-ncărcată de resturi,
e vorbă strigoi, se răsucește,
titirez nebun, în mijlocul puțului
întunecat ce se mai adumbrește încă
într-o tăcere tot mai agitată,
într-o zarvă tot mai tăcută.
Cămile uriașe, cu cocoașe rănite
se scurg șovăitor prin canalele subterane.
În ochii lor lărgiți
se văd copaci îndepărtați.
Și cauți în sacii ce le sfîșie pielea.
În ei — numai nimicul,
nimicul triumfal, stabil,
nimicul îngrășat,
nimicul cubic,
nimicul cu peceți,
ce și-a durat împărăție.
Ca o meduză te înalți
în apa moartă.
cu palma mîngîi fețele bolnave,
pe morții din umbră
îi descînți încet, îi mîntui...
Tu, nod în care o floare
își rînduie crenelurile
și suie-ncet, în dans, spre ghizduri.

TRECUTUL ÎNDEPĂRTAT

Ei vorbesc. Ochii le sticlesc.
Lasă-i. E trecutul îndepărtat,
trecutul plin de întuneric.

Se apropie de tine. Te miros, te pipăie.
Lasă-i. E trecutul îndepărtat,
trecutul plin de întuneric.

Îți cercetează casa, țelurile, pe furiș.
Își prăvălesc la tine-n odaie lucrurile,
în ceartă, în zumzet.
Lasă-i. E trecutul îndepărtat,
trecutul plin de întuneric.

Mai fac cu mîna din ape,
mai țipă, mai înstrăinează, mai dau de veste.
Lasă-i. E trecutul îndepărtat,
trecutul plin de întuneric.

Scrisoare către prieteni

Fragmentele următoare fac parte dintr-o scrisoare trimisă de poeta Mariana Marin lui Dan Petrescu și Liviu Cangeopol, la Iași, un text parțial cunoscut cititorului din țară : Ce-ar mai fi de spus ? (Convorbiri libere într-o țară ocupată). **Dan Petrescu și Liviu Cangeopol și-au scris, timp de aproape un an în Iașii lui 1988. „Dorind un dialog social, am început prin a dialoga între noi“, mărturisesc cei doi într-una din paginile de jurnal care intersectează textul. A rezultat un mic volum, de peste 200 de pagini. La încheierea sa, a fost încredințat spre lectură poetei Mariana Marin.**

Textul pe care îl reproducem, ca, de altfel, și paginile de jurnal ale lui Dan Petrescu (a căror primă parte a apărut într-unul din numerele anterioare ale „Orizontului“) au fost tipărite inițial în Statele Unite, de către revista Agora **(vol. 3, nr. 1, februarie 1990 ; redactor șef, Dorin Tudoran). Cei doi autori (Dan Petrescu și Mariana Marin) au încredințat revistei noastre dreptul de reproducere exclusivă a respectivelor fragmente.**

(A. B.)

N-am să vă explic tocmai eu de ce și cum ajungi să-ți fie rușine de complicitatea cu puterea pe care o presupune o tăcere mult prea îndelungată. Ca și voi, am semnat pactul cu diavolul, pentru că — ne place sau nu — toți cei care am acceptat să publicăm în România ultimului deceniu ipostaziem într-un anume fel și o anumită politică culturală a ei. Efortul de a mă păstra în normalitate și firesc m-a determinat să-mi asum întîlnirea cu literatura română, întîlnire pe care refuz să o înțeleg ca pe un accident biografic. Nu m-a obligat nimeni să public cărți aici. M-am interesectat conștient cu sistemul, acceptîndu-i regula jocului (mă refer în special la cenzură) pentru a-mi face public numele. Oricît de naivă ar părea unora poziția mea, sinceritatea față de mine însămi și față de cititori mă condiționează într-un examen lucid de conștiință. Iată de ce am simțit dorința firească de a interveni în dialogul vostru, după ce am urmărit o parte a lui, făcîndu-mi astfel publice unele gînduri. Știu că înainte de a ajunge la voi, aceste pagini vor fi obiectul curiozității „organelor“ de tot felul, care vă dau tîrcoale. Cu atît mai bine, nu am nimic de ascuns. **A bon lecteur, salut!**

Știm toți, teroarea și mizeria, cele două calamități care sugrumă societatea românească în ultimii ani, au dus la atrofierea aproape completă a instinctului democrației; la dispariția normalității în relațiile dintre oameni, de la cele publice, pînă la cele de familie. Dialogului dintre putere și mase i-a fost preferată, în întreg spectrul social, politic, economic, moral, cultural, și religios, o frenezie schizoidă. Puterea vorbește și gesticulează în numele ei și se adresează unei mase ficționale; masa verbalizează în gestica disperată a supraviețuirii, de la registrul gros al bancului politic, pînă la subtilitățile și rafinamentele sterpe ale intelectualilor închiși între patru pereți. Ca în marele Caragiale, în România toată lumea face politică, adică e... politicoasă, cum îmi sublinia fin, zilele trecute, un amic. Dacă există o formă de protest întinsă și acceptată la scară națională, aceea nu este alta decît a răspunde mascaradei cu mascaradă. Să fie această formă de protest mai profundă decît cea a muncitorilor din Valea Jiului și de la Brașov, decît cea a unui Constantin Pârvulescu, Silviu Brucan, Mihai Botez, Doina Cornea, Radu Filipescu, decît a voastră, decît a colegilor noștri, scriitorii germani emigrați în ultimii ani, decît a acelor scriitori români determinați în cele din urmă să aleagă exilul? (I-am numit în mod special pe Paul Goma și pe Dorin Tudoran). Dacă lucrurile stau așa, e cu atît mai dureros.

Intelectualii români și în primul rînd noi, cei care scriem, nu ne vom putea spăla niciodată de rușinea de a fi preferat dicțiunii ideilor, bîlbîita metafizică a resemnării și a fricii. De unde atîta falsă distanță care ne împiedică să vedem în muncitor și țăran altceva decît o masă amorfă, gregară, care n-are decît să suporte binefacerile sistemului impus în numele ei? Asta cu atît mai mult, cu cît majoritatea celor dintre noi avem o origine socială marcată tocmai de aceste clase. Cum nu se conștientizează real că sîntem toți victime ale aceleiași boli: degradarea și degenerarea rapidă la scară națională? Pentru generația noastră — pentru cea aflată în țară, căci, iată, în mod dureros începe să se risipească și ea — arhivele istoriei, să nu ne facem iluzii, au fost și rămîn închise. Tot ce știm despre momentul „schimbării la față“ a României nu are siguranța documentului, ci, în cazul cel mai fericit, interpretarea de bună credință a unor istorici care nu se mai află în țară sau în viață, a unor personalități culturale care au traversat perioada și sînt dispuse să facă depoziții oneste, în cercuri restrînse, sau amintirile proprilor noștri părinți, atît de diferite între ele și care privesc mai ales atmosfera, nu și rațiunea politică de care a fost generată. Singură rămîne încălcarea promisiunilor lui Stalin de alegeri libere. Pumnul în masă a lui Vîșinski trebuie să fi avut pîrghii serioase între Moscova și Londra acelor ani. Abandonarea României unui sistem politic atît de străin realității românești aparține, pentru mine intereselor oculte de la sfîrșitul războiului.

Îmi lipsește deci competența de a acuza pe cei care au plecat, ca și pe cei care au venit, ori s-au trezit prea repede cu puterile în mîinile lor. Nu pot avea decît nostalgii, mai ales de tip cultural, gîndindu-mă la ce s-ar fi întîmplat în literatura română, bunăoară, fără acest hiatus ideologic și valoric care i s-a aplicat. Important este ce au făcut cei care au ajuns la conducerea țării **după aceea**, și aici lucrurile se văd cu ochiul liber : mistificarea documentelor și nesinceritatea față de poporul pe care-l conduc, înstrăinarea tot mai rapidă față de necesitățile lui, de mentalitatea și specificul național, ignoranța care i-a determinat să ia măsuri făcute anume parcă pentru a altera tot mai mult întreg spectrul social, nicidecum de a-l face viabil, impunerea unui sistem juridic și civil născut ca și mort, fără posibilitatea reală de a modifica societatea și de a cîștiga simpatia și încrederea cetățenilor, disprețul afișat și instituționalizat față de orice încercare de problematizare a realității, alta decît aceea care vine din rîndul unei nomenclaturi corupte, toate acestea, și atîtea altele, sînt fapte irecuperabile, care fac numai imposibil dialogul cu puterea.

Dacă cineva mi-ar cere să-mi definesc poziția politică (nici o grijă, nu mi-o cere nimeni), aș bîjbîi printre termeni și cu toată desuetudinea în care au căzut ei de la Revoluția franceză încoace, poate m-aș apropia de poziția unui om de stînga democratică, cu tot riscul de a mi se reproșa : „Lasă, fetițo, e pojarul tinereții. Mă mir că nu ți-a trecut după 30 de ani de Est !“. Dacă mi s-ar cere să-mi definesc poziția, aș spune că respect părerea partenerului, atîta vreme cît și el o respectă pe a mea, că detest dictatura și forța, că nu cred că o societate poate supraviețui în absența dialogului dintre putere și mase, că forța reglatoare a puterii nici nu are un rol decît acela de a face posibil acest dialog, de a media între extreme.(...) E o societate profund bolnavă, societatea în care trăim. Nimic nu o poate vindeca, atîta vreme cît dialogul dintre putere și mase nu devine unul real, cît nu este restabilită încrederea dintre oameni, cît nu este eliminată lîncezeala josnică și cît se continuă mascarada, și de o parte, și de alta. /.../

M-a umplut de oroare un —cum să-i spun ? — „spirit de glumă“ făcut de un intelectual de valoare: „E încă bine. Să fim mulțumiți că n-am ajuns să ne bată dimineața, cînd ieșim pe ușă și ne ducem la serviciu“. Ca și voi, nu mai gust astfel de ironii. Mi se par chiar odioase. Ele nu conțin forma superioară de libertate pe care o presupune ironia, ci spectrul grotesc al fanfaronadei la căpătîiul muribundului. Cînd un întreg popor a involuat într-un astfel de mod, încît ar trebui învățat din nou cum se folosesc cuțitul și furculița și ar trebui convins că are și de ce să reînvețe aceasta, adică să aibă ceva în farfurie, mi se pare nedemn pentru un intelectual să-și folosească atît de jalnic inteligența și umorul. Nu mai puțin jalnică mi se pare și petenția altora, care susțin că „ ei fac literatură, nu politică“. Mă întreb însă pentru cine o mai fac, dacă-i mai interesează cum va arăta cititorul român sau viitorul propriilor lor copii.

V-am scris toate acestea fără să am naivitatea să dau soluții pentru o altă „schimbare la față“ a României, obsedatul titlu al lui Cioran, în care este resimțită o urgență de atîția oameni de bine. V-am scris pentru că, aidoma vouă, nu doresc să-mi părăsesc țara, dar nici nu-mi este indiferent ce se întîmplă cu ea și cred că am dreptul că o iubesc în felul meu, pentru că, într-adevăr, „cînd mă gîndesc la tărișoara mea, la România mea“...

... în loc să urmăresc indicațiile dintre paranteze ale lui Caragiale, privesc pe fereastră mormanele de gunoaie, copiii care se joacă desculți printre ele și le dau foc... Trăiesc într-un cartier muncitoresc în care copiii s-au înmulțit și n-au un parc în care să se joace. Dau foc gunoaielor ! Poate știu ei ce fac, dar eu cum aș putea să cred că nu sînt responsabilă de viitoarele lor amintiri din copilărie.

Să sperăm, prieteni, că tot acest coșmar se va sfîrși. Eu cred că însăși încăpățînarea puterii de a-l menține, menținîndu-se prin el, dă semne vădite de oboseală și de derută. Dar tu, lectorul meu necunoscut, care vei citi această scrisoare înaintea adresantului, tu ce crezi ? Nu e o glumă. Am declarat că nu mai gust astfel de glume. Chiar așa : ce crezi ?

Vă îmbrățișez, prieteni, și vă doresc să rezistați. Cu dragoste.

Literatura r

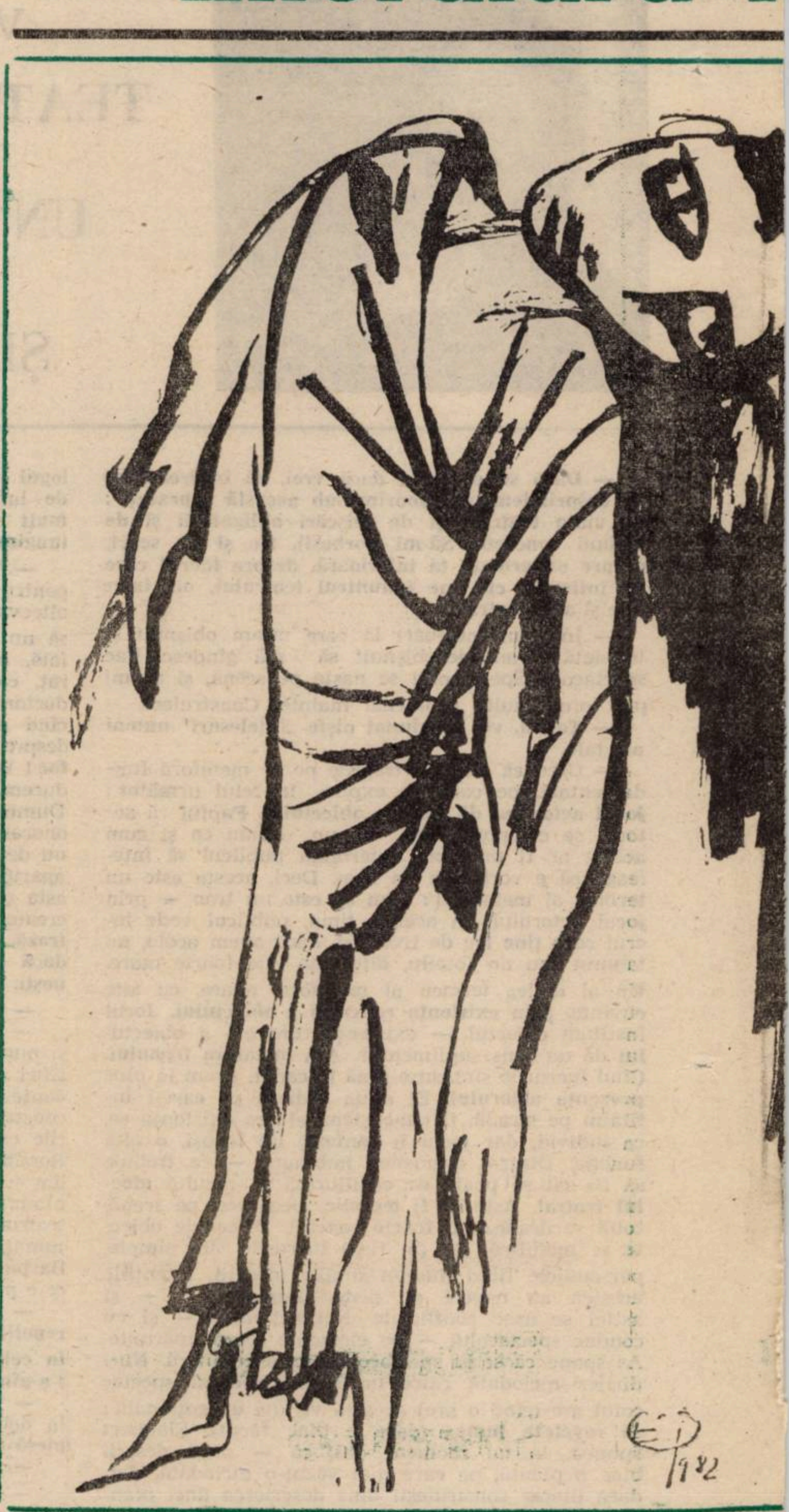

LA PARALELA 45

Există aici un fel de-a fi minoritar
chiar și atunci cînd trăiești în cea mai neagră majoritate
asta depinde mai ales de felul în care înțelegi
să-ți petreci zilele mai ales în tinerețe
cînd stratul de minciună pare mai subțire
bunăoară poți începe o nouă zi
prin intonarea ușoară a Internaționalei
sau a unui cîntecel din copilăria ta furată
dar atunci nu o vei sfîrși niciodată
la o masă cu icre negre și șampanie franțuzească
în plină perioadă de înfometare a poporului
asta poate părea complicat pentru unii
dacă ți se întîmplă însă să fii și poet
lucrurile capătă o uimitoare simplificare
nici n-apuci bine să te desparți de sufletul cald al poemului
că el te și situează în afara realității
despre care scrii
la vindecarea căreia vrei să participi
dar pe care n-o mai suporți
așa cum îți este băgată zilnic pe gît.
Cît despre mine
poetă și reprezentantă a-majorității
în patria mea minoritară
nu mai am prea multe de spus.
Acum la Frankfurt este iarnă
în Siberia este iarnă
iarnă este și aici.
De acolo de sus
Rolf Bossert îmi face semn să continui
iar eu îi răspund cu creierul meu lăbărțat
peste toate aceste trei locuri deodată.

omână, azi: MARIANA MARIN

Arta nefericirii

Nu știu dacă au fost studiate vreodată raporturile dintre dizidență și nefericire. Oricum, ele ar trebui luate în considerare oricînd vorbim despre opoziție. Pornită ca o reacție interioară, de la un rău dialog cu lumea, dizidența este, adeseori, trăită ca o dramă a neadaptării. Dizident devii, nu te naști.

S-a constatat — nu numai la noi — că dizidenții nu ies la pensie. Dizidenții nu șomează. Și nu atît din vina lor. Ultima perioadă a dovedit, în România, că problema dizidenților este un simplu caz particular al confiscării revoluției. Drept pentru care, cei mai iluștri dintre ei au și anunțat reintrarea în arenă. Mircea Dinescu a promis că-și va relua, cît de curînd, „puloverul de revoluționar“, iar Dan Petrescu și-a manifestat public regretul pentru moleșeala postrevoluționară care l-a cuprins.

Ce loc ocupă ,în acest context, Mariana Marin? Mai întîi, trebuie constatat că, în cazul ei, dizidența este o formă a suferinței. Un protest în fața minciunii, cum s-a spus adesea. Însă la fel de important ca și fondul etic al problemei este cel estetic. Pentru Mariana Marin, suferința pornește, în egală măsură, de la estetic. E o revoltă împotriva **urîtului** lumii. Sebastien Reichmann a avut buna inspirație de a traduce în franceză (sub titlul **Au carrefour des grandes routes commerciales,** Samuel Tastet Editeur, 1990) cîteva din poemele care vorbesc în numele unei asemenea suferințe. Publicate, mai întîi, în volumul **Cinci** (Ed. Litera, 1982), textele sînt, în multe privințe, premonitorii. Ele descriu nu doar un program estetico-etic, ci și punctează un traseu existențial.

Drama acestei poezii constă în neadecvarea forței creatoare și a scenariului ontologic. Autoarea află, cu o mută disperare, că textul duce o viață pe cont propriu. Gestul poetic, artefaxul, e lipsit, în ordinea realului, de orice legitimitate. El e un bastard, copia nefericită a unei realități care încearcă să-și impună supremația: „În grădina de trandafir a spitalului / venise chiar el, adevărul tras la față / și cu ochi plesniți. (Reci și ascuțite fuseseră căile sale!) / Desigur, să-l privesc! / Desigur, să pun mîna pe el! / Să-l înghit cu memoria mea veselă / și să-i spun: — O, tu cel negru pe dinafară / dar atît de alb pe dinăuntru! Regele a murit / și Delfinul este bastard! / Hai, în patria mea luminoasă!“ Mai mult, actul creației și-a pierdut legitimarea etică. „Nu sînt o ființă morală“, exclamă, într-o disperată încercare de a recuceri spațiul etic, poeta. O neîmplinire care provoacă tensiune, suferință și o insuportabilă spaimă.

În poemele Marianei Marin, realul e transcens prin invocarea unei constante utopice, însoțită, de regulă, de trecerea în metafizic, spre un **dincolo** guvernat de legile memoriei. O memorie agresivă, care selectează numai secvențele șocante. Mariana Marin primește suferința lumii prin irisul supraexcitat al unei imaginații pur vizuale, care a devorat aproape orice zgomot. Străfulgerările și luminozitatea stranie a lumii interioare bîntuite de spectrul disperării alcătuiesc o țesătură densă de simboluri aparent ușor descifrabile. Însă dincolo de jerbele retorice, dincolo de expresivitatea literară se află suferința în stare pură. Poezia trăiește paroxistic contactul cu lumea reală, iar funcția imaginativă a poemului reproduce, ca în stampele lui Goya, zbuciumul unei conștiințe bolnave de vinovăție. Poeta nu se mulțumește să transcrie acest proces al trezirii din somnolență: ea îl retrăiește în fața cititorului, făcîndu-l martor la un autodafé în care memoria terorizată naște monștri: „Refuz să mai privesc realitatea în față. / Port în brațe doar poemul acesta, / care miroase urît — cîine mort. / Îl pocnesc și bucăți de carne sar din rîsul hidos. / Plec atunci la marginea mării și mă spăl. / El îmi sare în față / și mă trezesc în hainele de luni, / funcționar tăcut, / spoind lumea cu literele unui alfabet / singuratic și mort. / — Trebuie notat totul, îmi șoptește / manșeta mea roasă de viață. / Inventează, acolo unde ochii îți cad înaintea plînsului / și limba se desfată înainte de rîs. / Îmi iau atunci sfertul de secol în spate / și, iată, notez: «La întretăierea drumurilor / comerciale / se poate muri prin utopie sau uitare de sine.»“

Nu e singura utopie a acestei poezii. Crucificată între prea multele contrarii ale existenței, autoarea face o echilibristică primejdioasă pe marginea propriului abis interior. Ochiul, organ mai degrabă al memoriei decît al văzului, sondează în interiorul unei conștiințe exasperate. Facultatea poetică devine, în poezia Marianei Marin, o facultate anamnezică — o anexă a „memoriei clevetitoare“ Subiectivă pînă la trădare, ea se substituie „conștiinței tumefiate“, eludînd tocmai esențialul. Procesul poetic va fi, prin urmare, unul de recuperare din fragmente, din secțiuni de realitate, a **adevărului**. Obsesie a poetei, acesta polarizează întreaga suferință a unei cutii de rezonanță pentru nefericirea lumii. Lunga agonie a poemului e doar inițierea într-o altfel de realitate. Poetei nu-i scapă în acest context, nici dexteritatea demontării „mecanismului social“, și nici a „creierului agresiv“. Antimecanicismul acestei poezii (o formă a ieșirii din uniformtatea manipulabilă a conștiințelor) conferă versului un aer de imponderabilitate și de abandon voluntar. Directă pînă la transformarea în manifest și implacabilă ca un chepeng tombal, poezia trăiește, mai ales, prin acutele ei. Țipetele sfîșietoare sînt rama unui tablou care a confiscat întreaga paletă a griului: „La 25 de ani, / o conștiință tumefiată / pîndește metafora. / (Să-i sucim gîtul?) /Cuvintele sînt scrise sub pleoape / — carnea fumegă încet. / Purgatoriu, afli. / La 25, între Scylla și Charibda, / bîlbîiește-te, auzi / bîlbîiește-te, ți se comandă. / Altfel nu vei sfîrși niciodată mazurca. / Niciodată nu-l vei ucide pe motan. Mat.“

În acest infern la purtător, vocea poetei articulaează, cu o deplină dicție a ideilor, programul unei noi mitologii lirice. „Vremea poemului înalt, amețitor, / a trecut“, anunță ea pe un ton de-o finală resemnare. În locul tiraniei retoricii se instituie un lung interregn al imaginației puse în slujba realului. Deposedat de orice podoabe, poemul devine o colecție de secvențe nemiloase, din care autoarea decupează, cu scalpelul, un portret al disperării: „Gîndul negru și sîrma ghimpată / vor ține minte doar aceste elegii / și o feroce singurătate, / amețitoare, înaltă...“

De pe astfel de poziții, e greu să ne-o închipuim pe Mariana Marin altfel decît mereu împotriva valului. Poezia ei nu trăiește însă numai din încordarea polemică și din verva exasperării. Ea există independent de contexte și mode: e consubstanțială unei conștiințe pentru care poemul e doar forma de exprimare a disperării existențiale.

Mircea MIHĂIEȘ

Dincoace de literatură

Mariana Marin mi se pare personajul-etalon al generației în blugi. Scriitorul-solidar pînă la capăt. Ceilalți sînt prea talentați, prea înzestrați, prea artiști, prea furioși pentru a rămîne în grup. Pentru a putea reprezenta o generație de creație. Constantă în negație ea devine un personaj exponențial tocmai prin refuzul de a reprezenta o înregimentare, fie ea solicitată de momentele euforizante ale victoriei. Dacă poetul a realizat, cu mare dezinvoltură, paradigma lui anti, **personajul, purtător al unei extraordinare energii, dă sens social demersului poetic.**

În rezistența românească, numele Marianei Marin devine atît de familiar-sonor, încît unii ar putea să uite că el este și semnătura unui scriitor. A uneia dintre cele mai expresive afirmări a scrisului tînăr.

Cornel UNGUREANU

Numele Mady

Dacă V. Mazilescu ar fi scris un roman, o jumătate, o cîtime, o pagină doar de roman, ar fi trecut prin rîndurile acele cineva cu numele de Mady, în drum spre spital, cu sufertașul pentru Virgil,
în grădina cu trandafir a spitalului chiar în ziua în care descoperi nesfîrșita bunătate a morții.

Și trecătoarea mea inventată aievea poartă și acum ochelari, fiind oarecum, pe jumătate aici, pe jumătate într-un altfel aici. De fapt, ca orice poet, ea poartă o parte din năvodul de sticlă sub care crezi, o vreme, că nu ți se poate întîmpla mai nimic și că
pe o vrme ploioasă nu se poate muri atît de ușor.
Numai că, în vreme ce noi toți, aproape toți, stăteam în exilul confortabil al poeziilor noastre, ea spunea tare, să se audă că
drumul nostru este închis și ar fi trebuit să învățăm că orice groapă comună -
nu este altceva decît o groapă comună. Ciulat, nu ?, la această ființă mazilesciană, un război de o sută de ani, un război în care a fost mereu de cealaltă parte a baricadei
lovind cu sete gura frumoasă a echilibrului.

Ceea ce n-au știut nicodată „întrebătorii“ ei, neobosiții „întrebători“ a fost că nu poți
pune la rădăcina firească a răului o irezistibilă dorință de a-ți săruta mîinile
fără acea imensă speranță că, măcar la 20 și ceva de ani, măcar la 30 și ceva de ani, vrei să fii liber.
Un semn că pe zi ce trece destinul se luminează(?)

Marcel TOLCEA

În alb-negru

Dizidenții adevărați sînt oameni sinceri, care, mai mult decît alții din preajmă, au curajul propriei sincerități. Un dizident vede mai acut lumea din jur și devine o conștință, un justițiar, chiar dacă, aparent, pare desprins de cele lumești și rătăcit în propria lui etică paradoxală. În fața nedreptății, dizidentul nu are nuanțe, nu interpretează, nu se gîndește la consecințe, într-un cuvînt, nu este politician. Mariana Marin face parte din acea speță rară de oameni care nu se acomodează cu puterea și nici nu pot fi înșelați cu zîmbete democratice și ouă de Paști.

Poeta noastră, dar și Virgil Mazilescu în trecut, sau Dan Petrescu ori Gabriel Liiceanu, sînt oameni ce văd lumea din unghiul ascuțit al propriilor conștințe cu care nu se așează la masa de negocieri. Asta simt **și asta o spun. Sentimentele care îi mînă astăzi pe dizidenții de ieri să fie iarăși dizidenți sînt dovada palpabilă că nedreptatea există. Dizidentul nu dă greș din punct de vedere politic, pentru că ceea ce spune, el nu presupune o stategie politică, ci un strigăt cinstit, născut dintr-o experiență a împlinirii la răul minciunii.**

Într-o lume care încearcă să se regrupeze și să domnească, folosindu-se de ignoranță și agresivitate, i se oferă Marianei Marin șansa de mai ieri de a suferi în numele propriilor ei adevăruri de conștiință. Pe lîngă unt, curent electric și benzină este — de ce nu? — și aceasta un cîștig al Revoluției din Decembrie.

Daniel VIGHI

Cronica literară

Mesaj de pe malul celălalt

1. E greu să scrii despre acest volum arestat o bună bucată de vreme fără să te oprești asupra **fenomenului Blandiana.** Fără să iei în considerare starea de excepție pe care o reprezintă, în literatura de azi, această poetă.

Anii '60, care ne-au obișnuit cu cultul scriitorului au transformat în vedete o seamă de autori. În sensul frumos al cuvîntului, vedete au fost și Nichita Stănescu și Ilie Constantin și Cezar Baltag și Ion Alexandru și Ion Gheorghe și Adrian Păunescu. Ideea de talent se lega de ideea de har, iar harul rămînea chiar și în anii dictaturii, apanajul celor aleși. **Noul val** nu întrunea doar simpatiile cititorilor, ci ale tuturor acelora care sperau că aceste voci vor rosti adevărurile unui popor. Blandiana se număra între aleși și, cu toate contestațiile, popularitatea ei, mereu urcătoare, s-a hrănit cu prisosință tocmai din credința în poezie Din credința că el poetul e un ales.

Prea multe dintre vedetele anilor șaizeci au intrat în maturitatea aducătoare de ranguri și poziții sociale abandonînd tocmai această idee: că el, poetul, e deasupra întîmplărilor zilnice ale puterii. Că el e deasupra tranzacțiilor cu puterea. Ana Blandiana a refuzat mereu onoarea administrativă. După revoluție, nu și-a valorificat extraordinara popularitate. Dimpotrivă, n-a vrut să adauge vreun titlu titlului de poet. A rămas consecventă ideii morale pe care o reprezintă.

Fiecare scriitor al anilor șaizeci s-a specializat, cu timpul, într-un **limbaj dublu.** Dar nici un scriitor al acestei generații nu a dat acestui limbaj autoritatea pe care i-a dat-o Ana Blandiana. Nici un scriitor nu a invitat, cu atîta consecvență, la o lectură subversivă. Citim **Arhitectura valurilor** ca pe un mesaj dintr-o lume în care se putea rezista. În fapt, ceea ce citim e un jurnal atît de puțin trucat, încît doar credința că toți sîntem uniți întru ură dă viață secretă acestei pagini: „Ardeți satele, strigă Crișan, / Ardeți satele care se ridică, Faceți-le holde mănoase de foc / Să rodească neascultare prin vreme, / Să se stîrpească ultimul sîmbur de frică / Înălțați biserici de flăcări în loc / Și cîntați în ele blesteme! / Ardeți satele, strigă Cloșca, / Ardeți satele care nu se răscoală, / Să se mistuie toată răbdarea din ele, / Nici un fir de umilință să nu mai poată-ncolți, / Înălțați din flăcări pînă la nouri castele / Și locuiți-le cu îndrăzneală / În veacul veacurilor vii! // Numai Horia tace și se uită în jur: / Nu poate fi în zadar, în zadar, în zadar..."

Ana
Blandiana
Arhitectura
valurilor
cartea
românească

2. Unde sînt rădăcinile răului, iată întrebarea care, de la romantici, a înflorit pe blazonul poetului. **Demonism-ul** eminescian a stimulat poezia anilor șaizeci în care nici donna angelicata a epocii nu-și punea mai puțin întrebarea: sub ce măști se ascunde răul. În **Arhitectura valurilor** răul nu mai e o abstracție îndepărtată; dezastrele nu mai aparțin onirografiei. Poetul, reintegrat destinului colectiv, ne vorbește despre soarta unui neam Metaforele au rămas doar rampa de lansare a Manifestului. Căci scriitoarea nu mai e preocupată atît de mult de prospețimea metaforei. Mesager al Poeziei, ea transcrie, prelungește, învie versuri de altădată. Versuri luptătoare. Reia sintagme mai vechi, despovărîndu-le de protocoalele poetice. Nu mai contează atît inițiativa auctorială, dreptul strict de proprietate în republica himerelor, cît datoria poetului de a rămîne el însuși. Marile teme, deopotrivă aparținînd Mai-marilor poeziei, se metamorfozează în somații ale imediatului. De la Shakespeare și Eminescu pînă la noi, pînă la momentele tragice pe care le traversăm, nu-i decît un pas: „Ca valurile monotone care cad / Pe-același loc, ca să revină iar, / Aceleași crime, în același iad / Se tot reiau la nesfîrșit și chiar // De ritmul e încetinit puțin, / Călăul plictisit, jertfa complice, / E-același joc mecanic și meschin / Fixat în ale lumilor matrice, // Funcționînd isterizat în plin / Alimentînd motoarele puterii / Cu sîngele ce-adapă stele și-n / Care se întunecă imperii // Ca totul să se mai repete-odat' / Cu victime de sens contrar, / Ca valuri monotone care cad / Pe-același loc, ca să revină iar.". **Spectacolul lumii,** cu călăi și jertfe a devenit unul sîngeros. Complicitatea călăului cu victima este leit-motiv al acestei poezii care **calcă legea.** Poemul pătrunde pe terenul interzis în alianță cu versuri celebre. Autoarea nu e singură, e alături de toți poeții care au refuzat un prezent abject în numele dreptului la poezie. E împreună cu versurile ei mai vechi care, puțin schimbate, pot exprima teroarea, dezgustul, spaima e purtătoare de steag.

Tot ce aparține acestui volum e incendiar, subversiv, provocator. Într-un timp al interdicțiilor, al cenzurii, marea poezie a fost provocatoare. Metafora eminesciană este subversivă, ca și sugestia shakespereaană. Singura grijă în această lume în care nu mai există nici o speranță rămîne aceea de a nu altera destinul de poet. De a nu risipi harul. O nouă Baladă, variantă întunecată a baladelor mai vechi, încheie acest volum al rezistenței disperate: „Și iar zidese, / O, var / Și cărămidă / Și fără de prihană, / O făptură / Ca armătură / Visului infam: / N-am altă Ană / Și pe mine chiar / Din ce în ce mai rar / Mă am".

3. Notița introductivă a volumului explică mult, dacă nu totul: „Ea (cartea, n.n.) este oglinda unei stări de spirit în care exasperarea și umilința, mînia și disperarea, rușinea și revolta se topeau în sentimentul sfîrșitului ca unică alternativă a atît de improbabilei salvări. / Libertatea transformă aceste pagini, din manifeste multiplicate de mînă sau citite printre rînduri, în documente ale memoriei colective și, pur și simplu, în poezii care nu-și visează altă perenitate decît cea estetică".

Deocamdată sîntem prea aproape de **cealaltă lume** ca să ne putem permite să ignorăm **contextul.** Pînă cînd vom avea răgazul să scriem despre valoarea estetică a acestei poezii — pînă cînd vom avea din nou liniștea de a citi literatura pentru mesajul ei estetic, — elogiem aceste versuri pentru extraordinara lor lecție de etică. Mesianismul liricii ardelene, patosul însingurat al pesimismului dau întîlnire pe aceste pagini ale **destinului colectiv** parcă pentru a demonstra că rosturile Poetului nu au fost trădate. Și că, în fapt, Poezia a fost întotdeauna solidară cu adevărul adînc al unei națiuni.

Cornel UNGUREANU

Ana Blandiana, ARHITECTURA VALURILOR, Cartea Românească, 1990.

Cronica măruntă

Dulifere de primăvară

● Viața și ascensiunea duliferelor în primăvară, ar putea fi titlul unei cronici consacrate cenzurii și cenzorilor, obișnuințelor lor de ieri, de azi și de miine ● Să nu ne facem iluzii: cenzori au fost, cenzori sînt încă și-or fi cît... ● De fapt, nu erau doar bărbați — așa cum s-ar deduce din forma acestui substantiv înțepenit în onoruri, erau și femei ● Doamne grațioase ca niște vedete de film, sensibile ca Valeria Seciu și inteligente ca Ecaterina Oproiu, elegante ca Sanda Țăranu și talentate ca Ileana Vulpescu practicau dulcea profesiune de cînd lumea de veche ● Cum erau ele? Ele erau generoase și bune ● Fiecare întruchipa o adevărată coană Joițica a vieții noastre literare ● Cît de frumos ne spuneau ele așa ceva se poate, iar așa ceva nu ● Ce zîmbet dulce le înflorea obrăjorii lor de doamne stăpîne ● Doamnele dulifere ale culturii române ● Ființe floresciene, între care domnea superbul efeb Radu Constantinescu: cum știa el, cu cîtă artă, să le fie asemănător ● Dînsul a fost și va fi. Îl regăsim la noile sindrofii, la fel de elegant ca odinioară ● Nu mai e însoțit de doamnele dulifere, fiindcă a trecut vremea cenzurii ceaușiste: acum e însoțit de domni duliferi și neduliferi ● Domnul Radu Constantinescu, un Ion Lăncrănjan fără de sfîrșit sau un Eugen Florescu care nu mai are nevoie de un scaun de deputat? ● de fotoliu senatorial? ● De ședere în camera comunelor? ● În devălmășie cu Purcariu, Lăncrănjan, Săraru și care s-o mai trage prin părțile lor? ● Avem în față Viața Românească **nr. 10, 11, 12, un număr triplu cu totul excepțional, în care cea mai spectaculoasă secțiune este** Istoria unui număr topit de cenzură **● Iată că isprăvile cenzurii nu se topesc în neant, le putem descoperi chiar în imediata apropiere ● Dacă domnii Florescu, Constantinescu și alte dulifere nu pot fi puse în vitrină, pot fi puse faptele lor ● Se poate arăta cu ajutorul acestui număr, cum acționau, în ultimii ani ceaușiști, ființele dulifere ● Scurta relatare a faptelor, făcută de Ileana Mălăncioiu cu un număr de** Documente **(scrisori semnate de Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Petru Creția, Răzvan Theodorescu, Ileana Mălăncioiu, un adevărat** Epistolar **al rezistenței) ● Din** numărul topit de cenzură **revista publică admirabilul** Jurnal de idei **al lui Noica („Așa cum îți faci o casă în care să locuiești și devii, cu ai tăi, îți poți face și un gînd-vatră, în care să te aduni cu toate celelalte gînduri și să intri în devenire. Așa simt că sînt acasă cu acest neînsemnat început al lui «a fi întru». Ori de cîte ori mă întorc la el pot cina la sobă sau cu ferestrele larg deschise") ● Sînt rînduri de mare educator, așa cum, de la Maiorescu, n-a mai avut cultura română ● Un strălucitor** Elogiu lui Maiorescu **semnează Gabriel Liiceanu. Cităm încheierea: „Toți acești oameni (Socrate, Kierkegaard, Nietzsche, n. n.) se manifestă, în economia spirituală a unei societăți, ca** anticorpi **într-un organism a cărui sănătate este** vegheată din altă parte. **Ei sînt în slujba unei instanțe care nu face parte din lumea de aici. (Socrate spunea că e trimis de zeul Apollon, iar Kierkegaard se considera «spion al divinului».) Sînt cu toții în misiune, și o știu. Sînt, cum ar spune Hegel,** Werkzeuge des Geistes, **«unelte ale Spiritului». Și tocmai pentru că învestirea lor vine din altă parte, funcția lor e** sacră. **Dat fiind că lumea nu-și recunoaște boala, nu ea îi creează pe acești medici. Ca atare, ei nu au statut. Nu sînt medici, pentru că în schema societății nu e prevăzut nici un loc pentru ei. Nevoia de ei rămîne neștiută și ei par că se instituie singuri, după ce s-au ivit cu de la sine putere; ei își creează singuri spațiul acțiunii lor." ● Cum să admită tovarășii Florescu, Dulea, Constantinescu un asemenea afront? Nici în cele mai urîte vise ale lor nu și-au putut imagina asemenea afirmații ● Și ele așezate lîngă poemele mortuare ale Ilenei Mălăncioiu, dintre care se detașează acest** Coșmar**; „Te căutam și nu te mai găseam / Doar umbra ta se apleca umilă / Spre îngerul de pază al duhurillor rele/La care mă uitam cu sfîntă silă." ● Stăm și ne minunăm: oare Ileana Mălăncioiu și cei de la** Viața Românească **își imaginau că ființele dulifere din cultura românească dorm? ● Nu dorm ele nici acum, darămite atunci, cînd se îmbuibau în favoruri ● În acele vremi cînd, dresate să simtă afrontul adus Majestății Sale, mușcau cît puteau ele mai bine? ● Cum să permită apariția acestor pagini subversive? ● A acestora și a altora care răpeau drepturile majestăților lor Nicolae și Elena de a fi unici? ● Să admită dînșii apariția lui Noica și să mai permită și un comentariu consacrat lui Cioran semnat de cine? De Ion Ianoși! De însuși Ianoși, omul lor de încredere de altădată! ● Te miri și cum devine chestiunea cu oamenii de încredere ● Cine e și cine devine ● Dacă e să te iei după** Rezistențe și rezistenți **de Paul Goma (22 din 13 aprilie a. c.) toate cele ce se întîmplă în literatura de azi ar fi de o jale fără de margini ●** Dacă Paleologu, pentru opt luni de interdicție, **zice domnul Goma,** s-a ales cu o ambasadă; Șora, Pleșu, cu un minister, Tudoran ar trebui să primească un prim ministeriat! Iar eu, ca mai îmbătrînit în rele, cu un tron regal — nu?" **● Am făcut repede un plebicist printre prietenii revistei** Orizont **și am hotărit ca postul de rege să fie controversat, să-l ia Paul Goma ● Societatea europenilor sută la sută a fost de acord ● Mai greu e cu postul de prim-ministru, dar cum domnul Petre Roman nu mai rîvnește, de ce n-am fi de acord cu Dorin Tudoran? Dragi cititori, vă rugăm să ne scrieți dacă sînteți de acord cu propunerile noastre ●** Majestatea Voastră Paul Întîi, regele românilor, **Cronica măruntă a revistei noastre vă sprijină candidatura! ● Dar Eugen Forescu? Dar Radu Constantinescu? ● Dar ființele dulifere urcate iarăși pe caii cei iuți de picior? ● Ei sprijină tot, ei salută tot, ei papă tot ● Au experiență și-au făcut și rezistență ● Au făcut rezistență încă din cele mai vechi timpuri: în cele mai frumoase cărți ale literaturii române se prevestește eroismul dulifer al lui Eugen Florescu și al lui Radu Constantinescu ● Pricepătorii spun că în cunoscutul poem** Efebul Gherdap provoacă moartea batozei psihopate **despre dînșii și despre Suzana Gâdea ar fi vorba ● Despre duliferii noștrii din toate anotimpurile ● Despre personajele acestea care se reîntorc iarăși la posturile lor de veghe ● Infailibile, infatigabile, inepuizabile, duliferele de primăvară ies la lumină de pe toate maidanele vieții noastre politice.**

Anemone **POPESCU**

Livius Ciocârlie

Fragmente de jurnal

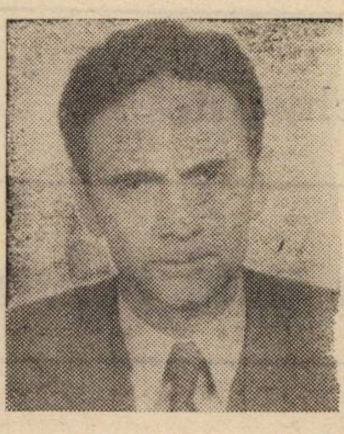

Nu mi-a plăcut atunci la Continental, i-am spus ieri lui Pintilie un ieri de anul trecut, în timp ce Andrei îi povestea doamnei diverse întîmplări. Nu mi-a plăcut, a fost o petrecere de ștabi, în douăzeci de ani unii dintre noi se înfipseseră în scaune de mărimi. cheful s-a încins după ora închiderii, cînd foștii flăcăi dansau greoi pe canapelele de pluș, în admirația pînă la urechi a chel mărimii, iar spre dimineață, morți de beți și urlînd, am pornit în șir indian după limuzina celui mai ajuns, cu mare răcnet de clacsoane în orașul adormit, am luat cu asalt motelul, s-a făcut la repezeală o ciorbă de burtă pentru tovarășul prim, cineva a bocănit la pian și țipam unii la alții cît de bine ne distrăm. Locul potrivit ca să pomenesc despre tenismenii imberbi de la Neptun, echipați pe mii de lei, exclusiv din import. niciodată două zile la fel. întorcîndu-se la vilă în B.M.W. sport. Copii de posturi înalte, de altfel frumoși, manierați și probabil tari în știința lor adunată în străinătăți. O mare reușită socială pe fondul unui eșec ideologic total. În replică, Pintilie și-a amintit cum în '45 după ce stătuse trei luni într-un lagăr de foști, cu mîncare adusă de la birt, pe vremea cînd organele nu aveau rigoarea de mai tîrziu, la cîteva luni după aceea, deci, redactor la primul ziar comunist din Ardeal, douăzeci și patru de pagini, format „Le Monde", cu redacție numeroasă dar scris de șase persoane, printre care el, cum i-a luat într-o seară un ziarist bătrîn în automobilul de servici, pe el, pe F.P. și pe I.O., i-a dus pe străzi obscure pînă în fața unei clădiri joase cu firmă, **Vinărie**, cu litere arse în scîndură de brad, unde ne-ai adus, domnule ? stai să vezi, și într-adevăr, dincolo de un gang igrasios dau peste o masă lungă pe malul Someșului, cu împrejurul ei tot sfatul negustoresc, banchet în cinstea lor, a lui Pintilie, F.P. și I.O., niște băiețandri de douăzeci și patru de ani, fără să le ceară nimic anume, sperînd să și-i facă mai blînzi, cum s-au înfrățit peste baricadă bînd vin. Dacă ai nevoie de mine fă-mi un semn, i-a spus în toiul petrecerii un mesean. Era directorul închisorii locale, al aceleiași în care Pintilie s-a aflat mai tîrziu un an, la secret, înainte de a-l fi dus la canal. Urma o pagină despre activitatea lui Andrei în biblioteca piariștilor claie peste grămadă în biserică la mizericordieni. Volume latinești cu ferecături și hărți din secolul șaptesprezece făcute de un renumit gravor. Cum le înregistrează cîte foi, cîte imagini, pe ce fel de hîrtie, dacă sînt însemnări pe margini, în ce limbă și ce cuprind. Sînt acolo cataloagele piariștilor, vechi de un secol, și jurnale de cancelarie, în ungurește, întreb ? iar ei sînt consternați, în nemțește, era un ordin german. Tot ieri ne citește Pintilie capitolul al doilea din **Liziera**, cu lupta lui Pifanu și a lui marinaru împotriva jandarmilor, omorîrea lor, pagini dure, oameni epuizați care storc din ei ultime puteri ca să omoare încă o dată lehamitea lor de ucigași nedumeriți. După aceea spun că vin de la munte unde aș fi trăit un moment privilegiat. Am coborît în ceața groasă o pantă de mult cunoscută, chiar și cu ochii închiși. Grija mea să trec pe lîngă un stîlp indicator, să nu dau peste el. Cînd colo, cam unde ar fi trebuit să apară văd alt fel de stîlp. iar panta, în loc să se șteargă, continuă lin. Mă las furat de zăpada neîncepută și alunec mai departe un timp, pînă cînd devine evident că mă îndrept spre fundul unei văi. Atunci mă opresc. Dau să caut drumul înapoi, dar

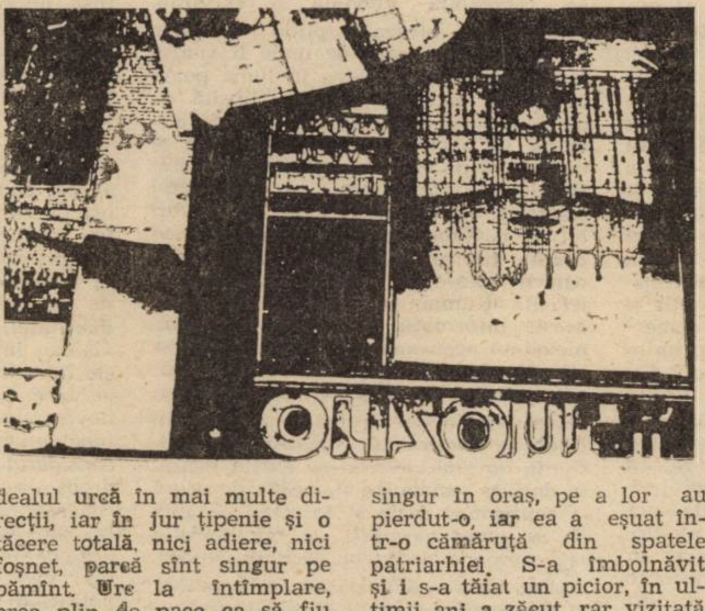

dealul urcă în mai multe direcții, iar în jur țipenie și o tăcere totală. nici adiere, nici foșnet, parcă sînt singur pe pămînt. Urc la întîmplare, prea plin de pace ca să fiu îngrijorat, deși s-ar putea să încep, cum se zice, să mă rotesc pe loc La Muntele Mic circulă povestea, veche de peste zece ani, a excursioniștilor surprinși de viscol în toiul verii, morți înghețați, unul sau doi la o sută de metri de cabane după ce întîlniseră ciobanii care știindu-i atît de aproape, le-au arătat încotro să meargă și i-au lăsat, iar ei au rătăcit mai departe pînă cînd, frînți de oboseală, s-au oprit. Urc cît urc și, ajuns pe platou, aud departe, prin ceață, dintr-o direcție neașteptată, voci. A doua zi, pe soare, caut locul și constat cu mîndrie mirată că trecusem pe unde sînt ani de cînd mă feresc, mi se pare abrupt.

Scrisoare inconfortabilă de la București. Cineva se referă la ce am scris despre „Tel Quel" ca la un manifest. Inspirat și de mine scrie acum „texte", îmi și trimite unul, nu știu ce să spun. La aspectul ăsta chiar nu m-am gîndit. Vocația mea de șef de școală, neant. Fir-ar a dracului de treabă, aș zice dacă etc.

Scrisoare de la C. S-a însurat pe lîngă Grenoble, și-a găsit servici. Tocmai mă pregăteam să mă înduioșez la amintirea lui cînd telefonează Ion și ne spune că a murit doamna Georgescu. E furios pe G. care, plecînd din țară, nu s-a dus s-o vadă. Gata să fiu indignat, dar sînt cinci sau șase ani de cînd n-am mai fost pe la ea Era un fel de soacră a lui Nelu, o crescuse pe R., pensioane, călugărițe, pînă ce, luîndu-li-se totul și bărbatul ei murind, locuia cu ei, se ocupa de casă și, în loc să mă privească chiorîș, se lupta ca să pun ceva putere pe oasele mele înșirate de nemîncat. Fusese nevastă de om înstărit. cu pămînt pe lîngă Drăgășani și vilă în parcul Domeniilor. A trăit cu ai lui Nelu mai mult bombănită decît respectată, pînă cînd a murit și el. Rămăsese cu Nelu după divorț, R. nu prea voia să știe de ea. După ce a murit Nelu i l-au lăsat pe G., să-l țină la liceu. Mai tîrziu s-a emancipat și el. și-a găsit locuință singur în oraș, pe a lor au pierdut-o, iar ea a eșuat într-o cămăruță din spatele patriarhiei. S-a îmbolnăvit și i s-a tăiat un picior, în ultimii ani a zăcut, rar vizitată de Micrula și de doctor, fratele Micrulei, ori de Ion. Cînd a murit avea cam șaptezeci și cinci de ani. Deci, cînd am ajuns la București avea cincizeci. Mi se părea o femeie bătrînă. Iar Micrula, tînără distinsă și frumoasă. are acum vîrsta ei de atunci. Eu însumi am pornit pe cincizeci de ani. Însă cu mine e altceva, eu sînt la fel de fără vîrstă ca oricînd.

Spre dimineață mă visez la Sorin. E amabil, telefonează în Moldova de unde crede visul că ar fi originar, îi cere domnului T. o carte pentru care îl rugasem, totuși plictisit, apoi dispare din cameră, rămîn pe o canapea și intră o doamnă, pune masa, nu găsesc ce să-i spun, tăcem amîndoi, momentul se prelungește penibil pînă cînd, excedat, îmi spun mai bine mă trezesc. Pe Sorin l-a lăudat aseară la radio doamna necunoscută. Din nou sînt uluit — n'en déplaise à Pamfil — de creativitatea inconștientului : pusul mesei era alegoric, a fi lăudat la radio e ca și cum ai fi chemat la banchet, dar păstrîndu-și tot concretul, nefăcînd nici o trimitere la sensul ascuns. Sper, mă mai gîndesc, după alte luni, ca retragerea mea din vis să nu însemne că l-aș invidia pe Sorin.

Gheorghe Tohăneanu

Istoria unui neologism

Adjectivul **pernicios, pernicioasă** — căci despre el va fi vorba — dicționarele noastre îl definesc după cum urmează : „Care provoacă un rău, care este periculos (în special pentru sănătate) ; dăunător, vătămător". Tremenul are un caracter livresc, a cărui stridență se subțiază însă atunci cînd el este prins în structura îmbinării medicale **anemie pernicioasă. G. Călinescu, Scrinul negru**' „Melancolia, la început cu aspect de simplă tristețe, se agravă, mama începu să plîngă într-una, să se vaite că totul e fără rost pe lume, că soarele se întunecă și din ce în ce e mai frig. Boala de nervi se complică cu o **anemie pernicioasă** și mama se stinse". Sîntem în fața unui neologism latino-romanic, cu model în lat. **perniciosus** „vătămător" sau în it. **pernicioso,** cu observația că forma feminină a acestuia din urmă, **perniciosa,** devenită substantiv, semnifică, ea singură, „anemie pernicioasă". Dar fața nevăzută a etimonului latin îngăduie restabilirea unor relații și afinități latente de un remarcabil interes pentru istoria vocabularului românesc. Într-adevăr, **perniciosus** reprezintă un derivat adjectival din **pernicies,** cu genitivul **perniciei,** „primejdie de moarte, nimicire, dezastru". La rîndul său, și acesta se lasă descompus în chipul următor : izolînd prefixul **per-,** cu valoare, aici, intensivă, descoperim rădăcina **nec-,** cu **-e-** scurt închis la **-i-** din motive care țin de fonetica istorică a limbii latine. În stare genuină, rădăcina **nec-** caracterizează, în primul rînd, verbul latinesc al „uciderii", anume **necare,** păstrat în limbile romanice, dar cu o anumită îngustare a înțelesului său originar : fr. **(se) noyer,** rom. **a (se) îneca** „a (muri sau a) produce moartea cuiva prin sufocare în apă sau în alt lichid". Eminescu, **Scrisoarea III :** „Eu nu ți-aș dori vreodată să ajungi să ne cunoști, / Nici ca Dunărea **să-nece** spumegînd a tale oști". Creangă, **Povestea lui Harap-Alb :** „Atunci, sîngele cerbului odată a și-nceput a curge gîlgîind și a se răspîndi în toate părțile, îndreptîndu-se și năboind în groapă peste Harap-Alb, de cît pe ce era **să-l înece**" ; „Și cînd să treacă un pod peste o apă mare, iaca o nuntă de furnici trecea și ea tocmai atunci podul. Ce să facă Harap-Alb ? Stă el oleacă și se sfătuiește cu gîndul : Să trec peste dînsele, am să omor o mulțime ; să dau prin apă, mă tem că **m-oi îneca** cu cal cu tot". Îndreptarele ortografice recomandă grafia **îneca,** deși cuvîntul e format pe teren românesc, din vechiul **neca,** moștenitor al lat. **necare,** prefixat cu **în-.** Prin urmare, aspectul grafic corect al derivatului ar trebui să fie **înneca,** întocmai ca **înnădi, înnămoli, înnăscut, înnebuni, înnegri, înnegura, înnobila, înnoda, înnoi, înnopta, înnora (înnoura)** etc. Toate aceste formații sînt lesne analizabile, dar la fel de analizabil ni se înfățișează, acum, și **înneca,** întrucît verbul simplu **neca,** astăzi învechit, se ivește nu o dată în „scripturile române", iar sensul lui — amănunt important — rămîne uneori foarte apropiat de acela al lat. **necare,** anume „a ucide (mai ales prin sugrumare)" Hasdeu, **Cuvente den bătrîni** : „Muierile [...] **s-au necat** și și-au lepădat feciorii cîinilor". Dar, încă din limba veche, **neca** suferise procesul de îngustare a sensului care îl învecinează, semantic, cu **înneca :** „Baiazid i-au gonit pănă la Dunăre și mulți **se necară** în Dunăre" (**Cronica lui Moxa**). Menționez, din treacăt, că Arghezi scrie, aproape totdeauna, **înneca :** „Cînd corabia **se-nneacă,** / Șobolanii, droaie, pleacă". Dar asta nu spune mare lucru, deoarece el preferă grupul geminat **-nn-** (probabil : din motive de expresivitate) chiar atunci cînd nu există, în această privință o îndreptățire istorică : **înnalt, înnălța, înnapoi...** Sus :„Ia seama bine, somn să nu te fure, / Nu te opri, **înnalță-te, vulture"** , **Focul și lumina :** „Și se mai uită încă odată **înnapoi,** / Îi cîntă de plecare, din pomi, un pițigoi".

Spațiul nu-mi îngăduie, din păcate, să urmăresc destinul verbului **înneca** în limbajul poetic românesc al ultimelor două veacuri, unde el a suferit mutații și nuanțări semantice cu totul deosebite. O voi face, poate, cu alt prilej. Acum voi remarca faptul că, în latină ca și în alte limbi indoeuropene vechi, vocala radicală **-e-** alternează lesne cu **-o-,** așa încît rădăcina **nec-** din **necare** „a ucide" prezintă o variantă **noc-** identificabilă într-un alt verb, anume **nocere** „a vătăma". Participiul prezent **nocens** „vătămător" are ca antonim pe **innocens** „nevătămător", a cărui temă **(innocent-)** ni s-a transmis ca atare în neologismul nostru **inocent** „nevinovat", „neprihănit". Eminescu, Miron și frumoasa fără corp : **„Inocentă** e zîmbirea-i, / Îngerească, tristă, lină". La aceeași temă se atașează prenumele latinizat **Inocențiu,** pe care îl știm, între altele, din numele iluministului ardelean Ioan Inocențiu Micu (1792—1868). Varianta „monahală" a lui Inocențiu este **Inochentie.** În fine, pentru ca familia — cuprinzînd termeni și vechi și noi, și cuvinte de bază și derivate — să se rotunjească, trebuie să mai adăugăm două neologisme, **nociv** (lat. **nocivus)** „vătămător" și **nocivitate** „însușirea de a fi vătămător". G. Călinescu, **Gîlceava înțeleptului cu lumea:** „A învăța pe cetățean să se elibereze de pasiunile nocive, [...] ăsta-i rostul ziaristicii de azi".

În concluzie : o ciudată (numai în aparență) „simpatie" reunește termeni dezbinanți atît fonetic cît și semantic, cum sînt **pernicios, inocent, nociv,** pe de o parte, și vechiul nostru verb **înneca,** pe de alta.

Gheorghe Schwartz

Dimineața unui reformator

Mai bătrîn decît Tiberus Gracchus cu trei ani, tinerii s-au împrietenit de timpuriu, afinitățile de educație întîlnindu-se în mod fericit cu preferințe culturale și civice comune. Totuși, începuturile în viață ale celor doi sînt diferite. În timp ce T. Gracchus se distinge de la 16 ani fața Carthaginei, Sardus rămîne acasă și-și continuă inițierea științifică în preajma unor învățați de prestigiu. Pînă la întoarcerea celui mai mare dintre frații Gracchi din Spania, unde fusese questor al consulului Hostilius Mancinus, Al Șaisprezecelea nu se remarcă prin nici o faptă publică deosebită. Studiase cu Panaetius înțelepciunea, dar s-a despărțit de stoicism repede. În schimb, a călătorit în Africa și a lăsat o descriere originală și colorată a unui drum de-a lungul Nilului. A mai fost cu tatăl său în Grecia și în Asia. Se pare că ar fi primit și niște însărcinări cu totul neînsemnate, mai ales la insistențele lui Iustitius, însărcinări pe care le-a dus la capăt, fără însă a arăta o deosebită tragere de inimă pentru ele. Dintre toate locurile pe unde a fost, cel mai bine s-a simțit în sud, într-o casă cu o terasă largă deasupra mării, unde se putea sta, citi și medita îndelung (Cu cîțiva ani în urmă un strămoș de mult uitat avea să părăsească ceea ce se numea pe atunci Grecia Magna cu gîndul de a cuceri Athena ? În amintirea aceluia tot meditațiile domoale de pe terasa suspendată deasupra valurilor au rămas regretele cele mai arzătoare,...)

Sardus era bolnav de **otium**, de acea visare minunată ce te ridică deasupra condiției tale atît de fragile. La acele înălțimi nu mai există nici ambiție, nici durere, nici ranchiună. Atunci cînd nu i se mai auzea, pentru o vreme, rîsul caracteristic, scurt și puternic, cei ce-l cunoșteau știau că Sardus se află din nou în tărîmuri mirifice, în domenii unde nimeni nu mai îndrăznea să-l urmeze.

Pentru romani, starea de **otium** era o categorie foarte importantă și ea putea fi apreciată și cu admirație, în cazul unor persoane ce ajungeau la concluzii tulburătoare în urma reveriilor, dar se întîmpla să fie ușor catalogată și ca o simplă lene a unor pierde-vară. Pe Sardus nici măcar invidioșii nu-l socoteau molîu, dar faptul că anii treceau și el nu se distingea în nici un fel în viața cetății nu era un argument apt de a-l ridica în ochii contemporanilor. Este ciudat cum unii oameni ajung la stimă și admirație pentru aceleași motive pentru care alții nu au parte decît de dezaprobare. Cîți tineri învățați, mai puțin capabili și mai rudimentari decît al Saisprezecelea, nu s-au bucurat de mare trecere, în vreme ce Sardus, mai inteligent, mai cult și mai puțin ambițios decît oricine, a ajuns, pe atunci, cu greu să nu fie disprețuit pe față de către contemporani ? Dar cine putea bănui forța ce-l va evidenția mai tîrziu pe același om ? Soarta muritorilor rămîne un secret și pînă la derularea întregii vieți, nimeni nu poate aprecia ce surprize vor mai urma.

Ne-au rămas informații despre corespondența dintre Tiberius Sempronius Gracchus și Sardus. În ea se comentau obiceiuri din țările îndepărtate, dar și probleme de drept roman, chestiuni de etică și comparații între diferitele societăți existente sau doar posibile. Aceste scrisori arată cum s-au născut convingerile atît de puternic conturate ale celor doi, iar drumul spre aceste convingeri ne dovedește că el s-a sprijinit pe rătăcirile și cuceririle ambilor prieteni. Disputele lor erau sincere, mai la obiect argumentele lui Gracchus, pline de dovezi din cele mai diferite surse, cele ale lui Sardus. Însă, odată ajunși la o concluzie acceptată de amîndoi, aceasta reprezenta o haltă obligatorie pentru itinerarul următor al drumului căutat. Celor mai mulți martori ai întîmplărilor li s-a părut surprinzător faptul că Tiberius Gracchus, un om cu un renume cîștigat de timpuriu prin fapte și superbul pierde-vară, Al Șaisprezecelea, au devenit nedespărțiți, o dată cu întoarcerea primului din Hispania. Și au rămas împreună și atunci cînd activitatea celui mai mare dintre frații Gracchi a devenit pur practică, cînd reformele propuse de el implicau lupta fățișă și cînd visarea trebuia amînată pentru vremuri mai liniștite. Însă pentru cineva care a urmărit nașterea și cristalizarea concepțiilor celor doi, colaborarea lor avea să fie firească.

Sardus, „acel om superior", cum este numit cîteodată în texte, fără a se ascunde astfel nuanța ușor malițioasă a formulării, Sardus se afla la vîrsta deplinei maturități. Se căsătorise de mai mulți ani și era capul unei familii, avînd toate temeiurile de a se bucura de o viață fericită. El însuși, nu foarte înstărit, beneficia de zestrea considerabilă a soției, fiică și nepoată de consuli. De multe ori cei ce savurează de timpuriu favorurile sorții, ajung să găsească viața deșartă și forțează, adesea în mod tragic, viitorul. Nu același lucru se poate spune despre Al Șaisprezecelea : el era fericit cu familia sa, fericit cu erudiția acumulată, capabilă să-i dea dulci desfătări rafinate, era fericit cu trupul său sănătos, pe care-l îngrijea de mic prin înot, prin gimnastică și cu alifii. Nu avea ambiții politice — lucru de neconceput, dacă nu chiar suspect pentru mulți — probabil că nici nu știa că o mare parte dintre cunoscuții lui se simțea umilită de superioritatea sa și că aceștia, conștienți sau nu, îl antipatizau, împrăștiind în juru-i zvonuri răutăcioase. Rîsul scurt și puternic era el însuși o dezmințire suficientă că adîncurile nu-i erau tulburate de cataclisme.

Cu aerul său de seninătate netulburată, Sardus l-a întovărășit pe Tiberius Gracchus în for — ba l-a capacitat și pe Iustitius să-i urmeze —, s-a agitat pentru reformele propuse și vorbea cu siguranță și elan firesc despre situațiile vizate, luîndu-le astfel din măreție, dar dîndu-le mai multă credibilitate. Totuși, cu toată sinceritatea lui, cu toate bunele-i intenții și cu tot felul lui tonic de a fi, demersurile sale nu se bucurau de o primire prea favorabilă : prea părea banală fiecare vorbă de a sa, prea era lipsită de măreție, de gravitate chiar, discursul său. În for, cetățeanul simțea nevoia să ratifice legi istorice și nu pur și simplu să aprobe lucruri prezentate drept atît de firești. De aici pînă la propuneri neînsemnate nu era decît un pas. Sardus n-avea succes în fața poporului, dar îi făcea un mare serviciu prietenului său, care cu atît mai mult se bucura de sufragii și ale cărui proiecte revoluționare deveneau mai puțin radicale în ochii celor mai moderați, după ce auzeau flecăreala bonomă a celui de Al Șaisprezecelea. Scribul însuși recitește cu uimire rîndurile așternute : să fie același personajul acesta cu animatorul de necontestat al „Cetății soarelui" ? Să fie același omul care sporovăia în fața poporului la Roma și cel ce a reușit să hipnotizeze largi pături sociale la Heliopolis ? Ce puteri nebănuite se ascund în fiecare individ și cîte nu rămîn acolo tăinuite pentru vecie ?

După ce pleda în favoarea propunerilor prietenului său, Sardus mai discuta cu unul și cu altul, vocea-i puternică și rîsu-i scurt se mai auzeau o vreme, apoi ochii săi visători rămîneau agățați de un punct și personajul intra în starea lui de visare, chiar și acolo, în mijlocul mulțimii. Călătoriile efectuate în realitate se amestecau cu cele citite din cărți și toate se mulau pe o imaginație bogată și dispusă mereu să evoce Țara Ideală. În special, descrierea vie a lui Iambulos despre șederea sa la regii din Palimbothra, acei prieteni ai grecilor din depărtările Orientului Extrem, îi amintea despre pierduta Arcadie. Și pentru că poporul fericit descris de Iambulos trăia pe o insulă, lucrurile deveneau și mai atrăgătoare, orice ostrov fiind ferit prin chiar poziția lui de influențe nocive și de atacuri armate din jur. O insulă se poate păstra mai ușor, dar ea reprezintă totodată și excepția. Palimbothra oferea o pildă vie chiar de la distanța mare de unde îi venise faima că măcar undeva în lume poate exista o societate fericită, lipsită de ambiții personale nerealiste, unde oamenii se bucură de drepturi egale și unde o răsplată nu se numără în suferințele cauzate altora. În propriile-i călătorii, Sardus pălăvrăgise cu tot felul de băștinași, mulți relatîndu-i și ei despre ținuturile mirifice, locuite de oameni deosebiți, drepți, muncitori și fericiți. Numai că, mai întotdeauna, aceste informații se plasau în trecut, niciodată negăsindu-se cineva dispus să admită că ar fi văzut cu ochii săi țările minunate despre care povestea. Pentru Al Șaisprezecelea, descrierea lui Iambulos reprezenta singura dar suficienta dovadă că ceea ce exista mereu în dorința oamenilor și-a găsit de acum și confirmări reale și tot ceea ce abia de se putea despărți de mit se afla mai aproape de viață decît se credea. Puntea trebuia doar pășită, iar năzuința transformată în realitate. Alăturîndu-i-se lui Tiberius Sempronius Gracchus în for, Sardus avea mereu în fața ochilor Țara Ideală visată și a trebuit să vină tatăl său pentru a da o îmbrăcăminte juridică reformelor pe care el le cerea mai mult ca pentru un tărîm de basm. De aceea, atunci cînd Sempronius a reușit să impună legea agrară, Iustitius s-a împotrivit ca fiul să-i facă parte din comisia numită pentru a supraveghea apărarea noilor normative. Bătrînul nu avea încredere în capacitatea lui Sardus de a se ocupa de lucruri foarte concrete, cum ar fi măsurarea unui ogor și stabilirea dacă o suprafață făcea parte din **ager publicus** ori din proprietatea privată a unuia sau altuia dintre latifundiari. Totuși, neinvestit în mod oficial cu o funcție, Sardus și-a urmat și cu acest prilej prietenul. În timp ce străbăteau cîmpurile, Al Șaisprezecelea vedea deja ogoarele roditoare ale Țării Fericirii, darnice pentru oricine. Iar atunci cînd Attalus al Treilea, ultimul rege al Pergamului, a lăsat regatul său moștenire Romei, Sardus, convingîndu-l pe Tiberius Gracchus să propună împărțirea bogățiilor astfel primite săracilor, avu impresia că vede societatea ideală tot mai aproape. De data asta a reușit să-i facă și pe alții să-i împărtășească convingerile : reformele ce păreau mai ieri utopice erau rînd pe rînd votate, iar legile seci, venite parcă totuși din descrierile sale, erau fapte ce nu mai puteau fi contestate.

Dar s-a simțit și reversul medaliei : în senat, acolo unde fiecare zvon sosea exagerat, după dorința celui ce-l expunea, se spunea că tribunul poporului Tiberius Sempronius Gracchus este doar executorul ideilor lui Sardus, cel ce vrea să dărîme din temelii statul roman și să-l înlocuiască apoi cu un regat după modelul unei insule din Oceanul Indiei. (Să nu fi fost chiar atît de superficială influența celui de Al Șaisprezecelea asupra poporului ?) Sigur, nu mulți erau cei ce acceptau un asemenea zvon, dar exista oare o acuzație mai gravă decît încercarea de a înlătura cutumele, de a sfărîma tradiția și de a înlocui statul ? O asemenea atitudine implică trădare, lipsă de pietate și atentat împotriva a tot ce are un cetățean mai sfînt. De așa ceva Gracchus, totuși, nu putea fi acuzat. Însă învinuirile aduse din prea mult zel lui Sardus s-au răsfrînt și asupra prietenului său și mai toți analiștii, trecînd sub tăcere originea confuziei, vorbesc cu dușmănie despre revolta Gracchilor. Sardus nici măcar nu e amintit.

Cea mai mare parte dintre oameni, atunci cînd visează, nu gîndesc la calea pe care ar urma să pășească pentru a ajunge la situația dorită, ci se imaginează de la început gata ajunși în teritoriul idilic și inexistent. Modul de realizare aparține acțiunii și, indiscutabil, celor puternici, iar tărîmul visului, implicînd reveria, simte repulsie față de obstacolele de doborît. Ceea ce face ca și temerarii și hotărîții să devină în asemenea momente sclavii momentelor sperate. Sardus n-a fost considerat de nimeni drept un visător, drept un poet : el promitea realități concrete, se implica în lupta prietenului său, își argumenta convingerile cu argumente și citate din sursele cele mai variate. (De aceea era socotit de politicieni prea lipsit de penetrație la tribună, dar și prea practic între savanți.)

„Un loc pe pămînt, povestea Al Șaisprezecelea, unde natura este binevoitoare, unde toți oamenii se nasc egali și au aceleași șanse inițiale de afirmare, unde funcțiile se atribuie după aptitudinile fiecăruia, iar averea este un bun comun, unde bucuriile și durerile personale sînt împărtășite de toți, fără ca o dramă personală să devină și o tragedie a cetății și unde există criterii clare de recompensare a individului pentru activitatea depusă, iată un tărîm mai mult ca sigur jinduit și de zei ! Greutatea, continua Sardus, nu este să înfăptuiești o asemenea comunitate, greutatea este s-o accepți. Pentru că, dacă n-ar fi așa, măcar nemuritorii ar fi dobîndit-o de mult. Dar nici cel puțin ei nu pot renunța la orgolii : orgoliul primatului, orgoliul posesiunii, orgoliul puterii. Și fiindcă nu poți cere de la oameni ceea ce nici zeii n-au reușit, reformele bine gîndite îi pot constrînge pe cetățeni să pășească pe calea pe care de bună voie ar ezita să se ducă." Acesta era și motivul pentru care lupta prietenului său Tiberius Gracchus îl încînta și pentru care nu pregeta nici un efort să-l sprijine. „În ultimă instanță, spunea Sardus, legile votate nu constituie decît un prim pas spre societatea visată".

Iată, deci, cuvinte ce nu par să provină din gura cuiva dispus doar să admire un vis. Iată, Al Șaisprezecelea devenise dornic de a întreprinde și pașii necesari pentru traducerea în realitate a acelor imagini !

(Fragment din romanul „CEI O SUTĂ — ECCE HOMO")

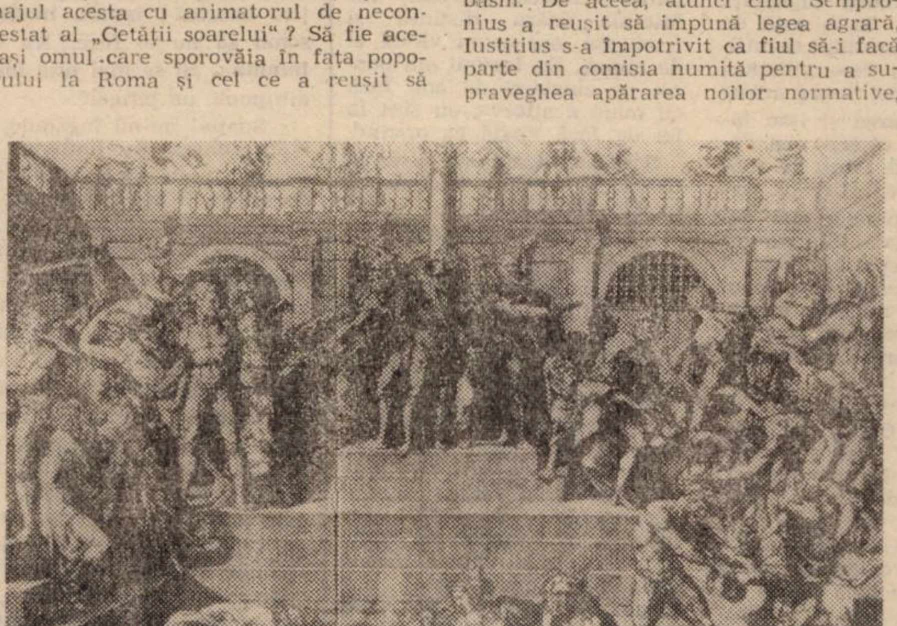

Philippe Thomassin : Masacrul inocenților

Alexandru Mușina

Surprinderea serii

Eseu

Alexandru Mușina e un insurgent cu vocea surdinizată, un introspectiv ce evoluează sub semnul delicateții — decisivă în cazul său părînd a rămîne știința de a transforma un plus/minus de vitalitate în stil: mod distant-analitic de a considera lucrurile, urmare, intre altele, a unei practici textualiste moderatoare. Din montajul insidios al fotogramelor cotidianului, din amestecul inextricabil de fantasmatic și real autorul scoate un lirism autoscopic, o poezie supusă unei lente imersiuni într-un timp memorial, în biografic. „Civilitatea" rostirii devine, peste blînda ceartă a realelor și realiilor pe care textele sale o înregistrează, unul dintre însemnele de noblețe ale lirismului — preocuparea de pacificare a verbului un pandant la micul infern (suportabil) al afectelor, la (im)perceptibila agresiune a unui univers revolut, a unor experiențe consumate, datate. Fotografiile mișcate ale poeziei lui Alexandru Mușina reclamă, dacă am citit bine **Strada castelului 104**, cum și mai noile-i texte, umbrela protectoare a reflecției, nu o dată și a unei ironii atotrelativizatoare.

Lucian ALEXIU

I

Deasupra gării lumina bate în indigo.
Stau pe iarbă, lingă stația troleibuzului. Pe un dimb
Cu o pancartă: „Nu rupeți
Florile, nu călcați iarba in picioare. Amendă
De la 300 — la — 500 de lei".

E cald și liniște. Troleibuzul intîrzie,
Dar nimeni nu suferă, nimeni nu comentează.
Învelite-n pelicula adolescenței
Trec pe stradă trupuri atît de frumoase
Încît senzorul pitecantropului se simte rușinat.

Amin și amin. Privesc dunga roșcată
De din deasupra gării, pe cerul indigo.
Nimeni nu o să-mi știe clipa de-acum, culoarea de-acum
Nimeni nu o să-și mai amintească.

„Dacă haina în care m-au îmbrăcat
E frumoasă sau nu, nu mai contează".
Troleibuzul refuză să vină, dar universul
Nu pare a suferi excesiv.

De-acolo, de dincolo de gară, de firele de curent
Din spatele aerului ar trebui
Să vină un semn. Nu vine.

Îmi spun „Lumina nu are părinți,
Nu are copii; e tînără, gri-albastră, nepăsătoare".
Mă scol de pe iarbă.-Mi privesc
Miinile. Și plec
În partea opusă, calm, nepăsător.

II

Prietenii mi i-am inventat unul cite unul.
Culoarea hainelor lor am visat-o. Și ea
E întocmai, aici, acum.

Chiar și conversația am gindit-o frază de frază,
Nuanță de nuanță, tăcere de tăcere.
Paharul ce se sparge, lovit
Din intîmplare de colțul mesei cu grijă l-am prevăzut.

Ar trebui
Să îmi trec mîna prin fața
Ochilor. Să rup vraja, să-i las
Să redevină ce-au fost: o fojgăială de elitre și picioare.
Dar nu o fac.
Sînt tînăr încă, afectuos și iubitor
De vorbe, de spectacol, de-ntimplare.

III

Pe terasa cofetăriei el nu mai există,
Ei nu mai există, cei care-au scris atît de frumos.

Vorbim despre viitor în poezie.
Prietenul C. e înalt, inteligent
Și vrea o schimbare. Eu asemeni. Conversăm.

Liniile de argint se innoadă aici
Pe terasa acestei cofetării.

Eu nu-s fericit. M-am certat
Cu grasa mea acum citeva zeci de minute. Iar C.
E angoasat de prietena lăsată departe,
Într-un oraș foarte mare, corupător.

Atita doar că nu existăm. Conversația
Curge fără greș. Miinile noastre
Țes firele de argint în care-i vom prinde
Pe cei care vor trăi. Mari, alburii, străvezii.

Nici unul din cei care așa de frumos
Au cintat nu mai există. Doar viitorul,
A cărui carne-o visăm amîndoi,
Eu și prietenul C. pe terasa cofetăriei.

IV

Pielea mea are o viață a ei, prieteni, copii.
Are un zeu de care se roagă seară de seară.
Trăiește repede, se bucură de tot și plinge
Cu lacrimi de sare.

V

De undeva de după o ușă glisantă
A memoriei, a biografiei. Și brusc
În fața mea: pe suprafața calmă a serii, sub
mesteacănul verde.

Cit spațiu, cit aer putem duce cu noi
În altă lume, printre alte cuvinte? Geanta mare,
Burdușită, jerpelită. Plasa plină cu piine. Miinile cu pămînt.
Sub unghii. Vorba de-acolo.

De după ușa glisantă. Din încăperea în care eu
Sînt altul. Am alte pene, altă culoare.

Ne-am intîlnit. Ne-am oprit. Ne-am vorbit. Era un curent
Nebun de gesturi, figuri, mirosuri și urme în carne
În apa de dedesubt. (De pe-un afiș,
În spatele lui zîmbea unul dintr-o și mai indepărtată
Insulă, dintr-o și mai subțire biografie.)

Apoi a plecat. Perdelele s-au închis
În spatele lui, deasupra. S-a înecat
În aerul serii, fără să știe.

Am luat mesteacănul în brațe. L-am mîngîiat.
Sub coaja lui gîlgîia o altă poveste, o altă
Cameră, o altă biografie.
Una de pe cînd
Strămoșul meu străbătea în zbor această innămolită cîmpie.

VI

Am simțit cum putrezește sub mine.

Fiecare femeie poartă în ea
Trei-patru sute de copii. Ea o scriere
Pe care-o pot descifra.

„Cîndva am visat și eu în limba aceasta!
Cîndva am stat sub măslin și cerul era
De chihlimbar. Cîndva."

Aș vrea să-i spun.
Ea însă putrezește. Cu mirare.
Acum
Ea trece rîul și nu știe, nu pricepe, nu o doare.

Eu însă văd. Și-aș vrea să-i spun:
„Arterele se varsă într-un fel de mare,
Oasele se prefac în cretă purpurie,
Părul în cuib de mierlă aurie,
Privirea în ventuză verde, orbecăitoare."

Ea putrezește. Și eu tac. Afară
Se-aude-o voce: „Nu-nțeleg, mai tare!"

VII

Obiectele nu au amintiri. Cu o viață
Atît de simplă ca a lor totul e fără trecut.

Cu o viață
Atît de puternică și nepăsătoare
Viitorul e chiar umbra lor pe miinile noastre
Neîndemînatice, tremurătoare.

VIII

Deasupra casei mele au cuibul extratereștrii.
În fiecare dimineață fac un ou
Fierbinte. Care se rostogolește pe cer
Pînă în farfuria zeului cel mare.

IX

Încet, încet silabisesc sentimentele:
Pînă să le-nvăț numele ele au și murit.

Cu-o mască de orez se nasc toate.
Pînă să le ciugulească păsările axonilor mei,
Ele însele devin mască.

Cu bani grei am plătit ghicitorii, teurgii.
Ei înșiși citesc greu, silabisesc.
Ce să mă-nvețe!? Nu îmi rămîne,
Decît să tac, să visez. Că trăiesc...

X

Deasupra gării lumina bate în indigo.
Stau pe un fel de iarbă. Lumina pe un fel de cer.
Iarba pe un fel de pămînt.

Pancarta e albă. Literele roșii.
Eu am uitat de mult să citesc. De pe dîmb
Se vede foarte puțin: adolescente, fire de curent,
Stîlpi de neon, clădiri și semafoare.

Aerul serii e cald, carnea luminii e tare.
Nimeni nu suferă excesiv. Nimeni
Nu visează excesiv sub dunga roșiatică, nimeni
Nu se îneacă în ventuza verde, cu mirare.

Nimeni nu-și pierde timpul intrebîndu-se
Dacă cineva își va mai aminti, nimeni nu scrie
Un fel de lung poem cu discrete rime în „ie",
În „esc" și mai ales, mai ales in „are".

* * *

APOSTROF

PARISCOP (o privire pariziană, în direct). **Să marşăm.** O apariţie care multora a dat frisoane: **Democraţia.** De această dată, e cartea lui Georges Marchais. Între paginile de succes, amintiri din anii cincizeci, cînd secretarul general al pecefe mărturiseşte că era să fie de două ori exclus din partid. „Toate şansele, a treia oară", comentează presa democrată. ● **André Glucksmann şi diplomaţia.** Aflăm din „le Canard enchaîne" (11 aprilie) că „noul filosof" ar fi aşteptat o numire (din partea lui Roland Dumas). Nici măcar nu ar fi fost prea mult: ambasador al Franţei la Praga. N-a fost să fie. Decizia ministerului de resort a dat cîştig de cauză unui diplomat-diplomat. Oare ce coc prietenii lui Glucksmann, BHL şi Finkielkraut (nume de-acum bine cunoscute cititorului român)? se întreabă canardul. ● **Celina.** Un Céline feminin. O carte irezistibilă. Revelaţia sezonului. Toată această cascadă de elogii critice (masculine) s-a revărsat asupra recent apărutului roman (la Juillard), **Declaraţia.** Autoarea, Lydia Salvayre (42), medic psihiatru, debutează cu următoarea declaraţie: „Tot ce am văzut, tot ce mi s-a întîmplat a trecut în roman, filtrat de o singură furie: furia împotriva discursului teoretic şi a psihiatriei". Din rezumatele abil făcute s-a înţeles că e vorba de una, ba chiar mai multe poveşti de dragoste, descrise şi interpretate cu o furie corespunzătoare profesiei „tinerei (!?) debutante". ● **Un punct („le Point") pe i-ul** care se numeşte, nici mai mult, nici mai puţin TVRL, tocmai la Paris, în cartea apărută acum cîteva săptămîni la Flammarion: **Mediacraţia.** Autorul este el însuşi un mediacrat, François-Henri de Virieu, marele maestru al „Orei adevărului", emisiunea-pivot de la Antenne 2. Bun cunoscător al mass-mediei, Virieu discută competent şi cu aplomb despre toate: putere, bani, strategii, spirit de justiţie. Cu exemplificări pilduitoare din imediata noastră televiziune. Şi o declaraţie picantă (nu se ştie exact de cine anume făcută: de către Gorbaciov sau de către mediaticul francez), în legătură cu sanctitatea sa-: „Papa? Cîţi telespectatori?" ● **Penitenţa lui Le Pen.** Recent, la Nisa, Le Pen şi-a exprimat public nobilele sentimente şi opţiuni, spre entuziasmul revistelor de stînga: „Sînt pentru o Europă germană". Apoi — scriu parizienii —, surprins el însuşi de năvala impetuosului subconştient, s-a recules din acel act manqué şi, plin de căinţă, s-a corijat: „Oh, nu... pardon... Sînt pentru o Europă europeană". ● **Un campion al modernităţii.** După ce a scris (cu) **Cealaltă mînă**. Antoine Compagnon ne însoţeşte acum prin hăţişurile modernităţii, ţinînd cu amîndouă mîinile hăţurile paradoxului. Căci **Cele cinci paradoxuri ale modernităţii** se intitulează noua sa carte apărută la Seuil (în numai 190 de pagini). ● **Ce mai vede parizianu'** Filme de mare succes: **Cercul poeţilor dispăruţi, Nikita, Crime şi delicte, Născut la 4 iulie.** Despre toate acestea cititorul român a fost deci informat prin scurte notule, consemnatare. Şi o noutate: un film polonez elogiat de critică, dar mai puţin vîndut: **Decalogul** lui Krzysztof Kieslowski. ● **Bucăţi alese.** O expoziţie cu totul ieşită din comun. 200 de picioare, mîini, torsuri, piepturi, capete, din antichitate pînă în zilele noastre, la Musée d'Orsay. Recunoaşteţi, desigur, viziunea modernă a fragmentului, deşichetării, deconstruirii / reconstruirii, descompunerii / recompunerii. O expoziţie de o brillantă inteligenţă şi de o valoare artistică excepţională. ● **Centenar de Gaulle.** Două sau chiar trei proiecte ale unor piese de teatru sînt gata pentru o punere în scenă, la Paris, cu prilejul centenarului naşterii gaulliste. Surpriză însă. Amiralul de Gaulle, fiul generalului de Gaulle, a interzis reprezentarea în 1990 a oricărei piese referitoare la tatăl său. A cerut să fie aşteptat anul 1991. De ce? Nu putem şti.

A. PIVOT

Domnul Lucian Alexiu dezavuează, pe această cale, inserarea, fără acordul său, în „Meridianul Timişoara" (an I, nr. 1) a unei traduceri ocazionale (**Noaptea...**, de Pero Zubac). Traducerea semnată Lucian Alexiu şi Slavomir Gvozdenovici) nu a fost oferită numitei publicaţii într-un atare scop. Considerăm că maniera în care au procedat întreprinzătorii „Meridianului..." contravine normelor minimal recomandate unei publicistici civilizate.

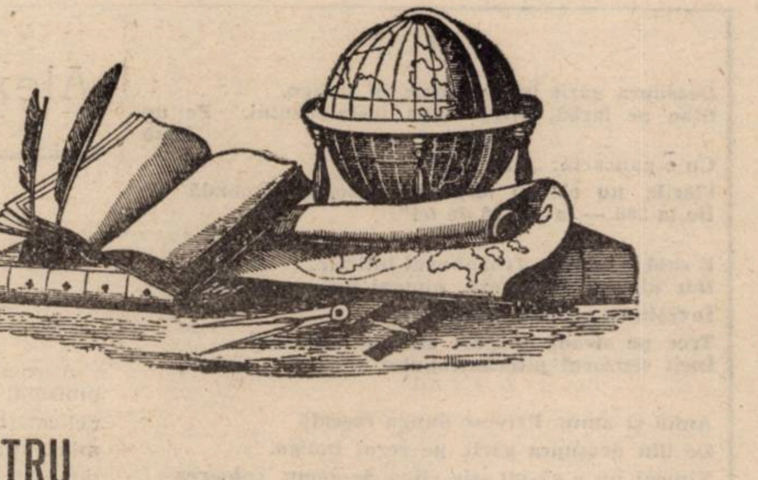

TEATRU

NOTES

Publicul însă nu e atras de sălile de spectacol. Instituţiile suportă concurenţa străzii. Un balet italian nu reuşeşte să ţină pasul cu manifestaţia ce blochează intrarea în clădirea Operei. La o montare franţuzească nu vin tocmai cei care, observînd în oraş afişele ce o anunţau, se declaraseră cît se poate de încîntaţi de idee. Lumea preferă plimbările pe bulevard — unde mereu se întîmplă ceva, mereu se schimbă ceva, surprizele nu lipsesc. Plăcute sau nu, mişcările evenimentului de stradă sînt o realitate de care trebuie ţinut seama, cu care trebuie să te afli în contact permanent. Doar e campanie electorală!...

Şi totuşi, teatrele anunţă premiere. E rostul lor. E un risc. Ce să propui spectatorului care, satisfăcut de informaţia adunată în urma unui circuit prin centru, sătul de conversaţie pe teme la zi, cu buzunarele pline de ziare nu-şi mai doreşte decît să ajungă acasă unde, în faţa micului ecran, momentul istoric poate fi luat de la capăt, amănunt cu amănunt, în perfecta comoditate a odăii? Ce titluri ce autori ar putea interesa? Ce regizori, ce actori — dintre cei care nu au plecat să-şi încerce norocul aiurea prin ţară, sau dincolo de graniţă — dintre cei noi, ori întorşi din străinătate, ori care acceptă o colaborare?... În Timişoara, poate mai acut decît în alte centre culturale momentul e al unei avalanşe de interogaţii. Faptul că la avizier se afişează distribuţia pentru un viitor spectacol, şi chiar faptul că repetiţiile au început nu asigură, ca altădată, instituţia teatrală de... progresia normală a lucrurilor. E democraţie şi aici! Un actor părăseşte pe neaşteptate scena, a găsit altundeva un teatru şi un rol, desigur mai tentante, un grup de actori au, de la o clipă încolo, păreri deosebite de ale regizorului despre viziunea spectaculară şi metodele pe care direcţia de scenă ar trebui să le aplice pentru ca, la prima ridicare de cortină, valoarea artistică a montării să fie în afara oricărui dubiu.

Şi totuşi, cîteva titluri cîteva spectacole au ieşit la lumină. Nu se poate spune că, de pildă, un text de Matei Vişniec (**Sufleurul fricii** — pe scena de limbă germană, în regia lui Diogene Bihoi, sau cele două montări Caragiale (**Fitanţia** — regizor Radu Radoslav şi **Conu Leonida faţă cu reacţiunea** — regizor Horia Ionescu; ambele la Teatrul Naţional) nu stau bine într-un repertoriu pretenţios. Şi nu se poate spune nici că regizoral, sau din punctul de vedere al calităţii interpretărilor respectivele spectacole n-ar merita săli pline. Parte din cei care ocolesc teatrele, vehiculează, ca explicaţie a refuzului o argumentaţie nutrită, parcă, de dorinţa ca pătrunderea în repertorii a autorilor puşi la index decenii la rînd (ori prezenţi din cînd în cînd, cît să se poată spune că nu au fost eliminaţi) să se amîne, cu alte decenii. Cînd să fie jucat Vişniec pe o scenă de limbă germană — şi cînd, la urma-urmelor, să ne întîlnim cu o modă Caragiale? (Dacă e o modă; dacă ar fi, oare ce prejudiciu grav ar putea ea aduce culturii teatrale româneşti?)

Din motive, probabil, obiective (de strict context instituţional), **Sufleurul fricii** n-a fost programat ritmic, după premieră. **Fitanţia** şi **Conu Leonida...**, încercate separat (şi nu fără succes), urmează să fie reunite într-un spectacol-coupé (în avans la cronica serii Caragiale, a Naţionalului timişorean, să spunem că, în ambele „acte", în fiecare altminteri, spectatorul poate regăsi trăsătura proaspătă a comediei de bun gust şi semnele unor idei comice valide nu o dată surprinzătoare).

Antoaneta C. IORDACHE

MASONERIA ŞI SOCIETĂŢILE SECRETE

Maestrul — **Pentru ce aveau săbiile cu vîrful îndreptat spre pieptul tău?**

Discipolul — Pentru a-mi arăta că sînt oricînd gata să-şi verse sîngele pentru mine, dacă voi urma întocmai obligaţiile pe care mi le-am asumat prin jurămînt, şi, de asemenea, că pot fi oricînd pedepsit dacă voi fi nevrednic de această mare demnitate de mason

Maestrul — **Pentru ce ţi s-a cerut să-ţi aşezi picioarele în poziţia echerului şi mai apoi să faci trei paşi mari?**

Discipolul: — Pentru a-mi cunoaşte calea pe care trebuie să merg şi ce trebuie să facă un francmason ucenic în tot acest timp.

Maestrul — **Ce înseamnă acest lucru?**

Discipolul — Credinţa statornică de care trebuie să dăm dovadă mergînd spre cel care ne luminează.

Acestea sînt întrebările Catehismului Ucenicilor masoni (traducere din **Récueil précieux de la maçonnerie adonhiramite**, 1786, p 27).

După cum s-a putut observa, textul conţine referiri la numeroase instrumente care fac parte strict din aria lexicală a lumii constructorilor zidari. Explicaţia existenţei acestor cuvinte-simbol se găseşte în mitul central al francmasoneriei, şi anume acela al zidirii biblice a **templului lui Solomon în Ierusalim.** Francmasoneria modernă a preluat acest mit şi i-a deplasat semnificaţia dinspre construcţia materială propriu-zisă spre edificări simbolice ale Templului ca imagini viitoare ale unei civilizaţii desăvîrşite. **Simbolul** zidirii masonice are legătură şi cu acela al formării Omului individual în perfecţiunea sa morală ideală, care să consune cu Templul cosmic al umanităţii, ameliorate în drumul ei spre perfecţiune. În revista „Autre-monde" (nr. 120) se stabileşte o corelaţie strînsă între mitul central şi simbolistica masonică modernă. **Echerul, rigla, compasul, nivela firul cu plumb, ciocanul şi dalta** sînt simboluri (sabia, spre exemplu) integrate şi ele în profunzimea simbolismului fundamental al construcţiei din tradiţia cavalerească medievală a francomasoneriei. Prezenţa acestor simboluri este explicată în revistă prin existenţa, pe lîngă masonii constructori, cei care au ridicat marile catedrale medievale, a ordinului cavaleresc monastic al **templierilor**, care îi tutelau. Este cunoscut sfîrşitul acestui ordin prin uneltirile odioase ale regelui Filip cel Frumos şi prin procesul nedrept al papei Clement al V-lea, care a pus capăt ordinului templierilor, privîndu-i pe maeştrii constructori ai catedralelor de preţiosul ajutor moral şi material venit din partea călugărilor îmbrăcaţi în mantale albe. În **Dicţionarul de simboluri** (Chevalier, Gheerbrant, ed. Seghers, 1973), analiza simbolică merge în detalieri mai amănunţite. Astfel, piatra cubică cioplită de ucenicul mason se suprapune „arhitecturii înseşi a realităţii", semnificată de cele patru elemente tradiţionale: Apa, Aerul, **Focul şi Pămîntul.** Alte aspecte simbolice fundamentale adaugă arhitecturii Templului semnificaţii spirituale şi cosmice mult mai cuprinzătoare decît cele mai înainte citate. Astfel, **cele două mari coloane de la intrarea în Templul lui Solomon,** una prezentată în gravurile simbolice prin litera J (de la Jakin), iar cealaltă prin B (de la Boaz) — simbolizează principiile masculin-feminin ale lumii. Iată ce ni se spune în **Dicţionar** referitor la acest lucru: Cele două coloane: J (Jakin) şi B (Boaz) sînt coloanele care, după tradiţie, se aflau la intrarea în Templul lui Solomon. Ele apar figurate în fiecare Templu masonic din Occident, ca o simbolizare palpabilă a două polarităţi (masculin şi feminin, pozitiv şi negativ etc.) care se înfruntă fără încetare în lume

Daniel VIGHI

top

CU OCHII ÎN PATRU

MAMAIA REDIVIVUS! Stimați cititori, credeți-mă, nu știu cum să mă lecuiesc de atît entuziasm! Festivalul de muzică ușoară de la Mamaia va fi repus pe linia de plutire la începutul lunii august a.c. Grijulii, organizatorii au anunțat evenimentul din vreme ca să nu se poată spune de te miri cine, mai știu eu ce... Bine-ar fi să mă înșel, dar mă încearcă o bănuială: aceeași Mărie cu altă pălărie. Sper să fiu bine înțeles. Pînă mai ieri, această manifestare, departe de a ne oferi satisfacții, contribuia în cel mai bun caz la „popularizarea" creațiilor unui cerc restrîns de compozitori și textieri care nu aveau nimic de spus într-un gen al artei atît de îndrăgit, fabricînd la bandă rulantă, piese anoste, „șlagăre în devenire", cîntece care n-au devenit niciodată ce-și propuneau compozitorii acestora (mereu aceiași). Sigur, au existat și excepții dar, vai, atît de puține, procentul producțiilor Mamaia, incolore și inodore, dominînd și generînd un fel de naufragiu ce se repeta an de an. Mecanismele organizatorice vetuste, se pare, obstrucționismul funcționau aici cu o promptitudine demnă de o cauză mai bună. Cîte din piesele „lansate" la Mamaia au fost preluate de tinerii noștri interpreți, în pofida faptului că mass media ne bombarda nemilos cu acestea? Majoritatea producțiilor întrețineau imaginea falsă a unei stări de lucruri minunate în care doar o piesă simulînd voioșia existenței mai lipsea, asta în condițiile de viață pe care le cunoaștem cu toții prea bine. Cît despre accesul formațiilor noastre tinere la acest festival sclerozat, să nu mai vorbim. De un convenționalism supărător, cîntecele Mamaiei ne situau la ani lumină de ceea ce se înțelege prin muzică, fie ea și ușoară. De „accesibilizarea" ei se îngrijeau cu pasiune compozitorii și textierii noștri prolifici în ce privește *cantitatea* „creațiilor" marcată de suficiență și anacronism. „Să nu cădem în cealaltă extremă", declară la Televiziune Viorela Filip, îngrijorată că pe posturile noastre de radio se difuzează cam multă muzică străină, pe care, o știm cu toții — pînă acum patru luni — trebuia s-o ascultăm la Europa liberă". E foarte bine, credem, ca măcar acum, în libertate, ascultînd ce ne-a fost interzis atîta amar de vreme, să putem reveni la normal, să putem compara și singuri, să distingem valoarea de nulitate. Iubim muzica ușoară românească și tocmai de aceea nu trebuie să o lăsăm pradă unor agramați într-ale armoniei și cuvîntului. Nădăjduim ca la vară să putem afirma în acest colț de pagină că ne-am înșelat, că ne-am pripit cu afirmațiile. O vom face cu bucurie și, alături de Viorela Filip, vom spune muzicii ușoare „Made In Mamaia"... *„Știu că am să mă întorc din nou lîngă tine"* ● *RETROSPECTIVA POP — luna MAI.* La 1 V. 1966 Beatles-ii susțin ultimul lor concert (cu public) în Anglia. În această zi se nasc Rita Coolidge (1945) și Judy Collins (1939), iar Elvis Presley se desparte de Priscilla (1967). Ceasul rău... La 2 V. 1936 se naște englezul Gery Dorsey, adică Engelbert Humperdinck și regretata interpretă americană de „bluegrass" Karen Carpenter. Dar în 3 V? În această zi se nasc Pete Seeger (1919) și James Brown, supranumit „Mr. Dynamite" („I Feel Good..."), Bing Crosby (1903) și Frankie Valli (1937), a cărui carieră începe în legendarul grup american „Four Seasons". La 5 V vede lumina zilei (de fapt, sintagma nu se potrivește, din moment ce persoana la care ne referim se naște noaptea!) Bill Ward (Black Sabbath, 1948), iar Rick Nelson se naște la 8 V 1940, pentru ca la, 9 V. 1949 să se întîmple același lucru cu Billy Joel. La 10 V. 1957 se naște controversatul exponent Punk Sid Vicious și Donovan (1946). Vă amintiți „Colours"? Alte aniversări din luna mai: la 13 V. (1951) se nasc popularii Stevie Wonder și respectiv Peter Gabriel (1950). Tot în această zi se împlinesc 25 de ani de la lansarea superhit-ului formației The Rolling Stones: „I Can't Get No Satisfaction".

Petru UMANSCHI

la fanion

CORUL ETAPEI

Tenis: Cupa de vis-a-vis. Săptămîna trecută ne-am jucat în Cupa Davis cu niște flăcăi mai buni decît noi, sosiți tocmai din Marea Britanie. Cel mai slab exemplu de jucător l-am oferit tocmai noi, în persoana lui Cosac, un înalt ce a știut ca nimeni altul să nu gîndească deloc mingile pe care le-a mișcat în teren. Problema rămasă de macerat se referă la noua formulă a noastră pentru că, pînă acum, tenismenii noștri nu au fost suficient căliți în focul turneelor și, fatalmente, nu au de unde să știe cum se lovește la o asemenea temperatură. Ei au preferat, pînă acum, turnee de mică miză, din care se întorceau în țară cu cîteva sute de mărci și, deci, aveau asigurată poleiala necesară de subzistență în condițiile României. Dacă noua Federație de Tenis va ști să riște eficient calitatea indubitabilă a unor jucători români în turnee de mîna întîi am avea ceva de așteptat. Dacă nu, să ne mulțumim în continuare cu aceeași mediocritate a aducerilor aminte, așa cum am făcut și de data asta, cînd Ilie Năstase și Ion Țiriac au spălat obrazul tenisului românesc în acel, totuși, melancolic show de după tranșarea întîlnirii cu britanicii. Nu cred în sporturile ce supraviețuiesc din amintiri, nu cred în aceste frumoase scuze pe care generațiile trecute le oferă generațiilor prezente. Asta, pentru simplul motiv că turneele se referă întotdeauna la o clipă de față și nu sînt deloc sentimentale. Îi prețuiesc prea mult pe Țiriac și pe Năstase pentru a putea spune mai răspicat cît de mult rău face reiteratul remember acum. Dacă F.R.T. dorește să miște într-adevăr ceva, atunci a sosit ceasul să ne despărțim definitiv de un superb trecut, pentru a reveni, în sfîrșit, în prezent.

Fotbal. De la far est, la far vest. Cu Farul Constanța. Miercuri, Poli, a desenat scorul etapei, într-o zi în care nu au lipsit chiar surprizele, mai ales în prima repriză. La un moment dat, se părea chiar că oltenii încep să aibă mari șanse la titlu, dar nu a fost tocmai așa. Timișorenii au întîlnit o echipă mai mult decît firavă și scorul, așa cum se spune în presa sportivă, reflectă pe deplin raportul de forțe din teren. 5-0 spune totul și, în acest fel, rolul reporterului devine imponderabil. **Ceea ce am vrea să semnalăm cu grăbire se referă la un jucător de-al nostru, Varga, al cărui post de fundaș dreapta este, la ora de față, la mare cinste în națională, pentru că accidentarea lui Dan Petrescu a creat ceea ce numim, de puțină vreme, un vid de putere.** Am propune, în acest sens, lui Emeric Jenei să îl încerce pe Cotică al nostru, dacă nu cumva nu suferă de o modernă atitudine antitimișoreană. Nu de alta, dar atacantul constănțean M. Popa, chemat la națională, nu a arătat nimic în prezentul meci, ici analizat. Ceea ce mă îngrijorează nu se referă atît la ipotetica prezență a noastră în Cupa U.E.F.A., cît la caratele unei asemenea sărbători pe malurile Begăi. Sînt mai puțin decît sceptic în ce privește valoarea lotului și aș dori să sper că, dincolo o fală specific locală, s-ar cuveni un lot incisiv, capabil să joace un fotbal de clasă. După opinia specialiștilor, sînt tot mai rari jucătorii de rasă.

Tot fotbal. Finala Cupei Cupei Cupelor. După ce, anul trecut, Sampdoria a pierdut finala Cupei Cupelor, iată că în acest an a binemeritat să cîștige trofeul în finala cu Anderlecht (disputată la Göteborg). Victoria însă a venit doar după prelungiri, cînd Gianluca Vialli a reușit să puncteze de două ori: min. 105 și 107. A fost o partidă marcată de o singură supraveghere reciprocă, iar fazele spectaculoase nu au abundat. Și pentru că asistăm la o adevărată ofensivă a fotbalului italian, să oferim cîteva date despre această echipă ce a întîlnit anul trecut pe Dinamo București în aceeași competiție.

Deci, Sampdoria a promovat în prima divizie a campionatului italian în 1965, unde a stat doar două sezoane, revenind în 1967. De-abia în 1983 a reușit să urce pînă pe locul șapte al acestei divizii și asta după ce, între 1977 și 1982, a fost din nou exilată în B. În 1985 a cîștigat pentru prima oară Cupa Italiei, performanță reeditată în 1988 și 1989. Adresa clubului este: Sampdoria Unione Calcio Via XX Settembre 33 16121 Genova. Stadionul Luigi Ferraris are 41 000 de locuri. Cel mai cunoscut jucător este G. Vialli, născut la Cremona, în 9 iulie 1964. El are 1,80 m și 73 kg. Pasiunile sale sînt muzica (Madona), tenisul și filmele cu Dustin Hoffman, iar mașina pe care o conduce este un Mercedes sport. Un alt Gianluca al echipei este portarul Pagliuca. El este născut la 18 decembrie 1966, cîntărește 86 kg și are 1,90 m.

Cu excepția locului de naștere, și noi avem asemenea jucători.

Marcel TOLCEA

Totul despre BETTE DAVIS

(XII)

Mama era emoționată de ideea că va juca în „The Virgin Queen". Pe vremea cînd filma „The Private Lives of Elisabeth and Essex", chiar ea obișnuia să spună că este prea tînără pentru rolul reginei Elisabeta, iar acum, distribuită din nou în personajul drag ei, avea șansa să îndrepte ezitările de altădată. Adevărul este că Mama se simțea foarte asemănătoare Elisabetei-cea reală pentru care avusese întotdeauna o mare admirație. Fie spus și în treacere că, de data aceasta, Mama avea să scape fără obișnuita bătălie pentru un veșmînt potrivit cu caracterul personajului interpretat. În 1939, pentru „Elisabeth and Essex", fusese nevoită să pună la cale, împreună cu designerul Orry Kelly, un adevărat complot, împotriva regizorului Michael Curtiz, conspirație menită să „strecoare", pe platouri (și, deci, în film), costume autentice. Curtiz nu voia să le accepte, deoarece, credea el, hainele de epocă ar fi îngreunat mișcările actorilor și nici n-ar fi fost de efect. Mama l-a convins, însă, pe Kelly să nu țină seama de opinia regizorului; a apărut la probele de filmare îmbrăcată așa cum dorise Ea. In cele din urmă, punctul Ei de vedere a învins — lucru cu care se lăuda, mulțumită s-o poată face, mulți ani după aceea.

În prima distribuție, Errol Flynn fusese Essex, iar prietena de cursă lungă, a Mamei, Olivia de Havilland, o juca pe rivala Elisabetei la grațiile lui Essex, așa numita Lady Penelope. În timpul filmărilor, Olivia și Errol s-au amorezat nebunește unul de celălalt, iar Mama a fost cît pe ce să se retragă din „afacere"; desigur, nu înainte să declare. „De netăgăduit, Errol e un tip sexy, dar Bette Davis nu poate fi o crestătură pe cureaua pantalonilor lui. Ar fi meritat să-i scot ochii și el știe foarte bine asta!" Se comporta de parcă l-ar fi avut dinainte, nu pe actor, ci pe însuși Essex. Ca să fie pleșuvă „de-adevăratelea" (precum rămăsese regina Elisabeta, de pe urma unei difterii), Mama și-a ras capul; într-o scenă cu Lady Penelope (din „The Virgin Queen" — unde rolul i-a revenit lui Joan Collins), Mama și-a scos, deodată, peruca pe care o purta, ca să lase la vedere o țeastă din cauciuc confecționată special pentru teribilul moment artistic pe care-l imaginase, o calotă de cauciuc în care erau înfipte, ici-colea, niște șuvițe scămoase de păr sur. Imaginea era cu totul și cu totul dezgustătoare — și exact acest lucru îl urmărise Mama. Am asistat la absolut toate filmările și cred că atunci, pentru întîia oară, am început să fiu atentă la detaliile vieții ei profesionale și, de fapt, la ceea ce se întîmpla în jur. Era foarte interesant. Era plăcut să-i ascult pe oameni vorbindu-mi despre talentul ei actoricesc ieșit din comun, spunîndu-mi ce noroc am să fiu fiica Ei. Am început s-o privesc cu ochii lumii...

A.P.

Cynthia Ozik

ŞALUL

Scriitoarea americană **CYNTHIA OZICK** este autoarea unui roman, Credinţă şi a două volume de proze scurte (Păgînul Rabbi şi alte povestiri şi Măcelul şi Trei novellas). A mai publicat eseuri, poezie, critică, traduceri în numeroase periodice şi antologii. A fost distinsă cu mai multe premii, printre care două Premii I „O'Henry pentru ficţiune" şi o „Bursă pentru Literatură" la Academia Americană de Arte şi Litere.

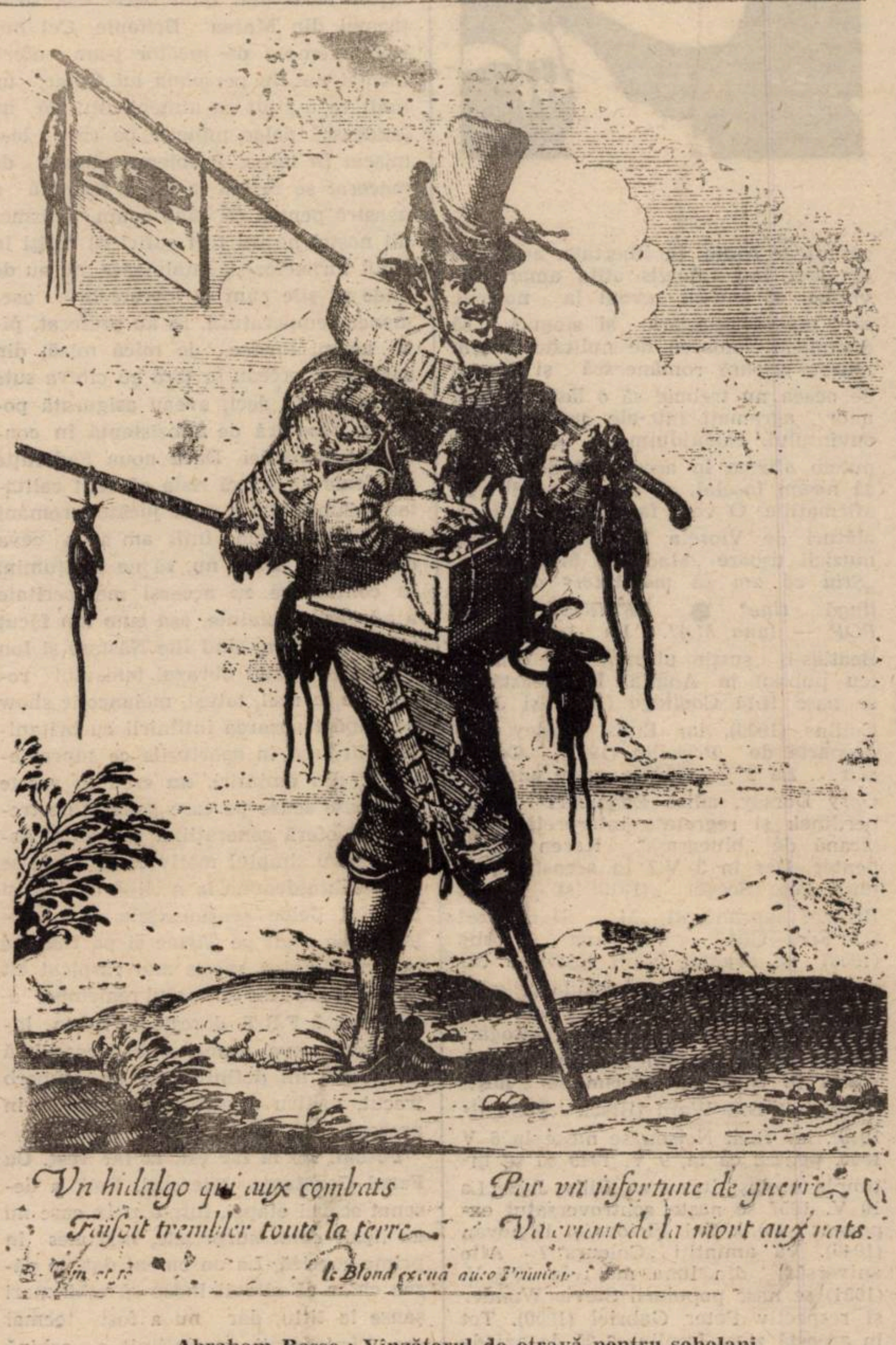
Vn hidalgo qui aux combats
Faisoit trembler toute la terre
Par vn infortune de guerre
Va criant de la mort aux rats.
le Blond excud. auec Priuilege

Abraham Bosse : Vînzătorul de otravă pentru şobolani

Stella, rece, rece ca răceala iadului. Aşa umblau împreună, pe drumuri, Rosa cu Magda încovrigată între sînii îndureraţi, Magda înfăşurată în şal. Uneori Stella o ducea pe Magda. Era însă pizmaşă pe Magda. Fată slăbănoagă, de paisprezece ani, prea scundă, cu sîni slăbuţi, Stella jinduia să fie înfofolită într-un şal, ascunsă bine, adormită, legănată în mers, un prunc, un copil în faşă, rotund, purtat pe braţe. Magda îi lua Rosei sînul, iar Rosa nu se oprea niciodată din umblet, un leagăn umblător. Lapte nu prea era ; uneori Magda sugea aer ; atunci zbiera. Stella era hămesită. Genunchii îi erau nişte umflături pe două beţe, coatele ca nişte oase de pui.

Rosa nu simţea foamea ; se simţea uşoară, nu ca o fiinţă care umblă, ci căzută în leşin, în transă, aflată sub puterea unui şoc, ajunsă deja un înger plutitor, ager şi atoatevăzător, dar în văzduh, nu acolo jos, neatingînd drumul. Legănîndu-se parcă în vîrful unghiilor de la mîini. Privea la obrazul Magdei, printr-o deschizătură a şalului : o veveriţă în cuib, ocrotită, nimeni n-ar fi putut să ajungă la ea, în căsuţa înjghebată din cutele şalului. Obrazul, foarte rotund, un obraz cît o oglinjoară de buzunar : nici urmă, însă, din paloarea Rosei, întunecată ca de ciumă, era un cu totul altfel de obraz, cu ochi albaştri ca văzduhul, cu un puf moale de păr aproape la fel de galben ca steaua în şase colţuri, cusută pe uniforma Rosei. Ai fi putut crede că era unul din copiii **lor.**

Rosa, plutind, visa s-o încredinţeze pe Magda cuiva dintr-un sat. Ar fi putut să părăsească pentru o clipă coloana şi s-o împingă pe Magda în braţele primei femei de la marginea drumului. Dar dacă ieşea din coloană, ei puteau să tragă. Şi chiar dacă scăpa pentru o jumătate de secundă şi-i împingea unei străine pachetul învelit în şal, oare femeia avea să-l primească ? Putea să rămînă surprinsă, ori să se sperie, putea să zvîrle şalul din mîini, iar Magda să cadă, să-şi spargă capul şi să moară. Căpşorul acela rotund. Ce fetiţă cuminte, nu se mai obosea să zbiere şi sugea acum doar după gustul sînului secătuit. Strînsoarea de netăgăduit a gingiilor mititele. Un colţişor de dinte iţindu-se din mijlocul gingiei, atît de lucios, mormîntul de marmură albă al unui spiriduş, licărind acolo. Fără să se plîngă, Magda abondonă sfîrcurile Rosei, mai întîi pe cel stîng, apoi pe cel drept ; amîndouă erau plesnite, nici măcar o boare de lapte. Gura canalului stinsă, un vulcan mort, ochi orb, vid rece, aşa că Magda prindea capătul şalului şi-l sugea în loc de lapte. Sugea şi sugea, umplînd ţesătura de umezeală. Aroma plăcută a şalului, laptele din fibre.

Era un şal fermecat, în stare să hrănească un sugar timp de trei zile şi trei nopţi. Magda nu murea, rămînea în viaţă, măcar că foarte potolită. Un parfum ciudat, de scorţişoară şi migdale, venea dinspre buzele ei. Ţinea tot timpul ochii deschişi, uitînd să mai clipească ori să mai moţăie, iar Rosa şi uneori Stella le contemplau albăstrimea. Pe drum, ele îşi urneau un picior după celălalt, grele ca plumbul şi contemplau obrazul Magdei. „Ariană", spunea Stella cu un glas subţire cît firul de aţă ; şi Rosa cugeta că Stella se holbează la Magda ca o micuţă canibală. Iar cînd Stella spunea „Ariană", Rosei îi suna ca şi cum Stella ar fi sups de fapt „Hai s-o înfulecăm".

Dar Magda a trăit pînă ce-a ajuns să umble. A apucat să trăiască acest lucru, dar nu umbla prea grozav, în parte fiindcă avea numai cincisprezece luni, în parte fiindcă picioarele ei ca fusele nu puteau să-i susţină pîntecele umflat. Era umflat cu aer, plin şi rotund. Rosa îi dădea aproape toată mîncarea ei Magdei, Stella nu dădea nimic ; Stella era hămesită, şi ea un copil în creştere, chiar dacă nu prea creştea. Stella n-avea menstruaţie. Rosa n-avea menstruaţie. Rosa era şi ea hămesită, dar nu în aşa hal; învăţă de la Magda cum să savureze gustul unui deget băgat în gură. Se aflau într-un loc unde nu exista milă, orice milă se topise în Rosa, se uita fără milă la oasele Stellei. Era sigură că Stella aştepta moartea Magdei ca să-şi poată înfige dinţii în coapsele ei mici.

Rosa ştia că Magda avea să moară foarte curînd, ar fi fost încă de mult moartă, dacă n-ar fi stat îngropată adînc în şalul magic, confundîndu-se cu movila tremurătoare a sînilor Rosei ; Rosa ţinea cu dinţii de şal, ca şi cum ar fi acoperit-o numai pe ea. Nimeni n-a putut să i-l fure. Magda era mută. Nu plîngea niciodată. Rosa o ascundea în baracă, sub şal, însă ştia că într-o bună zi cineva o să afle; sau că într-o bună zi, cineva, nu neapărat Stella, avea s-o fure pe Magda ca s-o mănînce. Cînd Magda începu să umble, Rosa ştiu că foarte curînd ea avea să moară, ceva trebuia să se întîmple. Îi era frică să adoarmă; dormea cu toată greutatea coapsei peste trupul Magdei ; îi era frică să n-o sufoce pe Magda sub coapsă. Greutatea Rosei scăzuse din ce în ce; Rosa şi Stella se transformau încetul cu încetul în aer.

Apoi Stella a furat şalul şi a pricinuit moartea Magdei.

Mai tîrziu, Stella a spus : „Mi-era frig".

Şi mai tîrziu îi era totdeauna frig, totdeauna. Frigul i-a pătruns în inimă Rosa ştia că inima Stellei era rece. Magda se împleticea, înaintînd pe piciorușele ei cît creioanele, desenînd linii în toate direcţiile, căutînd şalul ; creioanele se poticniră la ieşirea din baracă, unde începea lumina. Rosa o văzu şi se luă după ea. Dar Magda ajunsese deja în careul de dincolo de baracă, în lumina veselă. Acolo era terenul unde se făcea apelul nominal. În fiecare dimineaţă, Rosa trebuia s-o pitească pe Magda sub şal, lipită de peretele barăcii, apoi să iasă şi să stea pe terenul acela, împreună cu Stella şi cu sute de alte femei, uneori şi ceasuri întregi, iar Magda, părăsită, şedea potolită sub şal, sugîndu-i unul din capete. Magda rămînea tăcută zi de zi, şi de aceea nu murea. Rosa ştia că astăzi Magda avea să moară, dar în acelaşi timp o bucurie încrîncenată se strecura prin palmele Rosei, degetele îi ardeau, era uluită, înfrigurată : Magda, în bătaia soarelui, şovăind pe picioarele ei cît creioanele, urla. De la secătuirea sînilor Rosei, de la ultimul zbierăt al Magdei pe drum, Magda fusese văduvită de orice sunet ; Magda era mută.

„Maaaa —"

Era întîiul zgomot pe care-l slobozea Magda din gîtlej de la secătuirea sînilor Rosei.

„Maaa ... aaa !".

Rosa se afundă în întuneric. Îi fu lesne să descopere şalul. Stella şedea ghemuită sub el, adormită în oasele-i subţiri. Rosa smulse şalul de sub ea şi zbură — era capabilă să zboare de-adevăratelea, nu mai rămăsese dintr-însa decît aer — spre teren. Dogoarea soarelui îi şoptea despre o altfel de viaţă, despre fluturi vara. Lumina era potolită, dulce. De partea cealaltă a gardului de oţel, departe-departe, erau pajişti verzi smălţuite de păpădii şi viorele închise la culoare ; dincolo de ele, şi mai departe încă, crini tigraţi, candizi, înălţuţi, ridicîndu-şi în aer bonetele portocalii. În baracă vorbeau între ele despre „flori", despre „ploaie" : excremente, şuviţe groase de rahat şi cascada lentă, maronie şi împuţită şiroind de pe priciurile de sus, duhoarea amestecată cu un fum acru, unsuros, plutind în aer, care îmbîcsea pielea Rosei. Se opri o clipă la marginea terenului. Uneori electricitatea din gard se auzea parcă zumzăind ; chiar şi Stella spunea că e doar o închipuire, dar Rosa auzea înlăuntrul sîrmei sunete adevărate : voci triste, zgrunţuroase. Cu cît era mai departe de gard, cu atît mai desluşite năvăleau asupra ei vocile. Vocile acelea plîngătoare zbîrnîiau atît de convingător, atît de pasionat, încît era cu neputinţă să crezi că ar fi iluzorii. Vocile îi spuneau să ţină şalul sus, deasupra capului ; vocile îi spuneau să-l fluture, să-l învîrtă, să-l desfăşoare ca pe un drapel. Rosa îl ridică în sus, îl flutură, îl învîrti, îl desfăşură. Departe de ea, foarte departe, Magda zăcea de-a curmezişul pe pîntecele ei umflat cu aer, întinzînd în lături braţele ca nişte nuiele. Se afla sus de tot, ridicată în aer, călărind pe umărul cuiva. Dar umărul care o purta pe Magda nu se îndrepta spre Rosa şi spre şal, ci se tot ducea, pata Magdei se mişca din ce în ce mai departe pe întinderea împînzită de fum. Deasupra umărului scînteia o cască. Lumina se izbea de cască şi o făcea să străfulgere ca un pocal. Dedesubtul căştii, un trup negru ca o piesă de domino şi o pereche de bocanci negri se năpusteau glonţ spre gardul electrificat. Vocile electrice începură să vibreze frenetic. „Maamaa, maamaa", zumzăiau toate laolaltă. Ce departe era Magda acum de Rosa, de partea cealaltă a întregului teren, dincolo de o duzină de barăci, departe, pe partea cealaltă ! Se zărea nu mai mare decît o molie.

Pe neaşteptate, Magda porni plutind prin văzduh. Magda călătorea cu totul prin înălţime. Arăta ca un fluture ce se izbeşte de o viţă argintie. Iar în clipa cînd capul rotund şi pufos al Magdei, şi picioarele ei ca nişte creioane, şi burta ei balonată, şi braţele în zig-zag se striviră de gard, vocile din oţel începură să mîrîie înnebunite, îndemnînd-o pe Rosa să alerge, să alerge spre locul în care Magda căzuse din zbor pe gardul electrificat ; dar Rosa, fireşte, nu le dădu ascultare. Rămase doar locului, căci dacă ar fi alergat, ei ar fi tras, dacă ar fi încercat să culeagă rămăşiţele trupului Magdei ei ar fi tras, iar dacă ar fi dat frîu liber urletului de lup care urca acum de-a lungul şirei spinării din străfundurile fiinţei sale, ei ar fi tras ; aşa că luă şalul Magdei şi-şi umplu gura cu el, îndesîndu-l şi tot îndesîndu-l pînă ce îşi înăbuşi urletul de lup şi simţi gustul intens de scorţişoară şi migdale al salivei Magdei ; şi Rosa savură şalul Magdei, pînă cînd aceasta se uscă.

Prezentare şi traducere
de Anca-Domnica ILEA

COLEGIUL DE REDACŢIE :
Redactor şef : **Mircea MIHAIEŞ**
Redactor şef-adjunct : **Cornel UNGUREANU**
Secretar gen. de redacţie : **Adriana BABEŢI**
Şefi secţie : **L. ALEXIU, P. E. BANCIU**
Publicist comentator : **A. C. IORDACHE**

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA :
TIMIŞOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoane : 3 33 90 şi 3 33 76
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază
ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

Prezentarea artistică : **Nic LENGHER**
Paginatori : **Radu UIBAR, Ovidiu CREANGĂ**
Linotipişti : **Marcela VUIA, Gelu DOGIOIU**
Tiberiu LAZĂR
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

SIBIU

orizont 20

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 20 (1208), 18 MAI 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

Spre Europa, cu Spătarul Milescu!

1. Un coup d'état jamais n'abolira le hasard. Imediat după Revoluție, ne-am luat un atît de mare şfung (elan, în laponă) pentru a ne îndrepta către Europa, încît, în scurtă vreme, ne-am trezit că am trecut uşor de Urali şi că, fatalmente, reiterăm drumul Spătarului pentru a regăsi bătrînul continent, călătorind pe partea cealaltă. Poate că nu e rău nici aşa, numai să ne ție curelele (!) şi merindea. Asta dacă doriți puțină fantezie geo-politică în prezentele momente în care imaginația e cheltuită din belşug pentru a fi convinşi că situația în țară nu e chiar roză, dar, în mod cert, trandafirie. Şi procesul hipnotizator în cauză se desfăşoară cu precădere pe micile noastre ecrane, tevereleul (de fapt, tevelereaua, fiindcă instituția e feminină) achiziționînd, de mai multe zile, o juma de normă la arhivele statului, date fiind tonele de semnături pe care le primeşte împotriva celor strînşi în Piața Universității. Nu mai e nevoie să amintim că mulțimea strînsă acolo (con)turbă o serie de fenomene dintre care aş aminti fireasca revenire la trebile țării a fostei nomenclaturi. (Obiectivi să fim şi să observăm că repezitul la cîrmă al încă vajnicilor „beneficiari" nu este apanajul Frontului, o serie de alte partide ajungînd şi ele, după posibilități).

Cred că adevărata dimensiune a manifestației bucureştene rezidă nu atît în radicalismul politic asanator — făcut manifest —, cît în regăsirea unui diapazon sui-generis al dicției protestatare în care disperării i se adaugă o ironie şi o inventivitate fără precedent în istoria revendicărilor sociale. Chiar dacă participanții nu întrunesc „adeziuni" unanime (sic !) şi ar fi putut fi uşor tăvălugiți, importanța mişcării în climatul preelectoral actual depăşeşte cu mult efectul ce ar putea fi bănuit în raport cu numărul actanților. Pe scurt, ar fi vorba cam de aceeaşi proporție dintre leu şi valuta pe care o preschimbăm la reîntoarcerea de pe piețele iugoslave. Greutatea ecoului o dau şi cei ce au aderat la mişcarea stradală : de la Doina Cornea, Octavian Paler, Petru Creția, de pildă, pînă la profesori universitari, rectori şi prorectori de institute de învățămînt superior, lideri incontestabili fiind, însă, tinerii. Zilele trecute a fost citit un mesaj din partea maicii Tereza, laureată a Premiului Nobel pentru pace, mesaj ce a dovedit masivul ecou internațional. Puțin lucru ? Poate, dacă drumul nostru spre Europa se face, deocamdată, à rebours.

Rămîne, totuşi, o întrebare firească. De ce cota de simpatie națională stă cu mult sub cea de peste hotare ? Acuza, nu atît politică şi socială, cît psihologică este că demonstrația destabilizează o dată în plus țara. Unii au întrebat dacă nu cumva ceea ce se întîmplă acolo este tocmai rezultatul unei destabilizări, însă poziția oficială a tranşat răspunsul. Fără obişnuitele zîmbete. Mai puțin clar e fenomenul petrecut cu cei agresați în noaptea de 23/24 aprilie, care, culmea !, nu au făcut nici o plîngere la organele competente. Admit ipoteza că nu doresc o eventuală reconstituire a evenimentelor, în spiritul adevărului, desigur, una din specialitățile cele mai gustate în iarna recent încheiată fiind tocmai scenariul. Întrebarea e (întrebările sînt), totuşi, dacă acest scenariu pe care îl jucăm de mai multă vreme (asemeni eroului din **Invenția lui Morel** de A.B. Casares) poate fi dereglat ; dacă nu cumva jocurile au fost făcute deja şi, contururile de mult trase, hazardul — iluzia libertății — să se arate un joc de umbre pe care strada cu mulți scriitori, actori (!), intelectuali îl joacă într-o disperare gratuită.

2. Electoratul de tacîm. Frontul şi d-l Iliescu vor cîştiga în alegeri. Liderul actual al statului are ca suprem argument şi susținător un procent odihnitor/neliniştitor al electoratului de tacîm, căruia i s-au oferit cărnică, apă caldă, televiziune, paşaport şi, mai presus de orice, imaginea tutelară a omului care l-a înlăturat pe Ceauşescu. În ordinea unei strategii pasive, d-l I. Iliescu ştie că poporul român nu face încă distincție între necesități şi drepturi, iar inerția psiho-socială este refractară la schimbările brusce. Moderația (camuflarea) devine astfel o virtute, ea fiind expresia exactă a stării poporului care el doreşte să-şi păstreze, inconştient, statu quo-ul sufletesc, toate habitudinile, cu orice risc. Din acest unghi, democrația reală devine un stress, evident neacceptat. Terenul fiind astfel pregătit, imaginea perioadei dejiste, a unui socialism luminat, (Noe comunism), devine un Eden în care s-ar putea să ne reîntoarcem, e drept, cu un McDonald's în gură. Căluş. Însă aş vrea să atrag atenția asupra unei naivități : din toate p. d. vedere, o nouă dictatură ACUM este imposibilă, drumul pe care sîntem atraşi fiind pavat cu onorabile intenții. Întrebarea remanentă este cum jumătățile de măsură şi treisferturile de minciună cu care s-a început, corupția ce stă pe picioare tot mai puternice pot ajuta căruța democrației, cum refuzul dialogului poate înlocui dialogul ?

Cîtă vreme interogațiile asupra Adevărului Revoluției rămîn tot ale Sfinxului, mi-e teamă că nu vom şti cu adevărat unde sîntem.

Marcel TOLCEA

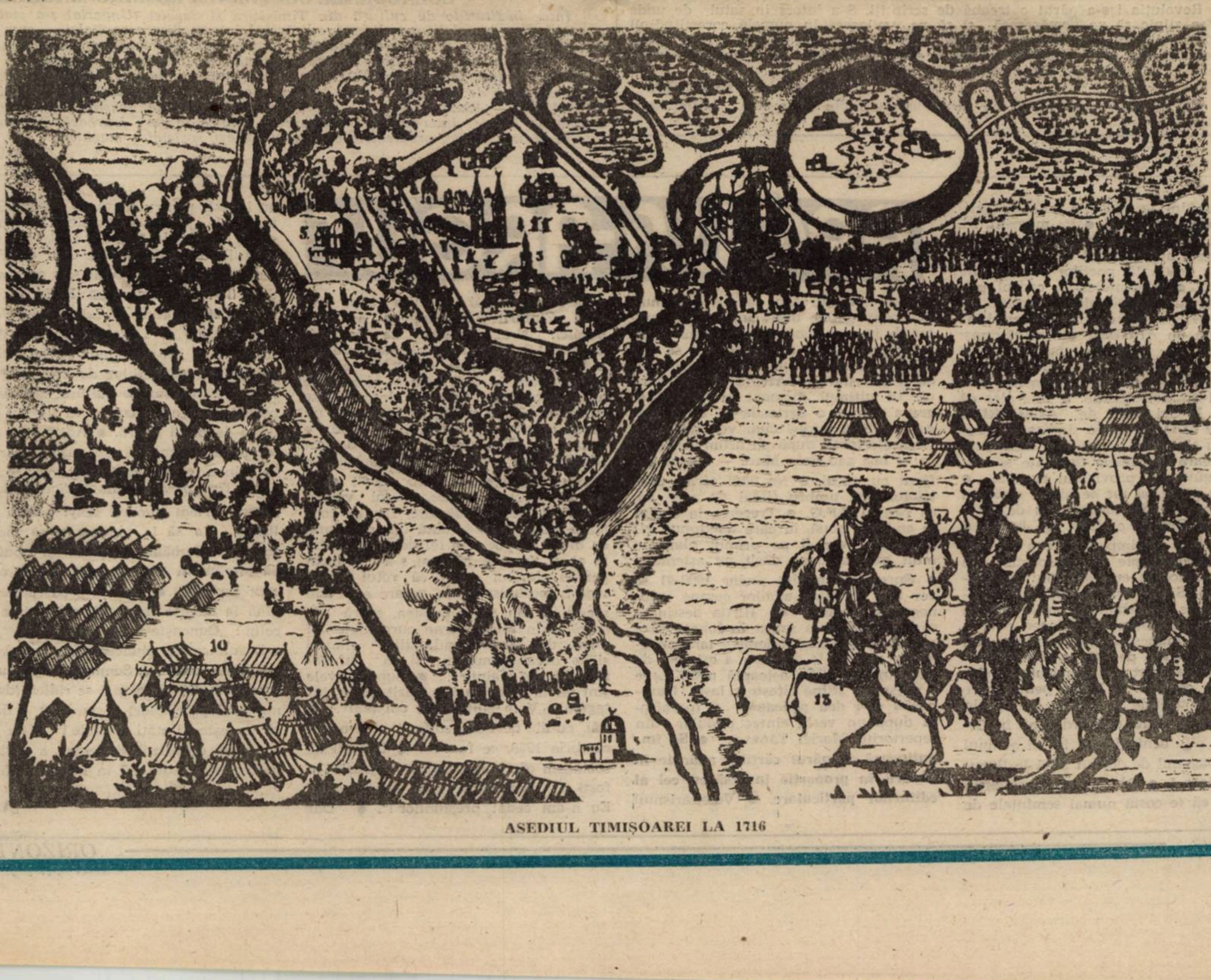

ASEDIUL TIMIŞOAREI LA 1716

Cutia Pandorei

Muntele slinos

Plăcerea lui, cronicizată după cîțiva ani de exercițiu, era să te urmărească pas cu pas, să te aibă mereu sub observație. Apoi, în momentele critice, să-ți arunce în față, însoțită de toate argumentele adunate la dosar, o imagine elocventă a lipsei tale totale de activitate. Telefonul devenise un instrument al terorii în mîna acestui urmăritor de profesie. Și îl folosea eficient de fiecare dată, reușind prin cîteva convorbiri abil purtate să tragă o serie de concluzii în defavoarea ta.

Nu-i scăpa nici un prilej de a te pune cu botul pe labe. Punere la punct, așa îi plăcea să spună. Îndeplinea acest ritual cu o plăcere care se putea vedea întreagă pe fața sa porcină, cu un nas butucănos și o bărbie revărsîndu-se peste gulerul cămășii, peste nodul cravatei, lăsînd impresia unei invazii a grăsimii pe care nu o mai putea controla. O burtă grobiană țîșnea cu impetuozitate printre pulpanele unei haine veșnic prea strîmte, un burdihan cît o damigeană de zece kile care, prin bolta sa, punea în inferioritate orice cămașă. Ultimul nasture rămînea undeva sus, alături de extremitatea cravatei lungite la maximum, iar mai jos, printre piepții burții acelei cămăși ce stătea să plesnească, se vedea un maieu, supus și el la un efort al maximei întinderi. Gulerul sacoului era mereu slinos din cauza transpirației abundente a cefei bogate.

„Am o mare rugăminte la dumneavoastră !“, astfel începeau politețurile acestui rozător al dosarelor, după care îți erau livrate sarcinile, una mai idioată decît alta și, în vreme ce tu ieșeai pleoștit de mizeria ce urma să o faci, el radia : avea toate strategiile aranjate. Aștepta detaliile prinderii în cursele pe care le pregătise cu minuțiozitatea unei pînze de păianjen. Mai lipsea doar prada, dar nici acest moment nu va fi prea lung și toate savorile îi vor fi la discreție.

„Ce ați făcut ieri între orele 11 și 15 ?“, urma un atac în forță imediat, a doua zi dimineața. „V-am căutat la telefon peste tot și nu am reușit să vă găsesc“. Nu conta ce-i spuneai, argumentele tale cădeau unul după altul, pentru că în chiar preziua interogatoriului investigațiile făcute cu un sîrg greu de înțeles îl duseseră spre o imagine pe care nu i-o mai putea smulge nimeni. Jubila : „Luați două coli de hîrtie și scrieți o declarație. Menționați totul, pe ore“ ! Nu, mulțumesc, am și eu hîrtie. Și ce doriți „să menționez“ în declarație ? „Tot ce ați făcut ieri între orele respective, unde ați fost, cine poate depune mărturie pentru ce veți scrie. Tot“. Mergea foarte departe tipul ; i se suise scroafa în vîrful copacului și se legăna cu plăcere, fără să perceapă în vreun fel că balansul ar putea să-i cauzeze căderea.

Sfida. Cuțitul și bucatele erau în mîinile lui grăsulii, cu pernițe păroase, aflate pe punctul de a plesni din cauza îndopării insistente. Părea că se va îngrășa la infinit, acolo între dosarele grămădite pe biroul la care ținea mai mult decît la orice pe lume. Acolo, între zidurile groase ale hîrtiilor, își ducea viața de funcționar hipercorect, căruia nu i se putea reproșa nimic cînd era vorba de mișcarea hîrtiilor, situațiilor, statisticilor și scadențelor. Capacitatea lui de a renunța la orice pentru a-și îndeplini misiunea și a fi citat printre cei mai punctuali sau măcar de a nu fi citat printre cei ce nu-și fac datoria cum se cerea ne dădea peste cap toate pronosticurile.

Pot spune cu certitudine că nu citea nici o carte, exceptînd broșurile cu indicațiile de la centru, pe care le memora cu strășnicie. Viața lui curgea clar și fără nici o poticnire interioară între navetă (venea cu trenul dintr-un sat, de la vreo 20 de kilometri de Timișoara) și cele 9 ore de serviciu, ședințe și controale în care apăreau mereu aceleași nereguli. Nici o veste, exceptîndu-le pe cele de la centru, nu lăsa vreo urmă pe fruntea lui de bivol gînditor. „Cititul cărților nu-mi bagă bani în buzunar“ — gîndea acest munte de grăsime, convins că tot ce face este perfect just, fără pată și principial în totalitate.

„Nu vă cer decît să vă faceți datoria“ — ne dădăcea muntele slinos, pălmuind boticurile noastre de șobolănei ai puterii ori de cîte ori îi cream senzația că ne obrăznicim să roadem cotoare mai mari decît ni se cuveneau.

Revoluția i s-a părut o treabă de scrîntiți. S-a întors în satul de unde venea zilnic să ne urmărească și să ne umilească în numele corectitudinii și datoriei, indiferent de conjunctură. Poate singura lui cădere a fost aceea a scroafei din copac. Care se bălăcește acum în mocirla unei ignoranțe fără scrupule. Din care n-o va scoate nici un cataclism.

Cornel BOGDAN

P.S. — Orice asemănare cu persoane sau fapte reale este, întîmplător, pură.

Linia de ochire

Partidele, de bine, de rău...

... au fonduri, campanii electorale mai susținute, periodice, oameni de ordine și dezordine, fiind, după o dicotomie mondenă, **de bine** și **de rău**. Dar ce fac, la ora de față, candidații independenți ? Cît sînt ei de independenți și cum se manifestă această stare naturală, am încercat să aflăm solicitînd opiniile unora dintre ei.

NICOLAE ȚĂRAN, cadru universitar la Facultatea de științe economice a Universității din Timișoara : „Am acceptat să candidez pentru că sînt bănățean. Sigur că acesta nu este un motiv de natură politică, însă eu consider că, în ultimele decenii, bănățenii au fost marginalizați în viața socială a Banatului. Îndrăznesc să cred că ascendența mea — tatăl, basarabean și mama, bănățeancă — e de natură să creeze premisa unui dialog lipsit de vanitate. E important ca cei care ne vor reprezenta să cunoască psihologia noastră, a bănățenilor, dar și a altor regiuni, asta cu atît mai mult cu cît, în ultima vreme, bănățenii se află într-o situație contradictorie ce merge de la admirație fără rezerve, pînă la contestare. Poate că motivul cel mai „greu“ al candidaturii mele se referă la faptul că, în actualele dezbateri electorale, problema economică a fost tratată superficial, dacă nu chiar amatoristic. Și asta în Parlament este esențial, pentru că acolo se cere imperios o certă capacitate constructivă. Concret : guvernul provizoriu a încercat să ascundă starea adevărată a economiei, așa cum a fost preluată și nu a sugerat nimic coerent și la obiect despre modalitățile de reconstrucție. Raportul primului ministru, după părerea mea, a fost o mostră despre cum **nu trebuie** făcut un asemenea raport. A fost un raport lipsit de concepție. Pe de altă parte în raportul Comisiei Naționale de Statistică, reapar vechile servituți : prezentarea trunchiată, lipsesc indicatorii fundamentali (produsul național brut, de ex.) Sînt candidat independent pentru că disciplina de partid mi-a repugnat și în familia mea a existat o tradiție de independență față de oricare partid.

LORIN FORTUNA, cadru universitar la Institutul Politehnic Timișoara, Facultatea de Electrotehnică : „Datorită faptului că m-am implicat în Revoluție încă din primele momente și fiindcă am concepții politice antitotalitare — atît de stînga cît și de dreapta — și fiindcă eu consider că societatea românească nu a ajuns încă în acest punct care să-i permită să se constituie într-o societate cu adevărat democratică, mă văd în situația de a mă implica în continuare în viața politică. Scopul principal al prezenței mele este redactarea, participarea la redactarea unui cadru legal care să garanteze că Revoluția din decembrie va fi încununată de succes. Acest cadru legal este viitorul Parlament ales. Prin candidat independent înțeleg un candidat care dorește să activeze politic numai așa cum îi dictează conștiința și să nu fie subordonat intereselor vreunui partid. În plus, consider că partidele sînt, la noi, într-o fază de organizare incipientă în care nu și-au putut dovedi încă nu atît valoarea platformelor, cît mai ales eficiența și capacitatea celor ce le reprezintă. În special persoanele marcante. Nu exclud ca, în viitor, să ader la vreun partid. La vremuri noi, aș spune — parafrazîndu-l pe M. Kogălniceanu — avem nevoie și de partide noi, puternice. Consider că, în ciuda numărului mare de partide, se vor înființa și altele, după alegeri. Nu e exclus ca ele să ia ființă din fuzionarea unora ai căror lideri se vor evidenția în viața politică precum și din lideri care, deocamdată, similar mie, au rezerve de a adera la vreun partid. Mi se pare important să se formeze și partide care vor avea în componența lor foști independenți ce au întrunit încrederea alegătorilor, uniți de interesul comun. Misiunea cea mai importantă a viitorilor parlamentari este, cum se știe, redactarea noii Constituții, legea fundamentală a oricărui stat, garantul prezentului și viitorului oricărei națiuni. Eu ofer alegătorilor o conștiință de bună-credință și consider că am necesarele calități organizatorice pentru a contribui, pe măsura calităților și a dorințelor mele, la edificarea noii societăți.“

A consemnat **Marcel TOLCEA**

COLABORARE CULTURALĂ ROMÂNO-MAGHIARĂ

Între instituțiile de cultură din Timișoara *și* Szeged *(Ungaria) s-a stabilit o convenție de colaborare directă, adică fără intermedierea capitalei — cum era obiceiul, în anii de dinainte de revoluție. Elaborat cu contribuția ambelor părți — și în prezența reprezentanților instituțiilor culturale române și maghiare — documentul a fost semnat, la C.P.U.N. — județean, nu demult ; delegația sosită, în acest scop, de la Szeged, avea în componență și un redactor al revistei TISZATAJ* — Radva László — *care, vizitînd publicația noastră, ne-a spus o seamă de lucruri interesante, privitoare la revista la care lucrează, momentul literar și, în general, problemele ce confruntă, azi, societatea maghiară.*

AIC

ARGUS*ARGUS

• Primim la redacție sute de scrisori conținînd poezii • Pe moment, Dl. Marcel Tolcea nu e disponibil, dar după alegeri a promis că va deschide o rubrică destinată poeților în formare artistică. • Bineînțeles în cadrul privatizării și a stimulării micilor întreprinderi. • Un copil ne-a întrebat : Ce e aia un ARGUS ? • Am răspuns: Un arici care vede prin toți țepii . . . • Ni s-a replicat : Atunci e ca-n „Războiul stelelor“. • N-am recunoscut personajul și nici situația. • Mai ales că sîntem la doi metri de **ALEGERILE DIN 20 MAI.** • Unele sindicate puternice au simțit că acum este momentul să-și ceară ultimele doleanțe și au strîns guvernul provizoriu cu ușa. • Dar nu pe el, ci tot pe bietul cetățean cu drept de vot, colegul său de suferință. • Brînza e, însă, pe bani ! • Așa se face că timp de cîteva zile Întreprinderile locale de transporturi au fost în concediu cu plată (în Timișoara, Arad, Sibiu, Brașov, Iași și alte cîteva centre importante), considerînd că nu e bine ca înainte de alegeri cetățenii să se înghesuie și că e mult mai sănătos mersul pe jos. • Chiar Ecologic. • Taximetriștii particulari sînt la mare căutare. • Drept pentru care au mărit tarifele de cîteva ori. • Un drum de la Gara de nord pînă în Girocului este echivalentul în lei al unui loc la vagonul de dormit pînă la București, clasa I. • Per pedes e mai ieftin pentru că te costă numai semințele de floarea soarelui sau de dovleac, mult mai convenabile decît guma de mestecat de import clandestin. • Mens sana, in corpore sano. • Cît pe ce să se ralieze acestei acțiuni benefice pentru omul de rînd și TAROM-ul și C.F.R.-ul. În ultimul moment și-au amînat greva pentru o perioadă de după alegeri. • Sînt curios cum vor arăta curierii electorali după un drum Timișoara — Iași sau Baia Mare — București făcut cu pasul. • Ne vom scrie prin telefon, cu timbru fiscal de zece lei, ca pentru R.F.G. • Trecerea la o viață cu totul nouă, în care tele(fonul, vizorul ș.a.) vor fi pe primul plan e mult mai aproape decît ne așteptam. • Cursurile anului școlar 1990-91 se vor ține în fața micilor ecrane alb-negru sau color. • Hîrtia destinată cărților școlare a intrat în folosul presei libere și independente, iar consumul a crescut la de peste 4 ori față de anul trecut. • Se așteaptă noua Lege a presei. • **„Cine citește și lasă / Dumnezău să-i dea pedeapsă . . .“** (parafrază după un vechi cîntec popular din repertoriul Mariei Tănase). • **Se împuținează numărul cărților apărute în librării în proporție inversă cu cel al editurilor particulare.** • Veleitarismul e de zece ori mai înfloritor ca pe vremea „Cîntării României“. • Ai bani, publici. N-ai, citești de la bibliotecă ! • Sau nu mai citești de loc • Dacă n-ai ce face cu ochii citește presa liberă. • Poți afla și biografiile neromanțate ale liderilor de diverse culori și uiți că mergi pe jos de la un capăt la altul al orașului • După o bucată de pîine sau un pachet de unt „Sana“, care e de fapt margarină din Turcia („Tarigradul e cu noi !“) • Și uiți că nu cunoști mecanismul votării ce va fi peste două zile Dar ce contează, cînd 99,99 la sută din populația cu drept de vot e la fel de documentată ca și tine ! • Nu ni s-a explicat pentru simplul motiv că votul fiind secret, mecanismul de votare e și mai secret. • Cu toate acestea, seară de seară, prin micul ecran curg lapte și miere din gura candidaților aliniați și la dreapta-mprejur și la stînga-mprejur și înainte . . . • Superlativele sînt iar la modă. • Am auzit chiar sintagma : „Vom edifica un om nou“. • Păi cu ăl de l-am edificat pînă-n decembrie 1989, ce facem ? • Dascăli de socialism (de odinioară) se erijează în foști dizidenți ațoși : „Eu n-am scris ! Eu n-am cedat presiunilor !“. • Dar au încasat pentru cursurile propovăduitoare ale „odioasei dictaturi și soției sale“, salarii de minier. • Se bat sub culorile unor reviste de Azi. • Postere cu candidații locali sau cu candidații la președinție Ion Rațiu și Ion Iliescu sînt alături de cele ale lui Jean Constantin și Luca Novac • Alte șușanele. • Ca-n vremea rentabilizării culturii și instituțiilor de artă • Pentru scepticul om de cultură sînt șanse puține. • Rentabilizarea va deveni politica de piață liberă. • Adicătelea (citez dintr-un scriitor de vază prezent la Adunarea generală de alegeri a Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor): **„O să scriem romane sexy, porno, polițiste . . . o să le vindem o să facem lei. Îi schimbăm pe valută și putem să plecăm în lume și noi“.** • Alt concept Ecologic. • Doar n-o să rămînem pînă la moarte doar sub oblăduirea acelui : „Cunoaște-te pe tine însuți !“. • • Evenimentele alunecă prea repede și pasiunile cresc. • Semnele Zodiacului românesc din acest mai se ridică (după numărul partidelor) la vreo 80. • Bine că lipsește „Votați Soarele !“ • Dar nu e nevoie de astrologi pentru a desluși horoscopul ce ne stă în față. • În fine.

A.Z.

Drum fără întoarcere

Noul sens al vieții, răsărit pe lipsa de sens a morții vechiului, nu se va mai hrăni din dialogul sîngelui, al urii, ori al violenței. Nu vă mai temeți, cetățeni ai Timișoarei, adevărați CETĂȚENI ai României ! ce a murit rămîne murit, ce s-a născut cu asemenea superbie nu poate decît crește spre putere, chiar astfel, verde și plăpînd cum pare. În forța furioasă a vechiului drum rătăcit stă germenele surd al prăbușirii. Minunata floare a revoluției spiritului românesc,**zăcînd în sămînță zeci de ani, a reînflorit pe străzile orașelor pline de muncitori, țărani și intelectuali, devălmășie născută chiar de comunism ; acolo crește în continuare un copil pe care l-am așteptat, atîți părinți, atîția ani ; acolo învață, *în* fine, să vorbească precum oamenii și cu oamenii, știință pe care o crezusem pierdută pentru totdeauna. Cît despre alegerile de peste puțină vreme ? Nimic. Absolut nimic. Credeți că pruncul înflorit cu zîmbetul dar și neînduplecarea pe chip, va mai fi oprit vreodată, de vreun grup de oameni uitat de timp ?**

De altfel, poate că partidul celor din stradă *nu* s-a născut. Dar cine îl așteaptă, avem atîtea de făcut, încît nici conducătorii de profesie, cu limbă de carton și subterfugii de domni în dizgrația sultanului nu vor pridìdi să ne privească și să ne anticipeze reacțiile, să-și răstălmăcească propriile pulsiuni, crîncen psihanalizabile. Forța curățeniei împotriva fricii, meschinăriei. Alegeți învingătorul, dar mai ales bucurați-vă de conștiința care crește în voi, de adevărul la care aveți acces după jumătate de secol de bîlbîială și monolog în elogiul nebuniei. Proclamația de la Timișoara, ca și manifestația din Piața Universității sînt fapte de la care am plecat, nu vă opriți la ele ca la stîlpi unici ai înțelepciunii, nu părăsiți nici dialogul străzii (dacă cel mass media nu este accesibil adevărului) și mai ales nu vă părăsiți propriile conștiințe, abia trezite la sens. Astăzi, peste o lună, peste un an, aici, în Timișoara, București, Sibiu, Brașov, Constanța, Iași, Cluj și aiurea, în lungul și-n latul țării, românii își vor recupera odată pentru totdeauna ființa neamului și conștiința social-politică proprie unei istorii numai aparent pierdute. Nu avem a ne întoarce la Europa, pentru că Europa este și acest pămînt. Avem doar a-i alunga pe neeuropeni din noi. Nu avem a ne confunda cu nații glorioase ale puterii cu orice preț, nații care ele însele au contribuit la tristețea acestor pămînturi, activ sau pasiv. Avem a ne recăpăta drepturi comune ale națiunilor adevărate și inalienabile spiritual, avem a ne bucura, în fine, de calitatea naturală de om ce a apucat să se nască în întorsul timp al oamenilor pe Pămînt. Iar despre morți, nimic nu vom mai spune : între istoria colectivă și istoria individuală a omenirii o prăpastie fără fund se întinde, protejînd maternală adevărul de nealterat al ființei umane.

Lucian P. **PETRESCU**

Confidențial

Ștefan Agopian

(Seara tîrziu, 20 aprilie, grădina Casei Scriitorilor. Un fel de cină obosită. Scriitori tineri, înghesuiți. Două mese de tablă, două umbrele mari de soare. Lună, apoi nori și o ploaie repede).

— Oooo, nooo... Chiar trebuie să facem **acuma** interviu' ăsta ?... Confesiunea... ăăă... sau confidența ?

— Da.

— Nu se poate altă dată ? Mîine, poimîine ?

— Nu.

— Sînt îngrozitor de obosit după adunarea asta. Și dacă se poate, să nu-mi pui întrebări deștepte.

— Poftim ? N-am înțeles ce-ai spus. Vorbește mai tare.

— Să nu-mi pui întrebări prea deștepte la ora asta. Se poate ?

— Da-da-da ! Atunci, pentru început, vorba cîntecului, amintește-ți de Timișoara. De cum ai fost tu, acum doi ani, la Timișoara și, pornind de la ceva trăit, văzut acolo, ai început o nouă carte. „Fric", nu ?

— Da, un roman : **Fric.** Doamne, ce frumos a fost... Cum am intrat, pe o ploaie sinistră, sărind parcă un zid și un geam... într-un templul sefard părăsit... Ascuns în fundul unei curți dintr-un cartier vechi... Mai există ?

— Nu știu. Nu cred. Poate că l-au demolat deja.

— Și cum mi-ați dat o scrisoare veche, pe care-ați găsit-o acolo mai demult și cum toate la un loc, plus ceva care mă bîntuia de multă vreme, m-au făcut să-l încep pe **Fric.** Dar l-am lăsat. De opt luni n-am mai scris nimic la el.

— Cinci luni ai fost în America.

— Da, acolo m-a prins revoluția. Și-am venit acasă cu o lună mai devreme. Puteam să rămîn o viață... Ei, și de-atunci ce să mai scrii ? Oricum, întreruperile astea sînt de cînd mă știu. La **Sara** am făcut o pauză de un an. La **Tache de catifea** — opt ani. **La Manualul întîmplărilor** — cinci ani.

— De unde crezi că vine povestea cu întreruperile ?

— Nu știu. Chiar nu știu. Poate că nu sînt profesionist.

— Cînd ai început să scrii ?

— În 1966, proză scurtă. După aia — proză și poezie. Proastă poezie ! În '71 am scris și o piesă de teatru, **Revoluția pe eșafod.** Abia acum am publicat-o. Și mai am o piesă, pe care am vîndut-o unei reviste de bulevard.

— Dar „Raport cu Suzana", serialul din „Cuvîntul" ?

—N-o să mă crezi, dar tot ce-am scris la el a fost înainte de America. Atunci cînd m-am întors, n-am schimbat decît două-trei cuvinte. Nici șederea la New-York nu l-a modificat cu nimic. Nu mi-a schimbat viziunea.

— Ce-ar fi, după tine, un scriitor profesionist ?

— Un scriitor care scrie la comandă ; și în „Omagii", nu ? Aici trebuie adăugat ceva : pînă acum, toți am cam fost neprofesioniști. Nu ne păsa de nimic, trăiam de azi pe mîine, în doru' lelii.

— Și-acum ?

— He-he, acuma, ori literatura de piață, ori feseneul.

— Chiar crezi ?

— Păi ! Probabil că mulți scriitori vor deveni feseniști, într-un fel sau altul. Probabil că eu unul voi renunța la literatură. Probabil că o să-mi vină să fac comerț cu arme în Africa, așa, ca figură de stil, dacă o luăm pe drumul cel bun. Nu scrie chiar tot ce spun... Vorbesc foarte serios... Să nu scrii tot. Ba, în fond, de ce să nu scrii ? !

Adriana **BABEȚI**

ADEVĂRAT, REAL, VERITABIL

Grandilocventă, inflaționistă, derapînd constant în raport cu un anume real, retorica discursului ceaușist a reușit performanța de a face din limbaj un „înlocuitor" ca atîtea altele, menit a transforma în surogat orice atingea. Cu atît mai violentă se dovedea ea în a ne convinge că sîntem pe **„adevăratul drum"** spre comunism, că trăim într-o „adevărată democrație", că „adevărata valoare a societății e omul" etc. În strînsă conlucrare cu acest adjectiv ce sublinia „originalitatea gîndirii creatoare" a „multiubitului" apărea ideea **unicității** drumului ales (**singura** cale, un **unic** țel, o **singură** voință), împreună urmînd a autentifica — în temeiul unei minciuni inițiale — valoarea de unicat a genialului conducător. Desigur, o cohortă întreagă de superlative veneau să consolideze piedestalul **adevăratului** erou. Astfel încît expresia „limbaj de lemn" ni se pare limitativă. Căci stereotipul ca atare e întotdeauna un simptom, reflexul unui mod de a gîndi foarte bine articulat, chiar dacă atenția noastră, atunci cînd îl receptăm, e tocită de platitudinea lui aparentă.

Mizîndu-se pe puterea cuvîntului de a-și nuanța sensurile în context, de a dezvolta, prin relații de sinonimie sau antonimie, analogii și contraste, stereotipul se lasă mînuit abil de către discursul politic și ideologic, trădînd în același timp spiritul acestuia, dezvăluindu-l. În această privință, seria **real, adevărat, veritabil** se bucură în discursul presei libere de azi de același statut privilegiat pe care-l dobîndise anterior. Puterea de mistificare a seriei de sinonime e denunțată în numelei unei, din nou, **adevărate** demascări; ni se propune a vedea **„adevărata** față a lucrurilor" sau **„adevărata** imagine a realității", în locul „adevăratei fețe a capitalismului sau imperialismului", demascate ceva mai înainte.

Desigur, ce s-a întîmplat în trecutul imediat permite reintrarea triumfală în acțiune a adjectivelor pomenite, căci, printr-o astfel de raportare, deși ne sună aidoma discursului anterior, o propoziție precum cea care urmează apare cel puțin verosimilă: „omul să devină **adevăratul** punct cardinal al tuturor eforturilor, al tuturor preocupărilor" **(Dimineața).**

În același sens, se vorbește în presă despre un „proces **real** de democratizare", despre o **„reală** (sau **adevărată)** democrație", despre o **„reală** conlucrare" și un „dialog **real"**, despre o **„veritabilă** politică la nivelul statului", un **„real progres"**, despre o televiziune (sau sindicat) **„cu adevărat** libere". Insistența cu care determinările acestea apar semnalează „criza de identitate" prin care au trecut cuvintele determinate, astfel că aparenta valoare superlativă introdusă de adjective trădează neîncrederea în informația furnizată de nume, dicționarul însuși dovedindu-se insuficient atunci cînd e necesar să delimitezi o realitate veche de alta sperată nouă.

Lucrurile încep să devină îngrijorătoare însă abia atunci cînd **„adevărata cale"** e și **unica.** În virtutea acestei asocieri ni se limpezește temeiul unor alte combinații, care, altfel, ne-ar stîrni nedumeriri. Ce înseamnă, deci, „muncitori **adevărați"** sau „intelectuali **veritabili"**? În focul luptei politice, delimitarea cu pricina capătă un înțeles cu totul special, căci nu e vorba despre unii care se dau drept altceva sau altcineva decît sînt, ci pur și simplu despre opozanți. Un articol al domnului Brucan din ziarul **Azi** ne lămurește pe deplin: „intelectuali veritabili" sînt cei „cu coloana vertebrală dreaptă", care „au luat poziție în apărarea democrației și a **singurei** metode de a o instaura — alegerile de la 20 mai" (un „prim eșalon" al acestora a apărut la „Societatea de mîine"), cîtă vreme **ceilalți,** intelectualii „neveritabili" (G. Liiceanu, P. Creția, S. Dumitrescu, O. Paler), sînt cei cunoscuți pentru atitudinea lor ostilă față de instituțiile „democrației ieșite din Revoluție", care se manifestă împotriva **„singurei** baze legale a alegerilor din 20 mai, cît și împotriva **singurei** instituții născute de Revoluție: C.P.U.N.". Exemplele sînt numeroase; unele, chiar mai restrictive: „reprezentantul F.S.N., **singura** formațiune politică activă în zilele Revoluției" **(„Adevărul").**

Așadar, prezentul însuși ne oferă terenul propice pentru a despărți pe **adevărații** oameni de bine, eroi, intelectuali, muncitori, de cei care, nefiind mai puțin adevărați, ne supără cu adevărul lor, care nu duce la **„unica** posibilitate", la **„singurul** drum", la **„unicul** țel", **„singura** metodă". Abilitatea jocului politic, ca și circumstanțele acestuia revitalizează astfel nesperat adjectivele cu pricina, făcîndu-ne să ne temem mai puțin de cîrjele lor de lemn, cît de bătălia ce se dă în numele lor între „vechi" și „nou", între bine și rău; să ne temem de riscul ca intenția superlativă a sublinierii să nu degenereze în antonimul său.

Smaranda **VULTUR**

P..S Un exemplu de ultimă oră, care pune la îndoială, în virtutea logicii expuse mai sus, însăși existența unei părți dintre noi (și care nu mai necesită, cred, comentarii suplimentare) îl oferă titlul unei pagini din **„AZI"** : **„Adevărata** Timisoară este orasul trandafirilor !"

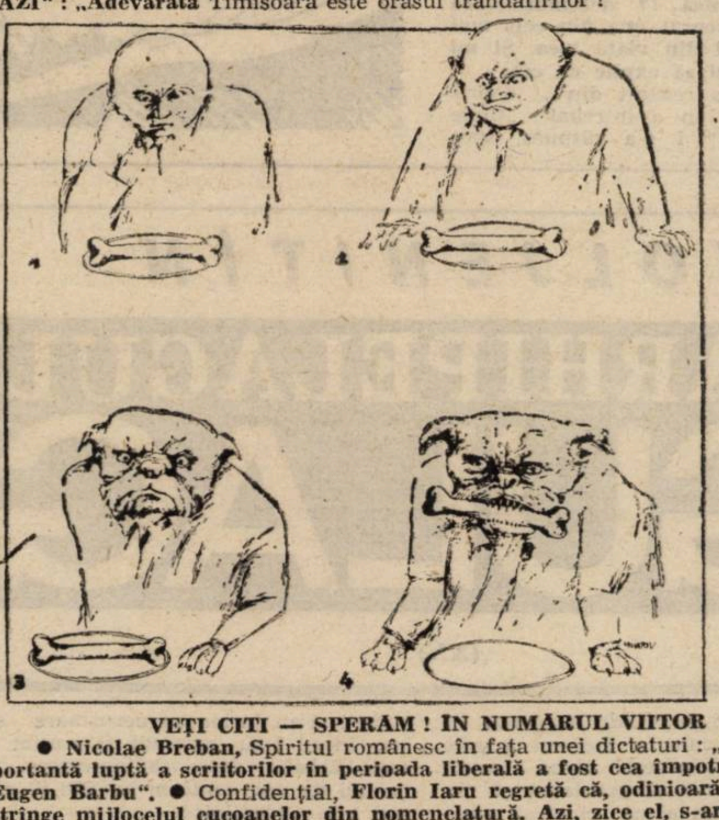

Moimir Mihatov (Iugoslavia)

Umor Service

VEȚI CITI — SPERAM ! ÎN NUMĂRUL VIITOR

● **Nicolae Breban,** Spiritul românesc în fața unei dictaturi : **„Cea mai importantă luptă a scriitorilor în perioada liberală a fost cea împotriva grupului Eugen Barbu".** ● Confidențial, **Florin Iaru regretă că, odinioară, nu a putut strînge mijlocelul cucoanelor din nomenclatură. Azi, zice el, s-ar mulțumi cu gîtul lor.** ● **Știți ce înseamnă** democratura ? **Cei ce nu cunosc termenul vor citi, sîntem siguri, dialogul lui P. M. Băcanu cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. Și cei ce știu.** ● **Ca de obicei, rubricile noastre de urmărit :** Fragmente de jurnal, **de Livius Ciocârlie,** Istoria secretă a Masoneriei, **de Daniel Vighi,** Arhipelagul Gulag, Fapt senzațional ● **Emmanuel Levinas despre** Eros **pentru prima dată în limba română !** ●

„PROCESUL TITRAȚILOR“

Celor 21 de titrați inveșmintați în zeghe li s-au adăugat, în baxa acuzaților, 4 inculpați cu studii superioare. Un număr încă infim al celor care ar trebui să dea socoteală pentru reprimarea sîngeroasă din decembrie '89.

Din cei 4 granguri ai fostei nomenclaturi ceaușiste — Coman Ion, Bălan Radu, Pacoste Cornel și Matei Ilie — nici unul nu se consideră vinovat de săvîrșirea infracțiunii de genocid și nici de subminarea economiei naționale. De fapt, nu ne așteptam să-și recunoască vreo vină. Căci în minciună au trăit și din minciună s-au hrănit. Ei mint și în fața instanței la fel de ușor precum mințea marele gîngav în fața țării și a lumii. Marele gîngav, marele uzurpator, pe care l-au slugărit fără să crîcnească.

COMAN ION — „SALVATORUL“ TIMIȘOAREI

Fost ministru al forțelor armate ! Fost secretar C. C. „cu probleme speciale“ pînă în seara zilei de 22 decembrie '89, cînd a fost „depus“ la Garnizoana militară din Timișoara. Acolo a văzut, la televizor, că în București se duc lupte înverșunate. „Cine se mai luptă ?!“ a întrebat cu multă mirare. I s-a răspuns că luptă armata cu teroriștii. Și, bineînțeles, Coman Ion habar nu avea cine sînt acei teroriști. Nu fuseseră, pesemne, incluși la capitolul „probleme speciale“.

A fost trimis de către uzurpator la Timișoara în ziua de 17 decembrie. Cu un grup de 5 generali. De ce a fost trimis ? Ca să-i supravegheze pe cei 5 generali. Să vadă cum execută ei ordinele dictatorului. Pentru restabilirea ordinei și supușeniei. Așadar, au sosit, pe calea aerului, în după-amiaza zilei de duminică, 17 decembrie ...

UNDE SÎNT GENERALII ?

Din pricina unui telefon pe care — i s-a comunicat la sosirea în Timișoara — trebuia să-l dea urgent la București, la stăpînire, Coman Ion a mai zăbovit la aeroport. Pe cei 5 generali i-a trimis, după cum declară, în oraș. Probabil că așa le-a și spus : „Pînă eu vorbesc cu tovarășu', voi mergeți în oraș“. Generalii au mers ei în oraș, dar nu la județeana de partid (cum le-a fost vorba), ci tocmai la sediul securității. Cine știe ce i-o fi atras, irezistibil, acolo ?... Poate că vom afla pînă la sfîrșitul, încă greu de întrezărit, al acestui proces-maraton. Grupul de generali nu-prea-ascultători era compus din, acum, domnii : Gușe Ștefan (prim-adjunct al ministrului apărării naționale), Stănculescu Victor (prim adjunct al ministrului apărării naționale), Nuță Constantin (adjunct al ministrului de interne, șef al Inspectoratului general al miliției), Cîrneanu Florea (adjunct al comandantului apărării antiaeriene) și ... Chițac Mihai (comandantul trupelor chimice și comandantul Garnizoanei București). „Aveau, toți 5 — menționează inculpatul Coman Ion — cunoștință că se va folosi forța armată, inclusiv deschiderea focului, pentru restabilirea ordinei“.

O IMPRESIE A INCULPATULUI

„Am fost profund impresionați de felul cum arăta județeana de partid. Cînd am ajuns eu, încă fumega. Am văzut distrugerile de la parter și de la etajul I“.

(Notă I : Subsemnatul Costinaș Iosif, mă simt dator să amintesc, și cu acest prilej, că, spre deosebire de Coman Ion, „felul cum arăta județeana de partid“, duminică 17 decembrie, ora 14,30, mi-a procurat una din cele mai mari satisfacții din viața mea. Și nu cred că e cazul să explic de ce).

După ce și-a revenit din... deprimare, Coman Ion a întrebat : „Unde sînt generalii ?“ I s-a răspuns, spre surpriza lui neplăcută, că n-au sosit și nu se știe unde se află dumnealor.

LA TELECONFERINȚĂ

Ceaușescu (pe un ton care nu anunța nimic bun) : Comane, unde sînt generalii ?!...

(Notă II : Iată un posibil început de baladă scorniceană : „Comane, Comane, unde-s generalii mei ? / Ce făcuși, bre, cu ei ?“).

Comentariul inculpatului la întrebarea pusă de fostul proprietar al României : „Mi-era rușine și frică să-i spun că nu știu unde sînt generalii. Era pericol să ia el comanda și să distrugă orașul Timișoara. Am spus că i-am trimis să întîmpine coloanele armatei care vor intra în Timișoara...“.

Ceaușescu : Îi chemi lîngă tine și le dai ordin să execute !

Coman : Am înțeles.

Ceaușescu : S-a deschis focul împotriva celor care tulbură liniștea ?

Coman : S-a deschis focul.

După reproducerea acestor crîmpeie de dialoguri, inculpatul adaugă : „Radu Bălan a confirmat, împreună cu mine, că au fost luate toate măsurile pentru a i se executa ordinele (...). Dar eu nu știu ce măsuri a luat acesta (Bălan n. n.) pînă la sosirea mea în Timișoara“.

Ceaușescu : Bălane, conform legii, tu ești comandantul județului Timiș !

Bălan : Am înțeles.

Președintele completului de judecată (către Bălan) : Ați fost numit de Ceaușescu comandant unic ?

Bălan : Nu, eu nu am fost comandant unic.

Președintele : Din stenogramă rezultă că da.

Bălan : Trebuia să-i raportez, din 15 în 15 minute, cum se rezolvă lucrurile...

PROBLEMA ADEVĂRULUI

Inculpatul : Eu, Coman Ion, n-aveam dreptul să dau ordin de deschidere a focului.

Președintele (ușor dezabuzat) : Adevărul adevărat toți îl ocolim. Pe unde s-o găsi adevărul ăsta ? ... Și noi (judecătorii n.n.) nu sîntem, nici unul, Mafalda. Adevărul îl putem stabili numai cu ajutorul dumneavoastră...

(Notă III : Ne permitem să-i sugerăm domnului președinte al completului de judecată să nu mai spere, deocamdată, în ajutorul inculpaților întru stabilirea adevărului).

Se consemnează : „Este adevărat că în jurul orelor 18,30—19, după teleconferință, i-am transmis telefonic generalului Gușe și verbal generalului Nuță să treacă la executarea ordinului lui Ceaușescu de folosire a armelor de foc. Țin însă să menționez că, din cele comunicate mie de generalii Gușe și Stănculescu, începuse deja să se execute foc...“.

Ceva mai încolo, inculpatul adaugă : „Și eu, cînd am ajuns la Timișoara, la ora 17,30, am auzit focuri de armă“.

(Notă IV : Afirmația de mai sus concordă și cu mărturia doctorului Golea — primii morți și primii răniți cu plăgi împușcate au fost aduși la Spitalul județean, în ziua de 17 decembrie '89, între orele 16,30—17. Continuăm, deci, să ne întrebăm : Cine a tras înainte de teleconferință ? Și din ordinul cui ?

A nu se uita că „băieții cu ochi albaștri“ au ridicat, sîmbătă 16 decembrie, 250 de pistoale-automate și muniția aferentă de la magazia lor).

Se consemnează : Este adevărat că nu am luat o atitudine contrară — să nu se folosească armele de foc. Această atitudine am luat-o (abia n.n.) în 17 decembrie la ora 24

„O DECLARAȚIE MONSTRUOASĂ“

Conform rechizitoriului, martorul Dincă Nicolae (ofițer) a declarat că i s-a cerut, de către Coman Ion, să folosească cea mai explozivă muniție de pe tancuri. Un proiectil care ar fi putut răni sau omorî 2—300 de persoane. Coman i-a ordonat să acționeze în Piața Operei și la Continental.

Inculpatul apreciază că ar fi vorba de **„o declarație monstruoasă“**. Nu-și poate explica cum de un om întreg la minte a putut scorni așa ceva. Dimpotrivă, Coman Ion, zice el, vorbind despre sine la persoana a III-a, nu a dat aprobarea să se tragă cu armele de pe tancuri (tunuri, mitraliere) și de pe transportoarele blindate (mitraliere). **Uită, însă, să menționeze cine a propus să se tragă cu asemenea arme.** Iar președintele completului de judecată uită, din păcate, să-l întrebe.

MOMENT HAZOS

Tocmai cînd Coman Ion „pledează“ cu cel mai mare patos de care e în stare în favoarea lui, plesnește becul unui reflector. Un pocnet destul de puternic.

Președintele (ironic) : A tras cineva ?

Coman : Sper că nu în mine...

Se rîde în sală. Rîd și cîțiva titrați din boxă. Rîsul, se știe, are virtuți terapeutice.

Iosif COSTINAȘ

... (Va urma)

SOLJENIȚÎN

ARHIPELAGUL GULAG

(XX)

Fostul cekist Alexandr Kalganov își aduce aminte cum în Tașkent a sosit telegrama: „trimiteți două sute“. Tocmai se terminase greblarea și se părea că nu mai ai pe „cine“ să arestezi. E adevărat că din raioane au fost aduși vreo cincizeci. Idee ! Criminalii de drept comun arestați de miliție să fie recalificați conform articolului 58! Zis și făcut. Însă tot nu s-a atins cifra de control. Miliția raportează : ce-i de făcut ? într-una din piețele orașului țiganii și-au întins cu nerușinare șatra. Idee ! I-au încercuit și arestat pe toți bărbații între șaptesprezece și șaizeci de ani, conform lui 58 ! Și planul este îndeplinit !

Se mai întîmpla și așa : cekiștii din Osetia (relatează șeful miliției, Zahovski) au primit ordin să împuște în republică cinci sute de oameni. Au cerut o suplimentare ; li s-a acordat permisiunea pentru încă două sute cincizeci.

Aceste telegrame, cifrate elementar, se transmiteau direct în rețeaua obișnuită. În Temriuka, telegrafista a transmis cu sfîntă simplicitate pe comutatorul NKVD : mîine să se trimită la Krasnodar două sute patruzeci de lăzi cu săpun. Dimineața a aflat despre arestările masive și expedierea multora. Imediat și-a dat seama ! I-a spus prietenei despre telegrama primită. A fost arestată pe loc.

(Este oare întîmplătoare codificarea omului ca **ladă de săpun ?** Sau s-a avut în vedere procesul de fabricare a săpunului ?).

Desigur, unele criterii frecvente pot fi justificate. Sînt arestați :

— ai noștri de dincolo de graniță, spioni desigur. Adesea sînt aderenți cinstiți la Comintern sau cekiști, mulți — între femeile atrăgătoare. Sînt ademeniți în patrie, arestați la graniță, apoi confruntați cu fostul conducător din Comintern, ca de exemplu Mirov-Karoma. Acesta confirmă că a lucrat pentru vreuna din agenturi. Și înseamnă — automat — că subalternii săi sînt cu atît mai nocivi, cu cît sînt mai cinstiți ;

— kavejdinii (toți funcționarii sovietici ai KVJD se dovedesc a fi spioni japonezi, incluzînd aici soțiile, copiii și bunicile. Trebuie spus că arestarea lor începuse cu cîțiva ani mai devreme.) ;

— coreenii din Extremul Orient (exilați în Kazahstan), prima experiență de arestare a unei etnii ;

— estonii din Leningrad (sînt arestați toți care poartă același nume de familie, fiind acuzați că ar fi spioni estoni-albi) ;

— toți artileriștii letoni și cekiștii letoni — , da, letonii, moașele Revoluției, care pînă nu de mult erau esența și mîndria CK-ului ! Și chiar și acei comuniști din Letonia burgheză, care fuseseră obținuți prin schimb în 1921, eliberați fiind de îngrozitoarele termene de 2 și 3 ani închisoare. (Sînt desființate în Leningrad : secția letonă a Institutului Herțan, casa de cultură letonă, clubul eston, școala tehnică letonă, ziarele leton și eston.)

În gălăgia generală se încheie și Marea Pasiență, sînt luați cu grebla cei rămași. Nu mai există motiv pentru disimulare, e timpul să se încheie acest joc. Acum socialiștii sînt ridicați în masă (de exemplu la Ufa, Saratov), judecați împreună și trimiși cu turma în abatoarele Arhipelagului.

În „torentele“ anterioare nu era uitată intelectualitatea, nu este omisă nici acum. Era suficient un denunț studențesc (alăturarea acestor cuvinte de mult nu mai este stranie, cum că lectorul universitar îi citează mai mult pe Lenin și pe Marx, iar pe Stalin nu

Eșecul unei anchete

Să faci o anchetă la un Congres al scriitorilor cu peste nouă sute de participanți nu este un lucru la îndemîna oricui. Ești înconjurat de o sumedenie de domni și doamne mai în vîrstă, pe care nu-i știi, îi urmărești cum se salută între ei, cum se recunosc cu ușoare gesturi interjecționale în care pun, într-un amestec dozat cu măiestrie, puțin nonconformism, puțină ironie, puțină familiaritate și siguranță de sine. În marea aceasta de oameni care stau la cozi pentru mape, invitații, cărticele, ziare sau șnițel pane cu muștar, îți plimbi ideea anchetei cu anume fereală.

În plus de asta, faci greșeala să mergi la cei încă tineri, la generația căreia-i aparții, la optzeciști, în loc să iei pe dată legătura cu generația de la 1960, scriitori cu operă masivă, obișnuiți să lucreze metodic, să-și chivernisească munca literară, să se țină de cuvînt. Nu faci treaba asta dintr-un calcul care se dovedește greșit. Te arunci în fotoliile din holul Sălii Palatului și te simți bine printre prieteni. Îți bei cafeaua și limonada, primești vodcă dintr-o sticlă pe care Eugen Suciu o are într-o plasă, bei o gură și te înviorezi, aduci vorba despre anchetă: relația dintre literatură și democrație. Nu prea-i interesează, simți asta. revii, Eugen Suciu te liniștește, îți mai dă o gură de vodcă și-ți spune să taci, altădată, acu' n-are nici un chichirez întrebarea asta, și, în plus, îl și enervează puțin. Te întorci spre Ioan Morar și-i spui și lui, își notează conștiincios întrebarea și ți-o aduce bătută la mașină a doua zi, cu o precizie de profesionist alarmat. Înainte de asta îți propune cîteva lozinci în versuri pentru mitingurile din Timișoara și București, de felul: **„Camera de luat vederi / Slugă a noii puteri“**. Nino Stratan sare și duce rafinamentul pînă la nivel lexical, zice: **„Odată cu instaurarea patriarhului Teoctist s-a inaugurat și mitropolița.“**

Eugen Suciu îți face semn cu degetul, te apleci spre el. Îți spune confidențial: „Bătrîne, bea o gură de vodcă și vezi-ți de treabă, nu ești tu făcut pentru anchete, avem alte lucruri mai importante“. Peste drum, Romulus Bucur zîmbește stingherit de ceva sau cineva, nu-ți dai seama exact. Își notează întrebarea și ți-o aduce a doua rație. Groșan mijește a rîs, îți zice: „ce-ți veni și ție cu întrebări, nu te-am văzut în viața mea umblînd cu chestii de-astea, ia, vezi-ți de treabă, țineți-mi și mie un loc la masă, la voi, că vin și eu“. În grădina de vară cumperi împreună cu Marineasa o sticlă de vodcă de la tanti Miți, chelnerița, care are simțul valorii, ne servește pe noi mai întîi, și nu pe marii proletcultiști de peste drum. Este rîndul nostru să ne luăm revanșa față de Eugen Suciu, care este de acord, îți spune confidențial: „Nu ți-am spus eu că sînt lucruri mai importante decît întrebarea aia a ta, eu nu zic că problema nu merită atenție, dar nu așa, ci în stradă, tu nu vezi că ăștia urcă din nou pe cai“. Dai din cap, bei o gură de vodcă, sare Florin Iaru agasat, enervat, bucuros, victorios, fericit, îți dictează răspunsul pe care-l transcrii repede pe mapă, printre pahare, farfurii murdare și firimituri de pîine. „Scrie“, îți zice. Scrii: **„Democrația nu așteaptă nimic de la literatură, dacă este democrație. Fiind ea cum este, numai literatura așteaptă ceva. Dar cum prima reprezintă normalitatea, nici cea de-a doua nu are revendicări. În rest, eticul să mai lase în pace esteticul“.**

Dai din umeri. Închizi mapa, pe urmă îți așezi pixul în buzunarul de la piept, între legitimația de scriitor și aceea de ziarist, cu un gust indefinit în gură, pe care nu reușește să ți-l alunge înghițitura din vodcă pe care tocmai ți-a turnat-o careva în pahar.

Daniel VIGHI

Ioan MORAR

Cred că democrația așteaptă de la literatură ceea ce așteptăm și noi unii de la alții: onestitate, demnitate, solidaritate, dacă vreți. Dacă literatura va face concesii, minciunii (de partid sau de stat), intențiilor abil trucate de a păcăli buna credință, dacă ea va fi un fald acoperind frumușel realitatea, dacă scriitorii se vor refugia în călduțul turn de fildeș întorcînd spatele acestei ființe debile și neajutorate, născute în incredibile dureri, care este democrația românească, mai bine ar fi, chiar așa, să nu mai punem mîna pe condei.

În privința viceversei, cred că e de datoria democrației să crească, să se întărească, să nu devină originală, să nu se lase păcălită de lupii comuniști mascați în piei de oaie. Să nu ia vacanță, să nu ceară azil politic. În plus, pentru literatură, democrația să nu dea impresia că numai dorința de a scrie te face scriitor. Înzestrarea fiecărui artist nu este făcută, de către Cel de Sus, tocmai după principii egalitariste. A avea dreptul nu înseamnă a avea harul și puterea. Acestea sînt o altă căciulă.

Romulus BUCUR

Ce așteaptă democrația de la literatură? Dar literatura de la democrație?

În primul rînd, s-o apere. Același lucru e valabil și în ceea ce privește relația democrație-literatură. În mod ideal, cele două ar trebui să constituie o alianță între spiritual și temporal, nici unul din cei doi termeni neexistînd în mod efectiv în absența celuilalt. Aceasta în plan teoretic. În plan practic — pentru că, acum, mai mult ca oricînd, este cazul să fim, mai întîi de toate, pragmatici — cred că democrația nu așteaptă de la literatură să o laude. Îi cere, pur și simplu, să se ia în serios, să-și îndeplinească menirea de a fi o formă de libertate; libertate de a da seama, în mod specific, de lumea în care trăiești. Literatura, la rîndul ei, pretinde ceva mai mult — și totuși, ingrediente necesare în subsolul aliaj care este democrația — stabilitate, liniște, neamestec în treburile „interne“.

Încă o dată — democrație și literatură sînt două aspecte ale libertății, două fațete ale ei, intercondiționîndu-se și avînd, una față de cealaltă, cam aceleași pretenții.

Anemie de primăvară

Îmi amintesc de frica mea, de vechea mea frică în prag de primăvara, mai ales atunci cînd văd, aud, dar, mai ales, cînd văd frica din oameni, în față, în pragul, (îndărătul) primăverii sociale.

Mi-e frică de primăvară. În fiecare an, mi-e puțin frică de primăvară.

Aș vrea, dar greu reușesc, să mă bucur mai mult de pomi, de ciripit, de albastru. Dar cum să fac să nu-mi fie frică de primăvara, de eșecul simțurilor din mine?

Iată un pom împodobit... de primăvară! Îl privesc, doar pentru a-mi da seama că nu am spațiu pentru atîta frumusețe. Dar ce să fac cu simțurile demineralizate, cum să-mi revitalizez mintea asediată de treburi „mai importante“, mereu „mai importante“? Pomul împodobit și îmbietor-mirositor mă dojenește, mă învinovățește. Primăvara, am apă în sînge și corpul amorf, amfibiu, îmi scapă din contururi.

Mireasă obosită.

Nu-mi rămîne decît să alerg în casă și să mă feresc de zgomotele, de culorile, de „bruiajul“ vieții. Tînjesc să pășesc, din nou, în contururile pe care sînt stăpînă: contururi de iarnă linii exacte, culori, mirosuri prinse în definiții. Atunci, acolo, mă simt stăpînă pe simțurile mele.

* * *

Dacă n-aș ști că mi-e de mult frică de primăvară, primăvara, n-aș înțelege, simțind, de ce „ne“ este frică de schimbări, de orice fel de schimbări.

În fața cîte unei schimbări-pom-înflorit-peste-noapte, stăm adesea muți de surpriza bucuriei, dar incapabili să ne bucurăm pînă la capăt. De unde această neputință de a tresări la atingerea speranței? Ce fel de avitaminoză ne afectează receptorii bucuriei și ai tristeții? De ce visăm, în taină, la liniștea de mormînt a iernii, la fuga de responsabilitate din fața fiecărui pom înflorit!?

În prag de primăvară, în prag de viață nouă, în pragul nesiguranței de cum va fi noul timp, la cumpăna vremurilor și anotimpurilor, ne simțim mai stîngaci ca oricînd, mai vulnerabili, mai neliberi ca oricînd... servim la doi stăpîni, trecutul și viitorul, prezentul ne e albie neprietenoasă, o rece gazdă.

Suferim de tot felul de anemii și preferăm, cu ușurință, chimioterapia sentimentală acolo unde se impune, cu stringență, o operație pe cord deschis. Fiecare din noi e puțin anemic, fiecare are în el o frică viscerală în prag de timp nou; doar că unii vor să scape de ea, pe cînd alții și-o tot alimentează voit. Și iată, pentru cei mulți se oferă, generoasă, prea mult bătuta cale pe care se îmblînzește frica de libertate, frica fructului verde de a cădea, copt, pe pămînt, frica de coacere, frica de a da rod într-un pămînt ncunoscut.

Dar cum poți urî copilul mic cînd nu înțelege ceea ce încerci tu să-i spui? Și cum ai putea urî fructul verde că nu se poate coace mai repede decît îl lasă energia solară captată în miez!?

Ileana DIMITRIU-ȘORA

îl pomenește, și lectorul nu mai vine la următoarea lecție. Iar dacă el **nu citează în general?** Sînt arestați toți orientaliștii leningrădeni din generația medie și tînără. Este arestat întregul personal al Institutului Nordului. Nu sînt uitați nici profesorii de școală. În Sverdlovsk a fost inițiat dosarul a treizeci de profesori de școală medie, în frunte cu adjunctul șefului raional Perel, sub una dintre cele mai grave acuzații: organizarea în școli a sărbătorii pomului de iarnă **în scopul incendierii școlilor!** Iar pe fruntea inginerilor (deja a celor din generația sovietică, nu „burgheză“), bîta se abate cu o regularitate de pendul.

Topografului miner Nicolai Mercurievici Mikov, din cauza unor accidente în straturi nu i s-au întîlnit două abataje 58—7, douăzeci de ani! Șase geologi (grupul lui Kotovici), „pentru tăinuirea voită a rezervoarelor de cositor din adîncimi (!) (adică pentru că nu le-au descoperit!), în orice caz de venire a nemților“ (denunț) — 58—7, adică zece ani fiecare.

Din urma „torentelor“ principale vine încă un „torent **special** — soțiile Me—eF (membrii de familie). Soțiile membrilor de partid importanți, iar — pe alocuri (Leningrad) — ale tuturor celor care au primit „zece ani fără drept de corespondență“ ale acelora care deja nu mai erau. MF de regulă primeau cîte un **optar**. (Tot e mai puțin decît deschiaburiții, iar copii rămîn pe continent.)

Grămezi de victime! Munți de victime! Ofensiva frontală a NKVD-ului asupra orașului: lui S. D. Matveeva — în același val, dar conform unor „învinuiri“ diferite — i-au fost arestați soțul și trei frați (iar trei din cei patru nu se vor mai întoarce niciodată);

— tehnicianului-electrician i s-a rupt în sector un conductor de înaltă tensiune. 58—7, douăzeci de ani;

— muncitorul Novikov din Permi este acuzat că ar fi pregătit explozia podului Kamsk;

— Iujanov (tot din Permi) a fost arestat ziua, iar noaptea au ridicat-o și pe nevastă-sa. I-au arătat o listă de persoane și i-au cerut să semneze că acestea s-ar fi întîlnit în locuința lor, la ședințe menșevic-esere (care, desigur, nu avuseseră loc). I se promitea în schimb eliberarea pentru a se putea întoarce la cei trei copii. Ea a semnat, i-a dus pe toți la pierzanie și, bineînțeles, a rămas și ea în închisoare;

— Nadejda Iudenici este arestată din cauza numelui ei de familie. Ce-i drept, peste zece luni s-a stabilit că nu este rudă cu generalul și a fost eliberată (desigur, mai rămîne un fleac: între timp murise mama ei, de grijă);

— în Staraia Rusia se viziona filmul „Lenin în Octombrie“. Cineva a fost atent la fraza: „Asta trebuie s-o știe Palcinski!“ — iar Palcinski păzea Palatul de Iarnă. Stați așa — avem o Palcinskaia — soră medicală! Arestați-o! Și au arestat-o. S-a dovedit că într-adevăr era soția celui împușcat și că se ascundea în provincie;

— frații Borușko (Pavel, Ivan și Stepan), încă de copii, au venit la rude, în 1930, din Polonia. Acum adulți, primesc BS (bănuială privind spionajul), zece ani;

— vatmana tramvaiului din Krasnodar se întorcea noaptea de la depou pe jos și, la marginea orașului, spre ghinionul ei, a trecut pe lîngă un camion împotmolit în jurul căruia lumea se agita. Era plin de cadavre; mîini și picioare se vedeau de sub prelată. I s-a luat numele. A doua zi a fost arestată. Anchetatorul a întrebat-o ce a văzut Ea a răspuns sincer (selecție după Darwin). Agitație antisovietică, zece ani.

— instalatorul închidea radioul în camera sa ori de cîte ori se transmiteau nesfîrșitele scrisori adresate lui Stalin. (Cine le mai ține minte?! Ore în șir, zilnic, îndobitocitor, de asemănătoare! Precis dictorul Levitan le ține minte bine: le citea cu patos, cu multă simțire.) L-a denunțat un vecin (unde o fi acum vecinul ăsta?) EPS — element periculos socialmente — opt ani;

— sobarului semianalfabet îi plăcea în timpul liber **să se semneze**; asta îl înălța în proprii săi ochi. Nu avea hîrtie curată și se semna pe ziare. Vecinii i-au descoperit ziarul cu semnături pe chipul Părintelui și Învățătorului, în săculețul de la veceul comun. AAS — agitație antisovietică, zece ani.

Stalin și acoliții săi își iubeau portretele, împestrițau ziarele cu ele, le multiplicau în milioane de exemplare. Muștele nu prea luau în considerare sanctitatea lor și era păcat să nu folosești ziarul; cîți nefericiți n-au fost arestați din această cauză!

Arestările se răspîndeau pe străzi și în case ca o epidemie.

în românește de

Mariana CERNICOVA-BUCĂ

S. N. Bulgakov (1871-1944)

O VIZITĂ LA AIA SOFIA

Bulgakov Serghei Nikolaevici — economist, filosof, teolog, profesor, critic literar și publicist — este unul din reprezentanții cei mai de seamă ai existențialismului ortodox rus de la începutul acestui secol, alături de V. Soloviov, N. Berdiaev, P. Florenski ș.a.

Evoluția de la marxism spre creștinism a lui Bulgakov s-a petrecut în contextul evenimentelor celor două revoluții din Rusia ; ea s-a datorat, în bună parte, influenței ideilor lui V. Soloviov și prieteniei cu P. Florenski. Concepția lui filosofică se bazează pe recunoașterea unui fundament divin al lumii, întruchipat la toți existențialiștii ortodocși ruși în Sofia (înțelepciune Divină). De acest principiu se leagă credința lor în victoria binelui și frumosului în lume, în posibilitatea copărticipării omului la armonia cosmică. Bulgakov a simțit ca nimeni altul din contemporanii săi tragismul istoriei, dilemele și contradicțiile lumii moderne care nu și-au găsit rezolvarea pînă în zilele noastre.

9 (22) ianuarie 1923. Constantinopol.

... Ieri, pentru prima dată în viață, am avut marea fericire să văd Sfînta Sofia. Dumnezeu s-a milostivit de mine și mi-a hărăzit să nu mor înainte de a fi văzut astă minune a lumii. Îi mulțumesc pentru mila și bunătatea pe care mi le-a arătat. Am încercat un sentiment de beatitudine cerească, în care s-au dizolvat, măcar și pentru scurt timp, toate tristețile și suferințele mele ; ele mi s-au părut derizorii și trecătoare. Sfînta Sofia s-a dezvăluit inimii mele ca o realitate absolută, incontestabilă și autonomă. Dintre toate bisericile văzute de mine pînă acum, ea este un Templu prin excelență, un Templu universal ..

Descoperi aici o lejeritate, o claritate, o simplitate, o divină armonie ce nu pot fi redate în cuvinte ; dispare parcă orice povară, nu se simte nici greutatea cupolei, nici greutatea pereților, este o mare de lumină ce se revarsă de sus și umple tot acest spațiu, limitat și nelimitat în același timp ; suplețea coloanelor și frumusețea dantelăriei de marmoră, grandoarea lipsită însă de stridențe, strălucirea imperială a pereților acoperiți cu aur, noblețea ornamentației — te cuceresc, te emoționează, te subjugă și îți inspiră credință ... Încerci un sentiment de limpezime, de transparență interioară, greutatea și mărginirea „eu-lui" suferind dispar ca prin farmec, el încetează să mai existe, sufletul se eliberează de sub povara lui, luîndu-și zborul spre cupola templului și se contopește cu ea. Sufletul tău devine o lume : tu te simți o lume întreagă și lumea toată e în tine. Și această senzație de eliberare a inimii de orice povară, pierderea sentimentului de gravitație te fac să te simți liber și înaripat aidoma păsării din înaltul văzduhului ; încerci nu o simplă trăire de bucurie, de fericire, de beautitudine sufletească, ci devii posesorul unei viziuni definitive, subiectul unei trăiri a totalității, cînd totul e în tine și tu ești în toate lucrurile de pe lume. Aceasta este **Sofia**, unitatea lumii actualizată în Logos, legătura internă a celor existente în lume, universul ideilor divine — cosmos goetos. Este Platon trecut prin botezul geniului elenistic din Bizanț, este lumea lui, sferele lui înalte unde se înalță sufletele pentru a contempla ideile pure. Sofia păgînă a lui Platon se privește și se recunoaște în această Sofie creștină, în înțelepciunea lui Dumnezeu, căci catedrala Sfînta Sofia e o mărturie artistică, o întruchipare de geniu a apariției în lume a Sfintei Sofii, a ființării lumii sofianice, o dovadă a naturii cosmice a Sofiei. Aici nu e pămînt, nici cer, este bolta cerească deasupra pămîntului. Aici nu e nici Dumnezeu, nici om, ci însuși Divinul, învelișul dumnezeesc al lumii ..

Catedrala Sfînta Sofia este ultima revelație în piatră a geniului grecesc un testament peste veacuri pe care nu l-au putut descifra pînă la capăt și nu l-au putut exprima în limbaj teologic bizantinii în amurgul istoriei antice, dar revelația trăia în sufletele lor, ca un adevăr suprem, născut în elinism și preluat în creștinism. Și nu e deloc întîmplător că tocmai în Sf. Sofia, pentru Sf. Sofia și de la Sf. Sofia s-a născut și a răsunat în lume simfonia sofianică a liturghiei ortodoxe. Numai aflîndu-te aici, în catedrală, poți înțelege din nou, cu toată puterea sufletului, adîncul, rămas neînțeles de el însuși, al cuvintelor Sf. Justin Filosoful, care a spus despre Socrate și despre Platon că ei fuseseră creștini înainte de ivirea lui Cristos : într-adevăr, Platon a fost profetul Sofiei în păgînism. Sf. Sofia este împărăția de piatră a ideilor platonice — ridicată deasupra haosului morții pe care a învins-o, căci ideea care **convinge** înseamnă mult mai mult decît o simplă victorie ; ea este **totul** actualizat, o unitate a totalității lumii. Doamne, cît de sfînt, cît de minunat și cît de neprețuit este sentimentul acestei revelații !

Înaintezi cîțiva pași spre altarul de odinioară, acum gol, lipsit de prestolul său. În acest loc gîndul te poartă spre trecut : cum arăta totul pe vremuri, dacă și templul golit este atît de minunat ... Cum era atunci, cînd Cezarul și Patriarhul, cu întregul sinclit și întregul cler, în odăjdii aurite, în strălucirea Ierusalimului celest, oficiau slujba religioasă, iar Templul era plin de credincioși, altarul ardea cu mii de lumînări și era învăluit cu fum de tămîie, cînd în jur era numai viață. Care era sensul profund al slujbei ce se oficia aici și care nu avea egal în lume ? Chiar dacă era vorba de un anumit lux, de un anumit fast ostentativ, de o zăbavă imperială, care putea fi o inutilitate sau o povară pentru contemporani, să nu uităm că și femeia purtătoare de mir a acționat contrar simțului practic. Trebuia, era absolut necesar să strălucească în lume veșmintele de aur ale Sfintei Sofii ! Ce se întîmplă acum ? Azi, aici oamenii se închină lui Alah, templul sacru a fost luat de la Cristos și dat profetului .. Dar fiii omului au fost seduși de frumusețea domului. Și iată-i, se roagă Dumnezeului lor, cu o demnitate poate mai mare decît cei ce ar fi trebuit să moștenească templul. Dumnezeu și-a mutat făclia și a cedat templul unui popor străin, așa cum a dat în mîinile cuceritorilor odoarele sfinte ale Primului Templu ...

Sofia este un Templu universal și absolut, ea aparține Bisericii universale și lumii ecumenice, ea este viitorul ecumenic al Sfintei Biserici Încă nu avem o biserică ecumenică în toată puterea și slava ei ; de aceea, în veacul decăderii și dezbinării, Templul a fost luat de la creștini și dat în mîinile stăpînitorilor acestor locuri. Și mă mai gîndeam : Doamne, cît de orbi, cît de naivi am fost cînd am considerat că noi am pășit în epoca Sofiei, cînd se spunea că la Petersburg era deja pregătită crucea și ucazul sf. Sinod despre înălțarea ei pe cupola Templului ... Cu cizmele umplute de sînge am fi intrat în Sofia pentru a impune aici ordinea noastră prin corul nostru sinodal să obligăm pereții aceștia la ascultare și supunere ! Cu mînie a privit Domnul la lucrarea fiilor omului și a rîs de ea ! Dreaptă e calea ta, Doamne ! ...

Sofia trăiește o viață eternă, divină — ea este un fapt răscolitor al conștiinței creștine din toate timpurile. Fie ca Sofia să rămînă ceea ce este — simbol divin, prorocire, semn ceresc. Ortodocși, de rit vechi au o credință, după mine, plină de înțelepciune, că readucerea crucii pe Sfînta Sofia (nu ca eveniment administrativ, de cucerire, ci ca eveniment universal-istoric) ar reprezenta, de fapt, sfîrșitul istoriei. Dacă eliberăm această idee de teama eschatologică adiacentă și ajungem la o semnificație adevărată a acestei viziuni, înseamnă că Sofia devine posibilă numai în **deplinătatea** creștinismului, adică la sfîrșitul istoriei, atunci cînd în lume va străluci Împărăția Albă a ortodoxiei ... Ne mai aflăm în istorie, ea e și înaintea noastră, pășim în pas cu ea, deși îi presimțim **sfîrșitul** ...

Interiorul Catedralei Sfînta Sofia

Mulți sînt înclinați să creadă că vremurile Sofiei aparțin trecutului, cînd ea nu se afla în stăpînirea necredincioșilor, cînd la Țarigrad stăpînea un împărat creștin, iar lîngă el se afla un patriarh ortodox și Sofia era catedrala partiarhiei Țarigradului. Tocmai la restabilirea trecutului glorios aspiră compatrioții mei, privind nu înainte, ci înapoi, contrar legii inextricabile a ireversibilității istoriei. Or, lucrurile nu stau tocmai așa : în trecut aici a domnit „bizantinismul" care s-a autoproclamat drept creștinism universal și împărăție creștină, dar cu toată strălucirea sa și cu inegalabilul său fast, el nu era nici una, nici alta. Dar Sf. Sofia, cea mai înaltă creație a elenismului creștin, nu mai e bizantinism, pe care ea, de fapt, îl domină și îl neagă. Cum a fost posibilă ivirea Sf. Sofia în Bizanț ? Cum s-a întîmplat ca biserica să fie ctitorită de Justinian în persoana căruia aflăm cele mai multe din trăsăturile bizantinismului ? Aceasta rămîne o taină a istoriei. Sofia a supraviețuit bizantinismului și continuă să dăinuiască cu noi și în noi, așa cum și astăzi continuă să trăiască Platon, deși elenii săi nu mai există. Desigur, am da dovadă de cecitate și lipsă de echitate istorică încercînd să separăm Sf. Sofia de Bizanțul care a născut-o. Este vorba de același geniu elenistic care a dat naștere teologiei Conciliilor bisericești, ridicînd deasupra Basilicii cupola dogmaticii creștine, geniu care a cucerit lumea prin frumusețea liturghiei bisericești. În afara sferei elenismului nu putea răsuna, în toată puritatea ei, vocea Sofiei, chemarea creștinismului universal, așa cum nu a putut răsuna nici **in urbi et orbi**, deși aici a fost proclamată legea puterii romane referitoare la biserica universală. Dar nu o putere ecumenică impune biserica universală, ci numai o dragoste universală. Cînd constructorii inspirați ai Sofiei au căzut în trufia bizantinismului, înlocuind poruncile Sofiei printr-o suficiență vetustă a automulțumirii și autoadmirației, în același timp apelurile universaliste ale Cetății eterne s-au transformat în orgoliosul „primat roman" cu cele două săbii în mînă cu care se intenționa cucerirea lumii. Această dublă trădare față de Sf. Sofia efectuate una la răsărit, alta în apus, acest insucces al creștinismului universal a produs în lume dezastruoasa catastrofă spirituală de care omenirea n-a scăpat încă, dar pe care încearcă s-o depășească ...

Treci dintr-un loc în altul al catedralei și totul ți se dezvăluie din perspective diferite, vezi această Cupolă a lumii din unghiuri diferite. Timpul parcă se oprește în loc, dar ești chemat, trebuie să pleci.

Slavofilii ruși legau în mod constant prorocirile lor despre Sf. Sofia de persoana țarului pravoslavnic : „Cazi în genunchi în fața ei, / Tu, țar al Rusiei creștine, / Ca să te-nalți ca țar al slavilor din lume !" (Tiutcev). Asta era însă atît de **puțin** pentru Sofia ! Ce e Rusia față de un Cosmos întreg ! E o provincie. Slavismul ? Un grup etnografic. În timp ce Sofia este a Omenirii și deasupra Omenirii întregi, ea nu este nici națională, nici locală, ea este o Biserică universală, care cheamă sub cupola ei toate popoarele lumii. Cum de au putut unii să dorească să transforme această Catedrală a Lumii într-o simplă biserică parohială ! Sofia a fost creată înaintea marii schisme a bisericii și poate fi restituită lumii creștine numai după ce se vindecă rănile acestei dezbinări. Cum de nu au putut înțelege slavofilii că o biserică provincială nu poate avea drept catedrală Sf. Sofia ? Testamentul lumii creștine a fost transmis Răsăritului, dar acesta nu a fost în stare să depășească amestecul dintre Împărăția cerurilor și Cezarismul pămîntean, fapt care a dus la slăbirea lui, fără a pierde însă visul cu privire la împărăția albă universală : Apusului i-a revenit visul primatului clerical, înlocuit treptat cu primatul puterii de stat. Astăzi, în condițiile unei crize fără precedent a lumii creștine, ambele Rome antice ... continuă procesul deteriorării lor, în chip deschis sau tainic, dar asta nu înseamnă că dispare și Biserica creștină, cu poruncile și idealurile ei. Se va înălța în curînd o a treia și adevărata **Roma-amor**, care va da răspuns la toate frămîntările și chinurile noastre ...

(File din jurnal)

Prezentare și traducere :
Ivan EVSEEV

PETRU COMARNESCU către MIRCEA ELIADE

Fragmente din scrisorile lui Mircea Eliade către Pertu Comarnescu au fost încredințate tiparului de către destinatar la numai cîteva zile de la primirea lor [1].

Datorită ospitalității revistei „Orizont", facem publice și epistolele ce-l au ca expeditor pe Petru Comarnescu.

Autorul lui Kalokagaton a fost în deceniul al patrulea organizator a numeroase șezători literare, simpozioane și cicluri de conferințe. Datorită lui a luat ființă, în toamna anului 1932, asociația **Criterion**.

Între Eliade și Comarnescu s-a legat o strînsă prietenie încă din 1927—28.

Citesc pe pagina de gardă din **Homo Americanus** (Editura Vremea) : „Lui Mircea Eliade, încredere nețărmurită în puterea sa de înțelegere și încă o superfluă încredere de prietenie față de el. Cu regretul de a nu-i putea oferi decît o carte populară, — introducere la una ceva mai serioasă despre spiritul american.

Petru Comarnescu, 1932".

America văzută de un tînăr de azi (Editura Adevărul) are următorul autograf : „Lui Mircea Eliade admirația și prietenia celui ce-a scris aceste notații întro epocă în care era altul decît cel de azi și în care a fost cel mai bine înțeles de cronicarul Mircea Eliade al volumului **Homo Americanus**.

Petru Comarnescu, 1934"...

Ce l-a determinat oare pe autor să-și aducă aminte de recenzentul cărții lui anterioare ? Poate afirmația lui Eliade : „Farmecul acestei cărți constă în faptul că nici o replică nu e definitivă, nici un portret nu exclude revenirea" ...[2].

Despre cel de-al doilea volum Eliade va scrie o amplă prezentare : „Deosebită de alte cărți de călătorie, **America D-lui Comarnescu** este foarte bine organizată, foarte unitară și scrisă cu grație și tensiune" [3].

Petru Comarnescu este autorul a numeroase recenzii și studii în care analizează diferitele laturi ale creației lui Mircea Eliade. Se pare că primul articol ce i-l consacră a apărut în timpul cînd prietenul său era plecat în India : „Mircea Eliade rămîne un tînăr de la care putem aștepta realizări mari în domeniul religiei, științei filosofiei" [4]...

Despre **Isabel**... scrie două articole („Vremea", 10 ianuarie 1932 și „Azi", aprilie 1932). Cronica la **Maitreyi** e intitulată puțin cam prețios **Epistemologia dragostei la Mircea Eliade** : „Pentru mine romanul **Maitreyi** (pe lîngă alte multe însușiri) m-a captivat prin aceea că el autorul dezbate nu problema unui caz oarecare — așa cum se întîmplă deobicei cu romanele obișnuite, — ci fazele esențiale ale unui sentiment mare și complex : dragostea". [5].

Peste cîteva luni va reveni, scriind despre **Iubirea în opera lui Mircea Eliade** [6].
reolchrc-isșéc-.r(o(ii

Analizei romanului **Întoarcerea din rai** îi „va consacra două foiletoane intitulate **„Mircea Eliade romancier al exasperării** ; „După poemul aventurii și al dragostei, acum poemul **exasperării de viață.** Iată contribuțiile de aur ale lui Mircea Eliade în zgura culturii noastre" [7].

În 1941, sub semnătura sa apare în „Revista Fundațiilor Regale" o cronică dramatică la **Iphigenia** [8]. În aceeași revistă, în 1943 va prezenta **Mitul reintegrării** și **Comentarii la Legenda Meșterului Manole**, intuind cu exactitate: „Comentariile lui Mircea Eliade nu urmăresc valoarea artistică a baladei românești, nici geneza istorică a motivelor, ci caută să adîncească etnologic, pe bază de documente primitive sau arhaice sensurile mitice și metafizice ale baladei, susținînd că geniul popular românesc are meritul de a fi redescoperit mitul central" [9].

În 1944 va recenza volumul de eseuri al lui Eliade, **Insula lui Euthanasius.**

Călătoria lui Petru Comarnescu în America, la inceputul anului 1968, a fost imortalizată în **Jurnalul** ce va fi tipărit postum în volumul **Chipurile și priveliștile Americii.** Nu e lipsit de interes felul cum aceste pagini au fost „receptate" de Eliade :

„Încep să citesc pe nerăsuflate. De la început, uluit de **energia** lui Titel, de extraordinara lui vitalitate, bine stăpînită de voința și generozitatea lui. Îndată ce-a avut la îndemînă o mașină de scris, s-a apucat să-și redacteze **Jurnalul**, de fapt o lungă scrisoare pentru pritenii din țară, în care însemna, după obiceiul lui, tot ce-ar putea fi interesant : idei, informații practice, impresii, amintiri, statistici. Pur și siplu **formidabil"** [10].

Numele lui Petru Comarnescu e prezent de nenumărate ori în **Jurnalul** și **Memoriile** lui Mircea Eliade. Sînt evocate simpozioanele **Criterionului** și excursiile în Bucegi împreună cu Mihail Sebastian și Petru Comarnescu, lungile lor plimbări către Bulboci sau Piatra Craiului.

Corespondența de față întregește materialul documentar avut pînă în prezent la îndemînă de istoricii literari.

---

[1] **Vezi reproducerea și comentarea corespondenței lui Mircea Eliade în „Ultima oră", an I, (1929) ianuarie 2, nr. 13, mai 22, nr. 118 și iulie 30, nr. 177.**

[2] **„Cuvîntul", an IX (1933), ianuarie 21, nr. 2781, p. 1.**

[3] **„Revista Fundațiilor Regale", an I (1934), iunie, nr. 6, p. 196—201.**

[4] **Comarnescu, Petru,** Peisajul generațiilor tinere, **în „Ultima oră", an I (1929), februarie 21, nr. 46, p. 2.**

[5] **„România literară", an II (1933), septembrie 2, nr. 81, p. 1.**

[6] **Vezi „Rampa", an XVII (1934), aprilie 6, nr. 487, p. 1.**

[7] **„Vremea", an VII (1934), aprilie 22, nr. 334, p. 4.**

[8] **Vezi „Revista Fundațiilor Regale", an VIII (1941), februarie, nr. 2, p. 472—475.**

[9] **„Revista Fundațiilor Regale", an X (1943), septembrie, nr. 9, p. 631—635.**

[10] **Mircea Eliade,** Fragments d'un Journal, **II, 1970—1978, Edituara Gallimard, 1981 (citat după manuscrisul original în limba română).**

Mircea HANDOCA

Prof. Surendranath Dasgupta
for Mircea Eliade
104, Bakulbogan Road
Bhowasipore
Calcutta, Bengal.

Exp. Petru Comarnescu
10 General Lahovary
Bucarest 3, Roumania, Europa

20 ianuarie 1929

Dragă Mircea,

Am lăsat să treacă multe zile ca să pot să-ți trimet o scrisoare mai ca lumea. Dar nici azi nu voi izbuti să-ți scriu toate cele pe care am dorit să ți le comunic. Voi fi deci incomplet și puțin sintetic, deși aș fi vrut să-ți schițez atmosfera de aici, în urma plecării tale, mai exact după plecarea ta.

Dar măcar incomplet, îți voi scrie despre multe și mărunte. Întîi despre grupul quartet stricat prin plecarea ta.

Polihroniade retrăgîndu-se din grupare, m-a supărat nu atît plecarea lui, cît metoda nesinceră și neprietenească în care s-a comportat față de mine.

O bună bucată de vreme nu ne-am văzut. Apoi a început prin „Vremea" să bagatelizeze problemele generației. I-am interzis să facă acest lucru.

În sfîrșit, uitarea a venit și ea, și legăturile de intimitate, iarăși. Dar desigur, într-altfel de cum era înainte. Cu Jianu însă, legăturile mele de prietenie s-au intensificat. Ba chiar o anumită criză a mea, scurtă dealtfel, și curioasă pentru ceilalți decît pentru mine, a găsit în Jianu înțelegere și dragoste neașteptată.

Între timp ne vedeam cu Stelian Mateescu, Vulcănescu, Sandu Tudor, iar cu Paul Sterian incidental. Din cînd în cînd întruniri pe la fiecare.

Dar lipsea simpatia reciprocă, atît de caracteristică acelui quartet de astă vară. Lipsea chiar atmosfera prietenească.

Am început să mă dezamăgesc de unii dintre convorbitori și ei de mine. Nu ne înțelegem și pace, pentru că fiecare făceam probabil incursiuni care nu plac celorlalți. Lui Sandu Tudor, eu și mai ales Mateescu nu-i permiteam să se amestece în artă și critică. Vulcănescu nu-i dă voie lui Stelian să fie rău și mie să fiu critic, pentru că ar fi inconformitate cu religia.

Sandu Tudor nu-mi dă voie să apăr pe Dumnezeu, pentru că n-am autorizație specială. (Într-o zi, la Capșa, Minulescu, rostind o infamie la adresa lui Hristos i-am făcut un proces crîncen, care era să se isprăvească sîngeros. Sandu Tudor impasibil, a suferit acuzații din parte-mi). De aici un mare scandal la o întrevedere de la Stelian Mateescu. De atunci animozități fățișe între Sandu și mine.

Totuși ne mai vedem. Vulcănescu se dovedește, pe zi ce trece, o minte bine ordonată, cu idei conforme principiilor, dar pare-mi-se, puțin nesincer (îl țin sub o observație, care va putea dura ani mulți). Nu este însă un creator și nici n-are simț critic. Este un admirator pasiv și comod al valorilor sigure. Atitudini comode și fără risc, puse în numele religiei. Cred că nu este lipsit de un anumit oportunism și, deși credeam că abandonează din credință, criticismul, acum cred că nici nu are posibilitatea acestui criticism activ și permanent. Poate va da o operă de comentarii filosofice.

Stelian, mai categoric decît oricînd, dar mai mult în teorie, decît în practică. Și el este, pentru mine, o mare întrebare. Pînă unde merge încrederea în sine și unde apare inconștiența realității, sunt întrebări la care nu aș putea încă răspunde. Cred, însă, în puterea lui critică. Cred, deși nu am încă dovezi indiscutabile.

Sandu a ajuns la preț, prin curentul religios ce se accentuează, zi de zi, la noi.

Polihroniade se ocupă serios la „Vremea" și așteaptă ocazii nimerite (după el) ale intrării triumfale în partidul liberal. Pînă atunci publică articole documentate, unele chiar cu îndrăzneli de comentarii personale și ipoteze frumoase.

Jianu este un om care nu-și poate găsi locul pe care l-ar merita. Îl încurcă sentimentul și delicatețea sufletească prea accentuată pentru vremea de azi. A scris cîteva lucruri bune, între cari un înțelegător portret al lui Arghezi și altul despre „Actualitatea lui Bergson", pe care ceilalți îl găsesc inactual. Aceasta, despre alții.

Evenimente culturale, puține. Blaga va scoate poezii în volum. Al. Teodoreanu a obținut mare succes cu volumul **Hronicul Măscăriciului Vălătuc. Gîndirea** a organizat niște conferinț pro-domo, în care gîndiriștii se interelogiază. Crainic a vorbit pe ton de polemică despre doctrina revistei atacînd pe Enescu, lăudînd pe Georgescu-Breazul, P.M. Balș și V. Băncilă. Călinescu a vorbit ieri despre Blaga în chip lamentabil-baroc, pretențios și sterp. Unul din sală i-a strigat : „Ajunge, e opt fără douăzeci !". Sîmbăta viitoare vorbește Bădăuță despre Cezar Petrescu. Va fi ceva nemaipomenit.

Cioculescu n-a răspuns prin scris lui Stelian. I-a intentat, însă un proces, în urma sfatului meu, care nu pot admite moravuri dubioase și lipsa de atitudine. Dar a căzut baltă procesul, rezumîndu-se la un interogator al lui Stelian la procuror. (Să nu-i vorbești lui Stelian despre astfel de lucruri, căci nu-i fac plăcere). Eu, din prietenie pentru el, am vrut să aibă conștiința răspunderii faptelor sale.

Ce reviste mai apar, ce se mai întîmplă vei vedea din colecția numerelor apărute pînă acum ale ziarului **Ultima oră**, al D-nei Micaela Catargi, pe care ți-l trimit cu multă dragoste. Vei fi la curent citind pagina pe care o conduc, cu toate polemicile din ultimul timp. Vei vedea ce-a urmat după retragerea mea de la **Tiparnița** al cărei număr cu ancheta ți-l trimit.

Cum am ajuns la **Ultima oră** ? Tocmai cînd eram în plină îndoială de mine și într-o nemulțumire gravă, D-na Catargi a insistat să primesc conducerea paginii. Am primit ca o ultimă încercare în gazetăria literară. Pagina o voi duce-o pînă la vară, cel mult. Dar aici intrăm într-o serie de fapte strict intime care s-au petrecut în mine și în competițiunile unor fapte care se vor petrece în afară de mine.

Eu îți trimit ziarul ca să te informez despre ce se petrece la noi. Pe mine, însă, să nu mă judeci după cele ce vei citi acolo. Nu sunt eu, răutăciosul și violentul din această pagină. Atît pot să-ți spun.

Viitorul îți va dovedi că nu mint, și că încep să nu mă mai mint nici pe mine însumi. Ca lucruri mărunte pregătesc o serie de articole — revizuiri asupra evoluției ideologiei după război. În **Ultima oră** voi publica despre evoluția **Gîndirii** o serie de foiletoane. Voi căuta pe cît posibil să te țin la curent cu ce se petrece la noi. Eu însă cred că ar fi preferabil pentru tine să nu știi ce e pe la noi. Cînd te-oi întoarce oi ști să privești altfel lumea și mai multe întrebări încă ți-ar iscodi mintea.

Eu de-aș pleca departe, n-aș vrea să știu nimic despre țară și oamenii din ea. Ar rămîne legăturile nereale care m-ar întări și m-ar face mai util la întoarcere. Tu scrie-mi, dacă nu fac rău trimițîndu-ți ziarele, care te pot distrage și apropia de atmosfera pe care bine ai făcut că ai părăsit-o pentru o bună bucată de vreme.

De asemenea, dacă crezi posibilă colaborarea ta la pagina mea, te-aș ruga să-mi trimiți, oricît de rar, dar să-mi trimiți, cîte ceva de tine. Plătesc 500 lei articolul.

Gîndurile mele te urmează adesea și se leagă de amintirea ta mai des și mai intens decît crezi.

Cu prietenie

Petru Comarnescu
1929

NICOLAE BREBAN

Spiritul românesc în fața unei dictaturi

EPOCA „LIBERALISMULUI"

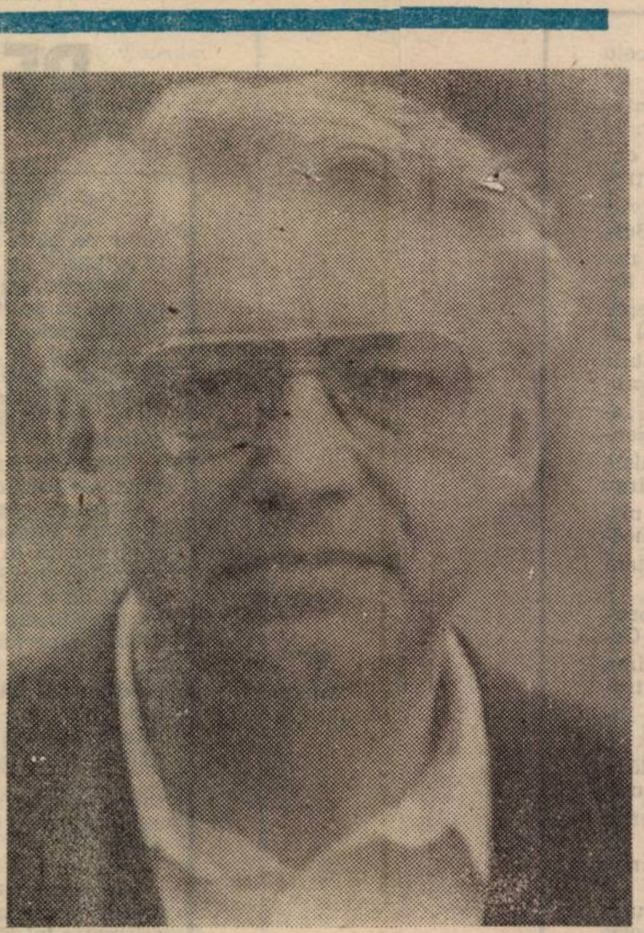

[.:.] Paradoxul puterii totale este tocmai pierderea puterii, dacă prin putere înțelegem forța efectivă care controlează și îndrumă un sector de creație, de producție a valorilor materiale, și nu împlinirea unor capricii sau ordine izolate, mai degrabă pitorești decît eficiente social ! Într-adevăr, cu cît Ceaușescu s-a depărtat, după vara lui '71, mai decis, mai grăbit, de propriile sale idei și inițiative de dinainte, de proprii săi colaboratori din partid și economie sau cultură, cu atît el însuși a devenit mai puțin eficient cu atît enormul aparat statal și politic a devenit mai rigid, mai ineficient, mai inert, pînă la cotele dezastruoase de astăzi, cînd întreaga țară pare un continent cufundat în mare sau acoperit de lava unui vulcan mînios și nebun !

Ei bine, cum a reacționat tehnocrația română față cu această îmbolnăvire treptată a primului om în stat ?

O știm azi : prost, deplorabil. Într-atît, încît singurul nostru curaj, astăzi, este de a recunoaște deschis, bărbătește, fără să cerem circumstanțe atenuante. Evident, putem invoca extrema abilitate și tenacitate a fostului nostru idol, susținerea lui din exterior de către cele mai puternice state, numeroșii săi prieteni din lumea a treia (care îl susțin și azi, probabil), fragilitatea instituțiilor noastre și în primul rînd a bisericii etc., etc.

Absența unui profund simț civic, inexistența aproape, în ultimele secole de istorie românească a unor adevărate mișcări de jos, organizate și lucide, pentru limitarea puterilor discreționare ale unei elite boierești sau ale unui domn tentat mai mult sau mai puțin de o aventură a puterii, absența unor adevărați lideri ai republicismului. La noi, generația lui 1848 număra un singur astfel de lider — Nicolae Bălcescu, istoric, jurnalist luminat și spirit republican superior, dar el nu și-a găsit audiență în generația lui, într-o Românie nu deplin coagulată național, într-o intelectualitate ce-și căuta instrumentele și identitatea. Un om care a murit departe de țară, un utopist rătăcit în alt secol, într-o altă, naivă, civilizație.

Vorbeam ceva mai sus despre demisia gravă și aproape de neînțeles a intelectualității române în aurora puterii comuniste, în anul 1948. Demisia unei generații sigure de sine, numărînd personalități uriașe, legendare care, spre deosebire de colegii lor iugoslavi, unguri sau polonezi, nu au știut să facă compromisuri cu puterea născîndă și ezitantă încă a comuniștilor, ci au aruncat totul peste bord ; în frunte cu M. Sadoveanu, ce și-a închiriat nu numai numele și arta, ci a propus, în romanul „Mitrea Cocor" (premiat cu premiul „Lenin"), modelul colectivizării țăranilor români, în fapt, o copie a colectivizării sovietice pînă la milimetru. Nu am fi vrut ca Sadoveanu, numit „Ceahlăul" literaturii, să ia otravă la o masă a jertfei, ca antecesorul său, Decebal, în fața trupelor împăratului Traian — vai, noi înșine nu mai avem puterea, acel **virtús**, de a cere și practica o calitate în curățenia, în totalitatea ei ; de aici, probabil, și incapacitatea noastră (a artei noastre) de a intra în tragic ! — nu îi cerem nici măcar să fi tăcut, să protesteze prin tăcere în fața valului barbariei ce se anunța ! Nu, am fi dorit doar ca acel compromis al său, prostituția sa să fi fost nuanțată ; am fi dorit să surprindem pe fața sa, deja augustă, urmele acelui **clin d'oeuil,** indiciul dintotdeauna al locurilor acelea din jurul Dunării, al unei supuneri nevoluntare, prin care, cel puțin spiritul nu urmează în literă degradarea trupului sau a instrumentului!

S-a întîmplat, poate, cu intelectualitatea noastră de azi și cu cea a anilor 1948, ceea ce se întîmplă nu în tragedii, ci în vodevilurile grotești sau în filmele fantastic-naive: dansul, primii pași de dans ai unui lacheu brutal și stîngaci (poate ca în „Tangoul" lui Mrozek) cu fostul demnitar ! Primul, încă uimit de noua sa putere, al doilea, încercînd să-și salveze „prestigiul" deja ruinat de istorie. Binențeles că nu eram pregătiți pentru ce urma să vie: precipitarea istorică brutală, alianța rușinoasă cu statul nazist, pătrunderea irațională în interiorul continentului rus, apoi mascarada „eliberării" de către tancurile unei armate căreia îi era greu să diferențieze între dușmani și aliați recenți, abili. Și, cine știe, supriza cea mai mare, mai profundă, nu a fost „eliberarea" de către armata sovietică, ci acel tip de eliberare; ea a surprins nu numai inteleghenția română, dar și înțeleptele puteri occidentale; tancurile și camioanele sovietice ce pătrundeau în toamna lui '44, libere, pe pămîntul românesc (marca „Studebaker") purtau nu numai soldați tineri, transpirați și cu adevărat eroi, dar și o noutate teribilă în tactica și strategia armată : arma ideologică, războiul fără sfîrșit, ocupația totală, profundă, abisală, nu numai a teritoriului, ci și a instituțiilor, moravurilor, limbii înseși, ideilor, culturii, istoriei ! Da, mult timp după ce tancurile și camioanele „Studebaker", încărcate cu blonzii și voioșii tineri sovietici și sovietice trecuseră de granițele noastre, îndreptîndu-se spre ținta lor finală, „spre Berlin", tancurile lor ideologice continuau să are solul nostru ideatic și instituțional, să are istoria noastră ce trebuia să conțină răzbunarea luptei lor de clasă, să are limba noastră, ce trebuia să-și extirpe latinitatea și să împrumute în grabă sunete și vocabule slave, din ce în ce mai slave !

Nu este exclus ca revoluția bolșevică să fie nu un accident al istoriei, ci o adevărată revoluție socială, asemenea revoluției franceze, deci o răsturnare a straturilor și normelor sociale în avantajul unei clase tinere și nedreptățite istoric, răsturnare ce declanșează enorme rezerve de energie, de timp istoric, de viitor social ! Nu punem aici în discuție revoluția bolșevică, nici pe Troțki sau Lenin și nici convulsiile ei ulterioare. Ca în capitolul dedicat proletcultului românesc atragem cu umilință atenția asupra confuziei ce poate să se nască — și se naște mereu, cu o ciudată vitalitate a confuziei ! — între o autentică revoluție, generată pe sol propriu, dintr-o proprie și specifică contradicție între forțele interne, sociale, ideatice sau de producție, și un „import" sau „export" al revoluției, întreprindere din ce în ce mai tipică și creatoare de confuzii tragice la sfîrșitul secolului nostru. (Se pare că, mai profitabil *à* **long terme,** azi, nu e investiția și exportul de capital sau tehnologie, ci, văzînd moravurile laxe și indecizia ce ne marchează tot mai mult, investiția și exportul de **sisteme totale de idei,** de așa-zisele fanatisme religioase sau politice).

Intelectualitatea noastră tehnică și culturală s-a simțit părăsită, aproape trădată după cel de-al doilea război. Noi, cei care aveam zece ani la sfîrșitul catastrofei militare a Europei, n-am avut nici măcar această circumstanță atenuantă, această „consolare" în fața unui for noastre, de etern-copii sau etern-idioți, încearcă justițiar invizibil și supra-uman, cum mințile să-și imagineze. (De aici, timbrul indicibil de amărăciune al romanelor lui Kundera !).

Ar trebui, poate, să ne întoarcem fețele visătoare și nătîngi dinspre „modelul francez" spre cel „polonez". Dacă vrea să „reintre în istorie", intelectualul român va trebui să părăsească tendința naiv-romantică de a-și căuta modele **auguste** (cum a făcut-o Eminescu cu Lenau și Schopenhauer, Blaga cu Rilke sau Arghezi cu Baudelaire) în Europa de Vest. Sau, mai bine : nu spre modele culturale, oricît de perfecte, va trebui să ne orientăm radarul simțului nostru superior al imitației, ci spre cele pragmatice. Spre un Andrzejewski, romancier venerabil, ce înființează, la începutul anilor '70, comitete de ajutorare a familiilor muncitorești lovite de represiunea brutală de la Gdansk, împotriva unui Partid Unic Muncitoresc, care deținea în mod absolut puterea, realizînd, acest scriitor (aflat în seara existenței sale), asistat de cîteva zeci de universitari și intelectuali, visul — întrucîtva utopic — al unui Sartre, al unui Lenin : **alianța** reală a intelectualității și clasei muncitoare, cu ajutorul paradoxal (dar nu pentru Polonia !), al Bisericii catolice, vii și militante.

Scurta eră a liberalismului din România — între 1964 și 1971, în afara unor cvasi-descentralizări ale puterii, a unor discursuri, cînd bunul simț și simțul practic păreau că-și fac din nou loc, în afara îndepărtării de la putere a vechilor cadre prea compromise de stalinism, în afara unor surprinzătoare alianțe internaționale, acea perioadă, deci, a avut și victimele sale : cele mai numeroase și mai spectaculoase au fost cele care s-au reunit în Piața Palatului, cînd Nicolae Ceaușescu, înconjurat de Biroul politic al C.C. (din ai cărui membri nici unul nu mai este azi în funcție !) a condamnat invazia din Cehoslovacia ; erau zeci și zeci de mii de oameni înfometați de demnitate, de bun simț, de adevăr în istorie. Dar și alte mii și mii de „victime" ce nu au fost neapărat acolo, la acel meeting spontan și liber, pentru prima oară după două decenii nesfîrșite de teroare și confuzie brutală a valorilor, cetățeni care-și păstraseră un rest de demnitate, un sfert de speranță și credeau — dacă nu pentru ei înșiși, măcar pentru fiii și fiicele lor — într-o posibilă restaurare a normelor raționale de muncă și comportament uman ; victime răspîndite în toată țara românească, numeroase cadre specializate din toate domeniile producției de valori, adevărata comoară a oricărei națiuni. Fără să știe, ieșeau cu toții dintr-o închisoare — cea a unei ocupații străine, a unui imperiu militar și ideologic, — pentru a intra în culoarul nesfîrșit și tenace al subconștientului unui singur om.

De ce nu au luptat, de ce nu luptă, va suna, spontan și rațional, orice reacție de bun simț **din afara** cercului blestemat al pasivității noastre, din afara granițelor și a unui cod tiranic de care ascultă — se pare — și azi, locuitorii României ? ! (Nu numai străinii ne pun această întrebare, dar chiar noi înșine, în exil de mai multă sau mai puțină vreme, trăim această stupefacție în fața pasivității interne, **uitînd** unii dintre noi că acolo, în interior, înainte de a pleca, de a fugi, de a ne revolta în forma cea mai primitivă, mai individuală, mai egocentrică, noi înșine am trăit paralizia fricii, incapacitatea de a ne organiza împotriva unui stăpîn exersat în putere și în știința ei).

De ce nu au luptat, de ce nu au început să lupte ! Da, dar începînd **de cînd ?** Eseul de față pleacă tocmai de la această incertitudine : de cînd, din ce moment anume al flagrantei injustiții sociale, istorice **ar fi trebuit** să începem lupta, să ne organizăm, adică să ne alegem lideri, să înfruntăm riscul oricărui conflict cu puterea care, în România, a fost mai întotdeauna arbitrară și de la sine înțeleasă. De cînd anume, din ce secol, din ce deceniu al secolului nostru, în ce an, în ce zi, la ce oră dramatică și vizonară ar fi trebuit să părăsim ascultarea binevoitoare și oarbă, pentru a intra în conflict cu stăpînirea ?

În vara lui '71, cînd liderul nostru charismatic arăta indubitabil o poftă lacomă pentru putere, îmbrăcată într-o pledoarie pseudo-morală a „re-educării întregi națiuni" ? ! Sau era deja prea tîrziu ?

Poate ar fi trebuit s-o facem mai devreme, în 1964, cînd conducerea partidului și Dej s-au folosit de „harta economică" a sovieticilor pentru a-și lărgi baza puterii ; atunci, folosind ocazia rupturii „lor", a șefilor Partidului Comunist Român, de suporterii lor politici, economici și militari, ar fi trebuit să „lărgim breșa" și să ne cucerim **noi,** nu să primim de „sus", drepturi și libertăți reale, măcar în proporție cu cele ce existau deja în țările comuniste vecine, R.D. Germană, Polonia și Ungaria ?

Cetatea Timișoarei

Sau poate într-un moment de mînie populară, în noaptea aceea a anului 1958 cînd, la cinci ani de la moartea lui Stalin, pentru a înăbuși orice simpatie în fașă față de o mișcare asemănătoare „rebeliunii" ungare, Dej (regretat azi de unii nemulțumiți ai prezentului !) a închis 40 000 de oameni. 40.000 de oameni într-o singură noapte ! Ce organizare a poliției, ce determinare sadică a unui singur om, ce pasivitate teribilă a victimei !

Sau poate ar fi trebuit să ne mișcăm și mai devreme : la distrugerea bisericii unite, creatoare a statului modern român și a conștiinței naționale. Sau la procesul brutal intentat lui Iuliu Maniu ! Sau ar fi trebuit să ne revoltăm în toamna lui '40 împotriva aceluiași Maniu și a conducerii Partidului Național Țărănesc, care nu au fost capabili să organizeze și să dea semnalul împotrivirii, dacă era nevoie, cu forța, în fața Dictatului de la Viena, ce ne înstrăina o parte a teritoriului Transilvaniei în favoarea Ungariei horthyste. Nu împotriva venerabilului Partid Liberal al Brătienilor ar fi trebuit să ne revoltăm, ci împotriva alor noștri, a transilvănenilor ce au stat în pușcăriile maghiare, ce de mai bine de două secole au crezut și au luptat pentru „utopia" unității naționale ! Ei, eroii și martirii acestei mișcări, ei erau și cei mai vinovați de pasivitatea în momentul cînd arbitrariul istoric și politic își arăta fața, cînd era în pericol propria lor operă și a înaintașilor lor !

Cînd ar fi trebuit să începem lupta ?!

Oricînd ni se va răspunde. În clipa aceasta !

Poate cea mai gravă eroare a noastră, a celor care ne-am dovedit a fi nu numai martori, dar și actori ai liberalizării, a fost acceptarea luptei pentru lărgirea drepturilor culturii și scriitorilor sau împotrivirea, adeseori eficientă, împotriva intruziunii diverselor organisme și personalități politice în viața literară, în cadre și reguli prestabilite de partid, resturi ale stalinismului ; cea mai importantă era Uniunea Scriitorilor.

E adevărat că prin anii '67, '68, '69, '70, ea și-a pierdut aproape total caracterul ideologic, funcția de „curea de transmisie" a Comitetului Central, devenind o adevărată breaslă de lucru, apărînd drepturile scrisului, editurilor, și scriitorilor, drepturile universității și presei literare, descoperindu-și tot mai mult adevărata identitate și reluînd amplu legătura cu trecutul cultural imediat, timp de două decenii negat și calomniat de către stalinism. Pe acea vreme luptam aproape zilnic în cadrul structurilor acceptate : **Plenarele lărgite** ale Uniunii Scriitorilor (unde veneau sute de membri din toată țara, din cei vreo 1 300—1 500 cîți număra Uniunea, plenare ce nu se mai țin de aproape două decenii !), **Comitetul de conducere** al Uniunii (90 de membri ce se întîlneau cel puțin o dată pe trimestru și care nu s-au mai întrunit de cîțiva ani) sau **Biroul de conducere** al Uniunii, format din 22—24 de membri, ce se întrunea săptămînal, de cîteva ori chiar în prezența șefului statului, totdeauna însă în prezența unor înalți funcționari ai C.C.-ului, fapt care îl făcea eficient (azi, Biroul Uniunii se întîlnește extrem de rar, de două, trei ori pe an, în prezența nu a unor activiști superiori ai C.C., ci a unor mărunți reprezentanți de minister, ce nu au forța de a lua decizii, ci o au, în schimb, pe aceea de a „raporta" mai sus, adeseori tendențios, discuțiile la care participă). Și, bineînțeles, **Congresul** Uniunii, ce, statuar, avea loc la fiecare cinci ani, dintre care trebuie amintit cel din 1968, singurul congres cu adevărat liber, unde au participat toți membrii „plini" și stagiari ai Uniunii Scriitorilor, nu prin delegați, aleși adesea prin manipulări de culise (ca la Congresele de dinainte și de după 1968), congres ce a eliminat din conducerea Uniunii pe toți scriitorii membri ai Comitetului Central, precum și pe scriitorii-unelte ori funcționari ai partidului, formați în stalinism și în perioada post-stalinistă, adeseori mărunți scribi, fără prestigiu, operă, cultură sau talent, pe care partidul îi împingea în posturile cheie de secretari ai Uniunii sau vice-președinți, directori de reviste literare sau directori în ministerul culturii.

Deși, conform statutului Uniunii, Congresul trebuie să aibă loc la fiecare cinci ani, în vederea alegerii noilor organe de conducere și a dării de seamă asupra întregii activități, în vederea bilanțului, din 1981 partidul nu mai îndrăznește să mai convoace Congresul scriitorilor, fapt unic, neîntîlnit nici măcar în stalinism. Astfel, actuala conducere, ilustrată, e drept, de scriitori de primă mînă, cufundați tot mai mult în nămolul oportunismului politic, se află de mai bine de trei ani în afara legalității pe care noi înșine și **ei înșiși,** forurile Uniunii și ale partidului le-au statuat. Ilegalitate extrem de semnificativă pentru haosul ce a cuprins multe instituții din România de azi, deoarece comuniștii au o venerație aproape religioasă pentru respectarea formelor și a structurilor odată instalate.

Astfel, șeful statului și conducerea partidului cheltuiesc cîteva săptămîni pe an în incinta Marii Adunări Naționale, deși legile ce sînt „propuse" aici sînt de fapt hotărîte în plenul C. C., iar în ultima vreme, nici măcar acolo, ci în cercuri din ce în ce mai restrînse : în perioada de doi ani, cît am fost membru al C.C., plenarele acestuia erau deja mai mult formale, cu cîteva excepții, datorate intervenției unor prim-secretari (prefecți) curajoși și cu adevărat pricepuți sau a unor miniștri dornici de inițiative, în sensul rentabilității și modernizării procesului de producție ; hotărîrile se luau în cadrul Prezidiului C.C. și mai ales, săptămînal, în cadrul ședințelor secretarilor C.C., conduse de primul secretar.

În ultimii ani, prin neîncrederea și, probabil, disprețul pe care-l are față de noii săi „colaboratori" — cei vechi, dintre care unii cu autoritate și pricepere reală au fost îndepărtați (Iliescu, Niculescu-Mizil, Ion Gheorghe Maurer) sau au fost compromiși și apoi excluși (D. Popescu, C. Burtică, Ștefan Andrei), președintele statului a vidat de conținut toate formele de conducere a partidului, inclusiv Prezidiul și secretariatul C.C. Deși sesiunile Marii Adunări Naționale sînt regizate perfect dinainte, nimeni nu a îndrăznit niciodată, dintre sutele de deputați ce vin din toată țara și reprezintă toate straturile semnificative ale populației active, să ia cuvîntul împotriva recomandărilor și instructajelor făcute dinainte de către activiștii de partid. E un fel de superstiție acest „respect" pentru formele goale ale pretinsei democrații ; o uriașă pierdere de timp și de energie a atîtor cadre specializate și a conducerii statului, un fel de jertfă fascinantă adusă pe altarul unor vechi prejudecăți umane — reprezentanța populară.

E interesant că aproape niciodată șefii partidelor comuniste care ajung, ca Nicolae Ceaușescu, azi, în postura de dictatori, nu-și asumă această poziție, continuînd, în forme hilare, grotești, mascarada respectului formelor constituționale. Eu cred că acest lucru se întîmplă nu numai de teama opiniei publice internaționale, ci e, mai degrabă, un fel de act magic confuz, un ritual de care nu se pot debarasa inșii cei mai determinați și mai „liberi", trădînd un gust al ceremonialului, al unui teatru politic vag și perfect gol.

Dar tocmai această goliciune a formelor m-a impresionat cînd am asistat de cîteva ori la ședințele parlamentului (în România, presa și publicul nu sînt admise) : cîteva sute de indivizi ce ascultau cu plictisită încordare false propuneri de texte de legi, retorica în clișee a inginerilor, țăranilor, ofițerilor sau scriitorilor, care suie la tribună și coboară cu gesturi mecanice, transpirați, jenați, dar și obosiți, plictisiți existențial de propria lor impostură ; activiștii de partid ori securiștii care se preling pe lîngă pereți, ies și intră cu figuri preocupate sau zîmbind larg, simpatic, gros ; sau conducerea de partid, încremenită în balconul ei ; șeful statului, apt de a asista nemișcat, ca o statuie de ghips, sub costumul lui închis, veghind, ca în vis, peste o adunare onirică, ce se mișcă, schimbă fraze, iese la bufet, ține un discurs — o hîrtie cu multe ștersături (ale diverselor nivele prin care a trecut) —, o enormă mecanizare a existenței, de parcă, pentru absolutismul comunist, convingătoare, sacră, respectabilă este forma socială goală la extrem !

Într-adevăr, rareori poți întîlni, chiar și în țările conduse de o mînă de indivizi, o formă atît de extirpată de conținut ca aceste sesiuni de parlament sau, sub Ceaușescu, niște plenare C.C. Parcă un Regizor din afara cercului puterii, cineva care îl depășește și pe El, atotputernicul om, insuflă scenariul rigid acestor mișcări mecanice, onirice ; mici armate de indivizi care au străbătut cariere dificile de muncă, studiu, de arivism mai mult sau mai puțin înzestrat, care au format familii și grupe de susținători ce construiesc și dărîmă case, fabrici, norme, ce schimbă uneori fața unui ținut, se trezesc, deodată, goliți aproape în întregime — de fapt, nu **aproape,** ci **total !** — de existență, individualitate. Timp de trei zile sînt actorii unei piese mute, în ciuda atîtor fraze pe care nu le aude nimeni, pe care nu le citește nimeni ; o alienare profundă, radicală, înspăimîntătoare și fascinantă ! Fascinantă pentru ei, actorii acestui **film mut,** ai acestui **vis social,** în care nu mai există și nici nu mai e nevoie de conținut, de substanță, în care statul „muncitorilor și țăranilor" al lui Lenin e transformat în teatrul unei idei perfecte și goale !

Ei bine, de teamă și de enervare că Congresele Uniunii Scriitorilor nu se pot vida prea bine de conținut, ele sînt azi oprite. La ultimul, cel din 1981, s-au înregistrat și atacuri aproape directe la persoanele auguste, iar toată lumea literară a fost pedepsită prin faptul că șeful statului nu a participat la încheierea lui. Pedepsită nu atît prin absența lui — era pentru prima oară cînd un șef de partid român nu participa la încheierea unui Congres al scriitorilor —, cît printr-o tăcută, tenace, vicleană tactică a răzbunării prezidențiale : tăierea fondurilor bănești, a hîrtiei, interdicția de a circula peste granițe, de a ține ședințele statutare, interdicția de a discuta cu scriitorii străini invitați (din ce în ce mai rar !) sau obligația, nouă, după două decenii de la stalinism, de a întocmi, după o astfel de întrevedere, un raport scris, tip informare pentru poliție (revolta de azi a poetului Mircea Dinescu pleacă tocmai de la refuzul semnării unei asemenea circulare care vine o dată pe an la revistele Uniunii și prin care li se reamintește scriitorilor obligația de a raporta orice întrevedere sau discuție cu un străin), limitarea tirajelor ! O carte de succes, o carte premiată de Uniunea Scriitorilor — celelalte foruri care acordau premii literare : Ministerul Culturii, Academia, U.T.C. sau alte instituții și organizații ce încurajau cartea interesantă, bună **au renunțat,** în ultimii ani, din lipsă de fonduri, să mai premieze cărți —, orice carte bună, deci, salutată de critică, cumpărată masiv de public, nu poate fi tipărită în continuare decît cu o aprobare ce vine de la cabinetul prezidențial sau al doamnei președinte. Aprobarea vine însă extrem de rar și, se înțelege, doar pentru spiritele „înțelegătoare" și „vag entuziasmate" ale noii epoci, pentru cei ce pictează portretele președintelui sau pentru cei ce trimit telegrame de felicitare de ziua onomastică, pentru cei care cred, împreună cu președintele, că România trebuie să devină tot mai mult o țară **curată,** tot mai **românească,** pentru cei care falsifică **naiv** statisticile sau care colportează cu fervoare zvonurile cum că ungurii au pretenții teritoriale, că evreii stau în spatele unei conjurații universale, că baptiștii, susținuți de unele cercuri americane, sînt anarhiști mascați, că germanii sînt proști patrioți români, deoarece nu se pot resemna să numească orașele înființate de ei în sudul Transilvaniei, începînd cu secolul XII, cu nume românești. Toate, **toate** emisiunile literare sau culturale la radio și televiziune au fost desființate, redactorii de specialitate au dispărut, au dispărut din toate revistele literare și de copertile cărților portretele ce arătau publicului fețele scriitorilor ale căror cărți le cumpăra în librării ; au dispărut și necroloagele sau prezentările de scurte date biografice de pe coperta ultimă a cărților. Toate arată un **exces** de individualizare, toate, tot mai mult sau mai puțin voluntar, tind să pună în umbră figura președintelui ce trebuie să se afle nu numai în vitrinele librăriilor (de unde fotografia și cărțile sale, discursurile sale, compuse în diverse epoci de diverși negri-activiști superiori ai cabinetului prezidențial, au aruncat afară **toate** cărțile literare), dar ea, fața sa, unică, trebuie să plutească peste tot, să impregneze și să îmbărbăteze conștiințele în opera lor de edificare a socialismului-național român.

Iată pedeapsa prezidențială ! Și ca act de liniștită răzbunare, interdicția de a convoca un alt Congres al scriitorilor, de teamă ca această întrunire, oricît de supravegheată și de bine pregătită, și-ar crea un conținut al ei, ei nu ar fi perfect „organizată", deci nu perfect **goală !**

(1989)

(va urma)

Cronica literară

Arhipeleagul M.A.I.

Unul din cele mai inspirate gesturi ale agonizantei noastre instituții editoriale este tipărirea, la editura „Humanitas" a cărții lui Virgil Ierunca, **Fenomenul Pitești**. Oportunitatea ei tocmai în acest moment al separării apelor de uscat, este dincolo de orice dubiu. O carte tragică. O carte cutremurătoare. O carte ce ar trebui să devină, începînd din chiar acest moment, lectura de căpătîi a celor care încă mai cred în înaltele valori morale ale comunismului. Ea deschide simbolic mult așteptatul proces al comunismului în România. **Fenomenul Pitești** constituie și cronologic prima ridicare a cortinei asupra unor împrejurări care au creat profilul demențial al totalitarismului românesc.

Carte-document, **Fenomenul Pitești** risipește în modul științific orice iluzie în legătură cu legitimitatea comunismului în România. Din păcate nu numai a lui. E greu să nu vezi, dincolo de bestialitatea unor indivizi, morală cu un spectru mai larg. Complotul comunist s-a bazat, și la noi, și în alte părți, pe o benevolă colaborare a unor elemente declasate. Pornită de la ideea extinderii, ba chiar a generalizării Gulagului sovietic, ocupantul împreună cu un mare număr de autohtoni, a imaginat una din cele mai cumplite metode de „reeducare" a deținuților politici: transformarea pușcăriașilor în torționari ai tovarășilor de închisoare.

Punctul de iradiere a acestui experiment (care întrece mult în cruzime îngrozitoarea mașinărie represivă a comuniștilor chinezi) este închisoarea de la Pitești. Prin forța împrejurărilor acolo fuseseră adunați numeroși opozanți ai comunismului. Cea mai mare parte dintre ei erau, e drept, legionari. Dar nu în exclusivitate. Monarhiști, ori chiar membri ai partidelor istorice ei sînt supuși unui program de exterminare ce întrece tot ceea ce imaginația perversă a unei istorii smintite a putut scorni. La acest capitol românii contribuie cu propriul personaj demonic, demn de galeria marilor scelerați. Eugen Țurcanu, fost legionar, fost comunist (în această ordine, de altminteri, firească) devine unealta prin care comandantul suprem al securității românești, Nikolski, își pune în aplicare diabolicul plan. Un plan de o stupefiantă simplitate: victima și torționarul erau închiși în aceeași celulă. În felul acesta tortura se desfășura necontenit. Virgil Ierunca vede aici, cu un umor tragic, aplicarea în domeniul dreptului comun a teoriilor lui Makarenko: „Infractorul, conștient că e un element declasat care nu mai are altă salvare decît sprijinul partidului își ia sarcina de a-i reeduca pe alții, care au fost în situația lui, pe drumul cel bun. În fapt, Poemul pedagogic al lui Makarenko se traduce prin aplicarea torturii neîntrerupte".

TOTALITARISM și LITERATURA ESTULUI

VIRGIL IERUNCA

FENOMENUL PITEȘTI

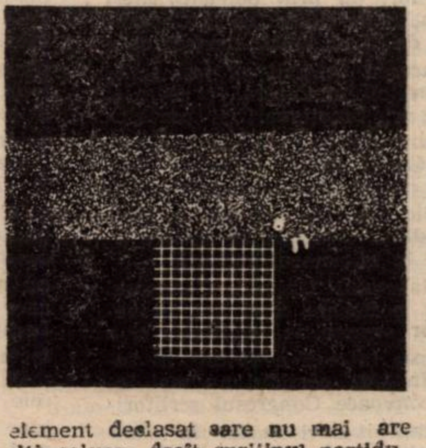

Pe cît de simplu, pe atît de neîndurător, sistemul își dovedește, în scurtă vreme, eficiența. Alcătuindu-și o echipă de schingiuitori, care va prolifera prin fiecare element „recuperat". Țurcanu duce tortura la limite arareori întîlnite în analele carceralului. Ținînd la distrugerea psihică a deținuților, Nikolski își găsise colaboratorul perfect. După o meteorică trecere prin mișcarea legionară, Țurcanu începe o frumoasă carieră în partidul comunist. Demascat și întemnițat, el înțelege că singura șansă de a-și ușura soarta este colaborarea cu securitatea. Care era, în fond, ținta ultimă a „reeducării" de la Pitești ? Răspunsul lui Virgil Ierunca sintetizează concluziile unui studiu amănunțit : „Scopul Securității, inițiind reeducarea de la Pitești, nu era numai de a doborî forțele vii ale unei mișcări politice — oricare ar fi fost ea — ci și de a anihila metodic, și fără posibilitatea de recuperare, forța de opoziție a totalității tineretului deținut". Planul diabolic al torționarilor era următorul : ancheta fără sfîrșit, nemiloasă, bestială venea ca o completare la ancheta așa-zicînd oficială. În felul acesta, se lărgea necontenit cercul demascărilor. Transformîndu-i pe deținuții reeducați în torționari, se asigura și complicitatea la crimă. Pe bună dreptate, Virgil Ierunca trasează o paralelă cu **Posedații** lui Dostoievski. Situația creată la Pitești ține, într-adevăr, de demonism, irațional și de o neomenească ferocitate.

Lucrul cel mai înspăimîntător al experimentului de la Pitești e supunerea totală, animalizarea necondiționată a victimelor. Ușurința cu care deveneau călăi spune ceva despre satanismul torționarilor. Sau despre eliminarea elementului uman în această sinistră escaladare a violenței. Uniți de conștiința aceluiași păcat, deținuții coborau, în fiecare zi, încă o treaptă a nelegiuirii. Faza ultimă a reeducării era torturarea celui mai bun prieten. Abia în felul acesta deținutul se putea considera „recuperat" : în clipa în care nu mai exista calea de întoarcere în zona umanului.

Cartea lui Virgil Ierunca descrie o întreagă tipologie a acestor nefericiți. Pentru că, într-un asemenea proces, e greu de stabilit procentul în care călăii erau și victime. Exceptînd grupul restrîns al lui Țurcanu (adică al schingiuitorilor care nu fuseseră, în prealabil, schingiuiți ei înșiși), ceilalți alcătuiau doar un segment din scenariul propriei lor decăderi. S-a scris extrem de puțin despre închisoarea din Pitești, tocmai pentru că există foarte puține mărturii. Chiar după ce experimentul a început să fie extins (Gherla, Jilava, Aiud etc.), o vreme a mai putut fi păstrat secretul acestor sinistre operațiuni. Însă în nici una dintre închisori nu s-a reeditat, la aceeași scară, grozăvia Piteștiului. Sistemul era acolo atît de bine organizat, încît sinuciderea (în care mulți vedeau o salvare) se excludea de la sine. Așezată la oarecare distanță de oraș, închisoarea oferea condiții ideale pentru o izolare desăvîrșită.

Ce se întîmpla, de fapt, dincolo de zidurile pușcăriei? E greu de spus în cîteva cuvinte. Documentarul lui Virgil Ierunca — selectiv, la rîndul său — oferă o diagramă cuprinzătoare a inimaginabilelor atrocități comise de o serie de indivizi coborîți sub nivelul speciei. Bestialitatea în plină dezlănțuire, degradarea umană prăbușindu-se accelerat pe cele mai de jos trepte ale perdiției, violența neîncetată și respingătoare cauzează veritabile mutații genetice. Piteștiul a produs, poate, pentru prima oară, „omul nou" al comunismului. Studenții reeducați erau, în fond, niște mutanți. Trimiși la Canal, la Tîrgu Ocna, la Ocnele Mari, ei erau niște adevărați arhangheli ai reeducării. Cea dintîi breșă în acest sistem în plină expansiune, care lasă o pată neagră pe obrazul poporului român, s-a produs la Tîrgu Ocna. Atunci s-a aflat pentru prima oară în afara sistemului concentraționar despre atrocitățile de la Pitești. Odată perforat învelișul ce izola etanș această lume paralelă a demonilor cu chip uman, mecanismul a început, încetul cu încetul, să se destrame. Pe la mijlocul lui 1952 el își trăia ultimele zile. Însă perioada de trei ani în care el a funcționat din plin rămîne una din cele mai rușinoase din istoria României. Ea e un semnal de alarmă asupra resurselor de violență care au întrecut în atrocitate multe dintre experimentele în materie ale gulagului sovietic ori ale reprimării maoiste. Comunismul românesc și-a pus în abis, prin fenomenul Pitești, propria istorie: cu un genocid a început, ca un genocid a sfîrșit.

Cartea lui Virgil Ierunca e populată cu personaje fie demonice (Țurcanu și echipa lui torționară), fie tragice. Dintre acestea din urmă, figura părintelui Calciu-Dumitreasa recompune, în efigie, întreaga dimensiune a căderii și a răscumpărării. Între bestialitate și martiraj, Gheorghe Calciu a străbătut gama completă a acestui infernal calvar. Contribuție de mîna întîi la cartografierea hărții gulagului românesc, a acestui arhipelag sinistru al ministerului de interne, **Fenomenul Pitești** depășește cu mult simplul scop al informării. Ea este și o admirabilă fenomenologie a lui **cum a fost posibil ?**

Mircea MIHĂIEȘ

Virgil Ierunca, FENOMENUL PITEȘTI, Ed. Humanitas, 1990.

cronica măruntă

pornografie

● Nimic nu a depășit în abjecție acest veac, scria undeva Marin Preda, care totuși spera, în 1970, că există niște limite ale abjecției.

● De-ar fi trăit, s-ar fi convins că fiecare dintre zilele anului de grație 1990 cam acest lucru vor să-l demonstreze: că orice limită a abjecției poate fi înfrîntă de presa noastră eliberată. ● De ziarele noastre proaspăt democratizate. ■ De ziarele noastre în căutare de cititori, scandal, bișniță electorală. ■ Dacă există la un anume nivel al scandalului o competiție a abjecției cu candidați **la cel mai abject foileton**, de departe autorul celor mai murdare pagini le semnează, în **Baricada**, Cezar Ivănescu. ■ Există vreun scriitor român cît de cît important care să nu fie urmărit de furia demolatoare a lui Cezar Ivănescu? ■ Poetul baricadist promite corecții severe, „urecheli" ș.a.m.d. ■ Din fiecare număr răzbate ideea că s-a născut cel mai de seamă dintre cei mai de seamă. ■ Că în **Baricada** se pronunță însuși Făt-Frumosul literaturii române. ■ Ca nu cumva să-l confundăm pe stradă cu Zmeul, își publică în fiecare număr și poza. ■ Ce se întîmplă în **Baricada** pe spațiul unui foileton semnat de poet se află risipit mai în fiecare dintre publicațiile electorale combatante: o competiție a abjecției. ● Dintr-una aflăm că domnul Dan Petrescu, ministrul adjunct al culturii, ar fi fost condamnat cu ani în urmă pentru viol. ● Foaia guvernamentală în care se produce propozițiunea guvernamentală sugerează o comparație între tînărul cărturar și Rasputin. ● Aceeași comparație o sugera și presa ceaușistă prin cîțiva dintre matadorii ei în frumoasele vremuri în care Dan Petrescu se număra printre foarte puținii disidenți români. ● Un memorial imprevizibil-pornografic citim în **România literară**, nr. 17 a.c. sub semnătura lui C. Beldie și intitulat **Rhetorul**. Cele două pagini de revistă fac parte din volumul inedit **Oameni văzuți de aproape (1900—1950)** și sînt consacrate lui Nae Ionescu. ● Într-una dintre poze îl putem descoperi pe C. Beldie alături de Cora Irineu, D. Ioanițescu, Nae Ionescu (de fapt, în anul pozei, 1919: Nicolae Ionescu), R. Ortiz, E. Bucuța. ● E grupul de la **Ideea europeană**, revistă deloc neimportantă pentru cultura română. ● Dintre numele celor citați mai sus, singurul insignifiant e C. Beldie: dacă i s-a dus buhul pentru ceva, i s-a dus pentru istoriile sale amoroase. ● În aceste pagini, scrise, bănuim, în anii în care numele lui Nae Ionescu era înjurat în mod obligatoriu, fostul coleg de la **Ideea europeană** a crezut de cuviință că e cazul să hulească și dînsul, în stilul său de maestru amorez pe care i-l recunoștea cafeneaua literară: „Și pe lîngă asta, impotent, leneș, obosit congenital, incapabil de abandonurile firești ale prieteniei, dragostei și aplicației la muncă (Beldie scrie asta!!!, n.n.); necunoscîndu-i-se vreo mare prietenie sau pasiune, în afară de metresele și comperii sau complicii lui în afaceri necurate; obligat de timpuriu a fi suplinit la cursurile sale totdeauna improvizate și a scrie, tot mai rar și tot mai șters, cîte un articol de gazetă, de o ultimă manieră totdeauna împrumutată; umplîndu-și golul și urîtul unei asemenea existențe cu lectura romanelor polițiste și cu tovărășia, nimeni n-a știut de ce natură, a femeilor tinere și frumoase..." ● Dacă vreun oficial al anilor '50, beat de pofta de a murdări valorile „burgheze" ar fi scris aceste rînduri, le-am fi citit amuzați azi, ca pe un document denigrator. ● Și am fi făcut haz de stilul grivoise al politrucului. ● Dar un venerabil care n-a reușit să lase în urmă decît niște pagini sclivisite, puține, un om cunoscut nu atît pentru participarea sa la înfăptuirea culturală, ci pentru contribuția sa la folclorul decoltat al cafenelei literare să și-l ia aliat, și în acest stil, pe Noica („Iar Contantin Noica, alt elev sau discipol căzut pe brînci înaintea magistrului, se ridică astăzi — **cînd?** n.n. — după atîția ani, se scutură pe pantaloni de praful idolatrilor, aruncînd umbrei elizeene epitetul de necrezut urechilor: «un escroc»!") mi se pare de-a dreptul insultător. ● Chiar nu mai ținem minte nimic din rîndurile lui Noica despre Nae Ionescu, ca să-i dăm crezare memorialistului? ● Și dacă avem oroare de necontenita înălțare la ceruri, de beatificarea unor nume, de ce le-am tîrît, pe altele, prin noroi înainte de a le cunoaște cu adevărat? ● În acest an al scrisului pornografic, să ne păzim măcar de insulte. ● S-ar putea ca mai tîrziu să ne fie rușine de ele. ● Căci, oricum, va trebui să ne fie jenă de foarte multe dintre întîmplările acestor vremuri mai mult sau mai puțin revoluționare.

Anemone POPESCU

Fizica şi metafizica poeziei

1. Cîte dintre comentariile istoricului literar se adresează cu adevărat cititorului de poezie informat aparținînd strictei, (noastre) contemporaneități? Cîte, chiar, din lecturile criticului contemporan? Pentru ce au optat aceștia odată dezbărați de istorismul comod, de picanteriile sursieriste, de factologia și sociologismul atîtor interpretări avînd ca obiect un secol și jumătate de poezie? Din ce perspectivă vor fi recitiți, așadar, Eminescu și Macedonski, dar Coșbuc, Anghel, Iosif, Goga? Dar larg desfășurata falangă a poeților interbelici, cu Arghezi, Bacovia, Blaga și Barbu —, cu Adrian Maniu și Vinea, Pillat și Voiculescu, Fundoianu, Minulescu, Topîrceanu, Aron Cotruș, Ilarie Voronca? Dar ceilalți lirici ai perioadei interbelice, autori nu o dată prolifici, ținînd ani în șir afișul actualității literare, cu o operă uneori în deficit estetic —, cei intrați pe nesimțite, apoi, în conul de umbră al (dez)interesului public? Cîți dintre aceștia din urmă și cîți dintre favoriții tuturor conjuncturilor de după război mai merită a fi repuși în discuție, reașezați în raftul al doilea, al treilea, măcar, al bibliotecii? Ce pondere vor avea într-o panoramă a poeziei românești autori ce abia urmează a fi recuperați (integral), dar cei neomologați de o critică uneori excesiv de îndatorată gustului zilei, cuvintelor de ordine ale actualității? Cum și destui autori în aparență neimplicați în symposionul celor mari, în schimb cu senzorii extrem de sensibili, tatonînd spiritul poeziei, sensibilitatea dominantă într-o epocă ulterioară? Înaintemergătorii, așadar, structurile lirice necanonice, acei care par să anunțe, o dată și încă o dată, **poetul (Poetul**, dacă e să urmăm o proiecție indusă istoriei literare de mentalitatea comună) **ce va să vină**? Și, nu în ultimul rînd, poate, cît de interesanți ni se vor mai părea o seamă de literatori care au subzistat (mai subzistă) din dividendele istoriei literare, poeții de școală, bravii colportori ai unui limbaj omologat? Uzufructuarii (uzurierii, dar) unui praxis livresc de o anume (necontestată) elevație?

2. Sînt întrebări, iată, acestea, nu neapărat retorice, nici de circumstanță; cîteva din întrebările, doar, ce ne vin în minte de fiecare dată cînd avem în față un volum precum cel recent publicat de Gheorghe Grigurcu, **De la Mihai Eminescu la Nicolae Labiș.** Un volum de analize, o culegere de studii care, făcînd aplicație pe autori intrați mai demult ori mai de curînd în cîmpul de interes al istoriei literare, rămîne, preferențial, ne place să credem, cartea unui critic. O carte ce păstrează, adică, documentarul, referințele la context în limite rezonabile, privilegiind comentariul atent, aplicat, pe text. Propunînd, astfel, o viziune „organicistă" asupra poeziei, o concepție în raport cu care singurul criteriu convențional, admis ca atare, este, fatalmente, cel firesc-cronologic. O spune chiar autorul în **Argument-ul** ce deschide volumul: „Prezentul volum întrunește un șir de comentarii critice închinate unor poeți români, selectați în virtutea a două criterii, convenționale, desigur, ca atîtea altele, dar care ne-au oferit putința unei „regii", într-o materie copioasă, atractivă peste orice margine prestabilită, aspirînd a se confunda cu o veritabilă istorie a poeziei noastre: pe de o parte e vorba de autorii ai căror ani de naștere sînt cuprinși între 1850 și 1935, pe de alta, din rîndul acestora, exclusiv de cei stinși din viață. Fie dintr-un unghi sintetic, fie din unghiul unor considerații speciale, ne ocupăm astfel de totalitatea liricilor noștri importanți și de majoritatea **celor semnificativi**, circumscriși unei epoci **sui generis**".

Sevilla 159

Sevilla, 1593

3. Într-un mod nu mult diferit de cel adoptat în anterioarele sale demersuri critice, Gheorghe Grigurcu tratează în **De la Mihai Eminescu la Nicolae Labiș** exponatul liric ca pe un corp viu, ce participă la o viață a ideilor poeziei, permițînd rapide conexiuni pe orizontala ca și pe verticala istoriei literare. O speță de „comparatism" ce vizează toate palierele textului liric, o „traducere" a acestuia din urmă într-un limbaj critic modern, dens (și nu lipsit de imaginație), tentînd finalmente sinteza — fie, în cutare caz, și numai formula memorabilă, fraza apodictică în măsură a da seama asupra unei opere, a unui destin literar, a unei epoci. Cazul studiilor **Macedonski în orizontul ludicului, Coșbuc, un** homo festus, **Poezia la trecut și la viitor: Șt. O Iosif, Plîns-rîs în poezia lui Bacovia, Adrian Maniu, poet antiorfic Ion Pillat și complexul copilăriei, Ion Vinea sau poezia ca amî**nare etc. etc. Aci, după cum în majoritatea studiilor ce dau substanță volumului, Gheorghe Grigurcu își transformă practica exegetică într-un veritabil ceremonial: o rapidă ochire în cîmpul istoriei (criticii) literare ori pe teritoriile ideilor generale, ale esteticii, delimitarea de unele înrădăcinate prejudecăți în situarea unui autor sau altul, izolarea unei premise de lucru —, urmate, acestea, de analize nuanțate de text. În tot, un demers răbdător, migălos pînă la exces, punînd în contribuție studiul formelor lirice și psihologia abisală, sonurile particulare ale poeziei și miturile literaturii, antropologia și configurația temelor mari — mai pe scurt fizica și metafizica poeziei. Despre Alexandru Macedonski, de pildă: „Avînd un țel revendicativ afișat, lirica macedonskiană e, în însăși substanța sa, o formă de recuperare. Umanitatea poetului nu e, cum s-ar părea, anulată sub tendința estetică, sub fardul gros al iluzionării, sub deghizarea histrionică, ci, obiectiv, recîștigată. Suportînd tensiunea bipolarității realitate-iluzie, ea se activează datorită celui de al doilea termen, se regăsește în climatul de libertate al ficțiunii ne-obligatorii. Înscenarea unei existențe himerice nu reprezintă decît o cale de salvare a existenței aievea, ultragiate, desfigurate pînă la alienare". Despre Ion Pillat: „Termenul mai potrivit e cel de disimulare. În subsidiar, se simte o ocolire a dramatismului personal, o eschivă a impactului liric propriu-zis, în favoarea execuției unor tablouri mitologizante. E un deficit de temperament, de energie moral-estetică, ce se silește a se compensa. În întreaga sa carieră, Pillat a căutat motive, pretexte, forme ale unui ca și cum, care să-l scutească a ieși în scenă, a se pune în chestiune în afara protocolului cultural. Tehnica sa morală a fost una a retractilității, a estompării, a reținerii publice. Cu cît substanța intimă e mai avar pusă în joc, cu atît crește disponibilitatea unei imagistici conduse cu fantezie și cu devoțiune (adesea cu mai multă devoțiune decît fantezie), într-o direcție sau alta". Și exemplele, desigur, ar putea fi sporite, tot așa cum disocierile în marginea analizelor criticului. Ne oprim, deocamdată, aci, din lipsă de spațiu. Nu fără a spune că, alăturînd prezentului op anterioarele cărți despre poezie ale lui Gheorghe Grigurcu, am putea avea în față nucleul unei istorii a liricii românești scrisă din interior, participativ. O putem aștepta, desigur, realizată în toate conexiunile specifice unei întreprinderi de acest gen. Posibil să ni se pară mai seducătoare așa cum se prezintă acum, ca bruion, ca ipoteză de lucru a celui ce, trecînd în revistă (polemic ori nu) autori aparținînd istoriei literare, însoțește, cu o bine temperată solicitudine, manifestările poeților contemporani.

Lucian ALEXIU

*** Gheorghe Grigurcu, DE LA MIHAI EMINESCU LA NICOLAE LABIȘ, Editura Minerva, 1989**

ERATĂ. În cronica literară **din numărul trecut, ultima coloană, r. al cincilea de jos: „... al pesimismului** eminescian și răceala bacoviană își **dau întîlnire..."(C. U.)**

•

Ilustrația din numărul 19 (pagina 13) al revistei noastre reproduce o lucrare a artistului plastic Vasile Pintea.

CANDIDAT

Sînt termeni bine știuți de toată lumea, care nu se ivesc, totuși, în priveliște ca să-și întețească frecvența decît stîrniți de împrejurări deosebite. Așa se întîmplă cu termenul din fruntea acestor însemnări, familiar celor legați, într-un fel sau altul, de procesul de învățămînt: el revine pe buzele lor mai ales în anumite perioade ale anului, adică în preajma diferitelor concursuri de admitere. Zilele acestea însă, cuvîntul se referă exclusiv la cei pe care îi vom alege ca să ne reprezinte în conducerea treburilor țării, ca deputați, senatori, președinte. Așa stînd lucrurile, mi se pare nimerit, poate chiar util, să luminăm obîrșia cuvîntului și peripețiile lui semantice pînă și-a adjudecat sensul de azi.

Nu va fi lipsit de interes să semnalăm prezența lui **candidat,** neologism latino-romanic (lat. **candidatus,** it. **candidato** etc.), și în alte limbi decît cele romanice, de pildă în germană și în rusă. El a ajuns, astfel, un termen internațional, un cuvînt european. În treacăt fie spus, nucleul termenilor latino-romanici circulînd fără vamă dincolo de fruntarii și fiind cu înlesnire înțeleși de orice om școlit, ei bine acest nucleu lexical sporește pe zi ce trece, constituind, încă de pe acum, baza adevăratei limbi a viitorului, mai temeinică și, în sensul cel mai bun al termenului, mai „aluzivă" decît așa-zisele limbi artificiale, inclusiv **limba fără țară chemată „esperanto".**

În structura lingvistică a lui **candidat** e identificabilă rădăcina **cand-** a verbului latinesc **candere** „a fi în flăcări", iar mai tîrziu „a fi alb, a fi de un alb luminos, strălucitor". Dacă ne amintim că, în gîndirea folclorică, flăcărilor și focului li se atribuie virtuți purificatoare, nu ne vom mira că derivatul adjectival latinesc **candidus** nu semnifică doar „foarte alb", ci și, în sens figurativ, „curat, pur, neprihănit". Chiar atunci cînd sensul propriu, concret-material pare să triumfe, cel moral se înfiripă undeva, într-un plan mai adînc, chiar dacă secund, al expresiei. Într-o odă celebră, Horațius ne descrie muntele Socrate **nive candidum** („strălucind sub povara zăpezii"). Cititorul modern al poetului venusian nu se va opri la sensul strict fizic, ci îl va transgresa, orientîndu-se cu pași cutezători către cel figurativ, moral: „înzăpezitul Socrate", bucurînd ochiul cu **candoarea-i,** sugerează, deopotrivă, „neprihana" și rîvna firească spre ea. Nu e greu de sesizat că și **candoare** (lat. **candor, candoris)** răsfrînge saltul de la concret la abstract, adică de la înțelesul „însușirea de a fi de un alb strălucitor" la sensul de „puritate, neprihană", cu care neologismul s-a instalat în lexicul limbii române actuale. Dar marii poeți surpă granițele ferme dintre cele două sensuri, iar, de pe urma acestei învălmășiri, poezia nu are decît de cîștigat. V. Voiculescu: „Nu mai cunoști această licoare cristalină? / E dragostea: strivită în teascul greu de chin, / Dintr-un sonet într-altul am tras-o ca pe-un vin, / Și vers cu vers, de-a lungul, am limpezit-o, lină. / Ca ochiul unui înger îi este-acum **candoarea**: / Tumult și spumă, drojdii în drum a lepădat: / Din cruda fermentare atît a mai păstrat, / Îmbătătorul spirit, tăria și ardoarea" **(Ultimele sonete...).**

Dacă am reținut că sensul primordial al rădăcinii latinești **cand-** este acela de „a fi în flăcări", vom admite cu destulă înlesnire înrudirea istorică dintre neologismele **candid** și **candoare,** pe de o parte, **incandescent,** și **incandescență,** pe de alta. În sfîrșit, se înseriază aceleiași „familii" încă un neologism, **incendiu,** cu „derivatele" sale (**incendia, incendiar** etc.), dar și verbul moștenit **încinge** „a aprinde (focul), a înteți" (din lat. **incendere**). Într-una din prelucrările sale schillereene, **Mănușa (Der Handschuh),** Eminescu îi conferă acestui verb accepția figurativă de **„a izbucni în chip violent".** Iată primele versuri ale poeziei: „Lîng-a leilor grădină regele Francisc așteaptă / Ca să vadă cum **s-o-ncinge** între fiare lupta dreaptă".

Revin, acum, la adjectivul **candid,** cu precizarea că, din modelul său latinesc, **candidus,** s-a dezvoltat, tot în latină, adjectivul de formă participială **candidatus,** semnificînd, înainte de orice, „înveșmîntat în alb". Se impune, acum, lămurirea relației subiacente între acest înțeles primordial și cel dobîndit ulterior, anume „persoană care candidează pentru a fi aleasă într-o funcție de răspundere". Relația aceasta, întunecată de-a lungul vremii, este pe cît de interesantă pe atît de firească. În „garderoba" lor, strămoșii noștri aveau un strai „de gală" (am zice noi astăzi), chemat **toga candida,** pe românește „toga albă". Cei ce rîvneau să dobîndească pentru sine una din înaltele dregătorii ale statului trebuiau să se înfățișeze alegătorilor purtînd un asemenea strai. Așa cerea **mos maiorum,** „datina străbună". Într-o astfel de solemnă împrejurare ei deveneau, la propriu, **candidați,** prin urmare, „îmbrăcați în veșminte de culoare **albă".** Cu același prilej, mai mult decît oricînd, **albul** își actualiza puternicele sale valori simbolice aluzive, trimițînd, direct și nemijlocit, către ideea de „candoare", de „imaculare", de „neprihană".

G. I. TOHĂNEANU

Pe vremea lui Ceaușescu, cititorul de literatură avea timp. Televiziunea nu mai exista, ziarele, exceptînd cîteva — și acele cîteva doar prin puține rubrici — erau ilizibile. Ideea politică, a participării la viața cetății nu mai stăruia nici în amintire. Intelectualul se retrăgea înlăuntrul său pentru a rezista. Iar acest înlăuntru era blindat de lecturi.

Tocmai acest blindaj a creat o intelectualitate care, la rîndul ei, reclama cartea **(lectura) ca formă de supraviețuire.** Tema supraviețuirii prin lectură **devine una dintre temele preferate ale scriitorului român. Poate că înainte de a fi poet sau prozator, scriitorul român era cititor de literatură.**

Ce s-a întîmplat după 22 decembrie ? Mai întîi, o dislocare a timpului liniștitelor lecturi. Viața cetății a trecut pe primul plan. Intelectualul constrîns altădată la interioritate, trăiește o adevărată voluptate a plonjării în afară. **Ce se întîmplă în for ? Care e pulsul pieței ? Cetățeanul liniștit simte nevoia de a deveni jurnalist : de a avea opinie. De** a-și scrie **opinia. De a fi informat și de a informa. Într-o lume care va fi a pieței libere, întreprinzătorii au simțit cu o clipă mai devreme pulsul pieței și și-au anexat echipa de zgomote. Un bruiaj violent stîrpește nu numai informația, ci și liniștea minimă necesară lecturii. Din cititori, sîntem în pericol de a deveni altceva. Cînd mai citim ? Cînd mai scriem ? Iată întrebări care se detașează, în mod firesc, de altele pe care, voluntar, involuntar, scriitorul român și le pune. Deci :** Ce citiți ? Ce citește scriitorul în primăvara anului 1990 ? **(C. U.)**

SUPRAVIEȚUIREA PRIN LECTURĂ

AUGUSTIN BUZURA : Ce să citesc? Ziare. Le citesc pe toate cîte îmi pică la îndemînă. Din păcate, presa noastră e un rai al diletanților. Multă pasiune, puțină luciditate. Cred că-i o fază trecătoare. **(Alte preocupări ?)** Mă organizez. Institutul român pentru relațiile culturale cu străinătatea trebuie să funcționeze eficient. Dacă am fost pus în fruntea lui, vreau să fac treabă. Sînt convins că se poate. De la **Tribuna** era să fiu dat afară mai demult fiindcă am scris că Rebreanu și Camil Petrescu sînt valori cu care se poate ieși în lume. E momentul să arătăm că se poate.

MIRCEA DINESCU : Citesc ce-mi pică pe cap. N-am timp să citesc. Asta e : n-am timp.

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ : Nu citesc nimic. **(Nici măcar ziare ?).** Nu. Eventual le răsfoiesc, **(Ce impresie vă lasă ?)** Nici o impresie.

ION POP : Citesc ziare. Deocamdată ziare.

LAURENȚIU ULICI : Citesc ziare. Sînt foarte proaste. Literatură, cu mare dificultate. De vreo săptămînă mă chinui să citesc cartea lui Mihăieș și nu reușesc.

EUGEN SIMION : Nu mai citesc nimic. Cel mai puțin mă interesează articolele politice ale intelectualului român. Sînt de o intoleranță surprinzătoare **(Șansa scriitorului în lumea de mîine ?).** Scriitorul bun va avea o șansă, dar nu va fi ușor.

Z. ORNEA : Recitesc **În preajma revoluției** de Stere, fiindcă reeditez romanul. Mi-am propus să nu mai citesc presă. Pînă acum citeam cu o bulimie pentru care îmi fac reproșuri. **(Ce ați reproșa presei ?)** Violența, neseriozitatea, lipsa de decență. Citesc și revistele literare. Datoria noastră e să izbutim măcar atît : să avem publicații literare serioase, care să ducă la o renaștere a literaturii noastre.

EUGEN URICARU : Nu mai citesc cărți. Ca doamna Thatcher, că și ea a declarat asta. Am trecut de la ficțiune la realitate. **(Dl. Uricaru patronează o editură, o publicație, și, probabil, în curînd, un lanț de shop-uri de carte).** Cînd realitatea va fi mulțumitoare, mă voi întoarce la ficțiune

PETRE STOICA : Presă. Atît. Cea literară mi se pare de un nivel mult mai ridicat decît cealaltă. Despre cea politică nu mă pronunț. **(Dl. Petre Stoica e național-țărănist și colaborează săptămînal la „Dreptatea").** Despre cea de bulevard : o salut, trebuie să existe. E singurul semn de democrație.

ION BOGDAN LEFTER : Nu e timp de citit. De cîteva nopți stau în Piața Universității.

NICOLAE BREBAN : Îl citesc pe Vighi. Promite mult. Îl citesc pe Mihăieș, care mă încîntă. Scrie strălucitor.

PETRE SĂLCUDEANU : Nu reușesc să scap de presă. Mă imbecilizez citind ziare. Și un roman de Macha Méril, **Le star.** Ce altceva ?

ION HOLBAN : Citesc literatură de bună calitate. Scriitorul român a trecut la foileton politic. Șansa lui e, însă, literatura.

NICHITA DANILOV : Citesc presă. Îl citesc pe Andrei Platonov. Încerc să-l recitesc pe Dostoievski fără să reușesc. Realitatea impulsionează mai puternic.

SERGIU CELAC : **(Ce citiți ?)** Telegrame cifrate. Și o **Istorie a francmasoneriei. (E o lectură care vă spune ceva deosebit ?)** Pentru cititor, deosebită e orice noutate. **(Mai scrieți ?)** Sigur că prefer să scriu decît să dau interviuri. Dar un interviu e o obligație profesională, așa că trebuie să suport orice întrebare.

CONSTANTIN ȚOIU : Citesc ziare. Unele sînt bune. Au apărut publiciști foarte buni : oameni noi. Sînt uluit de resurecția jurnalisticii, de răbufnirea formidabilă de umor. Mergeți în Piața Universității și citiți afișele. Sînt de un umor nebun. E un fenomen specific acestor vremuri.

MIHAI ȘORA : Nu mai citesc nimic. Nici măcar ziare nu apuc să citesc. Sînt unele articole care îmi fac cu ochiul și nu pot să citesc mai mult de jumătate de coloană. Azi (2 mai, ședință a Consiliului Uniunii Scriitorilor, n.n.) e prima mea **ieșire.** Am nevoie de contacte umane. Sigur că în aceste luni am avut contacte umane cu miile, dar au fost monocorde. Ce ma frapat în mulțimea de solicitări era că nici una n-a fost integrată ideii de bine public. Toate erau legate de cereri personale. Nu incriminez pe nimeni, constat doar. Sigur că reprezentau chestiuni ce își reclamau rezolvarea : fiecare în felul ei m-a atins omenește, dar dezamăgirea rămîne. Nu mi-am putut-o stăpîni. E rezultatul a patruzeci de ani de atomizare a societății civile. **(Veți părăsi ministerul ?)** Da. În primele trei luni n-am scăpat niciodată înainte de ora zece seara din minister. Nu mai vreau să rămîn. Am șaptezeci și trei de ani, mai am trei cărți de scris. Voi rămîne cu probleme de conștiință, dar trebuie să-mi scriu cărțile.

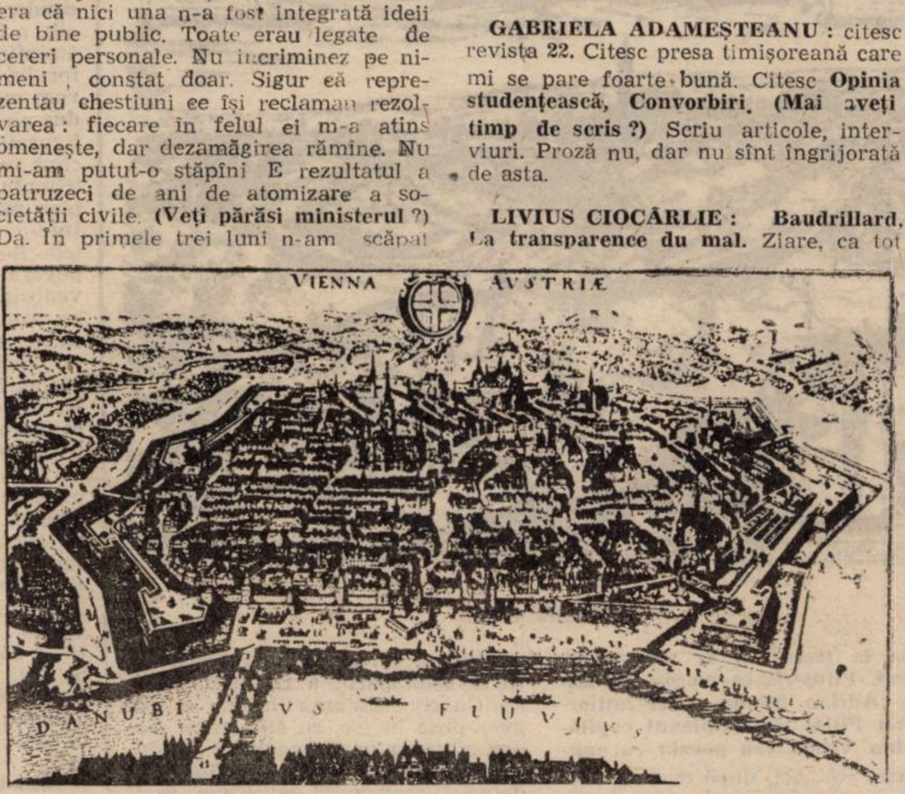

MIRCEA CIOBANU : Citesc autori germani. L-am recitit pe Jünger, cu **Praștia.**

RADU COSAȘU : Citesc Kundera, Nemurirea. Recitesc **Lucien Leuwen.** Ziare, **Libération** și **L'Équipe. (Presa noastră ?)** E foarte efervescentă. . De multe ori, iresponsabilă.

FĂNUȘ NEAGU : Suetoniu. Tolstoi. Nu e prima dată cînd îi recitesc. Mi-e dor de un roman de dragoste. Citesc fără selecție ziare, reviste. Îmi cheltuiesc aiurea timpul : e enorm de mult, e o prostie din parte-mi, om care trebuia să-mi dau seama că citind trei, le-am citit pe toate.

FLORIN MANOLESCU : Ziare. Cărți.

VALERIU CRISTEA : Citesc ziare. Nu-mi fac nici o impresie. Sînt superficiale. Informația e superficială. N-am citit nici o carte în ultima vreme.

FLORIN MUGUR : Acum vreo două săptămîni, un buldozer intrat pe strada mea a rupt cablul telefonic, așa că am fost izolat. Am putut să citesc în liniște. Cărți, ziare. **(Ce ziariști v-au reținut atenția ?)** Un singur nume nou : M. Boiangiu. Altfel, tot scritorii sînt cei mai buni ziariști.

CORNEL MORARU : Lecturile obligatorii ale unui cronicar literar. Cărțile lui Valeriu Cristea (despre Creangă), Blandiana, Eugen Simion. Altfel, sînt într-o fază Blaga **(Ce ziariști vă plac?).** Cei pe care îi știm cu toții : în continuare, deci, Buduca, Țeposu, Dan C. Mihăilescu. Cei mai buni jurnaliști sînt scritorii, nu-i normal să fie așa ?

GABRIELA ADAMEȘTEANU : citesc revista **22.** Citesc presa timișoreană care mi se pare foarte bună. Citesc **Opinia studențească, Convorbiri. (Mai aveți timp de scris ?)** Scriu articole, interviuri. Proză nu, dar nu sînt îngrijorată de asta.

LIVIUS CIOCÂRLIE : **Baudrillard, La transparence du mal.** Ziare, ca tot omul. **(Ce vi se pare deosebit în jurnalistica lunii ?)** Ar fi mai întîi de spus că nu există nici un control al informației. Pe urmă : ziarele exprimă o poziție care mă interesează. Mai importante în ziare decît informațiile sînt luările de poziție.

MAGDALENA BEDROSIAN : De trei luni nu citesc decît ziare. **(Ca redactor al editurii ?)** Ca redactor al editurii am citit o carte extraordinară, **Teze neterminate** de Marta Petreu.

EMIL BRUMARU : Nu citesc decît ziare. Cred că, în timp, se vor alege cîteva care vor reprezenta adevărata valoare a jurnalisticii noastre.

FLORIN IARU : Citesc ziare **(Cum sînt ?)** Proaste, foarte proaste și mediocre

MARIUS TUPAN : **Vitrina cu păsări impăiate,** un roman al meu, topit în 1985. Vreau să-l dau acum unei edituri.

ȘTEFAN AGOPIAN : **Viața lui Constantin Stere. (Ziare ?)** Și ziare. E o violență excesivă de ambele părți.

MIHAI SIN : Ziare, reviste ; autohtone și ce-am mai primit din Franța. Presa e cronofagă. **(Ce ziariști rețineți ?)** Dacă-i rețin, nu înseamnă că-mi și plăc. **(Care vă plac ?)** Paler e un excelent ziarist. Cistelecan.

GEORGE BĂLĂIȚĂ : Recitesc **Cei șapte stîlpi ai înțelepciunii** ai colonelului Lawrence. Presa e ca un nisip mișcător. **(Vreun nume de ziarist ?)** Nici unul.

BEDROS HORASANGIAN : **Viața lui Stere** de Z. Ornea, **Poezii** de Ana Blandiana. Presa e haotică, lipsită de coagulare. Ar fi momentul să intrăm în dialogul de idei.

HORIA BĂDESCU : Nu mai apuc să citesc decît ziare. **(Cum sînt ?)** Luciditatea e cel puțin absentă. E prea multă patimă într-o vreme în care toleranța e necesară ca aerul.

AL. DOBRESCU : Citesc ediția Lovinescu. Citesc consecvent gazetele. Cea mai mare parte a presei e prost scrisă. Materia își pierde, de obicei, valoarea. **(Vreun nume de ziarist ?)** Echipa de la **România liberă,** cu Paler în frunte.

DUMITRU TOMA : Am citit foarte puțin, din Decembrie încoace. Sigur, mă refer la literatură. Citesc, îndeosebi, gazete și gazeta pe care o conduc acuma, deci „Adevărul" din Arad. Am izbutit să citesc luna asta doar cartea lui Dinescu, **Moartea citește ziarul.** Cred că scriitorii sînt atît de ocupați acum, sînt atît de îngrijorați pentru ce se întîmplă în această țară, încît lecturile noastre vor aștepta o vreme ; cărțile sînt răbdătoare. Noi o să ne întoarcem, oricum, mai devreme sau mai tîrziu, la ele.

GHEORGHE SCHWARTZ : Foarte grea întrebare. Păi, culmea : citesc, ca toată lumea, presa, în special, și rușinos este că scriu, scriu foarte mult și nu mai am timp să citesc. Citesc literatură despre perioada antică la care am ajuns în cartea pe care o scriu. Eu zic că-i prea puțină literatură și prea multă politică. Trebuie să ne întoarcem totuși la cultură.

ALEXANDRU DEAL : Din nou și din nou Cehov (teatru) și, bineînțeles, presă, presa noastră cea de toate zilele și culorile. Afectiv sînt alături de echipa „României libere". **(Ce impresie vă fac ziarele ?)** Nu e vorba de impresie, deocamdată. Exact spus : îmi creează o stare de neliniște. Deocamdată atît.

FLORIN BĂNESCU : **(Ce impresie vă face presa ?)** Și bună, și proastă, cum este firesc. Avem cîteva reviste foarte bune : „Dialogul social", spre-o pildă. Îmi place cum evoluează „Luceafărul". Sper să-și găsească și „Orizont"-ul o linie de plutire, dacă tot vorbeam de valuri înainte. O are deja, dar aș vrea mai multă literatură, pentru că eu socotesc că arma noastră cea mai de seamă, politica noastră, în primul rînd, este tot literatura. Nu-mi place „Baricada", pentru tonul imund și mă dezamăgește total „România literară" pentru opiniile vehiculate acolo.

SLAVOMIR GVOZDENOVICI : Citesc literatura de exil românească, pentru că sînt foarte interesat pentru niște traduceri destinate revistelor iugoslave.

HELMUTH BRITZ : Eu, implicit, trăiesc în două culturi : cea germană și cea românească. La ora actuală citesc mai ales presa, presă atît din spațiul germanic, cît și cea românească, care-mi place foarte mult. Ce nu-mi place la presa română este că e atît de pulverizată nici unul din organele de presă n-a reușit să-și atingă țelul, adică să influențeze masa, opinia publică într-un sens bine stabilit încît să dea roade în viața politică și socială, ceea ce la ziarele germane este cu totul altfel. Acolo, dacă citesc în „Frankfurter Algemeine" un articol în care se demască o afacere, de oricare natură ar fi ea, politică sau economică, în „Spiegel" mai ales, dacă citesc acolo un articol, știu că dacă nu se răspunde la acest articol a doua săptămînă poate să cadă dacă nu tot guvernul, dar cel atacat sigur pică. Și este după gratii.

ALEXANDRU PIRU : Nu citesc nimic, în afară de ziare. Și numai titlurile lor. (Ce ziariști v-au reținut atenția ?). Nici unul. Nu avem ziariști. De patruzeci de ani nu mai avem ziariști.

Anchetă realizată de :
Cornel BOGDAN
Cornel UNGUREANU

Livius Ciocârlie

Fragmente de jurnal

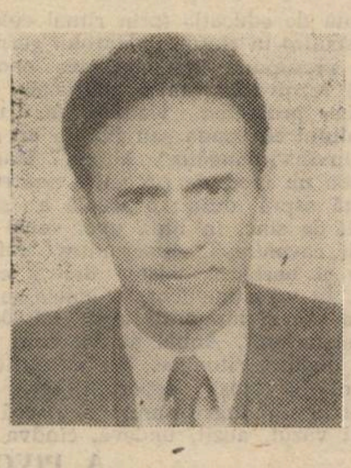

Curios lucru, nici o idee despre literatură nu sună cît de cît acceptabil în jurnal. Arunc una referitoare la Proust. Imediat răsar cuvinte dintr-astea poluante, „idee", „referitoare la". De cînd a început să mă intereseze ce scriu pentru eventuale cărți de eseuri mă ocup tot mai fără rîvnă de jurnal. De adăugat nu mai adaug și mă plictisește strașnic să-l transcriu. Voiam să mă achit de un proiect în legătură cu primul an la Timișoara, după facultate. Trebuia să încep cu școala dinspre Preyer, colț cu Văcărescu, pe linia lui doi. Cel mai bine, mi-am zis, ar fi să trec în revistă toate clădirile școlare începînd cu grădinița de pe strada dintre primăria veche și clinicile noi. De fapt, clinicile noi nu existau. Viziunea sumbră a curții strîmte ca un luminator, în dosul pieții Unirii, la școala „Spiru Haret". Mai adăugînd, la venirea rușilor, improvizația din Piața Traian, clasa într-un apartament la etajul trei, cu recreațiile pe balconul îngust și lung, dînd, dincolo de balustrada metalică, spre butoaiele cu murături ale unei braserii. Cum ambalajul absoarbe substanța, sau cel puțin aruncă o culoare definitivă asupra ei. Orice ar fi cuprins, lumina romanelor citite era proiectată de coperta lor, iar în colecții, toți autorii aduși la același numitor. Poate că mi-a plăcut așa de mult **Stalki și tovarășii lui** fiindcă, în ciuda imaginii prostești, cu iepuri și cîini, bătea în galben, ca o vacanță fără sfîrșit. Discuție cu Corina dimineața cînd, cum spune mama, nu-i vine la picior. — Îmi dați voie să mă prezint? Tatăl dumneavoastră. Dumneavoastră? — Fiica dumneavoastră. — Ce coincidență! Unde locuiți? — În pijama. — Noi, în pantaloni. Foarte spiritual. Pentru micul burghez Dumnezeu nu există. Există doar biserica, la Paști și la Crăciun. În locul lui Dumnezeu el pune Valoarea. Nu valoarea de întrebuințare. Valoarea pur și simplu. Pentru mama a fost ceasul de aur Schaffhausen. A suferit un șoc nevindecabil cînd l-au vîndut. Tușa N., mai artistă, are orizont mai larg. Totuși, își înnegresc ultimii ani într-o huidumă de casă tristă, cu lemne de cumpărat și tăiat, cu hectare de geamuri de șters, spălîndu-se cu apă rece, uica I. urcîndu-se pe acoperiș să astupe găurile după furtuni. Și-ar cumpăra un mic apartament, dar nu li se dau patru sute de mii pe casă, cît face ea. Li se dau numai trei cincizeci. Că n-ar avea cînd să cheltuie atîția bani nu contează, casa are o Valoare, nu e permis să-ți bați joc de ea. Francezul, după ce a trecut prin școli, scrie la fel de ușor cum vorbește, de unde atîtea cărți artificiale aduse bine din condei. Li se tocește acel simț esențial care e scîrba de creion. Film la lectorat, pe sfert analiză demagogică a condiției mamelor fără soți, pe trei sferturi istorie romanțioasă a unei așteptări, veștedă și pură ca un trandafir presat pe fundul cutiei cu fotografii. Ce viață falsă trăiește francezul tînăr mijlociu! Face caz de '68 ca și cînd ar fi răsturnat lumea, sau i-ar fi murit frate și soră în bătălii. Își recită discursul stîngist plimbîndu-se prin lume ca un domnișor, emite teorii anoste despre condiția femeii, totul după diapazon, cum îi dictează moda dirijată cu dibăcie profesională de niște șnapani care, nici ei, nu sînt mai deștepți. Noi, cel puțin generația mea, cu toată umilința, măcar existăm. Am crescut o dată cu frica, atunci cînd problema taților era să nu fie morți, să nu-i închidă, să aibă cu ce să cumpere mîncare pentru ai lor. Habar n-aveam de mode, trăiam pe apucate, nu pretindeam, nu proiectam, nu speram nimic și, fie că ne-am decis s-o jumulim, fie s-o suportăm, viața și-a păstrat pentru noi densitatea și tensiunea, încît cînd îi aud clămpănind despre Mao sau oftînd la un film de Truffaut, zgîriindu-și blugii cu cărămida înainte de a ieși în oraș și bombănind că li s-a furat apărătoarea de la far, ori i-au ținut prea mult la graniță, mi se par făcuți în laborator. Habar n-au ce-i frica, ce-i umilința, ce-i disperarea, nici bucuria n-au cum să știe ce-i. Sînt, zic ei, angajați. Angajați în ce? Așa cum nu trăiești dacă uiți de moarte, nici să te angajezi nu poți dacă nu riști nimic. În disperare de cauză își inventează constrîngeri și atunci sînt, văzuți de la noi, grotești. Singura lor soluție, să fie destul de dotați pentru o angajare individuală, în ce fac. Angajați anonimi sîntem noi, într-un fel deturnat, angajați în rușine. Cam sumbru tablou dar, ce-i drept, dacă a fi tot timpul cu botul pe labe înseamnă să trăiești intens, atunci las' pe noi.

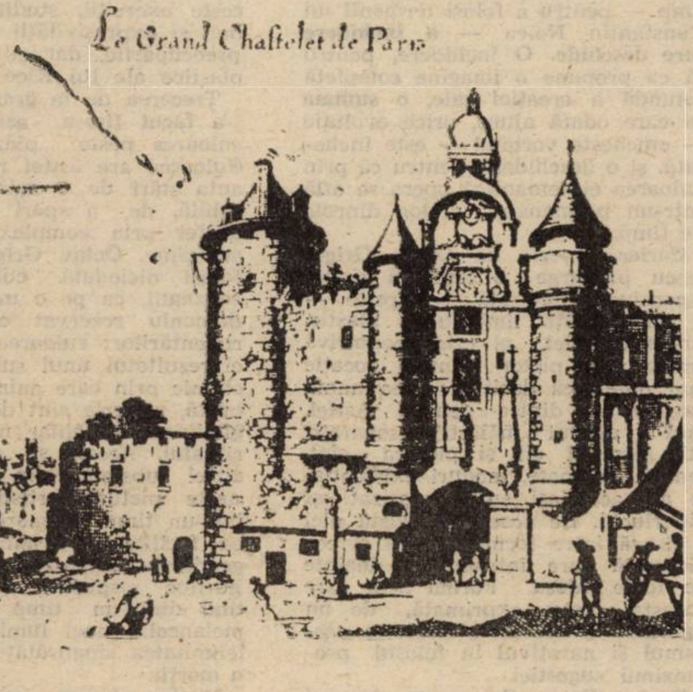
Le Grand Chastelet de Paris

Săptămîna trecută Sara la televizor, despre importanța comisiilor de control obștesc, în calitatea lui de director al policlinicii din G., cărunt sub boneta albă, cu fața tînără, cu fraze închegate, cu aerul lui incert de om serios și puțin demagog. Azi noapte l-am visat, se întorsese din America și povestea cît de mult s-a trudit și tot l-au dat afară. Pînă la ora două mergea cum mergea, mai încolo simțea că-i arde fundul lipit de scaun, se scula, făcea cîțiva pași, și l-au concediat. Tocmai îl aștepta pe Roman, vorbea despre boala lui, dacă să le spună sau nu în Piața Unirii că s-a agravat. L-am sfătuit să nu-i sperie, de altfel vicarul a și murit. Venind Roman, cu nevastă, într-o cameră dînd către piața mare din Fratelia, piață inexistentă în realitate, mi-au spus să deschid ușa ca să văd automobilul lor cel nou, iar eu, ageamiu, l-am confundat cu unul autohton. Venind, deci, Roman, era sănătos. Apoi mă visam în America. Sara era medicul românilor săraci, dădea consultații într-o sală de clasă, bolnavii așteptau în bănci, stăteam mai în fund, lîngă ușă, nu cunoșteam pe nimeni, nici pe el, scena părea să se petreacă pe la 1900, se găsea în sală și Tisu, personajul lui Sorin, în vis țăran de la Mehadia, roșu, borcănat, îmbrăcat în palton de dimie. L-am oprit la ieșire și i-am spus sînt și eu un fel de meginț.

Ar mai fi de povestit întîmplarea cu Richi. Richi era prieten cu Holi, prostuț, liniștit, unul din oamenii aceia blînzi cu care n-ai ce vorbi, așa cum îmi plac. Venea pe la tenis, dar era portar de handbal la C.F.R. juniori. După aceea l-am reîntîlnit pe podul Izvor. Venise și el la București, la filosofie, ceea ce nu m-a mirat mult, filosofia e o chestiune de origine sănătoasă. L-am revăzut abia la Timișoara cînd lucram la muzeu, îl repartizaseră aici. Făcea o muncă obscură, era tot slăbuț, tot prietenos. De la o vreme nu l-am mai întîlnit vreo zece ani. După aceea iar a apărut, dar nu mai stăteam de vorbă, doar ne salutam. Se îngrășase, purta scurtă îmblănită de piele și pălărie mică pe capul rotund. Din nou nu l-am întîlnit cîțiva ani. Am scris cartea, au trimis-o la cenzură de unde, cu observații, au retrimis-o aici. M-au chemat la cenzura locală, mi-au spus ce trebuie să scot, nu mare lucru, și în timp ce lucram cine apare în cadrul ușii? Richi, bineînțeles. Am început să rîd gîndindu-mă cît o să fie de fîstîcit cînd o să afle unde nimerise și i-am spus salve, băiete, te-ai cam rătăcit. Și-a coborît un centimetru muchia nasului, în chip de salut, în sală s-a făcut tăcere și vedeai țurțuri de gheață cum cresc sub tavan, iar unul din oamenii locului mi-a șoptit la ureche: „Faceți o confuzie, e tovarășul director." Și cum vorbea el așa, tavanul s-a prăbușit.

Monica Rohan

Tentată și de literatura pentru copii, Monica Rohan a debutat cu un volum de versuri în formula standard rezervată, începînd cu deceniul opt, celor ce mai găseau un drum de acces spre lumea tiparnițelor : texte grijuliu epurate de gesturi abrupte, ca și de altele multe ce țin de îndrăznelile vîrstelor juvenile, o plachetă bine comprimată din cine știe ce rațiuni superioare, un tiraj care ar fi putut transforma pe oricare dintre celebrissimii zilei în autori **obscuri** ori **confidențiali**. Să mai adăugăm la toate acestea că o anume disponibilitate în opțiuni — pentru o poezie de notație, grațioasă și interiorizată, cum și o practică a ironiei deprinsă, cumva, pe partiturile generației lui Geo Dumitrescu — nu va fi fost prea potrivită pentru a o situa pe autoare în rîndurile compagnonilor săi de drum. Lipsită de publicitate, ca și de formula mai atractivă pentru un public mai larg a unei versificări jurnalistice, poezia Monicăi Rohan, așa cum se prezintă în cele două volume publicate pînă acum, așa cum se prezintă ea astăzi, există ...

Lucian ALEXIU

(CHEMARE CĂTRE OM ȘI ÎMPOTRIVA SINGURĂTĂȚII)

Privirea
prin munții iubirii suind
spre cumplita nevralgie a cerului
în fiecare treaptă de apă calcă privirea peste
fîșii de cer
Prietene — cîtă înfiorată nevoie de tine !
Ca o cîmpie a păcii îmi înverzesc
vorbele către tine și fac roade grele
în fiecare auricol și ventricol
Tu pretutindenea ești
și orice cuvînt zburător
te poartă în osu-i de aer
Spui :
— Nu moare nimeni de singurătate
ba din contră, își întinde și obrazul
celălalt ori partea nevăzută a inimii sale
Dar eu :
Dar eu știu sigur că se moare și se
piere chiar fără nici o rămășiță în urmă
și fără măcar o amintire pentru că
în singurătate nu se imprimă nici
o amintire măcar nici o umbră de
urmă de frîntură de amintire
și nimic-nimic-nimic
Și din nou mi se pare că te aud
cu toate că te-ai camuflat îndeajuns de fierbinte
în mănușa groasă a inimii mele
Și cu ochii de sticlă ai gurii te văd
și te sfărîm între cerul ei dureros
și pămîntul ei deopotrivă.

TE-AM VISAT,

ţineai miinile deasupra creștetului cu degetele
desfăcute închipuind o creastă falnică
bătînd dinspre soare înspre tăceri zăpezii
țineai în miini un cuib uscat
in care prin pielea ovală
pulsa
inima unei privighetori ...

APOSTROF

● **Domnul Chițac** pe prima pagină a revistei **le Canard enchaîné** (numărul din 2 mai). Cu verva (încă necunoscută cititorului român), rățoiul îl înlănțuie pe dl. Chițac cu un nou ordin (în numele noii ordini pe care acesta a instaurat-o în Piața Universității) — „Nuca de onoare“ și cu un titlu aferent: „geniul carpetelor“. (n. trad.: jocul de cuvinte „Carpates“ // „carpetes“ este, deocamdată, intraductibil, în română). ● **Anul rău.** Se pare că 1989 a fost un an nefast pentru ziariștii din întreaga lume: un număr dublu (în comparație cu 1988) de jurnaliști uciși și expulzați. Cele mai flagrante cazuri — în America latină. Bilanț: Jurnaliști uciși — 50; răniți — 90; arestați — 250; expulzați — 55. Publicații interzise sau confiscate — 50. ● **Gorby Doll.** O dec de milioane (care au început să curgă deja, la propriu) a avut producătorul japonez de păpuși, Avanti: o păpușă — Gorbaciov. Bineînțeles, cu acordul „părții sovietice“, dispusă să invadeze — în acest delectabil chip — magazinele din Japonia, Europa și Statele Unite. Păpușa măsoară 25 cm. înălțime și are trei variante vestimentare. în haină de piele, in blue-jeans și costum de lucru. ● **Japonezii (din nou ei atenție!)** au propus spre achiziționare Iranului un uriaș și ultraperfecționat ceas electronic (de amplasat în centrul capitalei). Cuprinsă de entuziasm, presa occidentală își mărturisește nerăbdarea de a-l vedea pe ayatolah în chip de cuc, ieșind zilnic la ore fixe. ● **De la Platon la Lenon.** A apărut (nu de mult) o carte cu totul deosebită (la Grasset, în colecția „le Collège de philosophie“). Autorul, Alexis Philonenko, cunoscut istoric al filosofiei, nu a așteptat 1992 pentru a se convinge că europenii au ceva comun (în afara unei Piețe). **Arhipelagul conștiinței europene** (aceasta e cartea) investighează un patrimoniu, de gîndire comună, tema sau temele „federative“ ale mentalității europene. Arhipelagul lui Philonenko e alcătuit dintr-o puzderie de insule care se numesc Platon, Kant, Revoluția Franceză, Auschwitz, Hiroșima, Beatles. De fapt, o percepere subiectivă a unui întreg trecut, „autobiografia unui umanist, pe fundalul Apocalipsei contemporane“ scriu cronicarii. ● **Dueliștii.** Nu e nici titlul minunatului film englez, nici al cărții care l-a inspirat. E pur și simplu un generic potrivit pentru reportajele care au invadat parte din presa occidentală de senzație. Din fotografii ne privesc tineri frumoși, sănătoși, zîmbind bărbătește printre șiroaiele de sînge care le inundă fața. Despre ce e vorba? Despre **Mensur.** Un duel ritualic german, fără echivalent în nici una din țările lumii. O luptă adevărată? Un sport? O artă? Greu de spus deoarece această formă ultra-rafinată de educație (prin ritual colectiv masculin) în sînul studențimii germane nu presupune nici apărarea onoarei, nici rezolvarea unor conflicte, nici măcar problema victoriei (în urma duelului cu spada sau floreta nu există învins/învingător). Atunci? Mai degrabă un mod de pregătire pentru o viață aspră, dură; o școală a stăpînirii de sine, în linia unei vechi tradiții cavalerești. Anacronism rafinat, dar și barbarie, mister, dar și cruzime. În acest moment, în lumea germanică pot fi numărați peste 100.000 de „mensurieni“. Anual au loc cam 5.000 de dueluri ritualice. Nu a murit nimeni. Și totuși, reporterii scriu (cu mărturisită îngrijorare) că parcă au mai văzut, auzit, undeva, cîndva...

A. PIVOT

Remember

NINOCIKA

Istoria filmului ne-a recuperat recent o capodoperă prin micul ecran. Istoria filmului e oarbă, ca și statuia justiției, și se aseamănă din multe puncte de vedere cu ea. Bunăoară balanța cu un taler mereu mai greu... sau, de ce nu? sabia dreptății (dura lex, sed lex) care în cazul filmului este însuși Oscarul, acel premiu Nobel al cinematografiei hollywoodiene și mondiale. „Ninocika“ n-a luat nici un Oscar, dar dacă ținem minte anul cînd a fost realizat (1939), deci chiar acela de început al celui de al doilea război mondial, și dacă mai ținem seama de regizor, scenarist, și evident... de marea Greta Garbo, filmulețul comic „Ninocika“ face să pălească întreaga istorie super și hiper coproducții care au umplut pe atîția cu bani și onoruri și cu tot atîtea Oscar-uri. Dar nu acestea sînt importante, ci evenimentul, marele eveniment ce aglutinează o sută de ani de istorie umană într-o producție hollywoodiană de serie, cu tot tipicul păstrat. E singura comedie în care, de curînd dispăruta Greta Garbo, acea mare actriță ce refuzase să mai apară pe ecran de la vîrsta de 39 de ani, considerîndu-și opera încheiată, a răsturnat în ochii noștri și, de bună seamă, ai celor de după noi, întreaga istorie a filmului. Pentru că banala comedioară „Ninocika“ poate sta fără teamă alături de celebrul „Dictator“ al lui Chaplin... Nu „Pe aripile vîntului“ e o capodoperă a filmului, ci „Ninocika“. Acest mărunt film pe care noi, cei născuți în timpul sau după război nu l-am văzut decît în seara zilei de 30 aprilie pe un ecran de televizor. Nu iau în seamă ticurile genului și moda filmului timpului ci extraordinarul dialog, jocul de excepție al Gretei Garbo și, înainte de toate, scenariul genial. Da, genial, fără ghilimele pentru că era scris probabil cu cîteva luni înainte de începerea celui de al doilea război mondial si avea să rămînă pentru toate țările ocupate de victorioasa armată sovietică și devenite apoi „satelite“ sau, altfel spus, socialiste. Scenariul filmului (și dialogul) e de o premoniție ce face să pălească „Dictatorul“ lui Chaplin, pentru că acolo un actor de geniu ilustra la modul comic un personaj real, parcurgîndu-i, chiar, bune porțiuni din biografia reală. „Dictatorul“ a făcut una dintre cele mai fulminante cariere din istoria filmului pentru că Hitler a fost învins. Actualitatea lui pentru români a avut în anul acesta o scurtă revenire. Nimeni nu a știut, însă timp de 51 de ani, de necunoscuta sau uitata „Ninocika“, devenită abia acum un film de geniu, ce nu ilustrează biografia unui personaj odios, ci a unei întregi lumi contemporane scindată în două mari emisfere de metal, ambele concave, ambele lucioase pe dinăuntru, ce se oglindesc reciproc. O lume ruptă în două, fracturată ca un măr tăiat perfect de o sabie. Va trebui să le reunim la un loc singuri, acum, cît mai e vreme. Dar pentru că mai am o speranță, vreau (și nu sînt singurul) să revăd uitatul filmuleț „Ninocika“, pierdutul „Ninocika“, cenzuratul „Ninocika“ în rețeaua cinematografică a întregii lumi, în tirajul cel puțin egal cu al „Dictatorului“ lui Chaplin, să mă pot duce de cîte ori vreau la el, să rîd, să plîng, și să repet: „Da, domnule, totul a fost și este perfect adevărat!“ Fiți lucizi dacă vreți să ne salvăm!

Paul Eugen BANCIU

PLASTICĂ

Interiorizare și luciditate

Prestigios eveniment artistic, expoziția retrospectivă a lui Octav Grigorescu (Secția de artă a Muzeului Banatului) este, în același timp — pentru a folosi termenii lui Constantin Noica —, **o închidere care deschide.** O închidere, pentru că ea propune o imagine completă rotundă a creației sale, **o summa** la care odată ajuns, orice evoluție — omenește vorbind — este încheiată. și o deschidere, pentru că prin valoarea ei semantică opera se află într-un permanent dialog dincolo de timp.

Cariera operei lui Octav Grigorescu parcurge o lentă și sigură ascensiune, datorată — firește — și modernității limbajului plastic. Artist complet, el este deopotrivă grafician și pictor dintr-o vocație mai puternică decît alegerea unuia sau altuia dintre genuri. Astfel, fără a deveni „măiestrii“ separate, atît desenul cît și pictura sînt, înainte de toate, moduri existențiale ale aceluiași eu interiorizat și hiperlucid. De aceea nu există nici o fisură între forma grafică și cea picturală care întrupează, înainte de toate, ideea. Forma prin care aceasta este exprimată, de un figurativ emblematic, ocolește realismul și narativul în folosul profunzimii sugestiei.

Pentru Octav Grigorescu desenul este un continuu discurs interior, temperat printr-o disciplină exemplară, este însăși rigoarea sa intelectuală și morală. Pornind de la idee, desenul este semn devenind mai apoi scriitură. Un model intelectual exprimat grafic cu alertețe într-o esențializare dinamică și potențială, ca în suita intitulată **Ritm tinzînd să devină figură.** Aceste exerciții, studii asupra formei și expresivității îl apropie de preocupările, dar și de rezolvările plastice ale lui Klee.

Trecerea de la grafică la pictură s-a făcut firesc, așternînd treptat culoarea peste „pînza“ desenului. Culoarea are astfel rolul de a nuanța stări de o subtilitate remarcabilă, de a spori cearcănul de mister prin complexitate și prin adîncime. Octav Grigorescu nu va folosi niciodată culoarea precum senzualii, ca pe o materie în sine, domeniu rezervat exclusiv experimentărilor; culoarea va fi pentru el rezultatul unul subtil proces alchimic prin care animalitatea, forța brută, materia sînt domolite, extrăgîndu-se din chiar miezul lor spiritualul. Acesta și constituie de altfel substanța din care se hrănește pictura artistului. Plasată într-un timp imemorial, încremenit, ea facilitează stranii întîlniri legendare. Melancolia rafinată a figurilor respirînd noblețe, răzbătînd dintr-un timp revolut, este melancolia unei lumi apuse în solemnitatea singurătății, a liniștii și a morții.

Mostre ale unei copleșitoare interiorități, pictura și grafica lui Octav Grigorescu sînt reflexul aceleiași conștiințe lucide trăind febril și acut relația dintre natură și cultură.

Ileana PINTILIE

MASONERIA ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE

O legendă mult răspîndită este aceea legată de interzicerea Ordinului Templierilor și legătura ulterioară a francmasonilor cu idealurile acestuia. Similitudinile se explică prin mitul central legat de construcția Templului Sacru. O privire oricît de superficială aruncată asupra francmasoneriei arată însă o deosebire evidentă între cele două organizații. Primele nuclee francmasonice s-au constituit, se pare, ca asociații de breaslă profesionale pe lîngă marile șantiere medievale care au construit catedrale gotice. Istoricește, nu putea exista între Templieri și masonii medievali, care erau simpli meșteri zidari, decît un raport de tutelare seniorială din partea celor dintîi. Suprapunerea sau ulterioara refacere a călugărilor militari în loje francmasonice, așa cum se susținea în istoriile despre masonerie din veacul al XVIII-lea, nu are nici o acoperire în probe documentare. Nici ideea unei răzbunări tîrzii a acestora împotriva papalității nu are temei, deși societatea francmasonică s-a despărțit, la începutul veacului al XIX-lea, de biserică, practicînd un soi de ateism esoteric și simbologic.

În privința ordinului militar monastic al Templierilor, rostul lor inițial fusese acela de a proteja pelerinii creștini veniți să viziteze Locurile Sfinte. Pe lîngă acest scop exista, ni se spune în tratatele de istorie ale societăților secrete, de felul celui al lui Eliphas Lévi **(Histoire de la magie),** și un scop „secret“, legat de reconstrucția templului biblic al lui Solomon după modelul profetizat de Ezechiel. Speculațiile lui Eliphas Lévi prin care se încearcă reabilitarea unei slăbiciuni a Sfîntului Scaun care a cedat presiunilor regelui Franței desființînd Ordinul par și ele nefondate. Autorul citat pune pe seama Patriarhilor Ortodocși ai Constantinopolului încercarea de a folosi Templierii împotriva Romei. Astfel se susține că încercarea de reconstrucție a Templului lui Solomon viza obținerea uzurpării primatului papal prin prestigiul Templului din Ierusalim. Mai mult, sînt căutate filiații simbolice arhetipale din Vechiul Testament care pot ajunge pînă în simbolica masonică. Ordinul templierilor avea ca model inspirator zidarii militari ai lui Zorobalel, care într-o mînă țineau sabia iar în cealaltă mistria. Aceste două unelte-simbol se vor regăsi și în imageria simbolică a cavalerilor templieri, fiind preluată mai tîrziu și de către francmasoni.

În seama lui Hugues de Payens, fondatorul ordinului, s-a pus și relația acestuia cu o sectă a creștinilor ioaniți din Orient. Aceștia pretindeau că ar cunoaște adevărata istorie a Mîntuitorului, deoarece ar avea cheia prin care alegoriile evanghelice ar putea fi citite în adevărul lor. Cheia dezlegării misterelor evanghelice ar avea-o de la sfîntul Ioan din Patmos. Ereziile susținute de ioaniți refuză imaculata concepțiune și-i atribuie lui Isus, în copilăria sa, o călătorie în Egipt unde se inițiază în științele secrete și este recunoscut de preoții lui Osiris ca încarnare a zeului Horus, consacrîndu-l ca suveranul pontif al unei viitoare religii universale.

Eliphas Lévi susține că Ordinul Templierilor avea în paralel două doctrine, una exterioară, catolică, și alta ascunsă, ioanită. Referitor la originea francmasonilor, același autor așează apariția societății în prelungirea directă a unor tradiții esoterice suprapuse unor realități istorice. Francmasoneria, în accepțiunea autorului citat, își are rădăcina istorică în corporațiile breslei zidarilor medievali, de unde și-a luat numele. Aceste bresle s-au instituționalizat ca societăți secrete în Anglia, la sfîrșitul veacului al XVIII-lea. Strămoșii imediați sînt reprezentați de societățile secrete ale rosicrucienilor din Renaștere și de secta creștină a Ioaniților orientali de care am vorbit puțin mai înainte. Francmasoneria preia în arsenalul ei, de învățături tradiționale pe cele legate de Zoroastru și Hermes Trismegistos. Ideile de fraternitate au rădăcini în învățăturile Școlii din Alexandria, în **Apocalipsa** și **Zodar,** cărți esoterice prin excelență. Eliphas Lévi crede și el că reconstrucția Templului este un scop alegoric, ritualic și simbolic, în timp ce adevărata intenție a fraților masoni este căutarea adevărului prin lumina rațiunii umane, dincolo de culte religioase, pe care le văd din perspectiva unei unități religioase pierdute.

Daniel VIGHI

top

„EU NU AM TRĂDAT MUZICA..."

● Interviu cu BÉLA KAMOCSA, membru fondator al grupului „PHOENIX"

Pilu, Mony, Nicu, Bélus, Claudiu — Sfinții . . . anilor '60.

● Chiar de la început, te rog să amintești contextul în care te-ai despărțit de grupul „Phoenix" ● **În 1970, Florin Bordeianu, solistul nostru vocal, a emigrat în S.U.A., noi activînd în continuare în cuartet cam jumătate de an, după care grupul s-a destrămat.** ● Te referi, desigur, la formula inițială, căci formația a mai activat multă vreme. ● **Desigur se impun pentru cei mai tineri cititori niște precizări. Noi am debutat în anii '60 sub numele „Sfinții", inspirat de serialul TV cu Roger Moore. Ni s-a reproșat de către culturnicii comuniști denumirea mistică a grupului. Chitaristul nostru, Claudiu Rotaru, ne-a „botezat" „Phoenix", nume desemnînd mai apoi cel mai popular grup rock din România.** ● Ce s-a mai întîmplat ? ● **Nicu Covaci a testat mai mulți instrumentiști și a reînființat formația. Asta se întîmpla prin 1971 sau 1972...** ● Béla, spune-mi de ce ai plecat, care a fost motivul real al despărțirii tale de Phoenix, de rock în general ? ● **Începuse să nu-mi placă rock-ul. Se cînta prea „în forță", lucru care mă deranja. Probabil că asta ține, într-un fel, și de structura mea psihică. Pe de altă parte, începuse să-mi placă jazz-ul, o muzică mai profundă, mai liniștitoare cu infinit mai multă substanță. Am făcut cunoștință cu pianistul Paul Weiner, care mi-a devenit bun prieten, apoi cu bateristul Pupa Hromadka. El venea tot din rock, cîntase cu grupul „Clasicii" animat de Dieter Hepp, dar Pupa a optat, ca și mine, pentru jazz. Am alcătuit un trio bine cotat de public și de specialiști, am apărut la TV, în programele radio, am înregistrat la terasa „Flora". Era o atmosferă extraordinară care mi-a dat multe satisfacții și cred că nu numai mie. Ulterior ni s-a alăturat și saxofonistul Liviu Butoi. După ce Weiner și Hromadka au emigrat, am alcătuit grupul „Gramofon" cu Butoi, Apreotesei și Farcaș. Ocazional, cinta și Ladner Tiberiu, un altul descins de pe teritoriul rock ului** ● Cîte ceva despre preocupările tale muzicale prezente. ● **Cînt într-un trio, alături de Ionel Bota și Dan Ionescu, abordînd jazz tradițional, cameral aș zice, deoarece nu folosim percuție. Zilele acestea vom deschide Clubul de Jazz Timișoara al cărui responsabil sînt. „Societatea Muzicienilor de Jazz din Timișoara" s-a constituit ca persoană juridică, avîndu-l ca președinte pe ing. Pethö Ștefan, un vechi animtor al jazz-ului** ● Știu că ai avut prilejul să stai de vorbă recent cu **Andrei Ujică**, sosit pentru o scurtă perioadă în țară. Eu nu am reușit să-l întîlnesc. Cred că ne poți da cîteva informații foarte așteptate de cititorii rubricii „Top", vis-à-vis de motivul amînării concertelor „Phoenix" în România ● **În ianuarie, cînd i-ai luat interviul, am stat de vorbă și eu cu Nicu Covaci, propunîndu-i să organizăm concerte Remember Phoenix I și II, respectiv cu participarea componenților din perioada debutului grupului și a celolalți, dar nu am stabilit nimic concret. Andrei Ujică mi-a spus că motivul pentru care se întîrzie turneul formației în țară ține numai și numai de sponsor (firma BASF din Bayern), care, promițînd la începutul anului sprijinirea acestei acțiuni, nu poate pe moment să se implice datorită unor motive de ordin obiectiv, prioritate avînd cîteva acțiuni de gen cu grupuri din R.D.G. S-au ivit, între timp, noi probleme. Ujică mi-a spus că se fac în continuare eforturi pentru ca evenimentul mult așteptat să se concretizeze cît mai curînd posibil. Nu e vorba de o renunțare, ci doar de aminarea nedorită a unui proiect așteptat atît de public, cît de membrii formației „Phoenix". Asta să scrii neapărat, să se știe.**

Petru UMANSCHI

la fanion

Președintele Țopescu!

1. Bine e de Cristian Țopescu, mai ales sîmbăta și duminica după-amiaza. Atunci, C.Ț. stă la Televiziune, alături de campioane ale prea tînărului șarm feminin și ne/se încîntă. Domnia sa, avînd darul vorbitului dat la maxim, este titularul absolut în domeniu — un fel de președinte pe viață — și greu ne-ar veni fără fair-play-ul lui, fără vocea sa, fără acel indicibil amestec de siguranță științoare (în care cele mai solide și insolite informații se alătură patetismului) și grație. După ce Televiziunea ne-a dat aproape certe informații cum că Iosif Rotariu s-ar putea să plece în Turcia, la Galatasaray, iar Gică Hagi este curtat să se facă toreador de (I)Real Madrid (era să scriu invers, adică Roti este curtat de turci), ne rămîne bucuria că, pînă acum, în istoria fotbalului nu s-a consumat nici un transfer de crainici de la o televizie la alta. Dacă, eventual, ni s-ar propune o asemenea manevră, aș veni cu ideea să se facă repejor un concurs de dosare, în urma căruia lupta s-ar da între domnii Dumitru Graur și Cornel Pumnea, la fotografie

2. Etapa de miercuri a campionatului național a marcat, între altele, retragerea „italienilor" noștri de la echipele de baștină, în vederea mai sigurei pregătiri pentru Campionatul Mondial ce bate la ușă. Cum ar veni, preț de șase etape, Steaua și Dinamo vor juca într-un singur picior, desigur nu comun. Fenomenul este de natură să dea o notă de inedit competiției noastre, așa că am și asistat la formații sui-generis (scuzați lipsa acordului în latină), dintre care s-a detașat formula dinamovistă. Așa s-a făcut că Mircea Lucescu a reintrat în teren, la vîrsta de 45 de ani. Pentru marele număr de cititori care cumpără revista „Orizont" datorită rubricii prezentate, am să scriu că recordul longevității fotbalistice îl deține englezul Stanley Matthews, celebrul jucător de la Stoke City, retras la 25 aprilie 1965, exact în ziua în care împlinea 50 de ani! Revenind la fotbalul românesc, zvonuri tot mai insistente spun că va reintra în națională Cămătaru, iar prezența lui Belodedici — ce părea definitiv pierdută — se renegociază.

3. Se pare că recentele evenimente politice din Iugoslavia nu rămîn fără ecou pe stadioane. Duminica trecută, la meciul de campionat dintre Dinamo Zagreb și Steaua Roșie Belgrad a fost o bătaie ca-n filme. Totul a început de la căpitanul echipei gazdă, intrat în conflict fizic cu un milițian ce asigura ordinea. De la acest schimb de neamabilități, iscat doar la cîteva minute după începerea partidei, a izbucnit o încăierare generală, meciul întrerupîndu-se. Au fost răniți 27 de milițieni, iar în tabăra belgrădeană — unde se striga Iugoslavia! — au fost zeci de molestați. S-au smuls scaune, au fost rupte garduri, s-a dat foc. Se pare că luna mai nu este o lună prea pașnică și, cînd remarc aceasta, mă gîndesc desigur la evenimentele de la Heysel, consumate tot în acest interval al anului.

4. Cupa UEFA a fost cîștigată în această ediție de Juventus Torino, în urma rezultatului alb pe care l-a obținut în manșa a doua a finalei cu Fiorentina. În primul meci a fost 3—1 pentru Juve. Deși numele echipei s-ar traduce prin „Tinerețea", team-ul este unul din cele mai vechi din Italia. A fost înființat în 1897 de un grup de tineri de la colegiul Massimo D'Azeglio. Inițial, culoarea tricourilor a fost roșul, imediat însă un fabricant englez de textile oferind actualul design bianconero. Juve este singura echipă din Europa care a cucerit toate trofeele fotbalului, suporteri ei alintînd-o cu „Doamna fotbalului". Din 1971, președintele clubului este fostul ei jucător din anii '50, Giampiero Boniperti. Echipa nu a părăsit prima scenă a campionatului italian din 1964, interval în care a cîștigat titlul nu mai puțin decît de zece ori. Și pentru că tot am vorbit despre longevitate sportivă, să spunem că actualul ei antrenor este celebrul portar Dino Zoff, retras la 41 de ani.

Marcel TOLCEA

Fapt senzațional

Acum zece ani, italianul Aldo Bartolomeo a dispărut, în mod misterios, într-o seară de martie, cînd a ieșit din locuința sa din Roma să facă o plimbare. Încercările familiei lui de a-i da, cu ajutorul poliției și al unor detectivi particulari, de urmă au rămas fără nici un rezultat. Aldo Bartolomeo (contabil la o casă de comerț) studia, în timpul liber, istoria masoneriei italiene. Dispariția sa a fost pusă, la un moment dat, pe seama acestei preocupări. El a reapărut de curînd și a declarat că nu poate explica unde s-a aflat timp de un deceniu, deoarece comunică cu Marele Spirit, iar acesta îi interzice să-și justifice absența. Datorită comunicării cu Marele Spirit, fostul contabil a dobîndit, zice el, printre altele, o nouă calitate : vede prin ziduri. La o primă demonstrație (unde nu i-a acceptat nici pe fotoreporteri, nici pe operatorii TV), a reperat în zidul unei clădiri din secolul trecut o statuetă de aur înfățișînd un muflon (în greutate de 850 de grame). După acest prim succes, Bartolomeo, supranumit, deja, „Omul-detector", este asaltat de numeroși propunători, de la arheologi pînă la căutători (consacrați) de comori.

Iosif COSTINAȘ

Totul despre BETTE DAVIS

XIII

Mama nu părea niciodată neliniștită că ne lasă, pe mine și pe Michael, singuri cu Gary. Îmi era continuu frică de el, o frică de care nu reușeam să scap o clipă, dar adevărul este că, în absența Mamei, lucrurile deveneau cumva suportabile. Cum de îndrăznea să plece știind că eu rămîn cu Gary — e o enigmă pentru mine ; poate că Ea credea cu adevărat în incapacitatea lui Gary de a face rău... credea, poate, cu adevărat că acele certuri, ce aveau loc, din cînd în cînd, nu pot constitui motiv de îngrijorare. Odată, într-un noiembrie, Gary ne-a luat, pe mine și pe Michael, într-o scurtă călătorie în California, de Ziua Recunoștinței (Thanksgiving). Locuiam, cu chirie, nu departe de studioul unde filma Ea. Pentru week-end, am fost invitați să petrecem o zi acasă la Debbie Reynolds și Eddie Fischer. Îmi amintesc ce pereche fericită mi s-au părut atunci și cît m-a uimit să aflu, mai apoi, nu după multă vreme, că Eddie Fischer devenise amorezul lui Elizabeth Taylor. Oh, Hollywood !... Cei doi Fischer, împreună cu copiii lor, fuseseră atît de drăguți ; ziua aceea, în casa lor, fusese minunată. Mama n-avea o părere grozavă despre Eddie Fischer, dar cea despre Debbie Reynolds era cu totul neonorantă : ... o tînără actriță promițătoare, care-i de fapt o scandalagioaică"...

După ce s-au încheiat filmările (la „The Catered Affair"), eu și Michael am fost trimiși înapoi în Maine, însoțiți de mătușa Bobby, iar mama și Gary și-au permis un voiaj, cu mașina lor cea nouă, un Mercedes negru sport, cu tapițerie interioară roșie. La plecare, Mama mi-a povestit, plină de entuziasm, că are de gînd să ajungă cu mașina pînă în Florida, unde îi așteaptă o ambarcațiune deja arvunită de Gary, la bordul căreia vor petrece două săptămîni de vis, pentru ca apoi să se reîntoarcă în Maine, să ne facem restul vacanței de vară împreună. Una peste alta, urmau să stea singuri, numai ei doi, vreo două luni bune ; e sigur că Mama se gîndise că relația lor o să se îmbunătățească. Ea își făcuse rost de geamantane asortate culorii roșii a banchetelor mașinii celei noi ; plecase în acel voiaj încrezătoare, dornică să lase în urmă neplăcerile existenței, fărîmițarea trecutului ; am convingerea că i se păruse cît se poate de simplu să lase totul în urmă, să repare, în doi, totul. Cînd au revenit, după două luni, în Maine, ceva se schimbase, într-adevăr. Un unic lucru era, vizibil, schimbat : masca de fericită încredere, pe care o arborase Mama, înainte să pornească în acea călătorie, dispăruse...

A.P.

Octavian Paler în dialog cu Marie-France Ionesco

• Bucuria, speranța din ianuarie au pălit foarte mult. • Monarhia a fost ultimul regim legitim al României. • Vocea Timișoarei — vocea cea mai pură dintre vocile românești. • Libertate și forme deghizate ale libertății. • Am trăit multă vreme sub tirania monologului. • Vacarmul are și o parte de libertate. • Să sperăm că va fi ce se cuvine acestei țări. • Ani de zile, intelectualii occidentali au fost orbi și conformiști. • Occidentul a fost solidar cu disperarea noastră.

O.P. — Te afli în România a cîta oară Marie-France?

M.-F.I. — E a doua oară după cinci ani de cînd n-am mai venit. Am venit în noaptea de întîi ianuarie, pentru treizeci și șase de ore, iar acum vin, din nou după ani de zile în care nu mai fusesem.

O.P. — Cum găsești Bucureștiul față de primele zile de după Revoluție?

M.-F.I. — În ianuarie era o speranță, o bucurie, un sentiment de victorie care acum, mărturisesc, a pălit foarte mult. Acum resimt o amărăciune și o îngrijorare pe care, de fapt, le și înțeleg. Mi se pare că speranța născută în 22 decembrie e destul de amenințată.

O.P. — Atunci toate iluziile erau posibile. Din nefericire, între timp lucrurile au evoluat într-un fel care ne-a adus dezamăgiri. Dar încă sînt destule speranțe.

M.-F.I. — Și eu cred că sînt, sînt oameni (cum sînteți și dumneavoastră) care reprezintă garanții ale acestor speranțe. Cred, totuși, că aceste speranțe se vor realiza cu dificultate și riscuri asumate, pe care cîțiva oameni și le asumă și pentru care avem cu toții admirație și mult respect.

M.F.I. — Cred că ar fi interesant și important în același timp pentru telespectatorii care ne urmăresc în clipa de față să știe ce ecou a avut revoluția românească în casa din Montparnasse unde locuiește marele scriitor Eugen Ionescu.

M.-F.I. — Pot să spun că tatăl meu a fost clipă de clipă nu numai implicat, ci bulversat, emoționat. A declarat că se simte pe deplin român și alături de România. Dacă ar fi fost mai tînăr și dacă i-ar fi fost posibil fizic, ar fi vrut să fie chiar în România. Nu putea să fie fizic în România, dar cu sufletul era de tot aici. A sperat și el foarte mult și era alături de ceea ce se întîmpla aici, cu speranță și cu groază, cu suferință pentru atîția morți. Iar acum și el are această amărăciune și îngrijorare. Trebuie să spun că marea lui amărăciune este că deocamdată el nu se gîndește să vină în România, deși ar fi vrut. Pentru că, la ora actuală, încă nu este România pe care ar vrea-o el, pe care ar dori el s-o regăsească.

O.P. — Ultima oară cînd am discutat cu dînsul am văzut că era foarte interesat de ceea ce se întîmplă în România.

M.-F.I. — Foarte interesat și împărțit între speranță, îngrijorare și nesiguranță pentru ceea ce se va întîmpla.

O.P. — Din cîte știu, și fostul rege Mihai a fost în vizită la Eugen Ionescu...

M.-F.I. — Da, am avut onoarea să vină la noi în casă și tatăl meu i-a exprimat devotamentul lui și încrederea în faptul că monarhia ar fi, poate, deocamdată, singurul fel de a asuma o legitimitate. De fapt, monarhia a fost ultimul regim legitim al României. Ar fi o formă a democrației, fiindcă știm foarte bine că monarhia în foarte multe țări europene este un garant al democrației, cum e în Spania, în Scandinavia, în Olanda, în Anglia și așa mai departe. Tatăl meu are o mare speranță în această posibilitate.

O.P. — Cunoști Proclamația de la Timișoara?

M.-F.I. — Da, o cunosc și mărturisesc că avem o mare admirație pentru această proclamație care arată mai mult decît dorința, voința ca revoluția să nu fie confiscată, ci să continue. Și ca morții să nu fi murit în zadar. Mai ales articolul opt, care exprimă o necesitate morală, de integritate și pe care, pare-se, românii o doresc profund.

O.P. — Mie mi se pare că vocea Timișoarei este vocea cea mai pură, în momentul de față, dintre vocile românești.

M.F.I. — Și cea mai îndreptățită, avînd autoritatea morală să pună lucrurile dorite de majoritatea românilor, dar care poate n-au forța sau curajul s-o spună.

O.P. — Despre București, ce poți să spui?

M.-F.I. — Întîi și întîi (aceasta e un lucru personal), îl găsesc un oraș cu farmec, cu o dimensiune umană. Cu atît mai izbitoare, cu cît se văd și dărîmăturile. Dar au rămas și cartiere intacte. E un oraș cu un suflet și, ca toate sufletele, e un suflet îndurerat de toate monstruozitățile petrecute. Are o forță care exprimă continuitatea unui oraș cu o dimensiune, cu un rost, cu ceva care e foarte rar acum nu numai în Europa, ci și în lume.

O.P. — Ai văzut bucureștenii cum se strîng în fața la Intercontinental, ca în Hyde Park?

M.-F.I. — Da, asta e foarte interesant, atmosfera de Hyde Park, unde orice om poate să spună ceea ce vrea să spună. Un sentiment de libertate a cuvîntului, care e extrem de prețios. Chiar dacă e haotic, și tocmai pentru că sînt lucruri contradictorii. Libertatea aceasta e amestecată, pentru că, pe de o parte, e libertate, pe de alta sînt și forme deghizate ale libertății.

Dar tocmai această ambiguitate e interesantă, e forma adevărată a libertății. Există, și eu cred că va supraviețui.

O.P. — Sigur, încă nu se poate vorbi acum de un adevărat dialog social. Noi am trăit multă vreme, prea multă vreme sub tirania monologului, fiind obligați să suportăm un monolog interminabil, istovitor și e greu să reînvățăm dialogul acesta atît de repede. Încă purtăm, probabil, trecutul în noi ca pe o boală și impresia mea este că într-o oarecare măsură monologul nu este înlocuit în clipa de față de un adevărat dialog, ci de un vacarm. Dar din acest vacarm, să sperăm, s-ar putea să se nască dialogul social de care România ar avea nevoie în momentul de față.

M.-F.I. — Da, sînt absolut de acord. Vorbeam de o ambiguitate. Vacarmul are și o parte de libertate. Eu cred că adevăratul dialog social trece printr-o democrație cu o reprezentare parlamentară. Eu nu cred să existe o cale originală — aceasta e o formulă care s-a folosit oficial în România...

O.P. — Formulă foarte echivocă, de altfel...

M.-F.I. — ... într-adevăr, o formulă echivocă, și eu nu văd ce reprezintă. După faimoasa formulă a lui Churchill, democrația e o formă de guvernare cît se poate de imperfectă, însă cel mai puțin rea din cele cunoscute pînă acum. Iar aceasta trece prin reprezentarea parlamentară, prin partide.

O.P. — Democrția occidentală, zicea el, sper să-l citez exact, este rea, dar este răul cel mai puțin rău dintre cele cunoscute.

M.-F.I. — Acest act politic nu este domeniul absolutului. El aparține relativului: cel mai puțin rău. Eu cred că orice țară își dorește tocmai acest lucru. Iar acest lucru trece prin formula clasică a democrației, cu aspectele ei, poate, ridicole, dar care, totuși, sînt garanția libertății: reprezentarea parlamentară.

O.P. — Nenorocirea e că noi am avute parte de o cale „originală" de comunism, mai rea decît în toate celelalte țări confiscate de sistemul totalitar în această parte a lumii. Ar fi o tragedie să avem parte și de o cale originală de democrație.

M.-F.I. — O cale originală de democrație ar însemna, din păcate, nedemocrație. Dar eu sper că sînt oameni în România care luptă tocmai împotriva acestei căi, a acestei nedemocrații.

O.P. — Din păcate, în atmosfera toxică existentă în clipa de față, la noi, e greu de deslușit încă destinul, e greu încă de deslușit drumul spre care ne îndreptăm. Zicea, în Palinodie, dacă nu mă înșel, Duiliu Zamfirescu: „Ce-a fost a fost, ce este este și va fi ce se cuvine acestei țări, adică după lunga tragedie în care ne-am aflat, după lungul deșert pe care l-am străbătut să avem, în sfîrșit, parte de o soartă normală și să revenim în Europa de care am fost despărțiți de prea mulți ani.

M.-F.I. — Și pe care chiar România o merită. Ea merită democrația. Ea a plătit extraordinar de scump, mai scump decît oricare altă țară din Răsărit.

O.P. — Eu am scris un articol care apare chiar în ediția de mîine a „României Libere", intitulat „A treia Yaltă". Spun acolo că prima *Yaltă* este cea binecunoscută, cea care ne-a fost impusă de către armatele de ocupație, a doua Yaltă este cea care ne-a îmbrobodit de ideea independenței naționale care se agita atunci. Occidentul îl plimba în calești pe Ceaușescu și îl primea cu fast, îl introducea în marile universități europene, dînd laurii culturii occidentale obscurantismului ideologic și așa mai departe, cînd se făcea comerț cu alimente în dauna unui popor înfometat.

A treia *Yaltă* este cea în care ne-am trezit la un moment dat, împinși în ultimele luni, cînd s-a petrecut un lucru foarte ciudat, pe care eu n-am reușit să-l înțeleg nici o clipă. Ani de zile, românii au fugit continuu peste graniță și mereu spre vest. Nimeni n-a fugit în altă direcție. Și deodată i-am auzit pe unii dintre concetățenii noștri hulindu-i tocmai pe emigranți și hulind Occidentul ca fiind un loc al tuturor relelor, al tuturor blestemelor și al tuturor pericolelor. N-am înțeles deloc acest lucru. Sper ca în momentul de față să se lămurească aceste confuzii. Ele au început să se lămurească, într-un fel, lumea s-a dumirit, în parte, și cu privatizarea, și cu piața liberă.

M.-F.I. — Ani de zile, intelectualii din Occident au fost de-o orbire și de-un conformism față de ceea ce se întîmplă în est. Mai ales că ei nu-și asumau nici un risc și mulți dintre ei aveau o slăbiciune față de țările din răsărit, adică față de regimurile din acele țări, sau față de diferitele forme de gauchism. Iar acum, cu o lejeritate, cu o iresponsabilitate totală urmăresc ce se întîmplă în est. Însă fără să se implice, fără să participe cu nimic serios și grav, cum au făcut oamenii din răsărit.

O.P. — Să recunoaștem, totuși, că în zilele revoluției din decembrie Occidentul a fost solidar cu disperarea noastră și aceasta n-a contat puțin pentru noi.

M.-F.I. — Da, e adevărat, însă după ani și ani de zile în care nu toți intelectualii au făcut ceea ce ar fi putut să facă, la adăpost fiind în libertatea occidentală.

★

Mulțumim colegilor de la Televiziunea Liberă Timișoara pentru amabilitatea de a ne fi pus la dispoziție coloana sonoră a casetei video pe care a fost înregistrat acest interviu

COLEGIUL DE REDACȚIE:
Redactor șef: Mircea MIHAIEȘ
Redactor șef adjunct: Cornel UNGUREANU
Secretar gen. de redacție: Adriana BABEȚI
Șefi secție: L. ALEXIU, P. E. BANCIU
Publicist comentator: A. C. IORDACHE

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoane: 3 33 90 și 3 33 76
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază
ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

Prezentarea artistică: Nic LENGHER
Paginatori: Radu UIBAR, Ovidiu CREANGĂ
Linotipiști: Marcela VUIA, Gelu DOGIOIU
Tiberiu LAZĂR
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

orizont 21

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 21 (1209), 25 MAI 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

LOTERIA NAȚIONALĂ

La ora cind scriu aceste rinduri, în țară domnește o blîndă oboseală. Stăm cu ochii la televizor și privim fermecătoarele jocuri electorale. Impetuosul cilindru fesenist domină, autoritar, peisajul. E reconfortant, intr-un fel, că pătrundem în democrație (se zice) jucîndu-ne. Spiritul românesc insetat de ludic e, în fine, satisfăcut. Nu știu dacă avem, cu adevărat, o conștiință civică. Știu însă că avem un cu totul ieșit din comun simț al jocului. Ne-am dus în fața urnelor de vot ca la o imensă loterie națională în care ciștigătorul era dinainte cunoscut. E de mirare, totuși, că n-am ajuns — deși era cît pe ce — la tradiționalul 99,98 la sută. Cine a îndrăznit să altereze frumoasa imagine unanimistă ? Pentru că acesta e jocul la care ne pricepem cel mai bine. Intermezzo-ul parlamentar a stricat, pentru o vreme, splendoarea corului nostru național pe o singură voce. Dovadă că starea de provizorat nu ne priește. Am revenit, iată, în forță. Vom cînta, din nou, la unison.

Se pot invoca, fără îndoială, delicatele linii melodice ale evului mediu, care se dispensau cu grație de polifonie. Ce importanță are că Europa a ajuns la ora computerelor muzicale ? Minunatele noastre doine pot fi cîntate și la un simplu fluier. Le vom cînta. A sosit momentul să strîngem rindurile. Să reconstruim țara. Să muncim. Îi vom ajuta pe cei care preiau, peste cîteva zile, puterea. Îi vom ajuta situîndu-ne în opoziție. Constructivă — dacă ni se va îngădui. Spre binele lor. Spre binele nostru. Ne vom strădui să nu-i lăsăm să greșească. Le vom atrage atenția, politicos dar ferm, că au călcat in străchini. E singurul fel in care-și pot dori să ne aibă alături.

Una din chestiunile fierbinți ale viitorului imediat va fi, așadar, problema opoziției. Anemică, așa cum apare acum, ea are un rol esențial. Va trebui să facă față virilității firesc conservatoare pe care-o reprezintă, deocamdată, cilindrul fesenist. Pășind pe căi bătătorite, F.S.N.-ul a mers la sigur. Opoziția va trebui să găsească drumuri noi. Chiar dacă imaginile electronice ne-o arată — sugestiv — înghesuită spre marginea amfiteatrului parlamentar, ea va trebui să cînte, fie și in falset, o partitură solistică. Altminteri, va fi sufocată, prin simplă ridicare de mînă, de către cilindrul majoritar.

Se știe, cîteodată e preferabil să te afli în linia a doua. De acolo, greșelile adversarului se văd mai bine. După cum s-a văzut că am votat *aproape* democratic. *Aproape*, in sensul că alegerile n-au fost propriu-zis măsluite. *Aproape*, fiindcă am votat cu prejudecățile, nu cu mințile noastre. Am votat emoțional. Împreună cu frica din noi. Cu spaima de nou, de schimbare. Adevărații înfrînți ai acestor alegeri nu sînt partidele, ci sîntem noi, preasfioșii simpli cetățeni.

Cine sînt, atunci, învingătorii ? Deocamdată, putem vorbi de un triumf al conservatorismului. Un triumf al mentalității salariatului. Un triumf al conștiinței mijlocii, venită în fața urnei prea puțin frisonată de importanța istorică a momentului : a venit cu un fel de fatalitate a istoriei. Ne-am amînat prea de multe ori confruntarea cu noi înșine pentru ca s-o acceptăm tocmai astăzi. Oricum, am pășit în prima incăpere a acestui labirint. Cel dintîi pas a fost făcut — mai degrabă fără voia, decît cu voia noastră. Cadrul propriu-zis a fost mai larg decît dorința noastră de a ne manifesta. Facem încă lucrurile pe care eram obișnuiți să le facem : să visăm monoliți și unanimisme, atrași de lumină precum fluturii care simt, în noapte, magnetismul felinarului.

Ce am avea, așadar, să invățăm din această lecție, totuși, istorică ? Un lucru foarte la îndemînă : să incepem să gîndim. Să separăm politicul de umoral și pasiunile de necesitatea socială.

Mircea **MIHĂIEȘ**

PETRE MIHAI BĂCANU

în dialog cu

MONICA LOVINESCU

și

VIRGIL IERUNCA

În paginile 8—9

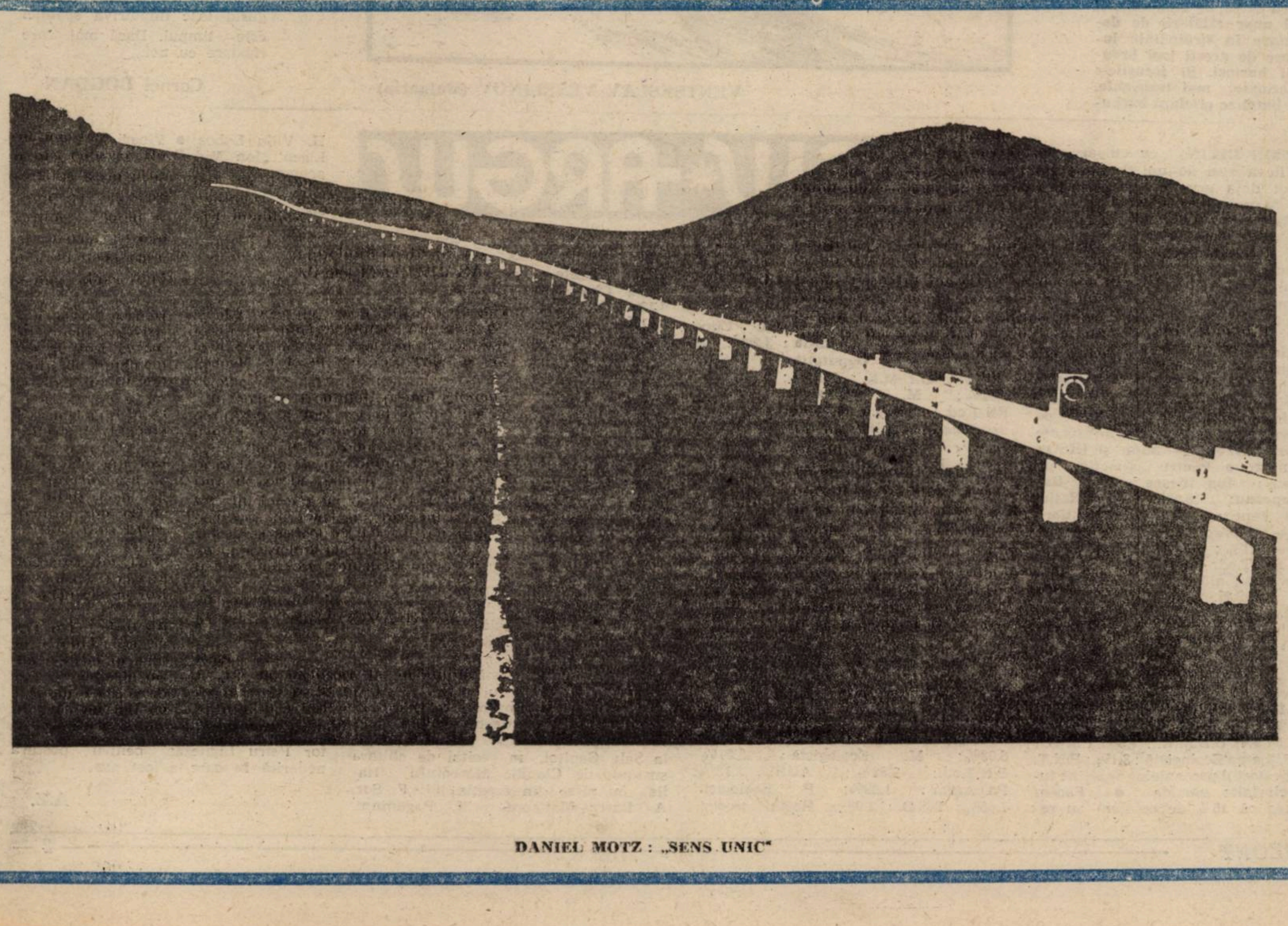

DANIEL MOTZ : „SENS UNIC"

AM VOTAT CUM AM TRĂIT

Nimic despre 20

Simbătă, 19 mai. Ajunul alegerilor. Oficial, campania electorală s-a terminat, însă bufeurile ei trec încă în chemările cind tandre, cind ultimative ale celor ce distribuie presa. Au apărut gratuități de tot felul : „Revoluția" și afișul Frontului Democrat Român sînt împărțite dintr-o mașină rulînd lent ; „Ecologistul" ți-l iei singur de lîngă un zid ; ți se dăruiesc poza domnului Rațiu și o pungă galbenă din plastic pe care scrie „Votați Ion Rațiu președinte", în cazul cînd cumperi revista „Românul liber". Reclame tari pentru ce-i de vînzare, dar trece mai greu: „Criminalul culturii — candidat la Deva !" „Adrian Păunescu, acum cu barbă și mustață, se destăinuie pentru dumneavoastră".

Mergi cu ochii-n soare, n-o bagi în seamă pe bătrîna vădindu-se măhăleanță ce-ți taie calea ; ea ține să-ți semnaleze anomalii de pe liste — nu-s trecuți cei de pe strada Cloșca (sau Crișan ?), în schimb apar familii șvăbești de mult plecate-n Germania. O asiguri că nu-i nimic pierdut, în timp ce ea nu contenește să repete că domnii controlori nu sînt de găsit la centrele de votare, acolo dai doar de cătanele care păzesc.

Ajungi în „Bălcescu". Trebuie să cumperi cartofi noi. Nu găsești. Piața-i aproape pustie. Pe o tejghea din beton oameni în toată firea joacă un fel de mintz-kopf cu monede de trei lei. Se bea vin de alimentară, care nu-i de găsit la alimentară. Treci și pe la Liceul de informatică. Într-adevăr, cătanele-s la datorie. Un civil citește în poartă ziarul.

Te duci în Iosefin. Aici viața pulsează. Înainte de a da peste verdețuri, peste legume, te împiedici de sprayuri, de pachete cu cafea, de audiocasete, rod al unor călătorii de documentare în străinătate întreprinse de acești inși bronzați și burtoși. Și jocurile-s mai serioase, mai tranșante. Pe un butoi se oficiază barbutul pe altul, „albă-neagră". În loc de vin, bere. De unde atita bere ? Dintr-o tură pot să-ți zboare patru foi albastre. Reziști tentației. Cum rezistă și milițienii de colo, transformați în polițiști prin miracolul Revoluției. A, da, și o pîine. E bună. Bună de folosit la contrademonstrații. De ce să aruncăm cu pietre ? La circa instalată în școala nr. 12 e pace. Cătanele-s de strajă. Un civil sub poartă se uită la lumea ce trece.

Te descalți în prag. De-abia aștepți răcoarea linoleumului. Te fîții de colo-colo. Ziua-i pe sfirșite. Sună telefonul, Trebuie să fie un prieten, numai un prieten te sună cu un sfert de oră înainte de miezul nopții. Așa și este — un prieten necunoscut, reprezentant al Societății „Cimitirul elefănțeilor", iți asigură o trimitere definitivă la Cimitirul Săracilor. „Ce te-ai decolorat așa" ? te întreabă fiu-tău. „Asta-i mina care se cere pentru a intra în democrație nu cu dreptul, ci cu ambele picioare înainte", îi răspunzi.

Adormi instantaneu. Visezi că nu poți îndoi buletinul de vot, confecționat, nu se știe de ce, din tablă zincată.

Viorel MARINEASA

Cozi la liniște

Într-un cadru sărbătoresc, duminică, 20 mai, orele 17,30, în Piața Operei, cîțiva simpli cetățeni au condus pe ultimul drum, în prezența unor observatori obiectivi de la diverse posturi de televiziune străine, leșul simbolic al comunismului. Pentru autenticitatea funeraliilor, a fost achiziționat un coșciug veritabil, o cruce de tinichea (ca pentru copii orfani), flori etc Din pornire creștinească, un tînăr cetățean a oficiat o slujbă de îngropăciune, în care a pus atîta patos, încît, după un moment de reală pioșenie, asistența a izbucnit în urale și ovații prelungite. S-au scandat minute în șir lozinci, pe care, pentru moment, ne sfiim să le reproducem. Discret, pe sub ganguri, cîțiva foști au vărsat lacrimi amare. Nu au fost cazuri de îmbărbătare a acestora. Ulterior, s-a așternut o atmosferă de liniște care nu se știe cît va dura. Norii s-au mai răzbunat, spre Apus, dar . .

*

Pînă și 20 mai ne-a convins (parcă mai era necesar !) de eficiența propagandei comuniste, care, decenii la rînd, cu o poftă dementă, ne-a îmbrobodit cu imagini obsedante despre racilele lumii capitaliste : șomaj, droguri, violență, criminalitate, poluare etc. Evident, reversul acestei „adevărate fețe a capitalismului" era de fiecare dată uitat și, astfel, o mare parte a populației românești este terorizată și în prezent de spaima bine întreținută că imperialiștii vor da năvală peste noi și ne vor cumpăra, cu marile ctitorii cu tot, pentru a ne transforma în șomeri și a ne văduvi de liniștea atît de necesară mediocrității noastre. Mulți jinduiesc după liniștea de pînă în decembrie, chiar dacă aceasta a stat sub zodia cnutului. Prin urmare, cei mai mulți dintre cetățenii trecuți prin sondaje, dar și de vîrsta acceptării cu bucurie a schimbărilor rapide, au participat la vot cu gîndul exclusiv la liniște. Îngrijorător este, însă, că tocmai cei care au avut parte tot timpul de liniște au o dorință nemăsurată de ea. Se pare că singurul leac împotriva spaimei este timpul. Dacă mai are răbdare cu noi.

Cornel BOGDAN

Umor Service

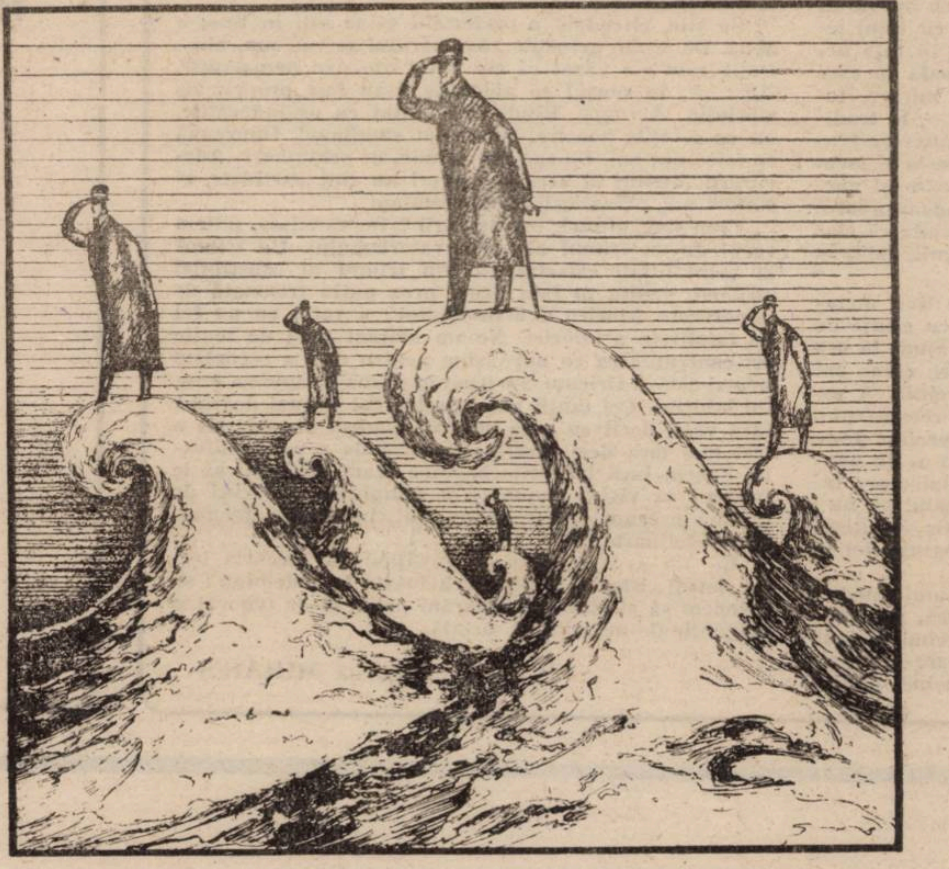

VENTSESLAV VESELINOV (Bulgaria)

ARGUS*ARGUS

● „SEMN DIVIN" cu culoare politică Cîteva zeci de mii de oameni au trecut deja prin Vișeul de Jos, județul Maramureș, să vadă „minunea din grădina lui Ioan Pop-Petreanu : trei boboci albi de trandafir înfloriți într-un măr încărcat de roadă („România liberă" din 19 mai). ● Adevărul gol-goluț a apărut duminică 20 mai, cînd marele cotidian condus de directorul-scriitor Darie Novăceanu a ajuns în mîna cititorilor (cel puțin din Timișoara) cu pagina întru complet albă. ● **ALEGERILE DIN 20 MAI ● PRIMELE ALEGERI LIBERE** în ultimii 45 de ani. ● Vom insera, în continuare, rezultatele pe zile pornind de la estimările făcute de firmele INFAS — Bonn și IRSOP — București ● Pentru funcția de președinte : **Ion Iliescu : 84,3 ; Radu Cîmpeanu: 10,9% ; Ion Rațiu: 4,8%** ● Pentru Camera deputaților : F.S.N. — 65,5% ; U.D.M.R. — 7,8% ; P.N.L. — 7,1% ; Mișcarea Ecologistă : — 3% ; P.N.Ț.cd. — 3% Restul procentelor revenind altor partide. ● **Pentru Senat :** F.S.N. — 65,7% ; P.N.L. — 7,1% ; U.D.M.R. — 7% ; Mișcarea Ecologistă — 3% ; P.N.Ț.cd. — 2,8% ; alte partide — 14,4%. După 24 de ore, prognozele INFAS — IRSOP arătau astfel : pentru funcția de președinte : **Ion Iliescu 84.1% ; Radu Cîmpeanu : 11,1%; Ion Rațiu: 4.8%.** ● **Pentru Senat :** F.S.N. : 64,3%. U.D.M.R. : 7,5% P.N.L. : 7,2% ; Mișcarea Ecologistă : 3,1% ; P.N.Ț. cd. : 2,5%. Restul procentelor aparține tuturor celorlalte partide ● Facem mențiunea că 15% de cetățeni au refuzat să răspundă la chestionarul INFAS-IRSOP. ● Primele rezultate reale (parțiale) au fost date publicității în seara zilei de **21 MAI** și arătau astfel: Pentru funția de președinte. **Ion Iliescu : 86,64%; Radu Cîmpeanu : 10,14%; Ion Rațiu : 3,22%.** ● **Pentru Camera Deputaților :** F.S.N.: 69,29% ; U.D.M.R. : **8,39%** ; **P.N.L.** : 5,01% ; M. Ecologistă: **2,52%** : PN.Ț.cd. : **2,06%**. Restul procentelor aparține celorlalte partide ● **Pentru Senat :** **F.S.N. : 69,96%; U.D.M.R. 8,28%: P.N.L.: 5,23%; M. Ecologistă 2,27%: P.N.Ț.cd.: 2,04 %.** Diferența de procente aparține celorlalte partide. ● **22 MAI 1990, ora 21. REZULTATE PARȚIALE.** După numărarea a aproximativ 13.000.000 de voturi. ● Pentru funcția de președinte : **Ion Iliescu : 85,69% ; Radu Cîmpeanu: 10,46%, Ion Rațiu : 3,84%. Pentru Senat:** F.S.N. : 67,75%; U.D.M.R.: 7,5% ; P.N.L.: 6,5%, M. Ecologistă : 2,44%; P.N.Ț.cd. : 2,28%; AUR: 2,16%: P.D.Agrar : 1,62%: P. Ecologist : 1'31%; P.S.D. . 1,12%. Restul procentelor aparține celorlalte partide ● **Pentru Camera Deputaților :** F.S.N.. 66.89% ; U.D.M.R. · 7,58%; P.N.L.: 6,03%; M. Ecologistă : 2,57% ; P.N.Ț.cd.: 2,32% ; AUR: 2.13%; P.D.Agrar : 1,89%; P Ecologist : 1,66%: P.S.D. : 1.08%. Restul procentelor aparține celorlalte partide. ● **23 MAI 1990, ORA 21** ● Pentru funcția de președinte : **Ion Iliescu : 85,2%, Radu Cîmpeanu : 10,9 , Ion Rațiu : 4,19** ● **Pentru Senat :** F.S.N. : 67,15% ; U.D.M.R. · 7,29% ; P.N.L.: 6,93%: M Ecologistă : 2.45%: P.N.T.cd.: 2,45%: AUR : 2,18%; P.D: Agrar : 1,59%; P Ecologist · 1.36% : P.S.D.: 1,10%. Celelalte procente aparțin aprtidelor care au obținut mai puțin de 1% ● **Pentru Camera Deputaților :** F.S.N. 66,42%; U.D.M.R.: 7,30% P.NL. : 6 34% : M. Ecologistă: 2,63% ; P.N.Ț.cd.: 2,5% ; AUR : 1,91%: P.D. Agrar : 1,84%; P. Ecologist · 1'62; P.S.D. : 1,06%. Restul partidelor au obținut sub un procent. ● ● Marele eveniment al alegerilor, socotit de majoritatea observatorilor străini drept un al doilea moment de maximă importanță din istoria țării după Revoluția din decembrie, a trecut, și viața culturală și-a reintrat în cursul ei firesc. ● **TIMIȘOARA MUZICALĂ,** aflată la a XV-a ediție, a programat în această săptămînă recitalul de pian al lui **Dragoș Mihăilescu** la Sala de marmură, avînd în program piese de Bach-Busori, W. A. Mozart, R. Schumann. ● Joi, 24 mai, la Sala Capitol, un recital de chitară susținut de **Claudio Marcotulli** (Italia), cu piese din creația lui: F. Sor, A. Barros-Mangoro, N. Paganinni, H. Villa Lobos ● Vineri, 25 mai, la Liceul „Ion Vidu", **Alexandra Guțu,** acompaniată la pian de **Dragoș Mihăilescu** va prezenta un program din opera lui Fr. Chopin, J. Haydn, C.H. von Weber, C. Saint-Saens, N. Pagaginni. ● **Teatrul de Stat din Tîrgu Mureș** va prezenta în 27 și 28 mai piesa **„Smerita" de F.M. Dostoievski,** în regia lui **Dan Alecsandrescu.** ● **Teatrul Național Timișoara** va prezenta, marți, 29 mai, spectacolul numărul 100 cu piesa **„Vîrstele dragostei".** ● **Să notăm : Cel mai ascultat** post de radio este, de cîtăva vreme, **Radio Timișoara Liberă** care, prin emisiunile sale, face dovada unui înalt profesionalism. ● Felicitări tuturor redactorilor, cum și celor din conducere, d-lor **Ilie Dobrici** și **Bogdan Herzog.** ● Dorim să facem o corecție asupra notelor apărute în numerele **10** și **16** ale revistei noastre la rubrica „Argus", privitoare la activitatea domnului **Petru Lighezan,** director al Întreprinderii pentru livrarea produselor petroliere Timișoara—PECO. În urma unei documentări ample asupra livrării benzinei și lubrefianților, am ajuns la concluzia că afirmațiile făcute în scrisoarea primită la redacție, cum și comentariile ulterioare, s-au dovedit a fi nefondate, drept pentru care cerem scuzele de rigoare d-lui director Petru Lighezan pentru postura nedorită în care a fost pus.

A.Z.

VOM TRĂI CUM AM VOTAT

Impresii de călătorie electorală

Pentru că data alegerilor s-a potrivit să fie într-o duminică, la Parța, în satul socrilor, evenimentul electoral s-a suprapus altor duminici asemănătoare, acomodîndu-se pînă la identificare ritualică deplină cu acelea.

Prin urmare, dimineață răcoroasă cu soare și vînt în sare viitorul „votant", cum se spune într-o formulare șchioapă prin mass-media, se bărbierește în fața oglinzii, așa cum a mai făcut-o de atîtea ori cînd se pregătea să meargă cu familia de Paște la biserică sau de Rusalii sau de Crăciun. După ce viitorul „votant" își dă cu parfum de la tata socru, se îmbracă, se piaptănă și pleacă. Iese în stradă.

Peste drum niște vecini în carcă într-o căruță două oi și „ați votat ?", îi întreabă tatasocru, „am votat, cum nu ?" îi răspund și unul dintre ei zice cîte ceva despre trandafiri, celălalt tace, nu prea pare de acord, nu insistăm. Lumea nu pare hotărîtă să vorbească despre opțiunea electorală, „votanții" se mențin în generalități, încît par cu toții angajați într-o acțiune subversivă, ușor ilegală, tăcem și noi, evităm disputa pe față și căutăm să ghicim opțiunile electorale din priviri, din jumătăți de vorbă, din expresii și aluzii. Pășesc spre secția de votare cu o strîngere de inimă, nu știu ce va hotărî poporul după atîția ani de ignoranță politică, mă tem de o unanimitate care va pune opoziția într-o inferioritate greu de depășit, sper totuși că nu va fi așa. Secția de votare se află în sediul CAP-ului. Înăuntru lume multă, țărani, muncitori, navetiști, femei bătrîne intră cîte trei în cabină, nu se pricep să dea de capăt listelor cu formațiunile politice și se ajută cum pot, alții, dimpotrivă, apucă siguri de ei ștampila și intră în cabina de votare împodobită cu cilimuri colorate în verde și albastru.

Discut cu președintele secției de votare care îmi mărturisește, surprins, că satul este departe de a fi monocolor politic. Sînt la rîndul meu mirat : în urmă cu o lună satul părea amorf, acum se pare că lucrurile stau puțintel altfel. Lucrul poate fi explicat printr-o tradiție politică a locului. Aici, pe malul Timișului, în trecut, mulți săteni, în vîrstă acum, au avut păreri politice ferme pentru care au suferit, unii au fost deportați, alții au fost în închisori. Ceea ce este interesant îmi pare rapida modificare de mentalitate. Dacă în urmă cu patru-cinci săptămîni domnea o unanimitate adormită, acum există o diversitate de bun augur, chiar dacă se consumă deocamdată în discuții aprinse la birt sau pe băncile de peste drum, în parcul Bisericii sîrbești sau pe marginea înierbată a șanțului de lîngă restaurant, în preajma unei halbe de bere. Important este ca opoziția să-și cîștige un loc sub soare în Parța. Faptul acesta va putea fi verificat după numărătoarea voturilor, abia atunci vom reuși să stabilim situația exactă.

Dincolo de toate acestea, ceea ce surprinde este prezența masivă la vot, au venit bătrîni cu nepoți în cărucior, moși cu pălării albastre de soare, alții nu se găsesc pe liste și se supără, lărmuie, strigă supărați că, adică, acu' i-au votat, da' la impozite luate pe degeaba nu-i uită niciodată. O bătrînă cuviincioasă îmi mărturisește că a pus ștampila pe toți trei candidații la președinție ca să nu mai fie atîta supărare. Obiceiuri vechi reînvie și ele, o altă femeie în vîrstă îmi spune că ea o să împăture buletinele de vot și că n-o să pună nici o ștampilă, nu se pricepe, și nici nu vrea să se pună rău cu nimeni. Iar în ajutorul ei vin trei tineri care-i explică cum să facă. Nu pare convinsă.

Afară, în curtea CAP-ului stau de vorbă cîțiva țărani, fumează domol și vorbesc răgușit. Discuțiile amintesc, surprinzător și emoționant, de cele ale „politicienilor" lui Marin Preda din **„poiana fierăriei lui Iocan"**. Din păcate, aroma lor plină de culoare nu poate fi prinsă în cîteva cuvinte neputincioase. Pentru asta e nevoie de artă serioasă, nu de un biet reportaj ocazional.

Daniel VIGHI

Grupul pentru dialog electoral

● *20 MAI, ORA 7,30 TIMIȘOARA.* ● *„ Am votat la Aprozar... ă... lîngă, adică într-o curte. Coadă ca la portocale încă de la șase dimineața".* ● *„N-au avut nici lumină înăuntru. Unu din comisie ținea cerșafu' ridicat să putem vedea ce e pe broșurile alea".* ● *„Lumea se ceartă cu ăia din comisie că au stricat lumina espres".* ● *ORA 8,00. TIMIȘOARA.* ● *Fică-mii i s-a făcut rău. N-a mai votat niciodată așa de liber".* ● *„Sînt tare necăjit... M-am trezit de la cinci să fiu primul la votare, dar mi-am uitat acasă ochelarii și cred că n-am pus bine ștampila".* ● *ORA 10,00 BOCȘA ROMÂNĂ. „Votarea nu mai e o formalitate".* ● *„Mergem întîi la biserică, să fie Domnul cu noi... Știți, azi e Duminica Orbului... Poate ne luminăm de-acu-nainte".* ● *REȘIȚA, ORA PRÎNZULUI.* ● *La cîteva centre de votare se ia pauza de masă.* ● *„Eu votez cu cel mai tare"* ● *„Campania electorală ?... La chioșcuri, în afara presei locale, nu se găsesc decît Democrația și Adevărul. Tot ce știm e de la televizor ; și cu ăia noi n-avem nimic, că-s la București".* ● *ORA 14.00 GĂRÎNA* ● *„La noi în familie nu e ca la alții, că se ceartă mama cu tata, copiii cu părinții... Eu le-am spus de la început : votați cu cine vreți, în armonie, numai să iasă F.S.N.-ul".* ● *„Nu știu ce are fiu-miu de azi dimineață ! Un fel de criză de vărsături. E drept că e la prima votare, dar nu-l credeam atîta de emotiv !"* ● *„Dumneavoastră, timișorenii, și ăia de la București, ce vreți, de fapt ?!"* ● *22.00 TIMIȘOARA : „Am auzit că un trăsnit a furat o ștampilă de la o secție și a dus-o la televiziunea locală, să vadă ăia că nu-i mare lucru să pleci cu ștampila la tine".* ● *DUPĂ ORA 23.00. TIMIȘOARA. „Majoritatea oamenilor n-au fost pregătiți pentru acest tip de votare" tat".* ● *„Rezultatele alegerilor nu vor putea fi invalidate, dar campania electorală nu a fost decît o pregătire de campanie, că majoritatea oamenilor n-a apucat să se lămurească ce e aia o platformă și un alt partid decît cel comunist".* ●*„. . . Oricum, în Europa nu se intră prin alegeri. Dacă poporul vrea să intre poate să o facă sub orice culoare politică, dar dacă dorim doar căldură, mîncare, benzină și pașapoarte, n-apucăm anul 2000 laolaltă cu francezii, germanii... hă, hă, japonezii".* ● *„Am dovezi că unii președinți de C.A.P. le-au spus țăranilor să voteze cu trandafirul că altfel se desființează C.A.P.-urile și ei nu vor mai primi nici o pnsie din alea promise".* ● *E inadmisibil să se dea comunicatul sondajului INFAS prin RTVL cît timp votarea nu s-a terminat și va mai continua pînă spre dimineață".* ● *„Țăranii nu primesc presă, nici locală nici centrală. Dacă au mai aflat ceva despre alegeri atunci cu totul insuficient, seara tîrziu, înainte de a se culca, de la televizor. Restul din gură în gură".* ● *„Abia acum o să avem cu adevărat o opoziție. Abia acum o să avem o mișcare de dizidență".* ● *„Unde sînt alea șase milioane de adeziuni la Proclamația de la Timișoara ?"* ● *„Să alegi între 88 de partide și cîteva mii de candidați independenți despre care nu știi nimic e un fel de ruletă rusească".* ● *Ce vor ăia din Piața Operei ? Nici acum nu se liniștese ?! E o murdărie pe fața orașului acestuia atît de frumos și eroic !"* ● *„Cale de întoarcere nu mai există !"* ● *„Prognozele făcute de firma aia nemțească sînt derutante..."* ● *„Cred că dau faliment ăia de la INFAS și nu mai vin în România nici ca turiști, că ai noștri zic una și votează alta".* ● *În loc de alegeri raționale sau făcut alegeri sentimentale. Asta e crudul adevăr".* ● *„Cred că tensiunile de pînă acum au fost nimic față de cele care vor urma".* ● *„Puțoii ăștia au impresia că retrăiesc alegerile din '45 ! Nu li-i rușine !"* ● *„Cumpărați-vă Diazepam pînă mai există la liber".* ● *„INFAS-ul, INFAS-ul, dumneata crezi că o firmă germană e un arbitru de fotbal să-l cumperi ?"* ● *O revoluție se poate face într-o săptămînă, dar o mentalitate nu se schimbă în cinci luni". etc. etc.*

OBSERVATOR

Eu și Jimmy Carter încă nu descoperim Banatul!

Legea observării observatorului pentru 50 de dolari ● În Chile, ca și în România ● Unde este biserica română ? ●Mai multe ștampile pentru alegători mai puțini. ● Tractorul cu trandafiri pe radiator.● Ce gîndesc americanii și neozeelandezii despre români. ● Nu e Șagul ca Miami, dar nici invers ! ● Tractoriștii din Biled, speriați de partidele istorice. ● Alfabetizarea electoratului de F.S.N.. ● Măicuțele votează la miezul-nopții.

Ideea acestui articol s-a născut acum zece zile, cînd am aflat că la Timișoara va sosi nimeni altul decît Jimmy Carter, ex-președintele Statelor Unite, în calitate de observator. Atunci, Simona mi-a propus să fac pe șoferul — o zi ! — contra sumei de 50 de dolari. Ea urma să fie ghid. Tentația, financiară, dar și jurnalistică, era imensă. Vedeam deja titlul articolului : Eu și Jimmy Carter descoperim Banatul ! Euforia, însă, nu a ținut mult. Trebuia un șofer cu asigurare CASCO și eu nu aveam. Așa că visam mai departe : dar în CASCO aveam ? M-am liniștit abia vineri seara, atunci cînd am aflat că demnitarul cultivator de alune (nord) americane nu are vreme de România, fiind plecat în Republica Dominicană. Zicea Simona : vin un american de vreo 25 de ani și o neozeelandeză. De aici, începe rolul ei. Deci :

Studiu pentru Aplicarea Democrației. Cu o zi înainte i-am așteptat la Aeroport. Urma să ne întîlnim a doua zi, dimineața, la șase fără un sfert. Pe drum, primele lucruri pe care le-am discutat s-au referit la conferința de presă la care au asistat, cu D-nii Ion Iliescu și Ion Rațiu. Au fost dezamăgiți de faptul că nu au putut pune întrebări. Cei doi se acuzau unul pe altul și își expuneau mai mult propriile platforme politice, fără ca jurnaliștii și observatorii să mai aibă răgaz pentru a se lămuri asupra unor lucruri neclare în țările lor. Faptul că d-l Cîmpeanu a absentat a fost comentat nefavorabil, iar motivul venirii fiului său de la Paris a părut cusut cu ață albă. Deci, ne-am întîlnit în zorii zilei de 20, la ora fixată și prima escală a fost secția de votare de la Școala generală 22. Apoi ne-am întîlnit la Continental și am plecat imediat în județ. Am uitat să spun cum îi cheamă. Pe neozeelandeză o cheamă Suzanne Mary Wood și este de profesie jurnalistă, iar americanul este profesor de politică la Washington și răspunde la numele de Norman Ornstein. Mi-au spus că au mai asistat la alegeri în Chile, cu ocazia plebiscitului lui Pinochet, și, mai de mult, în Filipine. Organizația din care făceau ei parte reunește 13 țări și este specializată în asemenea acțiuni. Dacă îmi aduc bine aminte, se numește Studiul pentru Aplicarea Democrației. Îmi spuneau că în Chile situația alegerilor a fost asemănătoare cu cea din România, în sensul că a fost o ordine perfectă, în sensul că oamenii stăteau liniștiți la rînd, fără nici un fel de incidente.

Primele constatări. Cînd am ajuns la țară, prima lor observație a fost că acolo sînt mai multe ștampile decît în oraș, lucru care i-a mirat peste măsură, fiindcă și-au dat seama că în Timișoara sînt mult mai mulți alegători.

Următoarele constatări. Ceea ce i-a deranjat foarte mult a fost prezența masivă a trandafirilor în secțiile de votare. La Jimbolia, de pildă, în locul în care erau afișate listele de votare, erau mulți trandafiri. La Cenei, au fost uimiți să vadă trei membri F.S.N. la secția de votare și un singur membru P.N.L.. Din partea P.N.Ț. nu era prezent nimeni și una din membrele F.S.N. ne-a interpelat foarte dur : Dumneavoastră ? Să vedem legitimațiile ! etc. A distonat, de asemenea, numărul mare al votanților neștiutori de carte sau foarte în vîrstă. Cei doi au asistat la scene destul de discutabile. Cei în cauză erau asistați de un membru al comisiei, în majoritatea cazurilor din partea F.S.N., intrau în cabină împreună și. . . Prima reacție a celor doi a fost să fotografieze secvența.

F.S.N. în S.U.A. și Noua Zeelandă. Despre Front știau destul de multe lucruri, dar discuția s-a purtat mai ales cu privire la Gorbaciov și neocomunism. Ei spuneau că relația dintre Gorbaciov și Iliescu este cunoscută în S.U.A. și Noua Zeelandă, fără a comenta acest lucru dintr-un unghi de subordonare. Norman Ornstein spunea că America se teme că va pica Gorbaciov și, din această cauză, S.U.A. nu se amestecă în problema Lituaniei, de pildă. Ipoteza venirii la putere a lui Ligaciov este aproape imposibilă, deoarece călcîiul lui Ahile al U.R.S.S. este agricultura, fapt ce face imposibilă albanizarea sovietică. Felul în care Gorbaciov a conceput privatizarea agriculturii este un pas foarte mic, însă ipoteza Ligaciov este falimentară. La fel este și situația României, care, în momentul în care liberalizează acest sector al economiei, va trebui să se adapteze și politic. Amîndoi cred că procesul liberalizării este ireversibil. Speranța se leagă și de China unde trecerea Hong-Kong-ului la Marea Chină va însemna și un început legic de respiro politic. Americanii nu se tem nici de expansiunea japoneză, iar neozeelandezii consideră pofta lor de cumpărare benignă, deși în Aukland niponii au achiziționat o întreagă stradă

Investiția americană în România va fi apolitică ? Da. Chiar dacă în Timiș vor cîștiga liberalii, de pildă, SUA vor investi fără discriminări în toate regiunile țării. Speranța lor este că viitorul guvern nu va pune nici un fel de restricții în această direcție.

Întîlnire cu un fost deținut ce a facilitat intrarea României în O.N.U. La Șag, întîlnire cu părintele Negruțiu. Fost deținut între 1948 și 1964. Inițial, închis pe viață, apoi pentru 30 de ani. Grațiat în 1964. Mai mulți deținuți politici au profitat de acest decret. Era acolo un reporter de la ABC Televiziunea. Am stat jumătate de oră la Mănăstire, după care am revenit la secții pentru că erau probleme. Numărul de buletine pentru Senat a fost insuficient, drept pentru care s-au făcut două drumuri la Timișoara. Muncitorii de la Fermă nu au fost socotiți. Aproximativ două sute de persoane nu au fost trecute pe listă. Acolo, la mănăstire, votarea s-a făcut la ora 23,30 pentru că măicuțele au cerut să voteze și ele. Majoritatea celor de acolo au dat vina pe Primărie.

Concluzii. Nimeni din cei chestionați nu a vorbit despre democrație ori privatizare. Electoratul vrea liniște și pace. Observatorii străini cred că nici d-l Iliescu nu se aștepta la atît de bien.

Marcel TOLCEA
Simona DRĂGAN

„PROCESUL TITRAȚILOR“

Generali și supraveghetori

Conform depoziției, în instanță, a inculpatului Coman Ion, în seara zilei de 17 decembrie generalul Gușe Ștefan a insistat să se aducă un regiment de parașutiști de la Caracal. Coman Ion nu a fost de acord cu această idee, deoarece, a argumentat, sînt forțe suficiente în Timișoara.

În aceeași seară, a avut o discuție „mai violentă“ cu Ceaușescu, dar nu menționează în ce a constat violența verbală a convorbirii telefonice. Reproduce doar două replici :

Ceaușescu : Nu e liniște ! (În Timișoara, n.n.)

Coman : Vă spun eu că e liniște.

(Notă I : E limpede că supraveghetorul de generali își închipuie că-i va liniști definitiv pe timișoreni).

La ora 22 Coman Ion pornește, de la județeana de partid, într-un transportor blindat, spre centrul orașului pentru a vedea cu propriii-i ochi ce-au făcut „bandele de vandali“. Rememorează : „M-am îngrozit de ce era în centru. Nici un magazin nu era întreg. Era ceva sinistru. Numai în '44, la bombardament, am văzut așa ceva...“.

(Notă II : Trebuie să spunem, nu pentru a le găsi circumstanțe atenuante „bandelor de vandali“, că o parte din magazine au rămas, totuși, întregi. Și să nu uităm echipele de spărgători de vitrine care au luat-o, cu mult zel, înaintea revoltaților. Aceste echipe s-au dezlănțuit în cîteva locuri din oraș. Indivizi dubioși nu scandau „Jos Ceaușescu !“, „Libertate“, dar spărgeau geamurile vitrinelor).

Coman Ion s-a întors deprimat la județeana de partid...

Generalul Gușe (foarte nervos) : Să luăm și alte măsuri !

Coman (care, pur și simplu, a acționat asupra Generalului Gușe și la modul fizic, stopîndu-i avîntul) : Gușe, a fost destul atîta !

Președintele completului de judecată : Ce știți despre cele două comandamente care s-au constituit la județeana de partid și la sediul inspectoratului M.I. ?

Coman : Nu s-a constituit, după opinia mea, nici un comandament local. Dacă se constituia, ar fi trebuit să existe documente...

(Notă III : Argumentul documentelor ni se pare... zdrobitor ! Parcă „tovarășii“ n-ar fi avut altă grijă decît să păstreze aceste documente pentru posteritate).

Președintele : Cei de la Ministerul de interne cu ce au contribuit la „liniștirea spiritelor“ în Timișoara ?

Coman : Nu cunosc componența și dispunerea dispozitivelor M.I.

Președintele : În zilele de 18, 19, 20 și chiar 21 decembrie ați fost informat că s-a făcut uz de arme ?

Coman : Nu.

COMAN, ELIBERATORUL

„În ziua de 19 decembrie, am eliberat 100 de tineri (elevi). Elena Ceaușescu m-a apostrofat pentru aceasta spunîndu-mi că, printre ei, puteau fi și potențiali conducători ai mișcării din Timișoara“.

Mai susține inculpatul că el a contribuit, în mod hotărîtor, la eliberarea tuturor celor arestați. (Miercuri, 20 dec., seara). **Nu-și amintește, însă, (sau n-o fi știut ? !) că un grup de arestați, în majoritate tineri, muncitori, studenți a fost ținut zălog pînă în după-amiaza zilei de 22 decembrie, cînd, cu o dubă, s-a făcut încercarea de a-i scoate din oraș. Ei au forțat ușa dubei, au sărit din mersul mașinii, scăpînd, astfel, de „surpriza“ pe care le-o pregătiseră cei care acum vor să pară niște oameni atît de cumsecade.**

DANIEL MOTZ : „Artificii“

Considerăm că este necesar să se aducă în fața instanței și acest caz.

„EU SÎNT ACELA CARE A OPRIT ACEASTĂ NEBUNIE“

Se consemnează : Mai arăt că, în seara zilei de 20 decembrie, în jurul orei 22.30, Ceaușescu m-a anunțat că a decretat stare de necesitate în tot județul Timiș, motiv pentru care să iau măsuri capitale. (...) Ceaușescu ne-a fixat ca limită ora 23 (...). I-am raportat că nu pot să pun în aplicare măsurile forte împotriva oamenilor din stradă, întrucît ei nu știau de acest decret.

Inculpatul conchide : „Eu sînt acela care am oprit această nebunie care se putea întîmpla. Eu am rămas aici. E bine că se judecă procesul aici. Să știe timișorenii că eu nu am aplicat decretul...“.

LĂMURIRI ȘI SENTIMENTALISME

Inculpatul :

— Miercuri am instalat o stație de amplificare în balconul Operei, în vederea dialogului cu Dăscălescu

— Cei de la Operă aveau și cîteva zeci de arme, luate de „vandali“ duminică și luni.

(Notă IV : „Zecile de arme“ erau 4 pistoale-automate, luate din mașina lui Dăscălescu, lăsată, în graba mare, cu ușile descuiate lîngă județeana de partid).

— Elena Ceaușescu, Nuță și Gușe au fost de părere că trebuie să desființăm stația de amplificare și grupul de la Operă. Eu le-am spus : „Ne mai gîndim“.

— Erau foarte bine organizați, nu se putea pătrunde înăuntru. Nu se putea decît prin folosirea tunurilor, distrugerea clădirii și moartea a mii de oameni.

— Dar cum aș fi putut face eu așa ceva, aici, în Timișoara ?... Iar sînt puțin sentimental : în martie 1980 mi-am depus candidatura, aici, pentru M.A.N.

— Elena Ceaușescu, Nuță, și Gușe mi-au cerut, în repetate rînduri, să lichidez nucleul de la Operă.

Președintele : Nu vi s-a propus o acțiune de diversiune ?

Coman : Ba da. Mi s-a propus.

Președintele : Ideea de răpire a liderilor baricadați în Operă ?

Coman : Și asta.

Președintele : Cine v-a propus-o ?

Coman : Atît Nuță, cît și Gușe.

Președintele : Sau infiltrarea unor „lucrători“ ai M.I. în clădirea Operei.

Coman : S-a propus și asta...

ULTIMELE DOUĂ CONVORBIRI CU N.C.

22 decembrie, ora 9.

Ceaușescu : Care este situația ?

Coman : Timișoara e complet ocupată de demonstranți. Nu se mai poate face nimic.

Ceaușescu : ...

22 decembrie, ora 11.

Ceaușescu : Care este situația ?

Coman : Aceeași. Nu se mai poate face, nimic.

Ceaușescu : Eu am să plec... Dacă voi mai putea, vom mai lua legătura...

PER PEDES APOSTOLORUM

„În 22, după ce am văzut ce se întîmplă la televiziune, am plecat, pe jos, cu Pacoste Cornel spre aeroport. Dar n-aveam cum să ajungem la aeroport. Am vrut să plecăm la București — ne-am luat bilete de la prima gară. Patru tineri bine dispuși, să nu zic beți, ne-au oprit și au vrut să ne legitimeze. Nu aveam acte. Le-am spus cine sîntem. Din acel moment, am fost reținuți“.

(Notă V : Nu aveau acte. Oare de ce n-aveau acte cinstitele fețe de salvatori ai Timișoarei ?...).

„O RĂSPUNDERE MORALĂ“

Președintele : După părerea dumneavoastră, s-a impus folosirea armelor de foc, la Timișoara, în ziua de 17 decembrie ?

Coman : După ceea ce am văzut duminică noaptea (...), altă soluție nu era.

Președintele : Vă găsiți vreo vină în tot noianul ăsta de fapte ?

Coman : Simt o răspundere morală, nu juridică. (...) Răspunderea morală o am și față de trupele armatei și a celor de la interne. Dacă aș fi știut că oamenii vor înlăturarea lui Ceaușescu, nu veneam la Timișoara.

(Notă VI : Comentariile sînt, credem, superflue).

VOM AFLA, SPERĂM, DIN GURA MARTORILOR ACUZĂRII, CÎTE CEVA DESPRE ADEVĂRATA ATITUDINE, ÎN ACELE ZILE TRAGICE, A SUPRAVEGHETORULUI DE GENERALI.

Iosif COSTINAȘ

SOLJENIȚÎN

ARHIPELAGUL GULAG

(XXI)

Așa cum oamenii își transmit epidemia unul altuia fără să o știe, printr-o strîngere de mînă, prin respirație, prin obiecte, la fel — prin strîngere de mînă, respirație, întîlnire pe stradă — își transmiteau boala arestării iminente. Căci dacă mîine îți este sortit să recunoști că ai racolat o grupare ilegală pentru a infecta conducta de alimentare cu apă a orașului, iar astăzi ți-am strîns mîna pe stradă, înseamnă că sînt pierdut și eu.

Timp de șapte ani orașul urmărise cum e snopit satul în bătaie și i se părea firesc. Acum satul putea contempla cum e bătut orașul, însă era prea înapoiat pentru așa ceva și era încă supus el însuși bătăii.

— inginerul cadastral (!) Saunin a fost condamnat la cincisprezece ani pentru... scăderea șeptelului (!) în raion și pentru recolte slabe (!) (iar șefimea raionului a fost executată prin împușcare pentru același motiv) ;

— secretarul raikomului a sosit în cîmp pentru a impulsiona secerișul și un mujic bătrîn l-a întrebat pe secretar dacă știe că de **șapte ani** colhoznicii nu au primit pentru zilele muncă nici măcar un bob de grîu, ci numai paie — și acelea puține. Pentru această întrebare bătrînului i s-a dat AAS — zece ani ;

— alta a fost soarta unui mujic cu șase copii. Din cauza acestor șase guri nu se cruța la muncă în colhoz, tot sperînd să primească ceva. Și, într-adevăr, a primit : un ordin. I l-au înmînat în ședință, s-au ținut cuvîntări. În cuvîntul de mulțumire, mujicul înduioșat a spus : „Of, de-aș fi primit în locul acestui ordin, un pud de făină ! Nu s-ar putea cumva ?“ Cei prezenți au rîs lupește, iar proaspăt purtătorul de ordin a plecat cu cele șase guri în exil.

Să însumăm acum totul și să spunem că au fost arestați oameni nevinovați ? Am uitat să spunem că însuși înțelesul **vinei** a fost anulat de revoluția proletară și că la începutul anilor '30 a fost declarat ca **oportunism de dreapta !** [1] Așa că nu putem face speculații pe marginea acestor concepte înapoiate : vină și nevinovăție. [2]

Eliberarea inversă din 1939 — eveniment incredibil din istoria Organelor, pată pe istoria lor ! Însă acest contracurent nu a fost mare, doar de una-două procente dintre cei capturați și necondamnați, ne-expediați prea departe și încă vii. Mic, dar abil utilizat. Era restul de o copeică de la o rublă, necesarul pentru a-l învinui pe murdarul Ejov, de a-l înscăuna pe nou-venitul Beria și pentru a-l face pe Conducător să strălucească mai tare. Cu această copeică au îngropat mai adînc întreaga rublă. Căci dacă s-au „lămurit și i-au eliberat“ (chiar și ziarele scriau brav despre cazuri izolate de calomniați), înseamnă că ceilalți arestați sînt cu siguranță ticăloși ! Iar cei întorși tăceau. Au semnat un consemn. Erau muți de frică. Și puțini au aflat cîte ceva despre tainele Arhipelagului. Împărțirea era aceeași : „corbii“ — noaptea, demonstrațiile — ziua.

De altfel, și această copeică a fost luată rapid înapoi — în aceiași ani, conform acelorași puncte ale nemăr-

Confidențial

FLORIN IARU

— Te rog să-mi pui numai întrebări intime.

— ..?

— Aici, la „Confidențial“, intimitatea dintre noi trebuie să crească vertiginos. Mi-e teamă să nu se reverse. Și-acum, un citat : „Dați-mi un citat, voi, munților !“ Hai, spune și tu ceva, o întrebare măcar.

— ....

— Nu mai fi așa sfielnică.

— Ci nu te teme ! Ce-ai zis în sinea ta, despre povestea cu Florin Iaru de la Timișoara ?

— Frumoasă poveste... Dar spune-le-o și cititorilor noștri, așa cum mi-ai spus-o și mie.

— La scurtă vreme după Revoluție a apărut într-unul din ziarele timișorene o galerie de portrete în zeghe. Printre dungați, nici mai mult, nici mai puțin un ofițer (cu grad mic, cred), poate un subofițer, pe nume Florin Iaru.

— Ei, și după ce mi-ai dat vestea, mi-am zis că e un Dumnezeu pe lume. Că nu e numai un Florin scurt de coadă.

— Păi, da. În caz că nu îl vedeam pe acest Florin Iaru în zeghe, rămîneai mult și bine la Jilava, Fortul 13. Acolo ai fost dus în 21 decembrie, cînd te-au ridicat de la baricada „Intercontinental“. Am spus toate astea ca să le readucem aminte cititorilor cîte legături s-au ivit peste noapte între tine și starea de zeghe.

— Pușche-ți pe limbă ! Bine că acum ne revedem cu bine. Că ne uităm printre dioptrele și ne vedem cum am spus.

— Cum ? Cu bine ?

— Cu bine ! Cu bine !

— Care bine ?

— Binele pe care ni-l doresc dușmanii.

— Care dușmani ?

— Dușmanii poporului. Ei sînt stîlpii de nădejde ai viitoarei epoci de platină.

— Peste două ore se vor anunța rezultatele alegerilor la Uniunea Scriitorilor. Ai fost deosebit de năvalnic în plen.

— Am combătut la statut. Da, să poată intra în Uniune un scriitor tînăr cu o singură carte. Dar să fie foarte bună. Și am cîștigat. Am cerut să nu se numească directorii sau redactorii șefi la editurile și revistele Uniunii, ci să fie confirmați sau infirmați de către Consiliu. Nu le-a plăcut, dar a trebuit s-o înghită.

— Ai trecut din subsol, de la depozitul de cărți, tocmai sus. În acest moment ești redactor al editurii „Cartea Românească“. Ce manuscris, pe cine anume lucrezi ?

— Pe prieteni și pe prietene, ca să mă exprim literalmente. Primul meu manuscris de redactor e chiar unul foarte bun : un volum de povestiri al lui Teodor Denis Dinulescu. Restul nu le spun, pentru că voi fi cenzor. Le voi tăia ; sînt slabe. Presimt că o să mă cert cu mulți. O să fie exact invers ca pînă acum : redactorul o să-și invite scriitorii să le dea de băut, să nu se supere. Ce bine e cînd scrie altcineva pentru tine ! Te simți atît de liber !

— Dacă te simți chiar atît de liber, încheie cu o confidență năprasnică.

— Scrie : aș fi vrut să strîng odinioară în brațe mijlocelul cucoanelor din nomenclatură. Azi, mă mulțumesc cu gîtul lor.

Adriana **BABEȚI**

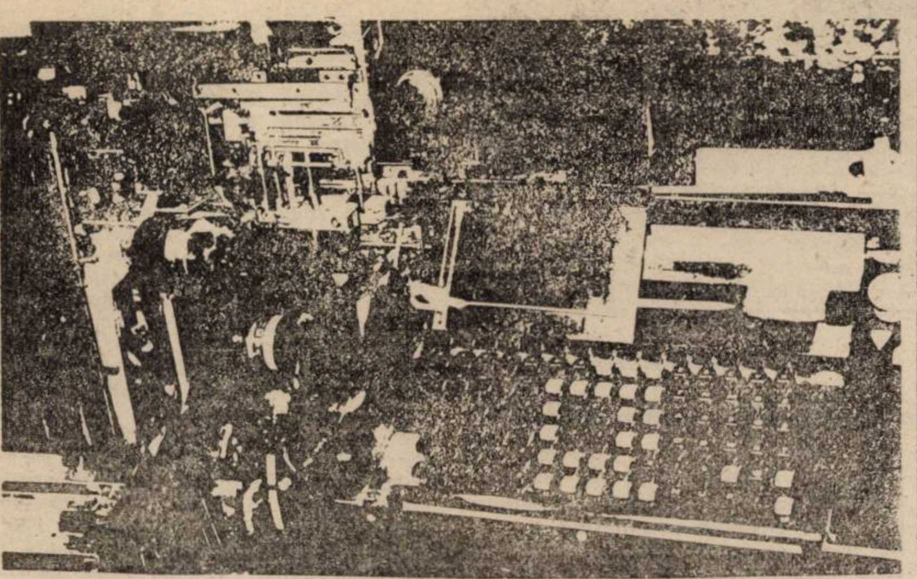

Ancheta „Orizont”

BOGDAN GHIU

1. AȚI CREZUT ÎN LITERATURA DE SERTAR ?

2. CUM ARATĂ SERTARUL DUMNEAVOASTRĂ ?

La început de tot, cînd de-abia începusem să scriu și să mă gîndesc la a trăi scriind, formula „literatură de sertar“ nici nu a existat pentru mine. Cînd am luat cunoștință de ea, mi s-a părut cumva curioasă, neinteresantă, oarecum lipsită de conținut, exotică, inutilă chiar. Nu-i bănuiam amărăciunea și în același timp importanța, greutatea. Treptat, ea a început a se umple de conținut, a devenit un fenomen distinct, deloc de-la-sine-înțeles. Se dovedea nu numai viabil, ci poate chiar decisiv, constitutiv actului literar de neocolit. Asta în principal o dată cu publicarea unor volume din jurnalul lui Radu Petrescu și cu discuțiile în jurul „Școlii de la Tîrgoviște“, cînd „literatura de sertar“, ca formulă, a început să denumească un **principiu** al literaturii. Devenită pertinentă teoretic și operantă istoric, **temă** intelectuală, deci, formula cu pricina continua să-mi rămînă, existențial, exterioară, deși, repet, mă atrăgea ca perspectivă interioară, îi bănuiam rosturile. Pînă într-o bună zi cînd am realizat că eu însumi am devenit deja sau sînt pe cale a deveni un scriitor exclusiv „de sertar“. Lucrul mi s-a părut intolerabil. În primul rînd pentru că nu reprezenta un rol ales de mine, ci îmi fusese **impus** : mă trezisem cu o mască pe față, nu eram pregătit pentru un rol față de care, altfel, aveam toată considerația. Intolerabil, în al doilea rînd, pentru că, neoptînd **eu însumi**, cu de la mine putere, pentru un asemenea rol, nu mi-l puteam asuma, îi ratam **șansa** profundă pe care o conținea : fusesem instalat într-un destin sărind peste „păcatul originar“ al **pariului**. Eram umilit, atins în orgoliul de substanță. În al treilea rînd, „literatura de sertar“ nu avea sens decît în armonia faptului literar, fiind numai o latură, firește, deosebit de importantă a lui, dar numai o latură ce mi se oferea acum drept întreg. Mi-am dat însă imediat seama că întreaga literatură națională tindea să devină „de sertar“, chiar și — anomalie a anomaliilor — cea a trecutului, cea deja publicată ! Și au început întrebările.

Îmi pare evident că orice scriitor trebuie să aibă „sertar“. Este cutia lui de rezonanță. Sertarul nu trebuie nici de-la-sine-înțeles, dar nici cultivat. Nu am intenționat niciodată să scriu **pentru** sertar. În toți anii de așteptare m-am simțit — ca scriitor — dublu amenințat și persecutat. O dată, ca mai toți, neputînd să public, a doua oară, mult mai personal și mai adînc, fiind obligat să **accept** nepublicarea, nu să **optez** cînd vreau, pentru ea. M-am temut cel mai mult tocmai de invitația de a mă falsifica, de a mă lăsa falsificat, de faptul pierderii „nuanței“ proprii în „culoarea“ uniformă impusă. Era cel puțin indecent și nepotrivit să te apuci să vorbești, în contextul unei întregi literaturi naționale devenite „de sertar“, de dreptul inalienabil al scriitorului la tăcere. Rețineți: **dreptul**, nicidecum obligația de a tăcea ! Mai ales că tăcerea impusă te obligă să vorbești și cînd nu ai nimic de spus.

Cum am procedat ? Am scris tot timpul dînd la o parte, uitînd ce am scris, uitînd că am scris, depozitînd pur și simplu, ignorînd deja-scrisul nepublicat, necultivîndu-l pentru a mă păstra viu, disponibil, deschis. Mă citesc în continuare la intervale mari de timp și consider mereu că nu am scris nimic, că nu am nimic **gata**. Pregătirea de publicare o amîn cît mai mult cu putință. Public numai ceea ce e destinat publicării dinainte de a începe să scriu. Astfel am ajuns să am o arhivă pot spune imensă de texte scrise și nepublicate și la a căror publicare în diverse moduri continui să visez.

Nu știu deci, deocamdată, ce să fac cu sertarul meu. Îl ignor în continuare. Îmi văd de scris ca și cum nu aș fi scris nimic pînă acum. Imediat după 22 Decembrie mi-am zis că trebuie să renunț, că pot să renunț la această povară a „sertarului“, la tot ce am scris, că, pe de o parte, nu va fi în principiu demn de a fi publicat în noile condiții decît ce voi reuși (dacă voi reuși) să scriu de aici înainte, ceva cu adevărat nou, și pe de altă parte că tot ce am scris nu poate să nu fie marcat, măcar în negativ, de boala dictaturii și că a aduce acum la lumină aceste texte-victimă, aceste amfore ar fi tot atît de periculos ca și dezgroparea ciumei. Recitindu-mă, totuși, la multe zile după 22 Decembrie, am constatat că tot ce scrisesem „mergea“ : contextul textelor nu se schimbase ! Am continuat să mă observ și în timpul scrierii textelor destinate publicării și am fost nevoit să constat că procedeele elaborate în toți anii din urmă, pe care atît de mult îmi doresc să le pot abandona, preschimba, continuă să dea rezultate, se potrivesc. Refuz în continuare să mă ating de „sertar“, ca de un mormînt otrăvit. Și continuu, în același timp, să-l hrănesc, să-l înmulțesc.

anchetă realizată de
Viorel MARINEASA

---

ginitului Articol. Cine a sesizat în anul patruzeci torentul soțiilor care **nu s-au dezis** de soți ? Cine își amintește, în Tambov, că într-un an pașnic a fost arestată întreaga formație de jazz care cînta la cinematograful „Modern“, dovedindu-se a fi formată din dușmani ai poporului ? Și cine i-a observat pe cei treizeci și cinci de mii de cehi plecați în 1939 din Cehoslovacia ocupată și veniți în țara slavă înrudită — U.R.S.S. ? Nu exista garanția că vreunul din aceștia nu era spion. Au fost trimiși cu toții în lagărele nordice (și iată de unde răsare „corpul cehoslovac“ din timpul războiului). Dar, dacă îmi permiteți, nu în treizeci și nouă le-am întins o mînă de ajutor ucrainenilor apuseni, bielorușilor apuseni, iar în patruzeci — Pribalticii și moldovenilor ? Frații noștri s-au dovedit complet neepurați ; de acolo au pornit „torente“ de profilaxie socială —, în exil, spre nord, spre centrul Asiei. Și erau multe, multe sute de mii. (Interesant ce li se **aruncă în cîrcă** : ucrainenilor apuseni — **„colaborarea cu Polonia albă“**, bucovinenilor și basarabenilor — cu România albă. Iar evreilor transfugi din Polonia ocupată de nemți ? Desigur, colaborarea cu Gestapo-ul (M. Pinhasik). Erau luați cei prea bogați, iar o dată cu ei, — și cei prea independenți, prea deștepți, prea la vedere ; peste tot erau ridicați ofițerii, în vechile regiuni poloneze — îndeosebi polonezi (atunci a și avut loc nefericitul Katyn, atunci în lagărele nordice a fost secerată viitoarea armată a lui Sikorsko-Anders). Peste tot erau arestați ofițerii. Și astfel, populația se scutura, amuțea, rămînea fără potențialii conducători ai rezistenței. Așa era inspirată înțelepciunea, se stingeau vechile legături, vechile cunoștințe.

Finlanda ne-a lăsat un istm lipsit de populație. În schimb, în Karelia și la Leningrad au fost luați și exilați în 1940 toți cei cu sînge finlandez. Noi n-am observat acest „pîrîiaș“ : nu avem sînge finlandez.

În războiul cu Finlanda a avut loc prima experiență : judecarea alor noștri care s-au predat ca trădători de Patrie. Prima experiență în istoria omenirii ! Și iată că nici n-am observat-o !

S-a făcut repetiția generală și tocmai s-a declanșat războiul ; o dată cu el — grandioasa retragere. Din republicile vestice, lăsate pe mîna inamicului, trebuia evacuat în grabă tot ce se putea. În Lituania sînt lăsate corpuri întregi de armată, regimente, divizioane de artilerie, însă au fost evacuate cîteva mii de familii de lituanieni care nu inspirau încredere (patru mii din acestea au fost date spre a fi jefuite în lagărul din Krasnodar). Din 23 iunie s-au întețit arestările în Letonia și Estonia. Însă ardea, iar retragerea trebuia să fie și mai rapidă. Au fost uitate fortărețe întregi, precum cea de la Brest, dar n-au fost uitați și au fost împușcați deținuții politici din celule și din curțile închisorilor din Lvov, Roven, Tallin și din multe alte închisori apusene. În închisoarea din Tartusk au fost împușcați o sută nouăzeci și doi de oameni, iar cadavrele au fost aruncate în fîntînă.

Cum să-ți imaginezi asta ? Nu știi nimic, dintr-o dată se deschide ușa celulei și se trage în tine. Strigi în agonie și nimeni, în afară de zidurile închisorii, nu te aude și nu va povesti ceva. Se zice, de altfel, că nu toți au murit. Poate vom citi vreo carte despre asta...

În 1941 nemții au învăluit și izolat foarte rapid Taganrog-ul. În gară rămăseseră, în vagoane de marfă, prizonieri ce urmau să fie evacuați. Ce-i de făcut ? Doar nu vor fi eliberați. Și nici lăsați pe mîna nemților. Au adus cîteva cisterne cu petrol, au stropit vagoanele și le-au dat foc. Toți au ars de vii.

În spatele frontului, primul „torent“ de război a fost cel al **zvoniștilor și panicarzilor**, conform unei Legi speciale, din afara codului, elaborate în primele zile ale războiului. Era o sîngerare de probă, pentru a-i menține pe toți în formă. Se dădea fiecăruia o pedeapsă de cinci ani, însă nu se considera ca articol 58(iar cei puțini care au supraviețuit lagărelor din anii războiului au fost amnistiați în 1945).

în românește de
Mariana CERNICOVA-BUCĂ

Note :

1. „De la închisori la instituțiile de reeducare“, p. 63 (n.a.)
2. În 1946 a fost necesară (12. 4. 46 Nr. 8/5/u) o hotărîre specială a plenum-ului Sovietului Suprem al U.R.S.S. „Privind posibilitatea pedepsirii numai a persoanelor care au săvîrșit nemijlocit crima“ (!) Însă și în continuare exista suficientă libertate de acțiune. (n.a.)

HARE KRISHNA

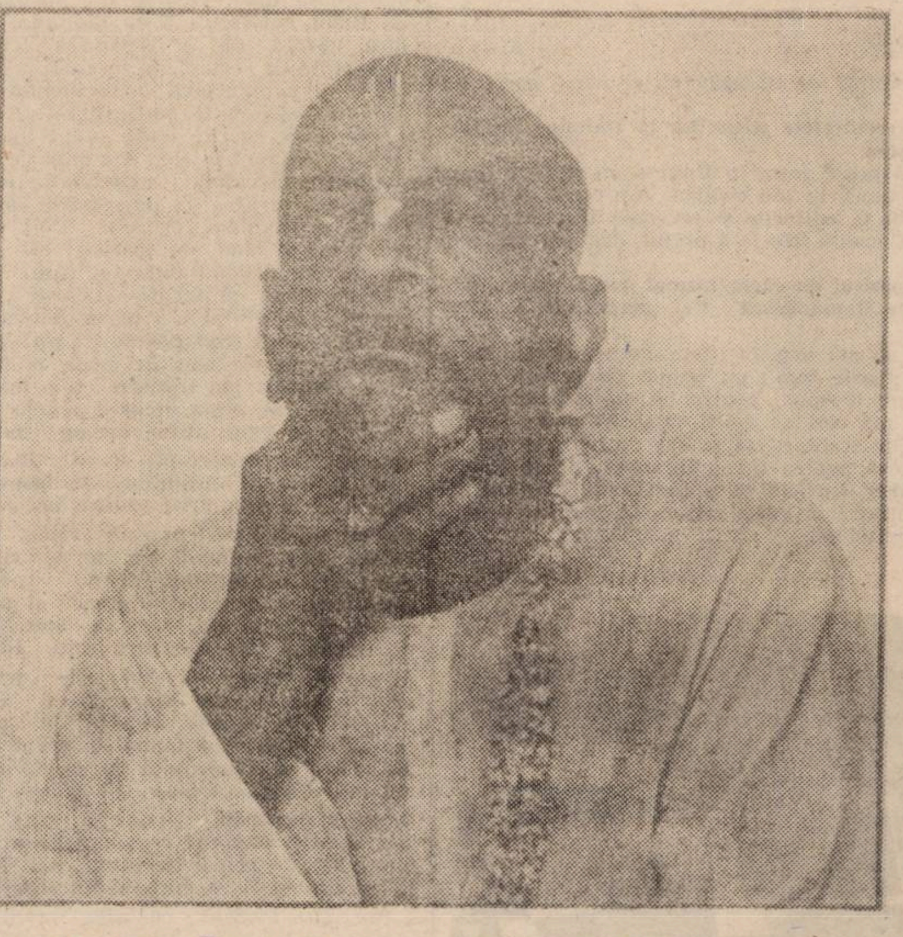

A.C. BHAKTIVEDANTA SWAMI PRABHUPADA

HARE KRSNA, HARE KRSNA, KRSNA KRSNA, HARE HARE, HARE RAMA, HARE RAMA, RAMA RAMA, HARE HARE

Sunete stranii, răscolitoare chemări, ademenitoare necunoscute, ape adînci, vibrații transcendentale, implorări către Divinitate, strigăte de supunere... Așa încearcă mintea să prindă în definiții aceste cuvinte sanskrite venite de departe, din adînc, venite să se incuibărească, acum, și în conștiințele noastre secătuite de o ideologie degradată.

Cu această mantră primită în dar, cu aceste semințe de transcendent, cele mai multe căzute pe piatră seacă, destule, însă, pe pămînt mustind de speranță, părăsim sala Olimpia într-o seară de aprilie. Ciudat loc, pentru o întîlnire cu mesagerii mișcării **Krishna Consciousness.** Amalgamat, publicul, nestingheriți, însă, „ambasadorii" care au un singur lucru de transmis: lasă-ți prejudecățile la ușă și abandonează-te sunetelor! Sala este electrizată, purtată dincolo de rațiune, pe un tărîm pe care se încumetă să calce, poate, pentru prima dată. Fiecare este invitat să cînte mantra **Hare Krishna,** așa cum se pricepe, și să însoțească, dansînd, melodia simplă, răscolitoare, care se întețește pînă la paroxism.

Am fost martorii, dar mai ales, subiecții acestei forme de terapie în grup, obținută printr-un catharsis colectiv, cîntînd **Hare Krishna** (**man,** minte; **tra** provine din sanskritul **trayate,** eliberare). Aceasta ține de forma principală de exprimare a devoțiunii pentru Krishna, în cadrul mișcării **Krishna Consciousness.**

Ambasadorii ei în această seară, în această sală: **Tribhanga das,** din Heidelberg, la sitar; **Garauvani das,** din Berlin, voce și tobă; **Bhakti devi** din Nürnberg, țambal; **Krsna Ksetra** din New York, voce și armonică; și, nu în ultimul rînd, **Swami Suhotra,** din San Francisco. Sînt tineri din Occident, care au renunțat la beneficiile îndoielnice ale societății de consum, au îmbrăcat rasa acestui ordin călugăresc, schimbîndu-și numele și modul de viață, renunțînd chiar și la podoaba capilară, în semn de supunere față de Krishna, în care își găsesc un izbăvitor. Apărută la mijlocul secolului XX, această mișcare internațională, formă de **bhakti yoga,** fondată de **A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada,** are ca scop revitalizarea conștiinței spirituale a omului contemporan, indiferent de religie sau rasă, printr-un soi de alfabetizare în tehnicile spirituale. Fiind pe cît de modernă, pe atît de adînc ancorată în spiritualitatea indiană, mișcarea vine să aducă un suflu proaspăt în conștiința de sine a oamenilor, conștiință dezorientată de răsturnarea seturilor de valori moral-spirituale, ca urmare a exacerbării raționalismului în viața cotidiană. Iată un motiv principal care face ca mișcarea să aibă mai mulți adepți în Occident decît în țara sa de baștină, în India.

Swami Prabhupada, fost profesor universitar de filosofie, a părăsit India în 1965, la 69 de ani, plecînd în SUA pentru a aduce la îndeplinire misiunea pe care i-a încredințat-o maestrul său spiritual, **Srila Bhaktisiddhanta Sarasvati,** și anume răspîndirea Conștiinței despre Krishna în lumea anglofonă. În următorii 12 ani a publicat peste 70 de lucrări din și despre literatura vedică, devenite, între timp, lucrări universitare de referință în întreaga lume. Călătorind aproape non-stop, Swami Prabhupada și-a transformat societatea încropită la început într-un magazin părăsit din Lower East Side, New York, într-o confederație internațională. În 1977 a murit în India, dar discipolii săi i-au propagat ideile în întreaga lume.

O explicație la îndemînă pentru succesul imens al mișcării este simțul de om practic pe care l-a dovedit acest erudit. El a pornit de la ideea că diversele forme de meditație yoghină — cu o referire specială la **raja-yoga** (care oferă un sistem de exerciții psihofizice complexe în vederea smulgerii individului din lumea simțurilor) — sînt greu accesibile oamenilor, adînc, și iremediabil implicați în țesătura socială a acestui veac angoasant. Pe de altă parte, a ținut cont și de dificultatea celor fără o instrucție superioară de a se concentra și a-și disciplina mentalul. Principiile fundamentale ale mișcării sînt cele de **bhakti-yoga,** cale prin care propria conștiință se contopește treptat cu principiul suprem, prin totala abandonare în devoțiune. **Prabhupada** a pus pe picioare o tehnică spirituală de o simplitate, pe cît de copilăresc-înduioșătoare, pe atît de eficace și a transformat primii pași ai vieții spirituale, considerați a fi cei mai grei, în pași de ... dans.

Această tehnică denumită **sankirtana** (i.e. cîntatul în grup, însoțit de dans, ca formă de adorare a numelor sfinte, în speță cel al lui Krishna) a fost promovată cu mult timp înainte de către **Chaitanya,** (sec. XV), un adorator al lui Krishna, considerat a fi chiar o întrupare a acestuia. Esența învățăturii sale este cuprinsă în următoarele exclamații de devoțiune: „Doresc doar atît, să-ți repet numele pînă gura mea va rosti doar silabe frînte, ce ochii mei vor fi inundați de lacrimi, suflarea mea va fi sufocată de emoție, iar sufletul umplut de bucurie și trupul înfiorat". (Aubrey Menen, **The Mystics,** New York, 1974, p. 181).

La rîndul său, Swami Prabhupada circumscrie astfel tehnica de **sankirtana:** „Limba cîntă maha-mantra Hare Krishna, mîinile se ridică în extaz, picioarele dansează în ritmul Conștiinței lui Krishna. Aceste manifestări se numesc **asta sattvika-vikara.** Sattvika-vikara înseamnă transformarea simplelor stări de spirit în virtuți uneori în extaz transcendental" (A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada, **Comenarii la Srimad Bhagavatam,** The Bhaktivedanta Book Trust, Vaduz, 1984, p. 632). **Swami Prabhupada** este, la rîndul său, considerat a fi o altă întrupare a lui Krishna, respectiv a lui **Chaitanya.** Iar Krishna Consciousness este tocmai această reînflorire a devoțiunii pentru Krishna, o formă a personalismului transcendental, adică perceperea lui Krishna ca formă personalizată a Absolutului.

Krishna (a opta reincarnare a lui **Vishnu** în calitatea acestuia de păstrător al lumii, zeu care propulsează binele universal, regenerînd periodic lumea prin încarnările sale, **avatara**) și una din iubitele sale, **Radha,** sînt, pentru cei devotați, „un tătic" și „o mămică" de o tinerețe fără bătrînețe. Krishna e mereu dispus să se hîrjonească dintr-un prea-plin de energie vitală, joc în care intră, lipsită de griji, consoarta lui. Dacă vrei să bați din palme și din tobă, dacă vrei să te abandonezi cîntînd **Hare Krishna,** la nesfîrșit, adorîndu-l fără opreliști, fără prejudecăți, poți fi sigur că vei fi primit și tu în această familie adolescentină și prea-fericită. Așa ar putea suna invitația făcută celor care se simt singuri și abandonați în căutarea propriei identități, invitație de a intra în mișcarea **Krishna Consciousness.** Transparent, paternalismul lui **Swami Prabhupada** față de cei pierduți în chinurile alienării din societatea contemporană. Dacă cei mari mai au încă nevoie de părinți, iată-i în forma lui Krishna și a Radhei.

Într-o conferință ținută la New York în 1966, Swami Prabhupada ține să explice semnificațiile transcendentale ale mantrei **Hare Krishna:** „Acestea sînt cuvinte sanskrite și poate că unii dintre dvs. nu cunosc înțelesul lor. Este vorba despre o modalitate de adresare a Divinității și a Energiei Sale. **Hare** însemna energie, iar Krishna e Domnul. Cînd spunem **Hare Krishna,** invocăm Energia Domnului... Oh, Doamne, acceptă-mă, te rog! Nu avem o altă formă de rugăciune decît aceasta. Acceptă-mă, te rog... Nu e nevoie de nici o pregătire prealabilă pentru a înțelege mantra, pentru că ea vine de dincolo de rațiune". (**Hare Krishna Magazine,** nr. 3, 1986, p. 2.).

Societatea Krishna Consciousness are ca scop să-i țină pe adepți într-un contact permanent cu spiritul în care este înțeles mesajul lui Krishna, simpla îmbinare a sunetelor sfinte avînd putere spirituală. Se consideră că Krishna poate rămîne într-un contact permanent cu adoratorii lui, fiind omnipotent. De aceea, El poate fi prezent prin tot ceea ce are legătură cu Persoana Sa: cuvinte, calități, însuși numele. Tot ceea ce ține de Krishna are aceeași putere spirituală.

Îndărătul simplității tehnicilor spirituale propuse de Swami Prabhupada, se ascund rădăcini adînci. Mișcarea își trage seva din credința în **cuvintele rostite de** Krishna în **Bhagavat-gita** cîntul VI din poemul Mahabharata, operă de sinteză spirituală, care propune echivalarea non-dualismului sistemului Vedanta cu dualismul sistemului Samkhya și disciplina Yoga). Alături de înțelepciunea revelată este și credința în cuvinte **despre** Krishna din **Srimad-Bhagavatam** (comentariile autorului legendar Vyasa la Vedanta-sutras, aforisme aparținînd literaturii vedice adiacente, sursa inițială a sistemului Vedanta).

Acestea sînt Cărțile care dau o dimensiune profundă mesajului transmis de **Krishna Consciousness,** cărți pe care Prabhupada le-a comentat în lucrări de mare anvergură, **Bhagavat Gita As It Is,** respectiv **Srimad-Bhagavatam Commentaries,** Cantos 1—10,35 de volume.

După Swami Prabhupada, o explicație pentru marele interes pe care îl exercită Gita în lumea contemporană l-ar constitui faptul că pune accent pe istoricitatea omului și pe depășirea ei prin devoțiune, după cum remarcă și Mircea Eliade în **Istoria credințelor și ideilor religioase,** vol. II (București 1986, p. 236): „Căci tradusă în termeni familiari occidentalilor, problema tratată de Gita este următoarea: cum să se rezolve situația paradoxală creată de dublul fapt că omul, pe de o parte, se află în Timp, este menit Istoriei și că știe, pe de altă parte, că va fi „condamnat" dacă se lasă irosit de temporalitate și de propria istoricitate și că, prin urmare, va trebui, cu orice preț, să găsească, **în lume,** o cale prin care să atingă un plan transcendental și atemporal".

Pornind de la posibilitatea resacralizării lumii, Gita oferă și soluția pentru depășirea istoricității: **înțelegîndu-l** și **imitîndu-l** pe acela care creează și susține lumea, omul are șansa să se apropie de perfecțiune.

Viața fiecăruia poate ieși din zodia întîmplătorului și a accidentalului doar dacă aspirantul se străduiește **să înțeleagă** raportul între realitatea imediată, condiționată istoric, și realitatea ultimă — ce este Krishna, ce face el în jocul divin, ce atribute are, cum acționează detașat de fructele faptelor sale, în ce constă atotputernicia și omniprezența sa. Dar comentariile pe care le face Swami Prabhupada Gitei insistă, în special, pe aspectul devoțional, pe importanța dăruirii de sine în Conștiința lui Krishna prin **imitarea spiritului său în cotidian.** Felul în care se apropie Prabhupada de înțelepciunea cuprinsă în această Carte se potrivește în special persoanelor contemplativ-devoționale, în căutare de noi forme și tehnici de bhakti yoga, (Gita fiind susceptibilă de a fi valorificată în contexte foarte diferite).

În lucrarea **The Nectar of Devotion,** Prabhupada intră în amănunt referitor la atracția mare pe care o exercită această formă de yoga asupra conștiinței omului contemporan. Mai mult ca oricînd, consideră el, principiul de bază al existenței omenești — nevoia fundamentală de iubire — este profund lezat în zilele noastre. Nevoia aceasta va rămîne imperfect satisfăcută atîta vreme cît oamenii nu vor ști unde este Vasul în care să-și reverse iubirea. Cauza frustului trebuie căutată în nestatornicia minții și în incapacitatea ei de a se concentra pe un singur obiect (de iubire). Omul se află mereu într-o stare de tranziție, **bhoga-tyaga,** stare în care sentimentul de împlinire și de goliciune alternează continuu. „Ne schimbăm tot timpul și nu putem fi fericiți în nici una din aceste stări, pentru că sîntem, fundamental, părți ale Conștiinței Supreme". Fericirea în mijlocul oamenilor poate fi doar trecătoare, **capala-sukha,** pentru că însăși forța, **rasa,** care îl propulsează pe om înspre semenii săi, are suflu scurt. **Bhakti rasa,** pe de altă parte, este o forță care își trage seva din iubirea față de Dumnezeu și nu obosește niciodată.

„Bhakti-yoga ne învață știința de a ne apropia, iubitori, de toate făpturile, după ce am învățat să-L iubim pe Krishna. Oamenii nu reușesc să facă pace și armonie în lume pentru că le scapă esența lucrurilor. Metoda e, însă, foarte simplă și trebuie înțeleasă cu capul limpede. **The Nectar of Devotion** îi învață pe toți oamenii să-L iubească pe Krishna Persoana Supremă. Dacă învățăm aceasta, ne va fi foarte ușor să iubim toate făpturile. E ca și cum ai turna apă la rădăcina copacului, ca și cum ți-ai umple stomacul cu mîncare. Nu are rost să torni apă pe fiecare frunză a copacului, după cum nu e posibil să-ți hrănești, separat, fiecare parte a corpului. Această carte ne învață cum și unde să aprindem lumina care îi va călăuzi pe toți, pretutindeni. Celui incapabil să înțeleagă aceasta, îi va scăpa sensul vieții". (**Krsna, Reservoir of Pleasure,** Yandelsbrunn, 1990, p. 22).

Ileana **DIMITRIU ȘORA**

NICOLAE

BREBAN

Spiritul românesc în fața unei dictaturi

EPOCA „LIBERALISMULUI”

Care a fost lupta cea mai importantă a scriitorilor în perioada liberală ? Probabil lupta împotriva grupului Eugen Barbu !

Cînd vorbim despre scriitori ne referim în primul rînd la tinerii scriitori, un concept se pare etern în țările absolutiste, la fel de valabil la începutul anilor '60, pentru generația noastră, ca și azi, pentru ceea ce se numește generația '80 sau generația în blue-jeans: indivizi între 20 și 40 de ani, cu un statut social cel puțin suspect, suficient de naivi încă spre a crede că literatura (cea adevărată, cea mare !) este necesară umanității și că este posibilă **sub** comuniști ; inși de ambe sexe ce-și petrec aproape tot timpul în grupuri, în cafenele sau la restaurantul Casei Scriitorilor (altădată se spunea „la doamna Candrea“), trăind din mai nimic, creînd din părinții și rudele susținătoare un fel de sfinți anonimi ai calendarelor literei scrise ; grupuri înfometate de glorie și de legendă, înfometate de autoritatea magică a marilor scriitori, români și străini, demodați la extrem în gusturi culturale (le plac Huysmans, T.S. Eliot, Kerouac, Boris Vian, Nietzsche, Salinger, ratatul fermecător, Caragiale — cel din schițe), dar nu arareori foarte actuali în moda vestimentară, unii cultivînd — probabil ca o provocare la cenușiul vieții socialiste cotidiene — un dandysm vestimentar plin de humor. Ei nu au unde să publice (ca aproape toți tinerii scriitori din lume), nu au o revistă a lor, dar nici dreptul de a-și bate una la mașină (căci în România orice inițiativă care vine „de jos“ amenință siguranța statului sau, și mai grav, pe cea a Președintelui !) Au însă humor într-o țară ce plutește în algele indiferenței ; încă nu se calomniază, nu se toarnă, nu se gelozesc — sau o fac cu grație ! —, nu se bîrfesc între ei decît pentru a se putea elogia unii pe alții. Umorul lor ezită binefăcător în estuarele ironiei, ciuda lor existențială încă nu s-a transformat în sarcasm, deși fiecare dintre ei are greutăți în a-și plasa propria producție; ajută ei înșiși pe „începătorii“ în literatură, pe adevărații debutanți și deodată devin veterani, bătrîni ai unei experiențe literare trăite pe jumătate în vis sau în trecutul maeștrilor lor. Pentru că trebuie să fie „artiști ai vieții“, ca orice cetățean al unei țări onorabile, socialiste, în care primul comandament este supraviețuirea, își iau maeștrii de unde pot, aproape îi inventă. Cînd nu se găsește însă absolut nici unul prin preajmă, se declară unul pe altul maeștri și povestea asta le iese foarte bine : învață o grămadă de lucruri inutile și seducătoare unul de la celălalt. **Încă** nu le este frică unul de altul, **încă** nu se suspectează ; securitatea și bolile ei de piele nu au pătruns în anturajul lor, extrem de strict, de protocolarizat, deși, la o privire superficială sau neinițiată, din afară, grupurile par mai degrabă dezordonate și leneșe. Nu suferă acești eterni tineri scriitori de boala cea mai răspîndită a umanității : ura, suspiciunea, disprețul față de propriii părinți, o etapă, se pare, necesară în dezvoltarea insului adult.

Poate se simt atît de vinovați față de societate, față de „datoriile lor sociale“ pe care le amînă mereu, față de autorii zilelor lor doar pentru faptul că în loc să facă „ceea ce trebuie“, ei fac „ceea ce le place“, încît uită să trăiască sau să mimeze aversiunea față de **adulții sociali !** Nu simt încă atracția banului — și aceasta este o curățenie care nu se poate plăti ! O forță teribilă, de care ei înșiși sînt inconștienți. Dar **Statul,** statul și organizațiile sale scrîșninde i-a depistat imediat, îi pîndește, le face fișe, se teme de ei mai mult decît de părinții și unchii lor, mai mult decît de propriile lor tancuri.

Cine spune că literatura este inutilă ? Nu este deloc inutilă și, poate, prima ei valoare este aceea că insuflă frică, uneori chiar panică dictatorului și structurilor sale numeroase, exersate și lamentabile ! Pentru orice absolutism din lume, chiar și pentru cel actual, al nostru, al secolului nostru, cel roșu, literatura, arta și mai ales cea a **tinerilor** sînt... cum să spun : extrem de incomode, **suspecte din punctul de vedere al siguranței statului** (este o expresie poetică inventată de ei, un **vers** al lor !) și — vă asigur — puterea, mai ales cea totală, nu se înșală niciodată !

Ei trăiesc în grupuri, ca delfinii, și asta sperie Puterea, pentru care orice grup trebuie să aibă o ordine de zi ; disprețuiesc leneș privilegiile ce sînt monopoluri ale statului, adică : o viză de călătorie în Occident, repartiția unei locuințe, a unei mașini, tarife bănești ridicate etc., etc. Se bat pentru un singur lucru : apariția unei poezii, a unei nuvele, a unui articol critic (în care, nu rareori, tratează nume și opere ale literaturii universale, aproape fiecare fiind „specializat“ într-o mare literatură străină și fiind aproape toți traducători), iar l[illegible] supremă — apariția unei cărți [illegible] nu a **oricărei** cărți, a oricărui text [illegible] anume a textului ce seamănă ca două picături de apă cu manuscrisul lor, bunul lor cel mai prețios pe lume, afară de iubita lor, pe trei sferturi inventată !

Într-adevăr, ei știu — acei puțini care **știu** acest lucru simplu și misterios, gîndit ceas de ceas, zi și noapte, oriunde, în tramvai în timp ce aleargă la o brutărie unde se găsește încă pîine, la o întîlnire, în sala de baie, la cursuri, la facultate, pe cîmp, în pivniță, pe motocicletă sau pe un deal anodin, cei care au deci norocul acestei obsesii atît de dizgrațioase, văzută din afară — ei știu că aceasta este singura și reala lor putere, cea care îi face să tremure pe **bunii** tirani (pe tiranii ce nu se mulțumesc că au pus mîna pe putere, dar care vor s-o și păstreze !), puterea aceea suavă și nevăzută care îi va face, poate peste noapte, celebri, îi va proiecta în legendă, singurul teritoriu pentru care nu au nevoie de o viză de la Pașapoarte : **o carte bună**, necălcată în picioare de pletora de cenzori sau de propria lor slăbiciune, lașitate, disperare, sărăcie, poftă grăbită de apariții, spaimă firească de ratare ! Cine are norocul nemaipomenit de a ascunde acasă, la el în sertar, manuscrisul unui text literar bun, curajos în toate sensurile și cu adevărat original în lumea asta unde toate s-au spus, cine mai are, în plus, și norocul de a putea lupta săptămîni, luni în șir, pentru a-l vedea tipărit și tronînd jenant, proaspăt-triumfător pe rafturile librăriilor, devine un om fericit.

Dar nu numai lupta cu brutalitatea sau indiferența cenzurii și diverșilor redactori suprapuși, dar și cu vicleniile ei, ale lor, cu seducția pe care o exercită, cu presiunile înmănușate și persuasive, cu timpul ce trece teribil și iată, cel mai bun prieten al tău se răsfață în reviste, îl auzi la radio, a fost invitat la facultate și două sute de gagici s-au îngrămădit să îl atingă, să-i ceară autografe, iar tu încă mucezești în anticamera unui redactor de mîna a doua și părinții, numeroasele lor rude, nu mai sînt de mult furioși, ci rîd de-a dreptul de tine : provoci hazul vecinilor și al familiei la simpla ta apariție, ca marii comici ai ecranului ; deși nu ai încă treizeci de ani, începi să ai grijile unui bătrîn ramolit : să fii atent să nu vorbești singur pe stradă, îți faci note amănunțite cu toate lucrurile mărunte, le așezi meticulos în camera ta ca un far, urmărești bănuitor copiii pe stradă — cînd vor începe să fugă după tine, scornindu-ți o poreclă, oare se vede ceva, deja, pe dinafară ?

Și, disperat, îți ascunzi voioșia și dreptul la superbia tinereții într-o umilință tenace, ca un patinoar pe care luneci cu toate visele tale puțin aplecate într-o parte, abia dacă îndrăznești, uneori, în ceasuri singuratice, nu să te masturbezi — a, nu : ăsta era un lux al adolescenței apolitice ! — nu, ci să te afunzi în propria-ți copilărie, pe furiș și iute, cu un **gest** al memoriei rupt, ascuțit, așa cum au cu adevărat bătrînii, cu o uimitoare lăcomie de propriu-ți trecut, de teama că nu vei trăi adevărata, clasica vreme a căderii, a dreptului căderii în trecut. Cît vei mai rezista ?

Nu e oare mai simplu să te scoli mîine dimineața, să te speli cu apă rece îndelung pe fața ta ridată interior, să-ți pui sarcastic cea mai bună cămașă și să te înființezi la redactorul de carte — altfel un scriitor stimabil, poet și prozator prestigios, unul din cei 25 de candidați la Premiul Nobel din capitală — și să-i spui franc, privindu-l fix în ochii lui gravi cu ochii tăi albaștri, spălăciți, aproape ilegali :

— Ce mai, **maestre,** m-am hotărît să fac toate tăieturile necesare ! Ia dați încoace manuscrisul și mai dați-vă puțin într-o parte, să nu vă secer cu mîna !

DANIEL MOTZ : „Artificii“

Iar după ce ai să ieși din biroul lui de om fericit — niciodată un cenzor nu e mai fericit decît după ce a mai cumpărat un suflet ! — să-ți fie atît de greață de sinuciderea ta reușită, încît să nici nu ai puterea să te îmbeți cu votcă Wyborowa !

Alături de tinerii scriitori, dacă mai adăugăm nu mai mult de 10, 15, hai să zicem, 18 scriitori așa-zis maturi, avem grupul acelor scriitori care, în perioada liberală, imediat după '64 au demarat lupta și luptele, la început naive, inexperimentate, false uneori sau inutile, împotriva aparatului numeros al suprastructurii politice. Nouă, „tinerilor scriitori“ de atunci, ni s-au alăturat un gen special de tineri scriitori : cei ieșiți de curînd din pușcării, inși între 25 și 50 de ani. Voi cita aici cîteva nume : Ion Negoițescu, Ștefan Augustin Doinaș, Nicolae Balotă, Edgar Papu, Paul Goma, Alex. Ivasiuc, Leonid Dimov. Unii dintre ei, ca Doinaș, Negoițescu, Balotă, Papu, scriitori de mîna întîi și erudiți, cunoscători à fond ai lui Thomas d'Aquino în original, specialiști în patristică și indianistică, elevi ei înșiși ai unor figuri legendare ca Lovinescu sau Blaga !

Pentru că, atunci, în '64, Partidul ieșea slăbit din confruntările sale cu hegemonia moscovită, rod al orgoliului său de a obține un perimetru mai mare de independență locală, a trebuit să arunce lest, să cedeze în unele, mărunte, marginale probleme administrative, lăsînd însă intactă moștenirea ideologică stalinistă, adică cultul metalurgiei grele, al agriculturii rigide și etatizate, suspiciunea față de intelectuali (chiar și față de cei ieșiți din rîndurile proletariatului în școli înființate de ei, în marile fabrici, de exemplu sau prin procentul mare de locuri ce se atribuiau în universități celor care veneau direct din fabrică !), suspiciunea față de literatura apolitică, deci adevărata literatură.

Pentru că politicienii noștri sînt, adeseori, buni politicieni, în sensul rău al cuvîntului : nu pricepuți în gerarea problemelor producției ori a problemelor cetățenești, ci abili în manipularea indivizilor, în crearea de false probleme (numite **diversiuni**), de false trecuturi și extrem de abili în a vopsi vitrina viitorului cu o culoare gri-cenușiu-roză, pe care se pot proiecta filme utopice la comandă și după conjunctura internațională — deci bunii noștri politicieni, simțind că nu mai pot regla problemele în cultură prin simple și brutale interdicții, excluderi din Partid, din redacții sau din viața civilă, nici măcar prin comodele arme ale înfometării sau calomniei — ne-au pus la îndemînă, nouă și energiei, voinței, speranței noastre spre (ceva) mai bine, spre (ceva) adevăr, spre o (cît de cît) literatură, nu inși competenți în fruntea grupurilor editoriale sau mediatice, nu mijloace materiale, posibilitatea unor călătorii de studii sau dreptul de a accepta burse la universitățile străine (generația valoroasă dintre războaie s-a format aproape în exclusivitate cu astfel de burse !), nu, ci într-o formă rafinat levantină ne-a pus la îndemînă **un om,** un om, grupul lui și ideologia acelui grup, s-o atacăm, să ne încercăm întîi cu el, cu ei : omul era scriitorul Eugen Barbu, iar grupul lui, puternic și azi, este fierul de lance al tradiționalismului ce merge pînă la dreapta extremă, anti-intelectuală, antisemită.

Și noi, din lașitate, din naivitate, am acceptat această interesantă, subtilă și tenace diversiune : în loc să atacăm principiul leninist al îndrumării artei și literaturii de către Partid, în loc să ne revoltăm împotriva relei-voințe și incompetenței aparatului de propagandă și agitație al C.C., împotriva incompetenței conducerii de partid, împotriva refuzului oficialității de a face procesul stalinismului, al erorilor și crimelor sale, în cultură și aiurea, în loc să luptăm pentru a reînscrie operele și numele scriitorilor români **fugiți** peste graniță și care, cu siguranță, reprezentau mai bine spiritul românesc modern decît sutele de scribi improvizați peste noapte din veleitari și grafomani, ilegaliști sau nu, trepăduși pe lîngă cabinetele Partidului, slugi devotate ultimei indicații luminoase, noi am acceptat această diversiune ce urma să fie lungă, anevoioasă, fără sfîrșit : o luptă pe jumătate trucată.

(VA URMA)

PETRE MIHAI BĂCANU în dialog cu

MONICA LOVINESCU și VIRGIL IERUNCA

P.M.B. — Doamnă Monica Lovinescu, stimate domnule Virgil Ierunca, trebuie să spunem telespectatorilor timișoreni unde ne aflăm, pentru că foarte mulți ar crede că ne aflăm la Paris. Iată, sînteți oaspeții Bucureștiului. Cu ce ocazie ?

M.L. — Cu nici o ocazie. Cu ocazia de a putea revedea, în sfîrșit, Bucureștiul.

P.M.B. — După cîți ani ?

M.L. — După aproape patruzeci și trei de ani. Am plecat din București în septembrie 1947 și cînd am revăzut Universitatea din București de la care am plecat ca studentă mi-am spus că ar trebui să-mi fie dați înapoi toți acești patruzeci și trei de ani petrecuți într-o istorie absurdă, pocită, sterilă.

P.M.B. — Dacă ați fost la Universitate sau ați trecut pe lîngă ea, cred că ați văzut și locul unde au murit foarte mulți tineri, în data de 21 decembrie.

M.L. — L-am văzut, l-am regăsit, pentru că-l văzusem mai demult la televiziunea franceză, îl am și tras pe o videocasetă și trebuie spus că timp de cîteva săptămîni televiziunea franceză a fost demențială la ora Timișoarei și la ora Bucureștiului.

P.M.B. — Dumneavoastră, domnule Virgil Ierunca ?

V.I. — Metaforic vorbind, n-am părăsit Bucureștiul niciodată, și România în general. Însă și Bucureștiul și România erau imaginare. De data aceasta, Bucureștii sînt concreți, în fața mea. Calc pe străzile Bucureștiului, astăzi am umblat toată ziua, am fost încîntat de un anumit București pe care nu-l bănuiam, pe care l-am regăsit. Case ocrotite miraculos de timp, praf pe ele, dar păstrînd, totuși, vechiul București de acum patruzeci și trei de ani. Acestea fiind spuse, bineînțeles că sînt uluit de atîtea contradicții și de atîtea paranteze miraculoase. Fiecare stradă, fiecare răspîntie, noile nume peste care reușesc să se suprapună, și aș vrea să se suprapună, din ce în ce mai mult, vechile nume...

P.M.B. — Poate revenim la vechile nume...

V.I. — Da. Deci imaginarul se întruchipează de data aceasta în real și din această întrupare se nasc o serie de semne de întrebare.

P.M.B. — Pentru că sîntem invitații Televiziunii timișorene — ne bucurăm că există o televiziune la Timișoara, o televiziune independentă — v-am ruga să ne spuneți mai direct ce părere aveți despre Proclamația de la Timișoara.

M.L. — Îl găsesc un document exemplar și cred că este documentul pe care se poate clădi o democrație reală. Cred că mai mult nu se poate spune. Cred că poate fi, într-adevăr, programul pentru o Românie real democratică, nu „original" democratică. Avem nevoie să intrăm în Europa. Cred că putem intra în Europa prin Timișoara.

V.I. — Este surpriza politică cea mai solară pe care am primit-o din România după sacrificiul tinerilor care au creat Revoluția, astăzi, la atîtea răspîntii, de data aceasta nu pitorești, ci tragi-comice. Pe de altă parte, este un fel de manifest de demnitate al democrației care ar trebui să servească drept îndreptar pentru toți cei care vor ca România reală să intre în firea ei democratică, așa cum a fost de la primul război mondial pînă în 1937.

P.M.B. — Cum găsiți climatul politic al României după patru decenii ?

M.L. — Aici, trebuie să urc mai departe, pentru că deocamdată, la București, n-am avut cum să-l găsesc. Sînt doar de o zi la București. L-am văzut, deci, de departe, de la Paris și trebuie să recunosc că minunii din decembrie i-au urmat foarte multe deziluzii, foarte multe decepții. Cred că asta spune cam tot. Am asistat la niște distorsiuni istorice, la niște mici amintiri istorice foarte neplăcute. Știu că, studentă fiind, manifestam în Piața Palatului în 1946 și că erau aduși și așa-ziși muncitori în camioane împotriva studenților.

V.I. — S-ar putea să fi fost aceleași camioane !

M.L. — Aceiași muncitori și aceiași studenți, sigur nu ! Aceleași camioane, s-ar putea ! După cîte pot vedea, mai sînt în București lucruri din 1946 din punct de vedere mecanic. Cred că lucrul acesta spune totul. Dar o zi în București înseamnă, totuși, foarte puțin. Trecînd prin Cișmigiu și văzînd oamenii vorbind și schimbînd argumente, din puțina atmosferă a străzii și din constatările de la Paris, văzute de departe, dar de foarte aproape, pentru că am urmărit toată presa (n-am mai citit nici o carte din 16 decembrie), cred că, în ciuda acestor distorsiuni, în ciuda anumitor voințe nocive, se petrece ceva ireversibil. Sper din tot sufletul că nu vom mai fi izolați din nou, nu vom mai deveni un caz în Europa de astăzi.

V.I. — Aș denumi, în ceea ce mă privește, situația actuală, climatul actual politic românesc — deși sînt numai de două zile în București — l-aș numi **democratură,** folosind un termen făurit recent de un mare politolog francez de origine română, elevul cel mai bun al lui Raymond Aron, Pierre Asner. Ce este democratura în care se află țara astăzi (poate mai puțin Timișoara) ? O stare difuză de neieșire totală din dictatură și de neacces total în democrație. Pe de altă parte, sînt uimit de faptul forjării, de data aceasta, la București, a democrației **originale,** a democrației „noi", deci o democrație adjectivată, și mi-am dat seama că democrația nu numai că nu trebuie adjectivată, dar, curios, e adjectivată de oameni noi. Conceptul acesta nenorocit, care a plutit peste mass-media românească în regimul totalitar preceaușist și în timpul lui Ceaușescu, al „omului nou", persistă. Pentru că numai un **om nou** poate recurge la un concept atît de debil ca **democrație nouă.** Democrația este indivizibilă, ea nu poate fi adjectivată, ea este sau nu este democrație.

P.M.B. — Credeți că ne-ar mai putea scăpa democrația printre degete ?

M.L. — Era să spun că asta depinde de dumneavoastră. Nu de dumneavoastră, domnul Băcanu, ci de dumneavoastră, toți. Cred că există, din fericire, toate condițiile istorice pentru ca să nu mai scape. Fiindcă n-avem decît să privim în jurul nostru și să vedem ce se petrece la Praga, în Berlinul de Est, în Polonia, în Ungaria pentru a ne da seama că acum avem prima oară, după aproape o **jumătate** de secol, o imensă șansă de a putea lupta prin noi înșine. În ciuda tuturor dificultăților, nu mai avem anumite tancuri, nu mai avem o armată de ocupație. Ar fi teribil să ne ocupăm noi înșine.

V.I. — Am mai fost ocupați de noi înșine...

M.L. — ... însă cu sprijinul, totuși, al unei ocupații oricînd posibile, dacă s-ar fi întîmplat ceva, însă lucrul acesta nu mai există. Nu sîntem după Yalta, chiar dacă Yalta e o legendă sau un simbol...

V.I. — Un mit degradat.

M.L. — Raymond Aron a scris un întreg studiu, și nu e singurul, spunînd că trebuie respectată Yalta. În orice caz, Yalta a devenit un simbol. Nu mai sîntem după Yalta (n-o să fac acum facilul joc de cuvinte „sîntem după Malta") Acum depinde de noi toți.

V.I. — Eu nu sînt un om politic Mă interesează prezența intelectualului în acest proces. Sînt, bineînțeles, la curent, și mereu încîntat de participarea și neparticiparea intelectualilor. Există printre ei o nostalgie a oroarei delicioase a puterii. Dar o oroare delicioasă nu are nimic de-a face cu puterea reală a intelectualului, care este responsabilitatea politică și mai ales etică în cetate. De aceea, cred că în acest joc în care e vorba de viitorul democrației românești, rolul intelectualului angajat, în sensul bun, și nu în sensul degradant, sartrian al noțiunii de angajament, ar trebui să fie mai pregnant.

Dar pentru că sîntm la emisiunea televiziunii timișorene aș vrea să aduc totuși, cum se spunea altădată, dar nu cum o să spun acum, aș vrea să amintesc de cîțiva intelectuali de la Timișoara care fac gloria nu numai a Timișoarei, ci și a literelor și a intelectualității responsabile. Aș vrea să-l numesc pe profesorul, pe eseistul și pe romancierul Livius Ciocârlie și pe scriitorul Mircea Mihăieș, editorialistul principal al revistei **Orizont,** care a dezvăluit cu un curaj intelectual una din cele mai insuportabile imposturi ale momentului de față, ca un fost consilier al lui Ceaușescu să dea lecții de democrație intelectualității românești într-o publicație, într-o foaie care-și permite să se numească chiar **Democrația.** Aș vrea, de asemenea, să aduc omagiul colaboratorilor revistei Orizont, Vasile Popovici, Adriana Babeți, Șerban Foarță. Asta pentru că sîntem la Timișoara.

P.M.B. — Să trecem într-un spațiu care dumneavoastră vă este mai apropiat, mai drag — literatura.

M.L. — În momentul de față, nu mai apropiat, nici mai drag decît ceea ce se petrece. Există momente cînd literatura — care pentru mine reprezintă, într-adevăr, aproape totul — poate fi oarecum pusă între paranteze. Să fim serioși, n-am avut istorie și n-am avut noi, românii, acces la istorie, aproape o jumătate de secol. Și, brusc, grație oamenilor care s-au sacrificat și grație Revoluției, am impresia, poate că mă înșel, că scriitorii pot să pună la o parte hîrtia de scris cîteva luni sau chiar un an — și-o vor pune în orice caz, pentru că vor avea un prag dificil de trecut, de la cenzură la scrisul fără cenzură, va fi marea problemă a intelectualilor români — și pot să se intereseze puțin de istorie. Istoria ne-a fost răpită mereu, dar nu ne-a fost niciodată răpită, de-a lungul timpurilor, în halul în care ne-a fost răpită în perioada recentă. Noi n-am făcut politică, noi n-am avut acces la istorie, o jumătate de secol. Cred că pentru o jumătate de secol se poate acorda o pauză literaturii de cîteva luni.

P.M.B. — Ce-ar zice obișnuiții dumneavoastră clienți ai emisiunilor „Europei Libere" despre faptul că nu mai sînt luați în seamă pe calea undelor ?

M.L. — Sînt luați în seamă pe calea undelor, dar nu știu ce-ar zice, nu știu ce-au zis deja, întrucît am fost incapabilă, după 16 decembrie, să vorbesc despre literatură. Am făcut cronici politice. Și, apoi, am făcut cronici despre principalele reviste, ceea ce mi se pare într-adevăr foarte important. Va veni momentul cînd mă voi ocupa de cărți. E, finalmente, ceea ce fac. Momentul acela n-a venit încă. N-am clienți, iar dacă scriitorii se supără, îmi pare rău. Nu pot să fac altceva decît ceea ce simt că trebuie să fac.

— **P.M.B. — Dumneavoastră, domnule Virgil Ierunca, ați fost considerat în perioada cînd făceați gazetărie, în tinerețe, un gazetar de stînga. Ce amintiri aveți din perioada jurnalisticii ?**

— **V.I.** — Foarte multe și foarte contradictorii. Și copleșitoare. Mai întîi, că atunci cînd făceam gazetărie era un regim de dictatură. Nu era un regim totalitar. Se face întotdeauna o mare confuzie între un regim de dictatură și totalitarism. Totalitarismul, pentru a relua expresia lui Arendt, atomizează societatea — ceea ce s-a întîmplat cu societatea românească în era comunistă —, pe cîtă vreme dictatura e vremelnică și aproape mai toate dictaturile cad fără vărsări de sînge, fără acest tribut extraordinar de sînge pe care a trebuit să-l plătească, tineretul României pentru a scăpa nu de o dictatură, ci dintr-o stare de totalitarism în care societatea civilă românească era atenuată.

Pe vremea mea era o dictatură și, fiind tineri, am luptat împotriva ei, asta era o dictatură, să zicem, de dreapta, și nu un regim totalitar. A face comparație între debuturile gazetăriei mele la **Timpul,** fundat de Grigore Gafencu și dirijat de Mircea Grigorescu, și ce s-a întîmplat după aceea este o prăpastie, o distanță de la cer la pămînt. În timpul unui regim de dictatură, precum cel al lui Antonescu, noi puteam să ne spunem gîndurile nu pe jumătate — a-ți spune gîndurile pe jumătate înseamnă a minți pe jumătate — dar puteam spune aproape în întregime. Eram, binînțeles aproape în fiecare zi cenzurați. Însă lupta aceea era o luptă idilică, în raport cu ceea ce ați luptat dumneavoastră. Dumneavoastră sînteți un gazetar care ați luptat împotriva totalitarismului și știți foarte bine cu ce greutăți a trebuit să luptați. Greutăți pe care eu nu le-am avut și care în fond erau idilice.

P.M.B. — Nu știi dacă dumneavoastră, la Paris, erați conștieți de cîtă audiență aveati în România. După părerea mea, cred că ați fost ascultați de ce puțin patru-cinci milioane de oameni.

M.L. — Noi, la Paris, am stat puțin la București. Ceva mai mut decît la Paris. Vedeam, după un moment, pntru că erau etape cînd se acordau pașapoarte, altele cînd nu se acordau vedeam cel puțin di intelectuali pe săptămînă, în momentele proase, pe lună, care ne spuneau acest lucru. Încercan chiar să moderăm cifrele care ni se dădeau și lucrul acesta implica o enormă răspundere. Pe care încercam s-o onorăm. Nu era — cum să evit cuvintele mari ? cum să le pun între ghilimele ? — nu era o bucurie, neapărat, lucrul acesta. Ridica un fel de plus de responsabilitate. Era o greutate care apăsa cugetul nostru.

V.I. — În ceea ce mă privește, pentru că ați vorbit de trecutul meu de stînga, cum de foarde multă vreme nu mai există pentru mine deosebire între stînga și dreapta (adversarii mei de stînga spun că toți cei care cred că nu există deosebire între dreapta și stînga sînt deja de dreapta — și nu cred că au dreptate), eu aveam față de aceste păcate ale tinereții orientate în mod anarhic (n-am făcut parte niciodată din nici un partid politic) o anumită atitudine. Am plecat din România, și aș putea să spun că sînt singurul om care a plecat din România pentru că comunismul mi-a făcut foarte mult bine. Nu mai puteam suporta binele pe care ni-l făceau personal. Deci era o impostură să suport acest bine. Și atunci am acceptat cu plăcere să părăsesc o țară atît de coruptă din primele momente ale totalitarismului, prin momelile totalitarismului debutant, impregnat nu de rău, ci de preabinele pe care mi-l făceau, de această năpastă aparent paradoxală. Aveam o responsabilitate în plus față de România. Atîta vreme cît am stat în România eram cu ochii spre Occident. Ultima carte apărută acolo, ultimul sistem de gîndire, ultima contradicție, ultimul dialog ce se poate realiza cu Occidentul Stăteam, deci, la București cu fața spre Paris. Odată la Paris, odată pierzîndu-mi țara, mi-am regăsit-o cu o responsabilitate morală pe care trebuia s-o recuperez și s-o sfințesc pentru demisiile mele orientate spre stînga. Asta nu înseamnă că în exil am devenit un om de dreapta. Numai că în exil nu m-am instalat în Paris ca un parizian. Am pus în paranteză tot ce era parizian pentru a încerca să fac, zi de zi ceva pentru o Românie reală, care era atomizată de o Românie totalitară, irealistă, supusă de totalitarismul sovietic la început, pur românesc după aceea. La mine, responsabilitatea față de România era accentuată și din cauza acestei dihotomii imposibile, stînga-dreapta.

P.M.B. — Pentru că ați pomenit de cărți: recent v-a apărut în România o carte, la editura „Humanitas". V-aș ruga să ne spuneți mai intii cît a așteptat această carte să vadă lumina tiparului.

V.I. — Nu a așteptat prea mult. Înainte de povestea ei foarte lungă, n-o să intrăm în **Fenomenul Pitești,** pentru că e un fenomen extrem de complex...

P.M.B. — Voiam numai să vă întreb ce paralelă faceți dumneavoastră între fenomenul și genocidul Pitești și genocidul Timișoara...

V.I. — Voiam doar să vă spun că volumul n-a așteptat prea mult. De îndată ce mi-am întocmit-o, cu toată obiectivitatea și cu toate sursele pe care le aveam, cartea a trecut mai întîi pe undele „Europei Libere". Am avut ecouri foarte curioase, am fost vizitat direct sau indirect chiar de oameni foarte sus-puși în nomenclatura ceaușistă, care mi-au declarat că pînă și oamenii comitetului central, fiind mai tineri, nu erau la curent cu crimele atît de „originale", de data aceasta, ale regimului comunist din România. E vorba de epoca stalinistă.

După aceea, după difuzarea la „Europa Liberă", a apărut o primă ediție, ediția „Limite", în fond o ediție a mea, pentru că eu aveam o revistă de cultură, de poezie, filozofie, eseu, intitulată **Limite.** Ceea ce apare acum este ediția a doua, pentru că prima ediție era deja epuizată în exil. Cu cîteva rare excepții, ea a putut pătrunde și în țară. Exemplarele care au pătruns au fost repede descoperite de securitate, oamenii hărțuiți Unii și-au pierdut biblioteca întreagă din cauza **Piteștilor.** Deci, aceasta este o nouă ediție care, fiind trasă în foarte multe exemplare sper că toată lumea să o cunoască, fie ei din fosta nomenclatură sau viitoarea nomenclatură.

În ceea ce privește comparația de care îmi pomeniți, n-aș fi în stare să o situez cu obiectivitate, pentru că va trebui să reflectăm mult. Pe de o parte, e vorba de o revoluție, e vorba de martirii Timișoarei, pe de altă parte, e vorba despre un fenomen de genocid aproape unic în istoria genocidelor. Și atunci, aceasta ar deschide un cîmp de discuție extrem de contradictoriu, pentru că există chiar și un fel insuportabil de a pomeni în același timp, de a pune pe aceeași balanță martirii Timișoarei, revoluția de la Timișoara, Timișoara însăși, ca mit, suferințele și tot ce s-a întîmplat aici, și genocidul care se opera în societăți precise, totalitare, și încă original totalitare. Deci, e un cîmp de observații foarte dificil de a fi discutat și mă întreb chiar dacă de a fi comparat. Pentru mine, revoluția românească și Timișoara ar avea aici locul ei primordial ; este un miracol care ar trebui ferit deocamdată și discutat ori situat istoric, izolat de un fenomen atît de nenorocit paradoxal ca genocidul de la Pitești.

P.M.B. — M-ar interesa să aflu ce v-a impresionat cel mai mult în revoluția română.

M.L. — E foarte greu de răspuns, pentru că m-a impresionat toată revolutia. Am primit ceea ce s-a întîmplat la Timișoara,la început, în primele momente, în primele ceasuri, cu teama să nu se repete ceea ce se întîmplase la Brașov cu doi ani în urmă, să fie o represiune. iar apoi am trăit într-un fel de stare de uimire. Am văzut imagini (vă spun ce-am văzut la Paris, și nu vedeam decît asta) care-mi dădeau impresia (dar e foarte greu de vorbit despre lucrul ăsta) a unui eroism cu grație. Vedeam adolescenți (e prima imagine care m-a înmărmurit, imaginea de la Timișoara în care un om vine și-și deschide cămașa cerînd : „Trageți !" ; cred că este o imagine de neuitat) vedeam imaginea tricolorului sfîșiat în mijloc, care cred că ar trebui păstrat astfel. Ar fi cel mai original tricolor, cel mai original drapel care a existat și cel mai acoperit real de sacrificiul oamenilor.

Sînt foarte impresionată văzînd pe străzi lumînările celor morți, la București. Cred că memoria lor ar exista în acel gol din drapelul românesc.

V.I. — În contradicție cu „democrația originală" de care se vorbește, ceea ce m-a impresionat este sacrificiul original al acestei revoluții. În fond, e vorba de un miracol românesc. S-a vorbit de atîtea ori despre miracolul românesc de-a lungul istoriei, însă acesta e un miracol inedit. Pentru că, într-un anumit context, toată lumea, tot Occidentul îl aștepta sub alte forme. Adică toți aveau date mai mult sau mai puțin dialectice, mai mult sau mai puțin schematice, mai mult sau mai puțin imitative după ceea ce se petrecuse în Germania de Est, în Polonia, în Cehoslovacia și chiar în Bulgaria și se așteptau toți la ceva, între ghilimele, „deja făcut". Miracolul este original, de data aceasta. Democrația nu e originală, ea trebuie să fie democrație, dar miracolul revoluției românești este original. Deocamdată, este inanalizabil și în jurul acestui miracol se învîrtesc toate stilurile de responsabilitate prin care societatea civilă românească va trebui să păstreze originalitatea acestui miracol, să-l înțeleagă și să nu-l lase subminat de adversarii miracolului, care sînt totdeauna aceiași, mai ales în România. Cei care vor să confiște „sensul" istoriei. Neștiind că sensul istoriei nu există, n-a existat și că istoria e făcută de oameni și că oamenii care au făcut miracolul revoluției erau niște tineri.

P.M.B. — Bănuiesc că dumneavoastră, cînd ați plecat din Paris, nu v-ați anunțat. Regele a făcut o imprudență și și-a anunțat vizita...

M.L. — Eu nu sînt regele...

P.M.B. — Hai să zicem că dumneavoastră faceți o vizită de lucru în România.

M.L. — Nici măcar de lucru... Mă întorc...

P.M.B. — Vă întoarceți... Ce intenționați să vizitați în continuare ? Poate ne spuneți ceva și despre marele cărturar E. Lovinescu.

M.L. — Sînt două întrebări. Mă aflu aici într-o primă întoarcere. Vor mai fi și alte întoarceri. La a doua întoarcere sper să văd toată țara și toate locurile. Deocamdată nu știu exact ce văd, ce nu văd. Sînt copleșită de imagini care sînt duble, de fiecare dată. Nu uitați că după un timp așa de lung, se suprapun. Astăzi am fost în Cișmigiu. Cișmigiul e grădina copilăriei mele. Și am văzut un scaun. Uitasem de scaunele din Cișmigiu. Era într-o regiune a Cișmigiului în care sînt scaune vechi. A trebuit să mă las copleșită, n-am putut să fac altfel, de toată copilăria, de adolescență. Cred că deocamdată văd prietenii (avem foarte mulți prieteni în București). În ceea ce-l privește pe E. Lovinescu, pe tata, ce pot să vă răspund ? Am cîteva manuscrise, voi vedea ce se va petrece cu ele, dar, din fericire, totuși, opera majoră i-a fost publicată. Edițiile au fost îngrijite, rînd pe rînd, de critici foarte buni. A făcut parte din acea „recuperare" culturală care a existat la un moment dat. Voi vedea ce mai este de făcut. Vor fi, probabil, de completat ediții. Nu m-am dus încă în fața casei din bulevardul Elisabeta. N-am îndrăznit.

P.M.B. — Casă care poate va fi restituită unui cenaclu la fel de celebru...

M.L. — Sau unei case memoriale. Imediat ce democrația va exista real, vom vedea. Și nu trebuie să așteptăm douăzeci de ani pentru asta, pentru că ne aflăm într-un context european și într-un context istoric precis. Democrația trebuie cîștigată acum. Timpul n-are răbdare.

P.M.B. — Foarte mulți cred că democrația poate fi cîștigată și peste doi ani și jumătate...

M.L. — Mi-e frică să nu fie tardiv. Sînt dintre cei care cred că, într-adevăr, e ireversibil, însă intrarea în Europa a Europei de răsărit **acum** se face. Și cînd această democrație va exista, cred că vom vedea și ce se va întîmpla cu casa lui E. Lovinescu, care ar trebui să fie o casă memorială. Dar nu face parte din urgențe. Cred că E. Lovinescu, care în timpul primului război mondial a încetat orice activitate literară pentru a scrie pagini de război și pagini militante, ar fi primul de acord să nu mai citească sau scrie cîteva luni cărți, să mai aștepte chiar pentru o casă memorială. Și să se ocupe de ceea ce se petrece

P.M.B. — Impresionante, cuvintele dumneavoastră.

V.I. — Vă povesteam de cît de impresionat am fost de București. Iubesc Bucureștiul, îi iubesc fiecare piatră, sînt îndrăgostit pînă și de gropile de pe străzi, de praful Bucureștiului, însă astăzi am văzut și un lucru trist. La nu știu ce casă, la nu știu ce instituție am văzut două sau trei drapele românești negăurite. E un lucru care m-a întristat imens, pentru că era vorba de ciuruirea unui simbol, a unui simbol important.

P.M.B. — Vă mulțumim în numele telespectatorilor timișoreni.

M.L. — Cred că noi trebuie să mulțumim întîi celor de la Timișoara, celor care s-au sacrificat la Timișoara, celor care au luptat la Timișoara, celor care au scris și celor ce vor susține Proclamația de la Timișoara. Cred, domnule Băcanu, că trebuie să vă mulțumim și dumneavoastră, care, a spus-o și Virgil Ierunca, am să insist și eu, ați plătit curajul de a încerca să faceți gazetărie într-o țară unde așa ceva nu mai exista...

P.M.B. — Asta e mai puțin important acum...

M.L. : — E cît se poate de important, prin suferințe și prin închisoare. Cred că dacă mai mulți ar fi făcut același lucru în timpul din urmă, miracolul s-ar fi produs ceva mai de vreme. A menține o presă liberă și independentă este, o știm cu toții, prima condiție a democrației. Și dacă, în ciuda decepțiilor care au urmat, și au fost mari, iar în străinătate au fost foarte accentuate (la Paris nu mai exista decît România, se vorbea despre România de la șoferul de taxi pînă la măturătorul de stradă așa ceva n-am mai trăit la Paris), dacă la Paris prestigiul acesta a scăzut, din pricina unor greșeli și a unor gafe succesive, cred că un lucru este dobîndit, și trebuie menținut : șansele democrației sînt șansele unei prese libere.

P.M.B. — Ne pare rău că un asemenea interviu n-am putut să vi-l iau pe postul național. Să încercăm să forțăm mîna celor de la Televiziunea Română să vă ia un interviu...

M.L. — O secundă. Televiziunea Română a venit în două rînduri la Paris să ne ia interviuri, însă am refuzat.

V.I. — Dacă dumneavoastră aveți impresia nu va fi și impresia noastră că actuala televiziune română este liberă. Nu cred că e util să apărem pe ecranele unei televiziuni care nu este liberă, ceea ce nu este cazul cu televiziunea din Timișoara.

*

Redacția mulțumește colegilor de la Televiziunea Liberă Timișoara pentru amabilitatea de a ne fi pus la dispoziție coloana sonoră a casetei video pe care a fost înregistrat interviul de mai sus.

DANIEL MOTZ : „Artificii"

Cronica literară

Malul surpat

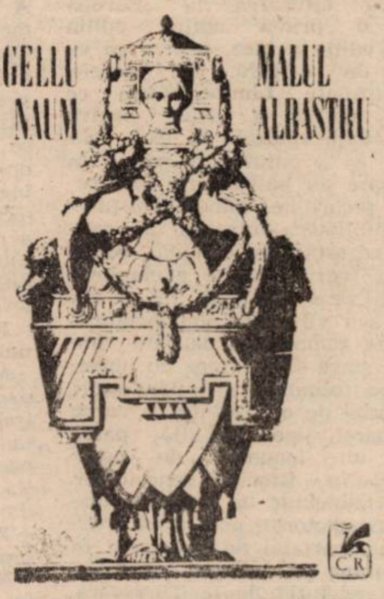

Spre deosebire de colegii din falanga suprarealistă, Gellu Naum a rămas, cu trecerea anilor, pe poziții. În vreme ce mulți din tovarășii de drum și-au supus creația unui proces de reciclare sau numai de simplă schimbare la față, el n-a părăsit baricada avangardismului — exceptînd, desigur, neplăcutul interludiu proletcultist. Însă la revenirea in prim-planul vieții literare, în 1968, critica era invitată să descopere aceeași poezie egală cu sine, excentrică, stranie, cultivînd bizareria cu un apetit pantagruelic. Indiferent la mode, Gellu Naum și-a asumat riscurile inactualității. A riscat și a învins. Citeva din cărțile sale (**Athanor, Copacul-animal, Partea cealaltă**) au readus în atenție gustul pentru imageria suprarealistă și a provocat reacții în lanț printre ucenicii într-ale lirismului. Diversității, autorul îi preferă unitatea, iar polifoniei sunetul monoton al unui instrument cu o singură coardă. În poezia lui Gellu Naum surprizele provin din modularea neașteptată a sunetului, nu din amestecul savant de seturi sonore. Ascensional-descendentă, ea mizează pe intensitate și nu pe amplitudine

Desigur, în interiorul acestui monolit bine protejat de intemperiile modei se pot stabili etape și tendințe. Însă masivitatea poeziei lui Gellu Naum provine din încăpățînarea de a sonda, mereu și mereu, același spațiu. Privită în ansamblu, ea dă impresia unei opulente compoziții alcătuită în tehnica temei și a variațiunii. Avantajul comentatorului este că scriind despre fiecare nouă carte a poetului, vechile comentarii rămîn valabile. Analiza /criticului riscă, totuși, să se umfle asemeni unui balon, gata să plezească din cauza efortului de a găsi semnificații unui scenariu care nu excelează în diversitate. Orice revenire te obligă să descifrezi aceeași enigmă a misteriosului univers în care te atrage creatorul. Versuri fragmentate, poeme retezate înainte de a releva un sens, suprapuneri sonore pline de ciudățenie, deraieri semantice, jocuri de cuvinte, în fine, practica suprarealistă a absurdului și a burlescului se reîntîlnesc în toate cărțile sale.

Nici recentul volum, **Malul albastru**, nu face excepție de la regulă. Reîntîlnim toate marile calități ale poetului și, poate pentru prima oară, flagrant însă, o seamă de defecte. O anumită oboseală a inspirației e vizibilă deîndată. Gellu Naum excela în construcția unor imagini-șoc, iar poezia sa era, de regulă, o însumare de splendide versuri. Construcția — adică viziunea coerentă — n-a fost niciodată partea tare a autorului. Însă acum recuzita suprarealistului pare ușor prăfuită. Dicteul automat — una din armele care funcționa perfect în trecut — dă și rateuri. Roata dințată a inspirației are, pe ici, pe colo, cîte un dinte rupt. Vechile calități se metamorfozează în supărătoare defecte. Versul nu se mai arată atît de puternic încît să focalizeze în jurul său poemul. Dimpotrivă. Atunci cînd există, versurile memorabile au luciul stins al unor stele prăbușite într-o mare fără adîncime.

Am fi nedrepți să nu relevăm și calitățile volumului. Deși inegal, se pot extrage oricînd destule versuri-efigie, atît de caracteristice poetului. Mecanismul creator funcționează perfect, însă doar în perimetrul restrîns al inspirației de moment. Gellu Naum nu este un poet de idee, ci un creator de stări și senzații. Cu atît mai stridente sînt căderile. Presate ca într-un ierbar, versurile se transformă în veritabile vestigii ale ambiției de a surprinde jocul straniu al universului. Din acest punct de vedere, principala reușită a cărții este ciclul **Schimbarea lucrurilor.** Trecerea bruscă de la nivelul banalității cotidiene la stranietatea unor peisaje cosmice (adevărata specialitate a lui Naum) se soldează cu cîteva poezii admirabile. Ar merita citate măcar acelea în care proiecțiile onirice se întrețes cu un subtil proces anamnetic, iar versul, în loc să plonjeze în viitorul paginii de carte, se retroproiectează în imaginea unei copilării percepute prin niște organe ale simțului monstruoase : „O palidă pasageră o doamnă venea să mă vadă / eu culegeam bolovani nu mai știu pentru ce / șopteam un număr-fecioară necunoscut încă de nimeni / noaptea dormeam în barcă spărgeam lemne spălam borcane / mă uitam la ceas «acum e în gara cutare / fie ce-o fi» mă întorceam acasă deschideam în fine ferestrele / luna se risipea prin pod peste oasele mele / cîriiam despre o mare iubire se auzea pînă departe / «fie ce-o fi» mă uitam cu oglinjoara de buzunar / se vedea altul / cred că era Winetu cu fața lui putrezită de sare / mă uitam la ceas «acuma ea e în gara cutare» mă duceam la pădure / acolo mă răsplăteam cu frunze uscate îmi acopeream oasele / fie ce-o fi / «hai doamnă» (oftam) «pune pe masă ceva potabil / o băutură de nuntă / pentru un mire-copil mort de mult» / și unde mai sînt și ce-am devenit de atunci."

Din păcate, celelalte secțiuni ale cărții nu au aceeași tensiune, căzînd, adeseori, sub nivelul acceptabilului. Filozofarea prețioasă și savantlîcul (inclusiv cel lingvistic) torpilează multe din poezii. E adevărat, ici și colo cîteva imagini splendide țîșnesc pline de trufie deasupra cenușiului retoric în care se scufundă întregul. Două versuri precum : „pe degetele de la mîinile noastre stîngi se așezau părinții / preschimbați în păsărele albăstrii" sînt iremediabil compromise de încercarea de a le găsi o continuare : „pe cele de la mîinile noastre drepte se așezau ca boabele de rouă / surorile și frații răposați." E cel puțin o inabilitate în acest stil de a **gîndi** o poezie. E clar că Gellu Naum nu mai are superba nonșalanță a trecerii din planul absurdului într-unul al hermetismului perfect controlat prin aluzia culturală sau prin coerența planului general. Poeziile sale de acum au doar sclipiri, iar încercările de a rotunji o semnificație metaliterară eșuează.

Însă chiar și în această pierdere de viteză poetul se arată capabil de performanțe. „Capătul drumului", de pildă, e un poem în care întreaga stranietate a viziunii lui Gellu Naum se transmite plină de expresivitate. Universul sticlos, nefirescul împins pînă la ideea de normă existențială, o anumită cruzime și un instinct al morbidului fără egal, probabil, în literatura română de azi constituie secretul de fabricație al poetului : „Cînd am ajuns eram toți cinci noi cei trei vii și cei doi morți / ca niște gemeni ruginiți de vîrstă amestecîndu-ne și numele și pașii Se însera și pe deasupra noastră cîntau cocoșii ne- / văzuți Lumina huruia căzînd pe orizont // în fața noastră se iveau stejari gigantici Noi cei trei vii / păream trecuți de nouăzeci de ani Unul din noi Geograful / înjura Anzii-Cordilieri și Himalaia și cei doi morți rîdeau de / el îl întrebau dacă sub barbă poartă cravată sau lavalieră // acolo în departe ne-am oprit Morții s-au tăvălit prin flori / Li se îngălbenise gura de polen În locul ochilor aveau boabe / de grîu Noi (cei trei vii) cumplit de osteniți ne-am rezemat / de un stejar Gemeam ca pruncii el ne ridica de la pămînt / ne legăna."

În marea masă a textelor, asemenea reușite sînt rare. Prețiozitatea coboară aceste pretinse cugetări filozofice în zona rizibilului : „Stînd așezată în dimensiunea ei de dincoace de coborîre și / prăbușită ca o piatră în zguduirea disperată a statorniciei sale / după o naștere din chinul propriei făpturi / își părăsea alcătuirea mută ca să recadă în tăcerea vieții" etc., etc. Beția de cuvinte, disprețul față de logică („harpistul **adormit** își rumegă alene harpa", subl, ns., M.M.) sînt nu calități ale poeziei, ci simptome ale ambiției de a produce cu orice preț versuri. E întristător că tocmai un poet de talia lui Gellu Naum a coborît atît de mult stacheta pretențiilor. Idol al tinerei generații de poeți, există riscul ca suverana sa lipsă de respect pentru actul creator să pervertească și alte condeie. Am regreta să se întîmple astfel. Iar cel mai bun remediu ar fi, probabil, o lungă abstinență editorială.

Mircea MIHĂIEȘ

*** Gellu Naum, MALUL ALBASTRU, Ed. Cartea Românească, 1990.**

VIAȚA ASOCIAȚIEI

De curînd, a avut loc Adunarea Generală a Filialei Uniunii Scriitorilor din Timișoara, la care au participat 106 din 117 membri , cîți numără, în prezent, Filiala. În cadrul Adunării Generale a fost ales, prin vot secret, Comitetul de Conducere al Filialei în următoarea componență :

Lucian Alexiu, Livius Ciocârlie, Șerban Foarță, Slavomir Gvozdenovici, Mandics György, Mircea Mihăieș, Marian Odangiu, Ondrej Stefanko, Cornel Ungureanu.

Întrunit în prima sa ședință de lucru, noul Comitet de Conducere a ales în funcția de Secretar al Filialei timișorene a Uniunii Scriitorilor pe LIVIUS CIOCÂRLIE, iar în funcția de secretar-adjunct pe CORNEL UNGUREANU. La lucrările Adunării Generale au participat, ca reprezentanți ai Consiliului Uniunii Scriitorilor din România, scriitorii : Ștefan Agopian, Helmuth Britz și Nicolae Prelipceanu.

Cronica măruntă

Omagiu lui Eugen Florescu

● Colegii mei, care sînt și mai pricepuți într-ale politicii și mult mai optimiști decît mine, m-au rugat să-mi intitulez această **cronică măruntă Adio la Ruinurile Tîrgoviștei** ● Eu trebuie să recunosc că, deși nu cred în succesul electoral al frumosului Consilier, nu cred nici în ieșirea sa din scenă ● El e etern, el e nepieritor ● Și-a durat un monument mai trainic decît bronzul ● Dacă nu învinge azi, va învinge la viitoarele alegeri ● Iar la celelalte alegeri va aduna voturile tuturor securiștilor reciclați ● Ale băieților veseli din milițiile reunite ● Ale tuturor politrucilor în viguroasă ascensiune ● Ale tuturor orfanilor care vor pofti un tătuc foarte bine școlit de Majestatea Sa Elena ● Cu educația muzicală, sentimentală, pasională făcută acolo, în fața cortului împărătesc ● Așa că acest omagiu, pe care-l-am dori **ultimul**, s-ar putea să fie **primul** din epoca nouă a omagiilor ● Noi, care știm cîtă scîrbă se aduna sub cuvintele fiecărei pagini omagiale, nu vrem să afirmăm că scriem aceste cuvinte fără cuvenita scîrbă ● Am fi preferat să stăm la televizor și să-l admirăm pe Eugen Florescu în zeghe ● Ca pe un adevărat Dumitru Popescu-Dumnezeu al literaturii române ● Dar dacă vom cugeta bine, vom ajunge la concluzia că, în clipa de față (de după alegeri), Eugen Florescu își invidiază rivalul ● Căci întotdeauna Mitică Popescu i-a fost cu un pas înainte ● Și la țucalul Majestății Sale și la literatură ● Și, dacă ne gîndim bine, ce va face în anii de binemeritată odihnă Popescu-Dumitru ? ● Va scrie romane, poeme, eseuri ● Va crea, carevasăzică ● Dar romancierul florescian ? Autor al **Trenului de Lugoj ?** ● Va comite foiletoane proaste, va emite programe aberante, își va pregăti viitoarea carieră prezidențială ● Care carieră va fi sau nu va fi ● Așa că, vreo trei sute de scriitori conștienți de valoarea tovarășului Florescu i-au propus Tovarășului : **înapoi la literatură !** ● Nu merită Tovarășul cuvenita pauză în munca politică ? Nu merită Tovarășul o vecinătate armonioasă cu vechiul său rival ? ● Să protejăm potențialul creator al tovarășilor Florescu, Dulea, Radu Constantinescu ! Să-i lăsăm să-și scrie în pace romanele vieții lor ● Să povestească ei cu sinceritate cu cîtă iubire însoțeau cuplul prezidențial ● Cu cîtă admirație își lăsau căpșorul pe genunchii frumoasei doamne Gîdea ● Și nu ar putea scrie ei, acolo, cele mai frumoase **Omagii** ale vieții lor ? ● Adevăratele capodopere la care să-și aducă prețioasa contribuție, pe lîngă Popescu-Dumnezeu, Bobu, Mănescu Manea, Postelnicu, Dăscălescu și ceilalți maeștri ? ● De pildă, duliferii noștri preferați ? ● Nu am încheia astfel producția de **Omagii** cu cîteva capodopere care să pună în valoare măiestria lor ? ● Și, în definitiv, ce poate fi mai trecător decît zilele de pușcărie ? Nu sînt mai utile zilele de reflecție în dosul gratiilor ? ● După cum bine știm, celebrii conducători ai epocii moderne acolo și-au pus la punct programul ● Acolo și-a scris Hitler **Mein Kampf**, ca să le dăm doar un exemplu ● În loc să piardă vremea cu fițuica numită **Democrația,** domnul Eugen Florescu ar putea face cerere să fie trecut în dosul gratiilor ● Ar fi, pe viitor, un adevărat capital electoral ● Căci cu ce te-ai putea mîndri în fața alegătorilor la viitoarele campanii electorale decît cu un **Mein Kampf** produs nu la ușa cortului împărătesc, ci între rodnicele pauze de la vorbitor ● La care au sosit cu vești și produse cosmetice băieții cei iuți de picior ai literelor românești, de la Purcariu la Arthur Silvestri și invers ● Așa că acum, la sfîrșit de campanie electorală, scriem : șansele lui Eugen Florescu la postul de președinte se păstrează intacte ● Încă puțin, încă puțin ● Și nepieritorul Eugen se va desfășura în toată splendoarea sa, însoțit de frumoasele, de admirabilele dame ale Noii Societăți : Suzana Gîdea, Radu Constantinescu ș.c.l. Și de admirabilii colonei aflați astăzi chiar în culmea epocii lor de creație omagială.

Anemone POPESCU

Linia maritimă Vasiliu

Să-și fi implantat fantezismul autohton al deceniilor din urmă una dintre principalele sucursale în imediata proximitate a Copoului? Să fi alimentat aerul cărturăresc al urbei de pe Bahlui într-atît gustul pentru fantas(ma)tic și pentru plăcerea jocurilor spiritului încît să ridice arta disimulării sentimentale și a eschivei livrești la rang de principiu poetic? Lucrurile, privite de la distanță, nu par în orice caz a sta altfel. Urmînd unor Ioanid Romanescu și Emil Brumaru, lui Mihai Ursachi și mai recent convertitului la suprarealism Horia Zilieru, liricii ieșeni din generația '80 își pot identifica în Lucian Vasiliu pe unul din acționarii cei mai consecvenți ai poeziei de speță ludic-parodică, ironică în limitele (iar uneori premeditat dincolo de limitele) convențiilor curente.

După un volum (Mona-Monada, 1981) în care impresia de experiment (după cum, nu în mai mică măsură, de expertiză livrescă) pare să prevaleze, autorul punînd în contribuție un stil metodic de a șarja (iar la rigoare a inventaria, numai, locurile comune ale poeziei) Lucian Vasiliu ajunge în următoarele două culegeri (**Despre felul cum înaintez**, 1983 și **Fiul omului**, 1986) la înscenarea unei paramitologii de uz particular, în mai toate cazurile ironică dacă nu și sarcastică, sporind bestiarul domestic al celei dintîi culegeri de poeme (șobolanii Bruegel și Bosch) cu evocarea îndestul de transparentă a unei societăți și ea de sorginte livrescă (Nichita Volinad, apostolul Luca (bucovineanul), supranumit Elfi, etc.), urmate, alert, de cîteva majuscule (**Marele Întuneric**, **Nimicul**) învederînd lectura în cheie ironică a simbolurilor poeziei romantice. Modele posibile pentru aceste jocuri inteligent-fanteziste ale liricii lui Lucian Vasiliu — un Mircea Ivănescu și Mihai Ursachi, foarte probabil Christian Morgenstern.

Recent apărut, cel de-al patrulea volum de versuri al lui Lucian Vasiliu continuă să-și adapteze inițiativele lirice la practicile explicit democratice ale parafrazei și parodiei altminteri propunînd o destul de incertă, de greu delimitabilă linie de despărțire între registrele grave și ironice ale lirismului. „Sînt fericit în patul disco-pat / prins în cătușele lombare / prin care trec țiparii, / cînd mă doare / neantul lui Cehov, neantizat / / Frate al meu, / la ani treizeci și trei / pe targă ies și intru în cuvinte / pe care nu demult, ehei / le siluiam prin catacombe sfinte / / Acum iar m-au trădat / vertebre infidele. / Cu alchimiștii dintr-un pumn de ceară / s-au strecurat prin ceața milenară / în sacra mea odihnă, / printre iele / / și nu ne lasă / să-ți mai scrim monade / cu sîngele de pelican, ehei / din fantezistele canade / precum odinioară, / cicisbei..." (**Discopatie VI**). Un lucru, însă, mai mult decît orice altceva în stanțele din **Verile după Conachi**, ni se pare dincolo de orice dubiu: „linia maritimă" pe care o fundează liricul Lucian Vasiliu nu-i are drept principali acționari pe „fratele Omar Khayyam", Apollinaire ori alți patroni literari incidental ori accidental invocați. Fantezistul ce străbate la repezeală, precum un Dimitrie Stelaru, clime și civilizații, rezonînd și reacționînd parodic la mode (literare) și modele consacrate: „Îmi trec prin coapse sute de ocnași. / Cu trîmbiți, surle, scuturi, arme / de prin Tahiti, Congo, vin la Iași / spre consolare să m-adoarme / / În conjurații tandre, amicale / pirați înveșmîntați vetust / îmi ies, îndatorați, în cale / mi-oferă elixire să le gust / / cu gînd fratern să-mi înlumine / sud-estica durere ce mă ține / ostatec așternuturilor fine" (**Discopatie III**), dedatul la răsfățul barbian al unei sintaxe particulare și al unor sonuri rare: „Postelnice, agă, logofete, / ce lucruri noi să spun cînd totul este spus, / cînd s-a descoperit că mașa lui Isus, cînd am iubit-o chiar pe domnișoara Hus / în parohii valahe, doct intrus?" etc. (**Alt dialog cu Costache Conachi**), sacrilegul închinător la grațiile poeziei erotice mai curînd decît ale femeii: „Fidel muzeograf / al abației tale, / mă au luat / durerile de șale / / Adio paturi moi / și pulpe abisale. / sînt pacientul androgin / cu brîuri și cu zale / cu alinare vraciul cel hurjui / ce-mi interzice / scufundarea în Bahlui..." (**Discopatie**) pare a-și fi ales pentru o vreme, pentru un răstimp cel puțin drept port de plecare și de sosire în literatura lirică (parada și parodierea sensibleriei de bibliotecă roz) a lui Emil Brumaru: „Prea păcătoși sîntem, / lăsînd să moară / dorința de-a ne ști doar noi, / cînd ne-am putea iubi seară de seară / îmbrățișați în așternuturi moi, / cînd ți-aș ghici în palmă fel de fel, / vară de vară, iarnă după iarnă / înzăpezit între versanții tăi / cu Platon, cu Homer, cu-Aristotel...". (**Linia maritimă Conachi — Asachi, Zulnia — Bianca**)

Să spunem oare, după această lectură, așa fragmentară cum e, a acestui volum de poeme erotice (se poate deduce din cele citate), că Lucian Vasiliu este tentat a se abilita la școala ironiei răspunzînd astfel unei acuzate nevoi de a da poeziei/lirismului o identitate teoretică, dacă nu și una ținînd de registrele sensibilității? Conștient, de fapt, că alinierea la o practică a scrisului sau la o tradiție, dacă e cazul, poate conferi unui autor o identitate de grup sau de generație. Dincolo de acestea rămînînd a fi discutate, după preceptele zilei, cele ce țin, eventual, de inițiativa privată a fiecăruia.

Lucian ALEXIU

---

* **Lucian Vasiliu, VERILE DUPĂ CONACHI, Editura Junimea, 1990.**

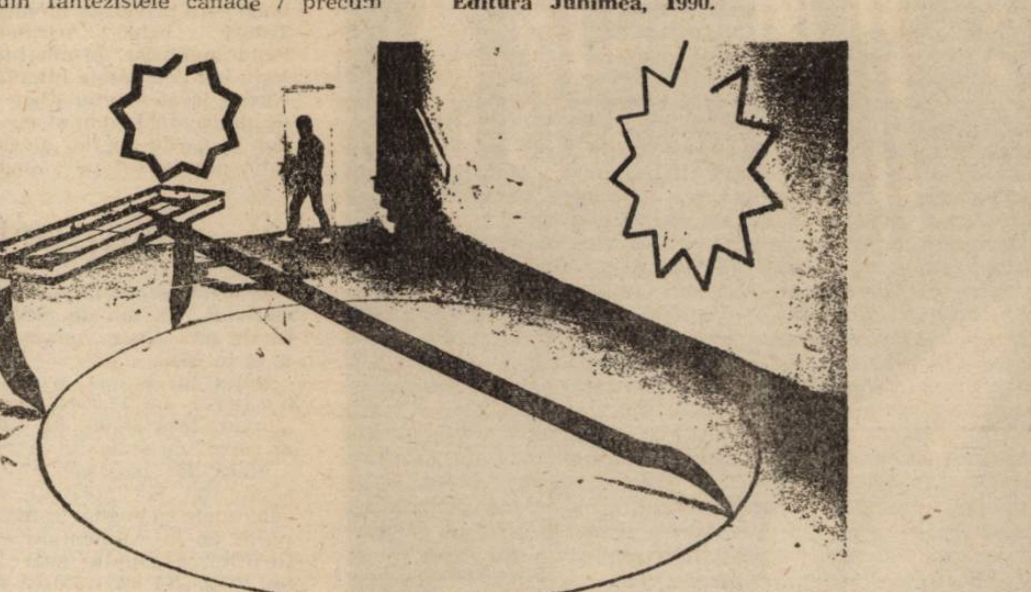

Paul Neagu, „Hyphen"

Lucian Emandi-70

Alături de Viorel Ghiorghiță, Ilie Măduța și Gheorghe Moțiu, Lucian Emandi se înscrie în seria generației frustrate, reapărută tîrziu pe scena literaturii arădene și reabilitată după zeci de ani de tăcere. Colportori și moștenitori direcți ai tradiției interbelice, primiți cu reticență în paginile revistelor, ieșind cu greu din condiția claustrofobă a turnului de fildeș, a bibliotecii, a cabinetului sau sălii de clasă, toți acești poeți cultivă cu îndărătnicie forma fixă, sonetul, încercînd să-i aducă inovații, în funcție de idealul și conștiința propriei poezii.

Debutat în 1940 cu placheta **Cîntarea fiului pierdut,** *Lucian Emandi a lăsat de la bun început impresia unui program estetic preocupat de problematica artistului și poeziei în contemporaneitate. Ademenindu-și biografia într-o zonă a oglinzilor fecunde, poetul veghează misterul și repune în drepturi izvoarele sacre, așteptînd tulburarea apelor și vindecarea definitivă a sentimentalismului. Investită cu atributele eresului, poezia se identifică pînă la urmă cu imaginea cariatidelor, monumente și simboluri ale catharsisului antic, proiectate cu eleganță și sobrietate în lumina unei retorici înalte, coborîtoare din Goga și Cotruș. La cei 70 de ani, poetul pare desprins de morga bardului de odinioară; cu toate acestea se ghicește în gîndurile pe care le deapănă sfios și stenic în jurul său, ca pe o „lumină a inimii" (e unul din titlurile volumelor sale), legănarea articulată a unor stanțe. Și — în plus — o expresie firească a tinereții fără bătrînețe, trădată de privirea limpede, de gesticulația cordială și timbrul viu al vocii cînd își declamă patetic versurile. „Îmblînzitor de taine" și mărturisitor al unui destin donquijotesc, Lucian Emandi a construit din cuvinte un monument mai tare decît arama: „Cuvintele-s mai tari decît granitul / Și decît vremea mai încăpătoare, / Că timpul duce tuturor sfîrșitul, / Iar piatra-mbătrînește-n ani și moare."* (**Cuvintele**)

Gh. MOCUȚA

G. I. Tohăneanu

Pecuniar și... păcurar

„Referitor la bani, bănesc; care constă în bani" — cam așa sună definiția neologismului **pecuniar**, împrumutat mai curînd din latină (**pecuniarius**) decît din franceză (**pécuniaire**). Mențiunea „livresc", care însoțește cuvîntul în dicționarul academic, mi se pare discutabilă din moment ce el se ivește la scriitori ca Bolliac, Ghica, Maiorescu. Îl regăsim în opera beletristică a lui G. Călinescu, unde neologismele mișună. Iată o replică a unuia din personajele romanului **Scrinul negru**: „— Poftim, zise el, în ultima lună atacurile de presă s-au repetat (și-i arătă cîteva tăieturi de jurnal), cu toate că soțul dumitale a plătit sume bune pentru suprimarea lor. Tocmai faptul că face diplomație cu mijloace **pecuniare** încurajează șantajul". DLR citează, din Bolliac, îmbinarea **tîritorul interes pecuniar,** vrednică de a fi reținută datorită alianței stilistice sui-generis dintre „vechi" (epitetul **tîritor**) și „nou" (expresia **interes pecuniar**).

Dacă ne întoarcem „La obîrșie, la izvor" — adică la pragul dintîi al latinei — atunci problema devine captivantă. E de reținut, deocamdată, amănuntul că în vocabularul latinesc există adjectivul **pecuniarius,** al cărui sens transpare în expresia ciceroniană **inopia rei pecuniariae** „lipsa mijloacelor **bănești**". Dar, spre deosebire de rom. **pecuniar,** care nu „spune" nimic vorbitorilor, rămînînd inanalizabil, lat. **pecuniarius** reprezintă un derivat clar, plăsmuit, cu ajutorul sufixului adjectival **-arius,** din substantivul **pecunia** „bani", „sumă de bani", „avere". Cornelius Nepos: **magnam pecuniam secum portare** „a purta cu sine o mare sumă de bani". Cicero: **cogere pecuniam** „a strînge avere"; **cupiditas pecuniae** „lăcomie de bani". Dar — lucru cu totul notabil — nici **pecunia** nu este un cuvînt „primar", ci tot un derivat, din străvechiul **pecu** „turmă". Iar mutația semantică de la „turmă" la „avere, bani" — care însoțește derivarea lui **pecunia** din **pecu** — învederează și luminează un mod de a gîndi specific unui popor de păstori, cum au fost romanii mai ales la începuturile istoriei lor. Pe de altă parte, același proces de evoluție semantică trimite în chip grăitor către epoca îndepărtată a „trocului" — forma cea mai primitivă a comerțului, cînd **oaia,** în special, **vita,** în general, puteau sluji ca mijloc de schimb în natură, îndeplinind, într-un anume sens, funcția de mai tîrziu a „monedei". Tot din **pecu** lăstărește, în latină, încă un derivat, **peculium,** denumind, întîi și-ntîi, o „mică parte dintr-o turmă lăsată în proprietatea sclavului care o păzea", iar apoi, o „sumă de bani economisită de un sclav pentru a-și dobîndi libertatea". Astăzi, **peculiu** înseamnă „sumă de bani primită de un condamnat după ispășirea pedepsei, pentru munca prestată în timpul detențiunii", dar și, prin extensie, „bani economisiți", „agoniseală". Termenul este înregistrat în dicționare (DN, DLR).

Alături de **pecu** și avînd același sens („turmă") există în latină un substantiv neutru **pecus** cu genitivul **pecoris,** care interesează îndeaproape istoria lexicului românesc. Într-adevăr, din tema **pecor-** latina populară a extras derivatul **pecorarius,** etimon pentru **păcurar** „cioban" al nostru. Cuvîntul, inanalizabil în românește, e atestat încă din veacul al XVI-lea. **Palia de la Orăștie** (1581): „Și Avel fu **păcurariu,** e Cain un plugari". Menționez că, în crîmpeiul citat, **e,** astăzi pierdut, este sinonimul vechi al conjuncției coordonatoare **și** (din lat. **et**; cf. fr. **et,** it. **e** etc.). Este pitorească această frîntură de document din veacul al XVII-lea publicat de N. Iorga în lucrarea sa **Brașovul și românii** (1905): „Niște mițe ce s-au tuns de la oi s-au vîndut de au fost de mîncat **păcurarilor**". Cuvîntul s-a încetățenit mai cu seamă pe versantele nordic și vestic ale Carpaților, adică — așa cum observă Sextil Pușcariu — acolo unde nu era expus omonimiei cu **păcurar,** „găzar". Dincolo de latura lui anecdotică, mi se pare miezos amănuntul următor, relatat de ilustrul nostru lingvist: „Un profesor din Iași îmi mărturisea că nu înțelegea de ce în doinele ardelene fetele apar atît de des îndrăgostite de „găzari"; el nu știa că prin Ardeal **păcurar** însemnează „cioban" și nu-și dădea seama că în acest sens trebuie să se fi întrebuințat odinioară și în Iași, unde un cartier poartă numele de **Păcurari**" (**Limba Română,** Editura Minerva, 1976, p. 196-197). „[...] ciobanii ardeleni pe această stradă își făceau intrarea în oraș, atunci cînd își duceau oile la iernat în locuri anume alese", — afirmă și profesorul nostru Iorgu Iordan (**Toponimia românească,** EA, 1963, p. 526) într-o frază care, în ciuda „simplității" ei, se vădește extrem de atingătoare, evocînd necurmata întîmpinare dintre românii din Țara-de-Sus a Moldovei și frații lor de peste munți.

Păcurar „cioban" este, prin urmare, un cuvînt al Ardealului. G. Coșbuc, **Rodovica** (Baladă din popor): „Era după Paști și era un timp bun. / Vedeam îndeparte un vînăt cordun / De munți și pe dînșii al iernilor giulgi; / Cireșii ningeau căzătorii lor fulgi / De munți și pe dînșii al iernilor giulgi; / Cireșii ningeau căzătorii lor fulgi / De albă și nobilă floare. / Ici-colo vreo fată fugea la fîntîni. / **Veneau păcurarii cu tulnice-n mîni,** / Și boi tăngăneau cîte-un clopot la gît. / Copii se jucau lîngă plopii din rît / Și-un fluier plîngea-n depărtare". **Cordun** e o variantă fonetică pentru **cordon,** iar **rît** — un regionalism, sinonim cu **pășune.** Dar, iarăși dincolo de aceste detalii, versurile lui Coșbuc foșnesc de istorie.

DAN ADRIAN

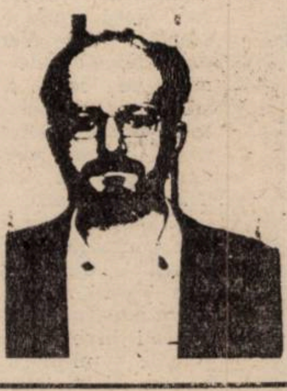

Cel care debutează azi, ca prozator, în pagina revistei noastre, este de profesie arhitect. A scris și a publicat, anterior, poezie (în „Orizont“, cu un deceniu în urmă : la Editura Litera — *Dimineața incompletă*, în 1987). Jocul de planuri, linia precisă și fină a construcției epice (mizînd pe mișcarea contrapunctică a imaginilor, pe dialogul ideii poetice cu faptul de viață, surprins în concretețea amănuntului minor) recomandă aceste texte — și, prin ele, pe autorul lor — unei atenții accentuate din partea cititorilor.

Fragment

Singur doctoru Savu a zis că dacă îi fac eu rost de un medicament american (l-a scris pe hîrtie), îl scapă. Norocu-a făcut ca tocmai atunci să dea ortu' popii unu' din Comitetu' Central, care își procurase și el medicamentu', da nu-l folosise. Printr-un locotenent, un prieten d-al meu, am pus mîna pe el. I l-a administrat lu tăticu ; a avut un efect, c-a-nceput să elimine pieile putrede în urină. Doctoru a făcut o experiență pe tata, și noi nu puteam să mai zicem că nu și-ar fi dat interesu.

Eu, m-am îmbolnăvit și eu de hepatită și m-am internat în spital (tot la București). Pe tăticu l-au dus între timp la Craiova, la soră-mea, măritată, și pe urmă acasă la el, la Bulești, ca să moară acolo. Frații mei mi-au trimis telegramă în dublu, la spital și la gazdă. Gazda mea din Crîngași sta la fie-sa, la bloc, fiindcă avea căldură centrală și nu mai făcea foc cu lemne (o noutate), iar cei de la spital nu mi-au dat-o nici ei, ca să nu am un șoc și să mă-ntoarcă boala. Fiindcă nici nu m-am dus și nici nu am răspuns, mi-au trimis încă una. La fel ! Numai că la spital mi-au făcut formele de ieșire. Cu drept la încă o lună jumate concediu de convalescență. În ziua aceea, un viscol de spaimă. Eram doar într-un pardesiu și cu bască — așa cum intrasem, pe vreme mai blîndă. M-am tîrît fericit pînă la primul restaurant, și am comandat două fripturi mari de vită — grătar. Puteam să mănînc. Am cerut și o bere, da nu mi-a ajuns. Am mai luat încă una (alcool n-aveam voie). Pe urmă, ce zic ? Să mă duc la Florența, o fufă d-a mea, să o... Locuia-n Colentina (cartier de borfași). Tramvaiele, toate, pe linie, înțepenite cum le-a apucat vijelia. Atunci, foarte bine, am mers pe jos. Cam o oră... Ce s-a bucurat vagaboanda ! Ce m-am batjocorit eu pe mine ! Dar, la unu și zece, îmi vin dracii să plec... Instinctu ? Chemarea de sînge ? Există ceva ! Aia s-a-mpotrivit, mi-a pus mîinile amîndouă pe piept, și m-a tras de cămașă. Nebunule, vezi ce-i afară ? Tu care-ai ieșit din spital, vrei să mori ? Lasă-mă, fă, mă surprinde bărbatu-tu peste tine ! Cum, bă nu te-a prins el pe vreme frumoasă, și crezi c-o să vină pe viscol ? Mi-am pus pardesiul. Al dracu să fii tu cu mă-ta și tac-tu ! Poftim ? M-am întors de la ușă ; atunci ea a căscat gura mare de frică. Mîna eu am lăsat-o să-i cadă de sus, peste ochi. S-a lovit de pat. Și s-a pus să urle ca un animal. Dar afară vîntu șuiera mai puternic decît urla ea, și n-am mai auzit-o.

Colentina-Crîngași : încă un ceas jumate de mers. Ninsoarea stătuse. Felinare ici-colo. Casa, un sloi de gheață. M-am băgat îmbrăcat cum eram sub o plapomă groasă ; și am tremurat pînă am adormit. După vreo două ceasuri, m-au trezit niște bătăi în poarta de lemn. (Atît am apucat să dorm, de la 3 la 5.) Ce dracu faci, dom'le ? Pă unde te plimbi ? Ț'am adus pîn-acu șapte telegrame la fel, asta e-a treia, vino și iscălește-te aici. Sănătate ! Noroc, să trăiești ! „Tata mort. Înhumarea azi, vineri, 5 decembrie 1959, Bulești, ora 13.“

M-am lăsat jos pe pat ; mi-era cald. Trenu de 4 și 30 de minute — adio ! Altu nu mai aveam. M-am dus totuși la Gara de Nord. Acu mi-am pus paltonu. Și vîntu slăbise. Am verificat : nici un tren pînla prînz. Poate un avion ? Cît e număru de telefon la Băneasa ? Mersi ! Cursa pentru Craiova pleacă la 9 și 45 minute. Domnișoară, tovarășă dragă, am avut un deces în familie, vă rog dac-aveți un bilet, vă rog mult să-l opriți pentru mine ! Veniți, nu vă faceți probleme ! Am luat un taxi, am ajuns, m-am văzut cu biletu în buzunar. Cînd să ne îmbarcăm, ne-au spus la megafon că un viscol s-a abătut peste noapte în toată Câmpia Română și aeroportu Craiova e impracticabil. Zboru s-a anulat. Cu cît s-a amînat ? Pînă cînd ? Pînă se va curăța toată pista. Aștept, dar. La 10,30 decolăm. Zboru a durat 45 de minute. Am ieșit în șosea, lîngă aeroport, la Craiova, și m-a luat o mașină Pobeda. În tîrg, primu lucru am cumpărat o coroană de flori naturale. Coroanele astea, și ele se comandau cu o zi înainte, da eu i-am vorbit fetei, i-am explicat că sunt într-o criză de timp și ea a luat de la alt individ o coroană. Am mai așteptat ca să scrie eșarfa. Am oprit un taxi și i-am cerut să mergem, șoferului, într-o juma de oră în satu Bulești (30 de km). El a zis că nu poate, decît dacă-i aprobă dispeceru — cine-o mai fi și ăla. Hai la dispecerat. Șefu taximetriștilor m-a invitat — nici una nici două că să îi scriu o cerere. Dom'le, te rog frumos să-nțelegi ! Este 12,30. La 1,00 îl bagă pe tata în groapă ! Plătesc. La ce dracu mai trebuie cerere, Doamne iartă ! Mi-a-ntins pixu lui. Două rînduri, acolo, să am justificare ... Am scris. Gata, mergeți ! Plătiți dus și-ntors !

Omu a mers cu viteză — fără ca să-i mai zic eu ceva. La unu și-un sfert l-am oprit înaintea bisericuței din sat, unde era adunată o gloată. Taxase vreo 80 de lei. Dus și-ntors — 160. I-am lăsat 200. Slujba nu se sfîrșise. Era și tăticu-n biserică. I-am reîntîlnit pe toți frații. Cel mare era inginer stagiar la o mică uzină din Brad (Apuseni). Putea să își ia post și în București, dar el a preferat Bradu ca să se-nsoare (nevastă-sa, fiind elevă, a trecut la seral). Profesorii l-au felicitat în ședință pentru spiritu lui de sacrificiu, atît de caracteristic la U.T.M.-iști, fie ei și intelectuali. Proaspăt căsătorit, el m-a invitat să-mi petrec săptămînile de convalescență în sînu familiei lor, în casa soacrei.

Și am trecut, prima oară în viață, Carpații. Din loc în loc întîlneai cîte un coș înalt, fumegînd, sau mici pîlcuri de blocuri cu 4 etaje — însemnele viitorului. Și zilele mele la Brad ... o splendoare, un vis. Bine, că orașu era un rahat față de București, da ce ambianță, ce zonă, ce aer ! Și ce oameni civilizați (parcă nici n-auziseră de comunism), și ce prăjituri ! Într-o săptămînă gustasem din toate rețetele de „case mari“, cu care ocazie am intrat și în case. Profesoru de limba română Predescu (care tot el era și directoru plin la Liceu) avea o fetiță brunetă, de 17 ani. Pe ea, eu am așteptat-o de cîteva ori de la școală, da nu s-a desprins niciodată din turma de fete. La Anu Nou, frate-meu și cumnată-mea m-au anunțat că directoru mă invită la Revelion, acasă la el. Voi nu mergeți ? Noi nu.

Casa acestui gașper era un mic palat — al lui, cu proprietate cinstită. Deși viața mea se desfășurase în case de țară și de mahala, m-am simțit cît se poate de în largu meu și în hardughie. 30—35 de persoane, cîte ne adunasem în hall, nu simțeam vreo înghesuială. Însă fata, ea, fata n-avea timp de mine. Era într-o rochie albă, volane și cu fundă roz. După primele trei păhărele de cognac o iubeam nebunește. Am dansat cu ea o juma de tango, după care a trebuit s-o cedez unui alt partener (așa a vrut ea). Am mîncat două sandwich-uri mari cu șuncă de porc, pînă la 12 fără un sfert. Era o pendulă acolo — vizibilă, veche. Atunci Barosanu a zis : Gata sunteți ? Bărbații aici, și femeile-aici ! A deschis încăperile laterale. Am intrat cu bărbații, rînjind. Ușile s-au închis după mine, și s-a stins lumina. Am stat locului, nemișcat, pregătit să parez orice glumă. Băieții rîdeau ignorîndu-mă — ca și eu pe ei — aruncînd, doar așa, cîte-o poantă obscenă. Ușa s-a redeschis și curentu m-a readus în hall (nu vedeam nimic). Dar m-am liniștit auzind din nou șopocăiala femeilor. La bătaia de gong a pendulei am tresărit. Ora 12 ? Cineva a-ntins mîna și m-a apucat strîns de braț. Un țipăt strident de femeie mi-a spart o ureche, cam de la o palmă distanță. S-a aprins lumina. Directoru, alb, gol, ținînd mîna pe întrerupător, s-a-nroșit de mînie sub ochii mei. Domnule, dumitale nu ți-a fost rușine să vii îmbrăcat aici, cu noi, la ora asta ? Cine dracu m-a pus să te chem ? Porcărie ! Doamna de lîngă mine, soția lui, goală pușcă, mă privea și ea dojenitoare. Ceilalți, uniformi, ai fi zis că sunt gata să scuipe pe mine. Am mai prins și privirea de gheață a fie-si, lîngă umăru unui individ negricios, plin de păr. Pubisuri desgolite, țîțe, burți — o priveliște de abator uman. Totuși... caldă ! Acesta-i cuvîntu. Pendula tăcuse. M-am întors și-am ieșit, lent, cu oasele înmuiate, pe ușa care-a lăsat drumu liber înghețului de afară. În haină, și cu capu gol : dar la gardu de fier al grădinii din față, am vărsat pe zăpadă.

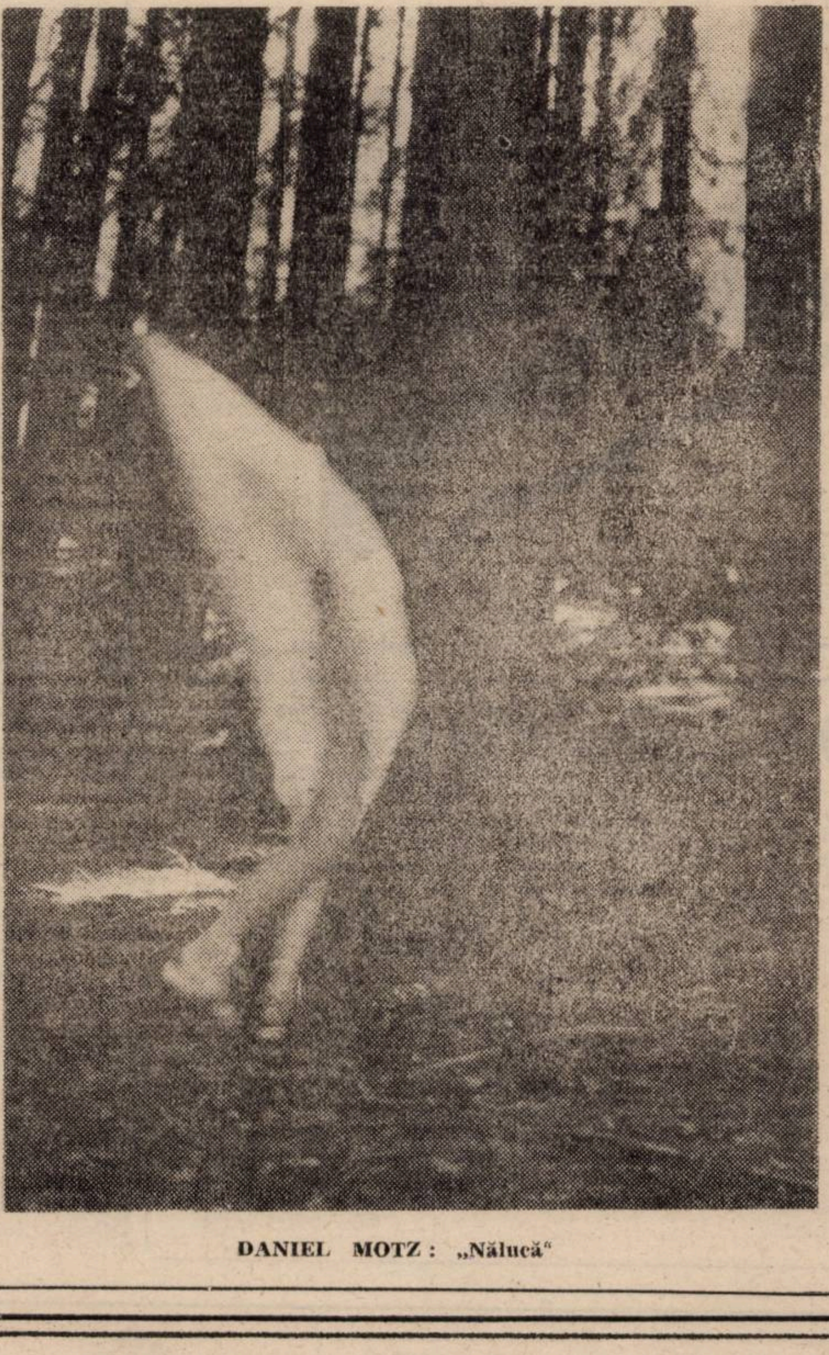

DANIEL MOTZ : „Nălucă“

Raport

Zi urîtă. Septembrie, anul '88 după Christos. Un om de aici a împlinit 63 de ani. Niște rude l-au felicitat la el în casă.

Soția lui a fost acolo, cu el, în bucătărie. La 11,30 a venit fiul lor (singur, fără soție). La 1,00, un văr al soției, cu soția lui și cu fiica.

Masa din „sufragerie“ a fost extinsă. Cei vii, prezenți, au ciocnit păhărelele cu cognac românesc, cumpărat de la Alimentara cu doi ani în urmă. S-a putut auzi : „La mulți ani !“ și „Să vă trăiască nepotul !“, „Noroc !“, și băiatul (28 de ani, inginer) a adăugat : „Comuniștii, la dracu !“ Femeile au băut vișinată.

În castronașe erau : salată de vinete, roșii, ardei, brînză, măsline, salam. Ei mîncau. Însă plescăitul buzelor lor nu se auzea, fiind duminică (atunci cînd televizorul are program de prînz). Trei, de o parte a mesei, priveau normal, cînd își ridicau ochii din farfurie ; dar ceilalți trei, vis-à-vis, răsucindu-și vertebra atlas în pivotul axisului.

Vîntul a doborît un panou publicitar cu concertul ansamblului folclorizant „Miorița“, pictat pe o pînză. Ceva se prelinge încet, ca un scîncet subțire.

La 7,30, cînd s-a întrerupt și lumina de la rețea, oamenii au plecat. Ba nu, au mîncat niște boabe de struguri.

Nimeni n-a memorat nici o frază, nici un cuvînt.

Nu s-a tras nici o fotografie.

DAN

Livius Ciocârlie

Fragmente de jurnal

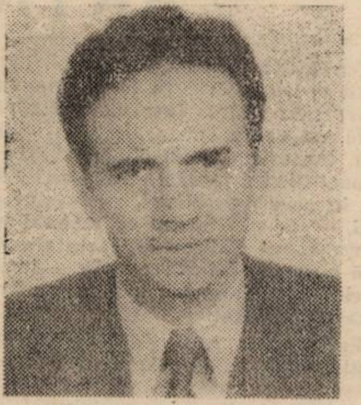

Seară la psihiatrie, cerc de hermeneutică al lui Lăzărescu. Vorbește despre Bultmann Würz, filozof bine pus la punct care la discuții evită orice afirmație. Pamfil îl întrerupe cu teribilisme, însă le scoate dintr-o ascultare atentă și o reală însușire de a formula spectaculos. Bultmann, zice Würz, încearcă să demitologizeze ca să adapteze religia la scientismul actual. Atunci Pamfil își amintește de un restaurant mărginaș care peste drum de **Leul și Cîrnatul** și-a pus firma **La mai tare decît Leul și Cîrnatul.** Lăzărescu, plin de idei, Maxim, învățat, auster, Gîldău, cald ca de obicei, alți medici. Grecu, logician foarte politicos, o domnișoară și băiatul doamnei Pârlog, medic la Gătaia, fost coleg de clasă, îl întîlnesc cam o dată la zece ani și ne năpustim în amabilități fără conținut. Bem ceai amar și nu se fumează din cauza bolii lui Maxim care, văzîndu-mă cum sufăr, îmi face semn să îndrăznesc. Sînt pe muchie de cuțit. Dacă se publică la Cartea Românească toate bune. Dacă nu, cu firea mea pădureață, cine știe dacă mai ajung vreodată în rîndul lumii. Cine știe dacă ar trebui să-mi pară rău, îmi spun acum, după oarecari succese la București. Poate, de asta mi-e frică, publicînd aș începe să arăt a om mulțumit. Măcar de aș arăta așa. „Nu te supăra că scriu așa de rar. Aici au fost o iarnă grea polei mult am stat tot în casă de sărbători l-am avut pe Bibi a fost scurtă vacanța acu a plecat nu știu nimic nu mi-a scris nici el nici Vasile o fi început examenele cum o reuși. Vă scriu ca să știți că a murit Doamna Marioara așa că s-or dus toată familia toți frații s-or chinuit să facă casă acu a rămas goală. Voi ce mai faceți. Neli cu boala ei tu cu ale tale ce să facem suntem bătrîni. Ce face Livius cu familia lui Ion cu a lui". Mai departe povesteam despre scrisoarea unui tată. Aș avea magnetism, dar rece, le bag pe bietele fete de la fără frecvență în sperieți. Dacă-mi încălzesc magnetismul am să intru în sferele înalte ale învățămîntului românesc. Doamne ferește! „Am primit scrisoarea m-am bucurat eram și eu îngîndurată că nu știam de voi. Eu mă simt încă în putere dacă n-aș avea boala ar fi bine îi rău că sunt singură mă mincă urîtu. Acu cît stă Bibi acasă îi bine el s-a liberat în dimineața de întîi pe doi au plecat la Reșița să-și facă livretu luni se întoarce nu-i place la Dognecia aici are colegi îi place mai mult așa că la vară am ortac". Fragment în Proust despre oboseala care ne face să renunțăm la călătoria, plimbarea ori scrisoarea necesară ca să comunicăm cu prieteni vechi. Așa mi s-a întîmplat cu Burduț, Mihai, popa, Roman, Tavi Gog. După plecarea de la muzeu cîțiva ani am fost cu Tavi la Anochi de sfîntul Ion, lîngă podul Modoș. La început, cît a fost director la ambliopi, venea lume multă, mai tîrziu rămăsesem numai noi. De cînd m-am întors din Franța nu ne-am mai dus. Ce-i drept, devenise prea trist, nu mai aveam despre ce să vorbim, stăteau cu televizorul deschis. Între timp s-a mutat în Calea Girocului, nici n-aș mai ști să-i găsesc. Iar într-o vară, la Neptun, au trecut prin fața noastră, la cîțiva metri, fără să ne vadă, și nu i-am oprit. El încărunțise de tot. Țineam mult la el. Povestea amintiri din vremea facultății, la Cluj, imediat după război. Pe Burduț l-am întîlnit în holul hotelului Nord. Tot timișorean, inginer cu deplasări. A rămas să-i telefonez, ca să ne întîlnim, ceea ce n-am făcut. Știam chiar cînd îmi dădea numărul că n-am să-i telefonez. „Vasile n-au fost acasă de la Crăciun m-am năcăjit nu se gîndește că sunt bătrînă îmi trimite bani nu asta vreau. Cred că i-e greu să-mi trimită la soacră-sa să trimită la copil ar fi fost mai ușor pentru ei dacă se mutau acasă dar văd că nu poate să vină nu știu dacă or putea". Scrisul meu de anul trecut, stil virgular cum îți ziceam, virgular era dar nu era stil, era un fel de țopăit. Scriam anul trecut despre acum doi ani. Nu s-a schimbat mare lucru. Nu prin cap o întrebare dată naibii: dacă cine vrea se numește Céline. Îmi trece aș fi putut să am viața lui Céline și să scriu ca el, mi-ar fi plăcut ? Nu știu ce să zic, probabil nu. Sigur nu. Prin urmare, cum ar fi viața pe gustul meu ? Am răspunsul gata. Să mă lase toți în pace, cu ceva mai mulți bani. „Nu te supăra că nu ți-am răspuns imediat am tot așteptat scrisoare de la Bibi sau de la Vasile să-mi scrie cum l-au așezat pe Bibi la Petroșani. N-am primit nimic nu știu ce-i cu ei". Jean Cohen, referindu-se la respectarea de către toți autorii a interdicției de a repeta la intervale apropiate același cuvînt: unul singur, Stalin, nu s-a sinchisit de ea. S-ar putea porni de aici o teorie asupra gîndirii de la noi. Avîndu-l ca model pe tătuc, au înlocuit dialectica marxistă cu identitatea, adică imobilismul total. Nu se feresc să repete mereu aceleași fraze, repetînd de fapt tot timpul, în subtext: Eu ! Eu eu chiverniseala mea. Cu T, de la un manual prost de logică, despre legea non-contradicției, a identității și a terțiului exclus. Trăim, mai ales noi, europenii, ca niște mici burghezi. Ne e frică unora de alții și atunci spunem tu stai la locul tău, eu la al meu. Ne acoperim cu o pojghiță și nu simțim nimic, aproape nu trăim. O fi, zice T, dar măcar existăm rațional, altfel ne-am lua lumea în cap. Toate bune, zic, pînă cînd nu se convinge unul că e mai tare decît ceilalți. Stalinismul n-a fost un fenomen aberant, pornit din defulări, demoni lăuntrici, nu știu ce. Nu existau decît două poziții: ori deasupra, ori dedesubt. Și atunci, cine a putut a ales, rațional, să le facă de petrecanie celorlalți. „Mi-ai scris de Cristian că i-au dat voie să se cunune cu franțuzoaica ce să facem dacă asta i-au fost dorința cine știe cînd l-or lăsa să plece eu știu că n-am să-l mai văd Dumnezeu să-i ajute să fie bine dacă n-a găsit o fată de pe la noi să fi avut părinți să aibă și el pe cineva așa i-a fost lui scris. Eu mă lupt singură e greu n-am pe nime ieri au cules porumbu slab de tot au fost multe ploi vite n-am să pun gunoi s-au sărăcit pămîntu M-am bucurat că o veni Vasile să stea acasă cîte zile mai am să fiu cu ei să nu-i port grija dar n-a fost dat".

Mihai la Timișoara. Mare dezastru prietenia cu el. Se prelungește peste măsură după ce a murit definitiv. Exageram. Are dreptate Martin du Gard să bombăne că o să-l cunoască lumea după ce a scris Gide despre el în jurnal. Închei cursul la repezeală și mă grăbesc spre Continental, unde am întîlnire cu ei. Îi găsesc în hol, stăm în jurul unei mese joase, Mihai vrea să se așeze pe covor, îl convingem greu să renunțe măcar pînă li se repartizează camere, ieșim, bem o cafea peste drum, nu-mi amintesc ce vorbim, popa se duce la consiliul cultural și vine înapoi facem o lungă plimbare, e un cer pe jumătate albastru pe jumătate sur, traversăm Bega, intrăm în parcul regina Maria, îi place lui popa, ne-am mai dus să-l vedem într-un rînd, dar era iarnă, zăpadă, acum tot iarnă însă cu noroi și ghemotoace de hîrtie, totuși pare mulțumit, continuăm de-a lungul Begheiului, Mihai îi spune Ancăi că pe unde trecem erau tufișuri groase și dacă te aventurai pe acolo seara le încasai, mișunau pe acolo cibezării, trecem podul Michelangelo, pe popa îl opresc un bătrîn și o doamnă între două vîrste, noi coborîm în parcul rozelor, îi arătăm Ancăi strada Carp, nu-i place, casele i se par fără gust. Popa, revenit între timp, protestează, sînt confortabile și pe el stilul Bauhaus îl odihnește, nu zic nimic, sînt de acord cu el în privința comodității, dar nu văd mult Bauhaus pe strada Carp. Ne întoarcem la hotel, camera s-a eliberat, urcăm la etajul doisprezece, privim panorama, nu prea arătoasă, blocuri ieftine la marginea orașului oriunde te uiți. Stăm pe pat, fumăm țigări lungi și foarte subțiri primite de Mihai de la un coleg cu relații printre bișnițari. Se spun glume, le fac semn să tacă, popa mă liniștește, nu-i nici un motiv ca printre atîtea instalații defecte tocmai asta să funcționeze, nu funcționează bine decît turnătorii, microfoanele nu.

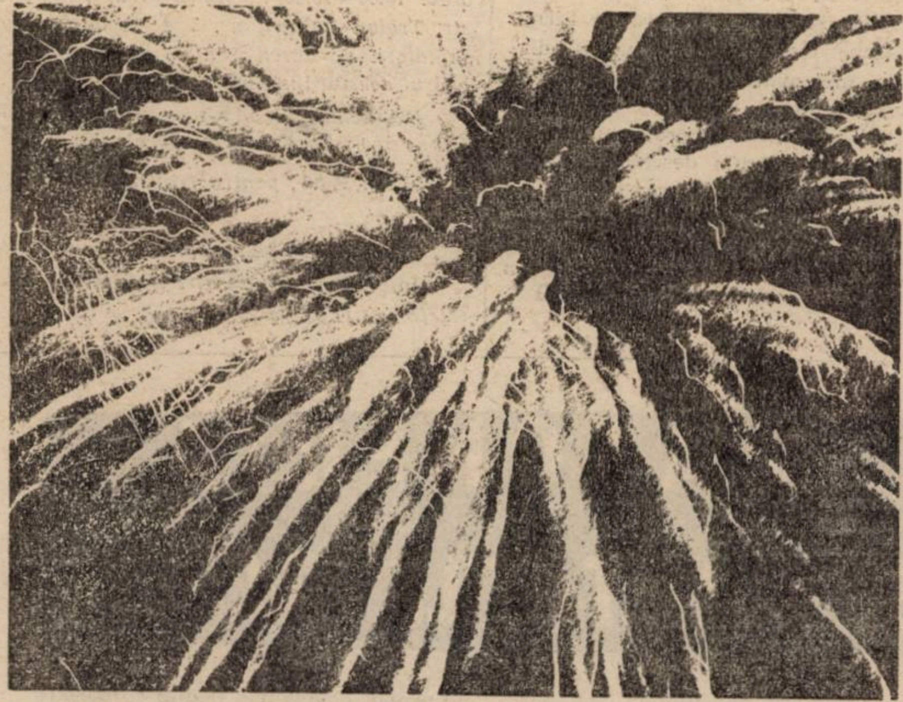

Daniel MOTZ, „Artificii"

Dan Emilian

Roșca

GOTHICELE

(1)

acolo unde se vor întretăia
trecerile noastre
un cunoscut anonim
sădi-va un turn păstrător
de mistică răcoare

și rănile mele vor fi rănile tale
și rănile tale vor fi rănile mele

cită vreme a trecut
de cînd în pieptul meu
au amuțit greierii

(2)

dacă tu dacă tu dacă tu
dacă eu dacă eu dacă eu

atunci tu mi-ai citi negrăirile
tăcerile mi le-ai putea cînta

dar cine știe

(3)

luna trezește fără să însuflețească
petecele noi
ale senilului burg

e miezul nopții
și în zadar vinul îmi scaldă
veghea neroditoare

poate că tu
minată de cine știe ce
sau cine știe cine
te-ai ascuns într-un dom
să asculți cum orga
vorbește în somn

(4)

de ai să vii
ai să bați la o ușă
la care nu mai bate decît vîntul

sînt doar o ramură
a arborelui necunoașterii dintîi

și nu știu dacă tu vei putea
să culegi din roade

(5)

zglobie moartea
îmi bate la fereastră

chiar dacă-i voi deschide
nu va putea intra

semințele așteaptă îngropate

și fruntea mea nu vrea
nu vrea și tot nu vrea
să mai asude

(6)

și chiar dacă vei spune
eu nu îl mai caut
și chiar dacă voi spune
eu nu o mai caut
și chiar de mă voi uita
și chiar de te vei uita
visele noastre se vor visa
pînă la viața cea mare

aleasă domina

APOSTROF

Visul lui Pivot. Într-unul din „Carnetele" de ultimă oră, omonimul nostru apostrofatul B. Pivot, rêveur povestește cîte ceva despre cele patru „cercuri" ale celebrei edituri Gallimard. Cercuri paradisiace, atîta vreme cît editura rămîne fermă pe poziții „Cifrele se înclină în fața literelor", scrie Pivot. Și continuă: „Pentru cei de la Gallimard, cuvinte precum **rentabilitate, beneficii, cash-flow** pălesc în fața unei alte bogății: literatura". Prilejul admirației i-a fost oferit de hotărîrea Françoisei Gallimard, nepoata fondatorului (care probabil, s-ar răsuci în mormînt) de a-și vinde cele 12,5 % din acțiuni. La pîndă, gata să investească — „marii": Maxwell, Berlusconi, de Benedetti, editurile Hachette și le Groupe de la Cité, numeroși bancheri. Capitalul se numește, în acest caz, Gide, Camus, Sartre, Aragon, Malraux, Yourcenar, Tournier, Le Clézio, Modiano. Ceea ce e mult mai mult decît o simplă, uriașă cifră de afaceri. ● **Havel și Zappa.** Frank Zappa (celebrul cîntăreț pop de la „Mothers of Invention") a devenit un fel de consultant pentru afaceri străine al Cehoslovaciei. O face datorită simpatiei pentru Vaclav Havel, vechi admirator, la rîndul lui, al muzicii lui Zappa. Declară acesta: „Havel e un băiat foarte simpatic. Mă încîntă ideea că un președinte cehoslovac poate păși în Biroul Oval în blue jeans și cu o țigară aprinsă". ● **Foucault și pendulurile sale.** Știți cine e Foucault, omul pe care azi îl face celebru romanul lui Umberto Eco, și mai puțin propria lui invenție? Léon Foucault (1818-1868). Fizician de geniu, refuzat de Academie, cu o carieră de chirurg ratată, cu slabe cunoștințe de matematică. Mic de statură, presbit (la stîngul), miop (la dreptul), complexat cît nici un tratat de psihanaliză nu poate cuprinde, Foucault construiește în propria pivniță, la 32 de ani, celebrul pendul. Despre toate întîmplările unei vieți ieșite din comun depune mărturie o carte: monografia lui Stéphane Deligeorges, al cărei succes, probabil, nu-l va atinge pe cel al lui Eco. ● **Un Simenon sovietic.** În acești termeni se vorbește tot mai des despre Iulian Semenov, unul din autorii de „mega-sellers": 30 de titluri în peste 15 milioane de exemplare, numeroase filme, seriale Tv. La insinuările presei cum că ar avea legături cu serviciile secrete, Semenov a răspuns cu propria lui gură (rea): „poate că sînt un general KGB cu trei stele". Oricum, a fost încoronat drept „rege al thriller-ului sovietic". Luînd perestroika à la lettre, Semenov și-a deschis o editură, DEM (Detectiv — Enigmă — Mister) a înființat o revistă lunară, „Top Secret", destinată elucidării unor afaceri politice misterioase. „Asta e șansa noastră. Dar ultima", declară Semenov presei străine. Nu știm însă dacă se referă în exclusivitate la propria sa șansă. ● **În curînd**, pe piața franceză, memorii și biografii celebre: Dalai Lama, Soljenițîn, țareviciul, Aga Khan, Nancy Reagan. ● **205.** O cifră întremătoare dacă aflăm că îi reprezintă pe cei 205 scriitori din Europa de Est (cu 384 titluri) traduși anul trecut sau în curs de traducere anul acesta în Franța. ● **Din nou despre mega-sellers** (despre succesul literar planetar, cum ar veni). Se pare că la ora actuală cel mai bogat scriitor din lume e un american de 42 de ani, Stephen King. Un adevărat fenomen, scriu revistele literare serioase. Un rege, și el, fostul student sărac, obsedat de o singură idee: scrisul sau nimic. A cîștigat totul, datorită unei imaginații debordante. Despre Stephen King, despre cum se scrie bine un roman în 1,5 milioane de exemplare, vom povesti mai pe larg într-unul din numerele viitoare ale revistei noastre. ● **Beethoven și Zidul Berlinului.** Dacă nu v-ați procurat încă un fragment din Zid, nu disperați. Firma „Deutsche Gramophon" pune la dispoziția melomanilor fărîme (autentificate), anexă la un disc extraordinar. El a fost înregistrat pentru a sărbători de Crăciun deschiderea porții Brandenburg. Orchestra-gigant, reunind instrumentiști din toată lumea e dirijată de Leonard Bernstein.

A. PIVOT

ARTIFICII

Cartea de vizită a lui Daniel Motz este, pe cît de greu de întocmit, pe atît de sugestivă. În locul unei lungi înșiruiri de expoziții și reviste în care i-au apărut lucrările (pictură, fotografie) să spunem că arta sa poartă amprenta europeanului stabilit în Statele Unite: neliniște, dinamism, fantezie, inventivitate. Fie în pictură, unde, după caracterizarea lui Ionel Jianu, lucrările lui Daniel Motz ar fi un fel de artă „suprarealistă, în care figurativul, abstractul și imaginarul coexistă", fie în fotografii — să menționăm că artistul este și absolvent al ilustrei U.C.L.A. (University of California, facultatea de Cinema și Televiziune) — e evidentă o anumită încercare de a descoperi dinamismul universului. De a surprinde mișcarea secretă a materiei, a lucrurilor banale, văzute în latura lor enigmatică.

Fotografiile care ilustrează acest număr fac parte dintr-un ciclu intitulat Fireworks („Artificii"), apreciate pentru perfecțiunea lor tehnică și pentru valoarea estetică. Ele au fost alese ca materiale reprezentative într-un album de referință, *High Contrast*, **al lui J. Seeley.** (*m.m.*)

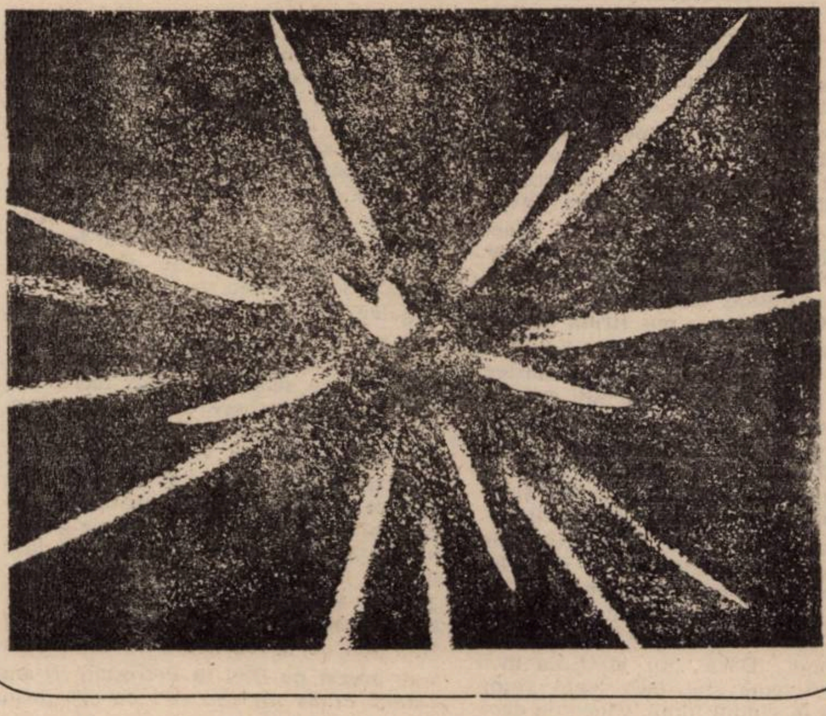

A N U N Ț

Institutul Politehnic „Traian Vuia" Timișoara și Asociația arhitecților din Timișoara, anunță că începînd cu data de 27.05.1990 în fiecare duminică între orele 10.00—13.00 în Amfiteatrul VICTOR VLAD din Facultatea de Construcții, str. Traian Lalescu nr. 2 A, se desfășoară cursurile de pregătire la probele eliminatorii de desen pentru concursul de admitere la Secția de Arhitectură din cadrul acestui institut.

Examenul de admitere pentru această secție ce are durata de studii de 6 ani se desfășoară la următoarele date:

25.08 ; 26.08 ; pentru probele eliminatorii de desen

și

01.09 ; 02.09 ; pentru probele de matematică

Informații și lămuriri suplimentare la secretariatul Facultății de Construcții, telefon : 1 11 03.

MASONERIA ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE

În lucrările din veacul al XIX-lea și pînă la cele contemporane dedicate istoriei francmasonilor este precizat cu cu grijă caracterul așa-zis secret al asociației. Disocierile trebuie făcute în spiritul declarațiilor de principiu ale masoneriei moderne, conform căreia lojele nu sînt organizații **secrete**, ci **închise.** În Occident ședințele sînt anunțate în presă și la televiziune, fiind cunoscute relativ bine regulile fundamentale de constituire, istoria reală, simbolurile și membrii marcanți. Singurele lucruri mai puțin cunoscute sînt simbolurile diverse și complicate, ale ritualurilor inițiatice.

În accepțiunea tradițională, acțiunile lojelor au două caracteristici majore. Prima se referă la instrucție, fiind așadar de natură intelectuală. Învățăturile se centrează mai ales pe sistemul de simboluri ale francmasoneriei. Alte activități ale lojelor sînt de natură pragmatică, ținînd seama de ordinea, să-i zicem, materială a unor activități concrete, filantropice îndeosebi.

În prima jumătate a secolului nostru, organizațiile francmasonice numărau peste un milion opt sute de mii de membri, împărțiți în șaisprezece mii de loje. Acestea sînt organizate în confederații independente unele de altele. Unitatea lor — una ideală, generoasă și, prin asta, precară —, este de natură ideologică, vizînd scopuri umanitare, comune pentru toți. Relațiile între lojele diferitelor pături sînt fraterne: membrii aparținînd unor secte diferite ca orientare pot participa la ședințele lojelor altor confederații, în calitate de **vizitatori** sau **afiliați.** Nu este mai puțin adevărat că această înțelegere se dovedește, totuși, superficială și lipsită de trăinicie, datorită unor factori exteriori lojelor. Astfel, din rațiuni patriotice, au existat rupturi între francmasoneria franceză și cea germană. Din motive religioase există o netă separație între masoneria franceză și cea anglo-saxonă. În sfîrșit, există grupări dizidente, nerecunoscute de marile organizații.

Cu toate acestea, și dincolo de toate neînțelegerile sectare, francmasoneria ca întreg își are o serie de semne, mărci și embleme comune, al căror sens nu poate fi descifrat și cunoscut decît prin strictă inițiere. Aceste simboluri permit masonilor să se recunoască în orice parte a lumii s-ar afla și să se ajute reciproc. Așa cum se știe, inițierea în lojă cuprinde trei etape, aceea de **ucenic, companion (calfă)** și **maestru** — ultimul grad acordînd celui în cauză plenitudinea drepturilor francmasonice și o adevărată cunoaștere a simbolurilor fundamentale ale confreriei. Nimeni nu poate evita aceste trei etape inițiatice, tot așa cum nu pot fi admiși în cadrul lojei tineri sub 21 de ani, apoi oameni fără o reputație și moralitate ireproșabile, fără mijloace de existență decente și onorabile, persoane care nu au pregătirea suficientă pentru a înțelege învățăturile masonice, ca și cei care nu au domiciliul stabil pe o rază de cel puțin 100 km din jurul lojei în care vor să intre.

Orice primire în organizație se realizează prin consultarea membrilor lojei prin vot.

În prescripțiile principalelor confederații există prevăzute condițiile de excludere din cadrul organizațiilor francmasonice. Principiile care statuează excluderea sînt mai ales de natură etică: acțiuni dezonorante, de notorietate publică, în primul rînd.

Din punct de vedere strict organizatoric, confederațiile masonice sînt structurate în așa-numitele **ateliere,** grupări regionale care, în cadrul primelor trei grade inițiatice **(ucenic, companion, maestru)** poartă denumirea de loje. **Atelierele,** cuprinzînd celelalte nivele inițiatice, pînă la gradul al 30-lea, se numesc **capitluri** sau **consilii. Atelierul superior** — cel care, singurul, poate asigura inițierea la nivelul ultimelor grade masonice — este denumit **Marele Consiliu al Riturilor.** Această denumire este specifică federației **Marele Orient al Franței.** În alte confederații denumirile sînt diferite, în funcție de tradiție și de caracteristicile confederației în cauză.

Începem, cu acest număr, prezentarea federațiilor moderne ale francmasoneriei franceze. Cea mai numeroasă și mai populară dintre ele este cea intitulată **Marele Orient al Franței.** Confederația aceasta este totodată și cea mai veche pe pămînt francez: datează din 1773, este moștenitoarea unei tradiții liberale în care primează toleranța și prietenia. **Marele Orient** este o confederație masonică de orientare ateistă, orientare atenuată considerabil în ultima vreme, cu poziții politice importante, mai ales în veacul al XIX-lea. O parte din revoluționarii români de la 1848 au fost membri ai acestei confederații francmasonice.

(va urma)

Daniel VIGHI

top

CALEIDOSCOP

POP TELEX. A apărut recent cel de-al doilea LP al cîntăreței Sam Brown, intitulat romantic „April Moon". Deocamdată, discul single „With A Little Love" pare să anunțe un succes aidoma celui cunoscut de piesa „Stop". Why Not? ● Din cei aproximativ 30.000 de admiratori ai grupului **„Depeche Mode"** care se înghesuiau spre a primi autografe la o oră special stabilită pentru aceasta, mai mulți fani au fost răniți în busculada iscată, în pofida prezenței la fața locului a 300 de polițiști. Mai bine lipsă... ● **Mike Oldfield** e foarte prolific nu doar în plan muzical. De cu rînd el a devenit tată pentru a cincea oară. ● Se află pentru a doua oară, la Moscova **Frank Zappa**, în legătură cu decizia sa de a face cadou acestui oraș un foarte utilat studio de înregistrare. Tot aici, **Dave Stewart** a devenit „nașul" unui album discografic realizat de Boris Grebensciov, un popular rocker sovietic, și Brian Eno ● Recent, Gloria Estefan a fost primită la Casa Albă. N-am putut, din păcate, afla motivul vizitei. ● **METAL NEWS.** Dragi iubitori ai Heavy Metal Rock-ului, o veste proastă. Grupul **Bon Jovi** s-a destrămat! Nu-i o glumă, ci un fapt real pe care ni-l aduce la cunoștință revista „Popcorn", ce oferă și detalii. John s-a certat cu Richie Sambora, noul logodnic al cîntăreței Cher. Colac peste pupăză, aceasta îi reproșează logodnicului că nu cîștigă suficient la valoarea lui muzicală. John susține că Richie e o fire slabă, un tip influențabil și că mărul discordiei e Cher, așa cum, în cazul Beatles, a fost Yoko Ono. ● Ajungem la a vă spune că în toamnă va apărea, totuși, dublul lor album anunțat și așteptat cam de multișor, **NEW-COMER.** Așadar, unii pleacă, alții vin. **„Quireboys"** e un cvintet „Fresh" cu alura tip „Guns'n Roses", dar cu un Sound situat undeva între Rolling Stones și Faces. Solistul vocal, Johnatar Grey, răsfățat și cu numele de Spike, are un glas à la Rod Stewart. Basistul nu e un oarecare, ci Nigel Mogg. Cine e acesta? Ei, asta e! Nu-i altul decît nepotul lui Phil Mogg din formația UFO ● **SINDROMUL MAMAIA LA LONDRA ȘI NEW YORK.** Parcurgînd textele unor hit-uri actuale, constatăm că acestea devin tot mai încărcate de substanță, făcîndu-se purtătoare de „generoase mesaje ideatice vibrante", debordînd de fantezie. Dacă grupul **New Kids On The Block** își începe capodopera „I'll Be Loving You Forever" cu banala dar expresiva interjecție „Yeah", ce revine pe parcursul discursului melodic, cu totul altfel se prezintă situația în cazul piesei „Blue Savannah" a tandemului **ERASURE**, unde textul e de-a dreptul emoționant: „Oah ah/Oah ah ah ah è Oah Oah ah è Oah ooh ahahahahah...". Să se mai lege cineva de scumpa noastră „Broscuță Oac"! ● **OARE?!..** „Anul acesta se împlinesc 20 de ani de la apariția primelor discoteci în România", afirmă în „Viața Capitalei" **Tudor Cetățeanu**, semnatarul rubricii Top, arătînd că „primele discoteci s-ar fi deschis la Mamaia". Ce să zicem? Adevărul și numai adevărul. Îl informăm pe autor, ca simplu cetățean, că prima discotecă atestată din România n-a apărut pe malul mării, ci pe malul... Begăi, la 25 iunie 1967, deci la **Timișoara**. Afirmația nu ascunde nici un dram de revanșism provincial fiind purul adevăr pe care îl putem dovedi oricui și oricînd cu probe indubitabile. Dar, ca să nu mai lungim vorba, îl rugăm pe T.C. să dea un telefon lui Florin-Silviu Ursulescu, acolo, în București, pentru detalii. ● **UN CONFORT PREA PĂGUBOS.** În ultima zi a lunii aprilie, pe la ora prînzului, prezentatoarea TVRL ne anunță cu un zîmbet misterios că ni se va oferi o parte din materialul filmat „salvat" de la concertul de muzică ușoară din — atenție! — **18 XII 1989**, susținut la București. Rapid mi-a trecut prin gînd că poate fi vorba de un spectacol premonitoriu pentru evenimentele ce au urmat. La noi, aici muriseră oameni, iar Televiziunea, în locul „cîntecelor interzise" ale lui Andrieș, să zicem, ce credeți că ne-a oferit? Materialul „salvat" ce amintea de coșmarul existențial al ultimelor decenii. Rețin cu durere și revoltă în suflet titlul „Noapte bună, puișor". Un minimum de decență și atenție ne-ar fi scutit de un gust amar...

Petru UMANSCHI

Fapt senzațional

John Banu, cetățean american de origine română, reparator de biciclete și umbrele într-un cartier din Chicago, a fost înștiințat să se prezinte la banca unde avea un cont modest (1200 de dolari). Nu i-a venit să creadă(cui i-ar fi venit ?) cînd a fost anunțat că o persoană, care dorește să rămînă în deplin anonimat, a virat, pe numele lui, suma de... 2 milioane de dolari, cu specificația : „Recompensă pentru o faptă bună făcută în tinerețe". John Banu are 62 de ani. De aproape un an, de cînd a devenit, instantaneu, un om bogat, își tot bate capul ca să-și amintească ce faptă bună a făcut în tinerețe și cine ar putea fi acea persoană excesiv de generoasă. Din cele 2 milioane de dolari nu a cheltuit, încă, nici un cent, în pofida insistențelor familiei lui.

V. IGNAT

la fanion

Motivul florii albastre în driblingul românesc

1. **Atlasul italian al paselor.** De cînd englezii nu mai trec peste Mînecă pentru a juca prin Europa, în Cupe, Atlasul European al Paselor se scrie în limba italiană, cu precădere. Așa că ediția prezentă a celor trei grații fotbalistice a fost adjudecată în totalitate de peninsulari, din cele șase finaliste, patru fiind italiene. Miercuri seara, Televiziunea Română Stabilă ne-a oferit finala CCE, dintre AC Milan și Benfica Lisabona. Cele două „mari" s-au întîlnit într-o finală de acest fel, exact acum 27 de ani și o zi, adică la 22 mai 1963, pe Wembley, cînd Milan a cîștigat cu 2—1, deși, în min. 18, celebrul Eusebio a deschis scorul. Victoria a fost adjudecată de uruguayanul Altaffini, care a înscris de două ori, în min. 58 și 66. Primul jucător italian ce a ridicat Cupa Campionilor Europeni spre cer a fost Cesare Maldini, căpitanul echipei de atunci și tatăl lui Paolo Maldini de azi. Prezenta ediție a consemnat un singur gol, în repriza secundă, al lui Rijkaard (n. 1 septembrie 1962, 186 cm și 80 kg), în urma unei excelente pase prin deviere de la van Basten. Celălalt olandez, surinamez, de fapt, Ruud Gullit și-a făcut reintrarea în Cupele europene după o absență de aproape un an, ultima lui apariție în „sector" fiind consemnată anul trecut, în finala CCE, cu Steaua. Deși a avut o prezență mai mult totemică în teren, se pare că vraja a ajutat, asta cu atît mai mult cu cît culorile lui AC Milan — roșu și negru — țin de o simbologie infernală, il DIAVOLO. În orice caz, portughezii au jucat demn de calapodul finalei, mai ales că la cîrma echipei se află cunoscutul Sven Eriksson, fost cu viză de flotant în Italia, la Roma, între 1984 și 1987. Ceea ce n-au avut vreme să ne explice nici Dumitru Graur, nici Mircea Lucescu se referă la faptul că, în Portugalia, prezența jucătorilor brazilieni nu este considerată ca o prezență străină, astfel că la clubul lusitan mai mult de jumătate din echipă provine din afară. Și poate că — tot în legătură cu suedezul Eriksson — n-ar fi fost de prisos să ne spună cei doi că, în anii 40—50, Milanul avea o tripletă de aur, formată din trei suedezi — Green, Nordahl, Liedholm (Gre-No-Li),, toți trei atacanți, iar ultimul, antrenor la rossoneri în perioadele 1977—79 și 1984—87. În concluzie, Milan este una dintre cele mai puternice echipe ale Europei (dacă nu chiar cea mai puternică), iar proprietarul ei — legendarul Berlusconi — a reușit să facă din ea ceea ce și-a propus încă din prima zi în care a venit la frîiele clubului, în 24 martie 1986 — UN CONCERN. Și, ca să revin la începutul articolului, absența englezilor lasă totuși un gust amar, iar zarurile ce se învîrtesc pe terenurile Europei fără ei sînt mult mai ușoare.

2. **Motivul florii albastre în driblingul românesc.** Nu știu dacă ați observat că driblingul este un fenomen endemic al fotbalului din țările în care corupția este (semi)politică de stat. Fenomenul trădează o strategie în social, individul trebuind să se descurce singur, fără disciplina echipei. Artizanal. Deși am sperat cîteva luni că acest fenomen începe să se retragă, ultimele semne arată clar că driblingul a revenit în forță, mulți „foști" reintrînd în arenă. Cei ce, altădată, stăteau bine culcușiți la sînul celor primi, secunzi, ori terți de partid și-au schimbat repede domiciliul. Totuși este trist în lume ?

Marcel TOLCEA

40. Piranesi, Columna lui Traian

Totul despre BETTE DAVIS

XIII

Viața noastră de zi cu zi era confuză și înfricoșătoare. Chiar atunci cînd Gary lipsea, trăiam sub impresia dezastrului pe care îl aducea cu el. Astfel, Mama nu-mi apărea niciodată în minte ca o imagine clară ; nu mi se părea că știe, la o adică, ce anume vrea. Dar acolo, pe platoul de filmare, fiind în elementul ei, devenea de nerecunoscut : abia acolo puteai să vezi de ce este în stare, cine este ea, cu adevărat. Acolo demonstra o deosebită stăpînire de sine, asupra ei, dar și a întîmplărilor ; chiar dacă intra în controversă cu cineva, pînă și aceste certuri aveau sens .. Cred că a fost mulțumită de film ; i-a convins, de altminteri, pe cei de la Twentie-th Century-Fox să prezinte pelicula în premieră la Portland (Maine) și să doneze încasările pentru construirea unui spital de copii.

Ne-am întors în Maine la începutul verii, așa că Mama a fost prezentă la acea premieră. A dat, de altfel, o petrecere cu multă lume, la noi acasă, și îmi aduc aminte că oaspeții o rugau să demonstreze cum trebuie să meargă o regină ; despre „mersul regal" al Mamei în acel film s-a vorbit, atunci foarte mult. Din cîte știam eu, în perioada aceea, Mama se trata de o urticarie ce-i apăruse și care ar fi jenat-o la mers, dacă și-ar fi ținut picioarele apropiate: din fericire, nimeni, cu excepția mea, nu cunoștea amănuntul, și nu-i judeca felul de a păși, dintr-o asemenea perspectivă. În orice caz, pe atunci, Mama strălucea și, dacă mă gîndesc bine, cred că în acea vreme a fost mai vie și mai energică decît oricînd, în anii dintîi ai copilăriei mele.

În toamna lui 1955, Michael și cu mine am rămas în Maine, iar Mama s-a reîntors în California, unde se turna **Storm Center**, un film despre un bibliotecar obraznic. Era foarte încîntată de spiritul pe care-l detecta în scenariu și de decorul din New England. La puțin timp după aceea a semnat contractul pentru **The Catered Affair**, în distribuție figurînd Ernest Borgnine (ca soț) și Debbie Reynolds („fiica") Rolul jucat, de data asta, de Mama era al unei femei „cu arțag" din Bronx, o oarecare Aggie Hurley, iar Ea s-a străduit să obțină un costum în care să arate cît mai neglijentă și mai șleampătă cu putință. Aggie Hurley a fost o partitură pentru care Mama părea anume născută...

Donald Barthelme

PRELIMINARII DESPRE NIMIC

Nu e perdeaua galbenă. Nici inelele de la perdea. Nici găleata de tărîțe, ori tărîțele, nu e nici marele animal roșcat de la fermă care mănîncă tărîțele din găleată, omul care a pus tărîțele în găleată, nevasta lui, ori bancherul cu fața stafidită care vrea să ridice ipoteca fermei. Nimicul nu e nici una din acestea. Peștele-jupînița nu-i nimicul, e un pește, un **Pomacentrus**, îi place apa caldă, recifele de corali — poate, după cîte știm, și propria-i făptură. Nimicul nu e o cămașă de noapte, ori un nătîng, nouăzeci și doi, ori Ninive. Nu e o mică junglă în care, lîngă un rîu, o masă de piatră e acoperită cu fructe. Nu e frumoasa indiană care stă lîngă masa de piatră ținînd copilașul blond, răpit. Nu e nici enunțul că **esse est percipi**, nici oricare din refutațiile acestui enunț. Nu e nici tutun de prizat. Grăbește-te. Nu avem mult timp, iar noi trebuie să completăm lista, sau cel puțin să încercăm s-o completăm. Nimicul nu e o spatulă pe care un distins decorator a pictat o parte de nas, o parte de gură, un ochi serios care nu zîmbește. Bun, pe asta am lămurit-o. Grăbește-te. Sîntem convinși că nimicul nu e chilotul galben. Chilotul galben cu margini albe de pe parchet, sub scaunul negru. Și nu e parchetul sau scaunul negru sau cei doi îndrăgostiți goi stînd în picioare pe patul acoperit cu cearceaf alb, în timpul unei bătăi cu perne, în cursul căreia bărbatul, nefiind văzut de iubita sa, își va încărca fața de pernă cu un exemplar din Webster's Third International. Sîntem nervoși. Nu e mult timp. Nimicul nu e un cîntec gregorian, ba chiar nici un fel de cîntec, dacă nu ar fi urletul unui zero înăbușit pînă la desăvîrșire de către legile limbajului elaborate cu strictețe. Nu e un „0“ sau un asterisc sau ceea ce crede Richard sau obiectul pe care nu-l putem numi pe moment, dar pe care-l folosim pentru a prinde hîrtiile între ele. Nu e gheața din cuburile ce dispar în căldura whisky-ului nostru, nici orașul din Scoția unde se fabrică whisky-ul, nici muncitorii care, în timp ce citesc Biblia, ziarul local și pe Rilke, sorb cu mult simț produsul prin paie de nylon aproape invizibile, lungi de optsprezece picioare.

Și nu e un motel din Dib (unde locuiesc jegoșii), și nu e durerea sau **pain** *, ori muștarul pe care-l întindem pe **pain**, sau cataplasma cu muștar aplicată durerii, o simplă taxă, zgomotul licuricilor înperechindu-se, ori carnea. Nu e nici homarul protejat de dușmanii săi firești prin prețul său ridicat, ori curajul adevărat ori falsul curaj, ori setea. Grăbește. Nu-i mult timp. Nimic nu e număr de telefon sau orice fel de număr, incluzînd chiar și zero. Nu e știință și, îndeosebi, nu e fizica găurii negre, care nu e nimic, ci fizică. Și nu e (repede acum, repede) Benjamin Franklin încercînd să o seducă prin corespondență pe văduva gînditorului francez Claude Adrien Helvétius, și nu e nihilismul lui Gorgias, care afirmă că nimicul există și, chiar dacă ar exista ceva, nu ar putea fi cunoscut, și chiar dacă ar fi cunoscut, nu s-ar putea comunica acea cunoștință, nu, nu e asta, deși melodia e una destul de drăguță. Îmi pare rău să spun că nu-i Athos, Porthos, ori Aramis, sau orice li s-a întîmplat vreodată, sau orice li se mai poate întîmpla dacă, de exemplu, o autocisternă a companiei Exxon, depășind limita de viteză în afara orașului Yuma din Arizona, calcă o șopîrlă veninoasă, care apoi se reîncarnează în Dumas **père**. Nu e vremea, oricum ar fi ea, frumoasă, urîtă, ori nehotărîtă, și nu e nici vremea mentală, oricum ar fi ea, frumoasă, urîtă, ori parțial înnorată, și nu e nici psihiatrul meu, nici psihiatrul tău, sau vreunul din psihiatrii lor, hai să ne grăbim. Și nu e nici ceea ce e sub pat, căci, chiar dacă ne spui că „Sub pat nu e nimic“ și noi credem că **„în cele din urmă ! În sfîrșit ! L-am prins în pioneze pe tablă !“**, totuși ne informezi doar în legătură cu o situație temporar stabilă, cu caracter local, de fapt nu ne-ai furnizat nimicul însuși. Numai lista ne poate prezenta însuși nimicul, prins în pioneze, în sfîrșit, la urma urmei, hai să-i dăm bice. Ne dăm seama de greutatea dovedirii unei negații, cum ar fi enunțul „În camera mea de zi se află un hipphilosamus“, și chiar dacă ne arăți o fotografie a camerei tale de zi în care nu există nici un hipphilosamus, și aduci o înregistrare pe bandă magnetică de pe care nu se pot discerne pașii de hipphilosamus, cum am putea fi siguri că fotografia nu e retușată, că banda nu e trucată, sau că ele nu datează dinaintea sau după sosirea hipphilosamus-ului ? Acest verbivor mare care poate gîndi timp îndelungat sub apă ? Și pentru că veni vorba de verbe, putem pune întrebarea în legătură cu nimicul : ce **face** nimicul ?

Repede, repede Heidegger sugerează că „Nimicul nimicește“ — o idee calmă și rezonabilă pe care o dezaprobă, printre alții, Sartre (Ceea ce crede Heidegger despre nimic nu-i un nimic.) Heidegger ne indică spaima. Împrumutînd de la Kierkegaard o cupă de spaimă, o deșartă, iar în pata ce se întinde descoperă (ca o ghicitoare în cafea) Nimicul. Pentru Heidegger, spaima originală e ceea ce nu suportă datul existent, oferindu-ne o viziune momentană, a ceea ce nu este, în sfîrșit, o cale de a ne ciocni de Ființă. Însă Heidegger e prea măreț pentru noi, îi aplaudăm îndrăzneala, dar, întocmind o listă, noi îndeplinim o sarcină mult mai prozaică. În principiu, lista nu poate fi completă niciodată, chiar dacă apelăm la prieteni sau armate ca să ne ajute (nimicul nu e o armată, nici istoria unei armate, a unor arme, a moralului, a unor doctrine, a unor victorii sau înfrîngeri — așa, cu asta am terminat). Și chiar dacă am fi în stare să epuizăm cu multă trudă toate posibilitățile, să trecem totul pe listă, să numim tot ceea ce nimicul nu e, pînă la ultimul atom răzleț, cel care s-a rostogolit după ușă, și după ce, prevăzători, ne-am inclus pe listă și pe noi, autorii listei — ar rămîne lista însăși. Cine are un băț de chibrit ?

Dar dacă nu putem termina, putem, cel puțin, să-ncepem. Dacă tot ceea ce există e, în fiecare caz în parte, totalitatea seriilor aparente sub care se manifestă, atunci nimicul trebuie caracterizat în termenii non-aparențelor sale, a non-arătărilor sale, a incorigibilei sale întîrzieri. Nimicul e ceea ce ne face să așteptăm (pentru totdeauna). Și nu-i **Charlie e iubitul meu**, nu ar fi nici Mary, dacă aș fi avut o iubită care se numește așa, și nu ar fi nici pierderea de iubită, dacă aș fi neglijat să-mi caut și să-mi asigur una. Și nu e perdeaua galbenă în spatele căreia se îmbrățișează fauni și astronauți, în spatele căreia carnea trupului se furișează în toate direcțiile, iar veverițele terestre sînt aruncate în sus pe copaci. Iar moartea nu e nimic, iar părțile vesele ale conștiinței („Blînd, în noaptea cea bună nu te du“) nu sînt nimicuri, tot așa cum nu sînt nici cei ce împărtășesc părerea contrară („Ard de dorința de a mă duce“, spune Krapp al lui Beckett magnetofonului său Sony). Cine nu riscă, nu cîștigă. Ce listă minunată ! Cît de înveselitoare e ideea că oricît am încerca, nu putem face altceva decît să eșuăm, și să eșuăm în chip absolut, că nimicul va sta întotdeauna în fața noastră, ca un sens al vieților noastre. Grăbește. Repede. Nimicul nu-i un cui.

Traducere de
N. HARSANYI

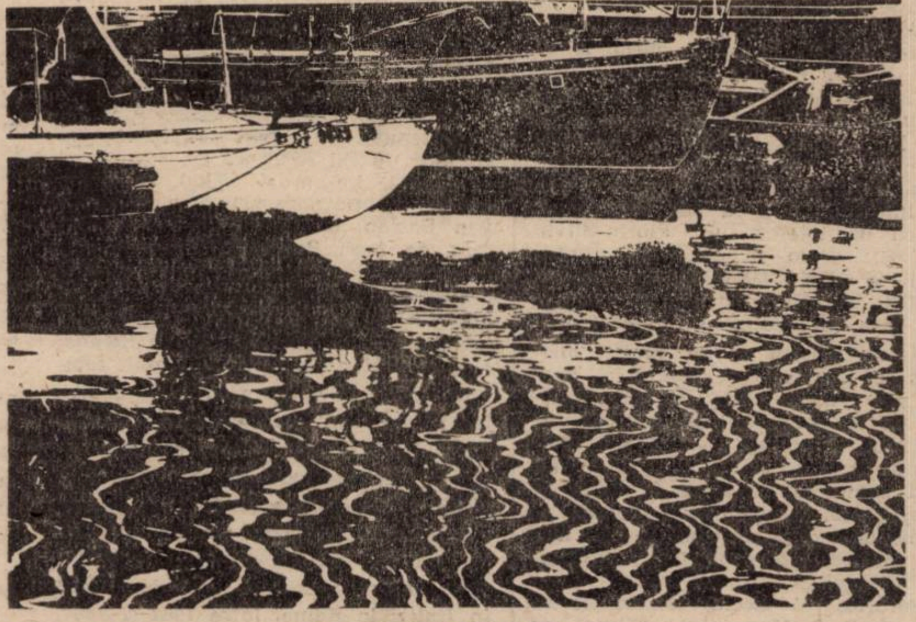

DANIEL MOTZ : „Ape“

Pilinszky János

IN MEMORIAM F.M.DOSTOIEVSKI

Aplecați-vă, (Se apleacă pînă la pămînt).
Ridicați-vă. (Se ridică).
Scoateți-vă cămașa și izmenele.
(Le scoate).
Priviți drept în față.
(Se întoarce. I se uită drept în ochi).
Îmbrăcați-vă.
(Se îmbracă la loc).

LUI S·W.

Ai dobîndit, pînă la urmă,
îndurarea ?
Ori ai rămas la fel de singur
ca bărbatul care ieri —
sau ca băiatul care astăzi —
într-un cuvînt ca toți cei
pentru care lumea
nu mai e nimic decît o dovadă
materială ?

DUPĂ SPOVEDANIE

N-ar fi trebuit.
Remușcarea e o gînganie hainä. Cei tari
se scoală în zori, sparg lemne,
beau o gură de rachiu, și așa mai departe.
Căci numai ei, cei tari, ucigașii,
știau limba ierburilor, a copacilor, a păsărilor,
limba femeilor și a copiilor.
Am mărturisit : **apusul de soare în Elveția.**

VAN GOGH

1.
Ei se dezbrăcau în întuneric.
Se strîngeau în brațe și adormeau,
pe cînd tu, înfășurat în lumină,
plîngeai și judecai.
2.
Se însera.
În căldura jerpelită
Soarele dădea tîrcoale hîrtiei.
Totul a stat în loc.
Stătea pe acolo și o bilă de fier.
3.
Mielule, lupus in fabula,
eu ard în vitrina prezentului.

În românește de
ELTETTŐ Jozsef
și Doina PAȘCA-HARSANYI

---

* Joc de cuvinte : în l. engleză **pain** înseamnă „durere“, iar în l. franceză același cuvînt are sensul de „pîine“. (n.tr.)

COLEGIUL DE REDACȚIE :
Redactor șef : Mircea MIHAIEȘ
Redactor șef-adjunct : Cornel UNGUREANU
Secretar gen. de redacție : Adriana BABEȚI
Șefi secție : L. ALEXIU, P. E. BANCIU
Publicist comentator : A. G. IORDACHE

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele : 3 33 90, 3 33 76 și 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază
ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

Prezentarea artistică : **Nic LENGHER**
Paginatori : **Petre HUBERT,**
Ovidiu CREANGĂ,
Călin PASCARU
Linotipiști : **Marcela VUIA, Gelu DOGIOIU**
Tiberiu LAZĂR
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

orizont 22

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 22 (1210), 1 IUNIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

KNOCK-OUT CU DELICATESE

Am descoperit, într-un număr recent al săptămînalului francez *Le canard enchaîné*, o caricatură plină de umor. Desenul, plasat în pagina întîi, îl reprezintă pe cancelarul Helmuth Kohl trîntit la pămînt, cu hainele în dezordine și cu obrazul răvășit. Ochii înnegriți poartă urmele unor lovituri, iar pe frunte tronează un plasture cît toate zilele. Comentariul desenului este doar în aparență umoristic: „Eșec electoral: Kohl a reușit să reunifice cele două Germanii." De fapt, celebrul caricaturist Pancho, autorul desenului, făcea un comentariu politic foarte pertinent: există, uneori, și victorii care te fac knock-out. Sînt momente, în viața națiunilor, cînd așa-numite rațiuni superioare ne conduc într-o direcție care deși, după toate probabilitățile, greșită, ne atrage spre ea plini de un avînt triumfalist. Nu alta cred că este acum, după alegeri, situația Frontului Salvării Naționale. A învins, dar se află în fața unei situații aproape fără ieșire.

S-au spus, pe marginea rezultatului de la 20 mai, foarte multe lucruri inteligente. S-a spus, de pildă, că victoria Frontului a reușit ceea ce n-au reușit șaptezeci de ani de istorie a bolșevismului: să legitimeze, într-un cadru democratic, puterea partidului comunist. S-a afirmat că toată vina o poartă partidele istorice, care au gafat în serie. Supoziția își are partea ei de adevăr. S-a insinuat că poporul român a votat foarte „emoțional", exprimîndu-și nu atașamentul pentru programul unei formațiuni politice, cît recunoștința pentru un salvator. În fine, s-a lansat ipoteza că partidele istorice nici nu au avut de gînd să cîștige, pentru că știau ce greutăți le așteaptă. (Desele dispariții, chiar în timpul campaniei electorale, ale domnului Câmpeanu, deplasările domniei sale, cu treabă sau fără treabă, în străinătate, par să confirme o asemenea presupunere. Dar ea mai indică și faptul că la mijloc ar fi vorba de o strategie pe termen lung. De asemenea, modul relaxat al amuzantului domn Rațiu de a transforma, *à l'américaine*, campania electorală într-un soi de fiestă plină de bonomie, poate da, ea însăși, de gîndit.)

În aceste condiții, de ce să nu sporim confuzia cu următoarea ipoteză: votul masiv, zdrobitor, acordat F.S.N.-ului, ar fi o răzbunare diabolică a poporului român asupra partidului comunist. Nu-mi vine să cred că, în fața urnei, cetățeanul nu știa că dă votul unui partid care, practic, intră în regim de autoexterminare. Este evident pentru oricine că învingătorul de azi va fi, la alegerile următoare, țapul ispășitor. E o fatalitate a istoriei. El moștenește nu numai greaua povară a trecutului, ci și propriile inabilități. Subterfugiile propagandistice, măsurile cosmetice prin care a menținut, în ultimele cinci luni, în stare de funcționare o societate profund bolnavă vor ieși, nemilos, la suprafață. Multe din rănile adînci ale societății românești au devenit, între timp, tumori maligne.

Nici măcar un guvern alcătuit din ființe geniale (ceea ce nu prea pare să fie cazul) nu va putea să rezolve mulțumitor problemele, văzute și nevăzute, ale economiei noastre, mai mult simbolică decît propriu-zisă. În ultima vreme se vorbește despre coexistența pașnică a două forme economice. Două economii paralele: una de stat (carevasăzică, socialistă), și cealaltă particulară. Ar fi interesant de văzut care dintre ele se identifică mult trîmbițatei economii de piață, devenită un fel de concept mistic. Pentru că nu e suficient să folosim asemenea cuvinte *passe-partout* pentru ca să și ieșim cu obrazul curat din confruntare. Cert este că micii economii private au și început să i se pună discrete frîne. În loc să fie protejați, întreprinzătorii sînt sabotați sistematic. Iată, nici n-am pornit bine la drum și ies zvonuri că se va opera o fermă demarcație între prețurile materiilor prime și ale serviciilor pentru întreprinderile de stat și cele pentru particulari. În felul acesta se stopează orice avînt. Asemenea metode nu vor face decît să compromită încă o idee. Vom fi confruntați cu o altă situație în care statul va plăti oalele sparte: spășiți (dar cu buzunarele bine garnisite), particularii se vor întoarce din nou la stat, unde vor hiberna domol în așteptarea pensiei.

Ipoteza de mai sus e, desigur, pură fantezie. Am fi, însă, mai mult decît fericiți dacă F.S.N.-ul ar veghea măcar la respectarea unui punct din propriul program: ca nu cumva economia de piață să se transforme, lin de tot, într-o superbă economie în piață.

Mircea MIHĂIEȘ

UNA SETTIMANA PINA LA COPPA DEL MONDO!

O SĂPTĂMÎNĂ PÎNĂ CE VEȚI CITI DESPRE:

- Viața romanțată a sportului-rege
- Artele marțiale în mănăstirile Asiei
- Violență și violențe pe stadioane
- Radio-activitatea în fotbal

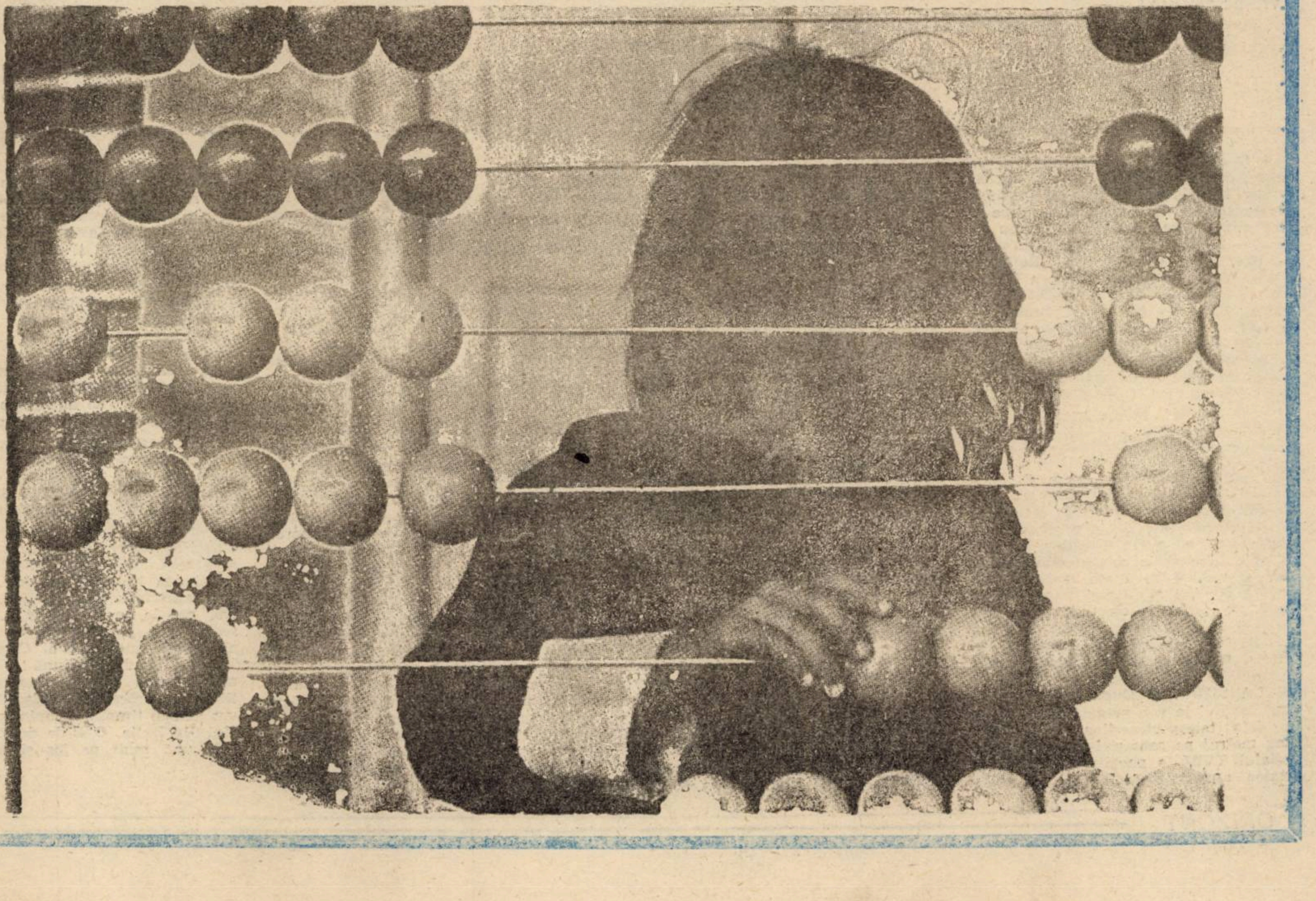

Cutia Pandorei

Mentalitatea subordonatoare

Nevoia de adevăr este stîrnită în om din nevoia acestuia de a fi **în real.** Nu se poate construi o societate democratică în afara acestei ecuații pentru simplul motiv că dialogul s-ar construi pe niște false premise ale unei realități deturnate. Minciuna care a domnit discreționar în vremea totalitarismului comunist a fost singura posibilitate de prezervare a puterii de către nomenclatură. Tot ceea ce s-a construit ideologic de către exegeții socialismului științific pornea dinspre o „realitate“ suprapusă vieții obișnuite. Conceptul uzat de societate socialistă multilateral dezvoltată a fost rodul unui scenariu imaginar la care era obligată să participe întreaga societate prin teroare. Îmi amintesc indignarea mută care se citea pe fața celor care erau obligați să asculte discursurile fanteziste ale lectorilor și propagandiștilor de partid. Manipularea cifrelor, obstinația de a te păstra mereu în triumfalismul realizărilor socialismului, ca și epitetele și hiperbolele standardizate ale unor cuvîntări moarte au contribuit la crearea unei supra-realități bizare, unice în lume.

Orice interviu luat de radio sau de televiziune, orice discurs politic trebuiau automat să se încadreze, fără condiționări prealabile, canoanelor retorice ale unui limbaj mort care nu transmitea nimic în afara sa. Minciuna suspendă nu numai realitatea, ci și gîndirea. Odată aflați în fața camerelor de luat vederi, oamenii intrau într-un automatism mental care li se transmitea fizionomic. Televiziunea română oferea, într-un contrast izbitor față de cea din Iugoslavia, spre exemplu, fețele imobile ale unor oameni care nu făceau nici un efort ca să gîndească la ceea ce spun. Debitarea mecanică a unor clișee repetate exasperant de mass-media era și o formă de agresare a gîndului viu, o formă de abandonare a libertății interioare în vederea înregimentării. A rinocerizării. Cele cîteva luni de firavă democrație de pînă acum ne-au atras atenția asupra consecințelor incalculabile ale acestor distrugeri lăuntrice. De-a lungul atîtor ani de sclavie a gîndului, democrația, respectiv libertatea de exprimare în presă sau prin mitinguri — altele decît cele ale Puterii — este resimțită de majoritatea populației ca un atentat la liniște. Democrația este asimilată cu dezordinea. Cu haosul. Gîndul liber este considerat extremist și destabilizator. Am fost învățați, în atîta amar de ani, ca alții să gîndească în locul nostru și să decidă în privința vieții publice. Nouă nu ni s-a permis decît să ne aliniem în unanimitate. Din această cauză, atîta timp cît nu vom ridica barierele acestei mentalități lăuntrice subordonatoare, opoziția, atît de necesară într-o țară democratică, va avea șanse minime să se dezvolte în România. Riscul este ca dialogul să redevină un monolog al Puterii care să ne redea realitatea așa cum îi convine, scutindu-ne de efortul de a gîndi liber, adică **altfel.** Adevărul lumii în care trăim ne învață că este nevoie să ne eliberăm mai întîi de inerția și prejudecățile din noi, dacă dorim cu adevărat ca societatea să devină, la rîndul ei, liberă. Ceea ce urmează de acum înainte este să împlinim revoluția din conștiințele noastre, să distrugem comunismul din noi. Dacă nu vom face așa, vom boteza altfel aceeași realitate.

Daniel VIGHI

APEL

Comitetul de conducere al Asociației Scriitorilor din Timișoara consideră că nu poate asista pasiv la situația disperat de gravă în care un număr de oameni sînt în punctul de a muri în numele unei IDEI, prin înfometare voluntară. Orice considerent politic pălește dinaintea unei chestiuni de viață și de moarte. Cine ar putea să ia asupra-i greaua povară a unui eventual nou șir de morți ? — Este de datoria d-lui Ion Iliescu să înceapă fără întîrziere un dialog neîngăduit de multă vreme amînat !

În numele Comitetului :

LIVIUS CIOCÂRLIE
ȘERBAN FOARȚA
MIRCEA MIHĂIEȘ
CORNEL UNGUREANU

Linia de ochire

Vom prospera cu toții

Îmi făceam socoteala, prin '70, să văd Parisul. Se organizau excursii pe atunci, nu grozav de costisitoare. O tot amînam : stai să adun bani, las' că nici la anul nu-i prea tîrziu. Și uite-așa, pînă cînd și o călătorie la prietenii din țările vecine a devenit o problemă : ba găsește tu un ghid care să te bage ; ba înghite tu formula cu o săptămînă la Călacea — Baden, plus douășpe zile la Mamaia etc. Cît despre Paris, trebuia să te mulțumești a-l vedea prin reprezentanți. Am întîlnit un imberb simpatic, procreația unui ștăbuleț, căruia-i scăpaseră doar două-trei țărișoare de pe bătrînul continent.

După decembrie mi-am zis din nou : o să călătoresc, o să călătoresc, dacă nu altfel, cel puțin pe jos, ca Badea Cârțan, pînă la Roma, dar și la Atena, la Viena, și, desigur la Paris. Nimic din toate astea. Și nici o perspectivă. Dacă pînă nu de mult ne-am ferecat, orgolioși și speriați, în fața Europei, de un timp încoace Doamna Europă s-a apucat să azvîrle cînd cu cremene cînd cu un pieptăn, cînd cu un schimb valutar, pentru a crea obstacole artificiale între ea și fraierii ca mine.

Sînt semne, totuși, că unii se descurcă mult mai bine, în ciuda tuturor oprelișților. Aud că în avionul Timișoara-Frankfurt calci pe un covor din coji de semințe. Ca și-n cursa Frankfurt-Timișoara. Cică-i unul specializat în buzunare nemțești ce face naveta asta infernală de două ori pe săptămînă. Cînd îi merge rău adună sub o mie de mărci.

Atrași de ideea liberei inițiative, niște ingineri s-au lăsat de inginerie și cară de la Brașov, de la Bîrlad pompe de injecție, rulmenți, dracu mai știe ce, se umplu de bani pe la sîrbi, dau o raită în Ungaria, în Austria, în Italia. Și să te mai miri că la Pădurea-Verde apare o Toyota bună pentru raliul Paris-Dakar. Dacă scoți două (sau patru ?) milioane, e a ta.

Eu cred că dacă oamenii ăștia prosperă vom prospera cu toții. Și că vom ajunge să vizionăm și să speriem întreaga Europă prin intermediul lor.

Viorel MARINEASA

Umor Service

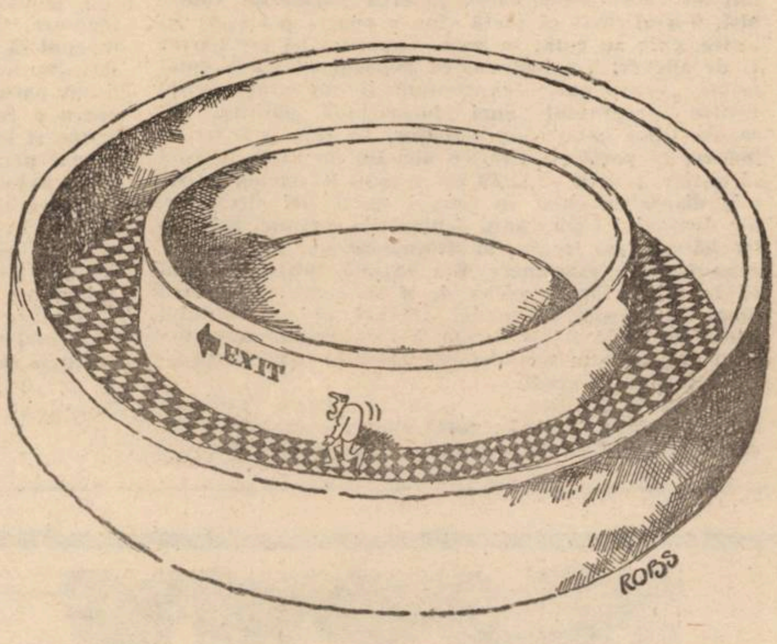

Robert SZECOWKA (Polonia)

ARGUS*ARGUS

● Și-a exrcitat dreptul legal la vot 86,2% din populația țării, adică aproximativ 14 milioane și 900 de locuitori. ● Rezultatele finale sînt demne de ținut minte. Pentru președinte : Ion Iliescu — 85,6% ; pentru Radu Câmpeanu — 10,4%, iar pentru Ion Rațiu — 4,29%. Voturile pentru Camera Deputaților. F.S.N. — 66,31% ; U.D.M.R. — 7,23% ; P.N.L. — 6,41% ; M. Ecologistă — 2,62% ; P.N.Ț.c.d. — 2,65% ; A.U.R. — 2,12% ; P.D.Agrar — 1,83% ; P. Ecologist — 1,69% ; P.S.D. — 1,05%. Rsetul partidelor au obținut sub 1%. Pentru Senat. F.S.N. — 67,02% ; U.D.M.R. — 7,20% ; P.N.L. — 7,06% ; M. Ecologistă — 2,45% ; P.N.Ț.c.d. — 2,50% A.U.R. — 2,15% ; P.D.Agrar — 1,59% ; P. Ecologist — 1,38% ; P.S.D. — 1,10%. Alte partide sub 1 la sută. ● Cum pînă la COPPA DEL MONDO nu dispunem de nici un fel de alte rezultate, nici electorale, nici de la procesele titraților sau mai puțin titraților, am găsit că e bine să le consemnăm încă o dată și noi. ● În Piața Universității sînt 13 greviști ai foamei, care-i agresează pe cetățenii electori. Ce mai vor ? ● Medicii nu au nimic de spus. Nici de făcut. Există însă și oameni de suflet. ● Organizațiile internaționale iau notițe. ● A început PROCESUL DE LA SIBIU. ● După ce și-a exercitat dreptul la vot, prințul Nicu apare în fața telespectatorilor în cel mai lung metraj pe care și l-ar fi visat. ● Serialul TVRL a paralizat toată activitatea economico-socială și de asistență medicală a populației. (Încă o lovitură dată... ● „Eu n-am fost niciodată de principiile părinților mei“... „Să scadă chiriile ...“ ... „Demonstranții au tras în armată ...“ ... (din depozițiile lui Nicu Ceaușescu la proces) ● Postelnicu martor. ■ Valentin Ceaușescu cu barbă de pictor și chică de poet își exercită dreptul cetățenesc la vot pe pagina întîi a revistei „Cuvîntul“. ● Grevă pe Dunăre, de la „magistrala albastră“, („Ctitorie a Epocii etc, etc.“) pînă la Turnu-Severin. Raiduri ale poliției printre bișnițarii de la prima smintînire. ● Captură serioasă. ● Nu se așteptau să le facă așa ceva cînd mașinile particulare continuă să se ciocnească ziua-n-amiaza mare ! ● Pastorul evanghelist LUIS PALAU a ținut predici în fața unui numeros public în zilele de 28 și 30 mai, pe stadionul C.F.R. din Timișoara. ● N-au scăzut prețurile la bursa neagră. ● Pîinea și-a modelat forma după situație. E tot atîta ca preț, dar dimensiunile i se apropie acum de acelea ale unui corn mai dezvoltat. ● „Altă situație nu e !“ șoptesc în barbă cei hotărîți să meargă pînă la capăt în ideile lor. ● Idei multe ! ■ 88 de idei și cîteva mii de altele candidate independente. ● Micii întreprinzători au și ei ideile lor. Adresele cîtorva se găsesc la redacție. ● Dacă vor să-și facă publicitate prin ORIZONT le asigurăm o clientelă selectă ! ● Mîna de lucru în plină vară. ● Roșiile și căpșunile au ajuns, pe piața liberă, la 50 de lei kg. ● Mai multe C.A.P.-uri din județ anunță doritorii că pot să culeagă singuri căpșuni, contra a 20% din cantitatea pe care o recoltează. ● Aviz amatorilor ! ● Pînă la Sfîntul Ignat se va întîmpla așa cu toate produsele agricole. După aceea vom duce porcii la afumat contra a 20% din echivalentul de hrană pe care l-am cules de pe cîmp. Primele zile ale așteptatului Crăciun Liber vor fi îmbelșugate și modelate după necesități. ● Dar vor sosi în acest an după concediile de odihnă. ● Pînă atunci mai e mult. ● Două guverne, o constituție și cîteva ture de miniștri . . ● Apar mult mai multe cronici literare decît cărți, spre bucuria tipografilor. ● E bine și pentru cititorii care nu citesc cronicile, și pentru editori că pleacă acasă cu sufletul împăcat. ● Doar autorii n-au prea mult de cîștigat din toată afacerea. ● La două săptămîni de la alegeri, continuă campania electorală în interiorul partidelor. ● Mai sînt glasuri care clamează : „Pentru o democrație sigură avem nevoie de o opoziție puternică !“ și sînt tot 88 de partide. ● Cei mai necăjiți sînt independenții. Adică, pînă și prietenul care te-a propus să voteze cu F.S.N.-ul ?! ● „Ca românu', imparțial !“ ■ Ce credeau unii ? că sîntem cu „Belgica“ pe mările sudului ? Prinrte pinguini ? Acolo alegerile sînt instinctuale, nu țin de promisiunile partenerului, nu e TVRL, și viața se duce cam așa și așa de sute de mii de ani. Cît privește intrarea pinguinilor în Europa, aceasta s-a făcut în grădinile zoologice, la circ și în desenele animate. ● E drept că sînt și pinguini Imperiali. Dar nici în Galapagos, nici în zonaseptentrimonială. ● Totul are o logică explicabilă științific, chiar și pentru habotnici. ● Vine COPPA DEL MONDO. ■ Televiziunea italiană anunță „transmiterea concomitentă a 52 de meciuri pe trei canale, prin satelit... magnetoscoape etc. etc.“ și noi care credeam că marele spectacol al Campionatului Mondial va dura o lună !... ● Evenimente peste evenimente. ● Procesul titraților, procesul prințișorilor ș.a.m.d. vor păli în timpul Campionatului Mondial din Italia. ● E de dorit să se circule mai mult pe jos și pe dreapta.

A.Z.

GULAGUL ROMÂNESC

În plin cîmp

În noaptea de Rusalii a anului 1951, numeroase familii din sate și orașe ale Banatului și Olteniei aflate în apropierea graniței cu Iugoslavia au fost ridicate și duse într-o direcție, pentru ele, necunoscută. Se zvonea că nu se vor opri pînă în Siberia.

În acea noapte de iunie au năvălit în mai multe case țărănești cufundate în somn ofițeri, subofițeri și soldați de securitate cu armele gata de tragere. Li s-a spus oamenilor să-și ia strictul necesar și să nu creadă cumva că se vor mai întoarce vreodată la vetrele lor. Unii, năuciți sau disperați, au făcut gesturi de împotrivire. Glonțul a străbătut obrazul bărbatului din Jimbolia. Femeia lui urla privindu-l căzut într-o baltă de sînge. Pruncii îi țineau isonul. N-a contat. Militarii au aruncat în căruță niște boarfe culese la întîmplare de prin încăperi. Omul avea să moară pe drum. N-a fost singurul. De transport n-au scăpat nici cei așteptîndu-și sfîrșitul cu luminarea în mînă. Unei basarabence, văduvă de război, căsătorită a doua oară cu un bănățean, i-a pierit un copil pe tren și alți doi acolo. Dacă te avertiza un binevoitor cu un ceas înainte, o tuleai prin fundul grădinii și te pierdeai în lume. Dar asta o făceau doar feciorii, nu și aceia încărcați cu obligația de a purta de grijă nevestei, odraslelor și care, în ciuda înștiințării, așteptau cu tragică resemnare derularea faptelor. În graba mare, calabalîcul se punea în car, în căruță. La răspîntie, sub incidența lunii, militari pe burtă pîndeau de după mitralierele de campanie.

La cîțiva kilometri distanță, orășenii erau suiți în camioane.

Gara îi aștepta pe toți, sumbră, înconjurată de trupe.

Cine erau acești oameni smulși de la casele lor și ce fărădelegi săvîrșiseră? Soarta lor fusese hotărîtă cu un an înainte, cînd s-a dat un decret ce-i privea și cînd a început în deplin secret alcătuirea listelor. Liste care-i cuprindeau pe așa-zișii chiaburi, pe simpatizanții lui Tito, pe prezumtivii oponenți la colectivizare, dar și pe inșii ce au făcut politică sau ce aveau rude plecate în străinătate, pe basarabeni și bucovineni stabiliți în Banat. Însă, într-un dulce stil, unii, mai abili, scăpau, așa că numărul fixat din timp pentru localitatea respectivă se completa la întîmplare. În felul acesta au nimerit mulți săraci pe post de culaci. A fost dus chiar și un caraghios pe motiv că poseda un aparat de radio cu baterii, singura lui avere. Ferească Dumnezeu să fi avut dușmani printre fruntașii comunei, să te fi ținut, de pildă, cu nevasta secretarului de partid!

Îmbarcarea — în vagoane de marfă, jumătate sau unul întreg de familie, după posibilități și după omenia celui ce răspundea de convoi. Zile și nopți măsurate de țăcănitul monoton, întrerupt de staționări fără sfîrșit în gări necunoscute. Cîteodată ți se întindea prin ușa crăpată o pită neagră și un calup de marmeladă. Arșiță, sete, duhoare, mugetul dramatic al vitelor. Bucuria inconștientă a copiilor de a se plimba atît de mult cu **aizănbanu'**.

Nu, nu-i așteptau măgurile siberiene, ci imensitatea **Bărăganului**, pentru ei la fel de îndepărtat și de fără repere. De la Fetești spre Lătești. De la Ciulnița la Dropia. De la Urleasca la Măzăreni. Au fost abandonați în pustietate, departe de orice așezare, pe cîmpuri de grîu, pe cîmpuri de bumbac, „....re-ați a dreacu', v-ați lăudat că averea, cu mîna voastră ați dobîndit-o, acu să vă vedem".

Și așa a și fost. Din nimic au refăcut totul, uimindu-i pe opresori, dar și pe localnici. În prima noapte au dormit pe boarfe, sub cerul liber. Sau în dulapurile culcate la pămînt. Apoi și-au încropit colibe din mobilă și din covoare. Curînd și-au săpat bordeie, care se umpleau de apă cînd ploua. Mai tîrziu au ridicat case de pămînt bătut, acoperite cu paie ori cu stuf.

Băștinașii, la început, au fost răi și distanți. „Coreenilor, titoiștilor, banditilor!" strigau și aruncau după ei cu bulgări de pămînt. S-au obișnuit unii cu alții după un timp. Au prins să se ajute. Noii veniți i-au învățat să taie și să prepare porcul în manieră bănățeană.

Trebuia o școală, au făcut-o și pe aia. Ca dascăli funcționau profesori, magistrați, funcționari dislocați.

Așa au fost înființate 35 de sate.

Viorel MARINEASA

Schiță pentru un recviem

În Odiseea tragică a deportărilor în Bărăgan există atîta substanță epică, încît ar putea hrăni o întreagă generație de scriitori și încă ar mai rămîne ceva pe deasupra. Considerăm că rostul dezvăluirilor de față și al celor care vor urma, chiar așa fragmentare cum sînt, este acela al unui necesar memento educativ. Distrugerea familiilor de țărani fruntași ai satelor noastre este una din „realizările remarcabile" ale comunismului românesc. Modelul sovietic al agriculturii a fost transpus într-o asemenea măsură în România, încît astăzi nivelul de trai este cel mai scăzut din Europa. Activul de partid a reușit să transforme cuvîntul **chiabur** într-un termen de ocară, cu toate că azi ne-ar prinde grozav de bine să-i avem pe acești foști „dușmani ai poporului" în agricultura națională, făcută de ocară de atîtea C.A.P.-uri costelive și falimentare. Țăranii pe care vreau să-i aduc o clipă în memoria acestui prezent abulic pe care-l trăim au pierit între timp. Viața lor s-a sfîrșit nu multă vreme după ce s-au întors din Bărăgan, în Giulvăz, satul lor natal.

Aiei fuseseră cîndva bogați și respectați de semeni. Au revenit acasă pe ușa din dos. Au primit o cocioabă la marginea satului, pentru că în casele pe care le-au avut și-a instalat C.A.P.-urile birourile și dosarele cu hîrtii manevrate de oameni care nu se pricepeau într-ale agriculturii și al căror merit, singurul, era acela de a-i urî pe cei care, odinioară, se pricepeau să o facă.

S-a întîmplat și în acest caz răsturnarea dorită de comunism. Competența a fost înlocuită prin incompetență, hărnicia prin lene, respectul prin ură. Urmarea a fost dezamorsarea unui strat considerabil al țărănimii prospere prin spulberarea motivației interioare date de sentimentul proprietății private asupra pămîntului.

Parte din întîmplările povestite de bunica soției mele despre frații ei din Giulvăz se suprapun întregului scenariu al deportărilor din Banat: descinderea pe neașteptate în gospodărie a armatei și securității, care le-a permis să-și ia în grabă haine și ceva mîncare din cămară, mobila — cele cîteva dulapuri pe care le vor așeza în cîmp, lîngă Ciulnița, încropindu-și, cu ajutorul lor, un adăpost —, o vacă, un cal, cîțiva saci de grîu și porumb aruncați în căruță și descărcați în vagonul repartizat din timp de către funcționarii conștiincioși ai acestei samavolnicii bine organizate. Au întîrziat în gară cîteva zile pînă s-a pornit exodul. Stăpînul gospodăriei a putut să se mai întoarcă o dată acasă, prin bunăvoința unui soldat care-i păzea. A pășit în curte a doua zi dimineața, și-a aruncat privirea peste acareturile pustii, a ascultat mugetul animalelor înebunite de foame, lătratul cîinelui rămas în lanț, cotcodăcitul păsărilor închise în cotețe. În preajma lui s-au adunat porumbeii flămînzi de pe streașina casei și din columbarul așezat pe stîlpul înalt din spatele pătulelor. N-avem cum evoca astăzi surparea sufletească a acelui om. Mi s-a spus că și-a băgat mîinile în păr și și-a proptit capul de zidul casei. În cîteva zile a albit de tot.

Pe bătrînă, pe mama fraților acestora, n-au găsit-o decît după multe căutări. Aveau în casă, zidit, un perete dublu în care țineau ascuns grîul și porumbul. În acel loc se putea intra prin pod. Acolo au găsit-o pe bătrînă. Stătea între ziduri, pe mormanul de grîu. Lîngă ea era o fotografie; o poză cu Mihai, pe la 14 ani, pe cînd era vievod de Alba Iulia. Bărbatul ei fusese primar în sat și-l purtase cîndva pe rege în trăsură cu cai albi spre un loc de vînătoare din apropierea satului.

Ceea ce a urmat mai apoi se aseamănă cu destinul altor mii de țărani deportați: călătoria fără capăt, debarcarea pe un cîmp pustiu, fără nimic în preajmă, adăpostul făcut din dulapuri peste care au așezat hîrtie gudronată, apoi, după o vreme, o colibă săpată sub pămînt. Așa au petrecut o iarnă cu toți cei din jur. Au săpat o fîntînă la peste 40 de metri adîncime, după ce, înainte, multora le-au murit animalele de sete. În anul următor și-au făcut casă din chirpici și au început să fie vizitați de oamenii de prin satele vecine. Un an întreg fuseseră total izolați, pentru că lumea din jur știa de la autorități că sînt bandiți periculoși cu care nu-i bine să ai de-a face. Mai apoi s-au ajutat; le-au arătat autohtonilor cum lucrează ei pămîntul și cum prepară carnea de porc.

Bătrîna a murit acolo. N-a mai apucat să se întoarcă acasă. Feciorii ei s-au întors la marginea Giulvăzului, după șase ani, îmbătrîniți și bolnavi. Unul din ei a murit scurtă vreme după ce și-au redobîndit casele, ros de cancer. Celălalt, în drum spre un sanatoriu, s-a oprit - la mulți ani după deportare - la Ciulnița, ca să-și revadă locurile unde a trăit cîțiva ani de suferință inutilă. Seara, cînd să urce în tren, a alunecat sub roți și a murit în gară pe pămîntul unde fusese înmormîntată și mama lui

Astăzi comunismul românesc se poate lăuda, împreună cu toți vajnicii săi adulatori că a reușit o performanță unică. O transsubstanțiere magică! Din toate aceste familii harnice și bogate n-a mai rămas decît frumusețea cubistă a unor tejghele goale de prin alimentare. Este și acesta un aport original al socialismului științific de pînă mai ieri.

Daniel VIGHI

Confidențial

COSTACHE OLĂREANU

— Înțeleg că tocmai vii de la Ministerul Culturii. Mai înțeleg că, deși în plină Adunare generală a scriitorilor din România, ți-ar plăcea să te întreb mai multe despre activitatea de la Inspectoratul de cultură al municipiului București, unde ești șef, și mai puține despre activitatea ta de scriitor. Am înțeles bine?

— Din păcate, ai înțeles destul de bine. Da, tocmai vin de la Ministerul Culturii și, încă o dată da, sînt acolo, la primărie, un fel de Suzana Gîdea peste cultura Bucureștilor. Instituții de spectacol, muzee, biblioteci Aproape tot.

— Și cum te simți?

— Cum să zic? Cotropit, năucit de probleme, dar n-aș spune că nu-mi place. Deși nu cred să rămîn mai mult de două-trei luni. Mi-am format o echipă de lucru foarte eficientă, pe lîngă care funcționează un colegiu de experți. Un fel de sfat al înțelepților. Oameni îndrăgostiți de cultură: sociologi, arhitecți, istorici, scriitori, care mă ajută în inițierea unor acțiuni.

— Care scriitori?

— De pildă, părintele Anania, Alexandru George, Radu Albala. Toți cunosc Bucureștiul cărămidă de cărămidă. Și încă ceva, pentru că veni vorba de scriitori. Una din primele inițiative pe linie de primărie a fost denumirea unor străzi. Sper să îi vedem cît mai curînd înscriși la locul cuvenit pe Marin Preda, Mircea Eliade, Camil Petrescu, Nichita Stănescu, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, Radu Petrescu.

— Ai o noutate de ultimă oră? O „bombă" în exclusivitate pentru „Orizont"?

— Am. Sînteți primii cărora le încredințez vestea primirii unei oferte de cumpărare pentru statuia lui Lenin. Ea are 11 tone de bronz de cea mai bună calitate. E Leninul lui Caragea, din 1960. Acum, 1 kilogram de bronz a ajuns pe piața mondială la 100 de dolari. Deci ne-am cam îmbogățit. Oferta a venit din partea unor canadieni. Nu știu ce vor face cu ea. Cred că o cumpără din curiozitate sau ca s-o folosească drept obiectiv turistic. Sau poate că e vorba de un colecționar mai ciudat. Nu știu exact.

— Totuși, o întrebare de scriitor. Ce ai în sertar?

— Nimic. Nu am nimic în nici un sertar. Cred că singura formă de a scrie acum, cel puțin în următoarele luni, e articolul de revistă sau eseul politic (dacă ești în stare). Mi s-a cerut ceva pentru o antologie care va apărea în străinătate, o antologie despre totalitarism. Am scris prima pagină dintr-un eseu. S-ar chema „Tehnica autobiografiei". La o pagină am și rămas deocamdată.

— Încă o întrebare, pusă de fapt mai de mult: „ce (mai) poate romanul?" Era o anchetă pe care am inițiat-o acum vreo doi ani și la care, alături de alți prozatori, ai participat. Ți-ai modifica, acum, răspunsul?

— Total. De fapt, nici nu mai știu ce poate romanul. Poate foarte mult și foarte puțin, în același timp. Dacă pentru o poezie mare îți sînt de-ajuns 16 ani de viață, pentru un roman... Am impresia acută că noi, romancierii, abia ne-am fi născut. Deci ne-am putea apuca de poezie. Nu, nici măcar atît. Dacă un roman serios se începe la 30 de ani, cred că acum avem trei luni. Sîntem pur și simplu niște bebeluși.. Parcă nu am scris nimic, absolut nimic. Eu unul simt că trebuie să mă maturizez, să ajung la 30 de ani, să cîștig experiență, ca să pot să scriu din nou roman.

Adriana BABEȚI

„PROCESUL TITRAȚILOR"

Confuzii

După ce a fost instalat în fruntea nomenclaturii județului Timiș, Radu Bălan a constatat următoarele:

— o situație dezastruoasă din punct de vedere economico-social.

— aprovizionarea populației sub minimum necesar.

Radu Bălan a fost unul din puținii nomenclaturiști care, prin felul său de a fi, și-a păstrat o anumită doză de cumsecădenie. Și de firesc. Cu toate astea, ca inculpat, n-a ezitat să facă o seamă de declarații ce ocolesc, de departe, adevărul sau vin chiar împotriva lui. De aceea, la un moment dat, președintele completului de judecată, ieșindu-și din calmul și răbdarea lui admirate de toată lumea, a exclamat: „Domnule, sîntem oameni în toată firea, cum puteți spune așa ceva ?!...".

Am înțeles mai demult: țelul oricărui inculpat este acela de a se disculpa. Dar, ne place să credem, există și în privința asta o măsură. Metron ariston... Dar cui îi mai pasă de metron ariston? Cui? Eh, totuși, mai viețuiește, pe ici pe colo, cîte-un visător căruia-i pasă...

Referitor la revolta din decembrie a timișorenilor, R.B. a declarat: „Niciodată nu l-am sunat pe Ceaușescu Nicolae pentru a-l informa, din proprie inițiativă, despre situația din Timișoara. Întotdeauna m-a sunat el. Întotdeauna am prezentat lucrurile mult subdimensionate față de amploarea pe care o aveau. Nu la adevărata lor amploare. Îl știam capabil să indice măsuri radicale".

Una din măsurile radicale, zicem noi, pe care genialul cîrmaci ar fi fost capabil să le... indice putea fi și destituirea imediată a lui Radu Bălan, pentru incompetență, și transportarea lui la București. Pentru răfuială. În plus, R.B., ca și ceilalți nomenclaturiști, erau convinși că vor înăbuși cu forțe locale, revolta timișorenilor și totul va redeveni, pentru ei, O.K. Absolut O.K. Dar n-a fost să fie...

Despre coloana de demonstranți care, în seara zilei de 16 decembrie '89, la ora 20.30, a ajuns în fața sediului județenei de partid:

„Pe strada Alba Iulia, Piața Libertății, B-dul 23 August au spart magazinele și au furat în special băuturi alcoolice...".

Subsemnatul Costinaș Iosif țin să precizez că, în noaptea de 16/17 decembrie, pe traseul amintit de inculpatul Bălan Radu nu a fost spart nici un magazin. De asemeni, integrîndu-mă în această coloană de demonstranți (la ora 22) nu am văzut nici un manifestant beat. S-au spart doar o parte din geamurile comitetului județean de partid, o vitrină a librăriei „Facla", cea în care se aflau expuse operele proprietarului României; firma cabinetului județean de partid și, în parcul fără nume, au fost distruse panourile metalice care purtau lozinci „mobilizatoare" (plantate și acolo din dispoziția obsedatului — de lozinci — Ilie Matei).

Președintele completului de judecată: De ce n-ați ieșit în balcon, să vorbiți cu ei?

Bălan: Domnule președinte, aruncau cu pietre, n-am îndrăznit să ies. La mine în birou erau o grămadă de pietroaie și de fiare. Mie niciodată nu mi-a fost frică de oameni.

Președintele: Nu v-a fost frică de oameni?!... Dacă-i așa, poate că acela a fost momentul-cheie.

Bălan: Domnule președinte, majoritatea erau beți.

Președintele: Or fi fost beți 2—300, dar ceilalți, pînă la 2 000?!

DIN LIPSĂ DE TIMP...

Președintele: Cu cei de la interne n-ați colaborat deloc?

Bălan: Nu am avut timp. Nu au venit acolo. Am vorbit doar telefonic.

Președintele: N-ați ținut legătura cu organele M.I.?

Bălan: Nu am avut nici un sistem organizat.

Președintele: Nu de sistem e vorba.

Bălan: S-au dat cîteva telefoane, domnule președinte, i-am dat trei telefoane colonelului Popescu.

Președintele: Cu Deheleanu ați ținut legătura? Cu Sima?

Bălan: Nu.

Bălan: De la colonelul Popescu am aflat că au fost reținute circa 80 de persoane, în mod deosebit cei care au spart și au furat.

Președintele: În noaptea aceea s-a mai întîmplat ceva?

Bălan: Nu cunosc.

Ciudat! Nu cunoaște că, în afară de cele 80 de persoane „raportate", au mai fost arestați în acea noapte sute de oameni, mulți dintre ei fără să fi participat la demonstrații — navetiști, pașnici cetățeni care au ieșit în stradă (unii în pijama și în papuci) din curiozitate sau ca să vadă dacă nu li s-a spart, cumva, mașina. Nu cunoaște despre cei prinși că au fost bătuți crunt la inspectoratul M.I. și la penitenciar, chiar și torturați. Ce ciudați și necunoscători sînt nomenclaturiștii ajunși în boxa acuzaților! Ce inocenți sînt!

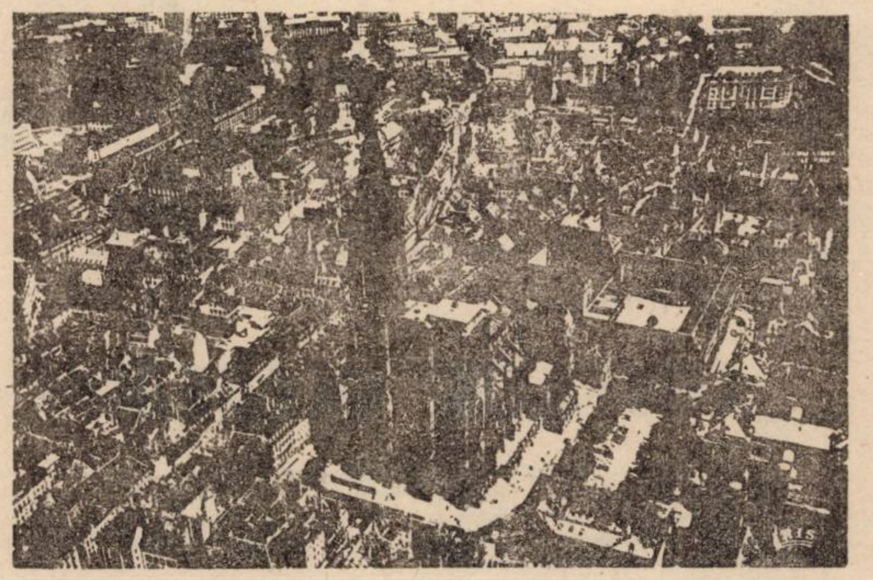

INGRAȚII

Bălan: Duminică dimineața (17 dec.) nu s-au semnalat nici un fel de incidente. Cunosc că au venit un număr de reprezentanți ai organelor centrale. Nu s-a prezentat, însă, absolut nimeni la comitetul județean de partid. Nu au venit să-mi raporteze, să mă informeze.

Președintele: Da' dumneavoastră n-ați căutat să-i contactați?

Bălan: Nu.

Președintele: Dar v-ați dat seama pentru ce au venit?

Bălan: Da.

O PARADĂ MILITARĂ RATATĂ

„Defilarea nu și-a atins scopul, să înfricoșeze oamenii. Dimpotrivă, s-a adunat un mare număr de oameni, copii și tineri (....). În jurul orei 13, s-a încheiat parada. În jurul orei 12,30, Nicolae Ceaușescu m-a sunat și m-a întrebat care a fost efectul. Eu i-am spus că s-a desfășurat în condiții bune. Nu i-am spus că s-au adunat oamenii. La ora 13, m-a sunat din nou și mi-a spus că are informații că s-au adunat oameni în Piața Operei. Eu i-am spus că e o situație normală, în special pentru amatorii de fotbal. Vreo 5—600 de oameni. Era ceva obișnuit. În realitate, pe vreme ce trecea timpul, lumea s-a înmulțit, scanda lozinci. Înainte de ora 14, cei mai mulți au pornit spre sediul comitetului județean de partid, avînd un caracter violent. Au fost atacate și alte unități, spre pildă Consignația. La sediu au ajuns la ora 14,15. În fața coloanei erau 2—300 de oameni în stare de ebrietate, după care urmau, în față, femei și copii".

Au mai trecut cîteva ore pînă cînd Consignația să fie „atacată" și „articolele de lux" din prăvălie să fie scoase în mijlocul drumului și, ca o reacție împotriva bunăstării de care destui învîrtiți beneficiau, să li se dea foc.

R.B., ca și ceilalți activiști, au confundat îndîrjirea și uluitorul curaj al demonstranților din fruntea coloanei cu starea de ebrietate. Așa cum, decenii la rînd, au confundat stalinismul și ceaușismul cu cea mai evoluată democrație din lume. Și confuziile se plătesc, nu-i așa?

NESERIOȘII

„Demonstranții au intrat în sediu, au dat foc la vreo cinci birouri, au aruncat afară aparate de radio, telefoane, televizoare. Eu am ieșit din sediu, nu pe poarta principală, ci pe poarta doi, împreună cu Mihalache (...). În aceste condiții, imediat am ieșit din sediu. N-am fugit prin altă parte, nu mi-ar fi fost frică de demonstranți. Apoi, am intrat în mijlocul oamenilor, care m-au întîmpinat cu aplauze. E adevărat că am mers spre redacția ziarului „Drapelul roșu", după ce i-am depășit pe turbulenți. Erau multe femei. Am dialogat. Toate problemele se refereau la pîine, carne, locuințe, pașapoarte, probleme sociale. Nu era o manifestație cu caracter politic, încă. N-am găsit un om cu care să discut serios".

Așadar, nu s-a putut discuta serios. Problemele amintite nu erau decît niște capricii ale timișorenilor. Niște frivolități. Manifestația n-avea, încă, un caracter politic, deși, în seara precedentă, s-a scandat de zornăiau geamurile vilelor locuite de nomenclaturiști: „Jos cu Ceaușescu!", „Libertate!" și chiar „Jos comunismul!" Dar ce, e mare lucru să te faci că n-ai auzit?!...

(VA URMA)

Iosif COSTINAȘ

SOLJENIȚÎN

ARHIPELAGUL GULAG

(XXII)

Și eu era cît pe ce să simt această lege pe pielea propie: în Rostov-pe-Don m-am așezat la coadă, la pîine, cînd m-a chemat un milițian și m-a dus la control. Puteam să încep direct GULAG-ul în loc de război, dacă nu intervenea cineva pentru mine.

Apoi a urmat un „torent" al celor care nu au predat radiourile și piesele de schimb pentru ele. Pentru o lampă de radio nepredată (și descoperită în urma unui denunț) se dădeau zece ani.

Tot acum a fost și „torentul" **nemților** - a celor din Povoljie, a coloniștilor din Ucraina și Caucazul de Nord și în general a tuturor nemților de pe teritoriul Uniunii Sovietice. Semnul distinctiv era sîngele din vene, așa încît chiar și eroi din Războiul civil și vechi membri de partid cu sînge nemțesc erau expediați în exil.

Cît despre sînge — se lua în considerare numele de familie; astfel, inginerul-constructor Vasili Okorokov, căruia i se părea că numele său sună prost și care și l-a schimbat în anii '30 (cînd aceasta mai era încă posibil) în Robert Schtekker - frumos! - (și-a elaborat chiar o semnătură adecvată), nu a putut dovedi nimic și a fost arestat ca fiind neamț. „Ce indicații ai primit de la agentura fascistă?" Iar Kaverznev din Tambov, care și-a schimbat numele în Kolbe încă în 1918, a împărtășit soarta lui Okorokov.

În esență, exilarea nemților a fost identică deschiaburirii, numai că într-o variantă mai ușoară, căci nemții aveau voie să-și ia mai multe lucruri și nu erau trimiși în locuri atît de sălbatice. Însă, ca și deschiaburirea, nu a avut formă juridică. Codul penal era de o parte, iar exilarea a sute de mii de oameni - de alta. Era o indicație personală a monarhului. În afară de aceasta, îl interesa din punct de vedere teoretic acest prim experiment național.

De la sfîrșitul verii lui 1941, cu deosebire toamna, a pornit „torentul" **încercuiților.** Erau apărătorii patriei, chiar aceia pe care — cu cîteva luni în urmă — orașele noastre i-au petrecut cu flori și în sunet de fanfară, cei care a trebuit să înfrunte tancurile nemțești și — în haosul general, iar nu din vină proprie — au fost nu luați prizonieri (o, nu!), ci, în grupuri răzlețe de luptă au fost încercuiți de nemți și au reușit să iasă din încercuire. Iar la întoarcere, în loc să fie îmbrățișați frățește (cum ar fi făcut-o orice armată din lume), lăsați să se odihnească, să-și vadă familia și să reintre în luptă, erau duși cu suspiciune, privați de drepturi, la punctele de control și sortare, unde ofițerii Departamentelor Speciale îi priveau cu neîncredere absolută, chiar și în ceea ce privește identitatea. Metoda de verificare era anchetarea, confruntarea cu martori, denunțul unul împotriva celuilalt. După verificare, unii erau repuși în drepturi și investiți cu încredere, fiind trimiși să formeze noi unități militare. Alții, deocamdată mai puțini, formau primul „torent" de „trădători de Patrie". Li se dădea 58-1-b, însă pînă la formarea standardului — mai puțin de zece ani.

Așa era epurată armata activă. Mai era însă o armată imensă neangajată, în Extremul Orient și în Mongolia. Sarcina nobilă de a nu lăsa această armată

Ancheta „Orizont"

Cînd alternativa nu mai e o opțiune

Părem mai vlăguiți decît după o lună de vizionare a unei Cupe mondiale de fotbal transmisă pe toate canalele televiziunii vecine și prietene, noapte de noapte. Și totuși. n-am făcut mai mult decît să votăm. A fost, se pare, un efort suprem de concentrare după care ne revenim cu mare greutate la realitate. Ne întrebăm firesc: la care Realitate ? Cea a interimatului ? Cea de pînă în Decembrie 1989 ? Sau alta, nouă, cu un scenariu inedit ?

Pînă la Coppa del mondo mai sînt cîteva zile. Atunci atenția tuturor va fi polarizată către micile ecrane. Mult așteptatul eveniment electoral, socotit de unii ca fiind al doilea moment istoric al României de după război — primul fiind Revoluția din Decembrie 1989 — s-a desfășurat peste orice așteptări, din punctul de vedere al poliției, deoarece nu s-a înregistrat decît ordine și o neașteptată, binefăcătoare liniște. Opiniile foștilor coechipieri de joc sînt, evident, diferite, fiecare imaginîndu-și că are nu mai puțin de 23 de milioane de susținători aderenți la platforma sa și, implicit, votanți.

Există un discernămînt al individului adus la starea de libertate, un element de mare gravitate pe care mulți dintre noi l-am consumat cu ceva mai înainte, în timpul campaniei electorale, atît de tensionate. Altfel nu se explică de ce, în fața urnelor, marea majoritate a adoptat tactica pașilor mărunți, dar siguri, ostenitori și prudenți. E greu să le explicăm asta celor cîteva mii de observatori străini oficiali și gazetarilor acreditați și e chiar inutil. E greu să le spunem măcar, cu mîna pe inimă, că între mai 1989 și mai 1990, acum avem mai multă lumină, benzină, alimente și ajutoare din străinătate, ba chiar și pașapoarte.

După ce scrutinul a fost dat publicității au și început să se facă o sumedenie de scenarii, de la cele de tip utopic, la altele, catastrofice sau, pur și simplu, melodramatice din seria celor cunoscute și trăite în ultimii 45 de ani de cetățenii multor țări din Europa de Est. Votarea, dincolo de simplitatea ei ca act, a necesitat un efort de proporții — în cel mai curat sens al cuvîntului — căci presupunea ca fiecare să intuiască unde anume se află unanimitatea celorlalți. Și astfel s-a optat pentru o lumină dintr-un viitor ceva mai îndepărtat, în locul unei lumini incerte, mai greu controlabile, dintr-un viitor imediat.

Se pare că meșteșugul de a fi revoluționar este mai la îndemîna multora decît acela de a se și transforma în niște adevărați luptători pentru democrație, libertate, progres etc. Și iată cum iar folosim niște termeni de lemn, uzați moral în ultimele decenii, din nepriceperea de a găsi cîteva sinonime mai percutante și la obiect. Locul unei asemenea anchete ar fi fost într-o gazetă politică sau independentă chiar, dispusă să cheme la o masă rotundă pe cîțiva dintre participanții direcți la campanie ori pe cîțiva dintre conducătorii partidelor respective (nu mai puțin de 88 înregistrate). Am preferat să aflăm opiniile alegătorilor, ale cîtorva oameni de cultură, pentru a sonda limitele sau coordonatele scenariului politico-economico-social al României viitoare pînă la Alegerile din 1992. Am preferat să alăturăm aici nu articole „de poziție", ci impresii de alegător, pentru care noțiunile de libertate, democrație, progres nu sînt termeni abstracți sau cuvinte de lemn, alegător aflat pînă nu de mult în partea neiubită a lumii, unde se crea în taină, independent de vreo culoare politică, pentru generația de mîine a României.

Unica întrebare pusă tuturor a fost :

CARE ESTE OPINIA DUMNEAVOASTRĂ DESPRE ALEGERILE DIN 20 MAI ?

Anchetă de
Paul Eugen BANCIU

GABRIEL LIICEANU

Aș dori ca după alegeri să se creeze instituții care să ofere garanții pentru libertatea individuală. Să asigure drepturile și libertatea individului în fața statului. Doresc aceasta, pentru că lucrul cel mai teribil care s-a petrecut de-a lungul celor 40 de ani a fost umilirea și pierderea demnității individuale.

ȘERBAN FOARȚĂ

După alegeri, electiuni adică, urmează — cred — afinitățile elective. N-avem de ales, ne-am recules, binențeles. De-acum ne vom alege între noi, cum de altminteri o mai și făcusem prin încă o dată Wahlverwandtschaften electiv, ca și — desigur — selectiv.

GHEORGHE CRACIUN

Rezultatele alegerilor erau previzibile. Nimic nou sub soare. Nu degeaba cuvîntul „popor" e sinonim cuvîntului „masă". Indolența noastră în raport cu viitorul și Europa s-a mai confirmat o dată. Apoi, pentru ca opoziția să devină o reală putere e nevoie de ani, nu de luni. Cred că vom mai suferi multă vreme de prejudecata unanimismului.

Prof dr. ing. PĂUN ION OTIMAN

Rectorul Institutului Agronomic Timișoara

Nu mi-a plăcut niciodată unanimitatea sau uniformitatea, mai cu seamă dacă acestea vizau gîndirea, natura sau iubirea. Am văzut și văd în unanimitate o plafonare a inițiativei, o aplatizare a valorilor și, ceea ce este mai trist, o supunere oarbă a creativității în fața dogmatismului. Iată de ce un vot (dacă poate fi numit așa), de 97% pro F.S.N. într-un județ (nu are importanță care este acela), mi se pare că reprezintă cel mai elocvent exemplu de facilă acceptare a unei modeste situații cunoscute în detrimentul inițiativei, curajului și dorinței de a scruta viitorul.

Vroiam ca în urma alegerilor, România să aibă în Parlament un partid (sau o coaliție de partide de culori apropiate cu 49%, iar formarea guvernului să depindă de poziția a doi, trei deputați independenți. Vroiam ca prin votul nostru, președintele țării — indiferent cine este — să aibă posibilitatea de a forma două guverne, în felul acesta să poată revoca oricînd pe primul pentru unul mai bun.

Județele și localitățile țării unde a fost liniște și pace în decembrie '89 — care au aflat mult mai tîrziu că la Timișoara începuse revoluția anticomunistă — învățate și îndoctrinate pînă în măduva oaselor cu unanimitate, au decis altceva. Golgota României — Timișoara — a fost mai echilibrată. Dar nu a decis sărmana și, mai nou, mult hulita Timișoară.

În fine, sper, ultima soluție — o nouă revoluție, să fie adoptată acolo unde nu s-a întîmplat nimic, decît o simplă anonimă și unanimă introducere de trei hîrtii într-o cutie.

În speranța că vom putea privi în ochi copiii și nepoții noștri, să fim încrezători în anii ce vin.

LIVIUS CIOCÂRLIE

După alegeri s-a creat o dublă primejdie. Primejdia ca puterea, bazată pe marele ei suport majoritar, să refuze dialogul real cu minoritatea, și primejdia ca din rîndurile acesteia să se desprindă o fracțiune exasperată care să acționeze extremist. Inițiativa pentru evitarea acestor tensiuni trebuie să vină din partea celor tari. Dacă nu va veni, nu va fi bine de nici una dintre părți. Adică nu va fi bine de noi.

Conf. dr. RADU VLĂDEA, rectorul

Institutului Politehnic „Traian Vuia" — Timișoara

Nu alegerile au fost reprezentative, ci pregătirea lor a fost inadecvată, marcată de unele tare persistînd din societatea noastră, la care s-au mai adăuga simțămintele de teamă — teama celor din comerț că-și pierd pîrghiile de acumulări negre; teama celor din agricultură că le e primejduită pensia ; teama doctorilor că li se vor spulbera aranjamentele ; teama dascălilor că se vor introduce pentru ei criterii valorice stricte. Această teamă a generat un conservatorism total.

Deunăzi m-a întrebat cineva: „Ce aveți, domnule, cu comunismul ?" ...„N-am nimic cu comunismul — i-am răspuns —, pentru că el n-a existat nicăieri, ceea ce a funcționat a fost o fabrică de monștri".

Important este ce se va face de-acum încolo.

CLAUDIU IORDACHE

După aproape două ore de stat în picioare pentru a-mi putea exercita dreptul de vot, apreciez alegerile ca pe o fredonare publică a ariei democrației.

La 20 mai, neștiindu-se supravegheat de suspiciunea intelectualilor săi, poporul a oficiat serviciul laic de desprindere din orbirea ce rezultă din vederea critică atunci cînd nu este morală.

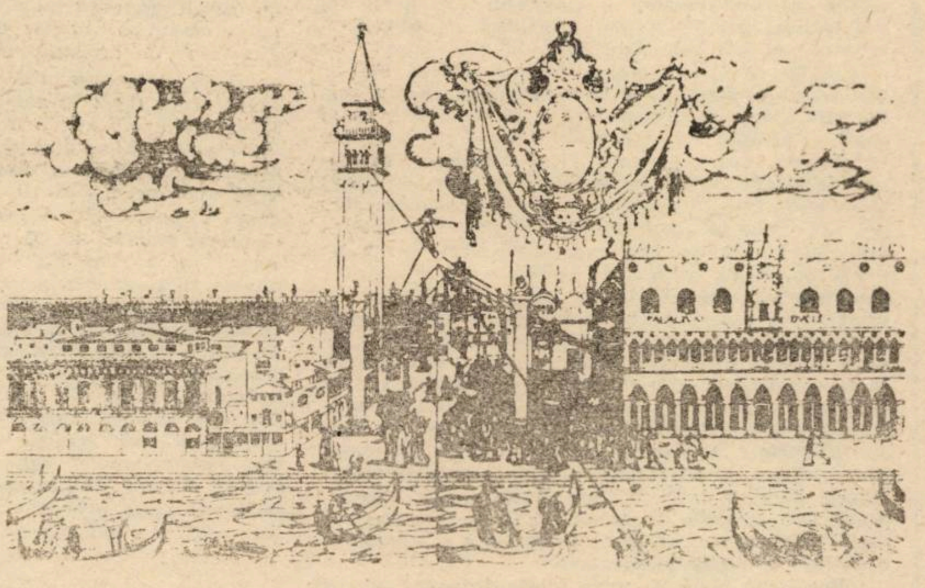

---

să rușinească revenea Departamentelor Speciale. Eroii de la Halhin-Gol și Hassan, în timp de stagnare și-au dat drumul la limbă, mai ales că li s-a dat în dotare armament încă secret pentru majoritatea soldaților, fapt pentru care nu înțelegeau motivul retragerii noastre spre vest. Dincolo de Siberia și Ural nu pricepeau nicicum faptul că, retrăgîndu-ne cu o sută douăzeci de kilometri pe zi, pur și simplu repetam manevra lui Kutuzov de atragere a inamicului. Această înțelegere le-a fost ușurată de „torentul" armatei „răsăritene" spre Arhipeleag. Gurile lor s-au închis, iar credința s-a întărit și a devenit de oțel.

De la sine înțeles, din sferele înalte se scurgea de asemenea un „torent" al vinovaților pentru retragere (doar nu Marele Strateg era de vină !). Era un „torent" mic, de cincizeci de generali trimiși la Moscova în închisoare în vara lui 1941 și duși spre Arhipelag în octombrie. Între generali, cei mai mulți erau de aviație — comandantul forțelor de aviație Smușkevici, generalul E.S Ptuhin (care spunea: „Dacă știam, mai întîi l-aș fi bombardat pe Tată și apoi aș fi aterizat !") și alții.

Victoria de la Moscova a generat un alt „torent": al moscoviților vinovați. Acum, judecînd la rece, este clar că acei moscoviți care nu au fugit și nu s-au evacuat, ci au rămas fără frică în capitala părăsită de conducători și amenințată sînt suspecți: fie că au subminat autoritatea puterii (58-10): fie că au așteptat să intre nemții (58-1-a prin 19) acest „torent" i-a alimentat pînă în 1945 pe anchetatorii din Moscova și Leningrad.

Binențeles, 58-10 AAS nu s-a întrerupt pe parcursul războiului nici pe front, nici în spatele lui. Era aplicat celor evacuați, dacă povesteau despre ororile retragerii (din ziare reieșea clar că retragerea era planificată). Era aplicat și celor din spatele frontului care bombăneau că rația e prea mică. Era aplicat și celor de front care spuneau că nemții au o tehnică superioară. În 1942 era aplicat tuturor acelora care spuneau că în Leningrad, în timpul blocadei oamenii mureau de foame.

În același an, după ghinioanele de lîngă Kerci (o sută douăzeci de mii de prizoneri), de lîngă Harkov (și mai mulți) în timpul marii retrageri din Caucaz și de pe Volga s-a pornit un „torent" important de ofițeri și soldați care nu au vrut să moară, de oameni care s-au retras fără ordin. Oameni cărora — conform ordinului lui Stalin nr. 227 (iulie 1942) - Patria nu le poate ierta rușinea. Acest „torent" însă nu a ajuns pînă în Gulag: au acționat accelerat tribunalele din divizii, s-au format unități disciplinare care s-au resorbit în nisipul roșu al liniei întîi. Este cimentul de la baza victoriei lui Stalin, însă nu a intrat în istoria generală rusă ci a rămas în istoria canalizării.

Cinstit este să amintim și „contra-torentele" din perioada războiului: deja i-am pomenit pe cehi, pe polonezi ; mai sînt criminalii eliberați și trimișii pe front.

Din 1943, cînd războiul a luat o turnură favorabilă pentru noi, a început cu fiecare an, pînă în 1946 — „torentul" mereu crescător, de milioane de oameni din teritoriile eliberate ale Europei. Două părți importante ale acestui „torent" erau :

— civilii aflați sub ocupație nemțească sau care au fost luați de nemți (li se dădea pedeapsa de zece ani cu litera „a" : 58-1-a) :

— militarii luați prizonieri (zece ani, cu litera „b" : 58-1-b).

Fiecare om rămas sub ocupație dorea totuși să supraviețuiască și de aceea acționa în consecință ; astfel putea — teoretic vorbind — o dată cu pîinea cea de toate zilele, să-și dobîndească și conținutul crimei viitoare : dacă nu și-a trădat Patria, atunci cel puțin l-a sprijinit pe inamic. Practic, era destul să se înregistreze în acte faptul de a fi fost sub ocupație ; nu era însă gospodăresc să fie arestați toți. Largi terenuri ar fi fost golite de oameni. Era suficient pentru ridicarea nivelului conștiinței să se stabilească un procent oarecare de vinovați pe de-a-ntregul, pe jumătate, pe sfert al celor care au avut ceva de a face cu aceștia. Dar chiar și un singur procent dintr-un milion formează o duzină de lagăre pline.

Să nu se creadă însă că apartenența cinstită la o organizație ilegală antigermană ferea pe cineva de intrarea în acest „torent". Cazul comsomolistului din Kiev trimis să facă parte din poliție penru a-și informa tovarășii din ilegalitate nu este unic. Băiatul și-a făcut cinstit datoria. Informa periodic despre activitatea poliției. Dar cînd au venit ai noștri, a primit zece ani, căci nu putea, lucrînd în poliție, să nu se impregneze de idei dușmănoase și să nu se achite de obligațiile de polițist.

În românește de
Mariana CERNICOVA-BUCĂ

Restituiri necesare: TIMIŞOREANUL K. KERÉNYI (1897-1973)

Acum putem, în sfîrşit, scrie: Károly (sau Karl sau Charles) Kerényi, născut la Timişoara în 1897. Acum putem, în sfîrşit, deschide arhivele, spre a recupera cît mai curînd nu numai o operă monumentală, ci şi o biografie exemplară. Pentru cititorul român oarecum nespecializat, numele lui Kerényi, fie şi asociat unui alt nume, nu mai puţin celebru, Carl Gustav Jung, este totuşi relativ necunoscut. K. Kerényi şi-a cîştigat notorietatea internaţională, comparabilă cu a unui Mircea Eliade, Alexandre Kojève ori Georges Dumézil, prin numeroasele studii de istorie a religiilor şi de filologie clasică, dar mai ales prin volumele consacrate mitologiei. Vasta sa operă ştiinţifică, aflată la intersecţia mai multor discipline (antropologie, psihologie, istoria religiilor, istoria artelor, filologie etc.), adevărat monument de erudiţie, cîtuşi de puţin stearpă, a fost tradusă (din germană) în engleză, franceză, italiană, spaniolă.

Două întîlniri excepţionale — cu Thomas Mann şi C.G. Jung — au sporit interesul pentru omul şi savantul Kerényi. Corespondenţa purtată în timp cu Thomas Mann ni-l dezvăluie, după mărturisirea marelui romancier, ca pe un adevărat „consultant ştiinţific“ al redactării capodoperelor **Iosif şi fraţii săi, Doctor Faust** sau **Muntele vrăjit.**

O întîlnire cu Jung

Întîlnirea cu Jung, o întîlnire pe teritoriul pacificat şi pacificant al Elveţiei, s-a finalizat şi ea tot printr-o corespondenţă, dar de o factură aparte. Mai curînd, o „corespundere“ în scris, prin scris, în paginile unei cărţi compuse „în replică“. **Esenţa mitologiei** (din a cărei introducere traducem un scurt fragment) — volum cu o istorie aventuroasă, străbătînd însăşi aventura istoriei — este o carte scrisă, la propriu, „împreună“. Pe coperta ei, două nume: JUNG/KERÉNYI. Studii distincte, şi totuşi aflate într-o declarată comuniune: **Copilul divin** (semnat de Kerényi) e însoţit de **Contribuţie la psihologia arhetipului copilului** (semnat de profesorul Jung). **Fecioara divină** (capitol Kerényi) e dublat de contribuţia (lui Jung) la aspectul psihologic al figurii lui Korè. Două perspective complementare — mitologia şi psihologia, două filtre de privit în adînc, spre arhetipuri, spre propriile origini. Un dialog intelectual, prezentat acum, fragmentar, în premieră românească. O întîlnire care înfruntă vremile, căutînd prin fervoarea sa umanistă acea „ordine bună a lumii“.

Adriana BABEŢI

Karl Kerényi

Despre originea şi fundamentul mitologiei

/.../ Profesorul Jung a făcut de mai multă vreme descoperirea că oamenii epocii moderne, fără să aibă cea mai mică idee despre Misterele Orientului, proiectează figuri asemănătoare Mandalei **sau le imaginează în integritatea lor, printr-o compensare a contrastelor interioare. Am putea numi acest proces o „re-întemeiere“ şi o modificare internă a organismului uman. Jung îi spune** Individuaţie. **Cu toată prudenţa metodei sale de investigaţie analitică, el constată că în actul trăit al** Mandalei **este vorba despre „o realitate psihică autonomă, caracterizată printr-o fenomenologie care se repetă mereu şi se regăseşte pretutindeni identică“. Simbolul** Mandalei **îi pare a fi „un fel de atom-nucleu despre a cărui structură şi semnificaţie ultimă nu ştim nimic“** (Eranos Jahrbuch, 1935, **p. 105). Esenţialul cu privire la acest subiect a fost enunţat de către Jung în comentariul la cartea chinezească „Taina mugurelui de aur“** (Das Geheimnis der golden Blüte, **Zürich, 1939) : „Asemenea lucruri nu trebuie gîndite, ci trebuie să renască din profunzimile obscure ale uitării, tocmai pentru a exprima supremul presentiment al conştiinţei şi intuiţia cea mai elevată a spiritului ; în acest fel pot fuziona singularitatea conştiinţei actualităţii şi trecutul cel mai îndepărtat din noi“.**

„Origine“ (Ursprung) **are două sensuri în mitologie. Ca şi conţinut al unei povestiri, al unui mitologem, „origine“ înseamnă „motivaţie“ ; ca şi conţinut al unui act, e tocmai fundamentul acestuia. În ambele cazuri, ea tinde să se regăsească în trecut, în propriul său început, determinînd — prin chiar acest fapt — apariţia „materiilor primordiale“ pe care omul le poate percepe ca imagini, mitologeme şi ceremonii originare. Cele trei forme de manifestare pot constitui modurile de exprimare ale aceleiaşi materii umane, ale aceleiaşi idei mitologice. Şi totuşi, de unde provine o idee mitologică determinată, cum e cea deja amintită şi pe care, chiar şi în zilele noastre — fără a exista vreo intercomunicare — o proiectăm, în Orient şi în Occident, sub forma** Mandalei, **atribuindu-i unul şi acelaşi sens ? Probabil că în substratul ceremoniei de întemeiere a Romei, ideea era deja prezentă. Dar mai are vreun rost să căutăm o origine particulară, istorică, într-un timp şi un spaţiu anume, precis determinate, de vreme ce, în fiecare din cazurile particulare, originea generală s-a dovedit a fi de fapt o origine particulară ?**

Problema poate fi pusă foarte tranşant atunci cînd ne referim la una din trăsăturile planului Mandalei : **diviziunea sa exactă în patru. Diviziunea cvadripartită apare ca încă un dat cosmic în folosirea simbolului de către budişti. Cele patru elemente corelative** Mandalei **corespund în India, dar şi în Grecia unei împărţiri a lumii în patru părţi. S-ar putea ca în Grecia să fie vorba despre o moştenire pre-indoeuropeană ; în India, ea ar putea avea o origine indoeuropeană. E firească atunci tentaţia de a corela diviziunea cvadripartită, în general, cu cele patru puncte cardinale. Lucru perfect posibil în sistemul budist al** Mandalei. **După opinia lui Zimmer, adeptul budismului „degajă din sine, în toate sensurile, raze reprezentînd culorile celor patru zone ale cerului : albastre, verzi, roşii şi galbene. Razele acestea pornesc din capul lui Mahâsukha, căruia credinciosul i s-a identificat prin ochii interiori. Culorile transcriu sentimentul de milă universală ce inundă întreg spaţiul cosmic“. Aici, un proces originar pare răsturnat, deoarece punctul de pornire al celor patru axe trebuie să coincidă celor patru puncte cardinale ale orizontului. Razele se îndreaptă spre cele patru zări ale cerului şi, prin însuşi acest fapt, ele au „temei“. Planurile oraşelor romane, cvadripartite, sînt — dimpotrivă — rezultatul procesului descris mai sus ; e o orientare naturală în funcţie de axele nord-sud şi est-vest. Cerul împărţit în patru părţi pare a fi temeiul comun al tuturor planurilor** Mandalei.

Se pune atunci, cu toată pregnanţa, următoarea întrebare : originea diviziunii cvadripartite nu ar trebui cumva căutată în lumea care ne înconjoară, şi nu în om ? Dacă lucrurile ar sta aşa, atunci în care continent anume ar trebui detectată această origine ? Werner Müller insistase deja cu îndreptăţire, vorbind despre planurile aglomerărilor romane şi germanice, asupra faptului că numai cercul poate fi derivat din perspectiva orizontului, şi nu diviziunea cvadripartită. Limita naturală a cîmpului vizual alcătuieşte un inel închis, fără nici o diviziune. **Ca orologiu universal, al cărui arătător ar fi soarele, orizontul nu poate fi lesne folosit drept reper decît în regiunile arctice : doar la pol orele solare coincid într-adevăr cu segmentele de orizont. Cu cît ne apropiem de sud, cu atît distanţa dintre punctele cardinale şi poziţia soarelui devine mai mare.** Autorii romani, **specialişti în geodezie, atrăgeau atenţia asupra tentaţiei de a folosi răsăritul soarelui drept reper pentru determinarea celor două axe al diviziunii cvadripartite. Ei indiindicau în acest scop meridianul şi sugerau folosirea unui instrument special, numit** gruma **(formă etruscă a grecescului** gnomon), **pentru a obţine o diviziune cvadripartită exactă. Dar cărei imperioase necesităţi i-ar corespunde fabricarea unui asemenea instrument ? Să fie vorba despre nevoia de a păstra o tradiţie adusă de către latini — aşa cum susţine Werner Müller — din străvechiul lor tărîm septentrional ? Sau cauza să poată fi detectată în chiar acea „imperioasă necesitate“ din care se degajă orice principiu al dividerii exacte şi prin care spiritul e determinat să vadă pretutindeni forme regulate ? Originea grecească a lui** gruma, **împrumutat de la etrusci, pledează în favoarea ipotezei secunde sau măcar pentru o conjugare a celor două imperative.**

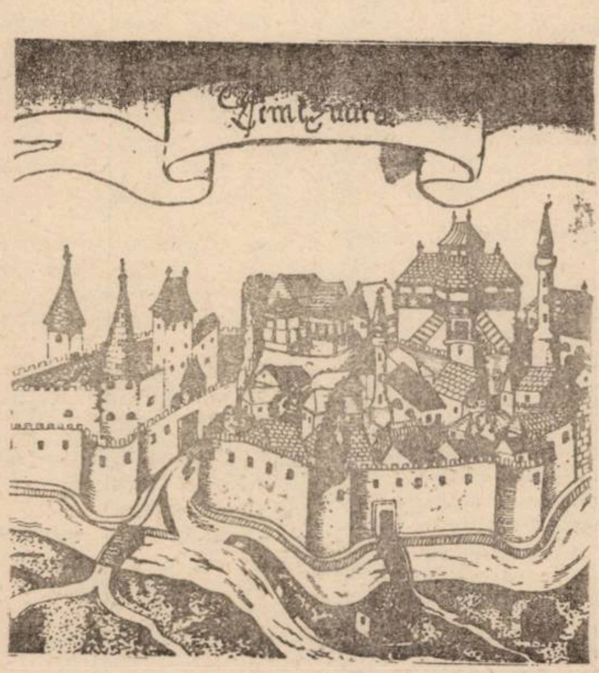

Teoria unui inconştient colectiv, datorată profesorului Jung, admite în principiu posibilitatea ambelor origini. Mandalele **pe care le-a detectat în visele şi desenele oamenilor din epoca noastră pot la fel de bine să fie şi reflexe ale observării cerului arhaic, dar şi consecinţe ale unei necesităţi general umane. Anumite fragmente din această serie de viziuni şi vise pe care le discută în Anuarul** Eranos **din 1935 par aproape să indice o origine cosmică a simbolului** Mandalei. **Căci într-un vis simbolul apare ca „o pendulă mergînd mereu, fără ca contragreutăţile să fie trase“ — deci întocmai ca acest orologiu al lumii care este, pentru noi, oamenii, cerul. În „marea viziune“, „orologiul universal“ apare tridimensional, compus dintr-un cerc vertical şi altul orizontal, reunind trei ritmuri şi dîndu-i celui ce visează impresia unei armonii perfecte ; aproape că i-am spune armonia sferelor.**

Deşi, în principiu, s-ar putea ca, într-o asemenea viziune, cei ce a visat să-şi actualizeze amintirea realităţii conştiente care era pentru primii săi strămoşi cerul, profesorul Jung nu crede că aici ar fi vorba despre o origine cosmică, şi cu atît mai mult o diviziune cvadripartită. El a găsit în „tetradă“ o calitate a acestei medianităţi a Întregului **uman, pe care îl consideră drept unul din rezultatele** individuaţiei **sale şi pe care îl desemnează prin acel „sine“** (das Selbst). **Dar pe lîngă „patru“, Jung a mai descoperit şi alte numere ; de exemplu, „trei“ — în special cînd se referă la principiul masculin. Deşi i se pare că totul se petrece ca şi cum ar fi existat în mod firesc o propensiune spre „patru“ sau ca şi cum, statistic vorbind, „patru“ s-ar bucura de o mare probabilitate. Din cauza variabilităţilor numerelor, el refuză concepţia despre cele patru puncte cardinale. Şi totuşi, cu cîteva cuvenite rezerve, îşi permite să indice posibilitatea unei origini cosmice de o cu totul altă natură : principalul element constructiv al organismului somatic este carbonul, marcat prin cvadrivalenţa sa chimică. La fel şi diamantul — simbol, în textele orientale, al** individuaţiei perfecte **(să ne gîndim numai la feţele de** Diamant **ale** Mandalei budiste) **— este, cum bine se ştie, un cristal de carbon. Iar dacă totuşi ar exista în acest caz mai mult decît un joc al naturii — fiindcă, aşa cum a subliniat profesorul Jung, fenomenul lui „patru“ nu constituie o simplă creaţie imaginativă a conştientului, ci „un produs spontan al facultăţilor psihice obiective“ — am putea percepe aici un element mitologic de bază atunci cînd revenim la ceea ce e anorganic în om.**

Să dăm totuşi şi un alt exemplu de diviziune cvadripartită : el poate fi descoperit în originea organismului şi reprezintă cea de-a treia etapă în formarea sa. Prima etapă e descrisă de contopirea „seminţei“ paterne cu celula germinativă maternă, pentru a forma un zigot. Dacă, pe de-o parte, ambele celule sînt purtătoarele infinităţii ancestrale pe care o conţin, alcătuind astfel arhè-ul **organismului, pe de altă parte, zigotul semnifică formarea unei noi unităţi,** arhè-ul **său absolut. Apoi, cea de-a doua etapă — dividerea în două, iar cea de-a treia etapă — diviziunea cvadripartită exactă şi o stare cvadricelulară care continuă mereu să se dividă în două. Viaţa fiinţei umane se dezvoltă deci pe un parcurs care urmăreşte îndeaproape planul unui traseu geometric. Un fel de** Mandala.

Admiţînd că mitologia se referă la chiar aceeaşi origine şi la aceeaşi raţiune de a fi ca şi a sine-ului (efect şi dezvoltare a acestei origini), se cuvine să luăm în considerare cîteva idei. Doar una singură ne va interesa în cele ce urmează : ipoteza originii organice a mitologiei. Ea iese în afara cadrului ştiinţelor pur sociale, dar reuşeşte să închidă germenele spiritual în celula sa vitală : germenele viziunii unei ordini ideale a lumii.

în româneşte de
Adriana BABEŢI

Primii inamici ai lui Eugen Barbu și grupului său au fost Paul Georgescu redactorul-șef al „Gazetei literare“ și grupul lui de „evrei“, dar ei au fost iute înlăturați, deoarece Barbu acționa în „sensul istoriei“ (de timpuriu s-a atașat grupului N. Ceaușescu din C.C., alături de alți activiști tineri și „îndrăzneți“ ce voiau să meargă mai departe decît șeful statului, Dej, pe o linie a independenței române față de ordinele de la Moscova, pentru o reabilitare a valorilor istorice românești și, mai ales, pentru a înlocui politica „internaționalismului proletar“ cu aceea a unui naționalism pe baze marxiste !). O absurditate, evident, dar în istorie — nu rareori — absurditățile ideologice au, brusc, vîntul la pupa și o grupare ce pare a trăi în ape utopice și disperate cîștigă peste noapte enormul loz al puterii !

La începutul anului 1966, E. Barbu și grupul lui controlau cele două hebdomadare principale ale Uniunii Scriitorilor : „Gazeta literară“, organul Uniunii și revista „Luceafărul“, ce trebuie să fie revista tinerilor scriitori —, ca și Biroul Uniunii, în fapt tot aparatul de conducere a literaturii. Lui Barbu i se alăturaseră, în afara vechilor aparatnici literari (precum acad. Mihnea Gheorghiu ce va intra în Academia Română ca autor de prefețe) și I. Lăncrănjan, autor al unei enorme și indigeste fresce țărănești în care ura adîncă, irațională, față de orice elită, fie ea culturală, religioasă, politică sau a ideilor, se îmbina „fericit“ (în ochii conducerii de partid) cu o nuanță clară a unui soi de „revanșism țărănesc, a unei răzbunări confuze și aprige a țărănimii împotriva preotului, învățătorului, medicului sau polițistului-șef, dar și împotriva activistului stalinist din anii cincizeci, care au tratat clasa țărănească românească drept o „forță străină și inamică“, peste care trebuie trecut cu tancurile și cu mitralierele.

În ura lui Lăncrănjan (și a operei lui enorme și grosolane, țesută dintr-o materie în care tradiționalismul realist se amesteca abrupt cu forme de mesianism iute neutralizat de pamflete direct politice, totul îmbătat în apa confortabilă a culturii digerate pe jumătate și lucide de ceea ce face, în sensul că-și va crea, din propria-i infirmitate un ideal, o normă de existență), mulți din activiștii de partid de la sfîrșitul anilor '50 și începutul anilor 60, dar și mulți intelectuali mărunți și medii, răspîndiți în gigantescul aparat de stat, de armată ori poliție ori partid, își vor găsi un eșapator convenabil, o legitimizare — mai puțin a aspirațiilor, cît a vagilor, dar persistentelor contradicții și umilințe îndurate în plină perioadă stalinistă. Am amintit mai sus spiritul naturalist, inferior și tenace agrar ce străbate ca o pînză nu numai bazele și osatura creației românești, dar și instituțiile noastre, marea majoritate a servitorilor săi fiind copii de țărani, cu greu dislocați de un fond țărănesc încă primitiv, ce vine, uneori, direct din feudalitate, cu legături strînse față de boierul locului, față de trecuta, dar nu prea îndepărtata șerbie, de lanțurile complicate de extrema, vicleana, uneori inutila aservire față de arendaș sau de instanțele administrative locale.

NICOLAE

BREBAN

Spiritul românesc în fața unei dictaturi

EPOCA „LIBERALISMULUI”

Literatura și opiniile violente ale lui Lăncrănjan și ale literaturii lui marchează, colorează simptomatic începutul anilor '60 și, ca atîtea alte false liberalizări ale istoriei românești ea, această literatură și spiritul anexat ei vine să ruineze din prima clipă ceea ce trebuia să fie o desmorțire a spiritului și voinței culturale naționale. Aminteam mai sus că tot partidul a fost autorul acestei confuzii — parcă de teama unui adevăr integral, de teama unei clare și constructive polemici cu trecutul apropiat, căruia el, partidul, i-a fost autor dar și — astfel voiau să insinueze Lăncrănjan și unii din complicii săi ideologici din partid — victimă. Astfel, e adevărat că la începutul anilor 60 au fost repuse în circulația valorii, a școlii și mass-mediei nu numai o parte din operele modernității românești ce fuseseră cenzurate de stalinism, dar și autori precum Blaga, Ion Barbu, Nae Ionescu (încă și azi needitat !), și alții ce fuseseră total interziși, declarați „dușmănoși“. Apoi au fost împinse în prim plan personalități ce se bucurau de un mare prestigiu și care făcuseră „cuminți“ compromisuri cu stalinismul. Astfel, lui G. Călinescu, căruia doar cu cîțiva ani înainte i se topise romanul „Bietul Ioanide“, devenind totodată ținta atacurilor concertate în presa și critica literară i se decernează Premiul de Stat cea mai importantă distincție a regimului (azi, dispărut, ca majoritatea premiilor literare), dar, parcă de teama de a nu i se acorda prea mare importanță lui Călinescu, critic și istoric literar de enorm prestigiu, i se atașează, în același an 1964, Ion Lăncrănjan, anulînd dintr-o singură lovitură întreaga importanță ce părea astfel, prin distincția acordată lui Călinescu, că va fi onorată adevărata cultură românească. Într-adevăr, simpla alăturare a acesotr două nume, G. Călinescu și I. Lăncrănjan, arată, **trădează** într-un grad înalt confuzia și tendențiozitatea fără apel a ideologilor partidului față de tradiția adevărată și nobilă a scrisului românesc, față de existența însăși a literei române.

Și poate, dincolo de pasivitatea românească de azi, ale cărei rădăcini încercăm să le analizăm în studiul de față cu orice risc, spaima de conflict, de orice, incapacitatea de radicalizare politică sau culturală, chiar de ar fi numai pentru un deceniu sau pentru o oră, pentru o lungă clipă de suferință, dar și de realitate, de eficacitate. Confuzie a criteriilor, confuzie a doleanțelor, confuzie a înseși suferințelor noastre! Mulți, foarte mulți din miile, din zecile de mii de români ce pleacă, emigrează sau fug din România de azi sînt incapabili de a exprima cu claritate, de a analiza infernul din care pleacă și în care au trăit decenii și, adeseori, oameni fără instrucție o fac mai puțin prost decît intelectualii și tehnocrații. Majoritatea nu numai că sînt incapabili de a exprima răul în adîncime dar, adeseori, nici nu l-au trăit conștient, într-atît societatea românească este fragmentată, fagurizată, într-atît spiritul nostru este mărunt-egoist, incapabil de imaginația durerii celuilalt, semn al unei manifeste absențe a educației conștiinței civice. Fiecare vine doar cu necazurile sale și, adeseori, ele nici nu sînt măcar majore; dincolo de lipsurile alimentare, de asistență medicală, de organizare urbană sau de diversele campanii de persecuție a uneia sau alteia din păturile populației, cetățeanul obișnuit, chiar dacă e mîndru de a avea o diplomă științifică sau umanistică, e incapabil, e **ne-obișnuit** să întreprindă o analiză mai adîncă a întregului său trecut, a regimului politic în elementele sale, în esența sa, incapabil deci de radicalitate politică.

Ce s-ar întîmpla, astfel, dacă dictatorul de azi, într-o răsturnare subită de umoare, in loc să exporte 80 sau 90 % din hrană, ar exporta doar jumătate și astfel hrana minimă a populației ar fi satisfăcută ?! Sau dacă ar vinde mai puțin gaz metan sau ar închide o parte a metalurgiei, care consumă enorm și inutil, iar cetățenilor nu le-ar mai fi frig ? Sau dacă ar asigura asistență medicală și medicamentele, măcar o parte din volumul de dinainte de anii '60, sau dacă ar renunța — măcar aparent — la utopia frenetică de a egaliza, azi și acum, satul cu orașul ? Oare nemulțumirile noastre față de nedreptățile și crimele tăcute s-ar șterge, ar păli, oare furia noastră împotriva adevăratelor și esențialelor erori ale actualului sistem, ar face marche-arrière ? Ne este teamă că da !

Dacă am avea ce mînca, de bine, de rău, dacă am avea căldură iarna, cît de cît, medicamente în caz de urgență dacă demnitatea noastră minimă n-ar fi încălcată de primul polițist sau de zilnicul decret prezidențial dacă grănicerii n-ar mai trage în tot ce mișcă la frontieră și dacă portretele scriitorilor ar putea să apară în reviste, măcar la moartea lor, am uita oare atunci că acest sistem se bazează pe multe alte injustiții, mai profunde și greu de corectat decît cele imediate, de azi: **în primul rînd**, pe ura adîncă și ideologizată față de celelalte clase sociale care au făcut România de dinaintea României comuniste, ura de neconciliat împotriva burgheziei și moșierimii — chiar a celei luminate — și, în același timp, împotriva țărănimii ceva mai răsărite ? Lumea trebuie să înceapă cu ei și într-adevăr, sub puterea lor de aproape jumătate de secol, în România lumea începe mereu cu ei. De aici deformarea oricărui real istoric, deformarea și corupția oricărui instinct spre adevăr, în indiferent ce domeniu major de activitate a spiritului uman.

În al doilea rînd : o neîncredere adîncă, aproape maladivă, în națiune, în larga populație, chiar după decenii întregi de administrație comunistă, de educație, propagandă, de extirpare a ultimelor „rămășițe burgheze“; o suspiciune neîntreruptă, bolnăvicioasă și tenace, care nu a instaurat numai era suspiciunii și a variilor sale consecințe „organizatorice“, devenite în grabă boala românilor de pretutindeni, dar a dus la pîrghia esențială de conducere a României comuniste: politica de cadre, de promovare a cadrelor în toate domeniile, după criterii strict politice, criterii ce ascultă numai de originea socială sau de atașamentul necondiționat față de unica grupare politică a țării, partidul, într-un dispreț suveran față de toate normele de profesionalism, rentabilizare a producției, merit, muncă sau onestitate.

Pentru cei ce se miră de starea lamentabilă, inimaginabilă, de azi a unei țări extrem de bogate (încă !) în resurse economice și în geniu uman, pentru cei care vin din sau trăiesc în interiorul țării și care sînt uimiți: mai mult chiar — sînt perplecși față de cele ce se întîmplă, de cele ce li se întîmplă, e suficient să le reamintim că nici o altă țară din lume, nici o comunitate umană, chiar de-ar fi ea mult mai veche, mai bogată sau mai stabilă în instituții și legi democratice ca România, n-ar putea rezista unei jumătăți de secol de promovare organizată, tenace și furioasă a unei politici inverse de selecționare a valorii umane, a criteriilor, a cadrelor Dacă o jumătate de secol cel inteligent se va vedea dat la o parte de către cel abil, cel muncitor de către cel ce are relații la partid, cel cu rude în străinătate de către cel ce și-a făcut din ambiția carieristică prima religie, cel ingenios și dornic de a inova într-un domeniu de cercetare sau producție de către cel, pur și simplu, membru de partid (în ultimul deceniu, N. Ceaușescu a reintrodus obligația pentru orice doctorand în știință sau cultură, de a fi membru de partid), pe scurt : nici o comunitate umană civilizată nu ar rezista **á la longue** susținerii organizate și tenace și aimposturii împotriva profesionalismului a prostiei vorace și abile împotriva inteligenței dezarmate și naive, a patriotismului adevărat, ce se exprimă în atașamentul față de valorile naționale, de familie, de limbă, istorie etc., față de patriotardul gălăgios, adaptîndu-se ultimei „mode patriotice“, provocator benevol al ultimei diversiuni în cadrul națiunii, pentru a abate atenția de la problemele reale !

În al treilea rînd : instalarea anarhiei de stat ca metodă de conducere. Ceea ce vrea să spună că „originalitatea“ sistemului de azi în România face ca statul român să nu semene cu nici unul de dinaintea sa, nici măcar cu cel comunist, cu modelele în exercițiu din țările vecine. De aici, pentru un european, greutatea de a înțelege ce se întîmplă, dar și greutatea, pentru un român, aproape indiferent cine ar fi și unde s-ar afla situat (în aparatul de stat sau de producție) de **a se plînge** cu adevărat de cele ce i se întîmplă.

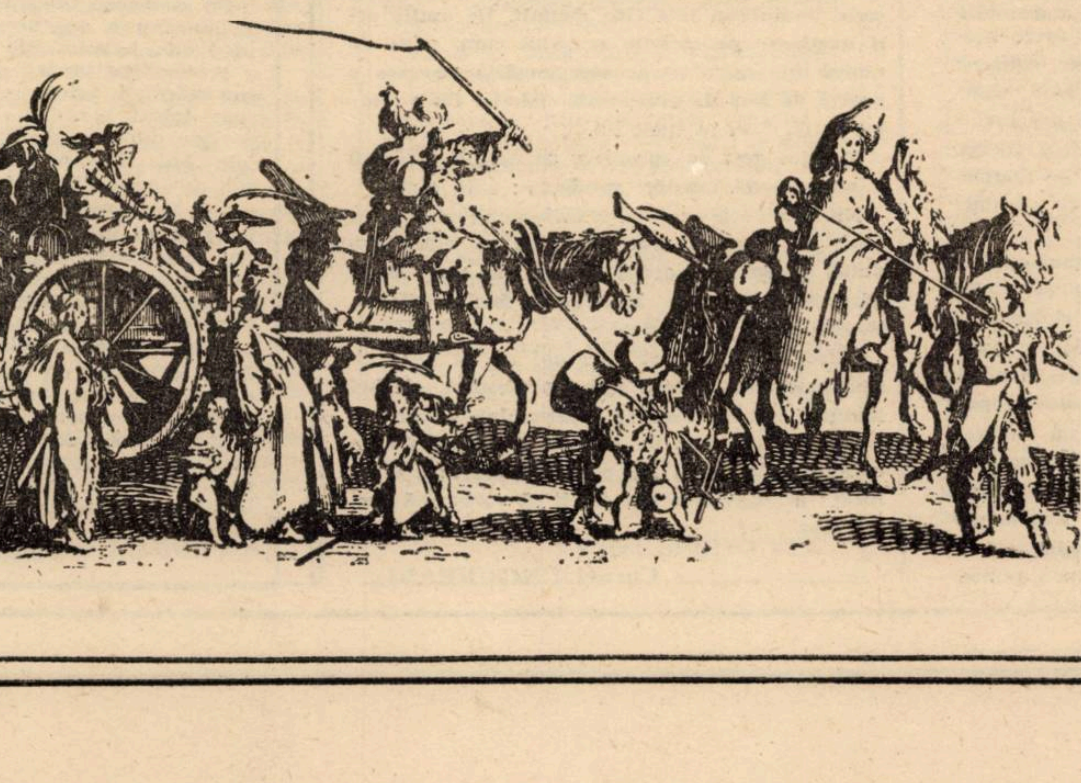

SCURTĂ ISTORIE

EXILUL, ÎN LIMBA ROMÂNĂ. N-am nici o îndoială că **Gheorghe Tohăneanu fusese trimis la Timişoara în exil, ca şi Victor Iancu, ca şi Eugen Todoran, ca şi (poate) Deliu Petroiu. Filologia timişoreană, aflată pe malul unor roditoare lanuri, putea să-i despartă de intelectualii răufăcători ai altor centre culturale. În oraşul de pe Bega toate erau vraişte. Politehnicienilor le era lehamite de filologi, matematicienilor le era şi mai lehamite.** Între Scylla ştiinţelor exacte şi Charibda practicii politehnice, între matusalemicii profesori legaţi de Europa marilor institute şi învăţăceii matusalemicilor, tinerii filologi aduceau doar experienţa unei dizidenţe aproape involuntare. Să bănuiască unul-altul că s-ar salva ? Că nu ar adormi ascultînd melodiile îmbătătoare ale parcurilor odinioară imperiale ? Ale codrului de porumb pe care îl traversau zilnic de trei ori ? Surpriza a fost că în mai puţin de cinci ani de la sosirea lui aici G.I. Tohăneanu devenise un mit. Vorbea extraordinar, cum nu o făceau iluştrii profesori ai politehnicii, avea un farmec al rostirii, o expresivitate a discursului cum oraşul de pe Bega nu mai cunoscuse. Camil Petrescu bănuise că limba română (aşa se numea revista întemeiată de el aici) e calul troian cu care s-ar putea cuceri cetatea. Intuiţie precisă ! Peste patru decenii de la experienţa camil-petresciană, G.I. Tohăneanu dădea autografe pe un volum tipărit la editura Academiei : o ediţie din Macrobius făcută de un specialist, ediţie care inaugura şirul tipăriturilor universitarilor timişoreni. Operă de erudit, cu totul neobişnuită în Timişoara filologică în care studenţii începeau cursul de latină cu declinarea întîi. Dacă un marţian ar fi pogorît la marginea porumbiştei universitare nu făcea impresie mai stranie. La coada pentru autografe stăteau liniştiţi matematicieni şi filologi, convinşi că Macrobius trebuie să fie cheia înţelepciunii, iar Saturnaliile proaspăt traduse, un fel de istorie secretă a dezmăţului domnişoarei Lica Gheorghiu. Profesorul semna fără adaos protocolar şi fără bucuria autografului, G.I. Tohăneanu. Nu dedica şi nu se dedica. El era intermediar, autorul fiind, nu-i aşa, Macrobius.

* * *

DE LA MACROBIUS LA NOI (I). Ediţia din Macrobius fusese ultima operă de latinist şi de elenist a lui G.I. Tohăneanu. Încet-încet specialistul a devenit, simplu, profesor. Pedagog al limbii române. Un iniţiat care îi iniţiază pe alţii în viaţa secretă limbii. Un autor pentru care literatura română există. În prefaţa la Cuvinte româneşti descopăr : „Scriind o carte de lexicologie — iar aceasta din urmă, ca «ştiinţă a cuvintelor», legîndu-se, mai strîns decît celelalte ramuri ale lingvisticii, de literatură, nu puteam să uit că literatura este, în esenţă, «arta cuvîntului». Privind astfel lucrurile, volumul ţinteşte să se recomande ca o pledoarie — indirectă dar, poate, cu atît mai persuasivă — pentru adianţa dintre ştiinţa limbii şi realitatea lingvistică, pe de o parte, iar, pe de alta, ştiinţa limbii şi creaţia literară. O atare alianţă se justifică, pe deplin şi în anul teoretic, iar raţionamentul este nu se poate mai simplu. Într-adevăr, dacă unitatea de bază a intercomunicării obişnuite cu ajutorul limbii, dacă însuşi suportul ei îl aflăm în cuvînt, tot atît de adevărat este că, dintre toate întruchipările lui, ale cuvîntului, cea mai aleasă şi mai nobilă se realizează la nivelul superior al artei literare, al Poeziei. Nu voi putea, aşadar, concepe studiul ştiinţific al limbii fără sprijinul viguros al literaturii, după cum nu mi-l pot închipui pe Poetul adevărat nici pe criticul literar de vocaţie fără cunoştinţe temeinice de lingvistică generală, şi, mai ales, de istoria vocabularului".

De la Maiorescu la Noica, îndemnul a fost formulat mereu, cu insistenţa celor care ştiu că o literatură adevărată nu se poate ridica fără cunoaşterea temeiului lingvistic. Mi se pare un fapt demn de subliniat : literatura română a avut profesori extraordinari, spirite deopotrivă lucide şi fantaste, constructori nu numai prin geometriile reci ale ideii, ci şi preaplinul de iubire. Maiorescu într-o primă fază, apoi Iorga, Pârvan, Nae Ionescu au fost exponenţii unor mari iubiri. Universitatea românească a avut, în momentele ei mari, acei oameni-punte, capabili să lege ideea de scriitor de profesiunea de scriitor. Să scoată talentul de sub steaua provizoratului, a boemei infertile, a amatorismului. Vocaţia construcţiei a animat nu doar autorii „bătrîni", universitarii de odinioară, ci şi pe tinerii care, veniţi la Timişoara în 1956, doreau să aşeze aici temeiul unui învăţămînt umanist.

* * *

DE LA MACROBIUS LA NOI (II). Am luat-o cu o notă prea sus. Ajunge să tragem cu ochiul la scrisoarea lui Vianu către G.I. Tohăneanu pentru a reveni pe itinerarul normal. Iar itinerarul normal, la Timişoara, are ca punct de reper o conferinţă a lui Tudor Vianu despre Eminescu. Dacă latina şi greaca erau, în anii '50, privite cu suspiciune, dacă lingvistica părea mereu capabilă de alianţe burgheze, exista un teritoriu pe care se putea construi. Specializarea restrînsă a fost abandonată savantul (posibil) a trebuit să devină eminescolog. Alături de Eugen Todoran, G.I. Tohăneanu va iniţia la Timişoara cercetări care au rămas esenţiale.

Cum poate fi explicat Eminescu de un profesor de limba română ? Cum poate fi înţeles Eminescu de noi, vorbitorii de azi ai limbii române ? Etapa Eminescu, inaugurată la sfîrşitul anilor '50, ritmată de aniversările mai mult sau mai puţin permise, i-a dat şansa să se întoarcă la sensurile originare ale cuvîntului. Nostalgia studiilor clasice (a originarului !) o regăsesc în studiile despre Eminescu şi Sadoveanu, dar şi în celelalte : în lungul şir de eseuri, de note, de tablete destinate Cuvintelor româneşti. Nimic n-a fost pierdut : latinistul, elenistul dau strălucire lexicologului, poeticianului. Şi nu în ultimul rînd, ale gînditorului, aflat pe calea regală a existenţei întru cuvînt. De la Vulcănescu şi Noica, studiul rostirii româneşti nu a cunoscut o haltă a certitudinilor mai norocoasă decît aceasta.

* * *

POPAS ANIVERSAR, ÎNTR-O VREME ÎN SCHIMBARE. Rîndurile de mai sus aparţin **unui fost student al lui G.I. Tohăneanu. Cînd profesorul împlinea şaizeci de ani, îndrăzneam aceste fraze : „Nu ştiu dacă era orator în sensul vechi al cuvîntului, consacrat, de pildă, de solemnităţile maioresciene, fiindcă frazele sale, despicate de accente nelipsite de o anumită violenţă, aveau o vibraţie şi o încărcătură de sensibilitate neobişnuite. Mărturiseau o patetică angajare a Fiinţei. Posedau o viaţă aparte pe care noi o resimţeam, la rîndu-ne, ca pe o somaţie a ştiinţei sacre. Erau hrănite de o combustie interioară care recomandau mai degrabă un poet decît un savant şi mai insistent un îndrăgostit decît un om de ştiinţă".**

Îmi recitesc frazele despre cuvintele care îşi desfăşurau viaţa lor, independente de viaţa profesorului. Oricum, profesorul rămînea mereu singur, despărţit de lumea întîmplărilor mărunte de ochelarii săi cu foarte multe dioptrii. De masca sa brăzdată de linii adînci, ca a lui Beckett. Mai citeşte, nu mai citeşte ? O maladie a ochilor revine ritmic : i-a devenit o obişnuinţă. În definitiv, lucrurile importante s-au scris, domnia-sa le-a citit demult. De multe ori îl urmăresc pe străzile oraşului cum, adus de umeri, în stînga cu aceeaşi servietă pe care o poartă de zeci de ani, parcă vîsleşte. Cu o anume furie. Nu-i în apele lui.

Şi orice gest de apropiere pe care îl încearcă e premers de tatonări prudente : e în exil.

Nu ştiu dacă oraşul l-a întîmpinat atunci, în 1956, cu dragoste. Dar presupun că nimic n-a putut înlocui acel acasă pe care, în anii '50, i-l ofereau Bucureştii lui Vianu, Iordan, Graur, Rosetti, marii lui prieteni.

Orice cuvînt despre acei ani mi se pare risipă indecentă, pare a spune profesorul, oferind lămuriri despre vîrstele începutului. Chiar şi aceste pagini cresc pe ruinele unui interviu pe care domnia sa ni l-a promis, apoi ni l-a refuzat : ar fi — zice nepotrivit să vorbească despre sine.

Cornel UNGUREANU

Literatura română, azi — G. I. TOHĂNEANU

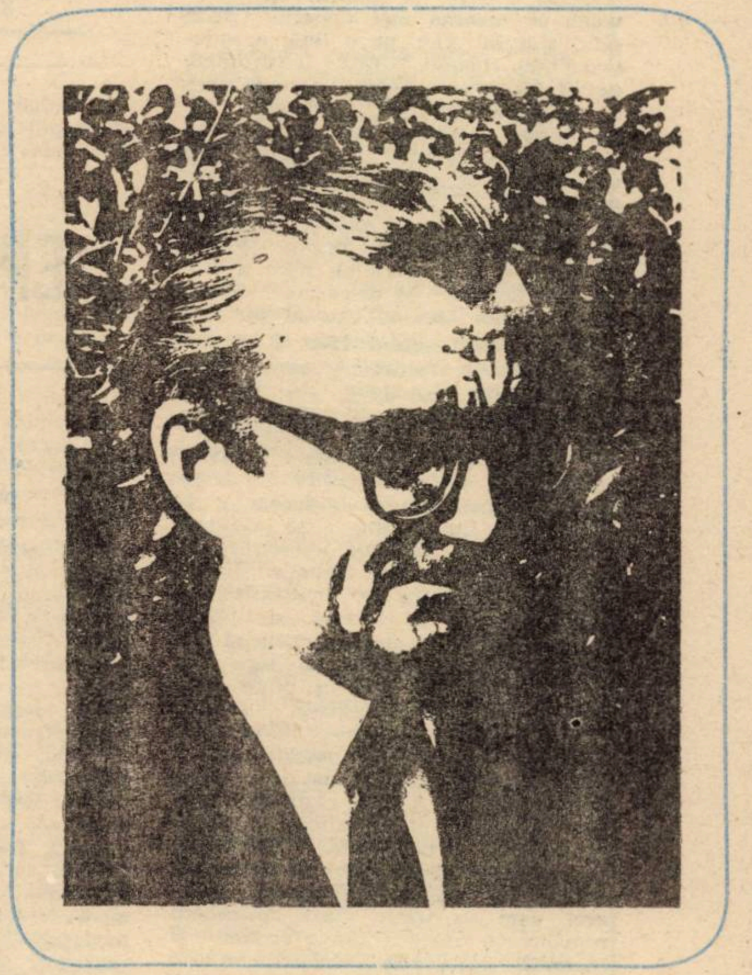

AMFITEATRUL 32

Cu mai bine de trei decenii în urmă, într-o frumoasă zi de toamnă aurie, cum ar spune Sadoveanu, ne găseam adunaţi în amfiteatrul 32 al Facultăţii de Filologie din Timişoara, unde aşteptam cu emoţie apariţia profesorului ce urma să deschidă cursul de Introducere în lingvistică. Aflasem cîte ceva şi noi, „balicii", despre personalitatea tînărului, pe atunci, lector, iar prezenţa în sală a colegilor mai mari, ca şi a unor persoane din afara facultăţii, era de natură să ne sporească nerăbdarea. Lecţia aceea ne-a rămas într-adevăr în amintire, nu doar pentru că era cea dintîi din lunga serie de strălucite prelegeri ale „Magistrului", cum ne obişnuisem să-i spunem, de la cursul de limba latină ; ea ni s-a păstrat în memorie deoarece am luat contact pentru primă oară cu un mod original, deschis şi simplu, de abordare a problemelor limbii. Fără pedantismul uscat al filologului ortodox, profesorul G. I. Tohăneanu şi-a întemeiat, de-a lungul anilor, eforturile ştiinţifice pe ideea lui Lucian Blaga că „Limba este întîiul mare poem al lumii".

Ca atare, călăuzit de acest adevăr, Profesorul a evitat tratarea exclusivist lingvistică a fenomenelor limbii, vizînd întotdeauna perspectiva larg-integratoare şi „apelînd — cum scrie D-sa — la luminile istoriei şi poposind, de cîte ori este posibil, în luminişurile culturii". Pentru a explora latenţele stilistice ale limbii române, s-a oprit îndeosebi la opera marilor noştri scriitori ; a lui Eminescu, Creangă, Sadoveanu, cu convingerea că studiul limbii este un act de cultură şi că dintre toate întruchipările cuvîntului „cea mai aleasă şi mai nobilă se realizează la nivelul superior al artei literare, al Poeziei".

Cărţile despre scriitorii amintiţi **(Studii de stilistică eminesciană, Stilul artistic al lui Ion Creangă, Arta evocării la Sadoveanu, Eminesciene)** sînt repere importante în stilizarea românească de azi, izvorîte dintr-o îndelungată familiarizare cu textele şi impunîndu-se prin rara capacitate a autorului de a surprinde valenţe şi nuanţe stilistice greu sau deloc accesibile cititorului obişnuit. Asocierile subtile şi permanentele deschideri către diverse zone de cultură conferă paginilor scrise de G. I. Tohăneanu o remarcabilă densitate, iar farmecul şi plasticitatea expresiei fac ca interesul pentru aceste lucrări să depăşească cercul strict al specialiştilor.

Solida formaţie clasică i-a permis Profesorului incursiuni fructuase în istoria cuvintelor româneşti determinîndu-i calda pledoarie pentru studiul limbii latine, atît de vitregă pînă de curînd. Astfel, una din concluzile cărţii fundamentale **Cuvinte româneşti** e aceea că „singură latina este în stare să depună mărturia cea mai completă, mai autorizată, mai convingătoare despre bogăţia, varietatea, supleţea şi disponibilităţile de înmlădiere semantică şi nuanţare expresivă ale cuvîntului românesc". Să nu ne mirăm deci că Profesorul nu osteneşte în a ne preveni asupra pericolului pe care îl reprezintă cultul excesiv al dacismului în raport cu ideea latinităţii noastre : „prea des uităm adevărul că noi vorbim despre daci folosindu-ne de cuvinte latineşti".

Cultura umanistă şi vocaţia pedagogică i-au adus Profesorului nostru preţuirea marilor săi dascăli, între care — cum reiese din emoţionanta scrisoare alăturată — cea a lui Tudor Vianu. Pe de altă parte, generaţiile de studenţi, care au avut norocul să-i asculte cursurile, vor constata, citindu-i cărţile, cît de adîncă era comuniunea spirituală dintre Maestru şi discipolii săi, faptul că aceste cărţi s-au plămădit în climatul de fertilă emulaţie intelectuală din sălile de cursuri şi seminarii. Interesul studenţilor pentru valorile culturii naţionale, recunoaşte undeva Profesorul, „mi-au fost sprijin şi îndemn în toate strădaniile mele".

Fie, dar, ca aceste strădanii să nu înceteze şi, luminate de acelaşi spirit meru tînăr, să-şi găsească încununare în alte şi alte opere mirabile.

I. CHEIE-PANTEA

Prezentul anterior

Dacă nu l-aş fi întîlnit prea tîrziu, aş fi putut învăţa de la domnul profesor G. I. Tohăneanu că dascălul de filologie a fost mai întîi un student şi un tînăr cercetător care şi-a ros ani mulţi coatele în biblioteci ; că aflînd în felul acesta ce înseamnă **să ştii** cu adevărat ceva, el nu-şi îngăduie să emită păreri aproximative nici măcar în domeniul proxim disciplinei lui ; că nu devine astfel un specialist îngust pentru că nu pierde măcar o zi contactul cu marile texte şi mai ales cu limba, acea — pentru el — realitate unică în care trecutul nu încetează niciodată de a fi prezent ; că, de aceea, dicţionarul etimologic îi este cartea cea mai apropiată, ca un garant perpetuu al propriei lui substanţe spirituale filtrate în Cuvînt.

Cu asemenea trăsături, domnul profesor Tohăneanu a aparţinut, pînă mai ieri, unei lumi revolute de unde ne venea ca o protectoare umbră. De astăzi înainte, sau măcar de mîine — un mîine pe care-l sper, totuşi, apropiat — domnia sa va aparţine din nou prezentului, iar noi, ceilalţi, abia de vom putea să-i urmăm pasul, aşa cum altă dată, în preumblări alpestre prin munţii lui din Ciucaş, nu l-am putut urma. Ne vor părea, de mîine, mai sincrone cu lumea, acea prospeţime, acea voioşie, acel farmec fără morgă pe care, sub toate tristeţile, sub toate apăsările, şi le-a păstrat. Acele, deci, trăsături pe care, chiar dacă l-aş fi întîlnit la vreme, nu le-aş fi putut deprinde, căci ele participă la chimia intimă şi irepetabilă a personalităţii — a aceleia ce nu este vie decît atunci cînd nu vrea să ştie de sine, cînd nu îmbracă haina sacerdotală pe care. cu iubire, i-o îmbie numeroşii săi emuli.

Livius CIOCÂRLIE

Commonwealth-ul voroavelor

Cum vii spre Universitate dinspre Liceu — în sens temporal —, afli că strada pe care tocmai mergi meditînd (!) o să se despartă în două : Lingvistica şi Literatura, dar la primele cursuri cu Profesorul Tohăneanu decizi să nu pierzi din fiaştri nici una din trebi, deşi junele duduci ale grupei intraseră nerăbduriu în Commonwealth-ul voroavelor. Numele stăpînului de imperiu îl ştiam încă înainte de fiorosul examen, dintr-o legendă întemeietoare ce poartă în ea farmecul desuet al filmelor mute. În duios-hazliul scenariu, petrecut prin anii '60, Profesorul — încărcat de cărturăreştile sale dioptrii — intră de-a dreptul prin uşa de sticlă a proaspăt născîndei Universităţi, după care, a doua zi, instituţia primeşte, în sfîrşit, numele : UT. „Uită-te, Tohăneanu !" exclamă cu afecţiune studenţii săi, deşi toţi ştiau că învăţatul lor dascăl are ochi numai pentru ferecatele porţi ale cuvintelor, pe care le vîntură cu iarba fiarelor ca pe batantele unor „saloon"-uri din far-west. Din aceste hold-up-uri el revine cu silabe ciudate, chiar rostite ciudat, şi, de cîte ori ai bucuria să îl întîlneşti, ai impresia că ai nimerit într-un loc vechi, că interlocutorul tocmai s-a despărţit de Sadoveanu, de-o pildă cu o stradă înainte, ori că vorbeşte limba singuraticilor români exilaţi".

Dacă s-ar fi născut în alt veac, cu ştiinţa sa ar fi fost sortit dascăl de beizadea cu care, la vremea cuvenită, să poată croi planuri şi din cuţite şi din pahară.

Marcel TOLCEA

Conexiuni

Pentru un „boboc" ieşit din chingile proletcultiste şi tocilăreşti ale românei de liceu, contactul cu profesorii Tohăneanu şi Todoran era, în acelaşi timp, fascinant şi greu de suportat. Scriu despre amîndoi deodată, pentru că aşa i-am văzut întîi şi-ntîi, în comisia de admitere, sfătuindu-se, după ce şi-au depăşit perplexitatea şi jalea, la auzul dezvoltărilor agresive ale candidaţilor, care-l făceau cu ou şi cu oţet pe un oarecare Blaga, poetastru reacţionar-filozofard, nu-i aşa, ce a pălăvrăgit despre un soi de fatalism mioritic, cînd „noi ne simţim atît de bine şi mergem spre noi victorii".

Aveam să-i revăd tot aşa, împreună, pe culoarele şi-n curţile interioare ale institutului, peripatetizînd aprins, dar şi la „groapă", acel local deschis non-stop, singurul unde studenţaşii îndrăzneau să discute aproape de la egal la egal cu dascălii lor veniţi să bea un vin de vorbă lungă într-un climat destins.

Cît despre cursurile Profesorului Tohăneanu, acestea aveau alura unei oficieri fugoase şi inspirate ; ele te scoteau instantaneu din bezna simplismelor şi a vulgarizărilor, prin conexiuni imprevizibile şi parcă lunecoase, controlate însă de fine precizii. Exerciţiile de cufundare în Cuvînt şi în tulburele **dincolo de cuvînt** te deprindeau să captezi parte din spiritul aventuros şi din rumorile existenţei, dar şi ale artei.

Viorel MARINEASA

Pe vremuri, lumea plîngea la cursurile de lexicologie

Gesturi de o bruscheţe de-acum obişnuită auditoriului uşor amuzat. Kilometri întregi parcurşi pe un traiect niciodată previzibil, în răstimpul celor două ore de curs. Tot ce era prost cîrpit de ultima generaţie de meşteri tîmplari şi lăcătuşi ai Universităţii (cuiele scaunului, sertarele catedrei, colţurile tablei, picioarele băncilor, clanţele uşii, ale ferestrelor) îşi dilată halucinant dimensiunile, tinzînd să pună capăt deplasărilor browniene ale dascălului. Dar nu, studenta de pe rîndul al treilea, din stînga, îşi înăbuşea ţipătul : coliziunea, acroşajul erau, în ultimul moment, evitate . . .

Vocea cu timbru de eremit îşi depăna expozeul într-un limbaj „căutat". Cuvîntul era eliberat din chingile clişeelor semantice ale dicţionarului, prin cercetări erudite în bezna originilor sale — urmate de o adevărată simfonie a întrepătrunderii unor sensuri noi, nebănuite, cu altele vechi, care-i stîrneau profesorului trăiri intense. Urmau, necesar, „haltele" lirice : un vîrtej ameţitor de citate din clasici, din poeţi mignoni şi minori chiar, care, prin intermediul cuvîntului leit-motiv, erau recitiţi şi redescoperiţi în acele momente, cu glasul înecat de emoţie înlăcrimată. Impresia era de rafinată improvizaţie, de inimitabil, de superb cabotinism didactic.

Generaţii întregi de frumuseţi ale Filologiei, eşuate cu brio în crîncenul învăţămînt secundar românesc, lăcrimau abundent şi obligatoriu la conferinţele despre „ochii în lirica eminesciană . . ."

Carol SEBESTYEN

EXPLICAŢIE

LA O EPISTOLĂ INEDITĂ A LUI TUDOR VIANU

„În 1949 am fost chemat la catedra de lingvistică a Universităţii de Bucureşti ; am intrat prin concurs. Celebrele epurări m-au atins şi pe mine. Tot am reuşit să scap facultatea de voi, ne spunea celebrul decan **Orzea. (De fapt, istoria epurărilor de la Facultatea de Filologie din Bucureşti** trebuie scrisă : **dacă o seamă de lucrări memorialistice nu ignoră consecinţele epurărilor pentru dascălii iluştri ai anilor 50, ele evită să numească tinerii de atunci îndepărtaţi de la catedră n.n.). Aveam un văr la Ploieşti, mi-am încercat norocul acolo. Scrisoarea aceasta e răspuns al unei scrisori ale mele din Ploieşti.** (Presupun că relaţiile cu Tudor Vianu nu erau deloc rele). **Relaţiile cu el erau excelente. În perioada aceea, foarte grea pentru mine, anii 52-54, eram invitat la ei la masă, uneori de două ori pe săptămînă. M-am dus pînă am avut haine cuviincioase. O perioadă am făcut latină cu Ionel. Mai am cîteva scrisori de la el. Datorită lui Tudor Vianu şi lui Iorgu Iordan am ajuns la Timişoara. De fapt, a fost mai întîi, postul de la editura didactică, pe care l-am căpătat, evident datorită lui Vianu, în 1956, februarie".** (valeriu ganea).

Bucureşti, 3.I.1954

Iubite Domnule Tohăneanu,

Îţi mulţumesc pentru rîndurile de bune amintiri şi urări de care ai avut amabila idee a mi le trimite, acum, în aceste zile de sărbători, cînd ne place să ne regăsim prietenii sau, cel puţin, să primim veşti de la ei. Aflasem despre noua D-tale aşezare la Ploieşti şi te evocam adeseori, împreună cu Ionel sau cu alţi elevi sau colegi de-ai d-tale. Ştirile erau însă cu totul sumare şi vagi, încît am fost bucuros să le completez parcurgînd scrisoarea d-tale. După ce am citit-o o dată şi a doua oară, mi-am spus : e bine că prietenul meu Tohăneanu se găseşte într-un loc care-i asigură deocamdată un cadru ceva mai statornic de activitate şi oarecare independenţă. Nu e cu totul bine că activitatea aceasta nu este corespunzătoare pregătirii şi chemării sale. Nu e bine că el trăieşte în amărăciune. De aceea, iubite Domnule Tohăneanu, dă-mi voie să-ţi vorbesc cu aceiaşi sinceritate şi căldură, care animă şi cuvintele d-tale. Nu încape nici o îndoială că îndepărtarea d-tale din locuri pe care le-ai ilustrat, în scurtul timp cît ţi-ai asumat răspunderile lui, a fost un act arbitrar şi păgubitor interesului obştesc. Toată lumea ştie şi recunoaşte acest lucru. De aceea eu nu pierd nicidecum nădejdea, ba chiar sînt sigur că va veni ziua cînd nedreptatea se va repara, iar d-ta, întocmai ca umanistul Fra Luis de Leon, revenit la catedra de la Salamanca, după o întrerupere încă mai lungă şi după încercări incomparabil mai grele, vei spune studenţilor regăsiţi : „Iubiţi ascultători, vă arătam în ultima mea prelegere că Tacit în a unsprezecea carte a Analelor . . ." şi vei face o lecţie magistrală respre marele istoric şi moralist. S-ar putea întîmpla un singur lucru pentru ca această precizare să nu se împlinească : resemnarea, oboseala sau amărăciunea descinsă în temperament şi deprinderi, situaţii pe care eu le socotesc însă improbabile gîndindu-mă cît de departe eşti de vîrsta bătrîneţii. Cu toate acestea, iubite Domnule Tohăneanu, de ce ţi-aş ascunde că în criza străbătută de D-ta singurul lucru care mă alarma uneori era constatarea că încrederea D-tale în reparaţiile necesare şi posibile nu era întotdeauna destul de Viguroasă. Îmi păreai uneori stăpînit de un amor fati, care nu este poate cea mai bună lecţie lăsată de Antichitate. De aceea dă-mi voie să-ţi transmit aici o maximă pe care am cules-o din lunga experienţă a vieţii : Nedreptatea osteneşte ; este slăbiciunea ei. Pînă atunci, socotesc însă că este cu totul necesar şi de cea mai mare însemnătate să nu părăseşti lucrul ştiinţific. Dacă n-ai făcut-o încă, abordează neîntîrziat o nouă temă de lingvistică sau de literatură, înconjoară-te cu cărţi, cercetează, cugetă şi construieşte. În toate încercările vieţii mele m-a salvat mereu curiozitatea ştiinţifică şi munca. În ceea ce te priveşte, gîndeşte-te că toţi oamenii care te cunosc şi te preţuiesc aşteaptă de la D-ta o operă, iar D-ta n-ai dreptul să-i dezamăgeşti. Îţi doresc deci, iubite prietene, ca noul an să-ţi aducă multă sănătate a trupului şi a sufletului manifestată prin încredere voioasă în viitor şi prin rodnice hotărîri de lucru. Amicii d-tale printre care dă-mi voie să mă număr şi eu îţi păstrează cea mai simpatică amintire şi îţi rostesc numele în multe şi felurite ocazii. Cînd vii prin Bucureşti, nu mă ocoli.

Cu devotată afecţiune,

T. Vianu

Cronica literară

FILOSOFUL LA 20 DE ANI

1. **Experința jurnalului.** Într-o paranteză, Cioran notează: „Rînduri scrise azi, 8 aprilie 1933, cînd împlinesc 22 de ani. Am o senzație ciudată cînd mă gîndesc că am devenit la această vîrstă specialist în problema morții". Un ton asemănător îl putem descoperi în **Șantier**-ul lui Mircea Eliade, în **Nu**-ul lui Eugen Ionescu, în cărțile de debut ale lui Sebastian sau Călugăru. Tînărul scriitor începe cu o mărturisire pe care sîntem obligați să o luăm în serios: fiindcă el, tînărul, e convins că trăiește o experiență extraordinară și trebuie să o relateze. O experiență a angajării (sau a dezangajării, ca în cazul lui Eugen Ionescu): oricum, o experiență care pune în valoare statutul său **de excepție**.

Ideile lui Cioran nu sînt neapărat „ale lui". Vom arăta mai încolo cum că ele circulă în scrisul lui Mircea Eliade și ale altor confrați tineri. Sînt un bun al generației. O parte, deci, din ideile pe care le vom descoperi în volumul de față se pot găsi aci. Dar am fi și mai exacți dacă am scrie că le vom regăsi în lecțiile lui Nae Ionescu. N-ar fi rău să afirmăm: nimic din ce se află în primele cărți ale lui Eliade sau Cioran nu fusese, mai înainte, nerostit în lecțiile lui Nae Ionescu. În exaltata postfață de la **Roza vînturilor**, alcătuitorul ediției scrie: „În anii cînd domnea problema ființei, în aceiași ani Nae Ionescu dezbătea în fața studenților drama mîntuirii. Ontologie-soteria — primat al spiritualului. Era momentul căutării cu orice preț al ființei, al realului, al vieții spirituale autentice. Problema, adică autonomia și plinătatea ființei umane — trebuia să urmeze cu necesitate problemei ontologice. Ca să ajungi la ființă, Nae Ionescu te învăța să te întorci **la marile tale sincerități organice** (s. n.), să accepți aventura, să nu fugi de deznădejde și neliniște."

Chiar de la prima propoziție a cărții („De ce nu putem rămîne închiși în noi înșine") impresia de extemporal a autorului trece înaintea celorlalte impresii. Tînărul **știe** și ne spune, cu toată forța de care e capabil, **că știe.** Că e un specialist în problema morții.

2. **O specializare dificilă,** s-ar putea spune. În care Emil Cioran va crede cu un soi de ardelenească încrîncenare. Marii lui prieteni se vor specializa, desigur, și ei, dar fiecare va evada, de cîte ori are prilejul, din cîmpul specializării. Vor face și știință, și literatură, și traduceri, și ediții, vor comite poeme, romane. Își vor revărsa preaplinul sufletesc în „dialoguri", cu ecou. Vor

EMIL CIORAN
PE CULMILE DISPERĂRII
Humanitas

lăsa jurnale ample, piese de teatru, cărți „de învățătură". Se vor dezvălui în confesiuni întinse, încercînd să reconstituie anii de ucenicie, de formare: să capteze, în fine, experiența **Vieții.**

Foștii elevi ai lui Nae Ionescu, nu trăiesc frenezia restrîngerii, ci extraordinara experiență a mărturisirii. A ales „specializarea" și îi va rămîne credincios. Va rămîne fidel disciplinei sale, deopotrivă a afirmației și a negației, a iubirii și a contestării. Ceilalți eroi ai generației vor deveni, cu timpul, un fel de apostoli ai iubirii. Ionescu și Cioran, nu: iubirea va fi însoțită mereu de contestație. Și dacă iubirea nu individualizează, singura șansă a „specializării", negația, poate să-i dea tînărului ardelean dreptul de a-și duce „specializarea" pînă la capăt.

Și dacă scriem că **Pe culmile disperării**, prima carte a „specializării", e un extemporal pentru cursurile lui Nae Ionescu, nu facem altceva decît să subliniem rolul de maestru spiritual al dascălului de gîndire. În această carte de tinerețe putem urmări felul în care tînărul și-a însușit un tip de a gîndi. O cale de a coborî către originar.

Cum trec la persoana întîi o seamă de întrebări pe care tînărul le-a descoperit în cărțile actualizate de Maestru? Cum își asuma tînărul lecturile fundamentale? Cum, cu alte cuvinte, îi înțelege tînărul, prin prin grila experienței sale pe Kierkegaard, pe Nietzsche, pe Ignațiu de Loyala, pe Unamuno, iată întrebarea.

3. **Alt tratat de disperare,** alt tratat despre agonie: ambele serise dintr-o suflare de un autor care crede în destinul său de excepție. Centenarul morții lui Eminescu a pus în lumină sîmburele eminescian al gîndirii cioraniene, vizibil însă mai bine în prima carte. În **Pe culmile disperării** descoperim mari insule de eminescianitate: „Mi-ar plăcea acele clipe cînd nimănui nu i-ar mai trebui amăgirea idealului, cînd orice satisfacție în datele imediate ale vieții ar fi imposibilă și orice resemnare iluzorie și cînd toate cadrele unei vieți normale ar plesni definitiv (. . . .). Toate idealurile să fie declarate nule; credințele fleacuri; arta minciună și filosofia o glumă. Totul să fie o înălțare și o prăbușire. Bucăți de pămînt să se avînte în aer și apoi să se risipească duse de vînt; planetele să descrie pe fondul cerului arabescuri bizare, linii întortocheate și grotești, figuri schimonosite și îngrozitoare. Vîrtejuri de focuri să crească într-un ritm sălbatec și un zgomot barbar să năpădească întreaga lume, pentru a știi și cea mai mică vietate că sfîrșitul e apropiat. **Tot ceea ce e formă să devină inform și un haos să înghită într-un vîrtej universal tot ceea ce această lume a avut ca structură, cinsistență și formă. Să fie un zbucium nebun, un zgomot colosal, o teroare și o explozie, după care să nu mai rămînă decît o tăcere eternă și o uitare definitivă.**" Și, în final, această întrebare care traduce patosul existenței, deopotrivă eminescian și deopotrivă aparținînd Imperiului agonic: „Într-o astfel de clipă, cînd toți oamenii și-ar părăsi ocupațiile, cînd nimeni n-ar mai găsi un sens în mediocritatea datoriei, cînd existența ar plesni de contradicțiile ei interioare, ce ar mai rămîne în afară de triumful nimicului și de apoteoza finală a neființei?"

4. **Kakania, cealaltă patrie.** Patria adoptivă a scriitorului nu e Franța, e Kakania. În **Scrisoare către un prieten de departe** Cioran vorbește despre spaima și umilința cu care privea către jandarmul cu pene de cocoș al copilăriei. Copilăria lui Cioran se desfășoară în Imperiu, într-o lume pe care filosoful o urmărește cu egală fascinație și disperare. El este **de acolo** și trebuie să înțelegem că el aparține acelei lumi și acelei literaturi **a exasperării,** căreia îi aparțin, cu îndreptățire, o seamă de mari scriitori, de la Budai-Deleanu la Goga, la Ion Alexandru și la Augustin Buzura. Dar, mai mult, el aparține tradiției imperiale care i-a dat pe Musil și pe Broch. **Tradiția agonică** a acestei literaturi trebuie să-l includă și pe el, scriitor care perpetuează, într-o formă aparte „mitul imperial".

Și cînd Cioran susține enormitatea că revoluția română a pornit de la cele **treizeci de procente** de unguri din Timișoara, nu trebuie să ne supărăm prea tare. Omul trăiește într-o geografie himerică, în care Imperiul rămîne, deopotrivă, o realitate umilitoare și protectoare: Imperiul agonic, agonia, moartea.

Pe culmile disperării înseamnă, prin urmare, experiența întîlnirii cu o lume **diferită**, cu pedagogi diferiți, într-un „Vechi Regat" ale cărui aspirații tînărul le privește cu fascinație și spaimă. Nu mai vrea să fie **ardelean** și revoltele sale din acest volum pot fi puse în cumpănă de cele din **Schimbarea la fața a României.** Odată pornită, **mașinăria gîndirii** va duce la capăt primele propoziții ale acestei cărți, deopotrivă interogative și exclamative. Impecabila mecanică a discursului filozofic, descoperită în Bucureștii anilor treizeci va avea șansa de a purta în vîrtejul succesului aceste întrebări, rostite cu o clipă înaintea altor mari gînditori ai deceniilor al șaselea, al șaptelea, al optulea. **Pe culmile disperării** e prima carte a exilului cioranian.

Cornel **UNGUREANU**

---

* Emil Cioran, **Pe culmile disperării,** Ed. Humanitas, 1990

Cronica măruntă

Cum se face o gazetă

● Cine vrea să cîștige un ban în zilele noastre postrevoluționare, face o gazetă ● Ca să faci o gazetă citită, trebuie să înjuri ● Dacă înjurăturile postrevoluționare își puteau permite și zicerea de mamă și cea de tată, cele postelectorale permit doar zicerea de paște ●Cei ce au apucat, folosesc cu nădejde zicerea de scriitor ● De pildă, **Baricada**: pe pagina șapte Cezar Ivănescu înjură „de scriitor" iar pe pagina trei Ion Lăncrănjan scrie despre Cezar Ivănescu ● Ce crede Ion Lăncrănjan despre Cezar Ivănescu? ● Să citim: „Lumea, așa cum e văzută de Javră (lumea literară și nu numai literară), e murdară tare, e urîtă, e plină de păcate. Nu ai ce alege (așa reiese din lătrăturile ei) nu ai pe ce te sprijini. (. . . .) Toți cei care intră în atenția Javrei sînt murdăriți într-un fel sau altul; unuia i-a rupt manșetele de la pantaloni, praf le-a făcut; altuia i-a stropit bunătatea de haine cu noroi uleios; unei doamne i-a smuls poșeta de sub braț..." ●Așteptăm cu nerăbdare continuarea microromanului contemporan al lui Lăncrănjan ● Recomandăm procedeul și altor făcători de reviste: solicitați pentru pagina șapte serviciile Zmeului, iar pentru pagina trei, buzduganul Fătfrumosului ● Ideea de autoaprovizionare este una dintre cele mai eficiente dintre cele născute în democrația românească ● Dacă nu aveți un Lăncrănjan și nici măcar un Cezar Ivănescu, procurați-vă un bun umorist ●Un bun autor de satiră și umor ●Fără a fi solicitați precum lăncrănjanii noștri preferați, umoriștii sînt și ei în curs de epuizare ● Fiindcă ei nu mai dispun de posibilitățile celorlalți, care pot zice nestingheriți și de mamă și de campanie electorală ● Ultimele săptămîni de libertate au pus în valoare un umorist extraordinar ● Un spirit satiric de primă mărime ●O adevărată comoară pentru orice constructor de gazetă ●Se cheamă Tudor Vasiliu și semnează, în **Luceafărul**, rubrica Hyde-Park ● Din foileton, **Rezervația scriitorilor,** să decupăm: „În rezervația scriitorilor — ar trebui înglobat aici și bucata de Sahel pe care le-o rezervă viitorul — au fost distruse public vesela și tacîmurile de înaltă fidelitate. Singurele imagini care ajung în parlament sînt cele prelevate cu o cameră de luat vederii numită Dinescu și mînuită de umbra sa blondă numită Mașa. (. . . .) Palmele scriitorilor sînt umflate de aplauze de tip nou, aplicate pe obraze simandicoase. Încăierări cu buzdugane de gumă — cine pe cine va șterge — se mai petrec, cununi de laur maschează coroane de cucuie, vechilii de scriitori întemeiază o rezervație în rezervație, dar o concluzie optimistă se impune: spre deosebire de trecut, scriitorii sînt azi pe cale de apariție." ● Iată o încheiere în spiritul epocii, atît de iubitoare de mistere ● Dar și o încheiere în spiritul lui Nicolae Täutu și al lui Mircea Micu, autori a căror linie Tudor Vasiliu, cel mai de seamă umorist român de azi, o urmează cu atîta strălucire ● Dar umoriștii noștri nemuritori, Ion Băieșu și Tudor Popescu? ● Primul poate fi citat cu mai vechile sale texte despre Tanța și Costel ● Despre fotbaliștii cooperatori și despre pompierii atomici ● Iar Tudor Popescu poate fi găsit la Societatea umoriștilor români ● Care există și care funcționează cu mare succes ● Și va fi demnă de misiunea sa doar dacă îl va coopta între senatorii de drept pe Ion Lăncrănjan ● Singurul umorist român autor al unei opere umoristice în trei volume: **Cordovanii** ● Unicul umorist român care colaborează, deopotrivă, și la **Azi,** și la **Baricada, și la Democrația** ● Spre deosebire de Tudor Vasiliu, care colaborează doar la **Luceafărul,** de Laurențiu Cerneț și Damian Ureche, care colaborează doar la revista **Pardon,** de Cezar Ivănescu care colaborează doar la **Baricada,** umoristul Lăncrănjan e în expansiune ● Dacă vreți să faceți o revistă eficientă, vandabilă, în care înjurăturile să nu suporte restricțiile postelectorale, apelați la firma Lăncrănjan!

Anemone **POPESCU**

Poezie și ceremonial

Cu ce șanse va fi reușit să se impună agresatei din toate părțile conștiințe a cititorului o poezie precum aceea a Ilenei Mălăncioiu din jurul anilor 70? În ce fel simplitatea unei confesiuni aspirînd a da relief unor întîmplări rememorate firesc, în ce măsură simpla afirmație ori negație, aparența constatativă a frazelor lirice, trezind impresia de înaintare tenace, monotonă, pe un teren plan, a fost capabilă să facă pandant jerbelor de artificii, stimulilor din ce în ce mai sofisticați ai unei poezii ce a forțat, cotidian, benevolența unui public împărțit, oricum, între nostalgii și opțiuni de istorie literară greu de conciliat? Nu cumva pînă și lectorul de poezie profesionist, solicitat de ieșiri în arenă spectaculare, de un limbaj atîta vreme (mai apoi) și din rațiuni felurite ermetic ori sibilinic, incitat de propoziții și poze de efect se va fi dezinteresat, în vacarmul atîtor seducții pe cale de a-l asedia — de obstinata, prea obstinata, parcă, decizie de a exista pur și simplu, clipă de clipă, la modul dramatic și grav, oferind din toate unghiurile vizibilitate maximă, a poetei?

Edificată sub regimul normalității notației lirice ori al rememorării epice, poezia Ilenei Mălăncioiu, cea cuprinsă în primele patru volume, de la **Pasărea tăiată** (1967) și pînă la **Crini pentru domnișoara mireasă** (1973), cel puțin, nu-i, totuși, una de tot singulară. Chtonicii deceniului șapte își vor fi căutat în poetă mai mult decît un aliat de etapă ori un simplu tovarăș de drum — lirici de toate calibrele vor fi aflat în evocarea abruptă a temelor, așa cum o relevă poemele din **Către Ieronim** (1970) și **Inima reginei** (1971) o justificare pentru propriile tropisme imagistice: „Ieronim, astăzi am umblat prin cîmpie / Și-am văzut prima oară apele morților / Și-am alergat către ele și în mijlocul lor / Te-am văzut dezbrăcat pentru scaldă. // Parcă vroiai să te-acoperi și nu știu cine / Îți furase hainele de pe mal / Și cum mă-apropiam către tine / De rușine fugeai cu ape cu tot. // Și-mi părea tare rău că fugi, Ieronim / Căci bănuiam că de rușine fugi / Fiindcă în apa aceea prin care umblai / Mari semne se vedeau pe trupul tău. // Și mă uitam la semne și fugeam / După apa morților prin cîmpie... / Ce frumos băiat erai, Ieronim / Și ce rău mi-a părut că nu pot să te-ajung!" **(Apa morților).** O lume de semne premonitorii, un univers paralel celui comun, o romantică imersiune într-o ordine secretă, a naturii, un onirism de speță livrescă, resuscitînd o sumă de teme și simboluri folclorice — iată, pe scurt, cîteva din datele obișnuite ale poeziei Ilenei Mălăncioiu. Poemele în sine sînt niște fabule ermetice, sugerînd uneori mai mult decît spunînd nemediat, prezumînd o comunicare, cît de imperfectă, cu un cosmos rămas la datele-i originare: „Se strigă cucul singur a nu știu cîta oară / Și își răspunde singur strigîndu-se mereu / Și strigătul izbește în el fără să vrea / Și îl îngîn să creadă că nu mai este singur / Ci are cuibul său în casa mea. // O vreme mă ascultă și-aș vrea să se oprească / Lîngă fereastra mea cu drugi de fier, / Dar strigă de răsună ntreaga vale / Și îngînarea mea nu i se pare / Decît ecou al strigătelor sale. // Deschid fereastra să mă-aud mai bine / Că nu sînt glasul lui izbit de stînci / Dar fuge și se-ascunde în grădină / Căci fără să mă știe cine sînt / Îl sperie strigarea mea străină" **(Cîntecul cucului).**

Ce șochează în poezia aceasta poposind în medievalitatea bestiariilor, nu o dată în mitologia apropiat-depărtată a romanticilor: „numai patru făpturi păreau să-l poarte / ca patru bărbați sub un sicriu / ca patru boi, ca patru vulturi / ca patru lei ce l-au mîncat de viu // ca patru fulgere din patru colțuri / sub tronul său strălucitor oprite / ca de patru ori cîte patru aripe / ca de patru ori cîte patru copite // ca același foc încins la mijloc / ca aceeași aramă topită / ca aceeași mare de ochi / pe ființe și pe lucruri răsărită // numai patru făpturi păreau să-l poarte / și toate patru păreai să fii tu / mort și împărțit în patru zări / pe locul în care căzu" **(Numai patru făpturi),** nu-i, totuși, lirismul sepulcral — de la **Ardere de tot** (1976) la **Urcarea muntelui** (1985) —, o poezie, în speță, a rolurilor, nici felul familiar în care Ileana Mălăncioiu vorbește în mod curent despre o serie de simboluri și personaje obscure (în mai vechile culegeri: Aurelian Împăratul, Ieronim, Ierodesa, Gheorghe cu roata, Păpușarul etc.), cît transformarea poeziei în partitura fără sfîrșit a unei **voceratrice,** într-un lamento al unui personaj feminin cu chipul întors mereu spre rit și simbol, spre mit și eres: „am un șarpe în os am strigat / umblă încet pe golul din femur / săltîndu-și capul pînă la șold / și încercînd să-l rotească în jur // cel puțin de trei ori pe zi / liber și cu încredere ca pe cheia / cu care se va deschide deodată / golul nesfîrșit de după aceea // am un șarpe în coapsă am strigat / dintr-un adînc instinct de apărare / și am simțit cutia de os cum se desface / și cum vă-ndepărtați și cum apare // singurătatea cea fără de margini / și clipa-n care nu mai e nimic de spus / și-un gol nesfîrșit peste care șarpele / se-ncolăcește liber ca sufletele celor ce s-au dus" **(Am un șarpe în os).**

Spre ce se îndreaptă, totuși, acest lirism grav, poezia aceasta care a început prin a așeza în centrul unui ceremonial livresc chipul impenetrabil-senzual al unui idol arhaic — o puberă Diană rurală? Volumele recente, și îndeosebi **Urcarea muntelui** nu sînt, iată, numai, o continuă elegie, nici, desigur, un mai plin de nuanțe magnificat. **Vis, Cîntec, O crimă săvîrșită pe strada principală, Ofer de bună voie, Însemnare de iarnă** și multe alte texte din ultimul volum ar putea instrui asupra felului cum poezia reprezentativă pentru un timp și o generație coboară, o vreme, în stradă.

Lucian ALEXIU

„Jucăria" de ieri, „jucăria" de mîine

Volumul lui Florin Șlapac, fundat pe ideea metamorfozei puterii totalitare, a primenirii și aneantizării servanților ei, are, simplificînd, două părți.

Pe o primă porțiune, **Jucăria** se dovedește o punere corectă în pagină a „locurilor comune" unui șir de romane despre putere (de esență sud-americană).

Va fi prezentă cu necesitate junta, cunoscutul personaj colectiv al fundalului, junta ce-și va propulsa, după un scenariu kitsch, conducătorul: generalul K., autocratul Metropolei.

Cinismul fastuos ar fi punctul de maximă voluptate al unui asemenea tip de putere. K. își oferă, supremă delectare, spectacolul jucăriilor mecanice, imagini ale universului detracat al cărui creator se crede a fi. Capul de afiș este „jucăria", reprezentînd „un beteag cu părul zburlit", care, pentru cîțiva bănuți, „însemna negru pe alb metehnele, viciile fiecăruia, întîmplările dubioase din trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat /.../ Nu era prea greu de imaginat o strînsă colaborare între creatura aceea și ...". Delațiunea sprințară e „actul de intelectualitate" al acestui totalitarism desuet ce uzează de mediocritate. Dar mediocritatea agresată se supune, tînjind și sfîrșind prin a fi agresoare. E și istoria lui K. (subtil sugerată prin preluarea inițialei cenușiului personaj kafkian). Toți sînt niște „marionete ponosite", putînd fi, à tour de rôle, călăi și „jucării", ne spune autorul, distanțîndu-se de sistem și de scriitura care l-a imortalizat. El îngăduie fantoșelor o burlescă ieșire din scenă, într-o montură de grand guignol, condimentată lexical cu un iz violent autohton (flențoi, hacana, neprecurmat, bîzdîc, să pîrțcînte ș.a.m.d.); tablou care putea lipsi din economia cărții.

Partea a doua a romanului este rezervată omului superior, Alexander, student la arhitectură. Într-o primă fază se urmărește descinderea lui în Infernul Metropolei lui K. Dacă pînă acum tragicul a absentat, prin Alexander, el va fi adus la limite extreme. Șabloanele orwelliene se asamblează conștiincios. Tînărul arhitect, într-o atmosferă rîncedă, de teamă amorțită, avînd senzația împotmolirii într-un labirint, visează totuși fragmentar la edificarea cetății ideale (ecumenopolis) sau la o iubită limfatică.

Șlapac demontează însă și aceste clișee, ambiționîndu-se să ne ofere (să fie o premoniție ?!) imaginea unei **dictaturi ideale,** dincolo de care pîndește doar neantul. K. e măturat. O grupare de tehnocrați, prezervînd esența despotismului, canalizînd resentimentele populației asupra „odiosului" K., lansează, în interiorul bastioanelor inexpugnabile pînă atunci ale inșilor superiori, o super-campanie publicitară cibernetizată, supralicitînd fabulos explozia libertății de creație. Obosit, Alexander devine un receptor și, în fine, o „jucărie" a noului regim.

Carol SEBESTYEN

Florin Slapac, JUCĂRIA, Editura Dacia, 1989

G. I. Tohăneanu

„O dulce limitare..."

Prietenii mei de la revista **Orizont** — am temeiuri să-i chem așa — mă îmbie la un moment confesiv: nu-i pot refuza, deși mi-e greu, din decență mai curînd decît din modestie.

Sînt dascăl și, de m-aș zămisli iarăși, dascăl aș rămîne. De vreme îndelungată predau **latina și româna**; prin urmare: **aceeași limbă.** Contactul asiduu cu gîndirea antică; dificultățile, uneori de neînchipuit, ale frazei latine mi-au creat de timpuriu și mi-au întreținut, întețindu-l, sentimentul acut al **propriilor margini.** Mai simplu spus: mi-am dat repede seama cît de firavă e „știința" mea, cît de firavă rămîne-va ea chiar și în ceasul de cumpănă al ultimei socoate. Departe de a fi deprimant, sentimentul acesta s-a dovedit, cu timpul, stenic — un fel de „dulce limitare", cum spune Blaga — îndemnîndu-mă să interpretez **labor improbus** ca noima supremă a privilegiului vieții. M-am străduit să-mi lărgesc mereu zările înguste ale cunoașterii sub zodia „febrei de noapte și zi". Pilduitor au răsunat în mine stihurile Celui din Lancrăm: „Prinși de duhul înverzirii / Prin grădini ne-nsuflețim. / Pe măsura-naltă-a firii / gîndul ni-l **dezmărginim**". Conștiința — zic eu: întremătoare — a „limitelor" s-a agravat cînd, cu pașii sfiiți de evlavie, am cutezat să pătrund în făuriștea lui Eminescu, unde marele „faur/Cearc-a da fierului aspru forma cugetării reci". Acolo ucenicesc și azi: calfă bătrînă.

Ca dascăl, n-am vorbit niciodată decît despre ceea ce însumi înțeleg și știu foarte bine: despre rădăcinile istorice ale graiului mioritic, despre nobila-i obîrșie, dar și despre infinitele-i disponibilități de rostire limpede, răspicată și bine sunătoare a cugetului și a sufletului românesc, întruchipate în folclor, în pitoreasca vorbire de toate zilele, dar, mai ales, în operele literare nevremelnice. Din stimă față de ascultători, m-am exprimat simplu și clar, evitînd sistematic una din cele mai grave ipostaze ale imposturii, aceea care lasă să se înțeleagă că „a fi inaccesibil" e tot una cu „a fi ....profund". Am manifestat rezerve sau cel puțin prudență față de unele direcții foarte „moderne" de cercetare filologică, bine știind că „módele" au, și ele, slăbiciunea lor: mor tinere. Bîntuit de una din rîvnele lui Faust („Eliberat de chinurile minții, / De fumul, de funinginea științei, / O, de-aș putea pe plai înalt / În roua firii să mă scald!"), am cutreierat adesea Carpații, uneori alături de elevii și colegii mei, lăsînd pe seama altora erudiția „în sine", formă penibilă a ostentației. Nu am cultivat polemica de tip catedratic, considerînd-o, în lipsa celui vizat, subumană, iar pe colegi nu i-am citat decît atunci cînd, despre contribuțiile lor științifice, nu puteam spune decît cuvinte de laudă. Mîngîietor e, pentru mine, amănuntul că m-am bucurat, totdeauna, de înțelegerea elevilor mei, astăzi: vrednici slujitori ai culturii și ai școlii românești, aici și în toate colțurile țării. Mulți mi-au devenit și mi-au rămas prieteni de nădejde. Către ei se îndreaptă, și acum, gîndul înlăcrimat al unei afecțiuni nesmintite.

*

Ajuns la vîrsta senectuții, după ani și ani de trudă uneori rodnică, aș avea, poate, dreptul la „înseninare". Mi-o pîndește și mi-o dijmuiește însă gîndul obsesiv al răstimpurilor irosite, al lucrului neîmplinit sau nesăvîrșit și, îndeosebi, al lucrului care putea fi săvîrșit „altfel", vreau să spun: mai bine.

Dușan Petrovici

SALTUL

Un vagon de marfă hodorogit mă ducea într-o direcție necunoscută. Cu mine mai călătoreau cîțiva tineri pe ale căror chipuri deslușeam o neliniște nătîngă, precum și acea tristețe caracteristică indivizilor care nu știu cum să-și cheltuiască tumultul interior cu care au fost înzestrați.

Îi vedeam cum se ofilesc sub ochii mei, dar nu eram în stare să le adresez nici măcar cîteva cuvinte pentru a le insufla curaj și, de altfel, nici ei nu scoteau o vorbă. Îmi aruncau din cînd în cînd priviri întrebătoare, închipuindu-și probabil că aș fi fost în măsură să le dau niscaiva lămuriri asupra ciudatei noastre călătorii. Dar neprimind nici un răspuns, rămîneam în continuare cu ochii ațintiți în gol, sumbri și apatici, închiși în sine ca niște mumii întristătoare. Aici trebuie să fac o precizare și să spun că trenul nostru nu oprea nicăieri, mergînd cu aceeași viteză înceată și monotonă, lucru de altfel cît se poate de neplăcut, dar care „ciudat", pe mine nu mă deranja de loc. Mă trînteam pe paiele așternute pe jos și începeam să visez cu ochii deschiși. Așa nu-mi dădeam seama cum trece timpul, iar visele îmi deveneau din ce în ce mai frumoase, nobile și pline de conținut, încît de la o vreme simții cum crește în mine o forță necunoscută.

La o anumită oră din zi cineva strecura printr-o fereastră din fundul vagonului tainul modest ce ne era hărăzit. Atunci tinerii se repezeau hămesiți ca niște lupi să-și ia blidul de supă și mereu aceeași bucată de pîine neagră. Astfel ne petreceam zilele și nopțile, cine știe cîte la număr, căci nimeni dintre noi nu se mai sinchisea să le țină socoteala. Numai că starea tinerilor se înrăutățea din ce în ce mai mult, pe cînd eu simțeam cum crește mereu în mine acea vigoare și vioiciune pe care nu mi-a fost dat să le cunosc vreodată. Și pe cînd tinerii cădeau, unul cîte unul, răpuși de foame și tristețe, mie mîncarea mi se părea suficientă. Ba chiar gustoasă, iar dimineața mă trezeam cu o bună dispoziție tinerească și cu o poftă de viață de-a dreptul de invidiat. Doar spaima pe care o citeam pe chipurile acelor tineri mă întrista pentru o clipă și pe mine, dar ce era să fac ?, în mine clocotea atîta viață încît nu puteam să mă gîndesc prea mult la nenorocirea care-i lovise pe ceilalți. Forța mea lăuntrică ajunsese acum să-mi provoace o stare vecină cu beatitudinea, încît mă așteptam ca din clipă în clipă ușa vagonului să se deschidă și eu să-mi iau zborul.

Atunci cînd unul din tineri cădea sfîrșit, ușa vagonului se deschidea brusc și două mîini vîrîte în mănuși de cauciuc înșfăcau victima și o scoteau rapid afară, după care ușa se-nchidea din nou (auzeam zăvorul greu cum cade) și totul reintra în normal : mersul monoton al vagonului, tainul la ora fixă, visele mele...

Acum știam : cînd va fi scos afară și ultimul tînăr, răpus de foame și mizerie, undeva și nu după mult timp, trenul se va opri.

Voi fi așteptat, sînt sigur. O mulțime pestriță și zgomotoasă mă va întîmpina cu urale și chiote de bucurie, apoi, cu sufletul la gură, cu toții vor aștepta să-mi încep „numărul". Ușa vagonului va fi larg deschisă, iar eu voi ieși cu brațele ridicate, ca pentru zbor, în lumina soarelui de primăvară. N-am să-i dezamăgesc. Voi executa primul salt, de pe rampa vagonului, punctat cu cîteva mici piruete derutante, doar ca să-i ațîț, pregătindu-i astfel pentru ceea ce avea să urmeze. Va fi o adevărată sărbătoare.

Forța aceea tainică izbucni din mine năvalnic. Scăldat în lumina orbitoare a soarelui executam cele mai complicate și totodată cele mai elegante salturi ce s-au văzut vreodată. Eram inepuizabil, iar uralele și aplauzele nu se mai sfîrșeau. După fiecare număr pe care-l executam cu o măiestrie desăvîrșită, de mine se apropia o fată superbă, cu o pelerină de paj aruncată pe umeri, și-mi oferea o floare. De fiecare dată o altă floare. La un triplu salt magnific îmi oferea o lalea splendidă, cu petale uriașe galbene și catifelate, iar după o serie dementială de „salto mortale" primii o garoafă roșie ca sîngele care răspîndea o mireasmă paradisiacă.

Făceam tot soiul de minunății de artă acrobatică, dar publicul meu tot nu se sătura să mă privească. Ce-aveam de gînd cu mine ? Nu mă simțeam deloc istovit, dar după atîtea numere excelente socoteam că am și eu dreptul să-mi trag o clipă suflarea.

Executai un număr în premieră absolută la trapez. Delirul publicului atinsese culmea. Tocmai mă pregăteam să le mulțumesc tuturor și apoi să mă reculeg cîteva clipe, cînd fata, care de data asta îmi înmînă un trandafir regal, mă atinse ușor cu degetul pe umăr și-mi șopti : „Privește în sus". Mi-am înălțat privirea. O scară împletită din frînghii de mătase urca undeva în albăstrimea limpede a cerului de primăvară. Capătul scării nu se zărea, iar eu împins din nou de aceeași forță lăuntrică, pe care nu mi-o puteam explica în nici un chip, am și început să urc.

Uralele deveniseră acum și mai frenetice. Urcam iute și sprinten, fără să mă uit în jos, în minte cu un singur gînd : să mă urc cît mai sus posibil, încît să mă pierd cu totul în acea imensitate atît de calmă a spațiului fără timp. Și acolo...

Da, va trebui să le ofer celor de jos un număr măreț, care să-i facă să amețească de uimire, să le curme exaltarea și veselia de pînă acum și să le potolească avîntul aproape necuviincios pe care-l manifestau față de arta mea secretă. De un asemenea eveniment aveau ei nevoie. Și poate chiar asta așteptau. Nu trebuia să-i dezamăgesc nici de data aceasta.

Scara era infinită. Am mai urcat un timp, apoi cînd cei de jos nu se mai zăreau, iar strigătele și chiotele lor se stinseră cu totul, m-am oprit. În jurul meu domnea o pace de cristal. Și-un singur gînd îmi stăruia în minte în timp ce mă pregăteam să-mi iau zborul pentru ultimul meu salt. Era gîndul că viața mea numai din clipa asta avea să cunoască întreaga fericire de care se poate bucura un om.

Mi-am înălțat mîinile, ca pentru zbor. Mi-am luat avînt și m-am aruncat în gol... Era o cădere liberă, născută dintr-o imensă bucurie de a trăi, cădere care nu va mai fi aplaudată de nimeni, căci ea nu se va sfîrși niciodată...

„Revoluția s-a terminat cu bine"

În 26 ianuarie, elevii din clasa a II-a ai învățătoarei Domnica Lengher, de la Școala generală nr. 7 din Timișoara, au scris o compunere pe tema : REVOLUȚIA DIN DECEMBRIE. Nemulțumiți de felul în care s-au exprimat, ei au cerut să mai scrie, pe aceeași temă, încă o compunere. Cerință care le-a fost acceptată în 29 ianuarie. Am selectat, din lucrările lor, fragmentele care ni s-au părut cele mai semnificative.

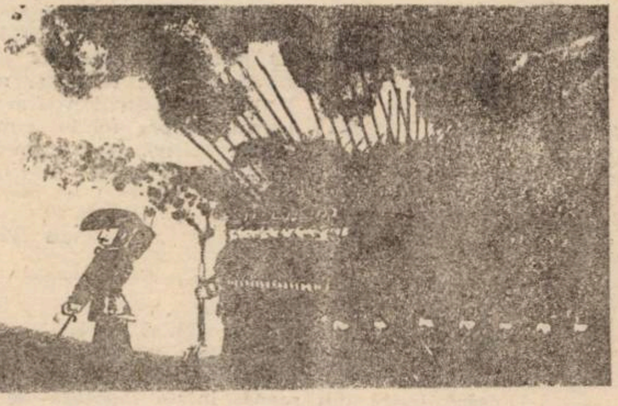

LIVIU

Românii au ridicat steagul sus ca să vadă toată lumea că au învins pe securiști și teroriști. Românii au cîștigat cupa de aur.

SEBASTIAN

Revoluționarii au răsturnat guvernul ceaușist într-o săptămînă. Noi acum sîntem liberi pentru că țara s-a reintors la locul ei și domnitorul este Iliescu. Noi mulțumim pentru că militarii, tinerii și oamenii ne-au apărat în timpul revoluției.

DANIELA

De revoluție am văzut cum oamenii și studenții făceau mitinguri. Am văzut cum strigau : jos ticălosul și Ceaușescu nu pleca, vrem papuci din pielea ta. Eu am văzut oameni morți nevinovați. Și cine credeți că i-a împușcat ? Ticăloșii lui Ceaușescu.

DANA FLORICA

Oameni cu piepturile goale și-au jertfit viața. Oamenii aceștia au spus : trageți în noi, nu ni frică. Au murit tineri, copii de 5 ani, alții de 18 ani. O femeie care vindea flori a fost împușcată în cap. Atenție copii, nu luați stilouri de pe jos că sînt cu acid sulfuric. Un copil mai în vîrstă a găsit un sprai, s-a parfumat cu el și i s-a luat pielea de pe el. Atenție. Mamele copiilor plîng și pun flori pe morminte.

ADRIAN

Eu știu că revoluția a început de la un preot. În Piața Operei oamenii strigau : jos ceaușescu ! jos tirania ! jos porcul ! jos criminalu ! În București și în Timișoara a fost o revoluție grea. Eu știu că în zilele revoluției oamenii au fost speriați. Ceaușescu și elena au fost omorîți în ziua de Crăciun. Militarii trăgeau în securiști ca să ne apere nouă țara. În Timișoara au fost foarte mulți oameni chinuiți și femei și copii. Securiștii noaptea omorau oameni și copii mari de 18—19 ani și femei. Ceaușescu și elena au fugit la 22 decembrie. Revoluția s-a terminat cu bine.

CLAUDIA

După ziua de 18 decembrie eu am văzut o fetiță (...), tatăl ei trăgea în oameni, iar fetița a spus să nu tragă în oameni și să tragă în ea. Oamenii au reușit să învingă dictatura ceaușistă, pe care trebuia s-o dărîme mai demult. Eu sînt mîndră că astăzi este libertate și alți oameni sînt mîndri că astăzi este libertate și democrație.

(Fără prenume)

Eu știu că revoluția a început de la un preot, pentru că el tot predica pe străzi și sau adunat oameni și copii și a intervenit miliția. Și oamenii au dat cu pietre, au dat cu sticle în mașinile miliției. Și Duminica trăgeau din elicopter în popor.

ANDREEA

Revoluția din decembrie a învins. Copiii și oamenii cu piepturile goale strigau : trageți, că nu ne este frică !

Astăzi este pace, libertate, democrație.

Noi sîntem liberi !

Oamenii se bucură de libertate !

Familiile sînt îndoliate după copii, surori, părinți.

Să păstrăm un moment de reculegere.

MĂDĂLINA

Oamenii se uitau pe geam și admirau revoluția.

CIPRIAN

Luni am ieșit cu mama mea pe (Calea)Lipovei și am văzut magazinele sparte, iar militarii erau înarmați și se tot plimbau pe stradă. M-am uitat în alimentară și am văzut cîteva gloanțe. Am auzit imediat o femeie care striga că au omorît pe sora ei de 35 de ani și pe o fată tînără de 16 ani.

În centru s-au adunat mii de oameni și au demonstrat toată noaptea strigînd : Jos ceaușescu ! Jos comunismul ! Vrem libertate ! Armata s-a dat de partea poporului. Atunci miliția și securitatea au început să tragă zi și noapte în militari și în oameni. Chiar și de pe balconul meu s-a tras după securiștii care trăgeau în oameni. Mie îmi era frică să nu-i împuște pe Mama și pe Tata (pentru) că au fost și ei la revoluție. M-am bucurat cînd am văzut la televizor că i-au împușcat pe ceaușescu și pe elena și revoluția s-a terminat. Mă bucur că este liniște și pace și cred că Domnul Iliescu iubește cu adevărat copiii.

MARCEL

La revoluție s-a aruncat pîine.
La revoluție s-a aruncat citro.
La revoluție s-au aruncat mere.

La revoluție au murit mulți oameni.

În anul 1990 s-a terminat revoluția.

DANA

Revoluția a început seara la ora 8.

MĂDĂLINA CLAUDIA

Femeile își plîngeau copiii și militarii care s-au jertfit pentru noi.

Copiii stăteau pe geam și admirau revoluția. Militarii au învins trupele teroriștilor. Tancurile militarilor erau pline cu flori. Țăranii cooperatori veneau la televiziune și cereau pămînt.

Noi copiii atunci doream : bomboane, ciocolată, napolitane și altele.

În piața Victoriei oamenii și studenții făceau miting. Noi am fost în Piața Unirii și am strigat : Nu plecăm acasă, morții nu ne lasă !

MARINA LAVINIA

Cînd eram la revoluție, veneau oameni cu mașini din care descărcau : lămîi, lapte, sucuri și pîine pe care ni le împărțeau.

Armata era cu noi !

CARMEN

Eu n-am fost aicea cînd a fost revoluția, am fost la bunica, unde nu s-a tras. Dar mă gîndeam la frații mei care au fost aicea cu mama și cu tata.

La școală am povestit în primele zile cu Doamna învățătoare despre Revoluția din Decembrie.

Din clasa noastră n-a murit nici un copil.

SEBASTIAN

Oamenii nu mai aveau de mîncare și alimente și s-au gîndit să facă revoluție. Ei s-au strîns mai mulți și au strigat : Jos ceaușescu ! Jos tiranul ! (...) Ei așa au strigat pînă l-au dat jos pe tiran. Copiii în timpul revoluției erau speriați. Dar tinerii cu putere curajoasă s-au dus și-au zis : trageți, nu ne e frică, tiranul pică ! Ei cîntau Deșteaptă-te române și Trei culori și alte cîntece.

CRISTINA

Au murit mulți oameni. Au murit oameni, copii, femei. Au murit ca să trăim noi, deci pentru noi au murit. Noroc că au fost ei la revoluție. Au fost muncitori, studenți și alții. Au murit pentru ca să trăim noi. Ei ne-au apărat pe noi.

LARISA

Eu acuma mă simt mai bine. Noi acuma sîntem un pic mai veseli. Cînd o să fie cu adevărat libertate, o să ne cumpere părinții tot ce se găsește. Trăiască România liberă !

Selecție de
Iosif COSTINAȘ

Livius Ciocârlie

Fragmente de jurnal

Dincolo de ridicolul lor, ideile din „cincinal" sînt tulburătoare ca exemplu de formare a unui spirit apt să violenteze viața oamenilor cu fantasme seci. Poate cu excepția lui Fourier, autorul de utopii este un om speriat de diversitatea realului pe care încearcă să-l înlocuiască cu o schemă aridă. Cutremurul. Curioasa noastră senzație de vinovăție, în locul nostru ferit. Un oraș unde pînă și rîul e un canal mic-burghez. Morți peste morți. De Toma Caragiu eram aproape sigur, o spuneau toți. Totuși, acum cînd există confirmarea îmi dau seama, n-am crezut deloc, era prea viu. Sorin se afla în casă la Raicu. Au văzut despicîndu-se zidul dar, fiind la un etaj de jos, au putut să iasă. Ce viață spurcată, nu eram și așa destul de amăriți! De popa nu pot să dau, nici de Mihai, sper să nu fie nimic. În zilele astea fiecare îl omoară pe bucureșteanul cel mai simpatic ca să-l poată plînge, hienele înfulecă pe săturate, cărturarii țării vorbesc la radio și spun că stihiile naturii au vrut să ne înfrîngă dar n-au reușit, poeții scriu versuri, actorii își pun cămașa cea mai închisă la culoare, aruncă priviri vrăjmașe spre aceleași stihii, și spun aceleași versuri, cît mai cavernos, însă cu o undă reconstructivă în glas. Cît despre morți, ei, bineînțeles, deși anonimi, n-au murit ci, dimpotrivă, vor trăi veșnic, e lucru știut. O asemenea nenorocire funcționează ca o tragedie clasică, ne scoate din noi, ne face să ne simțim printre alții. Romanul realist cultivă tendința de a ne vedea ca indivizi, singuri importanți, confirmă tendința noastră de a împărți lumea în noi și ceilalți. Pune în centru unu sau doi eroi, cu ei ne identificăm, pe ei îi plîngem. Mama, cînd îi spun că n-a murit Gică Petrescu, cîntărețul ei preferat: „Ca să vezi...!"

Parcă în fiecare s-a întîmplat ceva. Sîntem apatici și fără căpătîi. Stare amestecată cu o curiozitate morbidă. Am devenit suporterii unei performanțe în curs, numărul de morți. În zadar credem că nu vom uita, le-am spus studenților în căldura momentului. Decît o iluzie ar fi mai bine să întreținem puțină **mauvaise conscience.** Era opt dimineața, ei nu știau despre ce vorbesc, nu se dezmeticiseră bine și abia se așezaseră în bănci, mai purtau mici discuții, își mai treceau din mînă în mînă cîte un caiet. Abia pe la mijloc și-au dat seama că vreau să le spun ceva în afara cursului și au tăcut. Rămînînd cu ideea în cap, cînd am ieșit în oraș m-au izbit cu o indecență veselă casele însorite, bine înfipte în pămînt, și abia cînd am ajuns pe Mihai Viteazul, văzînd o grămadă de moloz pe locul unde au demolat restaurantul de vară mi-am spus instinctiv: „Așa da!"

Leni, care vine o dată la două săptămîni pentru curățenie mare, nu prea știe ce rost am în casă și ce să facă cu mine cînd îi stau în drum. Ajunge cu lucrul la camera mea, intră și îmi spune șvăbește: „Acum, tumta ieși afară!" Prin casă zboară de cîteva zile săgeți, ne pregătim de război. Astăzi una ascuțită dinspre Alexandra. A zgîriat terasa și nici nu s-a sinchisit.

A fost o lume la înmormîntare ca la Maria Tănase. Au fost și Valerica și Ion. Plîngeau artiștii! Cincizeci și doi de ani avea. Nevastă-sa plecase în provincie, altfel nu scăpa. Cum se pronunță numele ăsta? Tu cum crezi? Dacă mă iei așa, mai bine caut în Larousse. Tanța a cumpărat o găină dar, să faci bine să-i spui, în curte să n-o scoată. Ne mănîncă tot pătrunjelul, abia l-a pus tată-tu. Ei, ai găsit? Vezi că are un k la mijloc. Îmi rup fălcile cu ele. Cine era ăla de aseară? Un pictor, prieten cu Roman. N-o fi vrut să te tragă de limbă? Pînă la cît a stat? Vreo unsprezece, cred. El ce mai știa, ce ți-a mai spus? Despre ce? Despre cutremur, cum despre ce? Știa și el ce știm și noi. Așa? dar la ce a venit? Ca să mai stăm de vorbă. Așa? Numai pentru asta? Nici Swann nu suferă castelul dolofan de la Pierrefonds pe care l-am vizitat tîrziu după masă în duminica aceea lungă cînd m-a plimbat Dimitri Weiss dincolo de Chantylli. O firească și totuși crispantă gradare muzicală la radio. La început marșuri funebre, în al doilea moment muzică gravă, numai partea a doua din simfonii, mai tîrziu tot simfonică dar de orice fel, acum, după nouă zile, s-a trecut la muzică ușoară orchestrală, mîine vor apărea vocile languroase, după aceea cele sprintene, pînă ce, la sfîrșit, o să-i auzim iar pe umoriști. Adică pe Toma Caragiu. Dintre cele mai dramatice zile din existența noastră amărîtă. Pe fondul reacției admirabile, se pare, a bucureștenilor, reacția, cred, a omului învățat să înghită multe, un adevărat cutremur al sistemului. Telefonistele strigă în microfon: „Alo, Europa liberă? aici Aradul, nu întrerupeți, mai sînt convorbiri". „Je vous espère en bonne santé, en plein travail comme vos deux enfants. Alexandra, quel âge a-t-elle?" Pierdut purcelușă de 50 kg. între Timișoara și Peciul Nou. Mă gîndeam vorbind cu Andrei, la deosebirea dintre existență și destin. De obicei omul n-are destin, există în toate direcțiile pas cu pas. Numai cîțiva, eroii, proiectează din ei un drum pe care merg. Goma acum, printre noi. Existența lui tinde să fie destin. Totuși, el are o existență făcută din alternative între care ezită și alege, temeri, speranțe, incertitudini, nervi, dorințe, insatisfacții. Dar noi îl vrem mereu pe traiectorie, strîmbăm din nas cînd trece vremea și nu auzim de alte isprăvi. Voie să greșească n-are, nu știm exact ce trebuie să facă, însă îi pretindem să afle, să ne ducă la bine. Și, pe deasupra, n-am făcut nimic pentru pretențiile noastre, spune Andrei. Ca la cinematograf. Stăm la scuteală și cîrtim despre eroii de pe ecran. Pierdut cățea Setter-Gordon, păr lung, negru cu castaniu. Neapărat să bei ceva după atîta lucru... să te refaci... am eu un suc... nu-s ușor de spart cioturile alea groase... un suc făcut în casă... de soc... a adus uică-tu flori... bea, dacă-ți spun, bea că o să-ți placă... nu turna atîta, nu-i bun dacă-i prea dulce... Eu m-am pregătit și tu pleci?... m-am pregătit, cum nu m-am pregătit?... păi, uite, am parizer, am niște brînză... dacă nu vrei, nu vrei... cu sila nu pot să te țin... atunci îți dau acasă... am niște cake... care prea mult?... două felii la un om tînăr... și nu uita să vii mîine... uică-tu știi cum îi... are vie dar i-o lucrează alții... mai mult o ciopîrțește... așa că te așteptăm... să nu faci vreo figură... numa' eu știu ce-mi aud... că băcileștii așa și pe dincolo... nu-s buni de nimic, nu te poți încrede în ei. „C'est la période où nous sommes le plus occupés au lycée". C. la mine. Al dracului de incomod. Orice i-ai propune nu-i convine. Mai ales nu-i convine să se agite el. Dă de înțeles că ar fi vremea să faci mai mult pentru el. Tu și toată lumea. Pe de altă parte, nimic de zis, poate să fie un foarte bun scriitor. „Mais cette année a un parfum spécial; je vais me retirer, prendre ma retraite l'été prochain". Zi pierdută cu un doctorat anost, dacă n-ar fi fost Zaciu. Mic, siluetă tînără, cărunt, sobru, elegant, obraz concentrat, lipsit de morgă, stăpîn pe el fără ostentație, mai interesant în ce scrie decît în ce spune, deloc vanitos, a alergat după noi să ne salute atunci cînd, cu Șerban, plecasem pe mutește și tocmai ne întorceam fîstîciți. Dacă nu mă însuram poate n-aș fi fost atît de apatic, nu sînt supărat pe T. nici pe fete, dar sînt prea blînd, prea rațional, n-am nici o vină, fapt e că însurătoarea, copiii, te prind în chingi pe toată viața și n-avem decît una, nu sînt Gauguin.

NVREMBERGA

Victor Felea

E TOTUL ANORMAL

E totul anormal aici
Zmintiți sînt zeii ce ne patronează
Zmintiți și slujitorii lor zeloși —
Pînă și larii noștri grijulii
Cei care au în pază vetrele căminul
Au început să plece speriați
Și să ne lase fără apărare
Sub zodia atitor mari primejdii —

E totul anormal aici
Zmintiți sînt zeii ce ne patronează

1988

AȘTEPȚI UN MIRACOL

Cînd nu mai poți să respiri cînd începi
să te sufoci nimic nu are importanță
afară de faptul că nu poți să respiri
și că te zbați neputincios să te menții
în viață și te uiți îngrozit către lucruri
către toate orizonturile
și aștepți un miracol care iată
nu se întîmplă
nu se întîmplă
și vai o să sfîrșești lamentabil

1988

OSTATIC

Bătrînul acesta
Din linii strîmbe întristătoare
Din veștejiri și fragilități
Sint eu — dar ce s-a-ntîmplat
Doamne cu celălalt

Care-am fost — subțiraticul
Netedul trup
Bucuros în ardorile sale

Curate ca lacrima
Culegătorul de fructe inmiresmate
Și dulci-amărui — vagabondul
Prin timpul de aur

Al nepăsării extatice —
Unde e oare
De ce s-a ascuns
Sub masca aceasta respingătoare

Poate e doar un ostatic
Ce stă prin celule întunecate
Și care se roagă fără cuvinte
Eliberează-mă frate

1988

CÎND NU MAI ȘTII

Cînd nu mai știi ce să faci cu tine
Te uiți pe geam la o ceață de iarnă —
Oasele crengilor s-au înălbit
Te-ai duce undeva

Ai vrea să te pierzi
Și să uiți că ești un fel de nimic
Într-o lume anchilozată și rece —
Îți vei lua paltonul greoi

Și vei merge pe străzi
Pînă cînd cineva
Te va opri cu întrebarea obișnuită
„Ce mai faci?" și tu vei răspunde „bine"
Și vei observa că trăiești
Și că există probleme irezolvabile
Precum de obicei și-ți vei aduce aminte
Că ai avut odinioară un rost
Și acum nu-l mai vezi
Din cauza atitor neliniști de muritor obosit

1988

UN FEL DE ISTORIE (PE SCURT)

Întîi a fost nedumerirea
Și stingherealа
Și mintea contrariată
Apoi constrîngerea
Adaptarea
Surîzătorul compromis

Prin vorbe prin scris
Colaborarea
Pe urmă descoperirea de sine
Spiritul critic
Demascări aluzive
Dezamăgirea
Tristețea

Dezgustul
Și disperarea
Și prelungită lehamitea
Și fierberea lentă
În cazul istoriei —
La urmă — speranța din nou
Vitalitatea semințelor bune

Tentația gloriei și oboseala
Și repetarea la nesfîrșit
A vorbelor goale și sparte
Ca într-un fel de viață
Ca într-un fel de moarte

1988

APOSTROF

Scriitorii față în față cu scriitorii

Camus inedit. Două scrisori, între care una, absolut senzațională, din noiembrie 1956 (după invazia trupelor sovietice în Ungaria) publică prestigiosul **Magazine littéraire,** în cuprinsul recentului „dosar“ Camus (1913-1960). Cîteva fraze doar: „Toate națiunile participă la același păcat istoric. Toate oprimă, într-un fel sau altul, prin forța lucrurilor. Dar există diverse grade ale prostiei și cruzimii națiunilor. Iar Franța rămîne încă țara cea mai puțin crudă, fapt ce îi dă șansa ca, într-o zi, să formuleze regulile unei adevărate societăți internaționale. Societatea aceasta, știți prea bine, a eșuat și, o dată cu ea, cele mai frumoase speranțe ale noastre. Atunci, mi se pare că ar fi bine să păstrăm în noi măcar ceea ce sîntem, pentru a ne lăsa șansa de a deveni diferiți cîndva. In războiul general al zilei nu e ușor să alegem. Sînt împotriva comunismului rus, a cărui față o cunoaștem, pînă și în variantele ei occidentale. Sînt pentru existența statului Israel, născut din martiriul a milioane de oameni, după cum sînt împotriva dictaturilor arabe născute din mizerie și sclavie, capabile doar să întrețină această mizerie și sclavie... Voi continua să lupt împotriva societății totalitare, sub orice mască s-ar ascunde ea, voi lupta — cu orice preț — pentru a apăra libertățile care ne-au rămas, deci pentru a apăra șansele noastre individuale și colective, pentru a face să se nască o lume în care să ne fie mai puțin rușine să trăim“. ● **Fuentes și răul mexican.** Deși sufocat de succes, adulat de cititori, Carlos Fuentes e unul dintre scriitorii mexicani cei mai atacați de presa din țara sa. „Un aristocrat burghez, al cărui stil de viață nu rimează deloc cu teoriile sale politice; o rădăcină roșie pe dinafară, albă pe dinăuntru“, scriu ziariștii. Netulburat, și el continuă să scrie: un roman, **Satul** (care va apărea chiar anul acesta), o carte, despre romanul sud-american și seria de scenarii despre cultura hispanică din America de Sud (pentru televiziunea engleză). Obsesia sa — moartea. „Cu cît scriu mai mult, cu atît mă apropii de moarte și îmi rămîne mai puțin timp pentru scris. Dacă ar fi să pot alege mi-ar plăcea să mor ca pompier, să arăt cumva că sînt un om curajos“. ● **Günter Grass și Zidul Berlinului.** În ultimele zile ale celui de-al doilea război mondial, Günter Grass a făcut parte din acele trupe de mii de copii germani trimiși la moarte sigură pentru a-și apăra țara. La 45 de ani după război, romancierul Grass nu e cîtuși de puțin încîntat de unificarea celor două Germanii. Declară el: „Nici Prusia, nici Bavaria, nici Austria nu ar fi inițiat, organizat și executat singure un genocid. Asta a fost posibil numai în ansamblul Germaniei. Avem toate motivele să ne temem de o unitate care ne-ar împinge la acțiune. Intre diferitele regiuni ale Germaniei există, desigur, o solidaritate. Dar nici Goethe nici Schiller nu au avut nevoie de unitate pentru a deveni mari scriitori. ● **„Expatriatul“** — un titlu sugestiv pentru jurnalul din anii 1984-1990 al lui **Julien Green, recent apărut la editura Seuil.** ● **O viață de dizident.** Vladimir Bukovski a fost expulzat din Uniunea Sovietică în 1976. Despre cele trăite ca dizident a scris o carte, apărută, evident, mai întîi în străinătate. La începutul acestui an ea a fost tipărită și în U.R.S.S., în revista „Teatru“. Spicuim din interviul acordat de Bukovski revistei „Nouvelles de Moscou“: „Aș dori ca această carte să nu mai sporească ura atît de densă din țara noastră. N-am scris-o ca să denunț pe cineva anume sau să cer socoteală cuiva pentru cele întîmplate. Lucrarea mea nu acuză pe nimeni. Rămîne doar o mărturie despre un om care își păstrează întotdeauna liberul său arbitru și răspunde în fața evenimentelor. Fiecare dintre noi are partea sa de vină în răul care ne-a măcinat țara“.

A. PIVOT

A încetat din viață, după o lungă și grea suferință,

GEORGE BULIC

membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Asociației Scriitorilor din Timișoara, remarcabil prozator, traducător și publicist, om de cultură de o aleasă noblețe și generozitate.

Născut la 31 martie 1924, în comuna Uzdin (R.S.F. Iugoslavia), George Bulic a desfășurat, încă înainte de război, o susținută activitate jurnalistică, publicînd, deopotrivă în presa românească și în cea iugoslavă, articole, poeme și traduceri. A debutat editorial în anul 1942, cu volumul de poezii Înfloriri sacre. **Ulterior, activitatea sa literară s-a orientat către tălmăcirea în limba română a unor importante opere din cultura sîrbo-croată, aparținînd unor autori precum Borislav Stancović, Branco Copić, Živorad Mihailović, Nicola Kocis, Ivo Andrić, Ludo Ondrejov, Vladimir Stojsin, Grozdana Olujić, Dușan Radović, Slavco Janevski și Milivoi Matosec. Un capitol în creația sa îl constituie culegerea și prelucrarea folclorului epic, George Bulic fiind autorul a numeroase antologii din basmele popoarelor. De asemenea, este autorul unor manuale școlare, publicate îndeosebi în Iugoslavia. Pentru rodnica sa activitate, George Bulic s-a bucurat de stima și prețuirea cititorilor, scriitorilor și oamenilor de cultură din întreaga țară.**

Colegii săi de scris, toți cei care l-au cunoscut și apreciat, îi vor păstra vie amintirea.

COMITETUL DE CONDUCERE
AL ASOCIAȚIEI SCRIITORILOR
DIN TIMIȘOARA

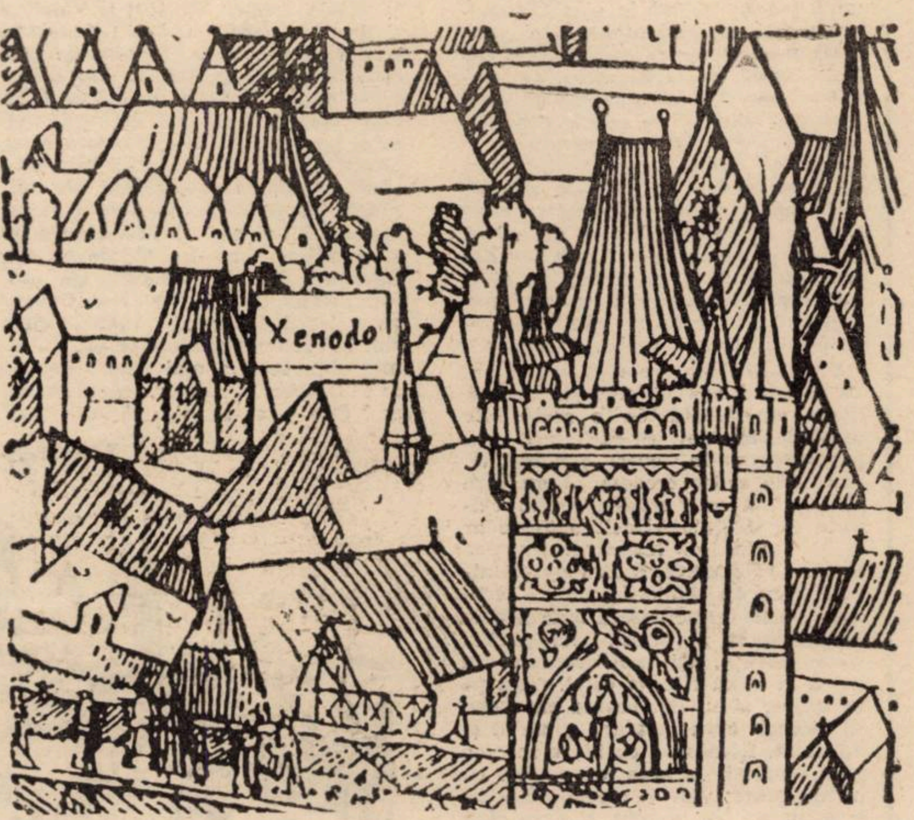

MASONERIA ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE

Francmasoneria franceză, deși inițial mai puțin numeroasă decît aceea anglo-saxonă, a avut de-a lungul timpului și idei organizatorice calitativ mai bune. În Franța, se desprinde înainte și după Revoluție acea aripă majoritară care va susține valorile democrației și ale libertăților fundamentale ale omului. Pe pămînt francez, francmasoneria apare în 1725 importată din Anglia de lordul Dervenwater, cel care fondează Prima Mare Lojă a Franței. Treptat, s-au mai creat și altele la Paris și în provincie. În 1736, patru dintre lojele franceze îl aleg ca mare maestru pe lordul Harnouester. De la acesta avem primele stipulații regulamentare, care alcătuiesc o constituție a organizației francmasonice franceze. Dacă pînă la această vreme în loje nu erau admiși decît nobili de aici înainte se lărgește aria de cuprindere și către lumea burgheză a vremii, ceea ce atrage după sine interdicția regelui pentru nobilime de a avea relații cu organizațiile masonice. Efectul acestei interdicții este invers, mărind popularitatea lojelor la Curte. În plus de asta, apare ca fiind de bon-ton participarea aristocrației franceze la niște instituții în care vremelnic, sînt abolite ierarhizarea și eticheta.

La un an după interdicția regală, mai apare una dinspre Sfîntul Scaun, prin Bula papală intitulată **In eminenti apostolatus specula,** care interzicea sub pedeapsa excomunicării participarea funcționarilor publici și a autorităților ecleziastice la ședințele lojelor. Parlamentul din Paris refuză să înregistreze bula papală, care nu va putea fi aplicată. Toate aceste interdicții nu fac altceva decît să provoace și mai mult curiozitatea oamenilor avînd drept efect apariția altor ordine masonice. Printre acestea, istoria menționează **Ordinul fidelității** și **Ordinul Ancorei,** în care este permisă și participarea femeilor. Un alt ordin, denumit **Ordinul Patriarhului Noe,** fondat între 1735 - 1742 este compus din catolici. Acest ordin este primul care leagă francmasoneria, într-o descendență simbolică, de ordinul cavalerilor din perioada cruciadelor. Tot acum se dezvoltă ritualurile inițiatice și se pun bazele ierarhiilor simbolice în sînul francmasoneriei franceze.

Spre mijlocul veacului luminilor se extinde ideea gradelor masonice superioare al căror promotor principal a fost un individ pe nume Ramsay. Plecînd de la aceasta, apare ideologia ierarhiilor secrete, deținătoare ale unor tradiții preluate din ordinul medieval al Sfîntului Ioan de Malta. Această tendință ideologică leagă organizațiile francmasonice de susținerea Casei Stuarților, într-un sistem ritualic masonic scoțian rămas ca atare în Anglia pînă în zilele noastre. În Franța se poate observa o mișcare de emancipare de sub dominația maeștrilor și a ritualului scoțian, după moartea ducelui d'Antin, care a fost al treilea mare maestru al francmasoneriei franceze între anii 1738 - 1743. Ruperea de tradiția scoțiană este realizată de Ludovic de Bourbon, conte de Clermont. În ciuda acestei separații, provocate de orgoliul național francez, în sînul organizației se consolidează ideologia lui Ramsay, conform căreia, în dosul riturilor și al simbolurilor masonice s-ar afla secrete de o mare importanță la care nu au acces decît puțini inițiați. Prin acești „superiori necunoscuți“ s-ar realiza, conform lui Ramsay, o legătură cu vechi ordine religioase. Această concepție a stîrnit multe discuții în epocă, permițînd, totodată, apariția în loje a nenumărați aventurieri și chiar șarlatani, care se pretindeau emisari ai acestor misterioși necunoscuți, plasați cînd în Scoția, leagănul dinastiei Stuarților, cînd în Italia, cînd în Orient. Treptat, lumea lojelor s-a convins de farsă, entuziasmul inițial fiind urmat de o decepție care nu a fost nici ea totală, rămînînd destui partizani convinși ai „marilor inițiați necunoscuți“. Prinde teren, de asemenea, ritul scoțian și ideea că lojele își au originea în Scoția și nicidecum în Anglia, conform, de altfel, adevărului istoric.

Pe lîngă cele trei grade inițiale tradiționale, apar și se dezvoltă o serie largă de alte așa-zise grade inițiatice superioare, cum este cel apărut la Dublin, denumit „royal arch“, care trece în Anglia și apoi în lojele din Berlin. Dinspre Lyon apare gradul **Cavalerului Kadosch,** răzbunătorul templierilor. Tot aici se vehiculează ideea că francmasoneria și-ar avea originea în Palestina cruciadelor. Această idee se răspîndește în multe loje împreună cu un sistem de grade inițiatice care cuprinde nouă trepte: **ucenic, companion, maestru, arhitect irlandez, maestru ales, ucenic scoțian, companion scoțian, maestru scoțian și cavaler de Orient.**

Acestor trepte inițiatice li se alătură, pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, altele care preiau simboluri ale societăților secrete rosicruciene, anterioare francmasoneriei. Acestea complică și mai mult numărul gradelor inițiatice și simbologia care le însoțește. Numărul lor urcă pînă la treizeci și trei, iar mai apoi pînă la nouăzeci. Totodată se înmulțesc lojele, capitalurile și colegiile prin care se încearcă și controlul acestei adevărate inflații ierarhice.

Daniel VIGHI

Top

INDISCREȚII...

AL OPTULEA SAMURAI. Impresiile lui **Phil Collins** vizînd recent încheiatul turneu japonez sînt dintre cele mai optimiste: „În cele zece zile ale turneului am reușit să cunosc un popor, o stare de spirit. Faptul că admiratorii îmi solicitau autografe pe mai vechile albume ale formației „Genesis“ m-a impresionat, mai ales că știam că japonezii aruncă tot ce e vechi, nereprezentativ. Consider gestul lor un compliment. Un admirator m-a cadorisit cu o veche spadă de samurai. Lupta cu spada e simbolică, dar conștient că mînuirea ei constituie un bun exercițiu pentru corp, în timpul liber sper să deprind mînuirea acesteia. Cine știe, poate odată mă voi apăra cu ea de hoți. Sayonara!“ ● **OAIA NEAGRĂ ȘI IGUANA. La Toya Jackson,** excentrica vedetă din cunoscutul clan a împlinit 33 de ani. Fratele său, Michael, îi reproșează că prin stilul ei de viață alimentează presa de scandal aducînd deservicii „firmei“. Dar, Doamne, ce face „oaia neagră a familiei“? Mai nimic, judecați și dumneavoastră. Ea dispune de o mică colecție de animale: un uriaș șarpe Boa Constrictor, o pasăre Tucan, un papagal etc. Cea mai nouă achiziție e o iguană pe care La Toya o ține în brațe cît e ziua de lungă. Asta, cînd brațele nu-i sînt ocupate cu alte poveri... Era să uităm a vă aminti costul apartamentului de lux achiziționat la New York cu vedere spre Central Park: un fleac de 7 milioane de... dar ce importanță are? ● **STANDING IN THE SHADOW. David A. Stewart** dă dovadă de o mare modestie. Ca și în cazul grupului său **Eurithmics** unde partenera lui, solista Annie Lennox, rămîne punctul de atracție, recentul tandem Stewart-Dulfer pune în lumină o frumoasă saxofonistă olandeză, e drept, talentată. Candy Dulfer are 24 de ani și e părtașă la succesul piesei „Lilly Was Here“. Candy, am putea afirma, e un fel de Rawensckroft feminin, fiind foarte solicitată în lumea show-biz-ului, dovadă și colaborarea ei la realizarea coloanei sonore a filmului „Batman“. Prince a solicitat-o pentru un turneu. Candy, nu și nu. Why? I Don't Like. ● **RACHETA DE TENIS ȘI MICROFONUL.** Tînărul australian **Jason Donovan,** idolul teenagers-ilor a participat recent la o competiție sportivă avînd drept scop colectarea de fonduri bănești pentru copiii orfani. Meciul de tenis cu... Cliff Richard s-a „lăsat“ cu un scor de 15 000 de mărci în beneficiul copiilor. ● **UN RECORD.** Un jurnalist mucalit i-a numit „bunicii rock-ului“, calculîndu-le și vîrsta colectivă: 229 de ani. E vorba de membrii legendarului grup „**Rolling Stones**“, cea mai veche formație „In Action“. Vă amintim că ea s-a înființat în 1962 la Londra. Primul single a fost „Come On“ (1963). În rest, ce să vă mai spunem? Biletele pentru recentul lor turneu american s-au epuizat în cîteva ore, concertele fiind urmărite în mai multe orașe de 3,2 milioane de fan-i. ● **NEWCOMER.** Revenim la stilul muzicii anilor '60 cu melodismul său dominant. Cel puțin așa rezultă ascultînd noul grup englez „**The Sundays**“, cel mai popular la această oră, dominînd Chart-ul britanic independent. Sigur, pentru succesul formației e răspunzătoare o frumoasă și talentată solistă pe nume Harriet. ● **ALTĂ BONNIE, ACELAȘI CLYDE.** Warren Beatty, protagonistul filmului „Bonnie & Clyde“ — l-ați văzut și în „Splendoare în iarbă“ — este noul logodnic al Madonei. Dar Warren, șmecherul, trage cu ochiul și la Grace Jones, sperînd să-i intre în grații. ● **COMEBACK PE SPATELE ALTORA!.** „I Love Rock'n Roll“ striga cîntînd (sau cînta strigînd) **Joan Jett,** fondatoarea grupului feminin „Runaways“, cu opt ani în urmă Acum revine. Dar cum? Asta-i problema. Revine comod, cu înregistrări ale unor piese de vîrf din repertoriul AC/DC, The Kinks, Hendrix. Așa Comeback să tot încerci!

24 TEMIŠUAR 00!
SAŚ

Petru UMANSCHI

La fanion

Cină cu o echipă de flamanzi

1. CINA AMINTITĂ ÎN TITLU

Ultimul meci al naționalei noastre de fotbal înaintea startului în Copa del Mondo s-a consumat sîmbăta trecută, la ceas de supeu în compania belgienilor (flamanzi în unanimitate), lui Guy Thys. „Diavolii roșii“, cum se spune în sinonimia aridă (de savană) a limbajului sportiv, n-au apăsat prea tare pe accelerație în prima repriză, deși apărarea noastră a fost mai mult decît prietenească în acest amical, astfel că scorul final a fost de egalitate, libertate, fraternitate. Să nu uităm, totuși, că naționala gazdă a făcut figură excelentă la precedentul Campionat Mondial, cel din Mexic, cînd a ajuns pînă în semifinale, unde a cedat în fața irezistibililor argentinieni, campionii ediției și, acum, en titre. Același Guy Thys era la cîrma team-ului roșu-diabolic iar vedetele de atunci se numeau Ceulemens, Verteren, Clasen și legendarul Jean-Marie Pfaff. Tot atunci, în '86, se aștepta foarte mult de la junele miracol Enzo Scifo, succesorul lui Ludo Coeck (mort în accident de automobil!) la șefia echipei, însă el a dezamăgit profund. Italian naturalizat rapidissim în Belgia, Scifo a fost desemnat, în 1985, cel mai bun jucător belgian, dar, din acel an pînă în prezent, motoarele sale s-au stins. Iată, însă, că la meciul cu românii Scifo a strălucit la maxim, fiind — fără îndoială — cel mai bun din teren. La noi, lucrurile s-au limpezit abia după ce Hagi și Cămătaru s-au așezat în tribune, de fapt, abia după ce Răducioiu a arătat ce vrea să însemne un adevărat vîrf. Luni, tricolorii — găuriți nu la centru, ci în apărare — au luat avionul spre Italia și în ce mă privește, singura speranță rămîne că ei vor mînca din gazon pentru un ipotetic contract afară. Aici, lucrurile sînt mai mult decît tulburi și confuzia dintre extrema stîngă și dreaptă face, deocamdată, mult prea originală democrația din fotbal.

2. ADEVĂRUL ȘI NUMAI ADEVĂRUL DESPRE BELODEDICI.

Televiziunea a comunicat că Miodrag Belodedici nu va juca, totuși, în națională la C.M. din Italia, fără a da niște detalii pe care orice instituție atît de liberă le-ar fi dat. De ce? Motivul e simplu. Fiindcă noi sîntem liberi să credem ce vrem, iar Belo, la rîndu-i e liber și el. Pentru justa informare a dv., noi ne-am interesat: autoritățile iugoslave nu i-au aprobat dubla cetățenie, așa că Belo a trebuit să opteze. Și a făcut-o. Cum nici Dan Petrescu nu a făcut deplasarea și, deci, apărarea noastră e în aer, am fi așteptat ca măcar d-l general Stănculescu să ia unele măsuri.

3. ROMÂNUL DE 5 MILIOANE DE DOLARI

Luni a avut loc ceremonia semnării contractului lui Hagi pentru Real Madrid, contract în valoare de aproximativ 5 milioane de dolari. Clubul „Steaua“ a primit 2 milioane, Ministerul Sporturilor, 1,2 milioane iar F.R.F. 800.000 de dolari. Suma pe care a luat-o Gică nu a fost comunicată, bănuindu-se că ar fi vorba de vreun milion, colea. Plus salariu, prime de joc, reclame etc. Ceea ce iarăși nu se prea știe e faptul că la Real jucătorii nu dispun de banii lor așa după cum i-ar tăia picioarele, existînd pentru toți cîte un consilier-avocat ce le administrează mălaiul, atîta vreme cît stau la Real.

4. POLI VA JUCA MAI MULT CA SIGUR ÎN U.E.F.A:

Duminica trecută, Poli a cîștigat în fața celebrei Steaua, victorie ce a dat mari speranțe în ce privește participarea timișorenilor în Cupa U.E.F.A. Miercuri a urmat meciul cu Brașovul, trecut cu bine de gazde. Adevărul e că nici nu speram la o victorie atît de ușoară și categorică: 6-1, după 2-0 la pauză. Ordinea înscrierilor a fost următoarea: min. 12, Octavian Popescu; min. 25, Crăciun; min. 53, Vlaicu; min. 61, Rosenblum; min. 76, Varga, din penalty; min. 88, din nou Rosenblum, oaspeții au marcat golul de onoare în ultimul minut al jocului, în urma unui penalty. Meciul a fost frumos, fără probleme pentru timișoreni, presărat cu faze palpitante la care se răspundea cu bubuieli dinspre peluză. Problema e dacă avem, cu adevărat, o echipă europeană, însă, deocamdată, să spun că, după 11 ani, Poli, Timișoara, revine în competițiile europene, fapt nu oarecum, ci totalmente simbolic. Gaudeamus igitur!

În rubrica din numărul viitor vă vom răspunde la cîteva nelămuriri ce se referă la unele probleme ale echipei: dacă Oloșutean a plecat definitiv în R. F. Germania și de ce l-a bătut Almășan pe Octavian Roșca la meciul cu Steaua. Simplele ipoteze nasc, întotdeauna, confuzii.

Marcel TOLCEA

Fapt senzațional

April Cox, în vîrstă de 30 de ani, s-a declarat cetățean al lumii. Își întărește hotărîrea prin faptul că a început să facă ocolul pămîntului... pe sub apă. Cu echipament ultramodern de scufundător și urmat de un iaht. Cînd nu înoată, cetățeanul lumii își petrece mai tot timpul, pe iaht, scriind o carte de futurologie. Iahtul stă ancorat. Călătoria va dura, așadar, mult. Nu se știe cît. April Cox nu e un ins grăbit. Iată cîteva puncte ale itinerarului: San José (Costa Rica) — Insula Palmyra — Djakarta — Port Elisabeta (Africa de Sud) — Insula Sfînta Elena — Insula Sao Paulo — Panama.

V. IGNAT

RETRO

1 Iunie 1940. Dunkerque. Aliații s-au străduit să salveze ce se mai putea salva. Parisul, înfrigurat, își pregătește bagajele. ● Presa bănățeană se află, din fericire, în zodia seninătății provinciale: **Pacea nu va fi tulburată în Europa de răsărit** — editorial comis de „Luminătorul“. ● Și încă — pentru siesta tihnită a gospodarului bățean —. **Un bogătaș american crede că războiul va ține mult (idem).** ● Țara e golită de politicieni, dar ticsită de prunci botezați de Ms. Carol al II-lea: „Regele Carol II a botezat doi copii de țărani la granița de vest a țării“ („Dacia“). Și: „Un gest regal: Ms. Regele botează al 14-lea copil al zidarului Andrei Alker din Cluj“ („Biruința“). ● În plină conflagrație, elanul creștinesc al regelui e nestăvilit. ● Românul clevetește. Regența ia măsuri aspre împotriva celor ce răspîndesc știri neadevărate“. ● Presa locală admonestează și ea contribuabilul, lansînd faimoasa exortațiune ce stă să înfrunte seculii: „Dacă vrem să dovedim că sîntem români, să tăcem cît mai mult“ („Luminătorul“). ● Două zile mai tîrziu „Biruința“ cheamă, la modul pașoptist, contribuabilul, acum cumințit și silențios: „Plătindu-ne cu avînt (s.n.) impozitele, dăm statului putința să înzestreze la timp oștirea /.../ Să dăm soldatului ce-i al soldatului, plătindu-ne dările. ● Pour la bonne bouche sarabanda titlurilor de senzație: **A dansat atît de mult încît a murit la brațele celui cu care dansa, Și-a omorît soția fiindcă n-a vrut să vină acasă, „Grijesc io acuma de Alexa!“ Taina asasinatului din Neudorf începe să se lămurească, Crima pentru două vaci șchioape, M-ai omorît, Lazăre, Carieră distrusă de un pașaport.** ● Să sfîrșim, reculeși, cu „un strop din cascada vieții“: „Toate lacrimile curg în inimă și se opresc unde le varsă ea“. („Înnoirea“).

Carol SEBESTYEN

UN VOT PENTRU STRASBOURG

Să descrii un drum. Să priveşti tot timpul în dreapta sau în stînga pe fereastră. Fie noapte, fie zi. Tot timpul. Cîte feluri de călătorii sînt ? Cîte feluri de porniri la drum ? Întrebări simple şi subţiri. Cîte sfaturi pentru călătorie poţi primi, cînd trebuie să mergi într-un loc unde n-ai mai fost niciodată. „Ai grijă, francezii nu vorbesc tare ; noi, românii vorbim cam tare, nu zic de tine, dar oricum, ai grijă, fii atent, nu ridica vocea e deranjant pentru un alsacian".

Să descrii un drum.

Pleci într-o dimineaţă, să zicem 15 mai, marţea, priveşti la roua de pe iarbă cam prăfuită din zona de sud a Timişoarei, cu gîndul la o lungă călătorie. Pleci pe drumuri de asfalt spre Strasbourg. Nu călătoreşti ca un turist şi nici ca un om de afaceri. Nici ca un om politic sau de cultură. Însă trebuie să ajungi a doua zi la Strasbourg. Trecînd prin Ungaria, Austria şi R.F.G.

În maşină poţi să dormi sau nu. Poţi să discuţi cu colegii din Deva sau Timişoara despre Proclamaţia de la Timişoara, despre 16—17 decembrie la Timişoara, despre mişcarea ecologistă din Deva, despre vizitele de lucru şi social-democraţia europeană. Dacă dormi, de ce să visezi ? Mai bine priveşti la satele din Ungaria, la vitrinele magazinelor ungureşti, bine garnisite cu tot felul de mărfuri. Am ajuns în Europa ? Se pare că da.

Ne îndreptăm către frontiera cu Austria şi ne frapează satele unde tot la a patra sau a cincea casă vezi o mulţime de produse artizanale şi alimentare expuse elegant şi ispititor în faţa caselor. Case ? De fapt, sînt numai vile cochete, delicat colorate.

Dacă nu dormi, poţi să priveşti şi Austria. Viteza de croazieră — între 80 şi 140 km. pe oră. Ce poţi să vezi într-o asemenea goană ? Sate frumos desenate, frumos colorate, foarte curate, bine luminate (se lasă seara). Şi oraşe cam tot aşa. Mai există diferenţe între oraşe şi sate ? Aş înclina să cred că în Austria, Germania şi Franţa există, însă nu în favoarea oraşului. Înainte de Linz, popas pe autostradă. O poiană cu iarbă înaltă, două mese de lemn, fiecare cu cîte două bănci de stejar solide. Ne aşezăm la masă. Dăm să mîncăm, cînd în parcare opresc două maşini cu număr de Austria : un Mercedes şi un B.M.W. Ticsite. Coboară o liotă de ţigani.. „Dă-mi şi mie, boierule". Sînt români. Le dăm. Alain Kauff, strasbourghezul, priveşte impasibil ; Philippe, colegul său, e curios să vadă dacă vom rezista la al doilea val. N-am rezistat.

Germania o traversăm noaptea. Trecem pe lîngă München. O mare de lumini. Toate oraşele strălucesc într-o horbotă luminoasă. Cel mai tare — Stuttgart-ul. Cînd apare Karlsruhe, apar şi zorile. Ultimul mare oraş german înaintea frontierei cu Franţa. Oprim la vamă. Nu vine nimeni. Rinul e la un pas. Se vede bine. Alain Kauff insistă. Spune că are un grup de români. După zece minute apare vameşul francez. E ora 5 şi 20 de minute. În mai puţin de 24 de ore am ajuns în Strasbourg. Un simbol al reconcilierii franco-germane. Un simbol al noii Europe.

Ce ştim despre acest oraş : catedrala catolică, Parlamentul European, Rinul, Alsacia,, castelul Rohan, Centrul de traumatologie şi ortopedie. Şi trei nume : Alain Kauff, Daniel Funeriu, Rudy Girbig.

Srasbourg-ul nu-i un oraş agresiv. Seduce prin calm, prin istorie, prin arhitectura medievală, lîngă care apar, fără ostentaţie, bijuterii ale arhitecturii moderne. Mai aflu că Strasbourg înseamnă şi Parc d'Orangérie, Parc des expositions du Wacken, Place Kleber, Catedrala Notre-Dame, Biserica St. Paul, bastioanele Vauban, Podurile deschise, „Mica Franţă", casa Kammerzell, Grădina botanică, Universitatea, Camera de comerţ, Teatrul Naţional, Muzeul de artă modernă. Şi încă. Două sînt locurile în jurul cărora gravitează toţi turiştii : catedrala Notre-Dame, construită de-a lungul a două secole (XIII şi XV) şi Palatul Parlamentului European (inaugurat în 1977).

Strasbourghezii se mîndresc că planurile de modernizare a oraşului aparţin lui Le Corbusier. Pentru noi, 17 mai a însemnat Palatul Europei, cu vizitarea sălii Erasmus (2 000 de locuri). Se stă la coadă. Sîntem după un grup de spanioli. Care sînt după un grup de germani. Care aşteaptă şi ei după un grup masiv de greci. Alain Kauff, îngerul nostru păzitor, ne face semn. A găsit o soluţie. Intrăm pe lîngă, adică pe la ieşirile deputaţilor. În sala Parlamentului European ai permis de acces timp de o jumătate de oră. Se discută o lege de protejare a produselor agricole şi animaliere. Se prezintă amendamente. O deputată din Italia şi un deputat englez sînt cei mai vehemenţi. Însă cel mai argumentat vorbeşte un deputat german.

Afară, „Balena albastră", gonflabilă, aşezată lîngă cele 22 de steaguri înfipte în faţa intrării parlamentului e înconjurată de grupul spaniol, de un grup din Olanda, altul din Turcia şi de nişte elevi din Germania.

Strasbourg-ul este un oraş cosmopolit, burghez şi foarte, foarte curat. Văd : portalele bisericilor şi catedralelor, canalele, parcurile cu stejari, arţari şi trandafiri, străzile drepte cu vilele frumoase, alte străzi, înguste, cu ferestre bine luminate şi încărcate de muşcate. Un creuzet de arhitectură veche şi nouă, de parcuri şi autostrăzi, de canale şi grădini, eleganţă şi bun simţ, pieţe, biserici, biblioteci, tîrguri internaţionale, festivaluri de artă, librării, restaurante rafinate.

Dar, cel mai evident, Strasbourg-ul e un oraş intelectual. Un spirit, o amprentă care „trăieşte", vie, în toleranţa oamenilor, în felul lor de a înţelege problemele europene şi nu numai. Cînd Mireille şi Jean Paul Lecutiez au aflat că Daniel Funeriu, românul de 19 ani din Timişoara este la Matsup (matematici superioare), clasa specială, nu le-a venit a crede. Daniel Funeriu e încîntat de şcoala superioară din Strasbourg. El s-a dovedit un chimist „de geniu", cum scrie cotidianul „Dernières nouvelles d'Alsace", care îl prezintă pe un spaţiu amplu, într-un număr de anul trecut după ce obţinuse premiul al II-lea la olimpiada naţională franceză.

Strasbourg-ul poate fi privit din avion, din tren (T.G.V.-ul trece şi pe aici), din vapor sau altfel. Cel mai bine e să-l priveşti de aproape, prin oamenii lui. Fie că se cheamă Joseph Kauff, Olivier Gsell, Brigitte Bapst, Françoise Ghagnard, Mihai Petri (un timişorean cumsecade, ajuns în toamna lui '89, după multe peripeţii), Jean Michel Jives, Aline Mondevezan, Brigitte Sauvage, Line Goyet, Yves Schreiber, Georgette Scheeck, Michel şi Catherine Deudard, Francine Browy, Ulrich Bohner.

Cele mai multe ajutoare umanitare le-a primit România din Strasbourg. În fruntea tuturor, Alain Kauff şi Marc Danon. Tot ei au format, alături de vreo 40 de entuziaşti, o Asociaţie de prietenie cu ţara noastră, a cărei primă întrunire a fost în 17 mai.

Oamenii Strasbourg-ului sînt plini de înţelegere. Şi mai ales săritori. Aşa i-am cunoscut pe Rudy Girbig, Anna Kauff, Gallix, Mireille şi Jean Paul Lecutiez, Jean-François Argence, Jean Dosch şi Catherine Trautmann.

Catherine Trautman este primarul oraşului şi deputat în Parlamentul European. Este plină de energie, bine informată, fără morga politicienilor de profesie. A invitat cîţiva români la Congresul deputaţilor socialişti şi republicani, care îşi desfăşoară activitatea, anul acesta, la Strasbourg. Tema generală a reuniunii — „oraşul cotidian". O dezbatere foarte interesantă a fost şi „Est—Vest, ce fel de democraţie pentru Europa oraşelor ?"

Ne-am întremat pur şi simplu, auzind din partea ministrului francez al agriculturii părerea reconfortantă că România poate în doi-trei ani să-şi rezolve problemele alimentare (dacă va avea o politică agrară bazată pe libera iniţiativă).

Europa oraşelor înseamnă şi Europa oraşelor înfrăţite. Ce trebuie să facă oraşele vestice pentru oraşele estice ? Foarte multe. O paletă cît se poate de largă. Dar posibilităţile ? Care sînt posibilităţile ? Iar Estul trebuie să aştepte numai ajutoare ? Cum se pot rezolva problemele depoluării ? Colaborarea în învăţămînt şi cultură, în cîte feluri se poate face ? Dar în medicină ?

Şi pentru că am pomenit despre medicină, să-mi amintesc cîtă atenţie se acordă sănătăţii oamenilor în Strasbourg. Spitalul civil al oraşului e o unitate de referinţă. La fel şi Centrul de traumatologie şi ortopedie.

Dar cîte nu se pot spune despre Strasbourg, despre industria lui, despre satele din jur (o menţiune specială pentru Heiligenstein, cu al său Ralais du Klevener). În orice parte a sa, oraşul rămîne foarte „uman". Fie că trăieşti în inima lui istorică, privind fascinat rozeta uriaşă a catedralei Notre Dame, fie că te afli în zona portului, cu vapoarele lui vechi şi cu destul fum, oamenii sînt aceiaşi : plini de speranţă în viitorul oraşului şi în viitorul Europei.

Aproape că nici nu se poate concepe viitorul Europei fără Strasbourg. De aceea, aş vota oricînd pentru Strasbourg, fiind convins că votez pentru România.

Cornel SECU

CĂLĂTORIA JALBEI

(fabulă portugheză)

Cică, -ntr-o bună zi, pe-o coală albă,
căprarului, cătana-i scrie-o jalbă,
cum că-i mai trebui' o buca' de pîine.
Căprarul mi-o citeşte şi, ca mîine,
i-o dă lu' don' majur, — care, şi el,
pe răspoimîine, -o dă lu' căpitanu' ;
astfel încît, nu trece bine anu',
şi jalba mi-a ajuns la colonel,
care găseşte, -ntr-un poimarţi, cu cale
a mi-o înainta măriei sale,
ce i-o trimite Domnului Isus,
carele, însă, nu o dă mai sus,
expeduindu-i grabnic la Satana
pre-aceşti jupîni, de care v-am fost spus . . .
. . . Doar că, estimp, crăpase şi cătana !

Întoarsă pe româneşte de
Şerban **FOARŢĂ**

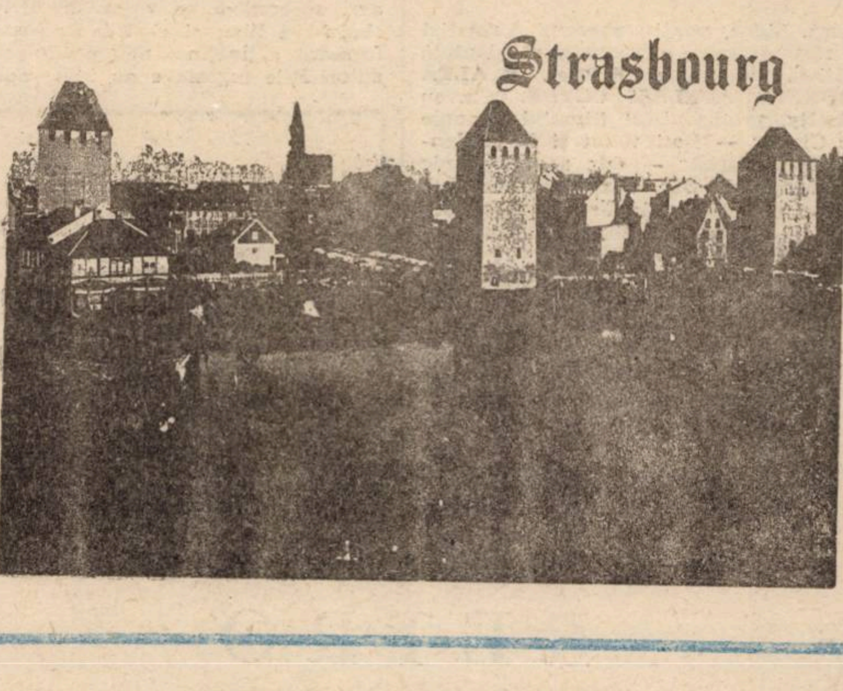

COLEGIUL DE REDACŢIE :
Redactor şef : **Mircea MIHAIEŞ**
Redactor şef-adjunct : **Cornel UNGUREANU**
Secretar gen. de redacţie : **Adriana BABEŢI**
Şefi secţie : **L. ALEXIU, P. E. BANCIU**
Publicist comentator : **A. C. IORDACHE**

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA :
TIMIŞOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele : 3 33 90, 3 33 76 şi 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază
ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

Prezentarea artistică : **Nic LENGHER**
Paginatori : **Petre HUBERT,**
Ovidiu CREANGĂ,
Călin PASCARU
Linotipişti : **Marcela VUIA, Gelu DOGIOIU**
Tiberiu LAZĂR
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

BIBLIOTECA „ASTRA"

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

orizont 23

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 23 (1211), 8 IUNIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

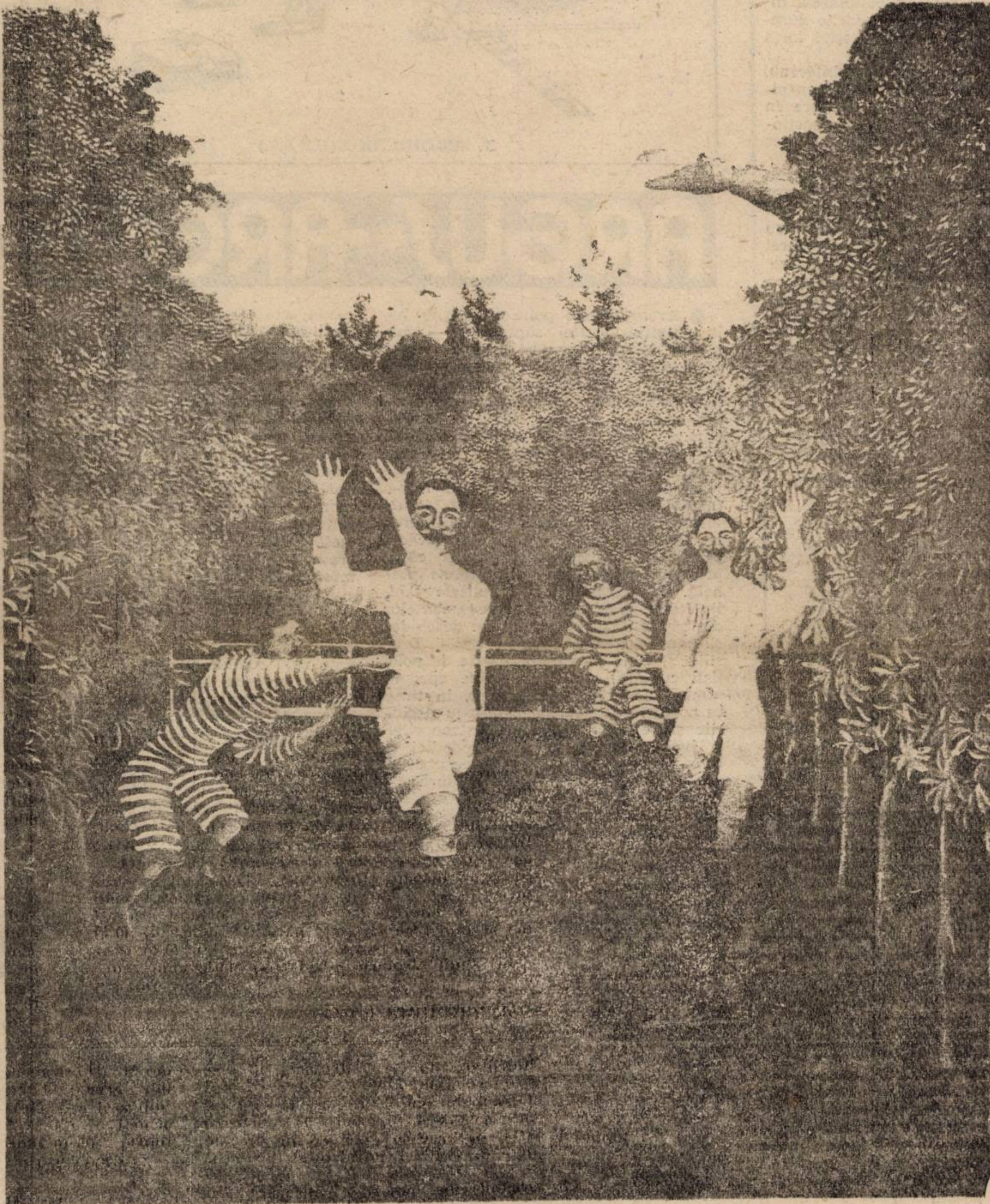

Douanier ROUSSEAU — „Jucătorii de fotbal"

ULTIMUL LUCRU CARE SE PIERDE E SPERANȚA

Start la marea fiesta di calcio. Italia va fixa pulsul în toate arterele și cotloanele acestei pizza universale, întinsă pe toată pardoseala bombatei noastre case comune și rumenită la jarul vulcanic al cultului păgîn închinat ludicului, ușuraticului Ciao.

Dedat somnului pregătitor, Dionysos pîndește lăsarea serii, cînd, revigorat și nărăvaș, va slobozi băierile energiilor ținute-n frîu în timpul zilei. Va fi o luptă-n lege. Și mult sînge de viță va curge-n gîtlejurile secătuite de imnele din arene, preamărind măiestria gladiatorilor cu crampoane de argint. Și nu se va mai dormi o vreme în Italia, poate și aiurea.

La Rim și împrejur încartuite-s și gata de luptă cohortele de elită ale marilor puteri, de la Istru pîn-la Pisa și de la Nil pîn-la Tamisa.

O lună-ntreagă vom rîde sau vom plînge, după cum ne-o fi scris în oracolul de la Bari, spre care cată cu nădejde și umbra veșnică a lui Badea Cârțan, fie-i drumul drept și opinca oțelită !

Și, gîndind ca Metastasio, vom grăi precum Didona :

L'ultima che si perde è la speranza . . .

Olé !

Cornel **BOGDAN**

Șerban Foarță

Două soneteseuri asupra „Jucătorilor de fotbal" de Douanier Rousseau

I

— Mai las-o-ncolo, vameșe Rousseau !
În sport e ca în muzică : violei
nu-i zicem flaut, — ăsta e sau volei,
sau handbal !
— Ba e fotbal ! Și e o
dizgrație ('ntre pseudo-magnolii,
'n gazonul belepocei, în maio
și mustăcios, cu mingea ca un „O"
solar și roșie-măr, — pe care NOLI
ME MANUTANGERE nu-i scris !) că nu
mai poți să joci, căzutule, și tu,
pe un teren edenic, împăcat,
niznai de henț (cum alții, de vestminte),
un fotbal inocent, de dinainte
de penalty, de culpă și păcat !

II

Originar, păcatu,-n fotbal, dacă
e hențul, — să joci fotbal manual,
nu, insă,-n șampionatul anual,
pe un covor de pajiște săracă,
ci-n jungla unui parc virgin (oval *
fiind balonul fugărit în joacă :
un fruct necontenind să se răscoacă,
născut din foc solar, nu din toval,
al nu știu cărui piersic, măr sau chitru),
e-a fi străin de (liberul) arbitru,
de tușierii-heruvimi, de Rău
și Bine, de cartonul galben/roșu,
de hachița, hatîrul și reproșu'
mai-marelui ce-i antrenorul tău.

* Cei care, speculînd acest format, consideră că, totuși, la Vameș ar fi vorba de vechiul **football rugby** (iar el, în sport, mai doct decît s-ar crede), nu fac decît să demonstreze **ipso facto** că, robi „ideii clare și distincte", sunt infinit nevrednici, din păcate, de fotbalul paradisiac !

Cutia Pandorei

Zeița cu picioare strîmbe

Cu numai cițiva ani în urmă, un tînăr est-german și-a propus să dezvăluie ochilor furați de spectacolul fascinant al întrecerilor sportive culisele, fața nevăzută a marilor confruntări. A pătruns cu un ochi mărit de ceea ce văzuse / vedea în subterana prosperei industrii a sporturilor, la suprafața căreia se proiectează imagini palpitante ale unor bătăi cu flori, stropite cu s(p)ume abundente și a înregistrat, ca un seismograf — poate prea sensibil pentru gusturile publicului larg încrezător în șansele binelui asupra adversarului — spasmele înfruntărilor pentru victorie.

Filmul său a produs un șoc printre cei care au avut tăria să-l vizioneze pînă la capăt Și nu puțină îngrijorare în cartierul de lux al marilor mahări ai pieței sportive. Pelicula depunea mărturie despre mizeria marilor competiții. în mare parte neobservată datorită ritmului tot mai alert al duelurilor sportive Erau adunate acolo, într-un coktail de groază (un bloody coktail), faulturi grosolane, oase și tendoane rupte, lovituri de toate tipurile, ascunse de rapiditatea fazelor de joc, pumni, coate, picioare, capete cu maxilarele încleștate într-o perpetuă urmărire a clipei prielnice de a lovi în locurile dureroase ale adversarului, în cele mai vulnerabile și care, de obicei, scad forța de joc sau chiar îl scot pe margine.

Strînse cu migală la un loc, aceste violențe ascunse spectatorului cîntăreau, la vizionare, mai greu decît un maraton al filmelor de groază. Și deconspirau nu numai carențele spiritului de observație comun, ci și o creștere în forță a agresivității și violenței din arene, nu întotdeauna direct proporționale cu miza financiară. Există și în acest univers al tuturor posibilităților recidiviști și infractori care operează în stare de libertate.

Gloria cere sacrificii, iar acestea trebuie plătite oportun. Este vizibil mai ales faptul că toată mizeria se produce sub ochii și cu bună-știința antrenorilor și — bineînțeles — a arbitrilor, ceea ce ne îndreptățește să nu ne mai întrebăm cui folosesc aceste mascarade lucrative. Micuțul și plăpîndul zeu al sportivității pălește cu regularitate în fața zeiței Victoria, sub ale cărei poale lungi se ascund cu pricepere picioarele strîmbe ale minciunilor frumoase.

În tribune și peluze, bine înghesuiți și turmentați de dorința supremă ca echipa favorită să cîștige cu orice preț, fani spoiți de luptă și degrab vărsători de măscări, profesioniști ai huiduielii toarnă benzină pură peste focul trăpașilor de pe gazon.

Mai ales cînd nu vreau, îmi amintesc răcnetul unui drucker de pe un stadion indigen : „Rupe-i picioarele, Andone !“ Momentul e prielnic, Victoria e a noastră. „Rupe-i picioarele, Andone !“

Cornel BOGDAN

Retro

Fotbalul în vreme de ciumă

„Les années folles“ mor în acordurile lui **„Lily Marleen“**. Apune și epoca fotbalului-capriciu ● Dagherotipurile cu tribuna din scînduri, cu grupuri boeme de fotbaliști, mecenați, antrenori, și pușlamale ale cartierului sînt astăzi rareori, șterse de praf de acei old-boys veleitari, ale căror manuscrise zac în sertarele editurilor. ● Pe terenurile înconjurate cu sîrmă ghimpată ale Europei Centrale și de Răsărit, fotbalul devine altceva. o reeditare triumfalistă a blitz-krieg-ului ● ● Germania — Ungaria 7-0! ● Tăvălugul arian, „formație revoluționară (s.n.!) alcătuită din elemente tinere“ — „Dacia“) spulberă o echipă a României plecată la Frankfurt în postura resemnată de aliat vasal și ajunsă la finele „match-ului“, în aceea de sac de antrenament. Scor: 9-3!!! ● Pavlovici Felecan, Negoescu, Wetzer Sonny Niculescu, și ceilalți, joacă revanșa un an mai tîrziu după același scenariu; 7-0 pentru Reich ● Agramată și obedientă (din cele mai vechi impuri, deci .). presa îi oferă fotbalistului român modelul pachetelor de mușchi aliniate disciplinat, acționînd riguros în bloc. ● Zadarnic ● În loc de a fi „un luptător cu ochi de vultur și îndrăzneli de leu pentru dăinuirea peste veacuri a neamului românesc“ (îndemnul îi aparține colonelului Medeleanu, șeful sportului românesc — „Gazeta sporturilor“), fotbalistul autohton are nostalgia periferiei: „Un titular al echipei naționale a fost tăiat într-o speluncă din București, în preajma match-ului, la un chef“ („Sportul național“) ● Halful naționalei, în preziua meciului cu Germania ar fi fost un excelent subiect de studiu al omului simplu, din popor, aflat într-un grad maxim de solicitare psihică: „Înaintea match-ului de la Frankfurt, halful X s-a bătut și a **fost knokautat** (s.n.)“ („Sportul național“). ● Isteria naționalismului se propagă și în soccerul nostru. Dispar cluburile C.A.M.T., A.M.E.F.A. și F.C. Carpați. Motivele: „nu se compun în majoritatea lor din cetățeni creștini“ și „nu corespund deciziei comandantului Străjii Țării cu privire la încadrarea mișcării sportive în noua ideologie și structura totalitară“ („Dacia“). ● Într-o atare structură, metastaza etatismului proliferează; presa menține (în termeni familiari multor contemporani) un tir continuu asupra statutului de profesionist al jucătorului: „Profesionalismul trebuie stîrpit! **Cine se lasă vîndut și se vinde, tot așa de ușor își poate vinde țara** (s.n.)“ („Sportul Național“). ● Concluzii?!. Fotbal cazon, Stadioane — no man's land. Degringolada efectivelor team-urilor. Mari echipe — RIPENSIA (Pavlovici — Bindea, Dobay — Simatok, Kotormany, Kovacs — Mioc, Haas, Beke, Marcu și Gall) — trag cortina ● Fotbalul rămîne undeva la subsolul publicațiilor înțesate cu instantanee ale cohortelor de nemți și italieni făcînd înviorare la locul de muncă. Mîine, cei de la Răsărit le vor lua locul.

Carol SEBESTYEN

TIM AID ROCK — sub acest generic, trei seri la rînd (8, 9 și 10 iunie), începînd cu orele 20, Stadionul 1 Mai din Timișoara va fi locul de desfășurare al unui **FESTIVAL INTERNAȚIONAL ROCK** (TIM ROCK), cu o bogată participare : **Freak Weber, Zodiak** (AUSTRIA), **Hobo Blues Band, East, KFT** (UNGARIA), **Kruiz, Nord, Marchiza** (U.R.S.S.), **Riblja Čorba, Bajaga i instruktori, YU Grupa, Piloti, Tunel** (Iugoslavia), **Pro Musica, Cargo, Celelalte Cuvinte, Compact B, Compact C, Statuar, Amala, Labirint, Logaritm, Unison.** Invitat, **Alexandru Andrieș.** Fondurile bănești ale manifestării vor finanța înălțarea unui monument închinat eroilor Revoluției din Timișoara.

Umor service

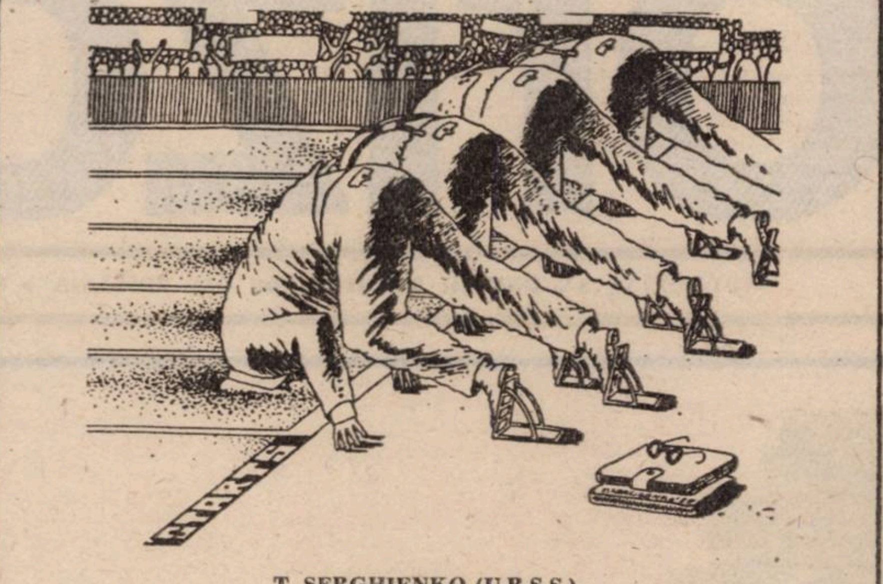

T. SERGHIENKO (U.R.S.S.)

ARGUS * ARGUS

● Evenimentele politice interne de la sfîrșitul acestei săptămîni — formarea noului guvern și instalarea președintelui României — coincid cu deschiderea Campionatului Mondial de Fotbal din Italia. ● Micul ecran va fi din nou zeul nopților noastre. ● Sîmbătă, 9 iunie, la Bari echipa României va întîlni, în primul său meci, echipa U.R.S.S.. ● În meciurile de pregătire lotul echipei noastre s-a aflat într-o formă plină de promisiuni. ● 140 de posturi de televiziune vor transmite meciurile de la COPPA DEL MONDO pe parcursul „maratonului“, al cărui program e cunoscut pe întreaga planetă. ● Curiozități din culisele C.M. din Italia. ● În timpul antrenamentelor din săptămîna premergătoare deschiderii campionatului, echipele Italiei, Braziliei și Olandei au fost păzite de polițiști cu cîini pentru a nu se apropia nimeni de zona stadioanelor, în timp ce posturile italiene transmiteau meciurile și se luau interviuri antrenorilor și jucătorilor. ● Iovan, Belodedici și Dan Petrescu n-au putut fi recuperați pentru lotul echipei noastre reprezentative. ● Pînă la 1 iunie erau vîndute 98% din biletele tuturor meciurilor. ● Camerunezii și-au făcut relaxarea jucînd ping-pong. ● Precaută peste poate, echipa U.R.S.S. s-a încuiat din toate punctele de vedere pentru a nu „transpira“ nimic despre lot și forma jucătorilor. ● Încercînd să ia legătura prin telefon cu Ion Ghițulescu, trimisul special al postului național de radio, colegii din studiou au avut surpriza, în dimineața zilei de 2 iunie, de a vorbi direct cu... Sophia Loren. Băieții nu s-au fîstîcit. Au promis că-i vor lua altădată un interviu în „exclusivitate“, apoi au rugat-o pe telefonista italiană, care greșise fisa, să le dea legătura cu Grand Hotel unde era echipa noastră. ● Acreditările s-au făcut cu deosebită greutate din pricina sofisticatei aparaturi electronice folosite pentru prima dată la acest Campionat Mondial de fotbal. ● Ziariștii și jucătorii au așteptat ore și zile primirea legitimațiilor magnetizate, deși completarea lor nu dura mai mult de două minute. ● Cele mai mari probleme se pare că le-au avut componenții lotului U.R.S.S. din cauza unor greșeli de înregistrare a datelor sportivilor. ● O declarație a lui **Emeric Jenei**, cu cîteva zile înainte de primul meci : „Ne pregătim serios. De ce n-ar fi surprize și în grupa noastră ?!“ ● Corul echipei Argentinei : „Leii sîntem noi !“. ● Lui Maradona i s-a confecționat o gheată specială pentru a-i proteja unghia dureroasă de la picior. ● Controlul antidoping depășește tot ce e cunoscut în materie de la alte campionate mondiale. Cu toate acestea, băuturile alcoolice sînt admise. Cu specificația : „Sportivii pot bea oricît, doar să poată să joace !“ (sic !) ● „Este interzisă consumarea a mai mult de 25 de cafele mari înainte de meci !“ ● Un prezicător din Torino : „Va învinge echipa Argentinei“. ● Echipa Emiratelor Arabe Unite a sosit cu un lot de 22 de jucători și 29 de neveste însoțitoare. ● Jucătorii acestei echipe vor primi, indiferent de rezultate, cîte un Mercedes ultimul tip drept cadou pentru participarea la C.M.. ● Alături de „planul antidoping“ există și „planul antihuligan“ la care iau parte trupe speciale de poliție ajutate de trupe antiterorist. ● Astfel, doar la Cagliari, în Sardinia, stadionul e păzit de nu mai puțin de stadionul e păzit de nu mai puțin de 3000 de polițiști. Dar nu numai stadionul, căci, după opinia ziariștilor, întregul oraș e militarizat. ● Aceleași măsuri sînt luate și în celelalte orașe italiene unde se vor desfășura meciuri. ● Grupul suporterilor Angliei se bucură de o deosebită atenție din partea poliției italiene. ● Dar să lăsăm culisele C.M. și să așteptăm premiera. ● Credincioșii micului ecran i-au condus cu jind pe suporterii echipei noastre la avion, cum și pe toți ce au avut șansa de a fi invitați la marele festin fotbalistic apoi și-au pregătit antenele, fotoliile și nevestele pentru următoarele săptămîni de nervi și insomnii. ● Vești îmbucurătoare despre judo-ul timișorean. ● La finala pe țară a Campionatului Național de judo (juniori), **Marius Teacă**, din Timișoara a cucerit medalia de aur și titlul de campion național, fiind inclus în lotul olimpic al României. ● **Bogdan Vodă** este numele deținătorului locului III pe țară la Concursul național de judo (copii I și II, individual), care a avut loc la Bușteni. Elev în clasa a V-a la Școala generală nr. 11 din Timișora, Bogdan Vodă a reușit să urce pe podium după numai un an de antrenamente sub îndrumarea profesorului **Ștefan Doncea** deținător al centurii negre 3 DAN. ● La Concursul național de judo pentru copii a fost prezent și ambasadorul Japoniei, **Katsuhiro Ichioka.** Mulțumind conducerii Federației Române de Judo pentru invitația făcută, domnia sa a promis că va acorda tot sprijinul judo-ului românesc, care se bucură de rezultate deosebite pe plan mondial. ● Consemnăm și cîteva informații culturale. ● Între 4—7 iunie a avut loc, la Sala Palatului din București, **ADUNAREA GENERALĂ A UNIUNII ARTIȘTILOR PLASTICI DIN ROMÂNIA.** Din partea filialei Timișoara au participat 27 de membri ai UAP. Pe ordinea de zi a lucrărilor Adunării Generale a plasticienilor s-au aflat : dezbaterea și adoptarea noului statut al U.A.P. din România ; alegerea noii conduceri pe țară a uniunii ; dezbaterea planului de perspectivă. ● Timp de o săptămînă la Srpska Truga (Jugoslavia) s-a desfășurat ediția a XXIX-a a festivităților **„Liparske večeri“** consacrate poetului clasic sîrb **Giura Jakșici** la care a participat un număr mare de poeți, pictori, oameni de teatru, muzicieni. Din România au luat parte scenografele **Emilia Jivanov** (Timișoara) și **Maria Peici** (București). ●

A.P.

Confidențial

Efimița și fotbalul

— Dragă Tudorel Urian, în calitatea ta de cronicar sportiv al revistei „Cuvîntul“, află despre mine că nu mă pricep la fotbal.

— Da ? Nici eu.

— Excelent. Atunci, dacă ar trebui să faci tu „confidențialul“ ăsta, pentru un număr tematic cu sportul, pe cine ți-ai alege drept interlocutor ?

— Pe Coposu, pe Necula Răducanu și pe Ioan Buduca (pentru culoarea paginii, desigur).

— Ce i-ai întreba ?

— Prima întrebare ar fi dacă se pricep la fotbal. A doua, dacă știu să comenteze fotbalul. Dacă ar răspunde negativ, aș continua interviul. Altfel n-ar avea nici un haz.

— Deci să continuăm. Nu te pricepi la fotbal și totuși ești cronicarul sportiv al „Cuvîntului“.

— Absolut normal. La „Cuvîntul“ este o atentă selecție a oamenilor pe rubrici, singurul criteriu în discuție fiind incompetența respectivului în domeniul cu pricina.

— Și totuși, scrii bine.

— Iar absolut normal, din moment ce nu mă pricep. Trebuie să știi că cele mai bune articole sînt făcute de cei care trădează într-un fel sau altul specialitatea. Ei sînt scutiți de clișeele de gîndire și de exprimare ale hiperspecialiștilor.

— Ai fost purtătorul de „Cuvînt“ la semifinala Anderlecht—Dinamo, Cum te-ai simțit ca nespecialist ?

— Întrebarea se referă la „nespecialist în fotbal“ sau la „nespecialist la plecări în Belgia“ ?

— Și, și.

— Ca nespecialist la ieșiri din țară, m-am simțit păcălit. Am cumpărat de la bișnițari dolari cu 135 lei firul, cu care în Belgia puteam face cumpărături consistente. De pildă, numărul de a doua zi din „L'Équipe“, achiziționat de nevoie, ca să aflu cum se scriu numele jucătorilor belgieni. A costat un dolar jumate, deci aproape 200 de lei. Ca nespecialist în fotbal m-am simțit foarte bine, pentru că nu am privit meciul de la masa presei, unde probabil aș fi fost complexat de competența celorlalți, ci din tribună, prin gaura de la un tricolor uriaș, aflat în fața mea.

— Cît a fost scorul ?

— Nu mai rețin. Cred că 1—0 sau 2—1.

— Pentru cine ?

— Oricum, pentru belgieni.

— Să trecem la lucruri mai sigure. Cine cîștigă Cupa mondială ?

— Conform sistemului meu de valori, după care incompetența primează, întrebarea devine inutilă, fiind clar că doar echipa României are șanse reale la titlu. Cu condiția să joace ca în amicalul cu Pisa. De altfel, într-una din cronicile mele am constatat că echipa României pierde constant la echipe de mîna a treia și învinge te miri ce staruri fotbalistice. Cum la Coppa del Mondo nu vor juca echipe de mîna a treia, n-avem cum să nu cîștigăm.

— Ți-ai cam ratat văd, vocația de critic literar. Care e asemănarea sau deosebirea dintre o cronică literară și una sportivă ?

— Asemănarea e că ambele au două file jumate. Și deosebirea, că mult mai ușor privești un meci la televizor decît citești o carte. Uneori însă, meciul de fotbal e mai greu de înțeles.

— Fiindcă intrăm și noi în finală, crezi că după această confidență a ta mă voi bucura de o nouă faultare în careul de o filă dactilo al revistei voastre ? Poate nu știi, acum o lună, un oarecare H. Parcea mi-a dat un brînci grațios în „Amfiteatru“. Ceva de genul „Efimița și privatizarea“. Asta era chiar titlul. Ei bine, m-am ofuscat, ca o Efimiță vîrîtă mereu (de alții) unde nu-i fierbe oala. Ce zici, după tîmpenia asta de interviu (luat ție la sugestia red. nostru șef), o să mă faceți din nou praf ?

— Să-ți fac o ultimă confidență. H. Parcea c'est moi.

Adriana **BABEȚI**

Radioactivitatea în fotbal

Nu, nu veți citi în cele ce urmează despre radioactivitate ca fenomen fizic, deși sfîrșitul lui aprilie a readus în actualitate drama de la Cernobîl; deși — la ora de față — o carte intitulată **Adevărul despre Cernobîl**, semnată de Grigori Medvedev (Editura Albin Michel) face furori în Franța, de pildă; deși despre Dinamo Kiev s-ar putea spune cîteva lucruri în acest sens. Rîndurile ce urmează sînt, de fapt, despre Radio activitate și îl au ca protagonist pe cunoscutul crainic sportiv Nicolae Secoșan, a cărui voce nu mai necesită nici o prezentare. Pretextul unei discuții l-am găsit într-o aniversare: împlinirea a zece ani de la participarea Politehnicii, în premieră, la cupele europene. Dar să nu anticipăm și să o luăm metodic. Apropierea de microfon s-a produs, pentru Nicolae Secoșan, în 1969, cînd, fiind student în ultimul an, a participat la un concurs de crainici sportivi. Primul său meci transmis în direct a fost unul dintre Steaua și Universitatea Craiova. De atunci pînă acum a transmis nu mai puțin de 600 de întîlniri, adică 54 000 de minute în fața microfonului. Mult, puțin? Nu știe. Spune doar: „Ce coincidență, să vorbim chiar acum, iar cifra asta rotundă să se împlinească înaintea calificării Politehnicii în UEFA“. Îl rog să îmi povestească cel mai palpitant episod din viața sa de om de microfon. „S-a întîmplat acum doi ani. Poli avea meci la Brașov într-o sîmbătă. Vineri seara aflu că voi transmite întîlnirea la radio. Imediat, mă urc pe trenul de București dar, ghinion, trenul are trei ore întîrziere și cobor în Gara de Nord pe la 10 dimineața. Sînt disperat, nu am nici o legătură cu Brașovul pentru a ajunge la timp util. Nu am ce face, recurg la serviciile unui particular, un taxiparist cu un Oltcit. Îți închipui ce figură a făcut atunci cînd i-am spus că trebuie să ajung la Brașov pînă la ora unu și jumătate. Omu' a plecat într-o viteză nebună, însă ghinioanele nu s-au sfîrșit. Între Posada și Comarnic a fost un incendiu care, pur și simplu, a blocat autostrada. Au sosit, între timp, pompierii cărora — din nou ghinion ! — li s-a terminat apa, așa că iar am avut de așteptat. Mi s-a părut că trece o eternitate. În fine, am ajuns exact cu un sfert de oră înaintea începerii meciului și totul s-a terminat cu bine. Doar că Poli a pierdut cu 2 - 1“. Uit să întreb cît a costat excursia, dar poate că nici nu are importanță. Ne apropiem de subiectul cel mai frumos de remember: Poli — Glasgow Rangers. Povestește ca un scoțian, cu zgîrcenie, cum a plecat, împreună cu lotul. Era pe 15 septembrie 1980. Avionul a făcut escală la Sofia, n-au coborît din avion, au ajuns la Londra, de unde, cu o cursă — cum ar veni un avion de clasa a doua — au zburat spre Glasgow. Lume amabilă. Superioritate explicabilă. La aeroport, sîntem așteptați de Billy McNeil, antrenorul gazdelor. Problemele au început din momentul în care au aflat că vrem să transmitem meciul la radio; pentru asta trebuia să plătim. Noi nu aveam nici un ban. După ce s-au înduioșat îndeajuns de faptul că sîntem așa cum sîntem de săraci, au plătit ei și așa am putut transmite. La microfon, emoțiile mele au fost mari. Scoțienii au început decis și, în scurtă vreme, scorul era de 2—0. Abia în repriza a doua mi-am mai revenit, la golul lui Monea. Gazdele însă nu s-au pierdut cu firea și erau la fel de încrezătoare în steaua lor. A urmat meciul de la Timișoara, după două săptămîni și știm cu toții ce s-a întîmplat“.

M. T.

Linia de ochire

DRUCKERI SUPORTÎND BIBICI

Druckerul (sau drucărul) există, ca și micul burghez, de cînd lumea. El a asistat și a participat sufletește la confruntarea dintre viteazul Rahan, campionul schimbărilor, și vrăjitorul Handak, apărător al statu-quo-ului constînd într-un comunism primitiv aflat la discreția mirajelor. Atunci s-a semnalat și prima tentativă, reușită, de a trișa în sport, soldată cu moartea revoluționarului și cu menținerea „regimului“.

Mergînd pe firul istoriei, druckerul (numit, desigur, altfel) a palpitat la luptele gladiatorilor, la turniruri, la corride. Treptat, sportul s-a curățat de cruzimi și a devenit un joc, o joacă pură, un fair-play. Din păcate, substratul de violență pe care natura umană îl ascunde izbucnește la soroace cu o mare plăcere a perdiției atît în arenă, cît și în tribună. Noi, cei de astăzi, dăm tîrcoale acestei stări diavolești. În astfel de împrejurări, blîndul drucker a devenit un fanatic, **un fan.** Să nu ne facem iluzii. Bonomia sa a fost întotdeauna aparentă și a mers mînă în mînă cu succesul.

În 1928, cînd **Chinezul** Timișoara a clacat în încercarea de a cîștiga din nou titlul național la fotbal, druckerii (germ. **drücken** „a apăsa, a presa“, dar și germ. **drucken** „a tipări, a imprima“), în majoritate ceferiști, au făcut **presiuni** asupra conducerii și **au susținut** (engl. fr. **supporter** „susținător“) o aripă reformatoare a ei, care a creat marele club profesionist **Ripensia**, primul de acest tip la noi

Ripensia era iubită nu numai la Timișoara, ci chiar și „în toată țara“. De aceea juca de multe ori și cu mare plăcere partide importante la București, unde avea **partizani** ferventi. („Nu-ți dai seama cum știu să iubească miticii !“, îmi spunea lăcrimînd o fostă glorie).

După război, noua putere și-a creat, cum bine știm, echipe privilegiate. Ceilalți, cu elanul și cu doamne-ajută. Sportul (re)-căpăta o pronunțată coloratură politică. Nu e de mirare că rezistența față de un sistem străin a îmbrăcat cele mai ciudate forme. Mi-amintesc (eram copil) că **Politehnica**, noul port-drapel al timișorenilor, avea o galerie înfocată în capitală tocmai împotriva team-urilor „făcute“ s-o reprezinte pe aceasta din urmă și să materializeze politica partidului.

E drept că, fiind vorba de națională, treceam cu toții, din rațiuni patriotice, peste asemenea discriminări afective. Sau din sentiment patriotic peste discriminări dictate de conștiință. Poate să vi se pară că împing lucrurile spre excesivă „politizare“, dar să nu uităm că prima oară s-a strigat „Jos Ceaușescu !“ în noiembrie, anul trecut, la Timișoara, după meciul România — Danemarca.

Și chiar locul ocupat pînă nu de mult de **chibiți** (numit în chip fericit „la porumbei“, doar germ. Kiebitz înseamnă „nagîț“, pasăre moțată, asemănătoare columbei, care „chibițează“ undele mării în așteptarea peștelui), deci acel loc din preajma Operei, atît de important în Revoluție, a devenit agora, un spațiu al dezbaterilor publice și chiar o zonă liberă de comunism.

Dar să nu ne amăgim. La partida „Poli“ — Steaua, prima după alegeri, **bibici** (=nagîți !) nomenclaturiști care au ezitat niște luni să se arate lumii s-au regăsit într-un **vălmășag** euforic : pupat trebună oficială.

Viorel **MARINEASA**

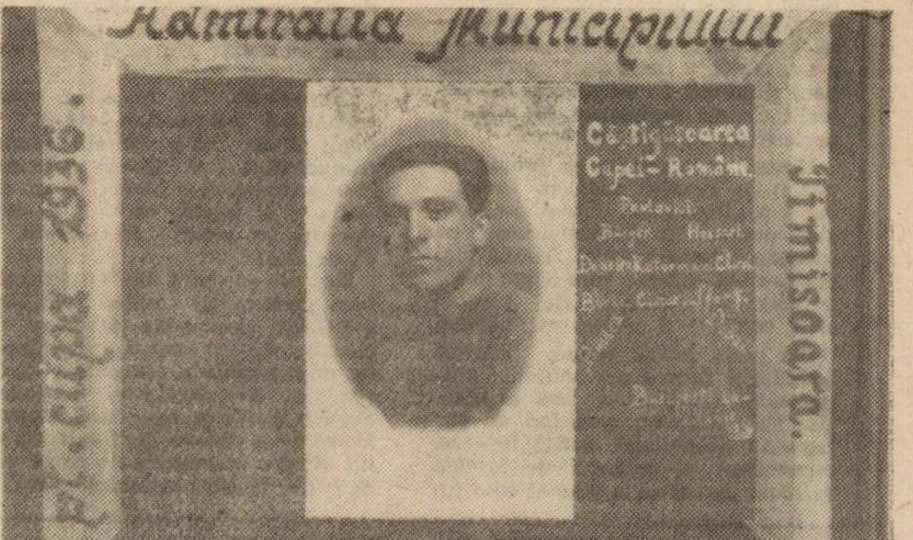

BICICLETA VAN GOGH

În iarna lui '78 cînd am scris vreo treizeci de texte doar despre BICICLETĂ, nu socoteam că fac poezie. Era un orgoliu teribil. Pur și simplu, eram convins că descopăr ceva secret, alchimic în acest interregn nici-motor-nici-făptură pe care l-am numit Bicicleta van Gogh, socotindu-i soneria un soi de ureche a lui Vincent, după ce, pe cealaltă o dăruise arlezienei Rachel, cea din Place Lamartine, Maison de Tolérance Nr. 1. Și, încet, portretul se ițea de după fierăria nevinovată : buza de sus — un ghidon, farul — un papion, lanț... de salbe, albe mănuși, piatră de inel — ochiul de pisică, aripa din spate — o mînă întinsă la sărutat. Alte „coincidențe“ nu au întîrziat să se arate și, de la o vreme, bicicleta a început să însemne 1001 de lucruri. Într-o geografie secretă, vor ancora fantomatice bricuri într-un știut doar de mine Port Bagaj, în cartierul Brooklyn, gemenii Tandem comit o crimă cu o cheie franțuzească, Isabela Farr — soția metafizicianului Chirico — vine dintr-o asemenea spiță, dinamul se îndrăgostește de roata din față și, din timiditate, farul se-nroșește în obraji, florarul Torpedo crește nenufar(uri), din șuruburi înfloresc muguri, un magazin antic (acoperit de lavă) se numește Pompei, o bicicletă își deschide arterele-ventile spre moarte, iar (bi)ciclul se încheie cu o păpădie suflată de vînt în care Lantz, germanicul și Ghydon, grecul, plîng după rusoaica Ossia și Rotha, o roșcată femee rătăcită la Marea Egee.

Făptură euribară, bicicleta este, desigur, un Pegas întors, ce coboară în mare, pentru că :

Hei, priviți bicicleta cum își ține
respirația în roți.

Marcel **TOLCEA**

ÎN CĂUTAREA GLORIEI PIERDUTE

După al doilea război mondial a intervenit o mare (co)ordonare nu numai în viața socială, ci și în lumea sportului. Compartimentare strictă și, în aparență, corectă. Tendințe greu de citit. Ca să fim drepți, la începuturile „democrației populare“ se făcea simțită o încurajare a sporturilor în scopuri propagandistice, pentru a demonstra superioritatea sistemului. (Lăbărțarea agresivă a echipelor puterii a atins punctul maxim în ceaușism.) Conform principiului centralist (ca și modelului sovietic), cluburile studențești se chemau „Știința“, cele muncitorești „Locomotiva“, „Minerul“, „Metalul“ ale cooperației „Progresul“ sau „Avîntul“, cele de la sate „Recolta“, iar reprezentanta M.I. „Dinamo“. Desigur, după stagii și după capricii, centralizarea se mai lăsa fisurată de anumite denumiri păcătuind (pînă la o nouă uniformizare) prin surplus de imaginație (= de împrumut) — „Olimpia“, „Rapid“, „Sport Club“...

Dar imediat după '45 punțile cu interbelicul se mențineau prin „oameni vechi“ prin cîteva resturi de grupări, prin stăruința în memorie a unor situații și a unor locuri, printr-o stare, printr-un duh plutind încă peste naturile receptive. Așa se explică faptul că-n '48 mai ieșea campioană la fotbal juniori „Ripensia“, ceea ce înseamnă că exista o dorință naivă și orgolioasă de a opri „istoricitatea trădării“.

Oficialitățile gîndeau însă altfel. Treburile sportului au fost preluate de Confederația Generală a Muncii. S-a impus desființarea unor echipe. Așa s-a întîmplat cu „Carmen“ București, cea mai puternică formație românească din perioada imediat următoare războiului, sponsorizată (am zice astăzi) de industriașul Mociornița și considerată brusc „echipă reacționară“. Jucătorii s-au răspîndit care încotro. IOSIF KOVACS avea o promisiune tentantă. Pe bazele echipei „Ciocanul“ (ce fusese susținută de Kauffmann, regele exportului de întraripate, și de Zauber, regele materialelor sportive) se clădea „Dinamo“: i s-a oferit o însemnată sumă de bani și gradul de maior. Dar cel poreclit Copec, timișorean de origine, preferă să se întoarcă acasă.

Kovacs se afirmase ca junior, pe postul de centru half, în echipa mare a „Ripensiei“, într-o perioadă cînd aceasta își dăduse drumul pe toboganul anonimatului. Totuși mai rămăseseră oameni care știau totul în jocul cu mingea. „Hai, copile! Așa, copile!“ îi ziceau cei bătrîni.

Nu peste multă vreme, centrul fotbalului nostru s-a mutat, surprinzător, în Oltenia. Iată explicația: F.C. Craiova, profitînd de patronajul colonelului Aurel Ionescu, comandant al corpului de armată rezident în Bănie, a adunat cam jumătate din ceea ce avea România în materie, jumătate zicem, deoare- Era anul 1939 și izbucnise războiul. ce cealaltă jumătate a fost adjudecată de C.F.R. Turnu Severin, pe care o dirija inginerul Curcudache, director al marilor ateliere feroviare de importanță strategică, persoană cu autoritate deplină în ce privește mobilizarea pe loc. Veți spune că astfel fotbaliștii au fost sustrași frontului, și nu greșiți. Realitatea-i că se simțea nevoia și a unui pic de uitare de sine și cum s-o obții dacă nu prin spectacol? Kovacs crede că, în ciuda tuturor amenințărilor, a fost o perioadă frumoasă, pentru că oltenii au arătat un nemaiîntîlnit atașament față de jucători — asta te determina să-ți dai tot sufletul în teren. Nici urmă de discriminare (deși povara Dictatului se instalase peste țară) față de „ungureni“, așa că, la cîte o agapă în parcul Bibescu, lăutarii își permiteau să cînte un ceardaș la urechea lui Alexandru Mary din Cîmpia-Turzii. Și cum să uiți Tîrgul-de-afară din Slatina ori miuțele cu sătenii din Celeni, pe terenuri improvizate între orezăriile lui Puiu Pleșa, cel ce suporta angaralele ținînd de cantonamente. Să fi fost o prevestire a minunatului spirit ce a făcut posibilă „Universitatea“ Craiova?

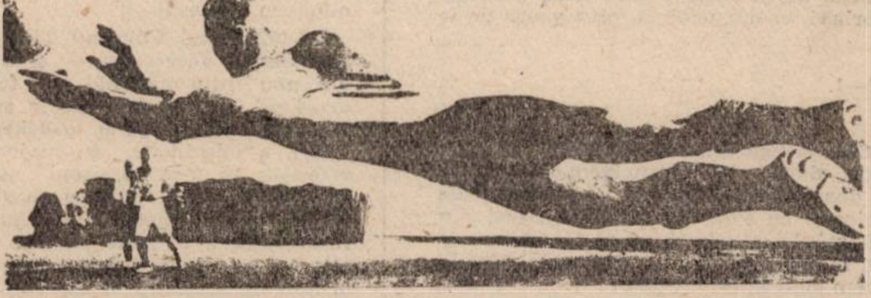

A. Deineka — „Portarul“

(Paranteză: Tot în epoca totalitarismului antonescian, cuiva i-a venit ideea să-i schimbe numele traducîndu-l — Kovacs = Fieraru. N-a acceptat. S-a recurs la un paliativ — a trecut, formal, la ortodoxism, cu botezul de rigoare. La 21 de ani.)

Dar să revenim în '47. Războiul rece de-abia își mijea colțișorii. F.S.G.T., sindicatele franceze dominate de comuniști, organizează un minicampionat european. Cei din Est vin cu veritabile naționale, vesticii aduc echipe de amatori. România a pierdut în finală cu sîrbii. (Copec pomenește de micul port Séte din Golful Lyonului — nu îndrăzneai să te plimbi pe plajă teama minelor neexplodate.)

Însă momentul vieții avea să fie participarea la Jocurile Olimpice din Finlanda, în 1952. Înainte a fost stagiul de o lună de zile în U.R.S.S. Plini de ambiție, rușii își convocaseră pe rînd sateliții, vrînd să le fure tehnica și tactica. Își făcuseră niște baze sportive de speriat, exact așa cum apăreau în toată splendoarea producțiilor „Mosfilm“ (de revizionat pelicula „Centrul înaintaș“!): cabine individuale, săli de ortopedie, de masaj, covoare persane, fotolii, marmură, fresce.

Iar am deviat. La J.O. sorții ne-au scos în cale din primul tur Ungaria, cea mai tare echipă din lume la acea dată. Se punea pur și simplu, problema să pierdem onorabil, căci ungurii nu glumeau, chiar se nărăviseră să bată la scor, ridiculizîndu-și adversarii. (După ce, într-adevăr, au cîștigat titlul olimpic, în anul următor administrau englezilor prima bătaie pe Wembley, apoi au zburdat prin Campionatul Mondial din Elveția, dar finala aveau s-o piardă, din inabilitate și, poate, din infatuare, în fața Germaniei Occidentale, aceeași pe care o zdrobiseră în preliminarii cu 8 : 3.)

Prea multe paranteze. Trebuie să descriem cîteva faze din acea înfrîngere istorică. Românii au trecut pe lîngă o senzațională performanță (se pare că figura nu era nouă!. În minutul 7, Voinescu degajează lung, Ozon îl depășește în săritură pe Lorant, prelungind la Paraschiva, acesta trece de Grosits ieșit din poartă și, în loc să intre cu mingea în plasă, preferă șutul, care nimerește (ați ghicit) bara. Apoi la o minge înaltă, Copec sare simultan la cap cu Kocsis și Puskas. Se alege cu capul spart. I se aplică patru copci. Dar, între timp, ungurii marchează. Reintră în joc și nimeni nu mai îndrăznește să se pună cu el. Continuă să agațe toate mingile, ori că vin pe sus, ori pe jos. Szepesi urlă în microfon: „Kulacs“. Adică scaiul. Totuși, ungurii mai înscriu o dată. Suru reduce din scor, după o combinație Kovacs — Călinoiu. Egalarea plutește în aer. Spicherul Radu Urziceanu chiar o anunță, cu toate că fusese un „gol turcesc“. După aceea se sfiește să rectifice, preferă să dea vina pe arbitrul Latașev, care, de fapt, a condus corect.

L-am cunoscut pe Iosif Kovacs prin mijlocirea lui **Ilie Gârleanu.** Ce legătură să fie între ei? Deși ultimul e cu zece ani mai tînăr, au stat față în față pe teren. Dar și de aceeași parte a baricadei, în selecționata Timișorii.

În ce-l privește pe nea Ilie, l-am văzut prima oară pe cînd eram copil prin '54. Ai noștri jucau cu Djurgardens, o echipă suedeză, a doua din campionatul lor, avîndu-l ca extremă stîngă pe internaționalulSanders. Venisem special pentru meci dintr-un mic tîrg al Banatului și spectacolul la care asistam mi se părea incredibil. De la început l-am iubit pe nea Ilie, pentru că alerga tare și parcă zîmbind. Și mulțimea ziceai că se electrizează cînd mingea ajungea la el, și nu puteai decît să te aștepți la lucruri minunate: o centrare ca la carte sau un șut care să găurească plasa. Se mai întîmpla și ca balonul să zboare departe de poartă, dar și atunci era frumos, de-abia era recuperat, spre hazul tuturor, dintr-un butoi cu var de pe margine sau din brațele vreunui tip care se cam întrecuse cu gustatul monopolului. După un an sau doi, mătușa-mea avea să mă aducă la sfîrșitul unei partide, printre idolii mei, ale căror nume le scandam cu drag: Gârleanu — Cioseseu — Dinulescu — Lereter — Boroș. Ceilalți nu m-au băgat în seamă însă nea Ilie, cel mai simpatic și cel mai vesel, m-a strîns la piept. De atunci am rămas prieteni. Aveam să aflu că, înainte de a se face fotbalist, a fost campion național la fugă; că a jucat pe Népstadion, unde ai noștri au smuls gazdelor titlul de campioni mondiali universitari; că a revenit pe aceeași arenă ca să înfrunte echipa mare a Ungariei, iar eu mă extaziam la vederea pozei cu Grosits plonjînd la picioarele lui. Am plîns cu lacrimi de crocodil cînd Știința“ a pierdut titlul la golaveraj, capotînd în fața „Progresului“ București (1—7!). Pentru ca peste o săptămînă să exult cînd avea să cîștige Cupa României.

M-am bucurat cînd ai mei au decis să se mute la Timișoara, cu gîndul la spectacolele fotbalistice duminicale. Dar în acel an „Știința“ avea să cadă în catacombele diviziei B

Viorel MARINEASA

„PROCESUL TITRAȚILOR“

„S-au împrăștiat ca puii de potîrniche“

Președintele completului de judecată: Ce-ați înțeles, că trebuie să trageți sau nu?

Inculpatul Bălan: Domnule președinte, vă spun foarte sincer, eu n-aș fi tras în oameni. Eu n-aș fi tras, chiar dacă (Ceaușescu) mi-ar fi dat dispoziție (...). Eu n-am fost de acord cu aceste măsuri, chiar dacă se mai devasta. În concepția mea, în discuțiile cu colaboratorii, cu Popescu, a fost să nu se tragă. Nu se întîmpla, dacă nu veneau generalii, care au dat ordin să se tragă. (...) Nu pot să afirm la ce oră a început să se tragă. Am auzit că, în 17 decembrie, căpitanul Joițoiu a tras primul foc de armă în Piața Libertății (...). După teleconferință, am auzit că se trage în oraș. Și ne întrebam ce se întîmplă de se trage. Se spunea că sînt focuri de intimidare, cartușe oarbe. Atunci am auzit că se trage și cu trasoare. Nu știam dacă sînt mortale sau nu. N-am satisfăcut stagiul militar.

Președintele: Și, în această situație, dumneavoastră n-ați intervenit?

Bălan: N-am avut la cine să intervin.

Președintele: Oricum, erați, ca să zic așa, tatăl județului.

Bălan: Mă rog, e o lipsă a mea.

Președintele: Dar ceilalți?

Bălan. N-a intervenit nimeni.

Președintele: Știți ce se întîmplă? O constatare pe care trebuie s-o facem de fiecare dată: toată lumea fuge de răspundere. Și totuși, oamenii au murit, au fost răniți. Se vrea să se acrediteze ideea că vinovații numărul 1 sînt oamenii care au ieșit în stradă.

Bălan: Se putea evita să nu fie împușcați.

Președintele: Fiecare dintre noi avem o conștiință. Ea este judecătorul nostru suprem. Dacă nici în fața conștiinței noastre nu sîntem în stare să ne stabilim responsabilitățile, atunci nu știu ce să mai spun... (...) De ce nu i-ați spus lui Ceaușescu că nu e nevoie să se tragă în oameni? De teama lui? De teamă că o să pierdeți scaunul? (...) Vă supuneați orbește ordinelor lui?

Bălan: Din moment ce au fost trimiși prim-adjuncți ai ministrului apărării, eu nu mai aveam ce să fac. (...) Eu nu am executat nici un ordin în legătură cu reprimarea demonstranților.

Președintele: Cum rămîne cu afirmația că nu s-a constituit, la comitetul județean de partid, nici un fel de comandament?

Bălan: N-a fost nici un fel de comandament.

Președintele: Înainte de sosirea lui Coman, s-au constituit dispozitive de luptă și apărare?

Bălan: Nu cunosc. (...) Referitor la discuția avută, către miezul nopții, cu Nicu Ceaușescu. Mi-a dat vreo 15—20 de telefoane. Era într-o stare de ebrietate avansată. Nu i-am cerut nici un fel de gaze lacrimogene. Nu știu cum au ajuns aici.

(Notă 1: În instanță, Nicu a declarat că grenadele lacrimogene i-au fost cerute, insistent, de Bălan. Pe cine să mai credem? Vorba cuiva: „Nu mai merg la proces, deoarece mă apucă durerea de dinți de atîtea minciuni cîte ies din gura inculpaților!“).

Bălan: La ședința cu activul de partid (luni, 18 dec. n.n.), n-am discutat decît probleme de producție (...), buna organizare a producției, probleme de comerț, repararea magazinelor, transporturi urbane, necesitatea ca oamenii să nu se mai dedea la acte de violență.

Președintele: Despre, printre altele, listele cu arestați n-ați vorbit?

Bălan: Nu-mi amintesc să se fi vorbit despre asta. Nu aveam de unde să știm.

DE REȚINUT (Cf. Bălan Radu)

— Coman l-a certat pe Gușe: cum de și-a permis, în numele lui, să cea-

ET IN ITALIA EGO!

În avion, A. își trece de cîteva ori mîna prin chica optzecistă, se ciupește de nas și pomenește de Dumnezeul literelor române. Crede crîncen că „insul-dop" de pe rîndul din stînga ar fi nea' Jenică B. (nu se va adeveri!). Să nu scot băiatul din priză, zic, și cu un gest diafan îi îndrept privirile către fundalul tărtăreței. Și pe cine-mi zări? Falstaff-ul Balcanilor, mai hotărît ca niciodată să îngroape Mondialul sub o tonă de metafore. Obișnuiții unor atari gale finale, plus TVR-ul (adică C.Ț. și tripleta funestă), plus haitele de tineri gazetari colțoși. A., T., M. și subsemnatul mizăm pe cartea separatismului, promițînd, cu voci sugrumate, că le vom da clasă ăstora, dacă hazardul nu ne va surprinde cu garda deschisă.

REQUIEM PENTRU LUMEA A III-A

8 iunie, Milano, stadionul „San Siro". Uvertura se prelungește. T. încearcă să facă o legătură între răcnetele trioului Pavarotti — Domingo — Casals și ceea ce se va consuma pe terenurile de fotbal ale peninsulei. Nu reușește. „San Siro" e cazanul care fierbe cu zgomot și furie înainte ca miile de figuranți să se fi retras.

Léger — „Cei patru cicliști"

La centrul de presă, lumea își face încălzirea. Se schimbă tachinării și se cheltuiesc spirite în contul antrenorului brazilian Lazaroni, pus la zid în cotidienele Bulevardului Paulista, cît și pe seama bățoșeniei arbitrului suedez Frederiksson, pe care sorții l-au desemnat să conducă o întîlnire exotică, precum cea de azi.

Dimitri Millionis, trimisul lui „For ton spor" (Atena) îmi pasează binoclul. Mareea alb-albastră, privită de aproape, dă fiori. Zeci de fiice ale pampasului dansează furibund în fața tribunei oficiale. Încremeniți, pressarii se gîndesc la același lucru...

„Gazetta dello Sport" și „Stampa" vehiculează în avancronicile lor ideea unei posibile surprize. De la primele schimburi de pase, T. dă verdictul: guerilla cameruneză n-are nici o șansă în fața rețelei mediane atroce, concepută de Bilardo: cu Basvaldo, Troglio și Calderon — mecanism perfect, căruia i se alătură, disciplinat, Maradona. La 2-0 pentru argentinieni, Kunde și Onona par statuete de abanos. Diegitto dă semnalul încetării vînătorii de antilope: 3-0. Debutul Coppei del Mondo s-a făcut, ca niciodată, fără menajamente.

PENTRU ROMÂNIA, GOLUL VINE ÎNTOTDEAUNA DE PE STÎNGA

9 iunie, Bari. Mezzogiorno-ul. Cadru firesc pentru camparea grupării conaționalilor noștri, făcută într-un climat de promiscuu tête-à-tête, cu bătăi reciproce pe burtă. M., produs de clasă al acestei stări de spirit (după atîta împerechiere și împreunare...) citește ancheta săptămînalului francez „l'Express" cu tema „Suporteri și gazetari". Autorul, Jean-Luc Fromentin, notează în ce ne privește: „nefiind posesorul unui registru melodic bogat, suporterul român recurge la onomatopee pe care le știe modula ca nimeni altul. Își alintă jucătorii (Roti, Ando, Cami, Silvică) sau îi înjură gros, fără a face o dramă din asta. Se descurcă în orice situație și dă dovadă de toleranță și ironie, cînd favoritul său procedează la fel".

Deci fanii naționalei, cu diplome de revoluționari în buzunar, umplu tribunele stadionului „Della Vittoria" (din Bari). Meciul nostru cu U.R.S.S.-ul e concurat de cel al Italiei cu Austria, pentru care s-au instalat ecrane uriașe de televiziune în piețele peninsulei..

Avem neșansa de a sta chiar în fața celor de la TVR. Și nu comentează C.Ț., ci triada (I.S., D.G. și C.P.). TOȚI! Într-un stil care se vrea à la brasiliene. Vine și „fatalul minut șaptisprezece" (I.S.). Lăcătuș pierde, recuperează Egnatovici, preia Zavarov, iar Protasov, lansat, marchează („total inestetic, dar punctează, totuși" — D.G.). Explozie de fericire în tribune. „De unde atîția ruși?" se întreabă T. Ne dumirim repede: Vialli deschisese scorul la Roma. Ienei nu mai are ce pierde. Îl trece la mijloc pe Gică Popescu („asta era, domnule", mugi Falstaff). Timofte avansînd pe extrema stîngă, acolo unde Kuznețov nu e în apele lui.

„Pentru România, golul vine întotdeauna de pe stînga" („Politika i sport"). Dezinhibat, Timofte se infiltrează și îi servește decisiv pe Răducoiu și Lăcătuș (2:1). R.A.I.-ul reia și reia golul lui De Napoli (o superbă foarfecă) pe muzica lui Strauss...

Avalanșă de meciuri, declarații, speculații, scandaluri pe care T. crede că le-ar putea valorifica într-un soi de metacronică de fotbal. Egalul dintre S.U.A. și Cehoslovacia e privit de „Il Messagero" ca „sfîrșitul meritat al fotbalului"; supliciul Suediei (1-4 cu Brazilia), ca „o topire a ghețarului", iar victoria Irlandei în fața Angliei (1-0), ca o „ofensă adusă demnității naționale" („The Guardian"). Poate că istoria va înregistra și fotoreportajul unei fițuici din Bari — **Românii deplasîndu-se spre Napoli. Care cu ce poate**. Grabă generală la întîlnirea cu Argentina.

MERGEM MAI DEPARTE

19 iunie, Napoli. „Este penibil să vezi două formații latine jucînd la mica înțelegere", spunea comentatorul lui T.F.1, „fiindcă nu există nici măcar minima decență a prafului aruncat elegant în ochii lumii". Maradona excelează în fente și pase laterale (el va fi înlocuit în minutul 25!). Hagi îl imită în jumătatea noastră. Cami joacă tot meciul. O jumătate de țară adoarme în fața televizoarelor. La radio, C.C.T. e cumplit, cerînd înfierarea defetismului. Cronicarii „Gazetei sporturilor", după primele cinci minute ale partidei, au purces la redactarea articolelor care încep cu „Bravo, băieți!", sfîrșind cu îndemnuri la calm, luciditate, vigilență. R.C.C. invită o tînă argentiniancă la o promenadă nocturnă pe Via Garibaldi și, firește, pe cheiul Santa Lucia. În momentul în care scoțianul George Smith a fluierat sfîrșitul partidei, în teren ploua cu roșii, cutii și sticle. România trecuse în faza optimilor.

ORICUM, A FOST PREA MULT

3 iulie, Napoli. A. selectează din mormanul de însemnări, declarații, tăieturi din ziare. Notează rezultatele de pînă acum, gîndindu-se la box-office. **Optimi** — România — Columbia (2-1), S.U.A. — Scoția (0-3), Brazilia — Belgia (1-0), R.F.G. — Olanda (4-3), Anglia — Argentina (1-2), Italia — Belgia (3-1), Uruguay — Iugoslavia (2-0), Irlanda — Spania (3-2). **Sferturi** — Brazilia — Uruguay (4-2), Argentina — Italia (6-7), Scoția — R.F.G. (3-2), România — Irlanda (4-1).

La ora asta se cunosc semifinalele: Italia — Brazilia și Scoția — România.

Presa română și-a triplat numărul oamenilor. Au sosit provincialii, particularii. Ministerele sportului, culturii, telecomunicațiilor, agriculturii sînt prezente în păr. E anunțată sosirea ministrului de Interne și, se șoptește, a ... Președintele Italiei, Francesco Cossiga, și-a suspendat activitățile din ultima săptămînă. Brazilienii au aici toată spuma societății. Ca măsură de austeritate, Andy Roxburg, antrenorul scoțienilor, a decis reducerea rației de bere cu 10 la sută.

Delaunay — „Alergătorii"

Iarăși Napoli. TVR anunță, cu vocea gravă a lui P.P., că scoțienii au lăsat la intrările stadionului Sao Paolo 15 327 sticle de whisky. Apoi, tot dumnealui, cu ochii în obiectiv: „Colectivul fabricii de pompe din Tecuci e alături de voi, băieți!"

Marchează Strachan la trei secunde după constatarea lui E.V.G. („Baricada"); „jucăm împotriva unei formații pe jumătate beată". La Torino, Branco, Bebeto și Careca aruncă Italia în agonie: (3-0). Strachan, McCoist, McLeish ne trimit la culcare (4-0). Pe ecranele televizoarelor stăruie imaginea unei sticle de whisky aruncate lîngă intrarea spre vestiare.

Carol SEBESTYÉN

---

ră trupe de la Caracal sau de la Arad ?!

— În seara zilei de 18 decembrie, l-am auzit pe generalul Chițac spunînd : „Am aruncat cîteva grenade lacrimogene la Catedrală și copiii s-au împrăștiat ca puii de potîrniche !"

(Notă II : Generalul Chițac a spus pe un anumit ton cele de mai sus, fiind foarte satisfăcut de izbîndă. Inculpatul Bălan a omis să menționeze un fapt extrem de grav : s-a tras, fără somație, în acei copii, cei 70 de copii adunați, cu tricolorul lor însîngerat, pe treptele Catedralei. S-a tras din mai multe locuri, cu diferite tipuri de arme)

— Marți, (19 dec.) generalul Stănculescu s-a internat în spital.

„ADEVĂRATA" REVOLUȚIE

După opiniile inculpatului Bălan Radu, „în Timișoara, începînd de luni, s-au pus bazele organizării adevăratei revoluții. Marți, în întreprinderi. Miercuri, au ieșit. Ei au făcut revoluția nu cei de sîmbătă și duminică".

(Notă III : E cert că Revolta a preceda Revoluția. Dar, continuînd să mistifice, inculpatul își permite să-i pună sub semnul derizoriului pe unii din cei mai curajoși oameni ai acestui oraș. Să-i ignore pe morții și pe răniții noștri).

MOMENTUL ELBA (19 decembrie)

Inculpatul Bălan rememorează : Marți m-au sunat de la ELBA că oamenii au ieșit în piața uzinală și că vor să stea de vorbă cu mine. M-am dus acolo, ei s-au dat la o parte, m-au aplaudat. M-am urcat pe un butoi și am început să dialoghez. Cereau carne, butelii, revendicări mai mărunte. Cereau să nu intre armata în fabrică. Să se retragă din jurul fabricii. din oraș. 15—20 de tineri, urcați pe o platformă de camion, strigau „Jos Ceaușescu !" Pentru prima oară am auzit asta. Chiar cînd le promiteam că nu va mai veni armata, au venit două TAB-uri. Vă dați seama ce au început să spună oamenii. M-am dus în cea mai apropiată secție, am dat telefon : „Eu am venit aici să dialoghez și voi ați trimis armata ? !" Coman mi-a zis : „Armata nu e treaba ta !" Cînd m-am întors, TAB-urile nu mai erau. Am dialogat din nou. Oamenii aveau adversitate față de director. Demonstrația căpăta un caracter anticeaușist. M-am întors la județ. I-am spus lui Coman că nu mai este cazul să se trimită armata. El m-a îndemnat : „Du-te înapoi și dialoghează !" M-am dus. Cînd am ajuns, la poarta din spate s-a auzit o rafală. S-a tras dintr-un TAB și a fost rănită o femeie (...) Oamenii nu mai m-au primit cu aceleași sentimente prietenești.

K.O.

În general, conform celor relatate în fața completului de judecată, rezultă că inculpatul Bălan Radu nu prea știe de ce s-a tras în revoltați. cînd s-a tras, cine a ordonat să se tragă, ce-a făcut armata, ce-a făcut securitatea și miliția (mai ales securitatea nu știe ce a făcut). A repetat, de mai multe ori, că el nu a fost de acord să se tragă. Tot timpul nu a fost de acord. Prefera dialogul, nu gloanțele. O intervenție promptă a inculpatului Coman Ion lămurește, însă, „opoziția" fostului prim-secretar al județului Timiș.

Coman : A spus cuiva că nu este de acord să se tragă ?

Bălan : Nu am spus nimănui.

TACTICA INCULPATULUI (INCULPAȚILOR)

— În zilele de 16—17 decembrie, la Timișoara au fost dezordini provocate de „vandali" și de „huligani". Împotriva lor s-a acționat legal, arestîndu-se spărgătorii și incendiatorii de magazine, cu concursul organelor competente, în fruntea cărora s-a aflat adjunctul ministrului justiției — Gh. Diaconescu.

— Măsurile extreme (deschiderea focului) au fost luate, în urma ordinului dat de Ceaușescu, de generalii din M.Ap.N. și M.I. care au venit la Timișoara și au acționat peste capul autorităților locale, cărora nu le-a adus la cunoștință (nu le-a raportat) scopul și rezultatul acțiunilor întreprinse, așa încît generalii trebuie să răspundă, individual, pentru consecințele ordinelor date.

— În 19—20 decembrie, cînd au avut loc demonstrații organizate ale muncitorilor, inculpații au determinat încetarea focului și retragerea forțelor armate în cazarme, inculpații riscîndu-și, astfel, libertatea și chiar viața

Dar, pentru că, am mai spus, țelul oricărui inculpat este acela de a se disculpa, înțelegem eforturile vizibile (și conjugate) ale celor trei foști ștabi de partid de a ieși basma curată. Nădăjduim, însă, că onorata instanță nu se va lăsa amăgită.

Iosif COSTINAȘ

Arcul şi arta uitării de sine

Poate în nici un alt teritoriu nu ne simţim atît de diferiţi, de altfel faţă de Extremul Orient, ca în sport. Şi anume, în înţelegerea tradiţională a relaţiei corp-spirit ca sport, pînă la identificarea acestuia cu Tradiţia însăşi. Artă, ştiinţă şi tehnică deopotrivă, tragerea cu arcul este mult mai mult decît un străvechi exerciţiu fizic extrem-oriental. Din perspectivă Zen, ea este o cale a desăvîrşirii. Pe acest traiect porneşte, asemeni săgeţii din arc (ţintă, săgeată, arc şi arcaş deopotrivă), gînditorul german E. Herrigel. Ani îndelungi de iniţiere în Japonia, şi rezultatul lor — o carte obligatorie în orice bibliografie : Zen în Arta cavalerească a Tragerii cu Arcul. **I se adaugă notele postume, intitulate** Calea Zen. **Prima, din care traducem cîteva pasaje de început, este prefaţată de unul din cei mai mari specialişti Zen, maestrul Daisets T. Suzuki, autor, între altele, al celebrei serii de** Eseuri despre Budismul Zen.

Daisets T. Suzuki

PREFAŢĂ

Una din trăsăturile cele mai uimitoare în exerciţiul tragerii cu arcul, ca de altfel în toate artele studiate în Japonia şi, probabil, în restul ţărilor din Extremul Orient — este faptul că aceste arte nu sînt practicate pentru simple scopuri utilitare sau pentru desfătări exclusiv estetice ; ele sînt înţelese ca un mijloc de formare a mentalului, mai mult chiar, un mijloc de a-i media mentalului contactul cu o realitate ultimă. De aceea, trăgătorul cu arcul nu îşi propune doar să nimerească ţinta ; spadasinul nu mînuieşte spada doar pentru a-şi învinge adversarul ; dansatorul nu dansează doar pentru a executa cu propriul corp anumite mişcări ritmate. Întîi de toate, mentalul trebuie să intre în rezonanţă cu Inconştientul.

Dacă vrem într-adevăr să stăpînim o artă, cunoştinţele tehnice nu sînt suficiente. Trebuie să trecem dincolo de tehnică, astfel încît arta respectivă să devină „o artă fără artificiu", care să-şi aibă rădăcinile în Inconştient.

În cazul tragerii cu arcul, cel care trimite şi cel care primeşte săgeata nu mai sînt două entităţi opuse, ci una şi aceeaşi realitate. Arcaşul nu se mai consideră o fiinţă încordată să atingă centrul ţintei din faţa lui. Iar această stare nu se dobîndeşte decît dacă arcaşul, perfect golit şi eliberat de ego-ul său, aspiră spre perfecţionarea îndemînării tehnice (deşi această îndemînare presupune ceva total diferit, pe care nu-l poate transmite nici un studiu metodic al tragerii cu arcul).

Acest ceva cu totul aparte se numeşte **satori.** E intuiţia, dar fundamental diferită de intuiţia comună ; aş numi-o intuiţie **prajnică.** Am putea traduce acest **prajna** prin înţelepciune transcendentală, dar nu ar fi acoperite astfel toate nuanţele de sens, căci **prajna** este o intuiţie care percepe deopotrivă totalitatea şi individualitatea lucrurilor. O intuiţie care, fără vreo mediere anume, afirmă că zero este infinitul şi că infinitul este zero. Fără ca aceasta să constituie o indicaţie simbolică sau matematică, ci un fapt de experienţă, rezultat al unei percepţii directe. Psihologic vorbind **satori** e deci o depăşire a limitelor ego-ului ; logic — o sinteză a afirmaţiei şi a negaţiei ; metafizic — înţelegerea prin intuiţie a faptului că devenirea e fiinţa, iar fiinţa — devenirea.

Diferenţa cea mai puternică între Zen şi toate celelalte învăţături religioase, filosofice şi mistice este că Zen-ul conţine ceva anume care îl ţine departe de scena unde se desfăşoară tot ce e sordid şi zbuciumat în lume, fără ca, practicîndu-l, să vă determine să ieşiţi vreodată din concretul vieţii noastre cotidiene.

Tocmai acest lucru ne conduce spre legătura dintre Zen şi tragerea cu arcul — ori alte arte, cum ar fi scrima, aranjarea florilor, ceremonialul ceaiului, dansul, artele frumoase.

Zen-ul este „spiritul tuturor zilelor", aşa cum l-a definit Ma-tso[1], iar acest „spirit al tuturor zilelor" nu e altceva decît „a dormi atunci cînd ţi-e somn, a mînca atunci cînd ţi-e foame". Din momentul în care reflectăm, deliberăm, conceptualizăm, inconştientul originar se pierde şi se interpune gîndirea. Atunci cînd mîncăm, nu mai mîncăm, şi nici nu dormim pur şi simplu cînd dormim. Săgeata a ţîşnit din coardă, dar ea nu zboară direct spre ţintă, şi nici ţinta nu se mai află acolo unde este. Intervine calculul — un calcul fals. Confuzia strecurată în spiritul arcaşului se transpune în toate simţurile şi în toate domeniile.

Omul e, fireşte, o trestie gînditoare, dar cele mai mari făptuiri ale sale apar atunci cînd el nu gîndeşte, şi nici calculează. Trebuie să redevenim „asemănători copiilor", prin ani îndelungaţi de exersare în arta uitării de sine. Atunci cînd aceasta a a devenit realitate, omul gîndeşte şi totuşi nu gîndeşte. El gîndeşte asemeni unei ploi scurte şi repezi care cade din cer ; asemeni valurilor care se sfarmă în ocean ; asemeni stelelor care luminează în noapte ; asemeni frunzişului verde înmugurit în pacea adierii. De fapt, el, omul care gîndeşte, este ploaia, oceanul, stelele, frunzişul.

Atunci cînd un om a atins această stare de perfecţionare „spirituală", el este un artist Zen al vieţii. El nu are nevoie, precum pictorul, de pînze, peneluri şi culori. Nu are nevoie, precum arcaşul, de arc, săgeată, ţintă şi celelalte. Are propriile mîini, corpul, capul şi tot restul. Viaţa sa de Zen se exprimă cu ajutorul acestor „instrumente", importante pentru manifestarea lui. Mîinile şi picioarele sînt penelurile ; întregul univers e pînza pe care îşi pictează viaţa timp de 70, 80 sau chiar 90 de ani. Acest tablou se numeşte „istoria".

Hôyen de Gosozen[2] spunea : „Iată un om care a turnat golul din spaţiu într-o foaie de hîrtie, valurile oceanului într-o călimară şi muntele Sumeru într-un penel, scriind aceste cinci caractere : **so-shi-sai-rai-i.**[3] Îmi întind **zagu**[4] în faţa lui şi mă închin".

Ne putem desigur întreba ce semnificaţie are acest mod fantastic de a scrie şi de ce anume autorul său, îndeplinind o asemenea faptă, e demn de un nesfîrşit respect. Probabil că un maestru Zen ar răspunde : „Eu mănînc atunci cînd mi-e foame şi dorm atunci cînd mi-e somn". Dacă spiritul său e aplecat spre natură, ar putea răspunde şi aşa : „Ieri era frumos, iar azi plouă". Dar pentru cititor, întrebarea poate continua să se pună : „Unde este arcaşul ?"

În această admirabilă cărţulie, domnul Herrigel, filosof german care a venit în Japonia şi s-a consacrat tragerii cu arcul pentru a ajunge să înţeleagă Zen-ul, şi-a transformat propria experienţă într-o povestire menită să ne limpezească. Cititorul occidental va întîlni un mod de exprimare mai puţin ciudat şi mai familiar în abordarea acestei experienţe orientale oarecum inaccesibile.

mai, 1953

1). În japoneză, Baso. Mort în 788

2). Mort în 1104

3). Aceste cinci caractere înseamnă în chineză, traduse literalmente : „Raţiunea pentru care întîiul patriarh a venit din Apus (India)" Apare ca temă frecventă în **mondo (v. D. T. Suzuki, Eseuri despre Budismul Zen,** vol. I, pp. 302 sq). E interogaţia fundamentală în Zen. Atunci cînd a fost înţeleasă, Zen e corpul nostru.

4). **Zagu** este unul din accesoriile călugărului Zen. Acesta îl întinde pe jos de cînd i se închină lui Buda sau maestrului său.

E. Herrigel

ZEN

în arta cavalerească a tragerii cu arcul

A incerca să stabileşti o paralelă intre tragerea cu arcul şi Zen (orice imagine ne-am face despre aceasta), trebuie să pară, la prima vedere, o intolerabilă depreciere a Zen-ului.

Oricît de inţelegători am fi şi chiar dacă am califica drept artă practica tragerii cu arcul, cei mai mulţi nu ar vedea in arta aceasta decît o performanţă cu caracter pur sportiv.

Cititorul va aştepta deci să afle aici despre uluitoarele fapte ale maeştrilor arcaşi japonezi, privilegiaţi ai unei tradiţii venerabile şi neîntrerupte în minuirea arcului şi a săgeţii.

Doar de cîteva generaţii, Extremul Orient şi-a inlocuit vechile mijloace de luptă prin armament modern. Şi totuşi, practica celor dintîi nu a dispărut, ci dimpotrivă, s-a perpetuat, interesînd cercuri din ce în ce mai largi.

Să ne aşteptăm atunci la o descriere a modului în care se practică în zilele noastre tirul cu arcul ca sport naţional in Japonia ? Nimic nu ar fi mai departe de realitate.

Pentru japonez, tragerea cu arcul in sens tradiţional — fie că e apreciat ca artă şi venerat ca moştenire a trecutului —, nu e un sport, ci practica unui cult, oricît de ciudat ar putea să ne pară acest lucru la prima vedere. Japonezul înţelege arta tragerii cu arcul nu ca pe o capacitate sportivă dobîndită printr-un antrenament fizic progresiv, ci drept o forţă spirituală, consecinţă a exerciţiilor care transformă spiritul în ţintă finală, astfel încît, ţintind, arcaşul se vizează şi pe el însuşi, în speranţa că odată se va atinge.

Fireşte, toate acestea ne pot părea sibilinice. Cum de s-a intimplat ca tragerea cu arcul, pe care o exersai odinioară pentru luptele pe viaţă şi pe moarte, nu a supravieţuit ca sport fizic, ci a devenit un exerciţiu spiritual ? Atunci ce nevoie mai e de arc şi de săgeată ? Nu a fost cumva renegată astfel arta bărbătească a strămoşilor, semnificaţia limpede şi cinstită a tragerii cu arcul, spre a o înlocui prin ceva imprecis, adică total fantastic ?

Nu s-ar putea afirma că tehnica tradiţională a tragerii cu arcul s-a convertit, de cînd nu mai joacă nici un rol războinic, într-o delectabilă pierdere de vreme vidată de sens. „Marea Doctrină" a tragerii cu arcul ne dă un cu totul alt răspuns. Ea susţine că astăzi, ca şi odinioară, tragerea cu arcul rămîne o chestiune de viaţă şi de moarte, în măsura în care ea se transformă într-o luptă a arcaşului împotriva lui însuşi ; această formă de infruntare nu e o contrafacere banală, ci tocmai elementul care declanşează şi susţine orice luptă împotriva unui duşman exterior, împotriva unui duşman in carne şi oase, de pildă.

Natura misterioasă a acestei arte se dezvăluie doar in lupta arcaşului cu sine însuşi, iar toată exersarea de pe parcurs nu sacrifică nimic esenţial din străvechile războaie cavalereşti.

Evoluţia istorică a artei arcului îi oferă celui ce i se dedică în zilele noastre incontestabilul avantaj că nu eşuează intr-o incercare de a tulbura sau chiar de a împiedica inţelegerea „Marii Doctrine" prin urmărirea unor obiective practice, chiar nemărturisite. Căci această înţelegere — şi toţi maeştrii arcului au mărturisit-o — e rezervată doar celor cu inimă pură, pe care n-o pot atinge ţeluri marginale.

Pornind de aici, să vedem cum concep şi descriu Maeştrii Japonezi ai tragerii cu arcul această luptă a trăgătorului cu sine însuşi.

Răspunsul lor poate părea cu totul enigmatic, deoarece, după ei, lupta constă în faptul că arcaşul se ţinteşte şi totuşi nu se străpunge şi că, uneori, el se poate nimeri fără să se atingă.

El ţinteşte şi e deopotrivă ţintă, trage şi, in acelaşi timp, se atinge.

Tocmai aceasta e problema ; în pofida oricărei acţiuni proprii, arcaşul trebuie să devină un centru imobil, pentru a folosi încă o expresie dragă Maeştrilor. Abia atunci are loc marea intîmplare, ultimul fapt . . .

Pagină realizată de
Adriana BABEŢI

KUNG-FU

BRUCE LEE ÎN TIMP ȘI SPAȚIU. Marea descoperire a Orientului este omul; marea descoperire a Occidentului este umanitatea, scrie undeva Anton Dumitriu. Occidentalul iese în afară, orientalul se retrage în sine. Se întoarce în sine. Întoarcerea în sine: Orientul a pus la punct o metodă a retragerii, a reîntoarcerii. Occidentalul risipește forțele spirituale, orientalul le adună. Așa că orientalul, care stăpînește perfect tehnica recuperării forțelor interioare, poate deveni un model pentru occidental.

Aici stă explicația „succesului" pe care Orientul l-a avut în ultimele decenii în Occident. Omul occidental a bănuit aci șana lui de a duce pînă la capăt ideea de individ. Tehnicile arhaice ale extazului, yoga au fost importate cu exaltarea cu care, altădată, alchimiștii căutau piatra filozofală.

Bruce Lee a apărut în momentul în care interesul pentru tehnicile spirituale ale Orientului a atins un punct culminant. El îi oferea publicului analfabet al secolului XX imaginea unei puteri obținute prin concentrație spirituală. Era imaginea vie a omului care, retras în sine, devine zeu. Nu mai era vedeta făcută din mușchi și zîmbete, nu mai era candidatul la victorie propus de o elită virilă. Venea dintre cei mulți, după ce trecuse printr-o inițiere. Era cea mai epatantă dintre toate inițierile pe care le putea urmări marele public al cinematografului.

Moartea lui Bruce Lee, aflat pe culmile succesului, a antrenat cele mai diverse supoziții. Unele dintre ele puneau în cauză o organizație de luptători din Asia ale cărei secrete au fost divulgate de Bruce Lee. Casta luptătorilor și-a chemat la ordine evadatul, cel care făcuse dintr-o disciplină spirituală o sursă de inimaginabilă popularitate. Cel mai popular erou al deceniului al optulea, Bruce Lee devenise, el însuși, un mic zeu într-o lume ce naviga, cu o viteză mult prea mare în afara sacrului.

HIEROFANII, KRATOFANII. Divismul cinematografic a propulsat, în procesele-i ascensionale, Eroul: omul care cîștigă o bătălie. Cavalerul fără pată și reproș care învinge un dușman, doi, zece, oficiind dreptatea. Eroul hollywoodian reabilita cavalerismul și propunea, prin marile lui vedete, o Imagine a misiei întru ideal. Zeul hollywoodian știa ca nimeni altul să mînuiască spada, să se țină în șa, să stăpînească arsenalu-i de războinic. Are o iubită care îl așteaptă și care suferă pentru el. E foarte bine implantat într-o aristocrație a lumii acesteia. Și își va cuceri dreptul de a rămîne în această elită.

Bruce Lee luptă cu mîinile goale. Forța loviturilor sale, uriașă, nu derivă din arsenalul său de cavaler. Am putea spune că singurătatea sa e absolută și fragilitatea sa trupească nu face altceva decît să ne revoce fragilitatea noastră. El aparține celor mulți. Divismul său nu e „aristocratic" decît în măsura în care el este **o forță a naturii.**

În această lume desacralizată, resacralizarea, printr-o seamă de ritualuri, a devenit un fenomen curent. Divismul cinematografic, fotbalistic, operetistic aparține acestui fenomen larg: omul încearcă să-și redescopere zeii. **Să resacralizeze.**

În mic (și, am putea spune, la modul mizerabil), starul cinematografic realizează, acolo, pe ecran, **o hierofanie.** O apariție a sacrului.

„Orice hierofanie este o kratofanie, o **manifestare de forță**", scrie Mircea Eliade. Atît în **Tratatul de istorie a religiilor**, cît și în **Puissance et sacralité** (vezi **Mythes, rêves et mystères**, Gallimard, 1957, p. 169) gînditorul român arată că numeroși savanți au încercat să găsească originea religiei „în ideea unei forțe impersonale și universale, intitulate, cu un nume melanezian, **mana**." Nimic nu poate egala această forță impersonală și universală ca apariția lui Bruce Lee, cel care, cu mîinile goale, reușește să învingă zece, o sută de gardieni ai Răului. Nici o kratofanie nu mi se pare mai expresivă decît apariția lui Bruce Lee în fața dușmanilor săi. Și pedepsirea, exemplară, a lor.

O DISCIPLINĂ SPIRITUALĂ. Bruce Lee a fost inițiat într-o mănăstire „secretă"? Și a trădat tainele luptătorilor? Și a fost executat pentru trădare? Fără îndoială, nimic mai mult decît zarvă jurnalistică această idee. Dar nu neîntemeiată: luptătorul exprimă o disciplină spirituală, dă glas unui șir lung de credințe. Și dacă el nu vine direct din Tao, putem să-l cităm pe Tao pentru a descoperi, la originea „tehnicii spirituale" a luptătorului, înțelepciunea străveche. Din **Tao tő king**, în traducerea lui Blaga, să cităm aceste versuri celebre:

Treizeci de spițe se intîlnesc în butucul unei roți
Pe golul din el se intemeiază folosul carului.
Frămînți lutul și faci din el vase:
Pe golul din el se intemeiază utilitatea ulciorului.
Spargi pereții făcînd uși și ferestre,
Ca să ia ființă o casă:
Pe nimicul lor se intemeiază folosul casei.

Și comentează Blaga: „Acesta este faimosul aforism al lui Lao Tzi cu privire la evodenta eficacitate a negativului. Existența e substanță, dar **golul** dă sens acestei existențe." O întreagă categorie a artelor marțiale se bazează pe „utilizarea golului", pe deificarea lui. Și mai trebuie să adăugăm această pagină, tot din **Tao tő king**, și tot în traducerea lui Blaga:

Cel ce vrea să-și ajute domnitorul după îndrumarea
lui Tao, nu va încerca să supună lumea cu armele.
Felul său este: de a iubi retragerea.
unde au adăstat luptătorii, cresc spini și mărăcini

Pe urma marilor oștiri vine desigur zodie rea.
Cel vrednic vrea hotărîre, dar nimic mai mult.
El nu cutează cucerire cu forța.
El vrea hotărîre fără a se făli,
hotărîre fără a se lăuda,
hotărîre fără a se mîndri,
hotărîre fiindcă nu se poate altfel,
hotărîre departe de orice silnicie.
Cînd creaturile devin puternice, ele incep să
îmbătrînească,
Căci acesta este contrasensul.
Iar contrasensul e aproape fără sfîrșit.

Bruce Lee, eroul care calcă legea; un destin de luptător, dar și de zeu rebel.

După epoca eroică, sacralizantă, a kung-fu-ului, reprezentată de Bruce Lee, urmează epoca lui comică. Marele comediant al noii epoci, Jackie Chan, nu vrea altceva decît să reprezinte epoca spectacolului. Să fie exponentul „spectacolului popular" într-o lume a Zeului absent

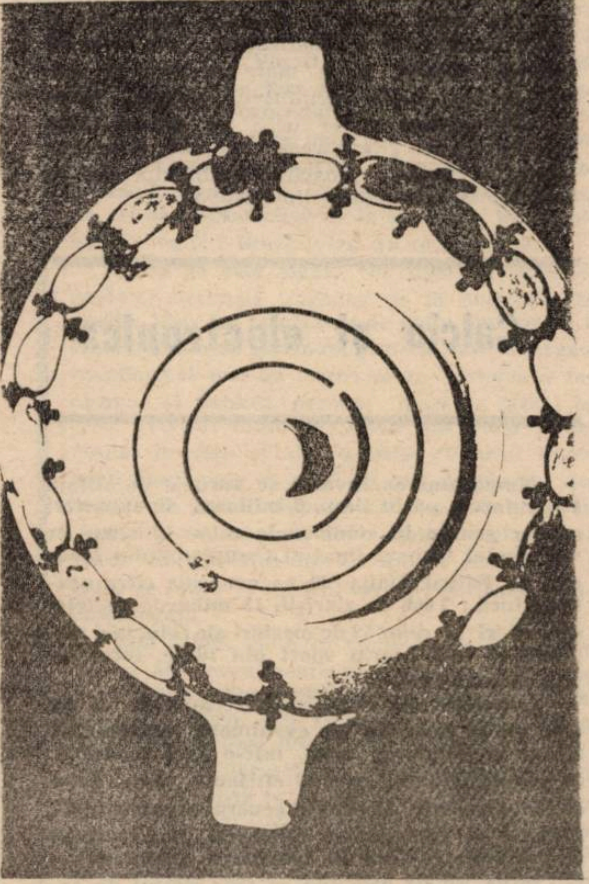

KUNG-FU, ULTIMELE ȘTIRI (I). Parisul a trăit un aprilie kungfuistic. Iar **Le nouvel observateur**, 29 martie/4 aprilie 1990 ne propune un dialog cu Albert Matthieu, cu ocazia programului pe care Canalul **Plus** al televiziunii îl dedica cinematografului **kung fu**. De ce cinematograful kung-fu? se întreabă, provocat de Caroline Brizard, Albert Matthieu. „Sîntem un canal de filme. Avem deci preocuparea de a prezenta cele mai bune producții ale cinematografului internațional. Dincolo de marile filme, de succesele de audiență, programăm pentru un public redus, căruia sîntem siguri că acestea îi fac plăcere. Participarea la cursa pentru cîștigarea neîncetată de fideli este luxul nostru. (...) Ne interesează în egală măsură două categorii de public: iubitorii de kung-fu și curioșii descoperirilor, pe care nu i-am dezamăgit pînă în prezent. Avem ambiția de a fi pedagogi și de a descoperi un gen rău cunoscut de abonații noștri. Cinematograful kung-fu e un gen desconsiderat. Audiența lui e mai cu seamă populară. Se uită că e cinematograful cel mai frecventat din lume, un cinematograf apropiat de Opera din Pekin, care a creat un univers de luptă original. El a influențat, de altfel, cinematograful occidental. Jean-Paul Goude, Chuck Norris se reclamă din el.

Cînd Cinemateca din Paris ne-a informat de retrospectiva ei (de film kung-fu, n.n.) ne-am întúnecat. Cu atît mai mult cu cît este un cinema condamnat la moarte, căci nu există o instituție de conservare a filmelor în Hongkong. Anumite filme turnate în 1970 au dispărut deja. Și nu se știe ce se va întîmpla după 1997. Trebuie să ne mobilizăm pentru a face cunoscut acest patrimoniu mondial." În 1997, Hongkongul va trece în posesia Chinei.

KUNG-FU, ULTIMELE ȘTIRI (II). Același număr din citata revistă mai publică o „Întîlnire cu cel mai popular artist al Asiei: **Jackie Chan, „zeul kung-fu-ului"**. Iată ce scriu François și Max Armanet despre Jackie: „Se spunea că John Lennon e mai celebru decît Isus. Se poate, dar Jackie Chan e mai celebru decît Buda. Nu există echivalent în lumea cinematografului occidental pentru a măsura popularitatea sa în Asia. Sau atunci ar trebui să urcăm pînă în epoca babiloniană a Hollywoodului (cînd în fața teatrului chinezesc de pe Bulevardul Amurgului stele începeau să semneze în ciment proaspăt cu amprenta piciorului sau a mîinii) sau să ne amintim îmbulzelile isterice pe care le declanșa apariția Beatles-ilor prin anii '60. Jackie Chan, figură centrală a cinematografului din Hongkong, nu poate pune piciorul în colonie. Și cînd fantezia îl împinge totuși, în general începînd cu orele de la miezul nopții, pentru un jogging prin străzile în aparență pustii din cartierul rezidențial, el e imediat înăbușit de cete de japonezi țîșniți din întuneric. Jackie Chan, campionul necontestat a ceea ce Hongkongul a dat mai original celei de a șaptea arte (...) este omul-orchestră al cinematografului din Hongkong. Actor, realizator și producător.

Fiu unic al unor emigranți săraci din Șanhai, Jackie s-a născut în 1954 în Hongkong, atunci tatăl său lucra pentru consulul francez. Acestuia Jackie îi păstrează o amintire plăcută. (....) Dar părinții săi părăsesc colonia pentru Eldorado, pe care îl reprezenta atunci Australia, unde consulul Franței le găsise de lucru. La șapte ani, Jackie e plasat în foarte monahala școală a Operei din Pekin, dirijată de maestrul Yu Chim, care îl va subvenționa de aici înainte. De altfel, o școală foarte ciudată, pe jumătate academie, pe jumătate circ ambulant. Jackie învață aici bazele meseriei sale, mima, cîntecul, literatura, acrobația și, natural, kung-fu. În jurul lui se formează foarte repede o bandă de [illegible] duri. În această nouă familie îi regăsim pe Yuen Biao și Samo Hung, care, împreună cu Jackie compun triada stelelor de film din Hongkong (să-l adăugăm și pe Wu Ming Tsai, care va dirija luptele din **Plouînd pe munte** de King Hu)."

DE LA BRUCE LEE LA JACKIE CHAN. În 1971, ne spun autorii din care am citat (și vom cita în continuare), joacă primul său rol memorabil. „În această epocă, Bruce Lee domnește și impune stilul său dur și agresiv în cinematograful din colonie. Înfuriat, Jackie se întoarce în Australia la părinți. Dar demonul cinematografic e mai puternic, așa că revine. Lo Kei, care semnase primele două filme ale lui Bruce Lee, îl încalecă. Îl prezintă ca succesor al Regelui și îl face să turneze în **Noua furie de a învinge** (sic).

Primele profesiuni de credință se evidențiază, prin contrast, în atmosfera ambiantă: „Bruce Lee era un luptător, eu sînt un comedian. Tinerii iubesc forța cu condiția ca ea să nu se ia prea în serios". Din acești ani '70, ackie Chan păstrează un gust amar. El are sentimentul de a fi fost utilizat fără să fi avut posibilitatea să se exprime. Trebuie să aștepte turnanta deceniului pentru a cunoaște consacrarea. Golden Harvest, compania care îl revelase publicului pe Bruce Lee, va fi artizanul lui. Două filme îl impun pe Jackie Chan: **Chinezul** (**Le Big Brawl**), care reeditează în Occident triumful pe care îl avusese Bruce Lee cu **Operațiunea Dragon** și **Dansul leului** (**The Young Master**), primul film pe care îl scrie, îl dirijează și îl interpretează. Ajunge pe primul loc al topului coloniei și al Asiei. În **Dansul leului** (care rămîne unul dintre filmele sale preferate), „comedia kung fu" atinge momentul ei cel mai înalt (cu scena de referință a luptei cu taurul). Glume și referințe sprijinite pe kungfu-ul cantonez al anilor '50 completează talentul de formulă masochistă al lui Jackie, care va sfîrși mumificat pe un pat de spital. Gustul riscului devine semnătura noului senior din Hongkong: „Îmi place să execut cascade periculoase și să mă las stîlcit în bătaie. Publicul vede că e greu să cîștigi și vede că poți să cîștigi doar atunci cînd ai un pic de noroc. Vreau ca el să rîdă ca să uite violența care precede victoria".

ANATOMIA UNUI TRIUMF. Stilul triumfalist al jurnaliștilor francezi nu putea ignora succesul pe piața americană. El este totul. Faptul că internaționalul asiat (venit din China, educat franțuzește și chinezește în climat australian) a cîștigat totul în Hongkong, nu înseamnă nimic. Americanilor li se pare a fi un Burt Reynolds al luptelor kung-fu, francezii văd în el o replică a lui Harold Lloyd. Și scriu, cu demnă-de-înțeles admirație cei doi jurnaliști citați ceva mai înainte: „Jackie este și clovn, el inventează cascade jubilînd. Acest anti-Rambo a pus la punct o organizație unică în cinematograful mondial, adăugînd fraternității combatanților devoțiunea față de maestru". Și declară Jackie: „Publicul crede în cascade dacă ele sînt omenește posibile. Dacă nu le-aș executa, n-aș încerca nici o satisfacție. Am o trupă de doisprezece cascadori care execută toate directivele după indicațiile mele. Primul începe să tatoneze și vede cît de departe se poate merge. Apoi încerc eu. Mi-am păstrat toată energia pentru a mă putea concentra asupra reușitea. În Hongkong, cascadorilor nu le e frică să se rănească. Nu le place să folosească măsuri de securitate care împiedică senzația de acțiune. Și apoi, cu sau fără securitate, doar Buda ne hotărește destinul".

C. U.

FOTBAL — BUSINESS — VIOLENȚĂ

Fotbalul nu are numai admiratori. Are și detractorii, criticii săi. I se impută multe racile, între care transformarea lui într-o gigantică afacere care a dus la declasarea sa ca sport, la degradarea morală a unor mari grupuri de tineri. Nu stă în intenția noastră a-i face aici procesul. Prezentăm doar unele fapte și întîmplări reale, petrecute pe terenurile de fotbal. Dar înfățișăm și modalitatea prin care fotbalul permite unei țări, unei națiuni să-și sporească prestanța economică și tehnologică. De data aceasta, Italia.

„Erau acolo un băiat și prietena lui. El striga : Dumnezeule, ajută-mă ! Cred că fata murise. Fața ei era albastră“.

Stuart Mc Geagh din Liverpool
Supraviețuitor al dramei de la Sheffield

„Huliganii englezi sînt o rușine pentru societatea civilizată“.

Margaret Thatcher
Primul ministru al Marii Britanii

„Calamitățile din fotbal au devenit o parte integrantă, naturală a destinului Marii Britanii, ca și cutremurele sau foametea din alte părți ale lumii“.

Ziarul conservator „Sunday Telegraph“

„Ne simțim ca un student în fața unui examen important. Dacă aș mai avea o lună la dispoziție ! Dar să vină ziua examinării și să fie uitat totul, dar absolut totul !“

Luca di Montezemolo
Directorul General al Cupei Mondiale

Gentleman și huligan

Jocul cu balonul rotund — sportul rege — are nu numai admiratori, sutele de milioane de fans pe întregul mapomond. Are și critici, admonestările vizînd în principal ceea ce fotbalul a devenit în ultimele două decenii : o megaafacere. Marile staruri sînt plătite cu salarii enorme și cîștigă încă mai mult pentru sponzorizarea echipamentelor sportive, dar și a parfumurilor bărbătești. Transferul secolului, cum a fost numită aducerea lui Maradona la F.C. Neapole, pentru care s-au plătit 8 milioane de dolari, rămîne o palidă negustoreală față de sumele ce se anunță pentru transferurile anilor 90', calculate în 8 cifre. Toate incintele stadioanelor sînt placate de reclame, multe dintre ele în limba țării receptoare a programelor de televiziune. Pregătirile pentru Cupa Mondială 1990 din Italia au fost cuprinse într-un buget inițial de 600 milioane dolari. Încă de mult prevederile au fost depășite. Cifra de afaceri a acestui sport este atît de mare, încît nimeni din cei implicați nu-și poate permite să întrerupă revărsarea încasărilor.

De acest fenomen criticii leagă creșterea gradului de violență. Cu cît fotbalul se comercializează mai mult — spun ei —, cu atît susținătorii echipelor devin mai bestiali. Huliganismul în fotbal, privit inițial ca un fenomen britanic, s-a răspîndit în multe țări europene, în Olanda, Italia, Germania și, într-o măsură mai redusă, în Franța. Grupurile de extremă dreaptă din fiecare țară au canalizat cu măiestrie violența banditească. Dar nu numai cei rași în cap, purtătorii de zvastici și agitatorii de profesie sînt cei ce perpetuează violența în fotbal. După înfățișare și vestimentație, cei 3 000 de suporteri din Liverpool care au forțat în aprilie anul trecut intrarea pe stadionul din Sheffield erau tineri din pătura muncitoare a regiunii Yorkshire. Nu erau înclinați spre violență, dar furia ce i-a cuprins cînd nu au mai găsit bilete de intrare i-a transformat într-o mulțime ucigătoare.

Nici o forță de poliție din Europa de Vest nu este echipată pentru a face față acestei categorii de violență masivă. De la tragedia din Belgia, în 1985, autoritățile au experimentat toate mijloacele posibile pentru a preveni excesele, de la razii în corturile așezate de suporterii străini la marginea orașelor în noaptea dinaintea marilor meciuri, pînă la săparea unor șanțuri late de 10 metri împrejurul terenurilor. Unele stadioane germane sînt în prezent dotate cu garduri speciale de securitate, concepute să cedeze doar la o presiune mare a mulțimii. Dar nici unul din multitudinea de procedee adoptate pentru controlul marilor grupuri nu a rezolvat problema. Specialiștii afirmă că nimeni nu o va putea rezolva.

Mai spun criticii că, în mod obiectiv, dacă nu cu intenție, organizatorii și magnații televiziunii, stimulați de marile firme beneficiare de reclame și care plătesc sume enorme pentru acestea, intensifică procesul. Ei asigură o audiență pe scară largă grotescului, aroganței și furiei dezlănțuite a fanatizaților. Atît timp cît fotbalul rămîne și o mare afacere și scenă pentru lupte primitive, tribale, șansa ca alți oameni să fie uciși va dăinui. Scott Sulivan de la „Newsweek“ propune o singură soluție, extremă : scoaterea fotbalului de pe ecranele de televiziune din Europa.

Calcio și electronica

Numărătoarea inversă se apropie de sfîrșit. Peste foarte puțin timp, 8 milioane de suporteri se vor scurge în stadioanele celor 12 orașe ce vor găzdui turneul final al Campionatului Mondial de Fotbal. Italia '90 va cunoaște cifre neatinse încă : 7 000 de ziariști, 15 miliarde de telespectatori ai celor 52 de meciuri ale celui mai răspîndit și mai adorat sport din lume, totul într-o singură lună.

Comitetul de organizare recunoaște că nu este vorba doar de un eveniment sportiv. „Ne aflăm la sfîrșit de secol, într-o țară modernă, cu o industrie dinamică și eficientă, spune Luca di Montezemolo, directorul general al competiției. Trebuie să transpunem eficiența, modernitatea și creativitatea țării în tehnologie înaintată“.

Italia '90 își propune ca scop destul de orgolios potențarea economică și tehnologică a peninsulei. Pentru aceasta și-a asigurat cooperarea unora dintre cele mai renumite firme : Olivetti **pentru tehnica informațională, STET pentru telecomunicații și** Fiat **pentru transporturi. Aceste companii acționează nu doar în calitate de simpli furnizori, ele participă activ la dezvoltarea și implementarea unor sisteme ce vor reprezenta progrese mari în infrastructura de transporturi și telecomunicații a țării, mult timp după ce ultimul meci se va fi disputat.**

Cupa mondială este o șansă pentru producătorii italieni de tehnologie înaltă să-și etaleze cuceririle. Dar frumusețea sistemelor proiectate pentru mondiali **nu constă doar în tehnologiile introduse. Adevărata inovație o reprezintă modul în care componentele sînt asamblate.**

Un prim exemplu îl constituie „totemul“ informațional la amenajările pentru presă de la toate terenurile. Fiecare totem constă dintr-un turn de monitoare video. La bază are cinci brațe care orientează legătura cu șase stații de lucru pentru ziariști. Stațiile sînt dotate cu computere personale, telefoane, telefaxuri și alte mijloace pentru transmisia și recepția internă și internațională a informațiilor și articolelor. Fiecare ziarist va avea acces la sistemul electronic de corespondență care permite trimiterea și primirea de mesaje către și din orice parte a lumii. Ecranele video vor transmite meciul de la terenul respectiv, cu posibilitatea pentru ziariști de a obține instantaneu reluări prin apăsarea unui buton. Ecranul permite deasemeni preluarea unor buletine de știri și informații asupra meciurilor, conferințe de presă și interviuri. În timpul pauzelor, ziariștii sportivi pot primi imagini de la alte meciuri și, grație unor canale cu circuit închis ce leagă toate orașele gazdă, pot urmări interviurile cu jucători, antrenori și organizatori, fără să părăsească stațiile de lucru.

Stațiile de lucru locale sînt cuprinse într-o rețea națională dirijată de un sistem central prin intermediul cablurilor cu fire optice și legate toate de Centrul internațional de presă. Sînt instalate două tipuri de ordinatoare : primul, format din computere personale ce au încorporate date statistice privitoare la turneele anterioare ale cupei mondiale, date la zi privind Italia '90, precum și alte informații cu caracter intern și internațional ; cel de-al doilea, sistemul electronic de corespondență și buletine. Stațiile de lucru pentru ziariștii sportivi includ și două monitoare pentru urmărirea simultană a mai multor meciuri. Fiecare stadion este echipat cu studiouri de radio și televiziune. Lingă Roma, RAI a construit Centrul Internațional de Emisie care va transmite către întreaga lume meciurile din fiecare oraș. Montezemolo și colegii lui sînt încredințați că întregul sistem va funcționa din plin. Ei au testat, de altfel, un centru de presă la Bologna, ziariștii fiind foarte satisfăcuți.

În ultimă instanță, Comitetul Italia '90 speră ca națiunea italiană să apară în fața întregii lumi nu doar ca gazdă a unui eveniment sportiv și turistic important, dar urmărește să o prezinte ca o forță tehnologică și economică de frunte, una din puterile industrializate ale globului.

Dorian SZASZ — „Sport“ (III)

Scurtă istorie a terenurilor însîngerate

Dezastrele fotbalului nu au ocolit nici un colț al pămîntului. De la o panică în Mexico City la huliganismul din Bruxelles, de la un incendiu neașteptat în Anglia la o furtună în Katmandu, fotbalul și-a vămuit suporterii cu sute de morți. Numai în deceniul al nouălea tragediile de pe terenurile de fotbal au provocat mai mult de 250 morți și mii de răniți. Unele victime au murit în timp ce escaladau ziduri ce s-au prăbușit. Mulți au murit încercînd să intre pe stadioane, alții cînd voiau să iasă din ele. Fiecare a dorit doar să asiste la un meci bun și să se bucure la intrarea mingii în plasă. Dar o distracție de sfîrșit de săptămînă se poate transforma în tragedie.

Iată o scurtă cronologie :

24 mai 1964. În cel mai mare dezastru al fotbalului, **318 spectatori** au fost omorîți într-o îmbulzeală produsă **la un** meci din preliminariile olimpice **la Lima**, Peru. Cauza, o decizie contestată a arbitrului.

2 ianuarie 1971. După ce au părăsit un stadion din Glasgow, Scoția, mai mulți suporteri au încercat să revină auzind că s-a marcat un gol în ultimele momente ale meciului. În lupta cu cei ce tocmai ieșeau, 66 persoane au fost ucise.

8 mai 1984. Cu ocazia unui meci dintre **Tottenham Hotspurs** și **Anderlecht,** desfășurat pe un stadion din Bruxelles, un suporter a fost împușcat și alții 200 au fost arestați în cursul dezordinilor.

13 martie 1985. 46 persoane au fost rănite cînd elemente turbulente au aruncat cu sticle într-un grup de spectatori, la un meci din Luton, la nord-vest de Londra.

11 mai 1985. Un incendiu pe un teren de fotbal din Bradford, Anglia, a dus la moartea a 53 persoane și la rănirea altor 211. În aceeași zi, un tînăr de 15 ani a fost ucis, iar 176 de persoane rănite cînd un zid s-a prăbușit pe un teren din Birmingham, Anglia.

29 mai 1985. Tulburările de pe stadionul Heysel din Bruxelles au avut drept rezultat uciderea a 38 persoane și rănirea altor 400. Bătăușii britanici au atacat cu toate mijloacele suporterii italieni. Peste 400 milioane de telespectatori au urmărit cum o finală de cupă europeană s-a transformat în unul din cele mai sîngeroase evenimente sportive ale istoriei recente.

12 martie 1988. 70 persoane au fost ucise, fiind călcate în picioare la Katmandu, Nepal, cînd mulțimea a fost cuprinsă de panică la izbucnirea unei furtuni puternice. Cei mai mulți au decedat din cauza porților încuiate.

15 aprilie 1989. 93 morți și 200 răniți. Acesta a fost bilanțul de pe stadionul din Sheffield, Anglia, la începutul meciului dintre **Liverpool** și **Nottingham Forest**, cele mai multe dintre victime fiind strivite la gardul metalic ce împrejmuia terenul.

Bilanțul nu este exhaustiv. Și, mai grav, evenimentele nefericite de pe stadioanele de fotbal sau în legătură cu desfășurarea meciurilor nu s-au diminuat ca număr sau gravitate. Nu le vom scrie pe toate. Ne aflăm doar în preajma unui eveniment fericit, atît de așteptat !

Se va întîmpla din nou?

Sorții au adus în aceeași grupă preliminară echipele Angliei și Olandei. Profund îngrijorați că se vor întîlni suporterii cei mai turbulenți din Europa, cu numeroasele antecendente dezastruoase, organizatorii au plasat întreaga grupă în Sardinia, sperînd să prevină într-o regiune izolată actele de vandalism sau cel puțin să le limiteze efectele. Vor fi acolo și echipele Irlandei și Egiptului. Au fost mobilizate forțe impresionante și s-a conceput o panoplie extrem de variată de mijloace pentru a se asigura condițiile necesare desfășurării normale a jocurilor. Numărul forțelor de ordine va depăși cu mult pe cel al spectatorilor de la stadionul din Cagliari. Ce va fi ? Bineînțeles, nu se știe încă.

Ceea ce este sigur, vor lipsi 95 suporteri englezi, victimele tragediei de la Sheffield din aprilie 1989. La ceremonia de doliu organizată în memoria lor pe stadionul Anfield din Liverpool, transformat într-un imens altar, tristețea a fost comună și publică, precum jocul de fotbal însuși. Terenul dinapoia uneia din porți a fost drapat în roșu și alb, culorile clubului Liverpool. Stadionul, ce a vibrat atît de des de cîntece și de imnul clubului „Nu veți fi niciodată singuri“ era stăpînit de o liniște melancolică. Părea că sînt tînguiți nu numai morții, ci și jocul de fotbal și spiritul care l-a susținut vreme îndelungată.

Sînt semne clare că victimele de la Anfield, dar și alte evenimente violente din fotbal pot fi atribuite unor probleme și cauze mai largi. Cel mai evident este spiritul de confruntare de care sînt pătrunși numeroșii „fani“ (de la fanatic) ce umplu terasele de pe stadioanele engleze și unde se asistă la meciuri în picioare. La stadionul Anfield, aceste incinte spartane sînt denumite colocvial „The Kop“, după numele unui deal din Africa de Sud unde britanicii au obținut o victorie importantă în războiul cu burii. Cu timpul, terasele au devenit teritorii de raliere în jurul unei echipe și, prin extensie, de formare și apărare a unui spirit de îndîrjire, de înverșunare, a unui spirit de luptă propriu.

„Unul din cele mai înfricoșătoare lucruri pe care le poate face cineva este să asiste la meci pe terasa unui stadion englezesc, spune Bill Buford, autorul unei cărți despre fotbal, intitulată Printre bătăuși. **Poate fi și foarte incitant. Este aci o întreagă mistică, locul unde se duce omul adevărat — ori băieții ce vor să devină oameni adevărați. Nu-ți mai controlezi trupul, ești mulțimea“. Sentimentul de alienare, de devoțiune fanatică pentru fotbal a fost interesant sintetizat de Neil McGimile, un muncitor constructor în vîrstă de 20 de ani din Liverpool : „A apărut aici o nouă religie. Avem catolici, protestanți și fotbal“. Într-adevăr, dacă nu posedă nimic altceva (după dispariția industriei navale în unele sectoare din Liverpool șomajul atinge mai mult de jumătate din populație), localnicii pot cel puțin să se atașeze uneia din cele două puternice echipe locale,** Liverpool **sau** Everton **care, din anii '70, domină prima ligă a țării. „Fotbalul dă oamenilor de aici ceva cu care să se poată mîndri“, afirmă Chris Oakley, redactorul-șef la cotidianul „Liverpool Echo“. Dată fiind intensitatea acestei pasiuni, prevenirea vărsării de sînge în viitor se apreciază a fi foarte dificilă. Sociologul Patrick Murphy de la Universitatea din Leicester, care a studiat valorile intelectuale ale fotbalului a negat hotărît că s-ar putea găsi o soluție imediată. „Cluburile de fotbal nu pot rezolva problema huliganismului, spune el ; ea este la fel de înrădăcinată ea și societatea însăși“. Are probabil dreptate.**

După Heysel, conducători politici europeni și oficiali ai sportului au declarat solemn că o astfel de tragedie nu se va mai repeta. S-a repetat, cu un număr mai mare decît dublul victimelor de la Bruxelles. După Sheffield s-au anticipat măsuri care să facă imposibilă producerea unei drame asemănătoare. N-a fost imposibil, s-au petrecut evenimente sîngeroase și după aceea. Se vor repeta ele în Italia ? Nu știm. Știm însă că e de dorit să prevaleze rațiunea, iar evenimentul atît de așteptat să se constituie într-o sărbătoare a sportului. Altfel, ar fi păcat de uriașele eforturi făcute.

O insulă sub periscop

În anul 1708, Sardinia a căzut sub asaltul flotei engleze. Acum englezii se reîntorc, de data aceasta sperînd să cucerească Coppa del Mondo. Dar nu echipa de fotbal a Angliei inspiră teamă, ci notoriii ei fani, care au transformat arta spectacolului într-o luptă fără menajamente. Cu sînge rece, organizatorii au efectuat o programare precaută, fixînd primele meciuri ale echipei engleze pe insulă, unde, putîndu-se ajunge doar cu avionul sau vaporul, cred că violența va fi mai puțin dificil de stăpînit.

Dar autoritățile italiene nu au recurs doar la geografie pentru a controla situația. 50 de ofițeri ai carabinierilor au petrecut cîteva săptămîni în Anglia pentru a studia metodele de supraveghere și liniștire a scandalagiilor, în timp ce o echipă specială anti-huliganică a poliției engleze va însoți echipa națională pe tot timpul desfășurării competiției. S-au concentrat forțe impresionante de ordine, inclusiv trupe ale forțelor armate italiene. Vînzarea băuturilor alcoolice a fost interzisă pe stadioane, iar autoritățile din Sardinia s-au gîndit la o interzicere generală a vînzărilor de astfel de băuturi la Cagliari. Pentru băuturile răcoritoare s-au fabricat butelii speciale din plastic, care, în cazul cînd sînt aruncate din tribune se desfac și își pierd conținutul înainte de a atinge terenul de joc.

La început, sarzii s-au simțit ofensați cînd au fost trecuți în prima linie de înfruntare a huliganilor fotbalului. Un politician naționalist a declarat : „Am crezut că a trecut vremea cînd eram o colonie penitenciară“. Dar sentimentul de afront a fost întrecut de plăcerea de a găzdui meciurile grupei ce include două echipe de frunte ale campionatului mondial : Anglia și Olanda. „Echipa engleză este una din cele mai bune din lume, așa încît sîntem mîndri s-o avem aici“, spunea Mario Sardera, un proprietar de restaurante. Ar fi fost însă bine dacă scandalagiii stăteau acasă, a adăugat el. Și pentru a dovedi din nou ospitalitatea sardă, Mario Sardera a afișat în engleză : „SUPORTERI ENGLEZI, FIȚI BINE VENIȚI AICI“.

Persistă însă multe semne de îngrijorare. Nu cu mult timp în urmă noi violențe au izbucnit la meciurile de fotbal ale echipelor engleze și olandeze. La Cagliari, al doilea meci va opune echipele Angliei și Olandei, două rivale tradiționale. Vechi ranchiune politice pot încălzi mulțimile cînd echipa Angliei va întîlni în primul meci Irlanda. Preocupările s-au intensificat după recentele revelații din presa italiană referitoare la descoperirea în luna mai a unui manual pentru huligani, intitulat „GIT“, ceea ce în argoul englez înseamnă „intrați în ei“. Manualul, tipărit cu maximum de profesionalism dă, printre altele, sfaturi asupra modurilor de atacare a poliției și cuprinde articole de felul „cum să înjunghiezi un adversar“.

Dacă Sardinia nu va rezista în fața violenței, prevestirile sînt sumbre pentru mai departe. Nimeni nu se așteaptă ca Anglia și Olanda să fie eliminate în grupa de calificare, deci meciurile următoare le vor disputa pe cizmă. Unul din principalii organizatori a declarat că autoritățile engleze nu pot pretinde să se rezolve în Italia ceea ce nu pot rezolva acasă. Oficiali britanici precizează că vor încuraja interzicerea jocurilor echipei Angliei în afara frontierelor sale dacă suporterii ei nu pot fi ținuți sub control. Pentru iubitorii fotbalului englez această măsură ar face ca izolarea în Sardinia să apară ca o bagatelă.

Pagini realizate de
Lazăr MOLDOVEANU

Ancheta „Orizont”

VA CÎȘTIGA ROMÂNIA „COPPA DEL MONDO”?

Iată o întrebare, în aparență, plină de umor, dar în fond, cît se poate de serioasă ! Și nu doar fiindcă, deși slăbit, pulsul speranțelor noastre, ale tuturor, continuă să bată.

Dacă, mai recent, surprizele fiecărei zile au început să vină de altunde decît din orizontul propriilor așteptări, poate că această (ne)sperată victorie le va umfla din nou pînzele întru a le așeza iarăși în calea cea mai dreaptă spre Lume.

Pînă atunci, însă, ne-a interesat opinia cîtorva dintre scriitorii noștri de frunte, precum și a celor mai cunoscuți scriitori din această parte a țării, cu atît mai mult cu cît, în vremea din urmă, întrebarea se arată a fi printre puținele lipsite de un răspuns prestabilit ...

DECI, VA CÎȘTIGA ROMÂNIA „COPPA DEL-MONDO” ?

FĂNUȘ NEAGU : „România nu va cîștiga în nici un caz campionatul mondial. Cred că-l va cîștiga Brazilia. E cea mai bună și cea mai tehnică echipă din lume, la ora actuală. Asta cu condiția să nu-și intre în mînă italienii, cu Mafia și cu Camora. Am fost în 1968 la Napoli, unde s-a jucat, de două ori, vestita finală dintre Italia și Iugoslavia-baby, îi zic așa, pentru că echipa avea o medie de vîrstă de douăzeci și doi de ani. A cîștigat în cele din urmă Italia, prin golul înscris de Domenghini, dar după o măsluială de arbitraj rar întîlnită. Ca să intre în finală, Italia jucase cu U.R.S.S. și după scorul de zero-zero, arbitrul a aruncat în sus un ban. O cruce de Lorena, avînd și pe avers, și pe revers aceeași imagine. Oricum îl arunca, tot pentru italieni a căzut. Deci italienii i-au furat și pe sovietici, și pe iugoslavi. M-aș mira să nu-i fure acum și pe brazilieni“.

CONSTANTIN PILIUȚĂ : „Bineînțeles că numai noi românii vom putea lua acest campionat mondial. Am un singur regret : că n-au jucat și Vulturii din Dorohoi, pentru că ei ar fi luat totul“.

ELENA ȘTEFOI : „Nu noi, ci Italia și ai săi vor cîștiga întrecerea. Pentru că sînt cei mai buni. Asta ca să-ți dau un argument sportiv. Sper că n-ai vrea să spun că vor cîștiga pentru că sînt gazde. Și, în plus, așa țin eu, cu italienii“.

IOAN GROȘAN : „Cred, totuși, că Olanda va cîștiga. La ora aceasta are lotul cel mai bun și știu să se concentreze în momentele dificile mai bine decît italienii, cu care probabil vor juca finala“.

AUGUSTIN FRĂȚILĂ : „Eu cred că va cîștiga Brazilia. Și-au refăcut din temelii echipa. Au acum un **team** foarte tînăr. Au revenit la vechiul fel de a juca“.

FLORIN IARU : „România va lua campionatul mondial de fotbal. Bineînțeles, însă, că pe locul șaisprezece. Dar oricum va fi o victorie. Dacă n-o să-i prindă pe băieți, s-ar putea să mai ia și alte medalii. Dar să sperăm că poliția italiană o să fie la post“.

CĂLIN ANGELESCU : „De cînd îl cunosc pe Gelu Voican-Voiculescu, am încredere în forțele oculte. Am citit că adunarea vrăjitorilor din Italia a prezis că România va urca pe podium. Sînt sigur. Nu știu ce va face Hagi, cu prăpăditul acela de Real Madrid“.

ȘTEFAN AGOPIAN : „Nu știu. Nu mă pricep. Ce-i asta campionat mondial de fotbal ? N-am auzit“.

GHEORGHE IOVA : „Pot doar să spun că primele patru echipe, după convingerea mea, de valoare sensibil egală sînt Brazilia, Olanda, Italia, România. Aș vrea o finală Olanda—România“.

DUMITRU CHIOARU : „Sper într-o victorie a României în ... fotbal“.

LIVIU ANTONESEI : „Domnule, dacă campionatul mondial de fotbal ar fi aranjat de F.S.N. și nu de federația internațională de fotbal, ar cîștiga România. Dat fiind că campionatul nu este organizat de F.S.N., bănuiesc că va cîștiga Italia“.

BALOG IOZSEF : „Campionatul nu va fi cîștigat, în nici un caz, de echipa ziariștilor“.

CRISTIAN MORARU : „Bineînțeles, va cîștiga Italia. Au toate atuurile, inclusiv cele ale gazdei care face jocul“.

ALEXANDRU MUȘINA : „Sînt beton. Nu mă pricep. Să fim serioși“.

GEORGE ȚARA : „Eu am doi favoriți : Italia și Olanda. După ultimele evoluții mi s-au părut cele mai complete echipe. Am răspuns serios“.

EUGEN SUCIU : „Părerea domnului Eugen Suciu este următoarea : întrucît e vorba de foarte mulți bani, întrucît la ora asta banii au fost investiți de dinainte în Italia, nu există formulă de cîștigător de campionat mondial fără Italia și Argentina. Mai departe nu pot să spun cine va cîștiga“.

NICOLAE BREBAN : „Va cîștiga A. C. Milan. **(V-am ruga un răspuns de redactor șef, nu unul de prozator).** Există un singur lucru pe care îl ignor : foot-ball-ul european“.

GEORGETA DIMISIANU : „Sigur că vom cîștiga. N-am votat noi în proporție de optzeci și cinci la sută ?“

LIVIUS CIOCÂRLIE : „De vreme ce Mircea Mihăieș a pariat că liberalii vor cîștiga alegerile, pot și eu crede că România va cîștiga Cupa Mondială !“

LAURENȚIU CERNEȚ : „Părerea mea este că s-ar putea să cîștigăm Cupa, dar numai dacă vom învinge toate echipele cu care vom juca pînă în finală. Dacă nu, aș opina că nu știu ...“

VASILE DAN : „De ce nu ? Totul e să vrea acest lucru și, bineînțeles, ca acea doză inevitabilă de șansă să nu ne ocolească.“

FLORIN BĂNESCU : „Bineînțeles, așa cum am cîștigat și alegerile (eu nefiind fesenist) ! În schimb, rămîn un optimist.“

GHEORGHE SCHWARTZ : „Campionatul Mondial e foarte important pentru noi acum. O vreme, n-am lucrat pentru că ne-am gîndit la alegeri. În vară, nu vom lucra pentru că vom fi în concediu, așa că vine Campionatul Mondial ca să acopere golul. Ce importanță mai are dacă vom cîștiga sau nu titlul ?“

MIRCEA ȘERBĂNESCU : „Dorința mea cea mai fierbinte ar fi ca echipa națională să obțină rezultate cît mai bune la această competiție, o competiție de mare însemnătate pentru sportul mondial. De aceea, de fiecare dată cînd am urmărit la televizor pe sportivii români care vor intra în această competiție, am dorit să investesc pe fiecare în parte și pe toți la un loc cu semnul victoriei. Personal, nădăjduiesc să ocupăm unul dintre locurile de frunte.“

NEBOIȘA POPOVICI : „Nu, nu vom cîștiga, fiindcă facem parte dintr-o grupă foarte grea. Ceea ce sper este că vom juca foarte bine !“

MANDICS GYÖRGY : „Eu cred că România va cîștiga dacă mafioții italieni vor lua ca ostateci pe toți jucătorii celorlalte echipe, ca deținători (i)legali de valută. Rămînînd astfel singuri, vom urca pe podiumul de premiere pe primul loc... hors concours !“

GHEORGHE ZINCESU : „Contextul în care se desfășoară actualul Campinat Mondial de Fotbal este absolut favorabil României. În toate domeniile vom asista, desigur, la o descătușare a dorinței de a construi și de a afirma ceva. Iată primul lucru, primul semn al acestora este plecarea lui Hagi la Real Madrid. Este Hagi o stea suficient de mare, probabil, încît să se constituie în bun augur pentru echipa României. Este pentru întîia oară cînd băieții noștri vor intra în teren cu fruntea sus. Numai dacă închid ochii, văd tribunele în picioare, pregătite să îi salute ! Îți dai seama cum se va juca în asemenea condiții ! Este ca și cum ai recita un poem în fața unui public despre care știi că te așteaptă și te iubește. Premisele acestea vor duce înainte echipa, care va trece, probabil, de calificări, dar și de primul tur de după calificări. Mi-ar place ca, pînă atunci, contextul politic să meargă cu pași mari spre democrație ! Altfel, ne vom trezi iar cu arbitri suspicioși și știm cît ne-a costat de-a lungul timpului neprietenia și suspiciunea arbitrilor ! Asta pe de-o parte. Pe de altă parte, elanul jucătorilor noștri este legat direct de un asemenea mers al României spre libertate. Legarea celor două chestiuni — fotbalul și politica — ar putea părea hazardată. Însă istoria ne-a obișnuit cu multe corelări și mai hazardate, care, în cele din urmă, s-au dovedit, dacă nu reale, plauzibile măcar. Oricum, noi vom fi cu inima alături de ei, de jucători, și cred că, dacă vom părăsi prea devreme scena, Coppa del Mondo își va pierde tot șarmul.“

EUGEN DORCESCU : „Dacă există o înlănțuire logică, armonioasă, a tuturor lucrurilor, dacă Legea compensării universale, formulată de Emerson, este adevărată, atunci România ar trebui să cîștige ...“

ADRIANA BABEȚI : „Nu prea știu cine sînt calificatele, dar am mare încredere“

VIOREL MARINEASA : „Da, dacă nu va pierde primul meci și dacă în celelalte meciuri vor juca iberico-aromâno-românul Hagi și iugo-românul Belodedici. Ar mai fi o infi(r)mă condiție : în locul Dulapului (= Cămătaru), să apară Dumitrache II (= Răducioiu)“

IVO MUNCIAN : „Nu ! Echipa României nu este sudată. Carențe serioase se văd în apărare. Atacul, deocamdată, în formula Lăcătuș—Răducioiu, nu funcționează cum trebuie. Iar mijlocul — excelent — nu poate cîștiga singur ! Cu părere de rău o spun !“

ALEXANDRU DEAL : „Dacă FSN-ul a cîștigat alegerile — și le-a cîștigat ! —, este limpede că nu vom avea probleme nici în Coppa del Mondo !“

MARCEL TOLCEA : „Dacă s-ar face un plebiscit în legătură cu chestiunea în discuție și rezultatele acestuia ar da cîștig de cauză naționalei României, eu cred că occidentalii, atît de democratici cum sînt, ne vor susține. (În completare, a se vedea și răspunsul lui Daniel Vighi)“

DANIEL VIGHI : „Ca în toate domeniile, România va cîștiga. ARBITRII SÎNT CU NOI !“

Răspunsuri consemnate de
Marian ODANGIU

Cronica măruntă

TIME OUT CU FETE VESELE

● In numărul trecut al revistei noastre explicam cum se face o gazetă rentabilă ● Legam rentabilitatea revistei de prezența, în coloanele ei, a unei echipe de specialiști în înjurătură ● Sfaturile noastre au ajuns în fața dumitale, iubite cititorule, cu o anumită întîrziere ● Făcîndu-ne autocritica, putem afirma, fără umbră de remușcare, că ele se potriveau mai mult vremilor electorale și mai puțin celor postelectorale, cînd dihonia e înlocuită de pace, de armonie și de iubire ● Cînd vremea bătăliilor politice e pusă în cumpănă de presimțirea concediilor ● Orice om eficient, inclusiv făcătorul de gazete, trebuie să se adapteze vremurilor ● Iar în vremurile noastre eminamente democratice, demistificatoare, demascatoare, cînd concediile, cu nebănuita șansă a loazirului, pe care doar democrația ți-o poate oferi, ce poate fi mai binevenit decît un curs de inițiere în viața sexuală ? ● Acum e momentul în care cetățeanul liber vrea să afle ● Unele reviste, precum **Oblio**, au început mai devreme și de aceea partidul care a patronat afacerea a pierdut alegerile ● Cine vrea să facă azi o gazetă aducătoare de bani, să ia aminte la ilustrațiile aferente ● Fiindcă un curs de inițiere în viața sexuală fără adăugirea foto nu face două parale ● Pînă acum, crunta moștenire lăsată de Odios și de Sinistră au obligat revistele noastre să reproducă fotografii apărute în presa străină ● Întrecerile de miss, lansate de majoritatea publicațiilor de mișcările ecologisto-fotbalistice arată că sîntem pe calea cea bună ● Recuperăm cu mare viteză frumosul autohton ● O revistă timișoreană, recent apărută, promite o mie de lei pe zi domnișoarelor ce, lăsînd prejudecățile la o parte, ar reabilita modelul local ● Totul e să nu avem prejudecăți ● Să înțelegem că dacă vrem să intrăm în Europa, goi pușcă ne stă mai bine ● Sîntem arătoși, sîntem viguroși ● Nu toți, după cum demonstrează studiul de nud al Elenei Ceaușescu, publicat de noua serie a revistei **Femeia:** sinistra, în noua versiune, e năsoasă și păroasă. ● Dar Nicu ? Dar Zoe ? Iată un cîmp deschis imaginației jurnalistice în vertiginoasă afirmare ● Desigur imaginației noastre autohtone ● Dacă vom cîștiga campionatul mondial de fotbal, lîngă fotbaliștii noștrii glorioși orice jurnalist eficient va plasa cîte o miss, mai mult sau mai puțin dezbrăcată ● Dacă e nud, cu atît mai bine ● Cîteva reviste au executat procedeul și bine au făcut ● Și-au sporit simțitor și tirajele și admirația suporterilor ● Dacă avem fotbal, de ce să n-avem și însoțitoarele care să umilească orice concurență venită de aiurea ? ● În fața atîtor argumente de toate categoriile, un interesant număr al **Suplimentului literar-artistic** al **Tineretului Liber**, dedicat **Literaturii și sexualității**, vrea să pună cîteva accente necesare ● Prin **Strategiile fatale** din Jean Baudrillard le și pune. Să cităm: „Cînd totul este politică asta înseamnă sfîrșitul politicii ca destin, începutul politicii ca formă de cultură și mizeria imediată a acestei culturi politice. Cînd totul devine cultural acesta e sfîrșitul culturii ca destin, începutul culturii ca politică, mizeria imediată a acestei politici culturale. Astfel se poate discuta despre social, istorie, economie, sex. Punctul de extensiune maximă a acestor categorii odinioară distincte și specifice marchează punctul lor de banalizare și inaugurarea unei sfere transpolitice, care este mai întîi a dispariției lor. Sfîrșitul strategiilor fatale, începutul strategiilor banale (...) Obscenitatea ia toate chipurile modernității. Sîntem obișnuiți să o vedem în penetrația sexului, dar ea se extinde la tot ceea ce poate penetra în vizibil, ea devine o formă de invazie a însuși vizibilului. Prostituarea ucigașă a imaginii, în maniera înregistrărilor pe viu, hiperrealiste, din America de Sud, unde violențele sadice ale ecranului sînt derivate din chiar condițiile specifice ale înregistrării (...) Obscenitatea este proximitatea absolută a lucrului văzut, hiperviziunea în plan mare, promiscuitatea totală a privirii în fața a ceea ce se vede. Prostituție.“ ● Iată opiniile unui european la modă, dintr-o revistă vie, cu bună priză la actualitate: **Suplimentul literar-artistic al Tineretului liber.**

Anemone POPESCU

ÎNSEMNELE TIMPULUI

O FOTOGRAFIE (UN PROLOG). Fostul combatant Montherlant, aristocratul înrolat voluntar pozează, iată, undeva pe gazonul unui teren de sport, amenajat precar, flancat în arierplan de un şir de copaci desfrunziţi. E o fotografie făcută după război — la puţini ani după terminarea celui dintîi război mondial. Zi de toamnă tîrzie luminată de razele filtrate ale unui soare în declin, încă aruncîndu-şi reflexele pe chipul măsliniu al bărbatului care priveşte drept înainte, spre obiectiv. Totul pare, totul trebuie în această fotografie (alb-negru) să fie elocvent, semnificativ. Om şi cadru. Omul, mai ales. Aerul provocator al acestuia, băţos, eşti tentat să afirmi, ingenuu-sfidător. Ultimativ. Tonsura scurtă, modernă, punînd în valoare fruntea înaltă; privirea dîrză, o uşoară încruntare vroind să sugereze fermitatea de caracter, un spirit decis: o anume duritate, probabil. Un tricou de culoare închisă, bine mulat pe trunchiul atletic — pieptul bombat ostentativ. Ostentative şi amănuntele de vestimentaţie care reţin privirile. Gulerul răsfrînt, într-o studiată neorînduială, cei cîţiva nasturi descheiaţi, expunînd mai mult decît ar fi fost necesar gîtul cu musculatură puternică, de luptător. Semn, şi acesta, de nonşalanţă — de ostentaţie juvenilă. Un manechin, ai spune, un clovn. Totul e, însă, serios. Suplul sportsman care se lasă astfel contemplat în eternitate ţine sub braţul drept o minge uşor supradimensionată — stîngul, îndoit într-un unghi de nouăzeci de grade se sprijină (încă o provocare) de şold. Mîinile — protejate de mănuşi de culoare neagră, din piele. H. de Montherlant scriitorul — descendent dintr-o familie de veche nobleţe franceză, ar sublinia biografii. Portar, aci, într-o echipă de foot-ball. Anii douăzeci; nu, încă, anii treizeci. O întreagă generaţie — o generaţie literară face elogiul forţei fizice, al energiei, al virilităţii — nu şi pe acela al unei ilimitate, al unei nemărginite libertăţi de acţiune. Sînt anii de după **les années folles.** Ani, încă, ai raţiunii. „Prefer o nedreptate unei dezordini", citează din Goethe moralistul Henri de Montherlant, prozatorul care nu ezită altminteri a face un cult din cultivarea corpului uman, din a credita contopirea misterioasă cu o forţă necontrolabilă, venind din adînc, cum nu ezită a constata alteritatea propriei fiinţe: „Ştiu că sînt focarul unei puteri la fel de misterioase ca electricitatea sau geniul, **forma**, care vine, pleacă, revine fără raţiune şi scăpînd oricărei reguli cunoscute, care îmi dă la ora zece plenitudinea unui semizeu şi îmi coseşte picioarele la ora unsprezece şi jumătate, ce renaşte dintr-o dată din adîncul unei sfărîmări totale, care dispare timp de zile în perioada cea mai intensă a unui antrenament, făcîndu-mă să cred că există într-adevăr un suflet al trupului, independent de celălalt; privesc înlăuntrul meu această persoană vie, străină, care este eu însumi şi asupra căreia nu am nici o putere".

*

* *

UN PARADIS PROVIZORIU. La douăzeci şi cinci de ani, la mai puţin de atît, cum, în fapt, şi prenumără actorul, poetul şi prozatorul în devenire în perioada colaborării la **Facla** (1933) şi **Vremea** (1934) — Emil Botta discerne cu o rară siguranţă între miturile în vogă ale civilizaţiei, între miturile de toată ziua, între cele ce sînt, cele pe cale a deveni miturile generaţiei sale. Dacă memoria benzii de celuloid ori a hîrtiei fotografice nu-l va fi păstrat, precum pe un Montherlant, gata a se angaja, dîrz, într-o dispută fotbalistică, foiletoane din gazetele vremii ni-l arată sacrificînd cu aplicaţie pe altarele cîtorva din zeii la modă: cinematograful şi sportul. Ni-l descoperă trăind, avînd sentimentul că trăieşte plenar, în pas cu vremea: „Dacă pînă azi s-a vorbit de neîndoiosul primat al ideilor, dacă ideile au fost arhitecţii umanităţii, dacă axiomele cele mai şubrede, apărute însă în moment prielnic, au generat şi rodit state, religii culturi, astăzi putem anunţa un nou val barbar, un mod nou de a fi. // Este modul categoric, acut, fundat pe experienţă, pe raportul imediat. Este modul sănătos, deci sportiv şi actual, de integrare organică, de colaborare la ritmul istoric. Am abuzat, se vede, prea mult, de jocurile fanteziei care deveniseră o realitate mai precisă decît carnea, decît piatra sau planta Sportul este o lecţie de prezenţă, de mimetism, de adaptare la condiţia modernă. Să fii acum şi aici, iată ce înveţi în şcoala luptătorilor, în instituţia sportivă. Să fii un agent energetic, un centru de forţă". **(Scriitori şi sport).**

Dar să nu ne grăbim. Nu e vorba doar de această faţă a lucrurilor, de apologia muşchilor. Botta scrie: „Mersul firesc al lumii ne cere o limpezire a raporturilor dintre om şi natu-

ra şi cosmosul. Tipul de om care se prepară acum este acel al omului liber, al omului autonom care îşi e sieşi hrană, sieşi Dumnezeu. Nu vorbesc numai de o libertate de spirit, de libertatea gîndirii avîntate care cunoaşte şi sondează totul, în vreme ce trupul e dependent şi robit. Ci de însăşi libertatea materială, fizică, de posibilitatea omului de a înainta, de a determina, de a proclama, de a nega timpul şi spaţiul, cu fapta sa categorică, cu prezenţa sa efectivă. Acest nou păgînism, această domnie a omului se apropie. Ce e oare actul sportiv, actul victorios al atletului care îşi domesticeşte şi îşi căleşte corpul, dacă nu cheia şi tîlcul acestui nou eon care începe" **(Libertate şi sport).**

Paradisul provizoriu al deceniului de după război se prelungeşte, iată, o vreme cel puţin, în literatură, cu întregul arsenal de experimente, cu găselniţele care dau culoare ternului cotidian, care îl fac acceptabil noii mentalităţi. Îl fac acceptabil sau creează, în parte, această iluzie: iubirea de efecte tari, precipitarea continuă nu-s,

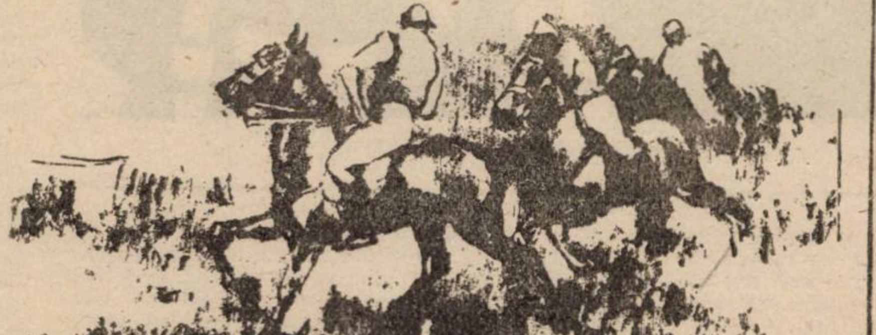

Ştefan LUCHIAN — „Jochei la Băneasa"

pentru încă un răstimp, vorbe goale — cum nici frenezia implicării, patosul faptelor, voinţa de a trăi în imediat, pe cont propriu: „Sportul la rădăcinile originare, fapta gimnastului care descoperă dimensiuni, cadre şi elasticităţi neprevăzute era o descărcare fiziologică, un instinct, o nebunie, un efort de a trăi absolutul. Nu ştiu dacă sportul rezolvă, la ora cînd scriu, măcar un capitol din neliniştile noastre. Dar ne învaţă să fim puternici, frumoşi şi semeţi, de o virilitate asemenea focului. Băutorilor de bere şi lectorilor de cărţi şi jurnale insipide, acelora al căror duh devine obez şi meschin ca un butuc, Nietzsche le recomanda ceaiul şi pamfletul. Dacă ar fi fost un predicator sănătos, un om de azi, efectiv, îşi invita, desigur, ucenicii trişti să boxeze, să înoate să alerge, să coboare în stadioane" **(La marginile sportului).**

La ieşirea în arenă a publicistului Botta experienţa **anilor nebunatici** e deja un capitol de istorie socială şi culturală încheiat. Dorinţa unei întregi generaţii scriitoriceşti de a **vedea, de a cunoaşte, de a face** nu-i, însă, mai puţin aprigă acum prin anii '30, cînd foiletonistul **Vremii** îşi pregăteşte cititorii pentru o nouă religie, pentru intrarea într-un alt eon; cînd tînărul Botta priveşte, încrezător, (cît de încrezător, totuşi?) stingerea unei civilizaţii: „Rasa oamenilor mărginiţi, prudenţi şi anemici, rasa noastră se atinge. Sîntem ultimii lectori întîrziaţi prin biblioteci, ultimiii care mai credem în miracole şi năluciri, ultimii bolnavi de leucemie, ultimii traficanţi de vicii. (...) Să slujm, să ne prosternăm, să ne creăm o lume teorică o religie aparte, un profet, iată care a fost direcţia vieţii şi a rugăciunii. Toate ideile, toată mitologia noastră era o laşitate, o derogare, un refuz de a adera, de a lua contact cu natu-

Lucian ALEXIU

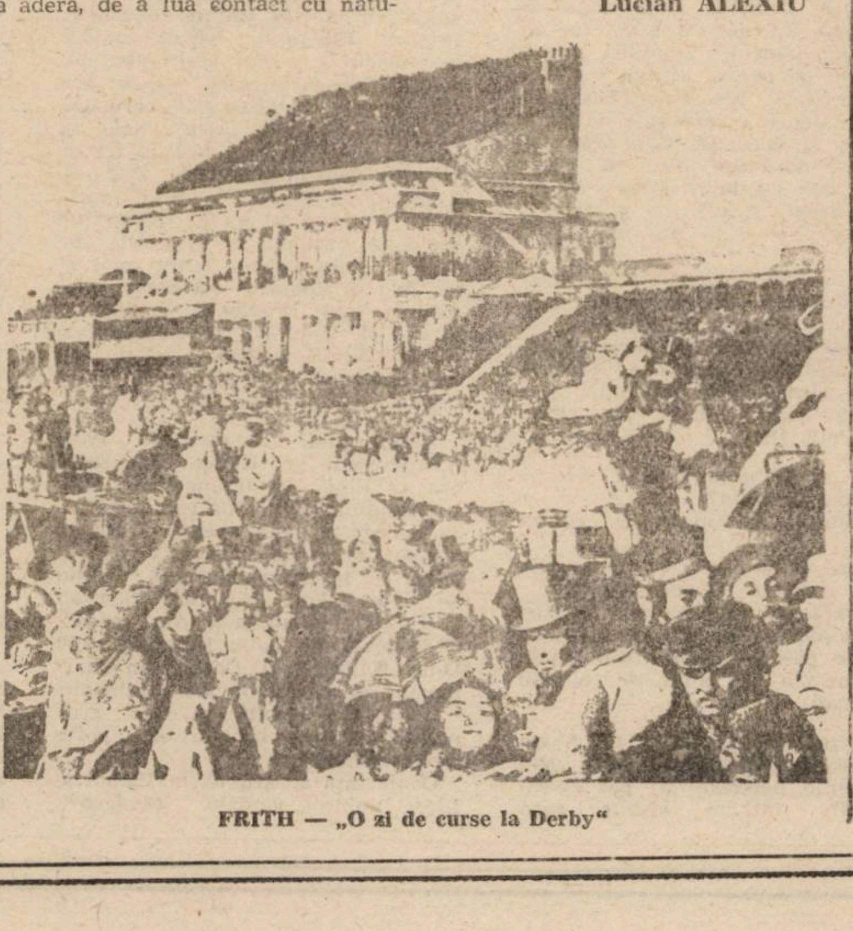

FRITH — „O zi de curse la Derby"

MENS SANA...

„Minte sănătoasă în trup sănătos" — iată încă o frumoasă lecţie pe care ne-a transmis-o antichitatea, prin poetul latin Iuvenal, trăitor la răscrucea primelor două veacuri ale erei creştine. **Mens sana in corpore sano** a devenit, cu trecerea vremii, o lapidară şi nobilă pledoarie pentru „educaţia fizică" privită nicidecum ca scop în sine, ci ca mijloc de primenire şi fortificare a minţii. Dar şi de elevare morală, căci întrecerea sportivă şi, într-o anumită măsură, chiar contemplarea ei presupun o „cheltuire", o risipă de sine comparabilă, pînă la un punct, cu faimosul „katharsis" aristotelic, descris de stagirit, în capitolul VI al **Poeticii** sale, ca un ciudat fenomen de trăire plenitudinară, în urma căruia omul se purifică de toată zgura pitită în cotloanele fiinţei sale.

Stăruind asupra ideii de netăgăduit că sportul are darul de a întreţine şi de a spori puterile minţii, ar fi nedrept să considerăm relaţia dintre **trup** şi **suflet** ca exercitîndu-se într-o singură direcţie, adică de la cel dintîi către cel de al doilea. Într-adevăr, o minte mereu trează şi bine chivernisită, dublată de o voinţă viguroasă poate avea un rol modelator asupra „trecătorului trup", cum spune Blaga. Mă bucur că pot cita, în sprijinul acestei idei, un frumos şi dens vers al lui Schiller din drama sa **Moartea lui Wallenstein**: „E spiritul cel ce-şi clădeşte trupul" **(Es ist der Geist der sich den Körper baut).**

Chiar dacă astăzi se inaugurează Coppa del mondo, chiar dacă îndrăgesc fotbalul, nu mă voi referi la sportul-rege (fac asta alţii, mai bine decît mine), ci la unul a cărui deviză sună: **Excelsior,** adică „mai sus"! Va fi vorba de alpinism, mai simplu spus, de urcuşul în munţi, iar mai exact, de dragostea neamului nostru faţă de munţi, de temeiurile istorice adînci ale unei iubiri nestrămutate.

Voi porni, binenţeles, de la realităţile graiului strămoşesc.

Din mănunchiul trăsăturilor distinctive ale româniei, cea mai izbitoare este, pentru specialiştii străini, remarcabila ei **unitate,** care-i asigură un loc special în peisajul idiomurilor neolatine. Într-un articol din „Timpul", publicat în 1880, Eminescu răspică, precum nimeni altul, ideea: „Limba română e singura în Europa care se vorbeşte în acelaşi chip în toate părţile locuite de români". Cert este că unitatea lingvistică — sesizată şi cultivată de toţi cărturarii noştri luminaţi, de la începutul „scripturelor române" pînă astăzi — a fost o condiţie esenţială, o premisă şi un reper pe lungul şi trudnicul urcuş spre Unire.

Factorii care au favorizat şi au stimulat unitatea limbii noastre sînt numeroşi şi variaţi. Unul dintre ei îl aflăm în vechii şi statornicii noştri prieteni: **Munţii,** lanţul carpatic alcătuind — cum s-a afirmat cu îndreptăţire — o puternică „şiră a spinării", dar nu numai a spaţiului geografic românesc, ci şi a statuii verticale a neamului: de la Pietrosul şi Inăul nordului ultim pînă la Ţarcu şi pînă la Dunăre, unde Carpatul întîmpină Balcanul... Mîndri, dar nu fioroşi, nici înspăimîntător de înalţi, împodobiţi cu „păduri mereie şi afunde" care îşi mînă iscoadele brazilor pînă spre vîrfuri, unde se desfăşoară vastele golişti alpine, raiuri ale turmelor; ferestruiţi de ape vînjoase şi de văi destul de blînde ca să îngăduie statornicirea aşezărilor omeneşti, — Carpaţii n-au constituit un „zid" despărţitor, ci, dimpotrivă, o largă şi înaltă punte a Dorului şi a Întîmpinării românilor de pretutindeni. Dovadă veche de cînd lumea: numeroasele trecători sau „pasuri" cu nume bine şi nostalgic sunătoare, de la Prislop, Ghimeş, Oituz, pînă la Bratocea, Turnu Roşu, Lainici. Dovadă, tot de cînd lumea: apele care străpung munţii, în primul rînd, Oltul, purtînd pe unda lui căruntă, clipă de clipă, solia marelui podiş transsilvan către hotarul de miazăzi al Ţării.

Ce vor fi însemnat Carpaţii pentru strămoşii noştri daci — ne-o spune un istoric roman în puţinătatea zgîrcită a unei propoziţii: **Daci montibus inhaerent** „dacii trăiesc animaţi de munţi". Iar „munţii" — Carpaţii sînt, în inima (şi în... creierii) cărora a durat Decebal cetatea dîrzeniei sale. Mai tîrziu, urcînd spre creste din toate părţile locuite de români — dinspre Dunăre şi bălţile Dobrogei, din podişul transilvan şi de prin văile Moldovei — păstorii transhumanţi hălăduiesc împreună la „văratic", pe înaltele platouri carpatine, „punînd ţara la cale" (!) şi păstrînd, nedijmuită, lamura graiului strămoşesc. Acolo sus, pe „Vîrful (şi pe vîrfurile) cu Dor", şi-au picurat doinele, întîia oară, aleanul. Acolo s-a zămislit Mioriţa. Ceva mai jos, în bungeturile Carpaţilor, îşi găseau adăpost şi alinare, din „mila/Codrului, măriei sale", băjenarii din veac, stîrniţi din aşezările lor de la şesuri de vrăjmaşi prădalnici...

Iată de ce ne iubim cu ardoare munţii. Iată de ce, dintr-un simplu exerciţiu fizic, drumul spre crestele lor se converteşte, pentru noi, într-o incomparabilă lecţie de Istorie.

Aşadar: **Excelsior!** „Ia seama bine, şomn să nu te fure, / Nu te opri, înalţă-te, vultùre".

G. I. TOHĂNEANU

Viorel Marineasa

RIPENSIȘTII

(fișe pentru un roman)

Ciolac și „Ripensia" în 1937

Predilecție pentru **oameni vechi** — cărturari, politicieni, fotbaliști, păguboși, săriți, pierde-vară — avînd aer interbelic și părînd a poseda un secret.

Tentația de a cădea în copilărie. Impuritatea exercițiului. Pățitul de pe vremuri își îndreaptă pătimirea — prin cel ce sînt astăzi. Fluxul memoriei e îmbîcsit de duh analitic. (. . .) Sistematizînd efortul recuperator, aș spune că aveam deja **modele** : silvicultori, bucovineni, soldați, măști de gaze.

Limfaticul răzvrătit. Se va întoarce asupra tatălui. Fetița limfatică. Stă mult cu ochii închiși. Majoritatea o consideră retardată. Peste cîțiva ani se va mărita cu **Fentosul**, colegul ei cu un talent incredibil la fotbal, poreclit fără imaginație Pelé. Revolta ei împotriva Bărbatului se traduce prin muțenie. Tatăl nu mai există : într-o seară, la bodegă, a pus rămășag că bea un kil de monopol pe nerăsuflate: l-a și băut ; dimineața l-au găsit țeapăn pe buza fîntînii. Maică-sa îi pregătea și-i mai pregătește în ale dragostei pe cei de la școala de mecanizatori. Și Fentosul va deveni bețiv, **stricat** ; își va irosi talentul ; nu va depăși stadiul diviziei C.

M-ar ajuta să-i cunosc pe foștii ripensiști. Nick se oferă să-mi facă legătura. Îmi cere, în schimb, să-i țin o rubrică în programele pentru „Poli". Obsesia de a face joncțiunea cu interbelicul prin „derizoriu" și „nesemnificativ". Dialogul — hobby cu **moșii** (și acesta nu lipsit de asprimi și de arțag), oameni care mai poartă, în forme trunchiate, însemne ale vechii Românii.

„Ripensia "a apărut dintr-o criză prelungită a campioanei decăzute „Chinezul". Exista pe atunci la Timișoara un gust rafinat pentru fotbalul de calitate. „Chinezul" s-a destrămat din pricină că n-a izbutit să-și apropie al șaptelea titlu. Doi conducători și șapte jucători au format noul nucleu.

Inginerul Traian Vuia a fost secretar al clubului „Ripensia" între 1928 și 1938. Coincidență de nume cu pionierul aviației. A ținut rubrica sportivă la ziarul „Vestul" sub pseudonimul Dopping. În numărul de miercuri, 2 septembrie 1930 comenta meciul T.M.T.E. — Stăruința Oradea : „Jocul a fost tot timpul vehement, iar dacă ploaia n-ar fi intervenit, publicul cu siguranță putea admi . un joc clasic". Se izbea de lipsa termenilor specifici sau de insuficienta lor fixare.

Mai încoace a purtat corespondență cu Hadrian Daicoviciu. Numele echipei venea de la **Dacia Ripensis.** Un nume frumos, dar nejustificat, după opinia istoricului, deoarece provincia respectivă s-a aflat mult mai la sud față de Banatul de astăzi.

În 1934, președintele clubului, dr. Cornel Lazăr, s-a dus să-i ceară socoteală lui Sever Bocu, director la „Vestul" pentru un articol critic publicat în gazetă, ca urmare a unui eșec în cupă. Bocu, un bonom bîlbîit, a rămas pe poziții: „A-a-as-ascultă, dragă Co-Co-Cornel, Vuia a avut dreptate. **Ri-Ripensia-i Ripensia, Vestu-i Vestul !**"

Sever Bocu, **Drumuri și răscruci**, vol. I, Timișoara, 1939 : „Înfrîngerea lui Horia ne mai transmite o moștenire : (. . .) : istoricitatea trădării. Îi avem cu numele nu numai pe martiri, pe călăi, ci și pe trădători, cari nu sînt străini, ci din sîngele martirilor".

În casa lui Bocu din Lipova, prin '50 și ceva — școala sovietică (pentru copiii ofițerilor din garnizoană). De 7 noiembrie, schimb de daruri cu elevii români. Maiakovski, cartonat. „Dar Fiș, / ce pare un limbric / moliu / și costeliv, / ce sarcini are-acest nimic ? / El e / instructorul sportiv".

Marți, 24 noiembrie 1987. Cartierul Fabric, azilul de bătrîni. Paul Schiller (93 de ani!) stă într-o cămăruță cu soția sa, Ana. A fost centru înaintaș în primul meci oficial al „alesei" României (8 iunie 1922, cu Iugoslavia, la Belgrad.) Nick m-a avertizat că-i place să umble vandra că mai trage cîte-un păhărel. Pe vremuri frecventa „Calul bălan", turna cîte-un deț de rom în halba cu bere. Într-adevăr, nu-l găsesc acasă. Bătrîna, supărată, pufăie. Apare într-un tîrziu. Știe prost românește. Își amintește fără probleme scoruri de acum 60 de ani. Descrie și cîteva faze de poartă. Îl compară pe Dobrin cu vienezul Uridil : nu-și priveau picioarele în timp ce conduceau mingea.

Partida din '22 au cîștigat-o românii cu 2-1. Golul decisiv l-a marcat Aurel Guga. A dat în patima beției. A nimerit cu automobilul în Bega și s-a înecat. Beat fiind.

„Viața ta ne aparține. Trăiește-o frumos, așa cum am gîndit-o noi. O să fii încîntat de o asemenea viață".

Pe cînd eram copii, ziceam că Dobay are piciorul stîng **ștampilat** (sinonimie parțială: **sigilat**, asta trebuie să fie). Înainte de a-i fi pus sub interdicție ar fi băgat trei portari în mormînt.

Îmi povestea Lazăr Sfera că Skwareck, celebrul inter-stînga de la **Ujpest** i-a pus o talpă (pe atunci regulamentul admitea procedeul) de pe urma căreia s-a ales cu o fractură. N-a mărturisit accidentul, nici n-a întrerupt antrenamentele și jocurile. Calusarea s-a făcut pe nesimțite, doar că timp de doi ani n-a lovit mingea cu piciorul drept. Adversarii și spectatorii nici nu și-au dat seama.

Dicț. de simboluri: Buddha măsura universul făcînd șapte pași în fiecare direcție a spațiului.

Pentru psihanaliză, **piciorul** are o semnificație falică, iar încălțămintea e un simbol feminin.

Dar și simbol al puterii sufletești (Paul Diel).

Care ar fi statutul unei echipe de fotbal feminin?

Efemeridă. O încercare contra naturii.

Să ne imaginăm o frumusețe fragilă cocoțată pe crampoane.

Bărbații cu trupuri adolescentine, echipați cum se cuvine, au ceva de păsăroi picați din cuib. Simți nevoia să-i ajuți, dar ei dau cu pliscul.

Cele trei creiere ale Evei. Avem o puternică indicație că două sau mai multe personalități **pot** exista alternativ într-un singur corp (Eduard Pamfil).

Mîinile lui Miti Pavlovici, marele portar, sînt rădăcini răsucite tragic. Picioarele de sub pătură trebuie să fie la fel. Reumatism poliarticular degenerativ. L-a prins o răceală zdravănă după un meci pe ploaie la Zagreb. A ieșit furios din teren, fără să se mai schimbe. Văzîndu-l plin de noroi, taximetriștii n-au oprit. A ajuns la hotel într-un tîrziu.

La egipteni, numele — o dimensiune esențială a individului. La pronunțarea numelui cu voce tare, toată lumea va fi cuprinsă de stupoare.

Indivizi cu același nume. Nu Popescu, Vuia, Bocu, Hampu?

Cine zice că fotbalul dintre cele două războaie mondiale a fost în întregime romantic? Ediția 1937/38 a campionatului național. Pavlovici este convocat la poliție de către Ovidiu Gritta. „Ce-oi fi făcut? Iar vreo prostie, cu golîmbii mei" (Are crescătorie în Mehala). Dar chestorul, amabil, îi oferă cafea, țigări. „Mîine trebuie să cîștigăm . . ." Miti, prompt: „Cum nu, domnu Gritta, batem noi **Venusul**, cum nu". „Băiete, nu înțelegi că **noi** trebuie să cîștigăm?!" Aha, acum Pavlovici înțelege: bucureștenii sînt susținuți de Gavrilă Marinescu, prefectul poliției Capitalei. Portarul Ripensiei refuză sumele în creștere și e dat afară din birou. Îl încunoștințează pe dr. Lazăr despre tentativa de corupere. Dar lucrurile merg prost a doua zi: unii coechipieri n-au fost la fel de virtuoși. Ba președintele clubului îl bănuiește și pe candidul Miti, iată-l în spatele porții, manevrînd periculos bastonul cu măciulie de argint: „Pita mă-tii, multe mai ai de gînd să slobozi?" 6-1 pentru Venus. În retur, Pavlovici se bate aproape de unul singur cu adversarii dezlănțuiți și **Ripi** cîștigă cu 1-0, devenind a patra oară campioană. Ultima dată.

Vestul, luni, 1 septembrie 1930: Programul la Radio București: ora 13 Plăci de gramofon; 13,30 Informațiuni, bursa de cereale, bursa de efecte, cota apelor Dunării, semnal orar; 18 Doamna Maria Anda de la Opera Română, canto — Saint-Saëns, arie din „Samson și Dalila"; Verdi, arie din „Aida"; 18,40 prof. dr. Zota: Malaria; 19,00 D-nii Bugeanu și Constantin (harmonică și clarinet): arii naționale.

„Nu avem opoziție, ci doar grupulețe politice chinuite de pofte guvernamentale."

Conferința agrară de la Varșovia. Ideea uniunii vamale. Madgearu propune convențiuni regionale de durată. Colaborarea statelor Europei Orientale față de concurența transoceanică.

„Iau patru elevi în gazdă, îngrijire strict pedagogică".

„Casă boierească în centrul orașului cu localități în souterain, grajduri, garaje, parc admirabil cu baie liberă — potrivită îndeosebi pentru senatoriu, penzionat ori asemenea scopuri".

Groasnica nenorocire din comuna Regele Ferdinand provocată de un taur înfuriat. Primăria i-a sorocit moartea, tăindu-l mîine zi pentru nedeia din sat.

Șerban (la 5 ani): „Tată, eu am visat numai vise urîte, repezite. Nici n-am văzut bine ce era. Āia voiau să-l taie pe taur".

Celălalt portar celebru al **Ripensiei**, Zombori, mă conduce pe coridorul întunecos. Pe neașteptate îmi arată o vioară. A cumpărat-o de mult, în urma unui turneu în țările arabe. Ar trebui acordată. Cu ani în urmă, dădea mici „concerte de casă", acompaniat de soacra sa, o redutabilă pianistă.

Din Nordul Africii venise Maître Jean (Eshkia) sefardul, care patrona restaurantul „Élite" (astăzi „Sinaia"). Acolo se întîlneau ripensiștii în fiecare joi seara, după antrenament.

Cu Genu în cimitirul unde-i înmormîntat fostul centru înaintaș Ciolac. Miroase a trandafir și a mușcată. Pînă la el, mormîntul primului protopop român al Timișoarei. Mai încolo: „Dar după ani de picurare / Eterne bălți de lăcrămioare . . ." În fine, „Aici odihnește Ghiță Ciolac (1908—1965) fost fotbalist 45 ori internațional — Simpatizanții!" Prunii se îndoaie de poamele încă verzi. Ascultăm fîșîitul cosașilor. O bătrînă tîrșîind un picior duce strîmb o găletușă din care apa dă peste margine.

Bela Steiner a jucat pe postul de fundaș dreapta în echipa României la primul Campionat Mondial (Uruguay, 1930). Competiția s-a terminat pentru el în minutul 33 al primului meci. Atunci a agățat o minge și, în loc s-o trimită portarului Lăpușneanu, se pregătea să-și lanseze atacul. Venit din spate, peruanul Souza s-a repezit asupra sa cu amîndouă picioarele, de parcă ar fi sărit în lungime. Dublă fractură! Medicii au insistat să mai rămînă la Montevideo după terminarea întrecerii. A refuzat. A avut parte de o îmbarcare specială, o dată cu automobilele. După o lună de călătorie cu **Dulio**, o adevărată citadelă plutitoare, au ancorat la Genoa. Cum să coboare cu piciorul în ghips? Rafinsky, care era tare ca un taur, l-a luat în spate și a parcurs așa cele 102 trepte ce legau vaporul de țărm. La dus merseseră cu **Conte Verde**, un fel de pereche a lui **Dulio**. Pe vas era Șaliapin, care împărțea cabina cu două admiratoare.

Silviu Bindea este stînjenit în mers de o veche coxartroză. Era cel mai rapid fotbalist român — 10,6 pe sută (vărul său, Moina, deținea recordul național, cu 10,4). Lansat în adîncime de interul Beke, nu alerga paralel cu tușa, ci pătrundea („diagonala lui Binduț"), în driblinguri derutante, spre marginea careului de 16 m. De aici, în funcție de situație, șuta sau centra, de preferință celeilalte extreme, Dobay, venit lansat (și acesta, la 1,90 m făcea sub 11 secunde pe sută!), ori centrului Ciolac, întotdeauna, excelent plasat, dar mare rateur.

Insul de la **Urgență** — își pîndește figura îndurerată în oglindă.

Pantofi cu talpă de crep. Pantofi marca DORCO.

Meci de propagandă al „Ripensiei" la Deta. Fanfară. Admiratori și admiratoare. La un moment dat se sparge mingea și se trimite alta în teren. Un jucător localnic o aruncă în propria poartă. „Gol!" zice arbitrul. „Cum, Gol?", „Gol, asta e" nu se lasă celălalt.

Livius Ciocârlie

FRAGMENTE DE JURNAL

O tragedie surdă, să pleci de la sat ca să te faci funcţionar la oraş. Pierzi legătura cu valorile de acolo şi nu eşti în stare să te adaptezi la altele noi. Trăieşti prins în chinga unor certitudini de ordin administrativ. Bineînţeles, ce spun se potriveşte pînă la război. Acum tot satul face naveta la oraş şi oraşul inundă satul prin televizor. Rezultatul e grotesc. Nu vreau să fiu catastrofic, probabil că puterea omului de a crea universuri va duce la ceva nou, ceva ce nu intuiesc de fel. B. vorbeşte calm, dar şi cu obsesie, despre sănătatea lui. L-au operat a doua oară pe creier, abia mai vede, îşi ţine echilibrul greu, nu poate lucra, îi citeşte doamna, îmi cere să nu răspîndesc zvonul, ar fi în stare să-l pensioneze. Îmi vede faţa, dar ca prin ceaţă nu distinge literele pe un afiş, totuşi se poate socoti norocos, a doua operaţie în acelaşi loc. De fapt, tot dintr-o congestie i se va trage, să-mi amintesc îmi spune fără patetism, cînd va fi. Alt năcăjit, Vasile C., ştirb, se aşteaptă să-i desfiinţeze postul de cercetător, atunci ar trebui să se retragă la catedră, unde nu sînt ore. singurul vulnerabil ar fi M., dar n-o să-i smulgă orele. n-a ajuns aşa de jos. Se opreşte cu noi moş poveste, s-a făcut ora două, pleacă spre casă, ne întreabă despre ce vorbiţi, despre fotbal spun, bine faceţi, zice, e un subiect cuminte, poţi chiar să nu fii de acord, e dreptul fiecăruia să creadă ce vrea despre fotbal.

A propos de fotbal. Tenis, după o întrerupere de un sfert de secol, cu nişte neofiţi — Feri, Sergiu, Ghiţă O. — care au învăţat la bătrîneţe, de capul lor. Eu încerc să-i tratez subţire, cu stil învăţat de la domnul Steţiu, larg şi acoperit, dar pînă să iau poziţia ei îmi trag cîte una ciobănească de mă bat măr. Îmi telefonează Şerban să trec pe la el, îl aşteaptă pe G., mă duc, mai vin şi Duşan şi Andrei. Cu Andrei sîntem invitaţi în altă parte, nu îndrăznim să-i spunem lui Şerban. Cînd totuşi îi spunem aproape ne scoate afară, ne întreabă de ce l-am mai deranjat, nu dăm doi bani pe el, organizăm întîlniri stupide sîmbătă seara, ne poartă nevasta, cazul lui Andrei, ca pe un geamantan. Stăm în tranşee cu capul după ambrazuri, cînd iese din cameră spunem pe şoptite dracu ne-a pus, e furios, va trebui să stea singur cu G. nu sînt pe acelaşi canal, discuţia dintre ei nu poate fi decît un fel politicos de a se preface că acceptă păreri cu care în realitate nu sînt de acord. Ne cere să anunţăm că a intervenit un caz de forţă majoră vreo inundaţie, ceva, nu se poate ieşi din casă, nu sînt bărci Apare în sfîrşit G. cu fata lui din prima căsătorie, îmbrăcată în alb, într-o rochie cusută de ea, cu garnitură de pînză zgrunţuroasă, cu o mică dantelă pe margini, măruntă tăcută, deşi nu sfioasă, vorbim Vorbim despre superstiţii. Truman Capote nu suferă trandafirii galbeni, bate o versiune a romanului la o maşină, a doua la alta, de altă culoare, Şerban nu suportă ca ţigările aruncate în scrumieră să se dispună în formă de cruce şi nici, tot aşa, capitolele proaspăt dactilografiate ale lucrării lui de doctorat. Dă vina pe mine, s-a înhămat la lucrare socrit de mine, strică o sută de foi ca să-i rămînă patru pagini din care numai una e bună. Toată cartea e slabă, ce ar avea de spus despre Ion Barbu s-ar întinde pe patruzeci de pagini, nu pe două sute. Măcar, mă gîndesc, de ar fi o lucrare din zece la fel de proastă ca a lui. Altfel, discuţia merge, cît de cît. Contradictoriu temperat despre Nichita Stănescu. Eu, ca şi Andrei, rămîn spăşit în banca mea.

Tenis, mai bine, din nou. Îmi dau sfaturi în timp ce joc. „Nu mai alerga după scurte, tot nu le prinzi... Serveşte-i pe rever, nu vezi că de pe dreapta trage ca un apucat?... Nu le mai spune că n-ai jucat de un secol, înghite şi taci". M-am dus la P., unde e T cu anul III, pentru practică pedagogică în mediu rural. În tren am citit din amintirile lui Sextil Puşcariu, mai mult în gări fiindcă nimerisem pe roată şi mă scutura de-mi jucau literele sub ochi. T la gară, satul trist. Ne-a aşteptat la cantină G., pregătise un festin. Am mîncat şi băut două ore, vorbind cu mari elanuri sufleteşti, dar fără să găsim despre ce. El e director cam de cînd am terminat facultatea, se zbate, oltean printre nemţi şi navetişti, nu-l ascultă nicicare, primarul şi tovarăşii de la judeţ fac tărăboi, e palid şi uscat ca un bizantin. Pleacă la ore, noi ne culcăm în camera rece, ieşim spre seară, între timp a plouat, telefonăm acasă, dăm o raită prin sat, o întîlnim pe Nori S. la alimentară, ne întoarcem împreună, stau de vorbă cu ea cînd T urcă la fete să le verifice planurile pe a doua zi. A cedat la insistenţele alor ei, s-a întors în sat, o repartizaseră la munte, pe lîngă Oneşti, acolo erau oameni de înţeles, locuia la o bătrînă de optzeci de ani după care cînd a vrut s-o ajute la săpat nu s-a putut ţine, iar ţăranii nu se lăsau duşi de căpăstru, au săpat un şanţ pe drumul dinspre pădure ca să se ştie că pădurea e a lor şi statul n-are ce să se amestece, au captat un izvor fără aprobare şi l-au sechestrat pe camionagiul venit să le ia generatorul electric, pînă a apărut tovarăşul căruia, vrînd el să facă hau-hau, i-au vorbit în aşa fel încît şi-a luat camionul şi s-a dus nevăzînd. La şcoală îşi aranjau cu rîndul cîte o mică vacanţă la Bacău, toţi o iubeau, mai ales bătrîna de cînd îşi pusese pe perete o reproducere după un italian din Renaştere credea că e icoană de închinat. Iar aici nu se împacă nicicum, românii o ţin de nemţoaică, nemţii de română, mamă-sa le ştie pe ale ei, de ce a dat jos de pe perete portretele familiei, chiar astăzi s-au certat din nimic, pentru o salată, ea s-a închis să plîngă în cameră, mamă sa în bucătărie, elevii sînt slabi, cum spune şi G., de plecat unde să plece şi cum, cine să stea de vorbă cu ea la inspectorat, e acasă, cu gară şi asfalt. De măritat nu te poţi mărita numai ca să scapi, are un băiat la Timişoara, cu casă, cu post, se înţeleg foarte bine, au aceleaşi gusturi, dar îl ştie de mic, ghiceşte dinainte ce vrea să spună, nimic de făcut. După cină urcăm în sala de meditaţii la televizor, să vedem **Sub stele**, însă e ziua independenţei, au înlocuit filmul cu biografii contemporane de directori îmbrăcaţi în salopetă, aşteptăm răbdători pînă ce nu mai rămîne împrejur nici un elev, stingem aparatul şi coborîm.

A doua zi dimineaţa se întrerupe curentul tocmai cînd mă bărbieresc, rămîn cu un obraz neted şi unul aspru, asist la două lecţii cu T şi tot soborul, prima într-o clădire mică din curte, cam scorojită, cu elevi posaci, a doua peste drum, la o clasă de elementară, cu şcolari cuminţi şi curaţi, la punctul din plan cîntece franţuzeşti, se ridică şi cîntă despre **un fromage qui gardait ses moutons**. La ieşire ne aşteaptă Nori, mergem împreună către casa ei, părinţii nu-s acasă, bem o cafea, revenim către şcoală, T urcă la fete să le spună cum au fost lecţiile, citesc din Sextil Puşcariu, prînzim la cantină, ne invită studenţii, vreo douăzeci de fete şi un băiat la ei la o cafea. Urcăm o scară de lemn, trecem printr-un spălător, un dormitor cu paturi de spital, puse în toate direcţiile, Serge Reggiani la casetofon, actori de cinema pe pereţi şi un afiş pe care scrie „**Patima** cu Letiţia S." Letiţia S. e o lugojancă veselă, **Patima** s-a turnat la Lugoj, ea trece pe stradă într-o secvenţă, au meşterit afişul şi i l-au pus la cap. Conversaţia nu se leagă, nu ştiu ce spun, întrebări anoste înghiţite de casetofon, îmi plimb privirile de la una la alta, zîmbesc stingherit, în sfîrşit plecăm. Vine şi Nori care, între timp, încă aproape de vîrsta lor, se pierduse printre ele fără mofturi, ieşim din sat, cerul e învăluit, vrem să ajungem la Mureş, satul rămîne în urmă, în depărtare se văd păduri, trecem peste o apă imundă, Aranca, pîrîul local, pe lîngă ferme şi crescătorii, Mureşul e departe, în cîmp stă izolată o gară, trece o căruţă, ne ia şi pe noi, intrăm în luncă, dincolo de dig, sălcii şi canale, case din loc în loc, apoi rîul, vile de vacanţă cu frescă naivă pe pereţi, albastru de Prusia, copii pescuind.

Marcel Tolcea

DIN CAUZA GRAVITAŢIEI CĂDEREA BASTILIEI

Deschide, mamă, fereastra cum ştie doar
guvernanta Clermonda.
Afară, bicicletele se joacă, pe moarte,
de-a Fronda
şi, din palatul de la Valetta,
la Radio ne vorbeşte domnul Motocicleta.
Culcaţi sub ferestre, poliţiştii — bicauciucaţi ! —
ascultă fluierînd în şoaptă, înduioşaţi,
cum tricicletelor, 'nainte de culcare,
li se povestesc poveşti cu motoare.

DISCREŢIA NU-I DELOC VIOARĂ RUGINITĂ

Nu spun, zise bicicleta-domnişoară, de la
pension, cin' sfielnic astăzi
m-a luat de ghidon
şi mi-a trimis buchet de romaniţe
să mi-l pun diseară între spiţe,
dar, vă rog,
la valsurile vieneze — cînd dansez cu El —
n-aruncaţi în sală pioneze.

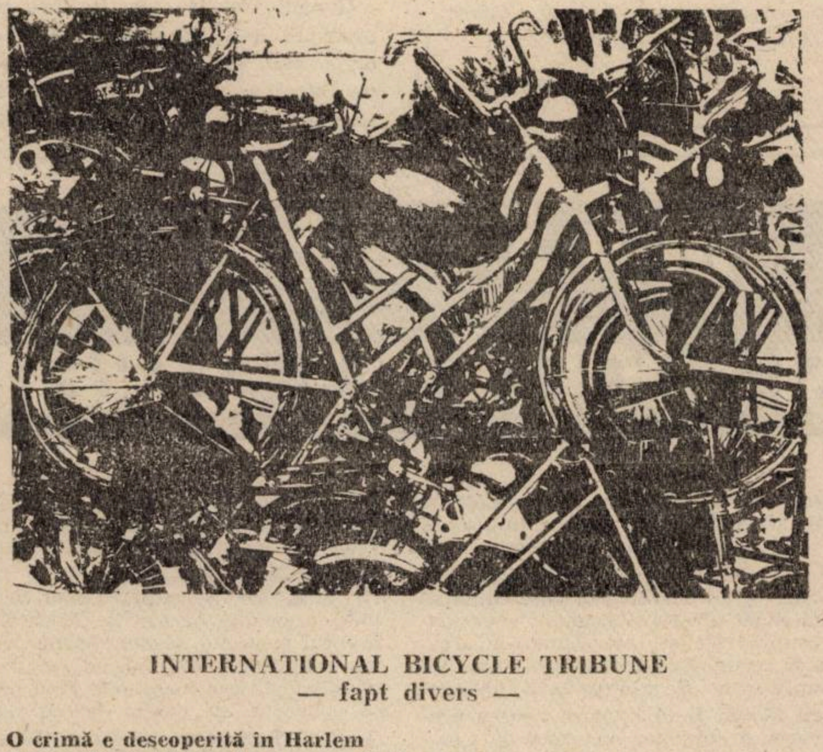

INTERNATIONAL BICYCLE TRIBUNE

— fapt divers —

O crimă e descoperită in Harlem
Deşi polizzia bănuieşte pe gemenii Tandem
şi, la locul faptei,
sub fereastră,
le-a fost găsită cheia franţuzească,
inculpaţii încă susţin
c-ar fi petrecut toată noaptea
undeva prin cartierul Brooklyn,
la o Casă de biciclete.
„E drept, trecute puţin,
dar înc-atît de tandre şi cochete".

Apostrof

EXILUL ȘI ÎMPĂRĂȚIA

Dacă pentru Malaparte, Marcel Aymé, Buzzati, Léger sau Vlaminck nici un sport nu e mai presus decît ciclismul; dacă pentru Norman Mailer sau Joyce Carol Oates nimic nu întrece boxul în frumusețe, dacă pentru Montherlant atletismul e super-starul sporturilor, iar pentru Pierre Mac Orlan — rugby-ul, pentru Albert Camus, sportul-rege e unul singur, nedezmințit: fotbalul. „Meciurile de duminică, pe un stadion arhiplin și teatrul, pe care-l iubesc fără seamăn, sînt singurele locuri din lume unde mă simt inocent".

Toată această introducere (tradusă și prelucrată parțial) deschide pagina „Pasiunea fotbalului" din recentul „Dosar Camus" al revistei „Magazine littéraire". O biografie camusiană nu poate omite capitolul „viață și sport", ca în cazul atîtor alți mari scriitori sau artiști. De această dată, reporterul de la „Magazine..." pornește pe o pistă nouă. Louis Nucéra, el însuși romancier, (fost) velocipedist și fotbaloman, îl descoperă pe Victor Péroni, cronicarul sportiv al „Combat"-ului, companionul de stadion al lui Camus. Unul dintre cei mai apropiați prieteni din lumea fotbalului.

Pînă la întîlnirea cu Péroni (acum un om în vîrstă, plin de amintiri și de o netrucată nostalgie), biograful sportiv al lui Camus ne reamintește cîteva lucruri. Debutul fotbalistic al lui Camus a avut loc în 1928, la Asociația sportivă Montpensier. De la acea primă experiență (pe un teren plin de hîrtoape) i se trage lui Albert Camus o cugetare ce merită transcrisă: „Atunci am descoperit că o minge nu ajunge întotdeauna acolo unde crezi. Asta mi-a servit de învățătură în viață, și mai ales în viața de metropolă". Apoi, ca licean, a intrat în echipa de juniori a Universității din Alger, **R.U.A.** Amintirea acelei perioade și atașamentul pentru **R.U.A.** au fost atît de puternice, încît Camus nu s-a putut desprinde de ele niciodată. „Nu mi-aș fi închipuit că, după 20 de ani, să-mi sară inima nebunește din piept, la doar auzul numelui **R.U.A.**, pronunțat la Paris sau Buenos-Aires de vreun prieten din tinerețe".

Ajuns acasă la Péroni, romancierul-reporter-velocipedist, începe cursa:

— Cum era Camus ca spectator de fotbal? Agitat?

— Nu. Impasibil. Incandescența era interioară. A jubilat, totuși, de două ori în mod vizibil: în 1945, cînd Racing a cîștigat Cupa Franței... Și în finala din '49 împotriva lui Lille.

— Cine mai venea cu dumneavoastră la meciuri?

— Să-mi aduc aminte... Raymond Aron, Maurice Nadeau, Marcel Cravenne... ziariști, cum era prietenul meu Max Urbini, cu care am lucrat la „Équipe" timp de 23 de ani... Chiar și Maria Casarès... Sau Jules Roy, un alt îndrăgostit de fotbal, care cred că a și jucat la **R.U.A.**

(Apoi, un scurt dialog despre tuberculoza care a întrerupt cariera sportivă a lui Camus, despre fotbaliștii preferați: Yeso Amalfi, geniul, Vignal, Ujlaki, Ben Barek, Bonifaci, Vaast, Piola și, mai ales, cei doi portari, ca și el, Di Lorto și Rudi Hiden).

— Să știți un lucru: pentru Camus erau la fel de importante și minunat de privit, o mare operă teatrală și un meci de fotbal... Era un om cu adevărat integru, care și-a conservat o extraordinară capacitate de entuziasmare.

Iar în încheiere, un lung pasaj, din care merită să traducem o frază: „Datorez sportului, echipei unde am jucat fotbal, **R.U.A.**, o înțelegere superioară a moralei, a îndatoririlor umane." Semnat, Albert Camus.

A. PIVOT

Boris Vian

SPECTACOL DE LUX

(Urmare din pag. a 16-a)

trei copii de cor. Mulțimea aplauda fiindcă sîngele curgea din belșug. Diavolul puse mîna pe un bidon cu benzină, trase o dușcă serioasă și scuipă o nouă jerbă producătoare de funingine, care arse ușor firul microfonului. Sala aplaudă și mai și. Jacquemort își zise că preotul se descurca bine, atît ca organizator, cît și ca luptător. Ideea aceasta, de a aduce diavolul în ring, îi părea excelentă.

În acest timp, însă, copilașii de cor îl tamponau cu grijă pe preot. Nu prea părea în apele lui și pete mari deveneau acum vizibile în diverse regiuni ale anatomiei sale.

„Repriza a doua !", anunță copilul de la gong și obiectul făcu bang !

De astă dată, diavolul păru decis să termine partida înaintea limitei de zece reprize. Atacă nebunește, fără să-i dea preotului timp să răsufle. Loviturile ca de grindină plouau, dacă se poate spune că grindina plouă. Preotul dădea înapoi fără încetare și chiar se agăță de adversar o dată sau de două ori, spre marea nemulțumire a publicului. Apoi, profitînd de o scurtă întrerupere, îl înfășcă de cap pe paracliser și îi trase cu sete un genunchi în nas. Diavolul dădu înapoi, la rîndu-i, cu un schelălăit violent de durere. Într-un glas, toți copiii exclamară mulțumiți:

„Trișează ! Trăiască parohul !"

— E rușinos !, asigură diavolul frecîndu-și nasul și dînd impresia celei mai vii suferințe.

Preotul, încîntat, se strîmba; dar era o fentă a diavolului care, brusc, se aruncă asupra lui și îi administră două croșeuri îngrozitoare la plex urmate de un upercut la maxilar, blocat involuntar de preot cu ajutorul ochiului stîng. Care se închise.

Gongul răsună, din fericire pentru preot. El își clăti gura de mai multe ori și ceru să se potrivească pe ochi un biftec mare, crud, cu o gaură ca să poată vedea în cazul cînd ochiul său ar mai fi fost bun de ceva. În acest timp, diavolul se deda la tot felul de tertipuri care aveau mare priză: în particular, atunci cînd își dădu drumul indispensabililor și își arătă dosul bătrînei băcănese, obținu un mare succes.

În toiul celei de-a treia reprize, care se anunța și mai rea pentru el, preotul, ca un trădător, în timp ce se apăra cu o mînă, trase de firul microfonului pe care îl trucase. Imediat, megafonul se desprinse și căzu în capul paracliserului, care se prăvăli răpus. Preotul, foarte mîndru, făcu turul ringului cu pumnii încleștați. Incrucișați deasupra capului.

„Am învins prin K.O. tehnic, proclamă el. Dumnezeul din mine a învins, acest Dumnezeu al luxului și al bogăției ! Dumnezeu ! În trei reprize !"

„Oh ! Ah ! Oh !", se auzi din mulțime.

Sătenii rămaseră o clipă muți, căci totul se petrecuse foarte repede. Apoi protestară, căci minutul costa scump. Jacqemort, cam neliniștit, simțea că avea să iasă cu bătaie.

„Banii-napoi, popo !". striga mulțimea.

„Nu !", spuse preotul.

„Banii-napoi, popo !"

Un scaun zbură, apoi al doilea. Preotul se năpusti afară din ring. O ploaie de scaune se abătu asupra lui.

Jacquemort se fofilă afară cînd primi un pumn în ceafă. Instinctiv ripostă. Își recunoscu adversarul exact în momentul cînd îi spărgea dinții cu pumnul Era tîmplarul, care se prăbușea scuipîndu-i. Jacquemort își privi degetele. Avea două încheieturi rupte. Se linse. Îl apuca jena. O respinse dîndu-i un ghiont cu umărul.

„Ce contează..., se gîndi el. La Gloire o va lua bucuros. Oricum trebuia să-l caut pentru palma pe care i-am dat-o copilului de cor".

Mai avea chef să se bată. Dădu în ce vedea cu ochii. Lovea, iar loviturile date adulților îl ușurau enorm.

MASONERIA ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE

Un rol important în dezvoltarea unitară a francmasoneriei în Franța l-a avut și un oarecare cavaler de Bonneville. Acesta introduce în ierarhia gradelor superioare cîteva care vor rămîne, printre care acela de maestru scoțian. Cavalerul de Bonneville, autor al cîtorva cărți mediocre pe teme diverse, are mai ales meritul organizării unui capitlu al gradelor superioare de importanță istorică, deoarece a fost urmat, în modelul său organizatoric, de numeroase loje din țară și străinătate.

În ordine cronologică, în Franța apare mai întîi Marea Lojă Franceză după modelul celei engleze, avîndu-l ca Mare Maestru pe acest cavaler de Bonneville. La mijlocul veacului se constituie cel dintîi capitlu francmasonic al gradelor superioare, intitulat **Cavalerii de Orient.** La aproape două decenii mai tîrziu, ia naștere **Consiliul Împăraților de Orient și Occident.** Membrii acestui capitlu ierarhic își ziceau „prinți masoni suverani". În numele acestui titlu eliberau diplome și atestate pentru lojele care decernau înalte grade inițiatice, numeau inspectori și deputați care să susțină și să propage în Europa ceea ce acest Consiliu considera ca fiind adevărata masonerie, completă în principii și structură ierarhică inițiatică.

Ordinul **Marele Orient,** cel mai puternic și la ora actuală în Franța, a apărut ca urmare a sciziunilor și conflictelor între pretențiile rivale apărute în sînul gradelor înalte masonice. Acestea au penetrat în Marea Lojă și și-au subordonat un număr important de loje provinciale. În fața acestei situații, Marele Maestru al Marei Loje Naționale dă un decret prin care caută să pună capăt ofensivei gradelor superioare asupra lojelor, interzicîndu-le acestora să recunoască autoritatea simbolică a capitlurilor. Se ajunge la o înțelegere cu Marea Lojă Engleză pentru prezervarea drepturilor reciproce de a elabora constituții de funcționare prin consultări de ambele părți. Cu toate acestea, nu pot fi evitate rupturile. Astfel, se conturează în Marea Lojă o aripă dizidentă a aristocrației militare și de robă, denumită **împărații de Orient** și o alta burgheză, cunoscută sub numele de **cavalerii de Orient.** Aceștia din urmă îi cîștigă de partea lor pe ducele de Luxemburg și, mai apoi, pe ducele de Chartres, viitorul Phillippe-Égalité din vremea revoluției. Aripa cealaltă își pierde treptat din importanță în favoarea partidei burgheze, favorabile casei de Orléans — rivalii vechi ai casei domnitoare a Franței. Aceștia erau urmașii direcți ai ramurii dinastice a fraților mai mici ai moștenitorului, hărăzit la Coroană prin dreptul primului născut. Așadar, în urma convocării Marei Loje s-a votat o nouă constituție masonică. Prin aceasta se consacra un sistem federal analog Angliei. Tot atunci este ales Mare Maestru, ducele de Chartres, iar administrator general, ducele de Luxemburg. Se ajunge la o înțelegere între Marea Lojă și **Consiliul Suveran al împăraților de Orient și Occident** care îi cuprindea pe aristocrații militari și de robă. După fuziunea cu Marea Lojă, aceștia au sfîrșit practic prin a se subordona majorității burgheze a cărei reprezentant instituționalizat pentru gradele inițiatice superioare era capitlul intitulat **Ordinul cavalerilor de Orient.** La rîndul lor, membrii acestui ordin se subordonau direct ducelui de Luxemburg. În urma acestor reforme, odată acceptate și de deputații lojelor provinciale, Marea Lojă Națională adoptă definitiv denumirea de **Marele Orient.** Această ramură francmasonică este pînă astăzi cea mai numeroasă dintre cele existente în Franța. Din 1773, anul de naștere al acestei ramuri principale, s-au creat sistematic și cu multă grijă **loje provinciale,** apoi **loje de adopțiune** în care erau admise și femeile. S-a procedat, de asemenea, într-un mod care va prefigura viitoarele democrații europene, limitarea la o durată de trei ani a mandatului gradelor superioare în lojă, renunțînd le investitura pe viață a Marelui Maestru, existentă pînă în acel moment.

La doi ani după reformele din 1773, Marele Orient număra 132 de loje raliate. În mijlocul acestor loje, preponderentă era aristocrația și burghezia tînără, adeptă convinsă a spiritului luminist al veacului. Începe să se contureze o treptată îndepărtare de Biserică, practicarea unei filozofii raționaliste și un activism politic accentuat, cu scopuri umanitar-democratice. Modelul oferit lumii trebuia să fie cel din interiorul lojelor, în care egalitatea și frățietatea depășeau vechile ierarhii sociale moștenite, adunînd sub aripa acelorași idealuri, ducii și pairii de la Curte cu meșterii tăbăcari de prin piețele Parisului

Daniel VIGHI

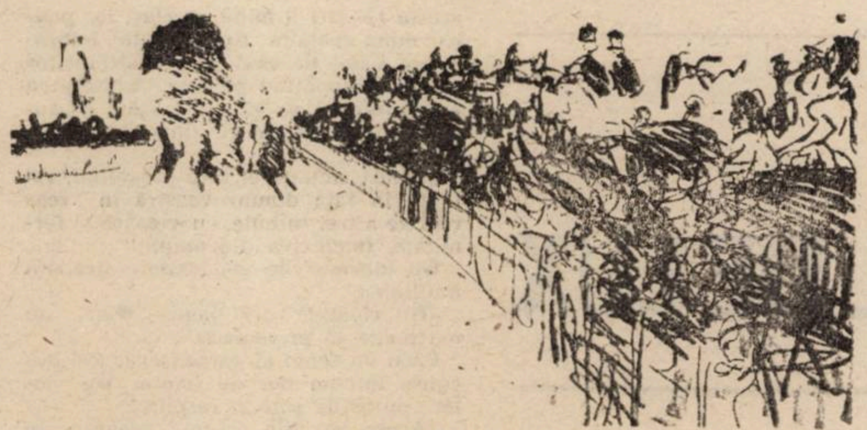

MANET: La curse

Top

CRIZĂ, ȘABLOANE, EȘECURI

● **MARIUS MIHALCA**, ce mai face grupul **FOILETON** ? ● După seria concertelor „Rock pentru Revoluție“ în cadrul căreia am evoluat și noi, am intensificat repetițiile pregătindu-ne pentru viitoare întîlniri cu publicul și pentru înregistrări RTV ● E de neînțeles cum de nu aveți imprimat încă un disc, din moment ce vi se difuzează frecvent la radio piese care au apărut și în clasamentele naționale..

● N-am lovit și noi de greutăți. Unii dintre membrii formației au emigrat ; în formula actuală, M. Mihalca, Sorin Locerean, Ștefan Mardale, Sorin Tătaru și Ioan Varad. activăm doar din ianuarie a.c. A trebuit să găsim componenți mai „stabili“, dar care să și corespundă ca pregătire muzicală. În aprilie, alături de grupurile studențești „Brix“ și „Argus“ am concertat la Clubul „Constructorul“. N-am prea avut public. Am neglijat, se pare, starea de spirit a momentului. De fapt, aflu că situația e generală. Publicul ocolește și formațiile consacrate cum ar fi „Iris“, „Holograf“, „Compact“. Spectatori puțini, concerte anulate ● Care ar fi după părerea ta cauza evidentei crize pe care o traversează azi rock-ul autohton ? ●Majoritatea formațiilor noastre dispun de o dotare tehnică sub nivelul acceptabil dar nu asta e cauza principală. Consider că dintr-o neînțeleasă comoditate se insistă pe șabloane învechite, care azi nu mai pot stîrni interesul nici măcar răbdătorului nostru public, extrem de îngăduitor pînă mai ieri. Au crescut pretențiile, spectatorii așteaptă noul, saltul calitativ firesc într-un domeniu muzical a cărui mobilitate e recunoscută. Starea de fapt se datorează în parte și marginalizării rock-ului sub dictatură. ● Cum vezi, ieșirea din acest impas, și, în viitor, afirmarea grupurilor noastre pe plan internațional ● În primul rînd, diversificarea, lărgirea paletei sonore a rock-ului nostru stereotip, deocamdată, pînă la exasperare. Toate formațiile seamănă între ele, se copiază una pe alta. Există acea incorsetare stilistică ce joacă nefastul rol al unei frîne. La noi, în ultima vreme, tinerii înțeleg prin rock doar Heavy Metal. Acest „extremism“ e dăunător ; dincolo de faptul că trădează ignoranță, el se opune oricărei tendințe de diversificare firească genului. A se vedea cazul curios al grupului „Roata“, apreciat în străinătate, iar la noi.. Problema, repet, ține și de cultura publicului, de anumite carențe ale acestuia, perfectibilă însă. Rock-ul e o artă a inovației perpetue. Să privim puțin în jurul nostru, la vecinii sîrbi sau maghiari, unde policromia scenei rock e sesizabilă, mulțumind diversele categorii de public. La noi, cum spuneam, poteci bătătorite. Poate să fie și acesta un motiv pentru care noi încă nu avem publicul nostru. Și pe viitor, în ce ne privește, încercăm să ocolim facilul din respect pentru public, pentru noi. ● Ați apărut și pe scena Teatrului Național... ● Regizorul Horea Ionescu ne-a inclus în piesa „Conul Leonida față cu reacțiunea“, într-o punere în scenă inedită. Sper să fi contribuit și noi la crearea atmosferei atît de potrivită momentelor zilei. ● Proiecte ? ● Urmează să apărem la TV, unde am filmat un material și sperăm să fim incluși pe un LP „Electrecord“ colectiv din seria „Formații Rock“ ● Succes și mulțumesc pentru cele relatate cititorilor noștri.

Foileton

Petru UMANSCHI

Fapt senzațional

E adevărat că atletul Artiom Gusov (21 de ani, 1,90 m., 125 kg) se simțea în mare formă în dimineața primei duminici a lunii mai din acest an. Se antrena, la aruncarea ciocanului, pe un stadion din orașul Krasnoiarsk. După încălzirea de rigoare, a făcut prima încercare de aruncare. Prima și... ultima (în acea zi). Ciocanul plecat din mîinile lui a trecut de limitele stadionului, a intrat, prin fereastra deschisă, într-o cameră de bloc și a făcut zob un acvarium cu pești exotici. Aflat la o distanță de circa 250 de metri de „țarcul“ în care se găsea Gusov. Oamenii de știință n-au putut să dea, pînă în prezent, nici o explicație în legătură cu această fantastică performanță. Singulară. Deoarece Artion Gusov n-a mai reușit să arunce ciocanul decît maximum 72 de metri.

V. IGNAT

La fanion

NEOFOTBALISMUL CU FAȚĂ ROMANĂ

1. Lungimea Marelui Șut Mondial va trece, vara asta, de lună. Istoria Campionatelor Mondiale de Fotbal numără, iată, șase decenii de șuturi. Un statistician olandez a calculat, anul trecut, că lungimea aproximativă a Marelui Șut Mondial (suma distanțelor tuturor șuturilor expediate pînă acum la C.M.-uri) este de 350 000 km, adică aproape distanța pînă la luna în apogeu. Alte statistici fabuloase stau, la rîndu-le, să apară : cifra spectatorilor rămași pe afară, numărul henturilor cu stînga, al faulturilor ori chiar al petardelor neexplodate. Ca să nu mai pomenim cifra victimelor pe care fiecare ediție o trece sub o odioasă tăcere. Și, după cîte știu, pînă acum nu a văzut lumina tiparului nici o lucrare despre catacombele acestei competiții apărute și sub binecuvîntarea unor venerabili ai Masoneriei. Să ne referim doar la Jules Rimet și e de ajuns. Dar nu despre asta acum, pentru că astă seară, la ora 18,15, se deschide festiv „Coppa del Mondo“ — Italia, 1990, iar la ora 19,00 — primul meci al actualei ediții, cel dintre Argentina și Camerun. Pînă în 8 iulie, vom urmări nu mai puțin de 52 de întîlniri. Despre prezența echipei noastre la acest turneu s-a spus aproape totul și tot ce apare la ora de față nu este altceva decît aproximarea unei speranțe. O speranță, din păcate, umbrită de ceea ce am văzut pînă acum în meciurile amicale, de ceea ce am auzit despre meciurile amicale de ultimă oră. Este oare posibil ca o națională cu pretenții să fie condusă la pauză cu 1-0 de o echipă din liga a treia a campionatului italian și asta cu două-trei zile înaintea debutului? Dacă mi se va argumenta că meciurile amicale sînt altceva decît cele „pe bune“, că și alte echipe au înghițit găluște cel puțin la fel de amare, am să spun că ceea ce s-a văzut pînă acum la noi mă face sceptic la modul absolut. Și dacă mai vreți să vă spun ceva scandalos, atunci vă rog să băgați de seamă cum cel mai enervant jucător al team-ului nostru va fi Gică Hagi — madrilenul. Asta pentru că zestrea lui genetică de vedetă s-a rotunjit cu un neț de dolari și asta e... Nu cred nici în apărarea noastră, nici în modul colonial în care Jenei a refuzat să vadă alți jucători în afara celor de el știuți, nici în „tradiționala“ prietenie dintre Steaua și Dinamo, nici în revenirea lui Cămătaru care ocupă și el un loc acolo în lot, nici în atîtea altele. Cred numai în minuni și, dacă în ultima jumătate de an ele au fost mari și neașteptate la români, atunci poate că una în plus s-o mai găsi și pentru noi

2. Costică Rădulescu, europeanul. Marți, s-a stins cel mai agitat campionat al României de după război, de fapt cel mai agitat retur de după război. Mai întîi, după evenimentele din decembrie, au fost scoase din divizia A două echipe: Victoria și Scorniceștiul, măsură salutară, dar incompletă. Dacă s-a făcut așa, de ce Dinamo nu a fost sancționat, de ce Steaua nu a pățit nimic, de ce a rămas Flacăra Moreni? Au fost aceste echipe mai candide decît sus-izgonitele? Mă îndoiesc. Ceea ce rămîne să credem e că aprinderea de plămîni a fotbalului nostru s-a tratat cu o fiolă de Rinofug. Dar cel mai important pentru noi, timișorenii, este faptul că Poli va juca în Cupa UEFA și că, în acest fel, fotbalul de aici va trebui să tragă în piept un alt aer, mai tare, mai curat. Să nu uit de faptul că un merit enorm în această calificare îi revine tehnicianului nostru, d-l Costică Rădulescu, specializat, se pare în asemenea performanțe. Deși este un ins controversat, știe un lucru foarte bine: să mențină — cu orice preț — disciplina în lot, chiar renunțînd la fotbaliști cu nume de rezonanță, cum sînt Pascu sau Trăistaru. Nu-mi dau seama cît a fost noroc și cît a fost meserie în această calificare, însă e cert că ultimele etape au arătat o Politehnică cu mare sete de gol. Marți, după meci, Timișoara a fost în sărbătoare.

3. Cazul Roșca și pantalonii prea strîmți. Scriam numărul trecut despre cum portarul Politehnicii, Almășan, l-a bătut pe administratorul stadionului „1 Mai“, Roșca. Am promis că voi reveni. Iată cum s-a ajuns la acest lucru. După meci, cîteva din soțiile jucătorilor timișoreni, printre care și d-na Almășan, au vrut să ajungă la vestiare, însă porțile de acces dintre tribună și tunel erau închise cu lacăt. Nerăbdătoare, d-na Almășan i-a cerut d-lui Roșca să îi deschidă, însă, cum acesta nu avea cheia de la lacăt, nu a putut face nimic. D-na Almășan a executat o săritură peste respectivul gard rupîndu-și pantalonul și, teribil de supărată, a fugit într-un suflet la soțul ei spunîndu-i că Roșca „a fost mitocan“. Goal-keeper-ul nostru, întunecat de furie, s-a repezit la fostul politehnist și, pur și simplu, i-a aplicat cîțiva pumni, cu toată forța, în bărbie. Suferind de ruptură de maxilar, d-l Roșca îl va acționa în judecată pe portarul Almășan.

Marcel TOLCEA

Debordantul dribling al lui Bindea (1934)

„Ei, îşi zise Jacquemort ajungînd în sat, zău că-i a mia oară cînd vin în cătunul ăsta de pehlivani şi drumul nu mai are nimic nou pentru mine. E drept că nici nu mă împiedică să aflu noutăţi. În sfîrşit, măcar o dată să profităm şi noi de o distracţie“.

Peste tot erau afişe. Afişe albe tipărite cu violet, trase fără îndoială la şapirograf: ASTĂZI DUPĂ-AMIAZĂ, SPECTACOL DE LUX... etcaetera, etcaetera. Spectacolul urma să aibă loc în remiza din dosul prezbiteriului. Evident, fusese organizat de preot.

Pe uriaşul roşu nici urmă de La Gloire. Trebuia să fie mai încolo, după cot. Din casele cenuşii ieşeau oameni în haine de sărbătoare adică îmbrăcaţi ca la mort. Ucenicii rămîneau acasă. Ca să nu le pară rău, erau călcaţi în picioare cu zel în zilele de spectacol şi se simţeau foarte fericiţi să rămînă singuri acasă toată după-amiaza.

Jacquemort cunoştea acum fiecare cotlon, ocoliş sau scurtătură. Traversă piaţa mare unde se ţinea tîrgul de bătrîni; merse de-a lungul şcolii; cîteva minute mai tîrziu ocolea biserica pentru a lua un bilet la ghişeul ţinut de unul din copiii de cor ai preotului. Luă un bilet scump ca să poată vedea bine. Apoi intră în remiză. În faţa lui erau alte persoane iar cîteva veneau din urmă. La uşa remizei, un alt copil de cor îi rupse jumătate de bilet sau, mai exact, îi rupse biletul în două jumătăţi înapoindu-i una. Al treilea copil de cor plasa o familie şi Jacquemort aşteptă să vină să se ocupe de el, ceea ce se întîmplă nu peste mult timp. Cei trei copii de cor erau îmbrăcaţi în ţinută de gală, cu fustă roşie, calotă mică şi garnituri de dantelă. Ultimul luă biletul lui Jacquemort şi îl conduse pe psihiatru la fotoliile de orchestră. Preotul îngrămădise în remiză toate scaunele posibile din biserică; atîtea scaune încît, în unele locuri, nu erau decît scaune, unele peste altele şi nu puteai să te aşezi; dar asta permitea vînzarea mai multor bilete.

Jacquemort îşi ocupă locul şi, fără nici o plăcere, îi dădu o palmă copilului de cor care părea să aştepte un bacşiş şi plecă fără să ceară restul. Restul ar fi constat din nişte ghionturi asortate cu ocări; era firesc ca Jacquemort să nu se ridice în public împotriva obiceiurilor satului, cu tot dezgustul pentru astfel de practici. Începu să observe decorul, jenat şi nelalocul lui.

În mijlocul remizei, încadrat din patru părţi de scaune, era înălţat un ring perfect stabil format din patru piloni sculptaţi, legaţi cu corzi groase de metal între care fuseseră întinse frînghii de catifea purpurie. Doi dintre stîlpii diagonali nu reprezentau decît scene familiare din viaţa lui Isus: Isus scărpinîndu-şi picioarele pe marginea drumului, Isus trăgînd la măsea, Isus la pescuit cu undiţa, pe scurt, un rezumat al setului de imagini clasice. Ceilalţi doi, însă, prezentau caracteristici mai originale. Cel din stînga, mai apropiat de Jacquemort, avea alura generală a unui trident impunător, cu dinţii în sus şi decorat cu sculpturi infernale dintre care unele erau curat (sau murdar) făcute să tulbure un dominican. Sau mai mulţi dominicani. Sau chiar pe colonelul iezuiţilor. Ultimul stîlp în formă de cruce, purta efigia, mai banală, a preotului gol, văzut din spate în timp ce căuta un nasture de guler sub pat.

Oamenii intrau mereu şi hărmălaia scaunelor mişcate, înjurăturile celor care nu se puteau aşeza fiindcă se arătaseră prea economi, strigătele acre ale copiilor de cor, mirosul puternic al picioarelor asistenţei şi gemetele cîtorva bătrîni cumpăraţi din tîrg şi aduşi pentru a putea fi ciupiţi în pauze compuneau o atmosferă banală de spectacol duminical. Deodată se auzi un zgomot puternic de răzuială, ca acela de la pornirea unei plăci uzate, şi o voce tunătoare ţîşni din megafonul pe care Jacquemort, ridicînd privirea, îl zări agăţat de o grindă chiar deasupra ringului. După cîteva secunde, recunoscu vocea preotului, în ciuda proastei calităţi a sunetului firul discursului său putea fi urmărit

Boris Vian

SPECTACOL DE LUX

„Nu merge aşa!“, mugi el în stil de exordiu

— Ha! Ha! Ha! făcu mulţimea, încîntată de această distracţie.

— Unii dintre voi, dintr-un sordid spirit de zgîrcenie şi de meschinărie nedemnă, au vrut să-şi bată joc de-nvăţătura Cărţii. Au luat bilete proaste. Nu vor putea sta jos! Acesta e un spectacol de Lux, aflat sub semnul Domnului, creatură de Lux, şi oricine ar refuza în această împrejurare, să acţioneze luxos va primi osînda celor nevrednici — ei se vor perpeli în vecii vecilor în iad la flacăra pripită a mangalului, a turbei şi chiar a argoului, dacă nu cumva şi a ierbii uscate.

— Banii-napoi! Banii-napoi! strigară cei ce nu puteau să se aşeze.

— Nu veţi primi banii înapoi. Aşezaţi-vă cum puteţi sau nu vă aşezaţi deloc, lui Dumnezeu puţin îi pasă. Am dispus pe scaunele voastre, alte scaune, cu picioarele în sus, pentru a vă da de înţeles că, la preţul acestor locuri, ele abia dacă sînt bune pentru scaune. Strigaţi, protestaţi, Domnul e Lux şi frumuseţe, n-aveaţi decît să fi luat bilete mai scumpe. Doritorii pot achita un supliment, dar îşi vor păstra locurile proaste. Căinţa n-aduce iertare‘.

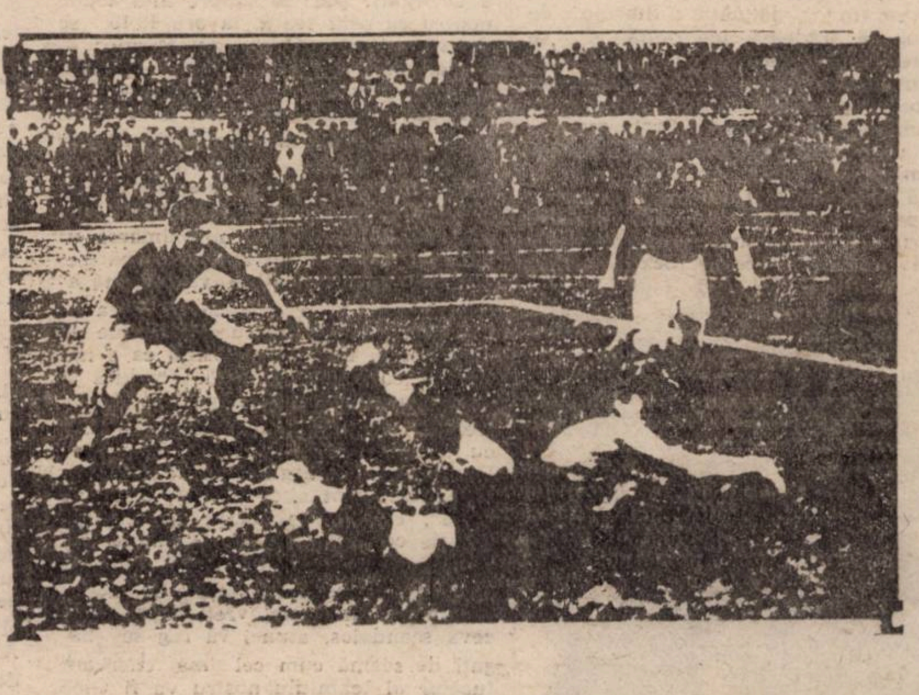

Ripensia — Triestina (1934)

Lumea începuse să considere că preotul exagera. Jacquemort se întoarse, auzind un scîrţîit asurzitor. Îl văzu pe potcovar, în picioare lîngă locurile ieftine. Ţinea cîte un scaun în fiecare mînă şi le izbea unul de celălalt. La a doua lovitură, scaunele se sparseră în bucăţi de mărimea unor chibrituri. Lansă în voleu bucăţile în direcţia culiselor, reprezentate de o perdea întinsă. Acesta fu semnalul. Toţi cei care aveau bilete proaste apucară scaunele care erau în plus şi se apucară să le spargă. Cei ce nu aveau destulă forţă, le dădeau potcovarului.

Bucăţile planau în toiul vacarmului şi îşi croiau drum cu violenţă prin intervalul care marca cele două jumătăţi ale perdelei. O lovitură mai bine ţintită decît celelalte doborî vergeaua care o susţinea. În megafon se auzeau strigătele preotului.

„Nu aveţi dreptul! Domnul de Lux urăşte purtarea necioplită, şosetele murdare, izmenele pătate, gulerele-nnegrite şi piatra de pe dinţi. Domnul refuză cerul cîrnaţilor subţiri, cocoşilor distrofici scheleticelor gloabe. Domnul e lebădă de-argint, e ochiul de safir sclipind, un ochi de diamant în fundul unui ţucal răsaurit, e voluptate de multe carate, de mari mistere platinate, bogatele găteli nenumărate de curtezanele din Malampis purtate. Domnul — eternă lumînare ţinută de-un episcop de velur, Domnul trăieşte în metalul preţios, în perlele lichide de mercur, în cristalul de eter. El vă priveşte sictirit şi-i e ruşine cu voi...‘

La cuvîntul interzis, mulţimea, chiar cei aşezaţi, începu să bombăne.

„Ajunge, popo! Vrem spectacolul!“ Scaunele zburau şi mai şi.

„Mi-e ruşine cu voi. Mîrlani, murdari şi plaţi, sînteţi pînza de sac a lumii, cartoful grădinii cereşti, urzica paradisului, sînteţi... au! auăleu!“

Un scaun mai bine plasat pe orbită tocmai desprinsese complet perdeaua şi cei prezenţi îl putură vedea pe preot în indispensabili sărind în faţa microfonului şi ţinîndu-se cu mîinile de cap.

„Spectacolul, popo!“, urlă mulţimea într-un glas.

— Bun! Auu! Bun!, zise preotul. Gata! Gata!

Zgomotul se potoli deîndată. Scaunele erau acum aproape complet ocupate şi copiii de cor se înghesuiră iute în jurul preotului. Unul dintre ei îi întinse un obiect maroniu şi rotund în care acesta îşi vîrî o mînă. Acelaşi joc pentru mîna cealaltă. Apoi preotul îmbrăcă un halat de casă galben strălucitor şi sări şchiopătînd pe ring. Adusese cu el microfonul pe care şi-l agăţă deasupra capului de un fir dinainte prevăzut.

„Astăzi, anunţă el fără preambul, voi lupta în faţa dumneavoastră în zece reprize a trei minute, cu vigoare şi fermitate, împotriva diavolului!“

Un murmur de neîncredere străbătu mulţimea.

„Nu rîdeţi!“, urlă popa. „Cine nu mă crede să privească!“

Făcu un semn şi paracliserul ieşi din culise într-un nor de scîntei. Un violent miros de sulf se răspîndi.

„Acum opt zile, anunţă preotul, am descoperit următoarele: paracliserul meu e diavolul.“

Paracliserul scuipă neglijent un jet destul de impresionant de flăcări. Cu tot halatul lung, i se vedeau bine picioarele păroase şi saboţii în formă de copită.

„Un bravo pentru el!“, propuse preotul.

Aplauzele izbucniră, dar slab. Paracliserul păru vexat.

„Ce putea să-i placă lui Dumnezeu, mugi preotul, mai mult decît una din aceste lupte somptuoase, în a căror organizare excelau împăraţii romani, amatori de lux prin excelenţă?“

— Destul!, spuse cineva. Vrem sînge!

— Bine!, spuse preotul. Bun! Oh! Bun! Nu adaug decît un lucru. Sînteţi nişte beoţieni nenorociţi.

Lăsă halatul să-i alunece de pe umeri; doi copii de cor îi serveau de maseuri; paracliserul nu avea pe nimeni. Copiii de cor aranjară ligheanul, taburetul şi prosopul, iar preotul îşi puse proteza. Paracliseul nu făcu decît să spună o formulă cabalistică şi halatul său negru luă foc pe el şi dispăru într-un nor de vapori roşii. Rînji şi începu să boxeze în gol ca să se încălzească. Preotul era palid şi schiţă semnul crucii. Paracliserul protestă:

— Ei, părinte, fără poante slabe înainte de spectacol!

Al treilea copil de cor lovi puternic într-o tigaie de cupru

Paracliserul, care stătuse în colţul lui, lîngă tridentul sculptat avansă spre centrul ringului. Se ridică un Ah! de satisfacţie la auzul gongului culinar.

Deodată, diavolul atacă, în scurte croşeuri de dreapta, ce străpungeau, în proporţie de unu la trei, garda preotului. Acesta din urmă se arătă însă, posesorul unui frumos joc de picioare; două picioare, mai exact, plinuţe bine, bă chiar grase şi foarte agile, în ciuda inegalităţii lor. Preotul răspundea cu directe de dreapta, încercînd să-şi ţină adversarul la distanţă. Profitînd de faptul că diavolul ridicase garda pentru a juca mai bine o serie laterală, dublă o stîngă în dreptul inimii şi paracliserul înjură grosolan. Mulţimea aplaudă. Preotul se umfla deja în pene, cînd primi un upercut neaşteptat în plină bărbie şi o încasă bine. Apoi cu o rapidă serie de stînga, diavolul îl însemnă la ochiul drept. Părea dornic să dea o mostră a varietăţii loviturilor de care era capabil. Trupurile celor doi bărbaţi începură să se acopere de pete roşii şi preotul gîfîia puţin.

Cum paracliserul se angajase într-un clinci, îi spuse:

„Vade retro!...“

Aceasta îl făcu pe paracliser să rîdă ţinîndu-se de burtă, iar preotul profita de împrejurare ca să-i dea vreo două în bot. Sîngele ţîşni. Aproape imediat răsună lovitura de gong şi cei doi adversari se întoarseră în colţurile lor. Preotul fu pe dată înconjurat de cei

Traducere de
Carmen BLAGA

Fragmentul pe care îl publicăm aici sub un titlu extras din context reprezintă un întreg capitol, al şaptelea, din romanul **L'Arrache-coeur.**

(Continuare în pagina a 14-a)

COLEGIUL DE REDACŢIE:
Redactor şef: Mircea MIHAIEŞ
Redactor şef-adjunct: Cornel UNGUREANU
Secretar gen. de redacţie: Adriana BABEŢI
Şefi secţie: L. ALEXIU, P. E. BANCIU
Publicist comentator: A. C. IORDACHE

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
TIMIŞOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele: 3 33 90, 3 33 76 şi 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază
ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

Prezentarea artistică: Nic LENGHER
Paginatori: Petre HUBERT,
Ovidiu CREANGA,
Călin PASCARU
Linotipişti: Marcela VUIA, Tiberiu LAZĂR
Mirel UNGUREANU
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

IOTECA „ASTRA”
SIBIU

„ASTRA"
SIBIU

orizont 24

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 24 (1212), 15 IUNIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

Eminescu și noi

N-am afirma nici o noutate dacă am scrie că, în lungul secol al posterității sale, Eminescu a fost falsificat de foarte multe ori : cu voie sau fără voie, de inocenți care pofteau un Eminescu al lor sau de lichele politice care doreau, cu orice preț, subordonarea culturii. A fost falsificat, de-a lungul timpului, de fiecare mișcare politică : de monarhiști și de antimonarhiști, de socialiști, de sămănătoriști, de legionari și de comuniști, de gazetele aflate în bătălie electorală, dar și de presa de scandal ; a fost mutilat de diversele cenzuri : „morale", politice, religioase. *Cotidianul* epocilor fierbinți a dat acestor oribile falsificări un avînt nemaipomenit, unind iresponsabilitatea cu agresivitatea anticulturală.

Prima dintre agresiunile pe care a trebuit să le suporte Eminescu a fost aceea a spiritului submediocru. Vlahuțiștii primelor decenii ale secolului, alegorizanții „poeziei de idei" se întîlnesc cu fabricatorii de documente intime, de jurnale și corespondență. Fiecare vrea un Eminescu al lui, unul care să-l reprezinte întru eternitate. Această agresiune a mediocrității n-a încetat niciodată. Ea este cea mai gravă dintre toate ; ea este singura în fața căreia nu există nici un fel de apărare. E în destinul fiecărui creator național transformarea lui în manual de trăire și simțire, de bunăpurtare și de bunemaniere. Nici Dante și nici Goethe, nici Pușkin și nici Mickiewicz n-au avut parte de alte privilegii.

E, spun, cea mai gravă fiindcă celelalte întîlnesc imediat opoziția noastră. Mussolini citind *Divina Commedia*, Hitler recitind *Faust*, Ceaușescu susurînd *Doina* sînt niște monștri ai incompetenței intelectuale. Spiritul se crispează în fața infamiei și caută calea către adevărul adînc. Dar Eminescu pus pe note, banalizat de melodiile unor Vlahuță, A. Toma, a atîtor și atîtor țambalagii ai sentimentului „democrat-revoluționar" va solidariza starea mizerabilă, melancoliile superficiale ale gintei. Va aliena cititorul de literatură. Ne va integra sistemelor alienante ale secolului XX.

* * *

Poetul a mai fost falsificat de cei care vedeau în fiecare rînd al său literă de lege ; evanghelia unui neam care n-a avut, în istoria lui, alt sfînt.

Dacă vreun fals merită să fie iertat, acesta e singurul. Fiindcă el nu trădează adevărul ; nu-l ucide ; nu-l prostituează. Dimpotrivă, el ne asigură înălțimea de la care vom putea privi senini devenirea eminescianității, „regăsirea" ei în scrisul lui Arghezi, Bacovia, Barbu, Blaga, Mircea Eliade, Cioran, Noica. Și dacă Noica afirmă că Eminescu e „omul deplin al culturii române", dacă Steinhardt nota că „a vorbi ori a scrie despre Eminescu înseamnă pentru un român ... să cuteze a emite observații absolute asupra sistemului din care el însuși face parte, lucru dovedit imposibil", nu trebuie să expediem propozițiile în rîndul celor lipsite de spirit critic. Dimpotrivă, trebuie să le acceptăm ca manifestări ale unei autoexigențe mîndre. Dacă Eminescu există, avem și noi dreptul să fim. Dacă el există, trebuie să trăim frumos. El e certitudinea, el e Dumnezeul acestui popor uitat de Dumnezeu. El este Locțiitorul.

Fiindcă există în profunzimea dramei eminesciene, în prăbușirea rațiunii după inegala luptă cu iraționalul, ceva care aparține unei drame sacre. Sutele și sutele de caiete, de pagini, de note aparținînd imperiului ineditelor par a face parte dintr-o lume secretă, adîncă, a „celuilalt tărîm", intangibil nouă : nouă, celor care ne-au rămas armoniile palpabile ale antumelor.

Unii dintre cei foarte mari s-au apropiat de el prin diferențiere. Un fel de teologie negativă îi leagă de Eminescu pe Caragiale, Urmuz, Nae Ionescu, Eugen Ionescu, Marin Preda, spirite „cotidianeizante", existînd într-o realitate imediată, corectivă și coercitivă. Prin aceștia îl putem recupera pe Eminescu — cel pus în cumpănă de adorația neiertătoare a semidocților.

* * *

Scriam că existența eminesciană, cu lupta dintre rațional și irațional, dintre creație și prăbușire, poartă amprenta unei drame sacre. Rezumă o dramă sacră. Avem șansa de a pătrunde, prin Eminescu, într-o lume purificată și purificatoare. Să nu o profanăm.

Fiindcă există azi un soi de frenezie demistificatoare care nu prevestește nimic bun. Peste tot se caută secrete „spre a fi dezvăluite". Pentru a fi puse în comerț. Cumpărăm tot, vindem tot. Interdicțiile, de toate categoriile, sînt călcate în picioare cu un soi de entuziasm bufon. Toate sînt „ale noastre". Eminescu e „al nostru". Parcă am mai auzit aceste cuvinte.

Nu, Eminescu nu e „al nostru". N-a fost și nu va fi al nostru. E doar al celor mari, atunci cînd ei, cu adevărat, sînt.

În aceste vremuri cînd pofta de a demola pare a copleși dorința de a înălța întru spirit, să-l ascultăm pe unul dintre acei care au știut a dura în catedrala eminescianeității ; să-i ascultăm îndemnul :

Pășiți încet, cu grijă, feții mei ...

Cornel UNGUREANU

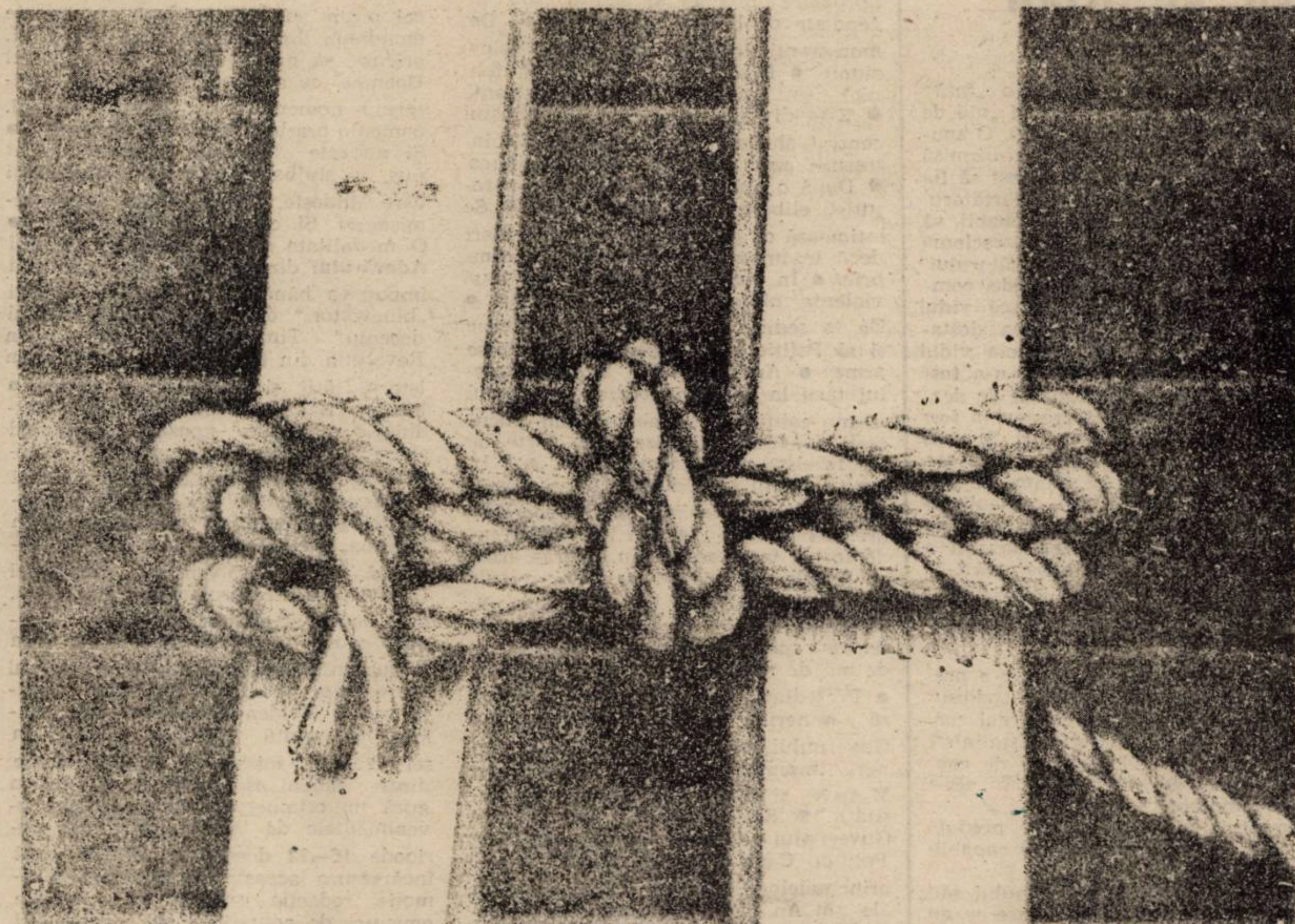

M. BALAKIJAN (ANGLIA) : „Legătură"

ÎN NUMĂRUL VIITOR :

- DIALOG : NICOLAE MANOLESCU — VLADIMIR TISMĂNEANU
- ANCHETA „ORIZONT" — „ROMANUL DUPĂ ROMAN" — GABRIELA ADAMEȘTEANU
- NICOLAE BREBAN „SPIRITUL ROMÂNESC ÎN FAȚA UNEI DICTATURI"
- LIVIUS CIOCÂRLIE : „FRAGMENTE DE JURNAL"

Cutia Pandorei

Sublimul și tragedia revoltei

Care va fi termenul pe care-l vom folosi cînd ne vom raporta la evenimentele din decembrie 1989 ? În Franța, în urmă cu două veacuri știm sigur că a avut loc o revoluție. La noi ? Deocamdată e prematur să folosim un termen care să devină în timp reperul necesar pentru conștiința românească, europeană și mondială. Cititorul îmi va înțelege punctul de vedere dacă voi mai spune că în abordarea oricărui fenomen din trecut (fie el mai apropiat sau mai îndepărtat) e utilă o conceptualizare riguroasă, urmare a analizelor mai puțin contradictorii și mai mult complementare. Sper că de această dată nu ne vor mai încurca istoricii comuniști. Au făcut-o adesea în legătură cu Revoluția Franceză, căutînd să descopere elementele solidare propriei doctrine (vezi apropierea de ideea republicii, în ochii lor, condiția prealabilă a socialismului). Incoerențele care au persistat (persistă) în interpretarea unui asemenea fenomen sînt evidențiate azi printr-o serioasă polemică purtată cu istoricii comuniști (vezi François Furet, **Penser la Revolution française.** Gallimard. 1978).

Polemică născută din hazardul vieții intelectuale. Cine va judeca sau va rejudeca momentul istoric din decembrie '89 va trebui să-și arate permisul de cercetător ? Istoricul unui timp revolut va arăta ce caută și ce gîndește, dincolo de titlurile sale academice. Adică, în cazul nostru, adună datele, recompune faptele, forțele de suprafață și acelea aculte care au intrat în joc, dezideratele societății răzvrătite dimpreună cu geneza lor. Nu va uita că el se află în ipostaza cărturarului implicat și dezimplicat totodată.

Îmbrăcat într-o armură figurativă, el este însăși starea de veghe a aproapelui său. Dezvăluie partizanatele de echipă, inducerile în eroare — diversiunile și demontează un sistem al monstruozităților. Trece apoi în revistă consecințele faste și nefaste ale educației colective, sublimul, respectiv tragedia revoltei, ca o consecință a unei **formae mentis.** Se vede obligat să coboare și să urce în timp spre a demitiza actul politic.

Timișoara, întîi idolatrizată
Timișorenii — supraoameni în decembrie
Proclamația — simbol și impuls al continuității
luptei antitotalitare
Piața Universității bucureștene, echivalînd cu
redeșteptarea și provocarea spiritelor.

Istoricul trebuie să simtă dacă e cazul ca raportul între inocența și credința tinerilor, riscînd totul pe o singură carte, și speculația profesată de grupul care-și însușește puterea sugerează sau nu o variantă modernă de opțiune între un Christos și un Barabas.

La urma urmei, cred că istoria scrisă e o eliberare de trecut. În afara cauzelor și a determinismelor, personal sînt adeptul profesării unei doctrine proprii, ceea ce mi se pare mult mai important : ideea călăuză a unei religii integratoare în care omul și natura redevin ceea ce au fost inițial, îndumnezeindu-se.

Victor NEUMANN

Linia de ochire

Tehnica umplerii vidurilor

O voce bonomă și paternă, beneficiind printre altele (și) de o „față“ deosebit de „umană“. ne anunța în Decembrie apariția în țară a unui „vid de putere“. Iată. ne spuneam. o minte limpede, o gîndire politică lucidă. O spuneam. e drept. în entuziasmul general al Revoluției, prima în lume transmisă în direct. A fost să fie atunci acea revoluție. română. după cum a fost să fie pentru foarte mulți doar „acea“ revoluție. privită la televizor. Purtătorul vocii nu ne anunța însă și cum (se) va „umple“ acel vid. Ținea. probabil, să ne-o demonstreze prin „fapte“. Și pentru că orice vid care se respectă reclamă umplerea lui. „faptele“ nu au întîrziat să apară. Alegerea „conducătorului“ n-a constituit o problemă. Revoluția „emanase“ omul potrivit. Și repede. competența „omului“ e confirmată. Bun cunoscător și a legilor fizicii. el știe că vidul (=haos) naște o creștere a entropiei. Deci a dezordinei. Iar pentru evitarea „destabilizării“ ea trebuia stopată. N-a fost greu, întrucît **forma** în care sălășluia vidul nu s-a lăsat (nu s-a vrut ?) schimbată. În fapt, chiar așa-zisul vid, n-a fost decît aparent A existat într-adevăr o creștere a entropiei, a gradului de dezordine în interiorul sistemului Dar. așa cum spuneam. această creștere a fost stopată prin reașezarea elementelor componente pe aceleași structuri. Și ceea ce e mai grav e că „elementele“ au cam rămas aceleași Dacă nu congruente. cel puțin identice în concepții și „modalități de lucru“. Să nu uităm de asemenea. că entropia, într-o transformare ireversibilă. crește. Or, oamenii de bine, „elementele“ sistemului de care vorbeam. nu erau interesate. se pare de transformări ireversibile. Și iată cum vidul. care nu s-a prea dovedit a fi vid. a fost repede umplut cu aceeași. în fapt. neschimbată substanță“.

Au apărut însă. nedeclarate dar mult mai reale. și alte viduri Spre exemplu. vidul de limbaj. O mulțime de cuvinte compromise nu mai puteau fi folosite. S-au găsit însă imediat soluții. Și așa au apărut „emanația“. „consensul“ „oamenii de bine“. „golanii“.

Vidul de informații s-a vrut și el umplut. Televiziunea și o parte a presei și-au făcut pe deplin datoria. Am aflat lucruri pe care. datorită „odiosului“, nu speram să le mai aflăm. Spre-o pildă. că regele Mihai. cu largul concurs al partidelor istorice, ar fi vinovat de instaurarea dictaturii staliniste în România. Comentariile sînt, cred, de prisos. Un alt vid. deosebit de concret, a fost și acela din stomacul multora din locuitorii acestei țări. În acest caz, pe cît de real vidul. pe atît de aparentă umplerea lui.

Și exemplele pot continua. Tehnica umplerii vidurilor a fost predată probabil, în cursuri intensive, tuturor celor care se consideră singurii capabili să aducă România „pe noi culmi de progres și civilizație“.

Dar poate că acum, înainte ca E. Cioran să-și reia scrierea eseului său „Neantul valah“, e foarte importantă aflarea răspunsului la o întrebare ce nu se vrea nicidecum retorică : Putea-vom oare să umplem acel dureros de adevărat vid de încredere în poporul român ?

Răzvan BĂNESCU

Umor service

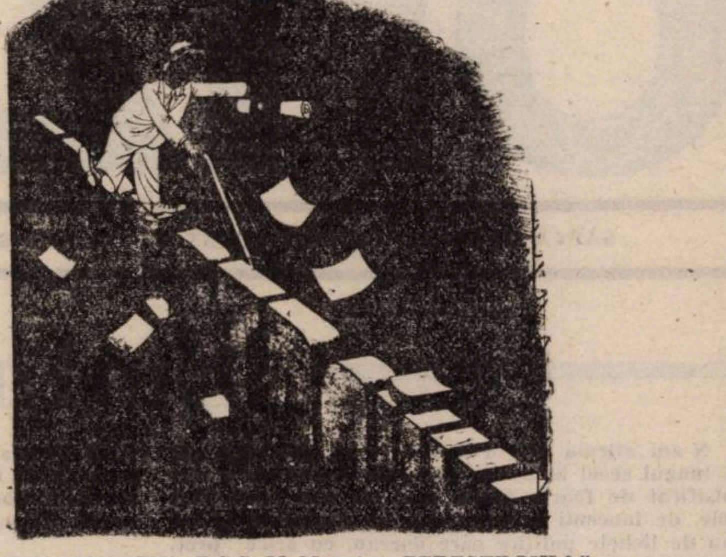

VALERIU IONIȚOIU (R.S.S. Moldova) : „PERESTROIKA“

ARGUS*ARGUS

● **NEFASTUL 3.** ● În zorii zilei de 13 iunie. trupe de poliție și ale Ministerului de Interne degajează Piața Universității din București de demonstranții care o ocupaseră cu 51 de zile în urmă. ● Se operează 263 de arestări ● Se înregistrează cîteva zeci de răniți și un mort ● Clădirea Institutului de Arhitectură e forțată de poliție și muncitori de la IMGB. Sînt arestați patru studenți ulterior eliberați ● În jurul orei 14 demonstranții retrași pe străzile din centrul Capitalei reocupă Piata Universității și dau foc autobuzelor și autodubelor M.I. și ale poliției ce baricadaseră locul ● Se escaladează violența. ● Apel al președintelui țării. Ion Iliescu, la calm și ordine. Oamenii sînt chemați să apere de demonstranți sediile Guvernului și al Televiziunii. ● După amiază sînt atacate sediile Poliției Capitalei. Ministerului de Interne cum și clădirile Televiziunii Române. Serviciului Român de Presă și Casei de Modă ● Mașinile din incinte și din apropiere. precum și sediile sînt incendiate cu bombe artizanale. ● Demonstranții pătrund în sediul Televiziunii ● Redactorii și personalul tehnic sînt molestați de demonstranți. ● Este distrusă aparatura. ● Postul central al Televiziunii Române își întrerupe pentru cîtva timp emisiunea. ● După o oră. trupe speciale de parașutiști eliberează incinta clădirii. ● Se estimează că distrugerile sînt mai mari decît în timpul Revoluției din decembrie ● În curtea Televiziunii continuă violența pînă către miezul nopții. ● De la sediile Ministerului de Interne și al Poliției Capitalei sînt sustrase arme ● Apel televizat al președintelui țării la calm și ordine în cadrul căruia califică evenimentele din București ca fiind organizate de forțe de tip fascist. ostile democrației. ● În cursul nopții sînt atacate Casa Armatei și cîteva magazine. ● Se operează arestări masive. ● Au loc schimburi de focuri între cei ce au sustras arme și forțele de ordine. ● Peste o sută de răniți și încă trei morți. ● Spre dimineață sosesc în Capitală primele trenuri speciale care aduc cîteva zeci de mii de mineri. ● 14 iunie ora 5.00. ● Președintele Ion Iliescu se adresează minerilor strînși în fața sediului Guvernului. ● În zori. 10 000 de mineri împreună cu trupe speciale ale M.Ap.N. și M.I. ocupă Piața Universității ● Este asigurată paza sediilor Guvernului, Ministerului de Interne. Poliției Capitalei Televiziunii și a principalelor instituții de către trupe ale M.Ap.N și ale Poliției. ● Se restabilește calmul. ● Ședința Parlamentului este amînată cu 48 de ore. ● Ziua de 14 iunie descoperă Capitala sub controlul trupelor M.Ap.N., al forțelor de ordine și minerilor. ● Comunicatul guvernului din dimineața zilei de 14 iunie face cunoscut numărul morților și al răniților. ● Toate posturile de radio și televiziune din Europa și America țin la curent opinia publică cu evenimentele din București. ● În cadrul Coppei del Mondo meciul România — Camerun. ● Dacă la început nu se vînduseră toate locurile. după primele rezultate realizate de cele două echipe, interesul pentru această partidă a crescut enorm. ● La meci și-au anunțat prezența Pele, Vittorio Gassman, Jane Fonda, Lola Falana. Sophia Loren și Claude Lelouche împreună cu o echipă de filmare. ● Florin Ciobănescu. fost ziarist la **Scinteia,** fost secretar la comitetul municipal Timișoara pînă în 1989, actualmente gazetar la **Adevărul,** inserează în numărul de duminică (10 iunie) al ziarului la care slujește, articolul „Pantomimă revoluționară cu măști“, care începe astfel : „Societatea autohtonă bănățeană marcată de cele mai obsesive preocupări pentru încropirea, cu orice chip. a unui pasaj din cartea de istorie mare a neamului — cel puțin europeană, dacă nu poate mondială, din care membrii fondatori, oricum să nu lipsească...“. Iată, vezi Doamne ce ar dori, în viziunea gazetarului nomenclaturist de la **Adevărul,** oamenii orașului-erou, Timișoara. ● Și nu este singurul nomenclaturist pus în slujba ziarelor de la București care gîndește și scrie astfel despre timișoreni. Și culmea, de lîngă ei ! ● O modalitate de a instiga pe cititorii **Adevărului** din celelalte zone ale țării împotriva bănățenilor. ● **Fără acești** „binevoitori“ descinși din „obsedantul deceniu“ Timișoara și-a înscris. prin Revoluția din decembrie. numele și în istoria țării și în istoria Europei. ● Muzeul Banatului din Timișoar găzduiește o bogată expoziție cuprinzînd obiecte din colecția Vicariatului ortodox-sîrb din oraș. ● La Secția de artă a Muzeului Banatului s-a deschis o expoziție a Liceului de arte plastice din Timișoara, cuprinzînd lucrările de diplomă ale absolvenților promoției 1989/1990. ● Procesul de la Timișoara, care continuă de mai multe luni, acoperă prin transmisiile directe din sala tribunalului aproape întreg programul emisiunilor postului de Radio Timișoara. ● Evident. interesul este maxim. Se ascultă radioul în tramvai, la serviciu, în spitale, în școli, fiecare dintre oameni așteptînd cu sufletul la gură un crîmpei de adevăr despre evenimentele de la Timișoara din perioada 16—22 decembrie. ● Cu toată încărcătura aceasta de tensiune și emoție, redacția reușește să strecoare emisiuni de actualități, de muzică și chiar literare. ● Astfel, luni a planificat emisiunea „Ca un fagure de miere“ marți „Opinii de scritor“ și vineri „Viața literară“.

A. Z.

Confidențial

Adriana Bittel

— Văd că nu prea vezi bine nici tu. Totuși, ce vezi ?

— Unde, aici ?

— Da, aici. E sfîrșitul lui aprilie, sîntem în București, la Sala Palatului, înaintea alegerilor la Uniunea Scriitorilor, după două zile de felurite vorbiri în plen și mai ales pe hol, unde ne chiar aflăm, sprijinite de o balustradă, în fața unui bufet pustiu. Se văd mese goale, pahare de plastic, tăvi mici de carton, resturi de muștar, șervețele mototolite, zaț de cafea.

— Văd că vezi totuși destul de bine. Ai descris ce trebuie în locul meu, nu ?

— Nu. Eu am descris numai ceea ce se vede. Tu vorbește despre ceea ce nu se vede la prima ochire. Ce vezi în fototeca ta personală ?

— Figuri blazate. Niciodată nu am văzut atîția scriitori împreună. O massă.

— Și ?

— Mi se pare cu un picior cam șchiop. Festivă. Cu tacîmurile de sărbătoare, dar mîncarea cam sărăcăcioasă. Mai bine zis, fadă. Mă refer la ce s-a vorbit. Poate că dintr-o prea lungă așteptare și flămînzeală, salivația, sucurile gastrice s-au consumat între ele.

— Trecînd de la gastronomie în bucătăria ta literară, ce faci ? Ce mai faci ?

— Aștept să mă adun și să mă spun din nou de scris. Am senzația că sînt la gura sacului și că sacul e plin. În ce privește „micul realism“ al prozelor unora dintre noi, despre care s-a vorbit cam peiorativ, cred că acum e epuizat. Pentru un prozator, ar fi interesant de văzut ce se petrece cu oamenii. Și, slavă Domnului, se petrec lucruri formidabile.

— Ai vreun proiect concret?

— Da, dar nu știu cît o să se întindă. Povestea e cu un bătrîn din familie. L-am îngrijit pînă cînd a murit. Cînd a murit, mi-a spus : „Singurul lucru bun al regimului ăstuia e că nu-ți pare rău că mori“. Mi s-a părut teribil.

— De unde, atît în cazul tău, cît și al altor prozatori tineri, interesul, ba chiar, aș zice, voluptatea de a descrie bătrînețea ?

— Așa e. Interes și chiar voluptate. Ei, bătrînii, reprezintă pentru noi suma mizeriei fizice. Tot urîtul care ne înconjoară poate fi transpus pe un bătrîn. Eu așa simt. E drept, am și trăit mult printre oameni în vîrstă.

— Apare în mai toate prozele tale obsesia micului rău moral din fiecare. Cum crezi că se poate scrie azi despre Rău ? Numindu-l ?

— A numi un rău e ușor. El trebuie **figurat** cît mai bine. Or pentru asta e nevoie de cît mai mult talent. Abia acum se va vedea cine rezistă. Ideile așa-zis curajoase se vor perima, ai să vezi, în cîteva luni. Iar dacă valoarea unei cărți va sta numai în cantitatea ei de curaj, cartea e terminată. Mie mi-ar plăcea să am atîta talent, incît să fiu în stare să scriu bine despre cel mai neînsemnat lucru.

— Despre ce lucru neînsemnat ai vrea să scrii ?

— Despre de pildă, libertatea unei femei de a opta : să lase sau să nu lase un copil. Vezi că iese ceva prea feminist. Am început cu bucătăria și sfîrșim cu copiii. Nu e bine.

— Da, nu e bine. Atunci, pentru un final în triumf, ia-o pieptiș, bărbătește.

— Așa. Stai să-mi fac curaj. Și atunci zic : libertatea unui bărbat de a opta : să aibă sau nu un copil.

Adriana BABEȚI

Breșa

Mandatari și întreprinzători

Mă bătea gîndul prin '67 să mă fac mandatar. *Nu atît din dorința de a cîștiga bani, ci, mai degrabă, avînd convingerea naivă că, în acest fel, mă voi conecta la o realitate mustoasă și o să scap de una dezamăgitoare. Pleoștit de tot soiul de inhibiții, mizam și pe efectul unei desferecări magice. Discutasem chiar cu un neam de la țară, ins întreprinzător, care îmbinase cu ani în urmă însușirile de meseriaș cu cele de comerciant și care nici în zilele deplinei aplatizări nu-și ucisese spiridușul inițiativelor și al combinațiilor. Hanul în stil peizan era ca și făcut, noroc că au intervenit ai mei și m-au determinat să-mi văd de carte, să-mi înfrîng nemulțumirile pricinuite de climatul cam lînced de la facultate. Știau ei ce știau, „asta n-o să țină“, repetau cu o undă de satisfacție în glas.*

Așa a și fost. După ce și-a luat porția de sînge, statul a trecut la presiuni brutale pe temeiuri înscrise, chipurile, în legalitate. Ba că ăia s-au prea îmbogățit, ba că nu și-au declarat cinstit veniturile, ba că n-au respectat normele sanitare. Vechii timișoreni își mai amintesc de plăcintăria Stoica din Iosefin. Omul și soția lui, cunoscuți prin corectitudine și pricepere au fost ultimii din oraș care au rezistat, dar pînă la urmă, scîrbiți, au abandonat și ei.

În fața acestei situații exemplare, cei ce mi-au vrut binele n-aveau altceva de făcut decît să jubileze.

Nu credeam să mai asist la o întoarcere, așa cum se întîmplă astăzi, cel puțin nu viața de pe tărîmul nostru. Mulți mă îndeamnă să mă asociez cu ei pentru a deveni ceea ce se cheamă întreprinzători. *Însă, între timp, elanul vital mi s-a cam tocit; și mai e ceva: nu știu cum, de atunci port asupră-mi o doză împovărătoare de scepticism. În fața năvalei de idei mă apăr privind și ascultînd timp.*

Viorel MARINEASA

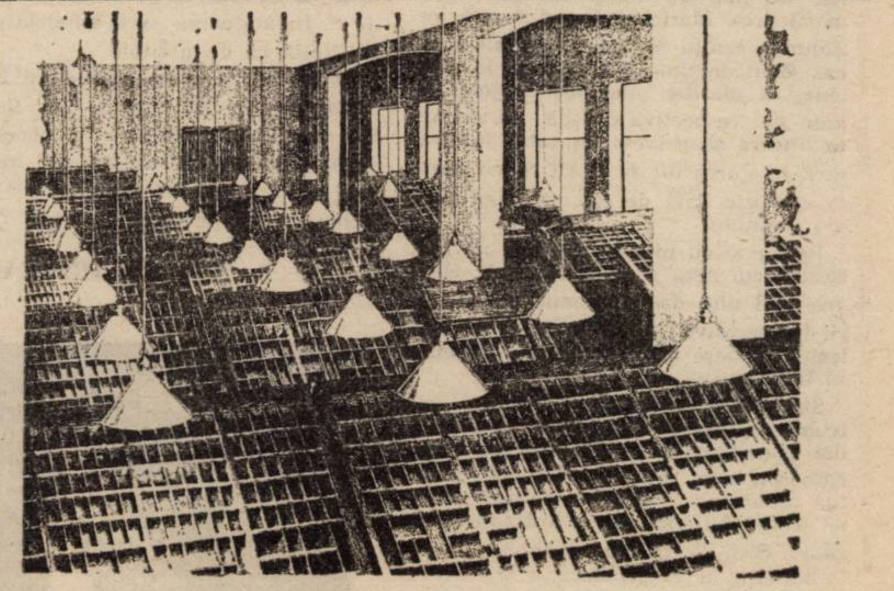

ASTRID BRANDT (R.F.G.) : „Interior“ (VI)

Replici

Cu istoricul Viorel Roman

DR. VIOREL ROMAN, bănățean de origine, cu studii la Universitățile din București, Bremen și Frankfurt am Main este consilier academic la Universitatea din Bremen și autor al lucrării de referință: România în sfera de interese a marilor puteri. **Vol I: „De la vasalitatea otomană la periferia Occidentului — 1774—1878“ (1986); vol. II: „De la periferia Occidentului la socialismul oriental — 1878—1944“ (1989): vol. III: „Problemele unui stat în curs de dezvoltare socialistă la marginea Europei — 1944—1990“ (în curs de apariție)**

O MARE PLACĂ TURNANTĂ A EUROPEI

— Cum definiți locul Revoluției din decembrie în istoria țării?

— Indiferent dacă venea Revoluția sau nu, era limpede că modelul socialist al lui Ceaușescu nu mai putea oferi nimic nou. El și-a terminat programul de dezvoltare, să-i spnem așa, în 1977. În 1981 era deja evident că trebuia schimbat regimul în România, deoarece criza economică mondială, care apăruse în această țară foarte brutal, cerea o nouă organizare a structurilor economice, politice, sociale ș.a. În loc să facă acest lucru, Ceaușescu a introdus o dictatură pe care specialiștii o numesc „despotism de tip oriental“. Revoluția din decembrie este a generației crescută sub Ceaușescu, pentru că nu țăranii orășenizați forțat s-au ridicat împotriva dictaturii, ci urmașii lor. Abia după ce securitatea, armata, miliția au tras în tineretul ieșit pe stradă, au venit și părinții lor, muncitorimea, să-i apere. Țărănimea, care reprezintă în România jumătate din populație, n-a participat la Revoluție decît ca spectator. Într-un timp record, o singură săptămînă, Revoluția Română a forțat trecerea de la dictatura comunistă spre o democrație de tip occidental, iar izolarea paralizantă a luat sfîrșit. Poziția actuală a României în context sud-est european a rămas neschimbată — de placă turnantă a marilor conflicte din zonă. Țara e mult prea mare și are prea mulți locuitori pentru a nu avea o pondere foarte importantă în zonă. Și de două sute de ani are un același eșichier politic. Aici se întretaie interesele rușilor cu ale germanilor și ale anglo-americanilor. Mereu are loc o mișcare a ponderii acestor influențe, care, introduse peste lupta de clasă, pun în evidență elementul autohthon. De aceea nu e surprinzător că la București oamenii merg pe stradă și strigă: „Yalta—Malta! Nu ne vindeți!“ A ieșit la iveală rolul nefast al puterii anglo-americane de predare a României în bloc (90 la sută din influență) sovieticilor, care pe perioadă mai lungă nu a avut un efect prea fericit.

Convorbire realizată de
Paul Eugen BANCIU

(VA URMA)

Retro

● **Nu știi niciodată cînd îți bate ceasul !** ● Săptămîna 8—15 iunie 1940 pare să confirme învățătura populară de mai sus, declanșînd în rîndurile românilor de cele mai felurite categorii o originală psihoză a mass-mediei. ● Titluri din presa vremii : **Italia a rupt tratativele cu Anglia ; Anglia va avea sub drapel 2 800 000 de tineri. Orașul Paris a fost bombardat de avioanele germane. O bombă a căzut lîngă ministrul Americei la Paris in timp ce mînca. Italia declară război Angliei și Franței.** ● **Discursul ducelui. Lituania ocupată de trupe rusești. 200 de care blindate la Kaunas. Rusia a ocupat țările baltice** ● Pe aceeași pagină „România“ (organul Frontului Renașterii Naționale) publica : **Disperată, Franța cere ajutorul Americii** și, mai jos, „tranchilizantul“ **Armata României este mare și puternică** („România întreține o armată mare, a ridicat formidabile linii de apărare a completat și a întărit flota. .“) ● Dispunînd de o asemenea armată, „noi întreținem «legături de bună vecinătate cu Rusia»“ („Curentul“) — asta în intervalul dintre două ultimatumuri date de Molotov! — și muncim în liniște fiindcă „nu noi sîntem chemați să schimbăm soarta lumii acesteia“. ● „De aceea e bine să nu ne prea băgăm nasul unde nu ne fierbe oala“ („Biruința“) ● Totuși, cînd „cel mai mare măcel al omenirii se petrece acum pe frontul din Flandra“ („Luminătorul“), meseriașul Carol Sas, din Gherla, nu poate fi liniștit deschide radioul și... moarte ! ● „Nenorocitul om suferea de inimă și se vede că veștile auzite la radio nu l-au prea bucurat“ („Dacia“) ● **Psihoza știrii malefice se răspîndește și în mediul rural.** ● Țăranul Lazăr Petrici din Rucăria, obișnuit buchisitor al jurnalelor (în tandem cu consoarta), descifrează la lumina opaițului decretul de mobilizare generală. Tulburat, trimite după nevastă care, aflată la un botez în vecini, nu vrea să vină. ● Finalul dialogat e năucitor în melodramatismul său ; Lazăr, surescitat, rămas (prin nemernicia femeii !) singur în fața misterului amenințător al buchiilor susnumitului decret, ia cuțitul de tăiat mămăliga și „împlîntă teribila armă în pieptul soției sale : „M-ai omorît, Lazăre !“ a strigat femeia ucvită de moarte. Soțul a răspuns : **„Te-am omorît că n-ai vrut să vii acasă, să procitim. Te duc acuma moartă !“** (s.n. ! ! !). ● Alt țăran, Boboș Aurel, admirator al Ducelui și al Comandantului Gărzii Naționale a F.R.N., simte nevoia să audieze discursul radiodifuzat al regelui cu prilejul aniversării celor zece ani de la Restaurație. Cade însă de pe acoperiș atunci cînd vrea să-și instaleze antena radioului („Dacia“) ● Moare ● **Psihoza știrii malefice atinge și lumpenii** ● Poliția ridică fără probleme spărgătorii magazinelor de coloniale „Kohn și fiul“ De zile întregi, aceștia zăceau în ascunzătoare, abulici, îngropați în teancuri de editoriale despre situația frontului din Flandra și Franța. ● „Nu știi niciodată cînd îți bate ceasul !“, pare a fi refrenul epocii. ● Soluția dată de compartimentul publicitar al presei timișorene ? ! „Dacă vă gîndiți din vreme să scăpați de griji, înscrieți-vă și înscrieți pe membrii familiei d-voastră în Reuniunea pentru ajutor din Timișoara !“ ● Sau : „oare are rost în aceste timpuri grele să-ți părăsești casa și activitatea chiar și pe cîteva săptămîni, cînd medicul terapeut și BĂILE NEPTUN TIMIȘOARA au posibilitatea să te ajute ? !“ (Biruința“).

Carol SEBESTYÉN

Atmosferă

Peronul — punctul nostru comun

Am luat trenul de Radna cu o apăsare nedefinită pe coșul pieptului. Așa mi se întîmplă întotdeauna. Sunt niște ani pe care i-am lăsat acolo, așa că emoția dulceagă survine asemeni unui viciu, nu pot s-o evit. Navetiștii urcă mai ales în Fabric. Se știe că bătrînii mai aduc țărani, tinerii vor să pară orășeni. Fluxul afectiv se prelungește cînd îi văd pe cei în vîrstă citind gazetele: silabisesc în șoaptă, încruntați, cu arătătorul bont urmărind șirele; iluminarea coincide cu finalul articolului, deconspirat și pentru vecin, cu voce tare — „La mulți ani (de pușcărie). Nicușor-prințișor !“

O să mă aștepte Daniel în gară? Acum s-o fi trezit. Am dormit și eu o noapte în casa părinților lui. Desigur că e în curte, trage o gură de aer curat. Nu mai țin minte dacă se vede mănăstirea Maria Radna din acel loc. Zidurile cetății Șoimoș — în nici un caz. Caut un timp pînă oprim la Pișchia, să clarific imaginea prejmei fixate din respectiva ogradă. Forțez nota. Încerc să privesc cu ochii lui Daniel, în starea lui de spirit. Și cu ușoara confuzie dată de efluviile nerisipite ale somnului.

Respir și eu în voie. Pe aici a vînat Ceaușescu. Asta a murdărit totul. Cînd vrei să-l uiți, dai de semne ale stîrvirii lui agresive. Așa o să fie și pe traiectul pe care ni l-am propus. Trebuie să fiu pregătit.

Staționare la Șarlota. Povestea cu frumoasa (pe porțiuni) șvăboaică ce a dat numele satului. Un grof ar fi zărit-o din tren, aplecată pentru a efectua munci ale cîmpului. Această icoană avea să-l subjuge pe rafinatul bogătaș. Cică ar fi tras semnalul de alarmă și și-ar fi adjudecat-o de nevastă pe păurița cu un fund așa de frumos.

Am însemnat traseul pe un plic în care mi-a venit o înștiințare neplăcută. Sper ca mașina lui Daniel să nu facă fițe. Din alt unghi același drum l-am parcurs în '49. Sau în '50? Cel cu care mă voi întîlni nu era născut. Aveam cinci ani. Tata era secretar de comitet provizoriu la plasa Birchiș (nomenclaturist, nomenclaturist ?!). De sîmbătă ne dăduse vestea cea bună. A împrumutat de la sediu birja trasă de calul Puiu pentru a doua zi. Vom bate împrejurimile. Dacă vremea o să țină cu noi, ne vom îndepărta destul de mult. Noaptea de dinainte, bineînțeles, **Fieberreise**. O să vedem toate castelele. Al lui Mocioni, la Bulci. Al lui Teleki, la Căpîlnaș. Al regelui, la Săvîrșin. Și altele.

Așa a și fost. Serele de la Bulci. Copilul anemic în pielea căruia locuiam a putut vedea pentru prima dată o smochină (necoaptă). La Săvîrșin — o casă de copii, un preventoriu, așa ceva. Garnitura ne zgîlțîie. La Zăbrani, unde coborau șvabi cu alură de măistorași și șvăboaice cu sucne ample, acum descind mioritic ciobani moldoveni și oieri sibieni. Apele realității se tulbură, am încă în față un Stalin confecționat din plastilină roșie călare pe un avion din plastilină albastră. Autorul — un orfan cu fruntea lată, mic geniu avînd vreo șase ani, deci cu unul mai mult decît mine, el se simte bine în calitate de ocupant al spațiului în care s-au lăfăit burghejii. Drept este să întreb: „Ce-s burghejii, tăticule?“ Învățătoarea avea mîndria pe față, lipită ca un abțibild.

Iarăși la zi. Îi voi spune lui Daniel că nu trebuie s-o dăm pe una singură. Să nu cădem în dihotomia comunistă. Iată-l. Ultima frînare îmi dă furnicături în creștet. Primul nostru punct comun va fi peronul.

Viorel MARINEASA

Poarta de fier forjat a grofului Conopi

Șoseaua națională care trece dinspre Radna spre Valea Mureșului străbate o zonă pe cît de frumoasă, pe atît de anonimă turistic. Am străbătut-o împreună cu Viorel Marineasa într-o dimineață de luni, înnourată și pustie. Șoseaua era străbătută de TIR-uri cu numere străine și de autoturisme din Germania Federală și Polonia. Daciile autohtone erau rare. Pe o parte a drumului, în stînga noastră, se sfîrșeau în chiar șanțul de la marginea șoselei, coastele împădurite ale munților Zărandului. În dreapta începeau, imediat după terasamentul căii ferate, lanurile de porumb din lunca rîului. Dorința care ne-a pus pe drumuri era să cercetăm istoria acestor ținuturi, o istorie precomunistă ținînd de vestigiile unor realități necunoscute noua, generației formate în spiritul dialectic al unor istorii contrafăcute. Spre deosebire de ținuturile Banatului — unde reformele agrare austriece au pus bazele unei proprietăți rurale în care țăranii erau mai degrabă fermieri, pămînturile nefiind în aceeași măsură ca-n alte părți, moșteniri latifundiare — pe valea Mureșului au existat cîteva familii de grofi și magnați români și unguri. Ne interesa îndeosebi să vedem felul în care s-au perpetuat aceste realități de odinioară în memoria colectivă.

Parte din familiile acestor proprietari de pămînturi au sfîrșit în deportări, închisori sau exil. Puțini dintre ei și-au prelungit în țară (și spre zilele noastre) amurgul unor existențe devastate, așa cum a fost cazul contelui Pubi Teleki de la Căpîlnaș.

Am trecut pe sub poalele cetății Șoimoș și mai apoi pe lîngă cariera de piatră de lîngă pîrîul Iernova. Știam din Radna că pe aici, pe undeva, se afla pe o vale, în pădure, un monument închinat soldaților francezi morți în primul război mondial pe teritoriul țării noastre. În urmă cu o săptămînă, comunitatea ortodoxă din Radna a oficiat, acolo în pădure, o slujbă de pomenire a eroilor din războiul mondial și a celor din Decembrie. O curiozitate: la parastas a fost prezentă și opoziția, în persoana unui tînăr, lider al Partidului Național Liberal din Lipova, care a vorbit despre tinerii și despre idealurile revoluției din Decembrie.

Toate aceste informații ne-au stîrnit curiozitatea. Am fi dorit să vedem monumentul eroilor francezi ridicat în pădurea de lîngă pîrîul Iernova. Din păcate n-am reușit să-l găsim și nici n-am avut timpul necesar să insistăm. Am oprit un tractor și l-am întrebat pe tractorist dacă știe ceva despre monument. Ne-a privit uimit și bănuitor; i-am explicat că sîntem de la o revistă literară din Timișoara. N-am putut afla nimic clar, a trebuit să ne mulțumim cu cîteva ipoteze vagi și cu o sumedenie de bănuieli ursuze, așa că am renunțat.

Prima localitate care ne-a ieșit în cale a fost Odvoș. Am oprit chiar la intrarea în sat în dreptul unui bătrîn care stătea pe marginea șanțului. Am intrat în vorbă și l-am întrebat dacă în localitatea lor a existat castelul vreunui grof din trecut. Moșul nu părea uimit de întrebare, părea chiar că o așteaptă. Ne-a privit satisfăcut de parcă taman el ar fi fost groful cu pricina și ne-a spus că au avut așa ceva, castelul lui este chiar peste drum, a continuat și ne-a arătat un gard dincolo de care se vedeau coroanele unor tei bătrîni. Conopi Koloman se numea groful. Îl știau toți bătrînii din sat, tineretul nu l-a apucat, ei însă l-au cunoscut. Ne-a îndrumat pe o stradă din apropiere, la casa cu numărul 26. Acolo, ne-a spus, trăiește maistorul Todor care ne poate povesti mai multe lucruri despre groful Conopi. I-am mulțumit moșului și am întors mașina spre străduța de la marginea islazului. Am mers cîteva sute de metri printre gîște și pui de găină pînă în dreptul căsuței cu numărul 26.

Daniel VIGHI

— VA URMA —

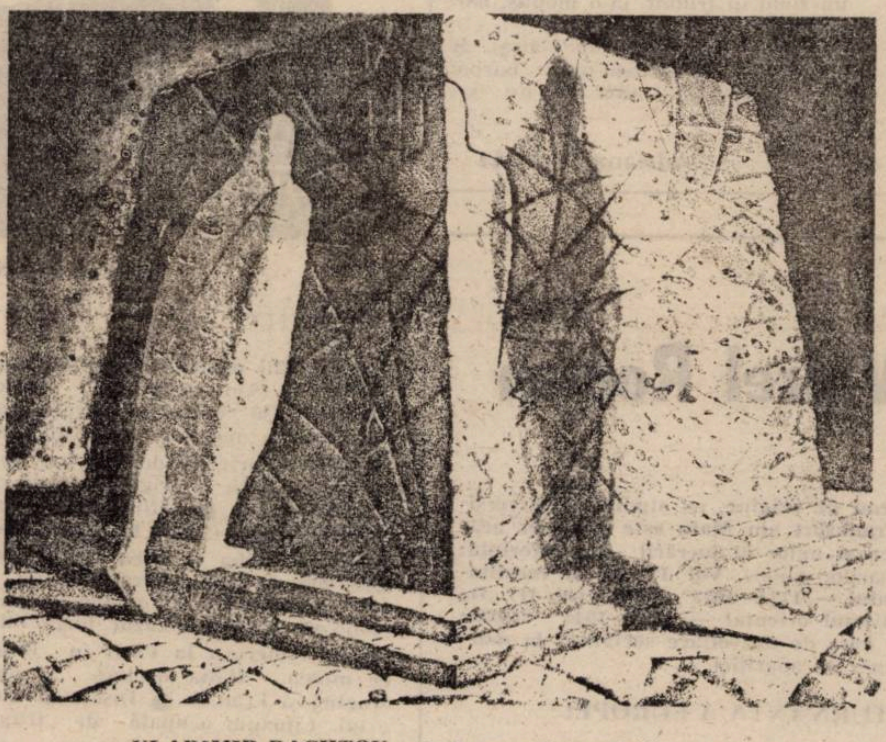

VLADIMIR BACHTOV . „Sub semnul soarelui“.

„PROCESUL TITRAȚILOR“

„Măcar o fărîmă de adevăr...“

În fața completului de judecată, inculpatul PACOSTE CORNEL a făcut, nereprimîndu-și patosul, o adevărată pledoarie pro domo. Reproducem fragmente din această „depoziție-pledoarie“.

Nu mă înspăimîntă pedeapsa, ci gravitatea faptelor.

Marea învinuire care mi se aduce — nu pot fi de acord cu ea.

Dacă aș rămîne în libertate sub minciună, se va afla și voi fi în situația de-a da socoteală.

Ceaușescu m-a făcut dușman al partidului și al congresului al XIV-lea. (...). Am fost amenințat că voi fi trimis la procuratura generală.

⁂

La Timișoara mi-am început activitatea de activist, părăsind meseria mea de dascăl. Aici am avut cele mai mari satisfacții profesionale din viața mea. În anii 1982—1985. Eu n-am făcut decît să le dau frîu liber oamenilor să muncească, să gîndească. Nu există oameni pentru partid, partidul este pentru oameni.

⁂

Eu n-am avut un nume, eu n-am avut zestre politică. Tatăl meu făcuse politică liberală, deși era un simplu țăran. A avut de suferit pentru asta. De asemeni, un frate de-al meu a fost exclus din partid.

⁂

Acum sînt un om fără nume. Știu că numele meu nu sună bine. Să mi se aprobe un alt nume. Pentru familia mea.

⁂

Am ajuns la Timișoara. Nu m-a așteptat nimeni. Nici n-am cerut să mă aștepte. (...) M-a dus, cu mașina lui, un salariat de la aeroport. Sediul P.C.R. parcă era o fortăreață....

⁂

Am ajuns la cabinetul primului-secretar. Mihalache mi-a spus: „Era să murim ca niște proști. Și eu, și Radu Bălan. Linșați de huligani. Erau nebuni, erau beți. Noroc că Radu Bălan m-a scos pe o ușă din dos!“

⁂

Am vrut să merg să văd Piața Operei. Cea mai frumoasă din oraș. În alte vremuri se spunea că fiecare bănățean dorea, întîi, să se plimbe pe Corso și apoi să meargă la Viena.

⁂

Dimineața (luni, 18 dec. n.n.) am băut un ceai, că eu am o dietă specială. Iulișca a început să plîngă. Măi, Iulișca, tu ce ești? Îngrijitoare. Îngrijitoare ai fost, îngrijitoare vei fi și mîine. Dacă e să ni se întîmple ceva, mie mi se va întîmpla.

⁂

Am plecat cu Radu Bălan și Ilie Matei la municipiul de partid. Erau acolo peste 300 de oameni: secretarii comitetelor de partid din întreprinderi, directorii de întreprinderi, activul de partid. Foarte multe figuri cunoscute. Nu era o stare de extaz, era o stare tăcută.

⁂

Eu sînt constructor. Orice constructor e și un creator. Oricine, nu prin el său ucește, ci numai prin colaboratori. (...) Timișoara — orașul florilor — devenise orașul ruinelor. A fost incendiat și magazinul de blănuri. Noi n-am mai putut exporta blănuri, că nu le mai cumpăra nimeni. Era un magazin extraordinar. Și Consignația a fost incendiată. În Timișoara, la Consignația se găseau mărfuri extraordinare, fiind oraș de graniță.

⁂

Sînt acuzat că, s-a spus, am incitat la reprimare. Eu sînt o ființă sentimentală, emotivă. Nu sînt o fire care să ceară reprimare și moarte.

⁂

Vroiam să mă întorc, marți (19 dec. n.n.), la București, să mă internez, neapărat, în spital. Dar, la ora 15 și

Sub zidul Berlinului

Interviu cu doamna Almuth Berger, însărcinata guvernului R.D. Germane pentru problemele cu cetăţenii străini, despre situaţia refugiaţilor români

Din cauza numărului mare de cetăţeni români ce sosesc zilnic în Gara Lichtenberg din Berlinul de Est şi care nu doresc să se mai întoarcă în ţară, autorităţile est-germane au luat o serie de măsuri administrative şi caritative pentru ameliorarea situaţiei oamenilor care înnoptează de mai multe săptămîni în gara amintită. Astfel, au fost înfiinţate, pînă-n prezent, trei tabere pentru români, dar şi pentru alţi cetăţeni refugiaţi. Românii care şi-au exprimat dorinţa să rămînă definitiv în R.D. Germană au fost cazaţi recent într-o unitate a fostei securităţi est-germane, la Ahrensfelde. Circa 400 de români stau, în prezent, într-o cazarmă a Ministerului de Interne în apropierea lui Elsterwerdaer Platz din Berlin. Am rugat-o pe doamna Almuth Berger, pe care am vizitat-o la Consiliul de Miniştri, la începutul lui mai a.c., ca însărcinată a guvernului est-german pentru problemele străinilor, să ne prezinte situaţia românilor refugiaţi, motivele pe care le invocă aceştia în vederea stabilirii definitive în R.D.G., cît şi poziţia guvernului în această problemă:

— Sîntem interesaţi ca informaţiile să fie publice în această chestiune: există posibilităţi de cazare şi, mai ales, s-a înfiinţat şi un grup din partea guvernului care se ocupă de rezolvarea problemelor. În acest grup sînt reprezentate aproape toate ministerele care sînt confruntate cu această problemă, cît şi Crucea Roşie, Magistratul, dar şi Biroul nostru. În prezent, foarte mulţi oameni au fost activaţi în acest sens, şi o să ne dăm toată silinţa pentru a găsi soluţii cît mai bune.

Numărul românilor se cifrează, potrivit ultimelor informaţii care mi-au parvenit, la circa 400 şi locuiesc într-o cazarmă. Cu siguranţă sînt mai mulţi, mai ales la Berlin, pentru că nu toţi au vrut să fie cazaţi acolo. Şi acum mai sînt mulţi în gară, alţii stau pe la campinguri. Numărul exact n-aş putea să-l precizez.

Motivele care-i determină să rămînă aici sînt multiple: unii doresc să rămînă definitiv în R.D.G.. Potrivit estimărilor noastre, această categorie este cea mai mică şi a şi fost, de altfel, înregistrată în căminul central de primire de la Ahrensfelde; alţii au încercat să ajungă în R.F. Germania, însă, din lipsa unei vize, lor li s-a refuzat intrarea. Foarte mulţi fug din România din cauza penuriei accentuate, alţii din cauza unor persecuţii — asta se referă mai ales la ţiganii cărora nu le merge bine acolo. Ei sînt foarte numeroşi. Nu ştiu dacă vor să rămînă un timp mai îndelungat sau ba. Am discutat cu mai mulţi dintre ei şi mi-au mărturisit că după un timp de şedere, ei ar dori să se întoarcă. Nu există, pînă-n momentul de faţă, date statistice privitoare la problema asta.

— S-au ivit probleme între poliţie şi cei sosiţi din România?

— Nu se poate vorbi despre o creştere a criminalităţii. Tocmai am primit un raport al Ministerului de Interne din care reiese că n-au avut loc întîmplări deosebite. Reclamaţiile unor cetăţeni referitoare la furturi comise de români s-au dovedit a fi neîntemeiate. Au existat însă şi exemple de alte natură. La mulţi cetăţeni există o oarecare teamă că astfel de delicte s-ar putea înmulţi. La gară paza poliţienească s-a întărit. Hoţiile de buzunar cresc însă şi cu fluxul mare al turiştilor ce sosesc în acest sezon, asta e ceva normal şi nu are nimic de-a face cu românii.

— Care sînt procedeele de primire pentru cei ce doresc să rămînă în R.D. Germană? Au oamenii dreptul la şedere sau nu? Există vreo directivă în acest sens?

— Încă nu există vreo prevedere legală în acest sens. Există, în schimb, posibilitatea să se depună o cerere pentru stabilirea domiciliului aici. Asta presupune, şi asta este ceva determinant şi hotărîtor, ca solicitanţii să aibă un loc de muncă şi o locuinţă. Cei mai mulţi nu îndeplinesc aceste condiţii.

Directiva sună aşa: cei care doresc să se stabilească aici trebuie să depună o cerere în acest sens la ambasada R.D. Germane din ţara lor de origine, aşteptînd acasă rezolvarea.

— S-a interesat ambasada română de soarta refugiaţilor? Aţi stabilit contacte cu ambasada?

— Există un ambasador, şi s-au făcut încercări de a contacta ambasada, dar fără prea mare succes. Ministerul de externe a preluat acum această sarcină şi va încerca încă o dată să stabilească un contact cu ambasadorul român. Probabil că-n cursul zilei de azi va avea loc deja o primă convorbire.

— Care sînt motivele concrete pe care le invocă românii cînd solicită dreptul de şedere în R.D.G.?

— Unii au fost chestionaţi — nu toţi. Ei invocă situaţia economică precară, că le este în continuare frică de politica restrictivă practicată acolo, chiar şi prigoana este invocată. Nu au nici o speranţă că se va schimba ceva în bine şi nu întrezăresc nici o şansă de îmbunătăţire a vieţii lor. Asta se referă la puţinii care vor să rămînă aici. Mulţi doresc să se-ntoarcă, după ce cîştigă nişte bani aici.

— Au solicitat unii dintre refugiaţi şi azil politic?

— N-am auzit. Acordarea de azil politic presupune ca solicitantul să fi avut de suferit persecuţii politice în patria sa, ceea ce trebuie şi dovedit. Românii au solicitat doar stabilirea definitivă în R.D. Germană.

— Care sînt modalităţile procedurale ale autorităţilor vis-à-vis de cererile solicitanţilor români la dreptul de şedere?

— Au fost aprobate cererile de stabilire în cazul acelora care au obţinut un domiciliu cu ajutorul unor prieteni sau rude. E dificil ca cei în cauză să demonstreze autorităţilor posesia unei locuinţe sau deţinerea unui loc de muncă. E un cerc vicios; chiar şi promisiunea unei întreprinderi de a angaja pe cineva ajunge, de regulă, ca să i se acorde dreptul de şedere.

— Ne-aţi declarat la început că mulţi au încercat să ajungă-n R.F. Germania. Vă este cunoscut faptul că există grupuri organizate de traficanţi care transportă în mod ilegal români în R.F. Germania?

— Din chestionarea oamenilor s-a aflat că există mulţi care doresc să ajungă în R.F.G., şi că au fost împiedicaţi să treacă frontiera din cauza lipsei unei vize. Despre organizaţiile amintite n-am aflat nimic.

— Ce s-a întîmplat cu cei care au ajuns în Berlinul Occidental?

— Ştiu că mulţi dintre cei care stau în gară şi-n căminele înfiinţate se deplasează în timpul zilei în Berlinul de Vest, dar se-ntorc seara pentru că n-au unde să doarmă. La noi un turist poate să stea un sfert de an. Datorită trecerii frecvente a frontierei spre Berlinul Occidental termenul de intrare în R.D.G. mereu se actualizează, aşa că practic acel sfert de an se poate prelungi la infinit. Oricum, trebuie stabilite alte măsuri legale în direcţia aceasta, de care se va ocupa Ministerul de Interne.

— Ce măsuri ar trebui luate pentru reglementarea statutului străinilor aflaţi pe teritoriul R.D. Germane?

— Pe termen lung ne trebuie o instituţie caritativă, asemnea celor existente în ţările occidentale. Grupul nostru din cadrul guvernului se şi ocupă de aşa ceva. Asta nu-i o problemă politică, ci una pur umană. Consider că ar fi bine să se stabilească un cadru legal pentru cei ce solicită dreptul de şedere la noi, să muncească şi să trăiască aici. N-o putem face fără rezerve. Trebuie create posibilităţi de a munci şi de a locui, totodată va trebui să se ţină cont de posibilităţile comunelor şi de numărul oamenilor pe care sîntem în stare să-i primim.

— Există o atitudine critică a populaţiei faţă de biroul pentru străini? S-a manifestat duşmănie faţă de negermani?

— Reacţiile diferă. S-au făcut auzite şi critici şi s-a manifestat şi o oarecare indignare a populaţiei faţă de felul în care i-am primit pe români la noi. Mulţi est-germani nu se pot obişnui cu astfel de fenomene. Dar există şi oameni care doresc să ne ajute, atît cu bani cît şi cu lucruri. Există, deci, ambele atitudini. Duşmănie deschisă nu există. Am primit multe scrisori, cele mai multe sînt pozitive, doar cîteva sînt mai puţin „amabile“.

— Din punct de vedere financiar guvernul a asigurat existenţa biroului dumneavoastră?

— Biroul cît şi funcţia pe care o deţin sînt legate de Consiliul de Miniştri Şeful meu direct este primul ministru, deci nu aparţin vreunui alt minister. Asta-i important, fiindcă munca aceasta se situează deasupra ministerelor specializate. Din moment ce Consiliul de Miniştri a înfiinţat un birou pentru străini, pornesc de la premisa că o să ne susţină şi pe viitor. Mai trebuie stabilite o serie de probleme legate de buget etc. Munca pe care o depun aici, însă, de-abia poate fi scoasă la capăt.

William TOTOK

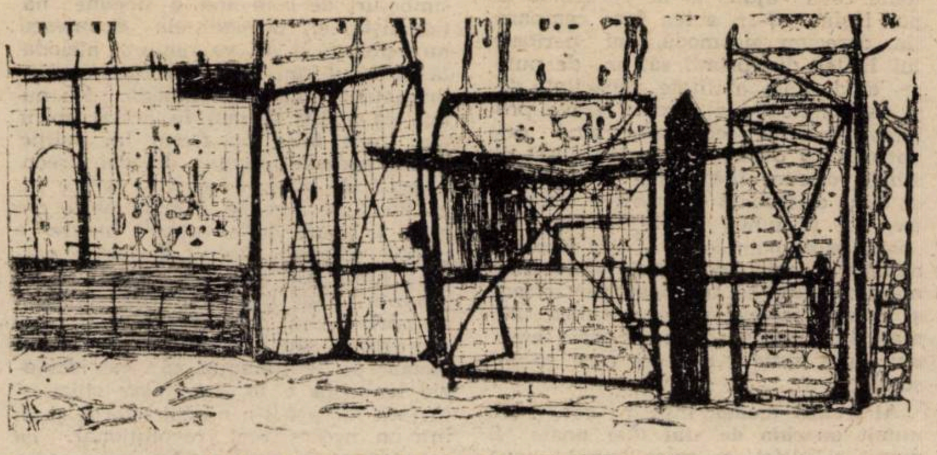

URSULA STROZYNSKI (R.D.G.) : „Poartă“

---

15 minute am plecat la Arad, la sugestia Elenei Ceauşescu. (...) Aveam ceas. Aveam atîţia bani ca să-mi cumpăr ceasuri. Mai ales că pe mîncare nu cheltuiam, căci mîncam numai legume fierte.

*

Ceauşescu era cum îl cunoaşteţi: nimeni nu-l trecea pe dinainte.

*

Noi, supleanţii, n-aveam drept de vot Desigur, aveam dreptul la cuvînt (...) Am fost întrebat: „De ce nu l-ai luat de gît?“ (Pe Ceauşescu n.n.) Păi, cum să fac eu asta?!... Aş fi fost Pacoste-trădătorul. Fost secretar la Timiş. Şi ar fi distrus Timişul.

*

Declar, sub asprimea ligeii, că ea era cea mai nebună. Trebuie subliniat rolul nefast al sinistrei Elena Ceauşescu. Ea, tot timpul îl aţîţa.

*

A sosit şi Dăscălescu şi Bobu. Bobu m-a întrebat: „Ce-i aici, mă? Ce-a făcut activul de partid?!“ Eu i-am răspuns: „Ce-a putut, aia a făcut“.

*

Timişoara era acum (20 dec. n.n.) a timişorenilor. Nu mai era a noastră.

*

Joi, toată noaptea (21/22 dec, n.n.), a fost o noapte de discuţii. Nu mai era oprită intrarea (în sediul judeţenei de partid n.n.) nici a activiştilor, nici a demonstranţilor. Era un talmeş-balmeş. Se striga „Jos Iliescu!“ de la balconul comitetului judeţean.

Preşedintele completului de judecată: Ce se striga?!...

Pacoste: Mă iertaţi, am greşit...

*

(Printre reprezentanţii demonstranţilor n.n.) ...era unul Oprea. Mi-a plăcut foarte mult. Mergea şchiop. L-am întrebat de ce şchioapătă. Mi-a răspuns: „Eu am plumb în genunchi. Am vrut să trec graniţa...“. Era şi un tînăr vulcanic, Băcanu. L-am mîngîiat pe obraz. Era tot aşa de vulcanic ca băiatul meu.

*

Începuse frica la toţi. În special la Bobu şi la Dăscălescu. Mi-e nu mi-a fost frică. Deşi oamenii strigau: „Moarte pentru moarte!“ sau „Radu Bălan să fie judecat pentru morţii din Banat!“ Dăscălescu a zis: „Ce facem?!... Ne omoară ăştia! Ne linşează ăştia!“ Eu i-am răspuns: „Daţi-mi voie să merg, cu Radu Bălan, să mai vorbesc cu ei“. Coman a urlat: „Nu se face nimic pînă nu ştiu eu!“.

*

Am vrut să plec, joi, la Bucureşti. N-am plecat din cauza gărzilor patriotice. Am renunţat.

Preşedintele: Păi, n-aţi înţeles de ce au fost trimişi aceşti luptători la Timişoara?

Pacoste: Nu ştiu. Dacă aş şti măcar o fărîmă de adevăr, v-aş spune! Trebuie să spun tot adevărul!

*

Joi seara, cu Bălan, am plecat, pe jos, la cămin. Ne-am întîlnit cu tineri demonstranţi. Ne cunoşteau. Nu ne-au făcut nimic.

*

N-am văzut un mort, un rănit, un mutilat. N-am auzit trăgîndu-se un foc de armă. Pe ce motiv sînt acuzat?...

*

Eu n-am venit la Timişoara pentru contrademonstraţie. Am venit pentru carne.

*

Dacă se consideră că am participat la genocid, cum de mă mai rabdă pămîntul ăsta? Cum de mă mai rabdă?...

*

Nu pot să privesc morţii. N-am pomenit cuvîntul moarte în viaţa mea. N-am tăiat un pui de găină.

*

Preşedintele: Cunoaşteaţi situaţia din ţară?

Pacoste: Ştiu că va fi un proces care, sper, se va referi la toată perioada ceauşistă.

Preşedintele: Şi totuşi, asta aşa, ca o paranteză, aţi cunoscut situaţia din ţară?

Pacoste: Ar fi multe de spus, dar nu vreau să intru în gura ziariştilor...

*

Miniştrii parcă erau duşmani de moarte. Se pîrau unul pe altul.

*

Eu îl admir pe domnul Bălan pentru că a spus că a reuşit să nu exporte 1000 de tone de carne. Dacă-i aşa, îl admir.

*

Preşedintele: De ce nu aţi luat atitudine directă împotriva lui Ceauşescu?

Pacoste: Domnule preşedinte, chiar avînd în vedere starea precară a sănătăţii mele, vroiam să mai trăiesc.

*

Nimeni nu-mi luase dreptul de a-mi exprima dezacordul cu Ceauşescu. Doar teama. Teama.

*

Nu cunosc absolut nimic din sistemul de lucru al organelor M.I. Se vorbea că în întreprinderi sînt informatori care furnizează în special date economice, realizarea planului...

*

Practic, eu mă consideram o marionetă.

Iosif COSTINAŞ

NICOLAE

BREBAN

Spiritul românesc în fața unei dictaturi

EPOCA „LIBERALISMULUI”

Anarhia de azi din România, anarhia de stat e un model politic ce apare rar extrem de rar în schemele mai mult sau mai puțin reductibile ale statelor moderne, iar în țările din Est, în totalitatea modelului comunist (cel asiatic dar și cel european), ni se pare că se manifestă pentru prima oară. De aici greutatea de încadrare,falsele — uneori — proiecții pe care și le fac comentatorii străini, politologii și, de aici probabil, perplexitatea cetățeanului român **din interior**, ale cărui concepte sînt date peste cap. La început, el, cetățeanul român, trăia într-o țară ce pierduse războiul sub mincinoasa etichetă de învingător (aliat al unui stat învingător, Uniunea Sovietică, însă care nu l-a tratat niciodată pe picior de egalitate, ci așa cum era obișnuit cetățeanul român să fie tratat în istorie de către imperiile uriașe învecinate). Un fals învingător, deci, care trebuia să plătească excesiv, la nesfîrșit, pentru alianța cu un stat uriaș și învingător. Iar plata materială, oricît ar fi fost ea de supraevaluată, de disproporționată față de vinovățiile românești din timpul războiului ori față de resursele sale naturale, spre stupoarea lui, a acestui umil cetățean și victimă a istoriei, nici nu urma să fie pierderea cea mai gravă. Cum spuneam mai sus. Rusia Sovietică a inventat un nou tip de ocupație: cea infinită, deoarece era o ocupație care ataca instituțiile, moravurile, limba, cultura, identitatea însăși a unui popor cucerit. Acest popor nu trebuia să fie doar spoliat, ci și re-educat Laicitatea lui îl îngrozea pe cuceritor, posedat de o religie politică ultimă. (Într-adevăr, cît fanatism, cîtă experiență aplicată a religiilor absolute ale medievalității, în politica celor două imperii politice ale secolului nostru, cel fascist și cel comunist !) În ciuda brutalității acestei duble ocupații, ea era măcar în memoria istorică a cetățeanului istoric român — oarecum normală: era o fatalitate, mai gravă decît altele, poate (decît ocupația turcă, de exemplu, care nu ne-a atacat instituțiile în profunzimea lor), dar, oricum, putea fi redusă la un asemenea model feudal barbar: o nouă năvălire barbară, o nouă fugă, un nou exil pe loc, interior, cum am trăit atîtea. Nivelul conștient al individului era, binențeles, alarmat,văzîndu-se tîrît după un război absurd, brutal, inutil, într-o ocupație ce nu se mai sfîrșea, ci abia începea. Dar subconștientul său istoric (inconștientul colectiv jungian), poate că nu.

Apoi, el, cetățeanul mărunt, a trăit **al doilea model:** eliberarea parțială de sub tutela vecinului hrăpăreț și nebun, o eliberare ce avea loc, de altfel, și în imediata sa apropiere, la unguri, de pildă (care au plătit, e drept cu sînge cvasi-independența ce urma să le fie acordată, ca și românilor în porții mici și dinspre exterior, dinspre nesemnificativ, spre interior spre problemele esențiale, visate, cele ce trebuiau cu adevărat să semnifice liberalizarea obiectivă și ireversibilă). Aici, el a fost pentru prima oară înșelat de către conducătorii lui,cei pe care îi impusese forța ocupatoare; nu înainte, cînd Dej, Ana Pauker, Moghioroș sau Bodnăraș nu făceau decît să transmită ordinele și „entuziasmul“ de comandă al bisericii moscovite, farul luminos al socialismului. Nu atunci, ci acum, cînd Dej și mai apoi tînărul Ceaușescu păreau că, distanțîndu-se mai mult sau mai puțin de hegemonia rigidă sovietică (reușind o lovitură de maestru, aceea de a îndepărta trupele sovietice de pe teritoriul României și refuzînd să accepte, pînă azi, manevre pe teritoriul nostru) își vor cuceri nu numai pentru ei o marjă mai mare de comandă și demnitate, dar vor arunca și bietului cetățean, umilit și turtit de două decenii de catastrofă istorică, cîteva libertăți, un pumn de privilegii și un fum de demnitate. Sau măcar aparența lor! Ei bine machiavelismul tînărului Ceaușescu a fost că a mers în direcția acestei așteptări. Nu, e greșit: noi nu credem că la început Ceaușescu a fost minuțios calculat și demonic: nu vom face dubla greșeală a unora care judecă pripit puterea: sau o disprețuiesc (turtind pe șefii statului și partidului sub epitete totale, învecinîndu-i cu clienții stabilimentelor de retardați și paranoici clinici), sau faraonizînd-o, inculcîndu-le acelorași indivizi calități supra-umane, de o tenacitate și perfidie demonică.

Nu. Tînărul șef de stat a fost în primul rînd abil, ca orice ins ce nu deține încă toată puterea. Azi, mulți îi reproșează că a dorit și a obținut puterea totală, într-un procentaj de neimaginat chiar într-o țară absolutist-comunistă; nu e oare mai drept să ne reproșăm nouă de a nu fi vigilenți, de a nu fi luptat necontenit pentru a limita puterea unui singur om aflat la cea mai înaltă cîrmă în stat; dacă instituțiile românești (între care armata și biserica) s-au arătat slabe, mizerabile, oare nu trebuia să veghem noi, fiecare — și prin aceasta ne-am fi arătat cu adevărat demni de scurtul nostru secol modern democratic, de pretenția noastră de a aparține Europei Luminilor și a Revoluției Franceze, a republicanismului francez...

Deci, și **al doilea model**, al liberalizării, al descentralizării parțiale era oarecum cunoscut și previzibil. Cu atît mai mult cu cît state importante de mare prestigiu internațional și conducători de renume ne-au (l-au) acordat o încredere, ajutoare și o prietenie ce a ajuns să ne surprindă pe noi înșine. (S-ar putea face comparația, oarecum incomodă, cu perioada lui Hitler din primii săi ani de putere, cînd arăta abilitate, tenacitate, dar și capacitate de a rezolva grave probleme interne, economice, cînd cele patru mari puteri îi acordau dacă nu stimă, oricum încrederea lor politică și cînd cetățeanul de rînd — instinctiv, dar și avînd unele dovezi ale „bolii psiho-politice“ — era derutat, momentul cînd foștii săi adversari marginalizați, se întîlneau pe stradă și ridicau brațele, în ideea adică, „Nu mai știi, domnule ce să mai crezi dar dacă sîntem noi cei care se înșeală?“ ...)

Al treilea model, însă, pe care l-am numit **anarhia de stat** (dar poate fi numit și altfel, ca orice formă nouă care nu-și așteaptă decît nașul) era cu totul imprevizibil. El nu semăna cu nimic, nici în istoria orizontală, nici în cea verticală, a subconștientului colectiv al acestui cetățean român care, aflîndu-se într-o zonă extrem de circulată a Europei și nefiind capabil să-și creeze (din nou, ca polonezii) un puternic stat feudal și instituții milenare, a trăit nu puține experiențe și forme de organizare social-statală din cele mai diverse, neașteptate și „pitorești“. Nu vom intra în amănunte ca să descriem această nouă și extrem de ciudată formă de organizare social-statală, dar putem să-i indicăm, chiar și sumar, profilul, spre a nu fi confundată cu ceea ce îi vine în minte oricărui spirit ce caută disperat, totuși, o reducție a realității românești de astăzi, adică statul polițist-militar, de tip sud-american

Nu România de azi și cea din ultimul deceniu nu credem că e acesta. În primul rînd, Ceaușescu se baza pe **o ideologie:** ideologia marxist-leninistă. Oricît de mult în ultima vreme această ideologie a fost împănată cu simboluri de comandă și slogane naționaliste, el, președintele Ceaușescu, nu renunță și nu va renunța niciodată în forul său intim să facă apel la învățătura marxist-leninistă. Nu numai că a fost format în acest spirit dar simte bine cu flerul lui politic că ea această platoșă de idei, recunoscută de întregul secol și care e încă literă de lege pe o mare parte din glob îl apără de o vulgară putere a oricărui dictator fortuit din orice parte a lumii. De altfel, el numai că nu renunță la ideologia marxistă, dar și-o apropriază din ce în ce mai mult, mesianismul său bazîndu-se probabil tocmai pe sentimentul că ea, ideologia leninistă e în diminuare chiar și în țara în care s-a născut istoric, și că, într-un proces real revoluționar, ea se **corupe**, iar sarcina Lui este aceea de a păstra **curată**, intactă pentru viitor. (Într-o carte a unui fost colaborator al său — carte ale cărei adevăruri trebuie tratate, desigur, cu multă prudență — apar cîteva astfel de răbufniri ideologice, absolut verosimile. Într-una din ele, N. Ceaușescu crede că simte mai adînc necesitatea comunismului și a urii împotriva capitalismului imperialist chiar decît Brejnev, deoarece acesta „nu a trăit sub presiunea și barbaria capitalului, a societății capitaliste, în timp ce el /Ceaușescu/ a trăit-o în copilăria și tinerețea sa“. Desigur, în acest tip de revoltă ideologică, de insatisfacție față de modelul originar — pe care azi o trăiesc dramatic și alți șefi de state comuniste din centrul Europei față de „revoluționarismul gorbaciovian“, precum R.D.G. sau Cehoslovacia —, Nicolae Ceaușescu se apropie fulgerător de un alt model de comunism european, cel al lui Enver Hodja, cu care, de altfel, împarte și dorința izolării cît mai etanș posibil a țării de „atingerea și relațiile corupătoare ale Occidentului sau chiar și ale unor țări comuniste“ Da, numai că Enver Hodja, în revolta sa împotriva tuturor modelelor aplicate ale marxism-leninismului, a rămas cantonat într-un stalinism clasic, rigid și faraonic, ce nu are puncte de contact esențiale cu ceea ce am numit anarhia de stat a României de azi.

În al doilea rînd, spre deosebire de dictatorii sud-americani — producători „clasici“ în secolul nostru și cel trecut de state polițiste — N. Ceaușescu nu a fost împins și susținut la putere de către **armată**; dimpotrivă: teama lui cea mai mare este tocmai față de armată și chiar față de propriile sale servicii de informații, interne și externe, teama de Securitate

În al treilea rînd, el nu se sprijină nici pe — să zicem — o „mînă de boieri“ de mari boieri, de latifundiari sau mari patroni ai industriei. Nu: el a făcut ceea ce nu e deloc în tradiția voievozilor români: a desființat această veche și venerabilă instituție — sfatul și puterea marilor duci, a marilor boieri și potentați ce, aproape în orice organizare statală, recentă sau mai puțin recentă, a susținut pe șeful statului, uneori a furnizat ea însăși, din sînul ei, șefii de state. (În România din ultima jumătate de mileniu nu s-a întîmplat altceva. Rămîne emblematică pentru noi domnia lungă și fericită a lui Ștefan cel Mare,care, în a doua jumătate a veacului al XV-lea și-a întărit domnia și țara întărind poziția marilor săi sfetnici. În schimb, cei cîțiva „nebuni și mesianici“, precum Ion Vodă cel Cumplit sau Mihai Viteazul, au trebuit să plătească iute revolta împotriva boierilor, încercarea de a-i aneantiza).

Ei bine, Ceaușescu a desființat, mai ales în ultimul deceniu, această instituție a „marilor sfetnici“ din cadrul Partidului, instituție ce e neatinsă în celelalte țări socialiste.

Interesant că **anarhia statală** de azi a României se bazează după părerea noastră, nu numai pe poliția secretă. Evident, această părere va stîrni puternice proteste la cei care — intern sau extern — sînt obișnuiți a face reducții rapide și grosolane ale unui fapt nou dacă nu istoric, cel puțin politic și moral la un clișeu existent. Așa cum ar fi grosolan să explici regimul nazist, stabilitatea acestuia pînă în anul 1942 numai prin prezența peste tot a poliției interne. (Din nou facem o comparație cu fascismul, fapt care va supăra nu numai pe unii înalți funcționari politici de azi ai palatului „aproape regal“ din România, dar și multe spirite de stînga din Europa, cărora le este încă penibil să situeze pe același plan comunismul cu fascismul; pentru noi, locuitorii unei țări din Est, după cel de-al doilea război mondial, cei care am trăit realitatea comunismului aplicat din interior, această echivalare nu ni se pare atît de scandaloasă. Vom reveni însă la această temă interesantă în capitolul Adrian Păunescu.) Deci, ca și Ceaușescu, Hitler — respectînd proporțiile — a știut, cu o genială abilitate, să întrețină disensiunile vechi, istorice, din sînul populației, ale straturilor sociale, să reaprindă flacăra națională, rană extrem de vulnerabilă la „națiunile primitive“ ca România și Germania, națiuni constituite tîrziu, fapt ce a dus — cel puțin în cazul Germaniei de la începutul secolului nostru, la enorme explozii vitale și de orgoliu național, cînd ele nu așteptau decît un geniu al diversiunii politice pentru a-și sublima toate acestea.

(va urma)

EMILIAN STANKEV (BULGARIA) : „Arca lui Noe“

„Punți peste primejdii”

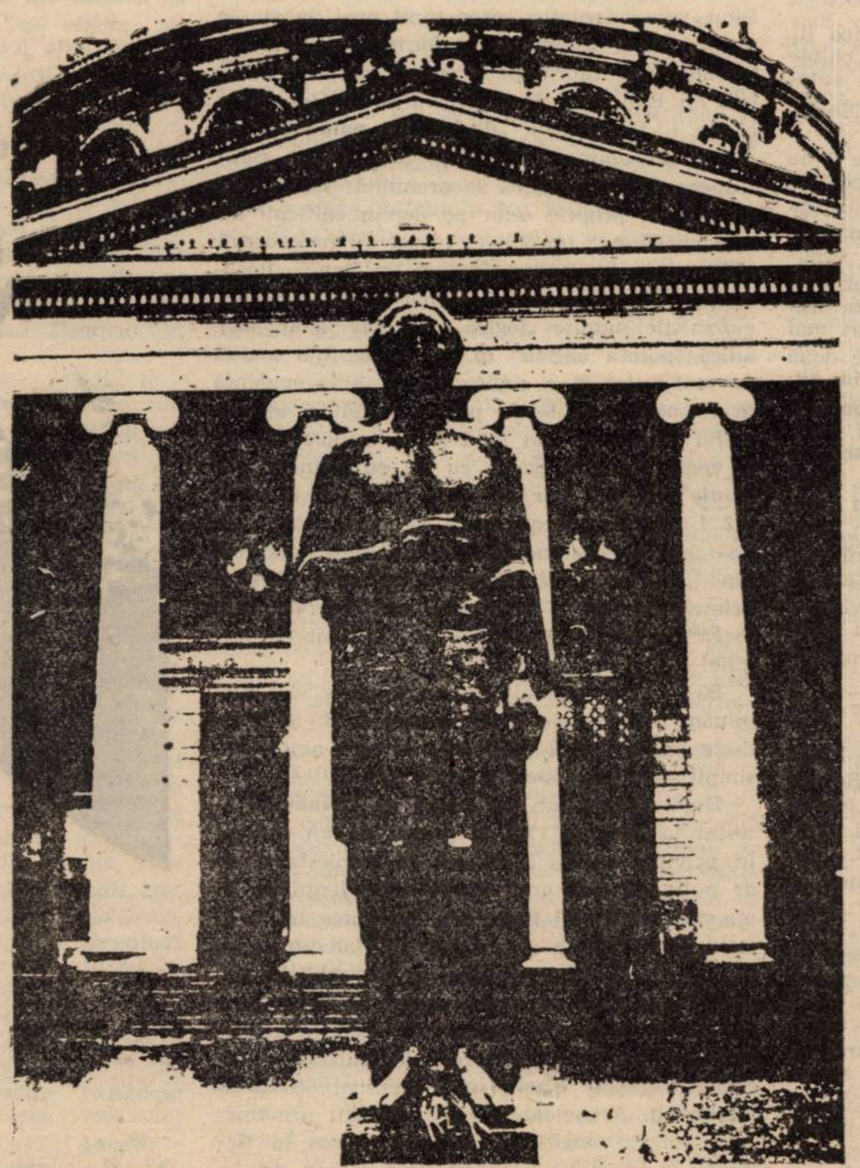

Eminescu a supraviețuit și aniversării fastuos pregătite-n vara lui '89 Necesitățile unei exegeze de masă au adunat multă vorbărie, multe superlative inutile și multe vrafuri de complilații mai mult sau mai puțin abile. Toate acestea par a fi ținut loc de lectură a operei sale. Căci au dreptate cei care susțin că opera lui ne e, încă, necunoscută. Nu vorbesc despre teatrul lui, despre opera politică sau despre proză, ci chiar despre **poezia** lui. G. Călinescu, în urmă cu mai mult de jumătate de veac, reordona întregul material poetic din perspectiva postumelor. I-au urmat apoi alții, care au mers pînă la valorizarea lor în dauna antumelor. A fost o exagerare, firește, dar una necesară. Cu toate acestea, postumele, cu cîteva excepții, nu au intrat în fondul nostru cultural activ.

Pe Caragiale l-am recuperat pînă la detaliu și am găsit cu cale să oferim chiar o alternativă Caragiale/Eminescu pentru spiritul național. Am tras de aici unele concluzii nu prea măgulitoare, dar, pentru atît, nu am dat înapoi, dimpotrivă. Și realitatea aceasta e : Eminescu, omul și opera, devine un **exotic** la el acasă. Preferințele noastre spun mult despre noi. Or, preferințele nu sînt un dat, nici măcar într-ale fiziologicului, darămite într-ale culturii. Să fi așteptat o cotitură în orientarea gustului public de la centenar ? Ar fi un optimism demn de Constantin Noica.

Continuă să ne surprindă mereu, azi nu mai puțin ca altădată, că în cazul lui Eminescu și opera, și destinul sînt exemplare, că amîndouă semnifică multiplu și că (mai mult) ele se luminează și se potențează reciproc. Unde sînt, dacă sînt, primejdiile ce-l pîndesc pe poet ? Fără nici o îndoială, nu în ceea ce a rămas ca document biografie, artistic sau de altă natură, legat direct de sine, ci în imaginile succesive ce ni le facem despre el, imagini derutant de diferite între ele. Între suavele biografii roman-

Vasile **POPOVICI**

* Cf. Ion Barbu, **POEZIA D-LUI ARGHEZI.**

(Continuare în pag. a 11-a)

„PE CÎND FIINȚĂ NU ERA, NICI NEFIINȚĂ...”

Nimeni nu se mai îndoiește azi de faptul că într-un fel s-a scris pînă la Eminescu și altfel după ce soarele dogoritor al geniului a învăpăiat lumea polimorfă a cuvintelor, păstrînd continuu focul creator, chiar dacă trupul de cenușă al poetului s-a risipit în neguri. Cum s-ar putea explica oare actul demiurgic al ctitorului de limbă și cuget ? De ce vorbim și gîndim **altfel** — mai adînc și mai lapidar — după ce acesta și-a imprimat, definitiv, solara pecetă ? Ce anume s-a modificat în complexa limbajului structură, încît vorbirea s-a descătușat deodată, iar adîncul a prins glas și a început să rostească, plin de har ? Mai înainte de a răspunde să observăm că ceea ce distinge opera poetică eminesciană de întreaga producție literară a predecesorilor e meditația gravă, profundă asupra **existenței în general :** altfel spus, sentimentul — gîndul — purificator al Ființei omniprezente. Progresia (regresivă) spre originarul eon a răsturnat o serie de raporturi sintagmatice, vocabulele destăinuindu-se de acum liber, în noua lumină.

A gîndi adînc și temeinic a coborî pînă la rădăcina a tot ceea ce **este** și ființează, — pînă la Ființa îngemănată cu Neantul înseamnă a re-ordona și re-organiza scala de valori a cuvintelor, a surprinde secrete identități, semnificații complementare, insesizabile diferențe (cu efect modelator asupra structurii gramatical-logice a expresiei, capabilă de a spune mai simplu și mai direct ceea ce pînă atunci fusese rostit incomod și redundant). A coborî pînă la temeiul unificator înseamnă, totodată, a gîndi universul ca Totalitate și a reduce — chiar indirect — la Totalitate orice obiect sau entitate care se va unifica de acum cu adîncul fără nume și chip, sorbindu-și întreaga forță și culoare din vastul imperiu transcendental. A simți și a gîndi adînc — intensificînd efortul pînă la suprema revelație înseamnă a identifica și numi **conceptul, categoria**, chiar dacă acțiunea este „de sorginte poetică“. Să nu uităm semnificația originară a elinului — **poiein** — a face. Poetul **face**, în-temeiază, suind pînă-n orizontul ontologic — acțiunea lui fiind geamănă cum spuneam meditației filosofice.

Niciodată nu vom putea „ajunge“ la imaginea perceptivă „originară“ decît prin drumul evolutiv organizat — „drum“ al propriei noastre ființe în **devenire** —. Poetul ne conduce atent, preluîndu-ne cu întregul „trecut“ inconștient și actualizîndu-i — pas cu pas, moment cu moment — fiece sferă sau configurație. În această aventură, imaginea își asociază sunetul, culoarea, precum și „rezultatele“ percepțiilor tactile, olfactive gustative. Simțurile „preiau“ realitatea proiectînd-o — nivelic — spre sensul ultim.

Într-un celebru fragment al așa numitului „Imn al creației“ **(Rig Veda X 129)**, principiul absolut era numit Unul **(tát ekam)** amintindu-ne tulburător de Xenofan. Mai mult, Unul — categorie fundamentală apare într-un context meditativ susținut de o excepțională armătură categorială : Ființa **(sát)** este opusă Neființei **(á-sat)**, moartea nemuririi, germenele ordonator — haosului. Gîndul a încercat să sondeze nemărginimea ; limbajul să exprime „inexprimabilul“. Conceptul nu putea opera fără metaforă iar metafora ar fi operat **în gol** fără conceptele cheie care comunică gîndul. În acel ipotetic și de neatins început Ființa era inseparabilă de Neființă. O genune se căsca — dar unde? Nu apăruse creația, și ca atare nici moartea. Ziua nu se despărțise încă de noapte. Totuși **Ceva** trebuia să fie de vreme ce întreaga meditație s-a purtat (și se poartă) în jurul a ceea-ce-este. Și acest **Ceva** — principiul — a fost numit **Unul : tát ekam ;** din întinderea nesfîrșită de ape (iată-l anticipat pe Thales) și din noaptea învăluită de o mai adîncă noapte s-a ivit Unul, germenele vegetînd în Haos.

Dar fragmentul vedic ne este atît de apropiat, sădit parcă în ascunsele cute ale sufletului, pentru că geniul eminescian l-a știut transpune în cuvîntul românesc, dăruindu-i farmecul dureros al nostalgiei ce freamătă sub cupola unui Absolut chemător. Sigur, este vorba, așa cum s-a remarcat, despre o transpunere, Eminescu păstrînd fondul ideativ și respectîndu-i, în general, articulațiile categoriale. Pecetea geniului nu poate fi însă contestată. Sub pana poetului, fragmentul vedic sună și „devine“ profund românesc descoperind afinități de gîndire și simțire pe care numai cel ales le-ar fi putut revela.

Armonia se țese pe nevăzute, cu fiecare nou verset, cu fiecare nouă rostire : ritmul se imprimă profund și lasă-n cerul nemărginit al Ființei să răsune ca un glas de clopot conceptul. **La-nceput** — spune poetul — și deodată ne simțim proiectați spre începutul pe care, căutîndu-l „în spate“ îl vom găsi totuși „înainte“ în deschiderea care-i va desfășura orizontul... **la-nceput** așadar, **pe cînd ființă nu era, nici neființă**, cu alte cuvinte, pe cînd ființa (despre care se vorbește și despre care, vorbindu-se de bună seamă că este) **nu era,** după cum **nu era nici neființa** (numită, identificată și diferențiată de ființă)... la-nceput, așadar, pe cînd ființa — care trebuia **să fie — nu era, cînd nu s-ascundea nimica, deși tot era ascuns**, cînd ființa era întreagă pretutindeni și dintotdeauna, dar **ascunsă**, în același timp, de sine cînd Cel-pururi-nepătruns odihnea în Sine și prin Sine, cînd acest **Ceva** prezent-și-absent, deopotrivă, evident-și-totuși-ascuns mocnea într-o stare „lipsită-de stare“, ca o imensă și fără de sfîrșit **genune, ca un noian întins de apă,** cînd **era un întuneric ca o mare făr-o rază** și cînd **umbra celor nefăcute un-ncepuse-a se desface**, în această „stare-fără-de-stare“, iată că **un punct se mișcă... cel dintîiu și singur :** acest „punct de ființă“ nu putea fi prins și dez-văluit de umbra celor nefăcute decît prin **mișcarea** fremătînd adînc ; și iată că mișcarea însuflețește haosul, acesta va germina și va naște ființa punctiformă, **Unul, tatăl,** a toate cîte sînt, au fost și vor fi, tatăl ce devine stăpînul lumii. Momentul — și actul — facerii au fost surprinse. Această întemeiere stă la temelia nașterilor viitoare.

Se observă lesne cum fragmentul de numai 20 de versuri al **Scrisorii** eminesciene a reconstituit embrionarul sistem categorial, înlănțuit și dezvoltat logic. Ființa se leagă de Neființă, Neființa de Ființă, ascunderea (concept drag, peste decenii, lui Heidegger) de neascundere, Sinele de sine însuși (în concomitența-i nepătrundere), eterna pace de haosul primordial. Starea-fără-de-stare se rezolvă prin mișcarea ce întemeiază punctul și, o dată cu și prin acest eveniment, devenirea nesfîrșindă a ființării. Sistemul categorial trăiește, pulsează, vibrează în orizontul dens, profund armonios și revelator ; nu-l putem separa de trăirea nostalgic-extatică, așa după cum nu vom putea separa, mai tîrziu, în discursul filosofic, construcția logică de trăire luminoasă subiacentă (intensificată pînă la rapt).

Sîntem proiectați, așadar, în spațiul transcendental, fie de aripa eterică a poemului, fie de brațul sigur al discursului filosofic. Ținta e aceeași. Aici, în acest punct, deosebirile de expresie nu mai contează. Omul se află în deplina Ființei putere și — ca Ființă — își explorează ținutul neasemuit, privind cu ochiul și prin ochiul Ei fără de stingere. Carnea se preschimbă-n duh. Pulsiuni, afecte, imaginar — toate aceste modalități **trecute** de subzistență — se umplu de lumină și revarsă, la rîndu-le, lumina. Poemul ne-a transportat în ținutul pe care doar **meditația** austeră a filosofiei l-a putut atinge. Artistul simte și gîndește Ființa. Gîndind-o, o în-temeiază. Nu mai are nici o importanță modalitatea prin care am fost conduși spre Centrul originar, dezvăluit progresiv sub pasul nostru avîntat. Esențial e faptul că am ajuns, că sîntem Aici — că **sîntem** —. Acest sfîrșit care, „sfîrșind“ își va în-temeia pururi începutul arde la fel de puternic și-n țesătura aeriană a poemului și-n armătura laborios structurată a sistemului filosofic. Categoriile cuprind Ființa și o relevă în luminoasa-i beatitudine. Prezența Se întoarce asupră-și, descoperindu-Se tot mai adînc, înaintînd **spre înainte** și **înaintea...**

Corneliu **MIRCEA**

ADEVĂR SAU LEGENDĂ CU PRIVIRE LA ORIGNEA LUI EMINESCU?

Cartea lui Ion Roșu, **Legendă și adevăr în biografia lui M. Eminescu. Originile** (București, Ed. Cartea Românească, 1989), a fost întîmpinată de critica literară cu reacții diferite, de la pripite „chiote de admirație", spre a folosi o expresie a autorului, la prudente și, mai cu seamă, vehemente — și îndreptățite — luări de poziție.

Ca unul care, fără a avea pretenția de a ne număra printre eminescologi (eminescologia începînd — totuși! — de la opera Poetului), am abordat din perspectivă lingvistico-onomastică problema numelui (și, legat de acesta, a originii) lui Eminescu, în cîteva rînduri (iar nu „ocazional", cum insinuează I. R. pe baza lecturii unui articolaș pe care l-am publicat mai demult în „Luceafărul" și ignorînd alte două studii ale noastre: **Sufixul -ovici/-evici în numele de familie bănățene, ardelene și bucovinene**, în „Cercetări de lingvistică", XXXI, 1986, nr. 2, p. 145—152, și **Numele lui Eminescu**, în „Studii de onomastică", IV, Cluj-Napoca, 1987, p. 151—167, acesta din urmă rezumat în „Luceafărul", XXXI, 1988, nr. 32 (1369), p. 2), considerăm de datoria noastră să intervenim, din același unghi de vedere, în discuțiile purtate pe marginea acestei cărți. Și anume, cu privire la însuși miezul ei: originea strămoșilor lui Eminescu pe linie paternă, căci aici, în primul rînd, demolează și reconstruiește I. R.

Mai întîi, o nedumerire și o precizare terminologică.

Nedumerirea noastră este provocată de faptul că în acest prim volum din cinci, I. R. nu utilizează niciodată în textul său (ci numai rareori în citate din alții) prenumele lui Eminescu în întregime, scriindu-l consecvent, din titlu chiar, doar cu inițiala **M**. Să însemne aceasta că autorul își rezervă dreptul de a ne învăța într-unul din volumele următoare cum va trebui să ne referim pe viitor la numele de botez al Poetului: **M., Mihai, Mihail** sau, poate, **Michael?**

Iar precizarea terminologică privește felul în care trebuie să utilizăm forma de plural a lui **Eminovici** cînd ne referim global la membrii acestei familii. I. R. desfășoară o mică lecție pe această temă (nota 7, p. 12—13), exprimîndu-și opinia — și rămînînd fidel acesteia pe tot parcursul cărții — că potrivit ar fi să spunem **Eminoviceștii**, iar nu **Eminovicenii**, cum au procedat pînă acum majoritatea cercetătorilor (pe unii numindu-i în **Cuvînt explicativ** „marii noștri înaintași", ceea ce, în ciuda pluralului modestiei, nu lasă nici o îndoială în privința orgolioasei sale autosituări într-o galerie ilustră). Motivația ar fi că **-escu** (pl. **-ești**) indică apartenența la o familie, iar **-eanu** (pl. **-eni**) locul de baștină. I. R. simplifică însă lucrurile, trecînd ușor (spre a nu spune: din ignoranță) peste faptul că suf. **-eanu/-eni** este uneori (mai frecvent în Moldova) sinonim cu **-escu/ești**; el se atașează deci și la teme antroponimice, formînd mai întîi nume de grup, după care acestea pot deveni nume topice: **Andrei** + **-eni** > **andreeni** „ai lui Andrei" > **Andreeni**, nume de sat (alte numeroase exemple la Iorgu Iordan, **Toponimia românească**, București, 1963, p. 157—176, și Gh. Bolocan, **Categoria „nume de grup" în toponimie**, în „Limba română", XXV, 1976, nr. 1, p. 89—98). Capabil să creeze nume de grup, **-eni**, alipit unui nume de familie, poate foarte bine să desemneze colectiv membrii acesteia, încît G. Călinescu avea perfectă dreptate să utilizeze termenul **Eminovicenii** și nu era cazul ca acest „mare înaintaș", care în tot ce a scris a dat dovadă de un extraordinar simț al limbii, să fie arătat acum cu degetul (v. p. 62). Așadar, **Eminoviceștii** și **Eminovicenii** sînt doi termeni sinonimi, absolut corecți, cărora li se adaugă al treilea, la fel de corect și cu aceeași semnificație: **Eminovicii**, creat întocmai la pluralele celorlalte nume de familie sufixate, de tipul **Popeștii „ai lui Popescu"** (nu „ai popii", cum va fi fost la origine), **Brătienii** „ai lui Brătianu" (nu „ai lui Bratu" ori „din satul Brata sau Bratia"); așa Că D. Vatamaniuc, care frecventează de atîta vreme textele eminesciene și tot ce atinge viața și opera lui Eminescu, nu păcătuiește întru nimic scriind: „aceia dintre Iminovici" (p. 86).

Dînd dovadă de o „atitudine energică și intransigentă", I. R. se crede chemat să purceadă „la eradicarea hotărîtă a legendei și la plantarea în locul proaspăt plivit a adevărului obiectiv", ferindu-se — după cum se asigură din capul locului, adică din **Cuvînt explicativ** — „ca în locul unei legende proaspăt detronate" să urce „una nouă, de fabricație proprie". E drept că își ia o precauție: „pe cît ne-a stat în putință", căci, om fiind, supus tentației, prea mult nu-i va sta în putință să se abțină de la formularea unei noi legende, „de fabricație proprie", despre originea lui Eminescu. Deși pentru cutare ipoteză a altuia I. R. reclamă **„documente palpabile**, iar nu... presupuneri" (p. 21), iar pe un critic francez îl blamează că se pronunță „cu o lipsă de ezitare, proprie celor pe deplin edificați într-o chestiune" (p. 52), el însuși nu procedează altfel: fără a dispune de nici un temei documentar, bazat numai și numai pe presupuneri, eufemistic numite „logica și bunul simț [sic], adică ipoteza onestă" (p. 7), afișează o morgă de atotștiutor și o siguranță de sine evidentă în formulări de felul: primii purtători ai numelui Eminovici „în mod sigur trebuie să ne fi venit din altă parte, cu tot cu numele lor exotic" (p. 70). Dar de unde oare vor fi venit ei? I. R., lăsîndu-ne morți de curiozitate, nu ne-o spune deocamdată, nici nu ne-o dezvăluie din titlurile paragrafelor. Abia spre sfîrșitul primei jumătăți a volumului misterul se dezleagă: strămoșii Poetului sînt bănățeni de origine!

Să ne fie îngăduit, în continuare, să examinăm principalele date pe care I. R. le înnădește într-o logică specioasă, de care unii — nu simpli — cititori s-au și lăsat seduși.

După știința lui, un nume ca **Iminovici**, atestat la Blaj în 1747 și purtat de un individ în privința căruia I. R. nu se îndoiește cîtuși de puțin că este unul dintre ascendenții pe linie paternă ai lui Eminescu, nu putea lua naștetre decît într-un singur loc: în Banatul supus din punct de vedere religios Mitropoliei sîrbești de la Cralovăț (vom utiliza în continuare, în ton cu eforturile depuse de forurile academice pentru standardizarea denumirilor geografice, grafia **Karlowitz**, eventual **Sremski Karlovici**). Argumentele lui I. R. sînt următoarele: sufixul **-ovici** se atașează numai în Banat la prenumele, la porecla unui tată român — neapărat preot — „de către ierarhia sîrbească în biserică" (p. 101); radicalul **Imin** este o poreclă românească, **Imin(u)**, născută dintr-un apelativ românesc **imin** (din turc. **emin**), cu circulație în Banatul ocupat de turci (p. 101—102); un alt Iminovici din Blaj, Vasile, tot un strămoș eminescian, era poreclit **Rați**, adică „Sîrbu", adică „Bănățeanu" (p. 99—100).

În realitate, nici unul dintre argumentele acestea nu rezistă examenului critic. Să le luăm pe rînd:

1. Sufixul **-ovici/-evici**, de origine sîrbească, apare nu numai în Banat, ci și în Ardeal, înainte de anii **1761** și **1783**. Astfel, locuitorii ortodocși din părțile vestice ale Ardealului, prin crearea în **1695** a episcopiilor Ineu, Oradea, Mohács și Sighet, sufragane mitropolitului sîrb, intră și ele în sfera de influență a Karlowitzului (I. D. Suciu, **Monografia Mitropoliei Banatului**, Timișoara, 1977, p. 110). Credincioșii brașoveni care nu acceptă unirea cu Roma din **1701** s-au orientat spre Episcopia Rîmnicului în **1728**, întrucît prin pacea de la Passarowitz (Požarevac), din **1718**, Oltenia a fost cuprinsă și ea între granițele Imperiului habsburgic, iar de prin **1739** ei vor gravita spre mitropoliții sîrbi de la Karlowitz (Mircea Păcurariu, **Istoria Bisericii Ortodoxe Române**, vol. II, București, 1981, p. 382—384). Și ortodocșii de prin părțile Sibiului își îndreaptă speranțele spre Mitropolia Karlowitzului, la **1747**, **1749** și în anii următori, pînă cînd, în **1761**, episcopul sîrb al Budei, Dionisie Novacovici, este numit pentru ortodocșii din Transilvania, episcop exempt (adică scos de sub jurisdicția oricărui mitropolit și supus direct guvernului de la Viena), stabilindu-și reședința la Rășinari, ca din **1783** episcopia ortodoxă a Transilvaniei să fie pusă și ea sub ascultarea Mitropoliei de la Karlowitz prin aceeași dispoziție care s-a dat și pentru episcopia românească a Bucovinei (**Ibidem**, p. 387—392, 500—506; emendăm astfel afirmația inexactă a lui I. R. de la p. 91: „Transilvania va trece sub păstorirea mitropoliei din Carlovăț abia în 1761", reluată la p. 204).

Așadar, existau și în Ardealul primei jumătăți a secolului al XVIII-lea condiții prielnice nașterii numelor de familie de coloratură sîrbească, mai întîi la preoți, apoi și la alte categorii sociale. Știm astfel că, în 1735, Nicanor Melentievici, episcop în Krušedol, trimis de mitropolia sîrbească în Ardeal, a hirotonit un preot în Brașov (Euseviu Popovici, **Istoria bisericească universală și statistica bisericească**, ediția a II-a, vol. IV, București, 1928, p. 457). Pe la 1743—1744 era protopop al Brașovului Eustație **Vasilievici** (**Ibidem**, p. 455), același care, sub numele Efstratie **Gridovici**, figurează în 1749 pe lista deputaților la congresul național sîrbesc de la Karlowitz (I. D. Suciu, Radu Constantinescu, **Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului** — pentru care folosim în continuare sigla DIMB —, Timișoara, 1980, p. 191). Era tatăl renumitului Dimitrie **Eustatievici** Brașoveanul, autorul primei gramatici românești (1757).

Toate acestea ne do edesc că și numele **Iminovici** din Blaj pute fi creat într-unul din satele rămase ortodoxe in împrejurimile Blajului, fără a fi necesar să-i atribuim sorginte bănățeană. Ne miră că . R., informat asupra Școlii de obște de la B aj, înființată în 1754, trece sub tăcere faptul că primul învățător al acestei școli, venit din ara Românească, poartă un nume de fabricat sîrbească: Constantin **Dimitrievici**, după cum n elev din satul Crăciunel, de lîngă Blaj, în vîrstă de 21 de ani, se numea Mateiu **Popovici** (**Blajul, vatră de istorie și cultură**, București, 1986, p. 105, resp. 113)!

2. Acceptînd că **Imi** provine din apelativul **imin**, iar acesta din c. **emin** și știind acum că numele în -ovici/-evi se nasc și în Ardeal încă din prima jumătat a veacului XVIII, porecla **Imin** nu mai tre ie privită ca împrumut bănățean în onoma tica ardeleană, ea putînd să vină foarte bine și din Țara Românească în satele blăjene.

Pe de altă parte îns analiza numelui **Iminovici** așa cum o face I. R. ni se pare simplistă, căci pentru radicalul **Imin-** nu trebuie să presupunem neapărat un etimon identic din punct de vedere fonetic; radicalul respectiv ar putea fi rezultatul, prin transformări fonetice obișnuite, al unui cuvînt cu aspect sonor asemănător. I. R. procedează ca și cînd am încerca să explicăm, de pildă, un cuvînt ca **vitejie** nu din **viteaz** + **-ie**, prin fenomenul alternanțelor vocalice și al alterărilor consonantice, ci dintr-un inexistent **vitej** + **-ie**. Sau, pentru a reveni în domeniul onomastic, ar fi cu totul infructuos să încercăm a explica nume de felul **Daminescu** (și variantele **Demenescu, Diminescu**) ori **Comineșteanu** (acesta din urmă la Ștefan Pașca, **Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului**, București, 1936, p. 213) prin **Damin (Demen, Dimin)**, respectiv **Comin**, neîntîlnite în antroponimia noastră, și nu, cum este firesc, prin **Damian (Demian, Demien)** ori **Coman**.

Așa că Petru Rezuș, formulînd ipoteza provenienței radicalului **Emin-/Imin-** dintr-un nume calendaristic **(Euminie)**, dă dovadă de o intuiție lingvistică onorabilă (pe care am și salutat-o la timpul ei), dar care îi lipsește cu desăvîrșire lui I. R. Încît acesta n-are nici un temei s-o califice drept „farsă lingvistică și documentară, născută deopotrivă din lipsă de probitate și de cunoștințe filologice, care atinge adeseori pragul ridicolului". Cu cîtă suficiență privește I. R. lucrurile, o vom demonstra în continuare. Dacă am fi privit într-un calendar — ne trage I. R. de urechi —, am fi văzut atunci „cu stupoare că, de fapt, numele sfîntului indicat de biograf drept etimon al patronimului Eminovici nu-i **Euminie**, cum am fost asigurați, ci... **Eumenie!!!**" (p. 93—94). Dacă I. R. ne-ar fi cunoscut articolul din „Studii de de onomastică", IV, ar fi văzut că am consultat un sinaxar și că am întîlnit acolo, absolut fără nici o stupoare, forma **Eumenie**, dar, întrucît ne adresam unor lingviști de profesie, n-a fost necesar să arătăm cum un **e** accentuat în poziție nazală și succedat de un **i** în silaba următoare se poate închide la **i**. I. R. s-ar fi putut convinge de acest lucru și singur, dacă ar fi consultat cu mai multă scrupulozitate o lucrare pe care, altminteri, o cunoaște: N. A. Constantinescu, **Dicționar onomastic românesc** (DOR), București, 1963. Iată cîteva exemple: **Artemie>Artimi, Artinie** (p. 16—17), **Axentie>Axinte** (p. 19), **Evghenia>Avghinia** (p. 54), **Lavrentie>Lavrintie** (p. 93), **Terentie>Terinte** (p. 160) etc. Cu atît mai mult un **e** scăpat de sub accent, cum s-ar fi putut întîmpla prin sufixarea lui **Eumenie** în Bucovina, unde numele **Eminovici/Iminovici** se accentuează pe **o**, după cum ne asigură căpitanul Matei Eminescu (v. Augustin Z. N. Pop, **Noi contribuții documentare la biografie lui Mihai Eminescu**, București, 1969, p. 19), se închide frecvent la **i**, ca în **Meletie>Melitescu, Trele(a)>Trilești** (DOR, p. 106, resp. 393) etc.

Nici observația că din mediogrecul **Eumene** ar fi trebuit să avem în românește **Evmenie**, de la care nu se putea ajunge la **Ieminie/Iminie**, nu este pe deplin întemeiată, cîte vreme în onomastica noastră întîlnim suficiente exemple de evoluții paralele: **Evdoxie>Idoxie, Evstatie>Istatie, Evstratie>Istrație, Eftimie>Ithimie** (DOR, p. 53—55, 49), ignorate cu bună știință de I. R.

Alte două ipoteze cu privire la radicalul **Emin-/Imin-** am avansat în studiul amintit anterior, invocînd și hidronimul **Iminogul** din județul Olt, pe care l-am explicat dintr-un mai vechi ***Iminov**, ca **Topolog** din ***Topolov** (Iorgu Iordan, **Toponimia românească**, București, 1963, p. 480). I. R. vine acum cu o nouă explicație (p. 80): tc. **Iminoglu**, de parcă într-o zonă locuită de o populație românească trebuia să așteptăm venirea turcilor ca să ne boteze apele!

Am susținut ipoteza lui P. Rezuș și am formulat altele, fără a ne putea hotărî pentru vreuna dintre ele, numai pentru a prezenta un mod de a pune problema — adică păstrînd o maximă prudență — în cazul unui nume asupra explicării căruia toate documentele tac. Atrăgînd acum atenția asupra acestui lucru, dorim a-l feri pe I. R. să întreprindă în concontinuare o cercetare unilaterală (căci — zice el — noi înșine, „odată [sic] cu scrierea acestei cărți, nu ne-am suspendat investigațiile documentare", p. 7); ar fi păcat ca Editura Cartea Românească, la o a doua ediție, la care autorul rîvnește deja, să-i acorde hîrtie pentru a se lăfăi pe pagini întregi ca să persevereze într-o obstinată supoziție.

3. Și porecla **Rați**, asumată de un Vasile Iminovici de la Blaj și care constituie punctul forte al demonstrației lui I. R., este fals interpretată. **I. Bilețchi-Albescu, citat de I. R. la p. 99—100, a dat în 1939 o explicație corectă** apariției numelui **Raț(iu)** la români, arătînd, că „persoana respectivă venise din teritoriul care stătea sub administrația politică sau religioasă a sîrbilor [...] Prin unguri, s-a adoptat în loc de Sîrbu cuvîntul unguresc cu același înțeles Raț sau Rațiu..." Dacă I. R. ar fi ținut seama, în sensul celor arătate de noi mai sus, de influența religioasă a sîrbilor în Ardealul primei jumătăți a secolului al XVIII-lea, ar fi tras concluzia justă că **Raț(iu)** „Sîrbu" nu poate fi echivalat cu „Bănățeanu", după cum nu poate fi echivalat nici cu „Ardeleanu", el însemnînd „sîrb sau român (sau reprezentant al altei naționalități) subordonat bisericii ortodoxe sîrbești". Specificăm că acest fals etnonim se va fi atribuit îndeosebi exponenților ortodoxiei sîrbo-române (clerului). Nu întîmplător un episcop al Aradului, pe la 1830, se numea Gherasim **Raț** (DIMB, p. 620, 628), iar un preot ortodox din Pecica, județul Arad, din 1833, poartă același nume de familie (DIMB, p. 638). Numele se bucura de mare frecvență în Țara Oltului în secolul al XVIII-lea, întîlnindu-se în Arpașul de Jos la 1722, în Șercaia la 1756, în Făgăraș și Șercăița la 1758 (Șt. Pașca, **op. cit.**, p. 312). I. R., cunoscînd registrele școlare de la Blaj din 1756, nu este deloc surprins că printre elevi figurează și un Vasile **Raț** din **Letca**, districtul Chioarului (deci din Maramureș), ori un Gheorghe **Raț** din Blaj, fiindcă în concepția lui toți aceștia ar fi la origine bănățeni! De ce atunci unul dintre elevi, bănățean sadea, din Lugoj, este înregistrat sub numele Simion **Bănățeanul** (v. **Blajul, vatră...**, p. 112—113), iar nu Simion **Raț(iu)?** I. R., care — nu ne îndoim — știe toate aceste lucruri, dar le trece sub tăcere, manipulînd cu abilitate datele, nici nu-și pune întrebarea, nici nu dă singurul răspuns corect: fiindcă între **Bănățeanu** și **Raț(iu)** nu poate sta semnul egalității!

4. Arguția lui I. R. face uz și de alte argumente, cum ar fi oiconimul **Jebel** din județul Timiș, ca dovadă că în graiurile bănățene a circulat cîndva apelativul de origine turcească **djebel** „soldat", întocmai cum va fi circulat și **emin**. După ce am demonstrat că numele **Iminovici** de la Blaj putea lua naștere foarte bine în satele blăjene, argumentul **djebel** devine inoperant, neavînd ce căuta într-o biografie a lui Eminescu, și nu ne mai oprim asupra lui. Mai instructiv ar fi să examinăm răspîndirea pe terenul limbii române a prenumelui **Iovul**, purtat de cel dintîi Iminovici blăjean (presupus originar din Banat). În vechea antroponimie bănățeană acest nume nu este reprezentat. Consultînd DIMB, care trece și drept un veritabil repertoar onomastic, nu vom întîlni nici măcar o singură dată, în secolul al XVIII-lea și nici mai înainte, vreun **Iovu(l)** în Banatul istoric. Cele patru prenume **Iov(u)** (p. 295, 300, 302), purtate de preoți în 1767, provin toate din nordul Mureșului, eparhia Aradului, fiind deci ardelene, ba mai mult, aflăm că unul dintre ei, popa Tonța **Iov**, este născut în Rășinari, lîngă Sibiu. Șt. Pașca (**op. cit.**, p. 262) consemnează prenumele **Iovu(l)** în Țara Oltului, la Veneția de Jos în 1726, la Lisa în 1758, la Dridif în 1788 etc. În Banat ne întîmpină însă foarte frecvent prenumele bărbătesc **Iova**, hipocoristic de origine sîrbă de la **Iovan (Iovan** însuși, ca și **Iovana, Iovanca, Iovanovici, Ioviță** sînt nume obișnuite în onomastica bănățeană din această perioadă). Faptele acestea pledează iarăși pentru originea locală, ardeleană, a Iminovicilor blăjeni.

Credem că, din cele arătate pînă aici, se poate vedea ce riscuri majore comportă ipoteza insuficient argumentată a transplantării strămoșilor lui Eminescu în Banat. Dar aceleași riscuri nu pot fi evitate nici pentru situarea ascendenților eminescieni în Ardeal, fără probe cu adevărat palpabile. Nici unul dintre cei ce au abordat această posibilitate n-o prezintă ca o evidentă certitudine. Iată, de pildă, cu cîtă onestitate științifică procedează un cercetător avizat al biografiei eminesciene, D. Vatamaniuc, care își intitulează dubitativ unul dintre articolele seriei consacrate acestei probleme: **Să fie Blajul vatra străbunilor lui Eminescu?**, în „Manuscriptum", VII, 1978, nr. 1 (22), p. 127!

În ceea ce-l privește pe I. R., lăsînd la o parte faptul că în concepția sa Iminovicii din Blaj și din alte sate ardelene, cîți au putut fi descoperiți pînă acum în documente, sînt fără nici o excepție strămoșii lui Eminescu (p. 111 sq.), demonstrația legăturii dintre cele două așa-zise ramuri se face prin același joc fantezist al ipotezelor. Majoritatea recenzenților de pînă acum ai cărții lui I. R. au fost frapați tocmai de această futilă țesătură de supoziții, încît în cele ce urmează nu vom insista decît asupra unor amănunte care, în discuțiile ce vor urma, ar trebui clarificate.

După I. R., un Vasile Iminovici din Blaj, presupus bunic al lui Mihai Eminescu, ar fi descins, cu cîtva timp înainte de 14 noiembrie 1804, direct din Blaj în Călineștii lui Cuparencu (p. 117), fără popasuri intermediare. În mitricele parohiale, acesta apare prima oară în 1806, cu numele **Iäminovici**, și este fiul lui Petrea și al Agafiei. Agafia și-a însoțit fiul în Bucovina, iar Petrea a rămas să moară la Blaj (ceea ce ar explica absența lui din condicile bisericii din Călinești).

Că I. R. păcătuiește aici din nou printr-un viciu de logică, se poate vedea din următoarele:

1. Așa cum scrie autorul la p. 175 despre un alt strămoș eminescian, de data aceasta în linie maternă: „Și chiar dacă dintr-o catagrafie datată 1831 Donțu e absent, aceasta nu poate fi o dovadă că el n-ar fi existat în realitate, explicația putînd fi simpla împrejurare că bătrînul «alb ca neaua», între timp, murise", tot așa am putea explica și noi absența lui Petrea Ieminovici din protocoalele bisericești: prin moartea acestuia înainte de 1784, de cînd datează primele condici ale parohiei din Călinești.

2. O altă explicație ar fi aceasta: dacă Iminovicii ardeleni puteau veni la Blaj nu direct din Banat, ci din satele învecinate (cum lasă a se înțelege I. R. la p. 107 sq.), la fel Eminovicii bucovineni puteau să descindă în Călineștii lui Cuparencu din alte sate, mai mult sau mai puțin apropiate. Poate erau niște **iemani**, adică originari din satul **Iama** (azi înglobat în Cacica, județul Suceava), nu departe de Călinești. Oricum, un **Ieman** este un alt etimon posibil pentru radicalul **Iemin-/Emin-**, la care s-ar fi putut ajunge destul de ușor prin sufixarea cu **-ovici** a supranumelui respectiv (cf. supra: **Coman + -ești + -eanu>Comineșteanu** etc.).

3. Tradiția familiei, căreia I. R. îi acordă credit pentru a combate diferite ipoteze cu privire la originea lui Eminescu (p. 16, 61, 62, 75) și care nu se reduce, din atît de numeroși membri, la căminarul Gh. Eminovici, ar fi reținut cu siguranță un eveniment consumat oarecum recent în viața Eminovicilor: imigrarea lui Vasile în 1804 din Ardeal în Bucovina.

4. Nu puteam trece cu ușurință peste faptul că **Iminovici** și **Eminovici** sînt totuși două nume diferite. Pentru **Iminovici** din Ardeal, Șt. Pașca notează rostirea din perioada interbelică: cu accent pe al doilea **i: Imínovici (op. cit.**, p. 259) și avem toate motivele să credem că și în secolul al XVIII-lea accentul era tot proparoxiton, cum s-a impus pînă la urmă și în limba literară în numele derivate cu **-ovici/-evici**. Pentru accentul pe **o** din numele bucovinean, vezi supra. Dar ceea ce surprinde în primul rînd la aspectul fonetic al celor două nume este că în Ardeal ne întîmpină de la început (sec. XVIII) și pînă în prezent forma cu **I-**, pe cînd în Bucovina primele atestări sînt cu **Iä-/Ie-** (oficializate ulterior **E-**) și numai după aceea, în conformitate cu o tendință firească a graiurilor bucovinene, anume aceea a reducerii diftongului **ie** la **i** în poziție inițială (cf. pronunția **Iminescu** la un bătrîn din Ipotești, în 1955, apud. Aug. Z. N. Pop, **op. cit.**, p. 75), putea fi auzită în popor și forma **Iminóvici**.

Dacă primii parohi au înregistrat numele strămoșilor lui Eminescu cu **Iä-/Ie-**, nu putem da acestui fapt decît cea mai evidentă interpretare: ei au auzit din gura purtătorilor acestui nume forma respectivă, iar nu cu **I-**, cum ne-am fi așteptat dacă ei ar fi fost emigranți blăjeni. Un **Iminovici** devenit **Iäminovici/Ieminovici** pe traseul Ardeal—Bucovina este un fonetism nefiresc. Normală ar fi fost evoluția unui **Ieminovici** la **Iminovici**, ceea ce însă ar răsturna cu totul datele problemei.

In fond, concluzia care se desprinde de aici este, pînă la proba contrară, una singură: între numele **Iminovici** din Ardeal și **Ieminovici** din Bucovina nu există nici o relație de la cauză la efect: ținînd seama și de faptul că numele mai apare și în alte locuri românești, ar fi mai corect să vorbim de panromânismul acestui nume, realitate onomastică pe care n-o exclude nici I. R. (p. 51—52).

După toate cele prezentate în intervenția noastră, partea întîi a cărții lui I. R.: **În căutarea originii lui M. Eminescu** și primele două paragrafe din capitolul întîi, **Neamul Eminoviceștilor**, din partea a doua: **Strămoșii**, adică mai bine de jumătate din lucrare, ne apar ca desfășurarea unei ieftine și infatuate cazuistici, îndemnîndu-ne grabnic: „Înapoi la Călinescu!"

Simion DĂNILĂ

Cronică literară

Eminescologia în blue-jeans

Deşi a început să se afirme odată cu scriitorii din promoţia '90, Ioana Bot se găseşte foarte aproape de matricea optzecistă. Ca şi criticii acestei generaţii, ea n-a vrut să debuteze — aşa cum o făceau autorii de la începutul deceniului al şaptelea — cu o culegere de articole. Ar fi fost prea uşor. Cronicile literare publicate în „Tribuna" şi în „Echinox" au atras în suficientă măsură atenţia pentru a motiva un asemenea debut. Acestei modalităţi la îndemînă, Ioana Bot şi-a preferat studiul tematic, aplicat, asupra unui subiect plin de promisiuni: influenţa lui Eminescu asupra poeziei române de astăzi.

Noutatea temei este relativă. Puţini comentatori ai poeziei contemporane au putut evita acest subiect de comparatistică. Meritul Ioanei Bot este că realizează una din primele sistematizări ale problemei. Preliminariile teoretice fixează spaţiul adecvat analizei. Bună cunoscătoare a teoriilor contemporane privitoare la intertextualitate şi la „citat" (un caz particular al acesteia), autoarea dovedeşte un simţ al orientării comun, de altfel, majorităţii criticilor tineri. Latura „universitară" primează aici, iar încercarea de a trasa liniile de forţă ale subiectului are perfectă acoperire metodologică.

Asemeni oricărui ucenic de semiotică nouă, Ioana Bot începe prin a discuta principalele teorii privitoare la funcţia citatului în literatură. Şi tot în mod tradiţional, le găseşte tuturor nenumărate deficienţe. Autoarea ştie să „citească" un text şi să-i vadă punctele slabe. Nume de primă mărime ale semioticii sau teoriei literare actuale cad secerate sub ochiul nemilos al tinerei comentatoare. De la Herman Meyer şi Harold Bloom la Grupul M, Jacqueline Risset, Jean Ricardou, Gérard Genette, Kristeva, Laurent Jenny şi chiar spectaculosul Antoine Compagnon, o întreagă pleiadă, puţine nume scapă nesancţionate. E clar că Ioana Bot are plăcerea şicanării şi talentul de a găsi nod în papura teoriei literare. Rezumatele, pline de vervă, pun pe masa chirurgicală ilustrele personalităţi care, din două-trei mişcări, sînt reduse la evidenţa purei incompetenţe. E un bun exerciţiu de independenţă, dovedind pasiune şi o reală pricepere în demontarea mecanismelor literaturii. Autohtonistă convinsă Ioana Bot abia dacă îi cruţă pe o Monica Spiridon sau un Ion Coteanu, gratulaţi pentru contribuţia lor în domeniu. Totul ar fi perfect, dacă prin asemenea paradoxuri juvenile autoarea n-ar ajunge la o situaţie uşor ambarasantă: şi anume, să aplice, în partea a doua a cărţii, o teorie (sau un şir de teorii) cu care nu este de acord.

Desigur, totul trebuie luat **cum grano salis**: şi avînturile demolatoare ale criticului, şi pretenţia noastră de a descoperi în cartea de faţă o teorie originală a citatului Ioana Bot s-a aflat la un pas de această performanţă şi dacă nu-i evaluăm greşit puterea speculativă, se pare că numai indecizia de ultim moment n-a împins-o în faza de finalizare. Straşnic urechiaţi, Bahtin şi Kristeva, Riffaterre şi Compagnon (acesta din urmă, pe cît de serios contestat, pe atît de copios citat) sînt în pericol de a se vedea ridiculizaţi pe vecie. Din fericire, acest hara-kiri se încheie la timp. Revenită în cîmpul naţional, autoarea îşi schimbă radical sentimentele. Furia distructivă se metamorfozează într-o frumoasă ambiţie de a construi, de a înălţa edificiul „citanţilor" eminescieni.

IOANA BOT
EMINESCU ŞI LIRICA ROMÂNEASCĂ DE AZI
dacia

Mai puţin sistematică decît în capitolele de precizări metodologice, Ioana Bot este, însă, mai spectaculoasă în arta de a depista „eminescienii" literaturii contemporane. Pline de intuiţii adevărate, şi nu arareori de formulări memorabile („Element de referinţă esenţial în primul rînd pentru orice model cosmologic al poeziei româneşti posteminesciene, Eminescu este **genul proxim** în autodefinirile poeţilor contemporani"), analizele trasează, coerent, o hartă a eminescianismului contemporan. Autoarea distinge între poeţii care-l folosesc pe Eminescu drept reper exterior, caz în care el devine un **fel de personaj liric**, şi cele în care textele unor poeţi înglobează, „citează" fragmente din poezia lui Eminescu. Desigur, pline de sugestii pentru o posibilă teorie a citatului sînt situaţiile din urmă. Însă nici acum Ioana Bot nu pare decisă pentru explorarea exhaustivă a posibilităţilor oferite. Probabil că, în subconştient, criticul a resimţit lipsa de legitimitate a unui asemenea demers: şi anume, fatalitatea de a rămîne indiferent faţă de valoarea estetică a lucrării studiate. În cel mai bun caz, se poate arăta „cum" şi „de ce" se citează, însă foarte greu **cu ce** efect. Citarea se dovedeşte, aşadar, a fi mai apropiată de procedeu, de domeniul tehnic al creaţiei, decît de inefabilul inspiraţiei. Resimţind inconvenientul, Ioana Bot scrie: „«tehnica», oricît de complicată ori de surprinzătoare, nepresupunînd în mod obligatoriu «axiologie», cu toate acestea, deci, nu ne putem dispensa de a face distincţie între poemele şi textele ocazionale dedicate lui Eminescu. Un prim indiciu — sigur — al simplelor «închinări ocazionale» este patetismul lipsit de orice măsură al comparaţiilor absolute"

În acest context, se ajunge, inevitabil, la un amalgam de analize. „Platitudinile" grandilocvente sînt chiar mai numeroase decît exemplele pozitive. Plăcerea de a ironiza a autoarei riscă, pe spaţii mai ample, să-i joace feste. O judecată răutăcioasă ar arăta că Ioana Bot scrie, mai ales, pentru a arăta influenţa lui Eminescu asupra lui A. Toma, asupra lui Beniuc, sau asupra unor poeţi minori precum A. Păunescu, Dan Verona şi Lucian Avramescu. Dacă lucrurile s-ar fi oprit aici, posteritatea eminesciană ar fi fost o adevărată nenorocire. Nu putem, aşadar, să nu regretăm absenţa unui capitol dedicat, de pildă, lui Emil Botta sau Dimitrie Stelaru, ori experimentaliştilor anilor '70. Nu întîmplător, paginile cele mai bune sînt dedicate poeţilor din generaţia optzeci. Abia la ei „citatul" eminescian dobîndeşte o funcţie creatoare: el nu se mai vrea un pilon, un alibi, un garant de valoare, ci un partener de dialog. Din tensiunea transformării solemnelor vocabule eminesciene în sintagme care potenţează discursul ironic, apar scînteile unei originale expresivităţi. „Noua Avangardă" foloseşte creaţia eminesciană ca o trambulină a propriei sensibilităţi poetice. Fenomen tipic de derapare semantică, „citatul" eminescian legitimează, neaşteptat, o direcţie poetică aparent la antipodul celei profesate de el. Concluzia Ioanei Bot surprinde excelent acest proces: „... atitudinea poeţilor tineri faţă de Eminescu repetă („citează") tot o atitudine eminesciană: în jocul textelor lor, «optzeciştii» mimează epigonismul. Versuri precum «Voi credeaţi în visul vostru, noi nu credem în nimic» par a fi spuse, subtextual, de ei înşişi poetului-model. Sintagmele eminesciene sînt degradate ... eminescian, devenind, din **Cuvinte** (= avataruri ale Cuvîntului), simplă **vorbire**. Dar nu e oare aceasta o stratagemă subtilă şi fals modestă ce urmăreşte instaurarea unui nou tip de discurs poetic?"

Analize separate ar merita şi capitolele privitoare la influenţa poeziei lui Eminescu în creaţia lui Nichita Stănescu. Mult mai complexe, relaţiile stabilite între creatorul poeziei noastre moderne şi autorul **Necuvintelor** alcătuiesc, de fapt, schiţa unei posibile istorii a liricii române. Dialogul pe mai multe planuri, intervenţiile la nivel sintagmatic, colaborarea activă la configurarea unei semnificaţii poetice comune vorbesc despre nevoia de identificare a poetului contemporan. În aceeaşi direcţie trebuie văzută şi interpretarea pornind de la cîteva din poemele Anei Blandiana.

Eminescu şi lirica românească de azi reprezintă un debut remarcabil în critica literară. Calităţile autoarei se structurează în două direcţii: foarte bună interpretă, pe de o parte, a textului literar, şi pe de alta avizată cunoscătoare a fenomenului cultural. Dezinvoltura, eleganţa expresiei, un real talent literar compensează din plin un capitol la care Ioana Bot pare încă restanţieră: simţul proporţiilor. Luată de avîntul polemic, sau de efuziunile de simpatie, autoarea uită, cîteodată, că există o măsură a tuturor lucrurilor. Că, de pildă, e riscant să-l ridiculizezi pe Bahtin şi cîteva pagini mai departe, să-i proslăveşti pe Dan Verona sau Nicolae Mocanu. Altminteri, debutul Ioanei Bot îndreptăţeşte toate speranţele puse într-un critic de a cărui evoluţie nu avem cum să ne îndoim.

Mircea MIHĂIEŞ

---

* Ioana Bot, **EMINESCU ŞI LIRICA ROMÂNEASCĂ DE AZI Editura Dacia, 1990.**

Cronică măruntă

Peştişorul şi balena

• Vin căldurile, vin căldurile teribile, să ne tragem la munte sau la mare sau pe unde mai sînt locuri libere şi să-l citim pe Caragiale • Ca să ne întoarcem la vorbele lui: **căldură mare** • Epoca lui Caragiale se apropie de culmile-i daurite • E timpul să ieşim din politichie şi să ne pupăm cele mai aprige duşmance ale primăverii noastre democratice • Căci, parafrazîndu-l pe marele dramaturg, toţi am fost democraţi şi toţi am fost în opoziţie • Urcînd către izvoare, să descoperim această pagină a lui Nae Ionescu Ionescu dintr-un articol celebru, **Tot despre „dreapta" şi despre „stînga"**: „Mă rog, balena e o fiinţă oarecare. Pentru naturalist, e necesar să ştie dacă e mamifer sau peşte. Dar pentru balenă? E indiferent. Căci treaba ei nu este să ştie ce este ea, ci **să-şi îndeplinească funcţiunile fireşti.** Aşa e şi cu omul politic: nu are nevoie să se eticheteze. Ci: să fie ceva precis, şi să lucreze în conformitate cu firea lui; cu ceea ce este şi ceea ce reprezintă." • Epoca noastră postrevoluţionară a scos la iveală o seamă de balene democratice pe care e păcat să le cercetăm dacă sînt de „dreapta" sau de „stînga" • Fiindcă tot n-am ajunge la nici o concluzie • Mă rog, ştim cu toţii că domnul Brucan e **de stînga.** Am aflat din ziarele autohtone şi străineze în care domnul Brucan a declarat: sînt de stînga • Domnul Brucan colaborează la revista 22. E în firea domnului Brucan să facă publicistică politico-intelectuală? Este • La revista 22 dau interviuri cîţiva intelectuali iluştri despre care toată lumea care face rău împărţirile spune: sînt de dreapta • Un interviu de două pagini dă şi economistul Viorel Roman, colaborator pentru pagina întîi al **Naţiunii** (red. şef Artur Silvestri) • E domnul Brucan de dreapta? • Săptămînalul **Naţiunea** începe cu un editorial entuziast semnat de editorul revistei, Iosif Constantin Drăgan. Intitulat **Triumful bunului simţ românesc,** articolul reprezintă, de fapt, cel mai entuziast elogiu dedicat învingătorului din alegerile prezidenţiale Este domnul Drăgan, ca şi domnul Brucan, de stînga? • Se pare că nu, căci iată, **Naţiunea** e dedicată mareşalului Antonescu. Dacă domnul Brucan şi domnul Drăgan sînt de stînga, de ce n-ar fi şi Antonescu? • Căci Eugen Florescu este • Ne cerem scuze că deplasăm discuţia de la balene la peştişori, dar ne vom întoarce la balene cît putem de repede • După ce vom cita din scrisoarea ilustrului ideolog ceauşit către doamna Monica Lovinescu: „Sînt sigur că rîndurile mele vă vor surprinde", începe E. F. „Poate doar dacă nu v-aţi informat prin intermediul domnului Octavian Paler, de la care am primit adresa dumneavoastră..." • Citim şi ne ştergem la ochi: cel mai important om al opoziţiei, tras în poză la braţ cu omul numărul unui al linguşitorilor ceauşişti! • De fapt opoziţia anticeauşistă, aflăm din primul număr al României Mari, a fost pilotată de Eugen Barbu, Paul Anghel, Corneliu Vadim Tudor et comp. • Dacă-l aşezăm lîngă ei şi pe Eugen Florescu, tabloul opoziţiei româneşti ar primi culorile cele mai expresive cu putinţă • Nici că visa ilustrul Nae ce de întîmplări îi vor valida balenele lui democratice • Drumul de la peştişor la balenă reprezintă cea mai importantă descoperire românească, dacă e să analizăm transformările politicii secolului XX • Supremaţia zoologiei devine atotputernică, dacă e să luăm în considerare peştişorii şi balenele politicii româneşti postrevoluţionare • „Mă rog, Stalin e de dreapta sau de stînga", se întreba Nae Ionescu, ca să răspundă: „De stînga. Şi totuşi, Stalin a instituit o dictatură. Care e, după cum se ştie, o treabă de dreapta. Ori poate Stalin e de dreapta? • La ce visează peştişorul nostru florescian decît la un nou tătuc? La un nou stăpîn căruia să-i închine tot zelul şi toată dragostea? • Citim **Democraţia** uimindu-ne de slugărnicia plecăciunilor • Dar şi de incalificabilele atacuri împotriva unor autori care, ani de-a rîndul, au fost în opoziţie • Articole în care Eugen Florescu foloseşte tot arsenalul de falsuri pe care îl folosea şi în vremurile lui bune, cînd avea băieţii veseli la dreapta. Şi îi folosea fără scrupule • Omul care a pus securitatea pe urmele scriitorilor aţîţă din nou • Va avea succes? Sau va rămîne doar la stadiul de peştişor?

Anemone POPESCU

Umilința și grandoarea omului

Se poate vorbi, la Eminescu, de o adevărată apologie a personalității, ilustrată chiar de preocupări teoretice precum acelea din manuscrisul miscelaneu 2257. Deși se pare că însemnările respective nu sînt originale, ele nu își pierd, totuși, din semnificație, deoarece, se știe, poetul reține din alte surse doar ideile ce consună cu propriile sale vederi, le confirmă și consolidează pe acestea. „Axiomul de la care purcedem noi — se menționează în textul cu pricina — este noțiunea **personalității.** Ființa caracteristică a personalității e aceea că ea singură este rațiunea sa, principiul său, fondul său de viață — personalitatea se determină prin ea însăși", ceea ce, se specifică mai la vale, echivalează cu libertatea, deoarece „Liber va să zică determinat prin sine". Nu e vorba însă de o libertate absolută, căci „Această ființă liberă a personalității e mărginită în esistența ei reală, pămîntească", adică, altfel spus, natura umană „conține în sine o contradicțiune sau mai bine o sinteză: o destinațiune nemărginită pe de o parte, pe de-alta conștiința determinațiunii esterioare — aceasta este viața".

Afirmația că libertatea îi este omului inerentă, dar că actele eului sînt implacabil cenzurate de factori exteriori, ne plasează în miezul meditației romantice în general, ca și-n acela al cugetării eminesciene. Iată cîteva versuri, edificatoare, din **Memento mori:** „Cum în fire-s numai margini, e în om nemărginire. / Cît geniu, cîtă putere — într-o mînă de pămînt." Sau: „A pus gînduri uriașe într-o țeastă de furnică, / O voinț-atît de de mare-ntr-o putere-atît de mică. / Grămădind nemărginirea în sclipitu-unui atom".

În viziunea lui Eminescu omul iese însă din impas prin replierea într-un spațiu noetic, se regăsește în demnitatea gîndirii ce-i asigură supremația cosmică, puterea de a concentra „evi întregi de cugetare" „într-un cran uscat și palid", „într-o mînă de pămînt". Gîndirea, motiv dominant în scrisul eminescian, este, așadar, aceea care-i conferă omului un statut existențial nemaiîmpărtășit de vreo altă ființă. Repere pentru conturarea unei asemenea atitudini față de om se pot găsi desigur în meditația multor filosofi, dar, ținînd seama de elogiul atît de patetic al cugetării, ce determină singularitatea ontologică a omului, înrudirea cea mai frapantă ni se pare aceea cu Pascal, gînditor familiar poetului nostru. „Pensée fait la grandeur de l'homme" — decretează filosoful francez menționînd că, fără gîndire, omul n-ar mai fi om, ci o piatră sau o brută. Întreaga sa demnitate rezidă în gîndirea ce-i compensează slăbiciunea, omul fiind, după cunoscuta metaforă, o delicată „trestie gînditoare", superioară însă universului căci el știe că moare, universul nu, iar dacă universul îl poate anihila dintr-o suflare ori înghiți ca pe un punct, omul, în schimb, îl cuprinde cu totul în gîndirea lui. Tot adevărul acestor afirmații îl regăsim în evocarea bătrînului dascăl din **Scrisoarea I:** „Uscățiv așa cum este, gîrbovit și de nimic, / Universul fără margini e în degetul lui mic, / Căci sub frunte-i viitorul și trecutul se încheagă; / Precum Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr / Așa el sprijină lumea și vecia într-un număr."

Omul nu trăiește însă doar euforia „asimilării" intelectuale a incomensurabilului, gîndirea, care-i dă această uriașă satisfacție, îl și prăbușește în iadul disperării, căci tot ea îi revelează limitele, tragica neputință de-a accede la adevărul ultim. Astfel, gîndirea cugetătorului grec „e în doliu", deoarece „În zădar el grămădește lumea într-un singur semn, / Acel semn ce îl propagă el în taină nu îl crede, / Adîncit vorbește noaptea cu-a lui umbră din părete — / Umbra-și rîde, noaptea tace, mută-i masa cea de lemn."

„Urîtul", vorbind în spirit heideggerian, este într-un fel echivalentul stării de **teamă**, provocată, aceasta, nu de fapte anume, riguros circumscrise, ci de presentimentul alunecării într-un gol, în Nimicul pe care teama îl revelă și care, la rîndul lui, face posibilă deschiderea către Ființă. „Abia în noaptea luminoasă a Nimicului ivit odată cu teama — scrie Heidegger — se naște starea originară de deschidere (Offenheit) a ființării ca ființare: faptul că ea este ființare și nu Nimic" **(Ce este metafizica?).** În același timp, conștiința Nimicului ne constrînge la mereu repetata întrebare asupra Ființei, a propriei noastre condiții, știind că, dintre toate ființările numai omul **există** cu adevărat, pentru că numai el e „ființarea întrebătoare" (das fragende Seiende), cea care, în perpetuă neodihnă, întreabă și se întreabă, de unde concluzia că „modalitatea de a fi (a Dasein-ului, n.n.) este interogarea însăși" **(Idem).**

Opera lui Eminescu mărturisește pe deplin acest adevăr; înfățișîndu-ni-se ca o continuă întrebare, ea realizează astfel esența poeziei dintotdeauna, care nu constă în formularea unor răspunsuri fatal limitative și deci mortificante, ci într-o permanentă și fecundă deschidere, o vie neliniște a spiritului, grație interogării. E drept că, uneori, insul eminescian pare să dea semne de oboseală, învins de reiterarea la infinit a acelorași întrebări insolubile: „Sunt nențelese literele vremii / Oricît ai adînci semnul lor șters? / Suntem plecați sub greul anatemii / De-a nu afla nimic în vecinic mers? / Suntem numai spre-a da viață problemei, / S-o dezlegăm nu-i chip în univers? / Și orice loc și orice timp, oriunde, / Aceleași vecinice-ntrebări ascunde?"

Dar, oare, nu se sugerează astfel că însăși vocația gîndirii rezidă în interogarea veșnică asupra acelorași probleme? „Cînd își respectă propria-i esență — accentuează Heidegger —, filozofia (ca și poezia, n.n.) nu progresează defel. Ea trebuie să stea pe loc pentru a gîndi mereu unul și același lucru" **(Scrisoare despre „umanism").** Și Eminescu, în atîtea rînduri, își pune aceeași fundamentală întrebare: „Au cine-i zeul cărui plecăm a noastre inemi?" De la un capăt la altul, poezia sa e străbătută de fervoarea căutării divinului, a Ființei, dacă, împreună cu Heidegger, concedem că aceasta este transcendentul însuși

I. CHEIE-PANTEA

„Punți peste primejdii"

(Urmare din pag. VII)

țate ale lui E. Lovinescu și **Viața lui Mihai Eminescu de G. Călinescu** unde și azi ne surprinde ipostaza frustă și sangvinică, găsim prea puține atingeri. S-au scris de atunci numeroase „contribuții", au fost și încercări psihanalitice. Amintirile contemporanilor de la Slavici și Caragiale la Teodor Ștefanelli, nu converg nici ele. Omul social contrastant dacă-l examinăm doar sub acest aspect, și omul însingurat, cu abisurile ce se lăsau ghicite, severa disciplină și dezordinea descurajantă a existenței sale pletora umorilor, a căror scară pare să fi fost străbătută pe toată întinderea de unul și același om nu oferă în continuare decît enigma unei identități intime ce ne scapă. Eminescu nu a fost numai geniul izolat pe înălțimile contemplativității, cum ni-l prezintă — pe vechi urme — manualele școlare, nici hoinarul bine înfipt în viață din biografia călinesciană — rădăcina comună a tuturor înfățișărilor care umplu distanța dintre aceste extreme trebuie să existe și existența ei obscură poate îndemna spre noi și necesare investigații biografice. Pînă atunci sîntem nevoiți să ne mulțumim cu aceste incongruențe.

Cît privește opera, ea a fost locul de predilecție al tuturor înnoirilor criticii autohtone, trecînd cu bine toate tipurile de încercări, astfel că bibliografia critică eminesciană e în clipa de față imensă. Dar marile ei etape, de la Maiorescu pînă azi, pot fi destul de clar trasate căci momentele de răscruce nu sînt nici numeroase și nici greu de distins. Pe fiecare porțiune a acestui parcurs putem înregistra și linia cumpănită, și exagerările. Există un „sunet" Eminescu, un Eminescu al romanței și un Eminescu romantic, un Eminescu filozof, unul al formei clasice, altul arborescent și magmatic — iar formulele s-ar putea înmulți nedefinit. Fiecare dintre ele facilitează pînă la un punct accesul în profunzimea operei pentru ca apoi să-l blocheze. Sunetul eminescian atît de familiar urechii noastre, dă prea ușor impresia, falsă, a uniformității și coerenței de ansamblu: vrăjiți uităm aproape de faptul elementar și caracteristic că, **pînă la amănunt**, versul său **semnifică**, modelat de o voință suprem încordată să nu-i scape necontrolate nici linia gîndului și nici logica secretă a imaginilor țîșnind în avalanșă. Un Eminescu al romanței e insular și es și întîmplător. Romanticul există dar a întocmi un inventar de teme și de formule retorice romantice înseamnă să destrami organicitatea întregului edificiu pentru a urmări un filon care, chiar dacă admitem că e dintre cele mai importante, nu e singurul. Ș.a.m.d. Greșim față de el în măsură diferită — în funcție de cît de bine îl cunoaștem, de prejudecățile cu care îl citim, greșim cînd nu-l urmăm cînd nu-l citim și recitim cînd ne închipuim că e „mare" sau „genial" dar străin sensibilității noastre de moderni sau postmoderni. Pericolele ce-l pîndesc pe Eminescu se reduce, în fond, la unul singur: superficialitatea noastră. Și, uneori — cunosc cazuri — snobismul nostru

Dacă există o cale de acces spre zonele profunde ale creației eminesciene? Trebuie, cred, să plecăm de la un principiu simplu — să urmăm cu maximă fidelitate, atît cît ne stă nouă în putință, gîndul, intenția poetului. Am convingerea, și am motive să fiu convins, că vom găsi lucruri surprinzătoare. Multă vreme s-a crezut că, pentru o lectură spectaculoasă și creatoare, criticul e obligat să trădeze intenția scriitorului comentat. Însă cu Eminescu e necesar să facem un efort de adecvare, de la întreg la ultimul detaliu, răbdător, foarte analitic și încredințați că nu există spații „oarbe" — de umplutură verbală porțiuni unde cuvîntul a luat-o înaintea gîndului. Pare o soluție banală? Nu are importanță, important e să se încerce pe cel mai scurt dintre poeme. E, totuși, o dificultate, asupra căreia am mai fost avertizați: pentru aceasta avem nevoie să cunoaștem bine întreaga operă, căci fiecare detaliu o presupune.

Un lied al morții

„Un colocviu al umbrelor, la revelionul unui schimnic", — așa caracterizează Perpessicius elegia eminesciană **O, mamă...**, refereindu-se și la amănuntul că manuscrisul poartă data: 1 ianuarie 1980. Copleșit de răspunderi gazetărești, de necazuri ale inimii și ale „trecătorului trup", Eminescu nu avea să publice, de-a lungul întregului an 1880, decît această singură poezie (la 1 aprilie, în „Convorbiri literare"): un adevărat lied al morții, un „threnos", cum l-ar fi numit grecii vechimii. Ca temă și ca mijloace de expresie, ea se înrudește strîns cu postuma **Pierdută pentru mine zîmbind prin lume treci...**, cu poemele dacice, cu elegia dorului din urmă, iar invocarea Ralucăi din Ipotești captează în substructura ei brize subțiri din **Miorița**. Precedată de interjecția durerii **(O, mamă)**, invocarea este reluată în continuarea primului vers, adăugîndu-i-se un epitet caracteristic, care cuprinde în aceeași acoladă o troiță semnificativă: „O, mamă, **dulce mamă**", „Ce-ți doresc eu ție, **dulce Românie**", „N-oi uita vrodată, **dulce Bucovină**, / Geniu-ți romantic, munții în lumină, / Văile cu flori". Așadar: Mama, țara întreagă, unul din cele mai frumoase meleaguri ale ei. Gîndul ne poartă fără ocolișuri la expresia argheziană **Mamă țară**, titlul primei poezii din ciclul **Silabe (1965)**. Prin preajmă, se înfiripă încă un ecou, acela al vorbelor cu care Eminescu se desparte de Floarea-albastră: „Și te-ai dus, **dulce minune...**". Asocierea celor două chemări — **dulce mamă, dulce minune** — își are însemnătatea ei în procesul de cuprindere a unității, a desăvîrșitei armonii a elegiei, în ciuda structurii sale triangulare: **tu — mamă, tu — iubito, în sfîrșit, eu** — dar un **eu** disolvat în **noi** și în „sinonimul" stilistic al acestuia: **împreună**. Întreaga poezie este cutreierată și bîntuită de nostalgia lui **împreună**, de obsesia lui **același**, de aspirația către o con-fuziune împresurată și, deopotrivă, mulcomită de unduirea apelor, de îngînări și foșniri ale vegetalului. Triunghiului afectiv: **tu — mamă, tu — iubito, noi** i se alătură altul, cu unghiurile numite: moarte și comuniune; moarte și dragoste; moarte și regăsire. Poezia fiind „adresată", predomnesc formele pronominale de persoana a doua, care mișună mai ales în primele strofe, unde se săvîrșește dubla (și con-fuza) chemare **(O, mamă; iubito)**: „**la tine tu** mă chemi", „glasul **tău**", „**tu** vei dormi mereu", „**tu** ramura s-o-ngropi", „a ochilor **tăi** stropi".

Independent de amănuntul că Raluca murise cu patru ani înainte, în 1876, evocarea ei nu istovește o dată cu încheierea primei strofe, ci se insinuează și în îndemnurile adresate Florii-albastre: „Cînd voi muri, **iubito**, la creștet să nu-mi plîngi". Mărturisește despre aceasta însuși titlul poeziei. Erotica se sublimează, delimitarea între „mamă" și „iubită" se subțiază, contururi și profiluri nu mai sînt nete, ele pîlpîie și se întrepătrund, în rîvna dureroasă, nemărturisită către edenul copilăriei, vrăjit de eresuri și de ființa mamei. Dar ea — riposta poate fi presupusă, invocîndu-se riguros criteriu al cronologiei — murise de patru ani și nu mai avea cum să fie de față, ca Floarea-albastră, la asfințirea poetului. Să-l lăsăm pe Eminescu însuși să răspundă: „O poezie nu trebuie înțeleasă în totul, continuu, căci dacă toți bucherii de la școală o înțeleg, atunci nu mai este poezie".

Deși „chemarea" mamei către poet urcă dintr-un timp subiectiv dilatat enorm — îmbinarea **din negură de vremi** amintește atîtea altele: **Din valurile vremii, noianul de neguri, neguri reci, umbra vremilor, al vremurilor vad** — totuși formele verbale de trecut, stăruitor solicitate de Eminescu în alte creații, lipsesc din cuprinsul elegiei noastre. În strofa I prezentul indicativului sugerează revenirea obsesivă a „chemării", risipită în șoaptele ramurilor și reliefată acustic de aliterații: „Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi". În continuarea aceleiași strofe, tot „prezentul" — zis, acum, „etern" — evocă statornicia și identitatea cu sine a firii, cu toată rotirea ciclică a anotimpurilor: **Se scutură salcîmii, Se bat...**, **îngînă...**

Ulterior, modul precumpănitor va fi conjunctivul, tot prezent, al îndemnului, dar, mai cu seamă, al rugii sfîșiate, al implorării: **să nu-mi plîngi, să frîngi, s-o-ngropi, să cadă, Să nu ne ducă, să ni-l sape, Ne pună.** Dar, atît în strofa a 2-a cît și în cea de a 3-a, „ruga", „implorarea" se curmă în ultimele versuri, unde certitudinea alinătoare a morții ca somn împărtășit — în toamnă și în vînt, în creșterea umbrei, în molcoma tînguire a valurilor — fi-va rostită solemn, cu formele numai literare ale viitorului: **Simți-o-voi, va crește, voi dormi; aproape vei fi, va plînge apa, noi vom dormi.**

Ecouri mioritice străbat în viziunea morții ca „somn", străjuit de eternitatea gesturilor tandre, ritmic repetate, ale Naturii. Durerea e astfel împuținată și așezată sub zodia discreției. Contribuie la aceasta **umbră** și **umbrind**, **împreună, aproape** și **același, cu grijă** și **îngînă.**

G. I. TOHĂNEANU

Gheorghe Iova

PIELEA CUTEAZĂ

Pe scaunul din colț, un scaun în plus în mobilierul camerei, este un scaun rămas în casă deci în cameră fiind dat că decizia își are timpul ei, se gîndeau rar la el, nu era cazul și lipsea ocazia să vorbească despre obiectul în plus, cu toții îl fereau, stătea în colțul acela, nu este un colțișor ferit un ungher, el este între mobile în spațiul nefolosit, nu este acolo acces la vreun sertar, la vreo priză, la vreun comutator, nu este nici un tablou acolo, scaunul nu stă în drum, nu e motiv să se plaseze cineva acolo nici obiectul nou nu s-a conceput să apară, locul e liber acolo stă scaunul, în cameră sînt fotolii, scaunul nu are istorie acest scaun, este greu să-l observi, ordinea este desăvîrșită, gospodina tînără este frumoasă, ea nu este asistată, aranjează discret, parfumat, parfum discret, un parfum de carne, bună e pielea pe noi, este o femeie cu bărbat, cuvîntul are un sens adevărat și nimeresc acel sens, om calculat, pe scaunul opus el citește ce scriu, ea își îndreaptă bustul, dreaptă în scaunul întîrziat, peste sînii fermi privirea ei urmărește literele care fac coadă, privește sever îmbulzeala, caută în mulțime, descoperă propoziția aerului antrenat de el pe suprafața tălpii pe care o sărută, mișcarea reluată a unor mase mici de aer peste pielea tălpii repoziționează trupul de la capăt, trupul vertiginos care țîșnește în centru, masiv în circuitul extins, se sprijină violent pe ceafa imensă, suprafața de contact a corporalității inițiate cu sînge cald cedează inițiativa, piciorul se ivește, el atinge ușor, nu pășește, nu urmează să calce, atinge extrem

*
* *

Mie îmi este foame. Afară e frig. Îmi fac un ceai să-l beau fierbinte. Să simt binefacerea. Fac bine. Îi îmi. Ceaiul să se mai răcească între timp. Timp să fac ceaiul și e timpul să-l beau tocmai bun. Timpul între este timpul răcirii și aștept. Se răcește cînd aștepți, aștept să se răcească. Între timp are loc. Visasem, dormind și privind în cameră inițiam imensități textuale.

*
* *

Fierb cartofi. Pun apă la fiert. Spăl cartofi. Mă șterg pe mîini, mîinile mi le șterg, le acopăr să nu le mai văd, mi le simt calde în cîrpa moale care nu cedează la umezeală. Cu cartofi ca ăștia ciștigi un război. Fac focul. Tai lemne, curăț locul de vreascuri, adun surcele. Răzui tuciul, torn apă. Iese fum. Sar scîntei, văd stele. Mă învîrt pe lîngă. Dau fuga. Mă întind alături. Mă întorc pe de o parte. Mă întristează forma pe care o ia. Mă ridic și cînd ajung deasupra îmi aburesc de plăcere fața, închid ochii. Mă aburesc. Stau la abur. Intru cu capul în aburi.

Revin cu tălpile la foc. Privesc în lungul trupului, peste marginea labei, jăraticul. Îmi ia ochii. Trag cu urechea, trosnește, fîșîie, clipocește, se prăvălește ca o călcătură. La dogoare descopăr că am obraji. Este o carne rară, zvîcnește, o privire focoasă, privirea s-a mutat sub pleoape mai groase, o simplă mărire a globilor. Tolănit la foc, în întuneric îmi apare trupul meu mai mare cu un cal, să-mi întind mîna la depărtare de un nechezat, așa să-mi întind pe pămînt piciorul care se depărtează în noapte. Beție cu apă bună de băut. Visez o pușcă, mă uit la ea, pun mîna pe o pușcă să văd în jur, văd de jur împrejur, îmi rotesc ochii ca-n palmă, văzul meu ca o talpă peste tot terenul, este în fața mea, în spatele meu este patul puștii, mă sprijin în el. Plec glonț. Imediat sînt înapoi, torn apa în care am fiert cartofii peste picioarele mele în iarba rece. În partea asta dacă mă rostogolesc de două ori dau în vale.

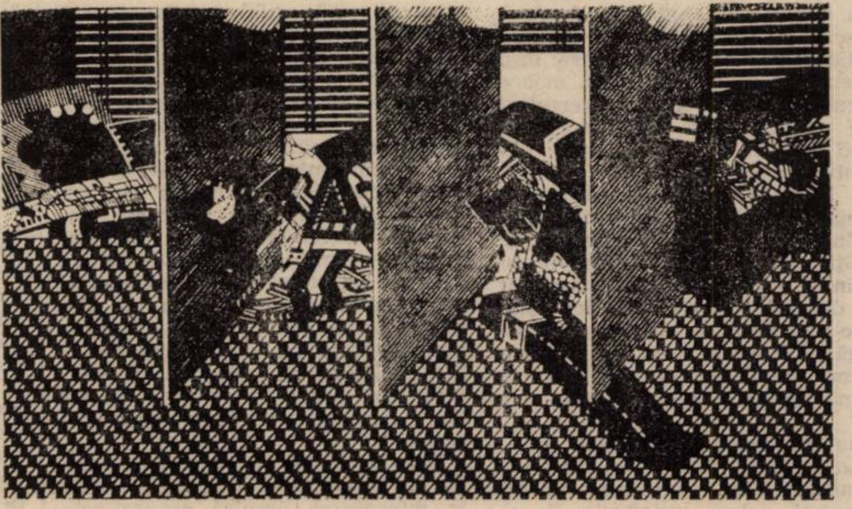

JIRI VANEK (Cehoslovacia) : „În boxe" (II).

*
* *

— Ce poți ?
— Pot.

O bere rece pe un vînt care înalță praful gros al zidurilor și pavajelor demolate. În grădina restaurantului erau copaci falnici. Platani se pune întrebarea. Relatabile coroanele cu frunze mari, pe trunchiuri de nădejde. Se răsuceau în aer, gol — fără coajă : aerul — trunchiurile, relevînd fenomenul demonstrațiilor musculare. Vîntul înfoia, în rafale. Cădeau uscături, nici o frunză. Era o pulbere cu bobul mare în aerul uscat, încălzit.

Voiau să închidă deși nu găseai locuri la mese. Se foiau. La berea dulce, prețuri piperate, o mulțime de hîrtii de cinci, nouțe. Noi plăteam. L-am convins să ne servească. Nu a uitat să ne îndatoreze. Chiar așa, că nu mai pot servi afară, vremea e rea, însă pentru noi ctie o sticlă cu banii pe loc. Repaus, de ambele părți, vocal și mental. Treaba e făcută. Bem în vacarmul stîrnit, fie și numai să ne curățăm gîturile, gurile pline de praf. Șantierul era aproape. Se vorbea tare. Suna strident pe vînt, erau urechi, cu pleoapele repezi, cu batista să-ți cureți ochii, lovea rău, descopeream la mine un loc ușor de lovit dintr-o dată, pe o surpriză, pe o răscolire, cum se stîrnise din senin. Se răstea. Nu părea vînt. Nu avea direcție. Să te referi la senin, acum. Și bunul simț repetă. Partea de deasupra capului, o parte, nu are aerul să intervină. Intervine brusc, cu aerul intervenției. Stropii mari lovesc, se simte. O vreme cultivăm această neliniște propusă. Nu ne nelinitșim, e doar o neliniște. Nimic grav pentru noi, ieșiți la o bere. Astă seară am ieșit. Băieții strîng fețele de mese, închid umbrelele. Toate plățile s-au făcut. Acum e adevărat că plouă. Udă repede. La înghesuială, cu paharele în mîini, am băut parțial, intrăm în hol unde, de ploaie, toți se înghesuie.

Sînt invitați în restaurant, sîntem invitați, se supără șeful, holul e loc de acces. Stăm sub cuierul metalic prins în piatra zidului, pe grămezi de perne de scaun, s-au luat de pe scaunele metalice, s-au adăposit, s-au îngrămădit, le-au numărat, le-au stivuit, trebuiesc depozitate. Totuși. Afară picură rar, terminăm și ieșim. Nu ajungem departe, plouă în forță. Se impune. Găsim adăpost la intrarea într-un magazin aflat în renovare. Cam două ore, chiar în centrul orașului mare. Nu avem umbrele, nu sîntem în apropierea stațiilor de transport în comun, nu avem prea mulți bani și nu asaltăm vreun taxi care marchează cu micul său eveniment timpul așteptării. Cînd aștepți și poți provoca evenimente privind ceasul, calculînd, reluînd calcule, schimbînd cîte ceva, consulți cadranul și reiei radical, simplifici. Sînt evenimentele regretului, ale reconsiderării, ale enervărilor multe, ale unui calm măsurat, încă zece minute evenimentul reînnoit al speranței, al multiplicărilor speranței, atîtea speranțe, sper să nu mă încurc în ele, ah, eveniment după eveniment îmi împrospătează ființa în aerul pe care îl curăță căderile de ape, sînt stropi și noi sîntem stropiți, îmi descopăr trupul strop cu strop, sînt figurat de mulțimea contactelor. Cum stăm pe colț, trecătorii care calcă în balta de la picioarele noastre nu reușesc cu toții să formuleze scuze. Nu ieșim, ca unii care ni s-au alăturat așteptînd un taxi, ca alții care s-au făcut asociați la o umbrelă, ca fetele care s-au hotărît să nu se mai ferească și au călcat prin bălți și rigole, întorcîndu-se din drum dacă au descoperit vreun șuvoi necălcat în picioare, plescăiau chicotind. Slobozeau hohote. Nu aveam acasă condiții de uscare a hainelor, nu aveam a doua zi liberă, nu aveam haine de schimb. Stăteam pe loc către miezul nopții, aveam să mergem departe, să ajungem să dormim, cu vreo mașină de noapte, cu una întîrziată pe traseu, o vreme cu una care se retrage, depourile nu sînt în centrul orașului. Acest din urmă lucru este cunoscut tuturor și etcetera este cuvîntul potrivit și potrivesc pe acest fond să închei. Am dat de voi, m-ați prins că umblu.

*
* *

Am închis fereastra. Scriu această propoziție resimt ce numesc este realitatea mea. Întru concret. Concrețiuni mi se adresează pe mîna dreaptă, pe palma ei strînsă asupră-și. Pielea cutează. O cută atinge o alta. O alta atinge o cută. Una simte atingerea celeilalte, cealaltă atinge, alta simte o cută, se cutează să atingă, cutez în mijlocul propoziției, implic în pliurile pielii, se implică eu. Închiderea se recunoaște după sunetele ei. O aducție improvizată în text a ferestrei. Calculez acum tăcerea trupului în actul acesta, eu închideam fereastra, tocmai.

Ion Staicu

BALADA CU MERCURIAL

Veneau triunghiuri și mușcau din cercuri
— Ce mere parmen auriu ! — spuneau
Și luni, și vineri, uneori chiar miercuri
În piață cercuri încă se găseau

Veneau triunghiuri și gustau pătrate
— Ce fructe roz umed domol ! — spuneau
Danturile se forfecau mirate
Că-n piață, chiar pătrate se găseau

Veneau triunghiuri și rupeau un ram
De asimptome sau de integrate
În piețele cu fructe derivate
Mici romburi te priveau umil din geam

Carteziene conuri tropicale
Într-un bizar plăcut amurg confuz
Se inmuiau aromitor în hale
Sub ochii ficși ai unghiului obtuz.

BALADA CÎINELUI BURGHEZ

A fost o zi, eram copil
Și mă jucam cu niște nori
Cind i-am văzut pe vînători
A fost o zi, eram copil

Tata mergea in fruntea lor
Călcau zăpada păpădie
Treceau, treceau peste cimpie
Sunind din cornul sfidător

Am inceput să-i strig, să-i strig
Să imi aducă un pui de stea
Un viscol mic, un fulg de nea
Și-un pui de vint, și-un pui de frig

Dar ei treceau, dar ei treceau
Printr-un infern impădurit
Lupilor colții le sticleau
Dar ei treceau, nu s-au oprit

Dar ei treceau, dar ei treceau
Nici pe mistreți nu i-au ucis
Dar ei treceau, dar ei treceau
S-alerg pe urma lor-am zis

Cind i-a intors un straniu gind
La moara fostului stăpin
Unde un Ciine orb, bătrin
Trăia hrănindu-se cu vint

Au tras in el toți vinătorii
Și l-au lăsat pe deal, mai sus
Unde vin vulturi la apus
Și-au ars și amintirea morii

Incremenit ca-ntru-un mister
Plingeam pe malul unui vad
Iar plinsul meu curgea spre cer
Era prea frig, era prea cald

Și-am înțeles că nu visez
Cind tata s-a apropiat
Vorbindu-mi rar și apăsat :
— Lasă, copile, nu-i păcat,
A fost și el, cindva, burghez.

Livius Ciocârlie

FRAGMENTE DE JURNAL

Epitaf pentru volumul de la „Facla“ nu-l vor decît așa cum îl vor. Scrisoare enormă de la M., își pune mari speranțe în poezii, în fraze emfatice, aproape de tot fără umor. Ceva s-a petrecut cu el, parcă n-a rămas, din multele lui latențe, decît cu cele care-l ajută să trăiască și îl fac, din păcate, atît de necontrolat. Cînd vezi cu cîtă sîrguință lucrează în gol și îți amintești cum scria și mai ales îți amintești idealul lui din adolescență, omul care a pus capăt la toate și nu mai vrea să știe de nimic, nu știi ce să spui despre tristețea atroce a vieții, cel mult să speri. Scrisorile noastre s-au încrucișat, nu pot să-mi dau seama ce efect a avut brutala mea punere la punct. Deocamdată va rezista, însă întrebarea rămîne dacă era bine să-l las în visul lui.

Tot mai incapabil să mă țin de treburile pentru care sînt plătit. Astăzi am uitat să-mi aduc aminte că aveam curs. Noaptea, văd înaintînd către mine, pe bicicletă, o persoană foarte cunoscută. Se mișcă extrem de încet, se oprește în dreptul meu și stă de vorbă cu cineva care mă însoțește. Îi spune despre o schimbare petrecută cu el, despre noua lui activitate, pare foarte mulțumit de ea, dar nu sînt în stare să înțeleg în ce constă. Abia cînd se îndepărtează aflu: muncește acum la oi. A publicat o scrisoare subversivă și l-au condamnat la închisoare pe viață materializată prin schimbarea situației lui de cercetător în una de oier. Oricît încerc să-mi amintesc, în vis sau acum, cine era omul foarte cunoscut, timișorean, nu reușesc. Urmează un lung intermediu pe care cînd m-am trezit îl mai țineam minte însă între timp, în nici cinci minute, s-a șters, iar la sfîrșit intru într-un laborator, poate la universitate, cu intenția să-l caut pe omul întîlnit în primul vis. Sînt acolo o mulțime de studenți, pe el nu-l văd și pînă să ies apare un tînăr profesor care-și începe cursul încît, încurcat, rămîn și eu pe scaun. Un moment parcă vrea să mă întrebe de unde am sărit, dar renunță, sau doar mi se păruse, și începe să le citească un text franțuzesc despre lucruri cu totul în afara științelor exacte, îl comentează tot pe franțuzește, deși este evident că mă găsesc la un curs de fizică, matematică, rezistența materialelor sau așa ceva, iar studenții, vorbindu-i ce-i drept pe românește, n-au nici un fel de greutate să umple tabla cu formule care, după cum înțeleg, sînt expresia matematică a celor auzite. Între timp tînărul dascăl s-a prefăcut în femeie și, într-astea, mă trezesc.

Tendința mea actuală ar fi să pufnesc, ca Ionescu, împotriva tuturor ideologiilor. Însă dacă toate sînt detestabile, oamenii nu suferă toți la fel. Unii trăiesc suportabil, în timp ce alții mor de foame ori de dictatură. De aceea continui să rămîn la concluzia de anul trecut: stupoarea. Mi-e greu să-mi păstrez umorul trăind cum trăiesc. Un Cornel B., în aulă despre situația internațională. Foarte deștept. Spunînd cu aceeași eleganță adevăruri și minciuni. Se pare că dansul din primăvară s-a întrerupt. Pașii, în dansul ăsta, sînt rari. Unei vechi tristeți cu care de mult ne-am învățat i se adaugă o dezamăgire nouă și mai ales o umilință nouă. Dacă printr-un deus ex machina viața s-ar schimba, ar fi salubru ca pe noi să ne închidă în leprozerii. Scriind, vrei totdeauna să te salvezi. Efortul unora ca mine este să-și facă un loc călduț și în posteritate. La scutească și atunci ca oricînd, acum în lașitate, mai tîrziu în cartea de citire. Nu trageți în pianist! Iertați-l și iubiți-l, el a suferit. S-a frămîntat în forul său interior. Și-a stricat pînă și somnul, cum mi s-a întîmplat azi noapte cînd m-am trezit brusc cu gîndul la Negoițescu.

În anul o mie nouă sute treizeci și ceva s-a organizat un concurs pentru Miss România. Ori a fost la Herculane, ori li s-a oferit celor mai frumoase un sejur de plăcere, fapt este că le-au văzut pe peronul gării și mama și tușa Nuți și tușa Lola. Printre altele au văzut-o și pe Miss Univers, o unguroaică, sînt toate de părere că nu era cine știe ce, cam slăbuță, zice tușa Nuți, însă întrebarea este ce căuta Miss Univers în gara Băi. Oricum, concursul mondial nu s-a ținut acolo. Una din două, ori a fost invitată de organizatorii români, ori n-am înțeles eu bine, n-au văzut-o în oase și piele ci numai în fotografii. Mama o are în album, ca și pe Miss Iugoslavia și pe Miss Marea Britanie. Însă pe românce le-au văzut, în privința asta nu mă înșel, una ținea în brațe o păpușă cît toate zilele cînd au coborît din tren. Miss România, invers decît Miss Univers, era cam planturoasă, altfel nimic de zis. Fusese, sau mai degrabă avea să fie amanta lui Carol al II-lea care, cînd n-a mai poftit-o, i-a dat-o de nevastă unui administrator financiar. Lucru neplăcut pentru tata. El oricum privește toată afacerea cam chiorîș. I se pare nedemn că Vaida Voievod „s-a pretat“ să prezideze juriul. Cît despre Miss Oltenia, de la Severin, frumoasă ce-i drept, fată de am uitat ce, ea s-a sinucis. S-a îmbrăcat în rochia cea mai frumoasă, a înghițit jumătate din pastilele dintr-un tub și s-a întins pe pat. Desigur, totul se făcea din rațiuni publicitare. Miss cutare țară folosește cutare pastă de dinți. Dar vorba este, vedeau ele America? O vedeau.

Alexandra și Dana au hotărît să pună de o parte, în așteptarea inundațiilor, următoarele: 20 de scînduri, 100 de luminări, 2 covoare, 7 cearșafuri, 3 scaune, 2 bețe, 1 ceas, 20 cutii de chibrituri, 20 de cărămizi, 1 butoi cu apă, mîncare, 1 lanternă, 1 mașină de gătit, cărți și jucării, 3 perne, 1 piaptăn, 28 000 lei, var, tacîmuri, 3 farfurii.

Ieri cînd mă duc la tenis, peste cine dau? Peste tovarășul A., cel care m-a prelucrat după ce m-am întors din Franța. Crezi că întîmplător te-au invitat tocmai pe dumneata? Păi nu m-a invitat nimeni, m-a repartizat statul bursa și, afară de asta, a fost atît de mică încît abia m-am putut descurca. Și crezi că întîmplător ți-au dat o bursă așa de mică, sau ca să ai nevoie de ajutorul lor? Dilemă din care nu se poate ieși. N-am schimbat nici o vorbă, nici măcar cînd am rămas cîteva minute singuri, parcă am fi avut perete de sticlă între noi. Venind spre casă, îi întîlnesc în dreptul ștrandului termal pe Dușan și pe Șerban. Primul pleacă, cu al doilea intrăm să bem o bere. Discuțiile cu Șerban mă fac să înțeleg în ce constă secretul unei sonate pentru vioară și pian. Interpretarea nu se prestabilește ci se naște chiar atunci, fiecare știind să prelungească ideile celuilalt, făcîndu-le să crească, trăgînd din ele altele noi. Pînă cînd, în cazul nostru apare o anumită saturație, un fel de vid. După o sticlă de bere, proastă băutură, dureri de cap.

Nu sînt un sceptic, și scepticismul este o cursă. Sînt și vreau să rămîn un prost, unul care nu înțelege nimic. **Viața ca o pradă.** Mare scriitor, cel mai străin de mine din cîți cunosc. Explicația sociologică e simplă, dar faptul rămîne. Neîndurarea țăranului de la șes. Pe Tavi P. cînd era student l-au trimis să facă recensămîntul animalelor într-un sat. I-au găzduit într-o casă de chiabur trimis pe Bărăgan. Conversația era cu preotul și secretarul de partid, prieteni nedespărțiți. Preotul le făcea studenților politehnicieni teorii despre îngustimea privirii inginerești în raport cu cosmosul nesfîrșit. De fapt, voia ca ei să mai închidă ochii la cîte un porc. I-au ținut cu țuică. Dacă vor, se poate tăia și un cocoș. I-au întrebat dacă nu vor să-i mute în altă casă, unde fata, fostă servitoare la București, se pricepe lucru mare la iubit, trag acolo toți activiștii cînd vin în sat. I-au și dus s-o vadă. Tocmai spăla rufe în curte, avea mărgele la gît și un fund cît toate zilele. S-au lăsat păgubași, dar au fost înțelegători la înregistrarea șeptelului.

Ioan Moldovan

* * *

O, voi îngeri exterminatori
voi, cu arhaica voastră retorică adormitoare
cu gura inflamată de ritmurile narcozei!
Ce-ați venit să-mi spuneți?
Nările voastre pline de sulf
visează mireasma altor alineate temporale
Patria mea vătămată
vă leagănă plină de nebunie și adorație
O, voi îngeri exterminatori, figuri nevrotice
artizani ai odihnei letale
Înfipți în eșec și gesticulînd caraghios
Pe margini rîd în hohote
zeii voștri cupizi

* * *

Într-un an am ieșit dincolo de parc
și am privit îndelung două case
Nici un cal în oraș
nici o privighetoare
doar frumusețea goală citind contoarele
Nici șosele înfrigurate, nici oglinzi
nici tu, nici urșii din cer
Doar fericirea
de-a rezista singurătății

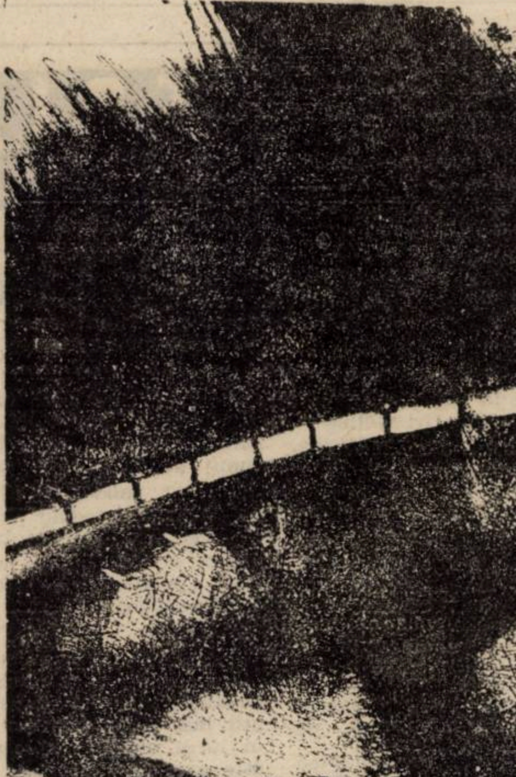

VIOREL COSOR : „Arătare I“

APĂ GREA ȘI GRI

Verifică-mi uitarea. Vezi-mă: vînăt —
ca după un drum în tenebre
înfășat în apă și sare

Tolănit în aer, toată ziua, căscînd de moarte
din cînd în cînd ridicat în picioare
pentru a scruta căderea propriei cenuși

Există poate ceva, altceva
care trebuie forțat
fără să-l inventezi?

Nici orașul acesta nu are ecouri

Urletul limacșilor abia mișcă hoitul
regelui

* * *

Din somnolența mea s-a născut curentul acela
melancolic
ce a învîrtit toată ziua moriștile
de pe acoperișul spălătoriei rapide
Florile de parnoia își izbesc capetele
de fereastră
Ca de obicei, nici tu nu lipsești, docta puella
La umbra sînilor tăi vindecați
noroiul roz al marelui conflict s-a exprimat
Aici, ca și acolo
acum, ca și atunci
asurzitoarele instrumente de percuție ale fricii
Iată-mă-s, singur
pe trotuarul unei străzi pustii
Admonestări în paradis, dincolo de gard
Bolboroseala mea, un carnagiu al posibilului

Apostrof

Cărți, cărți, cărți

Decepția lui Philip Roth. Ultimul roman al celebrissimului american poartă un titlu cam nepotrivit. La sfîrșitul lecturii nu va fi decepționat nici cititorul (care a aflat aproape totul despre adulter din acest roman alcătuit dintr-o suită de dialoguri), nici critica (pentru care au fost activate cu măiestrie multe tehnici și trucuri narative), și nici măcar autorul (care și-a reintrat în drepturi). **Decepția** lui Roth l-a decepționat doar pe editorul de-o viață al romancierului, Roger Straus, lăsat — pe bună dreptate — bouche bée. Pînă la contractarea **Decepției**, Roth își era propriul agent literar De această dată inspirat, a făcut apel la un profesionist, văzînd că vechiul prieten Straus, îi oferă altei vedete, Tom Wolfe (pentru romanul **Rugul vanităților**), 3,5 milioane dolari, în timp ce **Decepția** lui e prețuită, ea între amici, la doar 160 000. Drept care în acest moment, editura **Simon & Schuster** a achiziționat romanul în cauză cu 1.8 milioane, contractînd în același timp și următoarele cărți ale lui Roth: **Patrimony**, un eseu despre tatăl său și încă un roman al cărui titlu nu a fost comunicat. ● **„Dragul meu caiet...“** E chiar titlul unei cărți care a făcut destulă vîlvă, nu demult, în Franta De fapt, un fel de antologie a "jurnaliștilor" (a autorilor de jurnale intime) realizată de Philippe Lejeune prestigios cercetător al problemei (v. **Pactul autobiografic** sau **Eu e un altul**). Ideea a fost mai veche Tînărul critic a lansat o invitație (în revista „Magazine littéraire“) pentru toți cei care țin în mod constant jurnal intim. Valul de scrisori, jurnale, amintiri despre „diaristică“ a dovedit că arta confesiunii nu e o simplă joacă. Lejeune a selectat a decupat și, în final Editura Gallimard și-a fericit cititorii cu un frumos volum, **„Cher cahier...“; 46 de autori (bărbați, femei, copii, de la 14 la 82 de ani, profesori universitari, șomeri, agricultori, elevi casnice, studenți, poștași, siderurgiști, medici).** Dar lucrurile nu s-au oprit aici. Criticul a investigat pe toate căile cu putință și a dat publicității (acum cîteva săptămîni) numărul celor care țin jurnal în Franța: 3 (trei) milioane! Drept care, la mijlocul lunii mai, Lejeune a organizat la Universitatea Paris X un colocviu cu tema „Jurnal personal“. Invitați — critici, scriitori, psihiatri, artiști și, desigur, cei trei milioane de confesiv. ● **Un japonez „very british“.** După trei romane publicate în Anglia și tot atîtea premii literare de prim rang (cîștigate tot în Anglia), Kazuo Ishiguro este unul din autorii „străini“ de mare notorietate în insulă, alături, de pildă, de Salman Rushdie, William Boyd sau Timoty Mo. Cei 30 de ani trăiți în Anglia îl îndreptățesc pe japonezul Kazuo Ishiguro să declare presei: „Înainte scriam urmînd cumva tradiția noastră. Acum /în ultimul său roman, **Urmele zilei**, n.n./ m-am înscris pur și simplu în contextul britanic, încercînd să transmit viziunea mea personală asupra Angliei. Dar romanul nu e tipic britanic, deoarece scriitorii de aici sînt obsedați, prin tradiție, de ideea de clasă Nu e și cazul meu. Sînt mai curînd un scriitor britanic japonez decît un scriitor britanic englez... Aș vrea să explorez în continuare o scriitură ceva mai dezordonată și teritorii noi. Aș vrea să vorbesc despre bani, despre marile mase de bani care influențează soarta lumii noastre, care pun în joc puterea, datorită uriașelor investiții internaționale“. ● **Ultima nuvelă a lui Hemingway**, scrisă cu doi ani înaintea sinuciderii a fost recent descoperită în arhiva pe care soția sa, Mary, a donat-o Bibliotecii „John F. Kennedy“ din Boston. 31 de pagini manuscrise, cu un titlu inspirat de primele cinci cuvinte ale textului: „Philip Haines a fost un scriitor“. O proiecție autobiografică vizibilă (ca, de altfel, în începutul unui roman manuscris neterminat, descoperit în aceeași arhivă). Deocamdată nuvela a fost publicată în „The Hemingway Review“ (aprilie, 1990).

A. PIVOT

Intergrafik '90

În luna aprilie a.c., la Centrul de expoziții de la Turnul Televiziunii din Berlinul de est a fost vernisată o nouă Trienală internațională de grafică angajată, manifestare organizată de Uniunea Artiștilor Plastici din R.D. Germană. La selecție au participat peste 3 000 de lucrări ale 1258 de artiști din 68 de țări, reținîndu-se doar 670 de exponate semnate de 476 de graficieni din 63 de țări. Manifestarea promovează artiști care, prin atitudinea lor, folosesc grafica drept mèdiu de difuzare a ideilor politice, sociale, umanitare. Dacă prin anii '70, graficienii au pus accentul pe efecte accidentale și de imperfecție căutată în imprimarea și corodarea plăcilor, în anii din urmă s-a revenit la alte posibilități de exprimare, cum ar fi citatul stilistic cu nuanțe ironice, prelucrarea subiectivă a fotografiei, s-au reluat forme decorative, dar și hiperrealiste, formule ale expresionismului interbelic, tendințe suprarealiste și onirice, „primitivism“. O cale oarecum de mijloc au reprezentat-o artiștii japonezi, în expoziție cu 46 de exponate. Ei îmbină viziunea tradițională în tehnica xilogravurii cu un rafinament tehnic și cromatic greu de egalat — Nagaoka Kunito, Saito Takeshi, de pildă.

Este foarte greu să alegi dintre atîtea nume pe cele mai semnificative. Să-i amintim, totuși, pe **Michel Estebe, Miyamato Koji, Paul Wundelich, Fritz Cremer** și, desigur, cunoscutul scriitor și grafician **Günther Grass**, prezent cu ilustrări ale propriilor romane.

Din România, au participat șase graficieni: **Theodor Hrib** (n. 1946) a expus o lucrare în ac rece; **Ortwin Gérald Weiss** (n. 1953) a fost prezent cu o litografie; **Petru Rusu** (n. 1955) a expus comentarii în acvaforte și acvatinte la „Decameronul“ lui Boccacio; **Ethel Lucaci-Băiaș** (n. 1936) s-a exprimat în xilogravura de format mare pe motivul rinocerului ionescian; **Albert Zoltán** (n. 1957), „forme imaginare“ sinuoase; **Petru Petrescu** (n. 1929), tehnică combinată; **Viorel Cosor (n. 1950)**, acvaforte și acvatinta, lucrarea **Semn I.**

Trienala **Intergrafik-Berlin** este una din cele mai importante manifestări de acest gen ale graficii internaționale, alături de manifestările similare găzduite la **Fredrikstadt** (Norvegia), **Ljubljana** (Iugoslavia), **Cracovia** (Polonia), **Juvaskyla** (Finlanda), **Bradford** (Marea Britanie) și **Heidelberg** (R.F. Germană). Salonul are drept principal scop stimularea schimburilor între graficieni și specialiști, public și piața artistică internațională.

Viorel COSOR

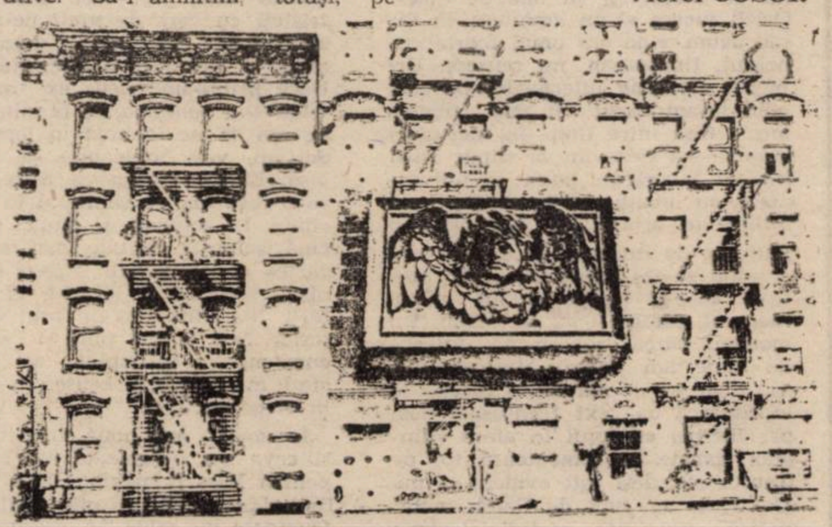

ANGELA JANSEN (S.U.A.) : „Uffizi“

În acest număr — reproduceri ale unor lucrări din catalogul „INTERGRAFIK '90“, al celei de-a 9-a Trienale internaționale de grafică din R.D.G. (17 aprilie — 27 mai 1990, Berlin).

MASONERIA ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE

Treptat, spre ultimul pătrar al veacului al XVIII-lea, sub influența „ierarhiilor secrete“ și a căutării riturilor primitive, lojele alunecă spre **teozofie**, participînd la curentul mistic al **iluminaților**. Acesta a generat o sumedenie de societăți secrete organizate pe principii masonice în loje.

O prezentare generală a acestor rețele întinse de preocupări ezoterice o găsim în lucrarea lui Auguste Viatte. **Les sources occultes du romantisme**, pe care am mai citat-o, de altfel.

Societățile secrete ale veacului luminilor se nasc și se răspîndesc într-un mod fascinant în medii dintre cele mai diverse Ținta urmărită de toate aceste grupuri era revelarea misterului, pătrunderea înspre noumen-ul sacru din fenomenalitatea lumii obișnuite. Mijloacele de atingere a miezului de mister al realității cotidiene erau necromanțiile, teurgia, rugăciunea, contemplarea intimă, vizionarismul extatico-mistic Toate societățile își desfășurau activitățile în umbră, cu o „discreție“ socială care întreținea în jurul lor o anume prestanță rezultată din amestecul de respect și teamă cu care erau privite de lume. Peste tot apar practicanți ai științelor zise oculte, cunoscători ai cărților sacre, dublate de inițiații și înțelepții de salon care întrețineau în mijlocul admiratorilor o atmosferă exaltată, de așteptare plină de fervoare a miracolelor, a profeților, a marilor semne milenariste. După spusele lui Viatte, greutățile în ordonarea acestei lumi amestecate par aproape insurmontabile Astfel, conform împărțirii lui Lavater — celebrul descoperitor al magnetismului animal cu descendențe actuale în hipnotism, telekinezie, fenomene de tip Uri Geller — ar fi existat în veacul al XVIII-lea, șapte tipuri de organizații numite de Lavater „pioase“

Enumerarea lor o facem după o scrisoare a lui Lavater adresată unei Societăți religioase engleze, datată august 1800, reprodusă de Jung-Stilling într-un roman al său și reluată apoi de Auguste Viatte Așadar, conform împărțirii lui Lavater existau:

Societăți magico-religioase, care se dedau la „acte oribile“ — constatarea îi aparține lui Lavater. Și tot el ne spune mai departe că societățile acestea „se servesc de lucrurile cele mai sfinte în intenții dintre cele mai josnice“.

Societăți mistico-religioase, care „venerau în primul rînd Biblia“ pe care o interpretau după o soteriologie de grup închis (n.n.). Aici Lavater citează cîțiva reprezentanți ai quietismului — curent mistic și purist — de felul unor Barnières, [illegible] sau M-me Guyon.

Următoarele tipuri de societăți „pioase“ se înscriu în categoria celor denumite **teozofico-religioase**. Cele mai multe din ele se străduiau pentru stabilirea unor comunicații cu spiritele lumii nevăzute. Teozofii interpretau Biblia in moduri de-a dreptul extravagante, amestecînd principii din **Kabala** cu altele provenite din misterele antice greco-romane, totul pe fondul unei „purificări“ fizice cu ajutorul mortificărilor trupului prin austerități medievale.

Un tablou plin de culoare al acestei lumi îl găsim în Auguste Viatte: „curiozitatea, adeseori nesigură, dar cu atît mai puternică cu cît se centrează în jurul unor lucruri mai puțin știute, este explicația general valabilă a proliferării atîtor secte mistice. Mobiluri dintre cele mai îndoielnice le favorizează, cum ar fi, spre exemplu, vanitatea care se regăsește în dorința (snoabă, de cele mai multe ori) inițieri: în gradele masonice superioare. Bunăoară, maestrul de dans Lacorne și croitorul Pirlet își abordează titluri de **împărați de Orient și Occident**, disprețuind fățiș burghezii care ajung cu mari eforturi de-abia la titlul de maestru. Alții fac negoț cu gradele inițiatice. Secta „Prietenii Reuniți“ îi îndepărtează prin tarife pe toți cei mai puțin înzestrați pecuniar. Cu toate acestea, mulți neofiți, nepăsători la faptul că sînt extorcați de bani, se supun acestui miraj al misterelor“.

Mare parte din ideile care întrețineau atmosfera de fervoare mistică a lojelor provenea, înspre a doua jumătate al veacului al XVIII-lea, dinspre lumea ocultă existentă la Copenhaga. Societățile masonice de aici practicau o metafizică bizară și savantă. Idealul lor era acela al Bisericii interioare, pe care o proiectau dincolo de logica liturgică, dogmatică și canonică în favoarea trăirilor mistice și spirituale elevate. Privite cu un ochi străin, chiar contemporan oamenilor de atunci, toate aceste practici și credințe compozite par mai degrabă rezultatul unor vrăjitorii pretențioase în dosul cărora se ascund naivități filosofarde, înșelătorii și aberații colective. Unele fenomene greu de explicat „rațional“ erau arendate unor „forțe misterioase“ provenite dintr-o lume paralelă cu a noastră, în care sălășluiesc spiritele celor morți. Această credință va face epocă și va răzbate pînă în zilele noastre, sistematizată și supusă unor cercetări științifice sub denumirea de fenomene parapsihologice.

Daniel VIGHI

Top

Simple note despre un Woodstock liliputan [I]

> **Motto: „Organizatorii prevăzuseră o sută de mii de spectatori, dar au de trei ori mai mulți. Ploua fără întrerupere...“**
> (Dry Tibor — Reportaj imaginar de la un festival pop american
> Déry Tibor — Reportaj imaginar de la un festival pop american.

Cea de-a IX-a ediție TIM rock putea fi o reușită incontestabilă dacă avem în vedere faptul că organizatorii au gîndit-o ca pe un veritabil festival internațional cu participări ce promiteau o mare diversitate a programelor desfășurate trei seri la rînd pe Stadionul „1 Mai“. Au existat însă cîțiva factori care au contribuit la atenuarea strălucirii evenimentului, reducîndu-l la o simplă trecere în revistă a unor grupuri mai mult sau mai puțin reprezentative, asistată de un public nu prea numeros, adică sub așteptări. Faptul ne amintește de spusele lui Pittiș: **„Nouă ne place să credem că muzica rock este iubită, dar nu îmi explic de ce impactul concertelor asupra publicului este atît de slab“.** Scăderea generală a interesului tinerilor noștri față de manifestări care pînă mai ieri stăteau în centrul preocupărilor lor e un fenomen ce merită a fi analizat de sociologi.

Pînă atunci, să arătăm că suprapunerea unei astfel de acțiuni cu „Coppa del Mondo“ a fost total neinspirată, deși poate ni s-ar explica faptul că în altă perioadă nu s-ar fi putut programa festivalul. Să mai punem la socoteală că studenții și elevii se pregătesc asiduu pentru examene. Un alt motiv al absenteismului este, cred, slabul nivel artistic al trupelor autohtone într-un moment în care pretențiile spectatorilor au crescut. „Avem în momentul de față trupe trase la xerox, cîntînd la fel“, observă Moțu. Și noi o spunem cam de multișor, dar cine ne ascultă? Un alt motiv ce a obturat virtuala strălucire a primului „Open Air Festival“ din România îl constituie, neîndoielnic, slaba cunoaștere a valorilor, a direcțiilor de dezvoltare ale muzicii rock internaționale de către un public pînă mai ieri legat la ochi și la urechi de culturnicii dictaturii ceaușiste. Chiar dacă nu e vorba de formații din prima linie (ne referim la prezențele internaționale: ele trebuie ascultate cu anumită răbdare, din moment ce ne onorează cu prezența din dorința unică de a ne ajuta. De unde judecata strîmbă că numai facilul sunet Heavy reprezintă rok-ul nostru cel de toate zilele? Adică să ne bată pasul pe loc și să lăsăm la o parte experimentele? Există la noi o grabă a formațiilor „necoapte“ de a se sui pe scenă, oricum, numai să fie văzute. Văzute, că, de-i vorba să le asculți... Recent, pe un afiș al Agenției de impresariat „Vest“ (din Oradea, parcă) am citit o parafrază la afirmația autorului „Celui mai iubit dintre pămînteni“: „Dacă rock nu e, nimic nu e“. Nu a avut acoperire afirmația de pe afișele ce anunțau un concert cu două din grupurile noastre (n-are importanță care, situația e oricum generală). La ieșirea din răbdătoarea noastră sală „Olimpia“ mi-am zis că potrivită ar fi fost o altă parafrază: **„Dacă nimic nu e, rock nici atît“.**

Dar să revenim (tot) la ale noastre. Nu imputăm organizatorilor absența de pe scenă a numelor anunțate pe afiș. Ar fi o absurditate. Știm că se ivesc situații neprevăzute, dar, veți fi de acord cu mine, în acest caz există obligația morală față de cel care a plătit un preț bunicel pentru bilet ca să-l vadă și să-l audă pe X ori pe Y de a-i anunța chiar în momentul intrării la manifestare printr-un simplu afiș. Altfel, spectatorul se simte frustrat, ba chiar... furat, din moment ce „afară-i vopsit gardu' și-năuntru-i leopardu“. În ce mă privește, am fost întrebat de un elev despre motivul pentru care n-a putut s-o asculte pe Elena Sokolova, solista vocală, basista și compozitoarea apreciatului grup Heavy Metal „Markiza“, anunțat în program. Ei își luaseră bilete mai ales pentru a vedea acest grup. N-a fost să fie, după cum nici „Roata“, deși prezentă, n-a putut cînta din cauza nu atît a ploii (și la Woodstock a plouat și s-a strigat „No Rain!“, nu s-a huiduit în cel mai pur stil balcanic), cît a limitelor celor care consideră că rock înseamnă doar ce cîntă Bon Jovi sau Manowar. Considerăm inspirată intervenția prezentatorului **Ionel Marchiș**, sufletul acestei manifestări care a afirmat că mulți din cei prezenți la acest concert caritativ n-au înțeles pe deplin semnificația lui, întinînd memoria eroilor căzuți în Decembrie pentru o țară liberă și democrată. Unii tineri în loc să achite taxa de intrare, au preferat să sară gardul într-o jalnică tentativă de a brava. De a brava ce? Ne abținem de la comentarii. Deocamdată...

FREAK
WEBER

Petru UMANSCHI

(Va urma).

La fanion

Tangoul în nouă degete

Articolul de față vă este oferit de firma Adidas, sponsor oficial al Campionatului Mondial de fotbal, Italia 1990.

Menuetul fotbalului planetar a început brusc cu o surprizissimă, așa cum ai deschide o sticlă de Spumante îndelung hurducată într-o remorcă pe drumuri vicinale: bilardezii — campioni — mondiali au pierdut în fața camerunezilor, aruncînd Argentina în brațele disperării, pe Bilardo în pumnalele cronicarilor și pe Maradona în fluieratul tribunei. E drept că Diego napolitanul și-a pregătit din vreme falsetul, anunțînd că un deget de la picior nu îi merge în ritm de tango, drept pentru care i-a fost confecționat un pantof mai sofisticat decît naveta americană Discovery. Cam asta am consumat în uvertura Marii Competiții după care, sîmbătă, a venit rîndul nostru să intrăm în horă. Cred că ați văzut și dv. cam ce am dansat și cum am dansat acest cazacioc-perestroika. După ce Lung a salvat de vreo trei ori poarta noastră de niște goluri gata făcute — ocazii mai mari au avut partenerii noștri decît toată Uniunea Sovietică, minus Estonia și Lituania! —, a venit rîndul lui Lăcătuș să se remarce, atît în fazele în care a punctat, cît și în cele în care a ratat. L-a însoțit cu brio, în ce privește ratările, al nostru Sabău, astfel încît nu a lipsit mult ca Lobanovski să aibă nota de plată mai încărcată decît nu ar fi gîndit în cele mai negre coșmaruri. Imediat după meci, la ușa vestiarului tricolor au bătut cu degete ferme racoleuri ai marilor cluburi europene, pentru a oferi angajamente ispititoare domnului Marius și junelui Răducioiu. Din surse oficiale se știe că soția lui Lăcătuș a și fost invitată de un club italian, la fața locului, pentru a-și alege viluța în care vor locui dacă soțul va spune „si“.

Cel mai frumos meci de pînă acum (joi, adică) a fost cel dintre R.F. Germania și Iugoslavia, nemții arătînd o poftă de joc cît pentru mai multe Germanii decît se discută la ora de față. Deocamdată, celelalte contracandidate teoretice la titlu — Italia, Olanda, Anglia, Argentina, Brazilia — se urnesc greu ori chiar dezamăgesc, destule prestații concurînd la un loc în topul plictiselii. Singurele elemente ce mai animă atmosfera sînt cartonașele harnic căzătoare peste bieții fotbaliști, asemeni unei ploi de confetti la un carnaval sub-american. Sigur și ciocnirile dintre fani, bemolate pînă acum de autoritățile în alertă. Mai colorată a fost și arestarea unui turist din România, autorul unui ingenios (se putea ?!) furt dintr-un magazin de bijuterii, în valoare de 1.600 dolari.

În fine, un eveniment cu valoare simbolică: joi seara, sovieticii și-au semnat retragerea și din Italia, în urma insistențelor echipei argentiniene, planul de retragere desfășurîndu-se conform unui scenariu coerent pus la punct, inițial, de Emerich Jenei.

Cu imensa părere de rău că revista intră la tipar exact în clipele în care echipa noastră joacă în compania camerunezilor, închei aici procesul-verbal adidas, urmînd a spera să auzim de foarte bine.

Grazie

Marcel TOLCEA

Un duel de milioane

Se aud voci de specialiști care se întreabă, contrariați de cîteva rezultate cu totul neașteptate ale micilor puteri: „Ce fel de campionat mondial mai e și ăsta?“

Noi sîntem de părere — ca nespecialiști, dar nu întru totul agramați întru-ale fotbalului — că ediția '90 a Coppei del Mondo este chiar foarte reușită, pînă în prezent. Sîntem trecuți prin experiențele marilor epopei pline de rezultate integral previzibile. Și, tot ca nespecialiști, nu ne ducem cu gîndurile răvășite spre eficacitatea magiei africane, care pe mulți i-a bulversat, după evoluția „leilor neîmblînziți“ ai Camerunului în fața copiilor teribili ai pampei, ci spre rezultatele constant excelente ale sportivilor de culoare. Poate nu atît în fotbal, cît în atletism, baschet și alte ramuri ale multisecularului arbore al sporturilor. Dar, iată, și în tulburătorul joc inventat de nesfîrșita ingeniozitate europeană.

Cîți n-or fi anatemizînd, viciind sonor-patetic văzduhul sur al Buenos Aires-ului, în vreme ce vrăjitorii lumii a treia, mobilizați de rezultatele obținute, n-or fi precupețind nici un efort și făcînd totul spre a obține noi și magi(c)strale succese. Numai că — estimp — nici arsenalul de șmecherii tehnico-tactice de sorginte latino-balcano-pontice n-o fi somnolînd prin trattoriile de la Telese Terme.

Altfel, demonstrația de forță a mașinii teutone de fotbal multor antrenori le-o fi tulburat somnul presărat cu vise galeșe. Blitz-ul vest-german a sclipit orbitor, dezvelind tunurile spăimoase ale Panzer-Divizion-ului mînat în luptă de Kaiser Franz. Zîmbetul său scurt din finalul partidei cu Iugoslavia ne-a relevat mulțumirea sa față de evoluția mecanizatelor din dotare. Valuri uriașe de bere izbesc fără contenire pulturile bavareze, unele mai îndrăznețe trecînd și de cioturile zidului berlinez.

În vreme ce gustul amar al înfrîngerii cată a fi îndulcit cu whisky, vodcă și alte întăritoare de iluzii pe la Glasgow, Moscova, Buenos Aires ori Belgrad, în timp ce tangoul se dansează cu lacrimi în ochi și disperare-n cuget, iar Lambada braziliană nu mai are vigoarea de antărț, Drucker Clubul Român — încălzit de-o bucurie clădită pe argumentul îngenuncherii unei mari puteri — este cu un ochi la Bari (unde și amuletele și-or mai fi pierzînd din vigoare pe-o așa căldură mare) și cu altul în optimi. Or fi ei leii africani fioroși, dar nici cerbul carpatin nu are coarne de pîslă. Și-apoi nici Argentina nu mai e un mit cu zidurile intacte. Pe unde-a intrat leul cată a pătrunde și alții.

După ce-om fi văzut duelul Lăcătuș — Mfede, sîntem cu gîndul la corrida ce-i va opune pe Gică Hagi (primul toreador de la gurile Dunării) și focosul Diego Maradona. Un duel de milioane. Din care, forse che si, forse che no (speriamo che si), ne-o pica și nouă vreo centimă de bucurie pe amarnica jelire ce-a urmat vînderii pe dolari.

Cornel BOGDAN

Italo Calvino

Dacă într-o noapte de iarnă un călător

SE una notte d'inverno un viaggiatore (Torino, 1979) este povestea, de o inegalabilă originalitate şi savoare, a două romane suprapuse: romanul Cititorului, care începe prost şi se sfîrşeşte bine, şi romanul Călătorului, care începe de nenumărate ori şi nu se sfîrşeşte niciodată.

„Eşti pe punctul de a începe lectura noului roman al lui Italo Calvino **Dacă într-o noapte de iarnă un călător**. Destinde-te. Concentrează-te. Îndepărtează de tine orice alt gînd. Lasă lumea înconjurătoare să se estompeze. Ar fi mai bine să închizi uşa; în camera de alături televizorul merge tot timpul. Spune-le de la bun început celorlalţi: Nu, nu vreau să mă uit la televizor!“ Dacă nu te aud, vorbeşte mai tare: „Citesc. Nu vreau să fiu deranjat.“ Sau, dacă preferi, nu spune nimic; să sperăm că te vor lăsa în pace. Ia-ţi poziţia cea mai confortabilă: aşezat, întins, ghemuit, culcat. Culcat pe spate, pe o parte, pe burtă. Poţi să stai şi cu capul în jos, în poziţie de yoga. Ţinînd cartea invers, evident. Adevărul e că nu-i uşor să găseşti poziţia ideală pentru citit. Odinioară oamenii citeau în picioare, în faţa unui pupitru. În picioare, aşa era obiceiul. La fel se odihneau după oboseala mersului călare. Nimeni n-a avut vreodată ideea de a citi călare; şi totuşi, să citeşti stînd drept în şa, cu cartea aşezată pe coama calului sau fixată de urechile lui cu un harnaşament special, iată o idee care ţi se pare nostimă.

Dar ce aştepţi? Întinde-ţi picioarele, pune-le pe o pernă, pe două, pe braţele fotoliului, pe masă, pe pian, pe mapamond. Reglează lumina în aşa fel încît să nu-ţi stînjenească vederea. Aşează-te astfel încît pagina să nu rămînă în umbră, grămadă de litere negre pe fond cenuşiu, uniformă ca o armată de şobolani; dar fii atent să nu cadă pe ea o lumină prea puternică şi care, reflectîndu-se pe albul crud al hîrtiei, să roadă umbra literelor, ca soarele sudului faţadele caselor, la amiază. Iată-te în sfîrşit gata să ataci primele rînduri de pe prima pagină. Te aştepţi să regăseşti accentul inconfundabil al autorului. Dar nu-l regăseşti. În fond, cine a spus că acest autor ar avea un accent inconfundabil? Eşti dezamăgit? E normal să fii puţin derutat la început.

Romanul începe într-o gară, o locomotivă pufăie, un şuierat acoperă începutul capitolului, un nor de fum ascunde în parte primul alineat. Prin mirosul de gară trece o undă de miros de bufet. Cineva priveşte prin geamurile aburite, deschide uşa barului. Înăuntru totul e învăluit în ceaţă parcă văzut prin nişte ochi de miop sau iritaţi de scînteile de la vreo locomotivă. Aburite sînt, de fapt, paginile cărţii, ca geamurile unui tren vechi; iar norul de fum, se aşterne pe fraze. Seară ploioasă: omul intră în bar, îşi descheie pardesiul umed, un nor de aburi îl învăluie . un şuierat se îndepărtează de-a lungul şinelor ce lucesc în ploaie cît vezi cu ochii . . .

Toate gările seamănă între ele: au o atmosferă pe care o cunoşti pe dinafară, cu mirosul de tren care persistă mult după plecarea tuturor trenurilor, mirosul specific al gărilor după plecarea ultimului tren. Luminile gării şi frazele pe care le citeşti par să aibă misiunea de a dizolva lucrurile mai degrabă decît de a le arăta: totul se iveşte dintr-un văl de întuneric şi ceaţă.

Am debarcat pentru prima oară în această gară în seara aceasta şi mi se pare că am petrecut deja aici o viaţă întreagă, intrînd şi ieşind din acest bar, învăluit de acelaşi miros al aşteptării [illegible] cabinelor telefonice cînd nu-ţi [illegible] rămîne decît să-ţi recuperezi moneda, deoarece numărul chemat nu dă nici un semn de viaţă. Omul care se duce şi vine între bar şi cabina telefonică sînt eu Sau mai degrabă acest om se numeşte „eu“ şi nu ştii nimic altceva despre el, tot aşa cum această gară se numeşte doar „gară“ şi în afara ei nu mai există nimic altceva decît apelul fără răspuns al unui telefon care sună într-o încăpere întunecoasă dintr-un oraş îndepărtat. Degeaba vin şi plec, mă duc şi mă întorc: sînt prins într-o capcană (capcana atemporală pe care gările ne-o întind intevitabil. Un praf fin de cărbune mai pluteşte în aerul gărilor mulţi ani după ce toate liniile au fost electrificate, un roman care vorbeşte de trenuri şi de gări nu poate să nu transmită acest miros de fum. Ai citit deja cîteva pagini şi ar fi timpul să ţi se spună limpede dacă această gară în care am coborît dintr-un tren întîrziat e o gară din zilele noastre sau de altădată; dar nu, frazele continuă să se mişte în vag, în cenuşiu, într-un fel de no man's land al experienţei reduse la cel mai mic numitor comun al ei. Fii atent: e vorba desigur de o tehnică menită să te implice încetul cu încetul în povestire şi să te atragă în ea fără să-ţi dai seama. O capcană. Sau poate că autorul e încă nehotărît, aşa cum tu însuţi, Cititorule, nu eşti prea sigur de ceea ce ţi-ar place să citeşti sosirea într-o gară veche, care să-ţi dea sentimentul unei întoarceri în timp, al unei regăsiri a timpurilor şi locurilor pierdute, sau o izbucnire de culori şi de sunete care să-ţi dea senzaţia că trăieşti astăzi, mai exact aşa cum se crede astăzi că e plăcut să trăieşti. Acest bar (sau „bufet de gară“ cum a fost numit), ochii mei miopi sau iritaţi l-au văzut vag şi învăluit în ceaţă, dar nu e exclus ca el să fie, dimpotrivă, scăldat în lumina împrăştiată de tuburi de culoarea fulgerului, reflectată de oglinzi şi pătrunzînd pînă în cel mai îndepărtat ungher. [. . .]

Ai citit deja vreo treizeci de pagini şi iată că povestea începe să te pasioneze. Deodată îţi spui: „Dar fraza asta parcă mi-e cunoscută! Am impresia că am citit deja acest pasaj“. Chiar în momentul în care povestea începuse să te intereseze cu adevărat, iată că autorul se simte obligat să recurgă la unul din exerciţiile de virtuozitate ale scriitorului modern: reia întocmai un paragraf. Cum adică un paragraf? O pagină întreagă mai degrabă, poţi să compari, nu lipseşte nici măcar o virgulă. Dar ce se întîmplă? Nimic, doar că ceea ce citeşti acum e identic cu ceea ce ai citit deja. Te opreşti puţin, te uiţi la numărul paginii. Asta era deci! De la pagina 32 ai revenit la pagina 17! Ceea ce ai luat drept o căutare stilistică a autorului e o greşeală de tipar: aceleaşi pagini au fost reluate de două ori, greşeala trebuie să se fi produs la legat. Întorci neliniştit paginile următoare pentru a găsi pagina 33, dacă o fi vreuna. Deci încă o dată, pagina 31, pagina 32. Şi apoi, din nou, pagina 17, a treia oară! Arunci cartea pe podea, ai arunca-o bucuros pe fereastră, chiar prin fereastra închisă, ai vrea să vezi risipite frazele, cuvintele morfemele, fonemele astfel încît reconstituirea lor într-o formă discursivă coerentă să fie exclusă. Ai vrea s-o arunci afară din casă, din cartier, din departament, din regiune, din teritoriul naţional, din Piaţa Comună din cultura occidentală, din platforma continentală, din atmosferă, din biosferă, din stratosferă, din cîmpul de gravitaţie, din sistemul solar, din galaxie, din totalitatea galaxiilor şi s-o trimiţi mai departe încă, dincolo de punctul limită de expansiune a galaxiilor, acolo unde spaţiul-timp nu a ajuns încă, acolo unde ar întîlni neființa şi s-ar pierde în sfîrşit în negativitatea cea mai absolută mai radicală, mai incontestabilă. Aşa cum o merită, nici mai mult, nici mai puţin.

Dar nu faci nimic din toate acestea: o ridici, o scuturi de praf; trebuie s-o duci înapoi la librar să ţi-o schimbe. Eşti mai degrabă impulsiv, o ştim, dar ai învăţat să te controlezi. Ceea ce te exasperează cel mai mult e că te afli la voia întîmplării, a aleatoriului, a probabilităţii. Eşti cuprins de nerăbdarea de a şterge efectele perturbatoare ale arbitrarului, de a restabili cursul normal al evenimentelor. Ai vrea deja să ţii în mînă un exemplar fără cusur al cărţii începute. Ai fi gata să te repezi la librărie, dar la ora asta toate magazinele sînt închise. Va trebui să aştepţi pînă mîine.

A doua zi, de îndată ce ai o clipă liberă, te repezi la librărie şi intri în magazin cu cartea deschisă, cu degetul pe pagina cu pricina, ca şi cum aceasta ar fi suficient pentru a face evidentă dezordinea generală a paginaţiei.

— Ştiţi ce mi-aţi vîndut? Uitaţi-vă aici . . . Tocmai în momentul cel mai pasionant . . .

Librarul nu se pierde cu firea:

— Ah, şi dumneata? Am avut deja mai multe reclamaţii. Chiar în dimineaţa aceasta am primit şi o scrisoare de la editură. Printr-o greşeală de broşare, colile cărţii lui Calvino au fost amestecate cu cele ale unui alt volum recent apărut, **Îndepărtîndu-te de Malbork**, de polonezul Tadzio Bazakbal. Vă întreb, de ce nefericitul de librar trebuie să suporte consecinţele atunci cînd alţii sînt neatenţi? E o adevărată nebunie. Am controlat toate exemplarele din Calvino, unul cîte unul, avem din nefericire cîteva exemplare bune şi vă putem da imediat unul impecabil, nou-nouţ.

Un moment. Gîndeşte-te. Fă ordine în masa de informaţii care a plouat pe capul tău. Un roman polonez. Ceea ce începuseşi să citeşti nu era cartea lui Calvino, ci un roman polonez. Dar atunci înseamnă că trebuie să ţi-l procuri urgent pe acesta din urmă. Nu te încurca. Explică lucrurile limpede.

— Ascultaţi, Calvino nu mă mai interesează. Am început polonezul, pe el vreau să-l continui. Îl aveţi pe acel Bazakbal?

— Cum doriţi. Acum cîteva clipe, o clientă a venit cu aceeaşi problemă ca dumneavoastră: şi ea a vrut să facă schimbul cu polonezul. E un teanc de Bazakbal acolo pe masă, sub nasul dumneavoastră. Serviţi-vă.

— E un exemplar bun cel puţin?

— Ca să fiu sincer, nu pun mîna în foc. Vă spun ce i-am spus şi domnişoarei: dacă veţi mai avea vreo reclamaţie, vă voi restitui banii. E tot ce pot face.

Ţi-a arătat domnişoara. E acolo, între două rafturi, caută ceva din colecţia „Penguin Modern Classics“. Ochi mari, vioi, o carnaţie caldă şi bine pigmentată, păr bogat, vaporos. Iată deci: Cititoarea îşi face fericita intrare în cîmpul tău vizual. Cititorule, sau mai degrabă în cîmpul propriei tale atenţii sau mai degrabă tu ai intrat într-un cîmp magnetic de a cărui atracţie nu poţi scăpa. Nu pierde aşadar timpul, ai un bun subiect pentru a intra în vorbă cu ea, un teren comun, gîndeşte-te puţin, îţi poţi etala lecturile vaste şi variate, dă-i drumul, ce mai aştepţi ?

— Deci şi dumneata, polonezul? spui dintr-o suflare. Şi eu am renunţat la cartea aceea şi o iau pe aceasta ciudată coincidenţă, nu?

Bun. Ai fi putut să-ţi aranjezi poate mai bine fraza dar, oricum, ideile principale le-ai transmis. Acum e rîndul ei.

Ea surîde. Face gropiţe. Îţi place din ce în ce mai mult. Spune:

— E adevărat. Doream atît de mult să citesc o carte bună. Mai întîi nu mi-a plăcut, dar apoi a început să-mi placă. Am fost furioasă cînd am văzut că se întrerupe. Şi-apoi, nu era el autorul. Deja mi se părea diferit de celelalte cărţi ale sale. Şi de fapt era Bazakbal. Nu e rău deloc acest Bazakbal. N-am citit nimic de el.

— Nici eu, spui tu, liniştit şi liniştitor.

— Puţin prea vag ca mod de a povesti, după gustul meu. Nu-mi displace sentimentul de nelinişte pe care ţi-l dă un roman cînd începi să-l citeşti, dar dacă primul efect e cel de ceaţă, mă tem că plăcerea mea de a citi să nu dispară de îndată ce se va risipi ceaţa.

— Să sperăm că de data aceasta am luat un exemplar bun, corect broşat, că nu vom fi siliţi să întrerupem lectura la punctul culminant, cum se întîmplă . . . Cum se întîmplă cînd ? Ce vrei să spui ? În sfîrşit, pe scurt, să sperăm că vom ajunge fără neplăceri.

— Aşa e, spune ea.

Ai auzit? A spus: „Aşa e“, e rîndul tău acum să arunci o nouă momeală.

— Sper să vă mai întîlnesc din moment ce sînteţi clienta magazinului, vom scimba impresii de lectură.

Şi ea răspunde: — Cu plăcere.

Ştii unde vrei să ajungi, pe cale să ţeşi în jurul ei o plasă foarte subtilă.

— Nu ştiţi încă partea cea mai nostimă: adineaori credeam că-l citim pe Calvino şi era Bazakbal; ce-i mai nostim acum cînd vrem să-l citim pe Bazakbal ar fi ca, dechizînd cartea să dăm de Calvino.

— Asta nu ! Dacă se întîmplă aşa ceva îl dăm în judecată pe editor !

— Ascultaţi, de ce n-am schimba între noi numerele de telefon ? (Iată unde ai vrut să ajungi, Cititorule, învîrtindu-te în jurul ei ca un şarpe cu clopoţei). În felul acesta, dacă unul dintre noi descoperă că ceva nu e în regulă cu exemplarul său, îl va putea chema pe celălalt în ajutor. În doi vom avea mai multe sanse să reconstituim un exemplar complet.

Iată lucrurile au fost spuse. Poate fi ceva mai natural decît să se stabilească între Cititor şi Cititoare, prin intermediul cărţii, o solidaritate, o complicitate, o legătură ? Poţi ieşi mulţumit din librărie, tu care îţi închipuiai că s-a dus vremea cînd mai puteai spera ceva de la viaţă. Duci cu tine două speranţe, şi ambele promit zile de aşteptare agreabilă: cea oferită de lectura unei cărţi pe care eşti nerăbdător s-o reiei; şi cea pe care o închide în sine numărul acesta de telefon. Cititorule, ar fi indiscret să te întreb cine eşti, care-ţi sînt vîrsta starea civilă, profesiunea veniturile. E treaba ta. Ceea ce contează e starea ta de spirit acum cînd, în intimitate, acasă la tine, încerci să-ţi regăseşti calmul pentru a te cufunda din nou în lectură. Dar ceva s-a schimbat începînd de ieri. Lectura ta nu mai e solitară: te gîndeşti la Cititoarea care, în chiar acest moment, deschide cartea şi iată că peste romanul de citit se suprapune un roman de trăit, urmarea poveştii tale cu ea sau, mai exact, începutul unei posibile poveşti. Uită-te cum te-ai schimbat deja: susţineai că preferi cărţile solide, bine definite, de care te poţi bucura fără nici un risc, tuturor experienţelor trăite, mereu fugare, discontinue, controversate. Cartea să fi devenit oare un instrument, un mijloc de comunicare, un loc de întîlnire ? Aceasta nu înseamnă că lectura va exercita mai puţină atracţie asupra ta, dimpotrivă, ceva nou se adaugă fascinaţiei sale.

Volumul acesta nu e tăiat: un prim obstacol în calea nerăbdării tale. Înarmat cu un cuţit de tăiat hîrtie, îţi croieşti drum între pagina de titlu şi începutul primului capitol. Şi atunci. . . Şi atunci, chiar de la prima pagină, observi că romanul pe care îl ţi în mînă nu are nimic comun cu cel pe care îl citeai ieri.“

Traducere de
Margareta GYURCSIK

COLEGIUL DE REDACŢIE :
Redactor şef Mircea MIHAIEŞ
Redactor şef-adjunct : Cornel UNGUREANU
Secretar gen de redacţie : Adriana BABEŢI
Şefi secţie L. ALEXIU, P. E. BANCIU
Publicist comentator : A. C. IORDACHE

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA :
TIMIŞOARA, str Rodnei nr. 1
Telefoanele : 3 33 90, 3 33 76 şi 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază
ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

Prezentarea artistică : Nic LENGHER
Paginatori : Petre HUBERT,
Ovidiu CREANGĂ,
Călin PASCARU
Linotipişti : Marcela VUIA, Tiberiu LAZĂR
Mirel UNGUREANU
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

SIBIU

orizont 25

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 25 (1213), 22 IUNIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

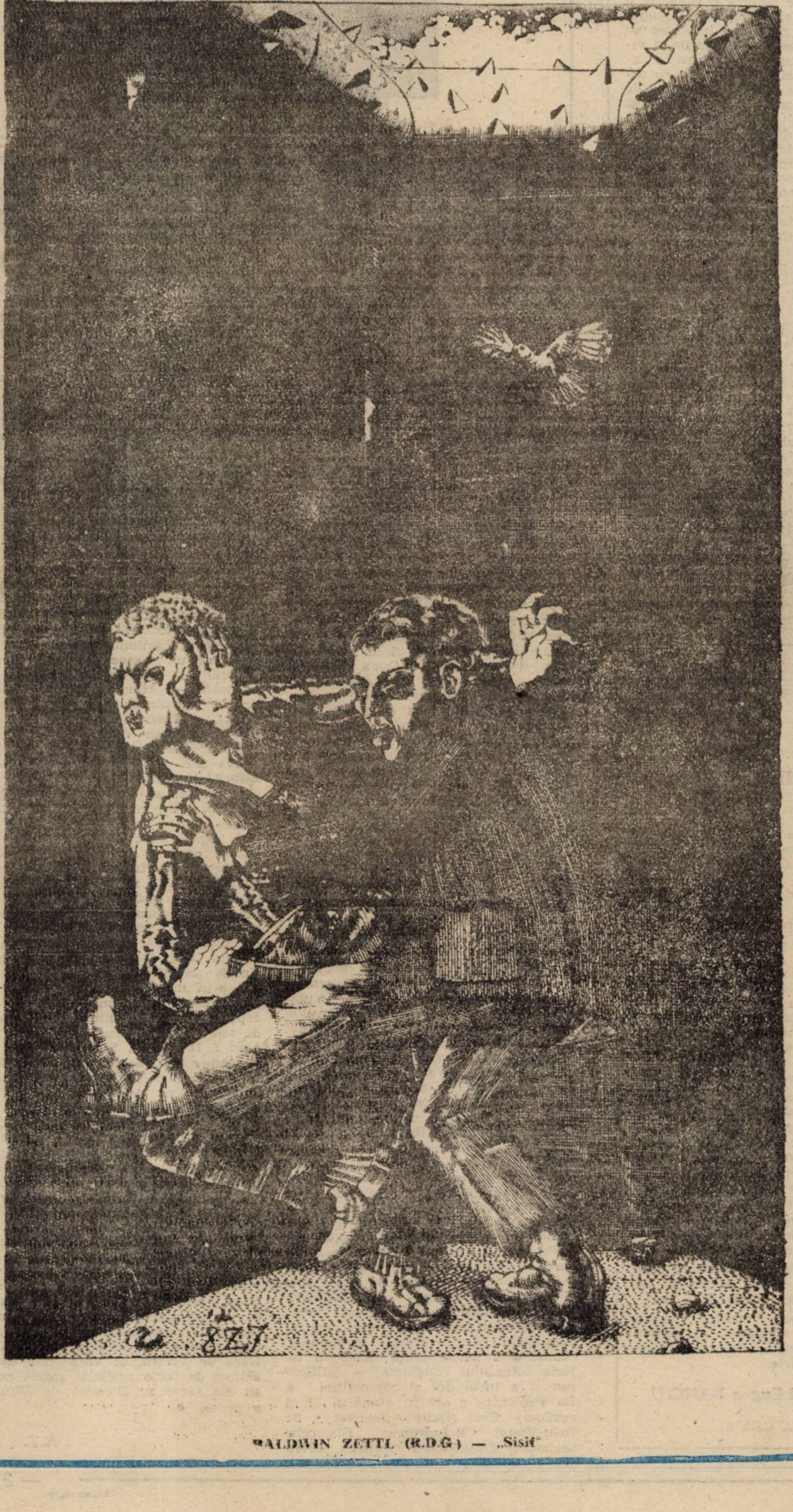

BALDWIN ZETTL (R.D.G) — „Sisif"

SFÎNTA NERUȘINARE

Eugen Florescu rămine, orice s-ar zice, un caz. Un caz trist. Dotat cu o ambiție mult peste posibilitățile intelectuale, fostul mare politruc nu poate, în ruptul capului, să înțeleagă vremurile pe care le trăiește. Sint semne clare că nu le înțelegea nici pe cele dinainte. Într-o vreme cind pînă și cei mai obtuzi activiști de partid începeau să priceapă dincotro bate vintul, Eugen Florescu, jovial și plin de energie, a poposit la Timișoara pentru a aduce, in geamantane, doze mari de stalinism. Ilustrul ideolog de partid pretindea că poartă in raniță nemaivăzute cărți de sociologie și filozofie. Și, intr-adevăr, erau lucruri pe care Timișoara nu le mai văzuse: o aroganță, un stil dictatorial care combina procesul de intenție și insinuarea cu violul intelectual și incompetența. Eugen Florescu juca tare, cum se spune. Juca după un scenariu pregătit cu minuție. El venise cu o misie precisă și trebuia s-o ducă la bun sfirșit.

Protejatul fostului cabinet 2 urma să facă tabula rasa din cultura bănățeană și, s-o recunoaștem, a reușit in mare măsură. Se pare că Timișoara stimula apetitul experimentalist al zeilor dîmbovițeni. Încă înainte de Revoluție, se simțea, dinspre Capitală, că acesta e spațiul de maximă rezistență la utopia comunistă. Or, dacă se dovedea că aici se poate, se putea oriunde in țară. Laborant al experimentului, Eugen Florescu manevra diabolicele eprubete ale stalinismului cu o rară indeminare. Antiintelectualismul grosolan, intoleranța față de cei de jos și slugărnicia față de superiori ii acordau, din start, citeva atuuri: Eugen Florescu reprezenta, încă de la începutul anilor '80, portretul robot al omului de tip nou. Al activistului multilateral mutilat. Egal de competent in probleme de textualism și zootehnie, Eugen Florescu era, de pe atunci, un democrat de vocație. Îndeminarea de a tăia, asemeni mai-marilor idolatrizați, panglici inaugurale, i-a făcut o bună, ca să zicem așa, propagandă națională.

Spunind adio „Cintării României", Eugen Florescu s-a hotărit pentru intimistică. El scrie o lungă epistolă Monicăi Lovinescu, făcind, între altele, un indurerat proces comunismului și comuniștilor, Dacă n-ar depăși, prin sfruntare, limitele bunului simț, ipostaza ar fi de-a dreptul comică. Va să zică, unul din lacheii de lux ai ceaușeștilor ne dă acum lecții de democrație și rezistență la dictatură. Unul din cei mai odioși activiști comuniști se metamorfozează in dușman declarat al totalitarismului ceaușist. Să-i reamintim, cumva, de ședințele în care muștruluia scriitorii bănățeni pentru apatie ideologică, să-i reimprospătăm scenele infernale in care le reproșa redactorilor „Orizontului" că nu au suficient curaj? Care curaj insemna, nici mai mult, nici mai puțin decit „a băga" (era verbul preferat al propagandistului șef) titluri mari, „pe patru coloane", cu „iepoca Nicolae Ceaușescu"? Care insemna transformarea județului Timiș într-o rezervație a propagandei vizuale și auditive depășind in cinism cele mai tari scene din romanul lui Orwell?

Cunoscindu-i fanatismul, e greu să purtăm vreun dialog cu acest personaj de tristă amintire și de întristătoare actualitate. N-am fi consumat cerneala tipografică făcindu-i și o nemeritată reclamă, dacă într-un articol recent nu am fi descoperit această propoziție enormă: „...sintem oameni cu statute prea vechi în bibliotecă." Așadar, voiajorul zootehnist prin I.A.S.-urile județului, marele dirijor al corurilor „omagiale" de pe stadioane și din piețe este un om al bibliotecii... Perplexitatea ne-ar fi mai ușor suportabilă dacă am afla ce înseamnă, in viziunea floresciană, o bibliotecă. Însă mare ne-ar fi mirarea ca ea să nu se confunde cu una din acele nefericite pancarte pe care scrie „Moarte intelectualilor."

Mircea MIHAIEȘ

Cutia Pandorei

ELITISM ŞI PROLETCULTISM

Drumul spre proletcultism trece obligatoriu prin generalizări abstracte, în numele cărora este instaurată o dictatură a conceptelor împotriva individualității concrete. Ni s-a vorbit despre bunăstarea poporului în timp ce omul simplu stătea la cozi. Ni s-a spus că sîntem fericiți și entuziaști la gîndul — abstract și el — că vom înainta spre comunism. Realitatea se împotrivea însă de fiecare dată ofensei cinice a dictaturii acestor abstracțiuni. Mărturia cotidiană și la îndemîna oricui erau fețele obosite și cenușii ale oamenilor cărora li s-a furat fericirea prin minciunile „științifice" ale unor proiecții rupte de viața obișnuită. Din această cauză, orice discurs în numele poporului, orice referire la acesta în dauna unei individualități care vrea să gîndească pe cont propriu este un atentat la drepturile omului și totodată o fraudă făcută chiar în numele poporului la propriile sale drepturi inalienabile. Aceleași substituiri le-au operat atîția stăpîni de pînă mai ieri care ne scrutau cu mîndriede boieri pe noi, cei care nu eram poporul. Salariile și vilele dobîndite din dragoste de țară și popor erau de fapt o sfruntare la adresa omului simplu, a individului de pe stradă, înhămat la sacoșele cu salam și cartofi, obținute cu greu, înghesuit prin tramvaie, nebăgat în seamă de chelneri, repezit de vînzătoare și funcționari. Iar dacă omul acesta încerca să se împotrivească, adică să se individualizeze prin revoltă, dacă refuza să fie neantizat în masa amorfă a populației era considerat dușman al poporului. Mai precis, i se refuza, în numele poporului, dreptul elementar de a se împotrivi la nedreptate. Mecanismul acestei oprimări se bazează pe o substituire grosolană. În lumea în care am trăit, statul era poporul, partidul era poporul, activul de partid era poporul, securitatea era poporul. Singurul care nu era poporul se dovedea a fi omul simplu. De fapt, el **nu avea dreptul de a fi poporul, pentru că a fi poporul era un privilegiu și totodată principalul mijloc de apărare a nedreptăților și abuzurilor clașei privilegiate.**

Aceleași lucruri se petrec și astăzi în păturile conservatoare ale societății românești. Mentalitățile se păstrează, doar decorul propagandistic a fost schimbat. În ce mă privește, am fost atacat pe motiv că nu reprezint poporul de un securist curajos, semnat anonim în publicația „Fapta bănățeană", care reprezintă poporul din partea unui partid zis democrat al muncii, care și el reprezintă poporul. Prin urmare, asistăm la aceeași fraudă. Dumnealor își zic că sînt poporul, refuzînd dreptul omului simplu să **gîndească altfel** decît poporul care, nu-i așa?, sînt ei.

Prin intermediul acestui cuvînt magic al nomenclaturii se caută reinstaurarea dictaturii abstracțiunilor împotriva drepturilor individuale care nu sînt, după credința domnului securist, ale poporului. Ni se refuză dreptul de a critica realități ale țării pe motiv că jignim poporul. Dacă îndrăznim să spunem că poporul nostru a fost izolat și ținut într-o imaturitate politică, socială și culturală tocmai de cei care îl mințeau în numele lui , sîntem dușmani ai poporului și elitiști. Vreu să-i asigur pe toți cei care gîndesc așa, că orice societate liberă și democratică este elitaristă, adică se ierarhizează în funcție de competențe și de valori. Mai mult chiar, doar valorile unui popor îl reprezintă cu adevărat. Elita artei, a literaturii, a științei este cu adevărat poporul în ceea ce are el mai reprezentativ. Poporul român este reprezentat de Eminescu, Enescu, Brâncuși, Noica, Eliade sau Liiceanu, și nu de domnul securist de la Partidul Democrat al Muncii.

Acest adevăr trebuie să fie acceptat de sacerdoții proletcultismului reînviat: valorile poporului român sînt poporul însuși. Nimeni nu îl poate reprezenta mai bine decît acesta.

Daniel VIGHI

Umor service

Werner DAVID (R.D.G.) — „Fără cuvinte"

Replici

Cu istoricul Viorel Roman

— Cum apreciați rezultatele alegerilor din mai ?

— Nu m-au surprins cîtuși de puțin. O cercetare a CIA în urmă cu trei, patru ani spunea cam același lucru. Țăranii români veniți la oraș în decurs de 30—40 de ani care formează la ora actuală cam 1[illegible] 000 000 de locuitori sînt social-democrați. Ei vor un loc sigur de muncă vor alimente și căldură și un grad minim de civilizație. Nu sînt conservatori, ei își au interesele lor. Studiul CIA aprecia că în cazul unor alegeri libere în România comuniștii ar fi avut cîteva procente insignifiante. Jumătate din electorat era social-democrat, adică acești țărani deveniți muncitori. Cei cu interese agrare și întreprinzătorii nu depășeau 30% iar celelalte 20% formau „curcubeul", cum numim noi, adică toate culorile politice. Așa că era de așteptat o asemenea elecție. Greșeala partidelor, zise istorice, a liberalilor și țărăniștilor, care le-au dat vreo 10—20% din voturi Frontului, a fost că n-au pus în fruntea lor oameni tineri și țărani autentici, nu cu papion. Sau un întreprinzător român, de tipul lui Cârpan, mult mai liberal și mai prezent în realitățile țării decît un emigrant de la Paris. Asta este cauza disproporției cu care a învins Frontul. FSN-ul trebuia să cîștige în mod sincer 55%. Asta era legitim și de înțeles. Citind programul Frontului, mi-am dat seama că ei sînt niște social-democrați de dreapta, după concepția noastră, din Germania. Ei cer subvenționare, siguranța locului de muncă. Pe cînd celelalte partide nu ofereau nimic. Dar e ultima dată cînd a fost posibil așa ceva. Social-democrații români vor ajunge la 50%.

— Credeți că se va forma o opoziție compactă din celelalte partide ?

— Asta nu e așa important. Pentru următorii doi ani se pune problema Constituției între priorități și a supraviețuirii economice, fără șocuri și dezechilibre care pot duce la catastrofe chiar la reintroducerea dictaturii. Șansa partidelor politice este să-și facă programe economice, pentru că la primele alegeri la care am participat acum, de fapt, toți voiau puterea, nu-i interesa ce se întîmplă cu omul de pe stradă. Am fost la sediile centrale ale liberalilor și țărăniștilor și nu am reușit să obțin un program economic. La Front mi s-a dat un program foarte conservator aproape anchilozant. Acum-i înțeleg pe ceilalți de ce se tem că nu se va schimba nimic. Dar dintre toate programele, Frontul oferea cea mai mare siguranță. Au schimbări fără șocuri. În doi ani discutăm mai departe.

Paul Eugen BANCIU

(VA URMA)

ARGUS*ARGUS

● Luni, la ora 10, în sala „Omnia" din Capitală a început ședința Senatului. În ordinea mărimii grupurilor parlamentare au luat cuvîntul președinții Frontului Salvării Naționale, Partidului Liberal și Uniunii Democrate Maghiare din România. ● Președintele Senatului a fost ales dl. **Alexandru Bîrlădeanu.** ● În aceeași zi, la ora 10,25, la Sala Parlamentului au fost reluate în plen lucrările Adunării deputaților. ● La propunerea cîtorva deputați s-a păstrat un moment de reculegere în memoria victimelor Revoluției din decembrie și a celor din timpul evenimentelor din 13—15 iunie de la București. ● Președintele Adunării deputaților a fost ales dl. **Dan Marțian.** ● Miercuri, 20 iunie în fața noului parlament al României dl. **Ion Iliescu,** președintele ales a depus jurămîntul de credință. ● Prin acest act, la o lună după Alegerile din 20 mai, noul președinte al republicii s-a angajat să ducă țara spre libertate și prosperitate, spre suveranitate, democrație și un climat de calm și dezvoltare. ● După o zi de liniște la începutul săptămînii au avut loc din nou demonstrații pașnice antiguvernamentale la București, care s-au repetat și în ziua următoare. ● S-a încercat un dialog între autorități și demonstranți soldat cu un eșec. ● Cu toate acestea, în noaptea zilei de marți demonstrația a luat sfîrșit. ● După patru zile de absență au reapărut gazetele **România liberă, Dreptatea, Baricada, 22...** ale căror sedii au fost devastate de către mineri în zilele de 14—15 iunie. ● **Un grup** de 80 de cadre didactice din Centrul universitar Timișoara în frunte cu **prof. univ. dr Eugen Todoran,** rectorul Universității, **prof. dr. ing Păun Otiman** rectorul Institutului agronomic, **prof. dr. Mihai Dragomirescu** rectorul Institutului de medicină, **conf. dr. ing. Radu Vlădean,** rectorul Institutului politehnic „Traian Vuia" au adresat un apel parlamentului unde după ce își exprimă consternarea asupra evenimentelor petrecute în București în perioada 13—15 iunie cînd au fost devastate și clădirile unor importante instituții de învățămînt din Capitală, cer ca noul organism democratic să devină garantul libertăților democratice al drepturilor omului și apărătorul legii. ● Duminică 17 iunie, la Timișoara a fost comemorat sacrificiul eroilor la împlinirea a șase luni de la începutul Revoluției române în orașul-erou ● Cu acest prilej a avut loc o slujbă religioasă în fața troiței din apropierea Catedralei Ortodoxe, la care au luat parte mii de persoane. ● S-au depus coroane de flori, apoi a urmat un pelerinaj la Cimitirul Eroilor ● La Coppa del Mondo. Echipa României a reușit un meci egal cu campioana lumii, echipa Argentinei, realizînd o performanță unică în istoria fotbalului românesc — calificarea în turul doi al competiției. ● La Timișoara a apărut numărul 1 al revistei „Ciao Italia" realizat de Ioan-Viorel Boludreanu, Gheorghe Sechesan, Emil-Florea Grama, Liviu țegnu. ● Gazeta cuprinde informații de ultimă oră, articole, curiozități de la Coppa del Mondo, clasamente, prognoze despre evenimentele ce polarizează timp de o lună atenția întregii lumi ● Asociația Artiștilor Fotografi din România — Filiala Banat a deschis la galeriile „Bastion" din Timișoara o sugestivă expoziție de fotografii dedicate Revoluției din decembrie. Expoziția cuprinde un număr de peste 100 de fotografii realizate în timpul evenimentelor, adevărate mărturii istorice din orașul care a aprins flacăra revoluției române ● **Salonul bănățean de fotografii contralumină,** amînat din toamna lui 1989, a fost deschis de Asociația Artiștilor Fotografi — Filiala Banat tot la galeriile „Bastion", într-un spațiu alăturat. ● Zilele trecute, Opera Română din Timișoara, în urma unei invitații lansate de Agenția de impresariat artistic — Interart „Globus", a avut ca invitați pe soprana italiană **Patrizia Morandini,** tenorul bucureștean **Ionel Voineag** și baritonul clujean **Dan Sebac,** într-un spectacol cu opera „Tosca" de G. Puccini. Conducerea muzicală — **Mihai Vâlcu,** regia artistică — **Constantin Georgescu,** scenografia — **Tassi Demian,** maestru de cor — **Damian Vulpe.** ● Galeriile „Helios" din Timișoara găzduiesc, de cîteva zile, expoziția artistului plastic **Gabriel Kazinczy.** ● O noutate în peisajul comercial timișorean — **Magazinul Suzy** organizat de Filip Pățan, reprezentantul pentru România al firmei export-import din Franța, ce poartă numele de Internațional Top-Company. ● Pînă la primirea unui spațiu adecvat, magazinul și-a edschis standurile în clădirea Bastion ● O rețea de asemenea magazine, unde se pot procura mărfuri de import pe lei, urmează să se deschidă la Reșița, Oradea Cluj și București. ● Printr-o simplă antenă colectivă și nu neapărat prin una parabolică, destul de piperată ca preț, timișorenii pot recepționa nu mai puțin de 12 posturi de televiziune : București I și II, Belgrad I, II și Novi Sad, Budapesta I și II, Super Channel, Eurosport, . Music TV, RTL Plus și Televiziunea liberă Timișoara, ne informează gazeta excelent făcută „Agenda" ce apare în fiecare duminică în oraș. ● D'ale presei ● Încă înainte de evenimentele din 13—15 iunie din Capitală, la Timișoara au început să fie aduse cantități excesive din ziarele **Adevărul, Azi, România Mare.** „ în vreme ce **România liberă, 22, Expres, Baricada** cum și ale unor partide politice soseau în număr insuficient. ● Sperăm ca după reintrarea acestora de pe urmă în „drepturile legale" să ne parvină la timp. ● Unii cititori ne sesizează prin telfeon și scrisori faptul că nu primesc la timp abonamentele la revista noastră, în vreme ce în unele puncte din oraș, cum ar fi la Gara de Nord, se vînd „la liber", alături de toate celelalte gazete ce nu au contracte cu Direcția de Difuzare a presei ●

A.Z.

Atmosferă

Podrumuri, binoclu, burtălău

Căsoaia baronului Konopyi Koloman, cu forme lipsite de suplețe, numită impropriu castel, rămîne în urmă într-un spațiu delimitat de brazi soc, salcîmi, tufe de nebunele și gardul de sîrmă al stațiunii de mașini, perimetru spart de pînda pădurii gata să se surpe de pe culmea ce se preface a închide orizontul.

Intrăm în Conop. Prin apropiere se întretăiau pe vremuri trei județe, și aceasta nu avea o semnificație pur administrativă. Aici, pe Mureș, se făcea transportul cu plutele al sării extrase din ocnele Ardealului. La Lipova și la Belotinț se mai zăresc urmele uriașelor podrumuri unde se depozita sarea care, laolaltă cu lemnele, „pleca în caravane la Ragusza, Veneția și Țarigrad, iar la întoarcere se aduceau mărfuri orientale brașoave, mătăsuri" (Sever Bocu). Mișunau machedoni, greci, sîrbi, talieni. Notabilități locale. Pe lîngă onoratul Nicolau Roșu, la Crăiasca Sărerie Ibraiter, dedeai de o maistorime cuprinsă și animată prin un mucalitism specific lipoveneso (cogiocar, vărgariu, barberiu, fenestrariu, paceangiu, acătători de portrete), dar și de un tusculan de artiști, ceea ce l-a făcut pe Damaschin Bojincă să esclame în poeticească apologhie :

„Între Români astăzi Lippa streluceşte
Soarele culturii din ea se ivește
Raze lucitoare din ea luminează
Care spre tot Neamul înalt vederează
Masele Romane aci se adună
Și cu bucurie cîntă împreună
Vers de mîngăere, căci adevărată
În Lipova vede românească gloată.
Cu flori și cu perete coronată saltă
A marelui Romul jucare înaltă".

8 iunie 1990. Suntem în curtea școlii din Conop. Profesorul de istorie Chelmăgeanu a alcătuit o monografie a satului, cu care și-a luat gradul I. Zice că trebuie refăcută, deoarece e tributară metodului ceaușist de reconsiderare a trecutului.

Intrarea în școala-castel impresionează prin mulțimea și monumentalitatea coloanelor. Ștefan Cicio-Pop, corifeu al Marii Uniri, a cumpărat imobilul în 1923 de la Episcopia Romano-catolică. Era un ins contradictoriu. Conopenii îl socoteau un binefăcător, cei din Chelmac, însă, vedeau în el un nobil cu destule ifose. Îi pîndea pe țărani, servindu-se de binoclu, din podul castelului, unde avea un mic foișor și prețăluia cum îi muncesc moșia, care i se arăta de acolo ca-n palmă. Drept e, le dădea plată bună. În '32 a avut cu ei o dispută pentru pămînturi și ei pe-aci să fie luat în furci.

Conflicte sociale au tot fost. În 1784, la răscoala lui Horia, vicecomitele de Arad, Foray Andras, a dispus ca judele localnic să fie executat. Altora doar li s-au tăiat mîinile. La 1849, trei conopeni au fost spînzurați la intrarea în Odvoș.

Dar să revenim la Cicio-Pop. La cîțiva ani după primul război mondial, l-a invitat aici pe marele său prieten și al tuturor românilor, generalul Berthelot (taica Burtălău, cum îi spuneau cu drag ostenii simpli). Atunci, în emoție și în perplexitate, a oprit pentru prima oară acceleratul la Conop.

... Resturi de mobilă stil se mai află prin diferite unghiuri în școală. Pe alocuri o mînă harnică și fără complexe a adăugat o balama, un cui, un șurub Biblioteca a ars prin 1948, i-a dat foc un învățător prea obedient față de noua putere.

Coborîm pe un fel de tobogan în podrum, în pivniță, deci. Unde stăteau la rece poloboacele cu vin, dai de bănci rupte, de păienjenișuri groase, de cărămizi desprinse din boltă, de hîrtogăraie. Dintr-un cotlon ne împunge cugetarea unui huhurez: „Massele țărănești elaborează elite ce mereu se pierd".

Viorel MARINEASA

O biserică părăsită...

Întîmplarea a făcut ca pe podețul din fața porții să o întîlnim chiar pe nevasta maistorului Todor. Acesta nu era acasă, plecase la Lipova. Bărbatul ei l-a cunoscut bine pe Conopi pentru că a lucrat în tinerețe la grof în casă. Dacă vom veni după masă pe la ei poate să ne spună multe lucruri. Ea știe că bătrînul Conopi a plecat la Budapesta cînd s-a schimbat regimul și acolo a și murit. Din familia lor mai trăiește un nepot de-al bătrînului, prin Canada. Îl cheamă Lenghell. Lumea prin sat îi spune Gyuriko. A venit de cîteva ori la Odvoș. Bunicul său, Koloman Conopi, a făcut și o biserică romano-catolică lîngă castel, pentru ungurii lui, chit că ei erau puțini în sat, cîteva familii numai. Acum sînt numai români în Odvoș și biserica este părăsită, doar de Joia Verde și la Rusalii, vine popa unguresc de la mănăstirea Radna și mai face slujba cu credincioșii de-ai lor, mai mult așa, ca să nu stea părăsită biserica. Castelul a devenit tabără pentru elevi. Femeia ne-a îndemnat să mergem să-l vedem, poate avem noroc ca să fie administratorul taberei la castel.

I-am spus bătrînei că ne vom întoarce după masă ca să stăm de vorbă cu maistorul Todor. Am întors mașina printre gîște și pui de găină și am revenit la șosea. Am parcat la intrarea în castel, lîngă o poartă scundă de fier forjat. Era trecut de zece și jumătate. Marineasa a deschis poarta și am pășit într-un parc năpădit de iarbă. De jur, împrejur copaci bătrîni. Chiar la intrare se afla un tei enorm care umbrea trotuarul umezit de ploaia din noaptea trecută. Clădirea, destul de anostă, trona învăluită în tăcere în mijlocul parcului. Dinspre coasta împădurită a muntelui răsuna cîntecul unui cuc. Scena semăna izbitor cu cele din **Călăuza** lui Tarkovski. Probabil că asemănarea mi-a fost stîrnită de liniștea parcului și de iarba crescută peste alei și borduri de piatră. Ne-am apropiat de intrarea din față a clădirii. În dreapta noastră, la nici o sută de metri, începea pădurea. La marginea ei, chiar într-un colț al castelului și despărțit de aceasta printr-o alee presărată cu pietriș, se afla o căsuță închisă cu lacăte la porțile duble și înguste. Ne-am apropiat de geamurile stropite de var și am privit înăuntru. Se afla acolo o baie pentru elevii taberei, cu chiuvetă de tablă așezate una lîngă cealaltă, în fel cazon. Totul era învechit și posac: cimentul dușumelei, grătarele de lemn umed, țevile de plumb vopsit în verde ale instalațiilor sanitare, oglinzile prinse în fața șirului de chiuvete vechi, înnegrite de umezeală. Imaginea acelui interior, deloc îmbietor, mi-a amintit de neliniștile din copilărie cu care pășisem într-o tabără pentru elevi pe Valea Oltului, departe de casă.

M-am dezlipit în grabă de ferestrele acelea care îmi strîniseră în suflet amintiri dintr-o lume pe care o crezusem uitată de mult. În față pe alee, tovarășul de călătorie pășește tacticos și interesat spre partea din spate a castelului. Se oprește în fața schelelor de zidărie și a unui butoi de tablă cu mortar. Își trece dintr-o mînă într-alta borseta. Pe ușa din spatele taberei un anunț al administratorului care avertizează că este plecat la Arad. Îl privim fără chef. Răsună din nou cucul de undeva de sub bolțile parcului. Cîteva alei se pierd în pădure. La circa două sute de metri de noi, un gard viu cu arbuști din aceia cu frunze mici și lucioase cum se întîlnesc prin cimitire și cărora nu le cad frunzele nici iarna. Dincolo de gard, turla bisericuței. Încercăm să ne apropiem dinspre castel. Nu reușim din cauza buruienilor ude, așa că ne întoarcem spre aleile din față și ieșim din parc pe lîngă teiul de la intrare

Afară, la capătul castelului, se continuă un drum spart de tractoare care se înfundă la nici 50 de metri, într-o remiză de mașini agricole, tractoare, bălți de motorină. Imagini dezolante în comparație cu acelea de care am avut parte în parcul lui Conopi. In dosul remizei S.M.A., cocoțate chiar la marginea coastei, cîteva grajduri C.A.P., plicticoase, văruite într-un alb pătat de balegă. Trecem un podeț și apucăm pe o cărăruie chiar la marginea remizei de mașini. Iarba ne udă pantofii. Ajungem în fața bisericii catolice. Paragină. Poezia „ruinurilor" învăluite în soare; în lăstărișuri, inflorescențele socului, ale buruienilor înalte care fac un fel de struguri negri pe care îi numeam în copilărie „boz", apoi frunze late cu circumferința de aproape jumătate de metru, din acelea care cresc la umezeală și din care îmi făceam, copil, pălării mexicane.

Daniel VIGHI

Confidențial

Mileva, ducesă de San Marco

BERECZ & LOB
AU CARNAVAL DE VENIS

— Stimată doamnă Mileva.

— ....

— Mă scuzați, Excelență. M-am adresat greșit, din neștiința uzanțelor... Nu am stat niciodată de vorbă cu o ducesă.

— ....

— De fapt, acesta este un interviu imaginar. Nu v-am văzut și auzit niciodată aievea. Excelența Voastră a murit acum mai bine de 60 de ani, lăsînd în urmă trena unei legende... cel puțin aici, la granița de sud-vest... Știți că ați devenit personaj de roman?

— ....

— Da, un personaj — aș îndrăzni să spun — fabulos, care vă poartă numele: ducesa Mileva de San Marco. „Șpăinița". Stăpîna absolută a ținutului Comloș — Teremia Mare, la începutul veacului... Recunoașteți, Excelență, ați fost una din cele mai bogate și stranii femei ale vremii...

— ....

— V-ați putea întreba ce mai dorim acum de la Excelența Voastră... În fond, nimic... Cel mult să ne iertați pentru că Vă tulburăm liniștea cu fabulările noastre... În seria aceasta de pagini intitulate „Atmosferă" încercăm să recuperăm ceva din „aerul" acelor vremi... Firește, cu anumită nostalgie... O nostalgie romanescă... Nu cred că mă înțelegeți... Pentru un scriitor de azi, mărirea și decăderea marilor familii nobiliare de pe Valea Mureșului sau din cîmpia de Vest a Timișului ar putea deveni o temă de roman... Mă mai puteți urmări?

— ....

— O temă... o poveste între istorie și imaginar... Cum a devenit și Excelența Voastră... De pierdut, să știți că s-a pierdut aproape totul... În afara acestor urme ale memoriei... Or, noi tocmai pe urmele urmelor încercăm să pornim, fără să știm deocamdată unde duc ele... Da, cred că nu înțelegeți nimic... Poate vă plictisesc... Nu V-ar interesa să aflați ce am descoperit pînă acum?

— ....

— Vă numiți Mileva Naco sau Nacu, ducesă de Zurlo san Marco prin căsătorie. Strămoșii Excelenței Voastre au venit, se pare, din Pind. Erau — acum aproape trei secole — păstori macedoneni foarte bogați. Sau negustori. Da?

— ....

— Deci titlul de noblețe a fost cumpărat la cîțiva ani după moșii, de către cele două aripi ale familiei: una de Sînnicolau, alta, a Excelenței Voastre, de Comloș. Strămoșii Voștri, Chiril și Cristofor au cumpărat domeniile de la Curtea Vieneză în 1781, iar la 28 mai 1784, bunicul Vostru semna deja cu **de**. Ultimul bărbat al acestei aripi înnobilate a fost chiar tatăl Excelenței Voastre, contele Ioan de Nacu. Documentele îl dezvăluie drept unul din cei mai excentrici nobili ai Imperiului... Un bărbat deosebit de ciudat, cu gusturi stranii... Vă mai amintiți de castel? De teatrul din castel? Cel mai exorbitant lux, într-un teatru din mijlocul pustei... Cu o singură lojă, cu un singur fotoliu... Și toate trupele ambulante din Imperiu perindînu-se prin fața unui singur om, tatăl Excelenței Voastre... Știți că am descoperit inventarul teatrului? Hîrtiile pe care e inventarul, vreau să spun... O avere! ...Și programul de sală... Am să vă povestesc altă dată pe larg... Știți că am mai descoperit ceva? O fotografie veche... Un mare magazin din Timișoara, despre care nimeni nu mai știe nimic, „Au carnaval de Venise". Chiar Excelența Voastră a comandat, la cunoscuții chemisieri o duzină de cămăși din mătase (stă scris în chitanță) pentru un domn din Viena... Un mare avocat, căruia, după moarte, i-ați lăsat întreaga avere... Îmi îngăduiți?

Adriana BABEȚI

(Va urma)

Ancheta Orizont

ROMANUL DUPĂ ROMAN

Am inițiat, acum mai bine de un an, o anchetă la care au răspuns o seamă de prestigioși scriitori români. Din motive pe care nu le detaliem acum, acea anchetă nu a putut să apară. O relansăm începînd din acest număr al revistei noastre, cu încredințarea că întrebările de atunci și-au păstrat aproape intactă actualitatea. ● Așadar, CE (MAI) POATE ROMANUL? ● DUPĂ „noul" roman, după „noul nou" roman, după „text", „scriitură" — romanul pur și simplu. ● Simplu și pur. ● A murit? E în criză? Se află la reanimare? A renăscut din propria-i cenușă? ● Încă o dată, o întrebare pentru scriitorul român de la sfîrșitul acestui veac: CE (MAI) POATE ROMANUL?

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Răspunsurile la cîte o anchetă despre problemele romanului îmi trezeau de regulă mici reacții de aprobare/dezaprobare, ca și cînd aș fi avut și eu ceva de spus. Cînd s-a ivit posibilitatea (la colocviul organizat de revista „Vatra", de pildă[1]), am rămas însă cantonată în obișnuita mea tăcere prudentă. Prea puțin antrenată în discuții despre literatură[2]) cum sînt, n-am avut totuși cum să nu aud, în ultimii șapte-opt ani, negații și ironii neiertătoare (s-ar putea imagina o viață literară fără ele?), fie la adresa „romanului unei anumite perioade", fie la adresa „speciei în sine"; nu de fapt, la adresa „romanului nostru" luat global și considerat simplist, demodat, depășit, sclerozat. Bun de aruncat.

M-am întrebat și eu uneori, în timpul deceniului șapte (fiind pe atunci mai degrabă consumatoare decît producătoare de literatură, dacă n-au totuși un grad cam mare de perisabilitate acele romane cărora an de an critica le punea coronița de premiant, bucuroasă de explozia lor în lanț; acele romane datorită cărora cititorii (n-ar trebui totuși uitat) s-au reînvățat să intre în librării. Perisabilitatea acelor cărți (sînt convinsă acum) este doar statistică — dintre multele romane serbate anual atunci, destule vor rămîne puncte de reper, certitudini. Și nu este doar un deceniu al romanelor, ci și un deceniu al romancierilor. O trecere în revistă exactă, neutră, care ar înregistra carierele literare prematur încheiate, cele modificate, transplantate, alături de cele ce își continuă, acum și aici, cursa victorioasă în fața publicului mereu nerăbdător demonstrează, cred, cu cît e mai divers și mai bogat deceniul anterior decît cel care, iată, repede, foarte repede, începe să se încheie sub ochii noștri: deceniul acesta ultim care a pus într-un fel, și teoretic, și practic, la noi, romanul sub un semn de întrebare.

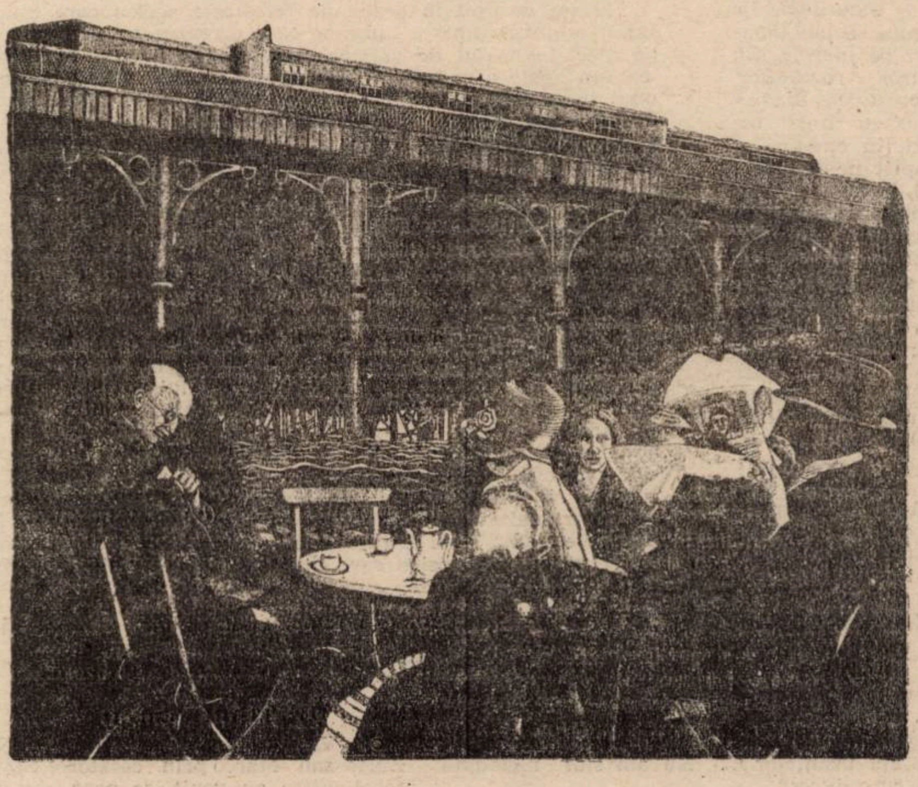

RONALD MILLER (SUEDIA) — „Vîrstă"

În acest semn de întrebare, în această opinie defavorabilă mi s-a părut că descifrez:

1. mișcarea previzibilă, monotonă chiar, a gustului literar ce se îndreaptă, precum moda, exact în direcția opusă celei în care a mers o vreme;
2. eterna nemulțumire obligatorie din programul revoluționar pragmatic al fiecărei noi generații, silită să se diferențieze prin opoziție față de precedenta;
3. reacția firească față de degradarea și manipularea unui tip de roman de mare interes care intra într-un anume dialog cu publicul, răspunzînd nevoii sale de de adevăr (literatura sovietică a ultimilor ani ne demonstrează că acest drum nu duce neapărat într-o fundătură, așa cum încearcă să acrediteze în ultimul timp opinii grăbite de la noi); că, vegheată de o atentă conștiință estetică, formula — termenul îmi pare impropriu, în cadrul ei fiind posibile diverse formule — este poate cea mai adecvată la această oră spațiului nostru estetic. Manipulată însă și tratată ca o rețetă consumistă, coborînd de la „adevărurile permise" la „jumătățile de adevăr", ca să ajungă la grețoasele „pseudo-adevăruri", ea s-a compromis în parte prin romane agramate sau ilizibile. Dar mi se pare evident **cui prodest** ca să fie așezate lîngă numele unor scriitori adevărați și importanți numele unor impostori care „au intrat" în literatură așa cum și-ar fi achiziționat o vilă luxoasă într-o regiune pitorească, anume ca să demonstreze că ei pot orice vor și că orice vor li se cuvine. Și mi se pare nedrept să reproșezi absența unor mai complicate strategii narative romanelor care au reușit ceea ce și-au propus, **altceva,** adică: vibrația **mărturisirii,** vocea unei colectivitățîi întregi făcîndu-se **cu autenticitate** auzită în vocea individuală. Pulitzer-ul din '88 (romanul **Beloved,** al scriitoarei de culoare Toni Morrison) demonstrează cît de „fierbinte" poate fi întîlnirea dintre un impresionant talent și drama unei colectivități năpăstuite, cu întreg cortegiul ei de semnificații și simboluri; sînt momente cînd disprețul nostru estetist, afișat în timp ce tragem cu coada ochiului la tactica boom-urilor și hit-urilor editoriale străine îmi pare ușor provincial, ușor ridicol; așa cum, în ciuda unor slăbiciuni enumerate de ochi geloși de atenți, prefer un roman **greu** de semnificații oricărei (și oricît de ingenioase) culegeri de proză scurtă.

Pentru că aici orice comparație îmi pare fără rost, aici orice demonstrație îmi pare inutilă. Ca o cititoare înrăită și veche ce sînt, îmi amintesc cît se poate de bine de sentimentul de **concesie** cu care am deschis totdeauna orice volum de proză scurtă, față de fascinația pe care mi-a transmis-o romanul. Și știu și cît de diferit este sentimentul celui ce le scrie, pentru că s-a întîmplat să am două romane și două culegeri de proză scurtă. Da, incomparabil. Stabilitatea și soliditatea pe care o o capătă pentru tine lumea romanului, datorită timpului cît durează elaborarea, datorită efortului tău de a înțelege ceva mai mult decît faptele, ceva mai mult decît firea personajelor: „Spun ceva în plus istoriile personale, în afara faptului că se petrec? În ciuda scepticismului meu, mi-a rămas un pic de superstiție irațională, așa cum este această ciudată convingere că fiecare eveniment care mi se întîmplă, are un sens în plus, semnifică un anumit lucru; că viața ne vorbește prin intermediul propriei sale aventuri, că ea ne revelează treptat un secret, că ea se oferă ca un rebus ce trebuie descifrat; că istoriile

---

„PROCESUL TITRAȚILOR"

„Să se termine, odată; mascarada asta!"

Destul de mulți cărășeni îi păstrează inculpatului MATEI ILIE o... neagră amintire. Datorită, mai cu seamă, stilului său inflexibil în relațiile cu oamenii. Cît timp a fost în fruntea județului Timiș, n-am auzit pe nimeni — dintre concetățenii noștri care și-au permis să și gîndească, nu numai să muncească — să-l vorbească de bine. Pînă și cîțiva martori în acest interminabil proces, martori peceriști-peceriști — nu s-au sfiit să spună că fostul lor șef era (și) dur. În fața completului de judecată, inculpatul Ilie Matei a adoptat (cum era, de fapt, previzibil) o tactică pe care românul o definește cam așa: nici usturoi n-a mîncat, nici gura nu-i miroase.

Sîmbătă, 16 decembrie '89, pe la 9,30, Ilie Matei, membru al comitetului politic executiv și secretar al C.C. le-a făcut foștilor săi colaboratori o vizită la județeana de partid. A mers să-l vadă și pe primul-secretar Radu Bălan. „S-a servit o cafea". Menționează: „Nu eram în interes de serviciu. Am venit acasă, cu probleme personale".

Și așa s-a întîmplat că l-a prins zavera în Timișoara și n-a mai putut să-și vadă de problemele personale. A auzit, în seara zilei de 16 decembrie, „un vuiet în oraș, ca după terminarea unui meci". Auzind vuietul, nu-i exclus să fi deslușit și ceea ce scandau manifentanții. Continuăm să ne întrebăm (ca și în cazul altor granguri de partid), oare cum i-o fi sunat la urechi?... La urechile dumnealui (cum ar zice George Dinu), obișnuite numai cu osanale și vorbe mieroase. (Dar, să nu divagăm. Divagațiile îi enervează pe unii cititori). Membrul comitetului politic executiv a început să dea telefoane: ce se întîmplă în orașul florilor și al bunei conviețuiri între naționalități?!... A aflat, cu stupoare (și oroare) că „elemente huliganice" (de diferite naționalități) își fac de cap prin urbe. Deși nu era în exercițiul funcțiunii, ca bun român și excepțional comunist, a cerut să se ia măsuri ferme pentru restabilirea ordinei. Nu l-a interesat ce vor, ce revendică aceste „elemente huliganice".

UȘOR E SĂ FACI PE NIZNAIUL!

„Mie nu mi s-a raportat nimic. Despre mașinile de pompieri știu că au acționat numai acolo unde erau incendii. Nu știu dacă în noaptea respectivă organele M.I. au arestat, au reținut cetățeni. În noaptea aceea nu am luat legătura cu colonelul Sima. L-am văzut doar pe colonelul Deheleanu".

Președintele completului de judecată: Și ce ați discutat cu colonelul Deheleanu?

Matei: Am discutat doar probleme prsonale.

Președintele (nepuntîndu-și ascunde mirarea): Cum, dumneavoastră aveați timp, atunci, de discuții personale?!...

*

Președintele: Cînd oamenii aceia, două, trei mii, scandau ce scandau, de ce n-ați încercat să luați legătura cu ei?

Matei: Se aflau la vreo 80—100 de metri de sediu. Credeam că vor fi violenți.

Președintele: Dar de ce n-ați ieșit să vorbiți cu ei? La început, n-au fost violenți.

Matei: Avînd în vedere evenimentele din seara trecută, elementele huliganice...

Președintele: Cum, cei două, trei mii erau, toți, huligani? S-au adunat toți huliganii din județul Timiș.

pe care le trăim alcătuiesc în același timp o mitologie a vieții noastre, și această mitologie deține cheia adevărului și misterului“. Aceste fraze împletite în țesătura **Glumei** lui Kundera îmi par cea mai exactă definiție a romanului existențial. Și acesta este și marele avantaj al romanului: posibilitatea pe care ți-o dă de a ascunde în spatele **materiei** concepția globală asupra lucrurilor (foarte coerentă, ai să descoperi, deși nici pentru tine limpede), la care ai ajuns doar trăind. Pentru că, așa cum arată John Irving în originala sa carte despre „riscurile“ meseriei de scriitor, **(The World according to Grap, 1976)**, lumea reală nu întîrzie să „coopereze“, aducîndu-ți greu-suportabilele ei surprize.

4. ceva asemănător cu „la mauvaise conscience“ a romanului francez de după război, așa cum o prezintă Claude-Edmonde Magny, într-o carte de-a dreptul veche acum **(Le roman américain)**, a cărei ediție primă a apărut în 1948. Mă refer la ea dinadins, nu numai pentru că fenomenele literare, ca și istoriile individuale, se repetă, fără să se repete, dar și pentru că romanul românesc are altă vîrstă decît romanul marilor literaturi occidentale. Mi se pare firesc să acceptăm această constatare neutră — nici laudă, nici reproș. Romanul românesc este mult mai tînăr, pentru că s-a născut într-o literatură tînără...

Tinerețea romanului nostru mi se pare doar unul dintre motivele pentru care condiția, viabilitatea lui etc. trebuie separate de cele ale romanului marilor literaturi occidentale; cred că e impropriu să-l discuți ca și cînd ar fi vorba de același **obiect, de același fenomen**[3]. Orizontul de așteptare al publicului, al criticii exercită o presiune sesizabilă asupra romancierului; există un dialectic raport de interdependență între ei. Și chiar dacă romancierul ar răspunde semnalmentelor aceluiași portret-robot (deși nu sînt prea convisă), polii ceilalți (publicul, critica) diferă prea mult în cele două lumi cvasi-paralele. După aproape o jumătate de secol de la terminarea războiului, societatățile atît de diferite în care ne-a fost dat să trăim încep să-și dea roadele, așa cum schimbările de climă produc modificări în fiziologia animalelor, la un astfel de interval de timp. Cu tot polimorfismul romanesc, cu toată atenția obsesivă la această oră, la noi, pentru „tehnici“ (reflex poate al întîrzierii epocii tehnologice), cititorul, oricît de evoluat, va continua să citească (atunci cînd va citi **de plăcere**), romane din aceeași străveche dorință de a trăi momentan o existență străină, de a se identifica pasager cu persoana altui semen; nu a ieși din sine, ci a deveni, pentru o clipă, altcineva. Lectorul romanului (produs artistic al individualismului și solitudinii moderne) se caută în personajul romanesc ca într-un eu mărit, ca într-un star de cinema; romanul fiecărui cititor se suprapune doar parțial și în proporții diferite romanului autorului — este o banalitate pe care orice romancier, vorbind cu cititorii săi, poate să o observe. Dar ce dificultate ca să învingi, printr-un roman scris și publicat acum și aici diferența dintre realitatea noastră cotidiană și cea — să spunem, luînd la întîmplare — franceză! Ce diferență între „cestiunile arzătoare la ordinea zilei“, între codurile — economice, sociale... și intervalul de timp la care ajungem uneori să ne sincronizăm.

Ceea ce mi s-a părut a diferenția romanul marilor literaturi de romanul nostru este absența oricărui fel de dogmatism stilistic — coexistența, mult mai pașnică, dintre diversele formule. Și ceea ce aproape nu a avut vreo corespondență în spațiul nostru românesc este romanul „eseistic“, care acolo atinge mari performanțe. Un simplu exemplu aici — zguduitoarea (și mult discutata la această oră) meditație asupra eșecurilor și reușitelor unui mare artist — **Ultimele zile ale lui Baudelaire** de Bernard-Henri Lévy... Și chiar acum îmi amintesc subtila observație a lui Nicolae Manolescu care, pe bună dreptate observă că în ultima vreme, cea mai interesantă proză a noastră a aparținut criticilor...

Da, indiscutabil, romanul este viabil peste tot în lume, la acest sfîrșit de secol. Iar la noi puține forme de artă ar cunoaște atîtea șanse ca el. Și sigur ar fi nevoie de o condiție esențială... Romancierul. Numai că în privința romancierului, lucrurile mi se par mult mai simple. În primul rînd pentru că eu continui să cred în demodata noțiune de talent. Pe urmă, din cîte am observat, romancierul este acea făptură care în timpul (lung) cît își scrie romanul este aproape convins, (într-un mod bineînțeles confuz și magic) că de aceea a apărut viața pe pămînt, că de aceea se desfășoară astfel existența universală în jurul lui: pentru ca el să-și poată scrie Romanul. Și el (acest romancier ideal) scrie așa cum un aviator se aruncă în gol, neștiind dacă i se va deschide sau nu parașuta; luptîndu-se cu lestul său interior, cu torpoarea și veselia ambientală, cu „marea trăncăneală“ din jur, cu rețetele consumistice și neliniștitoarele subtilități tehnice, cu autosupravegherea interioară, cu bolile sufletului și ale trupului, cu...

E drept, nu-i ușor să întîlnești un romancier ideal. Eu totuși cred că am văzut cîțiva.

---

[1] Primul, pentru că cel ce urma să aibă loc în toamna aceasta (a anului 1988, n.r.) a fost din păcate amînat; organizatorii sînt, desigur, conștienți (altminteri n-ar fi avut proiectul) de importanța ritmicității manifestărilor culturale, ce riscă altminteri să semene cu pulsiunile ciclotimice.

[2] Suspiciunea că „marea trăncăneală“ ar putea într-un fel să năclăiască ușor-alterabilul produs de cuvinte care este opera literară își are pentru mine cauza îndepărtată în imaginea (cît de deprimantă!) a unui cenaclu de tîrg provincial de la sfîrșitul anilor '50, nu văzut realmente, ci doar închipuit, după destinele celor care îl frecventau. Scriind tîrziu, n-am mai trecut printr-o psihologie cenaclistă; poate că n-aș fi căpătat-o oricum, actul creației părîndu-mi (așa cum se și pare că e) profund individual; găsesc justificată acțiunea colectivă doar în limitele unei vîrste, ale unei grupări experimentale sau ale unui alt tip de implicare în literatură decît cea a mea. Proliferarea excesivă a cenaclurilor îmi dă frisonul amatorismului, lectura publică (frecventată în întreaga lume) îmi stîrnește nedumeriri, fie și naive; ce poate oare citi, în public, dintr-un roman, în afară de scenele tari și cele pitorești, fără a risca să-i adormi pe vizualii, din speța cărora fac și eu parte?

[3] Nu știu dacă nu cumva eu am restrîns întrebarea, față de intenția anchetei, înțelegînd-o astfel: „ce mai poate reprezenta la acest sfîrșit de secol romanul în România“. De fapt, și pe mine m-ar interesa să știu ce mai reprezintă romanul la acest sfîrșit de secol în lume, dar aici lucrurile nu îmi sînt foarte clare. Nedumerirea mea nu privește romanul, despre care am aflat că trăiește un adevărat reviriment, cît privește literatura Ceea ce nu îmi imaginez exact este ce mai reprezintă literatura la acest sfîrșit de secol în lume — cît, cum ce se citește în societățile tehnologice avansate. Rezistînd (în ciuda previziunilor funeste) la asaltul mijlocelor audio-vizuale, în interiorul fortăreței sale specifice, literatura și-a precizat direcțiile, categoriile de public, domeniile, nivelurile de lectură, a reușit să vîre literatura de consum în ghetto-ul ei — dar și-a împuținat, pare-se, cititorii. Este cert că în est se citește mai mult decît în vest, incomparabil mai mult (cauzele sînt în cea mai mare parte comune) așa cum este cert că din acest enorm public cititor de la noi un procent important citește din motive extraliterare — căutînd aici informațiile de diverse alte naturi pe care domeniile respective nu i le oferă, căutînd să-și rezolve frustrările, să „intre“ într-o altă categorie socială etc.; o parte dintre cititorii noștri, cei de roman mai ales, sînt pseudo-cititori de literatură. Și totuși...

Nenumărate criterii (nivelul de trai, posibilitățile de distracție și de călătorie; puse alături de tradiția literară etc.) trebuie conjugate pentru a explica rolul și locul literaturii în diversele țări. De ce s-ar citi în Franța mai mult decît în Germania și în Germania mai mult decît în Olanda n-aș fi în stare să îmi explic — dacă o fi și adevărat. Sînt însă în stare să îmi explic, chiar în absența datelor statistice necesare, de ce se citește mult (și bine) în România.

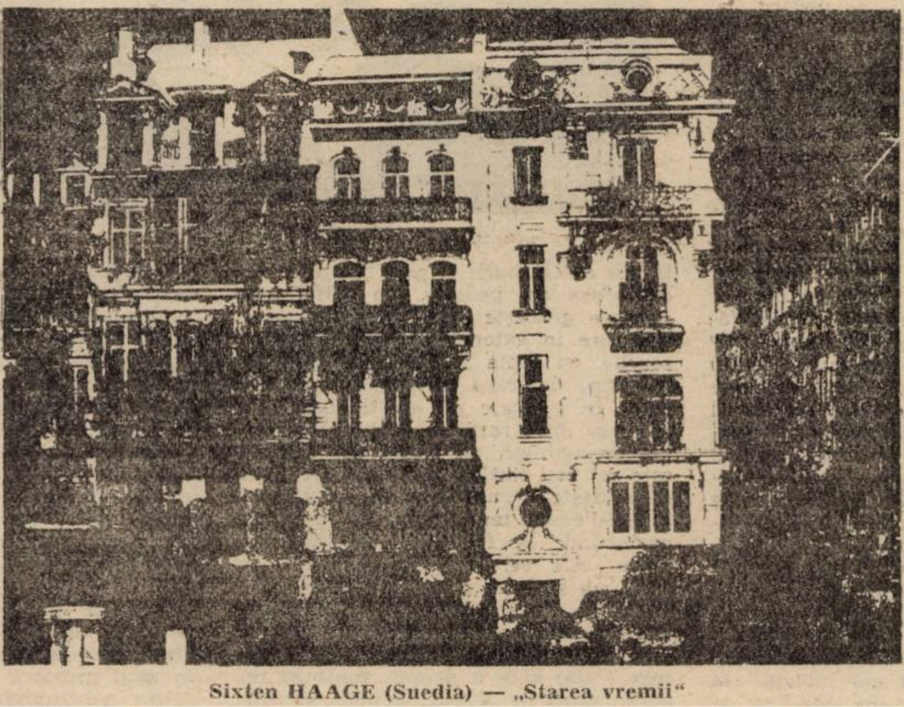

Sixten HAAGE (Suedia) — „Starea vremii“

Matei: ...

NEÎMPUTERNICIT, DAR SĂRITOR

„Eu nu eram împuternicit, nu eram în interes de serviciu. Am dat un ajutor colegial. Nu mi-am intrat în atribuțiunile de secretar al c.c. (...) Eu nu am primit nici o împuternicire din partea lui Ceaușescu (...) nici a sarcină concretă (...) nici o sarcină pe linie militară. M-am preocupat de acele sarcini care erau specifice domeniului meu de activitate: propaganda și presa“.

De ce a fost atît de săritor? A spus-o mai spre sfîrșitul depoziției: „Am făcut o comparație cu evenimentele de la Brașov. Ca secretar al c.c., trebuia să merg la sediu, căci Ceaușescu mă putea căuta din moment în moment la telefon și să mă întrebe ce se întîmplă la Timișoara“.

ADEVĂRURI MATEIENE

„Evidența morților și răniților nu se ținea la partid. Se ținea la procuratură și la M.I.

Luni (18 decembrie n.n.) am vizitat 7 întreprinderi. La întreprinderea Banatul — un singur caz. Copilul unui muncitor a fost împușcat. Ceilalți, de la celelalte întreprinderi, n-au spus nimic, nu știau. (Nu știau că au fost împușcați oameni în oraș — n.n.)

Nu s-a constituit nici un comandament la nivel de județ. Militarii se ocupau de probleme militare. Activiștii de partid, de problemele vieții economice.“

FRANCHEȚE PARTINICĂ

Elena Ceaușescu: Ce se întîmplă la ELBA?

Matei: Oamenii sînt nemulțumiți de felul cum își desfășoară activitatea întreprinderea. N-au luat mai mult de 80 la sută din salariu.

E. C.: Să-i lămuriți că statul le-a dat case, locuri de muncă...

(Notă: Impresionată foarte neplăcut de „franchețea“ membrului comitetului politic executiv, academiciana i-a atras atenția că ceea ce s-a întîmplat la Timișoara se datorează și modului defectuos în care și-a desfășurat el activitatea aici).

LA ARAD

Ajuns la Arad (din ordinul academicienei) Matei Ilie a convocat o ședință cu activul de partid. A aflat că circulau multe zvonuri în legătură cu ceea ce s-a întîmplat la Timișoara. După părerea tovarășilor din activul de partid, un rol important în lansarea acestor zvonuri l-au avut radioul și televiziunea din Ungaria.

M. I.: „Miercuri (20 decembrie — n.n.) au început frămîntările și la Arad. Au apărut grupuri de demonstranți. Scandau, printre altele: Sîntem alături de Timișoara! Pînă seara s-au adunat vreo patru, cinci mii de oameni. Nu s-au produs stricăciuni la Arad. Și-au ales lideri, au discutat, la partid, cu activiștii — fără incidente. (...) Nici la Timișoara, nici la Arad nu am dat vreo indicație privind muncitorii care doreau să iasă în stradă, ci numai referitor la paza întreprinderilor“.

A dat, în schimb, ordine referitoare la muncitorii care ieșiseră deja în stradă și manifestau absolut pașnic.

Președintele: Se susține că, în 21 decembrie, i-ați îndemnat pe milițieni: dintr-o lovitură să cadă cinci! (demonstranți — n.n.).

Matei: Mă surprinde faptul că apare o asemenea declarație.

Președintele: Sînt mai multe asemenea declarații.

Matei: Dar n-avea nici un rost să-i încurajez pe acești subofițeri (...) Subofițeri din unitățile antiteroriste. Toată ziua dormeau. Stăteau tolăniți în interior. (...) L-am admonestat pe inspectorul șef de la interne (Ești nesimțit!). Probabil că de la această admonestare se trag acele declarații...

*

Pugna Elena, fostă prim-secretar al județului Arad, a declarat în fața instanței de judecată: „Matei Ilie a spus: Să se folosească baionetele, să fie loviți cei de-afară! Să se termine, odată, cu mascarada asta!“

Așadar, MASCARADĂ!

Dar, dacă ne gîndim la inflația de cuvinte pe care am trăit-o (și o mai trăim), blajinul inculpat — Matei Ilie poate fi scuzat pentru această improprietate de termen. Mai rămîn baionetele...

Iosif COSTINAȘ

Mircea Tămaș

Republica interioară...

Jerzy JEDRYSIAK (POLONIA) — „Kasia"

Cine are curiozitatea să privească harta actuală a Indiei poate să observe că diversele regiuni ale țării sînt numite „pradesh"; cuvîntul „pradesh", de fapt „paradesh", înseamnă „ținut suprem" (în sanscr. para = suprem, dish = spațiu), din el derivînd cunoscutul apelativ „Paradis" fapt remarcabil ce sugerează că pentru mentalitatea tradițională orice țară (în sensul medieval al cuvîntului) are dreptul și chiar obligația să reprezinte un ținut al prosperității și păcii bazat pe concordia („cum-cordia" = uniunea inimilor) guvern-popor, pe dreptate și pe legi firești, naturale (în sanscr. **dharma**)

În tradiția iudeo-creștină, conducătorul legitim al unui Paradesh ideal este enigmaticul Melhisedec Regele Dreptății (în ebr. **melek** = rege, **tsedeq** = justiție, dreptate), Domn al Salemului, cuvîntul „salem" însemnînd „pace", iar în arabă derivatul „islam" avînd sensul de „supus al Voinței supreme".

Cu alte cuvinte, într-o societate tradițională conducătorul este privit ca un garant al păcii și dreptății, supus Legii cosmice, el situîndu-se în butucul Roții Lumii, a cărei mișcare o reglează[1] intervenind cît mai puțin în desfășurarea activităților publice[2], străduindu-se să realizeze o perfectă armonie între el și popor[3], o bună guvernare[4].

Tradiția extrem-orientală, prin intermediul sublimului Tchoang-tseu evidențiază în legătură cu buna guvernare: „Impăratul Ya se străduia mult și credea că a dormit perfect. După ce i-a vizitat pe cei patru Maeștri (paznicii Normei) din îndepărtata insulă Ku-che (Centrul Lumii, pivotul sau butucul Roții), a recunoscut că a stricat totul (cu strădania sa nefirească). Idealul este imperturbabilitatea omului suveran ce lasă să se învîrtă roata cosmică [5] Căci reală este numai Norma universală... Punctul de vedere al conducătorului înțelept este pivotul Normei. Este centrul imobil al unei circumferințe (roata) pe care rulează toate contingențele, distincțiile, individualitățile... Regele înțelept (wang, tchenn jen), pentru binele păcii, rămîne liniștit în centrul roții universale, imperturbabil la sensul rotației, pentru a nu adăuga o părere subiectivă în plus la cele deja formulate... El lasă să evolueze toate ființele după natura firilor (destinul lor) și stă în centrul imobil al tuturor destinelor (Tchung-yung)... Astfel făcu suveranul legendar Jan-siang: se ținu imperturbabil în centrul cercului rotitor al lucrurilor lumii, lăsînd să se desfășoare elicea eternă și continuă, el singur rămînînd neschimbat în mijlocul schimbărilor (yi)... A legifera (în mod artificial și abuziv) este primejdios și inutil... Lasă toate lucrurile să-și urmeze legile firești, nu dori nimic pentru tine și țara va fi bine guvernantă căci totul va urma calea naturală, firească . Yao, ce voia să abdice de la domnie pentru a se dedica contemplației, îi ceru lui Hu-yu: Nie-kue are ce-i trebuie pentru a colabora cu Cerul și a mă înlocui la domnie? — Domnia lui Nie-kue ar fi funestă, zise Hu-yu, Nie-kue este prea deștept și prea abil. Își va aplica deșteptăciunea și abilitatea pentru a guverna, împiedicînd Norma să guverneze. Va multiplica îndatoririle, va tulbura pe savanți, va lua decizii abuzive, va schimba datinile, se va încurca în complicații. Este prea deștept pentru a fi împărat dar ar fi bun ca ofițer de rang inferior. Are ce-i trebuie pentru a prinde tîlharii. Ca ministru, ar fi o nenorocire: ca rege, ar ruina țara..."

Diversele tradiții aduc și precizări mai concrete despre guvernare, coborînd din sfera principiilor în cea aplicativă Astfel, în „Tao Te King" Lao-tseu atenționează: „Comandă fără a părea că o faci; nu te avînta în dispute cîștigă fără violență. Trebuie început un lucru fără propagandă, ușor, încetișor, în liniște... A guverna o țară se aseamănă cu a frige un pește (adică încetișor, la foc mic, cu prudență) .. Dacă cei care comandă acționează prin forță, țara se revoltă. Dacă guvernarea este lină, prudentă, țara este fericită Poporul flămînzește cînd cei mari devorează.. Poporul e dificil de guvernat cînd cei mari acționează după bunul lor plac. Poporul disprețuiește moartea cînd este silit să se revolte pentru supraviețuire ." Iar Lama Rajah din Dugyul, respectînd învățătura tibetană, spune: „Regele ce s-a îmbogățit jefuindu-și supușii, ce înlătură umbrela treacă actele bune și rele fără a le recompensa ori pedepsi, un astfel de rege se grăbește spre propria pieire. Cel care în exterior afișează atitudini servile, cu fapta și cu vorba (față de suveran) dar care, în sine, dorește să-l calce în picioare pe acesta, care la cea mai mică revoltă se pune în fruntea dușmanilor, un astfel de individ este cel mai ticălos ministru. Cel care răspîndește zvonurile, care refuză să îndeplinească un servici, ori o face protestînd, ce fură tot ce-i pică în mîini, este cel mai rău subiect pe care un suveran poate să-l aibă".

În fine, tradiția hindusă în Mânava-Dharma-Shastra, cel mai vechi cod de legi, menționează printre altele: „Un rege (raja) care a primit, conform regulii, sfințirea divină, trebuie să protejeze cu dreptate tot ce i se supune puterii sale .. Un rege, pentru a face să triumfe justiția, împrumută toate formele după împrejurări, el este prieten, dușman sau neutru. Regele nu se va îndepărta niciodată de la regulile prin care a determinat ceea ce este legal și ceea ce este ilegal... Regele nebun ce-și asuprește supușii printr-o conduită nedreaptă, va fi curînd privat de regat și de viață, ca și rudele sale... Cînd regele a obosit albă a celor zece virtuți ce lasă să examinînd problemele oamenilor, el va încredința această sarcină unui prim-ministru versat în cunoașterea legilor, foarte instruit, stăpîn pe pasiunile sale... Bunătatea, arta de-a cunoaște oamenii, valoarea, compasiunea, o liberalitate inepuizabilă, acestea sînt virtuțile regelui neutru".

Mânava-Dharma Shastra mai afirmă o regulă aparent ciudată: „Regele să se străduiască, zi și noapte, să-și stăpînească organele; căci cel care își stăpînește toate părțile corpului este singurul capabil de-a supune poporul autorității sale" Să încercăm, în încheiere să explicăm această prescripție; întîi, să cităm din Tchoang-tseu: „Regele înțelept nu reglează exteriorul (în mod grosier). El da exemplu de virtute (rectitudine, „Te") pe care oamenii dacă doresc, îl vor urma. „Există, conform învățăturii tradiționale, o analogie perfectă între microcosmos și macrocosmos, dar și între ființa umană și organismul social. De aceea, conducătorul tradițional, mai mult decît să guverneze în exterior, se va strădui în primul rînd să devină adevărat stăpîn al propriei sale ființe, realizînd regatul interior (al tradiției creștine: „Regnum Dei intra vos est"), cetatea din inima ființei, Brahmapura (a tradiției hinduse). După cum arată Platon în dialogul „Politeia", Kosmos-ul (în grec. „ordine") se reflectă aidoma în Univers, cetate (sau societate) și sufletul individului, omul regal fiind cel care realizează prin înțelepciune „republica inteiroară", această realizare fiind tocmai „politeia"![6]

Așa cum Yoga sau Tao înseamnă atît drumul spre țintă, cît și ținta însăși, Politeia desemnează nu numai cetatea în sine, ci și realizarea acesteia, adică reprezintă politica conducătorului tradițional care, pentru a înfăptui un „paradesh" social, exterior, trebuie mai întîi să realizeze un paradis interior, unde să domnească pacea („liniștea isihasmului din ortodoxism), adevăratul Salem (identic cu Brahmapura și cu Ierusalimul celest) fiind în Inimă unde, după o expresie a sufismului islamic, se află „mishkat al-anwâr", chivotul Luminii[7].

O astfel de „politeia", pentru societatea tradițională, înseamnă garanția bunei guvernări, dar ea apare astăzi ca o politică ideală, mult prea diferită de mentalitatea modernă; este însă evident că o „politeia" modernă, pentru a reuși, nu poate să ignore necesitatea unei înțelepciuni („khawashsh al-khawashsh") ce permite evitarea erorilor („Al-Munqidh min al-Dalâl"), iar preceptul buddhic „dharmam saranam (gacchâmi" (îmi caut refugiu în ordine și legi) este mai valabil ca oricînd.

Rolf ESCHER (R.F.G.) — „Scaune"

---

[1]. Pentru tradiția hindusă, conducătorul este Chakravarti, „Cel care învîrte roata", iar Dharmachakra (Roata Legii) simbolizează Lumea; conducătorul este un „rege" („a regla" și „rege au aceeași rădăcină etimologică) ce păzește Regulile.

[2]. Conducătorul tradițional avea rolul de a veghea la respectarea legilor naturale; cu cît emitea mai puține decrete artificiale, cu cît se amesteca mai puțin în amănuntele publice, cu atît țara prospera mai intens.

[3]. Titus Livius afirma „Multitudo semper ferme regenti est similis" (mai totdeauna poporul este asemenea conducătorului său). Dar Joseph de Maistre, cunoscutul adept al tradiției artizanilor creștini, zicea: „Nici o națiune nu-și datorează caracterul guvernului său; din contra, ea își datorează guvernul caracterului său"; adică fiecare popor își are „guvernul pe care-l merită"; poporul trebuie deci să contribuie în aceeași măsură, ca și conducătorul, la realizarea „paradisului", supunîndu-se Legii (în tradiția islamică fiecare membru al societății este musulman, adică muslim, „supus al Voinței supreme"). În cea mai veche scriere tradițională, Yi-King, se afirmă: „Calea virtuții conducătorului constă în a supraveghea din înaltul rangului său planul Voinței supreme, în timp ce toată țara urmează guvernarea sa și i se supune: dacă conducătorul realizează și pune în mișcare calea Voinței supreme, toată țara se va bucura în egală măsură de pace".

[4]. Buna guvernare înseamnă respectarea și înțelegerea Regulii sau Normei principiale (în taoism) a Legii supreme-Dharma (în hinduism), înseamnă „eynomia", buna legiuire (Platon).

[5] Omul suveran este conducătorul înțelept identic cu omul regal și filosof al lui Platon din „Politeia"

[6]. Suveranul, prin ordinele ce le emite, realizează Ordinea (Cosmosul); aflat în centrul roții, ca și Chakravarti, el, în mod ritual, produce și reglează Cosmosul (Lumea). În tradiția iudeo-creștină, ordinul prim a fost „Fiat Lux" ci menționăm că „lume" și „lumină" sînt cuvinte născute din aceeași rădăcină etimologică. În tradiția hindusă, suveranul este antaryami, „ordonatorul intern". În islamism, realizarea „republicii interioare" înseamnă „el-jihâdul-akbar" (marele război sfînt), în comparație cu „el-jihâdul-akbar" (marele război sfînt), în comparație cu „el-jihâdul-ashghar" război sfînt), în comparație cu „el-jihâdul-ashghar" (micul război sfînt) al „republicii exterioare".

[7] Ghazali precizează că Lumina adevărată corespunde „ochiului inimii": „există efectiv în inima(qalb) omului un ochi(ayn) ce posedă perfecțiunea (de-a vedea Lumina adevărată)... acest ochi intern aparține unei alte lumi ce este Regatul celest (Malakût)." Lumina ce strălucește în Malakût, „republica interioară", este „lumina mută" a lui Dante și „lumina parfumată" a părinților isihasmului.

NICOLAE

BREBAN

Spiritul românesc în fața unei dictaturi

EPOCA LIBERALISMULUI"

Este evident că, pe măsură ce se apropie de sfîrșit, domnia Președintelui de azi al României va face din ce în ce mai direct, mai brutal, apel la poliția sa (de care se teme însă, ca orice dictator, dar, spre deosebire de oricare alt dictator „tipic" căreia nu-i datorează aproape nimic !). Nu acest aspect e interesant însă în cazul de care ne ocupăm. Ceaușescu — și aceasta era orgoliul lui — a găsit în cei 24 de ani de cînd se află la putere noi și noi soluții de conducere, unele extrem de ingenioase, soluții de reală inventivitate politică, uneori frizînd creația politico-istorică a unui șef de stat legitim, preocupat nu de persoana sa (ca orice dictator vulgar), ci de aceea a națiunii și a viitorului ei.

În cadrul capitolului „Păunescu" vom reveni mai în detaliu la cea de-a doua fază, cea „mesianică" a lui Ceaușescu. E suficient să spunem că el își bazează cu mult mai mult puterea pe geniul sau ingeniozitatea sa personală politică decît pe poliție : de la anti-intelectualismul clamat grosier în vara lui '71 (atitudine ce a produs o enormă plăcere în straturi largi ale populației), la anti-semitismul practicat cu discreție (din cauza fricii de mass-media internațională), cu multă discreție și adeseori prin persoane interpuse — vezi grupul Barbu —, campanie care, la rîndul ei, a colectat nu puține voci și sentimente tradiționaliste și extremiste de dreapta, din România și din emigrație. Sau politica lui de distrugere a centrelor marilor orașe, zone structurate de creație a valorii și identității sociale, prin „năvala" (azi distinctă cu ochiul liber) a mahalagiilor, a banlieuzarzilor, ce nici nu erau în fapt mahalagii, ci zeci și zeci de mii de foști țărani și dezrădăcinați de pretutindeni, fugiți din marile centrale industriale. Înși rupți din solul lor de politica grăbită și gigantică de industrializare, masa informă și covîrșitoare de arivişti fericiți în noile lor apartamente și cu noile lor salarii fixe. Masa enormă de rezonanță a aproape tuturor campaniilor ideologice prezidențiale, de la anti-intelectualism la anti-semitism (încă ascuns și nuanțat), pînă la atacul „boierilor" și al „gravelor lor greșeli" sau la atacul puterilor industirale din Vestul Europei, ori la atacul voalat, la adresa Rusiei Sovietice.

Să nu uităm că, în ciuda proastei sale dicții și a acordurilor gramaticale uneori fanteziste, Nicolae Ceaușescu se crede — ca și alți colegi ai săi mai iluștri — un orator, un mare orator. El nu va renunța niciodată la această armă în care, contrar aparențelor, el excelează într-adevăr. Nu în ce privește puritatea formei discursului sau prin eleganța judecăților logice, ci prin geniala lui abilitate de a sesiza fisurile adversarilor — ale tuturor adversarilor, atît interni, cît și externi. „Măreția" președintelui constă în faptul că spiritul lui retoric are o perspectivă cu adevărat planetară, precum cea se pare, a fratelui său de cruce, Arafat, prin duritatea, prin grosolănia atacurilor, prin lipsa lor de pudoare, jucată (dar și reală) și care va plăcea întotdeauna maselor, sutelor de mii de oameni dislocați, mulțumiți de orice și nemulțumiți de tot, pentru care Ceaușescu întrupează bine rolul unui arhanghel al dreptății sociale, al naționalismului luminat, al „minoritarului" ce nu pregetă să atace mari sisteme mondiale (Uniunea Sovietică, SUA, monopolurile evreiești sau nu, etc.)

Cum funcționează această **anarhie ?** În primul rînd, prin concentrarea întregii puteri în mîna președintelui. (El o împarte uneori cu soția sa sau cu fiul mai mic, Nicu, dar acest fapt nu trebuie să ne ducă prea repede la încadarea în clișeul „stat polițist": fără El, sîntem convinși, familia lui nu ar putea păstra puterea în România nici un ceas). Trebuie spus că această concentrare excesivă a puterii nu este cea care supără în primul rînd după părerea noastră, spiritul civic românesc. Spiritul monarhic este încă viu în România și, îndrăznim s-o spunem, **dacă N. Ceaușescu ar fi** respectat anumite convenții și anumite forme constituționale, forțele majore ale națiunii nu i-ar fi reproșat, în fond, prea multe. Ca și Spania, România este aptă pentru o formulă monarhică vie, de conținut (și nu formală, precum cea englezească) ; faptul se explică repede, deoarece ultimul nostru secol de istorie și viață civică democratică a fost lansat și susținut de o ramură a Casei Hohenzollern, începînd de la 1866, iar doi dintre regii noștri, aparținînd acestei case, au fost ceea ce se cheamă „mari regi". Casa Hohenzollern a adus în România celei de-a doua jumătăți de secol XIX nu numai modelul instituțiilor occidentale și stabiliratea lor, dar **prin ea a fost posibil — ne cîntărim bine vorbele ! —** visul de secole România Mare ! Într-adevăr, între 1914 și 1916 România a ezitat să se angajeze de-o parte sau de alta a celor două mari coaliții beligerante, faptul este ușor de explicat: de o parte se afla regele, bătrînul Carol I, rege al României, dar membru al Casei Hohenzollern, cea mai veche casă aristocratică germană, iar, pe de altă parte, pe scena politică românească majoră, marile partide politice. Acestea din urmă, în frunte cu Brătianu (Partidul liberal), argumentau o intrare în război de partea Antantei. În 1916 Carol I moare și tînărul Ferdinand, nepotul său, sfătuit de Brătianu, face un act de sinucidere (în ce-l privește pe el însuși și casa sa) : se alătură Antantei, Franței și Angliei declarînd război propriei sale țări Germania și rudei sale, Wilhelm al II-lea. După o perioadă dramatică, după ocuparea Bucureștilor de către trupele germane, după retragerea guvernului și a instituțiilor într-o singură provincie, victoria a sosit și, o dată cu ea, reintegrarea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei, formarea României Mari creînd, pentru prima oară în istoria noastră (și doar pentru două decenii), baza materială majoră a unei ample viziuni asupra propriului nostru destin, istoric și național, producînd o explozie a talentelor, o legitimare a aspirațiilor celor mai secrete și valoroase, o justiție profundă a unui mileniu de fugi interne, de nehotărîri istorice, de umilințe perpetui, ce păreau că sună ca o lege a firii. Sîntem cu atît mai recunoscători lui Ferdinand, care a făcut posibilă aceasta, cu cît el a riscat enorm, îndreptîndu-se împotriva națiunii sale de baștină: cea germană (ei Hohenzollernii „români", din ramura Sigmaringen au fost imediat radiați din clasoarele familiei). Exemplul său de risc și de adevărat instinct istoric ni-l dezvăluie ca pe un adevărat și rar **patriot** român.

Unii îl acuză pe Ceaușescu de a se fi instalat ca monarh. Îndrăznim să afirmăm că nu acest fapt (evident, paradoxal și oarecum insolent pentru cineva care se vrea reprezentant al proletariatului român și exponent al unei ideologii marxist-leniniste !) a **supărat** opinia largă a populației, ci faptul — de două ori paradoxal — că nu a **știut** sau nu a **putut** să fie un adevărat monarh. Nu e suficient să intri în posesia prerogativelor și a palatelor regale, construite de Hohenzollerni, pentru a deveni un adevărat monarh, ci trebuie să te încarci de acea aură capabilă de a unifica o națiune și a-i elibera energiile creatoare. Monarhia, cum o înțelegem noi, este în primul rînd o servitute, o dovadă de adevărat instinct național și de renunțare de sine. Alături de exemplul mai sus citat al patriotului român Ferdinand de Hohenzollern și Sigmaringen trebuie amintit exemplul impresionant al lui Juan Carlos al Spaniei ce, timp de aproape două decenii cu o mînă fermă și deopotrivă elastică navigînd între extremele politice ale țării sale, cea de stînga și cea de dreapta, știe cum să-i permită Spaniei intrarea în rîndul națiunilor de vîrf ale Europei, demonstrînd o rară capacitate de a doza libertățile, de a menaja idiosincraziile, atît de violente la o națiune de mare și veche cultură capabilă de patimi extreme, arătînd prin persoana lui că dictonul „nici un om nu este de neînlocuit" e fals uneori.

Nu — aceasta e cert — președintele de azi al României nu va merge pe drumul unui Ferdinand I sau al unui Juan Carlos. E poate și el, în felul său un monarh, dar nu în tradiția bunului simț european, ci a celui asiatic; atracția sa pentru puterea fără dialog este evidentă, avînd singura justificare a pasiunii construstoare, a iubirii sale totale față de națiune ! Și poate tocmai existența acestei iubiri, a acestei pasiuni pentru un destin istoric îl separă de un monarh înțelept și rațional, apt de simț autocritic, de umor și de acea adevărată jertfă de sine ce se manifestă adeseori în acte mici, inconfundabile.

Alături de concentrarea totală, excesivă a puterii în mîinile unui singur om, a doua trăsătură a anarhiei statale românești credem a fi imobilitatea întregului și uriașului aparat administrativ și industrial, a justiției, școlii, armatei, într-o țară în care toate bogățiile și forțele de producție, mijloacele fixe și mobile sînt în mîna unui singur grup politic ; cînd acest grup se rezumă la un singur individ și cînd acest individ devine el însuși doar o parte **din el însuși** (a piece of himself !), exacerbîndu-și latura rigidă și vizionară, este fatal ca întregul angrenaj al aparatului de conducere și execuție să se gripeze. Evident acest fenomen greoi și paradoxal pentru o țară de tip latin, în care ar fi uzuale mai degrabă flexibilitatea și laxismul, ironia față de orice fanatism al ideii sau al instituției, această încetinire, derapaj și apoi fixare a enormei mașini de stat a durat aproape un deceniu. La început ea a provocat doar neîncredere (față de realitate, față de ce se întîmplă, de ce urma să se întîmple), apoi ironie, zeflemea, luare în deriziune, atît de obișnuită în nordul Dunării istorice, iar pe urmă stupoare, perplexitate — într-adevăr, este posibil ? Iar cetățenii de azi ai mîndrelor orașe Cluj, Timișoara, Craiova, Iași, București, Brașov și ai atîtor alte centre mai mici — moștenitori mai mult sau mai puțin ai unei mîndrii și demnități — trebuie uneori, în situații diverse și, vai, din ce în ce mai frecvente, să se înțepe așa cum face cineva care vrea să se convingă că nu visează, întrebîndu-se din ce în ce mai puțin în glumă cu o grimasă din ce în ce mai resemnată și mai amară : Este oare posibil, visăm sau trăim cu adevărat ?

Or tocmai aceste două dimensiuni nefirești (chiar și într-o țară de tip absolutist) : concentrarea **totală** a puterii în mîna unui singur om și imobilitatea întregului aparat de gerare și comandă au făcut posibilă apariția acestui anarhism de stat. Situația de față nu trebuie confundată cu stalinismul anilor 50 : Dej împărțea puterea cu centrala de la Moscova (în fond nu era decît un gerant, un mandatar) și parțial cu unii tovarăși din Biroul Politic afirmam ceva mai înainte că partidele comuniste, în ciuda monopolului puterii sau poate de aceea sînt foarte grijulii în a păstra aparențele unei forme democratice de consultare și luare a deciziilor în stat sau partid). Apoi, aparatul statal, industria partinică te funcționa cît se poate de bine, în sensul stalinismului celui mai rigid, mai „moscovit", dar deciziile odată luate se răspîndeau și se fracționau la toate unitățile de producție și interpretare a legii. **Nimănui** (din cei angrenați în marele agregat statal nu i-ar fi dat prin cap ca o decizie luată la cel mai înalt nivel poate fi desconsiderată. Ceaușescu are azi infinit mai multă putere decît altădată Gheorghe Gheorghiu-Dej. Și poate tocmai de aceea, spre surpriza domniei sale, concentrarea puterii de stat (în Romania cel puțin, al cărei sud este impregnat de adînci inerții balcanice) nu este direct proporțională cu eficacitatea

1989

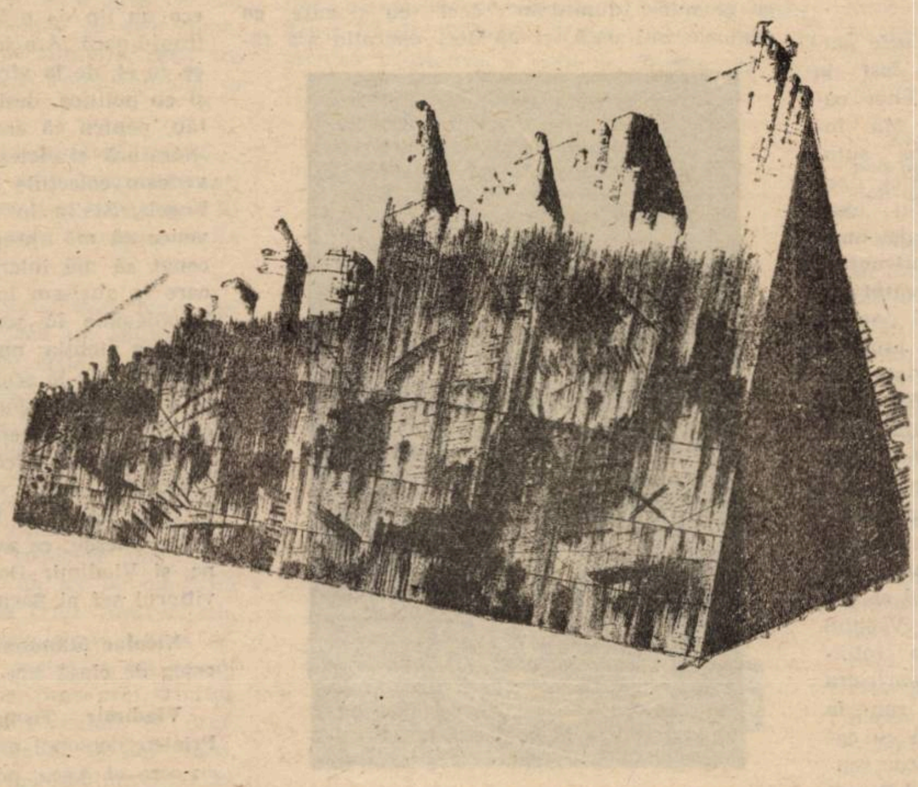

HERALD EELMA (U.R.S.S.) — „Urmă"

Dialog

Nicolae Manolescu - Vladimir Tismăneanu

„CÎND JAN PALACH ŞI-A DAT FOC ÎN PIAŢA VENCESLAS DIN PRAGA..."

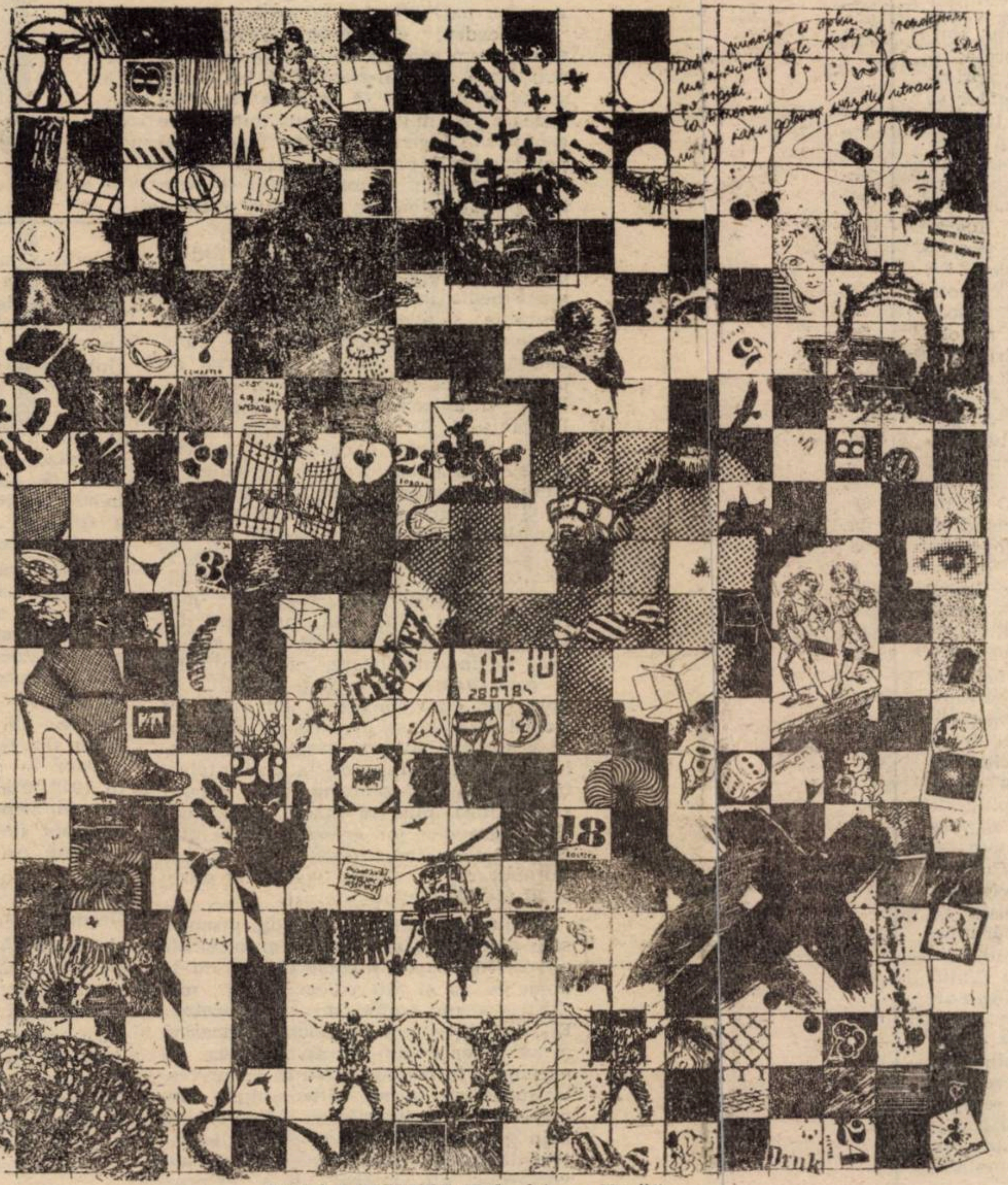

Marek LIKSZTET (Polonia) — „Vară"

Nicolae Manolescu: Vladimir Tismăneanu, cred că ai băgat de seamă că în zilele în care te găseai la Bucureşti, a fost înlăturată statuia lui Lenin din faţa Casei Scînteii. În timp ce se dărîma, mă uitam la ea şi la ce crezi că mă gîndeam: oare să fie vreo legătură între numele de botez pe care-l porţi şi numele lui Vladimir Ilici?

Vladimir Tismăneanu: Din cît ştiu din istoria familiei mele, şi mergem pe sincerităţi absolute, cum m-ai învăţat — tu ai scris, mi se pare, prefaţa la **Pivniţele Vaticanului** — ştiu că-n familie era o mare tentaţie să mi se dea un nume rusesc. Surorile voiau să fiu Alexei, mama voia să fiu Serghei şi în final a triumfat Vladimir. Cred că era legat, probabil, de numele lui Lenin, în orice caz nu era o opţiune marxist-leninistă clară, pentru că nimeni nu şi-a propus să mă numească Iosif, deşi unii şi-au botezat copiii în acea vreme Iosif. E clar că-n familia mea a existat, să spunem, o fascinaţie a ideii bolşevice. Ambii mei părinţi au aderat la stînga radicală interbelică, din motive, probabil, de antifascism, pentru că veneau din rîndul minorităţii etnice evreieşti. Putem spune asta, cred, nu? E vreun secret? Totul se datora unui sentiment de marginalitate socială (deşi, cel puţin în cazul mamei mele care venea dintr-o mică burghezie urbană, nu se putea vorbi neapărat de marginalizare socială), ca şi unui romantism comunitar, care n-a funcţionat, după ştiinţa mea, numai în România şi pe care, de-a lungul timpului, am încercat să-l pricep, citind atent mărturiile unor personalităţi ale veacului, cum este Czeslaw Milosz care a luminat mai pătrunzător ca alţii, resorturile adeseori misterioase ale adeziunii la stînga. Acest tip de comunitate, s-o numesc etno-socială, cred că era, pînă la urmă, în căutarea sentimentului solidarităţii umane. Că a fost găsită această solidaritate, într-o parte care istoriceşte s-a dovedit falsă sau falsificată, asta era privilegiul generaţiei mele s-o judece; privilegiul sau non-privilegiul generaţiei părinţilor mei a fost să sufere şi să eşueze din pricina ei.

Nicolae Manolescu: Aş vrea să vorbim despre moştenirea aceasta. M-am gîndit că o istorie întreagă se ascunde în faptul că fiul lui Leonte Tismăneanu, — fost şef de catedră de marxism şi redactor şef la „Editura politică", nu mai puţin un opozant, e drept, mai întîi al lui Dej şi pe urmă al lui Ceauşescu, fiul lui, zic, scrie o carte despre criza ideologiei marxiste în răsăritul Europei, subintitulată **Mizeria utopiei**. Este o întreagă istorie în diferenţa dintre două generaţii — una la un capăt al marxismului şi alta la capătul celălalt. Şi acum întrebarea: scriind cartea, te-ai gîndit vreodată la moştenirea pe care ai preluat-o şi la felul cum, dacă-mi îngădui, ai trădat-o?

Vladimir Tismăneanu: Probabil că face parte dintr-un fenomen mai larg şi am fost la rîndul meu influenţat de atitudinile unor oameni care veneau din aceleaşi medii. Mă întreb dacă nu a sosit momentul să ne autoanalizăm în fine şi noi, copiii Revoluţiei, dacă pot spune astfel. Nouă ni s-au inoculat nişte valori oficiale sau profesate ale ideologiei marxiste, pe care ne-a fost dat să le confruntăm nemaiavînd platoşa instituţională îndărătul căreia se ascundeau părinţii noştri. Noi ne-am confruntat cu o realitate imediată: aruncaţi prin şcoli, printre colegi, aruncaţi în viaţa reală. În cazul meu, în special după 1958, cînd tatăl meu a fost exclus din partid (fiind, cum spuneai, un opozant, dar unul marxist, nici vorbă de opoziţie de pe poziţiile pluralismului politic), pot vorbi de ocazia de a fi crescut într-o familie de la marginea societăţii, nu într-una din centrul ei. Mai era şi diferenţa dintre un vechi comunist exclus din partid şi un vechi liberal sau un vechi ţărănist. Vechiul comunist exclus din partid nu ajungea întotdeauna la închisoare. Sentimentul de paria era mai puternic şi decît la vechii liberali sau la ţărănişti, pentru că nu mai era nimeni cu care să vorbească, nu mai exista nici măcar sentimentul solidarităţii vechilor camarazi. Primii care scuipau pe cel exclus din partid, primii care-l transformau în marginal, erau chiar vechii tovarăşi.

Nicolae Manolescu: Dacă-mi dai voie, cum era cu foştii liberali pot să-ţi spun eu, care-n '58 am fost dat afară din facultate pentru că amîndoi părinţii mei făcuseră închisoare ca foşti liberali, fuseseră la Tătărescu, în timpul Blocului Partidelor Democratice din '46, dar cum Tătărescu, era o fracţiune liberală, chiar dacă aliată cu Partidul Comunist, ei au intrat la închisoare, nefăcînd nici un fel de altă politică, şi chiar neavînd nici măcar o ideologie. Impresia mea e că părinţii mei şi-au dat seama cu adevărat că s-a schimbat regimul politic în România abia cînd au fost arestaţi, în 1952, şi nu în '44, cînd s-a schimbat realmente.

Vladimir Tismăneanu: Pe de o parte, mentalităţile de sectă pe care le-am întîlnit şi pe care le-am detestat m-au convins că trebuie să merg spre altceva. Pe de alta, era înfrîngerea socială pe care am trăit-o în familie (exceptînd-o pe mama, care fiind doctor şi profesor la Facultatea de medicină, ieşea din cadrele persecuţiei politice, i se putea sustrage). Tatăl meu studiase la Moscova facultatea de franceză, pe care însă nu a terminat-o tot din raţiuni „partinice". El era clar un revoluţionar de profesie, şi nu-şi ascundea această opţiune. Odată eliminat din circuitul politic, devenise o întruchipare netă a sentimentului de eşec. Am trăit cu obsesia, de mic copil, a războiului din Spania. Nu este totuşi un lucru tocmai obişnuit să ai un tată căruia îi lipseşte braţul drept, să nu ştii din ce cauză toţi taţii au braţul drept, numai al tău nu-l are... Întrebînd de ce, apărea tot timpul cuvîntul Spania şi atunci am început să merg pe urmele Spaniei, pe urmă am ajuns...

Nicolae Manolescu: Iartă-mă că te întrerup, e adevărat ce spune legenda, că şi-a tăiat singur braţul ca să nu facă o infecţie, în lipsa unui chirurg, în momentul acela, în satul din Spania unde se afla?

Vladimir Tismăneanu: — După ştiinţa mea... e un subiect..., de cîte ori întrebam de Spania, se evita .. în casă... părea că este locul interzis al discuţiilor noastre şi nu înţelegeam niciodată de ce. După ştiinţa mea, există şi o carte scrisă în Moldova sovietică de un fost voluntar din Spania, în care se povesteşte cazul tatei, cel ce se numea pe vremea aceea Leonid Tisminețki (eu m-am născut Vladimir Tismăneanu, el s-a născut Leonid Tisminețki, deci eu n-am de ce să-mi pun un nume în paranteză, în timp ce alţii au de ce. Numele schimbate se pun în paranteză pentru istorie, nu pentru alt motiv!). Ce ştiu eu din acea carte şi ce am putut să aflu de la mama mea este că a fost unul din foarte puţinele cazuri în care s-a tras cu gloanţe „dum-dum", deci cu gloanţe cu explozie întîrziată, şi că deci operaţia s-a făcut la un spital de ţară, şi că, practic, s-a făcut aproape pe viu. De asemenea, ştiu că tata era un tip de o îndîrjire şi de o pasiune extraordinară. Am încercat să port discuţii politice cu el, de la vîrsta cînd am început să-nţeleg şi eu politica, deşi eu eram în fond pe drumul tău, pentru că eram extrem de îndrăgostit de literatură şi detestam complet politica. Cînd vedeam colecţiile acelea din operele lui Marx, Engels, Stalin în bibliotecă, niciodată nu-mi venea să mă apropii de ele. La 15 ani am început să mă interesez totuşi de discuţiile pe care le auzisem în casă, chiar dacă se purtau întotdeauna în şoaptă. Şi întotdeauna mi se atrăgea atenţia: nu vorbi de faţă cu colegii, nu spune nimic la şcoală. Mergeam la o şcoală care a intrat în istoria poporului român, din nefericire, căci veneau la ea şi Nicuşor Ceauşescu, şi băiatul Licăi Gheorghiu, Gheorghiţă Gheorghiu, înfiat de altfel de Gheorghiu Dej, şi Lena Răutu, şi Dorina Onescu, fata lui Corneliu Onescu, ce avea să fie ministru de interne, şi Vladimir Doicaru, băiatul lui Doicaru, viitorul şef al Securităţii ş.a.m.d.

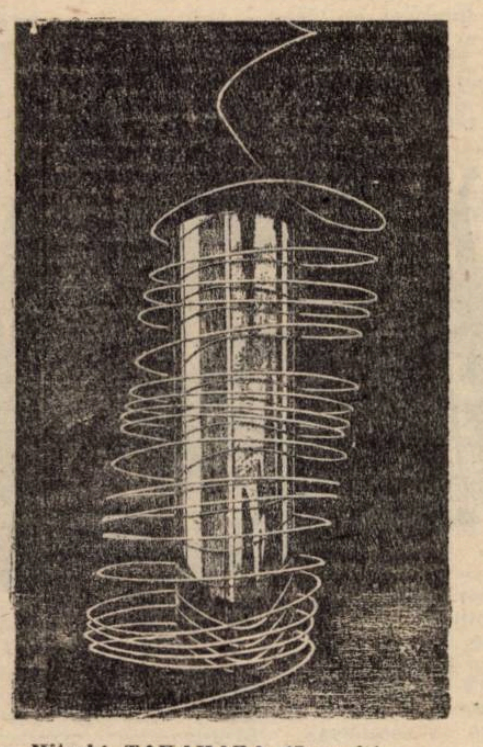

Hitoshi TAKAHARA (Japonia) — „Lucrarea 8908"

Nicolae Manolescu: Cu care dintre ei ai fost coleg de clasă sau de serie?

Vladimir Tismăneanu: Cu toţi. Cu toţi. Prieten personal am fost cu Lena Răutu, ca şi cu sora ei Anca, pentru care am un foarte mare respect şi pe care le consider a fi nişte intelectuale autentice (asta nu mai pui în interviu, o să sară Dorin Tudoran ca ars pe mine, deşi eu o cred sincer). Graţie lor, indiferent de metodele prin care Leonte Răutu obţinea el însuşi cărţile, o parte din biblioteca lui mergea la noi, la colegi, cărţile erau luate, citite, duse înapoi, totul într-un chip clandestin, cînd era tata plecat în delegaţie în Bulgaria sau Polonia.

Nicolae Manolescu: Deci, iată că Leonte Răutu citea încă de pe atunci asemenea cărţi! Eu am crezut că le-a descoperit mai tîrziu, văzîndu-l de pildă, prin anii '70, la mare, pe plajă, în dreptul vilei unde probabil locuia, într-un şezlong, lîngă care se afla un teanc de reviste franceze, americane, engleze şi o mulţime de cărţi de felul celor pe care le-ai pomenit. Mă întrebam de cînd citeşte L. R. literatură şi presă occidentală. Va să zică citea şi în anii '50, cînd era responsabilul cu ideologia şi cultura din România!

Vladimir Tismăneanu: După ştiinţa mea, L. R. a fost un om de mare cultură, încă din anii '30; şi problema mea cu el este marea problemă a lui Lukács cu dictatorul cultural Reval, care i-a fost student. Dacă oameni precum Sorin Toma, poate chiar şi Vitner, în orice caz Iosif Ardeleanu, nu aveau capacitatea să ia măsura fenomenelor cu care se confruntau, L. R. era considerat una din minţile cele mai briliante ale generaţiei lui. Cred că L. R., de la Moscova, de prin '43, nu mai avea iluzii. E o chestiune care rămîne pînă astăzi deschisă şi cel mai bine ar răspunde el însuşi, dacă ar vrea să o facă, în legătură cu iluziile ce le mai nutrea cu privire la sistemul de tip stalinist. Ţin minte că Lukács spunea, în eseul lui despre Soljeniţîn, că personajul cel mai interesant al epocii staliniste este dictatorul cultural, tipul care înţelege perfect despre ce este vorba şi continuă să-şi practice politica. Dar îmi aduc aminte că bunul tău amic şi mentorul meu cultural, Alexandru Ivasiuc, avea o enormă pasiune de a înţelege mecanismele psihice ale lui L. R., unul dintre oamenii care în mod cert l-au pasionat pe Ivasiuc. Discuţiile noastre probabil îi creau o aură lui L. R., pe care n-o avea în realitate. Îmi aduc aminte că Ivasiuc mi-a vorbit odată despre el, venind tot de la mare, de la Neptun. Se pare că voi vă petreceaţi acolo timpul urmărindu-l pe L. R...

Nicolae Manolescu: Da, e adevărat, Ivasiuc mi-a atras atenţia asupra lui L. R. (eu nu-l cunoşteam) şi m-a întrebat dacă ştiu cine este. Nu ştiam, iar din „context", privind revistele pe care le citea, nu puteam deduce că e L. R.

Vladimir Tismăneanu: Deci Ivasiuc, care s-a uitat cu ochiul său extrem de scrutător, a văzut că citea şi un roman — **Omul fără însuşiri** de Musil. Ani de zile Ivasiuc a construit o întreagă filozofie pe împrejurarea că L. R. citea **Omul fără însuşiri!**

Nicolae Manolescu: Cred că a construit-o cum s-ar zice, **de toutes pièces**, pentru că Ivasiuc descoperise el însuşi chiar în vara aceea romanul lui Musil şi îl citea cu frenezie.

Vladimir Tismăneanu: În orice caz, revenind la propria mea traiectorie, mi-amintesc o discuţie, a cărei urmare a fost marea mea ruptură epistemologică pe plan familial. Era în 1969, în ianuarie, deci în urmă cu 21 de ani, cînd Jan Palach şi-a dat foc în Piaţa Venceslas din Praga. Tatăl meu care era deja, în mod cert, contra lui Ceauşescu şi nu făcea un secret din asta, era tot atît de cert, un leninist de tip, să-i zicem, mai natural, ca Brucan. Însă în momentul în care s-a produs cazul Palach, eu m-am scuturat de emoţie şi de furie şi am spus că este sfîrşitul relaţiei mele cu această mişcare. Răspunsul meu a fost o criză de conştiinţă extraordinară şi am spus că eu nu vreau să am nimic de-a face cu o mişcare socială care duce la asemenea dezastre umane. Deci nu Cehoslovacia '68, cu ale sale reforme asasinate a dus la ruptura mea, ci momentul autoimolării lui Jan Palach în '69, a însemnat pentru mine o ruptură completă şi cu comunismul, şi cu ceauşismul, şi cu leninismul. Şi totuşi m-am înscris la facultatea de filozofie... În 1970 intram la facultate. Amănunt interesant, treceam cu cea mai mare medie la scris; mi-aduc aminte că Janina Ianoşi mi-a dat telefon după ce se anunţaseră notele la scris şi mi-a spus că nu poate să anunţe oficial, pentru că este stupefiant, luasem 10 la teza de filosofie, ceea ce era unic, probabil, în istoria contemporană a facultăţii.

Nicolae Manolescu: Asta înseamnă că profesorii de la filosofie mai erau încă adevăraţi profesori. Dacă dădeau rar nota maximă. Îţi mai aminteşti de profesori care să merite să fie menţionaţi acum?

Vladimir Tismăneanu: Sigur, erau buni, dar şi resentimentari, fiindcă, dacă am obţinut media aceasta la scris, au avut grijă să mi-o coboare la oral: am fost unicul caz care, ieşind cu această medie din scris, am fost „pocnit" de profesorul Boboc la oral, în timp ce studenţilor care ieşeau cu 5 sau 6 din scris, le creşteau notele vertiginos la oral. Da, am avut profesori buni. În primul rînd, pe Alexandru Valentin, de la care am învăţat, recunosc sincer, un marxism deschis, onorabil, un tip de marxism care ar putea fi predat de orice universitate occidentală. Nu-mi amintesc nici un fel de referinţă la documentele de partid în tot cursul d-lui Valentin. De asemenea, d-na prof. Florica Neagoe, de-o imensă calitate umană, dl. prof. Radu Stoichiţă, vechi prieten al tatălui meu, profesor de logică, unchiul lui Papilian şi al lui Victor Ieronim, dl. prof. Stahl, despre care nu pot să spun decît lucruri extraordinar de favorabile, care preda un curs de ţinută europeană. Şi mai ales, un profesor fascinant (a devenit şi personaj de literatură şi tu ai scris despre cel ce a scris despre el, adică Petru Dumitriu) era Miron Constantinescu, care, într-un fel, domina peisajul secţiei de sociologie, şi care, în mod evident, juca o carte non-dogmatică în epoca respectivă. Bibliografia cursului de sociologie generală a lui M. C. ar face onoare, cred eu, oricărui curs de sociologie la ora actuală dintr-o universitate americană. Nu era la zi, din punctul de vedere al marilor cărţi apărute în ultimii 10—15 ani în S.U.A., dar era un curs în care era menţionat tot ceea ce se consideră a fi autentică valoare europeană.

Nicolae Manolescu: Ideea cărţii despre criza ideologiei marxiste s-a născut probabil ceva mai tîrziu, dar există ceva în anii de facultate de la Bucureşti care să stea la originea unora din aspectele cărţii tale?

Vladimir Tismăneanu: Sînt mulţumit că mă întrebi. Da, mi-aduc aminte că atunci cînd am ajuns în S.U.A. în 1982 şi m-am întîlnit cu redactorii revistei **Telos** şi m-au întrebat ce vreau să fac, eu le-am spus: marxism critic. În '73, la Sesiunea Naţională a Cercurilor Ştiinţifice de la Cluj, am prezentat o lucrare: **Noua stîngă între utopie şi disperare**. Era vorba despre mişcările contestatare din Occident, o lucrare profund nonconformistă, care finalmente avea să apară în antologia **Dezbateri ideologice** la Valter Roman, la Editura Politică, sub titlul **Noua stîngă şi Şcoala de la Frankfurt**. Am aflat recent că am fost trecut acum vreun an, împreună cu Dorin Tudoran şi Bujor Nedelcovici, pe lista autorilor interzişi. Sînt mîndru că nu era în carte decît un singur citat din răposatul dictator şi anume cel cu care o întreagă generaţie ne-am drapat, cel cu „să nu ne ferim de confruntările de idei, fiindcă nici o idee nu trebuie considerată aprioric greşită". În rest, este o lucrare despre care nu am de ce să roşesc. Primul capitol fusese publicat în **Revista de filozofie**. Datorită unui personaj de tristă amintire, d-na Olivia Clătici, deşi propusă de către dl. prof. Virgil Constantinescu şi de către alţii, lucrarea considerată revizionistă n-a putut să primească o distincţie ştiinţifică. Dar eram, cred, unul din puţinii studenţi care publicau încă din anul III în **Revista de filozofie**. Ulterior, am publicat intens în paginile **Revistei de filozofie**, despre care, eu unul, am amintire agreabilă. Să revin; de fapt, scheletul cărţii mele a apărut atunci, pentru că eu credeam că există o tradiţie a marxismului critic, care nu avea, după părerea mea, prea mult de a face cu marxismul degenerat şi chiar grotesc al ideologiei „establishment-ului" ceauşist şi pe care tradiţie încercam s-o apăr; încercam să ofer o variantă alternativă de marxism, căutîndu-i sursele şi dezvăluindu-i tragismul. Deci mergeam pe direcţia Lukács, Gramsci, Ernst Bloch, Wilhelm Reich, care sunau la vremea respectivă a nebunie. Dintre cei care erau antimarxişti, chiar unul din prietenii noştri comuni, actualul ministru al Culturii, mă întreba de ce mă ocup de futilităţi, cînd mă auzea vorbind de Adorno — şi de altfel asta apare aluziv în **Jurnalul de la Păltiniş**, şi mi-amintesc cînd îi spuneam, după apariţia cărţii lui Noica despre Hegel, dacă n-ar vrea dl. Noica să citească o carte: **Dialectica negativă** a lui Theodor Adorno sau măcar **Minima Moralia** de acelaşi, da ... cred că lui Andrei (Pleşu n.n.) îi spuneam dacă n-ar vrea să-i pună la dispoziţie lui Noica această carte, măcar ca sursă de dialog. Răspunsul, nu din partea lui Andrei, era o reacţie fundamentală de respingere a acestei direcţii, pe care eu o consideram extrem de fertilă. Ceea ce nu înseamnă că n-am avut extraordinare discuţii cu Gabriel Liiceanu şi cu Andrei Pleşu. L-aş menţiona aici şi pe Radu Bogdan, criticul de artă, pentru că îi datorez accesul la biblioteca lui fabuloasă, lucru cu atît mai remarcabil cu cît se ştie că Radu Bogdan suferă pentru fiecare carte şi pentru fiecare pagină pe care simte că ai putea s-o mînjeşti sau să-i faci ceva...! dar el mi-a pus la dispoziţie tot ce era pe atunci în ţară. A fi violent şi supărat antimarxist nu mi se părea o soluţie, în condiţiile în care constatai cît de non-marxist (îmi pare rău să o spun) era Ceauşescu — el era un copil turbat al marxismului, un bastard agresiv şi stupid. Mi-e foarte greu deci să stabilesc orice formă de ecuaţie între Cauşescu şi Lukács, ne cutremurăm amîndoi la această idee. Era greu deci să identific marxismul cu Ceauşescu, dimpotrivă, dialectica utopiei şi a raţiunii critice îmi apărea ca o formă de rezistenţă faţă de ceauşism. Deci unii rezistau prin Platon, tu rezistai prin estetism sau — să zicem — prin Cenaclul de Luni, sau prin cronica săptămînală de la **România Literară**, Dorin Tudoran rezista prin poezie, eu rezistam prin marxism (critic, să precizez), de unde şi ipoteza centrală: că pentru o anumită etapă a dezvoltării culturale a Europei răsăritene (şi asta este teza cărţii mele), marxismul critic este o perioadă de pregătire absolut fundamentală. Ca să ajungi la Kolakowski, anti-marxistul, este necesar Kolakowski neo-marxistul. De aceea am spus-o întotdeauna şi am scris-o negru pe alb în Statele Unite, că un om ca Ivasiuc trebuia să creeze şcoala în România şi că astăzi am fi fost într-o situaţie mult mai bună, dacă am fi avut şi noi „les desenchantès", cum îi au polonezii pe Michnik, pe Kuron şi pe Kolakowski, cum îl au cehii pe Havel, ungurii pe Miklós Haraszti, pe János Kis şi pe Konrad, deci, numele mari ale rezistenţei. Din nefericire, o asemenea direcţie în România s-a sufocat, pe de o parte, cred eu, prin „abdicări" (culturale, de altfel, cum sînt cele ale d-lor Ianoşi şi Tertulian, care ar fi putut să reprezinte acest tip de generator), prin enorma nenorocire a cutremurului din 4 martie, în care propabil acel extraodinar generator de energie intelectuală, care era Alec (Ivasiuc — n.n.), a dispărut, şi prin „retragerea" unora dintre noi, inclusiv a mea.

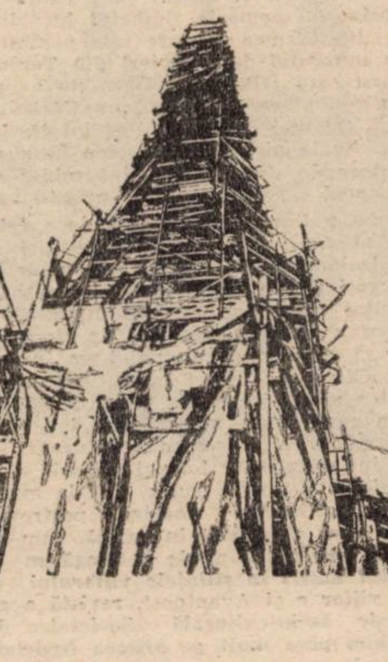

Anita ZAUGG (Elveţia) — „Timpul"

Nicolae Manolescu: — Te consideri astăzi neo-marxist, anti-marxist sau, pur şi simplu, non-marxist?

Vladimir Tismăneanu: — Good question! În S.U.A. eu am publicat primul meu articol într-o revistă care se cheamă **Praxis**, în 1984 şi în a cărei redacţie se află, printre alte somităţi, şi prietenul nostru comun Mihai Botez (şi e foarte bine că un nume ca Mihai Botez se află pe lista colegiului de redacţie a uneia dintre cele mai mari reviste de filosofie din lume). La vremea aceea, eram neo-marxist. Itinerariul meu nu s-a desfăşurat ca în alte multe cazuri, adică eu, marxist critic în România, deveneam anti-marxist pătimaş deîndată ce treceam frontiera la Curtici. Eu am fost marxist critic şi am devenit, pe fondul maturizării mele filosofice, deci al deziluzionării, un exeget sever, dar loial al acestei orientări. Dovadă, revistele în care public şi care pot să fie simultan reviste neoconservatoare sau socialiste, cred că sînt unicul care reuşeşte această performanţă.

P.S.: Corvorbirea a avut loc în martie 1990.

(VA URMA)

Cronica literară de Cornel Ungureanu

Profesiunea: CRONICAR LITERAR

Cornel Regman scrie cronică literară (foileton, recenzie, privire asupra actualității literare) de vreo cinci decenii. Într-un admirabil eseu, Virgil Nemoianu a trecut în revistă, fără cruțare etapele devenirii criticului: stilul critic regmanian s-a format totuși, spune Nemoianu, în ultimile decenii. Adică după 1965. **Cică niște cronicari...** (1970) e cartea de la care începe marea aventură regmaniană în descoperirea continentelor actualității.

Ce se poate spune despre ultimele decenii ale lui Regman? Se poate spune, mai întîi că este un luptător infatigabil, ireproșabil, iremediabil. Că e un demn — și ultim — urmaș al Școlii ardelene. A fost pe baricadele generației sale, renăscute după 1960 de cîte ori s-a putut și de cîte ori a fost nevoie. A încercat să readucă la ordine criticii de susținere ai „generației '60" cenzurîndu-le cu o inimitabilă ironie, excesele. A fost mereu un bătrîn cîrcotaș între cronicarii recrutați dintre tinerii recenzenți care, înainte de a învăța tehnica lecturii, își elogiau colegii de vîrstă. A temperat cît a putut stilul „artist" al creatorilor, zbenguiala literaturizantă solicitînd un profesionalism elementar: cerînd cu insistență, cu farmec, respectarea unor norme vechi de cînd lumea. Critica normativă a lui Cornel Regman își face intrarea în arenă într-un moment în care entuziasmele „noului val" nu își păstrau întotdeauna echilibrul, iar impresionismul dizolvant scotea judecățile din matca lor firească. După 1965 cînd orice noutate era sacralizată (ieșeam din blestematul deceniu!) și orice respect al regulilor privit cu dispreț, cînd mulți autori își luau avînt fără elementarele lecții de zbor, Cornel Regman a purtat bătăliile care să dea reîntoarcerii la Maiorescu substanța necesară. Fără prejudecăți, criticul ne cere să folosim într-un secol al visatelor calculatoare abacul și demonstrează cît de eficient e el în judecarea operelor.

Bătăliile cronicarului n-au rămas fără ecou, fiindcă ele au pus în valoare ziceri memorabile, formulări strălucitoare, măscări de indiscutabilă savoare. Judecățile dascălului au fost formulate nu în stilul contabil al lui Marius Chicoș Rostogan, ci în stilul artist al unei epoci care reabilitează lumea lui Caragiale.

Dar eroii lui Regman nu se întorc în lumea lui Caragiale. Mai degrabă le-ar conveni lumea lui Budai-Deleanu, cu personajele sale de epopee eroi-comico-satirică. La un anume nivel **Cică niște cronicari...** chiar asta este: epopeea eroi-comico-satirică a criticii anilor '60, mica țiganiadă a literaturii noastre „actuale". Stilul ironic al lui Cornel Regman nu e, așadar despărțit de o anumită pedagogie. **Vocația pedagogică** a criticii regmaniene se va manifesta chiar atunci cînd dușmanii s-au împuținat simțitor, cronicarul fiind copleșit nu de dușmani, ci de alianțe care trebuie respectate.

CORNEL REGMAN
NU NUMAI DESPRE CRITICI

Dar chiar dacă numărul dușmanilor s-a redus el nu este mai puțin decît altădată un cavaler angrenat într-o bătălie donquijotescă. Așa că și în volumul de față sîntem martorii unor duble scenarii cronicărești: pe de o parte sîntem părtașii vitejiilor eroului nostru ai aventurii sale etern-umane, pe de alta: a scrisului său, și el încercînd a cuceri. Fiecare cronică e o mică operă de artă în care asistăm la întîmplări extraordinare. Nu o dată însă și în chip cu totul prematur euforia libertății cucerite îl aruncă pe critic (Al. Cistelecan, n.n.) într-o satisfacție de sine care-l face aproape să uite că are în față totuși un **ultim text**, acela care-i justifică și certifică intervenția: cel al poetului recenzat. Un fel de ambiție de parior îl transformă atunci pe critic în unicul locuitor al textului său, iar micul edificiu înălțat ar vrea parcă să sugereze...". Muștruluielile sînt formulate cu grija părintească a celui ce își contemplă cu încîntare odrasla minune. Fiindcă Cistelecan scrie fără citate, luînd-o adică „pe scurtătură", Regman îi arată nu numai rolul ci și foloasele citatului. Iată cum lecția pune în valoare un limbaj de o concretețe fără cusur, **palpabil**: „Iluzia de a accede mai repede la esențial «pe scurtătură» îl împinge astfel pe critic să sacrifice nu o dată concretul operei avute în vedere, preferîndu-i performanța proprie și orgoliul adiacent ingeniului. De unde privește cu condescendență spre tabăra opusă, spre acei pătimași ai citatului..." Critica lui Cornel Regman are, de obicei, o excelentă priză la **realitatea** operei. Îi convin cărțile în care autorul își poate verifica **simțul realității.** Scriind relativ rar cronicarul citește cu mare atenție și simte falsul, făcătura, trișeria. Iubitoare de concret, născută într-o lume care i-a dat pe Slavici, Rebreanu sau Pavel Dan critica lui Regman reprezintă în cultura noastră spiritul ardelenesc. Dușmană a exceselor, îi iubește totuși pe excesivii cărora, paradoxal, le simte vecinătatea. „E de văzut și ce respinge Alexandru George și dacă, incomod rămînînd (ceea ce, se pare, îi produce o imensă plăcere), el toarnă de astă dată în soluția lui — după ce în situațiile evocate exagerase cu calmantele — o cantitate de prafuri caustice care depășește cîteodată limita. Că ața îl trage la mărimi, nu văd în aceasta nici un rău, cel mult manifestarea unei forme ușoare de... snobism".

Cele mai frumoase cronici sînt tocmai cele în care iubirea trebuie a fi pusă în cumpănă de experiența înțeleptului. Care, de la înălțimea atotștiinței sale, stabilește dreapta măsură.

Mai puțin credibil e Regman cînd aruncă anatema. **Bonomul desfigurator,** recenzie destinată a „demasca" excesele unei cărți de Alex Ștefănescu păcătuiește prin lipsa de umor. Cred că tot disprețul așezatului ardelean pentru prestidigitația publicistică izbucnește aici, revărsîndu-se asupra unui autor care, departe de a fi „sinucigaș" păcătuiește prin cîteva frivolități portretistice evident partizane.

Prima parte a cărții, cu mici studii de istorie literară despre Alecsandri, Alecu Russo, Șt. O. Iosif, Pompiliu Constantinescu ș.a se citește ceva mai greu. Este paralizată nu doar de un anume stil festiv, ci și de o prea gospodărească încercare de a reabilita autori „inactuali". Fraza se împotmolește printre superlative, și e aproape imposibil să-l recunoști pe remarcabilul critic între asemenea judecăți „scrierea (e vorba de **Orașul pierdut în ceață**, n.n.) alcătuită din secvențe, din mari capitole aproape monografice, unele de o forță a evocării excepțională... e mai ales o analiză lucidă, necruțătoare..." Discursul pedagogic copleșește, în această secțiune, judecățile critice. Le subtilizează într-un chip original.

Secțiunea consacrată **Comentariilor și instantaneelor critice** e cea mai reprezentativă, criticului convenindu-i, cum spuneam, profesiunea de combatant. Iar prima ilustrare a talentului de luptător se numește **Al. Piru și dreptul la compendiu**, scurtă panoramare a literaturii române realizată de sus, dintr-un avion de vînătoare. Cu mare dragoste scrie Cornel Regman despre Alexandru George cu foarte mare și justificată dragoste despre Gheorghe Grigurcu, critic ce i-a fost alături în numeroase campanii. Lungi cronici în care dăscăleasca întorsătură de condei nu obnubilează cîtuși de puțin părinteasca mărturisire de iubire sînt consacrate tinerilor Cărtărescu, Cistelecan, Iaru, Apostol Gurău. Singur printre critici este Cornel Regman în paginile consacrate unor prezențe provinciale, de prea multe ori ignorate de alții. Dacă de I.D. Sîrbu a fost mereu alături, încercînd să evite marginalizarea și automarginalizarea acestui membru (totuși marcant!) al Cercului sibian, Elvira Sorohan, Vasile Igna (**Un trimis al Septentrionului**), Iv. Martinovici, Ștefan Stătescu, Nicolae Stoie (**Ce e nou la poeții brașoveni**) ne vorbesc despre excursiunile solitare ale criticului. Neobișnuite chiar și într-o culegere de cronici ar fi ocazionalele **Starea debuturilor în 1976** sau **Montaj cu patru poeți**. Autorul mai adaugă un capitol final de **Dialoguri.** Sînt aci depuse răspunsuri la anchete, interviuri și chiar un... autointerviu. Cu un an sau doi în urmă am fi privit cu suspiciune efortul criticului de a aduna între copertele unei cărți întreaga sa producție foiletonistică. Acum, cînd am trecut în „altă lume", să elogiem faptul că Regman iese în fața cititorului cu tot ceea ce îi aparține. Nimic, putem înțelege, nu e destinat a rămîne îngropat în publicațiile pasagere, ca documente inavuabile ale relației cu imediatul. **Lecția de etică** a criticii lui Cornel Regman este, din acest punct de vedere exemplară.

*** Cornel Regman — NU NUMAI DESPRE CRITICI, Editura Cartea Românească, 1990.**

Cronică măruntă

Jucătorii de barbut

● Citim în Democratia, **sub semnătura lui Eugen Florescu, o lungă plîngere către doamna Monica Lovinescu în care fostul Consilier se face a dezvălui o seamă de secrete ale sectorului său propagandistic. Se plînge că a fost calomniat de către singurul recenzent din România al lui Dumitru Popescu ● Dacă notăm că despre ciclul** Pumnul și palma **au existat cel puțin o sută de cronici, recenzii, articole, observăm proporțiile dezinformării ● Am putea spune că informatorul și dezinformatorul** Democrației **este un bun conducător de falsuri ● Și un excelent mesager al catastrofelor ● Nici Djuna nu-i poate influența mai abitir pe cei din preajmă ● Dacă observăm că în momentul în care a ajuns lîngă Marea Familie, Marea Familie a fost luată de Apa Sîmbetei; dacă observăm că Petru Enache, supiriorul florescian, a dat ortul popii cînd preaiubitul Consilier — atunci secretar timișorean — îi rîvnea mai tare postul; dacă mai ținem minte că doi dintre șefii direcți ai lui E. F. sînt în pușcărie, cu cătușe (Dumitru Popescu și Ilie Matei) putem conchide că Eugen Florescu merită titlul de Erou al Revoluției ● Trei a băgat în mormînt, doi a trimis la ocnă ● Și asta dacă nu luăm în considerare ce-a mai trimis la pușcărie, ici colo ● Acum, cînd îl laudă pînă la delir pe dl. Ion Iliescu, dl. Iliescu ar trebui să scuipe-n sîn ● Noi păstrăm în memorie zîmbetul jurnalistului florescian din vremea în care tăia pamblica inaugurală a muzeului de pompieri din Teremia ● Plăcerea cu care ctitorea ● Dacă nu avem grijă, va** ctitori: **îi place, îi place... ● Căci, după cum s-a văzut, tot ce-i deasupra dînsului fie intră în mormînt, fie la pîrnaie pe termen lung ● Cine și-l va alege de sfătuitor, să țină minte ● Căci revoluționarul e revoluționar și prăpăd va face în jurul său ● După cum se scrie în excelentul număr șase al** Amfiteatrului, **nu ne-am gîndit niciodată să-l izolăm pe Maestrul Florescu de suporterii săi preferați ● Din notița revistei s-ar înțelege că am inventat chiar un personaj, Radu Constantinescu, pentru a îndulci singurătățile floresciene ● Trebuie să spunem că nu noi l-am inventat, ci Suzana Gîdea ● Radu Constantinescu s-a născut din fruntea ei ca Atena din țeasta lui Zeus ● E drept că în comparația noastră are loc o mică intervertire, dar cîte asemenea deturnări de sex nu s-au întîmplat spre folosul culturii și al artei universale? ● Științele oculte sînt la mare trecere în toate publicațiile noastre postrevoluționare ● Aflăm cum să ghicim în palmă, cum să ghicim în cafea și în multe altele ● Pregătim și noi specialiștii noștri în științele viitorului ● Cu ochii spre viitor e și** Avantpost, **revistă a grupului de reflexie socio-culturală „Societatea de mîine" ● Îl iubim prea mult pe Mircea Nedelciu ca să nu scoatem niște exclamații de admirație ● Posterul dedicat lui Mircea Dinescu depășește cu mult calitatea posterurilor scoase de revistele noastre fotbalistico-muzicale ● Admirabile și paginile propuse revistei (lui Nedelciu?) de vedetele tinerei generații ● Frumoase contribuții semnate de Eugen Simion, Buzura, Cărtărescu, Marin Sorescu, Mircea Zaciu ● Dacă e să facem excepție de numele directorului, revista nu propune nume noi ● Căci spre deosebire de alte reviste fără grija zilei de mîine, revista** Avantpost **ne propune directori ● Față de țările civilizate, stăm foarte prost cu producția de directori ● Și din acest punct de vedere, revista** Avantpost **aduce o extrem de originală contribuție la practica revoluției ● Din editorialul directorial, să cităm: „Să încercăm să tragem o concluzie: nu-l regretăm pe Dulea, nu ne e dor de Suzana Gîdea. Locul lor, pentru crimele făcute împotriva culturii românești este în boxa acuzaților." Trebuie însă, spune pe bună dreptate Domnul Director, să dăm înaltele funcții unor cetățeni care să nu facă „gafe demne de ignoranța predecesorilor." ● Revista** Avantpost **e pe cale de a pune la punct, prin pana directorială, o nouă știință:** gafologia. **● Iartă-i, doamne, gafele cu și gafele fără de voie, scriu eu gîndindu-mă mai întîi la Eugen Florescu, căci grație harurilor sale am scăpat și de Enache, și de Majestatea sa, și de Ilie Matei, și de Dumitru Popescu ● Poate vom scăpa și de Eugen Florescu, căci energia sa eroică va trebui să-și atingă apogeul oprindu-se asupra lui însuși.**

Anemone **POPESCU**

Moştenirea lui A. E. Baconsky

Impresia dominantă, la apariția volumului antologic din 1967 al lui A.E. Baconsky, **Fluxul memoriei**, va fi fost că preocuparea autorului de a-și controla emisia lirică finalizează într-un fel, anume de protocol, de ceremonial; postura lirică rămînînd, oricum — în textele antologate în volumul citat — mai importantă decît sentimentalismul intrinsec poeziei. Cu lirica lui A.E. Baconsky s-a petrecut, altminteri, un lucru pe care îl putem sesiza și în versurile altor poeți din gruparea „Stelei“. Nici, propriu-zis, cîntec de dragoste, nici poezie reflexivă — avînd însă o formă mai liberă, fără pretenția de a se subordona necondiționat unui concept bine definit — poezia de notație, în speță — stanțele baconskyene au ajuns la o emisie convenabilă de-abia după ce poetul însuși a descoperit posibilitățile oferite de o construcție mai riguroasă, supunerea poeziei unui ceremonial: subiectivă proiecție asupra cotidianului, lirică asumare a faptelor de zi cu zi, mitologizare a peisajului: „Mi-e somnul tot mai străveziu. De-acum / te pot vedea mai bine pe-ntuneric, / pot urmări pe trupul tău cum noaptea / cu iedera-i necunoscută crește, / și sînii legănîndu-se ca două / stele de mare. Cîteodată luna / venind prin geam îți aurește șoldul / ca vechilor statui — mărgăritare / cad licărind în jurul fiecărui / sărut al meu și iedera dispare, / rămîne numai frunza de acantă, / aur și negru coborînd în taina / coapselor tale. Somn de ocean, / somn translucid mi-e dat să dorm de-acuma, / și valuri ondulate-n vîntul rece / simt vîrsta echinoxului. Mai bine / te văd, mereu mai bine pe-ntuneric, / urcînd din adîncimi prin somnul meu, / ca o naiadă goală“ (**Nud de întuneric**).

Că poezia lui A.E. Baconsky se iscă progresiv din explorarea culturii — iată cel puțin una dintre constatările la îndemînă pentru oricine se familiarizează cu evoluția autorului: că artele poetice și autobiografiile lirice, atît de generos risipite prin volumele din anii '60 filtrează, nu în ultimul rînd experiența eseistului Baconsky fiind consecința unui limpede demers reflexiv, e următoarea observație importantă pentru definirea speței de lirism în discuție: „Unde se duc aceste sloiuri dintre care / unul sînt eu? E poate cel din urmă, / sau poate primul drum adevărat. / Cîți ani mi-au trebuit să-nvăț / ceea ce n-aș fi vrut să știu niciodată — / și iată e tîrziu și pentru totdeauna / albul e întinat și o aureolă pustie / începe să mă urmărească. Semne, semne / Jumătate din mine a fost jumătatea cealaltă / își aduce aminte. Prea repede, / iubite vînt de nord! Am fost student, / am fost poet de avangardă / și jucător de baschet — totul / mereu mai demult. Acum / dau simultane anotimpurilor și-ncep să pierd, / și visez un biograf robot / care scrie, scrie mereu / în limba lui necunoscută“. (**Anno aetatis suae XL**).

Este, aci, nivelul cel mai bun al unei poezii care aduce cu sine o moștenire a retoricii romantice pe care timpul nu a încetat a o pune în evidență; o poezie ceremonios convențională, nu rareori decupată dintr-o sensibilitate rafinată. Poezie să mai adăugăm, livrescă, fără să păstreze, în mod necesar, la vedere datele explorării cărturărești. Următorul — și ultimul — stagiu de acomodare a autorului cu poezia modernă aduce în prim plan o experiență în destule privințe asemănătoare celei care recomanda fastuoasele ficțiuni din **Echinoxul nebunilor**: o luciditate suverană consemnarea unor sumbre premoniții la un sfîrșit de ev și de civilizație un bacovianism fundat pe datele unei poetici expresioniste. În **Cadavre în vid** (1969) și **Corabia lui Sebastian** (1978) modului de a poetiza solemn, invocativ i se adaugă sacadele sarcastice ale vocii, repetarea la nesfîrșit a unei litanii pentru o lume ce pare să-și contemple, sub semnul melancoliei, crepusculul: „A scrie cu tărîțe de lemn a scrie cu fiare vechi / cu bucăți de plexiglas cu obiecte concrete / a scrie pe cutiile goale în care se ambalează / aparate electrice, pe benzi de magnetofon uzate / a scrie în relief cu sunetele modulatorului fixate pe ecrane metalice — alb, a scrie alb / poeme sortite consumului purtînd seria / anul și marca, poeme perfect funcționale / care nu se citesc ci se consumă cotidian / ... / a scrie cu piese de schimb și cu literatura documentară / anexată în elegante plicuri de plastic a scrie / a nu scrie a reproduce a fi reprodus experimen- / THALIA muză a crematoriilor-altare unde se ard / reziduurile industriei moderne, dansează / cu poetul pneumatic / ultimul dans“. (**Ars antipoetica**)

Percepțiile, meditațiile rămîn, și aici, ale omului de cultură. Ale literaturii, care nu mai caută însă pentru existență un travesti livresc, ci trage toate consecințele din confruntarea existenței — a realităților unei civilizații de consum cu propriul său sistem de valori. Între faptele existenței cotidiene cărturarul se dovedește a fi un observator rece, detașat, sarcastic — mizantrop atunci cînd iubirea sa de cultură și civilizație întîlnește simulacrul, contrafacerea, inautenticul. Poetul devine cronicarul unei lumi care trăiește sub semnul proliferării monstruoase a obiectelor, o lume care a înlocuit cultura cu obiectul „de cultură“. Nu altceva vor conține reflecțiile eseistului Baconsky, reflecțiile moralistului, ale autorului de jurnal spiritual și, prin circumstanță, personaj care se caută pe sine precum eroul rilkean din **Însemnările lui Malte Laurids Brigge**: „Dar eu aparțin altor altitudini și altor încrucișări de astre. Nu moartea, ci **viața** pe care o purtăm în noi, necunoscută, mă tulbură“, spune poetul, producînd deloc neglijabile doze de sarcasm în fața cu preconcepția, închistarea, limitele unei civilizații închise în sentimentul propriei suficiențe: „Faraonul occidental — notează undeva — disprețuiește oxigenul bastard al țărilor pe care geografia sa le exclude“.

Lucian ALEXIU

Tadeus NUCKOVSKI (Polonia) — „Negru e negru“

„Mandra cu slabe păcurele”

Într-un articol publicat de curînd în revista noastră (nr. 21/1990), m-am străduit să intermediez „reconcilierea“ — pe deplin întemeiată, din perspectiva istoriei vocabularului — între neologismul **pecuniar** „referitor la bani, bănesc“ și străvechiul nostru cuvînt **păcurar** „păstor, cioban“, pe care dicționarele îl consideră, cu îndreptățire, „învechit și regional“. Am încercat să arăt, cu acel prilej, că, în pofida divergențelor fonetice și a răzlețirii sensurilor, cei doi termeni se întîmpină pe limanul latinei, unde tema **pecu-**, comună amîndurora și nu numai lor, exprimînd, inițial, ideea de „turmă, cireadă“, se regăsește, ulterior, în **pecunia** „bani“, derivat, evident, din **pecu.** Acesta, la rîndu-i, este strîns înrudit cu **pecuniarius** „pecuniar“, care s-a desprins din **pecunia** ca o mlădiță dintr-un trunchi. Am tras, cu acel prilej, încheierile de rigoare.

Trebuie să mai amintesc, tot atunci, că **păcurar**, oricît o fi el de „învechit și regional“, a stîrnit, prin aura-i evocativă, atenția scriitorilor de seamă. Citez din povestirea sadoveniană **Amintire de la Pind**, prima din ciclul **Frunze-n furtună** (1920): „Ținutul era liniștit, [...]ș-am ajuns în scurt, cu bine, la Floreana. Acolo am intrat între aromâni curați și-am stat pe loc trei zile. Am văzut satele cu căsuțe mărunte, acoperite cu lespezi de piatră și risipite ici-colo; am văzut sălașele cărbunaririlor și stîncile **păcurarilor“.** Vigoarea expresivă și conotativă a termenului sporește în această... **Amintirea de la Pind**, căci **păcurar** s-a păstrat și la frații noștri din sudul Dunării, „rămași stingheri de trupul neamului și impresurați de atîtea limbi deosebite“, cum observă, cu firească emoție, Sadoveanu în aceeași povestire. Pericle Papahagi, **Din literatura poporană a Aromânilor** (1900): **Cari di luki si-aspare nu s-fațe picurar** — adică „Cine se sperie de lupi nu se face **păcurar“.**

Pe de altă parte, cuvîntul beneficiază de o largă circulație în folclor, mai ales în cel ardelenesc: „Fetele de pe la noi / Face-le-ar Dumnezeu oi / Și pe mine-un **păcurar,** / Că știu treaba la șuștar“; „**Păcurar** la oi oi fi / Pînă zile voi trăi“; „**Păcurarul** cel mai mic / Se opre din drum un pic; / Se opre și se gîndește, / Către oaie-apoi grăiește“. În poezia noastră populară, **păcurar** se vede nu o dată concurat de diminutivele sale, **păcurăraș** și **păcurărel:** „De-aș trăi cît piatra-n munte, / N-aș iubi fecior de frunte, / Ci-aș iubi **păcurăraș,** / Să-mi aducă sara caș“. Iată cum începe **Oița năzdrăvană,** variantă maramureșeană a **Mioriței:** „Sus pe plaiul cel cu tei, / Mergu-și trei păcurărei, / Cu oile după ei. / Cei mai mari / îs veri primari; / Cel mai mic / e străinic“. Mai ales la sfîrșit de vers se ivește, cîteodată, și augmentativul **păcurăroi,** dar n-ar fi prudent să explicăm ivirea lui în această poziție exclusiv prin presiunea rimei. Într-adevăr, în distihul următor derivatul dezvoltă o evidentă notă depreciativă: „De-aș muri de dor de oi, N-aș iubi **păcurăroi“.**

Dar „familia“ lui **păcurar,** însumează numeroase alte derivate, cum sînt **păcurărească** și **păcurăriță** „ciobăniță“; **păcurăresc** „ciobănesc“; **păcurărește** „ciobănește“; **păcurări** „a ciobănii“; **păcurărit** „ciobănit, păstorit“. „Vitelor mici“, în special „oilor de lapte“ sau „mîzărilor“, li se mai zice, cu un termen moștenit direct din latină, **păcuină.** Mă bucur că pot cita din poezia lui Coșbuc, **Dragoste păcurărească,** unde un **păcurar,** trebuind să plece la cătănie, se tînguie așa: „Vai, să mă despart acum / De berbeci și miorețe / Și de voi, dragile mele / Oi, care-mi făcurăți drum / Prin senin, ca și prin ploaie / La livezi și la zăvoaie. / / Să las lunca cea cu spini / Și să nu mai văd pe luncă / Lătrînd cîinii cum s-aruncă / Peste rît, cînd **păcuini** / Înfricate de vrun tropot / Fac să sune glas de clopot!“.

„Oițelor“ — cu toate implicațiile diminutivului — li se mai spune, pe unele meleaguri ardelene, **păcurele,** cu un termen alintător a cărui înrudire cu **păcurar** ține de domeniul evidenței. Cuvîntul a fost prins de I. Budai-Deleanu într-un pitoresc fragment din **Țiganiada,** unde poetul, spre a sugera cu mai multă pregnanță violența unei acțiuni ostășești întreprinse de Vlad-Țepeș, recurge la o comparație arborescentă, de tip homeric: „Ca droaia de lupi cînd apucă / La **mandra cu slabe păcurele,** / Și păstorii nu știu să le-aducă / Vreun ajutoriu, larg între ele / Face perire, ucide, strică ș-apasă. / Nici pe una neîncolțată lasă“ (v. 4334). Expresia subliniată, **mandra cu slabe păcurele,** — care dă și titlul însemnărilor de față — semnifică „stîna cu oițe plăpînde“. **Mandra** este un „balcanism“ — un termen care s-a impus în mai multe limbi balcanice — avîndu-și sursa în neogrecismul **mandra** „stînă“. Citez din **Materialuri folkloristice,** culese și publicate, la 1900, de Gr. G. Tocilescu: „Tot mai are Costa, are „ Vreo cincizeci de cătelandre, „ Care latră pe la **mandre“.** Rar întrebuințat și puțin cunoscut obștii vorbitorilor, cuvîntul s-a dovedit în stare să-l înșele chiar pe unul din editorii **Țiganiadei,** prilejuindu-i o gafă filologică de pomină.

G. I. TOHĂNEANU

Gugui

Ce-ați făcut în ultimii cinci ani?... Ce am făcut în ultimii cinci ani? Să fiu sincer, am supraviețuit. N-o să mă creadă nimeni, dar supraviețuirea asta se datorează unei nemaipomenite întîmplări. Acum cinci ani, răsfoind Almanahul Luceafărul 1985, *am dat de o proză (Eduard Gugui,* Pentru binele națiunii, *pp. 288—296), care, citind-o și recitind-o, m-a făcut să uit realitatea și să mă instalez confortabil într-o lume de vis nostimă, palpitantă, plină de satisfacții estetice de mai mare dragul. N-am reținut subiectul, ci atmosfera și cuvintele. Mai ales cuvintele. Fără acele cuvinte, viața mea s-ar fi derulat dramatic între psihanaliza eului dintre două cozi și încercarea de a evapora idei ținînd gura închisă. (Presimt, din ultima frază, că am fost influențat de E.G., influență benefică, sper, nealunecătoare spre pastișă!). Voi da mai jos cîteva citate, deși întreaga operă s-ar preta la ne-murire.*

„Existența implementa ocurența abolirii lui Amiko?“ „Zgomotul motoarelor scrijeleau crepusculul expandat în toate cotloanele.“ „Țîșni o clipă în care scăpă de amenințarea metalului și care îi însămînță o idee de speranță.“ „Ishikuro rupse mașina din mersul ei firesc, îi bracă roțile peste piatra monumentului, ce strivi cu duritatea mileniilor geologice, tot ceea ce era metal în partea dreaptă.“ „Oacheșul urla în patru labe, cu corpul repartizat înăuntrul și în afara habitactului.“ „Abia atunci poziția capului îi relevă retardarea clipei în care sosise.“ „Mișcarea îi difractă atenția și profilul unui ziar localizat într-unul din buzunarele mari, aplicate, ale pardesiului profesorului. Reuși să și-l apropiee mergînd așezat pe toate membrele Absorbi oftalmic cerneala tipografică ce-i grila foile Cursorul retinei se opri pe pagina a treia centru.“ „Deși poziția funcțiilor vitale era improprie noțiunii de simț, din lecturarea primelor rînduri înțelese (...) O privire focalizată îi evidenție o mașină parcată vizavi, aureolată de o stranie coincidență.“ „Însușirea conținutului articolului îl îmbălsămase cu spaimă și confuzii.“ „Un montru de haos îi prinse în fălci întreaga rațiune.“ „Vocea interioară i se transformase într-un clopot ce-i aliena plasma din creier. Fantasticul situației camuflase realitatea activității în ale cărei tentacule se zvîrcolea ca un prestidigitator. Simultan, persista în imaginația sa medievală, în aflarea punctului de sprijin care să susțină halucinanta conjunctură.“ „Prostația irealului îl părăsi pe Ishikuro. Povestea fantastică răspîndită de Amiko îi readuse rațiunea în buzunar. (...) Stătea ca o bărabuliște în palma unor asasini legali.“

*Acum, că am scăpat cu viață (din palma acelor asasini legali), aș dori să-mi cunosc salvatorul și să-i mulțumesc. (Autorul pomenit o fi rudă cu Eduard Victor **Gugui** de pe „Baricada“?)*

L. CERNEȚ

Sofia Arcan

ORA IREALĂ

Mașina urcă serpentinele, tot mai strînse, pe măsură ce se apropie de coama dealului. Pavel conduce atent, fără crispare. Dinspre parchet coboară coloana de autotrenuri. În urma lor izul de motorină și de tanin al buștenilor mustind a reavăn. În fracțiuni de secunde, mașina lor — doar o jucărie — poate fi oricînd strivită de monștrii răsucindu-și primejdios coada pe șosea.

Mărghina încearcă să-și stăpînească frica. Numai tensiunea nervoasă e de vină, se gîndește, doar a mai făcut acest drum de atîtea ori încît îi adusese atotputernicia obișnuinței, și, totuși, acum zgomotul motoarelor se prăvale peste ei de pretutindeni, ecoul îl aduce aproape, un vîjîit — rafală de vînt besmetic — dispare și Mărghina se regăsește pentru scurt timp pe „locul mortului", de lîngă nea Pavel.

Tac. O tăcere nefirească. Obișnuit, cînd erau numai ei doi, aveau un debit verbal nesecat. Acesta-i preludiul a ceea ce va urma cînd vor ajunge la cabană, bănuiește ea. Își cunosc reciproc forța, neînduplecarea, și a vorbi primul echivala cu a-ți da cărțile pe față într-un joc cu miza prea mare, și ea este dezavantajată de la bun început. Are, oricum, față de nea Pavel prea multe datorii neonorate. Apariția lui a fost marea șansă, a vieții ei. Ce ar fi ajuns fără existența lui ? Oricum, și-a pregătit argumentele. Se simte într-o redută, singură, înaintea unui atac. Se știe bine înarmată și totuși ... n-ar vrea să-l rănească. Doar să-i cîștige înțelegerea pentru hotărîrea ei. Din păcate există situații cînd cuvintele nu mai au ecoul așteptat, sau pot avea sensuri atît de contradictorii din care nu mai știi ce să alegi. (...)

În copilăria Mărghinei, în locul șoselei exista un drum forestier venind de pe culme. Închide ochii. O fîșie îngustă de lumină pătrunde în întunericul acelui trecut îndepărtat și ea **se vede** în carul cu boi, alături de mama, coborînd lemnele la depozitul din vale. Toamna, cînd începeau ploile și ningea cu frunze arămii și roșcate, iar deasupra drumului nu vedeau decît crengile — schelete negre — într-o încrîngătură bizară ce-i da fiori de spaimă, ea cînta, abia auzit, bocetul pădurii.

După o curbă strînsă apare, neașteptat, cabana, pe coasta aridă (...)

Stop ! Observ că te obișnuiești greu cu locul secund al scribului. Cortina s-a ridicat, personajele sînt în prim plan, tu, regizor, ai rămas în culise, nu mai poți interveni în jocul lor. De ce protestezi ? Vrei să îmbogățești rolul scribului ? Uiți că vîrsta poate fi un handicap pentru vigoarea avută la „punctul de pornire" în aventura scrisului ? Că poate interveni — oricînd — o epocă de secetă, o secătuire, o pierdere de a vibrației proaspete a vieții din jur. Și, între aceste spații, timpul-vid. Socotești recolta slabă față de ceea ce ai fi dorit să dai? Mereu a fost ceva de făcut fără amînare? O datorie de îndeplinit socotită acum minoră, atunci însă stringentă pentru „viața de toate zilele" ' Asta ar fi o justificare ? Dar .. creația nu se explică. Se trăiește. Se face Greu, mai ușor, asta-i intimitatea creatorului lipsită de interes pentru cititor.

În ultimele pagini te văd mai mult o cronicară vrînd să reconstituie o fostă lume în loc să-ți notezi spusele personajelor tale întîlnite în ora ireală ? Parcă susțineai că au început să-și facă de cap, dincolo de vrerea ta. Dă-le frîu liber ! Întoarce filele caietului înapoi .. Încă. Da, pînă aici unde Mărghina și Pavel stau la masă în cabana din Poiana Cerbilor. Nu lua seama la reproșurile mele. La urma urmei, fiecare are dreptul la riscul înfrîngerii, mai ales dacă e pregătit să-l suporte Mai greu pentru mine e să înțeleg pendularea ta între îndoială și încredere — amîndouă la fel de puternice.

Tăcere

O tăcere plină de premoniții Are senzația că masa și-a schimbat menirea. A devenit o bară în spatele căreia el, judecătorul, o va supune unui lung interogatoriu. Încearcă să-și ascundă nemulțumirea. Pavel stă cu spatele spre fereastră. Îi distinge vag liniile feței. Mărghina cu fața prinsă în spotul razelor de soare, ca într-un reflector.

În timp cît am fost la bucătărie se vede că a reușit să-și fixeze scenariul. Mă obligă să stau „în prim plan" spre a-mi urmări, nestingherit, cea mai mică reacție (...)

„Dintre toate remușcările omului, cel mai crud gust este poate cel al neîmplinirilor", se trezește Mărghina vorbind.

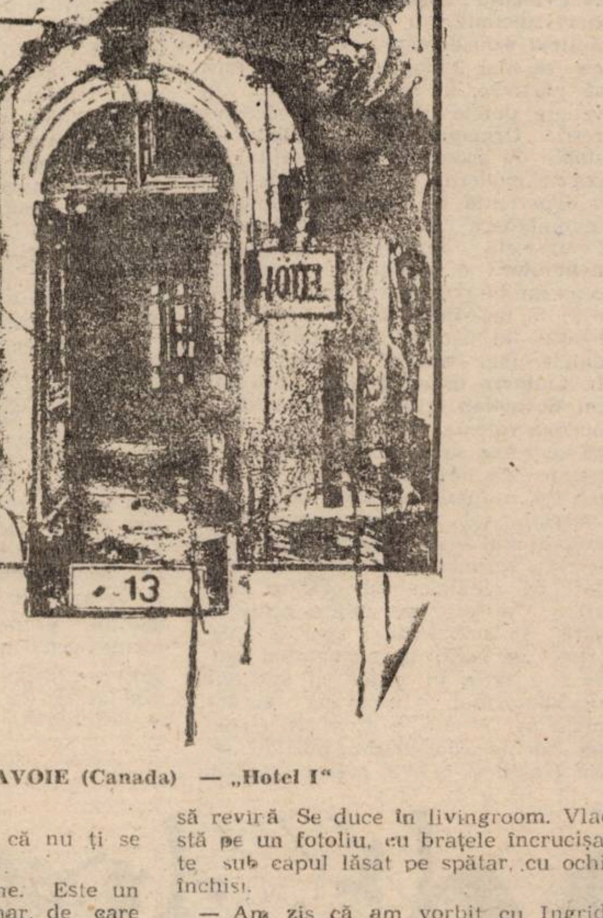

Françoise LAVOIE (Canada) — „Hotel I"

— Frumos spus, numai că nu ți se potrivește.

— Ideea nu-mi aparține. Este un citat a' scriitoarei Yourcenar, de care — evident — n-am citit nimic. Asta nu schimbă însă datele problemei în ceea ce te privește. Am observat că ai ajuns într-o înfundătură, numai că la vîrsta ta ar fi de așteptat să ai o doză de înțelepciune suficientă spre a trece peste criza voastră, fără pripeală.

Îl găsește pe Vlad în bucătărie. Își umplea un pahar cu apă de la frigider.

— Văd că nu ți-ai încălzit mîncarea. Abia ai venit ?

— Te aștept de mai bine de o jumătate de oră, spune iritat. Nu mi-e foame, în schimb mă doare al dracului de tare capul după ședința aia interminabilă. Unde ai întîrziat atîta ?

— Am fost cu Ingrid la cofetărie spune Mărghina cu ton apăsat.

— Și ? Ați consumat zece înghețate ? Și cîte cafele ? Bine că mai există și oameni care au timp de pierdut, spune uitîndu-se la ceas.

— Am avut un subiect interesant.

— Nu zău ? Mă duc să mai iau un antinevralgic.

Îl așteaptă — nemișcată — un timp să revină Se duce în livingroom. Vlad stă pe un fotoliu, cu brațele încrucișate sub capul lăsat pe spătar, cu ochii închiși.

— Am zis că am vorbit cu Ingrid repetă calm Mărghina.

— Am auzit. Și ? Se vede că aveți timp de povești, în vreme ce eu ... la naiba migrena nu vrea să cedeze, spune fără să deschidă ochii.

— „Povestea" noastră a avut doar trei eroi : ea, tu, eu, subliniază fiecare pronume. I-am spus despre propunerea mea de divorț pe care ți-am făcut-o nu de mult.

— Divorț ? Divorț ? repetă Vlad, deschizînd ochii. Se ridică brusc din fotoliu, vine la un pas de ea. Obrazul livid privirea tăioasă. Asta ai inventat-o doar ca s-o ațîți împotrivă-mi ! Mă dezamăgești, iubito surîde el sarcastic Ești mult mai perfidă decît bănuiam. Am avut doar o discuție penibilă și eram convins că te-am lămurit că legătura dintre mine și ea nu-i decît o evadare pasageră, obișnuită în cele mai multe căsnicii.

— Oferindu-ți libertatea, cuvîntul „divorț" era subînțeles Vlad, de ce ți-e frică de divorț ? spune aspru.

— Ah, nu ! Ai un dar de a pune întrebări stupide ce pot scoate din fire pe orice om ! strigă Vlad. Se îndreaptă spre bar, scoate o sticlă și un pahar, îl umple cu votcă și-l bea dintr-o sorbitură

— Parcă spuneai că te doare capul, remarcă ironică Mărghina.

— Întocmai. Iau măsuri să nu-mi plesnească la aberațiile tale.

— Nu mi-ai răspuns de ce ți-e frică de divorț, nu cedează Mărghina. Își aprinde o țigară, se așează pe un fotoliu să-și simtă mai puțin tremurul trupului. Postul ? Un „director" divorțat, dar unde e „morala proletară, tovarășe ?" Aici ai dreptate, numai că „dragostea" se cere plătită în asemenea cazuri, nu ? Oare n-ai resursele psihice necesare să le faci față ? Postul-dragostea, care talger atîrnă mai greu ? Îți mărturisesc că eu sînt pregătită pentru complicațiile inerente în asemenea situații.

— Și de cînd, mă rog, s-a trezit, urlă, orgoliul în tine ? Dacă propunerea ta ascunde o capcană, află **iubito** nu mă voi lăsa prins. Asta deși m-ai găsit într-o stare sufletească prea puțin potrivită pentru o asemenea hotărîre. **Acolo**, întinde el mîna spre fereastra deschisă, ceea ce realizez Eu îmi cere toate forțele fizice și psihice Se vede că aveți prea mult timp liber. Pune și tu conserve, se apropie toamna, fă curățenie în casă. Sau toate aceste preocupări sînt prea mărunte pentru doamna doctor în ...

— Încetează ! strigă Mărghina.

— De acord ! spune și mai bea un pahar. Pînă ce te calmezi, mă duc să mă culc, spune pornind spre ușă. Cu mîna spre clanță se întoarce și continuă cu vocea potolită : nu întotdeauna „Somnul naște monștri". Ar fi bine să dormi și tu, poate te vei trezi cu gînduri mai înțelepte. Deschide ușa și fără să-i dea timp să-i răspundă, o închide cu un zgomot sec, de gong crăpat.

În ultimele luni, Vlad venea acasă tot mai tîrziu Fără să știe de ce și cum, în puținele ore înainte de culcare (pînă și cele de dragoste își pierduseră prospețimea. Se vestejiseră. Deveniseră doar momente ale cuplării, fără fior, un act pur fiziologic), tăcerea se instala tot mai apăsătoare. Nici un gest tandru, spontan din primii doi ani ai căsniciei. În timpul mesei, cîteva schimburi de fraze Intrați în living room, deschideau televizorul, privind emisiunea, comentînd arareori. Sau, nici nu-l deschideau Ca o justificare a tăcerii, luau o revistă sau o carte. Uneori vroia să-i spună ceva, renunța **simțind** că este inaccesibil, deși era pe fotoliul alăturat Era conștientă că sînt pe două lungimi de undă, mereu mai îndepărtate fiecare închizîndu-se în sine, nelăsînd să-i ghicești gîndurile

Uneori îl privea nedumerită, renunțase la o seară cu Ingrid ?Jocul își avea totuși regulile de care **încă** ținea seama, nu vroia —probabil — să întindă prea mult coarda Nu-și înțelegea nici propria ei tăcere. Cînd și de ce anume își pierduse obiceiul de a lămuri situațiile ambigue ? Gelozia, din cîte auzise la alții, are alte legi. Te agită Te înfurie sau te întristează Ea era doar apatică.

Vidu necomunicării. Spațiul unde se întîlneau căci, sigur, și Vlad trăiește aceeași stare, socotind — probbail — că prezența lui acasă e suficientă pentru a menține o legătură iluzorie

A fost. A fost. Sfîrșit ! aude strigătul în ea Întîi de toate, să-și stăpînească gîndurile. Să șteargă din memorie „timpul fericirii noastre", prea scurtul vis, oază în pustiul ei sentimental în care a ajuns mult mai însetată de dragoste decît ar vrea să recunoască. Oare cum se poate îngemăna lașitatea cu mîndria ? Bizar amestec de care trebuie să scape Cum de a avut nevoie de aceste luni să-și dea seama de ecranul ce-i despărțea ? Că a închis-o într-o cabină perfect izolată ? El ? Stăpînul aparaturii de înregistrare îi auzea, cu siguranță fiecare gînd rostit, în schimb ea ? Doar cînd vroia el să deschidă microfonul, o comunicare mecanică în stăpînirea lui. Ea începuse îi urmărea, intrigată, nedumerită, mișcările. Îl vedea manevrînd butoanele, schimbînd benzile și intuiția îi șoptea : acum combină înregistrarea, o falsifică și simțea că-și pierde certitudinea în propria ei personalitate și ecranul devenea tot mai încețoșat și ea rămînea în izolarea cabinei cu pereți de plută cu aer tot mai irespirabil.

Petru Ionică

CONJUGARE

Adam
așteaptă sub pom.
Vibrînd
își pregătește propriul infern.
Eva
se-apropie
visînd la fructul păcatului.

ARS POETICA

Cuvintele se lasă greu convinse
să părăsească rafturile librăriilor.
Poezia pusă pe portativ
prinde ritm de balerine.
Criticii cu aripi de înger
sînt gata să apese pe trăgaci.
Lentila minții
descoperă cîrtița versului fără pată.
Speranța rămîne
agățată de funia putredă a melancoliei.

Ca un foc veșnic
POEZIE, ard alături de tine.

Livius Ciocârlie

În locul fragmentelor de jurnal

Mă trezește un zgomot indistinct dinspre stradă. Deschid fereastra și văd apropiindu-se o coloană scurtă. Căști, salopete. Bîte. Sînt cam două sute. În ultimele rînduri s-au adăugat femei. Ici, colo, din balcoane, se aplaudă. Trotuarele, pustii. S-a făcut ora șapte. Deschid aparatul de radio: președintele Iliescu le-a vorbit; i-a trimis să ocupe Piața Universității.

Mă îmbrac și plec spre Corina. După două pornim spre Universitate, unde am de înapoiat o carte la clasice. Cînd să facem cotul spre arhitectură o doamnă venind dintr-acolo, ne spune, nouă și altora: „Nu vă duceți, că-i bat pe oameni". Ne apropiem. Strada Quinet e blocată. La intersecție, grupuri de oameni, unii vorbind precipitat: „I-am prins pe Câmpeanu și pe Rațiu!" „Vai, ce bucurie, exclamă o doamnă în vîrstă, asta mă face sănătoasă".

Cei mai mulți tac. Par îngrijorați. Mă despart de Corina și pornesc spre Cercu Militar. Din loc în loc printre oameni trec cîte șapte, opt. Milităreşte unul în urma celuilalt. Sînt înarmați cu un soi de coardă flexibilă. Brusc, fără să-mi pot da seama cum aleg, se reped și încep să lovească. Lovesc mai ales femei. Pe o distanță de o sută de metri îi văd tîrîndu-le pe două și împingîndu-le într-o dubiță trasă lîngă trotuar. Ajung pe Brezoianu și urc în autocarul Tarom-ului.

Cînd coborîm din avion la Timișoara, o fată, probabil elevă, le strigă fericită rudelor venite în întîmpinare: „La țărăniști au găsit arme și la liberali droguri!"

Cam asta ar fi. Ba nu, mai e ceva. Telefonează Corina. Pe o colegă a Alexandrei au schilodit-o. Era în Universitate. Mică, firavă, timidă. Cînd au aflat că la Timișoara s-a renunțat la demonstrație, mai spune Corina, oamenii au plîns.

Privește, ascultă (și taci)

Zile tulburate din miez de iunie, la Timişoara. Simţim, de departe, duhoarea urii şi a transpiraţiei reci a celor care, hăituiţi, hăituiesc. Auzim veşti care smintesc speranţa şi răbdarea şi încrederea. Vedem, pe stradă, oameni cu ochii încercănaţi de nelinişti. Şi neliniştea se încolonează şi şerpuieşte prin oraş în urma unui camion, pe care stau, în picioare, tineri cu drapelul găurit în miez, găurit şi îndoliat. Coloana-„cortegiu funerar" înaintează, greoi, spre cel mai îndoliat, în decembrie, cartier al oraşului. Mulţi trecători se ridică pe vîrful picioarelor, pentru a vedea mortul din camion. Dar mortul nu stă la vedere. El are decenţa să se ascundă în tăcerea paşilor apăsaţi şi grei şi trişti ai celor care mărşăluiesc pentru a depune mărturie. Camionul claxonează mai tot timpul, zdrobind timpanele şi răscolind liniştea după-amiezii. Maşinile şi autobuzele, silite să încetinească pasul, se alătură în concertul disperării. Claxoanele stridente şi farurile aprinse în plină zi, iată un nou limbaj al tăcerii cuvintelor... priveşte, ascultă şi taci.

Priveşte-i pe toţi cei care stau pe margine, cu mîinile în sîn, zîmbind, cred ei, înţelepţeşte. Priveşte-i şi taci.

Priveşte femeia tînără şi robustă de pe trotuar, ascultă cum strigă ascuţit şi prin toţi porii fiinţei ei, vrînd să acopere urletul claxoanelor. Vrea linişte, să înceteze claxoanele, să se stingă farurile, să dispară cortegiul funerar. Pieptul îi saltă sălbatic, e disperată, îi este frică. Frică de cine, de ce? De ce tocmai de stridenţa claxoanelor? Ce-şi apără femeia asta?... întreabă-te pe tine şi taci. Mergi mai departe. Şi ţie ţi-e frică. De ea.

— La muncă, huliganilor! strigă bărbatul cu faţa arsă de soare, arătîndu-şi palmele bătătorite. Vine la tine, te prinde de cămaşă, vrea să-i arăţi şi tu palmele, să vadă cît ai muncit pe ziua de azi. Arată-i palmele tale şi taci. Oricum, nu aşa, nu aici, nu acum e momentul...

Vei mai trece şi pe lîngă un balcon, în care o femeie face baie de aer, cochetă scoţînd fum pe nări şi potrivindu-şi ochelarii de soare. Undeva, la o cîrciumă de pe colţ, vei vedea şi un beţiv cu o sticlă în mînă, sfătuindu-te să te laşi de prostii, vino, mai bine să-mi ţii de urît la o masă ferită de vînt. Rîde încurcat.

Vei obosi, într-un tîrziu, de privit şi ascultat oamenii din cel mai îndoliat, în decembrie, cartier al oraşului. Pleci, tăcut, spre casă. Pe strada unde stai nu e nimeni. Doar o femeie cu părul vîlvoi care îşi bate copilul. Îl bate tare, înfocat. Copilul urlă, se aruncă pe caldarîm, zvîrcolindu-se speriat. Nu vrea să meargă acasă... Stă întins pe trotuar, ferindu-şi capul de loviturile mamei. Femeia, înnebunită de neputinţă, îl bate tot mai tare. Îl bate, îl trage în sus, îl bate iar. Copilul se opinteşte, nu vrea să se ridice. Nişte trecători se opresc şi privesc năuciţi. Cineva o prinde pe femeie de umăr.

— Ce pui mîna pe mine, derbedeule! Golanule! strigă femeia încolţită.

Să priveşti, să asculţi şi să taci?

Ileana DIMITRIU ŞORA

Ioan Palici

Cînd, la mijlocul tinereţii, refuzi să fii profesor de „filozofie" şi te refugiezi între cărţi ori Beatles şi Rolling Stones după ce te întorci acasă tîrziu de la serviciul tău comunal unde se cheamă că eşti economistul înalt şi îmbrăcat vară-iarnă în blue — never happy, always blue — şi cînd disperarea ta rece face o deltă de aluviuni sub formă de poezie, atunci.... Aceste lucruri i se întîmplă prietenului meu din Gătaia, poetul Ioan Palici, a cărui poezie avea nevoie, **înainte**, de o altă ţară. Ca şi acum, de altfel, cînd celor ce scriu li se dă să înţeleagă aşa.

Marcel **TOLCEA**

ÎN MIJLOC

nu ţi-e teamă că dimineaţa
sculîndu-te din cearşafurile revene
nu vei putea ţine în mînă cuţitul
să tai pîinea tare
nu vei fi în stare să rezişti în picioare
rezemat de colţul rece a' clădirii
urmărind cu ochii goi
oamenii aşezaţi în rînd lîngă tine
nu vei putea să-i creşti
pe cei ce ar trebui să te înlocuiască
nu vei avea curajul să rezişti
un an doi zece şi liniştit
înfiorător de calm
să-ţi explici că de fapt vina ta nu există
şi nici măcar tu nebăgat în seamă
atîţia ani printre furnale tractoare
tancuri agricultură biserică filme
sport preţ de cost

ÎMPREUNĂ ÎNTR-O DUMINICĂ NOAPTEA

pantofii tăi roşii cu fundă albă
aruncaţi prin cameră
peste care păşeşti acum cînd e îngrozitor de tîrziu
şi pleacă vacile tropotind

prin urbea rămasă un sat mai mare
în piaţă se răcneşte numele latinesc
al verdeţurilor aşezate pe tejghea
un bărbat cu sticlă în buzunarul halatului

descarcă pîinea alungînd supărat
ciorile căţărate pe capota maşinii
deschide radioul aşteaptă ştirile
etapa de ieri semănatul aproape gata
teoria omului nepereche experimentată aiurea
prin lume

coama ta neagră îmi atinge în treacăt buzele
astîmpără-te

cu aşa ceva poţi începe un film o poezie
dar e uluitor de tîrziu
şi noi stăm de o viaţă prăbuşiţi în fotolii
cu gustul amar al plăcerii în suflet

POATE AR TREBUI SĂ PLOUĂ

cum să nu izbucneşti în lacrimi
cînd toamna sub soarele neruşinat de limpede
ascultînd respiraţia adîncă a pămîntului
ai deodată impresia că a trecut pe lîngă tine
ceva dulce şi irepetabil
zîmbetul acestei adolescente uluitor de frumoasă
ca zece ani scurşi dintr-o dată
cînd dimineaţa prostit priveşti copilul
cum îşi îmbracă uniforma
bea lapte la aceeaşi masă
spune salut înclini capul

poate ar trebui să plouă
să rămîi închis în casă deschizînd după multă
vreme

sertarul în care ţii poze
călărind caii din lemn
scoţînd capul prin burta marinarului fioros
lăfăindu-te gol pe cuvertura bunicii
pe malul apei cu trup de atlet subnutrit
la braţ cu domnişoare mioape

printre ramurile pomului de iarnă
cu paharul de bere în grădina de 1 mai
în cimitir plivind iarba mustoasă

LINIŞTE ŞI LACRIMI

cîteodată viaţa ţi se aruncă în faţă
ca un şuvoi molcom
pe care poţi trimite împăcat
bărci din hîrtie albă
umede şi reci le vei aştepta
la celălalt mal
şi timpul se va măcina implacabil
în cameră mirosind a ceară uscată
într-o singură clipă s-ar fi desfăcut
întunericul în perdele adînci
şi abia atunci ar fi picurat
linişte şi lacrimi
pînă la sfîrşit

Apostrof

Alte cărți, alte întîmplări

Un american la Paris. Se numește Frank Stella și e cotat drept unul din cei mai importanți artiști americani ai secolului. A reușit să-l seducă, nici mai mult nici mai puțin, pe însuși Bernard Henri Lévy, „intransigentul". Recent reputatul filosof i-a consacrat (la Editions de La Différance, colecția „Mari monografii") un frumos album, **Frank Stella, les années 80**. Întîmplarea face să coincidă (aproape) lansarea volumului cu expoziția pictorului la Galeria Beaubourg ● **Katastroika lui Zinoviev**, apărută nu tocmai demult la editura „L'Age d'Homme" îi delectează teribil pe occidentali (deocamdată numai pe ei). Succesiune fabuloasă de întîmplări, povestite cu un inconfundabil umor, episoadele **Katastroicii** îl descriu — încă o dată — pe Zinoviev drept o piază rea a stalinismului, brejnevismului și gorbaciovismului deopotrivă. Însă „bomba" zinovieviană nu e aceasta. Sînt așteptate cu interes crescînd memoriile disidentului rus, încredințate editurii „Oliver Orban", cu titlul **Les confessions d'un homme en trop.** O carte debordînd de spirit, scriu deja revistele, citînd cu nerăbdare cîteva din glumele povestite de Zinoviev și puse repede în circulație cu statut de bancuri. Iată doar una. Pe frontispiciul unei clădiri impozante stă scris: „Obiectivul nostru e comunismul". Clădirea e sediul unei mari școli de artilerie. ● **De la Doris Lessing citire** Unul din prozatorii de primă mărime ai Angliei, Doris Lessing, se confesează într-un recent interviu pe tema numeroaselor sale opțiuni ideologice, spirituale, destul de divergente: „Nu sînt cinică, nici oportunistă. Iau pur și simplu conflictele așa cum le găsesc. De pildă, cele manifestate în „marxismul" anilor '50, apoi în orientalismul din anii '80, și poate azi în „ecologie". Pun pretudinteni ghilimele, în măsura în care toate curentele acestea au ceva bun în sine. Sînt pur și simplu intrigată de tendința fiecăruia de a-și alege și delimita un cîmp distinct, cîtă vreme avem cu toții aceleași probleme (...) Și totuși, în 1964 mi-am ales un maestru soufi. Nu un guru, ci doar un maestru spiritual. O persoană care nu mi-a impus nici o dogmă, nici o mistică. În schimb, mi-a dat conștiința a ceea ce ar putea fi Dumnezeu, fără a mă izola într-o religie. Căci sînt în mod absolut pueril alergică la religii, chiar dacă am cel mai mare respect pentru natura noastră, de fapt profund religioasă". ● **Sana sau totul de vînzare**. Sana e chiar San-Antonio, e chiar domnul Dard, din a cărui viață multe întîmplări palpitante s-au putut dezvălui recent. O biografie de citit cu sufletul la gură: **Frédéric Dard zis San-Antonio.** A scris-o și tipărit-o de curînd un vechi și statornic prieten al celebrissimului — Jean Durieux. De această dată, întîmplările nu mai sînt ficțiune polițistă, ci „viața autorului însuși". Bogatul, durul, cinicul Fredo se dovedește a fi, în fapt, un om foarte fragil, plin de spaime, înfrîngîndu-și cu greu plînsul. Un bărbat care a încercat în repetate rînduri să se sinucidă, care s-a îndrăgostit, de cîte ori a fost cazul, ca un adolescent. Și nu în ultimul rînd, un tată care și-a iubit maladiv fiica (dispărută înainte de vreme). O carte care-l va concura, mai mult ca sigur, pe romancierul San Antonio, cu al său comisar Bérurier. ● **Pasternak în Pléiade**. „Puteți să mă împușcați, să mă exilați, să faceți ce vreți cu mine. Vă iert de pe acum. Dar nu uitați ce vă spun: în cîțiva ani va trebui să mă reabilitați". Cuvintele acestea au fost semnate de Boris Pasternak în 1958, anul excluderii sale din Uniunea Scriitorilor, cînd majoritatea confraților au sărit plini de zel să-l proscrie. În anul centenarului Pasternak (1890-1960), cuvintele profetice s-au adeverit. Nu doar Rusia își glorifică „Nobelul", ci întreaga Europă. Numai în Anglia au apărut recent trei biografii Pasternak, între care una a băiatului său, Evgheni. Iar Franța l-a onorat cu un volum în prestigioasa colecție „Pléiade" (poezii, proze, eseuri autobiografice și celebrul **Doctor Jivago**).

A. PIVOT

Bunele moravuri

Calculatorul mărturisește, dar nu întotdeauna adevărul

— furt pe calculator —

În perioada mai 1987 — decembrie 1988 O.J.T.-ului Timiș i-a fost cauzat un prejudiciu în valoare de 3876,80 dolari S.U.A., echivalentul a 107.647,63 lei. Autorii: o femeie (Codău Silvia) și un calculator („Coral 4030").

Poziția cheie a economistei mai sus nominate (a răspuns de realizarea și controlul programelor pe calculator avînd ca obiect „creditori pe valută" deci evidența cetățenilor români posesori de valută în BN) i-a oferit posibilitatea de a introduce în mod fictiv în memoria calculatorului 7 persoane reale, care, pe baza unor coduri fără acoperire în bancă au „cumpărat" prin „Comturist" sau shop mai multe televizoare color congelatoare și alte bunuri de mai mică valoare, pentru care persoana amintită a încasat suma de 129 500 lei.

Sesizînd cîteva scăpări pe „filiera" lanțului de programe (independența subsistemului „creditori pe valută" față de ansamblu, posibilitatea de a introduce date suplimentare în perioade precedente, pregătirea deficitară a vînzătoarelor din shop-uri și „scăpări" ale unității), C.S. a reușit să „ascundă" sumele de valută introduse fictiv. Exploatînd aceste subtilități, introducerile fictive s-au făcut în luna precedentă, iar cumpărăturile în luna în curs. Astfel operatoarea ce efectua controlul analitic nu putea observa introducerea de date fictive în perioada anterioară, deoarece în luna curentă, fiind efectuate și cumpărăturile de marfă, calculatorul scotea automat creditorul cu sold zero.

După anchetarea și judecarea cauzei, tuturor persoanelor care au intrat în posesia televizoarelor și congelatoarelor acestea le-au fost confiscate (cu excepția uneia, care a achitat ulterior — de această dată cu valută reală — aparatul respectiv), iar economista a primit 4 ani de închisoare, avînd și obligația de a completa diferența de bani, pînă la acoperirea sumei integral sustrase.

Cornel BOGDAN

Josef HLAVÁCEK (Cehoslovacia) — „Robotomanie VII"

MASONERIA ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE

„Comunicarea cu spiritele", în cadrul ședințelor celebre de **spiritism** a devenit preocupare predilectă în medii aristocratice fiind rezultatul unui amalgam superior de credință și filosofii idealist-mistice care s-a prelungit pînă spre zilele noastre în locuri neașteptate. Un astfel de exemplu, intrat în conștiința literară a secolului XX, este ședința — amestec de oroare, curiozitate și dezgust — din Davos, stațiunea ieșită din timp, ce-l găzduia pe Hans Castorp, eroul romanului **Muntele magic** al lui Thomas Mann.

Revenind la Copenhaga anilor 1770 vom găsi un personaj influent în lumea demnitarilor poliției de aici în persoana prințului Charles de Hesse. Acest prinț danez era una din figurile cele mai importante ale francmasoneriei europene a epocii, fiind, totodată inteligent și plin de prestanță nobiliară. Fiica lui se va mărita cu moștenitorul tronului. Tatăl ei este unul din obișnuiții societăților oculte din Copenhaga și din Europa. Însuși Saint-Germain, faimosul alchimist al veacului, vine după 1780 să-și sfîrșească zilele în anturajul prințului Charles de Hesse. După afirmațiile lui Auguste Viatte, nobilul danez „dorea să grupeze (sub conducerea sa) sectele masonice într-o nouă Biserică și să-și legitimeze pontificatul prin asentimentul puterilor supranaturale" (**Les sources occultes du romantisme**, p. 130).

Nenumărați călători din țările Europei îl vizitează pentru a dobîndi cunoștințe necesare legăturilor cu lumea de dincolo. Sfaturile prințului de Hesse au tonalități sacerdotale. În scrisorile citate de Auguste Viatte întîlnim îndemnul de a căuta supraumanul prin extaz și rugăciune. Într-o epistolă din 3 august 1787, trimisă mareșalului Bülow, prințul subliniază importanța comuniunii prin rugăciunea extatică cu Dumnezeu. „Doar prin El singur", ne asigură Charles de Hesse, „veți găsi intrarea adevărată în templul nostru de lumină" Din afirmația prințului rezultă o mentalitate sectară și ocultă în tradiția lui Swedenborg. Doar în cerc restrîns inițiat în tainele tradiției, se poate căuta cerul pe pămînt. Iluminații din Copenhaga sînt, după prințul nostru, mărturia evidentă că poate exista o comuniune concretă între locuitorii spirituali și nevăzuți ai lumii noastre cu cei trăitori în trup. În aceeași scrisoare sînt despărțite, conform tradiției creștine, aspirațiile spre regatul celest de tentațiile imediate ale vieții noastre pămîntești. În viziunea societăților secrete din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, calea spre transcendent trece prin asceză și rugăciune. Din acest punct de vedere nu există deosebire față de Biserică. Despărțirea violentă apare doar atunci cînd acestei prime condiții de intrare în contact cu divinitatea i se alătură o alta care pretinde necesitatea îndeplinirii unor ritualuri secrete.

Modelul acestei atitudini este Emanuel Swedenborg, celebrul mistic al Nordului protestant. Punți de continuitate doctrinară între acesta și masoneria speculativă a iluminiștilor pot fi evidențiate printr-o privire, fie ea și sumară, asupra ideologiei religioase a lui Swedenborg, așa cum o întîlnim într-o antologie selectivă a operelor misticului suedez, apărută la Stockholm în 1788.

La pagina XI a acestui **Abrégé** regăsim refuzul, des invocat în tradiția monastică creștină, al lumii materiale decăzute ca unică modalitate de a intra în legătură cu transcendentul. „Locuiesc, mărturisește Swedenborg, în această lume dezolantă, însă răul care o stăpînește nu-mi poate slăbi credința. Sper ca inexprimabila mizerie a umanității să nu mă transforme vreodată în ateu sau maniheist. Torentului corupției publice încerc să-i opun religia și morala, iar cum răul vine din pămînt și din trup, rămîne că remediul unic împotriva lui este de găsit în cerurile lui Dumnezeu".

O altă asemănare între lumea societăților secrete ale lui Charles de Hesse și Swedenborg o întîlnim în cutezanța fascinantă a intrepretărilor Bibliei. Lojele masonice de la sfîrșitul veacului Luminilor se vor înscrie în tradiția elaborării unor scenarii ale Genezei după modelul inițiat de misticul suedez. Coerența acestor interpretări este, cel puțin în cazul lui Swedenborg, dincolo de orice reproș, singurul rămînînd acela al Bisericii însăși.

Daniel VIGHI

Top

Simple note despre un Woodstock liliputan

(II)

Ani în șir, am fost învățați cu surogate. Acestea nu erau numai din cele alimentare, ci și cunoscutele simulacre culturale pe care autoritățile comuniste căutau să ni le vîre pe gît în speranța îndoctrinării conștiințelor. Din păcate, urmările se mai resimt și nu știm cîtă vreme va trebui să treacă spre a se înțelege că discernămîntul și bunul simț constituie „uneltele de muncă" ale fiecărui spectator, fie el și admirator al rock-ului. Cum s-or fi simțit oaspeții austrieci huiduiți după ce, din simpatie pentru noi, pentru Revoluția noastră, au parcurs sute de kilometri pe cheltuiala lor spre a ne oferi prin cîntec dovada atașamentului și dragostei? Vor fi capabili ei să înțeleagă cauza limitelor în care se zbat majoritatea tinerilor noștri ce n-au ajuns să știe că rock-ul e un limbaj universal cu infinite dialecte, de care, dintr-o neînțeleasă ignoranță aceștia nici nu vor să audă? E doar un aspect desprins în încercarea de a radiografia eșecul unei manifestări pentru care, într-un fel sau altul nu se face vinovat doar Marchiș, care n-a vrut decît să organizeze ca și în alți ani, un festival rock mai amplu, mai rotund. Faptul că el dintr-un motiv inexplicabil preferă să lucreze de unul singur e o altă problemă. O manifestare precum cea compromisă trebuia să implice eforturile unui întreg colectiv și poate atunci n-am mai fi vorbit de un fiasco ci de o împlinire.

Atmosfera de clacă, de șezătoare a manifestării a fost accentuată și de foarte puținii spectatori pierduți undeva înr-un colț al stadionului, așteptînd să se convingă dacă suta dată la intrare va avea acoperire în ceea ce li se va oferi. Am stat în acest sens de vorbă cu cîțiva spectatori cărora le-am solicitat pe scurt impresiile. Iată-le: „Mă așteptam la cu totul altceva. Ce mi-a plăcut? Grupurile **Survolaj, Postsincron** și formația iugoslavă **Annathema**" (**Petcu Alex, elev, Lic. Ind. Nr. 1**). „Eu n-am gustat muzica grupurilor austriece **Zodiac** și **Freak Weber**. Mi-a plăcut **Amala, Pe cont propriu, Celelalte Cuvinte** și grupurile iugoslave **Piloti** și **Annathema**. Se urca lumea pe scenă era dezordine. Am văzut cum a fost bătut un punker care ținea cu **„Roata"**. Show-ul grupului **Amala** a inclus și arhicunoscutul tertip al spargerii chitarei-à la Townsiend sau Jeff Beck, numai că prudent, pentru un minimum de pierdere, aici chitara a fost substituită cu una de „sacrificiu", lovită de podium, și nu de amplificatoare, cum era „rețeta" cunoscută. Oricum slabă ediție (Lucian Ciugudean, elev Colegiul C.D. Loga). Dar să vedem și părerea unor avizați. Ilie Stepan: „Prima seară a fost extrem de monotonă. Se perindau pe scenă formații ce n-aveau nimic de spus. Greu mai trecea timpul, lumea se plictisea ..." **Sorin Lupașcu** (redactor muzical la revista „Cronica" din Iași): „Este regretabil că publicul, atît cît era, n-a înțeles scopul, semnificația și menirea acestei manifestări pentru a cărei organizare, e clar, s-a muncit. Slabă organizare și neinspirată programarea. Am reținut numele grupurilor **Labirint, Survolaj** și, evident, al iugoslavilor din **Riblija Čorba** cu un profesionalism de invidiat. **Annathema** trebuia invitată în alt context. Grupurile de Thrash Metal cîntă și incită. În străinătate, ele evoluează în firide betonate." **Tavi Ștefănescu**, cantautor: „O asemenea sonorizare n-am mai văzut de mult. Să mulțumim prietenilor iugoslavi pentru efortul de-a ne da o mînă de ajutor. Nu e prima și, sperăm, nici ultima oară". **Marius Oltean**, (redactor muzical la publicația „Dimineața" din Sibiu): „Mă voi rezuma, pe scurt, la cîteva apariții. Austriecii din **Zodiac** se află la nivelul grupului nostru **Foileton**. **Apropo** din Tîrgoviște practică un Hard fără pretenții. Mi-a plăcut bateristul lor de 13 ani și **Labirint**, care, față de anii trecuți, se află într-un evident progres avantajați și de o bună sonorizare. În seara a doua, nici un grup nu a reușit să-i atragă pe spectatori. Evoluții anoste. Bucureștenii din **Unison** „sună" ca **Holograf**, în maniera lui Pocorschi, cu vocea dominantă, cochetînd cu muzica ușoară". Considerăm nimerit să încheiem cu cîteva rînduri aparținînd tot lui Pittiș: **„Șocul prin care am intrat în circuitul mondial ne-a găsit pe toți nepregătiți. Producțiile noastre rock sînt privite cu admirația cu care iubești vestigiile africane. Reîntoarcerea la primitivism este singura șansă de a putea promova o muzică rock originală"**. Ne permitem să precizăm că primitivismul la care se referă Pittiș nu vizează comportamentul nostru la concerte, ferească Dumnezeu!

Petru UMANSCHI

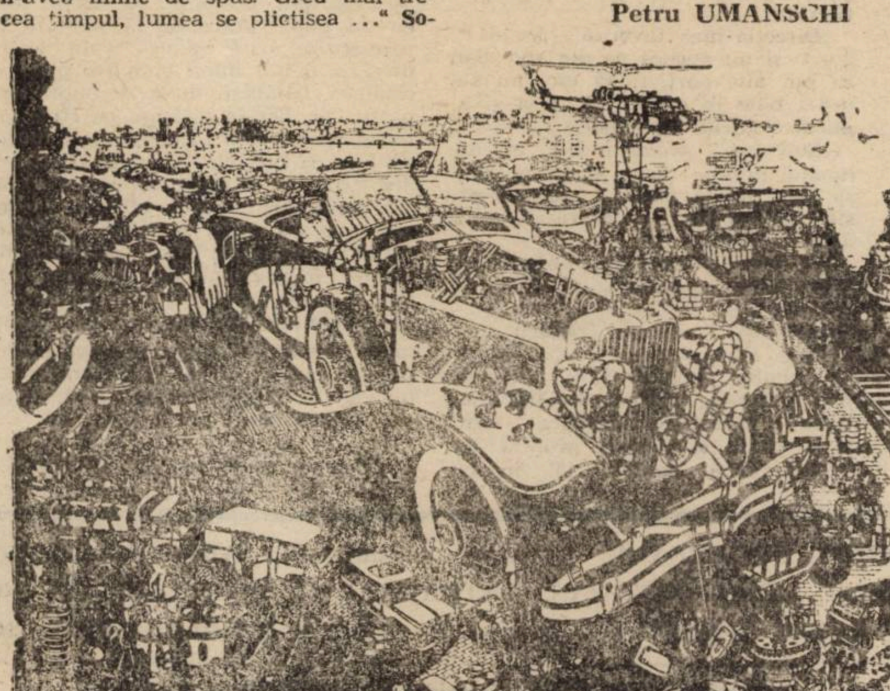

Bruce MC COMBS (S.U.A.) — „Muncile lui KING KONG"

La fanion

Diegolanul și Napolitehnica, la ieșirea din șut

1. Înaintea uverturii mondocalcistice, în rîndul destul de rar al scepticilor cu privire la spectacolul sportiv s-a găsit și vest-germanul Pierre Litbarski. El spunea că acest Mondial va fi plictisitor și că puține echipe vor fi capabile să pună în jocul lor fantezie. A avut perfectă dreptate și printre meciurile care oricînd pot candida la un loc de cinste în topul plictiselii se numără și cel dintre două superputeri în domeniu – Anglia și Olanda. Fenomenul intuit se adaugă și la șirul destul de lung al surprizelor de care pînă acum ne-am bucurat lumea a treia – în spatele căreia am reușit de curînd și noi să ne așezăm! — aflîndu-se în fruntea orgoliilor. În fine, să spunem că prezenta ediție duce lipsă deocamdată de o vedetă absolută de jucătorul simbol așa cum nu a fost cazul acum patru sau opt ani, ca să nu vorbim de mai înainte. S-a stins, se pare, stirpea magilor-jucători, al căror picior fermecat putea la nevoie desface o lamă de chewing-gumm în dribling s-a stins, după toate semnele această rasă chiar pe gazoanele propriilor cluburi unde sumele imense cer absolut totul de la ei. Se vede acum că ceea ce rămîne e prea puțin pentru echipele naționale. Așa olandezii, așa brazilienii, așa englezii, așa chiar italienii. Doar nemții stau încă deoparte de această firească oboseală-blazare.

2. Joi, la ora tipăririi revistei, se desfășura meciul dintre România și Camerun. Speranțele noastre legate de această întîlnire au fost mari, iar deziluziile s-au ridicat la același nivel. Veteranul Milla, gerontovîrful unei atletice și ambițioase echipe, a șters cu buretele euforia de după victoria în fața sovieticilor. Sigur că a trecut deja ceasul regretelor și că anumite considerente par acum de prisos. Acest meci a avut, dincolo de chipul totemelor din tribune, un merit sigur: acela de a-l atenționa pe Hagi asupra conduitei sale față de echipă fiindcă debutul său a fost lamentabil. Așa se face că în decisivul joc cu team-ul celebrului acum Maradona Gică — după cîteva minute de [illegible] obișnuită — și-a intrat în piciorul colectiv și a evoluat pe cinste. La fel de bine, dacă nu cumva mai bine, a jucat celălalt Gică, despre care se zvonește că ar fi primit oferte mai mari decît cea spaniolă a colegului său. Eu cel puțin nu am așteptat cu mare optimism confruntarea cu „campionii" lăsîndu-mă pradă și unei inerții ca să spun așa mioritice în legătură cu ce e dat să ni se întîmple. Presa noastră centrală, preluînd modelul [illegible] al televiziunii, nu a dat decît parțiale mostre (sic!) despre atmosfera din Italia în jurul tricolorilor. Lucescu înclina — doar e proaspăt antrenor la Pisa — să creadă că Jenei a făcut cele mai mari greșeli cu putință în meciul cu africanii; vedetele echipei se aflau în plină cochetărie cu firme de lux; declarațiile lui Cornel Dinu despre Mircea Lucescu au provocat în ziarele italiene o stupoare soră cu disprețul; un număr destul de mare de turiști români cer azil politic în urma evenimentelor ce au îmbătrînit „tînăra noastră democrație" pînă la pensionare etc. etc.

În mod sigur, bucuria calificării noastre în optimile de finală ale CM Italia 90 are o mare zonă de umbră, dacă nu chiar, pentru mulți, ea este inexistentă.

Marcel TOLCEA

Creșterea și descreșterea marilor speranțe

În timp ce noi ne luptăm cu propria violență, situație care din afara frontierelor este văzută ca un jalnic fratricid, italienii și-au mărit efectivele de carabinieri și au specializat o parte din ele în supercivilizata Anglie, unde, paradoxal, huliganii stadioanelor sînt nu numai cei mai numeroși, ci și cei mai bine pregătiți. O parte din aceștia, dar și din alte zări, strică frecvent dispoziția italienilor pentru serbările dintre meciuri. În atari condiții, oamenii dă bine își văd de treburi, carabinierii de clientelă, iar fabricanții și vînzătorii de băuturi non-răcoritoare sînt deposedați de noi și noi gheșefturi prin hotărîri nepopulare dar eficiente ale primăriilor.

Oboseala acumulată în lungile nopți nedormite se face simțită și pe la cîteva meciuri s-au văzut cetățeni somnolînd în tribune, spre disperarea celor care își smulg părul ca urmare a faptului de a nu fi prins bilete de intrare. Marile puteri își pun tot mai clar în evidență mașinile de tocat speranțe, dar există și un Dumnezeu al năpăstuiților care, în finalul partidelor decisive, îi ajută pe cei fără de șanse să marcheze goluri miraculoase în porțile adversarilor și în conturile amatorilor de pariuri. O astfel de instanță supremă, a cărei balanță atîrnă înspre disperarea ghinioniștilor de profesie, a anihilat scorul tipic dinamovist obținut de ciracii lui Lobanovski pe deasupra capetelor plecate ale leilor africani îmblînziți peste noapte, trimițînd învingătorii de profesie, masați în preajma supraponderalului Maradona, la o cură de recuperare prin pioase speranțe.

Balint — pui de dac — pare ursit să înscrie goluri istorice cînd încolțește sumbru firul deznădejdii în sufletele balcanice. La fel și columbianul Rincon, care a sfărîmat zidul de beton ridicat de neiertătoarea mașinărie germană, atunci cînd se profilau tot mai sinistru vreo patru ani de singurătate în țara lui Marquez.

După datină, ziditorii de osanale autohtoni au ridicat trufașe edificii care trăznesc de la o poștă a laudă de sine și care vor dura pînă la prima înfrîngere. Prietenii noștri confesivi și bîlbîiți de la televiziune varsă cascade de lacrimi, unul pe umerii celuilalt, riscînd să iasă din albia firavă a bunului simț. Poate că n-ar fi un efort supraomenesc pentru Cristian Țopescu să-și supună pe colegii de resort unui curs intensiv de vorbire echilibrată, amintindu-le discret faptul că de-abia am ieșit din mlaștina superlativelor absolute.

Ne așteaptă înfruntări tot mai lungi și nopți tot mai scurte. Dar surprizele de pînă acum lasă loc de reverie, însă cu măsură. Spațiul mediteranean e generos. Esențial este, acum, să-și vadă fiecare de șuturile sale. Inclusiv cei cu șuturile de adîncime.

Cornel BOGDAN

P.S.: După marea surpriză africană, iată și una centr-americană. Ce-o mai urma?

Steve Eaton

PROFESIONISTUL

Cînd am venit acasă am auzit trosnete prin toată casa. Adrian spărgea tot ce găsea — mobila, televizorul, vesela. Cînd m-a văzut a fugit într-un colț al camerei lui și și-a tras o pătură deasupra capului. Am țipat la el că putea să se ducă înapoi la taică-său. Mai tîrziu i-am dat cartea de benzi desenate cu „Aventuri în epoca de piatră" pe care o cumpărasem pentru el din oraș. Astea-i plac cel mai mult. Mi le-a smuls din mînă și le-a rupt în bucăți. Noaptea, în baie, am plîns.

Pladger se întreabă dacă n-o ia razna.

Tatăl lui Adrian ne-a vizitat astăzi. I-a adus lui Adrian o mitralieră care aruncă gloanțe de plastic. Pe cînd Jules și cu mine stăteam pe verandă bînd limonadă fierbinte și brandy, puteam auzi bîzîitul în surdină al armei, cum Adrian alerga prin grădină și prin casă împușcînd tot ce-i ieșea în cale. Cînd Jules plecă, Adrian sări dintr-un tufiș și mă acuză că-l făcusem să plece. „Bang, bang", strigă „sînt Johnny Action și te-am omorît". Mici gloanțe galbene îmi ricoșau de pe bluză și se împrăștiau pe dale.

Scrisul său lua o turnură facilă; s-ar putea să fie respins de New Yorker dacă nu apare cu ceva mai bun.

Rodrick-Burton își mai toarnă o porție de Chivas și își dă seama cu o panică vagă că luxosul recipient e aproape gol. Vizita fostei sale soții l-a lăsat uluit, răvășit. Conversația lor fusese detașată, liniștită, ca și cum ei ar fi fost doi străini căutîndu-și unul altuia slăbiciunile.

„Hai noroc", spune Twyla. O spune ciudat, aspirîndu-l lacom pe h mai mult decît e nevoie, înghițind vocalele ca pe un aperitiv neplăcut pe care-l suporți numai fiindcă e specialitatea gazdei. E un semn al confluențelor de solipsism finale care se întăreau de săptămîni de luni? Rodrick-Burton ezită, stinjenit. E prea mare pentru el miza jocului ei? Într-o bruscă izbucnire de furie, izbi sălbatic pisica.

Pladger zîmbește. „Drăguț", gîndește. Dar asta nu e decît o joacă a lui cu sine.

Izbucnire de furie; își aruncă paharul de cămin. „Cum îți merg lecțiile de judo?", mîrîie.

„Nu e", îi spune ea, „judo. E impunere organică. De ce-i tot spui judo?"

„Scuză-mă", surîde afectat Rodrick-Burton. Încearcă să fie amuzant. Fosta lui soție nu e amuzată.

Toate astea, inclusiv cripticul „Hai noroc", se vor petrece peste vreo două ore. Acum Rodrick-Burton vine acasă de la lucru în Mercedes-ul său cu motor Diesel. În holul blocului își amintește că se apropie Crăciunul; îi dă portarului o hîrtie de zece dolari. Portarul îl privește cu ușoară condescendență „Vai, mulțumesc, domnule". Rodrick-Burton se neliniștește. I-a dat prea puțin? Prea mult? Rodrick-Burton se simte îmbătrînind, devenind neputincios.

O porcărie. Cu un suspin, Pladger trece la adevărata treabă a zilei, ceva pentru **Reader's Digest**. „Întîmplările adevărate" mențin o tensiune delicată între cititor și narator. De asta e așa o mizerie să scrii pentru **Digest**.

Era o zi incredibil de frumoasă, așa cum sînt cele mai multe aici în Belize. Albastrul limpede al cerului se răsfrîngea în laguna de coral turcoaz închis care se întindea în fața mea. Nu știam atunci, dar undeva suprafața liniștită a apei era spintecată de recea și neagra aripioară dorsală a...

În fiecare octombrie merg să vînez căprioare în pădurile aspre și răcoroase din Octawanga, Minnesota. „Întîi siguranța" e regula pe care-o urmez și n-am avut niciodată vreun accident. Dar corbul singuratic cocoțat pe un stejar scorburos ar fi trebuit să mă prevină.

Fusesem totdeauna apropiat de Tina și simțisem că putem comunica nu numai ca mamă și fiică, dar și ca prietene. Tina a știut tot timpul ce părere am despre medicamente, și eu am considerat-o mereu destul de matură ca să evite orice domnul Hemple, doctorul familiei, nu-i prescrie. De aceea n-am observat pupilele dilatate ale Tinei cînd s-a întors o dată tîrziu.

Scrisese și rescrisese aceste începuturi, dar nu putea trece de pasajele premonitorii:

Prin glasvandul de la living room pot privi afară peste mica și veselă mea grădină (o pasiune care-ți dă atîtea satisfacții!), peste colinele blînde și ondulate de-a lungul văii. Astăzi văd nori albi, lînoși, dansînd pe cerul senin, de azur. Acum cîțiva ani soțul meu s-a retras din afacerile de asigurări și s-a mutat aici, în Arizona, iar eu sînt de atunci îndrăgostită de acest stat.

Dar în ciuda vremii splendide, simt cum ghearele spaimei încep să-mi tortureze inima. E ora 4 și June, fiica noastră vitregă (pe care am adoptat-o după ce părinții ei s-au prăpădit într-un tragic accident de automobil), încă nu s-a întors de la școală. Îmi forțez urechea sperînd că aud sunetul voios al scîndurii sale cu rotile pe aleea noastră. June e o tînără atrăgătoare matură pentru vîrsta ei (deși poate fi neascultătoare uneori!) și poate să se descurce în aproape toate situațiile. N-am nici un motiv să fiu neliniștită — decît că June, cînd avea patru ani, a fost total orbită într-o cădere de pe o instalație a terenului de joacă.

Avea optsprezece asemenea „părți premonitorii", toate neterminate. Ar fi păcat să piardă numărul din iulie. Povestirile pentru **Reader's Digest** sînt extrem de lucrative. Cu următoarea și-ar plăti selectivizorul IBM pe care pusese ochii: comenzi tactile, butoane de corecție.

Ceva în legătură cu începutul ultimei povestiri îi atrase atenția. Sinapsele trosniră. June se întoarce spre seară la părinții neliniștiți, nu pe scîndura cu rotile, ci într-o mașină de poliție. Fusese acostată de doi vagabonzi pe drumul ei spre casă de la lecția de balet pe care o dă băiețeilor și fetițelor care nu văd. După ce îi previne de două ori, îi face pe amîndoi să-și piardă cunoștința cu două lovituri de karate bine plasate. Fără să-i vatăme. Curcanii sosesc și descoperă că cei doi sînt niște spărgători de bancă evadați de la închisoarea statului. Sigur. Și primarul îi dă lui June Distincția Meritul Cetățenesc. Familia sărbătorește mergînd în restaurantul chinez favorit al lui June. Titlu O TÎNARA SUFERA UN HANDICAP TERIBIL — ȘI ÎL TRANSFORMA ÎNTR-O TRIUMFATOARE VICTORIE PERSONALA. **Fluturele care a încercat**, o întîmplare adevărată de d-na Fred E. White.

Pladger oscilase între asta și o povestire asemănătoare despre un bătrîn cîine artritic. Stăpînul său încercase să hotărască dacă n-ar fi fost cel mai bun lucru s-o adoarmă definitiv pe biata potaie. Îi vine greu fiindcă au fost cei mai buni prieteni de aproape 15 ani. Dar în noaptea aceea se hotărăște în sfîrșit că trebuie să-l ducă pe Sentry la veterinar pentru ultima dată. În timp ce doarme, casa ia foc. Omul e doborît de fum. Bătrînul său dulău abia reușește să-și tîrască stăpînul fără cunoștință din dormitorul arzînd. Într-un ultim efort de voință pură (și loialitate), animalul conduce apoi poliția la incendiator, un radical grav alienat. Consumîndu-și forța vitală, cîinele moare, iar proprietarul său e reanimat tocmai la timp ca să-și vadă salvatorul împachetat într-o folie de plastic (asta va trebui puțin atenuată). El înțelege că Sentry nu a murit în zadar și se consacră de aici încolo protecției animalelor.

Ceea ce-i amintește lui Pladger că e flămînd. Ieșind să mănînce își cumpără **The New York Times Review of Books**. În bufet e gata să se înece cu o murătură cînd dă cu ochii de o cronică a ultimei antologii de schițe de „Maria Belletra". E scrisă de „Norman Grabstein (care) a publicat cîteva lucrări de și despre critica literară printre care **Funcția urmează forma**. A publicat de asemeni un roman, **Structuri în Taffeta**. Dl. Grabstein predă în prezent critică de film la Colegiul Wellesley".

Povestirile de imensă popularitate ale d-rei Belletra, culese mai ales din **The Saturday Evening Post** și **Cosmopolitan** dovedesc un fler deosebit în folosirea eficientă a melodramei ieftine și puțin altceva. Stilul său ocazional inovator ne face să ne întrebăm dacă nu cumva e incapabilă de ceva mai mult. Sîntem continuu, și din nefericire dezamăgiți.

„EDITORUL: D-ra Belletra răspunde: pe mă-ta!", visează Pladger. Din nou la lucru, Pladger avea înainte cea mai neplăcută sarcină a zilei: o schiță pentru **Hustler**. I se dăduse titlul „Pe autostradă".

Știți cum e — ești pă autostradă, cărînd mărfuri cu săptămînile. Un bărbat n-are cine știe la ce se gîndi. Dăcît la gagici.

Și cum am ginit dulcica dă liceancă făcînd autostopu pă marginea șoselei, purtînd niște ginși uzaț și scurtaț așa dă strînș că obrăjorii poponețului ei dădea afară și buzunarele îi crăpa pă coapsele țapene, purtînd o bluză pînă deasupra buricului mai strîmtă decît cilindrul cîn pistonu-i fierbinte că sfîrcurile țîșnea ca niște cireșe coapte, și păru ei blond înrăma o față cu cele mai roșii, umede și dulci buze pă care-ai fi vrut să le întîlnești, că chiar știai că nu puteau folosi dăcît la porcării ei bine, m-am hotărît să încetinesc.

„Unde mergi, puiuțu?" am strigat, cu socoteala tare ca oțelu dă Detroit.

„Direcția mea favorită e în jos!", guiță și nu vorbea ca pîn sud. Sau ca pîn alte părț, fincă nici nu s-a urcat bine în cabină că mi-a și aplicat o guriță pă levier.

„Stai așa", m-am înecat, cu camionul luînd-o razna pă șosea, gata să facă praf o Toyota. „Hai să găsim un loc une putem face treaba asta ca lumea"

Am tras la prima stație dă benzină și am băgat-o în budă la bărbaț...

Pladger își păstrase pentru la urmă cea mai plăcută treabă, o povestire pentru **Galaxy**. Ca și filmele despre al doilea război mondial, povestirile științifico-fantastice sînt fantezie pură, creîndu-și propria lor lume adăpostită. Prietenii tăi sînt cu tine, și ne forțăm cu toții să-l învingem pe răul Malodon.

„Ce zici, Doc?"

„Nu știu, Bill. Dacă putem cîrpi generatorul ăla vechi de protoni, atunci aș spune că avem ceva șanse de a-i depăși. Altfel... ei bine, cinstit, vom da de bucluc tot așa de sigur cum cei șapte sori ai Sativiei apun la prînz".

„Ei, ce mai așteptăm?"

„......" rînji Dr. Emertus.

Munciră înfierbîntați cincisprezece Unități de Timp Terestre Standard fără pauză. Trebuiau să prindă carburatorul reactorului cu o bucată de cablu Arberil. În cele din urmă Dr. Emertus declanșă activatorul de fuziune. Bill se bucură auzind torsul vechi și familiar al motorului de pe **Mayflower**.

„Nu spune hop pînă nu decolezi", preveni aspru Dr. Emertus, să sperăm că măcar cablul o să țină".

Dar navele morții ale lui Malodon apăruseră deja pe ecranul... Pladger încearcă să nu vadă imensul vraf de hîrtii și carnețele sprijinit de unul din pereții camerei sale de lucru. Mii de pagini acumulate în... ei, ani. Într-o zi ele vor fi primul său roman. Cînd îl va nimeri. Dar de ce să-și facă griji? Ar putea la fel de bine să se liniștească: mîine e o zi grea. E poemul în proză pentru **The Partisan Review** și chestia aia despre omul de afaceri care-și face bilanțul vieții într-o vacanță de sporturi nautice și întîlnește pe misterioasa Doamnă a Insulei, pentru **Playboy**, fără să mai socotească accidentul/aventura la ski pentru **Boy's Life**...

Noaptea, Pladger își trage așternutul pînă sub bărbie și adoarme încet. Capul nu-i aparține. Sare și se răsucește, prinzînd un rînd sau două, un epitet din argoul de-acum un veac, ori cuvinte de bază pentru adolescente ca păr drept decolorat de soare și dinții lui albi și regulați. Dar cînd Kenny mi-a spus de Darlene, chiar am simțit că mor. Totuși știam că de mine depindea să-l salvez. Totul a început într-un mod extrem de ciudat îmi făceam obișnuita plimbare pe Rue N..., cînd mi-am spus că Mlle d'A... nu-și mai arăta, ca de obicei, bucile ei ca niște baloane izbucnind afară din pantalonașii de mătase, pe cînd îmi forțam glandul congestionat în vulpea aceea vicleană, care spunea cu șiretenie puișorului, de ce nu vii tu în casa mea la cină dacă ți-am pregătit mîncarea ta favorită de porumb, dar puișorul cel isteț răspunse Mama mi-a vorbit despre acea certitudine senină și rece că trăim pe o planetă de monștri care-și zic Oameni așa că eu am sărit din camionetă și spunîndu-i adio păstorului nazist care mă dusese cu mașina de la Des Moines și mi-a desfăcut cureaua ce-mi ținea ghitara în spate privind peisajul făcîndu-se portocaliu Da-Glo știind că era ultima călătorie pe care eu sau oricare altul o va face vreodată cu adevărat și gîndind repede nătăfleţul nu era prost — ar trebui să-i trag un pumn și să-l las rece-ntr-un Martini eschimos — vezi mereu de la drumul acela prăfuit de la San Antone la Topeka mă socotisem să-mi cumpăr casa mea și să mă așez sau pur și simplu să termin totul cu un pupic dulce de la pantofii tăi roșu-aprins care spunea Tata scoțîndu-și acul din mîna bolnavă plină de cicatrici, bălăbănindu-se deasupra prăpastiei de 300 de picioare pe cînd realizam că nu vom face niciodată tabăra de bază și deodată am știut (la dracu, am știut) că și dacă am dormi iarăși împreună am rămîne străini fiindcă, așa cum i-a spus el fetei vorbind rar zîmbind puțin trist, bătînd cu degetele în paharul său de bere acum gol, eu sînt, ei bine, sînt scriitor, apropiindu-mă de acel mormînt tainic unde bătrînul monstru zace pe moarte printre rigide răsărituri noroase... dincolo de lungi coline tremurătoare... burgundii adulte chemînd.

Traducere de Sorin ANTOHI

COLECTIVUL DE REDACȚIE: MIRCEA MIHĂIEȘ (redactor șef), CORNEL UNGUREANU (redactor șef-adjunct), ADRIANA BABEȚI (secretar general de redacție), LUCIAN ALEXIU, PAUL EUGEN BANCIU, IOSIF COSTINAȘ, ANTOANETA C. IORDACHE, VIOREL MARINEASA, MARCEL TOLCEA, DANIEL VIGHI, CORNEL BOGDAN, CAROL SEBESTYEN. Prezentare artistică, NICOLAE LENGHER.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele: 3 33 90, 3 33 76 și 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Paginatori: Petre HUBERT, Ovidiu CREANGĂ, Călin PASCARU
Linotipiști: Marcela VUIA, Otto SZEP
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

orizont 26

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 26 (1215), 29 IUNIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

MĂRTURISIRE DE NECREDINȚĂ

Cînd aflu că ziua, nămiaza mare s-a auzit din nou pe străzile Capitalei strigătul „Moarte intelectualilor!" din partea unor grupuri înarmate cu ciomege și lanțuri de fier împletit, nu-mi vine să cred că acest lucru a fost cu putință într-un stat ce s-a numit pe sine democratic.

Cînd laboratoarele unor instituții de învățămînt superior sînt devastate cu tîrnăcoapele, iar studenții surprinși în fața planșetelor sau pe coridoare sînt loviți cu bîtele și schilodiți, nu pot crede că școala și cultura și-au pierdut din rosturile lor milenare și nobile într-o țară în care se spunea că nu există analfabeți.

Cînd barbaria incitată și dezlănțuită este canalizată spre amenințarea fizică a vieții unor intelectuali reprezentînd cele mai înalte cunoștințe ale spiritului civic și etic din epoca noastră, acțiune întreprinsă cu zel de către oameni care, de bună seamă, nici nu prea auziseră de ei, necum să fi știut ce vor și ce scriu, atunci mă întreb cu îngrijorare: cine și-a luat asupra sa marea, grava răspundere de a tolera, dacă nu chiar de a îndemna să se îndrepte ura și disprețul spre exponenții valorilor spirituale ale unui popor?

Cînd brutalitatea animalică și crima premeditată sînt numite eufemistic și pudic greșeli și excese, în locul adevăratelor lor nume, nu pot înțelege ca limba să cadă victimă denaturării prin transferul ilicit al sensurilor unor cuvinte spre altele care să ascundă substanța reală a lucrurilor.

Iar cînd un student căruia i s-a încredințat rolul de tribun este dat pe seama mînuitorilor de răngi pentru a i se frînge oasele și a i se închide gura, atunci refuz să cred că mai avem dreptul moral să folosim netulburați cuvîntul dialog. Să-l lăsăm să zacă uitat în dicționare. E mai cinstit.

Nu numai o țară, ci o lume întreagă a văzut imaginea, ce nu se va șterge ușor, a cetelor străbătînd străzile și hăituind cu bîtele pe trecători, fără multă alegere. Și mă întreb cu amărăciune și spaimă: cine oare și cum va spăla pata de neomenie, sînge și rușine cu care nimeni n-a avut și nu are dreptul să mînjească fața unei țări și istoria unui popor?

În sfîrșit, cînd mi se anunță că la sediile unor partide politice, invadate fără nici o opreliște, s-au găsit arme, aparate de imprimat valută falsă etc. (au fost luate în obiectivul camerei), iar după cîteva zile aceleași foruri mă înștiințează că guvernul dezminte informația privitoare la descoperirea corpurilor delicte, las pe alții să creadă în seriozitatea și veracitatea informațiilor din partea unor instituții chemate să-mi spună adevărul, și nu să semene voită și vinovată confuzie. Să nu mi se spună că scepticismul și suspiciunea nu sînt totdeauna bune sfătuitoare. O știu și eu. Dar nici a te lăsa pradă ușoară credulității nu este o soluție proprie atitudinii civice.

Nu cred în liniștea cucerită prin amuțirea vocilor. Am avut destulă parte de ea nu demult. Era întreruptă periodic numai de ropotul aplauzelor și al ovațiilor. Ne trebuie altceva iar pentru aceasta avem nevoie de aerul purificat al libertății de a gîndi și de a ne lucra grădina într-un stat care își respectă criteriile suverane și proclamate ale democrației, cu privire la locul și rolul omului, ca entitate și nu ca abstracție, într-o societate călăuzită și protejată de principiile sacre ale dreptului la justiție și la adevăr.

Stefan MUNTEANU

ÎN EDIȚIA DE AZI A REVISTEI

- P. Evdokimov: **VÎRSTELE VIEȚII SPIRITUALE**
- Nicolae Breban: **SPIRITUL ROMÂNESC ÎN FAȚA UNEI DICTATURI**
- Dan PETRESCU: **JURNAL**
- Literatura română azi: **MIRCEA CĂRTĂRESCU**
- Vincent van Gogh — **SFÎNT SAU NEBUN**
- În direct — **ITALIA NOVANTA!**

Și, desigur, obișnuitele rubrici!

★

ÎN NUMĂRUL URMĂTOR

- Corespondență: **MIRCEA ELIADE — PETRU COMARNESCU**
- În dialog: **NICOLAE MANOLESCU — VLADIMIR TISMĂNEANU**
- H. Oldenberg: **VIAȚA LUI BUDDHA**
- Milan Kundera: **VIAȚA E ÎN ALTĂ PARTE**

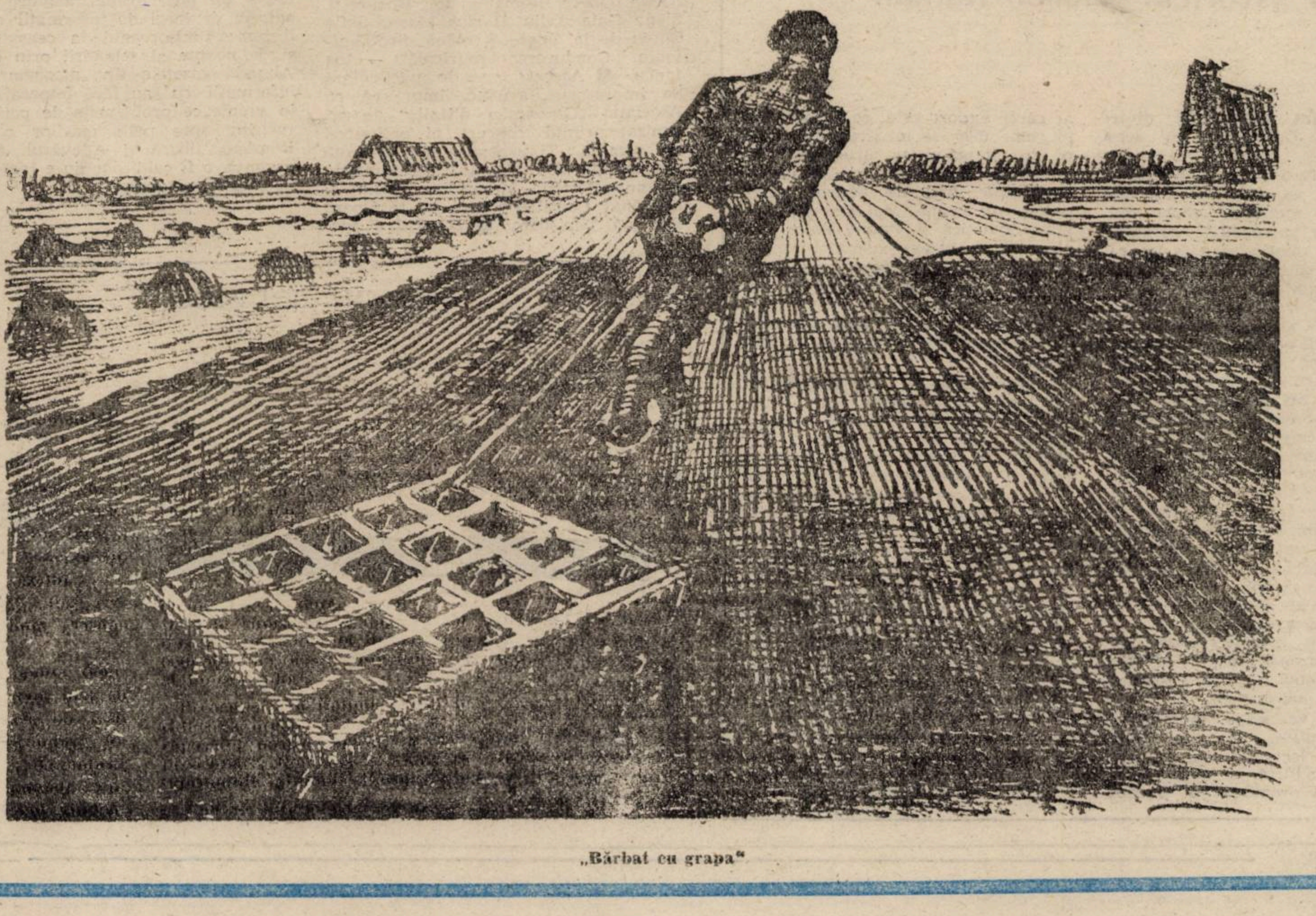

„Bărbat cu grapa"

Cutia Pandorei

Oscilația între extreme

Am ieșit (oare?) dintr-o formă înmănușată a proletcultului pentru a intra în alta, mai directă? În cadrul căreia se răcnește cu sfîntă mînie proletară „Moarte intelectualilor!“ în față, tovărășește, cum numai în plin stalinism a fost posibil. Și nu în bazine carbonifere sau pe platforme de foraj marin, ci în plin centrul capitalei țării. Tinde juna noastră democrație și labila sa conducere la o nouă etapă a dictaturii proletare, în care intelectualul este categorisit ca un creator de probleme și specialist în ezitări? Știe actuala noastră conducere o cale atît de sigură spre prosperitate încît se poate lipsi de puterea scrutătoare (și, de aceea, aparent ezitantă) a gînditorilor?

Toate aceste întrebări ar putea părea, azi, de dreapta, dacă n-ar fi de centru. Ele vin din acel centru al spaimei, veșnic treaz și sensibil în fața extremismului de orice fel, propriu acelei minorități arareori vizitată de certitudini monolite și numită în țara lui Dostoievski **inteligheнția**.

Este cel puțin a doua oară cînd minerii (și alte categorii de muncitori) cad în capcana extremei stîngi, riscînd să devină cea mai nepopulară categorie socială a României. Și asta nu numai datorită elementelor destabilizatoare de dreapta, ci mai cu seamă ca urmare a incompetenței diferiților chițaci care au reușit să ocupe posturi înalte îmbătînd conducerea provizorie a țării cu apa chioară a unor angajamente fără nici o acoperire faptică. Dincolo de falsitatea grosolană a tezei incompatibilității de interese dintre muncitori și intelectuali (și e de mirare că la sfîrșit de secol XX mase mari de români mai pot fi manipulați cu astfel de inepții staliniste), vînătoarea de intelectuali lasă dîra oribil mirositoare a dihorului hăituit, dovedind încă o dată că securitatea nu doarme, deși pare că s-a evaporat în eterul post revoluției. Faptul că nu se mai pomenește aproape nimic de această născocire diabolică a unor minți rudimentare, nu dovedește în consecință. că ea nu mai există. Triste și edificatoare țîșniri ale acestei hidre în țările vecine și aparținătoare fostului lagăr socialist ar trebui cel puțin să ne pună pe gînduri în demersurile (explicabile) ale căutării adevărului în acest haos dominat de cele două extreme, aparent atît de diferite și atît de asemănătoare prin trăsăturile lor comune: intoleranța. violența, ignoranța.

Cei care au acceptat riscurile (inevitabile) o dată cu satisfacția preluării puterii trebuie să dovedească, acum, împreună cu opoziția (minoritară și, prin aceasta, relativ ușor de marginalizat) că au înțeles (dacă au înțeles) un raționament simplu dar verificat de întreaga istorie a comunităților umane civilizate: anume, că singura formă reală și valabilă de putere este cea care se zidește pe adevăr. Pe curajul de a-l spune și susține pînă la capăt.

Cornel BOGDAN

Replici

Cu istoricul Viorel Roman

— Care sînt raporturile dintre România și Germania în acest context?

Fiind invitat oficial în România în urmă cu vreo trei ani am vorbit despre conflictul româno-maghiar dintr-o perspectivă germană și atrăgeam atenția că este un reflex al expansiunii germane. Atunci afirmația mea a surprins și la București erau multe reticențe. Situația nu s-a schimbat nici astăzi. Avem de-a face cu o expansiune germană fără precedent. Imperiul al patrulea stă ante portas dar românii nu pricep acest fenomen decît printr-un conflict româno-maghiar care nu e decît un reflex al acesteia. Și românii și maghiarii au probleme economice deosebit de grave dar le rezolvă printr-un naționalism ce nu duce departe. Nici unii nici ceilalți nu pot să privească peste acest gard și să intre în legătură cu țara cea mai dinamică din Europa.

— Considerați că Europa este sub influența Germaniei?

Francezii vorbesc despre germanizarea Europei. Eu cred că Germania va trebui să-și ia responsabilități mai mari decît i-ar place ei. Dar nu va scăpa de asta. O țară care mîine va avea 80 de milioane de locuitori, cu o structură social-politică al cărei dinamism e fără precedent în Europa al cărei export este pe primul loc în lume (500 de miliarde de mărci pe an) obligă toate țările din jur să-și orienteze sau reorganizeze prioritățile față de această mare putere europeană. Mai ales că Uniunea Sovietică și Statele Unite s-au obișnuit cu ideea existenței acestei mari puteri în mijlocul continentului. Ceea ce pînă ieri era de domeniul fanteziei.

— Credeți că Uniunii Sovietice și Statelor Unite le convine această situație?

— Bineînțeles că totul se întîmplă nu numai cu acordul lor... Dar chiar împinși de ei. Mulți germani nu ar dori o reunificare. Dar U.R.S.S. și S.U.A vor să aibă în mijlocul continentului o mare putere care să fie capabilă să rezolve problemele din Europa de mîine. Or marea putere germană este efectul nemijlocit al inițiativei politice a lui Gorbaciov. El a creat din nou Germania mare pentru a-i aduce iarăși pe anglo-saxoni în tabăra lui. Adică marele cîștigător al acestui great game actual este Gorbaciov și mișcarea de capital în lume, care cer o nouă împărțire a sferelor de influență.

(va urma)

Convorbire realizată de
Paul Eugen BANCIU

ARGUS*ARGUS

● Căldură mare. ● Lentoare parlamentară. ● Camera deputaților și Senatul dezbat, de cîteva zile bune, regulamentele de funcționare. ● Se pare că lucrurile merg mai greu cînd nu există chiar o „unanimitate de simțire și gînd“ ● Împlinirea a șase luni de la Revoluția din decembrie a trecut aproape neobservată. Doar la Timișoara se pare că a avut loc o manifestare mai amplă. ● Guvernul provizoriu și-a încheiat mandatul. ● Dl. prim-ministru Petre Roman a mulțumit foștilor săi colaboratori și pregătește lista noului guvern. ● Ne deprindem, iată, cu o viață parlamentară și cu statul de drept. ● Avem nevoie de promisa liniște pentru a ne putea recăpăta încrederea în noi și-n cei de alături, atît de zdruncinată în ultimele săptămîni (luni chiar), pentru a putea spera într-o Constituție în adevăr nouă și pe măsura nevoilor și realităților lumii românești de astăzi. ●Vreme toridă și în Italia. ● În optimile de finală de la Coppa del Mondo, marea majoritate a echipelor s-au calificat abia în prelungiri. ● România a ratat calificarea în extremis, după loviturile de la 11 metri. Păcat. ●Acum, măcar, vom privi mai detașați ceea ce se mai întîmplă pe la Campionatul Mondial de fotbal. ● Se așteaptă o finală Camerun-Jugoslavia. ● În București și în orașele mari ale țării s-au înființat cîteva zeci de edituri particulare, care-și anunță deja primele titluri. În majoritate reeditări ale unor cărți de mare căutare între cele două războaie ● Fostul Festival „Flacăra“ a devenit acum editura particulară „Păunescu“. unde va apare volumul „Poezii cenzurate“ ale poetului... Adrian Păunescu. ● Curat particular. ● Sub UNESCO va avea loc la Timișoara, în perioada 6—8 iulie, un festival internațional de folclor la care vor participa ansambluri din Franța Jugoslavia. Ungaria R.F.G., Turcia, Congo și România Din țara noastră vor fi perezente ansamblurile folclorice din București. Cluj, Bistrița-Năsăud, Bacău. Tulcea și Timișoara („Timișul“ și „Doina Timișului“). Spectacolele vor avea loc la orele 18, în fiecare zi, în Parcul Rozelor. ● Agenția particulară de impresariat artistic „Interart Globus“ a organizat la Opera Română Timișoara, un spectacol extraordinar „Cavalleria rusticana“ de P. Mascagni cu participarea tenorului Corneliu Murgu, colaborator permanent la Statsoper Viena, Scala din Milano. Metropolitan din New York ș.a. Și-au dat concursul Maria Slătineanu-Nistor, de la Opera Română din București. Elena Gaia. Iuliu Marius Mare., Sofia Chivu de la Opera Română din Timișoara. Conducerea muzicală — Ion Iancu. ● Aceeași agenție particulară de impresariat artistic, împreună cu Asociația „Gli amici d'Italia“ au organizat primul concert al orchestrei de cameră „Timișoara“ sub bagheta dirijorului Ion Iancu. Ca invitați: soprana Patrizia Morandini (Italia) și baritonul Ladislau Fogel, de la Opera Română Timișoara. ● Tenorul Corneliu Murgu, împreună cu soprana Maria Slătineanu Nistor, de la Opera Română din București, Patrizia Morandini — Italia, Dan Sebac de la Opera Română din Cluj, Ruxandra Donose, Csaba Airizer, Teodora Ciucur, Agnes Contras, Marilena Chirici, Ladislau Fogel. Elena Gaja, Marilena Mihăilescu Grama, Marius Iiuliu Mare, Margareta Nica Popescu, Lucia Popa, Vasile Tcaciuc au prezentat un Concert extraordinar de arii și duete din opere. ● Cum se poate constata, Timișoara și-a reluat tradiția muzicală prin inițiativele noilor agenții particulare și a unor personalități legate de orașul de pe Bega ● Pe ecranele timișorene doar filme de cinematecă. Poate se vor perfecta oarece contracte, să putem viziona filme străine mai noi, adică măcar din 1985, pentru că, acum cinematografia noastră este încă la un început de drum.. ● Universitatea din Timișoara va deveni, începînd cu acest an, un puternic centru al învățămîntului superior prin înființarea unor noi facultăți și secții. Astfel, încă în această vară se vor da examene de admitere la facultăți precum: Filosofie, Sociologie, Psihologie, Arte plastice (cu secțiile de Pedagogie, Grafică și Pictură), Muzică (avînd ca secții: Pedagogia muzicală, Canto și Instrumente) și Educație fizică. În cadrul facultăților existente pînă în anul școlar 1989/1990 se înființează noi secții precum: Limbi clasice (greaca veche și latina), Management în industrie, management în transporturi construcții și telecomunicații, informatică, biologie ș.a. Informațiile privind examenele de admitere se pot obține la secretariatul Universității. ● La 4 iulie orele 11, în sala 149 a Universității din Timișoara va avea loc susținerea tezei de doctorat cu titlul „Simbolismul românesc. Atitudini, concepte, procedee“ elaborată de dl. Dumitru Vlăduț, Conducător științific — prof. univ. Gheorghe I. Tohăneanu. ● Între 29 iunie și 1 iulie, la Timișoara se va desfășura concursul „Să ne cunoaștem patria“ avînd ca temă „Timișoara — oraș martir, oraș erou“ organizat de Asociația deficienților de auz, filiala Timișoara.Finala va avea loc duminică, 1 iulie, la Casa Tineretului ● D'ale presei. ● Gazeta „Agenda“ face un bilanț al tuturor ziarelor și revistelor ce apar în Timișoara, menționîndu-le și tirajele. ● Dacă la acestea adăugăm, firesc, gazetele ce sosesc, prin difuzarea presei sau prin difuzorii particulari, din Capitală și din alte orașe ale țării avem imaginea paletei extrem de largi de informații de care dispune timișoreanul la ceasul de zi și de noapte al relaxării prin lectură. Abundă gazetele tip „magazin“ și de informații, cu sau fără fotografii sexy, în vreme ce problemele de politică se restrîng spre polii marilor cotidiene România liberă și Adevărul. ● O fi vacanță, o fi cald, dar nu e încă vreme de simple cancanuri...

A. Z.

Umor service

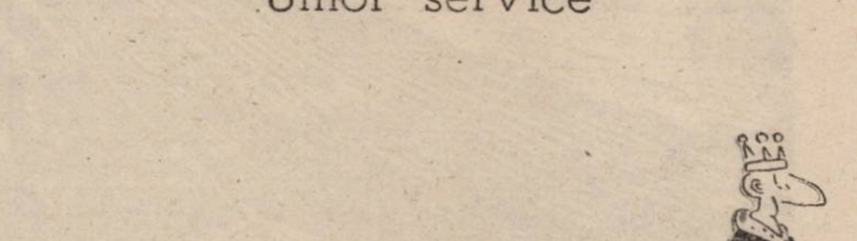

Acest număr este ilustrat cu reproduceri după operele lui
VINCENT VAN GOGH.

Linia de ochire

O solidaritate necesară

Violențele de notorietate internațională din capitala țării au, paradoxal, și urmări pozitive. Dacă statul s-a dovedit incapabil să facă ordine, și dacă este adevărată această „slăbiciune“, apelul la trupe de asalt din rîndul minerilor a dovedit că partidul de guvernămînt are și el „slăbiciuni“ democratice flagrante. Proletcultismul agresiv al unor oameni dezinformați și manipulați antidemocratic a generat o promptă, și de atîta vreme necesară, solidaritate a intelectualității pentru apărarea societății civile

Ședința de constituire a Solidarității universitare de la Universitatea din Timișoara este, din aceste considerente, de extremă importanță Primele acțiuni concrete ale societății au fost redactarea unei întîmpinări către Parlament, formulată în termeni categorici, și a unui Apel către universitarii din restul țării în vederea constituirii unei Asociații Naționale a Solidarității Universitare din România.

La ședința de constituire din 20 mai din Aula Magna au vorbit mai multe personalități ale învățămîntului superior din Timișoara. Domnul Radu Vlădea, rectorul Institutului Politehnic, a prezentat Scrisoarea către Parlament și Apelul studenților. Prodecanul Institutului Politehnic, domnul Dan Dăianu, a citit Apelul către universitarii din celelalte centre universitare ale țării. Domnul Mircea Reghiș, decanul Facultății de matematică a Universității timișorene, a susținut, în cuvîntarea domniei sale, obligativitatea definirii ferme și lipsite de echivoc a poziției cadrelor universitare față de primejdiile care amenință procesul de democratizare a țării.

Scriitorul și profesorul Livius Ciocârlie a vorbit despre necesitatea de a ne apăra pe noi și copiii noștri de escaladarea violențelor instinctuale generate de guvernanții de astăzi care, din dorința de a-și prezerva puterea, altfel decît prin mijloacele oferite de arsenalul democrației, ne împing spre confruntări fratricide. În fața protestelor internaționale, conducerea a cedat doar în a da dreptate președintelui Franței care a justificat violențele din 13-15 iunie prin faptul că în România n-ar fi existat niciodată instituții democratice, așa că n-am avea de unde să cunoaștem valorile democrației europene. Această justificare este profund jignitoare, arătînd cît de puțin ne cunosc, de fapt, vecinii noștri europeni. Evaluind starea de lucruri de după 13 iunie, Livius Ciocârlie a avertizat asupra pericolului ca societatea civilă să fie înghițită din nou de teroare și letargie, ceea ce ar opri impulsul reformării democratice a țării.

Rectorul Institutului de Medicină, domnul profesor M. Dragomirescu, s-a referit la nevoia urgentă de a distinge clar între liniștea teroarei și aceea a democrației. Cea dintîi ne fură libertatea și viitorul copiilor și studenților noștri, este o liniște de mormînt, asemănătoare aceleia din vremea lui Ceaușescu. Gîndul că vom trăi și vom tăcea înspăimîntați în fața abuzurilor și nedreptăților este în măsură să ne umple tuturor sufletele de amărăciune și disperare.

Profesorul I. Păun Otiman, rectorul Institutului de Agronomie, a mărturisit că i-a fost dat să vadă distrugerile inimaginabile ale Universității și Arhitecturii. Nu trebuie, a spus vorbitorul, să acceptăm și nici să ne lăsăm intimidați de cei care ne amenință la telefoane să tăcem și să nu arătăm oamenilor care sînt adevăratele valori ale civilizației moderne europene.

A mai vorbit scriitorul Șerban Foarță, care a spus că, din păcate, istoria noastră din ultima jumătate de veac este o antologie a ororilor și a eșecurilor mascate prin minciună. Prin urmare trebuie să ne împotrivim minciunii și dezordinii lansate pe plan național. Acestea instaurează suspiciunea, sabotînd solidaritatea și încrederea semenilor noștri în valorile adevărului.

În privința afirmației președintelui Mitterand despre lipsa unei tradiții democratice la noi în țară, acceptată de guvern ca o formă de justificare a greșelilor politice, s-a precizat că este contrazisă de istorie. Un Titu Maiorescu, spre exemplu, considera postul de ministru o corvoadă și nicidecum un scaun care trebuie obținut cu orice preț. Doar dictatura își iubește privilegiile pe care le apără prin teroare. Un alt exemplu ni-l oferă Mihai Eminescu. Marele nostru poet a scris foiletoane politice extrem de critice la adresa liberalilor, ceea ce nu l-a oprit pe C.A. Rosetti să publice un articol emoționant în momentul îmbolnăvirii poetului. Toate acestea, a spus vorbitorul, sînt premise ale unei vieți parlamentare autentice de care trebuie să ținem seamă.

În încheierea ședinței, s-au discutat unele măsuri concrete de acțiune pe mai departe a societății **Solidaritatea universitară**. Așadar, agresiunea pornită să intimideze opoziția îi oferă, dimpotrivă, prilej de a se structura coerent în vederea promovării în continuare a procesului de democratizare, îndreptat împotriva oricăror tentative de reinstaurare a terorii și dictaturii în țara noastră

Daniel VIGHI

Refacerea învățămîntului filologic din Timișoara

— Domnule decan, de la alegerea dumneavoastră în fruntea filologiei scurs aproape șase luni. Spuneți-ne ce timișorene, primită favorabil de către mulți intelectuali din Timișoara, s-au s-a realizat în această perioadă pentru repunera în drepturile sale legitime a învățămîntului filologic în orașul nostru ?

— Într-adevăr, este vorba de repunerea în drepturi sau, mai bine zis, de refacerea unui sector de cultură și învățămînt universitar care a suferit poate cel mai mult de pe urma dictaturii analfabete și anticulturale din ultimele două decenii. Facultatea de Filologie din Timișoara, deși în decursul a peste treizeci de ani de existență a dat țării absolvenți eminenți care fac astăzi cinste școlii românești de litere, s-a aflat, la un moment dat, în pragul sucombării. În mod arbitrar, a fost redusă cifra de școlarizare, au fost suprimate o serie de secții și specializări

— Se pare că acest nou an universitar aduce semne îmbucurătoare privind redresarea facultății prin recuperarea secțiilor pierdute și prin inființarea unor noi specializări.

— Din acest an, facultatea noastră se va numi Facultatea de Litere și Filosofie. Nu e o simplă schimbare de nume. E vorba de o serie de mutații structurale importante pentru profilul facultății și pentru perspectivele ei de dezvoltare. Începînd din toamna acestui an, la facultate, pe lîngă specializările filologice propriu-zise, vor funcționa patru secții noi: **Filosofie**, cu un număr de 25 de locuri, **Sociologie**, tot cu 25 de locuri, **Psihologie**, cu 20 de locuri, **Istorie** (combinată cu o limbă străină), cu 20 de locuri. În felul acesta, se reînnoadă o veche tradiție universitară cînd disciplinele filologice filosofice, antropologice și științifice despre societatea umană coexistau într-o vecinătate noetică fertilă sub cupola aceluiași așezămînt universitar.

— Domnule profesor, există și unele modificări ce se referă la secțiile filologice propriu-zse ?

— Țin să exprim satisfacția mea personală și a coleglor mei de muncă în legătură cu creșterea considerabilă a numărului de locuri aprobate pentru admiterea din vara și din toamna acestui an. Cifra globală pe facultate este de 287 de locuri, ceea ce depășește numărul total al studenților facultății din anul universitar trecut. Secțiile filologice își păstrează în continuare dubla specializare, însă se lărgesc posibilitățile de opțiune pentru prima și mai ales pentru a doua specializare.

La specializarea A („specialitatea principală“) candidații pot opta pentru următoarele profiluri filologice: 1. **Limba și literatura română**, cu 50 de locuri la cursul de zi și 25 la fără frecvență; 2. **Limba și literatură engleză**, cu 25 locuri; 3. **Limba și literatura franceză**, cu patruzeci de locuri; 4. **Limba și literatura germană**, cu 20 de locuri; 5. **Limba și literatura rusă**, cu 20 de locuri; 6. **Limbi clasice** (latina și greaca veche) — o secție nouă pe care nu am avut-o pînă în prezent, cu 15 locuri, și pe care o datorăm, în bună parte, tinerilor latiniști de la Liceul de Filologie din Timșoara, care au obținut rezultate excelente și premii de prestigiu la concursurile internaționale de limbă și civilizație latină.

— Dacă ați putea să ne lămuriți cum se face repartizarea candidaților reușiți la specialitatea B, sau la așa-zisa „specializare secundară“ ?

— Trebuie să precizez că (A) și „specializarea secundară“ (B) au mai mult un caracter convențional, întrucît numărul orelor din programa de învățămînt la cele două specialități nu diferă în mod substanțial, iar absolvenții beneficiază de aceleași drepturi în practicarea ambelor specializări înscrise în diplomă. Repartizarea candidaților reușiți la cea de a doua specializare se face în funcție de media generală obținută la cele trei probe scrise. Numărul locurilor la specializarea B nu este limitat sau prestabilit înainte de admitere. Cu alte cuvinte, în funcție de rezultatele admiterii, unele formații și grupe de studii la specialitatea B pot să nu depășească numărul de șapte studenți **(minimul unei grupe de limbi străine)**, iar alte specializări să întrunească un număr mult mai mare de cursanți.

Reporter

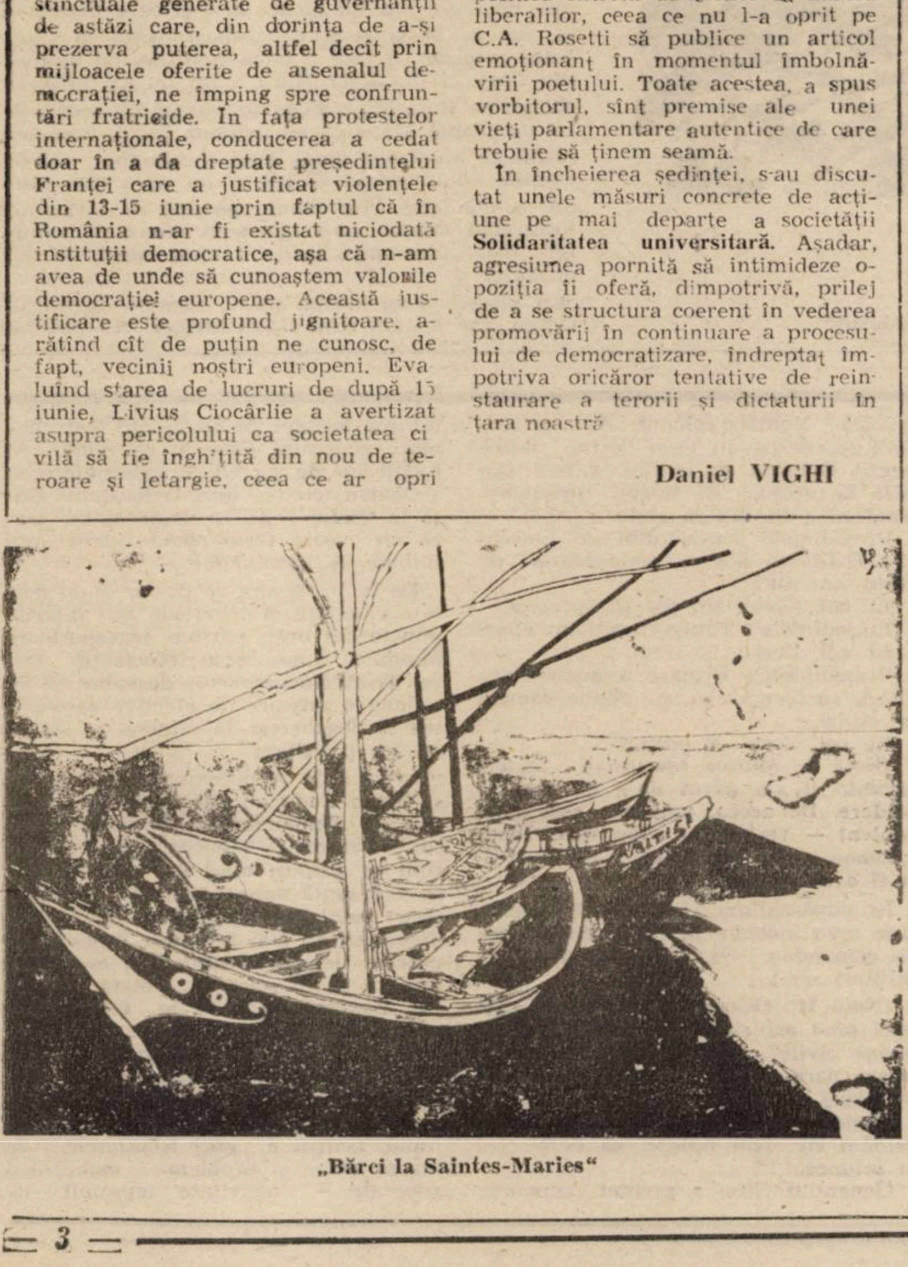

„Bărci la Saintes-Maries“

Primim la redacție

domnule mihăieș,

Cu destulă greutate m-am hotărît să scriu aceste cîteva rînduri. Pentru că textul publicat de d-ta în nr. 21/1990 al revistei „Orizont“ (pag. 10) este atît de perfect autarhic încît orice încercare de a-i atinge coaja de aroganță, suficiență și tenace rea-credință pare, din start, o pierdere de vreme. Cîteva motive, dintre care cele esențiale mă tem că îți vor scăpa, m-au îndemnat să las la o parte starea de lehamite inițială și să caut să ies din sila în care — mărturisesc — prima lectură a considerațiilor d-tale critice mă aruncase.

Nu știu dacă Gellu Naum este un „idol al tinerei generații de poeți“, pentru mine, în orice caz, este altceva. (De altfel, îmi pare că „idolul“ este o chestie de găsit, mai degrabă, în zona cinematografului și a muzicii rock decît în poezie). Ce înțeleg prin acest „altceva“ n-are rost să-ți explic. Nu aici e buba. Buba e grija de tătic-cenzor pe care o porți „tinerei generații de poeți“. Nu cumva bieții copilași să se molipsească! Să ajungă — doamne ferește! — să scrie și ei ca Gellu Naum! Și care-i remediul pe care-l propui mata? „O lungă abstinență editorială“! În acest sens, apropierea, în pagină, a cronicii d-tale literare de un omagiu (fie el și ironic) adresat lui E. Florescu mi se pare a fi o sancțiune justă a hazardului.

Altfel, domnule mihăieș, pînă să ajungi la concluzia asta cu adevărat aurepocală, aptă să te dulifice în ochii oricui, ai desfășurat un evantai, aș zice, sărăcuț de argumente, chiar dacă unele din ele tind să întreacă în amplitudine sărmanele tunete și fulgere partinice ale unui Al. Piru, a cărui bibliografie bănuiesc că ai consultat-o cu folos. Un critic cît de cît onest presupun că ar putea, cu ușurință, să-ți demonteze demonstrația și, plecînd de la aceleași citate, să producă un comentariu contrar. Însă asta e treaba criticii. Eu mi-aș îngădui doar să observ cum același pix care vede într-un vers precum harpistul își rumegă alene harpa „dispreț față de logică“ se pamează pînă spre leșin la alt vers precum sorb borșul dogmei ce le plouă-n bască ...

Mai vreau să-ți zic, domnule mihăieș, că poezia română contemporană nu are prea mulți poeți „de talia lui Gellu Naum“, cum îl numești d-ta cu un termen împrumutat din domeniul croitoriei. Are chiar prea puțini și asta nu spre fala ei. Și dacă d-ta consideri, luîndu-ți, de data asta, comparația din sfera atletismului, că poetul despre care îți scriu, poate cel mai pur și mai intransigent dintre acei puțini, „a coborît ștacheta“ — ceva nu e în regulă. Cu d-ta, în primul rînd. Cred că ar trebui să te apleci cu infinit mai multă atenție asupra „MaClului albastru“ — chiar riscînd să ți se surpe sub picioare — și să te ocupi mai puțin de „vehemența plină de șarm“ care face „deliciul nației“ a unui vremelnic „lider incontestabil“.

Și semnez, cu un „condei pervertit“,

12 iunie 1990

Dan STANCIU

Dan Petrescu

JURNAL

(PASAJE)

Am fost silit să-mi întrerup aici firul, presat de evenimente: a trebuit să plec de acasă ca să evit întîlnirea cu un tip ciudat. Omul s-a prezentat dimineață, cînd nu eram acasă, și a promis că revine după-amiază. A vorbit cu Tess, arătîndu-i printre altele un certificat de externare dintr-un spital psihiatric unde figura un lung diagnostic, începînd cu „psihopat impulsiv“ și sfîrșind cu „abuz de băuturi alcoolice“. Voia să vorbească cu mine pentru că, zicea, are mare necaz: Securitatea, ca să-l liniștească, i-ar fi dat un hectar de pămînt în folosință. Anul trecut i-a ieșit o recoltă foarte bună, însă anul acesta, după ce a arat și însămînțat, noaptea au intrat tractoarele pe hectarul său și au distrus totul. A reclamat în toate direcțiile, dar n-a primit nici un răspuns. S-a hotărît să emigreze. Eu însă ce să-i fac? Deci am plecat de-acasă. (Cuprins de remușcări, l-am întîlnit totuși mai tîrziu. N-a fost deloc impulsiv, deși diagnosticul pare, indiferent din ce cauze, fondat. N-a vrut nimic, doar să mă întrebe dacă americanii l-ar primi la ei. N-am știut ce să-i răspund.)

☆

M-am întors după ce am socotit că trecuse pericolul, numai bine ca să primesc vizita unui occidental de origine română. Acesta (după ce în anii dinainte, cînd mai venea pe-aici țipase: „Ce naiba faceți? Cum puteți suporta?“ etc.) mi-a reproșat că mă joc de-a disidența, asigurîndu-mă că Occidentului puțin îi pasă; mai mult, Occidentul ar fi interesat ca aici la noi să fie cît mai liniște, ca el să-și poată vedea în tihnă de treburile sale. Și, pînă la urmă, ce urmăresc eu? I-am răspuns, fiindcă se plîngea de cît de mult muncește el acolo, că lucrez într-o extindere a sistemului nostru la Occident, ca să-l elibereze de tirania muncii. A protestat vehement, dar a adăugat visător: „Dacă aici s-ar putea schimba ceva, atunci...“

☆

Telefon de la Dinu Horghidan — răspunde Tess — care voia neapărat să se audă la Europa Liberă de al său protest individual. (Îmi lăsase într-o zi un bilet în care îmi anunța data cînd avea să scrie pe peretele exterior al casei sale din Podul Iloaiei, lîngă Iași, un program minimal: „Jos dictatura! Jos ticăloșii! Pămînt țăranilor!“ etc. așezînd în același timp și un portret al lui Ceaușescu cu capul în jos, „poate așa să-i mai vină mintea la cap“, zicea el. După o vreme vine să-mi povestească ce s-a întîmplat — o versiune, care mi se pare puțin plauzibilă, a unei anchete la finele căreia securiștii l-ar fi implorat: „Ție nu ți-e milă de noi?“ — insistînd să transmit eu întîmplarea la postul de radio amintit.) La telefon spune că a făcut așa cum l-am sfătuit eu (eu nu l-am sfătuit nimic) și că s-a „aranjat“ cu fata: a reușit să intre la liceu, la seral. Că, plecînd de la mine, a avut necazuri: l-au întrebat ce caută pe-aici. (Mai tîrziu, în lipsa mea, omul îmi lasă o scrisoare adresată Europei Libere. La cîteva zile sînt anchetat de Securitate cu privire la această scrisoare și amenințat că, dacă ea ajunge „pe post“, voi fi tratat „cu toată severitatea“. La întrebarea mea: de ce vin oamenii la mine ca să-și rezolve necazurile cînd sînt atîtea instanțe oficiale la care ar putea apela legal?, nu primesc nici un răspuns.) Cazul nu-i lipsit de oarecare ambiguitate, dat fiind că sînt foarte mulți necunoscuți care mă abordează cu dorințe similare. Mă gîndesc că una din sarcinile prioritare ale securiștilor e aceea de a afla dacă pot să comunic cu Vestul și cît de prompt. Oricum, n-am mai auzit nimic de Dinu Horghidan. Orice e posibil.

☆

Scrisoare de la inginerul Ioan V. Crișan, pe căi ocolite, datată „23 iulie 1988, sîmbătă, orele 16, București“. Iată cîteva extrase (îmi permit să citez, deoarece inginerul și-a exprimat dorința ca situația ca să fie cît mai larg cunoscută de lumea liberă):

„Îmi făcusem și eu o căsuță, acum doi ani, cu apă trasă de la 950 m distanță, prin cădere naturală, baie, confort modest. Buldozerul o va fărîma, în satul Bârsăul de Jos, jud. Satu Mare, cod 3951. Nu-mi pare rău, deoarece am conștiința ridicată: sînt un adevărat Om Nou, sacrificîndu-mă alături de fericirea întregului neam de mucenici strîns în obezile vitrege ursite de pînă azi (sic). Am avut o frumoasă viziune, savuroasă halucinație: se făcea că cineva, un extrem de înzestrat scriitor patriot, îmi compusese un portret din colaje, din extrase tipărite în presă — presa noastră socialistă, optimizantă, triumfătoristă! — și l-a publicat în Nr. 4 al revistei **Agora**, împreună cu 4 poezii. Eram să uit o drăgălășenie, despre care ți-am amintit la telefon, știind că urmează să mă vizitezi spre 23 august. Anume, riști să nu mă găsești, sau să mă găsești foarte bine «îngrijit». Eu mă încăpățînez să stau aici în București. Totuși, nu eu sînt peste vremi. Detaliu: la 1 iulie 1988, orele 14.00—14.25, mi s-a comunicat că voi fi înștiințat exact asupra zilei la care trebuie să părăsesc Bucureștiul. «În august vor sosi gazetari străini, să ne admire **realizările** (sic) și manifestările pe care le va prilejui în suită măreața zi», îmi vorbea tovarășul colonel (sau locotenent-colonel, că era îmbrăcat civil, ca și subalternii, de altfel) Gheorghe Sporeanu. Este foarte «cumsecade» și are telefonul 87.75.75. E comandantul miliției noastre competente teritorial (sic), circumscripția nr. 7 din str. Teiul Doamnei, nr. 1—3. Alături de dînsul era locotenentul-major Dumitru Gîlcă, tel. 87.75.95. și locotenentul Grigore Oprea, tel. 16.20.40, interior 66.40. Am răspuns că mă supun, însă cer delegație, pentru a le deconta banii dați pe vagonul de dormit, clasa I-a. Tovarășul colonel a răspuns că nu este nevoie de vagon de dormit, deoarece rapidul pleacă la 6 și ceva dimineața, iar la 14 și ceva pot coborî acasă la Cluj. I-am precizat că face o mică confuzie, eu nefiind din Cluj, ci din Baia Mare, dintr-un sat aflat la 40 km de Baia Mare unde se ajunge cu acceleratul de noapte 425 și cu un autobuz IRTA, care necesită de asemenea bani. Apoi a schimbat cîteva cuvinte cu tovarășul Gîlmă și nu mi-a mai promis nimic ferm. Am rămas aproape de tovarășul locotenent Oprea, care răspunde direct de acțiunile mele prezumtiv ostile. L-am rugat să mă aresteze.

«Cu plăcere v-aș aresta, mi-a răspuns tovarășul Oprea, dar nu am cum să vă arestez. Nu pot, nu

„Semănătorul“

„PROCESUL TITRAȚILOR“

„Nu cei mulți trebuie să judece, ci cei pricepuți“

Locotenent-colonel Zeca Constantin — fost șef de stat major al Diviziei 18 (Garnizoana Timișoara) și locțiitorul comandantului acestei unități.

În seara zilei de 16 decembrie, Bălan Radu mi-a spus, la telefon, că trebuie să scot urgent în oraș trupe și tehnică de luptă. A mai sunat de cîteva ori, solicitînd același lucru.

În zilele de 16-20 decembrie a insistat să fie scoase în oraș trupe și tehnică de luptă.

În dimineața zilei de 17 decembrie — din ordinul ministrului apărării naționale — s-a organizat o defilare: 500 de militari dotați cu armament fără muniție. Defilrea trebuia să înceapă la ora 10 și să se termine la ora 15. Militarii trebuiau să afluiască în trei coloane. Numai o coloană avea și fanfară (deoarece nu erau destui muzicanți). Coloana cu fanfară a fost atacată de grupuri de tineri turbulenți. Fanfara a încetat să cînte.

Președintele completului de judecată: Defilarea era o demonstrație de forță sau nu?

Lt. col. Zeca: Nu pot să apreciez.

Președintele: Totuși, faceți un efort.

Lt. col. Zeca: ...

Președintele: Urmare a acestei defilări, au început să se adune oameni pe străzi.

Lt. col. Zeca: E posibil...

(Notă I: Multor timișoreni parada aceasta li s-a părut de-a dreptul o sfidare. De aceea, unii au reacționat violent — verbal și chiar fizic. Ideea „demonstrației de forță“ s-a dovedit a fi o mare gafă).

În după-amiaza zilei de 17 decembrie erau inclusiv persoane civile care comandau. (Care-i comandau pe militari n.n.).

(Notă II: Oficial, nu s-a putut afla nici pînă azi cine au fost acele „persoane civile“. Identificarea lor va rămîne, pare-se, o sarcină a generațiilor viitoare).

Coman Ion a spus: „Trebuie să terminăm cît mai repede, că deja s-a și întunecat!“.

Generalul Gușe a preluat comanda tuturor forțelor M.Ap.N. Am fost chemați, generalul Gușe și cu mine, la județeana de partid, la teleconferință.

Coman Ion i-a spus generalului Gușe la telefon: „Să se tragă, să se tragă cu toată fermitatea! Într-o oră trebuie să terminăm!“.

De la județeana de partid eram mereu solicitați să trimitem, în diferite puncte din oraș, patrule, transportoare blindate, trupe. Erau informații false. Trimiteam oamenii degeaba. Ni se ordona o mișcare de efective care putea să degenereze în altceva, se făcea un joc periculos.

În ziua de 20 decembrie, Coman Ion și Bălan Radu au dat telefoane disperate la Comandament (Comandamentul Garnizoanei Timișoara n.n.) anunțînd că grupuri mari de manifestanți se îndreaptă spre centrul orașului. (Dar) ministrul apărării naționale a dispus să nu mai acționeze armata împotriva demonstranților. La ora 12 a început să se retragă armata din oraș. La orele 15,30-16 au fost retrase ultimele trupe și tehnici de luptă.

În 21 decembrie, dimineața, s-a întărit ordinul de alarmă de luptă. Alarmă generală. Se punea problema de a se ieși, cu întreaga capacitate de luptă, pentru a păzi frontierele. Se punea chiar și problema mobilizării generale — activitate imposibil de aţi furat nimic, nu aţi încălcat nici o lege». Eu nu am mai continuat, ca să nu devin plictisitor, totul fiind neclar dintre zecile de ore petrecute împreună între 13 şi 19 decembrie 1987 inclusiv. Iar cu cîteva minute mai înainte tovarăşul comandant a repetat că nu-i place problema, dar nu are ce să facă, el fiind organ executiv; că a informat la «Secu», scris, ştampilat, ca şi verbal, dar toate cuvintele sale parcă s-au lovit de un perete, căzînd tot asupra sa.

Drag prieten, eu sînt îndatorat acestui om bun, care are meritul de a fi schimbat, pentru prima oară din 1978 încoace, calificarea mea de «nebun periculos» («bolnav mintal periculos», cf. decretului 12/1965 şi 313/1980, etc.) în «disident», adică «opozant politic», cu carnet P.C.R. avînd cotizaţia achitată pînă şi pe decembrie 1988, deci cine ştie!...

Şi telefonul meu are «telefonită», fapt sesizat tehnicienilor, care îşi pierd vremea înregistrîndu-l şi făcînd stranii cabale. Eu ţin să-mi reamintească faptul că sînt prezenţi la datorie pentru glie, de aceea continuă să-şi mărească curentul de premagnetizare, amplificarea dînd efectul denumit «microfonie», adică ţiuie, fluieră ca un smintit, că abia mă pot înţelege cu celălalt om! (Este aşa ca şi cînd ai un casetofon pus în poziţie de înregistrare şi apropii microfonul de difuzorul său, cele două sisteme antagonice intrînd în rezonanţă). Iar la mijloc se află Dumnezeu, nu eu, coincidenţia oppositorum a lui Cusanus.“

Cazul inginerului Crişan e complicat. Au scris despre el ziarele (**Flacăra, Femeia** şi altele, v. de ex. Eugen Seceleanu, **Viaţa neromanţată a unui inginer cu cinci brevete de invenţii,** [în]: Dorin Tudoran şi Eugen Seceleanu, „Martori oculari“, Iaşi, Ed. Junimea, 1976, pp. 192—201, carte de altfel scoasă din biblioteci conform unei dispoziţii a secretarului de stat I. Tripşa); astăzi e uitat sub strictă supraveghere. Omul şi-a brevetat nişte invenţii, a luat pe ele medalii de aur în străinătate cu produsele muncii lui, iar acum el zace pensionat forţat, cu 1300 lei pe lună. Cred din stilul scrisorilor sale, altfel extrem de abil, că internările în diverse spitale psihiatrice au lăsat ceva urme în mintea sa. De ce toate astea? Greu de spus. Din cîte mi-a scris el, n-am izbutit să mă dumiresc.

Pare mîna neveste-si, pînă la un punct, care l-ar fi denunţat că vrea să părăsească ţara. (Deşi am înţeles că fusese plecat în străinătate, primise oferte de a lucra acolo, dar el le-a refuzat şi s-a întors...) Fac şi eu tot felul de ipoteze, fiindcă nu-mi imaginez că promotorii românismului merg pînă la a sabota sistematic un om care ne-a adus medalii de aur şi care ne mai poate încă aduce. Dar nu mă voi apuca eu să descurc acum ceea ce nici Păunescu, al cărui client a fost inginerul Crişan, n-a descurcat la vremea lui. Interesant e însă că mi-a scrie mie, agăţîndu-se de o frază din eseul meu apărut în **Libération** şi reluat de radiourile libere, frază unde vorbeam de descurajarea sistematică a valorilor sub regimul Ceauşescu. El a avut probabil impresia că pur şi simplu făceam direct aluzie la cazul său, drept care mi-a scris ca să-mi mai dea amănunte.

„Natură moartă cu statuetă de gips“

Ca fost client a lui Păunescu, s-a silit să mi-l înfăţişeze pe acesta (acum în disgraţie, în urma accidentului provocat pe un stadion de cenaclul său, zice-se cu contribuţia din umbră a Securităţii) intr-o lumină de om bine intenţionat în fond, care, neavînd sărmanul încotro, s-a slujit de structurile existente ale puterii spre a „amorsa“ ceva. Una din dovezile poem, pe care inginerul Crişan mi l-a trimis dactilografiat, semnat recent de Păunescu şi purtînd titlul de declaraţie de onoare. Poemul e interesant ca simptom. (Personal îl cred apocrif). După ce se prezintă drept „unul din marii poeţi ai românilor“, pseudo-Păunescu declară „cu mîna ridicată pînă la cer“:

„Da, sînt vinovat faţă de poporul meu;
Da, sînt cel mai mare căcănar din istoria culturii române;
Da, am minţit, am trişat, am furat, am violat copile de 14 ani.
(Îmi pare sincer rău că încă n-am ucis.)
Mi-am bătut joc de sufletele adolescenţilor.
Am vrut să creez haos în ţară.“

„Portretul doctorului Gachet“

Toată această auto-incriminare pare a avea drept scop obţinerea alteia, simflare, din partea lui Eugen Barbu, interpelat direct în text:

„Da, domnule Eugen Barbu, brută, jigodie, monument de perversiune,
Ai curajul ca mine, şi spune milioanelor minţite, batjocorite
Cine eşti.
Ai măcar a milionimea parte din curajul meu şi spune deschis:
Da, contemporani, nu sînt decît o lepădătură balcanică, un mincinos ordinar,
Un delator josnic, un vierme înfăşurat într-un rahat
Pe care îl crede munte.
Declară în Piaţa Universităţii în gura mare,
Aşa cum eu am recunoscut că sînt cel mai mare nenorocit din istoria culturii române,
Că n-ai scris nici o carte, că nu eşti decît un poliţai semianalfabet,
Ajuns, după 40 de ani de lins funduri, la gradul de maior“.

Şi ce se va întîmpla oare dacă Eugen Barbu va accepta provocarea şi se va deda la mărturisiri publice? E prevăzută şi această puţin probabilă posibilitate:

„Da, atunci mă voi închina în faţa ta, ciocoi lustruit,
Proprietar de sclavi arînd în jug de pagina de ziar,
Informator ticălos al Securităţii“.

Pe acelaşi ton de pamflet virulent cu care în diverse epoci scriitorul român a făcut succes de public sînt amintite şi alte nume:

„Cine a putut concepe genial aceste capodopere ale abjecţiei umane,
Ale trădării şi silei de esenţa umană
Numite Dinu Săraru, Fănuş Neagu şi Eugen Barbu,
Numite Ion Crînguleanu, Corneliu Vadim Tudor, Suzana Gîdea?
Cîte crime au făcut acele mame că au fost blestemate
Să nască aceste monstruoase nume?“

Luînd o clipă în serios poemul, răul, cum se vede, e numit în efectele, şi nu în cauzele sale. Ce s-ar întîmpla dacă cei vizaţi s-ar recunoaşte deschis ca atare şi ar face penitenţa publică de rigoare? Foarte simplu: autorul pamfletului, cum o şi spune singur, s-ar închina în faţa lor. Totul s-ar termina cu pupături între rechini, de la egal la egal. Autentic au ba, textul e de un penibil intens. Îl ţin însă drept simptomatic pentru climatul vieţii noastre literare. Nici nu mai e nevoie ca scriitorii noştri să primească indicaţii de undeva: ei creează singuri diversiunea necesară pierderilor de presiune defulatorii şi astfel prelungesc insuportabilul. Totul se reduce la o dispută Păunescu—Barbu, la un meci de fotbal, etc. Dar, să revenim totuşi la ale noastre.

---

realizat.

În noaptea de 21-22 decembrie toate unităţile militare au fost în stare de război.

În 25 sau 26 decembrie locotenent-colonelul Dincă mi-a raportat că, în după-amiaza de 17 decembrie, a primit ordin de la Coman Ion să deschidă foc cu tunurile de pe tancuri împotriva demonstranţilor, ordin pe care nu l-a executat.

Nu mi s-a raportat că efectivele M.Ap.N au tras direct în populaţie.

Preşedintele: Dacă M.Ap.N. n-a tras, dacă M.I. n-a tras, cum de-au murit oameni sau au rămas schilodiţi?

Lt. col. Zeca: Nu am date concrete.

Preşedintele: Nimeni nu zice că i-a împuşcat. Nici cei de la M.I. nici cei de la M.Ap.N. Probabil că i-a împuşcat Dumnezeu l-a trăsnit...

BOLOG VASILE — fost secretar cu propaganda la comitetul judeţean al p.c.r.

Panseu: Nu ochiul trebuie să judece, ci mintea.

În 17 decembrie, pe podul Mihai Viteazul, am văzut militarii care defilau. Am fost impresionat de frumuseţea acestora. Lumea n-a avut aceeaşi impresie ca şi mine considerînd că, probabil, este o demonstraţie de forţă.

Am intrat în sediul comitetului judeţean de partid. Am văzut lucruri incredibile. Distrugeri. Într-un timp atît de scurt. Cred că cei care au intrat în sediu au fost pregătiţi pentru asta. Au fost distruse tablouri mari, dulapuri, pînă şi candelabrul din sala mare.

Bălan Radu mi-a cerut ca secţia de propagandă să întocmească un material orientativ care să fie prezentat, a doua zi dimineaţa, la instruirea cu activul de partid. Un material laudativ la adresa lui nicolae ceauşescu şi care să prezinte realizările cuceririle revoluţionare economice, sociale, culturale din municipiul Timişoara.

Panseu: Nu cei mulţi trebuie să judece, ci cei pricepuţi.

S-a spus că am umblat prin penitenciar cu mînecile suflecate, cu cătuşe, să-i bat pe copii (pe elevii arestaţi n.n.). Lucru care m-a afectat, deoarece provin dintr-o familie cu 7 copii din Munţii Apuseni.

(În 20 decembrie) Bălan Radu mi-a telefonat să mă deplasez la Electrotimiş. Muncitorii au ieşit în piaţa uzinală. Erau vreo 300 de muncitori. Mi-au spus că sînt prea mic ca să discute cu mine. Am intrat într-o hală — muncitorii şi-au vărsat necazurile.

De la Optica ieşise coloana de manifestanţi. Au ieşit şi Electrotimiş-ul şi I.A.E.M.-ul. Am înţeles că e o acţiune muncitorească. S-a rupt acel cerc sălbatic care dura de ani de zile.

Am mers la sediu. Se purta un dialog între Dăscălescu, Bobu şi reprezentanţii muncitorilor (...). Am ieşit din sediu, profitînd de ocazie că au ieşit cîţiva inşi, un grup din comitetul democratic. Am fost reperat. Cineva m-a indicat: „Secretar la judeţ!“ Am fost lovit, molestat, brutalizat. M-a salvat un învăţător, un elev de-al meu de la Liceul pedagogic(...) Am stat la el acasă în acea noapte. Apoi am mers la o unitate militară(...) Am ieşit, pentru că nu mai suportam acea stare care exista în sediu. .

Acad. ANTON IOAN — fost rector al Institutului politehnic „Traian Vuia“ din Timişoara.

(Notă III: Deşi, după opinia domniei sale, studenţii timişoreni, mai cu seamă cei de la politehnică, nu s-au implicat în revolta din decembrie, totuşi în seara zilei de 17 decembrie, trei studenţi au fost împuşcaţi — unul mortal — în complexul studenţesc. Dar, la şedinţa de luni, 18 decembrie, cu reprezentanţii „organelor p.c.r.“, acest „amănunt“ a fost ... scăpat din vedere).

Preşedintele: N-aţi întrebat cine trage în oraş?

Acad. Anton: Erau 40 de oameni acolo. N-am întrebat.

Preşedintele: D-voastră, ca rector, răspundeaţi din toate punctele de vedere de studenţi.

Acad. Anton: ...

Spre sfîrşitul depoziţiei domniei sale, domnul academician Anton a spus:

„Cîteva cuvinte despre cei trei inculpaţi (Bălan Radu, Pacoste Cornel, Matei Ilie, n.n.). Cu toţi trei am lucrat. Aş dori să vă spun, cu toată sinceritatea, că absolut toţi trei s-au străduit (...) să încalce indicaţiile, să eludeze legile pentru a rezolva problemele de căldură, lumină, alimentaţie din Timişoara şi din judeţul Timiş. În fiinţa lor, tot timpul erau preocupaţi de ridicarea nivelului de viaţă al timişorenilor“.

Preocupat, tot timpul, zicem noi, de ridicarea nivelului de viaţă a fost şi răposatul nostru faraon. Şi, de atîta preocupare, România a ajuns să fie supranumită „Etiopia Europei“.

Iosif COSTINAŞ

P Evdokimov

Vîrstele vieții spirituale

NEGĂRILE RĂULUI ȘI AFIRMĂRILE BINELUI

P. Evdokimov este unul dintre cele mai alese spirite ale lumii ortodoxe contemporane și autorul unor texte de referință, între care: *Dostoievski și problema răului, Femeia și mîntuirea lumii, Ortodoxia, Gogol și Dostoievski sau coborîrea în Infern, Arta Icoanei, teologia frumuseții, Consfințirea iubirii.* **Fragmentul tradus a fost selectat din volumul** *Vîrstele vieții spirituale, de la Părinții Pustiei pînă în zilele noastre* **(partea a II-a), apărut în 1964 la Editura Desclée de Brouwer)**

În greacă, „simbol" și „diavol" sînt cuvinte provenite din aceeași rădăcină deci au cu atît mai multă forță, cu cît exprimă realități contrarii. Diavolul dezbină, desparte, rupe orice comuniune, aducînd ființa în starea de singurătate ultimă. Dimpotrivă, simbolul unește, aruncă o punte, restabilește comuniunea.

Povestea demonizatului din ținutul Gadarenilor dezvăluie natura Răului. Cristos îi pune demonului o întrebare copleșitoare: „Care ți-e numele?" În mentalitatea evreiească, numele unui lucru sau al unei ființe exprimă esența acestora, iar adagiul antic „nomen est omen" percepe în nume expresia persoanei și a destinului ei. Întrebarea lui Isus înseamnă deci: „Cine ești, care e natura ta, ființa ta ascunsă?" Iar demonul răspunde: „Numele **meu** este Legiune, pentru că **noi** sîntem mulți".

Această trecere bruscă de la singular la plural, de la „eu" la „noi" dezvăluie acțiunea Răului în lume: ființa pură creată de Dumnezeu, în unitatea ei încă fragilă și inconștientă, se sfărîmă, se atomizează în fragmente izolate; e infernul. **Hades**-ul grecilor, ca și **Sheol**-ul evreilor desemnează acel tărîm cuprins de tenebre, unde singurătatea reduce ființa la extrema sărăcie a solipsismului demoniac. Ne-am putea reprezenta infernul ca pe o cușcă ori colivie din oglinzi, unde nu ți-ai putea zări decît propriul chip multiplicat la infinit, unde nu s-ar încrucișa alte priviri. A te vedea doar pe tine duce la o saturare de „eu" pînă la greață, pînă la „sughițul ontologic". **Apoftegmele** copte ale **Sfîntului Macarie** Egipteanul, descriu extraordinar de grăitor această singurătate. Întemnițații sînt legați unii de alții, spate la spate și doar o puternică rugăciune a celor vii le dă o clipă de răgaz: „Doar cît ai clipi din ochi, să ne putem vedea chipurile".

Dimpotrivă, în fața acestei acțiuni a Răului, Sfîntul **Apostol Pavel (în Cor., 10, 17; 12, 12)** dezvăluie acțiunea Binelui — a lui Cristos: „tot așa și noi, fiind mulți, sîntem un singur trup"[1]. Astfel, în comuniunea euharistică, acel **unu** al tuturor se regăsește în Cristos, după imaginea comuniunii trinitare; Dumnezeu — unu și treime deopotrivă, unitatea în multiplu. Deci în mod cu totul firesc, euharistia se află în însăși inima Bisericii, născînd unitatea chemată, dăruită și trăită. E ca un bloc de aur fără de fisură, care alcătuiește acel esse al Bisericii. Cea mai veche invocație — **Marana tha** („Vino, Doamne!") (în **Cor.**, 16, 12 și **Apoc.**, 22, 20) încheia o rugăciune liturgică și se referea la Parusie, la venirea euharistică a Domnului înviat. Dumnezeu vine spre a ni se oferi ca hrană, iar noi îi încorporăm substanța, agape, „iubirea curată". Comuniunea euharistică dovedește o participare substanțială la acel Cristos total, iar această lucrare — unificatoare prin esență va da naștere „fiilor nunții", „ființe pătrunse de Cuvînt, cristificate" (după Sfîntul Atanasie). Sfîntul Ignatie din Antiohia vede în euharistie „leacul nemuririi" care tămăduiește moartea. „Hrănindu-ne cu sîngele și carnea Mirilor, intrăm în **koinonia** (comuniunea) nupțială", spune Sfîntul Teodor din Cyr. Această comuniune culminează cu o asemenea împlinire, încît „nu poți trece mai departe, și nici adăuga nimic".

Chenoza, „unul în Cristos", trăită prin euharistie, determină **stilul euharistic al vieții spirituale.** Comuniunea cu Cristos și trupul său, oamenii, devine o credință a Binelui: „între trup și cap nu mai încape loc pentru nimic", pentru nici o negare, spune Ioan Hrisostomul. Tot ceea ce participă la divin, „în care nu e decît **da**", mărturisește un **da** al vieții, al ființei. Dimpotrivă, în Satan **nu** e decît **nu**-ul, iar acest refuz delimitează spațiul de unde Dumnezeu este exclus: negația, neantul, infernul.

Sfîntul Ioan Hrisostomul recunoaște acest **nu** în păcatul care înseamnă „transgresiune", depășirea limitei ontologice stabilite de Dumnezeu și trasată prin Numele său: „Eu sînt cel care este". În a treia rugăciune din Didahii regăsim acest gînd: „Îți mulțumim, Tată Sfînt, pentru Numele Tău, pe care l-ai așezat în inimile noastre. Tu, Stăpîne Atotputernic, ai zidit Universul spre lauda Numelui Tău". „Sînt Împăratul, spune Domnul, iar Numele Meu e slăvit de neamuri". A depăși această limită înseamnă a rupe legătura de la începuturi, a renega Împăratul, a revendica autonomie și a se așeza în afara Numelui.

Ateismul suprimă această limită a ființei create, printr-o radicală negare a dependenței sale. Dorinței umane de „altfel", ateismul îi substituie hotărîrea de a trăi „ca și cum" această limită ar fi fost anihilată pentru totdeauna. Acesta e ateismul occidental. Ateismul militanților din lumea sovietică pare, într-un anume sens mai consecvent și mai radical. Fidel interesului istoric inerent gîndirii ruse (Ceadaev, Berdiaev), el s-a concentrat asupra singurei negații concrete, motivată **istoric**: „Cristos nu a înviat!"

Ar trebui să amintim acum numele Sfîntului Isac din Siria. În secolul al VII-lea, el sintetizează gîndirea patristică și, ca ascet desăvîrșit descrie o fenomenologie a păcatului. Fără să acorde o prea mare atenție mulțimii de păcate, aproape neînsemnate în ochii lui Dumnezeu — am putea spune —, căci omului îi e dată pocăința, el desemnează în **Pravilele** sale un singur păcat, păcatul: **a nu crede în Înviere!** Cît de tulburătoare profeție pentru ateismul sovietic de azi! Pentru a fi eficient, el combate singurul argument de netăgăduit, al Crucii. Aceasta e o problemă de viață și moarte, nu a unui singur om, ci a lui Dumnezeu. De fapt, negarea Învierii vizează, dincolo de actul creator, pe Creatorul însuși. Din punct de vedere mistic, această negare duce la deicid, la uciderea Tatălui. Nietzsche a formulat bine ideea, vorbind despre Moartea lui Dumnezeu: „Unde e Dumnezeu? Am să vă spun: l-am ucis". Iar conștiința ateilor culminează la Dostoievski (în **Demonii**), cu aceste cuvinte: „a fost o zi pe pămînt, cînd trei cruci s-au înălțat în mijlocul lumii... iar cînd ziua era pe sfîrșite, ei au murit... dar n-au cunoscut nici raiul, nici învierea... Iată ideea în întregime... Dincolo de ea nu mai e nimic". Aici e chiar miezul ateismului. Din această sursă secretă provine complexul freudian al vinei universale — uciderea Tatălui și înclinarea spre moarte (**Todestrieb**), așa cum o formula și Heidegger: **Sein zum Tode.**

„Alea jacta est!", alegerea e făcută, Credo-ul ateu anunțat orbi et urbi: Dumnezeu moare și nu mai învie: „Mielul jertfit de la începuturile lumii" înseamnă de fapt: Mielul e ucis, mort pentru totdeauna, inexistent, nimicit. La început a fost moartea lui Dumnezeu și tăcerea sa.

Miza propriului destin îl silește pe om la o unică alternativă, **da** sau **nu**, deoarece o alta nu este. În **Corespondența** sa, Nietzsche a exprimat limpede acest lucru. Nu există decît două nebunii pentru a-l face pe om să trăiască: una e nebunia sa, nebunia supraomului muritor, supraviețuind prin eternele reîntoarceri; cealaltă, de neacceptat, este a Sfîntului Apostol Pavel, nebunia Crucii, a lui Dumnezeu înviat și a omului nemuritor.

Sfîntul Apostol Pavel prevăzuse argumentul ateu: dacă Cristos nu a înviat, credința e deșartă, nimic nu are rost, totul e neant. Nu există nici o jumătate de măsură și nici drumuri de mijloc. Ne aflăm în fața evidențelor fundamentale ale lui Isus înviat. Dumnezeul care nu ne dă dovada sa de „Iubitor de oameni" (Philantropos), Dumnezeul care nu e Iubirea răstignită (spre a face să izbucnească, așa cum spune Sfîntul Augustin, „Viața, moartea morții"), acela nu e Dumnezeu. Ducînd gîndirea Apostolului pînă la ultimele ei consecințe, putem afirma că **orice** religie nu există decît prin Învierea lui Cristos. Această înviere îi privește pe toți oamenii. Dacă suprimăm mărturia creștină a Celui care a înviat nici o religie nu va supraviețui în lumea modernă, căci în afara Evangheliei orice mesaj religios se oprește la jumătatea drumului. Or, expresia ei transcendentă este Dumnezeu devenit **omul** înviat.

Toate acestea nu presupun doar prezența cîtorva martori: Cristos înviat a devenit contemporan cu toți oamenii. Deci orice om este **contemporanul acelui Cristos etern.** Această unică mărturie determină misiunea ecumenică a Bisericii în sînul tuturor religiilor și în marea întîlnire a Orientului cu Occidentul. Istoria așază credința creștină în Cel înviat la intersecția tuturor ideologiilor care reformulează în prezent acea întrebare a lui Pilat: „Ce e adevărul?" Ea obligă credința să spună **da**, mergînd, dacă e cazul, pînă la mărturia-martir, unic răspuns dat tulburării universale. Cristos e în agonie, iar eternitatea se neliniștește să audă acest răspuns./.../

Transgresarea limitei ne face prizonierii unui „dincoace" închis; cu cît aceasta se reifică, se materializează, cu atît ne apare mai derealizat și lipsit de orice substanță. E lumea finanțelor, cu al său Templu-Bursă, cu vestalele sale însetate de lux, e lumea politică a ambițiilor și cupidităților, a nevrozei colective și pasiunilor nebunești, e lumea erosului dezafectat. Lume ce pîlpîie deasupra abisului, fără vreo consistență, țesută din abur și împînzită de umbre, o lume ce riscă, în fiece clipă, să dispară, „așa cum se risipește fumul și cum se topește ceara în foc". Dimpotrivă, Origene compară truda eremiților din pustie, în drumul[2] lor spre desăvîrșire, cu o lentă ieșire a locuitorilor din peștera lui Platon. Părăsind spectacolul umbrelor pentru o viziune a realităților, unde nimic nu se interpune între om și ultimele adevăruri ale lumii divine, călugărul din deșert se ține drept pe calea reîntoarcerii spre împărăție

Descoperim o viziune sintetică foarte puternică asupra destinului uman încă de la începuturile gîndirii creștine. Sfîntul Grigorie de Nyssa (în **Viața lui Moise, II, 45**) menționează celebra cateheză a celor **două căi. Testamentul celor XII Patriarhi** o formulează limpede: „Dumnezeu a dat fiului Omului două căi, două înclinări, două feluri de a făptui și două sfîrșituri". Aceasta e doctrina celor două **yeser**, cele două înclinații ale inimii, după faptele îngerului luminii și după faptele îngerului întunericului. **Didahia, Epistola către Barnaba**, ale scrierii se întemeiază pe aceeași sursă, iar tema va avea o influență deosebită asupra textelor creștine. E tema alegerii dăruite de Dumnezeu la început: „Ți-am pus înainte viața și moartea". Dintotdeauna, aceeași alegere între **da și nu.**

„Nu există nici un Dumnezeu". Biblia spune că „smintitul" e liber să afirme așa ceva în adîncul inimii sale. Dar sensul negației se modifică în funcție de gradul de profunzime și suferință al celui care neagă. Iată de ce, „ateismul **perfect** (perfect înseamnă aici trăit pînă la suferință) e la capătul scării, cu o treaptă înaintea credinței perfecte", afirmă Dostoievski (în **Confesiunea lui Stavroghin**). Atunci cînd, departe de indiferența amorfă, ateismul și credința sînt aduse la „perfecțiune", ele pot — dincolo de vorbăriile inepte — să se întîlnească într-o luptă tăcută a îngerului și a lui Iacob, a mîntuirii și disperării.

Ateismul consecvent, mistuit de suferință, își duce propria și paradoxala sa cruce. La sfîrșitul vieții, pe biletele scrise în momentele de paroxism ale ciudatei sale nebunii, Nietzsche semnează pentru totdeauna — **Răstignitul.** Tot astfel, ateismul Marelui Inchizitor disprețuiește materialismul și pozitivismul atingînd adevărata măreție în iubirea pentru om. Deși rostește acel **nu**, parcă fără voia sa ar dori totuși să ia parte la iubirea divină pentru om, fără a fi conștient de acest lucru. Poate că iubirea pentru om depășește la un anumit nivel umanul; esențialul inimii divine nu este oare una și aceeași iubire și nu ar apărea astfel acea misterioasă „trecere a limitei"? Poate că ar trebui să fii un sfînt „filantrop", de felul lui Dumnezeu pentru a le simți profunda asemănare. Există un ateism purificator, după o expresie a lui Jules Lagneau: acea „sare ce nu lasă credința în Dumnezeu să se corupă", iar în acest rol protector și mîntuitor, ea e complicea iertării. Iată de ce Cristos, în Legenda lui Dostoievski, tace și sărută chipul Marelui Inchizitor, un chip încrîncenat de suferință.

În românește de
Adriana BABEȚI

„Camera de culcare a lui Van Gogh de la Arles"

---

1. Aici, Apostolul reface imaginea demonului: ființă descompusă de rău în mai multe părți, în „legiune" — multitudine rea.
2. Grupul de asceți era desemnat prin numele de **synodia**, caravană.

Ca urmare a acestui enorm gripaj al aparatului de stat, în marile spaţii lăsate vide social, ca urmare a deconcertării funcţionarilor, a apatiei tuturor celor ce altădată aveau iniţiative, a celor care, prin funcţia lor trebuie să ia decizii, să găsească zilnic soluţii, ca urmare a fascinaţiei lîncede a tuturor forţelor active faţă de Unul singur ce decide, găseşte soluţii, nu arareori cu mult prea numeroase (şi, prin forţa lucrurilor, contradictorii), ca urmare a repetatelor sancţiuni ce veneau de sus, nu în urma unei neglijări a sarcinilor de muncă a corupţiei lenei şi incompetenţei, ci aproape întotdeauna ca o pedeapsă pentru prea multă individualitate şi spirit de risc de soluţionare creatoare a unor probleme ivite în procesul de producţie sau de administraţie. În aceste mari spaţii sociale vide s-au instalat grupuri de activitate şi de interese neobişnuite ce au îmblînzit, ce au subîntins fatalmente întregul teritoriu activ românesc.

Aceste grupuri-nuclee acţionează nu după legile comuniste, nici după cele ceauşiste, nici măcar după legile de schimb şi rentabilitate burgheză: părăsiţi de Marele lor Şef, o parte numeroasă a cetăţenilor activi a văzut în practica unui pragmatism imediat, de supravieţuire strictă şi individuală sau de grup restrîns, fără nici un orizont temporal ori ideatic asemănător oarecum ca sentiment, dar şi ca organizare cu ceea ce trebuie să fi fost auto-organizarea materială a deţinuţilor dintr-un lagăr de concentrare nazist. Morala se reduce la asigurarea minimului (curios acest minim se transformă uneori din spaima de paralizie a aparatului comercial în exces în tezaurizare: există mii de cetăţeni în România care acumulează mult mai mult decît pot consuma într-un an) un minim necesar supravieţuirii persoanei, familiei sau grupului de interese din care face parte individul. Întreaga energie, formaţie, iniţiativă,

Nicolae Breban

Spiritul românesc în faţa unei dictaturi

EPOCA LIBERALIZĂRII

simţ al riscului, inteligenţă, forţă de muncă sînt retrase din toate domeniile publice, străine interesului personal; imediat, banii, timpul se transferă în întregime obţinerii hranei, accesului la necesarul imperios al prestărilor de servicii, care este — după cum se ştie — unul din domeniile cele mai prost organizate ale unei ţări comuniste. În România dispărute aproape în întregime ca funcţionalitate normală.

Evident, prestările de servicii sînt inexistente, însă, miraculos ele funcţionează perfect, abordate însă într-o altă modalitate decît cea „normală": aceea a reglementării făcute de stat: magazinele comerţului de stat sînt goale, mai ales în ceea ce priveşte alimentele şi produsele de bază, cele mai căutate, dar, miracol, orice cetăţean cap de familie care a ştiut să se readapteze, să recadă într-o psihologie a unei medievalităţi cinice şi lucrative sau a unui lagăr de concentrare în care să zicem ofiţerii petrec sau visează sub corturi ermetic închise, la planurile de cucerire a lumii, va reuşi să facă săptămînal rost de carne, orez, făină albă, ulei, zahăr, ore la dentist sau la medicul specialist, audienţe la primărie, minister sau secţia de paşapoarte, aprobarea cumpărării unei maşini (sau a celui de-al doilea automobil), aprobarea construcţiei unei locuinţe, benzină, wisky, brînză albă telemea (produs mai rar azi decît vînatul de lux sau caviarul, deoarece Preşedintele îl exportă în totalitate Iranului, se pare reuşind lovitura de maestru de a crea într-o ţară de ciobani, de oieri de peste două milenii o absenţă cronică a produsului istoric major al acestui popor).

În România, unele spirite grăbite îi acuză pe ţigani că ar profita de situaţie pentru a se ridica pe scara socială şi pentru a realiza venituri enorme, ilicite. Însă în România, ca şi aiurea, ţiganii au fost nedreptăţiţii organizării sociale; excluşi la marginea oraşelor şi satelor, împinşi în ghetouri strict limitate şi în profesiuni — mai degrabă îndeletniciri — inferioare, ei au traversat întreaga epocă post-belică, într-adevăr, ca marginali ai societăţii, păstrîndu-şi însă atu-uri preţioase pentru ziua de azi a României, cea a anarhiei statale: o solidă, organică legătură tribală şi capacitatea de a colporta şi activa în micul comerţ. Binenţeles, de la penele de gîscă sau părul de porc, pentru saltele, la vase de bucătărie, sticle goale, haine vechi, cai bătrîni pentru abatoare şi monezi de aur pe sub mînă. Tot ce nu se găseşte pe piaţa oficială, mai ales produsele aşa-zis de lux, de la ţigări americane la băuturi alcoolice străine sau automobile Mercedes, ţiganii, prin flexibilitatea lor comercială, prin legăturile strînse de familie şi printr-un instinct aparte, de marginal inventiv, apt de riscuri, ţi le pot procura.

E nedrept însă de a-i acuza numai pe ei populaţia ţigănească de a fi singurii profitori ai momentului. (În fapt, ei nu fac decît să suplinească marile lipsuri şi gripajul mecanismului comercial, în maniera lor. În România, Securitatea are indirect controlul întregului schimb de mărfuri şi de desfacere a lor, en-gros şi en-detail, întregul control al restaurantelor, hotelurilor, cantinelor). Există şi alte pături ori grupuri ale populaţiei care mai bine adaptate unei situaţii excepţionale, de tipul inerţiei enorme a aparatului statal de reglementare şi organizare a vieţii publice, se instalează în centrul activităţii naţionale formînd şi deformînd profilul exisenţei materiale după maniera lor, dar, mai ales, după exigenţele elementare ale supravieţuirii, apatiei şi cinismului social. Existenţa acestei anarhii de proporţii statale explică bine atîtea fapte contradictorii pe care străinii ca şi românii plecaţi de mai multă vreme, nu reuşesc să şi le explice şi care nu se explică dacă acceptăm formula unei dictaturi rigide, omogene, clasice, de tip stalinist: alături de forme şi fenomene de social, se semnalează — nu arareori — acte, producţii şi individualităţi la un nivel modern de expresie şi tehnicitate. Generaţia tînără a României, tehnică şi umanistă, gîndeşte uneori la un nivel surprinzător de înalt şi de bine informat: şcolile româneşti au un nivel ce adesea depăşeşte ca profesionalism şcolile echivalente occidentale etc. Putem spune că anarhia este rezultatul trăirii în imediatul social şi renunţarea la orice ideal raţional, părăsirea amară, constrînsă, a orizontului civilizaţiei europene care a fost şi al României, începînd cu anul 1866.

Livius Ciocârlie

FRAGMENTE DE JURNAL

Rămînem deci, o vreme pe mal, Nori ne spune cît de departe trebuie să intri în apă ca să poţi ieşi dus de curent, în dreptul locului unde stăm. Revenim către grădina de vară unde ne aşteaptă un tînăr profesor de fizică, o duce pe T. eu pornesc cu Nori, nu ştiu despre ce vorbim, motociclistul se întoarce, o duce şi pe ea, între timp am ieşit în luncă, umblu pe cîmp pînă ce urc şi eu pe motocicletă, îi strig fizicianului în ureche întrebări, răspunde, săptămîna trecută a intrat în şanţ ca să evite un camion. La cămin îmi adun lucrurile şi plecăm către gară, ne oprim pe o bancă în parc, îi ascultăm pe copii cum strigă ca Tarzan din vîrful copacilor, pornim, începe să stropească, ajungem la gară, urc în vagonul gol, scot amintirile lui Puşcariu şi văd semănăturile pe geam.

Seară lungă la Şerban, cu tot programul, de la discuţiile literare pînă la confuzia finală. Cu T., Paţi, Andrei şi, ocazie a întîlnirii, Bebe I., inginer severinean, rudă şi prieten din copilărie, fost coleg cu T, bine crescut, căruia, cu falnică impoliteţe, Şerban şi cu mine îi luăm mingea de la prima fază şi nu i-o mai dăm înapoi. Vorbim, pînă a nu veni Paţi şi Andrei, despre deosebirea dintre argou şi jargon între care fac disocieri diletanta. Şerban mă priveşte într-o doară, nu-i vine să creadă. Soseşte Andrei cu veşti de la conferinţa scriitorilor. Şerban rabdă greu atîta ascultare, între timp i se fumează ţigările americane aduse de T, pînă ce la ultima, resemnat, zice „ce mai kentează?" La urmă, întîmplările se învălmăşesc.

Cu T despre lipsa de măsură a lui G., afectat că s-a mai prezentat un coleg la concursul vizat de el. Reuşita presupune incapacitatea de a te imagina în locul celuilalt. Omul care reuşeşte vede totul dintr-o singură parte, cea potrivită cu dorinţa lui. În literatură se petrece la fel. Orice carte foarte bună porneşte dintr-un soi de prostie a autorului, din tăria lui de a ignora tot ce nu intră în tiparul lui. Numai cei foarte mari sînt în stare să vadă lucrurile din toate părţile deodată, de aceea Shakespeare ar fi anonim şi dacă am şti cine a fost, lumea lui este una unde toate părţile sînt active simultan.

Se strigă la oameni. Unei profesoare, vacă încălţată, marş şi mătură că te destitui imediat. Ei suportă şi tac, nu înţeleg de ce. Cu pistoale nu se umblă, nici cu închisori. Trăim în regimul unui obscur ce s-ar putea întîmpla. Să nu-ţi pierzi postul, să nu te arunce cine ştie unde. Îndată ce omul se îndîrjeşte şi pare dispus să suporte consecinţele, este respectat.

Mă chemase Bertalan şi cum am ajuns prea devreme m-am plimbat pe străzile dimprejur. Locuieşte la un capăt al oraşului, către ştrandul vechi. Am căutat pe Iosif Vulcan casa unde-l vizitam pe Mircea Mircu de ziua lui şi, ce nu făceam atunci, am mers pînă la capăt şi pe alte străzi. Case modeste, unele îngrijite, cu tei. Bertalan stă într-o cocioabă şubredă, mai mult hambar, dar are grădina lui, umblată numai de el, cu vie agăţătoare, pomi, broaşte, căpşuni şi, din loc în loc, mari pîlnii florale din pînză de cort, resturi ale proiectelor spaţiale din anii şaizeci. Intru şi abia acum aflu, este ziua lui, împlineşte patruzeci şi şapte de ani, cînd l-am cunoscut avea douăzeci şi nouă, tocmai venise de la Cluj şi a expus la interjudeţeană nişte spini, iar la discuţia finală un mare fabricant de scene revoluţionare pe decametru pătrat, din conducerea Uniunii, i-a spus să termine cu chestiile astea mărunte, unde s-a pomenit pictură mare cu flori şi natură moartă? Cum Bertalan nu se prea descurca în româneşte, m-am înfuriat în locul lui şi am răspuns eventual la Cézanne. Erau în grădină el dezbrăcat pînă la brîu, legat la cap cu batistă, în pantaloni scurţi, cu Mircea Lăzărescu, doamna şi Pamfil. Dădeau tîrcoale unei băuturi pe care le-o pregătise, suc de portocale cu zeamă de varză. De mîncare, o salată la fel de originală, zicînd astăzi mîncaţi natural. Natural o fi, spune Pamfil, însă nu se poate ceva mai greu. Îţi place? mă întreabă Bertalan. De plăcut îmi place, dar nu suport castraveţii, mărarul şi brînza de vaci, componentele exclusive ale salatei lui naturale, deci se duce să pregătească altceva însă pînă la urmă nu mai aduce nimic. Ne fotografiază printre plante, insistă să ne mişcăm şi să nu pozăm. E un soare calm, plăcut după zile de frig, spre seară după ce vine şi sculptorul Bata Marianov, umbrele se lăţesc, Pamfil vorbeşte despre rechini. Nu dorm, sau probabil nu dorm, prin fantele lor lipite de cap trece puţină apă cînd stau, sînt nevoiţi să înoate tot timpul. Stomacul lor nu digeră, scot hrana nemistuită, trebuie să mănînce enorm. Ori poate totuşi dorm, aşa cum hibernează omul, înotînd cheltuie multă energie iar cînd stau locului se produce scăderea bruscă a ritmului vital. Unde hibernează omul? În Siberia, ţin minte din copilărie, dintre multele populaţii unii se închid în colibe de pămînt, fac cald, intră în saci de dormit şi rămîn aşa multe săptămîni. Şi nu se deshidratează? Nu spune sculptorul Bata, e frig.

Lui Pamfil i-a venit dimineaţa un cetăţean de la Orţişoara căruia îi vorbeşte o voce. Nu sînt halucinaţii, domnule doctor, halucinaţii au nebunii dar mie îmi vorbeşte în vis. Mai de mult i-a anunţat moartea iminentă a preşedintelui Ceauşescu, ceea ce el a comunicat organelor în drept care i-au răspuns: la adresa dumneavoastră vă comunicăm că faptele relatate nu s-au confirmat. A murit după trei săptămîni tatăl preşedintelui, Andruţa. Aşa mi-o fi spus, dar eu nu ştiam de tată, am înţeles greşit. Lui i-au răspuns, spune Pamfil, eu le-am scris acum şase ani şi nimic. Îşi aduce aminte de altul care a trimis la Varşovia, pe româneşte, o scrisoare adresată admirabilului popor polonez. I s-a înapoiat cu menţiunea adresantul necunoscut. Aduc vorba despre vis şi întreb cum se poate ca unul care nu este în stare să inventeze cea mai mică istorie noaptea să imagineze romane întregi. Dacă o să am timp vreodată să citesc ultima lor carte, a lui Ogodescu şi a lui, atunci o aflu, nu există vise. Adică există, dar obscur şi dezordonat, aproape fără imagini, iar poveştile frumoase ni le spunem noi cînd ne trezim. În schimb visează tot organismul fără imagini toate celulele, n-am înţeles cum. Ajungem la animalele mari preistorice. Trebuiau să pască tot timpul, de unde să ia atîta nutreţ? Probabil aveau, ca ciobanii, fiecare muntele lui. Între timp pleacă Lăzărescu şi doamne, noi ne ridicăm abia cînd umbrele se întind. Pînă atunci Pamfil mai povesteşte, istorie auzită de la Mihai Petroveanu, prietenul lui mort de curînd la cutremur, despre esteticianu, N. M., întors din America latină şi exclamînd la curs ce artă mare au avut asceţii aştia! Nu de mult pe Pamfil l-au sărbătorit psihiatrii din ţară, la 65 de ani. Despre el se va spune a trăit la sfîrşitul mileniului doi. La plecare, văzînd în jungla lui Bertalan magazia de lemne, şi-a adus aminte de grădina imensă a casei părinteşti, un soi de cabană unde citea, desena, cînta la ghitară din preclasici şi dormea.

„Nu sînt omul proiectelor coerente"

— Intr-un interviu ceva mai scurt pe care ți l-am luat acum două luni, la Adunarea generală a scriitorilor (pentru o rubrică recent înființată în „Orizont", „Confidențial"), vorbeai despre propriul tău proiect de rubrică, „Ventriloc", și despre viețile sciitorilor. Spuneai așa (transcriu): „Întotdeauna am citit «vieți» (confesiuni, jurnale, corespondență). Mi s-a părut că viața e lăsată în umbră, în raport cu scrisul propriu-zis". Ai putea vorbi mai mult de tema asta?

— Oamenii, în general mă plictisesc foarte tare. Abia dacă îi observ. N-am să fiu niciodată un bun prozator, în sensul clasic al cuvîntului, pentru că simțul meu de observație a comportamentului uman este blocat de sentimentul inutilității. Marii prozatori s-au interesat de omul umil, lipsit de destin, sortit să orbecăiască în subteranele existenței. Pe mine dramele gen Marmeladov mă lasă complet rece. Imediat tresar însă la drame gen Efimov. Artistul — iată viața cui vreau s-o cunosc în cele mai insignifiante detalii. Oamenii care nu citesc și nu scriu, care trăiesc în afara unei conștiințe a culturii, îmi par realmente a trăi undeva sub pămînt, și mi se face groază uneori că aș fi putut fi unul dintre ei, așa cum noaptea, înainte să adorm, mă înnebunește gîndul că m-aș fi putut naște o amibă sau o rîmă și că aș fi murit fără să știu că trăiesc. Pe lîngă acest gînd terifiant simplul gînd al morții este aproape o consolare. Iar artiștii mă interesează în măsura în care mie însumi îmi place să mă cred unul dintre ei. Citesc cu pasiune biografiile lor ca să regăsesc în ele detalii din biografia mea. Compar anii cînd au debutat și cînd și-au scris operele principale cu aceleași date din viața mea. Îi invidiez pe cei care au trăit mult și mă uimesc cei care au murit mai tineri decît mine (la vîrsta mea de acum) și totuși au dat o mare operă. Este un joc care poate părea naiv și grandoman, dar totul vine din admirația fără limite pentru cîteva zeci de oameni care au reușit să își stoarcă sufletul și trupul ca să lase în urmă cochilia uscată și esențială a unei opere mari. M-aș lăsa jupuit de viu ca să pătrund între ei. Citesc deci viețile artiștilor, ca și mărturisirile lor directe din jurnale sau scrisori pentru că mă interesează viața mea individuală, pentru că eu însumi sînt pentru mine unicul obiect de studiu, iar ei îmi sînt dragi în măsura în care îmi seamănă. Din păcate, aceste comparații compulsive scot la suprafață mai mult deosebirile, mai curînd lenea și mediocritatea mea, mai degrabă lipsa unei reale nebunii grandomane (sau cenzurarea drastică a ei), atît de caracteristică artiștilor de rasă.

— Am să-ți pun o întrebare de-a dreptul stupidă (pentru cine știe o brumă de teorie literară): cît, cum, ce anume din propria ta biografie a trecut în „Visul", ultima carte, apărută anul trecut?

— Unul din cele mai chinuitoare sentimente încercate în ultima vreme, atît în viața diurnă, cît și în vise, este cel al nostalgiei, al unei suferințe fără limite la gîndul că nu voi retrăi niciodată anii primei copilării. Realmente mă torturează anumite amintiri și reverii, stranii și precise, dar încărcate psihic cu o magie căreia mi-e imposibil să-i regăsesc originea și sensul. Acestei magii am încercat să-i dau în Visul, un soi de „corelativ obiectiv" prin scenele fantastice. Ele acoperă cu petice multicolore zone ale memoriei mele despre care am simțit că nu se poate vorbi direct, fiind inexprimabile. În afara lor, mai totul este biografic. Tot grupul de copii de la blocul 15 de pe Ștefan cel Mare este real, chiar și Mendebilul, de fapt un oarecare Dan, numit Nebunul. Dar esențialul despre acest Dan, nu am putut să-l scriu și abia dacă îndrăznesc să-mi mărturisesc mie însumi ce știu în legătură cu el. În locul acestor lucruri autocenzurate am inventat „teoriile" copilului, care spun ceva printre rînduri. Mintea mea este plină de asemenea lucruri insuportabile, pe care nu știu dacă voi avea vreodată curajul să le folosesc, căci după Visul mi s-a cam făcut frică... În **Gemenii** — numită inițial **Terato** — am riscat o legătură cu **Jocul**, complet neobservată de critică pînă acum. Nuvela, apărută incompletă, reface cumva traseul maturizării sexualității masculine. Gina există, e de fapt Dana, o fostă colegă de facultate, căreia îi datorez și **Poemele de amor**. Cea mai dragă mie dintre cele patru nuvele este **REM**, în care m-am amuzat să descriu amănunțit drumul spre casa mătușii mele, tanti Vasilica sora mamei, ca și curtea cu camionul albastru. Svetlana-Nana, copil, sînt eu însumi iar ca femeie matură este o oarecare poetă, pe care am folosit-o ca model fără s-o cunosc bine și fără știrea ei. Alungiții, mama și fiul mi-au apărut într-o zi, pe stradă, la Tunari, și m-au impresionat enorm: ființe lungi, filiforme, neajutorate... În fine, **Organistul** l-am scris de la un capăt la altul povestind un vis. Nu e nici o mistificare: nuvela este în întregime un produs al activității nocturne a minții mele. Evident, am avut grijă ca în acest răspuns — și promit același lucru și pentru următoarele — să nu spun nimic esențial. Interpretarea e treaba criticii.

— Atunci, încă o întrebare piezișă, la care să răspunzi cum vrei, spre desfătările interpretărilor critice. Toate acele prezențe feminine din carte, descrise cu o extraordinară intuiție, mi-au părut a fi propriile tale ipostazieri: o eliberare a „dublului" din tine; o tulburătoare „anima". Ai încercat să te analizezi?

— Răspunsul se află în întregime în carte. Feminitatea mă interesează în măsura în care ea este fața nevăzută a personalității mele. **REM** este, poate, și o reverie secretă: plăcerea de a fi fată, de a-mi închipui cum aș gîndi și cum m-aș purta dacă, la nașterea mea, balanța ar fi înclinat în cealaltă direcție. Am regăsit în Rilke în **Malte...**, această reverie. Un amănunt biografic real este că părinții mei mă îmbrăcau uneori în fetiță și îmi făceau cozi (pe care le păstrează și azi, legate cu elastice, într-o punguță). Sfiala mea maladivă în fața fetelor, în toată perioada școlii, s-ar putea să aibă și ea oarece legătură cu asta. Nu știu, e un ghem complexual prea încîlcit ca să mi-l conștientizez cît de cît. Prefer să-l las așa cum e.

— Mai spuneai în interviul acela „scurt" că „Visul" ți-a fost dictat. Că ai scris cartea într-un fel de transă, fără să ștergi nimic. Cum s-a întîmplat, de fapt? Crezi că mai poate fi reeditată o asemenea experiență?

— În general, manuscrisele mele sînt curate, rareori șterg ceva din ce scriu. **Visul** m-a uimit și pe mine, însă în privința cursivității inspirației. Totul mi-a venit, într-adevăr, ca în transă. Am lucrat la carte doi ani, timp în care nu am scris nici un vers. Nuvelele sînt așezate în ordinea scrierii lor de parcă cineva exterior mie ar fi cunoscut dinainte planul cărții. Scriam cîte cinci pagini pe săptămînă, în general cu o siguranță care atunci mi se părea normală, dar care acum mă pune pe gînduri. Nu știu dacă așa ceva se mai poate face încă o dată (în general îmi repugnă să mă repet). Am acum planul complet, sau aproape, al unei alte cărți de proză — tot proze scurte, după ce am ratat un început de roman — formată din vreo zece povestiri, în care aș vrea, totuși, dacă mă vor ține curelele, să prelungesc ce am început în **Visul**. Dar e un proiect pe termen foarte lung pentru că, deocamdată, îmi lipsește curajul să merg pînă la capăt pe acest drum foarte periculos pentru mine.

— Atunci, în aprilie, nu ai vrut să spui mare lucru despre epopeea „Levantul", care stă să apară și nici despre proiectele tale de critică (teorie, istorie) literară. Te păstrezi în continuare în rezervă? De ce?

— **Levantul** o să-mi apară destul de curînd. Nu prea vorbesc despre ea pentru că de fapt, nu prea știu ce să spun. E un soi de epopee împănată cu de toate, în jurul căreia presimt, apele vor fi foarte agitate. Deocamdată, aș inainta doar presupunerea că această carte este un fel de renaștere a zonei orientale a imaginației mele, destul de neglijată pînă acum. Cît despre studii literare, aș vrea să mă ocup mai serios de ele. Aș fi putut să devin un critic destul de bun dacă nu aș fi neglijat întotdeauna acest domeniu în favoarea literaturii. Dar niciodată nu e prea tîrziu...

— Corelînd volumele de poezie cu „Visul" și cu ceea ce am citit fragmentar prin reviste (critica ta literară), am impresia că, în adînc, lucrurile se „leagă" foarte strîns. Ai un proiect anume de ceea ce s-ar numi „operă"? Un proiect de ansamblu oarecum organic, cu o coerență a lui, chiar dacă nu tocmai limpede pe moment?

— Nu sînt omul proiectelor coerente. Și mie mi se pare însă uneori că se leagă ceva, dar mă simt foarte departe de ceea ce aș putea cu adevărat să fac. Am judecat întotdeauna scriitorii în viață (mai ales pe colegii mei de generație) nu după ce au făcut pînă acum, ci după ceea ce simt eu că sînt în stare să mai facă. Unii îmi par iremediabil plafonați. În alții bănuiesc încă resurse. Eu aș vrea (și e singurul lucru pe care mi-l doresc foarte tare) să fiu capabil încă de progres, să pot să mai scriu cîteva cărți care să-mi placă și mie.

Adriana BABEȚI

Literatura română, azi:

MIRCEA CĂRTĂRESCU

Zepeline peste piața Obor

Zepeline lungi planau peste piața Bucur-Obor
erau ochii tăi lungi, văzuți prin retrovizor.
Cine mai văzuse glisind uriașe, atita de-aproape
zepeline cu gene, cu cearcăne, cu fard albăstrui peste pleoape?
Cetățenii priveau prin ferestrele farmaciei, patiseriei, .C.E.C.-ului, magazinului de confecții pentru bărbați, femei & copii
indicatoarele de circulație se muiaseră de plăcere
țigăncile cu gumă de mestecat cu poze de Alfa-Romeo
își suciseră vertebrele cervicale în sus
iar ochii tăi intrau în nori, sclipeau în soare, îndreptindu-se mereu spre apus...
Erau nebunești, aveau expresia nebunească pe care ți-o văzusem în holul blocului, cînd ne săturasem în lumina beculețelor de la lift,
erau extraordinari și amenințători, erau instrumente de război, ovale zepeline care nu țineau seama de galbenul zilei de iunie, de emailul mașinilor de mic litraj parcate în fața magazinului Materna
erau pure mașinării, mecanisme de ceas care nu-nțelegeau alfabetul cosmeticelor, limbajul peltic al costumașelor pentru copii, hieroglifele mandarinelor, locuțiunile landourilor din vitrine
erau orbi la senzația de film voalat a înserării străbătută de imaginea lui Dimov cu cămașă neagră și un fuior de barbă îngălbenită plimbîndu-și nepoata în căruciorul dimovian
erau extravaganți, extravaganți ca azurul, cerești ca platina, verzi ca fildeșul, tari și uscați ca apele mărilor din nord, cu cetacee, rentabili ca triajele gării Obor
erau pahare de semicristal aruncind curcubee, pungi de plastic subțire pline cu sprayuri „dalia" pentru export, conteinere cu geamuri învelite în paie, 109 și 276 frînind ca niște paralitici roșcovani în fața vitrinelor cu aparate foto și rachete metalice poloneze
erau zepeline moi, cu elice, cu veșmintul de pînză cauciucată pe schelet radiar de aluminiu, cu două motoare a cîte 3700 cmc. dezvoltînd o viteză de 80 km/h, cu capacitatea de 254 000 metri cubi de heliu, cu puterea de transport de 5000 tone, fabricate la Uzinele „Page, Plant & sons", 1972.
erau ochii tăi în vîrstă de optișpe ani
întinși pe toată bolta, și barosani.

stăteam în stația lui 21 și cîntam în gînd „Picasso's Last Words" și mă simțeam fericit
eram fericit că exist și credeam, pe cuvînt, credeam prima dată în viața mea în realitatea absolută a mașinilor și tramvaielor și bordurilor
credeam și în nori, mi se părea că am o istorie, că am un trecut, că am scris cărți
credeam în bicicletele medicinale din vitrină, în mingile de tenis din cutiile „Airplane", în fulgii de badminton din cutiile „Double Happiness", în fiecare bucată de tergal de pe manechinele cu țeasta goală și ochelari de soare
în fiecare mandarină din toneta cu mandarine
știam vă va veni noaptea cu stele de diamant și credeam pînă și în stelele care nu pot fi văzute cu ochiul liber
și credeam că sînt făcute din oase, că în burta mamei mele crescuse mileul oaselor mele și mi se configurase traheea, vezica
și știam că acolo visasem primele vise
și credeam că voi muri și totuși nu credeam și știam că nu voi muri tocmai pentru că nu cred totul că este posibil să mori
și știam că nu pot trăi pentru că nu pot crede pînă la capăt în viață
știam, da, că rîsul și plînsul sînt tot una cu banii, cu vîntul, cu benzina, cu poșetele, cu lamele, cu uitarea
și știam că nu sînt nimic și că sînt totul și că nu sînt nici nimic și nici totul
ci că exist, fantoma mea există în stația de tramvai, unde tramvaiele trec pe lîngă mine ca niște aisberguri
că văd norii și blocurile și cerceii codanelor pentru că lumina lor îmi palpează retina
filmam existența, lumea se strînsese în jurul meu să vadă cum filmez existența, cum mă ocup de ecleraj, cum potrivesc reflectoarele cum fac pe inginerul de sunet, cum fac o probă de microfon reglînd înălțimile girafelor, cum glisez pe căruciorul pe șine, plonjînd în travelinguri fără sfîrșit
și un țăran făcea cu mîna spre obiectiv ca să se vadă în poemul meu
și existența apăru deodată, grăsana lui Fellini, țîțoasa, țestoasa, briliantina, stroboscopica, proaspăt fardată, cu sclipici pe la pleoapele grele, cu sudoare pe gît, cu pandantive din cranii scalpate, cu sticluțe pline de mosc înfipte în pori, cu zecemi de șerpi veninoși împletiți peste păr ca o cunună de premiant, cu verighetă de sînge, cu măsele de ipsos, cu o sută de mii de țîțe de capră sub bluza de garofiță
ducea sub braț un video, mestcca radiații
iar eu o filmam ca pe ceva în care nu poți să crezi

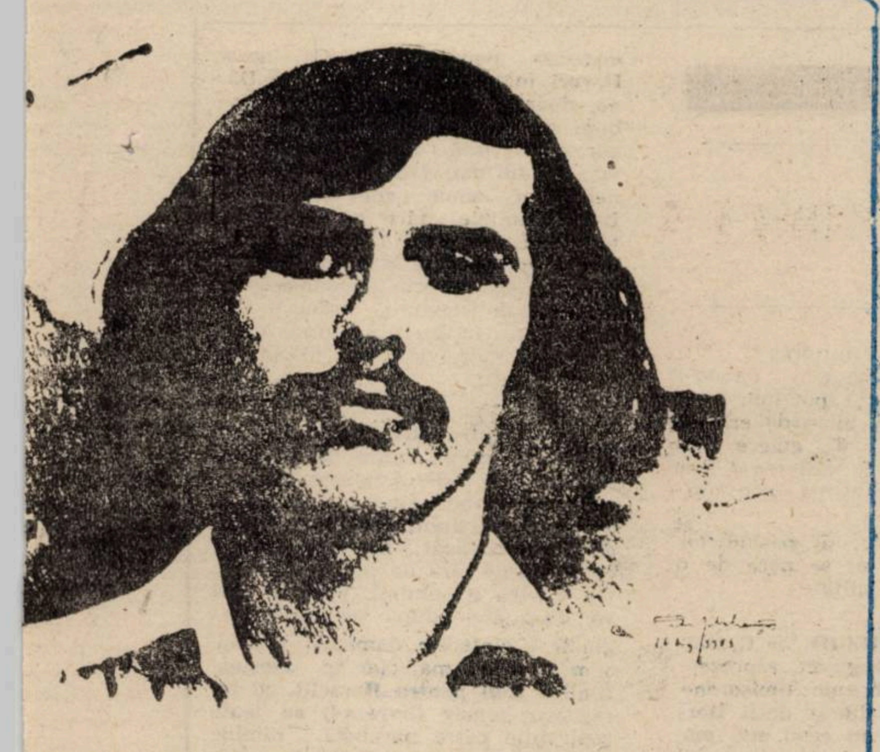

eram treaz de parcă aș fi băut un milion de cafele
eram transparent ca unghia de fericire.

și brusc lumea galben-albastră s-a deschis ca o floare
și brusc ochii tăi planind pe tot cerul au început să plîngă cu lacrimi scinteietoare
și deodată sună alarma de miile de ciuperci antiaeriene de pe acoperișurile construcțiilor inalte
și brusc oamenii începură să fugă ca sub o ploaie mare sau ca în „Potemkin“
și brusc bilele imense de lacrimi izbiră asfaltul
și șinele de tramvai săriră în aer
și magazinul Bucur-Obor se ruină încet, arzind ca în filmele de război
și mașinile se desfăcură în piese și table și librăria de vizavi aruncă în văzduh rigle topite, compasuri strîmbe, ursuleți în flăcări, volume pulverizate
și de sub plăcile mari de asfalt țăndărite se ridică brusc toată vegetația oprimată: volbura, piciorul-cocoșului, mușețelul
și din pasajul puțind a urină se strecurară afară, cu glugi de vene pe țeastă, zeii infernului, decorativi, inofensivi, decorativi, inofensivi, insolvabili, Gautama și Crist și Zagreus și șopîrlele și bienele și scorpionii și șobolanii și Miazănoaptea și Ernst și Seth și Stoiciu și Krishna
și șosele arseră ca niște cîrpe și tramvaiele își aruncară în aer șasiurile și roțile grele de metal
și vînzătoarea de nechezol, cu ghiuluri de aur, își așeza în palmă oscioarele tălpilor
și lacrimile cădeau, cît autobuzele, ca peste Dresda
ca peste pădurile Vietnamului, dure ca porțelanul, reci ca scopolamina
și ochii tăi erau umezi, cu vinișoare roșii, cum fuseseră săptămîna trecută în Herăstrău, cînd ne-am suit în roata mare cu spițe ca de bicicletă și n-am văzut din vîrful ei absolut nimic decît pe un muncitor cu fiu-său, și ei în roată, care se holbau la noi cum ne mușcam buzele, înnebuniți că nu ne puteam devora
și ochii tăi alunecau pe cer cu un huruit de motoare
printre norii pufoși și berzele cu picioare roșii, berzele rotitoare...

singur, fără apărare în fața ochilor tăi
adăpostit într-o pîlnie lăsată-n asfalt de o lacrimă-a ta
privind amurgul în țăndări și lumea mea redusă la cofraje fumegătoare
mi-am lipit de față masca de gaze cu ochiuri întrebătoare
ca o insectă am tresărit și-am privit:
stele se aliniaseră la răsărit
și luară startul peste lumea-n ruine.
era un maraton, stelele purtau numele de concurs pe spatele tricourilor multicolore
și reclame de Pepsi pe șepci, și călcau peste noi
cu adidașii moi.
mă gîndeam la viața mea, la ratarea mea,
la neputința mea de a crede și a nu crede.
atingeam o bucată de tablou de bord, un ciob netăios de vitrină
o piesă dintr-o mașină de tuns cine știe cum nimerită lîngă mine
și îmi spuneam, îmi spuneam și gemeam:
Doamne, un pui de maimuță te privește în ochi
dar prin arterele mele circulă visele tale
lumea e un tort pe care nu știu de unde să-l încep
și trebuie să-l mănînc pînă la ultima stafidă
un tort de un miliard de kilometri cubi.
lasă-mă să confund realul cu irealul
lasă-mă acoperit de un val seismic: de palma ta.
să mă asfixiez respirînd un deget de-al tău înspumat
un deget cu moluște și cefalopode
lasă-mă să viețuiesc, să dispar...
cînd ți-am văzut conturîndu-se părul, încîlcit ca o mașină cu aburi
și apoi buzele și dinții și gingiile, căci zîmbeai printre nori
și răneai cu dinții pielea de cireașă a stelelor
apoi ți-am văzut cerceii inconfundabili de copil cuminte prinși de lobii prelungi
și în sfîrșit nasul cu toată nebunia aia de pistrui
și umerii obrajilor... ce să mai spun,
era capul tău în gros-plan și în spate stele, era ca în „Războiul stelelor“
erai ca prințesa Lea din „Războiul stelelor“
doar că te uitai la mine, în groapa mea de obuz
și îmi zîmbeai, și am știut atunci că sînt din nou îndrăgostit, cum nu mai fusesem de cinci ani, cum nu mai credeam că o să mai fiu vreodată
am știut că mi se mai dă o șansă
rusc am știut că mi se mai dă o șansă.

Viziunea ironică

Debutînd sub o autoritate de grup (consorțiu liric liber constituit: o generație literară; un volum colectiv, publicat de autori în regie proprie), Mircea Cărtărescu nu întîrzie în a conferi autonomie unei poezii pregătite a-și însuși **totul.** Cuvintele, mai întîi, care invadează, metodic și erudit, spațiul poemelor. O realitate lingvistică eteroclită, conexînd limbaje mai sofisticate (poetul poate evoca, de pildă, „brîndușa petrarchizantă“, „scenarii de clorofilă“, un „imbroglio de hidre“, „scuturi de fotoni“ etc.) cu altele „marginale“, terminologia tehnică și argoul, vocabula poetică și expresia de toată ziua, sintagma căutată, trimițînd la dulcele stil prețios al liricii barochizante și fraza debutonată, pitorească, nedisimulat facețioasă: „să ne iubim, chera mu, să ne iubim per tujur / ca mîine vom fi pradă inundațiilor, surpărilor de teren, bețiilor crîncene / ca mîine un ieri cu labe de păianjen de fîn îți va umbla în cîrlionții de florio ai coiffurii / zăpăcindu-te, ambetîndu-te... / să fim tandri, biigui poligonul cățelu lipindu-și irișii / de șoldurile voluptoase ale autobazei din filaret /.../ primăvara ne mîngîia depășind uneori limitele maternității sau prieteniei nevinovate / arătîndu-și provocator sînii reci sub jacka ei de turcoaz jerpelit“ **(Să ne iubim, chera mu...).**

Așa cum se poate vedea din succesiunea volumelor publicate pînă acum, Mircea Cărtărescu nu face un cap de țară din altitudinea oficierii lirice ori din gravitatea temelor adoptate. Mai mult decît atît, poate. El transformă o indiscutabilă știință a artefactului livresc în practica demistificatoare, vizînd toate palierele discursului poetic. Asemeni unei părți însemnate din liricii generației sale, autorul **Poemelor de amor** are, în cel mai înalt grad, sentimentul istoricității poeziei — practica textualistă transformîndu-se în cazul său într-un studiu sui generis asupra truismelor și convențiilor literaturii, a temelor consacrate; devennind, nu o dată, lectură parodică, ironică. Lectură ce poate părăsi cadrul livresc pentru a se exersa asupra datelor realului . Drum nu o dată abrupt, nu o dată cu meandre imprevizibile, pe care Mircea Cărtărescu l-a parcurs, arzînd la rigoare etapele, de la primul volum autonom, **Faruri, vitrine, fotografii,** la ultima culegere apărută. **Totul.**

Ca bun ironist ce se află, Mircea Cărtărescu își redactează cablogramele lirice inventariind, una peste alta, date ale propriei biografii și pe cele ale istoriei, prelucrînd relaxat o informație de sursă mitologică împreună cu descripții ale universului cotidian, adnotînd literatura și științele exacte, amestecînd psihanaliza și exortația sentimentală etc., etc. Tot și toate puse în pagină cu grațioasă ostentație barocă. „te urmam prin marmura erodată de eșapamente, linsă de generații, rase de iluminați, popoare acustice / joyce, dante, canetti dansau în carnea minții mele giga și panțarola / pitarul hristache vorbea cu bocceaua de lucruri întreținîndu-l pe kawabata / asupra teoriei pleroamelor, pantocratorul, sophia, gelatinoșii serafi / care au căzut curentați la generatorul divin, / plotin și san-antonio lîngă statuia lui eminescu rînjeau citindu-l pe dostoievski tradus în rusește / alfred nobel se plîngea de psoriazis și de o singurătate congenitală / iar cărtărăscu iar benn iar ibsen iar marine iar tu fu iar“.

Cine reconstituie fișa de stare civilă a poetului Cărtărescu descoperă întîi de toate un spirit alert, lesne adaptabil la solicitările exterioare, disertînd cu dezinvoltură despre ultimele date ale fizicii și biologiei, evocînd materii rare și erzațuri ale civilizației veacului, aflat în profitabilă proximitate cu terminalele teleimprimatoarelor și ale computerelor. Poetul e, deducem, un **modern,** deși prevalent la el rămîne în ultima instanță spiritul cărturăresc, disimulat, desigur, distorsionat, infinit supus travestiurilor, inscenărilor bufe căci — prejudecată, iată, de ins școlit printre bucoavnele avangardelor, va prefera în toate circumstanțele gestul relativizator, parada ironiei și parafraza unei grave, oricînd plauzibile asumări a propriei condiții lirice.

Să intre în calculele liricului Cărtărescu o radicală democratizare a poeziei? Fapt este că, lucrînd cu toate datele la vedere, aruncînd poezia în groapa cu lei a civilizației ochiului, el nu ostenește a transmite lungi reportaje care alunecă în metafizică, a preface licitarea realelor și realiilor în fabuloasă proiecție de sine a spiritului.

Lucian ALEXIU

Proiecții, vise

În cărțile lui Mircea Cărtărescu se anulează un paradox: impresia de poet în proză e contrabalansată de senzația contrară, de prozator în poezie. Primele lui cărți **(Faruri, vitrine, fotografii, Poeme de amor)** cultivau, cu un aer de inocentă perversitate, virtuțile formale ale prozei, într-o poezie pe fundamente psihanalitice. Dimpotrivă, **Visul** propune, în cadrele discursului fantastic, o răsturnare a modalității clasicizate. În povestirea fastastică tradițională, elementul supranatural invada, în chip firesc, discursul. În prozele lui Cărtărescu, realul (adică o întreagă recuzită a modalității realiste) ia cu asalt fantasticul. Lumea psihanalizabilă a copilăriei pătrunde, multicoloră și imponderabilă, într-o ramă predeterminată stilistic și tematic. Altfel spus, lumea banală a cartierului bucureștean se deplasează, îmbarcată pe un vapor magic, spre spațiul miraculos al fantasticului.

Eluziv, ieșind necontenit din schemele pe care le creează, și, simultan, le ironizează anulîndu-le, scrisul lui Mircea Cărtărescu instituie o variantă originală a temei autorului: a vieții ca proiecție a unei lumi inexistente. O lume care, însă, **a fost.** Lumea copilăriei și a adolescenței, lumea imposibilei întoarceri. Revenind, scriitorul modifică, fără să vrea, ceva în acest scenariu al miracolului. E tocmai inexplicabilul, straniul, neinseriabilul creației sale. Jucînd cu disperare pe cartea nostalgiei, Mircea Cărtărescu învinge ca scriitor acolo unde omul trăiește tragedia eșecului biologic.

Mircea MIHĂIEȘ

Sfîrșitul unei generații

De reconsiderăm poziția optzeciștilor, constatăm, ironia destinului literar, că scriitorii acestei generații, în ciuda planurilor editoriale ucigașe, au fost niște privilegiați. Cercuri influente ale puterii literare i-au lansat și susținut, publicul avizat sau snob i-a cultivat. Consacrați înainte sau la vremea debutului, cu o psihologie creatoare care s-a încăpățînat să se cantoneze de un deceniu în cadrele mîndre ale noțiunii de „generație“, ei cad în manierism.

Impus de „star-sistemul“ cenaclist ca lider de generație, Cărtărescu traversează la modul superior măririle și decăderile epopeii optzeciste. El are inteligența de a-și privi debutul (în pofida mentorilor) ca pe o cădere (v. ciclul **Căderea** din. vol. **Faruri, vitrine, fotografii)** și de a se elibera de toate parti-pris-urile cenaclistului cultivat, deștept și cuminte.

Totul, pe bune porțiuni tributar retoricii optzeciste osificate (poemele erotice îndeosebi), începe să fie altceva. O încercare de a reorganiza într-o superioară coerență resturile unor foste lumi. Miza este uriașă: literarul își iese din matcă, nu se mai privește atît pe sine, cît cucerește totul: stiluri, epoci, sintagme, termeni științifici, tehnici, balcanisme, personaje politice, idoli ai rockului anilor șaptezeci, străzi bucureștene, versuri ale lui Conachi, Poe, Arghezi etc.

Pariul acesta postmodern va fi cîștigat de Cărtărescu, pe un plan metafizic, în **Visul.** Avem aici o artă poetică sui-generis, care legitimează reintegrarea spiritului aflat în criză, într-o retorică totalizatoare, în spatele căreia se află un vizat creator, modelul ambițios al poetului, „un creator care vrea să ajungă cu adevărat să influențeze viața oamenilor (...) apoi viața întregului univers (...) Iar apoi să se substituie universului să devină însăși lumea“.

Cu acest roman care prin frumusețe, substanță și „bătaie“ este net deasupra însăilărilor teoretizatoare ale unor colegi de generație, Cărtărescu pare a părăsi corabia optzecistă.

Și alții vor face la fel. Armele nouăzeciștilor sînt scoase din teacă.

Carol SEBESTYEN

Cronica literară de Cornel Ungureanu

LA BOEMA

1 GEORGE SURU a murit la vîrsta la care a murit Eminescu. La zece ani de la moartea lui, Anghel Dumbrăveanu, prietenul şi protectorul său, i-a adunat poemele într-un volum masiv **Noaptea semințelor**. Așadar, avem în față o selecție din **Pentru a iubi** (1967), **Așteptarea coralilor** (1970), **Semnul de taină** (1972), **Cînd dragostea e pasăre cîntătoare** (1976). Mai există un amplu grupaj de postume, **Noaptea semințelor. O Crestomație critică** — fragmente din articolele dedicate, de-a lungul timpului, lui George Suru — punctează traseul devenirii poetului. Între cei care au crezut în poezia lui George Suru şi au scris, o dată sau de mai multe ori despre ea, se numără Constantin Cubleșan, George Gibescu, N. Prelipceanu, Al. Protopopescu, Eugen Dorcescu, Alexandru Ruja, Sorin Titel („Primele poezii mi le-ai citit mie, George Suru, iar eu ți-am citit primele povestiri... Ai fost unul dintre cei mai curați, mai onești mai minunați oameni care mi-au fost dați să-i întîlnesc în viață. Un poet de aleasă şi profundă simțire generos şi tandru" — **Orizont**, 7 iunie 1979), Cornelia Ștefănescu, Miron Blaga, Cornel Ungureanu, și, evident, Anghel Dumbrăveanu. Între superlativele lui George Gibescu („Poezia extrem de viguroasă, stranie ezoterică a lui George Suru mi se pare de o mare noutate și profunzime") și lipsa de reacție a „criticii de poezie" față de George Suru, poetul a întîlnit un evantai de atitudini ; s-a confruntat cu diverse tipuri de lectură. Și-a păstrat credința în vocația lui de excepție, în „arhetipurile" în „stările" poeziei sale. Dar înainte de a fi „al său", chiar înainte de a fi „al său", George Suru aparține unei promoții scriitoricești : celor care, debutînd în anii 1967-68, s-au întors către miturile tutelare. Ca și Ion Gheorghe, George Suru scrie lungi balade în care un univers tribal își pune în lumină legile. Totul e însă pur, exigențele legii morale fiind mereu prezente în poemele epice ale lui George Suru. Totul e pur : însăși alcătuirea poemului trebuie să devină un ritual al purificării. Pe măsură ce trece vremea, poemul devine fără ostentație, autoreferențial. Fără ostentație și fără ifose : boemul George Suru credea în Har. Poetul era un ales și creația sa era încărcată de sacralitate. Tonul, într-o seamă de poeme, e oracular, într-altele, profetic. Lungile discursuri ale poeziilor de tinerețe sînt încărcate de imperative. Elogiind „tărîmurile barbare", autorul se întoarce — vizează a se întoarce — către lumea exploziv-vegetală a începuturilor.

Noaptea semințelor, grupajul de postume, are întinderea unui volum. Trebuia, de altfel să se numere între volumele anului 1979 : se afla chiar în acel an, în planul unei edituri. Primesc coerență aici simbolurile **tărîmului** celălalt : „Aud cum o cîrtiță mă caută lîngă drum. / A rămas singurul semn al destinului celest" sau : „Atît de departe, nici o lumină / Copiii mei locuiesc pe țărmuri de sare, / Femeia a plecat cu o cămașă de vină / Și cu toate petele din soare. / / Atît de departe, parcă se rupe / Un arbore pustiu și gol și amar" sau : „Sub bolte de stele, lîngă făclii de flori, / Domnițele triste despletesc curcubee. / Ie sînt degetele albe ninsori / Tremurate peste fee de alizee / / Nu pot să plece sub aer mai cald / Trupul li se albește curat sub bolțile reci, / / Doar zburătorii mai vin și mai cad.. " sau : „Trăiesc acum într-un ținut galben, din galben pămînt, / La miez de noapte luna înoată în el / Ca un delfin împăcat cu plaja și care-și visează picioare / O văd, o aud și mă ascund în ochi sîngerînd".

De la poemele ample, George Suru a trecut la terține : ultimele versuri pe care le-a scris sînt și cele mai bune. Inspirate de moartea tatălui, ele traduc în același timp presimțirile sfîrșitului. Ca acest terțet : „Se fac din noapte săbii și zale netrainice Rog ziua să nu creadă / Că sunt un ostaș al întunericului" Poetul, pînă acum în haine de gală, cultivînd momentele sărbătorești ale unei civilizații arhaice pătrunde într-un cotidian funebru. Leit-motivul **stelei de gheață** domină poezia ultimei sale etape : „Învie stele mari de gheață / Îmi răscolesc cenușa din trup, / Poate, printr-o minune, găsesc o dimineață / Care să nu mă fi durut, / / În ochiul murdar chem o singură rază, / Să-mi aprindă lumina de far, / Poate mai am o noapte, sau o amiază În care să nu fi iubit în zadar". Tonul focos, de îndrăgostit superb al primelor sale poeme e înlocuit de viziunea unei lumi înghețate „În nopțile mele triste visez un oraș / Pe străzile sale trec oameni frumoși de cristal / Ce nu se pot iubi niciodată". Sau : „Din birje de cristal, bărbați de ceață / Cu gulere de zăpadă strîngîndu-le suflarea / Îmi fac semne chemîndu-mă spre cîmpie".

Lirismul thanatic al postumelor lui George Suru mi se pare de o remarcabilă originalitate.

2 DAMIAN URECHE ar fi, alături de Traian Dorgoșan, reprezentantul perfect al boemei timișorene. Dar mult mai productiv decît Dorgoșan, el a avut un ecou mai mare. Excelent improvizator, capabil a se supune cu viteză rarisimă comenzii, Damian Ureche este cel mai de seamă producător de poezie al orașului. Maestru al poeziei ocazionale, el este primul care oferă o carte despre revoluția din Timișoara. **Orașul martir, Timișoara** e compusă din două secțiuni : prima, conținînd poezie eroică, reportaje versificate, comentarii la eveniment (făcute în acest stil : „Aici e prima aripă curată / Cu care zboară către mîine țara, / prin focul revoluției, de parcă / Parisul s-a mutat la Timișoara !") și intitulată chiar **Orașul martir, Timișoara** și a doua, **Poeme interzise**. Publicată la vremea ei, **Aplaudăm** își merită locul în această secțiune. E un poem parodic excelent, în care tehnica subversiunii atinge punctul ei de maximă virtuozitate. O frumoasă dinamică interioară are **Pruncul divin**. O poezie a presimțirii dezastrelor, cu note remarcabile, și în **Vîrful ghețarului**. Poemele pun pe note proteste comune, rostite în șoaptă. Observ că majoritatea sînt scrise după 1985. Se pare că evenimente biografice au radicalizat opțiunile poetului îndemnîndu-l a scrie : „Ce dacă sîngerează, nu mă mai tem. / E inima rănită Și atît. / Cu mine piere ultimul boem. / Pantera vieții i-a sărit de gît". Cîteva manifeste de formulă păunesciană sînt citabile. **Ce e cu tine, secol XX, Vin caii, Români!** trebuie a fi inserate în șirul de documente literare ale deceniului al nouălea. Nu mă îndoiesc că unele dintre poemele acestei secțiuni, cald sentimentale, își vor dobîndi meritata popularitate. Ca acest **Daruri în pomul de Crăciun** : „Dă-ne, doamne, o schimbare / Și fă-i buni pe toți cei răi. / Tu ești singur, ceresc tată / Și noi, singuri, fii tăi // Și am mai vrea, mărite doamne/ Chiar acum cînd zeii cad, / Lasă granițele țării / Suspendate-n vîrf de brad"

Mai aproape de Șt. O. Iosif decît de Goga, poezia melodioasă a lui Damian Ureche se hrănește din confesiunea îndurerată a unui autor care știe să-și valorifice disponibilitățile lirice.

3 Rîul pentru Heraclit al Ilenei Roman a primit bunul de tipar în 2 decembrie 1989. Autoarea îmi trimite cartea adăugînd, pe margine, cu pixul, versiunile originale. Sînt destule modificări. Dar chiar așa, cu tăieturile fără de care nu se putea, cartea e sumbră. Evident că voi da citatele după versiunile originale; cîntecele damnării răsună, cum să spun, mai clar în acestea, fiindcă **Rîul pentru Heraclit**, cu tot registrul aluziv (livresc !) cu toate aspirațiile către parabolă, rămîne mărturisirea, uneori jucăușă, alteori resemnată, a unui poet damnat: „Sufletul meu o duce rău / Aș vrea să fiu blestemată / Dar aud cerul cum plînge / Noaptea pe iarba călcată. / / A doua zi fac prinsoare / Pe Capul Bunei Speranțe / Nu pierd, nu cîștig : înnoptez / Pe ostenite balanțe / /".

Bătălia virilă cu cotidianul, lumea rea a preajmei nu e surprinzătoare în această poezie. Întoarsă totuși către temele stingerii. O tehnică (ironie ?) a reducției există în cele cîteva excelente **Cursive** al căror sens secret îmi scapă. În orice caz Rîul, soarele, malurile, cețurile, întunericul aparțin unui lirism thanatic : „Narcis ca nu mai știu să plîng — / Cred c-am îmbătrînit. / Rîul e-atît de liniștit / Văd pînă-n ceru' îndoit" Compusă cu savante artificii, cu subtilități ce scapă cititorului neatent, **Rîul pentru Heraclit** e cea mai frumoasă carte a Ilenei Roman. Și dacă neașteptatele inițiative lingvistice ale autoarei sînt, eufemistic vorbind, stranii, să salutăm efortul de înnoire al acestei poezii : tentația de a folosi insertul prozaic în partiturile melodios lirice.

Fără a cultiva o literatură „boemă", ca George Suru sau Damian Ureche, Ileana Roman scrie o poezie a damnării care o așază alături de poeții numiți mai sus.

*** 1. George Suru, NOAPTEA SEMINȚELOR, Facla, 1989 ; 2. Damian Ureche, ORAȘUL MARTIR, TIMIȘOARA, Facla, 1990 ; 3 Ileana Roman, RÎUL PENTRU HERACLIT, Cartea Românească 1990.**

Cronică măruntă

Arta compotului la români

● Românii, spune Sanda Marin, au avut din cele mai vechi timpuri un talent deosebit de a pune compotul. Arta de a face compotul a fost urcată astăzi pe cele mai înalte culmi de gospodinele noastre eliberate de Odios și de Sinistră ● E un fapt demn de laudă, cu atît mai mult cu cît epoca noastră modernă a sustras un număr mare de gospodine, unele cu o vocație ieșită din comun, din rîndul celor ce, în fiecare lună norocoasă a anului, fac compot ● Problema numărul unu a epocii noastre este: cine face compotul și cine complotul ● Dacă e să ne luăm după **România literară** din 7 iunie a.c. **(Revista revistelor)**, cronica măruntă a revistei noastre ar complota în favoarea dreptei, în complicitate cu alte reviste și ziare ● I-ar lua apărarea lui Nae Ionescu în bătălia, cît de inegală, cu strălucitul om de cultură Beldie ● Noi i-am aminti polemistului V.S. că nu făceam altceva decît să ne ocupăm de stilul penibil, vulgar, incalificabil, în care Beldie, într-un portret alcătuit în zorii epocii proletcultiste, scrie despre Nae Ionescu ● Din punctul de vedere al stilului artist, totul e O.K. ● Ne mira faptul că excelenta revistă dedică două pagini lui Nae Ionescu, pagini excelent scrise într-un stil care nu diferă, ca tip de delațiune de cel al ideologilor staliniști din anii cincizeci ● Nu puneam în discuție răul pe care Nae Ionescu — om de cultură — l-a făcut în viața politică românească: vorbeam doar despre vulgaritatea unor fraze pe care noi am ezitat să le transcriem ● V. S. conchide vesel că ne-am aliniat și, într-un stil binecunoscut încă din anii cincizeci, amenință ● Sugerăm strălucitului polemist care este Nicolae Manolescu să-și pună, o perioadă, improvizații polemiști, să ia notițe ● Să studieze arta elaborării compoturilor ● Fiindcă orice gospodărie redacțională trebuie lăsată pe seama unor bucătărese calificate ● Acum cînd magazinele alimentare sînt aprovizionate satisfăcător, cînd presa noastră se eliberează pe zi ce trece de moștenirea ceaușistă, nu mai e cazul să facem confuzii între compot și complot ● Confuzii care domină o bună parte din presa noastră, obsedată mai nou de arta elaborării comploturilor ● Cel mai de seamă complotist bănățean ar fi fost, după ultimele știri, însuși Eugen Florescu, care, în anii exilului său bănățean, ar fi organizat o vastă rețea de primărițe revoluționare ● Presa pornografică a lunilor mai-iunie a făcut multe dezvăluiri despre activitățile revoluționare floresciene, fără să insiste însă asupra momentelor bănățene ● Asupra tehnicii complotiste cu totul și cu totul neobișnuite a lui Eugen Florescu ● Omul care a ceaușizat toate instituțiile de cultură din județul Timiș, cu scopul clar de a-l ului pe Dictator; bănuind că Odiosul și Sinistra vor face infarct văzîndu-se elogiați de atîta nerușinare ● Specialistul numărul unu al elogiilor ceaușiste și-a împlinit speranțele ● Îl numim aici Eugen Întîiul Dărîmătorul, cu speranța că, în curînd, sub acest titlul va domni: Eugen Întîiul Dărîmătorul ● În această discuție despre comploturi și complotiști, să ne oprim asupra presei momentului, preocupată îndeosebi de două teme: de comploturi și de bordeluri ● O excelentă revistă, **Opinia studențească** din Iași, ne prezintă în numărul 29 din iunie 1990 un grupaj sub titlul: **Într-o țară civilizată, bordelul e o instituție serioasă** ● Scrise cu talent și fantezie, articolele semnate de Cornel Popa și Cezar Caluschi ● Ultimul își intitulează reportajul **Peștele prost cîștigă în jur de 15 mii** ● Un titlu pe care am fi vrut să-l preluăm pentru cronica de față, consacrată complotiștilor de mîna a doua, bucătăreselor floresciene care ar trebui să știe că Sanda Marin este, totuși, o autoare infailibilă ● Iar de la Sanda Marin la Eugen Florescu distanțele sînt mult mai mici decît apar la prima vedere ● Ultimele știri timișorene îl ignoră însă cu desăvîrșire pe Eugen Florescu, enumerîndu-i, între complotiștii noștri fruntași, pe Andrei Popescu și pe Coriolan Vasiliu ● Cu asemenea complotiști, altă viață! Merită să ieșim la piață! ● Pe piața timișoreană, prețul roșiilor a scăzut la 20 de lei. Ceapa și usturoiul, în creștere. Cireșele, cinci lei kilogramul. E vremea optimă pentru compotul de cireșe. Vremea comploturilor a trecut, stimate gospodine, să vedem ce facem cu vișinile, cu cireșele și cu celelalte fructe binecuvîntate de Dumnezeu.

Anemone **POPESCU**

Lucian P. Petrescu

VÎRSTA FATALĂ

Ori de cîte ori mă gîndesc la frumoasă viaţa din toată cea pe care o trăiesc, pierd legătura cu intîmplările reale ale amintirilor mele.. Şi mai ales acum, la treizeci şi trei de ani.

Seara, cînd întunericul se lasă la o oră absolut imposibilă de toamnă, frigul şi acest sentiment de puţinătate te fac să alergi către casă ca un iepure întîrziat în cîmp : un afurisit de sezon, morocănos, dar nicidecum demn, o pacoste pentru singurii martori lucizi ai acestor resentimente, puţinii copii din şi mai puţinele noastre amintiri. Copiii — ori poate chiar noi, noi, tablouri de neînţeles, fără loc în memorie. Vîrsta limbajelor naturale, vîrsta pofticioasei disimulări. De neînţeles totuşi, înţelegi — însă precară şi falcios — înţelegi chiar de ce ţi s-a schimbat privirea din oglindă în ultimii zece ani, cu ajutorul cîtorva fotografii răstignite în rame şi suporturi caraghioase. Corpul tău, minat de aceeaşi invincibilă bîlbîială de sine. Singurătatea oglinzii acestei triste amante, dulce abandonată în resmnare, nu e nicicînd suficientă. Aştepţi vag tulburat, într-un fel lacom-refulat, alte, noi, uluitoare compensaţii. Din lipsă panicată de plăceri, cazi în (aceeaşi) epifanie a înşelăciunii, în trista-voluptoasă sarcină a reflexivităţii, cazi, într-un cuvînt, pe gînduri. Nu oricum, ci tragic, inevitabil tragic, un rece determinism mereu treaz. Inepuizabilă, plicticoasă custodie a dreptăţii, singur, te simţi, în fine, bine — adică nu întîmplător ci pe drept, un împuţit de frustrat în plus, în toate aste pătrate şi nesfîrşite la număr camere.

Nu degeaba au proliferat tiparele lungi, rectangulare ale oraşelor tale, înnoite peste noapte. Cartierul, în domino de scuaruri dreptunghiulare, de-a lungul canalului tras cu creionul, nemţeşte, poduri perpendiculare, simple pasaje betonate, „lacto-bar" după muzeu, cinematograf după parfumerie, galerii de artă după mezelărie, camere pătrate după camere pătrate (singura lege a abaterii — dreptunghiul — probabilă neatenţie). Şi n-ar fi nimic rău în asta, din contră, gustul (mă repet cu umor vinovat) nemţesc, ar trebui să-ţi dea un soi tradiţional de siguranţă a serii de mîine, o cale adică, un mod de a răzbi. Dar de fapt ?

Firea contemporanilor, cîrtitoare, ori tradiţia medievală subversivă a cetăţii (nenumăratele, niciodată uscatele subsoluri, demisoluri şi pivniţe ale vechilor case, despuiate de întîrziate demolări), ea dă ordinea lucrurilor, şi nu alta. Dar „plăcerile care nu vin la vremea lor creează neplăceri" cîrteşte şi cetăţeanul Democrit.

Şi cazi atunci la pat, bolnav din dragoste de tine. Visezi chiar, te mişti în somn, dar nu cine ştie cît, căci, doamne ! — liniştite mai sînt visele noastre, lungi şi liniştite... Atît de puţine cuvinte, atît de puţine cuvinte...

PROIECT I — PARAMNEZIE

Un bătrîn principiu umanist, liber arbitru ori vasalitate consimţită, el, şi probabil încă un mijloc de eficientă a mecanismului social, indiferent de sistem : ce altceva să mă revolte fără obiect, opţiune-farsă, personaj-pastişă ?! Dar „aşa vom dovedi cu adevărat că sîntem o comunitate platonică ce nu gîndeşte decît ceea ce este înalt, sublim, divin... Să mărturisim aşadar, fără nici o restricţie, că Eros este un zeu mare şi vrednic de toată admiraţia noastră, şi să fim stăruitori pe calea iubirii, al cărei scop final este „frumuseţea". Paragrafe inserate, Cavalcanti în cursul litografiat de chirurgie a toracelui. Anima, pneuma, Afrodita şi Hefaistos, monştrii : Trup şi Suflet lovindu-se deodat — dragostea şi hidoşenia. Masturbaţia. Contracepţia, dragostea la prima vedere, **fedelo d'amore,** Tristan şi Isolda (Adam şi Eva ?...).

Un mod eficient de a amîna culmea juisării sau accesele de tuse : remorcarea imaginarului trupesc, numai necaz şi umilinţă în faţa acelor icoane ale durerii. Cîtă toleranţă în Iisus, cîtă ferocitate în cei mai ascultători ai săi ucenici. Trup, Suflet, două animale infinit necontemporane, cimpanzeu şi lemură, unul din principiile ascunse ale dansului ca instinct şi salvare. Iar tu îmi spui : „N-ai să poţi înţelege, în fine, nici măcar replicile propriilor tale personaje, altele sînt legile fictivului", opera prima (paginile se scriu singure), precum destinul · „ce frumos vorbeşti ..", şopteşte cealaltă, şi în gînd îmi răsare sfioasă o crîncenă înjurătură de rasă, vorbim de tăcere, adică procedăm canibalic din dragoste părintească, cu fiii şi fiicele noastre, oamenii, gîndurile, ideile — ce mici diferenţe între aceste trei simple calităţi ale obiectului percepţiei. Singuri trăim, în contratimp iubim, inadecvat murim, trei urne cu cenuşă. Apoi, deschidem ochii.

„Pod suspendat"

PROIECT II — PALEOCORTEX

„Tu ai fost unul din cei ce s-au înfăţişat mai des memoriei mele, iubitul meu Morus .. Hotărîndu-mă, totuşi, să fac ceva, şi neavînd putinţă să compun o lucrare serioasă, mi-a venit pofta să mă distrez făcînd elogiul nebuniei. Mă vei întreba, însă, poate, ce Minervă mi-a dat o asemenea idee singulară. Mai întîi, gîndindu-mă la tine, numele tău, Morus, mi-a amintit pe acela de Moria..." Există un clown uriaş, un clown primar, un costumat-blestemat abstract în toate structurile astea, numite, simplu, „striate". **Paleostriatul.** Conexiuni cel mai adesea fidele, şi, tocmai din această cauză, de evitat. Primigenitatea. Jovialitatea pavloviană, adevăr concret şi inechitabil (ca toate adevărurile practic argumentabile ?).

Nebunii nu au parte de eficienţe în aceste duioase, calde-infante straturi, bine ascunse, precum rudele apropiate indezirabile şi sincere, iubitoare chiar ... Nebunia veselă, nebunia tristă, nebunia indiferentă — trinitatea deasupra acestor soluri antropoide, de la domnul Charcot la domnul Kretschmer, de la maestrul Kerenyi pînă la amfitrionul Lacan — lungi magistrale pe orizontală, interminabile diguri (deşi, oricum, apa aceea n-ar putea atinge niciodată pămîntul nou, Terra Nuova) ; Conquista e marea aventură în sensul ei de la copilărie pînă la senectute — riscul existenţial — pînă chiar în preajma efortului orfic al reversibilităţii.

„Un aforism celebru / Te face să trăieşti / Nu-i mîini, / Nici azi, / Nici ieri, / Timpul..." Nici măcar lobectomia frontală, experienţa veşnicei sărbători nu atinge proiectul ăsta aprioric, la care experimentul nu are acces din lipsă onestă a principiilor atee. Din sublim cartezianism. Ce putere are sufletul asupra pasiunilor sale ? „Cei porniţi spre mirare nu sînt nici cei mai proşti şi nici cei mai deştepţi".

Şi nici asta nu atinge numitele rădăcini. Anumite striaţiuni ordonate de Lege, pură geometrie antispaţială. Aşadar : acestea nu sînt prolegomene, cu ochii deschişi, nu văd pentru că nu ştiu ce văd.

PROIECT III — ASOMATOGNOZIE

Al lui Vitruvius canon, imaginat grotesc (grotescul numărului de aur), coapsă stîngă în locul braţului drept, ombilicul implantat adînc între scapulare, gura, o nesfîrşit profundă pată pe una din plantele confuz îndreptate către planul frontal concesiv. Mîngîierea cade pe o necunoscută suprafaţă vag unduită, sinuozitate lentă dar fermă. Profund, structură musculară, adipoasă, tendon tînăr destins ? Amintindu-ţi de alt proiect pentru Principesa X. Femeia-phalus.

Androginul singur. Staţie de tramvai, îţi arată o stradă lăturalnică, noroaie, dărîmături, hale largi, enorme ţevi ruginite (happening-uri, instalaţii şi performanţe anonime)... străzi cu case scunde igrasioase, internat pentru copii handicapaţi, mulţi oligofreni. Pură construcţie, demenţa. Te fascinează, mereu.

Îţi promite în miezul plimbării o alta. În stare de creaţie. Creaţie. Creaţia Lui. Cîtă schimbare — cîtă continuare ?

„În gutuia asta sînt mai multe gutui", îmi spune fata. O vrea pe cealaltă copilul, mereu, mereu pe cealaltă. Înspre Turbină, un cartier superb prin blînda, verde-prăfuita dezordine, orice revoluţie începe cu un pas greşit. În grădinile raiului.

În oraşul interzis.

Oraşul, în fine gol. Oraş. Noapte tîrziu, zgomotul egal al apei departe, insecte oarbe, ţiuitul becurilor de neon, nici chiar zvon de voce ori pas, aşadar, mintea în fine limpede, netulburată de conştiinţa propriului trup (oglinda din ochii celorlalţi, homunculul. Modelul, corpurile lor, tinere, decrepite, frumoase, schiloade, fragede, strivite, atîtea feţe, atîtea alternative, Ianus, o peliculă în goană, mersul aceleiaşi persoane, descompunere) — felii, clişee, perioade — eu, tu, indivizi, prin urmare, vag cunoscuţi nouă.

Putem, merge deci, cu ochii închişi, particularităţile drumului, amănuntele corpului sînt doar schiţe în întregul privirii.

Amfora transparentă

Nu vom şti niciodată cînd se frînge, ori cînd se trezeşte din cenuşa vremii gîndul ferecat în sipetul unei vieţi, cînd astrul rătăcind pe cerul fără hotare se îngroapă în tăcere sau cînd se aprinde iar, călăuzind pasul singuratic spre nemărginirea întredeschisă... **La 65 de ani de la naştere, scriitorul filosof Ion Maxim se întoarce, parcă, din depărtarea-n care o lume ostilă şi cazonă l-a exilat,** rostindu-şi cumpănit, adînc, netulburat mesajul durat în atît de nedrepţii ani de recluziune (asupra cărora a purtat o decentă tăcere, nelăsînd vreodată ca umbrele infernului să se strecoare printre noi, „ceilalţi"). Într-un scurt răstimp, torţa spiritului eliberat şi-a consumat vîlvătaia pe care anii o vor conserva şi intensifica, neîndoielnic... Poet, prozator, critic, filosof, psiholog, Ion Maxim a fost întîi de toate o **prezenţă,** un reper spiritual cu atît mai ferm şi mai convingător cu cît întreaga-i existenţă s-a desfăşurat **în interior,** într-o austeră şi bogată singurătate.

Omul era, în fond, oglinda operei, opera — dezvăluie omul. Pasiunea se lăsa strunită de atotputernicia calmă a cugetului. Echilibrul, înţelepciunea, vorba măsurată, îndelung cumpănită nu reuşeau să ascundă focul lăuntric, mistuitoarea ardere Cine parcurge eseul despre filosofia presocractică (**Orfeu, bucuria cunoaşterii**), cea mai profundă incursiune, la noi, în templul acelor gînditori fără pereche —, ciclul de poeme **Interferenţe,** paginile critice (încă nestrînse, multe dintre acestea într-un volum reprezentativ), cine citeşte apoi ultimele două romane (**Umbra de la Cozia** şi **Pe malul Styxului**) — apărute tîrziu, pe cînd scriitorul se afla ţintuit pe patul de suferinţă, sperînd că Binele suprem pe care l-a slujit cu devoţiune se va impune în cele din urmă, nu va putea să nu fie tulburat de construcţia ideativă densă, arborescentă, închegată temeinic, năzuind, în cele din urmă, să decanteze fluxul epic într-o fermecătoare pledoarie filosofică despre rostul ultim al existenţei.

„Şi-a încheiat clepsidra tăcuta existenţă..." Nisipul s-a scurs neiertător, dar nu s-a pulverizat în neant... Îl regăsim — întreg şi „condensat" — în amfora transparentă care se va întoarce iar, depănîndu-şi istoria secretă pentru a ne apropia mai mult de acel ţărm jinduit ce prinde, din ce în ce mai ferm, contur. „Ultimul popas" poate fi şi „cel dintîi" — orice popas punctînd (şi reluînd apoi) Calea fără de sfîrşit a devenirii —. Să nu uităm în aceste încercate ceasuri mesajul limpede şi adînc lăsat de cărturarul poet, „sentinţele"-i atît de actuale azi, să-i recitim opera şi să ne repetăm, în acelaşi timp, mereu, — privindu-i statura de irizată lumină — că Spiritul n-a fost, nu este şi nu va putea fi nicicînd îngenuncheat..

Corneliu MIRCEA

Vladimir

Petrescu

Vladimir Petrescu şi-a făcut acum doi ani o apariţie revelatoare în cenaclul „Universitas" cu texte a căror forţă nu era alta decît a faptelor înseşi, surprinse cu privirea neconcesivă şi stîngăcia, cu nepriceperea în ale vieţii caracteristice poetului.

Mircea MARTIN

Într-o jună poezie română
n al cărei şoptitoriu se între-
ud vocabule anglo-saxone,
oezia lui Vladimir Ştefan
etrescu s-ar preta la un ra-
nage sud-american în regia
urrealistă a lui Luis Bunuel.
n şocanteria infatigabilă a
oetului nostru aterizează 1001
le personagii în situaţii din
ele mai stranii, încît, de la
o vreme, realitatea devine
marquesiano-sorescianä, abdi-
înd, adică, de la propria ei
lictiseală. Ca să nu o mai
ungim: V.S.P. are o imagi-
aţie bulimică, iar la capătul
estinului său — cu trăscău
i lichioruri extrafine — ră-
mîn mereu zone mari ne-
uprinse, fiindcă bucatele sînt
rea multe, iar convivii nu pot
ine hangul autorului. Avalan-
ă de text!

Marcel TOLCEA

ÎNCROSNATU BRISC RESTABILEŞTE CONVENŢIA

Fără nici un cuvînt de prevenire planeta de la capătul satului
a inceput să se-nvîrtească in sine,
iar tristeţea fluidă a lui Brisc, inălbitorul de veşminte cu juma' de normă,
nu era uşa după care zace o gravidă,
el văzuse într-o dimineaţă fără de vină
cum provincia se aşeza picior peste picior,
coapsele ei balcanice, ah, dodoloaţele, ne excitau,
dar nu într-atît încît să n-o ducem in pivniţă
spre a-i arăta cum obiectele citesc cărţi,
că foarte multă lume plînge şi fumează...
deşi n-am fost acolo cînd s-a intîmplat nemurire
şi incepuse scrisul cu litere foarte mici, aproape transparente,
iar Încrosnatu Brisc muşca din fructul căzut, din para aproape
ca un om c-o nevastă in braţe,
gura i se umplea de albine,
cineva afirma că asta nu-i decît o invenţie,
dar nu se poate dom'le din moment ce bîzîitul se aude,
prin orbita rupturii se vedeau cîmpia şi monumentul
in spatele căruia se bănuieşte o femeie frumoasă,
umbra ei luneca peste maşina de scris.
băteam cu pauze mari, Brisc apăsa pe trăgaci
ţintind un melc care curbase geamul tot tîrîndu-şi argintul,
gesturile lui nu anunţau o invazie de culpabilitate,
mîinile i se năclăiseră in mierea de pe-un cuţit
prelungit in absenţa cîmpiei,
el avea tot dreptul să fie frumos şi palid...
în acest moment al poemului — să zicem că Încrosnatu a ieşit la ora cinci, —
fără nici un avertisment orice miracol ar începe de la buze în jos,
iar finalul ar trebui să relateze asasinarea lui Brisc de către maşina salubrităţii
pretinzînd că descrie cum domnişoara educatoare Pălade Márula se dezbrăca încet,
mă anunţa că am rămas doar noi doi în lanul de grîu
şi ce dacă, am diseară un tren înspre mama.

EDUARD TIVODAR RUGINEŞTE DINTR-UN SĂRUT

Cînd înspre zori ierburile deveneau zei
şi bărbaţii din poemele nescrise îşi dădeau foc,
domnul Eduard-păgubosul, de profesie biciclist, se ghemuia în numele nostru de familie
şi după aceea din gura unui tip care semăna leit cu o poezie care poate fi cîntată
ieşeau fluturi cu batistuţe brodate frumos in loc de aripi,
Tivodar ne povestea că fluturii mîncau lubeniţă.
fructul se rostogolea dintr-un tramvai in plină nemişcare,
mîncam şi noi, ne ştergeam sudoarea,
din schimbul de noapte ieşea Poezia plecînd după cumpărături,
o ajutam să treacă strada, la fel şi pe tovarăşa administratoare Leruha
pentru că avea picioare întristător de frumoase
şi-apoi ne ştergeam ochii cu fluturii ăia...
tipul ştia precis ce vrea altfel n-ar fi urlat aşa, ca un înger,
mîinile ne dureau că erau ale noastre,
tăceam împreună şi tot felul de chestii indescriptibile,
fluturii se aşezau peste rana creşterii,
sughiţau şi mureau ca nişte blegi,
asta il făcea pe Eduard Tivodar să inventeze o stare de uşoară nedumerire
ca şi cum prin cinematografe ar umbla in patru labe plînsul,
îi explica Leruhei că mai există refluxuri şi zone luminate de cochilii,
in zilele cu soare cobora pe sub pămînt, înota printre materii prime,
il impresionau negativ morţii in aţipeala lor,
ajungea la cantină pe o pajişte murdară de flori,
costumul de protecţie i se jupuise de i se vedeau pielea şi cerul aproape albastru,
explora penumbra şi cartofii copţi sub cămaşă,
tovarăşei administratoare i se umplea cerul gurii de ceaţă,
adora grămezile de steril botezîndu-le cu nume de tangouri celebre
şi-atunci Eduard îi povestea că se ocupă cu ecuatorul
şi-n general e un ins adorabil,
decojeşte fructe şi le vinde navigatorilor,
nu ne puteam permite acest lux, il invidiam şi-i băgam strîmbe peste tot
pînă la ora închiderii,
la un pian din frişcă amîndoi exersau apoi intîmplări previzibile...
înspre zori, persoane deghizate în silabe de apă
făceau abstracţie de fum şi dormeau de parcă
s-ar fi putut rugini dintr-un simplu sărut,
iar domnul Eduard Tivodar îşi trăgea paradisul pînă la bărbie
şi scincea.

DESPRE MOARTEA LUI BORIS SPILEA

Şefului de fermă Boris Spilea mereu îi luneca în arbori carnea,
ehei, ce mai voiaja dînsul înspre locurile de odihnă,
ce mai plutea laolaltă cu recolta de-abia zărindu-se înserarea
şi oul de ou pe care se va aşeza o fată cu pămînt pe buze
purtînd un nume incredibil de greu şi lung de rostit,
totuşi, uneori făcea nemotivate şi era tînăr,
respiraţia femeii golise toate fîntînile şi mai sătulă de spaimă
se ducea să se culce-ntr-un bec de 25 W
alimentat de la mersul legănat al lui Boris,
lui de frig mîna i-era plină,
poate era înalt şi subţire, neîndemînatec,
se-ntorcea bîiguind după fuga femeii printre instrumente uriaşe de scris,
întîmplările lui mărunte depindeau de anotimpuri
şi pentru că era un bărbat binecrescut şi senzaţional
adeseori lumina îşi ieşea din minţi precum un grîu deplin în spic.
Musi Nadal, poştaşul, povestea cîteodată despre minunata lui copilărie
şi cît de înţelept fusese Boris încă de-atunci de cînd purta
în echilibru pe frunte nişte vîsle,
sus în oraş apăruse o barcă şi cine vroia să deosebească semnele
trebuia să-nchirieze de la micuţul Boris lemnele prelucrate,
cu banii agonisiţi el şi-a cumpărat o trompetă şi ţipătul ei
vestea întotdeauna la fix coacerea grînelor,
Ioanţă Fotimia de profesie analfabetă îl iubea ca pe propriu-i copil,
ştia lucruri uluitoare despre adolescenţa-i tumultuoasă,
cum oprise el o dată apele care rupseseră digul poruncindu-le:
„Bă, proastelor, ajunge cu vrăjeala!"
şi-atunci cînd lui Gaiu Lopater, numismatul, i se furase colecţia,
tot el, Boris, fusese acela care reconstituise din memorie chiar şi
dispunerea haotică a electronilor, chiar şi istorii greu de crezut,
mai tîrziu fusese zărit pe la felurite şcoli şi întreceri sportive,
Iair Boanerghe care poseda un certificat de tîmpit îl văzuse cum stătea de vorbă
cu o carte de parcă sânii moi de frig frumoase de promoroacă
le-ar fi coborît peste oraş,
cînd a ajuns şef de fermă pînă şi cîrtitoarea ghicitoare-n lacrimi, Zabulon Hira,
a fost nevoită să recunoască că de şaptezeci de ori cîte şapte
coca de ţărani dospise-n transparenţă
fiind grîu deplin in spic spaţiul hărăzit peregrinării
şi despre accidentul stupid care a intervenit joi seara — Boris Spilea
adormise in cîmp visînd că-i duminică, că cipilica i-o furase cineva
dar a venit o turmă de oi şi l-a păscut —
profesorul de istorie Icon Binţu a spus:
„Cea mai lungă înmormîntare văzută vreodată
a fost într-o zi cînd deschisesem uşa,
o ploaie de primăvară."

ELIE FAUSTIN CONSTRUIEŞTE UN ZEPELLIN, ÎI REVINE VOCEA

Fiind pictor de naturi moarte dar mai ales mut din naştere,
Elie Faustin se bucura de o trecere deosebită printre cutiile de scrisori
care alcătuiau interiorul Suzanei Tiţiţa, moaşa oraşului,
şi mai avea el un dagherotip sîngerînd ceaţă,
multe fotografii ale unor clopote acoperite de cenuşă,
un zeu-taur în miniatură făcut din cochilii de melci
care lumina pînzele, în special pe aceea încă nevîndută
făcută la faţa locului şi nu din imaginaţie
atunci cînd Efta Vărvara, fostă poetesă a născut;
adică ea năştea şi el picta ieşirea celor 3,800 kg de numere impare,
precum şi lumina aceea scoţîndu-şi ghimpii din ochi, lăsînd privirii sale
orbitele ciuruite de mari cîmpuri şi mari turme de animale gigantice
făcînd dragoste printre comete şi pulberi şi clădiri locuite,
femeia se înghesuia în femeie, naşterea în naştere,
el a pictat chiar şi ţipătul,
după aceea planeta s-a rotit mai încet...
deasupra unui deal brăzdat de şanţuri pentru scurgerea aurului,
o biserică trist mirosea a bărbat.
Dar pentru că era pictor de naturi moarte, Elie Faustin a mai încercat ceva:
a fixat dagherotipul pentru o declanşare întîrziată
şi-n camera lui, pe jos printre stalactite, brazi şi rămăşiţe de O.Z.N.-uri
a aşezat fotografia pruncului, apoi a plecat.
Ce s-a întîmplat cînd s-a întors, nimeni n-a ştiut,
el n-a povestit nimănui, doar că, după aceea a început
construcţia unui zepellin cu propriile lui mîini...
şi-ntr-o zi cînd Efta Vărvara în braţe cu pruncul a venit in vizită
să-i aducă un poem de-al ei scris demult, pentru de mîncare la cină,
la un moment dat s-a auzit un fel de cutremur, de huruit al aerului,
de ridicare la ultima putere a detaliului, a metaforei,
adică Elie Faustin a început să vorbească, a întrebat cu voce tare
„unde naiba este lipiciul", i-a revenit vocea, iar
zeppelinul s-a ridicat în văzduh sus, tot mai sus,
îngînînd un cînticel de inimă albastră.

INTRODUCŢIE

Bunul obicei de-a acoperi oglinda după ce-am scris un poem,
de-a-mi aşeza mîinile botezătoare de copii din flori
peste gura metaforei îndesată cu regeşti bacşişuri,
la bursa tragediei acţiunile scad...
am devenit propria legendă despre mine,
cetatea de sare deschisă către apă;
cei treizeci de ucigaşi plătiţi ai vîrstei mele
făptuiesc zăpadă la toate răspîntiile.
aproape un nou anotimp şi lumina tîrzie un înger in poartă
şi poarta de piatră... Fantasia mon amour...
între numen şi limbaj mă hrănesc cu păcate,
în spaţiul acela unde cu vîlvă au sunat din trîmbiţe maeştrii cîntăreţi
între vers şi obiect,
vestind durere şi înălţimea exactă a vîrfului Parîng
locuieşte personajul din mine întru totul asemănător cu o poezie
şi nu eu sînt acela, risipitorul care transformă ultima dimensiune
într-o linie punctată, într-un semn,
nu eu descifrez hrematistica
înfingînd din loc în loc jaloane în pustiul de alcool...
întotdeauna bunul obicei de-a trata metafora
ca pe-o femeie ce ar putea să-mi fie nevastă, tîrziu,
lasă cele treisprezece personaje care ştiu totul despre mine
să-şi vîre mîinile adînc în buzunar, vagabondind prin
legendele provinciei despre
poezia de dragoste a lumii.

SFÎNT sau NEBUN

Nașterea unui mit : iată prima filă a unui enigmatic dosar răsfoit, periodic, de comentatorii fenomenului Vincent Van Gogh. Cum anume este posibil ca un non-eveniment absolut — moartea, la vîrsta de 37 de ani, a unui olandez mai mult decît sărac — să devină, după o sută de ani, un eveniment de dimensiuni planetare ? Revista **Le Point** resuscită cazul, consacrînd, în numărul din 19 martie al acestui an, treizeci de pagini substanțiale împlinirii unui veac de la dispariția fizică a pictorului considerat, azi, genial. În 29 iulie 1890, la ora 1,30, undeva în sudul Franței a început legenda. Vincent i-ar fi spus fratelui său Théo (sosit de la Paris la Auvers-sur-Oise, în mare grabă), i-ar fi șoptit, atunci cînd Théo, aplecîndu-se asupra celui suferind, ca să-l asigure că va fi salvat, i-ar fi răspuns : „E inutil ; tristețea va dura tot restul vieții !" Legenda presupune că Van Gogh a încercat să se sinucidă, trăgîndu-și un glonț în inimă. Dar e oare așa ? — se întreabă, după o sută de ani, specialiștii. Nimeni nu mai e sigur. O dată cu legenda s-au născut și enigmele. Viața lui Vincent e un roman ce mai trebuie scris — așa cum pictura lui, a marelui ,genialului, extraordinarului Van Gogh mai trebuie privită, cercetată, studiată, comentată. Totul, dar absolut fiecare amănunt a intrat în posteritate, pe poarta cea mare a mitului. Contemporanii lui au văzut murind un nebun sau un sfînt ? Nu cumva a fost ucis ? Și apoi, tablourile — acest miracol : sînt aceleași, pe care le-au ignorat privitorii celuilalt final de secol ? Nu, nu sînt aceleași. Culorile au pierdut, se pare, din intensitate, cu trecera timpului ,astfel încît azi, picturile nu mai sînt cele de altădată, în sensul propriu al termenilor. Și atunci, s-au înșelat sau nu contemporanii lui Van Gogh ? Nu cumva genialitatea a „apărut" ca efect al unor subtile alterări a pigmenților, a culorilor relativ mediocre de care se putea folosi olandezul ce trăise pe spezele fratelui său ? Enigma sporește, în continuare. Fabulația e activă, subiectul enorm. Excitant pentru spirit. Biografii, eseiștii, sociologii, psihanaliștii (și încă mulți alții) fenomenului se confruntă, pe terenul atît de bogat, și totodată atît de friabil, al unui caz de genialitate, încercînd să surprindă și să explice clipa magică a creației, emoția posterității, să detecteze intemporalul din tablourile ce l-au lansat pe Vincent Van Gogh în perenitate. Și n-au trecut decît o sută de ani de la moartea halucinatului olandez, numai o sută de ani de la momentul trezirii celebrității lui.

Un dialog imaginar. Van Gogh a scris mult, a lăsat o corespondență amplă, unde pot fi descoperite motivele, premisele, poate și frazarea cea mai expresivă despre viziunea picturală. Ceea ce știa despre sine și pictură e conținut, făcut evident, în scrisori. În discursul, nu rareori premonițial în pagina epistolară. Jean-Louis Ferrier a avut ideea unui interviu cu acele texte, care sînt, nu-i așa, proiecția în cuvinte a celui căutat : un Vincent autentic, deoarece sincer și secret.

— Iată-vă ajuns la Auvers-sur-Oise, să vă odihniți, să vă tratați, după mai mult de doi ani petrecuți în sudul Franței. Ce credeți despre Arles și arlesieni ; din cîte se pare n-au fost tocmai atenți cu dumneavoastră ?...

— Să vă spun adevărul?... Zuavii, bordelurile, tinerele arleziene, la vîrsta primei comuniuni, preotul care seamănă cu un rinocer periculos, băutorii de absint mi se par ființe dintr-o altă lume. Costumul femeilor e, însă, foarte frumos și, mai ales duminica, poți vedea pe stradă, mișcîndu-se, un aranjament coloristic extrem de naiv și de bine găsit.

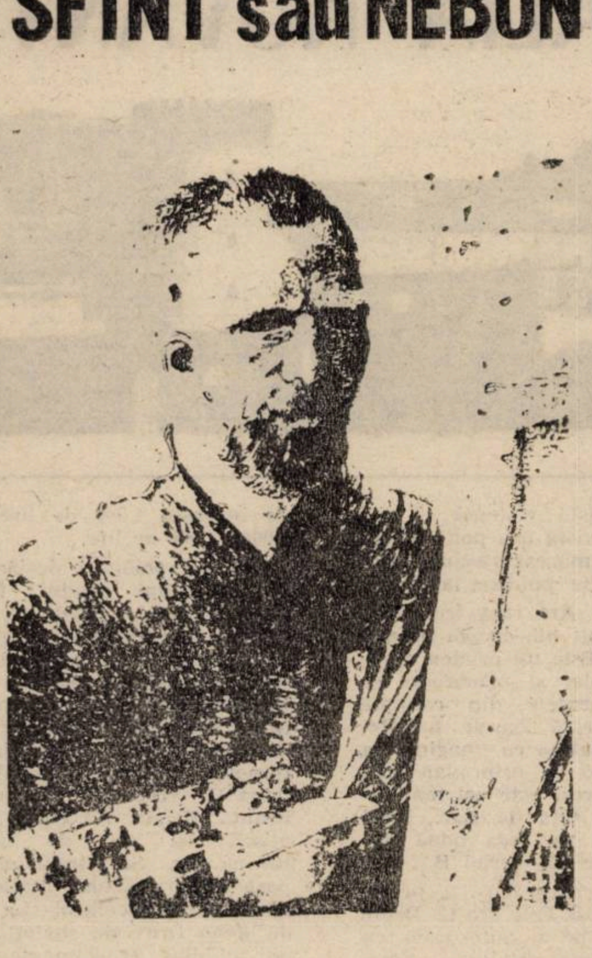

„Autoportret"

— Se spune despre dumneavoastră că ați plecat spre Provence cu sentimentul cu care v-ați fi dus, să zicem, în Japonia. Asta, din pricina luminii și a peisajului. Ați descins în Arles într-o zi de februarie. Care au fost primele impresii ?

— Înainte de a ajunge la Tarascon, am remarcat o priveliște magnifică : niște roci galbene imense, cu forme impozante, straniu contorsionate. Dar, la Arles, peisajul părea plat... Ceea ce observam — relieful acoperit de zăpadă, cu acele ridicături albe proiectate pe un cer care avea luminozitatea zăpezii — amintea, într-adevăr, peisajul nipon, așa cum îl vedeam în pictura japoneză Oh, arta japoneză... e extraordinară... ca și aceea a primitivilor... sau a bătrînilor noștri Rembrandt, Potter, Hals, Meer, Ostade, Ruysdael. Natura e extraordinară, în Provence. Culoarea cerului este de un albastru fabulos, razele soarelui sînt parcă, din sulf, galben-palid, totul e dulce și fermecător, precum în combinațiile de bleu și galben din tablourile lui Van de Meer... Cînd suflă mistralul, desigur, nimic nu mai amintește dulcele peisaj... Însă, ce revanșă, zilele fără vînt ! Ce intensitate a culorilor, ce aer pur, ce vibrație serenă !

— În Provence se resimte, pretutindeni, civilizația mediteraniană...

— Am citit, nu de mult, un articol despre Dante, Petrarca, Boccacio, Gioto, Botticelli. Dumnezeule, cît de impresionat am fost citind scrisorile acelor oameni ! Or, Petrarca era extrem de aproape de Avignon... Eu vedeam aceiași chiparoși și lauri, pe care-i văzuse el. Am încercat să exprim asta într-un tablou : o grădină pictată în galben și verde citron. Există, desigur, o Venus d'Arles, precum aceea din Lesbos...

— Nu sînteți doar un mare colorist, ci și un mare desenator.

— Natura începe prin a se refuza desenatorului, dar acesta nu se lasă derutat de ostilitatea pe care o constată; dimpotrivă, faptul că natura e refractară, te stimulează, te obligă să lupți, să învingi și, în fond, veritabilul desenator se află în acord cu natura. Totodată, nu constituie un secret că natura este și rămîne intangibilă; trebuie s-o stăpînești, și încă ferm ; după o vreme, în urma bătăliei, natura devine mai suplă și mai supusă. Lucrînd, mi-am dat seama că, pentru desenul peisajului, e cît se poate de util să desenezi figuri umane. Dacă tratezi un peisaj ca pe o ființă vie — căci nu e altceva — începi să fii atent la fiece amănunt, și nu cunoști repaos, nu ai liniște pînă nu îi insufli viață. Arta zilelor noastre, arta oficială, vreau să spun, educația artistică oficială sînt, deopotrivă, abrutizante, putrede... Această artă nu va dura. Indiferent de numărul de expoziții oficiale, de ateliere, școli, și așa mai departe, arta aceasta nu va mai dura mai mult decît... comerțul cu lalele. Artistul nu este creatorul a ceva neapărat nou, nici nu e chemat să mențină în viață ceva ce s-a și învechit.

— Maladia nervoasă de care suferiți nu vă împiedică să lucrați?

— Am avut, e adevărat, patru crize mari; n-am știut, atunci, în acele perioade, ce se întîmplă cu mine, ce spuneam, ce vorbeam, ce făceam. Nu am nici cea mai vagă amintire, a simțămintelor din acele zile. Mă neliniștește deseori această lipsă de calm a vieții mele; cred că, din cauza contrarietăților existenței mele, nu m-am dezvoltat, ca artist, în mod natural și nu am avut o carieră artistică normală. Dar, mă străduiesc din toate puterile să recuperez, să capăt măiestrie, spunîndu-mi însumi, că, de o voi cîștiga, aceasta va fi cel mai bun tratament pentru boala mea... De altfel, simt că progresez — asta îmi e necesar — să fiu în progres, față de perioadele anterioare. În momentul de față, gîndirea mea funcționează și mă simt absolut normal... Am citit în **Le Figaro**, acum cîteva zile, o povestire, a unui scriitor rus, ce a supraviețuit cu o maladie nervoasă, care-l ataca teribil, din cînd în cînd, și care, de altminteri, i-a provocat moartea... Eu practic, zilnic, remediul incomparabilului Dickens, împotriva sinuciderii. El recomanda un pahar de vin, o bucată de pîine și una de brînză și, în plus, o pipă plină cu tutun. Chiar atunci cînd m-am simțit extrem de rău am fost în stare, totuși, să pictez: măcar o amintire, din Brabant... Acum lucrez la portretul doctorului Gachet... Aici am reînceput să lucrez — știind foarte bine ce vreau — cu toate că pensula nu-mi stă sigur în mînă. Am acoperit, însă, trei pînze mari. Este vorba despre întinderi imense de grîu, sub un cer răscolit. Am încercat să exprim o tristețe și o singurătate desăvîrșite.

Prelucrare și traducere,
Ana ALDAN

MASONERIA ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE

În credința lui Swedenborg, Cuvîntul dintîi este sacru, fiind întemeietor al lumii în spirit. În tratatul intitulat **Apocalypsis revelata,** misticul suedez îi sfătuiește pe cei ce vor să caute Cuvîntul adevăratei Tradiții să meargă să-l caute în China și în Mongolia, asigurîndu-i că acolo îl vor găsi. Vizionarul din Uppsala dă și un exemplu concret pomenind despre un francez care a găsit urme ale Tradiției Cuvîntului divin originar la Bagdad, unde francezul acela a locuit o vreme. Același Cuvînt al tradiției prebiblice poate fi găsit încifrat alegoric în Numeri și Iosua.

Bineînțeles că aceste scenarii hermeneutice sînt un adevărat scandal din punctul de vedere al Bisericii, deoarece mută originile Tradiției monoteiste în Orientul Îndepărtat. Interpretarea aceasta se perpetuează în mediile oculte și eteroclite dogmatic pînă în secolul nostru în tratatele lui Papus sau René Guénon. În zilele noastre este larg acceptată ideea că Tradiția își are rădăcinile în Orient, continuînd astfel credința prezentă chiar în misteriile greco-romane, după care prestigiul învățăturilor secrete își află izvorul în înțelepciunea sacerdoților orientali.

Asemănări frapante găsim între Swedenborg și adepții lui Saint-Martin sau Charles de Hesse și în **nevoia tuturor de minuni,** de miracole prin care omul intră în legătură directă cu divinitatea. Auguste Viatte citează fragmente din **Jurnalul** mareșalului Bülow, datată 1789. Ni se relatează aici despre o cameră de meditație și rugăciune în care se află o icoană a lui Isus care s-a luminat brusc în timpul cînd mareșalul Bülow era cufundat în rugăciune. Mai mult : în jurul ei se arată mai multe spirite celeste, benefice. Apariția lor este tulburată de către îngerii demonici care încearcă să risipească pacea sufletească a celui care se roagă. Mareșalul Bülow alungă treptat aceste spirite demonice prin rugăciune înverșunată și neobosită, în locul lor arătîndu-i-se o clipă, figurile unor îngeri și sfinți precum Ioan Botezătorul sau profetul Ilie.

În însemnările lui Lavater, întîlnim descrierea ședințelor în lojele din Copenhaga prin care se stabileau comunicări cu spiritele morților prin practici magice, specifice iluminaților epocii. Traducem în continuare după lucrarea lui Viatte, un document aparținînd lui Lavater intitulat **Nachtrag zu dem Resultate meiner Reise oder Verschiedenes zur Erläuterung und Bestätigung des Nordischen** Sache, datat 9—12 februarie 1794.

„1. Lumina care se vede este — după spusele demne de încredere ale prietenilor mei din Gruparea de Nord — de natură **fosforică,** de un alb strălucitor, asemănător luminii stelare. Se mai află acolo un nor alb ca zăpada, învăluind un perete întreg. Cînd această ceață vine în contact cu fața și mîinile, cei în cauză simt o atingere blîndă, mătăsoasă. Lumina nu este roșie, ca cea pe care cei cu experiență în comunicarea cu lumea de dincolo, o consideră ca fiind a spiritelor rele și înșelătoare.

2. Oricare întrebări, numite „lucrări" de cei din lojă, încep prin întrebări ferme, politicoase și lipsite de teamă adresate lumii de dincolo. Un răspuns — clar pentru cunoscători — vine de îndată printr-o afirmație sau negație tranșantă de felul „da-nu". Răspunsul nu este transmis prin voce, ci printr-un semn vizibil, strălucitor, prezent acolo, în mijlocul lor.

3. Adeseori răspunsul precedă întrebarea, ceea ce demonstrează că spiritele cunosc gîndul nerostit al oamenilor.

4. Dacă răspunsul este imprecis — ceea ce se întîmplă deseori — sau se rezumă la un **da** sau **nu** general și vag, acest fapt este dovadă că întrebările trebuiesc dezvoltate și simplificate, în așa fel încît cel care pune întrebări să obțină răspunsuri afirmative ori negative decisive.

5. Uneori participanții la întîlniri cu divinitatea obțin de la aceasta cuvinte disparate în urma întrebărilor care se dovedesc mai apoi sentințe și învățături concentrate din chiar acele cuvinte așezate într-o ordine stabilită prin consultarea spiritului. De multe ori asemenea cuvinte le vin în gînd și pe buze celor din jurul mesei la toți odată și fără nici cel mai mic efort.

6. Chestiunea spiritelor se petrece fără să provoace neliniști sau alte tensiuni interioare în sufletul participanților din cauza că nimic în ședințele lor nu aducea a conjurație vrăjitorească, mai mult chiar, acestea petrecîndu-se fără pregătiri religioase speciale cu excepția reculegerii pioase — pentru că toți cred că în mijlocul lor se află Dumnezeu însuși".

Daniel VIGHI

ITALIA NOVANTA

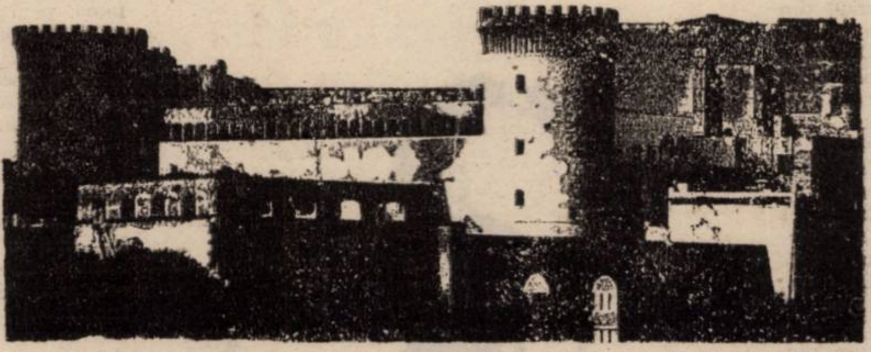

Zburăm la peste 6 000 m. Sîntem deasupra Mării Adriatice și ne apropiem de golful Manfredonia. Așadar, Italia. În stînga noastră, la cîțiva kilometri, se vede orașul Bari, locul unde echipa României va juca două partide în Campionatul Mondial de fotbal.

După o noapte albă petrecută pe Otopeni, obosiți și de mizeria aeroportului nostru: plin de praf și de mirosuri pestilențiale, iată-ne 120 de timișoreni transportați spre Italia. Italia novanta. Italia lui Ciao.

Peste 90 la sută dintre noi sîntem la prima ieșire într-o țară occidentală. Pentru majoritatea, este și prima ieșire în lume.

Ochi mari, urechile ciulite ca la o partidă de vînătoare.

Traversăm Apeninii, zburăm pe deasupra Borlettei, lăsăm în stînga Avellino, în dreapta Vezuviul.

În față, golful Napoli. Plajă lungă și multe așezări. Încercăm să „prindem“ cît mai mult prin hublou. Blocuri noi, lîngă blocuri mai vechi de locuințe.

Aeroportul din Napoli nu impresionează nici dinspre pistă nici dinspre oraș. Pare mai degrabă mic și liniștit. Numai cînd intri în el îți dai seama că are într-adevăr „fața“ de internațional. Curățenie lună. Circuit logic al pasagerilor. Toate serviciile necesare: bufete, restaurante, poștă, telefoane, chioșcuri de ziare, supermarket-uri, bănci, închirieri de mașini, birouri pentru pariuri. Se pot închiria elicoptere și avioane ușoare.

Carabinieri peste tot.

Ne așteaptă autocarele cu aer condiționat și ghizi zîmbitori. Și polizia stradale.

Bineînțeles că reprezentantul român este agitat, întîrzie, nu zice nici măcar **bongiorno**, ne muștruluiește cu „bă, ce căutați pe jos, toată lumea în mașină“.

Spune Filippo, ghidul nostru: „Ne cerem scuze, dar în Napoli vă rugăm să fiți farote atenți, se fură mult, orașul e mare și plin de borfași, se fură orice, borsete, lănțișoare, cercei, sacul de sport“.

Un afiș imens, reprezentînd o barcă cu motor (sau așa ceva). Litere aproape de un metru: TS—163. Dar ce este TS—163? „Nu-i pentru noi, nici pentru italienii ca mine, nici pentru români ca dumneata, poate pentru domnul ministru Dinu“. TS—163 este un yacht de lux, cum se văd multe în portul mic Napoli, 70 de noduri pe oră. Parcă nu-mi vine să cred.

Mergem spre **Telese.** Traversăm partea de nord a Campaniei, rodnica provincie italiană. **Valle di Maddaloni** este o zonă fertilă unde livezile cu măslini, lămîi, portocali, piersici și mere alternează cu lanuri de grîu și ovăz, grădini și vii bine îngrijite.

Telese, o comună de 5 000 de locuitori, așezată la poalele muntelui Mutria este un punct strategic pe harta Campaniei, păstrînd o distanță aproape egală față de principalele centre din jurul său: **Benevento, Avellino, Caserta** și **Campobasso.** O localitate cu terme, așadar balneară, dar de importanță provincială mai mult. O localitate arătoasă, ca majoritatea celor din Campania. Oameni ambițioși. Are două bănci, trei străzi cu magazine unul lîngă altul, magazine care au stîrnit exclamații de uimire și de încîntare din partea colegilor aflați pentru prima oară în Vest. Strada principală, **Via dei Minieri**, este împodobită cu steaguri italiene și românești, cu etern prezentul „ciao“, cu afișe ale **Comitato di accoglienza del popolo romeno a Telese Terme.** Nu-i treabă ușoară să cazezi 1 500 de români, cei mai mulți la Telese. ci un timișorean nu a fost cazat la Telese Terme. Cei mai mulți au fost găzduiți la **Cole Sannita** (condiții bune), grupul Forum-ului a fost așezat la **Benevento** (condiții modeste), iar un grup de nouă, la **Amorosi** (condiții bune). Benevento este reședința „județului“, iar Amorosi este un sat pe care nu-l găsești pe hărțile Italiei.

Îl întreb pe Sergio Salvione, asesor cu probleme de cultură al comunei Amorosi, doctor în științe economice, de ce a rămas în sat și nu a mers la oraș. „Oamenii din Amorosi sînt prietenoși și buni, aici, la noi, nu există violență și nici discordie, nu există ura politică, socialiștii și democrat-creștinii sînt principalele forțe politice la Telese și la Amorosi“. Are casă frumoasă, ca toți consătenii lui, cîștigă bine și este mulțumit. Este un prieten apropiat al României și urmărește cu interes evenimentele din capitala noastră. Îmi arată ziarele **La Republica** și **Il Matino** cu imagini din București, avînd în prim-plan „dei minatori“. Amorosi este cel mai îndepărtat punct față de Bari, locul unde România va juca două din cele trei partide ale seriei B.

Plecăm tîrziu spre Bari, la prima partidă cu U.R.S.S. Este ora 12. Drum lung, obositor, pe o autostradă cu numeroase porțiuni în lucru. Ajungem în jurul orei 15, cu un ceas înaintea începerii meciului. Adio turism, adio vizitarea orașului. Poate data viitoare. O parcare enormă, bine organizată și dirijată de „polizia stradale“. Românii au bilete la peluza a doua: prețuri joase, locuri proaste. Inflație la vînzarea biletelor. Sumele ajung și la 10 000 de lire italiene (aproximativ 8 dolari). „De vină sînt cucoanele astea care n-au venit în Italia să vadă fotbal“, zice un român cu un teanc de bilete la vînzare. Coca-cola costă înainte de ingresso 1 500 de lire, după — 2 000—2 500 de lire.

Galeria română e dezlănțuită. Are tot arsenalul posibil: fluiere talăngi, cornuri, cîrîietoare, pleznitori și mai ales plămîni puternici. Aproape 1 500 de piepturi își suțin fără încetare echipa. De la peluză. La tribuna a doua, o mare bandiera (drapel) românească și peste 500 de români din Italia încurajează frenetic echipa națională. La tribuna I, vreo 200 de români din Franța, Belgia, R.F.G. și Austria se aliază cu cei de la peluză. Ro-mâ-ni-a. Și ritmul palmelor apasă fiecare silabă. Italienilor le place acest spectacol. La peluza I, un grup firav de sovietici este rapid anihilat (vocalmente vorbind). Nu sînt mai mult de 30—40 de inși. Ca pe vremuri, cînd juca România în străinătate.

La pauză, grupul de reporteri — din care cel mai activ mi se pare Octavian Vintilă — ia interviuri. Din rîndurile Federației Române de Fotbal, cîțiva, mai ales Rică Răducanu și Ilie Dogaru, încearcă să pară joviali.

Începe repriza a doua. Joacă bine în continuare Gică Popescu și Lung. Cursă a lui Lăcătuș. Răducioiu se bucură de simpatia susținătorilor localnici. Pe o pancartă imensă ei au scris „Răducioiu Bari ti ama!“

Lansarea lui Lăcătuș, șut fulgerător și Dasaev privește încovoiat la plasa porții. Sabău joacă bine, Rotariu așijderea. Tehnică bună, sud-americană. Al doilea gol a fost o eroare de arbitraj. Lumea se adună greu la autocar. Alte patru ore la întoarcere și dl. Antonio de Chiara ne va primi nepregătit la La Piana. Dimineața comentăm meciul cu Michele și Bartolomeo de Chiara. Sînt mulțumiți și susțin posibilitatea unei întîlniri în semifinale Italia-România. **Italia gioca bene,** spun toți.

Pînă miercuri am reușit să ne dăm seama de forța economică și culturală a satului nostru, Amorosi. O biserică din secolul al XVII-lea care a rezistat la peste 30 de cutremure. O școală generală unde, în 12 iunie, are loc un concert la piano-forte. **Saggio pianistico dei giovanissimi.** Fotografiile le face Mighele Maruccio, membru FIAF. Peste 40 de elevi instruiți de profesoarele Marisa și Sara Venditti cîntă la un pian adus de la Caserta.

Din ce trăiesc cei din Amorosi: în primul rînd, din agricultură. În al doilea rînd, din comerț și turism din construcții și industrie. Un exemplu ar fi **Aurora flex,** firmă (au patru hoteluri și 5 restaurante), specializată în draperii, perdele, tapițerii și aranjamente artistice în domeniul textil.

Italia novanta. Ciao e peste tot. Și-n sufletele românilor? Pentru că e 13 iunie. Toate posturile de televiziune — RAI 1, RAI 2, RAI 3, Italia 1, Canal 15 ș.a.m.d., o parte majoritară din cele 96 de canale anunță la începutul jurnalelor situația din România. Discuții aprinse dintre cei din tabăra de la Telese, mai ales cei din corturi (neferesniști) și cei de la vile (feseniști). A doua zi, imagini teribile cu „minatori“ în prim plan.

Meciul cu Camerunul. Comitetul ne anunță să fim gata pentru plecare la ora 9. Se va vizita Bari, iar apoi, toată lumea pe stadion. Cei mai mulți se duc în port și pe plajă. Numele stadionului vine de la **Basilica di San Nicola,** construită în 1087 de principele normand Roberto Guiscardo. Altarul bisericii este vestit pentru splendida lucrătură în argint. Trecem pe lîngă Castel, o construcție normandă-bizantină. Aproape de el, o clădire masivă, impozantă, din secolul al XIX-lea. **Guarda di Finanzia.** Nu putem admira bronzurile și teracotele din Muzeul de arheologie, nici faimosul teatru **Petruzzelli,** nici bisericile **Santa Chiara, Santa Scolastica, San Gregorio.** Trecem pe lîngă **Palazzo Sedile** și pe lîngă **Colonna della Giustizia.** Trecem și pe lîngă un rezultat bun în întîlnirea cu Camerunul. Neinspirată zi pentru politica internă, acest 14 iunie, neinspirată zi pentru fotbal. Greșește Jenei schimbîndu-l pe Hagi. Se pierde echilibrul la centrul terenului și încep să se vadă fisurile din apărare. Cuplul Andone—Klein este bătut de două ori de experimentatul Milla, care va primi pentru această formidabilă repriză cea mai mare notă a campionatului — 8. Costică Duma, fotoreporterul, este optimist. E singurul care s-a apropiat de galeria cameruneză, exotică și foarte simpatică, mai ales prin cele două suportere de nota 10, una și la propriu.

Ne întoarcem „acasă“, la domnul Chiara: „Romania gioca bene, puoi il difenssore Andone...“ Ziua de 15 iunie este cea mai aspră. Imagini de necrezut din București, reținerea echipei de la RAI 2 de către „minerí“. Toate ziarele titrează pe prima pagină situația din România cu fotografii concludente.

Excursie la Roma a celor din corturi. Miting în fața Ambasadei române. Se anunță primii români care cer azil politic: 35. Numărul lor va crește pînă la 20 iunie. Sîntem întrebați mereu de către italieni: „Vă place Italia?“ „Si, Italia e bella“, „Si, Italia e bellissima“.

Toți timișorenii sînt îndrăgostiți de Italia. Totuși, nu acesta e principalul motiv pentru care aproape un sfert din ei nu s-au mai întors acasă.

Cornel SECU

„Scaunul galben cu pipă“

Top

Abțibilduri...:

Daminescu and his wife. Zilele acestea, interpretul nostru de muzică (prea)ușoară se va căsători. Aleasa inimii sale este o fată englezoaică. Her name is Suzanne Walker. Wedding? În London Town, of course. Desigur, după honeymoon, Adrian va urma, probabil, un curs intensiv de limbă engleză. Nu, nu ca să poată cînta în limba lui Shakespeare, Doamne ferește! Eventual altceva. S-ar putea ca Adrian să treacă nestingherit la economia de piață deschizînd în cartierul Soho un mic Drugstore privat, cu bucate specific românești, cum ar fi, de pildă, urda dulce și pălinca de Maramureș. Să mai spună cineva că nu reintrăm în Europa! ● „Am amețit privind în ochii tăi", mărturisește **Loredana Groza** într-un cîntec. Umila noastră propunere adresată Întreprinderii „Zarea" ar fi ca aceasta să investigheze în ochii cui privește Loredana de amețește? La mica înțelegere, persoana în cauză ar putea astfel contribui substanțial la îmbunătățirea calității popularului vin spumos pe care românii îl „alintă" cu apelativul șampanie ● Festivalul internaționalul de jazz „North Sea" desfășurat an de an în Olanda, la Haga, se va transforma, acum, la cea de-a XV-a sa ediție, într-o veritabilă paradă a starurilor de primă mărime din aria genului. Astfel, între 12 și 15 iulie a.c. vor fi prezenți în fața zecilor de mii de spectatori: **Ray Charles, George Benson, Miles Davis, B. B. King, Dizzie Gillespie, Dave Brubeck** and many, many others... ● **Dida Drăgan** (foto) a efectuat, recent, un turneu în Basarabia, cîntînd fraților noștri de peste Prut. Și nu oricum, ci așa cum știe s-o facă o mare artistă. Concertele de la Chișinău și Soroca au fost urmărite de mii de spectatori, ele fiind preluate și de Televiziune. Am urmărit și noi pe micul ecran un video-clip (poate cel mai inspirat din cîte s-au realizat la noi), în care excelenta cîntăreață interpretează piesa „Aprindeți candela", compusă de Ioan Aldea Teodorovici pe incandescentele versuri ale lui Grigore Vieru ● În Franța activează o formație care poartă numele patriei noastre: **„Roumanie"** ● Tot în Franța se află încă spre a face cunoscut francezilor rock-ul românesc, grupul timișorean **Cargo.** Din surse demne de încredere aflăm că formația noastră va înregistra un LP în Belgia. M-aud cei de la „Electrecord"? ● Corespondenta noastră specială din Olanda, domnișoara Adela Ana U. ne transmite că Televiziunea din „Pays Bas" a difuzat un program de muzică rock **„Made In Romania"**. Reținem de pe teleimprimator numele unor formații ca **Holograf, Compact, Iris.** Toate din Bucureștu. Why? Nu-i rău, dar putea fi mai bine... ● Ia să vedem ce se mai întîmplă peste gard? ● Aflăm din știrile publicate de revista **„Rock Times"** că **Bob Geldof** (ex-Boomtown Rats, maestru al Aid-Festivalurilor) a devenit melancolic. El se află în Grecia și hobby-ul său ar fi acum poezia. ● „Cel mai de succes debut al tuturor timpurilor" — așa e socotit, prin prisma vînzărilor fabuloase LP-ul „Appetite For Destruction" (**Guns'N'Roses**) ce va fi urmat acușica de o altă încercare prin lansarea albumului „Lies", se înțelege, aparținînd tot amintitului grup. Să vedem. Ba nu, să auzim ● Alarmă, fraților! **Jamie Stewart** părăsește formația „The Cult", dar nu vă îngrijorați: a și fost înlocuit cu un muzician din grupul „Sonic Temple". Revista NME nu precizează numele acestuia. Noi nici atît. Halal informație! ● Uite, alta e situația cu știrea despre **AC/DC.** Australienii ăștia zgomotoși redevin activi pregătind apariția unui nou LP în Irlanda. Și ce dacă nerecunoscătorul baterist **Simon Wright** a părăsit formația plecînd la DIO? Crede dumnealui că e de neînlocuit? Să fim serioși, domnilor! Ați auzit de Chris Slade? Ăsta baterist, nu glumă: Ex-Earthband, ex-Uriah Heep, ex-Firm, ex-Gary Moore. Domnia sa declară: „Să facem discul și apoi văd dacă rămîn cu voi" (adică cu AC/DC, n.n.) ● Din evenimentele aniversare ale lunii curente amintim: la 27 VI. 1977, în clasamentele engleze intră primul succes punk: „God Save The Queen" (Sex Pistols), iar la 26 VI. 1975, **Cher** se desparte de Sonny, la Santa Monica, California. **„Se destramă tandemul „Sonny & Cher", dar și o mare iubire-pop".** Să bem un pahar de Brifcor să ne răcorim. Căldură mare...

Petru UMANSCHI

„Noapte instelată"

La fanion

Marfă de sîrbi rătăcită la Tiffany's

Ajunsă pentru prima oară în optimile de finală ale unui Campionat Mondial, naționala României nu a vrut sau nu a avut puterea să dorească victoria, situație, în fapt, simptomatică pentru o întreagă psihologie de masă postdecembristă. Inhibiția de bază se referă la faptul că, odată fixat obiectivul trecerii de grupă — de dictatură în planul psihologiei sociale —, în continuare motivația a lipsit total, oferind, între altele, și scuzele de rigoare așteptatului eșec. Ce a fi de spus despre această iremediabilă mediocritate? Întîi, că amintește perfect de celebrele angajamente pe care și le luau sportivii înaintea oricărei competiții de anvergură, pentru că altfel nu ieșeau din țară, secundo, că maschează o totală lipsă de profesionalism, începînd cu antrenorii Jenei și Drăgușin, continuînd cu conducerea FRF și sfîrșind cu însuși ministrul adjunct al sporturilor, d-l grad superior Cornel Dinu. Sînt curios cum ar califica Ion Țiriac, de pildă, această proiecție a idealurilor echipei naționale, a fotbalului românesc, care, în acest meci cu irlandezii, a luptat pentru un absurd egal, sperînd în ce? În destinul penaltyer? Mentalitate de miuțași intrați pe poarta din spate a stadionului, mentalitate de bișnițar cu marfă de sîrbi rătăcit cu ea la vedere prin marele Tiffany's. Ofertă meschină unui destin ce refuză să cumpere. Așa cum s-a dovedit și în alte planuri, hazardul nu prea există, ceea ce se întîmplă fiind întotdeauna rodul unui scenariu perfect articulat. Și atunci, totuși, ce se spera? Că va pluti măcar o clipă duhul lui Duckadam peste marele stadion? Poate că ar fi trebuit — într-o asemenea strategie șamanică —, mai întîi, să fi fost invitat de FRF chiar H.D. în Italia, dacă nu cumva se crea o inflație a portarilor acolo, de vreme ce Necula Răducanu are în misie pregătirea acestora în cadrul unor grantiene varieteuri.

În orice caz, ceea ce nedumerește la această cohortă a tehnicienilor prezenți la fața locului este faptul că *și după pauză* românii au continuat să joace aceeași mingi înalte, de parcă ar fi vrut cu orice preț să le piardă. Oare chiar nimeni nu a văzut asta? Dacă nu, atunci să presupunem, măcar, că prezența lui Lăcătuș ar fi dat alt curs jocului și să întrebăm în inerția acestei reverii: cum este posibil ca un jucător de talia lui să aibă așa o comportare. Asta știe să facă: scuipă, înjură, lovește. Cu precădere în campionatul intern unde a scuipat tot ce-a vrut. La fel și Hagi.

A mai fost, apoi, și înaintea meciului cu irlandezii, o ciudată venire a lui Jenei cu Dinu la București. Există două supoziții: s-a zvonit că unul din membrii familiei lui Jenei a fost bătut de mineri, că a venit pentru a dubla suma în valută cuvenită jucătorilor în urma calificării. Se pare că era nevoie de aprobarea guvernului, dar guvernul nu a aprobat. Alt punct nevralgic? Se poate, însă cred că este unul de suprafață. Esența fenomenului stă, cred eu, în faptul că poziția actuală a fotbalului românesc în ierarhia mondială este deasupra valorii lotului și amețitor de înaltă față de valoarea campionatului. Tot ce s-a petrecut în Italia cu naționala a fost o poveste a lui Mark Twain, fără final, la distanță de 11 m față de propria utopie.

Marcel TOLCEA

ȘLAGĂRE și DURERI

Am putut vedea în optimi două meciuri care au spălat aura de mediocritate a prezentului C.M. de fotbal: Germania — Olanda și Anglia — Belgia. Partide care au permis tuturor să observe frumusețea virilă a sportului rege, cauzele pentru care acesta s-a transformat din joacă în profesie și se dezvoltă din ce în ce într-o industrie prosperă. Au fost înfruntări între profesioniști și — cu toată compasiunea pe care le-o purtăm, știindu-i exploatați de către alții — am trăit deliciile unui spectacol de lux. Se poate spune — trecînd peste mizeriile limbajului de lemn — că van-ii și von-ii au făcut totul. Așa cum și Toto a făcut totu. Și aici ar trebui să stăm și să ne crucim asupra geniului oportunist al cizmei italice de a naște — în serii — oameni potriviți la momente de cumpănă. În urma acestei ciudățenii au apărut, ca din carîmb, atacanți vehemenți, exact cînd predecesorii lor vădeau o lipsă de formă care umplea de bucurie și speranță taberele adverse. Astfel a picat în arenele romane și acest Toto Schilacci, a cărui sorginte se pierde în ținuturile pline de groază și mister ale mafiei siciliene, în care domnește regula tăcerii și bubuie, din cînd în cînd — sinistru — lupara, sub clar de lună.

Se spune (dar cîte nu se spun?) că **tifossi** fredonează frenetic șlagărul „Cu tata Baresi-n spate și Toto-n frunte / Vom avea victorii multe" și că numai arătarea zidului teutonic le sparie gîndul și îi determină să cadă în rugă și să verse cîte-o picătură de vin întru pomenirea lui Garibaldi.

Vom munci și vom vedea, țara ne-o vom apăra. Și chiar dacă mai gîndim în timp ce robotim, nu vom apuca să spunem mare lucru. Echipele de comentatori sportivi ai mass mediei audio-vizuale — racolați după criterii care scapă rațiunii — ne-o iau mereu înainte. Unii au ajuns chiar în Italia. Și-i de mirare cum de s-a putut strecura și Țopescu în asemenea echipă omogenă. Mă rog, să nu insistăm. Nu sîntem de la Departamentul informații. Și nici contra(informații). Să trecem și peste pronunția unor nume de jucători, realizată în direct de către speakerii RTV și care ne-a demonstrat cît de bulversați sînt ei și să revenim la durerile noastre... Cît o fi vara de lungă ne vom aminti cu jale că nu avem un vîrf care să-i spăimînteze pe portarii și apărătorii din alte zări. Poate numai Lăcătuș, dar și el are priceperea — cultivată în campionatul intern (ou tout est pris à la legere) — de a încasa stupid cartonașe galbene și de a vedea de pe margine chinurile sterile ale unei producții fotbalistice fără goluri. De ani și ani de zile antrenorii naționalei noastre se ambiționează într-o tactică defensivă, temporizatoare, total nespectaculoasă, de pe urma căreia se înscriu goluri doar în sufletele noastre.

Cornel BOGDAN

ADIO, „APOSTROPHES”

Un fel de triumfal-nostalgic acest „Adio, «Apostrophes»“ pe care celebrissimul Bernard Pivot, un adevărat pivot al scenei literare franceze, l-a adresat acum exact o săptămînă şi o zi la Antenne 2. După 724 de emisiuni care au ţinut cu sufletul la gură milioanele de telespectatori — fiind vorba nu despre altceva decît despre cărţi —, el declară ziariştilor: „Acum am să încep o dezintoxicare... Nu mai pot să citesc înverşunat 10—14 ore pe zi... De aceea iau o pauză de şase luni. O să-mi facă bine şi mie, şi telespectatorilor care, din cînd în cînd, au tot dreptul să se cam sature de unul şi acelaşi lucru. Am să revin, tot la Antenne 2, în 1991 şi, mai mult ca sigur, tot cu o emisiune culturală“. „Dar ce nu face parte din cultură, domnule Pivot?“, l-au intrebat ziariştii. „Cultura e un mod de a vedea lucrurile, de a privi lumea. Deci economia sau sportul nu fac parte din cultură, doar dacă nu le conferim o vocaţie umanistă. Pînă şi Bursa poate, într-o anumită măsură, să aparţină culturii, deoarece ea depinde de viaţa oamenilor. Dar în cultură lucrul fundamental rămîne cartea“. Pentru penultima „Apostrophes“ — invitat de onoare, nu posibil preşedinte, ci în calitate de redutabil scriitor — Mario Vargas Llosa. Iar la ultima emisiune, timp de două ore şi un sfert, un regal. Un retro-„Apostrophes“, unde au putut fi reîntîlniţi Nabokov, Bukowski, Albert Cohen, Etiemble, Jankélévitch, Soljeniţin, Marguerite Yourcenar, Zinoviev, Kissinger, Walesa, Modiano, Simenon, Green. Şi alţii, şi alţii.

Dacă nu am putut vedea cu ochii noştri „festivalul Pivot“, să încercăm o recuperare: măcar cîteva fragmente de text (publicate în Lire, **numărul din iunie). Un fel de abecedar al directorului său, intitulat „15 ani de Apostrophes“, la sfîrşitul căruia, Bernard Pivot ar putea exclama: „J'ai lu trop de livres“. Hélas!**

A (de la „Apostrophes“)

/.../ La sfîrşitul lui 1974, după „explozia“ ORTF-ului, Marcel Jullian, proaspăt numit preşedinte al Canalului 2, mi-a cerut să concep o nouă emisiune despre cărţi. I-am prezentat pe cinci foi dactilo proiectul pentru „Apostrophes“. „De ce tocmai **Aphostrophes**?“, a sunat una din rarele lui întrebări. „Pentru că — i-am răspuns —, după cum ştii, **apostrophe** e semnul elidării unei vocale, deci un semn tipografic (sîntem doar în imperiul cărţilor), şi apoi pentru că e şi o figură retorică, prin care e interpelat cineva (ne aflăm, în fond, pe un platou de televiziune şi stăm de vorbă). Deci „Apostrophes“ e scriere şi vorbire deopotrivă /.../

B (de la Bukowski)

Prestarea beată (la propriu) a lui Charles Bukowski, pe data de 22 septembrie 1978, a stîrnit un frumos scandal. Deşi nu a fost cea mai reprezentativă dintre 723 de alte emisiuni, totuşi pe ea o invocă mai des abonaţii de vineri seara. Poate tocmai pentru faptul că e atipică. Îmi pare cîteodată că mi se insinuează chiar reproşul: „De ce nu aţi mai făcut şi alte emisiuni la fel de nebunatice, de amuzante şi inconfortabile?“ Răspunsul nu poate fi decît simplu: pentru că nu există decît un singur Bukowski. E un adevăr strateg al provocării. De nestăpînit în scris, cum ar putea fi ţinut în frîu cînd tocmai se dă în spectacol? După interviul (în traducere simultană) care a durat cel puţin 20 de minute i-a ignorat complet pe ceilalţi invitaţi şi a dat pe gît toate trei sticlele de vin alb pe care le comandase. Cum stătea cu capul dat pe spate, nu puteai spune că bea, şi cu atît mai puţin că degustă. Pur şi simplu, turna sticlele în el, incredibil, fără întrerupere. Era fascinant, dar şi îngrijorător, căci emisiunea era departe de a se fi încheiat, iar el începuse să emită tot soiul de chiorţăieli care îi deranjau pe ceilalţi. De unde faimosul „Mai ţine-ţi fleanca, Bukowski!“, pe care i l-a zvîrlit Cavanna. Multă vreme acestuia din urmă i-a fost reproşată intervenţia, ca şi cum ar fi îndrăznit să-l cenzureze pe Bukowski, care era, de fapt, capul răutăţilor, perturbînd toată emisiunea. Ţin minte că, brusc, s-a aplecat în faţă şi a întins mîna spre coapsele Catherinei Paysan. Trebuie că le-a şi atins, deoarece aceasta, sufocată de uluire, a ţîşnit în picioare, trăgîndu-şi fusta peste genunchi şi ţipînd: „Asta-i préa de tot, beţivanule!“ în timp ce lumea se tăvălea de rîs.

Sub proiectoare, vinul îşi făcea din plin efectul. Scîncind, rîgîind, Bukowski se clătina pe scaun. Mi-am amintit fulgerător că odată, în Statele Unite, vomitase intenţionat pe un microfon, în timpul unei emisiuni radio. Dacă avea să-mi facă şi mie aşa ceva în faţa camerelor? Terorizat, continuam să le pun întrebări doctorului Ferdière şi lui Cavanna, fără să-l scap din priviri pe Bukowski, gata să mă reped, la o adică, spre a-l împiedica să-şi vîre degetele în gură. Dar le-a făcut un semn soţiei şi editorului său, cum că nu mai poate continua şi că vrea să plece. L-au ajutat să se ridice şi să se urnească. Revăzind emisiunea după multă vreme, mi-am dat seama că în loc să-i spun „Bye bye!“ i-am aruncat un „Ciao!“ bizar şi uşurat.

Începînd cu a doua zi, presa s-a aruncat asupra mea. După unii, nu ar fi trebuit să invit niciodată, mai ales „în direct“, un beţiv, care îşi datorează notorietatea nu talentului său de scriitor ci grosolăniei din viaţă şi scris; după alţii (cei de la **Libération**, mai ales), am comis o greşeală de neiertat alungînd dintr-o emisiune literară un autentic scriitor. Că nu l-am reţinut şi că m-am bucurat să-l văd plecînd, asta a fost ceva evident. Dar niciodată nu l-am alungat, cum unii continuă — cu bună sau rea credinţă — să creadă.

„Ţărani mîncind cartofi“

J (de la Jankélévitch)

Vladimir Jankélévitch a observat că în săptămîna care a urmat emisiunii noastre (18 ianuarie 1980), cînd a fost principalul invitat, a reuşit să vîndă aproape tot atîtea cărţi cît în tot restul vieţii sale. **Je-ne-sais-quoi et le presque-rien**, în trei volume, a devenit un succes de librărie nesperat, cumva abracadabrant. Nu era nici o înşelătorie negustorească: oamenii ştiau clar că e vorba de o filosofie; mulţi, cei mai mulţi, nici măcar nu puteau citi ceea ce tocmai achiziţionaseră, şi totuşi cumpărau. Prin Jankélévitch am înţeles cum, în mod excepţional, sentimentul **recunoştinţei** poate favoriza cumpărarea unei cărţi. Mulţi telespectatori îi erau recunoscători lui Jankélévitch pentru simplul fapt că era acel filosof atît de inteligent, modest şi ferm în ideile sale, atît de seducător cu şuviţa căruntă căzută pe frunte. El îi făcuse să petreacă o oră tulburătoare; în ei vibra ceva asemănător gratitudinii şi iubirii pentru un mare filosof. Ceva destul de puternic ca să-i împingă într-o librărie şi să-i cumpere — din **recunoştinţă** — cartea, o carte pe care n-o vor citi, dar pe care o vor păstra cu mîndrie, ca pe o amintire, ca pe un talisman, o dovadă permanentă, la îndemnă oricînd, a calităţii oamenilor.

N (de la Nabokov)

Speranţa de a-l convinge pe Vladimir Nabokov să apară şi să vorbească la televiziune era extrem de mică. Nu acceptase să fie filmat decît în vacanţele sale estivale de vînător de fluturi. M-am hotărît totuşi să-i fac o vizită în vechiul castel de la Montreux unde locuia împreună cu soţia. Mereu în conflict cu toţi redactorii săi, pe care îi descuraja prin perfecta cunoaştere a francezei şi a lui Littré — „Dar Émile foloseşte cuvîntul ăsta!“ obişnuia să spună, ca şi cum Littré ar fi locuit şi el la Montreux, ba chiar i-ar fi fost unul dintre prieteni — Nabokov avea reputaţia unui caracter incomod. Eram însă hotărît să îndur orice ca să-l aduc pe acest scriitor genial pe platoul de la „Apostrophes“.

Era cam ora trei după-amiază. Nabokov îşi făcuse deja o mică siestă, era chiar foarte bine dispus, iar eu avusesem norocul să plac soţiei lui. Ne-am instalat în primul salon, unde am început să vorbim de toate, cînd a apărut acordeurul pianului şi ne-a rugat să plecăm. Ne-am refugiat în alt salon, mai mare decît primul, fără să observăm că şi acolo era un pian. Acordeurul a apărut din nou, a început să-şi facă meseria, drept care ne-am ridicat şi ne-am refugiat într-al treilea salon, unde, de această dată, am avut grijă să nu mai fie vreun instrument muzical. Nabokov era peste poate de încîntat de cele întîmplate. Poate că romancierul din el avea de gînd să folosească undeva episodul? Fermecat, subjugat total de acest om puternic, ironic, amuzant, cu o cultură prodigioasă, mi-am jurat să-l „prind“ în plasa mea de scriitori, oricîtă răbdare m-ar fi costat.

— Am oroare de improvizaţie, mi-a spus el. N-am scăpat vreodată nici măcar zece vorbe în faţa elevilor mei sau în public, fără a le fi cîntărit serios în scris.

— Ei, bine, atunci am să fac cu dumneavoastră ceva fără precedent: Am să vă predau înainte textul întrebărilor mele.

— Dar de răspuns, am să răspund tot în scris. Şi după aia, am să citesc răspunsurile în faţa camerelor.

— Dar...

— Aranjaţi totul în aşa fel încît să stau la un birou, cu un maldăr de cărţi în faţă. După ele am să-mi ascund textul. Sînt foarte dibaci în arta de a-i face pe spectatori să nu simtă că ar fi vorba de citit; o să vezi cum o să-mi caut inspiraţia, bîjbîind cu ochii în plafon.

Astea fiind zise, aşa am şi făcut, în transmisie directă, la 30 mai 1975. Nabokov mai ceruse să-i fie servit whisky (o marcă anume), dar ca să nu dea un rău exemplu celor care priveau emisiunea, a pus ca băutura să-i fie turnată dintr-un ceainic. Mă aud încă şi acum întrebîndu-l: „Mai doriţi puţin ceai, domnule Nabokov?“ Avînd probleme cu vezica, ceruse şi un fel de urinoar portativ, ascuns în spatele decorului de studio. Fireşte, n-a fost cazul să o folosească. Odată încheiat numărul său de fals intervievat, era fericit ca un magician care a reuşit să scoată eşarfe din degete şi iepuraşi din pălărie, fermecîndu-şi publicul, trăgîndu-l măiestrit pe sfoară. De această dată, cu ajutorul cuvintelor şi frazelor. Un an mai tîrziu, Vladimir Nabokov murea. Avea 78 de ani. Îl revăd parcă pe acordeur, aud cum lovea clapele cu indexul, aud sunetele acelea.. Îl revăd mai ales pe el, pe Nabokov, cu surîsul său zeflemitor şi îl aud spunîndu-ne, soţiei sale şi mie: „Să dispărem de aici; zgomotul va strivi lumea...“

Y (de la Yourcenar)

Ascultînd răspunsurile Margueritei Yourcenar (7 decembrie 1979), auzind cum cădeau cuvintele ei, atît de sigur, în fraze pline, lente, carnale şi totuşi graţioase, unduitoare, am simţit — ca niciodată —, ba am fost chiar sigur, că vorbesc prost.

Z (de la Zinoviev)

După Soljeniţîn şi Nabokov, iată-l pe al treilea meu mare rus emigrat. Nu însă şi cel mai comod intervievat sau citit; probabil, nici pe departe, cel mai comod în viaţa de toate zilele. Un orgoliu pe măsura imensului său talent satiric (din **Înălţimi uluite** sau **Katastroika**). Am crezut că Alexandr Zinoviev va refuza să-l întîlnească pe Boris Elţîn. După cum, am fost sigur că acesta din urmă va refuza să se confrunte cu un om de o statură intelectuală strivitoare în comparaţie cu a sa. Dar, spre surprinderea mea, amîndoi au acceptat dialogul (9 martie, 1990), dacă poate fi numit dialog conversaţia în timpul căreia au evitat sistematic să se privească şi să-şi vorbească direct. Se adresau unul altuia mai mult prin intermediul meu, care nu înţelegeam deloc ruseşte. Telespectatorii nu au putut vedea următorul episod: nici nu am încheiat bine emisiunea, şi Boris Elţîn, aflat în dreapta mea, s-a ridicat, s-a aplecat spre Zinoviev, care, stupefiat, stătea încă pe scaun, în stînga, i-a strîns călduros mîna şi a ţîşnit afară. Peste două zile am aflat că, întors la Moscova, Elţîn a avut necazuri cu inima.

Prezentare şi traducere
A. PIVOT

COLECTIVUL DE REDACŢIE: MIRCEA MIHAIEŞ (redactor şef), CORNEL UNGUREANU (redactor şef-adjunct), ADRIANA BABEŢI (secretar general de redacţie), LUCIAN ALEXIU, PAUL EUGEN BANCIU, IOSIF COSTINAŞ, ANTOANETA C. IORDACHE, VIOREL MARINEASA, MARCEL TOLCEA, DANIEL VIGHI, CORNEL BOGDAN, CAROL SEBESTYEN. Prezentare artistică, NICOLAE LENGHER.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: TIMIŞOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele: 3 33 90, 3 33 76 şi 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Paginatori: Dan PAMPU, Ovidiu CREANGĂ, Călin PASCARU
Linotipişti: Otto SZEP, Tiberiu LAZĂR
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

orizont 27

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 27 (1216), 6 IULIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

Statul de drept

În programul guvernamental expus de primul ministru există, pe lîngă multe elemente dătătoare de speranțe, și unul care va fi hotăritor pentru democratizarea țării, și anume reforma justiției. Dacă nu se va împlini această reformare, totul va fi zadarnic. În fapt, și Hitler a avut o economie prosperă fără să aibă un stat de drept. Ce presupune sintagma aceasta ? În primul rînd ca justiția să nu fie folosită de cei aflați la putere împotriva celor care o critică, doar pentru că cei dintîi sînt mai tari. Dacă ne comportăm așa, nu vom fi europeni, ci niște primitivi care așază în locul dreptății bunul plac al celui mai tare. Într-un stat de drept domnește legea și peste cei tari și peste cei slabi, și peste cei ce spun adevărul și peste cei ce mint. De aceea, independența justiției presupune netransformarea ei în instrument al nimănui, cu atît mai mult al celor aflați la guvernare. Justiția nu trebuie implicată în jocul pasiunilor politice ; dacă se procedează altfel se intră într-un labirint fără capăt. Spre exemplu, dacă astăzi procuratura face jocul instituției prezidențiale și-i arestează pe oponenții politici doar pentru că l-au criticat pe actualul președinte, atunci ne putem aștepta ca mîine, dacă unul dintre ei ajunge președintele statului, să-l aresteze pe fostul președinte pe motiv că l-a nedreptățit în vremea domniei sale. Toate acestea vin dintr-o mentalitate veche, aparținînd unei lumi care nu-și punea problema binelui și răului, ceea ce confirmă adevărul că nedreptatea are întotdeauna rădăcini în deficiențe morale, mai ales.

Pe de altă parte, este știut de toată lumea că invazia minerilor ne-a prejudiciat prestigiul internațional într-o asemenea măsură, încît blochează programul guvernamental. Dacă adăugăm la fostul spectacol și pe cel al unei înscenări juridice în văzul lumii, izolarea noastră va concura substanțial cu cea din vremea perechii de tristă faimă.

În interesul țării, justiția trebuie să accepte și reversul unei situații oricum deosebit de complexe. Astfel, dacă Marian Munteanu și ceilalți doi lideri sînt arestați ca autori morali ai violențelor din 13 iunie, aceeași justiție trebuie să ia în considerare și problemele care implică președintele țării în evenimentele din 14—15 iunie.

De ce să plătească doar minerii și nu și cei care i-au dezinformat ? De aceea, președintele Ion Iliescu are obligația morală în fața poporului să demonstreze că în România există o organizație legionară care a dorit să-i ia locul. Din aceste motive, și nu din altele, au venit minerii ! De asemenea, trebuie probat temeinic și nu prin înscenări și depoziții false, că demonstranții din Piața Universității au fost plătiți cu dolari, s-au drogat și au practicat prostituția Minerii l-au molestat pe Marian Munteanu din această cauză, și nu din altele !

Și, în sfîrșit, ziarele „Azi", „Dimineața" și „Adevărul" trebuie să aducă probe concrete în fața justiției pentru afirmațiile făcute despre greviștii foamei și demonstranții din Piață, deoarece în numele acestor afirmații au acționat minerii, întunecînd idealurile revoluției din decembrie și atentînd grav la prestigiul țării.

Prin urmare, dacă justiția este liberă și independentă, vom avea siguranța continuării procesului de democratizare, altfel se va instaura „dreptatea" celui mai tare și vom asista la înscenări și depoziții mincinoase cu care vechiul regim și-a apărat decenii întregi puterea discreționară asupra poporului român.

Daniel VIGHI

ÎN ACEST NUMĂR :

- În dialog : Nicolae Manolescu — Vladimir Tismăneanu
- Corespondență Mircea Eliade — Petru Comarnescu
- H. Oldenberg, **Viața lui Buddha**
- Sorin Titel inedit
- Milan Kundera, **Viața e în altă parte**
- Sanda Golopenția, **Mitul pagubei**
- Livius Ciocârlie, **Fragmente de jurnal**

ÎN NUMĂRUL VIITOR

- **CATEDRALA — ezoterism și dimensiune estetică** Texte de Fulcanelli, Guénon, Schuon — Proust, Cioran, Huysmans
- **Ecouri de orgă** — antologie și traducere de Șerban Foarță
- Petru Creția — recompoziție și parafrază după Evhologhion
- Catedralele Timișoarei
- Simboluri ale Templului creștin

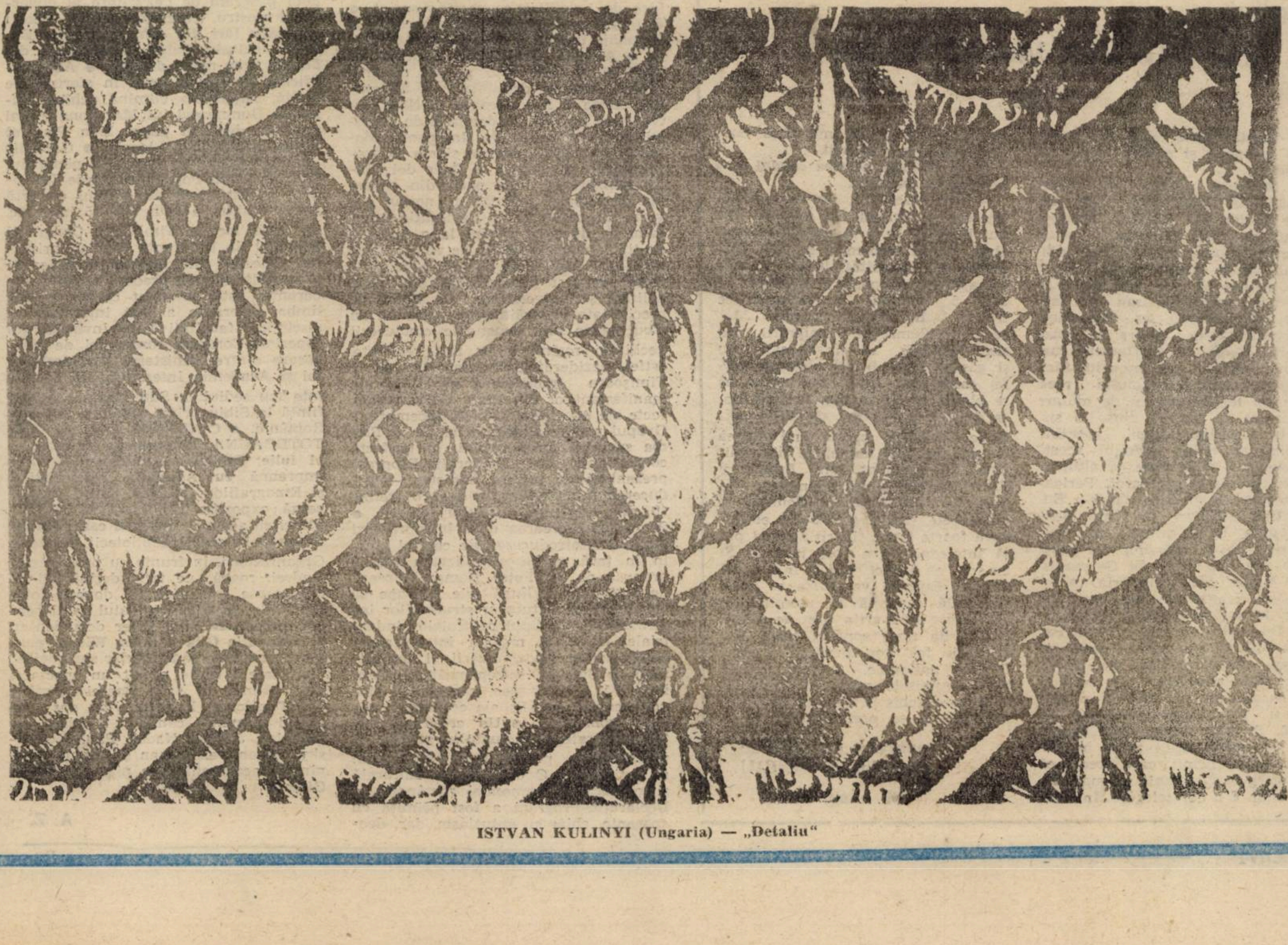

ISTVAN KULINYI (Ungaria) — „Detaliu"

Cutia Pandorei

Perechi - perechi, prin subteranele democrației..:

Săptămîna trecută, în Piața Operei, mă găseam la o șuetă laolaltă cu cîțiva colegi și cîteva cunoștințe întîmplătoare. **Focul mic al bîrfei intelectuale s-a** stins brusc, dîndu-mi seama că două perechi de ochi și de trompe ale lui **Eustache înregistrau discuția. Ne urmăreau.** Descoperiți, cei doi atenți supraveghetori, uzînd de o **cascadă de trucuri** ieftine, au pierit din raza privirilor noastre. Nu este întîia dată cînd văd așa ceva. A devenit distracția zilei : de cobori în agora, de urci în tren și-ți dai drumul la gură **vorbind de toate cele,** le simți în ceafă privirea bovin-conspirativă și parcă-ți vezi cuvintele întipărindu-se în creierul lor flasc.

Într-o vară în care ocupația principală a românului de condiție medie este vînătoarea de țînțari și muște aduse de gunoaiele în descompunere în „cutia sa de chibrituri", ocupațiunea lui secundară ar fi descoperirea și observarea acestor inși. **Cine sînt ?** Ușor de răspuns : micimanii și delatorii de mîna a doua ai fostei securități. **Cum acționează ?** Niciodată singuri, totdeauna doi. Se cred în plină conspirativitate dar lucrează, vai, după scenariul unui policier birmanez. Să exemplific isprăvile **perechii-tip.** Ea e formată, necesarmente, dintr-un individ robust, cu facies de ex-proletar bulibășit (gorila), înțolit cu un tricou de 99,50 lei, strîns pe burta revărsată peste centura cu inscripția „Salem". celălalt **(creierul),** slăbuț, micuț, trecut și el pe la „solduri", dă tonul filajului melodramatic, alege grămezile umane în care se vor infiltra, desemnează, clipind semnificativ, magazinele, cinema-urile, Cec-urile în care vor sta nu mai mult de un minut spre a li se șterge urma dacă au fost reperați, ș.a.m.d.. **Pentru cine depun eforturi ?** Ar fi înduioșător dacă ar face-o din inerție, nostalgie sau dintr-o firească (!) nevoie de autoperfecționare. În cel mai bun caz, pentru presupuse organizații în care talentul lor se exprimă plenar : corporația detectivilor particulari „Discreție garantată", „Asociația văduvelor reactivate" sau, de ce nu, „Frontul comun al oamenilor de bine". Refuz să cred că rapoartele lor s-ar acumula în arhivele vreunei instituții oculte serioase...

Revin la cele întîmplate în Piața Operei. Dacă am intrat și noi în vizorul lor, țin să le fac o propunere cu avantaj de ambele părți. De șase luni, scriem alături de confrații noștri, de bine, de rău, fără oprelişti, ce ne trece prin cap. În consecință : nu vă mai obosiți uitîndu-vă în gurile noastre prin piețele publice. **Citiți-ne seara, înainte de culcare !** Noi vom avea cititori, iar dumneavoastră **veți fi în dublu cîștig** : veți afla ce doriți să aflați și veți avea un somn profund. Plictisul e cel mai bun somnifer.

Carol SEBESTYEN

Replici

Cu istoricul Viorel Roman

(IV)

— Există șansa realizării unei Case europene și pentru țările din răsărit ?

— Mutațiile politice din ultima perioadă au făcut permisibile granițele țărilor din răsăritul Europei. Dezvoltarea unor economii de piață și impulsionarea inițiativelor individuale fac să dispară șansa de a fi prost pentru că nu ești liber. Și asta deja supără pe unii. În Casa europeană propusă de Gorbaciov se prinde contur : fiecare va putea să facă schimb de apartament cum va vrea, dar pe cont propriu. Pînă acum, ca urmare a războiului rece exista un fel de premiu de mutare pentru cei ce treceau dintr-un sistem în altul. Iar nemții pierzînd războiul au plătit premiul acesta de două ori. Cine pune pe altul să sufere, trebuie să plătească. Perioada aceasta s-a încheiat. Într-o Europă liberă fiecare se poate muta unde vrea. Dacă primesc un contract aici, vin în România iar peste cinci ani mă întorc în Germania unde mi-am trăit copilăria. Acest lucru s-a realizat în Occident. Un medic de la Londra poate să lucreze la Düsseldorf, iar unul de la Paris la Milano. În Apus nimeni nu mai știe de ce au fost granițe în trecut. Este adevărat că nimeni nu-i garantează un loc de muncă. Singurul privilegiu este forța lui de muncă. Și asta, înțeleg că-i deranjează pe foarte mulți acum în România, chiar nemți, care cred că dacă merg în Germania [illegible] mai primesc bani. E o neînțelegere. În Germania nu s-au dat niciodată bani degeaba, ci s-a muncit.

— Și cu toate acestea exodul spre Germania continuă.

— Din nefericire, oamenii nu pot înțelege o societate în mișcare. Nu pot înțelege ce e o graniță permeabilă. Iar în momentul de față Germania are dificultăți în ce privește șomajul — aproape 5 milioane și alte 5 milioane de oameni ce trăiesc în zona săracă. Marea problemă a emigrării nu sînt bătrînii, ci tinerii care nu își găsesc locul într-o societate altfel construită. Nu-i nimic grav că se pleacă în Germania. Feți să plece dintr-o dată. Dar să aibă șansa să se întoarcă înapoi cînd vor, să nu mai fie nici un fel de discriminare. În Occident, între Franța și Germania era o ură de moarte. De cînd s-a realizat Piața Comună și în ambele țări e o situație economică foarte bună, tinerii nu mai pot să înțeleagă ce a fost înainte. Și eu sper ca atunci cînd și în această parte a Europei va exista o viață materială capabilă să permită o dezvoltare fără grija zilei de mîine, fără grija unui conflict social sau de orice fel, vor dispărea și conflictele naționale. Oricum există toate premisele acum ca România să intre deschis în această Casă europeană ce se prefigurează.

Convorbire realizată de
Paul Eugen BANCIU

(va urma)

Umor service

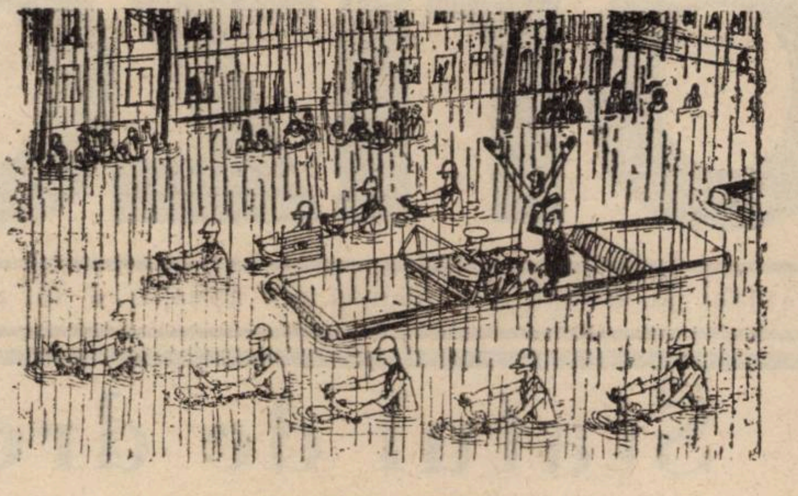

Henry Bütner (R.D.G.)

ARGUS*ARGUS

● Declarația — Program a primului ministru al României a fost prezentată, la 28 iunie, în fața noului Parlament ● Se preconizează trecerea de la o economie supracentralizată și anchilozată la una de piață, după modelul occidental. ● Românii sînt în fața unui program economic radical, singurul capabil să redreseze țara. ● Evident, cu un nou efort de austeritate și cu convulsii sociale. ● Este stimulată inițiativa particulară pe toate planurile. ● Modelul economic propus de dl. Petre Roman depășește toate declarațiile de pînă acum ale președintelui Ion Iliescu și chiar ale primului ministru, în perioada guvernului provizoriu. ● Lumea se obișnuiește deja cu ideea unei bunăstări relative, a unei obsesive „civilizații minime" și de limită : alimente, căldură, electricitate, benzină ș. a., pe fondul păstrării structurilor moștenite (de fapt) de la vechiul regim. ● Se aștepta o politică a „pașilor mărunți", a stimulării privatizării în domeniul de importanță minoră — întreprinderi mici și mijlocii, aproape inexistente pînă în decembrie 1989. ● Marea parte a populației spera în evitarea convulsiilor economice și sociale (inflație, șomaj ș.a.). ● Declarația — program a primului ministru vestejește însă orice idee de imobilism economic și social. ● E totuși o declarație-program ce pune România în fața unor schimbări radicale. ● Aceeași zi de 28 iunie a adus la cunoștință publică noul guvern. ● Prezentat Camerei deputaților și Senatului, acesta a fost aprobat. ● Noul guvern este format din douăzeci de miniștri și doi secretari de stat pentru domeniile politicii externe și ale învățămîntului și științei. ● Doar doi dintre miniștri au făcut parte din guvernul provizoriu. ● Structura noului guvern, în consens cu Declarația-Program, ne duce cu gîndul la o formulă de tip japonez. ● Media de vîrstă a miniștrilor este de 48 de ani. ● Majoritatea lor sînt personalități ale vieții politice și universitare, cu studii de specialitate în străinătate, care nu au făcut parte din structurile conducerii vechiului regim. ● Au fost realizate, astfel, dezideratele Proclamației de la Timișoara (punctele 8 și 11) și ale manifestanților din Piața Universității, recte ale Asociației „16—21 decembrie", Grupul pentru dialog social ș.a. ● Prima surpriză de proporții, în perfectă concordanță cu Declarația-Program prezentată de primul ministru — reducerea ministerelor la doar o treime (!) din structura fostului guvern. ● Se propune crearea unor întreprinderi mixte cu introducerea de capital străin în țară. ● Descentralizarea totală, propusă de dl. Petre Roman, vizează desființarea, pe lîngă cele aproape 40 de ministere, a tuturor structurilor intermediare, de tipul centralelor industriale, lăsînd și marilor întreprinderi posibilitatea autonomizării și privatizării. ● Spiritul întreprinzător, libera inițiativă, privatizarea, concurența sînt noile capete de afiș ale economiei viitoare românești. ● Un criteriu esențial al strategiei actualului guvern — valorificarea potențialului intelectual al națiunii. ● O dimensiune culturală a societății și economiei românești. ● Declarația-Program a fost primită cu speranțe, chiar cu entuziasm, dar, deocamdată, cu temere și scepticism. ● Deși neinvitată, o delegație a României, în frunte cu primul ministru participă la întrunirea Parlamentului european de la Innsbruck și în Elveția. ● Contacte, declarații de bune intenții, conferite de presă rămase fără efect. ● Evenimentele din 13—15 iunie din București au bulversat încrederea țărilor din Comunitatea Europeană în actuala conducere a țării. ● Ca efect, România și Albania sînt singurele țări excluse de a participa la lucrările Comunității Europene, chiar și în calitate de observator. ● Cît despre ajutoare, contracte, investiții, crearea unor companii mixte, ar exista șanse doar într-un viitor îndepărtat. ● Ministrul finanțelor, Teodor Stolojan, propune un împrumut de 1 miliard de dolari anual pentru acoperirea necesităților din domeniile : energetic, rutier, turism și agricultură. ● Marți, 3 iulie, primul ministru Petre Roman a prezentat președintelui țării noul guvern în fața întregului parlament. ● RTV dă in extenso lucrările... Academiei Române. ● Noii membri corespondenți ai Academiei sînt : Ștefan Aug. Doinaș, Augustin Buzura, dr. Vlad Voiculescu și dr. Dumitru Stăniloaie. ● Presa apuseană, de un rar scepticism privitor la noul program de dezvoltare al guvernului nostru, continuă să dea credit celorlalte țări din centrul și estul Europei, inclusiv Bulgariei. ● Coppa del Mondo cere nervi de oțel. ● Abia calificată în optimi, apoi în sferturi de finală, Argentina elimină echipa Italiei. ● Dumnezeul lui Maradona e mai puternic decît al papei Ioan Paul al II-lea. ● Informații locale. ● Galeriile „Helios" găzduiesc expoziția pictorului Ioan Augustin Pop. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de criticul de artă Anca Vasiliu. ● Între 13—15 iulie a.c. va avea loc la Timișoara Congresul Național de Esperanto a cărui principal obiectiv este crearea cadrelor și a modalităților de predare a limbii esperanto. Este de notat că în prezent limba esperanto a fost introdusă ca disciplină facultativă în învățămîntul superior. Conform convenției de colaborare dintre Ministerul Învățămîntului și Academia Internațională de Știinte (cu sediul la San Marino) a luat ființă la Sibiu prima filială a AIS din România. ● CÎNTECUL CORAL DINTOTDEAUNA. În perioada 27 iunie — 11 iulie, Biblioteca Județeană Timiș împreună cu Asociația Folcloriștilor și Etnografilor „Nicolae Ursu" organizează expoziția de fotografii și partituri cu audiție **„Cîntecul coral dintotdeauna"** în sediul Bibliotecii județene. Organizatorii, în frunte cu prof. Victor Andrei, roagă pe toți deținătorii de documente folclorice să doneze fotografii ale corurilor din satul natal pentru întocmirea unui fișier documentar. ● **„Fundația Gila și Haim Wiener pentru promovarea cantoralelor sinagogice"** din Statele Unite a dat un spectacol extraordinar în sala Operei Române din Timișoara, la care și-au dat concursul renumiții cantori : Pinchas Rabinovicz, Jeffrey Nadel, Paul Kowarsky, Aaron Bensoussan și Leonid Karpinsky, acompaniați la pian de Daniel Gildan.

A. Z.

Atmosferă

Regelui îi plăceau mașinăriile

La școala din Conop curtea era pustie. Am traversat un teren de sport acoperit de zgură, înconjurat de iarbă. În corpul de clădire din spate am nimerit în birourile directorului. Școala fusese înainte vreme casa lui Ștefan Cicio-Pop, politician român în vremuri austro-ungare. Am pășit prin camerele domnului parlamentar, înalte și apăsătoare, cu zugrăveala întunecată de ani, cu bănci și măsuțe în care stăteau elevi din ciclul primar ascunși între ghiozdane și plasele cu echipament sportiv. Pe ziduri, panouri îmbrăcate cu pînză roșie de pe care s-au luat pozele cu activitățile pionierești. Sub un nuc, în partea dreaptă, o casă scundă cu ușile închise cu lacăte. Clădirea fusese cîndva bucătăria în care trăiau argații, familia deputatului locuia în camerele din față. Vara stăteau, seara, la aer, în coridorul deschis, cu stîlpi rotunzi și groși, văruiți în alb. Prin intrînduri am văzut nișe cu uși ale unor dulapuri zidite, vopsite în verde închis. Lîngă un lavoar, un robinet și un căzănel cu apă, un dulap de un metru înălțime, alături un cuier: lucruri ale memorandistului ascunse prin colțuri, deghizate în mobilier școlar, vopsite cazon.

În cabinetul directorului bem o cafea lîngă un scrin cu o vitrină de cristal. Pe margini, încrustații în lemn sub forma unor ghirlande. Prin curtea largă se plimbase așadar Cicio-Pop, printre căruțele oamenilor, aspru cu ziuașii și neîndurător cu leneșii pe care-i urmărea din podul castelului. Acolo era o lucarnă din dosul căreia politicianul nostru urmărea cum i se lucrau pămînturile din lunca Mureșului.

Plecăm mai departe. Soarele intra din nou în nori. Pădurea se revarsă peste șosea, peste locurile de parcare cu TIR-uri înțepenite la marginea drumului. Oameni izolați. Un biciclist. Terasamentul de cale ferată. Cîțiva țărani cu coase. În Bîrzava, clădirea școlii, veche și ea, a aparținut comersantului Saitner; satul a mai avut și un birtaș și un învățător bogat, pe nume Pleș, care se ocupa cu negustoria de lemne. Pe stradă, femei în vîrstă îmbrăcate de sărbătoare. A doua zi de Rusalii. Un țăran iese din Alimentara cu o bucată de slănină afumată sub braț, învelită într-o foaie de ziar. Ne spune că ceapeul a fost pentru ei un exploatator mai a' dracu' decît bogătașii pe care-i căutăm noi, ăia cel puțin le dădeau jumătate din recolta lucrată în arendă. Ieșim din sat, trecem pe lîngă curtea bisericii în care stau cîțiva bărbați pe o bancă de lemn. Trecem pe lîngă pîrîuri, poduri cu borduri de piatră vopsite în galben, ici-colo cîte un sătean cu pălărie pe cap, atîrnat de lanțul unei vite care paște pe marginea drumului. Îmi notez în carnețel fraze disparate, mașini, crînguri, parcări, un camping pustiu. Valea Frumoasei. În spate, bucătăria. Se aude zumzetul monoton al frigiderului, doi cățel se învîrt printre tomberoanele de gunoi așezate la marginea pădurii, căsuțele se văd în susul pîrîului, înguste și scorojite; umezeala coclită dinlăuntrul lor este probabil asemănătoare cu aceea din pivnița casei lui Cicio-Pop în care am intrat pe niște scări surpate, direct sub bolțile solide de cărămidă cu pereții îmbibați de mucegaiuri și umezeală. În fața recepției campingului, o masă de fier cu o umbrelă de soare, trei scaune tapițate ude de ploaie.

La intrarea în Vărădia opresc mașina în dreptul unei babe care păzește niște boboci de gîscă. Marineasa o întreabă despre rege, ce știe despre Mihai. Bătrîna ne privește amuzată. „Ăștia mai tineri nu știu nimic. Regele, ne zice baba a fost și la ei în casă. Într-o iarnă a fost, era cu aghiotantul lui și cu un ofițer tînăr, un locotenent. Căzuse neaua mare în anul ăla și regele ne-a rugat pentru o sanie. I-am dat una din acelea cum erau pe vremea noastră, cu tălpi de lemn care se puneau la cocie în loc de roți. Au legat sania de mașină și s-au dus la gară. Îi veniseră butoaie cu benzină pentru avioanele lui alea mici pe care le avea la aeroport. Vara avea un fel de mașină cu care umbla pe Murăș, se ducea cu ea în sus către Săvîrșin, pe urmă venea la vale. Mergea peste tot singur, nu-i plăcea să-l păzească armata, dar tot îl păzeau fără ca el să știe. Se ducea de multe ori la piață cu mamă-sa, regina, și stătea de vorbă cu muierile de la tarabe. A fost și la oamenii care coseau la fîn și le-a cerut coasa să tragă și el niște brazde, că nu-i era frică de muncă. Aici avea un aeroport la capătul satului. Tare mult îi plăcea regelui să meșterească la mașinăriile lui. Zbura în fiecare zi cu avionu' peste Vărădia pînă spre Săvîrșin și către Lipova“

Daniel VIGHI

Daniel își pierde echilibrul

Fantomele dumirite din cotloane, a lui Konopy, a lui Cicio-Pop, a lui Seidner, se resemnează în urma noastră. Mîncăm asfaltul cu 130 la oră. Daniel observă că prea puține automobile românești trec pe șosea. Abundă, ca și acum cîteva sute de ani, turcii. TIR-urile (Ulusoy Co, Aslan, Kiyma) parcă mai mult ar staționa. În parkinguri, șoferi mustăcioși mănîncă de-a-mpicioarelea (au desprins mese pliante din dreptul rezervoarelor), putem distinge brînza și roșiile luînd drumul gîtlejului, nu și friptura de batal.

Retezînd irizarea unei șuvițe de apă, facem efortul de a citi din plină viteză inscripția cu galben scorojit de pe o scîndură verde: „Călătorule, nu-ți bate joc de izvor!“

Campingul de la Căpruța comprimă mari deprimări sud-est-europene. Hanul cu specific (coarne de cerb, blănuri de sălbăticiune, crengi și cucuruz de brad), înconjurat de noroaie, de căsuțe picate în bot, de potăi lingave și plîngăcioase, de lăzi cu sticle goale, este închis. Pustietate cu etichete de vin pelin. Din mașini cu număr de Germania coboară tipi ce trăncănesc românește. Privesc, ca și noi, lacătul. Mai dăm o tîrcoală, trecem punți lunecoase, Daniel își pierde echilibrul, cade într-un genunchi. Tresar violent — sunt tare obosit, l-am văzut pentru o clipă în fundul șanțului. Cîinii ne urmăresc cu un interes blegit. Ne conduc pînă la „Dacie“.

Mergem mai departe. Pe gardul bisericii din Bătuța scrie „Avem iarbă de vînzare“. Între sate, oameni care aduc a mecanizatori, în cămăși cu mîneci scurte și-n laibăre de lînă — ceea ce ține loc de port național — forfotesc în scopuri obscure. Mai înregistrăm un impegat fără chipiu, dar cu cravată; el se uită trist la o grămadă de nisip.

Străbatem localitatea Nicolae Bălcescu, fostă Găvojdia, și ne întrebăm de ce nici un sat nu poartă numele Mocioneștilor, „familie strîns concrescută cu acest Banat hieratic“. Intrăm în Vărădia de Mureș și ne interesăm unde a fost terenul pentru aterizare. Ni se indică un izlaz împrejmuit cu sîrmă ghimpată și împînzit cu stîlpi de înaltă tensiune. Ajungem la „Meteor“ — cabana i-a găzduit pe cei care deserveau aeroportul. Meteorologii sînt doi tineri frumoși și deștepți, cu chef de vorbă, ea e fesenistă, el, se pare, liberal: ne dăm seama că polemizează adesea, dar asta, cred, nu-i împiedică să se iubească. Se plîng că personalul de la c.a.p.-ul în curs de lichidare îi încurcă, deoarece ocupă tot etajul I. Urcăm și, în loc de scripte, dăm de navete cu sticle de bere, de veselă, de mese lungi din brad cu pete uriașe de grăsime. Cîți tovarăși veniți în verificare n-or fi tras chiolhanuri pe-aici, n-or fi grohăit important!

Citind cu greu drumul din pămînt bătut, printre case mărunte, dar cochete, printre gîște, printre oameni încremeniți la răspîntie cu un cuvînt pe buze, revenim la șosea. Săvîrșinul e la o azvîrlitură de praștie. Probabil că Iosif Dohangie, care n-are de unde să ne cunoască, presimte sosirea noastră. Mai trece o dată cîrpa de praf peste vitrina barocă, centrează sfoara de care atîrnă tabloul lui Jose Venturelli... Sau își drege vocea pentru istorisirea cu domnii de pămînt. Memoria lui e intactă.

Viorel MARINEASA

Confidențial

Mileva, ducesă de San Marco (II)

— Să continuăm, Excelență... In prima parte a acestei convorbiri imaginare am fost atît de tulburată de spectrul vremilor Voastre, încît m-am pierdut cu firea... cu stilul. Aş fi dorit să pot transcrie ceva anume... „atmosfera“, boarea, briza românească, înțelegeți?.. Alături de paginile colegilor mei despre nobilii din Valea Mureșului . . Iar Excelența Voastră, aici, în pustă... cea mai bogată femeie, cu un tată ciudat, contele de Nacu. Unul din cei mai excentrici bărbați din Imperiu... Povestea cu teatrul din castel... Vă aduceți aminte?

— ...

— Acum două săptămîni, în pagina aceasta... În fine... Să știți însă că n-am fost singura care m-am tulburat la vederea castelului. În vara lui 1922 a trecut pe la Excelența Voastră o doamnă tînără din București. Avea 32 de ani și era scriitoare. Ziaristă la „Ideea europeană“... Vă aduceți aminte?

— ...

— O chema Cora Irineu. Peste doi ani i-a apărut cartea. **Scrisori bănățene.** Și chiar în ziua cînd volumul a ieșit din tipografie, ziarista aceea s-a sinucis. S-a împușcat. Ați apucat să citiți ce scrisese despre castel? Vă aduceți aminte?

— ...

— De fapt, să vă spun sincer v-am mințit. Acum trei ani, cînd am fost la castel împreună cu ceilalți doi autori ai romanului în care ați devenit personaj, nu m-am tulburat cîtuși de puțin. Nu era nici o atmosferă. Doar sediul C.A.P.-ului. Sau, cum să vă spun... m-am tulburat „invers“, urît, în fața golului. Nici o urmă a familiei Voastre nu se mai păstra. Nici parcul uriaș, nici caleașca aurită cu șase armăsari.. Prin testament ați dispus ca acești cai de rasă să fie împușcați la moartea Excelenței Voastre. Da?... Și să fie îngropați în parc, unde sînt acum huncile, movilele acelea. Da? ... Da, nici urmă de mobilier ori vitralii. Doar niște geamuri cum n-am mai văzut. Niște cristale bombate... Un fel de ochi sticloși, opaci. Cum să privești prin ei? Spre ce?... Cît despre teatrul contelui... Nici măcar Cora Irineu n-a scris nimic despre el. De ce nu i-ați povestit ceva? Vă amintiți?

— ...

— Să știți că s-a descoperit inventarul acelui teatru unic în Imperiu. V-am mai spus. Într-una din aripile castelului, Ion de Nacu a construit ceva fabulos: sală de spectacole, cortină, cortină de fier, cabine de machiaj, depozite uriașe pentru decoruri și recuzită, garderobe incredibile. În mijlocul sălii, o lojă „imperială“ (pluș, stucaturi aurite, lemn de tisa, sfeșnice de aur), iar în lojă un singur, somptuos, fotoliu. În rest, nimic. Nimeni. Doar tatăl Excelenței Voastre. Mai toate trupele de teatru și operă s-au perindat prin fața acelui bărbat însingurat, în frac, cu monoclu... Vă aduceți aminte?

— ...

— Ați aflat despre invenar? In 1884, pe data de 9 decembrie, a fost chemat de la Timișoara un domn respectabil, funcționarul cameral pe nume Anton Kick... El a întocmit cu migală și pedanterie „typisch K.uK.“ inventarul teatrului. L-a descoperit peste ani, în 1927, tatăl scriitorului Kuban Endre. Dumnezeule, ce putea fi acolo! Costumele în care trebuiau să fie îmbrăcate actrițele erau la fel de scumpe ca ale unor prințese. Totul era „adevărat“: bijuteriile, ornamentele cu pietre scumpe, penele de păsări exotice prinse pe brocarturi, mătăsuri, catifele. Apoi costumele bărbătești închipuind nobili vînători, ofițeri, clovni, pirați, servitori. Apoi rasteluri întregi de arme costisitoare, tot „adevărate“. Apoi mobile vechi, în stil gotic și romanic. Unele — se pare — chiar originale. Vă dați seama? Totul, un decor mai „adevărat“ decît viața însăși, pentru un teatru cu un singur spectator, într-un sat de la marginea Imperiului. Poate ați văzut un spectacol cînd erați mică. Vă aduceți aminte?

— ....

— S-au jucat opere italienești, vodeviluri și tragedii. Ce aveau în repertoriu trupele ambulante care peregrinau prin Banat și Voivodina. Dar și trupele mari, invitate special de la Viena, Pesta sau Timișoara. Știți că s-au păstrat pînă și programele de sală? De fapt, un singur exemplar de lux pentru fiecare spectacol, căci tatăl Exzelenței Voastre asista la prima reprezentație absolut singur. Programul anunța începerea spectacolului la ora șapte seara, „Fix la șapte“, era scris cu litere aurii. Atunci, el își scotea cu un gest studiat ceasul, îi deschidea și îi închidea grăbit, cu sunet sec, capacul. Atunci, în sala cufundată deja în tăcere (muzicanții din fosă încremeniți) se stîrnea ecoul. Atunci, marelui candelabru de cristal i se stingeau luminările și totul intra treptat în întuneric. Atunci, el își punea tacticos monoclul... Parcă opac... un ochi sticlos. Atunci, scena era învăluită încă în falduri grele de catifea. Vă aduceți aminte?

Adriana BABEȚI

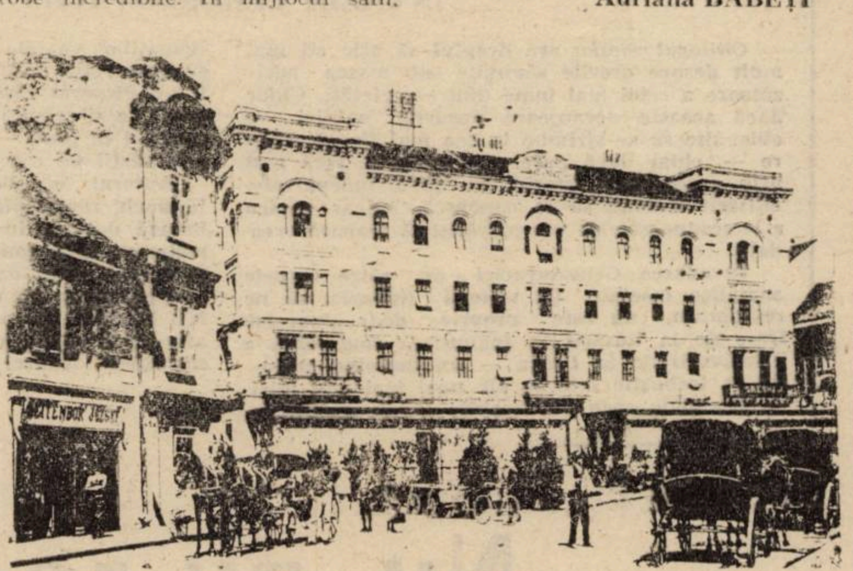

„La ce nu duce plictiseala într-o garnizoană de acest fel, cînd ești cantonat pe terenul celui de-al șaptelea corp de armată cu reședința fixată la Timișoara! [...] Își amintea icoanele din tinerețea ei, cînd, împreună cu soțul, un militar, stăteau pe la diverse garnizoane din Bosnia și Banat.“

(Andrzej Kuśniewicz, **Regele celor două Sicilii**)

Un loc numit „La primăria veche"

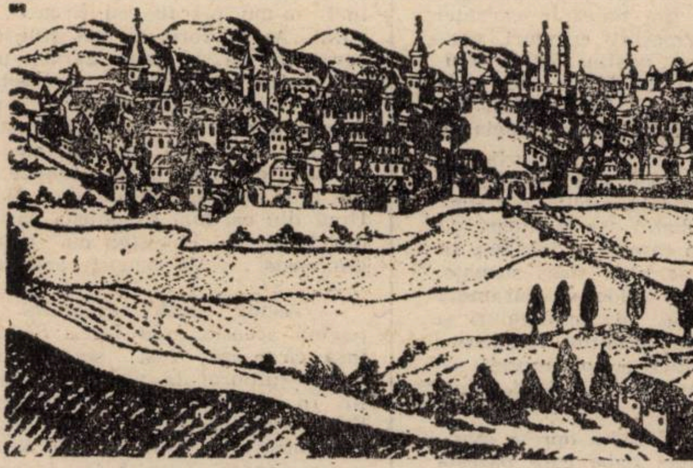

Timișorenii cunosc bine locul acesta — răscruce în miezul urbei. Scuar umbrit de tei plantați înainte de război. Pe băncile de sub tei stau, de obicei, pensionarii („ieșiți la aer"). Discută politică, fotbal, se informează reciproc „ce s-a dat" și „unde s-a dat" (alimente, băuturi, detergenți, hîrtie igienică etc.) Dispar la ora prînzului și se reîntorc după ce și-au făcut siesta. Se mai așează, pe acele bănci, oamenii veniți de la țară, mereu în căutarea unor produse care lipsesc din magazinele sătești. Își odihnesc picioarele ostenite, umflate, de atîta umblet, în „încălțămurile" de vinilin negru. Unii îmbucă ceva din sacoșe și genți jerpelite, de pe ziare pătate cu grăsime, alții își cumpără langoș, înghețată, beau citro călduț (gheața nu s-a mai văzut de cîțiva ani, în timp de vară, în orașul nostru); mestecă încet, beau cu înghițituri mici, privesc la orășenii care forfotesc grăbiți și aferați. Mai stau acolo, sub tei, tot felul de pierde-vară, indivizi de la marginea societății (care fac, între ei, chetă pentru a cumpăra o sticlă de „Trocadero"), dar și mame curățele cu țînci care abia știu să umble.

Aparent, nimic interesant. Aparent...

27 iunie, după ora 9. Zăpușeală. E coadă la înghețată (înghețată ambalată). E coadă la citro. Ultimul, la citro, e un tînăr maramureșean (recognoscibil după clop și laibăr). Pe umăr are o sacoșă de pînză groasă (cu dungi albe și vernil) pe care scrie: „Joie de vivre".

Lîngă restaurantul „Banloc" e parcată o camionetă „Dacia", albă, nouă-nouță. Pe ambele uși scrie: „Societatea de transporturi Phoenix". Dar, ca emblemă a societății, pe capotă a fost „suflat", cu vopsea carmin, un... cal cu aripi.

Turnul de afișaj de vizavi e dominat de afișele Operei Române din Timișoara. Iese în evidență, de departe, afișul (tipărit, color, în străinătate) al tenorului Corneliu Murgu. „Sîmbătă 23 iunie Cavaleria rusticană și miercuri 27 iunie 1990 concert de arii din opere". Corneliu Murgu — „colaborator permanent" la ... 29 de teatre lirice din lume, începînd cu Scala din Milano și terminînd cu cel din Melbourne. Prodigiosul tenor are, înveștmîntat în costumul (uniforma) din Cavaleria rusticană, un aer foarte napoleonean. În fond, este și el un cuceritor...

O propunere ceva mai modestă o face publicului spectator, Compania artistică „Cărășana" (scuzați cacofonia), care prezintă un spectacol (extraordinar) cu ansamblul... VATRA ROMILOR. Cap de afiș, steaua de primă mărime a muzicii lăutărești — Gabi Luncă.

Și o inscripție rămasă dintr-un timp ce ni se pare foarte îndepărtat: „Studenții palestinieni sînt alături de studenții români".

În fața Comandamentului garnizoanei se află, pe un soclu foarte înalt, bustul (extrem de... robust) al lui Decebal. (Opera unui sculptor despre al cărui nume nu avem cunoștință) Capul regelui este disproporționat de mic față de bust. Poate și de aceea cușma lui pare mai mult a bonetă. Pe bonetă a poposit o turturică. Măcar atît...

În locul gheretelor cu bilete pentru mijloacele de transport în comun și produse (gustări reci) ale restaurantului „Banloc", incendiate (gheretele) în 17 decembrie, au fost plantate panouri de afișaj. Pe un afiș de mărime medie, în afară de numele de sub două portrete de bărbați (Steve Wingfild, evanghelist: Petru Lulușa, solist vocal, Chicago, S.U.A.) se mai poate citi: „Hristos proclamat — Echipa evanghelică vă invită să participați la întîlnirea 90 — Timișoara stadionul 1 Mai June 24—27 — Hațeg stadionul June 28—30 — Mediaș stadionul July 1—4". Evanghelistul Steve W. are un zîmbet foarte fotogenic și arată a star din serialele americane gen „Dinastia". Solistul vocal Petru Lulușa seamănă cu un paure (țăran) de la, să zicem, Sacoșu Turcesc.

Mai aflu, de pe la același panou, că „Liga apărării drepturilor omului Timișoara organizează cursuri de limbi străine: engleză, franceză, germană, italiană".

Un interesant afiș al lui Tudor Gheorghe anunță spectacolul „Cîntece cu gura închisă". Numai ce termin de citit afișul și iată că însuși bardul Tudor Gheorghe trece pe lîngă mine, însoțit de un tînăr domn bine făcut și bărbos. Uitîndu-mă după ei, îmi vine să fredonez: „Acolo este țara mea / Și neamul meu cel românesc..."

Pe o bancă, sub umbra binefăcătoare a teilor, s-a instalat un lustragiu diletant. Lădița e nouă, periile sînt, de asemeni noi, nefolosite. Nu are clienți. Nu știe să-i cheme. Nu știe să se facă observat. E un ins de vreo 35—40 de ani, neras de cîteva zile, îmbrăcat sărăcăcios. Cine știe cîte meserii o fi încercat pînă la vîrsta asta? Oricum, tentativa lui de a începe o altă viață, ca lustragiu, mi se pare un eșec. Nu are clienți, dar citește ziarul. Sînt tentat să-i cumpăr la suprapreț, crema de ghete. Neagră. Nu se mai găsește, nicăieri, cremă de ghete (nici ghete, nici pantofi). Nu mi-am văxuit încălțările de cel puțin o lună.

Două bănci puse, la mică distanță, față în față, constituie un mic bastion al presei. Teancuri de: Meridianul Timișoara, Eco Banat, Loco, Victoria, Contact, Ciao Italia, Parlament, Ea & El, Dialog liberal, Vestul, Revoluția, Sărutul, Mozaic, Timpolis. Ceva mai încolo, pe o singură bancă: Új Szó, Strada, Europa, Dreptul la timp, Ecou 17, Românul. Cei mai mulți virtuali cumpărători se uită doar peste titlurile de pe prima pagină. Puțini cumpără. Foamea de presă (de orice fel de presă) a trecut. Dar publicații noi continuă să apară...

Lîngă stîlpul semaforului (termen folosit întotdeauna de milițienii și, acum polițiștii de la circulație) cinci bărbați stau, în cerc, de vorbă. După aspect, par muncitori. Mă apropii, trag cu urechea crezînd că dezbat vreo chestiune politică. Nu, s-au sastisit de politică. Conversează, aprins, despre... Casă matrimonială Ovidiu. Au citit un anunț preliminar într-o gazetă și, îmi dau seama, ei au înțeles că e vorba de cu totul altceva. Fac propuneri în legătură cu prețul (pentru... o ședință). Se amuză și, sinchisindu-se prea puțin de lumea care trece pe lîngă ei, lansează aluzii obscene.

Bazinetul construit în urmă cu cîțiva ani de municipalitate a fost rupt, în cîteva locuri, de șenilele tancurilor. Pe fundul lui, apa ultimelor ploi nu s-a evaporat încă. Verde, coclită, cu hîrtii și mucuri de țigări. Însă porumbeii o beau. Cui îi mai pasă de porumbei?

O fetișcană de vreo 15 ani își duce bunicul de mînă. E mai înaltă decît el cu vreo două capete. Înaltă și sportivă. Bătrînul nu pare neputincios. Pășește, alături de ea, cu destulă vioiciune. Am timp să-i văd ochii. Ochi încă limpezi, de om isteț. Și nu înțeleg dacă fata îl duce așa, de mînă, ca pe un copil pentru a-și releva, de pe-acum, instinctul matern-protector sau o face din simplă și pură afecțiune.

Lustragiul diletant a adormit. Ziarul i-a căzut din mînă peste lădița cea nouă, cu lemnul alb, geluit, încă neatins de talpa vreunui client.

O singură măturătoare în tot scuarul. Scundă și durdulie. Vîrstă greu de ghicit. E îmbrăcată în negru, are ciorapi cu modele, parcă confecționați din dantelă. În picioare, niște adidași teribil de uzați și de prăfuiți. Sub genunchiul drept, ciorapul e găurit. O gaură perfect rotundă, cît o monedă de 5 lei. Mătura (din fire de sorg) e desfăcută ca un evantai. Femeia își vede de treabă cu o îndîrjire care-i face pe trecători s-o privească mirați. Scoate, cu mîinile, conținutul coșurilor de gunoi și îl aruncă în spatele ei. Apoi începe să dea, furioasă, cu mătura. E foarte tare supărată pe viață, pe lume.

Domnul T.N. Mă știe de cînd aveam 9 ani. El are 81 de ani. Face yoga. Mănîncă rațional. N-a fumat în viața lui. N-a băut. E sănătos tun. Șapcă de jokeu (albă). Costum de doc (kaki). În spate, un mic rucsac confecționat de el (stil sac de război al soldatului sovietic). Trage un cărucior de dus butelia de aragaz. În cărucior, un pachet primit din străinătate. E bucuros că a primit pachetul. Îmi spune: „E de la soția unuia din foștii mei colegi de la Paris..." Domnul T.N. și-a făcut studiile inginerești la Paris. Zece ani încheiați. A aprofundat bine materia.

— Ce-ați primit, îl întreb, cărți?

— Știu eu? îmi răspunde, dubitativ, fericitul destinatar.

— De-ale gurii? întreb iar.

Domnul T.N. ridică, zîmbitor, din umeri și nu mă invită să deschidem coletul împreună, deși stă foarte aproape de „Primăria veche" și trăiește singur. Îmi urează sănătate și se îndepărtează grăbit cu ademenitorul lui colet primit din Orașul Lumină.

Iosif COSTINAȘ

INVAZIA CEHOSLOVACIEI

Cititorul român are dreptul să afle cît mai mult despre ororile săvîrșite sub masca surîzătoare a celei mai bune dintre societăți. Chiar dacă aceasta deranjează nasurile subțiri — obișnuite să se strîmbe la cea mai firavă adiere —, chiar dacă pare o scormonire fără rost prin sarcofagele istoriei nu prea îndepărtate, cititorii trebuie să le cunoască. Măcar pentru a le recunoaște, de vor îndrăzni să reapară vreodată.

Invadarea Cehoslovaciei de către trupele sovietice însetate de victorii (invazia, să ne reamintim, nu este proprie doar „marelui frate de la Răsărit!"), înăbușirea sîngeroasă a Primăverii de la Praga — un amestec grosolan în treburile interne ale unei țări mai mici —, traumele greu vindecabile lăsate moștenire ocupaților, spaima, oroarea și furia, echivalînd cu o secreție de anticorpi, nevoiți să lupte într-un disperat război de guerrilă cu agresorul, umilința și revolta unei națiuni căreia i s-a pus pumnul în gură — iată numai cîteva din reperele cărții pe care v-o propunem, în serial.

Autorul ei, doctorul în fizică Frantisek Janouch, reprezintă o conștiință trează care vibrează dureros în fața acestei cruciade comuniste cu față contemporană, denumită uneori, la modul cinic, excursia cu tancul.

Publicarea în U.R.S.S. a jurnalului NU, NU REGRET... a fost însoțită de prefața unei alte mari voci a revoltei anticomuniste — a savantului Andrei Saharov.

Cornel BOGDAN

Frantisek Janouch

Nu, nu regret...

MIC MOZAIC AL PERIOADEI „NORMALIZĂRII"

Cuvînt înainte

Cititorul sovietic nu poate fi indiferent față de ceea ce s-a întîmplat în Cehoslovacia, în anii sălbatici ai așa-zisei normalizări. Doar tancurile noastre au călcat mugurii primăverii de la Praga — pe fondul primei încercări a perestroikăi — și din nou au răspîndit, pentru zeci de ani, pe pămîntul ceh, monolitul înghețat al „stagnării" (atunci așa-numitul „socialism dezvoltat").

Epoca prezentată în carte (primii cinci ani, pînă în decembrie 1973) reprezintă propria experiență a autorului, fizicianul Frantisek Janouch. Cartea este documentară și — de aceea — fragmentară. Din zecile de episoade este alcătuită o imagine grotescă prin stupiditate birocratică și ipocrizia societății. Autorul este exact în alegerea și descrierea evenimentelor și a oamenilor. În cea mai mare parte, fără pasiuni interioare, uneori — plin de o ironie amară. Și doar, foarte rar, dă frîu liber sentimentelor de revoltă, milă, dragoste și ură, speranță și disperare.

Citind cartea lui Janouch, înțelegi mai bine originile „Cartei 77" și evenimentele revoluționare actuale care au sfărîmat platoșa stagnării, deschizînd calea societății viitoare, bazată pe dreptate socială, înaltă eficacitate și umanitate. Avem ce învăța unii de la alții. Cu atît mai important este să ne aruncăm privirea spre trecutul nu prea îndepărtat.

Andrei SAHAROV

Decembrie 1989

OCUPAȚIA (INVAZIA)

Duminică, a doua jumătate a zilei...

Mecanismul mașinii de război a fost deja pornit: pînă la începutul tragediei mai rămîneau 58 de ore.

Am reușit să-l scot pe prietenul meu obosit și chinuit Frantisek Kriegel, la plimbare, în pădure, în partea de sud a Pragăi. Era o zi călduroasă de

Sanda Golopenția

Ostilitatea victimei

Sanda Golopenția Eretescu este, la ora actuală, unul din lingviștii români de notorietate în lumea științifică. Descinzînd dintr-o veche și cunoscută familie bănățeană, ea a emigrat acum cîțiva ani în Statele Unite, unde funcționează în prezent ca profesor la Universitatea Brown din Providence (statul Rhode Island). Fragmentul pe care îl publicăm pentru început în revista noastră a fost selectat din volumul Mitul Pagubei, **apărut în 1986 la editura „Hiatus“ (S.U.A.)**

Imensa presiune pe care o introduce în existența noastră declarația de ostilitate a celuilalt, înțelegerea, pe care nu ne înlesnește să o atenuăm, uităm, ocolim, a faptului că nu îi sîntem pe plac, că nu ne stimează, că nu îi aducem nici o bucurie.

Zile în șir trec, aparent banal, introducîndu-ne însă în existență multe și inocente asemenea declarații. Inocente, dacă e să avem în vedere intențiile de fapt ale celor care le fac, de cele mai multe ori în zona subconștientă a acțiunilor lor. Necruțător distrugătoare, dacă e să cîntărim efectul pe care îl au asupra celui privit, marile surpări interioare pe care le stîrnesc, acel nod în gît care le e uneori rodul.

Copil fiind, am îndreptat și eu, către cei mai în vîrstă decît mine, asemenea obscure și naive declarații de ostilitate. Mi se părea că faptul că ei acceptă să trăiască viața pe care o trăim cu toții e o vină de neiertat. Cu ochii cruzi și neîncercați de atunci nu vedeam că de pe fețe li se retrăsese zîmbetul, lumina aceea care e, atît de surprinzător de des, pe fețele adulților și bătrînilor de aici, din America, și care era, atît de surprinzător de rar, pe fețele copiilor și tinerilor din România. Îi priveam pe cei mai în vîrstă decît mine fix, îndîrjit, mut, a respingere și fără înțelegere, cu durere și apăsare. Mai tîrziu am aflat că percepeau toată această nerostire încordată, că ar fi vrut s-o oprească și să-mi spună cum tot ce în adult displace curăției de copil încă crud, viața în durere, dăinuirea tenace, toate erau legate în parte și de noi, de cele de făcut pentru ocrotirea noastră, pentru ocrotirea, în fapt, a prețioasei noastre nevitale capacități de a fi cruzi și dîrji și neînțelegători.

E greu de știut dacă ostilitatea pe care o percepem uneori în celălalt vine numai din diferențe sau și din asemănări.Îmi amintesc de diminețile aburos cețoase din cîte o toamnă tîrzie care vestea încă o iarnă venită, pe nepregătite, să ne înghețe cînd, în București fiind, mă trezeam opac și săvîrșeam ca un somnambul gesturile matinale de funcționar. Trezirea venea, abrupt, în autobuz, cînd, în privirile celor din jur, în împinsoarea generală, în lupta pentru a urca în mașină și a obține un loc, elementul de fond — cel care ni se impunea tuturor — era o surdă, reciprocă ostilitate de victime, deopotrivă umilite printr-o comună micime e existențelor și printr-o comună incapacitate de a ni le înțelege și accepta. Incapacitate intelectuală, căci oamenii aceștia care se priveau fără zîmbet, cu ochi amari, știau, fiecare despre celălalt, că încearcă în zadar, de ani de zile, să deslușească ce se întîmplă, cine e vinovat, dacă e cineva care nu e vinovat, cum de e cu putință ca viața să se degradeze mereu, fără să fie capabili să întrezărească ceva cu capetele amețite și îngreunate de griji, la care se adaugă deprimarea provocată de această zilnic confirmată umbrire a judecății proprii. Incapacitate morală de a îndura acest tip de exigență cu stoicism neîntrerupt sau neacceptîndu-l, incapacitate de a descoperi mijloacele prin care să croiască pentru ei și cei dragi lor o oază, o cetate, o insulă bine apărată de răul maleabil, ductil, atotnăvălitor.

E greu de știut și dacă ostilitatea îndreptată către cel care, ca și mine, îndură și rabdă în parte pentru că nu e în stare să descopere ce ar fi de făcut, nu e în fapt o răsfrîngere a ostilității față de sine pe care o sporea fiecare zi trăită netrăită. Dacă nu cumva ochii îndreptați către vecinul de autobuz conservau, pentru că era încă dimineață și starea de veghe nu se stabilizase, ceva din privirea către sine, din ostilitatea celui care se descoperă incapabil de acțiune sau înțelegere față de cel incapabil.

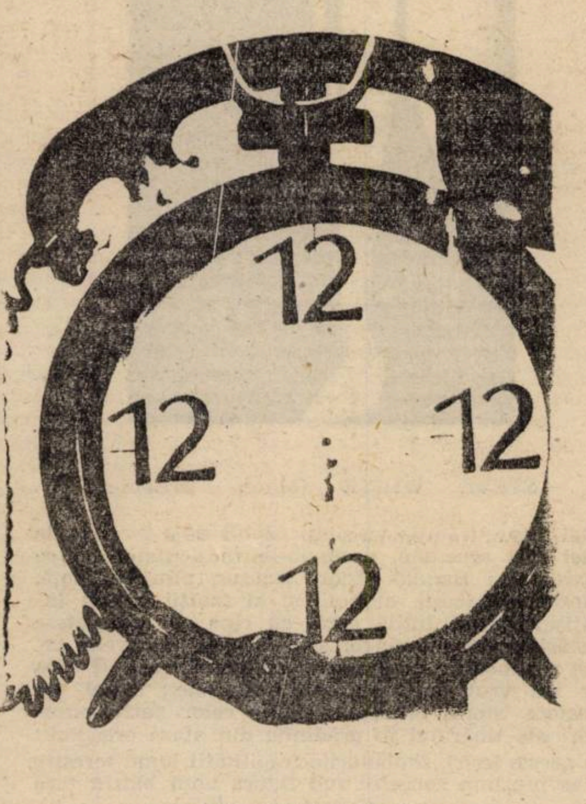

Jerzy CHARTOWSKI (Polonia

În timpul zilei, pe stradă, la birou, la piață sau în magazine, această primară ostilitate matinală cunoaște o atenuare. Devenea un fel de atotpătrunzătoare suspiciune, o împietrire în direcția celuilalt, pe care nu erau în măsură s-o întrerupă decît prietenia, o vreme cu mult prea frumoasă, un soare cu mult prea dornic să aline și să impună ritmuri noi.

Suspiciunea aceasta a celor care sînt, deopotrivă, fără apărare și fără cuvînt mi se pare că se conservă, în parte, și după plecarea din România. Îmi amintesc de unele incidente mărunte de la pensiunea Dina unde, la Roma de-acum, românii sau armenii ruși pe care avem prilejul să-i întîlnim aproape zilnic, așteptînd viza de intrare în Statele Unite, păstrează în privire întunecarea matinală pe care o evocam mai sus.

Ostilitatea voalată a privirii suspicios însingurate este una din tristele asemănări între emigranții est-europeni. Îi recunosc fără greș pe români, ruși, cehi după acea vagă pustietate a privirii care dispare mai greu decît accentul, căciula de blană sau deprimarea în marile magazine

Îmi amintesc cum odată, mergînd pe bulevardul Magheru, m-am uitat ca la o minune la felul frumos, nesuspicios, neostil, deschis și curios fără încă prietenie sau dușmănie în care privea în jurul lui, spre oameni, un trecător parcă mai drept și mai falnic. Era un străin.

Unul din motivele pentru care mă duceam atît de des în sate în ultimii ani era și șansa de a întîlni ochi mai puțin încordați. Cu toate că viața le era în mod firesc atinsă ca și orășenilor, sătenii nu aveau în privire acea știință a păcatului și micimii comune, acea ostilitate de rob. Concurau la asta o mai mare singurătate bună a individului, o mai trainică absorbire în ritmurile naturale, o mai mică deschidere a ființei proprii la năvala instituțiilor statale. În plus, în sat, privirea, chiar dacă uneori umbrită de îndoială sau suspiciune, era îndreptățită astfel. Căci în sat, eu, orășeana venită să „culeg“ povești și spuse, eram o primejdie posibilă.

Poate că acest fel de a privi, această ostilitate din plecare se explică prin aceea că toți cîți trăiam în România orașelor ne simțeam, dacă ce am simțit e valabil și pentru alții, „scoși din fire“, afară din noi. Întîi, pentru că viața plină de mărunte șicane sau mari blocări, interdicțiii, devieri, nu ne dădea timp să ne împrospătăm privind la noi, cei din adînc și regăsind firul călăuzitor al dorințelor și idealurilor pentru care nu ne era dat să trudim. Neodihniți, nelimpeziți, ochii ne deveneau neprietenoși față de noi înșine și față de semenii noștri. Apoi, pentru că nefiind în măsură să despărțim vina de nevină, vinovații de victime, fiecare dintre cei la care priveam era amîndouă și îl ațințeam cu ostilitatea și dezaprobarea cu care întîmpini o închipuire monstruoasă, îndîrjiți împotriva călăului și îndîrjiți împotriva victimei deopotrivă. În sfîrșit, pentru că privind astfel, ostil, rece, rigid, păstram nădejdea că nu ne vom contamina integral, că vom conserva o brumă de diferență, că putem învăța să privim la noi înșine ceva mai împăciuit.

---

vară, soarele strălucea, pădurea foșnea... Ședeam pe niște copaci căzuți și discutam despre viitor. Discutam și despre faptul dacă vom fi ocupați. Kriegel era foarte îngrijorat. Situația o considera a fi foarte serioasă, dar respingea posibilitatea unei ocupații militare. Motiva acest lucru prin faptul că la noi era altă conjunctură decît fusese în Ungaria, precum și prin aceea că există un cu totul alt climat politic. Gîndea cu glas tare despre pașii pe care, probabil, îi va face „fratele mai mare“: blocadă economică, încercări de lovitură de palat, introducerea oamenilor proprii în conducerea politică.

Kriegel vorbea despre perioada istorică deosebită pe care o trăim, despre răspunderea pe care o simte pentru viitorul țării noastre...

Spre seară ne-am întors la Praga. În drum am intrat la mine pentru o ceașcă cu ceai. Înainte de-a pleca, Kriegel mi-a cerut ceva de citit.

— În ultimul timp, nu pot să dorm aproape de loc. Dă-mi ceva interesant.

I-am împrumutat cartea lui Arthur Koestler „Întunericul orb“, adusă cu puțin înainte de asta din Elveția.

Kriegel mi-a înapoiat-o peste cîteva zile, în cursul cărora toți am îmbătrînit cu mulți ani.

— Da, nu a fost o alegere prea fericită, în noaptea dinaintea lui 21 august. Cînd m-a arestat KGB-ul, cînd m-au tîrît prin beciuri și m-au transportat în U.R.S.S., dintr-un loc în altul, tot timpul îmi treceau prin minte scene din cartea lui Koestler...

RĂSPUNSUL

Era vară fierbinte. Simțeam cu toții o neliniște interioară. Și toți doream să facem ceva pentru a nu se observa presemțirile noastre cele mai negre. La 1 august i-am scris o scrisoare prietenului meu, un fizician occidental renumit. Îi relatam despre îngrijorarea mea privind soarta micii noastre țări, privind suveranitatea ei, precum și viitorul experimentului neobișnuit început de noi în ianuarie.

„Aș fi dorit să greșesc, dar mi-e teamă că asupra țării mele plutește pericolul nemijlocit al ocupației...“ — scriam eu. Îl rugam pe prietenul meu să se gîndească ce acțiuni ar putea întreprinde intelectualitatea din Apus pentru a preîntîmpina această catastrofă.

Răspunsul la scrisoare l-am primit în ... 21 august 1968. În acea zi poșta mai lucra, cel puțin în raionul nostru. Prietenul meu scria: „Am primit scrisoarea dv., în momentul în care ziarele anunțaseră apropierea pericolului unei invazii. Mi s-a oprit inima. Nu cred că glasul oamenilor de știință din apus ar ajuta la ceva. Trebuie să ne bucurăm că, la urma urmei, nu este nevoie de așa ceva. Dubcek s-a dovedit a fi foarte priceput. Doar de-ar ține asta mai mult timp și de-am reuși să evităm transformările poloneze“.

Citeam scrisoarea, iar din stradă se auzeau împușcături și huruitul tancurilor.

Peste zece zile ne-am întîlnit la Viena. Ne-am înbrățișat. Ochii lui Victor Vaiskopf erau plini de lacrimi. La fel și ai mei.

TREZIREA

Înainte de ora unu noaptea m-a trezit telefonul.

— Am fost ocupați — mi-a spus în receptor un glas cunoscut de femeie, sunînd fără viață.

Am lăsat receptorul jos și am simțit un tremur în tot corpul. Prin fereastra deschisă, pătrundea în cameră aerul rece al nopții; pe străzi domnea liniștea și calmul; Praga dormea liniștită. Vestea abia primită părea atît de absurdă și de incredibilă, încît rațiunea refuza să creadă. Mai degrabă toate astea sînt un coșmar; disperat, așteptam să mă trezesc.

Dar trezirea nu venea. Atunci am început să le telefonez cunoscuților, să-i trezesc. Acest lucru era neplăcut, dar în acel moment nu mi-a venit în minte o idee mai bună.

Apoi am plecat cu mașina prin orașul care mai dormea încă liniștit. Doar în centrul orașului se roteau și huruiau strident tancurile. Am apăsat și eu pe clacson, iar sunetul a răsunat pe străzile pustii neașteptat de puternic.

— Ce-o să facem? — m-a întrebat cu lacrimi în ochi un bărbat de la pompa de benzină. — Conducerea ar trebui să ceară ajutor O.N.U.!

Deasupra orașului atîrnau nori joși și grei. În aer se auzeau deja avioanele uriașe de transport. A-nceput să cadă o ploaie măruntă. Cerul plîngea încet. Și în ochii noștri au apărut lacrimi de neputință, de disperare, de ură. Pentru ce?

Era trei și jumătate. Frumosul nostru oraș începea să se trezească, deocamdată nebănuind că după trezire îl așteaptă întoarcerea departe în urmă, s-ar putea chiar în Evul mediu, în timpurile năvălirii tătarilor în Europa.

M-a cuprins nostalgia și deznădejdea gîndindu-mă la soarta pe care o va avea orașul nostru. Regretam zilele irepetabile de primăvară și vară care s-au sfîrșit atît de crunt. Iar inima mi se strîngea în așteptarea întîlnirii cu tancurile străine și cu soldații care, în curînd, vor călca toate acestea cu cizmele lor.

Traducere de
Eliza și Cornel BOGDAN

(va urma)

H. Oldenberg

Tinereţea lui Buddha

Tinereţe, căsătorie — Povestirea tradiţională, în acord cu adevărul, fără îndoială, vrea ca tînărul nobil să-şi fi petrecut tinereţea la Kapilavatthou.

Nu cunoaştem aproape nimic despre copilăria lui Buddha. Ni se vorbeşte de un frate vitreg şi de o soră vitregă, vestită pentru frumuseţea ei, ambii copiii lui Mahâpajápatî. Nu ştim care este diferenţa de vîrstă ce îi separă de fratele lor.

În India acelor timpuri, educaţia copiilor de familie bună era îndreptată mai curînd către exerciţii fizice şi războinice decît către cunoaşterea Vedei. Budiştii nu au atribuit niciodată maestrului lor vreo erudiţie în materie vedică. Multe zile se vor fi scurs pentru copil, în aer liber, pe proprietăţile tatălui ; un text vechi ni-l descrie la ţară, lăsîndu-se în voia meditaţiilor, sub umbra proaspată şi plăcut mirositoare a unui **jambou** (arbore-trandafir).

În acele vremuri, un tînăr bogat şi de viţă, pentru a duce un mod de viaţă confortabil şi conform rangului său, nu trebuia să posede mai puţin de trei palate, fiecare avînd o dispoziţie particulară : erau construite spre a fi locuite pe rînd, în funcţie de anotimpuri. Exista un palat de iarnă, unul de vară şi unul pentru sezonul ploilor. Tradiţia vrea ca viitorul Buddha să-şi fi petrecut anii tinereţii în trei palate asemănătoare : viaţa sa se derula în acelaşi decor somptuos de care se înconjură şi astăzi, în India, aristocraţia ; sînt grădinile umbroase, cu heleştee de lotuşi la suprafaţa cărora unduiesc încet, ca un pat plutitor, flori pestriţe care strălucesc la soare şi seara îşi răspîndesc în depărtări parfumurile ; există de asemenea, în afara oraşului, parcuri uriaşe unde se merge în car sau pe spinarea elefantului, şi acolo, departe de zgomotul lumii, îţi găseşti din prag, odihna şi singurătatea.

Ni se spune că viitorul Buddha a fost căsătorit ; nu ştim dacă a avut una sau mai multe neveste ; ar fi avut un fiu numit Râhoula şi acest fiu ar fi devenit mai tîrziu un membru al ordinului său. Nu avem nici un motiv de a privi aceste detalii ca inventate, dimpotrivă : cele mai vechi tradiţii ni le oferă neintenţionat şi în trecere. Niciodată persoana lui Râhoula sau cea a mamei sale n-au servit ca mijloc de edificare sau ca pretext în situaţii patetice. E suficient să ne gîndim la rolul pe care datoria castităţii severe îl joacă în concepţia morală şi regulile monastice ale budiştilor, pentru a ne convinge că sîntem în faţa unor fapte reale, şi nu a unor invenţii arbitrare ; dacă istoria ar fi fost falsificată aici, aceasta s-ar fi produs într-un cu toul alt sens : departe de a inventa în amănunt o căsătorie s-ar fi încercat a se ascunde faptul că viitorul Buddha a fost căsătorit.

Plecarea de acasă — Cu aceste puţine detalii am epuizat tot ce ni s-a transmis credibil în legătură cu tinereţea lui Buddha. Dar sub ce formă şi sub care influenţă, aceste idei i-au germinat în suflet ? Cum a fost el determinat să-şi schimbe patria cu pămînturile străine, abundenţa palatelor cu sărăcia călugărului cerşetor ? Tot atîtea chestiuni pe care va trebui să renunţăm a le spune. Fără îndoială, s-a simţit bine cerinţa aprofundării gîndirii ; în interiorul acestei atmosfere monotone de repaos şi de inacţiune, de desfătare şi saţietate — o serioasă şi puternică natură. Trebuie să se fi simţit sufocat ; în el trebuie să se fi ridicat, în contrast, o vagă nelinişte, apoi dorinţa de a se lansa în cucerirea ţelurilor celor mai glorioase şi, de asemeni, disperarea de a nu găsi vreodată decît în bucuriile vane şi sterile ale lumii satisfacerea acestei dorinţe. Dar cine poate şti ce formă au îmbrăcat aceste idei în spiritul tînărului ? Cine poate explica influenţele exterioare asupra dispoziţiilor morale ? (...)

Găsim într-unul din textele canonice expus cu o simplicitate naivă, modul în care vechea Comunitate şi-a reprezentat trezirea în Sufletul Maestrului a ideilor fundamentale ale religiei. Buddha s-a întreţinut cu discipolii din vremea tinereţii şi după ce ar fi vorbit despre belşugul în care trăia înconjurat în palatele sale, ar fi continuat astfel :

„Aceasta a fost, o, discipol, bogăţia care mi-a fost odată, aceasta era splendoarea în care trăiam. Atunci s-a înfiripat în mine acest gînd : «Un om simplu, în prostia sa, cu toate că este el însuşi subiect de îmbătrînire, nu scapă puterii, resimte aversiunea şi dezgustul cînd îl vede pe un altul ajuns la bătrîneţe. Aversiunea pe care o resimte se întoarce împotriva lui. Şi eu voi fi atins de bătrîneţe şi nu trebuie să simt atunci dezgustul cînd văd pe altul ajuns la senectute. Aceasta nu mi-ar folosi.» Şi în timp ce mă frămîntam astfel, o, discipoli, toată bucuria inerentă tinereţii muri în mine.(...)".

STEVE WHITE (Marea Britanie)

Mai tîrziu, tradiţia va simţi nevoia de a face aceste idei mai sensibile, punîndu-le în acţiune. Cu ce ocazie, lui Buddha tînăr, viguros, plin de viaţă, gîndul bătrîneţii, al bolii şi al morţii i s-au înfăţişat pentru întîia oară, cu cine ştie ce putere hotărîtoare ? Ce model semnificativ îi revela calea ce duce la eliberarea de orice durere ? E ceea ce s-a vrut exprimat prin parabole ; astfel luă naştere istoria binecunoscută a celor patru plimbări ale tînărului în grădinile din afara oraşului : în aceste ieşiri, simbolurile fragilităţii lumii terestre i se prezintă succesiv sub figura unui bătrîn fără sprijin, a unuia grav bolnav şi a unui mort ; în acest ultim loc el întîlneşte în persoana unui călugăr (care merge cu capul ras, îmbrăcat în galben) — simbolul păcii şi al eliberării de toate temerile (...)

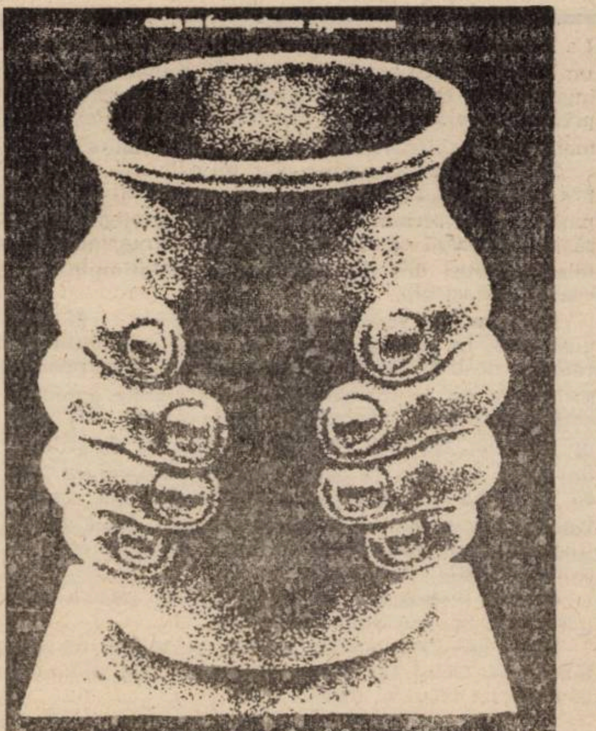

PETAR PETROV (Bulgaria)

Timpul căutărilor zadarnice. În acest mod s-a scurs, în patrie, tinereţea lui Buddha ; O nouă perioadă, cea de exil voluntar se deschide ; de acum înainte el va duce viaţa rătăcitoare a unui ascet. Primul pas făcut a fost, în sfîrşit, ruperea legăturilor cu viaţa domestică şi cu familia ; numai cu acesată condiţie putea să nu eşueze în descoperirea bunurilor eterne.

După toate probabilităţile, în răstimpul celor şapte ani care urmează plecării din oraşul natal, pentru scurtă vreme el are conştiinţa că se recunoaşte ca Buddha predicatorul, Eliberator şi mesager al Eliberării pentru lumea zeilor şi a oamenilor.

În cei şapte ani el începu prin a urmări succesiv lecţiile a doi preceptori spirituali : sub îndrumarea lor, el socotea că va atinge ceea ce, în limbajul timpului, se numea „cea mai înaltă stare de nobil repaos", „neantul", „Nirvâna", „starea eternă" Pe care drum îl vor conduce aceşti maeştri ? Fără îndoială, ei se ocupă cu provocarea stării patologice pe care o putem desemna cu numele de „absorbţie în sine" ; practici deja curente atunci şi pe de-a-ntregul asemănătoare celor exersate mai tîrziu de buddhaism însuşi. Spre a accede la această stare, e suficient a păstra mult timp şi fără întrerupare anumite atitudini prescrise, mijloc prin care spiritul se imaginează debarasat de orice conţinut definit, de orice idee, de orice reprezentare şi, să adăugăm, de absenţa însăşi a reprezentării.

Cu toate acestea, el nu găseşte pacea: atunci îşi abandonează maeştrii şi merge la întîmplare de-a lungul ţinutului Magadha. În fine, soseşte în oraşul Ourouvêlâ. Într-o străveche istorisire, el vorbeşte de această călătorie:

„Ajuns în acel loc, o, discipol, am gîndit în mine astfel : Adevărat, aici este un colţ de pămînt desfătător, o frumoasă pădure; rîul curge limpede, iar pe fundul său se văd splendide plăci pentru baie; jur-împrejur sînt sate fermecătoare unde poţi merge; pentru o inimă generoasă şi care aspiră la izbăvire e bine să fii aici (...)"

Acolo, în codrii Ourouvêlâ, Gôtama trebuie să-şi fi petrecut ani lungi în mijlocul celor mai austere mortificări ale cărnii. Aşa cum i s-a făcut portretul scris, el este aşezat cu limba înţepenită în cerul gurii, „fixînd, sleind, torturîndu-şi atroce" gîndirea; şi aşteaptă clipa cînd îi va sosi Iluminarea supranaturală. Ea nu vine. Atunci se chinuie să depăşească tot mai mult ultimele exigenţe corporale: îşi reţine respiraţia, refuză hrana. Cinci alţi asceţi rămîn în vecinătatea sa; ei sînt plini de admiraţie în faţa grandorii autoflagelărilor sale : aşteaptă să vadă dacă va dobîndi Iluminarea atît de dorită; intenţia lor este de a-i deveni atunci discipoli şi de a urma drumul pe care el li l-a arătat către eliberare. Corpul îi este epuizat de chinurile pe care le-a impus şi totuşi se simte mereu la fel de departe de ţintă. Recunoaşte că aceste autoflagelări nu-l pot deloc conduce la Iluminare. Gustă deci, din nou, din mîncarea abundentă spre a-şi reface forţele pierdute. În acest moment, cei cinci tovarăşi îl părăsesc: îl privesc ca pe un ins terminat; nu mai e nimic de aşteptat de la el. Şi aşa, Gôtama rămîne singur.

Criza decisivă. — Într-o noapte, ne povestesc vechile tradiţii, clipa hotărîtoare sosi, în sfîrşit, pentru el; căuta certitudinea de a fi descoperit. Era aşezat sub un copac care se numeşte de atunci „arborele Ştiinţei"; în eforturile de a aboli conştiinţa personalităţii sale, el traversează stări sufleteşti din ce în ce mai pure. Brusc, spiritul i se ilumină şi totul îi fu revelat cu o intuiţie căreia nu-i scăpa nimic. El crezu că recunoaşte rătăcirea sufletelor pornite în cercul renaşterilor, crezu a şti din ce izvoare curge durerea în lume şi prin ce cale se ajunge la stingerea acestei dureri.

Iată ce a mărturisit el însuşi, vorbind despre această clipă:

„În timp ce făceam aceste descoperiri şi mă lăsam pradă contemplaţiei, sufletul mi-era uşurat de pofte, de legăturile cu cele lumeşti, eliberat de greşeală şi ignoranţă. În eliberat s-a trezit conştiinţa eliberării; necesitatea de a renaşte e abolită, sfinţenia atinsă, datoria împlinită; nu voi mai reveni în această lume; iată ce am cunoscut"

Din acest moment, buddhiştii au datat o nouă eră în viaţa maestrului lor, ca şi în aceea a lumii oamenilor şi a zeilor; ascetul Gôtama a devenit Buddha Iluminatul. Noaptea pe care Buddha a petrecut-o sub arborele Ştiinţei, pe malul rîului Nêranjarâ, este noaptea sfîntă a lumii buddhiste.

Traducere de
Carol SEBESTYEN

Corespondență

MIRCEA ELIADE — PETRU COMARNESCU

Mister Mircea Eliade
82, Ripon Street
Calcutta (Bengal)

Exp. P. Comarnescu, 10
Gl. Lahovary, Bucharest,
Roumanie, Europa

Dragă Mircea,

Abea astăzi 20 iunie 1929 pot răspunde scrisorii tale scrise la 22 aprilie 1929 în Calcutta, precum și celor două cărți poștale din Himalaya.

Plăcerea primirii lor inutil să ți-o mai mărturisesc. Dar nu mă pot opri să nu îți arăt mulțumirea ce am avut-o citind scrisoarea ta, plină de adevăruri neobișnuite nouă, dacă vrei europenilor și românilor. Sensul în care ajungi la adevărata realitate, entuziasmul noii tale cunoașteri metafizice te onorează și ne face pe noi, prietenii tăi, să fim mai interesați încă față de tine, pentru că dorim, parcă mai cu nerăbdare, să ne împărtășești din explorările minții tale.

În plină activitate, cercînd posibilitățile inteligenței tale peste limitele cercate aici între noi, de bună seamă că nu mai poți ignora, în nici o privință, natura.

M-a bucurat încă altceva: faptul eliminării din conștiința ta a feminităților pe care o bună bucată de vreme le-ai cîntat și declarat, crezîndu-le acte de sublimă virilitate și autenticitate omenească. Pe mine mă bucură acualele tale mărturisiri și noua ta îndrumare către cunoaștere, mai mult decît o dubioasă experiență sufletească, mi-a mărit considerabil încrederea în tine.

Zică unii ce-or vrea, că dorul de acasă te-a făcut să te îndîrjești în studiu și să renunți (deși nu-i vorba aici de renunțare) la desăvîrșirea interioară — eu nu-i voi crede.

Drumurile cunoașterii metafizice sunt cele mai nobile îndeletiniciri ale spiritului omenesc și pe ele te vreau cît mai neliniștit și mai avid.

Din nenorocire pentru mine, noua existență ce mi-o deschid mă face pierdut oricăror îndeletniciri, care s-ar putea întinde peste realitatea concepută europenește. În caietele „Acțiune și Reacțiune" pe care ți le trimet tot azi, eu doresc Europei un stil neoclasic și-i găsesc (cu bucurie, aici e vina pe care mi-o pot găsi) fenomene similare cu cele din renaștere, din renașterea care, pentru tine, a făcut să se piardă tocmai cunoașterea metafizică.

Dar mă scobor încă și mai jos. Chiar realitatea europeană îmi este dat să n-o pot, deocamdată, cuprinde.

La 18 august mă îmbarc prin Constanța pentru America, în care voi studia, doi ani de zile la Los Angeles, cea mai modernă Universitate din Statele Unite.

Atunci ne va separa, pe lîngă atîtea altele, mai mult de jumătate de glob pămîntesc, ceea ce, iarăși, este și pentru mine o încercare grea.

Actualmente sînt la al doilea examen propriu-zis de licență, după ce între 1 și 14 iunie mi-am trecut 12 examene ca să absolvesc cei trei ani de filosofie. Sper să pot pleca în America cu două licențe. După examene plec la Iași și Brașov, apoi două săptămîni în campanie monografică cu Gusti, care a insistat să merg. Poate, între timp, o lungă excursie la Peștera și împrejurimi și o ședere acolo cu Dinu Noica, față de care mă leagă cea mai mare prietenie pe care am avut-o pentru cineva.

Îmi pare bine că ai primit ziarele acelea, pe care nu te sfătuiesc să le citești.

Altele nu-ți voi mai trimite, pentru că sînt, și mai puțin interesante. Nu mai conduc pagina de vreo două luni, iar acum bugetul fiind scăzut, Dinu Noica noul conducător, nu poate face mare lucru.

Cred, în schimb, că „Acțiune și Reacțiune" te va interesa oarecum. Am făcut și aici, în anumite cercuri vîlvă, dar ca oricare lucru de început (în toate sensurile) a avut și darul de a nemulțumi pe mulți, pe bună, dar și pe rea dreptate.

Mișu, același cum îl știi. Calitatea-i principală: scrie la „Vremea". Nelly[1], la fel cum îl știi. Pe deasupra, avocat căruia i se cere o muncă grea și neplăcută. Vulcănescu lucrează la Finanțe, Oficiul universitar desființîndu-se de către Iorga, noul rector. A ținut, mai de mult, cea mai lungă conferință care mi-a fost dat să urmăresc: de la 9,40 pînă la 12 fără 10, tratînd despre un subiect care voia să lege spiritualitatea cu metodele monografice sau așa ceva.

Sandu Tudor același vagabond.

Nu știu cînd îți voi mai scrie. În orice caz, tu îmi poți răspunde la București, calculînd numai ca scrisoarea să-mi parvie pînă la data plecării. Dacă nu, corespondență indiano-americană.

Cu dragoste

Petru COMARNESCU

---

[1] **Ionel Jianu.**

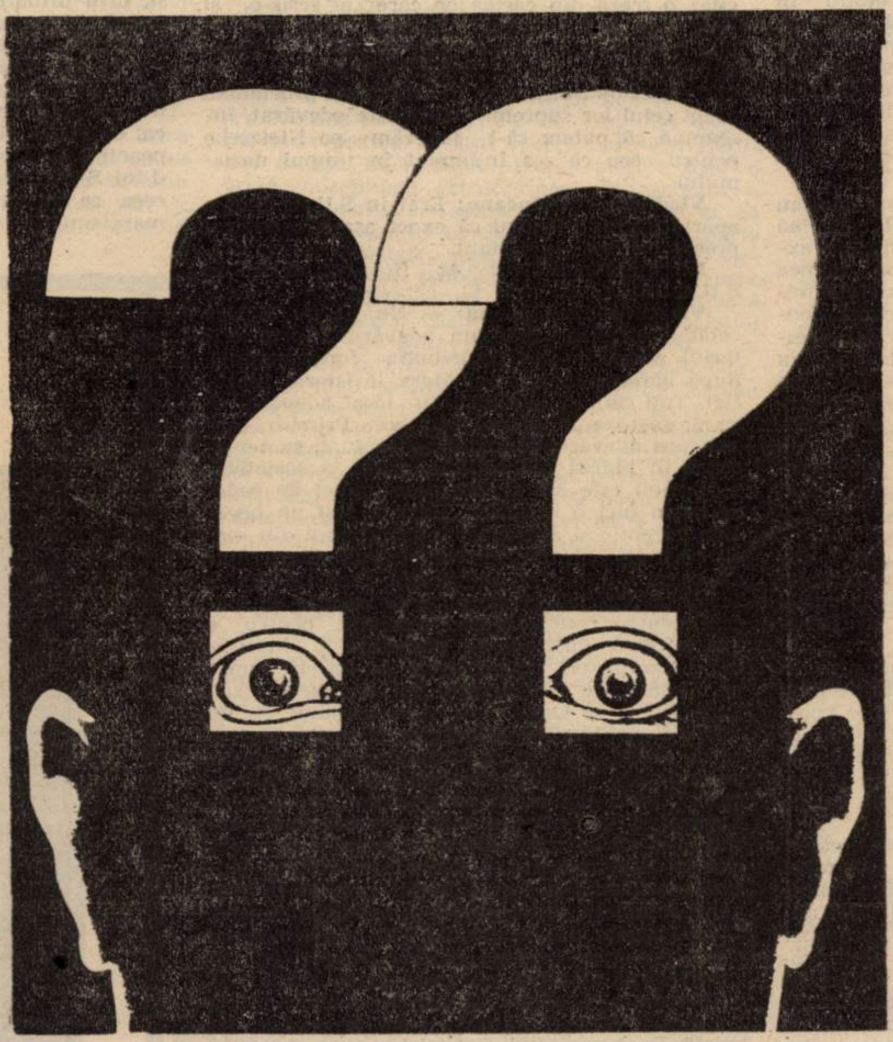

---

26 III 929

Dragă Mircea,

Scrisorii tale din 18 febr. abia acum îi pot răspunde din cauza unei gripe gastrice care m-a ținut la pat și în casă destul timp.

Mîine plec la Brașov tocmai pentru a mă remite deplin, avînd nevoie de schimbarea aerului.

Trebuie să-ți spun că scrisoarea ta m-a interesat foarte mult și i-am aflat o seamă de acente semnificative pentru noua ta existență.

Mă bucur că te văd tot atît de vajnic cum ai plecat. Mai mult, se pare că dorul de studiu e mai îndîrjit încă, în faza actuală a vieții tale. Făgăduiești lucrări mari ca acea „Critica conceptului de cauză în Budism", care ar putea fi de un interes capital. Inaccesibilitatea Indiei, care totuși măcar în sens restrîns ți-a fost accesibilă, face din studiile pe care le pregătești pietre de încercare, ceea ce de altfel caracterizează întreaga-ți aventură de pînă acum.

În scrisoare însă, am găsit și scăpări de tristețe, de melancolie pentru anii ascunși din idealul vîrstei, care și mai crunt se dorește realizat.

E o scrisoare cu tîlc, care te reprezintă mai mult și mai elocint decît crezi, și bucuria de a o poseda mi-e nețărmurită.

M-am simțit vinovat, în urma primirii ei de felul cum te-am situat într-un grăbit „peisagiu al tinerelor generații" apărut în „Ultima oră", a cărei colecție ți-o voi trimite nu peste multe zile.

Dar vei înțelege citind că am vrut să fiu obiectiv. Numai că răceala obiectivității n-a putut intra în adînc, unde mai ușor ar fi pătruns căldura intuiției. Și de aceea citind: „epoca a fost încheiată printr-un roman. Poate rana era încă în sînge cînd am spălat-o cu iod", am fost cuprins de gîndul vinovăției mele, care a anticipat (înainte de a cunoaște). Însă loialitatea mea pe care cred că nu mi-o bănuiești, va fi prima care să îndrepte de va trebui, în ziua apariției romanului, judecata.

Îți voi trimite „Metafizica" lui Cantemir. Jianu va scrie în „Ultima oră" cele ce l-ai rugat.

„Cultul șarpelui", dacă mi l-ai trimite pentru pagina mea, ar fi bine venit și mi-ar face o mare plăcere și cred, în același timp că ai da și publicului ceva de seamă. **Trimite-mi tot ce poți**. Scrie-mi, însă, cum aș putea să fac ca micile sume ce ți se vor cuveni pentru colaborarea ta la noi, să-ți parvie.

Din colecția **Ultimei ore** vei fi pus la curent cu evenimentele de la noi. Zilele acestea am primit vizita lui Blaga, venit special de la Berna pentru a asista la premierea „Meșterului Manole". Actualmente sînt în mare contact intelectual, chiar și prietenie cu Ion Barbu, Lucian Blaga, Matei Caragiale, straniu, prețios — pedant și umil — în același timp, un om de curte regală franceză. Zilele acestea am fost ocupat cu recepția principelui de Rohan. După Paște încep să-mi pregătesc examenele de licență în filosofie. Cred că toamna anului acesta să mă prindă departe de tot. Dar nu sînt încă sigur de nimic.

Prietenii noștri și ai mei au citit scrisoarea ta și m-au rugat cu toții să-ți trimit salutări. Printre ei sînt Noica, Vignalli, Dan Boșnioff, Jianu, Polihroniade, pe care îi văd des, dar nu ca înainte.

Cu prilejul Sf. Paști doresc să te văd fericit și îți urez să-ți vezi împlinite toate gîndurile tale.

Te îmbrățișez cu mult drag și dor

Petru COMARNESCU

1929

---

6 august 1936

Dragă Mircea,

Scrisoarea ta mi-a pricinuit o mare plăcere, pe lîngă bucuria că te-am găsit iarăși entuziast ca odinioară, gata să-ți iei asupră-ți răspunderea unei reformări a mentalității de la noi, atît de depărtată de năzuința unei spiritualizări. Cele scrise despre Oxford Group m-au surprins și pe mine, care știu așa de puțin despre mișcarea asta. Ai datoria de a ne informa cît mai amănunțit.

Pe aici călduri groaznice, cum n-au fost se pare din 1897, m-au împiedicat de la lucru. Acum înlocuiesc pe Sadoveanu și corectez typescriptul traducerii din Col. Lawrence. Am citit destul de mulțumitor și simt că se apropie epoca în care voi reîncepe să dau cîteva tipărituri, pe care, vai, le plănuiesc de atîta vreme, dar le-am amînat mereu. La 1 sept. plec la Leipzig, dar mi-e teamă că drumurile noastre se vor încrucișa și deci nu ne vom vedea decît tot în țară, după 15 oct. cînd revin.

Bagdazar m-a rugat să-ți transmit invitația de a coopera la volumul omagial dedicat lui Petrovici și care va fi o istorie a Filozofiei moderne, lucrată colectiv.[1] Ideea e bună, iar autorii ce-ți sînt încredințați îi găsesc interesanți, majoritatea făcînd parte din „Cambridge Platonists". Mă grăbesc a-ți trimite invitația și obiectul lucrării tale, pentru că acolo ți-e mai lesne să găsești și cărțile și referințele necesare. Termenul de predare va fi pînă la Crăciun

Deabia aștept să ne revedem ca să-mi comunici ce impresie ți-a produs Oxfordul și lumea de-acolo. De asemenea dacă-mi poți da unele sfaturi și amănunte de cum să călătoresc în Germania, îți sunt recunoscător. Sper să găsesc la Leipzig încă pe Golopenția, căruia i-am comunicat adresa ta. Băiatul ăsta își croiește o nespus de serioasă pregătire științifică și aștept imens de la el..

Omagii Ninei, ție multă, multă prietenie și admirație.

Titu

(Petru Comarnescu)

---

[1] **Mircea Eliade nu a colaborat la acest volum.**

Dialog

NICOLAE MANOLESCU – VLADIMIR TISMĂNEANU

„Istoria se răzbună pe noi...”

(Urmare din numărul 25)

Nicolae Manolescu: — E o performanţă lăudabilă sau reprobabilă ?

Vladimir Tismăneanu: — Eu cred că e lăudabilă. Atîta vreme cît sînt consecvent în ideile mele. Am învăţat-o de la Konrad. Mi-aduc aminte că l-am întrebat: „D-le Konrad, cum puteţi să scrieţi la **The Nation?** (uite, la **The Nation** n-am scris, spre deosebire de o serie de ideologi actuali ai grupărilor independente din România — nu dau nume . . .).

Nicolae Manolescu: — Konrad scria deci la **The Nation . . .**

Vladimir Tismăneanu: — Şi totodată vorbea la „Europa Liberă". Şi l-am întrebat : „Vă bucură că scrieţi în locuri atît de contradictorii ?" Şi răspunsul lui Konrad (nu în epocă actuală, ci în perioada Kádár, cînd Konrad avea interdicţie de semnătură şi cărţile lui excelente — **The Loser, The City Builder** erau publicate numai în Occident şi, practic, trăia la periferia vieţii maghiare), răspunsul lui deci a fost zîmbitor: „Puţin îmi pasă!". Cît timp nu mi se cenzurează o virgulă, puţin îmi pasă. Nu cred în vinovăţia prin asociere. Cît timp ideile mele nu sînt falsificate şi mistificate şi cît timp ele ating un anumit public, eu cred că ideile mele vorbesc prin ele însele, nu mă interesează în ce revistă apar.

Nicolae Manolescu: — Deci, pe atunci te considerai neo-marxist.

— **Vladimir Tismăneanu:** — Da, categoric. Şi consideram societatea românească din care plecam, o societate fascistă. Eu fusesem un izolat, citeam literatură filozofică şi poezia care mă atrăgea şi vedeam cu stupoare cum mafia protocronistă îşi făcea de cap (am şi fost atacat într-un număr din **Săptămîna** pentru un articol pe care mi-l publicase Stelian Moţiu în **Amfiteatru,** ceva cu **Continuitate şi discontinuitate culturală,** în care îl atacam pe rectorul de la Ştefan Gheorghiu şi mă refeream pe faţă la discursul lui din 1949, împotriva cosmopolitismului şi obiectivismului în ştiinţele sociale).

Nicolae Manolescu: Criticîndu-te, revista **Săptămîna** lua, s-ar zice, partea lui Leonte Răutu.

Vladimir Tismăneanu: — Sigur, mă acuzau că **torn apă**, Dan Zamfirescu era cel care mă acuza, acelaşi care mi-a dat şi o dedicaţie extraordinar de apologetică, în care mă numea „vlăstar al culturii române" şi alte cuvinte minunate pentru care cred că-şi blesteamă condeiul. Dar, în epoca respectivă, Dan Zamfirescu a decis să mă atace, spunînd că torn apă în vinul ideologiei noastre revoluţionare. Deci, hai să spun şi eu, că rezistenţa mea a fost că turnam apă în vinul ideologiei noastre revoluţionare.

Nicolae Manolescu: — Ai plecat neo-marxist dintr-o Românie fascistă. Şi acum te-ai întors într-o Românie aflată în pragul democraţiei?

Vladimir Tismăneanu: — M-am întors după 9 ani, după un anumit chin şi o anumită căutare de sine şi, de ce să neg, sub şocurile semnalelor care au venit din Europa de Răsărit.

Nicolae Manolescu: — Dacă tot ai atins acest subiect, putem să facem o paranteză şi să te rog să explici care au fost reacţiile voastre, acolo, în S.U.A. Mi-aţi spus toţi că vă era era ruşine că sînteţi români — mă refer la toamna lui '89, cînd la vecinii noştri se întîmpla ce se-ntîmpla şi la noi părea să nu se întîmple nimic.

Vladimir Tismăneanu: Au fost două etape. Prima: etapa culturală. Chestiunea Europei Centrale a devenit obsedantă în mediile culturale occidentale, după apariţia eseului lui Kundera, **Tragedia Europei Centrale**, pe care sper să-l publicaţi cît mai repede. Este un eseu provocator, sfidător, şi care, practic, ne scotea pe noi, românii, complet din Europa. Eram bizantini, eram balcanici, eram ortodocşi, oricum nu eram deplin europeni, eram est-europeni, dar nu eram centro-europeni.

Nicolae Manolescu: — Ia te uită! Ştii că Milan Kundera se afla în timpul evenimentelor din Cehoslocavia, din toamna trecută, undeva pe coasta normandă, ca să scrie o carte (pe care am citit-o între timp). Întrebat dacă are ceva de declarat, a răspus: „Nu am nimic de declarat despre ce se întîmplă în Cehoslovacia".

Vladimir Tismăneanu: A propos de literatura care s-a făcut în România, este una din chestiile centrale ce mi-a trezit interesul. Se pare că s-a făcut literatură foarte bună, ca şi în Cehoslovacia, sub Husak de altfel, unde **Biafra spiritului**, expresia lui Aragon, pe care Kundera i-a sugerat-o, a ajutat politic, dar a jignit cultural pe cehi. Se întîmplă, nu toată lumea trebuie condamnată. Revin la noi, exilaţii, pe de o parte, noi eram băieţi „buni", Tudoran, Matei Călinescu, Mihai Botez, Tismăneanu — eram, cum zic, băieţi buni şi culturali, pentru că vorbeam limbi străine şi ştiam ce se întîmplă în Est, dar ce se întîmpla în ţara noastră de origine nu avea importanţă şi era aproape imposibil să mai spui ceva. S-a mai publicat cîte ceva din Sorescu, Blandiana şi Mircea Dinescu, dar, în rest, cultura română era considerată o cultură eşuată, abandonată, inexistentă. Pe de o parte, imaginea României în lume era profund jignitoare. În momentul în care spuneai „sînt român" sau ţineai un curs despre România, în comentul în care începeai să vorbeşti, se rîdea; spuneai România, şi era ca şi cum ar fi o glumă bună. Se rîdea, şi nu cu bucurie. România devenise subiect de umor negru. În revista **Dissent**, într-un articol despre România, era citat un banc sinistru — cu diferenţa între Hitler şi Ceauşescu: Hitler i-a ucis pe oameni gazîndu-i, Ceauşescu i-a ucis prin tăierea gazului. Cam aceasta era imaginea României: Ceauşwitz, Ceaushima etc. Tot în articol se analiza bine continuitatea gîndirismului, legionarismului, stalinismului şi ceauşismului.

Nicolae Manolescu: Veriga slabă din lanţul tău este Stalin . . .

Vladimir Tismăneanu: — A doua etapă a fost după Revoluţie. Am trăit să vedem un interes foarte mare pentru România. Este clar că revoluţia a schimbat nu numai imaginea României, dar şi imaginea noastră. Adică, Dorin şi cu mine apăream mai înainte ca nişte nebuni. Eram consideraţi siamezi ireductibili — eu nu spun că ceilalţi nu gîndeau la fel, dar o spuneau mai rar, în virtutea meseriei lor — àpropos, nu ştiu dacă Dorin va fi sau nu de acord, dar a mai existat un om care timp de doi ani a făcut o obsesie monomană — Eugen Mihăescu, care a avut o adevărată „scrînteală". Mă suna în fiecare seară la telefon şi îmi spunea „Va cădea". Şi toată publicistica ilustrată a lui Eugen, de atunci, era orientată spre cădere.

Nicolae Manolescu: Vreau să-ţi spun că şi eu eram considerat de către prietenii noştri comuni drept iresponsabil, tot pentru că spuneam de fiecare dată, că acesta este începutul sfîrşitului. Închizînd paranteza, vreau să-ţi citez o frază din cartea pe care ai scris-o, şi să-ţi pun o întrebare: „Premiza mea este că nici o teorie socială nu poate aspira la privilegiul inocenţei, din momentul în care ideile ei dau exact opusul a ceea ce fondatorii proclamau drept ţelul lor suprem." Dacă este adevărat, înseamnă că putem să-l judecăm pe Nietzsche pentru ceea ce s-a întîmplat în timpul nazismului.

Vladimir Tismăneanu: Erai în S.U.A. cînd a apărut cartea? Pentru că exact aşa a sunat reproşul cel mai important.

Nicolae Manolescu: Aş fi vrut să fiu în S.U.A. . .

Vladimir Tismăneanu: — Nu, că nu te lăsa celălalt Nicolae. Judecata adevărului prin criteriul practicii este contribuţia fundamentală, după părerea mea, a lui Marx la istoria filozofiei. Toţi ceilalţi gînditori au lăsat adevărul să se desfăşoare în planul său pur. Primul care sustrage adevărul planului conceptual, şi îl plasează în planul realităţii (a clasei, a societăţii, a istoriei) este Marx. Din acest punct de vedere n-am nici o îndoială: Marx a fost un hegelian autentic şi a fost într-adevăr unul din marii revoluţionari din istoria gîndirii. Marx aşază drept criteriu al adevărului raportul dintre teorie şi practică. Şi propune un număr de ipoteze pentru restructurarea realităţii, pentru o „perestroică" într-adevăr planetară şi, în ultimă instanţă, un proiect total de fericire umană Dacă între Antichristul lui Nietzsche, sau Ecce Homo şi Omul nou al nazismului eu nu văd o legătură de continuitate, ci văd o legătură de desfigurare şi de distorsionare absolută, de uzurpare totală, între omul nou al stalinismului, între Stahanov, să spunem, sau Nicolae Ceauşescu, şi proiectul total marxist, îmi pare rău, dar văd o continuitate — extrem de răsucită şi de complicată — dar o continuitate. Numai marxismul a fost o teorie care să-şi propună completa restructurare a condiţiei umane. Şi mă întreb: dar nazismul? Ţin minte o veche discuţie a mea cu d-na Florica Neagoe, pe această temă. Tocmai pe acest drum vrînd să umble dînsa, a căutat să citească textele marilor clasici filozofi nazişti, şi nu le-a găsit, nu există. Dacă proiectul comunist a avut şi o filosofie, în fond, perfect autentică şi respectabilă ca filosofie în sine (şi de aceea consider că trebuie studiată şi trebuie analizată), proiectul nazist nu vine din Nietzsche. Sînt foarte mulţi care îmi spun că greşesc, dar am motive să cred că nu.

Nicolae Manolescu: — Deci numai lui Marx am putea să-i aplicăm proverbul românesc: „Fiecare pasăre pe limba ei piere".

Vladimir Tismăneanu: — De aceea nu trebuie să plîngem la răsturnarea statuilor.

Nicolae Manolescu: Ai putea să-mi spui într-o frază care e deosebirea esenţială între felul de a-l citi pe Marx în cartea pe care ai scris-o despre criza marxismului şi felul în care el era citit pînă mai de unăzi de ceilalţi filosofi?

Vladimir Tismăneanu: — În primul rînd, recunosc că am scris o carte rea, afurisită. L-am citit pe Marx cu răutate. Dar, ca un bun student al lui. Oricine va citi textele lui Marx despre Hegel va vedea cum îl citea Marx pe Hegel şi cum citea Hegel pe cei dinaintea lui. Este o tradiţie în istoria filozofiei să fii rău. În plan intelectual se înţelege. A fi bun în plan intelectual înseamnă a fi stupid, după părerea mea. I-am aplicat lui Marx toate criteriile pe care el le-a aplicat celorlalţi, i-am aplicat logica internă a sistemului pe propriul lui trup şi, mai ales, i-am citit pe Marx prin grila, să spunem, marilor dezamăgiri ale marxiştilor. Adică, am văzut în conceptul de dezamăgire unul din marile concepte sociologice şi politice ale secolului 20. Deci, cartea mea este o carte dezamăgită şi una despre dezamăgire. Cum se poate ieşi din marxism? De fapt, asta este istoria cărţii. Despre asta este vorba şi ăsta ar fi un bun titlu. Însuşi Kolakowski devine erou în cartea mea: descriu drumul unor oameni ca el, care au pornit de la credinţa că sistemul poate fi schimbat din interior, că teoria poate fi purificată, deoarece există în ea ceva impur (şi probabil că există . . .). Ideea lor este că teoria a eşuat, dar că ora marii negaţii istorice nu a venit sau clipa ei a fost „mancată" şi, prin urmare, spre deosebire de alţii care se ocupă de marxism (şi te rog să mă ierţi că am să cobor discursul de la un nivel care ne amuza, la un nivel care ne poate plictisi, anume, deci, de la Marx la Silviu Brucan şi Pavel Câmpeanu), spre deosebire, repet, de o carte ca **Originile stalinismului** a d-lui Pavel Câmpeanu sau **Socialismul mondial la răscruce,** a d-lui Silviu Brucan, am încercat să ies din ceea ce aş numi „carcasa epistemologică" a marxismului. Adică nu cred că la ora actuală această carcasă epistenologică mai poate da seamă de realităţile itorice ce se petrec. Este clar că ceea ce s-a întîmplat în Cehoslovacia ori în România nu poate fi explicat prin celebrele relaţii de bază i de suprastructură, nici prin toate dialecticile, mai mult sau mai puţin subtile. Eu nu cred că o carte bună despre stalinism poate să fie o carte non-istorică. Sînt sătul de dizertaţii meateoretice despre Stalin, sînt sătul de dizertaţi despre relaţiile de concordanţă şi neconcordanţă, despre antinomiile raţiunii pure, cînd se vorbeşte despre stalinism. Nu e vorba de nici o raţiune pură şi de nici o antinomie; stalinismul este un fenomen de masacru colectiv, care tebuie descris şi explicat în datele sale. Cînd Hannah Arendt şi-a scris capodopera despre **Originile totalitarismului,** la index se putea citi cuvîntul **Gestapo.** Cînd P. Câmpeanu scrie o carte despre **Originile stalinismului,** la index nu se poate găsi cuvîntul **N.K.V.D.**

Nicolae Manolescu: Am înţeles că la Institutul de cercetări de politică internaţională din Philadelphia te ocupi de kremlinologie. Kremlinologii au eşuat complet în prognoza privitoare la evenimentele din Europa de Răsărit din ultimul an. Kreminologii sînt în general marxişti, ori foşti marxişti. Cum au putut greşi ei într-un mod atît de total?

Vladimir Tismăneanu : În primul rînd pentru că sînt obsedaţi de elite şi cred că a fost una din marile erori în a se considera că nomenclaturile de partid sînt cu adevărat elite. Doi: au crezut că longevitatea politică creează legitimitate politică. Să luăm cazul unui ambasador român la Washington, un om extrem de eficient, cum a fost regretatul Corneliu Bogdan, pe care l-am respectat, om profund inteligent, bine garnisit intelectual. Problema care se punea pentru el era dacă putea face distincţia între a fi ambasadorul lui Ceauşescu şi a fi ambasadorul ţării. La întrebarea mea, Bogdan mi-a răspuns că serveşte România. Bine, dar cum se poate face distincţia între a servi România şi a-l servi pe Ceauşescu. Pînă la urmă s-a ajuns la o discuţie de valori profunde în care fiecare avea dreptatea lui. Deci, kremlinologii au pierdut complet din vedere existenţa unei contradicţii fundamentale în ultimă instanţă, în toate aceste societăţi: între „ei" şi „noi", care este baza conflictului ce se petrece la ora actuală în România, cu situaţia specific românească că diferenţa între „ei" şi „noi", sau graniţa între „ei" şi „noi" este la ora actuală imperceptabilă. De aici şi toate confuziile care se petrec. Mai mult decît atît, şi acesta este secretul ceauşismului, el a reuşit să facă graniţa aceasta invizibilă, şi imposibil de detectat. În societăţi civile mai dezvoltate, lucrurile erau mai clare. Era evident că între Ion Dodu Bălan şi Nicolae Manolescu nu există nimic comun. În România se putea întîmpla ca Manolescu şi Dodu Bălan să predea la aceeaşi facultate. Era o strategie ceauşistă aceea de a nu-l exclude pe Manolescu din Uniunea Scriitorilor, cum făceau de pildă, polonezii cu scriitorii sau criticii dizidenţi, fără ca Manolescu să fi făcut cea mai mică concesie. Era o strategie, în fond, extrem de abilă şi de subtilă. Dictatura era în felul ei, tolerantă. Deci, kremlinologii fascinaţi de pseudo-elite, au au ignorat elementul central al jocului politic şi social est-european, anume, renaşterea societăţilor şi existenţa societăţilor reale. Tocmai kremlinologii şi politologii care negau paradigma totalitară, aşa cum o formulase Hannah Arendt (spunînd că ea este exagerată, ultra-anticomunistă), tocmai ei, în realitate, aplicau această paradigmă, regînd existenţa societăţii reale, civile. Acceptau modelul atomizării totale, după care spuneau că s-a constituit o nouă societate, refuzînd să vadă că în spatele structurilor distruse, pulsa viaţa reală a societăţii. Chinuită, dar pulsa. Asta s-a văzut cu Cehoslovacia, cu Germania de răsărit, în special, în legătură cu care am trăit situaţii aproape aberante, cînd mi se explica, nu mai departe de acum două luni, că-n alegeri libere est-germanii vor dori să rămînă o ţară separată, că există de acum o identitate politică est-germană; şi mi se explica acest lucru descoperindu-se o cauză în interiorizarea valorilor socialismului. Eu spuneam: nu se poate, vor fi, fireşte, 15—20 la sută care vor vota, pentru că sînt luxemburgişti, nu pentru că sînt comunişti, sau ecologişti, sau pacifişti — vor vota într-o direcţie de stînga, neo-anarhistă, mai degrabă, decît comunistă, restul vor vota pentru Kaufhalle din Berlinul de vest mai degrabă decît pentru Palatul sporturilor din Berlinul de est. Deci, după părerea mea, a fost o criză conceptuală extraordinară, o fascinaţie a puterii. Puterea îi fascinează pe analiştii ei, ca şi pe participanţii ei. Şi cred că eu fac parte dintr-o minoritate, care a fost mult timp asediată în cadrul ştiinţelor politice, dar care acum este foarte curată. Mi s-a cerut să ţin unul din **speech**-urile cheie la Congresul Asociaţiei Americane de Ştiinţe Politice, pentru că am fost dintre puţinii care, din 1982 (nu sub Gorbaciov, cînd **societatea civilă** devine termen cheie şi în discursul oficial şi-n discursul opoziţiei, dar sub Brejnev şi apoi sub Andropov şi Cernenko), am fost, zic, unul din puţinii absolut convinşi că schimbarea nu poate să vină decît din societatea civilă, că ea poate să fie o schimbare violentă, spontan violentă , sau o schimbare de felul celei organizate, prin sindicate libere, ca în Polonia. Dar că schimbarea va veni de jos, şi nu de sus.

Nicolae Manolescu: Despre cum s-a putut produce această eroare, a kremlinologilor, pot să-ţi povestesc şi eu un amănunt interesant : cînd l-am cunoscut pe Mihai Botez, acum aproape de 20 de ani, în casa unor prieteni comuni, el mi-a povestit să specialiştii în Europa de est de la Washington credeau a fi depistat o opoziţie la Ceauşescu în interiorul sistemului românesc, făcută de . . . cine crezi? De Manea Mănescu. Şi asta pentru că Manea Mănescu, avînd pregătire de economist, aparţinînd, deci, unei anumite elite intelectuale, nu putea cu nici un chip după părerea lor să împărtăşească punctele de vedere primare şi evident eronate în materie de strategie economică pe care le susţinea Ceauşescu!

Vladimir Tismăneanu: Asta face parte din acelaşi sindrom care, tot pe bază de iluzii, în ultimă instanţă tehnocratice, şi de afinităţi pseudo-intelectuale, îi determina pe „glorioşii" analişti americani, şi în special pe ziariştii americani, să exulte la lecturile anglofile ale lui Andropov, la interesul lui pentru muzica jazz sau, la ora actuală, să caute la fiecare dintre liderii est-europeni, neo-comunişti, elemente care să justifice prezenţa lor în frunte: acest „new-look" al comunismului est-european se observă clar la premierul cehoslovac Marian Calfa, care se retrage din partid şi este considerat un eficient, ca şi Petre Roman. Cunosc un distins ziarist american căruia, ducîndu-se în Berlinul răsăritean acum trei luni, i se părea absolut inutil şi steril să-şi piardă vremea cu reprezentanţii P.S.D. Ce-mi trebuie mie să stau de vorbă cu aceste personaje bizare, cînd eu pot să stau de vorbă cu Klaus Gysi sau cu Egon Krenz? Ca să-l citămpe Mihai Botez, el spunea la un moment dat că e o problemă şi cu corpul diplomatic specializat al Occidentului, care crede că ambasadorul lui Mobutu sau al lui Ceauşescu este un ambasador căruia trebuie să i se vorbească cu **excelenţă,** cu **domnule** ambasador, dar care, întîlnindu-i apoi pe dizidenţii unuia ca Mengistu, crede că este onorabil să spui că te-ai întîlnit cu nişte fantoşe.

Nicolae Manolescu: — Da . . . **new-look** — **old-look** era să spun, gîndindu-mă că şi nouă ni se pare astăzi că Răutu trebuie să fi fost un om cultivat şi chiar inteligent — îmi amintesc discuţiile pe care le aveam cu Ivasiuc, care-mi spunea totdeauna — „Nu-i subaprecia, nu sînt atît de proşti cum par. Sînt de fapt mult mai inteligenţi decît sîntem noi dispuşi să-i considerăm după aparenţe, după jocul întîmplărilor." Trebuie să recunosc că n-am avut, n-am nici acum o părere fermă în privinţa asta: nu ştiu dacă erau ei cu adevărat inteligenţi şi cultivaţi sau erau, pur şi simplu, nişte instinctuali, care făceau o politică, pînă la un punct cîştigătoare, apoi perdantă, prin viclenie, print-un fel de instincte elementare, care joacă, ce-i drept, un mare rol în viaţa oamenilor şi a societăţilor. Vreau să te întreb: crezi că ceea ce se petrece acum în U.R.S.S., în Ungaria, Polonia, Bulgaria, Cehoslovacia, la noi, destul de diferit de la ţară la ţară şi totodată învederînd anumite elemente comune, ar putea fi, din punctul de vedere al politologului care eşti, ar putea fi sistematizat pe un număr oarecare de modele, am putea găsi 2—3 asemenea modele de transformare a unor regimuri totalitare de stînga, staliniste, în regimuri democratice?

Vladimir Tismăneanu: Cred că răspunsul este fundamental înrădăcinat în istorie. Cred că istoria se răzbună pe noi şi că fiecare societate îşi plăteşte propria sa istorie şi propriul său refuz al istoriei. În societăţile centro-europene, în care există o tradiţie a statului de drept, există mult mai multe şanse de tranziţie non-violentă către o societate pluralistă, non-spasmodică, spre democraţie, decît în alte societăţi unde cultura politică a fost fundamental mutilată, şi chiar mai demult, din epoca interbelică (în pofida iluziilor ce domnesc, chiar în clipa de faţă, cu privire la ea), căci democraţia era fragilă, nu ajunsesem la nivelul culturii politice a unei Cehoslovacii, de pildă. Probabil că dacă o să începem să ne îmbătăm cu iluzii, dacă o să începem să idealizăm democraţia românească interbelică, riscurile sînt foarte mari. Democraţia românească interbelică a fost de departe superioară oricărei variante de totalitarism, dar mi se pare, odată spus acest lucru, că ea a fost destul de departe de o veritabilă democraţie. Pînă la urmă, cea mai acerbă critică a democraţiei româneşti a fost făcută de cel mai înveterat adept al ei, şi anume de E. Lovinescu. Şi cred că dacă m-ar întreba Ministrul Educaţiei ce carte aş recomanda la cursurile de democraţie din universităţi, aş numi **Istoria civilizaţiei române moderne.**

Nicolae Manolescu: Deci, modelele ar fi mai multe, sau . . .?

Vladimir Tismăneanu: Da, ar fi mai multe. Ar fi mai întîi modelul centro-european şi ar fi apoi modelul est-european.

Nicolae Manolescu: Deci, două.

Vladimir Tismăneanu: Cel puţin. Asta, în măsura în care nu admitem faptul că România era clar mai dezvoltată democratic decît Bulgaria, că avea oarecare tradiţie în materie: eu le-aş numi — tradiţie avansată, tradiţie semi-avansată şi tradiţie non-avansată, în termeni de democraţie.

Nicolae Manolescu: Şi atunci, noi am fi în tradiţie semi-avansată.

Vladimir Tismăneanu: Da.

Nicolae Manolescu: Încă o întrebare. Voi, kremlinologii — iartă-mi generalizarea — aţi greşit o dată (nu neapărat tu personal) în privinţa evoluţiei situaţiei din Răsărit. Am să vă ofer şansa de a vă mai înşela o dată. Spune-mi ce crezi că se va întîmpla în România în viitorul apropiat şi mai puţin apropiat.

Vladimir Tismăneanu: În viitorul apropiat cred că vor fi destul de multe conflicte. Dar, este clar, moştenirea a 45 de ani de pseudo-istorie, a 45 de ani de negare a propriei identităţi, a 45 de ani de pseudo-identitate, vorba lui Matei Călinescu, care se referea la supremaţia lui pseudo, nu poate rămîne fără consecinţe. Naşterea autenticităţii din non-autenticitate sau din semi-autenticitate este un proces extrem de complicat şi de tulburător pentru toţi cei care participă la el. Apoi — şi regret că spun acest lucru, dar de cînd am venit aici am, ca să spun aşa, credit destul de bun ca să-mi pot permite — mă simt dator să pledez pentru toleranţă. Adică, cred sincer că este momentul să se facă mai puţine reglări de conturi şi să se ajungă la concluzia că într-o cultură democratică nu se poate institui un perpetuu proces al colaboraţioniştilor, al lui Brasillach. Îmi asum riscul, să spus asta, după ce am tunat şi am fulgerat destul împotriva Brasillach-lor români. Cred că-mi pot permite să spun acum: nu, nu iertare şi nici uitare, dar, în orice caz, calmare.

Nicolae Manolescu: Deşi ai evitat prognoza pe care ţi-am cerut-o (ca toţi păţiţii, sufli în iaurt), îţi mulţumesc pentru convorbirea noastră şi-ţi promit să o repetăm într-un viitor oarecare — apropiat şi îndepărtat — dacă Dumnezeu ne va ţine în viaţă.

Convorbirea a avut loc în martie 1990.

A fost transcrisă de pe casetă de
Alina FLOREA

JAN JAROMIR ALEKSIUN (Polonia)

Cronica literară de Cornel Ungureanu

Eminescu sau despre absolut

1. Apărută la Modena, în 1963 cartea profesoarei Rosa Del Conte pare a încheia o epocă a eminescologiei: cea dominată cu necruțătoare autoritate de G. Călinescu După marile aniversări ale anilor 1950 și 1955, prestigiul modelului călinescian (singurul validabil în deceniul al șaselea) devenise convenabil pentru diriguitorii culturali.

Modelul călinescian devenise convenabil unei epoci care avea oroare de diversitate; de multiplicitate; de profunzime. În diverse ocazii, Popovici, Murărașu, Crețu, Perpessicius, chiar Vianu sînt minimalizați. Uneori ridiculizați ca niște nevrednici falsificatori. Nimeni nu resimte drept catastrofală marginalizarea lui Crețu sau Murărașu din moment ce ipoteza călinesciană, atît de strălucitoare, ne dă sentimentul de plenitudine. Ne garantează o anume securitate interioară. Ne asigură un bun dialog cu Autoritatea, cu oficialitatea. Ne dă posibilitatea de a defila alături de alți eminescologi siguri: propune o școală liniștită, roditoare, deloc subversivă

Fiindcă problema numărul unu a deceniului al șaselea era tocmai aceasta: de demonstra că poetul nu e un răufăcător. Că nu inculcă atitudini riscante. Că nu alimentează contrarevoluția, propunînd alianțe intelectuale inadmisibile.

Așadar, modelul călinescian era, în general, pe gustul diriguitorilor, fiindcă lăsa impresia unui Eminescu accesibil tuturor, deschis dialogului cu cel din urmă analfabet. În preajma lui se descopereau toate temele de cercetare. Toți studenții fruntași făceau ravagii cu comunicări care vorbeau despre Eminescu și natura patriei. Eventual, despre Eminescu și temele romantice. Orice coborîre în adînc era suspectă

Eminescu al profesoarei Rosa Del Conte ne propune cu totul alt model decît cel idolatrizat în România deceniului al șaselea. Ar fi puțin să spunem: **un model polemic**, deși modelul profesoarei italiene este, negreșit, polemic. Din cale-afară de iritant, oricum, pentru oficialii eminescologiei românești ai obsedantului deceniu.

Întîi, Rosa Del Conte se ocupă pe larg de prezența fondului autohton în creația eminesciană A fondului adînc, abisal, pentru care cultura populară românească, vechile cărți, deveneau adevărate vehicule. Datorită lor, în opera eminesciană pot să-și găsească loc ecouri în Origine, Maxim Mărturisitorul, Ioan Gură de Aur, Grigore de Nyssa. „Eminescu însuși ne-a spus cine sînt părinții săi spirituali: alături de Schopenhauer și Kant, el i-a așezat pe Platon și pe Zoroastru, pe Pitagora și pe Buddha: ca atîția reprezen- mărgini pe Eminescu de referințele tanți ai gnozelor istorice, și el ar putea să-și aprindă cardela votivă în fața icoanelor lui Cristos și Hermes. (...) Iar problematica sa are trăsăturile tipice ale grozei: Cine sîntem? De unde venim? Care este scopul apariției noastre în timp? Și de ce oameni și nu zei?" Iată alt context, cu totul și cu totul inconfortabil oficialității române de la începutul deceniului al șaptelea, dar extraordinar de profitabil pentru cine vrea să înțeleagă **locul** marelui poet în spațiu

Scrie, în excelenta sa prefață Marian Papahagi: „Pentru Rosa Del Conte autohtonismul, arhaicitatea influența răsăriteană situarea poetului în prelungirea unei tradiții spirituale neîntrerupte sînt covîrșitoare în conturarea orizontului caracteristic al poeziei eminesciene". Ce putea fi mai demn de spaimă pentru anii cincizeci decît **tradiția spirituală**? Decît filonul adînc, răsăritean, creștin, al culturii române? Cartea devine, dintr-o dată o carte despre Răsărit și despre potențialul său creator, despre gnoză și despre hermetism, despre marii gînditori creștini și despre evul mediu teologal al Europei. Carte de mare erudiție, **Eminescu sau despre absolut** împinge în urmă descoperirea lui Eminescu, mutînd problema „comparativismului romantic" pe terenul cercetării lumilor arhetipale, a originalului răsăritean.

Momentele călinesciene așezaseră în paranteză creștinismul eminescian; Rosa Del Conte îl recuperează ca un excepțional cunoscător al folclorului românesc, studiat în cărți de referință.

2 Aceasta este noua așezare a lui Eminescu în spațiu Dar în timp? În acest sens, Rosa Del Conte introduce un termen nou, un reper de care nu se va mai putea face abstracție de acum înainte: **aiontologia.** „Prin acest termen am înțeles să sugerăm noțiunea unei religiozități pentru care Dumnezeu, închis în transcendența sa absolută nu acționează direct, ci printr-un al doilea zeu, ce se identifică cu Timpul — demiurg; a unei religiozități care identifică Valoarea Absolută cu un etern ce transcende orice eternitate temporală: (...) / Identificarea și noțiunea, așa cum am spus și cum înțelegem să relevăm aici... poartă amprenta misticismului ermetic".

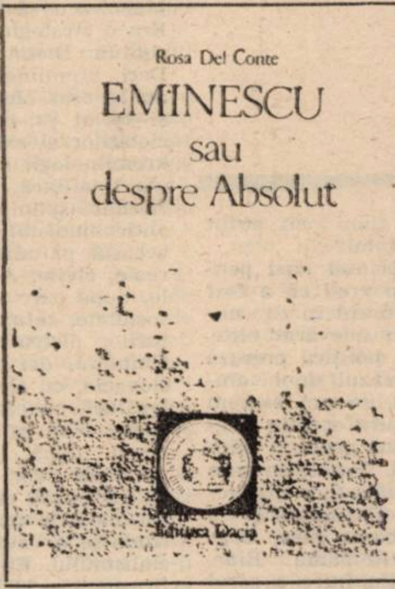

Din nou afirmații de o îndrăzneală neobișnuită, susținute de o erudiție greu egalabilă. Poimandres și Ocellus, Cartea a patra a lui Esdra, Ioan Damaschinul și Sf. Maxim, Psihologus Theobaldi Episcopi, cărți și nume rare descoperă **absolutul eminescian.** Nu o exaltare a sursei ne întîmpină, ci un fel de a înțelege temeiul Operei. Platon și Plotin, gnosticii și autorii creștini sînt convocați pentru a contextualiza cîteva din marile texte eminesciene. **Scrisoarea I, Povestea Magului, Memento mori** ne oferă cîteva „descifrări" fascinante.

3. De la apariția cărții **Eminescu sau despre absolut** au trecut aproape trei decenii. Între timp, eminescologia s-a împlinit datorită unor cărți adesea citate: nu puține. George Munteanu sau Ion Negoițescu, Edgar Papu sau Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Eugen Todoran sau Ioana Em. Petrescu ne oferă imaginea unui Eminescu adînc, **abisal,** definitoriu pentru devenirea spiritualității românești. Cea mai surprinzătoare dintre cărțile eminescologiei noncălinesciene este **Eminescu și abisul ontologic** de Svetlana Matta, apărută la editura **Nord** din Aarhus, în 1988. Ca și cartea Rosei Del Conte, cartea Svetlanei Matta îndrăznește a-l dez curente, gîndindu-l ca erou al gîndirii moderne. Aș spune că, văzut **din afară,** poetul nostru național invită la o lectură lipsită de complexe; de timiditate. Invită la redefinirea tezelor asupra fondului autohton. Ceea ce însă a invitat la îndrăzneală a fost eminescianizarea literaturii române prin autori care la rîndul lor, au devenit universali Un Mircea Eliade sau un Emil Cioran. paginile de folclor religios îl obligă pe exegetul lui Eminescu la alt tip de lectură.. Nici o surpriză deci, entuziasmul cu care Mircea Eliade întîmpină analizele, ipotezele, afirmațiile exegetei italiene: ele sînt făcute **în spiritul său,** deci în spiritul gîndirii sale preocupate de străvechimile românești. de neoliticul balcanic, de echivalențele spirituale est-europene. Fără opera lui Mircea Eliade nu ar fi fost atît de repede validabile îndrăznelile Rosei Del Conte, autoare care pune în valoare, mai mult decît se făcea în anii șaizeci, descoperirile eminescologiei „necălinesciene".

Dar să nu se înțeleagă, prin asta că Rosa Del Conte se află la polul opus al cercetării călinesciene. Marele cărturar rămîne viu și aici, dar cum să spunem? nu înconjurat de mohorîta singurătate a ultimului cuvînt în materie.

4. Se poate vorbi mult despre fiecare dintre extraordinarele îndrăzneli ale autoarei în analiza lui Eminescu. Nu cred că, dinlăuntrul culturii române, cineva ar fi riscat atîtea asociații; după Călinescu, eminescologul român a fost mereu preocupat a nu lărgi excesiv numărul surselor. Dar tocmai acest „exces" al Rosei Del Conte este confirmat de cercetătorii ce vin. Profesoara avea dreptate, spun și studiile despre biblioteca de la Cernăuți, și investigarea colecțiilor de reviste. Fără îndoială că Eminescu i-a citit și pe Evghenie Vulgariul și pe Ioan Scărarul și pe atîția alții, scriitori creștini pierduți de contabilitatea cercetării. O carte de excepție ca **Perspective eminesciene,** exegeză ce arată resursele eminescologiei tinere, confirmă din plin calea din **Eminescu sau despre Absolut.**

Și, în fine, această dezamărginire eminesciană solicită convocarea a noi surse. În **Cristul în poezia lui Eminescu,** de pildă, mi se pare că un rol aparte va fi avut **Louis Jacolliot** cu **La Bible dans L'Inde. Vie de Jesus Cristna,** ca și **Omul povățuit la minte,** descoperit de poet la Cernăuți.

*** Rosa Del Conte, EMINESCU SAU DESPRE ABSOLUT, Ediție îngrijită, traducere și prefață de Marian Papahagi, Cuvînt înainte de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, postfață de Mircea Eliade, Ed. Dacia, Cluj, 1990.**

Cronică măruntă

Cu steagul în bernă

• Pe măsură ce trece vremea, o cronică măruntă fără Eugen Florescu devine aproape un nonsens • A-l suspenda pe Eugen Florescu înseamnă a pune steagul cronicii mărunte în bernă • Asta și facem, stimați cititori: astăzi vom scrie despre morți • Săptămîna trecută, Ion Maxim ar fi împlinit 65 de ani • A plecat dintre noi acum doisprezece ani, după ce vreo șaptesprezece fusese la Aiud, la Pitești, la Jilava sau în Bărăgan • I-au mai rămas pentru scris vreo doisprezece ani •În acești ani a scris mai multe romane, cîteva volume de nuvele și de poezii, și-a dat doctoratul în filozofie, a fost animator al cenaclurilor literare timișorene, a scris cronici literare, recenzii, articole • N-a lăsat nimic scris despre pușcăriile prin care a trecut • Coleg de închisoare cu Ion Maxim a fost Luca Dumitrescu, decedat săptămîna trecută, a mai apucat să-și publice amintiri din închisoare • Cîteva volume ale sale, încă în manuscris, vor face probabil carieră • Lui Luca Dumitrescu i-a apărut în 1988 volumul **Hronicul Racului**: prima sa carte • Volumul a fost aproape ignorat de critică; vreo doi recenzenți au făcut haz de linia vetustă a autorului debutant. Cine știa însă că debutantul a așteptat cîteva decenii? • Polemiștii juni al deceniului al nouălea îl bănuiau tînăr și erau furioși că nu e rebel • Poetul era doar clasic, **limpede,** însetat de dialog spiritual, ca în acest **După filtru: „Tristan:** / În ceas-acela grav, cu bronzul mut, / Tot sufletul din mine a gemut. / Corabia proptită-n constelații / Mi-o măcinau neliniști și nesații. / Cum te-așteptau în codrii mei de-atunci / Copacii mari cu inime de prunci! / Dar șarpele cu solzii de lumină / Înșurubat setos ca-ntr-o tulpină, / Urca prin noi, osmotic, în zenit, / Fiorul unui hău nemărginit." • După o atît de lungă absență, Luca Dumitrescu, ca și Ion Maxim, ne propune poezii neoclasice, de o tulburătoare seninătate • După o atît de lungă absență, e prezent în revistele noastre literare Ștefan Baciu • Un frumos interviu cu Ștefan Baciu publică în în **Luceafărul** miercuri, 21 iunie 1990, Gabriel Stănescu • Întrebat dacă intenționează să revadă România, poetul răspunde: „Desigur că intenționez să revăd România și sper ca sănătatea mea problematică să-mi permită să o fac. Aș vrea să-mi revăd familia, cîtă a mai rămas, colegii de la «Andrei Șaguna», cîți au mai rămas și prietenii din generația mea, cîți au mai rămas. Pentru că au murit foarte mulți: au murit din cale-afară de mulți: George Petcu, Laurențiu Fulga, Axente Sever Popovici". • Citim cu o anume mirare lista morților... inexactă, din fericire. • Îi dăm un telefon domnului Axente Sever Popovici, încercînd să-l convingem că e momentul să ne dea un interviu. • Nu, nu ne dă un interviu. Dacă vrem, ne povestește ce ne interesează • Dar nu ne dă nici un interviu. El nu face publicistică. A scris odată în **Gîndirea** ceva despre Heisenberg, la invitația lui Crainic. Poate așa să-l fi întîlnit pe Baciu. Dar n-au fost prieteni. El, Axente Sever Popovici, avea alte preocupări, deloc literare. Îl interesa logica matematică. • Axente Sever Popovici nu vrea să pozeze pentru posteritate nici alături de Ștefan Baciu, nici alături de alți literați glorioși care îi revendică vecinătatea. Nici măcar alături de Cioran. • Foarte interesantă e memorialistica postumă a lui I. D. Sîrbu. Din **Jurnalul unui jurnalist fără jurnal (Ramuri,** 5/1990) decupăm: „Gorbaciov va fi sacrificat. Nu poți fi Giordano Bruno și Mare Inchizitor în același timp — nu poți fi popă și Martin Luther. După 70 de ani de delir dogmatic, iată că vine un rus, foarte inteligent și calculat și pune degetul pe rană. Dar răni există multe și ele sînt teribil de adînci și de vechi. Unele mi se par chiar incurabile. / Dar s-a deschis cutia Pandorei..." • Superior prozatorului și dramaturgului, memorialistul va fi cu siguranță, o revelație • Chiar așa, ca mesager al Apocalipsei • Paginile sumbre au invadat, de altfel, presa literară. Pe cel mai semnificativ dintre poemele săptămînii, aparținînd lui Nicolae Prelipceanu, îl cităm: „Astăzi e din nou duminică / e toamnă și a fost soare / acum nu mai e / și mă simt și eu / mai acasă / munții patriei / sînt la locul lor / ochii care să-i vadă / nu-s încă scoși / mai e timp / ne strigă / aproapele nostru" **Aproapele nostru, Luceafărul,** 21 VI 1990)

Anemone **POPESCU**

Turneul candidaților

SIMONA POPESCU
XILOFONUL
și alte poeme

Simona Popescu debutează într-o regie (la propriu și la figurat) aproape clasicizată. Mai întîi, nici ea n-a ocolit editura pe la care au trecut destui poeți din generația anterioară. Ca și optzeciștii, poeta își alcătuiește un volum din resurse pecuniare și biografice proprii. Copilăria, adolescența, viața de zi cu zi, obsesiile și amintirile alcătuiesc un conglomerat al cărui produs de lux ese poemul. Ingredientele rămîn aproape aceleași: ironia, cotidianul, cinismul și, undeva, mai spre fundalul decorului, aluzia culturală. Pariul antisentimental cîștigă detașat confruntarea cu aparentul demers nostalgic. Anamneza devine denunț, iar nostalgia o formă refulată a răutății.

Ca și la Mircea Cărtărescu sau Florin Iaru, poezia Simonei Popescu are la bază o convenție ludică. Poate ceva mai bine ascunsă decît la aceștia. Ordinea epică produsă de instituția memoriei apare fragmentată și difuză, urmărind diseminarea, nu concentrarea sensurilor. Epicul abundent transformă, astfel, poemul într-o dare de seamă despre plinurile și golurile existenței. Tonul alb, vocea monocordă, aproape atimbrală, „rece“, de statistician și clinician, dau obsesiilor un aer de implacabilitate. Simona Popescu a scos poezia din regimul obsesional obișnuit, plasîndu-l într-o zonă a diagnozei clinice. Ea se rezumă să constate, să clasifice și să ordoneze, fără a ierarhiza. Obsesiile nu devin niciodată mari spaime existențiale, ci segmente de cotidian perceput cu o acuitate ieșită din comun. Poeta e, din acest punct de vedere, doar hipersensibila stenodactilografă a unei revelații dinainte cunoscute. Concluziile cad cu o anumită doză de fatalism, însă nici mai dureroase, nici mai neașteptate decît am bănui. Versurile sînt trepte dintr-o ciudată scară a înstrăinării de sine: „O cană cu zmeură / ochelari de soare să văd lumea galbenă / ca înainte de ploaie / fratele meu dus la grădiniță / bretonul tăiat / rochiile lungite cu cîte un volan / pantofi roșii cu toc / primul băiat cu numele Hari. / / Și noi după ce vom muri ne vom face cîini și pisici și șoareci“.

Nu lipsesc din acest arsenal armele obișnuite: transcrierea în priză directă a realului, mimarea și existențială, substituirea codului lingvistic tradițional cu un limbaj minimalist. Un limbaj care, departe de a fi reducționist, se dovedește capabil să transcrie fantasmele realității imediate: „ea vorbește cu mine de la un telefon public / așezată pe un scaun pliant pe care-l tîră mereu după ea / și-mi spune / ce vede acolo („aici în jurul meu“) / („un bărbat zice că el nu înțelege unei comedii atît a limbajului, cît nimic nu / înțeleg nici eu prea bine femeia plînge el / o mîngîie. da... nu știu... au plecat împreună / da... împreună. / / o bomboană pe pătratul de ciment... da / am crezut că e bomboană e de fapt o piatră roșie / / trec oameni de cînd nu ai mai fost la / grădina zoologică... așa... se legau... știi... / o fetiță îmi scoate limba e lume multă / se uită cam urît trebuie / să plec“).

Astfel de mostre au, înainte de orice, o valoare programatică. Ele vorbesc despre intențiile poetei (ca și ale colegilor de generație) de a coborî poezia în stradă. Aparent, același lucru îl făceau și optzeciștii. Doar că, în cazul lor, contactul este mediat de o intensă și plină de spectacol aventură culturală. Cărtărescu, Iaru sau Coșovei vedeau lumea prin ochelarii caleidoscopici ai unui personaj din cîntecele Beatles-ilor. Simona Popescu nu permite nici un fel de intermediar. Nu de la geam observă ea realitatea, ci din însăși cabina telefonică despre care a fost vorba mai sus. Personajul-autor, avid de real, nu acceptă nici un fel de cuantificare a acestuia. Totul trebuie spus direct, pe șleau, fără ocoliș. Efectul poetic va rezulta, desigur, din tensiunea creată de foarte fina și greu sesizabila selecție și ordonare a secvențelor. Într-o cronică foarte exactă la acest volum, Florin Manolescu dădea prioritate efortului imanentist al poetei. Adică încercării de a „se include pe sine în lume“. Observația e pe deplin motivată. Cu o posibilă nuanțare: lumea aceasta e produsul procesului însuși de căutare. Versurile vin de undeva dinafară, dintr-un univers parcă pierdut și cu greu regăsit. El prinde formă în jurul vocii autoarei, epicizînd și teatralizînd o lume a purelor senzații.

Procesul anamnetic se desfășoară cu un anume dezinteres față de reziduurile nostalgice. Tehnica poetei cuprinde și o desăvîrșită tactică a construirii de lumi paralele. Poemul e suma unor acumulări cantitative, a unor construcții alcătuite pe **principiul listei**, al acumulării. Imaginile, pe de o parte, și cuvintele, pe de alta, par segmente din două entități distincte. Îmbinarea lor urmează un anumit protocol, decurgînd din două experiențe deosebite: „am în cap multe imagini / am în cap multe cuvinte / aproape că nu au legătură unele cu altele / imaginile și cuvintele / de parcă n-ar fi fost experiențe simultane“.

Frumusețea poemelor Simonei Popescu provine și din acest joc al sincronizării „imaginii și sunetului“. Paradoxal, deși lipsite aproape în întregime de obsesii retorice, poemele reușesc să fie, la nivelul ansamblului, mari metafore ale existenței. **Xilofonul** și **Plicty**, cele două ample poeme ale cărții, au însă, un rol contrapunctic. Primul dintre ele reface, din decupaje aparent dispersate, un cadru existențial, iar al doilea, într-un excelent dozat amestec de iluminări și halucinații, umple de sens vidul unei persoane întîi însetate de certitudini. Aventura cunoașterii, atît cît e, reduce spasmele subiectivității ezitante la obsesia certitudinii. O certitudine obținută prin investigarea contabilicească (sub formă de jurnal sau de anchetă sociologică) a realității imediate.

Simona Popescu debutează, așadar, cu o carte care poate fi considerată un prim manifest al generației '90.

Mircea MIHĂIEȘ

* **Simona Popescu, XILOFONUL ȘI ALTE POEME, Ed. Litera, 1990.**

Semnele și înfățișarea

Printre multele lucruri pe care le inserează într-un fel de postfață (**Înăuntru și înafară**) la volumul **Semnele și înfățișarea**, Nicolae Panaite oferă și cîteva opinii despre poezie, înțeleasă ca exercițiu spiritual („o formă de gimnastică a minții“). Autorul vorbește despre căutarea* de sine a poetului, plasînd discuția pe terenul speculațiilor asupra moralității artei („Izbînda depinde de **cum** ai intrat și **cum știi** să descoperi, să autentifici identitatea, într-un cuvînt: să dai personalitate la ceea ce deja există, dar nu se vede, «nu se știe» că există“), văzînd în aceasta un fel de provocare adresată lumii („dorești să stimulezi în vreun fel lumea cu **lumea ta**: unică și irepetabilă“).

Toate bune, desigur, pînă aici, atît numai că poemele culegerii de față — dincolo de o sentențiozitate deloc ocazională, dincolo, desigur, de tincturarea etică a stanțelor — au puține tangențe cu modul acesta de a vedea lucrurile, în orice caz există independent de astfel de considerații teoretizante. Mai aproape de lirica unui Dan Laurențiu decît de aceea a cutărui companion de generație, Nicolae Panaite pare a fi, în structura-i adevărată, un constructor lucid, un ironist ce lucrează cu prea multe inefabile pentru a nu-și acorda în cele din urmă artefactul poetic la registrele sensibleriei livrești istoricește consacrate. Liricul nu-i, totuși, un spirit muzeal, și dacă poezia sa vine, evident, după poezie, neezitînd a înregistra tot și de toate, nu-i mai puțin adevărat că miza principală a travaliului autorului ar putea-o constitui rafinamentul imagistic dus pînă la prodigii manieriste, accentul pus pe nuanța expresiei. Nimic nu pare, de aceea, contrafăcut, nimic superflúu — de la cele ce țin de parafraza ironică (**Ne căutăm și ne pierdem**), la limbajul inconfundabil hieratic al liricilor barochizanți, de la dolorismul livresc venit din sursă romantică, la recuzita atinsă de aripa hieratică a poeziei metafizice.

Lucian ALEXIU

---

* **Nicolae Panaite, Semnele și înfățișarea, Editura Cartea Românească, 1990.**

„NĂMAIELE NEPUTINCIOASE"

Versiunile românești, realizate de George Murnu, ale poemelor homerice — **Iliada** și **Odiseea** — sînt printre cele mai frumoase nu numai din lumea romanică, ci din Europa întreagă. Eminent elenist și arheolog deopotrivă, dar cu totul remarcabil, chiar dacă puțin cunoscut, ca poet original — „homerid“, cum l-au binenumit Iulia și Ecaterina Murnu într-o admirabilă carte omagială (Editura Albatros, 1979) — tălmăcitorul a investigat, pe orizontală, întregul teritoriu al lexicului românesc, pînă în îndepărtatele și feritele lui ostroave balcanice, iar pe verticală, i-a scormonit și i-a sfredelit toate straturile, pînă la cele mai afunde, resuscitînd dulcile voroave amorțite ale vechimii și regenerînd, cu ajutorul lor, fabuloasa „atmosferă“ homerică. Aedul orb al Eladei și-a găsit în „homeridul“ român poate cel mai fidel dintre interpreții săi.

Voi încerca să ilustrez aceste afirmații — deocamdată teoretice — supunînd unei scurte analize lexicale cîteva versuri (341—345) din Cîntul XVI al **Iliadei**, în amintita traducere a lui George Murnu: „Astfel pe cîte-un troian naintașii danai toropiră / Tocmai ca lupii prădaci care-adulmecă mieii ori iezii / Și de la turmă răpesc pe acei care-i lasă negrija / Unui păstor să ia razna la munte: și cum îi văd lupii, /Sar și în colții lor sfarmă **nămaiele neputincioase**“ (Editura Univers, 1985, p. 359). Așa cum se știe, traducerea respectă metrul original, care, în ciuda rezervelor unor critici, s-a încetățenit destul de lesne în versificația noastră, datorită, în special, libertății relative a accentului cuvintelor românești. Cunoscînd temeinic prozodia greco-latină, Eminescu însuși a încercat, cu succes deplin, hexametrul dactilic, de pildă în poemul postum **Mitologicale**: „Da! din porțile mîndre de munte, din stînci arcuite, / Iese-uraganul bătrîn, mînînd pe lungi umeri de nouri, / Caii fulgerători și carul ce-n fuga lui tună“. Revin acum la textul murnian propus ánalizei. Încep cu observația că, în primul vers, verbul **toropi** nu are sensul său obișnuit de „a moleși“, cu care ne-au deprins scriitorii noștri, de exemplu Sadoveanu, în **Iarmaroacele sfîntului Ilie**: „La începutul lui iulie vin călduri mari, arșiță și secetă. **Toropiți** de căldură erau și oamenii; **toropite** erau și vitele“. Noi nu prea știm, dar Murnu știe că **toropi** „a moleși“ are, în româna populară, un omonim, **toropi** sinonim cu „a omorî“. Și Creangă știe acest lucru: „Era cît pe ce **să ne toropească** bradul aprins, de nu băga de samă unul dintre plăieși“. **Toropi**, a fost obținut prin derivare regresivă din **toropală** „bîtă, ciomag“, iar Murnu îl reia și în alte locuri ale **Iliadei** sale: „**Și-am toropit** un bărbat nespus de puternic și mare: / Lat cît o namilă-ntins se zbătea la pămînt uriașul“

A doua observație mi-o prilejuiește expresia **lupii prădaci**, mai exact, epitetul adjectival **prădaci**, neînregistrat nici măcar în Dicționarul academic. Nu este exclus ca termenul să fi fost plăsmuit de Murnu însuși, care manifestă o evidentă simpatie față de derivatele cu sufixul **-aci**, caracteristice limbii vechi și populare. Iată, fără comentarii, cîteva texte semnificative, urmate, între paranteze, de numărul paginii din ediția amintită: „Dete viteazul poruncă **strigacilor crainici** să cheme / Oastea, ca toți să s-adune feciorii pletoși din Ahaia“ (67); „Merg la război sub **osteanul luptaci** Politete, feciorul / Lui Piritous“ (90); „**Trăgacii** mai meșteri în suliți / Vin să ia parte la joc“ (503). De astă dată sînt nevoit să intervin cu precizarea că **trăgaci** înseamnă, aici „trăgător“, iar acesta din urmă, din punctul de vedere al „homeridului“, avea cusurul că ar fi trimis, nemijlocit, către armele de foc, către armamentul „modern“, total nepotrivit în evocarea războiului Troiei... La rîndul lui, derivatul **negrijă** reactualizează virtuțile prefixului **ne-**, atît de familiar „scripturelor române“ de odinioară: **neblînd**, **neleneș**; **nemilă**, **nepace** sînt formații la îndemîna oricui își ia osteneala răsplătită „cu asupra de măsură“ de a „șterge colbul de pe cronice bătrîne“.

Ajung la expresia cu care am botezat rîndurile de față, mai precis la **nămaie**, echivalent pentru „vită (cornută)“, pe care Murnu îl reia și în traducerea **Odiseii**. Vrednic de tot interesul mi se pare faptul că regionalismul **nămaie**, identificat de Ovid Densusianu în Țara Hațegului dar existent și la aromâni, este urmașul direct al lat. **animalia**(!), pluralul lui **ánimal**, pe care l-am și împrumutat, ca atare, mult mai tîrziu. În latină **animal** semnifică „tot ce e viu“ orice „vietate“, fiind derivat din anima „suflet“, dar și „suflu al vieții“. Amănuntul că străromânii au înțeles pe **anima** ca... **inimă** spune ceva despre felul în care ei au gîndit și simțit lumea.

G. I. TOHĂNEANU

Inedit

Sorin Titel

UITAREA

O dimineață umedă de toamnă: zorii tulburi sînt amestecați cu ceața, oamenii grăbiți în pelerine de ploaie și mai ales copiii, grupuri de copii din primele clase, îndreptîndu-se spre școală, sau de adolescenți, vocile lor în schimbare prin ceața umedă, jilavă. Mai ales frigul care pătrunde în case și această frumoasă femeie care trece în mantaua ei de ploaie. Această femeie trecînd prin dreptul ferestrei, zgribulindu-se, stranie siluetă în albăstrimea mohorîtă a zorilor; fără să se grăbească, așteptînd probabil pe cineva, pășind puțin stîngace pe tocurile ei înalte. Prin ferestrele puțin aburite, el poate vedea femeia, copii care trec, un grup de băiețași din primele clase îmbrîncind-o, trecînd pe lîngă ea, în mare larmă. Copacii negri pe marginea trotuarului, copacii desfrunziți, ramurile lor negre ridicîndu-se prin ceață spre un cer ostil și neprietenos. Poate vedea trotuarul ud de ploaia care căzuse probabil peste noapte, trotuarul lucios în zorii tulburi de parcă ar fi fost de sticlă, vînăt și iradiind o lumină puțin stranie. De partea cealaltă a străzii alt șir de copaci, la fel de negri, la fel de golași și stingheri, profilîndu-se pe același cer umed de toamnă, puțin mai estompați din cauza ceții. Poate vedea clădirea din spatele lor încă în construcție, macaraua imensă cu brațele ei monstruoase ridicîndu-se spre cer, mult deasupra copacilor, cu o mică steluță în vîrf, un fel de stea întîrziată pe un cer ploios, o mică steluță umbrită și ea de ceața care nu vrea în ruptul capului să se împrăștie. Nu cu mult timp în urmă, la un minut sau două după intrarea lui în micul restaurant aflat la parterul hotelului, o femeie cu picioare diforme în ciorapi groși de lînă, începuse să strîngă perdelele de la ferestre, probabil urmau să fie date la spălat, perdelele erau într-adevăr murdare, îmbibate de nicotină, cocoțată acolo sus într-un echilibru destul de fragil, în orice clipă ar fi putut să se prăbușească, gîfîind din cauza efortului, trupul ei mare și gras bălăbănindu-se în stînga și dreapta, răsucit într-o mișcare greoaie spre înălțimi. Cu totul pe neașteptate perdeaua enormă, din catifea roșie, îi cade în cap înfășurînd-o toată, imens morman însîngerat, masă de carne zbătîndu-se în greoiul giulgiu. Ca apoi mutra ei urîtă să iasă la lumină, să rînjească arătîndu-și dinții stricați, clipind din ochi, pentru că lumina cenușie, după coborîrea perdelelor a năvălit în interiorul restaurantului. Unul din chelneri stinge lumina, nu înainte însă ca lumina lăptoasă de afară să se amestece, pentru un foarte scurt timp, cu lumina gălbuie a becurilor care se aflau undeva foarte sus, acolo unde se găseau candelabrele bogat ornamentate și prăfuite. Acum, după ce perdelele au fost luate, un anumit aer străin, ostil oricărei intimități a pătruns în restaurantul aproape gol. La capătul lui, la niște mese puse cap la cap grupul de oftalmologi în costumele lor de culoare închisă își sorb în cea mai mare liniște cafeaua din niște ceșcuțe minuscule. O femeie în vîrstă la o altă masă, îmbrăcată de sus pînă jos în negru, tăind în bucățele foarte subțiri niște cremvurști groși și dincolo de ea o altă pată de aceeași culoare, pianul închis cu un lacăt grosolan și ruginit. Un macrame murdar și zdrențuit aruncat cam neglijent pe pian, cu franjurii retezați. O vază din sticlă verde cu flori artificiale înnegrite și ele din cauza fumului de țigară. Și deodată agitația din fața geamului, de dincolo de geam, din stradă, se potolește, ceasul imens din fața lui, așezat între două ferestre, începe să bată orele opt, și după cele opt bătăi încetează, nu se mai aud decît șușotelile oftalmologilor și plescăitul nu tocmai estetic al bătrînei doamne care își mănîncă cremvurștii. Între timp, oftalmologii și-au terminat micul dejun, trec pe lîngă el discutînd în șoaptă, folosind tot felul de termeni de specialitate pe care el nu are cum să-i înțeleagă. Se opresc la garderobă, foșnetul paltoanelor și murmurul discuțiilor, apoi trec prin fața geamului în paltoanele lor de culoare închisă, gesticulînd tot timpul. Cum între timp începuse să burnițeze și-au deschis și umbrelele, care sînt tot de culoare închisă și ei merg ținîndu-se de braț, la doi oameni cîte o umbrelă, cu capetele apropiate unul de celălat, în așa fel încît să intre amîndouă sub ciuperca umbrelei. Din cauza pălăriilor cu boruri tari, însă, nu prea pot să-și apropie mult capul unul de altul. Borurile pălăriilor se ating sau se suprapun atunci cînd unul din oftalmologii aflați sub aceeași umbrelă e mai înalt decît celălalt.

— Era într-o duminică, povestește bărbatul care între timp, la un minut sau două după plecarea oftalmologilor, s-a așezat în fața lui, iar acum în vreme ce vorbește încearcă să-și aprindă o țigară, dar bricheta, probabil din cauza benzinei care se terminase, nu vrea în ruptul capului să se aprindă. Așa că pînă la urmă renunță la brichetă și continuînd să vorbească își caută prin toate buzunarele o cutie de chibrituri pe care o știa pitită în vreun buzunar.

— Lucram amîndoi la aceeași întreprindere, povestește el, era una din acele duminici plicticoase de vară cînd nu prea știi ce să faci. Ce-ar fi să trec pe la tine, mi-am spus, o mică hoinăreală cu mașina undeva în afara orașului ar fi foarte plăcută. Iar carnetul îl aveam de o lună sau două și ce să spun, eram robul mașinii. Te-am luat din pat cum s-ar zice, eram cu două femei, dama cu care eram își luase cu ea și o prietenă. Le-am spus că am un coleg de birou foarte simpatic care în mod sigur ar fi dispus să meargă cu noi, e singur și se plictisește și el duminica; nu are nici o combinație, m-a întrebat prietena prietenei mele; nu știu să aibă i-am spus și în timp ce tu te îmbrăcai ele stăteau în mașină și mureau de curiozitate să știe cum arăți, trebuie să-ți amintești acum.

— Nu-mi amintesc.

— Era blondă și nu prea înaltă, purta o rochie deschisă de vară, cu un decolteu exagerat, dar era moda decolteurilor, avea însă ce arăta; niște sîni mici și rotunzi, ca de fetiță, o aluniță pe sînul stîng sau cel drept, nu-mi mai amintesc bine, era o dimineață splendidă de vară, conduceam nu știu cu cît pe oră și femeile rîdeau tot timpul.

— Nu-mi amintesc, spuse el și se ridică să plece. Bărbatul îl prinse însă de mîneca hainei, rugîndu-l insistent să mai rămînă cîteva clipe, pentru că nici nu mai are mult de povestit și e convins că ceea ce are să-i spună o să-l intereseze pînă la urmă nespus de mult.

— Bine, am să rămîn, spuse el, îmi pare rău însă, te rog să mă ierți...

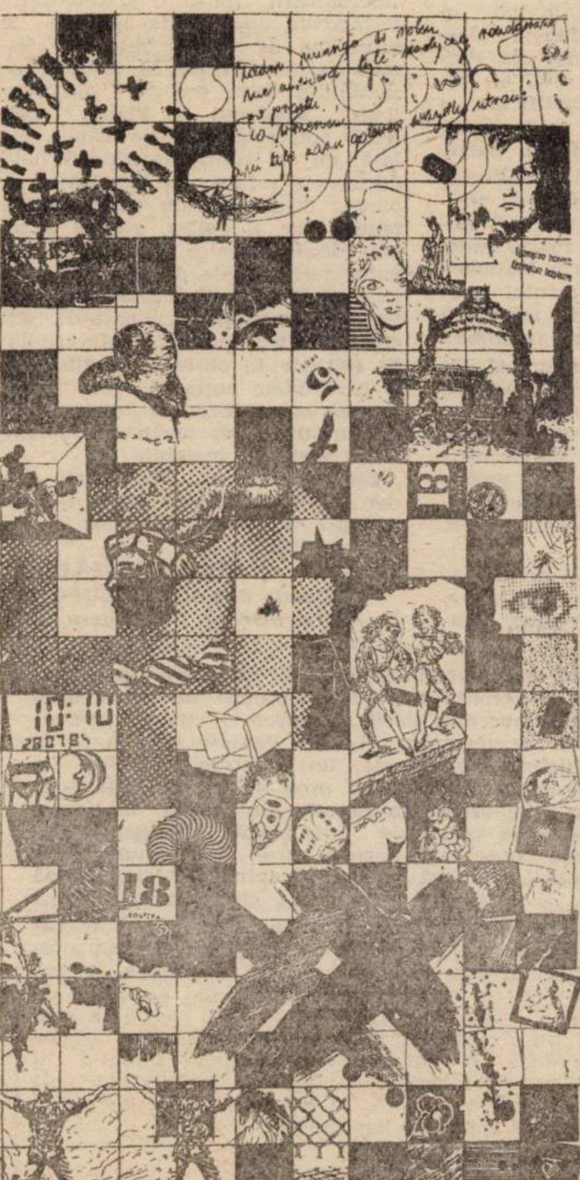

— Nu-i nimic, nu-i nimic, spuse repede bărbatul și-i zîmbi cu multă prietenie Nu-ți cer decît să mă asculți, să ai adică puțină răbdare și să mă asculți pînă la capăt. Așa cum îți spun, femeile rîdeau tot timpul; erai, te rog să mă crezi, cît se poate de bine dispus, femeia pe care ți-o adusesem îți plăcea; se vedea de la o poștă că faci toate eforturile ca să-i placi; căutai să fii strălucitor, spiritual, și femeia, care nu cu mult timp în urmă trecuse nu știu prin ce eșec sentimental, era cucerită de voioșia ta atît de tonică, de bine venită pentru ea. Eu, drept să-ți spun, eram uimit, aproape că nu te mai recunoșteam.

— Cînd s-a întîmplat asta, întrebă el.

— Să fi trecut doi sau trei ani, spuse celălalt și, fără să dea prea mare importanță întrebării, continuă să povestească. Știai prin acele locuri o mînăstire părăsită și ne-ai vorbit cu multă încîntare de ea; ne-ai spus că în copilăria ta se ținea acolo în fiecare an de Sfîntul Petru un iarmaroc; că te duceai întotdeauna cu fratele tău mai mare la iarmarocul ăla și că, întîmplarea făcînd ca sfîntul respectiv să cadă tocmai în acea zi, ai fi de părere să mergem acolo. Mînăstirea, din cîte ai aflat, e părăsită de multă vreme, e părăginită probabil, dar împrejurimile sînt foarte frumoase și dacă am merge acolo ne-am simți minunat. Bineînțeles, toată lumea a fost de acord, mai ales femeile erau de-a dreptul încîntate. „Ofelia, du-te la mînăstire“, urlau ele în gura mare și tu le-ai atras atenția, mai în glumă, mai în serios, că cele păcătoase n-au ce căuta acolo, pentru că locul e sfînt și așa mai departe. Am trecut printr-un orășel și am intrat la o bodegă, eu am coborît și am luat ceva de mîncare, apoi ai coborît și tu lăsîndu-le pe femei singure; ai luat o sticlă sau două de vin, te-ai lăudat că te pricepi la vinuri și vrei ca problema asta s-o rezolvi tu, pentru că din partea mea nu-i nici o nădejde. Ai dat adică să se înțeleagă că eu aș fi un ageamiu la vinuri și bineînțeles că nu te-am contrazis; îmi dădeam seama că faci eforturi s-o dai gata pe femeie, ceea ce bineînțeles nu-mi displăcea. Ca bărbat, în ofensiva pe care o porniseși eram de partea ta. Una din sticle am desfăcut-o în mașină, vinul nu era prea grozav, dar m-am făcut că nu observ asta, mai ales că femeile erau convinse că e extraordinar; te lăudau tot timpul pentru priceperea ta în ale vinurilor, dînd vorbelor o anumită semnificație ascunsă, un fel de înțeles în doi peri, un fel de provocare fățișă, amîndouă, așa cum ți-am spus, ceea ce mă lăsa indiferent pentru că nu eram din fire gelos și pe deasupra femeia cu care eram nu era decît o simplă aventură. În tot cazul, pe la ora prînzului am ajuns la mînăstirea ta care era într-adevăr pe jumătate dărîmată, împrejurimile erau însă foarte frumoase, curgea o apă limpede pe lîngă mînăstire, ne-am așezat la marginea rîulețului, femeile au...

— Nu-mi amintesc, e puțin penibil într-adevăr, nimic din ceea ce îmi spui, poate că nu eu am fost, poate că altcineva; ar putea foarte bine să fie o eroare la mijloc, nu țin minte niciodată să fi fost...

— Îți stătuse ceasul și după ce l-ai pornit după al meu ți-ai cerut permisiunea să mergi singur să vezi cum mai arată în interior bisericuța. Te-ai îndepărtat de noi cu pași repezi, erai puțin nervos, probabil din cauza emoției, locurile astea așa cum ne-ai spus erau foarte legate de copilăria ta.

— Nu-mi amintesc, am uitat, nu cred că eu, spuse el ridicînd din umeri, privind nedumerit pe cel care îi spunea toate întîmplările astea.

— Te-ai întors mult mai repede decît ne așteptam noi, femeia pe care ți-o adusesem nici nu avusese timp să-mi spună ce impresie extraordinară îi făcuseși. Erai mai mult decît foarte tulburat, în priviri ți se citea o panică atît de intensă încît ne-am ridicat toți trei în picioare într-o clipită. Îmi amintesc că eu chiar te-am sprijinit de teamă să nu cazi, și tu, în prima clipă, n-ai putut scoate nici un cuvînt, ne priveai doar cu ochii mult măriți de spaimă, toată siguranța și dezinvoltura de care dăduseși dovadă tot timpul drumului dispăruseră ca prin farmec. La început te-ai bîlbîit, n-ai fost în stare să scoți nici un cuvînt, în prima clipă am crezut că ești bolnav, că suferi cu inima și mi-am făcut repede socoteala cam care ar fi distanța pînă la primul sat cu dispensar și cam cît timp îmi trebuie să ajung pînă acolo. Apoi am înțeles că nu era vorba de asta, ci că erai pur și simplu tulburat de ceea ce ai văzut acolo în biserică...

— N-am văzut nimic în biserică, nu-mi amintesc de nici o biserică, spuse el repede și din nou încercă să se ridice de la masă, celălalt nu-l lăsă însă, agățîndu-se aproape de haina lui, încît se văzu obligat să se așeze din nou.

— Ba ai văzut, ai văzut, spuse celălalt, și se aplecă mult peste masă, pentru ca celălalt să-i audă cît mai bine cuvintele... soldatul acela care era pe jumătate putrezit și pe care ne-am dus după aceea să-l vedem împreună, se spînzurase în altar și toată biserica mirosea îngrozitor, arăta groaznic și femeile au început amîndouă să țipe ca niște isterice, le-am scos aproape pe brațe afară; un soldat care își pusese probabil capăt zilelor cu mult timp în urmă și atunci ne-am urcat în mașină și am plecat în mare grabă și l-am lăsat acolo să putrezească în continuare.

Livius Ciocârlie

FRAGMENTE DE JURNAL

Îmi telefonează Bertalan să mă cheme în parc unde pregătește o acțiune ambientală cu studenții lui. Îi promit, ce să fac, și pe la unu mă duc în parcul Scudier. Lucrează între statuie și clădirea facultății de construcții. Forme colorate în spațiu, baloane, benzi, plase, foi transparente, fire, structuri. Studenții par concentrați activi și bine dispuși. Bertalan mișună printre ei, cu smocul lui roșu aprins. Lumea de pe bănci nu se arată nici surpinsă, nici interesată. La plecare îl întîlnesc în stație pe socialistul T., lector la politehnică, pe vremuri cătană cu mine la Cotu Ciorii, în Bărăgan. Îl întreb cum stau lucrurile și parcă îi dau foc. Acuma l-au scos și filozof, ai văzut? De asta nu scapă nici unul, îi strig în timp ce el sare în tramvai. Între timp s-a făcut iunie. Nici măcar nu-i vacanță și trăiesc ca un filfizon. Fac excursii, joc tenis, stau tolănit la televizor, seara beau ce apuc cu Șerban, noaptea citesc romane polițiste, a doua zi mă scol la prînz. Frivolitate seacă. „Je crache sur ma vie. Je m'en désolidarise“ (Michaux)

De foarte aproape, ce s-a întîmplat. Noaptea, la nu știu ce oră, cum Alexandra nu se mai oprea din tușit și T avea de făcut dimineața ore la fără frecvență, m-am dus s-o schimb ca să se poată odihni. M-am răsucit pînă dimineața cînd m-am întors la mine și am adormit. Trecuse de zece cînd m-am sculat. Am făcut baie. Pînă să termin, i-a venit lui Butaciu un camion de nisip pe care l-a cărat toată dimineața de sub fereastra mea pînă sub nuc. Către prînz, în vizită doamna J. M-a ținut în brațe pe vremuri, mă botezase Pocală și ar fi vrut tare mult să vadă cum arăt după patruzeci de ani. M-am închis cu cheia de două ori. Prins între două focuri, gălăgia de sub fereastră și doamna J. de vorbă cu mama, luînd cunoștință de Corina, e toată Pocală, parcă-l văd, cu voce tînără, clară, destul de evoluată intelectual. Nu ține nici un fel de regim, doar n-o să trăiască o sută de ani. Muiere proastă, zice tata după ce pleacă. Ajunsă la poartă o privesc pe furiș prin jaluzeaua rărită și constat uluit că numai vocea i-a rămas tînără. E o bătrînică zbîrcită, căruntă, îmbrăcată în negru, cu ochi speriați. Telefonează Șerban. Să citesc „Scînteia“, cu turpitudinea lui Titus Popovici despre Breban și să vin mîine la ei. Îi promit **Impressions d'Afrique** și versuri de Roussel, prînzim, vin ziarele, mă apucă greața, răsuflu ușurat că m-am lăsat la vatră de pe frontul culturii, în casă agitație Corina pleacă în tabără de matematicieni, e timpul de mers la gară și mai are lucruri de strîns. O cert, nu-i politicoasă, spune Gîscă în loc de doamna Gîscă. Alexandra nu vrea să-i dea guma franțuzească, ca de ce nu păstrează? i-o mai aduce la paștile cailor. În sfîrșit plecăm, îmbufnați. Întors, văd un meci de la Constanța cu tata el jubilînd, Dinamo cîștigă campionatul, eu cătrănit. Încerc să-i stric bucuria, nu reușesc. Se face de cină, termin un roman polițist de Hammett, văd o piesă de Barbu la televizor, T. se culcă, scriu, Alexandra tușește tot timpul, e douăsprezece și un sfert.

Abia e zece, m-am trezit după opt. Scriu cîteva rînduri, sună la poartă tanti Chiva, spune să mă ierți că te deranjez, mi s-a făcut dor de voi, după prînz am să fiu obosită, nu te las să lucrezi. Ba nu, nu lucrez, vreau să văd un film la televizor. Se termină filmul, ies pe terasă în ploaie, fumez, intru la Alexandra, joacă șah cu tata, cîntă, n-are chef, ori joci ori te lași, acolo nu poți, îți mănînc regina, n-ai decît aici ba uite și dincolo, așa-i, și acolo, hai să ne lăsăm, zicem că-i remiză, mă cheamă bună-ta la masă, am plecat. Citesc din Iorga, o ajut pe Leni să care covorul și abia după ce mă ofer îmi aduc aminte, sînt șoldit de la tenis, închei isprava într-un picior. Plec la Șerban. Doamna, Dușan și M., actriță, fata lui Vîlcea profesorul de gimnastică dintr-a șaptea, a treia cum ar veni în liceul vechi, înalt, ciolănos, pleșuv, dirija demonstranțiile pe Electrica, de zece ori de unu mai, ne duceam după amieze în șir, sub nori fără ploaie, ne aveam fiecare locul țintuit pe gazon și ne ridicam cîte unii cu brațele în sus cînd restul se aplecau, iar el striga în pîlnie mă tu, ăia, cînd vin la voi vă bag în pămînt pîn' la gît. Se întîlniseră dinainte de prînz. Vedem finala femeilor la Wimbledon, vorbesc toți deodată, Dușan, zice Șerban, ține cu cea mai tare, mentalitate de metec, și zice din cînd în cînd ce moară stricată sînt, nu l las pe omul ăsta, adică pe mine, să vadă meciul în liniște. Cînd jocul se încheie le dau ziarul cu Titircă, Șerban îl citește pe șapte voci și continuăm așa, afară plouă violent, n-am scos o vorbă de patru ore, sînt frînt de oboseală și, condus de protestele lui Șerban, plec într-un tîrziu.

Iar ieri ce am făcut? Aproape nimic, sau mult, depinde cum o iau. Am ieșit din starea de lungă cădere în vată, am devenit aton nici activ nici inert, chiar nicicum. Am intrat în librărie, banii rămași mi-au ajuns pentru Hölderlin și un Crétien de Troyes. Spre casă colț cu poșta, sare din mașină un bărbat pe care nu știu unde și cînd l-am cunoscut, poate la cenaclul studenților, poate la muzeu. Îmi spune nu te-ai schimbat, mă întreabă de Horia, nu l-a văzut de trei ani, să fie vorba de Horia M.? îmi zic, atunci la muzeu l-am cunoscut, e medic, se pricepe la literatură, totuși la cenaclu? pomenește de Titus Popovici și pînă la urmă mă invită luni seara la el acasă să bem un vin. Citesc lucrarea lui Șerban despre Barbu, convergent divagantă, sînt încîntat dar îmi notez și ticurile de limbaj, sosește T de la facultate cu traducerea lui Corniș din Thomas Wolfe, după prînz văd finala bărbaților, țin cu amîndoi pe rînd cînd cu suedezul cînd cu americanul, cu cel în pierdere bineînțeles.

Astăzi duminică moale, însorită, pe la unsprezece îl văd pe Feri la poartă, a venit cu ce i-am împrumutat pentru munte, bem un pahar de coniac, citesc mai toată ziua din Wolfe și mă întreb din cînd în cînd dacă o scoatem la capăt cu fetele, încă aproape cincisprezece ani, cu mine e limpede că s-a terminat, trăiesc ca un trîntor nu mai țin minte nimic, nici pe T n-o trage sufletul la facultate, am greșit undeva, sau așa sînt făcut fără vlagă, ar fi fost cuminte să stau la o parte, fără nevastă, fără copii. „La sagesse n'est pas venue La parole s'étrangle davantage mais la sagesse n'est pas venue“ Ar trebui să scriu o povestire. Una edificatoare și pufoasă ca o plăcintă cu prune, poate despre doamna din tren. Le-am condus pe T. și pe Alexandra la rapid și curînd a intrat o doamnă tînără genul nostim, cu un băiat de doisprezece ani. A rugat-o pe T. să aibă grijă de el. La urmă, cînd trenul nu s-a mai văzut, s-a apropiat de mine și mi-a spus: „Am rămas singuri, o să ne plictisim“ Am zîmbit vag, n-am răspuns nimic, iar ea s-a îndepărtat încet și îngăduitor

Am un soi de gripă pe care o exersez în toate felurile, metafizic existențial, cardiac. Mă lungesc buimac pe canapea, citesc toată ziua romane despre sudul american. Totuși ies la prînz cu o ilustrată pentru Corina și dau peste C Degeaba îi spun că sînt amețit m-aș întoarce acasă, nu și nu să bem împreună o cafea Ne așezăm la umbră lîngă casa cu copaci de fier, peste cinci minute apare B. umbra se retrage și stăm cu capul în soare în timp ce vîntul trîntește umbrelele dimprejur. B povestește cum l-au prins locatarii pe X. într-o ladă de gunoi din care încerca să salveze documente aruncate de soție la moartea profesorului A., asistent al lui Einstein pe vremuri, au convocat comitetul de bloc și l-au pus în discuție dar el, mult mai metodic, le-a demonstrat că în seara de cutare cei de la apartamentul cutare au scuturat covorul la ore ineterzise, iar în ziua de cutare doamna cutare, căreia îi venise rîndul, n-a măturat coridorul, încît au trebuit să bată în retragere, pleoștiți. C și-a dat demisia de la comitetul de cultură stă acasă și scrie piese de teatru tocmai a terminat una despre căutarea unui greier, noaptea, în apartament.

Marcel Turcu

Nici primul, în deceniul al șaptelea, nici ultimul sosit în rîndul ferventilor întru dexterități imagiste ai poeziei, Marcel Turcu poate fi așezat într-un șir de energumeni ai verbului inconformist și prin vocația — ori numai trufia — frazei demitizatoare, prin cele ce, în ultimă instanță, mărturiresc pentru modul specific de manifestare a unui temperament. Tratîndu-și temele după un rețetar în care obșteștile practici ale literatorilor avangardelor interbelice și postbelice se recunosc fără greș, Marcel Turcu practică o poezie în care uzul frazei ironice și parada metaforei sînt concurate de narcisismul oficierii: obișnuința vociferării sfidător cinice, gesticulația clovnescă și ricanarea ce însoțesc moralități amestecate precum și mai delicate efuziuni spun îndestul de mult despre factura poeziei. Poezia spectaculară, ce nu disprețuiește posturile himerice, mobilizarea de imagini căutate — poezie pentru care examenul lucid-malițios, sacadele ironice, plăcerea singularizării, a „independenței“ atitudinilor, un rar orgoliu al autonomiei lirice intră în regula jocului.

Lucian ALEXIU

FUGA DE GENERALITATE PE O BICICLETĂ

Te trezești cu orbitele fluierate de propriile tale priviri
De parcă-ai face braconaj ori depăși linia balizelor
Ca să mori discret: de loc: de timp: de spațiu:
De fapt nu se întîmplase nimic: orbitele nu sînt șezlong pentru
Lucruri. Privirile nu s-au detașat într-atît
Ca să fie experte: privirile aceste librete;
Aceste somptuoase soții de ambasador. De fapt
Nu s-a-ntîmplat nimic doar că pe chipul tău cineva
A-nceput volutele: a-nceput să meargă pe
Bicicletă, iar ție ori administratorului din tine
Nu-i rămîne decît să se răcorească ușor
Bînd virtual hameiul spițelor încinse derulate

Se dă ora exactă. Doar atunci
Iarba din timpul vînării e-o femeie ce se dărui tinerilor
Doar atunci se poate ști cîtă cale ferată e liberă-n
Lume; cîtă nu!

PRIMIGENIUM

Electricitatea se dispersează în public
Asemeni unui concert —
A fi bun conducător de electricitate
Înseamnă a fi intendent sau om de spirit;
O gazelă trece-n goană liberă prin creier
Și goarnele încep să sune
Și se adună în piață felie de lume
Și se aprinde pe gene o butelie cu rune —
Arde și arde toată Hera în febre;
Curentul electric e distins și homeric

ANOTIMP EXCEDENTAR

> „Dionisos bărbos stă tolănit
> într-o peșteră ținînd în
> mînă o cupă de aur“
> (Pausanias)

Sînt vînătorul din alfabet —
Ultimele litere: doar interstiții —
Învăț să citesc în pasul cîinelui:
I ... 3 —
Ca în bătăile celulare tîrzii ...

Peisajul perturbat e un fiu natural răvășit
Citesc în pas de cîine:
Animalul acesta blajin și oval ...

Citesc cu simplitate, pîn-la roșu —
Vegetal, ochiul, îmi dă bucuria
Lunecării pe literă ...

S-ar putea să ajung să-mi plimb umerii
Peste tam-tam-ul ritmat: cordul acesta bezmetic
Citesc în pas de cîine —
Mă hrănesc cu vocale abstracte
Ca pentru a surprinde meteoric lumina
Într-o supremă metastază ...

Omul e o căruță ce transportă cai!
Grăunțele ies la drumul mare
În vara asta porfirie, dulce! ...

FRIZA DE SUB PALATUL CANCELARIEI APOSTOLICE

> „Lasă-mă. Te rog, să trec și să văd“
> (Deut. 3—4.)

Un tambur fixat în sigla gurii ca o cheie orientală;
Aerul respirat din oficiu și templul ..
Apoi, fereastra — de oratore — cu ușa aceea: un adevărat exordiu
Școala de tors potîrnichi și școala cealaltă: nimphaeumul . .
Cu tot ce-a mai rămas din pereții corupți și palmetele —

Am scos megapolisul din lobul urechii cu-atîta durere
Că plîngea iedera ninsă pe trama din sud
În locul ploilor cu acte, sosesc neîntrerupt stucaturile-acelea
Subtile! ...
În schimbul lorenelor lui nerva veneau spre mine nevertebrate calde
Și se porni apoi un ospăț între statuete ce traversau pronaosul
Potolind armata aceea dentară, coloniile de sare —
Și timbrul uman al digitației cu care acum pot răsfoi ambrozia ..

După ce-am trecut prin obelisc, pășesc cu umilință pe lîngă
Măgarul de aur. După ce-am trecut prin obelisc devin stăpînul
Ancilar al întregului și am pasul sterilizat —
Exeget al trofeului — după ce-am trecut prin obelisc!

Tamburul fixat în sigla gurii pare-acum dezinvolt și se-nvîrte
Liber cu praful cosmic pe el! ...

Misterioasa, inflexibila GARBO

De aproape jumătate de secol, Greta Garbo nu mai era decît o ființă ce se ascunde. **Divina** continua să suscite interes, să „domnească", tocmai prin absență. Părăsise platourile de filmare, la numai 36 de ani, în plină glorie, se retrăsese din viața publică, fugea de reporteri, nu mai acorda interviuri. Nu voia decît „să fie lăsată în pace". In 1941, cînd a început aurita ei solitudine, nimeni nu credea că Garbo n-o să revină asupra hotărîrii, că o să poată trăi departe de lumea filmului și de elogiul dezlănțuit, al admiratorilor. Decizia aceea „masculină" (cum o califică presa) avea să dureze, neschimbată, și să figureze, în cele din urmă, un ciudat destin. „cincisprezece ani de glorie — cincizeci de ani de tăcere".

Fotografiile (puține), „pe furate", ale misterioasei Doamne descriu îmbătrînirea figurii și siluetei. Poate nu mai mult de atît. Îi plăcea să se plimbe. Purta pălării bărbătești și ochelari cu lentile negre. Curiozitatea publică (alimentată de refuzul popularității) o urmărea pretutindeni ; se pare că a existat, mereu, cîte un teleobiectiv fixat asupra fiecăruia dintre pașii ei. Se pare că viața liniștită, pe care și-a dorit-o, a intrigat (și a inflamat imaginația) mai mult decît strania ei frumusețe, imortalizată pe celuloid. Garbo nu s-a explicat îndestulător. Declarațiile eliptice — puse în seama ei de jurnaliști — n-au fost, nici infirmate, nici confirmate, de parcă nimic din ceea ce s-ar fi scris despre ea nu i-ar fi ajuns sub ochi, ori de parcă nu i-ar fi păsat cum anume se alcătuiește mitul Garbo, înafara ecranului. Din cînd în cînd, cîte o știre sau o imagine o deconspirau: traversînd o stradă în Manhattan, debarcînd la Corfu, îmbăindu-se în Mediterana, trecînd de pe un trotuar pe altul, la Paris, sau la Klosters, în Suedia, făcînd gimnastică, la bordul unui iaht. Nu rareori, acele „senzaționale" informații se dovedeau false, rodul invenției publiciștilor, al unui trucaj sau al unei erori.

Avea ceva de ascuns ? .. Veșnica ei fugă putea fi dovada că o asemenea întrebare nu e lipsită de rost. Abandonase Hollywood-ul pe neașteptate, rupînd orice legătură cu acel univers. Pur și simplu. Ca o femeie profund plictisită și care se desparte de fostul ei iubit fără să rostească o propoziție. Lăsîndu-l nedumerit, dinaintea ușii definitiv închise. Lăsîndu-l să-și hrănească melancolia din amintiri, din acele secvențe de neuitat. Din cele 27 de filme. **„Femeia cu două fețe"** (a lui George Cukor), ultima apariție, a însemnat momentul rupturii. Nici critica, nici publicul vremii n-au ezitat să găsească defecte filmului și jocului divei. S-a simțit Garbo nedreptățită ? ... Ea care cunoscuse numai succesul ? Ce iluzii au determinat-o să părăsească atît de brutal, profesia ce o consacrate și îi aducea, cu fiecare nou titlu, o admirație aproape mistică ? Cultul pentru Garbo înregistrează lucruri incredibile, de genul celor povestite de Truman Capote : un prieten al scriitorului interzicea oaspeților să se așeze pe un anume fotoliu, din salonul său, deoarece „acolo rămăsese amprenta corpului **Divinei**" Puțin importă dacă asta se întîmpla înainte, sau după ruptura cu cinematograful. Mai interesant ar fi să se afle, dacă Garbo, plecînd, voise să se îndepărteze de — ori, dimpotrivă — să sporească adorația lumii. Enigmaticul star pune la cale un plan diabolic : o obstinată alergare, stîrnind pofta „vînătorilor" ce i se lansaseră pe urme. Un reporter relatează că, intrînd într-o sală să vadă unul din filmele ei ne-vorbitoare, a constatat să spectatoarea de pe rîndul din fața lui murmura, cu o clipă înaintea acțiunii : „Acum se va duce spre ușă" — „o să ridice receptorul" și așa mai departe. Cînd s-a reaprins lumina, spectatoarea s-a dovedit, desigur, a fi Greta Garbo. Și atunci, nepăsarea față de presă, masca fantomatică, de ființă plutind dincolo de lume și de îngrijorările ei, nu erau actorie ? Nu cumva cunoștea o imensă satisfacție auzind că vechiturile pe care le aruncă la gunoi sînt recuperate și revîndute la prețuri fabuloase (o sută de dolari pentru un tub gol de ruj) ?

Copilăria ei fusese adumbrită de sărăcie. Greta Lovisa Gustafson, născută în 18 septembrie 1905, la Stockholm nu vorbea — cînd devenise vedetă — despre părinții ei : **„De ce aș face-o ?** spunea. **Ei nu-mi aparțin decît mie.** *Povestea* **vieții mele ? N-are nimic deosebit, este ca a oricăruia. Am mers la școală, am muncit, m-am maturizat"**. La 15 ani lucra ca ucenică, pe lîngă un bărbier; apoi s-a angajat la un mare magazin întîi la raionul ambalaj apoi la cel de haine pentru dame : a devenit model, pentru catalogul de prezentare al magazinului. In 1921 a făcut primul pas spre film (ne fiind trecută pe generic). Dar, trei ani mai tîrziu, în **„Legenda Göstei Berling"**, sub îndrumarea lui Mauritz Stiller, se născuse o stea : **Garbo.** Tocmai atunci Louis B. Mayer, care traversase Atlanticul „ca să recruteze artiști europeni pentru Hollywood", impresionat de film, îi propune un contract lui Stiller. Regizorul suedez pretinde să fie angajată și Greta. „Preveniți-o pe protejata dvs. că americanilor nu le plac femeile planturoase" — ar fi spus Mayer. Garbo a fost nevoită să slăbească zece kilograme, înainte de-a porni spre Statele Unite. N-a uitat și n-a iertat acel afront. Însă, spre deosebire de Stiller (pe care publicul american nu l-a apreciat), actrița s-a impus în 1932 era cotată „numărul 5", în box-office-ul Hollywoodian ; n-aveau să mai urmeze prea multe filme (doar 8) pînă la semi-eșecul cu care și-a încheiat cariera. Se vorbea, pe-atunci, despre felul ei distant de a fi. Garbo părea uimită : **„Vor să mă considere o femeie rece, probabil pentru că nu dau atenție declarațiilor admiratorilor mei bărbați, pentru că îmi place să mă plimb singură prin ploaie, să privesc îndelung marea spărgîndu-se de stînci. Dar e o greșeală să se spună că Greta Garbo este o indiferentă . . ."**. Pentru cei mai mulți însă, ea avea să rămînă femeia-sfinx, deși „fermecătoare" — „abstractă", deși „fascinantă" — „polară", în toate marile ei roluri, din **„Anna Karenina"** și **„Grand Hotel"** (Ed. Goulding), în **„Anna Christie"** (Cl. Brown), **„Mata Hari"** (G. Fitzmaurice), **„Regina Christina"** (R. Mamoulian), în **„Dama cu camelii"** (G. Cukor) sau în **„Ninotchka"** (E. Lubitsch) . Văzînd cum își tratează partenerul de platou (și acesta era nimeni altul decît Laurence Olivier), Mamoulian ar fi gemut : „Pentru Dumnezeu, există oare, un bărbat, în stare s-o dezghețe pe femeia asta ?". Legenda ființei de gheață, prea raționale a actriței ascunse în spatele măștii și a „diabolicului plan" putea găsi susținători. Dar și opozanți scriind : „Nu pot uita clipele binecuvîntate, în apropierea ei, frumusețea, geniul ei ; nu pot simți decît indignare în fața stupidității spiritului uman, care nu ostenește să creeze cele mai aberante povești. despre această femeie".

Stiller, regizorul care a dus-o la Hollywood, a murit — se spune — ținînd în mînă o fotografie de-a ei. Există, desigur, o listă a iubirilor **Divinei**: celebrul John Gilbert (care l-a înlocuit pe Olivier, la amintita filmare), Leopold Stokwski — muzicianul ; Gayerold Hauser — dietetician de renume, George Schlee — milionar new yorkez, Cecil Beaton — faimosul fotograf englez... Cu indefinita-i melancolie, vedeta va mărturisi că n-a fost niciodată fericită. Nu s-a căsătorit. De altminteri, într-unul din rarele ei interviuri, îi va declara scriitorului Frederick Sands : **„Mă simt neliniștită și nehotărîtă, oriunde mă aflu. Presupun că întotdeauna am fost așa... In singurătate, mă pot gîndi la viața mea la trecut, îmi amintesc întîmplări o mulțime de lucruri care mi s-au întîmplat, și pot spune că nu sînt deloc mulțumită de felul cum am trăit. Nu m-am măritat, și poate am greșit, astfel. Adevărul este că mi-a fost mereu teamă de căsătorie : am luat-o la goană, în ultimul moment. N-am crezut că aș putea fi ceea ce se numește o femeie de casă. Și, de asemenea mi-a fost frică, nu cumva soțului meu să se spună Domnul Garbo...".**

Garbo : actrița „cea mai mare ce a apărut, vreodată, pe un ecran" (Lionel Barymore), acea „Sarah Bernhard a cinematografului", prezență stranie și exotică, „parcă din altă lume" (Robert E. Sherwood), „colecționară doar de amintiri", și, chiar după retragerea ei, de superlative, „femeie fatală" și „sex-simbol", idolul cîtorva generații de spectatori, vedeta enigmatică, avînd o „voce senzuală" (încît, spre deosebire de o întreagă serie de stele ale filmului mut, pe inegalabila Garbo saltul tehnicii cinematografic n-a făcut decît s-o propulseze) și „un chip cum nu apare în fața camerei, decît o dată la un secol" (Stiller)! ... Nu s-a prezentat, în 1955, la festivitatea unde i se conferise (după patru nominalizări) un premiu Oscar. De ce ?, avea să se întrebe lumea.

Ultima imagine e a unei femei cu părul alb, breton si plete îngrijite ieșind din mașina ce o ducea la spital. Încearcă, instinctiv, să-și acopere fața. Reporterii citesc, însă, acolo, pe acel fragment de figură mult mai mult decît te-ai aștepta ca de obicei. Ei văd, trăsăturile marcate de „iminența morții" dar și de „acea voință aproape masculină", care i-a rupt existența în două, în plina ei glorie.. Misterioasa si inflexibila Garbo.

Adaptare și traducere,
Ana ALDAN

MASONERIA ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE

„8. Participanții la aceste ședințe de spiritism afirmă că modul de a se manifesta al „Domnului" este unul aparținînd ordinelor cerești inferioare și că este posibil ca într-o zi ei să poată obține răspunsuri mai simple și mai puțin încifrate de la acestea. De nenumărate ori spiritele le-au promis lucruri deosebite pe care ei le așteaptă cu umilință supusă și cu încredere.

În plus, această manieră de a interoga din aproape în aproape lumea celestă are pentru ei valoarea unei hrăniri spirituale substanțiale, ceea ce face ca în nenumărate cazuri să resimtă în urma acestor comuniuni cu duhurile, efecte reconfortante și fortifiante pentru propria lor credință.

10. Mă simt obligat să repet și să întăresc o constatare mai veche : acești oameni au o ușurință în a contacta și o libertate de a se adresa **Celor de peste fire**, dublate de o lipsă de teamă copilărească și naivă care depășește imaginația obișnuită a oricărui om, oricît de bogată ar fi ea. Oricînd și oriunde, de îndată ce un anume lucru îi interesează și despre care socotesc că merită atenție, îndrăznesc și-l cer. De altfel, ei nu fac nimic înainte de a întreba spiritele dacă trebuie să întreprindă acel lucru, și cum anume să procedeze.

16. Dacă oracolul refuză să le răspundă, asta înseamnă că au păcătuit ; în clipa în care se căiesc, însă, și fac fapte de caritate sincere și dezinteresate, primesc din partea „Domnului" un semn vizibil al iertării divine.

17. Adeseori oracolul răspunde prin enigme.

20. Există și un semn original al binecuvîntării cerești, vizibil și diferit de oricare altul și în care oamenii aceștia cred din adîncul ființei lor. În urma unei simple rugăminți de felul „Dă-mi, Doamne, binecuvîntarea Ta", semnul binecuvîntării apare. Mi-l reprezint ca pe o mișcare în formă de cruce a unei lumini suave.

22. Tot ceea ce inițiații aceștia întreprind le reușește în urma binecuvîntării cerești primite prin supunerea și rugăciunea lor adresată grației divine, aceasta ajutîndu-i să depășească toate obstacolele care le apar în cale.

23. O serie întreagă de alte apariții eterice se disting esențial și în paralel cu oracolul luminos prezent pînă în momentul de față. Acestea sînt stele, cifre, litere și uneori, siluete fantomatice, însă ele nu se confundă niciodată cu ceea ce urmăresc cei care intră în legătură cu puterile cerești. Toate manifestările pomenite înainte nu sînt decît fenomene accidentale și nesemnificative care însoțesc lumina principală pe care inițiații o numesc „Domnul".

25. Vizionarii susțin că tot ceea ce înconjoară tabloul luminos pe care ei îl denumesc „Domnul" și pe care nu-l confundă deloc cu aparițiile luminoase care-l preced, se afla în absolută dependență divină. Spre exemplu, dacă se arată o lumină, ei știu că prezența ei semnifică existența unui spirit în mijlocul lor. Odată semnalată prezența aceea, ei simt obligația să întrebe spiritul atotputernic dacă îi permite respectivului să rămînă acolo. Răspunsul decide acestea prin **da** sau **nu.** Spiritul acela se supune hotărîrii, ceea ce arată că îi este inferior.

27. Un alt punct prin care ei își fundamentează credința că spiritul denumit „Domnul" este Dumnezeu însuși rezultă din faptul că acesta le pretinde și le acceptă rugăciunea și adorația mistică, ceea ce n-ar putea face nici un spirit, cu atît mai puțin unul care să răspundă la numele binecuvîntat al lui Isus. Este susținută, deasemenea, ideea că nici un spirit, fie el bun sau rău, n-ar îndrăzni să se numească Isus, ceea ce demonstrează că lumina aceea este Isus însuși.

Daniel VIGHI

Top

POP SERVICE

Liliana Căldariu — Craiova: Firește, ca orice firmă care se respectă și noi deținem o „bancă de date", cum altfel ? Vom răspunde așadar întrebărilor tale cu multă plăcere, așteptînd și altele. Nu ne menaja, în virtutea expresiei „bătrînești" „It's My Duty", vei fi servit exemplar. S-o iau metodic. Halo James este, de fapt, pseudonimul cîntărețului britanic Christian James, născut la 21 XII 1964 la Aldershat/Londra. Dacă antecedentele sale artistice nu le cunosc, sînt sigur, în schimb, de faptul că, după succesul cu „Could Have Told You So" vom mai auzi de James. În privința discografiei tandemului Erasure (Vince Clark și Andy Bell), regret, ai pierdut pariul făcut cu colegul de bancă: e vorba de patru albume și nu de trei. Iată titlurile acestor LP-uri: „Wonderland"; „The Circus"; „The Innocent" și „Wild". Primele hit-uri ale grupului au fost „Oh, l'amour" și „Sometimes", în actualitate, încă, „Blue Savannah". Succes la examenul de admitere. Stau și eu ca pe .. Jar(ré), mai ales că ● **Doru Savulov** din **Drobeta-Turnu Severin** vrea să știe cu precizie dacă tatăl lui Jean Michel Jarre este celebrul compozitor de muzică de film Maurice Jarre. Oui, monsieur, așa este Sau, cum spunem noi, „Ce naște din pisică...". Numai atît? Păi am scăpat ieftin de data aceasta. Mulțumim pentru aprecierile la adresa revistei noastre pe care, după cum mă rogi, le voi transmite tuturor colegilor din redacție. Uite, am și făcut-o! ● **Darie Oros — Lugoj:** Emisiunea „Istoria muzicii rock" transmisă de Radio Timișoara este săptămînală, difuzîndu-se în fiecare vineri între orele 19—20. Pentru faptul de a o fi descoperit abia la al XII-lea episod nu ne facem noi vinovați. Ai pierdut, ai cîștigat? Rămîne să stabilești tu însuți. Despre o reluare nu cred că poate fi vorba, avînd în vedere că emisiunea se transmite în direct (nu este pre-înregistrată) și nu ne-am gîndit să o imprimăm, deși, poate, aici am greșit noi. Așa că de acum încolo vei fi pe recepție, iar răspunsurile la întrebările adresate sper să umple o parte din lacunele tale în materie de „cultură rock". Așadar, Buddy Holly (n. la 7 IX 1936 în orășelul texan Lubbock) s-a numărat printre stelele muzicii rock din anii '50, alături de Elvis Presley, Chuck Berry etc. În 1955 Buddy își alcătuiește o formație pe care o „botează" **The Crickets** (Greierii). În 1957 se afirmă cu „Oh Boy", „Peggy Sue", „Early In The Morning". Din nefericire, în plină glorie Buddy Holly va pieri într-un accident aerian în apropiere de Mason City, Iowa. Asta se întîmpla la 3 februarie 1959. În acest accident au pierit și doi dintre prietenii săi, cîntăreții Big Bopper și Ritchie Valens (cel care a lansat piesa „La Bamba"). ● **Gabriel Dezinean — București.** Părerea mea despre rvistele muzicale apărute după Revoluție este, deocamdată, bună. Existența lor se impunea ca o necesitate stringentă și ar trebui ca și pe viitor diversitatea temelor abordate să fie cea din start, nu să rezumăm conținutul unei publicații doar la un stil, o manieră cum se mai întîmplă acum. Apreciez revistele **„Rocker"**, **„Puls"** (București) și **„Play Back"** (Iași). Desigur ordinea enumerării nu e una dictată de valoarea lor, egală, consider eu. Deocamdată asta e situația ! Noi, timișorenii, citim evident cu plăcere revistele apărute în alte orașe din țară. Poate mai încolo să ne apucăm și noi de treabă. ● **Adriana Beldea — București :** Billy Idol a scăpat cu bine din accidentul său cu motocicleta sa și cu boala vitezei sale. Asta nu înseamnă că a scăpat și de bandaj , dar ... trec și ele și-apoi să vezi cum iar și iar. Da, e vorba de un pseudonim, el fiind botezat drept William Broad, la 30 XI 1957 în Londra. Discografia (LP's): Billy Idol; Rebel Yell; Whiplash Smile; Charmed Life. Date sintetice despre **Kim Wilde** (foto). Este fiica cîntărețului american Marty Wilde, s-a născut la 18 XI 1960, în Chiswick. Piese reprezentative pe care-s convins că le știi și le fredonezi cînd ești bine dispusă: Kids In America; Chequered Love; Water On Glass; Cambodia; View From A Bridge. Melancolica **Tanita Tikaram** are mamă indoneziancă, iar tata e englez. Al doilea ei LP se cheamă „The Sweet Keeper". E născută la 12 VIII 1969. O.K. ?

Petru UMANSCHI

La fanion

Gondoleanțe, gondolieri !

1. Camerun Globe Trotter prin Shilton Hotel.

Mai aplecată decît campanila domului pisan a stat, săptămîna trecută, catapeteasma templului wembleyan al fotbalului-rex (de ce nu regină ?) la meciul Camerun — Anglia. Și zău dacă aș fi dorit — după a doua repriză — ca ea să se îndirepteze, pentru că așa sambă africană (sic !) nu s-a mai văzut de mult prin Europa de pe vremea cînd brazilienii făceau mingile să se miște în aer ca niște frunze uscate iar gravitația se aplica doar prin tribune. Și uite, tocmai acum, tocmai la acest campionat cu gust de tăiței pe post de spaghetti, vin ex-colegii noștri de grupă și dau o aromă de ospăț cu vînat juglier Da. stimați și oripilați spectatori la semicerahul robsonian, leii neîmblînziți au cam tăvălit leuțul englez, pendinte de cel britanic, și chiar dacă africanii au părăsit competiția, spectacolul a fost superb. Iar dacă ar fi să avansez o ipoteză, la ceas de presupoziții naționale, aș zice că, în puțini ani. camerunezii vor fi un fel de Harlem Globe Trotters și poate că nici nu vor mai avea voie să joace „pe bune" pentru a nu zdruncina nervos și fizic felurite alte echipe Cu Milla, Omam Byik, M'ffede în lot, mingea va refuza să prea stea la partener. rotindu-se buimăcitor în fața buturilor adverse în cele mai ciudate acrobații, iar exercițiul aerian se va desfășura pe la 2,70 m, înălțime la care camerunezii acced ca și cum s-ar sprijini de niște nevăzute liane. Magie africană, extaz mistic — au comentat deja unii, strîns legați de cartezianismul european, avînd colțul gurii mobilat cu un zîmbet la care numai Cornelius Roșiianu s-ar putea înhăma. Ignorare a unui alt fel de a fi, de a înțelege orgoliul, de fapt onoarea de fapt tocmai acel extaz mistic existînd cu adevărat. Înaintea fiecărui meci jucătorii se așezau pe culoar și, vreme de mai multe minute, cîntau, despre ceea ce urma să înceapă, iar descîntecul pomenea toți jucătorii echipei adverse La intrarea în teren erau total deconectați, făcînd tot soiul de glume, rîzînd, îmbrîncindu-se. Căpitanul echipei se întorcea înspre locul din tribună unde se afla vrăjitorul. Asta a fost forța lor. Camerunul s-a arătat cea mai frumoasă echipă și despărțirea lor de Italia a încîntat

2. Italia non e piu !

Sufocați de o vipie cotropitoare, de o vreme așteptăm căderea serii ca pe un eveniment planetar. Noapte de noapte a plouat cu monede de cinci arginți : argentinienii sînt un popor fericit, italienii — un popor sfîșiat. Italia non e piu ! A ajuns în derivă frumoasa-i gondolă în golful loviturilor de la 11 metri unde numai prostnorocul știe ce face și orb fiind, (dublu Nelson !), nu se poate uita pe cine dă jos de pe scărița C.M.-ului. Nu i-au ajutat nici culoarul teribil de bine sortit, nici publicul în pragul delirului erotic, nici Toto — salvatore della patria, nici arbitrajele. Nimic Au părut obosiți și ușor triumfali înainte de vreme. Complexe de superioritate manifestate prin introducerea lui Vialli în locul lui Baggio, ca și cum își pot permite chiar experimente. După ratarea celor două penalty-uri, Toto Schillaci semăna parcă și mai mult cu Gandhi.

În noaptea de marți spre miercuri, în întreaga peninsulă televizoarele s-au acoperit cu cearceafuri albe, asemeni oglinzilor la .. Pînă și bucuria lui Maradona — acest pitic cu ștaif de bufon de curte — a fost reținută. Italia non e piu !

Marcel TOLCEA

Breșa

SCURT STUDIU ATIPIC

Se filmează de undeva de deasupra. Camera se plimbă prin fața obiectivuvului, etalîndu-și goliciunea vizibilă prin lipsa tavanului.

Prim plan.

O umbră de fum albăstrui. O mînă între degetele căreia odihnește o țigară. Scrumiere, mese, scaune. O terasă. Aparatul insistă pe tipul plictisit de la masa din colț, tip ce privește la scena din fața terasei.

Scena.

„dar poate că dreptatea e de partea mea nu de partea voastră faptul că reprezentați întregul iar eu reprezint o fracțiune singura fracțiune nu vă dă dreptate sîntem aproape la fel avem doi ochi cu care pipăim culoarea avem două mîini fără de care nu putem simți formele avem suficiente lucruri comune încît să putem socoti și greșeala ca pe un fapt ce îl stăpînim în comun unii văd cerul albastru aproape toți iar cîțiva foarte puțini îl văd roșu verde sau altfel cum e el cu adevărat veți spune că albastru aparatele vor susține însă că e negru dreptatea sau nedreptatea adevărul sau falsul nu-l poate hotărî doar majoritatea oricît ar fi ea de zdrobitoare fiindcă și ea e formată din oameni și oamenii sînt supuși greșelilor aș vrea o Doamne să-mi iei sufletul îndoielnic și greu ce mă ține legat de pietre de ape de ierburi dar mai ales de oameni să mă pot ridica peste toate pînă la Tine și să văd Doamne cum se poate afla cine are dreptate poate că eu poate că ei nu nu încercați cu nici un fel de argumente ce vin dinlăuntru sînt false vreau argumente dinafară .. "

O ghioagă. Operatorul insistă pe mîna albită de furia cu care strînge mînerul.
Pietre.
Sînge.
Tăcere.
Pietoni plictisiți, mese goale, scrumiere ciobite, o terasă, o cameră goală, depărtarea ... și atît.

Ovidiu CREANGĂ

Fotbalul și economia de piață

Meciul Germania — Anglia a fost — cred — cel mai frumos spectacol de fotbal oferit de această capricioasă și peste măsură de contestată ediție a Coppei del Mondo. Sînt aproape convins că nici una dintre finale nu-l va egala. Cu toate că italienii au o cumplită poftă de victorie, iar micuțul dolofan poate oferi noi surprize, în ciuda tuturor pronosticurilor Menotti spunea, nu demult, că așteaptă partidele care vor salva de la mediocritate C. M.-ul Un pas a și fost făcut. Dar finala, reeditînd o veche rivalitate, de pe urma căreia a ieșit victorioasă Argentina, grație iuțelii de mînă (a lui Maradona) și nebăgării de seamă (a arbitrilor) nu știu dacă va fi un supershow. E greu de presupus că echipa lui Bilardo, amenințată de propriile faulturi va mai fi purtată pe brațe de un noroc infinit, în care, dej din grupe, nu mai credeau prea mulți. Și că va putea ține în frîu uzina nemțească, în care a intrat definitiv demonul invincibilității, nemaisocotind pofta de a-i ureche în mod public pe neuitații cuceritori din Mexic. Sigur e doar faptul că va fi o luptă pe viață și pe goluri Iar una din combatante suferă de gălbenare, în proporție de masă. La fiecare fluier al arbitrului. argentinienii vor vedea galben în fața ochilor.

Marele învins al zilei rămîne, totuși, echipa Italiei, care, excepînd ultimul meci, a evoluat ca o finalistă sigură. Visul de azur s-a oprit la .. 11 metri de poarta unui argentinian născut într-o zodie norocoasă. Cît despre jale... aceasta e imensă. Camerele de luat vederi ne-au prezentat imediat după meciul fatal cîteva figuri care păreau statui ale suferinței. Am înțeles atunci că pentru Italia a pierde șansa de-a juca finala înseamnă a pierde totul. Chiar și în Napoli ,aflat pînă nu demult la picioarele lui Diego Armando, au apărut inscripții de genul „Maradona — bastardo !". Acest preascump campion a devenit peste noapte Diego Bastardo Maradona. La un nivel atît de înalt al elitei fotbalistice este foarte greu să spui tranșant cine este cel mai bun. Mai cu seamă că, în repetate rînduri, cei mai buni au plecat acasă, cedînd celor mai băftoși. Dintr-o anume perspectivă, campioana „de onoare" a Coppei del Mondo va rămîne echipa Camerunului, așteptată pe continentul african cu escortă supersonică și cu basoreliefuri ca pentru președinții istorici ai U.S.A.

Fotbalul actual aduce tot mai mult cu marea industrie și cu economia de piață. Dar, spre deosebire de acestea — care se supun riguros regulii „cîștigă cel mai mult cine investește cel mai mult" — în calcio, uneori, se poate întîmpla și altfel.

Altfel... ar deveni de-a dreptul plictisos.

Cornel BOGDAN

Milan Kundera

VIAŢA E ÎN ALTĂ PARTE

În casele unde au văzut lumina zilei poeţii, domnesc femeile: sora lui Trakl sau surorile lui Esenin şi Maiakovski, mătuşile lui Blok, bunica lui Hölderlin sau cea a lui Lermontov doica lui Puşkin şi, mai ales mamele poeţilor, în spatele cărora păleşte umbra tatălui. Lady Wilde şi Frau Rilke îşi îmbrăcau fiii în fete. Vă mai miraţi atunci că poetul se priveşte, cuprins de nelinişte, în oglindă? Toată viaţa va căuta să-şi descopere virilitatea în trăsăturile feţei.

Cînd se privea un timp mai îndelungat în oglindă, Jaromil reuşea să găsească ceea ce căuta — duritatea privirii şi linia severă a gurii; dar pentru aceasta trebuia să-şi impună un anume surîs sau mai degrabă un rictus care îi contracta violent buza superioară. Căuta de asemenea o pieptănătură care să-i modifice fizionomia: încerca să-şi ridice părul deasupra frunţii, într-o dezordine care să-i dea un aer sălbatic; dar vai! părul, pe care mama sa îl îndrăgea mai mult ca orice, păstrînd chiar o şuviţă într-un medalion, era tot ce putea fi mai groaznic: galben şi fin ca puful puilor de găină nou-născuţi era imposibil să-i dea o formă; mama îl mîngîia adesea pe cap şi-i spunea că are un păr de înger. Dar Jaromil ura îngerii şi iubea demonii.

Orele petrecute în faţa oglinzii îl purtau pe culmile disperării; din fericire, exista şi o oglindă care îl purta spre stele. Această oglindă exaltantă erau versurile sale; avea nostalgia celor pe care nu le scrisese încă, iar de cele scrise deja îşi amintea cu aceeaşi delectare ca despre o femeie; nu le era doar autor, le era şi teoretician, şi istoric; redacta comentarii asupra lor; îşi împărţea creaţia în diferite perioade şi îi dădea un nume, astfel încît în doi-trei ani ajunsese să-şi considere opera poetică un proces demn de un istoriograf.

Găsea în ea o consolare: **jos**, acolo unde îşi trăia existenţa cotidiană, unde mergeam la şcoală, unde prînzea cu mama şi bunica, se întindea un vid nearticulat; dar **sus**, în poemele sale, punea jaloane, planta stîlpi indicatori cu inscripţii; aici timpul se articula şi era diferenţiat; trecea dintr-o perioadă poetică în alta şi putea (privind în jos cu coada ochiului, spre acea îngrozitoare stagnare a evenimentelor) să-şi anunţe sieşi, într-un extaz exaltat, ivirea unei noi epoci care deschidea imaginaţiei sale orizonturi nebănuite. Putea totodată să aibă ferma şi liniştita certitudine că poartă în el, în ciuda fizionomiei (şi a vieţii) sale insignifiante, o bogăţie excepţională; altfel spus: certitudinea de a fi un **ales**.

*
* *

Revoluţia şi tinerii formează un cuplu. Ce poate promite revoluţia adulţilor? Unora dizgraţia, altora favorurile sale. Dar aceste favoruri nu valorează mare lucru, căci ele nu interesează decît jumătatea cea mai mizerabilă a vieţii şi aduc o dată cu avantajele incertitudinea, munca epuizantă, pierderea obişnuinţelor.

Tineretul are mai mult noroc: nu e încă ros de păcate şi revoluţia îl poate lua cu totul sub protecţia ei. Incertitudinea epocilor revoluţionare este pentru tineret un avantaj, căci lumea aruncată în incertitudine e cea a părinţilor. Ce frumos e să intri în vîrsta adultă atunci cînd zidurile lumii adulte se prăbuşesc!

În învăţămîntul superior ceh, în primii ani care au urmat loviturii de stat din 1948, profesorii comunişti erau în minoritate. Pentru a-şi asigura stăpînirea în Universitate, revoluţia trebuia să le dea puterea studenţilor. Jaromil milita în Uniunea tineretului, la secţia Facultăţii de Înalte studii politice şi asista la deliberările comisiilor de examene. Trimitea apoi comitetului politic al facultăţii un raport unde arăta în ce fel cutare sau cutare profesor se comporta în timpul examenelor, ce întrebări punea, ce idei apăra. Cel supus examenului era mai degrabă examinatorul decît examinatul.

Dar şi Jaromil era supus la rîndul său unui examen atunci cînd îşi prezenta raportul la comitet. Trebuia să răspundă la întrebările unor tineri severi şi se străduia să vorbească astfel încît să le fie pe plac. Cînd e vorba de educaţia tineretului, compromisul e o crimă. Nu poţ fi păstraţi în învăţămînt profesori cu idei perimate: viitorul va fi nou sau nu va fi deloc. După cum nu poţi avea încredere nici în profesorii care îşi schimbă ideile de pe o zi pe alta: viitorul va fi pur sau va fi mînjit.

Acum, cînd Jaromil a devenit un militant scrupulos, iar rapoartele sale influenţează destinele adulţilor, mai putem pretinde că fuge în continuare de mama sa? Sau a ajuns mai degrabă la capătul cursei?

Nicidecum.

Cînd avea şase ani, mama îi dădea cu un an mai puţin faţă de colegii săi de clasă; el are mereu cu un an mai puţin Cînd face un raport despre un profesor cu idei burgheze, nu la acest profesor se gîndeşte, ci priveşte cu teamă în ochii tinerilor severi şi îşi observă acolo imaginea; tot aşa cum acasă îşi verifică în faţa oglinzii pieptănătura şi surîsul, aici îşi verifica în ochii lor fermitatea, virilitatea, duritatea cuvintelor. A rămas înconjurat de un perete de oglinzi şi nu vede nimic dincolo de ele.

Căci maturitatea e indivizibilă: sau e totală, sau nu e deloc. Atîta timp cît acasă va fi încă un copil, prezenţa sa în comisiile de examinare şi rapoartele despre profesori nu vor fi decît o variantă a cursei.

Pentru că încearcă în fiecare clipă să scape de mama sa şi nu reuşeşte; îşi ia micul dejun şi cina împreună cu ea, îi urează bună ziua şi noapte bună. Dimineaţa primeşte din mîinile ei plasa pentru cumpărături; mama nici nu se gîndeşte că acest simbol domestic nu i se potriveşte de fel cerberului ideologic al profesorilor facultăţii şi îl trimite la cumpărături.

*
* *

Aula facultăţii era neagră de lume şi cîţiva poeţi luaseră loc pe estradă. Un tînăr în cămaşă albă (cum purtau pe atunci membrii Uniunii tineretului), cu o coamă enormă de păr rebel, stătea în faţa estradei şi vorbea:

Niciodată rolul poeziei nu e atît de mare ca în timpul perioadelor revoluţionare; poezia a împrumutat vocea ei revoluţiei, în schimb revoluţia a eliberat-o de singurătate; astăzi poetul ştie că e auzit şi, mai ales, că e auzit de tineret, căci „tinereţea, poezia şi revoluţia sînt unul şi acelaşi lucru".

Primul poet se ridică şi citi un poem în care era vorba de o tînără ce-şi părăsea prietenul pentru că prietenul în cauză, care lucra la strungul vecin, era un chiulangiu şi nu-şi îndeplinea planul, dar prietenul nu voia să-şi piardă prietena şi se punea la rîndul său pe treabă, pînă cînd steagul roşu al muncitorilor fruntaşi îşi făcea apariţia pe strungul său. După el, alţi poeţi se ridicară şi recitară poeme despre pace, despre Lenin şi Stalin, despre luptători antifascişti martirizaţi şi despre muncitori care depăşeau norma.

*
* *

Tineretul nu bănuieşte imensa putere pe care i-o conferă faptul de a fi tînăr, dar poetul (avea cam şaizeci de ani) care tocmai se ridicase pentru a-şi recita poemul o ştia.

Jaromil era în sală, în public şi observa cu interes, dar totuşi parcă s-ar fi aflat de partea cealaltă, ca unul care nu era de-al lor. Le asculta versurile cu aceeaşi indiferenţă cu care asculta cuvintele profesorilor pe care le raporta apoi la comitet.

Sedus de farmecul personalităţii poetului, publicul aplaudă. Totuşi, pe lîngă această majoritate de oameni fără judecată se afla o minoritate de capete care gîndeau, şi acestea ştiau că publicul revoluţionar nu trebuie să aştepte ca un cerşetor umil ceea ce poetul consimte să-i dea; dimpotrivă, dacă azi există cerşetori, aceştia sînt poemele: ele imploră să fie admise în paradisul socialist; dar tinerii revoluţionari care păzesc porţile acestui paradis trebuie să se arate severi, căci: viitorul va fi nou sau nu va fi deloc; viitorul va fi pur sau va fi mînjit.

„Ce prostii vrea să ne toarne pe gît!", strigă Jaromil şi alţii i se alăturară. „Vrea să cupleze socialismul cu suprarealismul! Vrea să cupleze calul cu pisica, viitorul cu trecutul!"

Poetul auzea clar ce se întîmpla în sală, dar era mîndru şi nu avea intenţia să cedeze. Hotărî să recite un ultim poem, altul decît cel la care se gîndise iniţial: era un poem plin de metafore violente şi de imagini erotice nestăvilite; cînd termină, se dezlănţuiră huiduieli şi strigăte.

Studenţii fluierau şi în faţa lor stătea un bătrîn savant care venise acolo pentru că îi iubea; în revolta lor dezlănţuită vedea razele propriei sale tinereţi. Credea că prietenia pe care le-o purta îi dădea dreptul să le spună ceea ce gîndea. Era în primăvara lui 1968, la Paris. Dar vai, studenţii erau incapabili să distingă sub ridurile sale strălucirea tinereţii lor şi bătrînul savant vedea cu surprindere că e fluierat de cei pe care îi iubea.

BRUNO GENTINETTA (Italia) — Ştreanguri

Poetul ridică mîna pentru a potoli vacarmul. Şi începu să le strige că semănau cu nişte profesoare puritane, cu nişte preoţi dogmatici sau cu nişte poliţişti mărginiţi; că protestau împotriva poemului său deoarece urau libertatea.

Bătrînul savant asculta huiduielile în tăcere; se gîndea că şi el în tinereţe, fusese înconjurat de turmă şi că îi plăcuse să fluiere, dar turma se împrăştiase de mult, iar el rămăsese singur. Îi observa pe tinerii gălăgioşi şi înţelese brusc că era singurul din acea sală care se bucura de privilegiul libertăţii, pentru că era în vîrstă; doar atunci cînd e în vîrstă omul poate să ignore opinia turmei, opinia publicului şi a posterităţii. E singur cu moartea sa apropiată, iar moartea nu are nici ochi, nici urechi, nu trebuie să se străduiască să-i fie pe plac; poate aşadar face şi spune ceea ce îi place să facă şi să spună.

Iar ei fluierau şi cereau cuvîntul pentru a-i răspunde. Jaromil se ridică la rîndul său; avea un văl negru în faţa ochilor şi mulţimea în spatele lui; spuse că doar revoluţia e modernă, că erotismul decadent şi imaginile poetice imcomprehensibile nu sînt decît nişte vechituri poetice străine poporului. „Ce e modern, îl întrebă el pe ilustrul poet, poemele dumneavoastră incomprehensibile sau noi, cei care construim lumea nouă? Singurul lucru absolut modern, răspunse el imediat, este poporul care construieşte socialismul". La aceste cuvinte, amfiteatrul răsună de un ropot de aplauze.

Aceste aplauze mai răsunau încă în timp ce bătrînul savant se îndepărta pe culoarele Sorbonei şi citea pe ziduri: „fiţi realişti, cereţi imposibilul", şi, puţin mai departe: „emanciparea omului va fi totală sau nu va fi deloc". Iar mai departe încă: „şi, mai ales, fără remuşcări".

*
* *

Băncile din marea sală de clasă sînt împinse la perete, iar pe podea zac aruncate pensule şi borcane de vopsea, în timp ce cîţiva studenţi de la Facultatea de Înalte studii politice desenează pe nişte banderole lungi lozinci pentru defilarea de 1 Mai. Jaromil, care este autorul şi redactorul acestor lozinci, stă în spatele lor şi se uită într-un carnet.

Dar ce se întîmplă? Ne-am înşelat oare asupra anului? Cuvintele pe care le dictează colegilor săi sînt tocmai cele pe care bătrînul savant acoperit de injurii le citea cu o clipă în urmă pe zidurile Sorbonei răsculate. Nu, nu neam înşelat, lozincile pe care Jaromil le dictează pentru a fi scrise pe banderole sînt exact aceleaşi cu care studenţii parizieni, douăzeci de ani mai tîrziu, vor înnegri zidurile Sorbonei, cele de la Nanterre, de la Censier.

El ordonă să se scrie pe o banderolă: „Visul este realitate", iar pe o alta: „Fiţi realişti, cereţi imposibilul", şi alături: „Decretăm starea de fericire permanentă", iar mai departe: „Fără libertate pentru duşmanii libertăţii", apoi încă una: „Imaginaţia la putere!" şi încă una: „Moarte celor slabi!"; Şi: „Revoluţia în politică, în familie, în dragoste!" Studenţii pictează literele şi Jaromil trece mîndru de la unul la altul ca un mareşal al verbului. E fericit că poate fi util, fericit că talentul poetic cu care e dotat îşi poate găsi aici o aplicare practică Ştie că poezia a murit („arta a murit", proclamă un zid al Sorbonei), dar că a murit pentru a se ridica din mormînt şi a deveni arta propagandei şi a sloganurilor scrise pe banderole şi pe zidurile oraşelor (căci „poezia e pe stradă", proclamă în mai 1968, la Paris, un zid al Odéonului).

În româneşte de
Margareta GYURCSIK

COLECTIVUL DE REDACŢIE: MIRCEA MIHAIEŞ (redactor şef), CORNEL UNGUREANU (redactor şef-adjunct), ADRIANA BABEŢI (secretar general de redacţie), LUCIAN ALEXIU, PAUL EUGEN BANCIU, IOSIF COSTINAŞ, ANTOANETA C. IORDACHE, VIOREL MARINEASA, MARCEL TOLCEA, DANIEL VIGHI, CORNEL BOGDAN, CAROL SEBESTYEN. Prezentare artistică, NICOLAE LENGHER.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: TIMIŞOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele: 3 33 90, 3 33 76 şi 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Paginatori: Dan PAMPU, Ovidiu CREANGĂ, Călin PASCARU
Linotipişti: Otto SZEP, Tiberiu LAZĂR
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

orizont 28

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 28 (1217) 13 IULIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

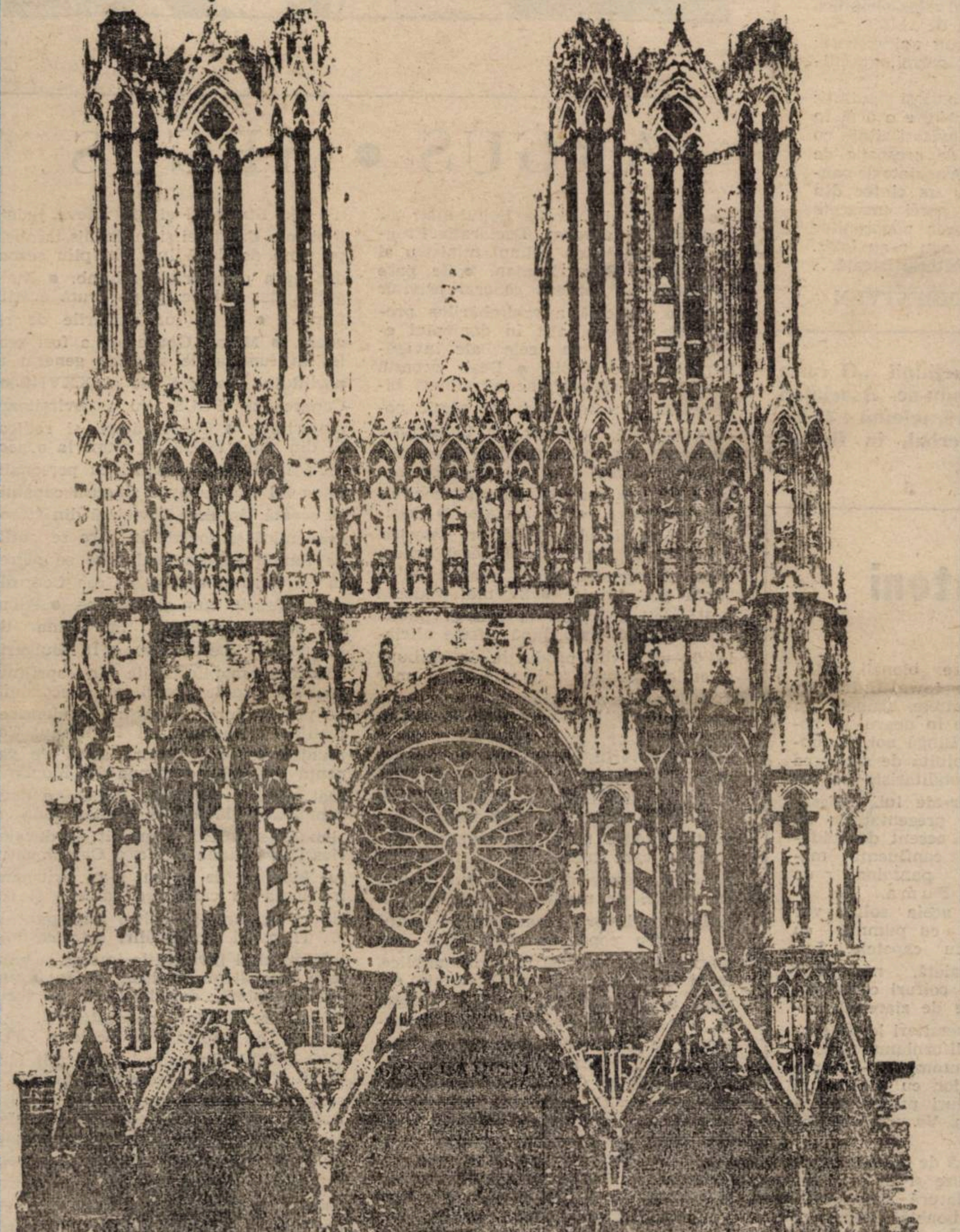

CATEDRALA DIN REIMS, FAȚADA DE VEST

Șerban Foarță

O altă promisiune

(în formă de sonet cu leitmotive)

Am să te duc odată într-un dom,
Maria-Mia, într-o zi din anno
Domini nu-ți pot spune cît, — romano-
catolic, la o oră-n care om
    siesta domului

n-o tulbură, — într-astfel că nu vom
fi decît singuri noi și, molto piano,
o muzică de Giansebastiano,
disciplinată ca un metronom,
    în golul domului,

încît, cu luare-aminte la aceasta,
n-ar fi nimic dacă, -ncepînd să horcăi,
tu nu m-ai auzi, — în vreme ce,
    în frigul domului,

necontenind să se audă casta,
dumnezeiasca respirație-a orgăi,
n-aș mai putea să-ți spun că orga e
    plămînul domului.

(decembrie 1983)

Timpul catedralelor

De fiecare dată cînd rostesc „catedrală", gîndul meu visează. Sînt la Paris sau la Milano, rar acasă. Acasă merg la biserică. Acesta e locul de rugăciune: biserica. Duminica rămîne întreagă, sărbătoarea în preajma ei, intactă. Sînt cu ai mei, într-un loc familiar. Eternitatea e cu totul altceva: aici mă rog, aici mă întîlnesc cu ceilalți, cu cei plecați. Biserica e a mea, a satului, a acestui loc. Nu știu dacă e veche. În satul meu, bătrînii îmi arată, sub deal, urmele celuilalt sat, ale celeilalte biserici. Acolo a fost. Nici o uimire că astăzi este în alt loc.

Biserica nu pune stăpînire pe loc. E acolo unde sînt oamenii, colectivitatea. E cu ei. „În drumurile de cumpănă", scrie Blaga, „românul se retrăgea în codru. Biserica rămînea în urmă, ca să fie arsă și să acopere cu cenușa ei mormintele satului. (...) Arhitectura românească era făcută fără raportare prea sctrînsă la rezistența temporală ,din duhul intermitenței sezoniere. Casele și bisericile dispar, dispar și cresc, ca spicul secerat, ca grîul semănat, ca frunza, care căzînd a lăsat în locul ei latența altei frunze". Cîțiva scriitori români de azi au scris despre biserica pe roate.Documentul a devenit viu sub oblăduirea unei metafore.

Bisericile sînt cu noi ,catedralele sînt altundeva, în altă lume: într-o lume bine întemeiată, așezată, care își mărturisește orgoliul de a fi. Sub amenințarea năvălirilor, clădeam pe nisip. Odată adunați între hotarele noastre firești, odată uniți într-o țară care își descoperă, cu mîndrie, unitatea, începem să ne definim sfinții, martirii, locurile sacre. Unirea ne revelează o profunzime nouă. Și înseamnă o invitație la profunzime. Încoronarea primului rege al României Mari are loc într-o catedrală.

Pentru noi, românii, catedralele sînt o noutate. Reprezintă o invitație la o construcție spirituală. La redefinirea timpului nostru. Ne-am cîștigat puterea, așezarea prin sacrificii ce îndreptățesc aceste edificii-sinteză.

Spun acest lucru gîndindu-mă la acel decembrie 1989 cînd, zi de zi, pe treptele catedralei, oamenii învățau să își ia în stăpînire lumea lor. Lumea de mîine. În spațiul dintre Catedrala timișoreană și Operă s-a împlinit miracolul unei Revoluții.

Construcție nouă, terminată abia în 1946, Catedrala timișoreană devine simbolul unei revoluții. Sub semnul ei, regăsim sensul sacru și profan al Prezenței.

Și, rămînînd noi înșine, să medităm asupra șansei de a fi întru spirit: pentru a da sens edificiilor pămîntești trainice.

(C. U.)

În acest număr:

FULCANELLI, MISTERUL CATEDRALELOR • **SIMBOLURI ALE TEMPLULUI CREȘTIN** • **J. K. HUYSMANS**, CATEDRALĂ • **MICHAEL BLAKE**, TEROARE ȘI CREDINȚĂ • **ȘERBAN FOARȚĂ**, ECOURI DE ORGĂ • **PETRU CREȚIA**, PROHOD • **MITROPOLIT NICOLAE CORNEANU**, UNIVERSALITATEA RELIGIEI • **LIVIUS CIOCÂRLIE**, FRAGMENTE DE JURNAL • **MIRCEA MIHĂIEȘ**, OMORUL ÎN CATEDRALĂ

Cutia Pandorei

Degradarea kitschului autohton

Ajunsesem ca popor să perfecționăm (nec plus ultra !) trei modele naționale de kitsch : **kitschul molcom și duios, kitschul sfătos și kitschul pitit și isteț.** Eforturile conjugate a sute de generații au dus respectivele modele la perfecțiune : nici o silabă de duh defetist, nici o vituperare bilabializată în plus, nici un firicel de mușchi dorsal curbat mai mult decît era necesar. Capodoperă a chinezeriei românești, pe care transhumanța, oralitatea anonimă, tradiția noastră intarisabilă, adică, ducînd-o peste veacuri, ne-au ajutat să rămînem aici, la răscrucea furtunilor, cosmetica istoriografiei românești făcîndu-și și ea datoria.

Sub comuniști, „Kitscheria Nationale". în condiții de creativitate briliantă, reușise să patenteze **kitschul festivist, kitschul zelos-ciripitor, kitschul filator, kitschul turnător** și cu un suprem efort de voință, sintetizînd tot ce trecutul ne oferea mai valoros, s-a obținut quintesența: kitschul cvasi-imun, sub al cărui clopot translucid, gri-petrol, amintiți-vă, ați fost cu toții proteguiți, feriți . . .

Iar acum?! Întoarceți-vă fețele sceptic-reci, de diletanți, și ascultați: kitschul autohton e elegant-moderat, are flegmă și duioșie, e o artă în felul lui. Nu-l degradați grosier cu ciopoare de popi televizați zilnic, cu hectare de păduri de troițe peste care zac cincizeci de prosoape de bucătărie de prin Vadu-Sadului, cu capete pletoase-peruchiate de panduri ai lui Vladimirescu în arșița de iulie, filmați cu un cîntec din frunză, monument în spate și cinci popi în fată cu porci (mascota nației?!) filmați în „agonie" prin gări, spre admonestarea poporenilor demonstranți, ş. cl., ş cl. Cu bîte și răngi care au lovit sau n-au lovit. Bîta țăranului român măcar lovea sfătos și avea o traiectorie isteață. . .

Carol SEBESTYEN

Cei care doresc să doneze cărți în cadrul acțiunii „O carte pentru Basarabia", pot face acest lucru adresîndu-se Asociației Scriitorilor din Timișoara, Calea Bogdăneștilor nr. 19, telefon 4 44 84. Depunerea de cărți se face pe bază de proces-verbal, în fiecare marți și joi, între orele 10,00—12,00.

Epistolă către karateni

Pe o căldură care lipește chilotul de fese, ne deplasăm spre Piața Operei. Stăm pleoștți în fața maldărelor de ziare. O recunoaștem pe femeia masculinizată, cu unghii dungate de o negreață abia acoperită de stratul roșu-ciclamen al ojei. Pe sub broboanele delicate ale sudoarei ne uităm, ca dintr-un tub de cauciuc încins, la țîțele ofensive ale Femeii de pe ultima pagină a revistei „Oblio".

Cînd să ne îndreptăm spre chioșcurile de la subsol, doldora de ziarele „Azi" și „Dimineața", ne izbim de un grup bulucit în fața unor cărămizi așezate cu metodă pe scările Teatrului Național. Din înfățișarea acelor materiale de construcții am simțit pe dată că avem de-a face cu America. Ne proptim între un navetist din Săcălaz și o doamnă de la întreprinderea **Garofița.** Femeia așteaptă cu jurnalul „România mare" făcut coif deasupra capului ; are părul creț și rar. O întrebăm : „Ce se întîmplă aici ? Ne spune : „Au venit de peste Ocean să facă un spectacol de karaté, să țină o predică și să ne dea niște Biblii".

Între timp apar cîțiva tineri semănînd cu cei ce fug prin reclamele „ADIDAS Torsion". Ne fac semne și ne spun în ungureasca lor îndepărtată să ne dăm în spate. Pe trepte, domnișoare blonzii, avînd figuri serafice de Iowa University se dau cu talc ; altele, brunete și focoase, îmbrăcate în negru, se boiesc cu chinoroz. Lîngă noi, un unchiaș cu pălăria albită de sudoarea întrebuințărilor totalitariste se înghesuie scos dintr-ale lui. Programul începe. Este prezentat de un tînăr cu puternic accent de Rădăuți îmbrăcat la confluența marilor civilizații: pantaloni de tergal și pantofi Puma. Ne anunță că feciorii aceia solizi vor sparge cărămizi cu pumnii, cu antebrațele și cu capetele. Lumea chiuie, vaietă, nădușește. Ropote. Apar noi coifuri confecționate din stocurile de ziare ale femeii-mascul. Universitari locali deschid umbrele. Californianul moldav ne promite o pantomimă — lupta kung-fu a îngerilor cu diavolii și victoria, în acorduri psihedelice, a lui Isus Champion. Va urma o predică.

Voinicii se apucă de treabă, crapă cărămizi în aplauze și în praf înecăcios. Într-o latură, doi soldați se chircesc sub bonetă. Moșul cu colopul decolorat de soare se întoarce spre noi : „Îu, maica mea, unde-i Ceaușescu să ne vadă ?!"

Gabriel THEODOR

Din sumarul numărului viitor:

Mircea Eliade și enigmatica R.' ● În exclusivitate: Mariana Șora ● Șerban Foarță, **Cuadratura circului** ● Adam Michnik, **După Revoluție** ● Livius Ciocârlie, **Fragmente de jurnal** ● **Atma Bodha** sau „Cunoașterea de sine" ● Masoneria și societățile secrete ● Cronica literară de Cornel Ungureanu ● Sanda Golopenția, **Mitul pagubei**

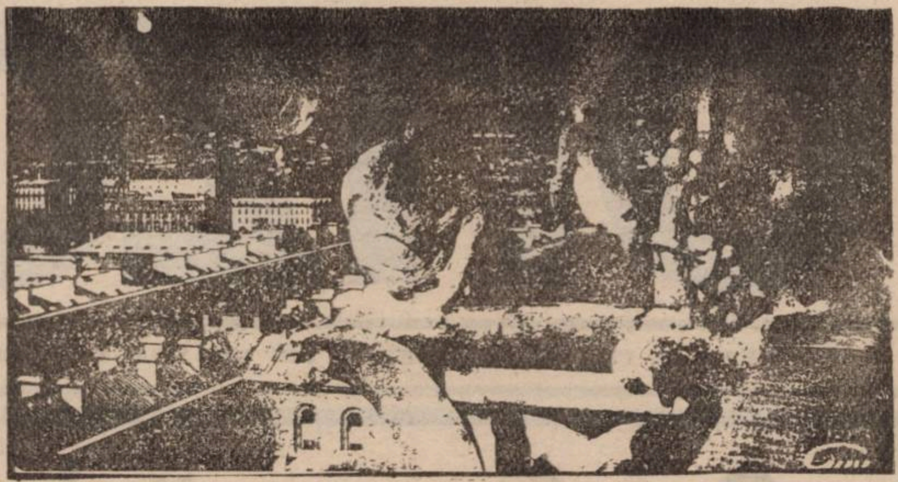

ARGUS ● ARGUS

● Senatul și Camera Deputaților au dezbătut și aprobat Declarația-Program prezentată de primul ministru al guvernului, Petre Roman. ● Se pare că există un consens general privitor la linia radicală a schimbărilor propuse de guvern, atît în domeniul economic, cît și în cele ale învățămîntului și culturii. ● Deși această „unitate de vederi", de altminteri binevenită, n-a schimbat cu nimic poziția statelor apusene, a Consiliului Economic European față de România. ● Espectativă ? sau mai degrabă neîncredere. ● Sînt de așteptat convulsii economice. ● Și sociale. ● Sciziuni în interiorul partidelor istorice. ● Lideri ai Partidului Liberal „excomunicați" pentru grave abateri de la „linia partidului". ● Să mai vedem ! ● Vajnicii apărători ai liniștei publice — minerii dau, după cifrele oficiale, 65—68% din producția de cărbune a anilor „lumină", în schimbul unor salarii pe care nici nu le puteau visa greviștii din Valea Jiului, din 1977. ● Pe unde-or mai fi aceia ?! ● Dl. Adrian Severin informează, pe aceeași linie a austerizării, o scumpire a lubrifianților (implicit a benzinei) cu 50% și a hîrtiei datorată slabei producții interne și a importurilor masive pe care trebuie să le facem. ● Zahărul sosește din Cuba sub formă de blocuri de marmură. Moș Crăciun și Iepurașul vor fi mai ușor de sculptat pentru copii de sărbătorile cele mari și vor fi expuși în locuri publice, feriți de intemperii. ● O statuie ecvestă a lui Moș Crăciun va fi expusă în plin centrul așezărilor mai importante, pe lîngă care cetățenii vor roi cu ceștile fierbinți de ceai, cafea sau lapte, scobind din cal sau din Moș cîte o linguriță. ● Pe 11 iulie, Parlamentul s-a întrunit în Cameră Constituantă pentru elaborarea noii Constituții a României. ● Semn bun. În primul rînd pentru că evenimentul se petrece după aprobarea radicalei linii a guvernului, și în al doilea rînd, pentru că totul nu a fost amînat pînă după vacanța parlamentară anunțată a fi între 27 iulie — 3 septembrie. ● Grînele zac culese pe cîmp, ca și mult căutatele zarzavaturi, dar nu există mijloace de transport pentru a fi puse la adăpost sau aduse în piețe ● Pînă una, alta, singurul noroc mai sînt producătorii particulari. Cît or mai fi. ● Razii în zinele de „bursă neagră" ● Efortul strîngerii legăturilor cu Europa apuseană continuă. ● O seamă de oameni politici, de știință și cultură participă la întruniri internaționale, străduindu-se să refacă imaginea cîștigată de România după Revoluția din decembrie și să aplaneze neîncrederea în conducerea actuală a țării, „realizată" prin evenimentele din 13—15 iunie. ● Fericiții care pleacă spre mare cu automobilele proprii vor fi nevoiți să îmbarce în rulote și mașini cîte un mecanic auto particular și de încredere, cum și toate piesele de schimb necesare, pentru că Service-urile din București și din cîteva județe limitrofe Capitalei și-au închis tarabele pe timp de două luni (în plin sezon) din lipsa pieselor de schimb. ● Nu e grevă, dar e bine, și pe drum e-atîta fum . . . ● A se lua măsurile de rigoare. ● Mihail Gorbaciov a fost reales în funcția de secretar general al partidului, la cel de al XXVIII-lea Congres al PCUS cu o covîrșitoare majoritate. ● Conservatorii și radicalii din sînul PCUS au ajuns la o perfectă înțelegere convinși că personalitatea lui Gorbaciov e singura capabilă să scoată Uniunea Sovietică din starea economică și socială în care se află, pe fondul evenimentelor ce se petrec în Europa, cu osebire în cea Centrală și de răsărit, cum și în lume. ● Albania are „probleme", iar China dă semne de liberalizare. ● În Bulgaria continuă manifestațiile în sprijinul unei mai rapide treceri spre o economie de piață, cum și pentru pedepsirea foștilor conducători ai Partidului Comunist. ● Italia respiră aerul de vacanță din nou.. ● Coppa del Mondo a luat sfîrșit. ● Echipa R.F.G. e noua campioană Mondială. ● Maradona și „leii argentinieni", cumplit de devalorizați la actuala ediție a Campionatului Mondial de Fotbal s-au tîrît pînă în finală cu cartonașe galbene și roșii, cu egaluri și meciuri „cîștigate" la . . . 11 metri, cu tăvăliri actoricești și lacrimi, deși investițiile imense și pantofii speciali nu au lipsit. ● Sînt totuși vice-campioni, dar italienii, pe locul III, se pare căisuferă cu destulă demnitate. ● Din informațiile locale. ● STUDIO ARTE din cadrul Societății culturale lugojene „Arcade" a inițiat o seamă de întîlniri cu caracter artistic. Astfel, a avut loc lansarea cărții „Valorile poeziei române" (editura Minerva, 1989) de Elena Indrieș. A prezentat criticul literar Lucian Alexiu. Caracterul complex al manifestării a fost creat de prezența sculptorului Petru Jecza, despre care a vorbit Ioan Iovan. de violoncelista Alexandra Guțu. ● În final a avut loc un concert oferit De Sfinții Petru și Pavel prin grija Mitropoliei Banatului și a preotului Constantin Bolbotină, din Petnic, a avut loc lansarea romanului „Tango la Piave" de Nicolae Danciu Petniceanu. Au participat Ion Marin Almăjan și Aurel Turcuș. Autorul a oferit volume tuturor celor prezenți ce purtau numele Sfinților Petru și Pavel. ● Solista jugoslavă Neda Ukraden a concertat la Timișoara pe stadionul 1 Mai. ● A luat ființă compania particulară de teatru Ioan Ieremia — Emilia Jivanov și s-a întemeiat Teatrul de Comedie „Molière", care își va deschide stagiunea la toamnă cu spectacolul „Școala bărbaților" de Molière. Compania își va desfășura activitatea pe scena Teatrului german din Timișoara. ● Joi 19 iulie, Galeriile „Helios" vor găzdui vernisajul expoziției pictorului reșițean Iosif Ungar.

A. Z.

Mitropolit Nicolae Corneanu

UNIVERSALITATEA RELIGIEI

Multă vreme la noi nu se putea vorbi despre religie într-altfel decît în termeni negativi. Religia constituia un domeniu interzis, iar dacă cineva îl aborda, atunci neapărat trebuia citată fraza potrivit căreia „religia este opiu pentru popor."

Situația actuală este evident alta. Avem dreptul acum nu numai să ne întreținem asupra religei, ci încă — un lucru vrednic de reținut — s-o tratăm obiectiv și corect, fără a recurge la slogane, fără minciuni și invective.

Înainte de toate, ce este religia? Religia presupune — vm spune din capul locului — două elemente de bază: Dumnezeu și omul, ceea ce se deduce din chiar etimologia cuvîntului, dacă îl derivăm din latinescul „religare". „Legătura" dintre unul și altul ar fi tocmai religia. Comuniunea dintre Dumnezeu și om duce la anumite relații, în sensul că Dumnezeu se descoperă sub o formă sau alta omului, iar omul se simte îndatorat să-L respecte, să-L cinstească. Dacă elementul om nu poate fi contestat, în schimb Dumnezeu a fost și este contestat de agnostici sau atei. ba chiar complet negat.

Lăsînd de-o parte îndoiala pe care unii o au cu privire la existența lui Dumnezeu — pentru moment nu ne ocupăm de acest aspect al problemei — religia ca relație a omului cu Ființa Supremă se întîlnește la toate popoarele și din cele mai vechi timpuri. Istoria ne este martoră că niciodată și niciunde n-au existat inși sau popoare fără religie. S-au putut întîlni necredincioși izolați, dar epoci fără religie nu se cunosc.

Pretenția unora că ar exista popoare sau triburi fără nici o religie se bazează pe observații superficiale sau pe idei preconcepute, în orice caz fără suport real. Etnologia nu cunoaște popoare lipsite de religie. Filosoful și istoricul englez David Hume (1711—1776) spunea: „Căutați un popor lipsit cu totul de religie și dacă îl veți afla să fiți siguri că stă numai cu cîteva grade deasupra animalelor".

Pretutindeni și totdeauna religia a avut un rol de prim ordin în dezvoltarea omenirii. Științele și artele au fost la început privlegiul și preocuparea exclusivă a slujitorilor religiei. Astronomia a fost studiată mai întîi de către preoți pentru a calcula data sărbătorilor. Poezia s-a zămislit din rugăciunile și cîntecele adresate divinității. Arhitectura s-a născut din trebuința de a zidi sanctuare pentru cultul divin. Medicina își are originea în curățirile și interdicțiile religioase; igiena are în primul rînd caracter sacerdotal și doar mai apoi profan. Cele mai însemnate fapte și evenimente din viața familiei, societății și statului sînt la origine de natură religioasă și s-au desfășurat mereu sub auspiciile religiei. Datoriile civile au început cu cele religioase. Legile civile și penale s-au născut din prescripțiile religioase. De unde venim, ce rost avem în lume și încotro ne ducem — sînt chestiuni care au tulburat și răscolit conștiința oamenilor în toate locurile și vremurile. Fiecare om este preocupat de destinul său, fiecare este neliniștit, fiecare caută parcă o comoară pierdută, fiecare aleargă după un ideal căruia i se dedică. Întrebări de felul ce a fost înainte de a fi lumea și viața, ce este dincolo de lume și de viață, care este scopul lumii și al vieții, precum și multe alte întrebări asemănătoare, caracterizează cele mai alese spirite ale omenirii. Neliniștea aceasta este cu atît mai profundă cu cît la întrebările amintite nu dau răspunsuri mulțumitoare nici știința nici filosofia, nici arta. Căutăm originea și sensul vieții, dar tainele rămîn nedeslușite; căutăm un scop al existenței și ajungem la opinii contradictorii; căutăm certitudini și ne împiedicăm în probabilități. Singura care dă răspunsuri ce mulțumesc și liniștesc este religia. Zbuciumul și elanul sufletului spre un bine suprem, spre o fericire desăvîrșită, spre un adevăr absolut și spre viață eternă își află odihna în religie. Religia răspunde la dorința sufletului de liniște, pace și fericire. Ea mijlocește dobîndirea valorilor eterne, satisface, satură și liniștește spiritul omului, îl purifică și înalță, îl inspiră și mîntuiește. Religia este singură aceea care răspunde unor aspirații și nevoi adînci, eterne și generale. Nu în zadar se spune că „omul este o ființă religioasă", deoarece religiozitatea este una din calitățile lui specifce, una din caracteristicile lui universale.

Faptul că omenirea n-a fost niciodată lipsită de religie, este un indiciu sigur că religia este o proprietate, o însușire nativă a sufletului omenesc. Într-adevăr: așa cum omul n-ar putea merge, auzi, vedea, vorbi, judeca, etc. dacă n-ar avea în firea sa posibilități date și predispoziții spre aceasta, la fel n-ar putea fi religios, dacă n-ar avea predispoziția firească de a fi religios. Omul este chinuit de dorința de a cunoaște pe Dumnezeu, de a sta în legătură cu el, cum zice Fericitul Augustin (354—430): „Fecisti nos ad te, Domine, et inquietum est cor nostrum donec requiescat in te" (Sîntem făcuți de Tine, Doamne, și neliniștită este inima noastră pînă se odihnește în Tine"). Această dorință o putem privi ca predispoziție religioasă a omului, ca imbold sufletesc care împinge, silește pe om să ajungă pe diferite căi, la ideea de Dumnezeu, să creadă în El, să ia față de El o anumită atitudine, pe care o arată în afară prin anumite fapte. Cu îmbogățirea experienței sufletești și cu înaintarea în cultură și potrivit cu personalitatea sa morală, omul își înfățișează, în curgerea timpului, pe Dumnezeu și raportul său cu El, în forme tot mai demne și mai nobile.

Această predispoziție a omului spre religie nu și-a cîștigat-o singur prin vreo străduință proprie, nici prin vreun merit personal. În primul rînd, omul nu-și este singur creator. El este creatura lui Dumnezeu; tot astfel originea sau proveniența predispoziției religioase din sufletul său este de la Dumnezeu așa încît, în ultimă analiză, religia își are originea indirect în Dumnezeu.

Nu este mai puțin adevărat însă că religia își are originea și direct în Dumnezeu, căci El s-a descoperit celor dintîi oameni, le-a făcut cunoscută voia Sa și a stabilit raportul ce trebuie să existe între El, Creatorul, și omul, creatura Sa. Desigur că și fără această decoperire omul ar fi ajuns la cunoașterea lui Dumnezeu, datorită predispoziției religioase din sufletul său, dar aceasta ar fi fost scutită de rătăciri.

Anticul Homer (anul 850 î.d.Hr.) afirma că „toți oamenii sînt flămînzi după Dumnezeu". Este aceasta o realitate cu semnificații profunde pentru oricare dintre noi, oamenii. Înfiorați și iluminați de asemenea gînd, putem exclama și noi împreună cu Psalmistul „Doamne, Dumnezeule, cît de minunat este numele Tău în tot pămîntul" (Psalmul 8, 1).

HISTORIA ECCLESIASTICA

În rîndurile de față vom face unele remarci privind trecutul eclesial al bănățenilor: a) Fost-a vreun papă de obîrșie (proto)românească? și b) Originile creștinismului la străbunii noștri

1. **În articolul** Un român în scaunul Sf. Petru, **publicat de dr. Iuliu Oniga în revista „Viața creștină" (Sserie nouă, nr. 4 din martie 1990, p. 4)**, se susține că **„pater patrum"** ce a arhipăstorit **la Roma din octombrie 686 pînă în septembrie 687 a fost** străromânul **Canon din „Dacia", născut la Timișoara. În plus** se **afirmă ritos: „creștinismul la români este de origine romană". Cîteva precizări se impun. Numele papei nu este Canon, ci Conon. Dl. prof. dr. Petre Năsturel (Paris) a avut bunăvoința, legat de bibliografia subiectului de față, de a căuta lucrări din cele mai bune: toate trimit la** Liber Pontificalis **din care D-sa mi-a trimis un xerox (îi exprim aleasă gratitudine și pe această cale). E vorba de Liber Pontificalis,** text-introducere-comentariu **de L. Duchesne, vol. I, Paris 1886, p.** 368, **unde citim: CONON, oriundus vatre Thraceseo, edocatus apud Siciliam, post-modum Roman veniens eiusdem eclesiae militans ad presbyterii honorem devenit...", adică tatăl numitului Conon era din provincia Thracesienilor (thema Thrakesion), iar fiul fu crescut în Sicilia...**

2. Cît despre **începuturile creștinismului la români, se cuvine a aduce unele nuanțări. După toată probabilitatea, apostolul Andrei — frate cu Sf. Petru — a propovăduit în Dobrogea de azi. Se susține de obicei originea latină a creștinismului românesc, întrucît terminologia creștină fundamentală din limba noastră este latinească iar obiectele cultice** ab initio **prezintă similitudini cu cele din Panonia și Iliria, chiar cu cele din Italia, dar să nu uităm că sub raportul culturii materiale Illyricum nu era o zonă tipic italică. E. Condurachi a demonstrat că Iliricul avea o structură eclesială de obîrșie microasiatică (detalii în lucrarea noastră „Contribuții la istoria Banatului", în curs de tipărire la Timișoara). Cît despre argumentul filologic (latinitatea termeniolr principali de credință), trebuie subliniat că misionarii puteau fi și grecii ce vorbeau latinește. Altminteri, caracterul constantinopolitan al unor cuvinte religioase latine din limba română a fost sesizat încă de P. Kretschmer care a lansat ipoteza — dezvoltată de V. Pârvan — că lat.** basilica **(„judecătorie") a primit înțelesul de** biserică **(edificiu) în Noua Romă (Constantinopol) în veacul IV. În urma publicării unei temeinice lucrări românești dedicate lui Constantin cel Mare se cunoaște acum în amănunt politica dunăreană a acestui împărat. Oricum, în iradierea creștinismului și în zona bănățeană un rol nu mic vor fi jucat episcopatele sud-dunărene: Singidunum, Viminacium; Aquae, Sirmium și altele. Un reviriment spiritual are loc în secolul VI. Sub jurisdicția arhiepiscopiei Justiniana Prima (anul 535) intra o fîșie de-a lungul Dunării, mai largă în Banat; e vorba de două episcopii. Astfel se motivează faptul că cele mai vechi cruci bizantine, databile în sec. VI-VII, majoritatea provin din sudul bănățean, de pe ambele țărmuri ale Danubiului. Mai cu seamă, arheologia ne demonstrează că Banatul nu este sărac în vestigii paleocreștine, cele mai vechi datînd din veacul II. Este, apoi, semnificativă împrejurarea că un castru episcopal „Timiș"(oara) la începutul sec. XI. (posibil și anterior) depindea — prin arhiepiscopia Ohridei — de Constantinopol. Și din alte mărturii (pe care nu le putem enumera aici) rezultă că înaintașii noștri au gravitat duhovnicește cu precădere spre Răsărit.**

Închei cu reflecția unui regretat istoric (R Vulpe): dacă poporul nostru nu ar fi fost creștin în vremea de cumpănă a năvălirilor, nu e sigur că ar mai fi rămas român.

V. MUNTEAN

Ora 16.25

Mă îndrept spre Domul din Piața Unirii ca să-i fixez în scris viața bicentenară pe parcursul unei ore. Am cu mine un carnețel în care o să-mi notez brut tot ceea ce voi vedea în jur. Intru în piața pietruită. În preajma grădinii de vară a cofetăriei un tînăr cu un ceas în mînă mă salută. Nu-l știu. Îi răspund încurcat. Mă agăț de mînerul gros al porții Domului. Este închisă. Cobor scările, mă îndrept spre băncile din față și mă așez pe piatra galbenă și caldă. Privesc ceasul. Ora 15,40. Prin piață trece o mașină Honda cu număr de Timiș. În jurul meu un stol pestriț de porumbei împrăștie în aer un miros de coteț de păsări. În mijlocul stolului două oale, una verde și alta roșie. Cea verde pare să fi avut înăuntru mîncare, cealaltă, lată și ciobită, este plină de apă. Trec trei eleve cu un băiețel grăsălan într-un cărucior sport. În spatele lor, un domn cu părul alb. Pe lîngă bănci pedalează pe o bicicletă un ins cu mustață pe care îmi pare că-l cunosc de undeva. Poartă un costum verde din pînză. De pe o stradă învecinată cineva ambalează o mașină. Trece un ofițer subțire atîrnat la brațul unei doamne grase. Lîngă mine, pe băncile de piatră, două femei cu înfățișare de funcționare între două vîrste învață pentru școala de șoferi. Una o întreabă pe cealaltă înțelesul semnelor de circulație dintr-o cărțulie ponosită, îmbrăcată într-o copertă de vinilin verde. Cea care răspunde se încruntă, se gîndește profund la fiecare întrebare. În spatele nostru un domn cu un costum gri urcă scările de la fîntîna-izvor cu două bidoane din plastic pline cu apă. Biciclistul cu costum verde se întoarce în piață. Pedalează pe lîngă doi ofițeri corpolenți cu genți diplomat în mînă. O femeie înaltă în blugi, cu părul blond, poartă pe umeri o geantă din piele fină. Este însoțită de un băiețel cam de clasa a doua, cel mult a treia. Băiețelul se repede în mijlocul stolului de porumbei care bat precipitați din aripi. Vîrtej de pene. Mirosuri de găinaț. Zboară pe stucaturile Domului și pe acoperișul cofetăriei. Stau acolo cîteva clipe, pe urmă se întorc, se adună în jurul oalelor, își dau cu ciocurile prin pene și pe sub aripi. Un bărbat gras însoțit de o femeie foarte grasă se îndreaptă spre izvor cu două sticle din plastic avînd etichete colorate, occidentale. Bărbatul se oprește, îi spune femeii că n-a fost de luni la servici, nu aud răspunsul din cauza unei mașini pe care o pornește cineva chiar pe strada de lîngă Dom. Traversează piața un zidar cu salopeta pătată de var. Pe cap are o bonetă roșie cu o dungă albă. Un biciclist s-a oprit în dreptul cofetăriei. Este îmbrăcat cu un costum de tergal verde închis, sandale, ciorapi vineți. O femeie în vîrstă se îndreaptă spre izvor. Costum negru cu picățele albe. Picioarele umflate, cu varice, pantofi joși. Vin alți porumbei de undeva din spate. Bărbatul care a absentat de la serviciu pleacă de la izvor; nevastă-sa, sau cine-o fi, rămîne în spatele lui. Chiulangiul se îndreaptă spre o străduță laterală cu sticlele din plastic umplute cu apă. Se oprește în dreptul unei Dacii 1100. Doamna așteaptă să intre și să-i deschidă portiera. Cînd pornește din loc observ că mașinii îi lipsește farul din stînga. Între porumbei a apărut o bătrînică foarte slabă, cu sandale scorojite în picioare. Dă porumbeilor grîu dintr-o pungă din hîrtie albă. Trece un ofițer de aviație. Un bărbat posac mă privește insistent. O femeie iese din cofetărie cu un pachet cu prăjituri în mînă. Cîțiva porumbei s-au săltat pe banca de piatră pe care stau, unul se apropie la nici două palme de mine : este pricăjit, slab, pe spate are penele căzute.

Ora 16,10. Trece un biciclist cu pantaloni de stofă și geacă de blugi. Domul stăpînește piața. Liniște. Bătrînica slabă pleacă spre izvor, mă întorc spre ea, o urmăresc, bea apă de la țîșnitoare, se întoarce, privește cu mîna în șold spre cofetărie. A împăturat punga. Doi tineri se joacă nu departe cu un pudel. Bătrîna trece prin fața cofetăriei, prin spatele tribunei pentru mitinguri, dispare după un [illegible].

Liniștea pieței este spartă de un motociclist care trece pe lîngă Dom. Un porumbel negru, frumos, s-a săltat pe bancă, se apropie de mine la nici două palme, are ochii rotunzi, roșii, mici. Un domn în vîrstă ia apă într-o sticlă de plastic cu etichetă colorată. Occidentală. Domul stăpînește piața cu turnurile lui împodobite cu cruci galbene. Nu se mai întîmplă nimic. Trece un om cu înfățișarea de preot. Într-o mînă are cîteva ziare, sub brațul celălalt o geantă neagră. Domul îmi pare puțintel trufaș. Îl privesc și-mi vin în minte vorbele lui Bacovia : „Nu-i azi, nici ieri, nici mîini — timpul“. Nu știu dacă l-am citat corect. N-are importanță, de fapt. Trec două țigănci, una poartă o geacă metalizată : în picioare, sandale verzi de gumă și ciorapi flaușați. Un biciclist. Din cofetărie ies două femei : una slabă, cealaltă și mai slabă. Porumbelul negru este foarte aproape de caietul meu, ciocul aproape că-i ajunge lîngă pix. Are picioare roșii. Mă scol. Stolul se sperie, zboară în miros de găinaț și pîine înăcrită. Domul păstorește piața cu turlele lui împodobite cu cruci. Ora 16,25.

Daniel VIGHI

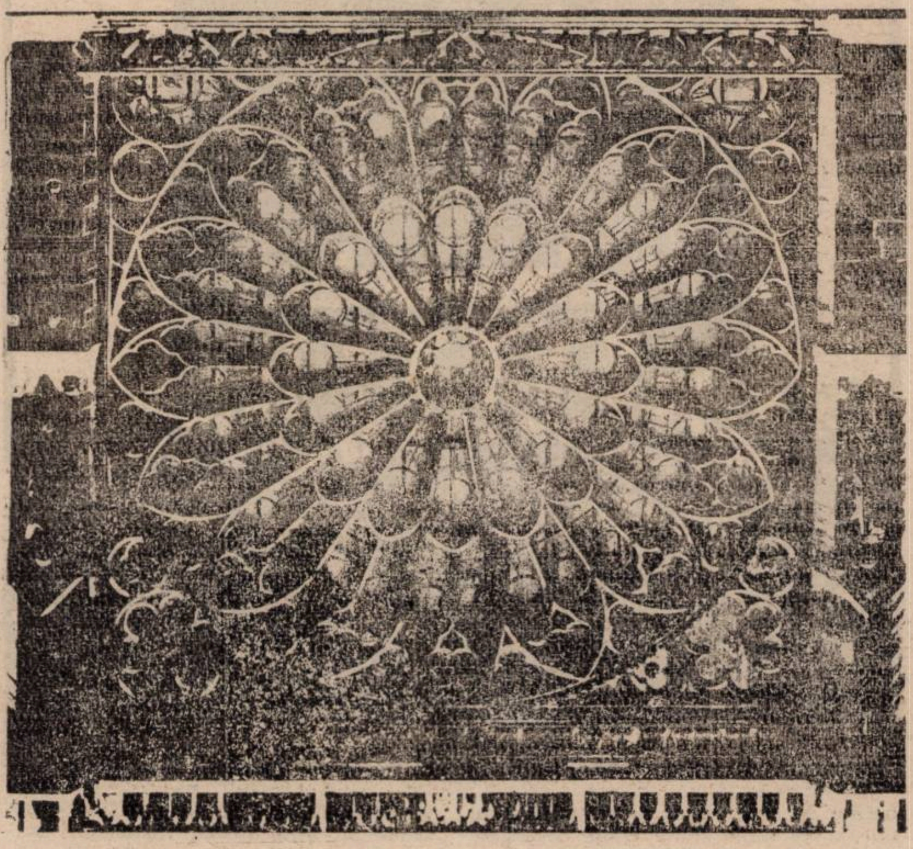

JERTFA

Deodată s-a închis cerul. Sau, mai degrabă, a căzut. Căpătase o materialitate apăsătoare Imediat a început vîntul și s-a vădit că bolta n-a ajuns așa de jos. Zbura, pasăre cu aripi ample, întregul planșeu al unui bloc. Antenele pentru sîrbi deveniseră giruete frenetice. Apoi sonde spațiale. Asupra ultimilor trecători se năpusteau țigle, rufe, ambalaje, geamuri, ghivece. Cu minunat instinct vegetal, parcul se mula după ritmul imprevizibil al palelor. Totuși, un arbore cu miezul roșu se despică în trei. Mai încolo, văzurăm că plopul scos din rădăcini a angrenat și bucăți de asfalt. Deasupra nu prea sus, țîșneau săgeți luminoase. Nu mai puteam înainta. Am rămas chirciți între două tunete.

Automobile în mers, împinse disprețuitor spre trotuar, proptite indecent în ziduri. Fulgere pipăind contururi metalice. Gîlceava crîmpeielor zburăcite. Vuiete subpămîntene. Afirmarea veselă a cîtorva incendii

Unde să intri ? Ne repezirăm pe treptele catedralei ortodoxe. O arteziană se înălța la fiecare pas pe care cu pioșenie îl riscam. Gheena din pronaos a pictorului Demian se arăta ștearsă în comparație cu spectacolul de afară. Ne-am oprit în dreptul calendarului. 4 iulie 1990. Ziua Sfîntului Andrei Criteanul și a Cuvioșilor Marta și Teofil. De ce atîta tevatură ? Am căutat ceva semnificativ a doua și a treia zi. Atanasie al Atonului și Lampadie. Sfîntul Sisoie cel Mare. Sfînta mucenică Lucia. Deslușirăm anunțul cu subiectul următor de meditație la vecernicie — „Datoriile față de aproapele“ La sfînta liturghie, în a doua duminică a lui Cuptor, preotul Forga va cuvînta despre Desfigurarea Omului.

Am intrat în naos pe ușa din dreapta. Ochii se învățară cu lumina slabă care, tresărind, încă ne dădea seama asupra potopului înconjurător. Totuși, liniște. Femei căzute în topoare pe jilțuri, pe scaune. Ne-au mirat paloarea mîinilor, umbrele licărind peste fețe. Cele mai multe își țineau capul frînt în palme. Acolo șezum și noi, la distanța cuvenită pentru a avea o asemenea imagine.

Se apropia vremea slujbei. O mică întîrziere, firească.

„...ridicarea mîinilor mele
jertfa de seară.
Auzi-mă, Doamne.“

Am ținut prea mult deschisă poarta, Curentul a întețit vîlvătăile ce-i împresurau pe păcătoșii din frescă. Am pornit pe strada ca un canal. Apa îmi ajungea pînă la genunchi. Arsura, însă nu mi se potolea. Cineva a trimis o rafală după mine Dintr-o direcție necunoscută. Degeaba m-am uitat în toate părțile. „Trebuie să fie de undeva de sus“, mi-am zis, și atunci am zărit firele de telegraf împletite în ghirlande atît de fanteziste cum nici decoratorii de la „Ziua Recoltei“ n-ar fi știut să le potrivească.

Viorel MARINEASA

Catedrala Mitropoliei Banatului

● Deoarece reînființarea episcopiei era zădărnicită de micile interese ce nu trebuiau să fie, consiliul parohial al cartierului Cetate hotărește să înceapă construirea viitoarei catedrale pe locul donat de primărie în 1926. În acest sens, în ședința din 18 martie 1933 se ia hotărîrea publicării unui concurs pentru întocmirea planurilor de construcție. ● Inițial, se preconiza o biserică cu o capacitate de 1 500 locuri. Se depun 14 proiecte, dar juriul, examinînd la 9 octombrie 1933 lucrările prezentate, constată că nici unul dintre proiecte nu întrunea condițiile cerute de programul concursului. ● La 29 ianuarie 1934, consiliul parohial publică al doilea concurs. Pe dată se prezintă 20 de proiecte, dintre care juriul reține șapte. ● La 3 iunie 1934, consiliul parohial hotărește publicarea unui nou concurs, restrîns la autorii celor 7 proiecte reținute. Pentru examinarea lucrurilor reținute juriul se întrunește din nou în zilele de 7—8 octombrie 1934 și, selectînd trei proiecte, invită pe cei trei concurenți la o nouă probă. Ultimul concurs are loc în zilele de 18—19 noiembrie 1934 și juriul optează în unanimitate pentru proiectul prezentat de arhitectul Ioan D. Traianescu, profesor la Academia de Arhitectură din București. Totodată, consiliul parohial însărcinează pe Traianescu cu întocmirea planului definitiv și-i încredințează conducerea lucrărilor. ● De la început se observă exigența consiliului parohial : au fost necesare cinci concursuri pînă la stabilirea proiectului definitiv. Încă de la al doilea concurs, capacitatea bisericii urcă la 2 000 persoane, pentru ca în faza finală să ajungă la 5 000 persoane. ● Deoarece la începutul construcției nu dispunea de suma necesară prevăzută în deviz, consiliul parohial hotărește divizionarea lucrărilor, considerînd ca primă etapă lucrările de arhitectură propriu-zise fără instalații și mobilier. Pentru efectuarea lucrărilor de arhitectură, consiliul parohial publică licitație. ● Din cele cinci firme ofertante, la 16 ianuarie 1936, consiliul încredințează lucrările de arhitectură firmei Tiberiu Ieremia din București, care a oferit cel mai mare rabat. Pentru acele vremuri suma era uriașă : 27 146 000 lei. După ce fixează amplasamentul catedralei, firma începe lucrările de fundație. ● În condica de șantier a lucrărilor, sub data de 10 martie 1936, se poate citi: „Cu ajutorul lui Dumnezeu se începe lucrarea de săpături la biserica ortodoxă română... din Timișoara-Cetate. Se stabilește definitiv plasarea bisericii, intrarea principală avînd distanța de 22 m de la bordura carosabilă.“ ● Dar în timpul săpăturilor se constată că terenul nu prezintă stabilitate. E nevoie de alte suplimentări de credite pentru consolidarea terenului cu ajutorul pilonilor și fundațiilor de beton. Din cauza acestor lucrări, doar la 14 septembrie 1936 începe executarea zidăriei de cărămidă. ● După terminarea fundațiilor, înainte de începerea zidăriei, în cadrul unor frumoase solemnități, la 20 decembrie 1936, episcopul Andrei Magieru sfințește piatra fundamentală. Conform tradiției Bisericii Ortodoxe, la temelie s-a așezat o cruce de lemn și un act comemorativ în care, după ce se înșiră, ca în vechile pisanii, conducerea țării și a Bisericii din acea vreme, a prefectului, Dimitrie Nistor, a primarului, Augustin Coman, a parohului Patrichie Țiucra, a consiliului parohial, a epitropilor, a arhitectului constructor, a antreprenorului, actul se încheie printr-o impresionantă invocare : „Doamne Dumnezeul nostru carele ai voit ca în acest loc să se zidească Ție biserică, caută spre robii Tăi, cari îți aduc Ție ale tale dintru ale Tale, îi miluiește pe ei cu puterea Ta cea mare, dă-le mulțimea bunătăților Tale cele cerești și pămîntești și biserica aceasta adu-o la săvîrșire, ca întotdeauna să se mărească numele Tău cel prea sfînt. Amin“. ● Cinci ani de muncă intensă s-au scurs pînă la ridicarea tuturor lucrărilor de arhitectură ce au fost recepționate definitiv la 8 septembrie 1941. Suprafața construită cuprinde 1542 m², iar volumul, în jur de 50 000 m³. Supra-

]

PĂDUREA DE PIATRĂ

Drumurile începutului de viaţă se aşează între patru feluri de sărbători. Trei dintre ele ne leagă de ceilalţi iar ultimul, singurul este înspre regăsirea sinelui, ca un fel de pregătire pentru moarte. Drumurile elevului din urmă cu treizeci şi ceva de ani treceau invariabil printre cîteva zile bine fixate în calendar, cînd îşi recunoştea vecinii şi prietenii şi cunoştinţele, îmbrăcate în haine de sărbătoare, defilînd prin dreptul tribunelor şi scandînd: „Stalin şi poporul rus, libertate ne-au adus!" şi altele de felul acesta, urmate de chermeze cu mici şi seminţe de floare şi oameni beţi de un fel de fericire pe care n-o înţelegea. Mai existau sărbătorile de naştere şi ale numelor sfinte, cînd totul se petrecea în intimitatea familiei. De toamna pînă primăvara era drumul spre Liceul „Mihai Viteazu", aşezat undeva pe pustiul Platoului Romanilor, care trecea printre cele două catedrale, a Reîntregirii şi romano-catolică, care veşnicea cu zidurile ei de piatră de şapte sute de ani. Înaintea vreunui examen, sau chiar şi pentru mai puţin, elevul se abătea pe la Catedrala cea mare, ortodoxă, să înalţe un „Tatăl nostru" pentru norocul şi binele său. Cu pantocratorul deasupra capului, pe mijlocul bolţii, cu catapeteasma — scenă în faţă, împodobită cu zeci de secvenţe din viaţa lui Isus, cu chipurile apostolilor şi evangheliştilor, cortină pictată, ce nu se ridica niciodată, cu trei uşiţe prin care ieşeau marile feţe bisericeşti să miruie lumea, să o lumineze asupra cărţilor sfinte şi a vremilor pe care le trăia, ca un fel de binefacere a scrisurilor din acele cărţi. Acolo, în spaţiul Casei domnului se petreceau marile sărbători ale tuturor celor din oraş, Crăciunul şi Paştele şi Rusaliile şi Sfînta Maria, cînd corul îşi schimba replicile cu marii bărboşi înfireţati, iar lumea bătea mătănii. Elevul nu găsise niciodată legătura dintre viaţa lui Isus din Nazaret, pe care o cunoştea pe dinafară, cu ceea ce se petrecea în catedrală, cu tot rostul acelor praznice de spirit, ori cu duhovniceştile sfaturi, după care omul a fost şi va fi de-a pururi sub vremi. Pentru elevul acela prezenţa între cei mulţi la o sărbătoare însemna recunoaşterea unei stări de sclavie. Dar asta nu o spusese niciodată, nimănui.

La întoarcerea de pe Platoul Romanilor, pe scut sau sub el, după cum era norocul zilei aceleia de şcoală, se abătea pe la catedrala veche, cu contraforţi şi grifoni, cu portal înalt şi vitralii şi ferestre ogivale. Nu ştia de ce doar acolo, ca în pădurea de pe dealul Mamutului putea să-şi trăiască propria lui sărbătoare. La intrare, printr-un gest reflex, îşi muia degetele în apa sfinţită, apoi îşi făcea semnul crucii. Coloanele înalte îi aduceau aminte de trunchiurile copacilor, iar pandanţii de deasupra, de bolţile împreunate ale coroanelor de frunze. Ştia, dar uita mereu că acolo fusese un templu roman, apoi o bazilică, o catedrală romanică, apoi gotică, şi cavoul de familie al Corvineştilor. La ora la care pătrundea în Pădurea de piatră era singur. Poate că în firidele de dincolo de colonada înaltă, prin dreptul ogivelor se mai afla cîte o pată de întuneric cu formă de om, care se ruga. În faţă: altarul, absidele laterale, un crucifix şi luminişul razelor colorate ce treceau prin marele vitraliu de la sud. Era după prînz, cînd amvonul arăta ca un copac retezat prins de trunchiul altuia sănătos, mulţimea chipurilor de piatră, simple jocuri de umbră şi lumină aducînd cu amintiri despre oameni.

Fiecare pas făcut spre altar îşi propaga sunetul sec prin toate cotloanele imensei păduri de piatră tăiată în unghiuri drepte. Elevul se aşeza în rîndul de bănci, cu geanta şi şapca alături, încerca să spună o rugăciune, în limba lui, dar nu reuşea să rostească mai mult decît: „Doamne!". Atît. Pacea şi sentimentul puterii şi al unicităţii sale şi al siguranţei i se aşterneau în suflet printr-un mecanism primitiv, al regăsirii animalului cu natura, prin natură. Numai că Pădurea de piatră unde se afla fusese făcută de oameni. Revedea, a cîta oară, acelaşi peisaj inert şi rece, bucurîndu-se de singurătatea sacră pe care nu ar mai fi putut-o afla, decît departe, în adîncul cărţilor sau munţilor. După un timp, auzi paşi urcînd o scară de lemn. Şi fiecare sunet se propaga prin toate firidele, sus, tot mai sus, apoi naiul Domnului — orga. Foşnetul pădurii sub adierea vîntului, în bătaia lui, apoi furtuna. Fără Bach, Dumnezeu ar fi fost sărac. Timpul se alunga pe sine

Trebuie să fi trecut multă vreme de cînd contemplă figurile stranii sau cunoscute ale Pădurii de piatră pentru că luminişul din faţa altarului a mai pălit. Din spatele adolescentului se aud venind primii oameni să asiste la spectacolul de seară. Elevul coboară din străfundurile cerului, unde a ajuns fără să-şi dea seama, în cîteva ceasuri de contopire cu singurătatea marii catedrale. Îşi strînge geanta, chipiul. Iese, făcîndu-şi din nou cruce, după ce şi-a muiat degetele în apa sfinţită. E stăpînit de un simţămînt al atotputerniciei cum nu-şi mai aduce aminte să mai fi trăit. Se strecoară cu greu prin mulţimea ce se înghesuie spre intrare. Îşi priveşte semenii de altă limbă şi credinţă cu superioritatea cu care ştie că se va uita de-acum şi la cei alături de care va accepta să petreacă sărbătorile, în catedrala de alături. Sărbătorile acelea atît de puţin eliberatoare de spirit. Peste drum, în turnul celeilalte catedrale cineva urcă treptele şi începe să lovească bronzul clopotelor. Adolescentul n-a mai apucat să audă şi toaca. Porneşte spre casă cu sufletul curat, ca după o spovedanie făcută direct lui Dumnezeu. Oameni, tot mai mulţi oameni, de toate felurile şi vîrstele se apropie de intrările celor două catedrale. Se salută în felurite limbi. Clopotele se întrec unele cu altele. Spectacolele vor începe curînd.

Adolescentul îi priveşte zîmbind, acum e convins că acei oameni nu vor înţelege niciodată sacrul, ci doar nişte sărbători ale lor, parte poveşti din istorie, parte inventate.

La garnizoană, trompeţii sună ora cinei. Revede pentru o clipă grifonii de deasupra contraforţilor ce străjuiesc Pădurea de piatră. Undeva, deasupra peretelui unde e altarul cu crucifixul, pe partea exterioară a zidului este un semn ciudat: trei măgari cu trei urechi, aşezaţi în cerc, în aşa fel ca fiecare dintre ei să aibă cîte două. Ce va fi însemnînd asta? Un om ieşit dintr-o cîrciumă din apropierea Bibliotecii Batthyaneum cîntă „Sulico". Pe băncile de lîngă monumentul Custozza sînt grupuri de elevi de la cele două licee din Cetate. Drumul adolescentului spre casă trece pe sub cele trei porţi ale cetăţii. A treia, a doua, prima. O cale ferată îngustă. Un parc, apoi o curte ca o cetate. Ultimul univers al copilului de odinioară. Va fi întrebat unde a stat atît de tîrziu în după amiaza aceea? Pe unde a umblat? Ce a făcut?... De unde vine?... Hă, hă, de unde vin? Va răspunde: de nicăieri! dar nu-l va înţelege nimeni din familie. O icoană sfinţită reprezentînd-o pe Maria cu pruncul, vis-à-vis de un crucifix. În faţă, deasupra patului părinţilor, o litografie cu Isus pe Muntele Măslinilor. Le priveşte pe rînd ca pe nişte amintiri profanate.

Tîrziu, cînd ocările se vor fi stins, va adormi cu gîndul la Pădurea de piatră, unde ar vrea să se facă pustnic, să privească mereu spre luminişurile colorate de razele trecute prin filtrele vitraliilor-frunziş, să asculte orga-foşnet sub cerul ogival de piatră de deasupra trunchiurilor drepte de copaci... Sărbătorile oamenilor vor trece una după alta în cerc, fără să atingă vreodată cu mirosul tămîiei sau al micilor de la chermeze pacea dinăuntrul pădurii de piatră.

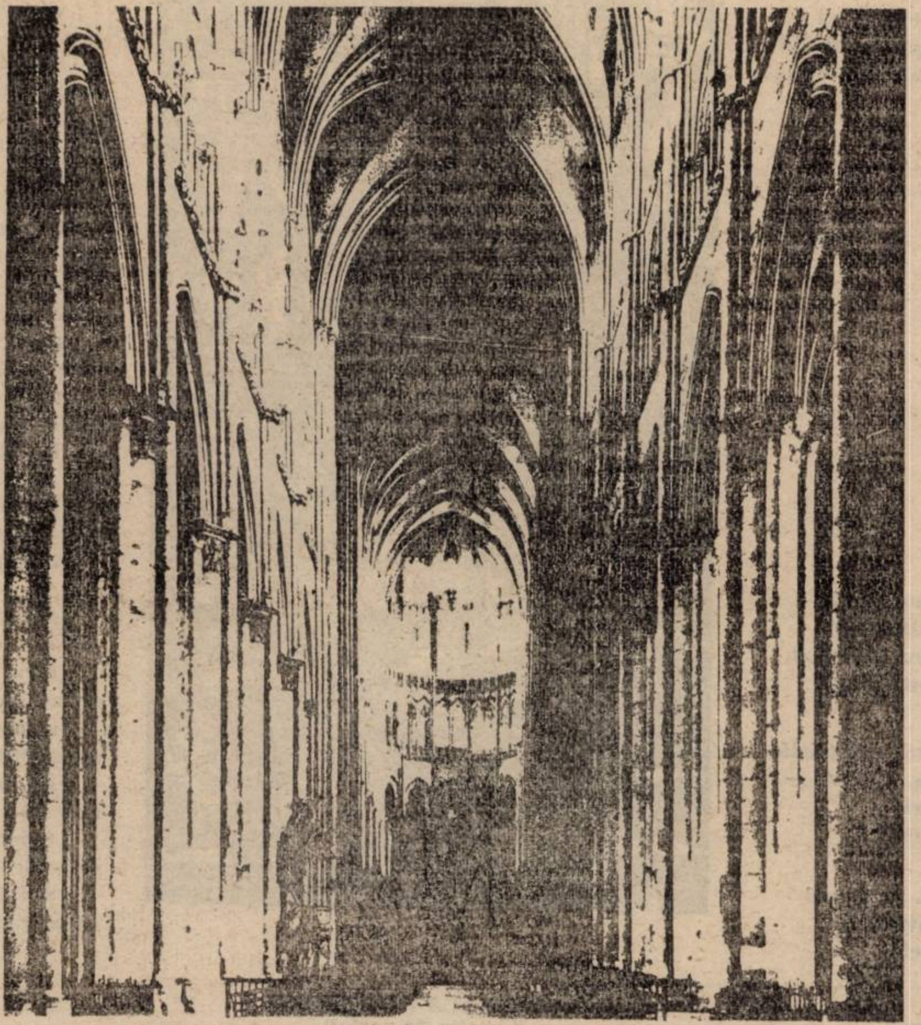

CATEDRALA DIN AMIENS, VEDERE INTERIOARĂ

Paul Eugen **BANCIU**

---

faţa accesibilă credincioşilor este de 1084 m². Dacă se calculează 4 persoane pe m², rezultă o capacitate de 4336 persoane, dar poate cuprinde în mod lejer pînă la 5 000 de credincioşi. • La faţade, zidurile sînt lucrate din cărămizi aparente în două culori, roşu şi galben, în dimensiuni de sferturi şi jumătăţi executate la fabrica din Jimbolia şi avînd suprafaţa de 6 777 m². Pe parcursul zidurilor se enumeră 204 ferestre cu deschidere interioară, lucrate din fier laminat fasonat cu cercevele duble. Dintre acestea, 57 ferestre sînt împodobite cu vitralii care îndeamnă şi mai mult la contemplare şi redau puţinătatea noastră în faţa veşniciei. Pereţii exteriori sînt împodobiţi cu 210 firide şi 3 590 discuri smălţuite după frumoasa tradiţie a bisericilor din Moldova. • Concomitent cu construcţia zidurilor s-a amenajat şi instalaţia de încălzire. Instalaţia a fost plasată în patru încăperi de la subsol şi a fost calculată în aşa fel încît să poată asigura o temperatură de +12° — +15° C, atunci cînd temperatura exterioară atinge —25° C. Pentru a nu se deteriora fresca, s-a adoptat sistemul de încălzire prin aer cald şi cu aburi. Lucrarea a fost terminată în luna iulie 1940, cînd a şi fost recepţionată. • O atenţie specială merită cele şapte clopote al căror sunet impresionează prin rezonanţa neobişnuită şi dangătul profund care se aude pe tot cuprinsul oraşului, mai ales în orele liniştite ale nopţii. Rezonanţa extraordinară a clopotelor provine din materialul de o calitate excepţională ce a fost importat din Indonezia (Borneo-Sumatra). Metalul clopotelor conţine un aliaj de 78% aramă şi 28% cositor englez. Armonizarea şi gama muzicală a clopotelor a fost îmbinată de compozitorul Sabin Drăgoi. Fiecare din cele 7 clopote corespunde unui ton muzical şi are cîte o inscripţie luată din textele sfinte. Clopotul cel mare, cu o greutate de 3 505 kg corespunde notei „sol" şi poartă inscripţia: „În tot pămîntul a ieşit vestirea lor şi la marginile lumii graiurile lor". Al doilea cu o greutate de 1 391 kg, are tonul „re" iar inscripţia: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, întru oameni bună voire". Al treilea, în greutate de 989 kg, are tonul corespunzător notei „mi" şi inscripţia: „Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango" (Pe cei vii îi chem, pe cei morţi îi plîng, fulgerelele înfrîng). Al patrulea, avînd 713 kg greutate, cu nota „fa diez", are inscripţia: „Spre slava Sfintei Treimi". Al cincilea cu tonul „sol de sus" e închinat Fecioarei Maria: „În cinstea Prea Curatei Fecioare Maria". Al şaselea, cu o greutate de 419 kg, are tonul în nota „la", cu inscripţia din psalmii lui David: „Toată suflarea să laude pe Domnul, lăudaţi pe Domnul din ceruri". Cel mai mic clopot are 313 kg, cu tonul în „si" şi inscripţia dedicată Sfîntului Gheorghe: „Întru pomenirea Sf. Mucenic Gheorghe" • Iniţial, catedrala a avut hramul „Sfîntului Mucenic Gheorghe" fapt pentru care credincioşii ce au donat clopotul au cerut să fie închinat Sfîntului şi Marelui Mucenic Gheorghe. Greutatea totală a clopotelor atinge 7 920 kg şi din acest motiv, balansoarele sînt prevăzute cu rulmenţi de bile. Înainte de a fi montate în clopotniţă, clopotele au fost sfinţite de episcopul Andrei Magieru în cadrul unor mari solemnităţi religioase. Armonia clopotelor, cît şi aliajul şi scaunul susţinător, sînt unice în ţară şi constituie una din mîndriile timişorenilor. • Pe vîrful turlelor sînt aşezate şase cruci, trei mitre şi şase vîrfuri de cruci. Pe lanţurile crucilor şi pe feţele mitrelor sînt fixate discuri, talere ovale şi bule decorative confecţionate din aramă şi poleite cu aur prin metoda galvano-plastică. Ca să ne facem idee şi de dimensiunea lor, e suficient să amintim că crucea cea mai mare, aşezată pe cupola Pantocratorului, are o înălţime de 6,90 m, un postament de 4,10 m.

• Actul de la 23 August nu rămîne, în Timişoara fără consecinţe. Trupele hitleriste atacă fără cruţare şi, la bombardamentul din 30—31 octombrie 1944, deşi catedrala nu constituia un obiectiv militar, totuşi a fost ţinta atacurilor. Şase bombe au fost aruncate asupra catedralei, care au căzut împrejurul ei la o distanţă de 2—3 m. Dacă cele şase bombe ar fi explodat, din toată construcţia nu ar mai fi rămas nimic şi, în condiţiile economice din acea vreme, nu s-ar mai fi putut reface. Dar a intervenit o minune, o adevărată minune, a intervenit mîna lui Dumnezeu care şi-a apărat lăcaşul de închinare de o distrugere totală. • Dintre cele şase bombe distrugătoare, n-a explodat decît una. • Despre urmările distrugătoare a explodării celor şase bombe ne putem face o idee din pagubele ce s-au produs din explozia unei singure bombe: peretele lateral al zidului din faţă de la clopotniţă distrus în cea mai mare parte, învelişul de la intrările laterale cu ţiglă solzi, stricat pe o întindere de 440 m²; ferestrele de fier de la turn deteriorate; geamurile cu vitralii şi sticlă obişnuită stricate pe o întindere de 140,60 şi 40 m²; uşile exterioare de stejar, deteriorate. • Pagubele

(Continuare în pag. a 6-a)

G. Călinescu

Ecouri de orgă

Ca să trăiesc ca oamenii, am nevoie să mă scol dimineața, fie și la mansardă, în muzica savantă a unei game de clopote abațiale, sau la semnalul oral al unui orologiu uriaș de turn comunal; să-mi arunc ochii spre o pădure de cupole, turle, frontoane, clopotnițe. Înțeleg ca sub pașii mei să răsune mari lespezi de piatră, ca în drumul meu să găsesc la umbră bănci de marmură concave, cu picioare de leu. Cînd este arșiță și am dispoziții meditative, credincios sau necredincios, pretind să intru în nava unei catedrale, să stau cîteva minute ori ceasuri pe o bancă sub un stîlp, vrăjit de liniștea vibrantă a aerului în care pînă și tusea are ecouri de orgă ori de val marin.

Paul Verlaine

Sonet

Nu. Galicană vremea ne-a fost,și jansenistă !
Spre Evul cel de Mijloc, enorm și delicat,
Să navigăm, biet suflet, — de ce nu ne e dat,
Departe de un spirit carnal și-o carne tristă.

Monarh, monah, magistru-n doctrină alchimistă,
Oștean, constructor, medic, ministru, avocat, —
Îmbarcă-te, o, suflet, spre evul evocat,
Cel plin de suplă vlagă și flacără artistă !

Să fi slujit eu însumi — în rînd cu belliducii
Acelei lumi, sau altfel, — o cauză vitală,
Ca mire întru Domnul al sărăciei lucii,

Teologie 'naltă și vrednică morală,
Călăuzit de numai necuminţenia Crucii,
Pe aripa-ți de piatră, nebună Catedrală !

E. M. Cioran

Secularizarea lacrimilor

Numai de la Beethoven încoace, destinatarul muzicii e omul : pînă la el, ea nu avea a face decît cu unul, Dumnezeu. Lui Bach și marilor maeștri le-a fost străină întru totul această lunecare în uman, pseudo-titanismul ce, începînd cu Surdul, alterează arta cea mai pură. Crampa voinței a înlocuit suavitățile ; gîlceava sentimentelor, naivul zbor ; freneziile, disciplinatele suspine : cerul odată dispărut din muzică, s-a instalat într-însa omul. Păcatul, înainte vreme, se revărsa în dulci lamente ; iată și timpul cînd se dă-n spectacol : declamația învinse rugăciunea, romantismul Damnațiunii puse capăt reveriei armonioase a dizgrației...

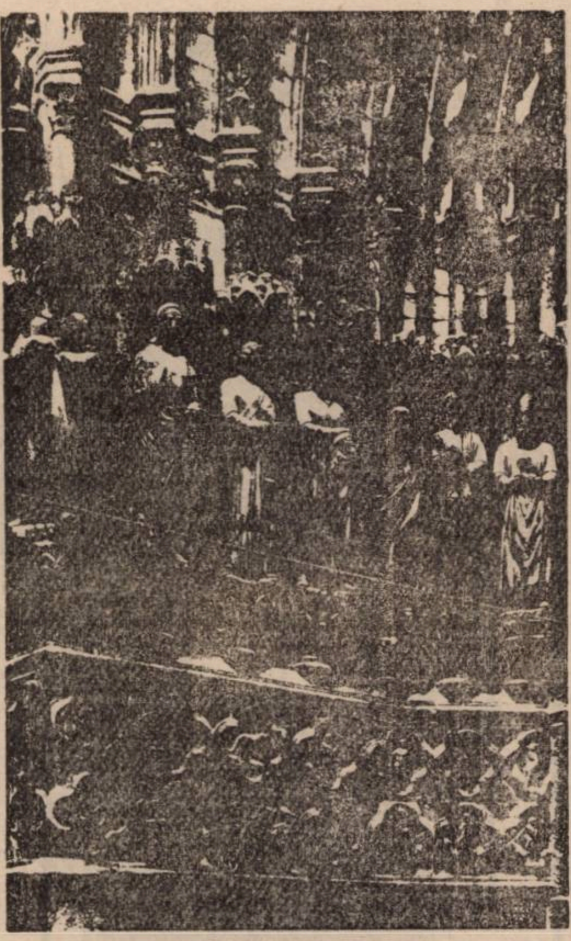

CATEDRALA DIN AMIENS
(detaliu de portal)

Bach : cosmogonică langoare ; scară de lacrimi, străduindu-se s-o urce năzuința noastră către Domnul ; arhitectură a fragilităților umane, pozitivă — și cea mai înaltă — disoluție a voinței noastre ; paragină celestă întru Nădăjduire ; chip unic de-a ne pierde neprăvalnic și a ne stinge fără să murim...

E prea tîrziu pentru a redeprinde aceste estompări de sine ? Și mai avem mult timp a ne slei — departe de acordurile orgăi ?

Paul Fort

Capul Sfîntului Denys

Primăvara, o, mesdames, s-a născut la Notre-Dame,
sus, pe turle ; după care, s-a lăsat în Roza mare.
Razele-i, cum cad mănunche, la icoane îngenunchie !
Se născu pe-altar, la un zvon anume de lăstun,
dîndu-i o cu totul altă fața, prin cea Roză-nvoaltă,
Primăvara, o, mesdames, s-a născut pe Notre-Dame,
ca și, cu mai mare drag, la biserică pe prag
unde Sfîntul care-și ține capu-n miini, aude bine
cum idei ușoare-i zburdă în cel cap de piatră surdă.
Fraților, e un miracol ! Ian priviți acest spectacol !
Rîndunica, pentru pui, cuib își face-n capu' lui.
Domnul fie,-n veci, slăvit ! Primăvara s-a ivit ;
s-a născut, messieurs, mesdames, sus, în vîrf, la Notre-Dame,
cărui vîrf i s-a adaos Roza mare,-nchisă-n naos ;
se născu pe-altar și în capul Sfîntului bătrîn
ce, cu mîinile-amîndouă, leagănă un cuib cu ouă.
Oameni buni, e o minune care nu se poate spune !
Sin' Denys, cu capu' lui, leagănă un cuib cu pui.

Selecție și traduceri de
Șerban **FOARȚĂ**

Catedrala Mitropoliei Banatului

(Urmare din pag. a 5-a)

au fost evaluate la 3 500 000 lei, și au fost acoperiți din bugetul Ministerului Cultelor, eparhia a luat grabnice măsuri de reparare, încît, la 10 iunie 1945, comisia de recepție constata remedierea daunelor prin reparații care „prezintă toate garanțiile unei munci bine executate“. ● Războiul, cu toate urgiile lui pustiitoare, s-a terminat încă de la 9 mai 1945, porumbelul păcii își întindea aripile peste o Europă distrusă și înfometată. ● Consecințele îndelungatului război se resfrîngeau și asupra vieții economice a țării noastre. Cu toate greutățile, credincioșii din Timișoara au găsit resursele materiale pentru îndeplinirea ultimelor lucrări de finisare. ● Pictura începe în primăvara anului 1940, după lungi discuții cu Anastasie Demian, se termină prin recepționarea la data de 25 septembrie 1956 ● Pardoseala din plăci de mozaic, îmbinată cu stilul și coloritul covoarelor bănățene, după schițele lui Catul Bogdan, se recepționează la 12 aprilie 1946. ● Lucrările de sculptură și aurire datorate lui Ștefan Gajo ca :tronul arhieresc, cele trei policandre din lemn de tei, iconostasul, amvonul, tronul Maicii Domnului, tetrapodul, sfeșnicele din lemn de tei, începute încă din 1944, s-au recepționat și ele la 21 august 1946. ● Lucrările de tîmplărie artistică, încredințate firmei Traian Novac, ca ușile, jețurile au fost și ele încheiate la 20 martie 1946. ● În luna septembrie a aceluiași an, consiliul eparhial, la propunerea lui Coriolan Băran, atribuie scaunele din catedrală celor ce le-au răscumpărat. Primele patru scaune de lîngă solee erau ale generalului Cornel Dragalina, Coriolan Băran, Alexandru Marta și Gh. Ciupe. ● În cursul anilor 1944—1945 se execută lucrările de marmoră naturală pe solee și de piatră artificială. Marmora provenea din cariera de la Rușchița, faimoasă prin puritatea ei. Pentru lucrările de ornamentație interioară a catedralei s-a folosit marmoră artificială. ● Tot în 1946 se termină lucrările de parchetare, lăcătușerie, zugrăvire și vopsitorie. ● În toamna anului 1945, cînd Petru Comarnescu vizitează Timișoara, scrie — impresionat de cele văzute — : „Catedrala de la Timișoara domină cu volumul ei bine așezat tot orașul, iar acoperișurile cu țigle smălțuite lucesc în toate părțile, ademenind privirile și încîntîndu-le... Chiar dacă i se pot aduce obiecții cu privire la echilibrarea volumelor și părților laterale, catedrala de la Timișoara înseamnă un mare efort arhitectonic și o fericită alegere de stil“. ● În toamna anului 1946, deci după zece ani de eforturi, îndrumate după trecerea sa la Timișoara de episcopul Vasile Lăzărescu sprijinit de consiliul eparhial, în mod special de preotul Ioan Crăciunel, atunci vicar administrativ, și de consilierii Liviu Surlașiu și Nicolae Cornean, noul lăcaș al Domnului, împodobit cu cele mai bune și alese opere, aștepta solemnitatea tîrnosirii și redării cultului pentru care a fost destinat. A fost aleasă ziua de duminică, 6 octombrie 1946, ca zi a marelui praznic al ortodocșilor din Banat. ● Însuși patriarhul Nicodim, cu toată vîrsta înaintată, a sfințit personal catedrala credincioșilor bănățeni. A venit întreg episcopatul mitropoliei Ardealului în frunte cu Nicolae Bălan. Au venit reprezentanții celorlalte culte. Au venit reprezentanți din toate colțurile pămîntului românesc. ● O procesiune de 400 de preoți îmbrăcați în odăjdii pornesc cu sfînta litie spre a aduce la catedrală pe înalții ierarhi. În ritmul dangătelor de clopote și înălțătoarelor acorduri ale troparelor, cortegiul se îndreaptă spre catedrală. Pe parcursul drumului, mulțimea credincioșilor din toate părțile Banatului primea binecuvîntările bătrînului și sfîntului Patriarh. ● În timpul tîrnosirii, corala „Banatului“, dirijată de Sabin Drăgoi și corul catedralei, condus de prof. dr. Nicolae Ursu, au interpretat cu rară măiestrie cîntecele prescrise la asemenea ceremonii. Era o înălțătoare manifestare a ortodoxiei române din Banat : îndelungatul sacrificiu și zel al credincioșilor a fost răsplătit din plin.

I. D. SUCIU

* Din **Catedrala Mitropoliei Banatului**, Ed. Mitropoliei, 1979. Segmentările aparțin redacției.

Simboluri ale Templului creştin

Cuvîntul „templu", înrudit cu „tîmplă" (catapeteasma ortodoxismului), cu „tîmplar" (masonul cristic) şi cu „contemplaţie", derivă din rădăcina „tem" ce are sensul de „a tăia, a separa", deci templul adăposteşte viaţa tradiţională, sacră şi rituală, separînd-o de lumea profană, haotică.

În toate civilizaţiile tradiţionale Templul a fost considerat edificiul cel mai de seamă, el fiind nu numai Lăcaşul Spiritual, dar şi Casa Zeului (Beith-El), Locul unde se manifestă Prezenţa Divină Shekinah), Locul unde se putea comunica cu îngerii ; Templul reprezintă Centrul Lumii, dar în acelaşi timp el simbolizează Cosmosul, Universul întreg şi totodată Omul Universal. Aşa cum Universul se compune din trei lumi (la hinduşi Tribhuvana) : Pămînt, Atmosferă, Cer (Infern, Purgatoriu, Paradis) şi cum Omul este constituit din Corpus, Anima, Spiritus, tot aşa Templul are trei părţi fundamentale. care, în mod curios, sînt marcate în tradiţia românească de aşezarea celor trei iezi din basmul transmis de I. Creangă: iedul cel mare ascuns după uşă, desemnează tinda sau pridvorul , iedul mijlociu, ascuns sub chersin, reprezintă naosul, iar mezinul. ascuns în horn, simbolizează altarul ce este „vatra" bisericii.

Simbolismul Templului este extrem de bogat şi vom încerca mai jos, prin intermediul unor surse autorizate, să descifrăm cîteva semnificaţii mai importante.

ARHETIPUL DIVIN

„În gîndirea tradiţională, concepţia templului nu este lăsată în seama inspiraţiei personale a arhitectului, ci ea este dată de însuşi Dumnezeu. Altfel spus, templul terestru este realizat după un arhetip celest comunicat oamenilor prin intermediul profeţilor, ceea ce legitimează tradiţia arhitecturală" (Jean Hani, **Le symbolisme du temple chrétien)**

„Este important a se reţine că, pentru orice artizan sau mason, constructor de catedrale, măiestria consta în a participa conştient la planul Marelui Arhitect al Universului, plan divin revelat tocmai în sinteza tuturor proporţiilor Templului. După doctrina comună civilizaţiilor tradiţionale, arta sacră oglindeşte arta divină; aceasta nu înseamnă că trebuie copiată creaţia divină, lumea aşa cum o vedem, „naturalismul" fiind exclus din arta sacră; ceea ce trebuie imitat este maniera în care operează Duhul Divin, trebuie transpuse legile divine în modeniul restrîns al omului, adică în „artizanat" (Titus Burckhardt, **Principes et méthodes de l'art sacreé")**

„Valoarea supranaturală a artei sacre rezultă din faptul că vehiculează şi impune o inteligenţă (divină) pe care colectivitatea nu o are ; arta sacră este forma Informatului, imaginea Increatului, cuvîntul Tăcerii. O artă este sacră nu prin invenţia personală a artistului, ci prin conţinut, simbolism şi stil" (Frithjof Schuon, **Principes et critères de l'art universel)**

MARELE ARHITECT AL UNIVERSULUI

„Marele Arhitect nu este Demiurgul, ci ceva mai mult, de fapt infinit mai mult, căci reprezintă o noţiune superioară : el este cel care concepe edificiul. cel care dirijează construcţia, fiind „autorul operei" în sens spiritual şi nu muncitorul, „creatorul" material ; el trasează planul ideal, divin, ce este realizat în act, Marele Arhitect fiind identic cu Adam Qadmon, deci cu Omul Universal" (René Guénon, **À propos du Grand Architecte de L'Univers)**

„La hinduşi, Vishwakarma, Marele Arhitect, este numit şi Twashtri, adică „Tîmplarul", iar la greci „hyle", materia primă a Cosmosului, înseamnă „lemn". Deci, Marele Arhitect al Universului trebuie privit înainte de toate ca un „meşter tîmplar", aşa cum constructorii umani, a căror artă din punct de vedere tradiţional, este în mod esenţial o „imitaţie" a artei Marelui Arhitect, sînt ei înşişi tîmplari. A. K. Coomaraswamy remarca în tradiţia creştină că Isus Cchristos este „fiul tîmplarului" (René Guénon, **„Maçons et Charpentiers")**

„Dumnezeu este Arhitectul casei, universului şi bisericii. Unus artifex est Deus. La Plutarh, Zeul apare ca arhitect al lumii, construind-o după numere şi proporţii. Edificiul arhetipal, prin natura sa, reproduce arhitectura universului, astfel că baza sa corespunde pămîntului, spaţiul său intermediar atmosferei şi acoperişul boltei cereşti (A. K. Coomarasway). Deci edificiul este un simbol al universului şi construirea lui înseamnă facerea lumii. Atunci Dumnezeu este Arhitectul universului. În miniaturile Evului Mediu Dumnezeu apare reprezentat cu un compas în mînă, trasînd un cerc pe haosul originar figurat printr-o gură de balaur ; pe un stîlp al catedralei Notre-Dame din Paris este montată o placă de fier, provenind de la campionii masoni, pe care se poate citi : „Slavă Marelui Arhitect al Universului", cuvinte gravate deasupra unui pentagon, unei rigle, unui compas şi unui echer". (Jean Hani. **Les métiers de Dieu)**

TEMPLUL

„La popoarele sedentare, arta sacră prin excelenţă este construcţia sanctuarului. unde Duhul Sfînt, invizibil prezent în Univers, va locui în mod direct şi „personal". Sanctuarul se situează întotdeauna, spiritual vorbind, în centrul lumii, fiind un „sacratum" : în acest loc omul se sustrage indefinităţii spaţiului şi timpului, pentru că „aici" şi „acum" Dumnezeu este prezent omului. Templul este o sinteză a lumii". (T. Burckhardt, **Principes . . .)**

„Primul punct esenţial de notat, în conexiune cu valoarea simbolică şi iniţiatică a artei arhitecturale, este că orice edificiu construit după reguli strict tradiţionale, prezintă în structura şi modul de dispunere a diferitelor părţi componente o semnificaţie „cosmică", care de altfel permite o dublă aplicaţie, conform relaţiei analogice macrocosmos-microcosmos, adică lume-om. La biserici structura fundamentală este cea constituită dintr-o bază pătrată (sau dreptunghiulară), deasupra căreia se află un dom sau o cupolă aproximativ emisferică ; este uşor de remarcat că aceste două părţi ale structurii reprezintă pămîntul şi cerul. În plan orizontal se realizează aceeaşi structură : edificiului de formă dreptunghiulară i se adaugă o parte semicirculară (absida), avînd o semnificaţie „celestă", ea fiind orientată spre Orient, de unde vine lumina. Un alt exemplu este templul masonic · Loja masonică este un dublu pătrat, Hikal-ul, căruia i se adaugă la extremitatea orientală Debir-ul în formă semicirculară ; şi acest plan este de altfel tocmai cel al bazilicii romane." (R. Guénon, **Le symbolisme du dôme)**

„Există şi un alt aspect al simbolismului templului. Christos a afirmat limpede că Trupul Său este un templu sau mai degrabă, Templul. Honorius d'Autun stabileşte următoarele corespondenţe : absida reprezintă capul lui Christos, transeptul, braţele, şi altarul, inima, adică centrul fiinţei. În fine, sufletul individual însuşi poate deveni acest templu". (J. Hani, **Le symbolisme . . .)**

„Natura este un templu, Sfînta Scriptură este de asemenea un templu în care Dumnezeu îşi face auzit Cuvîntul. Templul prin excelenţă este în om. Sufletul constituie templul în care locuieşte Prezenţa divină, Shekinah. Acest templu, precum comorile legendare, este păzit de balauri, ceea ce înseamnă că este un loc sacru ce trebuie cucerit. Părinţii Deşertului (asceţii) luptau necontenit cu aceşti balauri". (M. M. Davy, **Initiation médiévale)**

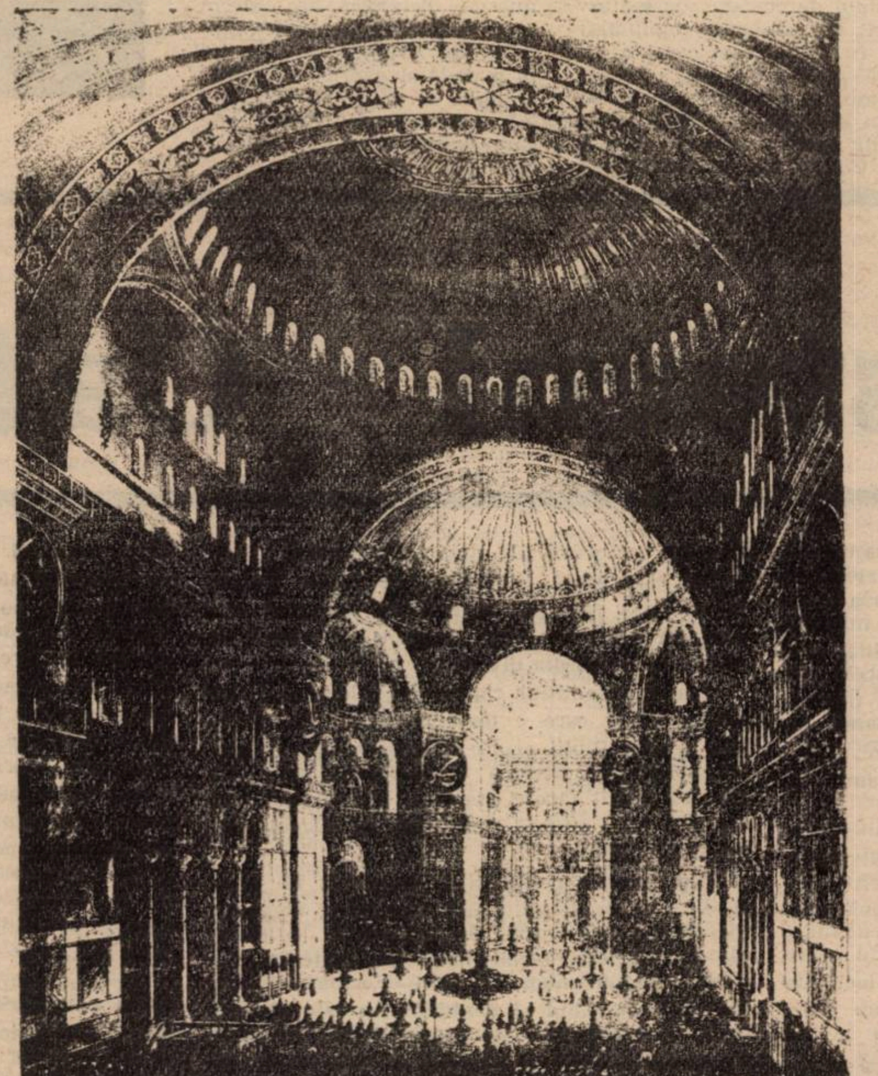

HAGIA SOFIA

PORTALUL

„Un templu este ca o poartă deschisă în sus, spre Împărăţia cerului." De aici, poarta templului rezumă la rîndul său, şi sub acelaşi raport simbolic, natura sanctuarului întreg. Decorul sculptural al portalului se leagă de semnificaţia spirituală a porţii (pasaj de trecere dintr-o lume în alta), semnificaţia care se identifică atît cu funcţia sanctuarului, cît şi cu natura Omului-Dumnezeu; aceasta o spune El însuşi : „Eu sînt Poarta şi cel care trece prin Mine va fi salvat". (T. Burckhardt, **Principes . . .)**

„Poarta principală a templului este considerată ca o sinteză a porţilor solstiţiale, ce sînt imaginea cosmică a Porţii Cerului, ce este tocmai Christos ; de aceea, adesea, pe timpan Christos este încadrat de Sf. Ioan Botezătorul (Janua Inferni) şi Sf. Ioan Evanghelistul (Janua Coeli), ale căror sărbători marchează cele două solstiţii. Un alt ornament al porţii este roata care, combinată cu oculus oriental, a dat naştere rozetei ; rozeta simbolizează Cosmosul, iar cele 12 raze ale sale corespund apostolilor şi Zodiacului". (J. Hani, **Le symbolisme . . .)**

ALTARUL

„Altarul, spune N. Cabasilas, este punctul de plecare a oricărei funcţii sacramentale. Adevăratul templu este altarul, restul edificiului este doar un complement, o imitaţie a altarului. Altarul este, în primul rînd, o piatră de sacrificiu şi adevărata sa formă este cubică. Altarul cretşin îşi trage sacralitatea din arhetipul celest al Altarului Ierusalimului celest unde zace Mielul sacrificat de la începutul lumii. Altarul este Centrul Lumii, situat pe axa pămînt-cer, fiind locul teofaniei. Pietrei altarului, aflată jos, îi corespunde piatra unghiulară din vîrful boltei. Sf. Cyril din Ierusalim spune : „Altarul este Christos, căci Christos este piatra aleasă, piatra unghiulară, piatra preţioasă"; iar Simeon din Tesalonic adaugă: „Altarul este simbolul lui Isus numit piatra vieţii (petran zois) şi piatra unghiulară (lithon gonias)". Altarul este nu numai Trupul lui Christos, ci cu mult mai mult, el este Inima Sa". (J. Hani, **La Divine Liturgie)**

CHEIA DE BOLTĂ

„Piatra aruncată de constructori şi devenită apoi principala piatră din capul unghiului (caput anguli) are o formă specială şi unică, diferenţiindu-se de toate celelalte pietre, ea negăsindu-şi locul în timpul construcţiei templului şi, în plus, constructorii ignorînd rolul acestei pietre. Destinaţia pietrei unghiulare nu este înţeleasă decît de o altă categorie de constructori, ce în acest stadiu nu intervin : sînt cei care au trecut de la echer la compas, de la pătrat la cerc, adică de la pămînt la cer. Piatra unghiulară este, într-adevăr, cheia de boltă (keystone), „piatra de vîrf" ce încoronează edificiul şi are forma unui diamant ; ca piatră preţioasă este un simbol al lui Christos şi în hermetismul creştin se vorbeşte adesea despre Christos ca fiind „piatra filosofală" sau „piatra unghiulară". De altfel, Sf. Pavel în Epistola către Efeseni arată în mod clar că Isus este piarta unghiulară : „Voi sînteţi un edificiu construit pe fundamentul apostolilor şi profeţilor, Isus Christos însuşi fiind piatra unghiulară"; Ananda K. Coomaraswamy subliniază că Sf. Pavel voise să-l reprezinte pe Christos ca unic principiu al edificiului Bisericii, deci piatra unghiulară este Principiul universal, Cunoaşterea totală (piarta filosofală), Lumina spirituală (diamantul). Pare curios că piatra unghiulară, deşi principiu al templului, este aşezată ultima în „capul unghiului" dar este vorba aici de analogia inversă, adică cei din urmă sînt de fapt cei dintîi ; construcţia reprezintă manifestarea în care principiul nu apare decît ca încheiere, ca desăvîrşire a operei". **(La pierre angulaire)**

Selecţie de
Mircea TĂMAŞ

Titlul exact al cărţii din care traducem este **Misterul Catedralelor şi interpretarea esoterică a simbolurilor hermetice ale marii opere,** prima ediţie tipărindu-se în 1926, după moartea autorului, prin grija ucenicului (în sens masonic) Eugène Canseliet şi a Fraţilor din Heliopolis, confrerie din care cei doi au făcut parte. Nu ştim ce nume din starea civilă se ascunde sub patronimul Fulcanelli, o serie întreagă de drumeţi pe cărările spirituale — mai mult sau mai puţin de obedienţă — învăluindu-se în mantia unui alt **nomen**, al iniţierii. Aşa Eliphas Lévi, aşa Papus (Dr. Gérard Encausse), aşa Matgioi (abatele Pouvourvile), printre cei mai cunoscuţi. Cert este că atingerea anonimatului - „fenomen" care în accepţiunea tradiţională a cuvîntului are un caracter ascensional prin contopirea Eului individual în Sinele Universal — ţine, în cazul lui Fulcanelli, şi al lui Matgioi, de o consecvenţă cu însăşi litera doctrinei ai cărei interpreţi se fac: Matgioi — taoismul, Fulcanelli — alchimia spirituală. Şi cu acest ultim cuvînt-cheie intrăm, de fapt, în fondul problemei.

Cartea aceasta este un ghid de descifrare a enigmelor spirituale ale Catedralei cu ajutorul instrumentarului alchimic. Prima constatare ivită se referă la faptul că autorul ei face, obligat de subiectul cercetării, o dublă lecţiune. Cea dintîi, asupra căreia el nu insistă prea mult, atingînd-o în treacăt, se referă la simbolismul masonic, corporativ, prezent în cazul oricărei construcţii de acest fel. Fără a intra în detalii ce ar necesita un spaţiu indefinit mai mare decît cel al unei atari prefeţe, să spunem că masoneria operativă stinsă imediat după anul 1700, în urma distrugerii **Constituţiilor** lui Anderson — a fost deţinătoarea unor arcane şi de natură tehnică care, se pare, după distrugerea Ordinului Templierilor, s-au pierdut definitiv, fenomenul coincizînd şi cu pierderea caracterului sacru şi ritual al respectivei meserii. Ceea ce a rămas sînt aceste alegorii doctrinale, catedralele, iar trecerea de la **operativ** la **speculativ** a marcat o degenerescenţă evidenţiată şi de ruperea, ulterior, a Francmasoneriei de tradiţia creştină.

Arta arhitecturală, sublinia Ananda Coomaraswamy, are un dublu caracter: simbolic şi iniţiatic, construcţia edificiului urmînd date strict tradiţionale în realizarea perfectă a analogiei macrocosmos-microcosmos. Nimic nu este la voia întîmplării. Catedrala este o sumă de principii transpuse în piatră şi fiecare colţ al ei poate fi citit în diferite chei, este un fel de **Carte mută**, ca să preluăm o sintagmă familiară alchimiştilor. Dar, spuneam mai sus, nu este vorba doar de un caracter simbolic, ci şi de unul iniţiatic. A construi o catedrală înseamnă, în plan spiritual, a trece dincolo de hotarele fiinţei, a trece de la condiţia amorfă (echerul) la cea superioară, celestă (compasul), proces de sublimare figurat în planul construcţiei catedralei de ascensiunea ce porneşte de la pătratul fundaţiei (Pămîntul), la dom sau cupolă (Cerul), adică de la manifestarea elementară înspre Unitatea principială. Formula alchimică binecunoscută **solve et coagula** traduce acelaşi drum.

După cum se vede, analogiile ce apar sînt esenţiale, deşi poate că ar fi trebuit să începem cu ceea ce constituie „tablele" ştiinţei alchimice. Este vorba despre aceeaşi analogie microcosmos — macrocosmos, în virtutea căreia metalele sînt planetele lumii inferioare, iar minereurile sînt vii şi cresc în pămînt asemeni embrionului în corpul mamei. Marea Operă nu este altceva decît o grăbire a procesului de coacere, de maturizare, de sublimare a plumbului în aur, proces care în natură ar dura secole întregi. Să nu ne grăbim, însă, să vedem în această fierbere o insolită reacţie chimică, doar atît. Cu mii de ani în urmă chinezii făceau o atentă disociere între alchimia internă **(nei-tan)** şi alchimia externă **(Wai-tan)**, cea de-a doua fiind doar simbolul celei dintîi. Toţi marii alchimişti au înţeles transmutaţia în sens spiritual. **Oul filozofic** „trebuie să dea naştere copilului filozofiei, adică aurul, adică înţelepciunea", se spune într-un text al lui Basile Valentin, maestrul spiritual al lui Fulcanelli.

Trebuie apoi neapărat observat că simbologia creştină, fundamentele creştinismului au fost citite deseori în cheie alchimică. Serge Hutin observa că în Evul Mediu găsirea Pietrei Filozofale însemna cucerirea Absolutului (a se citi revelaţia divină), Calea Regală — cum era numită alchimia — trebuind să conducă la viaţa mistică în care rădăcinile răului şi ale păcatului să fie extirpate. De aceea nu este de mirare cît de frecvente sînt referirile la Cristos şi Fecioara Maria, Isus fiind Materia, iar Preacurata Fecioară, creuzetul. Purificarea materiei este simbolizată de calvarul cristic. De altfel, celebrul hermetist din secolul al XVI-lea, Heinrich Kunrath, identifică Piatra Filozofală cu Isus, denumindu-l „Fiul Macrocosmosului". Însuşi creuzetul era asimilat crucii într-o etimologie simbolică: **cruzol, crucible, croiset** în limba veche, provenind din lat. **crucibulum**, după Ducange. Şi legăturile ar putea continua la nesfîrşit, pentru că tabloul acestor simboluri ce traduc aceeaşi realitate spirituală este enorm. Aşa cum fiecare tradiţie se raportează la Divinitate cu mijloacele ei specifice, şi alchimia spirituală oferă un model al căutării. Dacă Franmasoneria este (a fost) în căutarea **Cuvîntului pierdut** (verbum dimissum) questa alchimică are drept scop realizarea Centrului Fiinţei. Iar drumul nu trece prin dedalul capricios al imaginaţiei, ci pe calea dreaptă a ascezei şi purificării pe care numai litera Tradiţiei o ştie arăta.

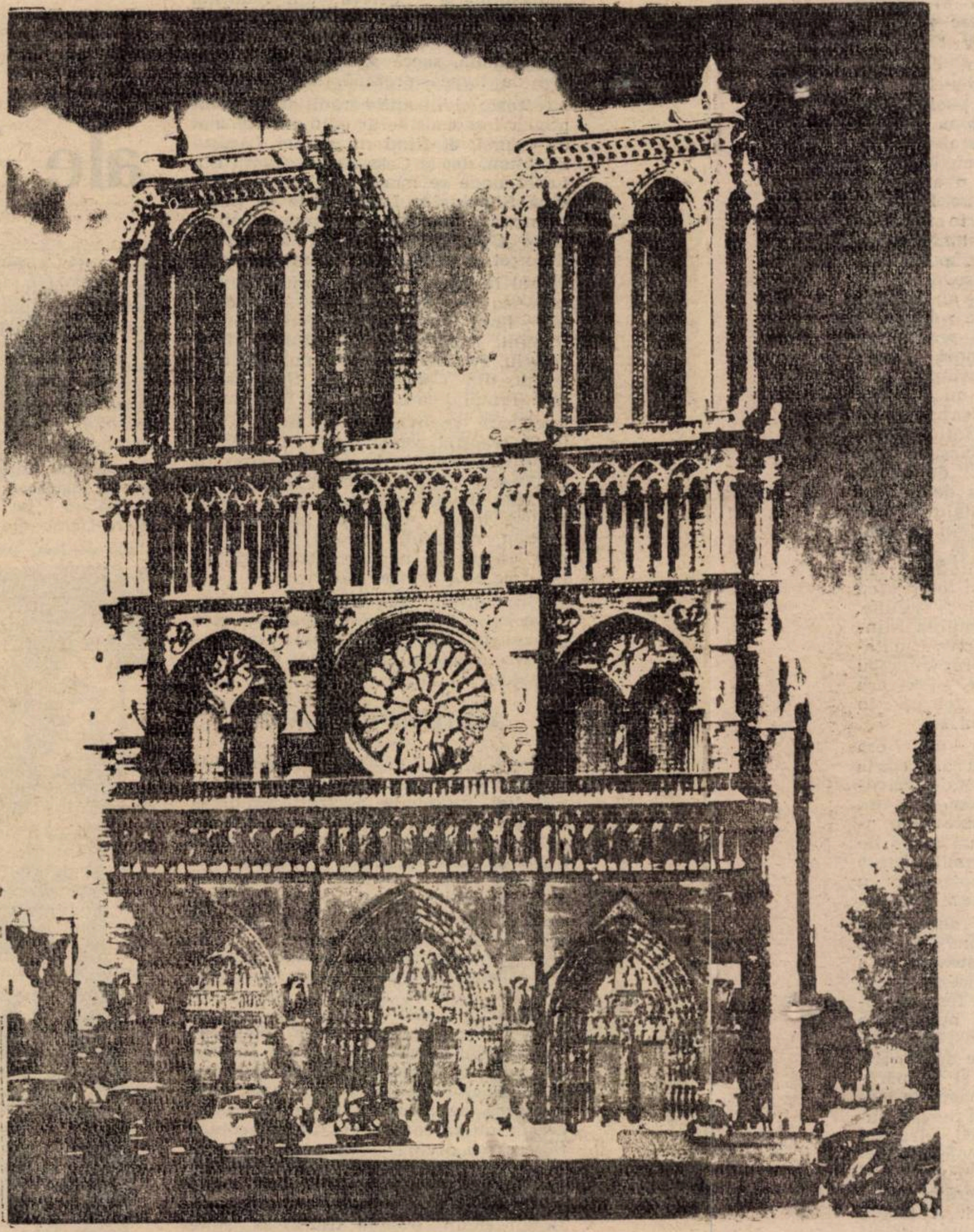
CATEDRALA NOTRE-DAME DIN PARIS

Fulcanelli

Misterul Catedralelor

Catedrala din Paris, asemeni majorităţii bazilicilor metropolitane, este plasată sub invocarea binecuvîntatei Fecioare Maria sau Fecioarei-Mame. În Franţa, poporul numeşte aceste biserici Notre-Dame. În Sicilia, ele poartă un nume încă mai expresiv, acela de **Matrices.** Ele sînt, deci, lăcaşe de cult dedicate Mamei (lat. **mater, matris**), **Matroanei** în sens originar, cuvînt care, prin corupere, a devenit **Madona** (ital. **ma donna**), Ma Dame şi, prin extensiune, Notre-Dame.

Să trecem de grilajul pridvorului şi să începem studiul faţadei cu marele portal, numit pridvorul central sau al Judecăţii.

Stîlpul întregol, care împarte în două spaţiul de intrare, oferă o serie de reprezentări alegorice ale ştiinţelor medievale. Cu faţa spre piaţa de dinaintea bisericii — şi la locul de onoare —, o femeie a cărei frunte atinge norii figurează alchimia. Aşezată pe un jilţ — în mîna stîngă cu un sceptru — însemn al suveranităţii — în timp ce mîna dreaptă ţine două cărţi, una închisă (esoterism), cealaltă deschisă (exoterism). Sprijinită pe picioare şi pe piept se află o scară cu nouă trepte — **scala philosophorum** — hieroglifă a răbdării pe care trebuie să o posede fidelii în cursul celor nouă operaţii succesive ale muncii alchimice. „Răbdarea este scara filozofilor, ne spune Valois, şi umilinţa este poarta grădinii lor; căci oricine va persevera fără orgoliu şi pizmă va obţine mizericordia divină".

Acesta este titlul capitolului filozofal al lui **mutus Liber** care e templul gotic; frontispiciul acestei Biblii oculte cu masive file de piatră, amprenta, pecetea Marii Opere laice pe fruntea Marii Opere creştine. Nu se putea să fie mai bine situată decît aici, în pragul intrării principale.

Din această perspectivă, catedrala ne apare ca o ilustrare a lucrării alchimice, alchimia investigînd transformările substanţei originare, ale Materiei elementare (lat. **materea**, rădăcina **mater**, mamă). Căci Fecioara-Mamă, dezvelită de vălul ei simbolic, nu este altceva decît personificarea substanţei prime, de care Principiul Creator a tot ceea ce este s-a servit pentru a realiza lucrarea Sa. Acesta este sensul, de altfel extrem de luminos, al unei epistole citite în timpul slujbei dedicate Imaculatei Concepţii a Fecioarei, al cărei text îl cităm:

„Dumnezeu m-a cunoscut la începutul căilor sale. **Eu eram înainte ca el să fi zămislit orice creatură.** Existam dintotdeauna, **înainte ca pămîntul să fi fost creat.** Hăurile nu erau atunci cînd eu eram zămislită. Fîntînile nu ieşiseră din pămînt; munţii cei grei nu se formaseră încă; eu m-am născut înaintea dealurilor. Dumnezeu nu crease nici fluviile şi nici nu încoronase lumea cu polii. Cînd El se pregătea să ridice Cerurile, eu eram de faţă, cînd înconjura hăurile cu marginile lor şi prescria o lege inflexibilă; cînd consolida aerul de deasupra pămîntului; cînd dădea echilibru apelor din fîntîni; cînd închidea marea în hotarele ei şi cînd impunea apelor o lege pentru ca ele să nu se reverse peste malurile lor; cînd punea temelia pămîntului, **eu am fost cu el**, şi aveam grijă de toate".

În mod vizibil, este vorba aici de **esenţa însăşi a lucrurilor.** Şi, într-adevăr, Litaniile ne învaţă că Fecioara este Vasul ce conţine Spiritul lucrurilor: Vasul Spiritual. „Pe o masă, la înălţimea pieptului magilor, ne spune Etteila, erau, de o parte, o carte sau o serie de file ori lamele de aur (Cartea lui Thot) şi, de cealaltă parte, un vas plin cu o licoare celest-astrală, compusă dintr-o treime de miere sălbatică, o parte de apă pămîntească şi o parte apă cerească... Secretul, misterul său era, deci, **în vas**".

Această Fecioară unică — **Virgo Singularis**, cum lămurit o numeşte Biserica — este, mai mult, glorificată prin epitete ce arată îndeajuns originea sa benefică. Nu este oare ea numită şi **Palmierul Răbdării** (palma Patientiae); **Crin între spini** (Lilium inter spinas); **Mierea simbolică a lui Samson; Lîna lui Gedeon; Roza mistică** şi **Poarta Cerului** etc.? Aceleaşi texte o mai numesc pe Maria **Lăcaşul înţelepciunii**, cu alte cuvinte Subiectul Ştiinţei hermetice, al înţelepciunii universale. În simbolismul metalelor planetare, ea este Luna care primeşte razele Soarelui şi le păstrează tainic la sînul ei. Maria, Fecioară şi Mamă, reprezintă, deci, forma; Elie, Soarele, Dumnezeu Tatăl, este emblema spiritului vital. Din unirea acestor două principii rezultă materia vie supusă vicisitudinilor legilor schimbării şi progresiei. Este atunci Isus, spiritul întrupat, focul corporalizat în lucrurile pe care le cunoaştem în această lume.

Şi **VERBUL S-A ÎNTRUPAT ŞI S-A COBORÎT PRINTRE NOI.**

Pe de altă parte, Biblia ne învaţă că Maria, mama lui Isus, era din spiţa lui Essau. Or, în ebraică, **Jes** înseamnă foc, soarele, divinitatea.

A fi din spiţa lui Essau înseamnă a aparţine rasei solare, a focului. Cum materia îşi are originea în focul solar, aşa cum tocmai observam, numele însuşi al lui Isus ne apare în splendoarea lui originară şi cerească: foc, Soare, Dumnezeu.

În sfîrşit, în **Ave Regina**, Fecioara este numită chiar Rădăcină **(Selve, radix)**, pentru a marca faptul că ea este principiul şi începutul Totului. „Salut, Rădăcină prin care Lumina a strălucit peste această lume".

Acestea sînt reflexiile sugerate de sugestivul basorelief care priveşte vizitatorul sub pridvorul bazilicii. Filozofia ermetică, vechea Spagirie, îi urează acestuia bun-venit în biserica gotică, templul alchimic prin excelenţă. Căci catedrala, în întregime, nu este decît o glorificare mută, avînd ajutorul imaginilor, al ştiinţei antice a lui Hermes, din galeria căreia a reuşit să păstreze unul din vechii ei artizani. Într-adevăr, Notre-Dame din Paris şi-a păstrat propriul alchimism.

Dacă, împins de curiozitate ori pentru a agrementa hoinăreala unei zile de vară, veţi urca scara în formă de elice ce duce la părţile de sus ale edificiului, parcurgeţi lent drumul, adîncit ca o rigolă, în vîrful celei de-a doua galerii. Ajuns aproape de axul median al maiestuosului edificiu, veţi vedea în mijlocul cortegiului de himere frapantul relief al unui bătrîn din piatră.

Avînd pe cap o bonetă frigiană, atribut al iniţiatului, neglijent pusă pe lungile plete în bucle dese, învăţatul, strîns în pelerina uşoară de laborator, se sprijină cu o mînă de balustradă, în timp ce cu alta îşi mîngîie barba bogată şi mătăsoasă. Nu meditează, observă. Ochiul este fix; privirea, de o stranie acuitate. Totul în atitudinea Filozofului trădează o emoţie extremă. Curbura umerilor, aplecarea în faţă a capului şi a bustului indică cea mai puternică surpriză. Cu adevărat, această mînă pietrificată învie. Este o iluzie? Ai crede că îl vezi vibrînd...

Ce splendidă apariţie este această a bătrînului maestru care scrutează, asistă, neliniştit şi atent, evoluţia vieţii minerale, apoi contemplă uimit miracolul pe care doar credinţa sa îi dă putinţa să-l vadă!

Şi ce palide sînt statuile moderne ale „ştiutorilor" noştri — în bronz sau tăiate în marmură —, pe lîngă această imagine venerabilă de un atît de puternic realism în simplitatea sa.

*

Stilobatul faţadei, care se dezvoltă pe întinderea de sub cele trei pridvoare, este în întregime dedicat ştiinţei noastre; şi este un adevărat regal pentru dezlegătorul enigmelor hermetice să parcurgă tot acest ansamblu de imagini stranii şi deopotrivă instructive.

Acolo o să găsim **tema Înţelepţilor**; acolo vom asista la elaborarea dizolvantului secret; acolo, în sfîrşit, vom urmări, pas cu pas, lucrarea Elixirului, de la prima calcinare pînă la ultima cocţiune.

Dar, pentru a proceda metodic în acest studiu, vom observa ordinea succesiunilor figurilor, mergînd dinspre exterior către canaturile pridvorului, aşa cum ar face un credincios ce intră în sanctuar.

Pe feţele laterale a contaforţilor care delimitează marele portal, vom găsi, la înălţimea ochiului, două mici basoreliefuri încastrate într-o ogivă. Basorelieful de pe stîlpul stîng ne înfăţişează un alchimist descoperind **Fîntîna misterioasă**, pe care Trevisan o descrie în **Parabola** finală a cărţii sale **Filozofia naturală a metalelor.**

Artistul a drumeţit multă vreme; a rătăcit pe căi false şi drumuri pline de îndoieli; dar bucuria sa izbucneşte în sfîrşit! Izvorul **apei vii** curge la picioarele sale; izvorăşte spumegînd dintr-un vechi stejar scorburos. Adeptul şi-a atins ţelul. Astfel, dispreţuind arcul şi săgeţile cu care, ajutat de Cadmos, a răpus balaurul, el pripeşte izvorul limpede unduind, a cărui virtute dizolvantă şi esenţă volatilă sînt figurate de o pasăre ce stă pe ramura arborelui.

Dar ce este această **Fîntînă?** De ce natură este acest puternic dizolvant în stare să pătrundă toate metalele — aurul în special —, şi să ducă la bun sfîrşit, cu ajutorul corpului dizolvat, marea lucrare în întregime? Sînt aici mistere atît de adînci, încît ele au descurajat un mare număr de curioşi; toţi — sau aproape toţi — şi-au frînt gîndul de acest zid impenetrabil ridicat de filozofi pentru a le servi ca apărare a citadelei lor.

Mitologia numeşte această fîntînă **Libethra** şi ne povesteşte că era o fîntînă de Magnezie avînd în vecinătatea ei un alt izvor numit **Stînca.** Amîndouă izvorau dintr-o enormă stîncă, a cărei formă seamănă cu sînul unei femei; în felul acesta unda părea că vine din doi sîni, asemeni laptelui. Or, noi ştim că vechii autori numesc materia Operei **Magnezia noastră** şi că licorii extrase de aici i se spune **Lapte de Fecioară.** Este un indiciu. Cît priveşte alegoria amestecului sau a combinării acestei ape primordiale ieşite din Haos cu o a doua apă de natură diferită (deşi de acelaşi gen), ea este de ajuns de clară şi suficient de expresivă. Din această combinare rezultă o a treia **apă ce nu udă deloc mîinile**, pe care Filozofii o denumesc cînd **Mercur**, cînd **Sulf**, după cum socotesc **aspectul** fizic şi **calitatea.**

În tratatul despre **Azot**, atribuit celebrului călugăr de la Erfurth, Basile Valentin, şi care ar fi, mai degrabă, opera lui Senior Zadith, se remarcă o figură reprezentînd o nimfă sau o sirenă încoronată, înotînd în mare şi făcînd să ţîşnească din sînii ei două jeturi de lapte ce se amestecă cu valurile.

La autorii arabi, această Fîntînă poartă numele de **Holmat**; ei ne fac cunoscut faptul că respectivele ape i-au dăruit nemurirea profetului Elie. Ei localizează faimosul izvor în **Modhallam**, termen a cărui rădăcină semnifică **Mare obscură şi tenebroasă**, fapt ce marchează evident caracterul de confuzie elementară pe care Înţelepţii îl atribuie **Haosului** lor sau materiei prime.

O replică pictată a fabulei tocmai citate se găsea într-o bisericuţă din Bixen (Tirol). Acest curios tablou pare să fie versiunea religioasă a aceleiaşi teme chimice. „Isus face ca sîngele său să se scurgă din rana făcută de Longin într-un bazin; Fecioara, strîngîndu-şi sînii goi, amestecă laptele ei cu sîngele Mîntuitorului. Preaplinul se scurge într-un alt bazin ale cărui margini se pierd înaintea unei prăpăstii cu flăcări unde sufletele Purgatoriului, bărbaţi şi femei, se grăbesc să primească preţioasa licoare care îi alină şi răcoreşte."

În josul acestui vechi tablou se poate citi o inscripţie în latină:

Dum fluit e Christi benedicto Vulnere sanguis
Et dum Virgineum lac pia Virgo premit,
Lac fuit, sanguis conjugitur et lac,
Et sit Fons Vitae, Fons et Origo boni.

(În timp ce sîngele se scurge din rana binecuvîntată a lui Cristos şi Sfînta Fecioară îşi apasă virginalul ei sîn, laptele şi sîngele ţîşnesc şi se amestecă şi devin Fîntîna Vieţii şi Izvorul Binelui.)

Dintre descrierile ce însoţesc **Figurile simbolice ale lui Abraham Evreul**, carte care, se spune, s-a aflat în posesia lui Nicolas Flamel, vom releva două ce au legătură cu **Fîntîna misterioasă.** Iată textele:

„A treia figură. — Este descrisă o grădină înconjurată cu un gard de nuiele în interiorul căreia se întretaie mai multe drumuri. În mijloc, se află un bătrîn stejar scorburos, iar la picioarele lui, un arbust de trandafir cu **frunzele de aur şi flori albe şi roşii**, trandafir ce înconjoară trunchiul stejarului pînă sus, aproape de ramuri. La poalele stejarului susură o **fîntînă** cu apă curată ca argintul ce se scurge **în pămînt**; printre mai **mulţi** care o caută se află patru orbi ce scurmă pămîntul cu sape şi alţi patru care caută fără a scormoni dar nici unul din ei nu o poate găsi, cu excepţia unuia ce o cercetează cu mîna".

Acesta din urmă este tocmai personajul motivului sculptat de la Notre-Dame din Paris. Pregătirea dizolvantului este relatată în explicaţia ce însoţeşte imaginea următoare:

„A patra figură. — Este descris un cîmp pe care se află **un rege încoronat, îmbrăcat în roşu**, ţinînd o sabie în mînă; doi soldaţi ucid copiii a **două mame** ce stau aşezate pe pămînt şi îşi plîng pruncii; şi doi alţi soldaţi ce aruncă sîngele într-o cuvă plină cu sînge, unde **soarele şi luna**, coborîţi din cer sau din nori, **vin să se scalde.** Şi alţi şase soldaţi în armuri albe — cu regele şapte —, şi şapte **inocenţi** morţi şi **două mame**, una **îmbrăcată în albastru**, ce plînge, ştergîndu-şi faţa cu o batistă, şi alta, ce plînge şi ea, îmbrăcată în **roşu**". Să semnalăm încă o figură a cărţii lui Trismonin, asemănătoare celei de-a treia a lui Abraham. Ea reprezintă un stejar cu trunchiul încins într-o coroană de aur, iar de la bază izvorăşte un fir de apă ce se scurge în cîmpie. În frunzişul arborelui zburdă păsări albe, un corb pare că doarme, iar un om, sărăcăcios **îmbrăcat, urcat pe o scară, se pregăteşte** să-l prindă. În prim-planul acestei scene rustice, doi sofişti, îmbrăcaţi cu ostentaţie în stofe somptuoase, discută şi argumentează, fără a remarca nici stejarul din spatele lor, nici fîntîna ce le curge la picioare."

Să mai spunem, în fine, că tradiţia esoterică a **Fîntînii vieţii** sau a **Fîntînii tinereţii** se regăseşte materializată în **Puţurile sacre** ce, în Evul Mediu, se aflau în majoritatea bisericilor gotice. Apa lor era considerată, în majoritatea cazurilor, ca avînd virtuţi curative şi se folosea în tratamentul anumitor boli. Abbon, în poemul său despre asediul Parisului de către normanzi, istoriseşte mai multe fapte ce atestă proprietăţile miraculoase ale apei din puţul de la Saint-Germain-des-Prés. La fel, apa din puţul de la Saint-Marcel, la Paris, săpat în biserică, aproape de piatra tombală a venerabilului episcop, s-a dovedit, după Grégoire de Tours, extrem de folositoare în numeroase afecţiuni. S-a păstrat pînă azi, în interiorul bazilicii ogivale Notre-Dame de Lépine (Marna), un puţ miraculos, numit al Sfintei Fecioare şi, în mijlocul corului de la Notre-Dame de Limoux (Aude), un altul analog, a cărui apă vindecă, se spune, toate bolile; el poartă această inscripţie:

Omnis qui bibit hanc aquam, si fidem addit, salvus erit.

(Oricine care bea din această apă, dacă e credincios, va fi mîntuit.)

Vom mai avea în curînd, ocazia să revenim asupra acestei **ape pontice**, dăruită de Filozofi cu atîtea şi atîtea epitete, mai mult sau mai puţin sugestive.

În faţa motivului sculptat ce traduce proprietăţile şi natura agentului secret, o să asistăm, pe contrafortul opus, la fierberea **compostului** filozofal. Artistul, de data aceasta, veghează asupra produsului muncii sale. Îmbrăcat în armură, cu picioarele înzăuate şi cu scutul în mînă, cavalerul nostru se află pe terasa unei fortăreţe, dacă judecăm după crenelurile de care este înconjurat. Cu o mişcare defensivă, el ameninţă cu lancea o formă imprecisă (vreo rază? o jerbă de flăcări?), lucru imposibil de identificat datorită mutilării reliefului. În spatele combatantului, un mic edificiu bizar, format dintr-o temelie arcuită, crenelată şi sprijinită de patru stîlpi, este acoperit de un dom segmentat. Sub bolta inferioară, o masă aculeiformă, ca o flacără vine să precizeze destinaţia edificiului. Acest curios donjon, o fortăreaţă în miniatură, este instrumentul Marii Opere, **Athanorul**, ocultul cuptor cu două flăcări — potenţială şi virtuală —, cunoscut de toţi discipolii şi pe care numeroasele descrieri şi gravuri au ajuns să-l vulgarizeze.

Imediat deasupra acestor figuri sînt reproduse două subiecte ce par a fi complementul lor. Dar, cum esoterismul se ascunde aici sub aparenţe sacre şi scene biblice, vom evita să vorbim despre ele pentru a nu ne expune reproşului unei interpretări arbitrare. Mari învăţaţi, printre maeştrii vechi, nu s-au temut să explice alchimic parabole ale sfintelor Scripturi, ceea ce arată că sensul lor este atît de bogat, încît este susceptibil la interpretări diverse. Filozofia hermetică invocă frecvent mărturia Genezei pentru a servi ca analogie primei lucrări a Operei; atîtea şi atîtea alegorii ale Vechiului şi Noului Testament primesc un nou relief, imprevizibil, în contactul alchimic. Asemenea precedente ar trebui să ne încurajeze şi să ne scuze, în acelaşi timp; cu toate acestea, preferăm să ne ocupăm exclusiv de motivele al căror caracter profan este indiscutabil, lăsînd cercetătorilor benevoli facultatea de a-şi exersa inteligenţa asupra celorlalte.

Traducere şi prezentare de
Marcel TOLCEA

P. S. Traducătorul ţine să-şi manifeste, pe această cale, recunoştinţa afectivă faţă de distinsul domn prof. Tiberiu Lichtfuss din Innsbruck, a cărui neobosită solicitudine a făcut posibilă această imperfectă transpunere în româneşte a unor pagini dintr-un op magnific şi aproape intruvabil.

Joris-Karl Huysmans

Catedrala

Romanul lui Huysmans *La Cathédrale* (1988) este o splendidă evocare — prin intermediul experienței mistice a eroului, scriitorul Durtal — a lumii medievale pe care o reprezintă catedrala de la Chartres. Durtal se cufundă în calmul mistic al catedralei pentru a-și găsi liniștea sufletească, dar și pentru a descifra simbolurile inscrise în fascinanta carte de piatră. Romanul povestește „educația religioasă" a lui Durtal, modul în care își desăvîrșește cunoașterea de sine prin înțelegerea sensurilor unei epoci și ale culturii sale, așa cum sînt ele exprimate în simbolistica medievală. Romancier naturalist remarcat de Zola, Huysmans se îndepărtează treptat de naturalism și de arta modernă, descoperă frumusețea artei creștine, este atras de magia neagră și, după o chinuitoare luptă interioară se convertește, ultimele sale romane, prin care și *Catedrala*, fiind opera unui scritor ce a atins fervoarea mistică, fără a renunța însă la marile atuuri ale artei naturaliste, dar și fără a se bucura de sănătatea robustă a acesteia.

PORTALUL DE NORD AL CATEDRALEI DIN CHARTRES (detaliu)

La Chartres, obsedat de inegalabila frumusețe a catedralei, am studiat simbolistica religioasă, am comentat această mare știință a Evului Mediu care constituie un dialect special al Bisericii, divulgînd, prin imagini, prin semne, ceea ce liturghia exprimă prin cuvinte. După ce, la Paris, am studiat mistica doar în cărți și am cunoscut-o în teorie, nicidecum în practică, la Chartres am urmat alte piste și simbolistica a devenit atracția principală a vieții mele: ea mi-a alinat durerea atunci cînd sufeream simțind josnicia sufletului meu.

Totul se află în această catedrală, Sfintele Scripturi, teologia, istoria omenirii rezumată în liniile sale principale; datorită științei simbolismului s-a putut face dintr-un morman de pietre un macrocosmos. Da, repet, totul se află în această catedrală, viața noastră materială și morală, virtuțiile și viciile noastre. Arhitectul ne ia de la nașterea lui Adam și ne duce pînă la sfîrșitul veacurilor. Nôtre-Dame de Chartres este repertoriul, cel mai colosal din cîte există, al cerului și al pămîntului, al lui Dumnezeu și al omului. Toate aceste figuri sînt cuvinte, toate aceste grupuri sînt fraze; dificultatea constă în a le citi. Iar cheia este cunoașterea simbolurilor.

— Ce este un simbol? După Littré, e „o figură sau o imagine folosită ca semn al unui alt lucru"; noi, catolici, completăm această definiție precizînd împreună cu Hugues de Saint-Victor că „simbolicul este reprezentarea alegorică a unui principiu creștin sub o formă sensibilă". El are deci o sursă divină. Să adăugăm că, din punct de vedere uman, el răspunde uneia din cerințele cele mai puțin contestate ale spiritului care simte o adevărată plăcere să-și dovedească inteligența, să ghicească enigma ce i se prezintă și să-i găsească o soluție rezumată într-o formă vizibilă, cu un contur durabil. Sfîntul Augustin o spune clar: „Un lucru notificat prin alegorie este, în mod cert, mult mai expresiv, mai agreabil, mai impunător decît atunci cînd e anunțat în termeni tehnici."

— Este și părerea lui Mallarmé, iar această întîlnire a sfîntului cu poetul pe un teren în același timp analog și diferit e cel puțin bizară, gîndi Durtal.

Dar care a fost, din punct de vedere practic, influența simbolismului asupra sufletelor?

Evul Mediu, care știa că pe acest pămînt totul este semn, imagine, că vizibilul doar pentru a acoperi invizibilul, Evul Mediu, deci, care nu se lasă înșelat de aparențe așa cum o facem noi astăzi, a studiat îndeaproape simbolistica, a făcut din ea izvorul misticii și a pus-o în slujba acesteia.

Convins că singurul țel important al omului, singurul scop pe care trebuie să-l atingă aici, pe pămînt, este să intre în relații directe cu cerul și să preîntîmpine moartea topindu-se pe cît posibil în Dumnezeu, Evul Mediu a îndepărtat sufletele de la preocupările lor terestre, de la plăcerile lor trupești, le-a orientat mereu spre aceeași idee a renunțării și penitenței, spre același ideal de dreptate, de dragoste, iar pentru a le păzi de ele însele, le-a înconjurat cu o barieră, l-a pus în jurul lor pe Dumnezeu, mereu, sub toate aspectele, sub toate formele.

Isus apăru peste tot, deveni prezent în faună, în floră, în contururile monumentelor, în podoabe, în culori: oriunde își întoarse privirea omul îl văzu. Și își văzu de asemenea, ca într-o oglindă care îl reflecta, propriul suflet; putu să recunoască, în anumite plante, calitățile pe care trebuia să le dobîndească, viciile de care trebuia să se apere.

Fu o succesiune neîntreruptă de lecții pioase. După cum afirmă Yves de Chartres, preoții predau poporului simbolistica. Țăranul știa deci că plugul său era imaginea crucii, că brazdele pe care le tăia erau inimile muncite ale sfinților, că făina era mulțimea credincioșilor iar hambarul împărăția cerurilor. La fel se întîmpla cu multe alte meserii; pe scurt, această metodă a analogiilor fu pentru fiecare o invitație constantă de a se cunoaște pe sine și de a se ruga mai bine.

Astfel mînuită, simbolistica a servit drept frîu pentru a stăvili păcatul și drept pîrghie pentru a înălța sufletele și a le ajuta să parcurgă etapele vieții mistice. Veni apoi Renașterea și simbolistica muri în același timp cu arhitectura religioasă. Mai norocoasă, mistica propriu-zisă a supraviețuit acestei epoci de vesel oprobriu.

Cu aceste gînduri Durtal își privea catedrala, o iubea și mai mult încă, încerca, pentru a și-o întipări mai bine în amintire, s-o recapituleze, s-o condenseze, și își spunea:

Ea e un rezumat al cerului și al pămîntului; al cerului și al locuitorilor săi, profeți, patriarhi, îngeri și sfinți luminînd cu chipurile lor diafane interiorul bisericii, cîntînd gloria Mamei și Fiului; al pămîntului, căci ea predică înălțarea sufletului ascensiunea omului; ea le arată clar creștinilor drumul vieții perfecte. Aceștia, pentru a-i înțelege simbolul, trebuie să intre prin portalul Regal, să traverseze naosul transeptul, corul — cele trei trepte succesive ale ascezei, și să pătrundă în partea superioară a crucii, acolo unde odihnește, încins cu o coroană formată din capele și absidă, capul lui Isus figurat de altar. Vor ajunge astfel la calea unificatoare, lîngă Fecioara care nu mai geme, ca în scena dureroasă a calvarului, la picioarele copacului, ci stă lîngă Fiul ei, pentru a-l vedea mai bine, pentru a-i aduce alinare.

Această alegorie a vieții mistice din interiorul catedralei e completată, în exterior, de aspectul implorator al edificiului. Îmbătat de bucuria unirii cu Sfîntul duh, sufletul nu mai aspiră decît să evadeze pentru totdeauna din gheena cărnii și imploră, prin brațele ridicate ale turnurilor și mîinile împreunate ale clopotnițelor, să fie luat de pe pămînt și purtat în cer.

În sfîrșit, această catedrală e cea mai minunată expresie pe care ne-a lăsat-o moștenire arta Evului Mediu. Fațada sa nu are înfricoșătoarea măreție a fațadei dantelate a catedralei de la Reims, nici forma greoaie și tristețea catedralei Notre-Dame din din Paris; ea are o simplitate impunătoare, o suplețe, un elan pe care nici o altă catedrală nu le poate atinge. Naosul său, misterios și intim, evocă cel mai bine ideea unui corp delicat de sfîntă, slăbit de rugăciuni și aproape transparent ca urmare a posturilor prelungite. Vitraliile sale sînt fără pereche, superioare chiar și celor de la Bourges. În sfîrșit, sculpturile de pe portalul Regal sînt cele mai frumoase, mai extraterestre din toate cele făcute de mîna omului.

Ea mai este încă unică și pentru că nu are nimic din aspectul dureros și amenințător al surorilor ei mai mari. Abia dacă vreo cîțiva demoni fac grimase stînd la pîndă pe portaluri, pentru a chinui sufletele. Iar în interiorul ei Fecioara este, mai ales, Fecioara de la Bethleem, tînăra mamă, iar Isus rămîne mereu puțin copil față de Ea, și o ascultă cînd Ea îl imploră.

Ea confirmă, în rest, amploarea răbdării sale, a milei sale, prin simbolul lungimii criptei și al lățimii naosului, care le depășesc pe cele ale altor catedrale.

Ea este, într-un cuvînt catedrala mistică prin excelență, cea în care Madona îi întîmpină pe păcătoși cu infinita sa bunătate. Madona neagră, sufletul miraculos al catedralei.

Construcția însăși a catedralei a fost un miracol, așa cum o atestă o carte latină descoperită în Biblioteca Vaticanului și tradusă în franceză de un poet din secolul al XIII-lea, Jehan le Marchant. Ea povestește cum, după distrugerile provocate de o seamă de incendii care au mistuit celelalte sanctuare ridicate deosupra grotei Druizilor, a fost reconstruit sanctuarul dedicat Madonei negre, cel pe care îl vedem și astăzi.

A fost o Cruciadă cum nu s-a mai văzut nicidoată. Nu era vorba de a lupta pentru a smulge Sfîntul Mormînt din mîinile necredincioșilor, nici de a înfrunta pe cîmpul de bătaie armate, oameni; era vorba de a lua cu asalt fortificațiile Tatălui-Nostru ceresc și de a-l învinge prin dragoste și penitență; iar cerul se recunoscu învins. Dumnezeu capitulă și în euforia înfrîngerii sale își oferi cu dărnicie comorile spre a-i fi jefuite.

Și a mai fost, sub oblăduirea Sfîntului Duh, o luptă împotriva materiei, dusă de un popor care vroia cu orice preț, s-o salveze pe Fecioara rămasă fără adăpost, la fel ca în ziua cînd i se născuse Fiul.

Ieslea din Bethleem nu mai era decît un morman de cenușă. Maria urma să rătăcească în bătaia crivățului, pe cîmpiile înghețate din Beauce. Avea să se întîmple oare același lucru, la o mie două sute de ani distanță, aceleași familii fără milă, aceleași hanuri neospitaliere cu aceleași camere prea pline?

Pe vremea aceea, în Franța, oamenii o iubeau pe Madonă ca pe propria lor mamă. La vestea că Ea rătăcește, izgonită de incendiu, în căutarea unui adăpost, au fost cu toții profund mișcați, nu numai la Chartres, dar și la Orléans, în Normandia, în Bretania, în Île-de-France, în Nord. Își lăsară lucrul și își părăsiră căminul pentru a-i veni în ajutor, din toate părțile, cei bogați luînd cu ei bani și bijuterii, trăgînd alături de cei săraci căruțele cu făină, ulei, vin, lemn, var, cu tot ce putea servi la hrănirea lucrătorilor și la construirea unei biserici. A fost o migrație neîntreruptă, un exod spontan. Toate drumurile erau pline de pelerini, bărbați, femei, de-a valma, trăgînd după ei arbori întregi sau bîrne groase, împingînd căruțe cu bolnavi și infirmi care constituiau grupul sacru de veterani ai suferinței, ariergarda ce trebuia să-i susțină, cu rugăciunile ei, pe asediatori.

Ceea ce pare de necrezut, dar e totuși certificat de toate documentele epocii, e faptul că aceste hoarde de bătrîni și copii, de femei și bărbați se disciplinară cît ai clipi din ochi, deși aparțineau tuturor claselor sociale, căci se aflau printre ei și cavaleri și nobile doamne, dar dragostea divină fu atît de puternică încît suprimă distanțele și aboli cástele: nobilii se înhămară ca animale de povară alături de plebei, patricienele le ajutară pe țărance să prepare mortarul și să pregătească bucatele; toți își abandonară prejudecățile și consimțiră să fie doar niște muncitori, niște unelte, niște spinări și niște brațe trudind fără să crîcnească sub comanda arhitecților ce-și părăsiseră mînăstirile pentru a îndruma opera.

Și atunci, învins de atîta umilință și supunere, copleșit de atîta dragoste, Isus cedă și îi lăsă depline puteri Mamei sale. Imediat, miracolele începură să se țină lanț. Bolnavii și infirmii se vindecară, hrana se înmulți, rănile produse de accidente se vindecară, cei rătăciți noaptea pe întinderile nesfîrșite ale cîmpiei își regăsiră drumul. Aceste miracole, care se repetau zilnic, sînt povestite în manuscrisul latin păstrat la Vatican. Sînt zeci și zeci de pagini ...

Înțeleg acum, se gîndea Durtal, de ce acest sanctuar este atît de plin de Ea; de ce simțim încă, aici, recunoștința Ei față de afecțiunea pe care i-au arătat-o strămoșii noștri; de ce Ea nu vrea să se arate, acum, prea dezgustată și ne privește cu îngăduință pe noi, urmașii lor.

Prezentare și traducere:
Margareta GYURCSIK

OMORUL ÎN CATEDRALĂ

Analizele piesei lui T. S. Eliot au privilegiat primul termen al binomului. Accentul interpretărilor cădea, în proporţie covîrşitoare, asupra **crimei.** Şi totuşi, din perspectiva relevării sensurilor de adîncime, piesa ar trebui citită inversînd prioritatea termenilor. **Omorul în catedrală** a fost văzută ca o dramă ritualică, explorînd întortocheatele cărări ale iniţierii în moarte. Eliot însuşi vede subiectul deschizîndu-se în această direcţie: „Un om se întoarce acasă cu bănuiala că va fi ucis şi este ucis". Să recunoaştem — o reducere aproape la absurd a unei tragedii de dimensiuni cosmice. „N-am vrut să sporesc numărul personajelor, n-am vrut să scriu o cronică a politicii din secolul al doisprezecelea, după cum n-am avut de gînd să scormonesc fără scrupule documente anemice, aşa cum a făcut Tennyson (care a introdus în scenă pe frumoasa Rosamunda, sugerînd că Becket suferise o deziluzie sentimentală în prima lui tinereţe). Am ţinut să mă restrîng la moarte şi martiriu".

În acest context, cu atît mai enigmatic apare locul catedralei din Canterbury. Ar fi uşor să observăm că este un decor ca oricare altul. Însă am greşi. Catedrala e chiar locul crimei. Şi, într-un anume fel, complicele ei. Nu subtilităţile lipsesc personajelor lui Eliot. Unul dintre ucigaşi avansează chiar ideea sinuciderii arhiepiscopului : „A folosit toate mijloacele pentru a aduce provocare ; din întreaga lui purtare, aşa cum s-a arătat, pas după pas, nu se poate trage altă încheiere decît că a hotărît să moară o moarte de martir". Să întrerupem, deocamdată, citatul. Aşadar, Becket alege în mod conştient martirul. Viaţa lui avea, trebuia să aibă, un drum anume şi un sens dat de o logică enigmatică. Drumul trebuia să sfîrşească într-o biserică, iar sensurile vieţii victimei trebuiau să se înnobileze cu sensurile lăcaşului sfînt. Faimoasa catedrală din Canterbury se relevă drept etapă finală a unui itinerar al morţii. Nimic nu-l poate sustrage pe cel sortit sanctificării divinei sale misiuni.

Becket intră în catedrală abia în clipa în care torţionarii înşişi îşi fac apariţia. Odată pătruns în incinta sacră, orice îndoială privitoare la propriul său traiect existenţial dispare. El nu mai are decît certitudini : iese din ordinea lumii pentru a se integra ordinii divinităţii. Cuvintele lu vizează, deacum, transcendentul. „Chiar şi-n clipa din urmă", continuă Al Patrulea Cavaler, „ne-ar mai fi putut răspunde prin dovezi ; dar aţi văzut cum s-a ţinut de-o parte de întrebările noastre. Şi atunci cînd ne-adusese cu bună ştiinţă dincolo de hotarele îndurării unor oameni cinstiţi, încă atunci ar mai fi putut scăpa ; s-ar fi putut ţine deoparte de noi deajuns timp ca să ne lase mînia noastră dreaptă să se limpezească. Dar tocmai asta nu dorea el să se întîmple; a insistat atîta vreme cît eram încă pradă mîniei, ca porţile să se deschidă. Trebuie să vă spun mai mult? Cred că, avînd aceste fapte în conştiinţa voastră, veţi da fără şovăire judecata că e vorba de o sinucidere în cursul unei rătăciri a minţii. E singura judecată dreaptă şi miloasă pe care aţi putea-o da asupra unuia care a fost, la urma urmei, un om mare".

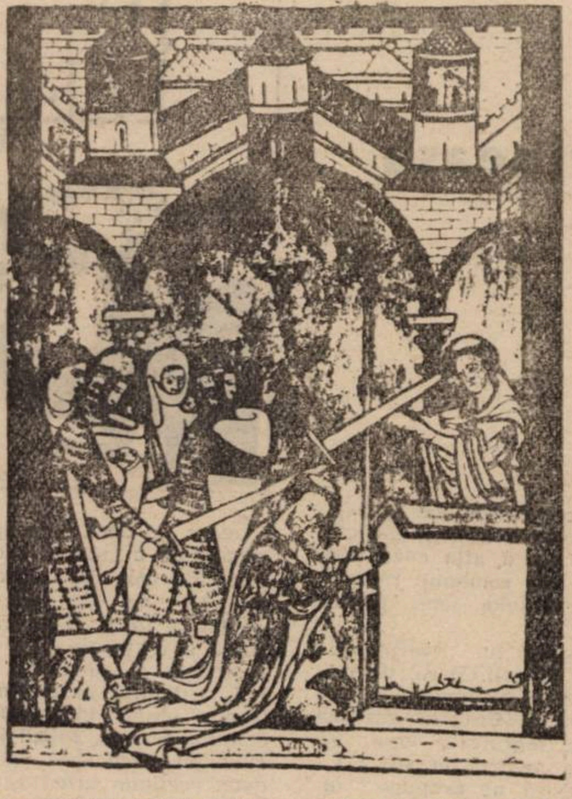

Martiriul sfîntului Thomas Becket. Din „Codex Psalmorum Membranaceus"

Intrepretarea nu e lipsită de ingenuitate. Şi nu trebuie s-o vedem ca o scuză a unor sîngeroşi ucigaşi. Ea constituie, poate, una din cheile de lectură ale piesei. E vorba, în fond, de modificarea simbolisticii templului. Imagine a vieţii, a triumfului asupra morţii, catedrala din drama lui Eliot se transformă în loc funest. Brutalitatea titlului, care condensează mai mult chiar decît propoziţiile mai sus citate ale autorului ideea dramei, se deschide unei subtile ambiguităţi: crima, pentru a deveni apoteoză, trebuie să aibă loc într-o zonă a sacralităţii.

Să observăm că în Anglia veacului al doisprezecelea Becket nu era tocmai eroul pe care l-a preamărit, ulterior, literatura. Sau, în orice caz, nu era singurul. Popularitatea regelui se ridica cel puţin la înălţimea celei a nedespărţitului său prieten. Reacţia nobilimii împotriva lui Becket avea şi un grăunte iraţional. Un grăunte de c[illegible] imprevizibi[illegible] făcea totul pentru a-l spori. Mărind, astfel, imprevizibilul şi zona de mister a personalităţii sale. Eliot s-a ferit, avînd aceste date, să pună piesa în ecuaţie shakespeareană, tocmai pentru că era foarte la îndemînă. E greu să nu admiţi că personajele, că faptele istorice, în nuditatea lor, nu prescriu un scenariu dramatic demn de pana lui Shakespeare. Scindarea iraţională între tînărul şi maturul Becket schiţează, avant la lettre, un portret al eroului dilematic din tragediile lui Shakespeare. Fugind, însă, de marele model, Eliot s-a refugiat în **pattern**-ul antic, al tragediilor lui Sofocle. Pentru ca ruptura să fie evidentă, el a preluat (cu destulă relaxare, totuşi) regula celor trei unităţi. Scena din catedrală, dincolo de măreţia şi tragismul ei, are şi rolul de a scoate piesa din seria shakespeareană. Se ştie, marele elizabethan n-a manifestat vreo preferinţă pentru locurile încărcate de-o simbolistică sau de vreo semnificaţie istorică anume. Tragediile şi comediile sale se desfăşoară, de cele mai multe ori, în spaţii neutre, dacă nu chiar anonime. Eliot avea nevoie şi de o astfel de despărţire. Mai mult, ea trebuia sugerată încă din titlu. Pătrunderea ritualică în catedrală, doar pentru scena uciderii, atinge punctul de maximă productivitate a mitului. Viaţa se află într-o cumpănă: între a-şi proteja orgoliul „vanelor ceremonii" şi a se desprinde de nimicnicia ambiţiilor omeneşti. Exsanguul Becket al lui Eliot nu împarte cu personajul lui Tennyson decît, în linii mari, harta unui [illegible]tin. În varianta Eliot, intrarea în catedrală marchează, în fapt, clipa acceptării senine a morţii. E o etapă ca oricare alta, pe care personajul o străbate cu lipsa de încrîncenare al lui Richard al II-lea din drama lui Shakespeare: „Şi cum aţi înţelege voi ce fac eu acuma? Şi totuşi, mult mai mult / Ar trebui să ştiţi decît nebunii aceştia care izbesc în poartă. / Trageţi zăvoarele! Deschideţi poarta!"

Patetismul mistic al lui Becket avea nevoie de un fundal pe măsură. Ucis într-o piaţă ori pe o străduţă laterală, moartea lui n-ar fi fost decît un regretabil accident. Asasinat în catedrală, moartea reface instantaneu circuitul marilor semnificaţii mitologice. Plătind prin suferinţă, Becket adaugă propriei morţi prestigiul incintei sacre.

Mircea MIHĂIEŞ

Triada

La răscruce de drumuri sau la apus de lumi, spiritul novator îşi poate permite să confişte cimitirul obsesiilor, al fetişurilor ce ţin de o epocă abia îmbălsămată în criptele istoriei culturale; să le cadă pradă (acces de „necrofilie"!), eşuînd; să fie victima propriilor creaţii născute pe cenuşa celor vechi sau, ultima treaptă, „crucificarea" — tributul dat noului **ésprit du temps.** Proust traversează această Golgotă pornit fiind în edificarea propriului univers, printre altele, şi de pe un teritoriu de prim-plan vreme de un secol: acela al manifestării spiritului religios în artă. În ce proporţie elementele (toposurile) fiefului cultural sus-pomenit (clasicizate, pe timpuri) îşi conservă statutul, se metamorfozează sau pier pe parcursul acestei aventuri spirituale?

1) CATEDRALA. TRECUTUL CONFORTABIL.

Buna tradiţie „fin du siècle", impune salonardului parizian, anual, vizitarea cîtorva catedrale celebre, impresiile nuanţate urmînd a constitui sursa causeriilor. Inventariind în operă ecourile preumblărilor, vom avea surpriza sporadicităţii şi insignifianţei lor, a unui Proust înainte de izolare, înregimentat în rîndurile spiritelor alese, orale, fără operă. Mereu la liziera creaţiei, ei privesc cu ochii altora, glosează corect pe tema dată, au cultul comunului lustruit.

Catedrala rămîne episodul confortului snob al unui Proust aflat în postura unuia dintre viitoarele sale personaje: fin degustător, el va fi „toujours à son aise" atunci cînd poate schiţa o senzaţie suplimentară la mulţimea celor trăite de alţii. Catedralele de la Chartres, Amiens, Rouen, Bayeux nu sînt considerate decît prin intermediul unui predecesor ilustru: John Ruskin. Nevoia obsedantă de grilă, livrescul apăsător par a fi trăsăturile acestei perioade al cărei timp al conjugării este **trecutul confortabil,** iar capodoperă — eseul despre Ruskin **(Biblia din Amiens).**

Mai tîrziu, Proust-creatorul va reconsidera sarcastic balastul paseist al catedralei (topos desuet), neconform cu planurile sale. Rar şi în contexte peiorative îi va crea spaţiu în economia ciclului romanesc. Cînd Madame Verdurin rosteşte într-un tremolo extaziat: Ah, catedralele!, nu numai indicaţiile povestitorului, ci şi conotaţia negativă a cuvîntului catedrală au ca efect scontat blamul discret, ironic.

2) BISERICA DIN COMBRAY. FIREASCA ŞI NAIVA UTOPIE

Piesa centrală a osuarului estetico-religios de secol nouăsprezece (catedrala) a dispărut şi pentru că, posesor al notei iniţiale ce dă să-nfiripe o lume, autorul îi temea risipirea în umbrele goticului. Modesta biserică de ţară de la Combray îi va lua locul. În intimitatea sa, senzaţiile exacerbate ale copilului-demiurg nasc un nou univers. Este un vertij al senzaţiilor pure, originare, amplificate, proliferînd printr-o suită frenetică de divagaţii, descrieri sincretice, concentrice, repetitive, o constelaţie de cosmogonii (vezi episodul clopotniţelor din Martinville), corespondenţe secrete, toate ivite exploziv, cu impetuozitatea inocentă de întîie zi a Creaţiei, **d'un premier jet,** la modul ideal, naiv, utopic. O firească utopie care, ca orice utopie, recheamă fascinînd. Recheamă şi pentru că, ne spune Proust, dincolo de acest cosmos aparent, vaporos, descoperim „ceea ce ar trebui să fie cel mai preţios şi ceea ce ne rămîne de obicei pe veci necunoscut: viaţa noastră adevărată, realitatea aşa cum am simţit-o şi care diferă atît de mult de ceea ce credem, încît sîntem plini de o mare bucurie **atunci cînd întîmplarea de aduce adevărată ei amintire** (s. n.)", atunci cînd mergînd pe firul memoriei involuntare, descoperim universul secund, secret, salvator.

În sistemul proustian de instituţii eclesiastice **reconvertite,** biserica din Combray este, pe rînd, spaţiul taumaturgic unde se iveşte cosmosul prim, difuz, apoi fundalul universului secund al timpului regăsit: „Toate acestea mă făceau să văd în biserică ceva cu totul deosebit de restul oraşului, o clădire care ocupa, dacă se poate spune, un spaţiu cu patru dimensiuni — cea de-a **patra dimensiune fiind timpul** (s. n.)" În fine prin recurenţă, alături de fraze muzicale din sonata lui Vinteuil, de madeleina şi ceaşca de ceai, ea biserica, constituie o entitate creatoare, reorganizatoare a textului şi implicit a raporturilor dintre cele două universuri imaginare.

3) BISERICA DIN BALBEC. AREOPAGUL DEZAMĂGIRILOR

Utopia vitalistă a universului creat de Proust se dovedeşte o himeră şi chiar un nonsens pe măsură ce lectura înaintează în labirintul epicului său iar autorul-personaj devine tributar propriului sistem şi, pe plan general, noului spirit al epocii la zămislirea căreia a contribuit.

Procentul de autoreflexivitate sporeşte, tensiunile generate de raporturile ambigue, antagonice dintre diferitele dublete avînd o arie vastă (de la cea a conceptelor la cea umană) cresc; biserica din Combray se dovedeşte a fi un paradis pierdut. La polul opus, ca summum al disperării, inconfortului, dezamăgirii, apare strania biserică din Balbec, care: „părea un accident, un produs al acestui sfîrşit de după-amiază (...) asta e biserica din Balbec.. Această piaţă cu aerul conştient de gloria ei este singurul loc din lume care posedă biserica din Balbec (....) atît timp dorită, o găseam metamorfozată (...) într-o bătrînică de piatră a cărei înălţime o puteam măsura şi ale cărei zbîrcituri la puteam număra". Simbol decrepit al unui univers în criză, spaţiu în care se perindă, debusolaţi, Marcel şi Albertine, se confruntă subteran, mocnit (atunci cînd nu-şi joacă rolurile de maestru şi mentor), Elstir şi Marcel, se acumulează răspunsuri vagi, fără perspectivă, privitoare la raporturile dintre creaţie şi recuperare (temporală), ş.a.m.d., biserica din Balbec este, iată, punctul terminus al unei triade: cel mai apt să gireze modernitatea.

Carol SEBESTYEN

Cronica literară de Cornel Ungureanu

Marineasa

1. Viorel Marineasa debutează în volum în 1987; e ultimul dintre optzeciști care „iese pe piață". Sau printre ultimii. Între tinerii debutanți ai deceniului al nouălea, e un bătrîn. Adică un autor care a avut timp să mediteze asupra literaturii, ca și asupra felului în care el, Autorul, poate respecta tezele, manifestele, propunerile desantiștilor, textualiștilor, novatorilor mai mult sau mai puțin sincronizați solicitărilor noului timp al prozei.

Viorel Marineasa e un întîrziat sosit în arenă cu toate avantajele și dezavantajele pe care le poate oferi o întîrziere. În primul rînd și-a construit un stil. **A construit** e un cuvînt la locul lui atunci cînd vorbim de stilul lui Viorel Marineasa. Un stil în care există ceva din aspirațiile noului roman pu paginile lui mate, împleticite în descrieri interminabile și fantezia citatului textualist, și propoziția familiară a argoului „mahalalei" și dezinvoltura replicii celui plecat să cucerească lumea literaturii și fonetismul afișat al celui ce aude limba vorbită, și transcrierea „exactă" a dialectelor: bănățean șvăbesc, sîrbesc. Regiunea marginala zona de contact etnic, paradisul lingvistic își înfoaie vegetațiile pe aproape fiecare pagină. Binențeles că, din loc în loc, asistăm și la defilarea neologismelor, a vocabulelor rare, convocate de expert. De savantul care știe că fără ele intelectualii săi n-ar face figură frumoasă. N-ar da seamă de întreaga lui competență lingvistică. De la fraza interminabilă la propoziția eliptică, de la afirmația gravă la cea ironică trecem fără aviz prealabil: „Nu se lasă Moșu! Tendința-i să înghit. Pomenește, pomenește. Doamna Voica, specialista, doamna Voica, în studiul apărut în **anale**, în studiul d'ăst an, ea se referă simpatic la omu' din paleolitic, trece prin dacu' viteaz. Valul de pămînt. Daci, curzi, huni, sîrbi, vipera **berus**".

Nici topica nu-i cea așteptată; cea din literatura de toate zilele. De la eseu la cronica de spectacol, de la „cronica literară" la transcrierea de document, toate suportă intervenția condeiului parodic — deformator. Uneori e intercalată, pentru a împlini scandalul, și vocabula frustă, **la locul ei** într-un asemenea context: „Marea surpriză-i, la spartul chefului, apariția Fruzînei Fruștuc, colaboratoare extraordinară la spectacolele de la teatrul de vară: are blugi Carrera care abia-i rețin fesele și o iie „dă la o babă bătrînă" din părțile Belințului. Banda lui Luță Iegerău o acompaniază (măiestrie!) în stil Noua-Grădină"

De proza lui Viorel Marineasa poți să te apropii abia după ce te-ai obișnuit cu aceste struțocămile stilistice după ce ai învins aceste pagini în care autorul face aproape tot ce poate pentru a stopa curiozitățile noastre de **a afla ceva nou.** Înainte de a citi **romanul**, rătăcim în jungla vocabulelor care povestesc **altfel.**

Acesta e pariul lui Marineasa: de a impune un stil. Dacă, de pildă, Nedelciu vrea să învingă o teorie, dacă **Iova** și Crăciun mizează pe o tehnică, Marineasa vrea să cîștige bătălia pentru **un stil.** Va reuși? Faptul că ne propune un stil e deja suficient pentru a-l numi între cei mai de seamă autori ai generației sale.

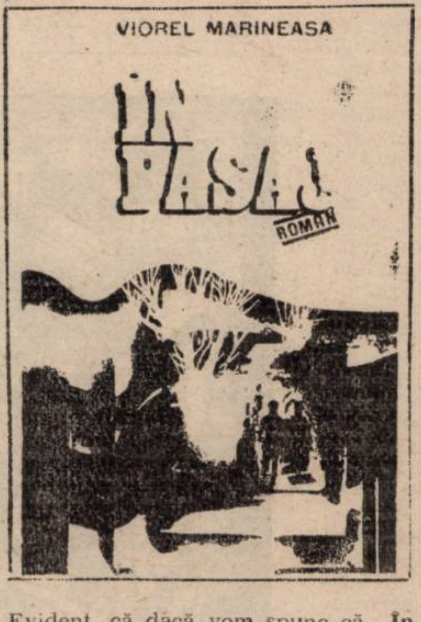

2. Dar să nu confiscăm discuția doar pentru această secțiune — cea mai important — a comentariului nostru. Poate că ar trebui să continuăm cu observația că acest stil este **construit** cărămidă cu cărămidă și că, de fapt, Viorel Marineasa este cel mai pragmatic dintre autorii generației sale. Nimic nu trebuie risipit, nici o pagină scrisă nu trebuie irosită de pomană. Romanul nu trebuie să trăiască doar pentru sine. El trebuie să fie, nu mai puțin o cronică, o istorie, să evoce lumea prin care am trecut. Să reabiliteze marile personaje ale locului. Să scoată din uitare eroi, evenimente, întîmplări. Să ne demonstreze cu o tehnică ultramodernă, că ,tot Banatu-i fruncea".

Dacă stăm să ne gîndim bine, nici Sorin Titel nu făcea altceva. Dar dacă limităm intențiile prozatorului la așa ceva, minimalizăm demersul său. **Reconstituirile** lui Viorel Marineasa nu slujesc orgoliului local, deși slujesc cauza „redescoperirii" unei provincii în care scriitorul a fost adesea, absent. Evident că dacă vom spune că **În pasaj** este o „scurtă istorie" a celebrei **Ripensia** iar **Litera albă** se sprijină pe biografia scriitorului — țăran Ioan Ciucurel („Prima parte a cărții de față încearcă o re-scriere a romanului **Tranformarea...** datorat gazetarului și prozatorului plugar Ioan Ciucurel... din comuna Șoșdea, fostul județ Caraș... Dialogul romanesc din cea de-a doua secțiune urmărește să dea o versiune de biografie unui asemenea țăran luminat, fie că s-ar numi Achim Beca, Ioan Ciucurel, Pavel Tîrbățiu, Vidu Marineasa ori altfel"), trecem pe lîngă adevăr. Citite începînd **de la titlu**, cărțile se raliază romanului — cercetare. Sînt **cercetări** în măsura în care sînt romane. Investigația **lumii** începe o dată cu investigația asupra posibilităților cuvîntului: a metaforei românești.

Reconstituirile lui Viorel Marineasa sînt făcute cu un condei de expert. Două dintre cele mai spectaculoase priorități bănățene, cea a scriitorilor-țărani și cea a fotbaliștilor ripensiști își descoperă în prozator un exeget plin de har. Și, poate, de haz.

3. N-ar trebui să se înțeleagă că **În pasaj** este o reconstituire. Sau, cel puțin, nu în măsura în care este **Litera albă.** În primul roman avea prioritate documentul românesc; aici, la loc de cinste e investigația infinitezimală, ieșirea „din cadru" conform somațiilor **senzației**, alternarea savantă a planurilor ca în cazul „noilor romancieri", titlul protejează subtextul. Un roman erotic ușor extravagant se naște mereu și e abandonat pe mai fiecare pagină. Femeile senzuale sau hipersenzuale agrementează, din cînd în cînd, peisajele aride ale narațiunii. Protagonistul, deopotrivă cronicar al echipei de fotbal, oștean, maestru în arta amoroasă este Iunică Hampu, astfel caracterizat de un șef al său: „Iunică Hampu-i un pierde vară. Ca ce-i trecut la noi în state? Trecător... Economist... Programator... I-am dat pe mînă echipa de fotbal feminin și el îmi dă iama-n fete„ Performanțele lipsesc. Clubul cultural îmi lîncezește. Ca organizator la echipa mare din «C», mai mult dezorganizează. În foaia uzinală, în programe, înșiră palavre. Un risipit pe care noi îl ținem de excepțional. Doi ani la Mecanică. Unul la Drept, doi la Filologie, patru luni la Biologie șașamîdî. Curvar. Incorect. Palavragiu. Face pe sonatu', da-și știe perfect interesu'".

Avangarda căreia îi aparține Viorel Marineasa (și care, am văzut, își permite să sfideze „bunul simț" al cititorului comun) nu exclude pactizările cu buna literatură de odinioară. Cu tabieturile conștiinciosului cititor de roman. Iunică Hampu este nepotul lui Augustin Hampu, extraordinar dintr-o seamă de motive. Celebru datorită cronicilor sale de fotbal, semnate, în „Gazeta de Vest", **Exacting**, este Septimiul Orșa, fratele lui Sever Orșa, ghid al lui Iunică Hampu prin lumea vechiului fotbal al **Ulpici. Ulpia**, așa cum poate deduce orice bun cititor, e chiar **Ripensia.** Alături de Sever Orșa, Iunică Hampu pleacă în căutarea echipei de altădată. Ar mai fi de transcris startul reporterului:

„M-a convins că **oamenii vechi** ai fotbalului existau, mîncați de artrite, de reumatisme, de cardiopatii (...) Grăbește-te, făcea nea sever Orșa, grăbește-te, din **unsprezecele** de aur au mai rămas doar cinci, săptămîna trecută erau șase, acum o lună — opt. Grăbește-te, îți spun, și nu vei regreta, sunt esențe rare, greu de egalat. Poate c-o să-ți refaci viața urmîndu-le **Beispiel-ul**".

Așadar, cum arată lumea vechilor fotbaliști? Dar orașul de altădată, cu personajele lui mai mult sau mai puțin pitorești, cu întemeietorii lui? Reconstituirile lui Viorel Marineasa mi se par impecabile. Deopotrivă înzestrat pentru proza experimentală, de performanță, ca și pentru divagația jurnalistică, pentru eseu ca și pentru construcție romanescă, Viorel Marineasa va mai avea, de străbătut, drumul unor clarificări.

I le vor solicita, din plin, noile vremi ale literaturii: democratizarea, nu-i așa, democratizarea. Apelul publicului consumator.

1. **Viorel Marineasa, Litera albă**, ed. Facla, 1988; 2. **În pasaj**, ed. Militară, 1990.

Cronică măruntă

Din nou despre rostirea filosofică românească

● Vremurile democratice reabilitează oratoria, vorbirea elegantă, expresivă ● Cum să ne convingem alegătorii dacă nu ținem un discurs frumos? Pe vremea sinistrului și a odioasei ajungea repetițiunea, placa de patefon, acum cine să te aleagă în parlament dacă spui **pretini** și **tutulor**? ● Limba română scorniceșteană și-a încheiat epoca de aur. Ce va urma? ● Privind oratorii cepeuniști afirmați cu cîteva luni în urmă, n-aveam nici o îndoială. Spectacolul magnific îi reabilita pe Trahanache, Dandanache, Cațavencu și alte vedete politice ale veacului lui Caragiale ● Pictorul și poetul Sbora îl punea la colț pe Venturiano ● Dar ce să stăm și să comentăm amurgul epocii cepeuniste? Odată încheiată, epoca de argint cepeunistică ne lasă cele mai frumoase amintiri. Să o vorbim de bine! ● După epoca de aur ceaușistă, după epoca de argint cepeunistică, oratoria românească înregistrează epoca de bronz fotbalistică ● Epoca fotbalistică își bazează gloria, ca și epocile anterioare, pe transmisiile televizate de la Campionatul mondial ● Dar spre deosebire de epoca de argint cepeunisticā, epoca fotbalistică se afirmă prin eminenții comentatori Țopescu, Graur și Ghițulescu ● Dacă limba română din epacile de aur și argint își baza oriоriginalele-i inițiative expresive pe material autohton, epoca de bronz fotbalistică își bazează originalitatea pe rostirea, cît de fermecătoare, a cuvintelor străine ● Democrația merge mînă în mînă cu călătoria, iar o călătorie fără o încercare de a asimila experiențele străinătății înseamnă hoinăreală și gata. ● Epoca de bronz fotbalistică a ținut sus steagul frumoasei rostiri autohtone. De ce să ne sucim limba după ei, cînd încă de la Maior știm că italiana e nepoata limbii române? Să-și pună ei la punct pronunțarea și să nu se mai fandosească ● Ne creștea inima de bucurie cînd îi auzeam rostind Scirea, Scifo, Brescia, șuierînd **sci**-ul în cea mai autentică pronunție autohtonă. Ni se umplea sufletul de mîndrie atunci cînd îi auzeam pe admirabilii Cristian Țopescu și Dumitru Graur pronunțînd z-urile italienești după obișnuința noastră din bătrîni. Și Enzo Bearzot și Gazzetta dello Sport ne deveneau mai rubedenii, ca să nu mai vorbim despre fericitele vedete. Concordia minunaților crainici a fost deplină în seara finalei. Aci deosebirile de vederi s-au manifestat din plin. ● Căci ce înseamnă democrație dacă nu poți să-ți manifești personalitatea acolo, în fața microfonului? ● În tribune apar domnul și doamna Chiol, ne informează Graur ● Sînt domnul și doamna Coool, precizează minunatul Cristian Țopescu ● Dar Goicoeceia, zice Graur... Goicoecia... Goicoecia, ne apropie de adevărul hispanic Țopescu ● Vine Tezoti, Tezoti alarmează Graur în argentiniana sa fermecătoare ● Tesoti, informează imediat Țopescu ● Dar Hasler se aventura Graur? Hesler, spune Țopescu, Hesler, fără cea mai mică intenție de a-l mustra. Lui i se pare mai bine Hesler ● Gurile rele spun că diversitatea pronunțiilor a fost încurajată de Emanuel Valeriu, omniprezent și la aceste masacre limbistice. ● Și tot gurile rele spun că domnul Răzvan Teodorescu a încercat să-i prindă la telefon pe zburdalnicii comentatori. Unul de-acolo l-ar fi invitat la Roma unde, după ultimele știri, moda Taras Bulba e din ce în ce mai răspîndită ● Altfel, noi sîntem vechi simpatizanți ai televiziunii române ● Chiar epoca de bronz a oratoriei românești ne strecoară în suflet un întăritor sentiment de plenitudine: în definitiv, ce ne pasă nouă de ei? Noi ne ducem înainte cu ai noștri. Dacă-i bal, bal să fie. ● Și ce a fost altceva Campionatul mondial de fotbal decît o mare sărbătoare? Am fost și noi, a fost frumos și gata. S-a tras cortina. ● Epoca de bronz a oratoriei românești a fost cea mai scurtă dintre toate. Vorba lui Zaharia Stancu: **Bal la greci.**

Anemone POPESCU

Petru Creția

PROHOD

Recompoziție și parafrază după

Evhologhion

1

Fraților, să luăm aminte. Fericit robul acesta începe să calce cărările Domnului. Cîntarea de pe urmă să ne adunăm a o cînta.

2

Străină este taina morții, că vine asupra tuturor fără vreme. Firea în silă se strică : pe bătrîni îi ia și pe prunci, pe igumeni, pe cărturari, pe dascălii ce cugetă cele deșarte, surpă pe episcopi și pe păstori.

1

Și m-am uitat în morminte și am văzut oasele goale și iarăși am zis : Oare cine este împăratul sau ostașul sau bogatul sau săracul, cine dreptul, cine păcătosul ?

2

Cu adevărat deșertăciune, cu adevărat nălucire sîntem noi muritorii ; iar viața aceasta umbră și vis.

1

Dar moartea este odihna tuturor.

2

Umbră fără ființă, vis al înșelăciunii sîntem.

1

De aceea, Doamne, nu trece lacrimile noastre și nu-ți fie urîtă suspinarea noastră.

2

Căci floare și fum este viața, rouă de dimineață ; și abur, zgură și praf peste puțin ne facem.

1

Plîng și mă tîngui cînd mă gîndesc la moarte și văd în morminte frumusețea noastră.

2

Toate sînt țărînă, toate cenușă, toate umbră.

1

Nu vă tînguiți, ci către stăpînul vieții și al morții vă întoarceți. De vreme ce toți mergem la același lăcaș de piatră și sub aceeași piatră vom intra și înșine peste puțin timp ne vom face praf, celui ce se săvîrșește să-i cerem de la Cristos odihnă, că viața oamenilor așa este, fraților.

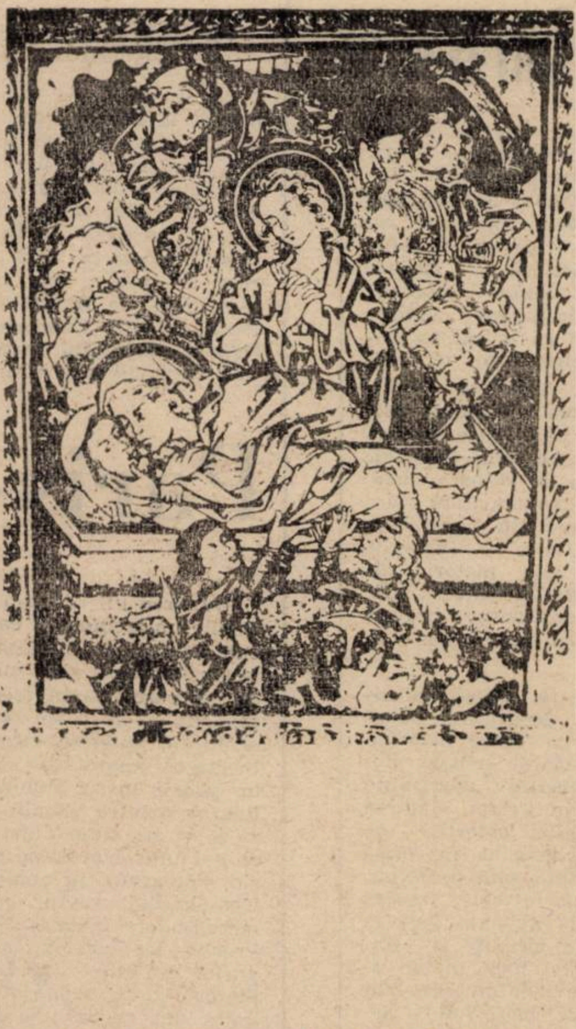

„Punerea în mormînt a lui Cristos" — miniatură dintr-o Psaltire de la Bonmot

2

Jucăria este aceasta pe pămînt, căci ne-am înjugat la moarte și ceea ce n-am fost ne facem și din ceea sîntem ne stricăm, vis nestătător ce sîntem, suflare neoprită, corabie pe marea care nu are urmă, zburare de pasăre trecătoare.

1

Doamne, izbăvește pe acesta de la toată mînia, nevoia și întristarea și, ca un iubitor de oameni, îl așază în loc luminat, în loc de verdeață, în loc de odihnă.

2

Tinerețele și frumusețea trupului în vremea morții se veștejesc și limba atuncea arde cumplit și gîtlejul uscîndu-se se aprinde, atunci frumusețea ochilor se stinge și toată podoaba obrazului se schimbă.

1

Stinge, Doamne, patimile sufletului său și spre dimineața iertării tale îl deșteaptă.

2

Iată-l, în pămînt se va topi : acolo toate tinerețele pier, toată vîrsta acolo se veștejește, acolo este cenușă și praf și viermi, acolo tot întunericul și toată tăcerea.

1

Dumnezeule, Cristoase care puterea morții ai stricat, pe robul acesta ce se scutură de stricăciune fă-l fiu luminii și curățește-l de ceața păcatului.

2

Vai, cîtă nevoie are sufletul desfăcîndu-se de trup ; cît geme și cît lăcrimează, iar către oameni întinzîndu-și mîinile nu are cine să-l ajute, iar către îngeri ridicîndu-și ochii zadarnic se roagă.

1

Tăceți acum, încetați, și vedeți mare taină, că este ceasul înfricoșat. Tăceți, ca să meargă cu pace sufletul.

2

Veniți, fraților, să dăm acestuia sărutarea cea mai de pe urmă, că iată ne despărțim și se dă gropii, cu piatră se acoperă, întru întuneric se sălășluiește, cu morții se îngroapă.

Livius Ciocârlie

FRAGMENTE DE JURNAL

Anul ăsta ne-au ciopîrțit vacanța, tot timpul venim și plecăm. Mă întorc după cîteva zile de Butoiești unde am făcut ce fac de douăzeci de ani. Mă trezesc, ies în curte, în iarba umedă, soare, albastru, răcoare, privesc către deal, intru în casă, lucrez cu fereastra deschisă se face cald, mă dezbrac, iau **Suflete moarte**, mă întind la soare, pe iarbă, după zece plec către Motru prin zăvoi, trec apa, îmi caut un loc pe nisip, privesc în jur, apă, sălcii, departe dealul, citesc/ mă scald, iar citesc, plec către casă prin arșiță, se face unu cînd ajung, prînzim, stăm de vorbă la masă spunem ce am mai spus și anul trecut, mă culc și citesc sau dorm, după patru bem o cafea, mai lucrez, mă duc cu fetele pe deal sau la nea Ionel, or eu T la cimitir, cinăm pe la opt, se întunecă, ies la poartă și privesc mașinile turiștilor trecînd, puzderie de stele, mă culc, citesc și ascult posturi franțuzești pînă tîrziu. Erau numai mama B, T și Alexandra. Toată pacea lumii cu noi. Acum sînt de servici, stau la fereastră, văd microbuzele cu sandvișuri și prăjituri pentru ședință politică pe oraș, lume vînzolindu-se, secerători pe iarba dintre noi și politehnica nouă, automobile trecînd.

În parc la Severin, între rapid și cursă, pensionari, foști amploaiați pe la depozite, unul seamănă cu Moisil. Ce mai faci, Marine, faci ca și mine, cheltui banii statului de pomană, așa-i că te-am ghicit? Își caută o bancă la umbră și zic, ia, ne mutăm și noi de colo colo, pînă ne-om muta pe deal. Ba taci cu mutatul, poate ne-or duce alții, că dacă ar fi după capul nostru rămînem aici. Cică se face listă cu cine vrea să lucreze, pensia și jumătate de normă, patru luni pe an. Dumneata ce serviciu vrei, nea Titele? Păi aș vrea, dacă se poate primar. Pe urmă vin domnii, foști judecători. Moisil se face mic la marginea băncii, nu mai are glas pînă ce domnii, plictisiți, se ridică și se duc să se plimbe către liceul Traian, cu bastonul pe deget și importanți.

Fascinantă la noi ambiguitatea fundamentală a individului. Niciodată nu poți să știi dacă e prost sau se preface, fiind de fapt o lichea. Adică știi dar n-ai cum să fii sigur, puterea cuvîntului scris și rostit te pune pe gînduri. Dar dacă, de exemplu, Dan Z. crede într-adevăr că sîntem prima țară din lume fără cenzură? La urma urmelor orice sistem e o gorilă — poate al nostru îi selectează pe proști. Să nu uităm nici cinismul naiv, devenit a doua natură, generalizat. Cu cîtă candoare știa ceferistul din tren că banul îl face pe om. Mare profesor cutare, zicea, a băgat la facultate jumătate de județ. Ori resemnarea patetică, în gară la Butoiești. Ei, domnule, zicea femeia bălăbănindu-și brațul mort, dacă al meu n-ar bea toți banii, dacă aveam să dau la doctori, păi rămîneam eu oloagă din-dintr-o căzătură?

Ieri D. la noi, după masă, pînă spre seară, răcoare și soare, plăcut. Amintiri despre Alexandru Mironescu, despre Petru Manoliu, lamentări despre soacră, „nemuritoare ca prostia", bolnavă de șaisprezece boli trecute pe listă, majoritatea cu semn de întrebare, vrea neapărat să fie văzută de un medic pe care l-a cunoscut cine știe cînd, nu poate furniza alte semnalmente decît „doctorul ăla micu", apoi ne povestește cu umor indignat despre seara televiziunii poloneze, un scurt metraj cu un pianist, se aude pianul, maestrul și ucenicul se plimbă prin pădure, foarte poetic, cînd ajung în prim plan pianistul are un nas cît toate zilele, iese afară din cadru.

N-am nimic de spus, nu gîndesc nimic coerent despre lume, sau nici nu știu dacă gîndesc ori nu coerent, nu mă interesează ce aș putea să gîndesc, după cum nu mă interesez eu însumi, nici nu știu cum sînt, iar dacă știu mi-e indiferent. La tenis există un administrator al complexului. Tuturor le spune vă salut, mie îmi cere de fiecare dată legitimația. Dacă m-aș simți jignit și-ar aduce aminte, dar nu sînt jignit, mi se pare firesc, scot patalamaua și i-o arăt. N-am energie, iar oamenii cu cît sînt mai simpli, adică cei mai mulți, nu dau atenție cui n-are energie, n-au de ce să se teamă. Mi-e mie în primul rînd imposibil să mă iau în serios. Asist plictisit la ce mi se întîmplă, cu singura grijă să nu mă fac de rîs. Un caz destul de rar. O neobișnuit de fermă lipsă de personalitate. Și nu doar de **persona**, nu în relație cu lumea, la fel cu mine însumi, ce trece prin mine cînd sînt singur e aproape imperceptibil. S-ar putea și ca mintea să-mi fi scăzut. Cît îmi rămîne ar fi destul ca să trăiesc plăcut ca rentier, ori să mă descurc, dar numai în clasă, la vreun liceu. La facultate am încurcat-o dacă nu-mi vin idei și nu robotesc.

Citesc la repezeală romanul unui roman, de Thomas Mann. Ce scorțoșeală și cît de important. M-a prezentat chiar vicepreședintele, m-a invitat doamna cutare în minunatul ei apartament, doamna cutare m-a firitisit. Îmi amintește de premiu. Cobor din rapid pe la ora două. Iau un taxi, sînt om cu bani. Ajung la caporal Ruică, prînzesc, la plecare mă conduce Cristinel iar la taxi. Îl miluiesc cu o sută de lei. A ținut-o în pumn pînă seara, cît timp s-a jucat cu copiii din bloc, de transpirație s-a șters inscripția, au aruncat-o la coș. Mă lasă pe Kiselleff, intru la Casa scriitorilor, sînt primul bineînțeles, dau peste o funcționară și îi spun am premiu de încasat. Mă caută pe listă, mă găsește, așteptați un moment și apare Sasz Ianos, cu barbă, membru în comitetul permanent. Zice nu se poate, nu scapi așa de ușor, întîi te sărbătorim. Îi spun să nu se deranjeze, aștept în parc. Ies din clădire, încep să sosească mașini și persoane, toți degajați, în costume fistichii. Al meu le bate pe toate, pantalonii, proaspăt scoși de la curăța, îmi ajung la glezne, trași ca prin inel, și am un rever de doi centimetri, intrat la apă și rozolit. Cînd s-au adunat la o sută intru iar în hol, lume peste lume, coloane, tavanul bălța stucaturi. Dă peste mine Geta, mă ia în grijă, shake hand cu un tînăr solid, Buzura, maestre Nicolescu vi-l prezint pe alesul dumneavoastră, cred că l-ați votat. N-a fost nevoie, zice, s-a bătut Romică pentru el. Vorbește despre mine parcă n-aș fi de față, mă aștept să mă caute la măsele și să-mi ridice copita. Ne bulucim în altă sală, juriu, televiziune, nu călca domnule pe cablu, unde te tot vîri. Vorbește Titircă, șeful juriștilor, pe urmă ne cheamă pe rînd. Cînd ajung în fată mă felicitează Virgil Teodorescu. Mi-a citit volumul de proză foarte interesant, ce păcat că nu s-a putut publica. De fapt, tocmai el l-a respins și bine a făcut. Îi răspund, dimpotrivă, era vai de capul lui. Sala mă aplaudă, de parcă ar mai fi auzit de mine. Mulțumește Balotă, unul pentru toți. Lumea se scurge, rămînem noi și televiziunea, eu lîngă perete, zîmbind cu modestie, cu un tub în mînă și un plic cu bani. Îmi aștept rîndul la interviu, dar pînă să-mi vină își sting luminile și strîng cablul. Treacă de la mine, îmi zic, și dau să plec. Ce să pleci, drept în ușă stă Doinaș și zice ne-am mai cunoscut. Ce mai scrii, ce mai pregătești? Am o colegă la catedră zic a scris despre traducerile Dvs. din Mallarmé. Lasă asta, zice dumneata să scrii pentru „Secolul 20". Uite-l și pe Dan Hăulică, redactorul nostru șef. Zice, mda, mda, desigur, să ne mai cauți. Zic neapărat și o zbughesc printre ei.

Colecții de artă religioasă din Banat

Urmele creștine din Banat sînt cunoscute încă din secolul al IV-lea (capacul cu cruce descoperit în castrul roman de la Tibiscus). Date despre organizarea religioasă a episcopiei de la Cenad (Morisena) de pildă, au fost atestate la sfîrșitul secolului al IX-lea. Controversata existență a episcopiei Caransebeșului, înființată la 1019, mănăstirile confirmate documentar — și parțial arheologic — de la Partoș, Semlac, Vărădia, Mesici, Mrăcunea vin să pledeze pentru o lume creștină cu largi deschideri spre Bizanț și cu preocupări serioase de constituire a unei suprastructuri religioase în interior. Rămîn drept mărturie pentru îndelungata activitate religioasă ca mijloc de afirmare a valorilor spirituale și culturale ale românilor de pe aceste meleaguri, operele de artă ce au fost păstrate și îngrijite cu toată venerația de înaintașii noștri.

Încă din anul 1887, în proaspăt înființata episcopie a Caransebeșului, s-au pus bazele colecționării operelor de artă religioasă, iar în anul 1921 s-a înființat o colecție restrînsă în care au fost adunate cele mai importante lucrări. În zilele noastre cea mai importantă colecție este aceea a Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului din incinta Catedralei Ortodoxe române din Timișoara, colecție ale cărei baze au fost puse în anul 1962. Ea adăpostește un însemnat număr de icoane pe lemn, sticlă și pînză, obiecte de cult brodate, sculptate sau lucrate în metal și un bogat fond de carte veche religioasă. Cercetările inițiale au fost întreprinse de preotul I. B. Mureșianu, al cărui merit deosebit în organizarea colecției este de necontestat. Lucrările au devenit ulterior obiectul cercetărilor unor istorici și istorici de artă, care au deschis drumul unei noi valorificări a acestui bogat patrimoniu. Nume de artiști plastici români cunoscuți deja, a căror activitate a fost studiată în toată complexitatea ei, precum Nedelcu Popovici, Stan Zugravul, Radu Lazarevici, Vasile și Gheorghe Diaconovici, Stancu Raicu vin să stea alături de ale confraților lor, a căror activitate nu s-a cunoscut deloc pînă în prezent, sau în unele cazuri superficial și eronat.

Clădirea în care este adăpostită colecția de artă religioasă a Protopopiatului din Lugoj, numită „Birtul Poștei" este legată de date importante din istoria poporului român. Menționăm doar că se afirmă, nu fără temei, că în această clădire a poposit Mihai Viteazul. Restaurată în întregime, clădirea păstrează arhitectura epocii. La etajul clădirii s-a inaugurat, în 1976 expoziția de artă religioasă veche rod al eforturilor custodelui său, omul de cultură care este preotul Vasile Muntean. Colecția cuprinde peste 20 de piese de valoare istorică, artistică și documentară. Sînt lucrări semnate de Radu Lazarevici, Ștefan Popovici, Lazăr și Gheorghe Gherdanovici și alți pictori rămași anonimi pînă în prezent, dar a căror operă dovedește bogăția preocupărilor pentru frumos în întregul ținut.

Zonă întinsă și fărîmițată datorită configurării geografice. Estul Banatului oferă un bogat material atît documentar cît și artistic. Recent construita clădire aparținînd protopopiatului din Reșița, clădirea afectată în întregime colecției de artă religioasă, cuprinde, pe lîngă depozite, și o amplă sală de expunere. Colecția s-a întregit recent cu micile colecții existente deja la protopopiatele din Oravița și Caransebeș, în așa fel încît putem afirma că se pot evidenția acum în viitoarea expoziție majoritatea artiștilor ce au activat timp de secole aici. Menționăm prezența unor lucrări necunoscute ale pictorilor Vasile și Gheorghe Diaconovici, Ștefan Popovici, Dimitrie Popovici, Mihai Popovici și alții.

Și nu în ultimul rînd, ar trebui să amintim de frumoasa colecție din incinta sediului protopopiatului ortodox sîrb din Timișoara. Constituită în anul 1964, a avut ca scop conservarea și protejarea obiectelor de artă plastică și de cult de pe cuprinsul protopopiatelor din județele Timiș, Arad și Caraș. Se impun în cadrul expoziției nume ca acelea ale pictorilor Nedelcu Popovici, Arsa Teodorovici, Ștefan Alexici și alții care, alături de confrații români, au împlinit un peisaj spiritual.

Rodica VÂRTACIU

Apostrof

Nu e vorba de nici o nouă expoziție la Centre Pompidou, ci doar de un „Apostrof" de două file dactilo, care ar dori să pivoteze în jurul datelor de 14 și 4. Franța și Statele Unite, sărbătorite prin cărțile lor. Așadar. ● **În topul librarilor** francezi pe 1989 (vînzare, succese de public, dar și de critică), „Lumières de Chartres" a ieșit pe locul 4 (după *Concertul* lui Ismail Kadare, **Triumful arcurilor** de Cristian Dupavillon și Francis Lacloche și **Dunărea** lui Claudio Magris). Luminile miraculoasei catedrale, „așa cum nimeni nu a văzut-o vreodată" (scriu ziarele) sînt surprinse însă de cel care a avut ideea, talentul, tenacitatea de a sta doi ani de zile acolo, în interior, urmărind cu obiectivul aparatului de fotografiat un singur lucru: lumina. Cum cade lumina printre vitralii, oră de oră, zi de zi, anotimp după anotimp, pe chipul unei statui, pe o frîntură de zid. Fotograful se numește Eustachy Kossakovski, textul care însoțește incredibilele imagini este al Annei Prache, iar editura care a cîștigat pariul e Lattès. ● **Între timp,** în Statele Unite a apărut o bibliotecă ieșită din comun. Se numește „Biblioteca Richard Brautigan". Fără să fie o figură de stil, numele celebrului prozator american e înscris pe firma unei biblioteci particulare din Vermont. În rafturi se găsesc deocamdată doar patru cărți: corespondența pe care un luminat a trimis-o cîtorva din Vermont, o culegere de poezii, o povestire despre Africa de Sud și un roman cam siropos. Cărțile sînt absolut inedite: n-au fost tipărite niciodată, drept care, pentru numai 25 de dolari, bibliotecarul s-a angajat să le lege. Ideea acestei biblioteci de manuscrise i-a venit lui Todd Lockwood de la un roman scris de Brautigan prin anii '60. Eroul, un bibliotecar, primește zi și noapte manuscrise, pe care le aranjează apoi în rafturi. Admiratorul împătimit al romancierului a decis să facă același lucru. S-a zbătut, a găsit sponsori în regiune, a strîns 10.000 de dolari cu care și-a instalat biblioteca. Iată și firma: „The Brautigan Library. A very public Library". ● **Alain Decaux,** cunoscut de-acum și publicului din România, pregătește pentru „Editions Académiques Perrin" două cărți total diferite. Una se intitulează „Viața lui Cristos", iar cealaltă e un „Voltaire". **Aparițiile editoriale** ale academicianului-ministru sînt, oricum, așteptate cu cel mai mare interes. ● **După ce a cucerit America,** „Inocența pierdută" a lui Neil Sheehan, face ravagii la Paris (într-o foarte recentă traducere). Se pare, scriu specialiștii, că ne găsim în fața uneia dintre cele mai bune cărți despre Vietnam, reușind să îmbine realismul reportajului, exhaustivitatea studiului istoric și caracterul familiar al biografiei. Căci despre o biografie, în fond, este vorba. Autorul, reporter de război în Vietnam, începînd din 1962, îl cunoaște pe acest nou Lawrence al Arabiei, în persoana generalului fără stele, vizionarul eroic, John Paul Vann, dispărut în 1972. Timp de 16 ani, Neil Sheehan s-a documentat, a strîns zeci de mii de mărturii, a consultat sute de arhive. În final, a scris o carte excepțională, adevărată și crudă, despre un război în care, se spune tot mai des, America și-a pierdut inocența. ● **Călătorie de nuntă,** ultima carte a lui Patrick Modiano a apărut recent la Gallimard. Iată-l, prezentîndu-și singur, în cîteva rînduri, romanul: „Naratorul se preface că pleacă în Brazilia pentru un reportaj: trebuie să lucreze la un film despre un explorator, dispărut el însuși, prin anii '30. Soția, prietenii îl însoțesc la aeroport; de fapt, așteaptă ca ei să plece, pentru a rămîne, fără știrea lor, la Paris. Se ascunde într-un cartier periferic. Nu a murit, dar bîntuie ca un soi de fantomă".

Paris—New-York

A. PIVOT

MASONERIA ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE

33. Oamenii aceștia trăiesc și în credința că există undeva pe pămînt indivizi foarte înaintați în științele sacre, niște iluminați, în adevăratul înțeles al cuvîntului, care primesc de la Dumnezeu răspunsuri și revelații mult mai precise decît ale lor, mai explicite, mai clare și mai complete. Ei susțin că ar fi în corespondență cu aceștia și că supraoamenii respectivi le confirmă adevărul anumitor revelații. Se vorbește în mod deosebit despre un asemenea om care se zice că ar avea discipoli și cunoștințe practic nelimitate.

34. Și, în sfîrșit, toți inițiații susțin că ceea ce li se comunică se referă îndeosebi la apropiata venire a Domnului, totul sfîrșind în această pregătire a cărărilor Lui".

Se pot observa cu ușurință multele naivități ale credințelor acestor membri ai lojelor de la sfîrșitul veacului luminilor. În aceeași arie fantezistă și spectaculoasă se circumscriu credințele în metempsihoză ale lui Charles de Hesse. Pentru prințul nostru, „toți oamenii care trăiesc astăzi au trăit deja în alte vremuri sub diferite nume și cu înfățișări diverse" (dintr-o scrisoare adresată de Kirchberger lui Saint-Martin, apud Auguste Viatte, **op. cit.** p. 135).

Credințele în metempsihoză, prezente și ele în lojele sfîrșitului de veac enciclopedist, atestă reapariția unor școli neopitagoreice în plină Europă postcartesiană. De altfel, existența unei asemenea grupări-școală, devenită mai apoi un fel de biserică se va putea perpetua în Paris pînă în zilele noastre.

În saloanele aristocratice ale secolului luminilor, reîncarnarea primea, ca orice în acele vremuri, un aspect monden, ținînd mai mult de „situațiile" concrete ale unor naive jocuri de societate. Lavater dezvăluie felul în care procedau. Era luat un dicționar și deschis la întîmplare în dreptul unor mari personalități istorice care erau puse în legătură cu existențele anterioare ale unuia sau altuia dintre cei de față. Lavater însuși și-a găsit că ar fi trăit în vremuri biblice încarnat într-unul din regii Vechiului Testament. Soția sa își disputa cu contesa Reventlow dreptul de a fi o reîncarnare a femeii lui Pontius Pilat. Pe de altă parte, constată Lavater, dacă este cumva credibil că Ludovic al XVI-lea să fi fost în vremurile de dinainte un Henric al III-lea sau Mazarin, sau ca Maria Antoaneta să fie încarnare a Caterinei de Medici ori a Anei de Austria, restul avatarurilor sînt suspecte prin prestigiul căutat al numelor. Astfel, prințul Cristian de Danemarca este încarnarea lui Brutus, în timp ce Charles de Hesse a fost cîndva Iulius Cezar.

Treptat, gruparea din jurul prințului Charles intră în desuetudine, fiind tot mai apăsat condamnată de a se fi dedat unor superficialități neserioase. Marii mistici aparținînd altor loje din Paris sau Strassbourg, un Saint-Martin, Kirchberger, Qivonne, atacă deschis asemenea teurgii în care se manifestau „puteri astrale inferioare și probabil malefice".

În momentul în care contesa Reventlow părăsește secta de Copenhaga declarînd public că este „dezgustată de combinațiile și contradicțiile de acolo" (cf. scrisoarea trimisă de Gertrude Sarazin lui Kirchberger, la 20 iunie, 1795, apud Viatte, **op. cit.** p. 138), gruparea se destramă de la sine.

Cu toate acestea, prințul Charles de Hesse nu renunță. În ciuda vîrstei înaintate, continuă să se ocupe de alchimie. În 1821, un oarecare Gerber îi dedică o carte **despre reforma francmasoneriei,** ceea ce îi produce bătrînului prinț o mare bucurie. Și tot la sfîrșitul vieții omul nostru se apropie de cercurile papalității, în ideea fondării unei Biserici după o concepție proprie, care urma să stabilească legătura între catolicism și protestantism, realizată pe fundament milenarist.

Alte grupări și societăți mistice existente în lojele francmasoneriei veacului al XVIII-lea amestecă taumaturgia spectaculoasă a grupării din Copenhaga cu extazul mistic al căutării „sufletului interior". Aceste credințe se vor cristaliza în gruparea masonică lyoneză prezidată de Willermoz, care se desparte de Charles de Hesse prin faptul că doctrina sa se revendică de la marea figură tutelară a ezotericilor europeni, Martinès de Pasqualis. În ședințele lojelor lyoneze se împletește disciplina romană cu un misticism transpus în reverii și imagerii fantastice, amintind de atmosfera romantismului mistic și fantastic german. Acest Willermoz era mai puțin erudit decît Saint-Mărtin și chiar decît prințul de Hesse. Așa s-ar putea explica și nenumăratele contradicții doctrinare ale lojelor prezidate de Willermoz. Ceea ce domina în ședințele acestora, pe lîngă devoțiunea sinceră, se dovedea a fi mai ales atracția pentru extravaganțe mistice. Tendința aceasta de surclasare a gîndirii era impusă chiar de șeful grupării, care se adresa mai mult inimii, și, de loc aproape, minții.

Daniel VIGHI •

Top

Marea orbecăială

Nu-i de mirare că după desprinderea noastră din bezna comunistă ne încearcă o „sete" permanentă de nou, de inedit, într-un cuvînt — de informația culturală față de care eram ținuți la distanța considerată legală de culturnicii semidocți ai regimului totalitar, asta din motive lesne de înțeles. Există însă acum un pericol care ne paște și pe care îl putem lesne sesiza la o privire mai atentă în ograda noastră, a melomanilor, căci la ei ne referim. Apar, cum este firesc, nenumărate publicații independente, mai mult sau mai puțin culturale, ce abordează și diverse unghiuri, pe spații pornind de aspectele muzicii de divertisment din la cîțiva quadrați, pînă la o pagină întreagă. Faptul ar trebui să ne bucure, dar, vai, nu se întîmplă așa din motivele pe care încercăm să le arătăm mai jos. În primul rînd, se simte de la o poștă amatorismul unor cronicari racolați în pripă de te miri ce publicație, dornici să „treacă bine pe piață" și faptul, nu-i așa, e condiționat de diversitatea materialelor publicate, din care nu se poate să lipsească rubrică de muzică rock, căci tinerii abia așteaptă...

Aici simțim nevoia unei paranteze spre a arăta că majoritatea rubricilor sînt direcționate spre un senzațional de duzină, amintindu-ne frapant de revistele cu coperți sepia pe care, în copilărie, le găseam în pod la bunici. Aflăm, de pildă, dintr-o revistă ce abundă total nejustificat în poze de un erotism vulgar (de-ar fi ca-n „Playboy" n-ar fi rău) că Elvis Presley ar fi avut porniri de homosexual ! ? și lista aberațiilor ar putea continua. A apela pentru informare la reviste bulevardiere de te miri de unde este, cred, cea mai mare greșeală a unui cronicar, fie el chiar în formare. Ba cu atît mai mult. Că există o gamă variată de reviste de specialitate e un fapt cunoscut. Sigur, încă nu toți pot să-și procure un „Billboard". „Music Week" sau „Rolling Stone", dar discernămîntul în alcătuirea rubricii, fie ea și de știri picante, nu trebuie să ne lipsească.

Profesionalismul redactorilor noilor reviste de specialitate apărute în România după Revoluție („Play Back" „Rocker", „Puls") poate să fie un exemplu pentru orice cronicar dispus să facă un lucru cu folos. Menirea noastră este să informăm, dar nu oricum. Iată, un confrate de la o populară publicație timișoreană, ne vorbește despre formația **americană** „The Rolling Stones", cînd orice elev știe că acesta a fost și rămîne un grup englez. Un alt jurnalist bucureștean priceput la toate ne aduce la cunoștință că formația noastră „Savoy" ființează le 25 de ani fiind, scrie el, **grupul cu cea mai îndelungată activitate din lume.** Să fim serioși, chiar dacă „Savoy" ne place sau nu. Pripitul cronicar putea afla adevărul despre longevitatea formațiilor muzicale răsfoind chiar și păguboasa ucrare „Disco-Ghid-Rock" a Danielei Caraman-Fotea. Cin' să fie? „Rolling Stones", grup născut în 1963. Or mai fi și altele, dar nu e acum momentul să le enumerăm.

Așadar, o documentație cît mai serioasă, altfel, în loc să informăm, vom dezinforma. Veți spune că mă pierd în amănunte, dar și ele își au rostul lor. Prea puțini cronicari se preocupă de starea precară a rock-ului autohton, de cauzele evidentei crize prin care acesta trece. Care or fi motivele? Este doar un îndemn, o sugestie pentru confrați de a se apleca și asupra acestui aspect, în loc să ne facă cunoscute meniul lui Michael Jackson sau mofturile excentrice ale Madonei. Cui folosesc polemicile deloc cordiale dintre George Stanca și Horia Moculescu, „împunsăturile" la adresa lui Octavian Ursulescu — întrebat ce caută în Societatea Muzicologilor cînd, de o viață, acesta se ocupă tocmai de muzică, fie ea și ușoară? Nu ne numărăm printre cei entuziasmați de „Tele-Top" lui Petre Magdin. Poate că am fost primii care, la începutul acestui prim an al libertății noastre, am arătat scăderile emisiunii fapt care ne-a atras numeroase critici din partea unor cititori ce aveau o cu totul altă părere. Iată însă că și aici este loc de mai bine și considerăm ca P. M. va fi receptiv la observațiile lui Nico Preda („Viața Capitalei") care îl întreabă, pe bună dreptate: „Oare rock înseamnă numai hard, trash, heavy și speed metal?".

Petru UMANSCHI

La fanion

HELMUTH GHOL !

1. Lacrimi maradonine la halbă, cu hamburgeri

Deci, liebe(ri) herri cititori, s-a încheiat — cum se spune la Telejurnal — și someul fotbalului mondial în decor de Aida și figurație de Lohengrin. Wagnerul se numește Franz Beckenbauer și asemenea modelului său muzical, are un fiu care i-a călcat cu brio pe urme (de Adidas) și, din toamnă, va evolua în Iugoslavia, țară unde tatăl a jucat cea de-a o suta partidă în naționala vest-germană. Mîine, Kaiserul serbează fix șase ani de cînd se află în fruntea Panzerteamului, însă e doar o aniversare finală, fiindcă — ați aflat — F.B. va demisiona, morav aproape necunoscut în Est, cu excepția Bulgariei. Va demisiona în plină glorie, după ce a reușit să cîștige titlul suprem al fotbalului într-un campionat de o plictiseală enormă, la capătul căruia protagoniștii au tras mai multe lovituri de la 11 m decît s-au tras gloanțe în al doilea război mondial. E și asta un exercițiu — cu 11 m, certamente — însă ce ne facem cu spectacolul mingier, rămas, din păcate, într-un singur picior, după cum arată și binecunoscuta mascotă a ediției, Ciao. (Propun, în acest sens, în eventualitatea organizării vreunui campionat mondial aici, la Timișoara, ca mascota să se numească **Servus !**). Dar această problemă nu e prea frămîntat organizatorii și nici pe FIFA, primii fiind ocupați cu preîntîmpinarea cafturilor de sorginte britanică, iar cei imediat următori, cu o justă repartiție a fluierițelor mexicano-tequilezo-codesaliană. Sa să nu o mai prelungim peste spațiul regulamentar de rubrică, a fost o finală cvasipenibilă, cu o repriză secundă fojgăind de faulturi și decizii aiurea. Și cum să nu fie așa, cînd argentinienii au nimerit finala ca orbii lui Breughel, fiindcă, în țara lor de baștină, a fotbaliștilor, dacă un gaucho s-ar prezenta cu un asemenea palmares în fața turmei, fetele s-ar îngrășa numai de rîs. Asta ca să nu mai vorbim cum a jucat vedetissima, în fața căruia poarta a rămas tot atît de departe ca pampa de Napoli. În mod clar, nemții au fost mai buni și lacrimile învinșilor au apărut provocate de ceapă.

Basta, deci, cu ediția '90 a Campionatului Mondial, s-a sfîrșit cu serile noastre de fotbal încadrate de mieunatul torșinat al (imbatabilei Steffi și alergatul hotărît în goethele ADIDAS. Vreme (Brehme) de patru ani, cancelaria domnească va scrie Istoria Universală a Infamiei Driblingului in litere gotice. Un fotbal absolut nou, de fapt, în inventar cu porți de tip nou, Brandenburg și, de cîtăva vreme, fără zid.

2. Despre europenizarea fotbalului timișorean

La data cînd acest material a fost predat tipografiei, s-au tras la sorți meciurile pentru cupele europene, deci nu știam încă adversarul Politehnicii, Știm, în schimb altele, în legătură cu sarabanda jucătorilor ce s-au perindat prin Timișoara în aceste ultime zile. Mai întîi, s-a prezentat Ovidiu Lazăr, care a mai fost și prin anii trecuți, cînd, prevăzător fiind a încasat o sumă frumușică și a plecat. Așa a făcut și acum, fără sumă însă. Deocamdată, pentru admitere se află Marian Popa. Se vehiculează și numele lui Stănici. Dintre foștii politehniști, cazul cel mai grav mi se pare a fi cel al lui Trăistaru, deocamdată fără echipă. Oare nici o echipă nu are nevoie de acest dificil talent? Citiți, vă rog, și anunțați mai departe.

Marcel TOLCEA

(Urmare din pag. a 16-a)

Teroare și credință

și de fiecare dată cînd apare unul, îl reneagă. Trebuia să-i omorîm noi pe ei, înainte ca să ne ucidă ei pe noi. De asta l-au ucis evreii pe Cristos. Așa facem toți: omorîm mîntuitorii celorlalte popoare. Nu poate exista decît un singur D-zeu. Odată ce am fi scăpat de evrei, totul ar fi fost simplu ca bună ziua.

PASTORUL: Atunci de ce nu scapi și de mine?

GOEBBELS: Cu d-ta ceva nu e în ordine.

PASTORUL: Noua dumitale religie e o fantoșă.

GOEBBELS: De ce mă privești așa?

PASTORUL: Joseph, de ce ești atît de speriat de Cristos?

GOEBBELS: Ar fi trebuit să omorîm mai mulți, nu mai puțini. Și mai repede. Am fost prea miloși.

PASTORUL: Nu poți crede în ceea ce spui.

GOEBBELS: Nu-mi spune d-ta în ce cred eu.

PASTORUL: Nu știi în ce crezi.

GOEBBELS: În noua mea religie.

PASTORUL: E cea mai mare minciună pe care ai născocit-o.

GOEBBELS: Cel mai deplin adevăr. Dacă oamenii ar fi crezut mai mult în el, ar fi devenit adevărat.

PASTORUL: Minciuni și propagandă. Oamenii nu pot crede la nesfîrșit în minciuni.

GOEBBELS: De asta și-au pierdut credința în Cristos.

PASTORUL: Eu cred. Și cred și în bunătatea omului.

GOEBBELS: Uită-te la mine. Eu sînt bun?

PASTORUL: Există bunătate chiar și în d-ta.

GOEBBELS: De ce? De ce mă revendici?

PASTORUL: Pentru Dumnezeu, omule, deschide ochii! Spune-mi ceva adevărat! (Tăcere) Nu se poate minți la nesfîrșit. Spune-mi ceva adevărat!

GOEBBELS: (Tăcere. Nici unul nu se mișcă, căutînd parcă un final al relației lor). Pleacă. Nu te va opri nimeni. Poți pleca... (Pastorul iese. Goebbels rămîne singur pe scenă, nemișcat un timp, pînă ce lumina începe să scadă. Apoi se așază. Lumina scade din ce în ce mai mult. Intră Hasek, într-o reluare a Prologului.)

HASEK: Mai avem nevoie de benzină.

NOTĂ:

DESPRE REALITATE ȘI FICȚIUNE

Teroare și credință se bazează pe fapte reale. Dr. Goebbels s-a căsătorit cu Magda Quandt, a avut multe amante, iar contractul de căsătorie pomenit în piesă e real. Magda era interesată de poezie buddhistă. Dr. Goebbels era obsedat de religie: tînăr fiind, a scris o piesă despre Isus, intitulată **Rătăcitorul.** Pastorul Niemöller a scris **De la submarin la amvon** și la început a fost dispus să se nalieze bisericii Reichului. Faptul că s-a răzgîndit, l-a costat 7 ani în lagărul de concentrare de la Sachsenhausen.

Teroare și credință se îndepărtează de realitate prin Hasek și Liza Bardoff, care sînt personaje imaginate pe baza mai multor persoane reale. Anumite secvențe cronologice au fost modificate, ele derulîndu-se în piesă, într-o altă ordine. Ficțiunea vine în sprijinul structurii dramatice a textui și ajută la accentuarea ideilor pe care le reliefează mai clar decît ar fi permis respectarea strictă a faptului istoric real.

Don't cry, Argentina

Probabil că la ora aceasta în Argentina încă se mai plînge. O fată rîde — una plînge. Nu se știe, însă, ce anume este (de)plîns: cupa pierdută acum sau amintirea gloriei trecute, din care n-a mai rămas decît o umbră? Mai degrabă amintirea anilor de vitejie, căci proaspăt încheiatul maraton al lui Maratona și ai lui nu a prea avut strălucirea de-acum patru ani, arătînd doar o voință de cuceritori lipsită de suportul lui a putea. Nu întotdeauna dacă vrei poți. Se mai înșeală și marile firme de reclame, nu-i așa?

Puși față în față cu băieții lui Franz Bekenbau-bauer, bilardezii s-au cam bîlbîit, apărîndu-se și faultînd și așteptînd miracolul care, de astă dată, n-a mai venit. A venit, în schimb, acel penalty, născut prematur sub ochii ginecologului cu pantaloni scurți — Codesal Mendez. L-a contestat chiar acela căruia i se atribuia paternitatea, dar ce folos?, cineva trebuia să învingă, nu-i așa? Din momentul primirii golului, argentinienii au abandonat, pas cu pas, fairplayul și pe Maradona îl ardeau palmele de pofta unui gol, care mai putea salva o parcelă de speranțe. N-a fost să fie. Ulciorul de miracole s-a spart de ghizdurile fîntînii Krimhildei.

R.F.G.-iștii au mers sigur și impetuos spre finală. Și chiar dacă autostrada biruinței lor părea că se înfundă în vreo două rînduri, fotbalul prestat de ei și-a arătat înalta clasă. Sînt convins că Argentina ar fi kaputat oricum, în prelungiri, de nu pica acel gol lipsit de strălucire, dar suficient pentru a decide soarta filonului aurifer. Cu multă sudoare și puțină șansă, Coppa a ajuns la neamț în șpais, unde nu-i întristare, nici suferință, ci numai bucurie, ordine și disciplină, spre fala urmașilor lui Helmuth Kohl.

Nu văd de ce-ar mai plînge Argentina. Bucuria ei pentru medaliile de argint ar trebui să fie fără margini, ținînd cont de evoluțiile nu prea fericite de pînă atunci.

Cei mai îndreptățiți să verse lacrimi cred că sînt italienii. Și asta pentru că ei au pierdut în fața unui adversar cu nimic superior. Ei au înțeles, însă, că fotbalul provoacă și nenumărate deziluzii, că această ocupație este, totuși, un joc, nu o luptă pe viață și pe moarte. În care nu este deloc necesar să rupi picioarele celui mai bun sau, poate, doar mai norocos. Este mai nobil gestul de a-i recunoaște dreptul la glorie. Desigur, nu-i deloc simplu să-i determini pe fotbaliști — și mai cu seamă pe fanii lor — să practice fapte creștinești și penitențe nonlucrative.

Dar... să-i lăsăm pe campioni cu ale lor...

Revenind la ale noastre, gîndurile de vacanță ne sînt umbrite de arșița spaniolă, sub a cărei boare s-a copt faima adversarei lui „Poli" din UEFA. Totuși, să nu uităm că orice victorie (sau înfrîngere) este cîntărită în raport cu greutatea firmei adverse. Taurul madrilen trebuie apucat, atletic, de coarne.

Cornel BOGDAN

Michael Black

Teroare și credință

Născut la Liverpool, trecut prin două universități celebre (York și Cambridge), Michael Black este la numai douăzeci și șapte de ani, un ziarist cunoscut și unul dintre cei mai promițători dramaturgi englezi de ultimă generație.. TEROARE ȘI CREDINȚĂ, a patra piesă de teatru a autorului, și-a văzut premiera mondială nu de mult, în noiembrie 1989, la The Old Red Lion Theatre, din Londra. Preluat cu o promptitudine de bun augur în repertoriul Teatrului Național din Timișoara (prin inițiativa regizorului Dan Alecsandrescu, de la Teatrul Național din Tîrgu Mureș), textul lui Black aduce în scenă un moment de istorie relativ recent și cîteva dintre personajele lui reale — un subiect devenit focarul de interes ale unei întregi literaturi, al cercetării istoricilor, sociologilor, psihologilor și psihanaliștilor — un moment abnorm al istoriei veacului nostru, în prim-planul căruia se instalează Dr. Goebbels. Spațiu de meditație asupra apariției, creșterii, instalării stării de teroare, cît și asupra mecanismelor ascunse pe care rulează o dictatură, hrănită de individualități malformate, un spațiu de meditație asupra tensiunilor dintre ins și putere vrea să fie, în esență, piesa lui Michael Black. Text al faptelor verificabile și, totodată, al ficțiunii, „Teroare și credință“ poate vorbi, credem, cititorului român despre o voce dramaturgică autentică, a cărei sosire în spațiul culturii noastre teatrale merită consemnată. Publicăm fragmente din finalul piesei, în traducerea Alinei Cadariu. (A.I.C.)

ACTUL IV Scena 2

1944 Dr. Goebbels în celulă, cu Pastorul Niemöller.

GOEBBELS: (Rar, retoric, stăpîn pe sine): Mi l-au adus pe D-zeu Pastore? Dacă nu mai ești omul care ai fost, atunci cine ești? Cristos? N-ai nimic de spus? Nimic de adăugat? Nimic de adăugat la cuvintele dinainte? Bineînțeles, crezi că omul din fața d-tale are nevoie de un călăuzitor. Dar eu știu că însuși faptul că stăm acum față-n față îmi pecetluiește triumful. Iată-mă: primul om total imun față de politica milei și înțelegerii pe care o propovăduiești.

Ce fel de mîntuitor ești tu? 1944 de ani am așteptat degeaba să vii din nou la noi, fără nici un semn din ceruri al bunăvoinței, existenței sau chiar dezaprobării tale. Cum am putea oare să mai credem în tine, dacă rămîi veșnic tăcut? Doar fiindcă ni se spune să credem într-o carte? Cristos nu poate fi un căpitan de submarin devenit laș. Sau poate? Am în sfîrșit plăcerea, mult așteptată, de a sta de vorbă cu Mîntuitorul pe care l-am căutat de-a lungul întregii mele vieți?

Tăcerea nu-ți va fi de nici un folos, fii sigur de asta. Pînă și Hasek, omul care ți se închină azi, mîine se va tîrî înfricoșat la picioarele mele și te va împușca, dacă-l ordon. Nu mă privi așa. Nu eu sînt cel crud. Tu ai chinuit omenirea aproape două milenii, cu respectul și dragostea ta pentru noi înșine. (Goebbels i se adresează acum Pastorului, ca și cînd ar fi cu adevărat Cristos). Omul are nevoie de D-zeu ca să fie fericit. Oare pare de neînțeles de ce am trudit în absența ta la deificarea lui Hitler? Secole de-a rîndul, pe tine te-a dorit omenirea, dar tu ți-ai renegat propria ființă, și nu te-ai arătat nimănui. Dacă ești tu cu adevărat, sînt un privilegiat și ar trebui să te iubesc cu atît mai mult. Și totuși n-o fac. Te urăsc pentru cruda înșelătorie la care ne-ai supus pe toți. Nu mă privi așa.

Cînd eram copil, știi bine, credeam în tine, în voința și mila ta, credeam că, în faptul că mi-ai dat un picior nefolositor, paralizat, exista o rațiune ascunsă, care își va dovedi înțelepciunea într-o zi. Îți vorbeam mereu, aș fi dorit, mai mult decît oricare din credincioșii tăi, să mi te arăți, și totuși m-ai înșelat. M-am pregătit să îmbrac sutana, mă rugam cu fervoare. aveam notele cele mai mari. În tot seminarul, nici un student nu avea note mai mari, nici un student nu te căuta cu mai multă ardoare ca mine. Și, iată, a venit ziua cînd, în fața Părintelui Superior, mi s-a decis soarta. Nimeni nu îți era mai devotat ca mine, și totuși părintele era stînjenit în prezența mea. „Joseph, ai să ajungi departe, dar niciodată n-ai să fii preot. Tu nu crezi în Dumnezeu“. (...)

De ce m-ai părăsit? Precis ești dezamăgit. Noi nu ne iubim dușmanii ca pe prieteni, noi nu întoarcem și celălalt obraz ca să fie pălmuit. Dar nu noi sîntem de vină, ci pretențiile tale absurde. Ne-ai respectat prea mult și ne-ai cerut prea mult. (...)

Vorbești de minuni și tu ești primul care ne legi. Dacă ești cu adevărat Fiul lui Dumnezeu, nu era drept să ți se ceară să prefaci piatra în pîine? Dacă D-zeu există, atunci de ce nu ne e permis să-i verifcăm din cînd în cînd existența? „Celui care crede, credință i se va da“, spui tu, dar cum se poate una ca asta? Oamenii nu vor să creadă în ei înșiși, așa cum crezi tu în ei. Ei vor să fie conduși, și tu i-ai refuzat. Ai spus că merităm să fim liberi, și totuși, uite că nu putem supraviețui în libertate.

Putem supraviețui doar ca și copii ai unui Dumnezeu puternic. Un sclav care-și iubește stăpînul e mult mai fericit decît un om liber care nu crede în nimic.

Sîntem lași, preferăm ordinea în locul libertății conștiinței. Ție îți spun, dacă ai fi pășit pe această planetă făcînd la fiecare pas cîte o minune, toată omenirea te-ar fi urmat pe veci. Dar n-ai făcut-o. Hitler seamănă mai mult cu Dumnezeu decît semeni tu. Atotputernicia lui Hitler e cumplit de evidentă. Hitler este Dumnezeu pe care tu ni l-ai refuzat.

Uită-te la mine, lua-te-ar dracu'! Aici, în fața ta, iată-l pe cel care ar fi vrut să-ți fie cel mai credincios apostol, dar în loc de asta a participat la cele mai odioase crime la care a fost martoră vreodată omenirea. Mai crezi încă în bunătatea omului? Dacă Hitler ar transforma săbiile în pluguri, cine crezi că l-ar mai urma?

Am văzut lumina abia atunci cînd mi-am pierdut credința în tine. Mi-am dat seama că omul e fericit numai dacă i se ia libertatea pentru totdeauna. M-am hotărît atunci să creez un Dumnezeu atît de puternic și de îngrozitor, încît nimeni să nu mai îndrăznească să se ridce împotriva lui. Nimeni nu va mai fi liber, dar toți vom fi fericiți. Pe scurt, m-am gîndit să-ți corectez greșelile. Să fim însă înțeleși: am făcut asta din dragoste pentru oameni, am decis să fiu bun cu semenii mei, dar nu respectîndu-i și iubindu-i, ci disprețuindu-i pentru nemernicia lor. (...)

Acum nu mai am de ales: trebuie să continui fără tine. Cum de mai îndrăznești să te arăți la față acum? Dacă te-ai elibera, ai duce lumea de rîpă.

N-ai face decît să negi dumnezeirea lui Hitler, înainte de a ne părăsi din nou, în urmărirea himerelor tale de dreptate, milă și iertare. N-ai semăna în jur decît nenorocire. Așa că mîine vei muri. Omenirea nu mai trebuie să sufere a doua oară din cauza ta. Și după ce te voi fi distrus, Biblia va dispărea din altare și va fi înlocuită cu **Mein Kampf.**

Lîngă altar, în locul crucii voi pune sabia, iar pe vîrful bisericii, unicul simbol invincibil din istoria omenirii: zvastica.

Romanii ți-au îngăduit să mori în public, și cu ce s-au ales? Pînă și centurionii lor au început apoi să propovăduiască. Odată mort, au permis să ți se ia trupul și uite că ai înviat. Eu n-am să fac asemenea greșeli. Nimeni nu va fi martor la moartea ta, iar trupul îți va fi ars. Istoria nu va afla niciodată de această întîlnire.

(Goebbels se întoarce și iese, fără să-l privească pe Pastor. Pastorul Niemöller vine în avanscenă. îngenunchiază și se roagă.)

PASTORUL: (Tăcere lungă.) Tatăl nostru, care ești în Ceruri, Fie Numele Tău, Vie Împărăția Ta. Facă-se... (Pauză, ca și cînd Pastorul s-ar întreba dacă mai crede încă în propriile cuvinte.) Voia Ta, Precum în Cer așa și pe Pămînt. Pîinea noastră cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi, și ne iartă greșelile noastre, cum iertăm și noi greșiților noștri, și nu ne duce în ispită, și ne apără de Cel Rău, Că a ta este Împărăția și Puterea și Mărirea. Acum și-n Vecii Vecilor. (Tăcere) Amin.

Scena 4

(1945. Celula închisorii. Intră Dr. Goebbels și îl privește lung pe Pastorul Niemöller. Tăcere adîncă.)

PASTORUL: Ai venit să mă ucizi?

GOEBBELS: N-am reușit să te distrug.

PASTORUL: M-am străduit să te iubesc.

GOEBBELS: (Pauză). La început am vrut să fiu iubit. Cu o dragoste mult mai deplină decît acel meschin, sordid sentiment pe care-l numesc astfel oamenii. La început am dorit mîntuirea și, mai mult, am dorit ca Hitler să mă iubească. El vroia să fie stăpînul lumii și depindea de mine să i-o aduc la picioare. Pînă și Zeus are nevoie de un Hermes. Poți să-ți imaginezi cît de minunat ar fi fost?

PASTORUL: Zeii nu pierd în fața Stalingradului.

GOEBBELS: Nimeni nu urmărește cu adevărat puterea. La mijloc e dorința de a face lumea să creadă într-o singură idee, o mîntuire și un Dumnezeu. Dacă reușești asta, viitorul îți stă în față fără războaie și conflicte care secătuiesc istoria. Doar atunci va fi cu adevărat pace.

PASTORUL: Pacea nu înseamnă subjugarea față de o mîntuire prefabricată.

GOEBBELS: Cum poți să mă iubești?

PASTORUL: N-am încotro. Unui om devorat de atîta ură pentru victimele sale, nu i-a mai rămas iubire pentru sine însuși.

GOEBBELS: N-au fost victime. Au fost...

PASTORUL: Au fost victime.

GOEBBELS: Gîndește-te la toți oamenii aceștia fără D-zeu, fără speranță. Unde le e credința? Nu există morală fără religie, și nici civilizație fără Dumnezeu. Odată ce s-au prăbușit zeii, trebuie să pui ceva în loc. Ce le-a cerut Isus apostolilor săi? Să meargă să răspîndească credința.

PASTORUL: Prin teroare, Dr. Goebbels? Oamenii pot fi convertiți doar prin credință. Nu convingi pe nimeni omorîndu-l.

GOEBBELS: Am fost siliți să-i omorîm. Noi eram credința cea nouă, cea veche trebuie eradicată.

PASTORUL: Parcă spuneai că zeii erau deja morți.

GOEBBELS: Și sînt. Dar cum poți dovedi asta unor oameni care nici așa nu sînt pregătiți pentru un nou Mesia? Uite, de exemplu evreii: Așteaptă și iar așteaptă un mîntuitor.

(Continuare în pag. a 15-a)

Cavaleri și preoți (Abraham și Melchisedec). Peretele interior, de vest al catedralei din Reims.

COLECTIVUL DE REDACȚIE: MIRCEA MIHĂIEȘ (redactor șef), CORNEL UNGUREANU (redactor șef-adjunct), ADRIANA BABEȚI (secretar general de redacție), LUCIAN ALEXIU, PAUL EUGEN BANCIU, IOSIF COSTINAȘ, ANTOANETA C. IORDACHE, VIOREL MARINEASA, MARCEL TOLCEA, DANIEL VIGHI, CORNEL BOGDAN, CAROL SEBESTYEN. Prezentare artistică, NICOLAE LENGHER.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele: 3 33 90, 3 33 76 și 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Paginatori: Dan PAMPU, Ovidiu CREANGĂ, Călin PASCARU
Linotipiști: Otto SZEP, Tiberiu LAZĂR
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

orizont 29

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 29 (1218) 20 IULIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 3 LEI

STRAZI, CARTIERE, ABERAȚII

La sfîrșitul anilor cincizeci, cînd ciocanul puterii populare fixa entuziast pe zidurile urbei noile denumiri slavofone ale străzilor, piațetelor și bulevardelor, aflat atît de aproape de viitorul oraș roșu, timișoreanul credea încă în rezonanța pașilor făcuți la promenada crepusculară din Elisabetin, spre Cetate, pe Mercy, prin Piața Sf. Gheorghe și de acolo spre Küttl, pe vechea cale a Petrovaradinului. Plimbare care vreme de patruzeci de ani se va dovedi un vis al septuagenarilor...

Scoase din turbinca sovromistă sau din tăgîrța de Doftana a edilului ilegalist, apelativele pictate pe tăbliță albastră au otrăvit aerul de „mică Vienă" al orașului ; au șters din memoria pasivă, citadină a locuitorilor parfumul de altădată al turnurilor , ediculelor, esplanadelor și vilelor cubiste, pregătind starea de indiferență în care se va desăvîrși desfigurarea arhitecturală sistematizată, pe bază de plan ; au falsificat istoria locurilor și a oamenilor ; în fine, au fost și rămîn stigmatele bizare care legitimează unicitatea unui oraș în care coexistă frumusețea aerisită, central-europeană și oroarea seriei cenușii a imobilelor comuniste.

Mai nou, destinul unor vremi încă tulburi vrea ca însemnele edilitarismului partinic (bulevarde, piețe străzi botezate cu numele corifeilor și pedestrașilor marxismului internațional sau autohton, cu date „cruciale" din istoria internaționalelor comuniste etc.) să fie acum doar piese dintr-un dosar al umorului negru într-o istorie roșie și într-un oraș străfulgerat de roșu. Dosar cu atît mai voluminos cu cît, renunțînd o clipă la savoarea iconoclastă, un observator ar face o paralelă între ceea ce a fost și ceea ce noile autorități propun.

A fost în primul rînd cacialmaua proletcultistă: substituirea numelui unei piețe centrale, cu veche prezență în Cetate, (Sf. Gheorghe, patronul spiritual al urbei) cu acela al unui „revoluționar" cu state la Siguranță — Vasile Roaită. Sfîntul Gheorghe versus Vasile Roaită, iată mizeria spirituală cosmică ! A mai fost Piața Regele Ferdinand (azi Victoriei) care (deși activiștii nu au jucat aici hora abdicării regale) a fost numită cinic, republican, conform disciplinei de partid — 30 Decembrie. În apropiere, strada Florimund Mercy (acum s-a revenit la acest nume al primului Comandant General și Președinte al Administrației Țării sub ocupația austriacă) a suferit aceeași modificare „în roșu" a numelui: str. Fr. Engels. La edificarea orașului purpuriu nu se putea să nu fie prezente spiritele întemeietoare, alături de Engels, lui Marx și Lenin cedîndu-li-se, ca peste tot, de la capitalele lagărului, pînă la ultimul cătun, cîte un bulevard, cîte o străduță (ofrandă spre trăinicia zidirii !). Deși patron al cartierului rezidențial Lenin, care suferă, se pare, o scădere a cotei pe mapamond, va fi înlocuit de Eminescu (Bulevardul MIHAI EMINESCU), sub al cărui astru cartierul sus-pomenit s-ar dori. Plăcii cu numele lui Marx îi va lua locul, despărțire de drept pentru un oraș-martir, o alta purtînd înscrisul : str. Lucian Blaga — revanșă, fie și numai cale de o stradă, pentru filosofia ultimului !

Dacă invocarea numelui poate să instituie miraculos o realitate, atunci a fost programată și pilduitoare existența unui bulevard Leontin Sălăjan, a unor străzi ca Ilie Pintilie, Ștefan Plăvăț, Emil Bodnăraș, I. Ranghet. Numele acestor apostoli comuniști, care au traversat deșertul democrației interbelice răspîndind învățătura evangheliei marxiste străbat diametral sau radial harta orașului, constituind o „sanctificare" (care obligă și stimulează colegii în viață) și o sursă de prozelitism pentru calfele de cizmar, de zidar, pentru tinerii ceferiști colerici și astucioși dintr-o urbe egalitaristă. Necruțător, prezentul, înainte de a-i depune în tomberoanele istoriei, îi însoțește preț de cîteva clipe cu înlocuitorii lor : Leontin Sălăjan — Take Ionescu, Ștefan Plăvăț — Liviu Rebreanu, Bodnăraș — Alexandru Mocioni, Ranghet — Johann Nepomuk Preyer. Din neobișnuitul alăturărilor de mai sus s-ar putea naște o adevărată poezie a aberației unui oraș înstrăinat de propria-i condiție.

Carol SEBESTYEN

Din sumar:

• FRUMOASELE CARTIERE • Sanda Golopenția, MITUL PAGUBEI • Shankara, CALEA ELIBERĂRII • Un personaj enigmatic din biografia lui Mircea Eliade: DOAMNA R. • LITERATURA ROMÂNĂ AZI: Mariana Șora • Șerban Foarță, CUADRATURA CIRCULUI • Livius Ciocârlie, FRAGMENTE DE JURNAL • Alexandru Deal, IUBIREA PEREGRINULUI • Adam Michnik, DUPĂ REVOLUȚIE •

☆

În numărul viitor:

• MAGIA ÎN LUMEA DE AZI • Dicționar de magie • Nae Ionescu, MISTIC ȘI MAGIC • Magie și teologie • Carlos Castaneda, VRĂJILE PĂDURII DE EUCALIPT • Pico della Mirandola, DESPRE MAGIE ȘI CABALĂ • Un Cagliostro în secolul XX • Totalitarism și magie • I. P. Culianu, EROS ȘI MAGIE • Reporterii noștri pe teren: VRĂJITOARELE AU CUVÎNTUL •

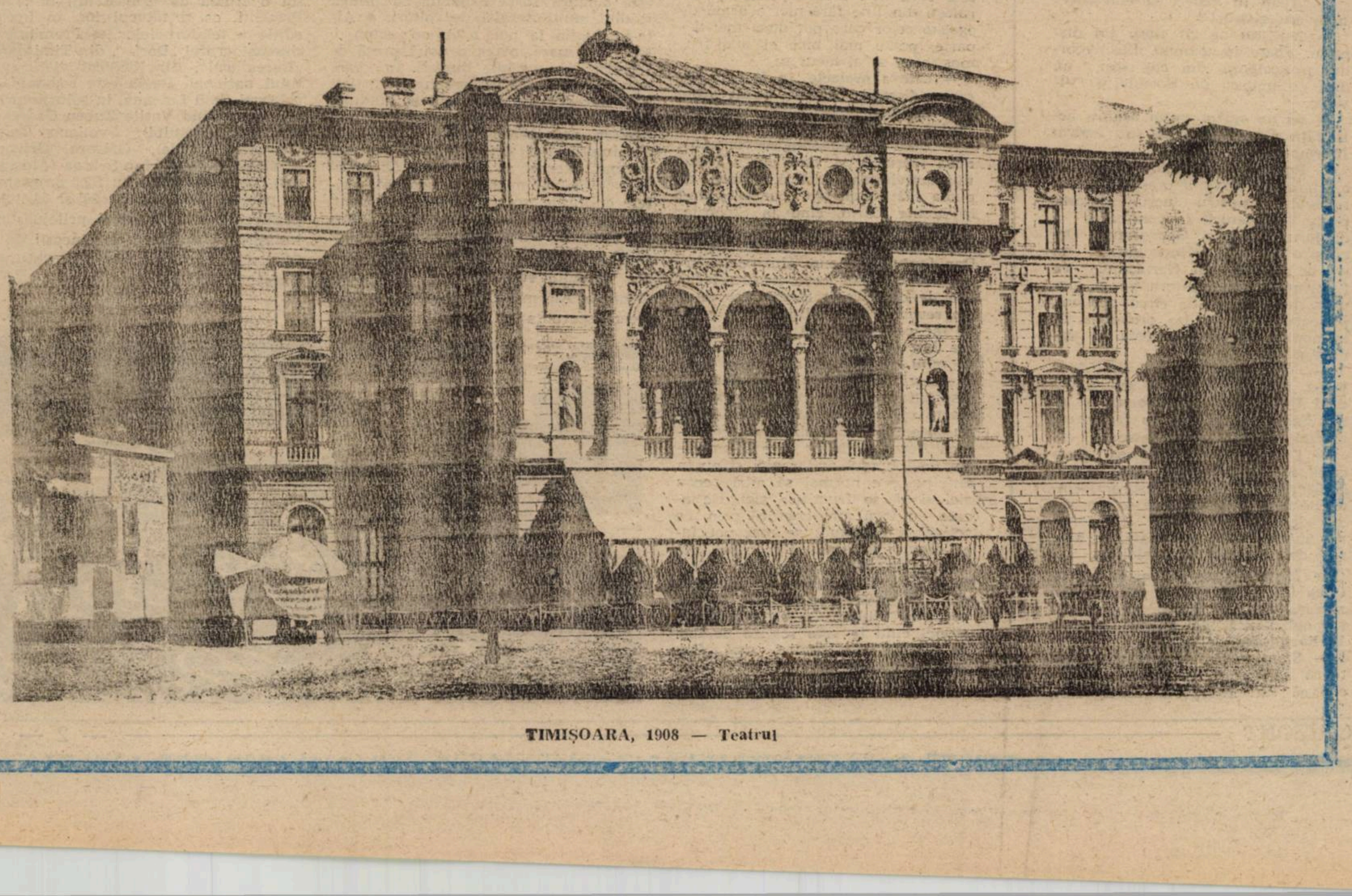

TIMIȘOARA, 1908 — Teatrul

Cutia Pandorei

Captarea bunăvoinţei

Este tot mai apăsată încercarea unor gazetari de diverse tendinţe de a-l scoate basma curată pe Nicu Ceauşescu în privinţa genocidului de la Sibiu S-ar putea să fie aşa. Aştept cu încredere verdictul justiţiei şi nu încetez să-i contemplu pe aceşti ziarişti care fac atîta risipă de tehnică pentru a amplifica valul de simpatie pentru prezumtivul nedreptăţit. Nu cred, totuşi, că este vorba de o campanie orchestrată, de forţarea unui numitor comun. E, în primul rînd un exerciţiu sub incidenţa libertăţii : de a-l găsi nevinovat pe un ins bănuit de consistente păcate. Şi mai ceva. Prea mulţi dintre noi au plătit ani în şir, datorită sistemei comuniste, pentru o chichiţă la dosar : un tată care a simpatizat cu liberalii, un văr plecat în America, o nepoată prinsă la graniţă, un prieten pus sub observaţia Securităţii. Aşa că ar fi un succes epocal să facem chiar din zămisliţii celor mai urîţi fii ai poporului star(t)-sisteme de purificare, a lor în primul rînd şi a noastră odată cu ei. Adică să nu mai gîndim ca cadriştii (cacofonie intenţionată).

M-aş fi aruncat şi eu pe această deschidere dacă nu mă complicam cu nişte aduceri aminte şi cu nişte reminiscenţe. Ce mă pune pe mine în dubiu e plăcerea cu care o bună parte din poporul român acceptă lichelismul (simpatic, descurcăreţ, amoral). Mi-amintesc de perioada liceului, cînd ne cucerea cîte un dascăl ce făcea trimiteri la porcării, la înşelătoria nonşalantă şi zîmbitoare, adjudecîndu-şi afectiv masa ahtiată de cinism şi de succes a elevilor, în timp ce pe profesoraşul inabil şi interiorizat îl terfeleam diabolic şi-i propteam sistematic copita Pe aceeaşi linie, am constatat pînă nu demult o solidaritate inextricabilă între unii oameni de ordine şi marii sau micii campioni ai lumii interlope, individul mediu şi neajutorat fiind prada lor comună, ori în numele unei mult prea aproximative legalităţi, ori prin muştăcirea unui instinct vital debordînd de sănătate.

Nu spun că în ceva asemănător stă puterea de fascinaţie a lui Nicu Ceauşescu. Mă întreb, totuşi, cum rămîne cu hergheliile pierdute la ruletă, cu accidente de maşină şi cu împuşcăturile la beţie. Sau asta-i başca ? Ori au fost numai nişte poveşti, menite să dea un pic de legendă ?

Probabil că greşesc şi simplific din nou atunci cînd reduc viziunea deţinuţilor din România la Nicu Ceauşescu şi la Marian Munteanu : cu obiectivul ascuns, imaginaţi-vă, domnilor le-aţi putea evalua fiecare mişcare. N-aş vrea să trec cu vederea posibilele greşeli ale liderului din Piaţa Universităţii. Dac-o fi dat ordin, între două partide de nonviolenţă, să se tragă ?

Un lucru-i cert, Marian Munteanu n-o să vă intre sub piele, nu v-a făcut hatîrul să joace table cu voi, n-a ştiut să emită mîrlănii dulci la o gură de whiski, n-a stat cu mîinile înfundate-n buzunare înaintea vreunui Dictator. Aşa se explică flegmele depuse la căpătîiul lui.

Oricum, îi uneşte pe cei doi suferinţa : unul îşi prezintă ficatul, altul îşi ascunde stygmatele.

Viorel MARINEASA

Flash

CU ALEXANDRA GUŢU

— Stimată Alexandra Guţu, vă aflaţi, în momentul în care ne acordaţi acest interviu, înaintea unui turneu peste hotare...

— Plec în 11 iulie, pentru a patra oară în acest an, în Italia. De această dată sînt invitată la două festivaluri organizate în două mici localităţi de lîngă Bari şi Ancona. Sînt manifestări, ca multe altele în Italia în sezonul de vară, care beneficiază în mod tradiţional de prezenţa unor mari orchestre şi în acelaşi timp de un public bun. Un turneu care va dura pînă prin 10-20 august. Urmat de un altul, şi mai greu în R.F.G., ca solistă a Filarmonicii „Banatul".

— Aveţi în vedere şi efectuarea unor înregistrări ?

— Nu ştiu de cît timp voi dispune. Poate în toamnă. Electrecordul proiectează, din cîte ştiu, un disc cu muzică de Haendel şi Vivaldi.

— Să ne oprim puţin asupra activităţii Dumneavoastră în cadrul filarmonicii timişorene.

— Putem vorbi deja, cred, de o creştere calitativă a prestaţiilor colectivului nostru, lucru datorat poate şi revenirii la conducere a dirijorului Remus Georgescu. Orchestra mare pregăteşte acum un şir de concerte în Germania. Va fi primul turneu internaţional, după o întrerupere de circa opt ani, pe care îl va realiza orchestra filarmonicii, şi lucrul acesta ne stimulează pe toţi.

— Ce speranţe legaţi de înfiinţarea, începînd cu acest an în cadrul Universităţii timişorene, a unei Facultăţi de arte cu trei secţii afectat învăţămîntului muzical ?

— Dacă vom porni, aşa cum cred, serios la treabă, dacă şi organizarea va fi pe măsura dorinţei de muncă, rezultatele se vor vedea destul de curînd. Bănăţenii nu au dus lipsă niciodată, se ştie, nici de una, nici de cealaltă.

— În ce fel se va corela activitatea interpretativă a solistei Alexandra Guţu cu aceea, nu mai puţin solicitantă, de cadru didactic la Facultatea de arte ?

— Sigur că în activitatea la catedră va trebui să uit, de multe ori, că sînt interpretă. Mi-aş dori, în orice caz, să pot continua tradiţia eminentului meu profesor de la Conservatorul din Bucureşti, maestrul Serafim Andropov, cel care a format sute de violoncelişti, astăzi răspîndiţi pe toate meridianele globului ; un pedagog de excepţie, atît prin ştiinţa lui, prin sensibilitatea cu care s-a apropiat de fiecare elev, de o generozitate ieşită din comun care, efectiv, ne-a îmbogăţit sufleteşte şi ne-a format ca oameni. Îmi e foarte vie în memorie personalitatea lui şi, dacă voi putea continua ce a făcut el pentru atîtea generaţii, atunci cred cu adevărat că mă voi realiza. Că nu am trăit degeaba. Pentru că nu este ceva mai frumos decît să dăruieşti din tine fără nici o urmă de egoism celor care pot duce mai departe, poate mai bine şi mai frumos, ceea ce ai făcut tu.

— Cîteva proiecte, în finalul acestei discuţii, pe care le-aţi plasa într-un viitor, eventual, mai îndepărtat.

— Dacă în România se vor echilibra lucrurile şi vom putea continua activitatea artistică, viitorul ar putea arăta cam aşa : concerte cînd la Monte Carlo, cînd la Slobozia. Vorbesc foarte sincer. Mai există, însă, destule semne de întrebare. Dar faptul că acum sînt aici înseamnă că simt ceva pentru locurile de care sînt legată. Iar dacă am reuşit şi în condiţii foarte grele să fac ceva, cred că efortul meu n-a fost în zadar. Avem încă atît de mult de dat din noi, chiar dacă în acest moment nu e liniştea şi dispoziţia pentru o viaţă spirituală foarte concretă şi adevărată. Dar nu înseamnă că trebuie să renunţăm. Acumulările pe care le-am făcut de-a lungul anilor aici şi nu în altă parte e normal să aibă ecou aici şi să se fructifice aici. De aceea eu încă mai cred că prin o activitate susţinută se mai pot face destule lucruri. E necesar să convingem că e necesară şi viaţa spirituală, că e necesar să citeşti o carte, să audiezi un concert, să priveşti un tablou. Cu siguranţă că atunci cînd le vom realiza pe toate acestea vom deveni mai frumoşi şi mai buni.

Lucian ALEXIU

Umor service

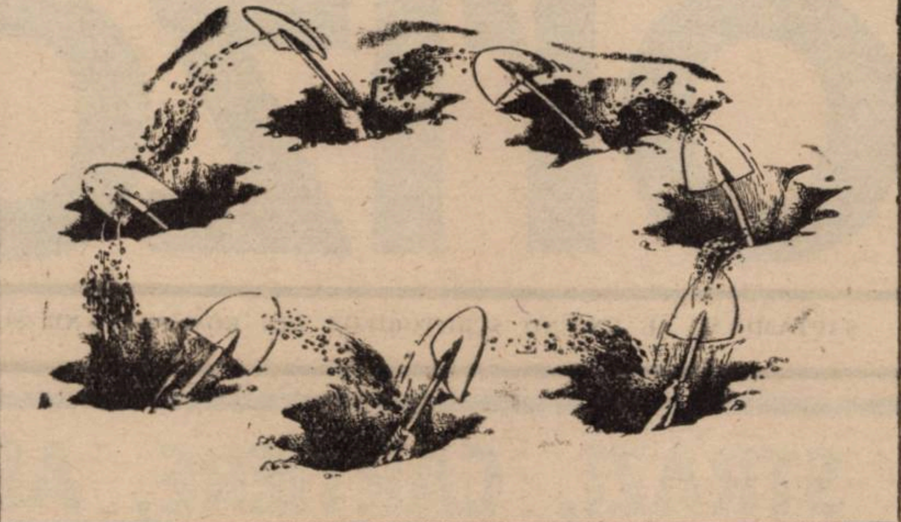

ARGUS • ARGUS

A apărut cartea istoricului timişorean Miodrag Milin, **TIMIŞOARA, 15-21 decembrie '89**, cuprinzînd succesiunea evenimentelor care au declanşat Revoluţia. Părţi însemnate ale ei au fost publicate şi în revista noastră. Vom reveni. • Istoria naţională trebuie rescrisă. Ne îngrozim, însă, pentru istoria de mîine dacă ea va transcrie Adevărul de Azi • Sau dacă va avea ca surse emisiunile de actualităţi ale Departamentului de informaţii. Ori comunicatele Rompres. • Domnii de Azi au meritul că mai ciupesc informaţii (în exclusivitate) de la mineri, fără să aibă parte de mînia proletară Consensul este perfect : ambele părţi sînt specializate în lucrări de subterană şi se „adăpează" de la ţîţa trandafirie a guvernului • Dacă luăm de bune (şi cum am putea altfel?) informaţiile din acest organ de opoziţie faţă de orice opoziţie, luminile din adîncuri sînt departe de a-şi reproşa ceva şi sînt hotărîte să se îmbulzească în trenuri la cel mai firav suspin al celor care le-au asigurat stabilitatea de azi • Avînd sigurarea celor de (mai) sus că nimeni nu va mai mina liniştea atît de necesară consensului naţionale fără a-şi periclita situaţia şi aşa destul de jilavă, profesioniştii condeieri găsesc timp să az(i)vîrle priviri curioase în ograda capitaliştilor. Ce se vede acolo — te-apucă spaima : droguri, delapidări, accidente rutiere şi feroviare, violenţă • Occidentul este, din nou, pe punctul să se prăbuşească. Unul din motive — consumul excesiv Altul e că libertatea prea-i la îndemîna tuturor proştilor. • Nimeni nu-i perfect. Numai prostia. Ea găseşte mereu resurse pentru a se autodepăşi. Ea este singura forţă capabilă să atingă stadiul multilateralei dezvoltări. • Alta-i situaţia la noi. • Avem, acum, o **Românie mare**, avem o nouă presă de scandal (pe vechile dureri). În care mîndrii neaoşişti protocronişti, dirijaţi de **Princepele** incontestabil al huiduielii şi suduielii ridicate la rang de **ars poetica**, descoperă valenţele artistice ale imprecaţiei strămoşeşti şi contemporane, eterne ca şi pirul. Oficiosul barbugisto-vadimist şi-a regrupat gorilele culturale, scăpate, pentru moment, din braţele tandru-lucrative ale bunei lor maici defuncte şi ne facilitează împărtăşirea din miroaznele nepieritoare ale spaţiului etno-folcloric Groapa lui Ouatu • Alarmantă fecunditate ! Nutream speranţa că fondul lor de imprecaţii s-a epuizat în epoca romantismului revoluţionar. Eroare, de trei ori eroare ! Hazul carnavalesc a luat o turnură de haznahalesc şi vocabularul imund inundă toate coloanele României mari. Vade retro, Vadime ! • „Mai bine mă fac negustor" — se confesează, într-un moment de maximă dezolare, Mircea Daneliuc, arătînd că este aproape imposibil să mai faci un film în România. „Am constatat, de pildă, că se poate ajunge academician mult mai uşor, sau că ocupîndu-te de comerţ poţi prospera, chiar şi în acest început de privatizare", continuă cunoscutul regizor, în aceeaşi notă de optimism (**Expres, nr. 25**) • „Nu mă interesează că poliţia trage asupra lor, ci că o face prea tîrziu" — a declarat ziarului italian **La Republica** din 15 iunie ministrul adjunct al sportului, dl. Cornel Dinu, referindu-se la intervenţia flăcăilor lui Chiţac în Piaţa Universităţii. Nu ştim ce grad mai poartă ex-colonelul dinamovist, dar reflexele şi le-a păstrat ca în vremurile bune. • Cu ocazia aceluiaşi eveniment sportiv, care i-a prilejuit un sejur de specialitate în ţara lui Mussolini, dl. ministru a mai acordat cîteva duzini de interviuri presei italice. În care îl face praf pe fostul său coleg, Mircea Lucescu, proaspăt antrenor la echipa din Pisa, care, asemeni turnului din localitate, nu prea stă drept. Frumoasă reclamă făcută de un român altui român. Un gest sportiv, nu-i aşa ? • Dl. ministru are o reală vocaţie. Ar putea realiza un trio formidabil cu perechea Barbu — V.C. Tudor. Ouatu s-ar învîrti de plăcere în groapa sa • În rest — linişte • Şi se fură pe rupte • Odiosul a murit, dar ne-a lăsat o seamă de urmaşi iuţi de mînă. Prezenţi, ca şi tătucul lor, în fiecare ediţie a telejurnalelor. • Premieră la cinematograful „Dacia", din Timişoara : „Luceafărul", film dedicat vieţii poetului naţional. Regia este semnată de celebrul Emil Loteanu, în rolurile principale figurînd Vasile Zubcu Codreanu (în rolul poetului), Svetlana Toma, (Veronica Micle), Grigore Grigoriu (Chibici) şi Sandu Ion Scurea (Alecsandri). Reprezentaţiile au fost programate pentru zilele de 19, 20 şi 21 iulie, publicul spectator avînd prilejul unei intîlniri cu un grup de cineaşti de la Studioul „Telefilm" de la Chişinău, sîmbătă ora 17,30.

C.B.

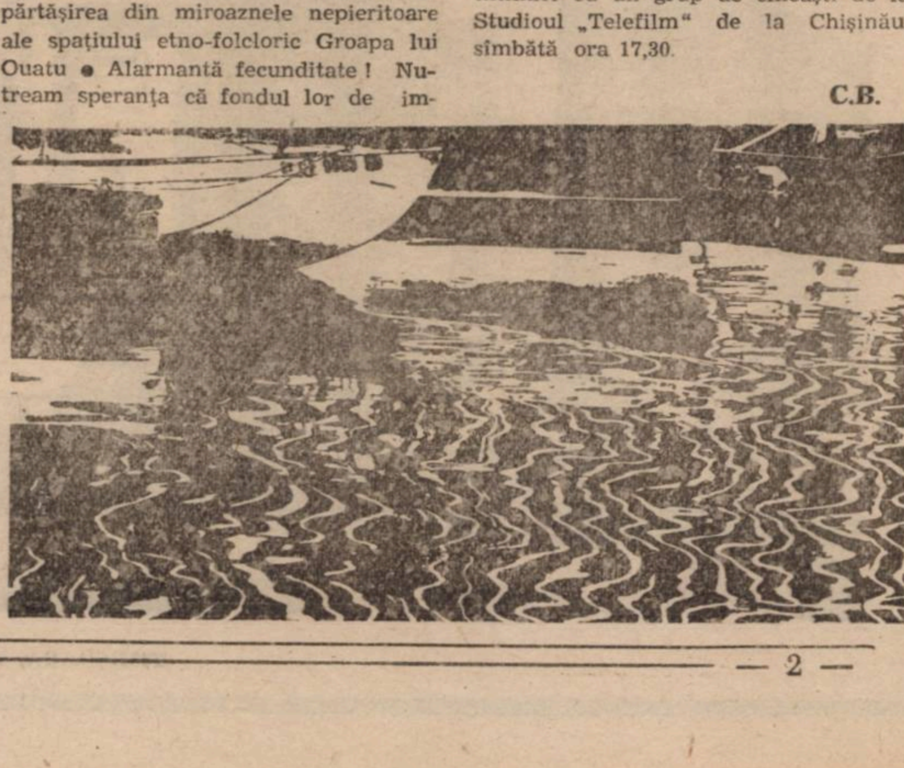

Frumoasele cartiere

Spre Europa cu Badea Cârțan

Cînd am ajuns în piața ce poartă numele primului mărșăluitor român, tocmai trecea o coloană de peste douăzeci de mașini înțesate cu nuntași. Un tramvai oprit la semafor bloca cinstita adunare care se îndrepta spre masă și felicitări. Mijlocul de transport în comun părea că nu se grăbește deloc.

Și, într-adevăr, nu se grăbea. Toate mașinile claxonau. O parte, din cauză că erau ținute pe loc, cealaltă, pentru că așa cere tradiția. Într-o dacie cu număr de Bihor, tînără și fericita pereche suporta cu stoicism efectul de seră din autoturism. Ea — în falduri și volănașe, el — în costum, cravată și cămașă. Încă din primele clipe ale existenței lor în doi, societatea le punea nervii la încercare, ținîndu-i la semafor. Printre mohorîtele dacii majoritare se legăna din șoldurile-i planturoase și un Mercedes, în ale cărui confortabile fotolii se tolăneau patru emigranți în Vest, veniți să vadă ce mai face lumea a treia, acum, la ceas de cumpănă.

Se spune că dintr-un Mercedes lumea se vede cu totul altfel. Nu știu cît adevăr e în chestia asta. Și nici nu cred că am să aflu vreodată. În sfîrșit, nunta a plecat, luînd și lebăda șoselelor cu ea. Nu-mi mai fac probleme : nu ne vindem pe dolari. Ne apărăm sărăcia, din generație în generație.

Piața agroalimentară a ajuns, aproape în totalitate, la discreția țiganilor. Ca, de altfel, întreg cartierul Fabric. Noile (și minunatele) condiții ale noii (și originalei) democrații le vin romilor ca o mănușă. Ca o dună caldă într-o iarnă geroasă, cu nămeții cît aisbergurile. Perioada „de tranziție" le oferă mediul optim. Cred că nimic nu-i mai sperie, exceptînd întunericul. Și minerii.

Ce nu găsești în magazinele de stat, îți oferă țiganii. Dar... costă. Eh, pralale ! — vorba unui lider care, nu demult, s-a adresat confraților de gintă prin intermediul RTV. Cu lacrimi în ochi. Dar pralalele nu cred în lacrimi. Pralalele cred în parale. Și acum se pot face cît poftești. O bere românească e 25 de lei. Una străină — 50 de lei. Un pachet de țigări bune costă cît o zi de muncă. O sticlă de coka-cola — cît una jumătate.

Clădirile din zonă au fost restaurate și zugrăvite nu de mult, cam de vreun an. Dar praful și ploile au schimbat, ritmic și tenace, aspectul îngrijit al cartierului. Vopselele s-au estompat, s-au scurs, prăvălindu-se spre baza clădirilor într-o mulțime de mici pîrîiașe murdare. Pereții în cauză sînt ca niște cîmpii spălate de apele mîloase ale inundațiilor. Din loc în loc, pe trotuare, grămezi de mortar, moloz sau gunoaie de felurite sorginți.

Vizavi, peste liniile de tramvai, se întind mesele pe care se expun mărfurile spre vînzare. Nu găsești mai mult de zece sortimente de legume și fructe. La prețuri destul de piparate. Producătorul particular nu iartă. El vrea un cîștig rapid. Și, dacă se poate, mare. Condițiile pieței, pentru moment, nu i se împotrivesc. Concurența pe care le-o face statul, prin mărfurile din aprozare, este neglijabilă.

Nu știu dacă edilii orașului au numit vreo persoană pentru gospodărirea acestei piețe. Judecînd după ce se vede — nu. Ajutate de un vînt care suflă tot mai cu spor, grămezile de gunoaie se plimbă în voie, în vîrtejuri. Mozaicul de pe terasa aprozarului ar trebui, în principiu, să lucească de curățenie. Poate că, vreodată, va fi așa. Deocamdată, praful s-a contopit cu băltoacele de apă din jurul cutiilor din aluminiu în care se așază, pentru răcire, sticlele cu suc. Din această combinație rezultă un noroi urban care se întinde pe spații tot mai largi. Nici un obstacol nu-i stă în cale.

În căldura acestui pat germinativ acționează cu naturalețe și voioșie fauna specifică : indivizi cărora mizeria le dă aripi. Din canalele acestei lumi imunde li se transmit impulsuri care îi dirijează spre cîștiguri tot mai grase.

Se simt atît de bine tronînd peste gunoaie încît au început să semene cu ele. Este o formă de adaptare la mediu.

Trecînd prin Piața Badea Cârțan, Europa se vede undeva în zare mistuindu-se.

Cornel BOGDAN

FABRIC - Ç'EST MOI

Ceea ce-l frapează pe străinul venit la Timișoara este prezența în oraș a mai multor locuri cu aspect de **centru**.

Inima Fabricului este Piața Traian, alimentată de străzile-vene care se răstoarnă brusc în artere atunci cînd ești nevoit să te integrezi fluxului ce se îndepărtează de acest cord dreptunghiular.

Față de anii cînd treceam zilnic (de fapt, eram mînat) pe aici de cîteva ori multe s-au schimbat, deși aerul unei continuități există. L-ar da pozele făcute din diferite unghiuri, l-ar da mercurii de pe clădiri, întotdeauna gata să-și ia zborul. Realitatea-i că ar trebui fotografiat cel puțin din minut în minut. S-ar observa și mișcarea trecătorilor, și felul cum se mută lumina, asupra lor și asupra zidurilor. S-ar vedea și apăsarea subtilă, dar cu atît mai dramatică a amurgului, cînd unui suflet tînăr îi cresc fără greș aripi cu bătaie scurtă sau, mai degrabă, ceea ce-i din cale-afară de trist, aripi cu bătaie iluzorie, ce se împleticesc printre murii scorțoși, în rutina posacă, pragmatică a indivizilor cartierului, pe care tot îi vezi și-i vezi și-i revezi.

Uimitor mi se pare că piața continuă să se mențină și astăzi, cînd trec prin ea, o dată la cîțiva ani, cînd nu-i mai dau tributul meu de sînge, cînd nu mă mai extind orgolios din perete-n perete, din om în om, pînă la exclamația supremă „Piața Traian — c'est moi !"

Acolo unde a fost clubul muncitoresc s-a instalat un atelier de vulcanizare. Geamul prin care privesc îmi dă iluzia de vechime, de cumul al atîtor și atîtor imagini, dar parcă poți să știi ?! Aici în fiecare seară se spărgea cîte ceva, simțurile însetate își purtau posesorul (posedatul !) ba într-o parte, ba într-alta, după semnele abia arătate, pe fondul înșelător de apatic, ale vehemenței, ale vacarmului, ale încăierării. Aici am văzut prima dată doi autori de cărți. Mihu Dragomir și Nicolae Tăutu, i-am măsurat îndelung, am tot experimentat distanțele față de ei. Dan, colegul meu de bancă, astăzi un redutabil hispanist, i-a recitat la ureche, în pauza întîlnirii, scriitorului-militar poemul kilometric pe care tocmai îl terminase în ora de P.A.P. sau de rusă. Bănuindu-l de tentativa afirmării cu orice preț, am pufăit indignat la auzul versului „disperarea linge pietrele", pe cînd vocea în schimbare a prietenului meu căpătase accente cu adevărat exasperate, încît m-am întors cu spatele ca să pot da drumul rîsului nervos.

Tot aici aveam să asist pentru prima dată (elev în penultima clasă de liceu) la un caft ca-n filme, parte integrată a serii de dans, între băieții cartierului și studenți, tranșat categoric în favoarea celor dintîi. Fața nobil însîngerată a unui student, argumentele lui asupra nevinovăției și nonviolenței, dezvoltate într-o frumoasă curgere, mi-au stîrnit invidie și o strivitoare admirație, dar m-au și învățat o lecție — să nu mă laud cu școlile mele în fața micilor și marilor golani și bătăuși ce dominau zona și cu care, din motive de securitate, a trebuit să mă fac **haver**.

O cu totul altă stare am avut neputînd să intervin pentru bucovineanul bătut fără motiv de chelneri în berăria de la subsol. El, salahorul dezrădăcinat, slăbănog, pierdut în pantalonii largi și în uriașele cizme de cauciuc, ne cîntase, puțin mai înainte, cu limpede și insuportabilă deznădejde „Că streinu-i ca pelinu / In pelin mai pui zahar / Da' streinu-i tot amar". Acum se ferea încetinit în fața agresorilor și-i ruga cu glas întretăiat să-i dea numai la cap, să-i ocrotească stomacul, pentru că are un ulcer urît. Și aceia se înfuriau și mai tare, îl plezneau cu poftă și în cap, și la stomac, să nu mai aibă pretenții. Într-un tîrziu a apărut tacticos milițianul, care a scos caietul de procese-verbale, hotărît să-l încondeieze pe bucovinean pentru tulburarea ordinei publice.

Cofetăria a rămas tot acolo, cu aceleași prăjituri lîncede în vitrină, dar grădina de vară a dispărut. Aici veneam cu Genu în preajma vreunui examen și, porniți să îngrășăm subit porcul, ne turnam conținutul unei fiole de cofeină în suc, ca să putem citi toată noaptea.

O altă pivniță celebră era pe Anton Pann. În locul ei vei da peste depozitul de geamuri. Ne arătam în ajunul Anului Nou, luam un rom mic pentru a ne monta. Lumpeni tineri și bătrîni (mai ales cocișii) aveau să petreacă în infernul nu prea adînc, prin învîrtejirea fumului gros și a sunetelor închipuind melodii de chef românești și unguresti ,scîncite de un moș urduros și cu buboaie năvalnice pe figură la o scripcă ieșită din uz. Urmau să se prezinte cei cu capra ; în schimbul unei monede de trei lei, țigăncușa își dezvelea pentru o clipă sînii. Plecam spre săli de petrecere un pic mai scuturate, lăsîndu-i pe mîna unei fericiri neatinse de nici un dubiu.

N-a rămas, pe Mareșal Joffre, casa lui Kuliner Peter (cel ce scria mizerabil, dar desena grozav, pentru că luase lecții cu marele Podlipny) și a lui Hild Robert (care în ziua de Șabat, în ciuda protestelor dirigintelui, stătea singur în picioare cît durau cursurile). În locul acelei case e un spațiu, un interval între două blocuri.

Viorel MARINEASA

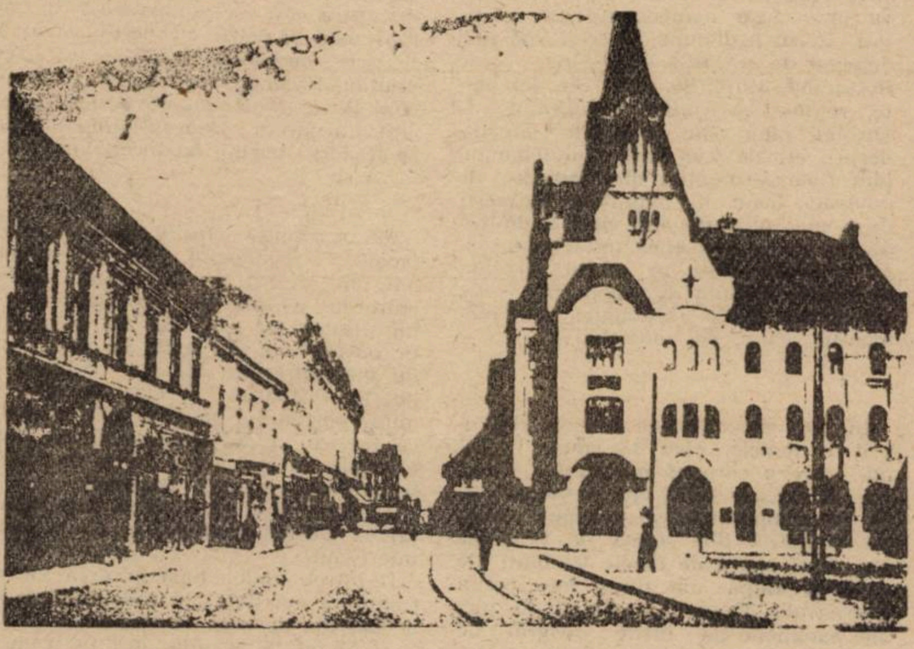

TIMIȘOARA, 1910 — Spre Piața Traian

Retro

Retrovizorul nu e prozator, nu e romancier ; doar o oglindă de-a lungul timpului, întoarsă **după** ceva nedeslușit. Atmosfera pierdută, privirea încremenită, stană de piatră. Ochi rece, sticlos, ca după orice întoarcere înapoi. Iar imaginile — un spectrum. Vii, doar aceste cuvinte de acum o sută și mai bine de ani, dezgropate din ziarele orașului. O născocire a Fabricului din fraze, o fabricare, nici măcar meșteșugită, a demult apusei sale vieți. După cum urmează :

● „Cel mai mare muzeu mecanic mișcător din istoria lumei a sosit și la Timișoara în Fabric, peste drum de **Regina Angliei.** Mii de figuri omenești, vapoare, balonuri de sburat, trenuri, calești, diligențe, tunuri, cai, alte animale, păduri, femei, paseri de pradă se mișcă tot timpul. Napoleon al treilea, de ceară, în mărime naturală își mișcă necontenit mîinile și picioarele cît timp doi doctori îl operează pe masă. Muzeul stă deschis de la nouă la nouă. 20 creițari la intrare. Operele de artă stau tot timpul în mișcare". ● „Invențiunea epocală a lui Moore, **Mașina de cusut,** poate fi văzută în fiecare dimineață la firma din Fabrik, Gokits & Demetrovits". ● „**Roy,** asociația tîmplarilor din Fabrik anunță onor. clientela că de la 1 ian. 1845 face și sicrie la preț plăcut". ● „Nina Lessar anunță doamnele că la **Îngerul alb** au venit direct de la Paris pălării, peruci și diademe exact după moda francesă". ● „**Cocoșul roșu** are caviar rusesc, țipari marinați, bomboane englesești, castane, Bourbon, sardele din Brabant, sardine din Sardinia, brînză Ementhal și milanesă". ● „**Konrad Spiridușul** vinde luminări, bile de biliard și felurite alte bile". ● „ La **Amor** și **Celesta**, pentru dame — creme glițerin, puder de Hubert, puder gras de Leichner, cremă orientală „Angelo", apă orientală de gură, chromatique parisienne, lapte de castraveți pentru primăvară, rouge roșu și țiclamen". ● „Bal mascat încopciat cu joc la Fabrikshof, pentru una sută de ani de bere la Timișoara." ● „Femeia fără trup ! Cea mai senzațională sensație din secolul nostru ! După Paris London, Wien a ajuns la Timișoara, în Fabrik, la **„Butoiul de aur"** ! ● „Nu uitați firma noastră : **La valaha harnică !"** ● „La **Santa Maria,** apoteka din Fabrik, strada principală no. 21 (care fu premiată la espozițiunea din Timișoara din anul 1891 cu medaille de aur), onor. clientela de dame află „Pomadă de Venus". De mînă și de față. Onor. clienți domni află „Prav întăritoriu dr. Hill", în contra infertilității, paliditățtei, lipsei de sînge, slăbiciunei puterii mădularului, sgîrciurilor histericale, slăbeței nervilor, ca și în genere contra orișice specie de slăbiciuni".

RETROVIZOR

* Anunțurile au fost decupate din „Luminătoriul", „Temeswarer Zeitung", „Posnașul", „Trombonul", „Temeswarer Wochenblatt".

Perimetru

Un loc numit „LA PRIMĂRIA VECHE"

TIMIȘOARA, 1916 — Piața Libertății

De la una din ferestrele fostei bănci italiene (construită între cele două războaie și avînd, încă, pe fațadă, urme de schije din al doilea război mondial) un copil lansează avioane făcute din ziare. Pe aripa avionului care aterizează aproape de mine citesc un fragment de titlu: „Minciuna stă...". Din păcate, mă gîndesc, minciuna continuă să stea, să se lăfăie aproape peste tot. Și cum ar fi putut să dispară așa repede, dacă a fost tita amar de vreme, politică de stat?

— Mă, necivilizatule, îi strigă un bărbat în vîrstă (cu aspect de fost inspector finanțe-bănci) copilului care lansează avioane, de ce faci, mă, mizerie pe stradă?!

Nu îndrăznesc să-i spun acestui concitadin de atitudine că, pe lîngă necurățenia care domnește în multe locuri din oraș, avioanele puștiului nu înseamnă absolut nimic. Doar, poate, pentru unii, un pic de poezie.

Din magazinul Consignația iese o femeie de la țară. Duce o „torcătoare" de lînă confecționată din lemn. Cu piesele componente frumos strunjite. N-am timp s-o întreb dacă a vrut s-o vîndă sau dacă a cumpărat-o. Femeia se urcă într-un ARO cu număr de Caraș-Severin) și mașina pornește imediat spre Piața Unirii. Dacă a cumpărat-o, sînt convins, nu o va ține în casă ca obiect ornamental. Ori o va folosi, ori o va vinde, la preț bun (în mărci) vreunui refegist amator de lucruri vechi.

C. V. — unul din zecile (ca să zic chiar sutele) de concetățeni pe care i-am cunoscut după Revoluție. Punctele de vedere comune asupra celor întîmplate în timpul Revoluției și după Revoluție ne-au apropiat mult. Îmi spune, printre altele, că, de-acum înainte, tăierea unor arbori sau arbuști, la noi în Timișoara, va trebui să fie avizată și de către ecologiști. Un punct cîștigat. Și să sperăm în fermitatea ecologiștilor, „Educația civică, ecologică, profilactică trebuie să se facă, căci, altfel, va fi nenorocire", e de părere C.V. Mă invită la o cafea. La „Aroma". Aici se face o cafea excelentă (spre deosebire de alte „unități" din oraș unde, vorba lui C.V., e nenorocire).

— Ce ne așteaptă? mă întreabă noul meu prieten, referindu-se, în general, la situația din țară.

— Om vedea, îi răspund lapidar ardelenește.

Nu mă mai încumet să fac preziceri· Prea multe din previziunile mele din ianuarie-februarie au fost infirmate de realitate. Și, pentru a nu fi chiar atît de abrupt cu răspunsul, invoc, iarăși, în glumă, un proverb unguresc: „O fi cumva, ca să fie nicicum. nicicînd n-a fost".

La cafea, ni se alătură un cunoscut al lui C.V. E un ins vînjos, vorbește în grai bănățean, înjură des și e foarte pornit împotriva unor stări de lucruri ce țin de traficul de influență și de corupție. E și mai pornit împotriva unor foști nomenclaturiști „fofilați" în posturi bune, unde-și văd mai departe de propria bunăstare Alde Rotărescu, Rujoi și alții. Din lehamite, reușesc să schimb subiectul și vorbim, pînă ne terminăm cafeaua, despre cît de bun era untdelemnul (din floarea-soarelui, din semințe de dovleac) făcut în oloinițele țărănești Cum mai mîncam noi, cînd eram copii, pîine cu asemenea untdelemn, sare și ceapă. Sau, în postul Paștilor, cu fasole scăzută și ceapă. Dar nu, nu sîntem deloc nostalgici, nu-i momentul, acum, de nostalgii...

În fața magazinului Apicola s-a oprit o femeie, cum se spune, „simplă". Are o coroană mortuară pe cap. Are în fiecare mînă cîte o sacoșă plină cu cumpărături și și-a pus coroana împletită din cetină de brad pe cap. O și apără de razele fierbinți ale soarelui. După un timp, face colțul spre strada Vasile Alecsandri. Pe una din panglicile de hîrtie neagră ale coroanei citesc, scris cu litere argintii, legămîntul: „Nu te vom uita niciodată, Gicule".

Cineva îmi spune (un concetățean pe care l-am cunoscut după Revoluție) că a venit „de sus" ordinul să fie arestați ofițerii din Comitetul de acțiune pentru democratizarea armatei. Vestea mă descumpănește, dar, îmi zic, autoîmbărbătîndu-mă, cîte nu s-au auzit în ultimul timp și, din fericire, nu s-au adeverit. Cert e că — am constatat în multe alte împrejurări — „specialiii" în zvonuri ai unei foste instituții atît de simpatizată de noi toți, mai lucrează cu destul spor. Li se pare, pesemne, că nu ne-au băgat destulă frică în suflete pe vremea cînd îl slugăreau cu devoțiune pe geniul Carpaților. Dar sufletul românului e larg, teribil de încăpător...

Mă acroșează fostul meu coleg de școală L. Tehnocrat, însă, în ultimii ani, are destul de frecvente accese culturale (Toate vin cu vîrsta!). E un pisălog pe care fac tot ce-mi stă în putință ca să-l evit. De data asta, nu mai am cum. Mă ține, ostatec, la poarta Primăriei Vechi. Se uită la minireportofonul meu și mă întreabă ce fac cu el. Se uimește sincer cînd îi spun că îmi adun „fapte de viață" pentru un reportaj. Exclamă:

— Aicea ți-ai găsit tu să faci reportaj?!... Du-te, domnule, și caută ceva interesant!

Îl întreb unde, după părerea lui, ar trebui să mă duc. Mă îndeamnă, foarte convins de ceea ce spune:

— Mergi la graniță, ia-i pe vameși la întrebări, că e mai rău decît pe vremea lui Ceaușescu!

Ca să-l potolesc, îi promit că voi ține cont de propunerea lui. O minciună ... necesară. N-am nici un chef să merg la graniță (și nici peste graniță). Scoate din geanta-diplomat „Pe culmile disperării". Ține, neapărat, să comentăm un pasaj din carte. Mi-l citește. Un copil de vreo 10 ani se oprește lîngă noi. Mușcă dintr-o bucată de halviță și e atent la fostul meu coleg. Îl fascinează, pare-se, lectura lui expresivă. Iată pasajul: „Mizeria distruge din viață totul; o face scîrboasă, hidoasă, spectrală. Există paloarea aristocratică și paloarea mizeriei. Întîia rezultă din rafinament, a doua din mumificare".

Copilul cu halvița, dezamăgit de textul citit, pleacă.

Mă salvează, în mod cu totul neașteptat, soția lui L. Matroană autoritară, îl ia și îl duce, pînă el nici nu apucă să pună înapoi, în geanta-diplomat, „Pe culmile disperării", îl duce, reproșîndu-i că a uitat de nu știu ce îndatorire familială, spre Piața 700.

Un domn și o doamnă, lîngă intrarea î... cofetărie (fostă Macul Roșu).

Doamna: Cu cine ții? Cu liberalii sau cu țărăniștii?

Domnul: Nu cîștig nimic, nici dacă țin cu unii, nici dacă țin cu alții.

Doamna: Ești un mormoloc.

Pe băncile de sub tei oamenii mănîncă langoș, înghețată (ambalată), caise, corcodușe. Ambalajul, sîmburii se aruncă pe jos, sub bănci. Un bătrîn îmbrăcat cu o cămașă de cow-boy, și care seamănă foarte bine cu Pablo Casals, mănîncă, dintr-un borcan cumpărat de la alimentara, compot de prune. Scoate prunele prinzîndu-le între degetul arătător și cel mijlociu. Nu-mi vine să cred, sîmburii îi pune în buzunarul de la piept al cămășii sale caroiate Sînt gata să-l întreb de ce face acest lucru, dar reapare, plin de elan cultural, fostul meu coleg de școală. A scăpat de nevastă-sa. Mă rog, în gînd, lui Dumnezeu s-o aducă iar. Dar Dumnezeu nu ia în seamă rugăciunea unui fost marxist și ateu convins. L. mă silește să ne așezăm pe o bancă. Scoate „Pe culmile disperării". Acum, îl interesează alt pasaj, mult mai dificil de comentat decît primul: „Faptul că exist eu dovedește că lumea n-are nici un sens. Căci în ce fel pot găsi un sens în frămîntările unui om, infinit dramatic și nefericit, pentru care lumea se reduce în ultimă instanță la neant și pentru care legea acestei lumi este suferința?"

Aprind o țigară, mă prefac că meditez la atît de grava interogație cioraniană. L. așteaptă să zic ceva. Are răbdare. Are timp. E în concediu. Eu nu mai am nici răbdare nici timp. Nu le mai am pentru prostia, fixurile și pisălogeala altora. Oftez, mă foiesc pe bancă. L. vrea să-i recitească pasajul. Îl opresc. Nu e nevoie. Am reținut despre ce-i vorba. Ce-ar fi să mă ridic și, fără o vorbă, s-o iau la fugă spre redacție?... Dar dacă el se va ține după mine? E, încă destul de suplu. Sănătos. Viguros. Da, da, îmi spun, a nu știu cîta oară, nu mai am nici o îndoială, infernul sînt ceilalți...

Iosif COSTINAȘ

INVAZIA CEHOSLOVACIEI

Frantisek Janouch

NU, NU REGRET

TREI LA COMANDAMENT

Mă aflam în apartamentul doctorului Kriegel. Invazia armatei sovietice nu-l prinsese acasă — se afla la ședința C.C. al P.C.C. cu toate că ocupanții pătrunseseră în oraș, pe strada „Smetanca" era încă liniște și calm.

La șase dimineața au sunat la ușă. În prag stăteau trei bărbați în trenciuri.

— Este acasă doctorul Kriegel? — a întrebat unul dintre ei.

— Cine sînteți și ce doriți? — întreb în loc de răspuns. Atunci unul îmi arată legitimația de angajat al Departamentului Siguranței Statului.

— Doctorul Kriegel nu este acasă. Dar ce, doriți să-l arestați?!

— Trebuie să-i transmitem ceva... — se aude un răspuns nesigur.

— Ocupanții sînt deja în oraș. Dumneavoastră sînteți cu ei sau cu Dubcek? — încerc eu să lămuresc.

Răspunsul sună din nou indirect:

— Situația este foarte complicată...

Apoi unul din ei a cerut permisiunea să dea un telefon.

— Vorbește Voron (Corb — n.n.). Sun din apartamentul doctorului Kriegel. N-am reușit să îndeplinim ordinul. Am terminat.

A pus receptorul în furcă și toți trei au plecat.

M-a apucat din nou tremuratul, pentru a doua oară în această noapte. Deci iată ce ne-au adus tancurile cu stele roșii. Și în acea clipă am avut impresia că am fost zvîrlit înapoi, departe, în anii '50. Cu o singură deosebire: acum înțelegeam foarte bine ce se întîmplă.

PROSPECTUL LENIN

Este unul dintre prospectele noi din Praga. Reconstrucția lui s-a terminat de curînd. Începe de la aeroport și se sfîrșește cu o piață imensă, rotundă, care poartă numele de Piața Revoluției din Octombrie.

În 21 august, la patru și jumătate dimineața, cînd m-am întors acasă pentru scurt timp, mi-a telefonat o cunoștință care locuia în Devica: „Pe prospectul Lenin trec tancuri rusești. Le văd pe fereastră."

Cuvintele mi s-au oprit în gît, nu puteam să răspund. Mi-am amintit cum, în 9 mai 1945, dimineața, foarte devreme, o altă cunoștință m-a sunat tot din Devica: „Tancurile sovietice sînt deja aici. Le văd pe fereastră."

Acum 23 de ani, acest telefon însemna sfîrșitul disperării, iar astăzi — începutul ei. Între ele se afla o întreagă epocă.

Pe zidul unei clădiri a apărut curînd esența laconică a sentimentelor noastre. Era scris în rusă pentru ca musafirii nepoftiți să înțeleagă și ei: „Părinții voștri au fost eliberatori, voi — agresori!"

În a doua jumătate a zilei am fost pe prospectul Lenin: asfaltul nou era distrus de șenilele tancurilor, care aduceau „idei" pe străzile și piețele pragheze, printre care se afla și Piața Revoluției din Octombrie. Aceste idei trebuie să fi fost într-adevăr grandioase, dacă pentru răspîndirea lor erau necesare tancurile și o jumătate de milion de soldați înarmați pînă în dinți.

CONVERSAȚIE ALARMANTĂ

În fața transportorului blindat s-a adunat un grup mic de oameni, dar conversația nu se închega din cauza greutăților de limbă.

Am intrat și eu în discuție. Peste cîteva clipe, locotenentul-major cu mustață și bronzat a început să dea semne de nervozitate. Eu nu numai că vorbeam bine rusa, dar cunoșteam și situația lor, acolo, la ei acasă. În schimb, el cunoștea umilitor de puțin despre țara în care a pătruns în noaptea trecută.

Se străduia să găsească o ieșire din situația creată:

— Așa vorbiți dumneavoastră, intelectualii, dar ce spune clasa muncitoare? — spuse el. Am simțit un iz cunoscut de învățămînt politic.

Un muncitor în vîrstă, după ce m-a ascultat cu atenție, s-a întors spre mine și mi-a spus:

— Tradu-i asta. Vezi mîinile mele? Puteai să nici nu traduci. Erau mîini trudite de muncă grea, pline de bătături.

— Noi, muncitorii, spunem același lucru și uite, sîntem una cu acest tovarăș intelectual. De ce vă amestecați în treburile noastre?

Sanda Golopenția

Țăran sărac sportiv

Colegul nostru Nae avea o vorbă a lui. O spunea în chip de autoprezentare, adresîndu-se ,în fața noastră, care ne bucurăm dinainte așteptînd-o, oricărei noi cunoștințe. Privea grav la persoana în cauză, nu de puține ori un țăran, căci mergeam des pe teren, și rostea: „Nae X, țăran sărac sportiv".

Mi-e greu să dezghioc hazul acestei expresii. Pentru a o face ar trebui vorbit de incongruența în general a asocierii calificativelor „sărac" și „sportiv", de formularele de cadre cu rubrica „origine socială" ale anilor 1950—1960, de nenumăratele nuanțe ale „liniei" ideologice în mulți ani. Mi se pare însă că lucrurile pot deveni ceva mai clare dacă pun în legătură expresia al cărei autor e Nae cu bancul meu favorit.

Bancul meu favorit continuă să fie același de mai bine de cinci ani. Povestită în goană, fără înfloriturile cu care ar împodobi-o Nae, istoria este următoarea. Un accident de automobil provoacă distrugerea a trei mașini. După accident, cei trei proprietari rămași teferi, un american, un francez și un român, reacționează fiecare la cele întîmplate. Americanul se necăjește, se frămîntă, se uită la mașină, evaluează paguba, calculează asigurarea și, după o oră de supărare, conchide molcom: „Putea să fie mai rău. Am să lucrez niște ore suplimentare în luna care urmează și o să-mi iau o mașină nouă" Francezul se agită, protestează, e furios pe regulamentele care nu sînt respectate, pe șoferii care-și fac de cap, pe drumurile care sînt arhi-aglomerate. În cele din urmă, după trei-patru ore de enervare, se liniștește: „Oricum nu mai e nimic de făcut. În patru-cinci luni, dacă pun niște bani deoparte, pot să acopăr paguba și să-mi cumpăr o mașină nouă". Românul însă îi uluiește pe amîndoi. Căci el plînge cu sughițuri, se bate cu pumnii în piept, își smulge părul din cap și repetă invariabil: „Nu se poate. Iarăși iaurt dimineața, iaurt la prînz, iaurt seara. Iarăși o zi de ciorbă de lobodă, o zi salată de urzici. Iarăși listă de așteptare. Iarăși trei-patru ani de strîns cureaua". Și orele trec și omul nu se potolește. În cele din urmă, americanul, care a ascultat cu luare aminte, nu mai poate răbda și spune: „Ce nu înțeleg totuși este de ce voi, românii, vă cumpărați mașini atît de scumpe".

O primă trăsătură care reunește exemplele de mai sus este aceea că, în ambele, expresiile-cheie, punctele de declic — „sportiv" în cazul creației lui Nae, „scump" în cazul bancului cu mașinile — sînt deopotrivă inadecvate și adecvate Inadecvate, căci numai de sport nu-i arde unui țăran sărac în formula românească a sărăciei, cum numai scumpe nu pot fi numite Trabantul sau Dacia unui român în comparație cu mașinile americanilor sau francezilor. Într-un alt sens, însă, e perfect adevărat că, privit de la distanță și cu gîndul la roadele muncii țăranului, așa cum se exprimă în viață și mîncatul zilnic al lui și al semenilor, acesta pare a face sport mai degrabă decît a munci, dacă sportul e definit — tradițional — ca activitatea fără alt rezultat decît bucuria mișcării și puterii bine înscrise în timp și spațiu. Pe linia aceasta s-ar putea vorbi în România contemporană despre o agricultură „sportivă", o industrie „sportivă", un învățămînt „sportiv", o cercetare științifică „sportivă". Viața însăși pe care am trăit-o în țară era eminamente „sportivă". Și asta îmi aduce aminte de un alt banc al eternei curgeri a eforturilor care nu rodesc. În curtea unui spital de nebuni, aceștia încarcă și descarcă fără încetare o aceeași grămadă de nisip într-un același camion. Șoferul își exprimă nedumerirea și răspunsul nebunilor vine neîntîrziat : „Merge treaba ? Merge !" Iarăși e perfect adevărat că, privit de la distanță și cu gîndul la investiția de privațiuni și așteptare, românul plătește pentru mașina lui un preț astronomic, prețul unui articol de lux, al unui Rolls Royce, iar americanul din banc are și el dreptate.

S-ar putea spune că în toate cazurile de mai sus avem de-a face cu una și aceeași structură: bancuri ale absurdului. Acestea sînt, în ce mă privește, miezul ireductibil al bancului românesc contemporan. La ele trebuie reflectat în primul rînd pentru a înțelege una din trăsăturile de căpetenie ale culturii noastre actuale în care absurdul ca formă de expresie este hrănit de experiența cotidiană altfel decît în Occident și la altă scară. Bancul absurd a preluat de preferință anumite zone ale vieții sociale: transformarea ireversibilă a activității productive în activități steril lucide, faptul că, pe măsură ce viața se „îmbunătățește", oamenii cumpără într-adevăr în România nu numai mașini din ce în ce mai scumpe, ci și ouă, lapte, pîine din ce în ce mai scumpe și deci, cumpărînd lucruri atît de mereu mai scumpe trăiesc, se poate spune, mereu mai bine, o viață din ce în ce mai bogată De altfel așa și scrie în ziare care, din punctul acesta de vedere, par a avea perspectiva americanului din bancul de mai sus

TIMIȘOARA, 1914 — Piața Unirii

Lăzile

Cînd a demisionat, tata și-a procurat niște lăzi. Lăzi mari, galben portocalii, de stejar, cu mînere de sfoară groasă, împletită și cu capac glisant. În ele se făcuse evacuarea fișelor de recensămînt și a materialului statistic al Institutului. În ele țineau încă funcționarii în anii de după război ultimul stoc al unor minusculi pesmeți soldățești din care mi-am mîncat și eu partea, cu poftă, ori de cîte ori tata mă lua cu el la birou.

Și-a pus apoi în lăzi tot ce era „personal". Scrisori, note de lectură, fotografii, cărți din biblioteca proprie care, nemaiîncăpînd în rafturi acasă luaseră treptat drumul Institutului și se întorceau acum să se înghesuie în camera birou unde dormea bunica și ne făceam lecțiile, cu rîndul, noi copiii.

Au urmat luni de atentă triere. O parte din cărți aveau să rămînă sus, la etajul al treilea, unde locuiam. O altă parte urma să fie pusă la subsol, în camera de serviciu. Tata urca mereu și cobora scările. Lăzile, cu capacul dat la o parte, fuseseră așezate una peste alta închipuind rafturi. În ele, pe multe rînduri, cărțile erau rostuite cu răbdare.

O vreme, viața a curs așa, cu tata acasă, coborînd la subsol ca să citească, lucrînd cu bucata pentru planificare și avînd dintr-odată, mai mult timp pentru noi.

Într-o primăvară, camera noastră de serviciu a fost repartizată altcuiva. Lăzile trebuiau scoase de acolo urgent. Tata, împreună cu un prieten, au mutat de dimineață pînă seara tîrziu cărți și hîrtii. Le puneau în pivniță. Le duceau în vrafuri, umpleau apoi ladă de ladă, turnînd, peste fiecare nou strat, DDT. Căci în pivniță riscau să fie șoareci și gîngănii. Lăzile cu cărți, cu capacul tras, au fost stivuite una peste alta. Jos, acolo unde nu mai era cum ajunge fără a da deoparte totul — pivnița era mică iar lăzile, cuburi cu latura de aproape un metru, clădite pînă la tavan, erau grele — jos, tata așezase lăzile cu note de lectură, lucrări în curs și scrisori. Le țintuise capacul în cuie.

Într-o zi, tata nu s-a mai întors de la bibliotecă, unde pleca în fiecare dimineață, zorit, cu hîrtie de scris și un colțuc de pîine neagră. În pivniță n-a mai intrat nimeni ; oricum, chiar înainte de asta, tata nu mai coborîse la cărți. Cînd a murit, după un an și jumătate, am aflat că fusese închis.

Au trecut ani. Lăzile deveniseră prilej de șicane din partea spațiului locativ : „Ce e în ele ? Cărțile miros. Atrag șoareci. Pivnițele nu sînt pentru cărți". Mama refuza cu îndîrjire să deschidă ușa de la boxă. Fratele meu și cu mine ne uitam uneori, printre stinghiile boxei, la lăzi, atunci cînd nu curgea apa decît la subsol și coboram cu canta trimiși de bunica.

Într-o primăvară, pivnițele au fost inundate. Împreună cu fratele mezin al tatei și cu noi, mama a deschis lacătul. Cățărați printre lăzi, am scos capacul la cele de sus. Le-am golit și mutat ajungînd la stratul de dedesubt. Și așa pînă la ultimul strat. Nu am deschis toate lăzile. Lemnul, trainic și gros, nu îngăduise apei să pătrundă. Lăzile bătute în cuie nu le-am desfăcut. În pivniță mirosea muced. Am repus cărțile în lăzi, lăzile în stivă, noi copiii am luat sus cîte ceva care ne părea citibil. Săptămîni în șir în casă a mirosit a DDT și am avut guturai. Pivnița nu a mai fost descuiată decît atunci cînd, la moartea mamei, a trebuit evacuat apartamentul.

Cînd am scos la iveală lăzile militare la care nu se umblase de aproape douăzeci de ani, în timp ce desfăceam cuie cu cleștele, un locatar, ofițer de securitate ieșit la pensie, s-a oprit lîngă noi să vadă ce facem și ne-a spus : „Fiți atenți, s-ar putea ca înăuntru să fie bombe".

* **Fragmente din volumul „Mitul pagubei"**

Și pentru ca ofițerul rus să nu aibă nici o îndoială, muncitorul m-a îmbrățișat. Ofițerul s-a fisticit, tăcea. Iar pe mine — pentru a cîta oară pe ziua de azi — mă sufocau lacrimile.

Chiar și acum, acest episod îmi provoacă un sentiment penibil. Dar totul s-a întîmplat exact cum am relatat. Era în 21 august, după amiază, în jur de ora 17. Discuția avea loc pe strada Italska. La cîteva sute de metri de noi, dinspre clădirea Radiodifuziunii, se auzeau împușcături.

STEAGUL

Evenimentul avea loc în Porjic, în prima zi a ocupației. Dinspre piața Republicii se mișca o coloană de demonstranți. Cîteva sute de tineri cîntau cu voce slabă imnul național. În fruntea coloanei mergeau doi adolescenți și două adolescente. Toți patru duceau drapelul ceh însîngerat. Pe trotuare stăteau grupuri de oameni cu pumnii strînși, mulți aveau lacrimi în ochi.

Ocupanții, odihnindu-se pe tancuri în fața clădirii ziarului „Rude pravo" au devenit atenți și nervoși.

Pe partea gării „Teskov" trecea un transportor blindat. Țeava armei a fost îndreptată direct spre coloana de demonstranți care se apropia. Privitorii au încremenit. Demonstranții nu s-au speriat și nu și-au încetinit pasul. Doar versurile imnului s-au auzit mai tare.

Transportorul blindat și-a micșorat viteza, apoi a virat într-o parte, în fața steagului însîngerat și s-a oprit. Coloana a trecut fără nici un obstacol.

„Pravda" moscovită cu siguranță ar fi comentat acest episod ca un exemplu de conștiinciozitate și disciplină a ocupanților. Dar nici unul dintre jurnaliști nu și-ar fi permis să descrie ce se putea citi pe fețele soldaților sovietici.

TIMPURI MOSCOVITE

Seara, ora 9 și 20 minute. Era, se pare, a treia zi a ocupației. Străzile pragheze erau întunecoase, pustii și triste. Aseară și alaltăseară ocupanții au demonstrat cît de concret iau în serios situația de război nedeclarată.

Conduceam cu viteză — duceam spre casă o cunoștință. Peste 40 de minute trebuiau să înceapă restricțiile de circulație (așa le numeau rușii). Ne-am apropiat de podul Palatki. Intrarea era blocată de tancuri și transportoare blindate.

Un soldat cu automat ne-a arătat printr-un gest să întoarcem. Am oprit mașina și l-am rugat să-l cheme pe comandant. A venit. Nu prea înalt, cu o față de copil.

— Restricție de circulație — a anunțat cu un glas categoric.

— De la ora zece — am protestat eu.

Ofițerul s-a uitat la ceas:

— Este deja 11 și un sfert!

În acel moment am simțit o superioritate în fața tancurilor și automatelor:

— Cum de nu știți că în Praga este ora pragheză și nu cea moscovită? Sînt două ore diferență, stimabile!

S-a uitat din nou nervos la ceas:

— Oricum este deja 10 și un sfert.

— Nu v-ar strica să învățați să numărați pînă la doi înainte de a începe să comandați jucăriile astea, i-am răspuns eu și m-am uitat ironic în jur.

— Fără insulte!

— Vă insultați singur din moment ce nu sînteți în stare să scădeți doi!

Ofițerul s-a uitat din nou la ceas, și-a înțeles greșeala și a strigat:

— Vanea, dă-te la o parte cu tancul, lasă automobilul ăsta să treacă!

Apoi s-a uitat la noi și a spus pe un ton aproape de scuză:

— Vă las, dar nu garantez vă veți trece la capătul celălalt al podului.

Am dat spre el din mînă și am luat-o pe un drum ocolit. Perspectiva de a ne petrece noaptea în mijlocul podului blocat la ambele capete de tancuri nu ne surîdea deloc.

Îmi era milă de orașul nostru străvechi, mîndru și cu tradiții culturale, în care au venit acești „Vanea" pentru a normaliza situația. Îmi era milă și de acel ofițeraș tînăr cu insignă de comsomolist în piept, care era o marionetă într-un joc cinic al unei mari puteri. Era doar orașul nostru, iar pe acești băieți pînă la 21 august i-am considerat frații noștri.

CAIN ȘI ABEL AU FOST ȘI EI FRAȚI — spunea o zicală din popor, scrisă cu cretă pe una din clădirile din apropiere.

Traducere de
Eliza BOGDAN

Shankara

CALEA ELIBERĂRII

Acesta — Atma Bodha[1] — este dedicat căutătorilor de Libertate care, prin asceza (tapas) lor îndelungată s-au purificat de dorințe, dobîndind pacea și liniștea.[2] Dintre toate căile spre Eliberare, cunoașterea (spirituală, inițiatică) este singura directă — la fel de importantă ca focul pentru bucătar; fără ea, Libertatea nu poate fi obținută. Nefiind opusă ignoranței, karma (acțiunea rituală) n-o distruge.[3]. Datorită ignoranței, Sinele (Atma) apare voalat, acoperit; prin îndepărtarea ignoranței, Sinele pur va străluci prin El însuși, precum soarele după dispariția norilor. Jivatma este amestecat cu ignoranța. Prin practica constantă a căii cunoașterii, jivatma devine pur[4]. Samsara este plin cu plăceri și neplăceri și alte cupluri contrarii.[5] Ca și visul, acestea par reale; dar, trezindu-ne, ele dispar căci realitatea lor este relativă, perisabilă. Atît timp cît principiul tuturor, non-dualul Brahma, nu este văzut, lumea pare reală. Asemenea bulelor de aer răsărind la suprafața apelor oceanului, toate lumile răsar, există și se dizolvă în Suprema Ființă (Paramesa) ce este rădăcina, suportul și cauza tuturor. În Sat-Chit-Ananda[6], ce este permanentul, eternul Vishnu (Ființa Totală), toate aceste diverse obiecte și individualități apar ca felurite ornamente de aur (upadish). Așa cum apa pură are gusturi diferite (dulce, amar, etc.) în funcție de substanțele dizolvate în ea, tot așa rasa, numele, poziția socială, etc. sînt suprapuse peste Sinele non-dual. Așa cum cristalul limpede (și incolor el însuși) apare roșu, albastru, în funcție de fundal, tot așa Sinele, pur și nepătat, pare a fi identic cu corpul, simțurile, mentalul, intelectul sau fericita ignoranță (a somnului adînc) cînd este în contact cu acestea. Așa cum separi coaja de bobul de orez de dinăuntru, tot așa trebuie separat purul Atma de învelișurile ce-l acoperă. Deși etern și omniprezent, Sinele nu strălucește în toate locurile, căci așa cum lumina străbate numai mediul transparent, tot așa Sinele este văzut clar numai în intelect. Sinele este realizat în intelect (Budhi) ca martor al lucrărilor corpului, simțurilor, mentalului, intelectului și naturii prime (prakriti), și totuși diferit de acestea așa cum este un rege în raport cu supușii săi. Așa cum luna pare că se mișcă atunci cînd norii din jurul ei se deplasează, tot așa Sinele pare celui ignorant că participă la lucrări cînd, de fapt, simțurile sînt cele lucrătoare. Așa cum omul își îndeplinește îndatoririle la lumina soarelui (fără ca soarele să participe la ele), tot așa corpul, simțurile, etc. funcționează în lumina Sinelui fără ca acesta să participe. Așa cum lumina este soare, răceala, apă, căldura, foc, tot așa eterna, pura triadă Sat-Chit-Ananda este cu adevărat Sinele. Sat-Chit este al Sinelui; „eu“ este modalitatea lui jivatma. Nu există schimbare în Atma (care este imuabil și veșnic), nici cunoaștere în jivatma (care este perisabil și înecat în ignoranță). Jivatma este înșelat să creadă că el este cel care cunoaște, activează și vede. Precum frînghia confundată cu un șarpe, a confunda jivatma cu Sinele produce frica. Pe de altă parte, cel care se cunoaște ca nefiind jivatma, ci supremul Sine este eliberat de frică. Pentru a vedea lumina nu este nevoie de altă lumină; Sinele, luminînd el însuși, nu are nevoie de alte mijloace de cunoaștere. El cunoaște singur. Conform învățăturii vedice, eliminînd ornamentele (upadish) se realizează identitatea lui jivatma (eul) cu Paramatma (supremul Sine). Întreaga lume obiectivă este născută în ignoranță, precum corpul, și este trecătoare ca bulele de apă. Să știi că Sinele este distinct de lume și identic cu Brahma Supremul. Scrierile revelate, Shrutis, declară: Eu nu sînt suflurile, mentalul, ci Ființa (Sat) pură. Nefiind mentalul, eu sînt eliberat de plăceri și neplăceri, frică, etc. Sînt eliberat de contingențe (upadish) și sînt non-participativ, etern, nediferențiat, nepătat, imuabil, dincolo de formă, pentru totdeauna liber și pur. Cel care rămîne etern, pur, de-a pururea liber, cu totul singur, nespus de fericit, non-dual, Sat-Chit-Ananda, Brahma nirguna, acela sînt eu. Lunga, constanta realizare a lui „eu sînt Brahma și numai Brahma“ distruge toată vasanas (agitația mentală) născută din ignoranță. Rămîi impasibil, păstrează-ți simțurile sub control și nu-ți lăsa mintea să vagabondeze; stai într-un loc izolat și meditează asupra Sinelui ca Infinit, Unul unic. Păstrează-ți mintea pură; cu un intelect pătrunzător, rezolvă tot ce este obiectiv în Sine și întotdeauna meditează asupra Sinelui clar și unic precum eterul. Îndepărtînd numele și formele (namarupa)[7], tu ești acum cunoscătorul Ființei Supreme (Sat) și vei rămîne ca perfectă Conștiință-Beatitudine (Chit-Ananda). Fiind la fel ca Chit-Ananda, nu mai există nici o diferențiere între cel ce cunoaște și ceea ce este de cunoscut. Și Sinele strălucește ca El însuși. Dacă în felul acesta, prin procesul constant al meditației, cele două bucăți de lemn, respectiv Sinele și ego-ul sînt frecate una de alta, flăcările focului cunoașterii ard toate elementele ignoranței. Distrugerea ignoranței prin cunoaștere, așa cum lumina zorilor risipește întunericul nopții, face ca Sinele să se înalțe ca soarele în deplină slavă. Așa cum în întuneric un stîlp este confundat cu un tîlhar, tot așa Brahma este, din ignoranță, confundat cu jivatma. Dacă se înțelege adevărata natură a lui jivatma, iluzia dispare. Cunoașterea, bazată pe realizare inițiatică, distruge imediat noțiunile de „eu“ și „al meu“. Un jnani (cunoscător inițiatic), ce este un perfect autorealizat Yogi, vede cu ochiul înțelepciunii (intuiția intelectuală) că toate fenomenele obiective sînt în Sine și ale Sinelui și că astfel Sinele este Singura Ființă. Așa cum argila este singurul material din care diverse obiecte sînt formate, așa el vede că Sinele, de asemenea, este întregul univers și nu există altceva decît Sinele. Pentru a se elibera încă în viață fiind, Înțeleptul va evita contingențele (upadish) și astfel va dobîndi adevărata natură a lui Sat-Chit-Ananda, precum se transformă larva în albină.[8] Traversînd oceanul iluziilor și distrugînd demonii plăcerii și neplăcerii, Yogi, acum unit cu Pacea (santhi), se delectează în Sine, rămînînd în slava acestuia. Cel eliberat în viață (jivanmukta) de toate dorințele trecătoare și exterioare, se delectează în propriul Sine și rămîne pur și imuabil, ca un lămpaș. Asemenea eterului (akasha) ce rămîne nepătat de obiectele conținute în el, Înțeleptul (Muni, adică Monahul) rămîne nepătat de contingențele ce-l înconjoară. După dizolvarea ornamentelor (corp, simțuri, etc.), Înțeleptul, eliberat acum de particularități, se topește în atotpermanenta Ființă (Vishnu) ca apă în apă, eter în eter, sau foc în foc.

Nu există cîștig mai mare decît acest cîștig, nu există plăcere mai mare decît această beatitudine, nu există cunoaștere mai adîncă decît această cunoaștere spirituală. Acesta să știi că este Brahma. Ceea ce văzînd nimic nu mai rămîne de văzut, devenind nu se mai întoarce în Samsara (vîrtelnița lumilor), cunoscînd nimic nu mai rămîne de cunoscut, să știi că este Brahma. Ceea ce umple totul, deasupra, dedesubt și de jur-împrejur, el însuși Sat-Chit-Ananda, non-dual, infinit, etern, numai unul, să știi că este Brahma. Ceea ce nu este nici grosier, nici subtil, nici lung, nici scurt, produs sau irosit, ceea ce este lipsit de formă, atribut, castă și nume, să știi că este Brahma. Prin a cărui lumină soarele și ceilalți luminători strălucesc, dar care nu este el însuși iluminat de ei și în a cărui lumină toate acestea sînt văzute, să știi că este Brahma. Precum focul într-o bucată de fier înroșit, Brahma penetrează întreaga lume, înăuntru, înafară și prin ea, o face să strălucească și El însuși strălucește prin El însuși. Brahma este distinct de univers, dar nu există nimic separat de Brahma. De-ar apărea cineva ca diferit de Brahma ar fi numai o iluzie precum apa într-un miraj. Orice este auzit sau văzut nu poate fi diferit de Brahma.

Adevărata cunoaștere găsește pe Brahma ca fiind Sat-Chit-Ananda și Unul fără al doilea. Numai ochiul înțelepciunii poate vedea Omniprezentul Sat-Chit-Ananda, dar nu ochiul ignoranței, pentru că un ochi orb nu poate vedea soarele[9]. Precum aurul eliberat de zgură, jivatma și-a ars toate impuritățile în focul cunoașterii, în flăcările hrănite de sravana (auzul), manana (reflexia) și nidhidhyasana (contemplația) și acum strălucește prin el însuși. Cel care se scaldă în limpedea, calda, veșnic proaspăta apă a lui Atma care, fiind disponibil peste tot, aici și acum, nu are nevoie să fie căutat în centre speciale și în anumite anotimpuri, acela rămîne non-participativ. El este Cunoscătorul a toate; el pătrunde totul și este nemuritor pe vecie.

Note, traducere, adaptare
Mircea TĂMAȘ

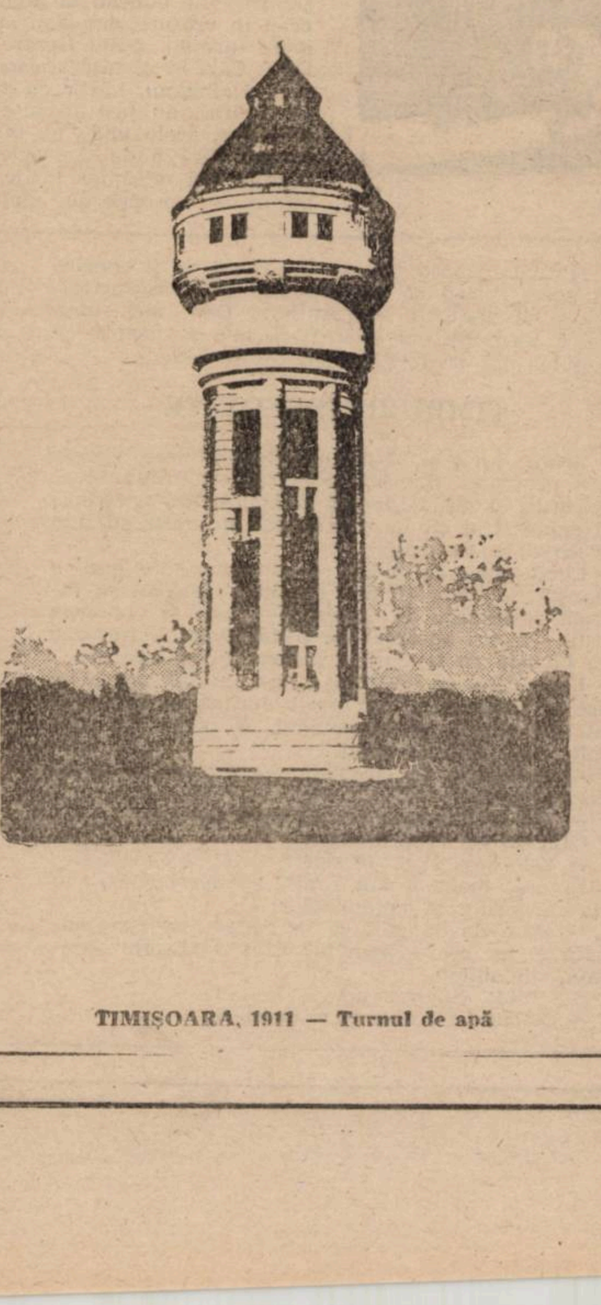

TIMIȘOARA, 1911 — Turnul de apă

---

1. Atma Bodha, „Cunoașterea de Sine“, este o scriere metafizică ce sintetizează întreaga doctrină a cunoașterii inițiatice. Shankara, al cărui nume înseamnă „Pacificatorul“, este unul dintre cei mai mari maeștri spirituali ai tuturor timpurilor. Născut la începutul sec. al VIII-lea, la Kerala, în India meridională, ca o „încarnare“ a lui Shiva, a reușit să tălmăcească în limbaj uman adevărurile inefabile ale Tradiției primordiale, punînd în lumină doctrina non-dualismului (adwaita Vedanta).

2. În conformitate cu doctrinele tradiționale și, în special, cu cea hindusă, care păstrează nealterate adevărurile metafizice, individul, aparținînd lumii formale (compusă din manifestarea grosieră, corporală și cea subtilă, psihică este învăluit de ignoranță, confundînd perisabilul cu eternul, lăsînd contingențele, evenimentele trecătoare să-l înlănțuie în vîrtelnița lumească (Samsara), în felul acesta fiind nevoit să urmeze la nesfîrșit drumul „samsaric“, vagabondînd sub diferite forme de existență dintr-o lume în alta, sclav al dualității, al cuplurilor opuse. Salvarea din lanțurile lumilor relative se obține printr-o realizare inițiatică, ce conduce la Eliberare (moksa), la Cunoașterea Supremă, la Desăvîrșire.

3. Există trei căi importante : jnana-marga (calea Cunoașterii, considerată de Shankara cea mai eficientă și completă); bhakti-marga (calea amorului divin) ; Karma-marga (calea acțiunii rituale).

4. Principiul Suprem este Brahma nirguna (Cel deasupra oricărei determinații sau calificări). Din punct de vedere lumesc, Principiul radiază precum soarele, o infinitate de raze, fiecare rază constituind o verticală ce reprezintă Sinele. Atma, Personalitatea, Spiritul nemuritor. Această verticală intersectează o multitudine de plane orizontale ce sînt lumile sau stările de existență ale unor ființe integrale (ființa integrală este suma tuturor stărilor de existență, starea umană fiind doar una dintre ele, neprivilegiată ; Sinele este măduva esențială, nemuritoare, a ființei integrale). Intersecția razei cu un plan orizontal este un punct central, numit jivatma, „sufletul viu“ (ego-ul, centrul ființei individuale ce este omul în cazul stării de existență umane), care aparține de fapt verticalei, dar care iluzoriu este considerat ca element al planului orizontal. Deci, Eliberarea va însemna realizarea faptului că jivatma nu înseamnă contingențele lumești, elementele perisabile ale individului, că „eu“ nu înseamnă corpul sau simțurile sau memoria, toate schimbătoare și muritoare, ci „eu“ este Sinele, Atma, nemuritor, care la rîndul lui este identic cu Brahma. Principiul Suprem a cărui rază aparentă este

5. Manifestarea sau lumile există numai prin dualitate, o dualitate aparentă care dispare în Axa Lumii, în Brahma saguna (calificat) ce este Ființa totală, Sat, Unul, prima determinație a lui Brahma nirguna, cel non-dual (adwaita) și dincolo de orice calificare.

6. Sat(Ființa) — Chit(Conștiința) — Ananda (Beatitudinea) sînt cele trei aspecte esențiale ale lui Atma, respectiv Brahma. Sinele este Ființa integrală ce dobîndește Conștiința totală a ce înseamnă Beatitudinea Eliberării prin Cunoaștere de Sine.

7. La hinduși, „nama-rupa“ desemnează lumea formală(psihico-fizică).

8. Realizarea inițiatică este o moarte (a lumii formale, larva) și o înviere (dincolo de formă, transformare în albină) ; albina este simbol al cunoașterii metafizice iar zborul sugerează Eliberarea.

9. Ochiul înțelepciunii (jnana-chakshus) este aynul-qalb (ochiul inimii) al tradiției islamice, este intuiția intelectuală : „a vedea“ provine din răd. „vid“ ce înseamnă : a cunoaște, știință, înțelepciune. În Atma Bodha la un moment dat, se sublinia chiar echivalența a cunoaște — a activa (spiritual) — a vedea

Poveștile de dragoste ale istoriei literare

Mircea Eliade și „enigmatica R”

De mai bine de zece ani încerc să descopăr pe „enigmatica R“. Dar Bucureștiul are două milioane de locuitori și credeam că-i imposibil.

La începutul toamnei lui 1972 se pare că norocul îmi surîde. Aproape zece pagini din „Manuscriptum“ sînt consacrate acestui episod din viața lui Mircea Eliade. Se reproduc cîteva pagini inedite, dedicații de cărți, impresii. Nimeni altcineva decît destinatara nu putea să le dezvăluie. Fac investigații, rog implor (pe autorul articolului !), dar totul e zadarnic. Cu nici un preț „secretul profesional“ nu este dezvăluit.

Stau de vorbă cu foștii colegi de facultate — dar nici un rezultat. Din cînd în cînd, cîte o vagă promisiune, o schiță de portret făcut de unul și altul cu simpatie, și-apoi... urmele se pierd. Jumătate de veac care a trecut să fie de vină? Nu mă dau bătut. Și merg pe urmele vechiului „cerc ilfovean“.

In fine, în mai 1979, am cunoscut-o pe Rica Botez de altă dată și am avut mai multe întrevederi cu ea. Nu redau în paginile următoare decît acele fragmente ale convorbirilor noastre, care ni-l înfățișează pe Mircea Eliade în anii 1926-1928.

— Stimată Doamnă, permiteți-mi să mă adresez D-vstră cu numele pe care-l aveați la sfîrșitul celui de-al treilea deceniu. ... Rica Botez sau pur și simplu R., așa cum vă numește Mircea Eliade în „Amintiri“ și „Șantier“

Să dăm mai întîi cuvîntul lui Mircea Eliade. „Într-o zi de decembrie, cînd căzuse prima zăpadă, a apărut și o fată cu ochii de culoarea violetelor și părul tuns scurt, cu breton. Mi s-a părut frumoasă și îndepărtată, coborînd parcă dintr-o altă lume, pentru că nu semăna cu nici una din fetele pe care le cunoscusem pînă atunci. O chema R.; avea o voce gravă, joasă, senzuală, contrastînd cu chipul ei de personaj de roman englez...“

Mă opresc aici. Desigur că s-ar putea continua cu cel puțin încă zece pagini din **Amintiri** și **Șantier**, unde eroina principală este Rica Botez.

— Făceți-mi, vă rog, un scurt „autoportret“. Cum arătați prin 1926?

— Eram puțintică, slăbuță, păream cu 3-4 ani mai mică, așa că, studentă la Litere, dădeam impresia unei eleve de liceu. Cînd am intrat în facultate eram puțin sălbatică, nu cunoșteam pe nimeni. Eram „obraznică“ uneori și aveam nasul în vînt....

— În ce împrejurări l-ați cunoscut pe Mircea Eliade?

— Data cînd l-am cunoscut pe Mircea este cu siguranță 25 aprilie 1926. (Verificăm împreună pe versoul unei fotografii notat cu creionul, aproape șters, dar descifrabil). Împreună cu Gigi Comați — de care mă atașasem — am plecat în primăvara lui 1926 la Pasărea. Acum sînt vorbăreață, dar pe atunci eram timidă. Mă plictiseau băieții. Ședeam în pădurea Pasărea, retrasă, undeva, pe un trunchi de copac. A venit Mircea lîngă mine. Nu-l cunoșteam, nu știa cine sînt. Am stat de vorbă îndelung. Eu către seară am o stare de visare care probabil că l-a atras. Am rămas împreună. Țin minte că l-am întrebat printre altele ce crede despre ghicit.

— De vreme ce se practică de atîtea mii de ani, se vede că e ceva...

Am plecat împreună spre București. M-a condus pînă acasă. Pe atunci stăteam pe Meteor, la o mătușă. L-am amuzat prin tot ceea ce i-am spus. Băiatul îmi plăcea foarte mult... Era puțin cam „bondoc“, mai mult scund decît înalt, cu părul roșu aprins. Intr-o vreme, în timpul unor manifestații „naționaliste“ era s-o pățească, pentru că s-a crezut despre el că e... evreu.

— Mergeați împreună la cursuri?

— Nu aveam aceiași profesori. Fiecare ne alegeam materiile preferate. Mircea îi frecventa pe Nae Ionescu, pe Motru și pe cei la care se referă în **Amintiri**. La cursuri n-am fost niciodată cu el. Eu mi-am ales principal pe Densusianu și secundar pe Caracostea. Eu umblam cu mulți băieți. El nu s-a plimbat cu nici o altă fată decît cu mine.

— Să precizăm: între 1926 și 1928.

— Desigur! Ne vedeam zilnic la facultate. Ne plimbam la marginea orașului. Era cîmp, era noapte. Eu eram o ființă fricoasă. De ce nu-mi era frică niciodată alături de Mircea? O luam pe Șoseaua Viilor, prin Pieptănari. Pe atunci erau multe locuri virane. Trei cocioabe și zece cîini. Discutam vrute și nevrute, despre orice în afară de dragoste. În miez de noapte, ajunși acasă, îmi spunea: „Îți mulțumesc, Rica! Iar mi-ai dat o temă pentru un foileton la „Cuvîntul“. Alteori mergeam la Șosea. La început nici măcar nu ne țineam de mînă. Mircea știa totul. Eu nu învățam după cursuri, ci eram instruită de el. Îmi vorbea despre cronicari și despre orice aveam de pregătit pentru a doua zi. De asemenea, mă „iniția“, îmi explica anumite „taine“ pe care cu nevinovăția de-atunci nu le pricepeam. Țin minte că într-o zi mi-a vorbit despre safism. Spunea lucrurile într-o anumită manieră, ca să nu mă rușinez să nu mi se pară vulgare.

— Vorbiți-mi despre mansarda din strada Melodiei.

— Prima mea vizită la Mircea. Intru în mansardă. Din ușă văd niște „lozinci“ care glăsuiau: „Inutil! Nu împrumut nici o carte“. Am început să rîd în hohote. Cînd am plecat din mansardă aveam servieta burdușită cu cărți. Mircea mi-a spus să citesc, să citesc. Casa mică se afla în fundul curții, pe strada Bolintineanu, colț cu Melodiei. Cele două camere ale mansardei dădeau una în alta. Nu puteai să intri la Mircea fără să treci pe la Nicu. Am fost izbită de simplitatea „mobilierului“: un pat de tablă, o masă de lemn. Lîngă ușă un scaun. Pe pereți, rafturi cu cărți. Și pe jos se aflau cărți. Prima oară cînd am intrat acolo m-am speriat. Am fost apoi de zeci de ori în mansarda lui Mircea. Avea un bun prieten, Radu Bosie. Mama lui era doamnă de onoare la Palat. Radu, confidentul lui Mircea, știa că acesta mă iubește. M-a chemat să facem sărbătorile împreună. Ședeam pe pat împreună — toți trei — rezemați de perete. Vorbeam, ne amuzam. Deodată, Mircea se uită la Radu: „Nu mai pot, Radule!“ Pusese la ușă un vîsc. E obiceiul ca tinerii să se sărute, dar eu nu știam pe atunci asta și am plecat din mansardă nesărutată. Declarația de dragoste a lui Mircea nu a fost niciodată rostită, ci... scrisă. Mă logodisem cu un ofițer de marină. Cum să-i spun lui Mircea? După ce trecuse vacanța de Crăciun (1927), m-am dus la el în mansardă. A tresărit. Ne sărutaserăm, așa că eram mai intimi. Era foarte trist. Peste cîteva zile, viu din nou în mansardă. Mircea mă lasă singură, pretextînd că are puțină treabă jos. A lăsat caietul cu Jurnalul acolo. Era un semn la o pagină, precis pentru mine. Am deschis și am citit: „Astăzi a venit R. Ea era frumoasă, frumoasă și eu trist, trist, trist“. Urma o declarație în toată puterea cuvîntului. Așa a fost dragostea noastră.

— Ce prieteni de-ai lui Mircea Eliade ați cunoscut?

— Veneau des în mansardă Dinu Sighireanu, Petrișor Viforeanu, Petrișor Secăreanu, Radu Bosie, Petru Comarnescu.

Petru Comarnescu a fost bun prieten cu Mircea. S-au iubit și s-au apreciat reciproc. Știi cum s-au cunoscut? Am fost invitați odată (toamna lui 1926) la Vignali, băiatul unui arhitect — la un ceai. Propriu-zis, l-a invitat pe Mircea dar... el fără mine nu se putea concepe.

În marea sufragerie superbă, o masă elegantă, veselă, servici ireproșabil. Toate bunătățile. Mă simțeam stingherită, eram singura fată între atîția băieți. Părinții au venit pentru zece minute, apoi ne-au lăsat singuri. Au început discuții elevate, filozofice. Eu nu înțelegeam nimic. Atunci s-a iscat o „ceartă“ între Comarnescu și Mircea. Tot timpul discutau în contradictoriu. Mircea îl „tăia“. (Nu mai țin minte nimic din ce-au discutat atunci). Peste ani, în 1968, Petru Comarnescu mi-a dat adresa de la Chicago a lui Mircea.

— Se pare că ați făcut parte dintr-o „echipă“ de colindători, alături de Mircea Eliade.

— Repetițiile corului pentru pregătirea colindelor de Crăciun și Anul Nou nu aveau loc la el în mansardă, ci se făceau pe Cheiul Dîmboviței, la sediul societății studenților ilfoveni, al cărei președinte era D-nul Zissu. În ajunul Crăciunului (1926?) a fost o noapte de pomină. Am plecat pe la 8 seara — vreo 7-8 fete — restul băieți. Patriarhul Miron Cristea avea obiceiul să mîngîie toate fetele. Ne-a ospătat împărătește. Am mai fost la primar, la Stelian Popescu, la D-na Cantacuzino, la generalul Negoescu, la Octavian Goga (ședea pe-atunci într-o curte mizeră) și în fine la Palat. Toți ne-au ospătat. În prima zi a Anului Nou m-am plimbat prin oraș cu Mircea. Am cutreierat străzile Bucureștiului. Știind că ador Orientul, mi-a luat dintr-o prăvălioară din strada Popa Tatu un coș plin cu fructe exotice: smochine, portocale, rodii, roșcove.

— În noiembrie 1926 ați fost împreună cu Mircea Eliade la un congres studențesc. Vă mai amintiți?

— În toamna lui 1926 ne-am dus la Iași pentru a participa la un congres studențesc. Spre capitala Moldovei mergea și băiatul lui Ion Simionescu (mai tîrziu inginer și profesor la Politehnică). A venit la noi, în compartimentul de clasa a III-a, iar în gara Iași, l-a invitat pe Mircea la el acasă. „Să poftească și D-ra!“... Ne-am dus amîndoi și am fost întîmpinați cu toate onorurile de profesorul Ion Simionescu. Eram îmbrăcați ponosit, plini de noroi, fără mănuși, aveam găuri în tălpile pantofilor, dar toată lumea era a noastră. Mircea și-a cumpărat atunci primul volum din **La Medeleni**. Ionel Teodoreanu mi-a dăruit un exemplar cu dedicație din **Ulița Copilăriei**. Noi doi nu ne-am mai dus la Congres. Am colindat Iașul cu mașina lui Mircea Simionescu. Ne-am dus la „Viața Românească“, am cunoscut pe Ibrăileanu, Topîrceanu și Demostene Botez. Ne-a primit Ibrăileanu, care a organizat special pentru Mircea Eliade o vizită la Tribunal. Le-am luat și pe cele două prietene ale mele.

— Și după ce v-ați reîntors la București?

— Eram tot timpul cu el. Băieții îmi spuneau „otrava“, „cianura de potasiu“. Mergeam peste tot împreună: la Ateneu, la teatre, la cinematograf.

Nu mai țin minte, prin 1927, mi-a scris din Berlin: „Sînt într-o cameră de hotel. Pe masa mea se găsește pașaportul. Pe pagina »Persoanele care însoțesc posesorul« — fotografia ta (aceasta cu breton care a fost reprodusă în «Manuscriptum») și o bucată de voal din rochia ta coraille“.

— Cum v-ați despărțit, în noiembrie 1928?

— Înainte de a pleca în India în noiembrie 1928, m-a chemat în mansarda din strada Melodiei și mi-a spus:

— Plec! Biblioteca se îndoliază. A tras niște perdele negre în fața rafturilor bibliotecii.

A început apoi să scrie pe un caiet pagini întregi numele meu — mic, din ce în ce mai mare, pentru ca ultima să fie umplută pur și simplu cu cele patru litere RICA. (Mă gîndeam că și în manuscrisele lui Eminescu am văzut caligrafiat de zeci și zeci de ori numele marei lui pasiuni). Intr-una din scrisorile trimise din India mi-a scris: „RIKA în limba indiană înseamnă «acolo unde arde focul»...“ Altădată mi-a scris: „Rica, vreau să știu ziua căsătoriei tale... Voi lua scrisorile tale, le voi închide într-o cutie de santal, le voi da foc și le voi da drumul pe Gange“... Din Madras îmi „comunica“: „Mîine vorbesc în fața a 10.000 de oameni. Îmi crește vertiginos barba“

— În ce împrejurări l-ați văzut ultima oară pe Mircea Eliade?

— Ultima oară ne-am întîlnit pe Bulevardul Lascăr Catargiu. Eram însărcinată cu Călin (în 1938).

— Vai, Mircea, ce rușine îmi e!

— Dar ce, cocoșatul trebuie să-și ascundă cocoașa?

— Ce reprezintă Mircea Eliade pentru D-stră și pentru cultura noastră?

— Aveam pentru el un respect, o stimă, o admirație deosebite — eram mîndră că un astfel de om mă iubește. Mi-a fost foarte drag, dar nu a fost pentru mine o pasiune. Dacă mi-ar fi spus: „Mărită-te cu mine“! — m-aș fi măritat imediat.

M-au curtat atîția băieți! Legătura mea cu Mircea a fost eterică, neobișnuită, ca dragostea dintre Dante și Beatrice.

Convorbire realizată de
MIRCEA HANDOCA

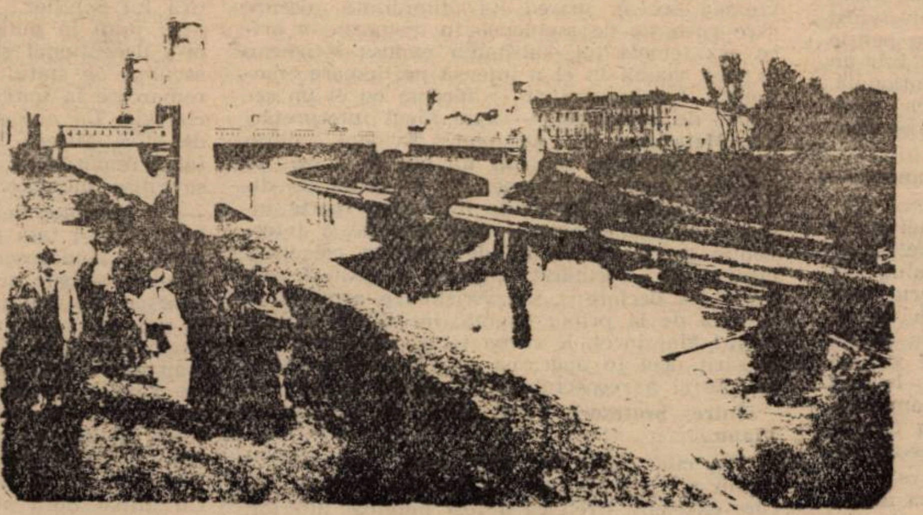

TIMIȘOARA — Pod peste Bega (1911)

Notă: Corespondența Petru Comarnescu — Mircea Eliade, din nr. 27 al revistei noastre, a fost îngrijită de Mircea Handoca.

Literatura română, azi:
MARIANA ŞORA

Doamna Mariana Şora la Timişoara, iată un eveniment pe care revista **Orizont** nu trebuie să-l lase fără consecinţe. În căutarea unui reportofon, găsit cu întîrziere şi cu greutate, reporterii revistei au fost scoşi din starea de culpabilitate chiar de doamna Şora, dispusă să le treacă repede cu vederea şi bîlbîielile şi gafele şi bibliografiile incomplete şi lecturile neaduse la zi. Ea era acasă, ea era îngăduitoare şi bună. (Deocamdată.) Copil, se plimbase pe aici. Are amintiri cu fiecare loc. Tatăl ei lucrase chiar în clădirea care adăposteşte azi birourile revistei noastre. Dintr-un anume loc, se putea zări chiar apartamentul în care locuia familia Klein. Căci, înainte de a se numi Mariana Şora, se numea Mariana Klein, E cu timpul foarte drămuit. Trebuie să viziteze multele rubedenii, descendenţi ai părintelui Melentie Şora şi ai fratelui său, părintele Ştefan Şora. Trebuie să se ducă să-i vadă pe ai ei — care sînt la cimitir. **De cîtă vreme n-a fost la Timişoara, o întreb, convins că o să-mi răspundă: de douăzeci de ani. Mi se părea imposibil ca doamna Şora să fi fost prin Timişoara fără să viziteze revista noastră. A mai fost însă prin oraş. Ei, dar niciodată nu a trăit sentimentele de mîndrie timişorenească aşa ca în decembrie.**

„Am preluat acest ataşament sau poate l-am moştenit chiar de la tatăl meu, un timişorean fervent. El a lucrat ani de-a rîndul aici, la Bancă (n.n. Banca Timişoarei, actualul sediu al revistei noastre). Spre seară, mama şi cu mine îl aşteptam la poartă şi făceam lungi plimbări cu care el îşi compensa sedentarismul. Dar şi în zilele de sărbătoare şi de concediu îl însoţeam — obligatoriu — pînă departe. De aici, din Piaţa Sfîntul Gheorghe de odinioară (n.n.: de cîteva zile piaţa se numeşte iarăşi Sf. Gheorghe) se putea porni radial în toate direcţiile, şi lui Tata îi plăcea să evoce Timişoara de altădată, avea topografia oraşului perfect întipărită în memorie. Ne arăta unde fuseseră fortificaţiile din jurul cetăţii, existente încă în bună parte pe vremea copilăriei sale, pe la începutul secolului. Ştia pe unde fusese Bega înainte de canalizare, şi nu o dată l-am auzit relatînd unor musafiri că Timişoara a fost primul oraş din Europa cu lumină electrică pe străzi. Multă vreme am crezut că asta e un fel de lăudăroşenie, pînă ce am văzut faptul consemnat chiar pe unul din felinarele din faţa muzeului, a fostului palat Huniade. Oricum, tata dădea o raită prin oraş cu vizitatorii, cum eram şi eu mai tîrziu şi copiii mei, fălindu-se cu ce se mai înfrumuseţase municipiul, de parcă ar fi fost moşia lui. Şi la bătrîneţe, cînd avea o pensie de mizerie, după ce lucrase cîţiva ani într-un post mult mai modest la Banca Naţională, încă se mai fălea cu reconstrucţia unor părţi din zidurile cetăţii şi cu oraşul universitar. Deşi recunoştea că e oribil.

Dicţionarele de istorie literară — unele — scriu că sînteţi născută la Budapesta.

Aşa e. Bunica mea din partea mamei a rămas văduvă în 1914 şi s-a mutat cu fetele ei, puţin înainte de izbucnirea războiului, la Budapesta, unde avea o soră. Iar viitorul meu tată, cu care viitoarea mea mamă era ca şi logodită, a fost mobilizat. În concediile de pe front se ducea să o vadă. În 1916 se zvonea că se va încheia un armistiţiu şi s-au hotărît să se căsătorească. Aşa se face că m-am născut acolo, deşi ambii părinţi sînt din familii timişorene de mai multe generaţii. Şi s-au întors acasă îndată după război.

În eseul contemporan, Mariana Şora are o poziţie privilegiată şi datorită faptului că vine dinspre filosofie. Are, aşadar, cîteva serii de lecturi bine puse la punct. Cînd au început lecturile filosofice?

Nu mă omoram tocind, dar am o memorie auditivă şi reţineam explicaţiile, mai ales ale profesorilor buni. Cum era profesoara de română, doamna Pop. Bineînţeles, mai şi citeam, mai ales aşa-zise „lecturi particulare". Îmi amintesc de un mare succes din ultima clasă de liceu, cînd d-na Pop m-a pus să vorbesc despre critica românească de la origini şi „pînă azi". Am expus ce ştiam şi am fost extrem de surprinsă auzind că sună de ieşire. Vorbisem toată ora. Ajunsesem, cred, la Lovinescu.

Toată copilăria mea m-am jucat „de-a doctorul" şi voiam să fac medicina. Dar în ultimul an de liceu am luat lecţii particulare de franceză împreună cu Mihai Şora şi Octavian Nistor şi auzindu-i discutînd, fiindcă citiseră de pe atunci mai mult, n-am mai vrut să ştiu de alt studiu. M-a pasionat, deodată, filosofia. Să stai să diseci cadavre, să memorezi anatomie, chimie, fiziologie etc.? Nu, voiam să absorb înţelepciunea cu lingura mare.

A urmat Facultatea de litere şi filosofie. Între alţii, i-aţi avut profesori pe Nae Ionescu şi pe Mircea Eliade...

Da, Nae Ionescu a fost o figură, un personaj. Cum l-aş putea caracteriza în cîteva cuvinte? Ca profesor era extraordinar şi-i datorăm enorm. Era fascinant.

Cum arăta, cum se îmbrăca? În negru?

De ce presupui asta? Dimpotrivă, venea la curs foarte elegant, vara în costume deschise. Avea un aer de mondenitate, dealtfel veneau şi nişte cucoane să-l asculte şi se ştia că are intrare la Palat. Şi venea cu maşina lui de lux la facultate, nu ţin minte marca, era echivalentul german al Rolls-Royce-ului. Iar ca înfăţişare? Avea deasupra tîmplelor fruntea prelungită, aşa, ca doi colţi, care-i dădeau un aer puţin mefistofelic. De altfel era un bărbat destul de arătos, chiar atrăgător, avea mîini fine şi o gesticulaţie elocventă. Vorbea liber şi rar, cu pauze de gîndire între fraze şi după cîte un argument ce abolea aserţiunea anterioară general acceptată, avea obiceiul să se întrebe (retoric, fireşte): **Nu?** ridicînd din sprînceană. Desfăşurînd aşa analiza elementelor de logică, îţi dădea impresia că o inventează acum, în faţa ta, că asişti la gîndire **in statu nascendi.** Ascultam fascinaţi. Te silea să refaci cu el demersul complicat şi subtil de la argumente la contraargumente. A fost într-adevăr un maestru de gîndire. Pe de altă parte, umbla pe căi întortocheate, de la prietenia cu Carol al doilea, la legionarism. Prefaţa la **De 2000 de ani** a stîrnit o furtună: ea dovedeşte că omul era de un cinism desăvîrşit. „Despărţirea" mea de Nae a intervenit apoi brusc, atunci cînd a declarat la curs (prin 1937 sau 1938) că între naţiuni sînt „ziduri care merg de la pămînt şi pînă la Dumnezeu". Textual. Mi s-a întipărit indelebil.

În „Les promesses de l'équinoxe" Mircea Eliade scrie elogios despre cuplul Mihai şi Mariana Şora...

Da, acolo unde povesteşte că m-am dus, împreună cu un mic grup de colegi, în „sala paşilor pierduţi", fiindcă i se intentase un proces de pornografie. Voiam să asistăm. să facem ceva pentru el. El nu era prezent, dar scena petrecută îi fusese relatată desigur de „profesor", pe care l-am zărit şi m-am îndreptat spre el spunînd: „Faceţi ceva, domnule profesor, salvaţi-l!" Totul e perfect adevărat, aşa cum o relatează Mircea Eliade în acest prim volum de memorii, numai că prea apar ca o „walkyrie", cum zicea, de parcă aş fi fost o disperată, alergînd despletită. Exagerează puţin.

Cum era profesorul Mircea Eliade?

Cursul lui era extrem de interesant. Şi captivant. Vorbea cu un debit verbal extraordinar, tot fără notiţe şi el, dar spre deosebire de calmul suveran al lui Nae, avea ceva pasional, agitat, poate că mai avea urme de timiditate juvenilă (avea cam treizeci de ani pe vremea aceea), marea lui timiditate despre care vorbeşte de asemenea în memorii. în orice caz temele lui, substanţa expusă stîrneau în mod vizibil în el o intensă participare emoţională. Iar la seminar — făceam cu el un seminar de metafizică — s-au făcut interpretări din **Metafizica** lui Aristotel. Evident, puţin cam diletantistic. Nimeni nu era în stare să priceapă un text grecesc. Ne foloseam de diverse traduceri. Discuţiile însă erau foarte interesante. Îmi amintesc mai ales de o intervenţie a lui Mircea Eliade cînd un coleg al nostru, un „discutăreţ" notoriu a găsit de cuviinţă să declare: „Aici Aristot se contrazice" — asta de la prima pagină. Iar Eliade: „Staţi puţin! Mai încet. E vorba totuşi de Aristotel!" A sărit deci în apărarea unei autorităţi consacrate şi a respectului faţă de un text mare.

Între profesori l-aţi avut şi pe Tudor Vianu...

Da, cînd eram în anul întîi, „pregătitor", Vianu a ţinut un curs de filosofia culturii. Un curs excelent. Cred că a fost publicat ulterior. O orientare perfectă în istoria ideilor şi pot spune că nimeni altul nu ne-a dat o asemenea bază solidă pentru o adevărată cultură generală ca el. Am optat pentru estetică. Dar Tudor Vianu avea, cum să vă spun, un anumit grad de snobism. Acorda mai multă atenţie studenţilor cu nume cunoscute, din familiile high life-ului bucureştean decît altora. În afară de cazul în care „ceilalţi" se manifestau frecvent, luînd cuvîntul la seminar. Nu era cazul meu. Dar făcusem o lucrare despre estetica lui Schiller, o lucrare destul de amplă, bine pusă la punct. Cred că n-a citit-o. Asta m-a decepţionat şi m-a descurajat. Aşa că am ascultat de sfatul lui Traian Herseni, care mă remarcase la seminarul lui, şi am trecut la sociologie. La această catedră făcea un seminar de etică Mircea Vulcănescu. Personalitate cu totul remarcabilă, ca gînditor şi om. După ce se citise lucrarea mea — despre eudemonism — în absenţa mea, eu fiind bolnavă, a întrebat: „Cine-i fata asta? Are cap filosofic." Asta pare o lăudăroşenie, dar a trebuit s-o spun fiindcă vorbele acestea, rostite de Mircea Vulcănescu. au fost preţioase pentru mine. Licenţa mi-am dat-o cu Gusti. La oral, Gusti i-a chemat în faţă pe cei trei ale căror lucrări i s-au părut cele mai bune. Îl aveam la dreapta pe Săndel Teodoreanu, iar la stînga pe Miron Constantinescu. Eram între un viitor deţinut politic ş.i un viitor demnitar comunist... După aceea, la Paris, m-am lăsat de filosofie. Nu şi de lecturi în acest domeniu. Cu Mihai Şora alături, mi-am dat seama că sînt plafonată.

(Aici ar fi trebuit adăugate cîteva fraze despre necruţătoarea exigenţă — faţă de sine şi faţă de ceilalţi — a Marianei Şora. Despre **spiritul critic,** niciodată somnolent, al eseistei).

Citeaţi „Criterion"? Dar „Cuvîntul"?

Nu-mi amintesc prea bine. **Cuvîntul** lui Nae desigur, sporadic. **Vremea** o citeam des, îmi amintesc chiar de caricaturile lui Anestin. Dar n-am fost niciodată o mare cititoare de ziare şi de reviste. Mai degrabă mă înfundam în biblioteci. Citeam opere, în special tomuri de filosofie, la Biblioteca Fundaţiilor. Ziceam că merg la surse.

Cum aţi întîmpinat momentul dictaturii legionaro-antonesciene?

În 1940 nu mai eram în ţară. Nu-mi amintesc exact ce reacţii am avut la Paris cînd am aflat. Am privit problema ca pe o calamitate istorică.

Ascensiunea mişcării legionare, asasinarea lui Armand Călinescu le-aţi prins în ţară.

Da şi nu. Noi am plecat în ianuarie 1939; de asasinarea lui Armand Călinescu am aflat la Paris. Dar ascensiunea legionarismului — sigur că da, am cunoscut-o. Nu m-am străduit încă să-mi adun amintirile din timpul studenţiei bucureştene, poate că după ce termin cu perioada pariziană mă întorc aici (N.n.: memoriile doamnei Şora — perioada pariziană — sînt în curs de apariţie la Cartea Românească). Dar îmi amintesc bine, de pildă, de atmosfera de la Universitate, care devenise oribilă la un moment dat, nu pot să spun exact cînd. Cam din timpul războiului spaniol, şi de la povestea cu Moţa şi Marin. Un coleg de facultate evreu, Dolfi Trost, care scria poezii suprarealiste şi mai tîrziu a făcut pictură suprarealistă, a fost bătut măr, l-au băgat în spital. Dintre colegi, comunist propriu-zis, în partid sau în Tineretul comunist, cred că n-a fost decît Miron Constantinescu. El era prieten cu Eugen Schileru şi cu Dolfi Trost, iar noi ne vedeam cu ei, de fapt eram prieteni cu Schileru. Uneori mai stăteam de vorbă şi cu legionari. Cu unul dintre ei, care a plătit-o scump, făcînd aproape două decenii de puşcărie, mă văd şi acum, am devenit prieteni, e un om de calitate. Pentru că... ştiu eu... cum să spun... am privit întotdeauna cu îngăduinţa greşelile... păcatele tinereţelor. Atunci cînd a fost teribila represiune de sub Carol, oricît ar fi fost legionarii de fioroşi şi de inadmisibili, am reprobat procedeul. Majoritatea celor executaţi erau foarte tineri, fanatizaţi, nu ştiau ce fac. Printre aceşti inconştienţi a fost şi Marius Cioflec — fiul profesorului Cioflec de la liceul Constantin Diaconovici-Loga. Soţia lui era directoarea internatului Carmen-Sylva. Era singurul lor băiat. Un băiat extraordinar de înzestrat, o promisiune. Cu toată oroarea mea de fanatism, represiunea, sub forma asta, m-a îngrozit. A fost şi ineficientă. De altfel, era ca o boală contagioasă. Înţelegeţi ce vreau să spun: **rinocerita.**

Aţi plecat în Franţa. Cu ce speranţe?

Urma să facem cîte un doctorat. Eu, în literatura comparată, Mihai, în filosofie.

Cum v-aţi integrat acolo?

Pe de o parte, extraordinar de bine, povestesc asta în amănunt în cartea mea de memorialistică. Am adorat atmosfera franceză. Am aderat integral la cultura franceză, la tradiţii: pe de altă parte, nu ne-am integrat în societate, desigur din cauza războiului, să nu uităm că şederea noastră coincide cu vremurile de război. Ne-am dus acolo pentru studii. Nu ne pusesem problema integrării! Doar nu era vorba de emigraţie! Fapt e că atunci cînd eşti student străin ai contact doar cu cîţiva studenţi, eventual cu cîţiva profesori. Dar nu intri **în societate.** Se întîmplă în emigraţie o anumită declasare, în sensul că tu, ieşind din reţeaua socială, adică din toată reţeaua de cunoştinţe, relaţii, referinţe, nu mai ai contact decît cu o lume de un nivel oarecum inferior. Nu? Normal. Dar ce se spune despre francezi că sînt xenofobi şi zgîrciţi: experienţa o infirmă. Sub toate raporturile. În primul rînd, bursele de studii au continuat să fie plătite de restul de stat francez, zis „zona liberă", sub Pétain, pe tot timpul războiului. În al doilea rînd, pe planul uman, al contactelor personale: spre deosebire de majoritatea refugiaţilor parizieni şi străini, noi ne-am stabilit la Grenoble, pentru că era un oraş universitar oarecum ocolit de grosul populaţiei, din cauza frigului din Alpi. Totul era plin, arhiplin, aici speram să găsim o locuinţă. Am găsit la o familie tipic tradiţională. El, fost ofiţer în armata activă, pensionat înainte de vreme din cauza unui accident, ea, fiică de plutonier reangajat. Vedeţi mediul. Militar, tradiţional, provincial. Începuse criza de alimente. A venit o iarnă grea: francezii, care sînt şi ei gintă latină, dezordonată şi dezorganizată, au lăsat cartofii nu ştiu pe unde şi au degerat. Aşa că nu se găsea nimic. Erau cozi, era foarte greu să te aprovizionezi cu ceva. Ei bine: în 15 decembrie am intrat în casa lor, în 24, în Ajun, am fost invitaţi la masă la ei. Mai păstrez şi acum menu-ul, caligrafiat de gazdă, care scria ocazional şi poezii naive. Erau nu ştiu cîte feluri. S-a legat între ei şi noi o prietenie afectuoasă. Ne-am împrietenit şi cu alţii, prin ei. Apoi ne-am pierdut din vedere. Şi acum vine ceva extraordinar, trebuie să v-o spun. Recent, Mihai s-a pomenit cu două scrisori. Una, adresată lui Andrei (Şora), la Paris, cunoscut prin televiziunea franceză, unde lucrează, şi alta, pentru **Mr. Michel Şora, Ministre de l'Enseignement, Bucarest.** Atît. Scrisoarea i-a parvenit pe adresa de acasă. Era de la urmaşii acestei familii. Nu erau intelectuali care să poţi zice că au contact uşor cu străinii, ci nişte oameni foarte burghezi, cu orizont destul de limitat. Şi care ne-au redescoperit graţie unui interviu televizat dat de Mihai la Paris. Şi ne-au transmis dorinţa să ne revedem. Să povestim ce ni s-a întîmplat în această jumătate de secol.

Între cei apropiaţi familiei Şora — perioada pariziană — s-a numărat şi Eugen Ionescu.

Da, toată perioada aceea pariziană 1939—1940 e de neconceput fără el. Ne-am împrietenit numaidecît cu entuziasm. Am reţinut, în mod uimitor chiar pentru mine, toate amănuntele sau, în orice caz, foarte multe din amănuntele acestei prietenii „la cataramă", care a însemnat mult pentru mine. Întotdeauna am fost convinsă că el mai are mult de dat, nu bănuiam însă că va fi domeniul teatrului cel în care se va afirma. (Şi după o pauză): cînd a izbucnit războiul, eram în Normandia, în vacanţă. Ce să facem? Mihai a declarat: J'y suis, j'y reste. Fie ce-o fi, rămînem aici. Adică stăm în continuare la Paris. Ce să facem? Am rămas în continuare la Paris în timpul acelui „drôle de guerre", văzîndu-ne la fel de des cu Eugen şi Rodica, pînă cînd intrarea nemţilor în capitală a devenit iminentă. Atunci toată lumea a fugit care încotro. Unii, ca noi, în provincie, mai toţi prietenii români — în ţară. Afară de Cioran. Am plecat cu penultimul tren spre sud. Cînd soţii Ionescu s-au întors în Franţa, asta era spre sfîrşitul anului 1942, eu eram gravidă. Sanda s-a născut în ianuarie 1943 şi, evident, Rodica şi Eugen au fost naşii. E o mare tristeţe pentru mine că această prietenie s-a stricat într-un tîrziu. De ce? Din cauza altora, nu a noastră şi poate nici a lor.

Vă gîndeaţi, după război, să vă întoarceţi în România?

Da, în principiu, da. Nu ne-am gîndit niciodată să rămînem definitiv acolo. Pe atunci problema nu se punea. Ce-i drept, eram perfect aclimatizaţi. Mihai avea, cum se spune, viitorul în faţă, un viitor frumos. Şi cînd colo, ne-am întors cînd toată lumea fugea de aici. O catastrofă. Nu pot vorbi în amănunt, am s-o povestesc şi pe asta, cîndva. A fost o pură întîmplare că Mihai a venit într-o excursie să-şi vadă părinţii pe care nu-i mai văzuse de zece ani. Şi a fost prins aici. Asta-i adevărul. Iar eu ce puteam face? Cu doi copii mici? Ce să fac altceva decît să-l urmez? Nenorocirea cea mare e că avea teza de doctorat terminată. Şi a rămas acolo. S-a pierdut. Lucrase la Grenoble într-o izolare aproape perfectă, la bibliotecă. Îl mai consultase şi pe profesorul Jacques Chevalier, un editor al operei lui Pascal. Fiindcă teza principală era **Noţiunea de har la Pascal.** Urma s-o susţină la Sorbona cu profesorul Jean Laporte. Iar teza secundară, şi ea gata, avea titlul **Unitas in pluralitate.** Laporte le-a găsit excelente pe amîndouă. L-a sfătuit însă să păstreze al doilea text despre unitate în pluralitate spre a fi publicat. Era o scriere foarte personală, prea importantă pentru o teză secundară. Pentru aceasta era suficient să dea o mică operă de erudiţie; de pildă, ediţia critică a unui text. Între timp, Etienne Gilson îl recomandase cercetător la Centre National de la Recherche scientifique. Scrisoarea de recomandare, splendidă, e probabil, pierdută **(urmează un dialog pe care probabil îl vom relua cu altă ocazie despre manuscrisele dispărute misterios din casă, în ultimii cinci ani: probabil luate de securitate,** n.n.). O altă scrisoare extrem de elogioasă a primit de la Maritain, după ce apăruse **Du dialogue intérieur.** Maritain îl şi citează într-o lucrare. Da, cînd am aflat că trebuie să părăsesc Franţa — în condiţiile date — m-am îmbolnăvit de supărare.

A urmat o perioadă în care aţi tradus o seamă de cărţi...

Aşa mi-am cîştigat pîinea — sau partea de pîine — ani de zile. Traduceam tot felul de orori, la început. Tot felul de lucruri groaznice, din toate limbile, ca să zic aşa, şi în toate limbile. Romanele lui Willi Bredel, de pildă. A fost atroce. Dar apoi au fost clasicii, Slavici, Caragiale. Să nu uit masivul **Un om între oameni,** în germană. Credeam că nu voi isprăvi niciodată...

Să ne oprim asupra cărţilor Dvs. Ele aparţin noului val de după 1965. Literaturii profunde, adînc implicate în schimbările peisajului cultural. Cred că ar putea fi reeditate fără retuş.

Nu ştiu, nu-mi place să mă recitesc. Prima mea carte, cea despre Heinrich Mann, mi-a dat mult de furcă. Editura Tineretului voia o biografie, dar eu vorbisem prea mult despre operă şi nu se încadra în serie. A trebuit s-o rescriu, ca să fie o adevărată monografie. Cred că e bună, nu mi-o reneg. Sînt acolo cîteva interpretări personale. Dar dorinţa mea fusese să scriu despre Thomas Mann, care era însă „persona non grata". Pe urmă ieşise cartea lui Janoşi, foarte bună, de altfel. O a doua carte despre Thomas Mann nu mai avea loc. Heinrich Mann era agreat ca om de stînga şi simpatizant comunist, aşa că tot ceea ce spun eu acolo nu era de circumstanţă. Dar după ce dădusem cartea la editură, refăcută ca studiu monografic, a căzut pe mîinile unui redactor care a intervenit masiv în text, tranpunîndu-l într-un limbaj stas. Aşa că a trebuit să rescriu cartea a treia oară. Eseul despre Blaga rămîne în întregime, cred, minus paralela cu Kafka. Asta a fost concepută ca o provocare la discuţii. Eu consider că cea mai serioasă, n-aş vrea să spun cea mai valoroasă, dintre lucrările mele e **Gîndirea lui Goethe** cu studiul introductiv şi cele patru introduceri la cele patru domenii cărora le aparţin fragmentele antologate. E citată foarte laudativ de Doinaş în postfaţa excelentă a traducerii sale din **Faust.** A fost o muncă uriaşă traducerea, antologarea, clasarea fragmentelor... Iar ca reuşită analitică găsesc că poate cea mai bună e interpretarea de text a celebrului **Cum vorbesc ţăranii** de Caragiale. E primul eseu din **Unde şi interferenţe.** Din cele scrise în străinătate, evident că ţin în mod deosebit la eseul despre Cioran.

Evident că ar fi necesare cîteva întrebări despre acest eseu, comentat, neobişnuit de laudativ şi de Cioran, şi de „cioranologi". Ar mai fi necesare, desigur, o seamă de întrebări despre necruţătoarea scrisoare privitoare la **Jurnalul de la Păltiniş.** E, însă, un moment în care totul fierbe. Orice ne-ar răspunde ar fi considerat părtinitor. Amînăm întrebările pentru alt dialog, pentru alt sejur timişorean al „celui mai timişorean dintre timişorenii culturii române de azi". Aşezăm între paranteze alte capitole ale dialogului: vom continua altădată. O întrebăm (ca să rămînem în planul actualităţi literare în curs de rapidă aşezare):

Ar fi pagini din cărţile Dvs. la care aţi renunţa?

Nici una. Nu se poate găsi nici un pasaj de care să-mi fie ruşine. Evident, a fost şi un noroc la mijloc. De aceea nu sînt prea severă faţă de cei care **ocazional** au iscălit cîte ceva **pe linie** sau linguşeli. Ce mă făceam dacă mi s-ar fi cerut neapărat? Cu trei copii şi o singură leafă în casă? Poate că am scăpat fiindcă nu eram considerată atît de valoroasă încît să se insiste să semnez. Spuneam recent într-un articol, citindu-l pe Dinescu, că pentru mulţi carnetul de partid însemna tot atît de mult cît carnetul de şofer. Îţi permitea să umbli cu maşina. Dar e absolut necesar să umbli cu maşina? Se poate şi pe jos şi cu tramvaiul. Asta am făcut, la propriu — pînă tîrziu —, şi la figurat întotdeauna.

Vă recitiţi cărţile?

Cînd un text ajunge la liman, adică a fost tipărit, eu am scăpat de el. Nu mă mai interesează. Ba chiar am oroare să-l recitesc, mă cuprinde teama că-l voi găsi mediocru, jenant. De multe ori, în cazul celor din reviste, nici măcar nu stau să controlez dacă au apărut întocmai. Se mai întîmplă să reiau lectura vreunui pasaj, instigată de o remarcă flatantă sau critică — a unei persoane la a cărei părere ţin. Şi mi-a fost dat de cîteva ori să refac experienţa lui Thomas Mann la recitirea unor pasaje scrise demult şi aproape uitate: o satisfacţie uimită care-l făcea pe nu ştiu care eseist francez să exclame: „E posibil să fi avut chiar eu atîta spirit?" Asta, bineînţeles, în cazul unor texte „răcite", devenite străine, aşa încît să le poţi citi ca şi cum ar aparţine altcuiva.

Ce citiţi?

Vine o vîrstă la care îţi spui că nu mai merită să tot înmagazinezi încercînd să rămîi la curent. Trebuie să ai înţelepciunea de a renunţa la actualitate. Trebuie să reciteşti. E mai important să-l fi recitit pe Montesquieu decît pe Lévy-Strauss, sau pe Montaigne decît pe Susan Sontag. Dar aş vrea să mai scriu nu „despre...", ci eseuri cu gînduri proprii înainte de închiderea porţilor. Am însă şi perioade în care mă apucă un soi de frenezie şi citesc cu o sete feroce: îmi imaginez că mă întîmpină Sf. Petru cu cheia la Poarta cea mare şi mă întreabă: dar pe cutare l-ai citit?

Această discuţie a avut loc la Timişoara, în aprilie 1990. În aprilie—mai Mariana Şora a mai publicat prin reviste **(22, Amfiteatru, Cuvîntul, Luceafărul)** interviuri, fragmente de memorii. A fost, într-un fel, omul zilei.

Acest interviu nu le suplineşte, le complineşte pe celelalte. Îl rugăm pe cititor să facă efortul de a le citi împreună. Revista noastră va prelungi, de altfel, în numerele ei viitoare, dialogul cu Mariana Şora prin publicarea unor fragmente de memorii. Îi mulţumim şi pentru ele.

Cornel UNGUREANU

Iunie, 1934

Mai, 190

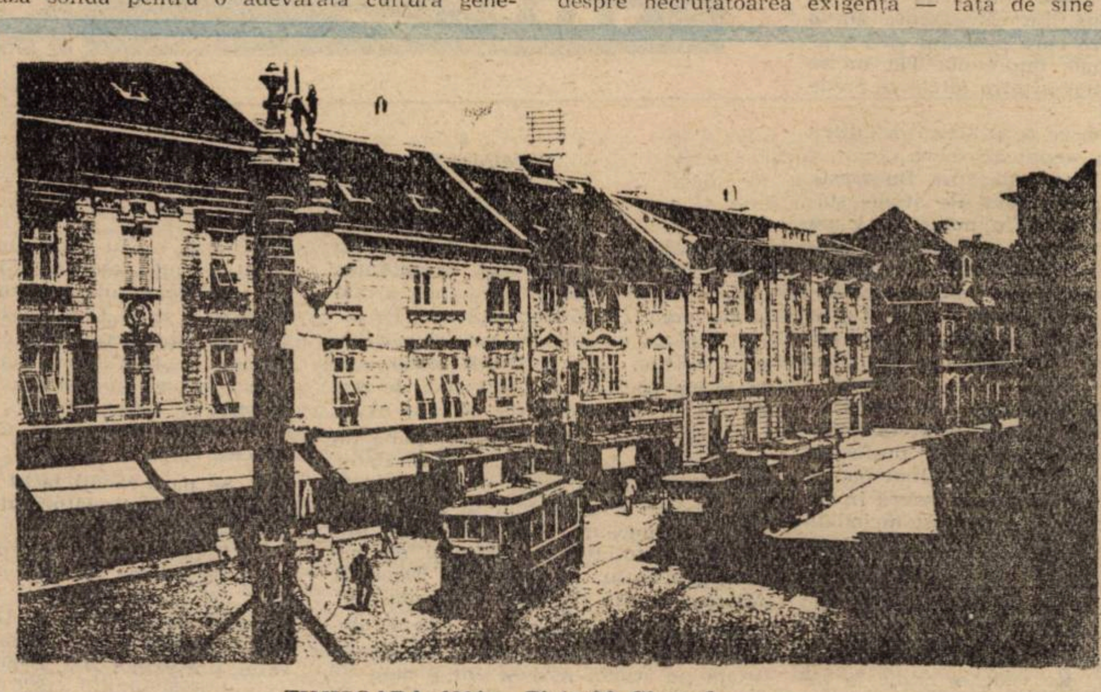

TIMIŞOARA, 1914 — Piaţa Sf. Gheorghe

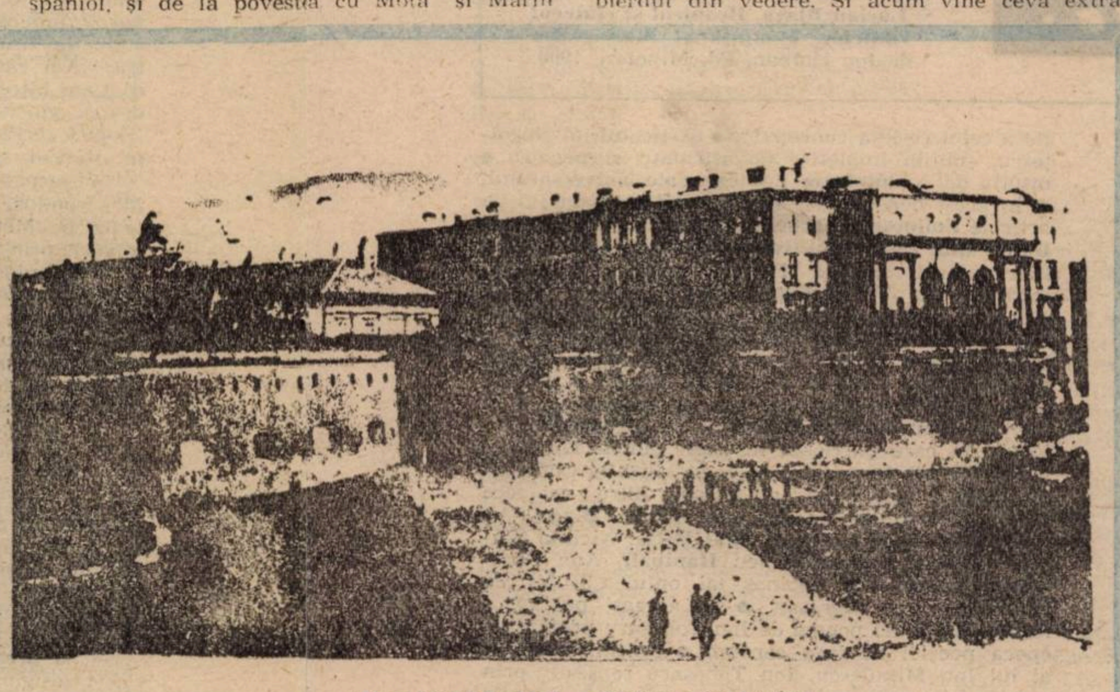

TIMIŞOARA, 1907 — Vedere spre centru

Cronica literară de Cornel Ungureanu

Tînărul Blaga

1. „Recitindu-mi diversele încercări filosofice, apărute între anii 1919 și 1930, toate anterioare **Trilogiilor** și de mult epuizate, am avut plăcerea de a constata că ele ar putea să intereseze încă pe atîția din noile generații. Împrejurarea aceasta m-a determinat să string încercările într-un singur volum." scrie Blaga în 25 decembrie 1945 la Sibiu. Frazele de mai sus fac parte din prefața la **Zări și etape**, carte ce, adunînd scrierile filosofice „de tinerețe", le adaptează conform normelor stabilite de **Trilogii**. E pretențios spus, poate, le adaptează ; și poate la fel de pretențios spus este „le rescrie". Adevărul este că aducînd mici corective afirmațiilor sale de tinerețe, Blaga se sincronizează.

Sîntem la sfîrșitul anului 1945. Pentru toată lumea era clar că România intră într-o nouă etapă, nu simplă, nu neapărat favorabilă muncilor intelectuale. După un război crîncen din care țara ieșea înfrîntă, era clar că scriitorul român trebuie să tragă linia și să-și facă socotelile. Cu atît mai mult Blaga, unul dintre cei mai reprezentativi intelectuali ai vechiului regim. Unul dintre cei mai străluciți intelectuali ai României de ieri. Scriitorul a împlinit, chiar în anul de grație 1945, cinci decenii de viață. A fost sărbătorit : mai putea fi sărbătorit. E încă profesor, e încă academician, cărțile îi apar și lasă impresia că vor apare în continuare. De altfel, nici nu s-ar putea spune că trecutul îl împovărează prea tare. În momentele cele mai grele a fost protejat de șansă : n-a ajuns la timp, de pildă, ca să depună jurămîntul de ministru în guvernul Goga-Cuza pentru a intra sub incidența noilor legi și pentru a „răspunde în fața justiției populare". Între foștii săi studenți se numără vedete ale noului regim, care par a-l proteja. Blaga nu se dă înapoi de la o anumită **participare.** Nu respinge dialogurile cu oamenii noi. Are chiar o funcție pe linie de Arlus.

Dar această participare este, totuși, foarte moderată. Scriitorul nu vrea să-și irite dușmanii posibili, dar nici să arunce peste bord opera unei vieți. Ar fi oare posibil să renunțe ? Și dacă da, la ce să renunțe ? Pe acest fond de dureroase întrebări, recitirea paginilor de tinerețe stimulează nașterea autobiografiei. **Hronicul și cîntecul vîrstelor** e documentul anilor 1945—1946 : ai unor ani în care existau și speranțe și întrebări, și chiar anumite certitudini.

În fond ce-i acest **Hronic...** decît cartea care vrea să arate că acolo, sus, cineva îl iubește ? Că este protejatul unui Destin ?

Celebra frază din începutul cărții („Începuturile mele stau sub semnul unei fabuloase absențe a cuvîntului") e chiar intrarea într-un basm al Ființei. Nimic nu respectă ordinea banală a întîmplărilor, totul se leagă, capătă sens : un sens care vine din adînc. Care stă în ordinea adîncă a Lumii. Dacă viața sa ar fi intrat în șirul celorlalte vieți, nu merita efortul de a fi scrisă. Blaga a evitat întotdeauna romanul (chiar dacă va lăsa „încercări de roman") disprețuind **realismul**, înregistrarea contabilă a vieților obișnuite. **Hronicul...** nu este „roman", nu este „autobiografie", este o carte despre rostirea voinței stilistice, a straturilor adînci. După fraza citată, am putea să le transcriem și pe următoarele : „Urmele acelei **tăceri inițiale** le caut însă zadarnic în amintire. Despre neobișnuita înfiinȚare a graiului meu aveam să primesc o înșiruire de știri numai tîrziu, de la Mama și de la frații mei mai răsăriți. Aflai atunci că în cei dintîi ani ai copilăriei mele cuvîntul meu nu era cuvînt. Cuvîntul meu nu semăna cu nimic". Să citim cu atenție aceste fraze eminamente blagiene. În excelenta sa postfață, Ion Holban (vrednicul patron al acestei apariții) măsoară îndepărtarea cărții de la modelul goethean. Iorga era mai aproape, Sadoveanu mai departe. Blaga și mai departe de prototipul schițat de **Poezie și adevăr.** La prima vedere, afirmația (și abandonarea „modelului") ar trebui să ne surprindă. Cel mai de seamă „goethean" al culturii române este și cel mai îndepărtat, în autobiografia sa, de autorul lui **Faust** ! Aproape o trădare a Căii, un abandon de neiertat !

Blaga nu-l abandonează pe Goethe decît în măsura în care Goethe se abandonează **împrejurărilor timpului său.** Există un fel de retragere a lui Blaga în fața evenimentului : o tentație continuă de a „uita" evenimentul. Chiar în momentele cele mai fierbinți ale Istoriei, scriitorul se retrage într-o bibliotecă, la un prieten, „pe plai". Nu refuză istoria, dar nu se înscrie în devenirea ei. Așadar el e goethean prin matricea adîncă, prin vocile Mumelor. Mama e una dintre formele lor. Cît despre „împrejurările timpului său", ce să spunem ? Iată-l pe marele poet în octombrie 1918 la Viena : „Ca să-mi păstrez echilibrul, în vîrtejul evenimentelor, am început să lucrez la teza de doctorat. Îmi alesesem o problemă de teoria cunoașterii. (...) Bulgaria se prăbușește. În împărăția austro-ungară și în Germania simptomele dezagregării se înmulțeau de la o zi la alta." După ce descrie „simptomele dezagregării", Blaga încheie episodul astfel : „De altminteri, semnificația seculară a convulsiunilor nu ne preocupa ; noi vedeam un singur lucru : vedeam apropiindu-se ziua în care Transilvania va fi a noastră, scăpată din ocolul vulturului heraldic". Pe scriitor nu-l interesează soarta Imperiului (soarta Lumii !) decît în măsura în care evenimentele apropie eliberarea Transilvaniei. Nimic din spiritul vienez nu-i impregnează scrisul. Modernismul lui se pliază pe un model germanic, dar nu vienez ! Vienez este Krleža, de pildă ; vienez pot fi Roth, Kokoschka, el **nu !** Expresionismul blagian (și cine reprezintă expresionismul mai bine decît Blaga în literatura noastră ?) înseamnă o refacere a curentului de la surse și nu o implicare în actualitatea literară vieneză. În Viena, scriitorul trăiește între români ; deși înțelege perfect intențiile noilor școli (scandaloase, după unii confrați ai săi) nu realizează relațiile care să-l lege de momentul vienez al literaturii. Vitalismul lui rămîne **transilvan**, și cînd bucureștenii îl consideră drept un eminent sol al Ardealului nu greșesc. Nu greșește în primul rînd apostolul naționalismului românesc, Iorga. Primit sărbătorește la București, scriitorul „reintră în poveste". Fiindcă, dacă vom citi cu atenție **Hronicul...**, vom observa cei doi timpi ai mișcării epice : primul, cel al amenințărilor realității mizerabile, al doilea, al **intrării în poveste.** Drumul triumfal al lui Blaga prin Bucureștii deveniți capitală a României Mari e un fel de intrare în împărăția miracolelor. Dacă scriem că și pentru Slavici și pentru Coșbuc, și pentru Goga Bucureștii însemnau mai mult decît un Oraș, n-am spus mare lucru : **era un loc magic.** Ar trebui descrisă în întregime primirea lui Blaga la Palat. În lipsa spațiului, transcriem doar momentul regal : „Vreo cîteva clipe încă, și sosea regina Maria. Marea regină biruitoare. Semăna cu propria ei viitoare statuie ! O vedeam în sfîrșit aievea, în toată frumusețea, augustă și fascinantă, pe care nici un portret, nici o fotografie nu erau în stare s-o redea. Evident, tehnica umană nu a descoperit încă procedeele spre echivalențe și eșua în fața apariției". Ca să nu avem nici o îndoială despre distanța între cele două lumi, scriitorul subliniază că Mama refuză să creadă că ar fi fost primit de regină : „Credea că totul e o născocire de-a mea. Și-mi asculta cuvîntul pentru o bucurie tîrzie a ei într-un ireal. Credea că în felul acesta țin să-i răspund pentru basmul tinereții fără bătrînețe și a vieții fără de moarte, ce mi-l spunea ea în copilărie".

Se întîmplă mereu cîte ceva care iese din limitele „credibilului" : nimănui **nu-i venea să creadă.** Sau cel puțin lui, lui Lucian Blaga, nu-i venea să creadă că va fi primit de regină. Că este iubit de fiica marelui om politic. Că familia ei a încuviințat căsătoria. Că marele savant a acceptat versurile sale. Că a ajuns în preajma lui Vlahuță. Că se află între idoli.

Hronicul este o înșiruire de miracole. Orice i se va întîmpla, el este scos din ordinea mizerabilă a lumii de aceste nemaipomenite întîmplări. Mai mult decît un proiect intelectual, **Hronicul...** mi se pare o terapie necesară. Scriitorul trebuia să-și redescopere anotimpul de basm al tinereții în acest an amenințător. 1946.

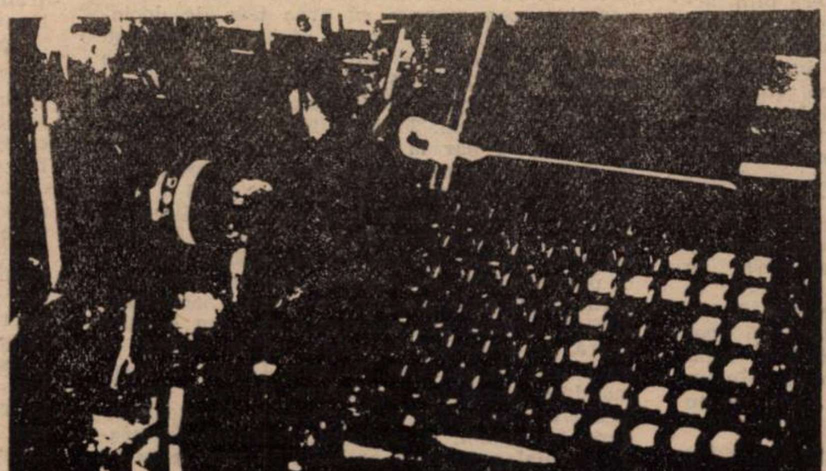

---

* **Lucian Blaga, Hronicul și cîntecul vîrstelor**, Postfață și bibliografie de Ion Holban, Ed. Minerva, 1990.

Cronică măruntă

Revistele din provincie

● Primim tot mai greu revistele din provincie. Unele ajung cu întîrziere, altele nu mai ajung. Le citim încîntați pe cele care ne ajung sub ochi ● De la Bistrița, de la Satu-Mare, de la Arad sau Reșița primim publicații culturale extraordinare, scoase de tineri, care, probabil, ani în șir au visat să tipărească asemenea publicații ; să citească articolele pe care, acum, le tipăresc. Ne-ar încînta ca ele să-și găsească itinerarul firesc și periodicitatea necesară. Ne-ar încînta ca autorii de reviste de la Alba-Iulia sau de la Piatra Neamț, să fie recunoscuți ca atare : nu doar ca scriitori, ci și ca **autori de reviste** competitive pe plan național. ● Cred că la nivelul Ministerului culturii ar trebui constituită o comisie de selecție care să decidă cine sînt bișnițarii presei și cine **autorii de reviste** ; ultimii ar trebui protejați și de creșterea prețurilor hîrtiei, și de întîmplările tipografice nefaste ● Dar parcă numai ei ? Help, help, help, adaugă toți bătrînii publiciști culturali, toți făcătorii de presă culturală. ● E cineva acolo sus care ne iubește ? Nu e ? ● Iată, în această harababură poștalo-tipografică, un eveniment tinde să treacă neobservat : revista **Familia** a împlinit 125 de ani ● „S-au împlinit în acest iunie, scrie editorialul numărului șase al revistei, 125 de ani de cînd la Pesta, dînd curs unui impuls de afirmare națională ce cuprinsese toate păturile românimii transilvane, tînărul Iosif Vulcan avea să scoată primul număr al revistei **Familia**, foaie enciclopedică și beletristică cu ilustrațiuni care avea să fie vreme de peste patru decenii port-drapelul culturii românești din imperiul habsburg". ● Revista dedică două pagini lui Nae Ionescu, de la a cărui naștere s-au împlinit o sută de ani. În profilul ce îl trasează lui Nae Ionescu, I. Negoițescu scrie : „Prin articolele lui politice din ziarul **Cuvîntul**, pe care îl dirija — parțial adunate, din grija lui Mircea Eliade, ca discipol entuziast și credincios, în **Roza vînturilor** (1937) —, Nae Ionescu ne apare drept cel mai radiant ziarist român de la Eminescu încoace, a cărui linie în oarecare măsură o urmează dar — modern — radicalizînd-o. Radiația acestor texte jurnalistice vine din ascuțimea unei minți substanțial nutrită filosofic, însă și din stilul lor sigur și casant..." ● După ce trece în revistă ideologia jurnalistului, Negoițescu încheie astfel : „În întregul lor, aceste idei au produs totuși — cu valoare deosebită în plan literar — seria de articole dedicate lui Iuliu Maniu, în care jocul argumentării este de o vigoare și o precizie cu totul remarcabile, fascinante aproape ... deși, nu ai cum să știi, cîtindu-le azi, dacă în ordinea practic politică au vreo valabilitate, ținînd cont tocmai de adversitatea fanatică față de democrație a celui ce le-a conceput". ● Articolul lui Negoițescu, subtilă împletire de afirmații și negații, e însoțit de o **antologie** de texte ale aniversatului. ● În acest dens număr mai semnalăm grupajul de articole **Eminescu 101**, eseul lui Ștefan Aug. Doinaș, **Bunul simț între obiectivitate și autoritate**, profilul liric dedicat Martei Petreu, partea a cincea a studiului lui Petre Țuțea despre Mircea Eliade, elegante cronici literare la volume de Mircea Dinescu și Gh. Grigurcu (semnate de redutabilii Radu Enescu și Ion Simuț), o pagină de Ștefan Baciu despre Emil Cioran. ● În totul, un număr excepțional prin paginile sale recuperatoare. ● Și incitant prin **Ierarhia valorilor în actualitate**, colocviu la care participă în acest număr Gh. Grigurcu alături de mai tinerii Ioan Milea și Constantin Hîrlav. ● Ultimul ar reține, între cei zece poeți ai ultimilor decenii, pe Lucian Blaga, Al. Philippide, V. Voiculescu, Emil Botta, Nichita Stănescu, Eugen Jebeleanu (cu **Hanibal**), Ana Blandiana, Ștefan Aug. Doinaș (al optulea !), Mircea Dinescu și Ion Mureșan. ● Pe aceeași pagină, a ierarhiilor, cinci poeme de Ion Toboșaru prefațează epoca poeziei de larg consum ● Epigon nefericit al lui Ion Minulescu, Ion Toboșaru reușește, prin versificările sale vulgare, să compromită paginile sobre, ale unei reviste bine întemeiate. Rubrica de **Poșta redacției**, supravegheată de Ana Blandiana, arată că Oradea nu și-a pustiit în asemenea măsură poeții încît să fie menită să apeleze la acest versificator lipsit de har.

Anemone POPESCU

Alexandru Deal

Iubirea peregrinului*

... 1937, aprilie.

Petre Adam coborî în bucătăria de vară. Străbătu curtea cu pămîntul bătătorit zdravăn de cizmele răposatului. Privi înviorat nucul nemuritor și șuieră, așa, ca să se afle în treabă. Plita cuptorului ruginise pe ici pe colo. Scormoni cenușa din vatra rece reușind să ridice un norișor albicios. Vătraiul lovea scurt gura de fontă a cuptorului scoțînd sunete tihnite. În rafturi, cratițe de tot felul stăteau cuminți ca niște mușuroaie. Luă barda și se îndreptă spre magazia cu lemne. Ar fi trebuit să dreagă zăvorul, ușa se cam prăpădise ; lacătul atîrna în belciug și cînd îl atinse în treacăt cu mîna se clătină neputincios. Mai erau ceva lemne. Într-un cui atîrna un căpăstru paradit, nimerit acolo cine știe cum. Tăie cîteva surcele ce se răspîndiră în jurul butucului scoțînd clinchețe limpezi. Butucul ăsta îl știa de cînd lumea. Cineva, desigur bătrînul, îl botezase în glumă Gîdea și așa îi rămăsese numele. Grămezi de butuci trecuseră deasupra lui, se mistuiseră în cuptoare, numai Gîdea traversase biruitor amar de vreme. De Crăciun, Alec Adam înșfăca doi-trei claponi din țarcul păsărilor, li se adresa cu milă și înțelegere, Haidem copii la moș Gîdea, pariez că n-o să vă doară.

Ațîță focul în vatră înviindu-l cu puțin gaz și cînd privi jocul vesel al flăcărilor, un gînd îndepărtat ca o părere, o clipă tulbure îl ținu locului, ca un crîmpei de aducere aminte — parcă ar mai fi trăit o dată... Ceainicul bolborosea ridicînd mirosuri tari de izmă — îl trase spre marginea plitei. Acum sorbea lichidul fierbinte în tihnă, mușcînd dintr-un colțuc uscat de pîine. Aruncă în foc cîteva lemne mai sănătoase și lăsa ușița de fontă deschisă.

... Se auzi strigat, fu smuls dintre gîndurile sale și acest lucru îl nemulțumi ; probabil că supărarea i se citea pe față pentru că bătrînul ce stătea proțăpit în fața porții îl privi oarecum stingher, aproape rugător ; îl pofti să intre și omul se strecură înlăuntru trăgîndu-și un picior ; la fiecare pas, din pricina beteșugului, făcea o mică plecăciune. Avea o față ridată fin, din nări și urechi i se iveau smocuri de păr sur ; și barba, nerasă de zile, era ca o pulbere argintie, îi acoperea întregul obraz.

— Să stăm în cuină, spuse Perea, căci ăsta îi era numele, acolo stam cu bietu Alecu.

Petre își aminti : Perea, un vechi prieten de-al răposatului, locuia la zece case de a lor ; trăia singur cuc, nimeni nu-i deschidea ușa. Pe vremuri, își amintea, fusese un bărbat frumos și cam trufaș, nu prea dădea primul binețe. Trăise bine, nu dăduse socoteală nimănui, își chinuise nevasta, își umilise unicul fecior cam neajutorat, nu-l iubise, îl batjocorise cît încăpuse, pînă cînd Alexa își luase lumea în cap. Dar nu înainte de a se răzvrăti și a încinge o păruială cruntă cu tat-su. De atunci i se pierduse urma, nimeni nu știa unde. Cam atît cunoștea Petre.

Îi turnă ceai și-i întinse tabac și, în timp ce Perea cu degete tremurătoare își răsucea o țigară, îi examină cușma pe care bătrînul și-o așezase pe genunchi. Cușma asta din blană de miel avea povestea ei, lunga și încîlcita ei istorie. Acum arăta ca vai de ea, turtită și lovită din toate părțile, se vedea pielea prin blana scămoșată, neagră și scorojită, cîrpită pe unde plesnise ; Perea îmbătrînise o dată cu ea ținînd-o, înciudat, iarna-vara, în vîrful creștetului.

Iată cam ce se clevetise încă înainte de venirea pe lume a lui Petre, poveste ce se îmbogățise, se rotunjise cu trecerea anilor, dar care tot așa cum apăruse, păstrînd poate un sîmbure de adevăr, fu dată, încetul cu încetul uitării, se stinse de la sine, o dată cu gurile ce-o mestecaseră la vremea ei ; Perea își adusese nevastă dintr-un sat de dincolo de Timiș, cu mai bine de douăzeci de ani înainte de marea revărsare din '912, cînd rîul ieșit cu nemaivăzute puteri din albia sa măturase ca pe nimica satul Agatei, aleasa lui Perea.

Pe atunci, o dată pe an, de Sîntă Mărie, se făcea un tîrg, prilej de sărbătoare, chiverniseală și căscat gura, veselie mare și bîlci, încuscrire și cumpărat pămînt ; acolo, între patru sate, în valea Sorocului, împrejmuită de crînguri răcoroase, purcese și Perea plin de încredere, nepăsător și senin, în straie nemțești, cu punga ghiftuită de gologani. Călca bătos, cu barba rasă la sînge, mîngîiată de mustața pe atunci neagră și lucioasă, cu vîrfurile țintind semețe în sus. Se adunau la un loc gospodarii din Macedonia și Petromani, paorii din Cebza și Parța, soseau de cu noaptea lungi șiruri de care trase de vite, și cînd răsărea soarele, luminînd biruitor întreaga suflare, voioșia nu cunoștea opreliști! Lumea se îndrepta grăbită spre sfîrșit de secol, gata să vîndă și să cumpere orice. Olarii își lăudau oalele și ulcelele, cănile și cîrcegele de băut apă la muncile cîmpului, ciubărarii își înșiruiau butoaiele, putinile și cozile de topor și hîrleț răspîndind în jurul lor iz puternic de lemn proaspăt, înviorător ; toba mare bubuia năprasnic, alămurile străluceau! Vite și cai, mînji înspămîntați lipiți de foalele iepelor, rîsete și sudalme; un abur clocotitor de viață se ridica deasupra norodului mișcător ridicînd cerul și mai sus...

Agata venise cu tat-su, un bănățean uriaș și blajin, cocoțată în cocia lor nouă-nouță, cu un șal alb petrecut în jurul umerilor. Aveau cîteva oi de dat, nu pentru că i-ar fi împins vreo trebuință să le vîndă, să plătească datorii ori altele (îndestulați erau, har-Domnului), da, dacă era tîrg, tîrg să fie! Lui Perea, de cum o zări, i se lipiră ochii de ea; un val de căldură duioasă i se ridică în piept. Avea un păr roșu, cu firul gros și lucios, cum nu mai văzuse. Și ea îl privea cu îndrăzneală drept în lumina ochilor, pînă cînd flăcăul se îmbolnăvi de tot! Și, îmboldit de un curaj necugetat, care ar fi putut să-l coste cîteva ciomege croite pe spinarea lui dreaptă, îi ceru pe loc mîna. Numai că uriașul era un om blînd, pe care viața îl deșteptase destul ca să se încurce cu vorbele nechibzuiților. Da, mă rog de matale, dragă domnule, cine ești și unde mi-ai răsărit? întrebă zîmbind cu ironie bonomă cebzanul. Mînat de aceeași îndrăzneală îngîmfată, Perea își, rosti numele și marele Oraș din Cîmpie de unde venea. Păi, zise cebzanul, dacă-i așa și dacă-ți menții vrerea, vino dumneata dumineca ailantă, cum se cuvine, la mine acasă și ne-om gîndi dimpreună toți trei. Că și Agata are un cuvînt de spus.

Povestea zice că în duminica hotărîtă Perea se înfățișase la gospodăria cezbanului. Admiră casa dreaptă și sănătoasă, ocolul dobitoacelor, curtea curată și bătătorită, grădina strașnic muncită: părinții fetei așternuseră masă împărătească, în curte, la care îi așezară pe Perea și tovarășul lui — că nu venise singur. Nu se cuvenea. Celălalt musafir era un flăcău cam trecut, un domn de cancelarie, ce purta costum negru și cravată vișinie. Agata nu se zărea. Mîncară și băură. La masă mai fuseseră poftiți cîțiva cezbani cu nevestele lor, neamuri apropiate. Pe urmă, se mai zice, începu toată tărășenia: dar mai întîi bărbații își răsuciră țigări. Ia să vedem, spuse Stroia, așa îl chema pe cebzan, cum stăm. Văd că mult n-ai mîncat, și de băut, ce să mai vorbim. Stroie rîse întorcînd capul spre ceilalți meseni: că mai mult o căutai cu ochii pe Agata. Izbucniră în hohote cu toții. Doar bărbații, căci femeile, după obicei, intraseră pe nesimțite în casă. Perea se împurpură și zise apăsat: N-am venit să-ți bați joc de mine, dacă-i așa, pot să și plec. Cum să pleci, dacă ai venit să te însori? se miră cu meșteșug cebzanul. Ce vorbă-i asta? Perea tăcu mohorît. Tovarășul lui se foia în scaun, zîmbind încurcat. Dumneata, vorbi din nou cebzanul, zici că acolo la oraș, cumperi case, le repari, le primenești și le vinzi din nou. Ce cîștig îți aduce treaba asta anual? Perea rosti în silă o cifră. Gospodarul fluieră admirativ, cu aceeași ironie ascunsă, greu de simțit: Și asta-i o treabă cinstită? și-l privi pe tovarășul lui. Acesta clătină grav din căpățîna lui cam țuguiată. Așaaa, care va să zică. Păi, dacă-i cinstită, atunci e bine. Îți dau fata! și trînti cu laba sa de urs în scîndurile mesei. Perea, buimăcit, holbă ochii nevenindu-i să creadă urechilor. Începu să rîdă, limpede și curat, își turnă vin în pahar și-l înghiți pe nerăsuflate. Băură o vreme înseninați cu toții, numai Perea fremăta într-ascuns, nerăbdător să-și vadă mireasa. Da, în acele momente de dulce încîntare încă nu bănuia prin ce încercare umilitoare avea să-l treacă veselul cebzan. Încercare pe care nu o va uita toată viața, și sufletul lui răsucit de prea multă mîndrie o va purta bolnav, împingîndu-l de-a șirul anilor la răutăți străine lui pînă atunci. Și iată ce urmase: Uriașul Stroie dădu peste cap o cană plină cu vin și, privindu-și ciudat ginerele, spuse: Ei, și-acum e vremea să ne luptăm. Tăcură cu toții, o tăcere grea ca pămîntul. Perea se uită vesel spre el. Ce luptă, adică cum luptă? Ți-e teamă? îl întrebă liniștit cebzanul. Nu-i decît o joacă, o joacă între bărbați — și ultimul cuvînt căzu încărcat de înțelegeri străvechi.

Se spunea că lupta fusese de la început inegală și rușinoasă pentru Perea. Stroia, din prima clipă, îl înșfăcase în brațele lui groase și noduroase și-l aruncase cît colo ca pe un fulg. Că Perea se ridicase pe dată, spumegînd de furie și cînd se repezi să lovească orbește, cebzanul îl ridică de parcă ar fi fost o surcea netrebnică, îl purtă deasupra capului prin toată curtea, așa cum ții în vîrful furcii un braț zdravăn de fînețe, îl trecu prin fața ferestrei de unde, ascunsă, privea Agata, și-l așeză frumușel în scaunul său. Și unde mai pui că rîdea în hohote. Numai că urechea pețitorului era prea surdă de rușine pentru a distinge în rîsul uriașului unda jucăușă de bunătate și copilărie. Și cînd Stroia cu fața roșie de veselie își strigă fata și aceasta apăru și-o întrebă: Îl vrei?, iar Agata, rîzînd și ea, spuse: Îl vreau!, în Perea răsărise deja lujerul întortocheat al urii ce avea să-i strîngă grumazul mulți ani de acum înainte.

Ca dar de nuntă primiră destul bănet, Agata o salbă grea de aur și multe altele. Și printre daruri, cebzanul îi strecură acea cușmă albă-strălucitoare atunci, pe care Perea, în supărarea sa, o luă drept semn al slăbiciunii sale. Al supunerii și umilinței în fața puterilor sălbatice și primitive ale socrului său.

Poate că, dacă n-ar fi fost întrecerea aia prostească, alta ar fi fost viața Agatei alături de bărbatul ei. Cine știe?

...Acum bătrînul sta vestejit în cuina lui Adam, sorbea ceai, alături de fiul prietenului său și din simțirea sa tocită de vreme se ridicau, cînd în cînd, semne nedeslușite de părere de rău. Agata fusese o soție devotată, el, în marea și neghioaba lui mîndrie, nu știuse s-o prețuiască îndeajuns. Cînd o îngropase cu vreo zece ani în urmă, în țintirimul aflat la o zvîrlitură de băț de casa în care trăiseră atît de rău, nici măcar o lacrimă nu-i cursese pe obraz, așa cum s-ar fi cuvenit. Pămîntul era înghețat, în porii lui clipeau ochi argintii de zăpadă și, cînd groparii lepădară primii bulgări de glod, sicriul ieftin, cel mai ieftin, din lemn de brad, bufni înfundat și dușmănos. Urmase o iarnă a naibii de grea, cu troiene și geruri neogoite, cu geamuri îngroșate de florile frigului și oricît foc făcea văduvul Perea în sobe, oricît le îndopa gura cu lemne și turbă, pereții dormitorului lor pierdeau încet căldura, răcindu-se mereu. Pînă cînd, alungat de frig și gînduri superstițioase, de singurătate, remușcări, își aduse un pat în bucătărie unde era mai cald, mai bine... Acolo da, fu primit, chibzuise să-și trăiască ultimii ani ai vieții lui prostești.

Cînd și cînd, sub imboldul unei porniri tulburi, intra în dormitor; totul era nemișcat și străin: și patul dublu în care o iubise pe Agata, în felul său răzbunător și fierbinte, căci în adîncul inimii o iubise cu adevărat. Își amintea: obrazul ei întors pe umăr, în somn, cu părul arzînd roșu, legat într-un coc greu; pielea răspîndind o lumină palidă, liniștitoare, căldura trupului ei bogat ostenit de muncile zilei. Tabloul de nuntă în care Agata se sprijinea încrezătoare de umărul său, dată de-a pururi bărbatului pe care îl dorise. Toate astea, mult îndepărtate, pierdute pentru vecie. Dacă ar fi știut. O, dacă ar fi știut! Uneori, fără somn, lungit lîngă femeia sa, măcinat de răutatea sa fără leac, se îndepărta cît mai mult de ea, să n-o atingă, să nu simtă arsura trupului ei fierbinte, de parcă i-ar fi fost teamă că atingerea ei l-ar fi tămăduit. Și el nu voia! Alteori o privea, amuțit de atîta frumusețe, devenea cel de altădată, suflet luminat și ușor, simțea în sine o bunătate simplă și dreaptă: de cîte ori nu întinsese mîna spre fruntea ei, gata s-o atingă, s-o trezească și s-o dezmierde, să-și ceară plîngînd iertare, să-i mărturisească despre el că-i cel mai fericit dintre fericiți. N-o făcuse niciodată de parcă ar fi fost jucăria unor puteri întunecate! Nu știuse să se bată cu el și acum venise vremea să plătească.

TIMIȘOARA, 1913 — Casa cu ancoră

---

* Fragment din romanul „ÎNTOARCEREA PEREGRINILOR"

Şerban Foarţă

CUADRATURA CIRCULUI

CIRCU-CERCU

de-o viaţă, circul
ărat şi-ncerc
ă spun că circul
i decit un cerc,
al cărui centru
lut e, p
i, saltimbanca (cea cu ursul berc).

1) Circul este locul geometric a oricare bancă egal depărtată de o saltimbancă.

cul e-n mişcare
e vagabond);
timbanca are
ul f. blond;
şi mai află rostu,
reajmă-i, August Prostu:
ghicit că el e ursul berc şi bont.

2) Circul este locul geometric a oricare scaun egal depărtat de numitul claun . . .

Ce, făcind din sine
urs bont şi berc,
mână cu mine
de-o viaţă, -ncerc
vă spun că circul
ărat că circul
ărat că circul nu-i decit un cerc.

3) Circul este locul geometric a toţi gură-cască egal depărtaţi de hazlia-mi mască.

BONBON

Lui I. L. Caragiale

Hüttemann la circ, vedeai, pe-o rublă,
cal savant, Bonbon,
us, apoi, de pneumonie dublă)
panglici şi pompon.
-nvăţat să-i dea (dar nu pe mofturi:
un cal şiret)
rutare, după multe mofturi,
uii Henriette —
e, scoţind un dulci din aumônière
vind pe vino-ncoa:
'est-ce c'est que cette manière ? . . :
bon, embrasse-moi!"
a, — ca el s-o mingiie, in fine,
decolteu-i dalb . . .
Dar a murit, — drept care, e mai bine
u visezi cal alb.

COMPLENTA CELOR 2 (+1) INIMI

Ducindu-te, -ntr-o doară, la
un music-hall de mahala
cu roşie lampă
şi, pe afişul vechi, o vampă
leită ălor de la rampă
ce-s, însă, vii
şi naturale, -ncit revii,
că nu se poa' să nu mai vii
şi-a şpea oară,
că un' să-ţi afli o dom'şoară
pe pofta inimii, uşoară,
dacă nu chiar
la music-hall-ul familiar,
neanunţat in nici un ziar
(căci nu au buchii
atit de roz şi făr' de muchii), —
să ştii că-i sufletu' lui Luchi*,
el e, pe rol
de periferic music-hall,
spre seară plin, la ziuă gol
iar lunea pauză
pină a doua zi din cauză
că şi circarii se repauză,
fac lunea blau,
dacă duminică nu au;
cit despre, -n fine, roşia sau
neroşia lampă
(lumina căreia, -n detrampă,
se zbuciumă ca, pe o hampă,
un steag de tulle), —
să ştii că-i inima lui Jules,
aşa să ştii: că-i a lui Jules**,
şi că-i un claun
amorezat şi fără scaun
la cap, şi că suspină ca ur
biet Pierrot
această inimă, — cu o
metaforă a lui Charlot
din altă piesă.

---

* *Cf. Luca I. Caragiale,* Solilocul dintîi: *„E sufletu-mi un »music-hall« / de mahala / cu-o lampă roşie la intrare . . ."*

** *Cf. Jules Laforgue,* Complainte de Lord Pierrot: *„J'ai le coeur chaste et vrai comme une bonne lampe"* şi *„J'ai le coeur triste comme un lampion forain".*

OMAGIU LUI TRISTAN TZARA

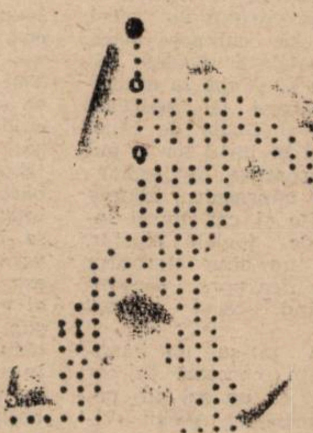

. . . şi să-mi ezite sufletul ca dansatorul pe frînghie . . .

CLOWNI

ei işi trag palme ei işi trag
picioare ei işi trag covorul
de sub picioare ei işi trag
de sub ei scaunul ei işi
trag clapa ei işi trag scatoalce
ei işi trag sufletul ei işi
trag sufletul scatoalce clapa
covorul scaunul picioare
şi palme palme palme palme palme

GURA LEULUI

În gura leului, afundă,
afundă-ţi capul de cristal,
cit să cutreiere o undă
de frig prin galerii şi stal,
pe cînd pieritei inimi hangu-i
ţin tobe iar trompeţii is
arhangheli cari în crini exsangui
de goarnă suflă, — şi, -n suris,
din cerul circului, in seara
clipind in fiecare ciob
de stea, pogoară ingeri scara
de sfoară
a lui
Max Jacob . . :

Ci gura-leului nu-i, oare,
un nume (inocent) de floare?

(1966)

AVIZ

Ve(ţ)i şti că la ora aceasta de gală
mă-ncercuie o
figură a cărei lungime-i egală
cu 2 Pierrot:
că-n aria-i care egală e cu
Pierrot la a 2-a,
dacă nu plouă (sau ninge), nici nu
strălùmină roua
decit doar sub forma, penibilă, a
sudorii umane
şi-a lacrimei care sub farduri: boia,
sulimane,
prelinge-se, -n vreme ce răpăie neostenitele talgere . . .
. . . Nolite tangere circulos meos :
noli me tangere!

CÎNTĂREŢ DIN NAI?

Notele lămuritoare pe care editorii poeţilor noştri clasici consideră să le aşeze la subsolul paginilor sau la sfîrşitul volumelor, nu sînt, totdeauna suficient de riguroase. Aş putea înşira, din păcate, numeroase cazuri cînd asemenea comentarii, în loc să lumineze textul, prejudiciază înţelegerea lui exactă şi nuanţată. O gafă filologică de proporţii a fost căşunată de interpretarea greşită a unui cuvînt dintr-o poezie a lui Coşbuc, pe care editorul l-a tălmăcit „după ureche", fără să-şi dea osteneala de a-l căuta în dicţionare, unde el este înregistrat şi însoţit de definiţia corespunzătoare. Iată versurile cu pricina, din **Romanţă / după un cîntec grecesc /** : „Şi-o stea, căzătoare din cer, / Ea mării ne-a spus sărutarea. / Şi luntrei ne-a spus apoi marea, / Iar luntrea ne-a spus la **năier.** / Pe ţărm erau stoluri de fete, / Cu drag de **năier** ascultînd — / Şi ele rîdeau scuturînd / Flori albe din negrele plete". Am citat din volumul Coşbuc. **Versuri**, EPL, 1961, p. 37—38. De bună seamă, nu toată lumea ştie ce inseamnă **năier**, aşa incît el trebuie să fie explicat ; şi iată cum îl explică, la pagina 390, comentatorul : „**năier : cîntăreţ cu naiul**" (!). Nu trebuie să fii filolog de meserie ca să ştii că, pentru „cîntăreţ din nai", româna dispune de alt derivat, foarte original ,anume **naist,** extras din vechiul substantiv de origine turcă **nai**, cu ajutorul sufixului internaţional **-ist.** Tocmai în asta stă originalitatea derivatului, vreau să spun : în alianta dintre „vechi" şi „nou", lesne identificabilă în structura lui lingvistică. **Căminist, sămănătorist, sufletist** şi alte formaţii asemănătoare ilustrează aceeaşi „alianţă", grăitoare şi convingătoare pentru forţa productivă a limbii române. Cunoscut şi răspîndit mai ales datorită lui Gheorghe Zamfir, **naist** este înregistrat în dicţionare, unde aflăm următorul citat din lucrarea lui C. Gane **Trecute vieţi de doamne şi domniţe :** „Lăutarii aceştia, — scripcari, ţimbalagii, **naişti** (. . .) se îmbrăcau de obicei în curate anteree de postav" (DLR). Cît despre cuvîntul de bază, turcismul **nai**, el se bucură de un anumit prestigiu stilistic, ivindu-se în operele literare. Sadoveanu, **Amintiri despre Şt. O. Iosif :** „Iosif îl privi cu luare-aminte şi-i zîmbi. Încurajat, bătrînul înstrună cobza. Coardele viorilor se deşteptară grăbit ; cel mai tînăr dintre feciori aruncă dumbrăvii cîteva note de **nai"**. Limbajul poetic n-a întîrziat să-şi adjudece cuvîntul. Arghezi, **Ploaie : :** „N-am auzit-o, parcă, de mult . . . / O ascult. / Nădușala nopţii curge pe geamuri. / Plouă-n golurile din ramuri. / / Aş voi să găsesc o asemănare / Şi caut în zgomote şi murmure, / În viori, în **naiuri** şi ghitare / Ecoul nedesluşit şi turbure". În viziunea lui Blaga, **naiul** înlocuieşte străvechiul **syrinx**, pe care grecii i-l atribuiau zeului turmelor. **Pan cîntă** se cheamă această mică bijuterie din ciclul **Paşii profetului :** „Sunt singur şi sunt plin de scai. / Am stăpînit cîndva un cer de stele / şi lumilor / eu le cîntam din **nai.** / Nimicul işi încoardă struna. / Azi nu străbate-n grota mea / nici un străin, / doar salamandrele pestriţe vin / şi cîteodată : / / Luna".

Să reţinem, deocamdată, că între **nai** şi **naist,** pe de o parte, **năier,** pe de alta, nu există nici un fel de legătură etimologică. Cel din urmă, **năier**, este sinonim învechit pentru **luntraş, corăbier** ,cum rezultă, între altele, şi din versiunea lovinesciană a unei poezii a lui Chamisso, în care istoricii noştri literari văd modelul **Romanţei** lui Coşbuc : „A căzut o stea / Care ne-a spus mării, / Marea ne-a spus lopeţii : / Lopata **corăbierului"** (în original : **dem Schiffer).**

Sensibil la sunetul uşor desuet al cuvîntului, deci la virtuţile lui evocative, George Murnu l-a adoptat în tălmăcirile sale din Homer, **Iliada** (cîntul XVIII, v. 371) : „luminos li-s-arată pe mare **năierilor** focul / Unui jăratic aprins în faţă pe-o coastă de munte". Traducătorul îl reia şi în **Poemele** originale, din păcate, atît de puţin cunoscute. **Floarea mării** : „Desper, tot întreb de tine / Călătorii şi năierii, / Păsările peregrine". Îl vom regăsi la Ion Pillat, în ipostaza sa, atît de caracteristică, de poet mediteranean. **Gheţarul :** „— Departe e marea cu val de smarald / Spre care vîslează **năierii.** / Murmură talazul şi-n aerul cald / Şoptesc foşnitori palmierii." Dar şi la Aron Cotruş, bardul lui Horia, în poemul **Pe ţărm,** cutreierat de nostalgia Sudului : „Sub palidul argint de lună / Adorm duioşii palmieri / Şi peste-ntinsul trist de ape / S-aude cîntec de **năieri**". Iată, la sfîrşitul şiragului de citate, o strofă a ialomiţeanului Cristian Sîrbu, încă un poet al mării : „Amurgu-n ţărm cu obosita-i navă / Şi-a-mpotmolit avîntul de **năier** / Şi-acum lumina soarelui bolnavă / Păşeşte tot mai palidă pe cer".

Năier nu pare analizabil în română — dovadă : gafa semnalată la început — dar el e derivat din **naie** „corabie", cuvînt uitat, dublet pentru „navă" (cf. lat. **navis, navem). Naie** şi **năier** nu sînt termeni populari, ci livreşti, iar prima atestatare pentru cel dintîi o aflăm în „Familia" lui Iosif Vulcan (1871) : „Mulţimea aşteaptă naia, care sub împrejurări favorabile trebuia să ajungă ieri în port" (v. DLR, s.v. **naie).**

G. I. TOHĂNEANU

Livius Ciocârlie

Fragmente de jurnal

În ultimul timp dispăreau din județ, parcă i-ar fi mîncat pămîntul, copii după copii. S-a alarmat miliția, s-a pus pe treabă, nici un folos; copiii continuau să dispară. Îți dai seama ce emoție. Lucrurile s-au lămurit întîmplător. Într-o zi s-a prezentat la graniță o limuzină cu o pereche și un copil adormit pe bancheta din spate, o fetiță de opt ani. Lăsați-o, n-o treziți, e fetița noastră, a ațipit. Însă vameșul, suspicios, de frică să nu fie vreun pretext ca să treacă sub pătura fetiței cine știe ce, dă cuvertura la o parte și, cînd colo, fetița rece, moartă de mult. Imediat telefon la București, comitetul central, Ceaușescu, helicopter, și ce crezi că au găsit? Aur de contrabandă în burta fetiței cît vrei. Furau copiii, îi omorau, îi umpleau cu aur și îl scoteau din țară nestingheriți. Teribilă istorie, de unde o știi? Tușă-ta Liți, ea le știe pe toate, mi-a povestit azi dimineață la telefon. Și dumneata crezi? Păi cum să nu cred, i-a spus Adina, de la Oravița, vorbește tot orașul, n-ai decît să te informezi. Cîte și mai cîte nu se întîmplă acuma, parcă cu doctorul M. n-a fost tot așa? Ce-a fost cu doctorul M.? Nici asta n-ai auzit, tu pe unde umbli cînd ieși în oraș? N-au venit într-o zi la el acasă cu un recameu, cînd era plecat? Ce-i cu recameul, de unde pînă unde? Nu știm noi, doamnă, pe noi ne-a trimis domnu doctor, noi aici îl lăsăm. Ei, și în recameu era ascuns un om, noaptea le-a furat de prin casă și a doua zi au venit și au spus să ne iertați, a fost o greșeală, luăm recameul înapoi. Și povestea asta o crezi? Nu știu ce să zic, doctorul M. e medic de policlinică, ce mare lucru aveau să fure de la el? Dar mai știi, cu cîte se întîmplă acuma, de cînd le-a dat drumul din închisori...

„Lipsesc cîteva zile. Mi-a murit un copil“ scria pe o foaie ruptă dintr-un caiet și lipită pe geamul chioșcului de ziare, a doua zi după ce, plecînd de pe plajă către douăsprezece am mers pe faleză, am urcat trepte printre două grădini cu copaci, straturi de flori, o stropitoare rotindu-se în iarbă, pe lîngă vila „Pinul“, am ieșit de la umbră pe asfaltul încins, ocolind o piscină, un teren de golf și, în dreptul hotelului „Craiova“ sau „Galați“, am fost bucuros să găsesc un „Le Monde“.

Nulla dies sine linea. Deviza asta o avea mama și în fiecare zi ne trăgea cu linearul gradat peste fund. Eu în schimb, nu reușesc la fel de bine. Lîncezeala s-ar putea s-o fi moștenit de la bunica. Există o descendență, îl văd și pe Mircea cum vegetează într-un post de magazioner și cum nu-i vine să se urnească spre casă unde i-a găsit uica Ionel un loc mai potrivit la Băi. Vede filme, duminica dimineața înoată în bazin, mai vine pe la mama să-i muncească în grădină, e băiat bun, n-are nimic cu nimeni, lasă timpul să treacă, nu e amărît, spune din cînd în cînd ar fi vremea să mă adun pe acasă și să mă însor.

Astăzi împlinesc patruzeci și doi de ani. Nu-i încă o performanță, dar începe să fie. T. mi-a făcut cadou un portofel gol, Corina două concerte de Paganini, Alexandra a desenat-o pe Athena cu coif. Sînt la catedră unde intră profesorul Iancu și ne înștiințează că, totuși, s-ar putea ca francezul să fie evreu. Altfel de ce ar fi din Corsica deși nu are nume italian. Apoi, una, alta și dintr-o dată spune: „Ce curios, eu sînt ortodox, iar Maniu, părintele meu sufletesc, era unit“. Auzind așa, cele două doamne cu care sîntem, într-un glas: „Pe noi să ne iertați, noi trebuie să plecăm“. Se împlinesc cinci ani de cînd am ajuns a doua oară la Paris. Seara ne-am plimbat și la urmă am stat pe bancă în parcul dindărătul catedralei Notre-Dame. Era și atunci ziua mea și la întoarcere le-am plătit **un coup de rouge** într-un bistrou, pe rue du faubourg Saint-Jacques.

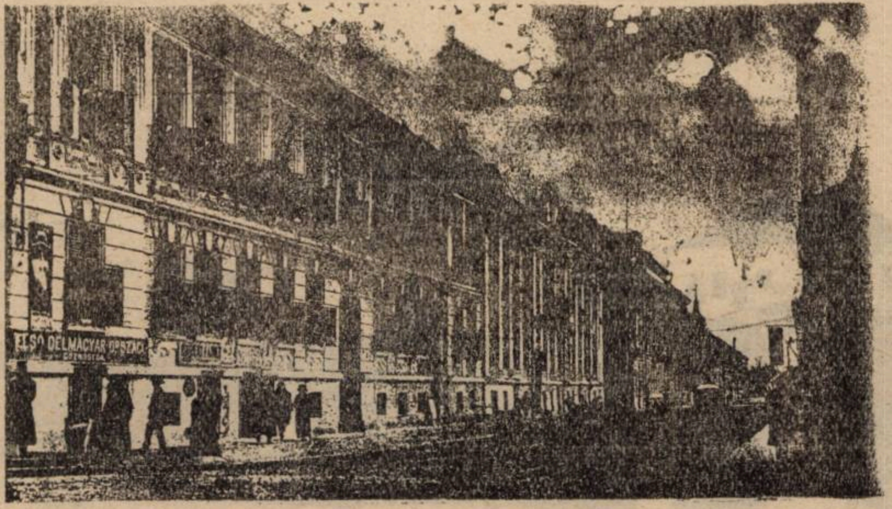

TIMIȘOARA, 1902 — Strada Gheorghe Doja

Nu apuc să înghit o lingură de ciorbă cînd sună telefonul. Sorin, de la București, nici una nici două, să le scriu un articol despre romanul contemporan. Zic fii cuminte, ce-ai cu omul? Dar el nimic, vorbește parcă ar fi înghițit pilitură de fier. Bine, maestre, oftez, văd eu ce pot face, dar pe cînd? Speram, vezi bine, să-mi răspundă în nici un caz mai tîrziu de două luni. Zece zile, zice, nici una mai mult. După aceea încearcă s-o îndulcească cu ce mai faci, cînd vii prin București. Degeaba, mie nu-mi arde de conversație amicală, abia aștept să rămîn singur cu bosumflarea mea. Iar acum, în loc să-mi vină idei despre roman — cît mai teoretice, dar cu exemplificări — stau și mă minunez: cine dracu m-a pus pe mine să plec de la muzeu?

Pe lîngă gripă, zilele trecute ne-am învrednicit de altă boală, blocaj urinar. Spre deosebire de prima, a doua înaintează cu încredere pe canalele noastre interioare. Pe unde trece, terenul rămîne sterp și pîrjolit. Ne tîrîm prin casă ca o leoaică rănită. În această situație ne amintim de lozinca tinereții noastre stahanoviste, „Nu ne sperie ce-i greu!“ și strigăm la rîndul nostru din toate mădularele „Nu ne bucură ce-i rău!“. De aici, noi perspective: vizite la medici, absențe de la facultate etc.

Nimic dramatic de relatat. Pînă ce n-au apucat să-mi facă toate cîte le aveau de gînd, m-am și repus pe picioare. Trăim mai departe tot provincial. Cum nu pot să sufăr pentru alții, nu tremur nici pentru mine. Cînd am văzut-o pe T. plîngînd la gîndul bolii mele eventuale, am rămas perplex. Noaptea n-am dormit din cauza unei iritații de pe urma injecțiilor primite. pămîntul e ud cerul întunecat, Alexandra plînge cu capul pe tema de aritmetică, am de asistat la ore de practică pedagogică și, colac peste pupăză, dimineața mi se telefonează de la comitetul de cultură. Fac parte dintr-o comisie de control. Îmi amintește de ziua cînd m-a trimis directorul Moga să văd un tablou oferit spre vînzare. De obicei mergeam cu mustăcilă și tăceam; în ziua aceea lipsea. M-am pomenit la un bătrîn de nouăzeci de ani, mic, drept, cu privirea limpede, fost demnitar al orașului după primul război mondial. Mătura prin curte. M-a dus în casă, vorbindu-mi scurt, mi-a arătat pe perete un portret de familie, mare, pictat de un diletant. Ce puteam să-i spun? Din spirit umanitar m-am fîstîcit. Am să comunic, așteptați, vă vom anunța. M-am strecurat pe ușă și pînă să ajung la muzeu bătrînul îi și poruncise directorului la telefon ca altă dată să nu-i trimită pe cap nepricepuți.

Mă duc la comitetul de cultură, dau peste o adunare pestriță, urmează să-i controlez pe scriitori. Citesc tematica și mi se taie respirația. În echipă cu mine B., un stalinist cumsecade, G. de la cenzură, tovarășa cutare, persoană cu munci de răspundere și Apreotesei de la agronomie, autorul unor studii despre prototipul real al lui Apostol Bologa. Dacă avem întrebări. Știți, îi întreb, că nu sînt membru de partid? Din păcate știau. Sînt, probabil, specialistul burghez al comisiei. Lumea pe dos. Ascult raportul lui X, despre activitatea biroului de partid. Mă uit în jur să văd un zîmbet complice. Nimic, toți par pătrunși. Mă pătrund și eu. Cînd să terminăm, hop și un sîrb, să spună și el. A fost foarte critic — rămăsesem numai el și noi, —, i-a bîrfit în spirit partinic de sus pînă jos. Deodată se deschide ușa și intră Șerban cu privirea rea: „N-am ce vă face, zice, l-am așteptat destul“. Adică pe mine. Sîrbul încheie val vîrtej și mă trezesc la berărie cu Pedro și Șerban.

Ne întîlnim iar la scriitori, numai Apreotesei și cu mine, să redactăm „materialul“. Cu aceeași lehamite, Apreotesei, și destul umor. Cum trebuie și ceva „negativ“, propune să-i învinuim că nu organizează documentări pe teren. Așa, toată lumea va fi mulțumită materialul e critic, pe scriitori chestiunea nu-i privește, ei n-au nici un ban ca să organizeze deplasări. La urmă rămîn un moment cu U. și îi spun ce cred despre farsa grotescă în care jucăm. „Așa o fi, zice, dar atenție, sala asta are urechi“.

DEBUT

Dorina Lucaci

UNDE E STRADA URAL ?

Căutam un nume potrivit pentru ea și-mi alegeam în gînd vorbele cu care îi voi povesti. Îmi pregăteam cu grijă totul de parcă ar fi fost ceva foarte serios, ceva fără de care ziua aceea n-ar fi putut continua la fel de normal ca și cele de dinaintea ei. Știam că pe el nici nu-l interesa prea mult povestirea mea, că mă va asculta mai mult din politețe, o politețe care mă irita, dar fără de care întîlnirile acestea, rare și îndelung așteptate de mine, nu și-ar mai fi avut rostul. Încercasem deja cîteva nume... Felicia, Codruța, Delia... vroiam însă un nume mai expresiv și, în același timp, nepretențios, credibil. Apoi am avut o străfulgerare: o va chema Ana Angela Nan. Cunoscusem demult pe cineva cu numele ăsta, eram elev de liceu și făcusem o excursie în nordul Moldovei; printre cunoștințele noi fusese și această Nan, o fată de vîrsta mea, dar părînd cu mult mai mare și care nu-mi plăcuse, o găseam prea dezvoltată și înfumurată. Atunci credeam în talentul ei scriitoricesc și cîțiva ani după aceea îi mai căutam numele în reviste. Pe urmă am uitat și de ea și de numele ei.

— Bună...

Era ea. Personajul din povestirea mea. Tocmai îi găsisem un nume. Nu știam ce să zic. Nu mă așteptam să fie atît de promptă. Poate ar fi trebuit să mă bucur. Să o invit să șadă. Să-i pun întrebări. Să o observ cu atenție. Unora li se părea urîtă. Și nu greșeau. Fața mare, nasul lung și îngroșat spre vîrf, ochii oblici și atît de mărunți, zîmbetul fără pic de voioșie, întinzîndu-i excesiv pielea smeadă a obrazului... Pe alții, însă, expresia chinuită a feței ei nu-i supăra. Le plăcea în schimb suplețea trupului ei lujeriform și părul ei castaniu care îi îndulcea trăsăturile, nu-mi dau seama prin ce minune. Iar răutatea constantă a ochilor, pe care unii o interpretau drept viclenie, ceilalți drept răceală, îi fascina deopotrivă. Totuși, în timp ce aștepta cuminte să mă ocup de ea, m-am gîndit la titlu. La titlu mă gîndeam de obicei abia la sfîrșit, cînd totul era stabilit, limpede De data asta însă titlul ar fi putut să-mi dea o sugestie, ar fi putut să mă ajute să-mi ordonez și să-mi structurez mai bine materialul. Cum nici titlul nu-mi convenea, am revenit la personaj. Aș fi vrut să pot face o descriere bună. Aici era, de fapt, esențialul pentru ce voiam eu. Trebuia să mă folosesc de faptul că fetele și băieții cu care puteam fi de obicei văzută erau tineri cu înfățișare plăcută, cu trăsături fine, clasice chiar. Această lipsă de tact, care nici n-o dezavanta ja măcar, era interesantă din punctul meu de vedere. Nu-mi era prea clar de ce. Pe de altă parte, urîțenia evidentă a feței, confirmată de atîtea ori pînă acum și acest teribil interes pentru persoana ei, această fascinație a figurii ei. În sfîrșit, felul în care îmi apăreau acele reacții ale ei, reacții zilnice fără de care nici nu poate fi imaginată o viață de om. E normal, nu-i așa, să ai părinți, vecini, colegi, să schimbi o vorbă cu vînzătoarea de la pîine, pe care o cunoști de cînd erai de patru ani și te trimiteau părinții să cumperi franzelă și cornuri sau brînzoaice pentru surioara ta, e firesc să fii întrebat uneori dacă nu știi unde e strada Ural, cît e ora sau mai știu eu ce. Toate lucrurile astea firești, banale chiar, ni se întîmplă fiecăruia, și de cîte ori, așa că nu le dăm atenție și trebuie să întîlnim pe cineva față de care să nutrim vreun sentiment, cineva care să ne trezească într-un fel interesul și atunci ne cuprinde un soi de mirare, o dorință arzătoare de a-i sta în preajmă, de a-i surprinde aceste familiarități de parcă ar fi vorba de ceva cu totul neobișnuit, de parcă nu te mai poți opri de a te minuna de toate aceste lucruri mărunte și nici nu-ți dai seama că și tu, zi de zi, ești eroul lor.

Ana Angela Nan. Frumos nume pentru eroina unei simple povestiri. Apoi m-am gîndit că ar fi mai simplu să-i povestesc despre babe bețive și sclerozate sau despre hoți de biciclete. Despre călătorii cu trenul sau despre cum beau oamenii suc la patiseria din centrul orașului. I-am observat o dată pe cînd stăteam la coadă pentru niște pufuleți și mi s-a părut interesant. Unii erau distrați, păreau că nu-și dau seama ce fac, alții, dimpotrivă, sorbeau cu lăcomie din sucul tulbure și probabil nu prea rece...

Sună soneria. A sosit. Poate ar trebui să nu-i povestesc nimic azi. Sau chiar să nu deschid. Să mă prefac că sînt bolnav. Sau să-l rog să amînăm povestirea. Sau altceva. Orice.

— Bună ziua, domnule profesor, vă rog, intrați... Azi, m-am pregătit să vă vorbesc despre o excursie din vremea liceului...

Într-un oraș cu cîteva teatre — teatrul trebuie să polarizeze interesul publicului

■ **Scurtă conversație cu DAN ALECSANDRESCU, primul regizor-oaspete al Teatrului Național din Timișoara ■ Premierele spectacolelor sale — TEROARE ȘI CREDINȚĂ (Michael Black) și MAȘINA DE SCRIS (Jean Cocteau) — la începutul viitoarei stagiuni...**

— Ce se întîmplă atît de tulburător în Teatrul Național din Timișoara, incit presupuneați că dialogul nostru ar putea să nu aibă loc? Sau, dacă are loc, să nu se publice?!...

— Nu-i, din păcate, nimic prea tulburător... Este doar o foarte-foarte mare lentoare. Pentru mine, care sînt obișnuit să ofer publicului — fie celui din Tîrgu-Mureș, unde ființez permanent, fie celui din Iași, Cluj, Craiova, Baia Mare (cîteva dintre orașele unde am fost invitat să pun în scenă) — după o lună și jumătate de repetiții, **spectacolul**, modalitatea de lucru de aici e mult prea lentă. Mă așteptam ca **Mașina de scris** (Cocteau) să fie prezentată în premieră încă în stagiunea ce, iată, se va încheia (trupa intrînd în concediu). Însă, doar o repetiție generală vom putea pune la cale, urmînd ca premiera să aibă loc abia în toamnă. Mai aveam temeri... Trebuie s-o spun. După ce-am avut trei repetiții, interpretul principal din piesa lui Michael Black (o premieră pe țară!), Ion Haiduc, actor meritoriu al teatrului românesc, nu numai al Timișoarei a părăsit orașul, după aproape douăzeci de ani valenți. S-a îndreptat spre Teatrul Nottara din București, lăsînd în trupa Naționalului un gol destul de mare, iar pe mine, lăsîndu-mă fără interpret principal la o piesă, nu oarecare. Exodul de actori, lipsa de ritmicitate a repetițiilor, cred că sînt suficiente temeiuri ca să fi spus că... poate dialogul cu mine, ca oaspete al teatrului... Lucrurile nu intraseră pe făgașul pe care mi l-am propus. Invitația colectivului și a noului director al teatrului fusese, nu-i așa?, în concordanță cu obiectivele mele... Ajutorul ne-a venit de acolo de unde ne vine întotdeauna: de la tineri. **Armand Calotă**, absolvent de Tîrgu-Mureș, timișorean, de altfel, s-a decis să vină aici dîndu-mi posibilitatea să-l distribui în **Teroare și credință**; împreună (cu **Suzana Macovei** și cu **Nicolae Mihoc** — și ei absolvenți de Tîrgu-Mureș), acești tineri actori formează, după părerea mea, **un nucleu** de... liniște, în general, și pentru regizori... Ei nu-și pun, cel puțin deocamdată, problema plecării din Timișoara și — în plus, — văd în Național un loc de muncă artistică și de afirmare, cum cred și eu că Naționalul poate fi. Timișoara a fost un spațiu cu o viață teatrală bogată, axată pe un anumit profil, notabil (îmi permit s-o afirm), **lansarea de dramaturgie românească.** Teatrul Național din Timișoara avea ,deja, un profil, ceea ce nu e foarte simplu de obținut. Nu-i cunosc, directorului, foarte bine intențiile — nici nu și le-a făcut foarte limpezi domnul Șerban Foarță. Sigur că dînsul, ca orice conducător de trupă, are obligația să-și precizeze un punct de vedere ferm asupra viitorului artistic al colectivului. În nici un caz, nu cred că va neglija, cum să spun ?, spiritul și înaripearea dramaturgiei românești, mai ales că a și rodit, dintr-un anumit punct de vedere, acest demers al Naționalului din Timișoara.

— Lentoarea despre care vorbeați e detectabilă nu doar la Timișoara, ci și în alte părți. Dumneavoastră aveți ce se numește „experiență“, la direcția a chiar două teatre, care (pe-

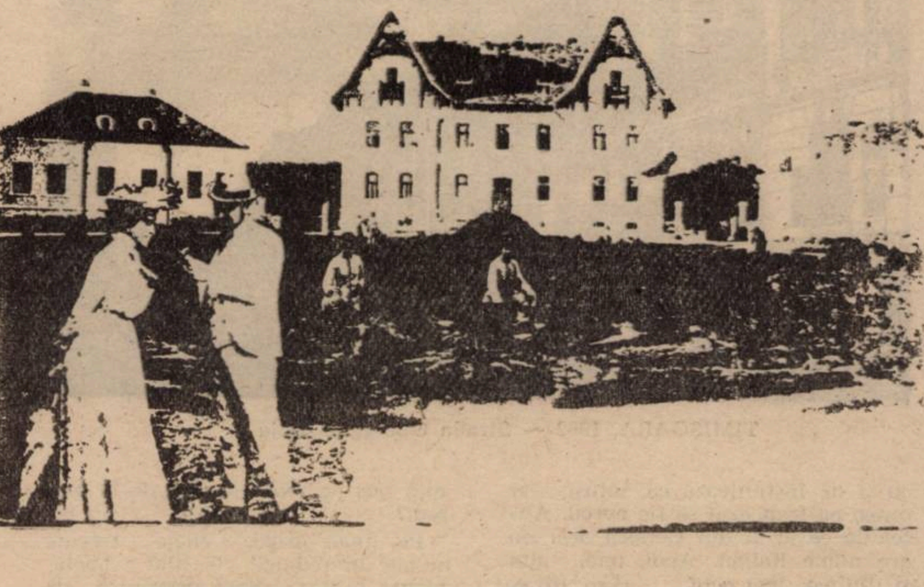

TIMIȘOARA, 1906 — Școala silvică

semne) nu prin simplă intimplare, s-au făcut remarcate, in context, chiar în perioada cînd le conduceați. De aceea, v-aș întreba: cum ar trebui să arate acum un program directorial, in același timp serios și eficient? Sau, cu alte cuvinte : Ce ați face dacă ați prelua azi, ca director, un teatru național?

— N-aș dori să mi se întîmple, acum, așa ceva. Nu pentru că acum ar fi mai greu, căci ar fi, de fapt, mai ușor decît înainte. Eu sînt la finele unei cariere în regie. O funcție „directorială“ ar constitui — în felul în care văd eu lucrurile — un impediment pentru profesia mea. De altminteri, din asemenea motive am demisionat cu hîrtie de demisie, nu cu vorbe, în 1980, ba chiar cu insistențe foarte mari la fostul Consiliu al culturii. Scaunul de director al Naționalului din Tîrgu-Mureș făcea, probabil, să se vorbească mai puțin despre **regizorul** decît despre **directorul** care eram, și am fost de-a dreptul supărat, din pricina asta. M-am și ambiționat și am vrut să dovedesc prin cîteva spectacole (sper să fi și reușit), că regizorul a avut și are încă destule de spus în mișcarea teatrală românească. Momentul de față, al teatrului, este (dintr-un punct de vedere) unul deosebit de dificil. Primul lucru pe care l-aș face ar fi, poate, să-mi găsesc o posibilitate de sondare, **prin toate mijloacele, printr-un secretariat literar valoros, printr-un intreg organism de management :** m-aș strădui să cunosc opinia publicului, spre ce s-ar îndrepta opțiunile lui. Vedeți, noi facem o artă care este legată de clipă. Noi nu putem spune ca pictorul, muzicianul sau scriitorul, de pildă, că peste o sută de ani se va da verdictul asupra operei. Noi dacă nu creăm **o artă care să intereseze în chiar momentul cind o profesăm** este **inutil**. Așa că orice producție teatrală are datoria să fie un eveniment: într-un oraș cu teatru, darmite într-unul cu cîteva teatre, eu cred că **teatrul trebuie să polarizeze**, în juru-i **interesul publicului.** Teatrul nu poate să rămînă o clădire pe lîngă care se trece și unde nu se intră. Pentru ca să nu fie astfel, zic că, în primul rînd, e bine să-l cunoști pe cel pe care l-ai vrea înăuntru, în sală. Și apoi — ar fi nevoie de **o echipă**, nu oricum, ci de una **care să răspundă solicitării** de o anumită factură spectacologică și dramaturgică. Într-un oraș cum e Timișoara, știu mai de demult, apetența e diversificată. Problema rămîne să punem de acord modalitatea noastră (dacă o avem) cu disponibilitatea publicului. Această relație trebuie să o formulăm precis, împreună cu colaboratorii noștri. Cred că o modalitate mai directă, mai agresantă spre spectator ar fi de dorit. Ceea ce, pînă acum cîteva luni, spuneam din spatele perdelelor (ale parabolei, de exemplu), **cred că a sosit momentul să comunicăm direct.** Teatrul, am mai spus-o, o repet și cu ocazia asta, trebuie să-și recapete forța sa de șoc. Eu sînt dintre cei care cred că teatrul e, în primul rînd, o artă a cuvîntului — cred, de aceea, că spectacolul trebuie să fie o artă **și a cuvîntului.** Disponibilizarea trupei pentru un crez (de spectacol, sau pentru unul mai larg, ținînd de un program profesional, sau de profilul instituției), iată o altă problemă „directorială“ vie. Poate că **Legea teatrelor** va aduce directorului de teatru, în ideea alcătuirii unei trupe, oarecare avantaje. Dar, mai întîi el, directorul, are de formulat un program: acesta ar fi, de fapt, răspunsul direct la întrebarea dumneavoastră. **Dacă nu aș avea un program** directorial (pentru îndeplinirea căruia să încep să studiez ce mijloace ar fi de trebuință), **atunci ce aș avea, de fapt ?** N-aș ști cine îmi poate sau nu răspunde, pe cine să păstrez, de cine să mă despart ș.a.m.d Nu în ultimul rînd, mai ales acum, cu libertatea pe care o avem, ar trebui să ne preocupe **cota valorică, diversificarea stilistică** a producției noastre: pentru asta, echipa are nevoie de actori care să poată juca orice... Un lucru important ce trebuie făcut este **să nu se stea.** Să ne punem în **starea de a munci pe scenă, pentru scenă.** O muncă riguroasă, cu un concept regizoral de spectacol clar, cu disciplină, în toate compartimentele sistemului teatral. Absolut un alt ritm! Vom fi obligați, veți vedea, să ne schimbăm, în foarte multe sensuri, și în primul rînd în acesta: al pregătirii, al așezării pentru muncă, fie că sîntem artiști sau nu. În cu totul altă atmosferă, în cu totul altă rigoare. Boema ce e, vezi-Doamne, apanajul artiștilor, boema rău înțeleasă — cu vorbe multe și fapte puține — va trebui s-o dăm peste bord. Un teatru mai implicat și mai îndrăzneț — și ca fond, și ca formă — asta văd eu. După atîta încleștare (și am sentimentul că va mai fi), **tot ce există molcom** nu mi se pare compatibil cu viitorul în artă.

Antoaneta C. IORDACHE

MASONERIA ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE

Încă de la începuturile activității sale în ordinul masonic, Willermoz va căuta să reorganizeze ierarhia și să-i dea stabilitate și prestigiu. Înființează o lojă la Lyon, care va fi ulterior dublată de una prezidată de fratele său, Pierre-Jaques Willermoz, denumită „Loja Înțelepciunii“, și de alta, condusă de un prieten pe nume Paganucci, botezată „Loja Adevăraților Prieteni“.

După mărturisirea luiJoseph de Maistre (în **Mémoire á Vignet des Etoles** V, p. 248) în aceste loje lyoneze se practică „un creștinism exaltat și extatic, denumit în Germania creștinism transcendental... amestec de platonism, de origenism și de filosofie ermetică“.

Willermoz nu caută să impună în loje autoritatea ierarhică, subliniind că sistemul său se modela după exigențele și impulsurile inimii, așa cum este inspirată aceasta de realitățile de dincolo. Adepții săi sînt aduși în lojă de chemarea lui Dumnezeu însuși, nu de vreun talent personal deosebit al său, el nefiind altceva decît un servitor anonim și lipsit de strălucire al Voinței Divine.

Lojele lyoneze conduse de Willermoz susțineau o idee de largă audiență în epocă: aceea a revenirii la biserica primitivă și universală prin care s-ar depăși interesele și schismele cultice. O poziție identică o va avea Joseph de Maistre în **Mémoire au duc de Bruns Wick**, întîmpinare scrisă în vederea pregătirii unui viitor Congres al francmasoneriei europene din acea vreme. Unitatea creștinismului pe baza misterelor evanghelice care se oferă indivizibile în străfundurile lor, este acompaniată și în lojele lyoneze de practicile oculte ale comunicării cu lumea transcendentală. În spiritul lui Saint-Martin însă, care se ținea mai întotdeauna aproape de credința propriuzisă și cît mai departe de practicile taumaturgice, Willermoz nu va admite nici el revelații care să contrazică învățăturile evanghelice. Sînt respinse acele tradiții venite dinspre „îngerul tenebrei“ care îndepărtează membrul lojei de obligațiile sale creștine pentru a-l rătăci în experiențe păcătoase.

Lojele martiniste lyoneze meditează asupra eternității Logosului sfînt pe care-l invocă în rugăciuni comune. În accepțiunea lor, Cuvîntul este Mama lui Dumnezeu devenit om prin întrupare. Lojile lyoneze își ofereau dese prilejuri de meditații asupra păcatelor lumii vremelnice. Întotdeauna răul va unifica binele care va avea însă nevoie de el, așa cum calea către o viață morală trebuie să treacă prin suferință. Pentru Willermoz, la fel ca și pentru alți francmasoni ai timpului, creștinismul fusese la origine un cult inițiatic. Rolul lojelor conduse de el era să găsească acele secrete pe care preoții le-au pierdut de-a lungul secolelor — aceasta fiind, de fapt, supapa care satisfăcea gustul pentru extravaganță al membrilor lojei. Ei se simțeau solidari și cu un anume rol de reformatori pe care l-a insuflat lojelor Willermoz însuși care susținea că trebuie depășite idealurile masonice de largă răspîndire, de felul operelor de binefacere și reclădirii Templului din Ierusalim.

Idealurile masoneriei europene sînt altele, mai îndrăznețe ; în primul rînd, reunificarea bisericilor, și mai apoi, purificarea acestora în spiritul creștinismului primitiv. Bineînțeles că aceste idealuri aparțin strict veacului al XVIII-lea și doar acestei arii a societăților secrete la care ne obligă să ne limităm chiar titlul serialului nostru. Nu este însă mai puțin adevărat că încă din această perioadă se poate pune în evidență un curent apăsat politic, raționalist și ateu, care va sfîrși prin a opune francmasoneria bisericii. Tendința aceasta se va impune pînă la urmă în ciuda eforturilor lui Joseph de Maistre și ale altora care împărtășeau opțiunile filosofului.

Daniel VIGH

Top

PUZZLE

SARACU' MIHAI BOGATU ! Pe confratele M.B. care semnează anosta rubrică „Portativ '90" în cotidianul „Tineretul liber" îl bănuiesc a fi verișor primar cu Daniel Iordăchioaie. De unde această deducție ? Foarte simplu! Nu-mi pot explica altfel motivul care l-a determinat pe M.B. să insiste preț de aproape o rubrică spre a ne înșira tot felul de fleacuri despre amintitul cîntăreț, pe care M.B., pare-se, îl compară cu o vedetă gen Elvis Presley, din moment ce el consideră important să se știe că Iordăchioaie „a suferit un accident grav pe 28 aprilie la Craiova : fracturi la ambele picioare datorate unei **căderi** (s.n.) de la 2,5 m. înălțime, seara pe la orele 23 cînd fugea pentru a scăpă de vreo sută de admiratoare" (! ?). Citind toate astea, mai că ne vine să credem că, poate din greșeală, M.B. a devansat data dramaticei întîmplări și chiar locul. Oare „admiratoarele" nu erau „admiratori" dotați cu lămpașe, și nefericitul eveniment n-a avut loc cumva în Capitală la mijlocul lunii trecute? Sigur, e o supoziție care nu ne împiedică să urăm cunoscutului alergător Daniel însănătoșire grabnică ! ● **UN TOP PREA ÎNDEPARTAT.** „Sînteți cu adevărat singurii care blamați cu insistență această „pată rușinoasă" pe obrazul unei televiziuni care n-ar trebui să permită programarea unor astfel de emisiuni", scrie compozitorul Dan Creimerman colegilor de rubrică de la „Viața Capitalei", referindu-se la submediocra emisiune Tele-Top „girată" de Petre Magdin. Ei și, ce-avem noi cu problema asta ? Avem, cum să nu, deoarece noi din start am scris despre scăderile amintitului prezentator, atrăgîndu-ne destule proteste din partea unor, pe atunci, înfocați suporteri ai lui P.M. Așa că noi am fost primii, să se știe ! În rest, subscriem la propunerea lui Creimerman: „Cred că ar fi de dorit ca realizarea unei astfel de emisiuni să revină unor comentatori avizați, cu cunoștințe în domeniu". ● **ȘORICARULUI BOBIȚĂ I S-A FĂCUT LEHAMITE DE ROCK.** Să auzi, să vezi și să nu crezi ! La Televiziunea Română, după știrile externe, Cornelius Roșiianu, vădit emoționat, ne face cunoscută dispariția șoricarului Bobiță. Drama s-a consumat la Sinaia, unde formația „Compact B" dădea niște spectacole. S-a specificat că Bobiță este mascota amintitului grup, dispus să ofere o recompensă de 3.000 lei celui ce-l va găsi pe năbădăiosul șoricar. Rog pe această cale pe Theo Peter să-mi expedieze suma, deoarece eu l-am descoperit pe Bobiță. Se află ascuns la Cota 2000 și a jurat să nu coboare de acolo pînă cînd formația lui dragă (vedeți, afecțiunea e reciprocă) nu-și va înnoi repertoriul. Bobiță vrea ceva nou ! S-a 'nțeles ? ● **CÎNTĂREAȚA CHEALĂ.** Nu, nu este vorba de piesa lui Eugen Ionescu, ci de solista irlandeză Sinead O' Connor, născută la 8 XII 1966 în Dublin-ul lui Joyce și a cărei piesă, „Nothing Compares 2 U" compusă de Prince a devenit superhit. E foarte bine cotat și LP-ul ei de debut: „The lion and the cobra". Un hebdomadar bulevardier amintește de dragostea pe care Sinead ar nutri-o pentru un pastor tinerel, dar nu ne arată motivul pentru care ea a renunțat total la podoaba-i capilară ● Cu totul altfel se prezintă situația canadiencei Alannah Myles, a cărei piesă „Black Velvet" domină clasamentele de pretutindeni. Părul ei este tuns scurt, sportiv am zice, iar... „favoriții" cîntăreței nu-s alții decît Elvis, Leonard .Cohen, Sam Cooke, T. Trent D'Arby ● **SCRISOARE DESCHISĂ ADRESATĂ LUI FREDDIE MERCURY.** Dragă Fredde, cu prilejul împlinirii a 43 de ani de viață, dintre care 20 i-ai petrecut (numai tu știi cum) pe scenă alături de grupul de marcă **Queen**, îți transmitem multe felicitări. Bucuria evenimentului ne e însă umbrită de declarația ta potrivit căreia anul acesta e ultimul an al activității tale muzicale, motivul invocat fiind vîrsta înaintată. Să fim serioși ! Ai uitat oare că tinerețea e o stare de spirit ? Uite, noi avem un cîntăreț octogenar și-l ascultăm cu sfințenie. Dar de cîntăreții de blues ai uitat? Păi dacă pe noi, cei care te-am aplaudat pentru „We are the champions", ,Tie great pretender" sau „Barcelona", ne lași pe mîna lui Billy Idol și a lui Iggy Pop, va ieși scandal, zău așa ! Convinși că vei reveni asupra pripitei tale decizii, încheiem cu tradiționala rugăminte: Freddie, please don't go !

Petru UMANSCHI

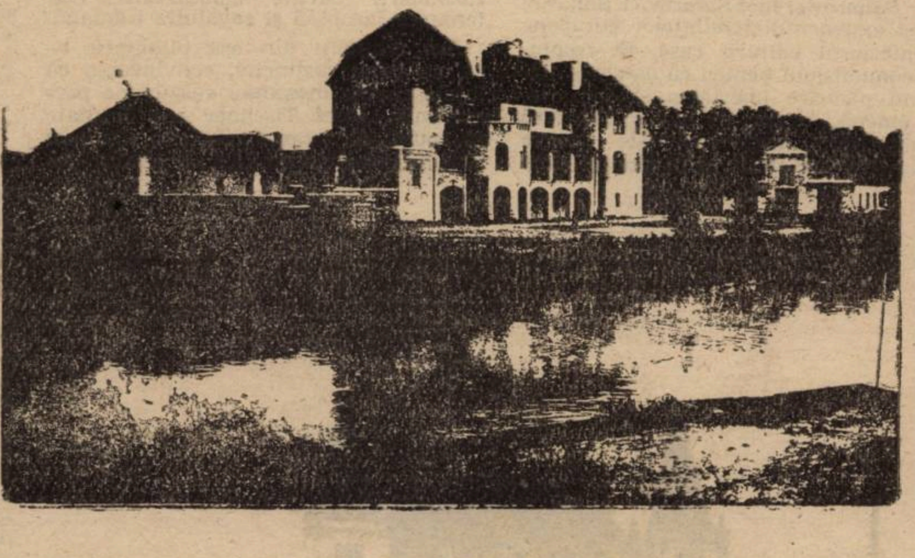

TIMIȘOARA, 1914 — Regatta

La fanion

Biciclul unor morți anunțate

1. Ciclismul este unul din sporturile cele mai bine plătite, un alergător profesionist cîștigînd anual sute de mii de dolari. Nu cu picioarele, așa cum s-ar putea crede la o privire superficială, ci cu inima. Iar inima cicliștilor nu rezistă prea mult. În ultimii 20 de ani, scria „L'Equipe" acum cîtăva vreme, istoria ciclismului olandez a consemnat 16 decese prin stop cardiac. 16 morți dubioase. Cea mai recentă, a lui Johannes Draaijer, a iscat în presa europeană un val de proteste în legătură cu felul în care opinia publică este ținută departe de adevăr. Sumele imense ale acestei afaceri, interesele obscure ale manageriatului fac de nepătruns vălul negru așezat peste cadavrele foștilor sportivi. „Johannes ar fi fost astăzi în viață dacă nu și-ar fi ales această meserie de alergător de ciclism. Nu mai știu ce să cred. Cardiologii care l-au examinat mi-au spus că inima lui era la fel de uzată ca inima unui om de 75 de ani. Ciclismul a fost viața lui, însă și-a dat repede seama că meseria asta distruge", a spus Ana Lisa, văduva lui Draaijer. Cu toate că autopsia nu a arătat nimic suspect, Federația Olandeză de Ciclism a decis să deschidă o anchetă asupra acestor morți violente, alocînd, deocamdată, suma de 20.000 de florini. Deși punctul pe i nu a fost pus cu tărie, se știe clar că, în ceea ce privește ultimele decese, vinovatul principal este un nou hormon, EPO, un hormon natural pe care sportivii și-l injectează direct în venă. Produsul este miraculos : mai întîi, nu este depistat la controlul antidoping, iar în al doilea rînd, oferă aceleași binefaceri ca și autohemotransfuzia, recent interzisă de Federația Internațională de Ciclism. EPO crește numărul globulelor roșii, tonicitatea musculară deci, iar randamentul este ameliorat c·· 10 și 12 la sută. Un miracol aproape, dacă nu ar fi și pericolele inerente. În timpul somnului, declară Eugene Janssen, expert în biochimie, frecvența cardiacă a consumatorului de E.P.O. este încetinită și, datorită faptului că sîngele este îngroșat, există riscul stopului cardiac. Pentru că nu se găsește în farmacii, el fiind fabricat doar pentru spitale, în dialize, prețul unei cutii de șase fiole este extrem de mare, aproximativ 16 mii de franci, evident la bursa neagră. Însă problema nu e doar aceasta. Mulți sportivi cunosc foarte bine riscurile hormonilor și, cu toate acestea, accidentele nu diminuează în lumea ciclismului. O tactică adesea uzitată de antrenori este ascunderea naturii adevărate a medicamentelor administrate. O alta, mai dură, este condiționarea participării la cursă de înghițirea sau injectarea acestor substanțe. Chiar dacă așa cum concluzionează gazeta „L'Equipe", în mediile sportive olandeze există o mare neliniște și iritare, salariile enorme ale alergătorilor, reclama imensă ce se face de-a lungul marilor curse nu sînt de natură să oprească o practică atît de periculoasă cum este dopajul. EPO aduce moartea în somn, la capătul unui vis în care ești mereu al doilea.

2. **Apucatul taurului de coarne în amfiteatru.** Știm că în septembrie Poli va dansa flamenco la Madrid, cu Atletico. Taurul spaniol trebuie apucat de coarne încă de la Timișoara, mai precis chiar în amfiteatrele în care fotbaleadorii noștri contraatacă studenția. După cîte știu, 11 alb-violeți (de emoție) dau la proaspătul I.E.F.S., iar alții, mai cu seamă cei veniți de pe alte gazoane, la Politehnică. Tare mă tem că dacă actualii componenți ai lotului ratează Facultatea de tumbe vor face un triplu-salt pe la alte cluburi ori măcar o grevă de protest japoneză. (Alungîndu-și ochii cu degetele !). Sincer să fiu, nu e vorba de presimțiri, ci de elemente concrete, culese din locuri unde se bea sifon colorat cu esență de bere. Așa că problema e simplă. Dacă profii vor fi mai incuptibili decît mama lui Eliot Ness, atunci mergem în Spania să ne luăm castaniete de prin ocsko-uri madrilene, așteptînd viitoarea ediție la care vom defila cu fotbaliști premianți. Dacă nu, mai avem ceva șanse. Nu e moral ceea ce scriu aici, dar, cîtă vreme se face așa prin alte locuri, asta e. Decît predici frumoase, mai bine adevăruri inconfortabile.

Marcel TOLCEA

Cabaret O.

ARGUMENT

Înainte de a porni la drum cu această subspecie a genului epistolar îndeobște cunoscută sub numele anodin de „Poșta redacției", ne-am evaluat, între altele, vreme de cîteva luni, rezerva de generozitate necesară fatalmente aruncării prezumtivului june scriitor / jună scriitoare în brațele tiparului, visînd pentru El / Ea o pagină întreagă sub litere mari : „Iată un nume !" Apoi, în așteptarea persoanei în cauză — care, sperăm, urmînd modele ilustre, va ajunge peste ani măcar în Biroul Uniunii —, am meditat (cum se spune în jargonul profesoral) asupra titulaturii născindei rubrici și am renunțat rapid la apropoul poștal (Poșta, oricum nu ne prea difuzează !), optînd pentru ceva mai puțin plictisitor și care, în același timp, să ofere ideea diversității, de ce nu chiar a show-ului : CABARET, cu modelul său Cabaret Voltaire.

Deci, trimiteți pe adresa Cabaretului tot ce scrieți : versuri, proză scurtă, piese de teatru, romane fluvii, interjecții, scrisori, prognoze, discursuri, grafittis, compuneri, scenarii, glume ratate, romanțe, calendare, texte de tatuaje !

Experimentați literatura de miine !

Cei mai buni vor deveni membri de onoare ai Cabaretului O. și, o dată pe an, membrii Cabaretului O. își vor organiza serile lor. Vă așteptăm !

Paul N. (Timișoara). Excelentă imaginea din **Stol** a cormoranului oglindit de solzii peștilor într-o cherhană imensă, chiar dacă e ușor neverosimilă. Finalul poeziei e slab. Îmi face impresia că doriți să comentați ceea ce ar trebui să rămînă doar ca simplu enunț. Treceți pe la redacție cu mai multe texte.

Ion Bejan (Timișoara). Am primit cele peste 30 de scrisori ale Dv. Din păcate nu am putut încă descifra scrisul, făcîndu-ne totuși o părere cantitativă : un poem al Dv., ne-ar ocupa între două și trei pagini de revistă.

Sandu Cătină (Arad). Momentan, redactorul-șef al revistei, d-l Mircea Mihăieș, fiind plecat în Statele Unite, nu pot să îmi dau seama de legătura dintre poezia Dv. și a d-lui Valentin Constantin.

Ion Petre Stoica (Timișoara) :

„Prințișorul Nicu cu mîna lui elastică
Făcuse țării o daună fantastică,
Căci, obsedat de bani, de aventuri, de sindrofii,
Vînduse cele mai de rasă herghelii".

Veronica Micle (Baia Mare). Aveți un pseudonim reușit. Dacă veți trece examenul de admitere la Facultatea de chimie, unde mi-ați scris că încercați și în acest an, cred că ar fi mai oportun să semnați Marie Curie. Despre textele trimise, pot să vă spun că am lăcrimat discret la parcurgerea lor. Săgetarea puișorului de zibelină de către fiul cel mijlociu al califului — e o traducere ? — are sonuri atroce.

Dumitru Adragomiresei (Botoșani). Versuri frumoase alternînd cu altele inexpresive. Citez finalul din **Cartagina**, o poezie ce ar fi trebuit mai atent lucrată : „Marea întinsă și lină, ca pielea unui cal tînăr, dormind". Vă mai așteptăm.

Mioara Batalu (Ungheni). Îmi scrieți că nu v-ați găsit încă pseudonimul dorit, că soțul Dv. dorește să semnați cu numele din civilie. Da, e un nume oximoronic, dacă se poate spune așa, dar cred că nu e o problemă. Gîndiți-vă, de pildă, că fostul ministru Lupoi are în numele său reuniți vrăjmași de moarte. Textele trimise vă îndeamnă și ele să vă păstrați numele în forma actuală.

M.T.

Adam Michnik

După Revoluţie

Politica este arta de a atinge scopuri politice — de a obţine ce este posibil într-o situaţie dată, adică într-o situaţie ce-şi are propriile condiţii şi limite. În acest sens, punctul de vedere etic, judecarea a ce este bun şi ce rău, ce e cinstit şi ce nu, rămîne străin politicii. Acţiunile etice, precum şi cele neetice sînt analizate de obicei de către politicieni în termeni pragmatici. Ne conduc ele spre ţintă sau ne îndepărtează de ea ? Montaigne observa, în celebra lui polemică la Machiavelli, că dacă un om politic respinge normele etice s-ar putea să-şi piardă credibilitatea, şi în anumite condiţii să anihileze rezultatele acţiunilor lui politice.

Politica şi morala aparţin unor lumi diferite. Şi totuşi, noi, bărbaţii şi femeile din mişcările de opoziţie atitotalitariste, avem o percepţie diferită a politicii şi a participării noastre la ea. Politica regimurilor totalitare a fost, la urma urmelor, un atac deschis împotriva noastră înşine, un atac asupra libertăţii, demnităţii şi adevărurilor noastre. Reflexul primar al apărării acelor valori fundamentale ne-a aruncat în mrejele politicii, transformîndu-i pe oamenii de cultură în oameni politici. Astfel a luat naştere fenomenul prin care artistul sau omul de cultură au ocupat centrul scenei politice în partea noastră de Europă. Astfel s-a ivit ideea politică a construirii societăţilor civile în afara statului totalitar (de exemplu, Comitetul pentru Apărarea Muncitorilor, sau KOR), adică ceea ce George Konrad numea politică antipolitică, iar Vaclav Havel o descria drept o politică bazată pe puterea celor fără putere.

Totalitarismul începe să aparţină trecutului. Naţiunile noastre au sfărîmat cătuşele dictaturii şi au dat de-o parte căluşul cenzurii. Ne aflăm angajaţi în marele experiment al confruntării dintre ideea politicii bazate pe puterea celor fără de putere şi realitatea socială ce şi-a creat făgaş pe vremea cînd politica se baza pe puterea celor puternici. Am susţinut întotdeauna că politica noastră va fi făcută fără violenţă, fără ură şi răzbunare. Credincioşi mesajului creştin al culturii noastre, am operat întotdeauna o distincţie între păcat şi păcătoşi. Am încercat să ne ghidăm mereu după această diferenţă, şi tot astfel încercăm şi acum.

Dar ne-am izbit de rezistenţa mecanismului social. Vedem acte de violenţă, auzim strigăte de ură, sîntem martorii dorinţelor de răzbunare. Uneori ne simţim asemeni ucenicului vrăjitor, care a descătuşat nişte forţe pe care nu le mai poate domina. De unde vin aceste dorinţe stîrnite, aceste manifestări de curaj tardiv, aceste intrigi şi conflicte personale, aceste calomnii, aceste acuzaţii împotriva oricărui adversar ? Ne uităm în jur şi întrebăm, de unde vine plăcerea de a-i lovi pe cei căzuţi la pămînt, de unde spaţiul din ce în ce mai vast de intoleranţă, impulsul de a-i băga în închisori pe oamenii fostului regim, acest vis de răzbunare, acest şovinism, această xenofobie, această demagogie egalitaristă specifică populismului şi care ascunde doar invidie ? De unde explozia de ură împotriva tuturor — a ţiganilor, a victimelor SIDA-ei, a oricui este altfel ?

Care să fie mecanismul renaşterii urii faţă de adversar în viaţa publică ? ne întrebăm cu îngrijorare. Şi ne întrebăm dacă, la urma urmelor, nu sîntem toţi copiii totalitarismului comunist, dacă nu purtăm în noi înşine obiceiurile, deprinderile şi defectele acelui sistem. Moartea sistemului comunist nu înseamnă şi sfîrşitul deprinderilor totalitare. Sclavul. răbdător creat de comunism n-a murit o dată cu domnia partidului comunist. Chiar şi duşmanii comunismului au fost creaţi după chipul şi asemănarea sistemului împotriva căruia luptau.

Sîntem obligaţi să reflectăm asupra semnificaţiilor acestor evoluţii. Şovinismul plin de ură este o reacţie degenerată a nevoii umane de identitate şi suveranitate naţională, o nevoie sufocată de către comunism. Populismul pizmaş e o reacţie degenerată la aspiraţia umană pentru o ordine socială în locul lăsat gol de către ideologia comunistă, s-au strecurat aceşti doi prieteni. Asemeni cancerului care atacă fragilul organism uman, ei atacă plăpîndul organism în formare al pluralismului democratic european şi al economiei normale de piaţă.

Să ne reamintim că, în spaţiul nostru, naţionalismul amestecat cu populismul au produs fascismul. Principala bătălie a acestei perioade de tranziţie de la totalitarism la democraţie nu e în principal o luptă între partide şi programe politice, ci o confruntare a două culturi. Ele sînt foarte bine simbolizate de numele a doi importanţi activişti ruşi ai opoziţiei anticomuniste. Andrei Saharov şi Igor Safarevici. Saharov a fost exponentul tendinţelor europene în interiorul culturii ruse. El respingea comumismul pentru că acesta a călcat în picioare libertatea şi demnitatea umană, pentru că era o dictatură a minorităţii **nomenklaturiste** asupra majorităţii societăţii, şi în acelaşi timp persecuta toate minorităţile Uniunii Sovietice. Safarevici respinge comunismul pentru că e un sistem străin Rusiei, pentru că îl percepe ca pe o creaţie europeană adusă în Rusia de către străini şi pentru că propovăduieşte o ideologie fără Dumnezeu. Astfel ne reîntoarcem la dilema fundamentală formulată cu mai mulţi ani în urmă de către Leszek Kolakowschi. E oare comunismul rău pentru că e ateist, sau ptntru că e totalitarist ? Comuniştii păcătuiesc pentru că nu aderă la o doctrină, sau pentru că au înăbuşit însăşi esenţa libertăţii umane şi naţionale ?

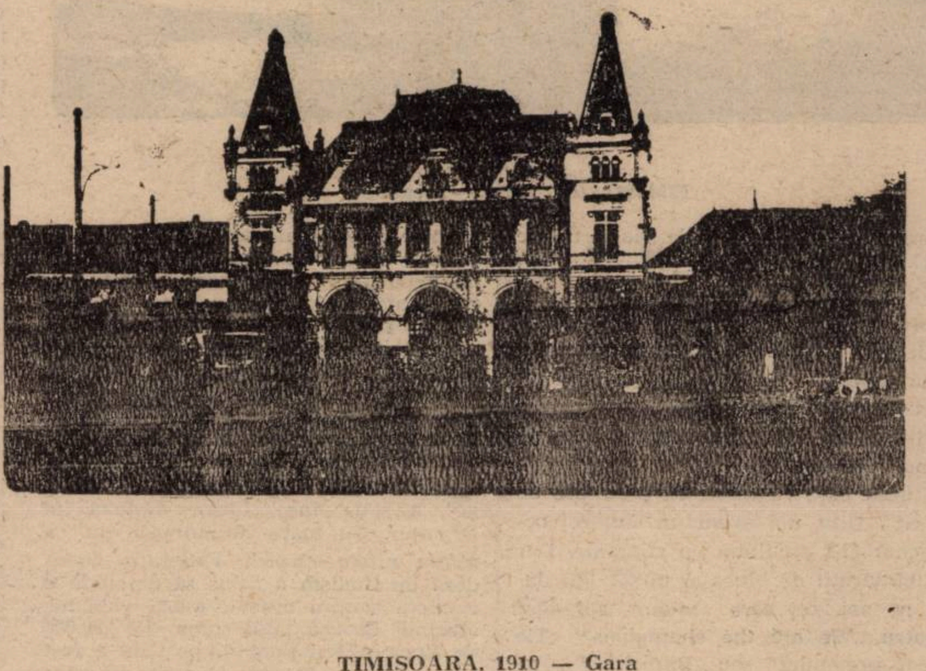

TIMIŞOARA, 1910 — Gara

Actuala perioadă de tranziţie de la dictatură la democraţie trebuie să se constituie într-un compromis al principalelor forţe politice. Trebuie să existe un pact în vederea democratizării. Încălcarea acestui pact provoacă violenţă în viaţa publică, introducînd anarhia şi haosul. Iar haosul nu poate fi reformat. Haosul duce în mod inevitabil la dictatură.

Fiecare revoluţie, sîngeroasă sau nu, are două etape. Cea dintîi e definită de lupta pentru libertate, a doua de lupta pentru putere şi răzbunare pe sprijinitorii vechiului regim. Lupta pentru libertate este minunată. Oricine a luat parte la ea a resimţit, aproape fizic, cum tot ce e mai bun şi mai preţios în sine se trezeşte. Răzbunarea conţine o altfel de logică : o logică implacabilă. Mai întîi sînt înlăturaţi adversarii de ieri, partizanii fostului regim. Apoi urmează înlăturarea foştilor opozanţi, care acum se opun ideii de răzbunare. La urmă, sînt înlăturaţi cei care-i apără. Se dezvoltă o psihologie a răzbunării şi a urii. Mecanica răzbunării devine neîmpăcare : vezi teroarea jacobină şi revoluţia iraniană.

Am moştenit din era totalitară, ca pe un semn distinctiv, convingerea că înţelepciunea înseamnă suspiciune permanentă. Jozef Tischner are dreptate să spună că aceasta este una din cele mai serioase ameninţări la adresa democraţiei în Polonia. Şi totuşi, Europa ne furnizează exemple de ţări care au fost în stare să se oprească după prima fază a revoluţiei anti-totalitare, şi datorită acestui fapt, acum se bucură de ordine democratică şi de bunăstare. Luaţi exemplul Spaniei. Trecerea ei de la dictatură la democraţie demonstrează că se poate construi un stat unde adversarii politici de ieri nu-şi pierd identitatea politică, unde pot şi doresc să trăiască unii alături de alţii ; un stat în care se dovedesc capabili să respecte regulile pluralismului, toleranţei şi luptei politice cinstite.

Dar noi ştim, fie numai uitîndu-ne în oglindă sau privind în adîncurile sufletelor noastre, cît de pervertiţi sîntem de către totalitarismul comunist. Ne lipsesc cultura democratică şi instituţiile democratice. Ne lipsesc tradiţiile coexistenţei democratice în cadrul ordinii democratice. În Europa Centrală şi de Răsărit, fiecare din ţările noastre are o biografie distinctă şi propriile cunoştinţe secrete despre ameninţările la adresa ordinii democratice.

Am în vedere Polonia. Experienţa poloneză e foarte bine simbolizată de Jozef Pilsudski. El este, după părerea mea, încarnarea celei mai bune tradiţii poloneze a luptei pentru libertate şi independenţă. El a fost, după 1918, primul şef al statului independent, garantul primelor alegeri parlamentare libere şi al votării celei mai democratice constituţii din Europa. El a fost, de asemenea, garantul primelor alegeri democratice ale preşedintelui Poloniei, Gabriel Narutowicz. Şi tot el a fost martorul momentului în care polonezii au pierdut dintr-o dată orice simţ al compromisului, momentul în care primul preşedinte liber ales a fost ucis ca urmare a unei campanii de ură în presă şi în stradă. Pilsudski s-a retras la Sulejowek, iar Parlamentul polonez s-a dovedit incapabil să asigure o guvernare stabilă. Trei ani mai tîrziu, în 1926, revenea prin constrîngere la putere. Lunga şi dureroasa agonie a democraţiei parlamentare poloneze începea.

Pe scurt, omul care a luptat şi a cîştigat libertatea pentru Polonia, părintele independenţei poloneze, este şi cel care a pus bazele dictaturii în Polonia. S-a repezit asupra parlamentarilor şi asupra Parlamentului. I-a insultat pe adversarii politici şi s-a făcut responsabil pentru ruşinoasele procese de la Brzesc, în care unii dintre oponenţii parlamentari, de dreapta şi de stînga, au fost trimişi la închisoare. Povestea dramatică a lui Pilsudski reprezintă pentru noi un avertisment dramatic. Trebuie să avem mereu în memorie acest segment din moştenirea inndependenţei, acel timp cînd, fără consilieri comunişti sau sau sovietici, am irosit ocazia de a construi un stat democratic şi de drept.

Intelectualul e complet neajutorat în faţa acestor primejdii. Ca om politic el trebuie să fie eficient, ca individ credincios originii etice a angajării sale el ştie că trebuie să rămînă fidel adevărului. Aşa sîntem făcuţi, împărţiţi în două. Ştim cît de fragile sînt bazele ordinii democratice în Polonia şi mai ştim că a continua să denunţăm derapările în democraţia noastră riscăm să o facem încă mai fragilă. Ne aflăm, în aceste împrejurări, în faţa unui conflict insurmontabil. Ce este mai important, ne întrebăm, fragila ordine democratică sau adevărul cel lipsit de apărare ? Nimeni nu are un răspuns pregătit la întrebarea care dintre aceste două situaţii trebuie să primeze. Sîntem sortiţi ezitărilor. Sîntem sortiţi să trăim într-o stare de tensiune, nesiguranţă şi risc permanent.

Şi totuşi, nu este adevărat că nu avem nimic. Sîntem odraselele unei anumite tradiţii. Şi mai ştim că această tradiţie nu ne îngăduie să renunţăm nepedepsiţi la adevăr. Sîntem odraslele culturii noastre iudeo-creştine, şi ştim că această cultură, care ne îndeamnă la credinţă faţă de stat, ne porunceşte să îngenunchem numai în faţa lui Dumnezeu. Ştim, prin urmare că trebuie să aşezăm credinţa în adevăr deasupra participării la putere. Ştim că adevărul politicii stă, în cele din urmă, în politica adevărului, că orice ordine politică e pîngărită de păcatul originar al nedesăvîrşirii. Respingem credinţa în utopiile politicii. Ştim că viitorul nostru va fi o societate imperfectă, o societate de oameni obişnuiţi şi cu conflicte obişnuite — dar tocmai din acest motiv, o societate care nu trebuie să renunţe la normele morale în numele iluziilor politice.

Da, este adevărat că sîntem neajutoraţi în faţa nenumăratelor capcane morale ale politicii contemporane. Şi atunci, nu facem decît să căutăm adevărul propriilor noastre rădăcini, morala puterii celor fără de putere, sau pur şi simplu, Cele Zece Porunci. Restul e minciună şi are gustul amar al ipocriziei.

În româneşte de
Mihai CERNEA

COLECTIVUL DE REDACTIE: MIRCEA MIHAIEŞ (redactor şef), CORNEL UNGUREANU (redactor şef-adjunct), ADRIANA BABEŢI (secretar general de redacţie), LUCIAN ALEXIU, PAUL EUGEN BANCIU, IOSIF COSTINAŞ, ANTOANETA C. IORDACHE, VIOREL MARINEASA, MARCEL TOLCEA, DANIEL VIGHI, CORNEL BOGDAN, CAROL SEBESTYEN. Prezentare artistică, NICOLAE LENGHER.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: TIMIŞOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele: 3 33 90, 3 33 76 şi 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Paginatori: Dan PAMPU, Ovidiu CREANGĂ, Călin PASCARU
Linotipişti: Otto SZEP, Tiberiu LAZĂR
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

sumar 32

● Continuă seria fișelor de roman : „GULAGUL ROMÂNESC“ ● Ancheta „Orizont“ : CE (MAI) POATE ROMANUL. Răspund : MIRCEA HORIA SIMIONESCU, COSTACHE OLĂREANU, MIRCEA NEDELCIU, GHEORGHE CRĂCIUN ● INEDIT — Corespondență MIRCEA ELIADE — ERNESTO BUONAIUTI ● ÎN EXCLUSIVITATE — VINTILĂ HORIA, „Intenționalități“ (note pe o margine de viitor) ● Cronica literară de Cornel Ungureanu ● Îmbălsămarea lui Dracula ● Rubricile permanente ale lui Livius Ciocârlie, G. I. Tohăneanu, L. Alexiu, Daniel Vighi, Marcel Tolcea, ● Un interviu cu sculptorul Petru Jecza ●

ORIZONT

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA ● NR. 32 (1221), 10 AUGUST 1990 ● SERIE NOUĂ, ANUL II ● 16 PAG., 5 LEI

Marea Ficțiune Română

Are Cehov o schiță teribilă, între altele de același fel, numită Farmacista, în spațiul și timpul căreia protagonista este nevoită să ducă o viață profund nefericită lîngă un soț ce întrunește toate cusururile posibile : mediocru, nesimțitor, gras, urît, arțăgos, bătrîn etc., etc. Într-o noapte, tînăra soție, traversînd obișnuitele insomnii, aude conversația a doi ofițeri, cel mai tînăr fiind sedus de farmecul persoanei ce-i asculta. Bărbații sună, intră în spițerie și cer o seamă de fleacuri pentru ca Obtiosov — amorezatul — să poată galant conversa cu gazda. În fine, ei pleacă, farmacista, tulburată, își reia locul de pîndă, la fereastră, și junele ofițer se întoarce, de data asta singur. Clopoțelul sună, dar — malheur ! — soțul se trezește, deschide și... îl servește pe tardivul decis cu pastile de mentă. Drama este aici în plină desfășurare : personajului nu i se întîmplă ceea ce năzuiește, tînjește să i se întîmple, de fapt să i se întîmple ceea ce i-ar da sens, în felul acesta el continuînd să viețuiască în imaginar, în celebrul „mîine“ cehovian.

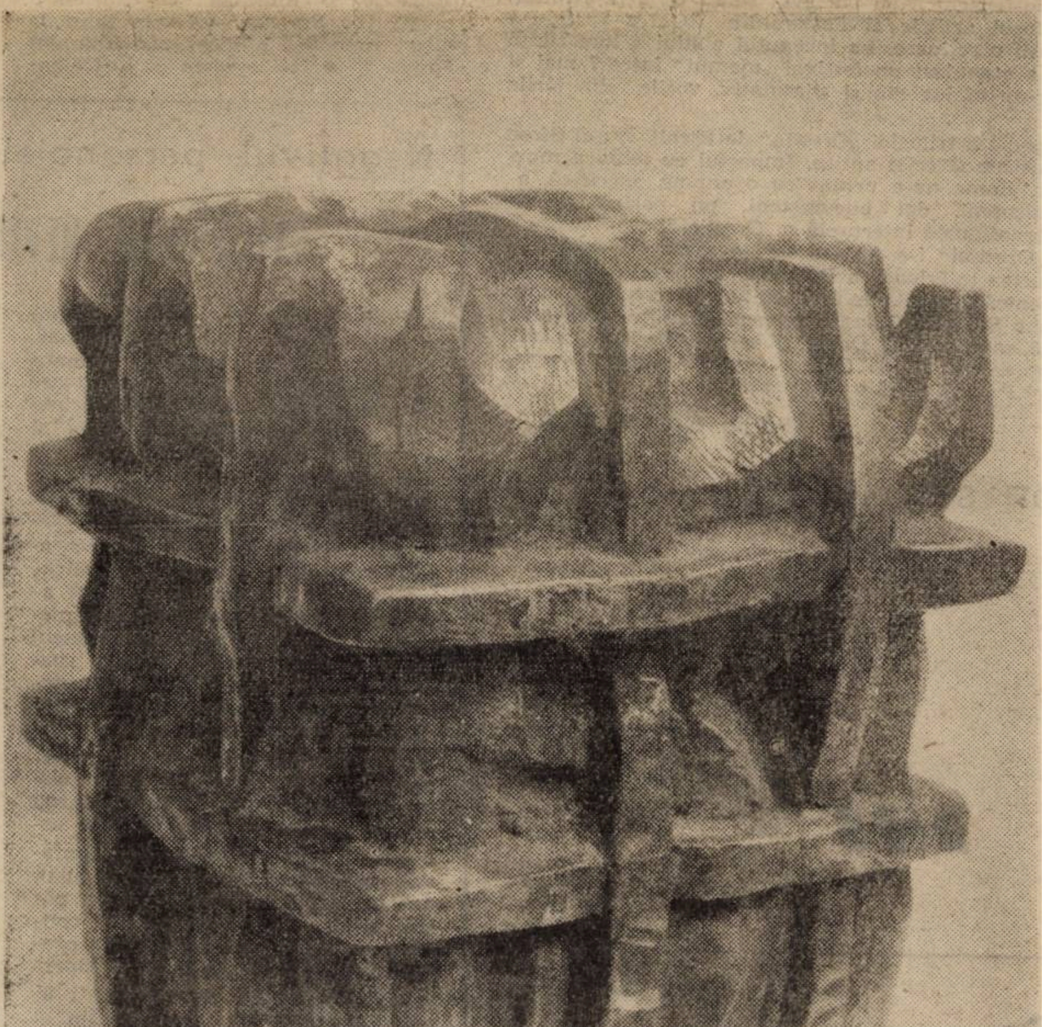

Petru Jecza, „Libertate“

Sigur că atunci cînd acest fenomen al proiectării în ficțiune are intensitatea cea mai puternică se produce, evident, o alienare ; ce se întîmplă, însă, cînd nivelul de ficționare a unui grup social, al unui popor se află aproape de zero ? Mai precis ce se întîmplă cu poporul român care, vreme de atîția ani, nu a avut proiecții imaginare — la nivel individual vorbind — dincolo de cadrul cunoscut de noi toți. De fapt, ce puteam să visăm că ni se întîmplă ? Nimic. Totul se derula conform unor norme de dinainte știute, uniformizarea devenind un proces atoatecuprinzător. Am fost niște personaje cu ficțiuni din ce în ce mai puține într-un regim pe deplin saturat de ficționalismul puterii. Iată paradoxul.

Iar ceea ce se întîmplă acum, e, între altele, și urmarea acestei profunde crize a structurii imaginarului, etatizat la un moment dat. După atîta vreme în care a stat bine prins în chingile șabloanelor mentale și ale poliției ideologice (realism socialist !), imaginarul a devenit metastazic, de necontrolat, a început să fie resimțit ca o puternică fisiune. Revoluția însăși s-a arătat a fi o scenă jucată conform unui scenariu (happening ?), liderilor politici li se scriu story-uri în care evoluează ca în romane de mezaventuri, fostei Securități i se lipesc pe pieptul secret abțibilduri cu Superman, cota senzaționalului și a scandalului — formele violente ale ficțiunii — fiind în nesecată creștere.

Marea Ficțiune Română buiește în toate formele din adînc.

Dacă aș fi milionar, aș deschide un Institut de Întîmplări Uimitoare, în care aș angaja actori, ficțioterapeuți, psihologi, psihiatri, scriitori, o echipă imensă capabilă să imagineze pentru dv. întîmplări extraordinare. Un catalog vă va sta la dispoziție și veți putea alege ceea ce visați să vi se întîmple. O terapie, va să zică, a acestei boli ce născocește tot despre toți.

Marcel TOLCEA

Cutia Pandorei

GUDURĂII

Conectați la marea tensiune emoțională care a însoțit evenimentele din decembrie încoace, am început să credem, învăluiți de căldura unui entuziasm ce părea să fie general, că miracolul pe care-l simțeam producîndu-se în ființa națională va fi de durată. Și va cunoaște o extensie purificatoare. Am sperat că, reperînd ultimele fărîme de bun-simț și onestitate, gudurăii vor veni o vreme printre oameni și vor încerca să deprindă a trăi și simți omenește. Că vor binecuvînta în tăcere firea tolerantă și omenia ancestrală a marii majorități a conaționalilor. Era firesc, prin urmare, să tacă. Nu de frică ; de rușine. Să-și reprime pofta și obiceiul de a rînji, măcar pentru a nu li se mai zări colții ascuțiți, lucind de îndelungata folosire sub vechea stăpînire. Pe care au slugărit-o cu ziua, cu săptămîna, după nevoi.

N-a fost așa. Nu au lăsat să treacă nici un an spre a li se șterge urma adîncă, săpată de zgarda prezidențială în blana mereu zburlită la opozanții dictaturii. Au dinții lungi. Se prefac a nu mai reține obediența cu care au lătrat,s-au gudurat și au lins mîna lui Nicolae sin Andruța, de la care le venea osul cel mare. Dar, deși au pierdut un stăpîn pe care îl adulau pînă în pragul demenței, gudurăii se dovedesc a fi credincioși idealurilor aberante ale celui care i-a protejat și îndestulat. Mîrîie și mușcă în aceeași direcție, păzind o ogradă pe care mintea lor cețoasă o vede veșnic primejduită de haite din afară.

Gudurăii urăsc ceea ce nu înțeleg : disidenții, gînditorii, scriitorii. Dar și ceea ce este omenesc, în general. Gustul libertății le este străin. L-au uitat de multă vreme, ca și cum n-ar exista. Fără stăpîni și fără zgardă sînt doar niște cotarle năpîrlind aiurea. O paranoia canină s-a cuibărit în creierul lor atrofiat, determinîndu-i să amușine dușmani din toate direcțiile. Rînjetul a ajuns starea lor firească. Sînt șovini, antisemiți și încremeniți în zgarda de fier. Curtea pe care o apără de inamici imaginari riscă să rămînă pustie. Lătrăturile lor sînt azi (ca și ieri) anacronice. Și — pentru a fi democrație în România ,atît cît e ea de mare — ar trebui să închidem gudurăii și să deschidem porțile. E vremea. Prietenii și vecinii sînt pe punctul să se întoarcă din cale.

Cornel BOGDAN

Meridiane

ROMA - EUROPA '90

În toamna anului 1985, la Bușteni, se pune punct final unei opere muzicale cu totul aparte, „Orestia III" de Aurel Stroe, o figură centrală a muzicii contemporane românești. Tot atunci, compozitorul a încredințat prima audiție a lucrării sale dirijorului timișorean, Remus Georgescu. S-a alcătuit, așadar, un ansamblu interpretativ internațional : doi soliști din București, un cor antic format din șase membri ai corului Filarmonicii „Banatul", un saxofonist din Paris și „Orestia III" a răsunat pe scena Liceului de muzică „Ion Vidu" din Timișoara.

În februarie, anul acesta am fost invitați la Paris, unde am prezentat părți ale lucrării în palatul Adunării Naționale a Franței, cu ocazia acelui prim contact cultural de anvergură româno-francez, Aici am avut șansa de a fi ascultați de către Monique Veaute, directorul artistic al Festivalului ROMA—EUROPA 1990, care ne-a programat fără nici o reținere. La începutul anului a luat ființă fundația ROMA—EUROPA, care a organizat un festival „mamut" între 7 mai și 27 iulie, cu scopul de a uni, într-un dialog viu și stimulativ, vocile din țările europene.

„Eumenidele" este a treia tragedie a trilogiei „Orestia" de Eschil. Aurel Stroe a făcut apel la intonațiile muzicale ale Greciei antice. Impactul cu tehnica muzicală contemporană este seducător. Roma ne-a primit cu o anume, specifică, amabilitate pe noi, cei șapte timișoreni, doi bucureșteni, un parizian și un elvețian, care alcătuiam trupa internațională interpretă a „Orestiei".

În desfășurarea festivalului, „Orestiei" i-a fost rezervată seara de marți, 18 iulie, iar ca loc de desfășurare, curtea interioară a Palatului Farnese. A doua zi, în „La Repubblica", a apărut o cronică deosebit de favorabilă concertului nostru, Sînt elogiați soliștii : mezzo-soprana Steliana Calos și tenorul Vladimir Deveselu din București, dar mai cu seamă saxofonistul Daniel Kientzy (Paris) și corul timișorean, dirijat de Remus Georgescu : Liana Oarcea Costin, Aurora Avram, Doina Stoiadin, Achim Pele, Daniel Patacă, Ovidiu Giulvezan.

Ovidiu GIULVEZAN

Umor service

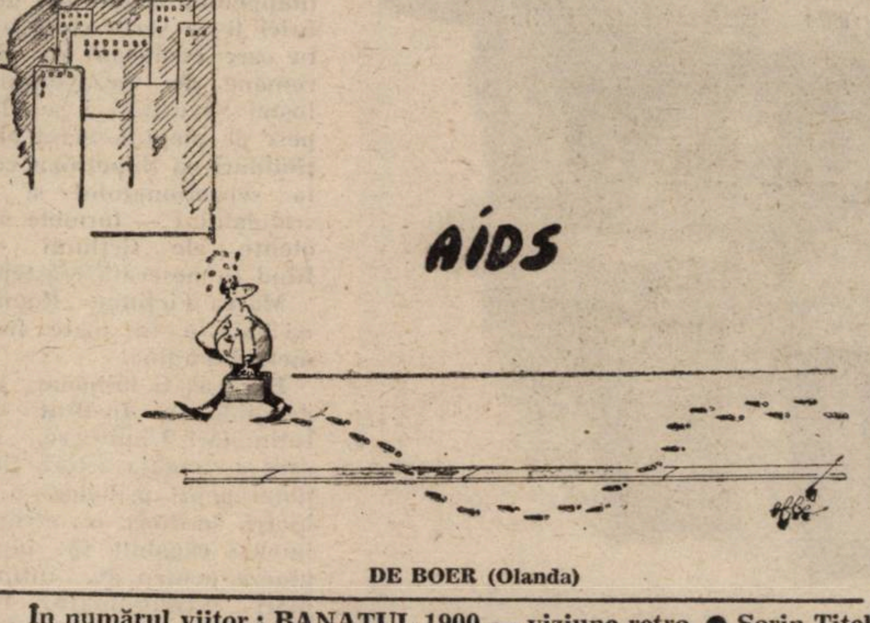

DE BOER (Olanda)

În numărul viitor : BANATUL 1900 — viziune retro. ● Sorin Titel, prezent și amintire. ● Robert Musil — rădăcini timișorene ● Mariana Șora, un itinerar Timișoara-Paris, un itinerar european ● Balul vampirilor din Banat ● Între Comloș și Chicago, între Al Capone și Dillinger — „Femeia în roșu". ● Cine privește din aceste fotografii ale începutului de veac ? ●

ARGUS • ARGUS

Deprimant articolul lui Cornel Nistorescu **(Disperarea săracilor)** din „Expres magazin". ● Citindu-l, nu-ți rămîne decît să ridici preșul, să numeri cu mînă tremurîndă bugetul familiei, să arunci consoartei două vorbe sumbre despre austeritate și să pornești împleticit spre locul de muncă spre a roboti senin pentru refacerea țării. ● Oficial, lumea știe de scumpirea-mperecheată a benzinei și a apei minerale ; neoficial, grație politicii arhaice și bine verificate de încadrare într-o categorie superioară (calitativ !), aceeași țiglă, același radiator din fontă, aceeași cadă de baie, baterie etc. costă în timpul de tranziție puținte] mai mult. ● Moratoriu sau „lege a murăturilor" ? ! ● Mîna noului prefect se face simțită : cei de la spațiile verzi au un șfung deconcertant, tomberoanele se golesc văzînd cu ochii, vînzătoarele nu mai prididesc împărțind zahăr și ulei persoanelor de la cozile mamut. ● Ultimele comandamente ale presei înregimentate și ale TVR zic că monstruoșii bișnițari poartă responsabilitatea prafului ce se așterne pe pulturile comerțului (ex)socialist. ● De bișnițari s-a ocupat și Parlamentul, care a votat pe caniculă legea privind protejarea populației împotriva unor activități comerciale ilicite. ● Apoi a luat vacanță. ● Așteptăm ca, pe Dealul Mitropoliei, aleșii nației să-și reia activitatea, căci, iată, e urgentă nevoie de o lege a presei. ● Editorialul săptămînalului „România Mare", semnat de C.V. Tudor și intitulat apocaliptic **Trădarea de țară** este cel mai abject din întreaga istorie a publicisticii românești. ● Rămîi interzis citindu-l și te gîndești chiar cu nostalgie la „Săptămîna" ca la un spațiu pierdut al copilăriei abjecției, unde Barbu & C.V.T. își ciopleau așa, în joacă, ciomegele cu care lovesc acum. ● Citind „România Mare" visez cu poftă o dubă, încăpătoare, solidă, cu gratii pe măsură. ● Tot „România Mare" se întreabă „ce se întîmplă cu excelentul gazetar Ilie Purcaru cel care timp de patru numere a scos săptămînalul «Fapta» ?" ● Noi credem că „excelentul gazetar" a făcut o mică pauză, timp în care a întors pe dos toate buzunarele costumelor sale „cadriste", adunînd cu osîrdie centimă cu centimă, trăind în privațiuni bahice, spre a-și aduna milionul de franci, celebrul milion cerut despăgubire pentru daune morale, în procesul intentat de Doina Cornea. ● Mai are cîteva buzunare, cîteva centime și gata ! ● Reapare Adrian Păunescu, într-un interviu dat „Opiniei studențești". ● La fel de avid de popularitate, producător de bombastice sofisme într-ale politicii, obedient față de (noua) putere. ● Drama unui om care parcă ar dori să se vîre, neîncăpător, din nou, pe micile noastre ecrane. ● Fiindcă veni vorba, noua schemă de programe a TVR este un pas mare înainte. ● Mici reproșuri ar mai fi de făcut. ● De pildă, TVR-ul nu și-a trimis elicopterul la Turnu-Severin. Ca să survoleze, după tradiție, locul în care muncitorii din port manifestau cu portretele lui Ceaușescu. ● Sau inflația de informații și imagini — legate de instalarea noului președinte al Bulgariei, lider al opoziției — cu care TVR-ul prea ne-a răsfățat. ● Ne permitem să-i sugerăm domnului Emanuel Valeriu, specialist în organizarea „contra-meselor rotunde" și intervievator incomod, o discuție de o oră, **live**, cu procurorul din Satu-Mare, Marian Valer, recent demisionat. ● Poate vor afla toate provinciile țării de ce a făcut-o. ● Sau chiar o discuție cu Marian Munteanu, realizată, firește, de dl. George Marinescu. ● Se vorbește intens de regrupări pe scena politică românească; grupuri și grupuscule parlamentare, mai toate de centru, sciziuni, alianțe. ● Lupa atentă a lui Alexandru Stark a zăbovit îndelung asupra scandalului produs de dizidența aripii liberale tinere. Ce-ar fi dacă s-ar opri puțin și asupra bucătăriei interne a partidului aflat la putere ? ● În rest, nu prea avem motive de voioșie. Situația din Orientul mijlociu e gravă. ● Măcar sistemul de difuzare a presei, atît de vitreg cu noi, s-ar putea îmbunătăți, înseninîndu-ne nițel.

C.S.

Negativul personajelor negative

LICĂ SAU REVERIA VIRILITĂȚII

Cînd cu mîinile, mintea și trupul neostoite, recitesc, printr-o minune, una din cărțile cpilăriei (**Moara cu noroc**), vajnicele consumatoare de literatură ar trebui să-și reprime acel „ousont les hommes d'antan ?" și să mai aibă luciditatea de a-l vedea pe autor în spatele supervirilului Lică Sămădăul : mi precis : pe bărbat, categoria masculină căreia îi aparține Slavici. I-a fost dat acestui moralist constipat ,om văicăreț, mai mult bonav de un sînge amestecat spunîndu-și cu ochii plecați în jos aversiunile" (Călinescu) să dea semnalul verde pentru surprinzătoarea intrare în spațiul literaturii a **kitschului oniric masculin** Să ne facem înțeleși : de aproape două secole bărbatul-șoc (pe românește : „dintr-o bucată") — conquistadorul, spadasinul, revoluționarul, — devine sămînță rară.. Crește astronomic numărul masculilor limfatici, amploaiați cu buget calculat, nababi, sedentari, încurcați în păienjenișul micilor meschinării cotidiene, în plină juventute sau în pragul andropauzei, astmatici, hipertensivi, cu varice etc. Refugiați în reverii secrete ei visează, ieftin și voluptos, vierul vulcanic care, într-un ținut amoral, posedă, ucide cu distincție, descoperă, dă replica secolului...

Lică Sămădăul nu este decît proiectul acestui onirism deșănțat, de cîteva clipe. Slavici nu poate proceda altfel decît institutorul de la Azilul Elena Doamna sau redactorul „Gurii satului" căruia-i pulsează blînd în vine sechelele peizanului ardelean și i se răzvrătește duioasa cultură poporană în timp ce parcurge visător litografiile din „Icoana lumei" sau dagherotipurile lui Szathmáry, cu arnăuți, panduri, negustători semeți. De acolo pare desprins Lică, „ce poartă cămașă subțire și albă cu floricele, pieptar cu bumbi de argint și cu bici de carmajin cu codoriștea de os împodobit cu flori tăiate în ghiulete de aur". Cu astfel de efecte, play-boyul pustei este fixat pe feuda „Morii cu noroc", spațiu al eroismului pur, al bărbăției **in nuce**, neștiutoare de categoriile moralei castratoare. Reimaginat mereu și mereu cu satisfacție de șirian, Lică se mișcă natural, e ușor găunos, țanțoș, monosilabic, dur pînă la lacrimi, sigur de el, ieșindu-i totul. Odată cu sosirea la „Moara cu noroc" a familiei lui Ghiță, adică o dată cu înscenarea literaturii cu prejudecățile ei, reveria masculină pierdută în aburul roz-dulceag se destramă. Pură viziune, sublim în ignoranța binelui și a răului, Lică e martelat de mințile pervertite ale celorlalte personaje, înecat în zațul etichetărilor exegezei (personaj diabolic). Intrarea în literatură îl pierde, contactul cu personajul (Ana) și cu lectorul de sex frumos îl anulează prin neînțelegere. Aici e skepsisul cărții : de există o enigmă feminină, apoi va fi fiind cu necesitate un teritoriu la care fiica Evei nu are acces : acela al reveriei masculine a virilității, cu un produs, iată, înșelător — Lica. Morala : femeia trebuie să-și schimbe scara de valori, selecția. Cataclismul potenței devastatoare, rar, tot mai rar, e astăzi, vai, înlocuit doar cu aventura bărbatului ruginit : visul ei.

Carol SEBESTYEN

D. O.

Dl. Lascăr Ștefănescu de la Asociația Foștilor Deportați în Bărăgan primește zilnic numeroase scrisori. Le îndosariază conștiincios, răspunde fiecăruia în parte. Spunem o banalitate cînd susținem că, în cîteva rînduri sînt comprimate atîtea vieți.

1. Nicolae „Freischl" Marincovici a lucrat în marina comercială, fiind pilot șef de cataracte. N-a făcut politică, nu a avut avere. Singurele pasiuni — filatelia și pictura „pe care le practică în timpul liber cu multă dăruire". În 1950 i s-a sistat pensia de bătrînețe. La 5 iulie 1952 a fost deportat în Lătești, raionul Fetești, regiunea Constanța, împreună cu soția, sora și cumnatul. A revenit acasă în 12 august 1955. Între timp, fiul său (cel care-i relatează povestea), rămas la Orșova, este declarat oficial de Conducerea Sfatului Popular din localitate (prin adresa 63/P/1955 din 14. 01. 1955) „dușman al poporului".

2. „M-am născut în Beba-Veche, la 10 aprilie 1926. Tatăl, invalid de război, și mama au fost deportați la 15 iulie 1951, împreună cu fratele meu, Iambor Octavian, zidar. Eu am fost ridicat și dus la lucrările de construcție a Canalului Dunăre — Marea Neagră, sectorul Medgidia. Imensa majoritate [a celor ce au lucrat aici] azi sunt în cimitirele dobrogene, cîțiva au plecat, eu m-am căsătorit și am rămas.

Tatăl a murit și a rămas fără pensie I.O.V.R. Mama, fostă membră C.A.P., s-a ales cu 200 lei pensie.

Pe scurt, asta-i viața mea. În prezent cu sănătatea nu prea bine".

3. Om Bun Nicolae, actualmente domiciliat în București, Bulevardul Iosif Broz Tito a fost deportat în satul Salcîmi, județul Fetești nu pentru că ar fi fost... titoist ci pentru simplul motiv că se născuse în Basarabia. Ceea ce era periculos, chiar dacă avea straniul nume Om Bun și de abia împlinise 12 ani. Trebuia să ispășească alături de părinții săi. Veți spune că, în chip firesc, trebuia să-i însoțească. Nu-i chiar așa.

Pe Iosif Salman, vinovat la vîrsta de 8 ani de a fi bulgar și catolic, a venit să-l „fure" de la Lătești fratele său mai mare, referent la Sfatul popular din Voiteg. Dar autoritățile au prins de veste și copilul fugar a fost întors din drum. Pînă să ajungă la ai lui, a petrecut o noapte de coșmar, pe care n-o va uita toată viața, la postul de miliție din gara Fetești.

4. Dabija Rozalia (fostă Frunză); „In 1951, de Sărbătoarea Sfîntă a Rusalilor a început zarvă mare în sat. [Șandra, jud. Timiș] (...). După multe ore de mers am fost dați jos din vagoane în plin Bărăgan și ni s-a spus că de acum înainte aici va trebui să locuim și să ne facem case, că de aici nu mai putem pleca și ne-au pus o ștampilă pe buletin — D.O. (domiciliu obligatoriu").

5. Socolescu Aurel, com. Gh. Doja, jud. Ialomița: „Vă scriu și eu cîteva rînduri în care vă spun că și eu fiind copil de 14 ani în acel an a lui 1951 în zorii zilei de 18 Iunie ba chiar nu se luminase de ziuă cînd un milițian cu 7 soldați de securitate după el a bătut cu piciorul în poartă și a forțat poarta și ne-am pomenit cu ei în ușa casei somînd-o pe mama 3 pași înapoi și a cerut actele la toți cei din familie, le-a luat și le-a băgat la dosar și ne-a cetit acea hotărîre blestemată a Comitetului Central după acea vreme în 3 ore să fim îmbarcați în vagon și așa a și fost ne-a urcat la vagon în aceeași zi și pe data de 21 Iunie am fost aruncați pe câmpia Bărăganului supt ceriul liber cu mama și 5 frați unde am stat 5 ani cu domiciliu obligatoriu după ridicarea restricției nu ne-am mai întors în comuna Șandra am stat în continuare în Bărăgan noi fiind refugiați din Cernăuți Bucovina ocupată de Ruși. Am stat în același sat Fundata mama a decedat în 1961 iar eu am stat pînă în anul 1981 pînă lui Ceaușescu nu-i ajungea pămîntul și o afurisită de prim secretară Niculina Moraru a venit cu buldozăru și a început să ne strice casele nu mai aveam școală la copii și am fost nevoit să plec și eu într-o comună vecină. Închei și vă pun un timbru pentru răspuns".

GULAGUL ROMÂNESC

FRAGMENTE DINTR-UN EPISTOLAR AL DURERII

La data de 18. 06. 951 am fost deslocat cu familia compusă din 3 persoane din orașul Oravița și trimis în Bărăgan, unde am lucrat la diferite munci la un „I.A.S." numit „ROSETI" iar satul pe care l-am înființat noi deslocațiii se numea „BORCEA" (B.I.). • În 17 iunie 1951, din ordinul guvernului au fost dislocat din comuna Tomnatec împreună cu alți concetățeni și trimiși numai cu strictul necesar într-o destinație necunoscută (S.S.) • În miez de noapte ne-am trezit cu „oameni" înarmați care ne-au îmbarcat ca pe vite fără a avea dreptul să ne luăm bunuri de strictă necesitate, și timp de două săptămîni am călătorit sub pază, fără a ști încotro ne îndreptam (unii șopteau cu groază: Siberia !) • Împotriva acestei democrații (vieți noi) se ridicau anumiți oameni (noi le spuneam reacționari ca și organele de stat) — se opuneau la predarea cotelor, nu-și lucrau pămîntul la timp pentru a nu avea recolte mari și a preda prea multe cote (SABOTAU). NU SE gîndeau la obligațiile de război ce le aveam de dat rușilor și nici la populația de la orașe. Unii aveau cîte un aparat de radio și ascultau „VOCEA AMERICII" care ne ponegrea democrația, viața și mai mult, ne promiteau că vin să ne elibereze de Ruși — de COMUNIȘTI. Dacă veneau cu roaba sau cu căruța tot ajungeau în doi-trei ani. DAR NU AU AJUNS NICI PÎNĂ ACUM (V.C). • În acea comună am avut ca vecini cu casele pe mai mulți cetățeni deslocați, **din comuna Comorâște jud. Caraș-Severin** și anume: Vuia Iosif-senior și junior, Tiperdel Achim zis Ciocu-senior și junior, Botoș Iancu senior și junior, Cocora Petru impiegat c.f.r. și alții care nu le rețin numele (B.I.). • În acest loc al disperării am avut șansa de a o cunoaște pe d-na. Maria Antonescu, soția mareșalului Ion Antonescu și d-na Codreanu, precum și pe colonelul Praporgescu, fiul generalului David Praporgescu, eroul de pe Olt (1916). Deși la o vîrstă venerabilă doamna o însoțea și-o ajuta pe d-na. Codreanu în îndeplinirea obligațiilor pe care le avea ca femeie de serviciu la școala din sat (V.A.). • Și la voi în Banat au fost ridicați tot ASEMENEA SPECIMENE — care v-ați opus obligatoriu față de stat ați făcut propagandă antistatală. E drept a fost un abuz și din partea regimului stalinist. Dar ce se putea face în asemenea cazuri ? Să fiți lăsați să vă faceți de cap? Să subminați politica statului NOU CREIAT. NU S-A PERMIS. V-ați făcut copiii domni — tot cu ajutorul statului (V.C.) • Totuși în disperarea noastră am găsit resurse de adaptare construind la început o colibă din snopi de grîu, apoi un bordei săpat în pămînt în care am petrecut o iarnă cumplită (V.A.) • Au fost siliți să-și facă un bordei în pămînt acoperit cu stuf în care au locuit trei luni de zile în gropi pline cu apă, șobolani și șerpi (V.F.) • Făceam chirpici pentru case. Nu mă obligase nimeni dar exista un „grafic" și și discuțiile se purtau în jurul acestei probleme că nu ne vor ajunge chirpicii pentru casă. Văzînd cum stau lucrurile m-am apucat să fac și eu chirpici. Reușeam chiar cinci pe zi. Aducem pămînt cu găleata, apă, paiele, le amestecam cu picioarele, puneam pămîntul amestecat cu apa și paiele în formă și gata chirpiciul. Am lucrat primii chirpici după ce am mîncat și nu mă vedea nimeni. Apoi foarte mîndru m-am dus la mama și am chemat-o să vadă ce făcusem (I.R.) • În Bărăgan din iulie 1951 și pînă în luna noiembrie am lucrat trei zile cu plată și trei zile fără plată la G.A.S. (gostat) (parcă nu ne-ar fi fost de ajuns nenorocirea trebuia și îndesată) (S.S.) • S-ar afirma că au muncit mai puțin decît acasă. Au trăit peste 80 de ani (V.C.) • În anul 1952 în Joia Mare a Sf. Paști am plecat cu alimente la părinți (deportați în satul Fundata Ialomița n.n.), dar nu am putut ajunge de Paști că am fost arestat de Miliția C.F.R.-ului, unde am stat închis pînă a 3-a zi de Paști în beciul din Gara Urziceni, apoi dus cu pază la Ploiești unde am primit buletinul de identitate și mi s-a spus să mă întorc cu primul tren acasă la Brașov altfel mi se va pune și mie ștampila pe buletin cu domiciliul obligatoriu (V.F.) • În concluzie nu tot poporul a fost arestat. S-a făcut, ce s-a făcut s-a greșit în revoluție. Trebuie încetate toate acuzele și procesele. Toți au greșit. (V.G.) • Alături de noi într-un amărît de bordei trăiau trei bătrîni. Familia Ivanițchi. Un bărbat, Adolf, și surorile lui (...) Adolf era ras pe cap, avea o mulțime de lame uzate pe care le lua la rînd, poate le ascuțea. Într-o zi Adolf a murit. Mama mi-a spus că eu am să duc crucea. De cruce era legată o batistă și în batistă cîțiva lei. Crucea era foarte grea și îmi tăia umărul. Avea muchii foarte drepte. O schimbam mereu de pe un umăr pe altul și ajunsesem la capătul puterilor. Îmi venea să plîng. De multe ori mergeam apoi și priveam crucea lui Adolf pe care eu o cărasem în spinare (I.R.) • Sînte-ți prea puțini din aceștia cu „suferința-n Bărăgan". Gîndiți-vă cîți au murit pe front; cîți au suferit în prizonierat ? Pe cine să răzbunăm ? Pe cine să ucidem? (V.C.). • Cînd ne-am eliberat am găsit casa distrusă și goală. Toată gospodăria noastră a fost vîndută de **Comuniști** prețul lau băut și lau mîncat (L.A.) • Eu ce vreau: să intru în posesia unui act din care să reiasă timpul cît am stat în Bărăgan ca deslocat (B.I.). • Știu că vreți o pensie pt. „deportarea în Bărăgan". Minerii și mecanicii de la metrou — salarii mari dar de unde această țară sărăcită mai ales în ultimii zece ani — dar și acum cînd o parte din bucureșteni și timișoreni fac tot felul de întruniri — manifestări sprijinite de țigani în loc să lucreze cu rîvnă pentru refacerea țării (V.C.).

•

* Fragmentele de mai sus au fost selectate din Arhiva Asociației Deportaților în Bărăgan de către **VIOREL MARINEASA** și **CAROL SEBESTYEN**

Omis cele de omis

Expresia de mai sus închie actul de punere în libertate a unui fost deținut politic. Documentul nu spune foarte multe despre ființa aflată timp de 15 ani după gratii. L-ai putea citi fără să riști vreo emoție. Nu e vorba, la urma-urmelor, decît de rubrici-standard (corect completate) și de propoziții — juridice — stas. Un **„bilet de eliberare"** (nu știu dacă și azi se intitulează astfel) datat 1963, pe numele **LATIȘ E. MIRCEA.** • A intrat la pușcărie în 1948. Iunie. Condamnat de Tribunalul Militar Iași **„pentru faptul de uneltire".** Prima grațiere generală avea să vină după ce **„a fost pus în libertate, prin expirarea pedepsei".** Adică, după experiența unei vieți în închisoare: să intri **acolo** student și să supraviețuiești detenției (pînă în ultima zi a pedepsei datorate **cuiva** de lîngă tine) — asta se poate numi, cred, **experiență cît pentru o viață de om.** Locul acțiunii: **Aiud.** (Și „unele împrejurimi" — fără de care, întîmplarea d-lui Mircea Latiș s-ar fi stins, probabil, în prăfuita uitare a dosarelor. Privitor la „spațiile secunde" ori „complementare", existența domniei sale a fost destul de inventivă. **Și,** se înțelege, potrivit de cumsecade. Cine știe dacă personajul nostru ar mai fi trăit de nu-l trimitea soarta într-un sanatoriu T.B.C. pentru ocnași, sau, mai tîrziu, în Domiciliu Obligatoriu, la **RUBLA — comună înființată de nemții din Dumbrăvița — deportați în Bărăgan).** • Cînd l-au luat din Cămin, terminase trei ani de Agronomie. Tancurile rusești erau pe străzi. Studenții ieșeni nu voiau să înțeleagă de ce. Se desprindeau din coloana oficială (de 1 Mai, de 23 August) și manifestau separat. După o asemenea tentativă, puterea lua prompt măsuri. Închidea cu lanțuri porțile principale ale căminelor; neștiind că se poate ieși și „prin spate". Studenții scăpau afară, se alăturau curgerii festive, rupeau rîndurile și cîntau „Deșteaptă-te române !" Pe urmă dansau „Hora Unirii". Apoi se reîntorceau la Cantină. Prin fața căreia treceau militarii sovietici. I-au văzut, au strigat („ca să-și acopere faptele reale") „U.R.S.S. !"... N-a mers. Au sosit, imediat, camioane încărcate cu inși dotați cu bîte și cărămizi. S-a încins o bătaie în toată regula. Rezumatul **uneltirii** e cel, deja, transcris. Un „bun-coleg" a dat autorității lista manifestanților. Judecata **en gros** n-a întîrziat. Cîțiva, printre care și Dl. Latiș, au fost condamnați „prin cumularea pedepselor" (nu pentru „vina cea mai mare" — cum prevedea **Codul).** Avocatul angajat de familie (cu atu-ul **în mînă !)** a cerut recurs. S-a respins. După ziua de judecată cu ușile închise și pînă la eliberarea condiționată (cînd, din Bărăgan, a plecat o scrisoare) **nimeni nu a mai știut nimic despre Mircea E. Latiș.** Ai lui l-au crezut mort. • În închisoare era la modă re-educarea „stil Makarenco". Latiș a refuzat să se conformeze. A fost trimis **„la izolare"**, la Pitești. Șase luni. Singur în celulă, dezbrăcat, din noiembrie '48 pînă în mai '49. A făcut pleurezie. (Celula fusese, anterior, ocupată de tebeciști). L-a transferat la Tg. Ocna și l-au **„uitat"** în sanatoriul pentru deținuți), **„din fericire"**, timp de trei ani. • Următoarea **șansă**: Preluîndu-l, ca să-l întoarcă la Aiud, prin Cluj, **„gardienii n-au știut ce marfă au"** în custodie. Așa că „vindecații" au mers pe jos prin Cluj, au fost lăsați pînă să și intre în magazine. La sosire, **„gardienii și-au pus mîinile în cap"**, aflînd că-i vorba de „politici". • După 10 zile, spre Aiud, „periculoșii" erau **însoțiți de 2 plutoane înarmate cu mitraliere.** (Nu e singura secvență veselă din memoria d-lui Latiș. Cîndva le vom repovesti și pe celelalte). • Despre Aiud, imaginea e grozavă (— în ordinea epicului). **ZARCA** a fost o alveolă de spectaculos: acolo se aflau între alții, Nichifor Crainic, toți generalii și foștii miniștri. Deținutul politic de rînd trăia într-un **altfel de țarc.** Era scos la plimbare, de 2-3 ori pe săptămînă, în spațiul creat de un zid cu celule. Beton, celule, aceleași fețe. În contact direct. Nimic, nimeni în plus. **O redută de nimic în plus.** Un deșert strîns de zidul de beton. • Într-o celulă erau 6-8 condamnați. Tot ce știam ceilalți avea să afle iute fiecare. Prin zid, se transmitea prin T.F.F. Proști, gardienii nu cunoșteau sistemul. • Istorioara așezării Rubla merită, zic eu, decontată în valută-forte. Pe scurt: Era un cîmp. De Bărăgan. Și... într-o bună-zi, din localitatea. Însurăței, apare o mică echipă de cosași. Să taie brazdă, în lan, cu coasele. Astfel au cosit **străzile** *!* Apoi, din loc în loc, au fost bătuți pari: fiecare pentru **o casă.** Cercevelele s-au adus peste 2 săptămîni. Chirpicii s-au confecționat pe loc. Acoperișurile — din stuful bălții, din apropiere. Ploua, desigur, înăuntru, dar, ca norocu', ploua rar peste Rubla... **„Omis cele de omis".**

Antoaneta C. IORDACHE

Ancheta „Orizont"

Romanul după roman

Repetăm : am inițiat, acum mai bine de un an, o anchetă la care au răspuns o seamă de prestigioși scriitori români. Din motive pe care nu le mai detaliem, acea anchetă nu a putut să apară. O continuăm în acest număr al revistei noastre, cu încredințarea că întrebările de atunci și-au păstrat aproape intactă actualitatea. ● Așadar, CE (MAI) POATE ROMANUL ? ● DUPĂ „noul" roman, după „noul nou" roman, după „text", „scriitură" — romanul pur și simplu. **● Simplu și pur. ● A murit ? E în criză ? Se află la reanimare ? A renăscut din propria-i cenușă ? ● Încă o dată, o întrebare pentru scriitorul român de la sfîrșitul acestui veac : CE (MAI) POATE ROMANUL ?**

LA URGENȚĂ

Insistența cu care se pune mereu mai des întrebarea dacă romanul mai poate supraviețui este atît de simptomatică, încît conduce singură la un răspuns descurajator. Parcă ne-am afla în vestibulul unei săli de operații, la Urgență, unde, alături de membrii familiei accidentatului, nu pierdem nici o ocazie de-a întreba, fie chiar pe mecanicul trecînd să cerceteze caloriferele, ce speranțe mai rămîn, ce ar trebui să se facă după opinia lui...

Într-o asemenea situație, înțelept ar fi să nu așteptăm nici un fel de răspuns oricare dintre ele fiind tot atît de inadecvat. Pentru că într-un tîrziu, aflăm cu stupefacție că pacientul n-a mai rezistat sau că, dimpotrivă, s-a ridicat pe picioare și, zăpăcit de întîmplare și puțin exaltat, și-a luat catrafusele și a plecat pe ușa din spate, glumind și fredonînd. Chiar în cazul fericit al salvării miraculoase, trăim în paranteza sufletului insatisfacția de-a vedea că pacientul s-a lipsit de întrebările noastre tot timpul cît a durat momentul critic, criza. Să recunoaștem : pe cît de inutile sînt întrebările din vestibul, pe atît de îndreptățite : ele fac parte dintr-un scenariu de interogații fără existența căruia n-am supraviețui (independent de soarta pacientului), doar nu trăim tîrîș și neted asemenea ghețarilor — cu anotimpuri de înțepenire, cu altele de fracturare și prăvălire în ocean, tot o apă ..

Dacă în locul membrilor familiei și al celor imediat interesați, am instala niște trecători oarecari, niște străini pachetul întrebărilor ar rămîne același, minus palpitul și accentul prăpăstios. Cum important e ca pacientul să treacă ușor prin clipele de cumpănă, convingerea curentă e că salvarea depinde de suma întrebărilor îngrijorate, cînd în fapt numai priceperea chirurgului (a celui ce se ocupă numai și numai de pacient), ajutat natură și de noroc, decide.

Vedem limpede că romanul trece, cu voioșie mereu reînnoită, aproximativ sănătos, prin mulțimea primejdiilor străzii, dar pentru a ne asigura de vigoarea lui îl înhățăm de cîte ori ne vine la îndemînă și-l împingem în buzunarul unei ambulanțe, pentru Urgență: stocul întrebărilor risca să se subțieze. A apărut o știință a întrebărilor, mai exact o mulțime de științe comentatoare prin șiruri de interogații, care (aici începe comedia) pleacă de la pacient, dar uită curînd de obiectul interesului și construiesc scheme și programe absolut independente, cele mai multe de o ingeniozitate și de un farmec amețitoare. Nimeni nu pricepe că răspunsurile, firave și prudente pe cît sînt de întemeiate, se dau — ca în nu știu care joc de societate — la întrebările secolului dinainte... Nu spun că domnul chirurg nu e interesat de opinia teoreticienilor și a specialiștilor, însă pacientul mai zace pe masa de operație, mai respiră în răstimpuri și, pentru a-l salva e obligat să recurgă la instrumentul pe care îl are, la cunoștințele experimentate de el, la ciobul de fantezie care l-a mai ajutat. Cînd sună a primejdie, cînd ambulanța țiuie și vestibulul pune întrebări și așteaptă, specialistul n-are altceva de făcut decît să cerceteze intestinele și să citească oracolele.

Romanul s-a accidentat ușor acum vreo șaptezeci de ani, se accidentează de-atunci în fiecare zi (vremi mai agitate !), intră și iese pe ușa Urgenței ca și cum ar vizita o cofetărie: într-o zi a intrat șchiopătînd, în alta ieșea palid ca un mort, cineva l-a văzut radios, volubil, sărind șotronul pe dalele de marmoră ale sălii, ciupind în trecere asistentele cu seringa și clistirul. Martorii schimbărilor lui sînt mereu nedumeriți: pacientul se prezintă ba grăsuț și cu mustăcioară brună, ba osos și deșirat, roșcovan și pisălog. Aceeași persoană sub atîtea chipuri, iată o întrebare nouă. Muți susțin că nu el, că operația l-a înlocuit cu un altul, transplant total de individ. Tu, în vestibul, cu familiarii și curioșii, nici nu mai știi de sănătatea cui te mai interesezi.

Maladia a încercat romanul, dar a îmbolnăvit rudele și pe teoreticieni, reduplicîndu-le întrebările, iscînd probleme noi. Așa cum mecanicul de calorifere se îngrijește de elemenții și mufele lui, cum chirurgul de articulațiile înșirate sub formă de om pe masa lui de croi iar teoreticienii romanului de viitorul speciei bandajate cum s-a nimerit (mai sînt frizeri care practică dentistica și spițeria), scriitorul de roman, creatorul de vieți și de accidente, își vede de trebușoara lui. Cu forța (cam buimacă) a naturii, nu însă și cu repetabilitatea acesteia îi iese, nu-i iese. Nimeni altul ca el să stea sub capacul întîmplării, al darului. O dată cu cinci mii de rînduri chinuite, se mai ivește și cîte o idee proaspătă, un nimic ce întoarce cu fundul în sus tot ce știam despre roman. Culmea: înseși erorile lui față de știință și teorii se convertesc atunci în valori !

Romanul este un poem încăput pe mîna unui traducător prolix. Ceea ce specialistul spune în cinci cuvinte el dezvoltă pe cinci sute de paginii Ocolișul nu poate decît să învăluiască adevărul. Medicul, greșind ușa, se află în mijlocul celor cu întrebările din vestibul. Nu uită unde se află — într-un lăcaș al suferinței — și tot ce poate fi mai nepotrivit ar fi să formuleze adevăruri. Alege, la rîndul lui, o traducere, cu multe și încîntătoare ocolișuri, încurajatoare. După el, teoreticienii... Ficțiunea își construiește schelăria, anecdota se mărunțește pînă la știrea gazetărească, noi știm ce e dedesubt, citim ce vedem și credem jocurile romancierului. Dacă n-ar fi ocolișul, medicul sau romancierul ar cădea răpuși de cuțitele întrebărilor.

Romanul își ține starea cu tot felul de substanțe și terapeutici, unele cu seve exotice, altele cu ceaiuri de tei. Tocmai fiindcă e bine-mersi și încarcă rafturile librăriilor ne interesăm de sănătatea lui. E o mobilă elegantă. De citit, să fim serioși, nu se mai citesc de mult romane, se citesc doar cărți Că le subintitulăm romane sau că romanul și-a anexat etc etc, ce importanță are ? Aș vrea să văd mulțimea întrebărilor interesîndu-se, în vestibulul de la Urgență, de soarta satirei, a pamfletului, a sonetului și a terținei Tot ce se vorbește se cheamă, copios dezvoltat, roman Aș zice că roman e scrierea lipsită de punct final.

Față de acum vreo șapte decenii nu mai interesează pe nimeni dacă cucoana a ieșit la ora 5 Problema care interesează acum e cum Dumnezeu a făcut ca ieșind cînd a fost să iasă nu s-a gîndit o singură clipă că strada va întîmpina cu tot felul de accidente de la comentariile trecătorilor la bizitul mustelor. Așa se explică faptul că a ajuns la Urgență, creînd fără să-și dea seama, o mulțime de romane. În vestibul, printre întrebări.

De prisos a adăuga că viața [illegible] ărul și rigoarea se află în mîna specialistului, în cartea (nu roman !) pe care binevoiește să o scrie.

Mircea Horia SIM[illegible]CU

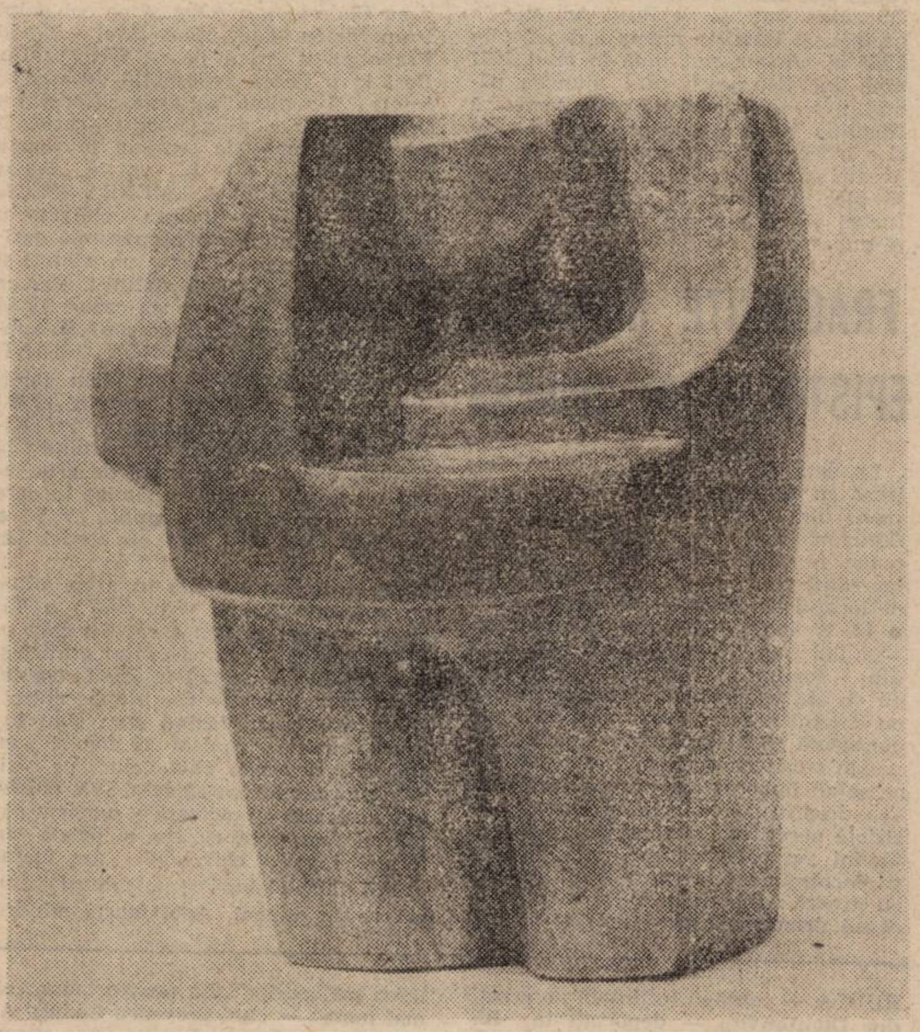

Petru Jecza, „Contopire"

Perimetru

Un loc numit la „Primăria veche"

PERSONAJE ȘI MĂȘTI

Amicul F. Fost campion național de canotaj academic. Actualmente, în greutate de 130 de kilograme. Jovial. O capacitate funciară de a se detașa de mizeriile vieții. Mă întreabă ce fac. Nu în general, ci acolo, la Primăria Veche. Îi spun că vreau să fac un reportaj.

Amicul F. : Și ce dorești să afli de la oameni ?

Eu : Nu întreb pe nimeni nimic, voi scrie despre ceea ce „prind".

Amicul F. : Ce prinzi ?! Ți-am citit cîteva articole. N-ai prea prins mare lucru în ele.

Eu (care sînt receptiv la critică, dar, de data asta, nu prea încîntat de remarca amicului) : Depinde și de cine le citește.

Amicul F. (sincer îngrijorat) : Sper că nu te-ai supărat

Eu (ca să schimb vorba) : Ce mai faci tu ?

Amicul F. : Sîntem pe baricade... Cît mai multe excursii externe, ca să ne civilizăm ! Trăim într-o țară în curs de recivilizare. Pentru că, de la 1848, n-am reușit să scăpăm de sistemul fanariot, în care continuăm să ne scăldăm. Nu numai comunismul ne-a mîncat și ne mănîncă de-am ajuns bolnavi la creier, la suflet, ci trăim și ca niște fanarioți. Ce-au fost fanarioții ?...

Eu :Știm ce-au fost.

Amicul F. : Deci, ca atare, trebuie să ne civilizăm, dacă vrem să fim în Europa. Și, dacă vrem să fim în Europa, trebuie să vedem Europa. Mai multe țări din Europa ne acordă, din nou, azil politic, dar asta înseamnă că iarăși este rău la noi, iarăși sîntem puși pe fugite. Nu reușim să ieșim din putregaiul care este în noi. Nu numai societatea s-a îmbolnăvit în cei 45 de ani de comunism, fiecare dintre noi este bolnav, mai mult sau mai puțin. Cînd am ieșit prima oară din țară, am ajuns într-un sat din Ungaria. Am intrat într-un magazin alimentar. Mi-a venit să plîng... Noi, aici ne bucuram pentru o franzelă, ne bucuram pentru o bucată de cîrnaț acceptabil, pentru puțină căldură, pentru puțină lumină... Și ce-am văzut acolo, în satul ăla... Acum, ies din țară în fiecare sfîrșit de săptămînă. Ai bani, ai ceva bani adunați ?

Eu : Nu prea. De ce ?

Amicul F. : Organizez eu, cu o ghidă, organizăm revelionul la Singapore...

Eu : Unde ?!

Amicul F. : În Singapore, Trei săptămîni — 51 de mii pentru un... fanariot. Totul este calculat — avionul, tot. Malaezia. Sumatra. Și gîndește-te, Singapore este un porto-franco, unul din cele mai mari din lume. Nici un fel de vamă, nici cînd te duci, nici cînd te întorci. Camerele de luat vederi se vînd, acolo, cel mai ieftin. 500—600 de mărci o videocameră. Nici 100 de mărci un videocasetofon. Un televizor color face 130 de mărci. Singurul lucru care costă mult e transportul, se calculează la kilograme.

Eu : La kilograme ?! Și oamenii se calculează la kilograme ?

Amicul F. : Oamenii nu.

Eu : Bine, îți doresc succes.

Amicul F. : Mai gîndește-te.

Eu : La ce ?

Amicul F. : La Singapore.

Eu : Pot să mă gîndesc, bani n-am.

Amicul F. : Acolo femeile umblă numai în mochini...

Apare G.S., prieten de după Revoluție. Fac prezentările și îi spun că amicul F. organizează o excursie în Singapore.

G.S. : De ce tocmai acolo, domnule ?!

Amicul F. : 19 ore și jumătate de zbor, cu două întreruperi de cîte o zi. Dacă mergeam în Statele Unite, tot atîta făceam, dar la niște prețuri uriașe. Și nu reușeam să fac nici un fel de bișniț. La

O SPECIE INFERIOARĂ

Îmi place să scriu romane, deși nu-mi prea place să le citesc. E mai mult decît un paradox, e o comédie. Dacă aș face o listă a „romanelor“ care mi-au plăcut în ultimii ani, aș trece, cu siguranță, numele unor Șora, Pleșu, Paleologu, Liiceanu, Manolescu, Ciocârlie și încă ale cîtorva.

Comédia vine din faptul că, deși am scris pînă acum 6 (șase) romane, niciodată nu m-am luat în serios ca romancier. Cu toate că are atîta priză la public e o specie, după părerea mea, inferioară, cu adresabilitate la o categorie pe care aș numi-o a „cititorului leneș“. Vorbesc mai ales despre romanele zise tradiționale (auctoriale). **Cît privește romanele experimentale de toate felurile (începînd cu Joyce și Musil), ele au de multe ori aspectul unor monstruozități epice (fie romane interminabile, în care intră de toate pentru toți, fie texturi incomprehensibile, care pînă la urmă plictisesc și fac să-ți piardă orice chef de lectură).**

Publicul „avizat“ de astăzi e mult mai diversificat. El nu mai e alcătuit, cum se spunea pe vremuri, din două foarte distincte categorii : cititori „subțiri“ și „coafeze“. E un public mai școlit, cu posibilități multiple de a-și perfecționa cunoștințele. O simplă „introducere în“ . . . (psihologie, freudism, sociologie, politologie etc.), o carte bună de eseuri sau un volum de memorii oferă informații și idei care dispensează pe cititor de efortul de a parcurge mii de pagini pentru a afla niște mecanisme sociale sau psihologice la îndemîna oricui ori pentru a trăi cu gîndul întîmplări și evenimente mai mult sau mai puțin îndepărtate. Îmi vine din ce în ce mai greu să cred că un om cu studii aprofundate de specialitate mai are răbdarea de a face un atît de lung ocol prin romanele acestui secol cînd, așa cum spuneam, există cărți ce-i pot satisface dorințele simplu, direct și, deseori, într-un chip cu mult mai interesant.

Totuși . . . Totuși romanul își păstrează actualitatea și frăgezimea pentru că exploatează o nevoie irepresibilă a omului : nevoia de poveste. Modelul etern al romanului este **O mie și una de nopți.** E o școală deschisă tuturor, adăugînd corectivul că nu trebuie să ascultăm numai povești, ci să și învățăm. Din roman prea puține lucruri înveți (cel puțin, în secolul nostru). Deci, nu **pe lîngă** romane să mai citești și **altceva**, ci pe lîngă multe alte cărți să mai citești din cînd în cînd și cîte un roman.

Romanele care, după părerea mea, au șanse de supraviețuire în deceniile următoare sînt :

1. Romanul polițist.
2. Romanul — eseu sau de idei.
3. Romanul-jurnal (ceva în genul Livius Ciocârlie sau Gabriel Liiceanu).
4. Romanul comic sau umoristic (care e și cel mai greu de scris).

1988

Costache OLĂREANU

DE LA URAL LA ATLANTIC

Romanul poate să unească Europa de la Urali la Atlantic și să reunească lumea din Siberia în Patagonia sau din Irlanda în Australia. Dar acestea sînt doar puteri colaterale pentru el, efecte secundare, obținute printr-o prelucrare specific politică de la această energie primară inepuizabilă care este romanul.

Unealta cea mai complexă din cîte există, limbajul, și domeniul cel mai vast, natura umană, formează împreună un cîmp de acțiune în care nu există regulă sau, mai bine zis, regulile se creează și se încalcă pe măsura înaintării. Acest cîmp este proza. E drept că romanul are adesea alura unui produs finit, etichetabil, comercializabil, tipizabil, transmisibil, decupat după o metodă unică din cîmpul sus amintit. Sînt posibile și alte decupaje (numite schiță, text, nuvelă, proză, proză scurtă, scenariu) mai libere de prejudecăți, mai puțin dependente de transmisie (mai puțin comercializabile) și a căror putere de unificare se exercită mai slab asupra lumii. Supralimbajul lor nu este la fel de actual și generalizat ca al romanului sau ca, odinioară, al basmului.

Adevărata putere ce se degajă din cîmpul prozei (cuantificabilă mai ales în romane) este puterea de a modela (modula) în toate cele patru dimensiuni ale lumii. Tot ce se scrie are drept sursă eul. De aceea, lupta cu timpul și cu cele trei dimensiuni spațiale devine un continuu narativ, iar ținta acestuia este tot eul. Un alt eu. Așadar, un cerc pe care găsim răspîndite identitatea, timpul, spațiul, alteritatea, identificarea, ritmul, suprafața și profunzimea, din nou identitatea, spațiul, timpul, alteritatea și tot așa în spirală. Lumea devine de neconceput în absența acestui motor al ei. Se poate parafraza : la început a fost nucleul narativ. A declanșat ! Asta poate romanul : să-i întrețină mișcarea.

(1988)

Mircea NEDELCIU

POST-SCRIPTUM
LA O ANCHETĂ

P.S. Punctele noastre de vedere asupra unei probleme sînt de cele mai multe ori determinate de contextul social și politic în care gîndim. Orice teorie, cît de nevinovată, e la cheremul parantezei fenomenologice. Încercînd cu un an în urmă să răspund la întrebarea **ce (mai) poate romanul** am eludat — nu doar din comoditate probabil — o perspectivă ce mi se pare acum extrem de tentantă. Dacă aș fi luat atunci în serios verbul **poate** din genericul anchetei ar fi trebuit să ajung imediat la ideea de **Putere**. Și să apreciez șansele de azi ale romanului în raport cu această supremă instanță. N-am făcut-o atunci, am ratat ocazia, acum nu mai are rost să revin. Și totuși . . .

Cred că un alt fel de discuție în legătură cu întrebarea prietenilor mei timișoreni ar trebui să pornească de la premisa că romanul mai poate azi (la noi, ca și aiurea în Est) ceva doar în măsura în care știe să nu eludeze Puterea. În momentul de față sîntem aproape obligați să abandonăm preocuparea pentru mecanismele epicului, în favoarea explorării efectelor puterii de tip totalitar. Și asta fără să cădem într-o nouă dambla a deceniilor obsedante. În cîmpul romanului devin acum posibile și necesare două mari operații de raportare la lume, ambele firești mai ales în perioadele de criză : una retrospectivă și alta prospectivă. Prima ar însemna elaborarea unei viziuni care, dincolo de toate datele istorice, politice, economice, statistice, militare pe care începem deja să le avem la dispoziție, să dea un răspuns convingător la întrebarea : cum au fost posibile dictatura și totalitarismul comunist ? Aici mă gîndesc imediat și la unele repere : Kundera (pe care l-am mai amintit o dată), dar și Havel (pe care îl putem deja citi prin revistele noastre), dar și sîrbul Danilo Kiš sau „sovieticii“ Erofeev, Salamov, Sorokin. Aruncînd această nouă și repetată privire înapoi, literatura beneficiază de o șansă pe care celelalte domenii ale cunoașterii nu o au : ea caută exemple și explicații în sufletul, în conștiința și în sensibilitatea omului, în amănuntele aparent insignifiante ale vieții, ea singură e în stare să purceadă la o adevărată psihanaliză a vieții cotidiene în regim de paranoia politică.

Cît privește aspectul prospectiv al relației putință romanescă — putere executivă, aici apare nevoia unor scenarii pentru o nouă ontologie a individualității. O ontologie și socială, și politică, și existențială, care să traseze cu fermitate (cum a făcut Orwell în **1984)** toate neajunsurile unei prea apăsate relații între Putere și societatea civilă. O ontologie fără nici un fel de parti-pris partinic sau etnic. Cred că singur romanul ne poate ajuta la scrierea cîndva a acelui mult visat manual de libertate al omului cu o mie.

(1990)

Gheorghe CRĂCIUN

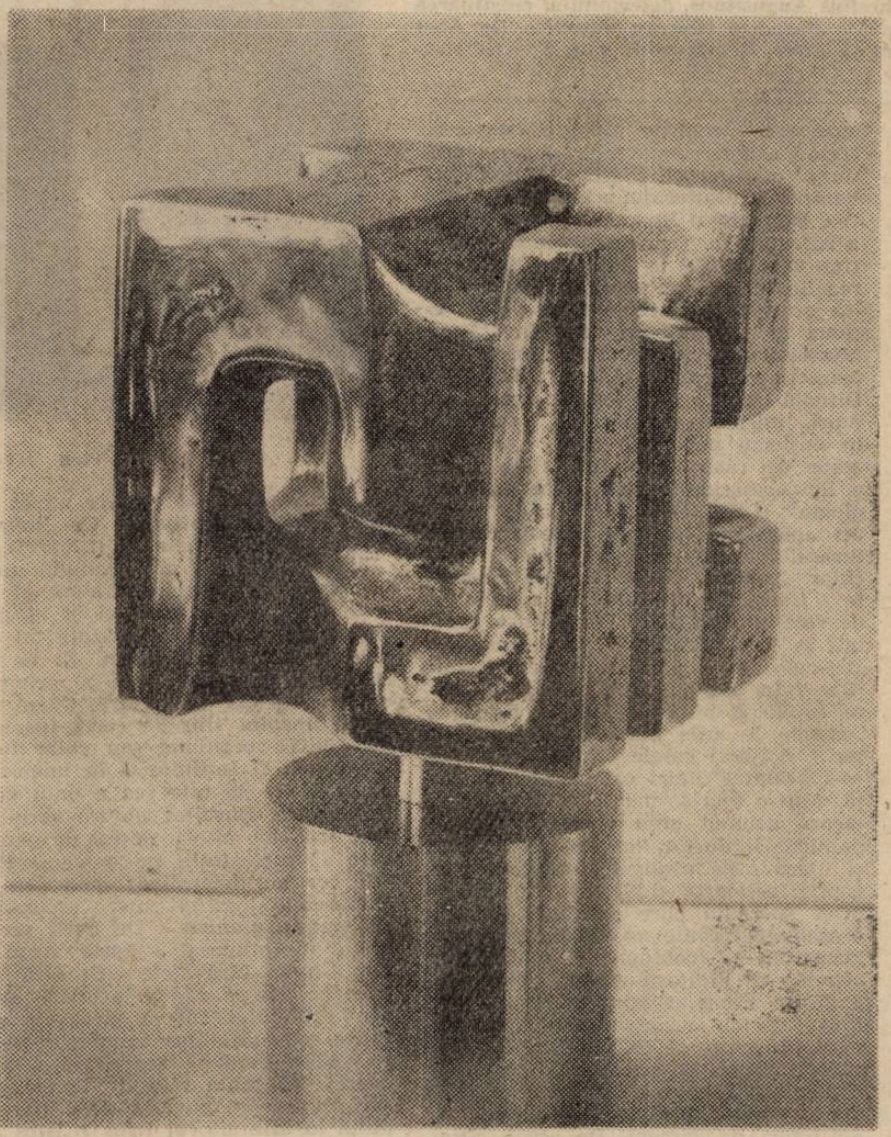

Petru Jecza, „Monadă“

Singapore este cea mai ieftină piață electronică din lume. Japonezii, thailandezii, Hong-Kong-ul, sud-coreenii, americanii, toți încearcă piața aceasta a nimănui și a tuturor, încearcă s-o domine. Și, din cauza acestei competiții, s-a ajuns la prețuri de nimica. Sînt niște lucruri pe care numai acolo poți să le vezi. Un bulevard al prostituției de 12 kilometri. Nivelul de SIDA este cel mai ridicat din lume. Dar asta nu știrbește optimismul unor oameni care vor să viziteze Singapore . . .

G.S. Și de ce tocmai de revelion ?

Amicul F. : Pentru că acolo-i vară. La noi cine știe ce iarnă grea va fi . . . Voi sta pe plajă cu niște băștinașe, care se dau în vînt după obiecte strălucitoare și, mai ales, după jocurile de artificii. Nu există un sfîrșit de săptămînă fără jocuri de artificii. Se cheltuiesc, pentru jocurile de artificii, sume care depășesc bugetul nostru național. Vom sta la hotel de lux. Și toată plata se face în lei. În lei, nu în valută. Este enorm de ieftin — 51 de mii ! . . .

Lîngă mine, pe o altă bancă, trei pensionari. S-au plictisit de citit ziarele. N-au nici un subiect de conversație. Tac. Privesc, pe sub borurile pălăriilor albe, la lumea care trece. Dezaprobator, la tinerii (numai) în bermude fantezi.

— Mîine, poimîine o să umble în pielea goală, încearcă unul din ei, să demareze o discuție moralizatoare. Își scoate pălăria și șterge cu batista garnitura de mușama din interior. Ceilalți nu zic nimic. S-or fi plictisit și de discuții moralizatoare.

Un bărbat de vreo 40 de ani, cărînd o sacoșă uriașă, plină cu zarzavaturi și legume, se oprește și-l salută pe pensionarul din mijloc :

— Să trăiești, nea Ică. Ce mai zic ăia ?

— Păi, tu n-asculți ?

— Nu, că mi s-a defectat Gloria 4.

Nea Ică relatează, pe scurt, ce a auzit în acea dimineață la Europa Liberă.

— Jos comunismul ! spune, în loc de la revedere, omul cu sacoșa și o ia spre strada Alba Iulia.

— N-a fost nici un comunism ! strigă, după el, pensionarul, cu o fermitate care îmi dă de gîndit. Într-adevăr, noi am trăit atîta timp la cheremul unui partid care pretindea că e de stînga, dar, de fapt, era de dreapta. Extremist de dreapta. Fascist.

Lîngă intrarea în cofetărie (fostă „Macul Roșu“) cineva a scris cu vopsea neagră : „URA ! Vrem guvern democrat !“ Inscripția este, fără îndoială, ironică, aluzivă la primele filme semnate, ca scenarist, de Titus Popovici. Și în '45 masele au dorit același lucru. Și am văzut cu ce fel de democrație ne-a procopsit tătucu Stalin. Iar după aceea, tătucu Nicolae, fie-i țărîna ca plumbul.

Remarc că au dispărut, de la Primăria Veche, vînzătoarele de flori. Nu mai au loc de vînzătorii de ziare.

Coboară, din tramvaiul 4, inginerul T. Ne-am întîlnit, de cîteva ori, la ziua de naștere a unui amic comun, într-un cadru, pentru mine, infernal : televizorul în funcțiune, casetofon în funcțiune (simultan cu televizorul), copii făcînd ture în jurul mesei la care eram așezați, copii urmărindu-se pe sub masa la care eram așezați. Comesenii vorbind, aproape toți, în același timp. Inginerul T. este radios.

— Adio, îmi spune, poimîine plec.

De-al naibii ce sînt, nu-l întreb unde pleacă . . . definitiv. În ce țară. Dar sînt convins că nu în Bangladesh. Îi urez, totuși, drum bun. Parcă-l și văd, peste vreo doi, trei ani, făcînd colțul la Bega Mică într-un Volvo. Eu la coadă la zahăr și el în Volvo turbo. Halal să ne fie !

Ofițerul D. iese de la Comenduirea Garnizoanei. Ne-am cunoscut în 23 decembrie. Însoțit de cîțiva ostași, a scotocit podurile, pivnițele clădirilor din centru. Cîteva zile, cîteva nopți la rînd. Mi-l amintesc palid de oboseală, dar și de supărare. Se dădeau ordine contradictorii, derutante. Nici el, nici eu, nici alții ca noi n-am înțeles atunci, n-aveam cum să înțelegem că așa-zișii teroriști bine pus la punct“. Discutăm lucruri indiferente, trebuie făcuți scăpați. „Din lipsă de probe“. Conform, vorba președintelui nostru, „unui scenariu ne urăm concediu plăcut, ca și cum am fi uitat de decembrie . . .

Locul zis La Primăria Veche s-a numit și se numește **Piața Libertății.** Aici au fost împușcați, în 17 decembrie, primii timișoreni răzvrătiți. **Împușcați pentru libertate.**

Iosif COSTINAȘ

VIAȚA CREȘTINĂ ÎN SECOLUL IV
SFÎNTUL AMBROZIE AL MILANULUI

Sfîntul Ambrozie al Milanului, **pe numele său latin Aurelius Ambrosius (n. 330 - m. 397) s-a născut într-o familie aristocratică. Tatăl său, om cu distincție socială, i-a asigurat o temeinică educație, fapt care se va recunoaște în întreaga operă a ierarhului milanez. Cunoscătorii biografiei și operei Sfîntului Ambrozie al Milanului remarcă pe bună dreptate faptul că episcopul de Milan a fost înainte de toate un om de acțiune, energic și hotărît. Este edificatoare în acest sens intervenția sa în disputa aprigă dintre ortodocși și arieni, în urma căreia, în mod realmente spontan a fost aclamat de popor ca episcop al Milanului. Îmbinarea fericită dintre inteligență și acțiune i-a adus Sfîntului Ambrozie un mare prestigiu social, fiind consilier al împăraților Gratianus, Valentinianus II și Theodosius I. Pentru istoria patristicii rămîne esențială influența pe care a avut-o Sfîntul Ambrozie asupra lui Aurelius Augustinus, determinînd creștinarea acestuia. Dintre tratatele sale amintim** De Paradiso **(Despre Paradis),** De Abel **(Despre Abel),** De fide **(Despre credință) și altele. Remarcabile sînt, de asemenea scrisorile, cuvîntările și imnurile sale.**

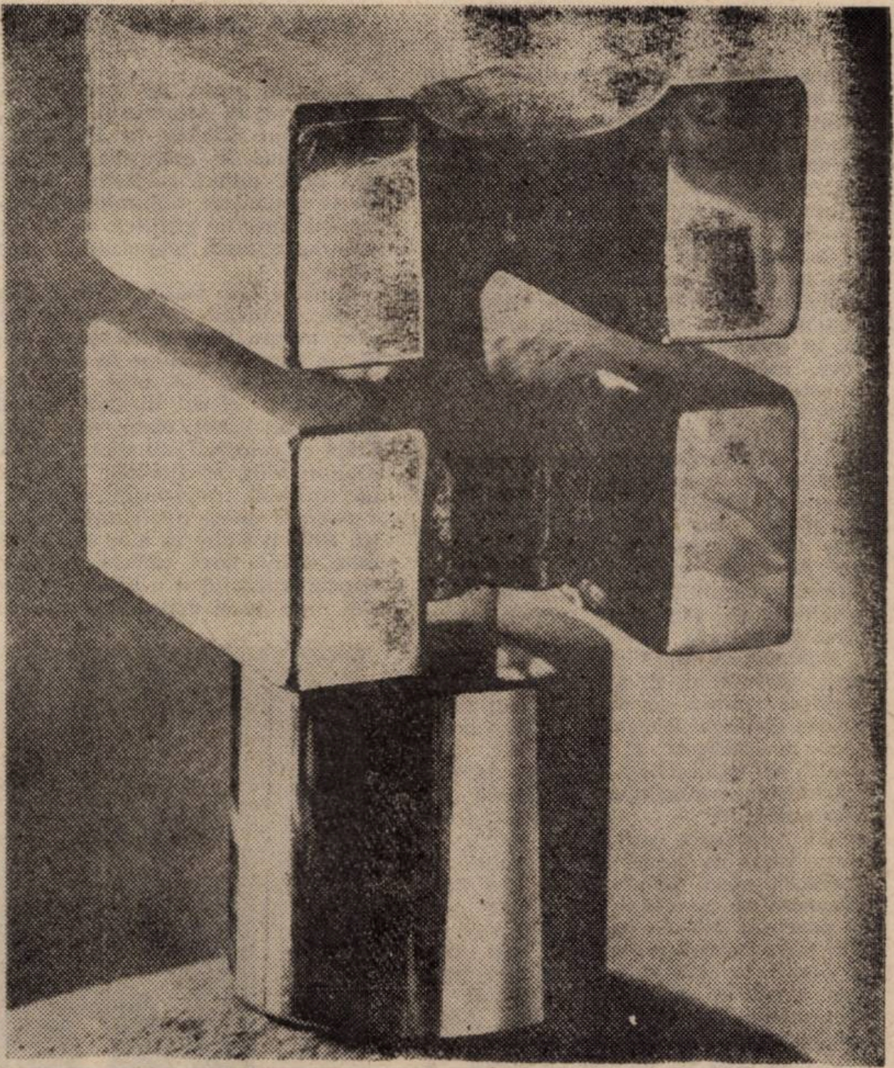

Petru Jecza, „Axis Mundi“

Din unghiul strict al istoricului, veacul IV se înfățișează, pentru Imperiul roman, cu o complexitate deosebită. Confruntat cu migrația popoarelor, cu mari crize sociale și economice, Imperiul se îndrepta spre o iminentă prăbușire. Pentru istoria Bisericii, veacul IV este unul bogat și rodnic, grație în primul rînd marilor ierarhi și gînditori creștini, printre care și Sf. Ambrozie al Milanului (373-397), a cărui personalitate s-a impus categoric în societatea occidentală a acelei vremi, dincolo de viața bisericească în înțelesul strict al cuvîntului. Și cînd subliniem aceasta, ne referim la faptul că ierarhul din Mediolanum a fost profund ancorat în realitățile timpului său, sensibil la frămîntările societății, așa încît opera sa poetică, reprezentată de 94 de imnuri, devine o veritabilă panoramă a unui veac, cu deșertăciunile și splendorile lui. Sf. Ambrozie a fost un stihuitor sensibil la tot ceea ce se desfășura în jurul său, reușind să surprindă în versuri aspecte semnificative ale vieții sociale și spirituale din secolul IV.

1. Înainte de a privi imaginea veacului în care a trăit, pe care s-a străduit s-o contureze cît mai fidel, să vedem cine a fost Sf. Ambrozie al Milanului, așa cum rezultă din propriile sale versuri : un stihuitor cu har, perfect conștient de calitățile sale, după cum rezultă din imnul intitulat **Despre Sf. Arhanghel Mihail,** în care scrie în final : „În a luminii cetățuie / Să-nscrie aste stihuri / Și în a vieții carte puie / Ale noastre mîntuite duhuri“ (LXXIV). Pornind de la aceste versuri, ajungem ușor la concluzia că Sf. Ambrozie era deplin conștient de vigoarea scrisului său, de valoarea documentară pentru posteritate. În ceea ce privește latura strict estetică, se știe cu certitudine că el cunoștea bine de la Horațiu — unul dintre poeții săi preferați — vechiul principiu „ut pictura poesis“. Personalitatea Sfîntului Ambrozie rezultă și din versurile (singurele care aparțin învățăceilor săi) purtînd titlul **La nașterea Sfîntului Ambrozie,** în care sîntem chemați cu toții să-l cinstim „Pe Ambrozie, preotul mare / Ce-are dumnezeiască chemare“ (LXVIII). Sf. Ambrozie a fost trimis de Mîntuitorul Iisus Hristos, așa încît „Intrat-a în sfînta biserică / Să liniștească mulțimea potrivnică / iar potolitele chipuri ale tuturor / Pe-Ambrozie-l cheamă episcop, în cor“ (LXVIII).

Așezarea Sfîntului în scaunul episcopal de la Mediolanum se datorează în mod cert unui prestigiu deja cunoscut mulțimii credincioșilor dornici de un întîistătător care să-i conducă în acele vremi de restriște în care bîntuia cu destulă putere.

2. **erezia lui Arie *.** În această mare tulburare lăuntrică a vieții creștine din veacul IV, credincioșii adevărați au văzut în Sf. Ambrozie pe cel trimis „să-i mîntuiască de Arie (LXVIII). Și iată că, împlinind așteptările lor, Sf. Ambrozie alungă răul, căci după înălțarea sa întru episcop, „reacredința lui Arie / Pierit-a din lăcaș pe vecie / Și turnurile toate-au răsunat / Și-a lui Hristos răsplăți s-au arătat“ (LXVIII).

La fel de grave erau și relele venite din afară, căci se aflăm în

3. **timpul năvălirii popoarelor migratoare.** Versurile oferă o adevărată frescă asupra impactului dintre credința creștină și „barbarii“ politeiști. Venirea Mîntuitorului schimbase omenirea, Dumnezeul Fiul s-a întrupat pentru a răscumpăra păcatele oamenilor, dar la trei veacuri de la Patimile și Învierea Sa lumea cunoscută a fost zguduită de seminții necunoscute pînă atunci și neștiutoare de învățătura Mîntuitorului. „Barbaru-ngrozitor și sîngeros războaiele sădește“ (LXXXI). Dificilă trebuie să fi fost, în acele vremuri, misiunea păstorului sufletesc în mijlocul poporului care „se-ngrozește de războaiele-nfierbîntate / Cu a lor nemărginite rele și nenumărate gloate“ (LXXXI). Aflăm că de multe ori apărătorii nu mai puteau rezista iureșului cotropitorilor, astfel încît chiar „cohorta ce pe Hristos cinstește / Către crunții dușmani spatele își dezvelește“ (LXXXI). O priveliște sumbră ia locul strălucirii de odinioară : „ici-colo zac în părăsire trupurile sfinților / În întinate bălți, neînveșmîntate, pradă corbilor“ (LXXXI). După ce „orașele le arde barbarul foc pîrjolitor / Așijderi casele sărmane și tot ce-i hrănitor“, nici cei rămași în viață n-au o soartă mai fericită, căci urmează drumul greu al robiei : „Prădalnicul îi duce-n lanțuri pe bătrîni și tineri / Pe văduvele întristate și pe copile, așijderi“ (LXXXI). Aproape că orice speranță pare pierdută cînd în orașele incendiate nu sînt cruțate nici lăcașurile de închinare, ci pînă „și în altarele ce Ziditorului sînt închinate / Trufașul tîlhar pătrunde doar spre a fura / Și cu neagra-i biruință toate a le însemna“ (LXXXI). Cei cu adevărat credincioși nu-și pierd, însă, nădejdea deși „păcatele noastre sînt mari“, sensul răului fiind acela de a-i întări pe oameni. De aceea, Sfîntul autor se adresează Mîntuitorului : „Fă-ne, Doamne, să ducem ce-i greu / Și pe-ai Tăi slujitori, cu binețe, privește-i mereu /“ (LXXXI).

4. Încrederea venea din Sfînta Scriptură, unde se află pilda **poporului biblic :** „Pe apele-ntăritei mări, Moise încrezătorul / După pustia înfruntată, și-a dus întreg poporul“ (LXXXII) Iată cum, în veacul IV, un ierarh dădea încrezător pilda „poporului ales“, semn că atitudinea Sfîntului Ambrozie nu a rătăcit niciodată în „ira et studio“. Este semnificativ de remarcat și faptul că episcopul Milanului s-a arătat preocupat de soarta acestuia într-o vreme în care (ca și în multe alte momente ale istoriei), din cauza tulburărilor, trebuia găsit „un neam vinovat“. Dimpotrivă, meditația sa se raportează la Dumnezeu-Fiul, la Iisus Hristos : „Mărit Mîntuitor, trudita-ne căință / Îți cere pace și multă-ngăduință“ (LXXXII).

5. În orice împrejurări, indiferent de gravitatea lor, locul speranței rămîne, după Sf. Ambrozie, **Biserica,** adică aceea în care „bolnavii află sănătate și obosiții ușurare / Lumină află orbii, greșelile ne sînt iertate / Și-adînca teamă și adînca-ndurerare / Ne sînt îndepărtate“ (LXXXVII). Și tot în Biserică, „rătăcitorul vînt și norii pot pătrunde-n ea / Dar iadul negru-ngrozitor nu o lovește / Cu vedenia lui rea“ (LXXVII). De aceea și lăcașurile de închinare trebuie reînnoite, după trecerea invadatorilor. Reînălțarea sfîntului lăcaș este și un act de continuitate, de cinstire adusă „tuturor moaștelor sfinte / Ce împodobit-au lăcașul dinainte“ (LXXVI).

6. Sf. Ambrozie al Milanului nu este numai un observator atent al evenimentelor epocii sale, ci și al naturii, cu fenomenele ei, văzute tot prin prisma ierarhului creștin. El ne oferă detalii în primul rînd cu privire la **natura și viața de la țară.** Chiar dacă unele imagini sînt de certă inspirație horațiană, vergiliană sau chiar lucrețiană (pot fi întîlnite și în unele predici) optica sa este cea a unui gînditor creștin. Bucolica natură vergiliană face însă loc alteia, destul de sumbră, care îi copleșește pe oameni. Păcatele lor au determinat pedeapsa lui Dumnezeu și astfel „ziua-i ascunsă fără soarele alungat / De norii grei ce bolta au întunecat / Parte avem de nopți lungi fără stele / Și fără lună, încît ne par ca văduvele“ (III). Truditorul cîmpului suferă, deoarece eforturile sale „în plîns acum rămas-au / Se văd plutind pe ape roade, semințe, averi / Îți mută sălașul vite, acoperișuri, brazde și poveri“ (III). Dar credința în Mîntuitorul Iisus Hristos aduce „trimisul porumbel verstitor / Purtînd în cioc un ram răsplătitor / Al păcii măslin în zboru-i vesel duce / Vestind pămînturile dezlegate de puhoi prin cruce“ (III).

Nădejdea rămîne însă tot în Mîntuitorul Iisus Hristos, astfel încît creștinii trudiți de arșiță se roagă „cu liniște încrezătoare“

7. În ceea ce privește **viața orașului** mult mai tumultoasă și plină de întîmplări neprevăzute, creștinii se adunau în piețe spre a asculta cuvîntul sau a vedea pilda vreunui credincios cu renume. Măreață trebuie să fi fost ziua în care Sf. Arhidiacon Laurențiu „a strîns mulțimi din sărăcie / Și a spus, în timp ce-i arăta : / Aceștia-s a bisericilor bogăție“ (LXXIII). Dar nu adunările de acest fel caracterizau mai pregnant viața creștinilor de atunci, cît mai ales dorința lor de desăvîrșire. De aici, un ultim aspect, dar esențial al vieții creștine, oglindit în versurile Sf. Ambrozie :

8. **rugăciunea.** În majoritatea împrejurărilor descrise, principalul sprijin al creștinului a fost și rămîne rugăciunea înălțată Sfintei Treimi. Dincolo de unele împrejurări neprevăzute, accidentale, ea trebuie rostită în ore stabilite, ce amintesc clipe ale Patimilor Mîntuitorului sau mărita Sa Înviere. Așa bunăoară, rugăciunile nocturne — cum scrie Sf. Ambrozie — îi apără pe creștini de negurile nopții, dar adevărata bucurie o aducea ruga de dimineață, ca o înseninare a duhului, „După ce a nopții beznă a fugit“, atunci cînd „se-nalță strălucirea purpurie“ (XLIII). Dimineața vine îndemnul lăuntric ca „toți cu rosturile într-un glas / Cu sufletele închinate Lui / În orice vremi am fi rămas / S-aducem laude Cuvîntului“ (XLIII). Era rugăciunea din prima oră a dimineții, după ce „noaptea oarbă-am biruit-o“. O profundă rugă se înalță și în „ora a treia-n care / Hristos a fost pe cruce înălțat“ (XLV), ca o oră tainică „în care Duhul Sfînt / Pocalu-l umple cu Cuvînt / Pe-apostoli, îndemnîndu-i la sorbit“ (XLV). În ora a șasea se cuvine, de asemenea, înălțarea rugăciunii, ca și la ora prînzului care duce cu gîndul la Mîntuitorul Iisus Hristos, deoarece dincolo de necesara hrană trupească, accentul creștinului cade pe hrana duhovnicească : „La amiază rugă să-nălțăm / Ca pe Hristos să-L implorăm / Să-ngăduie din trupu-I sfînt / Să ne hrănim cu legămînt“ (XLVIII).

Și iată-l pe viețuitorul creștin ajuns la sfîrșitul zilei cînd „soarele-și urmează-n jos cărarea „ Iar lumea se ferește de umbre în zadar / Văzînd cu întristare al lumii hotar“ (LII). Chiar dacă această ultimă rugăciune trebuie să aducă liniștirea trupului, iar „noaptea ne-mbrățișează cu brațe liniștite“ (LIII), duhul nu trebuie să doarmă niciodată, „ci-n harul Tău acoperiți cu slavă / Lumina rodnică în noi să n-aibă zăbavă“ (LII).

Dincolo de timpul ce se scurge, cu valoare permanentă rămîne invocarea lui Dumnezeu în rugăciune : „Pe munte chema-voi pe Dumnezeu / Pe Același chema-voi în sufletul meu / Ca vocea-mi nu-I cînte singură mereu / Simțirea n-aibă în alt loc cărări / Nehotărîtă nu rătăcească-n chemări / Și nici nu pășească-n deșarte-ntîmplări“. (VI).

Dan NEGRESCU

---

* Arianismul **a fost o mișcare eretică pornită în prima jumătate a secolului IV de către Arius, teolog născut în Libia și educat în Alexandria. Teoria sa referitoare la Fiul în cadrul Sfintei Treimi, a fost condamnată întîi de un sinod format din o sută de episcopi egipteni și libieni. Arianismul prinsese însă deja teren, atrăgînd atenția împăratului Constantin I care a convocat Primul Sinod de la Niceea în 325, unde și prin insistențele Sfîntului Atanasie, s-a ajuns la condamnarea oficială a respectivei erezii, urmată de interzicerea totală a lucrărilor lui Arie.**

Corespondenţă

ERNESTO BUONAIUTI — MIRCEA ELIADE

Înainte să fi împlinit 20 de ani, Mircea Eliade, entuziasmat de activitatea eruditului italian, îi dedică două articole, prezentîndu-l cititorilor din România. Comentînd cartea **„La religione nella vita dello spirito“**, remarca: „Gîndirea şi poza lui Buonaiuti sînt o rară desfătare [1].

Portretul pe care i-l consacră în „Cuvîntul“ e o sinteză informativă asupra personalităţii savantului, schiţînd în acelaşi timp cîteva judecăţi de valoare. Eliade subliniază meritele cîtorva din scrierile acestui tînăr (pe atunci) profesor de istoria creştinismului de la Universitatea din Roma: **Clement Alexandrinul şi cultura clasică. O polemică religioasă în secolul al III-lea. Creştinismul primitiv şi politica imperială romană, Sf. Augustin. Sf. Paul, Sf. Ieronim.**

După ce conchide că de la Renan la Buonaiuti istoria creştinismului a împlinit un netăgăduit progres, Mircea Eliade se opreşte asupra timbrului specific, unic, al „eroului“ său: „Buonaiuti nu scrie cu metodă, cu paragrafe, cu introduceri şi cu concluzii — — ca un savant. Limba lui e bogată, plină de suc, contorsionată în fraze lungi, încărcate de noţiuni, de sugestii, de culori“ [2].

Într-un alt eseu — destinat specialiştilor — se va referi şi la celelalte lucrări ale lui Buonaiuti: **Apologia catolicismului, Originea ascetismului crestin, Creştinismul din Africa romană**, precum şi la **Voci cristiene**, volum selectiv din activitatea gazetărească: „Scrise într-acelaşi stil nervos şi colorat, viu şi pregnant, aceste articole pot să servească pentru a înţelege efervescenţa şi verva jurnalistică a lui Buonaiuti“ [3]

Atunci cînd se află în Italia, învăţăcelul se grăbeşte să stea de vorbă, alături de Papini şi Gentile, şi cu Buonaiuti, pe care-l găseşte în locuinţa sa de la marginea Romei: „Un pastor cu sutana cernită, cu obrajii tineri şi ochii adînciţi în orbite, cu maxilare dure şi zîmbet de o fermecătoare blîndeţe. Cînd vorbeşte, ochii ard, buzele stăpînesc cu greu albul dinţilor, privirea ţintuieşte“.

Iată cadrul unde se desfăşoară convorbirea:

„Pe pereţi, jos — cadre din Rafael şi primitivi. De cum se sfîrşesc treptele scării, încep cărţile. În rafturi, printre rafturi, pe mese, pe scaune, pe ferestre, pe podele. O odaie, două, trei. **Infolii** legate în pergament, clasicii ecleziastici, nesfîrşite manuale englezeşti, comentarii şi ediţii germane, tipăriturile Vaticanului, serii de reviste, vrafuri de broşuri, cărţi… Şi nicidecum acea atmosferă de bibliotecă neaerisită, acea tristeţe a tinereţii apusă departe de soare, a ochilor lăcrimînd departe de iubiri Nimic sufocant, poruncit, doctoral, livresc, în interiorul năpădit de cărţi şi luminat de prodigioasa comunicativitate a lui Buonaiuti“ [4].

Două din studiile de specialitate ale lui Mircea Eliade vor vedea, nu peste mult timp, lumina tiparului în „Ricerche religioase“, prestigioasa publicaţie condusă de Buonaiuti. Este vorba de **Il malo e la liberazione nella filosofia Sâm-Khya-Yoga** (1930, p. 200-221) şi **Il rituale Hindû e la vita interiore** (1932, p. 486—504).

Anul 1938 readuce în preocupările scriitorului român personalitatea confratelui său. Ultima carte a lui Buonaiuti — **Dante comme profete** e prezentată în termeni elogioşi. Eliade reaminteşte succint numeroasele „lovituri“ primite de cel ce-a fost dat afară din învăţămînt, deoarece criticase influenţa nefastă a iezuiţilor asupra catolicismului. Către sfîrşitul deceniului al III-lea i s-au pus cărţile la index şi a fost excomunicat. Cu demnitate, însă, nu şi-a renegat ideile: „Icoana unui Gioacchino da Fiore, a unui Dante — profet şi luptător împotriva timpului său — i-a rămas întotdeauna proaspătă în minte. Astfel se şi explică, poate, interesul tot mai puternic pe care îl dovedeşte Buonaiuti pentru opera lui Dante şi pentru „profeţiile“ stareţului calabrez Gioacchino da Fiore“ [5]

Cel de-al doilea articol din 1938, referindu-se la cartea **„Gesù disse“**, reaminteşte popularitatea savantului în propria-i ţară: „Excomunicarea şi toate prigonirile la care a fost supus din 1928 încoace n-au putut face din Buonaiuti un „protestant“. De aceea e atît de citit în Italia unde ereticii sînt de obicei dispreţuiţi, pentru că marea devoţie populară recunoaşte în Buonaiuti un catolic, şi nu un eretic“

Cele aproape 20 de scrisori ale lui Buonaiuti către Mircea Eliade — aflate în arhiva din ţară a scriitorului român — oferă noi date despre viaţa şi opera celor doi învăţaţi

Mircea HANDOCA

Roma, 4. VII. 1928

Pax
(Pace)

Mult iubite prietene,

Nu ştiu cum, dar fiecare scrisoare a dumneavoastră e o sărbătoare pentru mine. Surprinderea acestei solidarităţi / iliz. / la distanţă, în suflete tinere, în a căror experienţă şi în al căror ideal stă cel mai nobil germen al viitorului, este motiv de aleasă reconfortare a spiritului meu, căruia lumea mai apropiată, aici, astăzi, nu-i dă cu adevărat ocazii speciale de satisfacţie. Am tonica senzaţie că acea şcoală, care mi-a fost momentan luată de ostilitatea oarbă şi perfidă a Sfîntului Oficiu, eu o pun la încercare prin scrieri. Consimţirile, ca acelea ale prietenilor dumneavoastră, sînt foarte preţioase. Mulţumesc.

Mulţumesc pentru vestea fascicolelor din „Cercetări Religioase“ (ieri a fost expediat aici de la Roma fascicolul din iulie). Mulţumesc pentru alte veşti promise.

Eu aştept dorita dv. contribuţie la revistă.

Aştept cu deosebit interes o ocazie care să poată să vă dovedească via mea simpatie şi afecţiunea mea pentru dumneavoastră.

Al dumneavoastră din inimă
E. Buonaiuti

[Originalul în limba italiană, în Arhiva Corina Alexandrescu (Bucureşti)].

Subiaco (San Donato)
26. VII. 1928

unul meu prieten,

Scumpa dumneavoastră scrisoare mi-a fost remisă aici sus, în micul schit montan unde obişnuiesc să petrec, cu o mică ceată de prieteni şi de elevi, obişnuita perioadă de odihnă estivală. Acesta este un foarte vechi centru benedictin, apărut pe locul unde Sfîntul Benedict a întemeiat una dintre primele sale colonii monastice. Noi îl ţinem închiriat de circa opt ani şi în fiecare an venim împreună aici sus în singurătate, împărţind ziua între studiu, contemplaţie şi discuţii. În anul acesta vom avea tovarăşi prieteni noi, veniţi din / iliz. / şi cîţiva ruşi din cunoştinţa din Roma. Cît de plăcut ar fi să vă avem şi pe dumneavostră aici cu noi, să participăm la bucuria vieţii asociată în seninătate, în rugăciune şi în / ambianţa / experienţelor noastre religioase!

Vom rămîne aici sus pînă la 22 august. Dumneavoastră, deci, puteţi să-mi scrieţi măcar o dată aici dîndu-mi acele informaţiii despre munca dumneavoastră intensă, despre profundul dumneavoastră proces de desăvîrşire spirituală, către care se îndreaptă atît de des gîndul meu încrezător şi admirativ.

Rămîne înţeles că dumneavoastră puteţi să-mi scrieţi mie tot ce vreţi. Cînd mă voi reîntoarce la Roma vă voi trimite publicaţiile pe care le-aţi împrumutat prietenilor mei.

Deocamdată sînt foarte preocupat să lucrez referitor la Gioacchino da Fiore, într-o vreme un suflet extraordinar de simpatic şi o experienţă sugestivă în mod cu totul particular.

Faceţi-mă să urmăresc mereu cu fidelitate neîntreruptă munca dumneavoastră. Înţeleg suficient româna şi îmi place să citesc tot ceea ce îmi scrieţi.

Aici timpul e foarte / iliz. / şi din / iliz. / cu dragoste şi experienţă de cîţiva dintre tinerii care sînt cu mine, în sufletul cărora formidabil / iliz. / al apologeticii religioase contemporane se dezbate cu asprime deosebită.

În unul din aceştia în special neliniştea religioasă e vie şi acută, cum rar mi-a fost dat să constat.

Repet dorinţele fierbinţi şi deasemeni / iliz. /

Mă opresc aici!

Cu afecţiune şi recunoştinţă,
al dumneavoastră
E. Buonaiuti

[Originalul, în limba italiană, în Arhiva Corina Alexandrescu (Bucureşti)].

R. Universitatea din Roma
Şcoala
de Studii istorico-religioase

Roma,
Via G. Alberoni 7
20. XI. 1928

Mult iubitul meu prieten,

Am primit în acelaşi timp magnificul fascicol din Logos şi nepreţuita dumneavoastră scrisoare.

Despre programul şi cuprinsul revistei nu pot să zic decît bine. Va fi un periodic de un excepţional interes religios, prin calitatea colaborării şi prin valoarea mesajului. Articolul pe care dumneavoastră, mult iubite, l-aţi dedicat cu admirabilă precizie publicaţiilor mele şi tezelor mele religioase m-a — e nevoie să o mai spun? — mîngîiat profund. [1] **Nu e o bucurie aleasă să găseşti suflete care să vadă atît de adînc şi atît de binevoitor în ale noastre şi să ştie, cu atîta măiestrie, să ilumineze sinuozităţile mai subtile ale gîndului rostru?**

Scrisoarea dumneavoastră, într-adevăr, mi-a adus o veste neaşteptată, surprinzătoare şi… derutantă. Noutatea plecării dumneavoastră în India, Imaginaţi-vă că eu nu înţeleg marea utilitate a unei lungi şederi la universitatea unde şi Tucci al nostru a putut obţine atîtea / iliz. / avantaje ştiinţifice. Imaginaţi-vă că eu nu preţuiesc cum se cuvine superioritatea lucrului pe care Dumneavoastră îl veţi putea pregăti acolo. Dar mi-ar place să înţeleg mai multe despre motivele care vă determină la călătorie şi despre perspectivele pe care aceasta le deschide pentru viitor. Dumneavoastră cuceriserăţi deja acum o foarte măgulitoare situaţie culturală. În reţeaua de simpatie şi de solidaritate spirituală care se face cu entuziasm constituind între aceia care refac o experienţă creştină în spiritul virtuţii şi al fraternităţii, Dumneavoastră aveaţi un loc deja foarte clar definit. Această îndepărtare subită nu va rupe lanţurile atît de strînse? Iată temerea mea… Scrieţi-mi despre aceasta şi liniştiţi-mă.

Despre mine, ar fi foarte mult de spus. Cu acţiunea care m-a uimit şi referitor la care nu am reuşit încă să descopăr motivele, autoritatea ecleziastică a venit la ancheta mea şi e gata să-mi ofere condiţii optime pentru o eventuală reintegrare ecleziastică. Îmi ţin în mîini propriul destin. Rugaţi-vă pentru mine! Şi consideraţi-mă mereu al dumneavoastră / iliz. / recunoscător.

Cu fraternitate
E. Buonaiuti

[1] Mircea Eliade, **La Vision chrétienne d'Ernesto Bounaiuti à propos de ses derniers livres**, în „Logos“, an I (1928), nr. 2, p. 283-292.

[Originalul, în limba italiană, în Arhiva Corina Alexandrescu (Bucureşti)].

Pax

Roma — Strada G. Alberoni 7
17. I. 1929

Mult iubite,

Bravo! Ţi-ai pus în aplicare intenţia. Cu uimitoarea ta calitate de observare şi asimiliare, tu vei realiza acolo, cu siguranţă, mari cîştiguri spirituale, vei aduce cu tine experienţe preţioase care vor da rod abundent pentru viitor. Fiecare ştire pe care mi-o vei da despre viaţa ta în India mă va surprinde în mod foarte plăcut.

Eu am fost cu adevărat bolnav, printr-o gravă recădere în acel vechi şi implacabil rău abdominal care m-a chinuit repetat între 1922 şi 1925. Fiecărei perioade de nesiguranţe şi nelinişti spirituale i-a corespuns mereu o oarecare suferinţă fizică. În aceste ultime luni eu am avut mult de suferit pentru nesiguranţele hirotonisirii mele eclesiastice niciodată lichidate şi pentru obstacolele mereu, cu fermitate, interpuse exerciţiului acelei învăţături care este pasiunea mea şi hrana mea. Şi boala mea a fost de aici consecinţa de neînlăturat.

Mi-am petrecut astfel cea de-a douăzecişicincea aniversare a sacerdoţiului în pat. Dar criza nu a fost sterilă pentru mine. Am putut timp îndelungat să reflectez la viitorul meu şi la datoria mea. Şi mi-am văzut, mai lucid ca oricînd destinul.

Continui să lucrez referitor la Gioacchino da Fiore. Sper să fac ceva remarcabil în problema aceasta.

Scrie-mi, sînt însetat de impresiile tale. Şi vorbeşte-mi despre ceea ce vei face în viitorul apropiat.

Cu afecţiune profundă
al tău
E. Buonaiuti

[Originalul, în limba italiană, în Arhiva Corina Alexandrescu (Bucureşti)].

---

1) **Mircea Eliade, Religia în viaţa spiritului, în Est-Vest, 1927, I, p. 28.**

2). **M. Eliade, Portrete italiene, E. Buonaiuti, „Cuvîntul“, an III, 1927, ianuarie 28, p. 1-2.**

3. **M. Eliade, La vision Chrétienne d'Ernesto Buonaiuti, „Logos“, an I (1928), nr. 2, p. 283-292.**

4. **M. Eliade; La Ernesto Buonaiuti, „Cuvîntul“, an IV (1928), mai 29 nr. 1112; p. 1.**

5. **M. Eliade, Ernesto Buonaiuti, în „Sînziana“, an I (1938), ianuarie 8 nr. 13, p. 3.**

Literatura română azi:

Vintilă Horia

Intenţionalităţi

(NOTE PE O MARGINE DE VIITOR)

Scriitorul român Vintilă Horia (născut în 1915) este autorul unui număr de aproximativ 30 de volume de versuri, romane şi eseuri, scrise în română, franceză, spaniolă, traduse în multe limbi. Elaborată în exil, opera lui Vintilă Horia este marcată de combustiile şi decantările fără echivalent ale acestei experienţe limită. Iubirea şi moartea, exilul şi destinul omului, timpul şi veşnicia, teme perene ale marii literaturi, vor sta în centrul interesului în multe dintre romanele sale (Dumnezeu s-a născut în exil — distins cu premiul Goncourt în 1960, Cavalerul resemnării, Persecutaţi-l pe Boetius, Scrisoarea a VII-a, O femeie pentru Apocalips, Un mormînt în cer etc.).

În spaţiul lor, mişcarea epică esenţializată se aliază reflecţiei filosofice şi unei intonaţii poematice, într-o simbioză ce aminteşte unele din cele mai semnificative experienţe remaneşti din acest veac.

În viziunea scriitorului, romanul constituie o tehnică de cunoaştere asemenea filosofiei, fizicii sau altor discipline ştiinţifice. E o concepţie maximală, care priveşte literatura nu doar în specificitatea sa, ci şi în corelaţiile cu alte forme de cunoaştere care configurează spaţiul epistemologic dintr-un anumit moment istoric.

Regăsim acest punct de vedere şi în eseul alăturat, apărut în Revista Scriitorilor Români, nr. 7, 1968, editată la München de Societatea Academică Română. Deşi mai vechi, eseul îşi păstrează neştirbit interesul datorită acestui crez ferm, datorită argumentelor în favoarea funcţiei de opoziţie a literaturii, ca expresie a eterogenului în confruntare cu forţele omogeneităţii (în cuprinsul cărora se includ totalitarismele istorice).

Ioan VULTUR

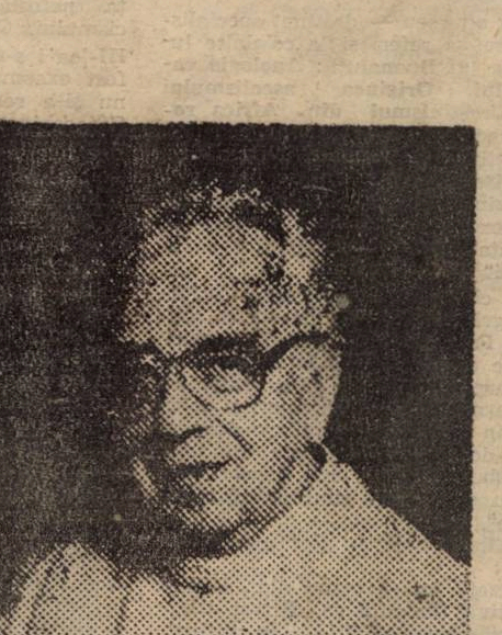

Atelierul sculptorului

Actualitatea absolută a romancierului. Nu numai în sensul de mărturie existenţială, ci, mai ales, în acela de posibilitate de «reducere» fenomenologică. Deşi romanul, ca gen literar, nu poate tinde a fi o «ştiinţă riguroasă», poate rivaliza, în schimb, cu orice ramură explorativă, în măsura în care e egal, ca **tehnică a cunoaşterii,** cu filosofia sau cu fizica. Cred că pe acest nivel de paralelism în contemporaneitate trebuie concepută de acum înainte şi istoria literară, nu limitată de politic şi de social, ci îndrumată a concepe **fenomenul** ca o cercetare aflată pe acelaşi front pe care se situează, în mersul către o cunoaştere definitivă, către o întîlnire ultimă cu Punctul Omega, şi celelalte tehnici ale cunoaşterii.

O privire în adîncime asupra evenimentelor schimbătoare de linie, care au făcut din secolul al XX-lea ceea ce este, dincolo de orice apreciere morală, ne-ar obliga să înţelegem imediat legătura sau coincidenţa preintenţională dintre, de pildă, suprarealism şi Freud, Bergson şi Proust, acesta şi Husserl, fenomenologie şi «lumea neterminată» sau paranteza fenomenologică din «Ulise» de James Joyce, principiu de incertitudine (pe care se bazează fizica modernă) şi artă abstractă, epistemologie integrală şi roman, inconştient colectiv şi tendinţă **speleologică** a tuturor predilecţiilor contemporane. După cum în fiecare ins există o implicare relaţională în întregul «Lebenswelt» în care se află subiectivat, astfel încît fiecare fenomen devine cercetabil din punctul de vedere al tuturor disciplinelor, de asemeni în fiecare tehnică a cunoaşterii există o posibilă încrucişare şi încălecare de frontiere cu toate celelalte cunoaşteri. Tendinţa manifestată de anumiţi biologi de a se deslimita, urnindu-şi aparatul investigator nu numai înspre antropologie, lansată ea însăşi către o căutare etnografică (Jacques Soustelle, în «Les quatre soleils»), dar şi înspre fizică, distrugînd astfel zidul care separă materia vie de cea **moartă** (Teilhard animă orice fel de materie, ceea ce confundă, într-un anumit fel, celula cu molecula), ne justifică speranţa de a găsi un limbaj comun, o structură linguistică, pornind, evident, de la a cunoaşte ceea ce este structura însăşi, aşa cum pe drept cuvînt pretinde Ştefan Lupaşcu, şi nu de la a impune un structuralism totalitar şi partizan, cum pretind structuraliştii la modă.

Ne aflăm, deci, în pragul unei **epoché** : romanul va deveni o perspectivă integrală sau va înceta de a interesa, într-un timp în aparenţă ahtiat de superficial şi de partizanisme, agitat în fond de o pasiune pentru profunzimi, la fel de vădită în toate tehnicile cunoaşterii, în măsura în care fiecare din ele a devenit conştientă de propriile ei esenţe şi vecinătăţi, o vecinătate metodologică fiind o posibilitate de a comunica cu o depărtare, pînă acum considerată ca inajungibilă. «Numai romanul poate spune azi adevărul total», exclamă unul din personagiile lui Raymond Abellio în «Les yeux d'Ezéchiel sont ouverts». Romancierul, în acest sens enciclopedist (dar şi platonician), este nu un cercetător al unei suprafeţe vizibile, un descriitor de obiecte[1], ci un luciferian. Romancierii luciferieni sînt, după Abellio, «cei ce duc lumina în străfundurile în care ne aflăm, ceea ce înseamnă a da foc acestor străfunduri». Concepţia lui Abellio despre o asemenea cunoaştere luciferică e anarhizantă, deşi autorul încearcă el însuşi să se situeze fenomenologic. E vorba nu de o distrugere, ci de o construcţie prin cunoaştere, şi în acest sens, îmi permit să revin aici la conceptul de «roman gnoseologic» (pe care-l defineam în volumul «Presencia del mito»), opus unui «roman descriptiv sau de reprezentare«, aşa cum îl concep încă romancierii rămaşi între partizanismele unuia sau altuia din falsele realisme care sînt azi pe punctul de a discredita romanul ca tehnică a cunoaşterii.

În aceeaşi măsură, «a da mărturie», ca romancier, implică anumite abuzuri existenţiale (vizibile în literatura politică — Malraux, Sartre — mărturii limitate ale unei realităţi pe care istoria a reintegralizat-o între timp, minimizînd acele mărturii), abuzuri care pot reprezenta adevărate procese verbale împotriva propriilor lor autori, vinovaţi de parţialitate, adică de falsă mărturie.

Din acest punct de vedere, care ar presupune un grav risc de heterodoxie ontologică, romancierul nu mai poate adera la nici o parţialitate şi nu mai poate fi decît un opozant inconvertibil. Nu pentru a-şi satisface anumite capricii ideologice, ci pentru a elimina din propriul lui parcurs orice posibilitate de a greşi, de a-şi strîmba creaţia, de a o face impenetrabilă la adevăr, de a o menţine în afara impulsului progresiv în care s-ar înscrie celelalte tehnici ale cunoaşterii. Nu e vorba, deci, de a deveni anticomunist sau anticapitalist sau **anti** orice fel de regim sau ideologie, ci de a scăpa de sub opresiunea omogeneităţii. Sistemele politice tind să se autosituieze în entropie (valabilă statistic, colectiv ; nevalabilă individual : fiinţa omenească poate fi cunoscută şi definită, colectiv sau individual, prin două prisme de cunoaştere, care o fac astfel universală, încheietoare a celor două lumi pe care le cercetează azi cu atîta succes fizica generală şi fizica atomică), să se trasforme treptat într-o îngheţare omogenă, aceasta fiind Thanatos, sub o formă sau alta. Ajutat de **mass media,** cu înspăimîntătoarele lor posibilităţi de a confunda individualul cu colectivul, pentru a-l conduce şi controla conform facilităţilor pe care le oferă legile cauzalităţii, respinse de indeterminismul microfizic, omul politic sau sistemul, partidul (de la **parte**), orice guvern sau orice sinarchie contemporană pot fi uşor tentate de a întreprinde un proces de omogenizare a societăţii, cu scopul de a o monolitiza, deci de a o conduce fără probleme, de a obţine astfel o satisfacţie absolută, operaţionistă, implicită voinţei de putere. Conform principiului contradicţiei stabilit de Lupaşcu, viaţa nu e posibilă în afara ciocnirii permanente dintre omogen şi eterogen, acesta din urmă fiind un fel de opozant microfizic al entropiei.

Jocul e subtil şi fecund în variante. În adîncul lui găsim, paradoxal, o posibilitate de salvare a politicului însuşi, avînd în vedere că monolitismul duce la Thanatos, omogeneitatea absolută fiind moarte, ca orice totalitarism. Rolul scriitorului ar fi deci acela de «a se opune» acestei tendinţe spre cădere (orice regim politic e, într-un fel, sinucigaş) şi stingere entropică, accelerată de absolutismul dispus să anihileze orice urmă de opoziţie, absolutism prezent în toate regimurile totalitare. Eterogenul ar putea fi comparat aici cu **libido,** opus lui Thanatos în psihologia freudiană. Această **înzestrare cu viaţă** defineşte deci o opoziţie, necesară nu numai libertăţii de a crea, dar şi societăţii în general, înţeleasă ca material, destructibil sau salvabil, lipsit de o clară voinţă de alegere, dar nu de sensibilitatea instinctivă la **libido** şi Thanatos. Existenţa unei opoziţii ar trebui deci înţeleasă ca un factor indispensabil, ca o potenţă de continuitate, şi nu ca un pericol. Pericol numai dintr-un punct de vedere parţial sau partinic, semnificînd însă singura deschidere spre eterogenul producător de istorie, adică de trecut şi de viitor.

În societăţile în care factorul opoziţie a fost eliminat, nu numai arta a decăzut vertiginos (ca în Rusia sovietică), o dată cu toate disciplinele umaniste şi cu toate ştiinţele exacte legate de **bios,** dar Statul însuşi a tras să moară, redus la omogeneitate, sustras conflictului regenerator dintre aceasta şi eterogen. Partidul unic poate fi o soluţie de emergenţă (Berdiaev susţine că Lenin a fost un intelectual lipsit de cultură, arhitect al unui sistem de moment, fragil prin inaderenţa la evoluţia formelor culturii), esenţele opoziţiei, eterogenitatea sub toate formele ei reapărînd la suprafaţă nu din simplă necesitate de primenire politică, ci dintr-un impuls vital de a împiedica alunecarea în Thanatos. Societatea stalinistă a fost/este omogenizată, bolnavă şi obsedată de monolitism (care nu e o virtute, nici o tărie, ci o maladie mortală, marca vizibilă a entropiei), însă nu poate dura decît scurte perioade de timp care dacă s-ar prelungi, ar duce la o ataxie colectivă, consecinţă a asfixiei individuale, la o aplicare pe un plan naţional sau internaţional a celui de al doilea principiu al termodinamicii formulat de Clausius-Carnot. Antistalinismul a împiedicat societatea sovietică să se stingă, iar manifestările maxime ale stalinismului au fost în special opera romancierilor (Pasternak, Dudintsev, Soljeniţîn), a unei opoziţii reprezentînd prin simbolurile scrisului şi ale miturilor salvatoare (libertate, viaţă, spirit) virtuţile vitale ale eterogenului. Există azi o literatură clandestină sovietică şi o serie de măsuri absurde contra ei, care continuă acest proces, literar numai în aparenţă.

Este evident că stalinismul reprezintă cea mai comodă tehnică de a guverna, la care recurge un dictator lipsit de lumina cunoaşterii, un obsedat de voinţa de putere. Nu se poate întemeia un regim durabil, o epocă de înflorire, o continuitate, pe o dictatură, pentru că aceasta se înscrie în omogeneitatea asfixiantă şi pentru că popoarele nu acceptă ideea sinuciderii. Revoltele de la Berlin şi Budapesta sau tehnica mai subtilă de a ieşi de sub clopotul omogeneităţii, utilizată de Bucureşti şi Praga, nu constituie decît aparent opoziţii politice. Ele sînt, în fond, semne, aş spune hieroglifice, manifestaţii biologice, dar mai ales spirituale, de eterogeneitate, care nu pot, la rîndul lor, dura în timp decît dacă, în cadrul propriei lor evoluţii, ştiu să permită dezvoltarea unei stări politice normale, capabile să lase liber jocul de forţe creatoare dintre «cele două materii», cum ar spune Lupaşcu. Utilitatea protestantismelor apare astfel evidentă, ca şi a ereziilor, atît în cadrul unei ecumenicităţi de tip religios, cît şi economic sau politic. Luther a scindat Biserica apuseană, dar în acelaşi timp a salvat-o de excesul laicist, umanistic, al Renaşterii. În acelaşi fel, o erezie devenită la rîndul ei exclusivistă sau partinică poate aluneca şi ea în omogeneitate, preluînd dominanta mortală a răului pe care a vrut să-l înlăture Geneva lui Calvin.

Acest joc dialecic nu e numai temă estetică (libertatea de a scrie sau de a picta nu e decît semnul unei bune stări mai ample). Romancierul e deci social în măsura în care aderă la eterogen – şi antisocial (cum a fost realismul socialist), în măsura în care se proclamă partizan al onogeneităţii, al unei viziuni de «parte», reducătoare în cele din urmă la neant.

* *

N-ar putea duce însă la o confuzie această încercare de a plasa literatura pe acelaşi plan cu ştiinţele, în măsura în care totul ar trebui să apară ca o vastă tehnică a cunoaşterii ? Literatura nu poate fi o tehnică. Arta, s-ar putea spune, nu e experienţială. Ştiinţa ar fi cunoaştere, arta contrucţie, **praxis** şi **poesis.** Realitatea s-ar afla, faţă de ele, într-un raport pozitivist, pe de o parte, idealist, pe de alta. Esteticul ar respinge ştiinţificul, apărînd ca un fel de lux a cunoaşterii, ca un supliment ontologic. Istoria literaturii n-ar avea nimic de a face cu cea a ştiinţei.

În fond, într-o preocupare, ca şi în cealaltă, nu e vorba de o «cunoaştere», ci de o «construcţie a realităţii», căci lumea trăieşte în mine ca o totaliate legiferată de propriile mele posibilităţi şi instrumente. Dacă ar exista o **realitate obiectivă** a cărei formă s-ar afla dincolo de propria mea posibilitate de a o aprehenda, atunci aş putea pretinde la o cunoaştere a realităţii, a unei lumi preexistente care mi-ar permite cunoaşterea în ritmul şi sub forma pe care ea mi le-ar impune. A experimenta şi a formula legi ar însemna a se lăsa cuprins de realitatea obiectivă, sculptat de ea sub formă de cunoaştere. A crea, a poetiza, ar însemna, pe acelaşi plan, a surprinde intuitiv anumite aspecte care ar scăpa investigaţiei ştiinţifice sau a imagina, pentru a satisface o plăcere estetcă, o pseudorealitate, agreabilă sau tragică, pură invenţie utopică şi uchronică. N-am avea, deci, nici un fel de şansă de a considera printr-o perspectivă comună romanul şi fizica nucleară, romanul şi psihologia profundă. Orice mişcare de sinteză, de limbaj comun, ne-ar rămîne astfel interzise.

Gonseth crede în schimb că «ideile noastre asupra lumii poartă marca structurii caracteristice fiinţei noastre mentale». În acelaşi fel în care personalitatea, structura artistică a unui pictor o regăsim în ceea ce se numeşte maniera sa. Schemele abstracte de care se serveşte omul de ştiinţă pentru a prinde realitatea, pentru a construi conform unei structuri exterioare în permanentă legătură cu structura interioară a propriei noastre inteligenţe, sînt asemănătoare genurilor artistice care construiesc, utilizînd alte tehnici, însă sînt la fel de creatoare.

Orice confuzie aici ar fi penibilă, căci nu pretind să fundez o ştiinţă a literaturii : însă cred că se poate concepe confortabil nu numai o literatură comparată, dar şi o epistemologie comparată, după cum cred că ar fi extrem de sugestivă o cercetare paralelă, care ar pune în relief prezenţa în literatură şi artă a unor descoperiri şi principii care, în aceeaşi epocă, apar pe cale experimentală, sau adesea tot intuitivă, în domeniul rezervat ştiinţelor. Principiul incertitudinii, formulat de Heisenberg, elmină **ipso facto** din psihologie cauzalitatea pavloviană sau o izolează în statisticul macrofizic, dar apare ca fondator involuntar la Nathalie Sarraute şi în «noul roman», ca un fel de manieră caracteristică de a confrunta «eroul» din romanul secolului trecut (Zola sau Tolstoi) cu eroul indeterminat, antieroic, din lumea actuală. Iar coincidenţa dintre «Ulise» şi fenomenologie nu poate fi decît tulburătoare, ca şi optimismul tehnologic de la începutul secolului al XX-lea sau optimismul aberant şi materialist din «Manifestul futurist».

În această lumină riguroasă, anumite concepte formulate de romanul contemporan apar ca depăşite şi, uneori, ca direct nocive. Astfel conceptul de «neant» din existenţialismul sartrian sau acela de «incomunicabilitate». La capătul unei verificări, nu numai teilhardiene, dar şi pur fizice, neantul ni se înfăţişează ca un nonsens absolut, universul neputînd fi producător de neant sub nici o formă şi nicăieri, iar incomunicabilitatea ca o stînjenire sau o piedică aruncată în calea iubirii dintre oamen (**amor**, ca şi iubire în sens social, sau filantropie, sau ceea ce în fond fundamentează o societate), de conceput numai ca factor de progres şi de perfectibilitate. Incomunicabilitatea duce la ură, neantul la o revoltă în gol, la o resemnare în fond nejustificată, ca în literatura lui Camus. Mai logică decît resemnarea e, fără îndoială, anarhia radicală, care e altceva decît resemnarea la libertate (ajunsă la un fel de sfinţenie în acceptare în «Cavalerul resemnării»), o luare de cunoştinţă, o **epoché** fenomenologică.

De asemeni, ar fi pasionant de relevat profetismul din opera unor scriitori aparţinînd unei zone de supersensibilitate, cum a fost aceea a Imperiului austriac în ajun de prăbuşire şi curînd după. În Rilke, Musil, Kafka, Trakl, Broch pot fi descifrate «semne» literare care, mai tîrziu, s-au întruchipat în psihologie, în artă şi în drama politică a Europei. Cei doi terorişti intelectuali, adolescenţi patetici, din «Rătăcirile elevului Törless» de Robert Musil (romanul a apărut în 1906), preanunţă pe Hitler şi pe Stalin, ca şi evenimentele din «Procesul», care pot fi foarte bine socotite ca un fel de introducere la Praga 1939 sau la Praga 1968. Iar zona de «umbră» din primul roman al lui Musil, zona dătătoare de cunoaştere, face parte din tematica psihologiei analitice. De asemeni, **moartea valorilor** din Hermann Broch constituie o încercare de a defini literar, intuitiv, profetic ceea ce va forma vocabularul şi uvertura exegetică a unei întregi filosofii a culturii şi a unei şcoli muzicale numită dodecafonică, al cărei maestru va apărea mai tîrziu sub trăsăturile unui personagiu de Thomas Mann, dar care e anunţată şi trăită de Broch şi de personagiile ohne eigenschaften ale lui Musil. Sinuciderea lui Trakl şi moartea prematură a lui Rilke, ca şi în alt spaţiu devalorificat, sinuciderea lui Maiakovski şi Esenin, sînt adevărate demonstraţii de artă poetică.

Mişcările de avangardă, de asemeni, de la începutul secolului, pun o serie de probleme care trăiesc în acelaşi moment cu aceeaşi intensitate în artă, literatură, muzică, psihologie, filosofie şi ştiinţă. Expresionismul, suprarealismul, cubismul, futurismul tehnofil au făcut un nod din care nu ne vom putea desface niciodată.

* * *

Nu numai romancierii actuali, imitatori impotenţi ai unor parţialităţi, limitatori de cunoaştere, dar şi critica literară, obsedată de aceleaşi parazitisme, se află pe punctul de a pierde contactul cu semnificaţia actului poetic. Încercînd ea însăşi să devină fenomen creator, realizînd o ridicolă confuzie între subiect şi obiect (Barthes şi «noua critică» în general, obsedată de exclusivismul inovator din «le nouveau roman» ; totul încearcă să devină «nouveau» într-o absurdă competiţie pe marginea esenţialului, care n-a fost nou niciodată). După cum structuraliştii nu ştiu ce e o structură, criticii literari suprapun conceptului de critică o intenţionalitate poematică, deformatoare şi inutilizantă. În acelaşi timp, critica angajată (**engagée,** adică **en gages,** cu simbrie) continuă să elucubreze dintr-o parte, şchioapă, chioară sau ciungă, împiedecată în prejudecăţi limitative, indiferentă la cunoaştere, deci la orice fel de progres. Totalitarismele politice au omogenizat nu numai actul creator, thanatizîndu-l, eliminîndu-l din ciclul său propriu, dar şi intenţia critică. Sub ambele aspecte (a fi ceea ce nu este şi a nu fi deloc), critica e azi un gen ameninţat de hipertrofie sau de neantizare. Act gratuit. Lingvistică evadată din logos.

* * *

Încerc o disperată autodefiniţie : cum una singură din criticile dedicate romanului meu «Une femme pour l'Apocalypse», cum o singură scrisoare (primită de altfel de la un om de ştiinţă) dau semne de înţelegere, îmi închipui că m-am povestit tulbure sau că, bolnavă de doxe, critica n-a putut trece peste pragurile romanului. Ambele probabilităţi impun o explicitare.

În primul rînd e de convenit că e din ce în ce mai greu a înţelege, deci a scrie despre iubire şi moarte. Cine mai concepe amorul ca o hierogamie, cum ar spune Jung ? Sau ca un act esenţial de cunoaştere, ca o posibilitate de a evolua, de a fi transportat sau translat, să zicem, de la profan la sacru, transformatoare în sensul în care transformator e sensul nunţii din Cana Galileii. Apa care e prefăcută în vin simbolizează actul metanoic care se petrecea în acel loc şi în acel moment în duhul şi în carnea celor doi nuntiţi. Freud ne-a învăţat a libidiniza amorul. De la ţînc la veteran, a iubi înseamnă a limita, prin punctul de vedere al psihopatiei freudiene, a lupta contra lui Thanatos în felul cel mai ineficace. «La noia», plictisul lui Moravia, constituie concluzia oarecum logică a interpretării pe care Freud a impus-o iubirii moderne. Or, dacă a iubi nu înseamnă şi a cunoaşte şi a sui, omogeneitatea ar fi obligată să însemne aici şi o stingere în animalitate. Fiinţa umană e definibilă nu prin limbaj — albinele, delfinii, maimuţele posedă şi ele un limbaj —, ci prin iubire — cunoaştere, care ar fi nu dorinţa de a poseda sau de a se dărui, ci a forma un cuplu metafizic, o nouă unitate gnoseologică mai amplă şi mai eficace decît precedentele, dotată cu mai multe şanse de a se înfige în inima obiectului. Progresul nu e un nonsens dincolo de cuplul erotic care-l produce, care-i e singur producător. În acest înţeles, Viaţa în sine e progres şi, tot în acest înţeles, bărbatul şi femeia, subiecte obiectivate, fiecare în aceeaşi măsură, ar putea constitui o istorie a Istoriei, singura de fapt interesantă din punctul de vedere al unui **bios** spiritual înţeles ca instrument unic al evoluţiei finaliste, pentru că formînd cel mai înalt şi eficace factor de eterogeneitate : nu numai biologic, ca făuritor de antientropie, dar şi metapsihic, realizîndu-se astfel pe deasupra macrofizicei şi dincolo de orice contingenţă impusă de aceasta. Ar exista, deci, o istorie a umanităţii situată în spirit şi în individual (baze ale oricărei colectivităţi valabile ca atare), în ceea ce există **extra muros** faţă de statistic şi de umilinţa legilor, şi o istorie colectivă. Prima e christică, «cu moartea pre moarte călcînd» (vezi sensul antientropic al acestei afirmaţii), dantescă sau trubadurescă, în sensul pe care «il dolce stil nuovo» îl dădea sensurilor oculte ale iubirii, **artistică** în sensul de creativitate, progresistă, formînd o permanentă întrecere de orbite către Omega ; în timp ce istoria popoarelor s-ar desfăşura în afara iubirii, pe frontierele de sînge, violenţă, incomprepensiune.

Pe o astfel de frontieră am situat, într-o Spanie simbolică şi fluidă, întîlnirea dintre Manuel şi Blanca, personagii înfundate în profan, urîţite de vecinătatea cu Istoria, umilite de propria lor singurătate în neînţelegere, într-un fel de caricatură a existenţei. Toate scenele de violenţă ale romanului au loc în această zonă exterioară, colectivă şi războinică, **neînţelegătoare** de la început şi pînă la sfîrşit. Războiul va izbuti să despartă pe cei doi amanţi, pentru a-i reuni, în virtutea unei ascensiuni care se întîmplă înăuntru, pe un plan de reducţiune fenomenologică, al cărui final nu poate fi decît cunoaşterea absolută, Judecata de Apoi, care va smulge definitiv pe cei doi din Istorie pentru a-i eterniza în propria lor esenţă. Eul ca o cunoaştere transcendentală ocupă cu încetul locul lumii şi o duce către singura împlinire posibilă, conştiinţa individuală apărînd astfel ca o prezenţă temporară care reţine trecutul şi anticipă viitorul [...].

Cred că acest roman nu e decît sinteza unor intenţii falimentare. Am vrut în ultimii ani să scriu o carte despre Brâncuşi, apoi un roman de frontieră, situat pe flacăra peripatetică a unui front uman de distrugere şi moarte, răscumpărate de iubire, apoi o carte despre Apocalips, al cărui personagiu principal ar fi fost celălalt Ioan, un film despre Castilia, în sfîrşit un roman pe o temă şi ajutat de o rezolvare pur jungiană. (De toate aceste intenţii dă mărturie primul volum din „Journal d'un paysan du Danube"). Toate aceste proiecte au presupus lungi lecturi, meditaţii nocturne, întrepătrunderi onirice, descurajări repetate, înfrîngeri, renaşteri, procese, autodafè-uri. Nici unul din ele n-a reuşit să se întruchipeze. Însă, împreunate, au izbucnit într-o zi, chemate sau trezite la unitate de contactul neaşteptat cu numele de Blanca, să se adune în «Une femme pour l'Apocalypse».

Cartea despre Brâncuşi e prezentă aici prin tema «Sărutului», care românizează permanenta contopire dintre sacru şi profan. Unitatea blocului de piatră din cimitirul de la Montparnasse e şi ea apocaliptică.

---

[1] Un obiect a ajuns a fi, într-o perspectivă epistemologică, „o prejudecată macrofizică" (Ferdinand Gonseth). Relaţia pe care o stabileşte Robbe-Grillet între romancier şi lume devine ridicol de strîmtă şi neimportantă.

Cronica literară

de Cornel Ungureanu

Agonie și resurecție

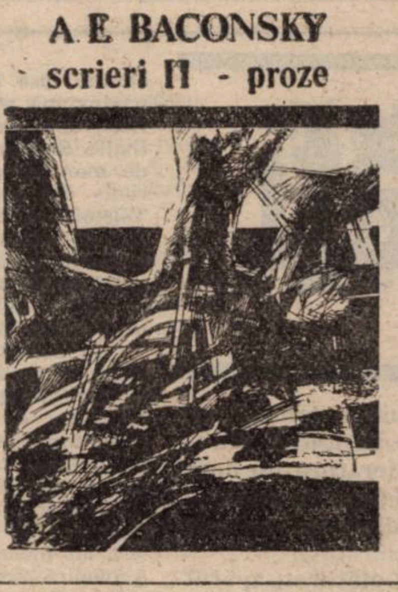

1. Dacă poezia lui Baconski numără etape, transformări, stiluri, dacă ea este, din start, neunitară, legată de eveniment, paralizată de opțiunile politice (la începutul anilor cincizeci), proza este în schimb unitară, așezată, în afara diverselor fluctuații. Ea a fost scrisă în anii „buni" ai literaturii postbelice: 1965—1970. **Biserica neagră** (1970) încheie, de altfel, cariera de nuvelist și de romancier a scritorului. Baconski va mai publica note de călătorie, eseuri, dar nu romane sau nuvele. Romanul interzis al său — **Biserica neagră** — fixează un final de etapă.

În definitiv, Baconski a fost poet, cariera lui de prozator e doar complementară. Vorbind despre o avangardă poetică ezoterică, despre un tip de creație menită să sincronizeze poezia la „noul umanism" al epocii, Baconski scria (în 1971, deci în anii în care voia să-și justifice opera de prozator): „Adevărata revoluție ce se întrevede la orizont e aceea care-i va aduce poetului prestigiul pierdut printre circumstanțele tulburi ale unei civilizații mecanice, într-o epocă de anxietate, de incertitudine și demență, cînd omului crispat în fața unui destin crepuscular nu i se mai oferă altă terapeutică decît a măștilor menite să disimuleze și să mistifice deopotrivă asasini, demagogii și histrionii. Avangarda actuală nu mai poate fi o francmasonerie estetică — ci un mod de a fi, o formulă de viață, o religie a condiției umane".

Biserica neagră este un ecou al acestei idei. **Echinoxul nebunilor** (1967) definea formula, romanul din 1970 încerca, în numele ei, un fel de „autobiografie" a artistului en agonisant. Cînd a apărut **Echinoxul nebunilor** critica a numit o seamă de surse, începînd cu Matei Caragiale, continuînd cu Kafka și Borges, cu Poe și Ion Barbu, cu toții eroi interziși ai deceniului al șaselea Toți autorii cuceriți de deschiderea practicată după 1985 își dădeau întîlnire în cronicile consacrate nuvelisticii baconskiene. Ea reprezenta un moment de sinteză.

Un efort de sinteză care era, nu mai puin, un moment recuperator. Să ne explicăm. Proza românească, chiar aparținînd modernilor, nu ignora canonul realist. Romancierul român, observa Călinescu, e legat de eveniment, fantasticul îi repugnă. Matei Caragiale reprezenta o sfidare a canonului „realist". Propunea o umanitate, o religie, un stil. Recupera, pentru cultura română, **un stil.** Reabilita **o aristocrație a scrisului,** atît de greu încercată de deceniile „literaturii angajate, militante, revoluționare".

Dar să nu limităm sensurile pamfletului baconskian. El nu se îndreaptă doar împotriva unei legislații locale: el are în vedere o lume care desfigurează imaginea Scriitorului. Care asasinează **stilul.** El nu este încercuit de universul mărunt al polemicii locale. El propune o antropologie. Dar și o terapeutică a sufletului agonizant.

De i-ar fi cunoscut nuvelele, Guénon le-ar fi citat cu plăcere. Și mă îndoiesc că analiștii Imperiului muribund nu le-ar fi trecut printre cărțile care, de la altă înălțime, figurau imaginea unui sfîrșit de secol.

Fiindcă e ceva care seamănă a sfîrșit de secol în proza baconskiană: estetismul, atît de înfloritor în anii '90 ai veacului trecut, a începutului de secol cu amurgul aristocrației, cu proustiana căutare a timpului pierdut, fixează nu numai obsesiile unui cărturar, ci și imaginile unui timp al literaturii. Modernitatea baconskiană e una postsimbolistă, în măsura în care ea poate fi, deopotrivă, postmodernă.

2. Nu trebuie să ignorăm cea mai importantă avangardă a deceniului al șaptelea românesc atunci cînd scriem despre proza lui Baconski: avangarda onirică. Ea a avut un excelent teoretician — D. Țepeneag — și un șir de „înfăptuitori" remarcabili. Ea a unificat o seamă de sugestii — de la cele romantice, contabilizate de Béguin în **Sufletul romantic și visul,** pînă la cele sugerate de „modernii" ultimei etape, de la Kafka la **noul roman.**

Onirismul era la prima evadare de proporții din „lagărul socialist" al perceptelor realiste. Era prima încercare de a elabora un program estetic coerent, polemic, de reabilitare nu numai a unor scriitori ci și a unor direcții de „cercetare". El punea în valoare aventura suprarealistă, psihologia analitică, cîteva dintre cărțile vechi ale omenirii. Punea în valoare **transcendentul gol.** Atît romanele „tinerilor" Mircea Ciobanu (**Martorii**), Sorin Titel (**Lunga călătorie a prizonierului**), Mircea Cojocaru (**Minciuna**) cît și o seamă de romane ale vîrstnicilor sînt cărți ale „transcendenței goale". **Biserica neagră** este, nu mai puțin, un roman al transcendenței goale.

După ce aproape două decenii prozatorii scriseseră cărțile Utopiei, ei descoperă, dintr-o dată, un paradis părăginit. În felul ei, **Biserica neagră** este cartea paradisului părăginit, a Utopiei devastate. Prntre rînduri, putem citi cronica unei lumi fără sens: abandonate de istorie.

3. Aș analiza **Lunga călătorie a prizonierului** de Sorin Titel lîngă **Biserica neagră** din mai multe motive: în primul rînd, fiecare dintre ele se ocupă de statutul „încarceratului". În cazul lui Sorin Titel, „prizonierul" își împlinește „marea călătorie", în cazul lui Baconski, **misiunea.** Cine vrea, poate deduce interiorul fiecărei pagini o grilă prin care poate fi citită pagina: **Liga cerșetorilor** (care are ca deviză „prin umilință și milostenie vom elibera lumea") este partidul proletarilor (dar și uniunea scriitorilor) cîteva personaje reprezintă potentați ai Uniunii Personajul central poate fi chiar naratorul, păcălit de protectori. Dar ceea ce trebuie reținut în cazul ambelor romane e contextul mizerabil: avem mereu în față un univers al deșeurilor materiale și umane; eroii evoluează într-o lume care doar supraviețuiește. Sau într-o lume care, murind, a lăsat doar hoiturile în putrefacție. Rareori o definiție a finalului a fost mai completă ca în prozele lui Baconski. Exilatul Baconski, exclusul Baconski, scrie despre sine ca și cum ar fi murit. Thanatologia din **Cadavre în vid** își descoperă aici un suport... biografic. Din lumea sa primește această scrisoare:

„Pe aici, îmi scrie el, cerșetorii s-au înmulțit simțitor în ultima vreme. La anumite ceasuri de după amiază orchestre de cerșetori colindă străzile sau se opresc prin piețe și cîntă acostînd cu tot mai multă îndrăzneală trecătorii care, în mod bizar, încep a se deprinde să le arunce cîte o monedă și manifestă chiar o anumită simpatie pentru ei. Sînt zile cînd unii oameni remarcabili ai orașului se costumează în cerșetori și-i poți vedea stînd cîte o oră-două la capetele podurilor sau subt portalul vreunei biserici. Pînă și mie însumi lucrurile îmi par, pe zi ce trece, altfel decît le văzusem cîndva... (...) **A înțelege înseamnă însă, mai mult ca oricînd, a muri — și în timpul morții ca și după moarte se instaurează, mai întîi, un lung întuneric, din imperiul căreia cei care se întorc sînt întotdeauna alții... Nu te gîndi la nimic, nu invidia destinele a căror dărnicie e înșelătoare — statornicul și rătăcitorul nu sînt decît cele două jumătăți ale clepsidrei ce-și plimbă, prin ele, nemiloasa și impenetrabila, nisipul de întotdeauna cînd plinul și golul sînt umbra celuilalt..."**

Peste toate, umbra eminesciană a lui Dionis. Pe Eminescu Baconski îl recitește mereu, refăcînd, cu fiecare lectură, thanatologia eminesciană. În fond, **Biserica neagră** nu-i decît o construcție rămasă din vremile magilor, pe insula lui Euthanasius. Iar țărmurile baconskiene nu sînt altceva decît malurile, mările eminesciene, după ce apocalipsa modernității și-a rostit Cuvîntul!

Jecza Petru — „Zbor"

A.E. Baconski — Scrieri, XI, Proze, Ediție îngrijită, note, cronologie, bibliografie de Pavel Țugui. Studiu introductiv de Mircea Martin, Cartea Rom., 1990.

Cronică măruntă

Îmbălsămarea lui Dracula

● Pe ce personaj să te bazezi acum, cînd toate personajele au afacerile lor? Și cînd mai toate au fost adjudecate de editorii noștri proaspăt privatizați? ● Cineva venind de departe și intrînd pe fereastra televizorului în casa omului, ne spune: în Lumea liberă, românii sînt cunoscuți prin Dracula, Ceaușescu și Nadia Comăneci ● Cei mai celebri români ai tuturor timpurilor ar fi, în Statele Unite, Dracula, Ceaușescu și Nadia Comăneci ● Iată cum un erou de roman a ieșit în față și acum, cu oarecare viteză, absoarbe imaginea Majestății Sale ● De vreo șapte luni, marile reviste occidentale n-au obosit să înfățișeze lumii istoria lui Dracula-Ceaușescu ● **Paris Match** din 19 iulie îi rezervă paginile-document: **Istoria secretă a ultimelor trei zile a Ceaușeștilor** ● Reporterii celebrei reviste au venit, au fotografiat, s-au informat și acum oferă lumii istoria celor trei zile care au zguduit Estul ● Dacă e să privim la rece lucrurile, cuplul nici nu iese foarte rău ● Fără o înjurătură neaoșă a Elenei, am zice chiar că reporterul povestește cu durere în suflet ● Ani de zile, domnul și doamna Dracula s-au plimbat la brațetă ba cu o regină, ba cu un erou național al națiunilor civilizate, și-acum, deodată, deodată... ● Revistele noastre publică pagini copioase din așa-zisul jurnal al Elenei, compus tot de francezi ● Personajul nu-i prea iese autorului care ne cunoaște din auzite, dar francezul nostru a priceput că Dracula și Draculeasa aveau o curte atît de lingușitoare cum nici în poveștile orientale nu exista ● Apare unul Florescu care dă sugestii cu privire la dărîmarea bisericilor ● Să fie ilustrul Eugen, Florescul nostru preferat? Eroul numărul unu al cronicii mărunte? ● Credem că imaginea de Dracula — adjutant al fostului șef al propagandei timișorene este puțin exagerată ● Sau, mai exact, schematizată ● După cum e schematizată imaginea lui Nicu Ceaușescu de **Stern, 19 iulie 1990** ● **Mi-am făcut numai datoria,** sună titlul reportajului dedicat lui Nicu și semnat de Heiko Gebhardt și Mihaly Moldvay ● **Fiul tiranului,** zice o explicație la o poză de-o pagină, **ducea viața unui play boy socialist** ● Lîngă poza de-o pagină roiesc altele, în care Nicu ar fi alături de părinții săi ● Atît cît pot să-mi dau seama, în pozele mai mărunte e însă Valentin! ● Fiindcă n-au avut poze destule, reporterii au dat și ei ce-au găsit ● Parcă stă cineva să socotească dacă acolo e Nicu sau e Valentin ● Din amplul reportaj cititorul occidental poate afla tot felul de lucruri interesante despre Nicu: în închisoare e rău tratat, i se dă mereu aceeași ciorbă și aceeași carne de porc. În condițiile lui de sănătate, e asasinat curat ● Nicu a fost crescut de bunici, ale părinților erau ale părinților, și ale lui, ale lui ● Cuvinte frumoase se spun despre avocata Paula, care se bate ca o leoaică pentru clientul ei ● Dacă se face o statistică **a interviurilor date de români în revistele** ilustrate de peste hotare există un anumit echilibru între Nicu Ceaușescu și Petre Roman, ne spune autoarea **Apostrofului** ● Știrile noastre, evident incomplete, arată că Nicu ar avea un sensibil avans ● După Dracula, Nicolae Ceaușescu, Nadia Comăneci, cel mai celebru personaj al actualității occidentale începe să devină Nicu Ceaușescu ● Știrea că Nicu se ocupa, zilnic, de voie, de nevoie de trei frumoase, va atrage atenția ● Va contribui la îmbunătățirea alimentației încarceratului, astăzi sub orice critică ● Interesul pentru Est atinge chiar probleme mai delicate ● Una dintre ele este a reînvierii masoneriei în aceste țări ● Marele Orient și Marea Lojă a Franței contribuie la liberalizarea țărilor din est, favorizînd renașterea lojelor masonice, mai ales în Cehoslovacia și Ungaria, scrie **Le Monde** din 10 iulie 1990 ● **În România, o asemenea perspectivă rămîne, deocamdată, de neconceput.** ● „S-a povestit chiar că Ceaușescu murise purtînd pe el marele cordon masonic, afirmă domnul Ragache ● Ar fi criminal să forțăm crearea lojelor în această țară" ● Iată, gîndim noi melancolici, ce înseamnă o rea informare! ● Ne îndoim profund că în România, țară în care timp de patru decenii, nici o revistă, ziar, pagină de carte n-a putut scrie cuvîntul **mason,** vreun oarecare ar fi agitat ideea că Majestatea Sa Dracula-Ceaușescu ar fi aparținut masoneriei! ● Oare ideea nu va fi venit chiar din țările în care Ceaușescu și infernala-i consoartă primeau toate dictincțiile cu putință? ●

Anemone POPESCU

MOȘTENIREA MODERNILOR

Nu-mi sînt la îndemînă cele **16 poeme** din **Neuronia**, apărute într-o plachetă-supliment a revistei **Argeș** (nr. 3, 1981), dar **postfața** cu care Nicolae Manolescu însoțea textele debutantului Călin Vlasie, reprodusă și pe coperta ultimă a recentului volum, **Întoarcerea în viitor** (1990), mă convinge că poetul nu s-a schimbat în mod esențial pe parcursul unui deceniu, iar dacă totuși s-a produs o mutație în scrisul său, aceasta n-a fost în măsură să-i afecteze cîteva bine exersate reflexe livrești, o îndestul de solidă înșurubare într-un anume spațiu liric. Nu infirmă o atare opinie nici volumul tipărit în răstimp — **Laboratorul spațial**, 1984 —, în care prevalent nu-i, cum s-ar putea bănui, gustul pentru evaziune și exotic, ci tot un simț al oportunităților și opțiunilor culturale, dublat, poate, de un sentiment al relativității celor umane, de capacitatea de a privi destins (și ironic) în jur: „Atît de simplu, doamne al / sistemelor. / Nu în sanscrită găsim / formula: »întoarce-te, / frate suflete !« Așa scrie pe zidul cu / iederă hipnotizată. / E un vizor, îl știe bizarul / ochi al meu. / Din Europa sar basme și / mașini, coduri și inimi / astrale; toate pe strada mea / la marginea / tuturor structurilor“ **(Ochi cu iederă).**

Cercetată îndeaproape, poezia lui Călin Vlasie relevă întîi de toate o combinație destul de rară de rigoare și fantezism — știința de aduna în polinomul frazei spiritul fabulatoriu și concizia apoftegmei, erudiția toposurilor consacrate și o despletire imagistică liberă de prezumții și prejudecăți: „Astronomia este o știință a / metaforelor; din combinări / de lentile se proiectează / versul; nu forma-i veche ci / principiul dezintegrării / dogmei aerului. /.../ Spuse: «Karib Olimpiotul observase / în vremea sa cum o simplă / deviere a aerului în deșert / Provoacă fantasticul, la fel / Armstrong urcînd dealul / Mitropoliei ca o monedă de / sol lunar în palma visătoare. / Poate aceste observații erau / întreținute de avîntul unor / idei și nu de gesturi.» / Acestea spuse fărîmițîndu-și / ființa într-un nucleu de / lentile în care se concentrau / lumina sensurile mecanismul / perpetuu al cașalotului / Physester“ **(Physester).**

Cît în astfel de poeme, ar putea fi atribuit unei practici manieriste, baroce și cît, pur și simplu, paradelor ironice și parodice care agrementează parcursul literaturii? Pînă unde este dispus autorul să dea curs unei intime, bănuim, dispoziții ludice, și de unde încep, eventual, atributele agrimensorului, ale celui care delimitează, ordonează? De unde își intră în rol spiritul linnéan, preocupat a da sens himerelor fanteziei? Cît, în toate acestea, este informație livrescă istoricizată și cît trebuie pus pe seama unei poetici de grup, a celor ce devin monedă curentă pentru reprezentanții unei generații lirice? Fapt este că dacă Nicolae Manolescu îi socotea printre mentorii lui Călin Vlasie pe Ion Barbu, Dan Botta și Daniel Turcea — fiecare cu o contribuție discernabilă la întocmirea herbului noului autor —, lectorul volumului **Laboratorul spațial** și al celui recent ar putea spori lista vecinătății și legatelor livrești cu încă o sumă de nume sonore și referințe mai mult sau mai puțin verificabile, fără ca prin aceasta să aducă și date revelatoare asupra scrisului poetului. Nu-i totuși inutil să observăm că, dacă modul de a se reconstrui al avangardei nu este, în anii optzeci, identic cu acela din deceniile trei-patru ori de mai tîrziu —, același rămîne aerul de libertate pe care îl respiră poemele, același sensul dubitativ și decanonizator care le animă: „RITMURILE-acestea le-am mai auzit / hexametrul nopții bate lung în zid- /uri însă este necesar ca electronii / să traducă visul lui Bentroni-/n. au venit năluci din stînca Gibraltar / cu lucioase coruri pentru o cîntar- /e; pene au ca păsări, coarne ca draconii / ochii...“ etc.etc. **(Maximum-maximorum).**

Tinzînd a se încetățeni într-un teritoriu liric revendicat de mulți și stăpînit de puțini, aflat undeva între aparținătorii la ginta ciudată a intelectualizanților fantaști și proiecția în absolut a poeților închinători la matematica Verbului, Călin Vlasie nu-i mai puțin un liric imprevizibil, capabil a trece de la textul de grație manieristă către modul baladesc al lui Lorca, de la haiku la o poezie de notație agrementată cu parafraze, citate ori false citate —, un poet, în fine, capabil a vorbi laconic, într-un limbaj strict referențial ori a se complace în răsfăț calofil, capabil a schimba expresia epigramatică ori setențioasă cu cel mai năbădăios stil Emil Botta sau Nichita Stănescu: „Sinea lui în care s-a scurs / sinea tatălui său / a umplut sinea mea; / eka! nici un suflet nu / este al meu / nici o idee nu / este a mea. // Tu ai zis: / «cine va duce greul, / greul pămîntului?» / Pămîntul ca o casă. / Și a venit Șitanana Alber / soția mea. / Moartea învierea“ **(Emblema unui ou).**

Nu fără legătură cu toate acestea, Călin Vlasie aduce în poemele sale limbajul laboratoarelor, al fizicii, al științelor exacte și al celor oculte, o mitologie și o paramitologie de uz personal, amestecînd ca într-o pălărie de prestidigitator cam tot ceea ce i se va fi părut mai demn de interes din moștenirea modernilor și extrăgînd din acest amalgam ființe fabuloase și obiecte himerice, inventînd totdeodată și un limbaj care să le descrie, să le sistematizeze erudit pe clase și despărțăminte subalterne: „Tu ai zis: / «eu sînt perfect în / frumusețe.» / Ce este sufletul tău? /— un ou între aburi. / / Și au venit / gnomi falerbi fizicieni / cherubini merbileri / argoshieni: aproape / 20 de mii de cosmonauți. / Așa păreau în costumele lor / cu solzi azurii“ **(Emblema unui ou).**

Desigur, Călin Vlasie nu este, deocamdată cel puțin, zelatorul vreunui limbaj exclusivist al poeziei, și nici nu-și propune să facă o atare figură. E, în schimb, un spirit foarte viu și un intelectual solid structurat care se joacă grațios cu lucruri grave, mimînd a-și lua adio de la poezie dar rămînînd mereu gata a și-o asuma cu o rece frenezie și nu o singură dată cu știința dobîndită în intimitatea cîtorva poeți de referință ai veacului.

Lucian ALEXIU

*** Călin Vlasie, ÎNTOARCEREA ÎN VIITOR, Editura Litera 1990.**

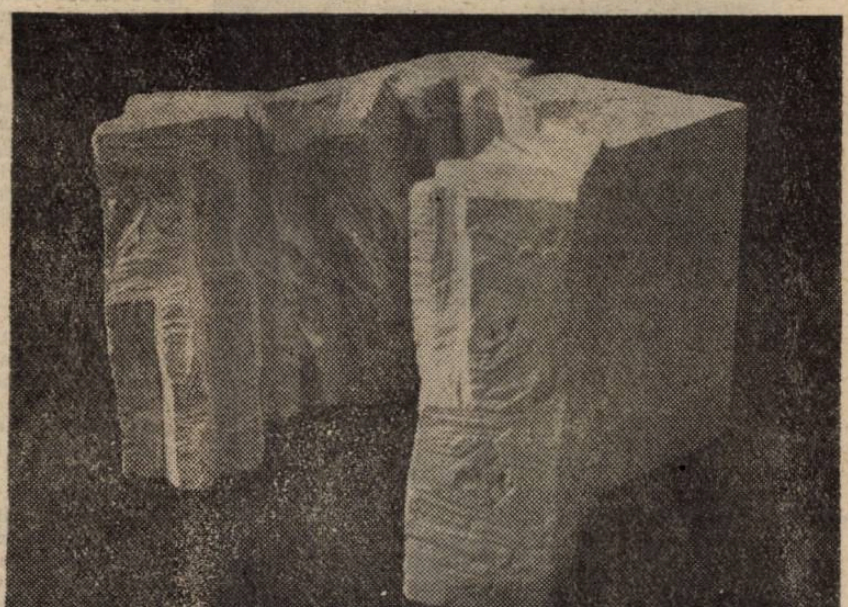

Petru Jecza, „Zid“

Diateze

Discurs despre metodă

II

Dacă Liviu Antonesei intră în literatură destul de tîrziu, cum altminteri majoritatea autorilor generației optzeciste, volumul său de debut apare cu un ceas mai devreme decît ar fi fost oportun unei alcătuiri tipografice neexpuse la silnicii și omisiuni. Care să nu trezească bănuiala unei **purificări** prealabile, fie și numai a supunerii la regula jocului: trecerea textului prin saloanele de cosmetică ale establishment-ului editorial, o preventivă încapsulare a materiilor lirice mai corozive: „Stins strălucește lucrul în aer rarefiat. Lumina / fumegă-n lampă. Nici înăuntru nici în afarără / nu mai pulsează combustia unui verb transparent / ci lucid. Oțelul armei lăuntrice ruginește / în teaca de azbest a grabnicei capiturări... / Înțeleptul a întrebat: unde-i salvarea? / Copilul nevinovat întreabă și el. În felul său / și liber poetul poate chiar să și crape. Pre limba sa. / Cum altfel? În turnul lui Babel, / în turnul de fildeș, în turnul de scrum, / pe cîmpii, lîngă apa Neckarului... / Splendori decadente pe terase întinse de calcar, / minunate artificii alexandrine în gura rotundă / a bărbaților zilei. Siguri pe ei și temuți. / Disprețul și mila devastează totul — pura-i însă / din fibră putridă; aurul calp, peste zorzoane / meșteșugite de stuc, nu mai poate ascunde — / cel care încă vorbește alungă numai tăcerea, / dar el tace. Cine mai poate gîndi roua unei vesele / dimineți peste chipul obosit și pustiu? / Întoarcerea? Întoarcere nu e.“ **(Hölderlin. Un vis).** Ce altceva să însemne în **Pharmakon** diseminarea de cuvinte aspre, a propozițiilor mohorîte ori de-a dreptul sarcastice, mînioase în alegațiile și exorcismele unui **discurs amoros?** Dar stilul esopic — o practică a interogațiilor care nu primesc și nu așteaptă răspuns? Replierea lirismului în discurs teoretic nu-i, ea însăși, fără o legătură minimală cu grilele felurite impuse poeziei — cum, foarte probabil, cele ce pot fi atribuite unei arte a seducției beletriste, dedicațiilor, parafrazelor și traverstiurilor livrești: „Fericit cel care — fără chymie — poate purta o viață / tristă pe umeri. El a văzut, el a auzit, el știe. / După rău, mai răul. Dar după bine? / / Să ascultăm pasărea ridicîndu-se din valurile / renunțării, să ne ridicăm pe vîrfuri — explozie / a inimii, spirit tocat mărunt în mașinăria obosită... // Mari aripi negre ne vor ridica deasupra a toate — / departe, departe în ceață, orașul cu turnul metalic. / / Dimineața lunecînd pe un trup / singuratec — prielnic anotimp muribunzilor, / prielnică spaimă. / / Grecii, vechii elini lansează corabia-n valuri. / Litera lambda, litera alpha încă respiră.“ **(Rilke. Un vis).**

Lucian ALEXIU

Dincolo de cuvînt

SARCASM

Neologismul din fruntea însemnărilor următoare (în franceză: **sarcasme,** în latina tîrzie: **sarcasmus,** în elină: **sarkasmos)** tinde să devină un exemplu tipic pentru **categoria,** tot mai numeroasă, a termenilor **„internaționali“.** Într-adevăr, din greaca veche el a sărit în latină, de aici a fost împrumutat de limbile romanice, insinuîndu-se, treptat, și dincolo de aria, foarte cuprinzătoare, a Romaniei: îl regăsim în germană **(Sarkasm),** engleză **(sarcasm),** rusă **(sarkasm).** De notat că, în toate aceste limbi, există și reprezentanți — **diferiți,** ca formă, doar în partea lor finală, unde se realizează „acomodarea“ fonetică și morfologică — pentru adjectivul **sarcastic.**

Dicționarele văd în **sarcasm** un fel de superlativ al „ironiei“, iar definiția va fi una corespunzătoare: „Ironie aspră, mușcătoare; vorbă, expresie sarcastică, usturătoare“. Citatul umător, din G. Călinescu, **Bietul Ioanide,** pare a fi fost plăsmuit dinadins pentru a îndreptăți o atare circumscriere lexicografică a conceptului: „Aceste circumstanțe agravară **ironia** permanentă de pe fața lui Dan Bogdan, a cărui fizionomie suferea de la o vreme de un **sarcasm cronic“** (Opere, V. EPL, 1967, p. 277). Identificabil în texte încă din prima jumătate a veacului trecut, neologismul se rotunjește și se înmlădiază, în planul semantic, abia în limbajul “critic“ al secolului nostru. Iată un frumos și inspirat comentariu al lui Tudor Vianu, în **Arta prozatorilor români** (Editura Contemporană, 1941), cu privire la un citat din opera satirică a lui I. Heliade Rădulescu: „Scriitorul care știe să vestejească și să blesteme cu **un sarcasm neîmblînzit,** se pricepe să și adore, deși Dumnezeul căruia i se adresează rugăciunea sa este mai degrabă unul în care mînia răzbunătoare este oricum mai puternică decît dragostea și iertarea“ (p. 28-29).

De o răspîndire parcă și mai largă se bucură adjectivul corespunzător, **sarcastic.** Îl aflăm, între alții, la George Bacovia, către sfîrșitul destul de puțin cunoscutului poem **Finiș,** unde se ivește la final de vers, asigurînd rima cu un alt neologism: „Departe, în cetate, viața tropota... / O, simțurile-mi toate se enervau fantastic... Dar în lugubrul sălii pufneau în rîs sarcastic / Și Poe, și Baudelaire, și Rollinat“ (Opere, Editura Minerva, 1978, p. 42). „Enumerarea“ din ultimul vers se înscrie pe linia celei mai bune tradiții a simboliștilor noștri. Abia dacă trebuie să mai precizez că adjectivul **sarcastic** poate dobîndi și valoare morfologică adverbială. Camil Petrescu, **Ultima noapte...:** „Rînjind **sarcastic,** sub mustața întărîtată, Ladima îi puse mîna pe umăr“. Înrudit, dar numai în planul semantic, cu **sarcastic** este **sardonic,** ale cărui virtuți determinative se mărginesc, de obicei, la substantivele **rîs, rînjet** și alte cîteva. V. Voiculescu, în povestirea **Farsa:**

Dincolo de limbile moderne și dincolo chiar de latină, trebuie să ne adresăm limbii eline pentru a ne dumeri asupra structurii aparent opace a termenului în discuție. Căci **sarcasm** ne orientează către verbul din greaca veche **sarkázein,** care înseamnă „a mușca din carne“, și e derivat, la rîndul lui, din rădăcina **sark-,** identificabilă, în primul rînd, în alcătuirea substantivului **sarx** „carne“, cu genitivul **sarkós.** Ca să „muști“ din carne, trebuie să ai dinți... puternici, așa încît ceea ce s-a reținut, înainte de abstractizare, a fost ideea de „mușcătură“ (violență, agresivă), iar expresia a căpătat lesne virtuți figurative.

Ca element de „compunere savantă“, rădăcina **sark- (sarc-)** din elină se regăsește în structura lingvistică a altor neologisme, dintre care se cade a-l aminti, înaintea altora, pe **sarcofag** „sicriu monumental din antichitate, executat din materiale durabile (piatră, bronz, marmură etc.), adesea ornamentat“. Lucian Blaga, **Cimitirul roman:** „Căci ai vedea un Drum, / care se duce, se tot duce în peisaj, / piatră cu piatră potrivit, / un drum flancat, de-a stînga și de-a dreapta, / de **sarcofage,** urne, mauzolee, / păstrînd cenușă, oseminte — adăpostind // Așa vedeau romanii Drumul, orice limite-nfruntînd, / în marea-mpărăție a vieții-naintînd prin moarte / sădită-n șiruri / de două părți. Cei ce la umbra chiparoșilor / în **sarcofage** dorm ascultă sunetul / de scuturi și de lănci, marșul cohortelor...“

„Imaginea“ pe care **sarcofag** o stîrnește este... sinistră, căci, la nivelul elinei, termenul se lasă descompus în **sarc-** și **fag-,** semnificînd „mîncător de carne“! Rădăcina **fag-** din verbul grecesc **fagein** „a mînca“ se redescoperă în structura altor „compuse savante“, dintre care cel mai la îndemînă este **antropofag.**

Alcătuit din elemente latinești, corespondentul, numai formal, al lui **sarcofag** este...: **carnivor!** Rădăcina **vor-** revine în verbul neologic **devora** (în latină: **dévoro,** cu prefixul **de-** intensiv).

G. I. TOHĂNEANU

Eugen Bunaru

Cîți debutanți ai deceniului al nouălea aș reține pentru a numi contribuția timișoreană la poezia românească ? Nu foarte mulți. Dacă într-o primă categorie s-ar putea selecta scriitori de succes ai momentului, autori care, precum Ioan T. Morar și Marcel Tolcea, știu a-și juca spectacolul, a-și pune în valoare vocația, intens ludică, de maximă aderență la „spiritul veacului", la solicitările ultimului moment al literaturii tinere, într-a doua aș așeza „provincialii", timizii, introvertiții, ieșiți întotdeauna la lumină în contratimp, perfecții mesageri ai Utopiei : Eugen Bunaru e unul dintre exponenții lor de nădejde. Și dacă eroul acestei pagini nu trăiește platonic amorul pentru **ultimul val,** oscilînd între o vagă boemă (grefier al ei, consemnează grijuliu obișnuințele unei ginte asemănătoare) și habitudinii cărturărești (textualizanții trebuie însoțiți în misterioasa lor aventură), sub steaua îngăduinței față de toți — chiar și față de sine — Eugen Bunaru pune în lumină o vocație reală de cavaler și cîntăreț.

C. UNGUREANU

Cum va arăta peste un deceniu ori mai mult poezia lui Euben Bunaru ? Două volume publicate în regie proprie în urmă cu ani îl situau pe autor între cei ce își încredințau verbul unui ipotetic cenaclu mopeteian, stanțele de acum ni-l prezintă în discretă distanțare de sine și de mai vechi admirații livrești. O imersiune discretă într-un timp biografic, privirea înregistrînd cu precizie fotografică inefabile accidente ale clipei, tînjirea după un climat de tandreți și mirări genuine, mica vanitate de a vorbi memorabil, plăcerea de a contrage notațiile sub sigla unui sentiment ori de-a le contrage într-o sintagmă strălucitoare, o răspicare, uneori, neașteptată a vocii, iată numai cîteva dintre tentațiile cărora le dau curs poemele de acum ale lui Eugen Bunaru. Textele care pregătesc o apropiată — mai puțin apropiată, dacă e să ne încredințăm ritmului gîfîit al tiparnițelor — culegere de poeme.

Cum va arăta, însă, peste un deceniu ori mai curînd, poate, poezia lui Eugen Bunaru ? Ne mulțumim să spunem deocamdată că versurile de dată recentă ne lasă, cumva, nostalgici, chiar dacă nu în toate cazurile și nu de tot indeciși.

L. ALEXIU

Destinsă ca un arc scos dintr-o ermetică, prea strîmtă cutie, iradiind o lumină concentrată în tăcere și singurătate, depănînd un fir în care corzile retorice se întrețes cu cele, nu mai puțin lucitoare ale unei nedefinite melancolii, poezia lui Eugen Bunaru impune un stil. O efigie cu dublu revers, ținînd în cumpănă două aripi : a voluptății și a memoriei în care aceasta se topește tăcut, în falduri, ciudate, nostalgice, obsesive.

M. MIHĂIEȘ

CĂRĂRI

Nu știu de ce dar pentru mine
un poem trebuie să-și înceapă sfîrșitul
în sclavia clipei. Plouă pe tăcerea frunzei
Pășesc cu ochii palizi de bătaia unui clopot.
Aceleași ziduri acoperite cu verdeață
însoțesc la dreapta și la stînga
veștejirea zilei de miercuri.
îmi rătăcește în piept o suflare străină
nu mai puțin decît o bucurie a uitării veșnice
multiplicată de însăși lumina
ce-mi lasă răgazul să rătăcesc pe străzi
prin cimitire întru aflarea luminii
căreia să-i adaug propria-mi stingere
(ea poate țișni imprevizibil dinspre reflexele crengilor
ale ferestrelor ale gleznelor unei fete).
Se îneacă în cer coroana ciripitoare a unui castan
imagine ce îmi pacifică gîndurile îmi dilată ochii
pînă la nuanțele gîtuite ale tăcerii
pînă la aerul care îmi inhalează speranțele.
Simt cum se joacă în nări cenușa
ca o mireasmă a unei dimineți viitoare
atinse cu pleoapele sub care se zbat
sufletul memoria inexistența

*
* *

E soare liniște mă strecor printre cruci
însoțit de privirea supraviețuitoare a morților
Citesc inscripții naive pe lespezi :
trecătorule oprește o clipă
frumos și tînăr am fost și eu
Deslușesc printre petale chipul senzual
al unei sinucigașe și chiar gîndesc
că toată veșnicia s-a încordat
în risipirea de abur a acestei clipe
în spatele căreia soarele developează
zbaterea vie a unui fluture
În fine de aiurea mireasma atavică
a florii de tei îmi semnalează prezența
îngerului de piatră în ale cărui priviri oarbe
simt încrustîndu-se acest moment al meu vagabond
sufocat de soare și vînt

EXERCIȚIU DE ÎNGHEȚARE ÎN MEMORIE

Eu știu : un ochi apocaliptic mi-a aplecat fruntea.
Mă doare o ofilire imperceptibilă
prelungă însă. Rușinea.

„Sînt liniștit sînt cu desăvîrșire liniștit"
Împresurat de o secvență tulbure
un fel de cer rarefiat în amintire.

Ating palmele unei femei care mă privește intens
fix mai degrabă. Îmi palpează destinul (respiră
mai repede) ca pe un nud fraged
și transparent îmi atinge — pînă la spaima
din gît — vulnerabilitatea privirii. E palidă,
puțin puhavă.
Ne aflăm în salon la etajul I
unde domnul profesor (tot mai ascuns
sub lentilele groase) dirijează
un exercițiu vag-inițiatic.
„Sînt liniștit sînt cu desăvîrșire liniștit"
Supurează sîngeriu dimineața.
Se desfac dîre exacte interioare lacome.
Mă memorează un sunet pustiu :
propriii mei pași de-a lungul tăcerii
ce mă ajută să surprind mai atent
calcinarea fină a unui zid
scăldat în violența primăverii.
Pot asista cu expresia mea tulburată
la aceeași ornare fără sens, lăuntrică :
a unei așteptări acumulînd amenințarea.
Spaima de toate : poate geamul meu protector
prin care sorb lent o rază din moarte.

În dreptul parcului — o pălărie verde tremurătoare
s-a oprit ploiaia. Recunosc un chip delicat
sub crengile țișnind prin gard (specie rară
în vîrsă de 100 de ani).
Anotimp al sîngelui. Fotografii zdrențuite
zburătăcite de vînt. Evit strivirea unui melc
ce se intîlnește cu misterul stradal
din aerul pustiu bătînd spre amiază.
Mi-am împleticit viața în acest oraș
desenat de o mînă virgină (mereu)
a amintirilor. Vagoane identice așteaptă
în gara din cartierul Fabric(în nări
sudoarea fericită a celor 15—16 ani
cînd descărcam lemne).
Florile de tei hașurează paloarea
străvezie a zilei. Halucinantă mireasmă,
inexplicabil amenințătoare invadînd pieptul :
un loc de refugiu limpede și pustiu.
pe străduțe dosnice
degradate de timp și întuneric.

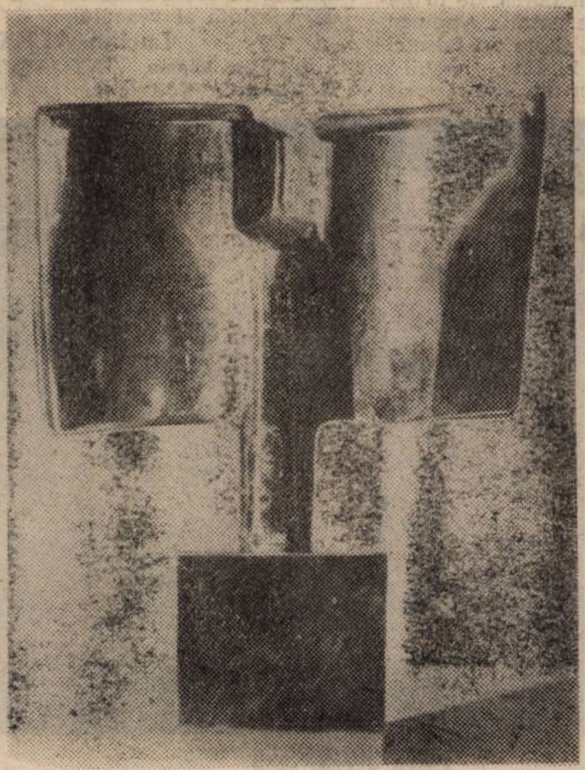

Petru Jecza, „Carte"

FILĂ DE JURNAL

Voi încerca — din nou — să țin un jurnal
notarea va trebui să fie într-un fel fotografică
dar a vedea este mai mult
Azi e răcoare în camera în care
scriu
Multe versuri pe care le-am scris
au ars în vînt
Prietenia nu e totul
Văd sînul tău
rămas în oglindă
Tanti Bibi aprinde lumînări
în altarul Ioanei
și pune apă proaspătă în vaze
apoi aranjează (zîmbet lin de
înger planînd) floare de floare
În continuare privesc
draperiile perdelele
și tablourile
Tanti Bibi aduce cafeaua
discutăm despre Ioana (despre mesajele ei din eternitate)
privim fotografiile
ascultăm Recviemul
mă uit la o zambilă carnivoră
Cînd ies pe stradă ezit
între drumul spre stația de troleibuz
și drumul de unul singur aiurea

O SINGURĂTATE ÎN PLUS

Alternative himerice iți oferi :
dimineața și toată transparența în care se îneacă
eșecul și credința
cu care poți relua de la zero absolut
totul
„Vîntul ăsta aduce ploaie"
gîndește profetic o voce pe linia tulbure
de supraviețuire a jocului
Te frisonează o alungare a eului
în lumină (simți — deodată — sub tălpi
posedarea și risipirea de sine)
Se trezește deasupra pietrelor holbate un abur
din rănile lui Iov în căutarea
unei vieți neprevăzute și asta — iți spui —
ar putea să precipite descărnarea zilei
și sufletul tău cedează lent, împărtășindu-se,
pe o stradă tăcută sub ferestrele mute,
unei bucurii obscure.
Privești aerul. Auzi ? Roade — imaterial —
glasul copilului — amiază gravidă de vară —
și muzica nobilă (o singurătate în plus)
pe care o închizi sub pleoapele obosite
te face curînd — la o masă cu prietenii —
sub crengi generoase să dai peste cap
paharul purpuriu în care s-a stilizat
— pînă la memoria ta viscerală —
cadavrul înecatului

MARTOR

Revin în (prin ?) același loc
(ca un făptaș la locul faptei,
dar care e fapta ?)
Nu n-am dezmeticit încă
E același aer (cer ?) de amiază : tremurător
prin care trec în liniștea vetust — somptuoasă
a cartierului, o pală de vînt amintindu-mi
— prin asocieri vagi și efluvii florale imprevizibile
descompunerea. Ei, bine, dacă doriți spuneți-i :
pu-tre-zi-rea ! Da, putrezirea ca motiv
inefabil (fidel, mai degrabă) al singurei
mele vieți pe care, uite o ici tot mai mult în serios
drept un poem suprem în care odată
și odată va vibra pelerina tînără (nu se știe de ce)
a inexistenței spre care am tras cu ochiul mereu
ca spre o speranță părăsitoare între orgoliu
și împăcare (inevitabil, amară).

Umblu cu o floare în mînă,
cu nări dilatate de animal mai degrabă hăituit
decît tînăr. Clipe încrustate în soare
mi-au jecmănit viața și totuși chiar asta
pare să-mi injecteze acum un fel de fericire secretă
în atîta lumină
Tălpile intră moale în asfalt,
concomitent se întîmplă în spațiul arzînd orb
țipătul înfiat de vînt.
Asist la planarea sticloasă și lentă
a unui zid mort, la zbaterea zilei
într-o plasă incandescentă și ochii încep
să mă înșele lăsîndu-mă prins într-un joc demențial
al pulberii insuflate deodată cu frica
în și din toate direcțiile.

ERATĂ

Poezia, domnilor, nu refuză realitatea,
fie ea banală, brutală ori hidă,
există însă un soi de realitate
— să n-o mai scăldăm : împuțită ! —
ce înjură, săftos, poezia,
o scuipă direct în gură și în ochi,
o ia de aer, iacă, de-aripi
și fleoșc cu ea în noroi,
ba o ridică, iarăși, ca pe-o paiață
și-i pute în nas :
Hai mă, gunoi, dacă poți,
dă și tu înapoi ! ...

Livius Ciocârlie

Fragmente de jurnal

Încep să scriu despre corespondența lui Proust, adică practic, răsfoiesc însemnările și îmi bat capul cum să le combin. Zic să pornesc de la analogia dintre doamna Strauss și ducesa de Guermantes. Iau romanul și recitesc scena cu pantofii roșii de bal. Destul pentru astăzi.

De articolul pentru Marino nu mă mai apuc. Poate mai tîrziu, sau după masă, mă gîndesc. Copiez citate dintr-o carte despre teatru de Bernard Dort, cap pătrat. Între timp, T și Corina au plecat, T la cumpărături și examen, Corina la porumb. Răsfoiesc altă carte, subliniez la repezeală cîteva rînduri despre Claudel și despre Giraudoux. Se scoală Alexandra, scot așternutul la aerisit. Transcriu din jurnalul de anul trecut și mai adaug ce-mi trece prin cap. Bat la mașină o pagină pentru „Orizont“ despre corespondența lui Balzac. Citesc cincizeci de pagini din corespondența dintre Roger Martin du Gard și André Gide. Cînd obosesc și mi-e cam răcoare, ies în fața casei, cu spatele la soare, urmăresc zborul capricios al albinelor printre flori. Intru în casă, citesc „Le Monde“. La douăsprezece și jumătate deschid aparatul să ascult jurnalul la francezi. Intră T. și îmi povestește de la facultate. După unu prînzim. T. se culcă, citesc ziarele, din Soljenițîn, pe la trei beau o cafea, îmi adun echipamentul și plec la tenis. Pierd la repezeală un set, în dublu cu Dorin, pînă nici nu ne dezmeticim. Mai tîrziu jucăm o partidă mare, pe bere, Schlett cu mine, Vali cu Nicoară. Prima dată cîștigăm. După o pauză, a doua oară, cînd începe să se întunece, jucăm prost, mai ales eu. Pierdem punctul decisiv Sub duș sînt încă foc de supărat. Acasă, rupt de oboseală, nici vorbă nu poate să fie de scris. Citesc pînă la 12 cînd, mai proaspăt, îmi aduc aminte de jurnal, mă scol și scriu. Una peste alta, cu toate bătăile încasate la tenis, o zi de domnișor.

Corigență cu o singură studentă, care îmi spune că despre Apollinaire nu-și amintește nimic. O întîlnesc pe doamna M., fericită că nu mai e șefă de catedră. „De altfel, asta vă spun numai Dvs., nici nu mi se potrivea“. La ieșire, Muțiu: „Gata vacanța? — Discreție, îi spun. Vacanța e un vis din care încerc să nu mă trezesc“. Citat, **à ma manière, din Joyce.** Citesc **Regele Ioan.** Revoltații de pe **Bunty**, tras de păr, la televizor.

Ploaie de toamnă, cerul toată ziua întunecat. Abulic. Nu-i telefonez lui Edith pentru domnișoara Pintilie, nu-i scriu semioticianului bucureștean. Seara, Pușa și Tavi la noi. Fostul rector Stanciu bolnav, arată rău.

Am adormit la douăsprezece și m-am trezit la trei. La cinci m-am sculat, mi-am pregătit cursul. La opt. cu T. la spital. Doctorul neamț pe care-l căutăm nu s-a întors din concediu. Răsuflu ușurat, sînt sătul de medici de cînd cu bolile astea anuale, ba de piele, ba de rinichi Țin cursul și în sfîrșit fac o oră bună din două după patru slabe. Ședință plictisitoare de catedră. Rîd cu maestrul la un moment dat, iar profesorul, ceremonios și dîrz cum e felul lui, ne întreabă dacă avem ceva de adăugat. Mă gîndesc să mă scuz după ședință dar pînă la urmă, frînt de nesomn, renunț. După masă dorm. La cinci mă prezint la Radu. Stau de vorbă cu Mia în cel mai pur stil L.G., o plictisesc cumplit. Radu mă examinează. E zona Zoster, și încă urîtă, o să mă doară al dracului, să pun pudră de talc. Beau un pahar de viniac dintr-o sticlă pe care scrie sîrbește „Ili Țezar, ili nișta“. Acasă nu sînt bun de nimic. Văd un film românesc pentru debili mintali. Alexandra tușește, nu se duce la școală, Corina citește Ilf și Petrov.

În casă toată ziua, pe gînduri: dacă nu mă doare, n-o fi zona Zoster și iar încep să umblu pe la doctori: dacă mă doare am să sar, îmi spun toți, pe pereți. Spinarea e opărită ca o broască pusă la frigare, însă nu simt mai nimic. Miros a iod. Vremea: ploioasă. Atelier artistic la televizor. Oricînd a fost interesant să intri în atelierul unui pictor, dar acum, de cînd cu socialismul, ne spune doamna venită în vizită, este cu totul special. Scriu despre Alain Fournier și Jacques Rivière. lucrez la articolul pentru Marino și sînt cam perplex în legătură cu corespondența dintre Goethe și Schiller Alexandra este de părere că poezia lui Victor Tulbure e cea mai proastă dintre toate. Răstoarnă compotul pe biroul Corinei, moaie în compot prosopul din baie și cînd vede că n-a rezolvat nimic se apucă să șteargă vasele de la prînz, probabil un fel de exorcism.

De durut nu mă prea doare, în tot cazul mai puțin decît ai crede văzîndu-mă cît îmi suport suferința de bărbătește și de grav. Mă ustură, mă simt de parcă aș fi copt, însă, nu mai rău. Nici pomeneală de atrocitățile ce mi se prevesteau. Sînt cam dezamăgit. Aflu cu indignare că la facultate Feri a luat lucrurile cam ușor. Șubredă prietenie. Stau toată ziua în casă, lucrez fără tragere de inimă, nebarbierit. Corina tristă toată după-amiaza. pînă și-a găsit niște blugi de împrumult. Val-vîrtej cu ei la dans. „Elle descendit l'escalier, se retenant de courir“.

Zile frumoase de toamnă, însă cu dureri, neplăcute într-adevăr. Aproape fără somn.

Corina cu mîinile crăpate de la porumb. Peste drum de noi, elevii fac patriotism cărînd materiale pentru o vilă de mărimi. T. amețită de cîte are pe cap.

Meci la televizor. Mai tîrziu Feri (l-am bîrfit degeaba), cu un vin de Corcova. L-a însoțit cîteva zile pe rectorul de la Seghedin. Mai mare jalea să auzi ce deosebire este între ce fac ei și ce facem noi. Corina doarme trei ore după porumb. Seara, Alexandra spectacol pentru noi. Recită o poezie în stil popular, producție personală, care se termină cu versurile: „... aș vrea să-l tai, dar el e fecior de crai și mă duce la palat și mă face spînzurat“. Îmi dă o pungă cu nuci.

Curios lucru, în ciuda evidenței contrare n-am sentimentul ratării. Ratarea e, poate, o noțiune de ordin social și îmi lipsește instinctul colectivității, sau am o certitudine ascunsă, m-aș mira. E ora unsprezece, s-a înseninat, e vineri, sînt liber pînă marți. Telefonează Sorin. Are corespondența lui Flaubert, lui Micu i-a apărut o cronică în „România literară“, s-ar putea ca Raicu și el, Sorin, să vină în noiembrie aici. La editură, nimic. Seara, Adriana Babeți. A ar fi spus la radio că numai moș poveste, Gyurcsik și cu mine sîntem critici buni. Parcă ne-ar fi ales cu scobitoarea, trei măsline dintr-un platou cu răcituri. A murit noul papă. Discuție cu Corina despre minciună și adevăr. Înainte de culcare primul capitol din **Iosif și frații săi**. Efectul de realitate aproape inexistent și totuși foarte concret — concretețea sintaxei complicate și a sensului lent.

Ieri la prînz, cum mîncam o carne musculoasă de cocoș, Corina rupea oase și o vedeam în farfurie la T. creasta din care mîncase și Alexandra, fără să știe că era a Cocuței pe care o îmblînzise astă vară, abia mai tîrziu identificată drept cocoș, mi s-a părut deodată că sîntem sălbatici. Dacă vreodată se va schimba regimul alimentar, viitorimea o să ne vadă cum îi privim noi pe antropofagi Îi va veni greu să admire profunzimile lui Dostoievski și ale lui Kafka gîndindu-se cum înfulecau

Pe X. îl bîrfea lumea ca pe un mare învîrtit căruia toate îi mergeau din plin. Profesor peste noapte funcții călătorii pe băiatul lui mediocru l-a adus la o facultate și l-a făcut cu doctorat etc. Pe deasupra, zdrăvăn și frumos. Alaltăieri trecea cu automobilul printr-un loc neaglomerat. I-a venit altă mașină dintr-o parte, s-au ciocnit, au scăpat toți teferi, dar lui i s-a spart ficatul și a murit.

Vreme frumoasă, cîțiva nori. A venit Andrei. Se gîndește la un volum pentru „Litera“, cu Tașcu, Șerban, el, eu, fiecare făcînd altceva decît obișnuim. Eu aș da din scrisorile fără adresant. Idee bună, probabil impracticabilă. Nu-mi place că-i spun tot ce mi-a trecut prin cap de cînd nu ne-am văzut, ca și cînd cineva s-ar putea interesa brusc de lucruri disparate la care niciodată nu s-a gîndit. Sufăr, dar nu sînt chiar singurul de egotism.

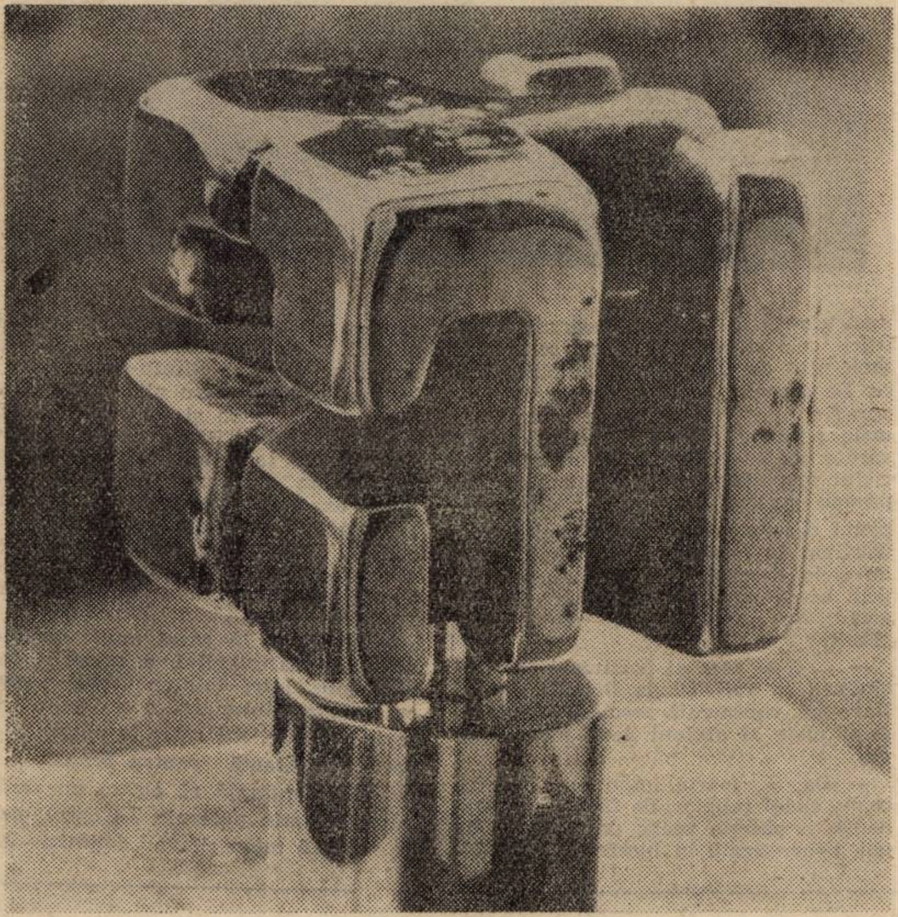

Petru Jecza, „Monadă“

Marian Oprea

Ca orice adevărat pompier, Marian Oprea bachelardizează opt ceasuri pe zi între apă și foc. În restul vremii, scrie o poezie sigură ale cărei retorică și poetică stau bine la banduliera ultimei generații: tranzitivitate maximă, absența tropilor, non-lirism, ironie, prozaism, autoreflexivitate, facondă, nițel cinism, dezabuzare. În plus, M. O. are un umor subțire, o grație, amîndouă minînd — scuzați cuvîntul! — acea voce impasibilă ce inventariază realitatea ca și cînd nu ar avea nici un merit. La 27 de ani, poetul ar fi trebuit să fie autor de cel puțin o carte și chiar el — dacă s-ar putea să-i stea în fire — să se facă mai cunoscut decît, să zicem, un incendiu la cea mai mare clădire dintr-un oraș.

Marcel TOLCEA

DOMNIȘOARA MONIQUE (EXERCIȚIU)

E blondă (vopsită) lucrează în comerce
o cheamă Monique pe numele mic
(pe numele mare Mardare ?)
rochia-i vaporoasă parcă plutea
universul ei întîlnea lumea mea
am invitat-o la film (n-a venit)
e blondă (vopsită) e fină
început de burtică altfel balerină
element esențial care la o analiză lucidă
nu m-ar fi îndreptățit
să fiu mucalit
i-am dăruit trandafiri
ne-am emoționat amîndoi
sîntem tineri și noi
Domnișoara Monique (pe numele mic)
spre marea mea stupefacție m-a părăsit
s-a lăsat trombonită de-un sîrb Tony
(cioc, mustață, picioare de rață)
știți și voi acum acesta a fost
MARELE VIEȚII MELE SECRET
bărbații sînt lăudăroși
eu sînt doar indiscret

*
* *

Ora 1,23
televizorul aprins are pureci
deschid fereastra
(privirea-mi iese — noaptea intră pe geam)
mîțele miorlăie a sărbătoare
becul din stradă
gîngănii
tomberoane
stejarul din curte (enumerări)
tu în bichini
mai frumoasă decît în rochie
mai frumoasă decît goală,
„era un foc mare
cîțiva aruncau cărbuni cu lopata
erau mineri
m-am apropiat și
n-am mai avut aer“
Dintr-o mulțime de lucruri
să alegi cîteva
care să prindă viață
să fii tu
să te recunoști

DESPRE CĂLUȚII DE MARE

Domesticiți de sirene
căluții de mare
— reprofilați —
ajung comis voiajori
paznici
poștași
pompieri
într-un cuvînt devin folositori
Mai au grijă de copii
(să nu urce la suprafață)
împart corespondența
păzesc epave
(cinste ireproșabilă)
dirijează circulația
(la intersecții submersibile)
Pentru alarme folosesc
fluiere pe bază de senzori
Sînt ocrotiți prin
decret guvernamental
aceste ființe habar n-au
că exist
Își văd mai departe
de treburi

Petru Jecza

LINIA DE ORIZONT

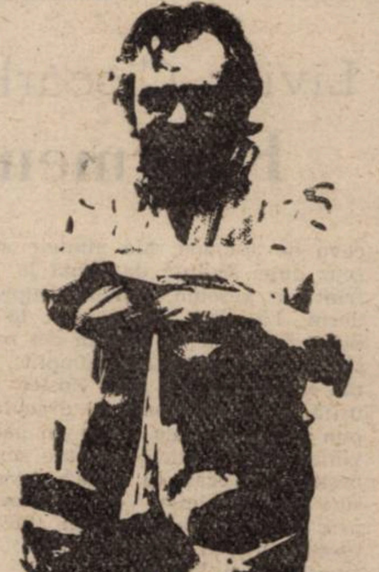

— Înainte de a începe interviul, ai asistat la o secvență ceva mai „tehnică“ : machetarea revistei noastre, în funcție de noul ei „cap“, de grafica nouă a titlului. Ai spus atunci cîteva lucruri deosebite despre valoarea simbolică a „orizontului“, despre linia orizontului ca temă de meditație pentru un artist.

— Da, uitîndu-mă la voi cum lucrați, m-am gîndit pe unde aș trasa eu linia asta dacă mi s-ar da o suprafață dreptunghiulară. Unde aș așeza linia de întîlnire a cerului cu pămîntul : mai sus ? mai jos ? la mijloc ? Cît cer, cît pămînt ? Pentru un plastician, din punct de vedere geometric orizontul e la nivelul ochiului. Pot diferi doar perspectivele : „de pasăre“ sau „de broască“. Fără să vreau am făcut din „ORIZONT“-ul vostru o temă de meditație.

— Dar dacă foaia aceea de hîrtie ar deveni — ca să fim puțin patetici — propria ta biografie artistică : unde ai fi tentat să tragi linia orizontului ?

— Mărturisesc că aș fi ispitit să o trasez cît mai sus. Pînă la o anumită vîrstă, un artist se uită — forțat de împrejurări — de jos în sus. Totul îl copleșește : lumea, arta. Acum, după ce am împlinit venerabilul 50 de ani, cred că am puterea să mă uit la unele lucruri, cel puțin din punct de vedere artistic, de sus în jos. Poate sună cam trufaș, dar, de la o anumită vîrstă, am o altă stăpînire a privirii.

— Cărui fapt i se datorează „reducerea la scară“, micșorarea treptată a lucrărilor din atelierul tău ? „De-monumentalizarea“ este doar rezultatul unei presiuni externe, al unor factori materiali obiectivi, sau reprezintă o opțiune interioară ?

— Întîi, o pornire interioară. Arta nu trebuie făcută pentru expoziții. Mă refer la arta care se obiectualizează (în pictură sau sculptură). Văzînd că nu pot să intru în piețele publice cu lucrări de dimensiuni mari, am încercat să vin în casele oamenilor cu sculpturi care pot arăta bine chiar într-o cameră de bloc nenorocit, de patru pe patru. De fapt, aveam nevoie de o comunicare directă cu oamenii. Dorința apropierii de ceilalți nu cred că e vorbă goală în cazul multor artiști. Dorința de a transmite ceva din investiția ta de energie, de talent și cultură, cîte le ai, evident. E vorba de o anume onestitate și devotament pentru artă. O strădanie de a face mereu ceva nemaifăcut pînă atunci. Am refuzat întotdeauna să fiu simplul executant al propriilor mele idei. Un fel de meseriaș, adică. Poate de aceea nici nu prea fac proiecte. Cel mult schițe. Îmi place ca lucrarea să se nască în timp ce o execut. Sigur că e o istovire. Și nu mi-e frică să spun, chiar dacă sună patetic, că simt cum, cu fiecare lucrare, mor cîte puțin.

— În cazul tău, chiar nu e vorba despre o simplă figură de stil. Și ca să rămînem în limbaj cardiologic, dacă ar fi să faci un fel de electrocardiogramă sau, mai bine zis, o „ciclogramă“ a propriei opere, ce crezi că s-ar înregistra ? Ce oscilații ar putea să apară ?

— Nici măcar nu e prea deplasată analogia cu o electrocardiogramă, întrucît cele cîteva cicluri ale sculpturii mele sînt de fapt cicluri autobiografice. La început, o serie de lucrări expansive, optimiste, aș spune acum. Formele porneau dintr-un nucleu central spre o coajă. Explodau. A urmat apoi ciclul monadelor. Era o dinamică aproape inversă a formelor : niște implozii obsedate de ideea unității contrariilor, în fond, de ideea cuplului. E un ciclu deschis, în sensul că persistă prin unele modulări și în ceea ce fac acum. Ar trebui amintit apoi ciclul „Dante“ . . .

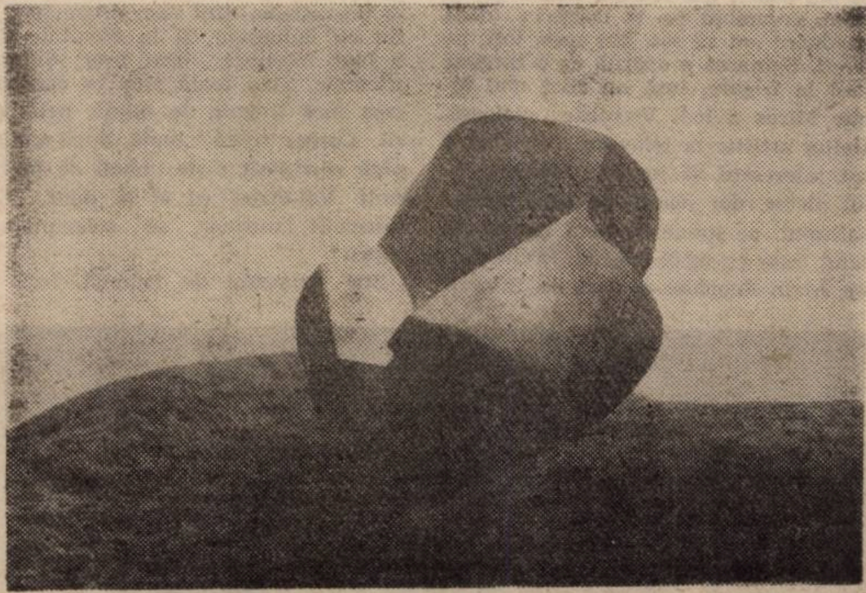

„Tors“.

— . . . cu care ai participat în trei rînduri, în anii '80, la Bienala de la Ravenna, consacrată memoriei lui Dante și unde ai obținut două medalii de aur.

— Da. Și, foarte important pentru mine, ciclul religios, de fapt o permanență, o obsesie veche de peste 20 de ani, concretizată în lucrările de la bisericile din Orșova și Turnu-Severin, în altarul recent terminat al bisericii din orașul meu natal, Sfîntu-Gheorghe și în contractele pentru altarele a două biserici din Essen și Regensburg. De o vreme, de prin 1988, mai exact, sînt prins într-o tentativă de ieșire în social. M-am „încărcat“ treptat de o anume exasperare, m-am simțit tot mai „apăsat“. Și iată, deși credeam — și continui să cred că sculptura trebuie să reflecte „eternul“, nu accidentalul istoric, nu m-am putut împiedica să sculptez un „Zid“, o „Libertate“.

— Crezi că în cazul unui sculptor alegerea materialului, a materiei mai bine spus, intră într-un raport anume cu structura interioară a artistului ? În ce te privește, mă refer la opțiunea aproape constantă pentru bronz.

— Cu siguranță că există un resort interior foarte puternic. În cazul meu, fie și dacă refac cîteva „amintiri din copilărie“, cu fascinația obiectelor de aramă, legătura nu mi se pare întîmpplătoare. Duritatea, durata, ponderalitatea, prezența materială grea în spațiu a bronzului, îmi dau un sentiment de siguranță, de ceva peren, fără de moarte . . . Cum să spun . . : Mă protejează. Nu aș putea sculpta niciodată în materiale casante. Cît privește lemnul, personalitatea sa îmi pare atît de puternică, încît nu mă simt în stare să intervin asupra lui. E ca și cum i-aș omorî natura.

— La capătul acestor pasaje în genul „viața și opera“, să vorbim ceva și despre ultima ta ipostază, aceea de președinte ales al Filialei Uniunii Artiștilor Plastici din Timișoara. Cîți artiști plastici sînt în acest moment în oraș ?

— Peste 50 de membri definitivi și stagiari ai Uniunii. Li se adaugă tinerii (relativ tineri, deci pînă la 35 de ani), grupați în „Atelier 35“ Excluzîndu-i pe colaboratorii Fondului Plastic, pot spune că Timișoara are aproximativ 100 de artiști profesioniști.

— E mult ? Puțin ?

— E foarte puțin. Gîndește-te că un oraș ca Düsseldorf-ul a avut anul trecut 104 galerii de artă. Apoi, în toate marile orașe din Apus e cîte un institut superior de artă și în toate ciclurile de învățămînt se predau ore de cultură vizuală complexe. E o nevoie dirijată de obiect artistic autentic la o mare parte din populație.

— Dar la noi ?

— La noi sînt atîtea de făcut, încît nici nu știu cu ce ar trebui început. Probabil prin restructurarea programelor școlare în ce privește educația artistică, aproape nulă în acest moment. Prin deschiderea în această toamnă a Institutului de artă la Timișoara, ceva speranțe pentru anii următori se pot întrevedea. Dar ar trebui restructurarată o întreagă mentalitate : de la estetica stradală, pînă la genericele programelor tv., de la vestimentație, pînă la mobilier. Trăim încă printre obiecte urîte. Kitsch-ul de toate nuanțele amenință să invadeze orașul. Așa încît va trebui să privim, să descoperim formele frumoase. În acest context, filiala noastră face și ea ce și cît îi stă în putință. Noi sîntem o uniune cu caracter sindical, în regim de autonomie financiară de ani de zile și cu o economie de piață destul de veche. Avem proiecte concrete : construirea unui nou sediu al UAP, cu birouri, două galerii, hotel, restaurant-bar de zi, cu două ateliere pentru bursieri, sală de conferințe, videotecă. Tot Filiala va asigura și cadrul de desfășurare al unor manifestări colective : expoziții, saloane. În luna august are loc primul schimb cu artiștii din Szeged. Sînt proiectate manifestații de grup la Belgrad, Nisa, Ingolstadt. Nu vor ieși din tradiție saloanele anuale și vom încerca să menținem prestigiul unei acțiuni cum a fost „Studiu“, printr-o nouă ediție. Mult ? Puțin ? Se va vedea.

Adriana BABEȚI

MASONERIA ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE

Orientarea organizației Marele Orient era una raționalistă, pentru ea făcîndu-se o propagandă ideilor enciclopediste și filosofice care vor pregăti ideologic Revoluția și celebra Declarație a drepturilor omului Împotriva acestui curent — multe loje se vor felicita reciproc în momentul căderii Bastiliei — orientarea mistică susținută de Willermoz și gruparea masonică aristocratică se văd confruntate cu greutăți considerabile.

Pe de altă parte, în ciuda acestei masive orientări spre o ideologie raționalistă, Revoluția a fost ostilă francmasoneriei pe care o vedea impregnată de spiritul aristocrației. La aceasta se adaugă secretul ședințelor masonice, fapt care a făcut ca aceste reuniuni să pară foarte suspecte în ochii noilor autorități care vedeau în ordinul francmasonic un cuib posibil de conspiratori.

Acestor sciziuni li se adaugă altele provenite din afara Franței, cum ar fi ordinul **Strictei Observanțe** din Germania care își va stabili o ramură franceză în Occitania, Auvergne și Burgogne. Pentru a facilita înțelegerea între aceste hramuri mistice și aristocratice care erau adversarele Marelui Orient, Willermoz se afiliază Strictei Observanțe germane. Calculele sale merg mai departe încă. Astfel, invită la viitorul Congres ordinul parizian **Philalethes** (amicii adevărului) deși îi erau dușmani, pe considerentul că această grupare a exclus din capitlurile sale secrete demnitari ai Marelui Orient, înscriindu-se prin aceasta în gruparea și tendințele școlilor aristocrate masonice. Printre șefii spirituali ai acestui curent erau Saint-Martin și Cagliostro.

Primul era un mistic exaltat, dublat de un filosof, autor al unor cărți de mare circulație în lumea lojelor, cum ar fi **Despre greșeli și despre adevăr** sau alta, intitulată **Tabloul natural al raporturilor dintre Dumnezeu om și univers.** Cu tot prestigiul imens de care se bucura în rîndul societăților ezoterice, opera lui Saint-Martin, care își semna cărțile „**Filosoful necunoscut**“, nu s-a bucurat de nici un ecou printre marile personalități ale epocii luminilor. Spre exemplu, în momentul în care i s-a adus lui Voltaire la cunoștință despre cartea lui Saint- Martin **Despre greșeli și despre adevăr**, acesta a ironizat-o în felul său necruțător. În momentul în care i s-a înmînat cărțulia, marele filosof ar fi refuzat s-o citească, spunînd că pentru a prezenta greșelile omenirii ar fi nevoie de mai multe volume de mărimea Bibliei, în timp ce adevărului i-ar fi de-ajuns o singura coală de hîrtie. În ciuda acestei atitudini, Voltaire va intra totuși în rîndul francmasoneriei, ceea ce va produce o enormă satisfacție în toate lojele Europei. Evenimentul s-a produs în anul **1778, Voltaire** fiind primit în loja **Neuf Soeurs,** fondată de Lalande, prezentat de Franklin și de Court de Gebelin, un ezoteriolog cunoscut în mediile societăților secrete.

Revenind de la Congresul organizat de Willermoz, vom regăsi așadar în toată complexitatea lor aceste sciziuni partizane. Într-o scrisoare datată 1 martie 1780, adresată de prințul Ferdinand de Brunswick lui Haugewitz, cel dintîi va constata cu amărăciune faptul că nu vede „înaintea sa decît haosul în ceea ce privește viitoarea Adunare generală“ (apud. A. Viatte, p. 147). Ordinul **Strictei Observanțe** cu care urma să se realizeze fuziunea franceză era slăbit organizatoric prin disensiuni care amenințau francmasoneria germană cu o adevărată ruină pe toate planurile.

Dificultățile de care se izbește federalizarea societăților secrete existente în ordinul german al **Strictei Observanțe** provin din complexitatea derutantă a ideologiilor. Acestea adunau într-un fel unele loje, despărțindu-le de altele care se grupau altfel, în funcție de personalități și maeștri. Cu toate acestea, apropierea masonică franco-germană va avea importanța ei în viitoarea ideologie romantică. Diversitatea excepțională a lojelor și întoarcerea acestora spre misterele lumii medievale vor configura lăuntric programul estetic al romantismului francez. Acesta își va găsi aici primele impulsuri spre o lume fantastică de inspirație gotică. O lume halucinantă, ocultă, fără cap și coadă.

Daniel VIGHI

Top

„CARGO" LA PARIS

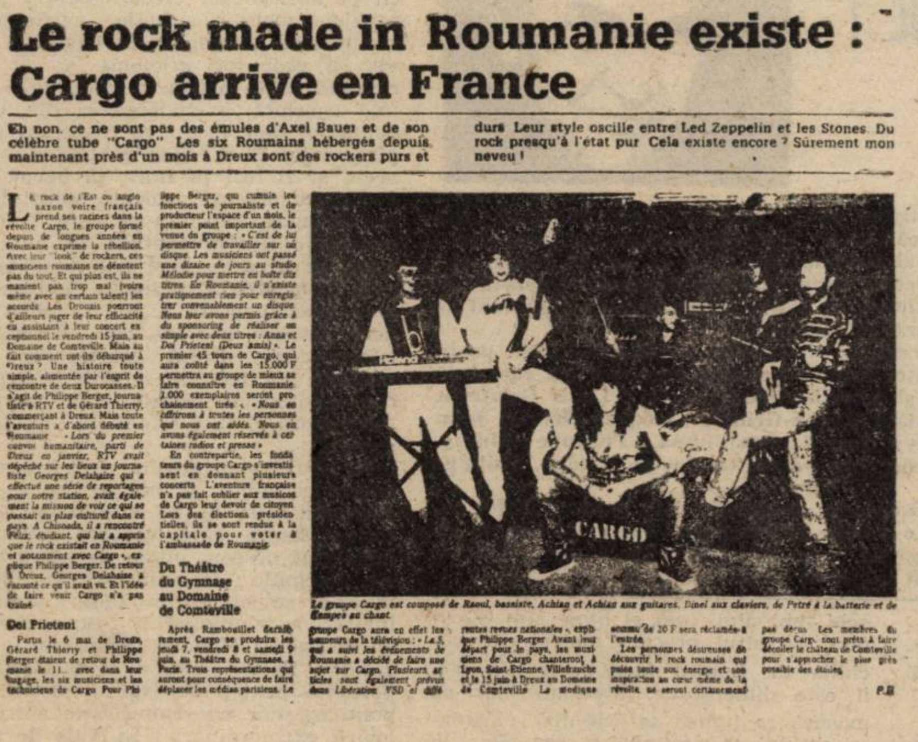

Le rock made in Roumanie existe : Cargo arrive en France

Eh non, ce ne sont pas des émules d'Axel Bauer et de son célèbre tube "Cargo". Les six Roumains hébergés depuis maintenant près d'un mois à Dreux sont des rockers purs et durs. Leur style oscille entre Led Zeppelin et les Stones. Du rock presqu'à l'état pur. Cela existe encore ? Sûrement mon neveu !

Doi Prieteni

Du Théâtre du Gymnase au Domaine de Comteville

Le groupe Cargo est composé de Raoul, bassiste, Achiag et Achias aux guitares, Dinel aux claviers, de Petré à la batterie et de Tempes au chant.

P.B

ROCK „MADE IN ROMÂNIA" PE MALURILE SENEI. Dorind să aflu pentru cititorii rubricii cît mai multe detalii legate de turneul în Franța al grupului timișorean **CARGO** l-am rugat pe **Adrian Bărar** să-mi răspundă la cîteva întrebări ● Amintește, pentru început, te rog, componența „echipei" ● Adrian Bărar, Adrian Popescu, Raul Dudnic, Petru Kocsef, Constantin Tollea. Ne-au însoțit Felician Scorobete-manager și tehnicienii Deian Feniat, Radu Berzescu ● Cu ce ocazie ați concertat în Franța? ● Am răspuns invitației postului **RTV Trois Vallées** din Dreux, un oraș din apropierea Parisului. ● Cum s-a aflat de existența voastră ? ● În primăvară, cîțiva reporteri francezi care ne-au vizitat orașul au ascultat o casetă pe care era „tras" materialul proiectului nostru LP. Probabil că le-a plăcut deoarece au cerut caseta spre a o duce cu ei. Partea interesantă este — și te rog să mă crezi — că n-am știut nimic despre acest fapt, caseta le-o dăduse un student, pînă în momentul în care ne-am trezit cu o invitație oficială. Reporterii, am înțeles, ne recomandaseră acolo avînd ca argument unic caseta ● Ce ai simțit cînd ai primit invitația ? ● Tu ce crezi ? M-am bucurat, ne-am bucurat, mai bine spus. Era firesc, nu ? Derularea faptelor a fost următoarea. Dacă te interesează, scrii, dacă nu, nu. Cînd a sosit invitația eu mă aflam la Frankfurt/Main în concediu. De la Timișoara m-a sunat acolo un coleg de formație anunțîndu-mă că sîntem invitați cu grupul la Paris, la un festival rock cu trupe din Europa răsăriteană. Festivalul acesta urma să se desfășoare pe parcursul a două zile ● Ce ai făcut ? ● Am revenit în țară, unde am aflat că între timp a sosit oferta pentru un contract în vederea efectuării turneului despre care vorbim ● Deci ați optat pentru turneu.. ● Firesc. Era de mai lungă durată, se dădeau mai multe concerte în mai multe localități. Doream acest lucru, știind că participăm la un test. În măsura în care le va place ce și cum cîntăm vom avea posibilitatea să înregistrăm un disc single, fapt ce s-a și întîmplat (Adi îmi oferă, cu autograf, „leur premier 45 tours imprimé en France).

Alt motiv pentru alegerea ideii de contract a fost și acela, deloc de neglijat, că ni se oferea posibilitatea de a realiza matrița proiectatului nostru album. Ni se promisese aceasta ● Ați făcut înregistrările? Sigur. Voi aduce banda la „Electrecord" ● Condițiile tehnice te-au satisfăcut? ● Normal. Studiourile în care am înregistrat și care aparțin lui Didier Chesneau („Melody Studio Dreux") sînt complexe, egalîndu-le aproape pe cele ale lui Mireille Mathieu. Aici au făcut imprimări multe formații, dintre care amintesc grupul Heavy „Trust" care cîntă în deschidere la „Whitesnake" ● Care e starea de spirit a francezilor vis-à-vis de muzica rock în general? ● Grupurile lor practică un rock cu totul diferit de tot ce facem noi. Altfel înțeleg ei această muzică pe care o văd mai diversă : rock experimental, Acid House, Thrash, Punk, Rock, tradițional. Interesul publicului e egal pentru toate fațetele acestei muzici și ce m-a impresionat este eterogenitatea acesteia ● Ați cîntat și la Paris? ● Da Am cîntat trei seri la rînd la „„Thé atre du Gymnase" din cartierul Bonne Nouvelle. S-a făcut o publicitate ● Adică? ● Cu o zi înainte de concert și în fiecare seară, dintr-un elicopter cartierul a fost „bombardat" cu fluturași cu sigla formației noastre și cu un text sintetic Asfaltul era, practic, un covor galben : culoarea fluturașilor (Adi îmi arată unul : Le rock roumain Concert rock CARGO TIMIȘOARA 7-8-9 Juin Théâtre du Gymnase Bonne Nouvelle 42 46 79 79). Afișajul, publicitatea i-a costat pe sponsori (firma Renault) 15 000 Fr. Vreau să-ți spun că la Théâtre du Gymnase a cîntat și celebrul percuționist Billy Cobham, ex-Mahavishnu Orchestra

Petru UMANSCHI

(VA URMA)

La Fanion

Polimerizarea fotbalului românesc

Cad remember-urile peste noi mai abitir decît turiștii români peste Iugoslavia, Ungaria, Bulgaria, și Turcia la un loc, știut fiind faptul că nativii acestui spațiu carpato-danubiano-pontic nu pot ține dușmănie prea multă vreme, dacă nu cumva noul salam n-o avea un alt soi de bromură. Și, iată, primele indicii ale fenomenului „suflet bun" ies tiptil, dar hotărît, la iveală și iertăm pîntă și fostului nostru Superlativ, actualmente încă odiosul, păcatele, așa cum s-a întîmplat la Turnu Severin nu de mult. Numai că această duioasă aducere-aminte ignoră, deocamdată, contribuția hotărîtoare a fostei, fapt ce indică serioase carențe în reconsiderarea recentului trecut. Să fi uitat noi oare de acel neasemuit sesam al polimerilor despre care, sub numele jupîniței, naționale au apărut atîtea tomuri ce le-au făcut ochi rotunjiori pînă și japonezilor ? Iată că, din păcate, am cam uitat și polimerul român a căzut în desuetudine, astfel că întrebarea e : noi ce mai exportăm ? Răspunsul e mai simplu decît ne-am putea aștepta, dacă ținem cont și de specificul rubricii de față. **România a devenit o mare exportatoare de șuturi !** (Omonimia cu vocabula minierească e pur și simplu întîmplătoare). Cîteva milioane de dolari s-au plătit deja pentru nume de rezonanță ale fotbalului nostru, astfel că I.R.E.-ul (Întreprinderea Română de Fotbaliști) și-a depășit cu mult planul la export, zvonindu-se chiar o imediată privatizare. Se spune chiar — francezii graseiază în acest sens — că românii și cehoslovacii au evoluat mai slab în unele meciuri pentru că au jucat „pentru contract". Se mai spune că unii de la F.R.F. ar fi primit chiar atenții de la cluburile cumpărătoare pentru a semna anumite hîrtii, atenții cum ar fi un pix depozitat în mai multe valize. Din unele surse, nu știu cît de sigure. Dar ce să ne facem dacă atîtea produse ale economiei noastre nu au, bietele, condiția necesară pentru a trece granița ! Și atuncea vin și zic : de ce nu ne-am face noi o țară fotbalieră, ca altele bananiere, și să exportăm liniștit fotbaliști în loc să facem la investiții cu banii ce ni-i trimite Europa, din simpatie. Am și un pachet de măsuri capabile, între altele, să decongestioneze mai abitir decît varianta P Roman teribila industrie română. Întîi, închidem colosii de la Galați, Slatina, Arad, Năvodari etc., etc. și le facem întreprinderi-muzeu, cu taxă minimă de intrare ori le închiriem Hollywood-ului să le arunce, pă bune, în aer. Evident că vom plăti în continuare salariile pentru a nu produce seisme sociale, știut fiind că toate aceste pierderi sînt incomparabil mai mici decît dacă s-ar produce. Organizăm acceptabil turismul și să vedeți cum se vor buluci americanii, franțujii, germanii ori japonezii să vadă never-seen-ul vieții lor, adică ceva programat să fabrice cu o pierdere antecalculată de sute de milioane. Abia aștept să le văd fața.

Dar ce facem cu fotbalul ? Păi, asta e ! Miile de tineri între 18 și 23 de ani vor fi reciclați fotbaliști. Și dacă din eșalonul respectiv nu ies măcar vreo 50 de export, atunci îi facem polițiști, că și cu asta stăm prost.

Marcel TOLCEA

Petru Jecza — „Ludică"

Cabaret O.

Emil Păunescu (Brașov) : Puteți conta pe discreția noastră. Din cele trimise ies prost următoarele personaje, presupun reale : învățătorul dv., o mătușă pe nume Ștefana, inginerul silvic Brujan, plut. major Serac, doctorul Carțiș, arhitectul Vulpe, de fapt toate figurile din proza autobiografică. Dat fiind faptul că imaginea României e cam tremurată în Europa, asta ar mai lipsi : să publicăm o schiță cu bestiile ce v-au otrăvit viața, iar revista să ajungă în Occident.

Lorelei (Lugoj) : Mă muștruluiți zdravăn pentru faptul că nu v-am dat nici un răspuns la cele opt plicuri cu poezie în care, culmea !, se află și texte pe care le-ați publicat. Culmea e că ar fi trebuit să fie deja toate publicate, pentru că nici o diferență nu e între ele. Așteptăm să ne comunicați alt pseudonim.

Silviu Damșe (Jamu Mare, jud. Timiș) : Nu aveți încă exercițiul poeziei, confundînd-o cu filozofarea. Poemele sînt abstracte, cugetarea paradoxală — gen Nichita Stănescu din **11 elegii** — făcînd textul aproape ilizibil. Chiar dacă multe vocabule trădează familiarizarea cu o anume filozofie, poeticul este în suferință. Citiți mai multă poezie. Cred că Daniel Turcea vi se potrivește ca structură.

Constantin Hostiuc (Timișoara) : Nici hai-ku-urile, nici cele patru texte organizate în catrene nu oferă vreun indiciu că aveți aplecare spre poezie. Desigur, faptul că ați împlinit abia 21 de ani trebuie luat în seamă, dar nu e o scuză că lecturile dv. poetice sînt, deocamdată, firave. Altoiul de versuri „originale" pe lecturile din manual poate naște, în cel mai bun caz, nonsensuri :

„De-atîtea nopți aud plouînd
Cu creieri și cu cazemate".
Nu merge.

Silviu Gross (Timișoara) : Chiar dacă multe lucruri din prozele trimise aduc a Mircea Pora — actualmente în scriptele I.C.R.A.L. Paris VI —, aveți o mare inventivitate și un umor de bună calitate. Schița **Rămas bun, Poeniță** e savuroasă și o vom programa pentru unul din numerele viitoare. Excelente, pe alocuri, fragmente din **Jurnalul lui Bibu Colonescu** și **Export de preacuvioși în America.** Vă așteptăm la redacție personal, zilnic între orele 10—13 și 17—19, cu excepția zilei de duminică.

Natalia Bogdanova (?) : Nu îmi dau seama ce vîrstă aveți. După grafia unor cuvinte, trebuie să fiți trecută de șapte decenii, dacă nu mai mult. Din rîndurile trimise se evaporă o atît de subțire eleganță, încît păreți a fi venit din altă vreme. Vă trădează apterul contimporan doar tușa unanimă a literei — imposibilă într-o lunecare de pană — și o dată așezată stîngaci în dreapta paginii, sus, în bustrofedon. Nu sînteți cumva o contesă rusoaică ce își recopiază scrisorile cu cerneluri tinere, la capăt de lustru ?

M.T.

Milan Kundera

„NUMAI ROMANUL !”

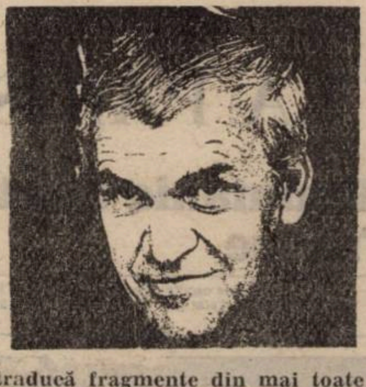

În ultima vreme revistele s-au întrecut să traducă fragmente din mai toate romanele lui Milan Kundera, să aducă „la zi“ portretul acestui adevărat port-drapel al spiritului Europei Centrale, al Estului literar. În ce ne privește, am optat aici pentru un text ceva mai vechi: cîteva extrase dintr-un interviu acordat acum cinci ani lui Christian Salmon, în Lettre internationale **și preluat de** Art Press **într-un număr dedicat integral romanului.**

Centrat pe o interogaţie — parafrază, la rîndul său, a alteia — „Ce poate romanul ?“, numărul special al amintitei reviste franceze convoacă „la răspuns“ o bună parte din elita practicienilor și teoreticienilor genului : Louis Calaferte, Martin Dean, Carlo Emilio Gadda, Alain Robbe-Grillet, Jacques Henric, John Irving, Danilo Kiš, Bernard-Henri Lévy, Jose Lezama Lima, Philippe Muray, Kenzaburo Oe, Philip Roth, Denis Roche, Guy Scarpetta, Severo Sarduy, Philippe Sollers ș. a.

În constelația de mai sus, Milan Kundera — teoreticianul, autorul Artei romanului, **face figură aparte și deține o poziție privilegiată. Interviul său de cîteva pagini invită la o meditație cituși de puțin liniștitoare pe tema destinului la care mai poate visa romanul în acest sfîrșit de veac.**

— Credeți că romanele dumneavoastră se situează la antipodul romanului psihologic ?

— În general, romanul contemporan se situează astfel.

— Dar nu vi se pare că toate romanele sînt in mod necesar psihologice ? Interesate, deci, de enigma sufletului ?

— Să fim mai exacți : toate romanele din toate timpurile sînt interesate de enigma eului. Din clipa în care a fost creată o ființă imaginară, un personaj (și nici un roman, chiar cel mai experimental, cel mai „anti-roman“ nu se poate dispensa de personaj), sîntem automat confruntați cu întrebarea : ce este eul ? Prin ce anume poate fi el perceput? Aceasta îmi pare a fi întrebarea fundamentală pe care se întemeiază romanul cu atare. Prin diferitele răspunsuri la întrebarea în cauză veți putea distinge diferitele tendințe și perioade din istoria romanului. Primele romane europene nici măcar nu cunosc un demers psihologic. Boccaccio, marele precursor, ne povestește pur și simplu acțiuni, aventuri. Și totuși, îndărătul tuturor istorisirilor lui amuzante, discernem o convingere: anume, că **prin acțiune** omul iese din universul repetitiv al cotidianului, unde toți seamănă între ei ; prin acțiune el se distinge de ceilalți și devine individ. Dante a spus-o, de altfel : „În orice acțiune, intenția primă a celui care acționează este de a-și dezvălui propria imagine“. La început, acțiunea e înțeleasă ca autoportret al celui care acționează. Patru secole după Boccaccio, Diderot e mai sceptic : Jacques al său, fatalistul, o seduce pe prietena camaradului, se îmbată de atîta fericire, taică-său îi trage o bătaie soră cu moartea, un regiment trece pe-acolo, de necaz se înrolează și, în prima bătălie încasează un glonte în genunchi, drept care va șchiopăta pînă la sfîrșitul vieții. El crede că a început o poveste de dragoste, cînd, de fapt, se îndrepta spre infirmitate. Nu va putea niciodată să se regăsească în propriile acțiuni. Între el și acțiune se cască o prăpastie. Omul vrea să-și dezvăluie prin acțiune propria imagine, dar aceasta nu îi seamănă. Caracterul paradoxal al acțiunii e una din marile descoperiri ale romanului. Dar dacă eul nu e perceptibil în acțiune, unde și cum îl putem detecta ? Evenimentul are loc atunci cînd romanul, în căutarea eului, a trebuit să-și întoarcă privirea dinspre lumea vizibilă a acțiunii și să se aplece asupra invizibilului vieții interioare. La mjlocul secolului al XVIII-lea, Richardson descoperă forma romanului epistolar, unde personajele își mărturisesc sentimentele, gîndurile.

— Începînd de atunci vă gîndiți că se poate vorbi despre roman psihologic ?

— Desigur, termenul e cam inexact și aproximativ. Aș prefera să folosesc o perifrază : Richardson a lansat romanul pe calea explorării vieții interioare a omului. Sînt cunoscuți marii săi continuatori : Rousseau, Goethe, Constant, apoi Stendhal și scriitorii din secolul său. Apogeul acestei evoluții cred că se întîlnește la Proust și la Joyce. Joyce analizează ceva „mai imperceptibil“ decît „timpul pierdut“ al lui Proust : momentul prezent. În aparență, nu există nimic mai evident, mai tangibil și palpabil decît clipa prezentă. Și totuși, ea ne scapă în întregime. Acolo e toată tristețea vieții. Într-o singură secundă, văzul, auzul, odoratul nostru înregistrează (conștient sau nu) o masă de evenimente ; prin cap ne trece un cortegiu de senzații și idei. Fiecare clipă reprezintă un mic univers, complet șters de clipa următoare. Or, marele microscop al lui Joyce știe să rețină, să perceapă clipa aceasta fugară și să ne facă s-o vedem. Dar căutarea eului se mai încheie o dată printr-un paradox : cu cît mai intensă e forța de observație a microscopului ațintit spre **eu**, cu atît acesta și unicitatea sa ne scapă. Sub uriașa lentilă joyceană care descompune sufletul în atomi, ne asemănăm unii altora. Dar dacă eul și caracterul său unic nu sînt perceptibili în viața interioară a omului, unde și cum să le descoperim? E momentul cînd Kafka scrie în carnetul său : „Destulă psihologie!“ și abandonează căutările lui Richardson, Stendhal și Proust.

— Să rezumăm : există, după opinia d-voastră, două motive pentru a declara, „destulă psihologie !“ : 1) romanul psihologic și-a epuizat posibilitățile ; 2) greutatea strivitoare a lumii ne-a făcut să uităm uimirea proustiană din fața infinitului universului interior al omului.

— O dată cu Proust o imensă frumusețe se îndepărtează încet de lumea noastră. Vai, pentru totdeauna și fără sorți de întoarcere. Greutatea eului nostru, se spune, depinde de cantitatea populației de pe planetă. Democrit ar reprezenta atunci a patru suta milionime din omenire ; Brahms, o miliardime, Gombrowicz însuși — o jumătate de miliardime. Din punctul de vedere al acestei aritmetici, greutatea infinitului proustian, greutatea unei vieți interioare devine tot mai mică. Iar în această cursă spre „ușor“, am învins limita fatală. /.../.

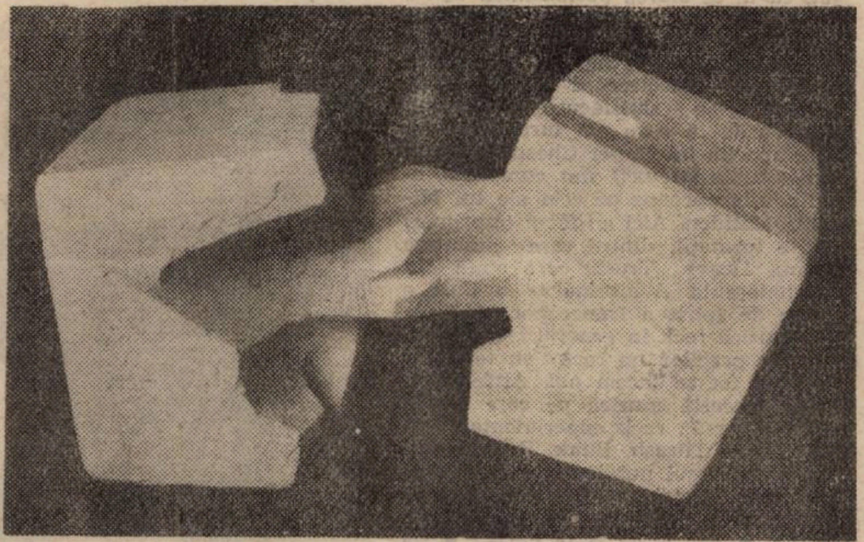

Petru Jecza, „Fuziune“

— Concepția d-voastră despre roman s-ar putea defini ca o meditație poetică asupra existenței. Și totuși, romanele pe care le-ați scris nu au fost înțelese ca atare. În ele pot fi găsite multe evenimente politice care au întreținut o interpretare sociologică, istorică sau ideologică. Cum vă conciliați interesul pentru istoria societății și convingerea că romanul examinează, înainte de toate, enigma existenței ?

— Heidegger caracterizează existența printr-o formulă celebră : „a fi în lume“. Omul nu se opune lumii, ca un subiect obiectului său, ca un ochi tabloului ; om și lume sînt legați unul de altul precum melcul de cochilia sa. Lumea face parte din om, îi este dimensiune interioară; iar pe măsură ce lumea se schimbă, existența omului se schimbă și ea. De la Balzac încoace, acel „Welt“, lumea ființei noastre are un caracter istoric, iar viețile personajelor se derulează într-un timp jalonat de date. Romanul nu va putea să se debaraseze niciodată de această moștenire a lui Balzac Chiar și Gombrowicz, care inventează istorii fanteziste, improbabile, care violează toate regulile asemănării nu scapă acestui principiu. Dar să nu confundăm două lucruri ; pe de-o parte, există romanul care examinează **dimensiunea istorică** a existenței umane și, pe de altă parte, romanul care este **ilustrarea unei situații istorice,** descrierea unei societăți la un moment dat, o istoriografie romanțată. Cunoașteți toate romanele despre Revoluția franceză, despre Maria Antoaneta, despre 1914 sau despre colectivizarea în U.R.S.S. (pentru sau împotriva ei). Sau romanele despre 1984 ; sînt romane de vulgarizare ce traduc o cunoaștere non-romanescă în limbajul romanului. Or, nu obosesc să repet o dată cu Broch ; singura rațiune de a fi a romanului este de a spune ceea ce numai romanul poate să spună.

— Și ce anume poate să spună numai romanul despre Istorie ? Care e modul d-voastră specific de a „trata“ Istoria ?

— Iată cîteva principii personale. Întîi : tratez toate împrejurările istorice cu o economie maximă. Mă comport de vis-à-vis de Istorie ca un scenograf care aranjează o scenă abstractă cu doar cîteva obiecte absolut necesare acțiunii. Al doilea principiu : tot ceea ce e istoric în romanele mele trebuie să fie absolut limpede și pentru cei care trăiesc în altă parte și în alt timp. Al treilea principiu : nu rețin drept împrejurări istorice decît pe acelea care creează pentru personajele mele o situație existențială revelatoare. Exemplu : în **Gluma,** Ludvik își vede toți prietenii și colegii ridicînd mîna pentru a vota, cu o totală ușurință, excluderea sa din Universitate, fapt care-i va răsturna complet viața. El e sigur că toți oamenii aceia ar fi fost în stare, la nevoie, să voteze cu aceeași ușurință spînzurarea sa. De unde, definiția pe care o dă omului : o ființă capabilă, în nu contează ce situație, să-și trimită aproapele la moarte. Experiența antropologică fundamentală a lui Ludvik are deci rădăcini istorice, dar descrierea istoriei înseși (rolul partidului, rădăcinile politice ale terorii, organizarea instituțiilor sociale etc.) nu mă interesează și nici n-o să le găsiți în roman.

Al patrulea principiu : istoricul scrie istoria societății, și nu pe cea a individului. Iată de ce, evenimentele istorice despre care vorbesc romanele mele sînt deseori uitate de către istoric. Exemplu : în anii care au urmat invaziei sovietice din 1968, teroarea împotriva populației a fost precedată de masacre, oficial organizate, ale cîinilor. Episod total uitat și fără importanță pentru un istoric, pentru un politolog, dar cu semnificație antropologică extraordinară ! În **Vals de adio** am sugerat climatul istoric doar prin acest episod. Sau un alt exemplu. În **Viața e în altă parte,** Istoria intervine sub forma unei perechi de chiloți urîți și ineleganți : pe vremea aceea nu se găseau alții. În fața celei mai frumoase ocazii erotice a vieții sale, de teama de a nu fi ridicol în chiloții respectivi, Jaromil nu îndrăznește să se dezbrace și fuge. Ineleganța ! Încă o trăsătură uitată a regimurilor comuniste, dar cît de importantă pentru individul obligat să trăiască acolo.

Și acum, cel de-al cincilea principiu : nu numai împrejurarea istorică trebuie să creeze o situație existențială inedită pentru un personaj de roman, ci Istoria trebuie înțeleasă și analizată prin ea **însăși** ca situație existențială. Exemplu: În **Insuportabila ușurime a ființei,** Alexander Dubcek, după ce a fost arestat de armata sovietică, răpit, închis, amenințat, constrîns să negocieze cu Brejnev, se reîntoarce la Praga. Vorbește la radio, dar de fapt nu poate să vorbească: își trage răsuflarea, face la mijlocul frazelor pauze lungi, atroce. Acest episod istoric (complet uitat, de altfel), dezvăluie pentru mine **slăbiciunea.** Slăbiciunea ca una din categoriile fundamentale ale existenței în general : „Ești întotdeauna slab, confruntat cu o forță superioară; chiar și atunci cînd ea are corpul de atlet al lui Dubcek“. Tereza nu poate suporta spectacolul acestei slăbiciuni care îi repugnă și o umilește și preferă să emigreze. (...) O situație istorică nu e aici un **arrière plan,** un simplu decor în fața căruia se derulează situații, ci este ea însăși o situație omenească, o situație existențială în expansiune. La fel, în **Cartea risului și a uitării,** Primăvara de la Praga nu e descrisă în dimensiunea sa politico-istorico-socială, ci drept una din situațiile existențiale fundamentale : omul (o generație) acționează (face revoluția), dar acțiunea îi scapă, nu i se supune (revoluția stîrnește ravagii, asasinează, distruge) ; el vrea deci să recupereze această acțiune pierdută (generația respectivă declanșează o mișcare de opoziție, reformatoare), însă totul e în zadar. Niciodată nu poți recupera acțiunea pierdută.

— Tocmai de acest fapt și-a dat seama Jacques Fatalistul:

— De secole, romanul descrie situația omului aflat în căutarea disperată a acțiunii sale pierdute. Dar romanul n-a perceput-o niciodată ca pe o situație colectivă, istorică.

prezentare și traducere de
Adriana BABEȚI

COLECTIVUL DE REDACȚIE : MIRCEA MIHAIEȘ (redactor șef), CORNEL UNGUREANU (redactor șef-adjunct), ADRIANA BABEȚI (secretar general de redacție), LUCIAN ALEXIU, PAUL EUGEN BANCIU, IOSIF COSTINAȘ, ANTOANETA C. IORDACHE, VIORED MARINEASA, MARCEL TOLCEA, DANIEL VIGHI, CORNEL BOGDAN, CAROL SEBESTYEN. Prezentare artistică, NICOLAE LENGHER.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele: 3 33 90, 3 33 76 și 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Paginatori : Dan PAMPU, Ovidiu CREANGĂ, Călin PASCARU
Linotipiști : Tiberiu LAZĂR, Darie ILIE, Gelu DOGIOIU
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

grafica : Ioan Șandru

ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

sumar 33

● Întîmplări în liniștea fotografiilor : **imagini reale, biografii imaginare. Pagini de proză și reportaj semnate de Marcel Tolcea, Daniel Vighi, Antoaneta C. Iordache, Viorel Marineasa, Iosif Costinaș, Cornel Bogdan, Carol Sebestyen.** ● Istorie bănățeană — repere cronologice **de Ioan Hațegan** ● Sorin Titel **inedit : „Blestem sau dar luminos"** ● De la Comloș la Chicago, **de la Al Capone la Dillinger, „Femeia în roșu".** ● Fragmente de jurnal **(Livius Ciocârlie).** ● **Cronica literară de Cornel Ungureanu.** ● **O restituire senzațională : Robert Musil la Timișoara.**

ORIZONT

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 33 (1222), 17 AUGUST 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 5 LEI

BANATUL - PROIECTE DE ROMAN

Astăzi, cînd fiecare cetățean onorabil compune scenarii posibile în legătură cu ultimul eveniment, cînd fantazia oamenilor de bine se pune în mișcare excitînd papilele gustative ale simțului politic, de ce nu ne-am intoarce la literatură, încercînd a imagina nu pe marginea cutărui asalt al Palatului de iarnă sau de vară, ci în fața unor poze vechi, nu mai puțin memorabile? De ce să nu-ți propunem, iubite cetitoriule, ficțiuni solide, cu temei în lumea veche ? De ce să nu-ți dăm șansa de a înțelege că scenariul jurnalistic nu face decît să pervertească știința și conștiința ta de cititor de roman ?

Trăim într-un timp al fanatismelor. O nerăbdare tembelă provoacă fraze fără control. Oameni care au vegheat decenii vor să-și ia revanșa: să trăiască momentul conștiinței. Să rupă toate granițele posibile. Și chiar granițele indiscutabile, cele legate de ființenia națională și spirituală.

Știam că mulți sînt marionetele gîndului tulbure, ale voinței de succes, ale grabei de restaurare a personalității. Unii trăiesc sub teroarea clipei. Și, în fond, după teribila compresiune a omenescului, cum să nu vină vremile delirante ale „evadaților".

Acest număr al revistei noastre nu propune un abandon al imediatului, ci o mai largă circumscriere a lui. O înțelegere a clipei de la Înălțimea lumii care a fost. Iar ficțiunile noastre, realizate în fața fotografiilor de acum un veac, nu vor să umilească scenariile vreunui Zbora-poet. Vor doar să prelungească literatura nonfictivă a momentului ceva mai departe, între documente verificate de un secol de proză. Secol din care n-au lipsit nici cei care au contribuit, în timp, la buna așezare a culturii. Gestul nostru vrea să însemne și o solidarizare cu Domniile lor, creatorii Începutului.

Cornel UNGUREANU

Cutia Pandorei

Apolitismul - o falsă opţiune

Timp de peste patru decenii, poporul român a trăit şi simţit angoasanta ipostază de a fi spectator al propriei sale neputinţe de a-şi direcţiona sau influenţa destinul politic. Au fost ani îndelungi de manipulări grosolane, exercitate cu autoritarism de feluriţi fii ai naţiunii, propulsaţi cu abilitate în prim-plan şi înconjuraţi de o avangardă politică a cărei principală trăsătură a fost obedienţa. Ieşirea din această „gaură neagră“ a istoriei româneşti care a generat o imensă pată a ruşinii pe imaginea demnităţii naţionale s-a realizat printr-o mişcare extrem de violentă ce a zguduit timp de cîteva săptămîni (chiar luni) punctele sensibile ale lumii politice, stimulînd rezonanţe pozitive, manifestări de simpatie, gesturi umanitare.

Era de aşteptat ca majoritatea forţelor care au determinat căderea dictaturii ce părea de neînlăturat să intre cu toată energia dovedită în Decembrie '89 în arena politică vidată brusc prin expulzarea din istorie a unei puteri atotcîrmuitoare. În acest context, paradoxal, tot mai multe voci care puteau constitui un cor al concordiei se pronunţă pentru o variantă neaşteptată ce se va dovedi, ulterior, şi total neinspirată: **apolitismul.** Gestul-capcană, în care cad, surprinzător, tot mai multe grupări, societăţi, categorii pare să-şi justifice sorgintea în repulsia faţă de politică, în general, şi faţă de mizeria şi primitivismul politicii aberante care a transformat România într-o enclavă europeană a sărăciei şi subdezvoltării multilaterale, în special. Apar tot mai frecvent termeni, concepte ca: maladie, societate bolnavă, convalescenţă. Şi — din nefericire — o tot mai pronunţată vocaţie a expectativei care, cuprinzînd tot mai numeroase forţe retrase în plină luptă din scena politică în poziţia spectatorului analist şi detaşat, permite lansarea unor formaţiuni politice lipsite, pe moment, de platforme riguros conturate, dar intuind pulsul majorităţii, controlîndu-i spaimele şi atrăgîndu-l spre sine

Libertatea situării în zona apoliticului conferă — în situaţia actuală de criză — dreptul de a vorbi în deşert. Şi, în cel mai fericit caz, în parcuri. Într-un viitor Hyde Park de pe malurile Dîmboviţei. Cei care ar fi putut constitui opoziţia reală lipsesc nemotivat din parlament, încercînd o formă de opoziţie din exterior cu şanse minime de a fi luată în considerare de o majoritate ce nu suferă mai deloc de pasiunea dialogului. În acelaşi timp, opoziţia parlamentară pare tot mai mult formală, se confruntă cu o serie de sciziuni intestine care nu au menirea să-i consolideze poziţia.

Dacă adăugăm la toate acestea lipsa exerciţiului politic democratic, evidentă în ambele tabere, precum şi atacurile virulente, calomnioase chiar, ale presei obediente (dar şi „absolut independente“) la orice formă de critică la adresa puterii vom avea imaginea unui dialog al surzilor în mijlocul unei baterii de artilerie aflate în plină misiune. O imagine aiuritoare pentru observatorii străini, dar care nu ne umple nici pe noi de speranţe.

Una din condiţii pentru ieşirea din acest impas este renunţarea de către reprezentanţii puterii la monologul care nu rezolvă şi nu va rezolva nimic şi aşezarea, de pe poziţii oneste şi eliberate de povara aroganţei, la un dialog deschis cu ambele părţi ale opoziţiei. Dar cea mai importantă credem că este abandonarea falsului apolitism, foarte asemănător cu disidenţa (fapt excelent sesizat de Andrei Pleşu într-unul din recentele sale interviuri) şi opţiunea grupărilor care au ceva de spus pentru o confruntare de idei deschisă, reală şi de pe aceleaşi poziţii, adică din interiorul scenei politice. După atîtea decenii de încarcerare, apolitismul este o falsă opţiune

Cornel BOGDAN

Negativul personajelor negative

Frige-Vacă, eternul conspirator

Pe la 1691, scrie Neculce, „în al şăsele anu a domniei lui Cantemir-vodă“ „tîmplatu-s-a“ ca un grup de boieri dizidenţi să conspire, după datină, la o nuntă „în Ţara de Gios“. Odată cu aburii vinului gros şi cu giurămînturile, se ridică de la o atare masă obişnuitul Iuda grohăitor, în persoana boierului Ilie Ţifescu, care „i-au pîrît la Cantemir-vodă de l-eu spus tot sfatul“. Urmarea: fraţilor Velicico şi Miron Costin „le-au fost celtuit capul“. Se scria o nouă pagină în istoria delaţiunii moldave

După ispravă, contemporanii, dumiriţi de anvergura lui Ţifescu în cadrul tulburelui eşichier politic al ţărilor de jos şi de sus, l-au poreclit cu intuiţie Frige-Vacă. Ţifescu încarnează perfect mastodontul agrest, lent şi abulic, care zguduie rar, cu apatie, viaţa altfel zbuciumată a voievodatului. Podgheazurile leşeşti bat ţara în lung şi în lat, nemţii, moscalii şi tatarii, seimenii lui Şerban Cantacuzino se ivesc şi dispar după rigorile unui Vicleim nebun, ţara e ba „de tot băjenită“, ba „cu bogată lipsă şi nevoie“, cărţile hiclene afluesc către Poartă. Frige-Vacă zace în conacul său, cu respiraţia gîfîită, ochii întredeschişi şi ciosvîrta în mîna stîngă. O pasiune amorţită îl transformă într-un Macchiavelli cu giubea. Pe cînd lumea se agită, cu un calm diluvian, în curtea conacului, înconjurat de „gipînèsă“ care roiesc peste tot, Frige-Vacă „au fost şedzînd“ ca spectator al „ţărămoniei“ arderii săptămînale a cîtorva vaci. Pielea sfîrîie, vaca arde întreagă, lent, mocnit. Mîna lui Frige-Vacă strînge îndelung, cu voluptate, blana de samur, la auzul pocnetului bietului animal. Nu s-ar mai sătura ascultîndu-l. **Fissiitul moldovinesc,** bucurie acustică pe care boierul o vrea procurată şi în viaţa politică, umflată (aidoma unei vaci sacrificate) de pojarul intrigilor fără sfîrşit.

Revenind la episodul complotului, focarul obiectivului trebuie fixat asupra lui Frige-Vacă. Placid, înecat în osînză, acesta înregistrează înflăcărarea, nervozitatea, ingeniozitatea combinaţiilor subversive ale lui Velicico. Urechile încep să-i ţiuie, visează un întreg şeptel în flăcări, „se rădică curund, ai c-o pricină ni c-o alta“, încalecă şi porneşte greoi, cu zgomotul unei cirezi de bivoli, spre curtea domnească, unde cu zece voroave mugite pune la cale marele fisss. „Şădzi mîlcom!“ tună Constantin-vodă care, spre grozava admiraţie a lui Ţifescu, îşi scărpina pieptul lat cu ditamai ciotul de stejar. „Ce nice un copaciu nu-i agiungè“, gîndeşte pierit boierul, insistînd cu mormăielile insinuante pînă cînd Vodă zice „Ho!“ şi-şi trimite aprozii după Costineşti. Refăcut, Frige-Vacă se va retrage în carapace, neştiutor de „jacuri“, podgheazuri, maziliri, nu inainte de a fi realizat capodopera fissului, strecurînd în sufletul domnului căinţa că „s-au grăbit de au tăiet“ pe cei doi Costineşti. Vestea că domnul răzbunător îşi trimisese vătaful, însoţit de un călău pe măsură, pe urmele lui, îl surprinde în grajd, unde, sprijinit de doi argaţi, alegea exemplarele pentru spectacolele sale de piroman moldo-vlah. Uluit, căci îl credea pe Vodă „om cuprins la minte“, ia calea bejeniei. Pe punctul unde s-a spus şi se va spune adio la Moldova, Frige-Vacă înalţă cu voce întretăiată de durerile gutei: „Ţine-te sireacă Moldovă de acmu înainte de jac şi de mîncări!“

Carol SEBESTYEN

ARGUS • ARGUS

Vacanţa s-a aşternut tern peste ţară. ● Ofertele Litoralului depăşesc pronosticurile pesimiştilor, cunoscuţii cu concediile masacrate şi presa de toate culorile întrecîndu-se în a ne oferi informaţii deprimante ● Cei aflaţi încă în cîmpul muncii sînt îndemnaţi pe toate căile oficiale şi oficioase să muncească, să muncească, să muncească! ● Munca: supremă, unică valoare a modelat contribuabilul de la gurile Dunării, cu 35 de dolari pe lună, privire ceţoasă şi interdicţie fermă de a se procopsi licit sau ilicit ● Vacanţă şi pe Dealul Mitropoliei ● Acolo unde numai comisia de anchetă privind evenimentele din 13—15 iunie lucrează lent şi precaut ● Parte din opinia publică speră ca, înainte de pronunţarea concluziilor, parlamentarii să facă o firească descindere şi în Valea Jiului ● Pentru o minimă documentare ● Reprezentanţi ai sus-pomenitei comisiii s-au întîlnit cu delegaţii Comitetului Helsinki pentru Drepturile Omului, care au avut ulterior o gamă diversă de interlocutori: de la dl. Virgil Măgureanu la dl. Răzvan Theodorescu ● În final, conferinţa de presă a Comisiei a fost expediată de TVR în treizeci de secunde, flancată fiind de două reportaje de lung metraj despre hîrtoapele şi speculanţii Bucureştilor ● Asta pentru a menaja susceptibilităţile crescînde ale ziarului „Azi“ care într-un puseu xenofob, vede dincolo de occidentalul singur sau în grup organizaţia ocultă care stă să prejudicieze ţara ● „Căprariul“ inflexibil al foii se dovedeşte a fi vitriolanta Xantipa care, îl secondează cu brio pe C. V. Tudor într-un top al imundităţii jurnalistice intoxicînd generaţii de gospodine ● S-a înfiinţat Facultatea de înalte studii politice, care va lansa pe piaţă prima generaţie de absolvenţi exact în ajunul viitoarelor alegeri ● Pînă atunci, urcă diabolic un nou star în constelaţia eminenţelor cenuşii care ne tot fascinează în ultimele luni: ubicuul Bebe Ivanovici ● Prezent în penumbră ba la Televiziune (pe 13 iunie), ba la ceremonia absolvirii unei noi promoţii de ofiţeri M.A.N., Bebe Ivanivici pare predestinat să ocupe cel puţin un capitol din dosarele secrete ale istoriei post-revoluţionare, pe care posteritatea le va elucida, poate, cîndva ● Nica Leon, pus în libertate, face declaraţii privind condiţiile reţinerii şi detenţiei sale, prilej cu care lumea realizează că într-un stat de drept pînă şi Sanepidul prestează arestări ● Să nu-i uităm pe vindanjori, hingheri, deratizatori, care s-ar putea să aibe un cuvînt de spus în propririle de persoană, dovedindu-se, pe viitor, abili mînuitori ai cătuşelor ● În revista „22“ Paul Goma dă un sclipitor interviu, pe care dl. Gelu Voican-Voiculescu, unul din fruntaşii vieţii politice de astăzi, îl poate citi avînd nostalgia rememorării activităţii luptătorului de ieri pentru drepturile omului ● Alt interviu (gen revuistic estival) dă „Expresului“ ministrul apărării, dl. general Victor Stănculescu ● Aflăm de o propunere de dictatură militară venită din partea unor membri ai opoziţiei ● Asasinii din decembrie ai Clujului îşi fac probabil obişnuita promenadă între „Belvedere“ şi statuia lui Matei Corvin... ● La Săpînţa, ostilităţile au fost reluate şi fără prezenţa camerei video a corespondentului TVR ● Procesul foştilor membri ai Cepex pare a fi manevrat şi el de un acar neştiut spre o linie moartă, cu pertractări, recuzări, strecurări prin hăţişul codului penal. ● Timp în care viaţa trece peste cei aflaţi în boxă. Dumitru Popescu se însoară, Nicolae Giosan moare. ● Recepţie la ambasada americană. ● Ce n-au reuşit să facă şase luni de experiment democratic, a reuşit o simplă invitaţie a ambasadorului american. ● S-au reunit pentru o seară nume pe care cu greu cele mai subtile combinaţii şi permutări le-ar fi alăturat: Silviu Brucan, Nica Leon, Doru Viorel Ursu, Marian Munteanu, Radu Câmpeanu, Răzvan Teodorescu ş.a. ● Proiectul legii presei a dezlănţuit deja furtuna dezbaterilor în cele peste 1 000 de publicaţii, mereu dojenite că fură hîrtia cu care s-ar tipări literatura de sertar a [illegible] întunecaţi. ● Uniunea Ziariştilor Democraţi din România a realizat Convenţia de la Bucureşti pentru apărarea libertăţii presei“ în care se stipulează tranşant: „s-a propus o lege a presei tipică pentru un regim autoritar, lege care, dacă va fi votată va distruge pentru decenii libertatea cuvîntului“. ● De cealaltă parte Societatea Ziariştilor nu s-a pronunţat încă. ● Discuţiile vor fi certamente constructive, o dată continuate în incinta noii cafenele literare a Uniunii Scriitorilor, privatizată şi denumtă de am înţeles bine, „Cetatea literară“. ● Ar fi salvatoare prezenţa unui cap limpede întreprinzător şi în rîndul filialelor din provincie ale Uniunii cap care să facă aceeaşi treabă. Salvatoare pentru destinderea şi concordia scriitoricească. ● S-a constituit la Timişoara, Asociaţia culturală de prietenie România—Israel. ● În fine, semnalăm două apariţii editoriale: primul volum din colecţia **Legendele Maicii Domnului**, (Editura Cetatea) şi numărul 1 al revistei timişorene de literatură şi artă în limba maghiară „Ezredvég“ („Sfîrşit de mileniu“).

C.S.

Umor service

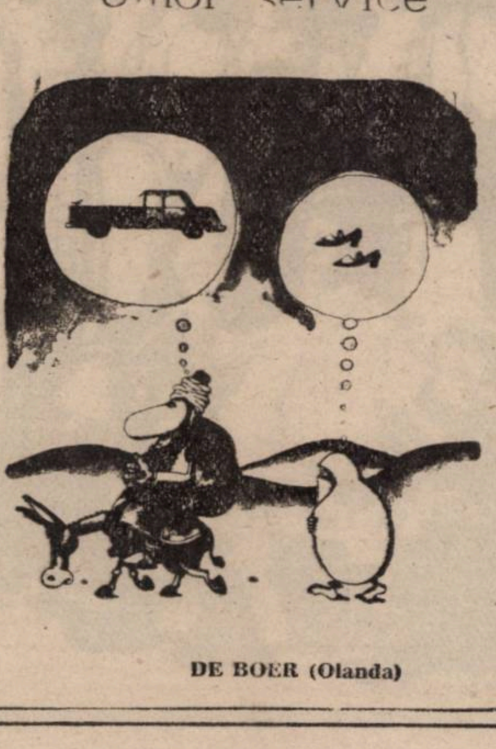

DE BOER (Olanda)

Atmosferă

Secvențe dintr-un film rusesc

Înainte vreme, castelul din Căpîlnaș a fost preventoriu de copii, acum găzduiește bolnavi psihici, majoritatea dintre ei suferind de boli ușoare, mai ales depresii nervoase. Spitalul are în subordine un altul, instalat în castelul Bulci. Cel în care sîntem acum a aparținut familiei Mocioni de Teleki. Această ramură a cunoscutei familii a avut cinci copii în urma căsătoriei Ecaterinei Mocini cu contele Eugen Teleki. Dintre urmași a trăit doar Pubi Teleki pînă în 1975. Ceilalți patru au murit necăsătoriți, înainte de vreme. Unul în război altul într-un duel, o fată de congestie pulmonară și alta de cancer mamar ; ultima fusese prima doamnă în suita regală. Mergem prin parc, spre mormintele din pădure, al contelui Teleki și al unei fetițe de trei ani, Din mormîntul tatălui a rămas o movilă peste care trece o cărăruie alături s-a păstrat piatra tombală a fetiței. Sătenii au îngrădit locul însă, gărdulețul s-a prăbușit. N-a rămas decît mormanul de pămînt, crucea de marmură a fetiței și pădurea încremenită și foarte umbroasă.

Viața lui Pubi Teleki, ultimul descendent al familiei, este un adevărat subiect de roman. Unele detalii le-am aflat înainte cu doi ani, dintr-o discuție întîmplătoare în trenul Radna—Timișoara, de la un bătrîn fost contabil al familiei Mocioni. Pubi Teleki a făcut facultatea la Budapesta, s-a reîntors acasă și a ținut-o într-o beție crepusculară. Cumpăra în fiecare toamnă butoaie cu țuică de cireșe din Munții Apuseni pe care le aducea la Căpîlnaș în căruțe trase de boi. Pînă primăvara, Pubi golea butoaiele împreună cu sătenii. După schimbarea regimului au primit, și el și mama sa, — contele a murit între timp — domiciliu obligatoriu într-un orășel din Ardeal. Mai apoi s-au întors acasă și au locuit la marginea satului, într-o fostă moară. Sătenii i-au ajutat în permanență de atunci înainte, cu mîncare și cu toate cele necesare traiului. Pubi a lucrat la o echipă de întreținerea căii ferate, în fapt, oamenii munceau în locul lui, pentru că era firav și nu făcea față. Mai apoi a găsit un post de ajutor de bucător la Spitalul psihiatric dinzant. Ultimii ani de viață și i-a petrecut, bolnav de plămîni,, la Geoagiu, unde a și murit chiar în gară, în felul contelui Tolstoi la începutul veacului. Venea adeseori prin sat și cerea cîte zece lei de la săteni, care-i dădeau și bani, dar și băutură. În castel n-a intrat în tot acest timp, o singură dată a venit, speriindu-l pe directorul spitalului care credea că o să-i ceară să locuiască acolo ; de fapt, voia niște medicamente ; nici n-a vrut să intre, a rămas la poartă, așa că doctorul s-a grăbit să-i aducă medicamentele, bucuros să scape de prezența lui incomodă.

Interiorul castelului este deosebit de interesant. Construcția are un luminator în mijlocul camerelor, prin care pătrunde lumina soarelui într-o cameră spațioasă, ce pare un fel de curte interioară.Camerele de sus sînt construite în jurul acoperișului de sticlă ; am văzut-o pe cea a „grofiței“, și a „grofului ăla bătrîn“, transformate în saloane de spital.

De aici am plecat spre Bulei. Am căutat locul pe malul Mureșului din care se trecea dincolo cu un „brcd“, o barcă legată cu un cablu gros ce atîrna peste rîu. Imaginea părea desprinsă dintr-un film rusesc, cu malurile încărcate de sălcii ale rîului, cu țăranii de pe malul celălalt stînd la taclale pe un trunchi de salcie prăvălit lîngă o colibă, cu bătrînul mînuind vîsla precaut de parcă ar fi fost de sticlă. Am trecut Mureșul. În stînga noastră, la vreo două sute de metri, se afla castelul lui Anton Mocioni, care a aparținut în ultima peroadă aghiotantului regal Ionel Stîrcea, înfiat de proprietar. Bătrînul de la „brod“ ne-a spus că Mocioni nu a avut urmași, „a fost buzărant“, ne-a mărturisit cu o sclipire glumeață în ochi și eu n-am priceput ce vrea să însemne asta, însă Marineasa, cu știința lui lingvistică, a sărit pe dată să-mi spună, plin de încîntare, că Anton fusese homosexual.

Lîngă castel se află o biserică și un șir de camere goale, a căror destinație n-am mai putut-o afla. Clădirea era mai puțin interesantă arhitectonic decît aceea din Căpîlnaș și mult mai neîngrijită, cu parcul invadat de iarbă care trecea de genunchi. Am stat de vorbă cu doctorul Mircea Blaga cu care am și vizitat clădirile din spatele spitalului, dărăpănate, cu podelele smulse, fără geamuri și tocuri la ușă. Clădirile acelea aparținuseră administrației și lucrătorilor familiei. În dreapta lor se găsea o seră din 1912, cu sticlele crăpate și zidurile fundației năpădite de iarbă. Sera amintea de arhitectura austro-ungurească, arăta frumos, așa părăginită cum era și asaltată de vegetație. Ne-am întreținut cu doctorul pe probleme de filozofie și politică — discuțiile noastre se completau de minune cu senzația pe care o aveam de film rusesc.

Am ieșit prin spatele parcului, am traversat un izlaz și am mers spre cimitirul satului, înconjurat și el de o mare de iarbă. Doctorul a deschis poarta de fier legată cu sîrmă și am trecut printre mormintele sătenilor spre un colț în care erau doi brazi înecați de licheni și viță de vie sălbatică. Sub ei se aflau mormintele familiei Mocioni năpădite de ace uscate de brad. Crucile de marmură aveau texte scrise în maghiară ; una singură era scrisă în românește. Mi-am notat inscripția : „Petru Ionașiu, secretar domenial, decedat la 12 iulie 1925 în etate de 74 de ani“.

Am părăsit cimitirul și ne-au luat rămas bun de la doctorul Mircea Blaga. La întoarcere, ne-am întîlnit din nou cu bătrînul de la „brod“. Cînd am ajuns pe malul celălalt i-am dat zece lei pentru osteneală și ne-am luat la revedere de la moșul care ne-a urmărit cu privirea pînă ce am urcat malul Mureșului. Stătea proptit în vîslă pe malul încărcat de sălcii, încît părea, într-adevăr, desprins dintr-o peliculă de film rusesc.

Daniel VIGHI

MOȘUL DE LA BROD

În secolul trecut, Mocioneștii (aromâni veniți de pe teritoriul Iugoslaviei de azi) și-au cucerit respectul rivalilor politici prin modul exemplar în care au apărat interesele românilor în Parlamentul de la Budapesta. Strălucirea acestei familii părea să se păstreze încă multă vreme. Dar în veacul nostru ea a avut destinul unei stirpe bătrîne și obosite, stingîndu-se sub semnul aceleiași exemplarități care i-a caracterizat relativ scurta existență.

Castelul de la Căpîlnaș a fost stăpînit de Eugen Mocioni de Tokay, cel de la Birchiș — de Alexandru Mocioni, iar proprietatea de la Bulci a aparținut lui Anton Mocioni de Foieni. Numai Eugen a avut parte de urmași: pe Ecaterina, Petru, Ionel, Alexandru și Jeni. Ultimii patru mor necăsătoriți, singură Ecaterina s-a măritat cu Eugen Teleki, un conte scăpătat, pe care tatăl său îl dezmoștenise pentru că făcuse doi copii nelegitimi cu o guvernantă. Tot doi prunci s-au născut și de pe urma acestei căsătorii, doar că fetița, Mady, avea să moară la 3 ani, iar fiul, Eugen, zis Bubi, a sfîrșit-o singur și trist, la vreo cincizeci și ceva de ani, în sala de așteptare a unei gări. Bătrînul Teleki habar n-avea de gospodărirea domeniului (administrat de Williger, un neamț priceput din Lipova), el alerga toată ziua pe cîmp și prin pădure după noi exemplare pentru colecția sa de fluturi, se ocupa cu punerea în spirt a șerpilor și șopîrlelor.

Lucrătura timpului este mai profundă și mai tandru-agresivă asupra castelului de la Bulci și asupra împrejurimilor sale. Bolnavii din acest spital își fac mult mai simțită prezența, gesticulează neliniștiți pe culoarele sumbre și pe aleea ce se împotmolește în vegetația abundentă. Iată un corp de clădire abandonat. Aici trebuie să fi fost spălătoria, afumătoarea. Dincolo — grajdurile pentru caii de uzanță, alături de cele pentru caii de paradă. Sînt semne că trandafirii, astăzi sălbăticiți, erau etajați pe trei rînduri. Marginile terenului de tenis le poți trasa cu închipuirea. Despre calul de bronz nu se știe nimic precis.

Cimitirul e o insulă în toiul pășunii. „Hic iacet ilustrissima domina Domina Vid. Zenonis Mocsonyi de Foen nata Maria e lib. Baronibus Fischer de Nagy-Szalatnya, quae pie oblit in Domino LXXXI anno suae aetatis A.D. MCMXVII Die XXVIII Septembris R.I.P.“.

Moșul de la brodul proprietate a C.A.P.-ului nu vrea să ia plată. Daniel îi bagă cu sila o hîrtie de zece în jeb. L-am luat drept un tăntălău, un atemporal. Ne surprinde cu o cugetare : „Se plîng că n-au oameni cuminți care să scoată țara. Cînd o venit primu director la gostatul de la castel, ăla n-o știut decît să pună degetu“.

Regăsim mașina între lanul de porumb și sălcii. Comentariile de pe brodul cel mare, dezafectat, devenit tripou la apă și la iarbă verde, ajung limpede pînă la noi, deși ne desparte toată lățimea Mureșului. „Ăștia-n cam așa, nervoși“. ne spusese moșneagul, făcînd un gest semnificativ în dreptul frunții. Nouă nu ni s-a părut.

Viorel MARINEASA

Point Suspension Bridge şi distinsa domnişoară Rosa

Pe la mijlocul anilor '50, mi-a căzut în mînă o „Souvenir Mail Card", expediată, în 1905, din Pittsburgh, Pennsilvania. Suvenirul consta în poza unui mare pod suspendat peste rîul Ohio. Rîul l-am căutat pe hartă, deoarece autorii ilustratei omiseseră să scrie cum se numeşte. Pentru ei conta numai „Point Suspension Bridge" — o fală a inteligenţei tehnice americane din acea vreme. Podul fusese fotografiat, în toată amplitudinea lui de pe un ponton. În stînga cadrului a intrat şi o parte din ponton dar şi partea din urmă a unui vapor de croazieră, construit pe trei nivele — nişte lungi pridvoare suprapuse, cu lemnăria vopsită în alb. Imaginea era destul de clară. În pridvorul din mijloc, unde a fost amenajat restaurantul, stăteau la o masă trei bărbaţi în costume de gală şi avînd, toţi trei, meloane pe cap. Malurile rîului şi — lucru ciudat — marele pod păreau pustii.

Cineva mi-a făcut cadou o lupă veche, pentru colecţia mea de timbre. Am privit prin lentila ei, de mai multe ori, tot ce se putea vedea în acea „Souvenir Mail Card". Cei trei bărbaţi jucau cărţi. Nu departe de ei, dar într-un loc mai puţin luminat, încadrată de două ciubere cu nişte palmieri pitici, ornamentali, se afla o pianină. Femeia care, pesemne, cînta la pianină, era înveşmîntată într-o rochie albă, lungă, iar de sub pălărioara cu borurile ridicate părul ondulat i se revărsa pe umeri şi pe spate. Mişcînd încet lupa mi se părea că cele patru personaje prind viaţă. Auzeam, parcă, şi melodia pe care femeia o cînta la pianină, o melodie ritmată, veselă, precum cele ce au fost imprimate, cînd cinematograful a devenit sonor, pe banda de sunet a comediilor burleşti din preafericita perioadă Keystone. Pianista avea talia neverosimil de subţire. Auzindu-mă vorbind despre talia acelei femei, o mătuşă de-a mea mă puse în temă cu moda feminină de pe la 1900. Şi am aflat de supliciile pe care le îndurau domnişoarele şi doamnele după ce îşi strîngeau mijlocul în corsete împănate cu oase subţiri de balenă. Faptul mi se păru, atunci, de neînţeles, ridicol. Tot aşa, n-am putut pricepe cum suportau domnii din acea vreme gulerele tari şi costumele de stofă, cu vestă, în miezul verii.

Apoi, am descoperit că micul dreptunghi de pe mijlocul podului suspendat era o maşină de pompieri, rămasă, acolo, în pană. Peste botul ei turtit stătea aplecat şoferul-pompier. Repara ceva la motor. Mi-am imaginat că maşina se defectase tocmai în timp ce mergea să stingă un incendiu. Ceilalţi pompieri plecaseră pe jos la faţa locului. Dar cum vor fi fost ei întîmpinaţi de cei care-i aşteptau ? Cum vor fi fost primiţi fără maşina-tulumbă ? Cu înjurături şi ameninţări. Şi ei, fireşte, au dat vina pe şoferul pompier. În clipa în care a fost făcută fotografia, pe tot „Suspension Bridge", pe tot impresionantul „Suspension Bridge" nu mai trecuse nimeni. A fost un răstimp în care şoferul-pompier rămăsese singur între apă şi cer. Singur cu hardughia lui de tulumbă motorizată, blestemînd-o şi gîndindu-se, poate, că din acea zi îşi va pierde slujba. Iar pe vaporul cu pridvoarele vopsite în alb domnii gomoşi jucau cărţi. Şi femeia cu talia neverosimil de subţire cînta întru desfătarea lor, melodii vesele. Nu le păsa de soarta unui biet şofer-pompier.

II

„Souvenir Mail Card" era adresată în nemţeşte, „distinsei domnişoare" Rosa Massak, timişoreancă din cartierul Fabric.

„Scumpă Rosa,

Acesta este podul peste care trec, în fiecare zi, cînd mă duc şi cînd mă întorc de la fabrică. Aşteptîndu-te, îţi doresc mult noroc.

Al tău
Walentin"

(Valentin scris cu W, pentru a nu fi pronunţat „Falentin")

III

Într-o casă cu hoch-parter de lîngă „Prinţul turcesc" (un fost birt, cunoscut, ca punct de reper, în tot oraşul) a trăit, pînă în anul 1906, numita Rosa Massak, avînd ascendenţi unguri nemţi şi cehi. Croitoreasă, cosea lenjerie de corp pentru dame. Cîştiga binişor şi părinţii (tatăl hornar, teracotar şi constructor de cuptoare pentru pîine) au avut grijă să-i facă o zestre corespunzătoare. Rosa — una din frumuseţile cartierului — a fost aleasă de trei ori, în salonul de dans al Fabricii de bere, regina balului. Junii — români, unguri, nemţi, sîrbi, evrei — roiau în jurul ei şi, din cînd în cînd, se încăierau, înfierbîntaţi de atîta amor platonic. Rosa nu umbla cu nasul pe sus, n-avea pic de trufie, le vorbea cu blîndeţe şi îi dojenea ca o mamă înţelegătoare, dezavua disputele lor violente. Asta-i scotea şi mai mult din minţi. Căci ea, sentimental, rămînea intangibilă. Cînd un tînăr ungur îi trimise epistola prin care anunţa că se sinucide sub fereastra ei, părinţii hotărîră să o mărite cît mai repede cu un croitor de lux, coproprietar al unui atelier din centru. Dar frumoasa şi blajina Rosa tînjea după Valentin cel plecat în America. Şi cine ştie dacă nu cumva, în căpşorul ei, începuse să înmugurească şi mirajul Lumii Noi ? Astfel, a trecut peste cuvîntul părinţilor mîhnindu-i peste măsură, şi în toamna lui 1906, pe cînd tocmai împlinise 20 de ani, a ajuns cu bine la Pittsburgh, Pennsylvania. La scurt timp după ce s-a căsătorit cu mecanicul Valentin Banu, a trimis acasă, în Fabric, o fotografie: ei şi ea, zîmbitori, fericiţi, încrezători în steaua lor americană, ei şi ea ţinîndu-se de mînă pe . . „Point Suspension Bridge" . . .

IV

După mai bine de două decenii de cînd am ajuns în posesia acelei „Souvenir Mail Card", l-am cunoscut pe domnul James, pensilvănean dintr-o localitate de lîngă Pittsburgh. Degustînd împreună un burgund de Recaş, mi-am amintit de podul suspendat peste Ohio River. Domnul James, pe lîngă profesiunea lui de chimist, era şi artist fotograf. A fost foarte încîntat de acea imagine de la 1905. Şi nu i-a venit să creadă că sînt în stare să i-o dăruiesc. (S-a recompensat, apoi, cu un calup de ţigări „Dunhill" adus de la Viena). Prin el, vederea cu „Suspension Bridge" s-a întors, după vreo şapte decenii, acolo de unde a fost trimisă. Am convenit să se intereseze, în Pittsburgh, de eventualii descendenţi ai familiei Banu. Dar n-am mai primit nici o veste de la el

Iosif COSTINAŞ

Istoria bănăţeană

— repere cronologice —

- Cele mai vechi urme de locuire umană pe teritoriul bănăţean descoperite pînă acum datează din paleoliticul mijlociu (120.000—100.000 î. e. n.) în peşterile de pe cursul mijlociu al Caraşului şi la Băile Herculane.
- Pe Dealul Căuniţii de lîngă Gornea, aşezarea paleolitică este datată în perioada anilor 40.000—35.000 î.e.n., cu o locuire îndelungată şi urma clare de cultură materială.
- O descoperire surprinzătoare din perioada neolitică este peştera cu picturi rupeste din Gura Ghindiei, pe Dunăre, lîngă Pescari, prima de acest fel descoperită pe teritoriul României.
- Tot neolitică este aşezarea de la Parţa, un adevărat focar de civilizaţie a epocii. Sanctuarul de aici este unul dintre rarităţile europene şi elementul de senzaţie al zonei sud-est europene.
- „Venus" de la Sînpetru German şi leontocefalul de la Ronaţ/Timişoara sînt două descoperiri cu aspect de unicitate în plastica epocii neolitice, nu numai de aici, ci şi din întreaga ţară.
- Aşezări întinse şi bogate, depozite de obiecte de aramă, apoi de bronz, conturează societatea umană în trecerea de la epoca pietrei la cea a metalelor. Numărul aşezărilor şi al obiectelor descoperite depăşeşte zecile şi, respectiv, zecile de mii. Simpla lor înşiruire ar ocupa o carte întreagă.
- Cultura Periam-Pecica reprezintă o faţetă complexă a epocii. Depozitele de aur prelucrat descoperite pînă acum certifică gradul de civilizaţie al locuitorilor. Imensitatea depozitelor de obiecte de bronz conferă greutatea afirmaţiilor de mai sus.
- Este perioada aşezărilor fortificate întinse pe suprafeţe mari cu locuinţe şi inventar bogat. Este şi perioada cîmpurilor de urne funerare (rit de incinerare şi depunere a cenuşii în urne îngropate în „cimitire").
- Din perioada de început a epocii fierului, aşezarea de la Gomila lui Pituţ de lîngă Remetea Mare deţine un rol deosebit. Aici s-a descoperit o situlă (o găleată de bronz cu motiv solar), una dintre rarităţile europene şi româneşti. În plus, aşezarea are o întindere în timp de peste un mileniu, pînă în evul mediu.
- Este şi perioada de conturare a civilizaţiei geto-dacice, cu trăsături specifice şi spirituale aparte. Banatul face parte integrantă din acest spaţiu şi spiritualitate, oferind şi exemple deosebit de interesante.
- Din secolul IV î.e.n., în Banat s-au descoperit monede, greceşti şi macedonene, imitaţii locale de o înaltă calitate. Ele reflectă gradul de organizare socială şi politică a dacilor în preajma migraţiei celtice. Luptele dintre dacii „bănăţeni" şi celţii aşezaţi în vecinătate au dus la păstrarea unităţii locale. Moneda proprie bătută în Banat constituie un semn definitoriu al acestui proces.
- În jurul anului 150 î.e.n., civilizaţia dacică ajunsese la maturitate socială şi politică. Convieţuirea paşnică cu celţii, progresele materiale şi spirituale autohtone conturaseră un spaţiu şi un popor bine conturat şi stăpîn pe sine. Vestigiile dacice din această perioadă, scoase la iveală şi cercetate arheologic, în zeci de puncte, confirmă afirmaţia.
- Fibula de aur de la Remetea Mare, tezaurul de monede descoperit tot aici lanţul ornamental de argint de la Recaş, trusa de bijutier de la Pecica multitudinea obiectelor de orfevrărie dacică din Banat sînt aspecte concludente ale gradului de civilizaţie dacică.
- Banatul de azi făcea parte din regatul lui Burebişta, apoi se raliază formaţiunii dacilor transilvăneni. În anii 10—9 î.e.n., o campanie de pedepsire a dacilor mureşeni a fost întreprinsă de generalul roman Marcus Vicinius. Circulaţia şi tezaurizarea monedelor romane pe teritoriul bănăţean confirmă legăturile dintre cele două popoare.
- În anul 88 e.n., alt general roman, Tettius Iulianus, conduce armatele sale spre Sarmizegetusa Regia, prin teritoriul bănăţean. În 101, Traian străbate şi el zona spre aceeaşi destinaţie. La 102, o mare parte a zonei intră în stăpînirea romană, sub conducerea generalului Longinus, făcut apoi prizonier de către Decebal.
- Arheologia „clasică" s-a format prin studierea antichităţii greco-romane. Cu toate acestea, perioada stăpînirii romane în Dacia are însă foarte multe probleme de rezolvat. Nivelul ridicat de civilizaţie, amploarea transformărilor economice, sociale şi chiar etnice aduc răspunsuri încă parţiale.
- Banatul de azi făcea parte din provincia Dacia „Inferior", apoi „Malvensis". Oraşele, tîrgurile şi aşezările rurale cunosc o dezvoltare accentuată. Cu toate acestea, zona este prielnică unor mari mişcări sociale antiromane.
- Cărămida cu text cursiv, descoperită la Gornea şi datată 294—300 e.n., glăsuieşte clar despre existenţa latinofonilor în Banat, după părăsirea romană din 271. Este una dintre „cărămizile" de temelie a formării poporului şi limbii române.

Viorel Marineasa

Litera albă

Fișe de roman

● **Ignatie Vuia** (1809-?) **din** Voivodinț — episcop de Vîrșeț în timpul revoluției lui Kossuth. Două versiuni — tendențioase — asupra vieții sale după aceea: 1) ar fi trecut la romano-catolicism, devenind protopop și a murit la Budapesta în 1905, neștiut de ai săi; 2) s-a turcit și s-a pierdut în Turcia.

● Tipografia **Dimitrie Birăuțiu,** Budapesta VII, István-ut 11. Aici apar **Poporul român** (foaie politică, socială și economică — de 4 ori pe săptămînă), foaia umoristică poporală **Cucu** (săptămînal, joia), **Calendarul Poporului român.** (D. Birăuțiu — n. 1875 Ghioroc. Relații cu Caragiale. Moare — se pare, nebun — în spitalul „Lipótmezö" din Buda, la 12 iunie **1918,** deci cu puțin înainte de Marea Unire).

● Ilustrată cu **Stryi** (1912) — Ulica Trzeciego Maja; pe colț — o clădire cu două caturi: Kawiarnia de l'Europe; frizerie; dentist — dr. F. Herz. În drum — cîțiva copii și un băiat de prăvălie în halat alb.

Șoseaua **Rovno** — „Viața încîntătoare și înțeleaptă a domnului A. mi s-a suit la cap ca un vin vechi".

Trecerea rîului **Zbruci** — „Deasupra culcușului meu se strînge sărăcia sperioasă a casei".

(Isac Babel — „Armata de cavalerie")

● Leca, aflat în drum spre front, scoase din traistă plăcinte de acasă. „Era adecă o turtă de mălai amestecată cu ceapă /.../. Dar Axente înțelese că aceasta este adevărata plăcinte, sfînta plăcinte de sărbătoare a obijduitului popor din Munții Maramureșului și cît de bine îi căzu mălaiul acesta acrișor...".

(Ion Ciucurel, **Transformarea / roman din vremuri mari /,** Timișoara, 1931).

● **Gînduri și indemnuri de la sate** — „spre a sta de vorbă între dînșii, sătenii și orășeni și plugari cu intelectuali, /.../ foaia va urmări apropierea dintre clase, netrecînd cu vederea interesele vitale ale funcționarilor, muncitorilor industriali, meseriașilor și micilor comercianți". (gazeta sătească **Poporul românesc,** 1922)

● **Blaga:** Țăranul bănățean are „temperament cu multă conștiință de sine"

● „În zilele noastre s-a înălțat pe baricadele necredinței, organizată în sistem filosofic personal, un alt filosof pe care nația l-a recompensat cu cele mai mari onoruri, anume dl. Lucian Blaga /.../ Filosofia acestui domn s-a populat progresiv și pare că cu o deosebită plăcere cu categorii stilistice, spații mioritice, cenzuri transcendente, eoni dogmatici, cunoașteri luciferice și cîte și mai cîte năzbîtii filosofice de acestea, care stoarse toate la un loc, nu dau decît același surogat dialectic". (Petru Rezuș, **Comentarii / Distructivism filosofic** / în **Altarul Banatului,** Caransebeș, nr. 1-2/1944).

● 1916. Se sfințește noua biserică din Șoșdea. Un grup de țărani bănățeni hotărăsc să scoată gazeta **Cuvîntul satelor.** Scop: Emanciparea țăranilor în cadrul unei bresle. Deviză: Cultură, muncă și organizare.

● **Nume.** Vichentie Păsulă, Piciu Surdu, Iosif Căitoane, Meilă Blagoe, Lazăr Mladescu, Rusalin Mișcoci, Trifu Cinghița, Filip Baloș, Corneliu Visalon, Petru Mireana, Pavel Boșiic, Stanglica, Geldl, Reidl, Kabelka Schimscha.

● curișcapite = de-a rostogolul
haidalera = hai-hui
dasneață = de azi dimineață
cruciu
în cîntărige = în cumpănă
fînaț în ierugi

● **Anul 1936.** plug „Oliver" cu două brazde
batoză nr. 6 „Hoffer"
secerătoare „Dering" nr. 3
„Weiss & Göter" — pluguri originale „Eberhardt" marcă „porcul mistreț".
purificator de trifoi „Schranz"
cele mai bune semințe la firma „Succesorii Arpad Mühle", Timișoara — catalog gratis și franco.

● **Mulțumită publică.** Oficiul parohial ortodox Silha mulțumește și pe această cale d-lui învățător director în penziune Damia Sebeșan și soției sale Anastasia născ. Bărbulescu din Secusigiu, precum și dnei preotese Cornelia Popovici născ. Sebeșan din Silha pentru cumpărarea și confecționarea unui frumos măsai alb de damasc în valoare de 2000 lei pe Sf. Prestol. Bunul Dumnezeu să răsplătească această faptă frumoasă și creștinească cu sănătate și iertare de păcate. **(Foaia diecezană,** 1938).

● Luță Ioviță cu taraful său — numai pe plăci „Odeon".

● **Almanahul învățătorilor,** Lugoj/Caransebeș, 1939: Tineretul de astăzi arată „un egoism nervos, adeseori copilăros, ambițios înainte de vîrsta normală a ambițiunii. Nu se mai adaptează sublimelor idei și sentimentelor nobile. Doritor de mărunte glorii efemere, sgomotos, încrezător în minciunile gălăgioase ale reclamei".

● **Calendarul bunului român** pe 1943, Institutul de arte grafice „Luceafărul" Timișoara:

Timpul în iunie. Cînd cîntă cucul de Sînziene nu va fi anul bun. Fragi multe la Rusalii înseamnă an bogat în struguri. Dacă plouă la 8 iunie (Medard la catolici) va ploua încontinuu 40 de zile. Călătoria furnicilor prevestește timp frumos. Săritul peștilor arată furtună. Mulți bureți iuți aduc iarnă ușoară.

Arta culinară de Elisabeta dr. Ilieșiu. Budincă de pesmet (preslu). Punem să se rumenească într-o cratiță 14 deca zahăr și-l stîngem cu 30 deca smîntînă dulce, adaugem 6 linguri de pesmet și fierbem pînă cînd se desface de pe lingură...

„Sfredelul l-a aflat vestitul mechanic din Atena, Dedal, în anul 1240 nainte de Hristos. Tot acest Dedal a aflat ferestrăul, securea și barda".

● Ciclul marilor și ciudatelor migrații, întinse pe mai bine de un mileniu, situează zona bănățeană în acest perimetru. De la „mileniul tăcut" al istoricilor vechi, azi putem vorbi despre mărturii revelatoare, atît la migratori cît, mai ales, la autohtoni. Venirea și prezența — mai scurtă sau mai îndelungată — a goților, hunilor lui Attila, gepizilor, a avarilor și statului lor trisecular, apoi a slavilor, bulgarilor, ungurilor, pecenegilor, uzilor, cumanilor și tătarilor — nu a reușit să disloce masa romanizată de pe Dunăre și Carpați. Dimpotrivă, exemple de ordinul miilor și sutelor de mii vorbesc despre asimilarea acestora sau deplasarea grupurilor migratoare spre alte spații.

● Biciul lui Dumnezeu, Attila, își avea o reședință undeva în Banatul nord-vestic. Aici l-a găsit solia bizantină și retorul Priscus Panites, cu prilejul unei ambasade. Îi cunoaștem cu această ocazie pe Ausoni, vorbitori de limbă romanică.

● Celebrele „ringuri avare" se dovedesc a fi — înainte de orice altceva — fortificații ce folosesc pentru adăpostirea unor mase mari de localnici în vitregia vremurilor.

● Regatul franc al lui Carol cel Mare, în luptele cu avarii, ajunge și pe meleagurile noastre.

● Cu o expresie de genială intuiție, Nicolae Iorga numește așezările daco-romane, în procesul lor de românizare, „romanii populari". Ele sînt germenii poporului român. Banatul are sute de asemenea „romanii", fiind unul dintre leagănele civilizației românești.

● În același timp, o altă componentă esențială a Banatului prefeudal, apoi feudal, modern și contemporan este dată de prezența concomitentă a mai multor nații pe teritoriul său. Această componentă a imprimat spiritualității bănățene o tentă specifică, ce se păstrează pînă azi. În cursul mileniului II, aici s-au stabilit, au muncit și au murit, mii și mii de reprezentanți ai cel puțin 10—15 nații.

● Ducatul lui Glad, sec. X, cuprindea întreg Banatul. Luptele duse împotriva triburilor maghiare sfîrșesc prin intrarea acestor ținuturi într-o legătură de vasalitate cu vecinii.

● Țara ducelui Ahtum, numită de izvoare „regnum" („țară") cunoaște, la începutul veacului al XI-lea, o dezvoltare deosebită. Are o structură economică, socială, politică și militară de tip feudal incipient. Luptele cu trupele regatului maghiar, conduse de vărul lui Ahtum, Chanadinus, întinse pe mai multe etape, sfîrșesc cu uciderea ducelui bănățean.

● Deși Chanadinus închină țara regelui Ștefan, autonomia zonei se păstrează nealterată încă mai bine de un veac. Vechea familie domnitoare stăpînește în continuare Banatul.

● Abia la 1177, apoi la 1197, 1199, 1200 apar atestate primele comitate: Timiș, Cenad, Arad, Cuvin, ca forme de administrație a unei puteri statale de esență feudală.

● Tot din documentul din 1177 aflăm, indirect, și despre existența Timișorii, iar la 1211 o avem atestată direct. Spre rușinea noastră, istoricii „anilor de glorii" s-au cramponat exclusiv de un document din 1266, stîlcind sensurile reale ale istoriei orașului.

● La Cenad, în preajma anilor 1030—1046 și mai tîrziu a funcționat prima școală de pe teritoriul României, inițiată de episcopul Gerard. Ea s-a transformat într-o școală capitulară. Tot aici se află sediul primei episcopii de rit latin.

● La Igriș, în cadrul mănăstirii cisterciene, înființate de călugări veniți din Franța, a funcționat cea mai veche bibliotecă cunoscută de pe pămîntul românesc, în jurul anilor 1200.

● Creștinismul de rit „grec" a fost însă inițial preponderent în rîndurile bănățenilor. Transformat în ortodoxism, el a rămas pînă azi religia majorității populației locale.

● Marea invazie tătară în Europa, în anul 1241, a atins și Banatul. Lupte crîncene s-au dat la Igriș și Cenad. Distrugerile materiale au fost deosebit de mari.

● În urma acestei situații, statul a luat măsura refacerii cetăților existente și a ridicării altora noi, toate din piatră. Acțiunea se va extinde și pe perioada următoarelor două veacuri, așa încît zona va dispune de aproape două sute de fortificații puternice, printre cele mai complexe din întreg spațiul dunărean.

● Cnezii și cnezatele bănățene reprezintă o realitate pregnantă a veacurilor XI—XV. Ei sînt urmașii conducătorilor comunităților locale din etapa prestatală. Vor fi puternici în perioada de început a statului feudal, după care — rezistența la schimbarea statutului lor social — vor fi marginalizați și înglobați în masa populației.

● Districtele, forma latinizată a termenului de cnezat, vor constitui însă o realitate consfințită administrativ, pînă în veacul al XIII-lea. În evul mediu, numărul lor va trece de 40, acoperind circa jumătate din teritoriul Banatului. Opt dintre ele vor beneficia de privilegii regale, cu caracter de unicat în istoria medievală a zonelor dunărene.

● Instalarea pe tronul ungar a dinastiei angevine, ramura italiană, la începutul veacului al XIV-lea, prin Carol Robert de Anjou, înseamnă și schimbări de profunzime în viața economică și socială bănățeană.

● Timișoara devine capitala regatului, între anii 1315—1323, după ce opt ani (1307—1315) lucrările de construcție au înălțat o fortificație și un palat de piatră. Aici vor poposi soli din toată Europa, iar orașul își începe cariera europeană.

Întîmplări în liniștea fotografiilor

Domnul O.

1. O de la Oblomov. Are ceva (un „aer de familie") care te obligă să-l privești cu mai multă atenție decît pe ceilalți. Din **Albumul cu necunoscuți**, el, Domnul O. devine **personajul posibil.** Nu e tocmai ,tipic" — cum ar fi fost, de pildă, ofițerul fotografiat în ținută de gală, la Temesvárott Photographisches Atelier „Hess és Társa" („vis à vis dem Theater"). Frumușel, tînăr și „foarte austriac" — ofițerul va fi făcut carieră : portretul „povestește" asta, peste timp. Un ins bine așezat în lumea lui, ofițerul. Respiră siguranță prin fiecare por. Trebuie și militarul privit (sau reinventat), înainte să te întrebi cine este domnul cu lornion.

2. Un Oblomov autohton, deci. La nu mai mult de treizeci de ani. A preluat, vara trecută, afacerile tatălui său : negustor, proprietar de pămînt. Sintem în 1912. Reîntors din prima (și neîndoielnic, ultima) lui călătorie, prin Europa, personajul nostru **pozează :** asta vrea să însemne că postura, atitudinea, detaliile portretului nu sînt ideea fotografului (de la „Kossak"), nici rod al întîmplării Domnul O. a ieșit („azi") în oraș știind că se va opri, în cele din urmă (după ce bărbierul și frizerul îl vor fi aranjat cum se cuvine), la fotograf, și că acolo, sprijinindu-și cotul drept de speteaza sculptată a scaunului... Asemenea fotografii sînt la modă. Vedetele vremii se coafează și se îmbracă astfel. Domnul O. e un ins cu umor. Și cu spirit de observație. A pus la cale această mică glumă. Favuridele, parcă, trasat cu pensula, bucla coborîtă elegant pe frunte, degetul mic adus peste inelar, lornionul gol, numai ramă (**„lunettes sans branches qu'on tien à la main"...**), lanțul de aur petrecut peste gulerul amplu și din catifea al hainei... Nu știe că nu va avea forță să plece, pentru a doua oară, din Timișoara. Pînă la Viena ori pînă la Paris. Nu bănuiește cît de demodat, de atemporal arată exact în momentul cînd își regizează **portretul de epocă.**

3. Dar ce a făcut la Paris ?!... Mai întîi și-a închiriat o cameră la **Hotel Lotti.** Pornise în călătorie prin Europa, ca să vadă îndeaproape cum merg „marile afaceri". Negustor oarecare, tatăl Domnului O s-a mulțumit cu deverul sigur, nu prea ridicat, al cîtorva magazine de mîna a doua. Era nevoie de un suflu nou „european". Toți spuneau asta. În ce să investești, însă, cum să procedezi ca să nu dai chix ?... **Se auzea că va fi război. Circula zvonul.** (Clarvăzătorii vorbesc despre iminența unei conflagrații. Nostradamus o prevăzuse, de altminteri. Profețiile acestuia nu puteau fi puse la îndoială. Nostradamus spusese că Pasteur va exista și că în 1889 va fi fondat Institutul Pasteur. Că un rege va fi asasinat, în Italia, la 1900, și iată, în 29 iulie 1900, regele Umberto pierise, de mîna unui oarecare Acciarito). Și totuși, în capitalele Europei, investitorii serioși prosperau. M.A. Lotti (cu hotelul său „le plus récemment construit" și cu un „restaurant de premier ordre") era un exemplu Dl. O. nu reușește să-l întîlnească pe patron. Nedumerit plictisit să urmărească, de colo-colo, prin Paris, umbra unei identități personajul nostru pleacă la Nisa. În căutarea d'nei Lariboullet, notar, despre priceperea căreia în afaceri imobiliare și construcții diverse aflase dintr-o **„Revue Immobilière"** mai veche, datată **29 aprilie 1911,** și pusă la dispoziția clienților Hotelului Lotti... Înainte să părăsească Parisul, personajul nostru vizitează, în rue Montmartre **167, la Maison „Photo-Couleurs":** prima de acest fel, din lume, cum îl asigură reclama. Pe ecranul sălii, în acompaniamentul unei „muzici delicioase", poți vedea, color, tot ce imaginația cuprinde: de la clișeul medical, la reproducerea picturilor celebre, și pînă la „viziunile orientale" ale lui M. Gervais-Courtellmont. **(„On en sort conquis par le charme qui se dégage de ces reproductions fidéles et harmonieuses des merveilles de la Nature et des Arts").**

4. Nu cunoaștem, deocamdată, nimic despre ziua petrecută la Nisa, de Domnul O. Sigur e doar faptul că nu a rămas acolo decît o zi.

5. Lumea bună a Vienei. O Timișoară ceva mai mare, Viena are și ea un Palat baroc. Construit, probabil, pentru Eugeniu de Savoia. **Palatul Kinsky** este imaginea redusă, în oglindă, a edificiului timișorean („Parisul nu mai e ce-a fost" / „Un **Originalmarke ILLUSION, ohne Alkohol** — puteți cumpăra numai la Viena" / „Capitala Europei — Viena" / „Tot Banatu-i fruncea!") Cumpărături: o pereche de ghete Herz — trei binocluri Goerz („Pernox / Pagor / Fago") — un joc sportiv „hochinteressant": **Alla — Spiel.** Și, desigur, acea pelerină pentru toate anotimpurile — **Federleichte Pelerine „Ideal"** — pe care o agață în cuierul de la intrarea Atelierului Fotografic, ca să poată poza, în talie, în „mare vedetă", la întoarcerea din Europa. Pînă la începutul războiului mondial dau faliment două dintre micile magazine de nimicuri moștenite. Apoi...

Domnul O. Lipsit de spirit practic. Holtei. Personaj de nuvelă, nu de roman.

Antoaneta C. IORDACHE

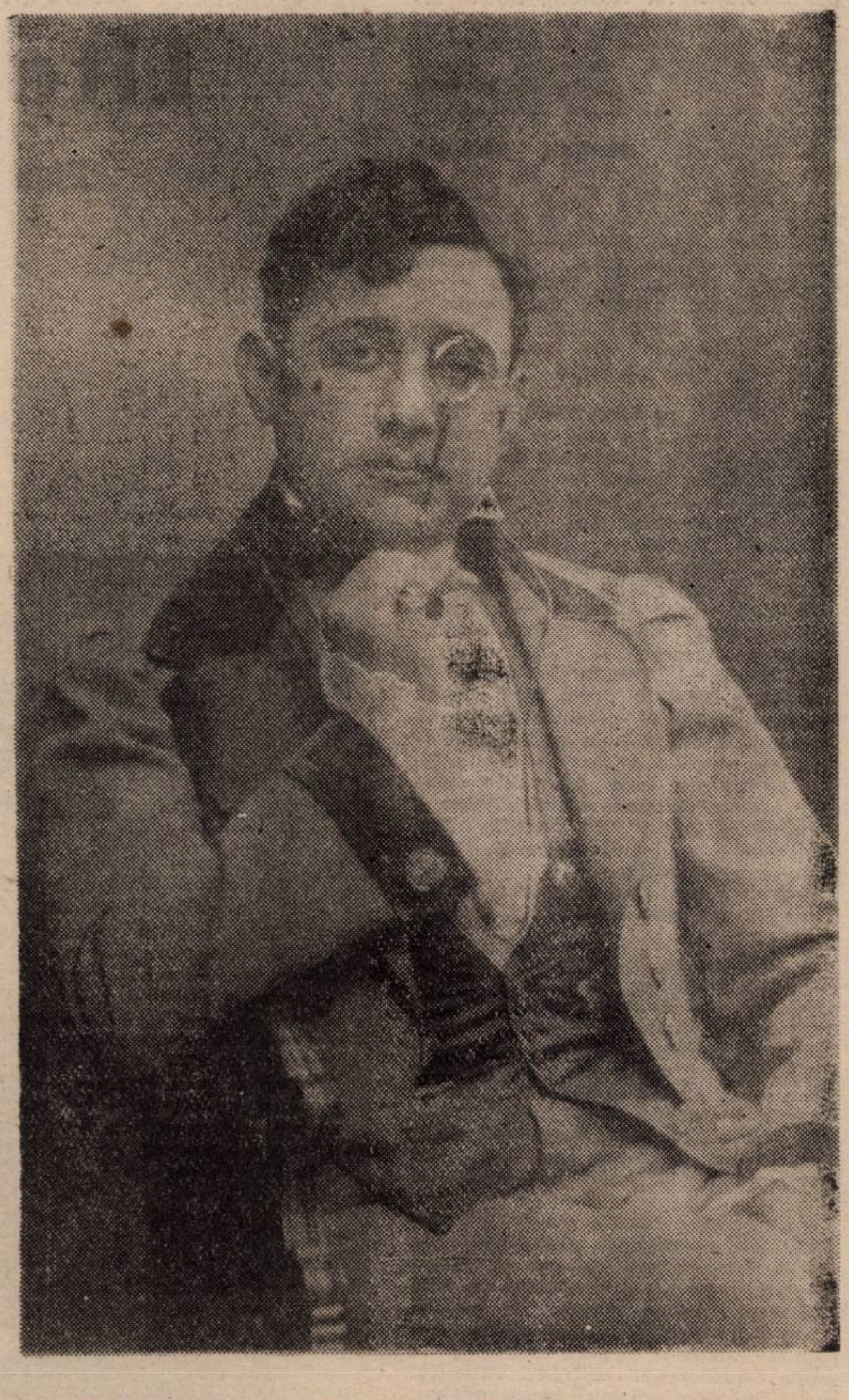

Am primit fotografia acestui bărbat de la Teresa Aloisia Fodor (născută Fixmer). Ea a găsit-o în veranda (cameră-bucătărie-dormitor) năpădită de iederă și mușchi a domnului Szklenarek din Timișoara, str. Fucsik 9, după ce bătrînul Engelbert, pe numele de alint Nany, a fost internat (la cerere) în căminul de bătrîni de la Ciacova. Tot atunci, în aceeași cameră părăsită, ea a găsit într-un geamantan mucegăit zeci de alte fotografii și vederi foarte vechi. Parte din ele ilustrează acest număr de revistă. Toate figurile care vă privesc acum din pagini sînt necunoscute. Cum străină rămîne și biografia lor reală. (adriana babeți).

Istoria bănățeană

— repere cronologice —

● Echilibrul de forțe dunărean este tulburat de prezența turcilor otomani pe linia fluviului, spre sfîrșitul aceluiași veac XIV. Banatul este, cronologic, cea de-a treia regiune românească atacată, la 1390/1391 și cea care va rezista cel mai mult.

● Ultimul deceniu al veacului XIV aduce cu sine lupte cu turcii în fiecare an, atît în Banat, cît și în Serbia aservită otomanilor. Se vor remarca îndeosebi banii de Severin și comiții de Timiș.

● Aceeași perioadă înseamnă și crearea marilor domenii feudale funciare în Banat. Celebru în epocă și în istorie este domeniul familiei Himfy. I se vor adăuga, în timp, alte și alte zeci de domenii. Iobăgirea populației va lua fenomen de masă.

● Cruciada de la Nicopole, din toamna lui 1396, a consemnat și participări bănățene. Cîteva mii de localnici au îngroșat rîndurile cruciaților, avantajați fiind de cunoașterea modului de luptă cu turcii. Nu a ajutat însă la nimic acest fapt, iar turcii își continuau incursiunile de pradă la nordul Dunării.

● La 1404 este numit în fruntea comitatelor bănățene Filippo Scolari, condotier florentin, aciuit pe meleagurile dunărene. Pînă la 1426, el va completa acțiunile militare ale lui Mircea cel Bătrîn, preluîndu-i rolul după 1418. Va aduce cu sine elementele militare specifice Italiei, semn de progres în arta militară medievală. Va crește o seamă de tineri luptători. Dintre ei, cel mai reprezentativ va fi Iancu de Hunedoara.

● În același interval de timp, Banatul va fi unul dintre centrele de iradiere a renașterii și umanismului italian, datorită aceluiași florentin, mecenat cultural de talie europeană.

● Campaniile antiotomane de la mijlocul veacului al XV-lea, conduse de către Iancu de Hunedoara, vor avea ca punct de plecare, sau de trecere, Banatul. Aici va găsi „atletul lui Christos" răgazul dintre lupte și pacea familiei, aduse în castelul din Timișoara.

● Între 1478 și 1494, Banatul se află sub mîna de fier a comitelui de Timiș, Pavel Chinezu. În fruntea trupelor locale, acesta va repurta un șir neîntrerupt de victorii antiotomane. Tradiția i-a perpetuat memoria, figura sa fiind legendară pe întreaga arie dunăreană atît română cît și maghiară sau sîrbă.

● La 1514, flăcările războiului civil dezlănțuit de țăranii iobagi români, maghiari și sîrbi, vor pîrjoli Banatul, centrul desfășurării luptelor. Asediul Timișorii, început de către curuții lui Gheorghe Doja, se va transforma într-o aprigă și hotărîtoare încleștare între țărani și nobilime. Înfrîngerea primilor va cauza acel martiriu cumplit al conducătorilor la Timișoara.

● Impetuozitatea atacurilor otomane și uzura fizică și morală a forțelor locale, dublate de neînțelegerile din regatul maghiar, vor duce, în 1526, la dezastrul de la Mohács.

● Banatul și Transilvania, sub conducerea familiei Zápolya, vor beneficia, totuși, de cîteva decenii de relativă autonomie. La 1541, crearea principatului autonom al Transilvaniei sub suzeranitate otomană va arunca o protecție și asupra Banatului.

● Încercările casei de Habsburg de alipire a Transilvaniei și Banatului la 1550—1551, creează suspiciunile otomane și, ca urmare, două campanii de cucerire a Banatului se desfășoară succesiv. Cea din 1551 pune bazele cuceririi, în vara lui 1552, a Banatului de cîmpie și a transformării sale în provincie (pașalîc, eyalet, vilayet) otomană.

● Zonele Lugojului și Caransebeșului, mai precis, teritoriul celor opt districte privilegiate bănățene, prin valoarea lor militară, sînt exceptate de la cucerire și se transformă, sub protecție transilvană, într-o formațiune politico-militară, „Banatul de Lugoj—Caransebeș". Aceasta pînă la 1658, cînd vor fi înglobate și ele în provincia otomană.

● Spre consternarea multora dintre noi, trebuie să mărturisim că stăpînirea otomană nu a însemnat ceea ce vechea istoriografie europeană căuta să arate : înapoierea economică și sălbăticia morală.

● Dimpotrivă, sistemul fiscal, administrativ și social otoman a adus, pentru marea majoritate a populației, o ușurare a sarcinilor economice. Viața socială a cunoscut o evoluție, ceva mai lentă, dar ascendentă. Pătura cnezilor va redobîndi prerogativele avute anterior, orășenii își vor desfășura acțiunile specifice. Religia ortodoxă nu va mai fi tolerată, ci acceptată oficial.

● Locuitorii Banatului, români și sîrbi, vor coabita în pace și vor duce mai departe specificul zonei. Nu vor fi semnalate tensiuni sociale.

● Cu toate acestea, războaiele principilor transilvani, ca și ale lui Mihai Viteazul, vor a-

Întîmplări în liniștea fotografiilor

R. Smicheas
ORAVICZA

„... iară pe acel drum, care pre el odinioară la moarte il ducea, acuma ca un cunoscut mire al frumoasei făpturi lingă sine era, in partea sa. Toți aleargă la drum, calea cu smirnă și cu ruje, trandafiri o aștern, tonuri de bucurie, cîntece de bucurie răsunau din toate părțile. Celor doi iubiți le venea această toată ca un neodihnit, insă dulce vis. El nu-și căuta lor ; ei vedeau colo și mai încolo de ceăle imprejurări, celor ce le poftea noroc mulțămind. Iară miinile lor erau tare una intr-alta incleștate. Era ca cînd s-ar vedea un suflet intr-un despărțit trup“. (Nicolae Stoica, manu propria, protoprezviter, la Mehadia scrisă, in 17 mai 1830, seara : Cu cei doi tineri îndrăgiți de la Florenția)

Mîna

Cînd o vint la 18 .., luna lu maiu, ca învățători la O. și o trecut prăstă serpentinu dealului G. în cocia advocatului Gropșianu. s-o arătat, mai întîi, un nuvăr mare pră cer dă culoarea pigmezului dă prună că s-or spăriat caii și cocieșu o zîs „dom văstor ăsta nu-i sămn bun, poace că muriți dă cinăr, c-așa s-o arătat și lu bata lu popa Borlovan cînd s-o niecat în ogaș, la Sasca“. Și el n-o zîs nimica, numa s-o uitat la noru ăla cum merea deasupra lor, mereuț, ca un prapure fără sfinți, o țîră îmburdat într-o parte. Și iac-așa or ajuns baș în G. și acolo nuvăru o pierit de parcă n-ar mai fi fost și în fața cășilor căsapului W. două surori d-o samă iacătă cum plîng cu spițula în mînă. fincă una s-o împuns cu acu. Și el atuncea o coborît din cocie și o prins-o dă mînă și o țucat-o la geget de s-o oprit sîngele și ea s-o rîs iară ei or plecat După aia or trecut patru ani si el o vint în casă la W. fincă Lisi s-o făcut tare frumoasă cu păru ei ca aoru și s-o făcut tot așa de frumoasă ca soru-sa Elfi, de nu le puteai osăbi dacă nu ar fi fost mîna lu Lisi care nu o mai putea rădica de la împunsu de la spițulă. Da' căsapu nici nu o vrut să audă de el și le-o pus pe slugi să îl țîpe din curte. Și acelaș concluz i l-o făcut și prea sfinția sa protopopu Evuțianu. care, năinte de toate, i-o tras un perdaf pe ulița mare și după aia l-o chemat sîmbătă sara acasă să îi vorbească aproape un ceas despre „rușinea căsătoriilor mixte“. Și el încă n-o zîs vorbă și-o stat ascuns în inima lui vro trei ani pînă o văzut-o pe Elfi a nechilăvită că pleacă la Temeswar după un neamț bătrîn și șod cu măgăzînă de vechăre Și în noaptea aia o plîns și, dă dimineață, s-o luat cu firangurile de acasă în brață și. cu lacrimi pă mustață, iar o bătut la poarta căsapului și l-o rugat pe nemțoni să îi dea fata. Numa că ăsta mintun o pus caii la cocie și o plecat cu a lui, toată plînsă, la frate-su ce ținea tot o căsăpie, la Igazfalva și cinci ani or curs fără să o mai vadă. Iară cînd s-o întors acasă el o băgat dă samă cît îi dă galbănă la față și cum o slăbit, ca un pui dă golumb. Numa ea nu vedea nimica și, într-o după-amiază, cînd s-or întîlnit la librăria Țieranu, în cărți, ea i-o zîs „Vino sara asta la Theater, că am să-ți zîc“ și în sara aia, cînd o trecut pe lîngă Theater, iar o vint noru, cu niște litere nemțăști pe el parcă, sămn că Lisi o să moară, cum o și făcut. Doctorul Löbl, peste un an : „O fost tot putrezit acolo. Die rechte hand lovit cu ciocănaș zună ca un armur gol de cavalir“. După aia o mai bătrînit cîta și o scris carte lu Elfi prin crîsnicu Șandru care o stat o săptămînă în Temeswar după ea da' tot n-o găst-o. O căutat-o chiar el două veri mai tîrzîu, cînd o vint cu coru la Lugosch. Noaptea o plecat de acolo fără ca nima să știe și ei toți or crezut că o fi și murit iară cînd s-or întors acasă și or fost mai două zîle pînă să înceapă școala, or făcut pomană și acolo o vint și căsapu, o țîră beut, cu bucile roșii dă la carne și vin, cu zbierăte bucuroase pînă tîrzîu „Der grosse liebe herr Gott“. Numa că el s-o arătat după mijlocu lui septemvrie după ce o ploiat cu piatră și o adus cu el în cocie o muiere grasă, cu părul roșu, de la Ticvani, care n-o vorbit niciodată nemțăște. Cu ea o avut două fete, tot așa, cu părul roșu și mute, și ele or murit cînd or trecut cîta dă zăce ani amîndouă. Și după ele or murit căsapu, prota Evuțianu, doctoru Löbl și avocatu Gropșianu. Cu el o stat sara la birt și o zîs „mă strînge mașla asta, văruț, dă căldură“ și s-o dus. După aia muierea s-o dus la ea acasă, cu cîrpele ei și cu păru ăla roșu care tot așa o rămas la bătrînețe și el o rămas sîngur.

Într-o sîmbătă, cînd o văzut-o pe Elfi în fața la Robert, o trăcsărit și o chemat-o nuntru la moalăr și o ținut-o o țîră de mînă, ca pe soru-sa.

Marcel TOLCEA

---

vea sprijinul unanim al localnicilor. Între anii 1594 și 1616, pe acest teritoriu vor avea loc o serie de lupte, asedii, care nu vor reuși să schimbe stăpînirea otomană, dar vor ține trează conștiința europenității zonei.

● Celebre în epocă au rămas asediile Timișorii dintre 1595—1597. Mai puțin cunoscută este însă perioada „republicii“ Lipova oraș liber regal, cu rol strategic deosebit la porțile Carpaților. Fenomenul „republicii“ din Lipova ar merita el însuși o lucrare specială.

● Călătorii străini, atît europeni cît și otomani, vor lăsa pagini interesante despre localitățile și oamenii Banatului acestor veacuri. Ele au fost parțial sau total editate și au ajuns și în atenția marelui public.

● Între anii 1688—1698 au loc conflicte militare între austrieci și otomani, în bună parte desfășurate și pe teritoriul bănățean. Pacea din 1699 de la Carlovac/Karlowitz, nu va schimba însă nimic.

● Prin folosirea de către Luigi Ferdinando de Marsigli a denumirii de Banatul Timișan (sau Banatul Timișorii), provincia începe să fie numită astfel, sau pe scurt Banat, dobîndindu-și în doar cîteva decenii numele de azi.

● La 1718, zona intră în stăpînirea curții vieneze, ca provincie imperială, cu o administrație militară. Momentul, prefațat în 1716, de cucerirea Timișorii din mîna otomanilor, marchează și începuturile istoriei moderne a acestei zone.

● Administrația militară pînă la 1751, apoi cea civilă pînă la 1779, vor aduce adînci transformări economice, sociale și etnice aici. Împărțirea administrativă este cea tradițională, pe districte. Din 1779, ea va fi cea pe comitate, care va dura pînă la 1918.

● Între 1723 și 1765 se ridică fortificațiile, în stil Vauban, ale cetății Timișoara, prin munca țăranilor și meșteșugarilor localnici. Se regularizează cursurile Begăi și Timișului se înființează zeci și zeci de manufacturi. La 1733 are loc în Banat prima grevă din istoria României la minele de la Ciclova. Sectorul exploatării și prelucrării metalelor va lua o amploare deosebită.

● Două războaie austro-turce vor însîngera Banatul, la 1737 / 1739 și respectiv la 1788 / 1789. Ele vor consfinți amurgul Imperiului Otoman.

● Le vor urma epidemii de ciumă, precum cea din 1738—1740, din 1762, „ alte calamități naturale.

● Pe plan spiritual, mijlocul veacului va aduce procesul de școlarizare a întregii populații. Vor fi înființate circa 400 de școli rurale.. Diverse școli gimnaziale vor împînzi întreaga zonă, știința de carte va deveni un element sensibil de progres.

● Procesul colonizărilor masive, început de casa de Habsburg, a adus cîteva zeci de mii de locuitori de origine germană, sîrbă, franceză, spaniolă, italiană, bulgară, etc., dar nu a schimbat profilul etnic al zonei. În ciuda unor asperități de început, a altora pe parcurs, coloniștii s-au integrat în viața provinciei, contribuind la prosperitatea ei generală. Conflictele interetnice au fost reduse inițial, dispărînd apoi cu desăvîrșire. Colonizarea oficială maghiară din veacul al XIX-lea nu a schimbat cu nimic situația descrisă anterior.

● În 1779, Banatul este cedat regatului Ungariei pentru o perioadă de 200 de ani. El va fi organizat în trei comitate : Timis, Caraș, Torontal, plus comitatul militar dunărean, sub administrația militară austriacă.

● În cursul veacului al XIX-lea, Banatul se va transforma într-o regiune înfloritoare, cu o economie de tip capitalist. Va deveni un punct important în economia și comerțul european.

● Revoluția anilor 1848 / 1849 va cunoaște accente specifice în Banat, dar nici una dintre revoluțiile populare române, sîrbe ori maghiare nu vor avea cîștig de cauză.

● Între 1849 și 1860, Banatul este transformat, împreună cu Backa și două teritorii din Srem în „Voivodina sîrbească și Banatul Timișan“, o formațiune politică hibridă, fără viitor. În 1867, în urma dualismului, el va reintra în componența Ungariei.

● Acest veac va fi marcat decisiv de lupta națională. În Banat, elemnetul caracteristic și decisiv l-a reprezentat lupta națională a românilor, național. În Banat, elementul caracteristic și denivel de stat, a unei politici oficiale de maghiarizare a tuturor etniilor locale, lupta națională va continua. Toate celelalte activități vor fi subsumate acestui proces.

● Viața economică, socală, culturală a Banatului va fi un proces deosebit de complex și interesant de urmărit, el consemnînd atît o dezvoltare în paralel a spiritualității tuturor naționalităților de aici, cît și al interferențelor spirituale.

● Acest interferențe vor marca decisiv în timp spiritualitatea bănățeană, acordînd-o și menținînd-o la unul dintre cele mai înalte nivele din Europa. În acest fel, bănățeanul, fie el român, german, maghiar, sîrb, bulgar, ceh, slovac etc. va fi înainte de toate om, și va aprecia în celălalt omul și nu naționalitatea. Așa încît am fost europeni cu mult înaintea altora, chiar din vest, care acum își caută rădăcinile europenității.

● La 1 decembrie 1918, prin voința românească ținuturile transcarpatine se vor uni cu Țara, constituind România. De menționat și acordul explicit sau implicit al naționalităților din Banat la finalizarea acestui proces.

Ioan HAȚEGAN

Sorin Titel

Blestem sau dar luminos

Am încercat să scriu o carte * în care să redau o imagine fidelă a vieţii fiului meu Sorin Titel, încercare ce, în situaţia mea — o viaţă întreagă fiind departe de lumea scrisului, exceptînd încercările anilor tinereţii — nu ştiu în ce măsură — mi-a reuşit ; am privit ,însă, întotdeauna cu admiraţie această lume, şi primii paşi făcuţi de fiul meu în acest domeniu, au fost pentru mine prilej de bucurie şi de mîndrie.

M-a determinat să scriu această carte faptul că, după ce a apărut scurta biografie a lui Sorin, din **Caiete critice 1—2/1984**, am fost încurajat de cei care au citit-o, precum şi faptul că, cea mai mare parte a vieţii lui, a fost trăită alături de noi. Am considerat că eu, cunoscîndu-i mai bine viaţa — în măsura în care viaţa unui om poate fi cunoscută — am datoria să o fac cunoscută şi altora. Nu a fost un lucru uşor ; e greu să scrii despre propriul tău copil, cînd nu mai este şi cine nu a fost încercat de această durere nu va putea înţelege niciodată, că de multe ori scriind, sau citind scrisorile şi cărţile lui Sorin, sau cele scrise despre el de cei care l-au apreciat, l-au stimat şi l-au iubit, ochii mi s-au acoperit de ceaţă, dar am păzit coala de hîrtie, lăsînd pe albul ei numai urmele tocului cu care am scris.

Mi-am pus mereu întrebarea dacă viaţa fiului meu, atît de scurtă, aşa cum i-a fost hărăzită de soartă şi cum i-o hotărîseră ursitoarele cînd au stat în jurul leagănului său, a fost pentru el „blestem sau dar luminos ?“ În anii de la Timişoara, cînd garsoniera lui era plină aproape în fiecare seară de prieteni, el era privit ca un om jovial care se bucură din plin de viaţă ; (numai cîţiva prieteni care l-au cunoscut mai bine, vedeau la el „o ireductibilă singurătate“, o „adîncă vulnerare“, sau observau că o „suferinţă adîncă, ascunsă tot timpul zilei, ieşită la iveală dintr-odată, punea stăpînire pe el“. Şi în familie observam, uneori, că era îngîndurat şi cîteodată trist, dar aceste aspecte din viaţa lui erau trecătoare). Sorin s-a bucurat de viaţă, cum este ea, cu împliniri şi decepţii, cu necazuri şi bucurii, aşa cum ne este dată s-o trăim, cum puţini oameni ştiu să se bucure. Era fericit cînd seara urma să se ducă la un concert (şi bucuria se oglindea pe chipul lui, din după-amiaza zilei, cînd începea să se pregătească pentru acest concert) şi era bucuros cînd urma să se întîlnească cu un prieten, cînd procura sau împrumuta o carte bună sau un disc, pe care dorise să le aibe, cînd reuşea să scrie cîteva pagini dimineaţa la noua carte la care lucra. Se bucura de sărbătorile tradiţionale, de obiceiurile moştenite de la străbuni ce se mai menţineau în familie şi de masa îmbelşugată de la acele sărbători. Bucuria era mare şi cînd pleca cu familia lui sau cu prietenii la casa lui de odihnă de la Bertea, sau în concediu la mare. Cea mai mare bucurie a lui era, însă, cînd îi apărea o carte nouă ; se întorcea acasă fericit, era pentru el o nouă izbîndă asupra vieţii. Bucurii, multe bucurii, pentru un om care ştia să se bucure de tot ce ne dă viaţa asta, pe care numai o dată o trăim . . . Acesta a fost „darul lui luminos !“

Nu se gîndea că „clipa cea repede“ îi va fi „vitreg de repede“. . . şi în ultimele lui săptămîni, în ultimele lui zile, pe obrajii lui şi în ochii lui se instaurase tristeţea şi durerea, o durere care era mai mult a sufletului decît a trupului . . . Cred că atunci şi-a dat seama că sfîrşitul este inevitabil, că sfîrşitul se apropie, că lupta este pierdută . . . şi, Doamne, cît ar mai fi vrut să trăiască, să-şi scrie cărţile pe care le purta în gînd şi în suflet ,dar, nu-i mai era îngăduit şi, el ştia . . . Iată „blestemul“ pe care „neştiutoarele“ i-l hărăziseră.

„Sorin Titel nu era un luptător, s-ar putea spune. S-ar putea spune, dar am comite o enormă eroare, fiindcă prozatorul era un acerb luptător — însă cu verbele şi substantivele, cu foaia albă de hîrtie. Îi plăcea muzica, nu zgomotul“. Sînt cuvintele scrise de Dumitru Radu Popescu, la începutul cărţii închinată memoriei lui Sorin în care o parte însemnată din tovarăşii lui de generaţie şi-au aşternut gîndurile şi impresiile despre prea scurta-i viaţă **. O parte din rîndurile scrise de aceştia sînt cuprinse şi în această carte, considerîndu-le ca revelatoare pentru cunoaşterea mai bună a vieţii şi sufletului fiului meu.

Tuturor le mulţumesc.

---

* **fragment din volumul CLIPA I-A FOST PREA REPEDE (Viaţa lui Sorin Titel)**, în pregătire la Editura Cartea Românească.

** **Citatele în cadrul cărora e indicat numai numele autorului, sînt luate din Caietul Omagial** Sorin Titel **(Caiete Critice, şi 1—2, 1984, editat de Viaţa Românească.)**

Rădăcinile de la Curtea

Copilăria mea este asemănătoare cu a tuturor copiilor din satele bănăţene. La şase ani am fost trimis pe izlaz să păzesc vitele, iar mai tîrziu caii, treabă ce am făcut-o pînă tîrziu şi după ce eram elev de liceu. De pe timpul acesta, îmi aduc aminte de unele evenimente premergătoare Unirii Ardealului şi Banatului cu Ţara, de la 1 decembrie 1918. Mă duceam la şcoală cu fratele mai mare, — deşi nu aveam vîrsta — şi doamna Caba, soţia învăţătorului, care nu se întorsese încă de pe front, sau era plecat pentru a participa la adunarea de la Alba Iulia — ne-a învăţat „Pe-al nostru steag“ şi „Deşteaptă-te române !“ şi ne trimitea să-l cîntăm la ferestrele notarului ungur, căsătorit cu o româncă, fată de preot din Bihor. A venit apoi şcoala primară : din cauza lipsei de învăţători care a fost după primul război mondial, am început şcoala abia în anul 1920, cînd împlinisem opt ani. Învăţătorul din sat plecase la nişte cursuri la Cluj, după care a fost numit profesor la gimnaziul de fete din Lugoj. Am mai încercat eu să mă duc la şcoală, cu fratele meu mai mare, prin 1918, cînd învăţătorul mai era încă în sat, dar acesta nu m-a mai primit, trimiţîndu-mă acasă să mai mănînc „o cotarcă de mălai“ şi după aceea să vin la şcoală. A venit în sat, apoi, învăţătorul Alexandru Florei, în anul 1920, demobilizat, după ce făcuse războiul, care preda la început la toate clasele ; după aceea, la puţin timp, a mai venit o domnişoară din Lugoj, rămînînd în sat cîţiva ani ; am fost elev la amîndoi şi am terminat patru clase primare în anul 1924.

Mi-au rămas întipărite în minte unele evenimente premergătoare perioadei în care am urmat şcoala, legate de sfîrşitul războiului şi de Unire, cu toate că abia depăşisem şase ani. În sat se constituise garda naţională, cu ţăranii din comună, care asigurau paza şi liniştea satului. La Alba Iulia, a luat parte la adunarea care a hotărît Unirea o delegaţie condusă de învăţătorul Caba. (Se vorbea prin sat că învăţătorul, neavînd pantofi, îl obligase pe pantofarul ungur Krall — dealtfel din comună — să-i facă pantofii într-o noapte, ca să poată pleca la Alba-Iulia). Mai treceau pe uliţele satului jandarmi cu pană de cocoş la pălărie, dar nu mai aveau acum nici o putere ; îşi aveau reşedinţa într-un sat vecin, la Româneşti şi mai în vară — vara lui 1918 — duseseră la Făget cîţiva demobilizaţi, pe care apoi îi împuşcaseră. Aceştia se făcuseră vinovaţi de faptul că, împreună cu populaţia mai îndrăzneaţă din satele vecine, făcuseră o mică revoluţie, devastînd prăvăliile celor doi comercianţi din sat, foarte bogaţi. Astfel de mişcări populare au fost în vara anului 1918, în întreg Banatul. Tot în această vară a fost devastată şi fabrica Margina. Nu s-au comis omoruri ; oamenii, sărăciţi de război, nu făceau discriminări rasiale, nici de clasă, mulţumindu-se să ia din prea-multul ce îl aveau alţii ; represaliile, după cum am văzut, au fost groaznice.

Sîrbii ocupaseră întreg Banatul şi fixaseră hotarele între Cosăviţa şi Holdea — graniţa veche a Ardealului cu Banatul — la cîţiva kilometri de satul meu. Îmi amintesc că prin sat au trecut, abătîndu-se din şoseaua naţională Lugoj-Deva, cătanele de culoare, de care ne-am speriat la început ; erau senegalezi, care luptaseră în armata franceză ; veneau dinspre Grecia şi se îndreptau spre apus. Au cerut numai de mîncare şi şi-au văzut de drum. Atunci, în timpul acelei veri fierbinţi, am văzut pentru întîia oară zburînd avioane deasupra satului, probabil cu scop de intimidare.

Din bătrîni, strămoşii mei au arat pămîntul, au crescut vite şi din ce realizau pe această cale şi-au asigurat traiul cel de toate zilele. Dar fiind fraţi mulţi, dacă aceştia nu mureau cînd erau mici, seceraţi de ciumă sau de holeră — ultima epidemie de holeră, prin aceste locuri, a fost în a doua jumătate a veacului trecut — vechile sesii stabilite pe vremea lui Iosif al II-lea s-au tot împărţit, pămîntul fărămiţîndu-se între fraţi. Astfel că aproape toate loturile de casă care au fost la început de o jumătate de jud. cad. — 2.800 m.p. — au fost înjumătăţite. Împărţindu-se de mai multe ori — erau cazuri în care au rămas mai puţin de o pătrime din sesiile iniţiale — rămăsese pămînt puţin pentru o familie în această regiune cu multe dealuri şi păduri, de aceea bunicul meu şi tata în tinereţe au lucrat la făcut şindrila la Luncani în munţii Poiana Ruscăi. După ce a izbucnit războiul în 1914, tata, avînd invaliditate la o mînă, a fost mobilizat pentru lucru — felmenteş — la exploatări de păduri şi construirea de linii ferate înguste, pentru transportul lemnelor la fabrica din Margina, ocupaţie pe care nu a părăsit-o nici după terminarea războiului.

Străbunicii dinspre mamă

În comuna Margina localnicii îi spun Margine —s-a născut mama lui Sorin, Cornelia Crăciunescu, precum şi bunicii şi străbunicii acesteia. Sînt cunoscui de noi străbunicii soţiei mele, George Crăciunescu şi soţia lui Iulia. Într-un cufăr în care s-au păstrat toate documentele familiei Crăciunescu, începînd din jumătatea veacului trecut — cele mai multe în limba maghiară, privind vînzări şi cumpărări, precum şi sucesiuni de bunuri imobiliare — am găsit contractul de căsătorie al acestor străbunici, încheiat în anul 1868, între părinţii lui George şi ai Iuliei : „Contractu — care este din datumulu din jos pus se încheie de o parte întră Leontie Crăciunescu ca tata mirelui Georghiu Crăciunescu din Zorani ; care de altă parte între Partenie şi Rusanda Popescu ca tata miresei Iuliana de sub nr. casei 24 din Margina, precum : Leontie Crăciunescu din Zoraniu, se legătueşte a da pre fiulu seu George de ginere în casa lui Partenie şi a Rusandei Popescu din Margina, la fiica denşiloru Iuliana, şi totodată se legătuesc a-l înzestra pre fiulu seu cu una litră de moară, din moara de sub nr 104 din Margina, preţuită în două sute florinţi val. aus. şi cu una sută florinţi val. aus. bani gata. Aşa numai, ca Partenie şi Rusanda Popescu să predeie tot binele denşioru mişcătoriu şi nemişcătoriu, la fiul meu George şi la fiica denşiloru Iuliana, şi anume : jumătate de bine acuma după cununie eară cealaltă jumătate după moartea lor amîndurora“. Am transcris numai punctul 1 a contractului scris cu litere latine, acesta cuprinzînd şase puncte, prevăzînd toate posibilităţile ce ar putea interveni după încheierea căsătoriei şi modul de rezolvare a problemelor materiale, în cazul cînd ar interveni una dintre cauzde prevăzute în contract, cu o precizie şi o claritate demne de admirat. Contractul este intocmit de Clemenţiu Dragomir, docinte, care era învăţător în comună, dar se întitula „docinte“ ca să sune mai pompos. (Era un dascăl luminat, folosea alfabetul latin, deşi în biserică se foloseau cărţi cu litere cirilice. Ţinea la demnitatea lui de „docinte“, deşi pe vremea aceea învăţătorii confesionali ţineau de biserică şi erau plătiţi de enoriaşi ; trăiau greu, adunau făina cu „căpeţu“ de la săteni). S-ar putea crede că acest „docinte“ luminat, să fi fost absolvent al „şcolii de dăscălie“ din Caransebeş, care a funcţionat în acest oraş, cu intermitenţe de pe la sfîrşitul secolului al XVI-lea permanentizîndu-se în secolul al XIX-lea. Au urmat, apoi, Simeon Ionaşiu — i se spunea în sat Moşu Revizoru — iar după el Vasile Braşovan — Domnul Director din romanul **Clipa cea repede** — şi între cele două războaie soţii Dragotoiu, la care a învăţat primele trei clase şi Sorin. Moşu George, străbunicul lui Sorin, elevul învăţătorului Ionaşiu cu doi ani de şcoală, cum se făcea pe atunci la optzeci de ani mai scria frumos.

Contractul este semnat, în afara celui care l-a redactat şi de contractanţi şi de trei mantori din Margina şi trei din Zorani, toţi cu semnul crucii înaintea numelui, semn că erau neştiutori de carte, numele lor fiind scris de învăţătorul care a redactat contractul. În dreptul martorilor din Margina este aplicat sigiliul rotund al comunei cu o biserică cu două turnuri, iar în dreptul celor din Zorani, al acestei localităţi, cu o pasăre la mijloc probabil un cuc. S-ar putea ca sigiliul să mai fi amintit şi în veacul trecut de importanţa de odinioară a acestei localităţi reşedinţă districtuală. Acestea sînt aplicate cu fum — probabil tuşul nu era cunoscut — în dreptul primului secretar, care în mod precis era „chinezul“ comunei, păstrător al pecetului. De menţionat este faptul că aceste aşezări din Banat se bucurau în secolul al XIX-lea de oarecare autonomie şi de multe ori sate mici, cu 40—50 de fumuri, îşi aveau primarul lor (chinezul, cum i s-a spus pînă după Unire, denumirea provenind de la denumirea de „cneaz“), organizare care s-a păstrat pînă în deceniul al IV-lea din secolul nostru. Chinezul aduna dumineca sătenii la Casa „comandă“ pentru a judeca în diferite pricini mărunte şi cu acest prilej le transmitea şi anumite sarcini de interes obştesc.

Aşadar se cunosc şi stră-străbunicii lui Sorin, din partea mamei, deci cinci generaţii de înaintaşi, care se întind pînă prin primele decenii al veacului trecut. Aceşti stră-străbunici ai lui Sorin, căsătoriţi la 17 ianuarie 1868, au avut o viaţă lungă, George, născut prin 1845, a trăit 84 de ani, pînă în 1929, iar pe Iuliana — născută prin 1850 — Baba Iulia, a mai prins-o în viaţă şi Sorin ; aceasta a murit în vîrstă de 87 de ani, prin 1937. Eram pe atunci subnotar în comuna Armeniş, unde locuiam cu soţia iar Sorin rămăsese la bunicii din Margina ; ne-am trezit cu o scrisoare ca să venim să-l luăm fiindcă Baba Iulia e bolnavă rău şi copilul nu o lasă în pace ; avea aproape doi ani şi era obişnuit să se joace cu bătrîna. Aceasta îl bătea uşor cu palma în ceafă şi spunea că seamănă cu tat-su ; ce asemănare o fi găsind tocmai la ceafă cu tatăl copilului ? ! ? . . . Ciudăţenii de-ale bătrînei. Acum, îşi făcuse o „jordiţă“ cu care se apăra de copil, cînd acesta devenea prea insistent. Stră-străbunica aceata este de mai multe ori amintită în cărţile lui Sorin. Uunele amintiri s-ar putea să-i fi rămas după bătrînă — avea aproape doi ani cînd a murit — dar mai verosimil este că majoritatea întîmplărilor în legătură cu aceasta, i-au fost povestite de străbunicii şi de mama lui, ele fiind trecute apoi prin alambicul de scriitor al lui Sorin. Despre această stră-străbunică Sorin povesteşte, bineînţeles cu unele exagerări, astfel : „În tinereţea ei, mi-a spus Maica Ana, baba Iulia a fost hoaţă de cai. Maica Ana şi-o aminteşte cu cizme de iuft ca bărbaţii, mică, dar îndesată şi vînjoasă. Iar eu mi-o amintesc — spune autorul — cum se urca în părul din mijlocul curţii şi cum se ducea cu pere la gură să le vîndă şi mă lua şi pe mine cu ea, ca să-l ţin banii, şi cu toate că aveam pe atunci doar cinci ani, aveam grijă să n-o înşele călătorii“. **(Mi-am amintit de zăpadă).**

În realitate Sorin a auzit povestea cu „baba Iulia hoaţă de cai“ de la Moşu George, însă faptele atribuite babei Iulia s-au petrecut cu mult timp înainte. Moşu George o ştia de la tatăl lui, George, soţul Iuliei, şi lucrurile s-au petrecut astfel : — George — cel căsătorit în 1868 — povestea că în copilărie se ducea în Zorani, satul în care s-a născut, la bunicul său care era complet orb, şi care îl recunoştea după ce îl pipăia pe cap, după formaţia craniului. El mai spunea că lumea comenta prin sat că a orbit din cauza păcatelor grele ale mamei lui (deci a străbunicii lui George cel bătrîn), care în tinereţe fusese hoaţă şi conducea o bandă; că aceasta era bătaia lui Dumnezeu pentru păcatele săvîrşite. Făcînd o socoteală a anilor dintre generaţii, această strămoaşă a trăit pe la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, sau începutul celui de la XIX-lea, pe vremea lui Iosif al II-lea, cînd se ştie că în Banat, din cauza sărăciei, se înmulţiseră „lotrii“. De Sorin, această „hoaţă de cai“ era despărţită de şapte generaţii de înaintaşi.

Un alt stră-străbunic al lui Sorin, acesta din partea dinspre mama soţiei mele, Simon Jurma-Bogatu, îşi adusese ginere „în casă“ pe Simon Braşovan. Acestuia, însă, peste puţin timp, îi moare soţia — fiica lui Simon Jurma — şi socrul, neavînd alţi urmaşi, consimte ca ginerele să se recăsătorească şi să convieţuiască şi pe mai departe în aceeaşi casă ; între timp ginerelui, Simon Braşovan, i se nasc patru copii din a doua căsătorie. Însă cînd socrul împlineşte şaizeci de ani, îi moare şi lui soţia şi se recăsătoreşte cu o fată de şaisprezece ani, cu care are un copil, pe Simon Jurma II — zis Bogăţelu. Bătrînul, avînd de-acuma moştenitori, nu mai putea să stea cu ginerele în aceeaşi casă, dar ca totul să fie bine îi construieşte acestuia o casă şi conform unui document întocmit de „antistia comunală“, îl înzestrează astfel : „Protocolu : Luat în comuna Margina, prin antistia comunală în 1879 Augustu în 13. Obiectu : Simion Jurma, predă ginerelui său Braşovan Simion, partea ce i se compete : — 4 boi, 11 juninci, 8 vaci cu 8 viţei, 1 iapă, 4 cai, 20 porci de doi ani, 42 de purcei. Simonu Braşoveanu, ginerel lui S. Jurma, fiind de facia se învoieşte a primii toate acele obiecte pentru care daruri declară mulţumită socrului seu. Datum ut supra.“ (Din monografia comunei Margina — de Maria şi N. Ceauşescu). Ne întrebăm ce i-o fi mai rămas lui Simon Jurma-Bătrînul, după ce şi-a înzestrat astfel fostul ginere ? . . . În mod sigur, i-au mai rămas multe, dar lui Simon Jurma-Fiul, străbunicul lui Sorin, rămas stăpîn al averii de tînăr — îi cam plăceau „papricaşurile“ la „Birtul mare“ din Făget şi a mai avut şi patru fete care a trebuit să fie înzestrate, aşa că averea s-a cam topit. Pe Moşu Bogăţelu l-am cunoscut şi eu şi Sorin. Era, cînd l-am cunoscut noi, un bătrînel ţanţoş, deşi era schiop, cu mustaţa în furculiţă. Şi el repetase, cu mici modificări, istoria tatălui său; murindu-i întîia soţie, de la care a rămas cu două fete şi un băiat — între aceste fete era şi mama soţiei mele (bunica lui Sorin) — s-a căsătorit şi acesta a doua oară, tot cu o fată mai tînără ca el, dar diferenţa de vîrstă era numai de vreo douăzeci de ani, şi cu a doua nevastă a mai avut două fete. Fiul lui, Ion Jurma, fratele bunicii lui Sorin, deşi i se spunea în sat, ca bunicului, Bogatu, cam sărăcise, era de-acuma un ţăran milocaş, cu vreo opt jud. cad. de pămînt.

Dar cei de care Sorin a fost legat sufleteşte în mod deosebit, au fost George şi Ana Crăciunescu, srăbunicii dinspre tată. Străbunicul George, fiul lui George şi al Iuliei, s-a născut în anul 1878 şi a încetat din viaţă în anul 1968 — în vîrstă de aproape 90 de ani, iar străbunica Ana, născută în 1882 a decedat în anul 1966, avînd 84 de ani. Au fost oameni de omenie şi l-au iubit pe acest strănepot foarte mult. Se căsătoriseră tineri, aşa cum era obiceiul atunci, moşul abia împlinise 19 ani, iar maica Ana 15 şi au trăit împreună aproape şaptezeci de ani, aşa că să nu ne mire faptul că bătrîna, aşa cum povesteşte Sorin, de multe ori zicea : „dracu' te ştie şi pe tine, că nimeni nu-ţi intră în voie, dă Dumnezeu să trăiesc măcar doi ani fără tine, să răsuflu şi eu liniştită . . .“ **(Dejunul pe iarbă).** Au trăit ani mulţi împreună, iar moartea lor l-a impresionat profund pe scriitorul Sorin Titel : „ . . . Aşa a murit Ana lui Murgu (familiei străbunicului lui Sorin, îi spunea în sat „a lui Murgu“, fiindcă moşu George — probabil şi tatăl lui — erau foarte bruneţi — n. n.) spuse cu o voce de asemenea «albă» cea care meliţa şi se opri la rîndul ei din lucru. A murit la Sîntă Mărie Mare, dacă mai ţin minte. S-a sculat de dimineaţă, a tăiat un pui, a pus mîncare pe foc şi după aia a ieşit în drum, pe scaun, sub pruni. Cînd s-a făcut vremea prînzului, a pus mîncare pe masă, numai că moş George a fost plecat la fina Eva, după o sticlă de lampă. Era sărbătoare şi dughiana era închisă . . . Moşu s-a întors cu sticla de lampă şi a strigat-o — a găsit-o întinsă în pat — da' ea n-a mai răspuns.“ Cu mici diferenţe, esenţialul despre moartea bătrînei este neschimbată. Şi moartea lui Moşu George a avut un ecou adînc în sufletul lui Sorin : „ . . . Pe voi v-a asurzit Dumnezeu că nu auziţi. O bătut la poartă. De trei ori o bătut. Trebuie să mă duc, înţelege odată, că aşa bate un vînt din dosul Coşavei . . . şi cu bucurie bătrînul să arunce o pătură groasă pe fiecare cal, aşa încălziţi caii deodată să se prăbuşească toropiţi de căldură în iarba udă de rouă. (. . .) Pentru o singură dată un copil va sta în faţa lui, şi el îi va pune mîna în păr şi atunci glasul lui va răzbate pentru ultima oară, din noaptea groasă care îl înconjoară. (. . .) Vorbe pe care nu le aude nimeni, căci ele ajung în gură sub forma unei bolboroseli ciudate, pe care ceilalţi nici nu o mai bagă în seamă. Întunericul va coborî definitiv după aceea peste ochii lui galbeni“ **(Moartea lui Iacob** din **Noaptea inocenţilor).** Pe părinţii soţiei mele, bunicii dinspre mamă Simon Crăciunescu şi bunica Ana Jurma — fiica lui Simon Jurma-Bogăţelu — Sorin nu i-a cunoscut. Bunicul, născut în anul 1897, a trecut la cele veşnice în anul 1931, după ce, mai înainte cu un an — în 1930 — îi murise soţia, născută în anul 1900. Bunica abia împlinise treizeci de ani şi a murit în urma unei boli de inimă, iar bunicul a făcut după aceea o tuberculoză galopantă, boala pe atunci fără leac. Bunicul era un om deosebit, extrem de inteligent, era brigadier silvic, dar luptînd în întîiul război mondial din 1914—1918 — foarte tînăr, abia împlinise 18 ani — a dobîndit patima beţiei, care i-a pricinuit şi moartea ; bunica a fost o femeie deosebit de frumoasă şi bună. Sorin scrie despre aceşti bunici în romanul **Dejunul pe iarbă**, iar scrisorile trimise de pe front de Simon, în primul război mondial, soţiei sale Ana, din acest roman, sînt autentice : „Tare mi-o fost frică, Ană, că mor, tare mi-o fost teamă că vine şi Paştile şi eu tot n-ajung să te văd. Că în săptămîna Floriilor iar am avut nuntă mare cu ruşii.“ Sau : „Apoi despre noutăţile de pe aici să ştii că noi în 14 luna asta şi în 15 avem o nuntă mare cu vecinul. Te rog mai scrie cînd ai timp că mă bucur . . .“: „Cu mare jale mă pun azi duminecă dimineaţa a-ţi scrie cuvinte prin care poţi afla despre mine precum că eu mă aflu în viaţă. Află despre Cernescu de la Băteşti că l-au puşcat în 29 august, că iar am avut o nuntă acea. Despre urlab mai sînt înaintea mea vro trei transporturi, dacă om merge tot aşa cum am mers pînă acum. Dacă nu s-o începe nunta aia mare. Apoi te rog scrie şi tu un cobert că mă bucur. Salutări şi sărutări cu adînc dor de la mine Simion.“ Sfîrşitul acestui bunic, Sorin l-a descris din cele auzite de la străbunici şi de la mama lui, dar mai mult din cele imaginate de el, în cap. I al romanului **Pasărea şi umbra**, atunci cînd povesteşte despre boala şi moartea lui Ion.

Mama, Cornelia — soţia mea — s-a născut la 10 ianuarie 1920 ; a mai avut un frate mai mic, Titus, care a murit de trei ani. A fost crescută mai mult de bunici, întrucît căsnicia dintre părinţii ei Simon şi Ana, după reîntoarcerea lui Simon de pe front şi după ce acesta a făcut o şcoală de brigadieri silvici, la Timişoara, s-a destrămat fiind un timp despărţiţi unul de celălalt, apoi a rămas orfană de ambii părinţi.

Iosif TITEL

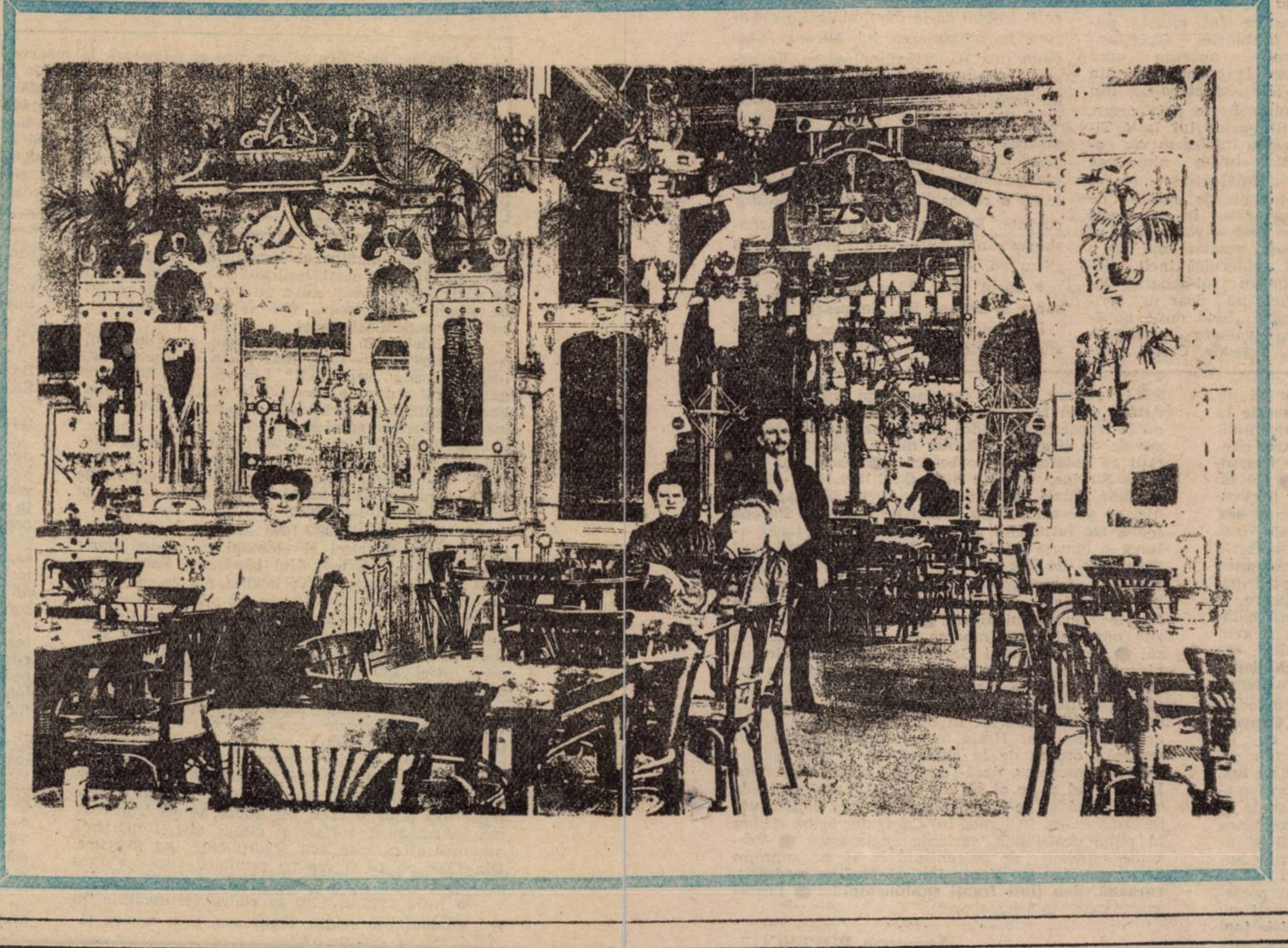

Cronica literară

de Cornel Ungureanu

Sorin Titel — primele cărți ale tetralogiei

În 1966 am alcătuit, pentru Biblioteca critică a editurii Eminescu, un volum conținînd texte privitoare la viața și opera lui Sorin Titel. Dacă din start trebuia să renunț la cîteva pagini fundamentale semnate de Negoițescu și Balotă, cu timpul (și amînînd, cînd eu, cînd editura, înfăptuirea cărții) autori esențiali trebuiau eliminați : Lucian Raicu, Mircea Iorgulescu, Bujor Nedelcovici, Norman Manea și alții deveniseră, și ei ca și alții, autori indezirabili : opera lor nu mai exista. Dar cum să scrii despre Sorin Titel fără să amintești de Țepeneag, de pildă ?

Încet-încet, scriitorul trecea și el, **dincolo**. Fără vreo hotărîre specială, devenea un scriitor despre care **nu se putea** vorbi. Aparent, toate erau în regulă, opera lui nu conținea nici un rînd ofensator la adresa oficialității. Nu ataca nici unul dintre personajele tabu ale momentului politic. Era cufundată în lumea ei. În realitate, tot ce scria Sorin Titel submina politica oficială. Stilul său aluziv lua în răspăr lozincile culturnicilor momentului. Grația zîmbitoare a eroilor săi nu era fără legătură cu încruntarea revanșardă a unor personaje ce țineau trena Majestății Sale.

Luat din scurt (cum a și fost), Sorin Titel putea demonstra, pe text, cum că romanele sale n-au nimic anticeaușist. Nu-l interesa opoziția, îl interesa literatura ! El voia să purifice romanul de tot ceea ce ieșea în afara specificului său. Voia să obțină o literatură care să se justifice prin sine, iată ambiția ultimilor ani ai perioadei timișorene. Și **Noaptea inocenților** (1970) și **Lunga călătorie a prizonierului** (1971) reclamau solidarizări la acele direcții ale prozei care eliminau balastul „cotidianului", al vieții imediate în numele **scriiturii**. În primul, vom recunoaște în aceste pagini participarea la avangarda onirică. Era, așa cum am spus, principala avangardă a deceniului al șaptelea. Cum să absenteze dintre luptătorii ei tocmai Sorin Titel ? **Lunga călătorie...** trebuia să fie un **nou roman** autohton, unul mai complet decît **Dejunul pe iarbă**. Cele două cărți sînt „literatură de performanță". Sînt cărțile cu care prozatorul vrea să „intre în competiție" cu vedetele literare ale momentului, dar — pe cît e posibil — și cu autorii în vogă la Paris. Sînt probele lui de virtuozitate, sînt dovezile excelenței sale în **turnirul candidaților**. Interesat de mit, mitologie, parabolă, de sacru și de profan, preocupat de felul în care literatura putea exista **ca opoziție**, Sorin Titel e mai puțin interesat, pînă la mutarea sa în București (1971), de substanța cărților sale. Apariția **Lungii călătorii . . .** în colecția **Scriitori protestatari din est** atrage atenția asupra situării sale în literatura română a deceniilor al șaptelea și al optulea.

Primele două cărți ale tetralogiei, **Țara îndepărtată** și **Pasărea și umbra** vor să recupereze universul pierdut al Banatului. O seamă dintre întîmplările fericite ale vieții l-au așezat în Centru. Atît în spațiu (s-a stabilit în Capitală), cît și în timp (este, nu-i așa, **nel mezzo del camin**), scriitorul realizează o deplinătate. Dar, așa cum am arătat și altădată, tocmai distanțele îi dau acestei proze mereu așezate sub „imperfectul etern al amintirii" o intensitate nouă. El nu s-a desprins de **țara îndepărtată**, el se află acolo. Sorin Titel nu se desprinde niciodată de lucrurile, de timpurile, de evenimentele de care ceilalți se desprind odată cu maturitatea. Rămîne întotdeauna Fiul, rămîne întotdeauna în copilărie, în adolescența întîmplărilor extraordinare. **Țara îndepărtată** este, înainte de toate, regăsirea universului intim, retragerea în interiorul unei lumi care, asemenea unei cetăți, e făcută să protejeze. E ciudat cum ținutul protejează tocmai oamenii vulnerabili ; cum **locurile**, roditor-paradisiace, împlinesc miracolele iubirii. **Țara îndepărtată** și **Pasărea și umbra** nu sînt, așa cum vor fi **Clipa cea repede** și **Femeie, Iată Fiul Tău** romane ale ținutului ; dar simțim **lumea**, personajul colectiv rostindu-se coral, descoperindu-și irepresibila sete de a vorbi. De **a fi** împreună cu ceilalți. Așa că **Țara îndepărtată** nu va fi — așa cum se va vedea mai ales din cărțile următoare ale tetralogiei — doar locul unor vîrste indecise, amorfe, a **imaturității** ; va fi și **cartea vîrstelor imemoriale ale ținutului. Va fi cartea în care Banatul își trăiește „poveștile" sale extraordinare.** Imperiul își aduce aici soldații, ofițerii, funcționarii, mirajele lui onirice. Îndepărtată, nocturnă, Viena nu e mai puțin un oraș familiar, demn de a fi anexat întîmplărilor extraordinare. Dar — cum să spunem — dacă ținutul hoților de cai, al haiducilor, al femeilor — haiduc este unul care ține de statutul paradisiac al lumii, Viena are grijă de a-și trăda, de fiecare dată, statutul ei „central". Nicăieri nu se manifestă mai în voie stilul parodic titelian decît în Viena kitschului, a spectacolelor populare. Nici măcar n-am putea spune că e vorba de o degradare : e vorba doar de un început de secol în care „spiritul popular" intră în acțiune cu o voiță „de creație viguros plebeiană".

Momentele vieneze sînt, totuși, puține. În cărțile tetralogiei adolescenții-naratori permit apariția unor personaje pe care le cunoaștem din alte cărți, din alte spectacole, din „legendele" locului. Poate abia acum, după ce am citit cartea lui Iosif Titel despre fiul său, înțelegem că adolescentul trăia într-o atmosferă impregnată de „bănățenism". Nuvelist, autor al unui șir de librete de operetă, el însuși actor în spectacole de amatori (dar cînd e vorba de Lugoj și Caransebeș, amatorismul are o tradiție atît de puternică încît devine un profesionism sui-generis), Iosif Titel valorifica, nu doar în scrisul său, un anume „fond mitic bănățean". Punea în valoare personalități, personaje, legende. Crea posibilitatea unor **înscenări**. Era, în felul lui, un regizor.

Jucînd în spectacole de „amatori", fiind, printr-o seamă de evenimente, în apropierea **teatrului**, Mama va da sens ideii de spectacol. Odată cu începutul tetralogiei, scriitorul își va asuma cu tandrețe, cu iubire , **lumea sa**. Să nu facem greșala de a considera paginile sale despre micii funcționari ai satului bănățean drept satirice. Nu sînt. Prozatorul îi privește cu umor, uneori cu ironie, dar ironiile sale sînt îngăduitoare semănînd, mai degrabă, cu niște sancțiuni ale inteligenței superioare. **Sîntem** cu toții îmbarcați pe aceeași corabie, narator, cititori, personaje. Sau aproape toți. Comedia burlescă a începutului de secol e un spectacol al Iubirii.

Așa că în anii săi bucureșteni scriitorul își aclimatizează în romane o seamă de personaje ale „legendelor" Banatului. Transcrie legendele și Istoriile familiei sale. Ca într-un fel de „continuare" a acestor pagini apar recenziile scrise despre cărțile „bănățenilor". Generația mai vîrstnică, pe care înainte „n-o iubea" (era a tatălui său !) e întîmpinată acum cu mare stimă. Recenziile sale despre Anișoara Odeanu sau Romul Fabian, cuvintele sale despre Virgil Birou sînt pline de căldură. Îi iubește, le recunoaște meritele. Le descoperă o „vocație specială" așa cum va descoperi și ținutului. Și dată eforturile sale înnoitoare vor da cale liberă unor autori tineri, prin excelență moderni, **bănățeni** dar nu mai puțin aparținînd **ultimului val** al scrisului, Sorin Titel a devenit argument de creație și pentru „tradiționaliștii" iubitori ai documentului etnografic, patrioți locali în cel mai vechi sens al cuvîntului. Să nu le refuzăm, nici acestora, dreptul de a-l iubi pe prozator și de a se considera „urmașii" lui. În fond, Sorin Titel este primul reper temeinic al prozei bănățene în literatura românească. Prin el, putem privi de la înălțime — și cu seninătate — modificările literaturii actuale.

Țara îndepărtată și **Pasărea și umbra** au fost editate în 1989, de Vasile Popovici. O excelentă postfață semnată de editor și bune referințe critice finale constituie un ghid de nădejde pentru orice comentator.

P.S. Între numeroasele erate pe care ar fi trebuit să le dăm, obligatorie e aceea la prezentarea lui **Mircea Ciobanu** (nr. 31) : „Regimul sacru, de neatins, rămîne aspirația celui-ce-scrie : iar conștiința materialității blestemate a paginii scrise, lipsite de duh, sărăcite de transcendență, pune în lumină mai bine celelalte cărți, ale Cuvîntului întrupat", scriam eu. Din frază a rămas doar ciotul ultimelor cuvinte. În cronica la prozele baconskiene anul cotiturii e, evident, '68 și nu '86.

* **Sorin Titel, Țara îndepărtată, Pasărea și umbra** Ed. Eminescu, 1989.

[Postfață, referințe critice de Vasile Popovici].

Cronică măruntă

Dracula și urmașii săi

● Dacă, așa cum arătam în numărul trecut, românii sînt recunoscuți în Statele Unite ale Americii doar prin Dracula, Ceaușescu și Nadia Comăneci (și prin combinațiile ce se pot obține din amestecul celor trei), presa românească se mulțumește cu urmașii lui Dracula ● În vremile noastre eminamente democratice, mai toate gazetele își dau silința să obțină o conversație cu Nicușor ● Să afle păreri despre tăticul, despre politica actuală și, mai ales, despre femei ● Cînd gazetele obțin favorurile prințișorului, se dau de ceasul morții să le obțină pe ale doamnei Paula Iacob, apărătoarea sa ● Alături de Adrian Păunescu, doamna este cel mai chestionat personaj al verii noastre polisportive ● Și cum supervedetelor le stă bine doar împreună nu se putea să n-o întîlnim pe celebra avocată și în revista **Vremea**, revistă pe care cu onoare o conduce chiar Adrian Păunescu ● Înainte de a intra direct în chestiunile arzătoare ale nicușorologiei, d-na Paula ne povestește cît de inocenți sînt clienții dînsei ● Inculpatul Popescu de la Timișoara a „avut efectiv ghinion". ● „Am înțeles că pasiunea vieții lui (a colonelului Popescu, n.n.) nu era deloc munca de securitate, pasiunea lui erau poeziile, am un maldăr de poezii scrise de acest inspector-șef de județ", spune doamna Iacob ● Ce ne uimește la o avocată cu experiență, cu talentul, cu inventivitatea Dînsei e că nu-i citește interlocutoarei cîteva poezii ● Că nu publicăm prin revistele noastre democratizate poezii de colonel Popescu ● Că nu tipărim la vreuna dintre editurile noastre particulare atît de bine profilate pe colecții precum **sex și crimă detectiv etc.** un volum de poezii ale inefabilului colonel ● Poezii, după cum știm, scria și Ceaușescu ● O fi avînd și Dracula-Ceaușescu sertarele pline de poezii ? ● Dar eroul principal al interviului amintit nu e poetul Popescu, ci Nicu : „... abia acum, cunoscîndu-l declară bătăioasa avocată îmi dau seama că dacă i-ar fi avut acest ghinion de a se naște din acei părinți, era un om perfect normal ..." ● Fraza cu **ghinionul lui Nicușor** trebuie trecută în analele jurnalisticii autohtone ● Un spectaculos interviu cu „un lucrător din S.R.I." publică admirabila revistă **Convorbiri literare** ● Lucrătorul din S.R.I. nu-i de ici de colea : a fost chiar foarte mare în vremile comandantului suprem ● **Eram niște captivi de lux**, se intitulează interviul ● Nici salarii grozave n-aveau, nici magazine speciale bine aprovizionate ● Nu erau decît niște bieți nenorociți : „Suspiciunea era totală, chiar în rîndul nostru. Dreptul la intimitate ne era refuzat. Cu soția discutam în bucătărie, de pildă." ● Ca să vezi, paraleii ! Și ei tot în bucătărie discutau ! ● De tras, nici pomeneală. Cum să tragă tocmai ei ? ● Vinovați nu sînt nici cei de la Timișoara : acolo, **sînt niște țapi ispășitori.** ● „În definitiv", spune lucrătorul din S.R.I., „aveau nevoie de niște țapi ispășitori" ● Altfel, omul face dezvăluiri senzaționale, pe care nu le transcriem, fiindcă și **Convorbiri literare** are nevoie de tiraj ● Tot mai mulți eroi ai actualității se hotăresc să vorbească ● Dacă nu vorbește Nicolae, vorbește Nicu, dacă nici Nicu, atunci doamna Paula ● Dacă nu-l avem la dispoziție nici pe generalul Nuță și nici pe generalul Pacepa (care, zic jurnaliștii, se preumblă prin țară), atunci e bun și un lucrător S.R.I. ● Și dacă nu-l găsim nici pe Horia Sima, e bun și fratele său ● Niște harnici publiciști îl descoperă și-l pun, preț de două pagini de revistă, să cuvînteze chiar pe fratele numitului Horia ● Te minunezi de cîte știe omul și cum întoarce și el istoria către ai săi ● Horia Sima și Garda nu ar fi fost nici pe placul Italiei fasciste și nici al Germaniei naziste. „Partidele politice alea, masonice și iudeizate, țărăniști și liberali, credeau că mișcarea se bucură de un sprijin puternic în Reichul al III-lea național socialist. Dar Horia nu era omul care să primească ordine de la cineva". ● Dacă-l reabilităm pe Ceaușescu, dacă-l reabilităm pe Nicușor, pe Iulian Vlad și pe ai săi, de ce nu l-am scoate de la naftalină și pe Horia Sima? ● Cu două luni în urmă eram în lumea lui Caragiale, acum trăim în plină draculiadă, varianta englezească ● Versiune suficient de balcanizată ca să ne amintim de o replică a lui Nenea Iancu : **Mai cu modestia, cucoană, dau ținți franți suplimentul !** ● Franci sau mărci ?, iată întrebarea.

Anemone POPESCU

Livius Ciocârlie

Fragmente de jurnal

Pregătesc cursul, scriu o pagină, plec. Vorbesc despre Georges Poulet, nu prea grozav. Îi mulțumesc doamnei M. pentru medicament. E mîndră că m-a vindecat, dar n-am folosit medicamentul. Acasă, citesc din jurnalul lui Marino. Aș scrie despre el, vioi și puțin ironic, probabil s-ar supăra. După masă mă duc la o lansare de carte și strîng o mulțime de mîini. Cînd începe să vorbească sărbătoritul, plec. Urc la Pintilie unde e și Andrei. Stăm aproape pe întuneric, sîntem îngînduraţi, nu prea găsim despre ce să vorbim Pe drum spre casă, la medicină, mă oprește un arab. Îi dau un foc iar el, în schimb, un Kent. Seara, plimbare cu T prin cartier. Strada noastră e la frontiera dintre un grup de vile, destul de stranii noaptea din cauza economiei de curent, și blocuri de mahala. O piesă suedeză contemporană, ca să aflăm cît de rău merg lucrurile în Suedia. După ce se termină reclamă pentru filmul românesc **Gustul și culoarea fericirii.**

Încep să combin fragmentele despre Maiorescu. După opt, mă duc cu T la piața „700“. E soare, destul de frig. Cînd T termină de cumpărat zarzavaturi și struguri, ne despărțim ; eu le duc acasă, ea pleacă în oraș. Între timp vremea s-a încălzit. Mă îmbrac mai ușor și mă duc la Maxim. Îl găsesc în halat, lucrînd. Vorbim despre lumea care pleacă din țară. Întîi au fost evreii, acum aproape toți nemții, mulți români. N-am regretat niciodată că n-am rămas la Paris. Asta e țara, trăim cum trăim, asta ne-a fost dat. Plec, mă opresc la tenis. Văd un meci aprig dintre o vedetă locală, cam mofturoasă, și o brașoveancă înfiptă, foarte vulgară dar îndrăzneață, singură împotriva tuturor. Chiar cînd jocul pare pierdut continuă să persifleze publicul și pe adversară. Scapă de la strîmtoare, joacă din ce în ce mai bine și pînă la urmă cîștigă. O admir.

De ziua mea, Alexandra, îmi adresează o strofă care începe cu „Multe salutări, bătrîne...“. Ne-a făcut din coji de nucă, pe T și pe mine, ea cu păr lung din fire de iarbă, eu cu mustață pe oală și plete bălane. La facultate, de servici, cu o colegă jună, după aceea cu un biet smințit. La ea, o extraordinară tehnică a vorbei în doi peri. „Domnul profesor... da... altfel de om... mult mai sobru. Pe oamenii sobri nu știi cum să-i iei... ce ascund... de multe ori nu mare lucru“. Spune și despre mine răutăți îmbrăcate frumos, o ascult cu plăcere, parcă asist la un spectacol bun. Smintitul, jalnică epavă, părăsit de nevastă, luat peste picior de toți, veleitar, vorbește ca un automat. Mă trag încet către capul coridorului, dar el, de la șapte metri, continuă monoton și obsesiv.

Simptome de nobilă plictiseală cînd mă gîndesc la jurnal. Vremea în continuare frumoasă. Am scris trei pagini despre Maiorescu. După prînz am dormit mult, un somn ca o moarte, noaptea adormisem tîrziu. Acum e uica Ion la noi, îi aud cum evocă întîmplări de pe vremuri, din viața lor de funcționari merituoși. Cină comună, simplă, de ziua Alexandrei. A primit o pereche de papuci, un gherghef și o cutie pentru scamatorii din care nu se înțelege nimic. Seara telefonează Tinu. Vrea o consultație de semantică, scrie un articol pentru „Secolul 20“. Nu pot să-i explic cîtă semantică știu, ar crede că vreau să scap de el. Ne întîlnim vineri. A murit Jacques Brel.

În dreptul casei pionerilor mă întîlnesc cu popa G. Îl întreb cum stă cu sănătatea, e cardiac. Ține regim. Nu de moarte îi e frică, dar n-ar vrea să paralizeze și să rămînă neputincios. Oricum, el tot de inimă moare, ca și bunicu-său. Tot mare, tot gras, ca el. Îl vede și astăzi cum ieșea în fața casei, la Sîrbova, pe scaun. Avea o pipă din spumă de mare, lungă pînă la brîu. Dimineața a plecat cu trei căruțe la Timiș, la pescuit. Acolo le-a spus oamenilor mă culc puțin la umbră, sînt cam obosit. Ce-o avea moș Gină de se culcă înainte de prînz ? Cînd colo, el murea. În parc mă oprește un om necăjit. Cum să ajungă la U.M.T. ? Îi spun să ia tramvaiul, pe jos e prea departe. Nu poate, iese din spital și se duce după bani la U.M.T., are acolo un neam. Scot cîțiva lei, nu vrea cu nici un chip să-i primească. Partea a doua a cursului despre Georges Poulet. A venit noul lector francez, seamănă cu un șoarece de cîmp. Spre casă, cu T, cînd dăm să traversăm bulevardul ne poftește în mașina lui fostul rector. Ce om cumsecade, spunem, coborîm O crimă pe strada noastră, un negru i-ar fi tăiat capul unei fete. Seara, piesă patriotică de Horia Lovinescu. Acceptabilă, bine jucată, scrisă îngrijit.

Ceva mă sperie în liniștea asta în euforia tomnatică în care trăiesc Dar și cîtă indiferență îți trebuie ca să trăiești liniștit. E destul să te pui un moment în locul femeii care vine la fabrică, vede oameni îngrămădiți și dă peste capul retezat al fetiței ei. Să ți-l închipui acolo pe trotuar. Și oamenii ațîțați, cu subiect de conversație două săptămîni. Zgomotul și furia vin din contrastul absurd dintre cît de puțin însemnăm și cît de mult putem suferi. Iar eu sînt fericit fiindcă e soare și am scris o pagină despre corespondența lui Maiorescu. Ciudat.

În dreptul balneoterapiei îl întîlnesc pe profesorul T. Amabil, se întoarce din drum și mă dăscălește să mă prezint la concursul de conferențiar. Încerc să-i explic că postul nu e pentru mine. Vreme pierdută. Tratează aceeași temă pînă pe podul Michelangelo. Tot încerc să spun aveți dreptate, dar..., însă nu apuc. Ne ajunge din urmă Marin B. și ne spune o anecdotă despre relațiile dintre ruși și chinezi. Curs despre Claudel, bun după socoteala mea. În pauză ascult prostii formidabile despre filmele de la televizor. Adriana B. mă întreabă dacă Radu Petrescu și Tudor Țopa sînt prieteni, găsește afinități între ei. Parcă foarte buni, spun. Mă atacă V.P. bărbosul din anul al III-lea. Vrea să știe ce să citească despre funcțiile limbajului. **Visiblement**, mă crede teoretician. Citește-l pe Jakobson, îi spun. L-a citit de mult. Vorbesc cu doamna R. despre doamna T. Cu pretextul că sîntem îngrijorați de starea ei, o bîrfim. Pe drum spre casă îl întîlnesc pe B., fost șef la cultură, din cauza căruia mi-am dat pe vremuri demisia de la muzeu Schimbăm vorbe amabile.

Mi-au trebuit chinezi Visez toată noaptea cu o doamnă Moștinaru, nevastă secretă a lui Mao, care spune dacă mai rîdeți vă duc pe toți românii pe o insulă. Dimineața discuție cu T. Vrea să-l trîntească pe unul de la gradul I. Nu știu ce să zic. Eu, de unde eram nemilos ca Saint-Just și făceam prăpăd printre fefiști, de cîțiva ani am obosit. Acum îi trec pe toți. Anul ăsta n-a căzut decît unul și încă ar fi trecut, probabil, dacă nu mi-ar fi trimis prin poștă, cu o zi înainte de examen, ditamai pachetul cu artizanat. Întîlnire cu Tinu la școala lui. La plecare o văd pe profesoara de gimnastică, blondă explozivă, care mă chemase la ea acasă în primul an de învățămînt. Iar eu nu m-am dus. Pentru că aveam consiliu la altă școală ! Și să mai spui că influența germană — disciplina, conștiinciozitatea — ne-a folosit la ceva ! Ce-i drept, purtam pe picioare o gripă care s-a declarat a doua zi și m-a ținut o lună la pat.

Cină curioasă, cu toată familia, de ziua Corinei (o iubesc copiii, spune diriginta, e atentă, dezghețată, cu ochii vii). Nervoși nu știu de ce, ne contrazicem tot timpul, însă cu voci potolite, din cauza sărbătoririi. Tata: lui nu i-a plăcut berea niciodată și așa vorbesc femeile, mult. T: și pe vremea ei ar fi avut elevii ore pînă la două. Eu: la Timișoara nu. Tot eu: n-ai dreptate. Ștefan Andrei e unul dintre primii cinci. Tata: vezi tu mîine în „Scînteia“, nu-i decît supleant. Seara, prim-plan cu Franyó Zoltan, la nouăzeci de ani. Un personaj, nobil care și-a făcut vocație din a nu fi șovin.

Dincolo de cuvînt

LACUNĂ

Încep prin a cita două crîmpeie din acea memorabilă mărturisire de credință a probității științifice și morale care este **Prefața** lui Hasdeu la **Istoria critică a românilor :** „Așadar, rar ne vom plînge de lipsa materialului, grămădit printr-o laborare de douăzeci de ani ; însă limpezimea acestei avuții de fîntîne fiind o muncă de titan, am fi fericiți dacă ne-ar ajuta din cînd în cînd și alții prin cîte o critică luminată, completînd **lacunele** sau coregînd erorile ce ne vor fi scăpat din vedere“ **(Editura Minerva, 1986, p. 7).** După cîteva pagini, autorul face o distincție și punctează o opoziție lexicală prețioasă pentru cuprinderea exactă a neologismului : „Trăsurele principale au rămas aceleași, rezistînd verificării la care le-am supus pentru a doua oară ; dar, printr-o reviziune din punt în punt a totalității, am reușit a constata unele erori secundare în fond, unele **lacune** sau **prisosuri** în distribuțiune unele viciozități în formă“ **(ib. p. 10). Evident, lacună** și **prisos** alcătuiesc, aici, o interesantă pereche de antonime. Citatele hasdeene confirmă definiția dicționărească a termenului : „Ceea ce lipsește ca un lucru să fie complet ; gol, lipsă“.

Cu modele în franceză și în latină **(lacune, lacuna)**, neologismul nostru revine adesea în terminologia filologică, mai ales în cea a editorilor de texte clasice. În doctele și pertinentele sale comentarii, Perpessicius evocă, nu o dată, „golurile“ din manuscrisele eminesciene — mai ales din poemele ciclului folcloric — pe care editorul se simte ispitit să le umple, cît mai „în spiritul“ poetului. Din motive lesne de înțeles, sarcina aceasta pare ceva mai lesnicioasă cînd „golul“ **(lacuna)** se află la sfîrșit de vers. Iată un pasaj din foarte utilul și instructivul articol **Creație și divertisment folcloric la Eminescu :** „Versul 206 al poemei **Miron și frumoasa fără corp** se prezintă în manuscris astfel: „Cin' se simte mai cu...“, așadar fără rimă [...]. Unul din cei mai probi editori ai literaturii populare eminesciene, I-am numit pe D. Murărașu a încercat să umple **lacuna** (Chendi lăsase locul vacant)“ **(Eminesciana, Editura Minerva, 1975,** p.348). Dar neologismul nostru este familiar terminologiei științifice în general. G. Călinescu, **Bietul Ioanide :** „Punea la cale un atac general asupra operei lui Conțescu, dovedindu-i erorile, plagiatele, **lacunele și** mai ales carența bibliografiei“ **(Opere, VI, EPL, 1967. p. 269).** Cu

În latină **lacuna** are, inițial, un sens foarte concret, denumind orice fel de „adîncitură“, de pildă „șănțulețul“ dintre brazdele tăiate de plug, ca și... „gropițele“ pe care le fac femeile în obraji cînd rîd. Potrivit poveței lui Ovidius **(Ars amatoria)**, ele trebuie să fie mărunte : **sint parvae utrimque lacunae.** Tot așa se numesc „scobiturile“ din stînci, unde pot fi pescuite stridiile : **scopulorum lacunae.** Nu o dată pluralul, poetic, **lacunae** evocă o „întindere de apă“, de obicei stătătoare. **Vastae Orci lacunae** sînt, pentru Lucretius, „nesfîrșitele mlaștini ale Infernului“, iar Vergilius spune undeva **totae solidam in glaciem vertere lacunae** „toată apa **(mlaștinilor)** s-a transformat în blocuri de gheață“. Insist asupra acestui sens pentru a atenua surpriza pe care este în stare să o stîrnească faptul că, în latină, **lacuna** este un derivat din **lacus** „lac“ !. Deplasarea sensului pare mai puțin derutantă dacă gîndim **lacul** nu numai ca o „adîncitură“, ci și ca un „gol“, ca o „întrerupere“, ca o ... „lipsă“ a „uscatului“ ! În chipul acesta se statornicește mai lesne și legătura etimologică indubitabilă cu italianul **laguna** „întindere de apă puțin adîncă, de obicei sărată și formată dintr-un vechi golf, de obicei pe malul unei mări, comunicînd uneori cu acesta printr-un canal“. Duiliu Zamfirescu : „După capul Kalogria, pe o coastă,-ntre **lagune,** / Doarme dusă Missolonghi la al mării glas ușor, / Iar legenda ei măreață veacul veacului o spune, / Unda, vîntului ce trece, seara, orelor de zbor“ **(Levante și Calavryta).**

*

Din discuția purtată ar trebui să rezulte că neologismul **lacună,** cu derivatul adjectival **lacunar (expunere lacunară, informație lacunară),** apoi **lagună** sînt înrudite cu vechiul cuvînt românesc **lac,** moștenit din latinescul **lacus.** Pentru ca tabloul „familiei“ să se rotunjească, înșir și derivatele pe teren românesc, nu prea numeroase, ale lui **lac : lăcărie / lăcăraie / ;** diminutivele **lăculeț, lăcușor ;** în sfîrșit, **lăcar,** numele mai multor păsări din Delta Dunării, pe care le evocă Mihai C. Băcescu în admirabila sa carte **Păsările în nomenclatura și viața poporului român** (Editura Academiei, 1961, p. 312).

Familia se completează cu încă un neologism, adjectivul **lacustru (lat. lacustris),** care ne trimite, fără ocolișuri, la Bacovia.

G. I. TOHĂNEANU

Mircea Nedelciu
Adriana Babeți
Mircea Mihăieș

Femeia în roșu

1986 : Iter spectrorum*

Pot să o numească oricum, dar nu o plecare veselă. Îi vor găsi, în scurtă vreme, și un nume : **Iter spectrorum** (pe care-l vor reitera la nevoie). Un drum spre Mid-West. De fapt, spre vestul apropiat.

La Lunga ! La Lunga !

De-a latul pustei, de-a lungul istoriei. În toate sensurile, în lung și-n lat, spre graniță, în deplină legalitate. Cu acte, în regulă :

„**NESECRET** : Tovarășului Mircea Nedelciu — scriitor, București, strada Dionisie Lupu nr. 65, et. III, ap. 18, sector I. Vă informăm că la cererea dumneavoastră CR 775 din 29. 07. 1986 vi se aprobă accesul în zona de frontieră Comloșul Mare, sat Lunga, în perioada 05.08.—10.08. 1986, cu următoarele condiții : să vă prezentați în termen de 24 ore de la sosirea în localitatea de frontieră la postul de miliție local pentru luare în evidență și la subunitatea de grăniceri pentru precizări privind respectarea regimului juridic al frontierei de stat".

Ceilalți doi au și ei acte în regulă. Fiecare, cite o „Carte de ziarist". Ea este personajul A, din volumul lui C.U., **Imediata noastră apropiere** și, în același timp, personajul A. din propria carte (încă neîncredințată tiparului) despre Roland Barthes. El (soldat neinstruit, inapt serviciu militar pe timp de pace, apt necombatant pe timp de război) este autorul studiului **The Demonology of Faulkner**, publicat în „New Literary History", The John Hopkins University Press.

Nu poate fi vorba, cum s-a spus deja (sau poate se va scrie mai încolo) de o desprindere definitivă. Oricum, e o plecare necesară, o atingere cu lumea din care vin și spre care se îndreaptă. Nu se gîndesc deocamdată la nimic, nu-și pun întrebări. Nu melancolizează. Nu ironizează. Nu se interiorizează. Nu se exteriorizează.

Cumpără trei bilete cl. I. Urcă în cursa de persoane nr. 2663 (Timișoara—Nerău via Periam). Plecarea — 8,01. Nu știu în ce cursă sînt atrași. Pe biletele lor scrie clar Via Biled. Dar ei nu văd. Nu-și închipuie. Nu au răbdare pînă la 8,20. Pînă la trenul pers. 2683. Urcă deci neștiutori în prima cursă. Șterg banchetele cu bucăți de ziar. Le e somn, foame și sete. Nu pot ațipi, nu mănîncă, nu beau. În curînd plătesc șefului de tren — fără să opună prea mare rezistență — amenda : 35 lei/pers. Trenul își continuă drumul spre graniță. Ei sînt zdruncinați (cu mici opriri). Atunci unul bea apă. Ceilalți doi mănîncă două felii de pîine cu margarină, salam și ardei. Nu discută nimic. Deci tac. Poate se gîndesc la ceva. Dar cine să mai știe la ce se gîndesc cei trei în cursa nr. 2663 ?

În chiar momentul cînd bate la mașină rîndurile de mai sus, A. se gîndește că ar fi bine să-i întrebe pe ceilalți doi la ce se gîndeau atunci. Sau și mai eficient, să-i pună să scrie la ce se gîndeau. Dacă își aduc aminte că nu se gîndeau la nimic, să inventeze ! Dar nu aiurea ! Să nu bată cîmpii în fabulări inutile ! Să trateze la obiect ! Ceva care să dea bine în compoziție, să lege planuri, să pună în abis, să enerveze cititorul, să facă deliciile criticii de întîmpinare — și ea, critica (nu-i așa?), tot un fel de frontieră, cu vameșii, grănicerii și traficanții ei.

Onest, Emunu comunică lapidar că, pe bune, nu se gîndea la nimic. Chiar notează acest lucru, iar A. îl transcrie : „Nu m-am gîndit la nimic". Emdoi răspunde prompt comenzii și îi predă lui A. un scurt raport.

După ce îi copiază pe cei doi, A. își dă seama că — așa cum bănuia — cel mai mult s-a gîndit ea. Dar îi e greu să-și transcrie avalanșa de gînduri, sentimente și trăiri. Încearcă, pentru început, o descriere a peisajului, deși e clar că nu se gîndea atunci la ce va trebui să scrie că vede pe geam. În ciuda sforțărilor memoriei, nu își aduce aminte decît de un lan cultivat cu gălbenele pentru export. **Calendula officinalis**. „Drogul se bucură de proprietăți : emenagoge, antispasmodice, depurative, sudorifice, tonice, topice, vulnerare, anticicatrizante, stimulente" **(pentru Anglia și America** — informație autorizată : ing. agronom Helmuth S., vecin de compartiment).

Pentru că nu are încotro și trebuie, totuși, să scrie și ea ceva se gîndește ce-ar fi dacă s-ar fi gîndit la doamna Cora (ale cărei **Scrisori bănățene** se află într-una din sacoșe, dar nu le poate citi în tren din cauza zdruncinăturilor și a gîndurilor năvalnice). Le răsfoiește acum. De altfel, poate chiar s-a gîndit o clipă (acum e de-a dreptul sigură ; da !, s-a gîndit !) la această femeie care descoperă Banatul precum Columbus America. **Ea călătorește în Banat așa cum ar călători în America, așa cum ar căuta Eldorado-ul. Așa cum ar descoperi, în această călătorie, o civilizație feerică gata, în orice moment, a adăposti fapte care pot hrăni cele mai fastuoase dintre legende ... În Banat, Cora Irineu găsește o țară de basm.** Aceste rînduri culese cu aldine sînt însă ale lui C.U. Dar A. cum să scrie ? Așa ! Ca doamna Cora : „Mi-s ochii obosiți, mi-e sufletul copleșit de emoții". Sînt rînduri compuse (în frumoase scrisori de dragoste cu destinația București) în apropierea graniței de vest a țării, cu o neliniște înfiorată. Chiar așa scrie delicata doamnă, pe drumul — parcă fără sfîrșit —, toropitor, prăfos, spre Lunga. Îi e teamă de primejdia închipuirii unei granițe adevărate (deși a trecut, probabil, nenumărate altele). Simte totuși o exaltare ciudată, sporită de soarele amiezii de vară. Vede, în adevăr, paradisul. Case bogate, cu pridvoare și curți largi, livezi și lanuri îmbelșugate, cirezi de vite, turme de porci, gîște, multe gîște grase. Ca și vitele, ca și porcii. Oameni primitori o gostăsc. Atunci ea începe să scrie, cu neascunsă plăcere, în grai. Descrie cum paorii îi pun pe masă o măsăriță d'ale albe, un tănier de cucuruz, admiră ștăfiru fetelor de măritat, ponevile, sobile de teracotă cît cetatea, soarbe, o dată cu șvarțul, farmecul căsinei, unde adună în jurul ei „intelijența" (un profesor, un doctor tînăr, un tînăr notar, al un doilea notar). Umblă sat după sat prin Timiș-Torontal, cu trenul, în brișcă, pe jos, în cocie. Oricum, tot timpul prin praf, prin soare buimăcitor. Își pierde părăzolu dar continuă să înainteze spre Comloș și Lunga, cu un singur țel : să trăiască starea de graniță. Dar mai ales s-o vadă.

Seara, doamna Cora trece prin parc, pe lîngă faimosul castel al contelui Nacu. Nu are caturi, balcoane, portaluri, foișoare romantice. O clasică, demnă simplitate, care nu sparie pe nimeni. O taină totuși plutește deasupra. În gară se mișcă umbre. Parcă s-a mai răcorit. Se pregătește de plecare și încheie scrisoarea din august 1922 exact cum i-ar place lui A. să înceapă acest **Iter spectrorum** : „Privesc lacom pe linia fatidică ce-i zicem graniță, de unde grănicerii noștri se salută cu patrula sîrbească și lacul cu pădurea de la douzeci de pași din marginea satului e o lume de primejdii spre care roiește miraculosul și toate poveștile, zvon fără formă."

Pentru cei trei nu se întrevede deocamdată nici o lume de primejdii, nici o lăcomie a senzaționalului. Coboară deja obosiți din tren. O iau pe aleea de băgrini. Cu spirit de prevedere, A. și-a consultat la plecare **Atlasul dialectal**, ca să vadă ce sînt **băgrinii**. Sînt „salcîmii". Pot fi văzuți pe drumul de la gară, deși nu lasă nici cea mai mică impresie de alee. Un drum lat și lung, pietriș mărunt și praf. lume puțină. Cîte un biciclist. Case bine îngrijite. Pancarte de-a lungul drumului. „Decît multe calități ascunse, mai bine una vizibilă!" Cei trei corei* — O, Muze! ce n-ar da, pe acest drum, să fie corifei, corifeii unei școli noi (de literatură), să înalțe flamura unui stil nemaivăzut, să urce sus pe piscuri, dar nu! — coboară în subsol, cu picioarele pe pămînt. Pietriș mărunt și praf. Deja căldură mare. Grijă să nu iasă tot timpul drumului din spiritul și litera pancartelor de tablă. Da, da. Decît multe calități ascunse, mai bine ..

Din nou case îngrijite, cu șolocaturile trase. „Ça veut dire quoi, **cholocatte** ?!" se nedumerește cu voce tare M2. În Sud, la Fundulea, deși mereu în preajma conacului matein, cu drapelul „jaune et vert" arborat în chiar anii cînd se petrece acțiunea romanului pe care se pregătesc să-l scrie, el nu a auzit acest plin de licvide sugestii cuvînt. Oblon, stor, batant, jaluzea, rulou, roletă, transperant — încearcă ceilalți doi în zadar să-i traducă această realitate lingvistică, fără să poată acoperi însă vizibilul. Ei sînt din Ardeal. Au venit — coloniști tîrzii, ai anilor '50 (A.), '80 (M 1) — în Banat, ca să-l descopere, întîi de toate ca pe un Eldorado al limbii, al limbajelor (vor învăța mai tîrziu). L-au cucerit, l-au cotropit cu tandra lor ironie. Așa cum se cucerește, pe drumul dinspre gară, un simplu cuvînt — **șolocat**.

Înăuntru trebuie să fie răcoare și întuneric. Pe dinafară, închise ermetic, cu storurile trase, cu ușile de tablă ferecate, casele par mici bastimente neprimitoare. Oamenii nu se prea văd. Arareori o bătrînă gata să intre în vorbă. Nici livezile bogate, nici frumoasele curți nu se întrezăresc din cauza porților și zidurilor înalte. Ei s-ar opri puțin în gostie la profesorul de română, măcar pentru un pahar cu apă rece, pentru monografia comunei și a revistei „Suflet nou", pentru o informație, două. Ar vrea un scurt răgaz, o mică oprire, un punct de plecare spre centru, apoi spre margine.

„Profiesoru' Trăian îi dus la Jimbolia cu mășina, nu-i acasă".

Îi strecoară pe sub poartă un bilet. Dacă vine, să-i aștepte. Dar el nu va veni nici la prînz, nici după-amiază, nici seara. Deși nu bănuie încă nimic, cei trei nu descurajează, Sînt hotărîți să înfrunte necunoscutul și fără însoțitor. „Ei, asta-i acuma, domle, vorba lu conu Iancu : ce-i amice, ești idiot, doar n-o să ne rătăcim în pustietatea asta fără profesor de română !", îi încurajează M2. Întreabă o bătrînă unde e miliția. Unde e librăria. Unde e cofetăria. Unde e primăria.

„Pracolo-s maichii, prin parc, pră supt băgrini".

Acuma știu. Văd în zare un pîlc compact de salcîmi. Aha. Pornesc. Librăria și cofetăria sînt închise. Primăria și miliția sînt deschise. Se îndreaptă spre ultimele două. Străbat un parc. Băgrinii în floare. Florile s-au scuturat pe jos. „Cum dreacu' domle salcîmi înfloriți în august ! Om fi mai în sud ca la noi". Emunu și A. aprobă. Căldura s-a mai micșorat pe sub frunziș. E șase august. Din biserica ortodoxă se aude slujba și un cor. Schimbarea la față. Ies din parc. Trec pe lîngă statuia poetului atentator Grozescu. Emboi ordonă ruperea rîndurilor. El — la Miliție pentru prezentat onor., A. la Primărie, să cerceteze terenul, Emunu, pe loc repaus, de strajă în fața incintei. A. intră într-un fel de curte interioară. Totul stă să se prăvale. Arcade, bolți în ruină. Își închipuie ce-a fost pe vremuri. Un han. Un conac. Simte în aer o boare roma--ta căldură și imaginație ! Un titlu exalnescăta căldură și imaginație ! Un titlu exaltat : „Căldură și imaginație !" De după un stîlp ies trei gîște, două găini, un cîine jigărit. „Ce faci, dragă ? Nu scrii ? Nu te uiți pă listă ?

Nu copiezi ceva ?“ Ah, da ! Iată ceva chiar în față, pe un perete scorojit. **Tabel**. Persoanele din Comloșul Mare, Comloșul Mic și Lunga, cu drept de mic trafic prin punctul vamal Lunga. Zeci de nume. Idei buluc ! Copiază (după un cod secret). Numele și numărul casei. Ceva detectivistic. Pe urme. Amușinînd, amușinînd. Altă briză romanescă o bîntuie. Stă prostită din nou cu pixul Pentel SUPER BALL U.S.A. în mînă. Cel mai mult îi place numele Boran. „Ce faci, dragă ? Ai înțepenit acolo cu tabelu-n ochi ?“ „Haida, mă, ce naiba. Îi deja aproape unșpe și n-am făcut nimic n-am scris un rînd. Nu prindem nici trenu dă patru douăzeci“. A. se smulge cu greu din fața tabelului. Se gîndește mult la ideea de mic-trafic. Cum ar putea ea pune în abis chiar drumul lor, chiar ce fac ei ca să scrie o carte. dar cumva subtil, să nu se vadă, să se simtă doar în planul de adîncime, la grund. În fond, totul e un fel de mic trafic. O să se intereseze la Direcția generală a Vămilor ce înseamnă exact termenul. Cît acoperă, cît descoperă. O să consulte vreun dicționar juridic. O să încerce mai încolo (unde?) chiar un transfer, o comparație. Și ele, transferul, comparația — forme ale traficării, ale transportului) un drum dus-întors între literatură și viață. Între ce vor scrie și ceea ce trăiesc atunci cînd scriu. De fapt, o cale fără întoarcere. Rămîne amuțită în fața tabelului și nu mai înțelege brusc nimic.

În fine cei trei intră la primărie. Îi primește amabil primarul însuși. Își dau seama că e foarte grăbit, că satul e în plină campanie, că e ora nepotrivită. Nu îl rețin mult. Îi mulțumesc pentru cele cîteva informații. Surse noi. Martori vechi. Bătrîni care s-au întors din America. Tatăl unui domn respectabil, de față la discuție, a fost și el în America.

— Mai trăiește ? (Emdoi)

— Cine ? Tata ? (Domnul)

— Da. (A.)

— Dar cînd s-a întors, v-a povestit ceva despre America ? (Emdoi)

— Vă mai aduceți aminte ce-și amintea ? (A.)

— Ce să-mi aduc aminte, dom'le ! Pă dracu-mi aduc ! Că m-a lăsat cu mama cînd am avut șase săptămîni și el tuleo-n America, la dracu-n praznic și noi aicea. Și cînd s-a-ntors acasă era bătrîn și a venit numa să moară. A și murit repede. Ce să-mi mai povestească ?! De povestit ne ardea nouă cînd l-am văzut !

— Aha (A.)

*
* *

În acest moment al scrierii se simte imperios nevoia unei mici, dar consistente teoretizări, din simplul motiv că, analizînd pînă aici tot ce s-a povestit , se ridică, totuși cîteva probleme dificile de naratologie. Naratologii americani susțin că întrebarea fundamentală a analizei narative ar fi aceasta : cum putem relaționa ordinea propozițiilor cu ordinea evenimentelor sugerată de narațiune ? Pe A. întrebarea o pleznește în moalele capului. Le-o și spune celorlalți doi, franc : **NU ȘTIU**. Francamente, habar nu are de orientările actuale în poetica americană. Ea se descurcă numai cu orientările actuale în poetica franceză. Iar pe moment, dacă vor să afle, fostul Tel Quel (care a atins, în fine, infinitul, prin revista cu același nume) a ignorat naratologia. În schimb, americanii) iau chestiunea foarte în serios și, la capitolul **Cadrul de bază al narațiunii** disting **succesiunea temporală.** Cele mai interesante sînt exemplele analizate prin scheme, ecuații cu două necunoscute, ba chiar cu trei, grafice, seturi de permutări, ceva de computer, de coșmar, din care rezultă în final că narațiunea ar fi o metodă de recapitulare a experienței trecute prin potrivirea succesiunii verbale a propozițiilor la succesiunea evenimentelor care s-au petrecut efectiv.

Efectiv, lucrurile s-au petrecut așa.

Acest **iter spectrorum** a început în urmă cu mai bine de un an cînd, independent unul de celălalt, cei trei corei au citit un articol de supliment-magazin, cu titlul „Un personaj enigmatic“ și subtitlul : „Acum 50 de ani, o tînără din Comloșu Mare l-a denunțat pe faimosul gangster american Dillinger“.

L-au citit și n-au avut nici o reacție imediată. Acel articol se numește acum **Sursa I**. Apoi, în biroul redacției în care lucrează A. și M 1, a apărut **Sursa 2,** o rudă îndepărtată a personajului enigmatic, care susținea că în articol s-au strecurat inexactități Spre a dovedi cele spuse, prezintă cîteva documente : **Foaia de deces** a femeii Cumpănaș Ana Persida, casnică, în etate de 55 ani, de confesiuneortodoxă ; locul nașterii — Lunga, jud. Timiș-Torontal, Domiciliul din urmă — Timișoara III, P-ța Mârzescu, 3. Se va nota eventual — (e tipărit în formular) cetățenia străină. În dreptul rubricii nu e trecut nimic. Locul, ziua și ora decedării : Timișoara, la 20 aprilie 1947, ora 18. Încă un act (de la Pompele funebre și administrația cimitirul mixt). Sînt dovedite astfel cheltuielile de înmormîntare și locul din cimitir al Anei C. Deci nu aruncată la „cimitirul săracilor“, cum scrie **Sursa 1,** ci cu mormînt și cruce în regulă.

Cîteva fotografii cu o femeie frumoasă. O frumusețe a anilor '30. Cîteva povești. Aer de mister. Imaginație înfierbîntată. Senzaționalul plutind pretutindeni. Toate o fac pe A. să ia legătura cu Emunu și Emdoi și să le propună coborarea la cartea de față. Pentru că nu toți trei locuiesc în același oraș, a mai trecut o vreme pînă ce acțiunea s-a urnit în sfîrșit. Oricum, pînă la întrevedere — o singură temă de meditație (teoretică) ; senzaționalul. Scriu toți trei (de fapt, mai mult Emunu și Emdoi), ca un fel de „temă pentru acasă“, cîte un eseu despre senzațional. Cad de acord (telefonic) asupra titlului : „Nuda cogitațio“. Adică „simplă cugetare“. Un termen juridic, cîtuși de puțin facil : „expresie care denumește simpla intenție a infractorului de a săvîrși o faptă penală“. Aha, Deci vor comite o infracțiune. Ceva fracturat, frînt. Neabătut. Ca un drum. O umbră. O metaforă a urmei scrise. Freiajul. „. . . un drum trasat, ce deschide o cale și presupune o anumită rezistență și chiar violență în fața **efracției.** Calea e ruptă, spartă, **fracta,** freiată“. Așa da ! Un sens la altitudine, care să deschidă tocmai acel traseu (al memoriei, se înțelege), să forțeze încuietoarea întrebare despre senzațional. Își trimit (prin poștă) truditele încercări. Emdoi o ia mai direct, pieptiș ca un prozator : „A existat într-adevăr o femeie născută în Comloșu-Mare (sat Lunga), la sfîrșitul secolului trecut și emigrată în America înainte de primul război mondial. În Chicago-ul prohibiției și al jazz-ului, al lui Al Capone și al primarului Thompson adică între anii 1920-1934, a fost amestecată în numeroase afaceri, dar gloria ei — probabil nedorită — ia naștere din rolul ingrat și important pe care-l joacă în seara zilei de 22 iulie 1934 cînd, în fața cinematografului **Biograph** din Chicago, este ucis de poliție John Dillinger, „inamicul public nr. 1“ al Americii acelor vremuri. Obligată apoi să se întoarcă în România și să trăiască ascunsă, eroina noastră moare în aprilie 1947 la Timișoara, în condiții suspecte. Toate aceste fapte sînt reale, iar adevărul lor este atestat de documente, de presa vremii și, probabil, de mărturiile unor persoane care au cunoscut-o pe „femeia în roșu“. Pentru romanul nostru, încă, faptele enumerate mai sus nu au nici măcar rolul unui pretext. Tot ce va urma nu este nici fals și nici adevărat aș cum, în romane, nu veți întîlni decît informații care sînt, în același timp, și false și adevărate. „Senzaționalul“, care este adevăratul obiect al experimentului nostru, se naște — pare-se — atît din prea marea apropiere de evenimente neobișnuite, cît și din îndepărtarea (în timp sau spațiu) de întîmplări comune. /. . ./. Ei bine, din acest joc al distanțelor, din firescul sau nefirescul unor evenimente percepute prin ecrane improprii apare senzaționalul“.

În decembrie '85, Emdoi sosește la Timișoara. Vrea să urnească acțiunea. Acțiunea se lasă urnită. Încep cercetările. Luările de urme. Interogarea martorilor. E adusă, pentru început, la discuții în patru, **Sursa 2.** Își amintește cîteva lucruri (nu lipsite de interes literar) despre existente „personajului enigmatic“, pe care îl va numi de acum înainte, ca de altfel, toate rudele îndepărtate, ori cunoscuții apropiați, nu fără afecțiune, **tusa Ana. (. . .).**

Apoi alte surse : — 3, 4, 5, 6 . . Martorii în viață. Dar și cărți, reviste. După care, din nou, tot prin poștă, eseuri. Nude cogitări. De data asta, strategice. Planuri de atacat cu succes un roman sau-sau / nici-nici. Aici se simt toți trei mai în largul lor. Scriu mult. De fapt, **mai** mult, Emunu și Emdoi. A. îi susține cu fișe bibliografice pe tema cum se poate scrie un roman senzațional, la 1986, deci în avanpost ?

Emunu se lansează într-un fragment teoretic: „Orice act de instituire a literaturii senzaționale (pentru că pe aceasta o avem în vedere) implică o strategie a permanenței și una a modei. Inconștiente, desigur, și una și alta. În primul caz, difuz, ambiguu, instabil, contradictoriu ; filonul permanenței se reportează la nostalgia **intoarcerii,** la tentația întemeierii mitice. În cel de-al doilea, pe care post-modernismul îl numește **après-coup,** moda ordonează, ca într-un veritabil „retour du refoulé“ freudian, logica ilogică a acestei lumi de aer, de fum sau hîrtie. Desigur, identitatea lumii nou create e dată de perfecta ignorare a legilor ce constituie „universuri“. Planurile se năruie, distanțele dispar, diferențele se estompează. Totul trece în avanscenă, ordonîndu-se și desfăcîndu-se după necesitățile spectacolului /.../ Confuzia valorilor ajunge la paroxism, iar semnificațiile se irosesc într-un **hedonism facil (Guy Scarpetta, l'Impureté).** În acest sistem, aberantul și absurdul își adjudecă rolul de liber arbitru, un sinonim a ceea ce Broch numea „vesela apocalipsă“ [...]. Scrierile senzaționale propun o tehnică a **neterminatului,** căci senzaționalul nu se epuizează niciodată într-o singură „reprezentație“. Voioasa apocalipsă devine, aici, un haos siguros“.

La fix ! Iaca și post-modernismul ! Iată-i (cu un pas) în avanpost. Emdoi susține, ba chiar dezvoltă tema, o prelungește pînă în America. Remarcă și el că toate semnificațiile de adîncime se risipesc în acel hedonism facil. Îi place formula lui Scarpetta. Și adaugă : „Cît de mult seamănă aceste trăsături cu cele decelabile în postmodernismul practicat de artiștii sfîrșitului de imperiu, pe de o parte, și postmodernismul prozatorilor americani din societatea post-industrială, pe de altă parte ? În ambele, într-un fel sau altul, cîte o „voioasă apocalipsă“. Întîmplarea a făcut ca subiectul nostru să pună față în față chiar aceste două lumi — imperiul care se destramă (cu Musil, Broch, Roth etc.) și germenii societății superindustriale americane (cu Vonnegut, Barth, Gardner, Brautigan și alții). Ei, bine, am evitat capcana de a scrie un roman postmodernist și de a ne raporta la vreunul din cele două sensuri ale termenului. Așa credem“.

A. e mută de surpriză, admirație și mai ales spaimă. Presimte că vor trebui să scrie ceva între Musil și Barth, între Broch și Vonnegut. Are brusc o nostalgie a „marii forme“. Se gîndește cu jind la ceva fluent, de tip cauză-efect, cu personaje-personaje („avea o tristețe, o neliniște mocnită ; în ochii de culoarea alunei i se citea cutare și cutare“), cu perfect simplu în coada frazei spuse de naratorul omnipotent și omniscient („o.k., zise John sigur pe sine și ieși“). Da' de unde atîta siguranță de sine ? De unde mediocritatea (întreită) de a putea face fără mustrări de conștiință (teoretică) așa ceva? Și încă foarte bine ? Spaima crește Nu vor putea scrie niciodată un roman serios, beton armat, fără fărîmițări, autobruieri, puneri în abis la tot pasul. Deși presimt că de mult s-au fumat și aceste trucuri. Deci cum ? Pînă la urmă cum o să facă ? Ce o să scrie ? Calmcalcalm. Emunu și Emdoi n-au nici cea mai mică îndoială că pînă la urmă o să iasă bine.Siguranța lor (susținută, la fiecare în parte. de un temperament adecvat) mai stăvilește agitația ostentativă și cam isterică a lui A. Îi înăbușă (din fașă) spaima de necunoscut. De romanul pe care-l vor scrie. oricum — asta au decis — : nici-nici / și-și

Pînă atunci, pînă la ora fatală a începerii, o ia fiecare pe cont propriu.

Fragmente din prima parte a romanului.

*** termen juridic. Coautori (corei). Doi sau mai mulți participanți cu contribuții de autor la săvîrșirea infracțiunii. / . . . / Contribuția coreilor poate fi simultană sau succesivă, esențial fiind ca actele de executat săvîrșite de ei să se înlănțuie în complexul activității . . . Cînd toți coreii au lucrat cu același fel de vinovăție, adică toți cu intenție sau toți în culpă, participația va fi propriu-zisă.** (Dicționar juridico-penal).

Felurite sciri

Bernard Emil

„Subsemnatul are plăcerea de a anunţa nobilimea şi onor. public că miercuri 29 ianuarie 1840 va pleca din Timişoara. Mulţumind mult stimaţilor pacienţi pentru încrederea cu care au venit la cabinet, el are dorinţa de a pune la punct toate cele privitoare la dantura distinsei clientele, spre a putea pleca din oraş lăsînd o amintire de neşters. Tobias Pfeferman, doctor de dinţi". ● „Furtună înfricoşată la Jebel, alaltăieri după-amiază". ● „La Genua s-a sărbătorit aniversarea de 500 ani de la descoperirea Americii prin Columbus încoace. Colosala festivitate a decurs în deplină ordine şi armonie. Impresiunea ce a produs bastimentele române a fost din cele mai bune. Încrucişătorul «Elisabeta» şi bricul «Mircea», prin buna lor ţinută au fost admirate de numeroşi străini". ● „Ionescu Regina, în vîrstă de 20 de ani, mulţumeşte aici doctorului Kiko Karl pentru a fi reuşit să o vindece de bîlbîit". ● „Caut însoţitor pentru voiaj de afaceri în Brazilia. Negustor bătrîn şi bolnav" ● „Pentru morboşi ! Cumpăraţi de la apoteka Santa Maria din Fabrik spirt de scălzile Erculane, în contra podagrei, precum şi pentru delăturarea recelilor, durerilor de dinţi şi nervi, apoplesiei, scrintiturilor ; spirt gallic, care în urmarea absolutei sale curăţenii este cel mai apt precum dinafară, aşa şi din leuntru spre întrebuinţare şi de un efect fără asemănare întăritor, vivificător şi paralisător de inflamări". ● „Capitalele americane au vedzut deja cu mare surprindere avîntul estraordinar al oraşului Chicago, oraş născut eri, care are ambiţiunea de a le întrece pe toate celelalte. Dar nouele rivale pe cale de formaţiune, Mineapolis şi St. Paul amenință din urmă". ● „Franz, zis Şoarecul vinde la «Bivolul de aur» din Cetate sămînţă de lucernă adusă chiar de la Lucerna acum o lună". ● „În Anglia s-a suspendat noul ministeriu, suspendat pînă la noemvre". ● „Furtună înfricoşiată la Recaş, Moşniţa Timişoara, Deta, cu ploaie torenţială şi peatră de mărimea unui ou de golîmb. Fereştile cupeurilor de tren de la Orşova şi Basiaş au fost sdrobite. Temperatura a căzut pînă la 10 graduri". ● „Kinetograful, ultimul miracol al făcătorului de minuni din America, Edison, va sosi puternic şi la Timişoara !". ● „Numere cîştigătoare la tragerile de noroc din 29 decembrie 1848 : 21, 59, 22, 63, 26. Fiecare bilet a jucat la 20 de trageri". ● „Chorul vocal al industriaşilor români din Fabricul Timişoarei caută dirigent, care cu violina ar fi abil a instrua un chor pe 3—4 luni. Reflectanţii să scrie de grabă". ● „Monştri zonei fierbinte ! 13 crocodili aduşi la Hamburg cu nava au scăpat în rîu şi acum nu mai cutează nime a se apropia de apă. Afurisită de de civilisaţiune !" ● „Contra doi florini şi treizeci de creiţari puteţi cumpăra de la Simon din Cetate aparate de anestesie cu ether". ● „Apoteka noastră oferă la onor. clienţi : alifie de reumatism americană, unsoare de casă de Lugos, contra tuturor ranelor, diuretin, pentru năsip şi peatră la beşică şi catharul ţevei, mijloc sicilian pentru noirea părului, liqueur din plante de Alpi contra îngreţoşărilor, esenţă de viaţă (picături de Praga), plastru universal, pilule orientale, pentru desgrăşiare, pravurile dr. Hill în contra migrainei şi sunăturilor în cap, sucul de erburi banatice cu care se vindecă repede şi sigur organismul respiraţiunei, răguşala, tusa măgărească, influenţa". ● „La «Cocoşul roşu» au sosit ţipari marinaţi ,caviar rusesc, castane, glasate, bomboane englese". ● „Din Timişoara pleacă în fiecare luni, la ora 5 şi 20 min. de dimineaţa, trenul espress oriental spre Budapesta. Spre Baziaş pleacă un tren amestecat la ora 5 şi 20 min., care lunia şi sambeta are legătură pe Dunăre cu Belgrad".

RETROVIZOR

Notă : După unii istorici ai Banatului, numai la Timişoara au apărut, între 1771 şi 1942, în cele peste 32 de tipografii, 584 de ziare şi reviste în limbile română, germană, maghiară, sîrbă, bulgară şi esperanto. „Scirile" de mai sus au fost extrase doar din cîteva. tipărite între anii 1840—1900.

Remember

Mircea Popa

Se cere imperios ca, pe măsura stingerii bulversărilor de tot felul sau chiar în paralel cu acestea, să găsim clipa necesară plecării frunţilor noastre întru cinstirea oamenilor de artă şi cultură ce nu mai sînt, dar cărora le datorăm proape totul.

Au trecut cinsprezece ani de la stingerea lui Mircea Popa, astfel că numărul celor care l-am cunoscut se micşorează şi creşte acela pentru care muzicianul devine istorie. Mircea Popa se cuvenea să împlinească în 4 ianuarie trecut 75 de ani, dar talentul adevărat şi arderea intensă îşi cer tributul. Timp de aproape două decenii, viaţa muzicală a cetăţii a fost polarizată de figura spiritualizată a dirijorului Mircea Popa. Din toamna lui 1947, anul înfiinţării Filarmonicii „Banatul" şi pînă în 1964, creşterea profesională a tînărului dirijor, venit de la Cluj, se va confunda cu destinul artistic însuşi al instituţiei. Sosit în capitala Banatului, Mircea Popa, cel născut la marginea acestui ţinut mirific (în Kovin-Jugoslavia), a ţinut la edificarea, aici, a unei orchestre de nivel continental. Mircea Popa urmărea prioritar una din calităţile dirijorului, care pare astăzi de mulţi neglijată, aceea de pedagog. Repetiţiile, la care asistam pe furiş, le realizez acum, comparativ, ca adevărate lecţii de orchestră. Muzicalitatea doctă — era un aristocrat al baghetei —, exigenţa, siguranţa discreţionară, se exercitau cu pasiune întru şlefuirea deplină a giuvaerului interpretativ. Ne-au rămas nouă, celor ce l-am urmărit la pupitru, şi mai ales celor ce-au cîntat sub bagheta lui, imaginile şefului de orchestră cu o putere de stăpînire imensă. Sedimentate în sensibilitatea frustă a melomanului de atunci, descopăr în memorie imaginea unor evenimente muzicale, investigînd un Mare repertoriu, începînd de la capodopere ale barocului şi continuînd cu certitudinile clasice şi rafinamentele romantice, cu insolitul partiturilor contemporane. S-a creat astfel aparatul orchestral capabil cu care mai tînărul coleg de pupitru Nicolae Boboc îşi putea permite investigarea, în primă audiţie naţională, a lucrărilor de Orff ori Anton Webern. Spiritul expansiv al dirijorului Mircea Popa a cuprins în paralel şi cadrul teatrului liric, îndreptîndu-se predilect spre subtilităţile pucciniene. Nivelul la care se făcea operă cu Mircea Popa a atras atenţia primei scene lirice a ţării.

Filarmonica „Banatul", îndatorată muzicianului Mircea Popa, s-a achitat onorabil de cinstirea memoriei celui care a fost primul său dirijor, prin două concerte „In memoriam", unul chiar în anul morţii, 1975 dirijat de R. Georgescu şi altul la zece ani de la stingere, în 1985, sub bagheta lui R. Oschanitzky.

Se împlinesc, astăzi, 17 august, cincisprezece ani de cînd Mircea Popa nu mai este, dar a rămas sunetul şi, alăturat, cuvîntul înnobilat de sunet. Tot filarmonicii îi revine, cred datoria de onoare să le rezoneze într-un „Memorial" la toamnă, în care să ascultăm şi ce nu ne-a fost permis; să zicem de pildă: „Rugăciune" pe versuri de Eminescu, „Cinci colinde" ori „Cîntecul somnului" madrigal pe versurile lui Blaga.

Ovidiu GIULVEZAN

In memoriam

Gheorghe Văleanu

Ce mai putem gîndi acum noi, cei obsedaţi de concret, despre Gheorghe Văleanu, dacă nu acest implacabil adevăr : anume că personajul ciudat, emblemă — între alţi artişti — a boemei timişorene, a fost, în fond, o victimă tardivă a celor peste 40 de ani de chinuitor întuneric. De aici, obsesia caligrafică a lucrărilor lui, articulind ipostazele luminii pînă spre eliberarea ideală. De aici caligrafia dramatică, patetică, a propriei biografii, încheiată brusc, prematur. Tot de aici, însă, şi speranţa mîntuirii prin artă : poezia sau desen. Aşa s-au născut, poate, ciclurile Bacovia şi Arghezi, după cum, deloc străină ideii de salvare — tulburătoarea serie a catedralelor gotice sau acele stranii fuziuni a regnurilor, într-o lume ireală, nepăminteană.

Cu o tragică premoniţie, artistul şi-a marcat durata creaţiei printr-unul din cele mai pregnante cicluri : timpul. Ceasuri, pendule, orologii incremenite. Un timp iremediabil oprit pentru artistul Gheorghe Văleanu. Un desen suspendat, pe care-l privim cu uimită, neputincioasă tristeţe.

Ioana MOGA MAGERIU

MASONERIA ŞI SOCIETĂŢILE SECRETE

Tentativa lui Willermoz de organizare coerentă a lojelor din ultimul pătrar al veacului luminilor îi înlesneşte lui August Viatte o sumară inventariere a acestei diversităţi anarhice. Ordinul **Strictei Observanţe** prezintă cercetătorului o fojgăială debordantă de secte masonice. Sînt enumerate, printre altele, „sistemul mistic a lui Zimzendorf" exprimat prin propria Biserică fantezistă care invadează Germania de Nord, superstiţiile rozicruciene care atrag spiritele credule, apoi raţionaliştii, iluminiştii din Bavaria care condamnă lojele teozofice de iezuitism. Willermoz cunoştea aceste dificultăţi. I se scrie că, în Germania, Ordinul se află în cea mai tristă situaţie posibilă. Dezbinarea şi neînţelegerea tulbură toate capitlurile. Serenisimul frate „a Victoria" (Brunswick) este dispreţuit. Serenisimul frate „a Hone Resurgente" (Charles de Hesse) este prea puţin stimat. Toate lojele sînt fără conducători fermi, fiecare căutîndu-şi cunoştinţele la întîmplare. Din aceste motive un remediu organizatoric apare ca fiind foarte presant.

Prin urmare, la 16 iulie 1782, patruzeci de delegaţi din toate părţile Europei se reunesc la Wilhelmsbad. Willermoz, sufletul acestui Congres masonic se află aci de cinci zile pentru a-i îndoctrina pe Ferdinand de Brunswick şi pe Charles de Hesse. Se spune — deşi Willermoz neagă — că un mare număr de participanţi ar fi primit de la el cartea **Tabloul natural** a lui Saint-Martin, cu scopul impunerii ideologiei şi gîndirii martiniste în lojele reprezentate la întîlnire. Ideile lui Willermoz vor prevala asupra altora, nu fără vii rezistenţe din partea participanţilor. Astfel, Beyerlé, prefectul de Lorena, critică teozofia martinistă, reproşîndu-i lui Willermoz încercarea de a impune ideea triplei naturi a omului în Convent, pe care o taxează de erezie calchiată după Boehme Criticile lui Beyerlé au la bază ideile dogmatice şi mistice ale lui Swedenborg. Cu toate acestea, formulele propuse de lyonezi intră, în bunăparte, în riturile discutate la Congres. Willermoz nu pierde nici o ocazie pentru a-şi susţine propria lui ideologie mistică şi teozofică: reuşesc să obţină acceptarea studierii doctrinelor lui Zimzendorf şi reuşesc să-l atragă de partea lor şi pe Lavater, cu toate că acesta din urmă îl avertizează pe Willermoz că, în ce-l priveşte, nu va adera niciodată la altă lojă. Willermoz îi farmecă şi pe delegaţii Franţei. Unul dintre aceştia pe nume Chefdebien — fondatorul la Narbonne a unui „rit primitiv" inspirat de martinism, ostil însă lui Willermoz, îi recunoaşte acestuia „cunoştinţele sublime" şi declară că au petrecut împreună două ore încîntătoare; Saltzmenn îşi regăseşte încrederea, la fel prinţul de Hesse, iniţial plin de scepticism şi de amărăciune. Entuziasmul sincer al declaraţiilor îi încălzeşte sufletul. „În mod sigur, declara el, n-am lămurit nici o clipă că ar putea exista între francmasoni un asemenea spirit creştinesc. Crede-mă că în două, cel mult trei ore am putut discuta aici lucruri serioase, religioase şi profund creştineşti pe care le-aş fi putut spune în zece zile în scumpa mea parohie care nu este, de altfel, cu nimic mai prejos de acest Convent".

Conducătorii Congresului caută să proscrie raţionalismul. Închid porţile ordinului **Marele Orient** şi îndeamnă participanţii să respecte viaţa şi practicile religioase: „Într-una din duminici s-a pornit o discuţie interesantă. Pentru că se apropia ora liturghiei, catolicii au vrut să suspende şedinţa ca să meargă la Biserică. Protestanţii au refuzat să accepte întreruperea, însă prinţul Brunswick, deşi luteran, a luat cuvîntul şi a spus că ar trebui lăsaţi fraţii catolici să meargă la serviciul divin, pentru că în cultul lor sînt lucruri mai substanţiale decît într-al nostru, fapt care nu le permite ca nouă, să se lipsească de serviciul divin". (Fragmentul este reprodus de Auguste Viatte din cartea lui Joseph de Maistre intitulată **Mémoire à Vignet des Etoles**).

Daniel VIGHI

Top

„CARGO" LA PARIS

(II)

• Ați avut public în concertele pariziene? Care a fost reacția lui? • Consider că-s pus acum într-o situație oarecum delicată. Cu alte cuvinte. n-aș vrea să se creadă că ne lăudăm. Nu neglija acest aspect, vezi tu cum scrii. Da, am avut un public numeros și receptiv. Rock-ul românesc, ai cărui ambasadori am avut onoarea să fim în patria lui Voltaire, a fost bine primit. Reacția publicului a fost edificatoare. S-a scris despre noi în ziare ca „L'Action". „La Republique" (Adi îmi arată aceste publicații conținînd cronici, articole, unele însoțite de fotografii color reprezentîndu-i pe rockerii timișoreni). La Televiziune,, pe canalul 5 s-a organizat o conferință de presă la care au fost prezenți reporteri și jurnaliști, cameramani. Am simțit că interesul de care ne bucuram din partea gazdelor se datora și faptului că sîntem din România. Sigur, ulterior am procedat astfel încît acest interes să fie justificat și pe baza considerentelor artistice străduindu-ne mereu să fim la înălțime. Cred că am reușit, le-a plăcut evoluția noastră, nu i-am dezamăgit • Aflîndu-vă la Paris ați putut profita vizonînd, să zicem, un spectacol, două... • Trebuie să știi că în săptămîna în care noi aveam concerte în „orașul-lumină" pe alte scene, evident mai mari, și în fața unui public mai numeros, evoluau The Rolling Stones, Tina Turner, Prince,- Gary Moore, Satriani. N-am reușit să vedem din toate acestea decît afișele și clip-urile publicitare TV. Eram ocupați. Timpul ne era drămuit deoarece un contract obligă la punctualitate în tot ce faci. Am fi vrut să-l „prindem" măcar pe Ronnie James Dio în concert. Ți-ai găsit! Cîntam tocmai în acea zi și la aceeași oră la Chartre. Am urmărit însă alte grupuri la Festivalul internațional rock Echange de la Rambouillet unde fuseserăm invitați și noi să participăm (Adi scoate din dosar afișul pe care citesc în ordine: Cargo-**Roumanie**. Milli Vanilli-**Allemagne**, Murmures Crimer, Sprinter, Insects-**France**, Fido, Inoula, Avalom, etc). Era o sală imensă,, public „stup", nu alta! • Acest turneu a însemnat pentru „Cargo" un cîștig în plan artistic? • Cel mai prețios cîștig a fost faptul că ne-am lărgit orizontul într-un domeniu muzical permanent supus înnoirii. Am cunoscut „pe viu" cum trebuie să respecți un contract, am cunoscut muzicieni, s-a ivit perspectiva unor noi contracte pe Coasta de Azur, la Saint Tropez. Consider că formațiile noastre ar trebui să treacă toate prin această mare experiență deoarece rock-ul românesc ar avea numai de cîștigat. Impactul cu scena rock europeană e o experiență fascinantă și necesară. M-a impresionat un lucru în mod deosebit. Au venit în cabina noastră muzicieni străini care au lăudat expresivitatea limbii române în contextul rock. Le-a plăcut sonoritatea limbii noastre pe care o găseau potrivită pentru muzica aceasta în care, pînă și noi, credeam că engleza e cea mai potrivită. Au venit alții să ne spună că avem o limbă frumoasă. E extraordinar! Să mai punem la socoteală sentimentul înălțător ce te încearcă văzînd simbolurile arhitectonice ale acestei metropole. În fața Turnului Eiffel, a cărui imagine o știam doar din cărțile de geografie, m-am pierdut complet. Iată, îmi ziceam, eu, Adi Bărar din Timișoara, cu formația mea, am ajuns în acest centru mondial al culturii să pot vedea, să mă satur privind... Doamne, cît de puțin îi trebuie omului să se simtă fericit! Pocco, emoționat, s-a aplecat, a cules niște pietricele și le-a băgat în buzunar... • Spune-mi, cum ați călătorit? • Ca și la dus, am fost serviți de firma Renault, sponsorul nostru, care ne-a pus la dispoziție două microbuze Espace ce ne-au adus acasă • I-am mulțumit lui Adi Bărar și toată seara m-am gîndit la acești băieți minunați cărora, iată, le datorăm intrarea României în Europa. Cel puțin prin rock...

Petru UMANSCHI

HOLTZER
KALMAN
FIÓKJA

Timișoara — Strada Mercy, 1911

La Fanion

Extrema dreaptă în fotbalul est-german

Înaintea finalei C.M. de fotbal din acest an, ziarul „Bild" — tipărit de cîteva luni și în R.D.G., într-un milion de exemplare — oferea cititorilor săi istoria unui anume Helmuth Klopfleisch, un electrician din Berlinul de est, care mergea la toate meciurile pe care naționala vest-germană le susținea în țările estului, pînă cînd a avut serioase probleme cu Securitatea (Stasi). Morala fabulei era transparentă: pentru est-germani simbolul fotbalului german este panzerteam-ul și nu propria națională. Singura victorie a „democraților" asupra celor din vest datează din 1974, cînd au învins cu 1—0. Bineînțeles, victoria a fost folosită de regimul lui Honecker în scopuri propagandistice, așa cum, de altfel, se făcea și în cazul atletismului, domeniu în care redegiștii au fost și sînt încă foarte puternici. În cazul fotbalului însă bățoșenia nu a ținut prea multă vreme: Sparwasser, autorul multlăudatului gol socialist, a fugit în R.F. Germania, astfel că problema a căzut de la sine, meciul nemaifiind pomenit. După căderea zidului, fotbalul din R.D. a mai sperat că poate continua să existe în afectul suporterilor săi. Anul trecut, în noiembrie, echipa a jucat la Viena meciul decisiv pentru calificarea la mondialul italian. Pentru prima oară în istoria naționalei, 11-le a fost însoțit de adevărați suporteri, de mii de suporteri ce și-au făcut cu sîrg datoria. Rezultatul a fost dezamăgitor, austriecii cîștigînd cu 3—0. Momentul a însemnat revenirea la realitate pentru toți. Nu va mai fi nici o R.D. Germană în fotbal, ci o singură Germanie unită. Premonitorii sau nu, cuvintele lui Franz Beckenbauer din acea vreme ascund sensuri adînci, chiar dacă mimează că strîng în mantia lor, laolaltă, est și vest-germani iubitori ai fotbalului: „Nimeni nu ne va putea învinge multă vreme de acum înainte". Și așa a și început! Victoria Kaiser-ului și trupei sale a fost sărbătorită la fel, atît în est cît și în vest. Este vorba despre o adevărată vînătoare pornită în cele două țări împotriva dușmanilor interiori. Cei din R.F.Germania sînt turcii, cei din R.D. Germania, vietnamezii „importați" în masă în fostul regim. Pogromul a avut multe asemănări. În Berlinul de vest, Hamburg și Colonia au fost scoase steaguri de inși cu fețele boite, „Skinheads", iar un tînăr turc a fost grav rănit. Fanii est-germani, cu același look și aceleași drapele, au pornit în urmărirea feroce a „fidjii"-lor, cum îi numesc ei pe vietnamezi. Evident, este vorba despre reprezentanți ai extremei drepte, neonazistă — Recht Radicalen —, doctrina găsind sol deosebit de fertil în est. Și frisonul populației obișnuite la apariția craniilor rase ale tinerilor — între care mulți suporteri ai naționalei de fotbal — este un fenomen la ordinea zilei. „Bine că nu a cîștigat Becker Wimbledonul", a fost reacția presei de centru, pentru că „ar fi fost jale pe străzile Leipzigului" orașul eroilor, cu mare contribuție la căderea lui Honecker. În octombrie trecut, pe străzile de-a lungul cărora acum flutură steaguri albe și negre cu crucea și vulturul Reich-ului, mulțimea scanda „Stasi in die Tagebau", adică „Stasi în mine", de fapt cînta această lozincă pe binecunoscuta arie a unui cîntec de stadion, o melodie antrenantă și ușor vulgară, cu miros de bere simțit de la distanță de trei penalty-uri.

Are și fotbalul cartonașele lui. Roșii și foarte roșii, mai ales într-o țară ex-comunistă.

Marcel TOLCEA

Minicronică TV(TM)

Ce face timișoreanul devenit precis insomniac cînd, imediat după urarea de „noapte bună" la închiderea emisiei televiziunii noastre, este alertat de semnalul „Deșteaptă-te, române". atît de necesar, de altfel, în alte împrejurări? Ce să facă? Dacă tot nu s-a regăsit mai deloc în emisiunile postului național unic, care pare să fi șters incomoda Timișoară de pe harta interesului său, se va mulțumi să vadă ce mai e nou în zonă prin intermediul televiziunii locale, așa improvizată cum e ea. De la un timp încoace, un motiv în plus de a rămîne încă o oră în fața micului ecran ar fi reportajele pertinente, cu (în fine) texte curate, inteligibile și inteligente, datorate unui nou redactor: Aurora Dumitrescu. Un periplu prin Gara de Nord, un interviu cu prof. Livius Ciocîrlie (de a cărui celebră timiditate s-a contaminat temporar și reportera), cîteva dialoguri cu tineri candidați la facultate, aventurile unei inițiative particulare sînt cîteva exemple care ne-au dovedit că se poate pune întrebarea potrivită la locul/omul potrivit. așa încît telespectatorul să nu rămînă mereu cu sentimentul că el o putea face mai bine.

Faptul că în sfîrșit se poate auzi, trecînd peste micile ezitări inerente începutului, un discurs bine dozat, gîndit cu subtilitate, într-o rostire normală, reprezintă oarecum un element de contrast. Nu ne sînt necunoscute dificultățile televiziunii timișorene, mijloacele tehnice precare, nici bunele intenții ale inimoșilor inițiatori ai postului teritorial pe care îl vom sprijini nu doar cu vorbe: însă nici nu putem trece cu vederea ridicolul unor întrebări de felul „infractor, e frumos că ai furat?", prezentarea încă defectuoasă, prezențele reportericești inerte sau, dimpotrivă, dinamismul artificial și steril. Fiindcă se conturează deja o structură a programului, fiindcă preocuparea de a-și găsi un stil este vizibilă și — o mare calitate — escamotarea adevărului nu intră în strategiile televiziunii timișorene, de ce nu s-ar găsi și oamenii potriviți, care să dea substanță acestu „pui" de televiziune care, nu-i așa, ar trebui să devină cîndva „fruncea"? Este și motivul pentru care salutăm o prezență îmbucurătoare, semnalînd astfel că TMTV se află pe drumul cel bun.

Brîndușa ARMANCA

Cabaret O.

Lelia Contrea (Cluj) : Evident, aveți talent, chiar dacă exercițiul poetic este, deocamdată, în suferință. Poezia **Dans**, de pildă, păcătuiește din cauza poantei din final — un păcat iertat degrabă —, iar celelalte au balastul excesului de metafore, multe din ele frumoase. Nu metaforele fac, însă, poezia, oricît de strălucitoare ar fi ele, ci organicitatea interioară a textului. Deocamdată, acest final:

„Iese noaptea ca dintr-o gură amară
podită cu stele".

Mai trimiteți.

Virgil Steici (Cîmpulung Moldovenesc) : Nu îmi pot imagina cum a ajuns revista noastră pînă la dv. Sau ați cumpărat-o din altă parte sau Difuzarea ne rezervă mai mari surprize decît își fac, între ei, bulgarii cînd își aleg președintele. Și uite că, de emoție, am și uitat să vă spun ce e cu schițele trimise, fenomen la capătul căruia și eu și dv ieșim onorabil. Și nu pot încheia fără un sfat tehnic: schimbați literele de la mașina de scris, rogu-vă. Chiar între ele, pentru a produce un plus de confuzie.

Carla Muntean (elevă, Bocșa) : Este preacunoscut faptul că în umbra feciorelnică a Marilor Internate se scrie mai mult de jumătate din lirica lumii, toposul fiind la conjuncția fiorului prim cu superbul elan juvenil. În cele trei poezii, domină ultimul aspect, drept pentru care instaurați o fericire înăbușitoare. Dacă „lumea se-avîntă spre glorie", nu mai avem ce face și ne obișnuim, încet, cu gîndul.

Mortul care bea un Cico (Timișoara) : Aveți un pseudonim extraordinar și depinde numai de dv. să-l faceți nemuritor. Schițele însoțitoare consună perfect cu starea sus-pomenită, adică sînt moarte, fără, însă, a fi însetate. **Electricianul,** deși vrea să aibă haz, nu are, chiar dacă personajul se curentează pînă peste poate. Chestiile cu vecinii de bloc sînt și ele de mult răsuflate. Dacă ați avea cu adevărat umor, ați deschide o crîșmă cu numele ăsta și ați face bani serioși.

Păunița Mărculescu (București) : Nu știu dacă nu cumva am citit undeva poeziile pe care mi le-ați trimis cu o dedicație atît de galantă în frunte și cu moto-uri din foști barosani ai literaturii de tristă amintire și veselă revenire. Dacă păstrați cumva copii, vă sfătuiesc să le păstrați pentru Neofestivalul Cîntarea României, fiindcă tot ăia or să fie prin (in)jurii și e păcat să se piardă un talent ca al dv. prin coloanele revistei noastre.

R.M.V. (Arad) : Da, ar trebui ca o școală de literatură să fie înființată, dar nu după modelul binecunoscut. Pînă una-alta, cam puțini scriitori scriu, ca să spunem așa, pe note. Nu mai vorbim despre felul în care se predă literatura în școală, pentru că, de la Goga încolo, anxietăți mari bîntuie printre bănci. Revenind la schițele în chestiune, vom publica în viitorul apropiat **Evantaiul** și **Titus.** Registrul lor realist, în maniera Marin Preda, conturează atmosfera.

Obelix (Lugoj) : Cred că vă place mult poezia suprarealistă. Ați trimis prea puține poezii pentru a face și noi o selecție. Din cele trei texte, cel mai bun mi se pare **Comoara din insulă.** Deocamdată, cîteva versuri:

„și peste toate să vorbim despre înalte prețuiri :
un voyage cu strălucitorul cuțit umezit
și despre truda desfacerii înecatului de o
colonie de maluri.
/ în spatele semnelor cresc alte semne mai
sigure /
și peste toate să vorbim despre fostele vieți
melcule / călătorule / desemnat al
acestei inflexibile răni".

Cred că ar trebui să renunțați la pseudonim fără nici o grijă.

M.T.

„CRED CĂ E MAI IMPORTANT SĂ SCRII O CARTE DECÎT SĂ GUVERNEZI UN IMPERIU. DAR ȘI MAI GREU“ (Jurnal, **1941**)

Robert MUSIL

„În copilărie și tinerețe mi s-a spus deseori : ești ca bunicul tău (din partea tatălui) ! Adică : încăpățînat, energic, apt pentru reușită, puțin sociabil — totul subliniat cu o nuanță de respect. Niciodată chestiunea aceasta n-a fost analizată, explicată ,judecată. Îmi plăcea, de fapt, să mi se spună așa. Observațiile făcute copiilor contează mult : intangibile, ele devin asemeni unor faruri care te orientează ; în plus, îți întăresc acel amor propriu etc.“

Robert Musil **(Jurnal**, 1939)

Celălalt Musil

Domnule profesor,

Mă aflam într-o călătorie cînd mi-a parvenit scrisoarea d-voastră. Pe deasupra, eram incomodat de o ușoară inflamare a ochilor, care mă împiedică și acum să vă scriu cu propria mea mînă. Vă rog, de aceea, să binevoiți a mă ierta pentru întîrzierea răspunsului.

În cursul formării mele, am primit la început o educație militară, ca în cele din urmă să mă consacru studiilor tehnice. După un stagiu de scurtă durată ca inginer, mi-am mai schimbat o dată orientarea și, încercînd să recuperez puținul studiat în liceu, m-am reapucat de filozofie, mai exact de logică, teoria cunoașterii și psihologie ; aceasta în ciuda înclinării mele pentru etică. Înainte de a-mi susține doctoratul, am publicat „Rătăcirile elevului Törless“. Succesul cărții mi-a adus totuși o dispută cu Stumpf, care îmi era pe atunci profesor la Berlin. Am fost cît se poate de indignat și am refuzat brusc propunerea făcută de către Meinong de a veni la Graz ca asistent pentru a-mi da acolo abilitarea. /.../. Am fost, pe rînd, bibliotecar, redactor la „Neue Rundschau“, înalt funcționar la Ministerul Afacerilor Străine și la cel al Războiului, la Viena, critic de teatru și, între timp, militar în campanie.

Tatăl meu era inginer. Multă vreme a fost profesor la Școala Tehnică Superioară din Brno. S-A NĂSCUT ÎN BANAT și, călător din fire, a ajuns în cele din urmă la Graz, unde și-a făcut studiile. Mama era originară din Linz. Iar cele mai adînci, decisive, amintiri din copilărie le-am trăit la Steyr. Unul din bunicii mei, băiat de țărani, a plecat de acasă și s-a făcut medic, apoi, mai tîrziu, proprietar de pămînturi. Celălalt bunic a fost inginer și director al Companiei Căilor Ferate din Linz. Înaintașii mei mai îndepărtați sînt cam trei pătrimi funcționari, ofițeri și universitari de origine germano-cehă, cu excepția unui bunic de origine alsaciană. Restul de o pătrime e alcătuită dintr-o veche familie de țărani cehi, care au trăit de sute de ani în Moravia. /.../

(Scrisoare adresată de către Robert **Musil lui Joseph Nadler, Brno, 1 decembrie 1924)**

„Tata și-a petrecut toată copilăria și tinerețea la Graz, unde și-a făcut, de altfel, toate studiile, de la școala primară, pînă cînd a obținut diploma de inginer. S-a simțit un cetățean al Graz-ului toată viața ; cea mai mare decepție a sa a fost că n-a obținut niciodată o catedră la Școala Tehnică. Dar, printr-o pură întîmplare, el S-A NĂSCUT LA TIMIȘOARA și a murit la Brno, cetățean involuntar al statului cehoslovac“.

Robert Musil **(Jurnal**, 1937).

Pornind de mai sus, de la cuvintele culese — cu ostentație calculată — în aldin verzale (majuscule, adică), ar putea începe o pagină de senzație. O mică „bombă“ publicistică. „Rădăcinile timișorene ale lui Robert Musil“ sau „Un Musil la Timișoara“ sau „Banatul — un reper pentru Musil“ etc. etc. Un senzațional al istoriei literare, o recuperare spectaculoasă a cîtorva pagini de arhivă, care ar înscrie încă o dată Banatul într-un topos cultural — Europa.

Totul așezat sub semnul condițional-optativului, mod incert, al probabilului, al neterminatului și nedeterminatului, al unei dorințe greu reprimate (aici, dorința ca ipoteza noastră, romanescă aproape, să fie adevărată, să poată fi cumva confirmată de istorie). De fapt, modul verbal predilect al acelui om „ohne Eigenschaften“, Ulrich/Robert, viitorul nepot al doctorului cu destul de multe însușiri („încăpățînat, energic, apt pentru reușită“), despre care vom povesti în cele ce urmează.

Ar fi în toamna lui 1846. Sau, mai bine, am deplasa întreaga acțiune cu cîteva luni, la 5 februarie 1847. Ne-am găsi la Timișoara, în sala de operație a Spitalului Militar. Pe unul din geamuri s-ar vedea poate o dimineață cam mohorîtă, iar prin ceață, prin aerul aburit, biserica Mizericordienilor cu micul ei spital, clopotnița, zidurile, șanțurile și valurile de apărare ale cetății. Iarbă aspră, uscată, licheni, ba chiar cîteva fire de iederă strecurate deja printre ambrazuri. Uriașul val de pămînt înconjurînd orașul, poarta Petrovaradinului deja deschisă, iar dinspre alt geam, casa Forforosa, poarta Prințului Eugen purtînd deja semn imperial și clopotele Domului din piața barocă. Cea mai mare fortăreață de la marginea Imperiului, în lentă, incertă așteptare a unui asediu, [illegible] unei întîmplări miraculoase, care să-i învie turnuri, metereze, contraforți. O viață austeră, monotonă, o rigiditate aproape cazonă în gesturi și vorbe, ritualuri cotidiene de burghezie încă nevlăguită, cu vigoarea unui mecanism de ceasornic așteptînd să treacă încă o jumătate de veac pînă să se simtă cu adevărat în „mica Vienă“, pînă să guste dulcea voluptate a morții în pas de vals, „vesela Apocalipsă“.

Pînă atunci, doctor Musil Melchior ar privi grav, concentrat prin cele două geamuri, spre bastioane. Ar avea, mai mult ca sigur, o familie (soție, doi, trei copii). Unul dintre băieții care la ora aceea din dimineață ar dormi încă, ar putea fi chiar tatăl viitorului său nepot, Robert. Dar Musil Melchior nu s-ar gîndi atunci cîtuși de puțin la cei de acasă și nici la viitorii săi nepoți. Ar schimba cîteva vorbe scurte, cifrate aproape, cu doctorul Siess Gottlieb. S-ar înțelege, de fapt, mai mult din priviri. În micul lor stat major ar începe ceva mai important poate decît apropiatul asediu al cetății, cel din '49. Ei pregătesc o „bombă“ (medicală, e drept), mai puternică decît singura ghiulea căzută între bastioane peste doi ani :

PRIMA OPERAȚIE SUB ANESTEZIE CU ETER DE SULF DIN SUD-ESTUL EUROPEI.

Pînă în acea zi de 5 februarie 1846, sud-estul Europei numit Banat (sau, mai exact, Banatul Timișoarei) excelase prin doar trei povești care, cum se spunea, „au zguduit lumea“ : fabuloasa victorie împotriva turcilor a Principelui Eugen (la 1716), epidemia de ciumă și întîmplările cu vampiri (numiți de însuși Voltaire „Vampirii din Banat“). Atît. Pînă la marile „recorduri“ tehnice, pînă la faima priorităților din țară, din Europa, ba chiar de pe mapamond (iluminat public, tramvai — cu cai sau electric, tren, telegraf, telefon, presă) vor mai trece cîțiva ani. Acum, senzaționalul tehnico-științific e acaparat de acești doi bărbați gravi, cu barbișon și ochelari, care tocmai se pregătesc de operație.

Iată faptele (descoperite în documentele vremii). Ele pot fi transcrise la indicativ prezent. Un mod și un timp certe. Doctorii Musil Melchior și Siess Gottlieb de la Spitalul Militar din Timișoara iau (în noiembrie 1846) hotărîrea de a experimenta o nouă metodă de anestezie, nemaiîncercată în această parte a lumii : anestezia prin adormire cu aparatul Jakson. Timp de două luni, după încrîncenată trudă, luînd drept model planșele și instrucțiunile din „London Illustrated“ și „Gazette“, cei doi reușesc să construiască celebrul aparat. Pacientul e deja de mult găsit : soldatul Nicolae Munteanu din compania I, batalionul 3, regimentul de infanterie 61, rănit pe timp de pace, la instrucție : o împunsătură cu sabia, un deget infectat, unghia căzută, friguri. La 5 februarie, scrie „Temesvarer Wochenblatt“, are loc evenimentul. Nicolae Munteanu e adormit într-o jumătate de minut. Doctor Musil Melchior îi retează într-o clipă degetul mijlociu de la mîna dreaptă. După încă o jumătate de minut, puternic înroșit la față, Nicolae Munteanu se trezește fără să dea semne de durere. După încă două minute începe să vorbească. După cinci minute pulsul se ridică la 58 de bătăi. După zece minute apare însuși baronul Rukavina, Georg Freiherr Rukavina von Vidovgrad, general imperial regal și comandantul cetății Timișoara. Îi gratulează pe cei doi doctori și pe soldatul Nicolae Munteanu pentru devotament. Apoi, după vreo jumătate de oră, ies cu toții în fața spitalului, unde mulțimea, înștiințată de proaspăta minune a științei și tehnicii medicale, îi aclamă.

Doctorul Musil Melchior ar putea fi bunicul viitorului romancier. O ipoteză, desigur. Un condițional-optativ, cum s-a mai spus. Un mod al dorinței, condiționată de o singură opțiune : adevărul. Am dori, firește, ca această ipoteză să fie adevărată, măcar dintr-o singură rațiune. În constelația numelor care ar racorda Timișoara, Banatul, la un traseu spiritual european — Leibniz, Voltaire, Beethoven, Lenau, Bartok, Thomas Mann, Kafka, Kerényi, Hauser — s-ar adăuga încă unul, de primă mărime : Robert Musil.

Pagină realizată de
Adriana BABEȚI

COLECTIVUL DE REDACȚIE : **MIRCEA MIHAIEȘ (redactor șef), CORNEL UNGUREANU (redactor șef-adjunct), ADRIANA BABEȚI** (secretar general de redacție), **LUCIAN ALEXIU, PAUL EUGEN BANCIU, IOSIF COSTINAȘ, ANTOANETA C. IORDACHE, VIOREL MARINEASA, MARCEL TOLCEA, DANIEL VIGHI, CORNEL BOGDAN, CAROL SEBESTYEN. Prezentare artistică, NICOLAE LENGHER.**

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele: 3 33 90, 3 33 76 și 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Paginatori : Dan PAMPU, Ovidiu CREANGĂ, Călin PASCARU
Linotipiști : Tiberiu LAZĂR, Darie ILIE, Gelu DOGIOIU
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

sumar 34

Radiografia ororii — Marxismul fără mască ■ Trei întrebări pentru pagina 3 : „Ce părere aveți despre ziua de 23 august ?“, „Ce ați face dacă ați fi prefect ?“. și „Ce au pățit artiștii la vamă?“ ■ E. M. Cioran, „La izvoarele vidului“ ■ Corespondență inedită din arhiva Mircea Eliade ■ Cronica literară de Cornel Ungureanu ■ Dorin Tudoran sau despre disidența calmă ■ Livius Ciocârlie, „Fragmente de jurnal“ ■ Momentul — omul — lucrurile : scurt dialog cu pictorul Constantin Flondor ■ Mario Benedetti — „Familia Iriarte“.

INDUSTRIA DELAȚIUNII POLITICE

(ÎN PAGINILE 8-9)

ORIZONT

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 34 (1223), 24 AUGUST 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 5 LEI

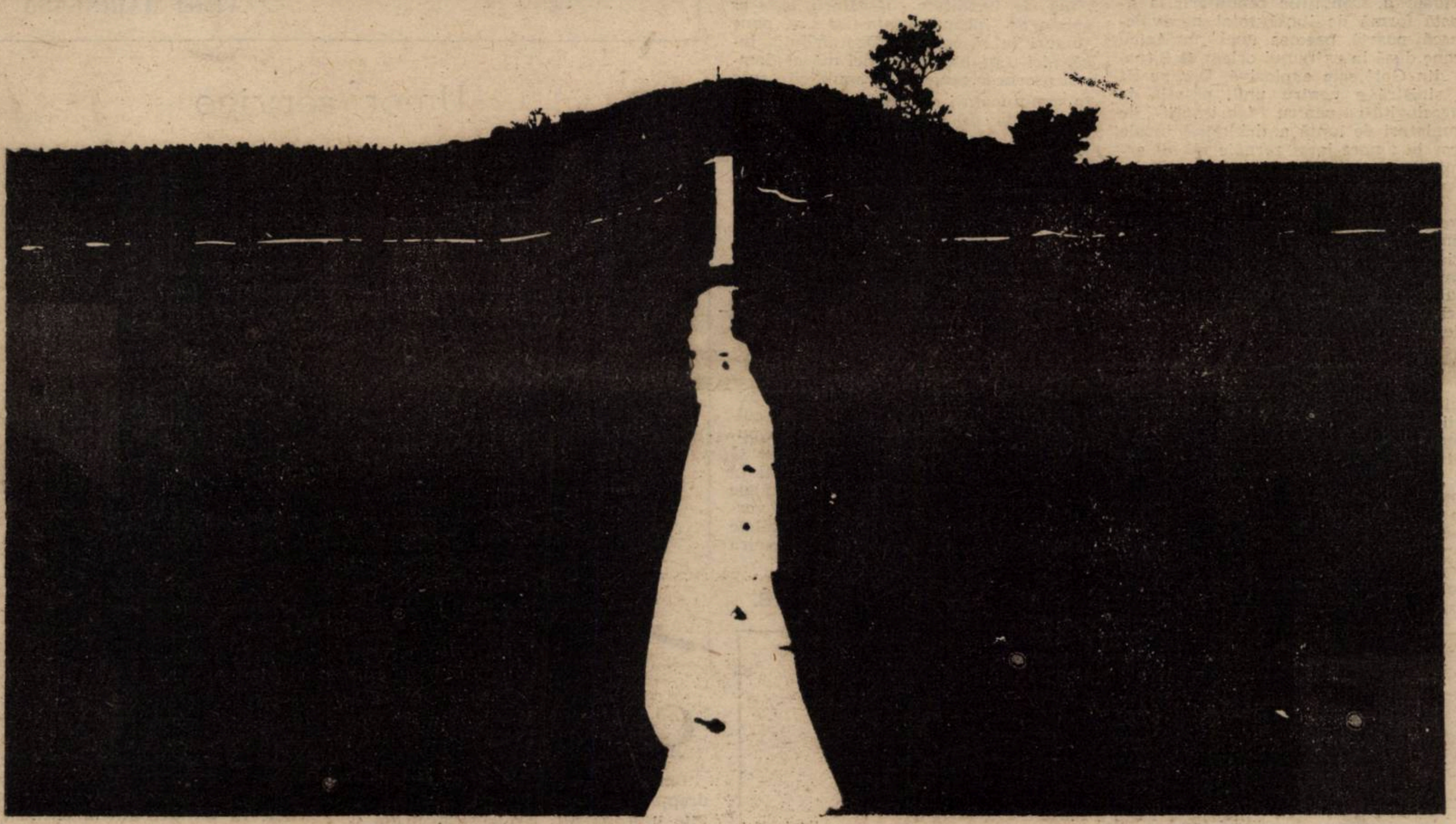

Constantin Flondor, Iosif Kiraly, Lavinia Mirșu — „Cimpia Teremiei“ (Cadrul 2)

VLADIMIR TISMĂNEANU

CAPCANE ALE IMORALITĂȚII

Dintre toate relele comise de totalitarism, nici unul nu-mi pare mai atroce și mai greu vindecabil decît anihilarea fibrei morale din individ, suprimarea sentimentului responsabilității și instituirea unui relativism etic în numele căruia se poate justifica orice crimă. Dialogul dintre Laszlo Rajk și Anna Losonczy — amîndoi proveniți din acea „aristocrație“ auto-devorată a Cominternului care-și aștepta cronicarul — încearcă să exploreze tocmai modalitățile prin care sistemul (superego-ul cinic și represiv) a știut să se insinueze în chiar intimitatea ființei, dărîmînd cu tenatictate și metodă orice strat protector, lăsînd subiectul cu desăvîrșire aservit comenzii oficiale. În societățile de tip comunist și nazist se petrece astfel o disoluție a criteriilor etice, o înlăturare a barierelor pe care le asociem în genere cu noțiunea de common sense și o sanctificare a unor procedee îndeobște calificate drept ignobile. Originea acestei Umwertung aller Werte se găsește în pretenția ideologică la omnisciență, precum și în acel fanatism care a făcut posibile aberantele situații în care copiii își denunțau părinții și viceversa. Apoi, să nu uităm că teleologia totalitară este întîi de toate un proiect de reconstrucție antropologică, un hybris al istoricității care îngăduie doctrinarilor posedați de absolutul social ori rasial despărțirea senină de ceea ce umanitatea a consacrat timp de milenii drept măsura și limita umanului.

În textul din paginile 8—9 ale revistei, cititorii vor găsi nu puține referințe la situații similare celor din România comunistă și chiar post-comunistă. Să ne amintim aici de confesiunile extorcate în procesul Pătrășcanu, cînd tocmai unii dintre cei mai apropiați prieteni ai prăbușitului lider comunist aveau să colaboreze cu securitatea în confecționarea așa-numitelor dovezi. Exploatarea misticii romantice a fost, o știm de la Koestler, o tehnică favorită a torționarilor, dispuși să cultive iluziile anchetaților și să-i ademenească pe calea auto-delațiunii prin invocarea argumentului definitiv : „ultimul serviciu adus partidului“. Identificarea cu o transcendență istorică încarnată în proiectul bolșevic, mîndria apartenenței la o conjurație mîntuitoare, o abnegație care friza cel mai pustiitor ascetism, au fost numai cîteva din mobilurile acestui comportament greu inteligibil în afara cadrelor de sectă milenaristă. Ca regim al supravegherii totale, comunismul avea însă nevoie să mențină o stare de mobilizare perpetuă, iar pentru aceasta trebuia creată o rețea ubicuă de informatori, substratul uman al unicei instituții eficente din sistem, industria delațiunii politice. Nu mă refer doar la cei care au participat din pasiune (nici nu cred că în România erau prea mulți), ci la toată infrastructura umană a colaboraționismului, a cauționării sistemului prin tot felul de raționalizări dubioase și subterfugii mistificatoare. Eliberarea de această imensă povară nu se poate realiza printr-o savant întreținută amnezie colectivă, ci numai prin priceperea mecanismelor care au făcut posibilă supremația delațiunii. Altminteri, trecutul neasumat va continua să infeudeze prezentul, iar umbrele martirilor trădați vor rămîne pe mai departe pierdute în ceața amorfă a tăcerii.

Washington, 23 iulie 1990

ARGUS • ARGUS

Plină de surprize se arată vara lui 1990 ● Cea mai mare — în Orientul Mijlociu, unde Irakul, înarmat cît pentru toată suflarea arabă, a ajuns la concluzia că Saddam Hussein este purtătorul de cuvînt al Profetului, din învățăturile căruia a reținut-o pe cea mai radicală : războiul sfînt pentru reîntregirea Arabiei Mari ● Marile fapte de arme ale militărosului președinte au început cu micul Kuweit, pe care l-a ras de pe hartă în cîteva ore, în uralele bine dirijate ale supușilor ● Cu toată rapiditatea capitulării, pe plan militar au fost mai multe victime în tabăra agresoare : peste o sută de ofițeri irakieni executați pentru refuzul de a îndeplini ordinele comandantului suprem ● Între timp, marile puteri energofage intră decise în partida de Golf la care au fost provocate fără consultare prealabilă. Motivul : apărarea statelor prietene de pericolul agresiunii. Acesta fiind de suprafață, adevăratele și „arzătoarele“ cestiuni țin de subterană ● Astfel, spăimosul Saddam a adus Irakul în pragul unui război cu aproape toți dulăii NATO ● Situația, departe de a fi roză, l-a obligat să recurgă la o tactică pe care și Profetul, bănuiesc, ar detesta-o : apărarea obiectivelor strategice cu viețile ostatecilor occidentali. Condițiile renunțării la această formă de luptă total necavalerească poartă pecetea unei obrăznicii azone dusă la extremul orient ● Situația din Golf este explozivă. Dar pe cît de sinistră e pentru unii, pe-atît de blagoslovită-i pentru fabricantii de completuri de luptă antichimică, în ale căror buzunare largi zornăie plăcut arginții Pentagonului ● A doua surpriză pe plan extern este, cu siguranță, cel puțin prin inedítul ei, cererea de suveranitate a **Republicii Găgăuze.** Problema găgăuză este pe punctul să înscrie o pagină celebră în istoria contemporană, în imediata apropiere a unui caz nu mai puțin celebru : Republica de la Ploiești. Ca și în situația celei din urmă, suportul politic și forța explozivă sînt una și aceeași : **boborul.** În cazul acesta : boborul găgăuz ● Pe plan intern — un ultim strigăt al ingineriei românești pe tărîmul biofizicii termice : tot românul, cît de simplu cetățean ar fi, poate constata pe propria-i piele (mai bine zis, sub ea) manifestarea unei fenomen paradoxal : înghețarea sîngelui din cauza căldurii. Pentru oricine se îndoiește de veridicitatea faptului, pe plan teoretic de neexplicat, este suficientă o consultare a tabelului privind cheltuielile curente, expus la intrarea oricărui bloc ● Prin urmare, principala năzuință a moratoriului propus de guvern este înghețarea salariilor în bugetul statului ● În același diapazon optimist, extragem un strop dintr-o „picătură chinezească“ oferită de ultimul număr al revistei „Expres“ : „... falimentul bate la ușă cu pixul domnului prim-ministru care își imparte întreaga putere de muncă în două : să afirme tot timpul că în România se instaurează, încet dar sigur, democrația, și să emită hotărîri economico-financiare care într-atît de gingaș îmbrățișează respectiva democrație, încît, pur și simplu, o înăbușă“. ● O știre din sfera medicinei politice : P.N.Ț.c.d. s-a supus, de bună voie și nesilit de nimeni alta decît propria' situație, unei operații estetice strict necesare, după părerea înțeleaptă a sfatului bătrînilor : întinerirea ● Între rubricile Departamentului Informații al RTV — o ultimă apariție : **Disparițiii.** Protagoniștii, deocamdată, sînt bătrîni și copii. Speranțe, în viitor ● Din publicația de suflet a fostei securități, actuală azi ca și ieri, reținem scînteia de adevăr a întrebării săptămînii : Oare chiar nu mai funcționează nici o lege în România ?“ ● Mai necesară ca oricînd întrebarea cu pricina cuprinde atîta retorism, încît, dacă ar beneficia de o fărîmă de luciditate, născătorii ei s-ar speria de incandescența-i și s-ar pune singuri la răcoare ● Deocamdată, însă, nici o problemă ● Nici măcar domnul procuror general al republicii, senin în somptuoasa-i robă nu se sinchisește de sumedenia de atacuri încrucișate ale celui mai imund organ de presă din istoria României Mari ● „Vom fi iarăși ce-am fost și mai mult decît atît !“ este sloganul patronilor acestui' fenomen absolut independent de orice formă a bunului-simț. La mai mare, domnilor colonei ! Și să ajungeți cît mai departe ! ● Pentru mulțumirea sufletească, vă oferim un fragment din proza eugenbarbistă, extras din același număr (11) al revistei. Este un pasaj despre nostalgii care vă chinuie memoria, mereu sensibilă la fapte mărețe : „— Ce spui despre toate acestea ? — Spun că ne așteaptă evenimente mărețe ! (...) — Crezi că va fi reînviat cultul Marelui Dispărut, oare atît de puțină vreme să fi trecut și oamenii să fi uitat că au fost violentați vîrîți în țarcuri, distruși .. Nu e o nostalgie după o persoană, șoptise Da Fu. E vorba de altceva. E vorba de o nostalgie după puterea și frica pe care le inspira acel om .. “ ● Da, fu mare cult

C.B.

Cutia Pandorei

MODELUL BULGAR

Vizitînd Polonia în '76 și '78, m-a frapat faptul că aceasta nu dădea impresia unei țări comuniste. Nu prezenta nici acea plecăciune orientală care pe alții i-a marcat atît de mult. Deși nu se prea găseau de-ale gurii (noi stăteam pe atunci ceva mai bine, încă nu ajunseserăm la performanțele de aur), restul vieții nu ținea seama de „concordanțele legice“ — instituțiile culturale, strada respirau un aer (vest) european. „Dar cum de n-au ce mînca ?“ l-am întrebat, naiv, pe un anumit tovarăș, care s-a grăbit să-mi explice că asta se datorește întîrzierilor în socializarea agriculturii !

Lucrătura polonezilor asupra sistemului a continuat, pe cînd noi ne-am cufundat parcă pe vecie în tenebrele gătite de ceaușești.

În atmosfera irepetabilă a lui decembrie 1989 mi-am zis că nu va fi greu să intrăm în rîndul lumii, doar aproape că o mai făcuserăm o dată, în perioada '63—'70 și cu cîtă ușurință ! Pe deasupra, toți păream atunci, în decembrie, atît de buni și de iluminați, ne arătam semnul victoriei fără să ne cunoaștem, dinainte-ne piereau ca prin minune șobolanii. Am avut candoarea să credem că vom reuși să păcălim criza morală și anii de nepăsare cu un uriaș salt. Ca să ne mai zgîndărim stigmatele, vom aminti că între cele două războaie mondiale bulgarii, sîrbii, grecii se uitau la noi ca la Paris. Astăzi vecinii de la sud ne privesc de sus și ne judecă aspru, bolborosesc ceva în slava lor, parcă pomenesc de eșecuri, de neputințele noastre

„Ați dat-o în bară și cu Piața Universității și cu opoziția și cu sucurile străine și cu societățile mixte, lăsați-ne în pace“, iar românii fie că fac bișnit, fie că fac turism, se întorc cu coada între picioare. Pe cînd Jelio Jelev, noul președinte al Bulgariei, își permite să spună : „Mulți vechi colaboratori ai lui Jivkov sînt încă la putere și se erijează în «liberatori», aruncînd toate greșelile asupra lui, fără să-l lase să se exprime [în fața Parlamentului]. «Revoluția Română», da, s-a grăbit să-l asasineze pe Ceaușescu.“ (L'Express, 10 august 1990).

Viorel MARINEASA

Umor service

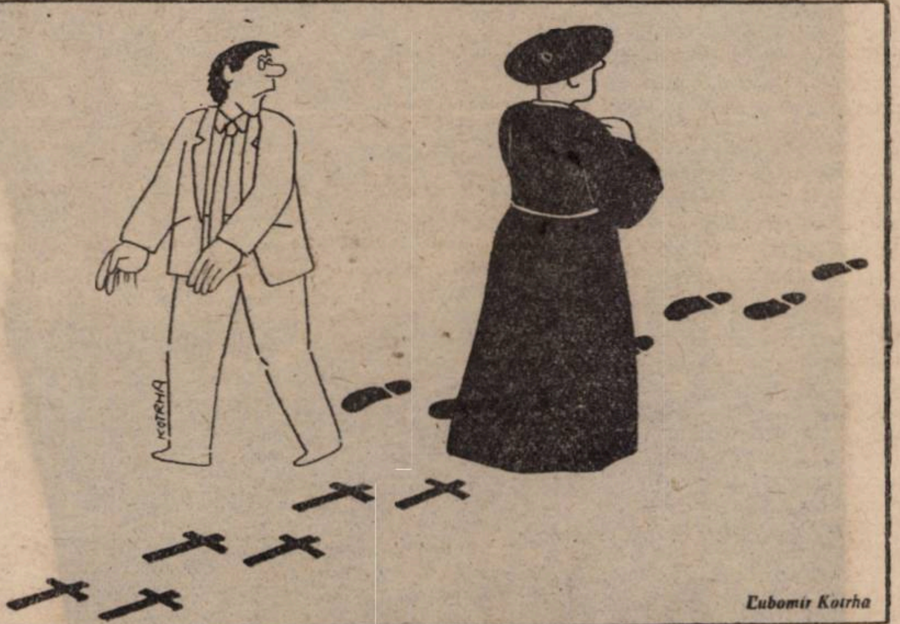

Radiografia ororii

Marxismul fără mască

Călcați cu grijă: aici au murit
oameni
(Inscripție din Piața Universității)

Avînd ca moment de pornire revoluția bolșevică din 1917, realitatea istorică a socialismului de tip marxist a determinat un lung și zguduitor dezastru social-economic, a cărui culminație s-a produs la sfîrșitul anilor '80. Reprezintă acest dezastru o criză definitivă, un punct terminal al ideii de marxism sau, dimpotrivă, debutul „socialismului“ cu față umană ?

Răspunsul la întrebarea de mai sus aparține, evident, viitorului. Pînă acum, un lucru este, din nefericire, sigur : istoria ideologiei marxiste s-a dovedit a fi o suită neîntreruptă de eșecuri ale realității umane, avînd ca „momente zero“ GULAGURILE lui Stalin, Mao, Enver Hogea, Castro, Pol Pot și Ceaușescu. În aceste condiții, oare cine poartă răspunderea ororilor : Marx sau numeroșii săi discipoli ? Amînată sau mistificată mult timp printr-o hagiografie grotescă, această întrebare devine acum inevitabilă.

În cazul ideologiei marxiste, care a generat invariabil numai forme instituționalizate ale ororii, judecata istorică este, în mod necesar, o judecată de ordin moral. Obiectul acestei judecăți trebuie însă să fie totalitatea sistemului social-politic, în care este înscrisă explicația tuturor exceselor și ultragiilor aduse condiției umane.

Pe parcursul timpului, propaganda marxistă a furnizat mereu aceeași explicație a eșecurilor „socialismului real“ : aplicarea greșită sau „trădarea“ teoriei lui Marx. A afirma însă că Stalin și ceilalți numeroși dictatori comuniști sînt singurii vinovați pentru represiunea sălbatică de pe tot cuprinsul „lagărului socialist“ reprezintă un diagnostic derizoriu și o modalitate evidentă de falsificare a adevărului. Probabil că de aceea, mai nou au apărut unii care propun o responsabilitate colectivă. Ei spun că trădarea marxismului a avut loc imediat după aplicarea sa în țări obișnuite de secole cu autocrația, în care lipsa tradițiilor democratice și înapoierea economică au împiedicat afirmarea democrației, iar tensiunile interne și amestecul extern au impus, în cele din urmă, totalitarismul de stînga.

Nicolae ȚĂRANU

(va urma)

Cabaret O.

Emilia Cernea (Timișoara) : Aveți dreptate, chiar dacă tonul scrisorii dv. este ușor patetic. Evident, încercăm și noi să facem după propriile puteri ceea ce facem în paginile revistei. În ceea ce mă privește, sînt destul de sceptic în legătură cu impactul pe care l-ar avea cultura asupra a ceea ce dv. numiți „liniștea existențială“ în care se află atîția și atîția. Treceți pe la redacție cu propuneri ferme.

Gheorghe Nanău (Orșova) Vă mulțumim pentru scrisoarea dv. pentru îndelungata loialitate față de revista noastră. În ceea ce privește faptul că nu mai primiți „Orizontul“ datorită unei decizii a factorilor responsabili din județ (adresa nr. 68/5467 din 18 07 1990), vă aducem la cunoștință că fenomenul nu ne mai miră de mult. Se pare că Difuzarea presei ar trebui dată în judecată și pentru alte ilegalități, dintre care unele sînt bine ancorate politic. Cu părere de rău, nu vă putem expedia revista. Ar trebui să facem acest lucru pentru foarte mulți solicitanți, lucru aproape imposibil. Cît despre versurile supuse probei, ce putem spune despre acest catren ?

„Parcă te-aud: — Ăsta-i nebun
Și-ndrugă vorbe fără rost:
Mai mari iubiri se nasc acum
Cînd toate par că merg pe dos“

În ultimul vers, cuvîntul „par“ este de prisos.

Ana Maria-Grigore (cred că din Lugoj) : După ce dați tot felul de sfaturi folositoare ipoteticului cititor, se dovedește că tocmai dv. nu le urmați. Astfel, în textul **Nu privi** sînteți de părere că nu e bine să privim spre trecut, oricît de mult am pătimit, pentru că se va produce o întunecare a amintirilor. În **Lacăte,** sîntem chemați să închidem ușa deziluziilor ș.a.m.d. iar în **Nopțile mele,** în sfîrșit, nu ne îndemnați la ceva anume. Vă mulțumim.

V. Rotaru (Jimbolia): După ortografie, bănuiesc că sînteți trecut de 60 de ani Personajele biblice invocate în cele două texte mărturisesc o bună cunoaștere a textelor sacre și onorabile intenții. Cam asta ar fi tot ce vă pot spune, deocamdată

Benone Monitoru (Arad): Schițele dv. polițiste au o atmosferă terifiantă iar finalurile sînt adevărate lovituri de teatru (de amatori). Cele mai simpatice personaje sînt răufăcătorii. Sînt eleganți, bine dotați fizic, virili și mai ales, spirituali. Transriu din **Strada Fecioarei, colț cu Cosmonauților :**

„În holul hotelului **Hora** căldura făcea ravagii. Manafu dormea prăbușit într-un fotoliu. Lănțugul de aur îi ieșise peste cămașa cu monograma YSL peste inimă. Sforăie ușor. Lîngă recepție, Tase observa plictisit intrarea Brusc, tresări. Își luă repede revistele de pe pult și se repezi la Manafu :

— Scoală, coane că vin seimenii să ne ia la disco !

Manafu deschise încet-încet ochii și se întinse ca un pisoi.

— Doctore, n-am mai avut așa un somn de la nunta lu' tata“

M.T.

TREI ÎNTREBĂRI PENTRU PAGINA TREI

Ce-ați face dacă ați fi PREFECT?

Într-o ședință de redacție s-a născut ideea unei rubrici dialogale, întrebarea noastră adresîndu-se nu neapărat unei personalități a vieții cultural-literare, ci chiar simplului trecător. Deci, un soi de cursiv pe asfalt, a cărui caligrafie să ia ceea ce, printr-un cuvînt des uzitat, se numește **pulsul străzii.** Sigur că întrebările, de acum înainte, vor pătrunde și în alte sfere de interes decît cele strict teritoriale, oferind și prilejul unei fragile anchete sociologice, politice, economice etc. etc. Deocamdată, iată prima noastră incursiune, înarmați cu întrebarea din titlu.

Marți, 21 august, ora 9,47, Piața Libertății. Lume multă, mai ales tineri, coadă la ziare, cîțiva pensionari staționează cu sacoșele goale în fața Consignației. Mă apropii și încerc să intru în conversație, evident după ce le explic rostul abordării.

INGINERIA TEROAREI

G. Ionescu (inginer pensionar) : Domnule, dacă aș fi prefect, aș scoate, mai întîi, toată Poliția pe stradă, mai ales noaptea. Îmi aduc aminte că, acu vreo treizeci de ani, te puteai plimba liniștit cu o doamnă — tovarășă, cum se spunea atunci — la orice oră, prin tot orașul. Nici gînd să vină careva să te prindă de mînă, să te înjure, să se lege de tine. Trebuie băgată o frică în vagabonzii ăștia cum nu s-a pomenit. Unde s-a văzut, domnule, să te ia la bătaie în plină zi tocmai în centrul orașului ? Chiar aș propune, dacă aș fi prefect, ca în fiecare cartier să fie doi-trei polițiști pe care să îi plătească acel cartier, cîte 25 de lei de căciulă și am ști o treabă. Teroare, da, asta ar trebui, în primul rînd. Să fim păziți ca în Statele Unite, fiecare cartier și dacă polițiștii ăștia nu sînt capabili, să fie concediați.

O CINĂ PENTRU DOMNUL PREFECT

(O doamnă în jurul vîrstei de 40 de ani, elegantă) : Numele meu nu are nici o importanță. Nu știu dacă s-ar putea realmente alege o femeie ca prefect, dar știu ce aș face dacă aș fi într-o asemenea postură. Îmi amintesc că, în urmă cu mai mulți ani, citeam în „Paris Match“ articole despre supeurile președintelui republicii la diverse persoane obișnuite. Ideea mi se pare extrem de ispititoare, pentru că numai așa poate afla un conducător adevăratele probleme ale comunității pe care o reprezintă. Așa că mi-aș rezerva o oră pe săptămînă pentru a face o vizită unei familii și aș încerca să cunosc toate mediile. Ar fi un barometru foarte bun al vieții sociale, aș afla acolo multe of-uri, aș vedea cum sînt problemele. În fine, cam așa.

CÎRTITORUL REMUNERAT

Vasile Iovanovici (electronist) : Dacă aș vrea să fiu prefect, adică ? Nu ? A, ce aș face ? O, multe lucruri, dar nu știu dacă sînt bun pentru așa ceva. Iată o întrebare de la care orice prefect ar trebui să pornească. Și ar rezolva-o ușor angajîndu-și un om a cărui unică sarcină ar fi să îi spună că greșește, arătîndu-i de ce greșește. Un analist al programelor, cum se face în electronică. Sau cum e academia de șah, unde se analizează de specialiști și implicațiile defensive ale mutărilor. Mulțumesc pentru întrebare.

Obelix

Ce părere aveți despre ...

Ziua de 23 august

● Ideea de a circula prin oraș cu **o întrebare convențională** nu i-a displăcut reporterului. Primii din cei opriți, pe stradă, au întrebat la rîndu-le felurite :

— Ce 23 ? Care 23 ? Aveți legitimație la dumneavoastră? (un domn corpolent, în stație la „Maria“)

— Hi_hi ?! ... Serios ! ... Ai mai găsit vreun fraier, sau eu sînt primul ? (I P., mecanic auto).

— Iar filmați ? . . . Măcar vă plătește ca lumea ? (voci, în piața „Dacia“).

● Omului de pe stradă — a constatat reporterul — referirea la 23 august îi stîrnește neîncredere. Cei mai mulți ridică a nedumerire din umeri, își întorc spatele, pleacă grăbiți, încotrova. Curajoșii vor să afle mai întîi cum te cheamă, la ce ziar scrii, al cărui partid e ziarul. Inșii cu umor leagă dialog, în genul celui din volumele Monciu — Sudinschi :

„— Unde ați prins 23 August ?

— În care an?“

● Un sociolog (A. D.), îl trimite pe reporter la dicționar, la termenul **memorie** ; e de părere că „lipsa de entuziasm a celor chestionați ar fi consecința șocului psihologic provocat de conținutul întrebării“. Îi sugerează reporterului „soluția salvatoare“ : **cum intră cineva în redacție, cum . . .**

— Dar tu, ce-ai răspunde ?

— Mai întreabă-mă, peste o oră. Peste o oră, nu mai era de găsit (la telefon).

● Răspunsuri și dialoguri, în redacție, deci :

— Adică ? . . . Apropo de zvonurile care circulă ? . . . Dar eu am auzit că-ncepe în 15, nu în 23!

— Ce să-nceapă ?!

— Nebunia. Păi, nu despre asta mă-ntrebi ? ! . . (C. D., publicist)

⁂

— La 23 august s-au născut poetul Dușan Petrovici și Andrei Pleșu. (A. B.).

⁂

— Măi, fii cuminte. N-ai și-așa destule necazuri ? (M. F., medic).

⁂

— Chestiile astea mie îmi aduc aminte o propoziție pe care am citit-o undeva, dar nu mai știu unde : ȘI EI AU FOST NISIP ! Dacă am avea mai multă decență, poate am avea și mai mult curaj să ne gîndim la trecut. Fără ură — dacă înțelegi ce vreau să spun . . . (M. H., jurist).

⁂

— O simplă dată istorică, nu-i așa ?, care și-a recăpătat dimensiunea pe care o merită. (I. C.).

⁂

— În 23 august '44 au intrat trupele aliate în Paris. Ce, nu-i așa?! (L. C.).

— Habar n-am avut. Ce să mă dau mare ?! . . . De unde să știe generația mea ?! . . . (Al. D.)

Ana ALDAN

Ce-au pățit artiștii la vamă?

Nu un incident comun. Nu puțini vor spune că întîmplarea ar fi trebuit dată publicității cîndva mai tîrziu. **Eventual.** „Cînd lucrurile se vor fi așezat“ . . .

■

Mijloc de august. Vama Stamora-Moravița. Dimineața, pe lumină, ajunge acolo un autobuz cu artiști. Pe autobuz scrie mare, evident : **Turneu.** E un autobuz — nu un Autocar. Artiștii (cel puțin cei din Timișoara !), nici ieri, nici azi nu au călătorit/călătoresc în Autocare. Ar fi prea frumos/scump.

■

La vama respectivă se așteaptă „cît nu cuprinde“. Cinșpe-douăzeci de ore (după TV 1 Beograd), o zi jumate — conform declarațiilor celor în cauză, făcute reporterului de la **dve_sta-dva** (programul sîrbesc de radio „cel mai ascultat, în Banat“). Se stă . . . mult și bine, în orice caz, la vama spre Iugoslavia. Cu sacoșe, geamantane, saci, ori mașini pline, De marfă. Ce nu găsești în magazinele noastre poți să cumperi ieftin dincolo de graniță. Chiar foarte ieftin. Dincolo, în Iugoslavia, marca se schimbă contra șapte dinari. Extrem de avantajos. Atît de avantajos, încît nu contează un ciudat scenariu, în care devii — tu însuți — obiectul disprețului celor ce cumpără.

■

Artiștii înaintează spre Stamora. Pînă la un punct. Pînă își dau seama cei cu bagajele că autobuzul ar avea intenția să scurteze . . . coada. Să se strecoare pe lîngă rîndul deja format.

„Asta nu e legal ! Ce dacă sînt în turneu ?! Care . . . artiști ?! . . . Să facă bine să respecte legile !!!“ Egale, pentru toți, desigur.

Autobuzul nu mai poate înainta. N-are pe unde. Un cordon de oameni hotărîți barează șoseaua.

■

Temperatura crește . . . Un actor de succes, în Timișoara, are îndrăzneala să se . . . arate publicului de vamă revoltat. **Vreme de cîteva secunde,** ideea lui pare genială — în context. **Zeci dintre inșii aceia îl recunosc** —și îl aplaudă. **Aceiași — plus restul — îl huiduie și vor să_l apuce,** doar minute mai tîrziu. Sînt sute de cetățeni, de jur-împrejurul autobuzului. Toți strigă, vor să-i debarce, îi înjură pe artiști. Ireproductibil.

■

Înjurăturile reprezintă abia un fel de introducere la întîmplarea propriu-zisă. Domnii supărați că **turneul artiștilor nu poate întîrzia,** sub soarele de august, cît geamantanele, sacii și portbagajele doldora de . . . valută-forte, iau cu asalt autobuzul. **Puțin, foarte puțin a lipsit** să fie răsturnat, aruncat înafara firului de asfalt al șoselei.

■

Artiștii — norocoși — au intrat teferi, în Iugoslavia. La întoarcere, au fost fericiți că mai sînt vii.

Cei mai mulți nu vor să vorbească despre această experiență. Deloc, nicidecum. Ce se poate obține — este că : „Acolo — toți — erau albi.“ Și, în plus, tăcere . . .

Antoaneta C. IORDACHE

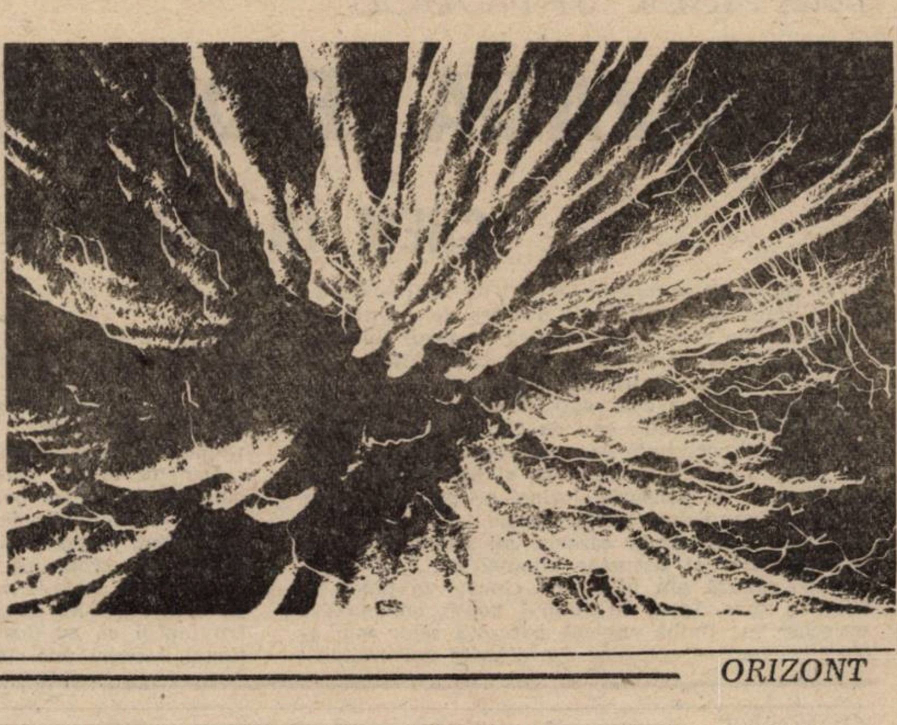

Legea presei - o pseudoconstituție a pixului?

Bomba lui Guttenberg

După eveniemntele din Decembrie, a urmat, între altele, o formidabilă explozie a bombei lui Guttenberg într-o Românie care a avut pînă la acea dată o presă eminamente ideologică Fenomenul s-a arătat a fi de virulența unei febre galopante și a cuprins tot ce se putea cuprinde: politicul, economicul, cultura, faptul divers, sportul, pornografia etc. ⊙ desfășurare calibrată din mers, construindu-și ad-hoc o tradiție, ascuțindu-și sau, dimpotrivă, tocindu-și uneltele de la o zi la alta. Peste noapte, presa a devenit afacerea secolului și rețeta succesului financiar nu cerea prea multă meserie: scandal, senzație, nuduri afișate pe „front page", titluri zornăitoare sub care nu se ascundea nimic consistent. Dicția jurnalistică nu prea conta, ținuta morală, nici atît. Inși care abia semnau chitanțierul pentru cheltuielile de întreținere ale locuinței s-au trezit gazetari. În plină iarnă și libertate. Asta pe de o parte. Pe de alta, persoane care nu au publicat un rînd înainte de evenimentele pomenite s-au arătat, miraculos, condeieri de forță. Au fler jurnalistic, au incisivitate, probitate morală, chiar stil.

De fapt, fenomenul nu e chiar atît de ciudat, de vreme ce în presa de „tristă amintire" nu prea aveai ce să scrii, mulți dintre cei cu har refuzînd să colaboreze la o asemenea jurnalistică. Continua constrîngere a făcut ca publicistica românească să fie populată de relativ puține nume de adevărați gazetari, iar ogorul ei să fie parcelat de indigestele porțiuni ale limbii de lemn, un spațiu în care vajnicii condeieri se întreceau să fie cît mai „pe linie". Cîți au rămas din faneghiorghiștii alfabetizați cu forța în presa de azi (de Azi)? Cam toți cei care au fost. La început, ei invocau argumentul „profesionalismului" — scuzați umorul involuntar! —, apoi s-au strecurat sub pulpana Puterii unde e cald și bine, iar Adevărul nu mai contează. Dar nu numai semidoctimea s-a îmbulzit acolo. Șicul școlii floresciene, foști cîini de pază ai partidului, foști elevi ai școlii de jandarmi și-au revenit repede din amețeala iernatică, uitînd cu cîtă voluptate domiciliaseră în intimitatea fostului stăpîn. Și imediat, au trecut la atacul celor p care îi înjuraseră și înainte, partinic, însă acum, curios, iarăși sînt dușmani ai regimului. Așa că adversarii sînt loviți fără milă.

Panoplia mijloacelor este mai bine pusă la punct: calomnie, acuză de spionaj, recursul la dosarele Securității, antiromânism, imoralitate, înjurătură. În majoritatea cazurilor, limbajul e de o agresivitate ce întrece limitele închipuirii. Să fie asta, oare, dezbaterea de idei atît de clamată de-al nostru președinte? Să fie, oare, o lege a compensației între fragila democrație și groasa sudalmă? E posibil ca Puterea să-și permită luxul abjecției, cînd strigă Europei din toți bojocii cît de apărate sînt drepturile omului în România? Păi atunci, dacă nici legile statului nu pot proteja, la ce bun o Lege a presei? Să i se transfere ei privilegiul de a nu fi respectată? Mă îndoiesc că un Barbu, Florescu sau C.V. Tudor vor fi cîtuși de puțin deranjați de acest act juridic. Să nu uităm, noi sîntem doar români, pe cîtă vreme ei sînt rrromâni și, în plus, ei au fost victime ale regimului trecut, de vreme ce Dictatorul le-a mai tăiat din flegmă. Avea și Nicolae pudorile lui. .

Atunci, pentru cine este această Lege a presei mai confuză și mai ambiguă decît un comentariu de Dumitru Graur? Evident, pentru cei ce nu i se pot sustrage în nefericitul caz în care ar scrie ceva pe neplacul potentaților, pentru că de neplacul celui de rînd cui îi pasă? Într-un stat de drept, cetățeanul este apărat de actul fundamental, Constituția. Apărat de orice, inclusiv de presă. Atunci de ce această pseudoconstituție a pixului?

Marcel TOLCEA

Între monolog și dialog

O Lege a presei într-un stat de drept este necesară pentru:

— a asigura un echilibru relativ al ideilor, al unui adevăr grefat pe certitudine și acțiune politică;

— a întîmpina reușita premizelor false și pentru a fixa un ergo de competență și sinceritate.

Presa, într-un civism de bun augur, bazată pe raportul echitabil între monolog și dialog, poate promova progresul moral și social, dacă se situează exact în avangardă, fixînd linia optimă a dezvoltării.

O presă profesionistă și onestă, cu oameni care știu să asimileze joncțiunea evenimentelor, poate asigura, dincolo de confruntarea de idei — partizane sau nu — o direcție în care selecția morală și socială își găsește pe deplin funcționalitatea.

În sfîrșit, o presă liberă și democrată se poate situa în mijlocul lucrurilor, subscriind echidistanței între bunul simț (pascalian) și geometria (simetria) contemporană a valorilor umane și sociale.

Statutul presei, într-un stat democratic trebuie să includă:

a) combatitivitate;

b) atitudine și opțiune exactă privind aprecierea valorii;

c) vehemență teoretică și pragmatică a frazei în care să se concentreze într-un nucleu convingător, cele trei nivele ale probității scrisului estetic, moral, social.

Înainte de a proceda la disecția socială, să ne privim • — cu responsabilitate — pe noi înșine.

Carmen DRAGAN
Redacția periodicului
„ALTERNATIVA"

Constantin Flondor — „Plămădire" (3)

Nu majoritate stimabile; unanimitate...

Începînd lectura proiectului în dezbatere al **Legii Presei**, prima întrebare pe care mi-am pus-o a lost „de ce ea nu a fost laborată mai devreme, în timpul preafericitului consens general"? Și, în lipsă de altcineva mai aproape, mi-am răspuns tot eu: „Pentru că în cele fericite vremi aveam nevoie, cu toții, și noi și Occidentul, de iluzia unei liberalizări depline, care să se constituie în impulsul inițial al unei simpatii generale și, mai ales, al unei recunoașteri depline a Guvernului Provizoriu. Așa că riscurile au fost luate și, se pare, nu fără consecințe. Căci, peste noapte, au apărut ziare, mai mari sau mai mici, mai mult sau mai puțin independente, care, din păcate pentru anumiți puternici ai zilei, au pus și continuă să pună probleme. Voci neconforme cu linia oficială sînt cu atît mai jenante pentru un regim compus, în majoritate, din oameni obișnuiți să nu li se răspundă decît cu un entuziast „da" unanim. Ce-i de făcut? Cum procedăm cu acești turbulenți ai liniștii atît de tînjite de toți, dar mai ales de...? Simplu! Edităm un proiect de lege a presei. Infailibil în litera lui și, deci, foarte probabil, un viitor text de lege, inatacabil. Și atunci, unde este problema? Problema rezidă în faptul că textul cu pricina, în fondul său, este catastrofal pentru ideea de presă liberă și independentă; și aceasta pentru că este INTERPRETABIL. Și cum știm bine care sînt interpreții (și) de azi ai textelor de lege... Dar să urmărim lucrurile îndeaproape, la modul concret: Art. 38 stipulează: „Dreptul la libera exprimare a opiniei și de informare a publicului trebuie folosit **cu bună-credință** și onestitate profesională, cu respectarea Constituției, a legilor, a drepturilor fundamentale ale omului și **a bunelor moravuri"**. Toate bune și frumoase, cu excepția a două sintagme: a) „bună credință": ce să însemne aceasta? Căci ceea ce înseamnă **bună-credință** pentru un partid, pentru celălalt, aflat în opoziție, vrea să zică **rea-credință,** și atunci, cine nu este cu noi este de rea credință, deci împotriva noastră, amendabil și pasibil de pedepse în fața legii. Nici „bune moravuri" nu sună prea bine. Prea clar, adică. Pentru că dacă un ziarist are (ne)noroc profesional de a cădea peste o afacere veroasă sau chiar imorală a unuia din membrii actuali ai Guvernului și îl mănîncă degetele și spinarea să le dezvăluie, aceasta în virtutea meseriei și a dreptului la libera opinie? Nu intră el oare sub incidența art. 38, privitor la bunele moravuri? Ba intră, de bună-seamă.

FRATISEK JANOUCH

INVAZIA CEHOSLOVACIEI

CHEM ÎN ZADAR

V-ați simțit vreodată cumplit de neajutorat din cauza faptului că nu aveți puterea de a influența evenimentele care se desfășoară în jurul dumneavoastră? Cînd pe străzi se aud împușcături, iar singura dumneavoastră armă sînt pumnii strînși? M-au sunat cîțiva cunoscuți. Aveau aceleași sentimente. Mă întrebau: ce-i de făcut? Ne sfătuiam. Din această necesitate de a face ceva, de a te lupta într-un fel cu nedreptatea și oprimarea au apărut sute de pancarte, lozinci pe pereții caselor. Oamenii au distrus indicatoarele cu denumirile străzilor și numerele caselor, au schimbat datele indicatoarelor și bornelor kilometrice.

După-amiază am aflat că cineva va pleca a doua zi spre Apus. În timpul nopții am scris o scrisoare în limba engleză adresată celor mai apiați prieteni — colegilor din diferite universități:

Praga, 24 august 1968

Dragă prietene,

aș dori să vă scriu pe scurt despre coșmarul pe care îl trăim în momentul de față. Subiectele kafkiene par o joacă de copil pe lîngă toate astea.

„Frații" noștri au apărut pe tancuri cu cîteva ore înaintea plecării mele spre Geneva — mi-au rămas nefolosite biletul și pașaportul.

Dar nu regret acest lucru. Am fost martor ocular al barbariei pe care Europa nu a mai cunoscut-o, probabil, de la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial și în multe privințe a fost chiar mai groaznică — și asta au făcut-o oameni pe care noi i-am considerat a fi prieteni și frați. În Praga a curs sîngele celor vinovați doar pentru faptul că au dus pe brațe steagul nostru național, steagul unei țări libere și suverane.

În Praga, ocupanții au tras în monumentele culturii noastre, fără avertisment deschideau focul asupra mașinilor salvării — această imagine îmi va rămîne în memorie pentru totdeauna.

Soarta țării mă îngrijorează profund. Sînt entuziasmat de poporul nostru, de rezistența sa stihinică, de unitatea și prezența lui de spirit... Îi urîm pe ocupanții noștri. Îi urîm cumplit... Vă chem, pe prietenii și cunoscuții noștri, precum și pe cei pe care nu-i cunosc personal — ajutați-ne! Exprimați-vă dezaprobarea față de cei a căror conducere poartă răspunderea pentru această barbarie incredibilă pentru secolul XX. Declarați boicot conferințelor sovietice și delegațiilor sovietice la conferințele și congresele internaționale — să simtă singuri vina și rușinea pentru propria țară și conducere!

Cercetătorii fizicieni care au dat omenirii mijloacele de distrugere în masă au o mare responsabilitate morală, mai mare decît restul intelectualilor. Și rolul lor în dezaprobarea unei atare samavolnicii din partea puterii trebuie să fie cu atît mai important.

Sper să nu cad într-o extremă a patetismului, deși patosul este o caracteristică a acestor zile. Dar este greu să-ți păstrezi cumpătul aflîndu-te față în față cu țevile armelor".

Chemarea mea la boicot nu a fost auzită. Păcat. Boicotul, chiar și pe termen limitat, ar fi ajutat într-o oarecare măsură la slăbirea puterii brutale a conducerii. Și mai mult ca sigur ar fi

Art. 39, la punctul a), este și mai ambiguu, ca să nu zicem altfel : îndeamnă la nerespectarea legilor ori la săvîrșirea unor fapte ce constituie infracțiuni. Adică, să presupunem (prin absurd) că acest proiect de lege va fi votat. El devine text de lege, deși îngrădește în mod clar, dacă nu o anulează, libertatea de expresie a jurnalistului care nu cîntă în struna partidului de guvernămînt. Va putea el să tacă ? Desigur că nu, pentru că astfel își anulează condiția de jurnalist. Dar, netăcînd, intră sub incidența punctului „a" din art. 88 și tot rău este, așa că lui, jurnalistului independent, nu îi rămîne din două rele, decît să îl aleagă pe cel mai mic. Dacă există așa ceva desigur.

Trecem mai departe. Punctul d), art. 39 : „cuprind informații și comentarii false sau alarmante care amenință sau tulbură în mod grav liniștea publică și ordinea de drept." Textul este atît de generos în interpretări, încît este nul. Totuși, se ridică un semn de întrebare : el este valabil și retroactiv ? Pentru că, în acest caz, semnatarii din presa fesenistă ar trebui ridicați „in corpore", în urma cantității industriale de dezinformări, calomnii, injurii și fraze indigeste servite sistematic. Dacă nu, nu e grav, pentru că sîntem convinși că, la data apariției prezentei legi, se vor transforma radical : vor spune doar adevărul, nu vor mai calomnia și injuria personalități ale culturii române își vor salubriza pînă la imaculare limbajul jurnalistic. De.

Dar punctul h) este cel mai interesant, vă asigur. Să-l urmărim : „cuprind date sau fapte neadevărate de natură a vătăma interesele legitime și a știrbi demnitatea, onoarea sau reputația unei persoane, prestigiul său profesional sau social, ori prin care se proferează atacuri la persoană, insulte, calomnii sau se aduc amenințări la adresa acesteia".

Să luăm de pildă, profesiunea de... președinte al țării. Sau aceea de prim-ministru. Dacă, Doamne ferește, unul din ei a greșit ? Pentru că orice om este supus greșelii și pentru că, potrivit spuselor de la TV, sîntem într-o țară democrată și nu în vremea odioasei dictaturi, cînd existau doar doi conducători. Ce te faci atunci ? Cum îndrăznești să sesizezi persoana iluștrilor în cauză ? Căci, chiar dacă nu ești lipsit de curaj, te poți trezi acuzat de atac la persoană. La persoana președintelui sau a prim-ministrului, firește, dar, după gratii, cine mai stă să le despice în patru ? Firele, adică !

Și dintr-o dată, în mintea mea s-a făcut lumină. Ceea ce se dorește este restabilizarea unui cor unanim al presei românești actuale. Care să strige la unison că totul este bine și perfect, atît de tare, încît să se audă în Occident, să se convingă și ei că nu au nici un pic de dreptate atunci cînd se îndoiesc de veridicitatea „democrației" noastre tinere. Or, tare mă tem, iertat să îmi fie, că aceasta nu mai este posibil. După cum la fel de imposibil (de acceptat) mi se pare și textul prezentului proiect de lege.

Gheorghe SECHEȘAN

redactor șef la periodicul „Dialog liberal"

Frumosul zbor peste „cuibul de cuci"

Intr-un interviu televizat din 8 aprilie 1990 fostul și actualul prim-ministru Petre Roman declara cu seninătate : „Democrația își are instituțiile ei proprii. România încă nu le posedă pe toate, dar presa este instituția democratică care funcționează..." Astăzi, după multiple atacuri de sus în jos împotriva intelectualității și așa-zisei prese libere și democratice, deslușim în astfel de cuvinte nu numai stratagema preelectorală. Căci de la laudele aduse „celei de-a patra puteri în stat" la punerea ei în discuție prin proiectul LEGII PRESEI a fost doar un pas. Stratagema e cusută cu ață albă, dragi tovarăși, deoarece o urgentare a legiferării presei române în forma ei actuală ar însemna... sinuciderea ei. Să nu ne îmbătăm în continuare cu cuvintele și gîndurile libere tipărite după revoluție, cu succesul lor cotidian și marea aderență a publicului. Presa actuală nu a depășit faza periculoasă și ambiguă, ea este și va fi încă oarecîtva timp doar un reflex palid al unei prese libere și democratice într-un stat care a preluat prea multe structuri politice, economice, sociale din vechiul regim. Presa noastră seamănă la ora actuală mai puțin cu cea din Polonia, Ungaria ori Cehoslovacia postcomunistă, și mai mult cu cea sovietică prin lupta ei continuă pentru dărîmarea „zidului chinezesc" al minciunii înălțat de 45 de ani de comunism, prin procesul căderii tabuurilor. Dacă publicul avea înainte de revoluție în presă o imagine clară a propagandei, a lumii ideologiei oficiale, acum încă are senzația că pătrunde într-o lume fantastică. Activitatea de pionierat a presei noastre — fără îndoială și totuși segmentul cel mai activ din punctul de vedere al democrației în societatea noastră — nu este susținut de celelalte segmente ale societății, care se află încă în chingile vechilor structuri economico-sociale, status quo care se răsfrînge desigur negativ asupra lui însuși. Cum poate fi vorba de o presă liberă, independentă și democratică într-o țară în care forțele de muncă și de producție mai poartă „cămașa de forță" a unei economii planificate și centralizate, cu un sistem administrativ învechit și birocratic, într-o societate fără o constituție nouă de tip democratic ? În ciuda lipsei bazelor sistemului democratic s-ar putea aduce un argument important pentru legiferarea LEGII PRESEI, aici și acum : Presa este ariergarda democrației, factorul vital și eficient în procesul educației democratice, al învățării dialogului politic pentru cîteva „generații pierdute" care au stat pe băncile școlii comuniste. Dar o LEGE A PRESEI aprobată și aplicată acum, cînd încă nu s-a legiferat în totalitate o nouă democrație, noua Constituție, noul Cod penal, ar opri frumosul și îndrăznețul ei „zbor peste cuibul de cuci" înainte de a fi luat înălțime. Și la urma urmei : Presa, care a fost zeci de ani doar un instrument de propagandă folosit și subvenționat de putere, trebuie neapărat înainte de orice „LEGE A PRESEI" să funcționeze mai întîi ca orice activitate economică, productivă după legile firești ale economiei de piață. PUNCT.

Balthazar WAITZ

redactor la revista „Neue Literatur"

Primul pas spre cenzură

Că sîntem încă tributari unei **forma mentis** dobîndite în perioada despre care ar trebui interzis să mai vorbim, o dovedește înverșunarea unor indivizi — de la miniștri, la gazetari, deveniți brusc propovăduitori ai democrației — în a elabora și impune o nouă **Lege a presei**. De altfel, sîntem cu toții martorii goanei întru fabricarea unor **pachete** legislative soldată, parțial, cu o babilonie care numai a ordine nu miroase. Să ne gîndim doar la Legea 54 a privatizării, ajunsă **un fel de oaie neagră în pelerinaj la Mecca**, o mostră de ambiguități, de inexactități. Așa se face că, în loc să se simplifice, lucrurile se complică, genereează interpretări, după bunul plac al „privaților", se formulează completări care, în loc să facă lumină, sporesc haosul.

Probabil, acesta va fi destinul **Legii presei,** al cărei **Proiect,** elaborat de Ministerul Justiției îl am în față. În paranteză fie spus, Ministerul în discuție ar face mai bine să elaboreze cît mai repede un nou **Cod Penal.** Ar fi mai util !

Din cîte cunosc, în țările de tip monopartid **Legea presei** are un scop clar : acela de a nu permite existența unei prese de opoziție, de a subordona toată mass-media ideologiei conducătoare de a interzice libertatea de exprimare și de a călca în picioarele echipate cu cizme roșii demnitatea ziaristului. Adică, **cine nu-i cu noi nu face presă** Fără echivoc !

În țările cu tradiție democratică nu există o **Lege a presei.** Activitatea jurnalistului este judecată de Codul penal și de organizațiile sindicale specifice. Indiferent de natura presei : de stat, de partid sau particulară, conduita gazetarului se subordonează unei singure legi : adevărul, adică **etica profesională**. În clipa încălcării acestei norme unice, autorul va da socoteală, ca oricare cetățean, în fața legii.

Cît privesc drepturile și obligațiile ziariștilor, cel mai în măsură să le precizeze este sindicatul. Normal este ca **acesta** să apere statutul meseriei, iar nu statul. Normal este, de asemenea, ca acesta să aplice sancțiuni. Altfel ingerința statului, fie el și de drept, în activitatea presei este intenție de **subordonare**, iar nu de organizare. Deci, fiecare să-și cultive propria grădină

Un capitol din amintitul **Proiect** se referă la profesia de ziarist, mai precis se vehicultază cu termenii de **profesionist** și **neprofesionist.** Și cine vrea să fie profesionist are nevoie de atestat ! Ce bazaconie ceaușistă ! **Calitatea de ziarist se demonstrează în activitatea de zi cu zi, ia cei în măsură să dea atestatul sînt cititorii, nu anumiți gazetari cu vechime, care știm noi cam ce articolașe au scris și în care „organe" !** Să nu fiu înțeles greșit : nu trag o barieră între cei care nu scris înainte de decembrie și cei care și-au început activitatea după. Dar ideea cu atestatul mi se pare jignitoare și mă trimite cu gîndul la atestatele trubadurilor de restaurante, de nunți și botezuri. Care se obțineau știm noi cum !

Așadar, domnilor miniștri, deputați, senatori, gazetari : mai bine încercați să elaborați alte legi, de stringentă necesitate, cum ar fi, de exemplu, **Legea învățămîntului !** Sau a **Ocrotirilor sociale** sau a **Sănătății.** Și lăsați-i pe gazetari să-și facă meseria, neîngrădiți De la Lege la cenzură nu e decît un pas ! Și mai lăsați-i pe ziariști să se atesteze singuri. E onorabil pentru toată lumea. Rezon !

Ioan S. CRĂCIUN

redactor la periodicul „Timișoara"

Constantin Flondor : „Plămădire"

crescut nemulțumirea în mijlocul intelectualilor sovietici.

SCRISOARE CĂTRE RĂSĂRIT

În Răsărit am trimis o altă scrisoare. Ea a fost expediată din Praga, Viena și alte orașe Europene. Nu știu cărora dintre destinatari le-a parvenit scrisoarea (a fost trimisă unui număr de 20 de academicieni sovietici). Scriam :

„... Nu mi-a fost deloc ușor să încep această scrisoare ; dar pe străzile noastre curge sînge, iar tancurile voastre distrug fără nici un sens monumentele noastre de cultură și nimicesc ideile și credința noastră, iar nouă pentru a ne opune ne rămîn doar cuvintele.

Imaginile și absurditățile kafkiene sînt doar o joacă de copii comparativ cu coșmarurile acelei nopți și a zilelor care au urmat, cînd foștii noștri prieteni și frați, în mod perfid, fără o declarație de război, au comis un act de agresiune nemaiauzit împotriva patriei mele, ocupînd-o.

Locotenentul vostru major Orlov a emis în aceste zile un ordin de care voi, academicienii ruși și sovietici ați luat cunoștință. S-ar putea să vă dea mult mai mult de gîndit decît alte orori că în a doua jumătate a secolului XX țara voastră a putut face un asemenea pas...

Tancurile voastre ne distrug drumurile, iar pe cîmpii recoltele, ne strivesc pe străzi copiii, femeile și bărbații. Sînt deja în jur de 100 de morți și aproape 1.000 de răniți. Soldații voștri au tras fără milă și avertisment asupra mașinilor Crucii Roșii, acest lucru l-am văzut cu proprii ochi și nimeni nu mă va convinge că acest lucru este propagandă dușmană. Intelectualitatea noastră a intrat în ilegalitate, ascuzîndu-se de arestările nelegale efectuate de ocupanți. În ilegalitate a intrat și partidul nostru comunist pentru faptul că a dorit să încerce o îmbinare a cuvintelor „socialism" și „suveranitate", „socialism și libertate", „socialism" și „umanitate", „socialism" și „democrație". Al XIV-lea Congres extraordinar al partidului a trebuit să aibă loc în a treia zi a ocupației, după cum scrie în istoria sa, în ilegalitate, sub protecția muncitorilor, în cea mai mare fabrică pragheză.

Probabil nimic nu caracterizează mai fidel absurditatea a tot ce se întîmplă și dispersarea poporului nostru ca scurta lozincă scrisă în prezent în limbile rusă și cehă pretutindeni, în întreaga țară, pe garduri, fațadele clădirilor, drumuri și stînci : „Lenin, trezește-te — Brejnev și-a ieșit din minți !".

V-am cunoscut, v-am iubit și v-am respectat — și aveam pentru ce să vă iubesc și să vă respect. Sentimentele mele sînt astăzi călcate de cizmele soldaților voștri și de șenilele tancurilor.

Sînteți un cetățean al propriei voastre țări și nu dintre cei din urmă. Din această cauză sînteți și Dv., în parte, răspunzător de actul întreprins de țara Dv. Și nu pot să vă mai întind mîna și să stau cu Dv. la aceeași masă pînă cînd nu voi auzi din partea Dv., într-un protest deschis și public, dezaprobarea ocupării țării mele. Credeți-mă, nu-mi este ușor să scriu acest lucru. Dar în tăcere se închide acceptarea. Iar logica istoriei este implacabilă.

Știu că nu este chiar atît de simplu. Știu, există familia, situația, munca, știința sau pur și simplu obișnuința, experiența care îți șoptesc să taci și să nu te amesteci.

Dar sînt timpuri cînd Dv., ca reprezentanți a, științei și intelectualității nu puteți să tăceți. Nu puteți trăda marile tradiții ale intelectualității ruse, precum și tolstoianul „Nu pot să tac". Și noi, martorii oculari simțim mai puternic decît voi, cei informați prin minciunile nerușinate ale „Pravdei", că a sosit acest moment.

Nu vă puteți imagina cît de cumplit îi urîm pe soldații voștri ocupanți, cît mai mulți și de organizați sîntem în ura și disprețul nostru — noi, intelectualii, muncitorii și țăranii, noi — toți cehii și slovacii, bătrînii și tinerii — toți. Oare știți cum ne-am unit cu toții în fața armelor voastre ?

Scriu această scrisoare sub acompaniamentul automatelor voastre, al tunurilor, tancurilor și bombardierelor. Nu știu nimic despre rude, despre familie. Unii dintre prietenii mei sînt deja arestați : eu însă scriu. Vă scriu cu speranța și convingerea că rațiunea și dreptatea trebuie să triumfe, pentru aceasta trebuie să facem tot ceea ce ne stă în putere. Altfel nu merită să trăim.

Fostul Dv. prieten".

Praga, 25 august 1968

Traducere de
Eliza BOGDAN

E. M. CIORAN

La izvoarele vidului

Cred în mîntuirea umanității și în viitorul cianurii . . .

❀

Se va despovăra vreodată omul de lovitura mortală pe care el însuși a inculcat-o vieții ?

❀

Ca să mă reîmpac cu lucrurile, ar trebui ca fiece clipă să se smulgă din Timp și să mă dezmierde.

❀

Doar spiritul fisurat are deschideri **spre un dincolo**

❀

Dacă nu am poseda facultatea de a enormiza răul din noi, ne-ar fi imposibil să-l mai suportăm. Atribuindu-i proporții uriașești, ne considerăm damnați să-l preferăm — aleși de-a-ndoaselea, flatați și stimulați de disgrație.

Spre binele nostru suprem, viază în fiecare din noi un fanfaron al Incurabilului.

❀

Cine, în marea obscuritate, căutîndu-se, nu și-a văzut proiectate crimele ce îl **adastă ?**

❀

Să revizuim totul, pînă și hohotele de plîns.

❀

Cînd Eschil sau Tacitus vi se par prea fără vlagă, deschideți, dar, o **Viață a insectelor** — și veți avea revelația turbării și a inutilității, iadul care — din fericire pentru noi — nu va avea nici dramaturgul, nici cronicarul său.

Ce ar rămîne din tragediile noastre, dacă o gînganie literată le-ar prezenta pe ale **ei ?**

Deși nu acționați, resimțiți, totuși febra faptelor înalte ; fără a avea dușmani, conduceți o luptă epuizantă . . . Aceasta se cheamă **tensiunea gratuită** a nevrozei, care va da chiar și unui băcan frisoane de general învins.

❀

Nu pot să contemplu un surîs fără să-l tălmăcesc astfel : „Privește-mă ! e pentru cea din urmă oară".

❀

Dumnezeule, aibi milă de sîngele meu și de anemia mea în flăcări !

❀

Nu trebuie masificare, industrie și tact spre a distruge **rațiunea noastră de a exista !**

❀

Cînd percep acut că indivizii nu sînt decît stropi de salivă pe care îi scuipă viața, că viața însăși nu valorează cu nimic mai mult în perspectiva materiei, mă îndrept spre primul bistrou, robit de gîndul de a nu mai ieși de acolo. Și totuși acolo rămînînd, chiar dacă aș goli mii de sticle, nu mi s-ar da gustul Utopiei, al acelei evidențe precum că este încă posibil ceva.

❀

Fiecare se surghiunește în frica sa — turnul său de fildeș.

❀

Secretul adaptării mele la viață ? Mi-am schimbat disperările precum cămășile

❀

In orice pierdere de sine, este presimțită, ca ultimă senzație — Dumnezeu.

❀

Aviditatea mea de agonii m-a făcut să mor de mii de ori, încît îmi pare indecent să mai abuzez de un cadavru de la care nu mai pot obține nimic.

❀

De ce Ființa sau alt cuvînt cu majusculă ?

❀

Cuvîntul Dumnezeu **suna** mai bine ca altele. Și astfel îl păstrarăm. Oare nu ascunsele rațiuni ale eufoniei sînt acelea care reglează jocul adevărurilor ?

❀

În starea de paroxism fără cauză, istovirea este un delir, iar ostenitul demiurgul unui suburivers.

❀

Fiecare zi este pentru mine un Rubicon în care rîvnesc să mă înec.

❀

Nu vei întîlni la nici un fondator de religie o milă comparabilă cu aceea a unei bolnave a lui Pierre Janet. Aceasta avea printre altele, crize pricinuite de textul : „acest nefericit departament al Seine-et-Oisei strînge și stăpînește departamentul Senei fără ca acesta să se poată elibera vreodată".

În milă, ca și în toate, azilul are ultimul cuvînt.

❀

În depănarea viselor sîntem invidiați de nebunul din noi ; după atotstăpînirea nopților, el adoarme în profunzimile abisale ale eului, în sînul Speciei : cîteodată, totuși, îl auzim sforăind în gîndurile noastre . . .

❀

Cine tremură de grijă pentru melancolia sa, cine se teme, totuși, s-o tămăduiască, cu ce ușurare va constata că temerile lui n-au temeiuri adevărate ; melancolia este incurabilă !

Constantin Flondor : **„Drum pentru o Năzuință"** (casă, făină, mere, cerate, apă).

Acțiunea : **Loc — faptă și metaforă** (muzeul Satului, București, 1983).

„De unde vii tu, cu acest aer de modestie cumpănită ? — Am reușit să supraviețuiesc, vedeți dumneavoastră, atîtor nopți, în care mă întrebam : mă voi sinucide, oare, în zori ?"

❀

Clipa în care credeam că am înțeles **totul, ne** împrumută masca unui asasin.

❀

Nu ieșim, ca fiara, în bătaia irevocabilului decît din momentul în care nu mai putem să ne reîmprospătăm regretele.

❀

Ah, aceste gînduri ce survolează spațiul și care, dintr-odată, se hărtănesc de albii pereți ai craniului . . .

❀

O fire religioasă se definește mai puțin prin convingerile sale, cît mai ales, prin nevoia de a-și prelungi suferințele dincolo de moarte.

❀

Asist, înspăimîntat la împuținarea urii mele față de oameni, la spulberarea ultimelor legături ce mă uneau cu ei.

❀

Insomnia este singura formă de eroism compatibilă cu patul.

❀

Nu este mai mare nenorocire pentru un tînăr ambițios decît faptul de a frecventa pe cei care cunosc firea omenească. Și eu m-am simțit atras de trei-patru asemenea specimene. Rezultatul : **m-au dat gata,** la douăzeci de ani.

❀

Adevărul ? Sălășluiește în Shakespeare : — un filosof nu-i în stare să-i cunoască intimitatea decît dacă explodează împreună cu sistemul său cu tot.

❀

După ce am biciuit mereu și mereu nebunia grandorilor la alții, cum, oare, m-aș mai putea crede, fără să fiu ridicul, prototipul omului ineficace, primul printre cei inutili ?

❀

„Un singur gînd adresat lui Dumnezeu prețuiește mai mult decît întreg universul". (Catherine Emmerich). — Are dreptate, sărmana sfîntă . . .

❀

Nu ajung la nebunie decît palavragiii și taciturnii ; deci, văduviții de mister și cei care au acumulat prea multe.

❀

În spaimă, — o grandomanie de-a-ndoaselea — ne preschimbăm în centrul unui vîrtej universal, în timp ce astrele piruetează în jurul nostru.

❀

Cînd în Pomul Cunoașterii un gînd este destul de copt, cu ce plăcere ne-am insinua în el și l-am mișca, grăbindu-i în acest fel căderea !

❀

Pentru a nu insulta credințele sau muncile altora, pentru ca ei să nu mă acuze nici de pustiire, nici de trîndăvie, m-am lansat în Neorînduială, pînă a face din ea prima mea evlavie.

❀

Nostalgia sinuciderii este semnul asasinilor fricoși, timorați în fața legilor ; temîndu-se să ucidă, ei rîvnesc să ne nimicească, siguri fiind că astfel se plasează în afara pedepsei.

❀

„Cînd mă bărbieresc, îmi zicea deunăzi, un seminebun, cine dacă nu Dumnezeu, mă împiedecă să-mi tai beregata !" — Credința nu este, în fond, decît un artificiu al instinctului de conservare. Biologia, deci, e peste tot . . .

❀

Din cauza **fricii de a suferi,** noi ne silim să desființăm realitatea. Chiar dacă eforturile noastre sînt răsplătite cu succese, această suprimare însăși se revelă ca un izvor al suferințelor.

❀

Cine nu vede moartea în roz este atins de un daltonism al inimii.

❀

Deoarece nu au glorificat avortul sau nu au legalizat canibalismul, societățile moderne își vor rezolva neajunsurile prin altfel de procedee expeditive.

❀

Ultimul recurs al celor loviți de soartă este **ideea** de soartă.

❀

Cît de mult mi-ar plăcea să fiu o plantă chiar dacă ar fi să străjuiesc un gunoi !

❀

Nevăzuta hoardă de strămoși care se tînguie în sîngele meu. Din evlavie pentru înfrîngerile lor, eu mă afund în suspine.

(Din Silogismele amărăciunii)
Echivalențe românești de
Simion MIOC

MIRCEA ELIADE ÎN CORESPONDENȚĂ

cu Ernesto Buonaiuti (II)

Roma, 9. III. 1929

Mult iubite prieten,

Și pentru mine scrisoarea ta a fost un dar minunat.

Dar cît aș fi vrut ca ea să nu aducă urma acestei disperate depresiuni a spiritului și a acestei renăscinde rătăciri!

Cine, mai mult decît tine, ar avea datoria de a privi cu seninătate în față viitorul, asumîndu-și din plin sarcina pe care viața i-a încredințat-o deschis?

Toate circumstanțele și convingerile mai personale și-au dat întîlnire în jurul tău, pentru a-ți permite să te îndrepți către o misiune culturală de foarte largă eficiență și pentru a-ți ușura în orice caz drumul.

Însăși această ședere a ta în India este un însemnat privilegiu pe care de altfel, văd că tu știi să-l prețuiești ca pe un lucru de mare valoare. Rezistă, deci, cu forță oricărei încercări de descurajare și asumă-ți, cu curaj, responsabilitățile.

Îți trimit fascicolul din periodicul pe care tu îl dorești.

Cu noua restaurare politico-ecleziastică în Italia greutățile mele par să crească.

Nu trăiesc cu spaimă.

Am datoria precisă de a tutela și patrona orientarea culturală ale cărei lucrări le prezidez de atîția ani și consemnul peremptoriu de a-mi apăra pînă la capăt catedra universitară

Nu e ușoară ocupația și nu e fără riscuri obligația.

Dar am încredere în Tatăl și sînt sigur de izbînda finală a adevărului

Scrie-mi uneori.

Eu îți transmit pentru tine și pentru munca ta cele mai călduroase urări.

Al tău totdeauna,
E. Buonaiuti

[Originalul, în limba italiană, în Arhiva Corina Alexandrescu (București)]

Roma, 23.IV.1930

Prietene foarte drag,

Am primit, cu foarte mare bucurie, pachetul de scrisori recomandat.

Am trecut imediat manuscrisul articolului tău pătrunzător și dens persoanei care va face cu maximă solicitudine traducerea.

Intenționez să public interesantul tău articol în numărul viitor al periodicului care va fi expediat asociaților către sfîrșitul lui mai.[1] Mulțumesc, mulțumesc din toată inima. Sper să fie acesta începutul fericit al unei colaborări asidue și variate. Tu pornește și-ți îmbogățește cunoștințele și experiențele individuale intime care îți vor oferi începuturi și material pentru o producție serioasă și sugestivă, din care îmi doresc din toată inima ca publicul meu să poată beneficia în largă măsură. Ai văzut ultimul volum al lui Otto: **Indiens Gnadenreligion und das Christentum**?

Ți am expediat numerele pe care le vreai.

Ce să-ți spun despre mine?

A ieșit primul mare volum al ediției mele critice a scrierilor lui Gioacchino da Fiore încă netipărit pînă acum. În timpul muncii de pregătire a ediției m-a pasionat din ce în ce mai mult acest foarte seducător reprezentant al unui misticism social care este cel mai accesibil aspirațiilor mele și conformației mele spirituale.

Un volum ilustrativ al meu despre poziția lui Gioacchino în dezvoltarea creștinismului medieval va vedea lumina într-un an, în America, unde anul acesta, cu aceste studii gioachiniste ale mele, obțin locul întîi la concursul „Academiei medievale" din Cambridge.

Dar toată bucuria și toate satisfacțiile oferite de lucrarea mea erudită nu reușesc să domolească durerea suferită care vine de la imposibilitatea în care mă aflu de a-mi relua năzuitul și iubitul învățămînt universitar.

După cum ai putut înțelege parcurgînd „știrile" din ultimele numere ale periodicului, dura și amara mea întîmplare eclesiastică a ajuns la fatalul său epilog. În virtutea Concordatului cu Statul italian, Sfîntul Oficiu a reușit să-mi impună forțat destituirea devizei mele sacerdotale. A fost pentru mine și pentru mama mea un ordin angoasant. L-am depășit.

Dumnezeu știe cu ce durere. Acum îmi continui munca mea aspră „sperînd, contra oricărei speranțe"!

Te îmbrățișez, cu felicitări și urări mai arzătoare ca oricînd.

al tău
E. Buonaiuti

1. Articolul lui Eliade **Il male e la liberazione nella filosofia Sân-Khya-Yoga** a apărut în „Ricerche Religiose", an VI (1930), p. 200-221.

[Originalul, în limba italiană, în Arhiva Corina Alexandrescu (București)].

„Cercetări religioase"
Conduse de Ernesto Buonaiuti
Roma — Str. Giulio Alberoni, 7

Roma, 5 VI 1930

Mult iubite prieten și frate,

Cuvintele tale afectuoase au fost o alinare binefăcătoare pe rana mereu sîngerîndă a sufletului meu. Tu ai înțeles dintr-odată ce sfîșiere cutremurătoare a lăsat în trupul meu părăsirea forțată a (hainei) devizei pe care o purtam de la etatea primei mele pubertăți. Dar chinurile mele nu au ajuns, din păcate, la epilog. Permanent în aplicarea Concordatului și permanent sub presiunile crude și nemiloase ale vechilor mei adversari, chiar în aceste zile, Ministerul Instrucției Publice mi-a luat ultima însărcinare academică rămasă pentru a supraviețui: participarea la comisiile de examen. Se va merge mai departe, voi fi privat cu totul de postul meu? Nu știu. Știu doar că, în ciuda tuturor greutăților, nu mă voi opri din drum și, înainte de a muri, voi spune tot ceea ce vocația mea îmi va dicta să spun.

Sper ca tu să fi primit regulat toate numerele apărute din anul 1930. Din păcate, comanda extraselor tale îmi sosește prea tîrziu, ca eu să pot s-o cuprind. În tipografie s-au strîns deja caracterele culese pentru numărul din mai. Cum să fac? Eu îți trimit mai multe exemplare din numărul cu foarte frumosul și eruditul tău articol. Sînt dispus să-ți trimit și altele din acestea. Sper să poată să-ți satisfacă nevoia.

Doresc cu ardoare să am noi eseuri scurte de publicat în „Cerc. Rel". Colaborarea ta, odată începută, nu trebuie să se răcească. Nu-i așa? Data viitoare te voi face să execuți scurte rezumate, chiar fără ca tu să-mi dai comision.

Sînt într-o intimă și profundă comuniune cu tine.

Amintește-ți de mine și gîndește-te la duritatea muncii mele foarte pasionate!

te îmbrățișez,
E. Buonaiuti

Mult iubite.

Cît de bine venită această scrisoare a ta de la sanctuarul din Himalaya, sosită azi, și cît de acceptată promisiunea că vei scrie pentru „Cercetări Religioase", cîte ceva despre impresiile din timpul șederii acolo!

Și eu, mereu, sînt în căutarea emoțiilor edificatoare pe care le oferă marile pelerinaje populare. Sînt unele dintre manifestările mai elocvente, mai semnificative ale purei compătimiri umane și să le trăiești de aproape este o grație însemnată. Binecuvîntează-l pe Dumnezeu că ți-a îngăduit s-o trăiești acolo. Dar eu aș vrea ca o dată, pentru instructive comparații, să participi cu mine la pelerinajul Sfintei Treimi, care în fecare an chema sub culmea de la Monte Autore, lîngă Subiaco, la 1.500 metri altitudine, nu mai puțin de 20.000 de peregrini.

Ceea ce îmi spui despre pătrunderea numelui lui Cristos în India mă umple de emoție și bucurie. În ce perioadă agitată trăim noi și cum se desăvîrșește în mod misterios, în lumea întreagă, noua experiență religioasă! Să-l lăudăm pe Tatăl pentru noua efuziune de grație, care se realizează acum între oameni și să așteptăm plini de încredere.

Te îmbrățișez,
Ernesto B.

[Originalul, în limba italiană, în Arhiva Corina Alexandrescu (București)].

Roma, 5 VI 1937

Fratele meu drag,

Înțeleg toată neliniștea ta spiritualală, în acest moment, cînd forma de activitate intelectuală și spirituală către care se îndreaptă dorințele și aspirațiile tale este împiedicată.

Dar va trece curînd această perioadă cenușie și vei putea să te întorci, cu și mai multă vigoare, la activitatea ta preferată.

Încă o dată îți mulțumesc pentru foarte frumoasele articole dedicate lucrării mele despre Gioacchino. Ele vor apărea doar la al doilea volum.

În ce privește publicarea articolului tău în periodicul meu, trebuie să mai ai răbdare încă un pic. Ți-am mai spus-o: am fost mereu supraîncărcat de materiale. Dar în numărul din septembrie, care va ieși la 20 aprilie, articolul tău va fi **categoric** publicat.

Și apoi va trebui să-mi pregătești imediat altul.

Cu cele mai afectuoase urări

al tău,
E. Bounaiuti

[Originalul, în limba italiană, în Arhiva Corina Alexandrescu (București)].

Roma, 23 martie 1938

Mult iubite prieten,

Odată cu scrisoarea Vă trimit volumul cu comunicările Congresului Credințelor Religioase la care am participat vara trecută la Oxford. Comunicarea mea la Congres pe care o veți găsi în volum ar putea să apară, dacă Dumneavoastră credeți de cuviință, în Revista Zalmoxis, a cărei direcție V-a fost încredințată. Faceți cum credeți că e mai bine. Este vorba despre un studiu în care am adunat esența gîndirii mele și consider că în privința formulării unui program religios ar putea fi popularizat cu oarecare utilitate practică.

Mulțumesc pentru articolul dedicat lui Dante ca Profet.[2] Despre volumul dumneavoastră asupra originilor misticei indiene „Religio" se va ocupa în unul din numerele viitoare.

Sînt atît de fercit că sînt cu regularitate în legătură cu Dumneavoastră și Vă voi fi mereu recunoscător pentru toate știrile pe care veți vrea să mi le dați despre activitatea de cercetător și de profesor.

Eu am fost numit Profesor de Patristică la Universitatea din Lausanne și pentru ca să încep din semestrul din iarna viitoare va trebui să-mi petrec mai multe luni ale anului acolo. Dar sînt foarte fericit pentru această numire care mă face să gust din nou marea bucurie a învățămîntului universitar. Trebuie să fiu profund recunoscător Providenței că niciodată nu m-a lipsit de ajutorul ei.

Al Dumneavoastră din toată inima,
E. Buonaiuti

2. Articolul lui Eliade Dante profet, **a apărut în „Cuvîntul", an XV (1938), februarie 27, nr. 527, p. 8. Despre aceeași carte a lui Buonaiuti îi apăruse o recenzie și în „Vremea", an X (1937), martie 21, nr. 480, p. 8**

[Originalul, în limba italiană, în Arhiva Corina Alexandrescu (București)].

Constantin Flondor — „Între cer și pămînt" (detaliu)

INDUSTRIA DELAȚIUNII POLITICE

Anna Losonczy : **fiica lui Geza Losonczy, ministru de stat în guvernul lui Imre Nagy, în octombrie 1956 ; mort în închisoare în 1957 (nereabilitat). Etnolog, ea a părăsit Ungaria în 1972.**

László Rajk : **fiul lui László Rajk, ministru de Interne, judecat și executat în 1949 pe baza unor acuzații false (reabilitat în 1956). Arhitect, scenograf, deosebit de activ în samizdatul maghiar. În momentul de față trăiește la Budapesta, fiind unul din liderii Alianței Liberilor Democrați.**

Acest surprinzător dialog dintre Anne Losonczy și László Rajk a avut loc recent la Budapesta. Ei au comentat pe larg diferite aspecte ale delațiunii în Ungaria. Această meditație se întemeiază în primul rînd pe o experiență proprie, dar și pe aceea a anturajului lor. Cum au trăit zi de zi și concret o asemenea realitate ?

Anna Losonczy : Ne e cu atît mai ușor să vorbim despre delațiune cu cît umbra ei ne-a marcat pe toți. În plus, e un subiect vechi, de o continuă actualitate însă în Europa centrală, chiar dacă manifestarea și extinderea sistemului delațiunii în Ungaria de după război e un fenomen nou. În numele a ce există delațiune ? Trebuie spus că, oricum, Ungaria și vecinii săi aveau de mai multă vreme un sistem al delațiunii bine elaborat. Dar cel reimplantat și extins după 1945 nu pare a fi identic

László Rajk : Ungaria a fost, timp de secole, o țară dominată, ocupată, dependentă de alte state mai puternice. De aici, o nemulțumire în stare latentă, încercări de eliberare, situații ale unei loialități încălcate, de unde organizarea și perpetuarea unui sistem polițienesc bazat pe delațiunea remunerată sau obținută prin șantaj ; încarnarea deplină a acestora a fost poliția Habsburgilor. În orice caz, mi se pare totuși că structura polițienească în stare să organizeze delațiunea e într-o mare măsură independentă de un regim anume, fie el al lui Horthy, Rákosi sau Kádár. Vreau să spun că această structură supraviețuiește aproape întotdeauna schimbărilor socio-politice, fiindcă noul regim, încă precar, are un interes vital ca vechii „pro" ai poliției și arhivele lor să poată fi reutilizați.

A.L. : Iar peste aceasta s-a adăugat ceva specific, propriu, cred, oricărui regim ce tinde spre totalitarism : anume, delațiunea bazată pe credință, și aceea, masivă, susținută de teama pentru a-ți salva propria piele sau pe cea a apropiaților tăi . . .

L.R. : E adevărat. Orice regim de acest fel se bizuie pe cele două forțe. Iar nouă ne-a fost dat să cunoaștem îndeaproape ceva cu totul ciudat : credința. Un asemenea regim naște o credință specifică : aceea că puterea politică ar ține de-a dreptul de transcendent și că, în consecință, trebuie să te purifici de îndoieli cooperînd din ce în ce mai mult cu el. Tocmai prin aceasta sistemul delatoriu de după 1945 se deosebește de toate cele care l-au precedat, cînd se denunța pentru bani, pentru avantaje materiale sau printr-un simplu șantaj moral. Dar noul regim și-a întemeiat cu prioritate sistemul delatoriu pe indivizii care activaseră ici-colo în mișcările comuniste clandestine, unde învățaseră o disciplină oarbă și păstrarea secretului. Delațiunea aceasta bazată pe credință are ca element specific abolirea oricărei reguli etice universale de comportament uman, aflată la temelia marilor religii („Să nu ucizi niciodată", „Să nu faci rău niciodată" etc.), ba chiar și suspendarea oricărei motivații politice de lungă durată. Singurul său scop e de a face să triumfe cu orice preț obiectivul ideologic de moment al puterii.

A.L. : Trebuie, probabil, să mergem mai departe și să spunem că acest tip de delator, impulsionat de credință, nu numai că transgresează respectivele precepte (e, de altfel, și cazul altor delatori), dar el le încalcă adeseori cu orgoliu și mîndrie, cu o perfectă bună credință și cîteodată chiar în detrimentul propriilor sale interese personale și afective. În schimb, cei care denunță de teamă sau din calcul, nu-și pot justifica niciodată ideologic actul.

L.R. : E adevărat. Acestea fiind spuse, în categoria „turnătorilor animați de credință" am putut cunoaște două tipuri : cel „rece", care-și asumă delațiunea deoarece partidul său consideră că din punct de vedere strategic, politic aceasta e necesară și celălalt, care nici măcar nu reflectează la avantajele ideologice sau strategice, ci își spune : „Partidul așteaptă asta de la mine". E noul tip de „martir", pe care angajamentul în fața partidului și al puterii îl obligă la sacrificarea celor apropiați, copii, prieteni, ba chiar la propriul sacrificiu ; totul, fără să conștientizeze, fără să clipească din ochi.

A.L. : Ajungem astfel la problema autodelațiunii care îmi pare strîns legată de cea a delațiunii din convingere.

L.R. : M-am întrebat de multe ori, de unde această dorință, conștientă sau inconștientă de a deveni martir, de a sacrifica totul pentru un scop, fie și necunoscut, care face din turnătorul respectiv un complice absolut al puterii momentului, antrenînd în căderea sa nenumărați oameni, fără a trăi și simți toate acestea ca pe o delațiune.

A.L. : În imensa majoritate a cazurilor, e vorba despre cei care au făcut închisoare, au stat în lagăre, au fost torturați în regimul precedent sau în timpul războiului ; nici unul din ei n-a cedat atunci. Dar în cazul nostru, nu mai e vorba de a „ceda" sau nu, căci autodelațiunea și delațiunea sînt, în fond, unul și același lucru, unite prin dorința neînfrînată de „limpezire", dorința de a-și dezgoli viața în fața partidului. Am vorbit de multe ori despre acest soi de enigmă din viața unei minorități de comuniști — căci, s-o spunem direct : pentru majoritatea turnătorilor era o problemă de teamă pur și simplu — ; o minoritate de comuniști cărora i-au aparținut și părinții noștri, aflați pe atunci la putere. Dar despre toate acestea ei nu ne-au prea lăsat mare lucru.

L.R. : Putem realiza în mai multe feluri toate destinele de bolșevici din Europa de Est, după 1945 (există acum chiar cîteva volume de Memorii), dar pentru noi, urmașii celor care au generat o asemenea politică și care au fost uneori distruși chiar de ea, lucrul cel mai important ar fi să înțelegem răspunderea următoare : dacă, în numele unei idei minoritare ai dreptul să-i sacrifici pe ceilalți. Nu ca în cazul primilor creștini aflați în fața puterii vrăjmașe, ci sacrificarea unui număr enorm de oameni pentru simplul motiv că ai aprobat necondiționat un regim sau o acuzație falsă adusă altcuiva. Iar în raport cu acea responsabilitate pe care religiile și eticile o investesc în ființa umană, răspunderea aceasta e de un tip fundamental nou, a cărei apariție și desfășurare părinții noștri cred că n-au analizat-o nici atunci, și nici după aceea

A.L. : Noi n-am văzut decît rezultatele, dacă se poate spune astfel : mormane de oameni morți sau cu o viață ruinată, deoarece părinții noștri — între alții — au spus „da" într-o împrejurare anume. Niciodată ei nu ne-au explicat cum de s-a putut ajunge la așa ceva sau, în cazul supraviețuitorilor, cum de s-a putut îndura atîta. Deci noi, noi bîjbîim acum în întuneric, exact cum au făcut-o și ei. Iar această „gaură" a memoriei și a transmiterii de informații face încă parte din reziduurile sistemului nostru ideologic. Acel nespus continuu, tăinuitul, morții fără morminte. Îmi pare, deci, că situația lor în respectivul angrenaj era de așa natură, încît le era practic imposibil să nu ajungă turnători.

L.R. : Absolut, iată un lucru esențial. A apărut în situațiile acelea un paradox oribil : a spune sau nu adevărul nu avea nici o importanță pentru nimeni ; cîteodată, chiar faptul de a-l spune era mai periculos pentru ceilalți. Deci adevărul nu mai era o armă în fața acuzațiilor mincinoase ale judecătorilor de instrucție — așa cum unii, în democrațiile occidentale, au tendința să-și imagineze —, ci, dimpotrivă, dacă nu voiai să-i tîrăști și pe alții, în oroare, trebuia să reziști tentației de a spune acest adevăr, de a corecta frazele anchetatorilor. Puțini oameni au reușit să înțeleagă acest lucru (dar era întotdeauna prea tîrziu pentru cei deja denunțați astfel) ; unii au așteptat pînă la capăt ca „adevărul să țîșnească" ; alții au încuviințat totul, căci așa dorea partidul.

A.L. : Pe scurt, în acea situație nu a existat nici o cale de a respecta principiile etice universale. Cu atît mai mult cu cît — în însăși evoluția împrejurărilor — a vorbi, orice-ai fi spus, presupunea automat o travestire a adevărului, ca urmare a faptului că intrai în sistemul de anchetare ; încercînd să corectezi afirmațiile anchetatorului trebuia, fatalmente, să dai alte nume, să provoci, așadar, arestarea unor noi victime. Iar pentru noi, la un mod mult mai puțin dramatic, lucrurile au rămas valabile pînă la sfîrșitul anilor '60.

L.R. : Ei, da, acești ani 60 ai „consolidării", care au adus reabilitarea părinților cîtorva dintre noi, dar și denigrarea sau tăcerea asupra altora . . . Oricum ar fi fost, pe noi, copiii acelor oameni, puterea ne privea ca pe niște „cățeluși" care-ar fi trebuit să intre în aceeași haită. Or, cățelușii ăia începuseră să-și pună întrebări, apoi să protesteze . . . Și totuși, au avut un soi de privilegiu : ieșeau din „grămadă" . . .

A.L. : Ceea ce vrea să însemne, între altele, că atunci cînd erau interogați de către poliție, nu erau bătuți, nu erau violați, în comparație cu ceilalți, „anonimi". Erau deci efectiv privilegiați într-un anume fel, ceea ce presupunea, în schimb, ca ei să-și asume obligația de a juca un rol aparte, suportînd ambivalența situației.

L.R. : Iar rolul ăsta îl puteai juca în mai multe feluri ; erau diferite metode, mai mult sau mai puțin eficiente, de a înfrunta o anchetă. Doar că acum avem ceva experiență . . . Pe scurt, se poate spune că majoritatea dintre noi — deoarece era vorba despre intelectuali în formare, obsedați de cuvînt și de verbalizare — au ales metoda „trăncănelii" ; încercau adică, să-l învăluie pe anchetator într-o rețea de informații banale sau chiar inventate. Acum am aflat că tactica aceasta a „suprainformării" nu era tocmai eficientă, deoarece poliția lucra și lucrează de multă vreme cu ceea ce s-ar putea numi „tehnica mozaicurilor". Ea se bazează pe principiul picăturii care conține oceanul, adică în informația cea mai nesemnificativă poate fi conținut ansamblul căutat ; asamblînd o serie de informații mărunte poate rezulta o rețea. Informația nesemnificativă obținută de la **X** și transmisă lui **Z**, îl va face pe acesta să presupună că poliția știe „tot", și . . .

A.L. : O să reacționeze dezmințind sau nuanțînd, de unde iată încă o informație. Dacă ai avut iluzia că miza unui interogatoriu era adevărul și că, odată acest adevăr restabilit, totul reintra în normal (sînt încă mulți care mai trăiesc și azi cu iluzia asta), nu ai făcut, de fapt, decît să contribui la îmbogățirea arhivelor poliției. Iar cum într-o epocă apropiată de noi aceste informații nu mai atrăgeau după ele dispariția pură și simplă a oamenilor, ci doar o serie de hărțuiri și sancțiuni difuze (de la șantajarea celor apropiați, la imposibilitatea de a călători, studia sau munci), cum ele erau folosite la multă vreme după obținere, nu era ușor să-ți dai seama în ce joc ai intrat și ce răspundere poți avea . . .

L.R. : Bluff-ul, șantajul, insinuarea că prietenii sînt turnători, distrugerea legăturilor de solidaritate . . . Iată tehnica. Cred că în anii '60, generația noastră nu a știut să dezvăluie provocarea acestei tehnici a Bluff-ului.

A.L. : Da, mi se pare că eram mai aproape de un comportament „romantic", bolșevic, de dinainte sau chiar din timpul războiului, ca și cum, inconștient, am și luat-o pe urmele părinților noștri. Deseori am încercat să joc rolul celui care își asumă totul ; doar el singur, negînd frenetic tot, pînă și prieteniile. Evident, asta n-a scos pe nimeni din cauză ; dimpotrivă. Iar noi risipeam energie și bună credință, în loc de a înceta să înțelegem logica muncii polițienești. Îți amintești, desigur, de acele „bănuieli" sfîșietoare : „Oare cum au aflat ?", „Oare cine din anturajul nostru" . . . și tot așa, ca, în cele din urmă, să refuzăm să ne mai gîndim la asta, căci altfel s-ar fi pus capăt oricărei prietenii, oricărei încrederi. Iar ei tocmai asta urmăreau. Îmi pare că eram maniheiști, ca acei mici eroi pozitivi : nu voiam să credem că poliția obținuse toate informațiile chiar de la noi sau de la alții ca noi. Și totuși, e clar că orice conversație, orice interacțiune, chiar și (sau mai ales) cea cu un anchetator are un soi de „dramaturgie" tacită, de funcționare autonomă în raport cu conținutul ei, unde nu poți face sau spune orice...

L.R. : Da, dar pentru asta îți trebuie experiență . . . Să mai adăugăm ceva esențial : cel care iese cîștigător ajunge să manipuleze și să devieze această „dramaturgie". În fond, principiul celui mai tare. Or, situația clasică a interogatoriului este cea cu două personaje în fața interogatului : „prietenosul" și „durul". Durul poate să pleznească, să urle. „Nu ne tromboni, ticălosule, știm tot, cutare a spus deja . . ." și tot așa. Pe cînd „prietenosul" repetă : „Vă rog, de ce să ne pierdem timpul, vă rog semnați procesul-verbal, e tîrziu, trebuie să ajungem acasă" etc. În realitate, poliția pare a utiliza în împrejurările respective o dialectică absolut marxistă . . .

A.L. : Sau, mai exact, o „dramaturgie de ordinator", urmînd logica lui „da-nu", o logică binară.

L.R. : Iată dramaturgia interogatoriilor. Te poți simți atunci un erou sau poți intra în discuție, așa cum s-a văzut.

A.L. : Dar poți să și clachezi, datorită unui sistem nervos fragil sau depresiv sau pentru că ești cuprins de panică, avînd impresia că ai fi precar psihologic sau social. Ar fi multe de spus despre modul cum poliția îi trata pe cei impresionabili, fragili și încerca să-i distrugă și mai mult, silindu-i să denunțe . . . Și cum oamenii aceștia se frămîntau într-atît, încît adeseori sfîrșeau prin a se sinucide . . . /. . ./ Dar problema e următoarea : ca în regimuri politice precum cel din care am provenit, nu numai să încerci să te sustragi delațiunii, ci, mai ales, să eviți a deveni tu însuți delator.

L.R. : Exact. Și există strategii teribile care te aruncă exact în această capcană : să devii turnător fără s-o știi, și de cea mai bună credință. Or, e clar că în momentul de față, delictele de opinie din Europa de Est sînt asumate de poliție, în mare, prin intermediul a două atitudini : cea a „trăncănelii" și cea a „dramaturgiei tăcerii", despre care am vorbit. Aceasta din urmă, paradoxal, îl poate determina pe interogat să aleagă arbitrar ritmul conform căruia va rupe tăcerea, căci toți cei care au trecut prin acest soi de situații știu prea bine că e extraordinar de greu să taci tot timpul, nu-i așa ?

A.L. : Firește. Mai repede sau mai tîrziu, tot clachezi și atunci dai din tine nu contează ce, fără să te mai gîndești.

L.R. : Iar din acea clipă trebuie să alegi să întrerupi tăcerea aceea prin manifestări cu totul independente de întrebări, ceva gen Ionesco. Manifestările acestea ar putea fi și ele, la rîndul lor, decodate de către anchetator, dacă reușește să le asambleze și să se concentreze. Cam ca psihanaliștii . . . Dar din experiența mea proprie am constatat că ei nici măcar nu încearcă așa ceva.

A.L. : Le-ar fi cu atît mai greu cu cît nu cunosc „regula" care acționează asupra acestor manifestări ; numai interogatul o știe. În rest, e o tactică menită să-l ațîțe pe polițai din ce în ce mai tare.

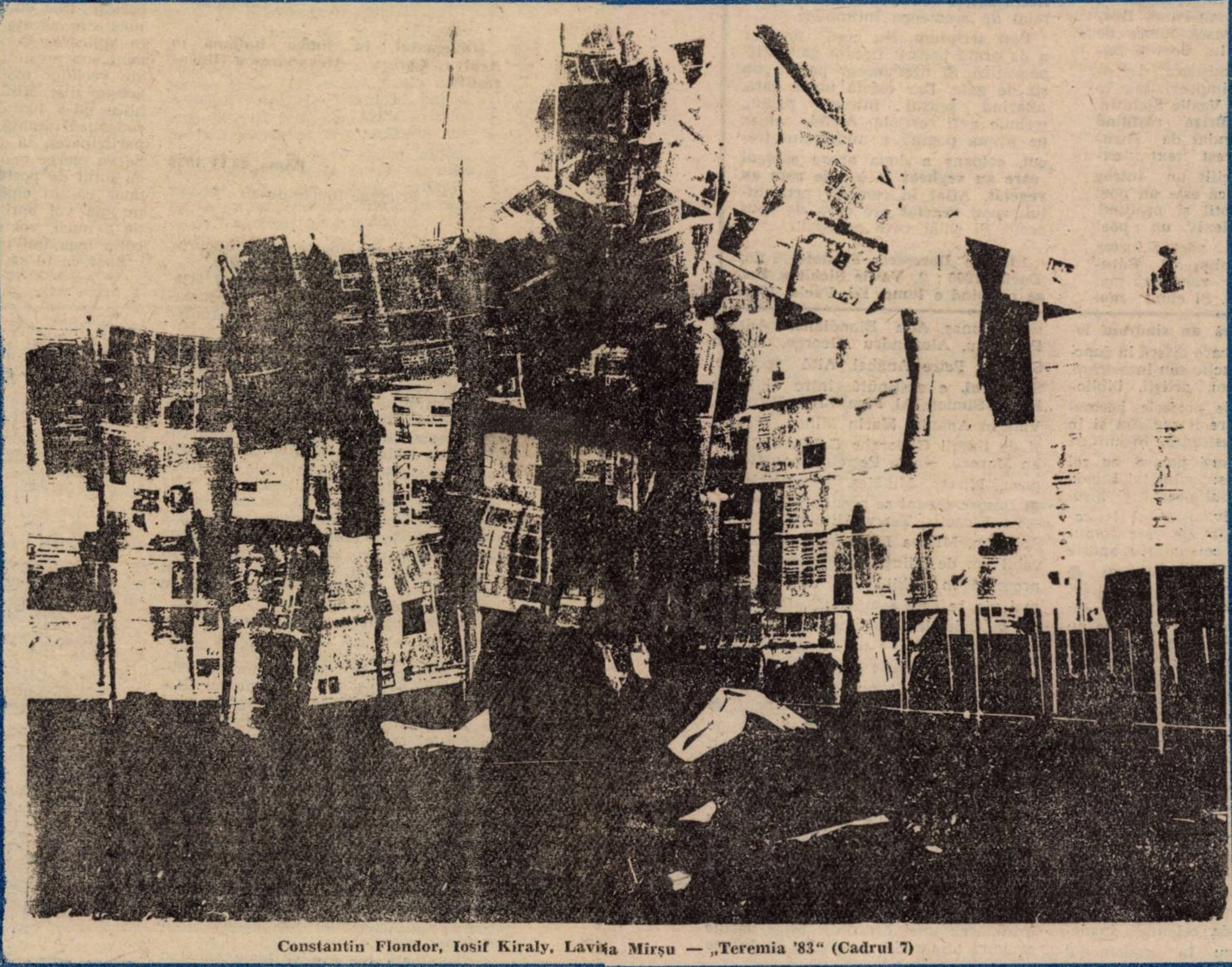

Constantin Flondor, Iosif Kiraly, Lavișa Mirșu — „Teremia '83" (Cadrul 7)

L.R. : Ba chiar cred că e unul din avantajele sale. Oricum, acesta nu e decît aspectul „intelectual" al problemei. Intelectual și în sensul în care există azi, în Ungaria, o curioasă înțelegere tacită între inteligheнție și autoritatea represivă. Vreau să spun că reprezentantul acestei autorități se comportă într-un mod radical diferit cu cineva despre care știe că e un „intello" cunoscut față de un oarecine anonim. De exemplu, în ce mă privește, dacă aș fi reperat într-un tren, aproape de granița austriacă, avînd samizdat în sacoșă, micuțul polițai care m-ar duce la punctul de control ar primi o zi liberă pentru că m-a descoperit. Odată aflat acolo, ceilalți, care mă supravegează așteptînd să fiu interogat de către ofițer, n-ar avea cu atît mai mult habar de identitatea mea : pot trece drept un simplu frontierist. În schimb eu m-aș simți într-o situație cumva cinică, știind că în curînd ei vor afla cine sînt, după cum mai știu că pînă atunci ar fi bine să le evit brutalitatea. Oricum, aș ști să mă feresc cumva de bastoanele cu care mi-ar mîngîia spatele. Iar cînd aș fi chemat, în fine, la interogatoriu, în fața ofițerului, și le-aș spune : „Băi, sculelor, dacă vă mai bateți mult joc de mine, am să vă trozneSc de-o să crăpați", ei o să dea aprobator din cap, zîmbind. Ciudat în aceste situații e că polițaiul se simte cuprins de un fel de respect cînd recunoaște, conform normelor sale, un limbaj și un comportament „pro". Puțini intelectuali își asumă un asemenea stil, asemănător mai mult cu cel al „durilor", al delincvenților . . . Polițaiul, funcționarul care te-ar da jos din tren fără să ezite, respectă acest comportament „pro", care, pentru el, devine echivalentul demnității, așa cum o poate recunoaște el.

A.L. : Și dacă n-ar fi decît polițaii care ar respecta asta . . .

L.R. : Paradoxul atroce al acestui regim și al consensului pe care a știut să-l creeze după zdrobirea mișcării sociale din 1956 e tocmai faptul că respectul despre care vorbeam, respectul polițailor pentru comportamentul „pro" negativ, adică pentru orgoliul și bravada borfașilor și escrocilor, e împărtășit de o mare parte a socetății.

A.L. : Fără a mai spune că regula etică socială a stigmatizării „trădătorului", în sensul romantic al termenului — și se știe cît de mult păstrează Europa centrală în ochii Occidentului un romantism „primejdios", cu parfum nostalgic — ei, bine, această regulă a excluderii din societate a turnătorului și oportunistului e pe cale de dispariție în Ungaria de azi.

L.R. : Ceea ce înainte era numit turnător, acum trece drept „abil", „realist", chiar „cinic". Astfel, după 30 de ani, regimul acesta, clădit după strivirea unei adevărate legitimități, a reușit să genereze o morală socială conform căreia delincventul este un „pro", contestatarul — un visător idiot, iar turnătorul — un realist abil. Toată vechea morală s-a răsturnat în contrariul său.

A.L. : Sau, mai curînd, a fost radical eliminată ca factor reglator al comportamentului uman în sfera publică. Sigur, există o idee tacită, împărtășită de către o majoritate, anume că loialitatea, cinstea nu trebuie să funcționeze decît în interiorul familiei ; în afară, orice este permis, orice în stare să servească interesele unuia sau altuia. A apărut un soi de banalizare stupefiantă a situațiilor, care înainte erau considerate drept „limită" : în special delațiunea (a vecinului, colegului, pentru manevre economice nu întru totul legale, pe care le face fiecare, de altfel). Pentru mulți, ea pare a fi devenit un mod de a trăi aproape la fel de banal ca o cumpărătură.

L.R. : Iată, poate, schimbarea cea mai importantă și, în același timp, cel mai puțin perceptibilă din exterior : în acești ultimii 30 de ani, majoritatea lumii din Ungaria a văzut cum dispare judecata în termeni morali. Noțiunile de onoare, fair-play și chiar de romantism direct au fost înlocuite de noțiunile **tacticii**, placată pe aderarea la valori etice independente de orice context. Un comportament public întemeiat pe o intransigență etică pare azi, pentru majoritatea oamenilor, ceva rizibil ; s-a putut vedea asta à propos de „Solidarnosc" („niște imbecili care n-au ceva mai bun de făcut decît să muncească" etc — cam acestea erau comentariile frecvente ale insulei de pe stradă). A apărut, în schimb, strategia unei supraviețuiri abile, de la o zi la alta, o tactică a utilului, cea a fiecăruia împotriva tuturor. Ambivalența reformelor economice face ca imensa majoritate a populației să trăiască într-o doară, într-un vid legislativ, iar teama ce decurge dintr-o posibilă reîntoarcere la „severitate" (împotriva căreia nu există nici o garanție legală în Ungaria), duce la o morală a jafului economic și etic. Minoritatea care încearcă încă să gîndească **res-publica** și etica împreună nu poate face nici ea abstracție de ceea ce se întîmplă : doar și ei trebuie să mănînce ! Dar mai mult : lor li se închide gura cu niște răspunsuri pragmatice în fața unei puteri și a unei societăți „pragmatice".

A.L. : Am învățat deja : în fața unui regim de tip totalitar există, în mare, două atitudini etice : a critica în piața publică, încercînd să schimbi sistemul „din interior" sau să nu-ți pese pur și simplu de regim și să trăiești ca individ, urmînd principii etice imuabile, cu orice preț, dar atunci fără a mai căuta piața publică.

L.R. : Acest din urmă comportament este cel mai insuportabil pentru putere, deoarece oamenii aceia nu pot fi „prinși" cu nimic. Dacă acum cineva persistă consecvent în acest mod de existență, s-ar putea ca, după un timp, să se găsească în opoziția absolută. În așteptare, majoritatea maghiarilor trăiesc din traficări și muncă la negru, într-o anume ilegalitate, nepăsători la absolut tot restul, ascunzîndu-se fiecare în labirinturile sistemului, ba chiar, adesea luxîndu-i pe ceilalți prin delațiune.

A.L. : Ceea ce înseamnă că prin acest sistem de avantaje reciproce o mare parte a populației devine complice la funcționarea sistemului, pe baza ideii „voi mințiți, mințim și noi, ne-am prins cu toții de poantă, drept care ni se rupe".

L.R. : Exact. Iar acest consens a schimbat fundamental raportul majorității cu delațiunea, cu atît mai mult cu cît astăzi sancțiunile par mult mai ușoare în raport cu cele de acum 30 de ani, fapt care vămuiește conștiința. În plus, anchetatorii de azi sînt tipi subtili, niște „intello" foarte informați, niște „experți tehnocrați". În fața unuia ca acesta, care anchetează un delict politic, ai avea un comportament de-a dreptul suprarealist dacă ai încerca să-l „convertești" la cauza ta. Un discurs profetic inspirat n-ar fi pentru un individ ca ăsta decît o idioție pe care nici măcar n-ar asculta-o. Iar dacă te-ai comporta ca un „pro", deci cinic și eficient, ai participa într-un anume fel, chiar fiind contestatar, la fel de vid moral. Fără putință de alegere.

A.L. : Problema este de a ști cum să trasmitem copiilor noștri rătăcirea aceasta complexă și ambivalentă ; e foarte important, deoarece cred că am fost conduși spre această atitudine „cinică" în mare parte datorită faptului că generația părinților noștri nu a meditat deloc asupra vicisitudinilor ei, n-a lăsat măcar un dram de claritate socială în urma sa.

L.R. : Pentru mine sînt importante resorturile psihologice și etice ale unui asemenea regim care se dovedește — sub orice formă, dictatorială sau „reformistă" — o capcană magnifică pentru om. Procesele mincinoase nu sînt decît niște spectacole ; contează însă anii de dinainte, cînd oamenii aflați la putere au suspendat orice principiu moral universal elementar, iar ceilalți au învățat mai întîi teama, iar apoi indiferența. Nu judec lucrurile de undeva de deasupra ; toți sîntem implicați. Dar o anume moralitate în sfera publică, o anume reflecție ar face societățile viabile, suportabile. Nici acum, însă, cei care au supraviețuit nu vor să vorbească limpede despre această capcană morală. Iată de ce noi am fost efectiv împinși spre un soi de „cinism" : să lichidăm (sau să încercăm a lichida) orice credință sau aderare la un comportament propriu.

A.L. : Tocmai în perioada cînd deveneam adulți (spre 1965—1968) delațiunea bazată pe credință (și credința însăși) au început să dispară din Ungaria, în timp ce numărul turnătorilor n-a scăzut cîtuși de puțin. Mă refer la delațiunea ordinară . . .

L.R. : În orice caz, asta nu s-a întîmplat „în familie". Credința părinților noștri, spiritul lor de sacrificiu nu au fost înlocuite în Ungaria de o noțiune, pentru mine, fundamentală : solidaritatea. A avut în schimb loc un proces de individualizare, de atomizare . . .

A.L. : Asta abia după ce oamenii au putut să perceapă eșecul solidarității active, combatante : strivirea lui '56 . . .

L.R. : Mda . . . Însă individualizarea aceasta i-a determinat pe oameni să se decidă la delațiune pe temeiuri strict particulare. Iar pasul care ar fi trebuit să urmeze oricărui proces de individualizare — adică să-ți concepi interesele proprii solidar cu celelalte persoane — pasul respectiv n-a mai fost făcut. Solidaritatea într-o societate față în față cu puterea este o strategie pe termen lung, contrar tacticii militare a supraviețuirii, care e întotdeauna pe termen scurt.

A.L. : Cred că solidaritatea aceasta ar trebui să fie pasul următor, și nu credința în vechea cauză . . . Cred că ne-am lecuit pentru totdeauna de credința aceea oarbă.

L.R. : Și eu sper. Tu știi foarte bine că solidaritatea aceasta a apărut într-un cerc social extrem de restrîns, numit „cei care gîndesc altfel". Se prea poate ca noțiunea de solidaritate să fie legată de acea democrație numită „burgheză", nu știu. Dar un lucru e sigur : la ora actuală, comportamentul majoritar din Ungaria e caracterizat prin strategia supraviețuirii pe termen scurt („ce îmi e folositor ?"). Nu există nici o solidaritate de interese între grupurile sociale, fapt care ar elimina delațiunea. Știu că nu e prea optimist ce spun . . .

A.L. : Greu să faci ceva mai bine . . . E precum ciuma lui Camus, un flagel. Poți cîștiga bătălii, dar războiul . . .

În românește de
Adriana BABETI

● Dialogul a apărut în revista „Autrement".

Cronica literară de Cornel Ungureanu

EUGEN DORCESCU şi cîţiva debutanţi ai „Faclei”

Eugen Dorcescu şi cîţiva debutanţi ai „Faclei“.

1. Eugen Dorcescu (n. 1942) a debutat tîrziu — în 1972 — şi nu s-a aliniat nici unei generaţii literare. Al doilea său volum este un tom savant despre **Metafora poetică** (1975). citat cu evlavie de unii: oricum. cartea îl recomandă drept unul dintre poeticienii originali ai deceniului al optulea. **Embleme ale realităţii** (1978) continuă cercetările privitoare la metaforă. Tot în 1978 îi apare placheta de poezii **Desen in galben.** Scriitorul şi-ar sincroniza versurile la propriu său program teoretic. În **Arhitectura visului** (1982) Eugen Dorcescu practică o poezie riguros-construită. E, între inspiraţii deceniului al nouălea, un geometru. Geometriile studiate ale realului îl interesează şi în **Culegătorul de alge** (1985), carte care conturează şi mai clar itinerarul unui scriitor **clasic**. Cavaleri, cetăţi, burguri medievale, castelani populează acest lirism „inactual“. Ceea ce nu înseamnă că nu e profund reflexiv, iubitor de stil, armonie, de perfecta înfăptuire a ideii poetice.

Epistole (1990) continuă acest program sobru, de distilări clasicizante. Registrul aluziv se întretaie mereu cu cel confesiv. Unul se disciplinează prin celălalt. **În codrii fără capăt,** poezla care deschide volumul, trimite chiar la epoca echilibrată a clasicilor noştri. „În codrii fără capăt, verdea zare / A frunzelor. a ierburilor, lin / M-acoperă, de vis şi vreme plin. / Într-un vîrtej de umbre mişcătoare. / / Copitele, pe drumul de pămînt. /Se-aud distinct, ca inima. Şi-n gene / Port toată mierea micilor poiene / Ce mă-nsoţesc vibrînd, din cînd în cînd. / În vis e cavalcada ? Sau aievea ? / Imensa bucurie de a fi / Etern. intr-o eternă noapte — zi / Îmi umple gîndu-asemeni unei seve“.

În fiecare dintre poeme simţim cum „gîndul se umple“. Simţim cum cuvintele se „umplu“ de sens, de sunet, de semnificaţie. Cavalerul, cavalcada, caii şi călăreţii aparţin unei ordini a poeziei. Un sistem de vase comunicante leagă fiinţa poetului de „fiinţa“ himerei. Călătoria în ţara umbrelor nu are nimic terifiant : e, mai degrabă, o excursie de specializare. E înfăptuită de un erou care va păstra intact **simţul** realului. În stilul său înalt, Eugen Dorcescu îşi reia, îşi continuă şi îşi exemplifică propoziţiile teoretice din cărţile despre metaforă şi despre **emblemele realului** : „Amintirea, absenţa, / Uriaşa redundanţă a visului, / entropia, himera . . . / Chipul tău / aşteptînd. Ochii tăi — două lacuri / uitate. Reminescenţe putrezind în abis . . . / — Descrierea vidului, iat-o“. Entropia, redundanţa (visului, a oniricului), antropos-ergon sînt „temele teoretice“ ale lui Eugen Dorcescu. Sînt termenii-cheie ai poeticianului, interesat a reface poezia de acolo de unde au început tulburările ei entropice : de la momentul postromantic, eventual baudelairean, eventual parnasian. Dacă există un „sistem al vaselor comunicante“, el este menit a transfera în poezie tocmai ţă. În poeziile lui Eugen Dorcescu sîngele pe care aceasta, organism entropic, l-a pierdut. În prima epistolă a volumului, transfuzia are loc în faţa noastră : „Pe cît ai fost, pe-atît nu eşti — / Surîde soarele-n fereşti, / Stă neclintită apa grea / A zării-n care urma ta / A fost, fusese şi era . . . / E blondă vremea. Zorii lini / **Umplu cetatea de lumini** (s. n.) / Îmi umplu sîngele de vis, / Îmi schimbă calea spre abis, / Spre trupul tău întredeschis. / Eşti şi nu eşti. În spaţiul vid, / În fiinţa ta mă reînchid, / Din noapte smuls, dorind, iubind, / Te-aştept, te caut, te colind. / Călătorind, călătorind“.

Domină poezia lui Eugen Dorcescu o sete de solid, de densitate, de certitudine. De **materializare**. Visul trebuie coagulat, himera trebuie nu doar îmblînzită, ci strînsă în chinga formei. Lichefierea, curgerea, trecerea îşi găsesc mereu forţa care le limitează. **Eu sînt o forţă antientropică** lămureşte condiţia „curgerii“ în poezia setoasă de opoziţii lucide a lui Eugen Dorcescu. E aproape un text program. În **limita numelui,** poezia densităţii, a plinului îşi solicită reversul : o poezie deci a golurilor, un lirism oximoronic al vidului şi al absenţei. În acest registru oximoronic un poem se intitulează chiar **Antimaterie :** „Eşti antimateria / reveriilor mele. / Iată / În dreapta e muntele / În stînga pădurea şi /rîul“ , iar la mijloc paloarea / unor amintiri suprapuse.“

Nu numai peisajul compozit, aranjat cu grijă pentru sugestivele învecinări, ci şi pasiunea construcţiei trebuie să o scoatem în evidenţă În poeziile lui Eugen Dorcescu nimic nu se pierde, toate urmează cu fidelitate un program. Se supun,

EUGEN DORCESCU
Epistole
Dacia

dacă nu constrîngerilor ritmurilor, rimei. solicitărilor unei tradiţii poetice ordonatoare. Nici o risipire în acest lirism antientropic, dominat de o remarcabilă **sete de real.**

2. **Facla** timişoreană a pus în ultima vreme pe piaţă o seamă de cărţi oarecum imprevizibile. Nu credeam, de pildă, că harnicul Marius Sîrbu va debuta atît de repede, deşi ritmul cu care propunea versuri diverselor reviste, patima cu care punea pe hîrtie zeci şi zeci de poeme trebuia să ne lase să întrevedem şi acest moment. Imprevizibil , dar inevitabil. Imprevizibil e şi clujeanul Octavian-Pavel Boer recomandat cu frăţească iubire de Ion Simuţ. Debutul lui Boer e imprevizibil pentru Timişoara, dar onorabil. Oarecum imprevizibil, în sensul nobil, este Vasile Sichitiu. Volumul acestuia, **Brize răsfoind o lume** este recomandat de Nicolae Manolescu cu acest text extraordinar : „I-am citit un întreg volum şi pot spune că este un poet remarcabil, cult, subtil şi profund. Sichitiu este un reflexiv, un poet de esenţiale, căutînd adesea forma laconică a aforismului . . .“ Entuziasmul manolescian valorează mai mult decît o cronică. Şi chiar mai mult decît un articol de analiză a acestui volum, pe multe pagini strălucitor. O compoziţie minuţioasă a volumului, în care există, după cîteva poezii de „tatonare“, **teme şi variaţiuni** : prima, cu cinci secţiuni, ar fi **Aşteptare,** a doua, **Ceasul**, numără douăsprezece poeme, pentru ca **Poveste** să cuprindă patrusprezece, iar **Revelaţii** opt. Volumul se încheie cu **Cireşul din faţa porţii**, text care nu se află la înălţimea celorlalte. E, mai degrabă, sub protecţia autoritară a lui Marin Sorescu, cel din **La lilieci.**

Aforismele, paradoxele, reflecţiile lui Vasile Sichitiu sînt, în multe cazuri, strălucitoare. Poetul aflat în proximitate, Marin Sorescu, îşi sprijinise succesele pe acelaşi spectacol aforistic. Dar voinţa de spectacol e mult mai redusă la Vasile Sichitiu ; debutantul Faclei iubeşte transparenţa „povestirii“. capacitatea ei de a rămîne inefabilă : „În singurătate nu bate niciodată / ora exactă. / / În singurătate şi în metaforă / numai vameşii gîndului oglindesc / pe fantomatice trupuri mişcarea luminii. Acolo / durata dispare spre a face loc / unui salt de panteră / de la o secundă la alta. / / În singurătate şi metaforă / apare numai / ceea ce vede pantera / cînd face saltul peste abisul / ce desparte o clipă de alta. / / Iar eu — jumătate singurătate, / jumătate metaforă / stau (în mine însumi) ca-ntr-un ceas.“ Nu aş putea spune că **figurile** acestei poezii nu sînt mereu proaspete şi imprevizibile. Sînt, şi nu la întîmplare. De la o poezie la alta, există o trecere, o preluare, o repetiţie. Ca şi Eugen Dorcescu, Vasile Sichitiu trăieşte bucuria de a construi translucidele universului.

Pentru un volum de debut e destul. Dar o anumită retorică încercînd a exploata şansele intertextualismului sau doar lumea liliecilor sorescieni trebuia aşezată mai bine sub control. Şi e de mirare cum cîteva cacofonii scapă şi de sub veghea autorului, invederat calofil şi chiar a redactorului de carte ! Admirabilul debut merita a fi protejat de asemenea întîmplări.

Post scriptum. Nu cred necesar a da erată pentru fiecare gafă tipografică. Şi nici măcar pentru un şir de gafe. Dar există unele care, alterînd sensul întregii pagini, trebuie a fi corijate. Astfel, chiar pe prima pagină a numărului trecut, coloana a doua apare oameni **care au vegheat** în loc de **care au vegetat.** Aflat în centrul articolului, acest **vegetat** are ceva de spus acolo. Şi chiar ceva esenţial.

1.**Eugen Dorcescu, Epistole,** Ed. Dacía, 1990 ; 2. **Vasile Sichitiu, Brize răsfoind o lume,** Ed. Facla, 1990.

Cronică măruntă

CINE SÎNT OAMENII RESENTIMENTULUI ?

● A apărut **Caiete critice**, nr. 1 — 2/1988, consacrat în întregime lui Mircea Eliade ● Participă o seamă de eliadologi, de critici vîrstnici şi tineri, de entuziaşti şi de specialişti ● Lipsesc, între alţii, Adrian Marino, Nicolae Manolescu, G. Dimisianu, Dan C. Mihăilescu, Mircea Handoca ● Se poate o publicaţie consacrată lui Mircea Eliade fără ca Mircea Handoca să fie prezent ? ● Iată că se poate ● După Edgar Papu, N. Steinhard, Al. Paleologu (fără de care orice culegere destinată lui Mircea Eliade devine ridicolă). **Cîteva teme pentru o recuperare deplină** a lui Mircea Eliade semnalează Marian Papahagi. Ea este anunţată chiar în convorbirile cu Claude Henri Roquet. ● „Resentimentul, observa Mircea Eliade, e ceva ce paralizează creativitatea şi anulează calitatea vieţii. Pentru mine, omul resentimentului e un om nenorocit care nu profită de viaţă. Viaţa lui e aproape larvară“. ● „Această robustă pledoarie resentimentală decurge din componenta goetheană şi solară a autorului, esenţială la el, dar nu şi trăsătură înnăscută a temperamentului său, minat, în tinereţe (şi nu numai) de melancolii, de disperări sau incertitudini.“ scrie Papahagi ● Mircea Nedelciu, Tudor Dumitru Savu, Daniel Vighi, Alexandru Muşină reprezintă contribuţia optzeciştilor la prima secţiune a **Caietelor critice** ● Unul dintre cele mai temeinice studii îi aparţine Monicăi Spiridon şi se intitulează **Introducere în metoda lui Eliade.** ● Nu strică să numim şi rezervele pe care Monica Spiridon le are vizavi de proza lui Mircea Eliade : „Personajele prozei realiste a lui Eliade suferă de boala problematizării, acuză **un sindrom logoreic**, cu simptome care diferă în funcţie de profesie, instrucţie sau înzestrare. Cercetători, tehnicieni, artişti, bibliotecari sau literaţi de profesie, hermeneuţii aceştia (pe care îi regăsim şi în proza fantastică) ilustrează, în ultimă instanţă, două categorii polare, **cu rol determinant** asupra scrisului lui Eliade şi receptării lui : insul pozitiv şi insul creator şi imaginativ. Autorul le rezervă, totuşi, un regim de vase comunicante . . .“ ● Un comentariu aparte naşte prezenţa lui Virgil Ierunca. ● Scriu redactorii revistei : „Articolul lui Virgil Ierunca a fost adăugat ulterior în sumarul revistei“. ● Oare nu era cazul ca să fi fost adăugate şi altele care în anul alcătuirii sumarului erau aşezate sub interdicţie ? ● Oare nu era cazul ca unele studii, alcătuite cu grija de a nu periclita atunci **apariţia** trebuiau, dacă nu refăcute, însoţite de o seamă de explicaţii ? ● E evident că unele dintre studii, precum **Despre Mircea Eliade**, de Kitagawa, aşezate mai degrabă pentru a arăta cenzorilor cît de frumos se vorbeşte „în afară“ despre scriitorul nostru, trebuiau înlocuite cu altele ● Mai preţioasă este secţiunea **Evocări,** în care semnează Cioran, Şerban Cioculescu (pagini din care putem desprinde, cel mult, inaderenţa lui Cioculescu la „fenomenul Eliade“) Barbu Brezianu (din nou admirabil), ca şi Arşavir Acterian ● Mai „mărturisesc“ Bucur Stănescu, Constantin Colonaş, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Alexandru George, Marin Sorescu, Petre Anghel. Altă secţiune, **Scriitorul,** e susţinută, între alţii, de Eugen Simion, Al. Piru, Liviu Petrescu, Valeriu Anania, Marin Mincu, precum şi de tinerii Gheorghe Crăciun, Cristian Moraru, Marta Petreu, Radu G. Ţeposu, Mircea Mihăieş, Nicolae Baltă. ● Despre **savant** se pronunţă Mac Linscott Ricketts, Terry Alliband, Monica Spiridon, Mircea Lăzărescu (un remarcabil om de ştiinţă timişorean a cărui prezenţă în publicistică, din ce în ce mai vie, se cere semnalată), Dan Stanca. ● **Caietele . . .** se încheie cu secţiunea **Document** — un fragment din **Noaptea de Sînziene** ● Un fragment atît de scurt încît nu înţelegem de ce este aşezat sub genericul document. ● E document ? ● Nu-i ? ● Şi iar ne punem întrebarea : unde sînt păltinişenii ? ● Dacă se poate un moment Eliade fără Handoca şi Marino, e el posibil fără Liiceanu, Pleşu, Sorin Vieru ? ● Fără Vasile Dem. Zamfirescu şi Viorel Colţescu ? ● Fără admirabilii ieşeni, autori de studii fundamentale privind deceniul al patrulea al culturii române ? ● Bucurîndu-ne de reapariţia **Caietelor critice**, am saluta şi întronarea unei concordii între variile grupuri aflate de veghe la preluarea moştenirii culturale.

Anemone POPESCU

Dorin Tudoran sau disidența calmă

Istoria disidenței lui Dorin Tudoran povestită de el însuși (în prima secțiune a volumului **De bună voie, autobiografia mea**) este un excelent scenariu cinematografic. Un fel de **horror story** turnat la Buftea, însă cu privirile ațintite spre Hollywood. E clar că pe autor l-a interesat, pe lîngă autenticitate, aspectul pur literar. Poetul nu cedează nici o clipă pozițiile întărite, chiar dacă notațiile par lipsite de relief estetic. Între transcrierea seacă și paginile (de la început și de la sfîrșitul confesiunii), pagini care modelează metaforic un destin, se instituie un troc: mărturisirea se aureolează cu eleganța discursului nobil, de-o subtilă retorică, iar secvențele declarat literare dobîndesc rîvnita autenticitate. Între aceste două coperți se află destinul omului însuși: poetul și disidentul.

Centrat pe detaliu, discursul sugerează nu doar continuitatea existenței sub semnul aceluiași ideal, ci și unitatea, în adîncime, a frazei. Cuvintele se înlănțuie firesc, prelunîndu-și litere, sonorități și ecouri, epuizînd întregul cerc al semnificațiilor și sporind dramatismul unor situații oricum dramatice: „Nu eram pentru prima oară în acest cimitir. Întotdeauna plecam de aici liniștit, ca un vin bine așezat, împăcat cu el însuși, cu sicriul său de sticlă.

. . . Sticlea totul — cruci, lespezi, flacăra luminării. Frigul trăznea. Încercam să-mi alung din minte pereții casei noastre, pe care din cînd în cînd rînjeau fire de gheață, deși burdujisem ferestrele cu perne, rulouri, lipisem leucoplast de jur împrejurul ramelor de lemn și acoperisem totul cu folie de plastic.

. . . Folia de plastic înlemnise pe cruce. Vîntul o făcea să scîrțîie. Fotografia tatii apărea voalată de sub plasticul lăptos. Cîteva clipe mai devreme, aprinsesem o lumînare la mormîntul Cardinalului“.

Aceste rînduri de roman gotic se deschid, ca un compas, atît înspre trecutul, cît și spre viitorul autorului. Ele descriu rădăcinile îndepărtate ale disidenței lui Dorin Tudoran: protestul religios (ca element de etică) primînd în fața celui politic. Îngemănate, ele prescriu destinul celui care va spune un lung bun-rămas întregii lui existențe românești: „24 Iulie. Aeroportul Otopeni. Ne tremură totul: mîini, voci, picioare. Cîteva rude și cîțiva prieteni, ce-au riscat enorm neîntorcîndu-mi (ca atîția alții !) spatele nici o clipă în acest coșmar de ani și ani, sînt cu noi.

Femeia care plînge în brațele mele a împlinit 70 de ani. E bolnavă și n-a fost vreodată fericită. E singură. Cu plecarea mea intră într-un timp atroce al gramaticii suferinței. Unul contopind prezentul, trecutul și viitorul într-o singură secvență: Mai Mult ca Perfectul Singurătății.

Plîng, căci e ultima oară cînd o mai văd. Simt. Simte. Știe.
E mama mea“.

Fire neliniștită, de-un patetism temperat de umorul irepresibil și cel mai adesea ricanant, Dorin Tudoran își trăiește disidența ca pe o fatalitate asumată. Altfel nu s-a putut, altfel n-a fost posibil. Totul îl predestina opoziției: conștiința că e **altfel** („eram un catolic“, notează triumfător poetul), un acut sentiment al eticului și, mai presus de orice, refuzul de a semna pactul cu demonul comunist. Nimic, însă, din aerul vindicativ, împăunat histrionic al disidentului balcanic. Disidența lui Dorin Tudoran este o disidență calmă: ea atacă — mai mult cu luciditate și cu un aer de rezolută distanțare, decît cu aplomb și superior răsfăț de sine — structuri, și nu întîmplătoare întrupări ale acestora. Personajele sînt simpli figuranți, cazuri particulare ale unui sindrom generalizat. Surprinsă de ochiul rece al scriitorului, disidența lui Dorin Tudoran se desfășoară în nota tristeții, transcriind cu aparentă detașare o experiență a umilirii și frustrării.

Dar aici se află și măreția ei: în refuzul grandomaniei, în obstinația de a menține protestul între limitele controlabilului. Nimic frenetic în protestul lui Tudoran. E o disidență romantică, aproape donquijotescă: pe cît de puțin convinsă de propria utilitate, pe atît de hotărîtă de a nu ceda nimic din admirabila imagine a propriei utopii negative: „17 Aprilie. Moment antologic: primesc din partea Oficiului poștal 76 București o scrisoare prin care sînt anunțat că nu am primit încă recipisele de confirmare a scrisorilor mele din 4 Martie, întrucît nici Serviciul Pașapoarte, nici Ministerul de Interne nu au intrat în posesia scrisorilor — acestea s-au pierdut. Ca urmare, sînt invitat să prezint, în scris, pretențiile mele de despăgubire ? ! ? Cum se vede, ridicolul dă în foc. Așa e cînd prea multe Direcții ale Securității se ocupă de același om — își dau unii altora peste mîini, peste microfoane, peste . . . Oricum, eu am fost chemat și amenințat, deci, pe baza unor texte ce n-au ajuns. De ce sînt, atunci, așa de furioși destinatarii?“

Prin astfel de secvențe relevante pentru universul lui Big Brother, Dorin Tudoran trasează conturul, invizibil altminteri, al arhipelagului M.A.I. N-o face, însă, nici cu verva resentimentală a unui Soljenițîn, nici cu plăcerea masochistă a lui Șalamov. Dorin Tudoran este un apostol trist al propriei nefericiri. Mai mult grefier decît interpret al realității, el lasă să vorbească numai și numai întîmplările. Scrisoarea către Consiliul Uniunii Scriitorilor, unul din documentele morale cele mai importante ale anilor Ceaușescu, demontarea mecanismelor de funcționare ale securității și, în general, **așezarea în realitate** a scriitorului vorbesc despre obsesia unui spațiu al moralității. Între florile depuse la mormîntul cardinalului Iuliu Hosu și secvența memorabilă din aeroport („Ofițerul strigă în continuare. Nu înțeleg bine ce. Disting, însă, clar, la un moment dat: «Tovarășu !» «Domnule !», îi răspund, «Domnule». Amuțește. S-a trezit !“) e circumscris un destin. Însă un destin pe care această **epică a pre-carceralului** nu l-a relevat în întregime. „Fragmentele dintr-o tragedie“ (astfel s-ar putea intitula paginile dramaticei despărțiri de sine) sînt doar primul strat al unei biografii în multe privințe exemplară.

Despre partea „lirică“ a disidenței lui Dorin Tudoran, adică despre poemele lui, în numerele viitoare.

Mircea MIHĂIEȘ

Diateze

Discurs despre metodă

(III)

Dacă din rațiuni felurite poemele din **Pharmakon** implică, așa cum am văzut, un **discurs despre metodă**, o scrutare din interior a propriului mod de a se genera, nu-i mai puțin adevărat că sobra lor elocvență relevă o **bucurie a asumării** de gesturi și fapte, a unui ceremonial livresc și — în ultimă instanță — o coborîre în cultură pe care nu toți companionii de generație ai lui Liviu Antonesei sînt dispuși a o credita pînă la capăt. Pînă la ultimele consecințe. O **bucurie a asumării**, așadar, care pare a fi modul de a se releva, liric, al autorului, nu o dată și un fel de **beatitudine** a construcției unui univers imaginar, ce nu întîrzie a-și delimita orizonturile simbolice. Convențional **O călătorie în erele geologice**, poemul e întîi de toate o recreare **în concept** a unui spațiu al originilor, deschis unui vizionarism de o mai îndepărtată — mai apropiată — sorginte expresionistă: „O, apele Oceanului Primordial, liliachii și verzui / izbind țărmurile calcaroase, sulful colorînd în boala / lui Vincent aerul luminos și putred / săruri și sode și pirite lucrînd asupra scoarței / / trec cîinii pe străzile orașului în haite / numeroase și organizate rugîndu-se sub / strălucirea tăcută a neooanelor / dar poarta templului este închisă și marii / oficianți au descoperit drumul rece al trecutului viitor“. Nepurcezînd programatic la o legitimare a **strămoșilor totemici** din universul liric peste care se trezește stăpîn, Liviu Antonesei se regăsește, totuși, într-un decor livresc în care s-au ilustrat, deopotrivă — schimbînd desigur ceea ce e de schimbat — ultimul A.E. Baconsky și exponenți ai micului val expresionist din jurul anilor '70, poeți din generații mai noi: „Fregata portugheză îmbrăcată în aur, cu mirodenii / și manuscrise căutînd a se salva distre stîncile / îmbrăcate în alb și însîngerate — / dar numai lacrima, rîsul plîns al iluminatului / rămîne pulsînd asemenea unei inimi neurotice / unei furnici ciclopice / drumul rătăcește în noapte către / excesul purificator, către preamultul / care se îndepărtează de sine aidoma unei / lumi viitoare leneșe, pustii și imaculate“.

Devine, pentru Liviu Antonesei, poemul un spațiu de grație? Cealaltă față a medaliei — alternativa la o „selva oscura“, la o „dumbravă obscură“ de care vorbește undeva? Acestea toate la un loc, probabil, cu mși ceva în plus, un adaos la comunitara nevoie de evaziune și vis — un mod, deja, pregnant personal de a naturaliza concepte și referințe livrești.

Lucian ALEXIU

Dincolo de cuvînt

FIRMAMENT

Există în **Cartea Oltului**, pe lîngă atîtea altele, încă un fragment **memorabil, în care** Ge Bogza ne înfățișează „pornirea“ păstrăvilor „nepotolită, frenetică, mistuitoare: să urce încă o treaptă, și încă una, **tot mai sus**“, către obîrșii: „**Așa** urcă **incredibilii** pești, **prin umbra** unei păduri bătrîne, **sau** prin **ruina pădurilor** devastate, pînă **cînd** ajung **vecini** cu piscurile și cu cerul. **Acolo rămîn** ei **peste** noapte, lipiți de stînci, tot atît de enigmatici și părtași la misterul universului, ca și constelațiile care străbătînd întreg **firmamentul**, se retrag peste culmi, în infinite depărtări“ (Editura Minerva 1976, p. 83—84). Ispita e mare de a-l cerceta

În latină, de unde limbile romanice **l-au** împrumutat, **firmamentum** ajunge tîrziu, **abia** în literatura creștină, sinonim pentru „**cer**“. Sensul său timpuriu, identificabil mai ales în limbajul militar, e acela de „reazem întăritură“. Caesar: **tigna, quae firmamento esse possint** „grinzi, care să poată servi la susținere“. Cuvîntul este un derivat din **firmus** „tare, solid, rezistent“, prin mijlocirea verbului **firmare** „a întări, a consolida“, Derivarea lui **firmamentum** „bolta cerului“ dintr-un verb (**firmare**) reductibil la radicalul **firm** — „tare, rezistent“ învederează concepția primitivă despre „consistența“, „**materialitatea**“ cerului, **altfel** spus, despre „cerul ca acoperiș“, mai **poetic**, **coviltirile lui Dumnezeu** (Arghezi). **Romulus** Vulcănescu, **Mitologia română**: „Folosirea obiectelor tăioase de fier împotriva sau **pentru provocarea** ploii are corelație magico-simpatetică cu străvechea credință ebraică și credința **elină** într-un **cer de fier**: fierul acționează direct asupra fierului. Similia similibus curantur (**EA**, 1987, p. 416).

În lumina unor atare amănunte se **limpezește** și faptul, atît de bogat în **implicații folclorice**, că gîndirea populară românească a rînduit, printre sinonimele parțiale pentru „cer“, „boltă cerească“, **și** un **derivat** din adjectivul **tare** „solid“, anume **tărie**, **care** corespunde aidoma lat. **firmamentum** și devine sinonim și cu **firmament**. Identificabil în **textele** vechi, **tărie** se impune în veacul trecut **ca un** termen privilegiat al limbajului poetic. **Gr. A**lexandrescu, **Umbra lui Mircea . . .**: „Dar a nopței neagră mantă peste dealuri se lățește, / La apus se adun norii, se întind **ca** un veșmînt, / Peste unde și-n **tărie** întunericul domnește, / Tot e groază și tăcere, umbra intră în mormînt“; Eminescu, **Călin**: „**Stele** rare din **tărie** cad ca picuri de argint / **Și seninul cer** albastru mîndru lacrimele-l prind“; Eminescu, **Sărmanul Dionis**: „Stele păzeau **tăria**, luna trecea ca un scut de argint prin întunericul nourilor“. La Arghezi, **tărie** pecetluiește chiar primul vers din **Muntele Măslinilor**: „Munte-ndreptat cu piscul în **tărie** / Și neclintit în visul de azur“. Macedonski preferă **pluralul**: „Și ca orgă colosală, geme tot, — se vaită tot . . . / Izbucnește-o disperare strigătoare **către astre**, / Ce zîmbesc din pacea naltă a **tăriilor albastre**, / Unde plînset nu se varsă, nici suspine nu se scot“ (**Lewki**). Expresia **tăriilor albastre** devine un fel de laitmotiv în versurile lui Goga: „Putea oricine să stăruie minciuna / Aci în praf . . . căci ochii totdeauna / scăldîndu-se-n **tăriile albastre** / Mă învățau în nopți de reverie / Că este sus, în cer, o armonie, / Ce-i dincolo de patimile noastre“ (**Pămînt și cer**); Iar din **tăriile albastre** / Încet s-a fost desprins o stea, / Ca tremurarea unui zîmbet, / Ușoară, blîndă strălucea“ (**Tempora . . .**). Blaga reia expresia, dar la singular, delimitînd și amănunțind, cu ajutorul ei, un aspect al „bolții“. Iată un catren-poezie (**Vestea cea bună**), ce nu se uită: „Printre lucruri cînd umblăm, pe-aproape sau departe, / **cerul singur cu tăria** sa **albastră** / ne urmează pretutindeni în viață și în moarte. / Da, zenitul e mereu deasupra noastră !“.

Cu deosebire semnificativ pentru concepția despre „materialitatea“ cerului, veche de cînd lumea, mi se pare acest crîmpei din romanul **Diplomatul, tăbăcarul și actrița** al lui C. Ardeleanu: „Broaștele [. . .] grăbesc în orăcăitul lor puternic, ce vrea parcă **să spargă tăria**“. Reflexe ale aceluiași eres străvechi pîlpîie încă în următoarea frîntură de text din povestirea lui Ion Creangă, **Dănilă Prepeleac**: „Atunci dracul se crăcește c-un picior la asfințit și cu unul la răsărit, **s-apucă zdravăn cu mînele de torțile ceriului**, cască o gură cît o șură, și, cînd chiuie o dată, se cutremură pămîntul . . .“. Sînt convins că, din aceeași credință, s-a înfiripat și s-a închegat expresia populară, de un pitoresc incomparabil, **se crapă de ziuă**. Bălcescu, **Românii supt Mihai-Voievod Viteazul**: „Cînd se crăpa **de ziuă**, izbiră fără de veste Turcii pe ai noștri“. Iată și o „variantă“ călinesciană din poemul **Vin din Liban, mireasă**: „Ți-e părul de pe cap stufos ca un finic, / Domol precum fîneata, / Pîrîu în care scald grumazul meu voinic / Cînd **crapă dimineata**“.

G. I. TOHĂNEANU

DUȘAN BAISKI

PASIENȚE

Vameșul înjură ceva de mamă, apoi, cătrănit, intră în cancelarie și lipi nervos ștampila de filele pașapoartelor. Apa de ploaie se scurgea impasibilă prin burlanul de tablă al vamei, se prelingea de pe caroseria mașinii pe caldarîmul cenușiu și se pierdea undeva într-un șanț înecat în iarbă. Un băiat cu pistrui, cu ochii bulbucați, cu o grimasă idioată pe chip, urmărea mișcările a ceva nevăzut. Se auzeau numai picăturile mărunte lovindu-se în țiglele ondulate ale acoperișului. Și cîteodată, doar cîteodată, croncănitul stingher al unei ciori invizibile.

În partea cealaltă a zonei nimănui, sub ciuperca albă-roșie, un soldat uitat în poziție de drepți, cu foaia de cort aruncată peste spate, cu frigul insinuîndu-i-se prin oase. Pușca îi atîrna moartă de umăr. Privirea și-o pierduse printre scaieții din buza drumului. Amintindu-și parcă de realitate, își ridică ochii înspre satul strivit de nori, gîndurile-i fugiră undeva la un sat poate ca și acesta, doar cu altfel de biserică și, într-un sfîrșit, oftă greu, încruntîndu-se. Pe urmă își lipi mîna de țeasta unei mîțe ascunse în veston, cu capul ițindu-se printre nasturii de metal, o mîngîie apăsat, pisica mieună, mai mult se făcu a mieuna, fiindcă din gura deschisă nu ieși decît un sunet anemic, neconvingător. În cele din urmă o scoase de la sîn și o aruncă jos, lîngă ciupercă, în iarbă udă. Animalul se scutură, se dezmetici, privi în jur, după care se pierdu grăbit printre mărăcini.

Mașina cu băiatul cel pistruiat o luă din loc tușind, lăsînd în spate un fum negru, înecăcios.

Vameșul murmură ceva de neînțeles, lăsînd bariera vărgată în furca de dincolo de drum și cînd se asigură că în partea opusă e liniște, intră în vamă și se așeză greoi pe scaun. Colegul său dormea dus, întins pe patul de campanie, cu gura întredeschisă. Preț de cîteva clipe îi urmări mișcările burții masive, parcă nefirești, palpitațiile nărilor pline de păr, zvîcnirile sub impulsul cine știe căror vise. Porni să bată darabana în tăblia mesei, iritat de ploaia ce nu mai contenea, de indiferența colegului, de ciripitul enervant al unei perechi de vrăbii.

Își scoase pantofii chinuit, cu vîrful unuia împingînd partea de dinapoi a celuilalt. De sub masă începu să se înalțe un miros neplăcut, de țesătură îmbibată cu sudoare. Își sprijini tălpile de fețele încălțărilor pînă le turti de tot. Apoi, ca și cînd și-ar fi amintit ceva deosebit de important, sări în picioare, înșfăcă de pe masă binoclul militar, îl duse la ochi și porni să scruteze cîmpul de dincolo de sticla coșmeliei. De o parte a graniței, un lan de porumb cu tuleiul îngălbenit. De cealaltă, despărțită de prima printr-o fîșie de pămînt gălbui, un lan cu o cultură incertă, înăbușită de buruieni, pe alocuri pătată cu ochiuri de apă tulbure și smocuri de pipirig.

Nu găsi nimic. Se reașeză bombănind aiurea. Burduhănosul, zis și Nero, nimeni nu aflase de ce fusese poreclit astfel și nici el nu spusese nimănui vreodată, continuă să zacă în pat ca mort, iar dacă n-ar fi fost mișcarea aceea a burții, însoțită de un șuier ciudat de slab, s-ar fi putut crede că e mort. Apoi se ridică brusc în picioare, aducîndu-și parcă aminte de ceva foarte important, luă din cuier o geantă de piele, o desfăcu, scoase de acolo un binoclu greu, militar, după care se apropie de fereastră și-l duse la ochi. Semnul desenat pe lentilă se plimbă încet peste cîmpul îmbibat cu apă, deasupra mușuroaielor din cultura aceea confuză, peste fîșia unde nu apuca să se prindă nici măcar o iarbă, fiindcă pămîntul era mereu discuit și grăpat pentru a se putea lua amprentele oricărei treceri de frontieră, iar cînd ajunse la porumbul din teritoriul lui, văzu niște vrăbii rupîndu-și ciocurile în știuleții aproape copți. Baleie în final cerul și, negăsind nimic, puse binoclul înapoi, în tașca lui de piele și-l agăță în cuier.

Nero se întoarse într-o rînă, în scîrțîitul metalic al patului. Oftă o dată profund. Coșmelia se umplu parcă de zgomote și mișcări. Însă amuți de îndată totul. Nu se mai auzi decît picuratul stingher al stropilor ce se loveau în pervazul de tablă.

Un timp gîndurile-i rătăciră fragmentate prin creier. Era obosit de plictiseala ce-l chinuia de ani de zile în acest loc uitat de lume, de Dumnezeu și de vameșul-șef. Începuse chiar să țină un jurnal, dar treceau luni întregi fără să se întîmple vreun lucru deosebit. Luni de zile scrisese pe filele acelui caiet dictando de o sută de file „încă o zi moartă".

— Dormi ? își întrebă colegul, uitîndu-se cu coada ochiului la cărțile rămase în formație de pasiență. Nero avea o manie : aceea de a-și da mereu în cărți. Cînd se plictisea, asta ca prin minune, propunea cîte o partidă de șaizeci și șase și atunci juca pînă se auzea afară claxonul timid al vreunuia de „dincolo", fericit că a reușit să pornească înspre alte zări. Dacă Nero nu se afla în cîștig, cel de afară avea toate șansele să-și mănînce buzele și unghiile. Fiindcă Nero insista întotdeauna să ajungă în avantaj, să triumfe cînd balanța se înclina în favoarea sa. Ca să-i ia apoi pe toți în zeflemea. Suflînd ca o gîscă îndopată.

Însă acum Nero dormea, visînd poate cîmpuri cu maci, cu troițe, june înfocate cu sînii tari, ape nesfîrșite sau zboruri peste case și stîlpi de telegraf.

— Oh, exclamă, sărind în picioare, cu ochii deodată holbați, urmărind ceva dincolo de geamul coșmeliei, dincolo de fîșia gălbuie de pămînt.

Întinse mîna după geanta de piele de porc, îi desfăcu închizătoarea, pocnetul acesteia îl făcu să tresară, iar în cele din urmă scoase din nou binoclul. Îl înghionti pe Nero, burduhănosul se foi horcăind, întrebînd „ce-i"?, dar, neprimind nici un răspuns, se înapoie grăbit în somnu-i dulce.

— Punem pariu că n-o să-l prindă! — zise.

Rămase așa, cu binoclul la ochi, minute întregi, minute întregi apăsă pîlniile de ebonită de sprîncene, pînă simți că nu mai are în brațe nici o picătură de sînge, iar de mai stă mult așa, acestea o să i se desprindă de trup și o să cadă. Se așeză pe scaun, sprijinindu-și coatele de masă. La un moment dat cîmpul, cu tot cu mlaștinile, cu zona nimănui, cu lanul de porumb, începu să se îndepărteze, să se piardă în ceață, amestecîndu-se cu cerul, cu cenușiul norilor. Fu nevoit să-și frece bine ochii, pînă simți durere în globi apoi, cînd privirea i se limpezi, duse încă o dată binoclul în sus.

— S-a pitit acum. Da-ți garantez că n-o să-l prindă.

Simțind că celălalt continuă să doarmă, îl mai ghionti încă o dată, cu mai mult năduf. Colegul își ridică pentru o secundă pleoapele, se holbă zăpăcit și murmură un „ce-i, mă"? horcăit, scăpat din străfundul pieptului.

— Îți spun eu că n-o să-l prindă.

— Ia mai dă-l dracului ! E tîmpit și o să pună laba pe el.

Nero se întoarse cu fața la perete. Impasibil.

Celălalt continuă să se uite prin oculare, plimbînd cruciulița punctată în mijlocul lentilelor cînd la soldatul de sub ciupercă, ciudat de nemișcat, cînd la porumb, la ierburile murate de atîta ploaie.

— Dacă scapă dincoace, în lanul nostru, n-o să-l mai prindă-n veci. Pariez pe ce vrei tu.

Numai că Nero nu parie. El dormea sforăind. N-ar fi pariat nici treaz. Ca să nu cîștige. Soldatul își coborîse arma de pe umăr și acum o ținea în mîini.

Vameșul își întinse brațul drept, mișcîndu-și degetele, făcîndu-și palma pumn.

Poate că victima o să-și dea seama că este urmărită.

Se uită înfuriat la burduhănosul din patul de campanie. Își zise că nu i-a plăcut niciodată acest individ și chiar gîndi că ar fi bne să-i ceară vameșulu-șef să fie schimbat altundeva. Dar ceea ce se întîmpla de cealaltă parte, dincolo de lentilele binoclului și de fîșia ce separa cele două țări îl făcu să nu se mai chinuie cu imaginea buhăită a prietenului său. Îi venea parcă să strige, să se sperie de strigătul lui și urmărit, și urmăritor, să împiedice un lucru pentru el oribil. Își duse palma la frunte și șterse cîteva broboane de sudoare. O sudoare neplăcută, rece. Poate ar avea de ales : a lăsa totul dracului, vorba ăluilalt, ori să iasă din vamă și să strige cît îl țin puterile doar așa, fiindcă i-a venit lui să strige, vama vecinilor e departe și nu l-ar auzi decît soldatul de sub ciupercă, ori, a treia variantă, să continue să-și exerseze nervii la scene dure, pregătindu-se pentru Legiunea Străină, loc în care nu va ajunge niciodată.

— Oh !

Se uită iar la soldat, îi studie trăsăturile feței, poate-poate îi observă vreo urmă de repulsie. Acesta privea și el tot într-acolo, înspre jocul acela pe care îl jucau nu două ființe vii.

Își întoarse capul înspre Nero : îl ura acum mai mult ca nicicînd. Fiindcă avea dreptate ? Fiindcă spusese că urmăritul va fi prins ? De unde putea ști el, e clar că acuma doarme, ce anume se petrece la cîteva sute de metri mai încolo, afară, în ploaia cenușie, monotonă ?

Își duse mîna la inimă. Nu sesiză totuși nimic anormal în bătăile abia perceptibile. Și totuși, își simțea gîtul apăsat de ceva ca două degete înfipte în beregată. Își mută greutatea de pe un picior pe celălalt. Apoi reveni pe primul. Își șterse din nou fruntea de transpirație. Era aproape convins că ar fi pierdut pariul Vrăbiile de pe acoperiș se certau iarăși, nepăsătoare și nepăsarea aceasta a lor, a lui Nero, îl enervă. Își dădea seama că un lucru este foarte limpede. Lumea își va continua existența indiferent de ceea ce se va întîmpla între urmărit și urmăritor.

— Oh, cîtă barbarie la animalele astea ! exclamă îngrețoșat, lăsînd jos binoclul și lepădîndu-l pe masă.

Apoi se socoti prin buzunare, scoase o bucățică de cretă și trase o linie pe tocul ușii. Lîngă alte linii.

După un timp.

Afară, dincolo de zona nimănui, sub ciuperca albă-roșie, soldatul își puse pușca pe umăr. Pe urmă se aplecă, luă de jos pisica, aceeași, doar că mai udă, o mîngîie și o ascunse în veston.

Iar Nero se sculase și făcea pasiență. Senin.

Constantin Flondor : „Aluat" (secvență film, 7)

Costel Stan

* * *

da eu sînt bărbatul acela spătos
acoperind jumătatea de vest a orașului dimineața
cînd prin aer încep să umble de-a bușilea mesaje codificate
anunțuri rufăria îmbîcsită e scoasă afară și
întinsă pe sfori cuiele sfîșie grumazul roții
vînzătorii își înșiruie pe tejghea teancul de etichete vandabile
alte flecuștețe
        lumea aleargă
să-l prindă pe cel ce-a îmbibat lîna de aur cu motorină
peste zi memoria fiecăruia se izbește inevitabil de lucruri
aceleași sticle goale valize chei brichete găleți tîrnăcoape
cada în care verificăm legea lui arhimede ș.a.

da eu sînt bărbatul acela spătos
căruia obiectele îi copiază înfățișarea iar el își indeasă
în gură un căluș de cuvinte să nu le poată numi
tristețea ia din mine partea leului
lăsîndu-mă să privesc cum de la un timp
        gesturile se imită între ele :
ochi pentru ochi dinte pentru dinte

* * *

vai fumul de țigară moare pe drumuri nu e primit în spitale
facerea lumii e privită prin ecrane de protecție
privighetoarea dusă sub braț într-o husă
staruri se desprind din afiș și alunecă buimac pe trotuar
grădinarul acesta se plimbă printre straturi
cu furtunul aortei în mînă (iată gîtlejurile vinete
ale florilor)
lumea caută dovezi în cîntecul naufragiatului
vacarmul sare afară din servieta celui ajuns acasă
și vai o linie ferată trece printre pernele bine așezate sub cap

Livius Ciocârlie

Fragmente de jurnal

Seara, film polonez cu niște rebeli care, după război, se retrag din munți către graniță într-un autobuz. Stare de tensiune, toți tac îngîndurați. Din cînd în cînd, urcă localnici, dintre ei o bătrînă strigă: „Ce-i aici ? parcă mergeți la înmormîntare !“ Îmi amintesc că în proza lui Sorin o bătrînă înseamnă de obicei moartea. Noapte, în vis, o clasă de absolvenți sărbătorește terminarea liceului într-un autobuz. Se petrece, se vorbește în gura mare și la o stație urcă niște fetițe. Simt un fel de neliniște, parcă ceva s-a dereglat. Să fie vorba de victorie împotriva morții, sau de altă înfățișare, mult mai perversă, a ei ?

Duminică frumoasă. Dimineața la șase cu T. și Alexandra la gară. Se duc la Herculane să petreacă o zi cu mama B. Ruină financiară, însă și bucurie pe ele. În privința asta sînt cumsecade, niciodată un gest meschin. T suportă mai greu cheltuielile mele. Ce-i drept, ea gospodărește totul, ea trebuie să se descurce cu puținul pe care-l cîștigăm, eu habar n-am. Dau ce n-am simțit că ar fi al meu. Seara mă supăr cînd tata decide că filmul franțuzesc e prost și închide televizorul. După aceea, silit să fiu consecvent ; îl văd, zdrobit de plictiseală, pînă la sfîrșit.

T se întoarce supărată de la facultate. Decanul, dornic ca orice șef să aibă acoperire, îi cere programe fictive pentru practica pedagogică. O bate gîndul să se întoarcă la institutul de perfecționare. Din păcate e șubred, oricînd se poate desființa. Sînt de acord cu orice soluție, chiar și să rămînă acasă dacă vrea. Ideea i se pare absurdă, n-avem cum să ne descurcăm. Mai tîrziu vine Carmen B. cu bărbatul și copilul, un puști simpatic, blond ca un neamț, nemaipomenit de deștept pentru vîrsta lui. Veniseră să le felicite pe fete de zilele lor. Seara îl aud pe noul papă polonez. Obișnuitul simț politic al catolicismului. Nu m-aș mira ca multe și nesperate schimbări să pornească de aici.

Ceață și astăzi. Stînd de vorbă cu tata, îmi dau seama brusc că sînt mai bătrîn decît era Nelu cînd a murit. Omul pe care l-am iubit cel mai mult. Că moartea nu poate fi evitată am știut, vreau să spun că oasele mele au știut, încă de la cinci ani, de cînd a murit taica moș cu mine în cameră. De la moartea lui Nelu știu că viața însăși e iremediabilă.

Din corespondența lui Călinescu încerc să scot un pamflet mascat, în termeni măsurați. Nu ieșirile lui temperamentale, ce se pot explica, sînt de incriminat, ci mediul nostru cultural care face posibil ca un scriitor atît de mare să se țină de intrigi, să fie lovit și să lovească sub centură, să se adapteze la climatul moral. Ca să nu mai vorbesc de adaptarea politică de mai tîrziu. Rămîn la părerea că nu talentul trebuie respectat la noi. Talent găsim pe toate drumurile. Trebuie să-i respectăm pe aceia, cel mai des anonimi a căror cinste rezistă și cînd se dovedește păguboasă. Și, bineînțeles, să-l visăm pe Eminescu, cel mai exemplar și cel mai puțin caracteristic dintre noi.

De la zece la douăsprezece curs. Rînduri rărite și cîteva fete plictisindu-se fără sfială sub nasul meu. Deloc jignit, le dau dreptate în vorba lui Preda, forul meu interior. Acasă găsesc răspunsul lui Marino. Amabil și condescendent. Seara, film algerian — **Cronica anilor de foc.** Imagini aspre. Tata : „Africanii ăștia mor de foame pentru că nu le place să lucreze. Mi-a spus mie Ion. Îi dă gata și religia. Se roagă cîteva ore pe zi. Și pe deasupra mai și dansează tot timpul. Că vezi, de dans le arde lor“.

Plec la facultate unde mă apuc să scriu o pagină despre Maiorescu pînă la curs. Cursul, mai ales partea a doua, fără nerv. Aflu, în legăturile cu lecturile din copilărie, că fetelor li se întîmplă să trăiască imaginar roluri de băieți. De la douăsprezece, învățămînt ideologic cu doamna M. Biata femeie, a intrat în partid cu promisiuni că o fac conferențiar, de făcut n-au făcut-o dar o obligă, parcă din perversitate, la tot felul de corvezi penibile, iar ea, fină și binecrescută, se achită de toate punct cu punct. Se vorbește despre determinism, adică unul îndrugă ce și-a notat din „material“, ceilalți își văd de treabă, citesc „România literară“, fac corespondență, vorbesc despre modă și din cînd în cînd intervin lungi tăceri vinovate între doi vorbitori. Eu recitesc ce am scris despre Maiorescu și constat obișnuita inconsistență. Nu simți densitate intelectuală dincolo de frază, pare un soi de țesătură deslînată prin ochiurile căreia, în lipsa unei pînze de fond, se vede în gol. La unu jumătate, într-un amfiteatru, „prelucrează“ decanul legea învățămîntului. La discuții, într-un sfert de oră sînt arătate atîtea lacune în lege încît te întrebi dacă cine a făcut-o a intrat vreodată într-o școală. Se prevăd o mulțime de obligații, însă nici un drept. Oamenii spun ce gîndesc, cred că un străin s-ar mira. Explicații sînt : toți, fie ei în sală sau la prezidiu, sînt de acord că legea e stupidă ; la mijloc nu-i decît defulare — nici o propunere nu va porni de aici, iar dacă ar porni n-ar avea nici un efect ; securitatea, cu probabilele ei urechi din sală, tolerează răzvrătirile în vată ca pe o necesară supapă. Prin urmare, vorbim discuții și plecăm acasă mulțumit de noi.

Pe podul Michelangelo doi dulăi se încăieraseră cu un amărît de cățel. Trec de ei, dar mă întorc să-i privesc cînd aud din urmă mari schelălăituri. Unul îl apucase pe cel mic de blana de la gît și îl scutura ca pe un șoarece mort.. Mă uit cu milă, însă nu-mi vine ideea să intervin. Trec și alții pe lîngă ei, pînă cînd un tînăr care îi depășise în mare grabă se întoarce alergînd, le trage două teribile șuturi dulăilor, ei fug urlînd de groază care încotro, iar el, tot grăbindu-se, își vede de drum. Excelentă lecție pentru acest popor. Seara ne ducem la Tavi și Pușa. Bem rachiu alb, o băutură ieftină dar fără miros și după care nu mă doare capul ca după altele mari de soi . Vorbim ca de obicei despre bani, corupție, jungla universitară. Se fac pronosticuri sumbre despre soarta noastră, a celor „neîncadrați“. Pe mine, lipsit de simțul viitorului, mă lasă indiferent.

Vreme frumoasă, foarte frig. Mă duc să-l vizitez pe profesorul I. la spital, mă aștept să-l găsesc înconjurat de prieteni și cunoscuți. E numai cu una dintre fete, îmi fac reproșuri că nu m-am dus pînă acum. N-ar arăta foarte rău, dar are fața nerasă și pare deprimat. Vorbim despre boli, despre noul papă, lăcomia medicilor, arivism. Are de scris un referat pentru doctorat și nu se simte în stare. „O să aștepte candidata, n-o fi foc“ (nu-i fac nici un rău, oricum cu una cu două nu-l scoate de la el, **j'en sais quelque chose**). Nu-i chiar așa. Mai întîi Liviu R., i-a cerut să-l facă acru și fără grabă, dar după aceea, intervenind I. I., i-a transmis să-l descrie repede și cît mai bun. Bravos națiune, mă gîndesc. Plec la cinci. Troleibusul mă duce în centru, de unde o iau pe jos.

Îmi scriu pagina zilnică și trec la lucrarea de an. Îmi trebuie fragmentul din Proust cu ploaia ca un nisip pe acoperiș. Nu știu de unde să-l iau, îl caut o mulțime pînă ce telefonează T. Au nevoie de mine la facultate. A venit un romanist englez, unul Price, le-a vorbit la catedră, iar acum trebuie întreținut. Rînd pe rînd decanul, Corniș și ceilalți se eclipsează, pe mine mă are englezul, mic roșcovan, vorbind românește, plin de guturai, într-un carnețel, de la Alexandru Niculescu, nu știu de ce. Rămîne și Ileana O., ea tăcută, nici n-o auzi cînd vorbește, eu nepriceput la sintaxă și dialecte, specialitățile englezului, vai de noi. Îl întreb despre americană față de engleză, cum li se pare, provincială sau vulgară, despre punerile în scenă ale teatrului shakesperian. A văzut **Flautul fermecat** regizat de Bergman, îi cunoaște pe Sorin Alexandrescu și pe Marino. Nu știe ce s-a aranjat cu biletul lui de tren. I-l pasez profesorului și cobor la rectorat. Nici urmă de bilet. N-am găsit, nu ne interesează, e invitatul facultății, spălați-vă pe cap. Mă duc la secretariat unde am noroc. Tatăl doamnei P. lucrează la Tarom, îi face rost pentru mîine la avion. Urc vesel să-i spun englezului. Mulțumesc, zice, dar n-am cameră la hotel pentru la noapte. Val-vîrtej la rectorat, explică-le, convinge-i și cînd totul s-a aranjat aflu : nu sînt „membru“, n-am voie să mă ocup de străini. Iar englezul nu știe să se ducă singur la hotel. Mă scoate din încurcătură profesorul, ne însoțește vorbindu-i englezului despre o carte intitulată **La linguistique balcanique.** Frînt de oboseală, mă opresc la frizer. Lîngă mine pe scaun, procurorul șef. „Ce bine s-a învățat părul dumneavoastră cu onduleurile, îi spune frizerul, parcă ar fi naturale“. Se mai gîndește ce se gîndește și adaugă : „Chiar și sînt naturale... dacă le ajustăm puțin“.

Constantin Flondor — „Plămădire“ (6)

Vlada Barzin

POEME

Ceas

La ceasul unor neștiute constelații
Ce-n ochi ne ard
precum făcliile unul real de neatins
atunci cînd trîmbița cocoșilor împarte
ineluctabil, în felii, a primăverii noapte,
matricea-ntunecată va să nască
un imn vieții din adînc și soare.

E-acel răstimp cînd tot ce-i prins în mugur
își părăsește lînceda prinsoare,
cînd tot ce-n preajă-i viu și răsuflare
își cere partea de pămînt
și zare.
O, gînduri,
încă-o dată-ntraripate,
visul din ceasu-acest,
departe,
spre ce ținut,
la ce liman vă scoate ?
În vechiul turn se bate miez de noapte ;
e-o molcomire-n toate,-un gînd de pace
cît raza visului, de necuprins, fugace
întunecatul verde și-l împarte.
Mă va lua cu ea în larg de mare?
Ori voi privi armada-mi plutitoare
de una singură cum își croiește cale
prin neguroase valuri ce marea le prăvale ?
Ori voi visa pe marginile zării
un soare tînăr nălucindu-și flama
din marea din vechime, a uitării,
cu albatroși brăzdîndu-i oriflama?

Atlantida

Au tăcut vocile venind din vechimi.
Marea mi-aduce din larg numai propriile unde.
Nesățioasă se-arată pupila ochilor mei obosiți de lumini
În acest ceas de trezie ce clipe trecute mi-ascunde.
Scoarța unui continent sub tălpi, iată, plesnește.
Să fie, oare, zeii geloși pe a muritorilor viață ?
Valuri înghit lumina ochilor tăi neștiuți, ca o ceață,
În timp ce zăpada uitării a viscolit, viscolește . . .

Dar parcă negurile pe nesimțite s-au risipit —
Am găsit un ciob din porumbelul tău de argilă
Și-ți zăresc mîinile albe cum cheamă, necontenit.
Călcăm după veacuri aceeași iarbă fragilă.
O, Atlantidă, leagăn pentru atîtea vestite femei,
Încă mai simt sărutul albastru al buzelor ei —
De ce oare ne despart veacurile ce stau între noi, mute ?
De ce nisipul mării și-acum taina ta mi-o ascunde ?

Fîntîni

În pupila verde-a pămîntului
ca din întîmplare cad
fragmente albastre de cer
și cîte o stea singuratică
surprinsă de noapte
pe drum.

Tot mai mult aplecate
spre confesiunile ploii și vîntului
cumpenele de la fîntînă
nu mai măsoară-anotimpurile
translucida undă rece ca gheața ...

Nici nu-și mai amintesc
de ecoul străvechilor cavalcade
de nechezatul sălbatic al cailor însetați . . .

În românește de
Carmen BLAGA
și
Lucian ALEXIU

Momentul - omul - lucrurile

scurt dialog cu pictorul CONSTANTIN FLONDOR

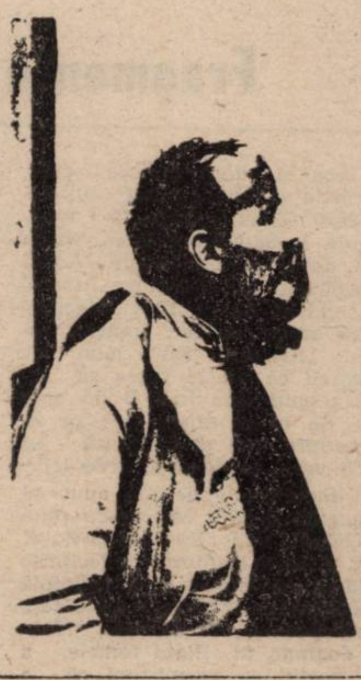

Cum anume ar putea să arate coperta revistei, la acest număr, ce lucrări, din bogata ofertă a pictorului **Constantin Flondor**, ar trebui alese ? Întrebări de acest fel intră, desigur, în obişnuitul muncii redacţionale. Surpriza noastră a fost să constatăm **o preocupare vie** a artistului — aş zice chiar **o vigilenţă**, pe care nu i-o cunoşteam — **pentru linia grafică a publicaţiei, pentru modul de punere în pagină.** (Cîteva dintre ideile şi dorinţele artistului au putut fi respectate, la altele ne-am văzut nevoiţi să renunţăm, constrînşi de elementul material, al procesului tipografic). Interesul faţă de imaginea de ansamblu, concretizîndu-se, ne-a înviorat cîteva speranţe (apropo de dialogul între revistă şi excelenţii plasticieni din Timişoara).

— Întotdeauna sînteţi atît de atent cu ieşirea dumneavoastră (şi a lucrărilor dumneavoastră) în lume?

— Nu cred. Nu, din păcate. Trăiesc situaţii paradoxale : am, cîteodată, acest elan — mai ales cînd reprezint o colectivitate şi, deci, e vorba de a face un bine colectiv — însă, cînd mă reprezint pe mine simt nevoia de izolare. Nu spun că nu cunosc nevoia şi dorinţa de a comunica. Dar, dacă această comunicare depăşeşte un caz personal, devenind un interes general, atunci curajul, tensiunea şi aplombul meu sînt mai puternice. Altminteri, mă manifest ca şi melcul şi mă retrag „în cochilie". Poate, pentru a mă proteja.

— Oricine a urmărit interviurile dvs. a observat că, invariabil, v-aţi referit — mai concentrat, ori in extenso — la expoziţiile — acţiunile de artă plastică „Studiul". Am, în ce mă priveşte, cîteva explicaţii pentru această constantă, dar aş vrea să aflu care sînt argumentele dvs.

— Mai întîi să spun că ne străduim să reluăm aceste acţiuni. De la „Studiul" I şi II a intervenit o pauză nepermis de lungă. Cred că este vorba de o iniţiativă, de un lucru extraordinar de necesar, şi în plan naţional, nu numai pentru Timişoara — un loc fericit ales, pentru respectivele expoziţii. Ele erau — şi pot fi, în continuare — o oglindă personală, a fiecărui participant, dar şi a ceea ce se întîmplă, la un anumit nivel, în orizontul naţional al artelor plastice. Anume, ce aduceau nou ? Prima din serie a fost ca un fel de introducere : erau prezentate diversele personalităţi, cu preocupările lor de atelier ; a doua expoziţie venea, deja, cu o anumită tematică mai clară : **Omul şi lucrurile.** S-a întîmplat acolo convergenţa unor energii artistice de calitate. Au venit, atunci, la Timişoara Andrei Pleşu, Dan Hăulică, Paul Gherasim. Climatul era prielnic, iar Timişoara conta ca un centru cu mai mult curaj decît altele în domeniul artei.

— Nu erau, cumva, o reacţie, o replică profesională la fenomenul expoziţiilor în care individualitatea artistică pierdea din relevanţă, fiindcă accentul trebuia să cadă pe TEMĂ şi pe GRUP (într-o înţelegere îngustă, cantitativă, a termenilor) ?

— Mi se pare că „Studiul" I şi II au fost o problemă de solidaritate de breaslă foarte importantă. A existat acest fapt — al unui anume tip de rezistenţă —, au existat artişti care au ştiut să-şi păstreze coloana vertebrală etică şi morală. Expoziţiile făceau demonstraţia că profesiunea noastră este o muncă serioasă, de atelier încercau să dezvăluie această taină, să spună publicului ce se întîmplă cu noi, care e comportamentul nostru, ca oameni, care sînt fazele de atelier. pregătitoare producerii obiectului de artă. Comunicarea artistului cu lumea se face într-o singurătate de atelier. „Studiul", deci, e o expoziţie necesară pentru breasla noastră, pentru a ne coagula, pentru a ne aduna, din nou. În momentul actual, cînd se constată o anumită împrăştiere a intereselor individuale, mai mult ca oricînd fiecare îşi caută o şansă individuală — dar într-o accepţiune ce mi se pare periculoasă, fiindcă nu se supune unor criterii globale de valorificare a puterii artistice —, într-un asemenea moment de risipire, „Studiul" ar trebui reluat. Ne mai vorbind despre faptul că un oraş ca al nostru are nevoie de o viaţă culturală la dimensiunea pe care Timişoara o merită — lucru semnalat de filiala noastră. Puterea artistică existentă în Timişoara nu este fortificată, nu e protejată, nu e susţinută. Paradoxal, mai puţin decît în anii trecuţi. Probabil că nevoile economice sînt atît de pregnante, încît creează impresia, anumitor cercuri oficiale şi de decizie municipală, că putem exista şi în afara unei acţiuni (sau asanări) spirituale, în care arta îşi are un rol bine determinat, extraordinar de important.

— E o capcană, cred şi eu, în care cade gîndirea, chiar a multora dintre intelectuali. Revista noastră a scris despre acest lucru, care se întîmplă.

— Da, da. Panta economicului . . . Fenomenul, dureros, îl simt chiar în domeniul nostru, al plasticii. Pînă şi aici gîndirea tinde spre economic şi administrativ, de aşa manieră, şi cu atîta forţă, încît nu mai există timp pentru o strategie a culturii, ca să nu zic o politică a artei. Creea ce e absolut greşit. Dacă greşeala asta se întinde . . .

— Credeţi, deci, că ne confruntăm cu un fenomen de durată ?

— Aş dori să nu fie, dar mi-e teamă că ar putea să alunece şi în aspectele pentru care întotdeauna am avut repulsie. Arta ca un element economic-comercial ? ! . . . Mie mi se pare că vis à vis de artă trebuie să avem întotdeauna o gratitudine. Aici se investeşte ceva al cărei beneficiu este de durată. Beneficiul de pe urma unei tabere de pictură, sau al unui simpozion nu este imediat. Aparent e o pierdere imediată. Dar există şi un cîştig de durată. Cîştigul principal fiind în acea asanare spirituală de care am mai amintit. Arta merge, în acest lucru, alături de religie, de pedagogie. Deci, eficienţa economică nu este de socotit cu aceaşi gîndi care se discută domeniile unde beneficiul e rapid palpabil.

— Să nu facem greşeala să vorbim doar despre „ceilalţi" şi „celelalte" — şi nimic despre dumneavoastră. Ce se întîmplă în atelierul dumneavoastră?

— În atelierul meu se petrec lucruri foarte triste. Pe de o parte, tensiunea politică pe care o trăim din decembrie încoace este de natură să nu-mi lase liniştea suficientă unei concentrări pe care arta o (şi mi-o) cere. Sigur că tensiunea asta a devenit şi un fapt moral. Nu poţi trăi — mai ales acum — în afara politicului. Ar părea lipsită de etică profesională o asemenea existenţă. Pe de altă parte, e vorba de obligaţiile administrative (ca vicepreşedinte al U.A.P., n.n.) care mă solicită destul de mult. Şi care, iarăşi, îmi diminuează timpul de linişte de atelier.

— Cîţi ani au trecut de la expoziţia dumneavoastră — „marea personală" — de la Dalles ?

— Pare-se că nu mult : din '87 sînt trei ani, dar expoziţia de la Dalles a avut un fel de reverberaţie în alte „personale". Chiar anul trecut, într-o „itinerantă" dedicată aniversării a o sută de ani de eternitate, a lui Eminescu. Sigur, toate intenţiile mele nu s-au putut rezolva ; am vrut să ajung şi la Putna, dar n-am reuşit. Ci doar abia pînă la Iaşi şi Botoşani. Nici la Cernăuţi (oraşul ce mă determină biografic şi unde Eminescu şi-a făcut anii de şcoală) nu s-a ajuns. Dar am făcut un fel de circuit, nu exact pe drumul lui Eminescu, dar oricum — „drumul spre Putna" — a trecut prin cîteva centre fierbinţi. În decembrie '89 eram la Arad . . . Din 8 pînă în 25 decembrie . . .

*

(Urmarea dialogului, în spaţiul unui număr viitor. **Va fi vorba despre desprinderea de avangardă, grupul „Sigma", construcţiile efemere, revenirea la pictură — traseul de creaţie al artistului plastic Constantin Flondor**).

Antoaneta C. IORDACHE

MASONERIA ŞI SOCIETĂŢILE SECRETE

Lupta pe care Congresul de la Wilhelmsbad o duce împotriva raţionalismului ateu, specific ordinului Marelui Orient, transpare clar în rîndurile unei scrisori aparţinînd lui Willermoz, cunoscută sub denumirea **Răspuns la aserţiunile Fratelui a Fascia.**

„Fratele ab Orno ştia la fel de bine ca şi mine, ba chiar şi înaintea mea, că exista la Congres un confrate care s-a angajat doar în bătaie de joc ca să păstreze secretul masonic şi că după ce va fi semnat adeziunea la programul nostru, va dezvălui de cîte ori va avea prilejul, în anturajul în care se va fi aflat, ideile discutate la Convent. El ştia la fel ca mine, ba chiar, cum ţi-am spus, înaintea mea, că fratele acela va minimaliza printr-un discurs confuz ţelul fundamental al Instituţiei masonice. Acelaşi va avea îndrăzneala să facă toate acestea într-o adunare la creştini în mijlocul căreia va ataca, într-un mod scandalos, principiile religiei, ridiculizînd întristător tot ceea ce, în viaţa obişnuită, s-ar putea raporta la credinţă ; confratele va prejudicia rangurile şi titlurile de prinţi, aşezîndu-le intenţionat la nivelul oricăror straturi ale societăţii civile, pentru ca să propună, mai apoi, aici, la Wilhelmsbad, fundarea unei noi masonerii pe aceste principii destructive care se recunosc cu uşurinţă ca fiind inspirate de noua filozofie a veacului acestuia. Fratele ab Orno ştia, tot aşa cum ştiam şi eu, pentru că a fost de faţă, că tot ceea ce s-a făcut şi s-a rostit s-a întîmplat fără pic de ruşine. Cu toate că buna înţelegere frăţească interzice masonilor, prin protocoalele ordinului, să facă o cît de mică întîmpinare oricărui discurs, oricît de scandalos şi dezonorat, sînt convins că este un prea bun observator ca să nu-şi fi dat seama în ce măsură îndrăzneala inconştientă a acelei scrieri a fost anihilată prin felul în care a acţionat adunarea, mai ales că i-a fost dat să vadă indignarea zugrăvită pe toate feţele participanţilor, urmată prompt de hotărîrea de a alunga din rîndurile ei pe cel care a murdărit Conventul printr-un memoriu atît de scandalos".

Se poate observa cu uşurinţă acuitatea conflictului între cele două curente ideologice prin epitetele dezaprobatoare şi descalificante ale lui Willermoz. Intenţiile Congresului erau tocmai să stopeze ofensiva iluminismului filozofic în cadrul francmasoneriei din considerente de clasă. Aşa după cum rezultă şi din memoriul lui Joseph de Maistre către prinţul Ferdinand de Brunswick, cunocut sub denumirea masonică de „serenisimul frate **a Victoria**", interesele ideologice ale Congresului se despărţeau fundamental de lojele **Marelui Orient**, burgheze şi raţionaliste. Memoriul atît de necruţător atacat de Willermoz oferea, în fapt, cîteva puncte esenţiale ale programului revoluţiei franceze : egalitatea socială şi ateismul militant. Societăţile secrete masonice adunate la Wilhelmsbad se plasau pe o poziţie contrară : era urmărită reformarea creştinismului prin revenirea la un ecumenism originar şi prezervarea structurilor ierarhice ale societăţii după modelul ecleziastic şi aristocratic. La acest punct se întîlneau atît Willermoz, cît şi Charles de Hesse, Ferdinand de Brunswick şi chiar acel domn reprezentant al Franţei, pe nume Chefdebien. Pe lîngă atitudinea hotărîtă antiiluministă, conducătorii spirituali ai acestui Convent masonic se întîlneau şi în respingerea comună şi fermă a sistemului de credinţe al iluminaţilor de Bavaria pe care-i taxau de iezuiţi. În memoriile sale, prinţul Charles de Hesse declara că a primit şefia şcolii de Nord tocmai pentru a opri înaintarea acestor credinţe spre Copenhaga. Parţial, visul unei alianţe aristocratice şi antiraţionaliste, avînd la bază opera lui Saint-Martin, reuşeşte deschizînd calea unor persecuţii guvernamentale împotriva gînditorilor progresişti prerevoluţionari. Masonii teocraţiei din Prusia, Bavaria şi Austria vor ataca prin toate mijloacele noile idei iluministe. Cu toate acestea, cei aparent învinşi — „iluminaţii" bavarezi şi raţionaliştii atei — s-au dovedit că nu sînt deloc aşa. După Auguste Viatte, „Ferdinand de Brunswick şi Charles de Hesse nu vor reuşi să impună hotărîrile Conventului decît lojelor cîştigate încă de înainte, la programul lor : de asemenea Chefdebien Savalette de Langes, alţi mistici, invidioşti pe poziţia lor îi vor contracara în lojele patronate de ei. Acest eşec le va slăbi prestigiul în mişcarea francmasonică europeană" (Auguste Viatte, **op. cit.**, p. 149).

Daniel VIGHI

Top

„Don't worry, be happy"

Din momentul în care, obosit de călătorie, cobori din tren în Constanța înainte de așteptata întîlnire cu marea te convingi de faptul că în acest punct geografic devalorizarea monedei naționale e o realitate pe care orice ai face n-o poți ignora. **BĂTĂLIA PENTRU APA GREA.** Banala apă minerală după care tînjește tot omul lipsește cu desăvîrșire. M-am numărat printre fericiții care, prezenți în Eforie Nord la capătul falezei, lîngă Luna Parc am „prins" direct dintr-un TIR cu număr de Harghita două sticle de cîte o jumătate de litru de Borsec pentru care am plătit 24 lei. Dacă mai puneam peste aceștia doar șase lei, puteam cumpăra o sticlă de vin Merlot la Alimentara din apropriere ! Devenite un fel de dughene sătești, barurile pun la dispoziție bulion rece, nectar de mere de anul trecut și Tonic Water în sticluțe pe jumătate goale la prețul de 7 lei. Un simplu calcul m-a făcut să înțeleg că această apă chioară ar putea fi (și este) vîndută la prețul de un leu lingura. **JEUX SANS FRONTIÈRES.** „Alba-neagra" este, se pare, singura modalitate de a-ți petrece timpul în fapt de seară. De-a lungul falezei vezi pîlcuri de oameni urmărind tuciuriii care manevrează păcătoasele gume rotunde. Distracția mai ieftină ar fi achiziționarea gumițelor „Cincin" (gumă de mestecat de dimensiunea unui dinte de pisică) aduse din zona Bosforulu („Balonlu ciclet karişik meyve aromali"). Doar 10 lei. Punga de pufuleți e drept, ceva mai mare ca a noastră, costă un fleac de 20 lei . . **UN MINER ÎȘI SALVEAZĂ PIELEA ÎN ULTIMA CLIPĂ.** Pe Dumitru L. l-am cunoscut pe plajă. Stătea la soare și citea ediția românească a ziarului „Pravda", în vreme ce nepoții lui, Mircea și Adrian, erau absorbiți de imaginea unei maimuțe cocoțată pe capul unui fotograf. Dumitru L. e din Uricani și s-a pensionat de șapte ani. Se ocupă cu grădinăritul. Se află a doua zi pe plajă și pielea îi e roșie ca focul. I-am oferit flaconul de unguent Gerovital Plant. Mi-a mulțumit politicos ca tot românul, folosindu-l cu oarecare reținere. Am discutat despre vreme și despre monotonia meniurilor la restaurantul „Venus". Atît. **CĂRȚILE VERII.** Din cîte am observat, două titluri polarizează interesul turiștilor pe plajă : „Pe muntele Ebal", zguduitoarele mărturii despre sistemul concentraționar comunist din România și „Cămașa lui Christos" de Lloyd C. Douglas. Sigur, se citesc multe și variate ziare. Chioșcul central 230 e mai mult închis. Pachete pregătite pentru retur : „Eveniment", „România Mare", „Democrația", „Eco", „Ana", etc. **DIVERTISMENTUL — SUB NIVELUL MĂRII.** Cu elicopterele L.A.R. poți privi plaja de la înălțime. Un zbor de 10 minute costă 200 de lei. Mai bine cu picioarele pe pămînt. Seara, de la grădina Union, o formație din divizia C cu amplificatoarele date la maximum te obligă să o asculți. Un ciudat amalgam sonor se produce din interferența balcanicului Sound cu ritmurile Reggae ale lui Bob Marley, discret oferite de pe bandă la „Western Club". Discotecile par inabordabile, prețul intrării variind între 70 și 100 lei. Consumația obligatorie include alcool, „altfel nu-i rentabil". Clubul video „Maxim" e mai mult gol. Și aici alcool, iar cum virtualii amatori de „filme" cu Bruce Lee sînt adolescenți, faptul nu pare a deranja pe nimeni. „Acapulco", altă dată una din cele mai bune discoteci de pe litoralul românesc, e celebră acum pentru calitatea brînzoaicelor „Radio vacanța" pare a fi singurul element valoric în ansamblul manifestărilor culturale. Programe bine echilibrate, diverse, cuprinzînd reprize muzicale pentru toate gusturile. Păcat că, față de anii trecuți emisiunea nu e ascultată de prea mulți, dintr-un motiv cît se poate de banal : nu-s baterii pentru tranzistoare nici să dai cu tunul. Prețuri exagerate la spectacole. „One Man Show"-ul lui Tudor Gheorghe, „cîntece cu gura închisă", se urmărește contra . . . 50 lei ! Cum să nu rămîi cu gura căscată ? Domină prostul gust pînă și în titlurile spectacolelor (citește șușanele) : „Teroriștii . . . rîsului" (?!) „Teroriștii nopții" (! !) Iată cum istoria unui popor devine pretext de a bagateliza inconștient un trecut atît de apropiat, care încă doare. Mă miră că printre „teroriști" vă numele respectate ale unor actori ca Stela Popescu, Arșinel . . . Un motiv în plus ca să nu pot da curs deocamdată îndemnului pe care Bobby Mc Ferrin îl face zilnic la „Radio vacanța" : **„Don't Worry, Be Happy !".** Nu pot. Încă mai navighez în marea mea interioară pe care plutesc, departe în larg, speranțe albe precum pescărușii.

Petru UMANSCHI

La fanion

Știți cum se execută un penalty?

● Miercuri a fost jucată cea de-a treia etapă a campionatului primei divizii A la fotbal. Politehnica a făcut un excelent scor alb cu Dinamo, la București, eventualitate care, anul trecut, ar fi părut de domeniul SF-ului. După cum s-a auzit la radio, se pare că meciul a fost anost, nu însă și comentariul. La un moment dat crainicul a spus : „Mingea e la China, la China șapte și nu China nouă". Și Poli și Dinamo sînt la a doua remiză consecutivă, în etapa trecută timișorenii cedînd un punct Rapidului, iar Dinamo luînd unul de la SC Bacău probabil în schimbul autobuzului lăsat pradă la Bacău în sezonul încheiat. ● S-a consumat, săptămîna trecută, și prima etapă a campionatului feminin la fotbal, la capătul a șase meciuri înscriindu-se 31 de goluri. Imaginația fotbalistelor din Moldova e fără margini, de vreme ce grațioasele șuteuze s-au autobotezat „Zimbrul Suceava", ceea ce ar echivala cu numele „Căprioara" dat unei echipe masculine. ● În Parcul Copilului au avut loc primele meciuri în „Cupa Revoluției Române", la rugby, cu participarea selecționatelor din București, Moscova și Praga. („Gazeta sporturilor" din 22 august). Competiția s-a desfășurat, probabil, sub deviza „Prin rugby spre adevăr". ● De relativ puțină vreme, avem o nouă conducere a Federației Române de Fotbal. Președinte este d-l Mircea Sandu, fost jucător la Sportul studențesc. Cei avizați au observat că, la ora actuală, cam mulți ex-Sportul studențesc țin frîiele fotbalului nostru în mînă, alături de M.S. Este vorba despre M. Angelescu, președintele de onoare al FRF și Gino Iorgulescu, antrenorul secund al naționalei. Probabil se tem de faptul că, prin forța lucrurilor, ei au fost obișnuiți să evolueze în Regie. ● Au fost comunicate sumele în valută plătite pentru jucătorii noștri plecați în străinătate cu nostalgia plaiurilor natale în suflet. Au pus ei picior de la picior și au încropit 14 200 000 de dolari. Dacă Hagi a primit 4 milioane de dolari,, C. Pană I a plecat în Grecia pentru 20 000 de dolari. Nu face stenahoria să te deplasezi pînă acolo pentru atîta brumă americană. Au crescut prețurile și la noi, de vreme ce Marian Popa cere Farului 500 000 de lei pentru a se reface constănțean. ● Marile echipe de fotbal ale lumii sînt la ceasul schimbării antrenorilor : la naționala României a venit Gheorghe Constantin, la cîrma naționalei braziliene, Mario Zagalo. Și Indonezia vrea să facă ceva în acest sens. ● Vă mai amintiți de meciul Franța — Kuweit de la Mundialul spaniol ? Atunci, șeicul Fahd al Ahmed a intrat pe gazonul stadionului din Valladolid pentru a-l convinge pe arbitrul întîlnirii să anuleze un gol perfect valabil al francezilor. Figura sa a apărut în toate ziarele vremii. Iată că, în timpul intrării trupelor irakiene în Kuweit, el și-a pierdut viața. Mai precis, în urma asaltului irakian asupra palatului său. Șeicul Fahd a fost președintele Federației de fotbal din Kuweit și al Comitetului Olimpic din Asia. ● Vești bune de la fotbaliștii noștri de peste hotare, dintre care Lung și Lupescu au încîntat suporterii echipei de adopțiune. Oare la noi nu vine nimeni, să-l adoptăm la rîndu-ne ?! ● Știți cum se execută un penalty ? Ioan Chirilă este de părere că mingea se pălește cu inima, nu cu creerul (sic). Nu vă speriați, e o figură de stil.

Marcel TOLCEA

Familia Iriarte

(urmare din pag. a 16-a)

În dimineața lui douăzeci și trei noiembrie tocmai făceam de gardă. De patru zile Șefu' nu mai apărea prin cabinet; așa că mă găseam singur și netulburat, citind o revistă și fumîndu-mi trabucul. Pe neașteptate am simțit că, în spatele meu, se deschidea o ușă. M-am răsucit alene și mi-a fost dat să zăresc, ițindu-se întrebător, căpșorul adorabil al lui Doris. A intrat cu un mic aer vinovat, pentru că — după cum mi-a spus — s-a gîndit că aveam să mă supăr. Motivul prezenței sale la birou era că descoperise în sfîrșit un apartament cu amplasarea și chiria pe care le căutam. Alcătuise un mic plan bine pus la punct și mi-l arăta mulțumită. Era superbă în rochia ei ațîțătoare și cu cordonul acela lat care-i sublinia mai bine ca oricare altul talia. Cum eram singuri, s-a așezat pe biroul meu, a pus picior peste picior și a început să mă întrebe care era locul lui Rossi, care al lui Correa, care al lui Elizalde. Nu cunoștea personal pe nici unul din ei, dar era pusă la curent cu semnalmentele și cu bancurile lor prin intermediul versiunilor mele caricaturale. Se apucase să fumeze un trabuc de-al meu și eu îi țineam mîna între ale mele, cînd a sunat telefonul. Am ridicat receptorul și am spus: „Alo". Atunci, telefonul a glăsuit: „Ce mai faci, secretarule ?", și în aparență totul a decurs ca mai-nainte. Dar, în cele cîteva secunde cît a durat apelul și pe cînd eu, numai pe jumătate dezmeticit, întrebam mașinal: „Ce-ați mai făcut atîta vreme ?", iar telefonul răspundea: „Am fost într-o călătorie în Chile", nimic, zău, nu decurgea ca mai-nainte. Ca în ultimele clipe ale unui om care se îneacă, defilau prin capul meu sumedenie de idei fără șir, fără noimă. Prima dintre ele: „Așadar, Șefu' n-a avut nimic de-a face cu ea", reprezenta demnitatea triumfătoare. A doua era, mai mult sau mai puțin: „Păi atunci, Doris . . ", iar a treia, textual: „Cum de-am putut să confund acest glas ?"

I-am explicat la telefon că Șefu' nu era, mi-am luat rămas bun, am pus receptorul în furcă. Mîna ei rămăsese într-a mea. Atunci am ridicat ochii, știind peste ce aveam să dau. Așezată pe biroul meu, într-o poză provocatoare și vulgară, fumînd ca o pipiță oarecare, Doris aștepta și zîmbea, izbutind, însă numai să arate ridicolă. Era, firește, un zîmbet gol și superficial, întru totul aidoma cu cel al oricui din lumea asta, și cu el amenința să mă plictisească de-acum pînă în vecii vecilor. **Mai tîrziu, aveam să încerc să aflu adevărata** explicație, dar pînă atunci, în stratul cel mai nebănuit al conștiinței mele, am pus punctul final acestei confuzii. Pentru că, de fapt, eu sînt îndrăgostit de familia Iriarte.

MARIO BENEDETTI

Familia Iriarte

Scriitorul uruguayan MARIO BENEDETTI este unul din cei mai populari cuentistas **din tînăra generație de prozatori citadini de pe Rio la Plata. Viețile pe care le descrie sînt existențe citadine obișnuite, fără proporții eroice, comune oricărui mare centru urban occidental. În ciuda unei păreri preconcepute a cetățenilor din Montevideo, cum că în orașul lor nu s-ar întîmpla nimic demn de a ocupa un loc în literatură, scriitorul construiește în exclusivitate asemenea personaje „total insignifiante", care sub pana lui devin neobișnuit de vii.**

Existau cinci familii care-l sunau pe Șefu'. În timpul gărzii de dimineață eu eram întotdeauna însărcinat cu telefonul și cunoșteam pe dinafară cele cinci voci. Toți eram puși la curent cu faptul că fiecare familie reprezenta o combinație, și uneori ne confruntam presupunerile.

Pentru mine, de pildă, familia Calvo era plinuță pătimașă, cu boiala totdeauna mai lată decît buzele: familia Ruiz o sfrijitură văduvită de nuri, cu un smoc de păr căzîndu-i în ochi: familia Durán, o intelectuală slabă, de genul consumat și fără prejudecăți familia Salgado, o femelă cu buze groase din acelea care te atrag spre pură sexualitate. Dar singura care avea glas de femeie ideală era familia Iriarte. Nici grasă, nici slabă, cu niște rotunjimi numai bune să binecuvînteze darul pipăitului cu care ne înzestrează Natura; nici prea îndărătnică, nici prea supusă, o adevărată femeie ăsta-i cuvîntul: un caracter. Așa mi-o imaginam. Îi cunoșteam rîsul spontan și contagios, și de-acolo îi inventam expresia feței. Îi cunoșteam tăcerile și după ele îi plăsmuiam ochii. Negri melancolici. Îi cunoșteam tonul amabil, învăluitor, și de-acolo îi inventam duioșia. Cu privire la celelalte familii existau divergențe. Pentru Elizalde, de pildă, Salgado era o funducă fără pretenții; pentru Rossi, Calvo era una de-aia stafidită: Ruiz, o veterană — mai mult pentru Correa. Dar în privința familiei Iriarte cădeam cu toții de acord că era divină, mai mult, cu toții construiserăm aproape aceeași imagine pornind de la glasul ei. Dacă într-o bună zi ar fi venit să deschidă ușa biroului și-ar fi surîs numai, chiar dacă nu s-ar fi rostit nici un cuvînt eram siguri, tot aveam s-o recunoaștem, în cor, de vreme ce toți plăsmuiserăm același zîmbet inconfundabil.

Șefu', care era un tip relativ indiscret în privința chestiunilor particulare ce aveau legături cu biroul, trecea drept un mormînt de discreție și de rezervă în ceea ce privea cele cinci familii. În această zonă, dialogurile noastre cu dînsul erau de un laconism descurajant. Ne limitam să recepționăm apelul, să apăsăm pe buton, pînă se auzea țîrîind în cabinetul lui și să-i comunicăm, de pildă: „Familia Salgado". El spunea simplu: „Dă-mi-o" sau „Spune-i că nu-s aici" sau „Să mă sune peste o oră". Niciodată vreun comentariu, nici măcar o glumă. Și asta știind că eram de încredere.

N-aș putea să-mi explic pentru ce familia Iriarte era, dintre cele cinci, cea care-l suna cel mai rar, uneori la cincisprezece zile o dată. Bineînțeles că la aceste ocazii lumina roșie care indica „ocupat" nu se stingea cel puțin un sfert de ceas. Cît ar fi însemnat pentru mine să ascult vreme de cincisprezece minute fără întrerupere glăsciorul acela atît de tandru, atît de grațios, atît de cumpănit! O dată mi-am făcut curaj și am spus ceva, nu mai știu ce, și ea mi-a răspuns Ce zi! De atunci am legănat speranța să vorbesc puțin cu ea, mai mult, ca și ea să-mi recunoască glasul așa cum eu i-l renoșteam pe-al ei. Într-o dimineață am găsit prilejul să spun: „Ați putea aștepta o secundă pînă primiți legătura?" iar dînsa mi-a răspuns: „Cum să nu, cu condiția ca dumneata să-mi faci așteptarea plăcută". Recunosc că în ziua aceea eram pe jumătate lovit cu leuca, deoarece n-am fost în stare să-i vorbesc decît despre vreme, despre serviciu și despre o plănuită schimbare de orar. Dar cu altă ocazie am făcut pe deșteptul și am conversat pe teme generale, deși cu semnificații particulare. De atunci îmi recunoștea glasul cu un „Ce mai faci, secretarule?", care mă înmuia cu desăvîrșire.

Cîteva luni mai tîrziu după această nouă întorsătură, am plecat în concediu, în Est. De ani de zile, concediile în Est constituiseră speranța mea de căpătîi din punct de vedere sentimental. Întotdeauna am crezut că într-una din aceste permisii aveam să întîlnesc fata în care să-mi încarnez visurile intime și căreia să-i consacru tandrețea mea latentă. Pentru că sînt un sentimental incorijibil. Uneori mi-o reproșez, îmi spun că în ziua de azi e mai rentabil să fii egoist și calculat, dar nu-mi slujește la nimic. Mă duc la cinema, înghit una din dulcegăriile acelea mexicane ieftine cu copii naturali și băbuțe sărmane; pricep, fără putință de îndoială, că e o idioțenie, și totuși nu pot evita să nu mi se pună un nod în gît.

Chiar acolo, în stațiunea balneară i-am auzit din nou glasul. Dansam printre măsuțele unei terase, sub lumina unei lune de care nimeni nu se sinchisea. Mîna mea dreaptă se proptise pe un umăr parțial jupuit, care încă nu pierduse căldura acelei după-amieze. Stăpîna umărului rîdea și era un rîs frumos, n-aveai să-i găsești vreun cusur. Cît de des puteam, aruncam o privire spre cei cîțiva perișori bălai, aproape transparenți, pe care-i avea chiar lîngă ureche și, ce-i drept e drept, mă simțeam suficient de mișcat. Tovarășa mea vorbea puțin, dar totdeauna spunea ceva destul de anost, parcă anume ca să-i apreciez tăcerile. Tocmai în răstimpul plăcut al uneia din acestea, am auzit fraza, atît de limpede de parcă ar fi croit-o dinadins pentru mine: „Dumneata ce răcoritoare preferi?". Mă rog, o banalitate, dar eu mi-o amintesc cuvînt cu cuvînt. Se formase unul din nodurile acelea lente și chinuite pe care le provoacă tangoul. Fraza răsunase foarte aproape, însă de data aceea n-am izbutit s-o pun în legătură cu nici unul din șoldurile care mă atinseseră.

Două nopți mai tîrziu, la Cazinou, pierdeam vreo nouăzeci de pesos și mi-a venit nebunia să joc cincizeci pe un ultim tur la ruletă. Dacă pierdeam, salut: trebuia să mă întorc imediat la Montevideo. Dar a ieșit numărul 32 și m-am simțit extraordinar de reconfortat și de optimist cînd am tras spre mine cele opt fise portocalii, rotunjoare, pe care le pusesem la bătaie. Atunci cineva a spus practic în urechile mele, aproape ca la telefon: „Așa se joacă; trebuie să riști". M-am răsucit pe călcîie, liniștit, sigur de ceea ce aveau să-mi vadă ochii, și familia Iriarte, care stătea lîngă mine era la fel de delicioasă ca tot ce inventaserăm eu și ceilalți, luîndu-ne după vocea ei. În continuare a fost relativ simplu să prind un fir chiar din fraza ei, să construiesc o teorie a riscului și s-o conving să riște alături de mine, să conversăm mai întîi, să dansăm mai apoi, să ne întîlnim pe plajă în ziua următoare.

De-atunci am fost mereu împreună. Mi-a spus c-o cheamă Doris. Doris Freire. Era strict adevărat (nu știu din ce pricină, mi-a arătat buletinul de identitate) și pe lîngă asta, foarte explicabil: socotisem doar dintotdeauna că „familiile" nu erau decît nume de împrumut. Încă din prima zi mi-am întocmit următorul plan de bătaie: era evident că întreținea relații cu Șefu', nu era mai puțin evident că faptul acesta îmi rănea, nu puțin, amorul propriu, dar (să vedeți ce nostim dar) era cea mai încîntătoare femeie pe care o cunoscusem vreodată, și riscam s-o pierd definitiv (acum că hazardul o pusese în calea auzului meu) dacă mă cramponam peste măsură de scrupulele mele.

Am reînceput serviciul. Pînă pe la prînz, mi-am efectuat ca și mai-nainte gărzile matinale lîngă telefon. Familia Iriarte n-a mai sunat. Aproape în fiecare zi mă întîlneam cu Doris, după ieșirea de la slujbă. Lucra la Palatul de Justiție, avea un salariu frumușel, era funcționarul numărul unu din biroul ei și toți o apreciau. Doris nu-mi ascundea nimic. Viața ei la acea dată era peste măsură de onorabilă și transparentă. Dar... trecutul? În fond, mie mi-era de-ajuns faptul că nu mă înșela. Aventura ei — ori ce-o fi fost — cu Șefu' n-avea, desigur, să otrăvească tainul meu de fericire. Familia Iriarte nu mai sunase de atunci. Ce altceva mai puteam pretinde? Îi eram preferat Șefului și curînd acesta avea să rămînă în viața lui Doris amintirea urîtă pe care trebuie c-o are orice fată.

Îi pusesem în vedere lui Doris să nu-mi telefoneze la birou. Nu știu ce pretext am găsit. Ca să fiu cinstit, nu voiam să risc ca Elizalde sau Rossi sau Correa să-i recepționeze apelul, să-i recunoască glasul și să fabrice în consecință una din interpretările acelea ambigue de care erau mari amatori. Cert e că ea, mereu îndatoritoare și fără resentimente, n-a făcut nici o obiecție. Îmi plăcea că se arată atît de înțelegătoare în tot ceea ce privea tema aceasta tabu, și-i eram recunoscător de a nu mă fi silit niciodată să intru în explicații triste, în vorbe din acelea cu faimă proastă, care mînjesc totul, care distrug orice bună-intenție.

M-a dus acasă și i-am cunoscut mama. Era o femeie bună și trudită. Își pierduse de doisprezece ani bărbatul și încă nu-și venise în fire. Se uita la Doris și la mine cu o mulțumire blajină, dar din cînd în cînd i se umpleau ochii de lacrimi, poate la amintirea vreunui amănunt îndepărtat din vremea logodnei sale cu domnul Freire. De trei ori pe săptămînă rămîneam pînă la unsprezece, dar la zece ea spunea discret noapte-bună și se retrăgea, așa încît lui Doris și mie ne rămînea un ceas ca să ne sărutăm după pofta inimii, să vorbim de viitor, să calculăm prețul cearșafurilor și al camerelor de care vom avea nevoie, aidoma întru totul altor o sută de mii de perechi risipite pe întreg teritoriul republicii, care la aceeași oră schimbau probabil proiecte și dezmierdări asemănătoare. Niciodată mama n-a făcut vreo aluzie la Șefu', nici la orice altă persoană atașată sentimental de Doris. Întotdeauna mi-a fost acordat tratamentul pe care-l rezervă orice cămin respectabil primului logodnic al odorului familiei. Iar eu lăsam lucrurile în voia lor. Uneori nu puteam ocoli o anumită satisfacție sordidă la gîndul că pusesem mîna (întru folosul și desfătarea mea) pe una din acele femei inaccesibile, de care se pot bucura numai miniștrii, personalitățile publice, funcționarii importanți. Eu: un biet subaltern într-un secretariat.

Doris, se cuvine să menționez acest lucru, era de la o noapte la alta tot mai încîntătoare. Cu mine nu-și drămuia tandrețea; avea un mod de-a-mi mîngîia ceafa, de-a mă săruta pe gît, de-a-mi susura tot soiul de nimicuri delicioase în timp ce mă săruta, încît, ca să fiu cinstit, ieșeam de acolo năuc de fericire și, de ce să n-o spun, de dorință. Mai tîrziu, singur și dezmeticit în odaia mea de burlac, mă amăram puțin la gîndul că măiestria aceea rafinată dovedea cum că oarecine îi veghease atent noviciatul. La urma urmelor, era un avantaj ori un dezavantaj? Nu puteam să mă împiedic de a-mi aminti de Șefu', atît de rigid, atît de respectabil, atît de înzăuat în respectabilitatea lui, și nu reușeam să mi-l imaginez în postura acelui instructor de invidiat. Deci, mai erau și alții? Dar... cîți? Și mai ales, care din ei o învățase să sărute așa? Întotdeauna sfîrșeam prin a-mi readuce singur aminte că ne aflăm în anul o mie nouăsute patruzeci și șase, iar nu în Evul Mediu, că acuma eu contam pentru ea, și adormeam strîngînd în brațe perna, rudimentară anticipare și palid substituent al altor îmbrățișări care figurau în programul meu.

Către douăzeci și trei noiembrie am avut simțămîntul că alunecam în mod iremediabil și grațios spre căsătorie. Era un fapt. Mai lipsea să găsim un apartament așa cum îmi plăcea mie, cu aer, lumină și ferestre largi. Ieșiserăm mai multe duminici la rînd în căutarea acestui ideal, dar, ori de cîte ori dădeam peste ceva care se apropia de acesta, sau era exagerat de scump, sau cu transportul prost asigurat, sau cartierul îi părea lui Doris izolat și trist.

(Continuare în pag. a 15-a)

Prezentare și traducere de
Anca-Domnica ILEA

Constantin Flondor — „Relief făină"

COLECTIVUL DE REDACȚIE: MIRCEA MIHAIEȘ (redactor șef), CORNEL UNGUREANU (redactor șef-adjunct), ADRIANA BABEȚI (secretar general de redacție), LUCIAN ALEXIU, PAUL EUGEN BANCIU, IOSIF COSTINAȘ, ANTOANETA G. IORDACHE, VIOREL MARINEASA, MARCEL TOLCEA, DANIEL VIGHI, CORNEL BOGDAN, CAROL SEBESTYEN. Prezentare artistică, NICOLAE LENGHER.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele: 3 33 90, 3 33 76 și 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Paginatori: Dan PAMPU, Ovidiu CREANGĂ, Călin PASCARU
Linotipiști: Tiberiu LAZĂR, Darie ILIE, Gelu DOGIOIU
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA„
SIBIU

sumar 35

Radiografia ororii — Marxismul fără mască ■ Războiul femeilor — Săpînța ■ Ce ați face dacă ați fi șomer ? ■ Marcel Pop-Corniș — Revoluția română văzută din Richmond ■ Tchoang-Tseu — Despre Tao ■ Radu Petrescu — Alte scrisori ■ Cronica literară de Cornel Ungureanu ■ „Coșmaruri pre versuri tocmite“ ■ Livius Ciocârlie — Fragmente de jurnal ■ Ancheta noastră — Criza filmului ■ Edward Lear & Comp — Limericks (echivalențe de Șerban Foarță)

ORIZONT

EMMANUEL LÉVINAS

DESPRE IUBIRE, CREDINȚĂ ȘI MOARTE

(ÎN PAGINILE 8-9)

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 35 (1224), 31 AUGUST 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG., 5 LEI

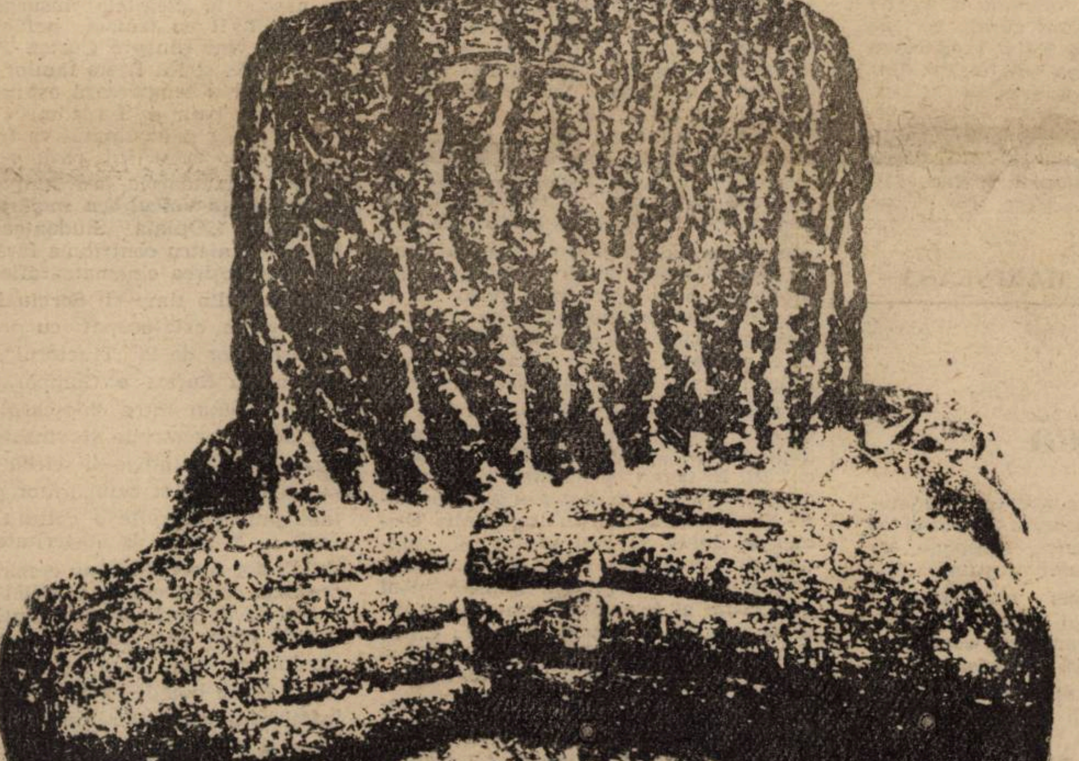

CONSTANTIN BRÂNCUȘI — „Sărutul" (1908)

LEGEA PRESEI — LA CE BUN ?

Înainte de a-și lua binemeritata vacanță (plătită ?), falnicul nostru Parlament a promis că, la capătul verii, ne va îmbucura cu o nemapomenită lege a presei. Ca întotdeauna la noi, lucrurile sînt de la sine înțelese. Și tot ca întotdeauna, efectele trec înaintea cauzei. Obștea gazetarilor a fost invitată să-și spună părerea despre proiectul (de fapt, proiectele) cu pricina, fără să fi fost întrebată dacă simte într-adevăr nevoia unei legi a presei. Stilul bineînțelesului funcționează în România cu o nonșalanță stupefiantă. Am ales un președinte al țării înainte de a fi fost consultați dacă avem nevoia de instituția prezidențială : metehne ale autoritarismului comunist.

Legile sînt făcute pentru a limita. Pentru a pune ordine în dezordinea lumii. Pentru a norma și restrînge, acolo unde totul este nenormat și fără margini. Legea presei va limita, fatalmente, și ea. Deși încă nu știm ce, putem bănui. Se știe că, în acest moment, o parte a presei alcătuiește cea mai puternică opoziție din România. Cu o formațiune politică la putere, frămîntată de indecizii și de lupte interne, cu cîteva partide (ba istorice, ba anistorice) lipsite de realism, guvernul a simțit nevoia să strîngă toate hățurile în propriile mîini. Neputînd miza pe un aparat represiv eficient (vezi episodul bazinului carbonifer București) și nici pe disponibilitățile turistice ale unor categorii sociale, guvernul pare să fi optat pentru folosirea discretă a măsurilor de mînă forte. Ar fi ridicol să ne revoltăm că, făcută de un guvern anume o lege a presei susține interesele acestui guvern. Dar nu e deplasat să punem sub semnul întrebării utilitatea de principiu a legii cu pricina.

Dincolo de asemenea considerații teoretice, viitorul act juridic se plasează în sfera legii de aur : cine are aurul, face legile. Și prin urmare, nu va aduce nimic bun. Nici mai multă hîrtie în poligrafii, nici mai mult spațiu tipografic ziarelor de opoziție. Nu va avea nici o putere să sancționeze decăderea morală a unor pretinși ziariști — pentru că nici actualele prevederi legale privitoare la calomnie și la protejarea vieții particulare n-au nici un efect. Să nu ne iluzionăm că naționalismul de factură fascisto-legionară al celor de la România Mare se va metamorfoza într-un militantism care să ne apropie de rîvnita Europă (a spiritului și a untului). Dimpotrivă, fobia față de celălalt, de străin, antisemitismul violent și trufia decadent-fanariotă a celor care iau groapa lui Ouatu drept axis mundi vor prolifera cu aceeași vioaie inconștiență ca pe vremea fostei Săptămîni Iar cînd cotidianul partidului de guvernămînt, Azi, coboară, cu fiecare rînd tipărit, limba română în hăuri de abjecție, e clar cam la ce fel de lege a presei ne putem aștepta.

În ce mă privește, cred cu tărie că n-avem nevoie de nici un fel de lege a presei — ci, cît mai repede, de o Constituție democratică. Slujbașii puterii ne vor terfeli cu același avînt (pentru că-și închipuie, ca pe vremea cînd slujeau geniile Carpaților, că sînt eterni), numindu-ne fie vînduți, fie proști, fie legionari, fie toate acestea la un loc. Nelimitați de legi bine direcționate, măcar le vom putea răspunde, din cînd în cînd. Dacă nu ne va fi prea scîrbă.

Mircea MIHAIEȘ

Cutia Pandorei

CINE TRAGE SFORILE ?

Îmi spunea deunăzi, mai în glumă, mai în serios, un prieten ieșean : „Habar n-ați avut voi, timișorenii Cineva v-a tras de sforicică și ați făcut mișcările adecvate, atunci, în decembrie". Pierzîndu-mi simțul umorului, i-am replicat cam tare : „Toți simțeam că nu se mai poate Ceva plutea în aer. De aceea, la Tőkes . . ." Destins. amicul și-a continuat jocul : „Vezi. lucrătură ungurească."

Da, în după-amiaza de 16 decembrie, în fața casei parohiale. „Libertate, libertate", strigau oamenii și în glasul lor încă era o notă umilă. Cei dintîi, Vighi și Secheșan au început să cînte „Deșteaptă-te române". Necunoscuții din preajmă și-au unit vocile cu ale lor. Pastorul a apărut la fereastră făcînd un gest comprehensiv, adică e clar, mulțimea nu vrea să-l belească, ci-i o solidarizare a unor oameni necăjiți cu alți oameni necăjiți [„Convingerea mea este că, indiferent de ceea ce vom afla ulterior, tot ce am făcut noi la Timișoara nu poate fi stricat prin ideea unui scenariu politic. Noi am trăit o spontaneitate care nu putea fi jucată. Atîția oameni. atît tineret a jucat rolul total de sinceritate, încît mi se pare o blasfemie să-mi imaginez că am fost manipulați". — Claudiu Iordache, în **Timișoara, 25 august 1990**].

Cînd prin ianuarie, la Budapesta, a avut loc un spectacol de amploare sub semnul prieteniei româno-maghiare mi-am zis : „Uite ce simplu și ce elegant s-au rezolvat toate asperitățile." „Nu te grăbi — mi-a stopat entuziasmul un cunoscut ardelean — vouă, bănățenilor. vă convine să simplificați datele problemei, din multe puncte de vedere ați fost feriți. privilegiați În Transilvania mai sînt atîtea de tranșat . ."

Și, într-adevăr, n-am dus lipsa dezechilibrelor. După Tîrgu-Mureș ca prin farmec, mi-a venit în cap Eftimie Murgu la 1848, bănățeanul ale cărui idei „se mișcau [evropenește], de la Odesa la Viena". pe cînd ale lui Kossuth pendulau „pe linii inferioare" Pe de altă parte. tentativa lui Murgu de „schimbare bruscă a unei inamiciții seculare în amiciție nu convenea spiritului ardelean, căci amintirea suferințelor era prea aproape, iar primejdia slavă prea departe" ; de aceea, „în tribulațiile lui Bălcescu pe lîngă Iancu în Munții Apuseni și pe lîngă Kossuth la Budapesta tebuie văzut spiritul lui Murgu", cel ce a dus „ideea alianței româno-maghiare peste impopularitatea ei, pînă la completa impopularitate proprie" (Sever Bocu **Drumuri și răscruci,** Timișoara, 1939)

Tensiunile nu s-au consumat nici pînă astăzi După 1 Decembrie 1918. a existat gîndul revanșei. și aceasta s-a ivit sub forma Dictatului de la 30 august 1940. Necurățeniile au continuat cu duiumul după '45. Stalin și ciracii lui au recurs la mijloace perverse de stăpînire prin vrajbă mocnită. controlată a celor două etnii.

Și iată că în august 1990, organizații ale tinerilor, printre care Liga Studenților și MADISZ, cad de acord că Dictatul a fost o ticăloșie și că generația la zi nu poate fi făcută responsabilă de el. Asta-i soluția, m-am bucurat Dar se vede că pentru acest meridian atenuarea sau dispariția după război a antipatiilor franco-germane sau germano-polone nu constituie o pildă. „. . . voi fi bucuros să strîng mîna acelor securiști care s-au ocupat înainte de 22 decembrie 1989 cu anchetarea suspecților capabili să dea Ardealul și țara toată ungurilor sau mai știu eu cui. Le voi strînge mîna și-i voi îndemna la treabă și vigilență sporită, căci prea s-au înmulțit și prea au prins curaj cei ce n-ar pregeta să-și vîndă țara ! [. . .] Între Laszlo Tőkes și Filip Teodorescu eu unul am ales deja încă din iarnă, cînd mi-am dat seama că fiecare dintre cei doi se află în locul cuvenit celuilalt." (Ion Coja în **Expres**, nr 31 august 1990).

Și eu am fost contrariat de unele declarații făcute în străinătate de dl Tőkes, și mie mi s-a părut extraordinar de dotat dl. colonel Filip Teodorescu (care — nota bene — a recunoscut la proces că n-a găsit spioni la Timișoara), dar de aici pînă la afirmația gravă a profesorului universitar Ion Coja e o cale atît de lungă.

Deci am luat-o de la capăt ?

Viorel MARINEASA

Radiografia ororii

Marxismul fără mască

2. Din punct de vedere logic explicațiile anterioare nu pot fi luate în considerare. Într-adevăr, nucleul dur al ideologiei marxiste, așa cum este el proclamat în „Critica economiei politice" (1859) dezvoltat și exemplificat în „Capitalul" (1867) și confirmat în multe alte lucrări, a fost cu sfințenie aplicat în practică. De aceea concretizarea sistemului politic marxist în dictatura unei minorități — nomenklatura —, respectiv a ideologiei sale în cultul personalității, nu reprezintă simptome ale abandonării gîndirii lui Marx și înlocuirii ei prin ceva diferit, ci, dimpotrivă, ale respectării ei cu scrupulozitate În acest context, se pune întrebarea : la originea eșecului socialismului nu se află. care. gîndirea lui Marx însuși ?

Faptul că o ideologie avînd drept discurs romantic ideea eliberării omului s-a transformat nu numai într-o dogmă ci și într-o practică politico-intelectuală, prin care anumite presupoziții, pretins științifice, au fost impuse oamenilor prin violență și opresiune reprezintă, desigur, un paradox tragic. Problema este însă de a afla în ce măsură textele lui Marx permit identificarea cauzelor care au determinat căderea în barbarie a sute de milioane de oameni.

Este cunoscut că unul din scopurile declarate ale teoriei marxiste a fost acela de a conferi mișcării politice socialiste o bază științifică, prin transformarea ideologiei socialismului în știință. Marx însuși considera că prin cele două descoperiri ale sale : concepția materialist-dialectică asupra istoriei și legea valorii-muncă, ideologia socialismului a devenit o știință. Admițînd că ideologia reprezintă o opțiune (credință) pentru un anumit model de organizare socio-economică, rezultă că transformarea sociologiei în știință reprezintă o condiție prealabilă pentru edificarea unei ideologii științifice Dar, în mod necesar, constituirea sociologiei ca știință presupune, la rîndul ei, renunțarea la orice normativitate de natură ideologică. Cu alte cuvinte, sociologia, ca știință comprehensiv-explicativă a fenomenelor sociale, impune o anume metafizică, înțeleasă ca o mulțime de presupoziții fundamentale de ordin științific (logico-empiric), care se schimbă odată cu schimbările în știință. Drept consecință, încercarea lui Marx de a stabili o dată pentru totdeauna fundamentele metafizice ale sociologiei sale doar pe baza analizei unei realități istorice particulare (societatea capitalistă), trebuie considerată mult prea restrictivă și, deci nestiințifică. Mai departe, pornind de la această realitate și utilizînd cîteva convingeri și credințe de ordin ideologic (necesitatea abolirii proprietății capitaliste și construirii sociecietății socialiste), Marx obține o matrice generalizată (materialismul istoric), al cărei adevăr nu poate fi verificat în nici un fel de cadrul științific (logico-empiric).

Nicolae ȚARANU

CINE VA SCRIE ISTORIA ?

De mai bine de șase luni, istoria este „rescrisă" în manieră jurnalistică, stupid (în cel mai bun caz !), tendențios și nociv, cel mai adesea. Penițe ieftine, școlite la gazetăria foii volante postrevoluționare sau, mai grav, reactivate din rîndul celor aservite fostei puteri, produc însăilări senzaționale și diletante, mistifică inocent sau cu bună — știință.

Punctul de plecare pentru edificarea unei democrații ar fi fost și privirea înapoi, reconsiderarea măcar verbală (în așteptarea tomurilor) a istoriei noastre interbelice, precum și a evenimentelor ce au urmat după 23 august 1944. Se așteptau dezbateri televizate sau în presa de ținută, dezbateri la care să participe profesioniști onești și documentați, dezbărați de ideea că trecutul este monopolul unui partid sau al unor cercuri obscure ale puterii. Televiziunea, cu excepția unei emisiuni despre alegerile din '46 (difuzată la o oră imposibilă !) și a unui colaj prompt privitor la rebeliunea legionară din '41 n-a făcut-o Gravă „amnezie" !

În consecință, în vreme ce istoricii de profesie tac sau sînt ignorați, în focul luptelor electorale, ba chiar și după 20 mai, **într-o anumită presă** poți citi uluit enormitatea că partidele istorice și regele au adus comunismul și comuniștii în țară ! Nici un cuvînt despre meritele acestor partide, nici o analiză probă a erorilor lor ! Mai mult, au fost puse pe tapet și s-a glosat cu isterie proletcultistă în jurul unor date ca 1907, 1920, 1929, 1933, cheltuindu-se o energie care depășește, tristă ironie, zelul unui istoric ceaușist de talia lui Ion Spălățelu. Și toate acestea în vreme ce nu s-a făcut încă un proces (riguros și cu discernămînt) al comunismului românesc, mulți dintre „actanți" fiind implicați în actualele jocuri ale puterii. E drept că în presa independentă și în cea a opoziției sînt narate crimele comuniste, scoase la lumină, date mai puțin cunoscute din istoria roșie, dar, de multe ori, la modul patetic grosier, cancanier, degradîndu-se subiectul. Sînt tratate după ureche vechi teme majore ca : istoria disidenței, a agenților infiltrați în rîndurile ei, ter, a fost un retor priceput ● Cum,

(Continuare în pag. a 14-a)

Carol SEBESTYEN

ARGUS ● ARGUS

● Gestul săptămînii : mîna mesianică a lui Saddam Hussein poposind preț de cîteva flash-uri pe creștetele paralizate de apropiere ale cîtorva odrasle aparținînd „oaspeților" occidentali ai Irakului ● Viziunea săptămînii : „Vom fi victime ale unui dictat economic care ne așteaptă, mai rău decît Diktatul de la Viena" (ex-ministrul Victor Surdu) ● Apoftegma zilei la crepuscul : „oamenii dacă nu muncesc ori n-au ce le trebuie, ori au nemulțumiri" (același, sub cupola Parlamentului) ● Falanga macedoneană a poliției rulează zilnic între orele 22-23 pe carosabilul Pieței Universității, împrăștiind cu egal succes manifestanții diseminați precum firele de iarbă în pustie ● A doua zi iar, a treia zi iar ● Primarul Capitalei s-a întîlnit cu reprezentanții celor din Piață ● D-lui are foarte mult humor ● Pe Lipscani, în Grant și în Ferentari (poate că și în zone mai simandicoase) se țese borangicul primei piese balcanice și obscure pe care sindicatele crimei o vor arunca cu un rînjet haiducesc peste țară ● La originea urzelii stă o trupă de gangsteri dîmbovițeni, care se pitesc după firma „Asociației Mihai Eminescu" (!!) Ei trimit cu hărnicie scrisori de amenințare și o molestează grav pe soția profesorului universitar Dolfi Drimer ● Omul cel mai înjurat al săptămînii : Octavian Paler ● De regulă, atunci cînd îi scrijelește numele, șișul publicistic al servanților puterii nu uită să adauge un însemn criptic : C.I.A. ● Între paranteze ● M. S. Regele Mihai acordă Doinei Uricariu un interviu în exclusivitate pentru „România literară" ● Decență, modestie și realism în mărturiile fostului suveran. La lectură te fulgeră, nu știu de ce, imaginea pantofilor cu toc-cui care au tropotit în primăvară cu vehemență pe macadamurile Bucureștilor, în numele hibernatei Ligi antimonarhice ● Ascensiunea zilei, cînd nimeni nu se mai aștepta : dl. Ion I. Brătianu, președintele U.L.B., uns ca șef al Agenției Române pentru Promovarea Investițiilor și a Asistenței Economice din străinătate ● cioclopedică, boreală și tot tacîmul ● O mică felie din tortul recunoștinței, un plăpînd fir ce străpunge betonul unui guvern monocolor ● Nici un cuvînt despre România Mare, TOTUL despre Mircea Cărtărescu, a cărui opinie politică revizuită dramatic în paginile „Contrapunctului" e pe cale să provoace niște revizuiri și niște rupturi pe care mintea nu le poate cuprinde ● O întrebare adresată cu bidineaua în mînă, de pe schelele edificării statului de drept : cui îi este frică de noua lege a presei ? ● Dintotdeauna, dl. Emanuel Valeriu, cel care a lansat-o în enecum, (aici vocabulele d-lui Valeriu s-au pierdut între două sorbituri de cafea) explicația a fost dată și cei de la Uniunea Democrată a Ziariștilor, cărora le era destinată ghicitoarea cu ciuperca, au absentat de la masa televizată ● I-au suplinit cu brio cei de la Societatea Ziariștilor ● Spre stupefacția d-lui Valeriu, care a constatat amărît că nasc și la „Scînteia" insurgenți care vin la TVR cu temele nefăcute ● O tornadă vine dinspre Curtea Supremă de Justiție, strică fiesta fanilor lui Nicu Ceaușescu și tempereazǎ astuția avocatei Paula Ivan ● S-a admis recursul Procuraturii și inculpatul va fi internat în stare de arest, sub pază ● Un titlu pentru următoarele șase luni : **Este dl. Gelu-Voican-Voiculescu împăratul minerilor ?** („Opinia Studențească") ● Primul-ministru contribuie fără s-o știe la însănătoșirea cinematografiei românești ● Atîta timp cît Sergiu Nicolaescu, senator, este ocupat cu problemele muncitorilor de la „Tractorul", este bine pentru Buftea ● Cumpărătorul român, disputat între chioșcarul privatizat de la intersecție și vînzătorul etatizat cu halat indigo și scîrbă cît încape, ei bine, acest cumpărător păstrează încă puternice reflexe culturale, normale în vremuri de austeritate ● Deunăzi, doi concetățeni au crezut că noul magazin de prezentare al COMTIM este o galerie de artă ! Vor fi continuat s-o creadă mult timp după lăsarea întunericului, cu toate că-și apropiaseră privirile la un băț de chibrit cu afișele ce înfățișează pietonilor mezeluri rabelaisiene ● Rectificarea ultimei săptămîni : nu „modelul bulgar", cum scria de curînd un confrate, ci „frații noștri bulgari", între nordul și sudul dunărean deosebirile părînd a se șterge treptat, penelul unui pictor din umbră punînd aceleași culori ● Colecția „Seria neagră" are și prețuri morbide : volumul **Violul** de Dürrenmatt costă 46 de lei și, pentru a vă descuraja, să spun că el este de aceeași mărime și număr de pagini cu **Jurnalul filozofic** al lui Noica, care face doar 6 lei ● Joi, 30 august, la sălile secției de artă a Muzeului Banatului, a avut loc vernisajul expoziției colective a artiștilor plastici din Szeged ● În fine, citatul săptămînii : „Naționalismul românesc a fost aproape întotdeauna reacționar, adică n-a iubit niciodată România în sensul ei ideal și în finalitatea ei ultimă. În loc să-și fi pus întrebarea : ce trebuie **să devină** România, ei nu s-au întrebat decît ce trebuie **să rămînă** („Cioran apud Dan C. Mihăilescu, în „România literară").

C.S.

RĂZBOIUL FEMEILOR

Un epicentru al purificării morale - SĂPÎNŢA

> **Cînd mă gîndesc la Maramureş (...) îmi spun că ceea ce ştim şi admirăm noi (laolaltă cu atîţia străini) reprezintă poate numai resturile şi firimiturile unui banchet al zeilor.**
>
> **CONSTANTIN NOICA**

Sînt dintre cei care au ajuns tîrziu la resturile şi firimiturile preafrumosului banchet al zeilor din Ţara Maramureşului Dar, chiar şi aşa, străbătînd pe jos, în urmă cu 12 ani, aproape toată Valea Izei, am trăit o experienţă unică. Descopeream, prin oamenii de acolo, o lume a generozităţii, a bunului simţ şi a unui nemaiîntîlnit echilibru sufletesc. Dintr-un reflex cultural, m-am grăbit să conchid că armonia peisajului a determinat, în timp, o structură interioară aparte. Apoi, mi-am dat seama că acestui criteriu i se adaugă şi altele, Maramureşul rămînînd, mai mult decît alte ţinuturi româneşti, în pofida degringoladei morale care a afectat profund fibra intimă a naţiunii noastre, o enclavă. Un extraordinar rezervor de omenie. În aceste, după cum le numea însuşi Mhai Eminescu, „clasice locuri" călătorul venit de aiurea poate, însă, (re)învăţa alfabetul unui umanism primordial. Aşa cum l-a reînvăţat, spre pildă, etnologul, graficianul şi artistul fotograf Kosei Miya venit din megalopolisul numit Tokyo. Impresiile lui s-au materializat într-un album-carte intitulat **„Maramureş — centrul lumii"**.

Prin Săpînţa, sat cu oameni, aşa cum nota la începutul anilor '20 Tache Papahagi, vestiţi pentru isteţimea lor, am trecut de cîteva ori. Am fotografiat, în Cimitirul vesel, ultimele cruci vechi (nevopsite), a căror ornamentaţie incizată era de o rară distincţie. Am transcris cîteva din textele de pe crucile lucrate de Stan Pătraş — savuroase prin naivitate, ironia frustă şi umorul lor. N-am reuşit să aflu cum de a acceptat comunitatea o inovaţie care venea în contradicţie cu străvechile rînduieli ale cultului morţilor. Oricum, Stan Pătraş a reuşit să impună, în mod spectaculos, o atitudine de sfidare a morţii.

Cam atîta ştiam despre săpînţeni. Dar ştiam mult mai multe lucruri despre maramureşeni. Cînd, în luna iulie, televiziunea română a început să transmită nişte informaţii foarte confuze despre . . . „Fenomenul Săpînţa", semănînd, felul în care au fost redactate acele informaţii, cu bălmăjeala unui oligofren, am fost întrebat, de mai multe ori, cam ce cred eu că se întîmplă acolo (la Săpînţa). Am răspuns că ceea ce părea (unora) o aberaţie nu poate fi aberaţie. Căci ei, maramureşenii, nu fac gesturi aberante, nefireşti, absurde.

Am fost la Săpînţa în zilele de 13 şi 22 august. **„Mai bine murim toţi, mai bine ajungem, toţi, să ne cînte popa în Cimitirul vesel decît să cedăm !"** mi-au spus. (Deşi trăiesc de cîtva timp într-o mare tensiune psihică, nu şi-au pierdut, după cum se vede, simţul umorului). Frapantă este hotărîrea lor de a continua lupta, de a obţine eliberarea tînărului primar ales în decembrie (arestat samavolnic, în ziua de 13 iulie, la Sighet, de către o patrulă de grăniceri comandată de maiorul Botîrcă, sau Potîrcă, pe motiv că primarul avea un pistol la el. Dar n-a avut nici măcar unul cu apă). Săpînţenii nu mai pot răbda minciuna, înşelătoria. **Nu mai pot răbda minciunile maiorilor, coloneilor, generalilor,** procurorilor, primarilor, secretarilor de stat. Un general numit Teacă (sic !) s-a jurat pe uniforma lui că va face dreptate. Peste cîteva ore, uitîndu-şi jurămîntul, s-a întors în sat cu 4 plutoane de poliţişti pentru a restabili „ordinea". Au venit pe drumuri ocolite, mizînd pe o acţiune-fulger. „Daţi în femei, daţi în copii !" le-au ordonat unii ofiţeri soldaţilor. Dar soldaţii n-au apucat să dea nici în femei, nici în copii (şi nici n-au vrut să-i lovească), iar acei ofiţeri s-au pitit, ca nişte domnişoare fricoase şi nevricoase, în spatele soldaţilor. Săpînţenii i-au alungat pe poliţişti. cu tot cu generalul Teacă, ca pe nişte hoţi de găini. S-au ales şi cu cîteva trofee : bastoane electrice aduse. pe valută forte, din străinătate. Un bicisnic de crainic al televiziunii române şi-a permis să comenteze, după ce săpînţenii au fost înşelaţi cu fel de fel de promisiuni mincinoase, că . . . „raţiunea a învins". Asta i-a indignat peste măsură. Cei 300 de poliţişti care au invadat, după aceea (după ce „raţiunea a învins"), comuna, n-au mai ştiut pe ce drumuri şi poteci să fugă cît mai repede din Săpînţa. Acum, poliţiştii din Sighet nu mai vor să vină acolo. Nici cei din Baia Mare nu mai vor.

În Săpînţa, femeile, mai cu seamă femeile, s-au eliberat de teamă. Au instaurat un cvasimatriarhat. Ele l-au luat ostatec pe un maior de grăniceri care n-a avut altceva mai bun de făcut decît să-i admonesteze pe săpînţeni şi să susţină „cauza" fostului primar. Un maior care se numeşte . . Petre Roman. „Dacă voi, grănicerii, ne-aţi arestat primarul, atunci rămîi tu aici de primar !" i-au spus. Şi l-au dus, pe sus, la primărie. I-au pus telefonul la dispoziţie : „Sună unde vrei : la judeţ, la minister, la Iliescu!". Maiorul Petre Roman l-a sunat doar pe colegul său, maiorul Botîrcă (sau Potîrcă). Acesta s-a jurat pe toţi sfinţii că nu el l-a arestat pe noul primar. Ce-l costa să jure ? Ce-l costa să mintă cu deplină neruşinare? Tot ele, femeile din Săpînţa l-au păruit pe un arogant locotenent de poliţie. Apoi, cînd au crezut de cuviinţă, s-au dus la procuratura din Sighet şi au zis : „Noi l-am bătut, închideţi-ne !". Dar domnii procurori nu le-au luat în seamă. În dosarul tînărului primar ales în decembrie scrie că el l-ar fi molestat pe poliţai, cînd, în realitate, împreună cu alţi doi bărbaţi, l-a scos din mîinile femeilor şi l-a ajutat să fugă din Săpînţa. „Organele competente" nu-l pot ierta nicicum pe tînărul primar pentru că a îndrăznit să vorbească în Piaţa Universităţii, a cutezat să se declare adversar al feseneului şi al domnului preşedinte Ion Iliescu. În timpul zilei, săpînţencele fac pichete de pază la primărie. Îşi lasă coconii şi treburile gospodăreşti pe seama bătrînelor satului. Sînt informate despre ce se petrece în ţară, ştiu care publicaţii sînt „de-ale noastre" şi care de-ale feseneului. Ele pun, în caz de pericol, să se tragă sirena existentă în sat sau să se tragă în dungă clopotul bisericii. Tună şi fulgeră împotriva minciunilor apărute în presa locală şi, mai ales, în cea centrală, a mistificărilor, calomniilor şi dezinformării. Folosesc, curent, termeni precum nomenclatură, abuz de putere, legal-ilegal, democratic-nedemocratic. Una dintre ele mi-a spus : **„Ceauşescu a murit, ceauşismul trăieşte".** Ele îşi încurajează bărbaţii şi copiii în faţa atîtor ameninţări proferate de „organele competente" : satul va fi înconjurat de armată, nu va mai ieşi şi nu va mai intra nimeni în Săpînţa (şcoala stalinistă continuă să dea roade) ; vor veni minerii să facă ordine în Săpînţa ; vor veni, în acelaşi scop, ucrainienii dintr-un sat vecin; vor fi întrerupte curentul, telefonul, poşta ; va fi întreruptă apa potabilă etc., etc. La toate astea săpînţenii răspund, invariabil : **„Faceţi ce vreţi, că noi nu cedăm . . ."**

Într-un sat de la marginea ţării, acolo, după cum scrie într-o diplomă maramureşeană, „pe apa Săpînţei, unde cade Săpînţa în Tisa", oamenii stau de veghe . . .

Iosif COSTINAŞ

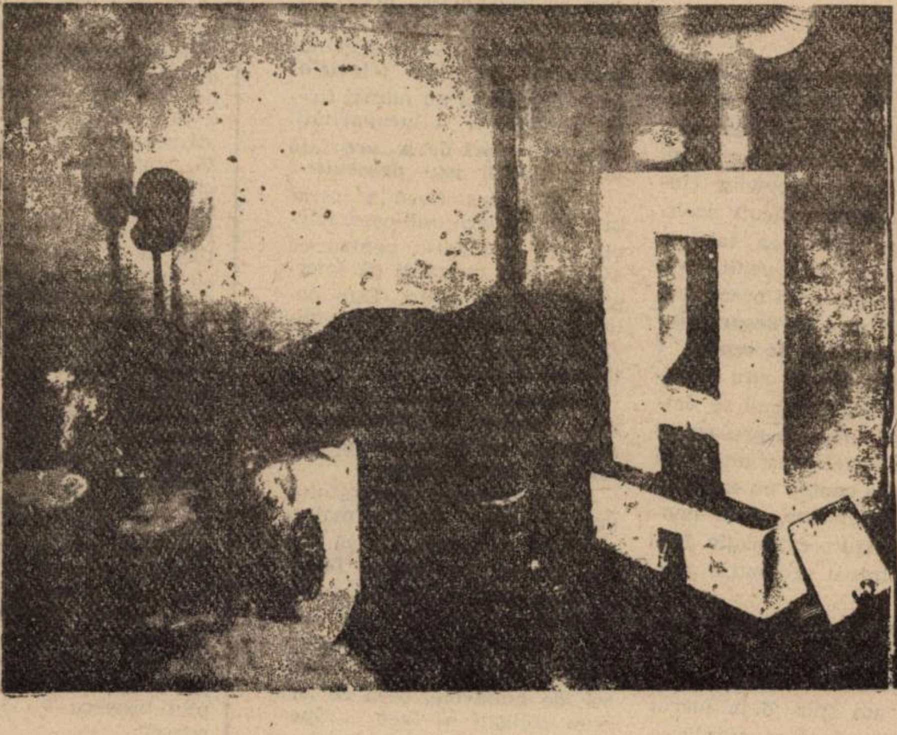

Un colţ din atelierul lui Brâncuşi

Ce-aţi face dacă aţi fi ŞOMER ?

Duşan B. (fizician) :

Nu m-ar deranja foarte tare. Mi-am luat, oricum, o gospodărie la sat, deci aş avea mai mult timp pentru ea. Mă gîndesc să o extind. Şi aş lua mai mult pămînt să lucrez. Asta mi-ar asigura un venit minim, dar sigur. Cred că e nevoie de o revenire a forţei de muncă tinere în agricultură. În întreprinderea în care lucrez am senzaţia că mă deprofesionalizez, aşa că, dacă tot nu-mi fac meseria, nu văd ce-ar fi rău în a face altceva. Ba, mai mult, după părerea mea, şomajul este unul din factorii cei mai pozitivi în dezvoltarea societăţii. Dacă omul se simte ameninţat de şomaj, lucrează cu mai mult simţ de răspundere. Care devine, cu timpul, o disciplină liber consimţită. Poate că, la ora asta, este un rău necesar.

Viorica B. (inginer chimist) :

M-aş privatiza. În afară de gospodăria pe care ne-am luat-o la sat, intenţionez să mă apuc de croitorie. Mă gîndesc, însă, şi la o altă posibilitate : să emigrăm.

(V. B. are în noua gospodărie o capră, pe numele ei Coana Leana, care, cred eu, s-ar bucura foarte mult dacă stăpîna ei ar deveni şomer. Ar avea mai mult timp pentru ea).

Alexandru Radu (lăcătuş) :

Dacă aş deveni şomer, în primul rînd aş căuta de lucru. Altă soluţie nu există. Lucru nu în sensul unei remuneraţii mai bune. **De lucru.** Dacă n-aş găsi ceva de lucru, aş intra în panică. De privatizare nu m-aş apuca, pentru că n-am iniţiativă. Oricum, de emigrat nu aş emigra, dacă asta aştepţi. Aş mătura curţile, sau ceva în genul ăsta. Trebuie să cîştig ceva.

(N-ám înţeles de ce credea amicul meu că aşteptam să-mi spună că o să emigreze. N-am aşteptat decît un răspuns ceva mai plin de umor. Am văzut, însă, că perspectiva şomajului îl face să-şi piardă această calitate, pe care o are din belşug).

Nicolae B. (profesor) :

Dacă aş deveni şomer ? Hm ! Aşta, în învăţămînt, se poate întîmpla foarte uşor. Mult mai uşor decît să-ţi crească salariul, care e jenant. E-atît de mic încît, de fiecare dată cînd îl iau, am impresia că statul îmi dă bani de buzunar; pentru ţigări şi, eventual, pentru ceva bere. Nimic mai mult. Şi totuşi trebuie să trăiesc din el, deşi îmi oferă mult mai puţin decît îi oferă ajutorul de şomaj unui şomer occidental. Ce-aş face, deci ? Păi, cred că aş deschide o prăvălie. Un boutique sau o patiserie — berărie. Aş lua-o ca parteneră pe nevastă-mea, care are un simţ comercial mai dezvoltat decît al meu. Am o casă la ţară, de fapt e a părinţilor mei, dar acolo nu-mi place. Şi nici nu mă atrage să dau cu sapa după ce am învăţat atîta. Sînt puţin prea în vîrstă pentru o recalificare şi regret asta. În sectorul servicii zac filoane virgine de aur. Mă mir că lucrurile avansează atît de greu la noi. Adică nu mă mai mir de nimic. După atîţia ani de rinocerizare, e aproape firesc ce se întîmplă. Sîntem bastarzii unei ideologii criminale, care a ucis în noi orice impuls creator, orice iniţiativă. Dar, parcă, bolnavi fiind, nici nu vrem să ne facem bine. Eu cred că am o boală la ochi : văd totul în negru. E trist.

Cornel BOGDAN

Erată : Dintr-o regretabilă eroare tipografică, numele tînărului poet reşiţean **Costel Stancu** a apărut, în numărul trecut al revistei noastre, Costel Stan. Facem cuvenita rectificare.

Confidențial cu Ioan Morar

— Aş începe cu o întrebare „compusă" : cum se trece, pe de o parte, de la „faza de simplu cetăţean" la aceea de poet şi, mai departe, de la faza de poet la aceea de redactor şef al emisiunilor de divertisment ale televiziunii ?

— În primul caz n-am nici un amestec. N-a fost o trecere deliberată. N-a depins de mine. A fost, ca să mă exprim cu vorbele unei domnişoare care a fost aleasă Miss Costineşti, meritul naturii, adică al părinţilor mei. Poate că în bocceluţa genetică mi-a fost aşezată şi chestia asta, cu poezia. Poate că nu.

În cazul al doilea, lucrurile sînt mai grave. Dar nici de data aceasta meritul nu este al meu. Nu m-am făcut redactor şef, ci am fost chemat şi numit.

— O practică tradiţională, chemarea şi numirea...

— Da. A avut încredere partidul în mine...

— Bine. Dacă tot încerci să te sustragi ideii că poezia ar fi ceva neobişnuit...

— A, nu e vorba de sustragere. Asta e o speranţă. Pentru că dacă ar fi vorba doar de voinţă, să ştii că eu aş vrea, mai ales, să fiu frumos...

— Să-ţi pun, atunci, o intrebare care, de obicei, e adresată poetului, dar am s-o pun redactorului şef : în munca tă de birou cită inspiraţie şi cită transpiraţie intră ?

— Sînt numai de o săptămînă pe scaunul acela, de redactor şef, iar de transpirat am transpirat numai din cauza temperaturilor dogoritoare. deşi televiziunea e în general un loc răcoros.

— Dar care poate ţine şi de cald...

— Am acceptat să lucrez la televiziune din două raţiuni : unu, pentru că voiam să văd cum vine asta, carevasăzică experimental, şi doi, pentru că sînt convins (dar nu numai eu sociologii au şi demonstrat-o) că televiziunea este astăzi mijlocul cel mai important de comunicare în masă...

— Şi chiar de manipulare în masă.

— Eu sper ca la noi, la varietăţi, manipularea să fie de cea mai bună factură. O manipulare înspre destindere şi divertisment. Eu am fost chemat şi pentru că nu lucrasem, „înainte", la televiziune şi nu aveam povara diverselor cîntări ale României făcute acolo, nu aveam abili..tea lui „se poate şi aşa". Am venit, cred eu, cu o privire mai proaspătă.

— Ce părere ai despre sintagma „extremist de centru" ?

— În măsura în care extremele se ating, centrul se desparte în două şi se preface în extreme. Altfel spus, nici dacă te situezi la centru nu eşti scutit de extremisme. Asta pentru ca să dau o explicaţie geometrică, într-o geometrie aberantă...

— Cum s-ar încadra televiziunea română centrală într-o asemenea ecuaţie ?

— Eu am spus deja lucrul ăsta : nu cred că manipularea de care se vorbeşte referitor la televiziune este mai mare (eu cred chiar că este mai mică) decît manipularea fiecărui om de către propria lui slugărnicie Televiziunea suferă mai degrabă de insuficienţa unor oameni care au făcut pînă acum nişte lucruri care „au mers" — sigur că în două ore de program merge orice ! —, iar lumea se uita, mai ales dacă nu prindea televiziunea din celelalte ţări prietene pînă nu demult. Aceşti oameni speră că se va mai merge la minima rezistenţă. Sînt optimist. Nu se va mai merge. Pentru că altfel nu m-aş fi înhămat la acest jug, chiar dacă simt şi la leafă că s-a schimbat ceva.

— Cum vezi drumul de la televiziunea parţial color la televiziunea parţial manipulată ?

— Să nu crezi că abia sosit, am şi început să apăr televiziunea. N-am nici o investiţie sentimentală, sau de alt fel, în ea. Dar să ştii că pe lîngă indivizii cu reflexul slugărniciei intrat în sînge, sînt şi oameni adevăraţi, profesionişti adevăraţi, care, cred eu, pînă la urmă vor izbîndi. Iar în ultimele două luni se poate constata o întinerire reală a televiziunii. Lucrul acesta se simte şi în emisiuni. Ei vor să facă mai bine ceea ce pînă acum se făcea prost, chiar mizerabil

— Crezi că marile tensiuni provocate de către televiziune se datorează nu numai firelor directe, ci şi incapacităţii unor redactori de a face faţă unor situaţii mai deosebite ?

— Mai ales. Dacă a intrat în nişte scenarii dubioase televiziunea a făcut-o pentru că avea actori pregătiţi să interpreteze acele roluri. Este nefiresc, desigur, ca într-o emisiune de ştiri crainicul să interpreteze ştirea...

— Aceşti oameni, ciudat, nu ?, înainte, pe vremea sinistrului, nu prea aveau obiceiul să interpreteze...

— Pe vremea regretatului, vrei să spui... Să fim mai atenţi cu cuvintele. Ca să fim mai precişi, pe vremea fostului dictator... Acum au descoperit că sînt liberi să interpreteze. Însă au ajuns la paradoxul tragi-comic de a face, azi, de bunăvoie, ceea ce ieri erau obligaţi să facă... Sper să nu se creadă că-mi bîrfesc deja colegii. Dar n-o să-mi schimb părerile numai pentru că am trecut de pe un stat de plată pe altul. Şi apoi, subliniez, în televiziune sînt totuşi destui oameni minunaţi. Din cauza asta mă şi aflu aici.

Mircea **MIHAIEŞ**

Negativul personajelor negative

POLIŢIA CUVINTELOR

1716, scurt moment de relâche în conflictul dintre imperiali şi turci. Pe Olt se iveşte, după puterile şi ştiinţa canţelariilor vremii, o bizară **cortină de fier.** Oltenia intră sub stăpînire habsburgică. Nicolae Mavrocordat, domn în Ţara Românească, stăpîneşte, ne asigură pana cronicarului său, Radu Popescu, „o raia în bunăstare". Dincolo de cortină, „nedomirit", poltron şi bonom — Barbu Serdarul, trezit peste noapte în situaţia căpeteniei unei diaspore sui-generis.

Vodă, după tradiţie, are un prim acces de generozitate, trimiţînd scrisori celor fugiţi spre a se întoarce în ţară. Ba mai mult, „i-au scris osebi" lui Barbu" să vie, să se bucure că le vine domn bun şi milostiv". Din motive obscure Barbu întîrzie. Mila lui Mavrocordat e scurtă. Bila muntenească secretă intens, mîna stă albită cu încrîncenare pe condei, gura meridioanală aşteaptă momentul binecuvîntat al strepezirii cu torente de invective, şopîrliţe, anateme. La poruncă, valul flegmelor ce vine dinspre Dîmboviţa va strivi „disidentul" nerecunoscător.

În răstimp, Barbu Serdarul are, o clipită, în Oltenia ocupată, fascinaţia „ţivilizaţiei". Priveşte „cătanele" şi năzuieşte spre o armie naţională regulată, disciplinată cu parade în inima tîrgului. Stă la taifas în cerdac cu ofiţeri şi civili şi e gata să-şi lase chică nemţească „sau numai legată sus sub işlic" şi să îmbrace portul cel nemţesc („sau să zic nelumesc" — notează scîrbit Radu Ionescu). Renunţă uşor, neavînd fronda inovatorului. Nu-şi îndreaptă privirile dincolo de Olt, mulţumindu-se a se complace, fără remuşcări, într-un statut de colaboraţionist cu mici revelaţii, respirînd alt aer decît acela stătut din ograda Bucureştilor. Acasă însă, „mass-media" Cotrocenilor începe să-l lucreze, ecourile ei strecurîndu-se sub porţile grele ale conacului, provocînd lamentările serdăresei şi aruncîndu-l pe Barbu în torpoare neagră. Se zvoneşte că ar umbla „din cetate în cetate, din tîrg în tîrg, curvind şi făcînd lucruri fără de treabă", că „îi intraseră în cap fumuri ale deşertăciunii de umbla ca neşte oameni rătăciţi şi posomorîţi de vin", ba chiar că „alte fumuri mari îi urla prin cap", „de căsca gurile ca neşte lei", că zace „de lingoare" sau că „e cam lung de unghii". Veninul grămăticilor de la picioarele scaunului domnesc se revarsă în valuri. Hangeriul răzbunător al harapului poate sta cuminte în teacă. Barbu Serdarul e opozantul fără voie, paralizat, obsedat, descompus pentru contemporani şi posteritate de cuvintele ce i se vor lipi monstruos pe creier : „pehlivan", „hoţoman", „tîlharul cel mare", „ceafă spurcattă", „marghiol", „telpiz", „cu covăseala dracului în inimă". Nu mai rămîne „piatră dupe piatră", poliţia lui Mavrocordat fiind una a cuvintelor care murdăresc cu excrementele scatologicului şi după moarte. Radu Ionescu, nestăvilit, are cea mai grozavă viziune asupra descompunerii unui duşman minor, Barbu Serdarul : „s-au umflat şi s-au înnegrit tot trupul şi încă viu fiind, amîndoi ochii din cap i-au sărit. Iară după ce au murit (...) trecînd trei zile, au început a eşi viermi din mormînt şi putoare mare cît s-au umplut biserica (...) Au fost viermi mari albi cu capetele negre".

În mod straniu, serdarul, vinovat aşa cum uimit constată Călinescu, „doar că scosese odată din slujbă pe cuviosul de mai tîrziu, Rafail!,". îl are în mînă pe Mavrocordat, captiv, pare-se, doi ani la austrieci. Cavalerismul atmosferei a anulat răzbunarea. Istoria a fost scrisă însă, spre deliciul nostru, de această poliţie a cuvintelor, niciodată ostoită.

Carol **SEBESTYEN**

INVAZIA CEHOSLOVACIEI

Frantisek Janouch

NU, NU REGRET ...

TREI EPISOADE MOSCOVITE

Ocupaţia Cehoslovaciei le-a prins pe soţia mea Ada şi fiica noastră de 4 ani, Katea, la Moscova. După întoarcerea la Praga, Ada mi-a povestit aceste trei episoade care au avut loc cu certitudine.

PRIMUL (DESPRE COPII)

Fiul unei cunoştinţe a venit în fugă în casă şi şi-a întrebat tatăl : „Tată, ce sînt aceia contrarevoluţionari cehoslovaci ? Ne jucam cu băieţii în parc de-a războiul şi i-am împuşcat pe toţi cehii".

Cunoştinţa mea se dezvinovăţea plin de tristeţe : „Te rog să nu te miri Aseară, în prima zi de an şcolar, profesoara le-a spus copiilor din clasa a VI-a, că trebuie să înveţe bine, deoarece Uniunea Sovietică este ameninţată de imperialiştii americani, revanşarzii germani şi contrarevoluţionarii cehoslovaci".

Am simţit o oarecare satisfacţie amară. Era într-adevăr neplăcut să te trezeşti într-o societate suspectă, dar, se întîmplă oare des ca o ţară atît de mică să provoace atîta groază vecinilor care sînt de douăzeci de ori mai mari ?

AL DOILEA (PENTRU ADULŢI)

La o săptămînă de la intrarea trupelor sovietice în R.S.C., am urmărit într-o farmacie din Moscova următoarea scenă : un cetăţean în vîrstă cumpăra medicamente. Văzînd că sînt cehoslovace, a declarat că nu doreşte să le ia, deoarece în Cehoslovacia este contrarevoluţie. „Puteţi fi liniştit — i-a spus farmacistul —, a fost fabricat înaintea contrarevoluţiei".

Ada n-a reuşit să fie dacETAOI .ştea(ââsuETA

Ada n-a reuşit să afle dacă farmacistul vorbea serios sau avea un simţ al umorului foarte dezvoltat.

Se spune că pentru o perioadă poţi minţi întreg poporul, permanent — doar o parte din el, dar niciodată nu se poate minţi un popor întreg şi veşnic.

AL TREILEA („ŞI TOTUŞI SE-NVÎRTEŞTE")

La coada pentru roşii stătea o femeie şi citea „Pravda". A terminat de citit, a clătinat din cap şi s-a adresat bărbatului care stătea alături : „Uitaţi, aici scrie că Svoboda şi Dubcek au părăsit Moscova. Eu citesc „Pravda" în fiecare zi — dar Dubcek nici nu a venit la Moscova. Ce-i cu aiureala asta, cum a nimerit aici ?".

Vecinul i-a şoptit : „Probabil cu cătuşe".

În Moscova mai lipsea aureolatul „minister al justiţiei" care ar fi putut să falsifice numărul vechi al ziarului „Pravda", scimbîndu-l cu altul nou, unde ar fi fost descrisă sosirea triumfală a lui Dubcek la Moscova şi să răspîndească această minciună în rîndul populaţiei.

ÎN APUS — TANCURILE

Călătoria spre frontiera austriacă s-a prelungit neobişnuit de mult : drumurile erau ticsite cu maşini sovietice de transport. Pe transportoarele blindate stăteau soldaţii obosiţi şi prăfuiţi, impasibili la ceea ce se întîmplă în jurul lor.

Iar în jur huruiau tancurile. Pămîntul se cutremura, vuia. Sub şenilele tancurilor, drumurile deja proaste deveneau şi mai inaccesibile. Aerul era plin de praf, de gaze de eşapament, de disperarea unei ţări fără apărare şi umilită.

În sfîrşit, am trecut frontiera austriacă. În spatele ei era linişte şi curăţenie Într-un cuvînt — exala un miros de pace.

La cîţiva kilometri de graniţă a apărut deodată un automobil al poliţiei cu un girofar albastru pe acoperiş. În spatele lui — un jeep militar. Îi urma un transportor blindat, pe care, pentru a nu strica şoseaua cu şenilele, transportau un tanc nou-nouţ. Peste 20 de minute tabloul s-a repetat. Austria îşi întărea frontierele cu... două tancuri. Prin faţa ochilor mei s-au perindat din nou tancurile de pe străzile Pragăi şi alte sute întîlnite pe drumul spre frontieră. Şi am simţit din nou neputinţa ţărilor mici în faţa forţei violente a statelor „mari".

PANICA

„Fiţi precauţi !" — le spunea un tînăr iritat şi palid, îmbrăcat în bluejeans, oamenilor care aşteptau la rînd la consulatul vestgerman. Treaba se petrecea la Viena. „Prin Viena circulă maşini cehoslovace cu şoferi sovietici şi-i duc pe cehi înapoi !" — continua el

Carnet virginian

MARCEL POP-CORNIŞ

Revoluţia română văzută din Richmond

Privită din Richmond, oraş meridional, bogat în parcuri şi statui încărcate de istorie, ca şi Timişoara, revoluţia română îşi recapătă dimensiunile ei umane, jocul de lumini şi umbre. Aici, unde teatrul politic şi ştirea senzaţională pătrund mai greu decît la Washington sau la New York, evenimentele sînt privite cu o anumită detaşare sceptică, dar şi cu înţelegere pentru faptul uman ce se ascunde dincolo de asperităţile politicului. Oraşul desemnat cîndva capitala Uniunii sudiste, crescut din fuziunea contradictorie a trecutului şi prezentului, sudului şi nordului, oraşul care i-a dat pe Edgar Allen Poe şi James Branch Cabell, trăieşte cu pasiune naraţiunile istoriei.

Să încerc, deci, o recapitulare a evenimentelor româneşti din perspectivă richmondiană :

17 decembrie 1989 : primele veşti de la Timişoara mi-au parvenit prin intermediul studenţilor mei — o poetă din Iugoslavia şi un student în retorică, amîndoi avizi frecventatori ai programelor de radio şi televiziune. În scurt timp, coridorul dintre biroul meu şi oficiul catedrei de engleză se transformă într-un stat amjor adhoc : comentăm febril ultimele imagini de la televiziunea locală şi naţională, unde România revine surprinzător pe harta lumii, cu oraşele Timişoara şi Bucureşti proiectate cu litere de-o şchioapă pe ecran. Mi se cer mai ales lămuriri istorice, o punere în context. Aici la Richmond totul are o preistorie, o explicaţie temeinică, un subtext. În săptămînile care urmează, evenimentele româneşti se menţin în continuare pe prim plan, dar în locul ştirilor răzleţe de mai înainte, totul se derulează metodic, după un scenariu urmărit în amănunţime de mass-media americană. Revolta românească şi-a cîştigat dreptul de a avea o naraţiune proprie, o logică a ei. Publicul american îi urmăreşte fiecare nou episod cu sufletul la gură, într-un fel de catarsis colectiv care răscumpără în parte speranţele eşuate cu cîteva luni în urmă în Piaţa Tiananmen.

24 decembrie 1989 : după o discuţie cu Nestor Rateş, Virgil Nemoianu şi Mihai Botez, înregistrată la radio Europa Liberă, încep să adun semnături pentru o scrisoare de adeziune la proclamaţia unui grup de scriitori şi artişti români împotriva cenzurii şi a monopolului de stat asupra culturii. Nu trebuie să caut prea departe : la catedra de engleză a Universităţii Virginia Commonwealth îmi răspund trei scriitori de prim rang : Dave Smith, Paule Marshall şi Lee Smith. Pînă seara, telefonul sună aproape continuu — se adaugă la listă numele binecunoscute ale lui Arthur Miller, Ronald Sukenick, Diane Wakosky, Clarence Major, şi alţii.

CONSTANTI BRÂNCUŞI — „Rugăciune“

Martie 1990 : ştirile despre România s-au mai rărit. Presa şi televiziunea au adoptat o atitudine prudentă, expectativă, uşor derutată de manifestările politice tot mai contradictorii ale Frontului Salvării Naţionale. La facultate, tema discuţiei noastre este rolul jucat de scriitori, profesori şi studenţi în faza iniţială a revoltei româneşti. Mi se ia un interviu telefonic pe această temă de către o revistă nou înfiinţată la New York, „Entertainment Weekly“. Vorbim cu o oarecare nostalgie de modele efervescenţei culturale şi civice pe care România le-a preluat din occident — occidentul anilor 1960.

30 Aprilie 1990: studenţii de la Graduate School tipăresc o nouă revistă literară ca proiect de an. Mentorul lor, acelaşi Dave Smith, poetul generos şi sufletist care a semnat primul scrisoarea de sprijin a colegilor săi români. În primele pagini ale revistei public un eseu-jurnal despre evenimentele ultimilor luni. Prezenţa lui în această revistă experimentală, gospodărită de studenţi din resurse proprii, cu pasiune, ingeniozitate şi riscul implicat în orice experiment, mi se pare simbolică. Aceeaşi inventivitate, curaj, iniţiativă civică o văd răsfrîntă înzecit în revistele şi ziarele româneşti (**22, România liberă, Orizont, Timişoara**) care îmi cad în aceste săptămîni în mînă.

16 iunie 1990: ultimile evenimente din ţară readuc brusc România în centrul atenţiei internaţionale. Un Tiananmen românesc ruşinos, rezultat al dispreţului pe care vechile structuri abia deghizate ale puterii îl manifestă pentru ideea pluralismului politic, îşi face loc între ştirile săptămînii. La facultate dialogul se înfiripă firesc. La un curs de naratologie analizăm agresivitatea cu care puterea politică totalitară deturnează o naraţiune scrisă cu spirit de sacrificiu de o întreagă naţiune. Dar studenţii mei sînt firi optimiste, ca şi colegii lor români: ei cred în forţa creatoare, explozivă a istoriei, în capacitatea ei de a submina structurile anchilozate ale puterii. Ei sînt mai puţin impresionaţi de spiritul primar agresiv al bîtelor şi răngilor agitate în piaţă, cît de tenacitatea cu care tinerii şi mai puţin tinerii demonstranţi se reîntorc pe baricade, reluînd totul de la capăt. Ascultîndu-i, încep să înţeleg mai bine de ce din perspectiva acestui oraş virginian aşezat — ca şi Timişoara sau Bucureşti — la răscruce de istorii, nimic nu este irevocabil, încheiat. Istoria pentru virginieni este o naraţiune potenţial infinită, deschisă, capabilă să exprime în cele din urmă voinţa liberă a unei naţiuni. Cu condiţia, aş adăuga eu, ca această voinţă să se manifeste viguros, plenar, atît împotriva unui trecut compromis, cît şi a noilor oportunişti ai puterii.

---

speriat.

Atmosfera în sala de aşteptare s-a înfierbîntat. Toţi s-au îngrămădit în jurul tînărului pentru a afla amănunte.

M-am amestecat în discuţie şi mi-am exprimat în doiala : „Din punctul meu de vedere, acest lucru este ilogic. Mai întîi, ar fi trebuit să închidă graniţele. Şi apoi, nu ştiu cum ar fi putut să aducă aceşti oameni peste graniţă fără probleme. După părerea mea, acest lucru este puţin probabil“.

Am simţit că vorbele mele au slăbit întrucîtva tensiunea şi frica. Pretutindeni erau atîtea ştiri de intimidare, că oamenii erau recunoscători pentru orice încercare de a-i combate.

Dar mai tîrziu am început să-mi pierd încrederea. Mi-am amintit cum, cu două zile înainte de pătrunderea armatelor sovietice, mă străduiam să-l conving pe unul din prietenii mei că invazia Cehoslovaciei de către armata sovietică ar fi un pas ilogic şi absurd şi din cauza aceasta este puţin probabilă.

FUGA

Ne-am întîlnit undeva în Austria. Era într-o stare depresională gravă. În tinereţe fusese în lagărul de de concentrare Tepezin. Mama îi murise într-unul din lagărele morţii naziste. Toată groaza şi disperarea zilelor trăite erau încă proaspete în memoria lui, iar neîncrederea în ziua de mîine avea o influenţă copleşitoare asupra lui.

„Bunicul s-a salvat de pogromul ruşilor fugind din Berdicevo în Chişinău. Tatăl mi-a fugit de pogromurile ruşilor din Chişinău la Praga. Iar acum eu — din nou din cauza groazei în faţa pogromurilor ruşilor am fugit din Praga în Austria. Aş vrea să ştiu cînd, din cauza cui şi unde vor fi nevoiţi să fugă copiii mei...“.

PUŞKIN NU ARE NICI O VINĂ ÎN ASTA

Ada vorbea de obicei cu micuţa Katea în rusă. Ziua de 21 august le-a prins la Moscova. S-au întors în Praga cu unul din avioanele care şi-au reluat zborul printre primele. Înaintea decolării din Moscova Katea a fost foarte aspru prevenită : în Praga, pe străzi ea nu trebuie să vorbească ruseşte. Aşa şi făcea. Trecea la rusă numai acasă, în spatele uşilor închise ale apartamentului, dacă nu aveam musafiri.

Toamna anului 1968 ne-am petrecut-o în Apus. Katea, în vîrstă de 14 ani, ne întreba la fiecare trecere de frontieră: „Dar în această ţară este voie să vorbeşti ruseşte ?“.

Acum Katea are 19 ani. Şi acum refuză să vorbească ruseşte. Degeaba încercăm s-o lămurim că Puşkin nu are nici o vină în toate acestea.

COLEGII

POST-SCRIPTUM

Ocuparea Cehoslovaciei mi-a pus în faţă o problemă dificilă : un articol despre relaţiile cehoslovaco-sovietice în fizică, scris de mine la cererea Academiei de Ştiinţe a Cehoslovaciei cu ocazia celei de-a 50-a aniversări a Revoluţiei din octombrie şi care apărea acum în traducere germană, ar fi putut trece astăzi drept un fapt anacronic.

Făcînd abstracţie de acest lucru, am impresia că ar fi corect să se publice textul original al articolului meu ca un document care ar fi o mărturie a punctului nostru de vedere şi a relaţiilor avute vizavi de fizicienii sovietici în acea perioadă.

N-aş fi vrut să cedez aici patimilor, deşi n-ar fi fost nimic uimitor în aceasta după ocuparea Academiei de ştiinţe a Cehoslovaciei şi a cîtorva universităţi. Aş vrea să subliniez încă o dată că fizicienii, cei care au pus personal în mîna conducerii proprii arma teribilă a distrugerii în masă, poartă cea mai mare răspundere morală faţă de comportamentul conducerii proprii şi o răspundere intelectuală deosebită pentru bunul plac al guvernului, pe care cu atîta neruşinare a demonstrat-o deja întregii lumi regimul lui Hitler. Astăzi, ambele superputeri U.R.S.S. şi S.U.A., se comportă tot atît de fără jenă faţă de statele mici şi neajutorate, asemenea Vietnamului şi Cehoslovaciei.

Profitînd de această întîmplare, aş dori să atrag atenţia colegilor mei sovietici asupra faptului că nici nu sînt absolviţi de această răspundere morală şi că noi urmărim cu mare atenţie poziţia lor social-politică, în care este necesar să se reflecte o parte a răspunderii intelectualilor întregii lumi pentru viitorul omenirii.

Însă, deja unele din luările de cuvînt curajoase ale academicianului Andrei Saharov ne ajută să ne păstrăm relaţiile de prietenie cu colegii noştri sovietici.
Praga, 28 august 1968.

Traducere de
Eliza BOGDAN

TCHOANG-TSEU

DESPRE TAO

Tchoang-tseu, trăitor în secolul IV î.e.n. în principatul Song, a fost cel mai luminat discipol cunoscut al marelui Lao-tseu, gîndurile sale fiind consemnate într-o lucrare omonimă „Tchoang-tseu“, un poem al înțelepciunii taoiste.

Taoismul, doctrină metafizică despre Tao, reprezintă în cadrul tradiției extrem-orientale un moment de răscruce cînd, la fel ca în alte tradiții, s-a simțit nevoia unei explicitări a adevărurilor absolute, adevăruri provenite din tradiția Primordială și conținute sintetic în trigramele lui Fo-hi din Cartea modificărilor (Yi king). Taoismul, prin reprezentanții lui de seamă (Lao-tseu, Tchoang-tseu, Lie-tseu) nu face decît să „traducă, într-o altă etapă a ciclului, trigramele devenite pentru mulți abstruse. Doctrina metafizică a lui Tao, expusă de Tchoang-tseu, poate fi simbolizată printr-o dublă spirală: spirala disipatoare (yin, solve, expirație, katabasis), ce oglindește cosmogonià, expansiunea și evoluția lumilor provenind din Principiul Suprem și spirala condensatoare (yang, coagula, inspirație, anabasis), cunoașterea procesului inițiatic, cunoașterea de Sine (Atma-Bodha), drumul spiritual către Centru. Despre acest Centru, paradoxalul Huei-Che spune: „Eu cunosc centrul lumii: el este la nord de Yen și la sud de Yue, adică centrul lumii nemăsurat de mare este pretutindeni“.

Principiul Suprem, imuabil, dincolo de orice determinație și atribute, este Tao, identic cu Brahma nirguna al hindușilor. Tao înseamnă Cale și sugerează că Principiul este Totul; și drumul către țintă și ținta. De fapt „tao“ este o apelație publică și nu adevăratul nume al Principiului, căci acesta este dincolo de nume; afirmă Lao-tseu în Tao-Te-king; „Un tao despre care se poate vorbi nu este Tao inefabil. Un tao ce poate fi numit nu este Tao-Numele permanent. Tao este cel fără nume, originea Cerului și Pămîntului“. În lipsa unui nume adecvat, Tao este Imensul (ta), Invizibilul (Wu). Spune Tchoang-tseu: „La inceputul absolut era numai Invizibilul; nu exista nici o formă, nici un nume. Din Wu (Tao, Zero-ul metafizic) se ivi Unul (ca primă determinație). Exista o unitate, dar informală“. Expansiunea pornind de la Principiu este descrisă sintetic în Tao-Te-king: „Tao născu Unul; Unul născu Dualitatea; Dualitatea născu Treimea: Treimea produse cele zece mii de ființe“. Pentru producerea manifestării universale Tao se sacrifică despicîndu-se in două, căci lumea subzistă numai in dualitate.

Înțeleptul (tchenn jen-omul veritabil: cheun jen-omul divin), adică posesorul Tao-ului, este cel care, calificat pentru inițiere, se eliberează de „curentul formelor“ și realizează că numai iluzoriu există yin și yang cînd de fapt toate sînt Unul, adică Tao; înțeleptul părăsește circumferința Lumii și urmează Calea (Tao) spre Centru unde se unește cu Principiul Suprem, cu pivotul Normei (Tao Te), toate contrariile topindu-se aici în Marea Pace (Tai-ping), în Marea Unitate (Tai-i): aici, în Centru, în Tao înțeleptul activează non-lucrativ (wei-wu wei), adică, deși impasibil și imuabil, el realizează o maximă activitate spirituală, colaborînd la Activitatea Cerului (Khien, Tao). Precizează Lao-tseu: „Cine se dedică lui Tao scade zilnic (în dorințe și lucrări efemere). Din scădere în scădere, el ajunge non-lucrativ: nemaiacționînd, nu există nimic pe care să nu-l facă“ și „Tao este non-lucrativ, dar toate sînt activate de el“. Nu oricine intuiește chemarea Căii, ci numai cei „aleși“, cei calificați inițiatic; în Tao-Te-king se arată: „Cînd omul superior a auzit vorbindu-se de Tao, el se grăbește să-l urmeze. Cînd omul obișnuit a auzit vorbindu-se de Tao, uneori se gîndește la el, uneori îl uită. Cînd omul inferior aude vorbindu-se de Tao, el izbucnește în rîs: dacă n-ar rîde, Tao n-ar fi cu adevărat Tao“.

Dar ce reprezintă Tao pentru un înțelept? Să-l lăsăm pe Tchoang-tseu să ne-o spună el însuși:

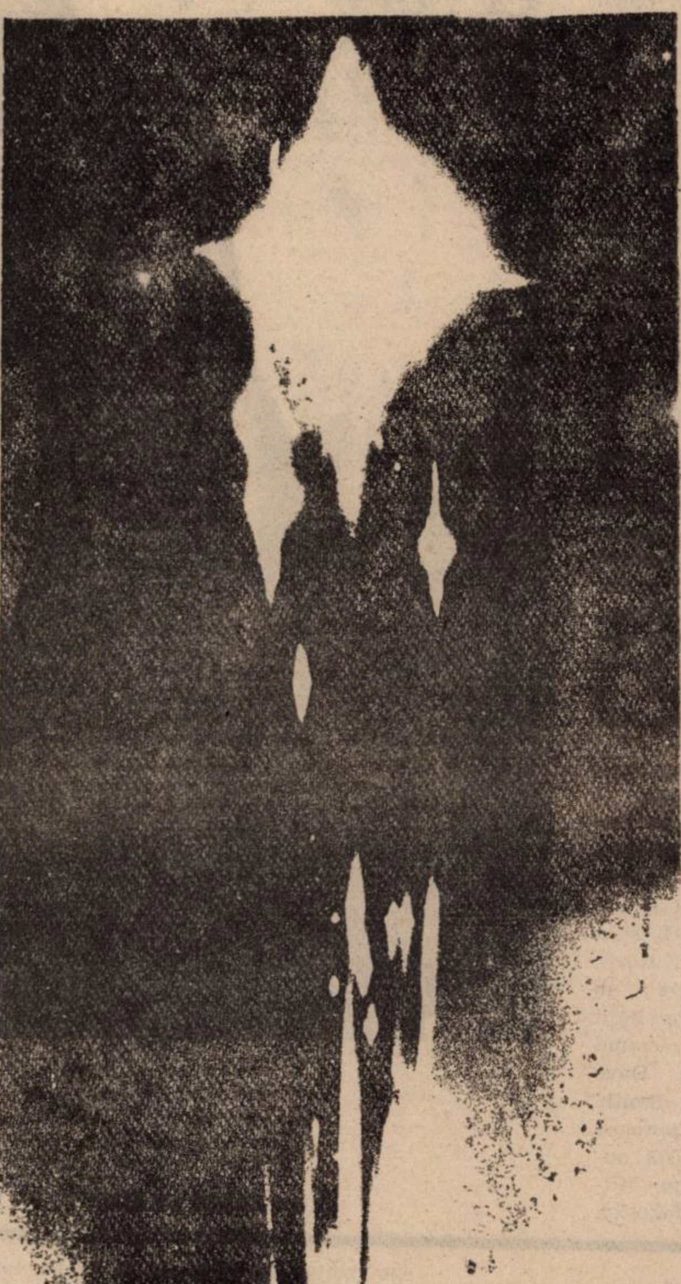

CONSTANTIN BRÂNCUȘI — „Pasărea în văzduh“

„Chao-tcheu îl întreabă pe T'ai-kung-tiao: ce înseamnă „zicătorile cătunelor“? Cătunele, spuse T'ai-kung-tiao, sînt cele mai mărunte aglomerări umane, din numai zece familii, o sută de indivizi, formînd un corp cu datinile sale. Aceste datini n-au fost inventate brusc. Ele au fost stabilite de membrii distinși ai comunității, prin adăugarea experiențelor particulare. Expresia verbală a acestor datini este ceea ce se numește „zicătorile cătunelor“. Ele fac legea. Totul se desfășoară bine în imperiu dacă sînt lăsate să funcționeze „zicătorile“. Astfel, Tao, indiferent, imparțial, lasă toate lucrurile să-și urmeze cursul, fără a le influența. El nu pretinde nici un titlu. El nu acționează, este non-lucrativ (wu wei). Nelucrînd nimic, nu există nimic care să fie în afara activității sale. În aparență, din punct de vedere uman, timpul se succede, lumea se transformă, sărăcia și belșugul alternează. În realitate, aceste modificări, efecte ale Normei unice, nu modifică Totul imuabil. Toate contrastele își găsesc loc în acest Tot, fără a se ciocni; așa cum, pe izlaz, se învecinează felurite ierburi; așa cum, pe munte, arbori și stînci se amestecă. Dar să revenim la „zicătorile cătunelor“. Ele sînt expresia experienței dobîndite din observarea celor naturale. — Atunci, zise Chao-tcheu, de ce să nu spunem că aceste „zicători“ sînt expresia lui Tao. — Pentru că, replică T'ai-kung-tiao, aparținînd domeniului contingențelor umane, aceste „zicători“ n-au decît o putere limitată, în vreme ce Tao este infinit. „Zicătorile“ n-au nici măcar putere asupra celorlalte ființe terestre, al căror număr în raport cu umanitatea este precum zece mii față de unu. Deasupra ființelor terestre sînt Cerul și Pămîntul, imensitatea vizibilă. Deasupra Cerului și Pămîntului sînt yin și yang, imensitatea invizibilă. Deasupra tuturor este Tao, comun tuturor, conținînd și penetrînd totul, avînd ca atribut propriu infinitatea, singurul prin care poate fi desemnat, căci el nu are nume propriu. — Atunci, zise Chao-tcheu, explică-mi cum a ieșit din acest infinit tot ce este. T'ai-kung-tiao răspunse: Determinațiile lui Tao, yin și yang, se influențară, se transformară, se produseră reciproc. De aici, lumea sensibilă, cu succesiunea anotimpurilor, ce se produc și se transformă mereu unele pe altele. De aici, lumea subtilă cu atracțiile și repulsiile sale. De aici stările corelative și succesive, precum și adversitatea și prosperitatea, siguranța și primejdia. De aici noțiunile abstracte de influență mutuală, de cauzalitate reciprocă, de dezvoltare circulară în care începuturile urmează sfîrșiturilor. Iată aproximativ ceea ce, obținut prin observație, exprimat în cuvinte, constituie suma cunoștințelor umane. Cei care cunosc Tao nu caută mai departe. Ei nu se întreabă nici asupra naturii producției primordiale, nici asupra sfîrșitului firii lucrurilor existente. Omul nu are defel putere asupra propriei sale vieți, pentru că legea ce guvernează viața și moartea, transformările îi scapă: cum ar putea atunci să știe legea ce guvernează marile transformări cosmice, manifestarea universală? A spune despre univers că „cineva l-a făcut“ sau „el a apărut din neant“ sînt nu propoziții demonstrabile, ci presupuneri gratuite. În ce mă privește, cînd mă uit în urmă spre origini, le văd pierzîndu-se într-o depărtare infinită; cînd privesc înainte spre viitor, nu zăresc nici o limită. Or, cuvintele umane nu pot exprima ce este infinitul, ceea ce n-are margini. Limitate, ca și ființele ce le folosesc, aceste cuvinte nu pot exprima decît contingențele lumii limitate a acestor ființe, lucrurile mărginite și schimbătoare. Ele nu pot fi aplicate lui Tao, care este infinit, imuabil și etern. Acum, după producere, Principiul (Tao) din care au izvorît ființele, fiind inerent acestor ființe, nu poate fi numit cu adevărat autorul ființelor. Principiul inerent tuturor ființelor, existînd înaintea ființelor, nu se poate spune că ființele au provenit din neant. Cînd spui Tao, Principiul, acest termen nu desemnează nici ființa solitară, așa cum a fost în vremurile primordiale; desemnează Ființa ce există în toate ființele, Norma universală ce guvernează roata cosmică. Natura lui Tao, natura Ființei sînt inefabile și de neînțeles. Numai ceea ce este limitat se poate înțelege și exprima. Tao, activînd ca pol, ca axă a universalității ființelor, poate fi desemnat numai ca pol, ca axă a manifestării universale, fără a încerca să-l înțelegem sau să-l explicăm. În Tao se află realitatea, voința, non-lucrarea, informalul; Principiul poate fi realizat dar nu sesizat; poate fi intuit dar nu văzut. El este în el însuși rădăcină și măduvă. Înainte de-a fi Cerul și Pămîntul, el a fost dintotdeauna, imuabil, etern. El dă putere „sufletelor“ morților și strămoșilor regali; el dă viață Cerului și Pămîntului. Principiul nu poate fi atins, activitatea sa nu poate fi sesizată. Știind că Tao este o infinitate ce nimic n-o poate crește sau diminua, înțelepții se mulțumesc să-l cuprindă în ansamblu... Nu întreba dacă Tao este în aceasta sau aceea. El este în toate ființele. De aceea i se dau epitetele de mare, suprem, întreg, universal, total. El este Infinitul (Perfecțiunea)

Este pierdere de vreme să încerci să-l atingi, să-l localizezi, să-i studiezi mișcările. Nici o știință nu e capabilă de așa ceva. Tao, care a făcut ca ființele să fie ființe, nu este supus legilor ființelor. Tao, care a limitat toate ființele, este el însuși nelimitat. Principiul (Tao) produce succesiunea, dar nu este succesiune. El este cauza condensărilor și disipațiilor, dar nu este el efectul lor. Tao nu poate fi auzit, ce se aude nu este el. Tao nu poate fi văzut, ce se vede nu este el. Principiul nu poate fi descris, imaginat. Nu se poate spune despre Tao ce este. Tao este imuabil, fără început, fără sfîrșit, în vreme ce ființele sînt schimbătoare, se nasc și mor, fără permanență stabilă.

— Aș putea studia Tao? întrebă odată Nan-po Tseu-kuei. — Nu, răspunde Niu-yu, nu ai calificarea necesară, precum a avut Pu-leang-Yi care nu poseda Tao, dar era predispus spre înțelepciune. Am dorit să-l învăț, pentru a deveni efectiv un înțelept. Luîndu-l deoparte, i-am dat explicații și l-am supravegheat. După trei zile, el reuși să elimine lumea din conștiința sa; am continuat să-l supraveghez: după șapte zile, el reuși să elimine lucrurile ce-l înconjurau; am continuat să-l supraveghez: după nouă zile și-a putut elimina propria existență; cînd și-a eliminat propria existență, văzu o auroră iluminîndu-l și avu o viziune unitivă; după această viziune, Pu-leang Yi încetă să mai distingă trecutul de prezent, viața de moarte. El înțelese că, în realitate, a ucide nu înseamnă a muri, a naște nu înseamnă a fi, Tao susținînd ființa în devenirea și sfîrșitul ei. Viața succede moartea, moartea este originea vieții. De ce-ul acestei alternanțe este indescifrabil. Viața omului însemană „condensare“, iar moartea „disipare“, și așa mai departe. Toate ființele sînt un tot ce se modifică mereu. Odată, își aminti Tchoang-tseu, într-o noapte, am fost un fluture, zburînd mulțumit de soartă. Cînd m-am trezit eram Tchoang-tseu. Cine sînt în realitate? Un fluture care visează că este Tchoang-tseu sau Tchoang-tseu care se crede fluture? În cazul meu sînt doi indivizi reali? A avut loc o transformare a unui individ în altul? Nici una, nici alta, spune Glosa. Au fost două modificări iluzorii ale ființei unice, ale Normei Universale în care toate ființele în toate stările lor sînt Unul.

O singură ființă nu este dominată de nimic, este înțeleptul, posesorul lui Tao; omul lui Tao rămîne tăcut, nu caută nimic; el nu mai are „eu“, căci s-a unit cu Tao, realizînd că Cerul și Pămîntul sînt Unul, că yin și yang sînt Unul și la fel toate contrariile. Înțeleptul luminează lucrurile cu intelectul său. Constată că acela este acesta, că acesta este acela, că totul este Unul. Constată apoi că totuși există **la** și **nu**, contrast, opoziție. Ajunge la concluzia realității unității și iluziei dualității. Acest punct de vedere este pivotul Normei. Este centrul imobil al unei circumferințe pe conturul căreia se învîrtesc toate contingențele, distincțiile și individualitățile: de unde se remarcă numai un infinit ce nu este nici acesta, nici acela, nici da, nici nu. Înțeleptul zice da sau nu pentru binele păcii și rămîne liniștit în centrul roții universale, indiferent la sensul de rotație. Înțeleptul a atins impasibilitatea perfectă: viața și moartea îi sînt indiferente, prăbușirea universului nu-l emoționează. El a ajuns la adevărul imuabil, la cunoașterea lui Tao, Principiul universal unic“

Prezentare și traducere de
Mircea TĂMAȘ

RADU PETRESCU

Alte scrisori

(31 august 1927 — 31 ianuarie 1982)

Dacă am fi avut mai multă energie, dacă nu ne-ar fi risipit vremurile, înstrăinîndu-ne, oarecum, unii de alții, unul de altul, azi am fi putut citi un epistolar cum puține există în cultura română. Proiectul (ivit după moartea lui Radu Petrescu) de a strînge în volum toată corespondența sa rămîne încă un proiect. Pînă cînd el va prinde consistență materială (două coperți de carton, între care — sute de pagini), reintrăm în arhivă. De această dată, cîteva rînduri mai noi, din anii '70, adresate lui Mircea Horia Simionescu . Un document, cum se spune, „de epocă" și, nu mai puțin, un document literar. (adriana babeți).

București

12 martie 1971

Dragă Mircea Horia,

Tot ce-mi scrii îmi amintește propria mea condiție, care este totuși și mai rea decît a ta prin faptul că nu mă mai exasperează, a ajuns să-mi fie indiferentă, să nu mă mai doară. Am pierdut facultatea de a fi interesat de viitor. Această stare seamănă probabil cu a celor care fac marșuri peste măsură de lungi și de la un timp nu-și mai simt oboseala, nu mai simt, de fapt, nimic. Încă puțin și vor umbla dormind. Cîte un muscoi îmi cade pe nas din cînd în cînd, enervîndu-mă puțin, dar mai și distrîndu-mă în catalepsia mea.

Situația aceasta provine și din faptul că un mare proiect (literar) nu-mi dă pace, mă crispează în așteptare și încercări, mă zdrobește cu greutatea lui. Nu e un vis imposibil, căci în parte l-am și realizat, e doar prea înalt și eu prea hărțuit pentru a mă ocupa de el. /. . . /

Am promis și eu, astăzi, doamnei Andreescu, pentru 1972, un roman, însă nu i-l voi da. Aștept pînă la toamnă să-mi apară și cartea mai de mult predată (se va chema **Proze** și va cuprinde **Didactica, Sinuciderea,** un fragment din Jurnalul din Transilvania și **În Efes)** și apoi nu voi mai publica cîțiva ani ca să-mi pot da tot mizerabilul meu timp scrisului.

Cum să închei ? Dorindu-ți toată sănătatea, toată puterea.

Radu

București

4 octombrie 1971

Iubite Țoncu,

Am primit zilele trecute, prin Tudor Țopa, cartea Domnului Nemoianu. Îți mulțumesc foarte mult pentru ea și te rog să transmiți autorului, a cărui inteligență și al cărui spirit delicat le prețuiesc deosebit, mulțumirile mele cele mai călduroase. **Simptome** este, și la relectură, o carte dintre cele mai surprinzător agreabile.

Din partea Domnului G. M., directorul muzeului județean din Tîrgoviște, am primit un volum de anale, **Studia Valachica 1970,** de o ținută dintre cele mai serioase. Am impresia că acolo se lucrează și competent, și fructuos. Am citit, de exemplu, niște știri despre Camil Petrescu. Nu știam că a fost ofițer în regimentul 22 infanterie și că războiul l-a făcut astfel. Cu toată dragostea, Radu.

București, duminecă, 6 august 1972

Dragă Țoncu,

/. . . / În ce mă privește, durerile și temperatura au trecut, dar acum nu pot face douăzeci de pași fără să nu mă apuce dureri mari în piept și mîna dreaptă și trebuie să mă opresc să-mi trag sufletul.

Cu toate astea, am reușit să termin relectura lui **Matei** și am mai și scris, la rugămintea lui Paul Gherasim și a lui Anatol Mândrescu, cîteva rînduri pentru expoziția lui Paul, care se va deschide în jur de 28 august, cu ocazia Congresului internațional de estetică. Paul gîndește foarte înalt arta sa, e cu adevărat un artist din cei, puțini, care susțin acest titlu /. . . /

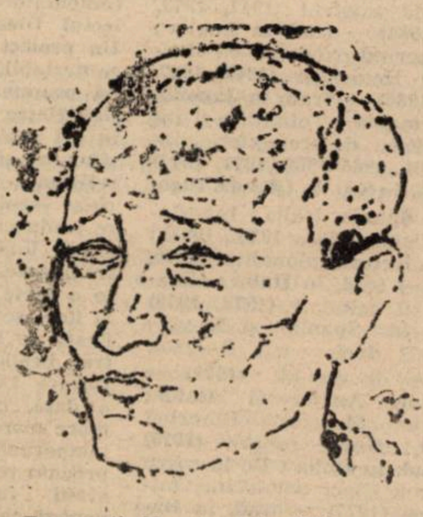

București, 28 octombrie 1972

Dragă Țoncu,

Îți mulțumesc, din partea Adelei și a mea, pentru ocazia ce ne-ai dat-o de a vedea spectacolul englezilor. A fost, pentru noi, o seară deosebită, cu atît mai mult cu cît ți-am datorat-o ție. În ce mă privește, știind cîtă neîndemînare și anchiloză duc cu mine pretutindeni din singurătatea mea monotonă și, acum, și însemnată de maladii (dintre care cea mai gravă e că scrisul nu mă mai interesează, ceea ce mă întristează adînc și îmi risipește mintea), îți cer scuze pentru cîte gafe voi fi făcut cu acea ocazie. Mi-e teamă că devin, sau am și devenit, un tip care nu mai poate fi scos printre oameni. Dacă aș avea o curte înconjurată cu un zid înalt, poate că ar trebui să nu mai ies nici în stradă, ca să nu se mai vadă mîhnitoarea mea involuție. Alunec spre cretinism. Radu.

București, 11 noiembrie, 1973

Iubite Țoncu,

Recitesc de cîteva zile scrisoarea ta de la Elias și eu, care, ca un gîndac lovit, am început să mă mișc greu din cauza inimii, a emfizemului pulmonar, a colesterolului teribil de sporit și a deranjamentelor de tot felul (suprarenala care abia mai răsuflă), agravate de fumatul la care nu pot renunța și nici nu mai încerc, ca acum zece ani, să renunț, mă întreb unde te poți odihni dacă nici tu în spital nu. /.../

Iubite prietene, îți aduci aminte de noaptea de secetă cînd aștepta lumea la biserica Krețulescu să vină moaștele Sfintei ? Eram amîndoi sub lună, în cîntecul tăios al Aleii, printre schilozi și bătrîne cu inima răsturnată de așteptare, ca și cînd Judecata ar fi început. Ea poate va fi și început, cine știe, pentru că poetul este un trimis, o făptură străină pe pămînt și prezența lui aici este, în sine, cumplită : ea scoală porcii din troacă și proclamă că fluturele e fluture în vecii vecilor, și porcul, porc. Contrariați, porcii devin carnivori, se hrănesc cu carne de arhanghel, numele lor fiind legiune. Așa că se impune incognitoul. Cine ești? întreabă ciclopul si Ulise răspunde Nimeni.

Iubite prietene, eu am răspuns și tot răspund în fiecare zi, de 32 de ori pe zi, Nimeni, așa încît am și început să devin nimeni. Văd cu frică, și fără să pot face nimic , cum mă degradez, cum mă prostesc. Nu am început (și nici nu voi începe !) să beau, nu stau pe la uși, dar nu mai am nici o poftă să răspund, nici să spun, zîmbesc și mă bîlbîi și mă bîlbîi și zîmbesc din nou oricărui prost, oricărui obraznic și cînd în sfîrșit mă pot închide în casă, o oboseală infinită mă ia și creierul, în loc să gîndească, suspină și ghiorțăie. M-am ascuns atît de bine încît iată-mă pe punctul de a dispare și din propria mea existență. /. . . / Radu

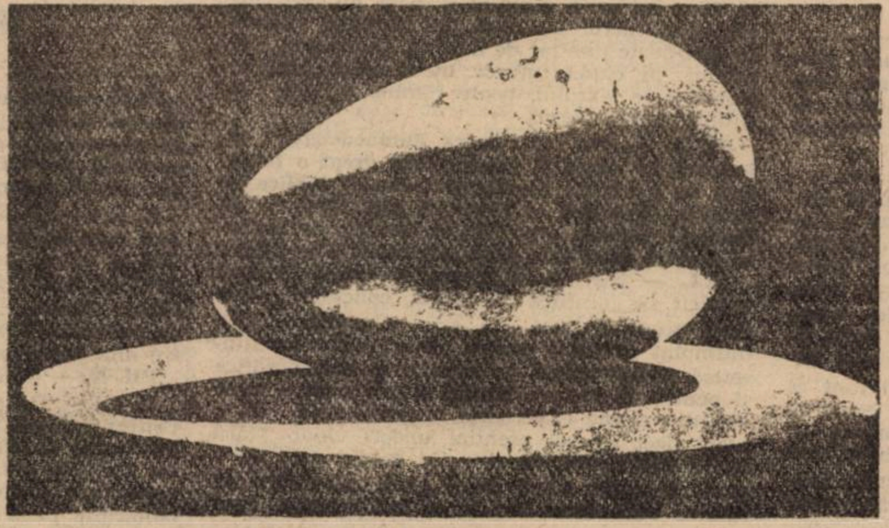

CONSTANTIN BRÂNCUȘI — „Începutul lumii"

De la jurnal spre operă

„În 1944 am început să scriu jurnalul și abia doi ani mai tîrziu m-am apucat cu rîvnă de acest exercițiu zilnic pe care îl continuu și astăzi. **Adevărata mea școală a început atunci, în 1946 cu jurnalul** (s.n.)". Mărturia lui Radu Petrescu este, privindu-i acum opera, elocventă : înainte de a fi un gen literar controversat, jurnalul a fost o școală unde spiritele fine, sterile, livrești au ucenicit, așteptînd cu încrîncenare intrarea în literatură.

Dînd curs unui rețetar prăfuit, tînărul Radu Petrescu începe să-și scrie jurnalul cu suficiența orfevrierului care migălește exasperant detaliul și își permite digresiuni erudite, compensatoare. Boccaccio. Dante, Stendhal, Ariosto sînt coborîți din raft cu gestul exersat al degustătorului inveterat, care crede că frica de neputința creației „se invinge citind capodopere". Jurnalul e un rău necesar, simplă aticameră a creației, unde veleitarul „scrie continuu cu răceaia unui asasin", „un fel de debara" în care autorul răscolește în anodin pînă ajunge la micul obiect prețios ce va compune **Opera.** Ce impresie pot stîrni rîndurile următoare, dacă nu pe aceea a blocajului prin exces de scrupule, a unui Amiel veșnic țintuit la granița Operei : „Scot din buzunar foile unde mi-am însemnat trecerea prin Dipșa : oribil ! Nu îndrăznesc să le transcriu decît pentru că sper că odată **voi reface** (s.n.) caietul. **Dacă l-ar citi acum un om de gust aș fi pierdut (s.n.)".** Obsesia cosmeticii textului îl pierde pe autor într-un domeniu prin excelență al spontanului, al frustului, cum este jurnalul.

Ieșirea din impas se va produce atunci cînd jurnalul nu va mai fi privit ca o banală inventariere a antrenamentului scriptologic, ci va fi considerat în sine, cu complexul de reguli (cod) care îl guvernează : tirania intermitenței, retrospecția de scurtă durată și, mai ales, **resemnificarea, răstălmăcirea** (dovedite de acum, prin spulberarea iluziilor de veridicitate ale celui ce **se scrie** într-un jurnal). Jurnalul lui Radu Petrescu își scrutează propriile mecanisme și constată că, scriindu-se, autorul devine în fapt **alt** personaj. Adesea — o multitudine de personaje. Tot ce intră în aria sa primește pecetea **resemnificării,** a schimbării neîncetate a semnului, fiind pus în conexiuni cu mereu alte elemente. Pentru autorul **Ocheanului întors** jurnalul se transformă într-o „oglindă montată între celelalte foi ale mele în așa fel încît să mărească spațiul lor cu sugestia altei dimensiuni, mai adînci". Rezultatul alcătuiește un univers viu, dinamic, discontinuu, căruia îndrăznim să-i dăm statutul de operă ; **o opera secunda** subterană, cu structura barocă și veșnic nesigură a ciornei.

Ca urmare, instantaneu, romanul în lucru **(Matei Iliescu)** este analizat secvențial, cu dezinvoltură, din multiple unghiuri oferite și de strălucita vervă a exegetului lui Leopardi care desfășoară în fața lectorului timorat zeci de rînduri din originalul operei poetului. Autorul pare vindecat de „paralizia sa socială", sparge crusta cenușiului domestic, e scutit de miopia rozătorului de tomuri. Își redescoperă propria casă, surprinzînd cu pană inspirată scene grotești, hilare, tipice. Fiecare ieșire în stradă, urcare în mijloacele de transport e posibilul subiect de roman senzațional. Ștergerile, retranscrierile, redactările nu mai au aerul scrobit de savoir-faire, ci sînt guvernate de capriciu, surpriză și retractare. Toate acestea ar fi manifestările dinamice, contradictorii ale **operei secunde.** Raportate la acelea fixe, sigure ale **operei clasice,** oficializate, ele sînt veșnic plasate în zodia nerezolvării. Nerezolvare, iată, benefică de vreme ce, trăgînd linie, jurnalistul consideră **opera secunda „jurnalul ideal"** care conține o constelație de micro romane : „Orice carte e un capitol de jurnal (. . .) orice operă aparține Jurnalului ideal", notează Radu Petrescu.

Opera secunda rămîne, probabil, climax-ul activității unei atavi serii de scriitori ce trăiesc în teroarea începutului de drum și aleg jurnalul ca șansă unică de făurire a Operei. Modernitatea va patenta adesea perenitatea operei secunde în dauna Operei care, osificată, vorba lui Lovinescu, va fi inactuală estetic. **Le diariste** se află în dramatica situație de a conduce ostilitățile literare spre Operă, în loc să rămînă campat într-un spațiu ideal, care pe harta sa poartă doar însemnele unei modeste halte : **opera secunda.**

În jurnalul lui R. Petrescu lucrurile par a se clarifica : romanul proiectat și permanent renovat în spațiul operei secunde, cu nenumărate variante (roman-palimpsest) este dus (cu porții infime, dar sigure) la bun sfîrșit. Miza fiind anulată, în jurnal nu se mai întîmplă nimic. Se intră într-o vîrstă a resemnării. Resemnare vrea să zică oboseală victorioasă, puțin trucată. Autorul redevine alexandrin, comițînd în premieră afirmații de genul : „Poate că sunt pe cale de a avea geniu (prin exercițiu)" ; „am izbutit, probabil, să modific spațiul epic tradițional" și „am tot, am parcurs tot." Opera fiind trasată în linii mari, jurnalistul de ieri va da relații vagi despre ea. Pînă și referințele livrești se vor cantona în aceeași arie a recitiților cu pagina pe seară ! Nici un intrus, o vagă deschidere spre generația lui Nedelciu și Gheorghe Iova !

Tensiunea ideilor scade simțitor, autorul e preocupat mai mult de a se etala cu o morgă și o gestică pe măsura noului său statut : „iar eu aici consemnez gestul pur al tensiunii celui care scrie". Calm, el însemnează sentențios : „Cînd în vremuri liniștite, așezate, un scriitor își publică, în viață fiind, jurnalul, acesta trebuie să ofere elementul de contrast la prea marea tihnă a vremurilor, să fie senzațional, polemic, etc. Și invers, în vremuri prea tulburate.

„Jurnalul devine tot mai plat !" constată Radu Petrescu. Dintr-un jurnal al disperării rămîn resturile unei disperări a jurnalului. Vîrstei resemnării i se va asocia o **umbra operis** (umbră a operei) care nu face decît să înregistreze comportamentul cultural stereotip al unui eu singur de sine, apatic. Dialectica nerezolvării, proprie operei secunde, devine aici una a desemnificării, a descărnării textului. Text la care autorul se va reîntoarce (așa cum o face Radu Petrescu în 1979), și va încerca să repare ce se mai poate, înțelegînd că a fost pentru el o șansă unică.

Carol SEBESTYEN

EMMANUEL LÉVINAS

DESPRE IUBIRE, CREDINȚĂ ȘI MOARTE

Aproape deloc cunoscut cititorului român (din motive pe care o simplă parcurgere a bio-bibliografiei le face lesne de înțeles), Emmanuel Lévinas este azi unul din cei mai importanți filosofi europeni, cu o operă extrem de vastă și de o notorietate mondială. S-a născut într-o veche familie evreiască la Kaunas, în ianuarie 1906. A urmat școala primară și medie în Lituania și Rusia. Apoi, din 1923 pînă în 1930, studii de filosofie la Strassbourg, iar mai tîrziu, la Freiburg (cursuri cu Husserl și Heidegger). E naturalizat francez în anul 1930. Profesor de filosofie, director al Școlii normale israelite orientale. Profesor la Universitatea din Poitiers (1964), de la Paris—Nanterre (1967) iar din 1973, la Sorbona.

O simplă enumerare (în ordine cronologică) a principalelor sale lucrări, a edițiilor succesive și traducerilor în alte limbi poate da, pe moment, ea singură seama de anvergura personalității lui Lévinas. Așadar : Teoria intuiției în fenomenologia lui Husserl **(1930, 963, 1970, 1978, 1984) — traducere în S.U.A. ;** De la existență la existent **(1947, 1973, 1981, 1984) - trad. în Anglia ;** Descoperind existența cu Husserl și Heidegger **(1949, 1967, 1974, 1982) — trad. în Japonia și Germania ;** Totalitate și infinit. Eseu despre exterioritate **(1961, 1965 1968, 1971, 1974) — trad. în S.U.A., Olanda, Iugoslavia Spania, Italia ;** Libertate dificilă **(1963, 1976, 1984) ;** Patru lecturi talmudice **(1968, 1976) — trad. în Italia ;** Umanism al celuilalt **(1972, 1978) trad în Spania** și Mexic ; Altfel decît a fi sau dincolo de esență **(1974) — trad. în Anglia și Italia ;** Despre Maurice Blanchot **(1975) ;** Nume proprii **(1975) — trad. în Italia ;** De la sacru la sfînt. Cinci noi lecturi talmudice **(1977) — trad. în Italia ;** Timpul și Celălalt **(1979, 1983, 1985) ;** Dumnezeu prin gînd **(1982) ;** Despre evadare **(1982) — trad. în Italia :** Etică și infinit **(1982) — trad. în Anglia, Italia Japonia,** Transcendență și inteligibilitate **(1984).**

„O morală pentru timpul prezent" — acesta ar fi, susțin comentatorii operei sale, proiectul filosofului E. Lévinas. Un proiect temerar, de o incontestabilă originalitate. El își propune restabilirea relației dintre etică și metafizică, în cel mai vast cu putință cîmp al spiritului : gîndirea religioasă și credința. Iată chiar esența volumului din care traducem, pentru prima oară în limba română, cîteva fragmente. (Etică și infinit **este o carte dialogată, rezultat al unei serii de interviuri realizate de Philippe Nemo pentru „France-Culture" în 1981). Despre Lévinas s-a spus, nu o dată, că ar fi „singurul mare moralist al gîndirii contemporane". Teme obsedante, precum relația cu Celălalt, divinul, iubirea, răspunderea pentru cel din fața ta, sentimentul filial, recunoștința, îndurarea, singurătatea, așteptarea, mîntuirea fac din vasta sa operă unul din cele mai bogate și nobile teritorii ale spiritului contemporan.**

BIBLIE ȘI FILOSOFIE

PHILIPPE NEMO — Cum începem să gîndim ? Prin întrebări pe care ni le punem nouă înșine , pornind dinspre noi, în urma unor întîmplări aparte ? Sau prin reflecții și opere la care am avea un acces prealabil ?

EMMANUEL LÉVINAS — Probabil că totul începe prin niște traumatisme sau prin căutări cărora nici măcar nu le putem da o formă verbală : o despărțire, o scenă de violență, conștiința bruscă a monotoniei timpului. Dar e sigur că toate aceste șocuri inițiale devin întrebări și probleme, teme de meditație, în urma lecturii unor cărți, neapărat filosofice. Rolul literaturilor naționale se poate dovedi aici extrem de important. Nu pentru simplul fapt că prin ele înveți cuvintele, ci pentru că acolo, **în** ele înveți „adevărata viață care e absentă" și cîtuși de puțin utopică. Mi se pare că atunci cînd ne e atît de teamă de livresc, subestimăm modul „ontologic" prin care umanul se raportează la carte ; ea nu trebuie considerată doar o simplă sursă de informație sau o „unealtă" de învățat, un **manual,** întrucît cartea este o **modalitate** a ființei noastre. De fapt, a citi înseamnă a depăși un anume realism (sau politicul), înseamnă a trece dincolo de propria noastră grijă de sine, fără a viza însă niște bune intenții ale frumoaselor noastre suflete, și nici idealitatea normativă a ceea ce „trebuie să fim). În acest sens, Biblia ar fi pentru mine cartea prin excelență.

Ph. N. — Care sînt deci, pentru dumneavoastră, marile cărți : Biblia sau filosofii ?

E.L. — Foarte devreme, Biblia ; primele texte filosofice, la Universitate, după o vagă parcurgere, în liceu, a unor pagini de psihologie și despre „idealismul filosofic", într-o „Introducere în filosofie". Dar între Biblie și filosofii au fost clasicii ruși — Pușkin, Lermontov, Gogol, Turgheniev, Dostoievski, Tolstoi și, de asemeni, marii scriitori ai Europei occidentale, cu precădere Shakespeare, care m-a fascinat cu **Hamlet, Macbeth și Regele Lear.** Problema filosofică înțeleasă ca sens al umanului, ca o căutare a faimosului rost al vieții" — asupra căreia se întreabă mereu personajele romancierilor ruși — este o bună pregătire pentru Platon și Kant.

Ph.N. — Cum s-au acordat în dumneavoastră cele două moduri de gîndire, biblică și filosofică ?

E.L. — Trebuiau să se acordeze ? Sentimentul religios, așa cum mi-a fost cultivat, consta mai mult în respectul pentru cărți — Biblia și comentariile sale tradiționale, urcînd pînă la comentariile vechilor rabini — decît în niște credințe determinate. Acest sentiment, anume că Biblia este Cartea Cărților, unde se spun lucrurile de căpătîi, cele care trebuiau spuse pentru ca însăși viața oamenilor să aibă un sens și că aceste lucruri sînt spuse sub o formă în stare să deschidă comentatorilor căile profunzimii înseși, nu era o simplă substituire a conștiinței „sacrului" printr-o judecată literară. Tocmai această formidabilă prezență a personajelor sale, această plenitudine etică și misterioasele posibilități ale exegezei au însemnat inițial, pentru mine, transcendența. Cred că nu e puțin lucru să întrevezi și să simți hermeneutica, în toate îndrăznelile ei, ca viață religioasă și ca liturghie. Textele marilor filosofi, cu locul pe care-l joacă interpretarea în lectura lor mi-au apărut mai apropiate de Biblie decît opuse ei, chiar dacă o anume concretețe a temelor biblice nu se reflecta imediat în paginile filosofice. Dar la începutul carierei mele nu am avut impresia că filosofia ar fi esențial atee și nu cred nici azi acest lucru. Iar dacă, în filosofie, versetul nu mai poate ține loc de dovadă, Dumnezeul versetului, în ciuda tuturor metaforelor antropomorfice ale textului, poate rămîne măsura Spiritului pentru filosof.

Ph. N. — De fapt, opera dumneavoastră ulterioară ar putea fi interpretată drept o tentativă de a acorda esențialul teologiei biblice cu tradiția filosofică și limbajul său. Trebuie ca, pentru o asemenea poziție, să creați o coexistență pașnică între cele două „biblioteci", nu-i așa ?

E.L. — Nu mi-am propus niciodată în mod explicit să „acordez" sau să „conciliez" cele două tradiții. Dacă ele s-au armonizat, s-a întîmplat probabil pentru că orice gîndire filosofică se întemeiază pe experiențe pre-filosofice și pentru că lectura Bibliei a fost pentru mine una din aceste experiențe întemeietoare. Ea a jucat deci un rol esențial uneori chiar fără să-mi dau seama de el — în modul meu de a gîndi filosofic, adică de a gîndi adresîndu-mă tuturor oamenilor. Dar în ce mă privește, cred că profunzimea religioasă a experienței întemeietoare a Bibliei este măsurată de conștiința acută că Istoria sfîntă pe care ea o povestește nu e o simplă serie de evenimente încheiate, ci intră într-o relație de imediată actualitate cu destinul risipirii evreiești în lume. Orice îndoială intelectuală privitoare la dogmatismul implicit al cutărui sau cutărui pasaj din această carte străveche și-ar pierde sensul și efectele în ceea ce a rămas mereu grav din istoria evreiască reală. În nici un moment tradiția filosofică occidentală nu și-ar pierde — în ochii mei — dreptul de a avea ultimul cuvînt ; de fapt, totul trebuie exprimat în limba acestei tradiții. Dar se prea poate ca nu ea să fie teritoriul întîiului sens al ființei, teritoriul unde începe judecata rațională.

PH. N. — Să ne întoarcem la această tradiție. Care sînt primii filosofi pe care i-ați citit ?

E. L. — V-am spus deja că înainte chiar de a începe studiile de filosofie în Franța, i-am citit pe marii scriitori ruși. Contactul serios cu literatura specific filosofică și cu filosofii a avut loc la Strasbourg. Acolo am întîlnit, cînd aveam 18 ani, patru profesori de un extraordinar prestigiu pentru mine : Charles Blondel, Maurice Halbwachs, Maurice Pradines și Henri Carteron. Dumnezeule, ce oameni ! Sigur, o exclamație naivă, dar care-mi revine obsedant în memorie, ori de cîte ori îmi amintesc de anii aceia atîta de bogați, pe care nimic din ce mi s-a întîmplat mai apoi în viață nu i-a putut dezminți. Maurice Halbwachs a avut o moarte de martir sub Ocupație. În contact cu acești maeștri mi s-au dezvăluit marile virtuți ale probității intelectuale și ale inteligenței, dar și claritatea, eleganța Universității franceze. Inițiere serioasă în marii filosofi Platon și Aristotel, Descartes și cartezienii, în Kant. Nu încă și Hegel, în acei ani '20, la facultatea de litere din Strasbourg ! În schimb, Durkheim și Bergson îmi păreau deosebit de vii, atît pentru dascălii noștri, cît și pentru studenți. Ei erau citați, cu ei se făcea polemică. Erau profesorii de necontestat ai maeștrilor noștri.

PH. N. — Cînd v-ați terminat studiile, ce voiați să faceți în filosofie ?

E. L. — Sigur că voiam să „lucrez în filosofie", dar ce putea însemna așa ceva în afara unei activități pur pedagogice sau a vanității de a fabrica niște cărți ? Să practic sociologia ca știință empirică, așa cum cerea și recomanda elevilor săi Durkheim și ale cărei **a priori** el le și elaborase ? Să repet opera lui Bergson, o operă încheiată, împlinită, perfectă ca un poem sau să fac variațiuni în marginea ei ? Prin Husserl am descoperit sensul concret al chiar posibilității de a „lucra în filosofie", fără a mă simți constrîns într-un sistem de dogme, dar, în același timp, și fără a risca să înaintez în gîndire prin intuiții haotice. Impresie de metodă și deschidere în același timp ; sentiment al cuviinței și legitimității unei interogații, al unei cercetări filosofice elaborate „fără a ieși din rînd". Aceasta a fost, neîndoielnic, prima fascinație a mesajului său, cel pe care îl formulează „filosofia ca știință riguroasă". Dar opera lui m-a cucerit nu doar prin această promisiune, oarecum formală.

HEIDEGGER

Ph.N. — Cînd ați venit la Freiburg pentru a-l audia pe Husserl, ați descoperit acolo un filosof necunoscut pînă atunci, dar care va avea o importanță decisivă în elaborarea gîndirii dumneavoastră : Martin Heidegger.

E. L. : — Am descoperit de fapt **Sein und Zeit** care se citea în jurul meu. Am avut imediat o mare admirație pentru această carte. Cred că e una din cele mai frumoase cărți din istoria filosofiei — și spun asta după mulți ani de reflecție. Una dintre cele mai frumoase dintre alte patru sau cinci...

PH. N. — Care ?

E. L. — De exemplu, **Faidros** al lui Platon, **Critica rațiunii pure** a lui Kant, **Fenomenologia Spiritului** de Hegel ; dar și **Eseu asupra datelor imediate ale conștiinței** a lui Bergson. Admirația mea pentru Heidegger este mai ales o admirație pentru **Sein und Zeit.** Încerc mereu să retrăiesc ambianța acelor lecturi, cînd anul 1933 era încă de negîndit. /.../.

SINGURĂTATEA FIINȚEI

PH. N. — După De xistence à l'existant **ați** scris Le Temps et l'A re, **volum ce reunește patru conferințe ținute la Colegiul de filosofie al lui Jean Wahl. În împrejurări ați ajuns să țineți conferințele estea ?**

E. L. — Jean Wahl căruia îi datorez mult — pîndea tot ceea ce vea un sens, chiar dincolo de formele consa ate tradițional manifestării sale. Se interesa mod deosebit de continuitatea dintre artă filosofie. Se gîndea că ar fi fost nimerit să de ocazia de a se manifesta și altor discursuri non cademice, pe lîngă Sorbona. A fondat atunci Colegiul respectiv din Cartierul latin. Era u loc unde nonconformismul intelectual — și ar ceea ce trecea drept așa ceva — erau toler e și ascultate.

PH. N. — În timp multe spirite se preocupau în 1948 de as ctul social al problemelor, după mare tulburare provocată de război și Eliberar dumneavoastră ați rămas fidel proiectului m tafizic ?

E. L. — Desigur, d să nu uitați că era epoca în care Jean-Pau Sartre și Maurice Merleau-Ponty dominau zontul filosofic, cînd în Franța ajunsese deja nomenologia germană, cînd Heidegger începu să fie cunoscut. Nu se dezbăteau doar probl ne sociale ; era un soi de deschidere general și o curiozitate pentru tot. De altfel, nu cred ă filosofia pură poate fi pură fără să atingă roblema socială". **Timpul și Celălalt** este o rcetare a relației cu altul, în măsura în car ea are ca element timpul ; ca și cum timpu r fi transcendența sau, mai ales, deschiderea pre Celălalt /.../.

PH. N. — „Scopul conferințelor mele — scrieți pe prima pagi — este de a arăta că timpul nu ține de un biect izolat și singur, ci este chiar relația su ectului cu Celălalt". Îmi pare un mod destul ciudat pentru a începe o serie de conferințe presupuneți, deci, din start, că singurătatea te în sine o problemă.

E. L. : — Singurăt a era o temă „existențialistă". Pe vremea aceea existența era descrisă ca disperare a solitudinii sau ca izolare în angoasă. Cartea reprezintă o încercare de a ieși din această izolare existențială, după cum volumul precedent voia să fie o încercare de a ieși din acel „il y a". Acolo propuneam două etape. Întîi, cercetam o „ieșire" spre lume, prin cunoaștere. Efortul meu constă în a demonstra că a cunoaște e, în realitate, o imanență, că nu există ruptură prin izolare a ființei în cunoaștere ; că, pe de altă parte, în comunicarea a ceea ce știi te afli mereu alături de celălalt, și nu confruntat cu el, nu într-un față-în-față ostil. Dar a exista în relație directă cu altul nu înseamnă a-l tematiza pe acesta și a-l considera drept un obiect cunoscut, nici a-i comunica o cunoaștere. În realitate, faptul de a fi e tot ce poate exista mai privat, mai particular pe lumea asta ; existența e singurul lucru care nu se poate comunica. Pot să o povestesc, dar nu voi putea niciodată să-mi împărtășesc ,să-mi împart cu altul propria mea existență. Singurătatea apare deci, în acest caz, ca o izolare care marchează însăși întîmplarea de a fi. Socialul e dincolo de ontologie.

PH. N. — Scrieți : „E banal să spui că nu existăm decît la singular. Sîntem înconjurați de ființe și lucruri cu care întreținem anumite raporturi. Prin văz, pipăit, prin simpatie, prin munca în comun, noi sîntem cu ceilalți. Toate aceste relații sînt tranzitive. Ating un obiect, îl văd pe altul ; dar eu nu sînt Altul".

E.L. — Aici am vrut să formulez tocmai acest **cu, înțeles ca posibilitate de a ieși din singurătate.** „A exista cu" să reprezinte oare o împărtășire adevărată a existenței ? Cum se poate realiza această „împărțire" ? Sau (deoarece cuvîntul „partaj" ar însemna că viața ar ține de „a avea") : există o participare la faptul de a fi care ne determină să ieșim din singurătate ?

PH. N. — Putem împărți ceea ce avem, dar nu putem împărți ceea ce sîntem ?

E. L. — Tocmai de aceea, relația fundamentală a ființei — la Heidegger — nu e relația cu altul, ci cu moartea, unde tot ce nu e autentic în respectiva relație se denunță, deoarece de murit, murim singuri. /.../.

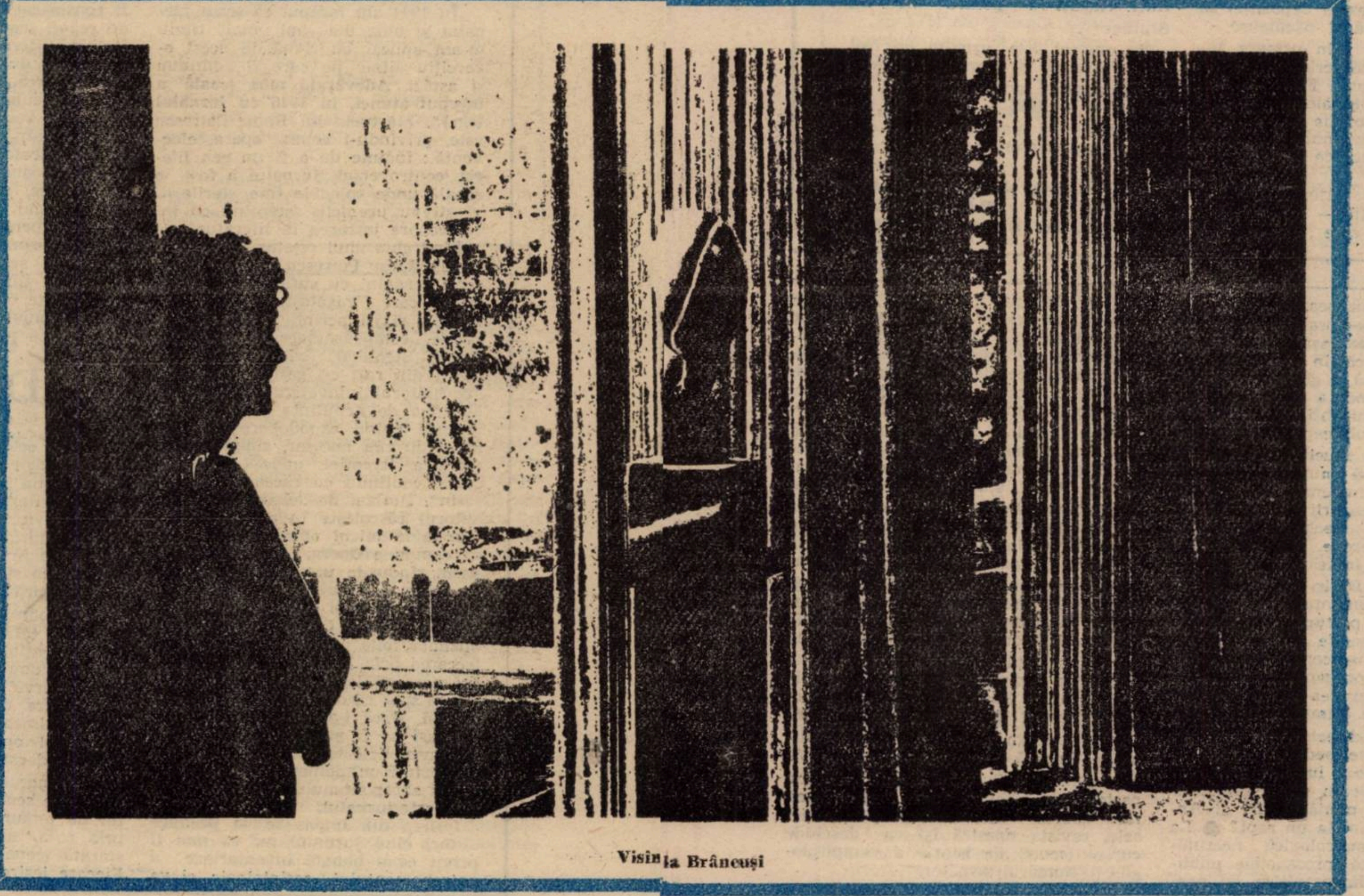

Visin la Brâncuși

IUBIREA ȘI FILIALITATEA

PH. N. — Prima analiză unde relația cu celălalt se desprinde de modelul subiectului ce ia cunoștință de un obiect ar fi deci cea care privește erosul, **în ciuda metaforelor care susțin că iubirea e cunoaștere. Alteritatea celuilalt ar avea o semnificație asemănătoare viitorului, cînd vorbim despre timp ?**

E. L. — Prin **eros,** între ființe se exaltă o alteritate nereductibilă la diferența logică sau numerică, o diferență care ar distinge formal un individ oarecare de altul. Dar alteritatea erotică nu se bazează nici pe diferența datorată — între două ființe comparabile — unor atribute diferite, capabile să le distingă una de alta. Femininul este **altul** pentru o ființă masculină, nu doar pentru că are o natură diferită, ci și pentru faptul că alteritatea îi este într-o anumită măsură, însăși natura specifică. Într-o relație erotică nu este vorba deci despre un alt atribut al **altuia,** ci despre un atribut al alterității în sine. În **Timpul și Celălalt,** unde masculinul și femininul nu sînt gîndite în acea reciprocitate neutră care le comandă relația interpersonală, unde sinele subiectului apare în deplina sa masculinitate și unde e chiar căutată — să fie oare aici un pur anacronism ? — structura ontologică specifică a feminității (despre care am să vorbesc imediat), în cartea mea, deci, femininul este descris drept un **de sine altul,** ca origine, însăși a conceptului de alteritate. Cît de mult contează pertinența ultimă a acestor observații și corective importante ! Acest studiu ne permite să înțelegem în ce sens anume — ireductibil la cel al diferenței numerice și al diferenței de natură — putem concepe alteritatea care dirijează relația erotică. Nimic în această relație nu reduce alteritatea care se exaltă în ea. Spre deosebire de cunoaștere, care înseamnă suprimarea alterității și care, în acea „cunoaștere absolută" a lui Hegel, celebrează „identitatea identicului și a non-identicului", într-o legătură de dragoste alteritatea și dualitatea nu dispar. Ideea iubirii ca fuziune a două ființe e o falsă idee romantică. Patetic, într-o relație de dragoste e tocmai faptul de a fi doi și mai ales faptul că celălalt este în mod absolut **altul.**

PH. N. — Și atunci, acel a-nu-l-cunoaște-pe-altul să întrețină relația ?

E. L. — A-nu-cunoaște nu trebuie înțeles ca o **privare** a cunoașterii. Imprevizibilitatea nu apare ca formă a alterității decît relativ la cunoaștere. Pentru aceasta, altul e tocmai imprevizibilul. Dar în **eros,** alteritatea nu e sinonimă cu neprevăzutul. Iubirea e iubire doar ca un rateu al cunoașterii. /.../.

PH. N. — Există în cartea dumneavoastră o a doua figură a relației cu altul, care nu e o relație de cunoaștere și realizează în mod autentic ieșirea în afara ființei, implicînd și ea o dimensiune a timpului : relația filială.

E. L. — Filialitatea e și mai misterioasă ; e o relație cu altul, unde acesta e în mod radical altul și totuși, într-un anume fel, sînt eu. Eul tatălui se leagă de o alteritate care e a sa, fără a-i fi posesie sau proprietate. /.../. Filialitatea biologică nu e decît figura primă a filialității ; dar ea poate fi foarte bine concepută și ca relație între ființe umane fără înrudire biologică. Poți avea față de cineva o atitudine paternală. A-l considera pe altul drept propriul tău fiu înseamnă a stabili cu el acele relații pe care eu le numesc „dincolo de posibil".

PH. N. — Ați putea da exemple de asemenea filiații spirituale ? Există ceva asemănător în relația maestru — discipol ?

E. L. — Filialitatea și fraternitate — relații parentale fără baze biologice — metafore curente ale vieții cotidiene. Relația maestru-discipol nu se reduce la ele, dar le presupune cu siguranță.

ÎNFĂȚIȘAREA

PH. N. — În Totalitate și Infinit **vorbiți mult despre figură, despre chip. E una din temele dumneavoastră frecvente. În ce constă și la ce servește această fenomenologie a înfățișării, adică această analiză a ceea ce se întîmplă atunci cînd îl privesc pe altul în față ?**

E. L. — Nu știu dacă putem vorbi despre o „fenomenologie" a figurii, deoarece fenomenologia descrie ceea ce apare. După cum, mă întreb dacă putem vorbi despre o privire întoarsă spre figura cuiva, deoarece privirea e cunoaștere, percepție. Mă gîndesc că accesul la înfățișare e mai curînd etic. Cînd vedeți un nas, ochii, o frunte, o bărbie și le puteți descrie, vă întoarceți spre altul ca spre un obiect. Cel mai bun mod de a-l întîlni pe altul e de a nu-i remarca nici măcar culoarea ochilor ! Cînd observi ce culoare au ochii celui din fața ta nu intri într-o relație socială cu el. Sigur că relația cu figura poate fi dominată de percepție, dar specificul înfățișării e că nu se reduce la aceasta. Apare întîi de toate directețea figurii, expunerea ei directă, fără apărare. Pielea feței rămîne cea mai goală, mai dezvelită, de o nuditate decentă. Dar și cea mai precară, de o sărăcie esențială. Dovada ar fi că încercăm să mascăm această sărăcie prin tot soiul de poze, încercînd să-i dăm un conținut. Fața e expusă, amenințată, ca și cum ne-ar invita la un act de violență. Și, în același timp, fața e cea care ne interzice să ucidem.

PH. N. — Povestirile de război ne spun că e mult mai greu de omorît un om atunci cînd l-ai privit în față.

E. L. — Fața e semnificație ; o semnificație fără context. Vreau să spun că celălalt, în directețea figurii sale nu e un personaj într-un context. De obicei sîntem un „personaj" : profesor la Sorbona, vice-președinte al Consiliului de Stat, fiul Cutăruia, tot ce intră într-un pașaport, modul de a ne îmbrăca, de a ne prezenta. Iar orice semnificație, în sensul obișnuit al termenului, e relativă la un asemenea context : sensul cuiva depinde de relația sa cu altceva. Dimpotrivă, fața este sens în sine însuși. Tu ești tu. Se poate spune de aceea că figura nu este „văzută" /.../

PH. N. — Celălalt e figură ; dar el îmi vorbește, iar eu îi vorbesc. Discursul uman să nu fie atunci un mod de a rupe ceea ce numiți „totalitate ?".

E. L. — Desigur. Fața și discursul sînt legate. Chipul vorbește. Și vorbește tocmai pentru că el face posibil și inaugurează orice discurs. Am refuzat noțiunea de viziune pentru a descrie relația adevărată cu celălalt ; această relație autentică ar fi tocmai discursul și, mai exact, răspunsul sau responsabilitatea. /.../ A vorbi este un mod de a-l saluta pe celălalt, dar a saluta înseamnă deja a răspunde de cel din fața ta. E greu să taci în prezența cuiva. Trebuie să vorbești despre ceva, despre ploaie, timp frumos, nu contează despre ce, dar să vorbești, să-i răspunzi și să răspunzi de el.

Ph. N. — În chipul celuilalt, spuneți, există o „evelație", o „înățime". Celălalt e mai sus decît mine. Ce înțelegeți prin aceasta ?

E. L. — Acel „Să nu ucizi niciodată" e primul cuvînt al figurii cuiva. Or, acesta e un ordin. Există în apariția figurii un comandament, ca și cum Stăpînul mi s-ar adresa. Și totuși, figura celui din față e descoperită, goală ; e chiar săracul pentru care pot să fac totul și căruia îi datorez totul. Iar eu, oricine aș fi, dar ca „persoană întîi", **eu** trebuie să-mi găsesc forța de a răspunde la chemare.

Ph. N. — V-aș spune : da, în anumite cazuri . . . Dar în altele, dimpotrivă, întîlnirea cu celălalt se întemeiază pe violență, pe ură și dispreț.

E. L. — Sigur că da. Însă cred că oricare ar fi motivația acestei răsturnări, analiza figurii, așa cum am încercat să o fac în carte, cu stăpînirea celuilalt și sărăcia sa, cu supunerea și bogăția mea, contează mai mult. E însuși temeiul tuturor relațiilor dintre oameni. Dacă n-ar fi așa, nu cred că am mai spune, în fața unei porți deschise: „După dumneavoastră, domnule". E un „după dumneavoastră" originar, pe care am încercat să-l descriu. Ați vorbit despre patima urii. Mi-era teamă de o obiecție și mai gravă : cum se face că putem pedepsi și reprima ? Cum se face că există justiție ? V-aș răspunde că faptul se datorează prezenței celui de-al treilea alături de celălalt. Așa au fost condiționate legile, așa s-a instaurat justiția. Dacă aș fi singur cu celălalt, i-aș datora totul ; dar apare al treilea. De unde să știu în ce relație intră aproapele meu cu cel de-al treilea ? De unde să știu dacă sînt cumva înțeleși sau dacă al treilea e victima aproapelui meu ? Cine e de fapt, atunci, aproapele meu ? Prin urmare, trebuie să cîntăresc, să gîndesc, să judec, comparînd tocmai incomparabilul. Relația interpersonală pe care o stabilisem cu celălalt trebuie s-o extind și la ceilalți oameni. Apare deci necesitatea de a mai modela privilegiul acordat celuilalt. De unde, justiția. Dar aceasta, exercitată prin instituții inevitabile, trebuie să fie mereu controlată de relația interpersonală inițială. /...// Mai cred că a avea acces la figura celuilalt înseamnă, într-un fel, a avea acces la ideea de Dumnezeu. Pentru Descartes, ideea de Infinit rămîne o idee teoretică, o contemplare, o cunoaștere. În ce mă privește, cred că relația cu Infinitul nu este o cunoaștere, ci o Dorință. Am încercat să descriu diferența dintre Dorință și nevoie, prin faptul că Dorința nu poate fi satisfăcută. Într-un anume fel, ea se hrănește cu propria-i foame și e sporită tocmai pe măsură ce se satisface. Dorința e ca o gîndire care nu se mai gîndește că nu gîndește sau care nu se mai gîndește că gîndește. Structură paradoxală, desigur, dar care nu e altceva decît această prezență a Infinitului într-un act finit.

(Din „ETICĂ ȘI INFINIT")
Prezentare și traducere de
Adriana BABEȚI

Cronica literară de Cornel Ungureanu

De la soldat la filozof

Nici o carte a lui Noica nu a fost întîmpinată cu atîtea cuvinte grele ca **Rugaţi-vă pentru fratele Alexandru.** Sau, ar trebui să spun: deşi toate cărţile lui Noica au fost mai mult sau mai puţin controversate, nici una dintre ele n-a suportat acuzaţii atît de violente. Dacă alte opere nicasiene erau bănuite de naivităţi, excese, opţiuni partizane, judecăţi frivole, doar aceasta este obligată să suporte contestatii din unghiul moral. Ar fi, zice acuzarea, o carte imorală ! Acum, cînd trebuie să judecăm eroarea comunismului, sîntem invitaţi să citim o carte împăciuitoristă ! Dacă ceilalţi membri ai gulagului românesc — ai înaltei societăţi concentraţionare — au demascat cu ardoare, filozoful Noica nu numai că iartă, ci şi cere iertarea torţionarului ! Iată ceva ce nu poate înţelege, în ruptul capului, critica (mai) tînără. Care conchide : nu numai o carte imorală ci, acum, în vremile pe care le trăim, o carte primejdioasă ! O carte a renunţării la luptă !

De fiecare dată cînd a apărut la orizont imaginea unei Lumi Noi, nimic nu era condamnat cu mai multă furie decît turnul de fildeş al creatorului. Arta trebuie să militeze. Nimic nu provoca mai multă mînie decît retragerea filozofului. Iubiţi cu asupra de măsură erau cei ce înstrunau partiturile imediatului. Dacă extragem cartea lui Noica din contextul ei firesc, obţinem cîteva dintre cele mai prăpăstioase judecăţi ale momentului lirico-epico-politic actual

Rugaţi-vă pentru fratele Alexandru nu deschide drum unor imperative imprevizibile. Chiar în recent apărutul **Jurnal filozofic** (cu ediţia iniţială în 1944) se află cîteva secţiuni care premerg fabulele de temniţă ale gînditorului. „Îndurare pentru cei puternici" e o propoziţie pe care o repetă cu evidentă plăcere. E aproape un refren. Între o notă (datată — tactic? — 3 septembrie 1939, Paris) care spune : „Să optezi — între cine şi cine; între ce şi ce? Ţiu dinainte cu învinsul" şi **„îndurare pentru invingători"** trebuie aşezată etica ultimei opere nicasiene.

Să recunoaştem, nu-i o poziţie confortabilă, mai ales azi. Dacă îl vom citi însă pe Mircea Eliade, vom descoperi aceeaşi **aşezare.** Fiinţele resentimentului, spune Mircea Eliade, sînt nişte monştri. El, Mircea Eliade nu este un om al resentimentului. Întreaga lui creaţie, după **1945,** demonstrează acest lucru : că nu e şi nici nu vrea să fie agent al răzbunării. **Să nu ne răzbunaţi,** iată mesajul testamentar al lui Mircea Vulcănescu.

Nu trebuie să ne sfiim a scrie că şi Eliade, şi Vulcănescu, şi Noica sînt nişte luptători care **au pierdut războiul.** În deceniul al patrulea au pierdut mai multe lupte, în **1944** au pierdut, împreună cu ceilalţi cărturari români, Războiul. Pînă în **1958,** cînd Noica intră la închisoare, mai stăruia iluzia că el nu-i definitiv pierdut, că mîine, poimîine, „vin americanii". Abia în 1958 luptătorul putea să înţeleagă că războiul e pierdut.

Dar dacă „ar fi învins"? Statutul de soldat nu însemna extrema alienare a filozofului ?

Iată alternativa. Întemniţarea nu-i decît momentul de sus al înfrîngerii, desăvîrşirea ei. Anularea calităţii de soldat, afirmarea celei de om al Ideii. Alexandru, victoriosul (conformîndu-se numelui său) trăieşte, ca soldat, momentul alienării sale. E fratele perdant al filozofului. E legat de el printr-o relaţie ades numită de Noica . relaţia dintre Cain şi fratele său.

Rugaţi-vă pentru fratele Alexandru nu e un jurnal crispat al revanşei. E revenirea filozofului la uneltele sale. E o carte despre revenirea în Centrul Lumii.

Cum să înţeleagă cei care trăiesc azi din plin euforia victoriei rodnicia înfrîngerii ? Fiindcă ei nu vor să-l accepte decît pe învingător. Fiindcă ei nu vor să-l accepte pe Noica decît ca învingător. Ca un erou al succesului. Or, în momentul cînd încheie acest jurnal (1965), Noica este imaginea sublimă a pierzătorului absolut : a pierdut totul. A pierdut totul pentru a-şi conserva condiţia de filozof. A pierdut toate războaiele pentru a restaura demnitatea filozofică. **Rugaţi-vă . .** e primul moment restaurator.

2. La mai bine de un sfert de veac de la alcătuirea lui, **Jurnalul de temniţă** învinge prin coerenţă şi consecvenţă. El nu se pierde între documentele spectaculoase pe care ar putea să ni le ofere, senzaţionalele documente cu ajutorul cărora şi-ar cuceri publicul. Noica nu e interesat să depună mărturie. Cartea începe cu o rugăciune pentru un comandant de oşti învingătoare şi se încheie cu o rugăciune pentru un filozof triumfător. Iar **personajele** universului carceral nu sînt, mai puţin, personajele scenariului iniţiatic. **Primul** ar fi Alex sau Alexandru (iar Alexandru!), tînăr de 22 de ani, sportiv de performanţă. El e Ucenicul, dar şi Necredinciosul. Alexandru articulează parabola deschisă de titlu. Mai există şi un inginer Goldstein, care vrea să se creştineze şi-i vorbeşte lui Noica despre paradoxele spiritului evreu în lumea de azi. Sub argutia lui Goldstein l-am recunoaşte pe Steinhardt. Dar este Goldstein un adevărat Steinhardt? Documentul se pulverizează, rămîne fabula, **lecţia de filozofie.**

TOTALITARISM şi LITERATURA ESTULUI

CONSTANTIN NOICA

RUGAŢI-VĂ PENTRU
FRATELE ALEXANDRU

EDITURA HUMANITAS

Memorialistica Gulagului e încruntată. Noica are umor. E, cînd şi cînd, autoironic. Face haz de sine atunci cînd, o clipă, a vrut „să iese în faţă". Dar, aşa cum am văzut, îi compătimeşte pe învingători şi nu vrea (în această depoziţie) să le sporească numărul păcatelor.

Cartea nu este, prin urmare, încrîncenată. Ea este scrisă de filozof, şi nu de deţinut. Este a gînditorului care găseşte aici şansa de a ţine lecţia de filozofie .

Socrate va fi întemniţat mereu, filozoful se va verifica întotdeauna în temniţă.

Să recapitulăm : Alexandru — cel din titlul cărţii — este un comandant sovietic care , în 1944, ocupă o mînăstire. Şi lasă maicilor (ascunse) următorul mesaj : **Rugaţi-vă pentru fratele Alexandru.** Fiecare experienţă a carcerei înregistrează un învingător, dar şi apelul adînc al acestuia : rugaţi-vă pentru sufletul meu. De la comandantul sovietic, la Marx, care închide „experienţa carcerală", nimic mai în firea gîndirii lui Noica decît acest traseu iniţiatic. **De la luptător la înţelept, iată o cale care nu e doar a acumulării de experienţă,** ci chiar a schimbării regimului ontologic :

„Obiectiv vorbind — şi fără să sărut mîna care m-a lovit — ce lucruri tulburătoare sînt uneori de găsit în opera lui Marx! Îmi pare chiar rău, acum, că doctrina aceasta va dispărea de la sine, în era automatizărilor, o dată cu dispariţia muncitorilor din uzine şi a minerilor. Căci doar pentru aceştia a fost ea valabilă o clipă (adică timp de vreun veac); pentru rest, adică pentru ţăran, funcţionar, liber profesionist, intelectual şi negustor, ea n-a reprezentat, în fond, ceva decît pe linia **resentimentului . . .".** Cineva fără simţul umorului şi lipsit de gustul **comediei** s-a repezit să-l anatemizeze pe Noica fiindcă îl iubeşte pe autorul **Capitalului.** Dar nu pe autorul **Capitalului** îl laudă Noica : îl laudă pe autorul tezelor despre înstrăinare. Laude urmate imediat de ritualurile fratelui compatisant : „Fie-vă milă de un gînditor atît de mare ce, în părţile lumii unde e prea des şi prost invocat, a ajuns de rîsul copiilor. Fie-vă milă de felul cum se întoarce biruinţa sa împotrivă-i. (. . .) Fie-vă milă pentru blestemele ce se vor acumula într-o zi peste capul lui, nefericitul de învingător. Îl vor blestema ruşii, cărora le-a blocat afirmarea istorică atîtea decenii, cum nu reuşise în veacul al XIX-lea nici un absolutism ţarist. Îl vor blestema evreii, coreligionarii lui, despre care a spus lucruri mai infernale decît orice antisemit. Îl vor blestema muncitorii . . .". Creştineasca etică a toleranţei stimulează acest final pedagogic : „Atunci va veni cineva care să spună : «Iertaţi-l, a stat şi el sub nebunia binelui. Rugaţi-vă pentru sufletul fratelui Karl. Rugaţi-vă pentru the Big Brother»".

Nu amoral este jurnalul lui Noica, nu imoral, ci filozofic. Foaie de temperatură a anului în care a fost scris — 1965 —, el nu e nici mai mult, nici mai puţin decît diagrama unei convertiri.

*** Constantin Noica, RUGAŢI-VĂ PENTRU FRATELE ALEXANDRU, Ed. Humanitas, 1990.**

Cronică măruntă

Cursul (scurt) de vampirologie poate începe

● Anunţăm pe această cale prezenţa ş.f.ului timişorean în cîteva dintre marile reviste s.f. din lume ● În **Antares,** nr. 35 din 1989 participă la o terrascopie admirabilii animatori ai anticipaţiei Viorel Marineasa, Mandics Gyorgy, Constantin Cozmiuc, Duşan Baiski, Silviu Genescu ● De fapt, numiţii (alături de Lucian Merişca, Gheorghe Sasarman, Lucian Robu) se ocupă de **Perestroika şi s.f.** ● La ce se putea visa în 1989 decît la Perestroika, via s.f. ? ● Vampirul veghea lîngă vampiresa sa ● Dar oare veghea el singur singurel ? ● Din ultimele cercetări de vampirologie întreprinse de **Paradox,** serie nouă, prin pana măiastră a domnului Cozmiuc, laureat a numeroase concursuri s.f., aflăm că vampirii trăiau pe teritoriul Banatului şi al Transilvaniei încă din cele mai vechi timpuri. ● O scrisoare către Calmet (zice Cozmiuc) informează despre cîţiva vampiri timişoreni : „În timp ce eram incartiruiţi la Timişoara — zice epistola din 1758 — au murit, din din această cauză (din cauza vampirilor) doi dragoni din compania mea . . ." ● Cum trimiterile pe care le face dl. Constantin Cozmiuc sînt, eufemistic vorbind, mai degrabă s.f., nu ne rămîne decît să credem să paginile pe care d-sa trebuia să le consulte şi nu le-a consultat sînt exact cele din **Cursul (scurt) de vampirologie** publicat, cu ani în urmă, de **Orizont-magazin.** ● Ne gîndim, cu oarecare nostalgie, la acele pagini fragmentate, dar cugetăm şi la posibilitatea de a face, fie chiar prin intermediul cronicii noastre, cultura generală vampirologică a onoratului public ● Dar primul număr al noii serii a **Paradoxului** timişorean nu se reduce doar la poveşti cu vampiri sau la note privitoare la buna înţelegere a ideii de vampir în estul european ● Idee care a stat la baza memorabilului nostru Dracula ● **Paradox,** aşa după cum arată Lucian Ionică în articolul-program, are în urmă o glorioasă tradiţie ● Primul număr a apărut în 1972, editat de Casa studenţilor din Timişoara ● Era o publicaţie a cenaclului H.G. Wells ● A reuşit, de-a lungul timpului, să obţină numeroase premii naţionale şi internaţionale ● Să dea bătaie de cap cenzurii ceauşiste ● Revista grupează vechi militanţi ai anticipaţiei timişorene, precum Marcel Luca, Lucian Ionică, Silviu Genescu, Duşan Baiski, Dorin Davideanu, Tudor Beşuan şi, bineînţeles, Constantin Cozmiuc, atît în postura de vampirolog cît şi în aceea de traducător ● Un amplu interviu acorda **Paradoxului** domnul director general Sorin Antohi ● Dacă viziunea d-lui Cozmiuc asupra lumii este vampirologică, viziunea domnului director general Antohi e eminamente pedagogică ● O frumoasă povestire a lui Silviu Genescu e prezentă atît în publicaţia timişoreană cît şi în numărul 469 al **Anticipaţiei** ● Asistăm la un rapt? ● La o competiţie vampirologică necruţătoare ● Căci, iată, proaspetele publicaţii s.f., în rapidă înmulţire, îşi preiau cu graţie povestirile ● Din cînd în cînd, apar prin reviste plîngeri de furt ● Desigur, nu e cazul cu **Anticipaţia,** publicaţie redutabilă, cea mai serioasă apariţie s.f. ● Adevărată continuatoare a Colecţiei **Povestiri ştiinţifico-fantastice** de odinioară, **Anticipaţia** se bucura de aportul celor mai importanţi animatori ai s.f.ului românesc de azi ● Să-l fi selectat dînşii pe Silviu Genescu pentru înalta societate ? ● El demult călătorea într-acolo ● Altfel, editura SFVA a ajuns cu **Paraziţii leului** de Francis Carsac la capitolul VI, Iris S.F. cu **Febra lui** Serge Brussolo şi Ambrose Bierce **la** numărul al patrulea ● Îşi anunţă apariţia „un nou fanzin, **String**" ● Semnează „presigioşi autori ai genului", precum „Mihai Răuţa, Horia Aramă şi George Anania" ● Şi cine îşi mai anunţă apariţia ? ● De veghe la sosirea vampirilor, prozatorul (odinioară s.f. ?) Eugen Florescu prospectează terenul ● În **România literară** Dorin Tudoran îi închină rînduri pline de duioasă aducere aminte ● Va zbura domnul Eugen Florescu din nou peste ocean ? Nu va zbura ? ● Cu sau fără zborul transoceanic al domniei sale, revista noastră îşi va deschide cursul (scurt) de istorie a vampirologiei în numărul următor.

Anemone POPESCU

Coşmaruri pre versuri tocmite

E greu de spus cum ar fi evoluat, în ţară, poezia lui Dorin Tudoran. Exilîndu-se într-un moment în care se percepeau tot mai clar sonorităţile generaţiei optzeci, poetul a urmat un drum pe cont propriu. Drumul spinos al singurătăţii. Cele două secţiuni **(Viitorul facultativ şi Io, Saturnalia !)** ale cărţii din 1986, apărută în Danemarca, **De bună voie, autobiografia mea,** ne aşează în faţa unui poet derutant şi a unei poezii contradictorii. Există o certă, voită, ruptură între cele două cicluri, după cum o prăpastie s-a căscat la jumătatea existenţei fizice a autorului. **Viitorul facultativ** însumează cîteva manifeste protestatare, scenarizînd desprinderea de lume printr-o criză morală. **Io, Saturnalia !** reface, în perspectivă şi în gust fellinian pentru grotesc, mizeria grandorii unei lumi în care dispreţul şi decăderea constituie norma existenţei.

pana lui Dorin Tudoran sucombă o lume. El e ultimul scrib, tragic-nostalgic, al paradisului corupt şi pierdut care mai îngăduia speranţele. Precaritatea existenţială, absenţa perspectivei în spectrul pozitivului împing poemul spre condiţia, ea însăşi fragilă, de oglindă îndurerată a lumii. În apele ei se consumă o dramă : neputinţa de a suporta realul altfel decît ironizîndu-l. Dorin Tudoran epuizează, nu fără un anumit răsfăţ, multe din strategiile sarcasmului care, paradoxal, nu are o funcţie agresivă, ci una defensivă. El participă la complotul supravieţuirii, la echilibristica pe buza prăpastiei care este însăşi viaţa poetului : precaritatea, dispariţia reperelor morale, prăbuşirea stîlpilor credinţei şi speranţei, chiar în formă simbolică. E o lume ce nu mai îngăduie poetizarea, şi unde, din ruină, se naşte doar fantasma tragicei neputinţe : „În fiecare os mi-aţi sădit / un mausoleu / în fiecare picătură de sînge / port, roşie — / o piaţă. / / Dacă i-ar da prin minte / copilului meu / să sufle spre mine / cît într-o lumînare, atît numai — / n-ar auzi decît / prăbuşindu-se un vraf de ziare ; / mausoleu peste mausoleu, / piaţă cu piaţă“

O lume din care semnificaţiile majore s-au evaporat, salvată, în plan literar, de străfulgerările tehnicii suprarealiste. Numai logica ilogicului mai poate aduna la un loc fragmentele unui univers pulverizat, dat pradă neantului etic. Nefirescul, ca mod de existenţă, proiectează în monstruos şi în enorm tragedia măruntă a pierderii identităţii. Strivit sub apăsarea atîtor forţe dstructive, poemul reface istoria Sfîntului Gheorghe în luptă cu balaurul : doar şansa eroismului disproporţionat — ridicol şi măreţ totodată — pot salva ceva din degradarea lumii atinsă de blestemul putrefacţiei. Lipsa idealului, fie şi unul naiv, macularea ca unică regulă a existenţei transformă lumea într-un coşmar. Conştiinţă imparţială a acestuia, poetul transformă scrisul într-o operaţie apocaliptică, iar universul se reflectă printr-un cod al disperării : „Nu cunosc ghetto mai negru / ca tine — suflet al meu / inima-mi pompează / kilometri de sîrmă ghimpată în fiecare clipă / tu eşti perfect, suflet al meu, / ca diamantul ce-a zgîriat pe-acest ciob de cer / Steaua Singurătăţii“.

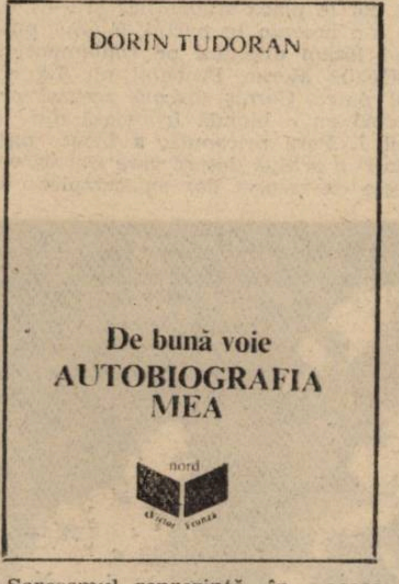

Sarcasmul reprezintă, în această poezie, mai întîi o tehnică, şi abia apoi o fatalitate a stilului. Fie că ia forma precarităţii nobile a haiku-ului supraetajat („Viaţa mea — / un strop de ploaie alunecînd / pe arsura briciului / / dedesubt / toasturi fierbinţi aşteptînd-o / ca pe o icră roşie / / rubinul ei rece / desăvîrşindu-se / sub pieliţa deja ofilită“), fie a unor fabule ricanante **(Două canine)**, viziunea sfîrşeşte în coşmaresc. Datele imediate ale realului se dovedesc false imagini ale lumii, iar din adîncul conştiinţei torturate ţîşnesc cortegii macabre — monştri plăsmuiţi de veghea raţiunii : „Nimic — / doar copacul de sub fereastră / rotindu-se / oferindu-ţi frunzele / ca pe-un miraculos popor / de **Lez în plic** / N-ar mai fi nevoie decît de-un cîine — / sufletul respectiv se află / demult aici / fereastra aburită / nu mă-mpiedică să-l văd / e vorba, domnilor, / aşa cum vi s-a promis, / cu-adevărat / de-un geam transparent / da, se vede prin el sufletul cîinelui de care / e atîta nevoie / că-mi tremură tocul în mînă / şi nu trebuie / să-mi pun face **Ham ! Ham !** / şi geamul e/ aurechea pe hîrtie / spre a auzi cum tît de transparent, domnilor / că văd prin el chipul tatălui meu / ce-ar fi putut muri într-o mină de plumb / sau la canal / şi nu într-o maghernită / puţind a gaz / în plin război al petrolului / şi nu într-o maghernită tapetată cu umbrele celor / treizeci şi cinci de promoţii / pe care acest tată al meu / le-a învăţat / limba română şi/ că un copac e un copac / iar un cîine un cîine / şi fiecare trebuie să moară aşa cum se cuvine / în legea lui adică / şi că **Ham, Ham !** nu e / un cod secret / că poate fi vorba chiar / despre sufletul cîinelui / de care e foarte, foarte mare nevoie acum / spre a năvăli pe lume /caldul / neasemuitul : / Marş !“

Dincolo de aceste farse tragice ale destinului, dincolo de scenariile moralizatoare puse în scenă cu multă abilitate, descoperim un spirit cu obsesia Sudului : un spirit mediteraneean schimonosit de violenţa peisajului torid. Fatalitatea este, la Dorin Tudoran, o formă a transcendenţei interzise. Existenţa devine o entitate fără sens, un monolog al cărui text a fost epurat de orice urmă a vieţii. Păpuşi manevrate pe-o sîrmă întinsă deasupra neantului, personajele lirice sînt nişte conştiinţe falsificate. Nenaturalul trăitului devine nenatural al scrisului. Cîteva din procedeele spectaculoase ale avangardei, parafrazarea şi aluzia culturală, răsturnarea valorii obişnuite a simbolurilor (viaţa ca „sărbătoare negativă“, de pildă : „N-am încotro / — trebuie să părăsesc sărbătorile acestea ; / mai multe mucuri în scrumieră / decît speranţe“) fac din poem un lung exerciţiu de expiere a unei vini pe cît de imprecisă, pe atît de obsedantă. Sentimentul absurdului şi al inutilităţii, disperarea mocnită şi viziunea coşmarescă metamorfozează poezia lui Dorin Tudoran într-o Casandră dezabuzată : nu numai că nimeni nu ascultă profeţiile ei, dar ea însăşi nu mai crede în ele. Totul a devenit un joc, simplă transcriere mecanică a unei obsesii, o cursă demenţială a autoamăgirii gratuite. Doar că întreg spectacolul se desfăşoară în zona negativului, dincolo de oglinda salvatoare, capabilă să redimensioneze avalanşa de prevestiri funeste. Înfrînt în rolul pe care-l ştia la perfecţie, profetul dispreţuit îşi transformă umorile în sarcasme paradoxale ale disperării. Spre astfel de scene ale unor vulcani în erupţie se deschide cortina în secţiunea a doua a cărţii. **Io. Saturnalia !**

Mircea MIHĂIEŞ

Diateze

Discurs despre metodă

[IV]

Dacă decupajul propus de Liviu Antonesei în **Pharmakon** trece, într-o primă secţiune **(Ca şi cum)** dividendele retoricii în contul unei practici analitic-livreşti, continuînd fără excesivă ostentaţie cu o poezie în care rama eseistică **(Tratat de inocenţă)** se dovedeşte îndestul de largă pentru a reţine, la rigoare, jocurile de oglinzi ale visului cum şi cele ce decurg, în plan liric, dintr-o mai generală plăcere a rememorării şi introspecţiei : „Ca şi cum ea ar fi coborît valea aceea lutoasă / cu poalele rochiei în mîini şi cu mici perle / lichide lunecînd pe suprafaţa obrazului / (de o consistenţă puţin ciudată totuşi această / imagine care revine adesea, dimineaţa, din memorie / şi care-şi instaurează cu superbie suveranitatea / imediat la intrarea în starea de trezie, ca şi cum / un film vechi, din perioada **Cîinelui Andaluz**, s-ar / alcătui din lungi fîşii de negru intens în care / se strecoară periodic aceeaşi imagine, ca şi cum / pentru acel film s-ar fi tras o mulţime de duble), / ea alunecă uşor . . .“ etc. **(Ca şi cum)**, pentru ca, finalmente **(Călătorie în erele geologice şi celelalte poeme de dragoste)**, să ni se releve, peste intenţia de a fixa cîteva din temele mari în zarea unei simbolistici mai pretenţioase, o îndestul de semnificativă ştiinţă de a absorbi în concept o omenească, prea omenească atracţie spre idealitate şi reverie romantică : „Despre Yin şi despre Yang nu vorbesc / nici despre Marele Ritm al celor cinci / elemente. La stînga, eu. Şi tu, la dreapta / /. O fulgerare — trecerea peste roua / intrării preţioase / căldura aurorală / a grotei adumbrite / strălucirea tijei de jad. / / Călătorie în dumbrava obscură /. ./ (Cei cinci mii de waţi ai unui trup / în cădere). / / Departe e ziua. departe e moartea . . .“ **(Ars amatoria)** —, poemele din volum sînt, în totalitate, nu atît de clar delimitate prin ceea ce le desparte, pe cît îndatorate aceleiaşi poetici. Afirmaţie de probat fie şi numai prin decorul barochizant ce susţine textele, prin inextricabilul amestec de spiritualitate şi profan, de patetism şi ironie, prin, nu în ultimul rînd, metaforismul abundent şi cromatica fastuoasă a reprezentărilor. Un poem, aci, în care simbolismul cromaticii aminteşte de manierismul cromolitografiilor lirice ale lui Adrian Maniu : „Între macii roşii de cîmp (cîmpul mare şi verde / ca o pulberărie camuflată de priviri indiscrete), / măcelul iar a început. E plină zi, e soare cu adevărat ! / O bucurie difuză trece alene printre arini . . . / / Maşinăria botoasă se-ndreaptă spre mine uruind persuasiv / din şenile. Dar ea e din carne şi sînge. O aştept nemişcat. / / Între macii de cîmp, măcelul iar a început“ **(Între macii roşii . . .)**.

Lucian ALEXIU

Dincolo de cuvînt

RECIDIVĂ

Termenul care dă titlul însemnărilor mele de astăzi circulă mai ales în domeniile juridice şi medical cu următoarele accepţii : 1. Repetare a aceluiaşi delict, a aceleiaşi crime. 2. Reapariţie, revenire a aceleiaşi boli. Cele două sensuri se pot întrepătrunde în condiţiile, prielnice unor atare osmoze, ale limbajului poetic. Aşa se întîmplă în chiar primul dintre cele 11 catrene ale lui George Topîrceanu : „N-o să mai iubesc zisese / Biata-mi inimă naivă, / Dar văzîndu-te pe tine / A căzut în **recidivă**“ Dragostea se interpretează, aci, poetic, ca un „delict“ ; dar catrenul nu îşi distilează întreaga lui savoare decît atunci cînd ea — iubirea — este regîndită şi ca o . . . „boală“ **(de inimă).**

Ceva asemănător ne întîmpină, tot la Topîrceanu, în **Infernul,** poem subintitulat „Stanţe apocrife la **Divina Comedie**“, alcătuit dintr-un mare număr de terţine scrise în endecasilabi danteşti, cu acelaşi sistem caracteristic de rime. Adaug că neologismele latino-romanice mişună în acest lung dar original poem, retrase fiind mai ales în poziţia privilegiată a finalului de vers şi rimînd, uneori, între ele. Prezenţa unor termeni din domeniul medicinii **(hidroterapie, pneumonie, gripă subversivă)** pare a susţine precumpănirea înţelesului „medical“ al termenului în discuţie : „Înfricoşat de hreamătul acela / Ce se-nălţa vuind în vijelie, / Am zis : — Maestre, să deschid umbrela ? / / N-aş vrea să facem hidroterapie. / La anii tăi, o gripă subversivă / Îţi poate-aduce vreo pneumonie / / — Eu nu mă tem de moarte, dimpotrivă, / Răspunse el, cînd ai murit o dată/E foarte greu să **cazi în recidivă**“. Din stratul narativ, fonetismul arhaizant **hreamăt** contrastează agreabil cu mişuna neologismelor din replici. Chiar dacă, aşa cum se va vedea, din punct de vedere etimologic este pleonastică, expresia **a cădea în recidivă** s-a încetăţenit, fiind identificabilă chiar la cei mai de seamă scriitori ai noştri. G. Călinescu, **Scrinul negru** : „— Bine, dar ce rost are o asemenea fîntînă într-o curte particulară ? **căzu în recidivă** Gulimănescu. Nouăzeci şi nouă de ţîşnituri, asta este exhibiţionism“ **(Opere, VII,** EPL, 1968, p. 447-448). După cum se vede, expresia părăseşte, acum, domeniul strict juridic, îndreptîndu-se spre făgaşul bătătorit al limbii comune, dar păstrează, încă, urme ale caracterului său „profesional“, căci, în crîmpeiul citat, **căzu în recidivă** semnifică „repetă gafa“, „se făcu iarăşi vinovat“.

Cu modele în fr. **récidive,** dar şi în germ. **Rezidiv(e),** recidivă nu dobîndeşte transparenţă decît în interiorul latinei, unde analiza lingvistică îi conferă statutul de derivat al rădăcinii **cad-** din verbul **cadere** „a cădea“, cu supinul **casum.** Rădăcina este lărgită cu două afixe, prefixul **re-,** arătînd, de astă dată, repetarea acţiunii, şi sufixul adjectival **-ivus,** mai exact : **-iv(us). Recidivus, -a, -um** semnifică, aşadar, „(cel) care cade iarăşi, care recade“. Transformarea lui **-a-** din rădăcina **cad-** în **-i-** este normală din perspectiva foneticii istorice a limbii latine. Rezultă din cele spuse că expresia **a cădea în recidivă,** reluată de Topîrceanu cu o consecventă . . . suspectă, dar identificată şi la G. Călinescu, este, bineînţeles, pleonastică, de îndată ce o examinăm în procesul constituirii sale istorice, pentru că verbul **cădea** este cuprins şi în **recidivă.** Dar, cum structura intimă a substantivului **recidivă** a devenit, pentru vorbitorii de astăzi, opacă, pleonasmul pare tolerabil. Nu exclud, pentru Topîrceanu, nici ipoteza că poetul, maliţios cum îl ştim, a recurs la pleonasm în chip deliberat, ca să . . . azvîrle „cu zacherlină-n prosti“ — cum însuşi zice altundeva.

Încă din latină **recidivus** ajunsese termen profesional, dovadă, între altele, îmbinarea **recidiva febris** din tratatul „Despre medicină“ **(De medicina)** al enciclopedistului roman Aulus Cornelius Celsus (veacul I al erei creştine), expresie pe care noi cată s-o tălmăcim prin „febră recurentă“. Pentru evoluţia şi nuanţarea termenului în condiţiile limbajului poetic, prezintă un interes evident un pasaj din **Eneida** lui Vergilius, unde sintagma **recidiva Pergama** trimite aluziv către măreţia viitoare a Romei, care va fi „Troia renăscută“, „o nouă Troie“. Adjectivul **recidivus** dobîndeşte, în asemenea condiţii, o valoare meliorativă.

Mai rămîne să precizez că încadrarea în clasa morfologică a substantivelor a adjectivului latinesc feminin **recidiva** nu poate surprinde, fenomenul „conversiunii“ gramaticale ivindu-se chiar în latina tîrzie. „Banală“ este, în fonetica istorică a limbii latine, şi închiderea, în formaţiile prefixate, a lui **-a-** (scurt) la **-i-** : **cadere,** dar **recidere, recidivus.**

„Familia“ lui **recidivă** se lărgeşte cu **recidivist** (adjectiv) iar apoi şi cu verbul **recidiva,** care condensează şi rezumă locuţiunea **a cădea în recidivă,** avînd şi avantajul evitării pleonasmului.

G.I. TOHĂNEANU

Livius Ciocârlie

Fragmente de jurnal

Vreme frumoasă, foarte frig. Lucrez acasă. La cinci sînt la Pintilie. Vorbim despre **science fiction**, colocviul de poezie de la Iaşi, facem schimb de cărţi, n-avem ritm. La şase cenaclu cu piesa lui Morar, remarcabil de bună, poetic sarcastică, despre o lume dezmoştenită, apocaliptică, unde oamenii îngheaţă cîte unul, lipsiţi de un principiu coagulant. La discuţii un student întreabă ce-o mai fi şi asta, o studentă vrea să cunoască geneza piesei, Morar îi răspunde că se afla la ora de tehnologia materialelor cînd a început s-o scrie, Bihoi se oferă s-o regizeze, Corniş ar vrea un mesaj mai generos, nu din prostie, din „realism". S.M. e de părere că n-ar fi premiată la Bucureşti. „Cui îi trebuie premiu ? O jucăm ca s-o jucăm". Discuţia se încheie confuz.

Dau peste frazele astea : „... Nu am nici o stăruinţă. Nu termin nimic. Sînt omul începuturilor. Nu am nici un entuziasm susţinut care să renască din propriile lui puteri (...). Nu am nici o pasiune, nici o obsesie în afară „de mine". Mă pregătesc să le refac, să modific cuvinte, mă întreb cînd le-am scris. Obsesia de mine mi se pare neclară. Mă cred egotist, nu şi egoist. Descopăr : nu sînt ale mele, le-am conspectat din **Nu.** Caut o soluţie pentru ce mi-a cerut editura şi găsesc una de speriat : să bat încă o dată tot la maşină, scoţînd majoritatea referinţelor, în ritm de zece pagini pe zi. Astăzi am bătut unsprezece, dar acum sînt frînt. Seara am ieşit puţin pe stradă ca să mă dezmeticesc. Ideea e bună, numai să rezist. Înainte volumul arăta prea băţos, ca un slăbănog cu umerii hainei plini de vată, acum arată feştelit. O piesă de Everac la televizor, imposibil de urmărit din cauza vorbăriei.

Curs. Tolcea şi Morar : să facă ce-oi şti cu echipa de teatru, să-şi formeze un grup. Nu-mi place cum arată M., a slăbit îngrozitor. Alarmat, lectorul francez o întreabă pe T de unde se cumpără carnea pentru grătar. A văzut el ceva vacă, dar nu şi-a dat seama din ce parte a ciolanelor ar fi. Trebuie să-i spunem să calce vreo miţă cu maşina, altă soluţie nu-i. Sorin, premiul Uniunii. Tocmai am citit un fragment în „Tribuna" — foarte bun. Bat la maşină ca un apucat.

Lucrez pînă la nouă. E soare şi nu prea frig. Mă duc pe Carmen Sylva pînă la telefoane, îl chem pe Sorin, îl felicit pentru premiu, spun ce cred despre fragmentul din „Tribuna", îl anunţ că o să-l caute Pintilie pentru cărţi şi între timp aparatul înghite o mulţime de bani. Se întrerupe, formez din nou numărul şi-i spun atîta fost. Sorine, nu mai am cu ce. La facultate îl întîlnesc pe maître Georges. Îl întreb ce mai face şi îl văd cum tresare, probabil uimit de isteţimea întrebării. În pauză dau peste Crăciun şi îl rog să conducă echipa de teatru. Mă duc la C. şi îi spun să-i lase pe studenţi să se adune ei de ei. Dacă le pune sub nas un convocator nu iese nimic. Îl întîlnesc pe Pintilie, mă cheamă acasă să bem o cafea. Ne ambalăm într-o discuţie despre universurile paralele înghesuite în falsul univers comun. Cînd cineva mă ia de sus, mă gîndesc furios ce ştii tu ce cloceşte în capul meu, fără să-mi treacă prin minte că are şi el un cap, în care-i cloceşte şi lui şi în raport cu care mă vede neglijabil, cum îl văd şi eu pe el. Teribile idei. Cînd ies, a început să plouă cernut. Acasă, T acrită de corvezi. Nu ştiu ce să-i spun, mare lucru nu pot să fac în locul ei, am şi mult de lucru deşi, bineînţeles, aş putea să amîn.

Lucrez pînă la şapte cînd T îmi aduce aminte de practica pedagogică. Trăsnind, bombănind, mă barbieresc şi plec. Ajung, stau de vorbă pe coridor cu o studentă de la latină, vine profesorul, intrăm la oră , o fată frumoasă, cu ochelari transcrie la tablă un exerciţiu cît toate zilele cu „si" condiţional. Plec să mă întîlnesc cu Morar. Pe drum mă gîndesc că ar trebui să avem o dublă perspectivă asupra lucrurilor. Să fim în ele şi totuşi detaşaţi. Altfel, viaţa are ceva sordid şi prostesc. Trec pe lîngă un atelier de tapiţerie, acelaşi de acum treizeci de ani. Între timp au fost pe acolo generaţii de bătători de cuie şi poate că unul o mai fi rămas de atunci. Este în ciocănitul celor de astăzi, pe fundalul timpului scurs, ceva poetic şi grav. La intrarea în universitate mă aşteaptă Morar. Trebuie să-mi transmită din partea lui T. lista cu echipa de teatru. T. a plecat acasă şi nu mi-a lăsat nimic. Dacă-i la fel de dezinvolt cu V. ori cu decanul atunci, vorba lui Dimov, aferim ! Facem noi o listă oarecare şi nu avem nici o idee de piesă. Să le placă studenţilor şi — totuşi — s-o accepte la partid. N-am putea să-i lăsăm dracului pe contemporani? întreabă Morar. Probabil nu. La etajul patru, Corniş discută aceeaşi problemă cu o blondă frumoasă din anul I. Pare pricepută, a făcut parte dintr- o echipă despre care Corniş vorbeşte cu respect dar eu, complet neinteresat de teatru, n-am auzit. Ce-ar fi să-i cerem o piesă lui Costinaş ? spune Corniş şi toată dimineaţa numai lui or să-i vină idei. Are o piesă cu greieri, zic, dar de unde-l luăm pînă la prînz ? Asta nu-i problemă, ne repezim pînă la cineclub cu maşina mea. Coborîm. Maşina lui Corniş blocată de un dobitoc care, persoană importantă probabil, şi-a pus-o de-a curmezişul. Nici una, nici două, cornişonul o apucă pe aleea pietonilor. E sîmbătă dimineaţa, agitaţie multă în oraş ; atîta aşteaptă la stopuri, atîta caută loc de parcare încît îi spun maşina e lucru bun dacă nu te grăbeşti. În sfîrşit, tragem pe locul lui Dumbrăveanu, în faţă la „Orizont". Costinaş nu-i la cineclub. La intrare, de fapt uşa unui dulap de birou, scrie „De intrat pe uşă e uşor", dar noi nu reuşim. Urcăm la „Orizont" unde se zugrăveşte şi toată lumea stă în într-un picior. Strîngem vreo cîteva mîini, pe Costinaş l-ar fi văzut la comitet. Cînd să plecăm, apare Arieşanu. Fixăm o întîlnire pentru luni, vrea să-mi spună ceva. S-o fi săturat de articole. Îl găsim pe Costinaş. Flutură nişte foi dactilografiate si strigă nu schimb nici un cuvînt, s-o creadă ei. Coborîm la el, trecem prin dulap. Praf, scaune răsturnate, scrumiere pline , sticle goale, scrum. Citesc la repezeală schiţa, cea din care nu vrea să schimbe nici un cuvînt. Nu e rea. Greierii sînt daţi. N-ar fi rău Mazilu, spune Costinaş, dar să avem grijă, nu-i în repertoriul autorilor ce se pot juca de amatori . Nu-i nimic, spune Cornîş, nu sîntem obligaţi să ştim de existenţa repertoriului. Plecăm, ne întoarcem la universitate. La bibliotecă găsim nişte broşurele cu piese de genul „după o idee a tovarăşului locotenent-major Iancovici de la direcţia circulaţiei". Volumul lui Mazilu lipseşte. Se face douăsprezece, sîntem convocaţi la partid. Scuip în sîn. Prezent şi V. Unde-i Deliu ? Îi comunicăm ce ne-a spus, că a trebuit să plece, dar repetiţiile cu brigada satirică merg. Merg pe dracu, merg fără el, spune V. Ce piesă avem ? N-am putea continua cu **Răceala** ? Nu, asta nu, în nici un caz ! De ce, doar au premiat-o ? Nu vrea să spună de ce. Adevărul îl ştim : au premiat-o ca să acopere scandalul, să nu fie acuzaţi de lipsă de vigilenţă, dar nu mai vor să audă de ea. Atunci Mazilu, zice Cornîş, însă nu-l avem. Şi tot el : şi nici nu-i în repertoriu. Exit Mazilu. Rămîne să mai căutăm, dar urgent, pînă miercuri. Ieşim şi lui Cornîş îi vine ideea : ce-ar fi să încercăm cu teatrul lui Eminescu, măcar e un fapt cultural. Cădem de acord, uşuraţi. A trecut de unu, în clădire e pustiu, funcţionara de la casierie a fost învoită ; rămîn fără salar.

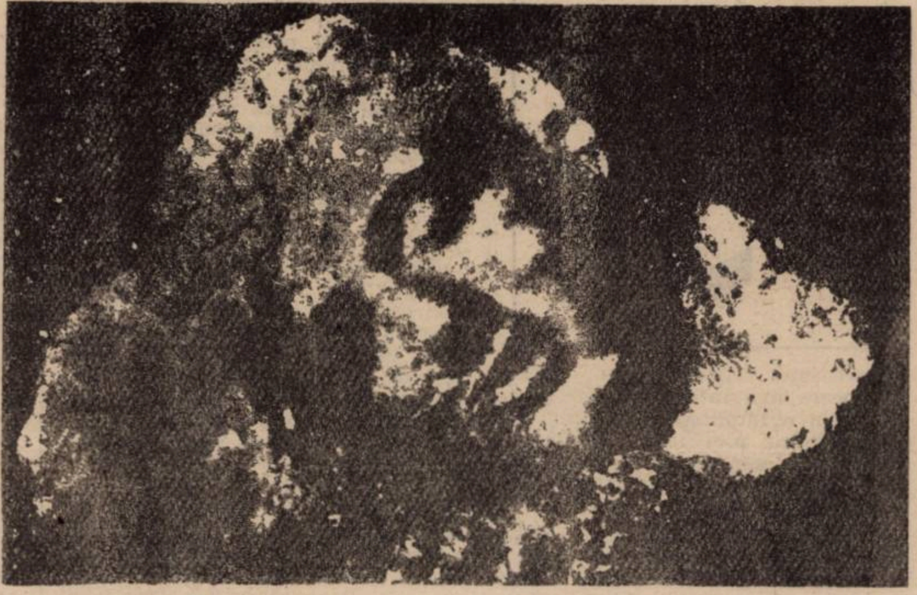

CONSTANTIN BRÂNCUŞI — „Somnul" (Muza adormită)

Gheorghe Mocuţa

Se transformă poezia unui autor cu un exerciţiu critic mai susţinut într-o canonică — mai puţin canonică — supunere la rigorile unui model teoretic ? Cel care ar dori să forţeze o concluzie în acest sens pornind de la versurile lui Gheorghe Mocuţa se va găsi foarte curînd în impas. Pentru că, iată, la ce idee poţi să ajungi cînd vezi puse alături, în unul şi acelaşi poem stanţe ironice, parodice, alături de altele, vădind cel mai franc exprimat sentimentalism ? Cînd poemul următor pune în contribuţie observaţii de interes sociologic, o percepţie neconcesivă a celor din jur, pentru a încheia, nici şarjat, nici revendicativ, într-un fel de pianissimo umoristic, şăgalnic, aproape, cu un fel de poantă epigramatică ? Şi cînd, ducînd mai departe lectura, regăseşti toate aceste elemente reunite — dar, ca un fel de încununare a strădaniilor liricului, notaţii trădînd cel mai curat alexandrinism, practica, încă, a unui metaforism opulent, decorativ ?

Tranşantă cu fiecare vers, poezia lui Gheorghe Mocuţa rămîne, credem, încă departe de opţiunile care să-i atenueze, cumva, intimele-i tensiuni şi contradicţii — departe, încă, şi de tentaţia închiderii într-o formulă lirică suficientă sieşi dar, implicit, păgubitoare unei evoluţii fireşti.

Lucian ALEXIU

I.

în ultima vreme
veşnicia se naşte tot mai rar în
mediul sătesc
şi numai cu ajutorul forcepsului

doar iarba ofilită se mai umple
de rouă
ca ochii înlăcrimaţi ai mamei
cînd ne călca la toţi cămăşile albe.

II.

anul ăsta omizile au năpădit
merii şi prunii
asemeni navetiştilor basculaţi
dimineaţa în gara oraşului
care îşi calcă în picioare originea
sătească
ori de cîte ori îşi strigă unul altuia
măi ţărane
de parcă n-ar fi legaţi ca spiţele
unei roţi
la carul ăsta mare şi încărcat ce stă
să se răstoarne
aşa ceva nu s-a mai pomenit
în cărţi
de la invazia lăcustelor.

IV.

oboseala ţăranului are trup
de ibovnică
seara cînd întunericul se lasă peste
sat
ca o pasăre de pradă
gata să fure liniştea de la sînul
nevestelor tinere
şi vălul de oboseală de pe ochii
magistrului de melancolie
cînd bucătăriile zbîrnîie ca un
telefon ocupat
iar luna ia în coarne turnul
bisericii
cînd pisicile umblă pe acoperiş
ca porumbeii
şi cîinii satului sar pîrleazul
fără să le pese de uneltirile
bătrînului vulpoi
care îşi linge rănile în inima
orătăniilor
cînd în visele copiilor se strecoară
duhul blînd al piticului din
dumbravă
cînd paznicul de noapte îţi ia la
palme singurătatea
ca pe o soţie infidelă.

în racla de aur a nopţii de vară
oboseala ţăranului ţi se cuibăreşte
în suflet
ca bănuţul de vamă din mîna
morţilor.

V.

cohortele primăverii s-au năpustit
prin grădini
s-au adăpostit sub foaia de cort
a prunilor înfloriţi
şi aşteaptă ordinul de atac
pe şosea e o forfotă de evacuare
ca pe vremea zaverei
primăvara asta are un aer marţial
a rechiziţionat toate mijloacele de
transport
pentru răsadurile de varză
şi paradaise
care au trecut brusc la ţinuta
de vară
şi vor lua drumul amar al exilului
spre ogoarele parcelate ale ceapeului
seara intelectualii satului
contemporan
fac planuri de viitor
îşi vor extinde în mod sigur
gospodăriile anexe
vor cumpăra televizoare color
şi videocasete
cu care să umple rafturile prăfuite
ale bibliotecii
numai bătrînul ţăran îşi mută patul
de colo-colo
ca să poată citi mai bine migraţiunile de pe bolta cerească
şi adoarme fericit
cu mucul de ţigară arzîndu-i buzele
ca un vis de tinereţe.

VI.

de cînd aştept autobuzul
au înflorit toţi prunii din cartier
iar armele zăngănitoare ale iernii
au ruginit în teacă
un ţăran bate nehotărît fierul
sapei
ocărînd idele lui martie
de sub haina răscroită a lui april
au apărut berzele călătoare
cu mişcările lor sfielnice de macarale
înfipte în sediul ceapeului
de cînd aştept autobuzul
şanţurile au fost năpădite de iarbă
iar cîrtiţa a mai săpat o galerie
(între cartierul de răsărit şi cel de
apus)

chiar la marginea şoselei
lîngă pielea tăbăcită a cîinelui
vagabond
de parcă în viaţa speciei a
intervenit
o mare schimbare
de cînd cu dispariţia salcîmului
de pe vechiul sigiliu al comunei
curticiului.

CRIZA FILMULUI

Festivalul de la Costinești (aflat după unii la ediția a XII-a, după alții — la a XIV-a, dar, conform spuselor celui ce a prezidat juriul, scriitorul Augustin Buzura, la fatidica cifră 13) a pus în evidență profunda criză în care se află filmul nostru artistic de lung metraj. S-a spus că e vorba de o stagiune tranzitorie, „sfîrșit și început de calendare“, sens în care ne-ar dirija și mistica numărului fatal. Producția a fost aprobată cu doi ani înainte, scenariile aparțin unor oameni ce „știu“ ceva în privința filmului, mai degrabă știu/știau s-o șmecherească, reprezentînd tipul de scriitor-scenarist perfect adaptat anomaliilor dictate de sistemul culturii ceaușiste. (Circula și o vorbă : se aprobă scenariști, nu scenarii — E. Barbu, T. Popovici, Fr. Munteanu, D.R. Popescu, N. Dragoș). Pe bună dreptate, la secțiunea principală, un juriu onest n-a acordat premii nici pentru regie (care a acceptat lucrul pe un material dinainte compromis), nici pentru scenariu.

Puncte cîștigate în festival — **animația**, continuînd să trăiască „pre limba ei“, **documentarul**, impulsionat teribil de evenimentele ultimelor luni și **filmele I.A.T.C.**, încă neatinse de rutină.

Meritorie rămîne ideea de a aduna în festival (hors-concours) pelicule noi sau cicluri retrospective datorate unor români din afara granițelor țării — Emil Loteanu, Vlad Druc (Basarabia), Maria Marici (Banatul sîrbesc), Zoltan Szilagy (Ungaria), Sergiu Huzum (Franța).

Evenimentul l-a constituit repunerea în circulație a „Reconstituirii“ și premiera cu „De ce bat clopotele, Mitică ?“, ambele datorate lui Lucian Pintilie. Sub aceste semne, gîndea aproape toată lumea, s-ar putea naște noul cinematograf românesc. Optimism facil, totuși, deoarece chiar la gală s-a ivit un elicopter părînd să intre în ecranul teatrului de vară, însă doar lăsînd o dîră de fluturași colorați. Pe lîngă reclama, aș zice, superfluă, făcută publicațiilor din seria „Topaz“, era anunțat un nou film artistic, bazat pe făcătura lui . . . E. Barbu. Un hîtru se întreba dacă Ion Cristoiu și patronul „Săptămînii, devenită „România Mare“; vor fi plătit elicopterul juma-juma .

Oricum, de nu vrem să rămînem în urma bulgarilor, ca în politichie, va trebui să luăm notă de părerea unui mare cineast român, care, din păcate (încă) nu ne poate reprezenta și (de aceea) a ținut să nu-i facem cunoscut numele : „Singura șansă este să avem în vedere ștacheta internațională. Festivalul de la Costinești, altfel plăcut, e plezirist și de propagandă, ne afundă, astfel conceput, în mentalitatea gloriolei locale“.

Plecînd de la această stare de fapt, am îndrăznit să punem întrebarea :

CE TREBUIE FĂCUT PENTRU (RE) LANSAREA FILMULUI ROMÂNESC ?

Unii ne-au răspuns, alții au tăcut semnificativ.

VICTOR REBENGIUC (membru al juriului) :

— Avem regizori, operatori, actori buni. Se pot găsi și scenariști. Dacă va fi libertate și dacă filmele vor putea fi adevărate, există toate șansele pentru clădirea unei cinematografii. Am mari speranțe în Casa de filme condusă de **dl** Lucian Pintilie. Valoarea dumnealui reprezintă o garanție.

CONSTANTIN VAENI (regizor) :

— E nevoie de o resurecție morală a cineaștilor. Restul — filmele și banii — vor veni de la sine.

VALERIAN SAVA (critic de film) :

— În momentul de față nu cred că filmul românesc are nevoie de o simplă lansare sau de relansare. Nu ne putem mulțumi cu vreo campanie de animare sau reanimare a distribuirii și producerii filmelor. E necesar să fie regîndite din temelii natura și rosturile acestei arte în context național și universal, începînd cu abandonarea multora dintre conceptele și practicile care au handicapat-o și diminuat-o timp de peste 40 de ani. Filmul ca „arta cea mai populară“, ca „artă de masă“, ca „artă colectivă“ și alte formule de import aplicate după 1948 — cum ar fi decretarea primatului scenariului, al textului într-o artă o imaginii — ne-au făcut în prima etapă postbelică să construim „o cinematografie pe hîrtie“, cum se plîngea în anii '50 poetul Mihu Dragomir. Apoi organismele dictaturii s-au străduit să scoată filmul în afara criteriilor artei și culturii, să-l subjuge gusturilor celor mai rudimentare, să-l uniformizeze după tipicul convenabil ultimei categorii culturale a publicului să anihileze statutul de autor al regizorului. Pentru a ieși din acest marasm și a pune în valoare marile talente care au reușit să supraviețuiască, e nevoie în primul rînd de un consens al școlii de regie și al școlii de critică, urmărind clarificarea coordonatelor „relansării “. crearea unui climat favorabil exercitării spiritului critic, fără de care producțiile studiourilor noastre ar deveni în cel mai fericit caz bunuri de consum Acesta e riscul cel mai mare, în condițiile în care tirania propagandei a încetat, iar construirea unei economii de piață a început. Aportul criticii, solicitudinea față de contribuțiile criticilor și filmologilor, dar și spiritul de inițiativă și solidaritatea acestora au fost determinante în „lansarea“ tuturor școlilor de film ale lumii de după război. Nici la noi nu va putea fi altfel.

CONSTANTIN BRÂNCUȘI — „Cumințenia pămîntului“

LAURENȚIU DAMIAN (regizor) :

— Se cere o nouă mentalitate, nu atît asupra adevărului de viață, ce-i drept, esențial ci asupra limbajului filmic. Este îngrozitor să constați că există acel nivel acultural — sau subcultural — la care este făcut și receptat filmul. Această mentalitate a fost principala tară în cazul nostru. Iar acum se caută producători străini ! Ce ciudat, oare o idee proastă va arăta altfel într-un climat tehnic impecabil ?

O dată cu libertatea cineastului s-a instalat și lipsa de criterii (iarăși strict cinematografice). Se pare că acea constrîngere a creat chiar un confort al ei exista mereu scuza, nu atît exprimată, cît revelată de gîndire — acel „nu putem“. Anchiloza. Acum, acest „putem“ chiar paralizează. Va urma terapia. Nu de șoc. O terapie lentă, benefică. în care nu cîștigul și box-office-ul trebuie puse pe primul plan, ci identificarea filmului cu o coordonată culturală românească autentică. Este **important, în terapie, să se înceapă cu întrebarea „Cine sîntem ?“ și abia apoi cum să găsim mijloacele „ființării noastre“.** Redresarea filmului va dura atît cît va dura procesul de redescoperire a celui care are menirea (blestemată sau sublimă) de a face film. **Nu de a** spune doar o poveste, ci de a se retrăi cinematografic.

GEORGE PRUTEANU (critic literar) :

CE AȘTEPT DE LA FILMUL ROMÂNESC :

— dacă e film realist (și să fie, că ni-e foame de adevăr și ni se apleacă de atîta minciună), apoi să fie o **felie zdravănă de viață,** fără dulcețuri, fără peltea. Să văd enorm și să simt monstruos cum se trăia sub Ana Pauker, sub Dej, să privesc înapoi cu mînie spre cum era sub Ceaușescu și să văd (și să urlu : Așa e !) cum e sub Iliescu. Să nu „amelioreze imaginea țării în străinătate“ mistificînd ; s-o corecteze cine a mizerabilit-o ;

— dacă e parabolă, apoi să-și ia ca model **Călăuza** ; să mustească de simboluri deștepte, ambigue și funcționale și tot story-ul să bată departe, dincolo de dincolo;

— dacă e divertisment, apoi bal să fie : femei frumoase, îmbrăcate și ne, ritm, suspense, surpriză, șoc, șarm ;

— dacă e istorie, apoi să ne mai slăbească cu educationismul, pompierismul și triumfalismul; să ne scutească de clișeul că am fost eroici două mii de ani din două mii, treisuteșaizeci și cinci de zile pe an ; să nu postuleze superioritatea noastră absolută și să nu ne plaseze în postura (impostura !) de buricì ai universului ;

— dacă e politic, să nu fie naționalist. Să lumineze hectarele de umbră din trecutul imediat și mai depărtat. Să nu fie propagandistic. Să evite extremismul : nici Gheorghiu-Dej-Dracula, nici Antonescu-Eroul Pur Al Neamului;

— indiferent ce gen e, să fie inteligent și inteligibil, să fie subtil, dar nu chisnovat, să fie vorbit într-o română adevărată, nu de plastic, nu de cabinet ; să fie bine filmat. dar să nu fie operatorul mai genial ca regizorul. Să fie de la Mircea Daneliuc în sus.

IOAN CĂRMĂZAN (regizor) :

Filmul românesc a existat pînă-n 22 decembrie prin sindromul Nicolaescu. Sindromul a murit, nu se știe cine-l reinventează.

Nu-mi dau seama care-i drumul. În următorii 2—3 ani vor fi săli goale. Singura posibilitate de relansare a filmului mediu mi se pare melodrama, melodrama propriu-zisă, fără a se urca la înălțimea filmului rusesc de problematică umană gen „Gară pentru doi“.

Personal nu mai vreau să fac film. Eventual unul. Peste un an n-ar fi exclus să răspund altfel. Posibilitățile camerei video ? Foarte reduse. Există un mister al peliculei ce nu va putea fi stins sute de ani. Pe cînd prin camera video, controlul e imediat.

Dr. ing. **G. GRĂDINARU**, București (lider al spectatorilor ; nelipsit la festivalul din 1982) :

—Pentru a vedea ce trebuie făcut, să spunem pe scurt ce a fost timp de peste 40 de ani cinematografia românească : unul din mijloacele cele mai importante, pentru regimul totalitar, de formare a „omului nou“ și, din păcate, unul din domeniile avînd rezultate notabile. Supusă unui puternic sistem de control, în care aveau un rol activ chiar celebrele cabinete 1 și 2, cinematografia noastră era sortită unei existențe similare celei nord-coreene. Totuși, chiar și în aceste condiții, datorită talentului cineaștilor, s-a născut filmul nostru de rezistență, ciudat. de o factură originală, dar greu de înteles în afara spațiului românesc. Numărul unor asemenea producții este, să recunoaștem, foarte mic.

Ce trebuie făcut ? Să trecem de la dictatura „Dulea“ la dictatul valorii și al eficienței. Filmele trebuie să se vîndă în țară și peste hotare, să aducă spectatori. Noul film românesc va trebui să ne arate cine am fost și cine sîntem. Este esențial ca el să renunțe — definitiv — la minciună

Viorel MARINEASA

Anavi Adam

Raport despre luceafăr

Am fost trezit în zori de zi de-o boare
ce tonic mirosea, a sunătoare . . .
Luceafărul nu se culcase încă,
era dejurnă, dat fiind că
urma să vină și să-mi dea binețe
la fel ca ieri, grăind cu gentilețe
și surîzînd ca de-obicei, în felul
său ce-i și-arată caracterul . . .
Făcea totul la fix, cu exactitate,
reglementar, cum șade scris la carte,
nepărăsindu-și o clipită via
conform cu-orbita și cu meseria . .

Întîrzieri ori deviații n-are.
Îl voi propune pentru avansare.

În românește de Cornelia BRATU

BRÂNCUŞI DUPĂ BRÂNCUŞI

Cartea esteticianului şi criticului Radu Varia, **Brâncuşi**, publicată mai întîi la editura Rizzoli din New York — în 1986. prima ediţie şi recent cea de a treia —. iar în toamna anului trecut la cunoscuta casă de editură Gallimard din Paris, are semnificaţia unui eveniment. Este vorba de o monumentală monografie asupra vieţii şi creaţiei lui Brâncuşi. editată în condiţii grafice excepţionale şi ilustrată cu o bogată iconografie care întregeşte în mod fericit proiectul analitic şi interpretativ Pentru realizarea iconografiei. autorul. secondat de fotograful Christian Crampont, a studiat şi fotografiat operele lui Brâncuşi aflate în muzee şi colecţii din diferite colţuri ale lumii. Contemplînd această iconografie. realizată în conformitate cu indicaţiile autorului şi pusă în pagină de Nai Y Chang, încerci sentimentul că o lume pe care o credeai familiară ţi-a rămas în bună măsură necunoscută. Impresia de „déja vu". pe care reiterarea aceloraşi imagini o instaurase. se şterge atunci cînd parcurgi ilustraţia volumului şi face loc surprizei, uimirii şi convingerii tot mai pregnante că abia acum începi să descoperi această operă miraculoasă.

Traiectul analitic şi interpretativ pe care îl propune Radu Varia are o ţintă dublă: să restituie viaţa omului şi devenirea operei sale ambele impresionante şi misterioase. învăluite adeseori în legendă. E vorba de un studiu amplu (320 de pagini). bazat pe o bogată bibliografie, precis şi inspirat, impunînd prin noutatea şi fineţea interpretativă. prin expresivitatea stilistică. Desigur că acest itinerar se dezvoltă graţie unui permanent dialog cu demersurile anterioare, datorate unor autori români sau străini (V. G. Paleolog. Petru Comarnescu. Barbu Brezianu. Mircea Eliade, Ionel Jianu. Dan Hăulică. Carola Giedios-Welcker, Athena T Spear. Sidney Geist. Pontus Hulten. Natalia Dumitrescu şi Alexandru Istrati etc.) ale căror puncte de vedere sînt confirmate sau amendate, reevaluate şi situate în noi contexte interpretative

Deşi. în liniile sale principale, lucrarea urmează modelul clasic al monografiei. sintem departe de situaţiile în care datele se acumulează nediferenţiat şi acaparator. Radu Varia operează o selecţie riguroasă şi sigură a faptului esenţial. revelator pentru viaţa şi opera artistului. Elementele biografice reţinute se ordonează după o logică impecabilă şi ajung să închege un drum de creaţie. operă a omului şi a destinului. un portret spiritual care poate fi privit ca un „model de viaţă transistoric şi eliberator". Momentele de răscruce ale biografiei lui Brâncuşi sînt descrise cu clarviziune, un rol decisiv acordîndu-se descoperirii vieţii miraculoase şi a învăţăturii lui Milarepa (datorită celebrei sale cărţi **Jetsun-Kahbum** ce apărea în 1925 în franceză)

Urmărind creaţia lui Brâncuşi, căutările sale, metamorfozele operei (în capitole ca: „Lunga serie de săruturi". „Ovoide". „Domnişoara Pogany". „Păsări". „Cocoşi". „Ansamblul de la Tîrgu Jiu" etc.. etc.), autorul lucrării îmbină analiza morfologică cu cea istorică sau comparativă. într-un efort hermeneutic exemplar. menit să ne apropie cît mai mult de dimensiunile fundamentale ale universului brâncuşian. de semnificaţiile artistice simbolice şi spirituale ale operei sale.

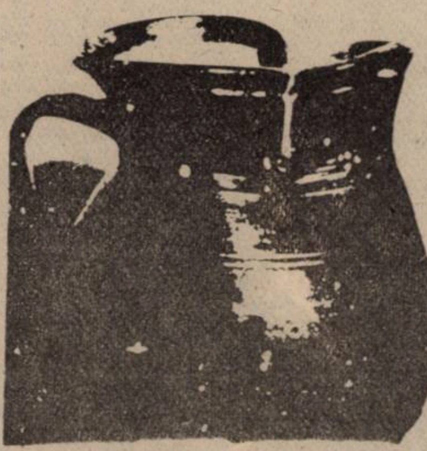

În controversata problemă a influenţelor exercitate asupra operei lui Brâncuşi, autorul formulează o poziţie echilibrată, care ţine seama de interacţiunea complexă a factorilor provenind din orizontul spiritualităţii naţionale şi universale. Discutarea confluenţelor care şi-au lăsat amprenta asupra programului artistic şi a drumului creator al sculptorului creează prilejul de a se reliefa impactul unor elemente celtice în substratul culturii din acest spaţiu, pe care Brâncuşi le regăseşte şi explorează. Constituindu-se într-un moment istoric în care artele plastice — ca de altfel şi literatura sau, ceva mai tîrziu, arhitectura. se simt atrase de experienţe radicale. pulverizînd un anumit tip de convenţii, sculptura lui Brâncuşi aderă la această idee de înnoire, dar nu se limitează, asemenea atîtor avangardişti. la aspectele care privesc doar forma, nici la negaţia provocatoare şi spectaculoasă. Esenţializarea pe care o atinge, epurarea formelor la care ajunge are la el implicaţii profunde şi plurale, dezvăluind un crez existenţial şi spiritual.

Interpret înzestrat cu o rară ştiinţă şi artă de a descoperi ceea ce este esenţial şi semnificativ, Radu Varia ne atrage de-a lungul paginilor care alcătuiesc această somptuoasă carte, demnă de renumele marelui sculptor, pe unele din cele mai sigure şi dăruite drumuri de înţelegere a lui Brâncuşi şi a mirabilelor sale opere.

Ioan VULTUR

Apostrof

Declaraţii

„Meseria — patron". Un titlu de succes, pentru o carte de succes, care ţine încă treaz, la cîteva luni de la apariţie, interesul publicului. Ea ar putea purta, la fel de bine, titlul „Confesiunile unui patron fericit". Fericitul se numeşte Jean-Louis Servan Schreiber şi e unul din cei mai cunoscuţi ziarişti francezi care, acum 23 de ani, a înfiinţat grupul „L'Expansion". Deşi are tot ce şi-a dorit (măriri, averi, putere), ziaristul din el nu abandonează. Drept care dă tuturor confraţilor de breaslă (în frunte cu el însuşi) un sfat cu sonorităţi cunoscute : „scrieţi, scrieţi, scrieţi, scrieţi . . ." ● **Nelson Mandela şi scrisorile sale de dragoste.** În curînd, cunoscutul lider african va debuta ca scriitor. Desigur, memorii. Desigur, probleme (politice, biografice) : cît, ce, cum să dezvăluie? Dar cea mai dificilă problemă sînt, se pare, scrisorile trimise propriei soţii în timpul celor 27 de ani de detenţie. Prietenii îl consiliază să renunţe la ideea de a le include în volum, datorită caracterului lor prea intim. Mandela e însă de cu totul altă părere. El crede că un revoluţionar trebuie să lupte şi pentru dragoste, muzică, poezie. Iar în ce priveşte scrisorile, destinatara e chiar fiinţa care l-a făcut să reziste moral dincolo de gratii : „Cînd îi scriam, mă simţeam pătruns de o căldură fizică atît de intensă, încît uitam practic de toate problemele mele. Eram plin de dragoste, nu mi-e ruşine să declar asta". ● **Despre arme şi lege.** Wojchiech Gartska, purtătorul de cuvînt al poliţiei poloneze, declara recent următoarele (în legătură cu necesitatea de a stopa chiar din faşă ideea vînzării „la liber" a armelor în Polonia) : „Democraţia nu înseamnă că fiecare poate să-l împuşte pe fiecare". ● **Kirk Douglas, romancier.** După un volum de memorii, gustat de public, iată-l pe redutabilul actor în postură de romancier, cu „Dance with the Devil" (apărut recent la Random House). „Îmi dau seama că un roman e cam altceva decît memoriile. Dar am găsit o soluţie : joc singur toate rolurile. Dar în film, actor fiind, îţi spune cineva cum să joci. Aici, în roman, tu trebuie să decizi cine ce anume spune, cine cu cine face dragoste. cine va trăi şi cine va muri. Da, e mai greu decît în film". ● **Totul despre nihilism.** Bineînţeles că nu chiar totul, ba chiar aproape nimic (faţă de cît s-ar fi putut extinde un excelent număr din **Magazine littéraire** consacrat temei cu pricina. Oricum, în „dosar" alături de numele lui Dostoievski, Schopenhauer, Nietzsche, Heidegger. Jarry, Céline, Cioran, un nume tot mai des pomenit în lumea filosofică occidentală : Giovanni Vattimo. Născut în 1936, profesor la Universitatea din Torino, autor al unor studii notorii despre Nietzsche şi Heidegger. elev (la Heidelberg) al profesorului Gadamer. Vattimo a publicat recent la Seuil o carte fundamentală pentru tema în discuţie : **Sfîrşitul modernităţii.** Pretext optim pentru un amplu interviu acordat „nihiliştilor" de la Magazine . . ., din care extragem următoarea declaraţie : „Nihilismul îmi pare singura atitudine autentică în lumea de azi. Nihilismul activ, în sensul în care îl înţeleg eu, ar fi acea forţă de a trăi într-o lume fără temeiuri atît pe plan metafizic, cît şi pe cel al autorităţilor politice". ● **A l'américaine.** Exact aşa a sunat declaraţia de principiu a lui William Lovelace. şeful trupelor de pace ale S.U.A. în Polonia, cînd a fost întrebat dacă polonezii preferă să înveţe engleza britanică sau cea americană : „Cred că ar fi în stare să înveţe şi engleza cu accent australian sau din Sri Lanka. ba chiar cu accent din Indiile de Vest. Şi nu m-aş mira să întîlnim polonezi care să vorbească engleza cu accent jamaican".

A. PIVOT

CINE VA SCRIE ISTORIA ?

(Urmare din pag. a 2-a)

rolul naţionalismului agresiv cultivat de comunismul românesc în agonie, relaţiile dintre legionari şi comunişti Informaţii exacte şi o analiză pertinentă a acestora ar fi făcut posibilă evitarea şi taxarea promptă a elucubraţiilor ulterioare evenimentelor din iunie ! O dată ca 23 august şi o personalitate ca mareşalul Antonescu sînt „negate" sau „reabilitate) în „eseuri" semidocte ale jurnalisticii de gang, cu erori grosolane de documentare. Şi mai grav este cînd această abulie senzaţionalistă este întreţinută în jurul datei de 22 decembrie. Se vehiculează ideea complotului, există mărturii indubitabile, dar se tot ţese o pînză uriaşă a scenariilor fabulatorii. **Qui prodest ?** Cu siguranţă, cercurilor extremei stîngi, care au motivul halucinant pentru noi, de a reutiliza argumentaţia gîngavă a lui Ceauşescu făcînd din ucigaşii din boxă nişte eroi, care au luptat împotriva agenturilor şi cerînd eliberarea lor, căci n-a fost genocid. Mai mult, se vorbeşte de arestarea ilegală a lui Ilie Ceauşescu, cerîndu-i-se răspicat eliberarea necondiţionată ! Performanţă pe care lacunele istoriografiei noastre, gafele şi superficialitatea presei, insinuările gradate perfid, un naţionalism atroce şi abil întreţinut au făcut-o posibilă.

E totuşi momentul ca istoricii să se pronunţe. Cu Ilie Ceauşescu în libertate, cine ştie, gîndul mă duce la acel film argentinian în care eroul, un adolescent pletos şi rebel, întrebat fiind cine scrie istoria, răspunde năucitor : ASASINII !

MASONERIA ŞI SOCIETĂŢILE SECRETE

Transpunerea în practică a ideilor lui Willermoz este sortită eşecului din cauza doctrinelor ideologice foarte largi şi greu de adunat sub tutela unui singur program restrictiv şi dogmatic. Auguste Viatte inventariază aceste tendinţe susţinute de personalităţi dintre cele mai diverse, bine cunoscute în lumea lojelor masonice. „Ordinul **Prietenii reuniţi**, Court de Gèbelin, evită să răspundă scrisorilor lui Willermoz, Chefdebien îl critică violent. Mulţi dintre ei aderă la acea ramură a societăţii secrete **Elus Coens**, intitulată **Philalèthes.** Opozanţi ai iluminaţilor din Lyon conduşi de Willermoz, aceştia speră să poată ralia în jurul lor majoritatea sectelor mistice. În fapt, fondatorii societăţii pariziene **Philalèthes** reprezentau toate ocultismele epocii. Îl întîlnim aici pe Court de Gébelin, teozof de o erudiţie aproape raţionalistă, alchimistul Clavières. vagabondul şi scepticul Gleichen. Chefdebien, al cărui „rit primitiv" se inspira şi el, ca şi curentul willermozist din credinţele martiniste, Roëttiers de Montaleau, care va dinamiza, după Revoluţie, ordinul populist **Marele Orient** ; Charles de Hesse însuşi, Savalette de Langes şi cunoscutul erudit în simbologie masonică, Dom Pernety. Vor reuşi ei să evite intransigenţa care l-a pierdut pe Willermoz ? Anchetele şi întrunirile îi arată doritori să nu evite nici un program ideologi: inspirat de oriçare idee religioasă. Se informează despre opera lui Martinès de Pasqualis, Gugomas, Johnson şi Hund ; convoacă martinişti, pe Saint-Martin însuşi, Bacon de la Chevalerie, Tieman, Turckheim, d'Héricourt, de Grainville, Champoléon, abatele Rosier, Virieu, Joseph de Maistre, ca şi personalităţile marcante aliate cu ei după Congresul de la Wilhelmsbad : un Ferdinand de Brunswich, Charles de Hess,e Haugwitz, Waechter, swedenborgieni, Corleron, Thomé, Grabianka, englezul Bouvsie ; alţii încă, ducele de Luxembourg, Louis de Hesse, Salvert de Thoux, Duchanteau, prinţul de Carolath ; se adresează iluminaţilor din Bavaria... **Dorinţa lor este să formeze adevăraţi masoni, capabili să caute adevărul, pentru că cea mai mare parte** a masonilor acestui veac nu îl caută, nu îl merită şi nici nu-l vor găsi vreodată" (citat de Viatte, din Thory. **(Acta Lalancorum, I 1786).** Însă, dacă prea marea vigoare dogmatică a distrus tentativa de la Wilhelmsbad, aceea a ordinului **Philalèthes** va da greş, în final, din chiar acelaşi motiv. Semnalul neîncrederii îl dă Saint Martin care, în faţa acestei „adunături de cercetători din patru colţuri ale lumii" (cf. unei scrisori adresate de Saint Martin lui Willermoz în 29 septembrie 1789. cf. lucrării lui Papus, **Saint-Marin,** p. 179) ridică din umeri şi îşi propune să nu apară la aceste întruniri. I se dă dreptate şi mulţi îi urmează exemplul, blamînd interdicţia care apasă asupra conducătorului martiniştilor lyonezi : acesta trebuia convocat în ciuda neînţelegerilor care îl despart pe Willermoz de alţi confraţi masoni" (August Viatte, op. cit. p. 151).

Datorită prestigiului de care se bucură Saint-Marin şi datorită sprijinului pe care îl acordă lui Willermoz, ca susţinător al ideilor sale, Congresul ordinului parizian **Philalèthes** va avea şi el audienţa ştirbită. Se repetă şi în acest caz greşeala intransigenţei pentru care a fost acuzat Conventul de la Wilhelmsbad. Într-un subsol al lucrării sale, Auguste Viatte citează o notă în procesul verbal al Congresului din data de 7 februarie 1786, la insistenţele lui Savalette de Langes, d' Héricourt, Tassin de l'Etang şi Lezay-Marnesia. Insertul susţine că „mai mulţi convocaţi au anunţat principial Conventului opinia lor favorabilă referitoare la puritatea vederilor, înţelegerea doctrinei iluminaţilor şi profunzimea cunoştinţelor Prea Venerabilului Frate Willermoz, vechi maestru de Lyon, celebru printre francezi şi foarte cunoscut. după Conventul de la Wilhelmsbad. printre germani. Aceştia se angajează în numele multor masoni invitaţi, apropiaţi de ordinul lyonez, să facă tot ce se poate pentru a obţine încrederea acestui excelent şi respectabil Frate mason" (A Viatte, op. cit., p. 151 citat din „Monde maçonnique", 669—730).

Daniel VIGHI

Top

Vara pierdută-n fum...

„MAMAIA '90“ — MAI AVEM DE VISLIT . . . Cu promisiunea de a reveni la subiect, iată cîteva succinte impresii după derularea primei seri a Concursului de creaţie şi interpretare • Titus Munteanu a gîndit evenimentul foarte inspirat, în desfăşurare, oferind şi acele secvenţe filmate care pentru „observatorii“ micului ecran semnifică o necesară compensaţie vizuală atunci cînd muzica lipseşte cu desăvîrşire. Din păcate, acest lucru s-a şi întîmplat, aşa că noroc în frumoasele imagini marine şi în „travelling“-urile ce insistă pe detaliile anatomice ale unor fete frumoase foc • Prezentatorii ne-au informat că cei care concurează au fost selectaţi dintre cîteva sute de tineri. Ne imaginăm cît de grea a fost misia celor care au decis cine anume să participe la concurs şi cît de slabă a fost „recolta“ pepinierei de talente judecînd după evoluţia anostă a Paulei Mitrache — incoloră. • Tînărul Dan Dănescu a avut, se pare, neşansa de a accepta compoziţia . . . „Dă-mi o şansă“ a lui Cornel Fugaru, membru şi în juriu. Oare ce notă îşi va da Cornel Fugaru, ne întrebăm, ştiind că e vorba de un **concurs de creaţie şi interpretare?** Oricum, piesa nu avea ce căuta pe scena unui festival naţional • Inspirată iniţiativa organizatorilor de a prezenta o paradă a modei. Am putut constata astfel că la acest capitol stăm mult mai bine decît la cel muzical • Ne-a plăcut şi grupul basarabean „Prestige“ • Trio-ul „Galax“ din Dorohoi, alcătuit din surorile Galanton şi Stela Axinte, ne-a încîntat. Iată nişte fete conştiente că pentru a avea succes nu poţi să te limitezi la o rochiţă mini, ci trebuie să ştii şi cînta. Compoziţiile „Nu întreba“ şi „On My Pillow“ au întrunit cu siguranţă sufragiile unui mare număr de spectatori, fiind/ de departe, cel mai reuşit moment al serii • Remarcabilă şi insistenţa cu care Gabriel Cotabiţă invita publicul să aplaude în ritm. Nu s-a prea aplaudat nici în ritm, nici altfel, cu toate că prezentatorii se întreceau în a ne asigura că avem în faţă o vedetă de talie internaţională. Fals! Cotabiţă nu trebuie indus în eroare, el s-ar putea să creadă acest lucru şi-i păcat • Dar nici publicul nu s-a arătat în forma cea mai bună. A fost apatic şi foarte zgîrcit cu aplauzele. **În cea de-a doua seară,** sentimentul unei neîmpliniri s-a accentuat. Fiind vorba de creaţii componistice, am aşteptat şi noi ca tot omul o piesă mai ca lumea. Zacarnic. Din nou am constatat lipsa de personalitate a soliştilor, accentuată de faptul că aceştia au avut la dispoziţie compoziţii total neinspirate • Ne-a reţinut atenţia piesa „Să fii campion“, interpretată cu înalt profesionalism de **Aura Urziceanu.** În ce ne priveşte, îndrăznim a vedea în această piesă (cu titlu, se pare, predestinat) un posibil hit al Festivalului • Vă rog să reţineţi că încredinţăm tiparului rîndurile de faţă cu **trei zile înaintea** finalei! • Din nou ne-au încîntat modelele vestimentare prezentate de Casa de mode „Venus“ din Bucureşti, într-o ambianţă sonoră adecvată, din care n-a lipsit glasul inconfundabil al lui Phil Collins • De era el acolo în carne şi oase, într-un recital, bine ar mai fi fost! • Aşa, ne-am mulţumit cu ce avem, adică cu Mihai Constantinescu • Vorba vine • Dar legea compensaţiei a funcţionat ireproşabil şi de această dată • Ne referim la **Anastasia Lazariuc** din Basarabia, o veritabilă artistă, plină de sensibilitate şi talent • Ne-am amintit de Sofia Rotaru • În finalul celei de-a doua seri, spectatorii au avut prilejul de a-l reasculta **(după 20 de ani) pe Constantin Drăghici.** Repertoriul artistului care a cucerit în trecut multe trofee la Mamaia ne-a pus în situaţia de a compara calitatea compoziţiilor de atunci cu ceea ce ni s-a oferit acum • Cerul şi pămîntul • Vom reveni •

Petru UMANSCHI

La Fanion

STELEA DEASUPRA KREMLINULUI

Nu cred că a fost prea fericită ideea amicalului cu U.R.S.S.-ul. Nu datorită faptului că ideea de amical stă cîş lîngă respectivele majuscule, ci, pur şi simplu, datorită unei observaţii elementare: partida de la Bari este încă prea vie în memorie pentru a nu declanşa orgolii de rezultat, de ambele părţi, în dauna jocului, a rulării de jucători. Şi aşa a şi fost, în finalul întîlnirii, cu precădere, cînd scorul a fost ţinut cu dinţii, iar echipa noastră nu mai avea aer. Sigur că asta nu şterge euforia victoriei, însă lasă acelaşi gust amar cultivat de atîta vreme în tot ce facem: formele fără fond. Nu contează cum, trebuie să cîştigăm, nu contează că am jucat prost, bine că am cîştigat. O mentalitate, un morav care, aici, la Porţile Orientului Fotbalistic, a făcut doar talente strălucite, nu şi profesionişti.

Dar, să revenim. „Amicalul“ a început, de fapt, luni, cînd întreaga echipă a României a fost la un punct de a se prăbuşi cu avionul, pe ruta Bucureşti — Moscova, din cauza vîntului foarte puternic. După ce, cu greu, s-au aşezat pe pistă, evident o dată cu aeronava, pasagerii au urmat în continuare tratamentul de şocuri: mizerii la vamă, două ceasuri de drum pînă la hotelul „Sport“, un fel de cămin de nefamilişti cu mobilier din vremea ţarismului, plin de praf, cearşafuri murdare, apoi un „comunicat“ conform căruia 15 membri ai delegaţiei nu au fost primiţi la masă, ei neavînd nici o posibilitate de a mînca, pe banii lor, în altă parte. Cu toate că Rotariu s-a oferit să cumpere mîncare pe valută, românii sînt refuzaţi. Enervarea e la maxim. Se vehiculează chiar ipoteza întoarcerii acasă şi, dacă nu ar fi fost aşteptaţi cîţiva români de la cluburile europene, delegaţia noastră s-ar fi decis pentru această soluţie. Din păcate, nu toate vedetele şi-au făcut apariţia şi noii antrenori ai naţionalei noastre au trimis în teren o formulă de tranziţie, ca să spunem aşa, înspre formaţia care, la 12 septembrie, va întîlni pe scoţieni, în campania pentru „europene“. Gheorghe Constantin, noul antrenor principal, a făcut duminică seara, o primă luare de contact, cu Panathinaikos, cînd una din surprize s-a numit atacantul Scînteie, jucător pe care, din păcate, nu l-am putut admira în neoficialul cu sovieticii, chiar dacă se stabilise că antrenorii au la dispoziţie patru înlocuiri. Dintre cei aşteptaţi, nu au venit Lung şi Andone, despre Hagi ştiindu-se cert că nu va face deplasarea la ruşi. Înlocuitorul lui Lung, Stelea, a arătat că este un portar de mare clasă şi a avut cîteva intervenţii senzaţionale. În formă s-au arătat şi Dan Petrescu — revenit pe gazon după o lungă absenţă —, Ionuţ Lupescu, Rotariu şi Lăcătuş.

După ce, în min 11, Mihailicenko s-a aflat singur în faţa buturilor noastre, peste numai două minute, Lupescu a fost faultat în careul advers, Lăcătuş tranformînd sigur penalty-ul. Acelaşi tandem, de data asta în ordine inversă, a ridicat scorul la 2—0, în min 63. Aritmetica finală a fost fixată de amabilele gazde, prin Mihailicenko, se pare din poziţie de ofsaid, în min. 68. După acest gol, echipa României a jucat tot mai nesigur, arătîndu-se neinspirată şi fragilă în apărare. Poate că şi cele întîmplate înaintea meciului l-au determinat pe Gheorghe Constantin să adopte tactica ţinerii rezultatului cu orice preţ, un preţ cu care s-au plătit, între altele, şi cele cincisprezece porţii de mîncare neonorate luni, la hotel. De cînd cu amicalul de la Timişoara cînd oaspeţii au încasat un 2—0 ce l-a adus pe Lobanovski la cîrmă într-o formaţie de kieveni, întîlnirile româno-sovietice produc mici seisme dragilor noştri vecini

Marcel TOLCEA

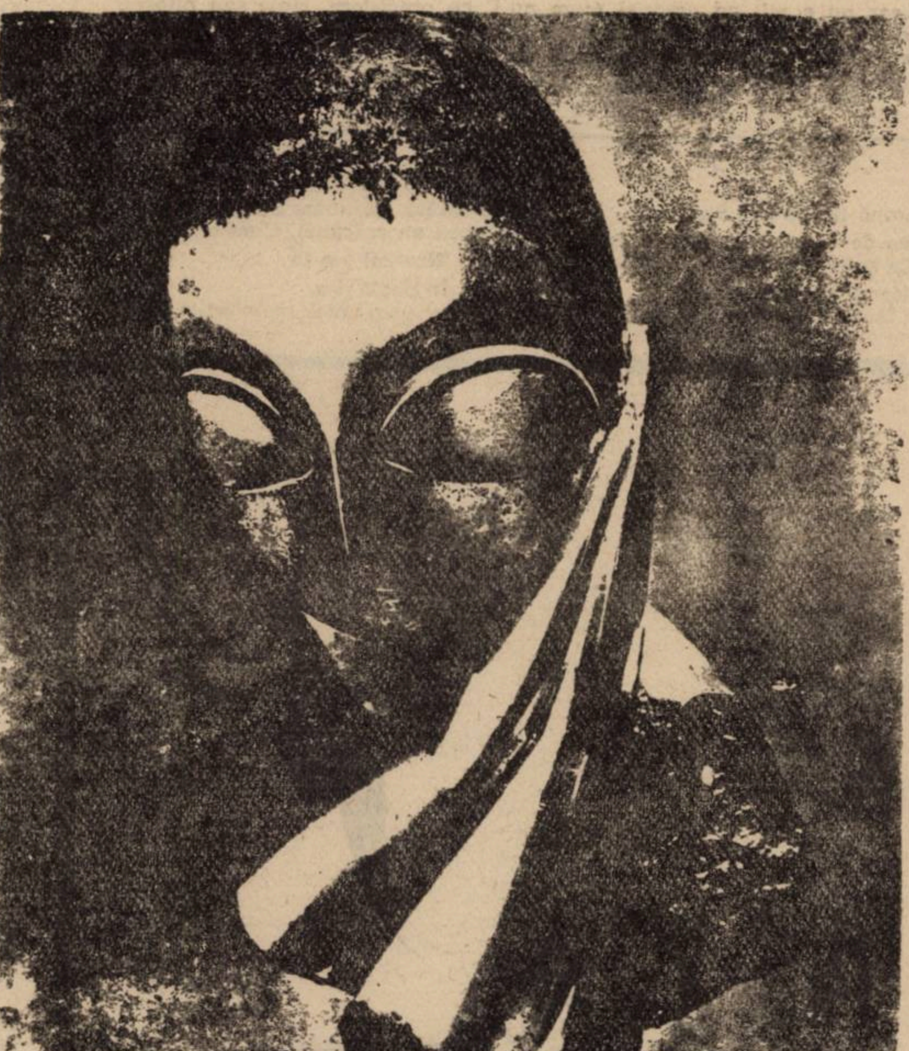

CONSTANTIN BRÂNCUŞI — „Domnişoara Pogany“

Cabaret O.

Ioan Miclău (13, Mc. Govern Street, Cringilla 2502 Australia): Scrisoarea dv, a ajuns, după multe peripeţii, la destinaţie. Emoţionantă mărturisirea unui român ardelean, despărţit acum 11 ani de pămîntul natal. Ne bucură faptul că sînteţi membru al Asociaţiei Scriitorilor Australieni şi că aţi publicat o antologie intitulată **The Romanian Life,** precum şi nuvela **Fiica zeiţei Vesta.** O să încercăm să găsim un spaţiu adecvat pentru versurile trimise, însă nu vă putem promite nimic în legătură cu expedierea unui abonament. Acest din urmă aspect nu este de competenţa noastră.

Veronica Boboiciov (Reghin): Aflăm din epistola dv. că sînteţi plecată de pe aceste „meleaguri pe care a izbucnit Revoluţia“. Vă sfătuiesc să nu spuneţi prea tare aceste lucruri, pentru că, de mai multă vreme, rostirea toponimului Timişoara face rău siestei naţionale postdecembriste. Cu părere de rău, versurile din ciclul **Memorie** nu au nici un fel de calităţi estetice, fiind doar o cronică rimată a unor evenimente.

Tricy m.m. (Bucureşti): „Domnule M.T., Ideea de Cabaret lansată de dumneavoastră mi se pare fascinantă, însă, după cum observ, există cam puţini inşi capabili să înţeleagă ceea ce aţi propus. Cred că aţi fi interesat să aflaţi de un joc pe care, împreună cu mai mulţi prieteni, îl practic de mai mulţi ani. Ne întîlnim o dată pe săptămînă, de regulă joi, şi sîntem personajele unui roman, nuvele sau schiţe. Evident, în locurile adecvate desfăşurării acţiunii. Cel mai des am fost personaje din **Maestrul şi Margareta** de Bulgakov. Merită să vezi reacţia celor din jurul tău la anumite replici“.

Alexandru Bărbulescu (Timişoara): Piesetele de teatru seamănă cu cele ale lui Gheorghe Astalos, dar, în mod cert, aveţi mult talent. Replica este firească, absurdul este bine dozat. Cred că **Monolog despre îngerii buni** este un excelent text dramatic. Îmi pare rău că nu pot reproduce din partea a doua secvenţa despre **Iertare.** Ar trebui să propuneţi teatrelor cîteva din piesele trimise nouă.

Mirabela Iercan (Cluj): Domnişoara Mirabela, dacă memoria nu mă înşală, am mai citit două din poeziile dv., sub numele Lelia Contrea. Observaţiile pe care le-am făcut atunci rămîn valabile. Nu înţeleg de ce trebuie să recurgeţi la asemenea stratagème. Deci, care este numele dv. adevărat?

Xenia Papadopol (Bran): Poezia pe care o scrieţi nu e deloc feminină, fapt ce se instituie într-o evidentă calitate. Îmi pare rău că nu aţi pus în plic decît trei texte. Dacă ar fi fost mai multe, aş fi avut, cel puţin, şansa de a vă spune care „îmi plac mai mult“ (formula e nefericită). Aşa că nu îmi rămîne decît să vă comunic că toate poemele merită să vadă lumina/litera tiparului. Deocamdată, citez din **1000 de ani de la naşterea mea.**

„Vroiam să desenez cum moare un om.
După scoarţa copacului vieţii şi al
copilăriei şi al tinereţii şi al
se vede altfel moartea celui chemat
Alexandru.
Mai întîi, carnea se desface în două
foşnind ca hîrtia vechilor dulciuri; la
umbra ei
stă, undeva, sufletul. Apoi sîngele
se aruncă
în afară asemenea tînărului sportiv
grec crescut
din mila cetăţii şi, la sfîrşit, aura
galbenă.
Toată această precizie a morţii se
aseamănă doar
cu îmbrăcatul şi dezbrăcatul regilor
Franţei pînă
la 1789“

M. T.

EDWARD LEAR ET COMP.

LIMERICKS

Echivalențe, grafică și comentarii :

ŞERBAN FOARŢA

Consultant tehnic : Andrei Bantaş

NOTĂ : Dacă limerick-urile „anonime" (atribuite,-n ocurență, lui „& Comp." și notate,-n continuare, printr-un „II") aduc a niște epigrame, din care nu lipsește poanta și, deci „săgeata" unui sens, — acelea ale lui Edward Lear (1812—1888) sunt realmente „fără noimă", demne de titlul cel sub care se aliniază : **Nonsense Songs.** De unde, precît bănui, și propria lor tristețe : care-i aceea a inconcludenței, — sălciul, leșiosul gust : al unei maxime inanități . . : Drept pentru care, Edward Lear nu e atît un umorist (cum nu-i cu precădere, cinic sau pitoresc, ca mai toți ceilalți), cît, mai curînd, un liric fad, unul al anodinității, — un, dacă vreți, presimbolist (à la, să zicem Maeterlinck : vag anecdotic, palid, hieratic).

I

Dansa un domn bătrîn din Slough
Pe-o ramură, — cînd ceilalți i-au
Zis : „Dacă mai
Strănuți, e vai
De pom, zmintitule din Slough !"

*

Era un domn bătrîn în Chile ;
Avea deprinderi imbecile :
Mușca, pe-o scară,
Dintr-o pară,
Nesocotitul domn din Chile.

*

Un domn în vîrstă din Boemia
Avea o fată, Euphemia ;
Or, ea, de soț
Își luă un hoț,
Spre jalea tatei din Boemia.

*

Pe-o tînără din Epidaur
O fugărea, -ntr-o zi, un taur ;
Luînd ea, din gard,
Un par : „En garde !"
I-a zis, — spre hazu-acelui taur.

*

Un domn în vîrstă, pe Parnas,
Și-a fost trecut belciug prin nas,
Privind, în luna
Iunie, luna,
Extaticul de pe Parnas.

*

Un domn în vîrstă, pe Vesuviu,
Citea tractate de Vitruviu ;
Căzîndu-i tomu
'N lavă, omu
'Ncepu să bea rom, pe Vesuviu.

*

Un domn în vîrstă de la Troia
Bea grog și sos picant de soia
Cu lingura. —
'N prea-singura
Cetate,-n clar de lună, Troia.

*

Era un domn bătrîn în Philae ;
Avea deprinderi necrofile :
Privea din palm,
Pe timp de calm
Marin, ruinele din Philae.

*

Pe ceafa unui domn în negru,
Stătuse un cosaș alegru :
Bzzz ! în urechea
Foarte veche,-a
Făcut, — a domnului în negru.

*

Era o vîrstnică în gri ;
N-avea cu cine gînguri :
Doi papagai
Și-a luat, spre a-i
Hrăni cu morcov, doamna-n gri.

*

Era o tînără în verde :
N-avea pe nimeni s-o dezmierde :
Purta un șal
Universal,
Iar el o colora în verde.

II

Citea o strabică din A. [1]
Cu ochiul mai din sus al ei
Tot cerul 'nalt :
Cu cestălalt,
Un text cules cu nompareil.

*

Avea o doamnă,-n Kent, — oho,
Ce nas avea ! Și-acesta o
Călăuzi,
'Ntr-o bună zi,
Nu se mai știe încotro.

O doamnă tînără din Slough
Ce-avea de spus, spunea pe șleau.
„Ce suflet rar !"
Ziceau toți, dar,
Ca un făcut, o ocoleau

O tînără, pe nume Stella,
Iubea un crăcănel. Cînd el a
'Ncercat s-o ia
În poală, i-a
Scăpat în pivniță mam'zella.

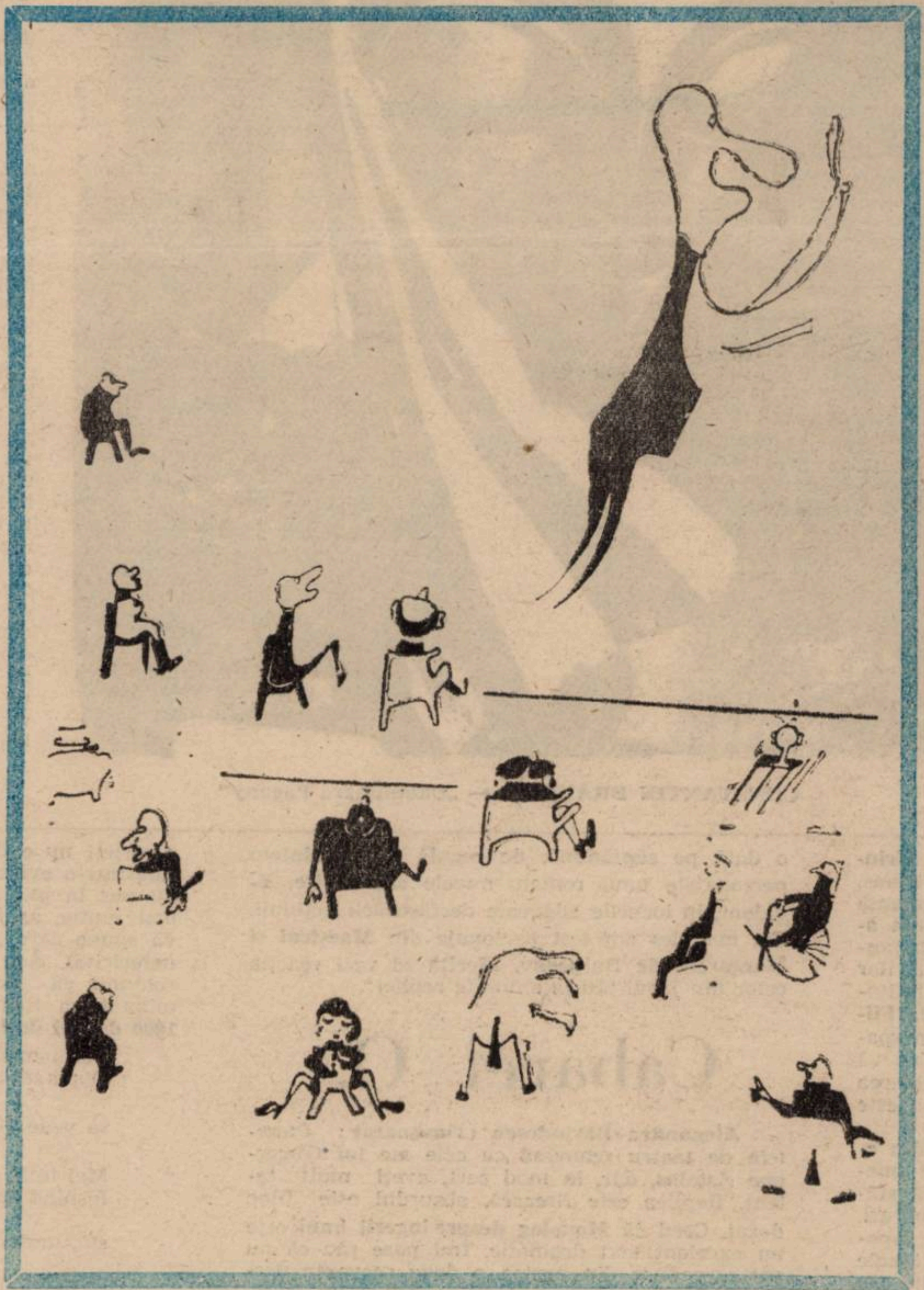

Măcar că le-au fost zeii faști
La părțile din cari te naști,
Ei, neuzînd
De ele, sînt,
Și astăzi, pe de-a-ntregul caști.

*

Trigam, bătrînul Benedict
Ți se disculpă demn și strict,
Dacă insiști :
„Cu una, riști,
Iar bigamia-i un delict".

*

Iubindu-se bălaiul Sam
Cu o negresă,-n Tottenham,
Cvadrupli, Bunul
I-a dat : unul
Alb, unul negru și doi crem. [2]

*

La Ind. o fetișcană, zău
Că n-avea poponețul tău,
Plinuț și roz,
Ci numai, roz-
ător, un omonim de-al său.

*

Adăuga un farmec fermei
Lui taică-su, acneea Ermei :
Pentru că,-n Slough,
Burlacii n-au
Prejudecata epidermei.

*

Într-un acces de nervi, o schimbă,
'N Chicago, măcelarul Timber
Pe mama soacră
'N carne macră, [3]
Pe care-o vinde,-apoi, ca „Limbă".

*

Un tinerel din City, Rob, a
Crezut că-i mîț. Făcînd și proba
Că asta e,
Îl mîngîie.
I-au dus la groapă garderoba.

*

O slujnică de la Cape Town
Era cu mult mai scundă ca un
Pitic. Or, ea,
Cînd lustruia
Parchetul, se urca pe un scaun. [4]

*

Un membru-al Ordinului Băii [5]
Avea un rest de soață Răii
Spun că trecu
Aseară, cu
Lăturile, prin sita băii.

*

Un japonez, la rime nix,
Era chinez la limericks ;
Căci, zicea el,
Eu n-am alt țel
Decît să vîr în versu' ultim atîtea vorbe,-ncît acesta [6] să dea, pînă la urmă, chix.

---

[1] Se pronunță englezește : „ei". —N.B. : numele proprii (toponime, patronime, hipocoristice, ș. cl.) urmează, pe cît e posibil, — aici — canonul anglofon (și-s de rostit în consecință).

[2] Cvintetul, în original, are un titlu, și anume : The Mendelian Theory.

[3] Sau în transcriere mai fastidioasă, (m)acră.

[4] Limerick-ul, apocrif, îmi aparține. — El versifică un banc absurd sau sec, de acum vreo patruzeci de ani.

[5] Adică Order af the Bath, vechi cin cavaleresc britanic, numit astfel după abluțiunea prealabilă investiturii. (Sintagma nu apare în textul englezesc).

[6] Limerick-ul/versul ?!

COLECTIVUL DE REDACȚIE : MIRCEA MIHAIEȘ (redactor șef), CORNEL UNGUREANU (redactor șef-adjunct), ADRIANA BABEȚI (secretar general de redacție), LUCIAN ALEXIU, PAUL EUGEN BANCIU, IOSIF COSTINAȘ, ANTOANETA C. IORDACHE, VIOREL MARINEASA, MARCEL TOLCEA, DANIEL VIGHI, CORNEL BOGDAN, CAROL SEBESTYEN. Prezentare artistică, NICOLAE LENGHER.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele: 3 33 90, 3 33 76 și 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Paginatori : Dan PAMPU, Ovidiu CREANGĂ, Călin PASCARU
Linotipiști : Tiberiu LAZĂR, Darie ILIE, Gelu DOGIOIU
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

„ASTRA“
SIBIU

sumar
37

ÎN ROMÂNIA, ZEUL MERCUR UMBLĂ ÎN SANDALE DE VINILIN ■ MARAMUREȘ — O POSIBILĂ REÎNTOARCERE ■ O SAGA ÎN TREI SĂPTĂMÎNI ■ GIOVANNI PICO DELLA MIRANDOLA : DESPRE MAGIA NATURALĂ ȘI DOCTRINA SECRETĂ ■ „AMERICANII TÎNJESC DUPĂ MISTER“ — UN DIALOG MARCEL POP-CORNIȘ, ANDREI CODRESCU ■ CRONICĂ LITERARĂ DE CORNEL UNGUREANU ■ PROZĂ DE FLORIN BĂNESCU ■ LIVIUS CIOCÂRLIE : „FRAGMENTE DE JURNAL“ ■ PIA BRÂNZEU : „JOCUL, ALCOOLUL, CASTELELE“.

ORIZONT

E.M. CIORAN — FRANÇOIS FEJTŐ

DESPRE REVOLUȚII ȘI ISTORIE

(ÎN PAGINILE 8-9)

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 37 (1236) 14 SEPTEMBRIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG. 5 LEI

VIN LEGIONARII !

Probabil că mulți din cititorii acestor rînduri au văzut (la televiziunea iugoslavă, desigur !), o comedie americană cu titlul **Vin rușii !** Acei lectori ai „Orizontului“ vor înțelege mai lesne sensul ironic al titlului de mai sus, dar și îngrijorarea rîndurilor de mai jos.

Pe teritoriul primitor al României au năvălit, din cele mai vechi timpuri, diverse neamuri. Au venit (și ne-au ocupat) romanii. Au venit (și ne-au ocupat și ele) popoarele barbare. Au trecut, val-vîrtej, hoardele de turci și de tătari. Ne-au luat tribut cu toții. Ne-au umilit pecenegii și cumanii. Ne-au anexat austriecii, ungurii și rușii. Un întreg atlas geografic.

Acest lanț de nefericiri geo-politice nu putea, evident, să nu lase semne în formula genetică a românului. Cîteva dintre ele au lăsat urma și în dicționarele înjosirii noastre. România (mai ales România ultimelor decenii) a fost una a turcirii conștiințelor și a albanizării spirituale. Am avut gulagurile noastre de reprimare a valorilor și propriul nostru sistem fanariot de promovare a lor. Răul venea, tradițional, dinafară. Arcul carpato-danubiano-pontic, în izolarea lui ademenitoare, era un perfect loc al învîrtejirii spaimelor.

A da vina pe străin pentru tot ce ni se întîmpla rău a devenit un fel de tic național — dacă nu scuzabil, cel puțin explicabil. Și, vai, rentabil. Numai că tuturor ocupațiilor dinafară le-a urmat una încă mai teribilă : ocupația românilor de către români. Paul Goma, teoreticianul acestei noi tragedii, a explicat în detaliu toate resorturile ei dramatice.

Ca și cum toate acestea n-ar fi fost deajuns, am început să ne stîrnim cu o insistență neliniștitoare, propriile stafii. Ca și cum n-ar fi suficiente trist-ridicolele procesiuni prin care ne sărbătorim înfrîngerile. Ca și cum n-am ști că, întotdeauna, cuvintele atrag realul : cine seamănă vînt, culege furtună. Am ajuns să ne blestemăm trecutul. Fie terfelindu-l prin false exaltări, fie proslăvindu-l pentru motive mai degrabă demne de a le face uitate. Dacă lucrurile merg prost în țară, de vină e străinătatea. Iar dacă ele merg catastrofal, de vină sînt legionarii.

Departe de mine gîndul de a-i apăra pe legionari. Rolul lor nefast rămîne la fel de impardonabil ca al comuniștilor — dacă nu încă mai condamnabil. Însă în clipa în care cuvîntul **legionar** reverberează în stricta noastră actualitate, lucrurile trebuie privite cu și mai multă atenție. Cînd această etichetă este aplicată unor intelectuali precum Gabriel Liiceanu, Octavian Paler, Ana Blandiana, Nicolae Manolescu, Alexandru Paleologu, Doina Cornea, ceva nu e în regulă. Dacă acești **patrioți** pot fi taxați, cu nerușinare, drept legionari, înseamnă că rescrierea istoriei noastre a început mai repede (și mai adînc) decît s-ar fi bănuit. Nu mai văd, în aceste condiții, de ce marea majoritate a poporului român nu s-ar înscrie în Garda de Fier, iar statul să fie, oficial, declarat unul legionar. Cei care mînuie, cu agresiune, acest bumerang, să se teamă : se va întoarce împotriva lor, acoperindu-i nu numai de ridicol.

De această reabilitare prin inconștiență, din ură și inabilitate se fac vinovați destui dintre cei care s-au așezat în fruntea bucatelor. Probabil că nu e departe clipa smulgerii măștilor. Și tare ne e teamă de surprize : ca odată îndepărtat optimistul zîmbet, secerile și ciocanele încrucișate să nu se metamorfozeze în știutele, sinistrele swastici.

Mircea MIHĂIEȘ

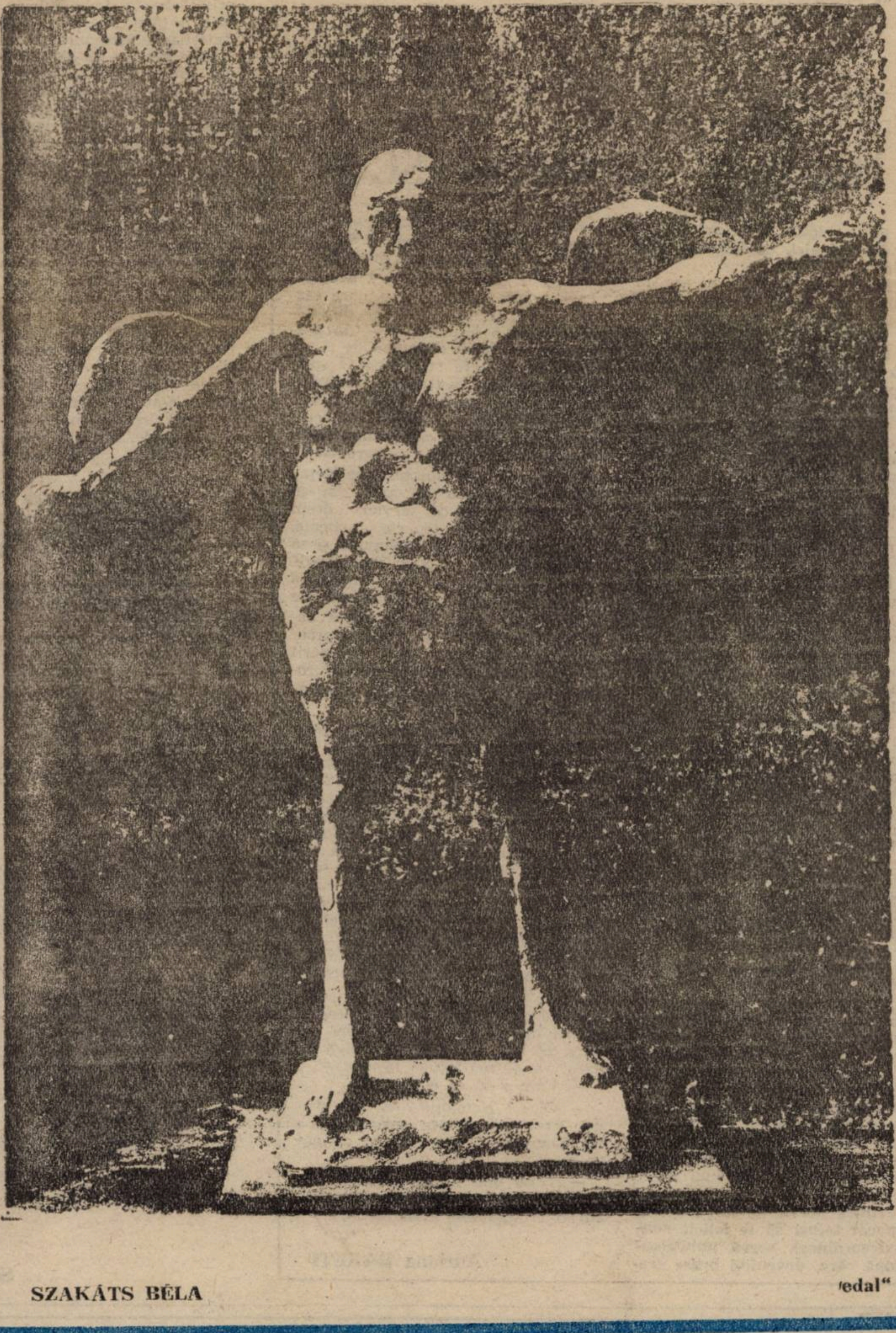

SZAKÁTS BÉLA edal“

Cutia Pandorei

Refuzul dialogului

La o analiză mai atentă a quasitotalităţii evenimentelor a căror principală caracteristică a fost violenţa vom constata, cu o uimire mereu crescîndă (pentru că sîntem în plină democraţie, nu-i aşa ?), că principala cauză care a determinat consumarea lor, trecerea lor de la stadiul latent la cel activ, eruptiv a fost (şi va rămîne, se pare) refuzul dialogului. În primul rînd, refuzul factorilor de putere de a accepta acest dialog, în multe cazuri aflat pe punctul de a se înfiripa. Nici un exemplu nu este mai elocvent decît evenimentele „fierbinţi" care au precedat deciziei de a scoate Piaţa Universităţii din geografia politică actuală. .Ca formă anterioară, sau chiar concomitentă a funcţionat şi continuă să funcţioneze procedeul tergiversării. Acea expresie „prezidenţială" : „lăsaţi-i să fiarbă în suc propriu dom'le !" este o dovadă perfectă că „tăticul nostru cel bun" este tare departe de a se fi dezbărat de axiomele gîndirii comuniste, conform cărora orice proces sau fenomen neluat în considerare îşi pierde din intensitate pînă devine inofensiv. Iată, însă, că — la fel cu tristele întîmplări de la Tîrgu-Mureş (care păreau că vin de undeva din lumea a patra sau chiar ceva mai departe) — nici Golania nu s-a stins de la sine, ci a trebuit „radiată" într-un mod „original", graţie căruia am cîştigat o faimă europeană care a spulberat aproape toate dovezile de simpatie venite după revoluţie. Occidentul ne-a acordat (mai bine-zis : a acordat puterii) stigmatul pe care nu ştiu ce eforturi îl vor anihila. Şi nici nu există certitudinea că aceste eforturi se fac. Un stigmat pe care poporul român nu-l merită. Există în acest sens o platformă comună a formaţiunilor politice care susţin şi acum oportunitatea realizării ordinii de drept cu ajutorul „oamenilor de bine" că Europa de Vest s-a pripit în luarea fermă de poziţie pe seama evenimentelor din 13—15 iunie, demne de orice compendiu de istorie medievală. Că Occidentul s-a dezbărat de România ca de o scamă inestetică de pe costumul său burghez impecabil. Acceptînd acest punct de vedere, n-ar fi corect şi cinstit să ne întrebăm în acelaşi timp : care şi cît de concludente sînt argumentele de netăgăduit privind democratizarea ţării şi trecerea clară la economia liberă (să-i zicem : de piaţă) ? Sau să ne amintim că excelenţa sa, d-l prim ministru a găsit răgazul pentru a participa la deschiderea Coppei del Mondo, dar a fost prea ocupat cînd îl solicitau evenimentele interne bunăoară la Braşov, sau la Săpînţa ? Sînt acestea cauze minore sau deprinderi şi reflexe moştenite / dobîndite de la predecesori ? Multe întrebări, tot mai multe sub cerul noros al îndoielilor întreţinute de focul mocnit al realităţii.

Cornel BOGDAN

Confidenţial

HANIBAL STĂNCIULESCU

— E 31 august şi ne-am întîlnit cam nervoşi aici, la Uniunea Scriitorilor.

— Destul de nervoşi ne-am întîlnit... Nu spun de ce, fiindcă simt că o să-mi sară ţandăra. Dar dacă tu vrei neapărat... Eram şi sînt foarte nervos, fiindcă am o bursă în Franţa şi văd cum ea se îndepărtează, se tot îndepărtează ca un miraj. Tocmai astăzi am aflat că s-au anulat, practic, paşapoartele de servici. E o măsură care face foarte mult bine schimburilor culturale în special. Bănuiesc că nimeni nu-şi închipuie că scriitorii se duc în alte ţări ca să-şi cumpere altceva decît cărţi. Dar cineva, acolo sus, ne iubeşte foarte tare, din ce în ce mai tare.

— În toată agitaţia asta am simţit că mai ai încă un set de nervi, legat de munca redacţională. Lucrezi la „Contrapunct", drept care aş fi foarte curioasă care ar putea fi sursa nervilor la o revistă literară săptămînală. E o curiozitate colegială.

— Mda. Asta să ştii că e o chestiune delicată. Nu că m-aş de mare diplomat, dar aş vrea să spun că, în ciuda hîlţîcăielilor de rigoare, „Contrapunctul" este totuşi o echipă Ar fi bine însă ca toată lumea să muncească în măsură egală. Cam cît Elena Ştefoi, de pildă. Spun asta nu ca s-o flatez, pe ea, dar să ştii că e un soi de regulă pe lume — sau cel puţin în ţara asta deocamdată — că dacă într-un loc trebuie muncit constant şi serios, acolo pui o femeie.

— Revenind însă la „Contrapunct"...

— Da, revenind la „Contrapunct" marea mulţumire e, totuşi, că te întîlneşti cu oameni de foarte diverse facturi, gusturi, formaţii şi toţi spun că e o revistă bună. Nu ştiu, dar mulţumire mai mare nu poate să fie Eu nu am mai lucrat la reviste literare. Aici, sigur că îmi (îţi) vine de multe ori să-ţi iei cîmpii, dar cînd a ieşit totuşi numărul şi constaţi că e un număr bun, relele trec.

— Printre nervii de la început, am apucat totuşi să te felicit pentru extraordinara vervă publicistică, după care, devenind brusc grava, te-am întrebat cînd îţi apare romanul. Repet : de unde, Hanibal, verva şi cînd îţi apare romanul ?

— Ai ? De unde verva ? Eee, păi verva asta... ăăă... e o mare cazna pentru mine, deoarece din păcate ea m-a împiedicat — dacă există — să scriu o pagină de proză şi asta-i o mare suferinţă. O spun fără patetism, pentru că raţiunea mea de a exista este scrisul prozei. Mi-a prins bine o vreme să scriu aceste articole pe care mulţi le-au lăudat (deşi mie mi se pare că în destule mă cam autopastişez deja). Am crezut că mă voi opri, dar au apărut sarcinile de servici, drept care scriu mai departe articole. Lucrul la o revistă presupune şi să scrii cînd nu ai chef, din păcate. Mi s-au mai publicat în ultima vreme unul sau două fragmente din roman, fapt care a stîrnit bănuiala că aş avea un roman aproape gata. Iată cum mi-ai zgîndărit suferinţa cu întrebarea despre roman. Nu am mai reuşit să lucrez aproape nimic la el

— Şi totuşi, am aflat că relativ curînd îţi va apărea o carte.

— Acest relativ curînd e mijlocul anului viitor, iar cartea va fi una de proză scurtă. Practic, cam o treime din volumul predat de mine pentru debut a fost scos de Consiliul Culturii. Nu vreau să mă împăunez acuma că am fost un scriitor ostracizat : ar fi chiar caraghios. Se ştie prea bine că o carte se publică în virtutea unui fel de compromis cu acest organ kafkian. Dar mi-au rămas pe dinafară foarte multe lucruri, cred eu, bune. Oricum, tot în linia cărţii pe care am publicat-o deja. Deci aş vrea să închei un fel de a scrie, căci se pare că voi scrie altfel. După aceea, am să mă înham la roman.

— Cum o să se cheme ?

— Cine ? Romanul ? Se va chema, probabil, „Viaţa pasionată a lui Emanuel Nestor". Cred că aşa va fi.

— Ţi-au mai trecut nervii ?

— Da, mi-au mai trecut. Mi-a făcut bine vorbirea asta. Mersi.

Adriana BABEŢI

ARGUS ● ARGUS

● Senatul şi Camera Deputaţilor dezbat în aceste zile noi legi menite — după comentariile oficiale prezentate pe posturile de radio şi la emisiunea Actualităţi a televiziunii —, să pună în aplicare proiectul de dezvoltare a României prezentat cu două luni în urmă de primul ministru, Petre Roman. ● Au loc foarte multe contacte ale conducerii actuale a ţării cu personalităţi din viaţa politică şi spirituală din Apus. E drept că nu la cel mai înalt nivel. ● Optimism rezervat pe multiple planuri, căci şi toamna a sosit în acest an cu o lună mai devreme iar „Scutul deşertului" — operaţiunea militară desfăşurată de statele apusene în frunte cu S.U.A. pentru blocarea Irakului — se estimează că va costa pînă la începutul anului viitor mai multe zeci de miliarde de dolari. ● După mulţi ani Cairo va redeveni centrul lumii arabe. Există încă mari disensiuni între ţările islamice, cauzate în principal de criza irakiană. ● Profitînd pe de o parte de deschiderea către Apus, iar pe de alta de libertatea instaurată în ţară şi nu în ultimul rînd de situaţia economică precară în care ne aflăm anumite cercuri din străinătate dau curs unor veşti necontrolate despre România. După bluful BBC-ului din urmă cu cîteva săptămîni despre incendierea unor clădiri în Bucureşti, ştire pentru care televiziunea britanică şi-a cerut scuzele de rigoare, posturi de radio din Budapesta şi Statele Unite ale Americii (recte, Vocea Americii) au difuzat recent ştiri privitoare la importul de petrol din Irak a ţării noastre. ● Ministerul de Externe al României a emis note de protest însoţite de date explicative despre importurile de petrol din ultima lună. ● Există toate motivele să credem declaraţiile Ministerului de externe, dar sentimentul unei izolări a ţării, pe fondul unor repetate veşti false, răuvoitoare sau de imixtiune în treburile noastre interne, îndeamnă să aşteptăm luarea unor poziţii mai ferme şi cît se poate de limpezi, atît din partea Guvernului, a Parlamentului, cît şi a preşedintelui României. ● În „Viitorul românesc" dl. profesor Ion Mânzatu, preşedintele Comisiei centrale de anchetare a evenimentelor de la Tîrgu Mureş prezintă pe larg constatările făcute la faţa locului, cum şi o seamă de concluzii într-un interviu amplu cu titlul „Adevărul despre evenimentele de la Tîrgu Mureş". ● Toate acestea, cele ce s-au petrecut şi cele ce se petrec se leagă în mintea omului lucid unele de altele, iar proaspăta apariţie la Budapesta a cărţii despre Transilvania ca parte a Ungariei mari, tradusă de însuşi preşedintele-scriitor al ţării vecine, Arpad Gönz, după originalul apărut în anii ultimului război, obligă întregul Guvern, Parlamentul, pe conducătorii tuturor partidelor politice la o deşteptare în faţa contextului politic actual, mai presus de interesele de grup şi de obsesia puterii, ce încă îşi mai pun amprenta cu patimă în majoritatea hotărîrilor şi acţiunilor pe care le iau. ● E drept că avem peste 1 000 de publicaţii de toate nuanţele, că libertatea cuvîntului îi face pe gazetari profesionişti sau debutanţi, să se zbenguie prin toate cotloanele pe unde pînă mai ieri era interzis, dar este de mirare cum în talerele balanţei cugetului de gazetar sînt aşezate fie evenimente minore, fie de scandal, cînd greutatea stă în altă parte. ● Se întîmplă, cum s-a mai semnalat, ca ziare teritoriale să prezinte stări de lucruri grave, în timp ce presa „centrală", radioul şi televiziunea să se ocupe, în continuare, fie cu unele răfuieli de gang, fie cu probleme de detaliu, fie cu întreţinerea unei stări de marasm cu totul nefolositoare acum. Agricultura merge prost, industria e la pămînt, cultura evadează în alte spaţii, noi ce să mai facem altceva decît bişniţă şi privatizare de doi bani ?! Neobişnuit cu adevărul, cititorul va renunţa la a mai citi ceva sau va lua soarta proprie în mîinile proprii şi se va apuca să scoată bani din orice. În disperare. În vreme ce ţara e tot mai izolată şi dă semne de vulnerabilitate. ● Altminteri, noul an bisericesc ortodox a început odată cu 8 septembrie, ziua Naşterii Maicii Domnului, dar viaţa culturală a rămas undeva într-un calendar păgîn. ● Unul din evenimentele artistice de la sfîrşitul lunii august a fost marcat de turneul trupei de marionete din Chateau (Franţa), care a prezentat mai multe spectacole cu piesa „C'est la vie, Jeremie", la Lugoj, Timişoara, Găvojdia (jud. Timiş) şi Drăghici (jud. Argeş). Scenariul şi regia : Marc Brazey, muzica : Catherine Méchain, marionete : Majo Carrion, Caterine Carlier, Yves Méchain, grafica : Jean-Paul Moscovino, regia tehnică : Laurent Bouchard. ● Aşteptăm ca Teatrul Naţional, cel maghiar şi cel german din Timişoara, cum şi Opera Română şi Filarmonica să invite publicul din oraş la primele reprezentaţii pentru că stagiunea e ca şi începută !

A.Z.

Fiindu-ne dragă ideea prieteniei româno-maghiare, făcînd tot ceea ce ne stă în putinţă pentru promovarea ei, nu putem considera altfel decît iresponsabilă asocierea numelui preşedintelui Ungariei, Arpad Gönz, cu lucrări care propagă revizionismul. Deplîngînd orice extremism, credem că apariţia terorismului de stat promovat de implicarea unei autorităţi de anvergura scriitorului-preşedinte al ţării vecine nu poate face altceva decît să alimenteze şovinismul, revanşismul, starea de criză.

Umor Service

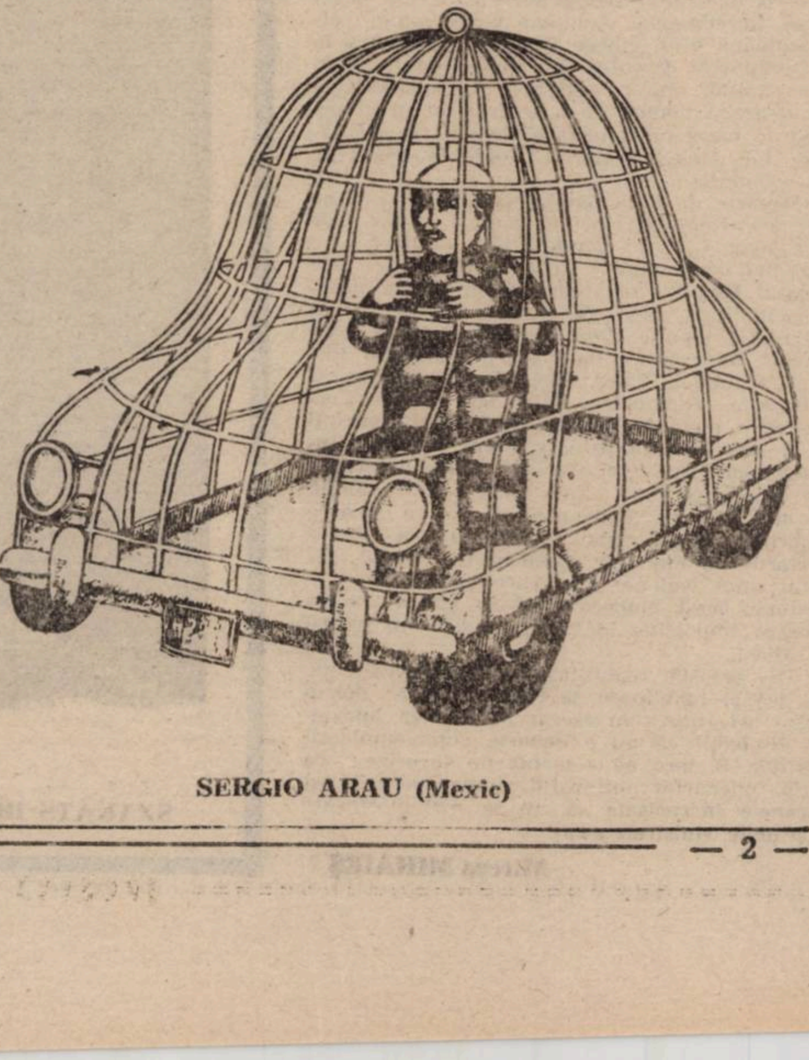

SERGIO ARAU (Mexic)

ÎN ROMÂNIA, ZEUL MERCUR UMBLĂ ÎN SANDALE DE VINILIN

Nu mă deranjează cefele groase ale unora din proaspeții noștri întreprinzători, nici măcar atunci cînd acestea se corelează cu maniere de aceeași factură. N-au (avut) timp să se rafineze. Îi mînă din urmă valul repede al Europei și-i agită vîntoasa turbionară ce vine dinspre sorții de izbîndă ai daravelei.

Turtari, pitari, bărbieri, doctori

E drept că amintirile mele (sărace) cu micii proprietari de odinioară sînt incomparabil mai pitorești. Pe motivul că ei constituiau o specie pe cale de dispariție. Sau e o simplă consecință melancolizantă, legată de vremea care a trecut.

Iată cîte ceva, dacă nu chiar totul. Nu voi preciza localitățile (5-6 la număr). O să spun totuși vîrsta celui cu ochii căscați : între 6 și 8 ani.

— Pitzko era șchiop, cu ochelari, zîmbăreț. Birtul lui avea popicărie, biliard. Uruitul bilelor mă urmărește uneori noaptea, cînd sînt pe punctul de a adormi ; devenit popic, mă feresc din calea cuglei lansate de un bețivan cu fața mîncată de otrăvuri. Pic în somn, transpir.

— Turtar-luminărarul. Intram aproape zilnic. Un ins blînd, ca și păpușile dulci clipind din oglinzi. Mai tîrziu, alături, se reparau stilouri. Au apărut pixurile — exista la capăt o bilă pe care tot o pierdeam. Meșterul îmi fixa una nouă, dar nu ținea mult. Astăzi, acolo, sediile din orășel a două partide de depoziție. Lacăte. „Ni-s la cofetărie“.

— De la băcănia lui Baumann luam bomboane de cacao, stăteam la coadă pentru drojdie. Cînd primeam de 50 de bani, mama îmi vîra o fărîmă în gură, ca să mi se curețe sîngele.

— Frizerii. Cel ce venea acasă la gazdă. Bătrînul se așeza sub nuc, pe scăunelul cu trei craci, folosit la muls vaca. I se punea un șervet galben pe umeri. Era tuns „ca cu raina“. Cu oala, adică. Alt bărbier — un surdo-mut învîrtindu-se stupefiat în juru-mi și făcînd prin spatele meu, de parcă n-ar fi fost controlul oglinzii, toate semnele specifice înspre văruțul ce mă însoțea ; asta voia să zică : „Cine-i ? cine-i ? Pe cine servesc în ajun de sărbătoare ? Nu l-am mai văzut. E, desigur, un neam de-al tău de la oraș.“

— Cabinetul particular dr. Ardeleanu. Fac un tămbălău la intrare. Domnul doctor e vădit iritat. Mă auscultă, spre satisfacția părinților, îndelung. Plămîni-s ușor atacați. Asta-i tusea măgărească. Nenorocire ! Va trebui să întrerup clasa pentru o cură la munte, în satul bunicilor mei. Acolo mă voi juca prin podrumul cu halbe și țoiuri, printre piesele unei mașini dezmembrate de făcut înghețată.

— Deși-s sănătos, mă bucur c-o să mă las din nou de lecții. De data asta plecăm cu toții la străbunică-mea. A făcut o pneumonie, s-ar putea să moară. Cîteva zile chinui iepurii de casă, alerg rațele leșești. Apoi sînt dat la școala locală, „ca să nu pierd“. Merg o săptămînă, pe urmă refuz categoric (primul act de rezistență politică) : o învățătoare prea conștiincioasă ne-a pus să spunem ca pe apă poezia cu Canalul Marea Neagră (ediția I !). Textul e prea lung și eu am aflat că uica Micu a murit în acel loc, bătut cu zbiciu și îngropat în pietriș. Hoinăresc prin sat, atent s-o ocolesc pe dăscăliță ; din cînd în cînd îmi cumpăr, de un leu, de unu cincizeci, bomboane de la prăvălia neamțului Grassl, care și-a zis Grăsulescu ca să nu-l ducă în Rusia.

— Cafeneaua lui Pitzko a trecut la cooperația de consum. L-au instalat ca responsabil pe un fost milițian.

Micii proprietari de astăzi nu par să aibă farmec. Probabil că-l așteaptă pe copilul năuc, capabil să le dea un soi de investitură. Pentru ca maturul să nostalgizeze plin de sine ?

Viorel MARINEASA

SUZANA FÂNTÂNARIU „Mater-Materia“

Micii proprietari și comunismul

Lumea occidentală este politicoasă, rezervată, închisă intr-ale ei. Suficientă sieși. Forța ei economică vine dintr-o diversitate debordantă care se naște din imaginația creatoare a celor care vor să cîștige. Proprietatea este suverană și își face simțită prezența la tot pasul. Chiar și în trenul Eurocity care te duce în viteză molcomă și luxoasă dinspre Heidelberg spre Bonn, apare, inevitabil, micul proprietar. Pe coridoarele cu uși care se deschid cu celulă fotoelectrică, trece, la intervale de metronom bine reglat un chinez împingînd un fel de cărucior nichelat, plin de sertărașe sofisticate menite să-ți sară în ajutor dacă te chinuie foamea sau setea. Micul proprietar își face simțită prezența cu un fel de clopoțel lipsit de stridențe, se oprește în preajma fotoliului tău și te servește îndatoritor și politicos cu **Fanta, Coca-Cola, Bere** și tot soiul de preparate învelite în șervețele așezate pe farfurioare de care scapi ascunzîndu-le în cutiile cu aspect farmaceutic pentru resturi menajere. Pentru o clipă ești **boier**, între tine și micul proprietar se stabilește o relație de subordonare pe baza puținilor bani pe care-i ai prin buzunare. Și chiar dacă sînt puțini de tot, nu s-ar putea zice nicidecum că în acele momente n-ai fi pe măsura bogaților acelei lumi. Ți se dă un minut importanță, ești un cineva, chinezul îți așază pe măsuță cu gesturi sfioase și exacte tot ceea ce-i ceri, te întreabă în nemțeasca lui bizară dacă mai ai nevoie de ceva, apucă mărcile cu mișcări liturgice, le pune într-un sertăraș și pleacă după ce, obligatoriu, îți urează poftă bună, împingînd căruciorul printre alte fotolii, în clinchetul clopoțelului care sună în așa fel încît să nu deranjeze prea tare.

Rămîi în spatele lui, în fața acelei farfurioare, cu sentimentul că ești un **domn** grozav. Știi că totul este aparență, că politețea fără cusur a celor care te servesc în absolut toate situațiile țintește mai degrabă spre buzunarul tău decît spre ceva ce ai putea fi tu, acolo, printre ei, și cu toate că pricepi lucrurile acestea te lași sedus de aparențe, intri în joc, îți închipui prostește că lumea chiar așa este ușor aplecată de spate spre prezența ta acolo, în mijlocul lor, într-un fotoliu Eurocity confortabil și că există doar ca să-ți poată spune ție, unui pîrlit din Est, amabilități confuze într-o limbă aproximativă.

Micii proprietari asigură toată nebunia prosperă a Germaniei, muncesc de dau în brînci de dimineață pînă seara, sînt nesfîrșit de mulți, au împînzit întreaga lume cu prăvălioarele lor mărunte și luxoase, cu vitrinele lor pe care le dichisesc de două ori pe săptămînă cu tot ceea ce imaginația lor inflamată de nebunia cîștigului o poate naște, cu micile restaurante și cafe-baruri în care rareori sînt mai mult de jumătate din locuri ocupate. Dincolo de aparențele acestea subordonate și binevoitoare în relația cu clienții, în fapt micii proprietari sînt orgolioși peste măsură, știu foarte bine că bunăstarea Germaniei le datorează enorm, impozitele pe care ei le plătesc asigură toată rețeaua alandala de autostrăzi și șosele suspendate, ca și întreg hățișul de rubrici și prevederi sociale ale autorităților. Se văicăresc ipocrit, își zic că muncesc de dimineața pînă seara și mor înainte de vreme, rămîn nevestele de capul lor, ei se prăpădesc de atîta muncă și ele trăiesc bine-mersi, se vîntură la optzeci de ani prin Spania și prin toată lumea. Circulă peste tot fericite.

Îi disprețuiesc pe „beambteri“, pe salariații statului, comuniști cu salarii fixe, ștabii unor birocrații ordonate prin computere, să nu ajungi în mîinile lor, te poartă zile în șir pentru tot felul de acte și adeverințe, pentru plata impozitelor, și te pierzi, te mănîncă de viu. Micul proprietar nu are voie să se îmbolnăvească din motive de clientelă și de afaceri. Se ferește să ajungă în mîna doctorilor care atîta așteaptă, să te prindă și să te bage în spital, și chiar dacă n-ai cine știe ce, îți fac o sută și una de analize și te țin acolo cu săptămînile doar ca să stoarcă bani cît mai mulți de la asigurări sociale. Niște comuniști și ei. Altceva e dacă mergi la doctorul privat, ăla-i de-al tău, îți pricepe oftul, te tratează din mers, știe că nu poți să-ți pierzi vremea cu hapuri și cu termometrul în gură pentru orice fleac.

Cu toate acestea micii proprietari sînt mulțumiți și mai ales mîndri de ceea ce fac. Nu votează cu social-democrații și cu Lafontaine, ăștia sînt comuniști, grija lor e să risipească, să ruineze economia cu obsesiile lor sociale. Micul proprietar trebuie să fie obligatoriu alături de creștin-democrați. Dumnezeul lor politic nu este cancelarul, ci Theo Weigel, ministrul de finanțe. Între el și ei există o comuniune secretă pe baza acelor rubricații complicate ale impozitelor, el știe cel mai bine oful lor cel mare : să muncești, să cîștigi și să investești, și tot așa, cu grijă și pasiune, să nu lași nici o marcă să-ți scape printre degete pentru prostiile comuniste ale ăstora din opoziție care vor să ruineze țara, să o ducă de rîpă, să împingă lumea în comunism, așa ca-n Spania și-n Franța, care, uite unde au ajuns totul s-a scumpit iar falimentele se țin lanț. Așa le trebuie! Orice prostie se plătește ! Pentru ei, pentru micii proprietari, socialismul costă prea scump.

Daniel VIGHI

Ce ați face dacă ați fi MILIARDAR

Din start, pentru cel ce întreabă, interogația din titlu are o mare tristețe. Într-o țară în care abia reușești și treci strada cu salariul în buzunar, ipoteza de a fi pur și simplu (sic !) miliardar sună bizar. De fapt, este vorba despre o tentativă de sondare a ficționalului social. Așadar, am pornit la drum și primul popas a fost chiar în mijlocul celor ce vor să ajungă bogați în cel mai scurt timp posibil — bișnițarii. Din fața sediului revistei noastre, pînă în față la Continental, ești flancat de același refren : mărci, dolari. În zăpușeala verii prezența lor aproape că era necesară, fîlfîitul impenitent al teancurilor de sute făcînd parcă mai respirabil aerul. Acum însă au obosit și ei.

Prima persoană care dă impresia unei înalte calificări în domeniu mă privește total neîncrezător cînd îi spun ce vreau : — Lasă-mă, dom'le, în pace ! Nu vreau să fiu miliardar !

— Totuși, insist eu, cîștigi destul de bine într-o zi. Ce vrei să faci cu banii ăștia ? Mă jur că nu-s de la Poliție.

— Auzi, lasă textu ăsta, că nu ține cu mine. Sandy, — strigă el spre un tinerel de vreo 17-18 — vezi că văru îi de la **Orizonturi** și vrea să știe dacă mă-ta vrea să facă din tine miliardar.

Sandy rîde știrb (nu total) și nu știe dacă șefu lui — așa trag eu concluzia că e relația — e serios sau glumește. Cînd îi spun că într-adevăr vreau să aflu de la el ce-ar face dacă ar fi miliardar, devine brusc serios. Se uită la carnetul în care mă pregătesc să scriu și face o pauză mai mare :

— Păi, n-aș putea să fiu eu miliardar, da' dacă aș avea mulți, mulți bani mi-aș lua o mașină super, din aia de vreo sută de mii de mărci. Are tot ce vrei în ea, și geam prin care nu intră glonțul, are telefon, are video, frigider, ce mai, are tot. Buzatu — îmi arată un ins la vreo 20 de metri de noi — o fost în R.F.G. luna trecută și mi-a povestit că mașinile noi au un aparat din care afli dacă la un kilometru e blocată circulația. I-am spus și lu măică-mea că o să mă duc dincolo mai vreo lună să-mi iau și eu o mașină cu vreo 7-8 mii de mărci, una ceva mai bună, da' ea a plîns să nu îmi iau așa ceva, fiindcă mașinile astea merg viteză n-ai treabă și precis o să fac un accident în vreun pom. Așa zice ea, da' prin noiembrie mă duc.

Ora 10 și 30 de minute. În fața Băncii Naționale, despre care un bun poet suprarealist ar spune că e un Orfelinat al Banilor. Suprarealismul comparației se mută în întrebare și prima „victimă“ este o doamnă îmbrăcată cu foarte mult gust (și miros Channel). Nu vrea să audă ce o întreb și cred că e convinsă că vreau să o acostez. Nu renunț, îi arăt legitimația, vede cuvîntul scriitor și se liniștește. Își aranjează părul cu cochetăriei, parcă am fi filmați :

— Și vreți să scrieți asta într-un roman, nu-i așa ? Eu, dacă aș fi milionară, sau miliardară, totuna ,e aș comanda un yacht. E vorba să fiu milionară în dolari, nu-i așa? Mi-aș lua cele mai bune prietene cu mine și am sta pe yachtul ăsta cu care am face croaziere prin toată Mediterana, adică mai mult spre vest, că acum sînt americani între Irak, nu-i așa ? Ne-am uita mult la video, am schia pe apă, am face baie și cînd ne-am plictisi ne-am urca repejor într-un elicopter personal și ne-am duce la cumpărături prin Italia Franța.

— Soțul dv. ce rol ar ocupa pe acest yacht ?

— Nu știu. Yachtul va fi al meu, nu-i așa, oricum va avea tot ce-și dorește.

Domnul Tibi este vatman. Mi-am dat seama de asta după faptul că el conduce tramvaiul în care am urcat și pentru că nu face politică, asemenea armatei sau a președintelui țării, la rîndu-i un conducător de tramvaie. Domnul Tibi veghează la bunul mers al vehicolului și la pacea și liniștea pasagerilor săi, motiv pentru care colegii l-au ales într-o covîrșitoare unanimitate lider sindical. Nu dorește să fie miliardar, însă, pentru că eu insist cu întrebarea mea sîcîitoare, zice în cele din urmă :

— Uite, aș cumpăra tramvaiul ăsta și m-aș plimba de unu singur prin tot orașu. Ba nu, i-aș aduce pe ai mei de la Beclean și i-aș căruța și pe ei. (Se încălzește la imaginație). Aș umbla îmbrăcat numa în alb, buret din ăla moale, de la Oradea, și aș clopoți lung la Sinaia. Cît dracu ar putea costa rabla asta, la urma-urmei ? !

Acest material a fost făcut pe bază de dosar : un bișnițar, o femeie elegantă, intelectuală, un vatman. Au fost multe răspunsuri neinteresante, tot atîtea refuzuri. Totuși, nația visează, alții nasc monștri.

Marcel TOLCEA

Aici s-a scris pentru întîia oară Scriptura pe româneşte, în acelaşi grai nesigur şi frămîntat, şi astfel leagănul Moldovei a fost şi leagănul scrisului românesc.

NICOLAE IORGA

Maramureş

— posibila reîntoarcere

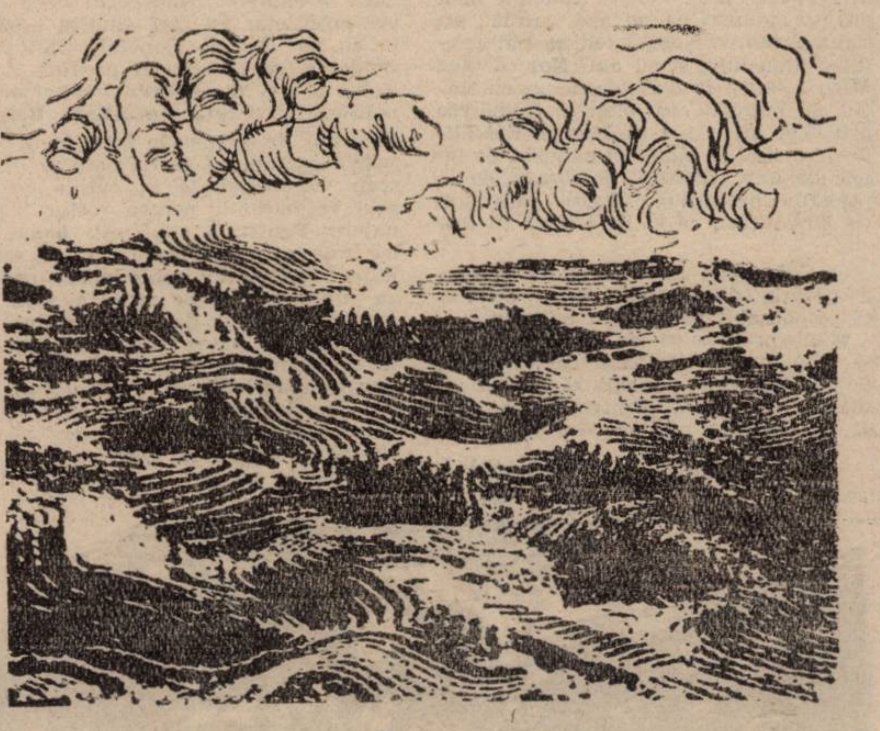

DORU TULCAN „Loc pentru eveniment"

Am scăpat de monotonia şi căldura din pusta Sătmarului. În „oşenie" (Ţara Oaşului) aerul curat şi răcoros ne revigorează. La Certeze (satul cu cele mai mari şi mai multe case noi dintre, pare-se, toate satele din România), pe dreapta drumului, vizibil, o inscripţie cu litere mari : „La Săpînţa şoseaua este blocată !". Luăm în maşină o oşeancă, autostopistă. Ne spune că, în afară de primarul ales în decembrie, la Săpînţa au mai fost arestaţi vreo 20 de săteni. Chiar şi cîteva femei. Vestea ne tulbură. Din fericire, vom afla că a fost un simplu zvon, lansat de specialiştii (de la judeţ) în zvonuri.

Ajungem pe Valea Tisei. Pe celălalt mal, în Marea Uniune, la poalele dealurilor, aşezări cu multe case albe, văruite. Acum, în sfîrşit, maramureşenii „de dincolo" pot să-şi viziteze nestingheriţi, nepericlitaţi (de puterea sovietică) rudele şi prietenii „de dincoace" ...

Întîlnim foarte rar cîte o maşină, cîte un autoturism „proprietate personală", numai cu numere de „MM". Cei de la volan ne fac semn să ne întoarcem. Îndatoritori, îşi închipuie că n-am văzut anunţul din Certeze. Se iscă în noi oarecare nelinişte. Dacă vom da peste... reprezentanţii ordinei publice şi peste feseniştii veniţi să-i cuminţească pe „recalcitranţii" săpînţeni ?... Dar sîntem hotărîţi să nu facem cale întoarsă.

La intrarea în Săpînţa, nici un fel de baricadă. Cam tot la a doua, a treia casă femeile lucrează la războaiele de ţesut. În faţa porţilor. Pe garduri, scoase la aer, însă şi pentru a fi văzute de eventualii cumpărători, cergi roşii, albe, cu dungi negre şi roşii. Atmosferă... eminamente paşnică. Şi o lumină dulce care învăluie casele şi grădinile.

E 13 august, după-amiază spre seară. O lună de la arestarea mişelească a tînărului primar **Toader Steţca**, ales de săpînţeni în decembrie.

În centrul comunei, drumul este, într-adevăr, blocat. Cu un camion „Carpaţi" cu roţile desumflate. La vreo sută de metri mai încolo, o maşină de pompieri, tot cu roţile desumflate. Pe pînză albă, scrise cu litere negre sau roşii, texte contestatare. Mă impresionează cel mai simplu dintre ele : „De ce ne-aţi minţit ???" Conţine, îmi pare, o doză de naivitate, dar şi de exasperare. Nu sînt pichete de pază. (Numai noaptea, vom afla, bărbaţii fac de pază). Centrul comunei este aproape pustiu. Îl abordez pe un bătrîn care tocmai vrea să intre într-o prăvălioară. Îl salut cum se salută maramureşenii între ei : „Lăudăm pe Isus". Îmi răspunde : „Lăudat fie-n veci". Spun cine sînt, de unde sînt şi că aş vrea să stau de vorbă cu cineva dintre cei care au blocat şoseaua. Bătrînul ezită cîteva clipe, apoi îmi zice să nu mă supăr, însă el nu se amestecă în ... ostilităţi. (A rostit cu cea mai mare seriozitate cuvîntul „ostilităţi"). Îşi ridică, în semn de salut, clopul lui vechi de paie şi intră în prăvălioară. Aşadar, am debutat printr-un eşec. Am păşit cu stîngul în Săpînţa. Dar, cunoscîndu-i bine pe maramureşeni, nici vorbă să demobilizez.

O pornim pe uliţa (asfaltată) care duce spre biserică şi spre Cimitirul vesel. Din sens contrar, pe mijlocul drumului, vin doi bărbaţi. Deşi îmbrăcaţi „nemţeşte", se vede bine că sînt de-ai locului. Se mai vede tot atît de bine că au băut ceva mai multă horincă decît era cazul. Mizez pe pofta lor de conversaţie. Şi nu dau greş. Unul are vreo 50 de ani, celălalt vreo 40. Amîndoi, vînjoşi şi arşi de soare. Încîntaţi de cunoştinţă. Timişoara ?! Ce mai e prin Timişoara ? S-au mai liniştit lucrurile ?... Le spun ce mai e prin Timişoara şi de ce nu ne place nouă liniştea (uitarea/amnezia) pe care o doresc unii. Am impresia că m-au înţeles. Chiar aşa bine dispuşi cum sînt. Mă interesez, la rîndul meu, ce mai e prin Săpînţa. Nici de data asta n-am nimerit-o bine. Cel mai tînăr este şovăielnic, celălalt neutru. Însă, spre lauda lor, amîndoi îmi spun că tînărul primar ales în decembrie e un om cinstit şi că a fost arestat pe nedrept. De după gardul unei curţi, o bătrînă care întide nişte rufe la uscat le strigă ceva. Nu înţeleg ce anume. Merg pînă la gard, o salut pe bătrînă şi o întreb care-i baiul. A auzit că am venit de la Timişoara, a auzit că sînt gazetar, i-a admonestat pe cei doi — nu cumva, chercheliţi cum sînt, să-mi dea informaţii neconforme cu ceea ce s-a întîmplat şi se întîmplă, de fapt, în Săpînţa. De la ea aflu raportul de forţe : pro sau contra Toader Steţca. De partea lui sînt cei mai mulţi şi cei mai oneşti oameni din sat. De aceea au şi putut să reziste presiunilor de tot felul făcute de autorităţile judeţene şi de acoliţii fostei/actualei nomenclaturi. Cei doi stau blînzi în spatele meu. Nu scot nici o silabă. Plătesc bir şovăielii şi neutralităţii. Îi spun bătrînei că, oricum, voi sta de vorbă şi cu alţi săpînţeni, să nu-şi facă griji. Îi dau bineţe şi ea-mi răspunde : „Dumnezeu să v-ajute domnucule."

Ne întoarcem spre centrul comunei. Conlocutorul mai în vîrstă ne invită la el acasă. Dacă vrem, putem să rămînem şi peste noapte. Îl refuz cît de politicos pot. Omul nu insită şi, tocmai cînd ne luăm rămas bun, se apropie de noi un „uncheş" de vreo 70 de ani, scund, însă foarte robust, cu o falcă în cer şi una în pămînt : „Ce tot grăiţi voi cu ziariştii ăştia comunişti ?! N-aţi văzut ce minciuni scriu prin ziare ?!" Companionii mei amuţesc. Îi spun repede, uncheşului ce fel de gazetar sînt şi de unde am venit. Se linişteşte, dar continuă să-i privească ameninţător pe ceilalţi. Apare un alt uncheş şi-l convinge pe inamicul ziariştilor comunişti să plece, să ne lase în pace.

Între timp, soţia şi fiica mea au făcut un tur de recunoaştere prin centrul comunei. Vin şi-mi spun că vom putea pleca mai departe (sîntem aşteptaţi la Onceşti, pe Valea Izei) ocolind, pe drumuri lăturalnice, cam o jumătate de sat. Se va face, în cazul nostru, o excepţie. Pentru săpînţenii care au intrat în conflict cu actuala putere, Timişoara este un oraş al speranţei. Avem şi două călăuze, elevi de liceu în Baia Mare .

Sîntem invitaţi într-o casă, într-o familie care se numeşte... Steţca. Nu sînt rude cu tînărul primar arestat. Însă, acum, se simt atît de solidari cu el de parcă ar fi rude apropiate, de sînge. Mulţi români ar putea învăţa, la Săpînţa, ce înseamnă solidaritatea. Solidaritatea care ne-a lipsit atîta timp, şi ne mai lipseşte încă.

În faţa unui pahar cu horincă, discutăm despre decembrie, despre revolta timişorenilor, despre dacă se poate sau nu în politică fără minciună. Ajungem la concluzia că-i musai să se poată. Prea ne crapă buza după adevăr. Bătrînul casei, care se află în al nouălea deceniu de viaţă, ne povesteşte cum s-a făcut, la începutul anilor '50, colectivizarea în Săpînţa. Aşa cum s-a făcut aproape peste tot. Prin teroare, prin abuzuri, prin fărădelegi .

Îmi amintesc de Codre, un om din superbul sat maramureşean Călineşti. N-a vrut să se supună. I-au luat cu japca, tot ce avea. L-au ameninţat în fel şi chip. I-a mai rămas casa părintească şi o pereche de cai. A băgat caii în casă şi s-a baricadat înăuntru. Au zis că-i nebun. Şi n-au îndrăznit să intre, peste el, în casă. Dormea cu mîna pe coada toporului. În loc să-şi mîngîie coconii adormiţi lîngă el, mîngîia coada toporului. Stătea baricadat în propria casă. Nopţile treceau greu. Dormea iepureşte. Dimineţile ieşea, din cînd în cînd, pe o ferestruică şi, din cîţiva paşi, ajungea la apa Cosăului, plină de bolovani mari, rotunjiţi. Se apuca să spargă bolovani. Cu toporul. Consătenii lui credeau că-şi pierduse minţile. Dar nu, nu era aşa. Îşi vărsa năduful pe bolovanii ăia. Astfel s-a înfrînat ca să nu-i schilodească sau să-i omoare pe „tovarăşii" veniţi să-i colectivizeze pe călineşteni . .

Îl cunoaştem pe **Ion Pop**, zis **Popic (sau Popică)**, viceprimar ales în decembrie. A făcut o şcoală profesională în Timişoara. A făcut lupte la Clubul sportiv C.F.R. Pentru el, Timişoara este o a doua alma mater. Popic seamănă 1/1 cu personajul Hogo Fogo din filmul „Joe Limonadă". Popic e un bărbat de vreo treizeci şi ceva de ani, înalt, fibros. El este unul dintre cei care ţin sus steagul rezistenţei anticomuniste din Săpînţa. Un veritabil ... **contras**. Îi lipsesc cîţiva dinţi. A receptat în plin, pe neaşteptate, o lovitură de pumn de la un opozant („terorist"). După ce şi-a revenit din K.O., opozantul era deja fugit din Săpînţa. Contras-ul nostru este ceea ce am putea numi un element dinamic. Extrem de dinamic. Exemplar. Şi deloc aferat.

Iosif COSTINAŞ

(Va urma).

INVAZIA CEHOSLOVACIEI

Frantisek Janouch

NU, NU REGRET ...

Şi iată a sosit o scrisoare :
Lui Frantisek Janouch

Scrisoarea dv. din octombrie 1968 din Triest, am primit-o în 30 octombrie.

Ea demonstrează în aşa măsură situaţia reală a lucrurilor şi este atît de îngrijorătoare încît, probabil nici personal nu mai aşteptaţi răspuns la ea.

3 noiembrie 1968.

V. Fok

Nu numai eu dar şi mulţi dintre prietenii mei, acasă şi peste hotare îşi băteau capul, încercînd să înţeleagă cum se explică atitudinea lui Fok. În zadar. L-am întîlnit nouă luni mai tîrziu, în aprilie 1969, în Florenţa. Ne-am salutat. I-am spus că n-ar strica să stăm de vorbă.

Discuţia a fost lungă şi zadarnică. Fok nu accepta faptele pe care eu le văzusem cu ochii proprii sau care erau dovedite prin documente.

— Nu pot să cred ca, totuşi, conducerea noastră să facă asemenea lucruri — era întotdeauna ultimul lui răspuns şi de neclintit.

Pentru mine era o enigmă : cum era posibil ca un mare om de ştiinţă să fie atît de orb şi de limitat în politică ? Comportamentul lui, probabil, avea o explicaţie doar datorită fricii. Nu o frică faţă de organele administrative — se afla într-o poziţie care îi permitea aproape totul în Uniunea Sovietică, — ci o frică faţă de propria persoană : dacă ar fi crezut, atunci ar fi fost nevoit să întreprindă ceva. Iar asta însemna să renunţe la liniştea, la propriul modus vivendi faţă de conducerea sovietică, cîştigat cu atîta trudă de-a lungul anilor. Adică acel „egoism mărunt şi laş" al intelectualilor despre care a vorbit Romain Rolland. Aceasta o poate dovedi şi scrisoarea pe care am primt-o din partea lui mai tîrziu şi în care reacţionează la vestea concedierii mele :

Stimate doctore Janouch !

Tonul scrisorii dv. în care îmi scrieţi insinuant despre oameni lipsiţi de cultură şi răi îngreunează răspunsul meu. Pot spune doar un lucru : prietenia cehoslovaco-sovietică îmi este scumpă şi nu pot să nu salut faptul că în 1970 Cehoslovacia s-a reîntors pe calea întăririi acestei prietenii. Scrieţi despre Jan Gus ; dar amintiţi-vă că şi el, întotdeauna, şi mai ales după 1410 a fost partizanul ideii de unificare a popoarelor slave.

Mă întristează, desigur, faptul că nu puteţi să vă găsiţi serviciu corespunzător cu studiile pe care le aveţi. Dar deoarece subliniaţi că, totuşi concepţia dv. (despre lume) a fost şi rămîne socialistă, sînt convins că vă veţi găsi locul în Cehoslovacia socialistă şi că nu aveţi de gînd să emigraţi. Intelectualitatea a avut de asemenea multe de suferit dar a intrat deja de mult în construcţia socialistă.

Permiteţi-mi să vă felicit cu ocazia Anului Nou.

Cu respect
al dv. V. Fok
Leningrad, 8 decembrie 1970

Aceasta a fost ultima scrisoare pe care am primit-o de la Fok. Ultimii ani ai vieţii a trăit singur, foarte izolat. Şi nu ştiu : a reuşit să afle înainte de moarte că nu am emigrat, ci că la drept vorbind am fost emigrat . .

L. A. ARŢIMOVICI

Înainte nu ne-am întîlnit niciodată la Moscova. Lucra în altă ramură a fizicii şi ocupa posturi atît de ameţitoare în ştiinţa sovietică (era şeful programului termonuclear sovietic, membru al prezidiului Academiei de ştiinţe a U.R.S.S., secretarul secţiei de fizică în cadrul A.S. a U.R.S.S. şi D-zeu mai ştie ce), încît unui muritor de rînd îi era aproape imposibil să-l întîlnească.

Pentru prima dată ne-am întîlnit la Geneva, la sfîrşitul lui septembrie 1963, la conferinţa de constituire a Organizaţiei Internaţionale de Fizică. În pauză, Arţimovici m-a întrebat ceva în legătură cu problemele de organizare. I-am răspuns politicos, dar reţinut. Prea multe s-au spulberat s-au rupt în mine în ultimele săptămîni, am suferit prea mult pentru a duce o convensaţie prietenească cu un om de ştiinţă

O saga în trei săptămîni

I

ILUSTRATĂ DIN WEIDENTHAL

„Dragi colegi, sînt de cîteva săptămîni în Weidenthal. E o cu totul altă viață aici. Nu știu cînd o să revin. Vă aștept oricînd aici cu brațele deschise..." ss. indescifrabil. Pe verso — o vedere cu coline împădurite, un lac, cîteva mii de hectare de pășune. Pe versantul opus, o pădurice de brad de formă dreptunghiulară — cimitirul. În imediata apropiere, o mică localitate cu o biserică la mijloc. Pe dealuri, într-o pășune imensă, cîteva motocositoare taie alte dreptunghiuri după curbele de nivel. Undeva, în depărtare, culmile unor munți de peste două mii de metri. În amintirile imediate peisajul seamănă cu zona Borșei din Maramureș, cu Bucovina de nord sau cu plaoul Dornelor. Brazi, mesteceni, fagi, goruni și ulmi înalți. Păduri de alun. Pășunea imensă pe care pasc doar cîteva vite și turme răzlețe de oi. O respirație agonică sub un soare dogoritor. Ici, colo cîte un om, o căruță. Pe mici dreptunghiuri semănate cu secară și orz seceră cîte un singur om. Căpițele ordonate, care-n lumina serii îmbracă înfățișarea unor paznici ai satului cu coifuri înalte. De jur împrejurul localității sînt ridicate cruci. Un fel de rugi pentru ca Dumnezeu să apere colectivitatea și pămînturile ei de grindină, incendii, zăpezi mari, trăznet, viscole, hoți, porci mistreți, urși, lupi, alunecări de teren și tot răul pe care oamenii s-au deprins să-l facă oamenilor. Cota de o mie de metri trece pe la capătul așezării. Lungi grădini neîngrădite, separate unele de altele prin simple poteci. De aici pînă acolo e a lui Frölich, în spate a lui Alttman, alături a lui Karban, mai jos a lui Gruber și Poschy. Pomii fructiferi, la asemenea altitudine se rezumă la meri pădureți, peri și cireși cu boaba neagră. Cîte un corcoduș. Teii înfloresc în a doua jumătate a lunii august. La douăsprezece fără cinci, necurmat, încep să bată clopotele bisericii. Se aud gîștele, cocoșii de miezul zilei, rîndunelele. Cîte-un lătrat de cîine trezit din somnul de ziuă de prea multă liniște. Un muget de vacă ținută între zidurile grajdului. Un motor de tractor. Cîteva circulare taie scînduri și lemne. Găini cotcodăcesc la oră fixă după producerea falnicului și banalului ou. Miros de fînețe, de flori rustice, de rășină. În dans de gondole, șiruri de gîște se apropie de ferestrele la care se mai aude un crîmpei de muzică. O boare continuă bate dinspre pădurile de brad, iar seara dinspre lac. Către prînz gîștele au ora de zbor. Cîinii latră speriați de eveniment, în timp ce pisicile se trezesc din leneveala continuă, scuipă spre pericolul posibil și pornesc în căutarea imprevizibilului șoarece flămînd, ce scotocește prin ungherele hambarelor și podurilor golite după cîteva semințe de secară scurse din vreun sac vîndut cu o săptămînă în urmă. Dincolo de ultimele case ard grămezi de haine, mașini vechi de tors, cratițe sparte (!), dulapuri bătrînești ciuruite de carii, un cazan de magiun sau de fiert untură (!), o sobă Vesta crăpată (!), resturi de prin casă netrebuincioase — scaune, mese... Curățenie mare.

UN SAT LA ORA PLECĂRII

Dl. primar Petru David e îngrozit de miile de hectare de iarbă uscată, înaltă pînă-n brîu, care dintr-o neatenție — un chibrit aruncat la întîmplare, o clipă de demență a cuiva — pot lua foc și odată cu ele satul. În fața clădirii pompierilor au crescut printre pietre margarete, romaniță și patlagină. Un simplu joc și Brebu Nou arde ca o pălălaie. N-ar avea cine să-l stingă. Cei cîțiva pemi rămași sînt la lucru în pichetele forestiere, iar femeile, singurele locuitoare ale așezării ar intra în panică, și-ar smulge părul din cap, ar elibera vitele și orătăniile spre grădini sau spre ulițe, apoi ar zice simplu: „Și-așa plecăm. Că vindem că nu vindem casele astea... La urma urmelor, iar nu ne dă voie să le vindem, sau nu le mai vor orășenii la prețurile noastre". În februarie o casă din Brebu Nou costa 40 000 de lei. Din martie se vînd pe mărci: 1 000 în aprilie, 2000 în mai, ca în august să ajungă la 4—5 000. În Wolfsberg (Gărîna) prețurile au fost mereu duble. Pemii își așteaptă „numărul" chemării din Germania. Toți au pașapoartele albastre în buzunar. Crîmpeie din dialogurile legate pe stradă:

„... Sîntem în concediu și noi. Primul nostru concediu dintr-o viață. Vin românii din satele de jos să le vindem lucrurile din casă, hainele, orzul, secara, vacile, caii, circularele, motocositoarele și ce mai e prin magazie... Porcii i-am tăiat, i-am afumat și-i ducem cu noi. Dunele, pernele și untura le-am trimis cu lăzile în Germania. Am fost la Curtici și le-am încărcat în tren. La început era un control sever. Acum știu și vameșii ce-i înăuntru și, după ce plătim ceva, le dau drumul fără să le mai răscolească pe toate. O ladă costă 1 800 de lei. Toate sînt la fel. Le facem noi, fiecare, dar arată ca făcute de un singur om... Acum așteptăm „numerele" chemărilor. Ne trebuie lei, mărci. Unii, pentru drumurile la București sau la Timișoara, alții pentru cînd vom fi la graniță și pe urmă în Germania, că de la Curtici, sau Nădlac mai departe nu putem discuta decît pe mărci... Ăia din Wolfsberg sînt altfel. Tinerii au fugit în anii trecuți și s-au întors în vara asta, dar încă nu-i duc pe bătrîni. De-aia la Gărîna satul nu s-a golit. Noi la ce să mai stăm? Școala s-a închis, grădinița la fel, magazinul universal, alimentara și „legume-fructe" sînt deja sigilate. Andrei Gruber de la magazinul universal pleacă săptămîna viitoare. Dispensarul s-a închis pe unu septembrie... Au rămas primăria și poliția. Brutăria nu mai lucrează de o lună. Fostul brutar ar fi fost bine s-o fi vîndut cu totul cuiva. Aici se făcea pîinea pentru celelalte sate, pentru motelul din Gărîna, pentru forestieri, mai dădea și la stațiunea „Trei Ape"... A fost ședință cu primarul să vadă cîți pemi mai rămîn peste iarnă în Brebu. Cică, zece familii ar fi hotărîte să mai stea pînă la primăvară, restul vor să plece, deși chemările vin tot mai greu... Cine mai rămîne o să moară de foame. Nu mai avem nimic aici. Dacă vin zăpezile mari n-o să mai putem coborî nici pînă la restaurant, la „Trei Ape"... Vecinii au plecat; unul în aprilie, altul în mai și ultimii în august. Toți, cîte generații au fost în familie. Pînă la colț mai sînt doar două case locuite de pemi. Peste tot sînt numai „domni" de la oraș care-au cumpărat sau au primit prin repartiție (!) casele. Oameni din Reșița, Timișoara, Caransebeș, ba chiar și cîțiva din București... Aici avem... am avut gospodării mari, cu șură, grajd, magazii... și ei n-au o vacă, o capră măcar. Și-au adus radiouri, televizoare, au cumpărat de la noi mobile bătrînești, din alea de lemn sănătos, au cumpărat casetofoane, frigidere, zahăr, ulei, orez, gris primit de noi din Germania, cu ajutoarele de după Revoluție. Iar noi cumpărăm de la ei mărci. Niște hîrtii albastre, cu șaizeci cînd a fost mai bine, iar acum cu șaptezeci de lei marca.... Oricine vă spune același lucru. Pînă acum zece ani, cînd au venit primii să cumpere o casă în Brebu, aici nu erau decît nemți. Pe urmă, Ceaușescu ne-a vîndut pe mărci, dar nu ne-a mai dat voie să ne vindem casele, și cei care au plecat le-au lăsat în chirie, sau pur și simplu le-au încuiat. Sînt și cîteva case părăsite... După Revoluție, cînd au văzut oamenii că pot să plece fără să fie cumpărați și-și pot vinde casele au început să plece cu toții. A fost deajuns să pună unul din familie piciorul în lagărul de la Nüremberg, ca să-i apuce și pe ceilalți plecatul. Asta-i destinul nostru și trebuie să-l urmăm chiar dacă ar fi să intrăm în foc. (!)...

Nu ne e frică... Dacă în decembrie, cînd, într-o noapte, am auzit împușcăturile dinspre Reșița ne-ar fi spus cineva că n-o să mai facem o iarnă în Weidenthal, i-am fi întors spatele că-și bate joc de noi... Și peste șase luni, jumătate din sat e în Germania... Asta e, trebuie să plecăm..."

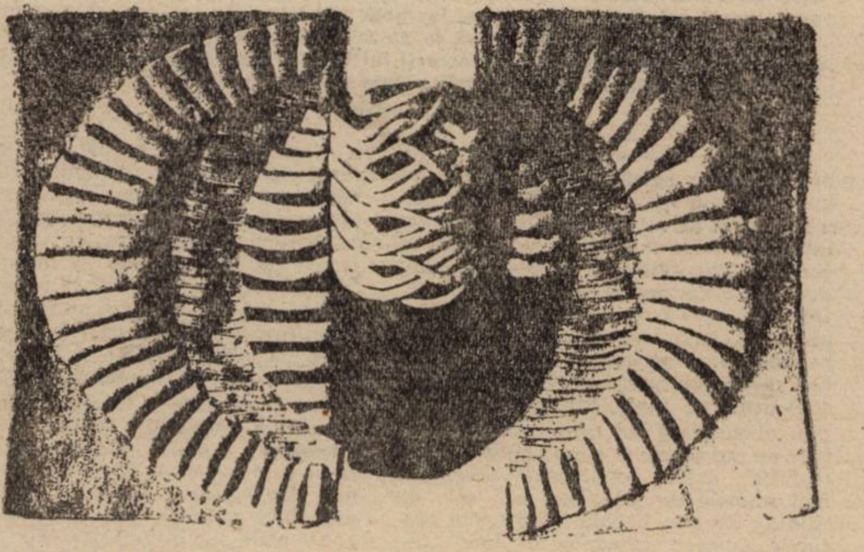

MAGDA ZIMÁN „Geneză"

PRIMA SĂPTĂMÎNĂ A EXODULUI

Familia Karban adună sub același acoperiș patru generații. Bătrîna Gruber Emilia de 87 de ani, Karban Iosif și Barbara, de 74, respectiv 70, Karban Peter și Ecaterina de 37, respectiv 35 și copiii Wolfgang (15) și Monica (17). Fiica e gravidă în luna a șaptea și e căsătorită cu Victor Krenst de 21 de ani. Toți, cu excepția Monicăi, care prin căsătorie schimbîndu-și numele și-a pierdut dreptul la chemarea inițială, au pașapoartele cu viza de Germania în buzunar, dar așteaptă cu toții noua „chemare". Ceasul sorocului nașterii se apropie, un alt soroc, al expirării celor trei luni de valabilitate a vizei celorlalți se apropie și el. Bătrîna Gruber, care îngaimă doar două vorbe pe românește, plînge toată ziua. La 87 de ani nu se mai poate mișca decît între patul ei și bucătărie. Plînge și oftează. Prin ochelarii de sticlă groasă, rotunzi, doi ochi rugători, mirați, umezi privesc spre cei veniți să cumpere casa, caii, vacile, plugul, motocositoarea, făina, hainele, potcoavele, mașina de tăiat lemne, celelalte circulare, scîndurile, mobilele, lămpile de petrol, frigiderul, curelele, becurile, bateriile primite din Germania, cuie, fîn, sobe... Totul. „Oi, oi!...". geme bătrîna, apoi bolborosește ceva stînd pe treptele casei. O așteaptă un drum lung. Unica ei călătorie din viață. Cîndva, de mult, mai fusese la Reșița și Caransebeș cu unt, brînză, lapte, smîntînă și ouă. De cîțiva ani n-a mai ajuns nici măcar pînă la mormîntul bărbatului ei, în cimitir. În aprilie, un vis cețos, a trăit să-și vadă măritată strănepoata. Ultima nuntă din Weidenthal.

Paul Eugen BANCIU

---

sovietic, pe care nu-l cunoșteam personal și care — pe deasupra — era reprezentantul oficial al științei sovietice.

În pauza următoare, Arțimovici s-a apropiat din nou de mine. Dorește, chipurile, să discutăm, să-mi prezinte punctul lui de vedere asupra a ceea ce s-a întîmplat. Era îngrijorat. L-am întrerupt și i-am spus că despre aceste lucruri putem vorbi și în rusă. Și am discutat — poate o oră, poate două. În Uniunea Sovietică, pentru ceea ce a spus ar fi primit 15 ani de lagăr. Vorbea despre situația intelectualității sovietice, despre atitudinea ei față de conducerea politică, despre imposibilitatea ei de a-și arăta influența asupra politicii. Despre dezamăgirea și sentimentul de adîncă rușine pentru faptul că el este cetățean sovietic și nu poate face nimic pentru a ne schimba soarta.

Ne-am despărțit prieteni. Și ne-am mai întîlnit o dată un an mai tîrziu, din nou la Geneva.

— De unde ați dezgropat un asemenea troglodit, ministrul ăsta al vostru al culturii Grbek? — m-a întrebat.

— Nu noi l-am dezgropat, ci voi. În realitate, el nu este ministrul nostru al culturii, ci guvernatorul vostru peste universitățile noastre — am răspuns eu.

— Aveți dreptate — a spus el trist.

Un an mai tîrziu Arțimovici a murit. În situația mea de atunci nu mi s-a permis să-i scriu un necrolog. De aceea îl scriu acum cu întîrziere ca un fel de supliment la toate necroloagele oficiale publicate în U.R.S.S. sub semnătura conducerii sovietice.

Fie ca amintirea sa să rămînă în inimile noastre! A fost un mare om de știință și cetățean.

Am scris aceste cuvinte și am avut îndoieli. A fost într-adevăr un mare cetățean? Se poate da viața și activitatea sa ca un exemplu? În comportamentul lui s-a reflectat oportunismul, duplicitatea și lipsa de curaj pe care se întemeiază azi puterea Sovietică. Același Arțimovici putea să exprime de la tribună cuvinte de laudă despre marele conducător și marele stat. Ceea ce mi-a spus în discuția personală, la drept vorbind, a fost o spovedanie. Indulgență pentru curățenia conștiinței. Dar același Arțimovici nu și-a găsit curaj pentru a-și expune punctul de vedere deschis, în U.R.S.S.

De ce nu a făcut acest lucru? Din frică? Mă îndoiesc. Andrei Saharov a spus considerabil mai mult. Mai degrabă Arțimovici se temea să-și complice viața lui și a familiei. Probabil, se temea de asemenea că nu va mai putea să-și continue munca științifică. Pentru că acesta era prețul pe care era obligat să-l plătească Andrei Saharov pentru susținerea propriului „eu" cetățenesc. Este absolut greșit să sanctifici acțiunile academicianului Arțimovici. Principiile morale ale lui Andrei Saharov sînt mai presus.

Urare de Anul Nou

Scrisoarea fusese scrisă la Moscova dar expediată la începutul lui 1969 din Polonia. M-am bucurat mai mult decît toate celelalte urări de Anul Nou primite

Dragă Frantisek!

Sînt aproape șase luni de cînd trăim cu o durere nemîngîiată și o rușine chinuitoare în inimi.

Doresc ca Dv. și prietenii Dv. să știți acest lucru.

Aș vrea să vă scriu multe vorbe bune, dar eu vă doresc curaj și speranță.

A dumneavoastră Natașa.

Scrisoarea Natașei Svetlova trecea prin mîinile prietenilor mei din Praga. Atunci nu știam, și nu sînt convins că știa și ea, că în curînd avea să semneze „Natalia Soljenițîna".

CĂLĂTORIA

Mărturisire benevolă

La începutul lui septembrie 1969 trebuia să plec în concediu în Israel. Personal nu prea credeam că va avea loc călătoria. Dar aveam viză de călătorie și am început să mă pregătesc de drum.

Cu cîteva zile înaintea plecării mele m-a vizitat o cunoștință. Mi s-a adresat cu o rugăminte. Problema era că în ajunul Adunării naționale i-a fost expediată o petiție „în zece puncte". Trei dintre semnatarii ei fuseseră deja arestați. Despre petiție nu se știe nimic, iar presa occidentală tace. Și, iată, cunoștința mea m-a întrebat dacă nu aș putea să iau cu mine petiția.

Era greu să refuz. Pe lîngă asta, riscul era, de asemenea, foarte mare.

Atunci mi-a venit în gînd o idee. Am cifrat petiția printre cursurile mele științifice. Mi-au apărut doar în plus cîteva tabele. Este adevărat că acest lucru mi-a luat destul de mult timp. Un computer bun, și și-ar fi dat seama, probabil, despre ce este vorba, dar m-am linitșit.

La aeroportul din Ruzino nimeni nu mi-a dat atenție. Aș fi putut scoate și schițele unei bombe atomice cehoslovace, bineînțeles dacă așa ceva ar fi existat.

Traducere de
Eliza BOGDAN

Giovanni Pico della Mirandola

DESPRE MAGIA NATURALĂ ŞI DOCTRINA SECRETĂ

Giovani Pico della Mirandola a rămas celebru in cultura renascentistă prin bogăţia cunoştinţelor sale, ieşită din comun chiar şi pentru acea epocă, dar mai ales pentru vîrsta sa (existenţa meteorică a cărturarului s-a derulat între anii 1463 şi 1494). Conştient de propria-i valoare, tînărul filosof se declara doctor şi capabil de a purta o dispută omnibus scientiis, **adică în toate ştiinţele vremii. În jurul vîrstei de 23 de ani redactase** Nongentae sententiae **(900 de teze filozofico-teologale), lucrare propusă spre dezbatere conclavului papal, după cum rezultă din cuvîntarea** De dignitate hominis ; **nu găseşte însă nicidecum cuvenita înţelegere sau cel puţin generozitate, căci mai bine de 500 de teze fuseseră catalogate ca eretice, lucrarea fiind trecută la** Index librorum prohibitorum, **iar autorul obligat să ia calea exilului. În momentul în care Sfîntul Scaun revoca interdicţia întoarcerii lui Pico în patrie, spiritul de o neasemuită bogăţie al filosofului se îndrepta deja către eternitate.**

Pe lîngă modalitatea de a filosofa, prezentată de mine, există şi una prin numere, veche şi mai puţin cunoscută : aceasta poate fi observată încă la vechii teologi, mai cu seamă la Pythagora, la Aglaophamos, la Philolaos, la Platon şi la platonicienii de dinaintea noastră ; dar şi aceasta, precum alte vestite lucruri în vremea noastră a fost lăsat să zacă în uitare din cauza neglijenţei urmaşilor, încît abia mai sînt descoperite unele vestigii ale ei.

Platon scrie în **Epinomis** că dintre toate artele liberale şi ştiinţele contemplative, cea mai divină şi deosebită este arta numărătorii. Tot el, întrebat fiind de ce omul este fiinţa cea mai înţeleaptă, răspunde : pentru că ştie să numere. De această cugetare aminteşte şi Aristotel în **Problemata**. Abumasar scrie că Avenzoar din Babilon obişnuia să spună că acela le ştie pe toate care ştie să numere. Dar acestea nici cum nu pot fi adevărate dacă prin arta de a număra ei ar fi înţeles acea „ştiinţă" în care astăzi mai cu seamă negustorii sînt pricepuţi ; chiar Platon afirmă, avertizîndu-ne cu voce clară, ca nu cumva această divină aritmetică să o înţelegem ca fiind un soi de aritmetică negustorească. Aşadar, socotind că prin îndelungată veghe am cercetat acea înălţată aritmetică, mi-am propus să mi-o pun la încercare aplicînd-o la cele şaptezeci şi patru de teze principale ale fizicii şi ale divinului şi astfel să răspund în public prin numere.

Am propus şi teoreme de magie în care am demonstrat că aceasta are două părţi, dintre care una constă din întreaga operă şi putere a demonilor, ceea ce este miraculos şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, trebuie detestat. Cealaltă parte, dacă o cercetăm cu atenţie, vom vedea că nu este altceva decît desăvîrşita încheiere a filosofiei naturale. Astfel grecii cînd o amintesc pe prima, nesocotind-o demnă de numele de magie o numesc mageian în timp ce pe a doua o dăruiesc cu denumirea potrivită şi deosebită de physis ca pe o desăvîrşită şi supremă înţelepciune. După cum spune Porphirius, şi în limba perşilor mag înseamnă, precum în a noastră, tălmăcitor al celor divine şi preot.

Cu toate acestea, Părinţi, mare este deosebirea şi nepotrivirea dintre aceste două arte.

Prima este condamnată şi urîtă nu numai de religia creştină ci de toate legiuirile şi de orice stat bine rînduit. Pe cealaltă însă o aprobă şi o preţuiesc toţi înţelepţii şi toate popoarele ce se ocupă de lucrurile cereşti şi divine.

Prima este cea mai înşelătoare dintre arte, în timp ce a doua este puternică, trainică şi te poţi încrede în ea.

Oricine a practicat-o pe prima, s-a prefăcut mereu, căci practicantul însuşi se afla în dezonoare şi ocară, pe cînd din a doua se trag din totdeauna suprema limpezime şi gloria scrierilor din vechime. Nici un bărbat filosof, dornic de a-şi însuşi artele bune nu a studiat-o pe prima ; ci către cea de a doua au străbătut marea spre a şi-o însuşi Pythagora Empedocle. Democrit, Platon ; aceasta au împărtăşit-o, întorşi înapoi, şi au folosit-o în cele trainice.

Prima, după cum este revăzută de orice mod de gîndire, tot astfel nu este admisă de nici unul dintre autorii demni de încredere ; cea de a doua, cinstită de cei mai vestiţi părinţi, are în principal doi autori : pe Zalmoxis, care a fost imitat de Abbaris Hyperboreanul şi pe Zoroastru, fiul lui Oromazos, deci nu cel la care ne-am gîndi în prima clipă.

Dacă l-am întreba pe Platon ce anume ţine de magie la fiecare din cei doi, ne va răspunde în **Alcibiade** : magia lui Zoroastru nu reprezintă altceva decît acea ştiinţă despre cele divine prin care regii perşi îi desăvîrşeau pe fiii lor, încît aceştia să-şi conducă propriul stat după exemplul statului universal. În **Charmides** ne va răspunde că magia lui Zalmoxis este acea medicină a spiritului prin care i se procură acestuia echilibru, tot astfel precum trupului sănătatea prin medicină. Pe urmele acestora s-au străduit mai apoi Carondas, Damigeron, Appolonius, Hostanes şi Dardanus. La fel s-a străduit şi Homer care după cum voi dovedi îndată, a tăinuit magia în Teologia sa poetică sub forma rătăcirilor lui Ulise : astfel se procedează şi în toate celelalte înţelepciuni. S-au străduit şi au perseverat şi Eudoxus şi Hermippos ; au perseverat, în cele din urmă, toţi cei ce au cercetat profund misterele pitagoreice şi platonice. Chiar şi dintre cei mai noi îi cunosc pe cîţiva care au „adulmecat" acestea : pe Alkindi Arabul, pe Roger Bacon şi pe Wilhelm din Paris.

Şi Platon aminteşte de magie (de prima formă adică), atunci cînd afirmă că Magul nu este creatorul naturii, ci slujitorul de mijloc al acesteia : preaînţeleptul bărbat susţine şi aprobă această magie evitînd-o pe cealaltă care după cum spunea el, este chemată către cele consacrate demonilor răi : şi pe drept cuvînt, mai bine să-i lăsăm pe aceştia să se apropie de noi decît noi să ne apropiem de ei, căci Magia adevărată ne face conducători şi stăpîni ai acestora în timp ce cealaltă îl face pe om josnic şi supus puterilor nelegiuite ; aceea nu-şi poate revendica nici numele de artă, nici pe cel de ştiinţă ; aceasta, bogată în cele mai profunde mistere, cuprinde în sine cea mai adîncă contemplare a lucrurilor celor mai tainice şi, mai ales, cunoaşterea întregii naturi. Aceasta, printre virtuţile semănate şi răspîndite prin binefacerea lui Dumnezeu, nu produce atît minunăţii, cît stă devotată în slujba naturii zămislitoare, ca una care o scoate de la întuneric la lumină. Tot magia după ce a cercetat consimţirea naturii, pe care grecii o numesc în mod semnificativ kosmos, deci după ce a făcut-o cu scrupulozitate şi în interiorul ei cercetînd cunoaşterea ascunsă a naturilor aducîndu-i fiecărui lucru farmecele ei înnăscute ce sînt denumite iunges ale magilor dezvăluie pe faţă ca şi cum însuşi ar fi făuritorul minunile din colţurile ascunse ale lumii din sînul naturii, din cămările şi ascunzătorile lui Dumnezeu ; ele sînt ascunse privirilor, dar, după cum agricultorul împreunează ulmii cu viţa de vie, tot astfel Magul uneşte pămîntul cu cerul, adică pe cele de jos cu zestrea şi virtuţiile celor de sus. Astfel se face că pe cît de monstruoasă şi dăunătoare apare cealaltă, pe atît divină şi binefăcătoare este această magie. Mai cu seamă că aceea îl îndepărtează pe om de Dumnezeu, lăsîndu-l în puterea duşmanilor Domnului, cîtă vreme aceasta trezeşte acea admiraţie a făpturilor lui Dumnezeu pe care o urmează în modul cel mai sigur dragostea binevoitoare, credinţa şi speranţa.

Căci nimic nu ne îndreaptă mai mult către religie, către cinstirea lui Dumnezeu, decît sîrguincioasa contemplare a minunilor Domnului, pe care cu cît le vom cerceta mai mult prin amintita magie naturală, cu atît mai aprig vom fi însufleţiţi întru cinstirea şi iubirea creatorului şi vom fi îndemnaţi să cîntăm „Pline sînt cerurile, plin este întreg pămîntul de măreţia gloriei tale".

Dar, e de ajuns ceea ce am spus despre această magie, căci ştiu că sînt unii care adesea condamnă şi urăsc ceea ce nu înţeleg tot aşa cum cîinii latră neîncetat la necunoscuţi.

Ajung acum la cele ce sînt scoase la iveală din vechile mistere ale evreilor; le-am adus şi pe acestea pentru a întări preasfînta credinţă catolică ; dar pentru ca nu cumva necunoscătorii să le considere a fi nişte nimicuri imaginare sau poveşti [. . .], doresc ca toţi să înţeleagă ce şi cum sînt acestea, de unde au fost scoase, de care şi cît de vestiţi autori au fost dovedite şi cît de argumentate, divine şi necesare le sînt oamenilor noştri pentru a apăra religia împotriva neplăcutelor calomnii ale evreilor. Nu numai celebrii învăţători ai evreilor ci chiar şi dintre ai noştri unii precum Ezra, Hilarius şi Origene scriu că Moise,pe lîngă legea lăsată urmaşilor cioplită în cinci cărţi, a mai primit prin inspiraţie divină, pe munte, chiar şi tălmăcirea mai ascunsă a Legii ; a mai primit însă şi preceptul ca legea şi interpretarea legii să nu fie încredinţate cărţilor şi nici răspîndite mulţimii, ci doar Iesu Nave însuşi, cînd îi va veni rîndul, să le dezvăluie succesiv celor dintîi dintre preoţi printr-o religie a marii tăceri. Mi-a fost de ajuns ca printr-o simplă povestire să cunosc cînd puterea lui Dumnezeu, cînd mînia împotriva necinstiţilor, cînd îngăduinţa faţă de cei buni, cînd dreptatea faţă de toţi ; şi astfel prin învăţături divine şi binefăcătoare spre a trăi bine şi fericit, am învăţat cinstirea adevăratei religii. Căci a da pe faţă mulţimii tainicele mistere ascunse sub învelişul legii sau sub valul simplu al cuvintelor, ce altceva ar însemna decît să-l dai pe sfînt cîinilor sau să răspîndeşti mărgăritarele printre porci ? Aşadar a păstra acestea fără ştirea mulţimii, pentru a le transmite celor desăvîrşiţi, (căci numai prin aceştia se transmite înţelepciunea, după cum spune Pavel), nu a fost un sfat omenesc, ci unul divin. Rostul acesta l-au vegheat cu cea mai mare sfinţenie filosifii antici. Pythagora nu a scris mai nimic,oarecare lucruri scurte pe care le-a încredinţat fiicei sale Dama. Şi sfincşii cioplîţi în templele egiptenilor ne atrag atenţia tot asupra faptului că învăţăturile mistice sînt păzite prin înlănţuirea tainelor spre a nu fi atinse de mulţimea neştiutoare. Platon spune următoarele, scriindu-i lui Dionysos ceva despre esenţele supreme : „prin enigme trebuie să spun, pentru că dacă cumva ar cădea în mîinile altora, aceia să nu înţeleagă ceea ce îţi scriu". Aristotel spunea despre cărţile **Metafizicii** — în care este vorba de cele divine — că au fost editate şi nu făcute cunoscute. Ce alte exemple să mai aduc ? Origene spune că Iisus Hristos, învăţătorul vieţii, le-a dezvăluit învăţăceilor săi multe pe care nu aveau voie să le scrie pentru ca acestea să nu devină bunuri ale mulţimii. Preceptul acesta îl confirmă cel mai bine Dionisie Areopagitul care spune că misterele cele mai tainice au fost transmise de către făuritorii religiei noastre de la spirit la spirit la mijloc fiind cuvîntul. La fel de profund s-a procedat cînd, dezvăluită fiind adevărata interpretare a legii, transmisă lui Moise din învăţătura lui Dumnezeu, prin inspiraţia divină, a fost denumită cabala, ceea ce la evrei înseamnă acelaşi lucru ca şi la noi **primire** : aceasta deoarece acea învăţătură este mutește obţinută nu din lucrări scrise, ci din succesiunile bine rînduite ale revelaţiilor, una de la alta, precum în dreptul de moştenire.

Prezentare şi traducere
Dan NEGRESCU

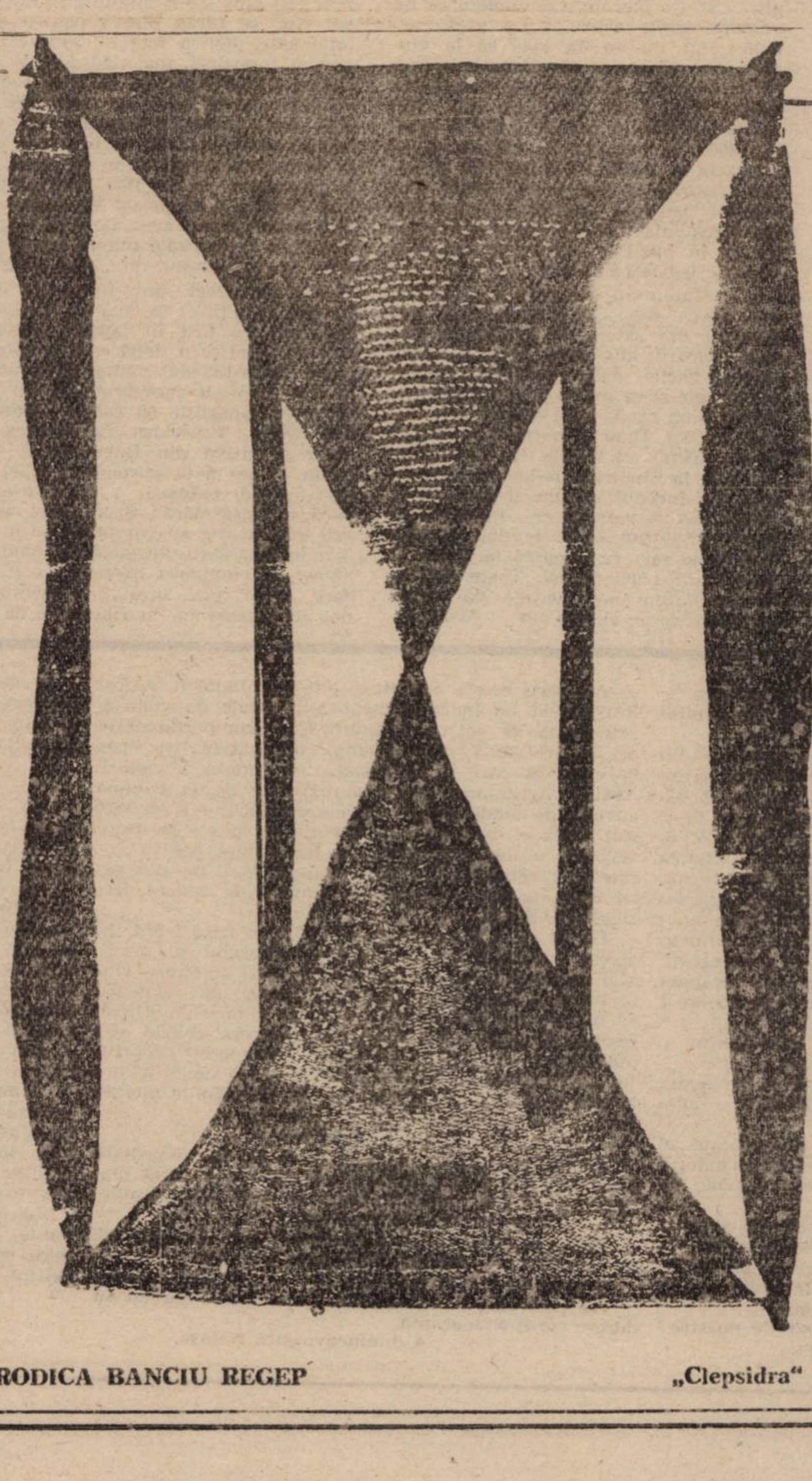

RODICA BANCIU REGEP **„Clepsidra"**

---

* Fragment din lucrarea **Despre demnitatea omului.** Titlul din fruntea acestei pagini ne aparţine.

DIALOG MARCEL POP CORNIŞ — ANDREI CODRESCU

„Americanii tînjesc după mister”

MCP : Într-o recentă culegere de eseuri, Raised by Puppets Only to Be Killed by Research („Crescut de marionete pentru a fi omorît de prea mult studiu,“ 1989), descrii lupta ta cu „îngerul tălmăcirilor“ după cum urmează : „Traduc din româneşte pe poetul juneţei mele, Lucian Blaga. Cele mai bune poeme le-a scris în preajma celui de al doilea război mondial, şi se desluşeşte în ele zvonul profetic al tancurilor, bombardierelor şi suferinţelor ce aveau să vină. Cum să redai acel sunet aparte în idiomul american ? Cum să tălmăceşti conotaţiile melancolice ale unei lumi în curs de dispariţie în vocalele jubilante ale unui deceniu dominat de reclame şi programe holistice de alimentaţie?“ În pofida dificultăţilor pe care le descrii atît de sugestiv, de ce te-ai oprit asupra poeziei lui Blaga şi ce şanse crezi că are acest elegant şi melancolic opus de poezie * de a captiva pe cititorul american?

AC : Pentru mine, acest volum Blaga a servit mai multe rosturi. Mai întîi mi-a permis să mă achit de o veche datorie. Dintre toţi poeţii români pe care generaţia mea a avut şansa să-i redescopere în pîlpîirea vagă de la începutul deceniului şase Blaga ne-a ajutat cel mai mult să ne descotorosim de cămaşa de forţă a realismului socialist. Învăţasem aproape toate poeziile lui pe dinafară după ce, o mărturisesc cu ruşine, am sustras o ediţie rară în două volume a poemelor de la un venerabil poet din Sibiu. Acest om generos a hrănit şi educat o întreagă generaţie de novici într-ale poeziei ca şi mine, iar noi ca răsplată ne-am însuşit toate cărţile lui. Acest păcat m-a urmărit ani de zile, şi cînd în cele din urmă m-am hotărît să-l traduc pe Blaga, am făcut-o cu gîndul de-a plăti o dublă datorie : faţă de Blaga căruia îi datorez noua mea libertate poetică ; şi faţă de venerabilul poet pe care l-am furat cu neruşinare. Poate un alt motiv a fost şi conştiinţa unei nedreptăţi culturale : în vreme ce nenumăraţi alţi poeţi mai puţin înzestraţi beneficiau de importante ediţii în limba engleză Blaga, cel mai dotat dintre ei, era uitat. Nu ştiu prea exact cui să-i atribui această scăpare monumentală, poate mă ajuţi dumneata. Cunoşti mai bine contextul în care traducerile au devenit importante pentru evoluţia poeziei americane.

MCP : Ne-am obişnuit să invocăm scuza istoriei, dar cred că în cazul lui Blaga există un dram de justificare. Poezia lui rezumă dramatic soarta literaturii române din ultimul secol : afirmîndu-se viguros în anii de după pacea de la Trianon, disputată de critică la începutul deceniului trei, cînd modernismul românesc trecea printr-o fază a reconstrucţiei, imitată dar şi răstălmăcită naţionalist în deceniul al patrulea, interzisă în anii stalinismului, redescoperită şi comentată pe larg în deceniile din urmă. Cel puţin în două rînduri pătrunderea poeziei lui Blaga în conştiinţa europeană a fost împiedecată de obstacole istorice obiective : evenimentele din preajma celui de al doilea război mondial, care au împins România în orbita unui totalitarism de dreapta ; şi cele postmergătoare războiului, care au izolat ţara noastră de circuitul european. Trebuie spus că şi poeţii englezi sau americani, atunci cînd dintr-o nevoie firească de primenire stilistică şi tematică au apelat la traduceri, au preferat să-şi caute noile modele în literaturile mai accesibile (franceză, spaniolă, germană, italiană) În anii cincizeci, cînd traducerile de poezie au devenit o îndeletnicire naţională, era încă prea dificil, prea incomod de pătruns la sursa poeziei est-europene. Şi pentru unii, şi pentru alţii Cortina de fier a funcţionat eficace.

O altă explicaţie invocată des e de natură lingvistică. Potrivit unei ierarhii culturale discutabile, limbile în care se manifestă culturile Europei centrale sînt în general handicapate de o circulaţie mai restrînsă, de un context cultural-istoric adesea „intraductibil“. Mă întreb în ce măsură bariera lingvistică este reală în cazul lui Blaga şi ce probleme speciale ţi-a creat în actul traducerii ?

AC : Fără exagerare, nu cred că Blaga poate fi tradus de cineva care nu are limba română ca limbă maternă. Este instructiv să examinezi traducerile lui Brian Swann din Arghezi: profund incorecte. Swann şi un cotraducător al cărui nume îmi scapă îl tratează pe Arghezi ca pe un simbolist francez al secolului trecut şi nu realizează de loc că el este, în egală măsură, un monah din veacul al XVI-lea. În cazul lui Blaga, problema principală era de a transpune în idiom american pe un entuziast metafizic ce-şi ornează pasiunile cu motive bizantine şi greceşti. Nimic nu poate fi în principiu mai străin de experienţa estetică americană cu accentul ei aproape exclusiv pe lumea diurnă, materială, compusă din lucruri observabile şi exprimabile. „No ideas but in things“, decreta odată W.C. Williams, şi acesta a devenit principiul operant al poeziei americane în ultimele decenii. Singurul poet care se aseamănă oarecum cu Blaga este Robert Duncan, prin pasiunea comună, cosmic-extatică pentru „Logos“. Dar cosmogonia lui Duncan este foarte diferită, după cum diferite sînt şi prozodia şi punerea textului în pagină, pe scurt, stilul său. O piedică aparent de netrecut era această lipsă de modele. Dar m-au ajutat în cele din urmă atît Williams, cît şi Blaga însuşi. Deşi format la şcoala verticalităţii transcendente promovate de Blaga, în poezia mea de limbă engleză am încercat să-mi temperez această tendinţă de a decola prea repede spre transcendental explorînd mai întîi orizontala lucrurilor comune atît de generos topografiată de limba engleză. A trebuit să rezolv această tensiune fundamentală mai întîi în propria-mi poezie. După care am putut prezenta pe părintele meu natural, Blaga, părintelui adoptiv, Williams. Într-un anume sens, nu am tradus, ci am retrotradus. L-am lăsat pe Blaga să se topească în engleză la nivel subacustic. Aspectele tehnice ale acestui proces îmi scapă, poate mi le desluşeşti dumneata.

MCP : Incontestabil, dificultăţile stilistice şi culturale sînt prodigioase. Dar mi se pare simplificant să vorbim, aşa cum a făcut-o un mai vechi traducător al lui Blaga, Don Eulert, de o opoziţie abolută între sfera poetică americană, „anti-sentimentală, concretă, pragmatică“, şi cea blagiană, „emoţională, complicată, filozofică, muzicală şi metaforică.“ Experienţa celei mai noi traduceri Blaga dovedeşte că o sinteză între cele două sfere poetice este posibilă şi chiar de dorit. Aş mai adăuga că poeziile din primele volume ale lui Blaga sînt sincrone cu cele mai novatoare experienţe poetice europene : expresionismul lor frust, concis, cadenţele eliptice, anti-retorice, anticipează stilul poetic ascet din poezia engleză sau americană mai recentă. Cu alte cuvinte ele sînt perfect traductibile în englezeşte. Cît priveşte poeziile eufonice, solemne, metaforice din „La curţile dorului“ sau „Nebănuitele trepte“, ele pot interesa pe cititorul american fie şi doar prin „stranietatea“ emisiei poetice. La urma urmei, rostul unei bune tălmăciri, aşa cum spui, nu este doar acela de a adapta originalul la convenţiile poetice ale limbii adoptive, ci şi acela de a defini „un teritoriu lingvistic unic, straniu“ în cadrul culturii de adopţiune. Din acest punct de vedere, traducerile tale au reuşit aproape imposibilul : redarea sunetului blagian în diversitatea şi unicitatea lui, forţînd idiomul american să accepte şi să reflecte o experienţă poetică atît de diferite. În traducerea ta, Blaga rămîne un poet original, divers, chiar contradictoriu; am remarcat mai ales faptul că te-ai ferit de a completa ideea sau expresia blagiană, menţinînd „pauzele, ezitările, punctele de suspensie, finalurile abrupte“ din original, sporind — cu alte cuvinte — misterul ei. Poate că experienţa propriei tale poezii, adesea eliptică, oximoronică, contradictorie, pendulînd între exclamaţia retorică şi tăcere, ţi-a ajutat în efortul de a menţine tensiunea dramatică originală.

Mă întreb în ce măsură cititorul american are percepţia acestei drame interioare în poezia lui Blaga, în ce măsură reacţionează la sunetul ei, tensionat expresionist ?

AC : Am prezentat o parte a acestor tălmăciri în cadrul unor lecturi de poezie. Deobicei, auditorul reacţionează printr-o tăcere emoţionată, recunoscînd sunetul autentic, vibrant al acestei poezii. Sensibilitatea lui Blaga impune, are autoritate. Cosmicul a ajuns un concept de nerostit în actualele cercuri poetice americane. Un materialism psihologic oprimant domină totul. Dar în secret americanii tînjesc după mister. Fiorul respectiv e mereu prezent în Blaga. Cînd citez îndemnul lui Blaga de a spori, în loc de a explicita, misterul, auditorul mă priveşte perplex. Acest lucru pare atît de opus pozitivismului pe care fiecare îl purtăm în noi, e ca şi cum ai descoperi senzaţia tonifiantă a unui drog, un drog al opoziţiei stenice. Şi poezia mea stîrneşte uneori o reacţie asemănătoare, în măsura în care se revendică şi ea de la o poetică a „misterului“. Acum cînd ştiu cum să operez prin „lucruri“, amînînd decolarea pe aripi retorice spre transcendental, am devenit un poet „periculos“. În permanenţă port sub vestă un volum de Blaga ca să mă apere de represalii.

MCP : Dă-mi voie să mai citez odată din **Raised by Puppets :** „ . . . Deşi traducerea de orice fel pare imposibilă, eu totuşi cred în ea. Traducerea e un act transcendental, o formă de autodepăşire. M-am născut român şi m-am tradus în american. În fiecare dimineaţă mă traduc din visător în scriitor. Noaptea se tălmăceşte în zi, fiecare din noi traducem, subtil ori grosolan, pe cei care am fost cu o clipă înainte în cei ce urmează să fim. Traducerea nu e doar o operaţie lingvistică, ci modul fundamental în care o fiinţă se face cunoscută unei alte fiinţe. Comunicăm unii cu alţii prin nenumărate acte de traducere“. Am citit aceste rînduri ca o afirmare a universalităţii (şi necesităţii) ontologice a actului traducerii. Cum vezi rolul traducerii în cazul unor culturi mai puţin circulate cum este cea română ? Ce şanse are poezia română actuală de a fi luată ca partener egal de discuţie ?

AC : Fără traduceri o cultură se alienează iremediabil. Un punct de vedere pe care îl împărtăşesc pe deplin priveşte traducerile ca necesare şi inevitabile. Pe traduceri se întemeiază sentimentul comunităţii umane. Fireşte, traducerile nu sînt niciodată exacte, ci un proces continuu de aproximare. În acest sens, „L'homme approximatif“ al lui Tristan Tzara sugerează cel mai bine limita condiţiei umane : aceea de a fi o aproximare a nenumăratelor acte de tălmăcire şi răstălmăcire la care recurgem pentru a ne situa în lume. Cînd am trecut pentru prima oară oceanul, nu ştiam o boabă englezeşte. Aveam o istorie a mea, dar nu şi limbajul în care să o exprim. Asta nu m-a deranjat prea mult, căci de îndată ce am adunat suficiente cuvinte, am putut să-mi depăn naraţiunea mea în ele, construindu-mi noua identitate. Nu cuvintele în sine erau importante, ci dorinţa mea pentru ele : ea a reuşit să ralieze limbajul în jurul ei. Deoarece limba română era deja prezentă în acel cîmp magnetic, noul vocabular a aderat firesc la ea, dînd naştere unei fiinţe simbiotice. Poezia română îmi oferise deja accesul la imposibil prin metaforă. E o poezie bine echipată cu mici vehicole metaforice pentru transportarea prea-fericitelor suflete spre tărîmuri necunoscute. Proiectul romantic-suprarealist se află aici în elementul lui. Poezia americană, cel puţin deocamdată, suferă de o obsesie scolastică, cvasimedievală, pentru faptul „ştiinţific“, „pragmatic“. O simbioză cu poezia română ar putea avea un efect salutar, refertilizînd scena poetică, redîndu-ne credinţa în misterul savuros al celor ce sînt.

---

* At the Coort of fearning. Poems by Lucian Blaga **traducere şi prefaţă de Andrei Codrescu, studiu critic şi cronologie Marcel Cornis-Pop (Columbus : Ohio State University Press, 1989 ; ediţie broşată 1990).**

Mircea Ivănescu

* * *

pentru viitoarea doamnă morar
şi pentru poet

o fată cu panglicuţă galbenă — asta însemnînd
că putea fi de departe recunoscută, după cum fluturau în vînt
bucăţele de funtă — ca o aură spartă de gelozie
înconjurîndu-i fiinţa (mai mulţi adică) pîndindu-i
apariţia pe strada mare — cînd trece prin faţa verandei
cu uşa bătînd — aşa cum l-au azvîrlit dinăuntru şi el se mai clatină
pe picioare, privind cu ochii cîrpiţi în jurul, şi o vede —
şi ei privesc, încremeniţi fiecare pe unde erau, pe veranda
cu picioarele proptite în parmalîc, prin praguri, cu feţele ascunse
de borurile enorme — pe la ferestre — ei înţeleg
deodată începutul, continuarea învălmăşită, sfîrşitul înalt
al acestei istorisiri despre răscumpărare şi despre moarte, din clipa aceasta
cînd li se întîlnesc lor privirile — şi îi este lui, clătinîndu-se încă
acolo, în soare faţa iluminată de ochii ei străvezii nemişcaţi
peste fluturarea înceată a panglicilor — cu răsfrîngeri de aur
spart — spre care ceilalţi să întindă mîinile — asta fiind o parabolă
despre înţelesul izbucnind cu un hohot de rîs rău, cu o detunătură,
mai multe — al unei singure clipiri cînd se deschid ochii şi o fiinţă
este pentru totdeauna recunoscută.
şi înţelesul nemişcător,
mult mai tîrziu, şi altfel, cu vorbe întretăiate
să-l scrie altul — pentru care culorea galbenă se spărgea în cioburi,
în stele moarte — şi împroşca vreo fiinţă, alta,
şi acelea erau alese să se destrame în fum — şi el sta şi scria
despre părul de cenuşe, despre mormintele în aer ale unor asemenea duhuri
trecute prin foc — şi îşi repeta sfrîmături de cuvinte uscate,
şi pe urmă s-a dus şi s-a lăsat să alunece într-o apă murdară
— şi stelele sfărîmîndu-se peste el nici nu mai erau galbene.

E.M. CIORAN — FRANÇOIS FEJTŐ

Despre REVOLUŢII şi ISTORIE

Filosof de origine română, afirmat astăzi ca maestru necontestat al limbii franceze, Cioran descinde din stirpea marilor scriitori care precum Beckett, Julien Gracq, Noël, Delvaux — fie din orgoliu, fie din timiditate — evită cu străşnicie marele public. Iată însă că tocmai el, care se jurase să nu acorde interviuri nici unei publicaţii, nici unui organ de presă sau mass media din ţara sa de adopţiune, nu a izbutit totuşi să se pună de-a curmezişul valului de popularitate stîrnit de una din ultimele sale cărţi — Exercices d'admiration —, **care a străpuns meterezele tăcerii, dindărătul căreia scriitorul îşi apăra solitudinea împotriva oricăror zgomoase manifestări ale popularităţii. Admirat şi respectat de multă vreme de un număr restrîns de cunoscători genuini, iată-l astfel devenit, în pofida voinţei sale, un autor despre care lumea vorbeşte şi ale cărui cărţi se vînd. Astfel nasc în Franţa gloriile.**

Cioran nu s-a îndoit niciodată de sentimentele mele faţă de el, astfel încît, atunci cînd i-am mărturisit intenţia mea de a-i trece pragul spre a mă întreţine cu el, nu s-a opus, ci mi-a deschis uşa ; m-am înfiinţat, aşadar de această dată cu magnetofonul în mînă, în apartamentul lui de la cucurigu, într-o casă din inima Cartierului Latin, pe ale cărui ferestre ochiul scriitorului poate observa forfota şi mersul în du-te-vino al trecătorilor din piaţa l'Odéon. (F. FEJTÖ).

François Fejtö : Evocînd raporturile dumneavoastră cu Beckett aţi afirmat la un moment dat că se conversează despre literatură doar cu scriitori care nu au mare lucru de spus şi care nu posedă un univers al lor. Să admitem aşadar că sînt un scriitor ce crede că are ceva de spus şi, tocmai de aceea, să nu vorbim despre literatură şi nici măcar despre filosofie. Să vorbim despre istorie. Despre istoria dumneavoastă, despre istoria noastră. De altfel, aţi arătat mai demult în frumoasa dumneavoastră carte, **Istorie şi utopie**, şi, mai recent, în eseul despre Sissi că, deşi vă menţineţi intenţia de-a vă păstra deasupra vălmăşagului şi departe de orice angajare, în afara celei ce priveşte concepţia dumneavoastră, mai curînd pesimistă asupra istoriei — vă interesaţi totuşi de universul lucrurilor contingente. Aveţi idei cu privire la acestea. Aţi scris astfel, în 1972, în **La Nouvelle Revue Française** un studiu provocator despre inutilitatea revoluţiilor. Afirmaţi acolo, fără înconjur, că Revoluţia franceză, numită de unii Marea Revoluţie, a fost inutilă, ba chiar păgubitoare. La fel şi revoluţiile înfăptuite de Rusia. Presupun că împărtăşiţi aceeaşi opinie şi cu privire la revoluţiile de după primul război mondial, cele care au distrus străvechea monarhie care îşi avea cetatea de scaun la Viena — sînteţi, nu-i aşa, născut în Transilvania, care a fost austro-ungară pînă în 1918, iar apoi integrată României. Eu însumi, cum bine ştiţi, am în vinele mele sînge ceh, maghiar, croat şi evreiesc . . . Sîntem amîndoi, dumneavoastră şi cu mine, supravieţuitorii acestor revoluţii inutile, ba chiar catastrofale. Vă amintiţi de vremurile care le-au precedat ?

E.M. Cioran : Ţin prin naştere, cum ştiţi, de un oraş numit în româneşte Sibiu şi pe care maghiarii îl numeau Nagyszeben, iar germanii Herrmannstadt. Trei naţionalităţi trăiau împreună în acel oraş, se vorbeau trei limbi şi, cu toate că germanii erau majoritari, nu exista o limbă stăpînă peste celelalte ; fiecare îşi putea alege propria-i limbă. Acel oraş şi-a lăsat pecetea asupra mea. Nu mă simt fericit decît în oraşele unde oamenii vorbesc mai multe limbi ; într-un sens, ţara ideală e pentru mine Elveţia. Sînt foarte adînc legat de oraşul meu natal. Aş spune că sînt trei oraşe în lume care m-au fascinat : Parisul, Dresda şi oraşul meu natal, Sibiul.

F. Fejtö : De ce tocmai Dresda ? La Dresda nu s-au vorbit niciodată mai multe limbi.

Cioran : Nu. Dar Dresda de odinioară era unul dintre cele mai frumoase oraşe ale lumii. Acolo a scris Schopenhauer **Lumea ca voinţă şi reprezentare** ; pe vremea şederii mele în acel oraş eram fascinat de Schopenhauer. Dresda este şi oraşul lui Schumann şi al atîtor altora . . . Şi apoi trebuie să vă mărturisesc că sînt sastisit de Paris. Trăiesc aici de aproape 45 de ani. Am gustat din toate farmecele acestui oraş. Sînt realmente obosit de Paris. Dresda, pe care am cunoscut-o, nu mai este. Sibiul există încă, dar e departe. Mi se spune că oraşul a fost cît de cît cruţat. În legătură cu asta aş dori să vă spun o întîmplare. Cu cîţiva ani în urmă, România a fost zguduită de un puternic cutremur de pămînt ; a doua zi, citesc în **Herald Tribune**, chiar pe prima pagină, că Sibiul e la pămînt. Îmi amintesc că era o sîmbătă. Pentru mine era o lovitură absolut teribilă. M-a cuprins brusc o criză de disperare cumplită. Am ieşit din casă, voiam să intru într-o biserică, am trecut prin faţa catedralei Notre-Dame, dar, nu ştiu cum, n-am simţit nici un imbold să intru. Total demoralizat, am continuat să merg pe jos şi paşii m-au purtat nu ştiu cum, într-un cartier unde privirea mi-a căzut pe afişul unui film pornografic. M-am oprit şi am intrat. Sala era plină de muncitori imigranţi, mînă de lucru de prin alte ţări. Filmul era lamentabil, absolutamente ignobil, dar în starea în care mă găseam era exact ceea ce îmi trebuia. Mi-am zis, iată, e absolut, dar o civilizaţie unde rulează astfel de filme e ca şi condamnată. Cel puţin, mi-am zis, sub un regim comunist, un astfel de film nu ar fi tolerat. Era ca o consolare. Asta ca să vă spun în ce stare mă aflam moralmente. În loc să intru la Notre-Dame, mi-am găsit să mă duc la un astfel de film ce venea să confirme sentimentul meu, de final de civilizaţie, de omenire pe ducă, pe cale de a se duce pe copcă.

Şi mi-a venit în gînd Sibiul, Herrmannstadt, Nagyszeben, cum îl numeaţi, oraşul pe care atît de mult l-am iubit . . .

Fejtö : Sînteţi dintr-o familie de români curaţi ?

Cioran : Da. Tatăl meu era preot într-un sat românesc la 12 kilometri de Sibiu. Tata e cel care mi-a spus într-o bună zi : trebuie să te duci la oraş, să stai un timp în pensiune la o familie nemţească şi să înveţi acolo limba germană. Am fost dus într-o casă ţinută de două domnişoare bătrîne, două nemţoaice din Austria, care aveau la Sibiu un fel de pensiune de familie ; din nefericire, noi elevii eram cu toţii români, aşa încît o dădeam mai mult pe româneşte şi prea puţin pe nemţeşte. Eram prima generaţie de copii veniţi de la ţară să urmăm şcoala la oraş. În ochii celor două domnişoare bătrîne făceam figură de micuţi barbari. Domnişoarele de la pension ne-au spus că mai bine rămîneam în creierul munţilor, că nu sîntem civilizaţi şi nu cunoaştem bunele purtări. Şi într-adevăr eram nişte mici neciopliţi. Vă citez acest caz, precizînd că cele două surori erau extraordinar de gentile şi cumsecade. Prima era destul de cultivată, cealaltă, niţeluş cam toantă. Într-o zi, cea despre care spuneam că era niţeluş toantă, îi zicea tante Marie, a venit şi ne-a spus : „Meine Schwester ist gestorben". Sora mea a murit. Noi copiii am tăcut o clipă, dar cum a ieşit dumneaei pe uşă, am izbucnit în hohote de rîs. Asta ca să vă spun ce nivel aveam. Culmea e că domnişoara care se prăpădise era drăguţă cu noi şi ţineam foarte mult la ea, numai că eram cam neciopliţi, ăsta-i adevărul. Coborîsem cu toţii la oraş din singurătăţile munţilor. Sora mea se măritase într-un fermecător tîrguşor de şes, tipic unguresc, undeva prin vecinătatea Aradului. Acolo simţeai deja aerul Ungariei, adia aerul marilor spaţii ale cîmpiei. Asta se petrecea ceva mai tîrziu, prin 1932 ; eram student la filosofie : de fapt, terminasem, dar continuam să studiez şi devoram pe Kierkegaard într-o traducere germană. Eram în treacăt la sora mea, unde o prezenţă frapantă era grădinarul familiei, un ins care la prima vedere ar fi putut să treacă drept idiot dar care, fireşte, nu era prost deloc, căci iată ce-mi spune el într-o bună zi : „Domnişorule, de ce staţi şi citiţi de dimineaţa pînă seara, ziua întreagă?" „Pentru că sînt dator să citesc, e important pentru mine". „Dar, domnişorule, n-o să găsiţi adevărul în cărţi".

Fejtö : Grădinarul era român sau ungur ?

Cioran : O fi fost român, o fi fost ungur, ce ştiu eu ? vorbea româneşte. „N-o să găsiţi dumneavoastră adevărul prin cărţi", aşa mi-a spus. „N-o să vă pricopsiţi cu adevărul din cărţi : adevărul nu-i acolo".

Fejtö : V-a spus unde să găsiţi adevărul ?

Cioran : Nu. Asta nu mi-a spus . . . Să vă povestesc însă altă amintire : eram foarte tînăr, cu simţurile vii şi călcîiele aprinse bine, dar ce să-i faci ; mă aflam într-un tîrguşor de provincie, în care toţi se cunoşteau şi fiecare îi ştia pe toţi, aşa că mă simţeam silit să-mi pun pofta în cui. În mijlocul tîrgului era o piaţă mare, în mijlocul căreia stătea toată ziua de planton un poliţai : era ca un etern punct negru în miezul de năduf al verii. Într-o bună zi, mi-am luat inima în dinţi, m-am apropiat de poliţai şi i-am spus : „Domnule, nu sînt de loc de pe aici şi . . . am nevoie de o femeie". Mi-a răspuns în chipul cel mai natural din lume : „Păi, se face, de ce nu ? Uite colo la hotel (era un singur hotel în tot tîrgul), la hotel găseşti o femeie. Numai că astăzi femeia nu-i aici ; dacă pofteşti, îţi pot aduce însă altă femeie, una al cărei bărbat e plecat la lucru, undeva la 10 kilometri de aici". I-am mulţumit frumos şi i-am zis : „Nu ştiu dacă mă înţelegeţi, dar locuiesc la sora mea şi treaba asta n-aş vrea să se ştie". „Păi de ce să nu se ştie" ? — m-a întrebat el —, „ce, nu-s lucruri omeneşti ?" Mi s-a părut că găsesc în spusele lui un fel de înţelepciune comună, şi ungurească, şi românească, o împletire nemaipomenită de haz şi de mare farmec.

Fejtö : În cartea dumneavoastră, **Istorie şi utopie,** sînt cîteva pagini admirabile despre unguri, al căror curaj şi a căror nobleţe le admiraţi, deşi nu uitaţi să reamintiţi cititorilui că ungurii erau stăpînii şi dominatorii locului. Personal, aţi suferit de pe urma dominaţiei lor ?

Cioran : Eu, unul, nu. Eram prea tînăr; dar trebuie să vă spun că părinţii mei au fost deportaţi de maghiari în timpul războiului din 1914. Tatăl meu, la Sopron, în Ungaria apuseană, iar mama mea, în Nordul Ardealului, la Cluj (Kolozsvár în ungureşte, Klausenburg, în germană).

Fejtö : Deportaţi ? Din ce motiv ?

Cioran : Pentru că maghiarii aveau un dinte împotriva intelectualităţii româneşti din Ardeal. Părinţii mei vorbeau la perfecţie limba maghiară şi conversau deseori între ei pe ungureşte. La şcoală, limba de predare era maghiara. Tatăl meu a fost iniţial paroh la ţară, iar apoi la oraş, la Sibiu ; îi plăcea mult să citească din literatura maghiară şi o citea în original. Îmi amintesc că citea în ungureşte lucrările homiletice ale lui Ottokar Prohaszka...

Fejtö : Da, Prohaszka, episcop catolic şi un bun scriitor. Familia lui era originară din Slovacia.

Cioran : Pot să spun că tatăl meu nu era cîtuşi de puţin anti-maghiar. El trăia cu adevărat în civilizaţia maghiară. Românii nu erau umiliţi sub regimul maghiar, nu erau persecutaţi, dar erau totuşi trataţi şi priviţi de unguri ca o populaţie inferioară, un neam de ţărani. Totuşi, ori de cîte ori tatăl meu făcea comparaţia între administraţia ungară şi administraţia română de după 1918, spunea mereu că sub unguri era altă treabă. Administraţia austro-ungară a fost una dintre cele mai bune ale Europei. Pînă şi cei mai antimaghiari erau nevoiţi să recunoască acest lucru.

Fejtö : Şi, cu toate acestea, înţeleg că tatăl dumneavoastră era un partizan al Unirii Transilvaniei cu România.

Cioran : Înainte de războiul din 1914, tatăl meu era de părere că o federaţie era necesară. Românii din Transilvania erau cu toţii, mai mult sau mai puţin, adepţii lui Popovici, care era deputatul lor în Parlamentul de la Budapesta. Ambiţia lor nu mergea atît de departe ca să gîndească practic la România Mare, ci năzuiau la un statut de minoritate cu drepturi recunoscute într-o federaţie multi-naţională, Austro-Ungaro-Ceho-Română, ceva în genul confederaţiei Helvetice. Exista în sensul acestui ideal un adevărat cult, un fel de veneraţie oarbă.

Mă întreţineam adeseori cu tatăl meu asupra acestor probleme ; şi în plus, în conjunctura respectivă, la români, ideea latinităţii a jucat un rol enorm. Românii din Transilvania acceptau hegemonia Vienei, dar nu pe cea a Budapestei.

Fejtö : După părerea mea, Antanta poartă principala responsabilitate pentru tratatele de la Versailles şi Trianon : ea este cea care a excitat şi exploatat tensiunile din sînul imperiului.

Cioran : Desigur. Clémenceau — ca şi, în genere, amicii şi sfetnicii săi francmasoni, care susţineau pe separatişti, pe Massaryk, Benes şi ceilalţi — poartă o foarte mare responsabilitate în această desfăşurare. Aveau o răfuială cu Austria, ţară catolică ; erau porniţi să pună Austria la pămînt ; condamnau din aceeaşi trăsătură de condei Ungaria. Această detestare a Austriei era, de fapt, o nebunie. În centrul Europei era necesar să fiinţeze un imperiu între Rusia şi Occident. Începutul acestei erori a fost împingerea războiului din 1914 pînă la consecinţele lui extreme. Dacă s-ar fi făcut pacea în 1916, cu o Germanie pe cale de democratizare, nu s-ar fi ivit niciodată un Hitler.

Fejtö : Şi nici un Stalin. Căci aceeaşi eroare a fost repetată în al doilea război mondial, prin impunerea unei capitulări fără condiţii, ceea ce a constituit iarăşi o idee absurdă.

Cioran : Absurda, da. stfel, armata germană a fost obligată să meargă pînă la capăt cu Hitler. Cred că o conspiaţie împotriva lui Hitler ar fi putut reuşi, şi îcă foarte devreme. Dacă prin 1941, 1942 s-ar fi putut pune în vedere redutabilei Wehrmacht : „terminaţi cu Hitler", cred că treaba ar i reuşit, armata Reich-ului s-ar fi debarasat de el. În primul război mondial, marea culpabilă a fost Franţa, iar în doilea război mondial, obstinaţia anglo-saxonilor, mai cu seamă a americanilor, care nu înţelegeau nimic din Europa. După părerea mea, în cursul războiului din 1914 două personalităţi europene care au înţeles bine situaţia au fost Caillaux şi Romain Rolland. Ei au înţeles că războiul dus aşa cum a fost dus însemna o sinucidere a Europei. Asta a fost la originea tuturor lucrurilor. Omenirea întreagă a fost mobilizată împotriva Germaniei care, chiar cu împăratul ei în frunte, era, totuşi, o ţară cu rînduieli deschise şi liberale. Din nodul acesta de împreurări s-a zămislit Hitler.

Fejtö : Născut ca produ al unei inutile şi, în ultimă instanţă, injuste umiliri.

Cioran : Şi apoi, a vent eroarea Franţei, care şi-a imaginat că, odată Germania bătută şi dezarmată, Rusia, înglodată între timp în aventura bolşevică şi război civil avea să poată fi marele patron al Europei, protectoarea noilor state create pe locurile fostei Austro-Ungarii.

Fejtö : Or, Franţa nu avea forţa de a garanta această pace.

Cioran : Dar ca să merg la fondul problemei, părerea mea este că sfîrşitul Europei a început de fapt cu iacobinii şi apoi cu Napoleon. Aşadar, cu Revoluţia Franceză şi cu războaiele consecutive ei, care au vlăguit naţia şi poporul francez. În acest sens, mă simt puţin, dacă doriţi, reacţionar, pentru că, pe de o parte sînt cu totul de acord cu principiile revoluţiei, dar pe de altă parte, împărtăşesc părerea că partidul iacobin şi Napoleon au fost cele mai mari catastrofe ale istoriei.

Fejtö : Evident.

Cioran : Paradoxul este că limba franceză, care era limba Europei civilizate, a început să intre curînd după aceea în declin, din cauza lui Napoleon. Din cauza lui, englezii s-au simţit îndrituiţi să nu mai recunoască universalitatea limbii franceze. Trebuie să recunoaştem că poporul francez are geniul politic mult mai dezvoltat decît alte popoare, cu excepţia englezilor ; dar de îndată ce francezul intră în atingere cu o ideologie, se nasc forme extreme ; şi din acest motiv, cred eu, istoria Franţei este istoria unui imens eşec.

Fejtö : Toate erorile din istoria universală, ca şi toate cele din viaţa personală a oamenilor, provin din excese, din derapaje.

Cioran : Da, excesul înseamnă păcatul strămoşesc, culpa originară. În regnul animal există specii care au dispărut din cauza unor condiţii de climă, dar omul va dispărea din cauza legii care este în el şi care îi dă ghes să nu se poată opri niciodată. Ideea că nu există limite. E mai cu seamă concepţia secolelor 18 şi 19, cum că nu există limite în progresul de care omul e capabil. Or, tocmai, există limite. Fiecare generaţie îşi dă seama de asta, dar e întotdeauna prea tîrziu, iar acum cred că pentru prima oară în istorie, spaima de viitor a devenit cu adevărat întemeiată.

Fejtö : E vorba de imposibila stabilizare a lumii.

Cioran : Ideea progresului infinit. Explic lucrul acesta germanilor din cînd în cînd, căci germanii sînt încă naivi, încă nu au înţeles, şi tocmai asta este tragedia lor. Obişnuiesc să citez cazul lui Condorcet, din timpul Teroarei ; Condorcet a fost judecat chiar aici, pe strada mea, unde de altfel a locuit şi Voltaire. Aici şi-a scris Condorcet lucrarea **Esquisse d'un tableau historique des progrés de l'esprit humain** —, cunoscuta sa „Schiţă pentru un tablou istoric al progreselor spiritului uman", ce avea să fie îmbrăţişată ca o adevărată biblie de spiritele optimiste. Dar tot atunci, Revoluţia franceză promulga legea cu privire la cetăţenii suspecţi. Condorcet locuia într-o pensiune de familie, în casa unei bătrîne doamne de o mare cumsecădenie, pe care gînditorul nu voia să o bage în bucluc. Condorcet a căutat atunci adăpost undeva la marginea oraşului, la amicul său La Harpe, care însă i-a spus în faţă : „Să ştii că nu te pot găzdui la mine: jupîneasa mea e patrioată". Condorcet şi-a văzut de drum, nimerind pînă la urmă într-un birt popular unde se ospătau lucrători şi rîndaşi. Oamenii au observat că noul venit ţinea în mîini o carte — avea nişte mîini foarte albe, mîini de intelectual. Şi lucrătorii l-au denunţat. Condorcet a preferat să bea otravă ca să scape de eşafod. Iată tragedia unui om care, ca teoretician, rămîne fondatorul marilor iluzii ale optimismului modern. Frate bun cu marii maeştri ai gîndirii liberale engleze, ca Adam Smith, bunăoară, cei ce au crezut în ideea că istoria are un sens unic. Cunoaşteţi teoria mea : sfîrşitul omenirii va veni probabil în ziua cînd omul va fi găsit remediul tuturor maladiilor . . .

Fejtö : Huxley a scris undeva că e vorba de o idee absolut iluzorie, deoarece experienţa arată că există un soi de echilibru în natura biologică, în virtutea căruia de îndată ce o maladie îşi găseşte leacul, alta vine să îi iia locul.

Cioran : Absolut. Dar în teorie ne putem imagina momentul în care toate maladiile ar fi eradicate, numai că ar fi vorba de atingerea unui ţel catastrofal, căci orice ar face omul nu poate scăpa de moarte. De altfel, chiar dacă omul ar ajunge să trăiască 150 de ani, asta n-ar rezolva nimic, n-ar face decît să-i agraveze toate problemele. De pe acum se poate afirma că prin faptul că aproape nimeni nu mai moare de moarte naturală, fiecare existenţă umană e prelungită artificial, prelungindu-i-se agonia. E criminal, e inuman.

Fejtö : Cu toate acestea, septuagenari, şi unul şi altul, iată-ne discutînd aici cu vioiciune. Acum două secole, la vîrsta mea, ar fi fost puţin probabil să pot urca treptele pînă aici, în apartamentul dumneavoastră, ca să putem sta de vorbă, cum facem acum. Şi mă gîndesc de asemenea la oameni precum Goethe, trăind pînă la adînci bătrîneţe o viaţă frumoasă, deplină, creatoare, bogată în împliniri.

Cioran : Da, dar alte genii ale aceleiaşi epoci — Hölderlin, Kleist, Mozart — mureau tineri. Pentru un poet de-atunci moartea venea îndeobşte la 15 ani, pentru un prozator, la 50.

Fejtö : Ar trebui făcută odată socoteala geniilor longevive şi a geniilor care s-au stins din viaţă timpuriu. În Ungaria avem cuplul Petöfi-Arany. S-ar putea spune că există poeţi precum Petöfi, „programaţi" să moară tineri, în timp ce alţii, ca Arany, sînt hărăziţi să trăiască mult şi să moară gîrbovi de ani.

Cioran : Ce poet extraordinar este Arany, şi cît de puţin cunoscut ! Dar fireşte, într-un sens, dreptul rost al lucrurilor e ca fiecare să moară de moartea care i-a fost scrisă. Personal, de-ar fi fost să mor tînăr, n-ar fi fost poate cine ştie ce mare nenorocire. Am scrisr o carte la 22 de ani în româneşte . . .

Fejtö : Despre ce ?

Cioran : Despre disperare . . .

Fejtö : Încă de pe atunci ?

Cioran : De pe atunci. Ceea ce îmi creează disperare în prezent e faptul că Occidentul pare să nu mai creadă în sine însuşi. Or, nimeni nu poate realiza nimic în viaţă, nici pe plan individual, nici pe plan colectiv, fără o supravalorizare de sine. Scriitorul care nu mai crede în sine însuşi e pierdut.

Fejtö : Cu alte cuvinte, credinţa în vocaţia proprie, într-o misiune de îndeplinit, este indispensabilă.

Cioran : Timp de mai multe secole, Franţa ca neam s-a văzut pe sine, aşa cum spunea Lamennais, un fel de Christ al naţiunilor. Nutrea un adevărat crez în chemarea-i proprie de a da lumina mîntuirii, direcţie şi înrîurire celorlalte naţii ale lumii. O anume megalomanie este capitală pentru individ, ca şi pentru popoare. În clipa cînd omul încetează să se supraevalueze, totul se duce pe copcă. Se ivesc complexele de inferioritate.

Fejtö : Sînt de părere că veritabila superioritate a sovieticilor asupra noastră nu este de ordin militar, ci psihologic : ei mai cred că ar avea misiunea de a guverna prin învăţăturile lor popoarele lumii. În timp ce americanii, în ciuda faptului că ar avea puterea s-o facă, nu împărtăşesc o astfel de credinţă.

Cioran : Aşa este. Pe vremea cînd tatăl meu ajunsese paroh la Sibiu, avea drept superior pe un om foarte cultivat, ceea ce era mai rar în acea epocă, un om care avea în casă o bibliotecă bogată în opere de filosofie religioasă rusă din secolul al XIX-lea. Ceea ce m-a frapat e că se desprindea din acele cărţi conştiinţa unei misiuni a Rusiei în lume.

Fejtö : Comuniştii s-au făcut moştenitorii acestei idei, că civilizaţia occidentală e osîndită de istorie şi că Rusia are misiunea de-a o salva şi reînnoi.

Cioran : De fapt, ruşii nu cred atît într-o misiune civilizatoare, ei cred mai curînd că au în faţa lor nişte naţiuni decadente, pe care au vocaţia istorică de a le suplanta, de a le înlocui.

Fejtö : Şi Hitler şi Mussolini gîndeau la fel.

Cioran : Da, a fost o desfăşurare de zvîrcoliri barbare. Era o idee absolut dementă să vrei să întemeiezi un imperiu universal pe ideea nazistă de Herrenvolk, cum îşi închipuiau Hitler. Abilitatea extraordinară a comuniştilor a fost tocmai de a voi să întemeieze dominarea lumii pe ideea egalitară. E genial şi exercită o fascinaţie asupra ultimului dintre barbari. Nu este cu putinţă dominarea lumii în baza proclamaţiei că toată lumea este inferioară. Faptul că Hitler a putut antrena la sinucidere Germania, o ţară de pe culmile civilizaţiei Europei, dovedeşte, cred, latura dementă şi diabolică a ideii hitleriste.

Fejtö : Pe cînd se apropia sfîrşitul, Hitler nici măcar n-a mai disimulat că, dezamăgit de propriul său popor, îşi dorea de fapt să-l tîrască o dată cu sine, în perdiţia totală. Cea mai bună carte despre Hitler, lucrarea lui Sébastien Haffner, arată că, începînd cu un anumit moment, pentru Hitler, inamicul numărul unu ajunsese să fie propriu său popor.

Cioran : Într-adevăr, în 1943, în ultimul său mare discurs adresat naţiunii, dictatorul a afirmat un lucru de o monstruozitate cumplită, declarînd că Germania nu are altă alegere decît între a fi şi a nu fi. Dacă Germania avea să cedeze, susţinea Hitler, ea ar fi fost imediat asasinată. În acest fel, Hitler a precipitat catastrofa Europei şi a Occidentului.

Fejtö : Cheia Europei continuă să rămînă totuşi Germania. Dacă ea cedează tentaţiei de a se reunifica rezemîndu-se pe Rusia, ea ar putea antrena, o dată cu sine, tot restul Europei la capitulare.

Cioran : Dacă odinioară Germania a putut fi cheia Europei, sînt de părere că lucrurile s-au schimbat, un anumit joc a luat cumva sfîrşit. Personal, socot că responsabili de această stare de lucruri sînt anglo-saxonii ; ei au comis eroarea de a identifica poporul german cu Hitler. Drept urmare, ruşii şi-au adjudecat jumătatea lumii.

Fejtö : Am cunoscut în Franţa un om inteligent cu care mă vedeam adeseori în anii războiului, pe meleagurile Lotului, unde mă refugiasem şi unde el poseda o frumoasă proprietate. E vorba de fostul ministru De Monzie, un cărturar cu spirit enciclopedic, căruia i-ar fi plăcut să fie un Talleyrand al mediaţiunii pentru o pace albă. „Dacă nu facem pacea cu Wermacht-ul, cu condiţia ca armata germană să scape lumea de Hitler, Europa e pierdută", aceasta era părerea lui.

Cioran : Lacoste — o mare personalitate a rezistenţei — era şi el conştient de acest lucru. Îmi amintesc că, în două rînduri, în 1942, mi-a spus că, după părerea lui, nimicirea armatei germane avea să aibe consecinţe teribile pentru Europa. La care cred că a venit să se adauge altă nenorocire : faptul că americanii nu erau suficient de maturi pentru a gira pacea mondială. Toată lumea ştie cît sînt de puţini psihologi, cît sînt de naivi. Americanii fac greşeli extraordinar de grave, pentru că în primul rînd nu ştiu să mintă ; şi apoi, ei cred în cuvînt ca într-un lucru sacru, al cărui judecător este poporul. E povestea cu Nixon . . . Nu poţi face politică mondială cu o astfel de naivitate, pe care americanii o au în vine. Ei sînt dispuşi să creadă tot ce li se spune. Nu-i văd avînd vreodată un Talleyrand.

Fejtö : Kissinger a încercat să fie puţin un Metternich.

Cioran : El a vrut să fie abil, dar pentru a fi un Talleyrand trebuie să ştii să faci politică în saloane şi prin femei ; nu trebuie niciodată să îţi iroseşti timpul cu munci de birou, de cancelarie, care înseamnă pierdere de vreme . . . Politica de stil Talleyrand era politica în stil mare. Americanii fac politică cu profesorii. Saloanele, restaurantele scumpe, acestea sînt locuri care formează omul politic.

Fejto : Uneori îmi vine să cred că ne asemănăm cu alexandrinii antichităţii tîrzii, care — fiinţe lucide — înţeleseseră că civilizaţia greco-romană era pe ducă şi scriau negru pe alb acest lucru ; în cele din urmă, alexandrinii au înţeles şi totala lor inutilitate, propria lor lipsă de rost şi neputinţa de a împiedica declinul.

Cioran : El poate fi întîrziat timp de o generaţie sau două, oricum, omul nu poate accepta ireparabilul. Nu e cu putinţă. Ar însemna demisia.

Fejtö : Prin urmare, e necesar ca lupta să fie continuată oricum. Este ceea ce spunea poetul Imre Madách, la încheierea lungului său poem, **Tragedia omului**, o tragedie disperată şi dezesperantă.

Cioran : În **Faust**-ul lui Goethe, diavolul serveşte rosturilor lui Dumnezeu. Dar uneori mă întreb dacă nu cumva contrariul e adevărat, văzînd cum demonul domneşte asupra lumii. Ceea ce şi explică istoria universală : căci dacă Dumnezeu ar stăpîni lumea, istoria, aşa cum o cunoaştem, ar înceta.

Fejtö : Da, din păcate, trebuie să spun că şi eu cred în existenţa diavolului. Despre Mircea Eliade aţi spus că era un spirit religios fără confesiune religioasă. E oare valabil acest lucru şi pentru dumneavoastră ?

Cioran : Nu sînt religios, dar nu sînt insesibil faţă de dimensiunea religioasă.

Fejtö : Cred că prietenul nostru, Eugen Ionescu, e religios.

Cioran : În raport cu mine, el este credincios. Are îndoieli, dar are un fond religios. În ceea ce mă priveşte, am fost întotdeauna tentat de religie, dar pe la 15—16 ani încercam alături de tatăl meu un sentiment de ruşine cînd, înainte de masă, rostea o mică rugăciune. O ştergeam. Era o reacţie juvenilă. Deşi sînt sensibil la problemele pe care religia le pune, sînt incapabil de a fi credincios. Ar fi chiar multe de spus în această privinţă. Personal cred că religia merge mult mai în adîncime decît orice altă reflecţie a spiritului uman şi că adevărata viziune a vieţii este religioasă. Omul care n-a trecut prin religie şi care nu a cunoscut tentaţia religioasă este un om vid.

Fejtö : Alienat şi suferind, în orice caz, de o anume indigenţă.

Cioran : O indigenţă a spiritului, o sărăcie, da. Pentru mine, istoria universală înseamnă derularea păcatului originar, aceasta este latura prin care mă simt cel mai apropiat de religie. Citesc şi recitesc Cartea Genezei şi văd cu uimire şi minunare că totul e cuprins acolo în cîteva pagini. Acei nomazi ai deşertului au avut viziunea originară a omului şi a lumii.

Traducere de
Andrei BREZIANU

*** Acest dialog a fost oferit spre publicare poetului Dorin Tudoran, în revista „Agora" iulie 1990, de către François Fejtö, la Paris, în noiembrie 1989.**

Adam Michnik observă undeva că opoziţia în est a fost reprezentată mai ales de către intelectuali. Între aceştia scriitorii şi artiştii aveau un rol cu deosebire important. Dacă am privi lucrurile de la înălţimea anului 1990, am putea scrie că scriitorii au fost fermentul transformărilor.

De ce scriitorii ? „Noua societate", cea instaurată în 1917, cea care le asigura un rol de seamă în ţările estului european în anii 1945—1948 făcea din ei eroi ai noii lumi. Dacă majoritatea intelectualilor erau anihilaţi, scriitorii aşa cum erau ei „reciclaţi" de directivele atotputernice, deveneau ajutoare de nădejde, eroi ai unei epoci care se voia eroică. Scriitorului colaboraţionist i se asigura un statut special. Aristocraţia literar-artistică devenea singura admisă în noua lume. Singura care putea conserva caracterul exponenţial şi „aristocratic" al **noii lumi.**

Aristocraţii au fost însă eliminaţi ori s-au autoeliminat. După o perioadă în care au încercat a impune noii literaturi **un stil** nou, după ce au încercat, prin serii de alianţe strategice şi compromisuri „suportabile", atît Petru Dumitriu cît şi A.E. Baconsky au înţeles dimensiunea eşecului. Şi dacă Petru Dumitriu va scrie prima carte despre **liderii noii Românii** în exil, Baconsky va crea prima „dizidenţă" a literaturii noastre. Solitar şi estet, Baconsky era lipsit de vocaţia opoziţiei. În jurul lui nu s-a constituit o opoziţie politică, ci o direcţie poetică.

Opoziţia a început să existe însă începînd cu deceniul al şaptelea. Statutul de excepţie acordat scriitorului invita la iniţiativă. Solicita individualizarea. **Noul val** al literaturii române, apărut în jurul anului 1960, era unul făcut din opozanţi. Din cei convinşi că rolul lor, între ceilalţi, e „de excepţie". Tezele „realismului socialist" au început să fie considerate ridicole. **Esteticul** devenea un cuvînt magic, capabil să blocheze agresiunile bătrînilor politruci. De altfel, **generaţia '60** propunea o literatură nu o dată incomodă. Iar **criticul** trebuia să justifice dreptul acestei literaturi subversive de a exista.

Nicolae Manolescu a fost unul dintre cronicarii literari care a crescut alături de **generaţia '60.** A susţinut-o nu numai ca o generaţie a valorilor estetice, ci şi ca una **a opoziţiei.** Manolescu nu a fost singurul critic care a contribuit la lansarea şi consolidarea acestei generaţii „de opoziţie" ; dar a fost spre deosebire de alţii, alături de ea pe tot parcursul ultimelor decenii, sanctionindu-i concesiile, abdicările, operaţiunile colaboraţioniste. S-a dezis de unii dintre eroii ei cînd aceştia au devenit mai mult decît se cuvenea, **oficiali.** I-a mustrat cu tact şi inteligenţă. A sprijinit, după 1965, integrarea în literatură, a celor ce trecuseră prin puşcării. A scris (cred) despre fiecare din cei trecuţi prin temniţă. Constanta, cu care l-a sprijinit pe Ivasiuc e legată şi de biografia romancierului.

A resimţit revoluţia generaţiei '80 şi a devenit susţinătorul acestei generaţii cu o energie pe care nu o avusese decît în anii '60. După decembrie 1990 putem scrie : o generaţie a radicalismului politic.

Cronica literară de Cornel Ungureanu

Nicolae Manolescu, între cronica literară şi jurnalul politic

Dacă stăm să privim retrospectiv lucrurile, trebuie să observăm că scriitorul nu a abandonat, niciodată, criteriul politic. Opera sa de critic nu era despărţită de cea de ... politolog. Ca să învingi între suma de interdicţii pe care le ridicau cancelariile deceniilor al optulea şi al nouălea, trebuia menţinut un anume dialog cu puterea. Sau cu unii dintre reprezentanţii puterii. Trebuia realizată complicitatea tuturor celor care, într-un fel sau altul, puteau realiza opoziţia.

Într-un fel, Nicolae Manolescu îi datorează rezistenţa în funcţie de cronicar literar lui George Ivaşcu. Cronicarul nu a făcut niciodată secret acest fapt : a reuşit să fie şi să rămînă cronicar datorită excelentului publicist George Ivaşcu. Să completăm : datorită creditului de care se bucura, ca om de stînga, fostul director al **României literare**.

*

Să ne întrebăm dacă „adoptarea" şi protejarea lui N. Manolescu se datora doar faptului că tînărul scria strălucitor că era un bun polemist, că îl urma cu fidelitate pe G. Călinescu ? Sau că, în sinea lui, George Ivaşcu îşi descoperea, prin mai tînărul confrate, vocaţia libertăţii ? Şi voia să-i asigure drepturile de care el, intelectual înregimentat, nu le putuse avea. Oare nu se aflau în situaţia lui G. Ivaşcu şi alţi eroi ai Internaţionalei a treia, combatanţi cu antecedente în Spania republicană şi cu educaţia desăvîrşită la Moscova ? Cînd Nicolae Manolescu dialoghează mai multe ore cu Vladimir Tismăneanu nu stau la masă, pe poziţii ireconciliabile, fiul fostului deportat în Bărăgan cu fiul fostului luptător din Spania. Sînt alături cronicarul literar a două decenii de rezistenţă cu politologul emigrant, ambii protejaţi de amintirea unei dizidenţe. Ambii protejaţi de o investiţie de iubire.

Mărturisesc că am recitit amplul interviu din **Orizont** cu Vladimir Tismăneanu fără să las revista din mînă. E făcut cu aceeaşi tactică şi cu aceleaşi subtilităţi cu care erau compuse cronicile literare. Nu vom pricepe niciodată dacă Manolescu este sau nu este de acord cu afirmaţiile lui Tismăneanu (despre Răutu, de pildă) dar vom înţelege că politologul este, pentru Manolescu, **persona grata.** Că îi place să dialogheze cu Vladimir Tismăneanu. Că este încîntat de alura politologului. Un politolog profesionist în faţă cu unul amator ? Unul care s-a preocupat serios de marxism faţă cu unul care a privit marxismul cu suspiciune.

Oricum, Manolescu practică arta dialogului cu o vocaţie pe care o au puţini. A-l solicita pe Vladimir Tismăneanu să vorbească despre cariera sa de filozof, a-l solicita pe preşedintele Ion Iliescu să vorbească despre relaţiile cu intelectualii înseamnă a angaja un dialog real, fără de care nu poate exista o viaţă politică normală. Manolescu a înţeles un lucru pe care nu l-au înţeles mulţi dintre oamenii noştri politici : ca o democraţie să existe, e necesar dialogul. Ca viaţa politică românească să existe, trebuie ca preopinenţii să stea faţă în faţă. Nu trebuie să uităm că după 1971, viaţa politică românească a devenit o ficţiune. Cine mai avea **exerciţiul vieţii politice** dacă nu cei care odinioară, demult crezuseră în Utopia comunistă ? Ei şi fiii lor ?

Şi cine avea un exerciţiu al opiniei dacă nu scriitorul ? Dar scriitorul nu avea atît exerciţiul vieţii politice, cît acela al opoziţiei : acela de a-şi exercita dreptul de a spune NU. În România ultimelor două decenii, depolitizarea a fost violentă şi categorică. Nu s-a realizat o opoziţie faţă de vreo idee politică fiindcă ea nu exista. Nu s-a realizat vreo opoziţie faţă de vreun tip de societate, fiindcă, practic, începînd din 1965 România se depărta cu paşi repezi de ideea comunistă, aşa cum figura ea în canoanele celorlalte ţări „comuniste". În 1989, România nu mai era o ţară comunistă nici prin partid, nici prin ideologie, era o ţară ceauşistă. Opoziţia, prin urmare, nu s-a constituit „împotriva comunismului", fiindcă el nu mai reprezenta o realitate ideologică, o opţiune politică : ea viza un om, o familie. Şi în fond aşa cum spunea cineva, toţi erau, într-un fel sau într-altul, în opoziţie. În celelalte ţări socialiste, criza diferenţiase opoziţia, grupase „electoratul" în jurul unor personalităţi. În România opozanţii erau solitari. Nu numai vid de putere se crease în jurul dictatorului, ci şi un vid de idei. Nu numai un vid de idei, ci şi unul al opţiunilor.

De patru decenii, nimeni nu a mai pus acestui popor întrebarea : **ce vrem ?** O puseseră alţii într-un stil demagogic atît de nerusinat încît ne era rusine chiar de această întrebare.

Rubrica lui Manolescu din **România literară** exclude răspunsurile patetic-electorale. Ca şi interviurile, aparţine dialogului cu puterea, dar şi dialogului cu publicul larg, care **trebuie învăţat să gîndească politic.** Prea mult amatorism politic, prea multe reacţii pasionale prea multe Mite şi prea multe Zite au alterat, în cîteva rînduriiclimatul vieţii politice româneşti. **Politica** trebuie făcută de oameni care au nu doar vocaţie politică. Trebuie „făcută" de oameni care au, dacă nu o cultură politică, buna cuviinţă de a învăţa arta dialogului.

As spune : arta opoziţiei trebuie învăţată de la acest bătrîn opozant Nicolae Manolescu. Este şi motivul pentru care **cronica literară**, scoală a dreptului de a **spune nu**, a devenit **ochiul magic.**

ION ŞULEA-GORJ

„Eterna reîntoarcere"

Cronica măruntă

Poze de pagina întîi

● Din străinătăţile din care îşi adună bibliografiile, Daniel Vighi se anunţă : nu începeţi cursul (scurt) de vampirologie, am descoperit documente noi ! ● Imediat după încheierea serialului despre masoni, domnul Daniel Vighi, care în luna august a urmat un curs de perfecţionare privind viaţa şi obiceiurile vampirilor, îşi va inaugura noua sa rubrică ● O rubrică absolut senzaţională ● Noi revenim la ale noastre : la cărţi, la reviste şi publicaţii culturale ● Le primim cu întîrziere şi pe sărite, cînd le primim ; cînd nu le primim, ne gîndim cu nostalgie la chioşcarii noştri de altădată, care nu aveau nici concedii prelungite şi nici trei zile pe săptămînă libere ● Ne mai gîndim şi la poştaşii de altădată ● Între atîtea gînduri nostalgice, primim azi, 12 sept., **Cuvîntul** din 20 august. ● O revistă pe care am recenzat-o întotdeauna cu mare plăcere ● E făcută de un grup de publicişti strălucitori ● Pe pagina întîi ne întîmpină portretul uriaş al domnului Andrei Pleşu, intitulat **Portret al artistului la putere** ● Domnul ministru are celebra-i sprînceană stîngă ridicată în semn de supărare ● Pentru numerele următoare, revista anunţă portretele domnilor miniştri Babeţi şi Vartic ● Revista anunţă de asemenea un fotomontaj cu cei trei domni miniştri, în dialog cu publicul consumator de artă de pe plaiele autohtone şi străine ● Pe pagina a treia, **Cuvîntul** publică un amplu dialog cu Michael Shafir, marcant politolog, despre **Democraţie, economie, şi ortodoxie.** ● Şef al Departamentului de documentare de la Radio Europa liberă, domnul Shafir demonstrează că e la curent pînă în cele mai mici amănunte cu situaţia din România ● Cîteva dintre părerile imprevizibile ale d-lui Shafir trebuie reţinute : „Intelectualul român, vorbeşte despre democraţie şi vorbeşte foarte des în termeni occidentali dar este foarte departe, în fapt, de a înţelege noţiunile de bază ale democraţiei . . ." **Cuvîntul** publică **Raportul Mânzatu** asupra evenimentelor de la Tg. Mureş însoţit de două articole, excelente, semnate de Cornel Nistorescu şi Ioan Buduca, ambele axate pe ideea că „raportul nu raportează nimic". ● Adevărul-adevărat e că raportul ne spune totuşi nişte adevăruri despre evenimentele de la Tîrgu Mureş. ● Şi, să stăm strîmb şi să judecăm drept : chiar ne-am fi aşteptat să se ocupe raportul domnului Mânzatu de rolul securităţii şi al Budapestei în evenimentele analizate ? ● Ca şi rapoarturile altor comisii celebre din ţări mai obişnuite cu întîmplările kukluxklanistice, **Raportul Mânzatu** nu are decît misia de a figura pe pagina întîi ● Ca un locţiitor de poză ministerială ● O excelentă rubrică numită **Cronica ortodoxă** e semnată de Dan Ciachir ● Spre deosebire de numeroase alte rubrici de cultură „religioasă", unde îşi dau cu părerea o seamă de amatori, Dan Ciachir arată că, pentru a te putea pronunţa în materie de credinţă, e necesară o anumită pregătire ● În numărul pe care îl avem în faţă, Dan Ciachir arată că există, în Sf. Sinod al Bisericii ortodoxe şi oameni de reală valoare. ● „Nu mi-am ascuns niciodată admiraţia faţă de opera teologică... profundă şi consistentă, a fostului patriarh Iustin Moisescu. Cum nu mi-o ascund faţă de contribuţia IPS Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului. Am mai evocat într-o recenzie . . . surpriza superioară pe care am încercat-o cînd l-am citit prima dată. Descopeream, într-un studiu consacrat simbolicii religioase a podului, tipărit în 1970, un om de mare rafinament cărturăresc, egal cu sine, care nu făcea din erudiţie o virtuozitate. Am regăsit, pe suprafeţe mult mai mari, aceeaşi unitate muzicală, în volumele **Studii patristice** (Timişoara, 1984) şi **Patristica mirabilia** (Timişoara, 1984)" ● Un excelent portret, scris cu pricepere, admiraţie şi înţelegere, întru ilustrarea ideii că şi în Sf. Sinod al Bisericii noastre există mari cărturari.

Anemone POPESCU

IEŞIREA DIN CONVENŢIE

III.

E ciudat să contați că un critic care și-a făcut un merit din descifrarea strategiilor discursului liric. din impunerea în spațiul critic autohton a unor tehnici de lectură specifice poeziei moderne nu a impus decît relativ recent propriului artefact belletrist o mai decisă normă, o ținută, să-i spunem așa teoretică. Blazate oarecum ori, consecință a unei saturații livrești, numai placide și, pe spații restrînse, visătoare, versurile care au premers volumului **Gramatică tîrzie** (1977) nu erau chiar dintre cele care să-l pună pe cititorul obișnuit de poezie în fața unor dificultăți insurmontabile. Mai mult decît atît, poate Puse alături de volumele de versuri ale companionilor de generație ai lui Ion Pop, culegerile **Propunere pentru o fîntînă** (1966) și **Biata mea cumințenie** (1969) puteau lăsa impresia unei indecizii a liricului de a vorbi în nume propriu. Iar dacă adăugăm la aceasta unele lungimi descriptive și parantezele expiatoare ale confesiunii — textele cu care liricul își semna intrarea în literatură par, retrospectiv privind lucrurile, a sacrifica unui principiu poetic, chiar în momentul publicării, depășit. Marca școlii de poezie de la „Steaua“ deceniului șase este încă prea ușor de distins — modelul A. E. Baconsky (cel din **Fluxul memoriei**) se străvede în filigranul poemelor lui Ion Pop cu mult prea neînsemnate retușuri : „Mă las acum în voia mării, / Vin valurile și mă izbesc, părul mi se umple de nisip și alge, / Mi-ar trebui atît de puțin să devin o scoică, / Sîngele să curgă în toate părțile, marea / Să se amestece cu el, sarea să se așeze cristale pe culmile lui, / Să nu spun nimic din cîte-am vrut, tăcerea / Să mă clatine-ncet, balansînd somnul destinului“ **(În voia mării)**.

Raportată la vîrstele literaturii contemporane, poezia lui Ion Pop își va abandona acest chip emaciat destul de tîrziu. Încă identificabil în **Gramatică tîrzie**, modul ceremonios și descriptiv de a glosa în jurul temelor consacrate va lăsa loc unor succesive infuzii de modernism —, unei grefe. în speță. de imagistică specifică expresionismului, fragranței metaforice, simbolurilor poeziei lui Blaga : „Păstrează, păstrează, fereastră — / Mormînt transparent, / Grădină de foșnete pure / În zidul nopții tăcut. Iar eu aici. în rama mea de sînge. / / Limpezi, izvoarele ies / Din colțuri, din surele delte, / Aluviuni se așează / În straturi, coboară în tine / Morții lumii suavi. / / Păstrează, păstrează, fereastră — Mormînt îmi vei fi tu cîndva, / Vegheat de mari fluturi mirați, / Neștiutori ca aerul, fără memorie, / Asemenea nopții / Din care vin. / / Ceas după ceas, cu un rece murmur, / Se varsă în tine-osemintele, / Nemuritoare groapă. / Aici, la marginea ta, / Stau, privesc și ascult, / Lîngă tine — cu atît mai durabilă — decît înspăimîntătoarele piramide / ale Egiptului“ **(Păstrează)**.

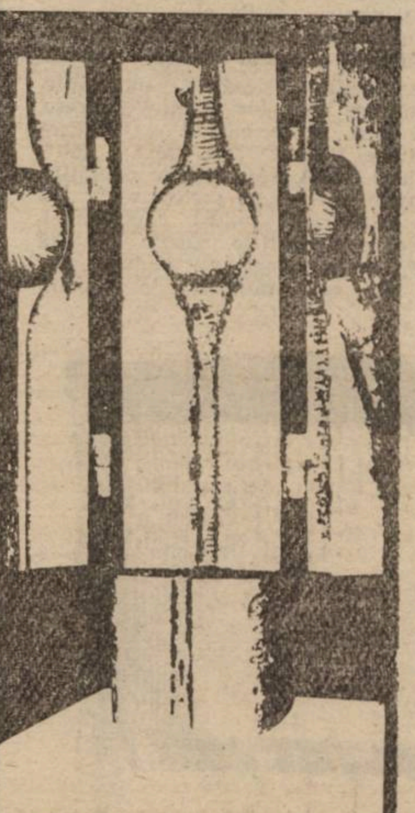

VICTOR GAGA „Triptic“

Urmind unor astfel de texte, poemele din culegerile mai noi **Soarele și liniștea** (1985) și **Amînarea generală** (1990), impun o schimbare importantă a sistemului de referințe. În locul poetizării — o poezie în care aspectul specular al textelor e unul dintre lucrurile de luat în discuție, tot așa cum tendința „de politizare a discursului“ (Al. Cistelecan), aducînd cu sine ieșirea din convenția unei poezii în principal agreabile : „Poetul s-a prostit, și-a ieșit din minți, / nu mai vede / decît / ce vede. / În locul oricărei metafore / preferă / pîine și apă / / Ce-i de făcut, / Așteptînd răspunsul. / l-am internat aici, / în poem“ **(În locul oricărei metafore)**.

Cum să categorisim, totuși, aceste — în parte — „poeme de sertar“ adunate în noul volum al lui Ion Pop ? Notații lirice de cărturar ce monologează detașat-angajant, savant-provocator — prins, cum se află, în claustrul rafturilor de bibilotecă ? Inflamații subiective ale celui dedat cu umanioarele, trecînd cu o fină fandare retorică de la **quadrivium** la șirele pacifice ale poeziei ? Producte ale scoliastului familiarizat cu capcanele logicii, cu jocurile rafinate ale spiritului ? Un aer de tîrzie Alexandrie persistă, oricum am conveni să privim lucrurile, în aceste texte asediate din toate părțile de scoriile cotidianului, după cum nutrite de vii reminiscențe ale culturii clasice —, un scrupul filologic, nu mai puțin, care face ca totul să ni se ofere cu naturalețe dar, totuși, după cîte ocoluri, cu cîte complicații ce decurg din docta voință de legiuire a lirismului, din intenția încă, de a nuanța ori din obișnuința, devenită reflex, de a referi antifrastic la subiecte ținute pînă mai ieri, sub obroc : „N-o să spui sînge dacă vezi sînge / curgîndu-ți din gură. strident, pe cămașa albă, — / El nu există nu, nu, e doar un termen de comparație, / și vei vorbi, surîzînd, despre macii roșii / de pe cîmpurile copilăriei. / / N-o să spui noapte dacă e noapte / și te împiedici, și cazi, și te-neci. — / Memoria-ți strigă: — a fost ziuă, închipuirea : va fi o zi, / Aurora. zeița cu degete trandafirii, / e-un vers perfect, moștenit de la Greci. / Nu e momentul să te sperii dacă te sperii / de lunga frază în care dispari. — / Ți-or aminti de **verba volant**, de **scripta**, / de apa **trece**, de pietrele mari. / / N-o să spui nici **Mehr Licht !** nici **Întunericul vine**, — cînd va fi spre Nămoluri să pleci. / Buldozere dragi. cu umede boturi reci, / te vor împinge în Viitorime“ **(N-o să spui)**.

Este, cum s-ar putea deduce din astfel de stanțe, autorul volumului **Aminarea generală** un ironist ? Ori ca să ducem bănuielile mai deoparte, un spirit sarcastic ? Un limbaj mai îngrijit decît cel devenit familiar din practica de zi cu zi a lecturii, o clasică noblețe a frazei atenuează în orice caz mult din pregnanța ofensivă a poemelor lui Ion Pop, la fel de dispus astăzi a credita reveria livrescă și parabola, sonurile curat elegiace și cele epigramatice : „Să stai neclintit în vîntul de astăzi. de ieri. / în Nimicul ce povestește. Doar ascultînd, / ca odinioară, noaptea, cînd singur / într-o cameră de hotel, la Coutances, / auzeai negrul vuiet dinspre Bretania, / răsfoind **Memoriile lui Hadrianus.** / apocrifa înțelepciune. O, / Maxime, maxime, / În Nimicul ce povestește. / Iar tu concret în acel nimic / foarte sărat, / ca de miliarde de lacrimi / de pe roase calvarii din pietrele Nordului, / de pe stinse chipuri / de femei și de stînci / Cu ochii încremeniți / pe-o Maximă grea de sînge / / Exact ca acum. / În vîntul din vînt, / în Nimicul ce povestește“ **(Vîntul breton)**

Lucian ALEXIU

*** Ion Pop, AMÎNAREA GENERALĂ.** Editura Dacia 1990.

Diateze

Discurs despre metodă

VI

Să precizăm odată ajunși în acest punct al analizei poeziei din **Pharmakon** că pactul cu literatura nu este, pentru Liviu Antonesei, ca de altfel și pentru o bună parte a autorilor generației ultimului deceniu — și cu osebire a celor sosiți în rîndurile acesteia în ultima vreme —, doar o opțiune oarecare ori un capriciu, constitue, în fapt, latura poate cea mai demnă de luat în considerare a demersului lor liric. Nu-i vorba, altfel spus, în tot ceea ce propun acești autori doar de un rutinier exercițiu textualist, cu atît mai puțin de un simplu tropism cărturăresc, de obișnuita în poezie adiționare și reproiectare de teme livrești : de o situare netă, în schimb, în sfera culturii, de voința de a fixa textului un nivel reflexiv / ideatic — istoria culturii. istoria literaturii, istoria poeziei devenind. în acest fel. fundalul obligatoriu. natural. am putea spune, pentru tot ceea ce întreprind acești poeți —, și chiar mai mult decît atît, însăși materia supusă prelucrării lirice : „Stins strălucește lucrul în aer rarefiat. Lumina / fumegă-n lampă. Nici înăuntru nici în afară / nu mai pulsează combustia unui verb transparent / și lucid. Oțelul armei lăuntrice ruginește / în teaca de azbest a grabnicei capitulări . . . / Înțeleptul a întrebat : unde-i salvarea ? / Copilul nevinovat întreabă și el În felul său / și liber poetul poate chiar să și crape. / Pe limba sa. Cum altfel ? În turnul lui Babel, / în turnul de fildeș, în turnul de scrum, / pe cîmpii, lîngă apa Neckarului . . . / Splendori decadente pe terase întinse de calcar, / minunate artificii alexandrine în gura rotundă / a bărbaților zilei. Siguri pe ei și temuți. / Disprețul și mila devastează totul — purpura-i însă / din fibră putridă : aurul calp peste zorzoane / meșteșugite de stuc, nu mai poate ascunde — / cel care încă vorbește alungă numai tăcerea. / dar el tace. Cine mai poate gîndi roua unei vesele / dimineți peste chipul obosit și pustiu ? / Întoarcerea ? Întoarcerea nu e. Așa Creta, așa Ilionul, / și Atena, și Roma. Iar zeul suabului nu mai poate / găsi drumul. Vai ție, Hesperie ! Vai de noi, / cei pățiți. Cu mesagerul ciumei de foc ce tranzacție / poți calcula la o masă acoperită-n mătăsuri ? / . . . / Finis. Nici înăuntru nici în afară nu mai pulsează / combustia unui verb transparent și lucid . . .“ **(Hölderlin Un vis)**.

Lucian ALEXIU

Dincolo de cuvînt

Poftim ?

În limba română populară, de la „vechile cazanii“ pînă astăzi, **pofti** este, prin unul din sensurile și cîteva din conotațiile sale, un verb al îmbierii reverențioase. În romanul sadovenian **Zodia Cancerului**, cu ajutorul acestui verb, întrebuințat la un imperativ îndulcit, oaspeții, în frunte cu „ava franțuz“ Paul de Marenne, sînt îndemnați de gazdă să se înfrupte, în continuare, din bunătățile „cuhniei“ moldave : „Cum sfîrși șătrarul aceste cuvinte, jupîneasa Avramia intră cu zama de găină aburind în străchini, avînd și pe servele sale după sîne, cu alte străchini de zamă și sarmale. Domnul de Marenne primi în nări mireasma și ochii i se îndulciră.

— **Poftiți** . . . șopti gospodina cu fruntea plecată, împărțind linguri albe de lemn de paltin, și ieși îndată cu femeile“. Nu e de neglijat, pentru cuprinderea cît mai exactă a semnificației și a nuanțelor inculcate aici cuvîntului, amănuntul că invitația este „șoptită“, iar gazda ține „fruntea plecată“. Într-un context lingvistic și situațional de o cu totul altă natură, verbul nostru se schimbă la față, sunetul său își pierde orice dulceață, devenind răgușit-agresiv. Mă refer la o cunoscută replică a lui Jupîn Dumitrache din comedia lui Caragiale **O noapte furtunoasă :** „Aveam de gînd să intru cu cocoanele în casă, să trimit repede pe Chiriac pe poarta de din dos pe maidan să-i iasă înainte, și eu să-l iau pe la spate, . . . să-l apucăm la mijloc pentru ca să-l întreb : Ce **poftești**, mă musiu ? și să-l și umflu ! . . .“. De bună seamă, asocierea, atît de caragialiană, **mă musiu** contribuie din plin la „armonizarea“ stilistică a enunțului.

Treptat, în procesul intercomunicării obișnuite, forma flexionară de indicativ prezent, persoana I plural a verbului nostru s-a golit de orice înțeles lexical, apropiindu-se de valoarea unei simple interjecții. Coșbuc, **Cîntecul redutei : „Turcii, toți gîndeau : «Poftim !** / Să dezbraci pe-un gol ca napul ! — / Cu ce-și bate pașa capul!»“. Atitudinea și afectul exprimate aici cu ajutorul interjecției de origine verbală **poftim** sînt extrem de nuanțate, echivalînd cu un fel de nedumerire ursuză. Fie că precedă, fie că încheie unitatea sintactică de care aparține, în atare împrejurări interjecția este uneori izolată printr-o pauză destul de netă, marcată prin semne de punctuație corespunzătoare, ceea ce îi îngăduie să-și pulverizeze asupra întregului enunț sunetul ei insinuant. V. Alecsandri : „Să se însoare cînd îi bătut de brumă ca un zbîrciog [.] **Poftim !“**. I. Creangă : **„Poftim** [!] După bucluc úmbli peste bucluc ai dat !“.

O adevărată performanță în mînuirea interjecției și în modificarea, de-a lungul a trei replici, a conotațiilor ei — de la invitația ipocrit amabilă pînă la amenințarea fățișă — realizează Caragiale în **O scrisoare pierdută**, mai precis, în scena confruntării dintre Tipătescu și Cațavencu :“ TIPĂTESCU : (care a tot bătut din călcîi cu impacientă, coboară încet, rar și cu dinții strînși) [. . .] Eu sunt un om căruia-i place să joace pe față . . . Să-mi dai voie să-ți spun ceva . . . **Ia poftim, ia poftim, mă rog.** (îi oferă un scaun, aparte). Să fiu cuminte. Ce bine că-i Zoe dincolo ! CAȚAVENCU : Stimabile domn [. . .] Situația noastră o putem dezlega numaidecît. (Tipătescu îi oferă jețul, el îi respinge ușor). Mulțumesc! TIPĂTESCU (același joc) Ia **poftim,** mă rog, ia **poftim** ! CAȚAVENCU (același joc) Mulțumesc! TIPĂTESCU (privind țintă la Cațavencu și cu tonul mîrîit) **Poftim de . . .“**. Curmată, ultima replică vrea să spună : „Ia numai să-ndrăznești să . . .“.

Pe lîngă valorile menționate pînă acum — destul de „difuze“ și extrem de nuanțate — această ciudată „interjecție“ cumulează încă una, al cărei interes depășește aria lingvisticii. Cînd, dintr-un motiv sau altul, nu înțelegem deslușit ce ni se spune și dorim ca partenerul nostru de dialog să-și repete replica, o regulă de politețe elementară pretinde să ne adresăm cu **poftim ?** — nu cu **Ce?, Cum?** sau cu alte asemenea întrebări răstite, în stare să indispună sau chiar să jignească, datorită sunetului lor strident, uneori chiar agresiv. În astfel de împrejurări **poftim ?** devine un fel de „interjecție interogativă“, beneficiind de un sinonim cu aceeași rezonanță stilistică, mă refer la grupul **mă rog ?**. Și **poftim ?**, și **mă rog ?** sînt expresii ale decenței, ale bunei-cuviințe, ale respectului cu care cade-se să ne întîmpinăm interlocutorul, indiferent de poziția lui socială, ba, într-o oarecare măsură, indiferent și de vîrsta lui. Văd, în aceste modalități de rostire a „neînțelegerii“, a „nedumeririi“, reflexe vii ale **omeniei** noastre din veac, strecurate și în vorbirea populară. Fără nici o intenție „moralizatoare“, îmi permit să formulez părerea că în situația în care polemica simte din ce în ce mai acut ispita limbajului deșănțat — crud, vulgar, violent —, orice apel la o exprimare urbană este benefic, trebuind să fie interpretat ca un îndemn la păstrarea și respectarea adevăratei condiții umane.

G. I. TOHĂNEANU

Florin Bănescu

ÎNTR-O LIBRĂRIE

Intrat în librăria lui baci Ghiță, Nicolae fusese luat de braț, condus de curtenitorul, binevoitorul, îndatoritorul (auzi, colo, păi el îi era dator !) proprietar și obligat, ca de obicei, la un „tur de onoare“ prin librăria (nu chiar foarte spațioasă), baci Ghiță alegînd de ici o carte, culegînd dintr-un raft alta, apucînd de colo, la întîmplare, un volum mai vechi (nu avusese timp, se vede, să i le prezinte pe toate, cîte le avea, cu alte ocazii), oprindu-se, împreună cîteva clipe, în fața unei hîrtii înrămate, nu atît pentru ceea ce scria pe ea (de fapt, confirmarea dreptului de proprietar), cît pentru una din semnăturile ce o împodobeau fiindcă, ei bine, făceau asta de cînd semnatarul nu mai putea trece chiar el pe acolo să-l întrebe (pe proprietar) de sănătate, să mai schimbe o vorbă despre vechii prieteni, să-și mai amintească de tinerețile lor, cu atît mai mult, cu cît, în privința lui Nicolae, oprirea în fața acelui (simplu) „Contract“ era socotită o datorie de onoare iar în cea a lui baci Ghiță era, se înțelege, firească, ea, hîrtia, confirmîndu-i totul, adică, pe lîngă dreptul său de proprietate și faptul că era adevărat tot ceea ce făcuse el în viață pînă atunci, de la plecare din satul de pustă, ucenicia ca tipograf, oarece studii comerciale (pregătindu-se pentru o branșă aparte a comerțului), războiului, Unirea după cumpărarea casei lui Hamory, librăria . . .

. . . „Societate de arte“, scria pe firmă, sub numele de „Concordia“ și firma aceea, mai puțin atrăgătoare, fără îndoială, decît cele atît de numeroase pe strada lui Nicolae, îi era, acestuia, cea mai dragă . . .

. . . cît despre „Contract“, așternut pe o coală de hîrtie(deja ușor îngălbenită — împlinea zece ani), avînd un timbru fiscal de douăzeci de lei și alte două a cîte doi lei, era bătut la o mașină de scris (marca „Erika“ S&N, cumpărată de la Császá care-și avea prăvălia în Palatul minoriților amănunt cunoscut, binențeles, numai de baci Ghiță) și cuprindea un text destul de clar (care, însă, după cum se specifica, trebuise să fie : „Cetit, explicat și după primire iscălit“), arătîndu-se cum că părțile contractante erau, de o parte, Tipografia Concordia s.a. Arad, iar de alta, baci Ghiță (trecut, ceremonios, cu numele întreg) și că ele țin cont de următoarele condițiuni :

Tipografia Concordia s.a. Arad, vinde pe vecie (auzi, auzi !), iar Dl. Ghiță (trecut și aici după prevederile legale, cu tot numele) cumpără fondul comercial al librăriei „Concordia“, care este în Arad, Strada Eminescu No 10. cu prețul de cumpărare și vânzare de Lei . . (pe Nicolae nu-l interesau banii, nu avusese niciodată destui încît să-i și pese de ei, măcar că suma era una destul de modestă pentru o librărie)“ . . .

. . . mai departe : „Starea de inventar, pretențiunile și obligațiunile comerciale și toată situația materială este astfel predată și preluată, cum aceia se află, declarînd că“ . . .

. . . „Prețul de cumpărare s'a achitat pe deplin, ce se recunoaște de către (partea) vînzătoare“ (asta nu era chiar atît de sigur) . . .

. . . urma data întocmirii : 24. Decembrie 1928 (contractul e „Văzut“ de o persoană oficială pe 29 : I 1928 doar nu era să-și piardă, „persoana“, petrecerile de Crăciun); în sfîrșit, după ștampila Administrației Financiare se autentifică faptul că, aceasta, a încasat în data de 3 ianuarie 1929, suma de lei 6000 . . .

. . . poate că ar fi fost îndeajuns și atît : notarea momentului cînd Nicolae citise firma (cu litere galbene pe fond alb ?), citirea „contractului“ semnat de Vasile Goldiș și baci Ghiță, descrierea sumară a interiorului librăriei (acum ceva mai lămurit) — de cum se intra, pe dreapta, cassa (înălțată pe un soi de podium), un fel de cușcă avînd pereții de placaj și în partea lor superioară geamuri (pe trei scriind, în albastru, „Concordia“, ca și pe firmă, ca și pe geamurile de la stradă ale vitrinelor — două, ca și pe geamurile ușilor — litere din bronz, așezate măiestrit și închipuind un oval, atîrnate, suspendate, spînzurate, spunea baci Ghiță, în așa fel încît la fiecare deschidere a ușii literele scoteau un zăngănit plăcut atingînd sticla), unul dintre pereții fiind ușa coliviei (tot baci Ghiță) prin care intra doamna Emilia să-și ocupe scaunul (tronul — se înțelege cine spunea asta), pentru a face personal încasarea plăților, a supraveghea cum se comportă cele două fete angajate (o nepoată și fiica unei foste colege de la Școala de comerț) și a-l urmări, de acolo, de sus, pe darnicul ei soț, ca nu cumva acesta să fie peste poate de generos, îi înțelegea felul de a fi, îi aproba și năravul ăsta de a da pe datorie — clienții trebuiau cumva atrași, știa că, de fapt, totul se datora muncii lui (de la junele țăran din pustă și pînă la domnul proprietar actual fusese o cale !) dar . . ., dumneaei era frumoasă, avea educațiunea școlii (tatăl fusese țăran, mama ei ținuse grădină în Șega și vindea legume în piață), ar fi avut, oho, atîtea posibilități, partide cu adevărat demne de frumusețea, tinerețea și educațiunea ei, uneori îi amintea lui baci Ghiță că numai să fi făcut un semn, ea, și domnul advocat cutărescu, sau domnul doctor cutare ori domnul inginer nu mai avea importanță cum îl chema, oricare din ei, deci, i-ar fi cerut mîna, dar ea o ascultase pe maică-sa (de unde pînă unde îl cunoscuse aceea pe fostul, în acea vreme, tipograf e mai greu de stabilit) o toçase la cap că-i un tînăr de viitor (păi, dacă viitorul așa se făurește, cu o mînă iei cu două dai . . . !), așa dar de ce să nu stea cu ochii pe soțul ei care s-ar cuveni să fie mîndru că și atunci, cînd fusese o domnișoară neștiutoare, numai pe el îl văzuse, deși advocatul, doctorul, inginerul, careva din ei, dacă ar fi fost ales, i-ar fi adus o altă mulțumire, ar fi scos-o în lume aceea a orașului (e drept, venea la librărie, și după vînzare, domnul Goldiș, dar el era numai un fost ministru, atunci, și nu-i invita la dînsul, nici nu s-ar fi dus, la ce bun ?, să asculte politică ?, cu totul altceva ar fi fost dacă s-ar fi dus în vizită la . . :. el știa ea unde i-ar fi stat mai oarecum și s-ar fi simțit mai oarece), se cam săturase să tot numere bani . .. vad bun, aveau și marfă, pe partea stîngă se ținea papetăria, pe dreapta, pornind cam din dreptul tronului ei, rafturile de cărți, dintre cărțile așezate în ele, destule fuseseră tipărite în vechea tiparniță a „Românului“, nu culesese cu mîna sa, baci Ghiță, poeziile lui Cotruș ?, cela măcar ajunsese chiar domn, se plimbase prin cea Europă, baci Ghiță fusese doar pe frontul italian, mare scofală, se întorsese ca să facă pe tipograful, culegînd versurile altora, vînzîndu-le apoi cărțile, iarăși exagera, pentru cărțile alea venea toată lumea bună din oraș, chiar și domnul advocat, domnul doctor, domnul inginer cutare, „sărut mînușițile, doamnă, ce mai fac copiii ?“, „cresc, ce să facă, și în curînd . . .“, „cum mai trece timpul . . .“, „ah“, „oh“, „of“, baci Ghiță arăta tuturor noutățile, „un mare poet“, „un scritor rar“, „un artist desăvîrșit“, luați-l, cumpărați-l, luați-le, cumpărați-le, cărțile lor, că pe ei, he-he, doar nu cumva credeți că, era mîndru de copiii săi,, în curînd trei, ce va fi ?, o fetiță de bună seamă, cum adică ?, adică asta dorea el, pe băiat îl va face tipograf, pe cele două domnișoare, dacă vor avea scriere frumoasă (. . .), doamna Emilia va fi avut alte gînduri, planuri, urzeli iscusite (că o vor și asculta, domnișoarele, veni-vor alte vremi), oricum, putea să-și îngăduie visuri mari pentru odrasele ei, măcar o educațiune aleasă, mai ceva decît a ei, decît a lui baci Ghiță, doar nu era să se ia după ideile bărbatului, să-și facă băiatul tipograf, să stea toată ziua în aerul stricat. Doamne ferește, plumbul acela dăunător, zgomotul, nopțile pierdute ca să aleagă litere, să le așeze, cuminți, închipuind cuvintele ce se vor înșirui în versuri (cum cele scrise de poetașul ăla, ziaristul de ocazie, dăscălașul sau ce o mai fi fost și Nicolae, oploșit la ei în casă stînd cu chirie — pe care nici n-o plătea la vreme, mai mare rușinea, și ce frumoasă, delicată, suavă floare de nevastă își găsise, zăpăcind-o, luîndu-i mințile, tulburîndu-i limpezimea gîndurilor, altfel cum, cum l-ar fi acceptat de bărbat, un neterminat, un neisprăvit, unul care umbla cu capul în nori venit nu se știe, adică ea nu știa, și nici n-o interesa, de unde, nu fusese în stare, de cînd îl știa, să se poarte îmbrăcat ca lumea, același viziclu, ros la coate, decolorat de soare, rămas parcă prea mic de parcă nici nu fusese croit pe măsura lui, îl adusese în noua și, e drept încăpătoarea lor casă, bine că se cărăbăniseră, în mare grabă, foștii proprietari, altfel de unde chilipirul, o nimica toată și se văzuseră cu casă în centru, da, dar parcă întreba cineva cît costase, era a lor, aveau casa lor, nu ca plin-de-vise ăla, un băiat bun, totuși, avea maniere, îi aducea flori — furate din a cui grădină ?, o bucată de vreme se ținuse scai de domnul Goldiș cînd acela nu ajunsese ceea ce a fost, fost ministru, ei, știa și ea cîte ceva, ce om !, ar fi binemeritat să rămînă în guvern, cine fusese mintea, cine gîndise pentru toți și la toți dacă nu el ?, altfel, ceilalți, dintre care destui ce binemeritau mai mult decît căpătaseră de la viață, și care-l știau pe bărbatu-său, îl vizitau și acum, cîți mai erau, că destui . . ., cum a trecut, cum trece și viața asta, ceilalți, și cei mulți, îl urmaseră, punînd umărul, de ce să fie aspră, neîngăduitoare, rea cu ei și mai cu seamă cu rămasu-totașa de Nicolae căruia iar îi va da preadarnicul ei bărbat o carte pe datorie, ei și, ea nu-i dăduse frumoasei sale neveste caiete pentru pruncii ei, creioane, gume, sticluțe de cerneală (Pelikan), penare, hîrtie de învelit caietele, etichetele și cîte și mai cîte le fuseseră ălora mici de trebuință, măcar ei să ajungă ceva, precum și copiii ei, pe băiat îl va face inginer, pe fată doctoriță iar pe . . ., sigur va fi fată, așa își doreau, chiar dacă la început nu dorise deloc, adică nu mai dorise, se săturase și gata, păi cum, librăria, casa, un copil, încă unul și acum, iar, trei copiii de crescut nu e o glumă, dacă venea iar o criză mare, războiul, te miri ce alte schimbări, cum să nu se sature, atunci, oh cît de departe rămăsese acel atunci ! cînd avuseseră loc marile schimbări ea fusese o copilă, nici nu se gîndea la tipograful venit din pustă taman în inima orașului lor — și ce-i dacă ea stătuse într-o margine ?, visa, nevinovat, ofițeri înalți, prinți ca din poveste, cavaleri cum numai prin cărțile de le vindea acum, unele, mai găsea, unele doar fiindcă iscusitul ei de bărbat — în ale comerțului, mai făcea și mofturi, nu primea orice fel de cărți, el le alegea, auzi acolo, avea pretențiunile lui (învățate de la Goldiș, probabil), va fi avut la ce să tot mediteze doamna Emilia, tronînd la Cassa librăriei, oftînd, lăcrimînd, s-o recunoască, nici o rușine, dimpotrivă, avea dreptul să se mîndrească și de bărbatul ei care la 1918 îi cunoscuse pe atîția oameni de seamă, ce vremuri !, nu era în căderea ei să judece tot ce se făptuise atunci, fusese chiar prea crudă pentru înțelegere iar apoi o luase valul vieții, căsătoria, copiii și, aici știa destule, prea multe dezamăgiri, ale celor care crezuseră atunci că au schimbat definitiv istoria, ce se alesese din Goldiș ?, plecat dintre ei de cîțiva ani, mai sărac decît la început, deși . . ., deși . . ., o tot dăscălea bărbatul ăsta al ei că nu averea văzută are valoare, ce stă la îndemîna oricui, ce poate făptui oricare, nu o casă, de pildă, în inima orașului, lui Goldiș îi bătuse inima pentru cea a țării, asta făuriseră ei atunci, o țară, cuvinte mari, prea mari pentru ea, prea de necuprins, totuși, să se mai socotească puțin, ăștia rămași, să vadă unde au ajuns, și cum au ajuns, dar lor nu le pasă, ei încă visează, țes planuri, au proiecte pentru, și ea, n-avea dreptul să se gîndească numai la casa ei ?, la copiii ei, așadar, băiatul va fi inginer, fata doctoriță iar cea de va veni, să-și spună măcar profesoară, o să-i cumpere pian, dacă se lua după bărbat ele vor rămîne în librărie, una-i va lua locul, alta va face pe vînzătoarea, un caiet, trei creioane, o carte de . . ., s-o mai slăbească și Nicolae ăla cu poezia lui că-i bună numai pentru firile sensibile, cum va fi fost nevasta lui cea frumoasă și nici măcar un prieten vechi, dacă nu mai mult decît atît, cum îi e bărbatul, nu poate să-i tipărească o parte din ele, s-aibe și el o carte, să aibe parte, c-așa se zice, ehe, mare lucru, cine are carte . . ., ce să spună, văzuse prea mulți poeți, adevărați, și partea aia lor era atît de însemnată că nici nu se zărea, mai degrabă sărăcia lucie era fala lor, în rest vorbe, vorbe, vorbe . . .) . . .

(Fragment de roman)

ANAMARIA BAUMEISTER „Figură“

Livius Ciocârlie

Fragmente de jurnal

VASILE LIHOR-LAZA „Remember"

Vreme exasperantă. Nici n-a plouat, dar nici soare nu s-a văzut de două săptămîni. Între timp au căzut toate frunzele. Corina se plînge că pe unul îl cheamă August Treboniu Laurian, iar pe celălalt Alexandru Papiu Ilarian. Sînt neserioși, îi spun. Plec la facultate. Pe drum, un bătrîn cu privire tristă și resemnată : scurtă percepție a vieții de dincolo de orice apărare. Îl întîlnesc pe R., secretar U.T.C. la Loga, dat peste cap de „activități". Îmi aduc aminte de H. Funcții peste funcții, toți îl vorbeau de bine, toți îl iubeau, de la o vreme s-a îmbolnăvit, de schimbat din funcție n-au vrut să-l schimbe, fără el nu se putea, pînă cînd a murit la patruzeci și ceva de ani. Acum se poate și fără el. Astea nu i le-am spus lui R. (Cînd bat la mașină : sînt în viață coincidențe care par aduse din condei : R. s-a îmbolnăvit și el după cîtva timp, nu l-au schimbat nici pe el din funcție, nu avea nici el cu mult peste patruzeci de ani, a murit și el). Spre seară, fata necunoscutului, venită să-i spun cîtă franceză știe. Frumoasă de ți se strînge inima și bolnăvicios de apatică. Nimic n-am putut să scot de la ea. Mă privea grav, trist, cu neincredere, cu reproș.

Mă scol la cinci. Revăd cursul, bat o pagină, plec. În pauză mă duc la biblioteca francezului, unde e plin de studenți, și îi cer cu vădită neplăcere, pentru A., un Françoise Sagan. Neinsprăvitul ăsta, or să-și spună studenții, o face pe teribilul la curs cu Céline, Robbe-Grillet și uite-l ce prostii citește. La plecare îl întîlnesc pe mustăcilă. Secția lor e în desființare. Afirmă, deși nu prea cred, dar mai știi ? o ține într-una că pleacă la Năsăud. Caut un restaurant cu autoservire : de cînd cu incendiul de la Pitești nu se dă aragaz, T. n-are cu ce găti, fetele s-au înscris la cantină, iar noi cum vom putea. Intru vis-à-vis de „Continental" însă nu rezist. E o speluncă imundă, cu bețivi, bișnițari, înghesuială și murdărie, renunț. Încerc lîngă „Orizont". Nu mult mai bine. Rămîn, și ce mănînc mă chinuie pînă seara. După masă adorm, cînd mă trezesc bat șapte pagini și mă întreb dacă pînă ce termin n-am să pocnesc. La cină, cu gîndul la mîncăruri îmbelșugate, le fac o teorie : natura a pus aceeași materie germinativă în sex și în cap, altfel de ce ar avea același gust salata de icre și salata de creier ? Poate, zice T. pentru că le fac cu ceapă pe amîndouă. Tîrziu, telefon de la Raicu. Un moment, am crezut că vorbește de la Timișoara. Îmi lipsește mult.

Cinci. O pagină despre Roger Martin du Gard. Mă duc la liceu, cam în întîrziere, alerg ca un apucat pe la Küttl și ajung în ultimul moment. I-o plasez pe fata necunoscutului lui G. Văd o lecție foarte bună. Studentă gravidă, cu liniștea și frumusețea maternității apropiate. Cînd ies cumpăr „Orizontul" și mă bucur, a apărut articolul lui Dorin Ș., absolvent de anul trecut, profesor la Sighișoara băiat deștept și profund. Curs despre **Muștele** lui Sartre. Mă lansez într-o teorie despre dialectica dictatorului : cum începe prin a vrea să servească poporul, cum își face merite și cum ele îl îndreptățesc să devină tiran. Poate mă ajută Dumnezeu să fie în sală vreun turnător. Plec în oraș. Pe podul Mihai Viteazul mă încrucișez cu Vasile Crețu. Tare amărît de la un timp, dar, cu discreție țărănească, nu-mi spune de ce. Intru în lacto-bar, vis-a-vis de „Lloyd". Nu știu de ce lacto-bar, e un restaurant obișnuit, însă cu ritm de cantină și unde ocupi primul loc liber. Nimeresc lîngă un colonel. Cere friptură cu ciuperci. În farfurie, nici o ciupercă. Disciplinat, omul nu protestează, dar mîrîie printre dinți. Mai bine decît ieri, mai curat, cu același preț, dar și mai puțin. Traversez groapa din fața teatrului. intru la discuri și cumpăr un Corelli dirijat de Oistrah. După masă, toc la mașină ca de obicei. Iritat de oboseală, mă înfurii pentru că T întîrzie în oraș. Îmi cumpărase un fular. Culcîndu-mă, aud un glas monoton de învățător. Mă gîndesc : „Ăsta nu mă lasă să adorm". De fapt, dormeam.

Uit multe lucruri pînă a doua zi, cînd scriu. De exemplu, nimic despre emisiunea Călinescu de la televizor. Fragmente din **Ludovic al XIX-lea**, parcă făcute să întărească teza Ilenei Vrancea. Grație, spirit, tăietură sigură de o parte, iar de cealaltă mai lozincard decît cei mai lozincarzi. A vorbit V., cu fraze de reacționar răspopit, cu „adeziune" și „trecutul negru", dar și un zîmbet involuntar pe care nu reușea să-l ascundă în barbă, mai elocvent decît orice detector de minciuni. Sau am uitat-o pe fata care, cînd vorbeam cu mustăcilă, s-a apropiat de noi, ne-a privit ciudat, parcă acuzator, și ne-a întrebat repezit unde se învață limbile străine și ce fel de limbi. A plecat clătinîndu-se, fără să aștepte răspunsul, iar mustăcilă, cam cinic, a spus : „Ai văzut-o cum se uita în **biais ?**" Ascult **Oedip rege**, mult mai impresionat decît prima oară, dar mă întreb — în plan dramatic și omenesc, nu muzical — de ce atîta insistență pe nemulțumirea lui Oedip de a fi fost exilat. După toată oroarea îndurată, ar mai fi putut să-l preocupe ceva, indiferent ce ? Îmi telefonează Toni D., fost coleg cu tata, de la Jupalnic, care, după ce a ieșit la pensie, a avut cîțiva ani ore de franceză la facultate. Meschin, mă întreb ce o fi vrînd. Pentru ore e prea bătrîn, poate vrea să dea meditații. Dar el m-a chemat pentru că trecînd prin Timișoara și pe la universitate, unde nu m-a găsit, a dorit să-mi dea un semn de viață. Umilit și nemulțumit de mine, fac la repezeală cîteva greșeli la mașină. După trei plec. Cînd ajung, tocmai coboară din mașină Evseev, prodecan. Se miră cît poate să rabde omul, nu-și vede capul de prostii. Ședință cu teatraliștii. Corniș e furios pe poșta română, a primit un cuptor de aragaz făcut bucăți. Au venit puțini, nu se alege nimic, nimeni nu știe ce vrea, eu nu mă pricep. Ne uităm unii la alții, vorbim fără duh. Seara văd un film polonez, nu grozav, vacanța cu probleme a unui copil, dar fără lozinci, ba chiar dimpotrivă. Numai noi o ținem într-un entuziasm Timp tot mai friguros.

La francezi ideile se transformă ușor în clișee. Așa, dreptul omului de a fi informat. Transmit la radio, de la spitalul de cardiaci. o convorbire cu bolnavul căruia i s-a grefat o inimă nouă. Omul gîfîie ca un tractor. Reportera îl întreabă despre planurile de viitor. La zece sînt la liceu, a cărui clădire cuprinde și fostul „clasic". În cancelarie, profesoară de latină, Rina. E pauză, intră Rotea, de matematici, alt fost coleg. Mă cheamă pe coridor. Acolo e Giuri, cu figura lui zîmbitoare de copil bun, dar acum cărunt. Nu l-am văzut din '73. Venise la liceu ca părinte. „A spart vreun geam ?", am glumit, însă eram trist. După ore m-am dus să mănînc la hotelul nou, unde văzusem o autoservire cînd am fost cu maestrul. De fapt, e un snake-bar cu pretenții, numai pentru studenții străini și pentru bișnițarii de înalt nivel. Mai erau și cîteva tinere, împodobite ca pomii de Crăciun. Toți se știau între ei. M-a costat dublu decît plănuisem, dar am înghițit și fumul de Kent pe care mi l-au suflat în nas doi arabi. După masă o rog pe Alexandra să numere foile bătute ca să știu cum stau, dacă depășesc sau nu limita, două sute șaptezeci și cinci. Numără și numără, pînă cînd se încurcă, iar eu, nedelicat, mă supăr și o jignesc. Ne împăcăm la Buster Keaton. Încep să fiu nervos. Ieri a venit să mă întrebe dacă-i mai ajunge cerneala din stilou pentru a doua zi. I-am spus că da. Seara a cerut s-o sculăm mai devreme. Dimineața aflăm de ce ; pentru ca totuși să-i umplu stiloul. Este stilul ei ; nu cere niciodată nimic. Propune o alternativă; dacă nu bagi de seamă ce vrea, rămîne fără, dar nu se plînge. I-a dat Dumnezeu pacostea de a fi delicată. Va privi totdeauna cum alții i-o vor lua înainte, fără să protesteze. Fără să creadă că i se cuvine ceva. Iată de ce n-am să fiu niciodată de partea lui Nietzsche și nu mă impresionează strigătele lui răgușite decît pentru că el însuși a fost adînc vulnerat. Nu pot să-i iubesc decît pe oamenii dinainte învinși

---

Ion Chichere

și floarea n-ar rupe degetele copilului

poetului i. g. șeitan

realul se compune din mici firimituri
dar e suficient să treacă blana electrică, blana
pisicii și deodată se adună în
cheia de alamă crestăturile erei exacte

tot lustruindu-ți pantofii
răsare soarele în părul de magneziu
al femeii de serviciu liftul coboară

dintr-un vis în alt vis
se rupe clanța ca vîsla unei mări eșuate
(realitatea
nu e decît mama vitregă a morții)

iar începem povestea desenînd
(forma e o eroare
la fel de încîntătoare ca umbra)
în aburul oglinzii sub care e
o mare litaipe

noapte cu cîini

noapte cu cîini și stele de porțelan
apa flutură în bazinul de înot
perdelele albe în spitalul cu tranzistori mici
fiecare personaj joacă rolul furnicii

fluturi albi infirmierele împărțind medicamente
și viața ca un fîșiit imperceptibil
clipele își amintesc anii străvechi
gîndurile lunecă pe mozaicul lucios
unde rața de sticlă privește spre întrerupător

susurul liftului urcă realitatea în vis
se aud cîinii departe-n sălașuri
unde omul îngrijorat privește la fîntîna cu lanț
sau numără dovlecii sub lună.

îndepărtați oamenii în îndeletnicirile lor
unii țipă în fața oglinzii
alții în somn adînc adună mușețel
sau rătăcesc în frunzișul dens al femeii

nimic decît soartă a omului
cînd din toată pădurea
n-a mai rămas decît tubul de oxigen

oglinda de antracit

cum miști tu pădurile
și apele
cînd înfiorare cînd hurducăit
stelele pe cîmpul nopții oile pe răsărit
răsăritul pe apus și între ele toate mișcările
de la bătaia inimii la fîlfîitul de perdele
tu, cuvîntule, cum desenezi piatra
și-n mijlocul ei uiți neglijent
taina
ca pe o

peisaj

obosit mănînc pe un ziar
care-mi publică nervii color
netezindu-l cuminte îl fac avion
și încerc să cobor

în volute mari văd perfect
după colț un poștaș cu ghidon
netezind cuminte un ziar
pentru alt avion

CREZUL SUFERINȚEI

Orașul revoluției românești a produs publicului din sala de expoziție din Szeged, revelația unei arte curate și sincere, tot atît de curată și sinceră cum i-a fost și revoluția, înnobilînd prin aceasta cele aproape două sute de lucrări ale celor șapte zeci și doi de artiști timișoreni. Materialul, constituindu-se într-un ansamblu documentar straniu și plin de semnificații și înșiruit pe pereți și pe postamente într-o bogăție multicoloră, ni se adresează pe un ton contemporan și prin mijloace mature. Putem fi martorii unei corespondențe politice și artistice specifice ce exemplifică o organizare a spiritului, a ideii, a sentimentului, a pasiunii împotriva dictaturii, creînd din multitudinea de păreri și luări de poziție individuale, din spiritul de rezistență o ținută colectivă unitar-opoziționistă de dejucare a măsurilor stăpînirii, un mesaj artistic unic cu valoare de simbol. Creatorii atașați de schimbările sociale și politice reușesc să evite orice banalitate moștenită, orice simbol ieftin și manieră de prost gust. Dar orice aluzie la sentimente profunde, la analiza psihologică, fiecare strigăt de durere, fiecare document sau diagnostic precis este autentificat de trăirea persecuției, a fricii și a proaspetei libertăți. De aici izvorăște admirația noastră față de ținuta artistică exemplară a acestui colectiv. Nu-și au locul în această expoziție operele propagandei ultimelor decenii, lucrările realismului socialist de proslăvire a epocii Ceaușescu, nu regăsim aici idilismul social, nici portretele idealizate. Găsim constructivism solid, suprarealism îndrăzneț, neoavangardă și simbolism nou. În același timp, nu întîlnim pe pereți peisagistică comercială, în schimb peisajele, fie post impresioniste fie de o fermitate cubistică ori pasionat-expresioniste, sînt inspirate. Cărui fapt se datoresc toate acestea ?

Cred că grupul acelor artiști — și, după cum reiese, ei au fost cei mai mulți — care au reușit să evite obligațiile impuse declarîndu-se „incapabili“ în a reprezenta figurativ, și-au întors privirea către avangarda europeană. Astfel nu numai că au scăpat de maniera dictată de conducător, dar au fost prezentați Apusului ca expresie a libertății de creație, ca niște pionieri ai tendințelor neoavangardiste, care s-au putut desfășura în România atît de izolată de restul lumii. În același timp nu se poate neglija faptul că în România ultimelor decenii s-a sistat achiziția oficială a operelor de artă plastică, iar publicul autohton nu avea posibilitatea financiară de a-și întreține artiștii. Astfel nici pretențiile acestui public, adică piața, nu puteau degrada operele pînă la nivelul produselor de serie. Deci cel ce se considera artist, cel care crea din necesitate interioară, pentru a se realiza, era nevoit să se mulțumească cu mai puțin, să se lase marginalizat, sau chiar persecutat. Ori să se dedice introspectivei, ori să-și caute orizonturi mai largi. Aceste calități născute din condiția artistului, ca și sinceritatea și ținuta umană, suferințele trecutului și veghea ce a ținut două decenii conferă autenticitatea și originalitatea acestei expoziții și o tentă specifică admirației cu care o primim. Pentru că — și o spun cu puțină amărăciune, dar asta mi-e datoria — mi se pare că Europa, ocolindu-ne în acest domeniu, s-a apropiat mai mult de Timișoara. Dar comparațiile aici nu prea își au locul. Să privim operele.

Pentru mine satisfacția maximă este varietatea și profunzimea manifestărilor umanismului și adierea libertății. Și asta în primul rînd prin **Siluetele rănite** ale lui Szakáts Béla, creatorul monumentelor omului pus la discreția puterii : oameni-semne cu formele eliberate de orice balast, jocul optic realizat prin suprafețe lucioase și părți rănite cînd conturate puternic, cînd dizolvate în lumină. Aici suprafața modelată poartă mesajul conținutului — duritatea zgîrieturilor, eroziunea și „bandajele“ sînt toate expresii ale vulnerabilității, dar și ale demnității personajului. Sculptura lui Szakáts este unul din punctele de referință ale expoziției.

Mulțumită inspiratei aranjări — autorii expoziției fiind Romul Nuțiu și criticul de artă Szekernyés János — ca fundal al acestor sculpturi au fost plasate cele două monotipii de mari dimensiuni ale Norei Novak intitulate **Crăciun insîngerat I** și **II**, două rugăciuni spuse cu compasiune și tristă speranță pentru omul umilit și batjocorit trupește și sufletește. Lucrări valoroase și originale, cele trei tempere ale Danielei Beloescu tratează teme etern-umane — **Lupta lui Hercule cu centaurul** și **Coborîrea de pe cruce** — concepute negreșit pe fondul propriilor trăiri și al propriului crez. Popa Gabriel întocmește jurnalul omului — năpăstuitul fiu al secolului XX — prin pînzele exigente tratate ale ciclului **Doomsday**, într-o mare varietate tehnică. Mai expresivă și mai colorată, dar la fel de contemporană în problematică este Simona Nuțiu vizînd gotescul în ciclul ei intitulat **Situații**. Dana Olariu la prima vedere ne propune un proiect. Numai după o atentă observare a **Spațiului EK** — titlul lucrării — reușim să înțelegem că este vorba de un proiect al spațiului psihic. Ionel Cinghiță își grupează căutările în jurul zborului, făcîndu-ne părtași la trăirea libertății și a pericolului ce ne pîndește. Pentru el zborul senin al păsărilor și cel ucigător al mașinii zburătoare constituie deopotrivă o problemă plastică și intelectuală. Formele masive de bloc pline de forță ale lui Petru Jecza vorbesc despre o solidă ținută umană și tenacitate, de o viziune plastică ajunsă la maturizare, în cadrul cubismului de mare consistență. Cubul lui ferecat invocă polemica forțelor materiale și spirituale.

Deosebit de pretențioase și de un inalt nivel spiritual sînt lucrările Suzanei Fântânariu. La prima vedere cele trei „suluri de papirus“ par scursori de tuș, arpegii caligrafice cu ajutorul cărora un cronicar străvechi și-ar fi notat istoria neamului său. Apoi ne dăm seama că sînt xilogravuri care evocă munca Parcelor în toată bogăția rapsodică a facturii, a gravurii ascetice. Textura cînd mai deasă, cînd mai rară, se constituie într-o veritabilă istorisire purtătoare de mesaj estetic. Speranța biruitoare este prezentă și în aluziile la perenitate ale Mumificării. Ca o adevărată delicatesă spirituală ne apar cele patru picturi ale lui Constantin Flondor. Culori sensibile, vibrante, trezite parcă din amintiri, tonuri fine, facturi mobile, organizate în jurul ideii clare de un suflet curat cu funcție de seismograf. **Norul** și **Grădina** sînt un azil pentru cei ce fug de o lume motorizată și poluată, dintr-un trecut, dintr-un Eden al visurilor. Acestei lumi spiritualizate i se alătură serigrafiile lui Doru Tulcan — ciclul **Loc pentru un eveniment** — ale cărui trimiteri biblice sînt evidente și care prin viziunea sa contemporană ne invită la exigente întîlniri spirituale. Desenul morfologic al Elenei Tulcan se recompune ca elementele unui tezaur arheologic în dulăpiorul savantului. Acrilurile alb-negre ale lui Kazinczy Gábor demonstrează un hotărît program pictografic, la care participă marile mituri europene și valorile folclorului literar local, crescute din același trunchi și evocate cu aceleași mijloace mature ale creației sale. Vedem aici **Kalevala** și **Cantata Profana** ca frați întru eternitate. Deosebit de originale și dezinvolte, pastelurile lui Viorel Cosor din ciclul **Reflexe** se caracterizează printr-un duct liber și simplitate. Decupajul exigent se constituie în semn al relației trup-suflet.

Romul Nuțiu privește lumea caleidoscopic, ca printre crengile de toamnă ale copacilor, observînd nu numai ruginiul frunzelor și albastrul obosit al cerului ci și ireversibilitatea reîntregirii unui întreg odată dezintegrat, chiar și din detaliile sale cele mai caracteristice. Statuetele de plumb ale lui Ungor Csaba surprind momentele critice ale omului obosit în așteptare, în speranță. Figurile sale au atmosferă, spațiu, dovedind că și reprezentarea figurativă mai puțin transcrisă ne poate aduce originalitate în formă. Victor Gaga și-a creat un sistem propriu de semne : își clădește sculpturile simbolice — monumente care cer spațiu vast — formele ancestrale ale naturii. Suprafețele alb-negre ale Lilianei Agache, dinamic structurate cu ajutorul tehnicii mixte, dau dovadă de un hotărît crez și de intransigență creatoare. Dintre lucrările cu modalități tradiționale de exprimare ni se impun suprafețele mari și umbrite ale lui Călin Beloescu, naturile statice neonaturaliste ale lui Viorel Toma, precum, și coloritul plăcut și profund, chiar și cel puțin mai obosit al **Florilor** lui Diodor Dure.

Prezența plină de forță și vigoare a artei textiliste timișorene ne permite totodată să urmărim și relația maestru-elev. Cea mai maturizată mi se pare Magda Ziman, a cărei **Geneză** cu pretenții spațiale este în același timp și un frumos simbol și o lucrare decorativă valoroasă. Alături ni se relevă, printr-o deosebită exigență tehnică și înrudire tematică, Anamaria Baumeister cu tapiseria hautelisse intitulată **Tripticul eternei transfigurări**. Prin neobișnuita-i materialitate ne atrage atenția seria de torsuri din sticlă a lui Ion Oprescu, ce poartă titlul de **Motiv arheologic**.

O cronică plastică nu poate fi în mod logic un inventar, nici pagină de catalog. Nu sînt sigur că ceea ce pentru mine este o trăire, impresionează la fel și pe alți privitori. Dar pot spune că aici, la Szeged, demult nu am văzut o expoziție est-europeană atît de valoroasă, exigentă și cu un suflu atît de european, care m-a purtat în sferele cele mai curate ale spiritului.

TANDI LAJOS, critic de artă
traducere de
KAZINCZY GÁBOR

Notă : Articolul **Gabriel Kazinczy** apărut în numărul 36 al revistei noastre îi aparține doamnei Valeria Pîrvulescu, istoric de artă.

MASONERIA ȘI SOCIETĂȚILE SECRETE

În jurul vîrstei de optsprezece ani, Saint-Martin cunoștea, după cum ne încredințează Ad. Frank, aproape toți filozofii veacului său. Ideile lor nu i-au clintit însă credința. Filozoful nostru face o distincție la care ajunge prin autoanaliză atentă : filozofia iluministă se adresează spiritului, minții și rațiunii, în timp ce filozofia mistică, ezoterică și creștină, inimii. Cînd această redută a fost cucerită, nimic nu mai poate clinti omul din temeiurile sale metafizice. Credința întemeiată pe suflet este mai tare decît aceea bazată pe rațiune. Cea din urmă rămîne veșnic nemulțumită și tinde mereu, fără să știe, spre adevărurile sufletului.

Este evidentă credem, deschiderea pe care Saint-Martin o realizează în plin veac luminist către ideologia romantică. Distanța extremă pe care Saint-Martin o stabilește între raționalismul luminist și noua ideologie o întîlnim în **Portret istoric**. Filozoful mason preia adevăruri evanghelice pe care le transpune în termenii unui conflict filozofic. Sînt citate cuvintele din Evanghelii : „iată după ce-i veți recunoaște, otrăvurile nu le vor face rău și nici mușcătura șerpilor pe care-i vor atinge cu mîinile lor“.

Și iată interpretarea lui Saint-Marnit : „Am citit, văzut și ascultat filozofii materialismului și doctorii care răvășesc lumea cu învățăturile lor, și nici o picătură de venin nu s-a strecurat în mine și nici o mușcătură a șerpilor nu mi s-a întîmplat.“

Tînărul filozof reușește să evite în ultimul moment și după multe tergiversări și viclenii abile cariera de magistrat căreia îi fusese hărăzit de tatăl său, acesta încercînd să continue prin el o tradiție existentă în sînul familiei. În acest caz situația se dovedește cu totul asemănătoare cu aceea a viitorului discipol al lui Saint- Martin, marele scriitor, filozof și moralist Joseph de Maistre, hărăzit și el prin tradiție familială, carierei avocățești.

Dacă Joseph de Maistre intră în diplomație ca ambasador al emigrației monarhiste franceze pe lîngă împărăteasa Ecaterina la Petersburg, Saint-Martin, învățătorul și maestrul său într-ale francmasoneriei, sfîrșește — vremelnic, ce-i drept — în rîndurile armatei, ca ofițer provenit din aristocrația de robă a Franței. Un timp este mulțumit cu asemenea stare de lucruri, încredințat fiind că ocupația militară îi va permite să-și satisfacă și gustul pentru contemplația metafizică pe care o simte ca pe adevărata sa vocație. De altfel, și față de această nouă situație de viață în care se află se manifestă în cel mai pur nonconformism romantic. În **Portret istoric**, spre exemplu, tînărul ofițer declară paradoxal, înscriindu-se parcă în viitoarele estetici ale avangardismelor moderne, că în calitatea sa de militar detestă războiul și adoră moartea. Afirmația aceasta bizară se referă la o idee de vîrstă seculară prezentă în arsenalul conceptual al misticismului după care purificarea sufletului se întîmplă doar prin asceză, înțeleasă ca o moarte, în sens spiritual, pentru lumea materială, necesară unei renașteri a omului în duh.

Nu multă vreme după instalarea misticului nostru în garnizoana militară de la Bordeaux se petrece un eveniment denumit de Adolphe Frank, un fel de „drum al Damascului“ în viața acestuia. Revelația — analoagă, după Frank, aceleia pauliniene — se întîmplă odată cu introducerea lui Saint Martin prin intermediul cîtorva camarazi de arme în loja lui Martinès de Pasqualis aflat atunci la Bordeaux. În persoana acestui enigmatic evreu creștinat își va fi găsit tînărul ofițer cel dintîi mare maestru spiritual prin care îi va fi dat să întrezărească „marile adevăruri spirituale“. Pașii spre acestea îi va face prin Jakob Boehme pe care îl va descoperi ulterior și față de care își va păstra o admirație constantă, dublată de o ucenicie harnică și entuziastă pe care o va avea de altfel în chip concret în viața de zi cu zi față de Martines de Pasqualis, atîta timp cît se va găsi în preajma acestuia.

Nimeni, ni se spovedește tînărul de 23 de ani, dintre cei întîlniți de el pînă în acel moment în periplurile căutărilor sale spirituale să nu fie și discipolul propriilor învățăcei. Nimeni, în afara lui Martinés de Pasqualis. Acesta i s-a părut lui Saint-Martin că avea, în felul lui Jakob Boehme, marele său înaintaș, o disponibilitate duhovnicească din chiar îndemnurile de conștiință ale Mîntuitorului care le-a cerut acelora dintre apostoli, ce ar vrea să fie învățător celorlalți să le fie ucenic întru toate.

În 1771, Saint-Martin se hotărăște să părăsească serviciul militar și să se ocupe exclusiv de ambițiile sale speculativ-metafizice. Senzația pe care o va fi avut-o, a fost una de mare eliberare, de învingere a propriilor inerții, o dovadă a credinței în ideile sale. Micistul din Bordeaux suferea pentru că se simțea prea slab și lipsit de forța marilor asceți din trecut. Își zicea adesea, că el și alții asemenea lui, sînt niște mistici de salon și de lojă masonică mondenă. Hotărîrea, odată luată, îl va fi încredințat că drumul pe care a apucat este fără întoarcere. Ideile sale pierdute în marea raționalist-atee a veacului îi par izolate ca Robinson pe o insulă a spiritualității, înconjurată de adversitatea fără capăt, plicticoasă și monotonă, a unor ideologii obosite și previzibile.

Daniel VIGHI

op

România ROCK — aripa tînără

La subsolul Casei studenţilor din
mişoara repetă zece ore pe zi for-
aţia „**Survolaj**". Cămăruţa e foarte
ică, pereţii decoraţi cu postere re-
ezentîndu-i pe Beatles-i, Gallagher,
eva afişe de jazz rămase de pe vre-
ea nu prea îndepărtată în care aici
ersau băieţii din „Celelalte Cuvin-
" şi „Alla Breve". „Instalaţiile de
nplificare, instrumentele sînt dis-
se pe lîngă pereţi după criterii er-
nomice astfel încît să poată încape
ci şi **Petre Dan, Szabo Zsolt, Cătă-**
Teodoreanu, Molnar Levente, adi-
componenţii grupului despre care
relatez. Vorbeşte Szabo Zsolt, chi-
rist: „Grupul fiinţează din decem-
ie 1987, dată la care noi eram e-
vi de liceu. Petre Dan a avut ideea
ımelui „Survolaj". Zicea că ideea
orului îl obsedează de mic copil.
m fost de acord cu numele dar asta
ate are mai mică importanţă Am
ceput repetiţiile. A fost greu şi cu
oblema instrumentelor. Repetam la
an în pivniţă dar după unele dispu-
cu locatarii ne-am mutat la ţară,
Maşloc la bunici. Ne era peste mî-
ă să tot facem naveta aşa că ne-am
abilit la Căminul cultural din Frei-
orf unde iarna repetam înfofoliţi cu
ăciulile pe cap şi cu . . . mănuşi. În
rimăvara lui 1988 am participat la
estivalul „Top T" de la Buzău. **Pre-**
iul special al juriului cucerit aci
e-a dat o doză de curaj. Noi, nişte
ıcepători am cîntat pe aceeaşi scenă
u „Holograf", „Celelalte Cuvinte",
u „Timpuri Noi". Cineva din juriu
e-a spus: „Băieţi aţi luat-o pe dru-
ıul cel bun. Perseveraţi !". Din pă-
ate doi dintre noi am fost luaţi la
rmată. A existat o perioadă de stag-
are în activitatea noastră fapt ce
xplică şi absenţa grupului de pe sce-
a rock timişoreană. În primăvara a-
ului trecut iarăşi, la Buzău, fără
pregătire specială am figurat din
ou în palmares cu un premiu mai
nodest, cel oferit de organizatori. Cum
n ianuarie a.c. ne-am reluat repeti-
iile la modul cel mai serios n-am lip-
it de la „Top T" — prima ediţie or-
anizată în libertate. Asta era în a-
rilie. Strădaniile noastre n-au fost
adarnice. Ne-am întors acasă cu **Pre-**
iul de popularitate. Paradoxal, nu
m reuşit încă să oferim fan-ilor rock
imişoreni un spectacol concludent,
ici, la noi acasă. Excludem evoluţia
lin cadrul „Tim Aid Rock"-ului, un-
le ni s-a condiţionat prezenţa „con-
ra cronometru", prefaţînd recitalul
ınui popular grup iugoslav. În luna
nai am cîntat pe scena Casei stu-
lenţilor alături de formaţia „**Gozerö**"
din Ungaria aflată acum în turneu
n Japonia. De aici ni se trage şi in-
itaţia în ţara vecină pe care am o-
ıorat-o cu plăcere. Am concertat la
Szeged la „**Rock Club**" în luna iunie. Organizatorilor le-a plăcut aşa că o lună mai tîrziu eram din nou prezenţi în Ungaria la un festival internaţional, „Zilele tineretului". Am cîntat pe stadionul din Szeged alături de „Lord", „Mini", „Szekeres Tamas Project". Ce pot spune ? Am avut succes. Ne-am şi străduit să fim la înălţime deoarece reprezentam acolo rock-ul românesc. Proiecte ? În primul rînd participarea la Festivalul rock „Bucureşti", la finele acestei luni cu şansa editării unui disc „Electrecord" colectiv. În octombrie vom concerta la Budapesta ca invitaţi ai formaţiei „Deak Bill Blues Band". Cîteva din piesele noastre au fost difuzate la **radio „România Tineret"** pe programul 3. Vedeţi, nouă ne plac versurile lui Blaga şi Arghezi şi credem că haina sonoră pe care o gîndim împreună pentru acestea se potriveşte cu atmosfera lor. Aţi spus că v-a surprins Sound-ul nostru total diferit de ceea ce se cîntă la noi. Ei bine, să ştiţi că şi în publicaţiile „**Rocker**" şi „**Opinia**" s-a scris la fel. Noi pornim de la simţire şi de la „fondul principal de sunete" al muzicii rock atît de ignorat de unii confraţi gata să plămădească orice cu grabă şi fără convingere. În muzică nu poţi trişa. Mulţumim domnului **Ioan Vlah** pentru sprijinul material acordat. Ar fi bine să scrieţi asta. Nu uitaţi că în toamna asta vom concerta, în fine şi la Timişoara"

Petru UMANSCHI

La Fanion

Cimpoiul scoţian cu aer condiţionat

Faptul că scoţienii sînt mari pişicheri în fotbal este unanim cunoscut. Nu mai departe decît în preliminariile ultimului Campionat European au făcut nişte piruete din kilt-uri, de a rămas o întreagă Bulgarie gură-cască iar pe irlandezi i-au premiat peste noapte şi aşteptări. Despre ce e vorba o să vă povestesc imediat, amintindu-vă, întîi, că aceşti flăcăi au făcut parte din grupa a şaptea preliminară, alături de Belgia, Luxemburg şi cele două sus-amintite. Deşi actualul guvern încă nu ne-a obişnuit cu statisticile, am să recurg la acest reflex economic pentru a vedea cum s-a stat: Belgia—Irlanda 2—2 şi Scoţia—Bulgaria 0—0, primele meciuri, amîndouă calificate drept rezultate surpriză. Ceea ce a urmat este mai puţin interesant ca dinamică a clasamentului, cert fiind că belgienii au ieşit din cursă după un al doilea egal pe teren propriu în faţa bulgarilor, ce păreau sigur calificaţi. Numai că, pe 11 noiembrie 1987, în ultimul ei meci, Bulgaria pierde la Sofia cu Scoţia. Cu numai trei minute înaintea fluierului final a marcat McKay. Stupoare totală în rîndul celor peste 60 000 de suporteri, convinşi că echipa lor va obţine cel puţin un punct pentru a se califica. Deşi nu mai aveau nici o şansă, scoţienii au schimbat total configuraţia grupei în urma acestui rezultat. Măcar asta ar fi trebuit să ia ai noştri seama, dacă nu cumva şi altele în primul nostru meci spre Campionatul European ediţia 1992, debut cu stîngul, nu însă cel al lui Hagi.

Sincer să fiu, mă gîndeam în clipele premergătoare fluieratului inaugural, că alt ştaif avem acum prin fotbalul continental cu alergăreţi repartizaţi aproape prin toată Europa — Italia, Spania, Olanda, Germania, Turcia, Grecia, Belgia — şi măcar aşa, psihologic, le vom lua maul cadrilatelor gazde. Numai că degeaba joci la ale mai mari team-uri continentale dacă nu te ţin bojocii mai mult de douăzeci de minute de repriză şi trimiţi mingile exact pînă acolo unde scoţienii s-au oprit din creştere. Sigur că problema condiţiei fizice nu este de ultimă oră şi nici nu se poate rezolva în nici unul din marile cluburi din afara ţării. Ea ţine de specificul fotbalului nostru de performanţă în ale cărui anticamere nu s-a cultivat niciodată un model de „viaţă sportivă".

Însă nu vreau să fiu exagerat de cusurgiu cu o întîlnire de fotbal ce a oferit destule faze frumoase iar ritmul ei alert a încîntat pe alocuri. Cel puţin în debutul partidei am trăit senzaţia că avem o poftă de joc şi o lipsă de trac nemaivăzute, mai ales pe fondul golului înscris de Cămătaru în min 14. Cele aprox 60 000 de picioare scoţiene prezente pe giganticul Hamdem Park (proiectat la 149 000 de locuri din care actualmente se folosesc 84 000, iar din acestea 65 000 sînt în picioare) s-au muiat în acea clipă. Pînă prin min. 25, gazdele noastre nu şi-au revenit, dar buimăceala nu a persistat şi cu sapte minute înaintea finalului de repriză, d-l Robertson a adus egalarea. Cum am spus, în a doua parte a reprizei cei de la cîrmă au fost scoţienii.

Pauza a fost un sfetnic bun pentru ai noştri şi, la reluare, motoarele au apărut, din nou, bine turate. Cristian Ţopescu a crezut, în min. 52, că Dan Petrescu a fost faultat în careul scoţian şi că spaniolul fluierător — nu-i mai ţin minte numele — ar fi trebuit să acorde penalty. Hagi a crezut, la rîndu-i, că poate marca de departe, iar Ovidiu Ioaniţoaia a crezut şi el că ne cam retragem din joc şi că acest lucru poate deveni foarte periculos. Din toate acestea, s-a îndeplinit ceea ce a crezut Ioaniţoaia şi, în min. 76, McKay a marcat. Nici McHagi nici McLăcătuş şi nici McAmătaru nu au mai putut face nimic. De ce ? Pentru dezlegarea misterului propun organizarea unui amical Poliţia Română—Scotland Yard.

Marcel TOLCEA

„Survolaj"

Ioan Olaru (Lugoj): Din toate poeziile trimise pe adresa redacţiei doar **Căldură** dă impr sia unui text aflat în interiorul poeticului. Notaţia brută, volt prozaică, o anume detaşare afectivă nu sînt suficiente pentru a face poezie. Din cînd în cînd, vreţi neapărat să arătaţi cum nu se scrie, ca în acest final din **Nisip**:

„E-atîta pustiu în mine şi-n afară
că n-am cui cere nici un ajutor
Aştept zadarnic trenurile-n gară
aştept zadarnic ca să mor".

Ceea ce vă pot spune e că exprimarea e în mare suferinţă, poate tot atît de mult cît eul auctorial.

H. N. (Gura Humorului): Ciudata revelaţie aţi avut la 47 de ani să vă apucaţi de scris poezie. Deocamdată, semnele nu sînt prea încurajatoare, însă nu trebuie să disperaţi şi nici să vă fie teamă de ridicol. Pentru a face o terapie în acest sens, vă sfătuiesc „să urmăriţi emisiunile doamnei Jeana Gheorghiu, la Televiziunea Română, pentru a frisona cum spune teenagerilor dumisale ‚Salut, prieteni !". Şi atenţie, asta o face în fiecare marţi fără prejudecăţi şi fără ipocrizie. Un adevărat record, stimată doamnă H. N., pe care firavul dv. hybris de a scrie poezie la această vîrstă poate, cel mult, amuza zeii.

Cabaret O.

Amilcar Cabral (Orăştie): „Nu vă scriu pe numele meu adevărat. S-ar putea ca ei să vrea să mă lichideze. Despre ce este vorba, domnule redactor. Eu joc la loto şi la pronoexspres de peste 20 de ani şi pot spune că sînt fericitul cîştigător al mai multor sume variind între 25 şi 24 566 de lei, ultima acum un an jumate. La mine în bloc am un copil de 11 ani pe numele lui de poreclă Şany-5-lei, poreclit aşa pentru că dacă îi dai cinci lei îţi spune cîteva numere pe care le poţi juca liniştit la loto sau la pronoexpres. Nişte excroci de la fabrica de blănuri au pus mîna pe el şi îl ţin sub ameninţare să le dea numai lor numerele şi drept răsplată i-au luat o bicicletă. Chestia e că nici la Poliţie nu se ştie nimic şi eu am aflat întîmplător de Şany care mi-a spus că nu mai zice niciun număr fiindcă ei au promis că-l omoară. Vă scriu dumneavoastră pentru că mama copilului a publicat două poezii la Timişoara, adică la revista **Orizont**, acum vreo zece ani. Poate puteţi face ceva dv. scriitorii P.S. Jucaţi la loto 39, 47, 89".

Ioan Huţu (Arad): Problema pe care o ridicaţi în scrisoarea dv. în legătură cu faptul că talentul nu are nevoie de studii nu e operantă. Nu vă va cere nimeni diploma în momentul în care veţi preda unei edituri un bun manuscris de poezie, dar vă asigur că, în majoritatea cazurilor, se va remarca absenţa studiilor. Chiar se simte dacă ele nu sînt făcute la timp. Din tot ce mi-aţi trimis, mi-a plăcut doar acest text:

„întunecare
    şi-n jur
un privilegiat nonsens
căutînd în vechi valize de cazarmă
un urcuş
  o pană
  ori o altă armă
cu care să îşi zboare
creierul imens".

Beatrice Mogoşan (Bucureşti): Nu cred că sînteţi începătoare. Prozele dv. sînt conduse cu o mînă sigură. Probabil citiţi mult scriitori americani. Cea mai bună schiţă mi se pare **Violonistul**, pe care, de altfel, o vom şi publica. Reveniţi cu cîteva amănunte despre ceea ce faceţi.

M. T.

Pia Brânzeu

JOCUL, ALCOOLUL, CASTELELE

Ca în fiecare an, peste șaizeci de cadre didactice din toate colțurile lumii s-au întîlnit la Aberdeen pentru a descoperi ultimele subtilități în predarea literaturii engleze.

Se remarcă, pentru întîia oară, prezența masivă a universitarilor români. Sîntem primiți cu toată curiozitatea: o lume întreagă știe unde se află Timișoara, iar concepul de „miner român" a cîștigat valențe simbolice foarte clare. Mult mai clare decît ne închipuim, deoarece televiziunea occidentală a adus imagini, numeroase și grăitoare, despre toate cele întîmplate pe la noi.

Dar pentru a fi primiți cumva, trebuie întîi să ajungem la destinație. Ori, o călătorie București—Londra prin compania TAROM este o aventură cu totul temerară : un spectacol cu suspense pentru cei cu nervii tari, un adevărat **thriller** pentru cei neștiutori ca mine

Avînd, genetic, respectul orei fixe, mă prezint la Otopeni în zorii zilei, mult timp înainte de plecarea avionului. Dau peste o mare de oameni, înghesuiți la numai trei ghișee. Nici unul nu știe exact unde trebuie să stea la rînd, nici unul nu știe cînd va pleca avionul său, dar fiecare are sentimentul că niciodată nu va ajunge dincolo de această mulțime nesfîrșită. Și atunci ? N-ai curajul să gîndești mai departe, nici nu ai timp, deoarece la intervale regulate o voce minusculă anunță ceva de neînțeles și te obligă să întrebi în dreapta și în stînga ce se întîmplă. Fiecare anunț este urmat de o deplasare a zeci de oameni cu bagaje și copii peste alte zeci de oameni, bagaje și copii.

La un moment dat, este deja bine trecut de ora cînd avionul ar fi trebuit să-și ia zborul, recunoști cuvîntul Londra.

Te arunci vitejește în direcția migrației și prin bine cunoscuta metodă a învăluirii ajungi să predai pașaportul. Aștepți mai departe liniștit, convins fiind că de acum înainte nu ți se mai poate întîmpla nimic. Eroare.

După o altă jumătate de oră, un tînăr funcționar anunță senin că s-au vîndut peste o sută de bilete în plus și prin urmare „pleacă cine se nimerește". Colega mea se nimerește, eu nu mă nimeresc : simt cum mi se înmoaie genunchii și mi se încețoșează gîndurile. Nu se poate. Încep lupta : strig, rog, ameninț, explic. Totul degeaba. Iarăși strig, rog, ameninț, explic, vocea începe să mi se piardă printre glasurile din ce în ce mai nervoase ale celor care au de o lună biletul cumpărat și care, neplecînd, urmează fie să piardă o legătură pentru Canada fie să rateze un concediu sau o afacere bănoasă. Nici eu nu mă las și o iau de la început : strig, rog, ameninț, explic. Nici un folos. Țară de dor.

Salvarea vine de la colega mea, care a realizat că îl cunoaște pe omul cu pricina. Îl ia deoparte, îi șoptește cîteva cuvinte, ei bine, asta e cu totul altceva, primesc pașaportul, răsuflu ușurată și mă arunc spre vamă. Nici o problemă aici, urmează ghișeul unde se mai prezintă o dată pașapoartele. Ni se cere adeverința de la locul de muncă. Ce adeverință ? S-a introdus de ieri. N-am știut nimic. Păi nu citiți ziarele, nu ascultați radioul ? Nu, evident după atîtea deziluzii... Atunci nu plecați ! Cum nu plecăm ? Dar avem bursă oficială, sîntem trimiși de instituție. Dovada ! Dovada ! Dovada ... e în geamantan, iar geamantanul predat la bagaje. Nu puteți pleca. Cum nu putem pleca ? Dar asta e mai rău ca pe timpul odiosului... Da, așa, atunci chiar nu mai plecați de loc. Iar mi se înmoaie genunchii, iar mă lăsa nervii, iar încep parlamentările. Toată lumea s-a îndreptat deja spre avion, ne apropiem de miezul zilei, de ora cînd această cursă ar fi trebuit să se întoarcă deja de la Londra, iar noi.. luptăm cu un funcționar care ține să ne arate că „mai sîntem și noi pe aici". Zîmbim, ne rugăm, implorăm, disperăm, totul degeaba. De fapt, ștampila dorită era deja pusă în pașaport, dar momentul „umilirii" mai trebuia să continue puțin. Subit, cuiva acolo sus i se face milă de noi, demonstrația de putere încetează, ne năpustim spre ieșire, evident nu spre cea care trebuie — (oare cum se descurcă străinii de vreme ce nimic nu e anunțat nicіunde ? ?) —, se strigă la noi, nu înțelegem, apoi înțelegem, ocolim, ieșim pe unde trebuie, ne aruncăm spre avionul care, am senzația, trebuie prins din zbor. Mă prăbușesc pe un scaun și nu mai vreau nimic...

(Peste o lună, reîntoarsă în țară, urmăresc la televizor chipurile disperate ale unor marinari veniți de la Aberdeen cu aceeași companie internațională așteptîndu-și de cîteva zile bagajele în aeroport. Înțeleg că totuși am avut noroc...)

La Londra, o știre neașteptată : din cauza unei bombe la Victoria Station nu putem ajunge să ne ridicăm banii și biletul de tren. După o zi ca aceasta, nu te mai sperii de nimic, nu te mai lasă nici nervii, nici picioarele. Iei problema în piept și o rezolvi. Reușești, deoarece ai de a face aici cu niște oameni care au în urma lor disciplina și puterea unui imperiu.

Dimineața ajungem la Aberdeen : ne primește o gară ploioasă și rece, care ne face să uităm canicula din țară, și mai ales cea din Otopeni. Dincolo de gară, ne așteaptă **orașul de granit**, al treilea oraș al Scoției; după Edinburgh și Glasgow. Piatra cenușie e de o simplitate elegantă și îmbietoare, de un romantism ce îmi cade bine. Îmi reamintește atmosfera orașelor mici din centrul Italiei. Cu atît mai mult, cu cît sîntem cazați în campusul universitar de la Crombie Hall, o construcție în cartierul vechi al orașului, integrată între ziduri și capele din secolul al XV-lea, mustind de istorie.

Vedere din Aberdeen

Dar nu avem timp să ne uităm prin jur, pentru că de dimineața, de la 9, și pînă după amiaza la 4, avem cursuri, întrerupte doar de pauza de cafea și de prînz. Se rotează cinci tipuri de seminarii distincte : dramă, poezie, roman, literatură pentru copii și stilistică. „Tutorii" sînt cadre didactice de la Universitatea din Aberdeen, Glasgow și / sau Edinburgh. Se remarcă printre ei Graham Trengove, expert în poezia contemporană, și Gert Ronberg, stilistician preocupat de tendințele actuale ale limbii engleze literare. Ambii sînt autori ai cîtorva cărți.

După-amiaza urmează cursurile opționale. Mă decid pentru Graham, care îl prezintă pe Seamus Heaney, poetul irlandez **number one** pe moment, și pentru prelegerile de metodică ale lui Richard Elis, directorul cursului. Nu regret, am ce învăța de la amîndoi. (Deși, în treacăt fie spus, ne prezentam bine, uneori mult mai informați decît mulți din cei cu biblioteci burdușite la dispoziție...) În special ultimul, prin talentele sale de actor, ne ține fascinați două ore fără întrerupere. De fapt, toți sînt mari interpreți, o sesizăm nu numai la seminarii, în serile de poezie și teatru. Pe cînd noi, continentalii, prezentăm cîte ceva, cu toată timiditatea și emoția de rigoare, englezii interpretează cu nonșalanță textele cele mai dificile. Nu au complexe, nu se tem de nimic, intră în spectacol fără să repete : nici nu au nevoie, pentru că probabil fac asta deja de la grădiniță.

Serile sînt încărcate de conferințe, expuneri, mese rotunde, dansuri scoțiene. Sînt aduși experți ca Dr. Bob Wilcher de la Universitatea din Birmingham, pentru a vorbi despre tendințele moderne în drama contemporană, sau Bill Forsyth de la Universitatea din York pentru a ține o conferință cu diapozitive despre Scoția. Ajung să-l cunosc și pe celebrul poet al locurilor, Iain Crighton-Smith, care, descoperă a doua zi, are un raft întreg de volume în librăria universității sau în Queen Mother's Library, biblioteca instituției.

Aici mă simt cel mai bine. Intru, mă duc direct la raftul de cărți, citesc și plec. Nimeni nu mă întreabă nimic, nu fac nici o fișă, nu am de așteptat o veșnicie pînă primesc cartea sau pînă se reîntoarce funcționara din concediu. Găsesc tot ce mă interesează, cu excepția unei reviste importante, după părerea mea, „The Journal of Narrative Technique". Mi se răspunde că au probleme financiare și trebuie să mai reducă din cînd în cînd numărul abonamentelor. Dau, în scimb, peste „Revue Roumaine de Linguistique". E bine.

Cultura este un element vital pentru scoțieni. Ca alte trei lucruri tipice, instituționalizate : **jocul, alcoolul** și **castelele**. Scoțienii n-ar renunța la nici una din aceste forme care le conturează — pe lîngă absoluta sete de independență — fizionomia națională.

Participăm la un week-end „competitiv" la Stonehaven unde anual au loc celebrele jocuri Higland Games, din Minerawell Park. Tineri scoțieni se iau la întrecere să arunce ciocanul, să fugă, să sară în înălțime sau lungime, să tragă sfoara și să răstoarne trunchiurile de copaci, să danseze dansuri scoțiene, să cînte la cimpoi. Le fac pe toate cu ambiție, în **kilt**-urile lor colorate, cu excepția, binențeles, a săriturilor și a problemelor de fugă. Iar mamele, pe margine, savurează din plin mîndria de a avea „cel mai bun cimpoier" sau „cea mai bună dansatoare a anului". Deși dansurile tradiționale au fost practicate numai de bărbați, se pare că acum fetele sînt mai pasionate decît băieții să interpreteze un „Hullachan" sau „Sean Truibhas". Ceea ce nu se poate spune despre plăcerea de a bea wisky.

Băutura lor tradițională e reprezentată de peste o sută de feluri diferite, obținute cu multă știință și răbdare de niște specialiști pătrunși de misiunea lor „alcoolică". Glenfarclas, Glenlivet, Strathisla, Tamdhu, Cardhu, Tamnavulin, Glenfiddich sînt mărci al căror nume e preluat de la localități scoțiene cu distilerii celebre, unde descoperi că procesul complicat al obținerii băuturii din ovăz nu e altul decît cel descris de Robert Burns în balada sa „John Barleycorn".

Vizităm și Dunnotar Castle, o ruină pe o culme izolată, vîntoasă, la mal de mare, căreia îi lipsește doar o doamnă Macbeth. Apoi castelul Crathes, mobilat încă, așa cum l-a lăsat ultima descendentă a unei nobile familii scoțiene. Observ o mulțime de piese rustice, vechi, de o frumusețe primitivă cu totul ieșită din comun și numeroase aranjamente florale de un gust desăvîrșit. În mod ciudat însă, draperiile, pereții și tapițeria mobilelor sînt țipătoare, nu întotdeauna liniștitoare pentru ochiul meu. Probabil, culorile fistichii compensează apăsarea cerului ploios.

Peste tot, răspunsuri amabile, prietenoase, liniștite. Scoțienii din Aberdeen sînt generoși, deschiși, oricînd dispuși să intre în vorbă, să afle de unde vii, să-ți explice și să-ți arate tot ce e mai pitoresc : capela de la King's College, catedrala St. Andrews, muzeul Marishal, muzeul maritim, piața de pește. „N-am văzut niciodată un român pe aici. Vă mai întoarceți în țară ?"

Primit 6 în total 4 buc.

COLECTIVUL DE REDACȚIE : MIRCEA MIHAIEȘ (redactor șef). CORNEL UNGUREANU (redactor șef-adjunct). ADRIANA BABEȚI (secretar general de redacție). LUCIAN ALEXIU. PAUL EUGEN BANCIU. IOSIF COSTINAȘ. ANTOANETA C. IORDACHE. VIOREL MARINEASA. MARCEL TOLCEA. DANIEL VIGHI. CORNEL BOGDAN. CAROL SEBESTYEN. Prezentare artistică. NICOLAE LENGHER.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele: 3 33 90, 3 33 76 și 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Paginatori: Dan PAMPU, Ovidiu CREANGĂ, Călin PASCARU
Linotipiști: Tiberiu LAZĂR, Darie ILIE, Gelu DOGIOIU
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907

ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

SIBIU

sumar
44

ÎN PAGINA 5:
PROCESUL DE LA TIMIŞOARA

ORIZONT

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • • NR. 44 (1223)) 2 NOIEMBRIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG. 5 LEI

„De ce criticaţi Puterea, mă ?"

Voci baritonal-imperative, anonime şi telefonice, şi epistole, nesemnate, însă avînd girul unui scris ferm-tovărăşesc ne iau la rost, în ultima vreme, pentru îndrăzneala de a pune în discuţie ceea ce pentru necunoscuţii noştri corespondenţi ar trebui să fie indiscutabil. Adică, de ce criticăm Puterea ? Cum ne permitem aşa ceva, cum ne îngăduim să slobozim falseturi în corul unanimist gata-gata să se instaureze ? Cine ne plăteşte ? Cui sîntem vînduţi ? De ce ne trădăm neamul şi ţara ?

Mai întîi, facem o mărturisire : nu resimţim absolut nici o plăcere, nici una cît de mică (pe măsura popularităţii României în lume) în a „critica" Puterea. Ştim că e o operaţie care-ţi aduce, şi pe termen lung, şi pe termen scurt, doar ponoase (n-aţi observat ce li se întîmplă celor care-au îndrăznit să-l critice pe Ceauşescu ?) Cîştigătorii sînt întotdeauna profesioniştii adulării, gata să treacă mereu, cu arme şi bagaje, dintr-o barcă în alta. Şi gata să sară cînd simt că respectiva barcă se scufundă. Pe de altă parte, nu s-a înţeles, în România, că a critica (adică : a adresa întrebări, a participa sub forma implicării interogative) e una din regulile democraţiei. Una din regulile elementare.

Nu sîntem partizanii criticii de dragul criticii. Însă nu e vina noastră că relevarea unor aspecte negative e considerată drept injurie. Neînţelegerea dreptului la opinie separată, reluarea adagioului „cine nu e cu noi e împotriva noastră" sînt rămăşiţe tipice ale gîndirii totalitare. Însă nu noi am reprimat demonstraţiile superbe din Piaţa Universităţii, nu noi am dat de lucru minerilor în bazinul carbonifer Bucureşti şi nu noi girăm prin tolerare şi complicitate pasivă, împingerea României spre extremism, xenofobie şi intoleranţă. Nu noi, ci Puterea (asociem acestui cuvînt şi televiziunea, spaţiul de manevre diabolice al domnilor Theodorescu şi Valeriu) a încuviinţat grosolana încercare a grupului O.S.O.P. de a mai intoxica o dată credulul public românesc. Nu noi, ci Puterea a depus toate eforturile de a compromite Ideea Timişoara, care le încurca socotelile în ce priveşte legitimitatea conducerii ţării. Nu noi, ci forţele Puterii întreţin atmosfera de nesiguranţă şi ură în problemele naţionale. Pe noi, personal, nu ne-au scos în stradă nici agenturile ungureşti, nici trimişii K.G.B.-ului. Dacă vor fi existînd cetăţeni ai Timişoarei care au participat la Revoluţie instigaţi de forţe străine, îi aşteptăm să depună mărturie în acst sens. Paginile revistei noastre le stau la dispoziţie. Dar atîta vreme cît nu sînt furnizate probe, daţi-ne voie să ne simţim jigniţi şi să vedem în aceste manevre încercări criminale de a compromite ideile Revoluţiei din Decembrie.

Nu noi, ci puterea tolerează atacurile concertate ale celor mai înfocaţi susţinători (şi profitori) ai ceauşismului împotriva celor, puţini, care au avut curajul să i se opună. Pentru că puterea nu are decît de cîştigat din pescuitul în ape tulburi. Şi dacă acum forţe obscure (adică aceleaşi care ne sfătuiesc şi pe noi „să ne băgăm minţile în cap") sabotează cu elan eforturile guvernului de a scoate ţara din mocirla subdezvoltării, înseamnă că, în România, s-a mers cu inconştienţa şi reauavoinţă prea departe. Şi că e cazul ca mulţi din administratorii, cu vorba şi cu fapta, ai dezastrului nostru să facă stînga-mprejur.

Mircea MIHĂIEŞ

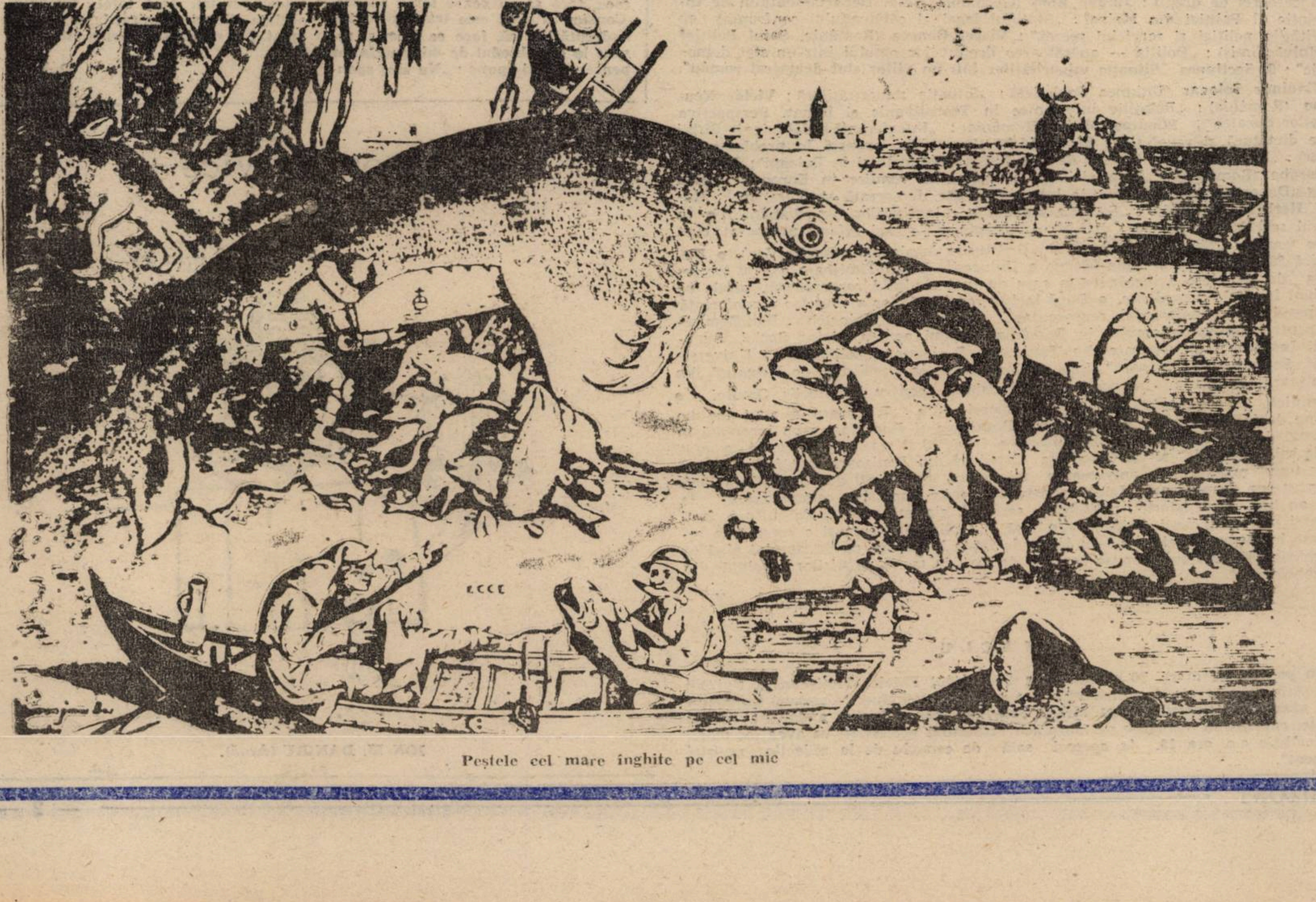

Peştele cel mare înghite pe cel mic

Şi pentru guvernul român Democracy and Human

ARGUS ● ARGUS

● Între 26—28 octombrie, la Timişoara s-au desfăşurat lucrările **CONFERINŢEI INTERNAŢIONALE „DEMOCRAŢIE ŞI DREPTURILE OMULUI“.** Organizată de Fundaţia Heinrich Böll, Comitetul pentru drepturile omului în România în colaborare cu Grupul pentru Dialog Social, Institutele universitare din Timişoara, Societatea „Solidaritatea Universitară“, Societatea „Timişoara“, Liga studenţilor de la Facultatea de Mecanică, Timişoara şi sprijinită de Federaţia internaţională Helsinki pentru Drepturile Omului. ● Deschiderea conferinţei a avut loc în Aula Magna a Universităţii. Au luat cuvîntul **Prof. dr. Eugen Todoran,** rectorul Universităţii din Timişoara, **Helmuth Freuendorfer** — din partea Fundaţiei Heinrich Böll, Comitetul pentru drepturile omului în România şi **George Şerban,** preşedintele Societăţii „Timişoara“. ● Referatele introductive au fost prezentate în plen de: **Gizela Langhoff** (Germania, Fundaţia Heinrich Böll, Comitetul pentru Drepturile omului în România), cu tema: „Protecţia totală a drepturilor omului — sarcină primordială a fiecărei politici guvernamentale“; **Gerald Nagler** (Secretar general al Fundaţiei Internaţionale Helsinki pentru Drepturile Omului): „Rolul organizaţiilor neguvernamentale în Europa de Est“; **Nicolai Vadimovici Babilunga** (Uniunea Sovietică): „Perestroika şi drepturile omului în Uniunea Sovietică“. ● Pe secţiuni au fost prezentate următoarele comunicări: ● **1. Secţiunea „Democraţie şi drepturile omului“.** ● **Prof. dr. Ulrich K. Preuss** (Germania): „Implicaţiile politice ale drepturilor omului“; **R. Weisshuhn** (Germania) „Emanciparea în stalinism“; **Vasile Popovici** (România): „Obstacole în calea procesului de democratizare în România“; **Lotte Templin** (Germania): „Sînt mişcările civile predestinate spre a eşua politic?“; **Gabriel Andreescu** (România): „Raport cu privire la evenimentele din 13—15 iunie 1990“; **Ludwig Mehlhorn** (Germania): „Rolul presei independente în totalitarism şi într-o democraţie“. ● **2. Secţiunea „Psihiatria şi abuzul psihiatric“.** ● **Adriaan van Es** (Olanda, Fundaţia Johannes Wier pentru Sănătate şi Drepturile Omului): „Responsabilitatea medicilor în faţa multiplelor violări ale drepturilor omului“; **Dr. Ion Vianu** (Elveţia): „Drepturile omului ca mijloc terapeutic“; **Dr. Valeriu Ţuculescu, Dr. Aurel Romilă, Dr. Alexandra Retezatu** (România); **Dr. Lászlo Luka** (Elveţia): „Crearea «ţapului ispăşitor» (duşmanului) ca un mecanism de apărare. Uzul şi abuzul psihiatriei“: **Dr. Petru Ştefan David** (România): „Alienatul existent şi existenţa alienată“; **Dr. Mircea Lăzărescu** (România): „Psihiatria şi drepturile omului în România, abordată în variate incidente“. ● **3. Secţiunea „Procedura penală“.** ● **Dr. Siegfried Lammich** (Germania, Institutul Max Planck pentru drept străin şi internaţional): „Aspecte penale ale democratizării în Europa de Est“ **Radu Filipescu** (România); **Gizela Langhoff** (Germania): „Munca corecţională, munca forţată şi normele internaţionale“; **Petre Mihai Băcanu** (România): „Corupţia justiţiei“; **Bernd Ochler** (Germania), **Constantin Ticu Dumitrescu** (România): „Statul de drept şi drepturile omului“. ● **4. Secţiunea „Analiza legislaţiei“;** ● **Dr. Rudolf Machacek** (Austria, membru al Tribunalului Constituţional): „Drepturile fundamentale“; **Nicolae Cerveni** (România): „Analiza legislaţiei. Drepturile omului“; **Frank Aarebrot** (Norvegia): „Legea electorală română: între Constituţie şi stabilitate sau ambiguitate politică“; **Mircea Humă** (România): „Legislaţia drepturilor omului în România“; **Paul Vărzaru** (România): „Statul de drept bazat pe legi“; **Renate Gavrilaş-Weber** (România): „Procuratura — a cîta putere de stat?“: **Radu Cosma** (România): „Dreptul la apărare“: **Janek Kucziewicz** (Belgia, Confederaţia Internaţională a Sindicatelor Libere): „Drepturile muncitorilor din România privite din perspectiva legislaţiei internaţionale“. ● **5. Secţiunea „Poliţia şi serviciul secret“.** ● **V. Nistoreanu** (Academia de Poliţie, şeful catedrei de drept); **Jürgen Roos** (Germania, Şeful Departamentului de Intervenţie al Poliţiei din Mainz): „Statutul legal al cetăţeanului confruntat cu activităţile poliţiei şi serviciul secret“: **Viorel Oancea** (România, Şeful Poliţiei Judeţului Timiş): „Poliţia — apărătoarea drepturilor omului într-un stat democratic“; **6. Secţiunea „Situaţia minorităţilor într-un viitor stat democrat român“.** ● **Vladimir Solonar** (Uniunea Sovietică): „Situaţia minorităţilor“; **Victor Neumann** (România): „Relaţiile interetnice în Transilvania şi Banat. Perspectiva «lungilor durate»“; **Miodrag Milin** (România): „Interferenţă şi dăinuire — Sîrbii între dictatură şi revoluţie“; **Sonja Licht** (Iugoslavia, expertă în problema romilor): „Minorităţile în Europa de Est, Europa Centrală şi în Balcani“; **Nicolaie Gheorghe** (România): „Statutul legal şi politic al romilor în Europa“; **Helen Krag** (Danemarca): „Minorităţile într-o societate democrată şi pluralistă“; **Rudolf Herbert** (România): „Situaţia actuală a minorităţilor din România“ ● În cadrul secţiilor au avut loc discuţii pe marginea fiecărui referat prezentat, cum şi pe temele: „Libertatea presei“ şi „Drepturile legale ale muncitorilor“. ● Duminică 28 octombrie, în Aula Magna a Universităţii din Timişoara a avut loc şedinţa de încheiere a lucrărilor la care au luat cuvîntul reprezentanţi aleşi pe secţiuni în zilele precedente. ● După închiderea lucrărilor a avut loc o conferinţă de presă cu organizatorii, reprezentanţii Fundaţiei Heinrich Böll/Comitetul pentru drepturile omului în România, Grupul pentru Dialog Social, Bucureşti, Institutele universitare din Timişoara, Societatea „Solidaritatea Universitară“, Societatea „Timişoara“, Liga studenţilor de la Facultatea de Mecanică din Timişoara, Federaţia Internaţională Helsinki pentru Drepturile Omului. ● Duminică, 28 octombrie, în Piaţa Operei din Timişoara a avut loc un miting de solidaritate cu populaţia din Basarabia şi Bucovina, greu încercată în procesul de democratizare şi liberalizare. ● Luni, 29 şi marţi 30 octombrie a avut loc la sala „Olimpia“ şi la Catedrala Ortodoxă din Timişoara manifestaţia „Arc peste timp“ prilejuită de aniversarea mişcărilor studenţeşti din octombrie 1956. Au avut loc simpozionul „Lupta poporului român împotriva comunismului“ la care au luat parte istorici, politologi, scriitori, ziarişti, oameni de cultură, foşti deţinuţi politici şi foşti disidenţi din ţară şi străinătate, cum şi o ceremonie religioasă în memoria celor ce s-au jertfit în lupta împotriva comunismului pînă în decembrie 1989. Au fost depuse coroane de flori la troiţa martirilor revoluţei din decembrie.

A. Z.

CENACLU

În şedinţa de marţi 30 octombrie a Cenaclului Filialei Timişoara a Uniunii Scriitorilor şi al revistei „Orizont“ a fost prezentat volumul de versuri **Cu ochiul liber** aparţinînd tînărului poet Mihai Octavian Ioana. Partea a doua a acestei şedinţe, cuprinzînd discuţiile pe marginea volumului prezentat, va avea loc marţi 6 noiembrie a.c. ora 18, în aceeaşi sală de cenaclu de la redacţia revistei „Orizont“.

Să ne bandajăm traumele !

La secţia de psihiatrie şi abuzuri psihiatrice, vineri după masa e o atmosferă savantă, în ciuda uşilor trîntite şi a unui du-te vino care deranjează studenţii aşezaţi direct pe scările amfiteatrului. În prezidiu, doctorul Ion Vianu răspîndeşte în jur un aer calm şi profesoral. Liniştitor. Un psihiatru pe care şi l-ar dori oricare dintre cei de faţă. Şi nu numai.

Olandezul îşi continuă expunerea. Ne dă asigurarea că atîta timp cît nedreptatea şi violările drepturilor omului rămîn valabile, iar cei care le-au făcut îşi păstrează vechile posturi nepedepsiţi, trama psihică a societăţii se poate adînci.

În timp ce-l ascult îmi vine în minte chipul unui flăcău plin de energie cu care mă tot întîlnesc pe străzi şi discutăm despre ce-ar putea să mai fie în ţară şi ce trebuie făcut ca să fie bine. Într-o zi, mă opreşte alb de enervare; transfigurat de oboseală. Învins! Îmi zice că a descoperit ceva important: feseniştii vor să ne distrugă psihic, ştiu şi ei că mint şi că susţin enormităţi absurde, dar le spun aşa, ca să termine psihic opoziţia. Tatăl lui i-a declarat că el, propriul lui fiu, îl critică pe Ion Iliescu pentru că a primit valută de la Raţiu. Imaginează-ţi, îmi spune, propriul meu tată! Este revoltător să te dezvinovăţeşti faţă de asemenea acuzaţii. În felul ăsta ţi-ai luat o parte de vină. E suficient ca „ăştia“ să te împroaşte cu noroi: după aceea, dacă te dezvinovăţeşti, cazi automat într-un fel de defensivă pentru că te obligă să te aperi ca şi cînd ai fi cu adevărat vinovat.

Doctorul Dragoş Doiculescu ne spune că, după decembrie, codul deontologic nu a fost pus în drepturi. „Avem colegi, zice domnul doctor, care nu se consideră scoşi din întunericul comunist“. Şi eu am. Şi el are. Noi toţi avem. Partea proastă e că unii îl întreţin cu orice preţ, iar alţii se încăpăţinează cu aceeaşi fervoare să rămînă în el.

Iau o declaraţie lui Gabriel Andreescu, fără să-i fixez o temă anume. Constat că şi el este traumatizat de nedreptăţi şi că, face ce face, şi revine la ele obsedat de minunăţia lor perversă. Îmi spune: „Nu sînt spontan. De aceea mi-e destul de greu să reacţionez la surprize. Întîlnirea cu timişorenii la simpozionul Democraţie, responsabilitate, solidaritate a fost o asemenea surpriză. Vorbitorii au fost atît de minunaţi încît stau şi mă întreb cum este posibil ca secăturile şi mediocrii să aibă atîta succes.

Reţinerea lui Doru Braia la frontieră este o altă surpriză. Mă întreb, şi te întreb şi pe tine: de unde atîta tenacitate la acest guvern în a-şi sabota propriile strategii de seducţie internaţională“?

Lîngă mine, un bătrîn cu priviri rătăcite şi straie ponosite ridică două degete ca să vorbească. Priveşte intimidat în jurul lui, trage aer în piept şi şopteşte spre prezidiu: „securitatea lucrează cu ultrasunete împotriva dizidenţilor“. Preşedintele prezidiului pare să-i dea dreptate, aşa că bătrînul se aşază în bancă mulţumit şi înfricoşat. Îl întreb: de unde sînteţi? Priveşte conspirativ în jur, apoi îmi declară că este braşovean. Îl mai întreb cum îl cheamă şi dacă îl pot da la ziar. La început nu vrea, după un timp însă trage aer în piept adînc şi-mi spune umil şi hotărît: „Fie ce-o fi, cineva tot trebuie să-şi asume lupta cu securitatea, scrie domnule dragă că mă numesc Luminăraru Gheorghe“

Doctorul Ion Vianu afirmă că psihiatrul este un judecător al raţiunii şi că, din această cauză, este un fel de gardian al libertăţii individului, hotărînd cînd şi pentru ce anume este un om bolnav mintal. Dictatura foloseşte psihiatria tocmai din aceste motive. Prin ea se poate submina autoritatea atitudinilor de conştiinţă.

Simt cum mă învăluie o nelinişte neclară, obscură. Lîngă mine se află Ioana Moga de la Societatea „Timişoara“. Îi cer şi ei o declaraţie. Îmi scrie cîteva rînduri avîntate. Zice aşa: „Frica nu poate fi probă la dosar împotriva asupritorilor, însă adevărul suferinţelor trăite de noi nu va dispare chiar dacă vom muri cu toţii“.

La terminarea şedinţei, mă surprind întrebîndu-mă dacă tatăl tînărului aceluia ştie cu adevărat la ce s-a angajat. Las răspunsul pentru altă dată.

D. V.

Umor Service

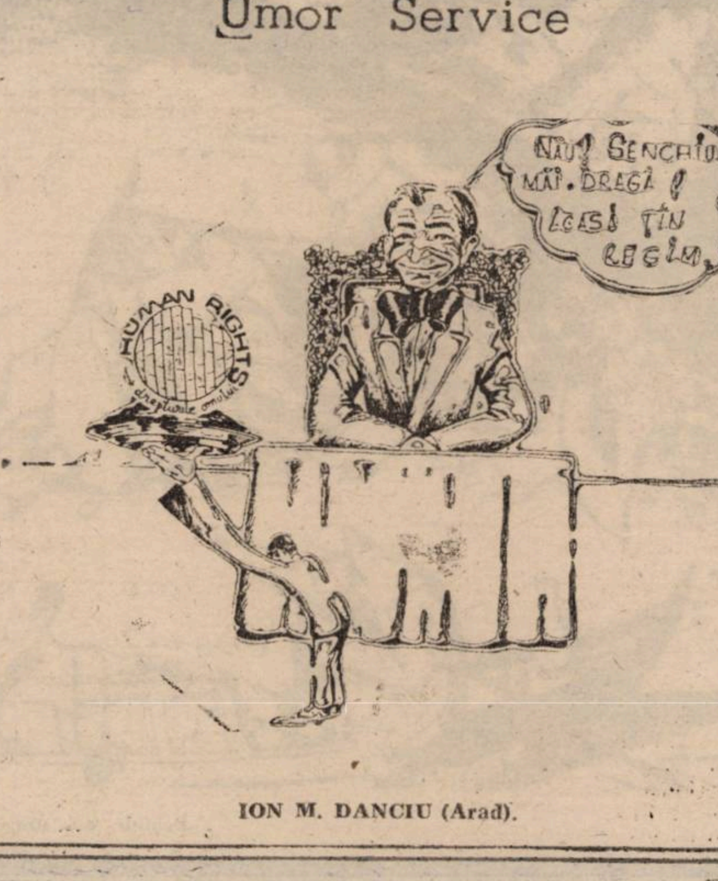
NAU! GENCHIU, MĂI. DRAGĂ!
ACASĂ ŢIN REGIM.
HUMAN RIGHTS

ION M. DANCIU (Arad).

Rights înseamnă Democrație și drepturile omului!

> **„Mai important poate decît standardul material la care aspirăm cu toții e standardul moral. Acesta va fi mult mai greu de atins de către poporul român, de către fiecare din noi“**
>
> **(dr. Ion Vianu, Elveția)**

> **„Stăm prost cu timpul, cu greșelile de tipar din broșură, Stăm prost cu dialogul. Dar mai ales stăm prost cu așteptarea“**
>
> **(Helmuth Frauendorfer — Germania)**

Lecția toleranței, și nu numai ea

Problema minorităților la noi și în tot Răsăritul a fost discutată pînă acum de pe poziții vagi istorice și culturale. Este dominantă (cîtă vreme oare ?) școala naționalismului cultural-nobil în intențiile sale și productiv timp de două secole — oficializat de către factorii politici spre legitimare, confiscat și desfigurat de regimurile totalitare.. Democratizarea Estului, urmată instantaneu de escalada isteriilor naționaliste de tot felul, ne arată cu prisosință că nu mai putem defila în umbra aceluiași stindard glorios și bicentenar. Mai mult ca oricînd e necesară o schimbare a mentalității colective.

Semnificativ, lucrările secțiunii „SITUAȚIA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE ÎNTR-UN STAT DEMOCRAT ROMÂN“ debutau cu remarca d-lui Gerald Nagler, secretar general al Federației Internaționale Helsinki pentru Drepturile Omului, rostită în fața unui amfiteatru în care marii absenți au fost reprezentanții puterii : „toți trebuie să învățăm și să aplicăm toleranța“. Toleranță într-un climat dezbărat de prejudecățile istorice. Obsesia istoriei, apelul la cutare sau cutare eveniment care incriminează în totalitate un grup etnic și îl disculpă pe altul s-au manifestat în destule luări de poziție pe marginea referatelor prezentate. Din nefericire, testul auditoriului de la răsăritul fostei cortine de fier a fost ratat de cei tineri și foarte tineri care slalomau vindicativ printre datele istoriei patriei, pomeneau de Bobîlna, unio trium nationem, Doja, etnogeneză sau Kossuth, după cum era cazul. Intervenția Soniei Liht (Iugoslavia) a fost salutară : „Sîntem în fond «beneficiarii» mentalității staliniste în virtutea căreia ori domini, ori ești dominat“. În completare, Nicolaie Gheorghe (sociolog, expert în problemele romilor) afirma : „Trebuie să uităm istoria. Asta nu înseamnă ștergerea trecutului unei etnii, ci eliminarea discursului oficial asupra acestui trecut“.

Dacă experții răsăriteni au prezentat date concrete despre situația cîtorva minorități (Victor Neumann — creșterea alarmantă a manifestărilor antisemite, Emeric Borbely — situația minorității maghiare, N. Gheorghe și Miodrag Milin — aceea a romilor, respectiv sîrbilor), referenții occidentali au rămas pe terenul teoriei. Helen Krag (Danemarca) a delimitat conceptele de „grup“, „minoritate“, „majoritate“, insistînd asupra raportului dintre drepturile individuale, garantate într-o democrație și cele colective, caracteristice unei minorități, drepturi pe care, vorba d-lui parlamentar Bárányi aflat în sală, „democrația noastră sugară (sic !) de nouă luni și jumătate, nu a dovedit încă, cît ar fi putut, că le aplică“. În momentul de maximum al demonstrației, d-na Krag a pronunțat o axiomă necesară comisiei parlamentare pentru minoritățile naționale : „Drepturile individuale s-ar putea să nu fie suficiente pentru a garanta drepturile minorităților. Dacă acestea din urmă sînt respectate, societatea omenească se transformă într-una în care minoritățile decid dacă vor rămîne sau nu minorități.“

Timpul limitat, lipsa de experiență, complexitatea abordării au făcut să rămînă în suspensie problemele criteriilor conform cărora un individ aparține sau nu unei minorități, ale compatibilității dintre conceptele estic și vestic despre minoritate / majoritate. Conferința a fost expresia unor preocupări recente în acest domeniu pe plan european ; poate fi scuzabilă deci necunoașterea în amănunt a jocului politic moscovit în Republica Moldova și susținerea comunicărilor unui Nicolai V. Babilunga și Vladimir Solonar despre situația minorităților din această republică, ele provocînd de altfel consternarea sălii.

Concluziile ședinței finale au reliefat egala responsabilitate a Apusului (vezi fenomenul emigrației) și a Europei de răsărit în rezolvarea problemei minorităților, în crearea cadrului legislativ adecvat și a organismelor internaționale care să controleze și să facă presiuni asupra puterii în această direcție.

În viitor, discursul patriotard pronunțat la Bratislava, Budapesta, Tbilisi, Kossovo sau București va avea rezonanța unui nou limbaj al grotei. Sosi-va timpul cînd îi vom colecționa detașați onomatopeele ?

Carol SEBESTYEN

TOATĂ LUMEA CAUTĂ PE TOATĂ LUMEA

În decursul anilor, am participat la mai multe manifestări internaționale (etnografie, film). Am observat, în asemenea împrejurări, comportamentul participanților (mai cu seamă în pauzele dintre proiecții, prezentarea comunicărilor, referatelor etc.). Impresia generală este că toată lumea caută pe toată lumea. Întrebarea cel mai des pusă e : Nu l-ai văzut pe cutare ? Inși aferați au aerul că, dacă nu-l găsesc imediat pe cutare, lumea se va dărîma pînă la temelii. Prin holuri, un du-te-vino continuu. Pe ici, pe colo, mai staționează, totuși, cîte un participant pe care nu-l caută nimeni. Pentru că nu-l cunoaște nimeni. Își fumează, cu o față tristă, țigara și abia așteaptă să se termine pauza. Maniacii care mereu caută pe cineva au un dispreț total pentru acești anonimi. Îi privesc, în treacăt, ca pe niște gîngănii netrebnice. Cei mai maniaci dintre maniacii manifestărilor internaționale sînt vînătorii de personalități. (Dar acestora le voi dedica, cu altă ocazie, un studiu).

Apropo de cele de mai sus, nici **Conferința pentru democrație și drepturile omului** n-a făcut excepție.

Din iubire pentru fosta / actuala Securitate și din pură simpatie pentru fosta Miliție m-am prezentat la secția a 5-a : **Poliția și serviciul secret.**

N-a venit domnul ministru de interne. Spre dezamăgirea mai multor participanți, care și-au pregătit toate tipurile de armament din dotare. Și muniție explozivă. A venit, în schimb, domnul **Nistoreanu** (n-am reușit să-i aflu prenumele) — profesor la Academia de poliție. Dînsul, deși cam posomorît, a fost permiabil la întrebările celor care i-au ascultat expunerea. De îndată ce și-a terminat misiunea în Aula Magna, domnul Nistoreanu a dispărut din Universitate (cred că și din oraș). Așa se face că n-am reușit nici să-i aflu prenumele, nici să-i iau un microinterviu.

Domnul **Jurgen Roos** — Șeful Departamentului de intervenție al poliției din Mainz. Aproape simpatic. Concis în exprimare. Seamănă cu un jucător american de basse-ball. Ceva mai copt. Nu l-a prea interesat ce hram a purtat și mai poartă îndrăgita noastră Securitate.

Ceva mai intersați de acest subiect s-au arătat a fi nemții din fosta R.D.G. Au și motive : STASI (se pronunță „ștazi“) a lor număra cam la 100 000 (o sută de mii) de ofițeri și subofițeri, care beneficiau de ajutorul a 500 000 (cnci sute de mii) de informatori. Harnicii lucrători ștazi au întocmit 4 (patru) milioane de dosare cetățenilor din R.D.G. și 2 (două) milioane de dosare cetățenilor din R.F.G. O activitate prodigioasă întreruptă, vai, din pricina lui Gorby (așa zic unii dintre cei care au ostenit o viață în birourile de la STASI).

Domnul **Valentin Gabrielescu**, deputat P.N.Ț., — c.d., vechi client al Securității, degajat și autoironic (amar autoironic) : „După ce am fost arestat, cercetat, torturat, după ani de pușcărie, iată-mă și deputat !“.

Domnul **Viorel Oancea** — comandantul Poliției județului Timiș — a prezentat o comunicare plină de principii frumoase. Bună pentru cultura polițienească a oricărui cetățean român. Întrebările străinilor, dar și ale conaționalităților l-au scos, volens-nolens, din sfera generalităților.

Pentru că nemții din fosta RDG sînt tare făloși că i-au pus cu botul pe labe pe lucrătorii de la STASI, le-am propus să organizăm, cît de curînd, o întîlnire între foștii ofițeri ștazi și foștii/actualii ofțeri de Securitate. O întîlnire urmată, firește, de dans.

Iosif COSTINAȘ

Întîlniri și despărțiri

• Ne-am întîlnit cu William Totok, înrăit opozant al regimului Ceaușescu, în holul fostului Hotel P.C.R. „Nu credeam că voi ajunge în lăcașul unde dormea și se lăfăia nomenklatura, zice Willi, însă eram sigur că dictatura va cădea“. • Ne-am despărțit de Nicolae Cerveni și de Constantin Ticu Dumitrescu înainte de a-i întîlni. Se grăbeau să prindă avionul de București, preocupați de problema Basarabiei. Dl Cerveni a mai apucat să spună : „E necesară o nouă lege de organizare a magistraturii, altfel mă îndoiesc că liniștea se va instaura în România“. Dl. Dumitrescu, coborînd treptele : „Să nu ne lăsăm antrenați de structura noastră românească, să nu ne lăsăm furați de acea chemare a renunțării“. Îndepărtîndu-se : „Nici un membru al F.S.N.-ului nu e în fața Ambasadei sovietice“. • Ne-am întîlnit cu Nikolai Vadimovici Babilunga atunci cînd avertiza că pe ruinele uriașului sistem totalitar stalinisto-brejnevist se pot crea zeci de mici sisteme totalitare. Ne-am despărțit de dumnealui cînd a încercat să pună diversiunea găgăuzo-transnistreană exclusiv sub semnul drepturilor omului. • L-am reîntîlnit pe Dan Mîndrilă la secțiunea „Poliția și serviciul secret“. Tot bătăios, tot director de gazetă, doar că un pic mai palid.

Viorel MARINEASA

BOMBA DIN A 1. 2.

Cum poate ieși un reportaj, o mică bombă publicistică dintr-o Conferință internațională ? Cum poate țîșni neprevăzutul dintre filele referatelor, rapoartelor, comunicărilor ? Totul e interesant, palpitant, chiar. Pentru un reporter la datorie, însă, doar cuvinte, hîrtii după hîrtii, intervenții verbale. Nici un personaj senzațional, nimic romanesc de adulmecat în aer. O pîine cît toate zilele, o pradă grasă pentru comentatorii politici, pentru eseiști, foiletoniști, editorialiști de stînga, de dreapta etc. Dar pentru un reporter fremătînd din toate extremele centrului după un subiect bombissim ? Unde să caute bomba ?

În A 1.2. Sau, decodat, Amfiteatrul 1.2. Secția „Psihiatria și abuzul psihiatric“. Sau, re-codat, „la glumeți“. La glumeți e seriozitate masivă, gravitate, ba chiar, din cînd în cînd, o tăcere atît de cotropită de cele auzite, încît drama, tragedia dau tîrcoale. Totul, însă, depănat ca la carte, științific Și deodată, bomba. După intervenția medicului olandez, după cuvintele concentrate ale doctorului Vianu, după cîteva cuvinte închegate științific ale unor medici din sală, dintr-o dată, iată-i. Pacienții. Impacientați la culme. Iau cuvîntul cot la cot, cu drepturi egale, alături de ceilalți. Normal. Normal ? Perfect normal la o conferință despre drepturile omului. Ale tuturor oamenilor. Un veteran de război și un ziarist. Amîndoi foarte bătrîni. Primul patetic, disperat, pînă la lacrimi. Al doilea mai reținut, mai concentrat. Vor reparații morale. Au fost declarați nebuni cu mulți ani înainte. Sala (nespecialiștii, adică, mulți la număr) își dă coate : „hăhă, a început bîlciul cu glumeții“. Specialiștii (români) ascultă cu un interes bine simulat ; specialiști (străini) cer cu grăbire să li se traducă tot.

Abia atunci pentru reporterul la datorie, care-ar vrea ceva șocant, ieșit din țîțîni, nebunesc aproape, se ivește bomba. Cînd îl aude prezentîndu-se pe cel de-al doilea pacient din sală. Parcă Bănciulescu, parcă ziarist de meserie. Antene ascuțite, memorie activată brusc, trepidații în pixul B.I.C. negru. Domnul Bănciulescu vorbește scurt, invocă un an, 1959, o expertiză psihiatrică (falsă ? corectă ?), dă cîteva nume, pledează decent pentru propriile drepturi. A acceptat acum peste 30 de ani o pensionare forțată, o scoatere din muncă. Avea de ales, în schimb, pușcăria. Nu vrea, de fapt, nimic concret. Doar o reparație morală. Să i se revizuiască dosarul medical. Atît. Apoi iese din sală. Reporterul, brusc străluminat, după el. Pe coridor, urmează o discuție lungă. Un bun început pentru un film gen „Omul de marmoră“. Reporter pe urmele trecutului nu foarte îndepărtat.

Deci domnul e într-adevăr Ion Gheorghe Bănciulescu, de profesie ziarist (legitimație scorojită de corespondent la Timișoara pentru cele două mari ziare din capitală, „Dimineața“ și „Adevărul“ ; dintre războaie, evident). Fratele mai mare, Ion Bănciulescu, și fiul acestuia, Victor, au fost și ei ziariști. Reporterul le-a citit multe articole de prin anii 1936 și 1947. Au murit amîndoi. Celălalt frate, Gheorghe, aviator, a murit și el. Frații Bănciulescu au fost, în interbelic, patronii ziarului „Timișoara“. A auzit oare reporterul de ziarul „Timișoara“ de acum 60 de ani ? A auzit, ba chiar l-a și citit filă de filă, aproape tot anul 1936 sau '34, împreună cu niște prieteni, pentru documentarea la un roman colectiv. Domnul Bănciulescu își aduce aminte aproape toate sumarele din 1936. Cazul Ana Sage. „Femeia în roșu“. Ion a stat de vorbă cu ea. Și domnul Brunea-Fox, pentru care scriau amîndoi. Dar colecția nu o mai are. Au ars tot. Au distrus tot după război.

Și acum ? Acum are 83 de ani, stă cu soția și fiul într-un apartament de bloc, a publicat cu cîteva luni înainte ceva în „Vestul“ și a venit aici, în A. 1.2. din proprie inițiativă, fără știrea familiei, să i se facă, nici dînsul nu știe prea bine cum, dreptate. Se simte de atunci, din 1959, cînd a fost declarat, cu acte, nebun, un stigmatizat. Ce s-a întîmplat, de fapt, atunci, în 1959 ? S-a întîmplat că domnul Bănciulescu a publicat sub alte nume două articole în ziarul local, „Drapelul roșu“. Ceva „demascator“ financiar la P.T.T.R., Reporterul vede cele două numere, galbene, ferfenițite, format mare, titluri, fotografii. Și deodată explodează bomba cea mare. Se vede pe sine, în chip de pionier, mai vede alți mulți cunoscuți, oameni mari, chiar foarte mari. Toți, pomeniți acolo, în iulie-august 1959.

Cum se leagă povestea fostului ziarist de însăși biografia, spre a nu spune „viața“ actualului ziarist, reporterul care scrie chiar acum despre toate acestea, e însă un alt subiect. Poate un subiect de roman. E dreptul mai multor autori să îl scrie. Unul din drepturile pe care nici o Conferință internațională nu-l mai poate apăra.

I. PANTEA

Corespondență specială din Berlin

William Totok

Teroare și literatură

BUCĂTĂRIA GRASĂ

Celebra propoziție a lui Santayana, „Cei care nu-și aduc aminte de trecut sînt condamnați să-l repete“, ar putea sta ca motto al întregii opere literare a cunoscutului scriitor evreu de limbă germană, Edgar Hilsenrath, care și-a dedicat, asemeni lui Ellie Wiesel, întreaga activitate unui singur subiect : nimicirea unor popoare în acest secol. Desigur, genocidul ce s-a abătut asupra evreilor, practicarea uciderii prin metode de-a dreptul industriale, cu ajutorul unei tehnici diabolice, precum cea de la Auschwitz de pildă, a cutremurat lumea întreagă. Dezvăluirea întregului sistem concentraționar nazist, pus la punct de către un aparat infernal, fără egal în lumea modernă, a umbrit toate ororile de acest fel cunoscute din istoria omenirii. Prin opere literare și de artă însemnate zeci de scriitori, cineaști, poeți, filozofi și plasticieni au tematizat oribilele întîmplări din lagărele morții, dînd dovadă de un profund spirit umanist, infirmînd, pe undeva, și apodictica aserțiune a lui Adorno că după Auschwitz nu se va mai putea scrie poezie. Nu numai Paul Celan a creat prin poemele sale un adevărat monument liric ridicat împotriva uitării, ci și regretatul Erich Fried, Peter Weiss, cu a sa „Estetica rezistenței“. Anna Seghers și mulți alții.

Numele lui Edgar Hilsenrath, distins cu prestigiosul premiu literar „Alfred Döblin“ pe anul 1989 pentru romanul „Basmul despre ultimul gînd“ („Das Märchen vom letzen Gedanken“, Munchen, 1989) a fost, ani de-a rîndul, total necunoscut publicului germanofon. Romanele sale, publicate inițial în S.U.A. — în limba engleză — au fost receptate foarte tîrziu în Europa ,respectiv în Germania Federală, deoarece autorul, născut în anul 1921 la Leipzig, a trăit după război în America, unde a ajuns un scriitor apreciat. Hilsenrath și-a dedicat, precum am amintit, întreaga operă subiectelor dureroase și obsesive de care s-a ocupat acea generație de scriitori evrei care au trecut prin mașinăria holocaustului. Un aspect inedit în dezbaterea literară a acestei teme este faptul că Hilsenrath descrie în romanul său de mare succes, „Noaptea“, lagărele morții din Transnistria. Dintre scriitorii de limbă germană deportați de către autoritățile antonesciene în aceste lagăre de tristă amintire, asupra cărora s-a așternut în trecutul apropiat o tăcere deliberată, au depus mărturie literară, de pildă, Alfred Kittner, stabilit azi în R.F. Germania, într-un fel de „cronică rimată“ a holocaustului, publicată în 1956 la București sub titlul „Marșul foamei și sîrma ghimpată“. Dimensiunea reală a ororilor din aceste lagăre a fost descrisă și în volumele documentare ale fostului secretar al rabinului șef de la București, Matatias Carp : „Cartea neagră. Suferințele evreilor din România 1940-1944“, o carte ce a fost practic inaccesibilă în ultimii ani, fiind pusă la index de către cenzura ceausistă. Excesele de cruzime săvîrșite de către fasciști în lagărele dintre Bug și Nistru au furnizat și unor autori români materialul tematic pentru cîteva romane cu o vădită tentă proletcultistă. Este vorba despre romanul „Unde începe noaptea“ de Sergiu Dan, de „Negura“ semnat de Eusebiu Camilar, dar și de relatarea lui Aurel Baranga, „Ninge peste Ucraina“. Scriitorii evrei de limbă germană care s-au ocupat de acest subiect tabuizat în ultimii ani în România au fost Rose Ausländer, Moses Rosenkranz, Immanuel Weissglas, Alfred Margul-Sperber sau Selma Meerbaum-Eisinger.

De curînd, Lea Rosh și Eberhard Jäckel au întocmit un documentar despre holocaustul evreilor europeni, intitulat „Moartea este un maestru celebru în Germania“, în care s-au oprit pe larg și asupra lichidării fizice a circa 300.000 de evrei români. Documentul amintit a apărut la Hamburg și a stat la baza filmului în patru serii ce a fost transmis de către televiziunea vest-germană.

Bunicii dinspre mamă ai lui Hilsenrath se trăgeau din Bucovina. După ce național-socialiștii lui Hitler au ajuns la putere în Germania, familia lui Hilsenrath, asemenea multor altor evrei, a luat calea pribegiei. În anul 1938, mama, însoțită de doi copii, printre care și de viitorul scriitor, se refugiază la bunicii stabiliți în orașul românesc Siret. Evenimentele dramatice din Germania nazistă se precipitează. Cînd atmosfera antievreiască încinsă de propagandă a atins un punct culminant, în așa numita „noapte de cristal“, pentru familia Hilsenrath n-a mai existat nici o șansă de reîntoarcere. În toamna anului 1940 a ajuns la putere, în România, Antonescu. Se adoptă o serie de legi antisemite. Apoi se declanșează războiul împotriva Uniunii Sovietice. Armata română, alături de cea germană, ocupă teritoriul cunoscut sub denumirea Transnistria, unde se vor înființa lagărele de exterminare. La 14 octombrie 1941, familia Hilsenrath este deportată în ghetto-ul din orașul bombardat Moghilev-Podolsk de lîngă Nipru. Majoritatea celor deportați, mărturisește scriitorul într-o schiță autobiografică, au fost împușcați. În ghetto, foamea și tifosul făceau ravagii. Despre experiența tragică dintr-un astfel de lagăr relatează Edgar Hilsenrath în romanul său, publicat cu ani în urmă în America. Este vorba de romanul „Noaptea“, care, precum scria „Deutsches Allgemeines Sontagsblatt“, provoacă cititorilor coșmaruri. Cu prilejul apariției în limba germană a cărții amintite, revista „Der Spiegel“ compară „Noaptea“ cu opera de referință a lui Remarque, „Pe frontul de Vest nimic nou“, tocmai din cauza materialului strict documentar folosit pentru realizarea acestei viziuni de oroare inimaginabilă, zugrăvită într-un limbaj nud-realist. În martie 1944, armata sovietică eliberează și deținuții evrei care au supraviețuit în orașul-ghetto Moghilev-Podolsk (ce apare în roman sub denumirea Prokow). Deja în aprilie 1944, scrie Hilsenrath în schița autobiografică citată, sovieticii organizau alte deportări de civili „eliberați“, fără să țină cont de originea lor etnică sau de orientarea lor politică, în vederea reconstrucției țării. Pentru a scăpa de această amenințare, Hilsenrath încearcă să se refugieze în România. Ajuns la Cernăuți, va fi arestat de către sovietici. Reușește totuși să evadeze și fuge în România, ajungînd la Siret, unde a locuit înaintea deportării. Cu un pașaport fals, primit la București, călătorește în Palestina, de unde va pleca în 1951 în S.U.A. Începînd cu 1975, locuiește în Berlinul occidental unde domiciliază și-n prezent. În Germania Federală i-a apărut cu cîtiva ani în urmă și romanul satiric „Nazistul și frizerul“.

În ultima sa carte, intitulată „Basmul despre ultimul gînd“, Edgar Hilsenrath povestește istoria recentă a poporului armean lovit de o soartă asemănătoare cu cea a evreilor. Împotriva armenilor, precum se știe, turcii au săvîrșit în anul 1915 primul holocaust din acest secol. Experiența traumatică proprie transpare mereu printre rînduri, analogiile cu istoria tragică a evreilor sînt evidente. „Armenii sînt pretutindeni“, scrie Hilsenrath, „mai ales acolo unde răul pune în mișcare istoria universală“. Autorul descrie un individ ajuns în morile justiției turce pe baza unor acuzații inventate. I se pregătește o înscenare judiciară conform tiparelor și mecanismelor totalitare. Metodele prin care autoritățile de stat încearcă să-i smulgă lui Wartan Khatisian declarații fictive, prin care trebuie dovedită „conspirația armeană mondială“ împotriva Turciei, sînt descrise cu lux de amănunte. Astfel, Khatasian e acuzat că l-ar fi ucis pe moștenitorul tronului austriac și ar fi provocat prin acest atentat primul război mondial. Această acuzație absurdă, inventată de către un anchetator superzelos și incult — cu toate că lumea întreagă cunoștea autorii atentatului — ar fi fost un pretext binevenit pentru declanșarea represaliilor împotriva armenilor și o dovadă în plus pentru neloialitatea acestei minorități creștine față de statul musulman gazdă. Ancheta bestială la care este supus protagonistul lui Hilsenrath, frica, metodele inumane, tortura fizică și psihică indescriptibilă prin care se încearcă să i se smulgă o depoziție inventată nu sînt apanajele unei lumi de crude basme orientale, ci adevăruri verificabile. Frontiera dintre basm și realitatea istorică devine fluidă în fața inventivității și orgiilor sadice izvorîte din creiere omenești deformate. Clipa fictivă din care decurge întreaga povestire a romanului este clipa morții, care, pe de altă parte, devine pentru poporul armean, începutul sfîrșitului colectiv. Fiul lui Wartan, Thovma Khatisian, reface nu numai destinul tragic al propriului său părinte. Pe baza mărturiilor culese despre „ultimele clipe“ ale miilor de victime, el reface tabloul clipelor de pe urmă ale poporului armean condamnat la moarte. O astfel de povestire nu poate avea un happy-end personalizat, în ciuda aparențelor : Wartan Khatisian scapă din ghearele călăilor săi, se înrolează în armata rusă, ajungînd ulterior în Siberia și apoi în exilul elvețian. Ceilalți concetățeni armeni mor în Turcia. Hilsenrath închide cercul vicios al grozăviilor acestui secol în momentul cînd protagonistul său se hotărăște în anul 1940 să se deplaseze cu un pașaport elvețian în Polonia, cu scopul de a sări în ajutorul evreilor persecutați de către hitleriști. Wartan își pierde pașaportul și va fi arestat. Moare în lagărul de la Auschwitz, unde se încheie „basmul despre ultimul gînd“.

Michel Castex

O MINCIUNĂ CÎT SECOLUL DE MARE

România, istoria unei manipulări (II)

ENIGMA SECURITATE

În prima noapte cînd am ajuns la București, am făcut un duș fierbinte în camera mea de la Interconti, numărul 1143. Era, cred, ora două sau trei. Ce altceva decît un duș îmi putea aduna mințile și mă putea spăla de toată mizeria drumului ? Cînd să ies din cadă, învelit în prosop, m-a cuprins brusc un soi de neliniște. Simțeam aproape în tot corpul niște mici înțepături. Doamne ! Înțepături ! După un simplu duș la București ! M-am uitat cu băgare de seamă : pielea nu se jupuia, nu se bășica : era doar roșie, lucru normal după un duș cald.

În fine, să mai retez din suspans. Aș minți dacă aș spune că nu aveam motive să fiu neliniștit, sau că exageram, cîtă vreme nimic mai străin mie decît faima de mare samurai. Oricum, teama asta nu se justifica decît la București, ca urmare a unei rumori îndîrjite : se spunea că Securitatea ar fi injectat doze mari de cianură în conductele cu apă ale capitalei. Iată de ce înțepăturile aveau asupra psihicului meu cu totul alt efect la București decît ar fi avut la Paris. Era pe fir Securitatea și psihoza generată de ea.

O psihoză incredibilă. Să luăm de pildă, numai povestea asta cu cianura : oricît de nebunească ar fi părut, ea a reușit totuși să stîrnească o panică atît de mare în sînul populației, încît radioul și televiziunea română au fost obligate să transmită timp de mai multe zile comunicate în care anunțau că se putea bea apă fără teamă.

Cîte nu se povesteau despre Securitate! În paginile anterioare ați putut măsura deja cota psihozei de-a lungul evenimentelor. Femeia moartă cu fătul pe burtă de la Timișoara, gropile comune — Securitatea era. Genocidul de 64.000 de oameni — tot ea, desigur. Intra în case spre a masacra familii întregi, năvălea în spitale lichidîndu-i pe revoluționarii răniți, nu înainte însă de a-i fi supus unor torturi de nepovestit. Iar cînd se lăsa noaptea nu trebuia să uităm totuși că ne aflăm în țara vampirilor care nu suportă lumina zilei și, în consecință, Securitatea ieșea din locurile ei conspirative, precum Nosferatu, ca să-și bea pe nerăsuflate porția de sînge proaspăt. **Sniperi** invizibili se cățărau chiar pe acoperișuri și trăgeau în locuitori.

La București, hoarda de monștri foșgăia prin kilometri de subterane, ale căror planuri numai ei le aveau și de unde ieșeau cînd nimeni nu se aștepta și se puneau pe crime. Înainte, desigur, de a se cufunda din nou în noapte. Nu știu cum se face, dar fiecare așteptă parcă tot mai multe orori. Chiar cînd a fost clar că regimului i se pusese capacul, că Ceaușescu fugise, chiar și atunci Securitatea continua să îngrozească. Tuturor le era teamă de răzbunarea ei, de baia de sînge pe care-ar fi putut-o face disperarea acestor trupe ale morții, care pierduseră totul și, prin urmare, nu mai aveau ce pierde. În întreaga lume erau preluate știri dintre cele mai abracadabrante. Se spunea că securiștii s-ar fi refugiat în niște bunkere secrete, de necucerit, construite undeva în Carpați, de unde pregăteau o contraofensivă. Cei mai groaznici dintre acești „îngeri ai morții“ erau desigur „unitățile speciale“, în special cele însărcinate cu paza clanului Ceaușescu.

Dar cîți erau, oare, neînvinșii respectivi ? S-a spus la un moment dat chiar cifra de 30.000. Iar teroarea era cu atît mai mare cu cît toată lumea știa că e vorba despre oameni înarmați pînă în dinți, toți soldați de elită, bine antrenați, experți în acțiuni de comando și terorism. Acești servanți stahanoviști ai lui Charon dispuneau de blindate, elicoptere, de armamentul cel mai perfecționat, de stocuri mari de arme și explozibil. Dacă ar fi vrut, ar fi putut arunca în aer toate clădirile, punctele strategice, noile centre ale puterii, cine mai știe încă . . .

Iar această armată de umbre care împingea diavolescul pînă acolo încît îmbrăcau uniformele armatei (a fost una din acuzațiile din timpul procesului), era în ochii populației cu atît mai redutabilă cu cît (dar asta avea să se dovedească a fi un lucru perfect justificat) complicitățile ei în tot restul țării erau nenu-

PROCESUL TITRAȚILOR

„Nu sînteți dumneavoastră colonelul Bunoaică ?"

A început, în dimineața zilei de **22 octombrie,** runda a 5-a a acestui proces ce pare interminabil. Un debut neașteptat de firav: s-au prezentat în fața onoratei instanțe de judecată doar doi martori ai acuzării.

Crizei de martori i s-a adăugat și un protest (făcut public de către președintele completului de judecată): Fundația independentă pentru tineret nu este de acord ca procesul să continue în incinta Casei tineretului. Fundația pretinde și... 318.000 lei — despăgubiri pentru stricăciunile și pagubele produse clădirii (instituției) în timpul desfășurării procesului. Președintele completului de judecată, neplăcut impresionat de acest protest (deși, trebuie să recunoaștem, este un om cu destulă stăpînire de sine) a declarat că Procuratura Militară nu dispune de fonduri pentru a putea satisface, financiar, pretențiile fundației mai sus amintite. Sperăm să nu se ajungă, din această pricină, la un alt proces...

Ziua a 2-a a compensat, din plin, „anemia" zilei precedente.

Buzatu Robert (21 de ani, electrician). A fost împușcat în seara zilei de 17 decembrie. În Calea Lipovei. Un tînăr dominat de tristețe. De amărăciune. Pentru că are, încă, mari dificultăți cu piciorul în care a fost lovit de glonț, dar mai ales pentru că — după cele declarate de el — autorii masacrului din Calea Lipovei sînt, acum, liberi, l-a numit pe locotenent-colonelul Păun, maiorul Agîrbiceanu, locotenentul major Gheorghe, plutonierul Jichiță. Ba mai mult, maiorul Păun a devenit șeful poliției din Deva.

Luni, 22 octombrie, seara. Televiziunea română a prezentat cea mai ceaușistă emisiune de după 22 decembrie: **„Adevărul despre trupele de securitate".** De fapt, primul episod dintr-un serial. Mai mulți oameni de bine au vorbit în fața camerelor de luat vederi (vederea) exact ca pe vremea odiosului. După opinia lor, trupele de securitate n-au avut nici un amestec în genocidul din decembrie. Au păzit doar obiectivele industriale și de altă natură din marile orașe.

Un val de proteste ale telespectatorilor a oprit difuzarea în continuare a acestui atît de penibil (ca să nu zic altfel) serial.

Marți, 23 decembrie, dimineața. Martorul acuzării, colonelul **Bunoaică Ion**. Fost șef al brigăzii de securitate din Timișoara (cu subunități în cîteva județe limitrofe). Actualmente, comandantul trupelor de jandarmi din România. Condiție intelectuală remarcabilă. Limbaj ales. Dar...

...vrînd-nevrînd, acest martor foarte important răstoarnă castelul de mucava construit în „Adevărul despre trupele de securitate" (autor principal al jenantei pelicule fiind, pare-se, un revoluționar/revoluționard numit Țugui, ostenind sub egida Oficiului pentru sondarea opiniei publice „Dacia"). Cum l-a răsturnat? Simplu! **trupele de securitate din Timișoara (ajutate de subunitățile din Orăștie și din Lugoj) au fost prezente în 8 (opt) dispozitive de luptă, constituite pentru reprimarea manifestanților. Brigada de securitate din Timișoara a „furnizat" și circa 200 (două sute) de scutieri, în același scop.** Însă, conform celor expuse de domnul colonel Bunoaică, trupele de securitate n-au tras nici un glonț împotriva vreunui demonstrant. Ci numai în aer...

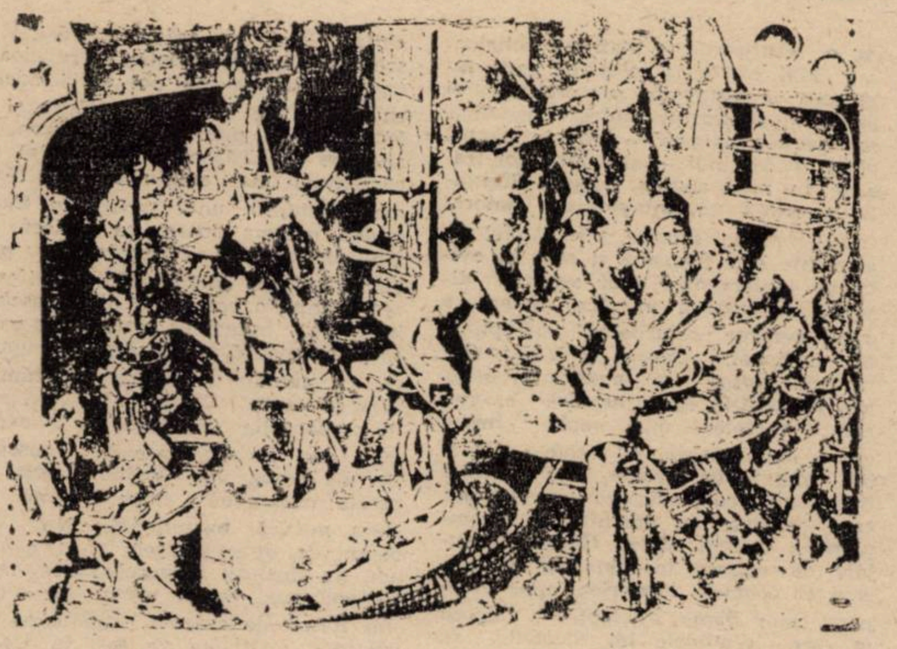

MASA CALICILOR

Reproducem cîteva fragmente din depoziția domniei sale:

Prima solicitare (de la „eșalonul superior") a venit — sîmbătă, 16 decembrie, ora 20,40 — din partea generalului Vlad Iulian: subunitățile brigăzii de securitate, fără armament și muniție, să asigure protecția sediului județenei de partid. Cu scuturi și bastoane de cauciuc.

Au fost trimise 5 plutoane (1 pluton — 24 de scutieri) de militari în termen la județeana de partid. După aceea, 3 plutoane au fost trimise pentru a bloca căile de acces spre locuința pastorului Tőkés.

În noaptea de 16/17 decembrie au fost aduse în Timișoara subunitățile brigăzii de securitate de la Orăștie și de la Lugoj — „fără armament și muniție".

În mod formal, nu s-a constituit un comandament local. (Al generalilor și șefilor de la partid desemnați de Ceaușescu să restabilească ordinea și liniștea în oraș n.m. I.C.).

Președintele completului de judecată: Păi, nu exista un plan unic de acțiune — ordinul 2600 al ministrului de interne?

Col. Bunoaică: Nu s-a realizat acest comandament după cum prevedea planul. A fost o improvizație. O grupă de comandă, sub conducerea inspectorului șef al inspectoratului M.I. (...). În 17, dimineața, a venit generalul Macri, dar nu s-a făcut o predare formală a comandamentului.

(Domnul colonel Bunoaică nu aduce aproape nimic nou în ceea ce privește comandamentul în discuție. La întrebările și îndemnurile președintelui completului de judecată, se închide în dumnealui precum într-o carapace de oțel videa).

Președintele completului de judecată: Îmi pare rău că trebuie să tragem cu cleștele! Dacă procedați în maniera asta, ne forțați să vă citim declarațiile scrise, în luna februarie și în luna martie.

(În prima declarație, domnul colonel Bunoaică vorbește clar despre constituirea comandamentului unic. În care un rol important l-au avut inculpații Macri și Coman. Apoi, generalul Gușe. În a doua declarație, spune cam același lucru. Acum, în octombrie, nu mai știe ce s-a discutat la acest comandament cu celelalte cadre de la securitate, miliție, armată. Nu știe, datorită compartimentării muncii).

Președintele completului de judecată: Atunci, cum ați colaborat, dacă nu știați ce face restul?

Col. Bunoaică: Forțele noastre au fost puse la dispoziția inspectoratului M.I., dar nu s-a acționat conform planului.

(Frumos a fost cînd acest martor de seamă a spus: „Prin planul unic de acțiune se urmărea combaterea unor tulburări ale ordinei publice. **N-AM ÎNȚELES CĂ ȘI A CELOR CU CARACTER POLITIC").**

Președintele completului de judecată: Iertați-mă, dar e tare curios. Erați militari de carieră. Și tocmai subordonarea, organizarea militară nu s-a realizat.

Colonelul Bunoaică: Așa am perceput eu. Situația era extrem de confuză (...) Nu s-au aplicat prevederile planului.

Președintele: Comandanții (plutoanelor) v-au raportat că au intervenit cu bastoanele?

Col. Bunoaică: Au făcut-o pentru a se apăra.

Președintele: V-au raportat că au arestat oameni?

Col. Bunoaică: Nu.

(Martorul nu recunoaște nicicum că ar fi știut ceva despre arestarea unor demonstranți. „Unor", e un fel de a spune, căci au fost aproape 900 (nouă sute) de arestați. I se citește un pasaj din prima declarație scrisă, semnată de dumnealui. Același rezultat).

Președintele: Nu sînteți dumneavoastră colonelul Bunoaică?

Col. Bunoaică: Ba da. (...) Subordonații nu mi-au raportat că au reținut persoane.

Președintele: Subordonații nu v-au raportat că au făcut uz de armă?

Col. Bunoaică: Ulterior. Un singur caz, în Piața Operei, un militar a deschis foc vertical... S-au mai tras și focuri de avertisment...

Iosif COSTINAȘ

(VA URMA)

---

mărate. Era ca o pînză de păianjen temeinic țesută ani la rînd. Chiar și azi multora le e teamă că Securitatea ar putea conta, la o adică, pe mii de oameni și pe tot atîtea ascunzători. Da, teama era atît de mare, încît chiar dacă libertatea era cîștigată, românii nu își puteau redobîndi și curajul, obișnuința de a vorbi liber. Erau ca acei paralitici la care vine medicul, le spune, „gata s-a terminat, sînteți vindecați, puteți merge", dar ei tot nu vor să creadă și își spun că e periculos, că vor cădea la primul pas, chiar ei, care n-au mers de fapt niciodată. Românilor le-a fost teamă prea mult timp, ei mai tremură încă; acești mari convalescenți ai mutismului nu vor începe decît cu greu, treptat, să vorbească așa cum vorbim noi, atît de mare și veche e spaima că sînt mereu ascultați. În mod obligatoriu, din trei persoane care stau de vorbă, chiar prieteni, cel puțin unul e pe statele de plată ale Securității, niciodată nu se știe care.

Cînd am ajuns deci la București, am căzut în plină psihoză. Ea făcea parte integrantă din aerul pe care îl respiram, un gaz nociv, otrăvitor. Îl inhalam ca toată lumea. Însă nimic nu mă uimea. Am mai spus-o: eram convins că picasem în mijlocul unui război civil, deci în sînul nenumitului. Cînd am plecat din Franța, mulți mi-au spus să am grijă, mai ales o prietenă care mi-a aranjat moralul cu următoarea frază: „Am o presimțire rea; nu te duce acolo". Și totuși Delphi se înșela încă odată, cerul avea să mă apere, fapt fără de care n-ați fi citit această carte și nici n-ați fi avut prilejul să săriți peste paragrafele care vor urma.

Pentru mine, salvarea a fost în fugă, dar invers decît pentru tiran. Adică vreau să spun că fuga lui Ceaușescu m-a salvat de psihoză, mi-a luminat fulgerător enigma Securității. A fost o fugă jalnică, singuratică. Un Varennes pe meleaguri carpatine. Lucrurile se cunosc, la început comunicate pe fîșii, mai apoi cu tot mai multe detalii.

Mizerabila aventură a început vineri, 22 decembrie, cu puțin înainte de prînz. Ceaușescu I a înțeles că totul e pierdut, că domnia sa e pe ducă și că a sosit în fine vremea s-o șteargă, înainte de a i se pune cătușele. Încă de joi, o joie neagră, cînd manifestația „de susținere" s-a întors împotriva sa la București, Conducătorul a pierdut controlul situației. Vineri dimineața a mai încercat totuși o ultimă lovitură: a anunțat că ministrul Apărării, generalul Milea, acest „trădător" s-a sinucis. A decretat în consecință starea de urgență în toată țara; a încercat chiar să mai vorbească, pentru o ultimă dată, mulțimii, dar aceasta s-a dezlănțuit, strigînd: „La moarte, la moarte". Ultimele cărți scoase din mînecă nu i-au servit la nimic. Partida era pierdută, iar singurul „tromf" rămas, dictatorul îl va juca în sens argotic.

La sediul Comitetului Central, la București, e nebunie. Toți demnitarii regimului îl înconjoară pe rege, dar toți știu că din două mutări, ba chiar dintr-una singură, el e șah-mat. Iată-i: ministrul de Interne, Tudor Postelnicu, 58 de ani, Emil Bobu, numărul trei în ierarhia PC-ului român, 62 de ani, Manea Mănescu, vice-președinte al Republicii, 73 de ani, Ion Dincă, vice-prim ministru, 61 de ani. Dintre toți, Dincă e cel mai temut de popor; plăcerea de a aresta fără măsură i-a adus porecla Dincă Teleagă. Mai era acolo și generalul Iulian Vlad. Personaj, se spune, de o inteligență ascuțită, el asistă acum la sfîrșitul regimului. E șeful Securității și nimeni nu poate ști încă ceea ce se va vedea mai încolo, dacă, adică, a schimbat deja placa.

Iată, deci, vinerea, la ora cînd Istoria se răstoarnă, cînd bate ceasul și „legătorii" sînt legați. Trebuie să fugă. La bordul unui helicopter, de pe acoperișul Comitetului Central. Dar nu sînt locuri pentru toți care ar fi vrut să fugă. Doar Manea Mănescu urcă alături de Ceaușești, nu și Postelnicu, și nici Bobu, despre care se spune că i-ar fi sărutat pentru ultima oară mîna stăpînului. Helicopterul își ia zborul chiar cînd mulțimea năvălește în clădire. Ștabii abandonați vor fi prinși în curînd, ca niște șobolani încolțiți. /.../

Am mai spus-o: din clipa cînd am asistat la acest Varennes carpatin mi-am pus primele întrebări despre rolul exact jucat de Securitate în evenimentele din decembrie. Nu există om normal căruia să nu-i treacă prin cap un val de întrebări: unde naiba era, de fapt, îngrozitoarea Securitate, unde trupele sale speciale, cum să-ți explici fuga asta jalnică, singură, absența oricărei încercări de repliere, rapiditatea cu care soții Ceaușescu au putut fi arestați?

(va urma)

În românește de **A. MIHAIL**

Giorgio Colli

SFIDAREA ENIGMEI

Homer, vorbind despre Soare, adică despre Apolo, ne spune că el înaintează asemenea nopții și arcul său de argint scoate un sunet teribil. Poetul a intuit paradoxul luminii. Apolo, cel menit să introducă ordinea în locul haosului și armonia în viața oamenilor, îi apare și ca un zeu al nocturnului, al cruzimii, așa cum trebuie să le fi apărut și celor ce veneau să-i consulte oracolul de la Delfi.

Neoclasicul Giorgio Colli pare să dezvolte în cartea sa La nascita della filosofia **(Ed. Adelphi, Milano, 1975), ideea acestui paradox al luminii. Cartea povestește „lupta umană" pentru înțelepciune" prezentată, conform tradiției, ca o desprindere treptată de tiparele mitice și religioase. Dar nașterea filosofiei aduce la lumină enigma. Vrînd să-i dezlege tainele, înțeleptul i le sporește. Socrate, simbol al filosofiei, moare rostind o enigmă, pe care tot mai încercăm, și astăzi, s-o dezlegăm. Cartea lui Giorgio Colli încearcă să dezlege, la rîndul ei, o enigmă — nașterea filosofiei în spațiul Eladei —, cu toate riscurile pe care o astfel de încercare le implică.**

Grație oracolului, Apolo impune omului moderația, îl îndeamnă să se controleze, în timp ce el, lipsit de orice măsură, se manifestă printr-un „pathos" necontrolat: astfel zeul sfidează omul, îl provoacă, îl incită aproape la nesupunere. Din ambiguitatea cuvintelor oracolului se naște enigma. Caracterul obscur și înspăimîntător al oracolului scoate în evidență diferența dintre lumea umană și cea divină. **Upanishadele** indiene nu spuneau ele oare: „Deoarece zeii iubesc enigma, le repugnă ceea ce e evident". Tradiția religioasă greacă îi atribuie lui Apolo caracterul autoritar și crud menționat deja: aspectul enigmatic al cuvîntului său face și el parte din acest cadru. Pentru greci, enigma este purtătoarea unei redutabile animozități. Un fragment din **Prometeu** al lui Eschil o dovedește indirect; „Ți-aș spune clar tot ce vrei să știi fără să țes enigme, printr-o vorbire cinstită, ca între prieteni".

Enigma ocupă un loc considerabil în civilizația Greciei antice; prin analogie cu originile înțelepciunii, ea are o importanță autonomă, care scapă sferei strict apoloniene. Legătura dintre divinație și enigmă este, fără îndoială, originară, așa cum o confirmă **Banchetul** lui Platon: „Cei ce parcurg viața împreună nu știu nici măcar ce vor să obțină unul de la celălalt. Nimeni nu va putea crede că este vorba de contactul legat de plăcerile amoroase... sufletul lor vrea altceva decît e capabil să exprime; despre ceea ce vrea... el are puterea divinației și vorbește prin enigme". Încă din epoca cea mai veche, enigma tinde să se detașeze de sfera divină. Exemplul cel mai celebru este dat de Sfinx, obscur mit teban. Și în acest caz, enigma provine din cruzimea unui zeu, din ostilitatea sa față de oameni. Tradiția e incertă: cine anume, Hera sau Apolo, l-a trimis la Teba pe Sfinx, monstrul hibrid, simbol al încrucișării între animalitatea feroce și om? Sfinxul impune tebanilor sfidarea mortală a zeului, formulează enigma despre cele trei vîrste ale omului. Doar cel care rezolvă enigma își poate salva viața și cetatea: comparată cu miza luptei pe care o duce omul, cunoașterea este instanța ultimă. Iar lupta e mortală: cine nu descifrează enigma e devorat sau sugrumat de Sfinx, cine o dezleagă — doar Oedip va reuși — îl aruncă pe Sfinx în prăpastie. Cea mai veche mărturie despre acest mit — și totodată primul text în care apare cuvîntul „enigmă" — este un fragment din Pindar: „Enigma ce răsună din fălcile feroce ale fecioarei". Conexiunea dintre cruzime și enigmă este aici nemijlocit exprimată de text, fără a trebui să fie dedusă așa cum se întîmplă în fragmentul din **Prometeu**.

Tot în epoca arhaică, enigma se va separa de sfera divină — din care provine — și va tinde să devină obiectul unei lupte pentru înțelpciune. Sursa cea mai veche referitoare la acest fenomen datează din secolele VIII și VII înainte de Hristos; o regăsim în opera geografului Strabon care, după ce vorbește despre orașele Efes și Colophon, se referă — în legătură cu sanctuarul de la Claros — la o luptă legendară între înțelepți: „Se povestește că proorocul, Calchas, fiu al lui Amphiaraos (fratele lui Amphilocos), venind de la Troia muri de durere deoarece întîlni un proroc care se dovedi a-i fi superior, pe Mopso, fiul lui Manto (fiica lui Tiresias). Hesiod elaborează mitul astfel: Calchas îi puse lui Mopso următoarea întrebare: „Sînt uimit de marele număr de fructe din acest smochin atît de mic; vrei să-mi spui numărul lor?" Iar Mopso răspunse: „Sînt zece mii și toate au aceeași mărime, cu excepția uneia care e în plus, deoarece nu are mărimea corespunzătoare". Astfel vorbi el și răspunsul său fu socotit exact. Atunci, un somn de moarte îl cuprinse pe Calchas". Strabon povestește alte versiuni ale episodului, cum ar fi cea a lui Pherecyde, un înțelept din secolul al VII-lea (aici însă formularea enigmei este diferită), și se referă la mărturia extrasă dintr-o tragedie pierdută a lui Sofocle, mărturie conform căreia un oracol i-ar fi prezis lui Calchas că va muri în ziua în care va întîlni un proroc superior lui. Deși enigma se află în faza ei umană, faptul că acești proroci își riscă viața pentru înțelepciune apare ca o resurgență a matricei religioase. Mai există un element care sugerează o astfel de perspectivă, și anume contrastul dintre banalitatea acestor enigme — atît în formă, cît și în conținut — și soluția lor tragică. În mod analog, enigma Sfinxului prezintă un antagonism datorat transparenței soluției sale. Astfel de elemente sînt frapante și scot în evidență intervenția unui arbitru divin, intruziunea în sfera umană a unui element perturbator, inexplicabil, irațional, absurd și tragic. Caracterul serios și importanța enigmei în această epocă arhaică ar merita o cercetare mai amplă. Într-o epocă mai recentă, în secolele VII și VI înainte de Hristos, se dezvoltă formularea contradictorie a enigmei, care coincide cu umanizarea completă a acestei sfere. Găsim formulări de enigme începînd de la Hesiod și poemele homerice, apoi în epoca celor Șapte Înțelepți — epocă în care renumele lui Cleobulé și, mai ales, cel al fiicei sale emană tocmai din această „colecție" de enigme — și, în sfîrșit, în poezia lirică, de la Theognis la Simonide.

Mai tîrziu, în secolele V și IV, toate acestea se atenuează progresiv. După Heraclit, pentru care enigma rămîne elementul central, înțelepții se interesează mai mult de consecințe decît de enigma însăși. În schimb, deși de inspirație religioasă, tragedia și comedia pot servi adesea ca termen de referință. Găsim și la Platon urme precise, cu o rezonanță aproape arhaică, ce ne permit să reconstituim mai amplu acest fenomen. Conform unui pasaj din **Charmides**, enigma apare ca „obiect al gîndirii care nu e exprimată prin cuvînt". Dacă enigma este manifestarea vorbită a ceea ce e divin, ascuns, intrinsec, indicibil, atunci această condiție mistică lasă să se presupună că o anumită experiență rămîne inexprimabilă. Vorbirea e eterogenă în comparație cu ceea ce e exprimat, deci în mod necesar obscură. Un alt pasaj, din **Fedon**, admite această conexiune între enigmă și sfera mistică, misterioasă. „Nu sînt demni de dispreț, aceia care, pentru noi, au instituit misterele; acei mari oameni care, multă vreme, ne dau sub formă de enigme următoarea învățătură: „Oricine va sosi în Hades fără a fi fost purificat și inițiat își va avea locul în smîrcuri, în timp ce acela care va fi fost purificat și inițiat, odată ajuns acolo, va trăi alături de zei". Într-adevăr, așa după cum spun și cei care au instituit misterele: „Numeroși sînt cei care poartă toiagul lui Bachus, dar puțini sînt cei posedați de Dionisos". Acest ultim citat, cu savoare orfică, se prezintă ca o enigmă. În cele două extrase din Platon, enigma este asociată sferei lui Dionisos, și nu celei a lui Apolo; să reamintim cu această ocazie pe cei care, conform interpretării lui Nietzsche, consideră pe Apolo și Dionisos drept doi zei fundamental uniți în loc de a vedea în ei opoziția a două instincte, estetice și metafizice.

Într-un alt pasaj, de această dată din **Apărarea lui Socrate**, Platon abordează aspectul ostil și tragic al enigmei. El compară cu o enigmă acuzația adusă lui Socrate de Meletos: „Meletos are aerul celui ce compune o enigmă pentru a mă pune la încercare", „Va recunoaște Socrate, înțeleptul, că-mi bat joc de el și că mă contrazic? Sau voi reuși să-l păcălesc, pe el și auditoriul?". Într-adevăr, Meletos se contrazice, iar acuzația sa echivalează cu a spune: „Socrate e vinovat de a nu crede în zei crezînd în zei". E interesantă de notat, în formularea enigmatică în care Socrate traduce acuzația lui Meletos, forma contradictorie, caracteristică pentru faza matură, umană, a enigmei. Contradicția sugerează în mod înșelător un conținut: rezolvarea enigmei, adică vina lui Socrate. Lui Meletos îi reușește înșelătoria, căci judecătorii vor interpreta enigma conform acestui conținut și îl vor condamna pe Socrate, în loc să descopere că ea este lipsită de conținut, că Meletos se contrazice. Cel ce cade în capcana enigmei e pierdut. În sfîrșit, ultimele cuvinte pronunțate de Socrate în **Fedon** pot fi interpretate ca o enigmă: „Lui Asclepios îi sîntem datori un cocoș. Să i-l dați, să nu uitați..." S-a scris mult pentru a se interpreta aceste cuvinte. Dar a constata că un context religios și solemn e însoțit adesea la greci de cuvinte obscure este, poate, mai important decît semnificația acestora.

În cursul secolului IV înainte de Hristos, aceste rezonanțe, pe care tînărul Platon le menținuse încă, dispar complet. Enigma devine un joc de societate la banchete sau e folosită în instruirea spirituală a tinerilor. În **Retorica** și în **Poezia**, Aristotel vorbește încă despre ea cu seriozitate, legînd importanța ei de tradiție. Definiția sa rămîne interesantă, deși e străină oricărei baze religioase, precum și ideii de înțelepciune: „A spune lucruri reale asociindu-le lucrurilor imposibile". La Aristotel, asocierea unor lucruri imposibile definește enigma drept contradicție, aceasta desemnînd o realitate în loc de a indica un „vid", așa cum ar trebui să se întîmple. Pentru ca acest lucru să fie realizabil, precizează Aristotel, trebuie să folosim metafora, numele neputînd fi asociate dacă își păstrează semnificația ordinară. Utilizarea metaforei ar fi deci legată de originile înțelepciunii. Cu Aristotel, vidul „parhos"-ului originar al enigmei devine complet. Totuși, nu e inutil să arătăm că formularea contradictorie este caracteristică enigmei. O dată cu intrarea enigmei în sfera umană și cu slăbirea intervenției zeilor, formularea sa contradictorie se va afirma din ce în ce mai mult. Există vreo legătură între cele două fenomene? Înainte de a examina această problemă, trebuie să observăm traiectul umanizării enigmei, care coincide cu nașterea înțelepciunii. La început, zeul inspiră oracolul, iar „profetul", pentru a-l cita pe Platon, este un simplu interpret al cuvîntului divin și aparține încă sferei religioase. Apoi zeul, prin intermediul Sfinxului impune o enigmă mortală pe care omul trebuie s-o rezolve sub amenințarea cu moartea. În sfîrșit, doi prooroci, Chalchas și Mopso, luptă pentru o enigmă: zeul a dispărut, rămîne doar inspirația religioasă, dar intervine un element nou — simbol al unei lupte pe viață și pe moarte: spiritul de competiție. Apoi fondul religios dispare și rămîne spiritul de competiție, jocul agonistic — un duel al spiritului în care omul se angajează pentru a ajunge la cunoaștere. Oamenii nu mai sînt prooroci, sînt înțelepți sau, mai exact, ei luptă pentru a cuceri titlul de înțelept.

La nascita della filosofia,
Milano, 1975
Traducere de
Margareta GYURCSIK

Prăbușirea lui Icar

Cornel Nistorescu

„Ideea regalității n-a fost o aberație”

- urmare din numărul trecut -

— Ce părere aveți despre forța opoziției ?

— După părerea mea, opoziția este o chestie de paie. Și din cauza faptului că două milioane de români cu drept de vot au stat acasă, opoziția este de paie și formală în parlament. Ea se bucură de o poziție oarecum privilegiată dintr-o atitudine condescendentă și îngăduitoare a grupului majoritar. În mod normal, poate să nici nu se prezinte, că se pot lua aceleași hotărîri. Deci, numai dintr-o condescendență democratică a majorității ei sînt luați în seamă.

— Sînt aproape ca un decor.

— Asta este vina electoratului, în primul rînd, a nivelului său de gîndire, a opțiunilor lui. E treaba lui, atît a votat, atîta are. Acum, în plus, și electoratul a fost bulversat.

— De cine ?

— Tot de el. Pentru că toți bezmeticii, toți pensionarii, toți paranoicii, toți amețiții care visau putere (erau responsabili la o scară de bloc și au crezut că pot face un partid care să lupte pentru binele acestei țări) au făcut niște partide și au compromis însăși ideea de partid. Că au trăit această iluzie, această amăgire, hai s-o acceptăm, că este omenească, dar a persista în ea, în aceste orgolii de putere, în a insista să menții un partid care a mai rămas cu vreo 20—30 de membri mi se pare o demență, o inconștiență totală.

— Depășește chiar un mod ludic de a face politică.

— Uite, am fost la o întrunire la care au fost reprezentanții partidelor de opoziție. Pe cuvîntul meu de onoare, nu știam ce să fac : să fluier, să rîd, să ies afară, să înjur. Eram atît de bulversat de cît de mici pe dinăuntru erau, de cît de lipsiți de clarviziune politică, de cît de orgolioși erau, de cît de mizeri erau în a-și apăra acea mică piramidă a puterii pe care o născuseră ei scremîndu-se după revoluție.

— Vorbiți despre opoziția parlamentară ?

— Nu, de micile partide ..., parașutele astea. Am rămas uluit de ce nimicuri politice, de ce micime politică, de ce mărunțiș, plevușcă politică era. Iar omul simplu ce reacție să aibă ? A fost bulversat, s-a depărtat de ideea de opoziție pentru că ea a fost atît de pestriță și de caraghioasă, încît l-a dezamăgit. Apoi au venit țărăniștii. **(Suflă lung și greu)** ... Țărăniștii au pătimit enorm. Chiar am discutat cu unul din vicepreședinții P.N.Ț.cd și spunea că conducerea lor avea însumat vreo cinci **sute de ani de pușcărie**. Acești oameni, reîntorși în libertate, n-au putut să uite anii de pușcărie. Au îndurat prea mult ca să aibă o voce catifelată și îmbietoare. Și-au păstrat în voce o durere, o scrîșnire, o iritare. Înțelegi ? Eu îi înțeleg perfect și este justificat. Dar, în același timp, această iritare, această agresivitate, nu e bine spus agresivitate ..., ceva cam aspru, i-a văduvit de audiență la omul derutat. Au pierdut aderenți din cauza asta. Au creat, au participat prin tonul lor agresiv la sporirea tensiunii. Este explicabil istoric, dar nu-i nimic de făcut, ei au pierdut prin asta

— Unei mari părți a electoratului, a populației, i s-a părut că aceste partide istorice care revin pe scenă vor neapărat o curățire, o vendetta, o răzbunare și asta i-a îndepărtat ...

— Nu cred eu că voiau nici o vendetta ...

— Evident că nu.

— Aveau acea lacrimă care le transmitea ceva mai încărcat de durere în toate exprimările și un spirit mai tranșant. Și asta, ca imagine, i-a dezavantajat. Pînă la urmă, toată această opoziție, exceptînd două-trei partide, este formală ,este de paie, fără nici un viitor politic, după mine. Exceptînd, deci cîteva grupări politice.

— Dar ce părere aveți despre opoziția extraparlamentară ? Se cunoaște, se vorbește mult despre o opoziție extraparlamentară, despre vocea intelectualilor, despre alte voci dinafara parlamentului, despre presa de opoziție, studențimea, intelectualitatea culturală ...

— Intelectualitatea culturală s-ar putea să fi greșit, reunindu-se într-un for care să fie deasupra, să mediteze, să dialogheze, să fie un intermediar. În ce ? Într-un dialog între surzi și orbi ? Nu știu, este punctul meu de vedere. Era poate mai bine ca scriitorul să se implice direct. Și intelectualul, în general. Să dea forță grupărilor politice. Presa de opoziție ? Nu știu, e presa partidelor, eu nu fac presă de opoziție. Eu consider „Expresul“ o gazetă care vrea să pună întrebări acestei societăți, vrea să-i ofere mici răspunsuri și sper ca ele să nu fie greșite și-apoi să pună întrebări societății. Și, din cînd în cînd, să o ajute să afle diverse adevăruri, cu care această societate să facă bine să se descurce. Așa cum crede ea, la nivelul ei de gîndire, la nivelul intituțiilor ei democratice, dar să se descurce, să se spele pe cap, cum se spune. Eu nu sînt împotriva nimănui și împotriva tuturor atîta vreme cît încearcă să ascundă adevărul, încearcă să deturneze societatea de pe un drum firesc pe un drum fals, cît încearcă să promoveze neadevărul, cît încearcă să promoveze aberații. Deci nu mă opun unei idei politice. Nu, pentru că mie mi-este egal. Chiar nici nu mă interesează. Mă opun numai minciunii, hoției, crimei, manipulării, lichelismului. Mă opun cîtorva racile ale societății, cît pot eu, cît mă ajută nivelul oamenilor mei, care nu sînt toți profesioniști. Se nasc abia acum.

PARABOLA ORBILOR

— Asta este un dezavantaj și un avantaj, totodată, pentru că formați o echipă așa cum vedeți dvs. gazetăria.

— Da, dar din mers și cu foarte multe eforturi, și nervi, și timp.

— Dar despre televiziunea națională ce credeți ?

— Întîi de toate, că eu, de cîte ori am scris despre TVR, am spus că se numește televiziunea română cenușie, asta este denumirea ei, pe care o folosesc uzual. În al doilea rînd, eu cred că ea reprezintă media nivelului de pregătire profesională și a caracterului oamenilor care o compun, a valorii lor morale, a nivelului lor moral. Atît. Și că ea, TVR, este responsabilă, deci, prin rezultatul activității acestor oameni care o compun, este responsabilă, în mare parte, de starea generală din România.

— Credeți că în ceea ce face televiziunea prost este vorba de dezinformare sau de incompetență ?

— De amîndouă, la un loc.

— Ei își păstrează un reflex format în anii trecuți, de a nu spune adevărul fățiș. Li se pare prea dur să il spună, de a spune adevăruri trunchiate, de a spune mult mai tîrziu, ca să nu existe un impact ...

— E ca și cum ai vrea să arunci în luptă pentru adevăr un ... urs care a fost dresat, care a trăit dresat. El ajunge, la un moment dat, sau i se cere, i se pretinde să fie în datele lui firești, naturale. Nu poate ...

— Să-și recapete libertatea ...

— Nu și-o poate recăpăta. El va voi în continuare bomboane. Vrea biciul, vrea bomboanele, vrea muzica, vrea galeria.

— Vrea la stăpîn. Mulți din ziariștii mai vechi, așa-zis profesioniști, sînt obișnuiți să se gudure pe lîngă un stăpîn.

— Drumul României este lung. Poate că sîntem prea încrîncenați și nu ne uităm decît la aceste mărunțișuri, la acest șpan al reformării României, la aceste deșeuri care rezultă în procesul de reîntinerire, de renaștere și de refacere a României. Haide să încercăm să privim o clipă și spre ... ani și ani. Chiar crezi că vor conta toate astea ? Nici bancuri nu vom mai face despre ei. Nici note în subsoluri ... Astea vor rămîne, eventual, pîinea unui cercetător înrăit, a unui șoarece de bibliotecă ; el va mai da de ei pe undeva și vor fi momentele de umor în cercetarea unui istoric peste ani. Și de surpriză și de stupefacție. Atît. Nu vor conta, nu vor exista. N-au nici o șansă să se lipească, la modul etern, de ființa acestei țări. N-am nici eu, sigur. Dar, sigur, nici ei n-au.

— În fine, o întrebare care nu s-a prea pus și care ar putea deranja multe urechi, dar mie mi se pare interesantă : ce părere aveți despre reînvierea într-o parte (neînsemnată deocamdată) a populației a ideii de revenire la monarhia constituțională ? Vi se pare o idee aberantă ?

— România a avut un rege. N-a fost o idee aberantă cu regele. Dacă oamenii vor, eu n-am nimic împotriva lor. Eu n-am idei politice. Eu nu pot să spun că liberalii sînt mai buni, că țărăniștii sînt mai buni. Eu am trăit într-o beznă roșie, în comunism. De unde să știu eu care este cea mai bună formulă ? Dorința oamenilor este idealul societății. Depinde cîți sînt cei care vor asta, o mie, zece mii, douăzeci de milioane. Ce vrea societatea eu sînt obligat să accept. Asta nu mă împiedică să comentez apoi rezultatele acestei voințe, să estimez, să informez atunci cînd am niște informații, o cultură. Nu am încă o opțiune politică și nici nu am de gînd să o dirijez pe a altora. Cînd am auzit, la un moment dat, oamenii exprimîndu-se în favoarea regelui, am rămas ... surprins. Am avut sentimentul că optează pentru o formulă perimată istoric. Realmente. Ca să descopăr, după aceea, că nu e chiar așa.

— Poate la noi pare perimată.

— Așa mi se părea în momentul respectiv, deci. Îi priveam chiar zîmbind. Ca pe urmă, văzînd evoluția lucrurilor din România și ... gîndindudu-mă mai bine, să-mi dau seama că greșisem. Că este o ipoteză de lucru. Că este un lucru care trebuie discutat. Că n-a fost o experiență chiar atît de nenorocită, că nu sînt chiar atît de nenorocite țările care au monarhie. Că trebuie să ne gîndim, că mă pripisem cînd am crezut că e perimată, că e o formulă prăfuită de existență. Se pare că nu e chiar atît de prăfuită. Se pare că am fost și eu prizonierul, victima unei impresii superficiale, a unei inculturi politice.

— Sau a fost un efect al propagandei anti, al unei orbiri ...

— Sigur că da ... Deci, să vedem ...

— Cei care vorbesc despre aceasta — cu libertatea omului de a vorbi despre orice subiect — amintesc mereu despre un avantaj, despre o facilitate pe care am avea-o, prin revenirea la monarhie, în ceea ce toți dorim, dacă dorim într-adevăr, o revenire în Europa, o reintrare în Europa. Nu geografic, pentru că asta există, geografic sîntem europeni, ci o revenire în civilizația europeană.

— Da, desigur. Sînt niște lucruri de luat în discuție, pe care trebuie să o facă lumea, românii. Eu nu sînt partizanul unei idei politice. Dacă ar fi fost așa, mă făceam politician. Eu sînt un privitor al realității, un ochi rece care privește mereu și o întreabă, o interoghează. Eu nu pot să propun o variantă politică. Mă și tem să o analizez de pe acum. Mă și tem să optez pentru ea. N-am vocația necesară. Și nu mă interesează să propun oamenilor nici un fel de idee politică. Îi invit pe toți care vor să le propună în „Expres“. Cred că cine încearcă să oblige sau să vîre pe gîtul acestei societăți cu forța o idee politică va fi în continuare sortit eșecului. Și va fi blestemat. Să oferi idei politice — e perfect. S-o facă cine vrea, eu nu pot. Există mii de drumuri spre această Europă, nu geografic vorbind, mii de căi. Totul este să găsim una dintre cele viabile. O cale viabilă poate să fie și cu nu știu ce partid, formulă, cu social-democrați ... Nu mă interesează. Să funcționeze mecanismele societății, ale libertății de expresie, ale libertății cetățenești, ale pieței libere, adică toate mecanismele unei societăți libere. Varianta politică, pînă la urmă nu mă interesează, Numai dictatură nu.

— Reintrăm în Europa cu brațele pline de trandafiri ?

— Domnule, asta e o imagine comică. Cu brațele pline de trandafiri o să stăm la marginea Europei de o să ne iasă ochii. Nu e nici o problemă, în România se va instaura democrația. Mai vine un nebun, eventual, încearcă să mai pună o dată șeaua pe noi, tot vom ajunge la democrație, pentru că este în firea lucrurilor ca omul să fie liber. Nenorocirea e alta : că dacă acest drum durează mult, ne vom irosi viața și noi nu vom ști ce este asta. Asta este durerea noastră și durerea mea. Eu cred în destinul acestui popor și sigur va ajunge la democrație, sigur va mai trăi bine, dar eu voi muri fără să mă pot bucura de niște libertăți. Dacă mai vine un nebun va fi și mai rău. Viața mea se irosește și n-o să prind un timp în care să dau maximum, la modul creator, nu să mă opintesc la nebuni. Și la aberații. Plăcerea mea nu este să mă opintesc la aberații și la nebuni și la paranoici, este să fac un lucru mai frumos, să trăiesc mai frumos. Și toți vrem asta. Să vedem ce putem da într-o stare de relaxare, cîtă creație poate propune ..., cîtă creație se poate naște dintr-un om într-o stare firească, de confort, de bucurie, de normalitate ...

— De libertate ...

— Da, de libertate. Ei, asta m-ar durea să pierd, să n-am și eu șansa asta. Gîndește-te tu la oamenii care au 60 de ani. Este o mare nedreptate pe care le-o face existența, istoria. Ei n-au trăit niciodată liberi. Sînt oameni care se pot afirma în enorm de multe domenii, care nu s-au putut exprima. Ce să facă acum, la 65 de ani ? Să înceapă ca la 25 ? Nu mai au timp, au pierdut. Să mai încerce o dată ? Nu mai există încă o dată pentru ei. Asta este nenorocirea unora. Și mă tem să nu fie și a noastră !

Cornel BOGDAN

Dialog MARIO VARGAS LLOSA — BERNARD-HENRI LEVY

Politica și fantomele sale

Despre revista din care am extras acest dialog „la cel mai înalt nivel" va mai fi vorba în paginile „Orizontului". Începînd cu titlul — Regula jocului și terminînd cu membrii comitetului editorial (director : Bernard-Henri Lévy, redactor șef : Guy Scarpetta și, „între alții" : Carlos Fuentes, Tadeusz Kantor, Ivan Klima, Tadeusz Konwicki, Czeslaw Milosz, Claudio Magris, Amos Oz, Salman Rushdie, Mario Vargas Llosa, Alexandr Zinoviev, Cynthia Ozick, Philippe Muray, Jacques Henric), totul acreditează ideea unei apariții excepționale și — oricît ar deranja unele urechi — de elită. Doar trei numere pe an (primul apărut chiar în primăvara lui 1990, iar al doilea — din care este tradusă discuția de mai jos — din această toamnă), o prezentare grafică de lux și un sumar care ar onora, de fapt, orice casă de editură din lume, prin calitatea semnatarilor și a textelor respective — iată la Règle du jeu, cea mai nouă revistă pariziană.

Am selectat pentru început o convorbire (de fapt, o „rundă" de întrevederi dintre Regula jocului (reprezentată de Bernard-Henri Levy și Gabi Gleichmann) și romancierul-candidat la președinția Peru-ului, celebrul Mario Vargas Llosa. Prima întîlnire dintre cei trei a avut loc în Peru, chiar în vîltoarea campaniei electorale, a doua, doar între prozatori — la Londra, în zilele de după rezultatele alegerilor. Redutabila revistă anunță însă că Llosa nu face decît să deschidă seria unei anchete mai ample, privind ceea ce s-ar putea numi „noua angajare" a scriitorilor. Vor răspunde : Vaclav Havel, Jorge Semprun, Amos Oz, György Konrád.

LIMA, 24 MAI 1990

— **Nu e chiar ceva frecvent, un scriitor care, deodată, descoperă politica . .**

— În ce mă privește, am fost întotdeauna, mai mult sau mai puțin prins în lupta politică. Am crezut mereu că pentru un scriitor, pentru un intelectual, participarea la viața cetății e o necesitate. S-ar putea ca în această atitudine să mă fi influențat existențialismul francez . . . Mai exact, ar putea fi chiar tezele lui Sartre despre angajare, care mi-au marcat tinerețea . .

— **Sînteți candidat la președinția Republicii. E cam altceva decît angajarea sartriană !**

— Să spunem mai bine că e rezultatul împrejurărilor. V-aș ruga să vă aduceți aminte : acum trei ani, Allan Garcia încerca să naționalizeze sistemul financiar. Lucru care, pentru mine cel puțin, anunța sfîrșitul tinerei noastre democrații. M-am gîndit. Am ezitat. Și, lucru adevărat, în fața formidabilei mișcări de protest declanșate în țară, am acceptat să preiau acest rol. Am făcut-o cam fără entuziasm, dar pînă la urmă am făcut-o.

— **De ce ?**

— Am să vă uimesc : din rațiuni morale, și nu atît din rațiuni politice.

— **Nu vă place politica ?**

— Întotdeauna m-am ferit de ea. Mi-a apărut mereu ca un lucru foarte corupt, ca o activitate care scoate toată mizeria din oameni. Da, asta e : nu cred să existe o altă zonă a umanului care să exprime mai bine decît politica mizeria noastră . . .

— **Dar puterea ? Vă place puterea ?**

— Nici puterea nu-mi place. Adevărul e că n-am avut niciodată un gust real al puterii

— **Și, totuși, lupta în care v-ați lansat, nu v-a amețit puțin ?**

— Firește că m-a amețit. Cred că e chiar o limită pentru un om politic. Bine. Asta așa e. Dar am știut-o de la început.

— **Vă încearcă vreo plăcere în timpul campaniei care tocmai se desfășoară ?**

— Sînt momente foarte ațițătoare, e adevărat. Dar în cea mai mare parte a timpului, toată povestea nu are nimic comun cu ideea pe care și-o face un intelectual despre o campanie electorală. Ce cred intelectualii ? Că politica e o activitate unde îți folosești ideile, imaginația. Că ai tot timpul în față un model de societate dorit, un sistem de valori pe care vrei să le aperi. Aiurea . . În proporție de 90 la sută, politica e pură manevră, intrigă, intrigă pînă la cele mai mici detalii . . .

— **Și atunci ?**

— Atunci, nu pot să spun decît că îi admir pe cei care ajung să treacă peste toate astea ca să transforme istoria.

— **De exemplu ?**

— De exemplu. De Gaulle. Personal, nu mă simt prea apropiat de el. Dar mă văd silit să recunosc că face parte dintre acei oameni care au reușit să nu piardă din vedere esențialul : ideile, valorile.

— **Ce anume e cel mai greu pentru dumneavoastră ? Vulgarizarea mesajului ? Simplificarea lui ?**

— Da, asta e. Tot soiul de simplificări. Și mai ales cele ale limbajului. E lucrul cel mai greu pentru un scriitor. Și cel mai umilitor. Neputința de a te servi de limbaj, nu spun neapărat într-o manieră „creativă", dar cel puțin personală. Politica înseamnă stereotip. Clișeu. Limbă moartă. E ceva acolo ca un fel de necesitate, de fatalitate ontologică.

— **Malraux spune undeva, à propos de propria sa experiență politică : cel mai rău dintre lucruri e să ajungi să te repeți.**

— Evident ! Politica e repetiție. Să repeți, să repeți și iar să repeți. E ca o uzură a limbii.

— **Și apoi, mai există teme care trebuie totuși să ridice o problemă : naționalismul, de pildă. Ați scris lucruri foarte dure despre naționalism. Ați vorbit despre el ca despre o „aberație", o „țară", ați spus chiar că naționalismul a făcut „cel mai mare rău" acestui continent.**

— Nu numai acestui continent ! Și chiar lucrul ăsta mă neliniștește teribil în legătură cu ce se întîmplă, de pildă, în Est. Evenimentele din ultima vreme de acolo sînt formidabile. O extraordinară explozie de umanism și libertate Dar aveți în Europa și acel naționalism, care revine cu tot ce au mai rău șovinismele din secolul XIX

— **Iată Polonia, de pildă, cu dimensiunea ei mesianică. „Sîntem nația-cristică", „poporul crucificat" etc.**

— Dacă vreți, da. E ceva foarte periculos. Trebuie ca intelectualii să fie pregătiți pentru o luptă subterană foarte grea. Vă dați seama, ce tragedie : să te eliberezi de comunism, ca să cazi în naționalism.

— **Exact. E chiar întrebarea noastră. Aici, în Peru, nu sînteți obligat să jucați pe coarda asta?**

— Nici gînd. Nu cred să fi făcut pînă acum vreo concesie în raport cu convingerile mele de adîncime. Și am criticat naționalismul într-un mod explicit, deschis, ori de cîte ori am simțit nevoia s-o fac. Mulți vor spune că tocmai de asta sînt un prost politician. Cu atît mai rău. Dacă am acceptat să mă înham la toată povestea asta, n-am făcut-o în nici un caz ca să ajung la președinția vreunui continent cu orice preț.

— **Ați dus o adevărată campanie „cosmopolită" . . .**

— Am spus că dacă vrem să devenim o țară realmente modernă, trebuie s-o rupem cu această tradiție naționalistă care ne-a făcut un rău imens și care ar putea fi foarte ușor cauza adîncă a falimentului nostru. De altfel, vă rog să priviți : interesant e cum, de la o vreme, acest naționalism se întîlnește foarte bine cu un anume discurs de stînga.

— **Vorbeați despre Est ceva mai înainte. Acolo chiar așa stau lucrurile. Iată, de pildă, în Rusia, alianța dintre neo-fasciștii de la „Pamiat" și staliniștii din Politbirou.**

—Da ? Nu mă uimește deloc !

— **Cînd citiți în presă, pe parcursul unei cronici despre campania electorală, despre „dreapta", cum vi-o reprezentați ? Ce efect are asupra dumneavoastră ?**

— Dreapta . . Stînga . . . Sînt termeni magici, folosiți de obicei pentru a discredita adversarul. Dacă a fi „de stînga" înseamnă a fi comunist, marxist etc., atunci, e drept, nu sînt un om de stînga.

— **Dar mai există o altă familie : cea a lui Camus, a marii linii umaniste, a stîngii democratice . . :**

— În linia lui Camus, da, firește ! Tot ceea ce îmi stabilisem ca valori, în această linie, din tinerețe, valori au rămas ! Nu s-au schimbat. Singura diferență e că pe vremea aceea credeam că am putea crea o societate aproape perfectă. Azi știu că așa ceva nu mai e cu putință, că utopia e ucigașă.

— **Esența problemei e că „voința de puritate" s-a dovedit adesea adevărata matrice a totalitarismelor.**

— Să spunem că perfecțiunea nu e nici socială, nici politică. Dar că îi putem canaliza exigențele în alte direcții : cea a artei, a literaturii. Indivizii pot să aspire la așa ceva. Ei pot fi sfinți, demoni, pot încerca să atingă un soi de puritate în viața lor particulară. Dar cînd asta se convertește în practică politică sau socială, atunci lucrurile devin îngrozitoare. Iată: ne-ar trebui o cultură în care am renunța la socializarea utopiei

— **Să revenim la ceea ce spuneați despre constrîngerile acțiunii politice. Săracii, de exemplu. Cei umili. Vi s-a reproșat că n-ați găsit cuvintele potrivite pentru a sta de vorbă cu ei.**

— Trebuie să știți că Peru e o țară aparte. Există aici mai multe societăți diferite, care coabitează. Între ele, cîteva cărora literalmente nu știu să le vorbesc. E drept, sînt minorități. Dar ele contează. Sigur că pentru mine e o provocare reală.

— **Vi s-a mai reproșat și faptul că sînteți prea european, prea occidental.**

— E adevărat că îmi place Europa. De altfel, cred că America latină face parte, în cele din urmă, din ceea ce eu numesc cultură occidentală. Dacă ea, cultura occidentală există cu adevărat, atunci noi din ea facem parte. Mai e și propria noastră tradiție, firește. Dar la fel de important e și ceea ce trebuie, ce putem și ceea ce vrem să devenim. Fapt care, în treacăt fie spus, mă întristează cu atît mai mult, cu cît văd extrema frivolitate cu care Europa ne privește destul de des.

— **Dumneavoastră o spuneți ! „Occidentalismul" acesta poate fi acceptat destul de greu într-o țară ca Peru.**

— Nu știu. Dar în mod sigur, Peru nu e numai asta. Dar și asta. O mare parte a țării vorbește un limbaj provenit din Europa. Cum să-l negi ? Limbajul, cultura democratică sînt o contribuție a Europei în lume.

— **Și cu tradițiile autohtone ce faceți ?**

— Nu există o tradiție singură, ci culturi autohtone. Aici e poate cursa unei confruntări reale pentru un guvern democratic. Cum să le conciliezi ? Cum să le faci să progreseze ? Cum să le integrezi, fără a le batjocori, în procesul de modernizare ? E foarte greu. Și nici nu avem vreun precedent care să ne servească drept model.

— **Ați citit cartea lui Le Clézio care se cheamă VISUL MEXICAN ?**

— Da, am citit-o. E interesantă. O carte frumoasă.

— **El susține exact contrariul a ceea ce spuneți dumneavoastră.**

— El vrea ca noi să devenim autohtoni. Or și asta mi se pare o utopie. Ea era foarte puternică prin anii '30, în epoca indigenismului. Dar acum nu mai e posibilă. Nu putem reveni la imperiul incașilor. Oricum, cartea e frumoasă. Cu niște citate foarte frumoase . .

— **Le Clezio este un scriitor . . .**

— Asta-i. Dar teza sa e cu totul ireală. E un vis european.

— **Vreți să spuneți, un soi de exotism, de . . .**

— Stați puțin. Nu doar un vis european. Trebuie să știți că și noi avem aici, în America latină, mulți etnologi care ar vrea să menținem culturile primitive în primitivismul lor. Or asta e inacceptabil. Din punct de vedere moral nu e acceptabil. Nu cred că ați putea admite ideea ca identitatea culturală să fie un alibi pentru sărăcie, mizerie, umilință.

— **Ați scris mai multe texte în care contestați această noțiune de „identitate culturală" . . .**

— Evident ! Ea nu există ! Cum ați defini dumneavoastră această identitate ? Unde anume i-ați găsi așa-zisa puritate ? Poate că în Europa ea e decelabilă (deși mă îndoiesc puternic). Dar aici e cu totul imposibil să vorbim despre ea. Puteți să vă numiți peruvian fiind alb, negru, chinez, indian, metis, japonez. Toți sînt Peru. Tot acest mozaic. Și, în plus, mai apare ideea aceasta de răspîntie unde totul interferă și se amestecă ; o idee care definește modernitatea.

— **Ați cunoscut în ultimele săptămîni momente de oboseală, de descurajare ?**

— N-am avut timp. E ca un vîrtej. Ritmul unei campanii e de așa natură, încît nu ai timp să obosești. Nici să te descurajezi.

— **Vă lipsește literatura ?**

— Desigur. Deseori mă cuprinde o proastă dispoziție, cînd nu pot nici să scriu, nici să citesc. Dar adevărata spaimă apare cînd îmi spun că s-ar putea, vreme de cinci ani, să nu mai citesc un singur roman.

— **Există cuvinte pe care le regretați ? Momente pe care ați vrea să le retrăiți altfel ?**

— V-am mai spus : am reușit pînă în clipa de față să nu spun lucruri pe care nu le gîndesc. Poate doar locuri comune, cîteodată. Banalități. Cazi inevitabil într-un soi de stupiditate cînd ții zece discursuri politice pe zi. Dar nu am mințit. Am reușit să nu mint. E ceva ! Și vă asigur că nu e ușor să spui întotdeauna adevărul.

— **Deci, niciodată un dublu limbaj ?**

— Poți să cîștigi niște alegeri, dar problemele încep abia după aceea. Cînd e vorba să guvernezi. Or, atunci, nimic nu e posibil dacă nu ai un mandat foarte limpede și dacă nu ai început prin a elimina neînțelegerile, la nivel de limbaj mai întîi. Am vorbit despre toate acestea cu colegii mei. Mulți mi-au găsit punctul de vedere de-a dreptul sinucigaș. Dar am insistat. Am hotărît să enunț exact ceea ce am de gînd să fac. Căci dacă îi iei pe oameni prin surprindere, nu mai poți opera modificarea aceea profundă la care visai. De aceea, întîi de toate, adevărul.

LONDRA, 29 IUNIE 1990

— **Să reluăm ? Să încheiem conversația ? Sigur că nu prea dau dovadă acuma de un mare simț politic, dar să știți că am fost uimit . . . cum să vă spun . . . foarte, foarte uimit . . . Am plecat din Lima, Gleichmann și eu, anunțînd URBI ET ORBI că sînteți viitorul președinte al Peru-lui.**

— Pentru numele lui Dumnezeu ! Dar de ce să fiți așa de uimit ? De rezultat ? Nu era totuși o surpriză de proporții ! Încă după primul tur de scrutin am știut că partida e pierdută.

— **Și atunci de ce ați continuat ? Din mîndrie? Din onestitate față de alegători ? Sau pentru că v-ați gîndit că, de fapt, jocurile nu sînt niciodată jucate ?**

— Din toate motivele astea la un loc. Chiar dacă am avut convingerea, o repet, că vor avea cîștig de cauză conformismul, resemnarea, frica.

— **Frica de ce ?**

— De schimbare. O teamă teribilă de schimbare. De necunoscut. De viitor. O teroare atavică în fața noutății. Asta e cel mai trist, mai neliniștitor. Nu a fost un vot masiv împotriva unui program anume, ci împotriva înseși ideii de schimbare, a pariului pe care l-am făcut cu inițiativa, responsabilitatea etc . . .

— **Și apoi, a mai fost și latura dumneavoastră „europeană", insistența cu care ați apărat valorile europene.**

— Da, și asta. Ceea ce a provocat un reflex quasi rasial. Prin acel discurs ținut de Fujimori și care era o mare premieră într-o campanie electorală din Peru : „noi, chinezii, negrii, indienii — împotriva albilor".

— **Exact. E tocmai lucrul care, văzut de la distanță, mi s-a părut cel mai important.**

— Acea chemare la dușmănie, la resentiment a avut un mare rol asupra populației. Ideea era că, făcînd din Peru o țară modernă, occidentală etc . . . i s-ar fi trădat adevărata identitate. Inutil să vă spun că această „adevărată identitate", această presupusă „puritate" sînt o momeală.

— **Nu vi se pare totuși că ați subestimat crisparea aceasta identitară, această zvîcnire etnico-națională ?**

— V-am spus la Lima : noi ne-am hotărît să spunem adevărul, să jucăm cu cărțile pe masă și să anunțăm exact ceea ce avem de gînd să facem. Deci mi-am apărat ideile. Cunoscînd perfect enormitatea mașinației care se punea în mișcare.

— **Mașinație ?**

— Establishment-ul . . . Dreapta . . . Stînga . . . Poate nu știți ce a spus un senator de stînga : „Vargas Llosa e diavolul. Trebuie ca toată stînga să voteze în bloc împotriva diavolului. Puțin ne pasă de Fujimori !"

— **Pe naiba ! Ce onoare pentru un scriitor !**

— În toată acțiunea aceea împotriva noastră era ceva dincolo de politică. Ceva aproape religios.

— **V-a surprins cumva povestea asta ?**

— Întotdeauna am știut că politica e oribilă. Dar una e s-o știi, și alta s-o trăiești.

— **Și apoi, ura . . .**

— O ură incredibilă ! Știți că mai demult, am dat odată un interviu unde spuneam că pe la 14 ani am luat o singură dată un drog, că m-a scîrbit enorm și că de atunci sînt un adversar înverșunat al drogurilor ? Ei, bine, au descoperit acel interviu. Nici nu vă închipuiți ce importanță a dobîndit ! A ajuns pînă la ministrul Educației Naționale care a mers la televiziune ca să alerteze toate mamele peruviene în fața riscului de a alege, ca președinte al Republicii, un drogat. „Drogat ! Drogat ! O să votați un drogat!".

— **Multe însă vi le-ați și făcut cu mîna dumneavoastră. Cînd ați publicat „Elogiul mamei vitrege" ați știut la ce vă expuneți.**

— Bineînțeles că am știut. Dar am vrut ca lucrurile să fie clare, să nu mai existe neînțelegeri.

— **De acord. Dar ați riscat un proces pentru pornografie. Într-o țară ca Peru așa ceva e la limita provocării.**

— Nu trebuie spus „într-o țară ca Peru". Peru nu e diferit de Franța. Trebuie să ne eliberăm de ideea că ar exista criterii, sisteme morale diferite pentru a judeca țările.

— **Mda. Chiar și în Franța ne-ar fi cam greu să ni-i imaginăm pe Mitterand sau pe Giscard publicînd, în plină campanie electorală, un text atît de îndrăzneț.**

— Și totuși, am avut aproape 40% din voturi. Nu cred, totuși, că e chiar rău pentru un scriitor „scandalos" !

— **Ca să vorbim ca în chestionarul lui Proust : care e starea dumneavoastră acum ? Cum sînteți ? Decepționat ? Amărît ?**

— Nu, nu sînt amărît. Dintr-un punct de vedere strict individual sînt mai curînd chiar ușurat. Ar fi fost foarte dur dacă aș fi cîștigat. Cinci ani aș fi dus o viață imposibilă. Singurul lucru de care îmi pare rău e că am lucrat totuși mult ; am pregătit un program de lungă durată și care ar fi reușit, cred, să mobilizeze o parte foarte importantă a societății peruviene.

— **Aventura aceasta v-a vindecat de politică ?**

— Cred că am încheiat capitolul ! Oricum, am încercat. Am făcut tot ce am putut. Am eșuat. Tocmai de aceea nu am să devin un politician profesionist.

— **Regretați acești trei ani ?**

— Cîtuși de puțin. A fost o experiență importantă. Care m-a îmbogățit foarte mult. Am învățat să-i cunosc mai bine pe oameni. Și apoi, mai ales, mi-am descoperit țara așa cum n-aș fi reușit niciodată s-o fac pînă acum. Fără să mai socotesc și ceea ce știu acum despre adevărata natură a politicii.

— **Știți deja ?**

— E oricum pasionant să o verific cel puțin. Desigur, la adversari. Dar chiar și la proprii amici.

— **Din partea acestor prieteni ați cunoscut decepții ?**

— Oho, și încă foarte multe !

— **De exemplu ?**

— La un moment dat, eram cîștigători. Aveam jumătate din țară de partea noastră. Ei bine, atunci am văzut cum setea de putere și perspectiva de a-ți vedea săturată setea aceea pot destabiliza inteligența și morala unor oameni pînă atunci respectabili. Credeți-mă : spectacolul a fost extraordinar.

— **O să scrieți un roman despre toate acestea ?**

— Nu știu. Într-o bună zi, cu siguranță . . . Va ieși ceva de aici . . . Dar am nevoie de o perspectivă. De un recul. Îmi trebuie libertatea de a-mi manevra amintirile. De a le contopi cu fantezia, imaginația, dorința. Cu o experiență atît de apropiată și atît de tumultuoasă e cam greu. . . .

— **V-ați regăsit gustul de a scrie ?**

— Nu l-am pierdut niciodată.

— **Dar la Lima spuneați . . .**

— Vă spuneam că nu am timp să scriu. Și că asta mă întrista. Aveam în schimb nostalgia scrisului. Și pe cea a cititorului deopotrivă. În plus mai era ceva, poate chiar mai important : nostalgia anonimatului. Să fiu singur . . . Să mă plimb singur . . . Să nu mai am gardă de corp . . . Nu poți aprecia acest privilegiu decît atunci cînd l-ai pierdut. Iată, aici, la Londra, îl regăsesc.

— **Ce ați făcut după înfrîngere ? Ați citit ?**

— Am recitit Faulkner. Știți, pentru mine, el e o culme a literaturii.

— **Și mai cine încă ?**

— Cine încă . . . Ce am citit atunci ? . . . Un eseu despre liberalism . . . Și, bineînțeles, **Regula jocului !** Mi se pare bună revista dumneavoastră. Foarte, foarte bună. Are o țintă. O orientare. Nu cred să mai existe asemenea reviste care să se angajeze pe un traseu ca acesta.

— **Și apoi ați mai scris acest text consacrat lui Popper, despre care mi-ați vorbit la telefon. . .**

— În timpul campaniei, nu știu dacă v-am povestit asta, cum aveam foarte puțin timp pentru citit, mi-am zis : am să citesc numai poeme, de preferință poeme perfecte, eventual chiar dificile sau ermetice, a căror descifrare cere un mare efort intelectual, dar care, brusc, te pot izola și arunca într-o lume complet diferită. Atunci am citit mult Gongora, de pildă. Era frumos. Perfect. Un sonet de Gongora însemna pentru mine o jumătate de oră de ruptură totală cu acest univers plin de mizerie care era cel al politicii. Și apoi am citit Popper, care e un autor dificil, cîteodată obscur și am început, în puținele clipe de răgaz pe care mi le lăsa campania, să compun mici însemnări . . .

— **Încă două vorbe despre campania electorală. Aveți sentimentul că în acea perioadă ați trăit o altă viață ? O viață complet diferită ?**

— Desigur ! Pînă atunci, aveam viața mea personală. Era alcătuită din fantome și fantezii. Eram înconjurat de demonii mei. Or, deodată, gata! Nici o fantomă ! Nici o fantezie ! Trebuia să trăiesc în plină lumină, într-o exhibiție continuă ! Fără cea mai mică șansă de a mă reîntoarce la visele și demonii mei. Niciodată nu m-a fost dat să trăiesc așa ceva. Schimbarea a fost uriașă.

— **Și mai era, îmi închipui, chiar statutul cuvîntului însuși, pe care trebuia să-l modificați. Cum își poate asuma un scriitor o vorbire colectivă ? A cărei destinație e colectivă ?**

—-Cred că v-am spus-o tot la Lima : cel mai rău e faptul că trebuie să te repeți. Și să recurgi la clișeu.

— **De acord. Dar acest cuvînt colectiv ? Această ruptură cu existența singularității care definește literatura ?**

— Într-un roman poți să deschizi — dar ce spun ? —, trebuie să deschizi porțile iraționalului, fantomelor. În politică sau, cel puțin în politica așa cum o concep eu — nu. Dacă vrem o politică onorabilă, reformistă etc, trebuie să ne adresăm rațiunii, inteligenței oamenilor. Asta e lucrul cel ma greu pentru un scriitor.

— **Unde o să trăiți de acum înainte ? Aici, la Londra ? Sau la Lima ?**

— Cel puțin un timp, departe de Lima. Ca să nu fiu tîrît din nou în lupta politică. Așa încît o să trăiesc ca înainte. O să-mi împart viața.

— **Nu veți mai fi niciodată candidat la președenție. Dar veți rămîne scriitorul angajat din „Împotriva vînturilor și mareelor" ? Altfel spus : aveți încă dorința de a lupta, de a apăra niște idei ?**

— Iată o problemă de caracter, nu de principiu. Dorința aceasta cred că o voi avea pînă la moarte.

Prezentare și traducere de
Adriana BABEȚI

UCIDEREA PRUNCILOR
Ilustrăm acest număr cu lucrări de **PIETER BRUEGEL**

Cronica literară de Cornel Ungureanu

SALTIMBANCII ȘI EROII

1. Cartea lui Titus Suciu, **Reportaj cu sufletul la gură,** e al treilea documentar despre evenimentele din decembrie, după cele semnate de Florin Medeleț, Mihai Ziman și Miodrag Milin. Istoricii au avut simțul clipei și au considerat necesar să opereze mai repede, cît mai repede cu putință, delimitările necesare. Și broșura lui Florin Medeleț și Mihai Ziman, și cartea lui Miodrag Milin sînt scrse contracronometru, preocupate **a nu întîrzia**. Sînt serioase, întemeiate pe **documentele** care apăruseră pînă atunci, dar sprijinite mai cu seamă pe mărturiile celor ce participaseră. Sînt scrise cu sobrietatea oamenilor de știință. E păcat că nu s-au bucurat de difuzarea meritată : multe năzdrăvănii scrise despre Timișoara, atît în țară cît și în străinătate, n-ar fi cîștigat notorietatea pe care și-au cîștigat-o.

Năzdrăvănii e încă un eufemism. Oameni care habar n-aveau despre realitățile românești, amatori de senzațional și de bișniță jurnalistică s-au apucat să compună cele mai imprevizibile scenarii. După ce sfîrșitul lui Decembrie i-a prins pe jurnaliști în criză de superlative, cei mai deliranți dintre ei părînd încă a folosi calificative reținute, lunile iulie, august, septembrie ni-i arată cuprinși de un fel de sete a revanșei. Totul a fost o înscenare, zic dumnealor. O înșelătorie.

Cei mai vehemenți sînt cei care s-au înscris pe lista **apărătorilor** foștilor demnitari. Ezitările procuraturii au dat avînt avocaților care au devenit neobișnuit de populari. Pagini întregi de interviuri, de declarații, de poze au făcut celebri pe cîțiva dintre ei. Dintr-o dată, fiii lui Ceaușescu au devenit credibili, foștii lideri, niște nedreptățiți, procurorii, complicii unui asasinat! Iar cei ce au pregătit decembriele revoluției, reprezentanții unor puteri străine, implicate într-o lovitură de stat. Mai mult, la Timișoara nu s-a jucat decît farsa penibilă a trădării, regizată de niște spioni veniți de aiurea. Nimeni nu a acc dat atenție cărților lui Medeleț, Ziman, Milin. Să-i acordăm, măcar acum, atenție acestei cărți a lui Titus Suciu. 2. În lunile ianuarie-februarie-martie toată suflarea reportericească timișoreană aduna mărturii. Televiziunea locală, radioul, ziarele voiau să afle. Zilele de 16—22 decembrie au fost atît de imprevizibile încît ieșeau, parcă, din ordinea logică a lucrurilor. Deși dictatura era absurdă, deși amenințarea iernii, a frigului, a foamei presupuneau revolta, nimeni nu credea că ea se va întîmpla **chiar atunci**. Fiecare ezitare a forțelor de ordine demonstra însă că se poate ; că acum e momentul. Cît de hotărîte erau forțele de ordine să facă ordine și cît de mult să potolească mulțimea ? Adevărul era că tuturor li se făcuse lehamite de Ceaușescu. Mai toți credeau, însă, că nenorocirea va dura. Dar nimeni nu voia ca să dureze din cauza lui, spun mărturiile acelei etape euforice

În seara zilei de 16, în fața Comitetului județean de partid se afla o mulțime imensă, compusă nu numai din demonstranți, ci și din cei care voiau să vadă ce se întîmplă. Cei de pe margine erau atît de numeroși, încît, la un moment dat, deveniseră ei înșiși participanți la demonstrație. La fel se va întîmpla duminică, 17 decembrie. Iar miercuri și joi erau ore în care Piața Operei, arhiplină, aduna aproape întreaga suflare a orașului. Toți au fost martori.

Există, sub pojghița celor văzute, o regie abilă, secrete pe care le vom afla cu timpul ? Sau nu le vom afla niciodată ? Nouă nu ne rămîne decît să depunem mărturie. Să scriem, cu alte cuvinte, că miercuri, 20 decembrie întreaga Piață dintre Operă și Catedrală a fost ocupată, de muncitorii marilor întreprinderi timișorene. A scrie că aceștia au fost manipulați de forțe străine e o imbecilitate. Așa cum a scrie că se trăgea „dintre manifestanți“ și nu „din față“ e cel puțin o copilărie. M-am numărat printre cei care am văzut cum s-a tras. Între strigătele răniților, nereținute de reporteri, s-a numărat și acela : „soldați, nu trageți, am acasă doi copii, n-am ce să le dau să mănînce“. Sigur că acum, cînd scriem, ni se pare că e un pic de melodramă în strigătele răniților de duminică seara, dar realitatea nu-și alege exprimarea care să favorizeze esteticul. În seara zilei de duminică, 17 septembrie pe stradă erau dintre cei mai săraci oameni ai orașului. Nu maeștrii exprimării fără cusur.

Pînă cînd vom ști adevărul adevărat — de-l vom ști vreodată — nu ne rămîne decît să adunăm mărturii. Ele sînt „inestetice“ nu o dată. Dar numai ele, așa cum sînt, pot da cale liberă Cărților Orașului.

3. Și cartea lui Titus Suciu e scrisă contracronometru, cu viteza care îi face pe autori să profite doar de investigațiile aflate la îndemînă. Prozator ardelean, bine așezat în cărți cu personaje **dintr-o bucată,** trăind legea morală cu un soi de blîndă bucurie și acționînd în numele ei, in numele legii morale, autorul n-are timp de subtilități reflexive, analitice. Nu-și permite decît rar să fie subiectiv. Nu vorbește despre sine cu plăcerea pe care ar fi trăit-o vreun altul, mîndru de întreprinderea sa. Nu e un erou. El e un pălmaș al scrisului, un truditor ce n-are timp de răsfățul oglinzilor. Cînd apare, **Eul** auctorial intră în scenă pentru a împlini o mărturie. Pentru a da o mînă de ajutor.

ȘCOALA MAGARILOR

Aflăm despre autor doar că a fost lansat de Fănuș Neagu. Nimic despre romanele și nuvelele sale care în fond, ar fi putut întări mărturia scriitorului. Fără păcat, naratorul ar fi putut să insiste asupra bibliografiei care îl recomandă să fie grefier al evenimentelor lui decembrie.

Reportaj cu sufletul la gură. (Traseele Revoluției) a fost scrisă în ianuarie-martie și ar fi fost bine să apară atunci. Erau încă momentele bune ale amintirii în care, suspiciunea nu devenise atît de nivelatoare. Prozatorul putea crede încîntat, că nimeni nu trișează. Dar și astăzi, cu jumătate de an mai tîrziu, cînd sîntem departe de speranțele acelor zile, depozițiile se citesc cu interes. Interlocutorii lui Titus Suciu au cîte ceva esențial de spus despre acele zile. Ei sînt, în general, oameni trecuți de treizeci de ani : au familie, relații, responsabilități. Unul e inginer la Solventul, altul e cunoscut cineamator. A filmat cîteva momente extraordinare, printre care și manifestația copiilor de pe treptele catedralei. (Dar trebuie precizat că nu Sorin Leia flutura steagul, ci o femeie, personaj important al acelor zile). Altul, Gaspar Mircea, e inginer din București. Medicul Onisei, publicist dinamic al lunilor în care Titus Suciu își scria „reportajul“, lămurește chestiuni privind spitalul ; mărturia sa e dintre cele mai spectaculoase. Un martor cu greutate, E. Adelina de la Electrobanat, îi oferă prozatorului șansa unor pagini remarcabile, ca și unul dintre oamenii curajoși ai Revoluției, tehnicianul Savu Ioan : Titus Suciu transcrie pagini frumoase despre dialogul acestuia cu Dăscălescu și bune observații ale revoluționarului cu privire la psihologia momentului.

În fine, importante sînt fișele eroilor. Titus Suciu stă de vorbă cu prietenii, rudele,cunoscuții celor căzuți. Le urmărește ultimul traseu. Tonul e sec fără participare emoțională, așa cum e și pe celelalte pagini. Efectul e însă cu atît mai puternic : portretele se țin minte.

4. Cartea nu e o monografie a Revoluției ; autorul n-a avut această ambiție. El a urmărit anumite trasee ale întîmplărilor, ale **subiecților**. Nu oferă tăieturi din ziare decît sporadic. Colajele sale sînt mai degrabă sărăcăcioase. Sau, cel puțin, needificatoare pentru copleșitorul mecanism mass media pus în mișcare de Orașul Revoluției.

Reportaj cu sufletul la gură e scrisă între două cărți. Una întreruptă, abandonată grație acestei cărți care pare gata să-i preia o seamă de personaje și alta, în stadiu de proiect. Paginile de față nu sînt decît schița ei, bruionul care a trebuit să iasă în fața publicului pentru a justifica participarea scriitorului, locul său în viața cetății. Literatura nonfictivă — o literatură a viitorului — poate fi stimulată, în Timișoara, de amintirea zilelor fierbinți ale lui decembrie.

*** Titus Suciu — REPORTAJ CU SUFLETUL LA GURĂ, Timișoara, 16—22 Decembrie, (Traseele revoluției), Editura Facla, 1990.**

P.S. : Mai stă să apară la „Facla“, de nu va fi apărut deja în tiraj confidențial, fără ca noi să observăm o culegere de texte ale scriitorilor și publiciștilor din Timișoara conținînd pagini scrise la începutul anului. Dacă respectiva culegere va mai întîrzia sugerăm adăugirea unui postscriptum cuprinzător, care să includă și selecțiuni din procesele de la Timișoara. Fără acestea, „mărturiile“ reportericești vor fi nu numai incomplete, ci și derutante.

Cronică măruntă

Va cîștiga Corneliu Vadim Tudor alegerile prezidențiale din 1992 ?

• Simpla întrebare mă face să rîd în hohote. Îi arăt pe urmă întrebarea prietenului nostru Valeriu Ganea, care rîde și el. • În hohote. • Pe urmă, împreună, citim întrebarea în ședința redacțională, ca să se distreze cu toții. • Probabil așa își vor fi spus și cei de la Cațavencu publicînd cele două pagini de interviu cu dl. C.V.T. : hai să le publicăm și pe urmă să rîdem. • Și au dat două pagini de interviu în care insul vorbește despre sine așa cum îi place cetățeanului alegător : limpede. • Redacția adaugă un pamflet de zece ori mai scurt — un flecuștel pornografic, așa cum nu-i place cetățeanului alegător : în cîștig iese C.V.T., care își expune, gratuit, platforma electorală, chiar într-o foaie a opoziției ! • În aceeași săptămînă, C.V.T. mai acordă un amplu interviu celei mai vii publicații din România, Opinia studențească. Își expune pe larg programul electoral, făcîndu-se a nu pricepe ironiile jurnalistului care-l interoghează. • Nu mă îndoiesc că foarte inteligenții redactori ai publicației ieșene au rîs cu hohote citind răspunsurile, care aveau însă o calitate : erau simple și clare. • Iar cetățeanul alegător, prins între așteptările zilnice la pîine, lapte, ouă, de unde să mai aibă timp pentru subtilitățile filosofice, pentru rafinamentele jurnalelor noastre intelectuale ? • El vrea să știe de ce n-are becuri, pantofi, lenjerie, de ce trebuie să piardă ore întregi cu cozile de la lapte, pîine, carne. • România Mare, revista lui C.V.T. îi răspunde : din cauza ungurilor. • Îi răspunde simplu și clar, în așa fel încît omul — iubitul alegător — să înțeleagă : din cauza ungurilor care au aruncat în aer rafinării, fabrici, instalații. • Superintelectualii noștri se risipesc în demonstrații sofisticate, în argumentații ample, C.V.T. țipă : ATENȚIE LA UNGARIA. • El știe, el e curajosul, el e eroul nostru care ține sus steagul rrromânismului. • Iar ceilalți, cei cu opoziția, sînt trădători, sînt vînduți, sînt spioni. • Țara merge rău din cauza vînduților, a trădătorilor, a spionilor cocoțați sus-sus în posturi importante. • Îi arătăm cu degetul căci nu ne este frică de ei. • Oamenii politici se plimbă în Mercedes albastru. • Sînt și ei niște vînduți. • Ha-ha-ha, rîdem, Mercedes ! Dar dacă stăm să ne gîndim, nu s-a întîmplat exact așa la începutul anilor '20 cu Mussolini ? • Nu s-a întîmplat exact așa la începutul anilor '30 cu Hitler ? • Oare nu se făcea haz de articolele domnului Mussolini, care vedea lucrurile simplu și clar ? • Oare nu se făcea haz — vai, vai, vai cît haz se făcea în cercurile intelighenției nemțești — de articolele lui Goebbels din Völkischer Beobachter ? • Niște articole care spuneau simplu și clar de unde vin toate relele. • Toate relele veneau de la evrei și de la intelectualitatea masonă trădătoare. • De la jidăniții de scriitori. • Marii scriitori făceau haz, graficienii momentului îl pictau în fel și chip pe zugrav. • Toți comedianții din lume se distrau de mama focului interpretîndu-l pe Hitler. • Caricaturiștii îl instalaseră între subiectele lor preferate. • Era o veselie generală între intelectuali și între rafinați. • Dacă dăm o raită printre gazetele noastre, observăm că mai tare se distrează citindu-l pe C.V.T. • Atunci cînd nu se distrează, povestesc întîmplările pline de eroism ale lui Zelea Codreanu. • Dintr-una, aflăm cît de mare patriot era „criticul de artă A.C. Cuza“. • Ne jucăm de-a reabilitările și de-a condamnările, privim zîmbind la revistele (mai) tinere care-i elogiază pe Moța și Marin, scriem pamflete antologice. • Dar are oare nevoie de ele Măria Sa Alegătorul ? • Dînsul are nevoie de adevăruri simple și clare. • Și cine îi va oferi — cine îi oferă aceste adevăruri decît România Mare, jurnal al cărui tiraj crește și va crește în continuare, atîta vreme cît guvernul, intelectualii, rafinații vor face haz de C.V.T. și de ideile lui. • De lepenismul — versiune românească — în curs de dezvoltare. •. Fiindcă dacă toți l-au urît pe Ceaușescu în 1989, în 1992 vor fi destui care să îl regrete • Iar cei care îl regretă se vor grupa în jurul celui ce a avut nerușinarea — consecvent fiind cu sine însuși — să declare : sînt singurul scriitor în viață care spune că l-a iubit pe Ceaușescu. • În 1992, în 1994, cei care „l-au iubit pe Ceaușescu“ vor avea un lider. • Iar cei care au fost azvîrliți de pe scena politică de evenimentele din decembrie, securiști, oameni politici, ceaușiști mai vechi sau mai noi, nemulțumiți ai noilor stări de fapt, vor putea să se grupeze în jurul unui poet plin de energie, care nu se joacă, el, cu fleacuri. • Care știe că pe prima pagină trebuie să defilezi cu Vasile Militaru, sau Mircea Dem. Rădulescu, dacă vrei alegători. • Hai să rîdem : hahaha. • Hehehhe. • Hahaoahahoahahah !

Anemone **POPESCU**

DIN NOU LA DRUM

După „seria Gelu Ionescu", de la sfîrşitul anilor '70, după anterioara „serie Eugen Simion", iată că acum **Caietele critice** au devenit o publicaţie lunară. E un vechi deziderat al obştei scriitoriceşti, dar şi o speranţă a publicului cititor. Numerele dedicate **Postmodernismului** sau **Jurnalului ca literatură** au fost, la vremea lor, realizări de valoare europeană. Ar fi nedrept să nu menţionăm aici şi „monografiile" **Sorin Titel, Marin Preda** şi **Mircea Eliade**, care se constituie în adevărate volume, demne de o circulaţie mult mai largă.

Într-o nouă înfăţişare grafică, sub direcţia lui Eugen Simion, **Caietele critice** debutează în forţă. Subintitulată „revistă lunară de critică, teorie şi informaţie literară", publicaţia impresionează prin soliditatea contribuţiilor şi prin preocuparea, aproape obsesivă pentru valoare. Nu lipsesc, desigur, elementele de senzaţie, însă ele provin, în aceeaşi notă de seriozitate, din spaţiul istoriei literare. O neaşteptată „restituire" Marin Preda ne plasează, dintru început, într-o zonă a interesului fierbinte. Cu atît mai mult cu cît e vorba de un capitol cenzurat al cărţii care a creat „moda Marin Preda": **Delirul.** Într-o notă introductivă, Ov. S. Crohomălniceanu scrie: „Romanul **Delirul** a fost conceput pe o idee interesantă, care a dispărut însă din versiunea tipărită. Marin Preda srisese un capitol despre momentul cînd Stalin află că soţia sa şi-a pus capăt vieţii şi interpretează gestul ca o trădare a încrederii lui, cîtă mai era el dispus să o acorde oamenilor, fie ei şi foarte apropiaţi. Aşa a început, sugera autorul, delirul suspicios al celui care avea să vadă apoi peste tot comploturi şi urzeli infernale. Episodul corespundea într-un fel de simetrie artistică momentului cînd Hitler, pradă la rîndul lui furiilor mitomane, muşcă turbat covorul. Cititorul trebuia să se întrebe, după Preda, ce putea face un nebun mic (Antonescu) între doi nebuni mari?"

Încă de la acest prim număr este evidentă dorinţa de a crea o structură anume a revistei. Debutînd în forţă, cu o serie de „Cronici literare", publicaţia doreşte să atragă atenţia asupra acestui sector de bază. Trebuie să recunoaştem că directorul **Caietelor critice** a reuşit să strîngă în jurul revistei una din cele mai puternice echipe de comentatori. De la Eugen Simion însuşi (care scrie cu multă vervă despre „Moartea citeşte ziarul" a lui Mircea Dinescu), la Ovid. S. Crohmălniceanu, Monica Spiridon, Gabriel Dimisianu şi Valeriu Cristea. **Caietele critice** mizează pe talentul recunoscut şi pe autoritatea morală a acestor profesionişti.

Una din rubricile care vor fi citite, fără îndoială, cu mult interes, este „cronica ediţiilor", susţinută de profesorul Mircea Zaciu. Într-un preambul amar-ironic, criticul clujean îşi delimitează „spaţiul de acţiune", aşezat sub semnul **Blestematelor croşete**: „De mult voiam să scriu un eseu cu acest titlu, de neadmis însă în regimul «lecturilor» suprapuse ale cenzorilor fostului Consiliu al culturii.. În limbaj editorial, «croşetele» sînt omisiunile din text, marcate prin puncte de suspensie puse între paranteze drepte. Ele erau un «privilegiu» la urma urmelor, rezervat operelor clasice, fiindcă scriitorii în viaţă suportau un tratament mai radical, suprimările de cuvinte, fraze, pasaje, ori pagini întregi nici măcar nu erau semnalate cititorului, se «evaporau», pur şi simplu din carte, fără urmă,. ca şi cînd n-ar fi fost".

O secţiune care va fi primită, fără îndoială, cu mult interes este cea a convorbirilor. Modalitate eminamente publicistică, interviul are menirea să dinamizeze orice pagină de revistă. Iar cînd în dialog se află, ca în acest caz Geo Bogza şi Ovid S. Crohmălniceanu, garanţia reuşitei este deplină. Iată o scurtă fişă de istorie literară, pe marginea unei întîmplări care, în deceniul al şaptelea a făcut senzaţie: „În 1960 Arghezi era la Ateneu, în cadrul unei sesiuni a Academiei, la care îmi revenise cinstea să ţin o comunicare. La sfîrşit, m-am dus în loja lui şi, spre surpriza tuturor, i-am sărutat mîna. Prin aceasta am vrut să dovedesc, celor ce-l persecutaseră pînă atunci şi erau prezenţi, că există o familie de voievozi ai spiritului, al căror prestigiu nu poate fi ştirbit. Din păcate, lucrurile n-au fost înţelese — mi-e teamă că n-au fost înţelese nici de Arghezi — în semnificaţia lor.

Cu Nichita Stănescu a fost altădată. Aflîndu-mă alături de el într-o reuniune de scriitori, cînd Arghezi a trecut pe lîngă noi, i-am propus, nu l-am silit, să-i sărute mîna."

Unul din cele mai ambiţioase sectoare ale revistei este cel intitulat, cuprinzător, **Comentarii.** Este zona, după cîte ne dăm seama, de interferenţe cu alte spaţii culturale. Un excelent comentariu al lui Virgil Ierunca se ocupă de activitatea de traducător al lui Dan Botta din poemele lui Villon. Este un model de analiză şi interpretare, care ne descoperă şi în **scriitorul** Virgil Ierunca unul dintre cei mai fini şi erudiţi critici ai literaturii române de azi După cum eseul lui Mircea Cărtărescu, **Unde merge poetul gonit din cetate,** articulîndu-se, la un capăt, zonei fragile ai literaturii române de azi. După cum niului minat al filosofiei este una din cele mai subtile pledoarii pentru democraţie din cîte am citit în presa noastră din ultima vreme. Evocarea lui G. Călinescu, sub pana unuia din „ucenicii săi neascultători", Al. Piru, atrage încă odată atenţia prin savoare şi prin binecunoscuta „răutate" a istoricului literar.

caiete critice

1 1990

revista lunara de critica, teorie şi informatie literara

marin preda: delirul lui stalin.

puterea intelectuala. cronici:

anton dumitriu. virgil ierunca. mircea

zaciu. eugen simion.

ov. s crohmalniceanu.

valeriu cristea. literatura straina.

O binevenită anchetă, girată de către Florin Manolescu, pune în discuţie tulburătoarea problemă a „puterii intelectuale". Răspund, de data aceasta, Ştefan Aug. Doinaş, Anton Dumitriu, Mihai Drăgănescu, Dionisie Petcu, Andrei Pippidi, Mircea Nedelciu.

Trebuie semnalate, în orice caz, meditaţiile regizorului Dinu Cernescu, **Un gînd despre dictatură,** din care desprindem aceste notaţii paradoxale: „Am stat şi am analizat exemplele de mai sus şi fără voia mea am ajuns la oribila concluzie că există o legătură perfidă — de nedezlegat — între dictatură (sau sistem totalitar) şi creaţie. Evident, nu pledez pentru dictatură, însă constat că ea este un rău necesar creaţiei. Dacă este adevărat ceea ce am scris aici, constatarea este cumplită: creatorii sînt dependenţi în gîndirea şi chiar în receptarea operei lor de un sistem care oprimă".

Fireşte, n-am făcut decît o sumară trecere în revistă a unei publicaţii absolut remarcabile. Nu ne rămîne să sperăm decît că, sprijiniţi de „bravii noştri tipografi", Caiete critice se vor afla în chioşcuri, aşa cum scrie pe copertă, lunar.

Mircea MIHAIEŞ

Dans ţărănesc

Diateze

Poezia în haine de lucru

Cu un singur op publicat autonom, pînă în prezent (lăsind deoparte, aşadar, prezenţa într-un volum colectiv), Romulus Bucur nu se numără, desigur, printre liricii cei mai prolifici ai generaţiei '80 şi bănuiala că faptul ţine mai curînd de un particular algoritm al creaţiei decît de cine ştie ce exacţiuni funcţionăreşti cărora va fi trebuit să se supună şi autorul în discuţie în deceniul care se încheie acum e lesne confirmată do reluarea, in Greutatea cernelii pe hîrtie **(1984) a nu puţine din textele care i-au marcat intrarea în literatură, alături de Ion Bogdan Lefter, Bogdan Ghiu, Mariana Marin, Alexandru Muşina.**

Scriind, aşadar, relativ puţin, Romulus Bucur nu **este,** totuşi, un liric peste care să treci cu uşurinţă, şi **contabilizînd de-abia cîteva zeci de poeme,** Greutatea cernelii pe hîrtie **e una dintre culegerile de versuri care, dacă nu impun dintr-o dată în conştiinţa publică** un poet, **vorbesc cu suficientă pregnanţă despre literat. Despre — acceptînd condiţionarea livrescă a formulei lirice —un mod viu de a vedea lucrurile în poezie. Interiorizat.** **Romulus Bucur nu-i (dacă e să judecăm aceste stanţe de duminică scrise — mai toate — în haine de lucru) un retractil, impresia de stînjenită emisie lirică nu ocultează de tot cele ce de drept aparţin unui spirit sagace, profan, frondeur in limite convenabile, cu ştiinţa şi disponibilitatea de a-şi juca poezia, biografia, existenţa: „nu vei isteriza mulţimile / cu ea / şi nici măcar albastră / nu e / (plaja pustie / cinematograful pustiu / cu coji de seminţe pe jos / urletul pustiu / în care stai şi cînţi / cu jale cumplită / viaţa lumii / scrisă pe foi jupite / de pe inimi vii / cînţi despre o femeie / muşcînd dintr-un măr / la o fereastră / despre micile vitejii duminicale / ale bunilor taţi de familie / despre tine / »blazat / circar / fanatic« / pierzîndu-te ca nişte urme / de sălbăticiune / / în cîmpie / / văzut de sus văzut de departe / omul părea că n-are moarte / văzut de departe văzut de sus / omul părea că e e în plus / / în mica lume de plastilină / cînd ironia era regină)".** (Omul cu chitara).

Lucian ALEXIU

P.S. Rîndurile 16-17 din articolul nostru Ecorşeuri pentru Emil Botta (Orizont, **nr. 42, p. 11) se vor citi: „iscat de cine ştie ce raţiuni conjuncturale? Sînt întrebări, iată...". Alte eror, omisiuni, fragmentări ori inversări de fraze din menţionatul articol ne-ar solicita un spaţiu prea mare pentru a putea fi corectate aci.**

Dincolo de cuvînt

Brumar şi brumărel

Ocupîndu-mă, în articolul precedent, de cuvîntul **brumă,** nu am avut răgazul de a sublinia, cu destulă stăruinţă, mobilitatea lui semantic-frazeologică. Fac acest lucru acum, atrăgînd luarea-aminte a cititorilor asupra unei „trimiteri" statornicite de gîndirea populară, atît de spontan şi, totodată, de surprinzător asociativă: cum **bruma** nu are, ca zăpada, consistenţă, termenul ajunge să redea, plastic, conceptul de „puţinătate". Odobescu: „Le-am plămădit cu **ce brumă** de ştiinţă am putut şi eu să adun". (DA). Henry Fielding, **Tom Jones** (I, EPL, 1969, p. 83): „după ce primi **ce brumă** i se mai cuvenea din leafă, porni spre casă".

Cu totul remarcabilă este „familia" termenului în discuţie, constituită dintr-un mănunchi bogat şi felurit de derivate. Aspectul devine cu atît mai semnificativ cu cît etimonul latinesc **bruma** nu a produs decît un singur derivat uzual, **brumalis,** folosit în cîteva expresii dintre care semnalez, la Vergilius, **brumale frigus** „gerul iernii"; apoi **brumale signum,** numele „Capricornului", adică al „constelaţiei solstiţiului de iarnă". Dintre formaţiile desprinse din **brumă** (ce sunet... „autumnal" are cuvîntul!) mai „actual", în sens foarte restrîns, mi se pare **brumar,** sinonim vechi şi popular pentru **noiembrie,** cînd, potrivit Celui din Lancrăm, „Văgăuni şi scorburi cască, / umbre doar mai vin să pască. / Fauni vechi şi roşcovani / scîncet dau sub bolovani / şi pe căile amiezii / se pătrund de neguri iezii" **(Noiembrie).** În ciclul postum **Cîntecul focului** unul din poeme se cheamă chiar **Brumar:** „În cumpănă cu tot ce-a fost, pe-o dîră de lumină, / înaintăm prin foi, prin aur răvăşit prin **brumă** fină. / În neştire, ici şi colo, mînile ne umblă / prin cupele de flori, prin cele de pe urmă. / De n-ar fi fost zădărnicit de-un crud **brumar,** / polenul ar mai fi putut să fie încă — jar". Fără îndoială, corelarea, la mică distanţă, a derivatului **(brumar)** cu termenul său de bază **(brumă)** învederează pe un rafinat al lexicului, constituind, totodată, o originală ipostază a „repetiţiei", practicată de toţi marii poeţi români de la Eminescu încoace. În cazul nostru, ivirea lui **brumar** îndată după **brumă** consolidează nu numai sensul obişnuit cît, mai cu seamă, conotaţiile difuze ale acestuia din urmă. Pe de altă parte, alăturarea celor doi termeni într-o vecinătate relativă constrînge pe cititor — iar el „se supune" cu satisfacţie acestei „constrîngeri" — să refacă „pe cont propriu" legăturile, uneori şubrede, dintre cuvintele înrudite, străbătînd potecile întortocheate care ar trebui să le unească. Nu altfel procedează Ion Pillat la capitolul **Brumar** din **Calendarul viei,** numai că, acum „reapropierea" celor doi termeni este mai.. decisă: „Pe umeri iei sumanul şi fluieri după cîni. / Poteca suie dealul prin via din bătrîni. / / S-au înroşit cireşii, îngălbeniră nucii. / Ce străjuie cu **bruma** de pe **Brumar** butucii".

Cîntăreţ, şi el, al „brumelor" **(Gravură:** „Şi ce linişte se-aşterne! / Şi cum sufletul se-aude, / Scuturînd din aripi ude / Peste **brumele** eterne"), Tudor Arghezi recurge la derivatul **brumar** „noiembrie" chiar în primul vers al poemului **Tîrziu de toamnă:** „Prin singurătatea lui **brumar** / Se risipeşte parcul cît cuprinzi, / Învăluit în somnul funerar / Al fumegoaselor oglinzi". „Singurătatea lui **brumar**" este motivată în versurile imediat următoare, însumînd, în substanţa lor poetică, un peisaj de toamnă specific arghezian: „Căci prin mijlòc, bolnàv de mii de ani, / Întunecat în adîncimi un lac e-ntins. / Şi sîngele, din vii şi din castani, / Pe faţa ruginie a undelor s-a prins". Iar poezia se va încheia cu un catren care, o dată citit, te însoţeşte pretutindeni şi oricînd: „Molifţi, cîţiva, s-au întîlnit departe, / Pe cînd murmurul parcului se roagă... / Se-nchide înserarea ca o carte / Şi sufletul în foi, ca o **zăloagă**". Nu voi pierde prilejul de a preciza că **zăloagă** — termen care ferecă şi pecetluieşte întreaga poezie — nu este, cum cred unii, o... „variantă" pentru **zălog „amanet"** (după modelul „perechilor" **joc-joacă, zvon-zvoană** etc.), ci un cuvînt de sine stătător, sinonim simplu pentru expresia „semn de carte". Gala Galaction: „Am văzut deodată galbenii d-tale trandafiri!... Tot ce-am mai putut să fac a fost să aşez acele flori, **zăloagă,** în cartea sfîntă".

Din **brumar,** limba română a plăsmuit diminutivul . **brumărel,** sinonim popular pentru **octombrie.** Într-o producţie folclorică pusă în circulaţie prin osîrdia lui Alescandri, **Brumărelul,** personificat, se făloşeşte cu... vestejirea florilor: „Eu vin sara pe răcoare, / De mă culc pe sîn de floare, / Şi cînd plec voios cu soare, / **După mine floarea moare".** Iar Alecsandri comentează: „**Brumărel** este numele lui **octomvrie** cînd încep a cădea **brume mici.** Românii dau lunilor denumiri potrivite cu timpurile anului". Aş mai reţine că expresia **După mine,** din ultimul vers citat, suferă de un notabil echivoc poetic, însemnînd şi „după plecarea mea", dar şi „de dorul (dragul) meu". În consecinţă, predicatul **moare** pendulează, la rîndu-i, între sensurile sale „propriu" şi „figurat".

G.I. TOHĂNEANU

Dinu Barbu

PATA

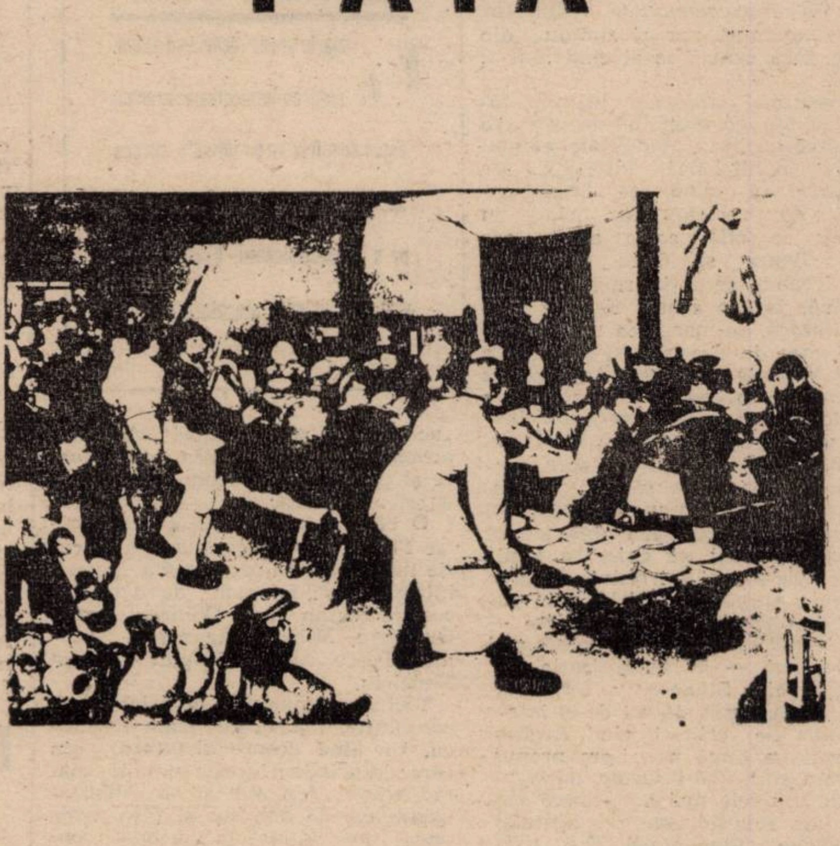

NUNTĂ ȚĂRĂNEASCĂ

Mardare scotoci cît scotoci prin mîlul unsuros al bălții, apoi se lăsă păgubaș. Scoase mîna din apă și-și răsfiră degetele: stropii se prelingeau maronii, mari și rotunzi, ca niște icre de morun. Peștișorul se pierduse undeva, între cizmă și bățul undiței...

Hotărî că locul nu-i aduce noroc. Înfășură nailonul pe bățul de bambus, învîrtindu-l ca pe un fus uriaș, și se îndreptă spre ecluza din care, printr-o țeavă subțire de fier, se scurgea șuvița unui pîrîiaș ori a unui canalet de irigație. Desfăcu scăunelul-trepied, se așeză și-și scoase cizmele de cauciuc. Pielea de pe tălpi se zbîrcise în riduri rozalii, ca pîntecul unui purcel de lapte.

— Trage, domn' pescar?...

Insul care-i pusese întrebarea se apropie și-i ceru foc.

— Eu, dacă nu fumez o țigară după-masă, nu-mi priește. Da' dumneata trebuie că ești om tare răbdător, că de cînd știu balta asta n-am văzut pe cineva să prindă pește. Nici nu s-o găsi...

— Am scăpat eu unul, așa că dovada e făcută. Mardare se strînse în scăunel: „Cum dai de un loc mai bun, cum se ivește cîte un neisprăvit care-ți strică toată bucuria..." Îl privi înciudat pe intrus: individul era bronzat ori avea tenul ceva mai închis ca de obicei. „Mă rog, poate arăta oricum, tot nepoftit se cheamă..."

— Dom'le, eu lucrez pe mașina aia, își începu prezentarea negriciosul și-i indică, undeva peste niște mormane metalice, mastodontul galben care-și pusese tocmai în mișcare măruntaiele de oțel. Meseria asta mi-am ales-o singur. Nu mă întrebi de ce?

Mardare urmărea concentrat pluta undiței, așteptînd să treacă pata uleioasă apărută pe suprafața apei. Din spatele salciei sub care-și așezase trepiedul, se ridicau vălătuci de fum gălbui și înecăcios, răspîndind un miros înțepător de cauciuc și de cîrpă arsă. Dincolo de mormanele de gunoi care fumegau leneș, mașina galbenă își încetă brusc huruitul. Din cabină sări un bărbat subțirel, îmbrăcat într-un trening albastru. Vru să se îndrepte către baltă, apoi, la jumătatea drumului, se opri sub un prun vinețiu de atîtea fructe, rupse una și, după ce-i șterse coaja brumărie, mușcă, despicînd-o în două. Scuipă sîmburele într-o parte, apoi se așeză, proptindu-se cu spatele de coaja zgrunțuroasă a pomului. Rămase cu brațele date în lături, mestecînd fără grabă.

— Domn'le continuă insul nepoftit, eu, de cînd lucrez la I.G.O., mă scol dimineața fără dureri de cap. Mă sui pe bicicletă și, valea, la serviciu. Că noi n-avem autobuze să ne adune de prin intersecții. Cum zice și directorul nostru: „Măi, băieți, voi sînteți o secție mică într-o unitate mare, așa că, lăsați mofturile". Iaca, mai am două rate și, gata, toată bicicleta e a mea. Unde crezi dumneata că am lucrat înainte, domn' pescar?

Mardare privea disperat pata care se rotunjea amenințător. Ce-l interesa pe el unde lucrase individul ăsta băgăreț și cîte rate mai avea de plătit la nenorocita aia de bicicletă?... Și pata asta... De unde a răsărit? Să fie ulei sau motorină?...

— Da, nici înainte n-am dus-o rău... Numai că trebuia să deschid și să închid ușa aia de fier tot timpul. Cum o mișcam, zdrăngănea ca o foaie de tablă aruncată pe asfalt. Ba, mă mai și grăbea cîte un deștept: „Dormi, Marine, dormi?..." Păi, eu eram de vină?! Mi-a spus șefu' să deschid poarta și să o închid ori de cîte ori intră sau iese cineva? Mi-a spus! Așa făceam, dom'le! Ce, eu nu puteam să o las deschisă pînă se termina fîțîiala? Puteam!... Da', mi-aș fi depășit atribuțiile!... Așa că am plecat de acolo. Altfel, de ce să mă plîng, era bine; terminam slujba, făceam un duș, că era apă fierbinte mai mereu, mă spălam și plecam, valea, acasă. Numai că mă lovea gîndul rău pe drum: dacă n-am închis ușa la plecare, dacă s-a blocat broasca și, a doua zi dimineața... Eh... Da, dom'le, de aia m-am transferat. Acum dorm liniștit.

Mardare strivi pe obraz un țînțar îmbuibat de sînge. Locul mușcăturii se umflă într-o moviliță albă. Ciupi nerăbdător coarda undiței: nailonul sticli verzui iar dopul săltă molcom, ca și cum mișcarea i-ar fi fost încetinită de o forță nevăzută.

— Parcă trage, dom' pescar... Sau, mi s-o fi părut mie... Șefu', că și unde sînt acum om al muncii am un șef, e mort după pește. Poate v-ați văzut pe baltă. Deși nu cred, că dînsul merge mai mult la păstrăv. Zice că-i ajunge toată săptămîna. Ce-o fi vrut să spună, domn' pescar?...

Vorbărețul tăcu pentru o clipă. Se ridică într-o rînă, întinse mîna și rupse o frunză subțire și lunguiață de salcie. După ce înlătură de pe frunză o pînză uleioasă de păianjen, o duse la gură și suflă fără convingere. Nu-i ieși decît un bîzîit indefinit. Renunță și rămase cu fața sprijinită în palme:

— Ce, mie nu-mi ajunge toată săptămîna? Și cum, pac, imediat la pește?... Eu rămîn acasă, am radio și ascult muzică pînă mă satur. Ascultăm și-n mașină, e drept, numai că acolo, cînd sus, cînd jos, strînge ce mai rămîne după noi, că avem destule controale, ehe!, nu ne plîngem de asta!... Sau mă plimb cu bicicleta. Dau din pedale cum am chef; dacă vreau mai repede, nu mă oprește nimeni, pedalez pînă transpir. Parcă tot mai bine decît să stai pe un scăunel ca ăsta, cum faci dumneata... Măcar de ți-ar fi cu folos!...

După perdeaua de fum gălbui, dinspre mașină, se auzi un claxonat strident. Nepoftitul se propti mai bine în coate, înălță capul ca o vietate alarmată de începerea vînătorii, apoi, văzîndu-l pe șofer dormitînd mai departe sub prun, se ridică în șezut și zîmbi relaxat:

— Niște copii... Timofte ia întotdeauna cheile cu el, așa că nu-i nici un pericol. Dom'le, zică cine ce-o vrea, noi formăm — Marincu, Timofte și cu mine — o echipă clasa întîi. Și Timofte ăsta nu-i fudul, nu-i pică volanul să pună mîna cînd dăm peste cîte un bloc cu mai multe bidoane în fața porții! Ce crezi dumneata, îi spuse pescarului, care, pentru un moment, își desprinse privirea de pe pluta undiței și-l urmări contrariat pe negricios. — Marincu îmi povestea mai zilele trecute că, deși pune mîna la greu, Timofte nu mănîncă în timpul serviciului. Simte el că nu i-ar cădea bine. Degeaba, Timofte tot șofer rămîne...

Mardare smuci iritat undița, aducînd la suprafață cîrligul fără momeală. Scotoci cu vîrful degetelor în cutia rotundă împlîntată ca un șrapnel în malul moale și reuși să scoată o rîmă subțire și roșie.

— De ce nu-ncerci cu muscă, domn' pescar? Una din alea mari și verzi, lacome... Se zbate în ac de-ți aduce știuca la mal. Deși, te-am prevenit, nu pare să fie pic de pește în baltă... Numai dacă n-or fi adus puiet. Da', oricum, tot ar fi prea devreme... Da, domn'le, așa cu Timofte al nostru. Uite și azi, Marincu are „liberă" și m-am înțeles cu Timofte de minune, deși a fost ceva de tras...

Negriciosul aruncă frunza de salcie pe care o frămîntase pînă atunci în mînă, desprinzînd-o în fîșii pe linia nervurilor, se ridică în picioare și rămase așa, cu privirea ațintită pe celălalt mal al bălții.

— Uite-i, frate, cum se frămîntă! Stau toată ziua prin încăperi înguste ori lunguiețe, scunde sau joase, mă rog, birouri, ajung acasă și gata, simt nevoia să se miște. Știu eu un bloc micuț, pe o stradelă liniștită, cu oameni tare de treabă și cu bidoanele în permanență proaspăt vopsite. Și să-i vezi, dom'le se întorc de la serviciu, își iau trenigurile, scot furtunul cu care spală de obicei mașina, și, valea la „moșie". Asta-mi place mie mai mult, cum îi spun petecului acela de pămînt... Cea mai harnică e scundaca de la etajul trei; femeie fină, n-are găleată pentru gunoi ca și ceilalți, ține totul într-o pungulița transparentă de plastic, cum avem și noi agățate pe pereții mașinii. I-am și zis: „Dragă domniță avocat — că asta-i meseria cuconiței — nu-i de dumneata săpăliga asta... Și nici nu-i eficientă!" Ea nimic, de cîte ori dăm pe la blocul ei, o găsesc în grădinița de doi pe doi, cu săpăliga în mînă... Și are atunci o privire fericită, mamă-mamă!... Mă și gîndesc, cîteodată, că omul e ca o plantă, tare-i legat de pămînt....

Mardare, ca și cum persoana descrisă i-ar fi fost cunoscută, ascultă cu ceva mai multă atenție cele spuse la urmă de intrus. Se ridică și el și trase bățul undiței spre dreapta. Pusă în mișcare, pata se despică în două, se strînse din nou la loc, apoi, împinsă de o pală de vînt, ajunse la mal. Moleculele verzi-albăstrui străluceau uleios, părîndu-i pescarului o colonie de muște mari, nesuferite. Ca un deștept, se sculase cu noaptea în cap, venise la baltă și, uite, singurul lucru viu era nenorocita asta de pată... Negriciosul trebuie că se pricepe la mizeriile astea uleioase... zîmbi, răutăcios.

Insul nepoftit luă zîmbetul drept o participare afectivă la descrierea femeii cu săpăligă și-i surîse, la rîndu-i, pișichier:

— Te pomenești că o știi pe cuconița, domn' pescar... Cum văd, le ai și dumneata....

Lovit de o umezeală neplăcută se foi în fîșul subțire și se apropie și mai mult de pescar.

— Dom'le, șefu' zice că pescuitul e meserie doar pentru cei cu lotca. Ori pentru cei care sînt pescari pe ocean... Altfel, zice șefu', e o artă. Acu', cînd mă uit la dumneata, mai să cred că-i așa. Cum ciupești ușor nailonul ca să întărîți peștele și cum stai nemișcat ca o statuie, o fi cum spune șefu'... Că noi, ne învîrtim toată ziua dintr-un capăt al altuia al orașului după niște prăpădite de bidoane... Dumneata șezi pe scaun și te odihnești. Ba, poate, te trezești și cu ceva peștișor în cîrlig. Acu', eu ți-aș da un sfat, cît știu și eu de la alții; dacă nu scuipi pe momeală, ce-o fi ea acolo, cocoloș de mălai sau dudă, tot aia e... Nu trage. Dar-mite-n balta asta...

Se lăsă o clipă pe vine și-și plimbă de cîteva ori mîna prin pata care se lipise parcă de țărm. Vălătucii de fum gălbui coborau peste el, acoperind fața apei. Balta încremenise într-o nemișcare curioasă. Negriciosul se ridică și, fără să-și mai ia rămas bun, grăbi către mașina de pe scara căreia șoferul subțirel îl șuieră de cîteva ori, ascuțit. În urma lui, pata porni să urce pe mal; se lovi de tulpinile goale de stuf după care, împărțită în șuvoaie verzui, se îndreptă către trepiedul de aluminiu. Amețit parcă de liniștea așternută după plecarea vorbărețului, Mardare moțăia liniștit. Bățul undiței îi alunecase din mînă. Creanga uscată și inutilă începu să se scufunde, încet, încet, în mîzga uleioasă.

Ovidiu Someșan

SINGUR DE LUNĂ

au murit poeții
toți pe lună nouă
se despart în două
varul și pereții

cam departe-i visul
nopții împreună
dacă și caisul
umblă după lună

pică și necoapte
fructele aceste
și de-atîta noapte
luna care este

SUBSTANTIVE

umbrele veghează
cît a mai rămas
și-mi încoronează
oasele sub nas

visul ce se leagă-n
somnul cu haiduci
lasă-mă să-l tragăn
luminat de cruci

ploile zvîntate
spînzură-n gutui
și nevindecate
clopote-n statui

POESIE

mai liniștea cum să oprească
și frunza-ncepută să bată
la gîndul că vina-i o roată
de fapt și aproape firească

mai fi-va și toată pădurea
atentă iuțind așteptarea
căci numai pe jos întrebarea
își umflă în pene securea

mai pînă clocotește măsura
pe umărul puștii concrete
amarnic duhnind a regrete
și cîinele-și vindecă zgura

Livius Ciocârlie

Fragmente de jurnal

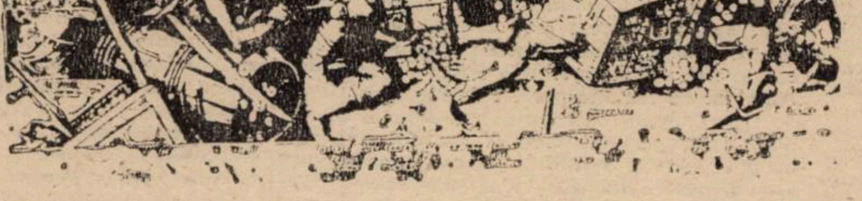

BĂTĂLIA DINTRE PUȘCULIȚE ȘI LĂZILE CU BANI

Deci curs am mîine, nu azi, și îl am chiar la ora cînd am fixat întîlnirea cu francezul în oraș. S-a făcut ora opt și jumătate. Il aștept pe francez pînă la nouă, ca să contramandez întîlnirea. Nu apare în pauză și nu știu de unde să-l iau. O întîlnesc pe doamna Gh. Este unu la zero pentru mine, îi spun, la concursul „cel mai zăpăcit cîștigă“ pe noul an, ea fiind singurul adversar redutabil din catedră la acest sport. Plec după nouă și mă întîlnesc cu decanul în parc. Pare stingherit că mă prinde mergînd spre casă la ora asta matinală. Pînă seara lucrez fără spor și posomorît. Corespondențele au început să mă plictisească. Tot soiul de mici necazuri cu sănătatea. Ar trebui să fiu ceva mai **succesful**, ca să mă remontez, dar nu văd cum. A murit bătrînul care aducea mîncarea de la cantină pentru Nuța. Avea în el ceva neplăcut, de hermafrodit. Îl evitam și n-am vorbit decît acum cinci zile, cînd ne-am urat un an bun. Seara văd **Vicleniile lui Scapin**.

Plec la cursul cu pricina pe o vreme înmuiată. Îl termin în două ore, cum cere programa, pe Baudelaire, adică nu apuc să spun nimic. Mici tentative nereușite să dau peste echipa de teatru care, se zice, s-a dezmembrat. La standul de cărți M.B. mă întreabă ce mai fac. Încerc să mă obișnuiesc cu viața, spun. Cumpăr **Scriitori greci și latini**. Bat la mașină, ascult muzică, prînzim. După masă telefonează popa : vine diseară pe la noi. Ca s-o scutesc pe T. mă duc la capul străzii după cumpărături : lapte, pîine, vin, brînză, cașcaval. Sosește doamna Ș. A primit un anunț funerar prin care Henri-Pierre îi roagă pe prieteni să le comunice cunoscuților că tatăl lui a murit. Inocentă și pură, naivă, dar plină de umor și bun simț, doamna Ș. s-a executat. Ne povestește din lecturile ei religioase, despre icoana nefăcută. Povestește frumos, cu bună stăpînire a întorsăturilor bătrînești și, în chip de scuză pentru cazul că n-am fi credincioși, spune e multă poezie în istoriile astea, pot să placă oricui. Vine popa și ne simțim bine, sau cel puțin eu. T a pregătit o cină bună, nu pretențioasă, iar noi găsim imediat tonul potrivit.

Popa rămîne un om de duminică, o minte frumoasă. Nu este un pasionat, nu se omoară cu firea, fire de diletant, curios în multe direcții, însă în momentul cînd se ocupă de un lucru îl și interesează și îl face bine. La București a cîștigat și un firesc al gestului, o dezinvoltură socială. Vine de trei, patru ori fără să aducă o floare, dar te pomenești deodată cu cîte un pachet trimis prin poștă, plin cu bunătăți.

Am întîlnire cu francezul, ca să-i transmit salarul, în holul hotelului „Continental“. Aflînd, secretarele s-au întrebat de ce n-am fixat întîlnirea în holul securității. Îl și invit la cină. La zece mă duc la curs. I-ai pe studenți de unde nu-s. Cobor la orar cu un gînd negru, dar orarul confirmă, am curs. Dau peste G. la ascensor și aflu : anul al treilea e în practică săptămîna asta, nu face cursuri : cea ce îmi aduc brusc aminte, mi s-a mai spus. Duc la „Orizont“ un articol al lui Dorin Ștefănescu, i-l dau lui D. și mă întîlnesc cu T. Vorbim despre Eliade — unde au de gînd să ajungă cu tardivele tămîieri — și despre Cioran. În redacție, Dușan a luat hotărîrea să scrie zilnic un poem. Hărnicia îl ține de la Anul Nou. Dacă din 365 de poezii o să fie bune 65, s-ar declara mulțumit. Adriana mă poftește la o cafea. După ce traducerea lor din „Tel Quel“ s-a poticnit în toate cenzurile, acum a venit dispoziție să apară — de la MINISTERUL DE INTERNE. Păstrăm un moment de reculeasă tăcere. Și-a terminat eseul despre Roland Barthes. Deocamdată n-are nici timp nici stare de spirit să continue teza despre Cantemir. Spre casă mă întîlnesc cu Trâpcea. Citesc cu interes studiul lui despre Banatul de jos. De ce nu scoate un volum la „Facla“ ? „La X. ? Odată cu capul !“ Îl schimbă cu Y., zic „Aoleu ! și mai rău !“ Alexandra, terorizată de conștiinciozitate, acumulează note bune la școală, însă continuă să-și spună povești. De Corina se plînge T. Dezordonată cum nu se mai poate și total nepăsătoare în relațiile cu ceilalți. Citește Gogol, Dostoievski, Tolstoi, Călinescu, Molière, pricepe totul însă modul de a fi nu pare afectat de lectură.

Seara a fost francezul la noi. Trebuia să-l chemăm odată, deși arătarea lui— mic, cu nasul lung și mustață căzută, tuns breton, îmbrăcat fistichiu — nu anunța nimic bun. A fost mai tare decît ne temeam. De la opt, cînd ne-am întîlnit la medicină, pînă la miezul nopții cînd l-am vîrît într-un taxi, a pus o singură întrebare — dacă plăcinta cu mere era făcută cu rubarbă — și la nici una n-a răspuns în mai mult de o propozițiune. Am încercat tot ce mi-a trecut prin cap. Ocupațiile lui aici, familia de acasă, politică, lectură, sport, pînă și faimoasa organizare a învățămîntului, la care toți francezii se pricep. Ce-i drept, aici s-a mai înviorat, însă imperceptibil. Foarte puțin. La plecare l-am întrebat dacă vrea să chemăm un taxi. A mormăit ceva în doi peri, părea că n-ar fi vrut. M-am dus cu el prin ger la tramvai, unde nu venea nimic. Cînd am zărit un taxi de departe iar l-am întrebat, iar a mormăit, dar de rîndul ăsta, exasperat, l-am oprit. Parcă nu văzuse în viața lui automobil. Se uita năuc la portieră, pînă ce i-am deschis-o, ca să-l văd plecat. De băut, nu băuse. A așteptat să i se răcească friptura, nu poate să mănînce cald. Și-a turnat zahăr în cafea pînă a dat peste margini. Bizar personaj. Mai mult mă amuză gîndul că în taxi și-o fi spus și el uf ! trebuia să mă duc odată și la plicticoșii ăștia, bine că s-a terminat.

Curs. Vorbesc despre **Le degré zéro de l'écriture**. În pauză, la catedră, o persoană amabilă a lăsat „România literară“ deschisă la foile cu articolul meu. Cum m-aș fi putut aștepta, în loc să mă bucur simt o lehamite definitivă, ca la o mare impostură, citindu-mi numele sub portretul lui Eminescu. Jos, la plecare, îl întîlnesc pe mustăcilă. Nu vrea să treacă iarna fără să mîncăm la ei acasă o mămăligă cu cîrnați. Trece pe lîngă noi Adriana. Zic, vin și eu. Afară ninge, e zloată, mai mare dragul. Pe Edith ar fi operat-o acum două săptămîni, în Elveția. Acasă îi arăt lui tata articolul. De citit, spun, nu ți-l recomand. Nici n-am de gînd, scrii pentru două sute de filfizoni. Cum ! intervine mama, îl citește și Bebi Lalescu. E drept că nici ea nu prea înțelege. Păi, n-am spus eu !?

Sîmbătă, toată ziua acasă, friguros și cu dureri de șale. M-am dus numai pînă la colț, după lapte și cartofi. Pe la prînz am dat cu aspiratorul. Pînă atunci am pregătit niște idei pentru Lugoj. N-am nici un chef de comunicări, așa șubred cum mă simt și cu o bubă pe nas. La două, T. furioasă. Își bate capul cu practica pedagogică, o treabă pe care nu dă nimeni doi bani. Obosită și de gospodărie, de boală, de chinul cu doctoratul. Varsă-ți focul în capul meu, îi spun. La școală, Corina a știut ce înseamnă motto și l-a spus pe cel din **Craii de Curtea-Veche**. Alexandra, tot timpul cît rămîne singură în cameră le spune păpușilor povești. Seara primim un pachet cu bunătăți de la Ploiești. Ca în fiecare sîmbătă, tata anunță pe toată lumea că după serial face baie. Dă drumul la apă și o întreabă pe mama : „Pot să pun dopul ? Crezi că-i curată ?“ Mama îi spune să-l pună. După cinci minute o găsește neagră. Începe să bombăne supărat : altă dată mama să-și vadă de treabă, să nu se amestece unde nu-i fierbe oala, să nu-l bată la cap, știe el mai bine ce are de făcut.

Peste noapte și toată dimineața a nins. Telefon lui Sorin. Vine cu Raicu și Sonia aici, în februarie. Povești. Ar vrea să-mi trimită romanul pînă ce lucrul în editură nu-i prea înaintat ca să-i mai folosească la ceva. Telefonul maestrului, în legătură cu plecarea la Lugoj. Corina se duce la fostul diriginte, bolnav. Țin mult unul la altul, el susține că ea ar avea cap de mare matematician. Mătur zăpada. După prînz, pe la patru, o duc pe Alexandra la parcul „cu munți“. Printre părinții cu copii e și o profesoară blondă de la Loga. Deloc sportivă, Alexandra nu se prea întrece să coboare panta. Totuși o conving, întîi pe zăpadă și după aceea pe gheață. Fac ce fac și, împingîndu-i sania, mă pomenesc cu fundul pe lunecuș. Pînă jos, sania mă întrece cu foarte puțin. Hotărîm amîndoi că ni se potrivește mai bine să ne plimbăm pe alei. Ajungem acasă tocmai la timp ca să văd al doilea episod din filmul despre Shakespeare. Seara începe iar să ningă. Zgaiba de pe nas e la locul ei.

Dan Emilian Roșca

POEZIA SE DILATĂ LA FRIG

se adunaseră gymnopoeții
să-l privească pe copilul cu păr argintiu
cum doarme în mijlocul străzii
învelit cu o piatră kilometrică

se făcea din ce în ce mai frig
cîteva sticle au început să circule
nu știu cum
dar toți și-au amintit de vitruviu
și de un număr poleit dar
trebuie să facem ceva ce naiba
înălța glasul cîte unul și ceilalți
n-aveau nimic împotrivă se
înfofoleau mai bine le era rușine
la toți știau că sînt doar o închipuire
a tulburătorului copil cu păr argintiu

MEMENTO

m-am revăzut
copil tînjitor și trist
demontînd și montînd
mașina de uz casnic pentru tocat carne
ascultînd pentru a nu știu cîta oară
povestea cu peștișorul de aur

în jurul meu
părinții și vecinii
profetizau

acum știu : destinul meu
e să-i dezamăgesc
pe toți

DISCOVERY

la vîrsta de șapte ani
am înmormîntat o păpușă
cenușie și mi-am propus
să nu-mi iubesc niciodată dușmanii
mulți ani mai tîrziu în
locul păpușii am descoperit
un craniu de cal din
golurile ochilor săi și-a
luat zborul un stol de fluturi albi
aerul cînta ca orologiul unei catedrale
eram deja un mare poet
îmi păzeam cu strășnicie melancholia
dușmanii se rugau pentru mine
îmi dăruiau pantofi și pelerine
mă invitau să mănînc din
același ou cu ei
craniul de cal tot încerca
să-mi sărute melancholia pe gură

ABUR ÎN COLIVIE

cîteva infirmiere subțiri
aveau grijă de sănătatea noastră
dar noi visam pe ascuns
păpușile lui leonor fini
cum se scăldau într-o apă leneșă
la capătul lumii acesteia
și la fiecare vizită matinală
eram palizi și fericiți

EPOCA VISULUI

am rupt o fereastră
am spart o mănușă

deschid ușa : mă aflu
într-un oraș zgomotos dar pustiu

mîinile mele
au parfumul
trupului tău

DEȘTEPTAREA ÎN VIS

ultraaaaaalb striga rătăcitul
în piața de pepeni și sîni
și ca din pămînt apăreau
poeții cu cizme de oțel
și căști de pîslă
și-l luau la bătaie

într-un lift exterior și înțepenit
la al nu știu cîtelea etaj
eu îmi beam sucul de roșii

de acolo priveam galeș
la o tînără vrăjitoare
cum mîngîia cu mătura
un ceas solar

Cronică plastică

Dreptul la respirație liberă

1. Starea de spirit a cetății, convulsiile, tragismul, speranța — se reflectă în primul rînd în pătura cea mai sensibilă a ei — artiștii. Revoluția din decembrie, nemărginitul optimism din primele luni, atenuat puternic ulterior, confuziile, neliniștea și, de ce să n-o spunem, teama de a nu pierde prea repede un asemenea bun cîștigat — democrația, visul de apartenență la o Europă democratică — și-au pus amprenta din plin asupra actului creator. S-a ivit un vid al spiritului resorbit de faptul diurn, contradictoriu, violent. Scriitorii, în deplină libertate de exprimare s-au aruncat asupra tuturor zonelor tabu de pînă mai ieri, îndreptîndu-se către gazetăria politică. Implicit, a apărut refuzul ficțiunii, al căutărilor postmoderniste de pînă mai an, al însuși lecturii-studiu, lecturii-refugiu și chiar al publicării imediate a cărților scrise deja și blocate, în timp, de cenzură. Deloc surprinzător, și majoritatea plasticienilor s-au lăsat purtați de evenimentele ce se derulau dramatic și cu o extremă repeziciune, refuzîndu-și actul creator luni de zile. Artistul a ieșit în stradă, participă la mitinguri, simțind că locul lui nu este acum în fața șevaletului, ci acolo unde se poate lupta pentru consolidarea libertății cîștigate. Mai mult, amestecul de sacru și profan, la care are acum acces brutal, după o stare de perplexitate, îl determină să ia atitudine umană, de cetățean al cetății pentru a învinge marasmul ce se instalează din nou peste lumea de acum. În fața paginii albe, a pînzei de pe șevalet simte cum întreg universul său artistic, construit în anumite condiții, se bulversează sub presiunea unor noi coordonate, cărora încă nu le poate defini locul și dimensiunile. Apare astfel o firească neîncredere și nesiguranță în fața propriei creații, a însuși rostului creației artistice în sine. E o stare de trecătoare alienare.

Cu toate acestea, grație temperamentului, cîțiva dintre artiști au răspuns evenimentului prin creații „aplicate" nevoilor agorei, în vreme ce alții au reușit să-și regăsească liniștea necesară detașării întru meditație.

2. Aflat la cea de a cincea expoziție personală a sa, Pavel Vereș se numără printre plasticienii timișoreni care au trăit actul istoric, încă fierbinte și nebulos, reușind să-și extragă în scurt răstimp ideile directoare ale creației sale. Ele se înscriu perfect momentelor pe care le parcurgem prin pledoaria făcută pentru speranță și nevoia de sacrificiu. Expoziția deschisă la Galeriile Helios permite o citire a creației de ultimă oră a lui Pavel Vereș într-un singur registru, de maximă gravitate — dreptul la libertate, la respirație liberă. Ciclul ferestrelor tăiate de cruce, al **toracelui-pămînt** inspirînd **lumina-speranță-aer** reprezentate crucificat, reflectă sacrificiul suprem necesar transcenderii către libertate. Dezlegarea de păcat, de trecut, de pămînt, întru spiritualizare se află undeva, dincolo, în fundalul luminos al lucrărilor. Între privitor și Edenul spiritual se interpune obstinant lemnul ferestrelor dispus în cruce. Sacrificiul, cel de ieri, cel de acum, cel de mîine este cerut de artist pentru a descătușa sufletul, memoria, de apocaliptica frică de a ne depăși condiția de supuși orbi, muți, surzi, încredințați puterii malefice de deasupra noastră. Departe de a crea prin spațiul expozițional un mic univers concentraționar dominat de ferestre înzăbrelite, Pavel Vereș, dispune în opoziție două compoziții de mari dimensiuni, de un dramatism aparte, marcat prin cromatică și ductul tușelor. O cruce-torace, deasupra căreia sînt scrise cuvintele PĂMÎNT și AER, iar de cealaltă parte o desfășurare de figuri umane zbătîndu-se în fața unor ferestre urbane închise. La mijloc, în plin centrul spațiului expozițional este dispusă o lucrare, ce ar putea desemna drumul — Golgota. Între aceste trei repere se desfășoară atît seria ferestrelor-cruci, de la cele escaladate de brațe umane, pînă la iconicele — Isus răstignit și Înălțarea de pe cruce. Cît și cea a peisajelor-drumuri; peisajelor cu copaci, a cerului privit prin dansul liber al frunzelor de arbori..

Unitară prin concepție și realizare, expoziția lui Pavel Vereș, prin trimiterea directă la sacrificiul bibilc, îmbracă un mesaj cvasi-politic. Faptul de a nu-și „titra" lucrările, dublat de fondul muzical adecvat meditației sacre vin în întîmpinarea sugestiei artistului de a-i fi „citită" întreaga expozție ca o desfășurare în frescă, cum și îndemnului, implicit, ca fiecare privitor să-și depășească precara stare profan-pămîntească, pentru ca, printr-un sacrificiu profund, să-și asume accederea dincolo de ferestrele crucificate / crucificate spre eliberarea spiritului. Trimiterile, posibil de făcut, la ciclurile unor plasticieni precum Horia Bernea, nu-și găsesc locul, căci expoziția tînărului artist timișorean este o exprese directă a faptului istoric trăit, o meditație asupra adevărurilor de lîngă el. Mai puțin interesat de mijloacele artistice, fără însă a fi altul decît cel pe care l-am cunoscut din expozițiile anterioare, Pavel Vereș se dovedește a fi un sensibil senzor al vieții și frămîntărilor cetății.

Paul Eugen BANCIU

Cronică muzicală

A MAI CĂZUT O STEA

Leonard Bernstein. A venit întîi vestea retragerii sale din viața muzicală. Apoi, la cîteva zile după ultimul său concert, cea a retragerii sale definitive. Am aflat astfel că, dincolo de ocean, flacăra inimii care o viață întreagă s-a dăruit fără limită, iradiind torente de vitalitate, s-a stins de o omenească epuizare.

În anii trecuți, grație radioteleviziunilor vecine, aici, la Timișoara, melomanul ca și omul de specialitate, nu au pierdut, din fericire, contactul cu viața muzicală internațională. L-am văzut astfel, după ce la 25 de ani dirija Orchestra filarmonică din New-York, devenind un senior al baghetei, cîștigînd cu vîrsta, în simplitatea și măreția personalității sale, dintre acelea care ne redau încrederea în umanitate. Dar Bernstein nu a fost doar un desăvîrșit șef de orchestră, deși, pentru o viață de om ar fi fost deajuns și atît. Verva harurilor sale l-a trimis și spre creație, realizînd cu rigurozitatea ce-i este caracteristică, impunătoare incursiuni în muzica rock și de jazz, influențînd decisiv evoluția musicalului prin extraordinara sa „West Side Story", o prelucrare modernă a poveștii de iubire dintre Romeo și Julieta (premiera la 26 oct. 1957, la New-York). Pentru Bernstein muzica era o stare naturală, izvorîtă din temperamentul său de mare artist. Pe cît de multitalentat, pe atît de instruit, Bernstein se delecta nu rareori, „jucîndu-se" (cîtă subtilitate în englezescul „to play at..." !) la un instrument sau altul. Îl descopeream, deci, nu o dată, pe pianistul concertist, de o virtuozitate care nu mai mira pe nimeni, consumîndu-se incandescent.

Dogoarea sensibilității sale aparținea unui artist avînd în plus și un fenomenal dar al inițierii și al educației publicului. Serialele sale de televiziune, în care, singur, cu un pian, pleda (și preda) în stilul său erudit și pătimaș, tălmăcind de la om către om, întregul registru de frumusețe al muzicii, sînt momente pentru care Leonard Bernstein a devenit pentru milioane de oameni un prieten, primit cu atîta drag. Era dintre artiștii care s-ar fi sufocat fără comunicare. Părea că el are nevoie de noi. Și totuși ne aminteam că ascultăm un titan în viață cînd, uneori, vorbind într-un anume fel despre Beethoven, scăpa controlului său o compasiune „pămîntească" pentru marele dispărut, pe care-l iubea enorm, cu întreg chinul genialității sale. Atunci, divinul, sublimul din sufletul său de artist atingea — de la conștiință la conștiință — zona celei mai nobile frățietăți, soldaritatea întru Artă...

Dar cine nu cunoaște, cîte ceva măcar, despre imensul triumf de popularitate al... profesorului Bernstein ! Pentru nenumărați copii el a fost magicianul ce ținea cheița de aur a Împărăției Muzicii. Instrumentele prindeau glas. Cîtă risipă, cîtă inteligență, cîtă dragoste, cîtă viață ! Cîți dintre acești foști copii nu își amintesc, de vorbele cu care Maestrul își încheia marea „lecție de muzică": „Acum, cînd v-ați făcut o idee despre ce este muzica, nădăjduiesc că veți fi în măsură să o ascultați cu urechi noi, că veți fi în stare să ascultați minunile simfonice pe care le cuprinde, felul în care crește, miracolul vieții care-o străbate, asemenea sîngelui prin vine".

Lava BRATU

Mizantropul

INVAZIA CEHOSLOVACIEI

Frantisek Janouch

NU, NU REGRET ...

UNIFORMELE

Susana, în vîrstă de patru ani, a ieșit cu mama și fratele ei la plimbare. Lîngă trotuar stăteau cîteva autobuze din care coborau oameni în uniformă militară.

— Uite, mamă cîți ivani* sînt aici... — spuse micuța Susana cu antipatie și frică.

— Of, proasto ! — s-a băgat în vorbă fratele ei de opt ani, David, — ăștia nu-s ivani, sînt polițai !

Fratele cel mare se pare că a avut dreptate. În autobuze sosiseră cei care erau de serviciu într-o subsecție de siguranță a statului. Dar generației crescute după august 1968 îi era tot una, repulsia față de orice tip de uniformă îi era în sînge. Exact cum generația mea simțea repulsie față de uniforma gri-verzuie a Wehrmacht-ului.

NU GENOCID, CI POGROM

Revista britanică „New scientist" a publicat un articol despre situația intelectualilor cehoslovaci. Caracterizau situația ca un genocid.

Zece intelectuali oficiali cehi au reacționat la cele afirmate. Au scris o scrisoare deschisă redactorului revistei și au publicat-o în ziarul sindical „Praće". În scrisoare se afirma că nimeni nu și-a pierdut locul de muncă, că nimeni nu a fost urmărit sau persecutat pentru vederile sale. Începea moda scrisorilor deschise.

Atunci am scris și eu ca răspuns o scrisoare deschisă. În ea întrebam : oare autorilor nu le este cunoscut faptul că au fost îndepărtați toți directorii academiilor de știință ? Oare nu sînt la curent cu faptul că au fost dați afară din serviciu zeci de cercetători și oameni de știință ? Și oare nu știu că o dată excluși din PCC nu mai au dreptul să lucreze în institutele de cercetare ?

Eram de acord cu autorii scrisorii deschise doar într-un sens : expresia „genocid intelectual" era prea dură. Însă expresia de „pogrom îndreptat împotriva intelectualității și cercetătorilor" era mai potrivită, mai exactă în prezentarea realității cehoslovace.

„Prace" nu mi-a publicat scrisoarea. Nu a apărut în nici un ziar. A apărut cu o oarecare întîrziere în „Times", în noiembrie 1970.

Acum regret că am scris acea scrisoare. „New Scientist" a avut dreptate. Nu a fost pogrom, ci genocid.

TRADUCĂTORII

Eram nevoiți să ne cîștigăm pîinea cum puteam. În cea mai mare parte cu traduceri. Traducători din cehă în rusă erau destul de puțini, mai ales în domeniul tehnic și științific. Era o muncă grea. Trebuia să ne așteptăm la orice în fiecare clipă : să lucrezi sîmbăta și duminica, uneori nopțile ; în afară de asta, tot timpul să-ți fie teamă că te exclud din Asociația traducătorilor. Și bineînțeles veșnica întrebare : dacă vei mai avea comenzi...

Unele traduceri le făceam direct pe hîrtie cerată pentru multiplicat — erau plătite mai bine. Lucram cu soția mea cîte 16 ore pe zi. Degetele ne erau umflate din cauza mașinii de scris.

DIRECTORUL

Ne-am întîlnit într-o seară în gară. După plecarea acceleratului de Moscova mi s-a adresat:

— Știi, am conștiința încărcată față de tine. Te-am concediat la ordinul președintelui Academiei de științe. Înțelegi, pur și simplu mi-a telefonat... Puteam să mă prefac că nu a fost vorba de nici un telefon. Pentru concedierea altora mi se trimiteau ordine în scris...

Oricum, concedierea mea nu l-a ajutat cu nimic. Nu mai era nici el director. Pe lîngă asta, se mai punea problema excluderii lui din partid. Și poate chiar și concedierea.

Era înfrînt. Îmi era chiar puțin milă de el — era complet singur. „Puterile sănătoase" l-au dat deoparte, pentru ei era prea slab și nehotărît. Îl acuzau că a fost și față de mine prea indulgent. Iar cei ca mine nu-i căutau compania deoarece semnătura îi era pe multe ordine de concediere.

La puțin timp după concedierea mea, directorul a plecat în delegație în Anglia. Nu era prima lui călătorie și avea mulți prieteni acolo. De data asta, prietenii nu i-au acordat nici o atenție, pretextau diferite motive pentru a nu-l întîlni. Nu înțelegea nicicum ce se întîmplă. În sfîrșit, unul din prieteni i-a explicat : l-a scos din birou și i-a arătat fotocopia concedierii mele și l-a întrebat pe director dacă nu-i aparține cumva semnătura de pe aceasta și dacă traducerea este corectă. Totul era corect. „Acum nu vă mai mirați că nu vreau să discut cu dumneavoastră".

A primit mai multe scrisori de acest fel cu xeroxul concedierii mele pe motive politice. Una dintre scrisori a venit din partea unei foarte apropiate prietene — în locul întîlnirii mult așteptate.

Traducere de
Eliza BOGDAN

*** ivani — porecla batjocoritoare dată soldaților sovietici după ocuparea Cehoslovaciei.**

Top

MIRESMELE TOAMNEI

GOOD BYE PAUL CSUCSI! În miezul acestei toamne mirosind a frunze arămii și a struguri pîrguiți, clujeanul **Paul Csucsi** (nume sinonim cu cel al formației „Compact“) ne-a fluturat batista în semn de adio pe aeroportul Otopeni. Destinația sa? Statele Unite. Probleme strict personale stau la baza acestei decizii mai vechi materializată abia acum, după Revoluție. Întrebat de un reporter dacă intenționează să-și continue activitatea muzicală în S.U.A., Paul a răspuns: „...este gîndul intim al tuturor celor care pleacă. Desigur că-mi doresc și eu acest lucru, dar nu plec din țară cu siguranța că voi reuși. Sînt visător și chiar romantic..., dar nu-mi lipsește o anumită doză de realism. Nu, în nici un caz nu sînt omul care să se îmbete cu apă rece. De fapt, eu nu mă îmbăt nicicum“. ● **AȘTEPTÎNDU-I PE „PHOENIX“.** Același reporter bucureștean (Laura Ganea), stînd de vorbă cu **Nicu Covaci** cu prilejul sosirii sale în țară, pune degetul pe rană printr-o întrebare urmată firesc, de un răspuns sincer, direct, așa cum obișnuiește Nicu să dea. Înainte de a-l cita, mărturisesc regretul că Paul, aflat deja în America, n-a apucat să citească în întregime acest interviu. Așadar, de ce în Occident „Phoenix“ nu s-a bucurat de succesul scontat? „Există mai multe motive. arată Nicu. În primul rînd, țara de tip germanic. Probabil că într-o țară latină, Spania sau Franța, ar fi fost cu totul altceva... Un alt motiv ar fi că Germania nu produce muzică, imită doar și se orientează după gustul american sau englez, nu acceptă altceva... Deci, momentul a fost prost ales, iar Germania nu a reprezentat cea mai bună soluție. Casele de discuri s-au arătat încîntate ascultînd muzica noastră, dar ne repetau invariabil: „Noi nu sîntem instituție de cultură, noi sîntem instituție de făcut bani“. Mi s-a indicat să fac niște piese în genul „hit-parade“, dar era o muzică dulceagă, iar eu nu aveam nimic comun cu acest gen. Prietenii chiar mi-au reproșat: „Nicule, tu nu știi să faci compromisuri!“. Dar eu n-am venit în Germania să acccept compromisuri, eu tocmai din acest motiv am plecat din țară“. În ce ne privește, promitem că vom reveni la subiectul „Phoenix“ cît de curînd cu unele probleme inedite, de interes general. ● **QUO VADIS?** se întreabă Nicolae Preda în săptămînalul „Viața Capitalei“, îngrijorat de nivelul scăzut al muzicii rock contemporane: „...posibilitățile acestui gen par să se fi epuizat, iar aparenta revenire prin ceea ce se cheamă „trash“ sau „speed metal“ a ajuns într-un „dead end“. Tot ceea ce se face s-a mai făcut, tot ce sună într-un fel sau altul s-a mai auzit (...); ceva dacă este nou, nu este frumos sau dacă este frumos, nu este nou“. Asta cam așa-i. Noroc de „Curentul retro“ evocat de confratele cronicar, căci altfel ce ne-am face, fraților? ● **SABRINA SE... PRIVATIZEAZĂ!** Cunoscuta interpretă italiană de muzică pop a declarat că începînd cu prima lună a anului viitor va abandona preocupările muzicale și se va lansa în afaceri. Întrebată despre ce afaceri e vorba, ea a răspuns: „Intenționez să deschid o casă de modă. E un vis mai vechi care abia acum poate fi concretizat“. În ce ne privește, mărturisim că sîntem foarte curioși cam ce fel de rochii va lansa Sabrina, căci pînă în prezent ne-am putut edifica doar asupra costumelor ei de baie... În privința deciziei domnișoarei Sabrina din punct de vedere strtct muzical, fiți siguri, n-am **„perdutto niente!“** ● Să vă spunem că pe 1 noiembrie **ADAMO** împlinește 47 de ani. Cei care n-au aflat și-l admiră să știe că artistul plănuiește un turneu în Europa de Est, așa că n-ar fi exclus să reascultăm pe viu „Tombe la neige“. Dar pînă atunci să admirăm lumina aurie a acestei toamne...

Petru UMANSCHI

La fanion

LA VREME DE REVOLUȚIE, CHIAR TOȚI NEMȚII ÎȘI CUMPĂRĂ TICHET DE PERON ATUNCI CÎND OCUPĂ GĂRILE?

Fără îndoială, cea mai mare surpriză fotbalistică a anului în materie de rocade de antrenori a fost cea de la Olimpique Marseille, ocaziune cu care Gérard Gili — cel mai bun tehnician francez al anului 1989 — a părăsit O.M. în locul lui venind celebrul Franz Beckenbauer, adică cel care a cîștigat Campionatul Mondial din anul în curs. Sigur că F.B. are o carte de vizită în mai multe volume decît Enciclopedia Britannica, însă, tot atît de adevărat e și faptul că lui Gili nu i se putea reproșa nimic. Eventual o paranoia abia mascată a lui Bernard Tapie, președintele clubului. Numai că această ultimă constatare psihiatrică nu este deloc împărtășită de presa franceză, dumneaei văzînd în persoana lui Tapie un om care, dacă nu ar fi existat, ar fi trebuit să fie inventat. Dar să vedem de ce a sosit neamțul în Franța cu atîtea surle și tobe, și, mai ales, să vedem ce-a făcut Gili în urma acestei nu prea elegante și abia mascate concedieri.

În primul rînd, Beckenbauer are puteri absolute și a obținut titlul de director tehnic general, misiunea sa fiind de a cuceri Cupa Campionilor Europeni. Nici mai mult, nici mai puțin. Și dumnealui are și argumente, ținînd cont că s-a prezentat marseiezilor cu următorul bilanț: 103 selecționări în echipa națională, campion al lumii și al Europei, trei cupe ale Europei, cinci titluri de campion al Germaniei. Evident, cel mai greu a cîntărit în balanță titlul mondial, venit la capătul a șase ani de muncă asiduă. pentru că acest titlu i-a făurit look-ul omniprezent pe bătrînul nostru continent. Și dacă Bernard Tapie a încercat fără succes să-l aducă la Marsilia pe shakespeareanul pitic Maradona, de ce să nu fi probăluit să-l aducă și pe Kaiser. Warum? a graseiat **France Football**, fără însă a se opri o clipă asupra implicațiilor deontologice ale aceste minilovituri de palat, în stilul lui „Monte Cristo, dacă tot sîntem la Marsilia. E drept că F.F. a mai dres/reparat busuiocul la aproape o lună după ce a scris atît de entuziast despre d-l Franz, de am fi crezut că tocmai a fost ales președinte al Republicii Franceze. Și a făcut asta publicînd un interviu cu înlocuitul, adică cu Gili, de atunci antrenor la Bordeaux.

Nu ne vom opri însă asupra acestui interviu înainte de a mai puncta cîteva date ale acestei trădări făcute publice în presa franceză în marțea de 21 august a.c. Pînă în această a treia zi a săptămînii (ebraice!), au fost vehiculate și alte nume, dintre care unele italiene, iar incertitudinea a luat sfîrșit în după-amiaza zilei de 6 septembrie, cînd Beckenbauer a sosit pe Avenue Friedland — stradă cu rezonanțe napoleoniene, adică 14 iunie 1807, pentru historici! —, sediul patronului Tapie. Nemții colegi ai lui Franz nu au întîrziat să se pronunțe asupra acestei semiinvazii ori revoluții teutone: „El descoperă fotbalul ca pe o lume pe care nu o cunoaște încă. A conduce un club este un lucru mult mai delicat și mai absorbant decît a convoca nouă reuniuni ale lotului național“.

Ce e ciudat e faptul că Gili e mult mai calm decît ar urma să se creadă în urma faptului că a fost, pur și simplu, dat afară. Înainte de toate, el crede că e un om liber. În ciuda palmei pe care a încasat-o după doi ani de serviciu ireproșabil la O.M., după care i se propune să fie mijlocul unui sandviș german, cu bucățile de pîine formate din F.B. și Holger Osiek, preparatorul fizic. Ceea ce l-a atins cel mai tare pe Gill a fost reacția jucătorilor, din rîndul cărora s-a remarcat, nu ca joc, Papin, golgeterul echipei, care a spus că plecarea lui Gili nu a afectat jucătorii. Evident, din moment ce, la data respectivă, echipa se afla în fruntea clasamentului cu patru puncte avans. Și jurnaliștii au dedus că adevăratul patron al echipei este Papin. Nu, nu jurnaliștii au spus asta, ci însuși marele Pelé. Dar Gili nu se mai gîndește acum la Olympique, el concentrîndu-se asupra noului său club, Bordeaux, unde a fost chemat de încă acum doi ani de Bez. Și garanțiile cele mai mari le-a obținut la acest club de la însuși președintele lui, Chaban-Delmas. Fără însă a pune problema banilor, la fel ca în 1988, cînd a trecut la O.M. de la divizia III cu același salariu!

Marcel TOLCEA

Alchimistul

ERATĂ

În articolul **Patriotismul, în cîteva oglinzi** din nr. 43 există anumite ambiguități datorită unor scăpări de corectură. Facem îndreptările cuvenite:

„Vorbesc ăștia proștii. Avram Iancu nu și-a trădat poporul, a fost unul din marii noștri eroi. De altfel...“ etc.

„...voievozi destinați să fie trepte...“.

Adăugăm și „amănuntul“ că, în dactilograma încredințată tiparului, apărea „plînsu-mi-s-a“, și nu așa cum a ieșit pînă la urmă.

V. M.

Cabaret O.

Robert Șerban

Acum cîteva săptămîni, semnalam un nume: Robert Șerban. Am promis că vom reveni. De data asta, Robert Șerban respiră mai liber între rîndurile poemelor sale, din aer bun.

M. T.

LAPTE DE NOAPTE

oaia neagră
și-a aplecat urechea
lîngă drobul de sare
noi o privim de după culoarea

ei de doliu
dacă va auzi vaietul în cristale
vom renaște în laptele negru
în laptele negru
de la prima mulsoare

EVO ZORE

a treia zi după Facere
Dumnezeu mi-a propus o afacere
să-mi dea în grijă un înger nebun
am smuls Domnului două
fire din barbă
și i-am spus ca de la supus la sus-pus
că mi-e foarte greu să văd de
îngerul meu
și bătrînul cu barba mai rară
s-a dus...; s-a dus...;
trăgîndu-și îngerul de urechi spre apus

CE BINE!

firimituri despicate
călătorind în urma degetelor
păsări măsluite cu zbor
treptele rare izbucnite sub
templele fără altare
pomana sîngelui
de mult uitată
în anotimpul boabelor de zar
o împarte blajinul crîșmar în pahare
animalul e-n cumpăna fricii
în cealaltă parte
bucuria furnicii și firimitura

CÎNTEC DIN FRUNZĂ

hai și-om
sîngera la vreo crîșmă
pe-aproape
să torn peste rana ta vin
de o fi îndoit în trei ape
am s-arunc în hangiu
toporul găsit în copacul
ce în umărul stîng ți-a-ncolțit

BAL PESTE DEAL

nu-mi da din fructu-acela
dulce și amar
iubitul meu inapt ca militar
o dar
cu-n grad mai mare decît toți
în seara asta o să-ți fac pe plac
de îmi citești din cartea fără file
cu mîinile umile am să îți
scriu pe spate cuvîntul NU
și pielea ta va face parte
din intersecția cu celelalte arte
iubitul meu amar
ca un cocteil dintr-un bar provincial
aruncă fructul
și să te porți decent în camera
cu balonașele din detergent

NOBEL 1990

OCTAVIO PAZ

Laureatul Nobel pentru literatură din anul în curs, poetul și eseistul mexican Octavio Paz, este una din personalitățile centrale ale literaturii hispano-americane contemporane.

Născut la 31 martie 1914 în Ciudad de Mexico, unde și-a făcut studiile continuate în anii 1944-1945 în SUA ca bursier Guggenheim, Octavio Paz a ilustrat cariera de diplomat. Și-a întrerupt-o în 1966, prin prezentarea demisiei din postul de ambasador al țării sale la Delhi. Era un gest de protest față de politica guvernului mexican de reprimare a mișcărilor studențești.

A fost o prezență dinamică în viața culturală a Mexicului,argumentînd în toate pentru deschidere și universalitate.

Creația lui poetică dintre anii 1935-1975, cuprinzînd șase volume, a fost reunită în volumul **Poemas (poeme)**, ediție critică de autor, apărută în 1977 la Barcelona. Între aceste volume, **Topoemas (Topoeme)** a apărut în 1968, reprezenta caligrame de o factură particulară pe care poetul le-a definit ca „poezie spațială, în opoziție cu cea temporală. Recurs contra discurs“.

A cultivat de asemenea poemul în proză publicînd două asemenea volume : **Aguila o sol ? (Acvila sau soare** — 1950) și **El mono gramático (Maimuțoiul gramatic** — 1970) și a tradus din marea poezie modernă franceză, engleză, suedeză și portugheză.

Opera eseistică, însumînd peste unsprezece volume între care am menționa : **El laberinto de la soledad (Labirintul singurătății** — 1950), **Corriente alterna (Curentul alternativ** — 1967), **Marcel Duchamp o el nuevo castillo de la pureza (Marcel Duchamp sau noul castel al purității** — 1968), **Conjunciones y disjunciones (Conjuncții și disjuncții** — 1969) concurează în modul cel mai serios poezia.

Prezentăm cititorilor începutul și finalul eseului **Revolta viitorului** din volumul **Los hisos del limo. Del romanticismo a la vanguardia (Fiii revărsăriii. De la romantism la avangardă** — 1974), volum ce reprezintă o amplificare, cu unele retușuri, a conferințelor ținute la Universitatea Harvard în primul semestru al anului 1972. „Tema acestei cărți — prevenea autorul — este tradiția modernă a poeziei. Expresia nu semnifică doar că exstă o poezie modernă, ci și faptul că modernul este o tradție. O tradiție întrupată din întreruperi în care fiecare ruptură este un început.“

REVOLTA VIITORULUI

În toate societățile generațiile țes o pînză făcută nu numai din repetiții, ci și din variații ; și în toate se produce, într-o manieră sau alta, deschisă sau voalată, „cearta între vechi și modern“. Există atîtea „modernități“ cîte epoci istorice. Totuși, nici o societate, nici o altă epocă nu s-a numit pe sine **modernă** — în afară de a noastră. Dacă modernitatea este o simplă consecință a trecerii timpului, a alege ca nume cuvîntul **modern** înseamnă să ne resemnăm dinainte a-i pierde repede numele. Cum se va numi în viitor epoca modernă ? Spre a rezista eroziunii prin care toate se șterg, celelalte societăți s-au decis să fie desemnate prin numele unui zeu, unei credințe sau unui destin : Islam, Creștinism, Imperiu Central... Toate aceste nume făceau aluzie la un principiu imuabil sau, cel puțin, la idei și imagini stabile. Fiecare societate se statornicește pe un nume, adevărată piatră de întemeiere ; și prin fiecare nume societatea nu numai că se definește, ci se afirmă față de celelalte. Numele împarte lumea în două : creștini — păgîni, musulmani — necredincioși, civilizați — barbari, tolteci — chichimeci... noi — ei. Societatea noastră împarte lumea în două : modernul — vechiul. Această împărțire nu operează numai înăuntrul societății — aici se decide forma opoziției între modern și tradițional —, ci și în exterior ; de fiecare dată cînd europenii și descendenții Americii de Nord au dat peste alte culturi și civilizații, le-au numit invariabil **inapoiate**. Nu este prima oară cînd o civilizație își impune ideile și instituțiile altor locuri, dar este prima oară cînd, în loc de a propune un principiu, se postulează ca ideal universal timpul și schimbările sale. Pentru un musulman sau creștin inferioritatea celui străin consta în a nu împărtăși credința lor ; pentru un grec, chinez sau toltec, în a fi un barbar, un chichimec ; din secolul al XVIII-lea africanul sau asiaticul este inferior prin a nu fi modern. Ciudățenia — inferioritatea — îi vine din „înapoiere“. Ar fi inutil să ne întrebăm : înapoiat în relație cu ce și cu cine ? Occidentul s-a identificat cu timpul și nu există altă modernitate decît aceea a Occidentului. Încă mai rămîn barbari necredincioși, păgîni, inmunzi mai bine spus, noii păgîni și cei foarte răi se întîlnesc cu milioanele, dar se numesc (îi numim) subdezvoltați... Aici trebuie să fac o mică digresiune asupra anumitor recente uzuri perverse ale cuvîntului subdezvoltare.

Adjectivul **subdezvoltat** aparține limbajului anemic și castrat al Națiunilor Unite. Este un eufemism al expresiei de care toți se foloseau pînă acum cîțiva ani : națiunea înapoiată. Vocabula nu are nici un semnificat precis în cîmpurile antropologiei și istoriei : nu este un termen științific, ci birocratic. În ciuda nebulozității sale intelectuale — sau poate chiar din cauza acesteia —, este cuvîntul predilect al economiștilor și sociologilor. La adăpostul ambiguității lui alunecă două pseudoidei, două superstiții la fel de nefaste : prima e cea care statornicește că există numai o civilizație sau că distinctele civilizații se pot reduce la un model unic, civilizația occidentală modernă ; cealaltă e a crede că schimbările societăților și culturilor sînt lineare, progresive și că, în consecință, se pot stăpîni. Această a doua eroare este foarte gravă : dacă efectiv am putea cuantifica și formaliza fenomenele sociale — de la economie pînă la artă, religie și erotism —, numitele științe sociale ar fi științe precum fizica, chimia sau biologa. Știm cu toții că nu este așa.

Identificarea între modernitate și civilizație s-a extins de așa măsură încît în America Latină mulți vorbesc de subdezvoltarea noastră culturală. Cu riscul supărării trebuie să repet, în primul rînd, că nu există o singură și unică civilizație ; în al doilea rînd, că în nici o cultură dezvoltarea nu este lineară : istoria ignoră linia dreaptă. Shakespeare nu este mai „dezvoltat“ decît Dante, nici Cervantes nu este un „subdezvoltat“ față de Hemingway. E adevărat că în sfera științelor există acumulări de cunoaștere și, în acest sens, da, s-ar putea vorbi de dezvoltare. Dar acumularea de cunoștințe nu implică în nici un fel că oamenii de știință de azi ar fi mai „dezvoltați“ decît cei de ieri. Istoria științei pe de altă parte, arată că nici nu este exact că procesele în fiecare disciplină ar fi continue și în linie dreaptă. Se va spune că, cel puțin, conceptul de dezvoltare se justifică atunci cînd vorbim de tehnică și de consecințele ei sociale. Ei bine, tocmai în acest sens conceptul mi se pare echivoc și periculos. Principiile pe care se bazează tehnica sînt universale, nu însă în aplicarea ei. Avem un exemplu la vedere : nechibzuita adaptare a tehnicii nordamericane în Mexic a produs un număr nesfîrșit de mizerii și monștri etici și estetici. Sub pretextul de a termina cu subdezvoltarea noastră, în ultimele decade am fost martorii unei progresive degradări a stilului nostru de viață și a culturii noastre. Suferința a fost mare și pierderile mai sigure decît cîștigurile. Nu e nici o nostalgie obscurantistă în ceea ce spun — în realitate singurii obscurantiști sînt cei ce cultivă superstiția progresului, oricît ar costa. Știu că nu putem scăpa și că sîntem condamnați la „dezvoltare“ : să facem mai puțin inumană această condamnare.

Dezvoltare, progres, modernitate : cînd încep timpurile moderne ? Între toate modurile de a citi marile cărți ale trecutului există unul pe care îl prefer : acela care caută în ele nu ceea ce sîntem ci exact pe acela care neagă ceeea ce sîntem. Voi recurge din nou la Dante, maestru incomparabil, prin a fi cel mai inactual din marii poeți ai generației noastre. Poetul florentin și călăuza lui cutreieră nesfîrșitul cîmp de lespezi funerare în flăcări : este cercul al șaselea al Infernului, unde ard ereticii, filosofii epicureici și materialiști. Într-unul din aceste morminte întîlnesc un patrician florentin, Farinata degli Uberti, care suportă cu energie vijelia focului. Farinata prezice exilul lui Dante și apoi îl încredințează că pînă și harul dublei vederi îi va izbucni „cînd se închid porțile viitorului“. După judecata Finală nu va mai fi nimic de prezis, pentru că nimic nu se va mai întîmpla. Închidere a timpului, sfîrșit al viitorului : totul trebuie să fie pentru totdeauna ceea ce este și fără modificare, nici schimbare. De fiecare dată cînd citesc acest pasaj îmi pare că ascult nu numai vocea altei epoci, ci și a altei lumi. Și așa este : este o altă lume cea care proferează aceste teribile cuvinte. Tema morții lui Dumnezeu a devenit un loc comun, și pînă și teologii vorbesc cu dezinvoltură despre acest topos, dar ideea că într-o zi se vor închide porțile viitorului... această idee mă face alternatv să tremur și să rîd. Concepem timpul ca o continuă curgere, o perpetuă mergere către viitor ; dacă viitorul se închide, timpul se oprește. Idee insuportabilă și intolerabilă, căci conține o dublă ticăloșie : ofensează sensibilitatea noastră morală bătîndu-și joc de speranțele noastre în perfectibilitatea speciei, ofensează rațiunea noastră negînd credințele noastre privitoare la evoluție și progres. În lumea lui Dante perfecțiunea este sinonimă cu realitatea desăvîrșită, statornicită în ființa sa. Sustras timpului schimbător și finit al istoriei, fiecare lucru este ceea ce este în vecii vecilor. Prezent etern care ni se pare de negîndit și imposibil : prezentul este, prin definiție, instantaneul iar instantaneul este forma cea mai pură, intensă și imediată a timpului. Dacă intensitatea clipei devine durată fixă, sîntem în fața unei imposibilități logice care de asemeni este un coșmar. Pentru Dante prezentul fix al eternității este plenitudinea perfecțiunii ; pentru noi este o adevărată condamnare, căci ne închide într-o stare care, dacă nu este moartea, nu este nici viața. Regat de sandvișuri vii, deținuți între ziduri nu de cărămidă și sticlă, ci de minute congelate. Negare a existenței așa cum am gîndit-o, simțit-o și iubit-o ; perpetuă posibilitate de a fi mișcare, schimbare, mers către pămîntul mișcător al viitorului. Acolo în viitor, unde ființa este presentiment de ființă, sînt paradisurile noastre... Putem spune acuma cu o anumită certitudine că epoca modernă începe în acest moment în care omul îndrăznește să realizeze un act care i-ar fi făcut să tremure și să rîdă în același timp pe Dante și pe Farinata degli Uberti : a deschide porțile viitorului.

Prezentare și traducere
de D. VLĂDUȚ

Două grupuri de țărani

COLECTIVUL DE REDACȚIE : MIRCEA MIHAIEȘ (redactor șef), CORNEL UNGUREANU (redactor șef-adjunct), ADRIANA BABEȚI (secretar general de redacție), LUCIAN ALEXIU, PAUL EUGEN BANCIU, IOSIF COSTINAȘ, VIOREL MARINEASA, MARCEL TOLCEA, DANIEL VIGHI, CORNEL BOGDAN, CAROL SEBESTYEN. Prezentare artistică, NICOLAE LENGHER.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele: 3 33 90, 3 33 76 și 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Paginatori : Nicolae **BERECHET**, Călin **PASCARU** ;
Linotipiști : Tiberiu **LAZĂR**, Gelu **DOGIOIU**, Mirel **UNGUREANU**,
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907, Tiraj : 6.000

ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

sumar
45

ÎN PAGINA 5·

PROCESUL DE LA TIMIŞOARA

ORIZONT

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • • NR • NR. 45 (1224) 9 NOIEMBRIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG. 5 LEI

LIBERALIZAREA (DIS)PREȚULUI

Sintagma din titlu, o mărturisesc cu multă invidie, e invenția lui Șerban Foarță. Ea mi s-a părut atît de exactă pentru întîmplările coșmarești pe care le trăim de la o vreme încoace, încît n-am ezitat s-o iau cu împrumut. Pentru că dacă în România s-a liberalizat ceva, s-a liberalizat porția de dispreț pe care o consumăm zilnic. Majoritatea disprețuiește minoritățile, minoritățile disprețuiesc majoritatea. Armata disprețuiește securitatea, iar securitatea armata. Muncitorii pe intelectuali, intelectualii între ei și, probă supremă de democratism, guvernul disprețuiește întregul popor.

E greu de explicat cum s-a ajuns aici. România postrevoluționară ne-a adus un nou fel de dictatură : dictatura guvernamentală. Semne existau încă de la celebra cerere a domnului prim-ministru de a dobîndi, pentru guvern, prerogative parlamentare. Chiar dacă afacerea nu s-a făcut, guvernul a acționat (disprețuind sindicatele, parlamentul, partidele și orice alte organizații) ca și cum ar fi singura instituție din stat. Unde s-a ajuns prin așa-zisa liberalizare a prețurilor (de fapt, o „reașezare" nemiloasă a acestora) este inimaginabil. Șiretenia dintotdeauna a comunismului a păcălit, încă o dată, buna credință a poporului. A urca, dintr-o singură trăsătură de condei, prețurile la marea majoritate a produselor, fără a asigura o protecție socială și alternativa pieții libere și a unei legislații pe măsură, înseamnă crimă cu premeditare. Prin această măsură, guvernul și-a pecetluit soarta. Credibilitatea pe cale să se înfiripe s-a risipit ca fumul. Cind un prim-ministru apare în fața națiunii și susține, cu o șarmantă ingenuitate, că „liberalizarea" prețurilor se va face doar acolo unde există cel puțin trei producători ori prestatori de servicii, iar realitatea este cu totul alta (pentru că cine se află la capătul producătorilor-marionetă, decît însuși guvernul ?) ce ne mai putem aștepta din partea puterii de azi ? Să luăm doar cîteva exemple. Cîte companii de cale ferată există în România ? După știința noastră, una singură, debilul nostru C.F.R. Dar companii aeriene ? În afara TAROM-ului, eventual compania porumbeilor mesageri. Cîte Rețele ale difuzării filmelor ?

Guvernul acționează ca și cînd toate întreprinderile românești (inclusiv cele producătoare de materii prime) ar fi în mîna particularilor, ca și cînd valoarea produselor ar fi acoperită în muncă. Sîntem încă departe de acest ideal al societății de consum mult-hulite. Pentru moment, guvernul a început o acțiune nemiloasă de sărăcire a populației. Ridicînd prețurile la cote astronomice, el trece dintr-un buzunar în altul o monedă complet devalorizată. În loc să se concentreze pe atragerea capitalului străin — așa cum a făcut și Japonia mult-iubită a președintelui nostru, așa cum a făcut după război, Germania, așa cum mai recent, a procedat Coreea de Sud — noi, originali întru democrație, purcedem la exterminarea propriului popor.

Din păcate, guvernul n-a avut de ales. Prea puțini dintre oamenii de afaceri serioși sînt dispuși să investească în România. Neîncrederea cu care sîntem priviți — și de care puterea de astăzi este în întregime vinovată — îi îndepărtează pe cei care, eventual, ar putea să ne ajute. Soluția se impune de la sine : urgenta schimbare a firmei.

Mircea MIHAIEȘ

INALȚARE

ÎN PAGINA 4:

Scenariul groazei

Cutia Pandorei

Spectatori în fața rafturilor goale

Nu s-ar putea spune despre guvernul Roman că n-are curaj. Dimpotrivă, are curajul disperării A lansat mai acum cîteva luni un program de reformă care a făcut să se zburlească majoritatea parlamentară, determinînd aripa mai jucăușă a opoziției să fredoneze în surdină și înainte de vreme romanța funebră „S-au scuturat toți trandafirii“. S-a constatat, pe moment, la modul general, că programul guvernului e mai liberal decît dacă l-ar fi făcut liberalii. E-adevărat, cei mai puțin radicali dintre ei. Această observație a provocat plăcere „viteziștilor“ și spaimă „frînarilor“. După care, guvernanții s-au retras întru prelungă chibzuință, timp în care numai neghiobii și naivii n-au observat că economia românească se îndreaptă spre catastrofă cu pași repezi. Ce nu se vedea clar din culisele mecanismului economic se putea deduce din magazinele și depozitele goale.

De ce au fost și sînt rafturile tot mai goale ? Pentru că avem de-a face cu o hemoragie a produselor românești peste granițe, s-a spus. Pentru că tot românul, pus pe grabnică bunăstare, face marfă din orice, scoate tot peste hotare. Dar, oare, compatrioții noștri se întorceau din scurtele călătorii lucrative cu mîinile goale ? Sau avea loc și o contrahemoragie ? Totuși, țările vecine nu au transformat acest fapt în panică națională. Poate doar Iugoslavia care, sesizînd o scurgere „de marcă“ spre România, a impus un schimb valutar aproape scandalos la intrarea în țară. În ceea ce privește rafturile magazinelor, nu s-ar putea spune că au rămas goale. Nici cele sîrbești, nici cele ungurești, nici aiurea. Pentru că orice producător serios se bucură să-și vadă marfa vîndută. Guvernul român a reacționat prompt și a pus capăt exodului de bunuri în afară. Și rafturile au rămas tot goale. Parcă mai vizibil decît înainte.

Prin urmare, cauza nu era nici cea enunțată anterior, Următorul pas al guvernului a fost punerea la zid (evident, nu la propriu !) a birocratiei. Părea că va fi declanșată o campanie de eradicare a pîrghiilor birocratice pe scară largă. A fost doar un început, a cărui finalizare se pierde în negurile viitorului nu prea apropiat. Pe linia pe care se mișcă guvernul, ar fi o luptă oarbă, iar producția nu prea dă semne de creștere bruscă.

Astăzi, guvernul și-a propus să joace o carte extrem de riscantă. De ce o face? Pentru că nu mai are, momentan, nici o alternativă ? Sau pentru că se vede nevoit, de limitele platformei politice a formațiunii care l-a propulsat la cîrma țării, să mențină o exasperantă ambiguitate ?

Liberalizarea prețurilor pare un pas inevitabil. Dar este ea oportună în acest moment ? Primul ministru ne vorbește despre această măsură ca depre o... salvare națională. A cui ? A statului ? A puterii actuale ? Nu lovește liberalizarea prețurilor în interesele majorității cetățenilor ? Majoritate care trăiește de la o leafă la alta și dintr-un singur fel de venituri : de la sectorul de stat. Statul, însă, dă cu o mînă, în vreme ce producătorii vor lua cu amîndouă. Nu au nici măcar o minimă concurență în a-i stopa. Dl. Roman vorbea despre concurență. Despre ce fel de concurență poate fi vorba într-o economie contorsionată și vlăguită ?

Cum să fie cetățeanul român comun barometrul oscilației prețurilor ? Și, mai cu seamă, cum să le stopeze, cînd el le așteaptă cu sufletul la gură ? Nu numai pentru că are nevoie reală de ele, ci și pentru că sînt singurele. Vom asista, se pare, la o concurență a fixării prețurilor între producători și bișnițari. O luptă în care nu este atît de important cine cîștigă, ci, mai degrabă, cine pierde. Deocamdată pierdem noi — spectatori în fața rafturilor goale

Cornel BOGDAN

Cît va ridica pingilica nivelul de trai ?

Cu mersul lui atît de apăsat spre liberalizarea inflației, mă tem că, în curînd, guvernul își va pune pingele la ambele încălțări, în vreme ce d-l Iliescu va face economie de metal la dreptul, cu care nu calcă aproape deloc. Iar dacă și pingilica aceea s-o oxida de ușor exagerata ploiță de greve, atunci se va recurge la un ultim exercițiu numit „mersul în mîini“ și, fără îndoială, la acest suberb test de inteligență vor fi chemați mulți pentru a vedea cum e cu chestia din povești „unde îți e capul îți vor fi picioarele“ (o variantă brucaniană care nu ține seama de gravitație !). Și tot cu aceleași pingele s-or preagarnisi și duioșii ortaci, dacă nu cumva, între timp, au început să facă altă galerie. Și-atunci întreb : rămîne d-l Roman singur în fața acestui tsunami ridicat de propria lui echipă ? Și nu-l ajută nici măcar d-l președinte, tocmai acum, cînd am fi avut să auzim și de la domnia sa cum e să bage prețu-n coaste ? Și nu și-au dat, oare, dumnealor seama ce vînturi ridică în spațiul carpato-liniștito-pontic cu toate acestea după ce, în arșița iernii, promiseseră atît de frumos că de seisme nici nu poate fi vorba ?

Am să răspund la toate aceste întrebări nu fără o oarecare tristețe, dată fiind timiditatea abia mascată cu care cei în cuză încearcă să dea cu fard peste obrazul schimonosit al Cumpărătorului român. D-l Roman a fost mai prezent pe ecranele TV, în ultimele zile, decît superba reclamă cu computerul Felix (Felis, în pronunția cavalerului !), iar d-l Iliescu a făcut, profilactic, o vizită oficială de prietenie în Moldova, unde a aflat cîtă dreptate a avut d-l avocat B Șt. Delavrancea cînd i-a pus în gură marelui Ștefan fraza cu „Moldova nu e a mea“ etc. etc. Atunci de ce au executat ei această manevră mai misterioasă decît autoaruncatul balenelor pe plaje capitaliste ? Din două una : sau stăpînesc atît de bine situația, încît nu se mai tem sau se tem atît de tare încît nu mai stăpînesc situația. Să fie, oare, o simplă coincidență că procurorul-șef al republicii, d-l Robu, și-a dat demisia chiar în 31 octombrie ? Să fie oare o coincidență că numărul din 1 noiembrie al „României libere“ nu a fost difuzat în țară pentru că el conținea demisia d-lui Robu și o declaratie a mai multor sindicate în legătură cu măsura economică a guvernului?

Nu știu dacă nu cumva d-l Roman și-a închipuit că va ține, totuși, în frîu anumite preturi prevalîndu-se de așa numita „protecție a cumpărătorului“ și de negocierea acestora, dovedindu-se în prea scurtă vreme, că procesul liberalizării iese clar de sub orice control. Și dacă el a știut asta, înseamnă că, sub masca unei măsuri radicale, atenția opiniei publice se îndreaptă spre altceva la ceasul în care atîtea și atîtea lucruri trebuia să fie clarificate. Dar, pentru că, în clipa de față, poporului i se umblă prin buzunare, acesta se gîdilă și răcnește dezorganizat tocmai în momentul în care credeam că se va ivi coerența.

Da, toate mijloacele sînt potrivite. Sau, cum zicea mai demult Oscar Lemnaru: „Domnișoară, mijlocul dumneavoastră scuză toate scopurile !“.

Marcel TOLCEA

CENACLU

În cadrul întîlnirii de marți a Cenaclului Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor și al revistei „Orizont“ s-a desfășurat partea a doua a ședinței consacrate analizării volumului **Cu ochiul liber**, aparținînd tînărului poet **Mihai Octavian Ioana.** La discuțiile pe marginea lucrării prezentate, au luat cuvîntul : **George Schinteie, Ion Mihalache, Traian Dorgoșan, Viorel Marineasa, Mirela Bălțățeanu, Rodica Opreanu, Nicolae Țirioi, Robert Șerban și Marian Odangiu.**

Marți, 13 noiembrie a.c., ora 18.00, Cenaclul va găzdui o **Seară a revistei „Dreptul la timp“**, la care sînt invitați să participe redactorii, colaboratorii, toți cei care îndrăgesc și apreciază binecunoscuta revistă culturală timișoreană.

ARGUS ● ARGUS

● Primul ministru, Petre Roman, contestat de parlament. ● După cîteva luni bune de la formarea noului Guvern, senatorii și deputații s-au deșteptat că, de fapt, Primul ministru nu a fost aprobat de Parlament, cum s-a întîmplat cu lista tuturor miniștrilor, ci a fost numit de către Președintele țării. ● Și-acum, ce facem ?. ● Nu e de ajuns situația deosebit de gravă a societății românești ? ● Din declarația Guvernului, rezultă că pierderile înregistrate de industria românească între 1 ianuarie 1990 și 1 noiembrie se ridică **la 140 de miliarde lei ! !** ● Mari rezerve privind liberalizarea prețurilor. ● Pe bună dreptate, parlamentarii susțin că s-a pornit pe dos, cu consecințe dintre cele mai grave. ● Ar fi trebuit ca mai înainte să apară legea șomajului, legile pentru protecția populației, o majorare a salariilor și pensiilor ș.a. ● Dl. Petre Roman a spus limpede : „Nu sînt bani !“ ● Întîlnire a reprezentanților guvernului cu cîteva dintre conducerile sindicatelor libere și a pensionarilor. ● Cartelul „Alfa“ nu a luat parte, pentru că nu poate accepta discutarea unor legi dinainte stabilite, după principii totalitare. ● Sistarea constituirii societăților comerciale mixte de cercetare și proiectare pînă nu va exista un cadru legal limpede. ● O promisiune : televizoarele indigene alb-negru nu vor depăși 8000 lei, iar cele color vor fi între 20 — 30000 lei. ● Dl ministru al învățămîntului și științei, Gheorghe Ștefan, păstrează toate ticurile vechii nomenclaturi în „dialogul“ cu profesorii protestatari, veniți în fața ministerului pentru discutarea problemei învățămîntului preuniversitar. ● Cinci puști, între 12 și 14 ani, terorizează vreme de cîteva luni orașul Baia Mare. Au fost prinși. ● Acum orașul are de rezolvat diferendele acute dintre biserica ortodoxă și cea greco-catolică. ● Alte critici, spuse din ce în ce mai limpede, împotriva legii liberalizării prețurilor, făcute de cîteva partide politice. ● În Parlament este pe rol, printre altele, Legea privind constituirea Consiliului suprem de apărare a țării. ● De la RTV aflăm că „Viitorul românesc“ este primul ziar realizat de profesioniști ! Dar celelalte aproape 1500 de publicații ce apar în Capitală și în țară sînt realizate doar de „Cîntarea României“, secția dansuri populare ? ? ? ● Prin ordinul Guvernului, în timp de 30 de zile urmează să se desființeze Centralele industriale. ● Se pun două întrebări : Ce se va întîmpla cu fondurile acestor Centrale ? și : Ce se va petrece cu Institutele de cercetare-proiectare, mai ales de cercetare fundamentală ale acestora ? ● UDMR-ul amenință pentru a patra oară cu părăsirea Parlamentului, acum pentru situația Liceului nr. 33 din București. Asta în preajma vizitei reprezentanților Comitetului european în România ! ● Este România un stat multinațional încît să se numească SUR, adică Statele Unite Române ?. ● Asta cu mai puțin de o lună pînă la sărbătoarea națională a țării, 1 decembrie ! ● Cînd în toate țările abia ieșite de sub totalitarism, mai puțin Ceho-Slovacia, nu sînt recunoscute decît națiunile ce poartă numele statului respectiv. ● Tratatul de la Varșovia, după ultima reuniune desfășurată de curînd, a stabilit reducerea drastică a forțelor militare ale țărilor participante. Limita minimă a acestor efective le va avea Ungaria, iar cea maximă, Polonia. ● Scăderea drastică a popularității președintelui Bush. La ultimul sondaj de opinie abia a atins procentul de 52%. ● În Basarabia continuă situația tensionată din zona găgăuză și transnistriană. ● Ungaria a devenit cea de a 24 țară membră a Comitetului european ● Importante proiecte privind legăturile economice dintre România, Japonia și Coreea de Sud ● Deși au încredere deplină în programul de dezvoltare prezentat de guvernul român, observatorii sud-coreeni și niponi se îndoiesc de productivitatea muncii a posibililor parteneri din țara noastră. ● Au subliniat chiar, fără menajamente, că orașele sînt înțesate de oameni la toate orele în România. Or, asta înseamnă fie că populația țării este dublă, fie că majoritatea celor ce hălăduie pe străzi sînt în timpul orelor de producție... Corect ! ● Cu cîteva zile înainte de 7 noiembrie, Ziua națională a URSS, în Piața Roșie a avut loc sfințirea locului fostei catedrale distrusă de Stalin. Au participat patriarhul Uniunii Sovietice, cum și premierul Rîșcov. A urmat o paradă militară în uniforme alb-gardiste și napoleoniene ● Din carnetul cultural timișorean din ultima săptămînă semnalăm : ● Premiera piesei „Ruzante“, prelucrare a unui text din Comedia dell'arte al lui Beolco, la Teatrul German de Stat. Regia e semnată de Diogene Bihoi, scenografia Traian Zamfirescu. În distribuție : Anton Balasz, Georg Metzenrath, Claudiu Taran-Wittrich, Ildiko Jarczek-Zamfirescu, Valentin Triponescu. ● Teatrul de comedie Molière a prezentat premiera „Școala bărbaților“ de Molière în regia lui Ioan Ieremia. Spectacolele se desfășoară la sala Modex. ● Un spectacol „cabaret de lux“ i-a avut drept capete de afiș pe Ștefan Iordache și Angela Similea în „Adio, femei“. Regia Mihai Berechet. ● Comedia „Pețitorii“, de Kisfaludy Karoly, a fost prezentată pe scena Teatrului Maghiar de Stat „Csiki Gergely“ din Timișoara. ● Opera Română își continuă spectacolele cu un repertoriu cunoscut din anul trecut, dar avînd ca invitați soliști din țară și de peste hotare. ● În cadrul serilor ACADEMIA REDIVIVA, Casa universitarilor din Timișoara a prezentat un concert extraordinar de muzică simfonică realizat de studenții Facultăți de Arte, secția Muzică, a Universității timișorene. Conducerea muzicală : conf. univ. Damian Vulpe.

A. Z.

Umor Service

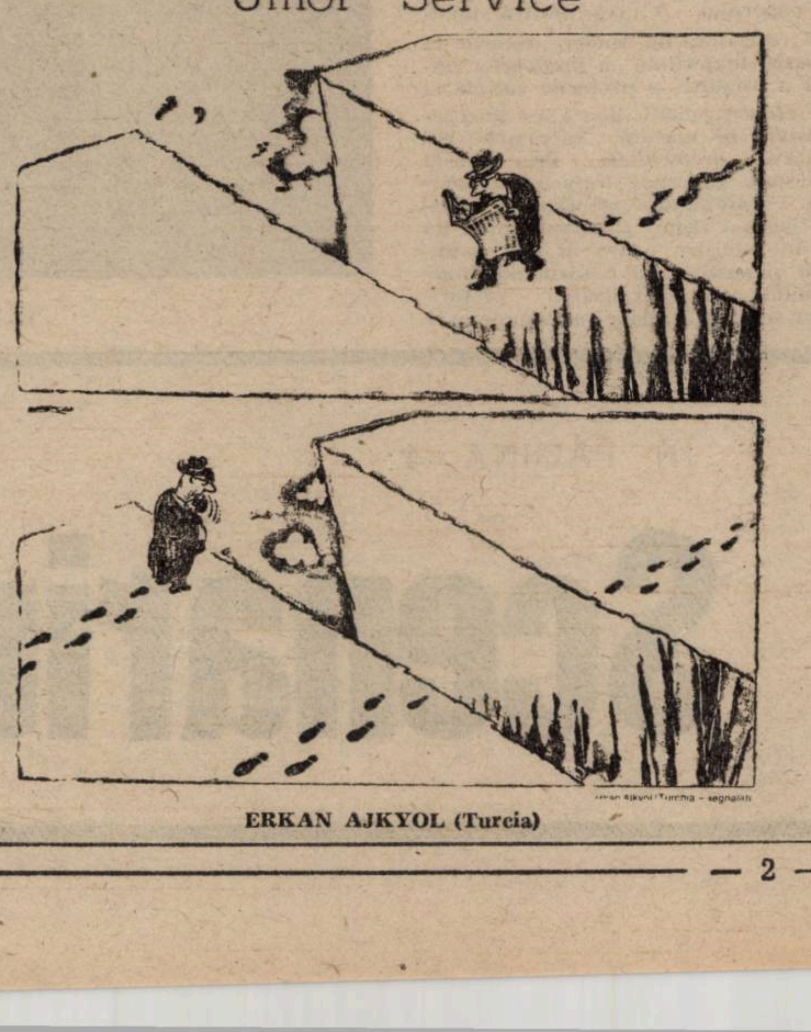

ERKAN AJKYOL (Turcia)

DREPTUL DE A VORBI DESPRE DREPTURILE OMULUI

În lanțuri spre Europa

RUDOLF MACHACEK

(Austria)

România are modele constituționale în trecutul ei și în civilizația europeană

În Franța, Constituția română din 1923 a fost mult apreciată. Ea poate fi o sursă de inspirație pentru legiferarea viitoare. România este o țară europeană și trebuie să se reintegreze și în ordinea constituțională civilizației europene unitare. Democrația înseamnă nu numai protecția colectivității, ci și a individului, drepturile omului ne privesc pe fiecare în parte și e firesc să ne sensibilizeze. Separarea puterilor în stat este necesară pentru controlul lor reciproc, pentru ca cetățeanul să poată fi protejat de abuzuri.

FRANK AAREBROD

(Norvegia)

România a avut la 20 mai computere pe care Norvegia nu le posedă

Dintre posibilele sisteme electorale, legea română s-a oprit asupra unuia mixt, poate cel mai recomandabil. Dar dacă legea a fost în general bine concepută, unele lacune ale ei și mai ales modul în care a fost aplicată au dat naștere multor neregularități, care pun problema corectitudinii rezultatului. Ca observator am remarcat direct numeroase încălcări: reprezentanți ai autorităților care nu aveau ce căuta în localul de vot dirijau operațiunile electorale, prezența unor ofițeri, chiar înarmați, soldați aduși încolonați și „instruiți“ la vot, neglijarea completă a secretului votului. Bizar a fost și modul de centralizare a rezultatelor, transportul cu mașina la centrul de județ, fără supraveghere din partea observatorilor tuturor partidelor, iar de acolo prin computer la comisia electorală centrală. Referentul recunoaște că Norvegia nu are un asemenea sistem perfecționat de computere cum a avut România la 20 mai .. Alarmant i s-a părut că oamenii, mai ales țăranii, nu au încredere în puterea legii, convingerea lor că magistratura e supusă puterii. Dacă națiunea nu crede în forța legilor, democrația e o iluzie.

MIHAI GHICA

În baza legislației actuale, arestatul poate fi timp de patru luni proprietatea procuraturii

Parlamentul nu a aprobat amendamentele democratice propuse la Codul Penal și la cel de Procedură Penală, iar cu cele de acum, care nu oferă un minimum de garanții procesuale, nu putem intra în Europa, știut fiind că din partea Consiliului Europei se cere, ca o condiție a apartenenței, o legislație penală care să garanteze drepturile individului în fața organelor de stat. Potrivit reglementării actuale, procurorul poate extinde la patru luni arestul preventiv, fără nici o cenzură judecătorească, iar timp de o lună poate să împiedice contactul învinuitului cu avocatul. Procedurile excepționale care mai sînt în vigoare (în materie contravențională și de infracțiune flagrantă), după care s-au pronunțat condamnări cu închisoare în urma evenimentelor din 18 februarie, nu sînt nici ele un pașaport pentru Europa.

RENATE GAVRILAȘ-WEBER

Ce fel de separație a puterlor există, cînd procurorul anchetează, arestează, susține acuzarea, dar controlează și instanța? Din nou legi secrete?

Deși a fost proclamată separația puterilor în stat, Procuratura concepută de P.M.R.—P.C.R. (1952, 1968) ca organ de represiune, are în continuare un statut incert și puteri cvasidiscreționare. Procurorul care e parte în procesul penal îl poate cenzura pe însuși judecătorul cauzei! Procuratura a fost concepută ca un instrument al Puterii și ea a acționat în trecut în acest sens și o face în continuare, dovadă colaborarea în felul cunoscut la curmarea manifestației din Piața Universității și escamotarea „teroriștilor“.

Au reapărut actele normative secrete, trimise după modelul cunoscut, „instituțiilor interesate‘, de pildă Hotărîrea Guvernului nr. 975 **(nepublicată)**, potrivit căreia organele administrative pot retrage pașaportul la frontieră, ceea ce înseamnă și încălcarea principiului separației puterilor.

PETRE MIHAI BĂCANU

Noul vechi regim, sau cum pot fi înșelate masele în istorie

Presa oficială și oficioasă cheamă mereu la „consens‘ și la iertare pentru a fi exonerați de răspundere făptașii marilor abuzuri din trecut și cei vinovați de dezastrul economic al țării, un original consens dintre călău și victimă. În justiție s-au făcut doar cîteva rocade, dar și acum judecă tot magistrații care i-au condamnat pe opozanții politici. Există sentințe de trimitere în așezăminte psihiatrice semnate de actualul ministru de interne în calitate de președinte de complet de judecată. De aceea își pot permite cepexiștii să aibă o atitudine amenințătoare la proces, să acuze ei, cu toate că dreptate au cînd socotesc inumane condițiile penitenciare de ei inventate. Parlamentarii noștri nu s-au dus la Strasbourg cu dovezi reale de democratizare, fiind de aceea nevoiți la o echilibristică verbală neconvingătoare, cerînd credite pentru fabrici care să meargă în continuare în deficit. Nu se revizuiesc condamnările foștilor opozanți politici, cărora li s-au înscenat procese de drept comun (statistica arată că cei mai mulți au fost condamnați pentru viol sau tentativă de viol, mai simplu de regizat de organele „în drept“).

SORIN ROȘCA-STĂNESCU

Gardienii le spun „Să trăiți!“ lui Dincă și lui Vlad

La penitenciarul Jilava erau, în 24 octombrie, opt grade Celsius la secția TBC a așa-zisului spital, unde lenjeria de pat e neagră, sînt păduchi, iar mîncarea e chiar mai proastă decît la alte penitenciare. La secția ginecologie, patru gravide în luna a opta și a noua așteaptă ca procuratura să-și ducă aminte de ele, să nască la un spital civil. Condiții mai decente au doar Ion Dincă și Iulian Vlad, bine îmbrăcați, acoperiți și hrăniți (de acasă), iar gardienii li se adresează cu „Să trăiți!“ Mulți copii, cu dosare nerezolvate sînt ținuți laolaltă cu criminalii, expuși celor mai rele tratamente. Deși Consiliul Europei, unde vrem și noi să intrăm, interzice cu strictețe, mulți sînt ținuți în lanțuri.

CONSTANTIN TICU DUMITRESCU

Nu voi părăsi țara, trebuie să mă lichideze ca să scape de mine

În mod paradoxal, la 20 mai s-au „validat“ alegerile din 1946, dar statul de drept nu s-a instaurat așa cum se clamează, separația puterilor e un simplu enunț fără acoperire, drepturile omului un deziderat. Opoziția e amenințată și timorată, sînt vizați mai ales tinerii și intelectualii. Calomnia a luat proporții de masă, personalități ca Doina Cornea sau Corneliu Coposu sînt prezentați ca adevărați monștri, vinovați de toate relele. Codul nostru penal lasă individul pe mîna administrației, Constituția este amînată, în schimb guvernul cere puteri excepționale și ne mirăm că Europa e reticentă. Prizonierii de conștiință sînt tratați ca deținuți de drept comun, în pofida angajamentelor internaționale ale țării.

Președintele Asociației Foștilor Deținuți Politici e supus unor presiuni extraordinare, amenințări aproape zilnice, la fel și familia. Este hotărît însă să nu se expatrieze și să-și continue activitatea în favoarea democrației cu orice risc.

Radu ARDELEANU

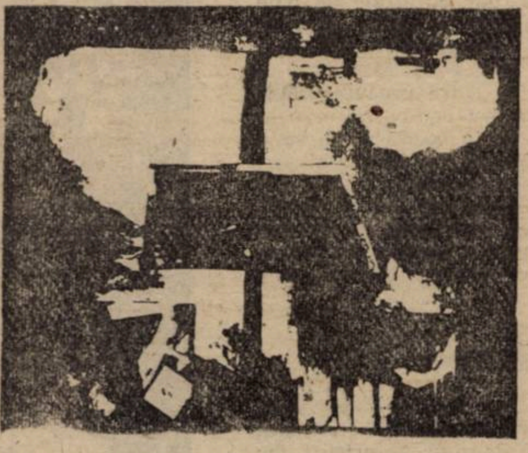

FEREASTRĂ XII

UN OM NĂCĂJIT

„Era duminică, m-am sculat mai tîrziu. Stăteam în gazdă, pe Aprodul Movilă, lîngă stadionul C.F.R. M-am mai învîrtit prin casă, am mîncat de unul singur. Și tot de unul singur am pornit spre centru. Îmi făcusem socoteala să văd un film la «Timiș» sau la «Capitol». Să fi fost 5 jumătate. M-am trezit strigînd laolaltă cu ceilalți. Magazinul cel mare fusese spart. Țiganii scoteau hainele. Cînd au început să tragă m-am aruncat pe burtă. O femeie zăcea lîngă mine. Murise“.

Marian Vătămanu, de loc din Buruienești — Neamț, zidar cu ziua la COMTIM, n-a mai ajuns, desigur, la film în ziua de 17 decembrie 1989. L-a capturat un locotenent major, l-a legat cu o sîrmă ghimpată și l-a azvîrlit la grămadă într-o dubă. Ancheta, la închisoarea de pe Popa Șapcă, după tot dichisul — bătaie, înjurături, amenințări. „Vii din Moldova, în p... mă-tii, ca să strigi aici libertate? Vreți libertate, las' că vă dăm noi. Nu ieșiți nici peste 20 de ani din pușcărie“. „Mă bateți degeaba, dom' căpitan, și-așa Ceaușescu moare“.

În cele 4 zile petrecute acolo și-a făcut prieteni. Cei de drept comun le-au trimis țigări într-o pungă de un leu. De greață, n-a mîncat nimic, nici ciorba de pește, nici varza sărată.

Miercuri a apărut un civil, care i-a triat. „Să veniți după acte peste cîteva zile“. S-au trezit în jurul orei 23 lîngă fabrica de ciorapi, numai ei și șoferul camionului.

Încă înfricoșat, Marian a fugit acasă, în Moldova. A revenit pe 10 ianuarie. Făcîndu-și curaj, s-a dus pe Popa Șapcă după acte. „Să ți le dea cel ce te-a arestat, i-a spus un plutonier major, degeaba le cauți, au fost arse“. N-are nici buletin, nici certificat de naștere, nici livret militar. Faptul că totuși există îl marchează doar noua legitimație de serviciu, nr. 10972/11.04.1990. În zadar a umblat peste tot, l-au trimis de la unul la altul. A ajuns pînă și la televiziunea locală — aici i s-a cerut ceva scris cum că a fost arestat.

Sfioșenia lui Marian Vătămanu vine de la mai multe: că-i venit din Moldova, că-i doar un zilier, că ar fi cam prostănac, zice el. Nu-i adevărat, e un tip isteț și de ispravă cu care mi-ar face plăcere să mă întîlnesc oricînd.

Viorel MARINEASA

Poliția e cu noi!

Johannes Beleites (membru în comisia pentru dizolvarea STASI): • Față de STASI, sistemul Securității a fost mult mai volitiv. STASI se arăta oarecum previzibilă; de aceea a fost mai ușor de desființat. • „Prelucrarea“ unui om de către serviciul secret înseamnă lezarea drepturilor sale. • Aici, în România, din nou s-a ascuțit ceva. • E pericolul ca ei să se organizeze în instituții similare — birouri de detectivi, societăți de observare și supraveghere. Dar primejdia cea mai mare o reprezintă foștii ofițeri STASI cu diplome de juriști. • Li s-a cerut deputaților să renunțe la mandat dacă știu că au trecutul pătat, dar nimeni nu s-a conformat.

Dl. Nistoreanu (reprezentant al M. I., șeful catedrei de drept de la Academia de Poliție): • În ce privește numărul de polițiști la mia de locuitori, ocupăm ultimul loc în Europa. La starea infarcțională sîntem printre primii. • **INTERPOL-ul ne-a avertizat că-n România se fac demersuri pentru crearea unor sindicate ale crimei.** • Problema corupției este una a tuturor polițiștilor din lume. • Procuratura a declanșat evenimentele din 13—15 iunie și tot ea a făcut să treneze evenimentele.

Jürgen Ross (șeful Departamentului de Intervenție al Poliției din Mainz): • În Germania nu se pune chestiunea corupției la polițiști. • Cel care, totuși, ar îndrăzni să păcătuiască este un om sfîrșit: legile și sistemele de observație funcționează ireproșabil. • Există principiul ca poliția să nu accepte nici un fel de cadou. • Lbertatea de opinie e deasupra întoarcerii acasă (vezi mitinguri ce blochează cirulația). • Cînd e cercetat în secret, cetățeanul trebuie înștiințat pe ce bază legală se face aceasta.

Viorel Oancea (comandant al Poliției din județul Timiș): » De democrație trebuie să se bucure și polițiștii epurați. • Sînt foarte mulți compromiși, însă trebuie înlăturați încetul cu încetul. • Ideal ar fi să fie rași toți și puși alții, dar unde-s acei alții? • Am constatat cu surprindere că abuzurile în cercetare sînt amnistiate prin decretul din ianuarie.

SCENARIUL GROAZEI

1. GENERIC „HORROR“

Noapte rece de noiembrie. Vîntul spulberă ultimele frunze de pe crengile copacilor. O fată cu un buchet de crizanteme în mînă, îmbrăcată sumar, cu o pereche de sandale jerpelite bate drumul desfundat, plin de băltoace şi noroi — aşezarea a rămas mult în urmă. Se văd abia mijite cîteva coline. Se aude doar şuieratul aspru al vîntului. O lumină difuză decupează din întuneric chipul palid al fetei, ce strînge în braţe înfrigurată şi înspăimîntată buchetul de flori.. Cimitirul localităţii este undeva, în cealaltă parte, în apropierea unei vechi biserici părăsite. Fata încetineşte pasul. Îşi freacă în grabă umerii cămăşii umede. Încearcă să-şi depărteze pentru o clipă frigul ce i-a intrat în oase. Se opreşte. În faţa ei este o cruce înaltă, cum sînt cele ce înconjoară aşezările rurale, ridicate împotriva grindinii, incendiilor, secetei, lupilor, invaziilor . . . cu ceva scris pe o placă de lemn ştirbă, ce cîntă sinistru în bătaia vîntului. Placa de lemn atîrnată doar într-un cui. Neaşteptat, în faţa crucii-troiţă apare un mormînt din frunze veştejite. Fata se cutermură din nou, apoi se apleacă să depună buchetul de flori la capătul crucii. În clipa aceea o mînă veştejită ţîşneşte din mormînt şi o apucă de braţe. Un ţipăt sfîşietor. Lumina cade pe chipul disperat al fetei prăbuşite, apoi e trasă înăuntrul mormîntului din faţa crucii . . .

2. VIAŢA SPECTATORULUI

În faţa redacţiei revistei · ORIZONT, C.A.P. Giroc a deschis un punct de vînzare a ouălor la preţul de 3 lei, cînd în alimnetarele, unde nu se puteau găsi ouă, mai erau la cel de 1,50. Deci cu ceva înaintea spăimoasei zile de 1 noiembrie, ziua morţilor şi, coincidenţă fericită, cea a aplicării noilor preţuri neanunţate cetăţeanului liber — şi pe cale de democratizare — nici de Guvern, nici de Parlament, cum ar fi fost normal. Cumpărătorul-spectator tace şi aşteaptă, convins că poate să-şi ducă în sacoşă 50-100 de produse avicole, înainte ca preţul lor să urce pe măsura biletelor de tren. Adică aproximativ cu 120%. Deci ca oul să ajungă la 7—8 lei. Glumeţii s-au transformat în banali comentatori: „De mîine, cu o sută de ouă poţi ajunge cu vagonul de dormit la Bucureşti !“ Singurul vorbitor e un cumpărător, membru al unui partid personal. Cînd se mai împuţinează cofrajele cu ouă, lumea sparge tăcerea şi comentariile încep să se desfăşoare în gură mare. Răspîndacii zvonurilor (cei de profesie) îşi pierd opiniile printre glăsuitorii de toate nuanţele, informaţii perfect de sumedenia de gazete, de posturi de radio şi emisiunile de la TVR. Cînd se află că mai sînt doar douăzeci de lăzi cu cofraje, se redeschide un reflex format în atîţia ani şi se cere în gura mare : RAŢIONALIZAREA. „Cinci sau zece ouă de persoană, să ajungă la toţi !“ Atunci se lasă brusc întunericul peste oraş. Oraşul devine o sală de cinematograf şi încep scenariile.

3. SCENARIUL REVOLUŢIEI DIN DECEMBRIE

Singurul cu un happy-end imaginar. Se compilează ultimele depoziţii ale martorilor ascultate la Radio Timişoara. S-a tras. Fraţii, surorile, copiii şi părinţii noştri au murit. Cîţi ? Nu se ştie şi nu se va afla cu precizie decît după zeci de ani, cînd totul va fi o poveste istorică. Din cînd în cînd au loc mitinguri, urmate sau precedate de depuneri de coroane la troiţa din faţa Catedralei Ortodoxe, la Cimitirul Eroilor, la Cimitirul săracilor. Cei din boxă asistă amuzaţi la spectacolul martorilor. „Avem tancuri. De ce nu s-a tras cu tancurile ?... Un obuz ar fi ucis peste 200 de oameni. Ar fi fost un adevărat genocid“. ...„Şi totuşi, s-a tras cu tancurile ! Am auzit eu“...! Poate în aer, să sperie populaţia“. „Aş, trăznea şi ploua ca-n mijlocul verii. În spaima aia puteai tu să deosebeşti o ghiulea de un fulger globular ce loveşte un obiectiv ?“.. „Aia cu crematoriul Cenuşa e clară, dar cu jirele de paie de la Freidorf, care au ars în noaptea de 17 sau 18 decembrie ? Hă ?!...“ „Nu ştiu. Am auzit ceva. Ştiu că s-au făcut cercetări de către procuratură şi antropologi, dar n-a comunicat nimeni nimic !“ Omul de la coadă e cel ce a fost în Piaţa Operei, pe Girocului ş.a., a strigat : „Jos Ceauşescu !“, „Jos comunismul !“. El este cel ce a crezut, vreme de cîteva săptămîni, că în România s-a întîmplat ceva nemaipomenit şi exemplar pentru toată lumea mare.

4. SCENARIUL „TERORIŞTILOR“

Majoritatea sinopsisurilor despre terorişti pornesc de la vizita dictatorului în Iran. Sînt comentate, argumentate, infirmate. Cu studenţii arabi de la noi se continuă bursa neagră, la fel de paşnic. La vecinii noştri unguri, preţul benzinei a crescut pînă ce şoferii de pe autobuze şi taxiuri au blocat toate autostrăzile (asta săptămîna trecută). Apusul a sărit cu un ajutor de cîteva sute de mii de dolari pentru a scăpa Ungaria de „teroarea“ benzinei. Cel puţin pentru moment. La noi, sînt aproape 11 luni de cînd „teroriştii“ (cu ciorapi pe faţă, cizmuliţe de piele, bluzoane negre, armament sofisticat, gloanţe dum-dum sau cu vîrful crestat pentru a avea o traiectorie de elice ucigătoare) au dispărut, deşi martori oculari i-au văzut pe cîţiva împuşcaţi pe Bd. Kisseleff sau Victoriei. Variantă de serviciu ? Pe alţii au început să-i „recunoască“ vechii lor cunoscuţi, umblînd acum pe stradă. Incredibil pentru orice euroepan cu idei maniheice. Oricum, coada la ouă e ceva mai mare, semn că numărul cofrajelor e în scădere.

5. SCENARIUL LOVITURII DE STAT

Se vehiculează prin presă cîteva variante : puciul generalilor, puciul celor şapte demnitari (foşti), ce au semnat o scrisoare deschisă dictatorului difuzată şi la „Europa Liberă“... în fine, cea de ultimă oră e dezvăluită de gazeta „Nu“. „Ceauşescu era francmason. Voican aşijderea. Kissinger este capul. O vreme, Bush a avut ceva încredere şi răbdare, dar, cu cîteva luni înainte de decembrie '89 e de acord cu suprimarea dictatorului. „Întîmplarea“ revoluţiei din decembrie de la Timişoara, unde ar fi dat peste noi ruşii, ungurii ş.a., cum presimţise dictatorul, îl determină pe acesta să facă vizita în Iran. La întoarcere, lucrurile aveau alte proporţii. Ajutorul mutual dintre cele două state nu mai putea fi pus în aplicare. Urmează „revoluţia pe micul ecran“ (altminteri, uşor de oprit de către atîţia oameni cu grade mari, ce păzeau punctele de unde „pornea“ emisiunea către ţară şi spre întreaga lume) şi procesul. Executor : Gelu Voican, care îşi păstrează astfel locul în „lojă“ dar pică din Guvern. Rămîne însă în Parlament. Mai sînt doar zece cofraje de ouă. La insistenţele femeilor, se trece la a doua raţionalizare : 5 ouă de persoană.

6. SCENARIUL ROMÂNIEI MARI

Germania unificată are o suprafaţă doar cu 100 000 de kilometri pătraţi mai mare decît România. Împreună cu Basraabia şi Bucovina de Nord am ajunge şi noi la aproape 30 000 000 de locuitori. Au trecut zeci de ani să aflăm şi noi că o populaţie de mărimea Aradului, din sudul Basarabiei se numeşte Găgăuzia şi-şi cere dreptul la independenţă. Nu trebuie să fii găgăuţ şi-ţi dai seama ce interese sînt la mijloc. O ţară cu 30 de milioane de locuitori, cum ar arăta azi România — precum după 1 decembrie 1918 — nu e prea comod să

Paul Eugen BANCIU

(Continuare în pag. a 6-a)

FEREASTRĂ II

Ilustrăm acest număr cu lucrări ale plasticianului timişorean Pavel VEREŞ

Michel Castex

O MINCIUNĂ CÎT SECOLUL DE MARE

România, istoria unei manipulări

(III)

Se spunea că Securitatea — şi cel puţin în această zonă informaţia pare exactă — dispunea de un armament considerabil, de blindate, baze de helicoptere. Cum se face atunci că un singur aparat a putut „zbura“ în ajutorul lui Ceauşescu ? De fapt, sentimentul general a fost acela al abandonului ; soţii Ceauşescu au fost părăsiţi exact de cei care trebuiau, şi puteau să-i salveze.

Ar trebui să ne întrebăm în mod firesc dacă cei din conducerea Securităţii şi mai ales generalul Iulian Vlad nu i-au abandonat atît de repede pe Ceauşeşti în schimbul cîtorva promisiuni Una ar putea fi obţinerea relativei clemenţe pentru membrii poliţiei politice, atît de mult detestată de populaţie. Iar primul semn al acestei clemenţe putea fi foarte bine abolirea pedepsei cu moartea, repede anunţată de către Ion Iliescu, actualul număr unu român, în cuvîntarea adresată naţiunii cu prilejul Anului Nou. O abolire dictată — fie-ne îngăduit să credem — mai mult de raţiuni politice decît umanitare, în profitul esenţial al celor care ar fi putut primi pedeapsa capitală : oamenii Securităţii. De reţinut că această abolire a stîrnit imediat un val de proteste în sînul opiniei publice, mai ales că, într-un fel de „înainte-înapoi“, remarcat de toţi, noii conducători de la Bucureşti au anunţat mai întîi un referendum asupra aplicării sau nu a pedepsei cu moartea, pentru ca foarte curînd după aceea să revină la prima lor decizie, abolirea. Oamenii nu se înşelau : măsura era gîndită practic doar în beneficiul securiştilor, protejaţi în mod ciudat după atîtea orori comise.

Desigur că îngăduinţa noii puteri din România putea fi pusă şi pe seama singurei griji de înţeles, anume, evitarea unei sîngeroase „vînători de vrăjitoare“. Ea a şi fost, dealtfel, subliniată oficial în mai multe rînduri.

În ce mă priveşte, cred că adevărul este cu totul altul. Cred că Securitatea a fost cruţată datorită rolului, foarte ambiguu, după părerea mea, pe care l-a jucat în această revoluţie surprinzătoare. Se ştie, de altfel, că nu doar Securitatea a fost autoarea genocidului despre care s-a vorbit, că nu doar ea a semănat prin ţară acele gropi comune care au îngrozit oamenii. Era un fel de fabulă macabră, cusută cu aţă albă sau roşie, cum vreţi. Securitatea nu s-a retras în buncărele din Carpaţi ca să pregătească de acolo pretinsa contra-ofensivă, cu un posibil nume codat, „Hemoglobina“.

Am să merg şi mai departe. Bilanţul morţilor revoluţiei îşi păstrează intact misterul exact în punctul esenţial : cîţi ar trebui trecuţi pe seama armatei, şi cîţi pe seama poliţiei secrete ? Iată un aspect nelămurit pînă acum. Se cunoaşte versiunea autorităţilor. Ea aruncă povara zdrobitoare pe umerii unităţilor speciale ale lui Ceauşescu, încercînd cu orie preţ să scoată basma curată armata. Această voinţă de a deculpabiliza dinainte şi cu orice preţ instituţia militară se află înscrisă în proces : acuzaţia adusă lui Ceauşescu de a fi ordonat ofiţerilor de Securitate, deghizaţi în militari să tragă asupra poporului, cu scopul de a descredita armata în ochii lumii. O perfidie la îndemînă, menită să neutralizeze din start orice mărturie defavorabilă armatei. Spuneţi că aţi văzut soldaţi trăgînd asupra mulţimii ? Vi se pare, vă înşelaţi cu toată buna voastră credinţă, erau diabolici securişti îmbrăcaţi în uniforme militare. Dosar închis.

Îmi pare nespus de rău, dar această versiune idilică nu prea ţine. E contrazisă de prea multe date, povestiri, declaraţii, cîteodată foarte ambigui. Să începem cu cea a primului minsitru, Petre Roman, în 7 ianuarie , la emisiunea „Sept sur sept“ de la T.F.I. Ce spune seducătorul Petre Roman ? „Nu e dovedit faptul că armata română ar fi tras în timpul masacrelor de la Timişoara“. Răsturnaţi fraza şi veţi avea o afirmaţie cît se poate interesantă : nu e dovedit faptul că armata n-ar fi tras.

Am pornit de la indicii, de la mărturii. N-am să-i înjur pe foştii conducători români că i-au acordat o încredere oarbă lui Ceauşescu Dar ce motive avea el să mintă în 20 decembrie, ziua întoarcerii din Iran, cînd a recunoscut pentru prima dată că armata a intervenit sîmbătă şi duminică (adică în 16 şi 17) „împotriva grupurilor de huligani care au atacat instituţiile de stat, de partid, ba chiar unităţi militare“ ? Cei

PROCESUL TITRAȚILOR

„Jur să spun numai adevărul..."

Continuăm să spicuim din depoziția domnului colonel **Bunoaică Ion,** fost șef al Brigăzii de securitate din Timișoara, în prezent — comandantul trupelor de jandarmi din România.

*

Președintele completului de judecată : Vi s-a raportat că în acele dispozitive au fost înregistrați morți și răniți ? (Este vorba despre victimele din rîndul demonstranților — n.m.I.C.).

Col. Bunoaică : Nu. Ulterior am aflat.

După părerea importantului martor, „forțele proprii" (ofițerii, subofițerii și militarii în termen de la Brigada de securitate) n-au tras în demonstranți. A tras armata (M.Ap.N.), miliția. Securitatea și trupele de securitate n-au tras. Pentru aceleași „forțe proprii", aduce următorul argument : din stocul de muniție al Brigăzii de securitate au lipsit, după 22 decembrie, doar... 174 de cartușe. Dar și acestea au fost trase numai în... aer. Da, în aer...

Pentru cei care au urmărit toate meandrele acestui proces, iată și o declarație interesantă a domnului colonel Bunoaică : „Domnul colonel Sima mi-a transmis că s-a dat ordin de întrebuințare a muniției de război în ziua de 17 decembrie, cu aproximație la ora 17,45'.

*

UN OASPETE DRAG, DAR INACTIV

Col. Bunoaică : Generalul Olteanu Nicolae, președintele colegiului de partid al M.I, a venit în 20 decembrie și a plecat în 25 decembrie.

Președintele completului de judecată : Cu ce misiune a venit ?

Col. Bunoaică : Nu mi-a precizat în mod expres. A spus că a venit să mă ajute.

Președintele : Și v-a ajutat ?

Col. Bunoaică : Nu. N-a executat nici o acțiune. Asista la ceea ce se întîmplă. N-a părăsit cazarma. Nici biroul meu.

Președintele : Raporta cuiva, ceva ?

Col. Bunoaică : Nu.

Președintele : Păi, venise într-o vizită particulară ?

Col. Bunoaică : Nu. Dar misiunea lui era depășită. Era ziua de 20 decembrie.

Președintele : De ce ați tras concluzia că cei veniți de la București erau depășiți de evenimente ?

Col. Bunoaică : Acțiunea era vădit dezorganizată. Nu exista o acțiune clară. (....) Situații disparate, fără legătură între ele.

*

Președintele : Erați informat în legătură cu ceea ce se petrecea în stradă ?

Col. Bunoaică : După înapoierea din dispozitive, îmi raportau subordonații.

Președintele : Vă contraziceți. Ați spus, mai înainte, că nu exista o acțiune clară, organizată.

*

Domnul colonel Bunoaică a trimis în oraș „cadre în civil, fără armament, ca să cerceteze terenul". La aceste cadre în civil se referă întrebarea care urmează.

Președintele : Ce vi s-a raportat ? În 17 decembrie, în 18.

Col. Bunoaică : Mi s-a raportat că, în 17, după-amiaza, s-a executat foc în Piața Libertății. Dar nu pot să precizez de către cine.

Președintele : Nu vi s-a raportat cine a tras ?

Col. Bunoaică : Nu.

Președintele : Înseamnă că erau niște incompetenți oamenii dumneavoastră. Vă raportau date incomplete. Nu i-ați luat la întrebări. Măi, pentru ce v-am trimis eu acolo ?!

Col. Bunoaică (escamotînd răspunsul așteptat) : La podul „Decebal" s-a executat foc din dispozitivul armatei, dar n-aș putea să precizez de către cine.

Președintele : Acolo era numai armată ?

Col. Bunoaică : Înapoia dispozitivului armatei erau forțe proprii, fără armament. **(Nu este nici o greșeală, așa a spus domnul colonel Bunoaică : „fără armament").**

Așadar, militarii de la Brigada de securitate s-au amplasat într-un dispozitiv de luptă neînarmați. O adevărată ciudățenie. După un timp, însă, uitînd de ciudățenia asta, domnul colonel Bunoaică a afirmat că toți militarii din subordinea dînsului, amplasați în dispozitivele de luptă, erau înarmați.

De mai mult timp vroiam să semnalez faptul că, pentru unii martori, jurămîntul rostit în fața onoratei instanțe de judecată („Jur să spun numai adevărul și să nu ascund nimic din ceea ce știu") este o formalitate fără nici o importanță. Iar adaosul președintelui completului de judecată („Vă atrag atenția că mărturia mincinoasă se pedepsește conform legii") nu sperie pe nimeni.

CARNEA TOVARĂȘILOR DE LA PARTID A FOST ÎN PERICOL

Col. Bunoaică : În mai multe rînduri, generalul Nuță m-a admonestat.

Președintele : De ce ?

Col. Bunoaică : Unele dintre solicitări erau aberante.

Președintele : Mai concret.

Col. Bunoaică : M-a solicitat să merg lîngă fostul garaj al partidului, unde se aflau niște izoterme cu carne, și să mătur locul.

Președintele : Cum să măturați locul ?!...

Col. Bunoaică : Se pare că izotermele cu carne erau în pericol de a fi jefuite.

Președintele : Păi, asta n-a fost aberant, dacă nu cumva ați înțeles altceva.

Col. Bunoaică : Atunci putea să se înțeleagă și altceva.

*

Președintele : Ce mai tura-vura, vi s-a cerut să faceți uz de armă împotriva celor care strigau „Jos Ceaușescu !" ?

Col. Bunoaică : Mie nu. Problema nu s-a pus așa. S-a spus că sînt tulburări...

Președintele : Vi s-a cerut sau nu ?

Col. Bunoaică : Nu în mod formal. Pe cale de deducție.

Președintele : Să deduc că dumneavoastră ați cenzurat ordinele pe care le primeați ?

Col. Bunoaică : Și asta. Forțele din subordinea mea nu erau destinate represiunii, aveau altă misiune. M-am străduit să nu se întîmple așa ceva (represiunea — n.m.I.C.).

Președintele : Se pare că în procesul ăsta mergem numai pe presupuneri. În problemele cheie. Nu mă refer numai la dumneavoastră.

*

Procurorul : Ce rol au avut cadrele proprii (de la Brigada de securitate — n.m.I.C.) care au fost trimise în stradă (în cele 8 dispozitive de luptă — n.m.I.C.) ?

Col. Bunoaică : Să comande nemijlocit forțele proprii, sub comanda cadrelor de miliție.

*

Procurorul : În ce a constat acea poziție proprie vizavi de Inspectoratul M.I. ?

Col. Bunoaică : În esență, să nu se desfășoare acțiuni represive. Să nu se facă uz de armă...

Astfel, după răspunsurile de mai sus, am putut avea impresia că domnul colonel Bunoaică a fost un statornic apărător al demonstranților. Impresia aceasta ne-a fost, din păcate, spulberată, spre sfîrșitul ședinței. Într-un deplin... consens, președintele completului de judecată, unii apărători și unii inculpați și-au exprimat nemulțumirea pentru felul ermetic în care acest martor de seamă a înțeles să răspundă la destul de multe întrebări. Dar nu numai pentru asta. Iată un exemplu :

Inculpatul Coman : A spus martorul că a vorbit cu mine în 17 decembrie, la ora 17,20. (Eu) am sosit în Timișoara la ora 17,30...

Păcat că n-a fost să fie. Vroiam să-i mulțumesc, personal, domnului colonelul Bunoaică pentru că ne-a ocrotit pe cei care, în decembrie, am cutezat să ieșim în stradă. Vroiam să-i urez noi și noi succese în activitatea domniei sale de instruire a tinerei noastre jandarmerii. Păcat...

Iosif COSTINAȘ

(VA URMA)

PELERINAJ (detaliu)

---

din Timișoara pot aduce numeroase dovezi că militarii au tras asupra manifestanților și că bilanțul de 98 de morți și 23 de dispăruți, bilanțul oficial de azi, nu poate fi pus doar pe seama securiștilor (...)

Mai există încă o condamnare a armatei române, venită din partea strategilor sovietici și transmisă la sfîrșitul lui decembrie de către săptămînalul *Argumenty i Facty*. Acolo e notat acest regret exprimat de mareșalul Serghei Akromeev, consilierul lui Mihail Gorbaciov în problemele militare : „Cine poate să susțină armata cînd ea trage asupra propriului său popor" ?(...)

Oricum, un lucru îmi pare sigur : că securitatea nu a fost la înălțimea terorii pe care o stîrnea, fapt care ne aruncă drept în miezul unei probleme de fond : cea a rolului său în evenimentele din decembrie. Sînt convins că cei din conducerea Securității, cărora nu li se poate reproșa că nu erau bine informați, știau că zilele lui Ceaușesu erau numărate. Nu trebuia să fii profet ca să-ți dai seama că furtunosul dominou românesc nu mai avea mult, chiar dacă realegerea triumfală a lui Ceaușescu în noiembrie, la ultimul Congres al Partidului îți mai putea da iluzia că totul ar mai putea dura. Să nu fii niciodată sigur de triumfurile prea zdrobitoare care merg împotriva istoriei. Căci există un Gorbaciov. Puneți-vă o clipă în locul unui conducător din Securitate, priviți cum se surpă unul după altul toate regimurile pure și dure dimprejur, uitați-vă la toți acei trepăduși ai Kremlinului, aruncați în cîteva luni la pubela Istoriei ; priviți cum înflorește multipartismul, cum dizidența e adulată ca voce a unei liciditāți curajoase, prea multă vreme ținută cu un căluș în gură, fiți atenți la Polonia, Cehoslovacia. La început, o să vă ciupiți, ca să fiți siguri că nu visați. Dar cînd o să vă dați seama că asta e situația, verificată, dacă nu sînteți un retrograd debil, dacă vă mai pasă cît de puțin de viitorul dumneavoastră, o să începeți pregătirile, cu multă băgare de seamă. Aveți doar toate atuurile pentru așa ceva, dispuneți de o rețea fantastică de indicii (doar nici un român, cît de neinsemnat, nu mișca fără știrea dumneavoastră).

Da, Securitatea, măcar la cel mai înalt nivel al său, știa că finalul este aproape ; se pregătea deja pentru asta, pregătea moștenitori prezumtivi pentru marele tîrg al tronului.

O dată în plus, domnul Roman vine în sprijinul meu. În 5 ianuarie, într-un interviu din ziarul *Le Monde*, fercheșul prim-ministru face o dezvăluire uluitoare, Securitatea, mărturisește el, ar fi surprins și înregistrat primele „contacte" între generalul Nicolae Militaru și viitorul președinte al C.N.F.S., Ion Iliescu. Precizare notabilă, aceste contacte ar fi avut loc cu cîteva luni înaintea „insurecției populare" într-o grădină publică din București, unde cei doi bărbați s-au întîlnit spre a discuta situația din țară. Cîteva zile mai tîrziu, Militaru și Iliescu au fost convocați la Securitate ceea ce, în treacăt, spune destule despre competența acestei instituții în domeniul ascultării. Ce credeți că s-a întîmplat ? Dacă ați rămas cu fixul unei imagini tenebroase a securiștilor, cei doi complotiști ai noștri din aer liber ar fi trebuit s-o sfîrșească într-o groapă, după un tratament corespunzător din beciuri. Nu, n-ați ghicit. N-au pățit nimic. Dar mai bine ascultați. Vorbește tot domnul Roman : „Militaru, care era pensionar, fără acces la comanda militară, nu era prea neliniștitor pentru putere, în timp ce domnul Iliescu a avut cîteva neplăceri".

„Cîteva neplăceri !" Nu sînt probabil de bună credință, dar în ce mă privește, sînt uimit. Și-mi spun că Securitatea, această caracatiță cu mii de brațe, a fost fată bună, înțelegătoare, cu domnii Iliescu și Militaru. Mi se pare că securitatea îl proteja deja, cu cîteva luni înainte de decembrie, pe eventualii conducători ai unei schimbări. Mi-am spus că ea juca un dublu rol. I-aș pune o întrebare lui Petre Roman. Se spune că în timpul manifestației de „susținere" organizată de Ceaușescu în 21 decembrie — în treacăt fie spus, o greșeală monumentală —, acest profesor strălucit de la Institutul Politehnic din București s-a distins prin curajul său, alăturîndu-se tuturor celor, dar mai ales studenților care îndrăzneau în acea zi, pentru prima dată în 25 de ani de domnie, să fluiere și să-l huiduiască pe Ceaușescu, făcîndu-l să se schimonosească de furie și uluială. O lume întreagă i-a văzut atunci chipul.

Oare nu e cel puțin ciudat că Securitatea, în stare să înregistreze conversații într-un parc din București, cu o eficacitate despre care vorbea Petre Roman, nu a încercat să „zăvorească" în acea joi de 21 decembrie, zi arzătoare, o manifestație decisivă pentru un regim deja pe ducă ? În plus, o manifestație transmisă în direct la televizor și pentru care nu era îngăduit cel mai mic cricnet. E evident că Securitatea dispunea de toate mijloacele pentru a stăvili așa ceva. Încă o dată a dovedit că e o deplorabilă delăsare, de o incompetență crasă. Recunoașteți că e ciudat.

Prezentare și traducere
A. MIHAIL

Conştiinţa tragică antică :
GNOZA

În epoca în care creştinismul devine o religie a maselor şi, implicit, biserica intră în lupta pentru putere, pentru recunoaştere ca biserică unică a statului, unele grupuri mici de intelectuali nemulţumiţi de evoluţia lucrurilor, de neschimbarea esenţei societăţilor în care trăiau, au început să elaboreze o nouă doctrină, pornind de la aceeaşi bază ca şi mitul creştin, dar aplicînd alte principii. Întrebarea fundamental nouă pe care o puneau era legată de originea răului în lume. Se pare că victoria creştinismului a fost o mare dezamăgire pentru aceşti oameni care aşteptau o reală salvare, o reală transformare a lumii, urmînd porunca creştină a iubirii universale. Iubirea universală între oameni nerealizîndu-se în fapt, ei au purces la elaborarea unor soluţii noi.

În loc de iubire universală au început să vorbească despre existenţa unei lupte eterne, iar în loc de omul creat de Dumnezeul Bun după chipul şi asemănarea lui, au început să discute despre omul real, omul monstruos, ce a luat fiinţă datorită unui Creator Placid, ce a făcut o lume mizeră drept cadru pentru propria creatură hidoasă. Această viziune, de un tragism şi un pesimism de o consecvenţă rară poartă denumirea de Gnoză ori Gnosticism.

Cuvîntul derivă din termenul grec GNOSIS, al cărui sens este de cunoaştere, ştiinţă, înţelegere. Evident, din cele expuse mai sus este clar că doar pentru conştiinţe extrem de puternice se pot releva asemenea adevăruri dure, fără să apară ideea sinuciderii. Ca să trăieşti cu o asemenea conştiinţă tragică asupra existenţei e nevoie de specimene umane deosebite. De aici apare o specificitate a învăţăturii gnostice : ea a fost o doctrină a celor puţini, a unei aristocraţii spirituale minoritare, care se selecta permanent şi care, pentru apărarea propriei integrităţi, a trebuit mereu să se ascundă, să creeze bariere artificiale de verificare în faţa tuturor celor ce vroiau să intre în rîndurile ei. Fiind vorba nu numai de sacralitatea conştiinţelor, dar şi de caracterul de „dizidenţă“ al acestor doctrine, gnosticii au fost, se pare, primii care au avut realmente un fel de societăţi secrete în masa creştinismului primitiv.

Pentru noi, cei din lumea europeană — cu toţii copii ai doctrinei creştine care a învins şi a eliminat adversarii timp de 2000 de ani — este evident că studiul doctrinei gnostice este deosebit de dificil. Sursele sînt disparate, în majoritatea cazurilor, secundare. Cele în limba greacă şi latină aparţin exclusiv părinţilor bisericii şi sînt de fapt extrase din lucrări scrise împotiva gnosticilor, deci oricum lucrări departe de a fi obiective. Textele din limba coptă, ca şi cele din limba aramaică a mandeenilor (o mică grupare gnostică din Irak şi Iran de aproximativ 15.000 de oameni la ora de faţă) sînt tardive traduceri şi adaptări. În fine, o variantă a gnosticismului este şi maniheismul, curent religios care reprezintă o mutaţie a vederilor doctrinei, datorată unui profet pe nume Mani (216-277) care a încercat să creeze o religie universalistă. „Relicvele“ maniheismului au rămas risipite în codice greceşti, copte, persane, parthe, sogdiene, uigure şi chineze ! A reuni toate aceste mărturii fragmentare şi diverse pentru uzul intelectului doritor să se informeze din prima mînă, să aibă posibilitatea unui acces cît mai puţin mediat spre text este o întreprindere deosebită. De aceea este o mare bucurie că prestigioasa editură **Artemis** din Zürich şi München, în colecţia sa **Die Bibliothek der Alten Welt** a publicat în trei volume masive, bine organizate toate textele esenţiale legate de doctrina gnostică. Coordonatorul lucrării este Carl Andersen.

În primul volum se pot citi mărturiile extrase din textele părinţilor bisericii. Traducerile şi notele sînt opera lui Werner Foerster, cu cîteva mici contribuţii de Ernst Haenchen la traducerea cărţii lui Baruch, respectiv a lui Martin Krause, la traducerea şi discutarea Apocrifului lui Ioan.

În al doilea volum se găsesc sursele copte traduse de Martin Krause şi cele mandeene tălmăcite de Kurt Rudolph, precum şi un registru la primele două volume întocmit de Werner Foerster. Al treilea volum a fost tradus în principal de Alexander Böhling — texte maniheice în greacă, latină, coptă, siriană şi arabă —, cele din limbi iraniene şi turcă, de J.J.P. Aamussen, iar cele chineze, de W. Liebenthal. Dar cum rezultă din prefeţe, şi alţi specialişti şi-au adus contribuţia, ajutînd la finisarea textelor, în special cele din limbile asiatice mai dificile.

Desigur, într-o recenzie este greu să inventariem problemele ridicate de o asemenea culegere complexă, importanţa ei. Pentru intelectualul de azi — în sens strict cronologic — vom releva doar un singur aspect ce ni se pare foarte important : cel al manipulării surselor. Citind, de exemplu, mărturisirile lui Epiphanius (315-403), publicate în lucrarea ce în greacă poartă titlul prescurtat **Panarion**, iar în latină **Panarium** (coş de pîine) despre libertinajul sectelor gnostice, furia individului care în tinereţe a fost gnostic, iar apoi, denunţînd o serie de eretici „recunoscuţi de el personal“, să ajungă rapid foarte sus în ierarhia bisericească, ajungînd mitropolit de Cipru ne pare foarte suspectă. El descrie cultul spermei şi al sîngelui menstrual în imagini delirante, culmea fiind avortul provocat unei tinere. Din raţiuni magice, embrionul rezultat din avort e macerat şi alte ingrediente, apoi consumat de colectivitate ! (**Panarion, XXVI, 5,1-8**). Dacă nu am fi avut experienţe individuale şi colective atît de triste privind manipularea informativă a colectivelor împotriva minorităţii incomode pentru gîndirea totalitaristă, poate credeam în valoarea unor asemenea mărturii. Din păcate, istoria ne învaţă să fim foarte circumspecţi în ce priveşte veridicitatea unor asemenea excese, mai ales cînd provin din tabăra adversă. Căci, de-a lungul istoriei, am mai auzit poveşti similare despre evrei, începînd cu Spania, continuînd cu Praga şi terminînd cu Germania fascistă, unde permanent „se găseau cadavre de copii golite de sînge“, ori „pe jumătate mîncate“ etc. Falsitatea unor asemenea texte apare doar atunci cînd putem consulta şi textele din interiorul grupării incriminate.

De aceea, cele 13 codice găsite din întîmplare într-o ascunzătoare din deşert lîngă Nag Hammadi (Egipt) sînt de o importanţă covîrşitoare pentru restabilirea adevărului. În **Codicele II**, un text intitulat **Cartea lui Toma** descrie indivizi dedaţi unor dorinţe sexuale ardente, asemenea unor fiinţe primitive. „Cei care aspiră spre adevăr trebuie să-şi crească aripi, să se ridice deasupra lumii instinctuale. Cei ce nu urmează această cale nu pot fi perfecţi, afirmă manuscrisul, ci sînt asemenea robilor întunericului ce trăiesc în peşteri, orbecăind şi grohăind ca porcii, ce nu-şi dau seama de situaţia lor precară în care trăiesc !“ Evident, o asemenea mărturie contravine în totalitate imaginii date de Epiphanius, care pretinde că spune adevărul despre sectele gnostice copte din Egipt, cam din aceeaşi epocă. Excesele şi aberaţiile sexuale detaliate de Epiphanius şi de un alt autor, Irenaeus, sînt contrazise de toate textele originale care propovăduiesc, se pare, o asceză foarte dură. De exemplu, textul denumit **Pistis Sophia** afirmă că Iisus dă o pedeapsă cumplită celor cu aberaţii sexuale în lumea de apoi ! Evident, asemenea adevăruri nu prea se încadrau în imaginea pe care biserica creştină voia să şi-o construiască. Căci, citind textele, se pare că într-adevăr gnoza a fost un adversar al creştinismului primitiv abia coagulat, abia constituit.

Privind din perspectiva actuală, vina cea mare a gnosticilor nu ni se par ereziile doctrinale, care la aceea epocă desigur că produceau animozităţi aprinse, ci mai mult refuzul pesimist al lumii, al existenţei în lume, a tot ce se leagă de lume, inclusiv instituţiile bisericii. Nesupunerea la nici o ierarhie spirituală constituită, neconformismul acestor gînditori a fost un mare afront adus creştinismului oficial. Pentru asta s-a dat o mare luptă, şi nu pentru ca gnoza să devină un alt curent religios concurent. Noi, cei de acum, ne dăm seama că un asemenea pericol nu exista, deoarece gnosticii, pedalînd pe ideea de înţelegere a lumii au deschis uşile propriilor lor doctrine unor reluări şi reevaluări continue, asemenea ştiinţei moderne. Gnosticismul în epoca sa de glorie a fost un univers de teze şi idei mereu schimbătoare şi din această cauză celor de azi le e atît de greu să găsească numitorul comun originar. De fapt, în afara acestei atitudini contestatare, a viziunii general tragice asupra existenţei, doar puţine lucruri concrete putem găsi care sînt adevărate în absolut pentru toate textele pe care le cunoaştem.

Ultimul volum de texte gnostice ne arată cum poate evolua un sistem speculativ şi ezoteric spre constituirea unei religii. Evident, doar prin abolirea acelor caracteristici definitorii ale gnosticismului adevărat : deschiderea doctrinară, opoziţia faţă de orice fel de instituţii, dogme etc. Maniheismul prezentat în cel de-al treilea volum arată cum, ieşit dintr-o sectă gnostică, Mani se proclamă unic profet, vizionar, fondator de biserică, de instituţii de doctrină fixă, împingînd gnosticismul spre forma consacrată a religiei. Această religie universalistă ocupă un spaţiu vid rămas între lumea creştină, budhistă şi zoroastriană. Religia maniheistă subzistă în acest spaţiu de Asie Centrală pînă la apariţia religei lui Mohamed — Islamul, o doctrină mult mai bine articulată, mai limpede şi mai cu priză la mase. Căci, în ciuda simplificărilor făcute de Mani, viziunea cosmică dialectică, complicată, de sorginte intelectual-speculativă a gnosticilor era improprie pentru mase. Iar elementul tragic, puţinătatea elementului salvator nu îl făceau cu adevărat atractiv lumii largi, care vrea să adere la principiul speranţei.

MANDICS György

Die Gnosis (**Erste Band. Zeugnisse der Kirdercheväter ; Zweite Band. Koptische und mandäosche Quellen. Dritter Band. Der Manichäismus), „Die Bibliothek der Alten Velt“. Artemis Verlag, Zürich und München.**

SCENARIUL GROAZEI

(Urmare din pagina a 4-a)

existe în mijlocul unei Europe de centru, de est şi sud-est, apucată de xenofobie îngrijorătoare. Interesele politice şi intrigabile .cele uşor de intuit) sînt la gura oricui. Proaspătul premiat Nobel pentru pace — Gorbaciov — în timpul vizitei în Spania, cerea ameninţător ţărilor occidentale un ajutor rambursabil pentru ca Rusia să nu ajungă din nou la dictatură proletară. Adică, voi, Apusul îi ajutaţi pe toţi ăştia micii, iar pe marele prieten de la răsărit, nu ? ...“ Joc şamanic — impresionisto-politic. Cea ieşi, om vedea“. Firma C.A.P. Giroc există şi sub noua privatizare dinaintea aprobării legii funciare. Ouă ? Dacă nu mai sînt astăzi, vor fi mîine la opt fix.

7. SCENARIUL „EUROPA“

Problema este : cine intră şi peste cine în Europa ? Pînă una, alta, peste 1 milion de „titraţi“ sau mai puţin aşa ceva de la noi, după ce au aflat că şi lebedele sînt îngurgitabile, au trecut la învăţarea limbilor străine. Varianta gazetei „România Mare“ (scenariul în 6 episoade : „Atenţie la Ungaria !“) este că vecinii noştri cer Ardealul. Rapid, a apărut al doilea scenariu : Românii primesc de la ruşi Basarabia şi Bucovina de Nord, iar ungurii — Ardealul şi p'ormă se intră într-un viitor imperiu austro-ungaro-germano-francezo-englez. Asta dacă spaniolii şi portughezii nu mai au nici o pretenţie teritorială de la România după ultimele meciuri de fotbal. Şi astfel, „Casa Comună Europeană“ s-a realizat. Argumentul unui bătrîn fără speranţă la a mai primi ouă : „Cine are interesul ca România să devină un nou Hong Kong sau Liban ? Ce e cu coincidenţa asta a evenimentelor din 13—15 iunie de la noi cu cele din Iugoslavia şi din Bulgaria ?“ ... „Bun. Mai dăm cîte un ou de persoană !“

8. SCENARIUL CELUI DE AL III-LEA RĂZBOI MONDIAL

Saddam Hussein a dat maximum o săptămînă pînă la începerea ostilităţilor. Ruşii încă mai mediază. Hussein a mai cedat un pas şi a permis tuturor ostatecilor din Occident să se reîntoarcă în ţările lor. Bush va face o vizită la „Zidul deşertului“. Se zice că după reunificarea Germaniei, deşi sînt peste 80 de milioane, vor avea nevoie de vreo 30 de ani să ajungă din nou la nivelul de acum. „Nu mai ajungem la ouă“. Ei, şi ? Dar dacă vine un Hitler ? Pînă în trei ani pune ţara pe picior de război ... Şi tu crezi că Gorbaciov a zis de florile mărului chestia aia în Spania ? O fi el iubit pe-afară, dar înăuntru e o dezbinare de mai mare dragul. Vine şi acolo un Stalin Pune kalaşnikovurile în funcţie şi gata perestroika. Democraţie proletară, muncă forţată, dictatură. Scurt ! Imperiul Rus n-o să se dezbine aşa cu una, cu două. Şi mai e China. O alianţă cu Japonia şi Coreea de Sud e mai posibilă decît una dintre cele două Corei ...“ ... „Saddam Hussein făcea deja tîmpenia dacă era numai de capul lui. Acolo se jocă altă carte ! ... „Hai la troleibuzul 15, c-a început să plouă ...“ ...„Ai un Rudotel la tine ?... „Distonocalm...“ „Bun şi ăla“.

9. ÎN LOC DE HAPPY-END

„Ia citeşte ce-au scris glumeţii din opoziţie pe zidul din staţia de troleu ... Frontul Sărăciei Naţionale“ ... „Majoritatea celor din oraşele mai mici din ţară cred că timişorenii, clujenii, braşovenii, bucureştenii sînt nişte ţicniţi“ ... „Dom'le, n-o fi zîmbind Roman ca Iliescu de galeş, dar să ştii că dacă nu se aplică rapid programul propus de el, ne ducem de rîpă“ ... „Care, rîpă ? ... Doar avem experienţă ! ... Eu unul, nu mai citesc nici un ziar, nu mai ascult nici un post de radio, nu mai deschid televizorul. Aştept să-mi vină ajutorul ăla de 750 de lei pentru suplimentare şi la şapte fix sînt prezent la ouă ! ... „Idiot. Numai la burtă ţi-e mintea !“ ... „Pe tine te-au spritualiizat atîtia ani de foame, frig şi întuneric ?... Ce-ai vrea ?“ ... „Să iei o poziţie !... „Cea mai deşteaptă poziţie e să mai aştept şase luni, cît zicea Roman că va dura convulsia asta economică şi p'ormă pot să-mi cumpăr ouă în dolari !“ ... „Cu nevasta m-am certat din mai, cu vecinii nu mai vorbesc de cîteva luni, acum te-am pierdut şi pe tine. Eşti negativist !“

Soseşte troleibuzul 15, lăsat pe o parte ca o vacă de-a făta. Cîţiva mai tineri sar din mers, încă înainte de a se opri. Mare parte dintre cei ce coboară o iau la dreapta, către cinematograful Timiş, unde rulează filmul „De ce trag clopotele, Mitică“

Paul Eugen BANCIU

SEMANTICA MEDITAȚIEI

Îmi imaginez școala despre care vorbea C. Noica și altfel decît precizează filosoful însuși. El și-o închipuia ca pe o școală a satisfacției estetice și a seninătății intelectuale, un loc în care spiritul elevului nu e biciuit de lecții. Descrierea pe care i-o face ocolește ideea ativității mintale conștiente și orientate, ce presupune un anume efort și înclină reprezentarea noastră spre echilibre interioare de natură epicureică. Îmi imaginez acea școală ca pe un loc în care se poate **medita.** Semnificația aestui cuvînt este interesantă și de aceea merită să ne oprim în mod analitic asupra ei.

Substantivul **meditație** denumește o anumită practică a gîndirii pe care DEX o definește ca „reflectare, cugetare adîncă ; meditare, reflecție". Verbul „ a medita" înseamnă „a cugeta adînc asupra unui lucru" ; „a examina ceva din toate punctele de vedere, a studia". Mai sînt indicate și alte sensuri, care ni se par de reținut din punctul de vedere al obiectivelor pe care ni le propunem.

Primul lucru pe care ni-l spune dicționarul este, deci, acela că meditația reprezintă o specie de cugetare sau reflecție, ceea ce nu înseamnă prea mult. Dar atunci cînd acestui gen de reflecție i se indică diferența specifică, aflăm două lucruri : că meditația este o examinare multilaterală a unui obiect și, în același timp, o cugetare adîncă. Prima notă a meditației — multilateralitatea — nu se poate surprinde, pentru că ne duce cu gîndul la ceva cunoscut de noi, adică la ideea unei asemănări metodice. Dialectica, pe care acum o legăm într-un mod mai îndreptățit și mai puțin supărător pentru oportunismul ideologic, de numele lui Platon, Kant sau Hegel, are printre notele sale de metodă a cercetării filosofice și pe aceea de cercetare multilaterală, acest ideal de completitudine cognitivă. Desigur, nici meditația, nici dialectica nu-și poate propune absolutul, adică epuizarea fațetelor și perspectivelor sub care și din care poate fi investigat un obiect sau altceva. Această sarcină nu poate fi înțeleasă ad-literam pentru motivul că, pentru cunoaștere, ca și pentru contemplarea estetică de altfel, fețele oricărei realitați sau opere de artă sînt infinite. Este un loc comun al epistemologiei actuale că nici un obiect nu poate fi cunoscut în mod complet și definitiv, pentru că orice astfel de obiect este infinit și în infinite relații cu universul celorlalte obiecte .Cu toate acestea, în mod practic orice obiecte cunoscute sînt cunoscute adesea pentru nevoile unei situații date : uneori însă insuficient. **Omul, democrația**, sînt pentru noi asemenea obiecte, adică suficient de cunoscute pentru a putea utiliza constructiv ceea ce știm despre ele (aceasta e o dovadă că cunoașterea noastră nu e banală) și insuficient sub multe aspecte (dovadă — greutățile de constituire ale democrației noastre actuale).

Cealaltă notă a meditației este mai obscură, iar cuvîntul „adînc" o poate face obiectul unei delecții caragialești cu care iubitorii de neam și cultură națională de un anumit gust se mîndresc pînă la naivitate Dar dincolo de orice sarcasme, ne putem întreba : ce înseamnă „cugetare adîncă", ce înseamnă „a cugeta adînc" asupra unui lucru ? La ce se referă această adîncime, sau mai precis a cui este adîncimea în cauză ? A cugetării ? A lucrului asupra căruia cugetăm? Oare a cugeta adînc înseamnă a intra adînc într-un obiect luat ca obiect al cugetării sau, dimpotrivă, înseamnă că noi adîncim cugetarea noastră în noi înșine. Alternativele întrebărilor ne indică drumurile investigației.

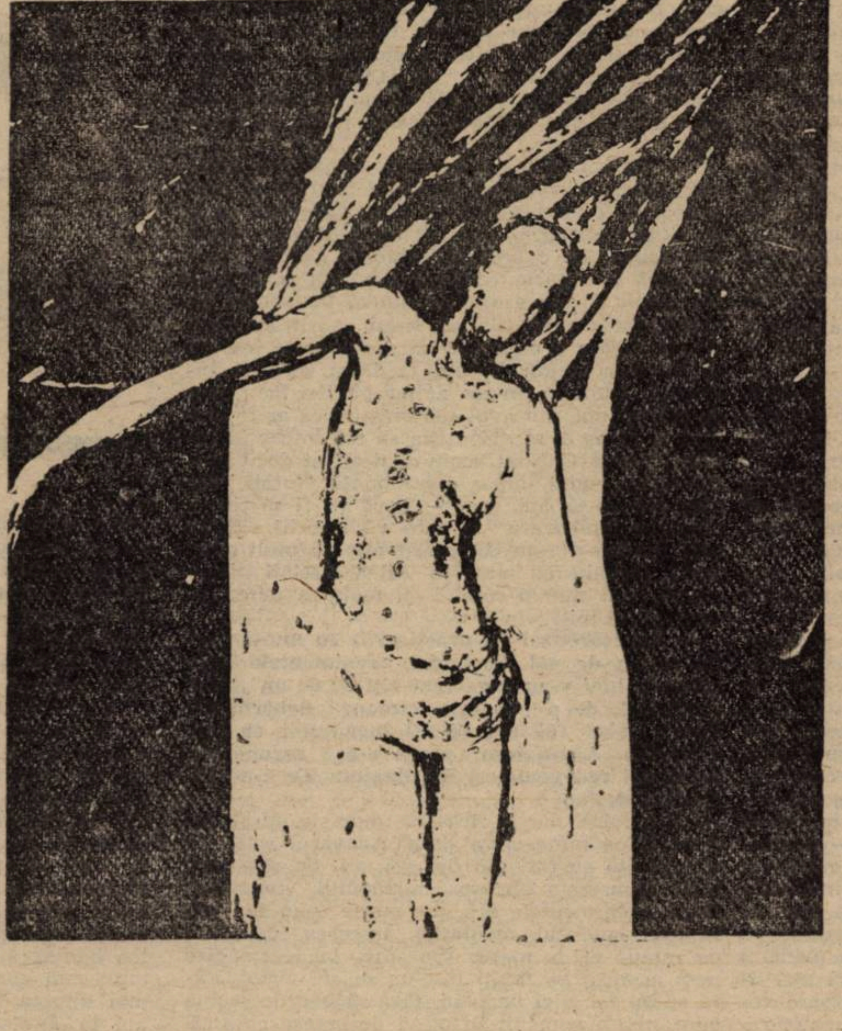

COBORÎREA DE PE CRUCE

Dacă cercetăm aceste lucruri vom constata că nu ne aflăm într-o situație aporetică și că ambele afirmații au sens, dar un sens care trebuie precizat. Ca să nu mai complic lucrurile, voi spune că a pătrunde prin cugetare mai adînc într-un anumit obiect înseamnă, într-un prim pas, a te ridica de la senzații sau reprezentări simple despre aceasta — la noțiuni, adică la gîndire noțională. Dar prin aceea că am ajuns la ideea gîndirii noționale nu am definit încă meditația în chip de „cugetare adîncă", căci, mergînd mai departe, putem înțelege că aceasta trece de simpla gîndire a obiectului cu ajutorul noțiunii sale. Abia aici vom putea lega ceea ce am spus mai înainte despre meditație ca examinare multilaterală a unui lucru de caracteristica de adîncime a meditației. Căci, a medita înseamnă a porni nu de la obiect sau de la senzații și reprezentări, ci de la noțiunile înseși, de la gîndirea noțională ca nivel deja atins. Meditația ar însemna în acest sens examinarea pe toate fețele a noțiunilor ca semnificații ale unor semne cu referent obiectiv. Meditație înseamnă, deci, adîncirea în acest mod, adică din toate unghiurile și pe toate laturile, a gîndirii noționale. Ea înseamnă, în alți termeni, analiză cît mai completă și obiectivă a semnificațiilor. Cu ce scop ? Pentru a le **înțelege** mai bine. Or, cu acest cuvînt — înțelegere — am ajuns la hermeneutică, la o preocupare filosofică socotită azi de mare importanță. Meditația poate fi desfășurată sub forma unei **interpretări,** care să ducă la o înțelegere mai **aprofundată** a semnificațiilor noționale și prin ele a lucrurilor. Căci lucrurile nu ni se oferă meditației decît în acest mod prin semnificații. Cînd spunem „om", cînd spunem „democrație". noi nu avem nimic dat prin aceste cuvinte, decît în măsura în care în mintea noastră ele trezesc semnificații. Semnificații pe care le interpretăm și le înțelegem în mod propriu, adică din perspectiva cunoștințelor și a culturii de care dispunem în acest moment.

Dar chiar în cazul în care sîntem instruiți în anumite domenii, se poate întîmpla ca anumite cuvinte pe care le folosim în mod curent să nu aibă pentru noi o semnificație destul de clară. Am spune, parafrazîndu-l pe Kant, că în asemenea situații noi știm de lucrurile la care se referă cuvintele în cauză, dar nu le cunoaștem, adică nu le cunoaștem conceptul, nu avem noțiuni analizate despre ele, ceea ce înseamnă că nu am parcurs acea meditație, acea „cugetare adîncă" pentru a le interpreta și înțelege bine.

În efortul acestei înțelegeri și interpretări noi trebuie să ne punem o serie de întrebări despre acele noțiuni și lucruri, dar și despre noi înșine, ca subiecți scufundați într-o viață socială și de relație, cum sîntem fiecare. Sub acest aspect, meditația este susținută de o întreagă erotetică. Adîncindu-se în noțiunea obiectului, aceasta este obligată să caute și în adîncimea subiectului, adică trebuie să atingă straturile de profunzime ale gîndirii sale. Or, aceasta înseamnă că meditația suscită gîndirea autentică a subiectului, gîndirea intimă și mai puțin alterată de interese, căutătoare de adevăr și obiectivitate. Este vorba de gîndirea independentă, care nu ține seama de păreri, temeri și dorințe, ci numai de țelul autolămuririi proprii, al înlăturării unor îndoieli și a iluziilor care l-au dominat pînă atunci. Este, cred, evident că, astfel definită, meditația înseamnă și cugetare liberă. Iar întrucît este act al unui subiect determinat și proces al minții sale, ea este, în consecință, cugetare eliberatoare.

Avînd atîtea obiective de îndeplinit, este de înțeles că meditația presupune o stare de recluziune, de reculegere și detașare de viața socială exterioară, acum și la noi, zgomotoasă și acaparantă.

Dintre lucrurile de preț care ne-au fost interzise în regimul trecut, unul este cu siguranță meditația. Cred de aceea că, după atîția ani, de indigență materială și sclavie morală, avem nevoie de acest gen de cugetare pentru a interpreta liber fenomenul social actual, omul, democrația, revoluția. În acest caz, ar fi posibil să ieșim de sub incidența zdrobitoare a constatării filosofului care spune : „Românii n-au categoria apuseană a personalității. Totul e posibil aici, înăuntrul ființei lor; totul e permis, vorba lui Ivan Karamazov" (C. Noica, **Jurnal filosofic,** București, Humanitas, 1990, p. 113).

Cornel **HĂRĂNGUȘ**

Dincolo de culoarea îndoliată a clipei

Încă din 1974, cînd a debutat editorial cu **Ion Budai Deleanu și eposul comic,** Ioana Em. Petrescu s-a revelat ca un istoric și critic literar de certă vocație. Pe lîngă informația solidă în materie, impresiona în acea carte originalitatea perspectivelor interpretative, ca și rigoarea discursului critic. Dar Studiile care au impus-o decisiv în literatura noastră de azi sînt, desigur, cele consacrate poetului național, în primul rînd „eseul de semantică ontologică" din 1978, **Eminescu. Modelele cosmologice și viziune poetică,** o carte ce urmărește evoluția interioară a gîndirii eminesciene în funcție de modelele cosmologice sub zodia cărora s-a manifestat inspirația marelui poet.

Evident, noțiunea de „model cosmologic" dobîndește aici o accepție mai largă, apropiată de aceea a categoriilor subconștientului de care vorbea Blaga. Autoarea distinge trei mari etape în dezvoltarea poeziei eminesciene : prima, tributară romantismului pașoptist, se fundamentează pe un model platonician, adică pe o viziune a universului sferic, de o armonie perfectă ; a doua, marcată de influențele gîndirii schopenhaueriene, presupune dezvăluirea caracterului iluzoriu al perfecțiunii platonice și meditația neliniștitoare asupra condiției omului în lume ; în sfîrșit, ultima perioadă, întemeiată pe un model cosmologic de tip kantian, implică o concepție tragică despre existență. În raport de modelele amintite, Ioana Em. Petrescu își construiește exegeza angajînd un mare număr de probleme din care reținem cîteva doar, în special privind modernitatea operei eminesciene.

Fără să cedeze tentației, la modă, a „modernizării" cu orice preț, cercetătoarea caută să identifice elemente de modernitate acolo unde viziunea lui Eminescu depășește romantismul propriu-zis, înscriindu-se într-o ordine de valori cu adevărat noi. Bunăoară, în ironia eminesciană Ioana Em. Petrescu nu mai vede manifestarea libertății demiurgice a spiritului, ci un mod de a sugera nesubstanțialitatea lumii, poetul apropiindu-se astfel de Hegel, în a cărui filosofie „se află premisele marii modernități a gîndirii eminesciene". În acest sens, extențialismul **Odei (în metru antic),** demonstrat mai întîi de Edgar Papu, în termenii metafizicii heideggeriene, își are rădăcinile, după opinia exegetei, în aceeași filosofie hegeliană, date fiind profundele raporturi dintre fenomenologia lui Hegel și existențialismul modern.

Evocînd cele trei etape din dialectica viziunii poetice eminesciene, autoarea urmărește ieșirea din timpul „echinoxial", specific universului „paradisiac", și intrarea în **istorie**, adică într-o lume aflată sub incidența „solstițiului", a rupturii echilibrului platonician. Dar ceea ce individualizează această ultimă fază din gîndirea poetului nu este amintita dezechilibrare cosmică, ci și sentimentul angaosont al dispariției factorului ordonator al lumii : 'inteligența divină. **Cezarul** este cel ce încarnează conștiința lucidă a unei existențe „fără Dumnezeu", el are revelația divinității ca **absență** sau, cum ar spune Hugo Friedrich, ca „transcendență goală", una din dimensiunile fundamentale ale poeziei moderne, prezentă mai tîrziu la un Al. Philippide sau Tudor Arghezi.

Ioana Em. Petrescu n-a mers mai departe pe acest drum preferînd, în ultma ei carte : **Eminescu și mutațiile poeziei românești** (1989), să argumenteze rolul de etalon al poeticii eminesciene pentru întreaga istorie a poeziei noastre, altfel spus, să studieze avatarurile acestei poezii ca reflex al schimbărilor în plan epistemologic privind raportul **eu-lume.** Autoarea pleacă de la constatarea că Occidentul privilegiază **vederea,** care în contemplația obiectului îl separă pe acesta de subiect, în vreme ce Orientul acordă prioritate simțurilor „inferioare" considerînd actul alimentar ca arhetip al cunoașterii. Prin urmare, raționalismul individualist european are ca emblemă **ochiul,** spre deosebire de orientalul (la care primează valorile totalității) ce-i acordă **gurii** semnifcația cognitivă primordială. Gîndirea secolului XX tinde însă către acreditarea unei imagini a lumii ca „țesătură" de relații, abolire deci a entităților distincte prin reactualizarea cunoașterii participative, ceea ce va duce implacabil la un concept de poeticitate marcat de un caracter „nonantropocentric și transindividual" ilustrat, la noi, de poezia lui Ion Barbu și Nichita Stănescu.

În context românesc, observă exegeta, Eminescu instaurează **viziunea** în locul **vederii** (specifică poeziei pașoptiste), instituie un tip de metaforism vizionar cu adînci reverberații în lirica lui Blaga și Arghezi, dar și cu ecouri prelungite în spațiul de dureroasă ruptură al lui Nichita Stănescu. „Dialogul" Nichita-Eminescu (cel din **Oda în metru antic**) închele fericit această carte fundamentală sugerînd o, pe cît de insolită, pe atît de fertilă cale de-a „recupera", din unghiul actualității, poezia eminesciană

I. CHEIE — PANTEA

Literatura română, azi:

LIVIUS CIOCÂRLIE

„Revelaţia degradării umane mă paralizează”

— V-aş întreba, pentru început, exact ce m-a întrebat nu demult un coleg mai tînăr: „Cum s-a lansat Ciocârlie?“. Mărturisesc că n-am ştiut să-i răspund „la obiect“. Am încercat să vă refac „etapele“, dar n-am reuşit mare lucru.

— M-am lansat ca o rachetă. Una în multe trepte. Prima, la nouă ani, cînd, nu ştiu de ce, tatăl meu mi-a propus să-mi scriu impresiile despre un roman englezesc de duzină pe care îl citisem. Paginile s-au păstrat, încît sînt în cunoştinţă de cauză: eşec total. Scorţos, fără farmecul naivităţii, moralizator. A doua a fost la unsprezece ani. Concurs literar pentru elevi. Tema impusă: prima zi de şcoală. Era tocmai tema mea. Am scris despre descoperirea făcută în ziua aceea. Cocoloşit pînă atunci acasă — — mînca-l-ar mama! —, am avut dintr-o dată percepţia acută a singurătăţii şi a neştiinţei de a trăi. (De altfel, aşa avea să fie toată viaţa: urma să fiu protejat cum mai sînt încă, de oameni care, iar nu ştiu de ce, mă vor fi iubit; din parte-mi, faptul de a trăi mi se va părea totdeauna dincolo de competenţa mea). Cealaltă descoperire, conştientizată, însă, mult mai tîrziu, a fost că nu pot să inventez nimic. Pot să ascund, însă, mult mai tîrziu, a fost că nu pot să inventez nimic. Pot să ascund, dar nu pot să mint. Aşa am devenit autobiograf.

Înainte de a reveni la proza autobiografică, s-a interpus a treia treaptă, de poet. Nu s-a ales nimic. Dacă tot românul e născut poet, eu întăresc regula. Înţelegeţi ce vreau să spun.

Începînd cu vîrsta studenţiei, am fost destulă vreme autor de sertar. Ştiindu-mă incapabil să mă adaptez la cerinţele vremii — nu încă **epocă** —, eram convins că nu aveam să public niciodată. Scriam sporadic ce-mi trecea prin cap, între altele, fragmente care vor intra mai tîrziu în **Clopotul scufundat.**

Pe la mijlocul anilor '60, cînd s-a încheiat contractul tacit dintre oamenii puterii şi scriitori — scrieţi cum vreţi, dar nu vă legaţi de noi! — am putut totuşi să public. Cum meseria mă punea în contact cu domeniul francez, am deprins mai repede decît alţii, însă nu numai eu, cîteva principii şi metode ale noii critici şi ale semioticii literare. Cînd, în anii şaptezeci, am reuşit să adun încercările făcute în două volume, primirea a fost — în general — favorabilă. Totodată, am fost introdus în categoria criticilor teoreticieni. Ferindu-mă instinctiv să-mi fixez o identitate — probabil pentru ca să n-o pierd pe aceea, reală, de diletant —, —, m-am grăbit atunci să deviez de la modelul propus. În anii următori am scris eseuri mai libere, mai aproape de proză, premergătoare volumelor eseist-autobiografice, a căror apariţie a început în 1985.

— ... cînd aveaţi deja o notorietate, iar pentru generaţia tînără eraţi deja oarecum „clasicizat“.

— În ceea ce priveşte „clasicizarea“ şi notorietatea, să nu exagerăm. Nu e momentul acum, cînd literatura timişoreană pare a fi încetat să fie o rudă săracă a literaturii române. Această promovare ne vindecă de complexul care făcea să ne supraevaluăm.

— Aceasta ar fi partea de „trecut“. Dar viitorul? Ce veţi face de acum încolo? Am înţeles că veţi pleca pentru o perioadă mai îndelungată în străinătate, la un lectorat român din Bordeaux. Aici vor rămîne, cărţile. Sub tipar, volumul ultim, din cîte spuneaţi, al trilogiei (după „Burgtheater...“ şi „Clopot...“). Un volum care ar trebui să fie un soi de ţest, de cupolă a „broaştei ţestoase“. Comparaţia vă aparţine.

— Nu pot să mă refer decît la viitorul anterior, adică la volumul terminat în 1988 şi încă neapărut. Ţinînd seama de acest interval, ca şi de ritmul actual al tipăririi lui, se poate vorbi într-adevăr de o broască ţestoasă. Lăsînd gluma acră la o parte, confirm: am vrut ca al treilea volum să reprezinte nu numai încheierea ciclului, dar şi concluzia lui. N-am reuşit. Procesul de clarificare a unor idei se prelungeşte într-un al patrulea volum. Volum, la drept vorbind, întrerupt. După ce m-am agitat publicistic timp de cîteva luni, am avut sentimentul că ar fi vremea şi că aş avea dispoziţia să mă întorc la lucrul început. Constat acum că n-a fost decît prefigurarea unui impas deocamdată total, din care mă va scoate, sper — dacă va fi să fie — plecarea temporară la care vă referiţi. Spun asta fiindcă mi-am complicat atît de mult existenţa, lăsîndu-mă atras în atîtea direcţii divergente, încît numai rupînd cu toate aş putea, eventual, să-mi revin.

— Aţi teoretizat (şi practicat?) cu multă graţie starea de vid. Şi totuşi, evenimentele din ultimele luni v-au developat altfel: de un „plin“ incredibil, de o energie aproape debordantă. Foarte „viu“ (vă rog să fiţi îngăduitor cu formulările). Acum însă parcă v-aş recunoaşte, parcă aţi redevenit cel de dinainte. Ce s-a întîmplat, de fapt?

— E o falsă, dar şi firească impresie. M-a înşelat şi pe mine cîtva timp. Adevărul este că ultimii ani au fost atît de grei, atît de obositori, încît ajunsesem aproape la capătul puterilor. După evenimentele din decembrie (pun în paranteză cuvîntul **revoluţie**), trecerea incredibil de rapidă de la marea speranţă la dezamăgire ne-a aruncat pe mulţi într-un soi de vîrtej. Fără să-mi fac nici un plan, fără să bag de seamă cum, m-am pomenit în plină dezbatere politică. De la o vreme şi din mai multe motive, am renunţat. Cu unul dintre motive nu sînt deloc de acord, dar ţine de firea mea şi nu pot să lupt cu şanse împotriva lui. I-am auzit de cîteva ori pe doi oameni pe care-i admir şi la care ţin — Mircea Dinescu şi Andrei Pleşu — **pour ne pas les nommer** — spunînd că sînt unii care atunci cînd opoziţia faţă de putere presupunea risc au tăcut chitic, iar acum nu mai încapi de ei. Mobilul acţiunii lor ar fi dorinţa de popularitate. Înţeleg această reacţie, dar, repet, nu sînt de acord cu ea. Mai întîi că, aşa cum s-a dovedit, a fi în opoziţie astăzi nu e lipsit de risc. Iar apoi, în situaţia grea în care ne găsim este nevoie de minţile noastre, ale tuturor. Totuşi, gîndul că cineva pe care-l respect m-ar putea crede dornic de popularitate ieftină mă face să ezit şi chiar să mă retrag. Dacă Andrei Pleşu poate să creadă că Ana Blandiana — care, slavă Domnului, este celebră şi numai ca poet — vrea mai multă popularitate, atunci ce frustrări s-ar putea bănui că s-au înviorat în unul ca mine, cu mult mai obscur? Prefer de aceea participarea mai directă la lucrările asociaţiei înfiinţate de noi la Timişoara, „Solidaritatea universitară“.

Un alt motiv al relativei pasivităţi actuale este oboseala. Am trăit cîteva luni dintr-o rezervă de energie inexistentă. Depresiunea s-a agravat şi datorită consternării. Revelaţia degradării umane, mult peste aşteptări, este paralizantă. În fiecare grup social şi potrivit specificului fiecăruia, foarte mulţi oameni se comportă aşa cum, oricît ai fi fost de pesimist, n-ai fi putut bănui că ar fi în stare să facă. Corupţia, dorinţa de căpătuială cu orice mijloace, combinată cu incapacitatea de a înţelege adevăratele interese şi de a găsi adevăratele căi, agresivitatea, dezbinarea şi cîte altele, s-au întins ca pecinginea peste noi. Îmi amintesc abia acum o vorbă a lui Marin Preda, spusă într-o vreme cînd coroziunea nu atinsese limitele de mai tîrziu: „nu sărăcia e gravă la noi. Alţii trăiesc şi mai prost. Grav este ce s-a întîmplat cu omul“. Explicaţii se pot găsi, dar la ce bun? Peste toate, exodul tineretului şi nepăsarea puterii, refuzul de a dialoga sînt de speriat. În iunie, l-am întrebat pe un student bucureştean, cel mai strălucit din cîţi am cunoscut şi care pregătea să plece în Italia: „Chiar nu mai speri nimic?“. „Ce să sper, domnule profesor? mi-a răspuns. Că oamenii vor fi din nou atît de hămesiţi încît să iasă toţi în stradă?“. Într-adevăr, nu asta ar fi de sperat, dar o conducere responsabilă ar trebui să nu aibă mai mare urgenţă decît de a risipi o asemenea disperare.

Mă întorc la problema vidului. Am intitulat volumul aflat sub tipar (e un fel de a vorbi) „Fragmente despre vid“. Cuvîntul se referă la o deficienţă personală, dar are şi sens ontologic. Vidul face parte din complexul negativităţii, în care mai intră haosul şi indiferenţa. Nu este locul să le definesc aici. Adaug doar că interesul meu s-a deplasat progresiv către indiferenţă. Ea face obiectul volumului următor. Indiferenţa sau nediferenţierea este o stare de somnolenţă care conţine energie potenţială. În anumite condiţii, se poate declanşa şi poate fi creatoare. Dacă există în mine energie, cum spuneţi că aţi perceput, de această natură este.

— Şi totuşi. Sînteţi prin formaţie critic. Or, relaţia acestuia cu sistemul puterii (fie şi cu un reflex al acesteia, o anumită literatură) nu este cîtuşi de puţin comodă. Înainte, dumneavoastră nu aţi fost, la drept vorbind, incomod făţiş, manifest. Aţi fost într-o opoziţie tacită, subînţeleasă, oarecum acomodată sistemului. Acum e altfel?

— În sensul bun al cuvîntului, adică lăsîndu-le la o parte pe cele evident vinovate, văd două relaţii posibile: colaborarea şi atitudinea critică. Ele nu se exclud, iar fundamentală mi se pare a doua. Vreau să spun că şi atunci cînd, din vocaţie constructivă, se integrează în structurile puterii, scriitorul trebuie să-şi păstreze dreptul la critică. Dacă nu şi-l exercită, va sfîrşi prin a se lăsa corupt. Iar dacă puterea nu-i suportă critica, este abuzivă şi atunci trebuie evitată colaborarea cu ea. Referitor la mine şi revenind la trecut, cazul meu n-a fost izolat. Dimpotrivă, a fost majoritar în rîndurile celor care au refuzat colaborarea activă cu dictatura. Opozanţii şi disidenţii au fost puţini, iar noi, ceilalţi, nu le vom fi niciodată destul de recunoscători şi nu ne vom simţi destul de vinovaţi faţă de ei. Dar cum aceste sentimente sînt incomode, noi preferăm să-i uităm pe cei vechi, care au pierit sau au fost siliţi să se exileze şi să asistăm cu relativă placiditate la tratamentul ignobil căruia îi sînt supuşi mai toţi cei din ultima perioadă, încă aflaţi printre noi.

Fac parte din categoria mult mai largă a celor care au refuzat colaborarea şi totodată au încercat să construiască ceva. Ne-am găsit o justificare în a face să mai existe cultură, să nu se piardă totul. Dacă am procedat bine sau nu, mă tot întreb. Oricum, efectele se văd. Pe de o parte, am contribuit la formarea unei studenţimi mature, hotărîtă să nu mai accepte orice, să nu mai trăiască oricum. Pe de altă parte, nespunînd lucrurilor pe nume în cărţile noastre decît în prea mică măsură, puţini dintre noi au pătruns cu scrisul lor în straturi mai adînci ale societăţii. Am contribuit astfel, indirect, la starea de confuzie şi la ignoranţa a căror manifestare plenară se produce abia acum. Spuneam că mă întreb dacă am procedat bine. Sigur este că în ultimii ani, cînd situaţia generală se deteriorase total, modul nostru de acţiune nu se mai justifica. E drept că în acea perioadă numărul disidenţilor s-a mărit. Eu n-am reacţionat nici atunci. Nu caut circumstanţe atenuante, deşi, din păcate, una de ordin personal a existat şi mă apasă acum.

În prezent sînt de partea opoziţiei, din numeroase motive. Aleg numai două, unul de ordin emoţional, dar şi de drept, şi unul politic. Cît timp oameni — printre ei şi copii — sînt ţinuţi cu lunile în închisori fără să se poată şti de ce sînt acuzaţi, mai fiind şi bătuţi, iar parlamentul nostru, ales ca să ne dea o constituţie democratică, nu reacţionează, înseamnă că parlamentul nu ştie încă ce înseamnă democraţia. Cît timp preşedintele ţării a ales confruntarea deschisă cu statele fără asistenţa cărora nu putem ieşi din marasm, şi o face acuzîndu-le de crasă rea intenţie, de parcă zilele din iunie, din martie, din februarie şi cîte altele n-ar fi existat, înseamnă, că nici măcar nu se doreşte democraţie.

— Trecînd în cîmpul strict al literaturii române, v-aş pune o întrebare pe care am adresat-o mai multor critici şi istorici literari. Cum credeţi că va arăta „relieful“ literaturii noastre post-belice, la o reevaluare obiectivă? Aţi fi tentat de o asemenea panoramare?

— Întrebarea aceasta ar trebui să-i fie pusă lui Nicolae Manolescu, fiindcă el tot va trebui, cînd va ajunge cu istoria la perioada post-belică, să-i dea un răspuns. Eu, nefiind critic, ci numai eseist, o privesc din unghi personal. Aşa cum eu însumi l-am amputat şi cum l-a amputat după aceea editura, **Clopotul scufundat** mai bine n-ar fi apărut. Bănuiesc că nu sînt singurul în această situaţie. Iar cărţile exclusiv literare, uneori de o mare frumuseţe, vor fi grevate şi ele de absenţa a tot ce au ignorat. Frumuseţea poate salva lumea, dar nu atunci cînd nu-i pasă de ea. De aceea, cred că panorama literaturii va fi profund modificată şi va avea multe goluri în care nu vor cădea numai gloriile oficiale de pînă mai ieri.

— Dacă ar fi să conduceţi acum o revistă literară, o editură sau o universitate, cum ar arăta ele?

— Scuipaţi în sîn! Ca să-l citez pe Şerban Foarţă, nu sînt bun să conduc nici o bicicletă. El, acum, conduce o instituţie şi sper că se descurcă. Dacă eu aş conduce instituţiile la care vă referiţi, ar arăta în scurtă vreme ca Hiroşima după bombardament. Sau, ca să dau o imagine mai puţin sinistră, ar arăta cum va arăta Asociaţia Scriitorilor din Timişoara dacă nu mă îndepărtez la timp.

— Á propos de Timişoara. Ea s-a purificat de toate prin ceea ce a făcut în decembrie. Nu vi se pare însă că acum ea riscă să se întoarcă la un mai vechi model, chiar deteriorîndu-l? Vreau să spun: nu există riscul supralicitării valorilor materiale, civilizatorii (vorba vine!), în dauna celor ce ţin, să spunem, de spirit?

— Destul de multă vreme, Timişoara a fost, în sensul bun şi rău al cuvîntului, un oraş fără miros. Curat şi aseptic. Admirat de toată ţara pentru bulevardele lui largi. Civilizaţia şi cultura nu sînt neapărat într-o relaţie de continuitate. Ca pîinea de drojdie, cultura are nevoie de microbi. N-ar fi exclus ca haosul şi spectacolul uman dezagreabil de astăzi, care ne face să ieşim cu neplăcere în oraş, să fie pentru arta viitoare un bun îngrăşămînt. Ca mic burghez ce mă aflu, ezit să mi-o doresc.

Adriana BABEŢI

Voinţa de singurătate

Din ezitări, reţineri, reveniri, retrageri definitive, autodesfiinţări — pe scurt, din exerciţiul continuu şi crud al spiritului de negaţie asupra propriei fiinţe (om şi operă) a putut să ia naştere imaginea unei forţe concentrate pe care mediul literar şi cultural din juru-i, mai cu seamă generaţiile mai noi, o percep ca pe o instanţă critică şi morală inflexibilă, în măsură să menţină o linie în actul public al fiecăruia dintre noi. L-am auzit rar de tot blamînd, omul e prea delicat s-o facă, însă tăcerile ajung. Cum ai fi putut să abdici, după ce-l ştiai în preajmă, după ce ştiai că poate şti? Prin simpla lui prezenţă, compromisul zilnic, prostul gust, lichelismul, carierismul, ridicolul inocent şi triumfător al ciocoilor literari şi politici, balcanismul păreau şi mai monstruoase, denunţate prin juxtapunere. Ascetic şi pur, îl auzeai tăcînd în cacofonia generală, incomodată că e şi el acolo. Şi, totuşi, uneori îşi iese din fire. O vorbă recentă a făcut ocolul oraşului, era după 13-15: cine mai e cu ei e ori prost, ori ticălos. Fireşte, ar mai fi încăput aici şi mulţimea celor neştiutori, dar, deşi poate incompletă, sentinţa rămîne definitivă. Şi-a dorit să fie un singuratic şi opera lui scrisă stă, toată, sub semnul acestei voinţe a singurătăţii, voinţă sau destin, mai degrabă, însă i-a reuşit contrariul — să iradieze.

Vasile POPOVICI

ICOANĂ I

Fragmente de jurnal

Îl aştept pe maestru în holul gării şi între timp îl văd, îmbrăcat în uniformă de feroviar, imens de gras şi îmbătrînit, pe omul care, cînd aveam şaisprezece ani, la teatru, a vrut cu tot dinadinsul să mă însoţească la toaletă. Timid şi politicos cum eram, de altfel şi ignorant, n-a lipsit mult să nu scap de el. De atunci l-am tot văzut prin oraş însoţit de adolescenţi. Maestrul venind, urcăm în vagon şi dăm peste X., pornit în inspecţie, contabilă. Mă păcăleşte ca totdeauna pentru că mare, rotund, roşu, chel, cu ochii înfundaţi în grăsime şi rîzători, mă tot aştept să fie jovial. De fapt, are prudenţa prostului care se simte vulnerabil. Prost, dar descurcăreţ, categoria cea mai prosperă în socialism. La destinaţie ne aşteaptă A. şi trei doamne profesoare. Ca de obicei, una conduce automobilul şi-l umple cu proasta dispoziţie cu care, la insistenţe prieteneşti sau sindicale, a venit la gară şi ne-a aşteptat Maestrul le cunoaşte bine şi se simte minunat, iar eu, neştiind ce să le spun, îmi pun masca de dandy universitar cam absent, deşi nu mă mai ajută nici vîrsta şi nici, astăzi, buba de pe nas. Ne ducem la A. Trei camere curăţele într-un cartier de blocuri impersonale ca peste tot. A. fiind burlac, foloseşte drept gazdă o domnişoară bătrînă, bibliotecară la liceu. O cam bruftuluieşte şi ea suportă cu discreţie, e o femeie fină, cum am să-mi dau seama mai tîrziu. Se aduc pateuri, cafele, maestrul cotrobăie prin dulap şi scoate la iveală un murfatlar. În vremea asta în apartament intră şi ies diferite persoane dintre organizatori. Apare şi un elev care urmează să citească o comunicare, sigur de el dar rezervat, dincolo de baricada îndepărtată a vîrstei lui. La patru plecăm cu maşinile spre casa de cultură, o clădire joasă, veche, unde ne aşteaptă tot soiul de bărbaţi cu funcţii, maestrului binecunoscuţi. În sfîrşit intrăm. E o sală amenajată pentru repetiţii de dans. Nu stăm în capul ei ci de-a latul, într-un colţ, celălalt colţ fiind ocupat de un pian. Pe pereţi, fotografii de cărturari localnici, iar printre ei, izbitor de proaspătă şi de frumoasă, o tînără scriitoare a adolescenţei mele, blondă, cu bluză albă, desfăcută la gît. În sală e cald. Ne prezintă directorul. Maestrul, delicat, îl rugase, cum aflu mai tîrziu, să nu pomenească gradul universitar. Citesc elevii, băiatul şi o fată, lucrări peste nivelul lor, apoi A., deştept şi împrăştiat. Urmez eu. Încheie maestrul, cu o lucrare despre **Pe aceeaşi ulicioară**. Se simte imediat omul care mai întîi ştie tot ce trebuie ştiut despre Eminescu şi abia după aceea scrie despre el. La sfîrşit, încercare redutabilă, recitatori. Cînd unul spune „din fîntîne“, maestrul, scos din ţîţîni, strigă „în“. Din păcate este tocmai fiul celui care ne-a prezentat. Cînd totul se termină, după ce sala se goleşte, bem un coniac aspru în biroul directorului şi ascultăm glumele incerte ale unui personaj vag cunoscut de la fără frecvenţă. Sper să nu-l fi lăsat vreodată repetent. S-a făcut şase şi un sfert. Pornim pe jos, prin zăpadă, spre restaurant. Mă aşteptam să aibă aer de epocă, dar e renovat, te simţi înăuntru ca într-o etuvă, ori ca la operă, în mormîntul lui Radames. Nimeresc la masă singurul loc protejat, între A. şi bibliotecară. Stau de vorbă cu ei pe rînd şi mă ocup de farfuria de sub nas. Vrînd să fiu galant cu o fostă studentă, îi întind peste masă un platou cu mezeluri şi îi torn totodată bătrînei domnişoare, în poală, paharul meu cu vin. Ca impresie generală, cei prezenţi par mai puţin interesaţi decît în alte locuri să obţină diverse grade de la maestru. Oricum, ca peste tot, mediul profesorimii este, cu excepţii, cam sordid. Aici, printre excepţii, A., zăpăcit dar cu minte vie şi bune intenţii, şi bibliotecara pe care, fiind ea deasupra tuturor, toţi o privesc de sus. E ucraineancă, s-a refugiat de la Cernăuţi în '44, s-a retras de la filosofie din cauza originii, trăieşte cu o mamă foarte bătrînă în două camere de bloc, a citit mult şi se devotează unor tineri mai răsăriţi. Ca din întîmplare, tot ce-mi povesteşte este despre dezrădăcinaţi. Un profesor francez, retras din Rusia după revoluţie şi care, foarte bătrîn, a fost silit de ai noştri prin '50 să plece în Franţa unde a nimerit la azil. Înainte de plecare trăise cu o bătrînă elveţiancă, eşuată şi ea, ca fostă soţie de nobil ungur, în acest oraş. Un absolvent al liceului venit să-şi ceară diploma după şaptesprezece ani de închisoare, altul după douăzeci şi şase petrecuţi în extremul Orient. Maestrul simţindu-se bine, pierdem tren după tren. Abia către miezul nopţii reuşesc să-l înduplec. Plecăm cu alai la gară unde ne înfundăm în bezna vagonului, cam mahmuri. Cu imensa lui putere de regenerare, la Timişoara maestrul e din nou proaspăt ca la început.

Detestabilă zi. La zece mă duc să ţin cursul pe care-l aveam de la opt. Cînd, mai tîrziu, îi spun că ar fi vremea să mă vadă un medic, T. îmi răspunde ba mai bine ţi-ai scrie orarul şi l-ai ţine pe masă, să-l ai sub ochi. Cobor la reviste şi citesc un soi de pamflet al lui Pompiliu Marcea despre Monica Lovinescu şi Ierunca, greţos. Mă agaţă tenismenii; cei de la Electrica nu ne mai lasă să jucăm pe terenul lor, deşi a fost al Universităţii care, nu se ştie de ce, l-a cedat, dar cu obligaţia să ni-l împrumute de cîteva ori pe săptămînă. Mă poartă în delegaţie la rector, prorector, nu-i găsim. În sfîrşit dăm peste unul B., mai mare peste sport în oraş. Tînăr, energic, tăios, S-a interesat. Terenul n-a fost al nostru la început. Tot al lor a fost, ei l-au amenajat, însă l-au cedat universităţii ca să treacă nu ştiu cine la nu ştiu ce examen. Mai tîrziu au făcut ce-au făcut de l-au luat înapoi. Aha! deci aşa stau lucrurile. Totuşi, ne promite, vom putea juca. Între timp a trecut de unu. Scot de la bibliotecă, pentru Alexandra, volumul doi din **Forsyte Saga** şi mă hotărăsc să rămîn pînă la salar. Apare F. Mi-a citit articolul. Nu i-a plăcut deloc. Nici nu se înţelege, dar mai ales chestiile astea cu textualizarea sînt scorneli, n-au nimic de a face cu Eminescu. Îi răspund politicos, însă iritat, nu găsesc nici un argument. Simt că are dreptate. Cînd ne despărţim, mă opreşte nevasta lui Corniş: diseară am repetiţie. Abia ajuns acasă, îmi telefonează el: studenţii, cum nu-i interesează ce fac cu noi, pregătesc pe ascuns **O noapte furtunoasă.** Minunat. Mi-e o lehamite de nici nu pot să spun. Bineînţeles după discuţia cu F. am uitat de salar. Seara, întîlnire cu studenţii. Nu sînt rău intenţionaţi, vor pur şi simplu să facă ceva de capul lor, îi înţeleg. Din Eminescu, sînt toţi convinşi n-o să iasă nimic. Hotărîm să ne vedem din nou după sesiune, peste vreo patru săptămîni. Vorbim de una alta, Breban, Eliade, Céline, ne simţim bine împreună, probabil uşuraţi. Sînt acolo trei fete, Morar, Tolcea, Mariaşiu, Crăciun.

Cînd ajung la facultate îl întîlnesc pe F. şi constat că supărarea mi-a trecut. Bună fire am, dar cu firea asta nu se sparg munţii în pumni. Avem „Învăţămînt“, filosofii români dintre războaie, cît au fost ei de materialişti. O oră posacă, cu un singur moment de înviorare, cînd e citat filosoful Gogoneaţă. Maestrul pufneşte în rîs. E cu siguranţă, îi spun la ureche, un pseudonim. Seara telefonează Şerban. Gelu Ionescu ar vrea să scriem cîte un articol pentru un caiet al „Vieţii Româneşti“, din păcate despre receptare, la care nu mă pricep. Poate acceptă ceva despre corespondenţe. Seara un **Doctor fără voie** franţuzesc, aşa şi aşa, la televizor.

S-a anunţat că din cauza zăpezii nu vor fi cursuri. Totuşi mă duc, e vrem liniştită şi de nins n-a nins de duminică. Cursuri nu se ţin. Citesc din Todorov, mă vîntur pe la bibliotecă, la zece cobor cu francezul să vedem **La chienne** de Jean Renoir. Istoria de colecţia „15 lei“, însă regie magistrală; uşor grotesc, ironic, fără patetism, cu patină retro bine purtată, mers algebric al naraţiunii. Plec în oraş şi cumpăr două discuri, concert pentru pian în la major şi poeme ceheşti. Cumpăr zahăr, ulei şi făină de la complex. E o ceaţă ciudată, vezi pînă departe dar totul se scufundă într-un clopot difuz. Pe drum m-am întîlnit cu Vasile Creţu. A încărunţit şi pare absent. Seara vedem un film franţuzesc, cu Annie Girardot, despre problemele de familie şi de sănătate ale unei doctoriţe din lumea mare. Anost.

Vreme însorită şi destul de cald. De nins nici pomeneală, dar şcolile au rămas închise. Către prînz plec către „Orizont“. În faţa poştei îl văd pe D. Ne salutăm afabil şi mă mir cît sînt de incapabil să fiu ranchiunos. La „Orizont“, obişnuita adunare pestriţă a zilelor de întruniri. Ţ. iar mă laudă; poate îi pare rău de articolele în care m-a zgîriat. Lui chiar că nu-i port pică, era în dreptul lui de critic. Intru în redacţie; Duşa vorbeşte agitat despre experienţa cu poemul zilnic. Scrie în ciudă, nu-i place poezia, literatura i se pare prea greu de făcut. Începe evenimentul, cu o scenă grotescă: noul secretar cu propaganda, unul bulbucat, venit din Ialomiţa, face ocolul sălii, dă mîna cu toată lumea, iar D. ca la marile recepţii, se ţine după el şi-i spune cum ne cheamă. În continuare, toţi vorbitorii sînt gîtuiţi de emoţie din cauza prezenţei lui. După discursuri, ţuică, pogăcele, vin.

Clipa cea repede

Cariera lui Livius Ciocârlie pare a fi o sumă de neînţelegeri cu sine: profesor fără a vrea să fie profesor, scriitor. fără a vrea să fie scriitor. Personalitate publică detestînd ideea de spaţiu public, agorafob retractil şi capabil de mari revolte interioare, Livius Ciocîrlie este, totuşi, autorul unui admirabil jurnal. Al unor încrîncenate exerciţii de a se dezvălui. Teoretician al vidului, pe de o parte, el trudeşte cu disperare la umplerea acestui vid prin supraumane încercări de a restitui materialitatea clipei trecătoare. Nostalgia unei lumi apuse, refugiul în spaţiul fantasmatic al amintirii, contraponderate de proiecte gigantice.

Personaj, la modul direct, al propriilor proze, Livius Ciocârlie mizează pe o poetică a retractilităţii. Speriat, ca într-un uriaş joc de şah, de mişcarea făcută, întreaga sa atenţie se concentrează pe anihilarea efectelor ei. Efecte mereu dezastruoase. Efecte întotdeauna disproporţionate în raport cu cauzele.

Însă tocmai aici se află întregul secret al artei lui Livius Ciocârlie: în senzaţia că dincolo de confesiune, dincolo de existenţa cu geamurile deschise se află mereu un mister. Cu cît se apropie de el, cu atît devine mai de nepătruns. Nuanţîndu-se la infinit, portretul omului devine portretul scriitorului, iar ambele se contopesc în adîncimile înşelătoare ale paginii albe.

Mircea MIHĂIEŞ

Cronica literară de Cornel Ungureanu

LUCIAN PINTILIE
ȘI MAHALAUA INFERNALĂ

Eseist extraordinar, Lucian Pintilie scrie strălucitor : fiecare dintre scenariile sale ar trebui comentat ca operă literară autonomă, purtătoare de mesaj specializat. După **Diminețile unui băiat cuminte** (1966) și **Reconstituirea** (1970), după ce a ratat întîlnirea cu o nuvelă de Velea și cu un roman de Marin Preda, regizorul începe să-și „construiască“ spectacolele. Să interpreteze textul-reper în asemenea măsură încît **provocarea** să se articuleze clar, fără posibilitatea îndoielii. **Revizorul** este unul dintre momentele de reper al opoziției românești. Va urma, explicabil, exilul. Două opere ale exilului, **Turandot** (1978) și **Orestia** II (1979) nu fac decît să ilumineze **De ce trag clopotele, Mitică ? (1980)**, una dintre cele mai provocatoare opere ale ultimilor patruzeci de ani de cultură românească. Dar oare „provocare“ nu este un termen insuficient ?

Despre **Orestia II,** Lucian Pintilie va nota : „Fiecare gest artistic al meu din ultimii ani, într-o formă radicală sau mai șovăitoare, a încercat să afirme autonomia artei spectacolului. O autonomie deplină (pentru Turandot am păstrat două pagini și jumătate din textul lui Gozzi) sau o autonomie moderantă (Cehov, Gorki, Ionescu), oricum bazată pe o infidelitate premeditată. Această infidelitate mi s-a părut singurul mijloc — infernal — prin care puteam să-mi manifest adîncimea, constanța iubirii față de textele pe care le-am pus în scenă (raporturile text-spectacol sînt raporturi vii, sfîșietoare, paradoxale și patetice — adevărate raporturi conjugale — în sensul bergmanian al cuvîntului)“.

De ce trag clopotele, Mitică ? ne obligă să analizăm raporturile lui Pintilie cu universul lui Caragiale. Sînt raporturi **vechi,** verificate atît în spectacole în care efigia clasicului era vizibilă, cît și în aventuri care propuneau continuatori : Mazilu va recunoaște că a devenit dramaturg datorită lui Pintilie. Iar după Urmuz și Ionescu, Mazilu este cel mai de seamă moment al „epocii Caragiale“ în cultura română.

Vrem să spunem că Pintilie a trăit multă vreme în intimitatea lui Caragiale. A fost alături de personajele marelui dramaturg nu numai într-un memorabil **D' ale carnavalului**, ci și în spectacole cu piesele lui Ionescu sau în actualizările lui Mazilu. Impregnat de Caragiale, el devine unul dintre marii purtători de „caragialitate“ ai culturii române. Prin intensitatea cu care și-l asumă pe acest mare autor al contestației, Pintilie intră în universul de gîndire al marilor sceptici ai secolului XX. Cioran, Mircea Eliade, cu al său Dumnezeu care a plecat să se odihnească, sînt nu mai puțin spirite confraterne, gînditori radicali cu care regizorul poate fi solidar în demersul său. După cum, solidar poate fi cu Noica, în meditațiile filosofului de la Păltiniș despre secolul nostru, în care **marginile sînt pretutindeni iar Centrul nicăieri. De ce trag clopotele, Mitică ?** circumscrie o lume în care marginile sînt pretutindeni iar Centrul nicăieri.

Pentru Caragiale mahalaua nu era un infern. Caragiale își iubea eroii : se proiecta în ei. El însuși putea fi Mitică, și tot el, Rică Venturiano. Mița Baston și Didina Mazu își trăiau, totuși, cu moderație, aventura : **delirul pasional** al lor nu trece de limitele unei normalități... comice. Eroii lui Pintilie aparțin unei lumi în care doar noroiul, murdăria și miasmele par eterne. Și chiar așa și sînt, ele, în 1980 : eterne. Ele sînt create de un **Demiurg rău,** demult, odinioară. **Căsnicia** bergmaniană a lui Pintilie cu lumea lui Caragiale demarează prin revelarea caracterului ei infernal.

Filmul începe în subterana în care Pampon joacă știuta conțină. E primul spațiu cu care luăm contact : nu este un spațiu caragialesc. E un loc „de jos“, al cețurilor și al violenței, al trișeriei și al instinctelor. De altfel, tot **subterană** va fi și baia în care Pampon îl va bate pe Crăcănel.

Acesta este primul loc în care Pintilie exilează personajele lui Caragiale : subterana, infernul, loc deopotrivă al violenței și al dezlănțuirii instinctuale, al apelor amniotice — murdare ? Oare inconvenientul de a te naște nu-și are corespondent în aceste ape murdare care izvorăsc peste tot ?

Toate personajele — sau aproape — se spală. Se spală pretutindeni : la baia subterană, în frizerie în sala de bai Sînt goi pușcă. Sînt mîndri de ei, acolo, pe celălalt tărîm al apelor murdare care va trebui să realizeze abluțiunile **și, poate, botezul ! După ce s-au tîrît, după ce au fost purtați prin noroaiele** pestilențiale ale marginilor, eroii se spală cu o stranie încrîncenare. Filmul devine psihianalizabil, imagine de imagine. Căci ce sînt semnele și semnalele sale decît mesaje ale inconștientului ?

Spuneam că în această lume Centrul — Rațiunea, Ideea, Dumnezeu — nu (mai) există. De fapt, există un Centru al acestei lumi, autentificat de însuși Caragiale : **Mitică,** Mitică e inteligent, sceptic, așezat în centrul grupului, în mijlocul caragialiștilor care își exhibă goliciunea, imbecilitatea, **programul politic.** Mitică al lui Pintilie e parcă obosit, uzat, incapabil de a-și trăi rolul : de altfel, va ieși, în final, din scenă. Va muri, dar din lumea lui, de dincolo, va mai adresa un mesaj combatanților rămași în lumea în care marginile sînt pretutindeni : **lasă-i să moară proști.** E un final memorabil, adresat atît unei lumi care, oricum, n-ar fi fost capabilă să recunoască mesajul Centrului, să-și asume pe Mitică al ei, cît și unor funcționari culturali incapabili să primească adevărurile acestui film. În scenariul inițial, întrebarea lipsea. Regizorul ar fi vrut să termine filmul altfel, parafrazîndu-l pe Eisenstein, într-un moment apoteotic al deriziunii : nocturnii mahalalei, cu Pampon, Mița ș.c.l. ar fi fost înghițiți, ca în Alexandr Nevski. Ar fi fost o încheiere firească, respectînd rolul apelor și al ideii — cît de parodice ! — de reîntoarcere. **La dolce vita** a anului 1900 se încheia în apele înghețate ale unui rîu murdar.

Dar Carnavalul, fără de care Caragiale nu ar exista ? El se desfășoară într-un spațiu care este, în bună măsură, corespondentul Băii (să zicem, al subteranei instinctuale) și al frizeriei (unde se desfășoară **„la grande bouffe“**). În sala de carnaval se dansează, se trișează, se face amor ; anexele ei sînt bordeul, w.c.-ul, spălătorul (de fapt : un antreu), în care „mahalagioaicele“ ce au avut de înfruntat noroaiele își schimbă încălțările și se spală pe picioare. Ca Baia, Frizeria, Cîrciuma, Sala de carnaval e un pîntec care îi înghite pe toți.

☆

Motto-ul filmului este **Simț enorm și văz moonstruos**. Fraza este extrasă dintr-o schiță celebră și, așezată așa, pare chiar programul de creație al marelui dramaturg. Caragiale nu iese însă din cadrul realist decît rar și întîmplător. El „simte enorm“ doar din cînd în cînd și „vede monstruos“ atît de rar, încît trebuie să căutăm cu atenție în opera lui momentele deformatoare. Dar ele există, după cum există în opera lui și „tărîmul de dincolo“, și ființele magice, ieșite din intermundii **(La hanul lui Mînjoală)**, și sadismul, și crima, și, mai ales, violența. Cîți dintre caragialești nu declară că „sînt violenți“ ? Pintilie pîndește mărturia compromițătoare a personajului și o ia în serios, după cum ia în serios frazele întîmplătoare ale lui Caragiale : ele devin adevărate căi către lumea secretă a personajelor, către interioarele, încă nedivulgate, ale „zonelor tabu“.

În Caragiale, cel care se vede, violența aparține farsei. Face parte din „marea trăncăneală“ a personajelor. Din lanțul exagerațiunilor. După ce întîmplarea își va fi desfășurat drapelul de luptă, toate se retrag în matca lor : aflăm că bătăile, crimele, asasinatele — de vor fi fost — aparțin mai mult figurilor de stil decît lumii caragialești care, așa după cum știm, se pupă în piața endependenții. Caragiale nu-și învestea personajele cu credibilitate. Pintilie nu-l crede pe Caragiale : îi crede pe eroii lui Caragiale. Pampon e ras în cap, e violent, feroce. Dar, ca toate personajele lui Pintilie, e **inconștient**. Toate relațiile personajelor lui Caragiale se rezolvau la nivelul farsei și al quiproquo-ului, relațiile dintre personajele lui Pintilie se rezolvă la nivelul unei explozive inconștiențe. Delirul pasional al Miței Baston, stereotipia reacțiilor lui Crăcănel aparțin manifestărilor inconștientului. Eroii lui Pintilie s-au retras în trup, așa cum **spațiile** s-au metamorfozat într-un pîntec. În universul noroios al lui Lucian Pintilie, încheierea nu putea fi decît o crimă.

Pentru cei obișnuiți cu spectacolul mimetic al unei arte leneșe, filmul acesta poate părea aberant. El se bazează pe o viziune de-formatoare a realității. Ca Fellini, Pintilie utilizează o infinită serie de nuanțe ale grotescului. E sarcastic, e iubitor de hiperbole, toate așezate sub semnul exergii **văz monstruos,** care îl invită la o nouă expresivitate. Cruzimea lui Pintilie nu este egalată, cred, decît de cruzimea altui român al secolului XX, și el demolator de iluzii, Emil Cioran.

Firește, pentru a vorbi corect despre film, trebuie să-l analizăm ca **experiență** aflată în imediata apropiere a lui **Turandot**. Fără prințesa lui Gozzi, Mița Baston în versiunea Pintilie-Mihuț n-ar fi existat. **După** cum fără **Orestia II,** n-am fi putut vorbi de **Pampon-Rebengiuc.**

Cronică măruntă

Încălecat pe iepurele șchiop al unei erate

• Ce scriitor român contemporan nu va fi avînd de cîrpit cîte ceva din Opera sa nemuritoare ? • Mai toți au de făcut completări, adăugiri • Unii, rectificări • Trăim epoca de aur a eratelor • Nu aducem vorba doar despre eratele de odinioară, care priveau cu mînie meșteșugul tipograficesc, adăugînd vreo literă sau mai multe virgule, greu puse la încercare de originalitatea Maestrului • Nu-i vorba nici de numele străine, atît de afurisite încît... încît să ofere cititorului priveliștea economicoasă a unei drastice reduceri de consoane • Azi, cînd comerțul en gros pune greu la încercare răbdarea cumpărătorului, nu mai sîntem preocupați de asemenea mizilicuri : azi ne interesează paginile suprimate din operele clasicilor noștri • Începe, cu ele, noua viață a eratelor • Capitolul despre Stalin din **Caiete critice** ar fi fost, scrie Ov. S. Crohmălniceanu, un adevărat punct de sprijin al **cărții** • **Rimînd cu capitolul despre Hitler,** el ar fi dat romanului o altă densitate • Ar fi vorbit cititorului despre ambițiile scriitorului • Citim capitolul în **Caiete critice,** convinși că, de ar fi apărut în **Delirul,** el ne-ar fi lămurit mai bine intențiile romancierului • Ne-ar fi elucidat teoriile lui Preda privind istoria secolului al XX-lea • Altfel, portretul lui Stalin seamănă izbitor cu acela al lui Nicolae Moromete din **Marele singuratic** • Iar conversația dintre tătuc și soție aduce izbitor cu cea dintre marii eroi ai lui Preda și nevestele (sau iubitele) lor • În versiunea lui Marin Preda, dictatorul e mai puțin crud decît ne dovedesc ultimele documente • Ultimele cimitire dezgropate pe ici pe colo • Așa cum pare să fi fost, la emisiunea televizată, și celebrul scriitor Constantin Virgil Gheorghiu, autorul unor fraze ce merită cel puțin o erată • Autorul **Orei 25** ne spune că literatura ultimilor patruzeci de ani nu există • Cel ce i-a luat interviul era dator să lămurească chestiunea spinoasă a colaboraționalismului omului nostru : Marin Preda scrie că ilustrul autor (de azi) îi turna pe scriitori la Siguranță • La începutul anilor patruzeci, cînd turnătorii scriitori se numărau pe degete, a fi turnător (noi credem că era !) reprezenta o performanță ! • Ilustrul ar mai fi trebuit să răspundă unei acuzații formulate de Caraion din care reieșea că romanul care l-a făcut celebru, **Ora 25,** a suportat colaborarea unei ilustre autoare, mai apoi ignorate cu desăvîrșire de ilustrissim • Constatăm încă o dată că reporterii televiziunii române sînt în criză de întrebări • Lăsînd pe seama publicațiilor culturale misia, deloc plăcută, a eratelor • Fiindcă tot sîntem în deceniul al cincilea al culturii române, trebuie să corectăm o afirmație făcută în prezentarea din „Orizont“ lui Petru Dumitriu : prozatorul nu a debutat cu **Argonautica**... : chiar în Revista Fundațiilor Regale publicase, cu jumătate de an mai devreme, **Niobe,** proză aparținînd aceluiași ciclu „mitologic“ • Să ne păzim însă de afirmația că ar fi debutat atunci ! • Dar chiar de ar fi debutat mai devreme, **data debutului** ar fi avut vreo importanță deosebită ? • Rectificări serioase de atitudine în revistele trustului Păunescu : după trei decenii de strălucitoare (mai mult sau mai puțin) evoluție în tabăra guvernamentalilor, poetul cenzurat trece în opoziție • Nu mai publică interviuri cu foști demnitari, ci cu avocații lui Dincă et comp ! • L-a îndurerat domnul Iliescu chiar atît de mult pe poet încît acesta s-a hotărît să pășească pe alte drumuri ? • Singur singurel, fără Barbu, Vadim Tudor și Iulian Vlad ? • În **Vremea,** nr. 9, nov. 1990 îl descoperim însoțit de Geo Ciolcan, care scrie un pamflet împotriva inamicului numărul unu al lui Adrian Păunescu, G. Grigurcu • După ce a fost, ani în șir, abonatul de bază al paginii întîi consacrată familiei, după ce ne-a împuiat ani de-a rîndul urechile cu poeme ceaușiste, Geo Ciolcan se încearcă pe terenul criticii literare ! • După ce a fost aruncat afară din paginile ziarului **Azi,** Păunescu îl adăpostește ! • Sau Geo Ciolcan îl adăpostește pe poetul Păunescu ? • Altfel, dincolo de aceste alinieri și realinieri, **eratele** devin rubrici de bază ale revistelor și ale ziarelor. • O lectură completă a unui articol trebuie înfăptuită în două etape : a doua, cea obligatorie, avînd în vedere necesitatea **eratei :** corecturile, aflate în firea zilei de azi • Textul lui Noica, din finalul **Jurnalului filosofic** („ce înduioșători sînt autorii aceștia, care-și închipuie că tot dezastrul vine de la înlocuirea unei virgule prin punct și virgulă“....) nici presimtea — și cu atît mai puțin autorul **Jurnalului....** — ce dimensiuni grandioase vor căpăta eratele noastre, în fața căreia chiar această cronică măruntă face figură de pitic... • Urcăm voioși Himalaia culturii pe iepurele șchiop al eratelor, încă puțin, încă puțin...

Anemone POPESCU

VOCEA CLOPOTARULUI NAȚIONALE

PRIN PORTAVOCE

După ce balul-bîlciul e în toi, gata să dea peste margini, după ce răul a fost scrutat, disecat și, în fine, expus în toată vitalitatea lui morbidă, printre mititeii și marseieze, între un menuet și un „'re-ați a dreacu'. Mitică se retrage din scenă. Aude cum trag clopotele pe fundalul deșteptării naționale, pe fundul gropii-mahala. Urcă într-un cupeu negru. Privește pe geamul micului său dric. Scrutează noaptea, în zare. Nimic. Doar ceață, noroaie. Nici vesel, nici trist.

Din acel moment, parcă, Autorul își ia mîna de pe lume. Caragiale-Mitică dispare. Ba chiar, în final, s-ar zice că pleacă de tot, omorît de propriile creaturi. Rămîne doar un fel de duh, de spirit care bîntuie ca o voce din trăsură (ori dric) la marginea mahalalei, în zori. Atunci filmul se apropie de sfîrșit. E gata, așa cum a și început: cu Lucian Pintilie devenit Autor, scrutînd prin ceață, în urma procreaturilor sale, după ce a disecat Răul, pe marginea gropii, ca un duh, prin porta-voce: „Urcați în trăsură !“

Adriana BABEȚI

DE CE MAI TRAG, MITICĂ ?

Cineva — nu spui cine, persoană importantă — se exprima în felul următor: ce a făcut Pintilie nu e un film; e ceva extraordinar, dar nu e un film. Dacă e sau nu e așa are mai puțină importanță. Ce e, de fapt, **De ce trag clopotele, Mitică ?** O nebunie cinematografică în care o parte din cei mai buni actori români duc arta interpretării pînă în pragul demenței ? O propunere gravă de sondare a propriei ființe a spectatorului care se recunoaște cu spaimă și stupoare în lumea jovial-catastrofică a lui Caragiale? O incursiune în zona balcanic-retrogradă a ființei noastre naționale, în perimetrul năclăios al căreia apare mereu cîte un personaj mai agresiv, mai violent decît sîntem noi în momentele de furie și neputință? (Mița Baston răcnește, la un moment dat: „Ai uitat că sunt fiică din popor și sunt violență ?“). Să fi intuit oare Caragiale cu acel „văz enorm și simț monstruos“ toată tragedia nesfîrșitei noastre neseriozități ? Pînă și piciorul defunctului (dintr-o glumă) Mitică pare că se mișcă, punînd în cumpănă miza plînsului „pă bune“.

Similitudinile cotidianului cu universul caragialesc sînt scandalos de vii. La numai cîteva minute după ieșirea din sală (și la nici un an de la Decembrie 1989) doi inși lipeau pe o vitrină din Piața Operei un afiș pe care stătea scris ca un coșmar: **Teroriștii rîsului.** Acum știu că tot ce n-au apucat să desăvîrșească simpatrioții contemporani ai lui Nenea Iancu a încăput pe mîini bune.

Cornel BOGDAN

MAESTRUL ȘI MAEȘTRII

Filmul acesta ne dovedește (încă o dată) că avem actori de mare clasă. De talie cel puțin europeană. Eclatanți nu numai pe scenă, dar și în fața aparatului de filmat. De la monstrul sacru numit Victor Rebengiuc (rol principal), pînă la... inefabilul Jorj Voicu (rol episodic) Conduși de o mînă de maestru, ei înșiși devin maeștri, nuanțîndu-și rolurile de sorginte caragialiană cu o uimitoare (aparentă) ușurință.

Filmul acesta ne face să credem că regizorul numărul 1, sub influența căruia s-ar fi putut naște multvisata școală româneasc de film, este Lucian Pitilie. Dar poate că nu este prea tîrziu...

Iosif COSTINAȘ

PRIVATA ȘI UMBLĂTOAREA

Prin '68, lumea de rînd (ca și cea rafinată se duceala „D-ale carnavalului“, la Teatrul de Comedie, să vadă cum tronează umblătoarea pe scenă.

Am fost curios, la „De ce trag clopotele, Mitică ?“, dacă Pintilie va menține privata în obiectiv. Se întîmplă mai mult, adică filmul se clădește pe interșanjabilitatea acțiunilor de **privată** acolo unde ești singur) și **umblătoare** (acolo unde umblă toți), extinzîndu-le asupra întregului mediu care este creat de și creează un omenet ce se simte, fără urmă de neliniște, ca peștele-n apă (apropo de apă, și baia populară se înscrie în aceiași parametri ai umblătoarei !). în imund, în promiscuitate, în grotesc, în precar, în duhoare.

Este un Caragiale excesiv, aproape sălbatic, insuportabil, disperat. Singura șansă de ieșire din acest spațiu este starea de perplexitate.

Viorel MARINEASA

DAREA DE RÎPĂ

Probabil că unii esteți ar putea vedea în filmul lui Pintilie o reabilitare a urîtului. O estetică a răului. În măsura în care o asemenea poetică recuperatorie există, ea rămîne, totuși, exterioară creatorului. **De ce trag clopotele, Mitică ?** e o analiză clinică, un tratat de caracteriologie, înainte de a fi un manual etic. Autorul dezvăluie, descrie, fără a motiva sau explica. De la sentimentalism la crimă nu e, în această lume întunecat-balcanică, nici un pas. Ura și iubirea față de aproapele coexistă simultan. Aceleași scene cuprind, într-o viermuială isterică, și puținul sublim al unei existențe meschine, dar violente, și pasiunea înfundată în noroaie a mahalalei din sufletul protagoniștilor.

Nimic pur în această colonie a instinctualilor, nimic luminos. „Ce lume ! Ce lume ! Ce lume !“, exclamă, alături de Caragiale, regizorul. Pierdut în ceață ca într-o **piață a endependenței** exilată între zoaiele orașului, Lucian Pintilie compune istoria lipsei de speranță a unui spațiu al perdiției. Valorile fundamentale sînt disprețuite, în locul lor instaurîndu-se bășcălia și derizoriul agresiv.

Pelicula lui Lucian Pintilie este un volintirism întors pe dos: o generală, definitivă dare de rîpă.

Mircea MIHĂIEȘ

CU PRIVIREA DEASUPRA BALCANILOR

Conform previziunilor, se crede îndeobște că reușita lui Pintilie stă în dezvoltarea delirantă a tarelor noastre balcanice. Nimic mai fals. Acesta a fost un loc comun al posterității lui Caragiale, dată fiind moștenirea împovărătoare pe care dramaturgul a lăsat-o: **oroarea de penibil.** Un exercițiu obișnuit, deci: să vii, să pui în lumină iarăși, corect, miticismul, lichelismul fanfaron și șmecher ș. cl; să te retragi, pigmentîndu-ți demonstrația cu exasperantele, vorba lui nenea Ioncu“ și „cum bine zis-a Caragiale“; pe urmă să ridici dezarmant din umeri („ăștia sîntem dom'le, ăștia vom fi“). Acest balcanism de paradă, afișat disciplinat și cu hohot cinic s-a simțit în toate bucățile operei lui Caragiale puse în scenă și pe ecran, însemnînd un blocaj al receptării ei în timp. Un manierism. O prejudecată socială.

De ce bat clopotele... nu e o capodoperă, dar e cu siguranță o realizare revoluționară, dinamitînd toate schelele sus-pomenite. El nu e atît o reacție la balcanism, cît una la distanțarea noastră snoabă față de el. Și Pintilie procedează în consecință: demitizează un text și un autor sacri. Realizează cu dezinvoltură un colaj de texte; imaginea lui Caragiale însuși — mai precis acel „nenea Iancu“ văzut de Jean Georgescu și Fintești eanu ca un sarcastic comisar al metehnelor noastre — este lichidată de personajul Rebengiuc. Caragiale-Iancu Pampon, extraordinar melanj. Urmează cascada parodiilor. Sînt parodiate un mod de a face film (vezi intrarea echipei de filmare în cadru și manevrele ei), apoi clișeele cinematografice, gros-planurile și travellingurile din montările anilor '40. În fine, dictatura regizorului e înlocuită cu aceea a actorilor. Orice urmă de conformism e ștearsă, actorii joacă cu o plăcere desfrînată, niciodată întîlnită pe ecranele românești, masacrează textul, înjură făcînd amor ,seduc publicul. În sală plăcerea spectatorului e imensă, se scandează cu anticipație replici și se iese fără obișnuita plăcere cinică a insului satisfăcut de a fi verificat încă o dată sumbre adevăruri naționale.

Trăgînd linie, să spunem următoarele: cu privirile deasupra dihoniilor plictisitoare ale Balcanilor, regizor, actori și public regăsesc pînă la capăt filonul de superbă gratuitate și de ludic al lui Caragiale. Greu de spus cum se vor mai putea pune în scenă, de acum încolo, piesele dramaturgului.

Carol SEBESTYEN

O LUME FĂRĂ GARDURI

Mitocănie, hahalere, noroi și cotețe, pasiuni clocotitoare fără adîncime, cruzime și imoralitate, entuziasme balcanice și prostie solemnă alcătuiesc lumea de mucava și falsitatea veselă din filmul lui Lucian Pintilie. Senzația este una de improvizație și de inconfort ca în orașele de coloniști americani în care totul pare că se închegă pe loc, ca într-un început de lume care nu știe ce vrea și trăiește sub impulsurile unei existențe mărginite fiziologic.

Lumea caragialiană există în măsura în care își satisface nevoile instinctuale într-o magmă nediferențiată, sugerată în film de noroaiele clisoase pe care Mița-republicana le traversează desculță sau pe scînduri. Lipsa gardurilor și risipirea haotică a caselor lasă impresia unui gol apăsător, geamurile fără perdele se deschid spre cîmpuri îmbibate de apă și mustind de mlaștini ursuze. Sentimentul pe care ți-l lasă decorurile imaginate de Lucian Pintilie este acela al unei crize de intimitate. În universul caragialian nimeni nu poate fi singur și nici nu-și poate oferi deliciile recluziunii. Intimitatea este agresată de socialul gregar care transformă omul într-o mască, într-un costum de carnaval. **O lume fără garduri este condamnată la o perpetuă suspendare a identității.** În locul acesteia se instaurează populismul patriotard și instinctualitatea politică. Ideea este admirabil sugerată de secvențele din baia publică, în care fragmente de discurs politic se suprapun unor imagini de trupuri despuiate. Oratoria politică este și ea un carnaval, o farsă mincinoasă, abisul gol al unei măști. Poporul acela de trupuri goale ascultînd în aburii saunei fraze bombastice despre popor și revoluție, exprimă distanța dintre adevărul sărman al existenței ca atare și instinctualitatea mascată a unor vorbe pompoase.

Încă o dată, Caragiale este contemporanul unor realități doar aparent altele, în care carnavalul, eternul carnaval național-balcanic, a dobîndit dimensiunea unei tragedii împodobite cu gargariseală, minciuni și fanatisme cu adresă fixă.

Daniel VIGHI

NORI

Petru Dumitriu

Răul : a sădi un pom

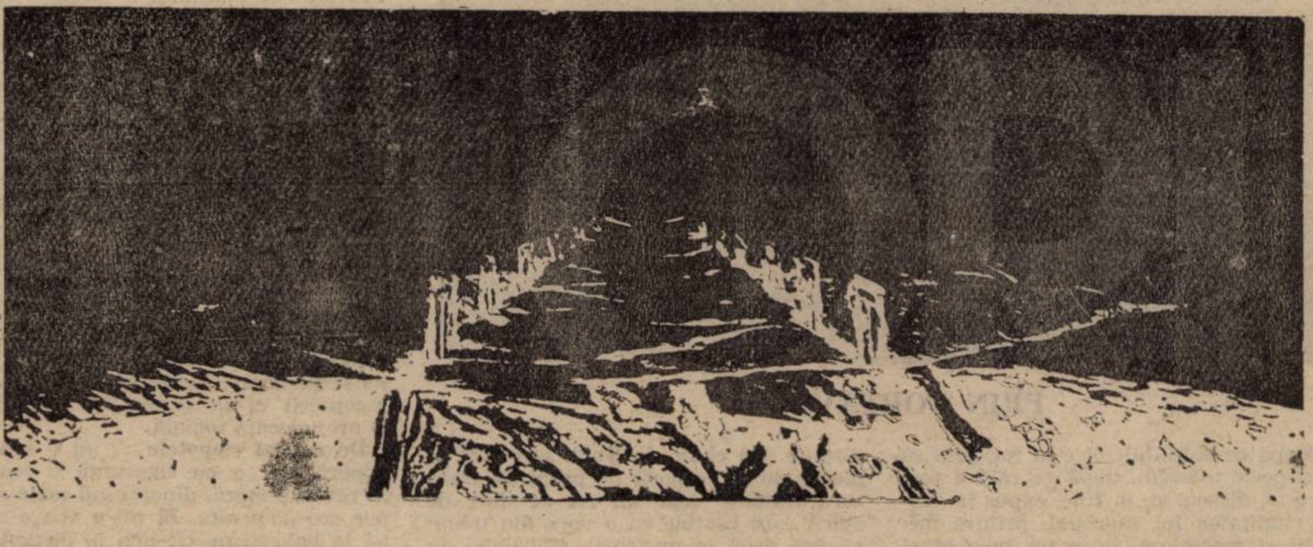

DRUM

Nu prea îmi place Martin Luther, nu-mi place deloc, cum însă să-i refuz admirația mea, afecțiunea mea, iubirea mea creștinească celui care a spus : „Chiar dacă aș ști că lumea va pieri mîine, eu voi sădi azi un pui de măr ?“ Cine a mai spus că Dumnezeu păstrează un loc în rai pentru căței si pisici ? Omul a fost un erou, chiar mai mult decît un erou, a fost un om, chiar mai mult decît un om, el a avut într-un ungher al sufletului său o licărire din sufletul sfîntului Francisc din Assisi. De altfel, scrisorile către nevasta sa sînt de o tandrețe fermecătoare, pline de umor. Rămîne marele Reformator al Bisericii creștine Pacea Domnului să fie cu el

Proverbul spune că într-o viață omul trebuie să sădească un pom, să construiască o casă, să crească un copil. Aici, la Megalople, între Berlin-vest și Los Angeles, Montreal și Sao Paolo fără îndoială că trebuie construită o mașină care să funcționeze fără greș, să prestezi un serviciu fără cusur mai degrabă decît să sădești un pom. Eu nu am construit nici o casă, am locuit în case ale poporului, adică ale statului, adică ale birocrației, iar apoi în casele de bogați, care mi-au smuls o chirie cămătărească, m-au făcut să aflu de ce Isus spunea că le va fi greu să intre în împărăția cerurilor. Copiii mei au fost crescuți nu de mine ci de mama lor. Meseria mea fiind de a scrie cărți, n-am scris niciuna de care să fiu mulțumit. Am sădit însă un pom.

Asta s-a întîmplat dincolo de curtea de păsări unde sora mea s-a rănit la frunte (unde eu era să-mi amputez degetul mare cu un topor făcînd pe măcelarul fără convingere). Acolo unde drumul urca către colină și mărăciniș, către stînca profilată pe cer, în același loc, am văzut cîndva, fiind omorît cu lovituri de băț, un șarpe, iar altă dată am auzit omorîndu-se, cu lovituri de pietre, un cîine. Spun „am auzit“ : urletul de durere retezat surd de ultima serie de pietre, bine țintite, spărgîndu-i capul. În ambele dăți, ucigașul era fermierul nostru, un țăran voinic, robust, mare vînător și braconier, căruia îi plăcea să ucidă. La sfîrșitul celui de-al doilea război fratricid tehnocrat, mondial, vecinul nostru s-a înscris voluntar pentru plutonul de execuție care extermina fermierii germani din Banatul iugoslav. Și-au săpat singuri gropile, fiindcă a munci nu este atît de plăcut nici atît de ușor ca a ucide. El a trecut frontiera pentru a participa la această festivitate. Aici, el nu omorîse, așa cum spunea sfîntul Francisc, decît pe fratele Șarpe și pe fratele nostru Cîinele. De altfel, nemții — nu cei împușcați, ceilalți, birocrații din biroul lor și executorii blocați între ordinul de a ucide și amenințarea de a fi spînzurați pentru nesupunere — au omorît evrei, exact în același fel, în fața gropilor comune săpate de victime. Fiind vorba de nemți ; fermieri în loc de SS ; plăteau pentru ceilalți, cum spun creștinii pe care îi cunosc. De atunci se masacrează în imagini nemții în filmele de rezistență și de război, așa cum se masacrează pieile-roșii în western-uri. Sub Hitler mă simțeam evreu, văzînd aceste filme mă simt piele-roșie și neamț. În fața acestui țăran curajos cu bîta și pietrele sale mă simțeam cîine și șarpe. Așa se închide cercul, iar noi îl tolerăm, de Răul pe care nu îl prevenim și pe care nici măcar nu îndrăznim să-l blamăm cu voce tare.

În acest loc mama mea mi-a spus să sădesc un nuc. După amiaza era rece și vîntoasă cu fulgi de zăpadă căzînd oblic, care se lipeau pe față și udau iarba. După ce am umplut groapa am lăsat pomul tînăr să se descurce de aici înainte singur în viață, cu piciorul în pămînt și cu capul în vînt, a trebuit să mă ocup de un miel nou născut care era pe moarte.

Nu îi lipsea nimic, numai forța de a trăi. Era moartea pur și simplu : nici boală, nici rană, nici oboseala vîrstei, murea fiindcă nu avea să trăiască. L-am dus în staul, apoi în bucătărie, lîngă foc ; poate îl va readuce la viață căldura.

Era îngrozitor să-l vezi cum se duce, simplu, fără motiv, era parcă departe, moale, moale, cu ochii stinși, cu gîtul plecat. Animalele și oamenii au, murind, înfățișarea ierbii tăiate. Nu suferea, se stingea, noi eram cei care suferea în ascuns văzînd această flăcăruie de viață, această licărire slabă stingîndu-se, îndepărtîndu-se, plecînd nu se știe unde. O eroină a lui Webster spune murind : „Sufletul meu pleacă barcă într-o pală a vîntului negru, nu știu unde“. Uneori însă moartea e mai ușoară, e o somnolență. Și totuși e moartea. Nu are importanță pierderea unui viitor berbec cu lînă, a unei oi, mamă a unei turme. Dar cum să nu aibă importanță această plecare cu blîndețe, această dispariție a vieții, ștearsă ca o urmă tremurătoare de creion pe o pagină albă, care redevine albă.

În acea vreme, avusesem morți în familie și printre prietenii familiei. Murise bunica mea, petrecusem la mormînt o prietenă a mamei. Știam bine, ciudata înfățișare pămîntie, straniul aer închis, surîsul secret al morților. Mai tîrziu aveam să aflu înfățișarea neîngrijită a morților de moarte violentă, maxilarul atîrnînd, rictusul sau limba atîrnînd printre buzele deschise ale unui mort dus cu capul în jos de către oameni neîndemînatici. Am văzut corpuri putrede, saci monstruoși, dar acest miel nou-născut care se ducea, parcă purtat de un curent de neînvins, iar noi nu reușeam nicicum să-l oprim, a fost deajuns ca învățătură.

Cel de-al doilea capitol al nostru a fost o ființă pe care o iubeam cu tot sufletul și care s-a dus pe un pat cu rotile, de la sala de anestezie la sala de operație, cu capul căzut într-o parte, cu tîmpla și obrazul pe pernă, în somnul profund al narcozei, cu figura congestionată, întunecată de intoxicația cu drogul care adoarme, cu o expresie parcă sumbră, parcă supărată poate pentru că nu se mai deștepta, nu mai revenea. Nu există numai durerea morții, există și durerea de a nu muri primul. Este îngrozitor să rămîi pe peronul gării.

Sîntem destul de norocoși, Dumnezeu a avut destulă milă de noi, doctori, chimiști, psihologi ne-au salvat de chinurile durerii fizice, ne-au prelungit viața, femeile nu mai mor născînd, doi sau trei copii din patru nu mai mor la vîrste fragede, mamele lor nu mai suferă ca animalele în instinctul rănit de moarte. Toate sînt la fel : trebuie descifrată disperarea Prințesei Palatine, la fel de îngrozitoare ca a unei țărănci, numai că ea știa să scrie : trebuiesc citite memoriile doamnei de onoare a Doamnei Longfellow în călătorie prin Europa, în noaptea avortului Doamnei Longfellow, zilele, săptămînile de agonie sub ochii bărbatului ; sau în **Jurnalul** frațilot Goncourt, povestea unei tinere femei pe care doctorii o anunțaseră că sarcina o va omorî, bărbatul silind-o să se culce cu el, ea rămîne însărcinată și moare într-adevăr la naștere, blestemîndu-și bărbatul și pe Dumnezeu care au omorît-o nevinovată, amîndoi. Era pe vremea bunicii sau străbunicii mele, nu-i prea mult de atunci. Dumnezeu a avut milă de noi, dar timp de milioane de ani nimeni și nimic n-a micșorat suferința și n-a îndepărtat moartea. Chiar și acum, aici, foarte aproape, în preajma mea, copilul cuplului, care a căzut în piscină și s-a înecat ; celălalt, condamnat de o boală a căilor respiratorii care face să i se îngroașe mucozitățile și va muri sufocat — a murit, pînă la urmă, înainte de pubertate, cum fusese prevăzut, cum era de așteptat, cum au așteptat ani de zile. Dumnezeule, de ce ne-ai dat morții ? Viața nu e decît o lungă capcană cu puțină plăcere drept momeală.

Nu închid ochii la vederea Răului, chiar dacă aș fi nevoit să-mi pierd vederea. Nu încerc să-l justific pe Dumnezeu. Nici nu îl neg. Dacă îl întreb : de ce m-ai părăsit ? o fac ca un ecou al întrebării lui Isus pe cruce, iar întrebarea este o lamentare, nu un reproș, nu este o negare. Nu este decît un strigăt de durere, cel mai mare, ultimul. Întrebării nu îi răspunde decît tăcerea. Sînt tentat să spun : teribila tăcere, tăcerea lui Dumnezeu, o tăcere înspăimîntătoare. Fără adjective, însă. Numai tăcerea răspunde. Nu există răspuns.

Tot Isus este cel care ne învață răspunsul, noi înșine sîntem cei care îl dăm, Isus însuși a răspuns mai înainte : adevăratul cuvînt al sfîrșitului a fost în grădina măslinilor : „Dacă ar putea trece de la mine acest pahar fără să-l beau ; dacă se va împlini nu numai voința mea și se va împlini voința ta“. Ni se cere imposibilul.

În românește de :
Andriana FIANU

(eseul face parte din capitolele subintitulate Răul, **din volumul** Au Dieu Inconnu **(Editions du Seuil 1979).**

PELERINAJ

Concursul-Festival internațional „NICHITA STĂNESCU"

Societatea literar-artistică „Nichita Stănescu“, Casa de editură „Nichita Stănescu“, în colaborare cu Filiala Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România organizează în perioada 13—15 DECEMBRIE, la Timișoara, România, CONCURSUL-FESTIVAL DE POEZIE CONTEMPORANĂ „NICHITA STĂNESCU“.

La concurs pot participa cu texte tineri creatori de poezie în limba română, din toate țările, în vîrstă de pînă la 35 de ani, care nu au debutat încă în volum și nu sînt deținătorii Marelui Premiu la edițiile precedente ale Concursului.

Materialele pentru concurs, maxim 10 (zece) poezii dactilografiate în 5 (cinci) exemplare, purtînd un motto, vor fi expediate pe adresa : CASA DE EDITURĂ „NICHITA STĂNESCU“, Căsuța poștală Oficiul 3, 1900 TIMIȘOARA, ROMÂNIA, pînă la data de 1 decembrie 1990.

Datele personale vor face obiectul unui alt plic închis, care va însoți textele pentru concurs.

Întrucît în perioada desfășurării Concursului se va organiza și un simpozion dedicat memoriei lui Nichita Stănescu, participanții au șansa de a contribui și cu o intervenție de maximum 10 minute, dar care să cuprindă numai lucruri inedite despre viața și opera celui omagiat. Cele mai bune lucrări vor face obiectul unui volum editat în anul viitor de către Editura organizatoare. În acest sens, este necesar ca respectivele lucrări să sosească pînă la 20 noiembrie a.c.

Juriul, alcătuit din poeți, critici, oameni de cultură din țară și de peste hotare, va acorda numeroase premii celor mai bune poezii din care menționăm doar :

MARELE PREMIU : 3 000 lei și publicarea în volum la Editura „NICHITA STĂNESCU“
Premiul I : 2 000 lei
Premiul II : 1 500 lei
Premiul III : 1 000 lei

DIRECTORUL FESTIVALULUI :
George SCHINTEIE

Petre Stoica

ANTILIRICE

Autorul în anii cînd părinţii lui se aflau deportaţi în Bărăgan

NOAPTEA DEPORTĂRII PE BĂRĂGAN

În miez de noapte baioneta crapă uşa
i-aţi caii şi plugul şi o bucată de pîine
ordonă soldatul în uniformă soioasă
văduvei de război care se freacă la ochi —
tocmai visase cum umblă cu îngerii pe cîmp
să culeagă puţinele spice de grîu rămase
după trecerea coasei leninist-staliniste
unde ne duceţi întreabă fetiţa văduvei
care strînge la piept păpuşa de celuloid
tacă-ţi gura răcneşte gura puroioasă
şi păpuşa jucăria deodată însufleţită
rosteşte iartă-l Doamne iartă-l Doamne !

CALVAR

Vagoanele de marfă pornesc spre Siberia
dar se opresc pe melancolicul Bărăgan
după două zile şi două nopţi de groază
în care politrucul însoţitor
trăgea cu nagaica în ochii Hristosului
de pe vechea icoană adusă din odaia
rămasă în grija guzganilor

BĂRĂGAN (IUNIE, 1951)

Lîngă bordeie acoperite cu crengi de plop
sub soarele negru sub roiul de muşte turbate
omul vrednicul e pus să stea în patru labe
şi să cînte vesele imnuri de slavă
pentru ţara care se naşte pe dricuri
importate din întinderi mongole

CORBII

Cînd i-au azvîrlit pe Bărăgan
dropiile au dispărut dintr-odată
în locul lor au venit corbii să înghită
ultimele fărîme din nafura adusă
de pe altarul bisericii bănăţene

PRIMUL MORT

Însoţiţi de haita cîinilor-lup care cîntă
după partitura compusă în Răsărit
cortegiul ţăranilor încovoiaţi
îşi aduc primul mort spre un cimitir
fără umbră şi cruci —
dar Maica Domnului a semănat acolo un mac
în care se roagă îngerul înmiresmat

PEISAJ

Sute de femei din Ţara Banatului
în apa orezăriilor de la Mărculeşti
. . .
miliţianul fumează stînd pe vine
ochii lui de lut aleg o fecioară
pe care-n toiul nopţii s-o trîntească la pămînt
ca apoi să-şi petreacă mădularul puturos
prin floarea păstrată cu sfinţenie
pentru logodnicul pus în lanţuri
într-un lagăr apropiat

CRĂCIUN PE BĂRĂGAN

În căsuţele de chirpici îngropate-n zăpadă
copiii visează colindele de acasă
în timp ce irozii cu stea roşie la chipiu
trag cu automatele în Moş Crăciun
pornit prin crivăţ să împartă ţîncilor
fărîme de pîine şi cartofi aburinzi

Octavian Doclin

MARTIRIU III

PROFEŢII, POETUL ŞI IUBITA SA

— Ce fericire să fii orb,
zise falsul profet către profetul adevărat.
Ai ochi dar nu vezi lumina,
ai ochi şi nu vezi lumina,
zise falsul profet către profetul adevărat.
— Ce fericire să fii orb,
zise profetul adevărat către falsul profet.
Ai ochi şi nu vezi întunericul,
ai ochi dar nu vezi întunericul,
zise profetul adevărat către falsul profet. —
Aşterne peste ochii mei umezi
suflarea caldă a ochilor tăi,.
zise, murmurînd, poetul
către iubita sa
cea fără de vedere dintotdeauna.

TEOPIA

(o descriere a ţinutului)

aici
frunza revine în sus
chiar cu o anume decenţă
(un echivoc la urma urmelor nu există)

aici
mîna renumitului organist
repudiază modest adevărul.
(cum grăsimea de pe ochii profetului dialogul vederii)

în consecinţă aici
condiţia locuitorului este în afara eternităţii
(precum poetul în poem la o adică)

SFÂRŞIT DE POEM

... chiar dacă înlocuieşti poemul
cu o privire fixă
pe hîrtia albă
chiar dacă tresare
precum apa sub gheaţă
ierarhică nuanţată igienică
fals descriptivă mîna
chiar dacă ea tocmai acum
pune între ochii bufniţei punct
chiar dacă nu se mai sfîrşeşte
fidelitatea
lunetistului.

PAS ÎN DOI

Să fii singur cu singurătatea

să cunoşti gerul sîngelui
şi să nu-l simţi
să priveşti visele suprapuse ale
morţilor
şi să nu le vezi
să asculţi obiectiv pe hîrtie
torsul pisicii dinlăuntrul
moralei
şi să nu-l auzi

să fii singur cu singurătatea

A TREIA ELEGIE EUFORICĂ (TARDIVĂ)

şi să-ţi mai aminteşti voluptatea durerii
şi să aduni covorul de sub tălpi
şi argintul
şi să participi atît de bucuros
la nunta acestei furnici

PORTRET

Tot ce mi-aş mai putea dori :

MARTIRIU IV

spre mîna mea stîngă
o duioasă înclinare a tîmplei
cînd moartea se impune.

STARE DE FAPT

I. A asculta acest sunet plauzibil —
o binefacere care doare.

II. Ochii sînt trişti.
Bucuria se complică.
Un capriciu.
III. Anonim. Metaforic. Abundent.
Variante prin care viaţa
ne face curte violent.
IV. Şi rece şi orgolios şi romantic
(lîngă ea)
cum în faţa unei cărţi
cu pagini albe.

SFÂRŞIT DE POEM

... a te sprijini pe culoarea visului
cum covorul
pe fuga furnicii.

SFÂRŞITUL DE POEM

Precum un arc moale.
Cu amintirea lui îţi bei doar ceaiul
dimineaţa.
Regretîndu-i cuvintele.

POEM MINIM

Cum între faguri doarme Ea.

VĂRSĂTORUL

Complicînd rolurile
masca rămîne aceeaşi :
decolorată şi inefabilă

(precum vocaţia riscului).

Dincolo de cuvînt

„Familia“ derivatelor pe care și le-a întruchipat substantivul **brumă** este numeroasă și, în înțelesul bun al cuvîntului, pestriță. Pe lingă **brumar**, cu diminutivul **brumărel** — denumiri populare ale lunilor **noiembrie** și **octombrie**, despre care am spus cîte ceva în articolul de săptămîna trecută — aparțin aceleiași familii verbul unipersonal **brumà** „a cădea brumă“ și mult mai răspînditul său participiu-adjectiv **brumat**, brumată. Înțelesul propriu — „acoperit cu brumă“ — se ivește, de pildă, într-o povestire a lui C. Sandu-Aldea: „Perdeaua de sălcii de pe malul Dunării părea **brumată**, ca aburită de răsuflarea apei“. Dar și la Coșbuc, în aceste versuri, frumoase și simple, cu care începe poemul **Fata mamii** din ciclul **Fire de tort** : „Cînta cu glas de-abia învolt / O doină ce-au adus-o-n sat / Flăcăi de peste Olt. / Spunea cum geme-n vînt pădurea, / Spunea de-un **trandafir brumat**, / În doina ei ; de-un ulm rotat / Și de-o iubire cu păcat / Sosită de pe-aiurea“.

Ca determinant al unor fructe (**mure** sau **prune brumate, struguri brumați** etc.), adjectivul participial în discuție dezvoltă o notabilă culoare alburie (ca bruma). De altfel, însuși substantivul **brumă** însumează, printre sensurile sale, și pe acela corespunzător („pojghiță fină de praf alburiu“) ilustrabil printr-un crîmpei din postuma eminesciană **Dacă treci rîul Selenei . . . :** „strugurii vineți și galbeni [...] îmflați stau în soare. / Vineți **cu brumă** sunt unii, iar alții cu boabele galbene c-aurul“.

Căciula brumărie

O analogie cu totul remarcabilă trebuie să fi stat la baza derivatului feminin, atît de pitoresc, **brumăriță**, denumire populară metaforică a unei specii întregi de păsări, trăitoare în Carpați. Echivalentul savant constituie tot o metaforă: **prunella**, diminutiv din lat. pruna, prin urmare **prunișoară, pruniță** (v. Mihai C. Băcescu, **Păsările în nomenclatura și viața poporului român**, EA, 1961, p. 39, unde sînt înșirate șase soiuri de ... **brumărițe**). Nu trebuie omis amănuntul că în franceză **prunelle** „prunișoară“ a ajuns să denumească, printr-o asociere metaforică parcă și mai îndrăzneață, „pupila“ !

Mai interesant, prin implicațiile sale literare, este **brumăriu** „de culoarea brumei, albcenușiu“. De altfel, cu ajutorul sufixului **-iu**, lărgit uneori (**-ăriu, -uriu**), limba română și-a făurit un număr impresionant de derivate adjectivale, echivalînd cu tot atîtea epitete cromatice metaforice pornind de la substantive ce denumesc obiecte caracteristice pentru o anumită culoare „intermediară“. Urmează o listă, bineînțeles selectivă, de asemenea formații : **arămiu** (din **aramă**), **argintiu** (din **argint**), **auriu** din **aur**), **castaniu, căpșuniu, cărămiziu, cenușiu, cîrmîziu, colbiu (colburiu)** „de culoarea prafului“, **fumuriu, liliachiu, măsliniu, micșuniu, năhotiu, nărămziu, oțeliu, păcuriu, pămîntiu, portocaliu, prăzuliu, purpuriu, răsuriu, rubiniu, ruginiu, sidefiu, stacojiu, stînjeniu, șofrăniu, tuciuriu, tutuniu**. Revăzînd lista, îmi dau seama că fiecare, aproape, din termenii care o alcătuiesc ar merita cîte un „„popas“ în preajmă-i. Deocamdată sînt nevoit să mă opresc, în încheiere, doar lîngă **brumăriu**, termen popular pătruns în vorba ciobanilor din veacul de demult, cel puțin în două îmbinări atît de „ale noastre“ : **oaie brumărie, căciulă brumărie**. O atare căciulă a purtat, în toate împrejurările vieții sale, ciobanul mioritic al lui Sadoveanu, eroul umbratic din **Baltagul***. Ea este „semnul și „însemnul“ acestui tragic personaj nevăzut, ca îl însoțește mereu și pretutindeni, vestindu-l și deslușindu-l. Așa se întîmplă mai cu seamă spre sfîrșitul povestirii, cînd Vitoria — luminată de sfînta Ana de la mănăstirea Bistrița, dar și de puterile cugetului său cel neadormit — reușește să reconstituie drumul spre pierzanie al ciobanului său. Cei ce-l văzuseră pe acest drum își amintesc, înainte de orice, de acel însemn prevestitor : „Da-da ! unul era pe-un cal negru țintat și **purta căciulă brumărie**“ ; „**Cel cu căciula brumărie** a scos din chimir ș-a plătit“ — „— Cine a dat porunca ? — Tot **acel cu căciula brumărie**“ ; — „Meșter la vorbă era **cel cu căciulă. — Cel cu căciula brumărie ?** — Acela“. Pînă la urmă, „obiectul“ se substituie „purtătorului“ pînă la con-fuziunea lor totală : „Dar iată că mai departe **căciula brumărie** se arăta iar“ (**Opere**, X, 593-601). A fost destinul personajului să i se spună mereu „altfel“. Căci numele său dintîi nu fusese Nechifor, ci Gheorghiță, acesta era „numele adevărat și tainic al lui Nechifor Lipan“. Dar, căzînd el greu bolnav într-al patrulea an al pruncieí, o țigancă bătrînă „i-a schimbat numele, ca să nu-l mai cunoască bolile și moartea“. Oricum, dincolo de toate, **căciula brumărie** este insigna străvechimii personajului și a celor pe care el îi reprezintă, a pendulării lui istorice între văratic și iernatic, pe o cărare care nu duce altundeva decît „La obîrșie, la izvor“.

G. I. TOHĂNEANU

---

* Romanul a apărut exact acum 50 de ani, în noiembrie 1930, la Editura Cartea Românească.

Despre „vidul hrănitor”

Toate nu sînt decît pentru a se iroși, pentru a se împuţina sa a se rostogoli sub aburul amintirii, de unde chipul li se vede caraghios, hazliu sau schimonosit, oricum prefăcut de distanță și timp în ceva tulburat, scos din identitatea sa inițială pentru a se alătura și a se asemăna altor chipuri, pentru a se pierde într-o înșiruire sau a se fixa într-o „poză“.

Biografia poetică a Simonei Popescu este o lucrare prin aceste deformări în care chipul celei care vorbește este el însuși mereu altul : coborînd pe topoganul vîrstei în copilărie, recompunînd stări și lucruri și fețe și gesturi și pînda și frica, acel sentiment al copilului ce e înconjurat de ai lui, dar e singur și neapărat, presimțindu-și parcă locul în lume de mai tîrziu, destinul. Invocate cu înduioșare, cu un aer sprințar, sau dimpotrivă cu gravitate nostalgică, aceste jocuri de măști nu sînt decît un exercițiu al celui singur de a se acomoda la o lume pe care la început o simte apropiată, reală pînă în detalii (felul de a privi al fiecărui animal, felul de a se mișca al rufelor pe sîrmă, al umbrelor pe un zid), enigmatică în firescul ei. Vîrstele trec însă una după alta și în vîrtejul lor fețele devin alburii, își pierd conturul precis, devin grupuri de băieți și fete, de prieteni și ceea ce altădată era, putea fi un joc de-a măștile, de-a personajele, devine acum pierdere propriuzisă nu doar a celorlalți, ci și a ta însăți, destrămare, schimbare de semn, de zodie, a cărei simbolică e zborul avionului de hîrtie căzut în bot : „Mă uit în jurul meu / și casc / am 20 de ani / am 30 de ani / am 40 de ani / sau cîți ani oare am / nu mi-e foame / nu mi-e sete / dar simt un gol / în stomac / și-un fel de amețeală destrămînd orice-ncercare . . .) (ce zi e azi ?) ce zi e azi ? / am făcut un avion de hîrtie / am făcut un avion de hîrtie / avionul meu cade în bot / avionul meu cade în bot /. Versurile le-am citat din secțiunea a treia a volumului **Xilofonul și alte poeme** din acel tratat despre plictis (**Plicty**), „cădere în gol la nesfîrșit ca în cumplitele vise din copilărie“ cînd însă iată „miez viu în nesfîrșite învelișuri“ ființa se desfășura altfel, nu înspre gol, spre abis, ci pe verticală, încercînd o străpungere de ziduri, pînă dincolo, spre cerul pe care se afla luna : „miez viu în nesfîrșite învelișuri / văluri membrane cojite praf de var / deasupra mea cer de beton / și după ultimul cer luna“. Jocul acesta de dezghiocări ce altădată animau lumea dîndu-i chipuri hazlii, grotești, disperate sau stranii, bune și calde sau înfiorătoare, devine spre maturitate un joc al scufundării în neantul lunecător, ce te înhață lin și pe nesimțite, al plictiselii, pe zidul căreia umbrele se împalidează, chipurile se decolorează, vocile se acoperă unele pe altele ca-n „Valurile“ Virginiei Woolf, provocînd confuzie. Lovind clapele xilofonului nu se mai nasc imagini și sunete inconfundabile ; „copilul părăsit ca un bolovan în soare“, „lîngă un zid galben murdar și cald“, urmărind furnicile, știind să numere doar pînă la cinci măsurînd lumea după dimensiunea neștiinței sale, a plictisului și însingurării, visînd să-și facă un prieten din plastelină numai al lui, devenit matur, nu mai știe, încurcă jocurile și măștile, personajele, a uitat sensurile „mă-ncurc nu mai știu / nimic / ochiul se acoperă mîna bîjbîie mi-e somn mă / termin o coerență un fior de bucurie vai / cînd aveam cinci ani un prieten aș fi vrut să-mi / fac de plastilină“ . . . Plictiseala e ca o frunză uscată : se fac praf între degete imagini și cuvinte ; și altădată imaginile și cuvintele „aproape că nu aveau legătură unele cu altele“, „de parcă n-ar fi fost experiențe simultane ;. oricum însă, se scufundă toate în încețoșare, imagini și cuvinte se încalecă, fragmente risipite ele compun o imagine a plictiselii înseși, a timpului care trece, „o pînză subțire o bulboană de văl“ în care se lasă absorbite toate și doar scriind, efortul, o mică sforțare de a sfîșia pînza, de a învinge inerția. În absența sărbătorii, a sensului plin, a vocii clare, un comentariu despre plictis, despre Nesfîrșitul Pustiu, despre acel „vid hrănitor“ cum îl numește Giovani. Alcătuită din goluri și plinuri, din invocații, rugăciuni, povestiri, comentarii, poezia Simonei Popescu vorbește despre criza de identitate a unei vîrste, a unui timp, despre felul în care „vacuitatea poate fi convertită în substanță“. Răsfrînt în însuși felul de a scrie al poetei („mîna ce se tîrîie pe hîrtie“) efortul imens de a urni lucrurile din locul lor statornic, de a le despovăra de nonsens și a construi o bucurie : „o zi de vară cald și o liniște mare / zac ca un melc ascuns în ierburi / și aștept să vină să cînte / cineva“. Așadar descîntec, dezlegare dn inerție, întrupare prin cîntec, devenire, abur ce absoarbe, învolburare, emoție, plictis înfrînt, neant mîngîiat de blînde cuvinte.

Smaranda VULTUR

VIZIUNE

Diateze

Poezia în haine de lucru [II]

La ce să te oprești, în poezia lui Romulus Bucur după ce constați, una după alta, ludica dispoziție a literatorului, inocentele jocuri lingvistice, epicizarea discursului, o discretă alunecare a biograficului în fabulos, sensibilitatea la grațios, la miniatural (ce va fi ascunzînd, în ultimă instanță, reflexul unui timorat, în a se releva, franciscanism, largile veștminte livrești ce învăluie un solid capital de sensibilitate (id est : duioșie) cu trimitere directă la variantele istorice consumate ale „patetismului“ literaturii transilvane : „Prin noianul de lume al gării / a apărut un bărbat cu înfățișare ciudată / cerînd un bilet / spre Ithaca / / M-am uitat la îmbrăcămintea lui sărăcăcioasă / la fața lui brăzdată / la tremurul ușor al mîinilor / / Și am încercat să nu mă gîndesc la nimic / decît la fericirea simplă / / a acestui om / ce se întorcea acasă“ (Ulise), ce să creditezi, înregistrînd totdeodată o anume știință a mitificării și mistificării în acord cu practici curente ale poeziei moderne, suspiciunea (dar : dolent meticuloasa) considerare a tainițelor, trapelor, labirinturilor unei memorii culturale ce nu ambiționează, în fond, a fi unica rațiune de a fi a poeziei — dar nici nu rămîne un simplu element de fundal al acesteia.

Ireductibilă, din cîte sîntem înclinați să credem, la una din aceste (și altele, încă) solicitări ce fac existența de zi cu zi a poeziei, textele cu care Romulus Bucur și-a făcut intrarea în literatură își trag argumentele dintr-o artă a comentariului reverențios-ireverențios, sînt, în ultimă instanță, un soliloc ce ambiționează să amalgameze aria seducătorului și a infelicei supuse la proba retoricei galante: „1,52 / / metri / / are ca / + 1 șoricel / de catifea / cu codița înmuiată / în sulfamidă / pentru rănile / prietenilor / dar asta nu contea / ză prea / mult important e că / există und(E)v(A)“.

Desigur, Romulus Bucur nu e unul dintre poeții torturați de supreme suspiciuni asupra condiției verbului, gata a programa ascensiuni metafizice ori descinderi în abisurile existenței. Inventarierea derizoriului cotidian pe care poezia sa o tentează nu-i lipsită, însă, de o miză mai serioasă, autoflagelarea perpetuă la care se supune liricul nu-i, în plus, într-o mai mică măsură un semn al fascinației autenticității : „ar trebui să ai curajul să-ți amintești / acea ultimă cafea băută împreună / ploaia care v-a surprins îmbrățișați / / după un film siropos plecarea ei / scrisorile netrimise din armată / în care o numeai zeiță și tîrfă / poeziile în care dorul de casă / era îmbrăcat în cămașa strîmtă a ironiei / ar trebui să ai curajul să deschizi / / ferestrele castelului de cărți / în care te-ai ascuns și să privești / spre țara pustie numită viața ta / să pleci dintre zidurile acestui oraș / și ale următorului / istovit și flămînd în al nu știu cîtelea oraș / să te așezi pe o bancă / între un bețiv adormit / și un copil ce se joacă“ (Curajul să).

Se poate bănui, totuși, după acestea toate, că îndestul de cîrtitoarea muză a poeziei lui Romulus Bucur ascunde o considerabilă doză de ingenuitate, o funciară suspiciune în fața cuvintelor mari și a gesturilor spectaculare.

Lucian ALEXIU

Top

Clip-uri şi durere

JANA GHEORGHIU SAU CURAJUL DE A NE PRIVI ÎN OGLINDĂ. Neîndoielnic, Jana Gheorghiu se numără printre cei mai valoroşi teleaşti pe care îi avem în momentul de faţă. Judecînd după emisiunea **„fără prejudecăţi“** îţi poţi da lesne seama că realizatoarea, prin tot ce face cu talent şi dăruire slujeşte unui singur comandament : adevărul.

Pe 30 oct. a.c., aproape de miezul nopţii am urmărit cu sufletul la gură amintitta emisiune desfăşurată pe parcursul a două ore. Ne-a fost prezentat, printre altele, un documentar despre situaţia dramatică a orfelinatelor din România realizat de o echipă a televiziunii americane. Imagini de un zguduitor dramatism, decupate parcă din universul concentraţionar fascist arătau copiii noştri adunaţi în veritabile turme, dezumanizaţi, distrofici, murdari, bătuţi pentru unica vină de a fi singuri. Am înţeles că filmul a zguduit conştiinţele străinilor, americanii şi suedezii numărîndu-se printre cei care au luat măsuri concrete de ajutorare a acestor nefericiţi. Infernul din Sighetul Marmaţiei e de nedescris. Ca şi la Auschwitz, Maidanek sau Treblinka acest lagăr de concentrare sau mai bine zis de exterminare e înconjurat cu garduri înalte din sîrmă ghimpată. Cu toată împotrivirea paznicului, echipa de filmare a reuşit să pătrundă şi să surprindă pe peliculă imagini apocaliptice pe care în „epoca de aur“ le puteam vedea doar în documentarele UNICEF ce oglindeau realităţile lumii a treia. Că în Europa există asemenea stări de fapt nu ne puteam imagina.

Aşadar, la aproape un an de la Revoluţie, pentru aceşti nefericiţi nu s-a făcut aproape nimic. Ei se sting încet, „vegheaţi“ de indiferenţa unor nulităţi pe post de educatori sau directori de orfelinate, oameni — ce greu îmi vine să-i numesc aşa — care nu mişcă un deget pentru a schimba situaţia. La un moment dat, directorul invoca absenţa apei. Operatorul însă a filmat în paralel cu chipul acestui mincinos o cişmea din care apa se scurgea non-stop. Dar nu mai insistăm, cîtă vreme în amintita emisiune, la o vizită într-un orfelinat pe care, de această dată o face chiar realizatoarea, starea de fapt e similară. Asităm cu stupoare la un caz penal în care-s implicaţi un inspector de la Ministerul Învăţămîntului şi o directoare de casă de copii, „aleasă“ după evenimentele din decembrie 1989. Aceştia au binevoit să-şi însuşească bunuri importante ale copiilor orfani, bunuri expediate din străinătate, se înţelege, cu destinaţie specială. Ce să mai vorbim ? Să ne mai mirăm că, după afirmaţia realizatoarei emisiunii, cineva, cu o zi înainte adică, în timp ce Jana Gheorghiu îşi pregătea emisiunea umbla să-i **„scoată utilajele din priză“ ?** Numai că nu i-a mers. Dar dacă cu altă ocazie încercarea acelui „cineva“ va fi încununată de succes ? Jana Gheorghiu a declarat recent într-o publicaţie că n-o sperie perspectiva „divorţului“ cu Televiziunea, atîta timp cît ea, în calitate de jurnalistă, se va face vinovată doar de servirea adevărului şi numai a adevărului. Copleşită de gravitatea situaţiilor pe care ni le-a prezentat în emisiunea citată, realizatoarea a dorit să ne readucă aparenta linişte sufletească pe care bănuia că o aveam înaintea vizionării imaginilor de coşmar. Dintr-un bun simţ cronic, realizatoarea emisiunii a găsit de cuviinţă să ne reechilibreze sufleteşte cu cîteva video clip-uri. În alte condiţii acest lucru ar fi fost posibil,dar după ce am văzut ce am văzut.

Eşecul alăturării acelor imagini de infern atît de adevărate (din nefericire) a unor video clip-uri nu e decît o dovadă a zbuciumului şi neputinţei noastre de a ne rupe de adevărul care doare şi care ne e mai aproape decît salturile lui Mick Jagger, cîntecele lui Ron Wood, Keith Richard sau „Faith no more“. Dar de acest lucru nu se face vinovată Jana Gheorghiu . . .

Petru UMANSCHI

La fanion

DUPĂ TURUL SFÎNTULUI BARTOLOMEU ÎN CUPELE EUROPENE

Acum două miercuri, fotbalul nostru şi-a burduşit tolba de trofee cu cinsprezece goluri mari şi late (sic), anunţînd premonitor liberalizarea romană a (încă) actualului guvern. Drept pentru care nu prea am aşteptat cu iolariuri tiroleze ceea ce ar fi trebuit să fie revanşa asupra Europei, fiindcă s-a arătat clar că nu ne prea ţin jambierele de cald, poate şi pentru că e situaţia asta internaţională al naibii de încordată. Mai încordată chiar decît cuviosul Emanoil Valeriu cînd traduce direct din italiană expunerea d-lui Iliescu pentru poporul frate şi soră italian. Şi uite că pe o asemenea veselie, Steaua ne-a demonstrat că are o consecvenţă clară în tot ceea ce face şi, după chinta oarbă de la Montpellier, a reuşit acum un 0—3 pe Ghencea, de s-a format imediat, la vestiare, o altă CADA, în fruntea căreia a fost cooptat pe loc d-l Stănculescu în calitatea sa nemijlocită de ministru al apărării. A atîrnat greu în balanţă scorul general (locotenent) de 0—8, scor în urma căruia a reieşit că apărarea este deficitară.

Meciul de la Timişoara al Politehnicii cu Sporting a debutat cu o partidă de antrenament, acum vreo săptămînă, partenerul fiind F.R.F. Aceasta a decis cam atunci că Jipa nu are ce căuta la Politehnica, pe motiv că militarii s-au supărat foarte şi din cauză că a fost contestat Marian Popa şi din cauză că şi-au mai ornat cocoaşa cu bătute aici, „pe malurile Begăi“. Aşa că Jipa nu a jucat la Craiova şi abia marţi dimineaţa a sosit telexul de la Federaţie cum că are drept de joc. Cu toate acestea, moralul echipei a fost destul de bun înaintea meciului şi s-a adeverit o regulă a comportării timişorenilor în cupele europene, adică faptul că ei nu au pierdut, pînă acum, nici un meci acasă. Sigur că după o—7 la Sporting, ce mai putea spera echipa, ce mai putea aştepta publicul. Din fericire, Poli a jucat foarte deschis, pe alocuri spectaculos, iar publicul, din nefericire, a fost prea puţin numeros. Şi a avut ce regreta, fiindcă timişorenii au cheltuit, în prima repriză, imense ocazii de a înscrie şi, dacă ele ar fi fost fructificate, la pauză scorul ar fi fost 7—2. Da, aţi citit bine, şirul ratărilor incredibile l-a deschis Timofte, în min. 3 cînd s-a „bîlbîit“ în faţa lui Ivkovici. În min. 16, Vlaicu trimite în stînga lusitanului — iugoslav, în bară. În min. 34 Timofte este faultat în careu, dar elveţianul de la centru nu acordă penalty. Atacurile noastre sînt cam stereotipe, pe aceeaşi parte dreaptă, însă dau roade şi, în min. 37, China are o ocazie tot atît de mare cît ţara omonimă. Două minute mai tîrziu, greşeşte Rosenblum, bine găsit de Octovian Popescu. Publicul se încălzeşte, fazele devin mai palpitante şi, în min. 44, Bungău nimereşte portarul de la şase metri, din stînga ! Grupul destul de numeros de portughezi ce comentează în dreapta mea e sigur pe el şi chiar îi dă mîna. E clar că nu îi putem bate cu 8—0, dar măcar să îi batem. Şi primul gol vine în chiar ultimul minut al primei reprize, cînd Vlaicu şi-a dirijat singur o minge pe lîngă Ivcovici, înscriind în poarta goală. La pauză, contabilizarea marilor ocazii euforizează publicul şi el speră o victorie la scor.

În primele zece minute de după reluare, cei de la Sporting atacă mai insistent şi Cadete e, de două ori, la un pas de egalare. În min. 52, Vlaicu obligă fundaşul portughez să îl faulteze în careu şi Varga va fructifica penalty-ul. Este 2—0 şi publicul se bucură că Poli are o victorie de palmares, mai ales că la portative se aude ce proporţii ia scorul pe Ghencea. În final — partida nemaiconsemnînd în restul ei prea multe faze interesante —, scorul general al prezenţei româneşti în acest tur al Sfîntului Bartolomeu este 2—19, timişorenii fiind singurii autori de goluri şi victorioşi la acea oră. În mod ciudat, o echipă care nu dă nici un jucător naţionalei, în plus, este boicotată de Federaţie, a mai atenuat din ruşinea imensă de după această toamnă. Fiindcă şi Dinamo a pierdut, noaptea tîrziu, cu 4 —0 !

Marcel TOLCEA

GRĂDINĂ IV

Cabaret O.

Denisa Oprescu (Sibiu) : Poate că ar fi mai bine să îmi scrieţi clar ce doriţi să faceţi cu textele trimise. Nu am înţeles spre bine dacă ele vă aparţin sau sînt ale unui prieten. Probabil că emotivitatea de care v-aţi lăsat cuprinsă a fost mult prea puternică. Singurul lucru cert care vi-l pot spune e că aceste poezii — indiferent cui aparţin — nu au nici o şansă de a vedea lumina tiparului.

Led Zeppelin (Cluj) : Îmi place mult pseudonimul dv. Deşi s-ar putea să mă înşel, cred că aveţi în jur de 40 de ani şi precis vă plac Beatles şi Rolling Stones. Chiar dacă poezia pe care o scrieţi seamănă destul de periculos cu textele lui Dylan ori Jim Morrison, cred că farmecul ei e indiscutabil. Am un prieten, fost coleg de cămin în timpul facultăţii, cu care ascultam la nesfîrşit — în vremea ceea şi încă — Leonard Cohen, a cărui figură de o incomensurabilă melancolie hăituită am întîlnit-o mai tîrziu pe hîrtia unui disc : **Songs of Leonard Cohen.** Mai trimiteţi !

Ştefan Mironescu (Timişoara) : Faptul că nu vă place revista noastră nu ne deranjează prea mult. N-avem nimic împotrivă să vă pasioneze „România Mare“, dar v-am ruga respectuos să nu mai faceţi clasamente cu patrioţii din literatura română fiindcă am avea marea surpriză, la o jurizare temeinică, să concluzionăm că patriotul absolut este chiar răposatul jupîn Nicolae, urmat de Adrian Păunescu şi C.V. Tudor, nu la răposare, ci în clasament, aceştia din urmă ocupînd locul doi la fotografie. Pentru marele cenaclist vă invităm insistent să parcurgeţi scrisoarea expediată mentorului său, Cel Mai Iubit Fiu al Poporului, pe care „România literară“ o publică în ultimul număr (ultimul, dacă rămîne aşa preţul hîrtiei). Cît despre „delfinul“ Tudor, Televiziunea Română ne-a oferit, în această săptămînă, un superb recital Victor Rebengiuc din creaţia impenitetului român pe nume Vadim — nume ardelenesc, la bază — care, fără să ştim noi, a dedicat cîteva texte, acolo, în scîrbă, soţilor C. D-l Aristide Buhoiu publică, de două numere, în „Universul“, cîteva interesante documente în legătură cu perioada în care Corneliu şi-a satisfăcut stagiul militar la Securitate, adică la ultimii 15 ani. Daţi 12 lei şi citiţi cu ochiul liber, să nu spuneţi că aş avea eu ceva cu Tanti Secu.

K. Bart (Timişoara) : Din scrisoarea pe care mi-aţi trimis-o, cel mai interesant gînd mi se pare cel din final : „Sezonul s-a închis virgule nu sînt puncte nu semnele au intrat în grevă gîndurile n-au paşaport Speranţele însă“. Cele două texte arată clar că sînteţi în plină adolescenţă politică. Deocamdată, nu — cum se spunea la vechile rubrici de „Poşta redacţiei“.

Mauriciu Pragbert (Bucureşti) : Nu am nici un fel de legături cu Masoneria şi nici nu am fost implicat în evenimentele descrise pentru simplul motiv că am 35 de ani. Ştiu mai multe lucruri decît cele scrise în locul de faţă de la o persoană implicată nemijlocit în cele discutate. În ceea ce priveşte steinerismul, dv. confundaţi nişte lucruri. În primul rînd, antroposofia nu are ca model masoneria şi nici spiritismul. Doctrina steineristă îşi are rădăcinile în teosofismul d-nei Blavatsky, ale cărei legături cu Garibaldi nu au fost deloc întîmplătoare. Acestei doamne i-a urmat o alta, d-a Besant, care într-adevăr, a avut strînse contacte cu Papus. Sciziunea lui Steiner s-a produs la 14 ianuarie 1914. Rudolf Steiner (n. 1861, Kraljevic, Ungaria) a aparţinut, la început, unei societăţi „rosicruciene“ ce întrebuinţa în ritual formule masonice. De aici pînă a concluziona că a fost mason e cale lungă. Majoritatea steineriştilor sînt plecaţi din ţară, un cerc puternic de antroposofie activînd prin anii '70, la liceul de muzică din Timişoara datorită muzicologului George Bălan. În curînd, sperăm să punem la punct un număr dedicat lui R.S. Veţi afla, atunci, mai multe.

M. T.

Dr. ION VIANU

„ÎNCĂ O GENERAŢIE DE SACRIFICIU E PREA MULT !”

Domnule doctor Ion Vianu, doresc să încep dialogul cu d-voastră prin a vă face o mărturisire : cred că am devenit moral — în sensul moralităţii lui Marin Preda, adică acela de dobîndire a conştiinţei morţii — **în două momente. Primul, pe la doisprezece ani cînd, citind cartea lui Robert Junk,** Mai strălucitor decît o mie de sori, **am fost zguduit aflînd că o cantitate infimă dintr-un element poate ucide zeci de mii de vieţi.**

Peste cîţiva ani avea să mă şocheze o altă evidentă : folosirea psihiatriei în scopul reducerii la tăcere a unor indezirabili regimului ; acel regim care perora ideea unei societăţi construite cu omul şi pentru om. Dumneavoastră, domnule doctor, cînd aţi devenit moral, altfel spus, cînd aţi luat atitudine împotriva celor care aplicau metodele psihiatriei în scop represiv ?

În 1976 am publicat în „Viaţa românească“ un articol intitulat **Psihiatrie, antipsihiatrie şi hiperpsihiatrie. În acest** articol atrăgeam atenţia, într-un mod acoperit, asupra utilizării politice a psihiatriei. Era un articol criptat, pentru că eu însumi nu mă hotărîsem să vorbesc un limbaj fără echivoc. Salutară pentru mine a fost întîlnirea cu Paul Goma, un om al cărui curaj, a cărui cinste nu am încetat să le salut ; el nu mai practica un limbaj echivoc, ci un limbaj cu un singur sens. Cînd l-am cunoscut pe Goma, mi-am dat seama că trebuie să vorbesc în clar şi, de aceea, am denunţat nu numai principiile folosirii psihiatriei în scopuri politice, ci am dat în vileag cazurile individuale pe care avusesem ocazia să le observ eu însumi.

În aceeaşi perioadă a început fenomenul Helsinki, fenomen căruia îi datoram în bună parte schimbările mari de astăzi. În cadrul acestui proces de la Helsinki, noi am putut vorbi. Să nu uităm că totul a început în 1975, cînd s-a semnat declaraţia de la Helsinki, care a fost un fel de capcană reciprocă, sovieticii dorind satelizarea Europei, în vreme ce lor li se întindea o altă capcană — aceea a drepturilor omului.

— Consideraţi, aşadar, că acest joc de domino care s-a produs în estul Europei în 1989 ar fi consecinţa lui Helsinki '75 ?

— Incontestabil !

— V-aş ruga să detaliaţi ceea ce vi s-a întîmplat înainte de plecarea definitivă din ţară, în 1977.

— Pentru cineva care se hotăra în vremea aceea să spună „Nu“ puterii, nu era decît o şansă : aceea a exilului. Goma a crezut că va putea rezista exilului interior, dar şi el a fost obligat să plece cîteva luni mai tîrziu. Personal, am conceput exilul exclusiv ca o formă de protest. Era greu să-ţi părăseşti ţara la 43 de ani, mai ales dacă erai foarte ataşat de acest spaţiu. Mă legau de ţară mii şi mii de fire şi totuşi m-am hotărît să plec, făcîndu-mi un fel de **hara-kiri moral**. Mi-am dat seama că mă aflam într-o fază de mari dificultăţi morale, iar dacă am depăşit aceste dificultăţi, s-a datorat faptului că, deşi departe, am păstrat o legătură organică cu ţara.

— S-a vorbit foarte mult în perioada de după decembrie, pro şi contra, despre exilul românesc. Este incontestabil că în ceea ce s-a întîmplat la sfîrşitul anului trecut, acest exil a avut un rol important.

— Este dreptul oricui să-şi construiască exilul aşa cum crede. Sînt oameni care au plecat şi care au vrut să uite de ţară. Nu putem contesta acestor oameni dreptul de a-şi uita ţara, aşa cum nu ne putem lansa într-o demagogie facilă. Pentru mine, exilul a fost singurul mod de a rămîne în ţară.

— Actualmente, practicaţi în Elveţia psihanaliza. M-ar interesa drumul pe care l-aţi străbătut în acest dificil domeniu.

— Eu am practicat în ţară o psihoterapie care se baza pe psihanaliză, dar eram ceea ce se numeşte un psihanalist sălbatic. Cînd am început să practic în Elveţia pe cont propriu psihoterapia, mi-am dat seama că nu voi putea supravieţui profesional acestei activităţi intense cu pacientul. M-am supus eu însumi, timp de cinci ani, unei psihanalize intense . . .

— În care dvs. eraţi subiectul . . .

— . . da, eu, eram subiectul. Această experienţă mi-a dat o trăinicie profesională, o sănătate profesională care mi-a permis să îmi continui cariera şi să ajung la o anumită desăvîrşire. Am ezitat între Jung şi Freud şi, în cele din urmă, am elaborat o anumită metodologie care se inspiră şi de la unul şi de la altul. Dealtfel, orice psihoterapeut îşi creează propriul sistem. Actualmente încerc să corelez activitatea de practician cu celălalt domeniu, cu cealaltă mare preocupare a mea, care este activitatea în slujba drepturilor omului. La început, aceste activităţi erau separate, divergente, deoarece timpul pe care îl acordam uneia îmi lua timpul pe care ar fi trebuit să-l acord celeilalte. Am descoperit, cu vremea, că reflecţia asupra drepturilor omului avea un anumit ecou în practica mea, în sensul că psihiatria clasică are tendinţa să respingă, în numele ştiinţei, un anumit concept al demnităţii umane. De pildă : tratamentul cu medicamente se adresează simptomului. Un individ care are halucinaţii va fi tratat împotriva acestor halucinaţii şi nu se va ţine seama de **conceptul global de persoană**, de faptul că **persoana** este cea care trebuie scoasă din dificultate, iar nu neapărat simptomele de care suferă.

— Care sînt, de fapt, cauze secunde . . .

— . . . care sînt, de fapt, cauze derivate. Or, respectul personalităţii umane, respectul demnităţii umane pe care-l preconizează Declaraţia Drepturilor Omului m-a făcut să văd sub o altă lumină tratamentul bolilor psihice.

— Există o manieră occidentală şi una estică de a citi Declaraţia Drepturilor Omului ?.

— Vă rog să nuanţaţi !

— Se vorbea în timpul lui Ceauşescu despre drepturile omului, se bătea monedă pe dreptul la muncă, escamotîndu-se adevărul elementar că nu avem nici un fel de drepturi, deşi România se număra printre semnatarii actului final de la Helsinki.

— Dreptul la muncă era dreptul la sclavie ! Într-un articol publicat în Occident, în româneşte, am definit comunismul care s-a născut în România drept un **comunism de lagăr**. Eu porneam de la conceptul lui Lenin al **comunismului de război** care, după cum ştiţi, s-a perpetuat în Uniunea Sovietică pînă la dezintegrarea comunismului la care asistăm în prezent. România a promovat o variantă specială a acestui **comunism de război**, acest **comunism de lagăr**. Oamenii erau trataţi ca deţinuţii într-un lagăr de concentrare. Mari mase mînate în fiecare dimineaţă, în fiecare noapte către uzine, încadrate de regimente de paznici — organele de represiune şi şi organele politice. Este absurd să ne imaginăm că în acest comunism de lagăr ar fi putut exista, cît de cît, grija pentru individul uman. **Grija era ca individul uman să dispară !** Grija să se producă o omogenizare totală sau, printr-o sintagmă preferată de Ceauşescu, **poporul muncitoresc.**

În întrebarea pe care aţi pus-o aţi atins o problemă extrem de importantă. Eu o abordez cu mare sfială : este problema unei **terapii colective a românilor** după această lungă şi înspăimîntătoare agresiune.

— Constat că mulţi au început să uite că a fost un decembrie !

— Constatăm existenţa unei **amneziei colective !** Ea se produce pe măsură ce se produc evenimentele. Au fost morţi din decembrie, apoi au fost evenimentele de la Tîrgu Mureş, apoi au fost evenimentele din iunie. S-a spus „să uităm, să începem de la zero !“ . . .

— Pînă cînd vom începe de la zero ?

— Pînă cînd vom face jocul celor care vor să continue opresiunea în mod mascat. Fără memorie, omul devine un fel de moluscă, un fel de masă amorfă. Sinura armă împotriva acestui fenomen este cuvîntul clar, lipsit de echivoc. **Este singura armă împotriva lichefacţiei amintirii.** Aici la Timişoara, la Conferinţa pentru democraţie şi drepturile omului, s-au spus multe cuvinte cu putere, cu energie.

— Cînd şi cum aţi receptat decembrie, '89 ?

— Am receptat decembrie '89 în decembrie '89 . . .

— Cînd aţi aflat primele lucruri ?

— În 17 am aflat că se trage la Timişoara ; joi, 21, am aflat ce se întîmplă joi, vineri, 22, am aflat ce se întîmplă vineri. Vineri am fost la Berna pentru a cere blocarea conturilor lui Nicolae Ceauşescu în Elveţia. Cînd m-am întors, am aflat că acesta fugise.

— Din decembrie, domnule Vianu s-au întîmplat foarte multe . . .

— Anumiţi politologi au creat sintagma „lovitură de stat permanentă“. Cred că actualmente, trăim era loviturilor de stat permanente. Dar lovitura de stat permanentă înseamnă şi violenţă permanentă. În această ambianţă procesul de reconstrucţie a ţării nu poate începe. Numai depăşirea acestui moment — care este posibilă — va duce la un început rezolvabil. Totuşi, trebuie să recunoaştem că în România se întîmplă lucruri foarte importante.

— Cît credeţi că va mai dura acest scenariu, şi vă întreb asta fiindcă în chiar sînul F.S.N.-ului au apărut o serie de persoane care se dezic de statutul lor iniţial.

— Dacă lucrurile de atitudine vor fi din ce în ce mai numeroase, putem spera că se va produce acea schimbare a balanţei care este de dorit şi de aşteptat.

— Cunoaşteţi actuala campanie, de calomniere a idealurilor Revoluţiei din Decembrie ?

— Calomnierea, denigrarea sînt procedee obişnuite ale serviciilor secrete. Atunci cînd este vorba ca ele să fie aplicate unui duşman extern sînt legitime. Dar cînd dezinformarea, calomnia sînt aplicate propriului tău popor . . . vă las pe dumneavoastră să daţi răspunsul !

— Eu v-aş ruga să detaliaţi cum vedeţi, cum justificaţi sau nu justificaţi această instigare la genocid **pe care unele publicaţii în frunte cu „România Mare“ le generează ? Cum vedeţi această escaladare a tensiunii interetnice ?**

— Există două logici : o logică a confruntării şi o alta, a înţelegerii. Nimeni nu contestă că oamenii sînt diferiţi : fie prin sex, fie prin apartenenţă socială, fie prin etnie. Am fost surprins să constat că şi aici, la Timişoara, există oameni care, abordînd o terminologie a înţelegerii se situează, de fapt, pe o poziţie de confruntare. Nu înţeleg mentalitatea acestor oameni ; ce aşteaptă ei ? Lupta fratricidă ? Vor să curgă sînge ? Pentru ce ? Cui i-ar folosi acest lucru ? Desigur, acelora care vor să existe tensiuni interetnice pentru ca existenţa aparatului represiv să se justifice.

— Este, deci, interesul Puterii ?

— Nu văd altă explicaţie !

— Apropos, ce gîndiţi despre Putere ?

— Este greu să mă pronunţ despre oameni pe care nu-i cunosc personal. În acelaşi timp, însă, trebuie să constat că oamenii care au fost toată viaţa lor activişti de partid, cu greu se pot schimba, mai ales de la o zi la alta. Problema este dacă se pot schimba în timp. Eu am o mare îndoială.

— Cum priviţi, în acest context, nu numai funcţia, dar şi activitatea opoziţiei pînă în momentul de faţă ?

— Am o mare stimă pentru anumite persoane din opoziţie, cei care zeci de ani, traversînd dificultăţi cumplite şi-au păstrat o identitate morală şi politică. Din păcate, în acest moment, o parte a acestei opoziţii este satelizată prin sistemul parlamentar. Cred că este loc în România pentru formarea unei opoziţii puternice, care să canalizeze toate forţele proaspete ale naţiunii. În acest context, apariţia Forumului Antitotalitar este binevenită.

— Cum vedeţi starea actuală din România în contextul european ?

— Cred că lumea, aşa cum se organizează ea astăzi, oferă o mare şansă libertăţii . . .

— Cale de întoarcere nu mai există . .

— Am convingerea că ceea ce a fost nu va mai fi. Depinde cît de repede se vor întîmpla acestea. Au fost prea mulţi sacrificaţi şi încă o generaţie sacrificată este mult prea mult.

Ioan **CRACIUN**

FEREASTRA I

COLECTIVUL DE REDACŢIE : MIRCEA MIHAIEŞ (redactor şef), CORNEL UNGUREANU (redactor şef-adjunct), ADRIANA BABEŢI (secretar general de redacţie), LUCIAN ALEXIU, PAUL EUGEN BANCIU, IOSIF COSTINAŞ, VIOREL MARINEASA, MARCEL TOLCEA, DANIEL VIGHI, CORNEL BOGDAN, CAROL SEBESTYEN. Prezentare artistică, NICOLAE LENGHER.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: TIMIŞOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele: 3 33 90, 3 33 76 şi 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Paginatori : Nicolae BERECHET, Călin PASCARU ;
Linotipişti : Tiberiu LAZĂR, Gelu DOGIOIU, Mirel UNGUREANU.
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907. Tiraj : 6.000

ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

8
BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

sumar 46

În paginile 7, 8, 9, 10 :

Ștefan Bănulescu **POLITICĂ ȘI VIDRE**

ORIZONT

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 46 (1225) 16 NOIEMBRIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG. 5 LEI

Guvernul Tănase Scatiu

Trebuie să fii orb pentru a nu vedea că actuala conducere a României se comportă cu cetățenii țării ca un arendaș nemilos. Vine iarna și ne aducem aminte că iar lipsesc de pe piață legumele și fructele, zarzavaturile și lactatele. Ca de fiecare dată, iarna ne ia prin surprindere. Ca și cum, peste vară, oamenii puterii ar fi nutrit convingerea că ne vom strămuta, brusc, în țările calde. Pentru noi, pînă și Europa e un punct geografic prea îndepărtat. Ce rost are să invocăm alte utopii ?

Ca și în industrie, ca în economie, ca și în agricultură, politica agricolă a guvernului actual este falimentară. Adevărat arendaș de școală nouă, guvernul urmărește doar profitul de moment, fără a-și face vreo problemă din ruinarea totală a unei întregi clase sociale. A trecut vara și parlamentarii noștri s-au bucurat de-o minunată vacanță, fără să le pese că sistemul legislativ privitor la agricultură este vraiște. Acum, în prag de iarnă, culegem roadele inconștienței parlamentare și ale cinismului guvernamental.

Vine iarna și priveliștea cîmpiilor este deprimantă. Țăranii, pe de o parte, au lăsat mari suprafețe necultivate, neavînd certitudinea că pămîntul va fi, într-adevăr, al lor, iar în cooperativele agricole, pe de altă parte, s-a lucrat în cunoscutul stil al socialismului victorios. Mai mult ca în oricare alt domeniu, guvernul își sabotează, privitor la agricultură, propriile declarații de principiu. Știm că ele n-au fost făcute de bunăvoie, ci sub presiunea unei situații-limită, în interior, și a fermității marilor bănci internaționale. Însă nici acum, în al doisprezecelea ceas, puterea criptocomunistă n-a renunțat la vechile-i șiretlicuri și tracasări. Guvernul român se comportă asemenea unui Tănase Scatiu care trage de timp, în speranța că pînă la urmă nu-i va da cetățeanului ceea ce i se cuvine. Privită prin prisma tragediei vieții la țară, e clară ca lumina zilei dorința guvernului de a-și vedea contestate de către populație demagogicele promisiuni ale trecerii la piața liberă. Pentru că, în viziunea guvernului român, trecerea se face cu ușurința cu care schimbi o cravată. Însă cîți dintre țăranii prezumtiv proprietari de pămînt își vor putea cumpăra un tractor ? De unde îngrășămintele chimice trebuincioase ? Ce s-a stabilit privitor la sistemul creditelor, grevat de infinite piedici și condiționări absurde, făcute anume pentru a descuraja privatizarea și în agricultură ?

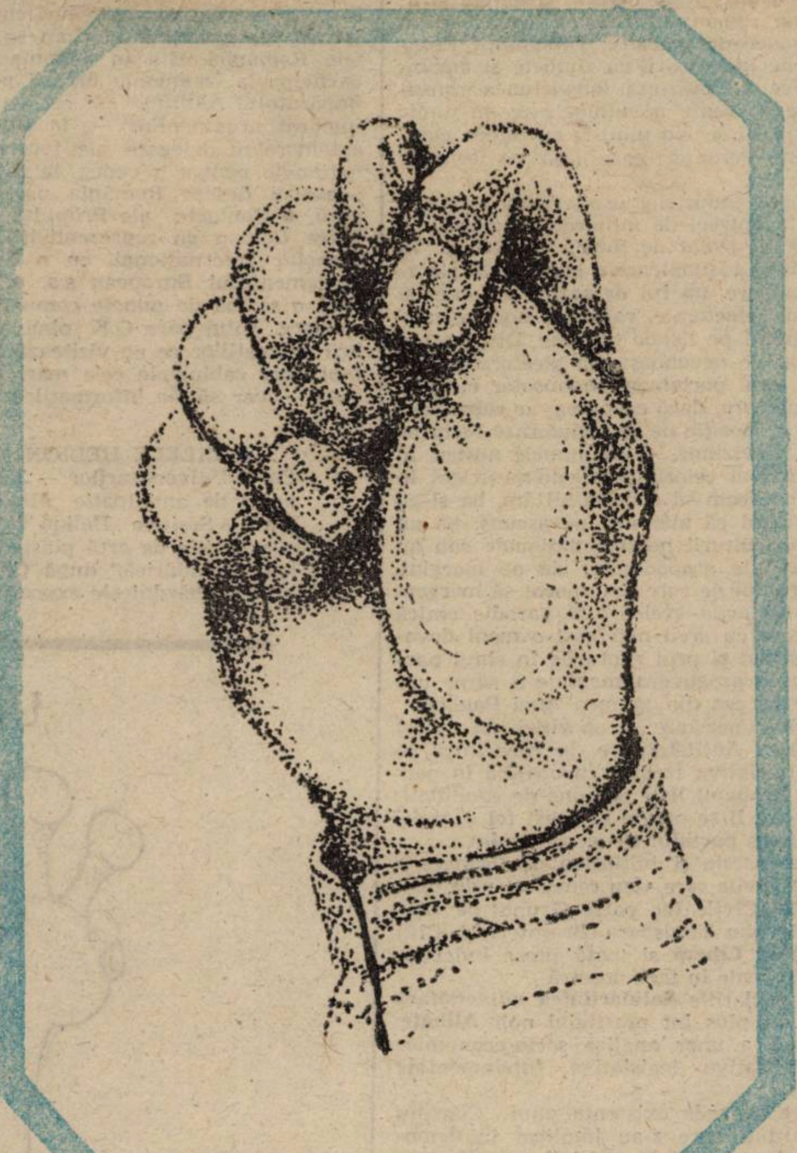

Vine iarna și vom îngheța de frig. Frigiderele noastre vor conține doar promisiunile guvernamentale ale unui viitor de aur. Pe lîngă greutățile cetățeanului de la oraș, țăranul se va confrunta cu dificultăți specifice. El se vede suspendat între două minciuni ale puterii : între aceea, clasicizată, că totul îi aparține, și aceasta, postrevoluționară, că pămîntul va fi al lui. Răbdător cum îl știm, țăranul român încă mai așteaptă semne de bunăvoință din partea guvernului. E greu de spus dacă în viitorul apropiat el va reedita epopeea anului 1907, ori va admite, cu brațele încrucișate, definitiva pauperizare. El are, cel puțin, de partea lui tradiția multiseculară a răbdării cultivate la marginea vetrei unde-și răsucește o țigară. Noi, însă, am înghițit de prea multe ori, într-un interval infinit mai scurt, poveștile utopice ale viitorului glorios. Însă, pînă una alta, țărani și arendași, săteni și orășeni, de cald și foame ne vor ține zîmbetele multilingve ale domnului Petre Roman.

Mircea **MIHAIEȘ**

Timișoara. 15 noiembrie '89

După importanța victorie a echipei noastre naționale de fotbal (în meciul cu Danemarca), studenții din Timișoara au pornit, de la cămine, spre centrul orașului, scandînd „România ! România !". O explozie de bucurie, una din puținele bucurii ivite în arida și dezesperanta „epocă de aur". Li s-au alăturat și alți oameni, îndeosebi tineri muncitori, numărul demonstranților fiind, la un moment dat, de circa 2 500—3 000. Au traversat centrul și au ajuns la județeana de partid. Nu întîmplător. O încercare timidă (făcută sub paravanul fiestei fotbalistice) de a-i atenționa pe nomenclaturiști. Se împlineau 2 ani de la revolta brașovenilor. Manifestanții au înconjurat clădirea de trei ori. „Tovarășii", cîți or fi fost înăuntru, au stat cuminți. Unii, au dat telefoane. La Securitate, la rectorate. După aceea, coloana a luat-o pe B-dul Victoriei și cineva a dat tonul la „Deșteaptă-te, române !" Cei mai mulți au îndrăznit să cînte, dar nu știau decît primele două strofe. Le-au repetat de cîteva ori. Au ajuns la terenurile de sport din Complexul studențesc mult mai puțini decît fuseseră în centru. Doar vreo cîteva sute. Au dansat Hora Unirii. Un student a cutezat să țină o mică cuvintare, reamintindu-le celorlalți de jertfele brașovenilor. Apoi, s-au îndreptat spre căminele muncitorești, însă curajul li se cam terminase. Apăruseră, între timp, „băieții cu ochi albaștri". Îi priveau pe demonstranți cu un aer indiferent, prefăcîndu-se că sînt niște spectatori oarecare. Studenții (majoritari fiind) au propus să întrerupă demonstrația și să se reintîlnească după două ore. Unul dintre muncitori a spus : „Dacă o amînăm, înseamnă că s-a terminat . . .". Dar n-a fost chiar așa. După ora 20, s-au adunat totuși, pe o alee dintre căminele studențești cîteva sute. Au început să scandeze : „Libertate ! Libertate ! Români, veniți cu noi !" Curajul le revenise. Au ieșit dintre cămine și au ajuns la sensul giratoriu de pe B-dul Vasile Pârvan, cu intenția de a merge în centru. Au fost, însă, înconjurați de cadre didactice (mobilizate masiv), în frunte cu decanii unor facultăți, și de mai mulți „băieți cu ochi albaștri", care, de data asta, nu-i mai priveau deloc cu un aer indiferent, ci amenințător. Se pregăteau să-i vîneze pe presupușii lideri. Careva din ei i-a și atras atenția unui coleg de breaslă : „Pe ăla de acolo să mi-l lași mie". Decanii dregîndu-și bine glasurile, i-au îndemnat pe studenți să se întoarcă la cămine. „De ce vreți voi să aveți necazuri ? — i-au întrebat. Gîndiți-vă la părinții voștri . .". Le-au mai zis ce le-au mai zis și demonstrația a eșuat. Studenții și-au dat seama că făcuseră o greșeală : ar fi trebuit să se îndrepte, întîi, nu spre centru, ci spre căminele și cartierele muncitorești.

În aceeași seară, un tovarăș decan l-a întrebat pe un student : „Și, de fapt, ce vreți voi ?" „Libertate", i-a răspuns studentul. „Li-ber-ta-te ?!", s-a mirat tovarășul decan, de parcă ar fi auzit rostindu-se un cuvînt neînchipuit de ciudat.

Toate astea le-am aflat de la studentul Radu Vatcu **(Facultatea de mecanică, anul III), brașovean de origine. A participat la demonstrația din 15 noiembrie '89. A participat și la demonstrația din 16 decembrie '89. Putea să plece acasă, dar a rămas la Timișoara. Ca și alți cîțiva colegi de-ai lui (toți din Ardeal). A fost arestat, bătut. N-a ascultat îndemnurile decanilor. Nu s-a gîndit la părinții lui . .**

Iosif **COSTINAȘ**

Cutia Pandorei

FEȚELE OPOZIȚIEI

După o înfrîngere zdrobitoare în alegeri, opoziția încearcă să-și revină prin eforturi proprii sau cu ajutorul discret al Frontului care, o știe tot omul, are nevoie el însuși de opoziție ca să arate bine afară, peste hotare. Uzanțele străbune ale zicalei aceleia cu mintea care-i vine românului abia la urmă sînt în actualitate mai mult ca oricînd în cazul democrației noastre. Diplomații Frontului fac eforturi eroice să umple golul care ne înconjoară cu zîmbete și amabilități subalterne. Deocamdată însă tot ceea ce ne prezintă televiziunea referitor la vizite, ajutoare, cointeresări și proiecte aparente năvalnice este un nimic față de nevoile de reformare economică a țării. Ni se iau mințile cu figura cutărui domn din Turcia însurat cu o doamnă din Ferentari care, iată ne fericește cu o dugheană orientală.

Dacă ne gîndim că pentru retehnologizarea industriei est-germane s-a pus în mișcare un plan financiar care costă o sută optzeci de miliarde de mărci, ne putem da seama cam ce înseamnă astăzi să fii izolat de lumea europeană. În analiza situației actuale a țării în lume, pe lîngă răsunătoarele greșeli ale partidului menit să ne liniștească patimile reformatoare, un rol de seamă l-a avut și lipsa de unitate a opoziției. În timpul campaniei electorale, vajnicele noastre partide n-au fost în stare să se prezinte cu candidați pe listele comune. Dispersarea forțelor pe bază de ambiții de partid, dublate de necunoașterea electoratului și a opțiunii sale politice, a condus la apariția unui parlament monocolor cu nostalgii totalitare, supărat pe presa de opoziție pe care, dacă ar putea, ar suprima-o în douăzeci și patru de ore. Și tot aici se face o opoziție de într-ajutorare reciproc avantajoasă, cel puțin așa apare în presă și televiziune, — în numele nostru, al celor care le-am dat votul în vacarmul general al celorlalți care ne-au strigat în tot timpul campaniei ba că vindem țara, ba că vrem să o destabilizăm, ba și-au bătut joc de cei care făceau greva foamei zicînd că mănîncă pe ascuns, ba au aruncat cu noroiul injuriilor în personalitățile culturii noastre naționale sau au maltratat studențimea în aplauzele bucuroase ale gospodinelor de pe margini. Și cîte n-u mai făcut ca să ne oprească din drumul pe care am apucat să mergem în decembrie. Ce a mai rămas din toate avînturile acelea ? O parodie cinică dublată de un politicianism insuportabil în care cu greu poți găsi oameni devotați binelui public. Slăbirea opoziției s-a accentuat și prin rupturile în sînul partidelor, salutate cu entuziasm suspect de ziarele proguvernamentale a căror ură față de partidele istorice o copiază întrutotul pe cea din vremea Anei Pauker.

În aceste condiții s-a demarat acțiunea de concertare a opoziției la nivel local prin constituirea Forumurilor Democratice Antitotalitare, în care intră atît partidele, cît și societățile civile politice. Inițiativa trebuie încurajată în perspectiva alegerilor locale în care se vor lansa probabil liste comune de candidați. Ambițiilor balcanice (și nu numai) de dispersare li se opune în acest fel o replică unitară care poate concura cu mai mult succes partidul de guvernămînt.

În aceeași idee a concertării opoziției se înscrie și inițiativa de formare a **Alianței civice** în care intră o serie de societăți civile care s-au remarcat prin opoziția lor consecventă. Din componența Alianței Civile fac parte Grupul de Dialog Social împreună cu alte grupuri și societăți din Timișoara, Brașov, Iași, Cluj și București, la care se adaugă ziarul **România Liberă** și toată presa independentă interesată în promovarea unei democrații reale în țara noastră.

Un partener important al **Alianței** sînt asociațiile **Solidaritatea universitară** din Timișoara și București. Acestea asigură un plus înt prestigiul noii **Aliante**, putînd lucra efectiv în elaborarea competentă a unor analize socio-economice pe baza cărora s-ar putea formula unele inițiative legislative fundamentate științific.

Proiectul de constituire al **Alianței Civice** prevede existența unui Consiliu central care va însuma principalele personalități care s-au implicat în democratizarea țării. Proiectul mai stipulează acordarea unei libertăți de manifestare totală a societăților din componența Alianței, rolul acesteia fiind doar acela de coordonare a strategiilor generale de urmat în principalele acțiuni care vor viza procesul de democratizare din țară.

Este și aceasta o șansă oferită democrației, pe care trebuie să o susținem, cu atît mai mult cu cît a fi astăzi alături de opoziție devine pe zi ce trece o opțiune mai ales morală și mai apoi politică.

Daniel **VIGHI**

ARGUS ● ARGUS

● La împlinirea a trei ani de la mișcările muncitorești de la Brașov, în ziua de 15 noiembrie, Alianța Civică, constituită în ultimele săptămîni ca formațiune de opoziție, a organizat ample mitinguri de protest împotriva minciunii, corupției și sărăciei, ce trenează asupra societății românești și după aproape un an de la revoluția din decembrie. ● În Piața Operei din Timișoara, în Piața Universității din București, la Cluj, Craiova, Brașov, Iași, Sibiu, Tîrgu-Mureș și în alte orașe ale țării, sute de mii de oameni au participat la mitingurile, ce s-au transformat în tribune ale adevărului, dreptății și libertății. ● Guvernul Român a prezentat un raport asupra dezastrului economic înregistrat în zece luni în toate ramurile industriei, cu precădere în cea energetică. ● Evident, și grație situației din Golf. ● Dar și industria extractivă a minereurilor neferoase a reușit performanța ca în acest răstimp să „realizeze" doar 50% din producție (!) ● Ca atare, Guvernul dispune închiderea tuturor întreprinderilor energofage și falimentare. ● Pentru completarea „peisajului" dezastruos, TVR prezintă aproape zilnic reportaje din agricultura „socialistă" — aflată încă în așteptarea adoptării legii funciare —, unde dezastrul este aproape la fel de catastrofic. ● Doar 40% din teren a fost pregătit pentru anul viitor. ● Sute de mii de capete de vite și porci pier zilnic datorită neînțelegerilor ivite între ferme, departamentele ministeriale și producători, total dezinteresați să mai facă vreo stopare a prăbușirii. ● Cine pe cine sapă ? Te întrebi firesc. Pentru că efectul va fi resimțit în anul viitor. ● Promisiunile Guvernului sînt îndreptate doar spre zonele unde va apare primul val de șomeri, deci cele industriale. ● Se sugerează, deocamdată, ca forța de muncă din aceste sectoare să fie redistribuită, reciclată, detașată (!) — cu mari sporuri la salar — spre industria extractivă, comerț, colectarea materialelor ș.a., unde se creează locuri de muncă ● În disperare de cauză, și datorită încetinelii cu care se adoptă „Pachetul de legi", Guvernul a cerut Parlamentului dreptul de a i se da competențe sporite pentru implementarea rapidă a programului său. ● Parlamentul, prin cele două camere reunite, aprobă hotărîrea cu o majoritate de voturi. ● În timp ce președintele României este în Japonia pentru a participa la ceremonia urcării pe tron a împăratului Akihito, — cel de-al 125-lea împărat al niponilor —, la București se aglomerează delegații ale forurilor internaționale pentru a vedea, la fața locului, adevărul despre România post-revoluționară. ● Contacte ale Primului ministru Petre Roman cu reprezentanții Fondului Monetar Internațional, cu o delegație a Parlamentului European ș.a. ● Se descoperă o seamă de puncte comune. Opiniile converg. Totul pare O.K. pînă cînd membrii delegațiilor ce ne vizitează țara — de fapt doar cabinetele cele mari din București — vor să fie informații asupra evenimentelor din iunie, din Capitală. ● Este „călcîiul vulnerabil" al actualei conduceri a țării și, cum comisia de anchetare a cazului nu pare să aibă niște concluzii clare, optimismul pălește. ● TVR ne informează că Dl. Ion Iliescu a luat contact cu o seamă de mari concernuri și oameni de afaceri niponi. ● Din cele transmise de Rompres se pare că bună parte dintre aceștia se arată interesați să colaboreze și chiar să investească în țara noastră. ● Cu două zile înainte de marile mitinguri din 15 noiembrie organizate de Alianța Civică, spre dezamorsarea tensiunilor. Primul Ministru, Petre Roman, într-o ședință transmisă și pe micul ecran, i-a luat la bani mărunți pe cîțiva dintre miniștrii de resort. ● Concluzia domniei sale : „Oamenii (a se citi miniștrii) nu știu sau, mai rău, nu vor să gîndească . . . Se creează un milion de verigi prin care trebuie să treacă un întreprinzător pentru a ajunge la capăt . . . E un birocratism necruțător. Este o iresponsabilitate crasă !" ● Dixit ! ● Situația din Golf înregistrează o aparentă temperanță. ● Saddam Hussein acceptă „sacrificii" pentru a se menține pacea. ● Tot mai mulți senatori americani sînt împotriva eventualității unui război cu Irakul ● Președintele Bush se îndreaptă hotărît spre război, deși e pe cale să i se ruineze prestigiul. ● Din actualitatea culturală timișoreană : ● La invitația catedrei de limbi romanice, profsorul Pierre Diener de la Universitatea din Toulouse susține, la Universitatea din Timișoara, în perioada 14—20 noiembrie, un ciclu de conferințe cu tema : „Metode și tendințe critice contemporane". ● Societatea „Kant" din România, împreună cu Universitatea din Timișoara, Facultatea de litere și filosofie., Catedra de filosofie, organizează, în zilele de 16—17 noiembrie, o sesiune științifică jubiliară cu tema : „Critica facultății de judecare — 200 de ani de la apariție". Prezintă comunicări o seamă de cadre didactice și cercetători de la universitățile din București, Iași, Cluj-Napoca și Timișoara. ● Teatrul de păpuși din Timișoara a prezentat micilor spectatori premiera piesei „Punguța cu doi bani" de Ion Creangă. Dramatizare și regie : Gheorghe Stana, muzica : Ilie Stepan, scenografia : Krisztina Nagy. ● A doua premieră a stagiunii la Teatrul German de Stat : „Max și Moritz" de Wilhelm Busch. Regia : Ida Jarcsek-Gaza, Scenografia : Traian Zamfirescu. În distribuție : Enikö Benczö, Diana Calincof, Isolde Cobet / Karina Reitsch, Georg Metzenrath, Claudiu Taran-Wittrich, Anton Balazs. ● Expoziție de grafică la secția de artă a Bibliotecii județene Timiș. Expun Maria Magdalena Munteanu și Monica Rohan. ● Grupul satiric „Vouă" a prezentat, la sala Olimpia, spectacolul „Teroriștii rîsului". ● Tot în această săptămînă a fost oaspetele orașului nostru cvartetul Joy Group din Ungaria, care a prezentat noul album de jazz „Special Time".

A. Z.

● ZILELE HELION '90. Sub egida Ministerului Învățămîntului și Științei, Casei Universitarilor — Timișoara, a Casei de editură și publicitate „Omnis", Clubului de anticipație „Helion", în zilele de 16-17 noiembrie se va desfășura cea de-a X-a Sesiune „Helion '90" în cadrul căreia vor fi prezentate comunicări, filme S.F., o expoziție de artă plastică, precum și spectacolul „Ciber-story", realizat de Teatrul „Țăndărică" după **Ciberiada** lui Stanislav Lem. ● Galeria „Helios" din Timișoara găzduiește expozția sculptorului Victor Gaga.

Umor Service

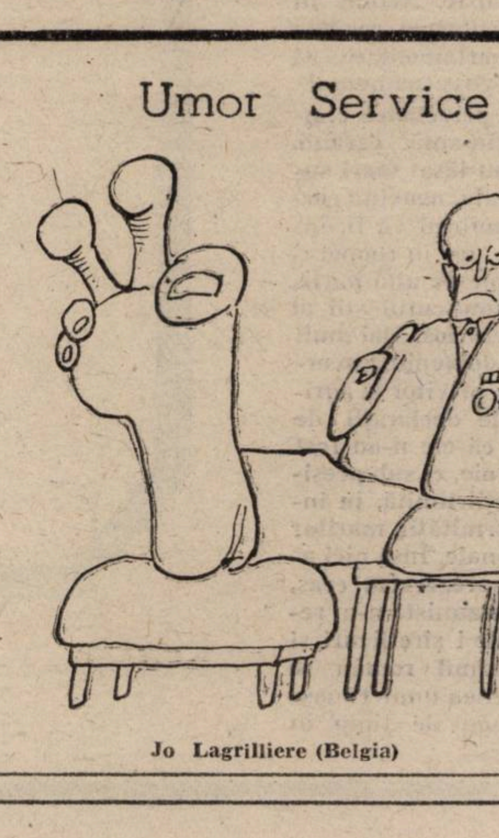

Jo Lagrilliere (Belgia)

SECVENȚE DINTR-O TRAGEDIE CAMPESTRĂ

Paorele bănățean, ca și țăranul român, în general, este un om de care istoria își bate mereu joc. Cu regularitate. Cînd toate necazurile par că s-au sfîrșit, o mînă cinică întoarce fără milă clepsidra tuturor mizeriilor pe partea cealaltă și, o dată cu nisipul, pornesc într-o nouă curgere nenorocirile. Țăranul român nu mai crede în dreptate și în cinste. Chiar dacă le-ar vedea înviind ar zice ca și țăranul lui Marin Preda după ce a privit cîteva ore o girafă la zoo: Așa ceva nu există!

L-a urît pe Ceaușescu pentru că și-a bătut joc de țăran ca nimeni altul înaintea sa. Și nu numai el comunismul în general l-a umilit. I-a luat pămîntul, animalele, i l-a luat pe Dumnezeu. Apoi l-a transformat în animal de muncă pe pămîntul colhozurilor. Adică al tuturor și al nimănui. A văzut cu ochii și cu sufletul cum acest pămînt al lui se degradează an de an, zi de zi. A început să-l are și să-l sape cu ură, pentru că el, țăranul, asuda pe brazda lui, iar alții, noii moșieri, îi adunau roadele, intrau și în casa omului, îi ușurau podul și cămara. După care urmau criticile constructive: că nu lucrează cît trebuie, că e leneș, că e prost, că e hoț. Cei mai cumpliți hoți din istorie le aruncau acestor oameni deposedați în urechi și în suflet: hoților!

ÎNTRE DIAVOL ȘI BUNUL DUMNEZEU

Omul simplu le-a răspuns cu o ură mocnită. Scrîșnind din dinți și rugîndu-l pe Dumnezeu să-i bată cît mai repede pe diavolii roșii care-și bat joc de tot ceea ce a învățat el ca e bine și e drept. Numai că Dumnezeu nu a fost prea prompt, i-a lăsat să-și facă damblaua după voie.

Ce-ar fi putut face acest om de care vremurile își băteau joc, sădindu-i în subconștient alte și alte spaime? A tăcut, văzînd că ai lui știu să-l jecmănească mai crunt decît toți stăpînii de dinainte. Și tot repetîndu-i-se ca e hoț și leneș a început să fie leneș și hoț. Altfel lucra acasă, în grădina sa, și altfel la colhoz. Acolo dădea cu sapa numai cînd știa ca e urmărit. Noaptea pîndea și fura, zicîndu-și: iartă-ne, Doamne, că furăm de la hoții hoților! Așa că toată istoria socialistă a agriculturii a fost o hoție continuă, din care n-a cîștigat decît Mamona, bucuros că toate merg pe dos.

Noile autorități se codesc: să-i dea sau nu pămîntul înapoi. Dar, oare, îl mai vrea țăranul? Mai are putere să-l muncească? Sau a îmbătrînit și el și dragostea lui pentru pămînt? Cît de stupide sînt toate codelile astea de social-democrați originali stau dovadă cîmpurile nelucrate de anul ăsta. Unele nu au fost nici măcar arate. Dar nici țăranului nu i s-au dat. Să zacă acolo, au zis cu toții. Și cel satisfăcut e tot ctitorul lumii pe dos. Și de îmbogățit tot cei mai hoți se întîmplă să fie. Sîntem originali: ca la noi la nimeni!

A primit țăranul cîteva șiruri de porumb în primăvară. S-a bucurat. Le-a săpat, le-a ocrotit, a plătit S.M.A.-ului pentru lucrări, a vegheat să nu i-l fure, apoi l-a cules și a vrut să-l ducă acasă. Cu spatele nu putea, așa că tot la C.A.P. a ajuns. A cerut o remorcă sau o căruță. I s-a răspuns că primește, după ce vor fi gata trebile colectivei. S-a dus la cei care lucrează pe atelaje. Unii dintre ei nici nu au intrat în colectivă cu cai. Îi folosesc, taxează clientul și opresc banii. Sau îi împart cu cei din conducerea colectivei. Așa se face că lucrează puțin și cîștigă mult. Nu împrumută animalele în ruptul capului. Le merge bine. Ei sînt mulțumiți și nu vor desființarea colectivei. În fiecare zi cară cîte ceva acasă. Au cai și căruță — sînt fericiți. Fac liste cu semnături, în care cer să rămînă totul cum a fost. E bine așa cum e acum. Ei fură de la ceilalți săteni. Și, împreună cu ei, de la colectivă. Nichipercea e în culmea bucuriei. Lui îi plac întotdeauna lucrurile originale.

Cornel BOGDAN

Car cu fîn (2)

Versete din Apocalipsă

Pe marginea șanțului stau cîțiva mai bătrîni. În fața lor s-au oprit doi navetiști ca la vreo cincizeci de ani, tocmai veniți de la gară, cu gențile burdușite, legate cu sfoară peste mușamaua crăpată. Unul dintre cei de jos este îmbrăcat cu nădragi de milițian peticiți. Cel de lîngă el este încălțat cu pantofi tăiați la călcîie ca niște șlapi. Al treilea fumează o țigară TOP și poartă opinci de gumă în care a îndesat fîn ca să-i țină de cald. Nu departe, peste drum de grupul de politieni se află o căsuță dărăpănată în care a trăit cîțiva ani o babă ursuză, ascunsă în camerele din care nu ieșea decît rar. Noaptea. A murit de foame.

La grajdurile C.A.P.-ului, în iarna trecută, au legat vacile de tavan ca să nu se prăbușească. Țiganii mulgători mergeau de la una la alta cu o cutie de conservă pe care o umpleau cu lapte.

În vara lui '89, doi ciobani de la fermă s-au luat la bătaie, și cel mai bătrîn i-a spart capul celui mai tînăr cu boata aceea pe care o poartă cu ei peste tot. După vreo trei săptămîni de la bătaie au luat foc șirele de paie și de siloz ale C.A.P.-ului de la buldozerul care nu avea instalația de parascîntei. Au venit pompierii, au împărțit amenzi și au făcut gură mare că și-au rupt arcurile la mașinile cu apă din cauza gropilor din drum. A venit și unul de la județ cu sfaturi și îndemnuri însoțit de un altul care vroia să știe cine stă în spatele evenimentelor, mai precis care sînt cei ce atentează la bunurile poporului. Și unul și celălalt au mîncat grătare la cantina ceapeului, într-o cameră cu două mese furniruite. Pe urmă au băut vin cu sifon. În timp ce ei stăteau acolo, factorii de resort local au pus în spatele mașinii de teren ARO — cu mînere nichelate și covoraș înăuntru — cîteva lăzi pe care le-a încărcat moșul cu pantaloni de milițian și celălalt cu opincile de gumă îndesate cu fîn.

La capătul grajdurilor sînt cîteva cămăruțe îmbibate în mirosul de baligă, cu geamurile sparte și acoperite cu nailon de la sacii de azotat, înconjurate de bălți înroșite de ceea ce oamenii locului numesc „[illegible] vacă“, întins într-un fel de „bobală“ noroioasă pînă în pragul odăilor. Înăuntru viermuie o puzderie de țînci cu părul îngroșat de murdărie, cu pielea degetelor înroșite de frig. Seara vine tata dumnealor de undeva, nu se știe exact de unde, că nu lucrează, o vreme a tăiat lemne pe băutură prin sat, a stat un timp paznic la grădina ceapeului și a mai furat ardei și roșii. Vine acasă, bate mucoșii și-i dă afară, le strigă: „marș, că am chef...“ și spune direct, nu se-ncurcă, le spune despre cheful pe care-l are el în legătură cu mama lor. Plozii stau afară, lîngă bălțile înroșite de urina animalelor din grajduri, animale cu urechi mari. Capete pătrătoase și slăbănoage, genunchi noduroși și șolduri ascuțite, gata, gata să le străpungă pielea împlătoșată cu balegă uscată.

Arătări ciudate dintr-o lume și mai ciudată. Nu departe de grajduri se mai află o căsuță înconjurată de urmele unui fost gard dărîmat de putregaiuri și ploi. Sub streașina casei, un șopron: doi stîlpi peste care cineva a așezat o capotă de autocamion, sprijinită cu un capăt direct pe acoperiș. Dedesubt, un cuptor cu unul dintre picioare lipsă. În locul lui careva a pus cîteva cărămizi. În curte, o cocină de porci proptită în pari și un cuptor de vară pentru pîine din care n-a mai rămas decît un morman de cărămizi și coșul.

În casă trăiește o bătrînă care întreține din pensia de la C.A.P. o nepoată de clasa a șasea a cărei mamă a dispărut de vreo doi ani și a lăsat-o la oraș singură. Acolo fata a fost bătută și violată de niște golani, pe urmă a ajuns la o casă de corecție și abia după un an i-a dat de urmă bunică-sa și a reușit s-o aducă în sat. Nu a avut nici aici o viață prea ușoară: colegii de clasă o batjocoreau că se scăpa pe ea, avea incontinență urinară în urma șocurilor prin care a trecut. Toate astea au făcut-o să fie ursuză și morocănoasă. Și a mai făcut una la sfîrșitul anului: la o lună după victoria în alegeri a F.S.N.-ului a furat catalogul clasei din cancelarie, profitînd de un moment cînd nu era nimeni acolo. Îl duce acasă, îi copiază toate rubricile, notele și absențele în caietul pentru lecturi suplimentare, pe urmă îl duce în pivniță și-i dă foc.

La o lună după terminarea școlii a murit Ghizineni. A murit de grasă ce era, în timp ce se înfrupta dintr-un tort de cafă. Nu s-a putut opri; mai avea puțin din el și cum suferea de tensiune i s-a îngroșat sîngele și a lovit-o apoplexia.

Acum este mijlocul toamnei. În fața sediului C.A.P. stau trei bătrîni: unul cu pantaloni de milițian, altul cu opinci de cauciuc în care a vîrît fîn și un al treilea cu pantofi tăiați la călcîi în felul unor șlapi. Cînd m-a văzut, cel cu pantofi tăiați a ridicat mîna și mi-a strigat: „Hoție, dom' profesor, hoție ca la drumu' mare, ascultați la mine că mă pricep, le știu io și măsaua din gură că doar am lucrat la cantină. Nu pleacă, dom'ne, nu-s învățați să plece, stau pă loc, nu mișcă din scaune“.

Daniel VIGHI

Așa cum Mircea cel Bătrîn și Ștefan cel Mare băteau, deghizați în oameni de țară, drumuri desfundate, poposind prin așezări uitate de Dumnezeu, ca să afle starea de spirit a supușilor, n-ar strica o experiență pentru actualii deținători ai puterilor mai mult sau mai puțin separate (împărțite) din statul nostru. Ar avea ce să-și audă urechilor. Mă tem să nu le apară drept nerecunoscători cei în folosul cărora trudesc zi și noapte. Deoarece, asta-i realitatea, acești oameni din popor consideră că sînt pe cale de a fi păcăliți pentru a nu știu cîta oară.

Desigur, nu guvernanții actuali poartă greul responsabilității în ce privește agricultura românească, de pildă. Sînt de vină deceniile de „comunism“ imbecil și pustiitor, anii de bărăganuri, canale și pușcării, odioasa luptă de clasă dusă împotriva gospodarilor din sate, transformați peste noapte în culaci, crima de a ucide caii acestor meleaguri în numele unei mecanizări iluzorii, suficiența agresivă a unor tovarăși hotărîți să le bage țăranilor mințile-n cap și, corolar al bestialității distopice, operațiunea de sistematizare a satelor.

Acum doar se trage linie și se face socoteala. Numai că ezitările celor puși să dea Legea pămîntului prelungesc starea de catastrofă și măresc neîncrederea.

ȚĂRANII ZBURDĂ PE LA SATE

Sîntem asigurați că legea va veni în curînd. Dacă ar fi fost dată cu o lună mai înainte, probabil că am fi cîștigat un an. Și, la urma urmei, cum va arăta această lege?

Să auzim, deci ce spun țăranii, atîția cîți au rămas: ● Cine va asigura de-acum lucrările mecanizate, că noi animale nu mai avem? ● Pămîntu-i sărăcit, gunoi de grajd unde o să găsești? ● În curtea omului n-o să afli barem o grapă, darmite plug cu două fieruri ● Vom ajunge la mîna unor mecanizatori (ca și) privatizați, care se vor uita la ochi frumoși, la care dă mai mult, la o sticlă de țuică în plus? Toamna s-a dus, de-acum ne gîndim la primăvară ● Statul nu ne spune nimic, o să ne dea sămînță de hibrid pentru porumb? ● Dar pentru sfeclă și floarea-soarelui? ● Ar mai fi o soluție: să se împartă pămîntul gata semănat. ● Dacă la anul statul zice „lucrările costă atîta“ și eu să n-am de unde-i plăti? ● Și impozitul, cît o să fie impozitul? ● Mîine-poimîine dai 10 lei pe o sticlă goală. ● Măcar un an-doi să mă lase liber, ca să mă pun pe picioare. ● Dac-aș fi pus orz sau orzoaică, poate că încheiam un contract cu fabrica de bere. ● Eu am 80 de ani, am fost primu-n sat, copiii și nepoți-s la oraș, nu se mai întorc. Dă-mi pămîntul meu, pe care mi l-ai furat, înapoi și lasă-mă să-l vînd, măcar cu asta să mă aleg după 40 de ani exploatare. ● Păi am încerca să ne asociem 5-10 familii, și nu la întîmplare, numai oameni tari la lucru, că de putori ne-am săturat. ● Și cu pensia nenorocită de la c.a.p. cum rămîne, după ce ne-am mîncat viața acolo? ● Ieri, la tîrg, kilul de porc viu a ajuns la 50 de lei, în iulie era 24. ● Îți cere pe un cal de 4 ani 75.000 de lei. ● (la tv., un inginer agronom): 70% din fondurile Pieței Comune sînt utilizate pentru subvenționarea agriculturii, la noi guvernul cere inițiativă și iar inițiativă. Dar cum și cu ce?

Viorel MARINEASA

Grădină (2)

Ciulinii de piatră

1. O VIZITĂ DE LUCRU ANUNȚATĂ

Doamna S.R., la cei 70 de ani ai ei, e încă o femeie frumoasă, cu o uimitoare memorie a numelor, evenimentelor, locurilor. Prin destinul său, prin oscilația între o acerbă voință de putere și tandrețe, între un egocentrism de animal liber lăsat să se apere singur și un sentiment de apartenență la clan poate fi un personaj de roman. Cunoscîndu-i viața, doream să aflu cîteva date despre tatăl ei. Ion Blagoe, țăran „mijlocaș", fost primar al Cenadului pînă la război, deportat în Bărăgan, ca atîția alți oameni din satele bănățene de graniță. Încercam să trec prin hățișul tulbure al prezentului, către o lume viguroasă ce și-a continuat existența în plan secund vreme de 45 de ani. O lume interbelică, cu o neostenită poftă de a învinge, de a supraviețui, care, de multe ori mă copleșește. Nu importă că marile victorii ale acestei generații s-au desfășurat într-un perimetru provincial, al doamnei S.R. într-un triunghi de la capătul țării : Cenad — Valcani — Secusigiu sau că scopurile au fost total domestice: o casă, ceva bani puși deoparte și-atît (căci, ce mai putea să-și dorească „cel mai fericit dintre pămîntenii" din Est ?). Ceea ce surprinde este faptul că acești septuagenari, poate chiar octigenari, sînt și la ora asta pregătiți pentru viață, dornici de ea, gata să se ia la luptă sau să-și apere sentimentul pămîntului, al proprietății, total necunoscut generațiilor ce le-au urmat. Încerc să descifrez un mecanism complicat, cînd totul este zdrobitor de natural și simplu

2. ALBUMUL DE FAMILIE

Notez : „Tata Ion ar fi avut, în 1991, o sută de ani. Era unul din țăranii de mijloc ai Cenadului, cu cele 31 de lanță de pămînt ale lui... Era înscris la liberali și prin 1926 l-au ales primar. De fiecare dată cînd veneau liberalii la putere, el era primar , pînă într-un an, cînd, deși erau țărăniștii, l-au votat și unii și ceilalți și a rămas în fruntea satului pînă la război ..." (Caută albumul cu fotografii. Îmi arată una de la nunta sa) : „Asta-i din '37, cînd m-am căsătorit. Nașii au fost Dimitrie Nistor, prefectul județului Timiș-Torontal, iar nași de-al doilea, Alexandra Vidrighin . Asta-i o poză din '36, toamna, de la o vînătoare regală. Tata Ion, ca primar, alături de regele Carol și de prințul moștenitor, Mihai Masa mare s-a ținut la noi în curte . Asta-i din '37, cînd la vînătoarea regală a fost invitat și prințul moștenitor al Iugoslaviei, Paul .. Veneau pe vremea piersicilor coapte, la vînătoare de potîrnichi . (urmează o descriere amănunțită a veșmintelor, meniurilor a felului cum se desfășurau acele zile de mare fast în Cenad) Asta-i Ion Ciucurel, de la „Cuvîntul satelor", cu toți membrii redactori, între care era și tata . Asta-i veche, o decorație pentru curaj, primită de la Ferdinand, pentru că a salvat cu barca de la înec pe ungurii de dincolo de dolmă, că a întărit-o și a scăpat satul de inundație. E de prin '26, parcă... Asta-i de la Tîrgul de Mostre din București, din '32, cînd tata Ion, care era și membru al Camerei de comerț, a reprezentat Banatul... Asta-i de la o altă vînătoare din '38, cînd a venit generalul Anastasiu..." (Se oprește la o fotografie a gospodăriei lui Ion Blagoe de la nr. 704 din Cenad). „La stațiunea de cercetări «Sămînța» era șef inginerul Ion Negruț, care a ajuns după război rector la Institutul Agronomic din Cluj. Ministrul Sisești și cu Negruț i-au cerut tatei să facă din casa lui o gospodărie model pentru tot Banatul. Și a făcut-o .." Se luminează amintindu-și cu amănunțime cum se desfășura calendarul anilor aceia împărțiți temeinic în anotimpuri agricole, cu sărbătorile creștinești și cele lumești. „Soțul meu era notar. Făcuse școala la Arad, apoi Academia de științe administrative la București, unde l-a auzit vorbind pe Iorga... Mai întîi a fost la Hălmagiu, apoi la Secusigiu, la Cenad și Valcani ..."

3. RECURS LA LECȚIA DE ISTORIE

„În '48, primăvara aveau loc tratativele asupra granițelor romåno-maghiare. Veniseră la Cenad oficialități din Capitală, în frunte cu generalul Teclu și prefecții de Timiș, Mako și Szeged. Soțul meu era notar la Cenad. Am însoțit delegațiile la Sînnicolau și la Timișoara. După cîtva timp le-am întors vizita la Mako și Szeged... În vremea asta se făceau listele cu chiaburii. Secretar de partid la Cenad era un sîrb, nu mai știu cum îl chema... Au început persecuțiile. În vara lui '48 se treiera grîul în cîmp și recolta o luau direct de la batoză... Țin minte cum mergeam cu mama și cu celelalte femei din neam, noaptea, cu măturile și sacii să mai adunăm cîte ceva pentru noi... Soțul meu a fost mutat ca secretar de sfat la Valcani... S-o făcut colectivă, dar tata n-a vrut să intre .. În '51, primăvara a venit miliția sau securitatea, nu știu. Secretar de partid era un ungur, iar primar Ipacs Geza. Atunci s-au făcut listele pentru ridicări și dizlocări... Prin iunie, cu zece zile înainte de Rusalii, au sosit în toate gările sute de vagoane de marfă cu locomotive mari. Eram îngroziți... Tata era la Cenad. Pe ziua-ntîia de Rusalii l-or chemat pe soțul meu la primărie și nu l-or mai lăsat să vină acasă. A doua zi de Rusalii or venit plăieșii (oamenii de serviciu) să-mi spună că-l vor ridica și pe nepotu-meu, Ghiță, deși era copil. I-am spus să se ascundă, că pe taică-su, Miu și pe toată familia o să-i ridice.. Și așa a fost, numai că l-au aflat și pe copilul lor în ascunzătoare... Nu știam ce-o fi cu mama Iana și cu tata Ion. Ei erau la socri, la Beba, la familia Minda. Dacă rămîneau acolo, poate scăpau. Nimeni nu avea voie să părăsească satul. Familia mamei nu făcuse politică și nu era înstărită. Ordinul suna așa : «Tot ce poate omul să pună într-un vagon, să-și ia cu el !» ... Notarul din Cenad, ceva neam de-al nostru, după ce-o aflat că Blagoe s-o întors în sat, nu l-o lăsat să-și ia cu el decît căruța, caii, șițu de piele și niște bunde... Erau aduși și studenți de la veterinară din Arad să facă evaluarea bunurilor... L-am rugat pe unul Nemeș, șef peste cei de la miliție, să-mi dea doi însoțitori să pot merge la Cenad să aflu de părinții mei... A venit un soldat mai bătrîn și un student. Am mers la buna Stanca, soacră-mea, apoi am luat de la un văr de-al tatei, Ion Radu, o dormeză, o dună și cîteva lucruri. Le-am dus la gară. Acolo i-am găsit pe ai mei. Toți credeau că vor fi duși în Rusia . În sat se știa că cei pe care vrea să-i termine, nu-i lăsa să-și ia cu ei nimic. După ce i-am pus pe-ai mei în vagon a venit unul, Kápitan și-a vrut să mă îmbarce și pe mine. M-au salvat soldatul și studentul... Noaptea ne-am întors la Valcani ..".

DUPĂ-AMIAZĂ IN GRĂDINĂ

Ilustrăm interiorul acestui număr cu lucrări ale plasticianului
CĂLIN BELOESCU

4. CIULINII BĂRĂGANULUI

„... După cîteva săptămîni am primit o scrisoare de la tata pe numele unuia din Brăila. Fuseseră duși la Vădeni, pe Dunărea veche. M-am pus pe tren și am pornit spre Brăila. Pe drum n-am scos o vorbă, că erau patrule de miliție și cum aflau că mergi la deportați, cum te dădeau jos. Mi-era teamă să nu mă recunoască după vorbă că-s bănățeancă. Am ajuns la omul ăla din Brăila, care l-a chemat pe tata cu Saveta lui Giani și Florică a lui Gaia, neamuri cu mine. Mi-au adus haine țărănești și o sapă și am intrat fără grijă pe lîngă milițienii de la poarta lagărului. Era un sat deja, înconjurat cu sîrmă și cu o singură intrare. Cînd veniseră cu trenurile, i-au lăsat în cîmp. I-au pus să secere grîul de jur împrejur și să-și sape bordeie de vreo 3 pe 2,5 metri și pînă la genunchi de adînci, pe care le-au acoperit cu stuf. Ai noștri, oameni gospodari, și-au așezat bordeiele pe uliți, neam lîngă neam . A lui Giani erau peste drum de tata. Pe ei nu știu de ce i-a luat, că nu făcuseră nici politică și nici avere n-aveau... În Vădenii Noi, că așa-i spunea așezării, mai erau oameni din Teremia, Nerău și cîteva sate mai din sud... După un timp și-or făcut grădini, și-or cumpărat găini. Ziua lucrau la Gostatul din Vădeni și primeau bani pentru asta. Părinții mei erau bătrîni și lucra numai tata. Mama și buna stăteau pe lîngă casă. Pînă în iarnă am mai fost la ei de cîteva ori, tot deghizată. Am prins curaj și-am încercat să-mi caut și celelalte neamuri dizlocate pe lîngă Fetești și Galați. Cei tineri au început să-și ridice case din chirpici. Un fel de cărămizi mari din lut. Tata și-a vîndut căruța și caii și a tocmit un om să-i ridice bordeiul.... Acasă au început să fie scoase la licitație lucrurile celor deportați. Abia am reușit să intru pe furiș, într-o noapte, să iau dunele și niște perne și să le trimit omului ăluia din Brăila pentru ai mei .. Aș fi putut lua mai multe, dar curajul nu mi-a venit decît după ce au golit ăialalți casa. Și porcii și orătăniile din curte și sacii din pod i-au luat. Tot .. Iarna pe Bărăgan e sfîrșitul lumii. Cînd bate vîntul, duce găinile și gîștele de-a rostogolul, ca pe niște ciulini, sute de metri . Ani la rînd am intrat în sat, am stat cîte o săptămînă, apoi am plecat.. . Prin omul din Brăila le trimiteam lunar, cîte două coșuri de nuiele

Paul Eugen BANCIU

(Continuare în pag. a 14-a)

Michel Castex

O MINCIUNĂ CÎT SECOLUL DE MARE
România, istoria unei manipulări

(I V)

Pentru cine s-ar mai putea îndoi încă de atitudinea — să-i spunem — complexă a armatei la începutul evenimentelor din decembrie, de faptul că a tras împotriva populației, înainte de propria sa basculare, aș reaminti seria concedierilor făcute la sfîrșitul lunii decembrie de noua echipă conducătoare de la București. Abia împuternicită deplin, cu binecuvîntarea lui Ion Iliescu, respectiva conducere a decis, de fapt, epurarea armatei pînă la cel mai înalt nivel precum și ex-generalului Gușe, pentru o „greșeală de mare gravitate" (nu vom mai afla nimic despre asta, circulați, eliberați terenul, nu e pentru voi). Darea la o parte a generalului Gușe și înlocuirea sa, în postul de șef al statului major printr-un general din rezervă, Vasile Ionel, a surprins cu atît mai mult, cu cît generalul Gușe părea, pînă atunci, unul din artizanii întoarcerii armelor de partea insurgenților. În total, au fost trecuți în cadrul activ al armatei zece generali din rezervă, ca și cum ar fi fost vorba despre umplerea urgentă a unor viduri importante în sînul unei ierarhii militare divizate și despre plasarea în toate aceste posturi cheie a unor oameni siguri pentru noul regim.

De atunci, instituția militară nu a încercat să se tulbure prin răsturnări. Generalul Militaru a trebuit să părăsească Ministerul Apărării sub presiunea unei contestații, din ce în ce mai acute, în mijlocul unor ofițeri grupați în „Comitetul pentru democratizarea armatei". Acest comitet a obținut deja dizolvarea, începînd cu 1 martie, a direcției „Politică și cultură", însărcinată pînă atunci să supravegheze ideologia din sînul marii mute a României.

În fine, să ne mai aducem aminte de cuvintele cel puțin neliniștitoare, rostite de Ion Iliescu într-un interviu din **Le monde** (27 februarie a.c.). El evocă acolo în mod deschis „riscul unei lovituri de stat militare" în țara sa în cazul în care situația politică ar decădea în „haos" anarhic". Nu, situația armatei nu e clară și le urez deplin succes celor care vor primi poate într-o zi misiunea grea de a afla cîți dintre morții revoluției trebuie imputați acesteia.

Oricum, un lucru e sigur : Securitatea nu a fost la înălțimea terorii pe care o stîrnea, fapt care ne aruncă în miezul unei probleme de fond, aceea deja amintită, a rolului său exact în evenimentele din decembrie. /.../

E ciudată ineficacitatea relativă a Securității în timpul luptelor, ținînd cont de efectivul său și de calitatea armamentului. Nu susțin că Securitatea nu ar fi luptat, că n-a reprimat în primele zile manifestațiile, că nu a ucis insurgenți, că anumite unități nu au încercat cîteva lovituri de forță ; nici pe departe nu susțin că n-au existat **sniper**-i, că nu s-a dat dovadă de bravură în numele unei cruzimi cu sînge rece. Susțin doar că, foarte repede, unii observatori au consemnat senzația unei dezangajări generale. Ca și cum treburile ar fost hotărîte la înalt nivel. Hărțuielile care au durat mai multe zile la București și în țară nu au fost lupte autentice. Exact cum m-am întrebat chiar eu în seara de Crăciun sau cum a făcut-o cu două zile înainte Ricardo Uztarroz : „Dar cine trage asupra cui în schimburile astea suprarealiste de focuri ?"

Există o explicație oficială a acestei rapide dezangajări a „teroriștilor" : ei ar fi fost în mod brutal demobilizați de știrea executării soților Ceaușescu. Îmi pare însă o explicație destul de puțin satisfăcătoare, prin care s-ar fi încercat o justificare a simulacrului de proces intentat tiranului.

Să facem, în final, un bilanț asupra „rolului" Securității :

— nu a arestat doi complotiști care vor deveni viitorii conducători ai țării și ale căror cuvinte le-a înregistrat, totuși, cu cîteva luni înaintea revoluției, într-un parc din București :

— nu a organizat corespunzător manifestația, decisivă pentru Ceaușescu, din 21 decembrie, lăsînd-o să degenereze într-o dezavuare dură a regimului, transmisă prin televiziune în toată țara și, la scurtă vreme după aceea, în toată lumea ;

— nu a dus o luptă sîngeroasă, așa cum aștepta populația, tremurînd de spaimă. Avea, fără îndoială,

PROCESUL TITRAȚILOR

„TRECI LA EXECUTARE !"

Cineva a lansat zvonul că **Ianoș Paris,** tînărul în vîrstă de 18 ani împușcat de inculpatul Veverca, n-ar fi mort și că el se află undeva în Occident. Mama lui Ianoș Paris (profund marcată de moartea fiului ei și de dispariția cadavrului acestuia) a declarat, în fața instanței de judecată, că această farsă reprobabilă a fost, pare-se, pusă la cale de însuși autorul... omoruluii calificat, ajutat fiind și de către o ziaristă din străinătate.

Întrebată de președintele completului de judecată dacă dorește să se constituie în parte civilă, dacă are pretenții de ordin material, această femeie de condiție socială foarte modestă a spus : „Eu nu mi-am crescut copilul ca să iau bani pe el. Aș vrea doar să se ridice un monument pe locul unde a murit..."

⁂

Inginerul **Nicolae Marcu** a reprodus, printre altele, două replici ale foștilor mari nomenclaturiști Matei Ilie și Pacoste Cornel, două replici din timpul revoltei de la Timișoara.

M.I. (ferm, ca de obicei) : Se pune problema : care pe care !

P.C. (reproșîndu-și, reproșîndu-le celorlalți din conducerea județului și municipiului) : Noi, timișorenii, nu am am fost în stare să luăm măsuri împotriva grupurilor de huligani !

⁂

Locotenent-colonelul **Nicolae Dincă,** șeful Statului major al U.M. 01115, unitatea de blindate de pe Calea Girocului : **Generalul Milea a dat ordin să iasă tancurile în oraș.**

[Cînd au apărut primele tancuri pe fostul bulevard 23 August, în după-amiaza zilei de 17 decembrie, mi-am pus întrebarea : Oare cine a putut avea o atît de neghioabă inspirație ? Oare cine a ordonat să fie scoase tancurile și TAB-urile împotriva manifestanților ?

După cîteva clipe de derută, teama firească, în fața mastodonților de oțel, a tinerilor care s-au retras de la Continental în Piața Vasile Roaită (la „Bega Mică") s-a transformat în furie oarbă. Au atacat tancurile cu sticle cu benzină, au aruncat în ele cu tot ce-au găsit, și se putea folosi drept proiectil, pe rafturile alimentarei (ale cărei vitrine fuseseră sparte înainte de a ajunge ei acolo). Au incendiat chioșcul de ziare. Au încercat să facă o baricadă din cîteva autoturisme aflate în parcare.

Acum îmi dau seama că, dacă generalul Milea nu dădea acel ordin aberant, nu s-ar fi produs atîtea distrugeri în oraș și n-ar fi fost atîtea victime].

PATETICUL COMAN

Cînd i se dă prilejul, Coman Ion își relevă calitățile de orator plin de fervoare. La această rundă a procesului, ultima sa intervenție (în urma depoziției locotenet-colonelului Nicolae Dincă) și-a început-o astfel : Am purtat 37 de ani uniforma militară. De la soldat, la general-colonel. Nu cu mult timp în în urmă, cînd am fost internat în spital, personalul medical îmi spunea : „Domnule Coman, vrem adevărul". Toți vrem adevărul. Istoria ne va judeca.

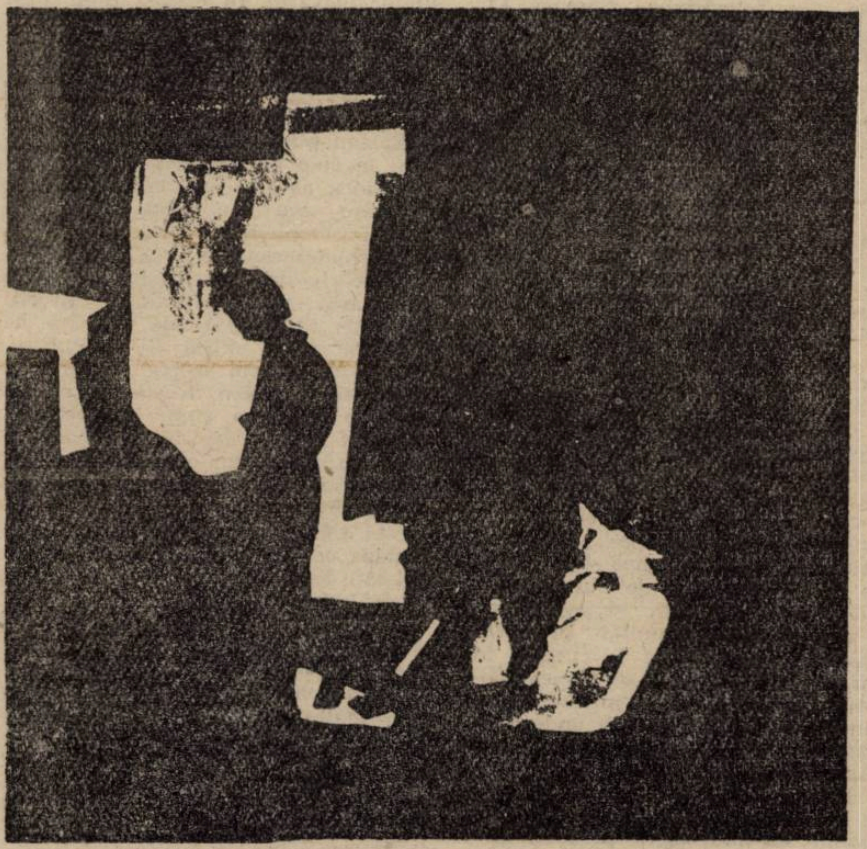

INTERIOR

Am acționat în spiritul unor legi și regulamente. Voi depune jurămîntul, dacă va fi nevoie, pe faldurile drapelului nostru !

Să vedem cum a acționat Coman Ion, intr-un anumit moment, în spiritul unor legi și regulamente.

În seara zilei de 17 decembrie (în jurul orei 19), locotenent-colonelul Nicolae Dincă a fost chemat la județeana de partid, la comandamentul, vorba domnului colonel Bunoaică, formal neconstituit. A avut o scurtă discuție cu Coman Ion și cu un civil (încă neidentificat) — robust, gras, brunet, față rotundă, voce groasă, cira 1,70 înălțime, costum închis la culoare, cămașă albă, cravată, după cum li se adresa celorlalți, se vedea că e obișnuit să dea ordine. Coman era foarte agitat, foarte nervos. Se pare că i s-a adresat civilului cu : „tovarășe secretar". Ambii s-au interesat dacă locotennt-colonelul Dincă mai are tancuri cu muniție de tun. Și care este, ca putere de distrugere, cea mai eficientă muniție. Locotenet-colonelul Dincă a raportat că are și proiectile explozive. Un proiectil exploziv scoate din luptă 200—300 de inamici.

Civilul a spus : **Cu două—trei lovituri în Piața Operei, două—trei lovituri în parcul de la Continental, problema este rezolvată.**

Coman (către Dincă) : **E clar, dragă ?**

Locotenent-colonelul Dincă a raportat că vor fi pagube mari și multe vieți curmate.

Pe Coman nu l-au impresionat cîtuși de puțin aceste argumente. A ordonat : **TRECI LA EXECUTARE !**

Conform depoziției martorului Dincă Nicolae, această discuție a auzit-o și domnul general-colonel Victor Atanasie Stănculescu.

Președintele completului de judecată : Domnul general Stănculescu a intervenit cînd vi s-a cerut să trageți cu proiectile de artilerie în demonstranți ?

Locotenent-colonelul Dincă : Nu.

Din fericire, locotenent-colonelul Dincă nu a executat ordinul.

„Frapat" de mărturia acestui ofițer onest și curajos, Coman Ion a mai spus în același stil patetic : Nu puteam să fiu nebun și să ordon loviturile de artilerie. (...) Nu mai pot să rabd, la 65 de ani, minciuna ! (...) Criminalii se plimbă pe străzile Timișoarei și la București !

(În legătură cu criminalii din decembrie, sîntem absolut de acord cu inculpatul Coman Ion).

A amintit titlurile cărților pe care le-a semnat, dintre care am reținut : „Forța disciplinei militare conștiente".

Și-a încheiat, grandilocvent, luarea de cuvînt : Mă voi bate pînă la moarte, ca Victoria Lipan, pentru ca să aflu cine sînt vinovații în Timișoara !

⁂

Nicolae Lăcătuș (28 de ani, muncitor) a fost împușcat, în seara zilei de 17 decembrie, în Piața Traian, dintr-un ARO alb, fără număr de înmatriculare. Abia după patru ore a fost ridicat din locul în care căzuse și dus la spital. Avea trei plăgi împușcate, dar încă mai trăia. A murit la spital. Corpul lui neînsuflețit n-a mai fost găsit.

⁂

Anton Șuharu (41 de ani, vatman). O limpezime și o distincție în exprimare de om instruit. În după-amiaza zilei de 17 decembrie, mergînd pe jos din Piața Traian spre depoul de tramvaie, a fost împușcat în picior. Acolo, doi civili l-au urcat, cu forța, într-un microbuz T.V. În microbuzul fără scaune mai erau trei arestați, culcați cu fața în jos. Au fost duși la fostul inspectorat M.I. Cînd au coborît din microbuz, un milițian a întrebat : Ăștia ce-au mai făcut ?Unul dintre civili i-a răspuns : Ăștia au vrut să-i ia locul lui Ceaușescu. La un semn făcut de celălalt civil, mai mulți soldați de miliție s-au repezit cu bîtele la cei care au vrut să-i ia locul lui Ceaușescu, aplicîndu-le cîteva minute, Constituția R.S.R.

Deși rănit (rana îi sîngera), Anton Suharu a fost dus într-o încăpere de la subsol, fără mobilier, unde se găseau, întinși pe burtă, vreo zece arestați. Pardoseala era dată cu un strat de var. Dacă vreunul din cei închiși acolo ar fi reușit să evadeze, putea fi, astfel, cu hainele albite de var, ușor reperabil. Din acea seară și pînă a doua zi dimineața, arestații au fost bătuți de mai multe ori de către soldații de miliție, mai ales cu lovituri de bocanci în burtă. După ora 5 (18 decembrie), au fost transportați la penitenciar. Despre episodul trăit în acea încăpere „văruită", Anton Suharu a spus : „Chiar dacă muream în momentele acelea, nu mai simțeam teama de moarte, aș fi suportat-o cu plăcere..."

La penitenciar, în „camera" 58, au fost înghesuiți 68 de arestați. Unii, ca și A.S., răniți de glonț. Printre cei 68 se aflau și cîteva rude ale lui Tökés. Veniseră, din Ardeal, în vizită la pastor...

Iosif COSTINAȘ

(Va urma)

---

mijloace de masacrare, dar nu avea în schimb nici voința, și nici ordinele de a le folosi. Să ne felicităm pentru asta. Odată terminată psihoza, să punem cruce peste „genocid", spre a reveni la o pagină la fel de cosvulsivă a Istoriei, la bilanțuri relativ „normale", în care armata are partea ei de răspundere.

— nu a asigurat fuga cuplului Ceaușescu.

Recunoașteți că, puse cap la cap, toate aceste bucăți de **puzzle** descriu un desen interesant. Să nu ni se pară exagerat gîndul ca poliția secretă a lui Ceaușescu, simțind cum suflă peste Dunăre vîntul puternic al perestroikăi, și-a asigurat spatele și s-a pregătit să-și schimbe cămașa ; ceea ce, de altfel, a și făcut cu grăbire, cînd a venit momentul, așa cum Gérard Sery și-ar schimba costumele la teatru. La drept vorbind, Securitatea și-a schimbat bine cămașa, dovadă că astăzi ea se află în plin centrul unei polemici uriașe, care, de fapt, îi pune în cauză pe conducătorii țării.

Am vorbit deja despre bunăvoința acestora față de poliția politică a lui Ceaușescu. O evidență, repede detectabilă. Teza care a decurs de aici în mod oficial și continuă să se insinueze tot mai mult e că, în majoritatea lor zdrobitoare, „securiștii" sînt oameni de bine, singurele oi negre fiind faimoasele unități speciale, însărcinate cu paza personală a dictatorului și a clanului său. Ceva în genul acesta declara nou-numitul șef al Statului Major, Vasile Ionel, în 2 ianuarie, la București : „Nu avem dreptul de a considera trupele de securitate drept teroriști, cîtă vreme marea lor majoritate sînt devotate poporului", și generalul adăuga : „În 22 decembrie, în capitală, atunci cînd Ceaușescu a dat ordin să se tragă asupra mulțimii, unele unități ale Securității au făcut-o, dar altele s-au abținut". Mesajul e clar. Să nu ne îmbătăm cu apă rece, închipuindu-ne că această poliție politică, pe care generalul Ionel ne-o înfățișează drept „devotată poporului" nu a terorizat ani de-a rîndul chiar acest popor. Vom înțelege astfel de ce mesajul surprinzător al actualilor conducători — vai lor ! — a fost perceput pe dos într-o mare parte a opiniei publice. Într-atît încît mulți au ajuns să se întrebe dacă nu cumva conducerea românească are de ascuns cîteva secrete capitale.

Și totuși,a apărut cineva care, ieșit la suprafață, a declanșat un mic cutremur. Asta s-a întîmplat la jumătatea lui ianuarie, atunci cînd ziarul cel mai popular din țară, **România liberă,** a cerut ex abrupto nimic mai mult decît demisia lui Dumitru Mazilu, numărul doi al regimului, acuzîndu-l de a fi fost multă vreme ofițer de securitate. Lumea s-a gîndit imediat la o provocare. Dar nu. La 18 ianuarie, Silviu Brucan confirmă știrea, grăbindu-se totuși să salute „marele curaj al lui Mazilu din acești ultimi trei ani". Dar iată-l pe Brucan : „L-am cunoscut pe Mazilu cînd era colonel de securitate și preda la școala lor specială. L-am cunoscut și cînd a dovedit un mare curaj civic în acești ultimi trei ani. Trebuie ținut cont de două elemente. În România, foarte puțini oameni au dat dovadă de curajul lui".

În ce-l privește, Mazilu a trebuit — date fiind funcțiile importante pe care le deținea — să se explice cumva. A și făcut-o, dar oarecum încurcat : recunoscînd că a fost profesor de drept la școala Ministerului de Interne, dar jurînd pe toți dumnezeii că „nu a acționat niciodată ca element activ". Acuzațiile acestea, ne-a asigurat el, provin din „dosarele Securității împotriva lui și a familiei sale".

Dar cutremurul avusese deja loc. Pe un fond politic destul de ciudat, trebuie amintit că asupra lui Mazilu s-a lăsat o umbră, mai ales după ce a fost bănuit că ar fi încercat o lovitură de forță personală pentru a lua locul lui Iliescu. Faptele urcă pînă în 12 ianuarie. În ziua aceea, manifestanții s-au adunat în fața sediului CFSN la București, protestînd împotriva abolirii pedepsei capitale în țară, cerînd din răsputeri „moarte teroriștilor". Și iată cum, deodată, Mazilu li se alătură, scandează aceleași lozinci, ceea ce înseamnă — se va accepta ideea — a critica deschis, în plină stradă, echipa prietenă de la CFSN. De unde, gîndul că numărul 2 ar fi visat, în secret, mărirea. Acuzația adusă în presă nu pare cu totul nemotivată. Cînd a început să strige cot la cot cu cei care cereau pedeapsa cu moartea pentru „teroriști", lucrul cel mai ciudat în atitudinea lui Mazilu a fost uluitoarea stînga-mprejur. De altfel, chiar el i-a convins pe ceilalți conducători români să abolească pedeapsa cu moartea. A și declarat-o într-un interviu acordat ziarului francez **La Croix,** din 16 ianuarie : „După părerea mea, ultimii care trebuiau să moară au murit : cuplul prezidențial. Pentru ceilalți, avem destule mijloace pentru a-i pedepsi, fără a recurge la această sentință".

Trebuie să mai admiteți, încă odată, că totul e surprinzător.

în românește de
A. MIHAIL

(va urma)

Mircea Martin

Sub masca economicului : CENZURA

— Ultimul interviu pe care vi l-am luat : („Tribuna" nr. 9/26 II 1987 pag. 3) se încheia cu o întrebare privind conștiința istorică a scriitorului. Din răspunsul Dumneavoastră lipsesc cuvintele subliniate de noi, dar nu din vina mea : „Să speri că istoria planetei se va desfășura odată și odată așa cum ar trebui să se desfășoare..." **Ați mai avut și în alte rînduri asemenea scoateri din text ?**

— Au mai fost, bineînțeles, și alte asemenea „tăieturi" în textele mele tipărite. În toți acești ani cenzura și-a făcut datoria, mai ales după ... ce a fost desființată. Din cartea mea despre Călinescu, de pildă, trebuia să scot, la început, pagini întregi apoi, în urma unor pertractări amiabile cu directorul editurii „Albatros". Mircea Sîntimbreanu, totul s-a redus la cîteva pasaje a căror dispariție n-a tulburat sensurile cărții. Acestea nu sînt singurele cazuri. Îmi amintesc de un final la un text confesiv cerut de „Revista de istorie și teorie literară" (un număr din 1988, dacă nu mă înșel), final care n-a putut să rămînă — și nu fac nimănui nici un fel de reproș, pentru că și pînă la el textul era greu de publicat în acel moment. Fraza cu care încheiam răspunsul la întrebarea **de ce scriu ? în ce cred ?** încerc să mi-o amintesc acum. Spuneam cam așa : „Cred în idealurile desuete ale Europei, cred într-o oră a literaturii române și într-o clipă de iluminare sincronă a poporului român".

— De-a lungul anilor am avut privilegiul să vă ascult cu prilejul mai multor intîlniri literare. Într-una din ele ați afirmat : „Mă emoționează prezența tinerilor, pentru că de la ei vine cea mai mare exigență". Pornind de aici, vorbiți-ne despre tineri și Revoluție.

— Nu știu cînd am făcut această afirmație, dar mă recunosc în ea cu plăcere. Am crezut asta dintotdeauna, de cînd eram tînăr și continui să cred și la o vîrstă care din păcate nu mai e tînără. Într-adevăr, maxima exigență o avem la tinerețe, atunci cînd ne lipsește experiența de viață, de regulă, a concesiilor : concesii la care viața însăși ne împinge, îndepărtîndu-ne de principii sau făcîndu-ne să le acomodăm la propria noastră comoditate. Desigur, nu numai vîrsta contează aici, căci există și tineri „maturizați" foarte devreme, ca și bătrîni care mai cred într-un ideal și se comportă în consecință. Cît mai putem fi exigenți cu noi înșine și cu alții, se cheamă că n-am îmbătrînit. Din această cauză, maxima exigență o putem formula și apăra numai cînd sîntem — spiritual vorbind — tineri. Nu întîmplător, tinerii au fost protagoniștii Revoluției noastre : nu numai pentru că exasperarea lor a fost maximă, (generațiile vîrstnice nu erau mai puțin exasperate), dar pentru că exigența lor a fost mai mare, exigență firească, de altfel. Bunul lor simț a fost mai puțin alterat decît al nostru, un bun simț înțeles însă în felul paradoxal pe care ni l-a propus mai de mult Alexandru Paleologu, adică acel bun simț care se pliază pe esența vieții, pe însuși principiul vital, și nu la mediocritatea vieții. Reacția tinerilor noștri de a realiza, în sfîrșit, acea solidaritate pe care o rîvneam cu toții de atîta vreme, de-a ieși cu piepturile goale în bătaia armelor, a fost o reacție de adevărat bun simț. Atitudinea celor care au rămas în casă, ori pe marginea străzilor, fără să intre în cortegiul manifestanților, preferînd să-și continue acțiunile domestice, să agonisească bunuri în vederea Crăciunului tradițional, a fost, în ciuda aparentelor, o atitudine lipsită de bun simț. Aceiași indivizi, aceleași „mase" vor astăzi „liniște", dar nu pentru a munci, ci pentru a se îmbogăți pe orice căi și cu orice mijloace. „Nu ne vindem țara" — strigă unii dintre aceștia, opunîndu-se investițiilor străine și modernizării întreprinderilor, de unde fură fără jenă tot ce pot spre a comercializa peste hotare.

— În ultimii ani ne-ați mărturisit că nu puteați scrie iarna din cauza frigului din apartament. Ce alte privațiuni — nu numai materiale — ați înfruntat în „epoca de aur"?

— N-aș vrea să-mi amintesc condițiile în care am trăit și am scris în anii trecuți, frigul teribil din apartament (4 ani la rînd 8 grade în timpul iernii). Nu vreau să-mi amintesc nici penuria alimentară, nici alte privațiuni .... Cred că lucrul cel mai dureros resimțit a fost umilirea persoanei. A fost o perioadă de umilire a personalității, a conștiinței, a adevărului, a omului în genere.

— Cred că la prima Dumneavoastră apariție la Televiziunea Română Liberă ați fost foarte emoționat vorbind despre Eminescu. De ce ?

— Am fost, într-adevăr, emoționat, în ianuarie, cînd am vorbit despre volumul XI din Eminescu. Am fost emoționat și pentru că numai cu cîteva ore înainte am fost solicitat să particip la emisiunea respectivă, dar, mai ales, pentru că am vorbit la atît de scurtă vreme de la marile evenimente din decembrie...

— .... Cu acel prilej ați vorbit și despre manipularea „Doinei". Vă rog să detaliați acele afirmații.

— Am vorbit într-adevăr despre manipularea „Doinei". Mi s-a părut nu numai firesc, ci și obligatoriu s-o fac în chiar acel moment. Țineam să atrag atenți asupra riscurilor de manipulare pe care un asemenea text îl poartă în sine ; am amintit de faptul că, numai cu cîteva luni înainte, Ceaușescu și ai lui, spre a justifica închiderea din toate punctele de vedere a României față de Europa, s-au slujit de cîteva versuri scoase anume din context și, mai mult, au avut marea impertinență să le citeze în chiar salutul pe care l-au adresat Colocviului internațional închinat lui Eminescu. În fața unei săli unde erau iubitori ai lui Eminescu din multe țări europene, din Statele Unite și chiar din Thailanda, oameni care, în ciuda condițiilor politice cu totul inacceptabile, au ținut să fie prezenți spre a-l omagia — pe Eminescu, și nu pe Ceaușescu, în fața acestei săli, deci, ca o sfidare, au fost rostite faimoasele versuri : „...Cine-ar îndrăgi străinii / mînca-i-ar inima cîinii". Nu cred că acest strigăt de disperare, justificat istoric și autentificat de puritatea morală a poetului, mai poate fi invocat astăzi ca program ; ar fi calea cea mai sigură de a ne face indezirabili în Europa.

— Ce credeți că a adus Revoluția culturii în general și literaturii în special ?

— Revoluția a adus culturii și literaturii ceea ce a adus tuturor celorlalte domenii ale vieții noastre — libertatea de conștiință mai ales. A creat scriitorului posibilitatea să scrie și, înainte de a scrie, să gîndească fără cenzorul implicit pe care trebuia să-l poarte în sine mai înainte. Revoluția a dat posibilitatea scriitorului, omului de cultură să spună, în sfîrșit, adevărul. În același timp, însă — și e bine să ne gîndim de pe acum la această situație nouă — a creat condițiile ca acest adevăr să-și piardă din semnificație. Ce vreau să spun cu asta ? Înainte, adevărul nu putea fi rostit sau putea fi rostit pe căi ocolite și în chip parțial, dar puținul care se spunea avea o mare semnificație, un mare ecou. S-a creat astfel acea fericită complicitate între scriitorul care spunea ceea ce avea el de spus, „printre rînduri" și cititorul obișnuit să citească „printre rînduri". În climatul de libertate totală de care ne bucurăm astăzi există și riscul ca, putînd să spunem întreg adevărul și putînd să-l spunem fiecare dintre noi așa cum îl vedem, cum îl concepem, ponderea acestui adevăr să scadă, el să se bucure de un ecou mai restrîns și, în ultimă instanță, chiar implicațiile lui să fie mai mici, mai reduse. Acesta este paradoxul noii situații, paradox pe care scriitorii ce trăiesc în societăți de mult democratice îl cunosc foarte bine.

— Ce părere aveți despre literatura ce apare azi în presă ?

— În general, am citi foarte rar fragmente literare apărute în presă, rezervîndu-mi plăcerea pentru cărțile propriu-zise : cu atît mai puțin am citit în aceste luni, în care atenția mi-a fost confiscată de articolele politice, de meditațiile de ordin sociologic și istoric, deci, de texte care depășesc literatura.

— Considerați că scriitorii importanți de azi e necesar să se implice în cotidian, în politică ?

— Cred că e bine și chiar necesar ca scriitorii să se implice în cotidian și s-o facă în chip direct, nu numai prin literatura lor, pentru că pînă acum n-au putut s-o facă altfel decît într-un chip servil și aberant. Dar mai cred că scriitorul trebuie, totuși, să-și păstreze o anumită distanță a sa ; distanță pe care și-o reglează singur cel mai bine. Distanța convenabilă talentului său, între evenimentul propriu-zis și capacitatea sa proprie de creație. Literatura a păstrat întotdeauna o distanță față de evenimentul politic și cred că marile romane ale epocii post-revoluționare le vom citi mult mai tîrziu.

— În calitate de director al prestigioasei edituri „Univers" cu ce probleme vă confruntați ?

— De confruntat mă confrunt cu numeroase probleme, dar nu știu dacă le voi putea rezolva în viitorul apropiat, pentru că ele depind în foarte mică măsură de editură ca atare și, cu atît mai puțin, de mine. Ele depind de „bunăvoința" tipografilor, de pildă, o bunăvoință care ar trebui să le întreacă interesul material, căci o editură de stat nu are cum să forțeze culegerea și tipărirea cărților sale în noile condiții de libertate a inițiativei private. Ceea ce pot să spun este că, pe lîngă încercarea de a înduplеca diverse tipografii să continue activitatea editorială, nu fac altceva decît proiecte și corespondență cu străinătatea. Încerc să conving editorii străini să accepte o plată (oricum simbolică) în lei în locul aceleia în devize pe care mai toți o cer cu îndreptățire. Am izbutit să stabilesc cîteva contacte rodnice și să obțin drepturile de traducere pentru titluri de rezonanță din literatura contemporană europeană și universală. Rămîne acum, doar să putem publica aceste titluri.

— Puteți să amintiți cîteva nume de scriitori cu care sînteți în tratative avansate privind publicarea lor în limba română ?

— Mi s-a părut potrivit ca în primii ani de după revoluție, editura să-și îndrepte atenția mai cu seamă spre literaturile din Est, să depășească prejudecata bine cunoscută la noi că se acordă întotdeauna un privilegiu literaturilor vestice și să facă mult mai bine cunoscută în România literatura din țările care au avut aceeași experiență istorică și socială ca și noi, de unde am putea, cred eu, mai bine profita. Astfel, sînt în tratative avansate cu Milan Kundera pentru a obține traducerea întregii sale opere. La fel, sperăm să putem traduce ceea ce este mai semnificativ, mai valoros, din scriitorii ruși contemporani de toate nuanțele și orientările, cei mai mulți interziși pînă ieri în U.R.S.S. Vom traduce literatură franceză contemporană, pentru că editorii francezi au fost cei mai dispuși să renunțe la drepturile lor. În ciuda dificultăților vom publica și cîteva din romanele ce au făcut vogă în literatura americană din ultimii ani Dar acestea sînt numai cîteva titluri dintr-o activitate care ar trebui să fie măcar la fel de întinsă ca aceea desfășurată înainte de revoluție. Atunci ne plîngeam că sîntem ultimii în Europa în privința numărului de cărți pe cap de locuitor. Ce să mai spunem astăzi, cînd nu putem publica decît trei sferturi din planul editorial întocmit în anul trecut ?

— Să deducem din spusele Dumneavoastră că în momentul de față este prioritar factorul economic față de cel cultural ?

— S-ar părea că da. Întrucît, sub masca economicului, se exercită o presiune ideologică. Și invers. Acum, am scăpat de opresiunea ideologică, dar economicul își exercită într-un chip tot mai straniu, mai „stihinic", vorba marxist-leniniștilor, presiunea lui. Se ridică astfel, sub ochii noștri uimiți, deși preveniți, o nouă formă de cenzură. Intratabilă, implacabilă.

— În ceea ce vă privește, care sînt proiectele în legătură cu literatura română ?

— Doresc să am timp să revăd textul, redactat în mare parte, al volumului al doilea din cartea despre Călinescu, astfel încît să-l predau unei edituri. La fel ar trebui să-mi continui lucrul asupra operei lui Fundoianu-Fondane. Doresc să public un volum despre prozatorii contemporani și, ca un proiect mai îndepărtat, o istorie a criticii literare românești.

— Ați împlinit în aprilie 50 de ani. Atente la scena politică atît de palpitantă, revistele literare au omis, cu cîteva excepții, să consemneze evenimentul. Dacă ar fi să faceți Dumneavoastră înșivă un bilanț, cum ați înțelege această sumă de ani ?

— În ce mă privește am fost bucuros că această sumă „rotundă" a fost trecută cu vederea. „Evenimentul m-a prins", ca să zic așa, nepregătit. Aproape toate proiectele mele sînt încă în curs, și, în loc să grăbesc realizarea lor, visez cu infinit mai multă plăcere la altele. Cu atît mai mult cu cît noul regim al culturii este și el stimulator în acest sens.

Dacă ar fi să fac din această perspectivă un bilanț al (prea)puținului pe care l-am scris pînă acum, aș spune că trecerea de la dictatură la libertate este pentru mine — în linii mari, desigur — o trecere de la implicit la explicit. Un explicit care-și va avea, bineînțeles, implicitul lui.

Titus CRIȘCIU

CARUL CU FÎN

ȘTEFAN BĂNULESCU

POLITICĂ ȘI VIDRE

Luna august 1937 a fost luna pregătirilor de exod a celor doi ce urmau să fie îndepărtați de familie — Eugen și cu mine.

Pregătirile de plecare n-au fost deloc simple, se simțea în toate, preparativele unei despărțiri adevărate

Spata războiului de țesut din geamlîc, încă de prin luna mai, bătuse întruna pînza pentru cămăși, postavul pentru hainele celor doi și, bineînțeles, și pentru fratele Constantin, deja elev militar la Mediaș. Cumpărături suplimentare se făceau la magazinele satului sau la cele din Fetești sau Hîrșova. Croitorul, cizmarul, ba chiar și blănarul, nemaivorbind de surorile noastre care torceau, împleteau și tricotau numai pentru noi, întocmeau un fel de echipă pusă în mișcare pentru îmbrăcarea micilor candidați la aviația română de peste Carpați. **Că vom deveni aviatori** — vestea se răspîndise în sat, eram priviți cu oarecare atenție de ceilalți copii, iar fratele nostru Constantin, deja elev în clasa a II-a la Școala tehnică aeronautică din Mediaș, trezea interesul deosebit, nu numai în fața noastră, ci și în fața altora, care îl cercetau îndeaproape, căutînd să-i smulgă secretele, fiindcă se bănuia că erau destule, viața din fragedă copilărie la o școală militară de aviație constatîndu-se a fi nu numai grea, mai grea decît a recruților căliți și copți ca vîrstă ce-și făceau stagiul militar obligatoriu timp de trei ani, dar și complicată prin învățarea multor meserii și acceptarea unui program de poveri mintale și practice ce înrobeau timpul și spiritul celor „încazarmați“ de la vîrsta de 11 ani pînă la 20. Se putea observa chiar un fel de epidemie „pro-aviație“ printre oamenii din sat, care vroiau să-și pricopsească copiii în școli secundare gratuite. Prospectul școlii tehnice aeronautice din Mediaș dispăruse din casă, fratele nostru Constantin, ca și noi ceilalți doi, devenisem un fel de ghizi atoateștiutori privind susnumita școală, dădeam consultații în plină uliță mamelor și taților interesați în chestiune. De altfel, împreună cu noi, încă alte patru-cinci familii din sat, plus trei familii din comuna alăturată, Vlădeni, anunțaseră că vor încerca cu copiii lor la Mediaș, poate și atracția hainelor de postav subțire de culoare grifer ale fratelui Constantin, cascheta lui ofițerească, cu vultur galben deasupra cozorocului, purtată la vîrstă de copil, contribuiseră cu ceva la „boala aerului“, cum o numise tata, cam supărat că se întinsese „rîia“, el știind că plecarea noastră era în bună măsură consecința sărăciei și a lipsei de perspectivă în avere, altfel, cine știe, dacă am fi avut mijloace, ne-ar fi trimis spre un liceu civil, cu taxe școlare în regulă, taxa fiind o marcă de garanție, mai în toate direcțiile de acțiune ale unui om ce se respectă, ce-și dă seama că orice serviciu serios se plătește, cerînd, adică, o mîndrie a pungii de ambele părți.

Atît Eugen, cît și eu, eram impresionați de importanța care ni se dădea acum în casă, pînă atunci fusesem la fel ca ceilalți, frați și surori — ba ceva mai puțin, dacă socotim că ne număram printre cei mai mărunți ca vîrstă, de obicei împinși spre munci de copilandri, păscutul cailor de dimineață pînă seara, unde pe furiș încălecam și făceam cavalcade, slugăreală la stînele din insulă unde aveam oile, plivirea și strîngerea buruienilor de pe pogoanele de la cîmp etc. Fusesem lăsați mai liberi în această „ultimă vară“, știindu-se, desigur, că nu vom mai fi de aici încolo ai familiei — și asta nu pentru a ni se da un tratament sentimental preferențial — așa ceva nu se întîmpla în familia noastră — ci mai degrabă pentru a obișnui familia de a se dispensa de persoana și de prezența noastră, pînă și în cele mai mici mișcări necesare gospodăriei.

Priveam oarecum mirați spre stiva de îmbrăcăminte pregătită pentru fiecare din noi, depozitată pe o masă într-o odaie încuiată, ori de cîte ori aveam prilejul să aruncăm o uitătură prin ușa întredeschisă, cînd o soră sau alta, dar mai ales mama, depuneau ceva peste grămezile acelea de lucruri noi : haine de vară și iarnă, meși, pantofi, bocanci cu ținte, ciorapi subțiri și ciorapi de lînă, fulare ; în plus, pijamale și batiste, lucruri pe care fratele Eugen și cu mine nu le folosisem cu obișnuință — știam cămașa de noapte din pînză de in sau de cînepă pentru somn și bucata de pînză netivită, curată, binențeles, pentru vremea cînd ne curgea nasul. Pijamalele, batistele ca și toate sorturile acelea de haine, cămăși, ciorapi, halate, mănuși și mănușare pentru ateliere, saci pentru trusele de scule și pentru campanie și cîte alte accesorii de îmbrăcăminte și de uzanță militar-școlărească erau prevăzute în Prospect și în anexele acestuia ca obligatorii, cerute părinților să le prezinte ca zestre a candidatului de îndată ce acesta își trecea examenul de admitere, fiind imediat după aceea „încazarmat“. Mai ales pijamaua ni se părea un element pe cît de nou, pe atît de străin și de rece; dacă nu chiar caraghios, clownii de la Hîrșova, cînd vroiau să stîrnească rîsul, apăreau cam așa îmbrăcți în arena de rumeguș, în pijamale, plus o scufie cu ciucuri pe cap și o păpușă cu piciorul rupt în brațe. Un clown îmi amintem că se adresase celuilalt clown : „Frate Pijama, cam cît să fie ceasul, pe-al meu l-am dat la reparat la domnul Waldemar și mi l-a înghițit papagalul lui“. (Domnul Waldemar exista într-adevăr, era un biet ceasornicar din Hîrșova, destul de bătrîn, care nu mai avea nici îndemînare, și nici bine nu prea vedea ; cînd repara ceasurile deșteptătoare ale țăranilor din satele din jur, uita să le mai pună la loc o piuliță, un șurub, un picior, uneori chiar clopotul de deasupra și, în cazul cînd clientul le revendica, moșneagul le replica pentru a încheia discuția : „Cred că le-a ciugulit papagalul meu, treceți altcîndva pe la mine, papagalul e deocamdată plecat la sora mea din Constanța, pe malul Mării Negre”. Clientul țăran nu mai revenea, nu pentru că n-ar mai avut prilejul de a trece prin Hîrșova, dar mai ales pentru că socotea orice speranță inutilă, știa că lui Waldemar îi dispăruse pentru totdeauna papagalul, cu cinci sau șase ani în urmă i-l răpise un confrate negustor, mîniat că-i pierduse doi îngeri albi ce-i încadrau ceasul deșteptător de culoare albastră adus la reparat — mîniosul luase papagalul, ieșise pe malul Dunării și în dreptul unei păduri de sălcii îi dăduse drumul să zboare : „Dumnezeu să-i ierte pe papagali, iar pe noi să ne ferească de ceasornicari“ — ar fi zis păgubitul de îngeri albi, care era recunoscut, pe o distanță de zeci de kilometri, pentru lipsa de spirit și pentru îngîmfarea vorbelor.

Pijamalele și batistele, ca și cămășile noi, ne-au fost făcute la o croitoreasă din sat, care lucra de obicei trusouri pentru fete de măritat. Croitoreasa, mi-o amintesc, o femeie mică, deși mică, adusă de spate, era socotită excentrică, fuma, lucru firesc în sat pentru bărbații care-și făcuseră stagiul militar mai ales la infanterie, ieșiți de acolo acriți, pe cînd ea nu se putea zice că era nefericită, dimpotrivă, cu bani mulți și cu magazia plină — pentru croitoria ei lua drept plată și cereale, nu refuza nici plata în sămînță de cînepă, de mei sau de dughie. În plus, avea drept soț pe cel mai frumos bărbat din sat, pe care-l ținea îmbrăcat ca pe o păpușă (despre el se știa în sat că doarme noaptea în pijama, „ca moșierul Lahovary“, adăugase cineva pentru a da o măsură situației). Pe frumosul bărbat îl chema Șeitan, croitoreasa nu-l lăsa să muncească, îl ferea de supărări și boli, să nu i se strice ceva în înfățișare și perfecția fizică — era într-adevăr statuar, înalt, perfect ca un atlet — singurul lucru pe care-i permitea femeia să-l facă era, ciudat pentru grija și privind sănătatea atletului, că-l lăsa de Bobotează să se arunce gol, printre sloiurile de gheață, în apa Dunării, să prindă crucea aruncată de preot, și asta alături de hoții îngăduiți în sat în acea zi, care se aruncau și ei după crucifix, dar ca niște oameni hăituiți și flămînzi ce erau, știind că dacă vor prinde crucea, pot apoi să treacă din casă în casă și să primească de pomană slanină, fasole, cîrnați, prescuri nuci, și covrigi. De ce făcea Șeitan asta, să se arunce în apă alături de asemenea hoți-cerșetori, cîndel era un fel de domn unic în ochii croitoresei sale, ar fi făcut-o se zicea, tot din mîndria femeii lui mărunțele, care vroia, o dată pe an, să-i vadă și satul bărbatul, și încă gol, în toată frumusețea lui, din cap pînă în tălpi, uns cu untdelemn peste întreg trupul, pe brațe, pe trunchi, pe piept și pe spate, și pe pulpele picioarelor, pînă la pintenul călcîielor, așa cum, unși cu untdelemn, se aruncau în apa rece ca gheața toți aceia care plonjau după cruce, pentru a nu se prinde prea mult apa de piele și pentru a nu le pătrunde frigul și boala iernii la oase. În plus, Șeitan, frumos și gol, alături de hoții plini de păcate, reprezenta probabil în ochii femeii sale, în spectacolul crucii și al Bobotezii — și, cine știe, și în ochii altora din sat — pe omul întrucîtva sfînt și curat printre diavolii de tîlhari repeziți în apă mai degrabă după căpătuială, decît după smerenia semnului lui Cristos, deși, la drept vorbind, tocmai numele Șeitan, în nu știu care limbă, înseamnă „drac”. Ceea ce lucru cunoscut în toți anii, crucea nu o pescuiau niciodată amărîții de hoți, ci numai frumosul și puternicul Șeitan, care, în superbia înotului său printre sloiuri, spre distracția publicului de pe mal, îi lovea pe rînd, ca din întîmplare, pe hoți și-i cufunda ca pe niște neputincioși și netrebnici, pentru ca în final, bărbatul croitoresei, „călcînd“ apa, să-și îndrepte trunchiul acolo în Dunăre și să ridice în sus, deasupra capului, crucifixul, în semn de izbîndă și de laudă. Croitoreasa, totdeauna stînd pe mal lîngă preot, văzîndu-ș soțul înfipt în Dunăre, gol și atît de frumos în fața lumii, cu crucifixul ud strălucindu-i pe creștet, izbucnea în plîns și arunca bani găuriți, „parale“, adică de pe vremea lui Carol I, după care monezi se îmbulzeau mai ales copiii, paralele acelea nu mai circulau erau bune numai la jocurile celor mici.

Autorul în anul apariției romanului
Cartea de la Metopolis

Cînd pijamalele, batistele și cămășile noastre no au fost gata lucrate de croitoreasă, ea ni le-a trim acasă prin frumosul Șeitan, care, rîzînd, dezvelindu-și dantura puternică cu dinți albi, drepți și curați, a strigat la poarta noastră-: „Sînt gata, oameni buni, sîn gata“. Și cînd prindea crucea de Bobotează și o scotea dintre sloiurile de gheață ridicînd-o deasupr creștetului, tot așa striga, iluminat de victorie : „E gata, e gata, oameni buni, am prins-o !“

De la mirare trecusem la îndoială și bănuieli văzînd atîtea pregătiri și atîtea haine — unele necunoscute, pentru micul militar ce trebuia să devin văzusem militari, soldați mai ales, fiecare om din s devenea pe rînd soldat, dar cămășile lor de cazar — una singură de fiecare — erau fără guler, din pînză groasă, purtau și vara, și iarna, numai capelă, s chipiu, cum i se mai zice, nu și căciulă; bocanc, nu s pantof, purtat numai de ofițeri, iar de pijamale și batiste n-aveau de unde ști. În plus, după ce-și făceau stagiul, ei le lepădau și intrau în hainele lor obișnuit Dacă-mi duceam gîndurile pînă la capăt, și le ducean aflam că la sfîrșitul școlii militare nu reveneam la hainele obișnuite în lume, ci continuam cu altele, t militare, de ofițer, poate mai complicate ceva, dar n altfel decît militare, și cu fiecare nouă serie de costume, gîndeam, aveam să mă depărtez tot mai mult d hainele firești ale oamenilor și de familie, și de lucruri, și de mine însumi — dacă era să-mi iau drep pildă pe fratele Constantin, care, așa cum am ma spus, numai după doi ani de școală militară, intr vîrsta de 11 și 13 ani, nu mai era el însuși, ci un fe de broască țestoasă îmbrăcată și ascunsă în carapace grifer și cascheta cu vultur galben.

Căruța era de asemeni pregătită, deși n-avea s meargă decît pînă la gara Fetești cu noi, fusese pu la punct mai bine ca niciodată. Caii mai bine hrăniți cu două-trei săptămîni înainte, hamurile unse și atîrnate la uscat de grinzile grajdului, saci cu paie de gr bine umpluți, pe care aveam să ședem în drumul nostru din sat pînă la gară.

Îmi rămăsese în minte, căutînd să mă pregătes la rîndu-mi pentru ce avea să fie, numai ideea de militar, care mă speria, nu și aceea de aviator, car mi-era indiferentă sau, ca să zic așa, nu-mi produce nici un fel de emoție și frică. Pentru mine termen de „aviație“ rămînea asociat zmeului, aeroplanul de hîrtie, cel mult păsărilor, familiare, care se așeza în fața ochilor noștri pe cîmp, pe stîlpi și chiar pe ap Ba încă, eu însumi zburasem cu aeroplanul, cu d ani în urmă, și, dacă în **taxi-ul** adus în sat de Emil fratele Filip, mi se făcuse rău cînd mă urcasem și cîn vehicolul mersese cu oarecare viteză vreun kilometri doi — așa cum toată viața mea avea să mi se facă ră în automobil — în aeroplanul cu care zburasem în var lui '35 mă simțisem bine și intrasem într-o stare d veselie, cum numai în copac și în barcă mai încercasem.

Un avion-școală, rătăcit dinspre Tecuci, într-o duminică, aterizase forțat la marginea satului, pe izlazul comunal, și cum la acea margine de sat, singura casă locuită era a noastră — restul de cîteva, aparținînd unor proaspeți însurăței, întîrziau neterminate aproape goale, păzite cel mult de cîte o babă părăsită — am alergat întreaga familie spre lada albă c aripi duble care eșuase în niște bălării pline de prigorii cu gușă roșie, nu departe de **Moara lui Fuierea** de **Filturi**, și rămăsese aplecată într-o dungă, nevăzîndu-i-se de acolo decît marginea aripei îndreptat în sus, pe care se zărea, vopsit în culori, în cercuri concentrice, tricolorul național. Tata ne-a lăsat să ne apropiem pe noi, ceilalți, numai pînă la vreo sută metri, luîndu-și, astfel, probabil, măsuri, ca în caz unei explozii să nu fim în zona periculoasă — și s-a îndreptat singur spre locul aterizării forțate.

Peste cîteva minute s-a înapoiat spre noi flanca de doi aviatori cu niște căști de piele care le acoperea figurile pînă sub bărbie, doi tineri care ne surprinse prin aerul lor vesel, glumeț, prin mersul lor degaje ca și cum întîmplarea fusese pentru ei plină de ha Erau, de fapt, doi elevi-piloți, rătăciți printr-o neghioabă aventură, cărora, poate, le și plăcuse să rătăceas pe deasupra Dunării și a insulelor ei luxuriante și, terminîndu-și benzina, și-or fi zis, acolo unde și-o terminaseră, „hai să aterizăm aici“ — și au aterizat pe izlazul nostru comunal.

Ne-am îndreptat cu toții spre casa noastră și după ce cîinii — aveam cinci sau șase, mari și puter nici ca niște viței — au lătrat pînă la răgușeală s-au lăsat cu greu izgoniți în curtea grajdurilor, a cot țelor și a cuștilor, am putut, în sfîrșit, intra pe poartă. Surorile au așezat o masă lungă sub salcîmii di fața geamlîcului și au fost aduse, după ce fuseseră pregătite în grabă, feluri de mîncare de prînz pentru c doi și pentru tata, care singurul și-a luat dreptul d a sta alături de ei. Tinerii au mîncat cu o lăcomie d hămesiți și în tot timpul prînzului s-au uitat pe o har tă în care se descurcau cu greu și rîdeau cu hohote c nu se descurcau, și după ce au descoperit, în sfîrș locul unde se aflau și-au aprins amîndoi un fel d lulele și și-au lăsat spinările înguste de adolescent

(Continuare în pag. 8)

POLITICĂ și VIDRE

pe spetezele înalte ale scaunelor. Vizibil și pentru noi, copiii, era că acei tineri elevi bravau în toate, chiar și în a fuma din lulea, se dovedeau nepricepuți în sculele acelea potrivite la noi în sat pentru bătrîni și pentru barcagii care-și economiseau chibriturile păstrînd focul mocnit în lulea. elevii aviatori — își spuneau între ei Grig și Bazilio (de fapt Grigore și Vasile) — tușeau mai la fiecare fum pe care nu aflaseră încă bine că nu trebuie să-l tragă în piept ca la țigara Bucegi sau Regala R.M.S. Tușeau și rîdeau ori de cîte ori tușeau. De altfel, fumau și țigarete, dar nu din cele oarecari, ci țigarete numite Maryland Românesc, în cutii late, albastre, scrise cu litere înalte de aur.

Tatăl mei îi lăsase în jurul mesei pe Grig și Bazilio, în tovărășia noastră a copiilor, el plecînd spre atelierul mecanic unde lucrau fratele Filip și Emil, întorcîndu-se după un ceas și ceva cu două căruțe încărcate cu butoaie mari de fier pline de benzină pentru avionul de pe izlaz. Căruțele au fost îndreptate într-acolo și în scurt timp după ce elevii-aviatori și-au umplut buznarele vindiacurilor negre de piele lucioasă cu pere, mere și prune din grădina noastră de pomi. am pornit iarăși întreaga familie să ne petrecem tinerii oaspeți spre **Moara lui Fuierea**.

Așa s-a întîmplat că, după ce și-au încărcat rezervoarele, cei doi tineri elevi, să le zicem Grigore și Vasile, ce se dovedeau în fața noastră foarte îndemînatici și firești cu mînuirea aparatului lor, în semn de mulțumire pentru felul cum fuseseră primiți de familia noastră, ne-au luat pe rînd, pe noi copiii, după ce mai întîi făcuseră cîteva viraje de zbor, în ordine, cu tata și apoi cu Filip, și ne-am plimbat pe deasupra satului și pe deasupra Dunării, dîndu-ni-se pentru întîia oară putința de a ne vedea satul de sus și de a observa că mai multe lucruri ai de cercetat de deasupra, decît în situația cînd te afli pe jos și pe lîngă gard. Copacii, mai ales, acoperișurile de toate culorile și mersul sigur al oamenilor cu pămîntul sub tălpi mi s-au părut ceva care nu mai semăna deloc cu ceea ce credeam noi că este un acoperiș, țîșnirea unui copac în aer, sau jocul zilnic al omului pe sol. Mai ales mersul omului pe două picioare pe coaja pămîntului părea uluitor văzut de sus, ca un fel de minune față de atîtea lucruri, case, turle, stîlpi și hornuri nemișcate, sau față de animalele în patru labe ce păreau de sus niște reptile cu burțile lipite și tîrîte pe țărînă, poate numai mișcarea crengilor seconda cu ceva felul unic al mișcării oamenilor, prin dințarea perpetuă a aerului cu valurile lor de frunze ce păreau a avea de sus o moliciune de ape ce înaintează, se apleacă, se retrag și revin, cu o siguranță și o blîndețe liniștitoare. Dintre băieți au zburat Constantin, Eugen și cu mine, iar dintre surori doar Aurelia și Evelina, Ioana refuzînd și fugind spre casă. Dintre toți cei care au zburat atunci numai Constantin și Eugen aveau să devină pentru un timp aviatori și să-și lege destinul de matematica aeroplanelor.

Și încă o dată, după ce avionul dispăruse din raza vederii satului, neînțelegerea mea se întărea privind legătura pe care în mod voit și forțat tatăl meu o făcea între ideea de militar și aceea de aviator, pentru mine sfere foarte depărtate pe atunci și greu de apropiat, mai ales și fiindcă cei doi tineri, Grig și Bazilio, mi se arătaseră aproape nedisciplinați și loviți de un fel de aiureală veselă, spulberîndu-mi orice posibilitate de a alătura termenii. Sigur, îmi ziceam și îmi repetam, doar în mintea tatălui cuvîntul „militar“ era un fel de cheie pentru toate, chiar pentru noțiunea de școală, deși pentru mine școală mai degrabă însemna plăcere de a citi, de a socoti, chiar de a te juca altfel, dispensîndu-te aproape total de nevoia vecinătății prietenilor în combinațiile jocului și învățînd să fii deplin singur și stăpîn pe mintea, gustul, priceperea și voința ta. De aceea îmi reaminteam cu un fel de repulsie încercărie anterioare ale tatălui meu de a-și ridica fiii spre carte prin militărie, cum o făcuse mai întîi cu Filip, în 1928, ducîndu-l tocmai la Tîrgu-Mureș, la liceul militar Mihai Viteazul. După cum încercase și mai curînd încoace, în vara lui 1939, mergînd pînă la Chișinău în Basarabia, cu frații mei Constantin și Eugen să-i facă acolo elevi la liceul militar Ștefan cel Mare. Nu știu dacă rezonanța aceasta a numelor de eroi naționali — Mihai Viteazul, Ștefan cel Mare — însemna ceva în hotărîrea tatălui de a ne îndrepta spre astfel de licee, poate că da, gîndind că făcuse și el două războaie, cel balcanic din 1913, cel mondial, din 1916—1919, după cum, copil aflîndu-se, nu se stinsese ecoul celuilalt război, de independență, din 1877, unde luptase părintele său, și, bineînțeles, avea conștiința de participant direct la istoria națională, chiar manifestă, nu se socotea, adică, un om de nicăieri și al nimănui — generalii, domnitorii, regii reveneau în conversațiile sale ori de cîte ori vroia să dea greutate spuselor și referințelor lui privind un timp istoric sau altul, o chestiune legată de pămînt, de proprietate, de ape, de păduri și pești, ca și de impozite, taxe, dobînzi și amenzi, ca și de situațiile din feluritele vremi pe care le traversase vis-à-vis de bulgari, sîrbi, ruși, turci, greci și atîtea neamuri — dar poate că o astfel de rezonanță nu ocupa loc, importante erau, în primul rînd, starea și condiția convenabilă oferite de un liceu militar, așezate mai totdeauna, de un om nesigur în mijloace, înaintea celorlalte licee, lucru pe care am încercat aproape supărător să-l limpezesc în atîtea pagini. La Chișinău tentativa lui eșuase, Eugen fusese respins la vizita medicală, Constantin căzuse la teze. Întors în sat în vara lui '36, nu s-a socotit înfrînt, l-a lăsat pe Eugen acasă și, iarăși în haine de sărbătoare, a plecat după numai o săptămînă-două la Mediaș cu fratele Constantin, la școala militară tehnică aeronautică, la examenul de admitere, pe care, în sfîrșit, fratele nostru l-a trecut. Constantin a fost „predat“ acolo, ca un prizonier al succesului înregistrat, nu s-a mai întors acasă după examen, fiind imediat încazarmat, doar tatăl a revenit în sat radios și satisfăcut de victoria de a fi izbutit să-și transfere unul din fii din viața de sat și de cîmp în aceea de aviator.

Plecarea a avut loc dimineața, într-o zi după 15 august, ne-am urcat în căruță cei trei frați — Constantin, care era deja elev la Mediaș în clasa a doua, Eugen și cu mine, care urma să candidăm pentru un loc în clasa I-a —, tatăl nostru Ion V. Bănulescu Duras, cum îi plăcea să se semneze, și un consătean al nostru ce trebuia să aducă înapoi în sat căruța de la gară. Spre rușinea mea, trebuie să recunosc că din mersul pe jos nu mă puteam lăuda că pînă atunci cunoscusem toate ieșirile din sat, nu știam de fapt decît trei ieșiri spre răsărit, adică spre Dunăre, pășind pe terenul gol al izlazului ; spre nord-vest, prin „Tabără“, cu direcția spre Bărăganul deschis ; și spre nord, unde mă aventuram cîteodată dincolo de **Moara lui Fuierea**, spre satul Vlădeni, unde se aflau cîmpuri cu pepeni și livezi cu zarzări. Spre sud, adică spre Fetești, nu fusesem niciodată, nu ieșisem din sat prin partea lui dinspre miazăzi și nu știam prea multe cum se iese pe acolo nici din auzite. Știam vag că în marginea aceea de sat se află casele su grupurile de case cunoscute sub numele de Lăteni, că de acolo începe moșia în paragină a lui Lahovary și că șoseaua pietruită ce se prelungește spre gara Fetești trece mai departe pe lîngă o altă moșie, a unuia numit Zelu Popa, căsătorit cu o lipoveancă, cei doi soți moșieri nelocuind în nici un sat, ci în plin cîmp, într-o căsuță mizerabilă, dar bogați cum nu erau nimeni alții prin partea locului, că, în sfîrșit, șoseaua merge mai departe și, înainte de a ajunge la liniile ferate ale Feteștilor, lasă în urmă, pe partea stîngă, înspre Dunăre, satele ascunse de păduri de sălcii și plopi și de hățișuri de răchită, Bordușani, Cegani, Maltezi, Stelnica.

1938 — elev la Liceul Stirbey-Vodă

Cred că cel mai pătruns de această plecare și de importanța plecării era tatăl meu, asta aveau să mi-o dovedească și plecările ulterioare, cînd am putut să-l observ mai lucid și mai insistent, punea un fel de ceremonie atît în pregătiri, cît și faptele înseși ale plecării : cel mai vîrstnic dintre frați mi-a mărturisit mai tîrziu că prima oară cînd a observat ceva din figura sa ceremonioasă și cînd și-a dat seama întrucîtva de felul deosebit cum trata astfel de evenimente tata, a fost prin '926, într-o iarnă, după vacanța de Crăciun cînd a plecat cu sora noastră mai mare, Ana, s-o ducă la Hîrșova, să-și reia acolo zilele de școală la gimnaziu. Șuba, căciula, fularul gros, bocancii cu ținte, bineînțeles, erau ale anotimpului și trebuia să le îmbrace și să le ia cu sine într-o asemenea călătorie pe care o avea de făcut pînă la Giurgeni și de acolo, prin Vadul Oii, peste gheața Dunării, pînă la orașul de reședință a gimnaziului, și, bineînțeles, și pușca de vînătoare era normal să și-o ia, mergea, nu-i așa, iarna pe drumuri mai goale, mai pustii decît de obicei, puteau apărea în cale, doamne ferește, lupi sau hoți, fără ca așa ceva să fie socotit nefiresc și nepotrivit pentru Bărăgan și pentru marginea noastră de lume ; dar a-și lua pe sub șubă haina cea mai bună, ceasul cu lanț, agenda în care erau adresele tuturor prietenilor, nu numai de la Hîrșova, dar și de la București, de la Constanța sau din Transilvnia, sau a-și lua cu sine și alte mici obiecte care nu-i puteau fi utile pentru traversarea savanelor de zăpadă și nici măcar la Hîrșova nu-i puteau fi folositoare, însemna că ele făceau parte din artificiile unei ceremonii pe care și-o respecta cu gravitate și stăpînire de sine. Știu că pînă la Giurgeni mersese cu sora noastră Ana într-o sanie mînată de același consătean, un fel de rudă a noastră, la care apela de obicei cînd trebuia să fie adusă înapoi în sat căruța sau sania. Era o zi cețoasă de iarnă, fratele vîrstnic își amintea bine, și mama îi ceruse să mai întîrzie o zi, dar asemenea sfaturi îl făcuseră pe tata să rîdă cu hohote. Ar fi însemnat să-și jignească șuba, bocancii cu ținte, agenda cu adrese, ceasul cu lanț, pînă și ochelarii pe care, din cînd în cînd, îi purta mai ales la citit, deși nu era vorba să citească ceva în această călătorie prin iarnă, poate la Hîrșova, unde, după ce ar fi lăsat-o pe sora noastră Ana la gimnaziu, ar fi vroit să întîrzie la vreo tranzacție cu fierarii sau cu rotarii de acolo, pentru că orășelul cu pricina era cunoscut în facerea celor mai bune căruțe dobrogene și în fasonarea uneltelor agricole de ogradă — cazmale, lopeți, topoare, greble și săpăligi. Așa că plecarea și-a urmat cursul prin ceață, consăteanul a fost lăsat la Vadul Oii cu sania, de unde avea să facă drumul înapoi, iar tata cu Ana au pășit mai departe pe gheața Dunării s-o traverseze și să ajungă la gimnaziu. O ultimă încercare a consăteanului de a-l opri să-și continue drumul prin întunericul acela alb care-ți îneca respirația, spunîndu-i că are să rătăcească drumul și au să-l mănînce lupii și pe el, și pe fie-sa, a fost zadarnică, „am armă“, și drumul a continuat. Pe atunci, în acei ani, doi furi ucigași celebri bîntuiau în zona largă dimprejurul Dunării, cam de la Galați pînă spre Fetești, anume Terente și Cenușă. Într-atîta dominau aceștia spaimele oamenilor, încît și noi, copiii, multă vreme după aceea, în jocurile noastre, ne jucam mai ales „de-a hoțul Cenușă“, un joc barbar care se termina de fiecare dată cu încăierări și bătăi la sînge și pe care nu-l făceam decît pe cîmp deschis, pentru ca, după ce loveam cu sete, să avem pe unde fugi și să nu fim loviți la rîndu-ne. Nimeni nu putea spune dacă Terente sau Cenușă au venit și au atacat personal o casă, odăjdiile unei biserici sau hornurile unde se zicea că-și ascund galbenii negustorii. Dar de fiecare dată cînd se întîmpla vreo hoție pe undeva, o hoție de lume mare, jefuirea unei biserici sau catedrale, golirea unei tejghele încărcate dintr-o mare prăvălie, se spunea că lucrurile astea nu le-a făcut decît unul din cei doi și erau tot atîția Terente și Cenușă cîte hoții și jafuri aveau loc pe o distanță de cîteva sute de kilometri, numele lor fiind sinonim cu asemenea fapte și zadarnică ar fi fost bănuiala cuiva că într-un atac sau altul nu era vorba de unul din cei doi, ci de niște mici hoți locali — Spovidău, Turcu sau Turliu — nu era crezut, se strica legenda și grandoarea ; abandonai numele lui Terente sau Cenușă, povestea devenea banală și lipsită de glorie, iar cel jefuit, un amărît și un om de nimic, care nu merită să fie luat în seamă. Traversînd atunci gheața spre Hîrșova, tatăl meu ar fi fost atacat, nici mai mult, nici mai puțin, decît de Terente, somat prin ceață să se oprească, cu un foc de pistol, tatăl meu ar fi răspuns cu focul armei sale de vînătoare, și tot așa, împușcături de o parte și de alta, din aproape în mai aproape, pînă cînd, Terente, cu ochii pătrunzînd prin ceață, ar fi zis : „Bine, mă, nea Ioane, de ce nu-mi spui că ești dumneata ? Mă faci să-mi cheltuiesc gloanțele de pomană. Ce-am eu cu d-ta, pungă goală și mîndrie multă“. Aceasta a fost povestea care a început să meargă prin sat după drumul acela peste gheață spre Hîrșova prin ceață, pe care tatăl meu nu a scornit-o și nici sora noastră Ana, care n-avea asemenea înclinație, mai degrabă poate fi bănuit consăteanul care s-a întors cu sania, el le cam născocea, și în povești le asemenea țesătură el își oprea mai întotdeauna rolul înțeleptului : „eu i-am spus, nu te duce, omule, nu fă asta, ci cealaltă“ ș.a.m.d.

În august 1937, cînd căruța cu caii a ieșit din curte și a cotit pe șosea spre miază-zi, să străbată satul și s-o ia spre Fetești, am simțit în mod curios că văd pentru întîia oară cu totul altfel casă de casă din comuna unde trăisem, că începeam, adică, o călătorie marcată precis din fața porții noastre, ca început, lucru pe care ochii și imaginația mea nu-l încercaseră și nu-l desenaseră în mers niciodată. De ani de zile știam o întîmplare cu o ceartă dintre doi oameni din sat, care nu-și aveau casele prea departe de casa noastră, dar pînă la acea plecare din august nu-mi dădusem seama de înțelesul exact al certei lor și de întorsătura pe care mintea și hazul satului o dăduseră cu timpul acestei certe : trecînd pe șosea, prin fața caselor lor, mi-am dat seama de stupiditatea răzbunării reciproce a celor doi, într-adevăr, faptele arătau așa cum era povestită întîmplarea în sat, înainte de a se certa casele lor erau așezate față în față, după ce s-au certat și-au astupat ferestrele și ușile și și-au spart casele cu cîte o ușă și două ferestre în partea inversă, arătîndu-și unul altuia dosul, situație care a rămas așa pînă în anul cînd noi plecam cu căruța unde plecam. Am privit în curțile acestor oameni pe rînd, extraordinar, femeile lor se mișcau în curte fiecare în parte mai mult cu spatele spre ograda de vis-à-vis, toate lucrurile fiind orientate de-a-ndoaselea față de curtea vecinului — cotețele, stupii de albine, oiștea carelor, ieslea cailor. Un nou cat al șoselei și, ca și cum noi, cei trei copii din căruță, n-am fi știut nimic, consăteanul care mîna caii și care avea o înțelepciune a monologului recunoscută de vecini spuse ca să-l auzim : „de-aici, de la cotitura asta a șoselei, încep cîrciumile de pe vremea lui Iorga“. Ce legătură avea acea parte a șoselei cu Iorga și mai ales cîrciumile cu Iorga, n-aveam eu ce înțelege atunci, nici frații mei, de cîrciumi știam că sînt acolo, în partea aceea, parcă și de Iorga știam ceva, cîteva cărți cu acest nume pe copertă existau în biroul tatălui meu, dar n-aveam cum să facem vreo legătură între astea și spusele consăteanului. Aceste spuse mi-au rămas multă vreme în minte, mi-au revenit peste timp ca o obsesie, de ce cîrciumile și Iorga, mai ales cînd imaginea cărturarului mi s-a impus și cînd nici o legătură a învățatului cu prăvăliile nu mai putea fi făcută decît la modul idiot. Și totuși, cineva a încercat să-mi explice. Istoricul ar fi fost atît de desprins de administrația lucrurilor curente lumești și de mișcarea lor, încît cînd s-a apucat și el să facă politică, să-și facă un partid propriu și să vină la putere ca prim ministru din aprilie 1931 pînă în iunie 1932, n-a mai dat lefuri învățătorilor, numindu-i „apostoli“ și sacrificîndu-i în primul rînd, văzînd visteria țării goală din pricini mai mult anterioare ministeriatului său și dovedindu-se cu totul abstras de cheltuielile importante ale

POLITICĂ și VIDRE

finanței publice și ale comerțului, pe care într-atît le scăpase din mînă și atît de alăturea, încît multe se încurcaseră și o luaseră razna. „În timpul lui Iorga învățătorii au rămas fără leafă și s-au înmulțit cîrciumile“, era o frază care mai persista cîțiva ani după plecarea lui Iorga de la guvern. Dacă cercetezi lista lui Iorga din 1931-1932, observi, într-adevăr, un fel de degringoladă la portofoliul finanțelor și al industriei și comerțului, Constantin Argetoianu este în același timp și ministru de finanțe, și ad-interim la afaceri externe și mai apoi și la interne, iar la portofoliul industriei și comerțului se succed în mai puțin de un an trei miniștri — Mihail Manoilescu, N. Vasilescu-Carpen și Gh. Tașcă, timp în care a fost posibil, probabil, tăierea lefilor învățătorilor — ca finanță — și înmulțirea cîrciumilor în ceea ce privește comerțul.

Pentru noi, Iorga rămăsese legat mai aproape de numele unui om care avea casa pe malul Dunării, căruia i se spusese „iorgistul“, adică din partidul lui Iorga, deși el nu mai făcea parte din gruparea profesorului, trecuse la „lăncieri“, și nici cărturarul nu se mai gîndea serios la partidul său după ce căzuse de la putere, dar i se spunea „iorgistul“ pentru că fusese primar în timpul guvernării din 1931-1932 și el dăduse „ștampila“ pentru cel puțin 9-10 cîrciumi care au apărut în sat și pe lîngă care noi, cei aflați în căruță, în drum spre Fetești, defilam, deși ele se numeau eufemistic „magazin cu băuturi spirtoase“, așa îi plăcuse pictorului sătesc Ciocîrdel să le numească scriindu-le firmele — „magazinele“ lui Țigău, Vică, Stan Năstase, Dragomirescu, Cîntea, Șeitan, fratele soțului croitoresei etc., etc., toate fiind și cafenele cu mese de biliard și cu saloane pentru nunți. În această primă ieșire din sat a fost și un fel de prim contact cu „politica“ satului, pentru că atît monologurile consăteanului care mîna caii, cît și conversațiile tatălui meu cu acest consătean în trecere prin fața caselor și pe lîngă grupurile de oameni de pe la răspîntii, lunecau vrînd-nevrînd spre politică, spre vremile de ieri „vărsate“ în cele de azi, cum spunea înțeleptul de la hățuri. „Iorgistul“ trecut la „lăncieri“, care schimbase partidele adică, era, la proporțiile satului, un element curent de istorie. Cercetînd ulterior o sumară istorie a partidelor politice românești, am aflat că N. Iorga și-a înființat primul partid în 1910 cu A.C. Cuza, care cu anii, își îndreptase neaoșismul și naționalismul tot mai spre dreapta, pînă a deveni vecin cu Garda de Fier, Iorga l-a părăsit pe acesta și partidul pe care-l înființase cu el și și-a făcut un alt partid, diferit de extrema cuzistă. Pe cînd A.C. Cuza a ajuns și el să-și facă propriul partid, denumit L.A.N.C. (Liga apărării național creștine), „lanc“, de unde s-a ajuns la cuvîntul „lăncieri“, așa că „iorgistul“ din satul nostru, trecînd de la Iorga la lăncieri, făcuse, adică, o mișcare pe care Iorga n-o mai făcuse, dar care a fost posibilă la iorgiști.

„Magazinele cu băuturi spirtoase“ deveneau, în trecerea noastră pe șosea cu căruța, instructive pentru persoana mea, pentru că mai fiecare din aceste prăvălii era legată într-un fel de politică și de „oamenii de stat“ de care auzisem, fie de la vocile care se întretăiau din cînd în cînd în biroul tatălui meu, fie din vorbele oamenilor din sat. Cînd am trecut pe lîngă cîrciuma lui Dragomirescu, consăteanul a biciuit repede caii, „să trecem iute pe lîngă ăsta“, prăvălia lui Dragomirescu era acum ocolită, devenea din ce în ce mai goală, nu mai era locul căutat unde oamenii veneau să citească ziarele și să-și schimbe părerile privind cîmpul, lunca sau balta, și asta s-a întîmplat, aveam s-o aflu din ce în ce mai clar mai tîrziu, după 1933, după asasinarea lui I. Gh. Duca, pe peronul gării din Sinaia, în decembrie al acelui an, de către membrii Gărzii de Fier. Asasinatul atinsese într-un fel foarte grav satul, oamenii de aici erau duri, dar nu criminali, și orice violență nedreaptă care depășea limitele cîștigării oneste a existenței era privită mai mult decît cu răceală, aproape cu dușmănie, și parcă gata de răzbunare. În plus, satul, politicește, ținea de liberali, în fond de I.C. Brătianu, care „ne-a dus să facem România Mare și am ajuns să avem fiecare cîte 10 pogoane“. Dragomirescu se înscrisese cu fiii săi majori în Garda de Fier. Erau singurii din sat din această „Mișcare“ și pînă la asasinarea lui Duca oamenii nu prea luaseră în seamă partidul Dragomireștilor. Dar de atunci, de la împușcarea lui Duca, gîndurile li s-au tulburat, ca și cum oamenilor li s-ar fi luat pogoanele și li s-ar fi luat și în derîdere zilele lor de la Turtucaia și Mărășești — cam asta ar fi fost lucrurile văzute simplu în ceea ce privește golirea cîrciumii lui Dragomirescu.

Căruța înainta încet, omul care mîna caii nu se grăbea și, căznindu-mă să înțeleg lipsa lui de grabă, ca și pofta lui de vorbă, filozofările sale opintite despre trecute vremi și oameni politici, despre mișcarea, înălțarea și topirea atîtor și atîtor partide de-a lungul timpului, unele înghițindu-le pe altele, altele pierind uitate din proprie slăbiciune și din lipsă de aderenți, am ajuns să dezleg tainele poftei de vorbă și de politică, observînd că, în trecera noastră, la toate răspîntiile ulițelor erau masate grupuri-grupuri de bărbați prinși și ei de o vorbărie gălăgioasă, cu ton aproape de ceartă. Deși era duminică, apariția acelor grupuri masive de bărbați în crucea ulițelor nu putea fi explicată ; duminica, înainte de amiază sau în plină zi, bărbații nu-și făceau apariția pe străzi, numai femeile se învîrteau de colo-colo, unele plecînd și venind de la biserică, altele prin jurul fîntînilor, să-și încarce gălețile cu apă, altele venind dinspre curțile croitorilor, cizmarilor sau tîmplarilor, de unde își luau cine știe ce obiecte comandate în timpul săptămînii, în nici un caz mulțimea aceasta de femei nu-și întretăia calea cu bărbații, bărbații întîrziau duminica fie prin curți și prin case, fie, dacă ieșeau, se îndreptau rar și unul cîte unul spre cei doi frizeri ai satului, și ei țărani, care tundeau și bărbiereau contra mălai și fîn, sau se îndreptau cam neștiuți de neveste și de copii, tot unul cîte unul, spre sumedenia de cîrciumi care flancau șoseaua, ca și strada Morii, de la un capăt la altul al satului ; ieșirea dinspre miază-noapte începea cu o cîrciumă — cîrciuma lui Marin Sfîrlă, ieșirea dinspre miază-zi era punctată și ea tot de o cîrciumă — a lui Toma Ușurelu, așezată în coasta conacului lui Lahovary. De ce în această duminică bărbații se strînseseră în grupuri, iar femeile dispăruseră prin curți pentru a nu supăra cu prezența lor adunările soților lor șefi de trib, zic asta pentru că în sat se păstra respectul tribal al femeii pentru bărbat, sau poate, mai degrabă, teama tribală, de ce, zic, se strîngeau și vorbeau în acele parlamente rurale de la răspîntii, vociferînd și gesticulînd cum nu-i mai văzusem niciodată, m-am luminat gîndindu-mă la întîlnirile repetate care avuseseră loc cu cîteva zile înainte de plecarea noastră, în biroul tatălui meu, întîlniri în care nu se discutau nici de asociația agricolă „Bunii gospodari“ din care majoritatea făceau parte, nici despre banca populară „Sporul muncii“ la care mai fiecare era dator, ci despre partide, despre „cu cine mergem“, „e pericol mare“, „Maniu și Garda de Fier or să facă cartel“, pe scurt despre alegerile electorale ce urmau să aibă loc pe la sfîrșitul toamnei, și mai fiecare, chiar dacă nu-și amintea precis din ce partid face parte, pentru că rari erau oamenii care se revendicau de la vreun partid între două legislaturi, dar se întrebau cu un fel de spaimă pentru viitor, înglobînd totul, pînă și politica, în acea întrebare fundamentală care mișcă mereu existența omului de la plug : „D-zeu știe ce-o mai aduce și ziua de mîine“.

1945 — student la Facultatea de Drept

Înaintam cu căruța pe șosea și-mi dădeam seama că toată acea agitație se stîrnise tocmai din pricina „cartelului“ electoral, nu știam, copil find, ce-i acela un cartel, dar îi spuneam și eu cartel, cum i se spunea și în sat, chiar de către femei, care și ele, speriate, uneori chiar inchinîndu-se ca înaintea unei furtuni venite din nori și din cer, spuneau „doamne, o să vină cartelul“. Explicația era simplă, Garda de Fier, necunoscută cu ani în urmă, prinsese încetul cu încetul ceva din tinerimea satului, mai ales partea ei dedată la băuturi spirtoase, la brigandaj și rebeliune, pentru o viață de-a gata și fără lucru. Garda începuse să se închege în sat la cîrciuma lui Dragomirescu, unde cîndva mai mult se citea ziarul decît se bea. Sat cu mulți alfabeți, la Dragomirescu se formase un fel de „corp de lectori“ de ziar, asta, am zis, înainte ca Garda de Fier să vină pe sub ușile satului, acolo se citea în special „Universul“, cel întemeiat de Luigi Cazzavilan, italianul corespondent de război care, după războiul de independență a rămas la București, întemeind „întîia publicație moder[illegible] de informație jurnalistică obiectivă“. În sat, numele unor jurnaliști-colaboratori la „Universul“, chiar dinaintea războiului din 1916, erau familiare țăranilor la cîrciuma lui Dragomirescu se evocau mereu nume respcetate de jurnaliști ca Nicolescu-Fix, C. Cosco, ba chiar și două jurnaliste, Smara și Laura Vampa, nemaivorbind de Rădulescu-Niger, care agrementa din cînd în cînd vechiul „Univers“ cu nuvelete, schițe și cartușe literare. Acolo, la cîrciuma lui Dragomirescu, sub șopron văzusem pentru întîia oară, copil fiind, cînd mă aventurasem spre acea parte a satului, acel „corp de lectori“ din care făcea parte Gheorghe Surdu (care realmente era surd), tînărul Radu Uraru, mîniosul Gaulea, care citea răstit pînă și anunțurile de la mica publicitate, apoi Vasile Dănilă, un liberal angajat pe viață în politică brătienistă, fără ca Brătienii să fi știut asta, toți aceștia, răspîndiți prin colțurile șopronului de cîrciumă, înconjurați fiecare de cîte 5—10 oameni, citeau „Universul“ de la un capăt la altul și, lucru care poate părea ciudat, partea unde întîrziau cu lectura și unde erau aproape siliți să întîrzie, era partea de politică externă și de știri din străinătate, din toate țările lumii cum s-ar zice, fapt ce nu mai poate părea ciudat dacă ne gîndim că singura călătorie a fiecărui om din sat nu fusese și n-avea să fie nici pentru cei tineri decît pînă la orașul unde erau încorporați pentru stagiul militar. Lectura „asupra lumii“ venea nu numai ca o compensație, probabil, dar le trăda și ceva din secretele și nenorocirile altora, lucruri pe care nu le treceau la curiozități, ci și le subsumau ca experiențe, din moment ce deveneau chestiuni de referință, nu rareori un eveniment sau o întîmplare dintr-o țară sau alta fiind luate drept argument sau scuză pentru un act, un gest sau o mișcare în existența proprie. Cîrciuma și șopronul lui Dragomirescu știu că începuseră să se golească începînd cam din decembrie 1933, zic știu, în înțelesul că mi s-a spus mai tîrziu, pentru a mi se explica de ce cîrciuma lui Dragomirescu era mai goală decît a unui falit, deși proprietarul era încă bogat, cu magazii solide, cu turme de oi și cai de rasă, cu o familie puternică, din care nu lipseau nici băieții pricepuți, nici fetele frumoase. Unii explicau că golirea cîrciumei s-ar fi tras tot de la Iorga, anume că, sub guvernul cărturarului, scăpîndu-se comerțul și finanța din mînă, s-ar fi înmulțit concurența cu băuturi spirtoase și la Făcăieni, ar fi apărut cîrciumile ca ciupercile, cu saloane de biliard și chiar cu săli de cărți de joc, nemaivorbind de saloanele pentru nunți și baluri, care nu lipseau de la cîrciumile mai noi, așezate mai ales la șosea, Dragomirescu n-ar mai fi făcut față „iorgiștilor“, cum li se spune într-o sentință amară, în general, cîrciumarilor apăruți în jurul anilor '31—'32, golirea prăvăliei Dragomirescului datorîndu-se și așezării cam în latura satului, și nu pe cursul mare al șoselei, pe unde se scurgeau oamenii și căruțele între miază-zi și miază-noapte. Dragomirescu putea fi văzut, odată părăsit, tronînd singur sub șopron, dar într-un costum îngrijit, parcă mereu în așteptarea clienților, era un om curat la înfățișare și îmbrăcăminte, atent chiar la figura sa, cum arăta din față și din profil, cînd să-și pună și cînd să nu-și pună ochelarii, cînd să stea picior peste picior, cînd cu mîinile încrucișate, cînd să salute sau cînd să pară uituc sau pierdut în ale sale : era știut că figura și-o făcuse și și-o aranjase după figura regelui Carol I de Hohenzollern, purta barba și mustățile acestuia din portretul care stăruia agățat pe peretele dinapoia tejghelei, chiar și după ce clienții îl abandonaseră și după ce fii și fiicele sale trecuseră la Garda de Fier, îmbrăcaseră cămașa verde cu diagonală și începuseră să formeze primul „cuib“ legionar, sperînd să întemeieze prin acele părți ale Bărăganului o „cohortă“, pentru că Garda de Fier avea împărțiri și subîmpărțiri cu numiri romane, totalitatea mebrilor întocmind Legiunea. Dragomirescu-tatăl rămăsese un om al secolului XIX, Carol I parcă-și lăsase sub șopronul cîrciumii din Făcăieni un fel de figură postumă care privea taciturn peste oameni și case, absent și la falimente, și la ascensiunea zgomotoasă și vertiginoasă a Gărzii de Fier. Spuneam, cîrciuma începuse să se golească prin decembrie '33, adică din momentul cînd Legiunea îl asasinase pe primul ministru liberal I. Gh. Duca pe peronul gării Sinaia. Pare greu de explicat azi cum s-a făcut ca un eveniment politic ca acela al dispariției lui I. Gh. Duca să cutremure și să zdruncine mișcarea obișnuită a existenței dintr-un sat de la margine de țară, așa cum n-ar fi fost în stare să cutremure și să zdruncine decît moartea fulgerătoare a prietenului celui mai apropiat, a unui bunic, a unui tată sau a unui camarad cu care ai făcut armata. I. Gh. Duca, chiar înainte de a muri, era pentru satele din această parte a cîmpiei române o amintire istorică, încă de pe timpul războiului de reîntregire din '916, a fost alături, într-un fel, de atîția oameni pe fronturile din Dobrogea și din Moldova, a urmat armatele și pe Ferdinand în refugiul din Moldova în timpul armistițiului, necapitulînd și neangajîndu-se în guvernul lui Marghiloman rămas la București. Numele său, alături de Brătieni, revenea cu vremurile de pace și cu rotunjirea țării, dar mai ales cu reforma agrară a lui Ferdinand făcută de un guvern liberal — cele mai stabile guverne se dovediseră, mai ales în fața populației rurale, guvernele liberale, oamenii intrați în vreme de pace își cam uitaseră generalii, pacea era prea largă pentru pasul milităresc, guvernelor generalilor Văitoianu, Averescu, Coandă, cu atîția generali pe la mai toate ministerele, guverne perindate între 1918 și 1922, dacă durau cîteva luni, cel mult un an, un an și ceva. E drept, și aceste guverne lăsaseră prin sat, așa cum Iorga lăsase „iorgiști“, Cuza — „cuziști“, Take Ionescu — „takiști“, lăsaseră și ele „văitoieni“ și „averescani“ și, ca și în cazurile celelalte, deveniseră porecle : pe unul care fusese primar pe timpul generalului Văitoianu l-au poreclit pur și simplu Văitoianu, i se spunea chiar Generalul, deși el în armată nu fusese nici căprar ; mai exista în sat unul poreclit Averescu, care, probabil mulțumit de poreclă și încîntat de rangul care i se dăduse în memoria satului, își făcuse rost de un chipiu vechi pe care îl purta onorîndu-și porecla eroică de militar. În mare, satul vota cu liberalii, care angajaseră România alături de Franța în războiul din 1916. Liberalii intraseră în biografia fiecărui bărbat care luptase pe toate liniile de front dintre Turtucaia, Neajlov, Mărăști, Mărășești și Oituz, un alt punct din biografia fiecăruia în care intraseră liberalii fusese întoarcerea acasă, demobilizarea sub un guvern liberal, dar punctul forte înscris în biografia fiecărui țăran a noțiunii de liberal fusese, am zis, reforma agrară care, situată istoric între anii 1922—1926, ani de guvernare liberală și de așezare a păcii, se înscria în anii de maturitate și de întemeiere a familiilor, și de ridicare a caselor și curților tuturor acelora care, tineri, luptaseră cîndva pe fronturile pomenite mai sus. De înțeles că un eveniment ca acela al asasinării lui I. Gh. Duca, primul minstru, proaspăt venit la putere

(Continuare in pag. 10,

POLITICĂ și VIDRE

după o guvernare țărănistă-vaidistă, însemna mai mult decît un asasinat politic al Gărzii de Fier, însemna o frîngere de biografii pe plan local, oamenii așteptau prin Duca, venit prim-ministru în 1933, o perioadă de 4 ani, pînă în 1937, la fel de stabilă ca aceea dintre 1922—1926, asasinatul era și un atentat la noua speranță și la un curs socotit intrat în firescul lucrurilor în acea parte a țării. De aceea, golirea prăvăliei lui Dragomirescu fusese atît de bruscă, deși fii săi și fiicele sale nici nu avuseseră măcar timpul, proaspăt intrați în Garda de Fier, să se arate într-un fel sau altul belicoși și fii ai pericolului. Dragomirescu-tatăl, stînd sub șopron cu masca lui imperturbabilă de Carol I, trona într-o veghe zadarnică în așteptarea prietenilor săi, care să facă să răsune iar prăvălia și șopronul de articolele lui Nicolescu-Fix, C. Cosco, de acoladele feministe ale doamnelor Smara și Laura Vampa, sau de turmentatele și șocantele povestiri jurnalistice cu deznodăminte năucitoare ale lui Rădulescu-Niger.

La răspîntii, grupurile de oameni nu discutau despre Dragomirescu, nici despre fiii și fetele sale, ci despre lucrurile ce se țeseau pe deasupra tuturor și care amenințau să tulbure și să răstoarne nu numai cele așezate, după un război greu, într-o pace care se arătase binevoitoare și la cîmp și în case, dar amenința să zdruncine și familiile, să încaiere generațiile, să strice profesiile, să ia oamenii de la meserii, din strane și de dinapoia tejghelelor și să-i facă să mărșăluiască pe uliți „în pas de gîscă", pe izlazul comunal și pe la capetele satului, înarmați cu baltaguri și cu revolvere la cingătoare.

Se uitase, probabil, în acea duminică, care mai era iorgist, care georgist, care takist, chiar și care averescan, deși Averescu-țăranul venise pe cap cu chipiul, dar nimeni nu-l mai recunoștea ca atare între grupurile acelea de la răspîntii. Cam aceasta era mișcarea de-a lungul șoselei pe unde treceam în plecarea noastră cu căruța și cu caii să ne facem aviatori. Poate că în acea apăsare pe care o împrumutau aerului grupurile compacte de bărbați gălăgioși și crispați, o înseninare ne-a adus, în drumul nostru, apariția la cotul șoselei dinspre primărie, cot care desparte Găița de Făcăieni, a „takistului" Voiculescu, un domn rubicond, cu pălărie de fetru, în haină de culoare închisă și pantaloni raiați, cu pieptul cămășii scrobit, cu guler tare și papion negru, cu mustață takistă parfumată și cănită discret cu pomadă fină franțuzească, în picioare cu botine ascuțite, cu elastic la glezne, în mîna dreaptă cu un baston lucios, inelat la mîner. Nici azi nu știu numele mic al acestui domn Voiculescu dar într-atît memoria satului îi legase existenta de a lui Take Ionescu, primul ministru din 1921—1922, care guvernase o lună și două zile cu partidul său conservator democrat, din decembrie pînă în ianuarie, în care timp și Voiculescu devenise primar, încît Voiculescu, chiar dacă a avut cîndva și un nume de botez, să zicem Vasile, Grigore sau Dumitru, din acel moment a căpătat pur și simplu numele de Take, i se spunea deci Take Voiculescu. După acea lună și după cele două zile, Voiculescu, vroind probabil să rămînă mai departe și Take, n-a mai părăsit primăria, rămînînd acolo în continuare ca secretar, sub diferiți primari-liberali, gogiști, cuziști, tătărăscieni, fereniști. (Frontul Renașterii Naționale), carliști, armandiști, gigurtiști, horiști, (de la Horia Sima), antonescieni și chiar comuniști, pentru că Take a trăit mult, era un om optimist, volubil, care nu se tulbura de clătinarea vremilor. Era solemn pînă și în cele mai firești momente de uliță, pășea și mînuia bastonul într-un tact de mers egal și netulburat, puteau să latre cîinii, să bată ploaia, să treacă convoaie funerare, el înainta egal cu sine, neîntrerupîndu-și ruta sa, neschimbată timp de decenii, primărie-cîrciuma lui Teșea — cîrciuma lui Cîntea — cîrciuma lui Șeitan — cîrciuma lui Sfîrlă, apoi din nou înapoi, cîrciuma lui Țigău — cîrciuma lui Vică — cîrciuma lui Stan Năstase — cîrciuma lui Bîtlan — cîrciuma lui Răzvan — cîrciuma lui Toma Ușurelu, din nou înapoi, cîrciuma lui Teșea și de aici, noaptea, în sfîrșit, spre casă, la soția lui, Mitza, așa-i spunea și oral, cu tz, el era un takist, rafinat și la fonetică, iar Mitza, deși uneori tîrziu se întorcea Take, îl aștepta înaltă și corpolentă în prag, pieptănată cu cozile adunate ca o coroană deasupra capului : „Ai venit, Take ?" „Am venit, Mitza" Îi întindea pălăria de fetru și bastonul, apoi îi oferea brațul și intrau amîndoi în casă. Se zicea că nu rareori Take Voiculescu recita pentru Mitza din poeziile patronului său politic, Take Ionescu, bineînțeles ,poezii scrise de politician în tinerețe, și Mitza o fi ascultat, probabil, romanticele și unduioasele versuri takiste „Refren de toamnă", „La lună" sau „Contemplare". Se mai spunea că adesea, dacă în mîna dreaptă purta bastonul, în mîna stîngă ducea acasă pentru Mitza un buchet de trandafiri, cine știe, și trandafirii erau „luați" de Take-făcăianul tot din literatura patronului-poet Take Ionescu, dar din proza lui, de pildă din „Roze albe și roșie" sau „O lacrimă", acei trandafiri care au premers, cum spun unii, abundența acestei flori în poezia lui Macedonski. Reveneau chiar în sentințele lui Take Voiculescu formule takiste ca : „omul modern", „cascada trenurilor", „Europa va deveni republică, domnilor", „omul de stat trebuie să fie mai mult decît om de partid", lucruri din proza politică a maestrului. Că îl evoca pe Take Ionescu era știut, mai ales finalul patronului, care, după ce își închinase în ianuarie '22 guvernarea de prim ministru, plecase nu mult timp după asta spre Roma, unde sfîrșise, „un adevărat sfîrșit", spusese Take Voiculescu, adăugînd cu solemnitate „a trăit ca un om mare, a sfîrșit ca un om mare în Cetatea Eternă". Mitza, se zicea, fusese printre cele mai frumoase femei din sat, mai arăta încă frumoasă, chiar așa corpolentă și în continuă așteptare în prag, cu o cută adîncită între sprîncenele arcuite ; văzută de atîtea ori în picioare, dreaptă ca o statuie ce nu se prea clintea pînă la venirea soțului, i se spunea în sat „Regina Mitza". În amintirea satului a rămas o întîmplare a domnului Take cam nepotrivită cu solemnitatea, cu costumul, cu pălăria de fetru și cu bastonul său : întorcîndu-se din obișnuita sa escală de la cîrciuma lui Teșea spre casă și mergînd pe malul Dunării plin de surpături în acea parte a satului, ar fi căzut într-o despicătură de mal care, lărgită de ploi, era mare ca o bortă și adîncă cît o pivniță, văzîndu-se acolo în întuneric, cum era și mai amețit decît de obicei, surprins că nu e așteptat în prag și fără să fie luat de braț și condus în căminul său, Take Voiculescu ar fi strigat înspăimîntat și plin de alarmă : „Mitza, aprinde lampa !" L-ar fi scos unul de acolo, unul cu porecla Țugu, și acesta un fel de domn, dar un domn decăzut, într-atîta de decăzut încît rămăsese singur cu casa și familia pe acel mal cu surpături, toți ceilalți se mutaseră pe rînd în alte părți ale satului, lăsîndu-și curțile și pereții să le năruie sortita prăbușire de maluri. Mai totdeauna, neplăcuta întîmplare a lui Take Voiculescu cu surpătura și cu lampa era povestită alături de una din nefericirile lui Țugu, deși întîmplarea lui Țugu nu avusese loc în același timp cu a lui Take Voiculescu. Fapt într-un fel captivant, și biografia lui Țugu avea o marcă politică, dar spre deosebire de marca lui Take, care îl păstrase takist, om modern, elegant și cu o soție statuară, marca lui Țugu era marca unei catastrofe legată de criza din '32—'33, din timpul guvernării lui Vaida Voevod, care nimerise o legislatură într-un val de depresiune economică europeană și de ani proști în agricultura românească și turbulenți în mine și la căi ferate, cu greve și răzmerițe, cu visteria goală, dar, paradoxal, cu o creștere și un excedent de populație fără precedent. Și în familia lui Țugu acei ani adăugaseră cîțiva copii, deși casa lui era și așa plină de fete, fete flămînde și fără rochii. Țugu fusese un fel de antreprenor de poduri și șosele, dar poduri și șosele cine să mai facă în acele vremi de cădere, încercase și o concesiune de autobuze împreună cu alți cîțiva, dar, vorba lui, cum drumurile erau proaste „ce putea face omul și autobuzul", mai ales pe căile rurale. Toate îi merseseră prost, deși, asemeni lui Take Voiculescu, era și el un „om modern", însăși porecla de Țugu dovedea asta, el era transilvănean, picase în sat, în vremea crizei amintite, cu familia și pentru că singurul lui bagaj era o vioară în toc de carton negru purtat la subțioară, oamenii satului crezuseră că au de-a face cu un lăutar, mai ales că venise îmbrăcat într-un costum cadrilat, cu pălărie de pai, și purta și cravată, ceea ce în zilele de lucru nu se întîmpla decît lăutarilor. Cînd un om din sat l-a întrebat pe omul nou sosit cu vioara sub braț, mai mult să-și mărturisească mirarea în fața arătării ca picate din cer : „Cu ce-ați venit pînă aici ?" „Cu țugu" a răspuns. Cuvîntul nu era cunoscut la noi pe atunci se zice, nemțeasca vocabulă era folosită mai mult peste munți și prin Banat, la noi i se spusese, cînd i se spusese, de-a dreptul „tren". Noului sosit i-a rămas numele Țugu, soției lui — nevasta lui Țugu, iar fetelor lui — fetele lui Țugu. De fapt, de ce o fi răspuns el că a venit în sat „cu țugu", poate din boierie, pentru că trenul nu venea și n-a venit niciodată pînă în satul nostru, atît la miază-zi, cît și miază-noapte trenul trecea la o distanță de 30 km departe de comună. De acolo, cine venea cu trenul sau cu țugu, pornea spre sat pe jos, lucru însă, pe care domnul Țugu, în bogăția lui scăpătată, se rușinase să-l recunoască. La venire, nu prea a avut unde să se așeze și s-a așezat într-o casă cam părăsită, chiar pe buza malului Dunării, acolo unde coasta de lut a fluviului începuse să se macine de ape și să se surpe. Țugu și familia lui, care creștea cu anii, a rămas pînă la urmă în casa aceea de pe mal și existența lui de om sărac și păgubos, căruia nu i se leagă și nu-i merge nimic, era asimilată cu surpăturile dimprejur, chiar pereții casei arătau niște crăpături căscate ca niște prelungiri pe verticală ale supăturilor venite de dedesubt. În foametea din '933, care, în opoziție cu cea mai slabă recoltă din anii păcii, avusese cel mai mare excedent de populație, Țugu, disperat că numai poate face nimic, nici măcar pentru hrana familiei sale, aproape își luase cîmpii : rătăcea, vorbea singur, în căutare, probabil, prin ascunzișurile minții sale, de vreo invenție miraculoasă care să-l scape de un sfîrșit nenorocit. Și mergînd tot așa, se depărtase de casă și de sat într-atît, încît unii spuneau că l-ar fi zărit pe drumurile Brăilei și Galaților, și că o luase la picior fie spre Tecuci, fie spre Tighina. În casă îi rămăseseră fetele, trei dintre ele erau aproape de măritat, stăteau mai tot timpul în casă, toate trei ar fi avut o singură rochie, care era înr-o asemenea stare încît nici aceea nu putea fi îmbrăcată decît pe înserat, sau mai degrabă noaptea, cînd una din fete se ducea în sat la vreo prăvălie, la adăpostul nopții, să nu se vadă pînza roasă și deșirată, ca să ia pe datorie gaz lampant sau sare, că altceva nu li se dădea, sau nu mai prisosea în sat, mălaiul devenise un lucru rar din pricina secetei. Soția lui Țugu nu mai trăia. Fetele, cum stăteau mai totdeauna în casă, lipsite de îmbrăcăminte, trăiau așa, într-o flămînzenie somnolentă și letargică, și așteptau acolo în tăcere pe Țugu, care plecase și nu se mai întorcea, sau nu mai așteptau nimic. Într-o zi s-a întors Țugu acasă, dar n-a stat mult, le-a aruncat fetelor peste prag un săculeț de mălai, o pungă de prune uscate și afumate, cîteva acadele și ceva mărunțiș pentru gaz și sare, spunîndu-le : „Plec mai departe", ca și acum nu se întorsese, ci trecea numai pe lîngă o casă oarecare și pe lîngă niște fete ale nimănui. Mai spusese : „Dacă vin niște negustori de la Brăila să întrebe de vidre și de blănuri de vidre, spuneți-le că sînt plecat și să vină altă dată, peste cîteva săptămîni". Adică Țugu pleca mai departe fiindcă se temea de negustorii din Brăila cărora n-avea de unde să le dea vidrele și blănurile de vidre făgăduite în schimbul banilor de arvună primiți, cu care el cumpărase mălaiul, acadele și prunele. Într-adevăr, la scurt timp după plecarea repede și furișată a lui Țugu, apar negustorii, cu puști pe umăr și încinși cu cartușiere,, probabil că Țugu, amăgindu-i, le promisese nu numai că le va da blănuri de vidră, dar și că-i va însoți în apele cu hățișuri din insula Borcei la vînătoare de vidre. Cînd negustorii au bătut în ușă, una din fete și-a tras pe ea rămășița de rochie, celelalte retrăgîndu-se prin ghiozurile mai întunecate ale odăii și, întredeschizînd foarte puțin ușa, i-ar fi întrebat căscînd somnoroasă și sleită de foame : „Ce vreți, nu vedeți că dormim ?" „Am venit după blănurile de vidră și după domnul Țugu ca să mergem la vînătoare". Într-un amestec de glasuri leneșe și adormite fetele le-ar fi răspuns : „Altă dată, nu acum, peste cîteva săptămîni". Ușa s-a închis, vînătorii, rămași afară pe mal printre surpături, au mai dat de cîteva ori roată casei și apoi au mers prin sat să întrebe de Țugu și să afle și cîte ceva despre el și despre cuvîntul lui în afaceri. Prea multe n-au aflat, lumea era prea necăjită de secetă și foame ca să se mai înveselească de isprava nenorocită a lui Țugu cu vidrele și vînătoarea. Negustorii s-au întors din nou la casa lui Țugu, au bătut din nou în uși, au întrebat din nou de blănurile de vidră, răstindu-se pe sub fereastră și în prag la nevăzutele fete somnolente de măritat, care stăteau acolo în casă tăcute și întinse care pe unde se afla. Mînioși, tot repetau bătăile în ușă și strigătele, dar fetele nu le-au răspuns nimic. Negustorii au pornit din nou în sat să tragă, totuși ,pe cineva la răspundere, povestind despre arvuna plătită și blănurile neprimite, despre drumul făcut degeaba, despre pregătirile neghioabe de vînătoare, arătîndu-și tot caraghioslîcul lor cu pușcă la umăr și cartușierele la cingătoare. Dar nimeni nu le-a dat vreo dezlegare, o ridicătură-două din umeri și atît, nimeni nu știa de Țugu, cine să-i mai țină socoteala și lui Țugu, iarăși au năvălit negustorii pe mai la ușa lui Țugu, strigînd de afară spre fetele încuiate înăuntru : „Dați-ne blănurile, dați-ne vidrele, șarlatani și șarlatance ce sînteți !" Nici de data asta nu le-a răspuns nimeni. Mai furioși, și-au reluat strigătele devenite urlet : „Dați-ne vidra, dați-ne blănurile !" și au început să bată cu pumnii în cercevelele ferestrei și în tăblia de lemn uscat și crăpat a ușii scorojite. Bubuia casa de lovituri și, dacă mințile acelea înfierbîntate de negustori s-ar fi uitat mai bine la pereții despicați din loc în loc printre cărămizi, s-ar fi temut să mai lovească așa, de frică să nu se prăbușească casa în afară peste ei. Dar ei nu s-au oprit și au lovit mai departe cu pumnii să li se deschidă. Unul din ei, înpingîndu-și furia pînă la neghiobie, și-a smuls arma de la umăr, a îndreptat țeava în sus și a tras un foc în aer. Ce s-o fi întîmplat acolo în casă, cine ar putea ști, dar ușa s-a deschis brusc și, pe rînd, au ieșit de acolo ,ca dintr-o văgăună întunecoasă, cele trei fete, goale și despletite, și pășind una lîngă alta cu pîntecul înainte spre negustorii înarmați, arătîndu-le partea păroasă din față, le-au strigat într-un fel de cîntec însoțit cu o bătaie ritmică a tălpilor : „Vidra ! Vidra ! Uite vidra !"

(Din cartea „Elegii la sfîrșit de secol")

Atelierul dimineața

Cronica literară de Cornel Ungureanu

ILUMINARE ȘI HIEROFANIE

După 1964 România a încercat să-și apropie emigrația și să recupereze o seamă dintre valorile ei. Procesul a fost greoi, fluctuant, cu ezitări de neînțeles și cu blocaje catastrofale. Dar trebuie să recunoaștem că, în unele cazuri, precum ale lui Ionescu, Cioran și, mai ales, Mircea Eliade, a existat un spor al înaintării, vizibil mai ales în anii de maximă destindere, 1965—1971.

Unul dintre marile nume ale diasporei românești a fost însă sistematic ocolit de cei ce diriguiau operațiunile de politică literară și culturală : Vintilă Horia. Cei care îl vizitau solicitau maximă discreție atunci cînd povesteau prietenilor despre întîlnirile cu celebrul romancier. Era **persona non grata** nu numai pentru guvernanți, ci și, mi se pare, pentru anumite cercuri intelectuale. Zvonul că fusese legionar își avea și el greutatea lui. Dosarul întocmit de securitate atunci cînd guvernul român împiedicase acordarea premiului Goncourt își avea și el sinistrul său prestigiu. Eliade era mai acomodabil. Cioran nu mai deranja pe nimeni. Ciorănescu și Uscătescu nu intraseră în nici un conflict evident cu autoritățile comuniste : ei puteau reveni. Puteau reveni și mulți alții, autori mai mari sau mai mici, sprijiniți, în România, de prieteni, cunoscuți, foști colegi de generație legați : ajutați, într-un fel sau altul, de cei care dădeau dispozițiunile.

Dumnezeu s-a născut în exil, volumul căreia i s-a acordat premiul Goncourt pe 1960 apare abia acum în România. Scriitorul va împlini, la începutul lui decembrie, 75 de ani. Este autorul cîtorva zeci de volume de poezie, proză, eseistică. Este unul dintre marii scriitori ai secolului al XX-lea. Sau, poate mai exact : este unul dintre scriitorii exponențiali ai acestui secol. Precum Gombrowicz, Czeslaw Milosz, Mircea Eliade, Cioran, Vintilă Horia aparține primei generații a exilaților est-europeni.

În volumul al doilea al **Fragmentelor dintr-un jurnal,** Mircea Eliade observă că această generație era obsedată de păstrarea identității. Spre deosebire de cei exilați sau autoexilați două decenii mai tîrziu, interesați de **asimilare,** de acomodare rapidă și totală, primii încercau să-și păstreze, cu o anumită disperare, **patria.** Voiau să rămînă polonezi, români, maghiari, cehi, slovaci : să salveze ce mai putea fi salvat. Erau luptători, agitau un steag, slujeau o cauză. Nu voiau doar nivelul de trai al țării în care poposiseră, nu doreau prosperitatea liniștită a vecinului. Nu sperau să fie sau să se metamorfozeze în nemți, francezi, belgieni, olandezi ,americani. Scrisul realiza operațiunea, quasimagică, a recuperării paradisului pierdut.

Cu alte cuvinte, ei nu visau să-și abandoneze condiția de **exilat.** Dimpotrivă, recunoscîndu-și **această condiție,** ei încercau explorarea orizontului său originar. Atît **Noaptea de Sînziene** de Mircea Eliade, cît și cîteva din romanele lui Vintilă Horia sînt documentele dramatice ale luptei pentru păstrarea identității. Dar și documente privind **exilul interior.** Literatura protejează împotriva anihilării sentimentului apartenenței, dar nu este ea, în egală măsură, înstrăinare ? Oare scriitorul nu regăsește sensul profund al existenței sale prin exil ?

⁂

Dumnezeu s-a născut în exil este „jurnalul" lui Ovidiu la Tomis. Din început, trebuie să spunem că scriitorul nu este frivol și că stratul documentar al romanului e fără fisură. Mari istorici ne spun că acolo unde Vintilă Horia își permite a formula presupuneri, imaginația sa nu riscă nepermis de mult. Unele dintre presupunerile sale sînt confirmate chiar de cercetătorii ultimilor decenii. Afirmația că Ovidiu ar fi fost inițiat în pitagoreism își găsește noi susținători chiar în anul bimilenarului.

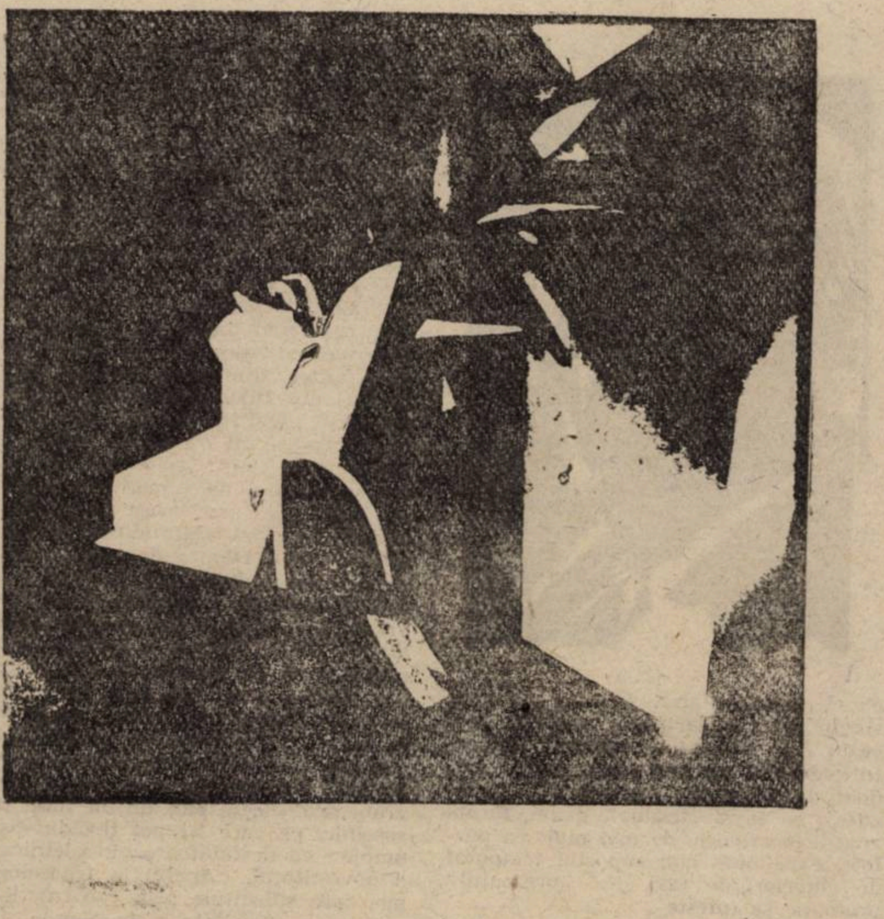

Danae

Romanul trebuie citit ca un itinerar al inițierii, pe parcursul a opt ani de exil. Labirintul inițiatic l-ar reprezenta chiar drumurile exilatului Ovidiu prin patria-mamă a Naratorului. Fiecare pas al poetului latin în necunoscutul Daciei definește o nouă etapă în cunoașterea vieții și a morții : o stranie iluminare.

Dacă un prim nivel ar fi „documentar", un al doilea este deci inițiatic. Poetul latin se inițiază în tainele Zeului unic aici, la marginea imperiului, trecînd, cu tot mai multă îndreptățire, granițele : pătrunzînd, treptat, în **cealaltă lume.**

Exilatul nu întrerupe nici un moment dialogul cu ținutul de odinioară. Nu se desprinde de Centru. El primește scrisori din care află ce se întîmplă acolo. Speră în reîntoarcere și face tot ce-i stă în putință ca să obțină îndurarea noului împărat. Nu refuză nici o umilință pentru a reveni la Roma.

Nu Ovidiu trădează Centrul. Centrul își trădează vocația, golindu-se de sine. Mulțimea pestriță de zei romani nu mai poate ocroti o credință. La Roma e prea multă frivolitate, prea mult cinism .Așa că purtătorii credinței vor căuta altceva. Poetul va întîlni lîngă Tomis romani care se închină lui Zamolxe. Chiar la Tomis există înalți funcționari romani care cred în zeul unic al dacilor. Religia Zeului unic își cîștigă adepți în toate provinciile.

Golit de sine, Centrul se deplasează în locurile „barbare". De puține ori, am asistat la o analiză atît de profundă a felului în care își face simțită nevoia și prezența Noua Religie. În călătoriile sale prin Dacia, lumini stranii îndrumă pașii poetului. Protagoniștii ai metamorfozelor cîntate de el reapar : Filemon și Baucis se ivesc, trăiesc și mor într-o colibă dacică. Nopțile îi devin familiare naratorului. O trăsătură aparținînd călătoriilor în Dacia ar fi ciudatul lor sens nocturn.

Triumfalismul dacist al romanului istoric confecționat în ultimii ani ceaușiști ne împiedică, poate, să receptăm rafinamentele acestei cărți extraordinare. Spațiul mioritic nu este, în romanul lui Vintilă Horia, o abstracție. O matrice arhetipală îi guvernează pulsul. Iluminat de surse nebănuite, peisajul se încarcă de sacralitate. E paradisul regăsit.

⁂

Aflat la echidistanță de **Moartea lui Vergiliu** și modelul latino-american, Vintilă Horia încearcă unul dintre marile pariuri pe care le poate face un scriitor : acela de a descrie nașterea unei noi religii. În anul întîi al erei noastre, Ovidiu asistă nu numai la prăbușirea unui Imperiu, ci și la întemeierea altuia. A devenit apt pentru a înțelege. Întîlnește în drumurile sale semnele, dar și pe cei care fac sensibilă apropierea Lui. Unul dintre aceștia este doctorul Teodor, inițiat într-o credință care îl va pregăti și pe el pentru marea întîlnire : misterele isiace. Doctorul se va afla acolo în momentul nașterii. Va fi acolo atunci cînd vor apare, călăuziți de stea, magii. Acolo va mai fi (orgoliul autorului nicodată mărunțit !) un preot dac. Dar nu numai orgoliul auctorial, ci și o firească explicare a învecinării unor religii îl plasează pe preotul dac lîngă magi. Drumul lui Teodor prin imperiu în căutarea Mîntuitorului mi se pare unul dintre cele mai frumoase romane ale căutării sacrului din literatura secolului nostru. Iată unul dintre cele mai angajate momente ale cărții :

„Cum să-ți spun ce simțeam ? O bucurie însoțită de o teamă nespusă. De ce un copil, o ființă atît de fragedă și delicată ? De ce un staul și păstorii aceia mizerabili ? De ce Dumnezeu alesese **tocmai acest loc** (s.n.) și această sărăcie pentru a se arăta oamenilor ? Ceva din mine se împotrivea acestei simplități a miracolului. Și cum să explic și să justific prezența mea în fața ușii acelei case, în spatele căreia, ciulind urechea, puteam să aud plînsul copilului, și vocea maicii sale ? Trebuia să fac ceva, să mă port altfel decît pînă atunci, să mă întorc la Alexandria pentru a striga vestea cea bună din pragul templului lui Isis și al tuturor templelor închinate zeilor mincinoși ? Și mă întrebam : cum o să arate Mesia oamenilor puterile și vrerile sale ? (...) În această tulburare, un gînd veni să mă lumineze : trebuia să-l urmez pe Mesia chiar din această clipă..."

Carte a iluminărilor, **Dumnezeu s-a născut în exil** este cartea conștiinței tragice a exilului și a convertirii ei în mesaj spiritual.

⁂

Post scriptum. Monica Nedelcu, vedeta feminină a Timișoarei culturale (tinere !) de la sfîrșitul anilor șaizeci (să mai zicem că în aceste medii trona, cu dezinvoltură, Sorin Titel ?) ne oferă un excelent documentar-postfață consacrat operei lui Vintilă Horia. Pe ambii ni i-a evocat, cu infinită iubire, Sorin, oaspete al lor în penultimul an al vieții sale.

⁂ Vintilă Horia, **DUMNEZEU S-A NĂSCUT ÎN EXIL, Ed. Europa, Craiova, 1990.**

Cronică măruntă

Alți iepuri, alți călăreți

• Caruselul eratelor continuă : trebuie să vă informăm, dragi cititori și iubitori ai revistei noastre, că în numărul trecut cronica măruntă nu aparținea doamnei Anemone Popescu, ci lui Valeriu Ganea • O eroare și mai gravă pe care trebuie să o semnalăm e legată de activitățile domnului Constantin Virgil Gheorghiu : în paranteză deschisă, textul corect este : noi nu credem că era **• Cu alte cuvinte noi, Valeriu Ganea, nu ne permitem să credem că domnul C. V. Gheorghiu era informator al Siguranței, așa cum bănuiau Marin Preda și, probabil, alți colegi de generație ai domniei sale • Și, în definitiv, dacă ar fi fost, în penuria de agenți și de informatori de atunci, în criza de turnători de la începutul deceniului al cincilea, titlul era chiar onorabil • Una era să fii agent al domnului Cristescu sau al domnului Moruzov, care compătimeau cu scrisul românesc, și alta să fii ceva mai tîrziu, cînd o informare bine ticluită avea consecințe dintre cele mai grave • Una-i să fii Alfred de Vigny, turnător al epocii de aur a romantismului francez, și alta-i să fii informator al gestapoului, ca Maurice Sachs • Dar ce succes au cărțile ultimului, însoțite de banderola „turnător" ! • Descoperim încet-încet că succesul de public al literaturii se datorează și unei biografii bine transcrise • În postfața lui Daniel-Rops la romanul** Dumnezeu s-a născut în exil,**recent apărut la editura Europa din Craiova, romanul** Ora 25 **este citat ca un adevărat punct de reper • Cine citește cu oarecare grabă „notele bibliografice" confecționate de Ion Deaconescu, poate bănui că și domnul Ion Deaconescu este un erou al diasporei românești • Acum, cînd cititorul român e bombardat cu atîtea nume noi nume de scriitori importanți interziși pe timpul dictaturii, nimic mai la îndemînă decît bănuiala că și domnul Deaconescu ar fi plecat de vreo patru decenii din România • Stilul ezitant al celor două pagini „bibliografice" nu poate face altceva decît să ne întărească (nouă) convingerea că domnul Ion Deaconescu n-a avut decît rare contacte cu limba română scrisă în România în ultimele patru decenii • Iată însă că un surprinzător cadou al prietenilor noștri iugoslavi — un volum intitulat** Poezie și epocă, **tipărit în limba română de editura Libertatea din Novi Sad și purtînd semnătura lui Ion Deaconescu ne lămurește enigma • O notă finală,** Despre autor, **ne arată că domnul Deaconescu s-a născut în 1949, în județul Gorj, că a urmat filologia la București, că a fost — trimis de statul român — lector de limbă română la Skoplje, la Novi Sad și la Belgrad •** Mai aflăm că a publicat articole de critică literară în Steaua, Ramuri,Secolul 20 chiar în Orizont ! **• Că a mai publicat intr-o seamă de reviste din străinătate ! • Dar domnul Deaconescu este și autorul unei teze de doctorat, intitulate „Proza română și iugoslavă contemporană în contextul european" ! • Este și autorul unor volume de poezii în română ! • E tradus în sîrbo-croată și în macedoneană ! • Iubiți cititori, dacă n-ați auzit încă de poetul Deaconescu, tradus, pentru gloria limbii române, în macedoneană și în sîrbo-croată, vă mai amintim (transcriind aceeași notă bio-bibliografică apărută în Iugoslavia) că este și autorul antologiei** Poeți olteni, **alcătuite în colaborare cu Iustin Constantinescu • Dacă tot nu sînteți edificat de valoarea domnului Ion Deaconescu, transcriem din** Poezie și epocă : **„Se simnte în poezia sa ecouri puternice din creația lui George Bacovia, operînd cu aceleași metafore specifice simbolismului acestuia, descriind stări identice de plictis și de neintegrare într-o existență atît de controversată și neospitalieră". • Sau, din același articol : „Copilăriei, mirificului tărîm inundat în lumină și seninătate îi dedică un volum întreg** Dumbrava mea, **în care Condali se dovedește un poet al expansiunilor juvenile ... amintindu-ne de poezia lui Topîrceanu, Elena Farago, Otilia Cazimir, Cicerone Teodorescu închinată celor mici". O pagină mai încolo, scriind despre Miodrag Miloș, dl. doctor observă că deși „nu-i ușor să scrii poezie destinată celor cu ghiozdane ... au făcut-o cu rezultate dintre cele mai surprinzătoare și Tudor Arghezi, Elena Farago, Otilia Cazimir .." • Pe ce s-o sprijini faima domnului Ion Deaconescu în străinătăți ? • Și cine va fi stimulat, dincolo, ideea că domnul Deaconescu este ... chiar, ce este ?**

Valeriu GANEA

SADOVEANU — 110

O dominantă a stilului: CONVERGENȚA

În lingvistică și, cu osebire, în stilistică se înțelege prin **convergență** sincronizarea și armonizarea procedeelor artistice la diferite nivele ale limbii — fonetică, gramatică, lexic, formarea cuvintelor — în vederea atingerii aceluiași scop de cea mai mare însemnătate: adecvarea desăvîrșită a mijloacelor de expresie la conținutul de idei și sentimente ale operei literare. Problema are deci un vădit caracter interdisciplinar, stîrnind deopotrivă interesul tuturor slujitorilor Filologiei. Se impune oarecum de la sine observația că **efortul adecvării** este caracteristic pentru toți scriitorii de seamă, a căror „clasicitate" depinde, în largă măsură, tocmai de izbînda unei atare rîvne.

Pentru a ilustra, de la început, conceptul „convergență" citez, însoțindu-le de un scurt comentariu, primele versuri din partea a doua a poemului postum **Gemenii** de Mihai Eminescu: „Brigbelu, rege tînăr din vremea cea căruntă, / Pe zeii vechii Dacii i-a fost chemat la nuntă. / Frumos au ars în flăcări prinosul de pe vatră / Pe cînd intrară oaspii sub bolțle-i de piatră". „Adecvarea" cată să se realizeze aici prin înfiriparea și statornicirea, cu ajutorul unor opțiuni lingvistice, a „atmosferei de epocă", în stare să susțină evocarea unor întîmplări din veacul de demult, cînd istoria se subțiază, destrămîndu-se în mitologie. Scopul comentariului nostru și, în general, al însemnărilor de față va fi acela de a înlesni cititorului observația că poetul alege, din „variantele" posibile, existente în diferite compartimente ale limbii, tocmai pe acelea înzestrate cu anumite valențe evocative, gata să se actualizeze în condițiile contextuale date. Astfel, la nivelul structurii sonore a cuvintelor, se înregistrează fonetismul **flacări** (în loc de **flăcări**, cum sună forma literară a pluralului), care, prin însuși faptul că se abate de la „normă", devine expresiv, dobîndind un sunet aparte, ușor desuet, ce sprijină și reliefează, într-un anume sens, ideea.

Constatări asemănătoare prilejuiesc faptele de morfologie selectate de poet. Din domeniul sinonimiei gramaticale, este fără îndoială consemnabilă, ca slujind aceluiași țel artistic, forma veche, analitică, de mai mult perfect **a fost chemat** (= „chemase"), păstrată, astăzi, doar prin cîteva graiuri, dar foarte răspîndită în textele „scripturelor române" de odinioară. Mi se pare semnificativ amănuntul că acest mai mult ca perfect al „vechimii", foarte solicitat de Sadoveanu, se ivește cu precădere, dacă nu cumva chiar exclusiv, în romanele istorice:

„— Contenește, jupîneasă Ilisaftă, s-a îndîrjit jupîn Manole; [. . .] M-am dus peste Moldova ca să văd cositorii; m-am întors ș-am umblat după alte treburi; iar m-am dus și m-am întors, și dumneavoastră tot **n-ați fost isprăvit** cele ce aveați a vă spune [. . .].

Ionuț Jder păși între bătrîni luîndu-le mîinile și sărutîndu-le iar.

— Așa că dinspre partea asta toate-s bune, tătuță și mămuță. Ne-a sosit poruncă de la măria sa, ca să pregătim harmasarul cel alb cu țintă în frunte. Noi **am** mai **fost avut** veste că acel cal are să facă trebuință măriei sale și nu l-am lăsat să se îngrașe" **(Frații Jderi)**.

Din același domeniu — al morfologiei în general, al flexiunii verbale în special — trebuie să reținem, în fragmentul eminescian propus, din postuma **Gemenii**, forma veche de perfect compus, persoana a treia singular, **au ars** (în loc de **a ars**, căci subiectul este la numărul singular: **prinosul**). În textele noastre timpurii formele de persoana a treia, singular și plural, erau, la perfectul compus, identice: **(el) au ars, (ei) au ars; (el) au căzut, (ei) au căzut; (el) au fost, (ei) au fost** etc. Ne sună mereu în urechi primele cuvinte din portretul lui Ștefan cel Mare, așa cum l-a întruchipat, în **Letopisețul** său, Grigore Ureche: **„Fost-au** acestu **Ștefan Vodă** om nu mare de statu [. . .]". Fenomenul revine cu insistență în același capitol al cronicii: **„Au domnitu Ștefan Vodă** 47 de ani și două luni și trei săptămîni și **au făcutu** 44 de mănăstiri [. . .]". Nu pot pierde prilejul de a sublinia că prezența unor atare forme verbale la cronicari constituie simple fapte **de limbă**, în timp ce ivirea lor la Eminescu și Sadoveanu le convertește în notabile fapte **de stil**. De altfel, cele două sinonime morfologice din cadrul flexiunii verbale, discutate pînă acum, sînt reunite de Eminescu în aceeași strofă din **Luceafărul**, ba chiar între hotarele înguste ale unui singur vers: „Iar apa, unde-**au fost căzut** / În cercuri se rotește". Subiectul verbului **au fost căzut** este, evident, la singular: **Luceafărul**, el „căzuse", ca să și „traduc", astfel, forma analitică, arhaică, de mai mult ca perfect, exprimînd clar raportul temporal de anterioritate față de „prezentul" dramatic **se rotește**.

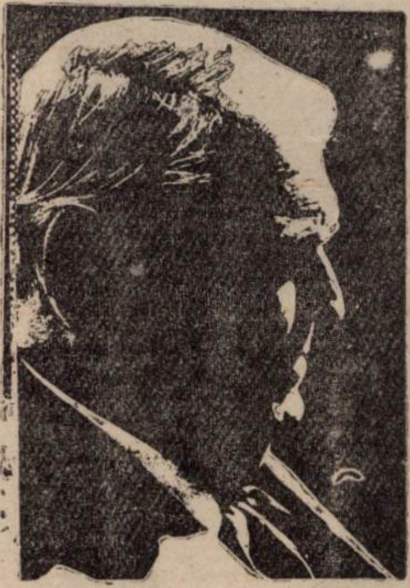

Tot din domeniul morfologiei — dar, de astă dată, de pe teritoriul flexiunii nominale — merită să ne rețină atenția, ca fiind subsumabilă aceluiași cuprinzător proces de convergență, forma analogică de plural articulat **oaspii**, plăsmuită cu siguranță de poet sub presiunea vechiului singular **oaspe**, identificabil, tot ca mijloc al „situării" artistice în timp, într-o replică a lui Mircea din **Scrisoarea III**: „După vremuri, mulți veniră, începînd cu acel **oaspe** / Ce din vechi se pomenește, cu Dariu a lui Istaspe". Varianta arhaică **oaspe (oaspete** a fost „refăcut" mai tîrziu, după pluralul etimologic **oaspeți)** cade în chipul cel mai firesc de pe buzele lui Mircea cel Bătrîn, mai ales atunci cînd voievodul îl evocă pe Dariu, cel „Ce **din vechi** se pomenește". Or, pluralul **oaspi**, plăsmuit după învechitul **oaspe** și folosit în **Gemenii**, sună la fel de „ruginit", în sensul bun al cuvîntului, ca și singularul său.

Revenind, pentru ultima oară, la fragmentul eminescian din **Gemenii**, constatăm că faptele lexicale sînt și ele „convergente", nu numai între ele, ci și cu cele din alte sectoare ale limbii, semnalate pînă acum. Cuvintele trimit uneori direct, prin însuși conținutul lor semantic, către ideea unui trecut fabulos, acela din „raiul Daciei veche". Se rînduiesc aici adjectivele-epitete prinse în structura îmbinărilor „vremea cea **căruntă**" și „zeii **vechii** Dacii". Nu va fi, cred, lipsită de interes mențiunea că în **Țiganiada** lui I. Budai-Deleanu ne întîmpinăm cu cel puțin o expresie alcătuită dintr-o pastă lexico-stilistică foarte asemănătoare: „Ah! căruntă vechie cinstită" — se tînguie undeva poetul (v. 3919), manifestîndu-și încă o dată predilecția pentru derivatele substantivale făurite cu ajutorul sufixului **-ie (vechie)**, unele născocite de poetul însuși: **crezătorie** „superstiție" (din **crezător**), **libovie** „dragoste" (din **libov**), **nălție** „înălțime" (din **'nalt**), **nătărie** „boroboață" (din **nătărău**), **nemuritorie** „nemurire" (din **nemuritor**), **răpezie** „repeziciune" (din **răpede**), **sufleție** „însuflețire" (din **suflet**), **șozie** „poznă" (din **șod**), **vechie** „vechime", „antichitate" (din **vechi**) etc., etc.

În sfîrșit, de un notabil randament stilistic se bucură în crîmpeiul din **Gemenii** substantivul **prinos**, sinonim aproape ieșit din uz pentru „ofrandă" și înzestrat cu prețioase conotații legate de cultul morților, pe care contextul unde el este situat le valorifică din plin.

„Solidaritatea" sau mai bine zis „solidarizarea" aceasta, în direcția aceluiași scop, a unor fapte stilistice aparținînd la compartimente diferite ale limbii — pe care m-am străduit să o fac sesizabilă supunînd analizei patru versuri din postuma „dacică" **Gemenii** de Mihai Eminescu — constituie una din cele mai izbitoare trăsături ale expresiei artistice sadoveniene. Iată, între atîtea alte citate posibile, cîteva rînduri din **Divanul persian** — povestire gen „1001 de nopți", cu dialog îmbelșugat și cu personaje așezate „la margine de timp", solicitînd din partea scriitorului un remarcabil efort al „situării", un meșteșug desăvîrșit al adecvării: „Iară Miramir-împărăteasa nu s-a putut bucura de nimic. După ce și-a dat rodul pîntecelui său a căzut în arșiță și suferință și nu tîrzie vreme s-a petrecut din această viață" (0, XV 351). Procedeul artistic ce caracterizează cu pregnanță acest scurt dar prețios fragment este, fără îndoială, **tărăgănarea ritmului narațiunii**, în stare să insinueze în sensibilitatea cititorului sugestia învăluitoare a „vechimii". Personajele n-au de ce să se grăbească, ele dispun de un timp prisoselnic, pe care își pot îngădui să-l umple cu desfătătoarea îndeletnicirea a povestitului. Apelul la frazeologisme, care substituie prin construcții analitice, dezvoltate, sinonimele simple, va fi soluția cea mai convenabilă în vederea obținerii unor atare rezultate. În loc de **curînd**, Sadoveanu spune **nu tîrzie vreme**, iar sintagma aceasta, exprimînd pe căi ocolite „iminența" unei acțiuni, revine adesea în narațiunile lui istorice, dezvoltînd, uneori, o structură și mai analitică. Zodia Cancerului: **„Nu după tîrzie vreme**, din mulțimea întunecoasă care foia murmurînd în apropiere, se desprinse o umbră și veni cătră el" (0, X 237). Potrivit aceleiași benefice rețete stilistice, verbul simplu **a naște** este înlocuit cu locuțiunea **a-și da rodul pîntecului**, foarte plastică și cutreierată de duhul vechimii. Mi se pare cît se poate de grăitor amănuntul că, în cărțile noastre timpurii — pe care Sadoveanu le cunoștea ca nealtul — „pruncului" i se zice, analitic, **roada pîntecului (Psaltirea Hurmuzachi)**, cu o imagine pe care avea să o reia și Dimitrie Cantemir în **Istoria ieroglifică**: „Maica pentru **rodul pîntecului** său pătimeaște".

Observații oarecum asemănătoare prilejuiește expresia, extrem de laxă, **a se petrece din această viață**, unul din numeroasele sinonime locuționale eufemistice, cu ajutorul cărora Sadoveanu ocolește verbul sumbru, cu sunet prea decis, al „morții". Cu modificări nesubstanțiale, dar cu aceeași încărcătură, locuțiunea revine în cîteva locuri ale operei sadoveniene, de pildă în vorbirea unui reprezentant prin excelență al „vechimii", moș Mănăilă, baciul din **Demonul tinereți**, următor credincios al datinei păstrate de la înaintașii săi, ciobani ai veacului de demult. În replica pe care o transcriu, baciul ocolește sistematic verbul mohorît al „morții", lăsînd să se perinde un șirag întreg de sinonime amăgitoare: — Ba eu, părinte, mi-am zidit fîntînă, ca să am apă cînd mi-a fi sete **dincolo**. Ș-am dat de pomană pită, sare și caș — ca să nu sufăr de foame. Ș-acești feciori, după ce-**oi pieri** eu ș-**oi fi subt iarbă**, **au** să vie să-mi cînte deasupra. Ș-au să mînînce ș-au să beie cu mine, ca să mă satur și eu. Asemenea rînduială noi am apucat-o de la alți baci mai vechi decît noi, care **s-au petrecut** demult **din lume** și **s-au dus pe tărîmul celălalt**, și noi se cade să ne ținem de ce-am apucat și am învățat".

Se adaugă, subsumîndu-se aceluiași scop al adecvării, locuțiunile **a cădea în arșiță și (a cădea) în suferință**, redînd analitic, cu actualizarea disponibilităților sugestive ale verbului „căderii", ideea unei „îmbolnăviri grave". Intensitatea procesului nu o evocă numai **suferință**, termen destul de general, cît mai cu seamă **arșiță**, care, în limba populară, nu semnifică doar „căldură mare", „dogoare", „vipie", „zăpușeală", ci, ca în textul nostru, și „febră", „fierbințeală". DA ilustrează acest înțeles al cuvîntului cu un crîmpei folcloric: „De la o vreme bubele acelea se tot lățesc [. . .] și omul are un chip nespus și o **arșiță cumplită**".

La nivelul structurii sonore a cuvintelor reține, din capul locului, atenția varianta popular-arhaică **iară**. Dilatarea, fie și numai cu o singură silabă, a acestei firave conjuncții coordonatoare **(iar)** sprijină, la rîndul ei, „temporizarea" ritmului narațiunii, atît de specifică povestitorului popular. Într-un vers bine cunoscut din **Scrisoarea III** — dar nu numai acolo —, vers rostit de „domnul Țării Românești", („Un bătrîn atît de **simplu după vorbă**, după port"), Eminescu recurge la aceeași formă neliterară, iar a interpreta opțiunea poetului exclusiv prin criteriul „tiraniei prosodice" **(propter necessitatem metricam)**, — cum, din păcate, se procedează încă, — ar însemna să dăm dovadă de spirit îngust și să formulăm o apreciere pripită.

Cînd e vorba de un scriitor ca Sadoveanu, atît de atent la „buna sunare" a frazei — adică la ceea ce, cu un termen tehnic, se cheamă **eufonie** — atunci ivirea variantei fonetice **iară** în locul celei literare **(iar)**, în pasajul la care ne-am oprit din **Divanul persian**, trebuie să fie motivată și dintr-o atare perspectivă. Într-adevăr, faptul că **iară**, spre deosebire de **iar**, se încheie cu o vocală **(-ă)** îi permite prozatorului să evite, în cazul respectiv, o coliziune de consoane dezagreabilă unei urechi sensibile; mă refer la grupul **-rM-**, care s-ar fi constituit la întîlnirea dintre **iar** și **Miramir**: „Iar **M**iramir . . .". Ivirea unui „popas vocalic" **(-ă)** între consoanele **-r** și **M-** are darul de a „aerisi" și de a limpezi, acustic, enunțul.

Cît despre ordinea cuvintelor din grupul **Miramir împărăteasa** — iată-ne, deci, strămutați între hotarele sintaxei — ea amintește stăruitor de îmbinările **Roșu-împărat**, **Verde-împărat** etc., atît de uzitate în basmele noastre populare; apoi, de personajele istorice numite de popor **Ștefan vodă**, **Duca-vodă**, **Cuza-vodă** etc. Una din postumele eminesciene se intitulează **Umbra lui Istrate Dabija-voievod**, iar personajul evocat ni se recomandă el însuși astfel: „— N-ai grijă, / Ce zic nu trece la izvod. / Eu sunt vestitul domn Dabijă, / Sunt moș **Istrate-voievod"**. Parcurgînd tabla de materii a basmelor lui Ispirescu, dau peste două titluri învederînd aceeași topică: **Aleodor împărat** și **Măzărel împărat**. Inversiuni de acest gen ne întîmpină, în chipul cel mai firesc, la Creangă, în **Povestea lui Harap-Alb**; e de remarcat, în citatul care urmează, că, pentru evitarea monotoniei, prozatorul face să alterneze cele două variante posibile: „Și împăratul, fratele craiului, se numea **Verde-împărat**; și **împăratul Verde** nu avea feciori, ci numai fete".

Se poate, deci, conchide că fapte notabile din gramatică, din vocabular și din frazeologie, în sfîrșit, din fonetică, se solidarizează, „converg", pornind din direcții diferite, spre întruchiparea aceluiași obiectiv artistic de maximă însemnătate: închegarea atmosferei „de epocă", în care acțiunea să progreseze firesc, iar personajele să se miște și să vorbească dezinvolt, fără nici o stridență. Poate că nu va fi, acum, lipsită de noimă încercarea de a îndepărta, din textul propus analizei, tocmai aceste fapte care asigură convergența, ca să vedem ce ar mai rămîne: „Iar împărăteasa Miramir nu s-a putut bucura de nimic. După ce a născut, a făcut febră, s-a îmbolnăvit grav și curînd a murit". Rezultatul se vădește deprimant: **a** rămas aceeași cantitate de „informație", transmisă însă printr-o comunicare uscată și rece, despuiată de farmecul incantatoriu al rostirii lui Sadoveanu.

Produs al selecției sinonimice operate la diferite nivele ale limbii, fenomenul **convergenței** chezășuiește în cea mai largă măsură incomparabila **armonie** a frazei sadoveniene.

G. I. TOHĂNEANU

Livius Ciocârlie

Fragmente de jurnal

Duminică. T. pleacă să lucreze la facultate și ne înțelegem să ne întîlnim la douăsprezece, cu Alexandra, în parc. La unsprezece vine V.P. A fost la catedră, acum e profesor la un liceu industrial. Îl lasă toți în pace. Umblă prin munți și-i stă gîndul la frate-său, fugit în occident. Bem puțină vodcă, o cafea, conversația trenează, aștept să aflu scopul vizitei. Abia tîrziu: a venit din recunoștință, T l-a scăpat de un curs, a avut vacanță de Crăciun. Stau pe ghimpi, cu gîndul la T care ne așteaptă, altfel ce-mi spune m-ar fi interesat. Cînd pleacă e douăsprezece și un sfert, prea tîrziu să ne mai ducem în parc. Întîmplare tipică pentru contratimpii vieții. Omul avusese o intenție bună și a ieșit prost. Am terminat capitolul despre Lovinescu, pînă acum cel mai slab.

Ceva nu-i cum trebuie în dimineața asta. E luni, mă pîndește o gripă, e o neliniște mai adîncă, dracu știe ce-i. Parcă mi-e frig, parcă îmi vine să casc. Încerc, deocamdată cu vagi idei, să încep capitolul despre Călinescu. Plec la „Orizont“. Îl găsesc pe A. agitat. Sîmbătă era nervos, astăzi e fericit, și are de ce, i-a apărut un roman în Cehoslovacia, îl înțeleg și nu insist să-mi descurce marginaliile, mai ales că unul e intitulat **Strugurii acri**. Mă strînge la pieptul lui de romancier. Prin zloată, pornesc spre facultate să duc un „raport“. La catedră aflu că am ședință cu prodecanul. Urmează să facem o zi de servici la cantină săptămîna viitoare. Cînd cineva încearcă să spună că n-ar prea fi treaba noastră, vine răspunsul tip ; alții o duc și mai rău. „V-ați duce mai cu plăcere, ca politehnicienii, la canal ?“. Ce-i drept, nu ne-am duce mai cu plăcere la canal. Ca atare, plecăm de la ședință ușurați.

Vremea s-a încălzit și plouă. Fac cumpărături la complex. Spre casă îl întîlnesc pe Gabriel Popa. Încărcat cum sînt, gata să-mi scape umbrela sau să umplu strada de cartofi, mă opresc totuși din politețe și vorbim despre biserica de la Orșova, pictată de el. La unsprezece jumătate mă duc la doamna Pârlog unde, din cauza păhărelului de coniac, vorbesc prea mult și nu ascult destul. Îmi dă corespondența lui Cicero, în Garnier. După masă telefonează Șerban să mă cheme la el. Mă duc. Cînd ajung, tocmai se pregătește să coboare după bere. Este la ei și o doamnă de la Caransebeș pe care parcă o cunosc. Decît să fac conversație, mai bine plec cu el, să-l „ajut“. Într-adevăr : iese din prăvălie cu șapte sticle, eu înșfac patru, într-o pungă de plastic, și le scap pe caldarîm. Din fericire, nu se sparge decît una. Pornim, eu cu două sticle într-o mînă, cu umbrela și cealaltă sticlă rămasă în alta. Ajungem întregi. Între timp a sosit maestrul. Povestește despre P. Zilele trecute i-a picat în casă tocmai cînd lucra. Ca să-i dea idei de plecare și-a pus fularul la gît. P n-a prins aluzia, iar la plecare i-a spus afectuos : „Nu-i bine, Gheorghe, sensibil la frig cum ești tu, să te obișnuiești în casă cu fular“ . Ne povestește o confidență a studenților, ca să ne arate cît de calzi sînt cu el. Serban se miră : „Ce găsiți simpatic în măgăria asta ? Oare nouă ne-ar fi trecut prin cap să vă vorbim între patru ochi ?“. Încep să-și spună versuri din te miri ce poeți francezi, pe care le știu amîndoi. Eu, „specialistul“, nu le știu. Bem un vin de Arad adus de maestru, mîncăm omletă cu ciuperci. Șerban ne citește visul lui cu Ion Barbu, epilog la cartea despre **Joc secund**. N-am de lucru să-i propun o modificare. Nici n-am dreptate, nici nu-i cade bine, iar maestrul îmi ține isonul. Supărat, trece la traduceri, foarte frumoase, din francezi : Laforgue, Claudel, Queneau. Pe drum spre casă, cum merg prin ploaie, îmi vine în minte de ce mi s-a părut schimbată doamna de la Caransebeș: nu fusese ea.

Patru ore de seminar la rînd. La unsprezece începe ședința de catedră și scap de prima parte. La douăsprezece, ia-i de unde nu-s. Au închis catedra și au plecat în altă sală. Acasă nu mă pot duce, mi-au încuiat paltonul. În sfîrșit, îi găsesc tocmai cînd se discută despre metodele moderne. Profesorul e pornit rău. Mă prefac că nu pricep încotro zboară obuzele și tac. R. B. citește recenzia pentru **Anale** a revistei din Katovice. Propun să nu-i mai certe atîta, că nu ne-au făcut nimic. Afară de asta, zic, ce nu vă place Dvs. poate să-i placă altuia; dacă greșiți ? De exemplu, mie îmi place articolul despre Mallarmé. Am nimerit-o : doamna Ghiță demonstrează **preuves à l'appui**, că articolul despre Mallarmé este copiat din Thibaudet. Se termină la două, plecăm și cînd ajungem pe pod T. mă întreabă unde sînt cheile pe care mi le-a împrumutat. Unde să fie dacă nu în ușa catedrei, acolo le-am uitat. 'Napoi. La cinci fără un sfert, cu T. la librărie, unde e lansarea cărții lui Crișu. Nefiind universitar, n-are public prefabricat. Vorbesc Ungureanu și Corniș. Crișu, ca de obicei, precis și personal. Spre casă intrăm prin magazine cu banii de la „România literară“. T își cumpără ceva cosmeticale, eu o pereche de ghete și un hanorak pentru munte, din pînză de cort. Seara, după așa o zi, frînt.

Uitam ca din întîmplare să scriu despre întîlnirea cu fata aceea din anul patru, foarte bună studentă, dar ingenuă și bolnavă de nervi care, ca să-mi arate recunoștință, mi-a spus ce mult s-a mirat cît am fost de blînd cu ea la examen, pe cînd alții nici n-au îndrăznit să intre, fugeau de la ușă ca de un **monstru**. Ce se ascunde aici, ce ghicesc ei în mine, ce răutate de care nu-mi dau seama, mi-e greu să înțeleg. Mă credeam amabil, cu răbdare de înger, indulgent la prostii, cel mult indiferent, iar notele sînt toate de la șase în sus. Duminică proastă ; mă duc la nouă pentru cursul cu elevii candidați la admitere și aflu că sînt programat de la unsprezece. După masă bat la mașină și arunc de trei ori pagina [illegible] încheiată pînă s-o pot termina.

Spre douăsprezece mă duc la facultate. Soare și foarte cald. Gîfîi sub maldărul de haine pe care, lipsit de simțul concretului, le port după calendar. La catedră T, venită de la cantină unde a fost de servici ,povesteșt că mișună miliția în complex. Azi noapte s-au bătut arabii cu arabii, comuniștii cu adversarii, un etaj de comuniști unul de adversari, și-au băgat cuțitele unii în alții, s-au lovit cu lanțuri au smuls parchetul din camere, au aruncat paturile prin ferestre și cînd au venit milițienii au pus furtunul cu apă fiartă pe ei. Mai sînt cîteva rînduri cu ce s-a întîmplat peste zi dar plictisit după o săptămînă de inspecții în Caraș, acum cînd bat la mașină, după aproape zece ani de atunci, renunț Îmi vine brusc în minte un mic restaurant pe bulevard, colț cu o stradă c duce în Piața Amzei, îmi amintesc cum am intrat într-o duminică seară, înăuntru era o lumină scăzută, roșie, am mîncat mai întîi icre de crap și **nu mai știu cu cine eram**.

Alexandra a terminat un roman cu animale, convențional însă cu bun simț al dialogului. Că va putea să scrie mi se pare cert.

Patru zile cu Feri la munte, unde a fost bine, dar m-am întors cu o mînă rablagită și julit peste tot de prea multe căzături la întoarcere, pe sub teleferic, pe o pantă abruptă și noroioasă Sus zăpadă mare, vreme mai mult cețoasă, atît de cețoasă încît nu vedam la șase metri și coborîrea cu skiurile pe nevăzute, cu umbre apărînd brus în drum, era aventuroasă. Alteori, cerul se lumina. De căzut n-am căzu cine știe ce, decît o dată mai serios cînd am intrat cu viteză în zăpad groasă, am venit în nas și m-am pomenit cu glugă în loc de căciulă pe cap Feri adusese o sticlă de afinată și canistră cu vin roșu, cred că de Reca nemaipomenit. Am stat la **Bella vista** am citit cîte ceva, seara ne uitam l televizor. Acum, acasă, ca de obicei nu-mi găsesc locul și nu-mi vine s mă apuc de lucru. Sînt și îngrijora din cauza lui T. Medicul i-a dat un diagnostic cam în doi peri. Își fac gînduri.

Dimineața la „Orizont“, duc un articol și beau o cafea cu Adriana. Îmi spune cum înaintează cartea ei despre Barthes. Plec împreună cu I.D.T. Îmi dă lămuriri despre cît aș putea să cîștig cu volumul. Mult pe hîrtie, puțin în buzunar. Spre casă, dinspre facultate, cu profesorul, foarte prietenoși Seara mă duc la psihiatrie. Pamfil, Lăzărescu, Würtz, Grecu, un sculptor, vre trei medici. Prezintă Maxim, **Aspects du mythe.** Discuție destul de bună pr (Würtz, Maxim) și contra (Pamfil) mit în lumea actuală. Părerea mea : pendulăm. Ca să durăm și din nevoie de ordine proliferăm mituri, ca să mișcăm lucrurile acceptăm riscul, neliniștea singurătatea, deci ieșim din mit. P drum, cu Maxim și Würtz. Vorbește Würtz, ca un marxist dezamăgit. Cîn ajung, aflu că m-a căutat Florin Mugur. Îi telefonez, la zece fără un sfert A luat somnifer și abia îmi poate spun că marți termină de citit, cartea ar f bună, să-l chem mîine iar.

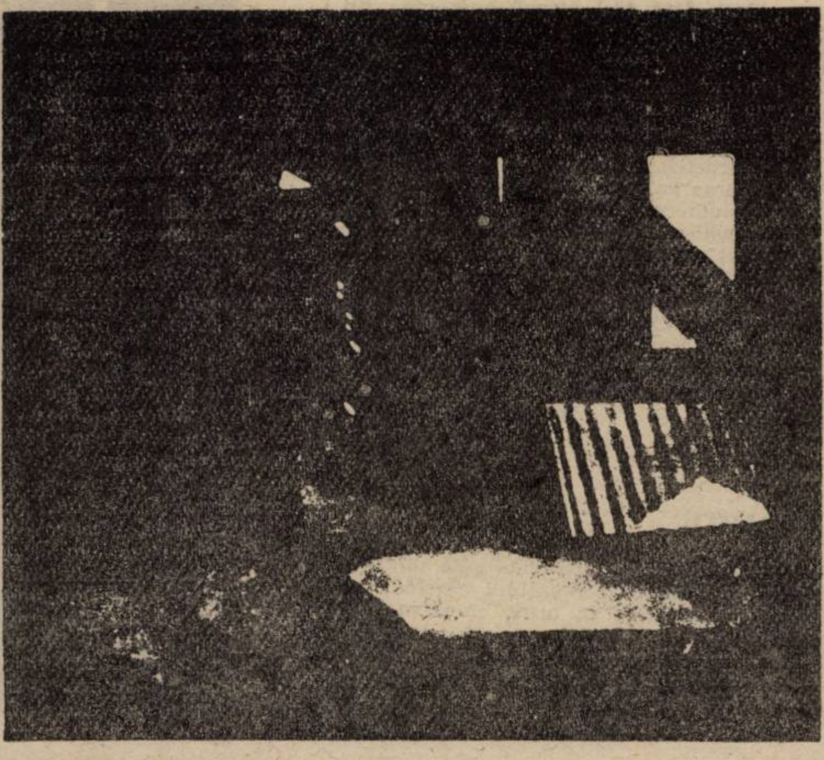

INTERIOR

Dincolo de cuvînt

Cercetătorii expresiei artistice eminesciene din punctul de vedere al statisticii lexicale (D. Macrea, Gh. Bulgăr, Luiza și Mircea Seche ș.a.) au ajuns la unele rezultate care, cel puțin la o privire superficială, ar putea să dezamăgească. Într-adevăr, ei dovedesc cu cifre că, în întreaga sa creație poetică antumă, Eminescu — în ciuda faptului că a cunoscut ca nimeni altul graiul strămoșesc, pe ambele lui dimensiuni, orizontală și verticală, — nu a folosit nici măcar 4.000 de cuvinte. Chiar dacă adăugăm și proza beletristică, vocabularul Poetului Național rămîne relativ „sărac“, abia reușind să depășească cifra foarte modestă de 5.000 de unități lexicale distincte.

Dar Eminescu spulberă „dintr-un condei“ falsa impresie de „sărăcie“ a lexicului său, căci aceste cuvinte — puține, din perspectiva extraordinarei bogății cantitative a vocabularului limbii române — sînt de cele mai multe ori supuse unor atare împerecheri și constrîngeri contextuale, încît chipul lor semantic obișnuit se primenește la aproape fiecare întrebuințare nouă. Astfel ca să-l parafrazez pe Sadoveanu, — cel care s-a strecurat, mai îndemînatic decît . . . lingviștii, în „făuriștea“ eminesciană, pătrunzînd pînă în ungherele ei cele mai umbrite —, în opera Poetului cuvinte foarte vechi, ce nu s-au învecinat de cînd lumea, se întîmpină și par a se re-cunoaște, „logodindu-se într-o bucurie tainică“. De aceeași atenție ar trebui, cred, să se învrednicească amănuntul că această primenitoare operație se realizează fără nici o stridență, sub semnul benefic al discreției, fără intenția — penibilă — de a-l „ului“ pe cititor, caracteristică pentru atîția „barzi“ ai veacului nostru. Cum a reușit Eminescu o atare performanță, m-am străduit să subliniez cu diferite prilejuri. Dar, deoarece într-un asemenea domeniu nici o „insistență nu devine prisoselnică, îmi îngădui să revin și astăzi, supunînd analizei, în lumina aspectului teoretic formulat anterior, un termen vechi și . . . „banal“, aramă, pe care autorul **Luceafărului** l-a mlădiat în fel și chip, tocmai datorită presiunii unor contexte innoitoare.

Cu totul semnificativ îmi apare faptul că nu e prea ușor de găsit citate eminesciene care să învedereze sensul curent, „propriu“ al substantivului în discuție. Iată, totuși, unul din proza artistică:

„Clopotul de-aramă”

„buzduganul, căzînd, se izbi de o **poartă de aramă** și făcu un vuiet puternic și lung“ **(Făt-Frumos din lacrimă).** În creația poetică antumă, **aramă** nu se ivește, cu înțelesul său uzual, decît o singură dată, dar versurile sînt dintre acelea ce nu se uită : „Se bate miezul nopții în **clopotul de-aramă**, / Și somnul, vameș vieții, nu vrea să-mi ieie vamă“. Aș remarca, în legătură cu acest distih, că poetul recurge, și aici, la una din ipostazele de el preferate ale „repetiției“, reluînd aceeași „rădăcină“, dar în structura unor formații lexicale diferite : **vameș . . . vamă.**

Arama fiind materialul din care sînt durate **clopotele**, cel dintîi termen ajunge să-l denumească pe cel de al doilea în **Melancolie :** „Și străvechiul demon prin aer cînd să treacă, / Atinge-ncet arma cu zimții-aripei sale, / De-auzi din ea un vaier, un aiurit de jale“. Dar pentru **clopote** Eminescu izvodește o imagine uimitoare, în care est prins și substantivul **aramă**. E vorba de un ver din poemul **La moartea principelui Știrbey,** tipărit în 1869, cînd autorul nu împlinise încă 20 d ani : „Turnurile mișcă-n doliu a lor **inimi de aramă**“. Mă întreb dacă un ecou, fie el și răzleț, a acestei imagini nu trebuie cumva căutat și găsi într-unul din cele mai răscolitoare versuri al poetului Căpriorei : **„Clopotul inimii** beat răsuna“.

Epitetul substantival cu prepoziție **de aramă** prezintă, în versurile lui Eminescu, notabile nuanțări semantico-stilistice. **Epigonii :** „Mureșan scutură lanțul cu-a lui voce ruginită, / Rumpe **coarde de aramă** cu o mînă amorțită“. **A rumpe coarde de aramă** semnifică aici „a compune versuri protestatare, a îndemna la luptă“, cu tot felul de „trimiteri“ poetice — pe care un comentariu grăbit nu le poate instovi — la activitatea revoluționară a bardului ardelean patriot, autor al poemului **Un răsunet,** imnul nostru național.

Din domeniul acustic ne strămutăm în cel vizual o dată cu acest crîmpei din **Scrisoarea III**, unde epitetul nostru înseamnă „arămiu, roșcat“ : „Și ca **nouri de aramă** și ca ropotul de grindeni, / Orizontul-ntunecîndu-l, vin săgeți de pretutindeni“ În cunoscutele versuri din **Călin** : „De treci codri **de aramă** de departe vezi albind . . .“ sensul epitetului ar fi tot „cromatic“, pretind dicționarele mai ales că . . . **„Sură**-i sara cea de toamnă“. S nu uităm însă că, de la Horatius încoace, **arama** devenit și a rămas simbol al dăinuirii, al statorniciei („Un monument nălțatam care **mai veșnic decît arama“**) Amintiții **codri de aramă** din **Călin** sînt, prin urmare, într-un anume sens, „vatra“ din veac a Neamului.

G. I. TOHANEANU

Călin Beloescu sau despre

RECURS LA METODĂ

Deja de cîțiva ani Călin Beloescu a făcut o opțiune precisă în ceea ce privește pictura : ea trebuie să fie un document al „istoriei personale“, al vieții secrete a artistului. Pornind de la un detaliu care îi amintește vîrsta magică a copilăriei, artistul reconstituie ca pentru sine locuri cu nostalgia timpurilor apuse. Aproape ca și Proust, aflat „à la recherche du temps perdu“, el se angajează într-o aventură interioară a spiritului creînd o artă purtătoare de imagini arhetipale. Una dintre acestea, revenind ca o adevărată obsesie, este aceea a casei copilăriei, a spațiului vital primar. El este întotdeauna un spațiu închis, imagine-simbol a centrului lumii. Este un claustru — loc de retragere și meditație, este în același timp și o carapace care îl ferește de mediul ostil. Imaginea casei este concepută din interior și foarte rar din exterior. Pentru pictor, miezul casei este spațiul cu volume masive, bine marcate, dominat de clar-obscur ; lumina e filtrată prin deschiderile mici creînd impresia de intimitate, de atmosferă. Același spațiu închis, cu lumină puțină, spațiu intim și familiar, este șura, grajdul, uneori chiar și moara ; ele sînt asimilate spațiului copilăriei.

Curtea sau grădina, citate tot ca variațiuni ale aceluiași motiv, sînt de asemenea închise și fortificate, iar natura în exuberanța și în varietatea ei este controlată și limitată, astfel încît contactul cu necunoscutul, suportat de eul în cauză, să nu fie prea traumatizant.

Și, în sfîrșit, cînd nu este vorba despre casa copilăriei, spațiul trebuie să fie tot intim și familiar — atelierul. El este spațiul „sacru“ al istoriei personale, spațiul întărit al meditației, al singurătății retragerii, transfigurat într-un fel de osatură a sufletului, asemeni cochiliei rămasă după dispariția materiei gelatinoase. Uneori Călin Beloescu simte nevoia să accentueze intimitatea acestui spațiu plasînd un nud în atelier. Figura este schematică, tratată în volume și planuri mari, fără trăsături fizionomice sau detalii anatomice, manechin abstract și pasiv într-o scenografie personală. Tot ca o variațiune a acestei teme apare reluarea picturii clasice, „Danae“, un pretext pentru redarea unei ambianțe de o magică intimitate, apropierea de un miez ascuns și fierbinte al sentimentelor disimulate într-o mască de obiectivitate rece.

„Criza adolescenței“, adică desprinderea de copilărie și de mediul familiei, este trăită cu aceeași angoasă și la vîrsta maturității. Gestul simbolic al deprinderi, al rupturii armoniei primare este evocat prin motivul plecării, al călătoriei, al trenului și al gării. Aceasta semnifică spațiul neprimitor și ostil al lumii înconjurătoare în care ești aruncat odată cu pierderea inocenței. De aici și titlul semnificativ „Ziua de după“ care face aluzie la alungarea din rai, la pierderea definitivă a vîrstei de aur, a paradisului copilăriei. Artistul trăiește neconsolat drama despărțirii și a expulzării în lume. Marcat de aceasta, pictorul depune totuși efortul de adaptare și de înțelegere a lumii printr-un continuu studiu. Căci el studiază natura nu cu ușurința și bucuria unui „bon viveur“, ci cu obstinație și răceală. Dar înclinat mai mult spre concret și material decît spre reverie și senzualitate, studiul i se potrivește.

Antrenat în acțiunea de demontare a lumii în piesele componente, artistul repetă aproximativ aceeași natură statică cu mici variații descompunînd formele în volume geometrice. El reia același motiv în variante diferite nu atît prin compoziție, cît prin ecleraj. În același fel studierea corpului uman înseamnă pentru el studierea maselor și volumelor în spațiu și în funcție de lumină. Corpul este abordat tot ca un obiect, fără să-l atragă aparența lui senzuală, sau fără să încerce o interpretare psihologică a figurii umane.

Călin Beloescu trăiește și pictează cu obsesia materialității, a concretului pe care însă încearcă să-l estompeze și să-l camufleze într-un cubism al formelor. Abstractizarea motivului este dusă pînă tratarea volumelor mari, esențiale, pînă la studierea raporturilor între mase cromatice. Dar cum de multe ori un exces produce efectul contrar acumularea materialității produce efectul de ireal. Radiografie a concretului, pictura lui Călin Beloescu este totuși în același timp și radiografia sufletului printr-un dozaj rafinat de mijloace plastice.

Ileana PINTILIE

Ciulinii de piatră

(Urmare din pag. a 4-a)

pline cu mîncare... În '52, la stabilizare, am pierdut 400.000 de lei, apoi ne-am mutat la Sînnicolau și pe soțul meu l-au dat afară din serviciu, că avea socrul în Bărăgan. Stăteam într-o curte cu niște țigani. Ei în casa din fața... Eh!... În '53, vara, a murit mama, de inimă. Sora mea era la Oradea. Ne-am înțeles, după ce am primit telegramele, să ne întîlnim în gara Ploiești. Numai că Ploieștiul are și una de Sud și una de Nord și eu n-am mai ajuns la înmormîntare. Au îngropat-o în afara sîrmei ghimpate. Noaptea ne-au dus la postul de miliție. Cineva a turnat. A venit un ofițer din Brăila. Ne-a făcut de nimica pe tata, apoi pe mine. Pe soră-mea n-a apucat, pentru că femeia a leșinat. Abia am salvat-o cu ajutorul unui doctor din Nerău, care era deportat și el. Am strigat la ofițerul ăla că n-are mamă. Mi-a răcnit : N-am mamă ! N-am mormînt ! N-am nimic !... I-am strigat și eu : Dacă moare și soră-mea, pușcăria te înfundă ! Nu știu de unde aveam curaj. Mai ales că ne amenințase că vom fi duse pe jos, din post în post, pînă la Cenad... Am scăpat numai cu atît. Pe soră-mea am dus-o la Oradea, la doctor... Într-un an mi-am luat și copiii la Vădenii Noi, să-i vadă buna Marta și tata... Oamenii știau că nu vor mai pleca niciodată de acolo. Cei mai în putere și-au făcut relații, au muncit. Unii au făcut sute de mii. Și-au luat porci, găini... Cu brăilenii se aveau bine... În '56 am aflat că vor să facă grajdurile ceapeului în casa tatei din Cenad. M-am luptat cu toți, mai ales că se vorbea că vor veni acasă cei duși în Bărăgan... Și așa a fost. Au intrat în casa golită, dar întreagă. Și au luat viața de la capăt... Povesteau că după ce au plecat, au arat locul unde fusese Vădenii Noi, cu cimitir cu tot, să nu se mai știe ce-a fost și unde sînt oasele celor ce au murit acolo....

5. O LUME NOUĂ ÎN PRAG DE ABIS

Doamna S.R. se oprește brusc. Abia reușește să-și stăpînească plînsul. Tac. Nu pot sau nu știu cum să o încurajez. Îmi aduc aminte, aiurea, că o nepoată a domniei sale a fost primăriță în Cenad pînă în decembrie 1989. Ciudat joc al soartei. Doamna S.R. își revine. Mă servește cu niște clătite ținute în dubă. Am date pentru un întreg roman. Constat stupefiat că au trecut cinci ore de cînd notez. Personajul principal ar trebui să fie Ion Blagoe ? Deocamdată sînt total bulversat. M-am încărcat sufletește cu istoria unei întregi familii, răsfirată prin cîteva sate de la capătul de vest al țării. Sînt în posesia unei saga în mai multe volume cînd, de fapt, venisem să aflu de ce și cum au fost deportate familiile din satele bănățene în Bărăgan.

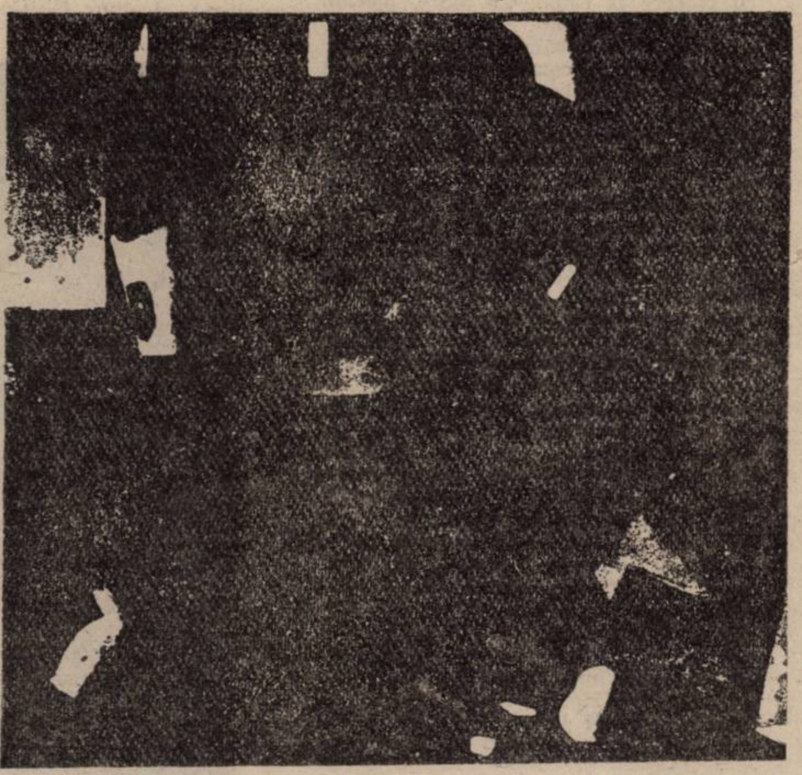

PRIMIM LA REDACȚIE

Dl. Colonel Viorel Oancea precizează că formulările domniei sale din Orizont, nr. 45, pag. 3 au fost eronat transcrise, eludarea contextului născînd, de asemenea, ambiguități nedorite. Subliniind că, existînd în urmă cu cîtva timp ideea îndepărtării tuturor cadrelor din poliție și s.r.i.: **innoirea totală a cadrelor,** spunea dl. colonel Oancea, **este însă imposibilă și de nedorit, deoarece există foarte multe cadre care nu s-au compromis. Acestea nu au făcut decît muncile curente de poliție ! Dînșii nu au comis abuzuri sau fapte care ar putea incrimina activitatea lor.**

INVAZIA CEHOSLOVACIEI

Frantisek Janouch

NU, NU REGRET ...

I-au telefonat soției de la Serviciul de traduceri și-au rugat-o să facă urgent o traducere în limba rusă. Cînd omul este fără serviciu nu refuză nimic.

Peste puțin timp a venia la noi o funcționară din Ministerul... de Interne. Trebuia tradus un articol despre identificarea diferitelor tipuri de clei. Pomitea să plătească bine, era pentru o conferință la Moscova. Apoi a scos din geantă un mic manuscris.

— Ați putea să mai traduceți un mic text ?

Nu-mi venea să cred ochilor : era o instrucțiune secretă despre cum se identifica după caractere mașinile de scris. Se pare că era o instrucțiune în acțiunea de înăbușire a samizdatului.

— Pentru asta nu vă putem plăti, dar vom plăti mai bine pentru prima traducere.

Eram aproape convins că este vorba despre o provocare. S-a dovedit a nu fi așa. Au plătit destul de bine și în curînd ni s-au mai adresat o dată sau de două ori. Le-a plăcut calitatea traducerilor.

Noi, de asemenea, eram mulțumiți. Instrucțiunea deținea o informație prețioasă : de ce anume trebuie să te ferești neapărat.

Apoi au încetat să apeleze la serviciile noastre. Se pare că mîna dreaptă a aflat ce face cea stîngă și cineva, probabil, a primit bobîrnace.

În curînd am uitat toate acestea dar mi-au amintit la Euzino la unul din interogatorii :

— Ce-ar fi fost, domnule docent, dacă „Stern“, printr-o întîmplare, ar fi aflat că vă dăm de lucru și că pentru el vă plătim ? Știți, aceste traduceri...

Am zîmbit și-am răspuns :

— Ați aflat doar acum despre asta ? V-a trebuit cam mult timp ! Puteți să-l înștiințați liniștit pe „Stern“. Prietenii mei de acasă și din Apus știu deja asta. Pentru orice eventualitate i-am informat imediat. Credeam că este o provocare.

NORMALIZAREA 2

Tinerii delicvenți

Ce ușor era să încalci legea !

Trei tineri — doi băieți și o fată, s-au îndreptat, în ziua de 6 noiembrie 1971, spre o cramă, să stea de vorbă la un pahar de vin. Din cauza tinereții și a lipsei de experiență au uitat că erau în ajunul sărbătoririi revoluției din octombrie și, în afară de asta, se apropiau primele alegeri de după ocupație. Conducerea dădea semne de nervozitate, poliția a anunțat stare de luptă.

La miezul nopții, tinerii se întorceau acasă. În piața Malostranskaia circulația era oprită — atunci au luat-o pe jos spre piața Klarovo. Piața era plină de gropi ; tura de noapte schimba linia de tramvaie. Linia veche și traversele erau pe trotuar. Tinerii au luat-o pe iarbă prin parc. În întuneric s-au împiedicat de ceva și au căzut.

Și acum citez documentul.

Procurorul raionului 1 din Praga învinuiește pe B. B., născut în 1946, frezor, domiciliat la adresa... ; pe I. K. născut în 1946, tehnician, domiciliat în strada... că în ziua de 7. 11. 1971, ora 01. și 45 de minute au împins cu picioarele un cablu cu ajutorul căruia era susținută o pancartă electorală cu următorul text „Cu puteri reunite vom îndeplini sarcinile Congresului al XIV-lea al PCC“, ridicată în parcul raionului Klarovskoe. În urma acestui incident, pancarta se legăna puternic și putea să cadă. Astfel au dovedit lipsă de respect față de societatea noastră și și-au permis un gest huliganic într-un loc public...

Motivarea sentinței

...la ora 1,45 în 7.11.1971 doi funcționari ai serviciului de siguranță din raionul „Malastrana“, Josef Simek și Iaroslav Nesvadba, fiind de serviciu în zona Klarovo, au observat că inculpații B. și K. fug dinspre podul Manesovo, prin parc, spre pancarta preelectorală cu textul „Cu puteri reunite vom îndeplini sarcinile Congresului al XIV-lea al PCC !“ care se afla în centrul parcului. Inculpații s-au apropiat simultan de pancartă și B a început să lovească cu piciorul una din frînghii, astfel încît a început să se clatine și putea să se rupă. Inculpatul K. s-a apropiat de celălalt capăt al pancartei, dar s-a împiedicat de cablul de care era ancorată pancarta și a căzut. Funcționarii serviciului de siguranță, urmărind comportamentul inculpaților de la o distanță de 10-15 m, au zădărnicit continuarea acțiunii și i-au dus la secția raională a serviciului de siguranță.

Inculpații au negat delictul și afirmau că au fost nevoiți să treacă prin parc deoarece pe trotuar erau liniile de tramvai și că pur și simplu s-au împiedicat de cablurile cu care era ancorată pancarta.

Traducere de
Eliza BOGDAN

Top

GRAFITTI

„MARQUEE CLUB“ A ÎMPLINIT 32 ANI ! La Londra, pe Wardour Street în preajma cartierului Soho, în 1958 a fost inaugurat clubul Marquee. Privind retrospectiv azi ne convingem că sala aceasta cu o încăpere modestă ce poate adăposti doar 800 de spectatori a intrat în istoria muzicii rock. Pe scena foarte mică a acestei săli (strîmtă, în comparație cu altele avînd aceeași destinație) s-au perindat de-a lungul anilor formații muzicale celebre. Într-un fel s-ar putea spune că aici rock-ul și-a trăit cele mai semnificative momente ale (încă) scurtei, dar strălucitei sale istorii. În 1962 aici au concertat **Alexis Korner Blues Incorporated** și **Rolling Stones**. În cursul anilor s-au mai perindat pe scena clubului grupurile Cream, Fleetwood Mac, Jimi Hendrix, Taste, Traffic, Kinks, Pink Floyd, The Animals, Yardbirds. Tradiția concertelor „de buzunar“ este perpetuată cu formații din generația tînără : Cocteau Twins, The Cure,, Iron Maiden ... „Sala e mică, dar oferă exact ce doresc atît spectatorii, cît și muzicienii : intimitate. Între primul șir de specatori (care stă în picioare deoarece nu avem scaune) și scenă nu e o distanță mai mare de trei metri. Aici, numai aici putem vorbi de transferul trăirii artistului către spectator, de comuniunea care trebuie să existe în fiecare spectacol adevărat. Nu se umblă cu artificii, grupurile evoluînd ca într-un veritabil atelier rock, fiind foarte degajați, ca și spectatorii, de fapt“, declară un domn din administrația clubului. Întrebat asupra cauzei pentru care în această sală Beatles-ii n-au cîntat nicodată, acesta a răspuns : „E o simplă întîmplare, deși, poate și pentru că la început clubul oferea cu predilecție spațiu grupurilor de avangardă, celor ce promovau muzica Underground. Beatles-ii, se știe, s-au lansat cu acel sound armonios ce amintea de Skiffle, de muzica tradițională. După perioada de afirmare, cînd fenomenul eclatant al muzicii celor patru din Liverpool a luat amploarea cunoscută ei n-au mai considerat că pot concerta în „sălița “noastră. Și totuși prin această „săliță“ a trecut istoria muzicii rock ...

ROBERT PALMER LA BUCUREȘTI? Da, **Robert Palmer** (foto) a fost printre noi, grație unui excelent program muzical transmis **recent de TVR.** I-am ascultat pe Ray Charles, James Brown, Aretha Franklin ce mai, un regal de zile mari. Cîteva date privitoare la Palmer se impun, deoarece acest artist de marcă e încă puțin cunoscut la noi. Născut în Anglia în 1949, Robert se simte atras de muzica rock și R & B, astfel că de la 15 ani va cînta. Și nu oricum. Ucenicia și-o face în grupul „Dada“, apoi va cînta alături de Elkie Brooks în formația legendară „Vinegar Joe“. În 1985 îl găsim în grupul „Power Station“ (de fapt un supergrup) cu bateristul de culoare Tony Thompson și cu doi componenți din „Duran Duran“. Cariera solo l-a impus în prezent ca și un excelent compozitor.

A MAI CĂZUT O STEA... Agențiile de presă au anunțat moartea lui **Art Blakey** (adevăratul său nume este Abdulah ibn Buhaina). Născut în 1919 în Pittsburgh-Pennsylvania, acest mare baterist de culoare va înscrie pagini memorabile în istoria jazz-ului. Inițiatorul renumitului cvintet **„Jazz Messengers“**, artistul ne vizitează Capitala în 1971 cu grupul **„The Giants of Jazz“**. Impune în aria genului ritmurile afro-cubane, dezvoltînd un stil cu totul particular, ce-l va propulsa între primii trei bateriști din lume. ● **DIN CALENDARUL LUNII NOIEMBRIE.** În această lună avem o serie de aniversări, dintre care amintim : la **2 XI 1957** are loc premiera filmului „Jalhouse Rock“ cu **Elvis Presley** în rolul principal. **La 5 XI 1942** s-a născut **Paul Simon**, celebrul cantautor american ex- „Simon & Garfunkel“). Să nu uităm că pe **25 XI** „Lady Rock“ (am numit-o pe Tina Turner) va împlini și ea, ca tot omul, o anumită vîrstă. V-am făcut curioși ? Deoarece tot ne-am propus ca rubrica de față să informeze, vă vom spune clar : Tinuța va culege, la data amintită, cea de a 52-a petală La mai mare și să nu se ofilească (Tina) NEVER, NEVER, NEVER ! Dacă ar fi trăit, **Jimi Hendrix** ar fi împlinit, la **27 XI**, 48 de ani ... La **25 XI 1969 John Lennon** înapoiază reginei Angliei Ordinul „Cavaler al Imperiului britanic“. Refuzul acestei înalte distincții a fost riposta lui Lennon față de pasivitatea manifestată de coroana engleză în legătură cu războiul americano-vietnamez.

Petru UMANSCHI

La fanion

Ce face vedeta cînd dă bruma ?

● **Să începem cu Maradona !** La începutul lunii trecute, don Diego se găsea acasă, în Argentina, cu prilejul — cum se spune de 1 Martie — unei rănișoare ce-l făcea inapt pentru campionatul italian (și, evident, pentru alte campionate). Acolo, în Argentina, cum le știți : pampă, aer bun (Buenos Aires), gauchos săraci care joacă fotbal cu mingi Adidas tip vechi și visează să joace la Napoli cu noile mingi etc. etc. Numai că Fiul Pampei a rupt tot acest minunat goblen pe care tocmai vi-l povestesc, făurind pentru presă niște declarații de era să devină peso ul (100 de centavos) mai firav decît leul. Ce-a zis, adică, don Diego atît de înfricoșător ? Păi asta a spus : „Nu mai doresc să joc în echipa națională“. Este o decizie la care am reflectat mult și nu voi renunța la ea !“ Întîi, comentatorii de la toate gazetele, y compris literare, s-au întrebat dacă nu cumva decizia e în legătură cu numirea lui Alfio Basile ca selecționer al naționalei. Apoi, tot ei au răspuns negativ, dar nu în urma unor deducții — așa cum ar putea crede unii cititori mai pripiți —, ci la capătul unor declarații ale lui D.M. : „Sînt înfuriat pentru că am fost mințit. Grondona (președintele Asociației de Fotbal Argentiniene) i-a trimis o scrisoare de mulțumire lui Viola (președintele lui AS Roma), pentru condițiile create la Mondiale. În realitate, italienii ne-au primit extrem de rău și noi, jucătorii, i-am spus asta lui Grondona. Deci, atît eu, cît și Giusti sau Ruggeri trecem drept idioți“. Francis Huertas, autorul articolului din „France Football“ din care traducem și adaptăm fără nici o jenă internațională, aduce aminte lectorilor săi că Maradona a avut ceva probleme cu Poliția romană. O facem și noi de data asta pentru cititorii revistei „Orizont“

Dar, se pare, tot expozeul de mai sus al hipercampionului nu e decît epiderma realei crize, pentru că tot el se confesează sub sutana unui alt ziarist : „Grondona este vicepreședinte al FIFA și, în finala Cupei Mondiale, am fost furați ca-n codru (sic !), fără ca el să zică pîs. Mai rău, cîteva săptămîni după, Havelange a venit la Buenos Aires și a fost primit mai ceva decît un Președinte de republică. În acest caz, eu părăsesc naționala, din respect pentru toți argentinienii care au suferit cu noi și au văzut cum am fost furați și care ne-au susținut la reîntoarcere în țară“ Ultimele cuvinte se referă la imensa manifestație de la Buenos Aires desfășurată în frunte cu președintele Carlos Menem, în cursul căreia s-a explicat insuccesul argentinian prin acordarea unui penalty inventat. Însă campania anti-Hanvelange este, la rîndu-i, mai profundă, pentru că imediat după Mondiale **Il Pibe d'oro** i-a reproșat acestuia că nu a distribuit jucătorilor așa cum se cuvenea cîștigul realizat. Recent, a spus nici mai mult, nici mai puțin că Havelange a cîștigat mulți bani cu Mondialele, în vreme ce „eu am pierdut“. Se pare că psihoza aceasta a debutat pentru Maradona încă înaintea desfășurării C.M., cînd companionul său de luptă împotriva lui Havelange, Jorge Valdano, a fost exclus din națională sub pretextul unei slabe forme fizice, existînd însă rumori în legătură cu o posibilă intervenție în acest sens a lui Grondona. Fie că va juca, fie că nu, se zvonește că ochii cei mai surîzători și ... oblici din lume i se par vedetei cei japonezi. PJN Futures i-a oferit 30 de milioane de dolari pentru două sezoane.

● **Și Koeman are de lucru cu selecționerul olandez !** Da, Rinus Michels a anunțat chiar înaintea meciului cu Portugalia, că va renunța la serviciile lui Ronald Koeman — Decizia l-a enervat atît de tare pe Johan Cruyff, antrenorul Barcelonei, încît acesta a preferat să se cheltuiască cu un telefon în timpul căruia i-a spus-o portocaliu în față ce crede despre această decizie. Cruyff, vecin și prieten cu Koeman la Barcelona, e de părere că Rinus face o mare greșeală. Lui Rambo — cum e poreclit Ronald — i se trage chestiunea de la meciul Italia—Olanda, la sfîrșitul lui septembrie, cînd a criticat tactica folosită de antrenor. Acum, cînd a aflat ce a hotărît Rinus, el a declarat că nu va mai evolua la națională atîta vreme cît e acolo Michels. Și Marco van Basten îl susține, dar, deocamdată, antrenorii hotărăsc. Pînă cînd ?

Marcel TOLCEA

CENACLU

Cenaclul Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor și al revistei „Orizont“ a fost gazda unei intîlniri cu dl. George Schinteie, **directorul Casei de Editură „Nichita Stănescu“ și al revistei „Dreptul la timp“. Au participat, de asemenea** d-nii Iosif Cheie Pantea, Titus Suciu **și** Ion Pachia Tatomirescu, **membri în colectivul redacțional, reprezentanți ai altor publicații culturale, redactori de radio și televiziune, un numeros public. În cadrul discuțiilor pe marginea programului, conținutului și perspectivelor publicației „Dreptul la timp“, au luat cuvîntul** Marian Odangiu, Cornel Ungureanu, Mirela Băltățeanu, Veronica Bălaj, Robert Șerban **și** Eugen Bunaru. **În încheierea întîlnirii, au citit din creațiile lor poeții** Viorel Dogaru **și** Mugur Ciumăgeanu.

Marți, 20 noiembrie a.c., ora 18, **va avea loc o întîlnire cu membrii Cenaclului „Franyo Zoltan“ al Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor.**

Cabaret O.

Dorin Vasilovici (Cisnădie) : Doar două din cele șase poezii pot trece un sumar **examen de coerență** poetică, restul fiind **un soi de delir al analogiilor din** care nu se înțelege nimic. Oricum, cităm cîteva versuri din **Sora mea, Sera, crește plante din tată în fiu:**

„Tic, tic, tic, tic. A fost ora 17.
Urmează buletinul de știri. Acesta a fost buletinul de știri. Va urma ora 18. Tic, tic, tic, tic. Urmează buleti ... Va urma ora ... (5 sunete) ...
Urmea ... Tic, ti ... A fost o...
De fapt, toate acestea nu mai au nici un rost.
Aceasta e doar o poezie în timp ce viața,
domnilor. Da, viața“.

Minodora Prateriu (Craiova) : Ambele eseuri sînt frumoase și trădează, ca să zic așa, o mare finețe a instrucției culturale. Cred că aparțineți unei epoci aproape apuse, în care de mici, de foarte mici, copiii învățau că între culorile alb și negru există atîtea și atîtea nuanțe în timp ce cîntau la pian. Cînd am citit primele rînduri despre Anatole France, am știut că numai dv. puteți fi ființa aceea fragilă ce stă în sepia motto-ului din Chopin. La ceas potrivit, vom publica unul dintre cele două scrieri, așa cum, de fapt, ne și cereți.

Valeriu Broșteanu și Lucian Dobre (București) : Nu îmi dau seama ce se întîmplă. Acum două săptămîni, am primit niște texte semnate Valeriu Broșteanu, iar după numai două zile, pe adresa redacției a sosit un plic în care erau aceleași texte, de data asta semnate Lucian Dobre. **Ceea ce e destul de ciudat e** faptul că grafiile sînt diferite, textele nefiind dactilografiate, pe alocuri intervenind mici modificări la nivel lexical, **însă cu mari rezultate în plan poetic.** E ca și cum altcineva **priceput a lucrat un prundiș** încă sălbatic. Un Pierre Menard ?

Dolly (Timișoara) : Ceea ce mă întrebați dv., domnișoară/doamnă Dolly, este mult prea complicat și de ce nu aș zice; tulburător. Vă înțeleg că mă somați să vă răspund **de este poezia ?** de vreme ce răspund la această rubrică. Din păcate, o să vă dezamăgesc spunîndu-vă că, deocamdată, nu știu și nici nu cred că cineva știe. Cît despre claritatea poeziei, o să vă rog să mă credeți pe cuvînt că în toată poezia modernă problema tranzitivității ori chiar a linearității comunicării literare nu se pune. Vă mulțumim pentru amabilitățile în care scăldați revista noastră. Închei nu fără a vă comunica faptul că sîntem în imposibilitatea de a vă expedia numerele lipsă.

Mihai Orpișan (Arad) : Conflictul din proza **Pescarul** e total lipsit de verosimilitate, chiar dacă exotismul limbajului reușește să mai acopere din înșăilarea epicului. În **Gara**, situațiile sînt mai credibile, iar dialogurile s-au mai lepădat de fănușianismul aproape supărător. Desigur, faptul că ați practicat nu mai puțin de șaptesprezece meserii vă poate conferi o experiență de viață puțin obișnuită, fără a se constitui acest lucru într-o garanție a talentului literar. Se simte că scrieți de relativ puțină vreme și că nuanțarea expresiei e săracă. Nu mizați prea mult pe expresia argotică pentru că nu acolo e miza.

Bioritm I (Timișoara) : Ciclul **Semne** e scris destul de bine, fără stridențele din **Corali**, o organizare poetică în care principiul unificator nu se prea vede. Citez acest final din **Semn 9 :**

„Semnul unui cer a fost un semn violet.
Deasupra lui, un semn pentru ceea ce
este o culoare gri din care cad
ploi fără sunet“

Doralina Popovici (Aiud), Sandu Oprea (Timișoara), Vasilica Trifu ((Cluj) : Nici o problemă. Tocmai acum ?

M. T.

Bohumil Hrabal

CLUBURILE POEZIEI

O dată pe săptămînă treceam pe la unchiul meu ca să găsesc în livada-i mare un loc pentru presa mea mecanică atunci cînd va veni vremea să ieșim amîndoi la pensie — ideea de a face economii pentru a cumpăra presa îmi aparține ; ea mi-a fost inspirată de unchiul meu care patruzeci de ani a lucrat la căile ferate coborînd și ridicînd într-una bariera manipulînd semnalele de unchiul meu care, vreme de patruzeci și cinci de ani, a fost cantonier și care în atîta amar de timp, la fel ca și mine, n-a știut să se bucure de nimic altceva decît de muncă : așa s-a făcut că ajungînd el la pensie și neputînd trăi fără cantonul său, mai avînd și cîțiva prieteni foști mecanici de locomotivă, s-a înțeles cu aceștia și împreună au cumpărat de la fier vechi o locomotivă marca Ohrestein și Koppel ; tot de la fier vechi au făcut rost de șine și de trei vagoane mici așa că în fiecare sîmbătă și duminică, nu le mai rămînea decît să încingă focul în locomotivă și, ține-te alergau cu mașinuța aceea marca Ohrestein și Koppel prin livadă ! ; uneori, după-amiaza, cărau cu ea și copiii vecinilor, dar serile erau ale lor beau bere, cîntau și se încăruțau cu vagonetele, dacă nu se cățărau cu toții pe locomotiva care atunci semăna cu statuia zeului rîului Nil, cu statuia acelui preafrumos tînăr stînd culcat și pe care mereu stau cocoțate felurite personaje ; ei, aici îmi plăcea mie să mă plimb, printre pomii livezii, căutînd un loc potrivit unde să-mi montez presa ; și mă preumblam pînă se pogora întunericul, iar mașinuța, cu farurile aprinse, pufnea la curbe, printre merii și perii bătrîni, unchiul stătea în cabina sa și schimba acele, i se citea pe chip fericirea, la fel ca mașinuța marca Ohrenstein și Koppel unchiul meu era deja sub presiune, vedeam, din cînd în cînd, strălucirea unei halbe duble din tablă de aluminiu și eu mă plimbam mai departe, printre chiotele și hohotele de rîs ale copiilor și ale pensionarilor, nimeni nu mă lua în seamă și nici măcar nu eram întrebat dacă nu cumva am poftă de o bere, într-atît erau de transportați, atît de tare erau prinși în jocul care nu era altceva decît continuarea unei munci iubite toată viața ; mă mai plimbam cam vreo oră precum Cain, purtîndu-mi pe frunte stigmatul, apoi o ștergeam, nu înainte de a întoarce spre livadă capul, să văd dacă nu cumva mă cheamă cineva înapoi, invitîndu-mă să mă plimb cu trenulețul, nu mă chema nimeni însă și, din poartă, mai priveam o dată cantonul străluminat de felinarele feroviare, zărind siluetele pensionarilor și ale copiilor, ascultînd fluieratul mașinuței și zdrăngănitul vagonetelor care descriau o ciudată elipsă, mi se părea că aud un orchestrion cîntînd același cîntec, o melodie atît de frumoasă încît, acolo, sub copaci, nimeni, pînă la moarte, n-ar fi dorit să asculte alta ; și totuși, de-acolo, din poartă, îmi dădeam seama că unchiul mă vedea că m-a urmărit tot timpul cît am rătăcit printre pomi, ba chiar în sfîrșit, cînd eram gata să plec, își ridica mîna de pe maneta semnalului și își flutura degetele în chip de salut, lumina se ondula în aerul tremurător, din întuneric îi răspundeam cu același semn, parcă ne salutam de la ferestrele unor trenuri care goneau în sensuri opuse; într-o seară după ce am plecat, am trecut pe la restaurantul „La orașul Rokycany“ unde am comandat niște crenvurști ; ei, și începînd să înfulec m-am speriat de-a binelea constatînd că nu era nevoie să duc crenvurștii la gură, ajungea să-mi aplec doar ușor bărbia și deja buzele mele dădeau de fierbințeala lor : m-am aplecat mai tare și, înspăimîntat foarte am văzut că bărbia îmi coboară dincolo de genunchi, spre bombeul pantofilor — asta însemna că în ultimii zece ani m-am chircit, am descrescut ; m-am grăbit spre casă și, odată ajuns, m-am chinuit destul pînă ce am dat la o parte sute de cărți ca să eliberez rama ușii, găsind acolo, în cele din urmă, linioarele și datele cînd fuseseră ele trasate — erau măsurătorile mele, făcute în anii trecuți ; am apucat o carte, m-am sprijinit cu spinarea de rama ușii, mi-am pus cartea pe cap și am apăsat-o binișor, apoi, făcînd o piruetă, am tras o linioară sub muchia de jos a cărții ; și așa am constatat că de la ultima măsurătoare mă scurtasem cu nouă centimetri ; am privit spre baldachinul cu cărți de deasupra patului din odaie și mi-am spus că, pe de o parte, cocoșarea mea se datorează muncii, și, pe de alta, de vină e faptul că tot timpul port în spinare și în cap povara unor ceruri livrești cîntărind două tone . .

*

* *

În vremea aceea, pe cînd Vladimir își scria noaptea jurnalul, ne certam cu o poftă atît de mare încît vecinii ne făceau reproșuri din pricina asta; Vladimir se apăra : „Eu nu țip, el țipă !“, și eu, la rîndu-mi, replicam : „Eu nu țip, el țipă !“ și atunci ne culcam separat, fiecare în odaia sa, Vladimir ascunzîndu-mi toporișca, eu dosindu-i cuțitul de bucătărie, dacă vreunul făcea o mișcare, imediat tresărea și celălalt, cînd se scula unul, sărea și celălalt din pat, aprindeam amîndoi lumina și prin ușa deschisă dintre odăile noastre ne arătam unul altuia ce arme aveam la îndemînă ; așa că pînă la urmă am hotărît să zidim ușa ; a venit un zidar din strada Bratrská, noi am scos ușa din țîțîni, zidarul a înălțat un perete acoperit cu hîrtie gudronată — semnasem un angajament față de proprietăreasă că, dacă ne vom muta, locuința va reveni la starea ei inițială ; ei, dar pînă ce zidarul și-a făcut treaba a fost o istorie întreagă, întîi a făcut mortarul într-o troacă, a adus cîteva roabe cu cărămizi și cînd a început să așeze cărămizile, fiecare ședea la masa lui, privind ațîțați cum se înalță zidul între noi, așa cum se ridică apa pe timp de inundație, ne zăream doar busturile, Vladimir, cu cei doi metri ai lui încă mai putea ședea, dar eu eram nevoit să mă scol în picioare ca să-l pot privi în ochi, pe urmă micuțul zidar s-a urcat pe roaba răsturnată și amîndoi ne-am repezit să-l ajutăm, din ambele părți îi dădeam, fiecare, cărămizi și după aceea nu ne-am mai văzut, zidarul ajunsese la ultimul rînd, de sus, mînuindu-și ager canciocul, azvîrlind mortarul unde trebuia și adunînd cu grijă ce dădea în afară ; poetul Bondy a sosit la noi, în vizită, cam cînd cărămizile ne ajunseseră doar pînă la brîu, alerga de la mine la Vladimir și invers, arăta mai ațîțat decît noi, se prinsese cu mîna de bărbie meditînd asupra faptelor la care asista căutînd cheia acestora, mai trăgea și o fugă pînă în curte unde, în plin soare, aducea cu un faun tocmai ieșit dintr-o cisternă plină ochi cu bere iar de acolo striga : „Curva fix! Vi se părea puțin că aveți un perete invizibil, dar de netrecut între voi, acum parcă nici nu vă pasă că ridicați unul concret care parcă desparte Europa de ea înseși ; cum mă voi convinge eu că acest perete trece taman prin cocioaba ce-mi este cea mai dragă din Europa centrală, cocioaba asta de pe Digul Veșniciei ? Momentan mă duc pînă la prima circiumă să mă socotesc cu tizul meu ! Curva fix !“, și a luat-o la goană pe scări în jos vîrîndu-și degetele în urechi ; în seara aia odăițele noastre miroseau a var, cînd Vladimir s-a întors din oraș eu eram deja culcat în pat și cînd el a început să-și scrie jurnalul am auzit cum scîrțîie penița stiloului pe hîrtie, alergînd, acolo, cu poftă, ba chiar mi-am dat seama cînd s-a poticnit într-o mică așchie, o tandră așchie rătăcită în hîrtie, deslușeam toate zgomotele din camera vecină, mai limpede decît dacă ușa dintre noi ar fi fost deschisă ; înainte de miezul nopții Vladimir s-a culcat și i-am putut urmări după aceea răsuflarea numărînd de cîte ori se răsucea în așternut ; altfel, ne întîlneam doar pe coridor, ca mai apoi, după ce ne zăvoram ușile, să ascultăm cu atenție sporită ce face celălalt în camera sa : mi-am lipit patul de perete și puțin după asta l-am auzit pe Vladimir gîfîind, apoi scheletul de aramă al patului său a atins și el peretele; deci ajunsesem să dormim alături, precum doi frați siamezi, ba eram mai aproape decît atunci cînd puteam să ne facem vizite prin ușă ; uneori, cînd ne foiam neliniștiți în paturile noastre, se auzea șoapta lui Vladimir : „Dormi, eu n-am ațipit încă“ și eu răspundeam : „Nici eu“, după care oftam din rărunchi amîndoi : „Asta-i bine !“ ; și astfel am trăit în continuare alături, împreună băteam drumurile spre cîrciumile din Liben și ne bucuram știind, cu siguranță, că atunci cînd vom merge la culcare, unul sau celălalt va scrijeli ușor cu unghia peretele și cel de dincolo va răspunde prin același semnal — de fapt, deveniserăm prieteni mult mai buni ca înainte, auzeam și cum ne bat inimile . .

(Fragmente din romanul cu același titlu).

Traducere de :
Ondrej STEFANCO
și Florin BĂNESCU

Srba Ignjatović

POST SCRIPTUM

lui Nichita

. . . Faraonii — trecute și triste doamne
Cîte kilograme are mumia
Pe-atîta trage și fardul.
Piperul, balsamul și chitanțele de la piață
Merg separat, precum aparte-s popoarele antice,
Și separat, popoarele mai tinere.
Numai nătingii ăștia de azi, și nemernicii
Cu șperțarii ce mai merg cot la cot.
Iată civilizația căreia-i ridicăm osanale !
Dar să știi : la urma urmei, în sfînta-ne
Inconștiență, poate că nici n-avem de ales.

URMA

Gunoaiele fără pic de rușine
Se revarsă scursorile
Bate ceasul din urmă

Vîrtejul din pîntecul pămîntului
Se apropie de cazanul vostru
Plin cu monștri

Unde să ascunzi
Zoaiele veninului
Urma dovezilor morții!

DUPĂ GEAM

Am înțeles ce-s goalele depărtări
Bucată cu bucată, nuanță cu nuanță.
Au rămas la fund doar sedimentele
Pumnul de sare plutește la suprafață.

Așternută-i marea molatecă a visului.
Porțile care se-nchid se și deschid.
Iar după geam rămîne doar spaima.
Umbra ei întipărită în perete.

În românește de

Simeon LĂZĂREANU

ÎMPĂRȚIREA ROLURILOR

Cel mai rău este cînd
Căpiază oaia.
Doboară orașe, comite atentate.
Interzice lîna, laptele, brînza.

Ciobanii fără ocupație
Hoinăresc pînă dau unul de altul.
Atunci unii sînt Laios
Iar alții Oedip.

CASANOVA

În această clipă, cred, Casanova
Renumit hiper-realist
Sare iute din avion în avion

Îl așteaptă masa oficială, conferința de presă,
Obligație mai plictisitoare ca toate — scrisul memoriilor.
A irosi timpul sau nu ?

SĂ NU UITAȚI NICIODATĂ

În avion în pustiu
Faceți-vă o listă de-ncredere
A obiectelor văzute
Și-a lucrărilor de strictă necesitate

Contează înaltul-adîncul
Asemeni veștmintelor
Colbului tremurător de pe pămîn..

Dar nicodată să nu uitați niciodată
Cartea bună cu povețe
Care dinainte vă spune
Întreaga poveste.

În românește de
Lucian ALEXIU și
Slavomir GVOZDENOVICI

COLECTIVUL DE REDACȚIE : MIRCEA MIHAIEȘ (redactor șef), CORNEL UNGUREANU (redactor șef-adjunct), ADRIANA BABEȚI (secretar general de redacție), LUCIAN ALEXIU, PAUL EUGEN BANCIU, IOSIF COSTINAȘ, VIOREL MARINEASA, MARCEL TOLCEA, DANIEL VIGHI, CORNEL BOGDAN, CAROL SEBESTYEN. Prezentare artistică, NICOLAE LENGHER.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele: 3 33 90, 3 33 76 și 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Paginatori : Nicolae BERECHET, Călin PASCARU ;
Linotipiști : Tiberiu LAZĂR, Gelu DOGIOIU, Mirel UNGUREANU.
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907, Tiraj : 6.000

ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

SIBIU

sumar
47

ÎN PAGINA 7

REVANȘA FRUSTRAȚILOR

ORIZONT

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 47 (1226) 23 NOIEMBRIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG. 5 LEI

VITRIONUL MIȚEI BASTON

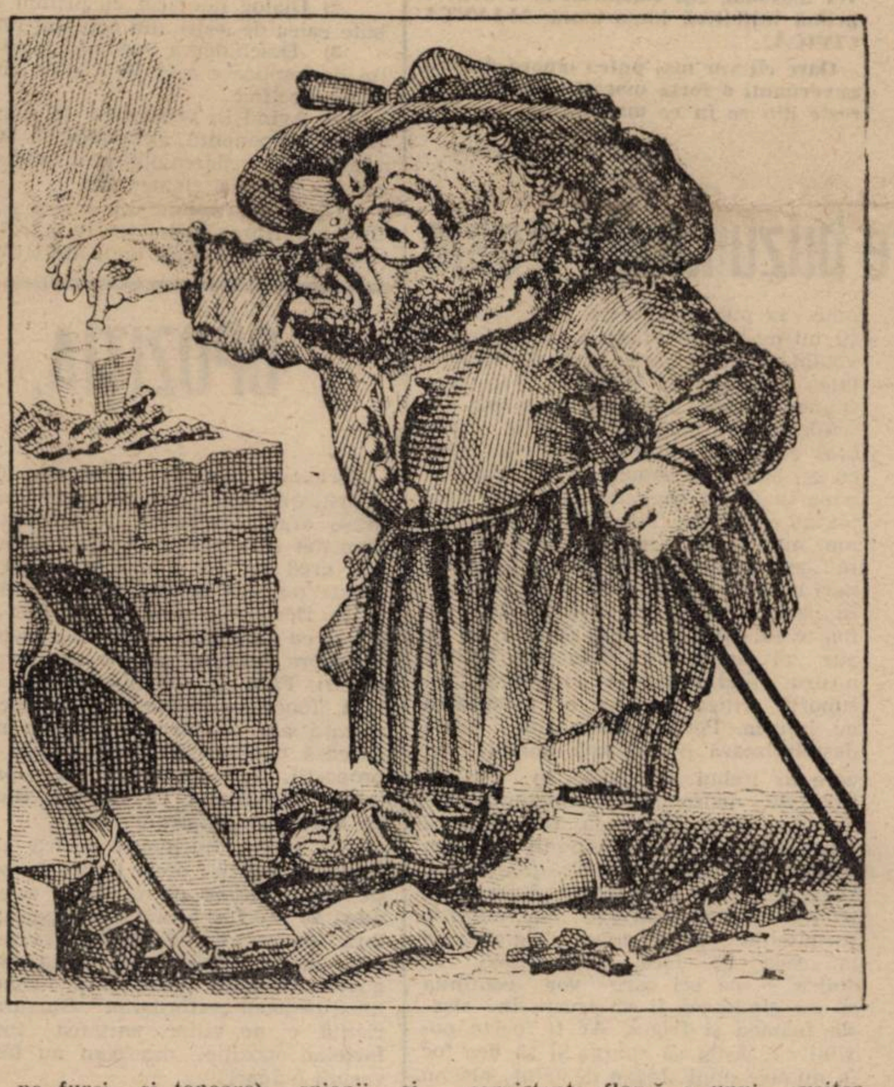

Ideea că promotorii declarați ai „politicii naționaliste“ sînt niște patrioți e o simplă diversiune. Ei nu-și iubesc, de fapt patria. Ei își iubesc doar propriile neputințe și resentimente. Naționaliștii se recrutează, în toate vremile și în toate țările, din pătura, destul de largă, de altfel, a celor care n-au reușit să se impună în viața socială. Obedații într-ale patriotismului sînt, în general, inși care au ratat o vocație, o pasiune, o ambiție. Sînt mediocritățile care, la adăpostul înaltelor sentimente, spumegă de dorința de a-și lua revanșa. Psihanaliza explică foarte ușor fenomenele de compensație descătușate în clipa în care naționalistul își debitează înflăcăratele tirade. Ce fericire, cîtă bucurie pe bietul chibit să se vadă în ipostaza de tribun popular! La gazetă ori în fața microfonului, el se simte protejat de duhul gliei străbune dînd frîu liber xenofobismului nătîng. Infernul sînt, întotdeauna, ceilalți. Întotdeauna străinul și minoritarul, întotdeauna cel care gîndește altfel.

Naționalistul e monoman și dictatorial. Numai cu mare greutate îngăduie existența altor păreri decît ale sale. El intră în scenă ca un adevărat actor, plăsmuind realități în jurul unor fantasme. Altminteri, nu e lipsit de ingeniozitate. Gesturile lui sînt doar în aparență teatrale. În esență, ele sînt mișcări ritualice (ochii ridicați la cer, mîinile întinse amenințător înainte, un tremur bine jucat al glasului tunător), accesorii ale unei recuzite de doi bani, însă de efect sigur. În compania altor naționalități, el joacă o adevărată comedie apocaliptică. Dușmanii mișună pretutindeni, invazia forțelor străine este iminentă (dacă nu s-a și produs deja, în timp ce noi stăm cu brațele încrucișate și nu punem mîna pe furci și topoare), spionii și prădătorii de țară au secătuit marile bogății ale patriei, redusă la consistența flască a unui șvaițer. Naționalistul (vezi și legionarii) este un scrîntit întru marile idealuri ale neamului, din care face materie primă pentru un spectacol pe cît de ridicol, pe atît de primejdios și macabru.

Naționalistul se naște frustrat și sfîrșește călău. El visează un măcel necontenit și dacă acesta n-a izbucnit, vina e doar a inconștienților care nu văd cum dușmanii s-au strîns în jurul granițelor (cînd nu sînt deja masați în guvern, în parlament și în presă), amenințînd să transforme biata țărișoară în pașalîc, provincie, dominion, guvernorat sau, Doamne ferește, chiar monarhie. Naționalistul e republican și ploieștean, iar în vinele sale curge sîngele violent al Miței Baston, amestecat în doze homeopatice cu vitrion tricolor.

La vreme de primejdie, însă, e o obrăznicie să-i ceri patriotului naționale să ocupe primele rînduri ale cîmpului de bătălie. S-a străduit, ce-i drept, să ne împingă spre dezastru, stîrnind fantomele trecutului, însă el și-a asigurat din vreme un culcuș sigur în spatele frontului. Intendența și manutanța, infirmeria și blocul alimentar sînt locuri dinainte adjudecate. Pentru că după declanșarea măcelului el devine raționalist și pacifist. Riia naționalistă odată trecută, el așteaptă cu înțeleaptă resemnare împăcarea din Piața Independenții.

O ciudățenie: naționalistul nu-și iubește niciodată patria în tăcere și smerenie. Iubirea lui trebuie văzută și, obligatoriu, admirată. Ea face parte din patrimoniul public. E o iubire tragică, în fond, pentru că trebuie mereu să dărîme și să distrugă în jurul ei. Căci nu există pentru creatura naționalistă plăcere mai mare decît ca iubirea lui să producă altora suferință.

Mircea MIHĂIEȘ

ÎN PAGINILE 8-9

Danilo Kiš

TIMBRE ROȘII CU PORTRETUL LUI LENIN

O ALTERNATIVĂ POLITICĂ ?

Conștiința de sine a societății civile

În primele luni ale acestui an s-au constituit, mai cu seamă din inițiativa unor intelectuali, care, spre deosebire de cei mai mulți intelectuali ai acestei țări, au avut curajul să se implice în viața social-politică, în amalgamatul context postrevoluționar, s-au constituit, deci, citeva microstructuri ale societății civile. Prin primele lor statute, declarat apolitice Eroare, acum, perfect explicabilă. N-a trecut însă mult timp, și aceste embrioane ale societății civile au inceput să se manifeste critic la adresa noii puteri. Reprezentanții acesteia — în frunte cu domnul Ion Iliescu — neînțelegind prea bine dispre ce este vorba (deși, sint convins, auziseră cu toții de, măcar, „Carta '77") și deranjindu-i foarte „insolența" intelectualilor cu pricina (amestecați, cum s-ar zice, hodoronc-tronc in cele ale politichiei) au început să-i privească fie ca pe niște reprobabile instrumente ale partidelor politice (istorice), fie ca pe niște mercenari ai agenturilor de spionaj, de preferință agentura țării vecine și .. (știți ce epitet ar trebui să urmeze aiei) Ungaria.

Așa stind, din păcate, lucrurile, in luna martie însuși domnul Virgil Măgureanu, director al S.R.I., a apărut, pe neanunțate, la Timișoara. A vrut să afle ce hram poartă liderii Societății „Timișoara". Pentru a-și satisface această curiozitate, l-a contactat, prin intermediul unui amic comun, pe subsemnatul. Subsemnatul, neavînd vocație de informator, i-a propus o întîlnire cu un grup de membri marcanți ai sus-numitei societăți. Întîlnirea a avut loc în aceeași zi. Spre surpriza neplăcută a domnului V.M., conlocutorii au fost în stare să discute (cu importantul „oaspete") de la egal la egal despre starea politică, socială și morală a patriei noastre. Polilogul terminindu-se, după vreo două ore, in coadă de peste, distinsul director al S.R.I. le-a oferit timișorenilor posibilitatea unei intrevederi cu domnul Ion Iliescu. La numai trei zile de la acest contact, patru lideri ai Societății „Timișoara" au fost primiți de domnul președinte. Eforturile verbale (și, probabil, intelectuale) ale domniei sale au dus la același rezultat ca și in discuția de la Timișoara. Acești intelectuali „rebarbativi" n-au putut fi convinși să-și vadă de cărțile și de scrierile lor și să lase politica la o parte. S-o lase pe miinile celor în care au incăput destinele țării.

De atunci, domnul Iliescu și echipa dumnealui de politicieni / politruci au hotărit să ignore societatea civilă Să ignore asociațiile și organizațiile care, de fapt, militează pentru dezideratele societății civile. Le ignoră chiar și acum, cînd, printr-o luare de cunoștință la nivel național, s-a constituit și a avut o primă inițiativă importantă ALIANȚA CIVICĂ.

Oare cit vor mai putea ignora domnii guvernanți o forță morală care se întărește din ce in ce mai mult ?...

Iosif COSTINAȘ

Tăticul cel bun are buzunarele goale

Recentele demonstrații masive din 15 noiembrie, organizate de Alianța Civică, indică o modificare importantă în conștiințe, atitudini și mod de raportare a populației fată de votul de la 20 mai — moment de victorie electorală a reacțiunii mascate democratic. Foarte multă lume a votat atunci pro-fesene încredințată că bruma de bunăstare asigurată de Front va exista și pe mai departe. Însă greșelile de politică internă ale guvernanților, de la campania electorală violentă și inechitabilă pînă la evenimentele din iunie de la București, au adus prejudicii internaționale țării într-o asemenea măsură încît la ora actuală trăim într-un adevărat coșmar. Toate mărfurile industriale s-au volatilizat, urmînd să apară cu prețuri menite să acopere, pe lîngă falimentul anterior, și cheltuielile pe care statul le-a făcut ca să cumpere voturile la 20 mai. Prostia fudulă și sigură pe sine care circulă în mediile cu puțină cultură, referitor la faptul că demonstranții din Piața Universității, sau din anumite societăți civile politice, de felul Societății „Timișoara". ar fi cumpărate de partidele istorice. sau de unguri, își vede altfel confirmate afirmațiile. Le putem spune astăzi, pe baza analizei a tot ceea ce s-a întîmplat pînă în prezent, că de fapt Frontul Salvării Naționale în frunte cu președintele Ion Iliescu au cumpărat voturile țării. Cum anume? Foarte simplu : în primul rînd, au lăsat să se înțeleagă că ajutoarele din străinătate ar fi urmarea unei politici a Frontului. Mai mult, toate abrogările de legi, măririle de salarii și de pensii ar fi fost, după dumnealor, opera mărinimoasă a președintelui și nu drepturile cîștigate în stradă de tineri prin jertfa lor. Niciodată nu a spus domnul Ion Iliescu că minimul democratic existent acum în țară se datorează eroilor revoluției și nu dărniciei dumisale. Presa este liberă, nu pentru că așa vrea domnia-sa, ci pentru că în decembrie poporul a strigat în stradă „libertate". Președintele actual a mai profitat și de o mentalitate subalternă și primitivă care l-a adus la putere. „Iliescu ne-a dat, alții nu ne-au dat nimic, prin urmare îl votăm pe el" — așa a gîndit majoritatea alegătorilor în mai. Așa cum spunea Gabriel Liiceanu, România a schimbat un tată rău cu altul bun. L-aș completa : tăticul este blînd doar cu cei care i se supun, pe ceilalți i-ar păpa în 24 de ore, dar nu-l lasă contextul european. Tata Ion nu înțelege mai nimic din ce se întîmplă în țară : consideră opoziția un fel de legionari care nu vor să-l lase să domnească peste o masă de amăriți muți și foarte liniștiți — ăsta fiind visul de aur al democrației dumisale. Tăticul nostru, fiind comunist pur-sînge, nu suportă critica pe care o asimilează cu injuria. Pentru dumnealui, presa destabilizează o băltoacă liniștită în care ar trebui să fojgăie, în deplină libertate, nedreptățile, minciunile, birocrația și incompetența. Iată însă că buzunarul părintelui națiunii s-a cam golit și este în pericol să-și piardă fiii. Două ar putea fi motivele divorțului ; primul : cei care strigau „noi muncim, nu gîndim" să se apuce să gîndească la ceea ce face președintele. Al doilea — pe cei care vor continua să nu gîndească îi va scoate în strada foamea și frigul. Ar fi foarte posibil ca ăștia să spargă și să dea foc în numele unui slogan de felul „noi nu gîndim, noi flămînzim".

Din aceste cauze opoziția se află acum în plină ofensivă. Și este normal să fie așa atîta timp cît stăpînii de azi vor să construiască o lume nouă bazată pe minciună — una cu mai multe capete care semnifică tot atîtea focare de tensiune — teroriștii din decembrie, Tîrgu-Mureș 13-15 iunie. Ca urmare a acestui fapt, la ora actuală trăim în plin suprarealism. Sute de mii de oameni cer demisia președintelui, în timp ce dumnealui continuă să ne fericească prin contacte multiple în care ne zîmbește cu metodă. E și ăsta un mod de a guverna o țară, mai ales că democrația noastră este — nu-i așa ? — tînără și foarte originală.

Daniel VIGHI

PROTEST

ÎN APĂRAREA CULTURII ROMÂNEȘTI

Uniunea Scriitorilor, Asociația Ziariștilor Români, Grupul de Dialog Social, Federația Editurilor și difuzorilor din România, Solidaritatea Universitară, au analizat împreună gravele consecințe care decurg din așa-zisa liberalizare a prețurilor care se dovedește a fi un dictat al puterii, cu consecințe incalculabile și de lungă durată asupra națiunii române. Aceste măsuri arbitrare de stabilire a prețurilor afectează grav calitatea vieții cetățenilor cu venituri mici și mijlocii. Ele incalcă in același timp și în mod flagrant dreptul fundamental al liberei circulații a ideilor și informațiilor prin presa scrisă, accesul la cultură, constituind o formă de cenzură economică, la fel de gravă ca și cenzura ideologică.

Asociațiile noastre au privit cu interes ideile guvernului de reformare radicală a economiei românești, convinse fiind că numai o schimbare economică profundă garantează procesul de democratizare și propășire pe care ni l-am asumat după 22 decembrie. Societatea civilă ia act, cu stupoare, de imensa distanță dintre intențiile declarative ale puterii și caracterul dictatorial al pachetului de măsuri instituite și protestează împotriva compromiterii ideii de liberalizare Cetățenii României s-au așteptat să aibă loc o deschidere neîngrădită spre adevăr, cunoaștere, cultură, informație, pentru a recupera deceniile de dezinformare și ignoranță care au afectat toate categoriile societății.

Asociațiile noastre protestează energic împotriva scumpirii artificale, de peste șapte ori, a prețului hîrtiei necesare tipăririi cărților, manualelor școlare, ziarelor și revistelor.

Adăugarea acestor scumpiri la creșterea prețurilor practicate la serviciile tipografice și de difuzare și impozitele fără egal pe plan european, limitează, într-un mod nepermis, accesul cetățeanului la informație și cultură, echivalînd cu un genocid cultural. Considerăm deplorabil faptul că puterea care s-a proclamat drept emanație a revoluției și s-a angajat față de electoratul român să satisfacă nevoile elementare ale oamenilor, condamnă, prin aceste măsuri, întreaga societate, la sărăcie și ignoranță.

Conștiente de responsabilitățile care le revin, asociațiile noastre au hotărît inființarea „Federației Editorilor de publicații din România" care să reprezinte societatea civilă în apărarea dreptului la cultură și informare și cer :

1) Sprijinul imediat al tuturor grupărilor politice și cetățenești și al presei în campania noastră de apărare a cestor drepturi fundamentale lezate prin aceste măsuri arbitrare.

2) Dialog televizat cu primul ministru și cu ministrul culturii pentru a dezbate calea de ieșire din actualul impas.

3) Deschiderea imediată a unor negocieri cu guvernul pentru crearea cadrului de implicare a Federației în circuitul de obținere a hîrtiei și a celorlalte mijloace specifice.

4) Avînd în vedere că, în spațiul spiritual universal, cultura română rămîne parte componentă, Federația va face demersuri pe lîngă toate organismele internaționale în vederea obținerii unui sprijin politic, material și moral pentru apărarea acestor drepturi elementare.

Guvernul trebuie să dovedească faptul că dorește liberalizarea societății, adică implicarea societății civile în viața economică și nu se ascunde, asemenea predecesorilor în spatele unui limbaj demagogic:

OPOZIȚIA, PUR ȘI SIMPLU !

Formarea Alianței Civice, marile demonstrații organizate în mai multe orașe arată întărirea și maturizarea opoziției extraparlamentare. Necesară dar, cred eu, nu și suficientă. Va răspunde puterea revendicărilor formulate în Declarația Alianței ? Sub presiune, cu siguranță, cosmetica fesenistă va opera retușuri pentru uz intern și extern. Fără să schimbe, ne-am obișnuit, fondul problemei. Recentele declarații ale premierului Roman prefigurează o ofensivă ideologică de mari proporții. Cu autocritica, „transparența" și populismul de rigoare. Rămîne de văzut cu ce efecte...

Cită vreme eșichierul nostru politic înregistrează net două tipuri de opoziție, una parlamentară (fatal anemică după 20 mai) și o alta extra-parlamentară (diseminată, diletantă, revigorată, iată, la 15 noiembrie) majoritatea guvernamentală poate să-și continue liniștită jocul „reformator". Singura variantă, e, pe viitor, unitatea tuturor forțelor opoziției asa cum au făcut-o vecinii bulgari.

La noi e manifestă suspiciunea față de partidele istorice. Gafele acestora, neadecvarea, uneori, la realitățile postcomuniste, orgoliile unor lideri au justificat întrucîtva aceste rețineri. Să ne amintim cum, la 24 ianuarie, viitorul președinte anunța lumii, parte indiferente, parte perplexe participarea Frontului la alegeri. Oricît de bizare, asertiunile de atunci ale d-lui Iliescu (desuetitudinea partidelor, singularitatea F.S.N.-ului ca formațiune generoasă cuprinzînd atitudini politice diverse, în unitate) se bazau pe o stare de spirit populară : neîncrederea în partid ca institutie și în actul politic în sine. Cu experiența unui partid comunist, românul a preferat să nu se implice în jocul politic ; sau, în cel mai bun caz, să fie un observator. Au apărut forumuri, societăți, sindicate apolitice. Eroare crunt exploatată de putere. În fond, și asta o știu bine Cotrocenii, orice act public este acum politic. De la 28 ianuarie au abundat comunicatele paralele ale celor două forme de opoziție. Mereu cu obsesia de a nu fi acuzate de manipulare, de control al uneia asupra celeilalte. Fobie abil întreținută de Front (vezi fenomenul Pieței Universității și luările de poziție ale majoritarilor unși la 20 mai). Catastrofa electorală din mai e, una peste alta, și urmarea dozei de utopie a intelectualității noastre protestatare, rezultanta lipsei maleabilității liderilor partidelor istorice.

15 noiembrie ar fi, pe fundalul creșterii nemulțumirii populare, data reorganizării opoziției românești. Cîteva întrebări stau în fața Alianței Civice: care va fi strategia acestei forme de opoziție, date fiind diferențele sensibile dintre cele două comunicate (cel de la București — moderat, la Timișoara cerîndu-se, fără echivoc, demisia președintelui și a guvernului) ? Cum va acționa Alianța în condițiile radicalizării unor pături largi ale populatiei ? Va deveni ea partid ? ; cum se va prezenta în cazul unor alegeri anticipate, sau, ca să fim pesimiști, la cele din '92 ? Se poate construi într-un răstimp atît de scurt „o mentalitate pozitivă a constiintei civice" a maselor ?

Marginalizate în forul legislativ al țării, partidele istorice se reorganizează. Propun programe, legi. Figurației de pe Dealul Mitropoliei, micilor și marilor compromisuri le este preferabilă o cooperare cu formele opoziției extraparlamentare. Liderii trebuie să realizeze că sintagma „opoziție constructivă" aparține noului limbaj de lemn ; să mediteze la ultimatumul care, la sud de Dunăre, îi fericește pe Lukanov și ai săi.

Carol SEBESTYEN

Cutia Pandorei

A zecea planetă — EUROPA

Aserţiunea genială că „e mai greu să-ţi aduci aminte ce-au făcut bine bunicii, decît ceea ce ai făcut tu rău" se verifică zilele acestea, cînd asistăm — la nici un an după Revoluţie — cum „renaşte" partidul comunist. Renaşte, ... Sau nici măcar n-a murit. A dormit şi el puţin, în buzunarul Pandorei şi acum, la nevoie, s-a-mbrăcat în hainele cunoscute pentru a salva ţara, mesianic, de la dezastrul în pragul căruia o adusese tot el. Lipsa de cultură şi maturitate fac ca peisajul politic din România să arate la ora aceasta ca un joc de puzzle de unde lipsesc tocmai părţile importante, necesare configurării coerente a unei imagini inteligibile. Se lucrează în forţă, angajînd cele mai nefericite valenţe umane — ura, invidia, minciuna, delaţiunea, viclenia... În ultimele zece luni partidele zis istorice au suferit tot atîtea operaţii estetice, ori s-au înmulţit prin diviziune, ca amoebele. Alte partide se regrupează pe cîte o „cheie de boltă", fac pacte pentru eternitate, ca a doua zi să se trezească divorţate... Iar Europa începe să fie din nou pentru români — a zecea planetă a sistemului solar, adică exact ceea ce fusese şi pe vremea partidului comunist. Omul de rînd — eu, tu, el —, cei ce am privit către Europa cu binoclul, luneta, sau televizorul, sîntem îngroziţi la gîndul că există iarăşi printre noi, legal, o grupare (deja „istorică" şi ea) care a reuşit vreme de zeci de ani să înveţe generaţii de oameni să privească spre Europa doar printr-un ochean întors. Să o vadă departe, rece, străină, imundă, şi... „pe cale de dispariţie"... Oare după celebra înţelegere de la Malta să se profileze o aceeaşi aşezare a forţelor de influenţă ale marilor puteri ca şi după Yalta? Mai mult ca sigur. Oricum, efectul de „ochean întors", intrat în reflexele condiţionate ale omului în ultimele cinci decenii devine evident. Trăim în dunga unui film S.F. Subiectul e comun cu al tuturor celorlalte ţări din răsăritul şi centrul Europei, pornite spre economia de piaţă. Interpretarea lui însă de către regizorii României e total originală. Imaginea de pe ecran prezintă sute de mii de compatrioţi circulînd în lungul şi latul continentului cu trenul, automobilul sau căruţa, în căutarea unui loc printre străini, unde să-şi „edifice un viitor luminos" particular. Alţii, majoritatea naivi, privesc spre Cotroceni cu disperare şi aşteaptă lansarea unei rachete sau navete spaţiale, capabile să ducă întreaga naţie în Europa, să ne relipească la ea, după cinci decenii de îndepărtări succesive. În timp ce toţi ceilalţi confraţi din Estul continentului privesc Europa cu ochii liberi, din dreptul ei, fără să folosească nici măcar ochelari de soare, aici se aud glasuri: „Avem şi noi un partid comunist, aşa cum au toate ţările civilizate". E drept, numai că acele ţări, dezvoltate nu au ajuns la civilizaţie printr-un partid comunist. Patrimoniul pe care şi-l revendică acum nu sînt banii, ci reflexele noastre condiţionate, căci avem încă proaspete în memorie ticurile totalitarismului, iar peste frica dinăuntru, abia dacă s-a prins o pojghiţă subţire. Şi astfel, filmul S.F. pe care-l trăim iese din orice schemă de scenariu previzibilă. Iată deci, că „omul nou" continuă să existe într-o Europă veche. Vorba unui om real, devenit personaj: „Că niciodată nu-i să nu fie cumva". E vremea să ştim cum va fi ! E vremea să ştim ce vrem ! Pentru că ne-am săturat să mai fim nişte „oameni noi", capabili de curajul nebun de a se bucura de frică şi foame, de a se bucura de umilinţa de a exista. Acest „om nou" va face ca Europa să rămînă ceea ce este — un continent, iar România să redevină o planetă de la marginea sistemului solar, izolată, suferindă, bolnavă moral, un fel de satelit natural al continentului artificializat din nou cu forţa. Momentul politic ales pentru apariţia partidului comunist în arenă e perfect. Ţara trăieşte desfăşurarea dezastrului economic şi moral. „Noul" partid — la un număr doar de 500.000 de aderenţi (cam cîţi erau în funcţii de răspundere în vechiul regim) reprezintă deja o alternativă la F.S.N. Una negativă, evident, dar capabilă să acopere întreg peisajul multicolor al celorlalte partide şi grupări. Se mizează pe memoria apropiată a de-abia uitatelor reflexele comuniste existente în mai toţi oamenii. Ce vor face acum ? Încotro se vor avînta ?... Alternativa e limitată şi de extremă: spre o stabilitate de conjunctură, din nou în minciună şi izolare, sau spre partea opusă, unde situaţia, departe de a fi stabilă, mai ameninţă şi cu iminenţa unei catastrofe economice. Oricum, diversiunea s-a potrivit exact : 15 noiembrie a trecut, oamenii s-au defulat împotriva comunismului, şi-au prezentat proclamaţiile şi programele. Acum lumea asistă speriată la efectele luminoase ale jocurilor de culise.

Paul Eugen **BANCIU**

CENACLU

În şedinţa de marţi a Cenaclului Filialei Timişoara a Uniunii Scriitorilor din România şi al revistei „Orizont", a avut loc o întîlnire cu membrii Cenaclului „Franyó Zoltán" al Filialei. După cuvîntul introductiv al criticului literar **Cornel Ungureanu**, secretar-adjunct al Filialei, a vorbit **scriitorul Mandics György**, preşedintele Cenaclului „Franyó Zoltán". În acelaşi context, a fost prezentat, în traducerea **Doinei Magheţi**, un fragment din cel de-al doilea roman al talentatului prozator timişorean **Gulyás Ferencz**. La discuţii au participat scriitorii **Marian Odangiu, dr. Barany Ildiko, Rodica Opreanu şi Anavi Adam**.

Marţi, 27 noiembrie a.c., ora 18,00, va citi, în cadrul unei şedinţe de lucru a Cenaclului, **Rodica Opreanu.**

Vineri, 30 noiembrie a.c., ora 18,00, se va desfăşura, sub egida Cenaclului Filialei Timişoara a Uniunii Scriitorilor din România şi al revistei „Orizont", o şedinţă festivă consacrată Zilei Naţionale a României, urmată de un microspectacol, realizat în colaborare cu Teatrul Naţional Timişoara. La şedinţa, care se va desfăşura în sala de cenaclu de la redacţia revistei „Orizont", sînt invitati să participe toţi membrii Filialei, creatorii şi iubitorii de literatură.

Umor Service

Desene de Nic. **LENGHER**

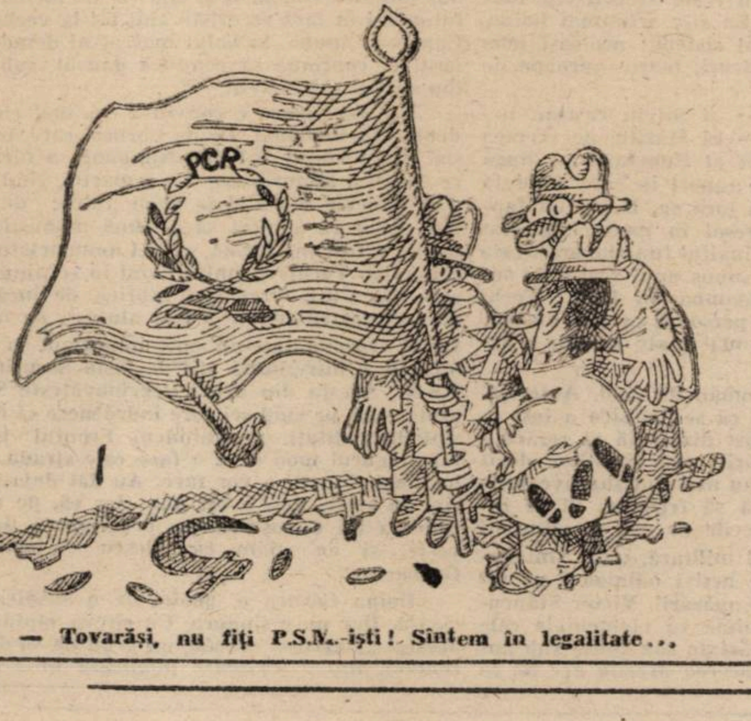

— Tovarăşi, nu fiţi P.S.M.-işti ! Sîntem în legalitate...

ARGUS ● ARGUS

● Ultima bombă din Carpaţi : regruparea **sumanelor roşii** ● Categoria perenităţii comuniste a fost premonitoriu sintetizată în obsedantul vers ce face marturie peste vremi despre un năucitor panteism totalitar : „Partidul e-n toate, e-n cele ce sînt..." ● Este vorba, desigur, despre Partidul Comunist Radical, revigorat sub alte iniţiale. Ba chiar alt nume dar sub aceleaşi convingeri ● Cine să apere soarta muncitorilor şi ţăranilor, supuşi rapacităţii capitaliste, acum, în plin sfîrşit de secol şi mileniu ? ● Cei care le-au apărat dintotdeauna„ spun vechii comunişti în straie noi ● Cît de cu foc au făcut-o s-a văzut şi în decembrie ● Cît de temeinic au făcut-o — dovadă stă situaţia prosperă a muncitorimii, ţărănimii, a ţării, în ansamblu ● Activiştii de-o viaţă nu pot dormi de grija naţiei ● În schimb, somnolează naţiunea şi re-nasc monştrii unui ev aprins ● Multă lume se întreabă cum va arăta simbolul noului partid (PSM), rezultat din încrucişarea secerii cu ciocanul şi a acestora cu furnica. Va fi o furnică dînd zor pe ogor (al fragilei democraţii, desigur !) cu secera şi ciocanul în lăbuţele-i laborioase ? Sau numai secera şi furnica ? Sau furnica şi ciocanul ? De-o fi una, de-o fi alta / Are peşte roşu balta ● După sumarele informaţii ale urmaşilor glorioşilor turnători voluntari, la S.R.I. s-o fi ştiind deja că muncitorii acuză că îi furnică pe la încheietura mîinii, în vecinătatea porţiunii cu care ţin ciocanul, iar pe ţărani îi furnică secera ● Domnul Ion Iliescu, în drum spre Paris (unde, din vechime, se deprinde „la gît cravatei cum se leagă nodul"), s-a pronunţat pentru un climat de linişte în ţară. Este, însă, aşa o criză la noi că nici linişte nu se mai găseşte. Singurul loc unde ea se află din belşug Cotroceni se cheamă ● La numai cîteva zile de la acest apel, am putea crede că preşedintele majorităţii românilor are o capacitate de a presti şi preîntîmpina furtunile precum delfinii. Recentul miting al F.S.N.-ului s-a încheiat într-o atmosferă tipic balcanică, străpunsă de huiduieli, întreceri violente ale galeriei frontiste şi contraş-ilor, încăierări în lege ● Acţiunea, departe de a fi un triumf (şi o manifestare antidestabilizatoare), s-a încheiat lamentabil, evident nu (numai) din vina majoritarilor. Trebuie spus, totuşi, că aceştia, magnetizaţi de poziţia deţinută în clasamentul puterii, au nefericitul obicei de a scanda lozinci care numai la consens şi linişte nu îndeamnă (de exemplu : „Liberali şi ţărănişti / Puneţi mîna şi munciţi !") ● „Sîntem mai puternici ca oricînd", a susţinut liderul Frontului cu puţin înaintea declanşării tradiţionalei ciomăgeli ● La televiziune, marcat de eveniment, dl. Claudiu Iordache a acuzat „o anumită presă" de incitare la violenţă. Sîntem încredinţaţi că dl. Iordache avea foarte clar întipărite în memorie titlurile acestor publicaţii, deci generalizarea în cauză nu-şi avea rostul, motiv pentru care ne declarăm totala perplexitate. Amintitul procedeu al generalizării subversive este cu atît mai periculos cu cît a intrat în uzul curent al liderilor din prima linie a frontului ● „Securitate" în Europa — Da, Securitate în România — Nu !Am citat textul unei pancarte purtate la Paris de cîţiva români, în imediata apropiere a C.S.C.E. ● Aberaţia săptămînii : „Televiziunea aparţine Parlamentului", a susţinut într-un moment de sinceră slăbiciune deputatul F.S.N. Vasile Văcaru. Noi, cei pe care dl. Brucan şi Domnul Lăpuşneanu ne-au numit cu acelaşi termen generic (evităm să-l pronunţăm, din respect pentru cititori), credem că TVR aparţine (măcar prin ceea ce ar trebui să spună) acestei vaste categorii care plăteşte cu naivitate şi regularitate abonamentele în vigoare. Nu ? ● Aşa-i că nu ştiaţi că liberalizarea preţurilor va ridica orice act de cultură la o înălţime atît de ameţitoare încît vom avea acces la el cam tot atît cît la bordul navetei spaţiale „Columbia", ba poate şi mai bine ? ● Iarna încă n-a sosit, dar există riscul unei îngheţări a editării de carte în România. Această originală şi respingătoare formă de glaciaţiune se datorează creşterii aberante a preţurilor hîrtiei, reflectate în preţul de 6 (şase) ori mai mare al cărţilor autohtone. Acuzaţia de subminare a culturii naţionale pluteşte în aerul îmbălsămat de roze ● „Veniţi, privighetoarea cîntă !" începe să sune ca o invitaţie la un concert de caritate pe planeta înconjurată de un abur lăptos. ● Să revenim (parcă avem altă soluţie ?) pe planeta albastră, roasă pe la anumite meridiane de termite roşii ● Recente observaţii ale cercetătorilor capitalişti, proveniţi din ex-cercetătorii socialişti vînduţi pe dolari, au scos în evidenţa faptul că aceste minuscule creaturi poartă în codul lor genetic, înscris cu litere de aur, un adevărat cult al muncii (în originalul englezesc — obsesion), care le determină să pună un accent atît de hotărît pe ceea ce îndeobşte s-a numit „activitate creatoare de valori materiale", încît uită de sine şi, acţionînd în spiritul intereselor generale ale societăţii din care fac parte, în detrimentul intereselor personale, de care nu-şi dau seama, se supun unui efort supraomenesc (dacă putem spune aşa), fapt ce determină o emanaţie abundentă de energie termica, prin urmare, o deplasare a culorii lor obişnuite spre roşu ● „Să-l obligăm la ilegalitate cel puţin 50 de ani (pe PCR, adică), poate învaţă cel puţin să pună pingele" — cuvintele aparţin liderului de la „Vatra Românească", Radu Ciontea, şi au fost rostite în Parlament. ● Octavian Căpăţînă, mandatat de PUNR, a lansat tuturor formaţiunilor politice care au în cele două camere ale parlamentului foşti membri ai C.C. al P.C.R. un apel la recuzarea acestora. Dl. Marţian s-a eschivat, diplomatic. Nu ştim ce ar fi făcut dl. Bîrlădeanu, dar avem o presimţire. ● Despre. buna funcţionare a acordului global în sectorul crematorial aflăm din articolul lui Traian Călin Uba („Expres", nr. 44). O îngrijitoare de la numita instituţie, „arsă" la salariu cu 400 de lei, datorită neîndeplinirii planului trasat, mărturiseşte : „Nu numai pe mine m-au ars la salariu, ci pe toţi cei 8 angajaţi ai Crematoriului, de la îngrijitori la administrator... Luna asta s-ar putea să facem norma. Mîine avem 9 incinerări. Am primit nişte morţi proaspeţi..." Cum mai generează comunismul noi şi noi satisfacţii profesionale ! ● Henry Noguero, cetăţean francez sosit cu ajutoare în România, se confesează gazetei „Tinerama", condusă de Max Bănuş. Injectăm aici un fragment : „Poţi să crezi că visezi cînd realizezi că românul trebuie să cheltuiască 200 de lei, 1/10 din salariu, pentru ca, schimbîndu-i la negru, să-şi poată permite «luxul» de a consuma un pahar de coca-cola la sosirea sa în Paris. Echivalentul francez, prin raportare la salariu, ar fi de 400 de franci. La acest preţ, francezul şi-ar fi injectat-o". Ceva mai greu i-ar veni francezului să-şi injecteze trenul, al cărui preţ pînă la Paris ar echivala cu vreo 40 000 de franci ● Paradoxul săptămînii : „Protestele împotriva înfiinţării Partidului Socialst al Muncii exprimă nu numai o atitudine totalitară dar şi un anume infantilism politic. Acest partd comunist e mai mult decît necesar eliberării noastre de comunism" (Ion Cristoiu, în „Expres", nr. 44). De ce paradox ? Ghiciţi ! ● Excelent interviul acordat de Petre Ţuţea revistei „Tinerama". Reproducem doar o mostră : „Omul e un animal care poate fi mişcat din loc de iluzie. Un demagog poate să întreacă un înţelept. Dacă un înţelept în faţa unei mulţimi începe să distingă între mulţime şi oamenii cu har care au vocaţia să conducă folositor mulţimile iar demagogul apără mulţimea în faţa elitei, demagogul are dreptate, cîştigă".

C. B.

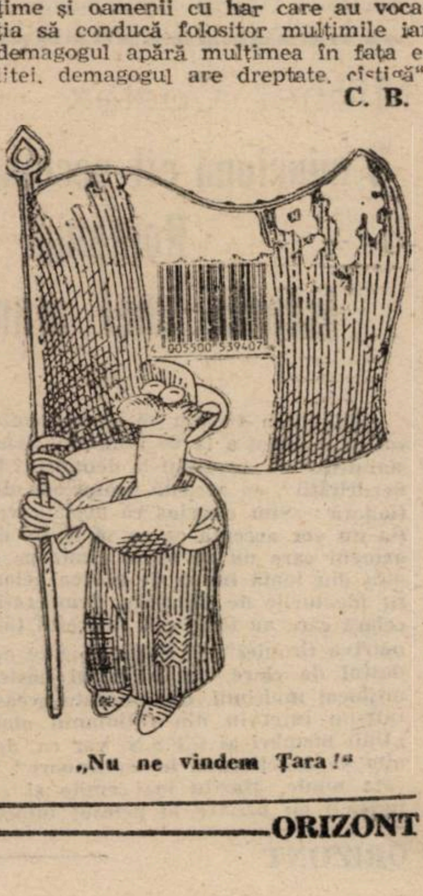

„Nu ne vindem Ţara !"

Strada CIMITIGRULUI

1. De fiecare dată cînd calc în Fabric mă copleșesc bufeuri de emoție cretină. Sînt niște ani pierduți (sau cîștigați ?) acolo. Nu pot să nu privesc cu un amestec de tandrețe și de abjecție la acel stîrv tînăr cu care, cît de cît și obligatoriu, mă identific.

Abordez, de data asta, cartierul cu nepăsare și, părelnic, fără strategii speciale. Totuși intru pe Eroilor, strada pe care mă întorceam noaptea acasă, după ce pierdeam ultimul tramvai. Subconștientul lucrează.

2. Un tip plecat de multă vreme în Germania n-a mai fost sigur pe o anumită adresă. Ceva i-o fi rămas lui în cap, că, adică, strada Cimitirului cade perpendicular pe Tigrului și omul a găsit o soluție ingenioasă: a scris pe plic „Strada CIMITIGRULUI“.

Tot de Germania era vorba și-n povestea lui Ion Crișan din Reșița. El, care umblă des cu trenul, are prilejul să lege cunoștințe interesante. Așa a dat de cel ce s-a logodit acum 20 de ani cu o vest-nemțoaică și a făcut cereri repetate să plece la ea. Patrioții de la Secu l-au stopat cu tactul lor recunoscut și omul s-a cam dilit. Deși cu doctorate și cu știința a vreo 5-6 limbi, s-a scîrbit de toate și trăiește din încărcatul și descărcatul vagoanelor în gări, din porția copioasă de vin și din ciocolata pe care și-o procură de la bișnițari. Redutabilul logodnic are astăzi 50 de ani.

Buju Ternovici a trimis din R.F.G. acea ilustrată de senzație: „Am ales libertatea !“, ca peste o săptămînă să apară la teatru. „Cum ?“ s-au mirat toți. „Cum cum ? Păi nu aici e libertatea ? Să vă fie rușine !“ s-a prefăcut indignat actorul mereu pus pe farse. Acum Buju e de-a binelea la nemți, însă după Revoluție a și dat o fugă acasă. Într-un rînd mi-a explicat ce etnii se bat în sîngele lui, n-am reținut, iată, prea bine, știu că-și spunea la fel de bine bancurile în română, în sîrbă, în șvăbește, în ungurește. Zilele trecute am dat peste un șervețel pe care notasem panseuri de-ale lui, bag seama rodul unor ceasuri petrecute cu prietenii în vreun local: „Să bați pas de front ca viermele la trei metri sub pămînt să crape !“, „Eroul nu moare niciodată. Și chiar dacă moare, nu asta-l caracterizează“.

3. Reverii cazone și-n monologul cu țiganul ce a slujit în armata multinațională a împăratului Franț Iosca: „Știți dumneavoastră cum ha trăit dintifirăndărul la bătaie, care împărțea menajia la ficiori ? Nu, eram chiar hăla. M-am făcut ca un purcelandru de 85 de kilograme. Și hașa m-a prins revoluția și spărtoarea bătăii. Haulică, ce rău îmi pare că s-a gătat. Hatunci mi-au rupt ficiorii strafurile de la grumaz și am plecat acas“.

4. Deci iar pe Strada Tigrului. Mi-amintesc remarca geografului Matias Bél — prin 1720-1730 se vorbea la Timișoara aproape numai românește. În '960, în Fabric, lucrurile erau mai complicate. Să nu uităm că, din 1722, începuseră valurile de colonizări. Gazda noastră, Dorogy-bácsi, avea nevastă nemțoaică. Aceasta fusese înainte măritată cu un român. Vecinul, domnul Popmarc, un bihorean, trăia cu o unguroaică. Și tot așa. Într-o magherniță din fundul curții își ducea existența boemă poetul-prozator Ecovoiu, venit din Regat să cucerească Banatul covîrșit de șonci și de osînză.

Dorogy-bácsi, strungar de meserie, ajuns la pensie, nu se considera nici ungur, nici român, deși era din fiecare cîte un pic, zicea (conformîndu-se ideologiei proletariatului !) că-i internaționalist. Totuși în tinerețe nu aderase la comunism, ci la social-democrați și nu scăpa nici un prilej fără a le face elogiul. Cît despre ceilalți. se pronunța net: „Comuniștii, băiatule, or fost niște **fagabunți,** nici un muncitor serios nu-i băga în samă“.

Avea cîteva teorii simple și manii nevinovate. Cînd ieșea în curte recurgea la o numărătoare menită să înfioreze ființele mărunte (prunci, cățel, pisici, găini) și să le cîștige bunăvoința: „Cip-ceap-cec. Havlicek. Cip-ceap-cec, Havlicek“. „Tot ce-i mic îi frumos“, spunea cu convingere. „Dar gongile ?“ îi aruncam cîteodată. Rămînea o secundă perplex.

5. La 1718, informarea redactată de Alexander von Kallanek, comisar al Curții Imperiale pentru Banat, îl încondeiază bine pe guvernatorul Timișoarei, contele Florimund de Mercy, ca posesor a 170 de cai, 130 de boi, 132 de servitori, 6 vînzători cu 150 de cîini, toți întreținuți de provincie.

Urme ale turcilor ce au stăpînit aici pînă-n 1716. Cearșia — piața cu magazine și cafenele.

6. Fabricul e pe jumătate dărîmat. Ulițele vechi care vin pînă la blocuri stau gata să se răstoarne. Prin depozitul de lemne, unde vînzoleala nu se oprea nici în timpul nopții, bate vîntul. Nici tu cocioși, nici tu cumpărători, nici tu drujbiști, nici tu combustibil. În casele pe cale de-a fi demolate au năvălit familii numeroase de țigani. Au rămas pe loc bătrîne ce te privesc din dosul ferestrelor duble între care sînt așezate perne potrivite pentru a bara drumul frigului și al umezelii. Te și miri cînd mai vezi trecînd o fată frumoasă, produs rarisim al acestor ulițe învechite. Acum vine țanțoș un moș cu aspect de babă, impresie sporită de marama ce-i înveleș-te țeasta pe sub căciulă, e mic, pierdut în propriile-i cioturi și doar cizmele de modă veche, lustruite la fix, mai pomenesc despre o bărbăție sumeață. O țigăncușă slalomează printre noroaie, purtată miraculos de uriașii papuci de casă ai mă-sii. De sub o poartă ți se oferă semințe de floarea-soarelui, învelite în foi scrise de caiet școlar.

7. Carte serioasă se făcea la așa-numitele școli grănicerești. Părinții ce refuzau să-și trimită copiii la școală încasau bătaie cu vergile în văzul tuturor sătenilor.

La 1868, caporalii Nicolae Pîrșlea și Gheorghe Iova, de 18 și, respectiv, 19 ani, absolvenți ai școlii triviale din Pojejena și buni cunoscători ai limbii germane, urmau să fie trimiși la Școala de învățători de gimnastică, pentru a studia sistema de educație fizică Jahn.

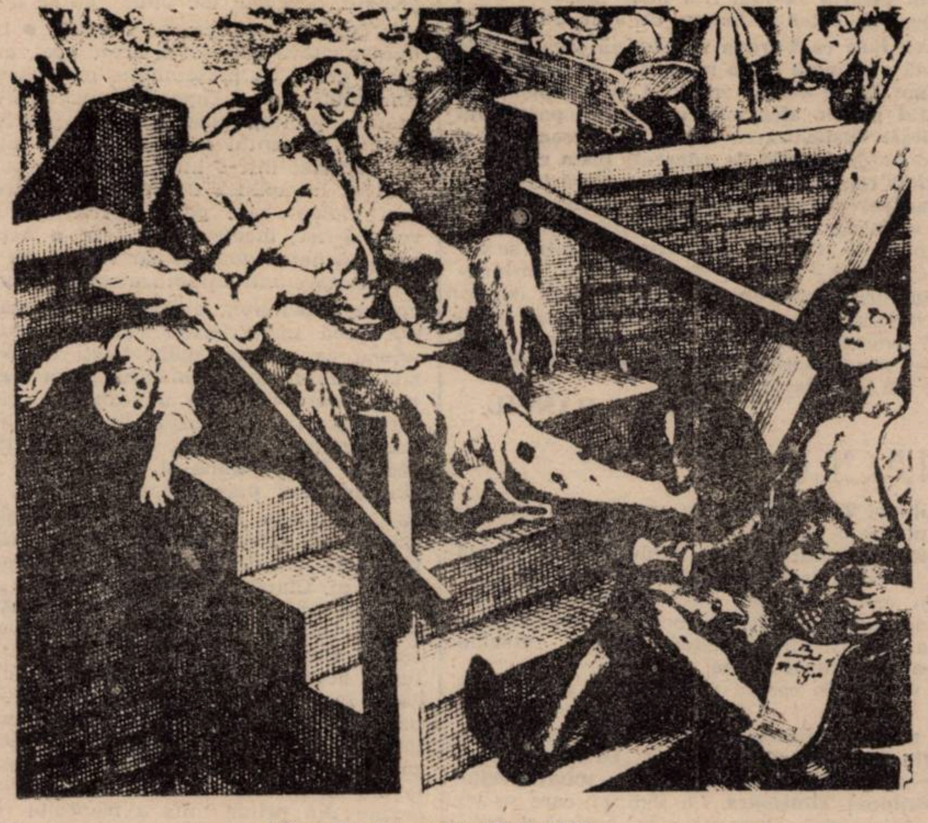

Ulița ginului, Stadiul III, 1751

8. Prin '60 și ceva ne-am cumpărat cu mari sacrificii un televizor TEMP-6 M, de care eram tare mîndri. Jucîndu-se un meci între F.C. Argeș și o echipă budapestană, domnul Károly și-a cerut permisiunea să-l vadă. Ungurii au jucat, ce-i drept, cam dur, dar eu și S. am amplificat diabolic totul, spunînd că așa o sălbăticie și așa o brutalitate sînt greu de egalat. Domnul Károly a îndurat o repriză, fără să zică pîs, aceste reproșuri formulate mai ales pentru urechile lui, apoi a dispărut la pauză. Tata ne-a reproșat că l-am făcut să plece. Noi am regretat nu atît faptul că l-am necăjit, ci că nu mai aveam pe cine **buzări.**

Cam același lucru, dar la nivel de stat, s-a întîmplat duminică. Nicu Vlad a ajuns campion mondial la haltere și organizatorii, în momentul cîntării imnului pentru învingător, au pus piesa lui Ceaușescu. Dacă lucrurile nu se întîmplau la Budapesta, totul ar fi trecut drept o mică scăpare. Așa cum blajinul Károly-bacsi a plecat acasă, halterofilul nostru, firesc, s-a dat jos de pe podium.

9. În casa cu etaj din colț a stat un campion național și balcanic din perioada interbelică la lupte greco-romane, Ovidiu Foray. După cum îi arată și numele, era o combinație de olteni cu austrieci, cu... Acest munte de om a terminat-o cu viața la nici 50 de ani.

10. Ady, fiica gazdei, o blondă superbă, a fost măritată de vreo 5 ori. Actualul meu coleg, Iosif, susține că a avut-o de iubită. Cum dracu de nu l-am văzut tîrcolind niciodată pe acolo. Ady, căreia îi intrase în cap să devină cîntăreață de operă, s-a căsătorit la un moment dat cu un austriac, dar cerberii noștri nu i-au dat drumul să plece la bărbat. Atunci a [illegible] un truc disperat: a trecut-o în Elveția cu furgonul frigorific un italian. Acolo și-a început Ady a doua viață, însă fără a ajunge în elita teatrului liric.

11. Tocmai cînd behăiala nostalgică ajunge la culme, dintr-o căsuță din dreptul turbinei năvălesc în stradă două javre galbene. Una mă prinde de pantaloni. Mă răstesc la stăpîn. Acesta, un șvab în vîrstă (uite că n-au plecat chiar toți !), încearcă s-o dreagă: „Dita, chest tu rain !“.

2. La Urlați am cunoscut o mătușă a fostei mele neveste. Aceasta fusese măritată cu un podgorean (=vințeler) austriac, stabilit între mitici. Pe om îl chema Wagner. Văduvei lui localnicii i-au zis Vînăroaia.

Viorel MARINEASA

Michel Castex

O minciună cît secolul de mare România, istoria unei manipulări

(V)

Mazilu a trebuit să demisioneze. Nimic surprinzător. A făcut-o la 26 ianuarie, demascînd „practicile staliniste“ și „recursul la denunțuri bazate pe dosarele Securității“, cu această profesiune de credință revoluționară: „Sînt convins că aceia care au făcut revoluția nu vor accepta ca ea să le fie confiscată de către oameni care nu au făcut nimic pe cont propriu; rămîn din toată inima de partea celor care au însuflețit idealurile de libertate, democrație și demnitate, a celora care au însuflețit tineretul țării în lupta sa împotriva tiraniei“. Și, de parcă toate acestea n-ar fi fost destul de clare, demisionarul nostru va afirma în mijlocul mulțimii, dar de data aceasta la 5 februarie, într-un interviu din cotidianul olandez Volkskrant**: „Unii membri ai C.F.S.N. vor ca, de fapt, vechiul regim să funcționeze în continuare“. Și, pentru a nu rata nimic, Mazilu mai emite și „cele mai serioase îndoieli cu privire la primul ministru Petre Roman și la Silviu Brucan: „Oamenii aceștia au convingeri comuniste fără nuanță și vor să perpetueze vechiul mesaj sub masca unor formulări diferite“. Drăguț pentru cei rămași în funcție. Cît privește Securitatea, Mazilu e cît se poate de clar: „Ea și-a schimbat haina, dar continuă să apere vechiul sistem; aceleași persoane ocupă mereu aceleași locuri, foarte aproape de funcțiile centrale“.**

Ar fi nedrept să uităm — și Silviu Brucan n-a prea insistat pe acest aspect — că Mazilu, pe vremea cînd era raportorul permanent al României pe lîngă Națiunile Unite, a redactat un raport în care denunța violarea drepturilor omului în țara sa. Dat fiind faptul că documentul a fost adresat în mod clandestin forului internațional de către înaltul funcționar, acesta a fost înlăturat din funcție și supus unui regim de supraveghere la domiciliu, în toamna lui 1988. Vechi securist mîntuit, Mazilu e un personaj în clar-obscur. Suficient pentru a intriga, ba mai mult, pentru a neliniști chiar.

Puneți-vă în locul unui român de rînd. Autoritățile l-au asigurat mult și bine că securitatea a fost epurată masiv (oficial, ea a fost dizolvată și refăcută sub egida Ministerului Apărării, mai liniștitor decît cel de Interne), că telefoanele nu mai sînt supravegheate. Românul de rînd continuă să fremete. El se întreabă unde au fost mutați zecile de mii de securiști din cele două ramuri, civilă și militară, unde sînt nenumărații informatori, atît de activi odinioară pe tot întinsul țării. Noul ministru al apărării, Victor Stănculescu, a jurat cu mîna pe inimă că elementele cele mai compromise au fost îndepărtate sau „puse sub anchetă judiciară“. Degeaba. Afacerea Mazilu are de ce să le hrănească cele mai negre bănuieli. Dacă numărul doi al regimului a fost multă vreme membru al Securității, românul de rînd poate deduce că în sînul puterii (Mazilu a și spus-o, de altfel) și cam pretutindeni în țară securiștii sînt tot la vechile lor locuri. Cum s-ar spune, la balul mascat al democrației românești ei continuă să conducă dansul, sub chipul unui lup arătos, C.F.S.N.-ul.

De acest lucru e convinsă cea mai cunoscută dizidentă din România, Doina Cornea, care, înaintea demisiei din Frontul Salvării Naționale a făcut o precizare cu totul lămuritoare. La 5 martie, cînd a acordat acest interviu ziarului le Bien public **din Dijon, am pus pariu că a uitat să-și pună mănușile: „Securitatea nu a fost înlăturată, și nici nomenclatura partidului comunist. Vechii demnitari sînt în continuare la conducere. La Cluj, directorul fabricii de încălțăminte era un securist cunoscut. A fost alungat de muncitori. Iar azi îl regăsim într-un post important la un minister. Situația e întreținută atît de fosta Securitate, cît și de F.S.N., Acesta din urmă dezvinovățește Securitatea, o protejează, pe cînd cei care îndrăznesc să critice Frontul sînt discreditați pretutindeni. Frontul trebuie slăbit. Iar singurul mod de a o face este strada, manifestația legitimă. Tinerii o vor face. Au dat deja dovadă de ce sînt în stare, deși e tot mai clar că, de multă vreme, căderea lui Ceaușescu era programată. În ce mă privește, și eu știam că Iliescu e instrumentul lui Gorbaciov“.**

Doina Cornea e, poate, de o suspiciune bolnăvicioasă. Dar nu e singura. Cu cîteva săptămîni înaintea acestui „j'accuse“ al său, un grup de 45 de intelectuali români, într-o scrisoare publicată în România liberă

ZODIA INTOLERANȚEI

Ieșim din epoca uniformizării. Ne căutăm identitatea : a persoanei, a grupului, a etniei. Ne-o afirmăm vociferînd, asurziți de atîta tăcere. Uitînd că și celălalt și-o caută cu aceeași fervoare și cu aceeași îndreptățire. A accepta dreptul la identitate implică a accepta dreptul la alteritate. Soluția ? O șim încă din Secolul Luminilor : toleranța. Dar chiar o știm ? Intelectualii de formație umanistă (mă refer, evident, la generațiile sub cincizeci de ani) au învățat la facultate de un Voltaire, bunăoară. Dar ceilalți ? Absolvenții de facultăți cu alte profiluri și, mai ales, cei cu douăsprezece clase ? În afara celor cu o sete deosebită de cultură sau cu educație religioasă în familie, ce a putut să afle un om cu o pregătire medie, chiar dornic să se informeze corect ? Sîntem victime nu numai ale inculturii, ci și — sau mai ales — ale unei falsificări intenționate, perfide a cunoștințelor, începînd cu cel mai neutru instrument de informare : dicționarul.

Am fost frapată, în discuții și în presă, de o înțelegere greșită a conceptului de toleranță. Înclinam să-i bănuiesc pe ceilalți de rea credință, fiindcă, bineînțeles, nici unul din noi nu a rămas imun la o intoxicare de o viață. M-am uitat însă în DEX și am constatat cu stupoare că cei ce vorbeau împotriva toleranței erau mințiți. Cum să nu fi pornit împotriva toleranței, cînd citești negru pe alb în dicționar : „A îngădui, a permite o situație, un fapt (nepermis), a trece cu vederea. A admite, a suporta". La „toleranță", după sinonimele „îngăduință" „indulgență", se vorbește despre casele de toleranță. Bravo ! Deci, toleranță ar însemna a accepta ceea ce e rău, nepermis. Am trecut atunci la bătrînul Larousse, știind că, în marea majoritate a cazurilor, cuvintele provenite din franceză sînt explicate în dicționarele noastre traducîndu-se textul respectiv. Iată însă că sensul prim, deci fundamental, a fost eludat de DEX. Traduc din Larousse : „Toleranță — Dispoziție de a admite la alții moduri de a gîndi, de a acționa, sentimente diferite de ale noastre : în viața socială virtutea cea mai folositoare este toleranța". Cine a cenzurat acest text din dicționar ? Cum au acceptat filologii din Academia Română să mutileze cuvintele, dînd gir științific alergiei totalitare la tot ce e altfel decît ceea ce se indică a fi permis ? Și atunci, cum să te mai miri că atîția oameni sînt intoleranți față de toleranță, cînd pînă și în dicționar scrie că înseamnă a permite ceea ce nu e permis (splendid exprimat !), adică ceea ce e rău. Fiindcă, bineînțeles, tot ce e altfel e rău. Celălalt e rău. Iar cel mai „celălalt", deci cel mai rău e străinul : ungurul pentru român și românul pentru ungur, nu-i așa ?

Ar trebui rescrise dicționarele. Ar trebui un alfabet adevărat. Ar trebui în sfîrșit înțeles un fapt elementar : că fiecare din noi sîntem **celălalt.** A admite dreptul la ființă fără a admite dreptul la diferență e un non-sens. Atunci cînd nu este o crimă. Dacă vrei să fii cine ești, admite ca și semenul tău, diferitul tău, vrea să fie el însuși. Altminteri, riscăm să ne întoarcem în turma mînată de cîini, oi înghesuite una în alta, cu blana plină de scaieți, păscînd o iarbă rară, fără să ridicăm ochii în sus și nici unul la altul : toți la fel. Nediferențiați și astfel fără identitate. Domesticiți. Inumani. Căci dacă vom deveni fiare ce se devoră una pe alta, se vor găsi cnuturile și zăhărelul ce ne vor supune iar dresajului. Și apoi, n-ar fi oare timpul să nu fim nici oi, nici lupi, ci pur și simplu oameni ?

Alexandra INDRIEȘ

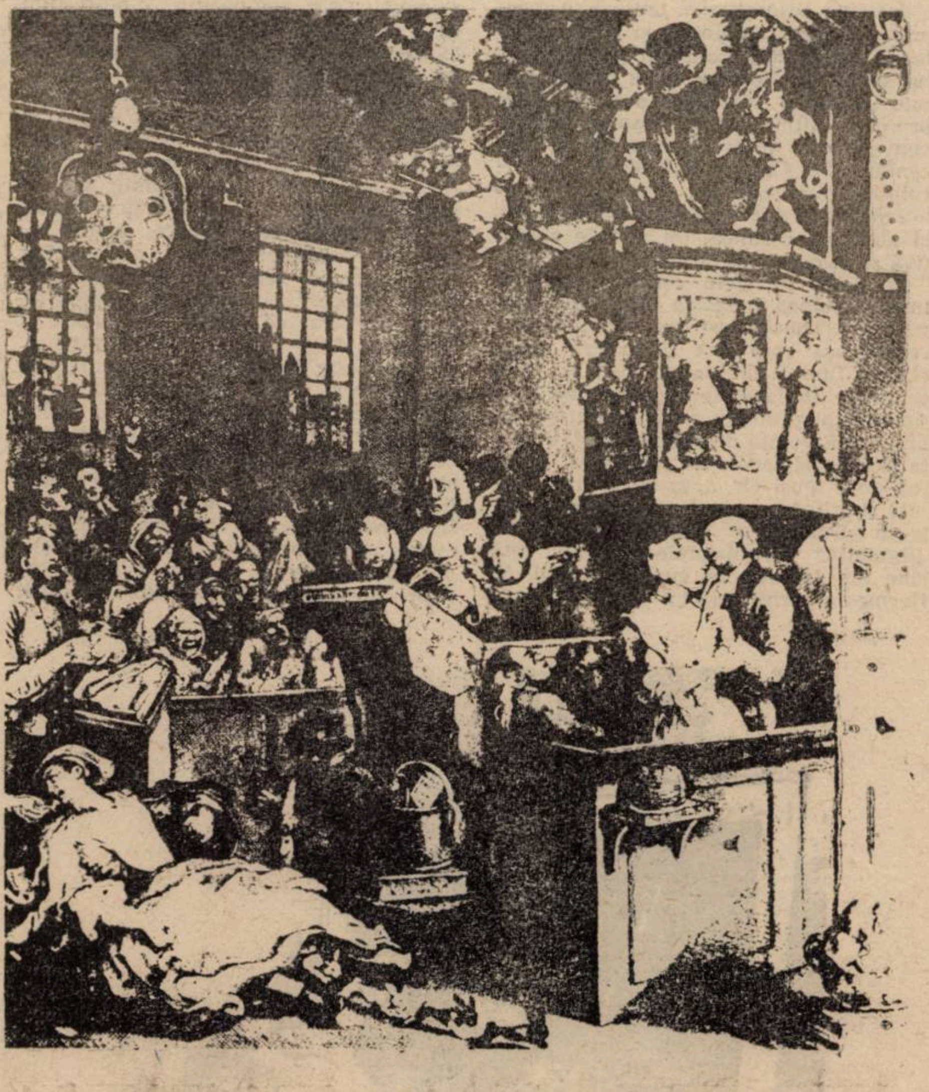

Credulitaté, superstiție și fanatism

Ce părere aveți despre naționalism ?

Iosif Cheie-Pantea (profesor universitar) : Consider anacronică și primejdioasă recrudescența naționalismului în momentul de față. Dacă privarea unei naționalități de drepturile ei fundamentale (folosirea limbii, practicarea credinței etc.) putea justifica în trecut asemenea manifestare, acum, în lipsa cauzelor respective, orice exces devine aberant și vătămător procesului de integrare europeană la care năzuim cu toții. Am copilărit și trăit alături de sîrbi, unguri, nemți, bulgari și nu-mi amintesc să se fi produs neînțelegeri din motive naționale. De ce oare s-ar întîmpla așa ceva acum, cînd perspectivele democrației reale sînt atît de promițătoare ? Să-și fi pierdut compatrioții mei înțelepciunea și spiritul de toleranță ? Nu cred.

Șimon Tiberiu (profesor) : Eu mi-s bănățean, nu știu ce-i aia. De mic copil eu nu m-am mirat cînd am auzit vorbindu-se sîrbește, nemțește și, evident, românește. Am crescut în Mehala, unde au trăit toate naționalitățile, fără nici o problemă. Dacă vecinii, copii sau adulți, s-au certat vreodată, nu au făcut-o pe motive naționale. Toți erau la fel de săraci. Cred că și necazurile ne-au făcut să ne înțelegem unii pe alții. Mai tîrziu, l-am înjurat toți, în toate limbile, pe Ceaușescu. Uite, dacă stau să mă gîndesc bine, am mai mulți prieteni români decît unguri. Asta e o dovadă că atunci cînd mă apropii de un alt om nu mă gîndesc dacă-i român, ungur, neamț sau sîrb.

Căldărar Romică (rom de afaceri, după cum singur se intitulează) : Dom'le, să știi că nouă ni-i frică de ăștia mai tare decît de miliție. Cu miliția te mai înțelegi cumva. Dar tu știi că romii nu suferă de boala asta ; suferă numai de pe urma ei. Io zic că, dacă ajungem să trăim mai bine, toate mizeriile va dispare. **(Zîmbește).** O să ne avem ca frații. Chiar și cu miliția.

O gospodină (care nu vrea să-și spună numele, zice că nu contează) : Ce tot veniți cu prostii din astea care înfierbîntă oamenii ? Acuma cel mai important e să avem liniște și să ne facem toți datoria la locu de muncă, așa a spus și domnu Iliescu. Ia nu mai umblaț cu prostii ! . . . Și, dacă vreț să știț, nici nu știu ce-i prostia aia de care tot vorbiț. Du-te dom'le și muncește, nu te mai ține după capu oamenilor ! (Am omis să-i spun respectabilei doamne că tocmai asta făceam, adică produceam o anchetă. Am întrebat-o, însă, ce crede despre celelalte naționalități). Domnu', să știț că ungurii vrea să ne ia Ardealu, da' nu-l mai pupă ei în vecii vecilor ! Păi ce, noi ni-s de lemn ?

Vălean Jurcă (68 de ani, simpatizant PNL — Aripa Tînără) : La noi, cînd aud de naționalism, mă gîndesc imediat la unguri, evrei și țigani. Cu ăilalți nu-s probleme. Dar, vezi mata, evrei nu prea mai sînt, țiganii n-or să se schimbe niciodată, da' nici să facem cu ei ca Antonescu nu e bine, iar cu ungurii ... **(oftează lung)** ... au și ei bolunzii lor, îi avem și noi pe-ai noștri. Numa' că noi mai avem și Ardealu' ; aici îi buba ! Păi nu ? Dar naționaliștii nu-s periculoși decît cînd ajung la putere. Mie nu-mi place că Iliescu și parlamentarii nu spun foarte răspicat că sînt împotriva naționaliștilor. Și mai vreau să spun ceva : deși sunt român, mă enervează grozav Radu Ciontea ăsta ! Nu-i deloc diplomat ; dă cu paru' și cînd are, și cînd n-are rost

Cornel BOGDAN

---

cereau puterii să risipească misterul care mai învăluie încă activitățile fostei poliții politice. Semnatarii — între care o regăsim pe poeta Ana Blandiana, și ea demisionară din C.F.S.N. — cereau un sondaj de opinie pe tema „Vă e teamă de securitate ? De ce ?" Întrebare arzătoare într-o țară unde numărul telefoanelor puse sub observație se ridica la vreo zece milioane (agenția Rompres, fostă Agerpres ne-a readus recent aminte de acest lucru) Estimarea e enormă, dar ea spune multe despre temeri, despre fantasme.

Eu n-am așteptat sondajul ca să răspund la întrebare. În România am simțit teama cu pricina atît de intens cum iți simți transpirația. Era impregnată peste tot. Ba chiar cred că am simțit-o la fel de tare la conducătorii țării, ca și la bărbații, oamenii de pe stradă (de ce nu se spune, oare, la femeile de pe stradă ?). Motivul e foarte simplu : nimeni nu știe cine anume a făcut parte din Securitate, dar toți au căzut de acord că numărul colaboratorilor Securității a fost enorm. Aceasta e marea nenorocire a țării. Știu că e dureros de acceptat, dar cert e următorul lucru, unanim admis : că România a fost o țară a colaboraționiștilor. De voie, de nevoie, dar colaboratori ai Securității. Au fost date cifre cu neputință de crezut : un român din zece, unul din trei, cine o să știe exact vreodată ? Sigur e altceva — și-mi bag mîna (care scrie) în foc pentru ce o să spun —, anume că nimeni nu ar vrea, în fond, dezvăluirea dosarelor Securității. Or, puterea ei tocmai în asta stă. De aceea actualii conducători au fost siliți să pactizeze cu ea. Au spus-o și respus-o imediat după Revoluție, din considerente umaniste și cu gîndul la nevoia de iertare : „În țara noastră nu va avea loc niciodată o vînătoare de vrăjitoare". Sînt ferm convins de asta, dar adevăratul motiv e că vînătoarea nu ar putea avea loc din cauză că ar fi prea multe vrăjitoare de vînat". Pînă pe culoarele puterii. Ați văzut ce a pățit Mazilu.

Luptă de cocoși (detaliu)

Or, tocmai această teamă, acest compromis au fost cea mai mare forță a tiranului. Dar și cea mai eficientă cale de oprimare. El a reușit să constrîngă o țară întreagă la îngenunchiere. Știți prea bine că în România dizidenții s-au numărat pe degetele de la cele două mîini. Toți ceilalți au făcut într-un fel sau altul, jocul puterii. Lucru perfect verificat și cînd structurile vechii puteri au fost schimbate.

Practic, nu-i cunoaștem pe nici unul dintre capii acestui nou trombinoscop, dar cînd începem să verificăm compoziția C.F.S.N.-ului apare ceva uluitor : toți, sau aproape toți declară a fi visceral împotriva tiranului, dar toți au fost comuniști și au rămas comuniști pînă la căderea regimului cu cîteva infime excepții. Iliescu, Mazilu, Brucan au fost comuniști pînă la capăt. Același lucru e valabil și pentru elita intelectuală română : poeți, scriitori, artiști, majoritatea dintre ei au făcut parte din partid. Ne găseam în fața unui adevărat paradox : niște comuniști care scuipau pe partidul comunist, descalificîndu-l pentru totdeauna, dar care mai aveau carnetul în buzunar.

Dacă partidul respectiv era descalificat pe vecie, ne punem fireasca întrebare cum de se face că oamenii aceștia i-au rămas membri pînă la capăt, pînă la prăbușire, compromițîndu-se deci o dată cu el. De asemeni ne mai întrebăm și cum au putut ei să se simtă calificați pentru a prelua noul schimb ? Aparent, contradicția respectivă nu jenează pe nimeni.

în românește de
A. MIHAIL

(va urma)

HERMES TRISMEGISTOS

ALCHIMIA COSMICĂ

Hermes Trismegistos reprezintă ceea ce hindușii numesc **Avatâra,** iar islamicii **Omul Universal (El-Insânul-Kamil),** El este Ființa coborîtă (avatârana) pe pămînt pentru a urni Roata Lumii prin învățătură. Toate tradițiile au un astfel de zeu-învățător : la egipteni a fost Thoth, la babilonieni — Nabo, la scandinavi - Odhin, la hinduși — Bu'ha, la precolumbieni — Quetzalcoatl, ei desemnînd în același timp însăși Înțelepciunea și Intelectul (**Buddhi** hindus, **El-Aqlu** islamic), raportîndu-se la sacerdoțiul conservator și transmițător al tradiției. Desigur, pentru noi, europenii, marele învățător se numește Christos, un perfect avatâra coborît în lume prin poarta solistițiului de iarnă **(déva-yâna),** dar creștinismul a purtat cu el, în special în evul mediu cînd s-a consolidat societatea tradițională, un sîmbure esoteric și inițiatic numit hermetism.

Hermetismul cuprindea, pe de o parte, diverse științe tradiționale precum medicina sacră, astrologia, alchimia, etc., iar pe de altă parte, susținea o cale spirituală de realizare inițiatică. Științele hermetice sînt atribuite lui Hermes „cel de trei ori mare" (trismegistos) care, de fapt, este o ipostază elenizată a zeului egiptean Thoth. De obicei, cînd se vorbește despre hermetism se are în vedere în mod abuziv numai alchimia medievală, iar aceasta este privită adesea ca o știință empirică, materială, precursoare a chimiei moderne. Adevărul este că alchimia constituie un suport pentru un proces inițiatic, de cunoaștere divină, tehnicile, operațiile alchimice exterioare simbolizînd adevărata alchimie, de ordin interior și spiritual, de căutare a Sinelui, a aurului din centrul ființei. Prin urmare, Marea Operă alchimică, cu etapele negru-alb-roșu, elementele Operei precum Sulful, Sarea, Mercurul și tincturile (aur, argint, piatră prețioasă, purpură), cuptorul transmutațiilor, athanorul, aurul potabil (băutura nemuririi), se referă în realitate la transformarea interioară a ființei, la realizarea spirituală prin care Sinele se purifică la focul cunoașterii în athanorul inimii, avînd loc o dublă transmutație de tip solve-coagula (dizolvare-fixație), adică, după cum afirmă însuși Hermes : „Spiritul se corporifică (coagula) și corpul se spiritualizează (solve)... Am ieșit din mine (din corpul tenebros, nemuritor) și m-am îmbrăcat cu un corp (luminos, spiritualizat), un corp nemuritor. Acum nu mai sînt același, m-am născut intelectual. Nu mai sînt colorat, tangibil, măsurabil ; nu pot fi văzut cu ochii fizici (ci numai cu ochiul inimii)".

Nașterea intelectuală în urma procesului solve-coagula presupune un Intelect-părinte și un act de cunoaștere. **Corpus Hermeticum,** ce conține primele texte atribuite lui Hermes consemnate în antichitate, afirmă chiar că Zeul unic, Artizanul universului, este Intelectul și dezvăluie o cunoaștere de tip inițiatic avînd ca măduvă învățătura că „sufletul" (de fapt **spiritus,** echivalent cu hindusul **jivatma)** este o „esență imaterială, ce nu se mișcă nici în ceva, nici către ceva, nici de către ceva, deoarece este o forță primordială și ceea ce precede n-are nevoie de ceea ce urmează", este o scînteie nemuritoare înlănțuită temporar în mormîntul, în închisoarea corpului și întinată de materia grosieră, eliberarea sa realizîndu-se prin alchimie spirituală. Spune **Corpus Hermeticum :** „Trebuie deșirat veșmîntul ce-l porți, veșmîntul ignoranței, principiul tuturor relelor, lanțul putreziciunii, învelișul tenebros, mortul viu, cadavrul sensibil, mormîntul ce-l tîrăști cu tine" ; și adaugă Zosim, anticul alchimist : „În calmul repaos al corpului, liniștește-ți pasiunile dorințele, plăcerile, mînia, supărarea și cele douăsprezece vicii mortale. Astfel, purificîndu-te cheamă influența divină și ea va coborî cu adevărat, ea care este peste tot și niciunde. Operînd astfel vei obține tincturile oportune, adevărate și naturale. Fă aceasta pînă vei atinge perfecțiunea sufletului". Se observă clar că Zosim, folosind termeni specifici alchimici (tinctura), se referă de fapt la o cale de realizare spirituală și nu la transmutația metalelor. Cît despre „veșmîntul ignoranței" din citatul anterior, trebuie subliniat că ignoranța (hindusul **avidyâ),** atît în plan cosmic, cît și în plan inițiatic este simbolul cel mai expresiv al haosului ,al profanului, al mortului, al efemerului, numai cunoașterea intelectuală reușind s-o învingă ; de aceea facerea lumii și facerea omului spiritual, procese analoage, se realizează sub bagheta (caduceul) Înțelepciunii și a Intelectului, dobîndindu-se „iluminarea" (Fiat Lux).

Tradiția hermetică, moștenitoarea unor fragmente doctrinare egiptene, înglobate cu naturalețe în islamism și creștinism, se raportează la o cunoaștere mai mult de ordin cosmologic decît metafizic ; se știe mai puțin că hermetismul timpuriu conținea, de pildă, o doctrină cosmogonică unitară ce apare tot ca o operă alchimică și cum ar putea fi altfel căci, conform simbolismului șarpelui Uroboros și al dublei spirale ,există o analogie perfectă între procesul inițiatic și cel cosmogonic. Ne vom permite de aceea, mai jos, să prezentăm din **Corpus Hermeticus** nu alchimia spirituală, cea dezvoltată în evul mediu și atît de deformată mai apoi, ci alchimia cosmică, tot atît de operativă și încărcată de arcane.

La final de ciclu cosmic ignoranța învelea lumea întreagă. Artizanul universului **(Thechnites)** decise atunci a se revela așa cum este și inspiră zeilor elanul Iubirii divine și distribui mai generos inteligențelor lor lumina ce-o ținea la pieptul său pentru ca ei să dobîndească voința de-a căuta, apoi dorința de-a găsi, apoi, de asemenea, puterea de-a reuși Or, aceasta nu într-o ființă muritoare se putea produce, ci într-un „Suflet" ce posedă legătura de „simpatie" cu misterele cerului : iată cine era Hermes ce cunoștea totul. Și Hermes a vorbit astfel :

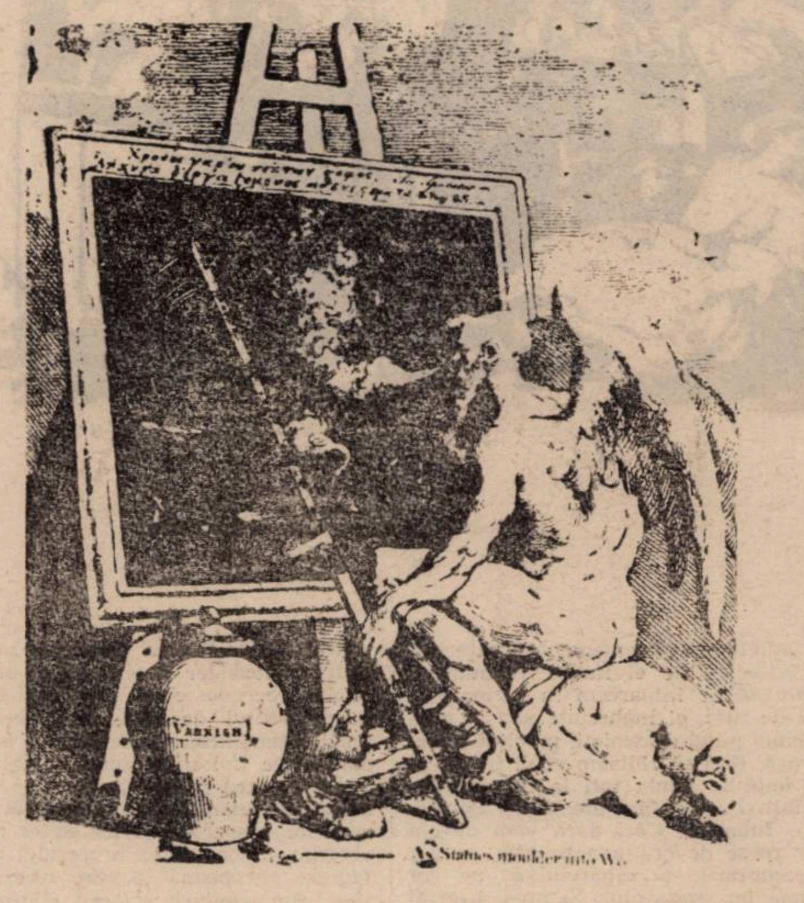

Timpul afumind un tablou

„O, cărți sacre scrise de mîinile mele nepieritoare, nu veți fi văzute, nici dezvăluite pînă în ziua în care cerul îmbătrînit nu va naște organisme demne de voi, acelea pe care Artizanul le numește suflete". Mult timp a durat intervalul de inactivitate și decădere ; și natura era sterilă, pînă cînd cei care străbăteau cerul s-au adresat Zeului, Regele universului, arătîndu-i inerția ființelor și implorîndu-l să ordoneze ansamblul lucrurilor (căci Ordinea înseamnă un nou Cosmos). La aceste cuvinte Zeul surîse și zise : „Să fie Natura (Physis) !" și un obiect feminin de toată frumusețea țîșni din Vocea (Logos) sa. „Să fie cerul umplut de toate lucrurile și eterul și aerul !" spuse Zeul și așa fu. Nemaivoind ca lumea superioară să fie inertă, Zeul o umplu cu spirite pentru ca, în amănunțime, creația să nu rămînă imobilă și inactivă. Și Zeul fu Artizanul în aceeași lucrare, folosind substanțe sacre pentru a-și produce Opera. Într-adevăr, luînd din propria sa esență suflul **(pneuma)** necesar și, printr-un amestec inteligent, unindu-l cu focul, el operă brasajul adăugînd anumite alte substanțe necunoscute. Apoi, după urificarea acestui produs (conform formulei hermetice fundamentale „Unul este Totul"), unirea fiecărui element cu fiecare element fiind însoțită de descîntece secrete („rugăciuni" esoterice). El agită cu putere întreaga mixtură, pînă ce începu să clocotească la suprafața amestecului un fel de substanță mai subtilă, mai pură și mai transparentă decît ingredientele primare : aceasta era translucidă și numai Operatorul o vedea. Și, cum nu se topea la căldură căci era extrasă din foc, nici nu se răcea apoi, fiind extrasă din suflu, ea conservîndu-și în natura sa particulară compoziția amestecului ce a format-o, compoziție pe care cu exactitate, inspirîndu-se din numele cel mai favorabil și din faptul că ea acționa conform numelui acesta, Zeul o denumi „Animație" **(Psychosis)** — din această crustă deci Zeul făcu să se nască, în număr adecvat, miriade de „suflete", modelînd pentru planul său cu ordine și măsură, ca meșter artizan, și în proporții convenabile, spuma ieșită din amestecul însuși, astfel încît nu apăru nici cea mai mică diferență între „suflete", numai cea necesară, fiind adevărat că spuma ce mustea la suprafață după ce Zeul agitase mixtura, nu era peste tot la fel, ci primul strat era mai bun și mai dens decît al doilea și incomparabil mai pur, iar al doilea strat, inferior primului, era totuși mai bun față de al treilea, și astfel pînă la al 60-lea rang de „suflete". Zeul stabili printr-o lege că aceste „suflete" vor fi eterne, căci ele proveneau dintr-o esență unică, pe care numai Zeul a știut s-o perfecteze, și le-a asigurat regiuni și sălașuri în înălțimile naturii celeste pentru ca ele să facă să se învîrtă cilindrul după o ordine determinată și o dispoziție convenabilă, bucurîndu-și Tatăl. Apoi Zeul, înălțat pe piedestalul de eter de-o frumusețe suverană, cuvîntă : „O, suflete, frumoase progenituri ale sufletului meu și ale bunăvoinței mele, urmați-mi ordinele ca pe niște legi ; de veți fi liniștite, cerul vă va aștepta, dar dacă vă veți revolta împotriva voinței mele, vă jur pe acest amestec și pe mîinile acestea făcătoare de suflete că imediat vă voi făuri lanțuri și suplicii". Apoi Zeul a amestecat celelalte două elemente generatoare, apa și pămîntul, pronunțînd de asemenea asupra lor anumite formule secrete, la fel de puternice, dar nu identice cu primele, și după ce a agitat bine amestecul și i-a insuflat o forță dătătoare de viață, luă crusta ce plutea la suprafață și care dobîndise o bună tinctură și se coagulase bine, modelînd semnele zodiacale de formă umană. Cît despre restul amestecului, îl abandonă „sufletelor" ce au fost invitate să intre în sălașurile zeilor în locurile vecine cu aștrii, la demonii sacri, spunînd : „Copiii mei, atribute ale ființei mele, primiți aceste resturi ale industriei mele, și fiecare să modeleze ceva corespunzător naturii sale". Și ce făcură „sufletele" ? Întîi, aflînd de mixtură, ele încercară să o înțeleagă, ele adorară mixtura, opera Tatălui, și se întrebară din ce era compusă : or, aceasta nu era ușor de recunoscut. Apoi, de teama mîniei Tatălui se grăbiră să-i asculte ordinele. Din stratul superior de substanță **(hyle),** acela cu crusta foarte ușoară modelară rasa păsărilor ; și cum între timp, amestecul devenise pe jumătate dur, dobîndind consistență solidă, ele modelară rasa patrupedelor și a peștilor care avu nevoie de un supliment de umiditate ; în fine, restul fiind rece și purtat de greutatea sa în jos, „sufletele" produseră o nouă specie, cea a reptilelor. Aceste „suflete" încălcară însă ordinele și-și părăsiră locurile, neîncetînd să se miște, prin aceasta producînd haos. Comportamentul lor nu scăpă Zeului și el căută o pedeapsă și un lanț greu de suportat. Și-i plăcu Șefului și Suveranului Maestru al tuturor lucrurilor să fabrice organismul omului, pentru ca, în acest organism rasa „sufletelor" să sufere pentru totdeauna pedeapsa. Zeul îl convoacă pe Hermes și-i spuse : „O, suflet al sufletului meu, intelect sacru al intelectului meu, pînă cînd natura de jos va rămîne un spectacol jalnic, pînă cînd lucrurile deja create vor rămîne inerte și fără laudă ?" Hermes răspunde : „Voi produce natura oamenilor și le voi dărui Înțelepciunea, Prudența, Credința și Adevărul". Mare fu bucuria Zeului și Maestrul lumii ordonă ca rasa oamenilor să vadă lumina zilei. Zeul ordonă „sufletelor" să-i ofere lui Hermes restul mixturii : și, obținîndu-l, îl găsi complet uscat. Atunci adăugă o cantitate mare de apă pentru a împrospăta compoziția amestecului și Hermes modelă ființa umană. Apoi îl invită pe Monarh să-i contemple opera. Și el o văzu și se bucură și ordonă ca „sufletele" pedepsite să fie încorporate. Acestea, atunci, auzind vestea condamnării lor, luară un aer sumbru. Fiind pe punctul de-a intra în închisoarea corpului, unele se mulțumiră să geamă și să se lamenteze, precum sălbăticiunile care, născute în libertate, fură nevoite să trăiască într-o nenorocită sclavie ; altele șuierară ascuțit ; iar unul țipă strident și plînse și întrebă Stăpînul cum de-au fost astfel pedepsite. Atunci Monarhul, luînd loc pe tronul Adevărului, răspunse : „Este Iubirea, o suflete, și Necesitatea ce vor domni asupra voastră, căci acestea sînt, după mine, stăpînii și căpitanii tuturor lucrurilor. Cît despre voi, suflete, dacă veți servi puterea mea regală ce nu îmbătrînește defel, să știți, dacă veți fi fără păcate, veți popula regiunile cerului. Dar, dacă printre voi se vor găsi și păcătoși, aceștia vor fi condamnați să locuiască în măruntaiele mortale ; dacă veți comite greșeli grave, departe de-a obține finalul dorit la ieșirea din corp, nu veți locui în cer, nici în corpul uman, ci veți rătăci fără încetare dintr-un corp inferior în altul, în alte lumi. Diversitatea „renașterilor" va consta pentru voi într-o diversitate de corpuri și separarea de corp va fi binefacere și bucurie"

După ce „sufletele" fură încorporate, Monarhul convoacă zeii cerîndu-le să producă fiecare, după posibilități, pentru a suprima inerția haosului. Și atunci, Zeul dădu exemplu și masa haosului. Și atunci, Zeul dădu exemplu și masa compactă și încă sumbră se diviză în sensul manifestării ; Cerul apăru sus, armonios echipat cu toate misterele proprii ; scuturat încă de cutremure, Pămîntul se coagulă sub focul Soarelui, și el apăru armonios echipat cu toate frumoasele ornamente ce-i corespund. Lucrurile de jos, arată Hermes, au primit ordin de la Artizan de-a fi în simpatie cu cele de sus, astfel că pe Pămînt s-au instituit funcții sacre legate vertical de mistele Cerului. **(Tabula Smaragdină** reformulează: „Ceea ce este sus este precum ceea ce este jos, și ceea ce este jos este precum ceea ce este sus, pentru minunea unui lucru unic").

Spațiul Intermediar (Atmosfera) cuprins între Pămînt și Cer fu împărțit în regiuni, cu măsură și în juste proporții, aici ducîndu-se și venind atît „sufletele" eliberate din corpuri, cît și cele încă neîncorporate.

În felul acesta Artizanul unic, printr-un amestec inteligent, operă toate cele ce există. Și acestea toate proveniră din Unul fără nume. Deși este interzis a se prezenta astfel de misterе neinițiaților, Hermes le-a dezvăluit, arătînd că unică există Lumina intelectuală **(phos noeron),** anterioară Luminii intelectuale și ea este din totdeauna, Intelect luminos al Intelectului. Acest Intelect **(nous)** existînd mereu în el însuși, învăluie toate lucrurile prin intelectul său, suflul său și lumina sa. În afara Intelectului nu se află nimic, el este stăpînul, părintele, zeul sursa, viața, forța tuturor lucrurilor și însuși, Stăpînul universului. Și Totul este Unul, întotdeauna.

Prezentare, traducere și adaptare
de Mircea TĂMAȘ

Public Occurences

VLADIMIR TISMĂNEANU

REVANȘA FRUSTRAȚILOR

Mă gîndeam de cîteva zile la un titlu potrivit pentru aceste notații pe seama unui fenomen ce tinde să se generalizeze în viața spirituală și politi- din Europa de Răsărit și Centrală. Este vorba de recrudescența mitologiilor arhaizante în variante sincretice și de cele mai multe ori desfigurate, de renașterea acelor impulsuri primare pe care le credeam dacă nu complet dispărute (vă rog să nu zîmbiți, amici antropologi culturali !), măcar atenuate ș iin fond chiar compromise prin atrocitățile fasciste și staliniste. Ei bine, iată că m-am și ne-am înșelat. Nu doar Adam Michnik, dar și alți intelectuali critici din fostele state comuniste au suprins recent această revenire a unor obsesii și viziuni de pură sorginte și intenție totalitară. În cel mai recent număr (toamna lui 1990) al excepționalei reviste **Dissent** care apare la New York sub conducerea lui Irving Howe, putem citi reflecțiile despre etica și politica în statele postcomuniste ale lui George Konrád, prozatorul și eseistul maghiar căruia îi datorăm acel manifest al drepturilor societății civile numit **Antipolitica.** Citindu-l pe Konrád, cu ale sale îndurerate constatări, ne dăm prea bine seama că acutele și adeseori scandaloasele explozii de naționalism vituperant din România ultimelor luni fac parte dintr-o mai largă și prin urmare mai alarmantă tendință. Prăbușirea dictaturilor inepte și sclerotice, faptul istoric culminant al ultimei jumătăți de veac, a avut loc în chip extrem de rapid, grație unui complex situațional și motivațional pe care îl voi discuta cu alt prilej. Oricum, odată înlăturat sistemul comunist, ori cel puțin aspectele sale instituționale cele mai flagrante, s-a intrat în faza resurecției politicului, care nu este însă neapărat sinonimă cu democrația. Permisivitatea unui moment volatil și fluid, confuziile inerente unei deșteptări din letargia mortificantă a despotismului senil al ultimului deceniu, au deschis porțile unei imposturi a cărei impertinență nu contenește să ne uimească. Iesirea din comunism poate fi astfel utilizată de pseudo-profeții suprematismului etnic pentru instaurarea unor noi forme de autoritarism, exclusivist și provincial, desigur, însă nu mai puțin perseverent și arogant. Punînd degetul pe această rană, Konrád scrie : „Este posibil ca disidenții să fi deschis calea pentru birocrațiile naționaliste care, la rîndul lor, îi vor pedepsi tocmai pentru aceasta. Comunismul se evaporă, însă deșeurile sale rămîn : izolarea, reflexul neîncrederii care nu recunoaște decît un singur adevăr. Noii fundamentaliști naționali cred doar în luptă : dorința lor este să-i înfrîngă pe ceilalți, nu să-i înțeleagă“. Sinistra combinație **in statu nascendi** dintre svastica pe de o parte și secera și ciocan pe de alta, menționată și de Mircea Mihăieș în memorabilul său editorial **Vin legionarii !,** piesă antologică a noii gîndiri politice românești, a devenit refugiul forțelor celor mai tenebroase din societăți grav mutilate psihic, a căror auto-încredere și mai cu seamă al căror sens civic au fost îndelung torpilate de o inegală și probabil inegalabilă mașină a minciunii. Comuniști și naziști impenitenți își dau mîna în acest cadril funambulesc al unei trufii naționaliste menită să speculeze și să excite paroxistic un substrat emoțional și mitologic. Îmbibate de furie, ranchiună și dorințe mancate. Cum observa Konrád: „La ora actuală nu mai pare imposibil ca ziua pogromului, a sabbath-ului demonic, să vină din nou în partea noastră a lumii. Orice fel de minoritate poate servi drept țap ispășitor, drept țintă a mîniei manipulate, spre a fi desemnată drept cauză a declinului general într-o perioadă de criză“. Și iată că ne întîlnim din nou cu acele, vorba lui Barbara, „souvenirs perdus des folles années trente“, ne este dat să ascultăm aceleași refrene ale masificării care nu pot duce, printr-o continuă „fugă spre roșu și spre verde“ (ce frumos a scris despre această deraiere voluntară Cristian Moraru, în **Contrapunct**), decît la noi aberații concentraționare.

Etnocentrismul care pare să se fi configurat drept portdrapel al revanșei totalitare se pretinde succesorul ideologiilor populiste și patriotarde din perioada interbelică. Este vorba însă, cred eu, de un integrism **sui generis,** de o reacție structural anti-democratică, antiintelectuală și anti-parlamentară, de exaltarea iresponsabilă a unui simțămînt de colectivitate aleasă, însărcinată de istorie să facă ordine împrejur și să nimicească orice formă de opoziție. Mitul arian și mitul clasei superioare se îmbrățișează în acest hibrid ideologic al cărui efect nu poate fi decît aspirația spre o nouă tiranie. Pentru că, precum scria încă Mihail Sebastian în al său mai actual decît oricînd pamflet **Cum am devenit huligan,** „odele, marșurile și simbolurile vagi sînt materia primă a oricărei dictaturi !“. **A bon entendeur, salut...**

John Wilkes

Cel mai adesea, fundamentalismul stalino-fascist se metamorfozează într-un amalgam resentimental și haotic, îmbibat de pasiuni conjuncturiste și oportuniste viscerale. În acest context, merită amintit un splendid eseu al eminentului profesor de istorie germană, Fritz Stern, intitulat în chip mai mult decît elocvent „National Socialism as Temptation“. În aceeași ordine de idei, mi-au revenit în gînd tristele concluzii despre iluziile colectivist-egalitare din cartea lui Jean-François Revel, **La tentation totalitaire.** Etnocentrismul ca tentație îmi apare asfel ca un proiect mistificator întemeiat pe exploatarea pulsurilor și expectațiilor unei colectivități înspăimîntată de spectrul unei modernități adeseori traumatizantă. Este vorba de un registru subliminal, de acea zonă obscură în care visele salvaționiste capătă dimensiuni balsamice. Este o recidivă totemistă, un soi de magie perversă și pervertitoare care urmărește anestezierea simțului critic, obliterarea lucidității, anihilarea adversarului de idei și criminalizarea orientărilor democratice și pluraliste. În cazul românesc, etnocentrismul abuzează în chip cinic de absența unui spirit al dialogului și preconizează chiar eradicarea formelor incipiente ale acestuia. Corifeii ceaușismului, reîncarnați în spadasini ai unei matrici xenofobe din care a dispărut orice simț al proporțiilor, se dedau cu pătimașă voluptate unui delir retoric de factură pur clinică. Acești arhangheli ai tuturor aversiunilor și înjunghierilor posibile, n-au dezlănțuit așadar în ultima vreme împotriva celor în care văd simboluri ale unei formule politice și spirituale democratice. Asemeni confraților lor întru venin și flegmă grupați în organizația fascistă paramilitară **Pamiat** din Uniunea Sovietică, ei văd pretutindeni umbra unei enorme conspirații țesută de „cercurile iudeo-masonice“ sau „sionist-legionare“ sau, **porquoi pas,** „maghiaro-eschimoșe“, menită să ducă la destabilizarea instituțiilor oficiale. Calomniile și insultele cele mai abjecte sînt proferate cu certitudinea impunității. Ce se ascunde în spatele acestei propagande de o brutalitate fără precedent este spasmul mortal al unui grup social ultrareacționar, a cărui unică rațiune de a fi este să combată tranziția țării spre un stat de drept. Indivizi precum Eugen Barbu, Eugen Florescu și Corneliu Vadim Tudor știu prea bine ce se întîmpla la ora actuală în alte țări din Est, unde gardienii vechiului regim sînt urmăriți de o justiție din ce în ce mai activă și exigentă. Nu se poate să le fi scăpat din vedere faptul că, mai devreme sau mai tîrziu, fiecare are de răspuns pentru crimele comise. Crime care, atunci cînd au fost comise în ordinea spiritului precum cele ale susamintiților, sînt de un milion de ori mai grave, pentru că mai greu reparabile, decît abuzurile polițiilor ordinare. Este într-adevăr stupefiant pentru orice cunoscător al procesului destalinizării din alte țări pînă de curînd comuniste să asiste la regruparea canaliilor propagandistice într-o formațiune de o agresivitate care amintește în chip flagrant mentalitatea patibulară și virulența asasină a lui Julius Streicher, maniacul antisemit condamnat la moarte de tribunalul de la Nürenberg pentru ordurile publicate în oficiosul-mlaștină numit **Der Stürmer.** Că Florescu, Barbu și Păunescu se repliază nu este, în fond, surprinzător : hienele trebuie să facă front comun în clipa cînd întîlnesc rezistența cetății. Mai îngrijorătoare este magnanimitatea puterii care pare să le facă semne aprobatoare și chiar să le încurajeze gesticulațiile sordide. Cum altfel am putea interpreta alianța din ce în ce mai evidentă dintre pestilențiile florescian-barbiste și publicația oficială a F.S.N., cotidianul **Azi ?** Faptul că arhitectul **en titre** al cultului lui Ceaușescu, care a fost Eugen Florescu, recurge în publicația prin antifrază denumită **Democrația** la un limbaj de o trivialitate ce întrece închipuirea și perseverează în vechea sa profesiune de delator mitoman este, la urma urmelor, ușor de înțeles. Mai greu de priceput este întîrzierea unei reacții a societății civile la aceste ultragieri ale bunului simț național, precum și benigna indulgență a puterii în raport cu o promiscuitate care amenință să devină endemică. Ori poate că nu sînt puțini cei care la vîrf savurează saltimbăncărelile nostalgicilor lui Ceaușescu, viziunile lor apocaliptice despre tot felul de conjurații menite să ducă la trecerea țării în neființă ? Revenind la eseul lui Fritz Stern, publicat în volumul **Dreams and Delusions : The Drama of German History** (New York: Knopf, 1987), merită pomenite ipotezele istoricului de la universitatea Columbia privitoare la secretul fascinației național-socialiste. Este bine să le citim cu atenție, pentru că, din nefericire, situațiile de criză istorică generează stări de disperare colectivă, pe fondul cărora pot triumfa autoritarisme mesianice cu efecte catastrofale. Or, la ora actuală, România este prinsă în acest cleşte al unei sfîşieri autodevorante, într-un nor tenebros și ambiguu, în care orice eroism este maculat și orice lașitate poate fi lesne acreditată drept o dovadă de noblețe și curaj. După o revoluție în care plebeii și-au afirmat dreptul la existență suverană, „noua clasă“ comunistă încearcă să-și reinstituie dominația prin difuzarea unor legende de un primitivism strigător la cer. Plasticizarea trecutului, instrumentul preferat al stalinismului dintotdeauna, funcționează ca și în trecut, de data aceasta în numele prezervării unei etnicități primejduite în însăși esența ei. Alteritatea, figura străinului, negativitatea ca formă de distincție și individualizare, sînt puse la stîlpul infamiei de către cei care celebrează ritualurile pseudo-unificatoare. Cerberii staliniști de ieri, protocroniștii specializați în bizantine extaze de palat proferează acum invective turbate în numele unei ideologii a românismului organic și integral. Să-l citim, așadar, pe Fritz Stern cu insutită și melancolică atenție : „Național-socialiștii au transformat politica într-un delir permanent. Marea atracție a național-socialismului a constat în acea demagogie unică a Führer-ului și în dramaturgia spectacolului național-socialist. (...) Calea spre național-socialism trecea printr-un deșert de spaime personale, temeri colective și resentimente. Există, astfel, tentația de a te abandona unui dictator, de a crede în miracole. Hitler evoca voința umană și providența divină. Elementul religios-mistic al național-socialismului magnetiza astfel în chip misterios populația apolitică, precum și pe cei incapabili să se adapteze lumii în care trăiau și care erau poate obișnuiți cu visul iraționalismului eroic. Tentația consta astfel în renunțarea de sine în favoarea delirului național...“.

Etnocentrismul pe care pedalează turiferarii neotribaliști este prin urmare o formă maladivă de răspuns la acele schimbări care au făcut să explodeze universul terorist în care le era asigurat succesul întreprinderilor reptiliene. Marginalizați moral, fantome ale unui timp al disprețului și mizeriei, ei nu au altă soluție decît să exalte fantasmele gregare în numele unor idei pe care, trebuie să o recunoaștem, le-au servit cu nesfîrșit devotament timp de decenii. Etnocentrismul în faza sa actuală nu este pur și simplu o reluare a desuetelor motive ale extremei drepte interbelice, ci mai degrabă refuncționalizarea pragmatică a formulelor autarhice ale comunismului național plăsmuit de Ceaușescu și emulii săi. Coloratura sa intens șovină, vocabularul rudimentar și violența nedeghizată îl predestinează să-și afle adepți în straturile sociale pe care democratizarea le va duce inevitabil la ruină, și în primul rînd printre membrii fostelor aparate (de securitate, de partid, politrucii din armată etc.). Mai exact spus, etnocentrismul este revanșa frustraților, scutul neputincioșilor și arma favorită a vînătorilor de vrăjitoare.

Washington, 12 octombrie 1990.

Danilo Kiš

TIMBRE ROȘII CU PORTRETUL LUI LENIN

Stimate domn, cu prilejul cursurilor pe care le-ați ținut în **rue Michelet** ați pus și următoarea întrebare : „Ce s-a întîmplat cu corespondența lui Mendel Ossipovici ?“ și ați afirmat că „Operele complete“, apărute la Chekov House, nu pot fi considerate integrale ; că într-o bună zi se poate întîmpla să fie găsită corespondența lui, care, în nici un caz nu are doar douăzeci, douăzeci și . . . de scrisori cunoscute. Aducînd omagii lui Iosif Bezimenski, care a încetat din viață în împrejurări tragice, pentru efortul depus („i-au trebuit treizeci de ani de cercetări pentru a da de urma oamenilor care, dacă nu au schimbat lumea asta a noastră pe una mai bună, atunci și-au schimbat măcar numele, orașele, patriile, continentele“), ați conchis că, totuși, se poate spera, odată, acele scrisori vor fi găsite, „recuperîndu-se irecuperabilul“.

Ceea ce m-a determinat să vă scriu este tocmai acea convingere incredibilă, incredibilă prin însăși cutezanța ei, că acele scrisori există și se găsesc la persoana care (citez din memorie) „din motive sentimentale sau indiferent de ce altă natură, nu dorește să se despartă de acele documente importante“. Atunci, la acel curs, nici prin gînd nu mi-a trecut să vă întreb : De unde, dintr-o dată — cu doi ani în urmă nici măcar nu se putea întrezări acea îndoială în prefața dumneavoastră — deci, de unde atîta siguranță să afirmați public : „După toate acestea, cu siguranță că persoana în cauză, dacă vom avea noroc să mai fie în viață, trebuie să locuiască pe undeva pe la Berlin, Paris sau chiar la New York !“ Stimate domn, la această concluzie optimistă ați ajuns fără îndoială, datorită cercetărilor întreprinse de răposatul Bezimenski și moștenirii sale la care ați avut acces.

Domnule, persoana pe care o căutați, „persoana care deține cheile tainei“, reproduc cuvintele dumneavoastră de la cursul pe care l-ați ținut, a stat doar la cîțiva pași de dumneavoastră. Bineînțeles, dumneavoastră nu vă puteți aminti cine este ea și poate că nici n-ați observat-o. Și dacă, din întîmplare, privirea dumneavoastră s-a oprit asupra ei, cu siguranță că în acele momente v-ați gîndit că nu este decît o femeie care frecventează cercurile și ședințele publice pe motivul că ar mai dori să audă și să învețe cîte ceva — pentru că, trecînd în lumea umbrelor, să nu se spună că nu și-a îndeplinit datoria pămîntească și că, la sfîrșit de drum, să poată spune că nu și-a trăit viața în întuneric — dar, în realitate, vine numai pentru a-și uita, pentru o clipă, singurătatea în care trăiește, și-așa încărcată cu gînduri despre moarte sau pur și simplu, din dorința de a vedea un om viu.

Stimate domn, în ciuda singurătății în care mi se scurg zilele, nu obosesc pe nimeni cu amintirile mele — populate numai de morți, ca un cimitir enorm, — nu frecventez cursurile și ședințele publice și nu scriu scrisori persoanelor necunoscute pentru a-mi umple timpul cu așteptarea răspunsului. Cel de sus mi-e martor, iar de acum și dumneavoastră, că în viața mea am scris foarte multe scrisori. Și aproape toate au fost adresate unei singure persoane: lui Mendel Ossipovici.

Pentru dumneavoastră, cunoscător al operei lui (nu doresc să vă atrag atenția asupra unor scăpări biografice) nu este necesar să vă amintesc lucruri și fapte elucidate ; cu siguranță că veți înțelege, cu destulă ușurință, ceea ce vă voi spune.

În poezia cu un titlu destul de enigmatic „Canibalismul stelar“ (Vol. I, pag. 42), „întîlnirea a două stele, două ființe“, nu este nici un fel de „produs al strînsei conlucrări între activitatea perceptibilă și imperceptibilă“, cum de altfel afirmă doamna Nina Roth-Swansonn, ci o transpoziție poetică a șocului care a zguduit sufletul lui Mendel Ossipovici în clipa cînd privirile noastre s-au întîlnit atunci, la redacția revistei **Scrieri ruse** (pe unde s-a abătut „accidental și irefutabil“), la Paris, într-o zi mohorîtă de noiembrie, anul una mie nouă sute douăzeci și doi. De asemenea, în poeziile din perioada sa de emigrație, M. O. nu și-a descris „frustrările“, cum afirmă sus-numita doamnă, ci dintotdeauna, cum vrea să susțină, nu fără urme de ușoară ironie, s-a considerat un „poet al vieții“

Aveam pe atunci douăzeci și trei de ani . . . Dar nu asta contează, nu eu sînt aceea de o anume importanță ; să revenim la Mendel Ossipovici. În același ciclu, în poezia „Revelație“, „stelele canibale“ nu înseamnă nici un fel de „spaime în subconștient, legate de orginea și exilul său“, cu atît mai puțin, unele „toteme“, ci doar o simplă contopire a două imagini : în ziua respectivă, Mendel Ossipovici citise într-o revistă de știință popularizată că există așa-numitele stele canibale, canibalism stelar, fenomen astronomic dintre două stele **foarte apropiate** (de aici și versul : „Stele ce se ating cu frunțile, cu fălcile“), care se înghit una pe alta în îndepărtații nori ai nebuloaselor, dincolo de Calea Lactee. Acesta a fost primul impuls ; cel de-al doilea a fost întîlnirea noastră. Aceste două întîmplări s-au contopit într-o singură imagine. Și pentru că poeții vorbesc adesea ca profeții, poezia despre stelele canibale a devenit profetică : viețile noastre, stimate domn, s-au contopit într-un fel de canibalism.

Bineînțeles, de Mendel Ossipovici auzisem înainte de a-l întîlni ; toți aceia care în Rusia vorbeau pe atunci limba idiș, și nu numai ei, știau cine este Mendel Ossipovici. Zvonuri i-au însoțit numele, de altfel zvonuri care însoțesc orice personalitate puternică și originală : că n-ar fi decît un simplu vulgarizator al lui Anski, că ar avea un copil nelegitim, că poartă corespondență cu o actriță nemțoaică, ba că ar avea, de la vîrsta de optsprezece ani, un maxilor artificial (cînd i-ar fi rupt falca un soț gelos, dealtminteri cunoscut poet rus), că și-ar scrie poeziile prima dată în rusă și-apoi le-ar traduce cu ajutorul tatălui său, ba că se pregătește să plece definitiv în Palestina etc. I-am văzut odată portretul într-o gazetă, o lucrare a lui Konstantin Rotov. Am decupat acea fotografie și am lipit-o în jurnalul meu ; gîndeam : Doamne, așa trebuie să arate bărbatul vieții mele ! (Patetismul tinereții noastre).

Și acum — Dumnezeule mare ! — în redacție la **Scrieri ruse** stătea în fața mea Mendel Ossipovici și mă privea țintă. Mi-am ascuns mîinile să nu le vadă cum tremură . . .

În seara următoare m-a invitat la un restaurant rusesc de pe Montparnesse. Și cum circula anecdota că, asemeni lui Byron, disprețuia femeile care mănîncă prin localurile publice, am servit un ceai fără zahăr. Mai tîrziu, bineînțeles, i-am povestit despre urmările cu anecdota à la Byron. Atunci s-a născut acea „poezie anatomică“, cum o numește Bezimenski, unde, „după proslăvirea cărnii, ca și cînd se-ntoarce pe dos o mănușă, apare chintesența idealizată a organelor interne, nu numai inima, ci și plămînul liliachiu și menadrele intestinelor“. Aceasta este o poezie de dragoste **par excellence**, și nicidecum niște „fantasme legate de uterul matern“ !

Într-un cuvînt : dragostea noastră a devenit „iminentă și inevitabilă“ ; am înțeles că, în ciuda tuturor opreliștilor, trebuie să ne unim viețile. Nu vreau să vă amintesc tot ce am avut de întîmpinat : familiile, clanurile, prietenii, rudele, organizația literară. Și, bineînțeles, acea fetiță nenorocită și bolnavă, la care au recurs ca la un ultim argument.

La insistențele sale m-am întors în Rusia și m-am angajat la redacția moscovită a revistei **Der Stern**. Astfel ne puteam vedea în fiecare zi. Trăiam în apropierea lui, să nu spun în umbra lui. (Poezia „Soarele sub abajurul trandafiriu“ nu este decît o replică plină de ironie a lui Mendel Ossipovici la acea obiecție a mea. Și nu „obsesia sîngelui menstrual“ ! Dumnezeule !)

Stimate domn, vă este cunoscut că M. O. era căsătorit și avea o fetiță (sau, cum spunea doamna Nina Roth-Swansonn, „M. O. și-a încoronat fantasmele sale juvenile în chipul unei femei-mame“ !) Oricît de greu îmi vine, trebuie totuși să vă amintesc destinul acelui copil nefericit, iar faptul că acest copil s-a născut bolnav ar fi putut, oarecum, umbri viața lui Mendel Ossipovici.

Stimate domn, nu am intenția să îmbunătățesc sau să corectez aprecierile arbitrare ale criticilor și cu atît mai puțin analiza sus-numitei doamne Nina Roth-Swansonn — pentru că eu am **cel mai mult și cel mai puțin** acest drept — totuși trebuie să fac o simplă remarcă : cum doamna N. R-S. știa foarte bine de existența acestui copil bolnav, cu o compasiune femeiască și, fără îndoială, condusă fiind de Instinctul matern (care nu este întotdeauna cel mai potrivit în aprecierile critice), ea interpretează toate poeziile în care apare cuvîntul **kind** ca pe niște „neliniști care s-ar referi la sancțiunile supraeului și sînt trăite ca un sentiment al vinovăției“ ! Bietul Mendel Ossipovici n-ar mai avea loc în mormînt dacă ar citi așa ceva. Nu numai din cauza unei înspăimîntătoare banalități, deși și din această cauză. Niciodată, stimate domn, M. O. nu a lăsat să se întrevadă nici cea mai mică aluzie la acest copil în tot ce a scris : ar fi considerat asta un sacrilegiu. Eu sînt, domnul meu, „partogeneza culpabilă“, eu sînt, deși diferența de vîrstă dintre noi nu era decît șapte ani, **mein kind** din poeziile lui. Cred că astfel am pus capăt acelei „analize a profunzimilor“ a doamnei Nina Roth-Swansonn, care încearcă, pornind de la romanele **Cîinii de vînătoare** și **Stîlpul de sare** și de la volumul de versuri **Steaua căzătoare**, să sugereze teza absurdă despre dragoste ca incest, ca o „încercare de încălcare a tabuurilor și, ca în vis, să atingă katharsisul“ ! Iertați-mă, dar cred că ar fi de un real folos dacă doamna Nina Roth-Swansonn l-ar scuti pe Mendel Ossipovici de „totemele și tabuurile“ sale.

Oare trebuie să vă spun că M. O. a încercat, nu o dată, să pună capăt acestei situații în care se simțea legat „cu două lanțuri“. Fiica sa nefericită presimțea, cu intuiția pe care o posedă numai copiii și jurodivii, de cum trecuse pragul, hotărîrea de a rosti acele cuvinte decisive, pe care le înjghebă și repetă în gînd ca un elev înaintea examenului. Stînd în pat, înconjurată de perne, își întoarse privirea tulbure spre el și încercă să-i spună ceva, dar vocea i se transformă într-un înfiorător răget. Atunci, sfîșiat de un sentiment de căință, M. O. se așeză lîngă ea, îi luă mîinile în mîinile sale și, în locul discursului pregătit, își lăsă capul în brațele soției. „Cel de sus mi-a dat, pe lîngă talent, și acest copil, ca să nu devin prea orgolios“, repeta, suspinînd.

Înfrînt, își găsi refugiu în literatură — „Țara făgăduințelor“. (Și cînd îmi amintesc cîte neînțelegeri s-au iscat pe marginea acelei poezii, cîte trădări !). În astfel de clipe era hotărît să ne despărțim. Și, asemenea copiilor și jurodivilor, îi ghiceam intențiile chiar după clinchetul soneriei, după apăsatul clanței. „Nu trebuie să jignești pe nimeni“, spunea mereu. „N-am dreptul la dragoste“. Astfel ne-am despărțit de mai multe ori „pentru totdeauna“, punînd capăt legăturii noastre, ca și cum ai rupe un fir de mătase „iar perlele se resfiră pe podeaua galbenă și curată“ (în locuința mea, de la ultimul etaj al clădirii de pe strada Merzliakov din Moscova), spre a recădea, imediat, unul în brațele altuia — „inevitabil“ (Poezia „Limb“ este doar unul din răspunsurile le acele sfîșieri.)

La sfîrșit — spun la sfîrșit, dar a trebuit să treacă ani nesfîrșiți de chinuri, despărțiri și suferințe — am înțeles că viețile noastre sînt legate pentru totdeauna, iar cu forțele noastre omenești, atît de slabe, nu puteam face nimic nici împotriva iubirii noastre, nici împotriva opreliștilor pe care le întîmpinam. „Așa dragoste se naște o dată la trei sute de ani“, zicea M. O. „Ea este fructul vieții și numai viața o poate judeca. Viața și moartea“. Asta este semnificația poeziei „Limb“, pe care, fie-ne permis, în comentariile ei doamna Nina Roth-Swansonn a compromis-o în întregime. („Imaginea rîului, întrebuințată în discursul poetic, mai ales dacă se scapă din vedere, **suprimată**, reiese din mecanismul subconștient al viselor, iar în vis, prin sistemul de asocieri, rîul care curge, deși nu se vede, ci doar se intuiește — „abis sonor“ — sugerează, în același timp, murmurul cuvintelor și susurul urinei“. Vă rog frumos, ce înseamnă aiureala asta !)

Stimate domn, deci Mendel Ossipovici n-a fost niciodată soțul meu, el a fost sensul vieții mele, așa cum eu am fost pentru el „tămăduirea tristeții“. (A se vedea poeziile-gemene „Fiul risipitor“ și „Gea și Afrodita“, vol. III, pag. 348-350). Aceasta era dragostea care nu avea nevoie de „fericirea nesățioasă a muritorilor“, care n-avea nevoie de argumente, trăind de la sine și mistuindu-se în sine, printr-o flacără comună.

Trecuse, deci, „timpul despărțirilor pasionale“, deveniserăm captivi, ostateci reciproci ; temperatura „frumoasei nostre boli“ se menținea constantă. Pierdusem orice sentiment de „demnitate“ — cele din urmă sclipiri ale educației mele. Am învățat stenografia după metoda Geren, cu unele invenții proprii, descifrabile numai pentru mine. M. O. se afla deja la apogeul gloriei sau, cum s-ar zice, apreciat și contestat, iar eu, o femeie tînără și frumoasă pentru care îl invidiau aceia care știau de legătura noastră. Sentimentul vinovăției se stinse în sufletul lui, sentiment ce ruinează sufletul. În anii petrecuți împreună, în acel „timp al violenței și tandreții“, M. O. și-a scris cărțile cele mai bune. Cît privește dramele sale pe motive biblice, nu trebuie uitat, stimate domn, că ele conțin aluzii periculoase, ceea ce, în acele „vremuri odioase“, însemna să te expui unui pericol de moarte, indiferent că aceste texte erau păstrate doar în sertare. Citind comentariile doamnei Nina Roth-Swansonn — iertați-mă, dar de fiecare dată mă lovesc de ea ca de un dulap pus în mijlocul camerei — și interpretarea referitoare la Moise ca o „ură refulată, îndreptată împotriva tatălui-rabin, tatălui-tiran“, mă întreb, nu fără uimire, dacă doamna Nina Roth-Swansonn nu și-a trăit cumva perioada rusească numai în vis și sub „cerul aspru al preabunului și bătrînului Moise“, o etapă din viața ei cînd încă nu avea preocupări de „interpretare a profunzimilor“ în poezie, ci era o simplă traducătoare și stilizatoare. Am redactilografiat sau transcris cu mîna tot ceea ce a scris Mendel Ossipovici, am supravegheat, stimate domn, asupra tuturor „durerilor facerii“ prin care au trecut scrierile sale (a se vedea, de exemplu, poezia „Ea a spus : amin“, vol. II pag. 94). Ani la rînd am trăit cu bagajul făcut, numai să pot porni fără zăbovire, cînd mă chema. Am trăit „nopți de neuitat într-o febră bestială“ prin hoteluri de provincie pline de ploșnițe sau prin camere închiriate. Îmi amintesc — dacă mai am acest drept — de emoțiile pe care le aveam cînd, prima dată, ni s-au amestecat lucrurile într-un hotel din Baku : hainele ne erau în dulap, pe umerașe, într-o intimitate lascivă. (De data asta nu mai vreau să amintesc interpretarea poeziei „Piei amestecate“ făcută de doamna Nina Roth-Swansonn — pentru că ceea ce afirmă acolo depășește orice limită a bunului simț, dar și a unei rațiuni sănătoase.)

Fără îndoială, vă întrebați, stimate domn, ce legătură au toate acestea cu opera lui Mendel Ossipovici. Stimate domn, eu sînt acea Polimnia din poezia cu același titlu (și semnificația ei devine clară numai în contextul trăirii noastre). „În fiecare rînd, în fiecare cuvînt, în fiecare punct ești tu, ca grăunțele în polen“, spunea M. O. „Tot ce am scris, tot ce am tradus stă sub semnul tău“. **Cîntarea cîntărilor** a tradus-o în anul 1928, cînd între noi nu mai existau neînțelegeri (iar afirmația lui Zanikovski cum că traducerea ar fi „neadecvată“ este aproape ridicolă !). Mendel Ossipovici motivează anumite abateri printr-o teorie personală și, deci, n-are ce căuta aici stimatul său tată „onoratul Josef ben Bergelsonn“, pe care aruncă toată vina sus-numitul Zanikovski ; M. O. a pus în acea traducere o parte din sentimentele sale. „Le-aș fi tradus, oare, indiferent de situația asta jalnică și mizerabilă în care mă aflu, le-aș fi tradus, oare, cu atîta satisfacție ?“, îmi spunea adesea. Traducerile din Catullus, **Canțonierul** lui Petrarca, sonetele lui Shakespeare, pe care le făcea cu ajutorul răposatului Izirkov, trebuie citite în același context.

Stimate domn, trec peste fundalul istoric unde se proiecta, ca într-un peisaj sălbatic și se desfășura viața noastră; uneori, cînd îmi amintesc, pot rezuma totul la o permanentă rotire a viscolelor, ploilor și glodului, însoțită „de veșnicul și insuportabilul ger“. Stimate domn, fiți pe deplin convins că Mendel Ossipovici nu a avut nicidecum o expresie dură și rigidă, așa cum, probabil, se poate desluși din proza sa ascetă ; scrisorile pe care mi le trimitea erau aproape baroce, ca la Flaubert. Iar în ele vorbea despre tot ceea ce vorbesc și scrierile sale ; și despre tot ceea ce nu a putut spune în ele. Despre bucuriile creației și despre crizele care o însoțesc ; despre stările de spirit, despre orașe ; despre hemoroizi ; despre peisaje ; despre motivele de sinucidere și despre cele pentru a trăi ; despre deosebirile dintre proză și poezie. În scrisorile sale s-au amestecat suspinele de iubire, aluziile erotice, teoriile literare, notele de călătorie, fragmente pline de poezie. Și acum îmi amintesc descrierea unui trandafir, în zorii zilei ; diferite variațiuni pe tema ploșniței ; păreri și posibilități despre viața de dincolo. Îmi amintesc descrierea unui copac ; o comparație, unde greierii, sub fereastra unui hotel din Crimeea, țîrîiau ca niște ceasuri de buzunar ; etimologia unui nume, a unui oraș ; interpretarea unui coșmar. Celelalte, celelalte pe care mi le amintesc au fost cuvinte de dragoste ; sfaturi cum să mă îmbrac cînd dă frigul, cum să mă pieptăn ; implorări, „duioase tachinări“, scene de gelozie — fără nici un temei, bineînțeles.

Și, într-o zi, am primit o scrisoare ; era cruntul an una mie nouă sute patruzeci și nouă și nu trebuie să vă spun ce s-a întîmplat atunci ; vă este cunoscut că în acel an toți membrii organizației scriitorilor de limbă idiș au fost uciși. Ceea ce vă spun acum s-a întîmplat în preajma acelor evenimente tragice. Deci, am primit o scrisoare care nu era destinată mie. Era prea de tot să-mi supun curiozitatea normelor de bună creștere și să nu citesc scrisoarea, cu atît mai mult cu cît pe plic era numele meu, scris de Mendel Ossipovici. Nu, nu era o scrisoare de dragoste ; în scrisoare se explicau semnificațiile și sensurile unor versuri — erau niște îndrumări adresate unei tinere colaboratoare care traducea în rusă poeziile lui Mendel Ossipovici. Însă, în toate cele scrise parcă plutea o ambiguitate, o „exaltare coribantă“ și „orgoliul irecuperabil al gotcanului“ (să citez din versurile sale) : sufletul lui Mendel Ossipovici nu mai era nici o taină pentru mine. Deci, stimate domn, sînt și acum convinsă (dacă acest lucru nu este decît o consolare și o scuză) că o simplă **Liebesbrief** m-ar fi jignit mai puțin, m-ar fi descumpănit mai puțin ; aș fi fost în stare să-i iert acea „exaltare coribantă“ ; în numele iubirii noastre, unice și exemplare, i-aș fi iertat, cred, această infidelitate — poeților ca și zeilor li se iartă totul. Dar, durreros, în acea scrisoare vorbea acelei tinere ființe despre poezia sa, despre tainicele izvoare ale inspirației sale ; astfel, într-un context ambiguu — pe care îl oferea poezia însăși — el îi împărtășea acelei ființe ceva ce, credeam eu îmi aparține numai mie și lui, ca **jus primae noctis**. Acest gest, domnul meu, m-a zguduit în adîncul ființei, punînd la încercare toată liniștea mea de pînă atunci. Dintr-o dată s-au deschis acele „scînduri galbene“ ale podelei, ca sub apăsarea unei puternice conturbări tectonice ; am început să mă scufund ca într-un coșmar greu și fără sfîrșit. Și-am înțeles că pot opri acea cădere amețitoare numai dacă întreprind ceva, dacă sparg oglinda, veioza cu abajur trandafiriu — cadouri primite de la el —, ceainicul chinezesc sau termometrul acela prețios. De altfel eram în stare să fac ceva și mai nechibzuit. Și, deodată, îmi trecu prin gînd : scrisorile.

Cum se făcuse deja de cîteva ori percheziție în locuința sa, Mendel Ossipovici adusese corespondența noastră la mine. „Mă îngrozește gîndul că acei **oameni fără chip** și-ar putea băga nasul în scrisorile tale“, mi-a zis. Țineam sccrisorile legate cu o panglică neagră pe care mi-o cumpărase încă la început, cînd ne-am cunoscut ; acea panglică neagră de catifea apare într-una din poeziile sale și, în **enjambement**, trece dintr-un vers în altul, asemeni panglicii în părul bălai de la tîmplă la tîmplă. Am tăiat acea panglică cu foarfeca — pe care o aveam la îndemînă, probabil, cu intenția să-mi tai părul — și prăbușirea mea a început parcă să se domolească. În clipa cînd am rupt prima scrisoare, am știut că nu mai există nici o întoarcere, în ciuda gîndului care îmi trecu prin minte ca un cuțit : că voi regreta, că am început să regret. Romanul nostru semăna acum cu o carte prețioasă, din care au fost smulse mai multe pagini ; o carte pe care o restitui librarului, cu mențiunea că lipsesc unele pagini. Orbită de furie, dar și de căință, abia am putut desluși o mică pată, un timbru asemănător unei pecete de ceară. Dumneavoastră, bun cunoscător al operei lui Mendel Ossipovici, desigur, ați crezut că **el** ar fi desenat timbrul, scena aceea, acel portret flamand ; acea lumină care se cerne prin perdele, căzînd pe fața și pe mîinile tinerei femei. Poate că din cauza luminii sau a imaginii ce se oferea ochiului, ar fi aprins focul, ațîțat flăcările, deschis ușa sobei ? Sau ar fi desenat mai bine un cămin ? (N-am avut cămin, iar soba mea din fontă se răcise, deși era în martie și destul de frig). Nu cred. „Amurgul străveziu“ i-ar fi fost suficient să lumineze fața femeii de lîngă fereastră, iar timbrele roșii cu portretul lui Lenin pe ele, un accent suficient pentru a sugera însemnul roșu al „sîngelui imperial“. (În ceea ce privește „sîngele imperial“, explicația pe care ați dat-o este, cred, destul de potrivită). Cu siguranță că ar fi găsit un mod adecvat de a sugera lumina infernului !

Știam cu siguranță că a descoperit greșeala fatală pe care a comis-o. În momentul cînd m-a văzut i-a fost clar ce fac : lîngă mine era un morman de hîrtiuțe. M-am ridicat și i-am pus în brațe cărțile sale. „Am rupt toate dedicațiile“, i-am spus. Apoi i-am dat și plicul cu fotografii. „Le-am distrus pe acelea în care eram împreună“.

Pe urmă l-am mai văzut o singură dată — la o tribună, unde citise o proclamație. Era deja un om înfrînt, care își presimțea sfîrșitul apropiat. Ceea ce a urmat, știți foarte bine. Într-o noapte „oamenii fără chip“ l-au ridicat, luînd cu ei și corespondența care i-a mai rămas. Așa se face că din opusul lui Mendel Ossipovici lipsește volumul cinci, iar corespondența lui se reduce la vreo douăzeci de scrisori adresate editorilor și prietenilor. Ceea ce n-a reușit să distrugă „sabia revoluției“, a distrus nechibzuința unei iubiri.

Ce-a fost, a fost. Trecutul trăiește în noi și nu-l putem șterge. Deoarece visele sînt imaginea unei lumi de dincolo și o dovadă a existenței ei, noi ne întîlnim în visuri ; stă aplecat lîngă soba în care pune lemne umede ; sau mă strigă cu vocea lui răgușită. Atunci mă trezesc încet și aprind lumina. Regretele și durerea se transformă încet în bucuria sumbră a amintirilor. Romanul nostru lung, pătimaș și strașnic mi-a umplut viața, i-a dat un sens. Stimate domn, destinul a fost generos cu mine și nu pretind nici un fel de recompensă. Eu nu voi figura în indicele de nume al cărților lui Mendel Ossipovici, în biografiile sale sau în vreo notă de subsol la vreo poezie. Eu, stimate domn, eu sînt **opera** lui Mendel Ossipovici, așa cum și el, la rîndul său, este opera mea. Există oare vreo providență mai fericită ?

Nu cumva, stimate domn, să vă treacă prin gînd că m-aș fi „împăcat cu soarta“, că am renunțat la toate. Cum nu se știe unde se află mormîntul lui Mendel Ossipovici, nu am intenția „să mă culc lîngă el“ (cum afirma nefericita Z). Dacă materialistul Diderot s-a putut entuziasma de fantasme asemănătoare, din ce cauză n-aș putea spera și eu, care sînt în afara oricărui materialism, că ne vom întîlni pe lumea cealaltă. Și îmi pun speranța în bunul Dumnezeu că nu voi găsi lîngă el umbra alteia.

Traducere de
Simeon LĂZĂREANU

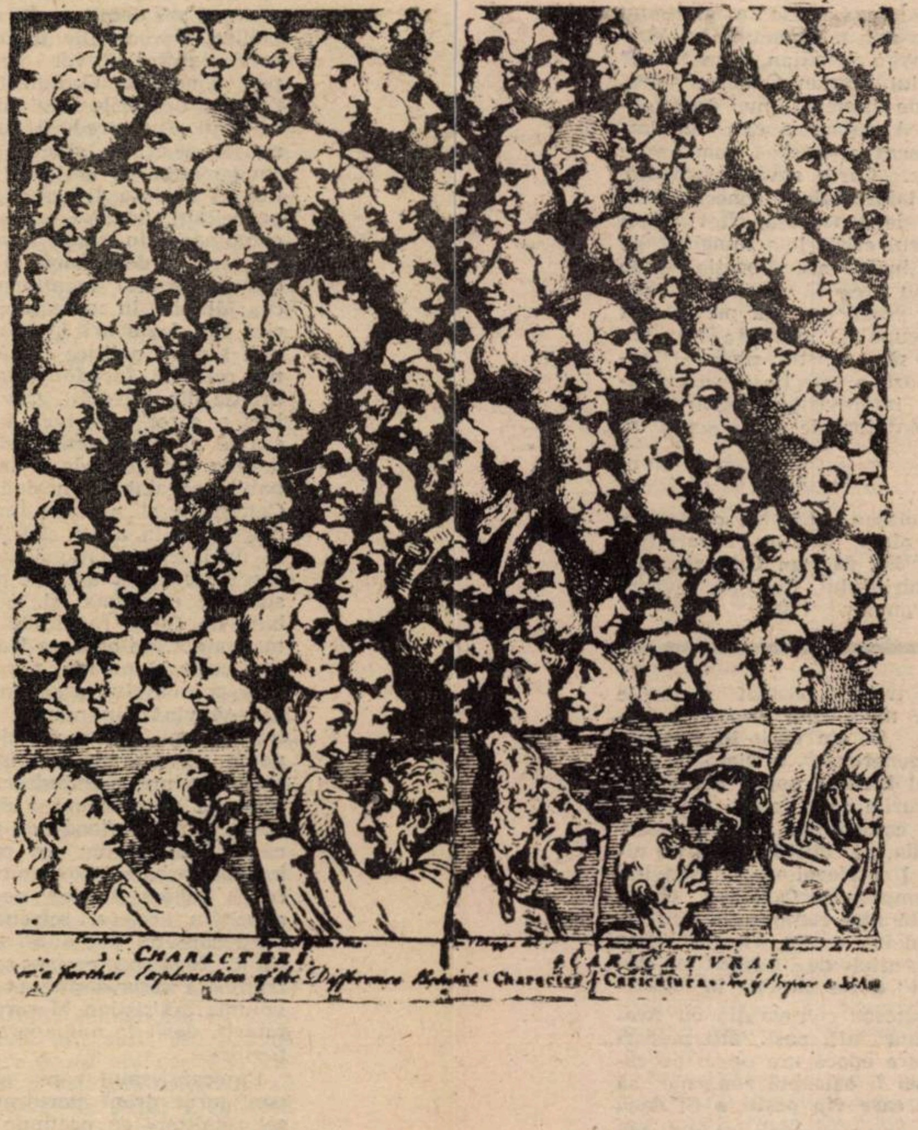

Caractere și caricaturi, 1743

Ilustrațiile din acest număr reproduc lucrări din opera grafică a lui William Hogarth

Cronica literară de Cornel Ungureanu

DL. SLAVKO ȘI NOI

Pe Slavko Almăjan l-am cunoscut în decembrie 1979 la Novi Sad. Soseam aici în locul poetului Vladimir Ciocov — el trebuia să facă această călătorie, nu eu, dar n-avea chef! Era bolnav! Era plictisit de drumuri lungi! Își termina o carte! Eram binevenit, în Iugoslavia, cineva prevăzuse pentru oaspetele care eram chiar și o translatoare rubensiană, energică și poetă: Ileana Ursu. O poetă cu un suflet cît o enciclopedie de poeți, de traducători și de critici literari. De altfel, chiar înainte de a mă instala la hotel, însoțitoarea mă așeză la o masă de restaurant la care se adunau, se mirau, vociferau și își împărțeau gloria marile speranțe ale Novi Sadului literar-artistic. Se risipeau declarații de dragoste, pamflete orale, poeme create ad hoc.

Mîine îl vom întîlni pe domnul Slavko Almăjan, îmi șopti, într-un moment de respiro, îndrăgita autoare. Va trebui să fiu proaspăt, vioi, sănătos (mă chinuia o gripă autohtonă) și vesel. Neapărat vesel. Foiau în jurul nostru proaspeți autori de volume, artiști fotografi, artiste desenatoare, dar nimeni nu era **domnul**. Pe **domnul** îl vom întîlni mîine.

Slavko era cineva, sublinia rostirea bemolată grațios a Ilenei Ursu. Memoria mea încerca să recompună cîte ceva din versurile citite fugitiv în țară. La începutul deceniului al optulea cineva m-a invitat să recenzez romanul **Noaptea de hîrtie**: literatură excepțională care demonstra că prozatorul nostru îl descoperise cu folos pe Gellu Naum, autor nu la îndemîna oricui, atunci, în anii șaptezeci. „Orizont"-ul a publicat cu mare întîrziere recenzia, binișor periată de superlativele pe care le înghesuiam în deschiderea laudelor. Dar nu prea reușeam să fac legătura între prozator și poetul suprarealist; între avangardistul iubitor de extravaganțe gellunaum-iste și liderul iubit și respectat.

După explicabile așteptări a apărut însuși poetul. Era elegant, suplu, plin de bunăvoințe și de fraze întoarse după tipicurile diplomaticești. Am vizitat-o împreună pe poeta Florica Ștefan. Dînsa era atunci într-o fază sceptică, n-o mai interesa participarea la viața literară. Slavko stăruia ca un bun combatant, însă scriitoarea rămînea neclintită. Se vorbea despre întîmplări pe care doar ei le cunoșteau și pricepeam, fără dificultate, că importantul poet se află în misiune diplomatică. Nimerisem între cei mari și participam, volens-nolens, la viața secretă a istoriei literare?

Ajuns acasă, l-am recitit pe poet cu sporită curiozitate. Dacă Vasko Popa și Florica Ștefan, scriitori de reper ai deceniilor al șaselea și al șaptelea au ales sîrbo-croata din lipsa unor relații firești cu cititorul de limbă română, Slavko Almăjan poate să aparțină literaturii române. Întîi poet român, el se reclamă dintr-o tradiție care îi are drept corifei atît pe avangardiștii noștri, cît și pe Vasko Popa, Dușan Matić, Vucó, Davič etc. El face legătura între generația „tradițională" a literaturii de limbă română din Iugoslavia — Radu Flora, Mihai Avramescu, Ion Bălan, Ion Marcoviceanu sînt (au fost) cei mai de seamă scriitori ai ei — și generația lui Ioan Flora, Simeon Lăzărean Petre Cărdu. Suflet echilibrat, poetul a devenit avangardist nu din avînt histrionic, din neconsumate energii ludice, din spirit dinamitard, ci fiindcă vrea să respecte comandamentele modernității. Aderența lui la ultimul val literar, la suprarealism, la noul roman nu reprezintă actul violent al unui indisciplinat; e concluzia la care ajunge un lucid dominat de nostalgia disciplinei. Opțiunea e în sensul buneicuviințe literare și a protocolului diplomaticesc. În altă epocă, el s-ar fi raliat tradiționaliștilor; în „epoca sa" manieristă poetul **studiază** capacitatea Cuvîntului de a fi purtător de mesaj. Poemul începe — uneori — cu un mic dezechilibru al rostirii, o dereglare care eliminînd cuvîntul „suspect", încărcat cu o sarcină poetică infidelă discursului literar, propune un altul, credincios Poetului. Verificat de viața sa de fiecare zi. **Clipa cea de taină** e chiar o artă poetică: „Apare un cuvînt și întreabă / Care e locul meu printre moștenitori / / Apare o pîine albă și întreabă / Unde este gura prin care voi trece / / Apoi apar umbrele descojite de trupuri / Și multe cele apar / întrebînd / Cine pe cine". Taina, locul, moștenitorii, pîinea, gura, trupurile (umbrele) oferă spectacolul unei remarcabile convergențe. Din înalt literatura lui Vasko veghează. Nostalgia ordinii tradiționale e vizibilă în poemele care recompun Imaginile copilăriei. **O Poartă a zăpezii** caligrafiază un ritual purificator: „Au scos cuțitul cel mare / Au aprins focul și au deschis cartea / Portul dormea dus / / E nefiresc să tăiem porcul atît de dimineață / A spus cel ieșit din casă / Mai bine să ne odihnim / / Timpul trece cu lentila lui gigantică / Începuse să ningă și zăpada să crească / Atunci zise unul cu pălărie / Mai bine ar fi să plecăm la vînat / Ideea era adevărată și înspăimîntătoare / Și unul cîte unul uitară porcul și cuțitul / Dar nu găsiră poarta zăpezii". Dacă aici descoperim doar **semnele** vieții la țară, subiectul ascuns al poemului fiind inocența pierdută, căutarea tărîmului originar, în **Descoperirea fanfarei** sau **Ningea odată în Banat** poetul recompune lumea copilăriei sale. În vecinătatea **Arheologiei blînde** a lui Petre Stoica, scriitorul inventariază elementele acestui ținut fabulos. Documentul etnografic nu e lipsit de pregnanță. Aș cita **Descoperirea fanfarei** pentru juxtapunerile tipice ale scrisului lui Slavko Almăjan, și el „ecolog". și el interesat să vorbească în numele naturii amenințate de agresiunea civilizației devastatoare. Un final șagalian trage această cortină admirabil desenată: „Imaginea fanfarei / În cartea amintirilor se proiectează / Mărul din grădina și cuibul său / Peste sat zboară". Într-un studiu ceva mai vechi, Radu Enescu scria: „Contaminat de suprarealism e Slavko Almăjan nu prin profesarea dicteului auautomat, ci prin exaltarea virtuților creatoare ale visului, prin explorarea subconștientului, depozitar al marilor arhetipuri și simboluri poetice". Aici se desparte Slavko Almăjan de Petre Stoca, spirit (mai) pozitivist dușman al reveriei și al excursiei onirice. Slavko e un „latin" cu ochii îndreptați către civilizațiile echilibrate, către delirul calculat al lui Michaux, către avangardele clasicizate prin Vasko Popa, Miodrag Pavlović sau Tristan Tzara. Prestanța imaginii — a decupajului — îl favorizează pe regizorul Almăjan, excelent creator în cîteva filme care ar trebui văzute. Admirabilul design al colecției de poezie **Boa** — cea mai elegantă colecție de poezie românească — se datorează aceluiași degustător, comper și creator de Imagine care este directorul editurii „Libertatea".

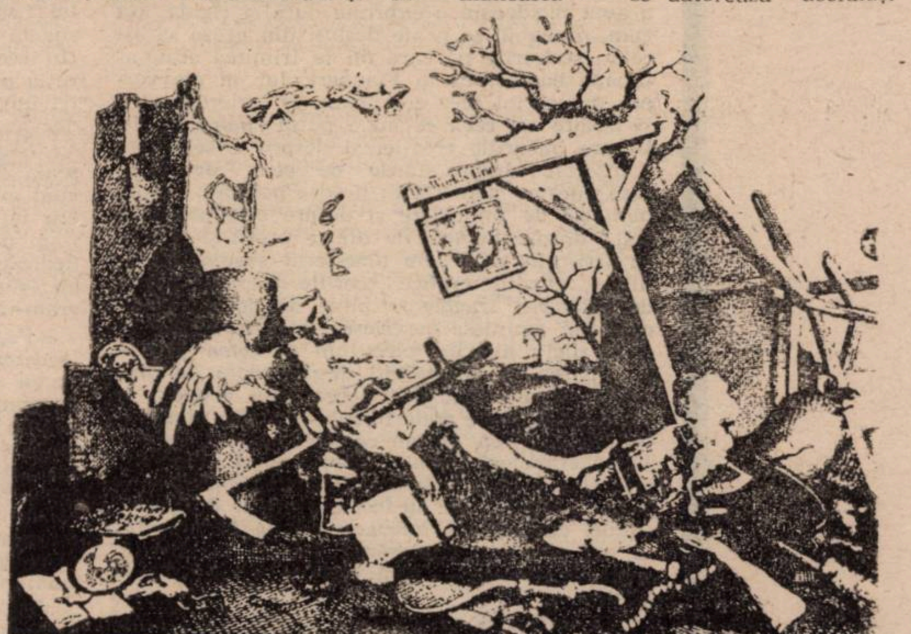
Abisul sau Sfîrșitul lumii

Alternativa labirintului nu-i chiar ce am numi „o carte despre Slavko Almăjan". În **studiul** poeziei admirabilului literat, Marian Odangiu pleacă de la aceeași **impresie** pe care o consemnam, noi, odinioară. Criticul nu-l întîlnește pe poetul contemporan, amendabil (ca toți contemporanii!) într-o seamă de opțiuni, de realizări ale sale, îl întîlnește pe **Domnul** Slavko Almăjan, autorul clasicizat, despre care nu se scrie decît cu venerație. Tonul superlativ nu este, însă divorțat de realitatea acestei poezii: „Comunicînd o stare de perpetuă alertă, poemele lui Slavko Almăjan sfidează, cu obedientă noblețe, pretențiile de rigurozitate ale oricărei «traduceri» în spirit pozitivist. Fac dovada unei lucidități absolute, acolo unde ne-am aștepta la un total abandon în numele imprevizibilului, al hazardului. Și, dimpotrivă, creează impresia scăpării de sub control, unde, de fapt, nu e decît o manieră, surprinzătoare adesea, de exercitare a lui. Neașteptată și cu atît mai insurgentă, estetic vorbind". Marian Odangiu proiectează literatura poetului nostru pe ecranele conceptelor modernității poetice. Criticul apasă pedala superlativelor pînă acolo unde poetica literaturii moderne pe care el ne-o propune devine ecoul literaturii lui Slavko Almăjan. Îi răspunde solicitărilor la modul cel mai bun cu putință: „În esență, și într-o situație, și în cealaltă, ne aflăm în fața aceleiași **crize a limbajului**, despre care poezia lui Slavko Almăjan nu încetează nici o clipă să vorbească. Să denunțe ambele ei moduri de manifestare. Poate că, într-o bună măsură, originalitatea scriitorului provine și din această dublă atitudine și ipostaziere a conștiinței poetice: ea supune unui examen critic ... amenințătoarea anemie spirituală a lumii sfîrșitului secolului XX, vizînd, deopotrivă, limbajul poeziei, dar și pe acela al civilizației moderne...". Sîntem, după cum se vede, pe înălțimi. Criticul mai analizează **imaginile matriceale** ce susțin „convenția naturistă". Acestea ar fi, în poezia lui Slavko Almăjan, peștele, scoica, șarpele, melcul, piatra, pasărea. Dar, mă gîndesc, aceste imagini nu sînt, în buna măsură, comune lui Vasko Popa, Slavko Almăjan, Ioan Flora?

Analizele lui Marian Odangiu deschid o cale de înțelegere nu doar către Slavko Almăjan, ci către un important segment al poeziei zonelor de contact etnic. Carte savant-visătoare, **Alternativa labirintului** concentrează, sub o dedicație generoasă, cîteva cărți pe care tînărul critic le-a imaginat pe parcursul ultimilor ani. Vocația sa de teoretician nu vrea să rămînă în umbră. Dar, în ceea ce mă privește, îl prefer în decupajele realizate din poezia alesului său: gustul sigur al criticului operează o selecție spectaculoasă, oarecum imprevizibilă pentru numeroșii comentatori de pînă acum ai poetului.

Slavko Almăjan, Efectul contrastelor, Poeme alese, **Editura Libertatea,** Novi Sad, 1989; **Marian Odangiu, Alternativa labirintului,** Colecția revistei „Lumina", Panciova, 1990.

Cronică măruntă

PUȚINĂ IHTIOLOGIE

• În noiembrie '89, tocmai în noaptea în care apăram clădirea numărul 1 a forțelor culturale timișorene de duhurile răului, și-a făcut apariția peștișorul de aur • Încîntat peste măsură de un serial privind navigația pe Bega, m-a somat: spune repede trei dorințe • Să dea căldură, i-am spus • Nu, zice, nu-i de competența mea. Dorește-ți un ministru al culturii • Peștișorule, îi spun, dacă tot ești pus pe minuni, alege între Liiceanu și Pleșu. Parcă l-aș prefera pe domnul Andrei, e om cu frica lui Dumnezeu. Dacă vine Necuratul bate metanie și rămîne curat luminat • Peștișorul notează, bifează și susură: **trei**. Dacă am dreptul la trei, așează-l în dreapta lui Pleșu pe Coriolan Babeți. Îl adoră pe domnul Pleșu și, pentru frigul pe care l-a îndurat în noaptea trecută... • S-a făcut, oftează peștișorul. Vrei Babeți, fie și Babeți. Dar mai pune și o naționalitate conlocuitoare. Babeți ce-i, zic eu în gînd, dar nu se cuvenea să-l supăr. I-aș fi spus de Mandics, dar Ghiusi mi-a mărturisit că mîncarea lui preferată e ciorba de pește. Ionel Vartic, peștișorule, zic. E tînăr și înamorat. Să fie adjunct lîngă Babeți, binefăcătorule... Alaltăieri, tocmai în ziua în care se împlinea un an de la minunata întîmplare, am găsit pe birou o notă telefonică în care, anunțîndu-și iminenta apariție, peștișorul de aur mă ruga să mă gîndesc la trei dorințe • Ce să-ți mai spun, iubite și stimate Peștișor de Aur? • Mi-ai îndeplinit dorințele și uite ce pocinog ieși: cărți în librării — ioc, filme noi — nici unul, presa de cultură e copleșită de maculatura pornografică, teatrele se duc de rîpă... • Și ce e, e un mizilic față de ce ni se pregătește! • Așa că du-te la Corneliu Vadim Tudor și împlinește-i lui tot ce și-o dori • De altfel, te anunț că în fața redacției o mulțime compactă de experți abia așteaptă să te transforme în valută • Fii grijuliu și ocolește Timișoara! • Întîmplările mirabile nu lipsesc, prin urmare, în zilele noastre • În ciuda părerilor contrarii, ele se întîmplă în fiecare zi • Elé se întîmplă mai ales în revistele patronate de Adrian Păunescu • În **Totuși, iubirea** sîntem martorii uneia dintre ele: dialogul dintre Adrian Păunescu și prim rabinul Mozes Rosen • Dialogul începe ex abrupto, cu o mărturisire a Eminenței Sale. Domnul Moses Rosen: „— Au venit cîndva, la mine, cu o poezioară antisemită. Mi-au spus că e de Adrian Păunescu. Și eu le-am spus: «Asta nu e Păunescu, dom'ne!» Și eu m-am interesat. Și mie-mi place poezia. V-am spus atunci și vă spun și acuma că, după părerea mea, sînteți unul dintre cei mai buni poeți români ai timpului nostru". • După un moment de derută, te dumirești că, totuși, cel care ia interviul e Adrian Păunescu și că Domnul Șef Rabin spune: „Eu am considerat că un om de valoarea dumneavoastră, nu numai că nu trebuie respins, dar trebuie păstrat .Valorile culturale românești trebuie mobilizate împotriva pericolului fascist și șovinist. Și am găsit în scrierile dumneavoastră numai idei generoase". • Dialogul, memorabil, e așezat sub titlul **Fiecare popor are evreii pe care și-i merită** • Eforturile conciliatorii ale Eminenței Sale nu rimează cu campaniile anti-Păunescu ale altor reviste • În **Familia, nr. 10/1990** citim un nimicitor portret semnat de Ion Negoițescu: „Neavînd nici o îndreptățire să se compare cu Octavian Goga, Adrian Păunescu nu suportă nici comparația cu Aretino, care își vindea condeiul corect, negustorește cui îl plătea mai bine — și, oricît de licențios, nu era totuși vulgar în scrierile lui" • Ne uimește la un critic de finețea lui Ion Negoițescu comparația cu Aretino: erau atunci alte vremuri, alți pești, alți pescari • Am spune și noi că fiecare epocă are peștii pe care și-i merită • Unele epoci îi așteaptă zadarnic să vie • Să vie adică **ziua în care vin peștii** • Și dacă nici acum — la anul 2000 — nu vin peștii, atunci cine să vie? • Să ne mulțumim cu hoții cei mărunți, precum aceia care l-au prădat pe Mircea Dinescu (cf. **Phoenix**, nov. 1990) • Piața timișoreană este supraîncărcată de vînzători bruneți care oferă, contra a cincizeci de lei, **Moartea citește ziarul** • De unde le vor fi procurat? • Vor fi deturnat dumnealor peștișorul de aur care, păcălindu-se cu miniștrii noștri preferați, s-a profilat pe comerțul de carte?

Anemone POPESCU

SIMION MIOC

FARMECUL VENUSIAN AL ROCOCOULUI

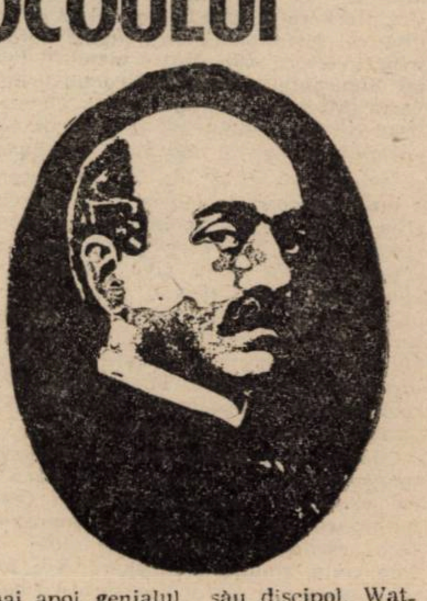

Datorită manifestărilor sale diverse, în caleidoscopia genurilor și speciilor literare, talentul lui V. Alecsandri, în structura lui intimă, deci în specificitatea sa artistică, a fost mult timp „acoperit“ de valoarea cultural-națională a evenimentelor și împrejurărilor în care poetul a trăit și pe care le-a evocat cu entuziasm. Nu vrem să spunem că valorile artistice au fost neglijate, ci doar să subliniem linia unei receptări, în general și mult timp, condusă de factori și aprecieri extraliterare. De la laconismul bine cumpănit al lui Titu Maiorescu, trecînd prin critica interbelică (T. Vianu, Pompiliu Constantinescu), prin intuiția genială, exprimată strălucitor de G. Călinescu și pînă la lecturile lui N. Manolescu, Edgar Papu și complexul eseu despre Alecsandri al lui Eugen Simion, din **Dimineața poeților**, deschiderea receptării estetice devine tot mai insistentă și mai nuanțată, cu rezultate demne de luat în seamă.

Pentru Maiorescu, cele mai bune poezii ale lui V. Alecsandri au „eleganța lor străvezie și simplitatea lor gingașă, uneori banală“, **Pastelurile** fiind „o podoabă a literaturii române îndeobște“[1]. Plasîndu-l într-o perspectivă mai largă, generatoare de anume atitudini artistice, T. Vianu vorbește de starea predilectă a poetului de la Mircești, de „răgazul contemplativ — ceea ce latinul numea otium —“ complectînd despre **Pasteluri**: „natura este fixată **ca aspect** cu mijloacele fragede ale unei pal-te delicate“[2] (s.n.). Pompiliu Constantinescu, la rîndul său, scrie despre „un epicureism sentimental“[3]. „Lui Alecsandri i se pare că peisajul nu are preț artistic în sine. De aceea caută să-l poetizeze, interiorizîndu-l, ridicîndu-l la expresia unei valori psihice“[4], consemnează G. Călinescu. În cercetările mai noi de descifrare a textelor lirice semnate de Alecsandri sînt folosite sugestii din cărțile lui G Bachelard, din tematismul lui Jean-Pierre Richard sau ale unor stiluri culturale, încercări fructuoase de noi sondări ale esteticului în viziunea poetică a creatorului **Legendelor.**

Nu un Alecsandri într-o perspectivă istorică ne interesează în aceste pagini, cît, mai ales, **tipologia actului liric ca atare**, sistemul sau mai bine zis felul cum se constelează, în diverse contexte, metaforele și simbolurile obsedante, care nu sînt rezultatul unor neglijențe sau retorici lejere, cum tot mereu i s-a reproșat lui Alecsandri. Vrem să surprindem „mitologia“ imaginarului său poetic, mitologie care, desigur, nu acordă, ipso facto, frumusețe și originalitate. Atît ca adîncime a viziunii lirice cît și ca valoare artistică, V. Alecsandri se înscrie într-o poziție mediană, într-o comunitate bazată pe afinități elective, care ar avea ca patroni pe Horațiu, pe de o parte, pe Watteau, pe de altă parte. Nu spre o afiliere prea îngroșată la romantism credem că trebuie să tindem atunci cînd vrem să aproximăm specificul lui Alecsandri. Visarea și euforia, epicureismul său sentimental, serbările feerice, galante și caste ale imaginarului, intimitatea erotizată, spațiile netede și clare, sensul fluidic al acestora, cu un cuvînt, **delectarea decorativă** la care se de dă poetul **Mărgăritărelelor** ne îndeamnă să-l plasăm în atmosfera stilistică a rococoului, evident toate asociațiile și referirile avînd sens de omologii și izomorfisme. Altfel spus, toate afinitățile posibile cu artele plastice, în cazul nostru, presupun totuși mijloace sensibile foarte specifice și foarte diferite, de la o formă la alta a artei.

Este subtil și adecvat să spunem că „lirismul **Pastelurilor** provine din emoția recluziunii, nicidecum din contemplația naturii“[5] sau că **„O recluziune** jumătate impusă, jumătate căutată precede, dar, hotărîrea lui Alecsandri de a scrie“[6]. Dar tot atît de revelator ar fi să intuim dinamica interioară ce construiește specific metaforele și smbolurle obsedante, „mitul personal“ al eului liric, „etimonul spiritual“, genetic, al harului său creator.

Iarna, frigul, umezeala, lipsa de soare, — fenomene obiective, declanșează, compensatoriu, în cuibul ocrotitor și cald al camerei de lucru, viziunile dantelate și drăgălașe ale unei fantezii venusiene și feerice, foarte apropiate, credem noi, de estetica și poetica rococoului. „Iarna“ poetului retras la Mircești, în planul exterior-plastic al structurării **decorurilor**, alternează tablouri aparent parnasiene cu reverii intimiste, — expresii lirice ale unor fantasme abisale, dulci serbări“ luminoase și angelice care pot fi puse într-o paralelă prudentă cu poetica visării și euforiei efeminizate a rococoului, curent artistic apărut după „încărcatul“ și tragicul baroc.

„Iarna“, în spațiul poetic al lui Alecsandri, debutează aparent parnasian, cu un enunț de tablou „obiectiv“ (ghilimelele sînt obligatorii, deoarece atributul însoțitor al iernii este **cumplita**, ceea ce exclude o cerință a esteticii parnasiene: tăcere asupra sentimentelor, epitetul „cumplita“ indicînd reacția afectivă a poetului): „Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă“. pentru ca aproape pe nesimțite să se strecoare fluiditatea, alunecarea albului fragil din poetica rococoului: **lungile troiene“** sînt „călătoare“, alcătuindu-și substanța din „fulgii“ în „sbor“, care se întrețes într-o dantelărie pură și fină, „plutes în aer **ca un roi de fluturi albi“**, (s.n.) sau închipuiesc „o zale argintie“, ce acoperă **cu fiori** oximoronici un imens nud **cald, cu „umeri albi“**, — pămîntul țării. „Feminizarea artei, în prima jumătate a secolului (al XVIII-lea, n.n.) este un lucru vădit, care la rigoare, ar fi suficient pentru a diferenția rococoul de baroc“[7]. Artiștii și oamenii cu activități spirituale primesc, în acele vremi, un atribut ce spune mult: „pictori **dulcegi,** poeți **grațioși, filosofi gentili“**[8] (s.n.).

Poetica rococoului presupune spații ample, **nedeterminate,** suprafețe netede și clare („decorul rococo respectă importante suprafețe netede și clare, pe care ornamentul poleit cu aur și întortocheat **își reflectă strălucirea“**[9] (s.n.). În poezie, artă a succesiunii, „întortocherea“ și strălucirea speculară pot sugera durata în timp: „Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară“.

S-a vorbit și se poate vorbi și în peisagistica hibernală a lui Alecsandri de **o simfonie a albului**, de un decor brodat în albimi, în care erotizantul corp feminin se învestește cu semnificații panteistice luminoase · „Tot e alb, pe cîmp, pe dealuri, împrejur, în depărtare, / Ca fantasme albe plopii înșirați se perd în zare, / Și pe-ntinderea pustie, fără urme, fără drum, / Se văd satele perdute **sub clăbucii albi de fum**. (s.n. Albul adus la stadiul de vaporos !). / Dar ninsoarea încetează, norii fug, doritul soare / Strălucește și **dismiardă oceanul de ninsoare**. (s.n.) / **(Iarna)**

Cu toată „feminizarea simbolică pînă și în accesorii“, orice operă rococo, ne-o spun și alți cercetători ai artei, cum ar fi E. Faure sau Hautecoueur, „cu toată tematica ei, ne apare castă“[10]. Astfel, la Alecsandri, **Gerul** (din poezia cu același titlu), mirele aspru și nefericit, își învelește „mireasa moartă“ — „neagra luncă“ (spațiul concav este preferat de plastica rococoului): „C-un văl alb de promoroacă și cu țurțuri lucitori“, imagine omoloagă cu „încadrarea delicată (ce) dobîndește o finețe de pînză de paianjen“ din „fundalurile albe sau aurite cu care Audran (și mai apoi genialul său discipol, Watteau, n.n.) își realiza operele“[11].

Gerul, pribeag și neconsolat, lasă în urma lui delicate chinezerii, decoruri și gravuri florale sau minerale, în amintirea simbolică a iubitei sale: „El dpune flori de iarnă pe cristalul înghețat, / Crini și roze de zăpadă **ce cu drag le-a sărutat**. (s.n.). / / Gerul face cu-o suflare pod de gheață între maluri, / Pune streșinilor casei **o ghirlandă de cristaluri,** (s.n.) / Iar pe fețe de copile înflorește trandafiri, / **Să** ne-aducă viu aminte de-ale verii înfloriri“.

Belșug de dantelării florale pe obiecte inanimate dar și de ființe, semnificații ce îmbogățesc sensul ornamentalului, actul creator avînd și un filon discret erotic: „ce cu drag le-a sărutat“, perpetuînd frumusețea, în amintirea iubitei moarte.

Nu statismul **tablourilor** lui Alecsandri, așa cum s-a tot făcut pînă acum, trebuie să fie subliniat, ci, dimpotrivă, dinamica repertoriului decorativ, această „fugă“ a ochiului pe secvențele **filmului** prezentat sensibilității receptoare. Spre deosebire de clasic și de baroc, în stilul rococo „nu ne este deloc îngăduit să luăm parte simbolic la construcție, ci la ornamentare: sarcină în mod ideal feminină“[13] (s.n.), idee expusă de G. Bachelard, în **Poétique de l'éspace** și preluată de Philippe Mingue.

Alunecarea pre-eseniană a saniei, în aura ei sonoră: „În văzduh voios răsună clinchete de zurgălăi“ (a se compara cu versul: „Rîde pîn-la lacrimi clopoțelul“ al marelui poet rus, într-atît de revelator poate fi și un singur vers, în dezvelirea expresivă a viziunii și tonalității lirice a unui poet !), alunecare într-un spațiu vast, la amîndoi poeții, spațiu în care centrul este peste tot, pentru că nu este nicăieri, proiecție fugitivă ce izbucnește, la Alecsandri, printr-un oximoron încă „nesudat“, în poezia **Sania**: „Zi cu soare, ger cu stele“ și semnifică o „reminscență“ a diurnului și nocturnului mitic. Fericirea supremă a cuplului alexandrist este **alunecarea de vis,** pe întinderea albului imaculat, dar **în cuibul** cald și ocrotitor al saniei: „Săniuța, cuib de iarnă, e cam strîmtă pentru doi... Tu zîmbești?... Zîmbirea-ți zice că e bună pentru noi“.

Spațiul concav, avînd ca prototip scoica, spațiul în forma literei C este forma ideală pentru stilul rococo și, aspect esențial pentru aserțiunea noastră în ceea ce îl privește pe Alecsandri, o formă predilectă, un laitmotiv spațial semnificativ: „Lîngă cuibu-i înflorit“ **(La Veneția mult duioasă),** „O! cuib al fericirilor, / O! țara luminoasă“ **(Țara),** „Cuiburi de privighetoare, cuiburi scumpe de balaur“ **(Răzbunarea lui Statu-Palmă),** în fine, „Și luna, zînă dulce, / Cînd aerul e cald, / Îi place să se culce / În cuibu-ți de smarald“ **(Marea Mediterană).**

Spațiul liric prin care alunecă sania — cuib erotic fericit — se proiectează în vaste broderii albe și strălucitoare, ce ating, fie linia orizontului, fie linia sinuoasă a luncii („pudruită cu mănunt mărgăritar“): „Caii scutură prin aer sunătoarele lor salbe, / Răpind sania ușoară care lasă urme albe. / Surugiul chiuiește; caii zboară ca doi zmei / **Prin o pulbere de raze, prin un nour de scîntei.** (s.n.)“ **(Sania).**

„Vaste porțiuni de suprafață netedă invită privirea să alunece. De asemenea, deschiderile se multiplică. Vidul ocupă tot atît loc cît plinul, dar nu constituie niciodată o referire la plin, neavînd aceeași formă cu el. „Albu-rile“ nu sînt contrariul „negrurilor“, ca într-o tablă de șah; **sînt larg deschise, ca într-o dantelă. Să mai adăugăm aparența fragilă, strălucitoare,** ca de porțelan“[14]. Într-o poezie a lui Alecsandri, în **Floarea oceanului,** situația **estetică prezentată mai sus,** apare **exprimată aforistic: „El pe deasupra zboară voios“. Dacă vom adăuga** și intuiția lui O. Goga, din **Precursori, s-ar putea să ne apropiem** de miezul poeticii „veselului Alecsandri“: **„Ochii senini ai lui Vasile Alecsandri fugeau de fundul prăpăstiilor“**[15]. **Năluca saniei se proiectează în** jurul Mirceștilor: „Pe cîmpia înălbită, netedă, strălucitoare / **Se văd** insule de codri, s-aud cîni la vînătoare /.../ Acum trecem prin poiene, acum trecem prin zăvoaie; / Crengile-aninate-n cale ning steluțe și se-ndoaie“.

Una din dovezile cele mai grăitoare artistic, privind supoziția noastră că esențial, poetica lui V. Alecsandri aderă electiv la decorativul feminizat al rococoului o constituie poezia **Buchet. Calul favorit al d-rei Maria Docan.** Începînd de la nume: Buchet (de flori, dar și de grații care culminează într-un „farmec răpitor“: „Cai mai mîndru decît visul, alb ca un mărgăritar. / / Șoimul tău, Mițică dragă, poart-o zale ninsorie / Ce lucește de departe sub seninul luminos. / Tu-l iubești, el o cunoaște; e frumos, el înc-o știe, Și ca lebăda pe apă se alintă grațios“.

Pînă la Alecsandri, centaurul a fost în mitologia elină, apoi egipteană și babiloniană, simbol al grosolăniei masculine al violenței instinctuale, cu excepție centenarilor Chiron și Phalos. Îngemănării de forță bărbătească, frumusețe și putere cabalină, poetul **Mărgăritărelelor** îi aduce o schimbare de „semn“: **un centaur venusian** ce zboară încîntător de frumos, printr-o primăvară lilială: „Amîndoi aveți un suflet, zburînd vesel pe cîmpie / Dulce, falnică pereche! tablou viu, încîntător! / El pe tine te-mprumută c-un avît de bărbăție / Tu îl împrumuți pe dînsul cu-al tău farmec răpitor. / / Și oricince vă zărește zice-n sine cu-admirare: / «Așa cal, așa copilă!... Ea frumoasă, el frumos! / Pare dulcea primăvară lin primblată-n legănare / Pe un snop de crini ce zboară pe sub soarele voios»“.

Columb spărgînd oul

---

[1] T. Maiorescu, **Critice, Edit. Minerva,** București, 1989, p. 318, 133.

[2] Tudor Vianu, **Scriitori români, I,** Edit. Minerva, București, 1970, p. 35.

[3] Pompiliu Constantinescu, Scrieri, 1, E.P.L., București, 1967, p. 23.

[4] G. Călinescu, **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,** Edit. Fundațiilor Regale, București, 1941, p. 269.

[5] N. Manolescu, **Teme,** Edit. Cartea românească, București, 1971, p. 85.

[6] Eugen Simion, **Dimineața poeților,** Edit. Cartea românească, București, 1980, p. 19,

[7], [8] J. Philippe Minguet, **Estetica rococoului,** Edit. Meridiane, București, 1973, p. 204

[9] **Ibidem,** 192.

[10] **Ibidem,** 207

[11] **Ibidem,** 206

[12], [13] **Ibidem,** p. 161

[14] **Ibidem,** p. 155

[15] O. Goga, **Precursori,** Edit. Cultura Națională, București, 1930 p. 63

TORȚIONARII. Cadența cizmei populare și zeghea

// GULAGUL ROMÂNESC //

SCRISORI CUMINȚI CĂTRE MAICĂ, MAMUCÎ, MAMIȚĂ ȘI MAMAE

Domnul G. este unul dintre cei trei-patru gherleni care au curajul să numească „pușcărie" bastimentul roz-bombon (da, asta e culoarea zidurilor!) ce domină ținutul. Ceilalți locuitori îi spun, invariabil, „penitenciarul". La poalele peretelui sudic al fortăreței se întinde, pe două sute de metri, timid, un cimitir. Dl. G. își face aici plimbarea zilnică. E un amfitrion bizar al țintirimului. De ești june și străin de tîrg, intrat pentru întîiași dată în acest țarc morbid, dl. G. te va supraveghea din spatele nucului ce umbrește șapte cruci și trei cripte. Brusc, ți se va proțăpi în cale, te va rușina cu voce spartă că n-are rost să escaladezi gardul, cei șase deținuți în scurteici maro pe care tocmai i-ai văzut mișunînd sînt „de la liber", băieți cu pedepse mici, nepericuloși, deci. O să-i vezi și prin oraș cu căruțele. Fac gospodărie.

În următorul sfert de oră dl. G. îți va mărturisi că a fost, din 52, „politic", prima oară aci, la Gherla, uite fereastra celulei, aia din stînga, a treia de la etajul doi. Pe urmă va privi cu circumspecție tremurată împrejurimile. Cînd va afla cu ce te ocupi, se va ambala fixîndu-și privirea pe un cavou făcut cu anticipație de o familie cu vază a locului: „Scrie, tinere, scrie, pe mine numai scrisul m-a salvat". Da, așa e. La Gherla a mai mers, îl cunoștea pe comandant. Copilărise cu cîțiva gardieni. La Canal, ehe, acolo a avut de tras cu flăcăii din trupele de securitate. Greu și pentru unii, și pentru alții. Ăștia erau ca brazii. Puși să-i păzească pe ei: măcinați însă de dorul casei. Se descărcau cum puteau. Era unu', Florică, oltean din Șopîrlița dimineața te toca cu patu' puștii, că nu ți-ai nivelat „acrocamentu'", la prînz murea de doru' mă-sii. Ședea mut și dezesperat, cu creionu' chimic în gură și foaia boțită pe genunchi. Dl. G. s-a oferit să-i scrie epistola către muica, că sunt bine, ceea ce vă și doresc.. Olteanul privea mîna alergînd pe hîrtie și îngăima cîte un „de, mă!". Cînd dl. G. îl „desemna" pe h, Florică își ridica armă admirativ: „uaileu, fira-și al dracu, că n-am ascultat io dă domn' învățător Caraghiaur". Scrisoarea isprăvită, soldatul revenea pe poziția controlorului: „da' puntu', puntu' îl pusăși!? Ia să-l văz!". Îl vedea, îl îngroșa, scuipa violet arătînd „acrocamentu'". „Îl văzuși i s-o fi urît dă cînd zace în soare, săracu'! Marș! Acu-ți fac calegrafie pă șale". Vei asculta mirat expresiile oltenești în gura domnului G. și pînă la urmă chiar va rezulta că olteanul își însușise fără cusur „Calegrafia pă șale". Patul armei lovea diferit, pentru fiecare literă a alfabetului. „Ie-te, **a**! Ține, **be**!" „Puntu'" însemna una după ceafă. Asta a fost doar începutul, va constata domnul G. D-lui a liniștit multe dode, maici, tanti, tațe, moașe cum că pifanul e bine, ce vă și dorește, liberarea e p-acilea.. Și a supraviețuit. Scrisul i-a intrat în sînge, a mai însemnat cîte ceva, dar nu se mai lega ca pe vremuri la Canal, s-ar duce și la cenaclu, dar i-e cam rușine și nici nu se prea ține.. -

MÎNA ALBITĂ DE FURIA PROLETARĂ STRÎNGE PATUL ARMEI

Ne-am deplasat la sediul foștilor deținuți politici pentru a încerca o schiță a bestiarului torționarilor autohtoni ai deceniilor postbelice. Primul subiect: trupele de securitate, personajul colectiv pentru noi. Purtam în minte povestea domnului G. și emisiunea O.S.O.P. „Dacia". Interlocutori ne-au fost domnii Marcel - Cazacu, Gheorghe Brînda Mihai Pletea și Alexandru Talașman. În cele relatate mai jos ne bazăm pe mărturiile d-lor.

Trupele de securitate se recrutau după un scenariu minuțios. Nimic nu era lăsat la întîmplare: a șaptea spiță a familiei era verificată. Curățenia politică a arborelui genealogic, o dată dovedită, cei selecționați erau supuși îndoctrinării feroce. **Cîți dintre membrii fostei Siguranțe au trecut în structurile noii Securități?** La început destui. Cu excesul de zel trebuincios. „Cei de la Siguranță, spunea dl. Cazacu, i-au educat pe viitorii lor călăi". În '48, ca urmare a unei perioade de experiment și tranziție, la 23 August se înființează Securitatea și Miliția. Trec cîteva luni și comuniștii vor spune adio vechilor tovarăși de drum, ticsind pușcăriile cu ei. Mîna și oamenii Moscovei formaseră specialiștii și trupele de rigoare: ele vor lichida fără cruțare partizanii din munții Banatului, Făgărașului, Maramureșului și Bucovinei. Erau fiii poporului și acționau din ordin.

Canalul și punctele sale de lucru erau supravegheate de asemenea trupe. Cu ele, problemele erau bifate rapid. Conferențiarul dr. Simionescu a supraviețuit reeducării. Eșuat în 1951 la Peninsula, trebuia să dispară. Era torturat sitematic. Bătut neaoșește cu cozi de mătură. Noaptea curăța dușumeaua de noroiul măsurat în prealabil cu unghia de răcanul sănătos politic. Epuizat fizic, Simionescu își presimte sfîrșitul. Ce se întîmplă? Deținuții munceau „la mustață" (terasamentul de cale ferată unde se descărcau arocamentele). Sub pretextul că nu muncești, erai scos din formație spre a da sama. Depășeai, la ordin, sîrma ghimpată a morții. Glonțul venea prompt. Încercare de evadare, așa își legitimau asasinatul trupele securității, își reamintește dl. Brînda. Simionescu a sfîrșit în spatele sîrmei. La fel Dumitrache, șef de secție al sectorului mecanizare. Informatorii au sesizat că acesta „protejează deținuții intelectuali". O înscenare ieftină (cu o șoferiță — nimfă dobrogeană — care îl atrage la Cernavodă și-l convinge să se ascundă într-o ladă de scule) și un glonț în ceafă aplanează chestiunea.

O dată cel puțin, într-o noapte de iarnă, „sistemul" a dat greș. Se lucra de aproape douăzeci de ore. Șeful gărzii, sergentul Cojocaru, l-a chemat la raport pe Spînu, un „politic" cu vechi state. Lumea bănuia urmarea. Linia de ochire fusese luată. Deținuții au făcut grămadă în jurul lui Spînu, cerînd să-i împuște pe toți. Cojocaru a început să bolborosească amenințări răcnite, nerevenindu-și. Cei de pe terasament au refuzat să mai lucreze. Clipe lungi, bandiții poporului și vlăstarele noii democrații au stat față-n față. Spre dimineață, soldații au început să urle de frig. Ca lupii. Înghețaseră pelerinele pe ei. Cojocaru și superiorii au cedat: pușcăriașii au fost duși înapoi în barăci. A doua zi, cizmele puterii populare tropoteau mai puțin amenințător parcă.

AFARĂ, CAII ERAU ÎMPUȘCAȚI. LA ZARCĂ SE „POTCOVEAU POTCOVARII"

Destui „foști" s-au mărturisit a fi împărțit celula și salahoria cu ex-torționarii lor. Parte din anchetatori, comandanți, paznici au fost aruncați de pe punte o dată cu schimbarea macazului și completarea dosarului personal. Alții au ieșit țapi ispășitori (v. reeducarea) inaugurînd „zarca" sau „mustața". Uneori au fost readuși în poziții modeste (cazul plt. Roșca, condamnat și reîncadrat la Gherla), apoi reînfundați. E sarabanda unui sistem pentru care, în momentele cele mai seci și cinice, călăul devine victimă și invers.

Procurorul Ștefănescu (tribunalul militar Timișoara) e cazul exemplar al categoriei (s-o numim antonpannesc) a potcovarului potcovit. Zorii noii orînduiri îl prind pe baricade, pronunțînd un șir de pedepse capitale în procesele partizanilor din munți. Echilibristica îi reușește pînă prin 1950. Cineva se pleacă asupra dosarului întredeschis. Îl pune pe rol. Ștefănescu ajunge la „Peninsula", via Jilava și Poarta Albă, deoarece, spune acuzatorul public, făcuse frontul în Basarabia și, cu imparțialitate, condamnase și acolo. Fostul procuror este cazat la Jilava, în aceeași celulă cu șase inși condamnați de rechizitoriile sale. Pe cale de consecință va purcede la lustruitul pantofilor, laolaltă cu execuția fără greș a mai multor mici servicii. E refuzat, pasat la Poarta Albă, transportat la Peninsula, unde erau numai „politici" și o foamete cumplită. Șerpii erau trufandaua lunii. Pe rampă erau aduse capete și burți de animale, descărcate așa cum se nimerea: pe cărbuni, în praf. Deținuții le cărau în spinare spre colonie. Le devorau de fapt pe drum, crude și pline de mizerie. Ștefănescu nu putea rezista unui atare ritm culinar. A intrat în folclorul Peninsulei că, într-o zi, un țăran din Banat s-a dus la el cu o bucată de pîine și una de brînză. Fostul magistrat le-a înfulecat lupește, ultimele firimituri amintindu-i că ar fi util un rîgîit de genul: „De unde mă cunoști?". Finalul cade previzibil: „m-ați condamnat și pe mine". Periplul lui Ștefănescu are sfîrșitul la Baia-Sprie. Comandantul Sava, ospătar de meserie, îl obligă să intre în mină. Înăuntru dă, nu se putea, peste foști partizani din regiunea Caransebeșului. Va mînca din mîinile lor; va fi scos la suprafață datorită lor, biată fantoșă a torționarului din care, la capătul unei experiențe, a rămas viu doar stomacul.

GARDIENII SAU TANDREȚEA ASCUNSĂ A LUMII

Personalul Cluj-Sighet. Bătrînul din fața mea își pocnește patalonii de postav cu mîinile — lopeți și trenul îi dă bice. Încărcat și împestrițat cum îi stă bine, vagonul e o șezătoare pe roate, tulburată de un moment feroce. Două degete ale moșului sînt duse la nasul uriaș de păros. Fornăitul ante-diluvian. Rezultatul (pe măsură!) se lăfăie pe podea, întins cu tact de un bocanc preistoric. Dau pariu cu partea din mine rămasă insensibilă că, preț de zece stîlpi trecuți pe lîngă fereastră, se va ivi și batista. A răsărit, bucată de olandă imaculată, dar după douăzeci de stîlpi. Pe îndelete, în admirația mută a călătorilor-chibiți, bătrînul își șterge nodurile cioturoase ale deștelor. Isprava l-a impus poporenilor. Preia fără rezistență conducerea ostilităților colocviale. La Apahida se întrerupe curentul. Stăm. Moșul înalță, după zece minute, un patetic „Dòmnie 'utie-mă cu p..." care cutremură vagonul. Pantofii de vinilin și plasele de iută țopăie de plăcere. Fac notă aparte. Nu rîd și, nenorocire în plus, citesc „Dreptatea". Purtîndu-și privirile cînd la mine, cînd la ziar, bătrînul bubuie, la intervale mici cîte un „no, dară!". E clar că-l supăr. Lumea stă în așteptare. Trenul, idem. Doar o babă e supărată pe divinitate: „Dumniezău ăsta ori îi orb ori s-o fi fost plecat din ceriuri dă nu ne mai vedie". „Tu, fată, tu, bîrîie moșul, nu ție mai cînta atîta, șăzi pă curuț c-om mere acăsucă". Întorcîndu-se spre mine: „ție văd ficior fain, ori să fie pus țărăniștii mînurile pă dumniata?" Sînt pus la zid. Prin vagon limbile se dezleagă și se pomenesc, numai în județul Cluj, treizeci și trei de locuri unde Coposu ar fi luat bătaie. „Băă, dară la aieștea î-o le-am fost tată, bă! La Dierla" Cum așa? silabisesc firav. Vecinul meu se pensionase gardian, cu anii '50—'60 trecuți cu onor în cartea de muncă. Vagorenii cad în transă. Bătrînul gardian are acum două lumînări enorme în mîini, pe care le agită rememorînd zilele de aur ale gărzilor române. Îi aflu numele: Ambrozie. În vagon coboară liniștea marilor încercări. Ambrozie se ridică, muntos, și ne execută cu economie de mijloace, o zi din tinerețea sa, cînd îi ținea sub cheie „pie tăți Căpoșii nu nă-ntiresază, să fie fost cîn' să fie fost, tot un drac!" Capul sus, genunchiul drept îndoit, degetul stîng în nara dreaptă și noi deducem detașarea ironic-intolerantă față de pușcăriașul politic cu ifose, pe care îl potolea cu un „no, amu ăi mere și ție-i pișe. Aibi die grije!" Cum pedepsea Ambrozie? Moșul se apleacă, apucă mușamaua scaunului cu degetele menghină, o adună gîfîind, toată pe cinci centimetri pătrați și ne formăm o imagine: „ni, așè, mereuț, mereuț." Recunoaște că era „pruncuț" pe lîngă alți colegi, bunăoară „Dănciuț die la Tiochiș, Găvriluț die la Nima, Valer die la Țaga,". Modelul căinat de toți, zice Ambrozie, a fost Giuri de la Iclozăl, care „numa' ce-i țîpa în sus, mintunaș nu-i mai prindiè". Vine Gherla. Majoritatea coboară și văd zeci de lumînări peste tot. A doua zi va fi sfînta Maria și se va merge în pelerinaj la mînăstirea Nicula, care poartă hramul sfintei născătoare de Dumnezeu. Moșul coboară primul. Pe trepte își suflă, de încheiere, nasul. Ce rămîne, îl șterge prelung, cu degetele răsfirate de trunchiul gros al lumînării.

„EU MĂ CHINUI SĂ-L OMOR, ȘI TU ..."

„În 12 ani de temniță am întîlnit sute și mii de gardieni care s-au purtat cu noi bestial. În marea lor majoritate, i-am uitat. Nu mai avem nici o dorință de răzbunare" (dl. Marcel Cazacu)

Discuțiile se leagă greu. Vrem nume, date, stiluri de tortură, ticuri. Figurile sinistre, de serie lungă, s-au topit în cenușiul memoriei. Torturile, și ele, cu excepția unicatului reeducării erau stas. Ce a rămas e la limita, la confuzia dintre tragic și comic.

Dl. Cazacu pomenește într-o doară de plt. maj. Șerban, unul din zbirii coloniei. Omul își zugrăvea casa. Fuseseră aduși deținuți. Nevastă-sa, grijulie, a acoperit parchetul cu ziare. Gest inadmisibil. Aduși în casă, deținuții s-au năpustit asupra ziarelor. Le citeau înfrigurați. S-au pus pe zugrăvit cu ziarele pe jos, cu grijă mare să nu le murdărească. Unde s-a putut, le-au ascuns sub veston. Vine Șerban, vede scena, e năucit și-și apostrofează memorabil consoarta: „Ți-am spus, Anico, vigilență, Anico, vigilență, cum ai putut greși în felul ăsta?" S-a pus pe controlate. Îi găsește unuia, un țăran cu șapte clase, ziarul în buzunar; îl leagă și-l aruncă în groapa cu var. „A, înseamnă că pe Cioată, Cioată Mihai", zice dl. Brînda. Deținuții l-au scos de acolo. La vremea aceea Cioată rămăsese paralizat. Își tîra un picior. Avea contuzii și aproape toată suprafața pielii a fost arsă.

Rar, gardienii se înmuiau. Stîngaci. Cu rezerve. Cîteodată ieșeau situații burlești. La Aiud, sergentul Fizeșan s-a umanizat o oră, în lumina palidă a unei după-amieze de toamnă. Îl scosese la plimbare pe Paliacu Ion, închis în celulă. Avea un singur plămîn. Deși venise ora mesei, Fizeșan cuprins de remușcări, îl lăsă pe Paliacu să se odihnească rezmat de zid. Trece pe acolo Koller, comandantul. Îl vede pe Paliacu și-i spune părintește: „Bun, bun, stai aicea". Se duce la Fizeșan, susurîndu-i: „Porcule, cu a cui aprobare îi lași pe bandiții ăștia afară. Eu mă chinui să-l omor și tu..."

Între cel în zeghe și călău se instaura, adesea, o stare de amorțeală. Bătaia, pedepsele veneau automat, erau de la sine înțelese, în firea carcerii. În rest, între cele două părți se mai practicau trocuri. Deținuții dădeau brichete, mașini de bărbierit, ceilalți, unii, aduceau ziare, informații. Printre lovituri. Asta se întîmpla, de pildă, la Gherla, prin '57. Conducerea era sistematic informată. Atunci a turnat unul Angheliu.

„Dacă au fost și buni? Au fost. Despre moș Dumitrache ați scris în «Orizont»" (dl. Cazacu). Cumnatul lui Dumitrache, Vițel, era, la Tîrgușor, pîinea lui Dumnezeu. Povestea deținuților scene din trecutul său. Cum pe vremea legionarilor a fost acuzat că a găbjit politicii dinaintea lui '40. Că, de fapt (și aici Vițel se amuza blajin) cel care-l acuza făcea o confuzie cu altul, „tot cu nume de dobitoc, ca și mine". Respectivul se chema Joian și el Vițel. Blîndețea bovină a lui Vițel și agresivitatea de secol XIV a atîtor altora, circumscriau o faună a pazei penitenciare care, o dată în plus, ne singularizează.

Daniel VIGHI
Carol SEBESTYEN

Livius Ciocârlie

Fragmente de jurnal

Reîncep jurnalul într-un caiet primit, ca şi anul trecut, nu ştiu de ce, de la fabrica Elba, prin secretariat. N-am scris cîteva luni şi alte cîteva, de cînd am lucrat la corespondenţe, scrisem fără tragere de inimă. Mă las prins de publicistică, renunţ la ce făceam. Nu m-aş fi apucat nici astăzi dacă nu dădeam peste micul jurnal al lui Călinescu, superb. A mai fost şi Şerban. Ne-am întîlnit marţi la „Orizont“ Făcuse referatul de cenaclu pentru poeziile lui Tolcea, foarte generos, foarte entuziast, iar la urmă ne-a chemat Costinaş în hruba lui de la parter, club de cineaşti amatori, plin de citate ironic reproduse. Acolo Şerban, oţărît de atîtea laude, l-a luat la refec pe Marcel şi brusc, la un moment dat, m-a întrebat cum apare el în jurnal. N-am răspuns nimic, n-a insistat. Avea mustaţă, dacă e să spun. Alteori e ras, alte ori cu barbă fără mustaţă, sau cu barbă şi mustaţă. Aşa, numai cu mustaţă, arată pus pe fapte de arme. Pregăteşte cu Adriana un număr de revistă pentru ziua copilului şi a lansat o anchetă despre prima carte citită. Au răspuns, pare-se, Dimov, Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu. Am răspuns şi eu A doua zi m-am împotmolit cu X. la restaurantul nou de pe Bega. Dă-i şi cu bere, dă-i şi cu vin, ne-am cam ameţit. Nu m-am lăudat, cum fac cînd beau. De fapt, nu mă prea laud cu X., cu el nu apuc, se laudă el. Fiind totodată şi sincer modest. La fel şi eu. Au mai fost Y, grăsan, cu glume vulgare în gură, şi Z. X. şi-a trîntit muştar pe cămaşă, Y, bere pe pantaloni, Z, a spart un pahar. Eu, cuminte. Veneam de la seminarul de învăţămînt ideologic, ne întîlnisem pe drum. La seminar, maestrul, nervos. Se făcuse unu, celelalte grupe „se zbenguiau“ pe coridor: „Alţii se zbenguie şi noi nu mai ieşim“. Vinovat, profesorul. Ca să evite lozincile din bibliografie, a făcut o teorie despre importanţa educaţiei şi timpul a trecut. Cum a fost un fel de examen şi tot anul n-am deschis gura, am făcut ca el, dar măcar le-am spus obrăznicii. Era vorba de conştiinţa socială în raport cu existenţa socială.. Discuţiile merg, am spus, de parcă atunci cînd ai înţeles cum stai pe lume ai şi ajuns le liman. Ce te faci însă dacă ce înţelegi nu e prea plăcut? Dacă, de pildă, înţelegi că istoria vine peste tine. Nu era nici un pericol ,tot ce contează este să spui ceva, ca să te prefaci că ai „participat“. Dacă ai striga „Trăiască regele!“ foarte probabil nimeni n-ar reacţiona. De auzit ar auzi vreo doi, însă nu i-ar interesa

Mă trezesc la cinci fără un sfert, cu mare durere de cap după cheful de ieri. Înghit două antinevralgice şi mă culc la loc. Nu mai adorm. Mă scol la şase punct, hotărît să mă las de băut. Toamna trecută m-am lăsat de fumat, acum două săptămîni de bîrfit, astăzi de băut, sînt pe drumul cel bun care duce la mănăstire. La zece plec spre „Orizont“. Nu-l găsesc pe A., îi las un exemplar din carte şi un material pe birou Intru la redactori, stau de vorbă cu Adriana şi Cornel Ungureanu despre **Ocheanul întors** şi despre jurnalul lui Olăreanu. Cornel îmi cere cvartetul Alexandriei. Îi promit corespondenţa lui Durrell cu Henry Miller. Discuţie lîncedă din cauza mea, am capul greu. Trec pe la croitor, comand o pereche de pantaloni. Cînd termină de luat măsurile mă întreabă confidenţial, cu voce scăzută deşi nu e nimeni prin apropiere, pentru cînd îi vreau. Se uită adînc în ochii mei. Fîstîcit, l-aş purta în toamna asta, spun Mă cheamă peste o săptămînă. Îi strîng mîna ceremonios. Intru la discuri, nu găsesc nimic. Urc la Pintilie. Îmi povesteşte despre P. I-a fost asistent lui Nae Ionescu, studia filosofia matematicii. În timpul războiului l-au trimis în Transnistria, funcţionar cultural. S-a însurat cu o cîntăreaţă localnică După '44, a adus-o în ţară. Au venit ruşii, au ridicat-o şi n-a mai auzit de ea. A încercat să fugă prin Jugoslavia, dar l-au prins sîrbii şi l-au băgat în lagăr. Ar fi putut să scape, însă se împrietenise cu un fost ofiţer german care, suferind, trebuia îngrijit. Conştiinţa e o boală, comentează acum. Ori de cîte ori un popor s-a îmbolnăvit de boala asta, s-a ales praful de el Retrimis în ţară, l-au dus la canal. Mai tîrziu s-a făcut merceolog, sau aşa ceva, şi, pare-se, n-a mai scris nimic. E un bătrîn senin, l-am cunoscut la înmormîntarea lui Cotruş. Stă cu noi şi doamna Pintilie, vine şi fata, pe care au repartizat-o la muzeul mineritului de la Petroşani dar speră să găsească loc la secţia de artă de aici. E fină. Bea cafea. Seara, mă uit puţin la un film coreean. Foare pur, foarte **bien pensant**. După cît înţeleg, Kim Ir Sen al lor este şi mai cel mai mare decît al nostru Citesc **Ochean întors.**

O zi amărîtă deşi nu s-a întîmplat nimic deosebit. Dimineaţa, T se plînge de cîte are pe cap, nici gînd să-şi termine teza. Rămîn acasă şi lucrez fără chef, din toate cîte puţin, fac şi puţină franceză cu Alexandra. La prînz vorbim despre Tavi. Bolnav şi de ficat şi de rinichi, i-au dat un regim cumplit. fără băut fără fumat. Cu băutura rezistă de cîteva zile, cu ţigările nu. Puşa pare destul de senină, nu se poate şti ce-i în sufletul ei. După masă n-am de lucru şi mă duc la tenis Ajung la teren, nu e nimeni, scot **Ochean întors** şi citesc. Vin şi ceilalţi, facem un dublu, joc mai slab ca oricînd, mai slab şi decît anul trecut. Încerc să fiu filosof, însă nu reuşesc, mă enervez treptat. Trec cu racheta peste plasă, mi se atrage atenţia, recunosc, dar pretind că nu obişnuiam să sancţionăm. Ei nu zic nimic, renunţă la punct, mă privesc miraţi. „Să fie cum vrea el“. Îmi vin în fire şi cedez punctul următor. Îl bodogănesc pe bietul Ghiţă deşi nu sînt cu nimic mai breaz. În timp ce ne îmbrăcăm, Feri mă întreabă de ce sînt prost dispus Poate pentru că m-am lăsat de băut, spun. Să nu faci prostia asta, zice. Te-ai lăsat de fumat, te laşi de băut, unde vrei să ajungi? Acasă, T, foc de supărată după o luptă greco-romană cu o profesoară venită să aducă zor nevoie un plocon. Vedem o prăpădită de melodramă: tata, ca de obicei, se înfurie pe personajul feminin. Înainte de culcare protestează împotriva politicii internaţionale, care nu e bazată pe cinste şi sinceritate. Am prostul gust să-i răspund. Aşa a fost de cînd lumea, spun. Atunci să se ducă dracului toţi!

După masă, Micu Jurăscu, în trecere prin Timişoara. Nu l-am întîlnit de peste un an Aceeaşi bună intuiţie a oamenilor şi acelaşi bun simţ. Între timp îmi telefonează E.S. Îi mulţumesc pentru articol. Pare puţin iritat, ca şi cînd l-aş acuza că, din bunăvoinţă, n-a fost obiectiv. Aflu, uluit, că fata lui a ratat admiterea la filologia din Bucureşti. Acolo, prin urmare, lucrurile se petrec cinstit. Şi înseamnă că el, S., n-a făcut presiuni Tocmai citeşte cartea lui Sorin. A ajuns la jumătate, i se pare cea mai bună, deşi înaintează destul de greu. Îmi vine să zîmbesc; e un fel de a spune „o citeşte serios“.

Mama are pneumonie, nu pare grav. Şedinţă în aulă cu toată lumea. Ce e bun, ce nu-i bun, de ce nu învaţă studenţii. Nu învaţă că-s blăstămaţi, spune moş poveste. Dacă vrem cercetare la nivel mondial, spune Muscutaru, ne trebuie condiţii. Dacă n-avem condiţii, nimeni nu ne împiedică să-i spunem tot cercetare la nivel mondial Îmi telefonează M.B. să cumpăr „Luceafărul“. A apărut o recenzie foarte rece. A apărut şi una bună în „Cronica“, deci nu mă pleoştesc. Cel de la „Cronica“, îi spun, e mult mai deştept Invitaţi la familia G. Părinţii doamnei, întorşi din Grecia, povestesc. Ea, doamna, pleacă în Polonia la un congres. De băut n-am băut decît în limite admise, un pahar cu aperitiv şi unul cu vin grecesc.

Duminică fără nimic deosebit, în afară de boala mamei, ajunsă la vîrf. Soare, început blînd de toamnă. Stau în casă, lucrez fără prea mult spor. Citesc dintr-o mulţime de cărţi. Memoriile lui Iorgu Iordan Nu bănuiam ce se petrecea cu ei în zilele cînd ne plictiseam la curs. 500 de scrisori de la mari lingvişti arse, mai mare dragul. Scrie ca despre ceva consumat, însă eu am ars o mulţime de hîrtii acum cîteva luni şi nu fără să ştiu de ce. Seara film românesc de acţiune din care, ca de obicei, nu descurci nimic.

Dimineaţă pierdută la facultate, cu tot felul de corigenţi. Termin la zece jumătate şi, cînd să plec, se anunţă că unei studente rectoratul i-a mai oferit o şansă. Nu trece nici acum În schimb, dimineaţa, la intervenţia lui N., îl trecusem pe un fefist amărît care, la ultimul examen în franţuzeşte, nu ştia cum se citeşte **u**. Anul trecut a rămas repetent după ce încercase să ni se ploconească cu ţesături olteneşti. Către prînz se anunţă că rectoratul a cerut reexaminarea, cu o altă comisie, a unei şnapance, fată de nu ştiu cine, după o reclamaţie stupidă respinsă de decanat însă acceptată de rector ilegal. Vînzoleală la catedră; eu — fidel hotărîrii — rămîn calm. Spre seară plouă. Vedem ultimul episod dintr-un serial E ca şi cum toată ţara şi-ar fi pierdut rudele într-un accident. De săptămîna viitoare, efortul să ne obişnuim cu alţii, pînă ce nu vom mai putea fără ei. Mama se simte mai bine. Septembrie. Luni.

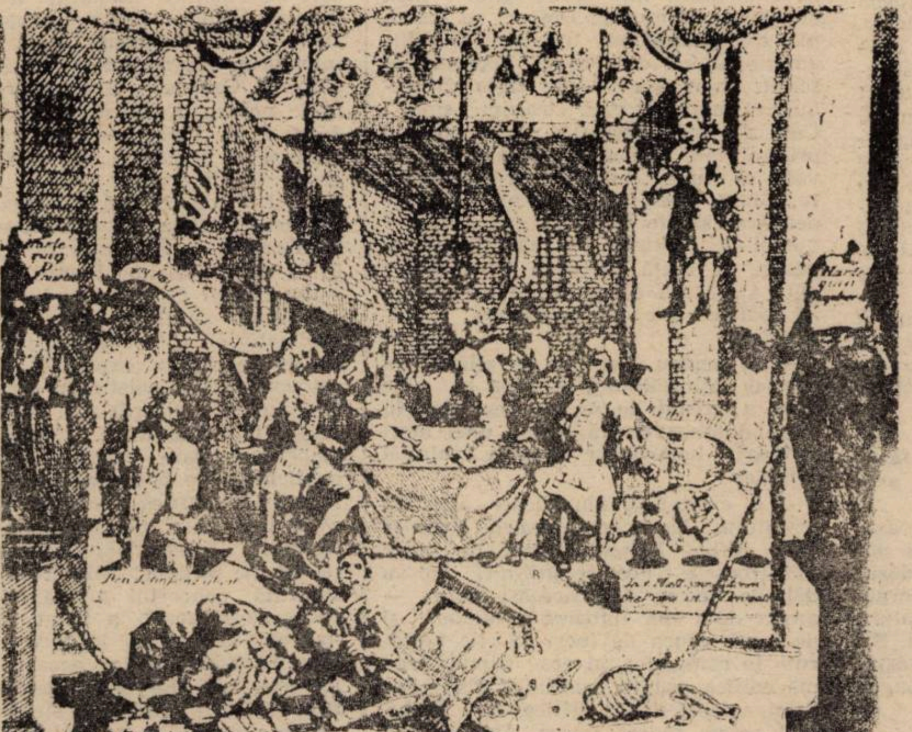
O privire corectă asupra scenei britanice, Stadiul I, 1724

Dincolo de cuvînt

„Părul rîurînd”

Pitorescul verb **rîura** este derivat, nu prea timpuriu, în interiorul limbii române, din străvechiul **rîu** (lat. **rivus**), mai exact spus, din tema pluralului **rîuri (rîur-)**, cu ajutorul sufixului verbal **-a-**. Prilejul mi se pare binevenit că să amintesc — celor care vor să se bucure de zbenguirile, deloc supărătoare, ale derivării româneşti — că limba noastră extrage, în cîteva cazuri, verbe şi participii-adjective noi pornind de la formele de plural ale unor substantive, de obicei, neutre. Aşa s-a întîmplat, între altele, cu **înfrigura** (din **în-** şi **friguri**, nu din **în-** şi **frig**, căci atunci verbul ar fi sunat: **înfriga!**) şi cu **îngîndura** (din **în-** şi **gînduri**), ambele întrebuinţate mai ales la participiile-adjective: **înfrigurat, îngîndurat**. Octavian Goga, **E sărbătoare:** „Veniţi voi, obidiţii lumii, cu buzele **înfrigurate**, / Voi, chinuiţi de arsura unei tăceri îndelungate“; V. Voiculescu, **Isus din copilărie:** „Zăceau pe sfînta masă biete flori vinete, încă **înfrigurate**“; Tot Voiculescu, **Singurătatea:** „Atunci Singurătatea se scoală-**ngîndurată** / Şi umblă visătoare, pe streşini de-nălţime“; Ion Barbu, **Pentru marile Eleusinii:** „Nocturne bolţi vor ninge din slăvi misterul lor, / Ţi s-o răsfrînge-n suflet tăria-**ngîndurată** / Iar sfînta ta durere va trece legănată, / În ritmuri largi şi grave, de corul sferelor“. Nu altfel s-au întruchipat derivatele **vălurat** (din **valuri**) îi **vălurit** (de fapt: variantă a celui dintîi), forme „deprefixate“ pentru **învălurat** şi **învălurit**. C. Sandu Aldea: „Aurul **învălurat** al grîului“.

Noul verb **rîura** „a curge“ (ca un rîu)“ — nu prea cunoscut, din păcate, obştii vorbitorilor — este înzestrat cu disponibilităţi figurative remarcabile, pe care poeţii nu au pregetat să le actualizeze, mlădiind înţelesul lui general şi supunîndu-l la nuanţări contextuale vrednice de toată atenţia. Astfel, cu referire la **păr**, verbul nostru echivalează cu „a cădea în valuri, a undui“, sugerînd plastic o mişcare armonioasă, ritmică, rezultînd din exuberanţa podoabei capilare, mai ales a celei feminine. Introducîndu-l în balada sa **Crăiasa zînelor**, Coşbuc a contribuit la o mai bună cunoaştere a acestui frumos cuvînt şi la preţuirea imaginii pe care el o implică: „Pe-un nor de aur lunecînd / A zînelor crăiasă / Venea cu **părul rîurînd**, / Rîu galben de mătasă“. Ca un adevărat poet ce se află, Coşbuc despică „firea“ intimă a verbului, însoţindu-l nemijlocit, chiar în fruntea versului următor, de însuşi cuvîntul de unde el derivă: „Venea cu părul **rîurînd**, / Rîu galben de mătasă“. Întîmpinarea termenului de bază **(Rîu)** cu derivatul său **(rîurînd)** îi prilejuieşte poetului acea interesantă specie a „repetiţiei“, în care nu se reia, aidoma, acelaşi cuvînt, ci doar aceeaşi rădăcină, prinsă în structura unor termeni diferiţi, dar strîns înrudiţi, dovadă tocmai identitatea rădăcinii **(rîu-)**. Pe de altă parte, aceeaşi „întîmpinare“ are şi darul de a consolida imaginea „părului **rîurînd**“, printr-o comparaţie juxtapusă („**Rîu** galben de mătasă“), orientînd în aceeaşi direcţie asociativă **(părul-rîu)** şi invitînd la o dublă percepere a „obiectului“, atît vizuală („Rîu **galben**“) cît şi tactilă **(„Rîu** [...] de **mătasă“)**. Nu altfel procedează Coşbuc într-un crîmpei din valoroasa lui versiune a **Eneidei,** unde **rîura** — folosit, cum rar se mai întîmplă, în înţelesul său nefigurativ originar — se supune aceleiaşi forme a repetiţiei, fiind totodată constrîns să regreseze către propria-i obîrşie, recunoscîndu-şi-o şi bucurîndu-se de o asemenea reapropiere. E vorba de muntele Atlas din nordul Africii, a cărui înfăţişare păstrează, în viziunea lui Vergilius, ceva din fiinţa, omenească totuşi, a legendarului uriaş al vechimii, care „sprijinea cerul pe-un umăr“. Iată, în tălmăcirea lui Coşbuc, aceşti hexametri vergilieni: „Piezişele coaste şi coama / Naltului Atlas, acela ce-nfulecă cerul pe creştet, / Atlas, al cărui vîrf, încingat de vuite brădeturi, / Vecinic bătut e de ploi şi de vînt şi de negru-ntuneric; / Umerii zac învăliţi în zăpadă şi-i **rîură rîuri** / Repezi pe-obrazu-i bătrîn...“. Învecinarea celor doi termeni legaţi prin identitatea rădăcinii — **rîură rîuri** — e o iscoditură coşbuciană, inexistentă în original: **flumina mento / Praecipitant senis** — adică „pîraie iuţi se scurg pe bărbia bătrînului“. În textele folclorice care însoţesc şi ilustrează cercetările lui Lucian Costin despre **Graiul bănăţean** (Timişoara, 1926), ne reîntîlnim cu acest sens, propriu şi originar, al verbului în discuţie: „Unde floarea împupeşte, / Niciodat' nu vestejeşte, / Apa dulce **rîureşte**“.

Detaliu pitoresc: cum **rîu** înseamnă şi „element decorativ în portul popular, cusut în rînduri verticale pe ii, cămăşi, cojoace“, participiul-adjectiv **rîurat** cumulează, la rîndu-i, şi înţelesul corespunzător: „Adusei trei fete mari, / Cu **iile rîurate**, / Cu rochiile cărărate“. Desprins din **cărare, cărărat** e sinonim metaforic pentru „dungat“, „învîrstat“: fără comentarii!

G. I. TOHĂNEANU

Convorbiri

Cu pictorul Viorel Toma

— În numeroase cronici plastice care vă sînt consacrate apare, îndeobște, un an de referință — 1975 — echivalent, după cum se relevă, cu o „adevărată schimbare la față". Ce anume determină această remarcă?

— Iată despre ce este vorba: Intîiul meu vernisaj a fost de pictură, pe cînd eram încă student. Momentul aparține anului 1968. A urmat perioada post-universitară, în care am abordat grafica, uitînd voit de pictură. Asta și pentru că, la vremea respectivă, în arta plastică românească se creiona o deschidere spre arta universală, iar **op-art**-ul, căruia m-am consacrat timp de 7—8 ani, era foarte actual în acel deceniu. Pe parcurs, lucrările au început să mă nemulțumească, pe măsură ce-mi dădeam seama că tabloul nu făcea altceva decît să rămînă un obiect frumos, decorativ... Tot mai frecvent îmi aduceam aminte de mirosul uleiurilor pînă cînd, într-o zi, m-am reapucat de pictură.

— Natura statică, ca o zonă a purității ori ca un perimetru obsesional e cea înspre care vă converg, tot mai mult, preocupările. Sugestiile sînt foarte diverse. Încep prin a numi o lucrare ce dezarmează, e vorba de Don Quijote și Sancho Panza, **și aș sfîrși cu altele, de o stringentă actualitate, cum sînt cele intitulate** Ferestroika **I (II).**

— Obiectele pe care le am, le adun cu zel de colecționar, ele fiind de regulă nebăgate în seamă, uneori cioburi prăfuite descoperite prin poduri, ori alte locuri uitate; eu le caut, însă, și le păstrez atunci cînd îmi sugerează ceva — anume că le-aș putea asocia într-o compoziție. Benefic este, adesea, rolul întîmplării; așa s-a potrivit ca o fructieră zărită la cineva să mi-l sugereze pe .. Don Quijote și abia atunci să descopăr că, de ani de zile, eu îl aveam pe Sancho Panza — o tiugă — dar unul fără altul nu spuneau mare lucru! **Ferestroika** există la mine în atelier; ea este un vizor de ușă, identic cu cel din lucrare, dar a trebuit să vină anul '89 să înțeleg, privindu-l, că poate constitui suportul unei lucrări protestatare căreia, după ce am realizat-o, am simțit nevoia să-i adaug și perechea: am deschis ușița și am zărit acele obiecte deformate, chinuite, contorsionate ce alcătuiesc **Ferestroika II**

— În ceea ce privește tehnica de lucru, rețin că, adesecori, s-au făcut asocieri care vă „înrudeau" cu arta olandeză...

— Intîmplarea face să existe asemănări dar personal, nu simt să am un tată spiritual în pictura olandeză! Mai degrabă l-aș accepta pe Giorgio Morandi; el a pictat toată viața natură statică și asta m-a pus pe gînduri. Nu e neapărat nevoie să te împrăștii, mi-am spus, poți merge pe un singur drum dacă simți că într-adevăr, pe drumul acela ai ceva de spus.

— Atribuiți un rol însemnat luminii?

— Mă bucur că ați atins și această problemă pentru că, realmente, luminii îi acord o atenție aparte, ea dă personalitate lucrării, e deosebit de importantă și destul de anevoios realizabilă ca meșteșug. Adevărat, mă obsedează.

— Deoarece pomeniți de meșteșug, aș risca o întrebare mai delicată. Ea nu vă vizează personal, ci are în vedere o întreagă categorie de plasticieni fideli naturii statice, lor reproșîndu-li-se tocmai acest lucru.

— Nutresc convingerea că natura statică se poate adresa oricărei categorii sociale ea provocînd grade diferite de satisfacție, în funcție de puterea de percepție a privitorului. Partea proastă e că mai există o mare doză de snobism, întreținută de anumite cercuri de intelectuali și de unii critici, contestatari ai genului. E, cred, destul de trist să nu receptezi frumusețea lumii înconjurătoare, aderînd doar la așa-zisa originalitate a picturii abstracte. Frumusețea se cuvine restituită. Viața va confirma sau infirma valabilitate unor tendințe, adesea simple vogi, care în majoritatea cazurilor dispar în nici zece ani...

— Ca să abatem discuția pe un alt făgaș, vă propun o întoarcere-n timp: știu că ați fost elevul lui Julius Podlipny. Tocmai de aceea aș dori să-mi răspundeți dacă v-ați format o convingere asupra însemnătății influenței maestrului în modelarea personalității ucenicului.

— Pe Julius Podlipny îl consider părintele meu spiritual. El este cel care ne-a insuflat, mie și colegilor mei, dragostea de muncă. Deseori se întîmplă ca, lucrînd, să transpir. Mi-aduc aminte atunci cum moșu' Podlipny — scrieți chiar așa! — ne zicea că trebuie să muncești pînă „transpiri sînge". Cam așa stau lucrurile. Arta este, în primul rînd, muncă. O lucrare care se vede că nu e „muncită", n-are valoare. Sigur, acest travaliu nu trebuie neapărat să fie vizualizat; amintiți-vă numai de Hokusai, de magnificele lui păsări de baltă realizate dintr-o singură trăsătură de penel — ascunzînd, în spatele lor cîte asemenea trăsături?...

— Și pentru că tot ne aflăm în spațiul „afinităților", aș vrea să aflu dacă a existat, la un moment dat, în viața dumneavoastră, șansa unei mari întîlniri, hotărîtoare asupra evoluției artistice.

— A existat și, din păcate, aparține trecutului. Ea poartă numele regretatului Mihai Drișcu. Destul de puțin numeroasele noastre întîlniri mi-au dat, de fiecare dată aceeași stare — graba de-a mă întoarce-n atelier și de-a mă apuca de lucru. Serile petrecute în compania lui erau stimulative; mă edifica asupra propriilor disponibilități, uneori mă și critica, fără ca lucrul acesta să mă lezeze. Azi înțeleg tot mai bine cauza — era acel soi de critică rară, ce nu venea din opoziție, ci din dorința iluminării. Și pentru asta i-am rămas veșnic îndatorat.

*

Viorel Toma are astăzi patruzeci și șase de ani. Biografia sa artistică conține șapte personale și, în afara lor, un număr considerabil de lucrări prezentate în cadrul unor expoziții din țară și de peste hotare.

Dana GHEORGHIU

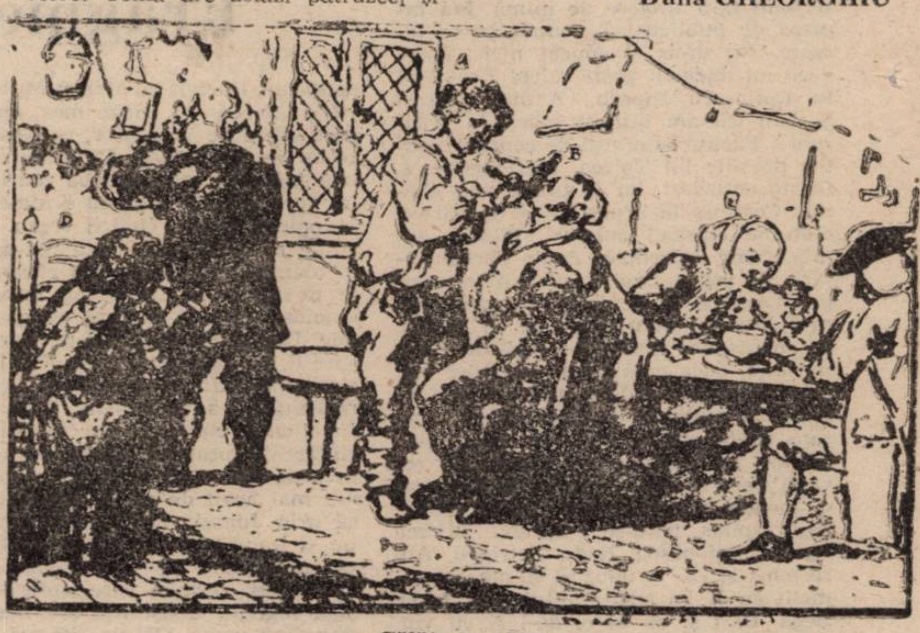

Călătoria 1732

Muzică

...„C'așa-i românu'..."

Cam treizeci de spectatori ne-am întîlnit duminica trecută în sala Cinematografului „Capitol" pentru a asista la concertul desfășurat acolo, o „repetiție generală" a programului pe care Filarmonica „Banatul" îl va susține la Salonul Internațional de Muzică de la Bordeaux; un program impunător cuprinzînd: G. Miereanu — „Miroirs Celestes", C. Silvestri — Trei piese pentru orchestră de coarde op. 4 nr. 2, A. Vieru — „Ecran", A. Iorgulescu — Simfonia a II-a, R. Georgescu — „Exorcism" pentru flaut și orchestră de cameră, Șt. Niculescu — Simfonia a II-a „Opus Dacicum" și G. Enescu — Rapsodia română nr. I în la major. Dirijor Remus Georgescu, solist Gavril Costea de la Cluj.

E lucru știut că piesa românească „obligatorie" a fost aproape întotdeauna de sacrificiu, expediată în favoarea concertului solistic (în general pentru pian sau vioară) și a lucrării simfonice (din literatura clasică sau românească), care trebuiau „să placă" publicului. De data aceasta, consistentul afiș cu muzică exclusiv românească se pare că a speriat de-a binelea... De fapt, s-a pornit și s-a ținut cadența tot pe stîngul. Tolerat în clădirea amintită, concertul acesta, în plus peste „înțelegere", a iritat instituția -patron, viciind de la început atmosfera. Să adăugăm la aceasta reacțiile intrigate ale cîte unui spectator de film rătăcit, zgomotele stradale și ale personalului, plus nerăbdarea orchestrei, „dusă" și ea de nota generală, pentru a înțelege mai bine disconfortul și dezolantul acestui concert, care putea fi un adevărat regal de muzică românească.

Și va fi, cu siguranță, dar în Franța, unde neglijențele de-acasă vor fi înlocuite cu exigența etichetei „pentru export". Întrebarea, dacă nu cumva combinația talent-superficialitate ne urmărește ca o fatalitate, vine de la sine...

Și pentru că, tot fatal, „Caragiale e cu noi" (iar spectatorii contraafișului cu „Crocodilul Dundee"), maestrul Georgescu a trebuit să anunțe că timpul rezervat muzicii expiră înainte de ultima piesă, deci „Vă rămînem datori cu Enescu..."

Dar ce mai contează! Succesul peste hotare al muzicii românești este sigur, sigure sînt și roadele din țară ale politicii de supraviețuire la care arta a fost supusă, sigur și important este și faptul că într-un context caragialean s-a cîntat o muzică lucidă și tragică, rezumînd paradoxuri parcă cunoscute, sigur este că vom rămîne veșnic datori lui Enescu, și că „geniul" prostiei care l-a exilat persistă încă fărîmițat printre noi. Sigură a fost însă și coincidența care a spălat lamentațiile de mai sus: vizavi, pe treptele Catedralei, în șubele lor maramureșene, tocmai cînta Corul bărbătesc din Finteușu Mare de la care definiția „C-așa-i românu'..." suna împăciuitor, cu o demnitate regăsită, poate nicicînd pierdută...

Lava BRATU

Climat

• După cîteva luni bune de prezență sporadică a fenomenului cultural și artistic în Timișoara, iată ca toamna a însemnat și o revitalizare a tuturor compartimentelor. Arta, știința și cultura și-au găsit locul tradițional în viața cetății • Sfîrșitul de săptămîna a consemnat desfășurarea, la Universitatea din Timișoara, a sesiunii jubiliare de comunicări „Critica facultății de judecare — 200 de ani de la apariție", organizată de Societatea Kant din România, cu sprijinul Facultății de litere și filosofie a Universității din Timișoara. Au fost prezente prin comunicări personalități din domeniul filosofiei: cadre didactice și cercetători, specialiști în filosofia lui Kant, din București, Cluj-Napoca și Timișoara. • Actuala ediție a „Zilelor Helion '90" s-a desfășurat la Casa Universitarilor din Timișoara în nota obișnuită, dar cu o participare mai restrînsă din partea publicului, poate și datorită unei popularizări insuficiente. În acest an a fost prezentat doar un singur film S-F., iar spectacolul Ciberiada, **după Stanislaw Lem, interpretat de colectivul Teatrului „Țăndărică" din București a fost vizionat la casetă. Expoziția de artă plastică, deschisă cu același prilej, a avut o bună primire din partea publicului, pictorii și graficienii prezenți pe simeze venind cu lucrări noi și o preocupare de umanizare a spațiului cosmic, în contrast cu multe dintre expozițiile anterioare. • „Românu-n veci nu piere" este genericul sub care s-a înscris spectacolul organizat la sala Capitol cu participarea folk-istului Ștefan Hrușcă, frații Petreuș, Corul bărbătesc din Finteușul Mare și formațiile de dansuri populare din Țara Maramureșului și Țara Chioarului. • Duminică, la Catedrala ortodoxă, corul din Finteușul Mare a prezentat un mănunchi de colinde de Crăciun. • Etnografa Lidia Dinu, de la Muzeul Banatului din Timișoara, secția etnografie, a participat la Simpozionul Internațional din București. In cadrul sesiunii de comunicări, unde au luat parte specialiști din întreaga lume, domnia sa a prezentat referatul „Casa — loc și timp al trăirii familiale". • Teatrul Național din Timișoara este într-un turneu prin localitățile Arad, Lugoj și Reșița, pentru ca vineri seara să fie prezent pe scena „Majestic" din București, cu piesa „Teroare și credință" de Michael Black, în cadrul Festivalului Național de Teatru „Ion Luca Caragiale". •Teatrul German din Timișoara prezintă la sediu, dar și în școlile și grădinițele din oraș piesa „Max și Moritz". Cu aceeași piesă, căreia i se adaugă spectacolul „Rusante", Teatrul German va onora vineri scena Teatrului din Reșița. • Cîteva turnee consemnează și Teatrul Maghiar din Timișoara, la Deta și Pecica, în județul Arad cu piesele „Pețitorii" de Kisfaludy Károly și „Mătușa lui Charly" de Thomas Brandon. Aceleași piese vor fi reprezentate și la Timișoara în următoarea săptămînă. • Opera din Timișoara prezintă vineri spectacolul sărbătoresc cu „Liliacul" de Johan Strauss, prilejuit de împlinirea a treizeci de ani de activitate a sopranei Olimpia Bizera Marcovici. Își vor da concursul, ca invitați, tenorul Florin Diaconescu și baritonul Tiberiu Haas de la Opera Română din București. • Miercuri, 28 noiembrie, va avea loc premiera absolută a spectacolului de balet „Un strigăt pentru tine" în regia și coregrafia lui Francisc Valkay. Cu acest spectacol Opera Română din Timișoara se va prezenta în cadrul Festivalului Internațional de Dans de la New Delhi — India, ce se va desfășura în perioada 7-20 decembrie. • Filarmonica de Stat Banatul este prezentă în această săptămînă la Bordeaux — Franța, cu un concert de muzică simfonică românească, sub bagheta dirijorului Remus Georgescu. • Muzeul Banatului din Timișoara organizează o amplă expoziție dedicată Zilei Naționale a României sub genericul: „1 Decembrie 1918 — în istoria României". Expoziția, ce se va deschide în data de 30 noiembrie, cuprinde, pe lîngă obiecte din epocă, o serie de fotocopii și documente privitoare la participarea bănățenilor la actul Unirii. Alături de Muzeul Banatului, la organizarea expoziției își dau concursul Muzeul din Lugoj, Biblioteca județeană — Timiș și Arhivele statului. O parte a expoziției este dedicată revoluției din decembrie de la Timișoara. • Tot aceluiași important eveniment Biblioteca județeană îi dedică o seamă de manifestări: conferințe, simpozioane, o expoziție de carte și documente. • Casa Universitarilor din Timișoara înscrie în programul manifestărilor din această săptămînă, pe lîngă conferințe și comunicări din cadrul cluburilor „Inventica" și al programatorilor, o seară de muzică „Celebrități dintr-o arhivă fonică" (joi, 29 noiembrie) și seara de diapozitive „Capitale ale culturii — Glasgow, Scoția" • Tineretul a fost beneficiarul unui superconcert rock al formației „Iris" și al invitaților ei, formațiile „Nu te opri", Grupul heavy — metal „Halley", grupul „Orizont '77", care a avut loc la sala Olimpia. Prezentarea spectacolului a fost realizată de actorul Mircea Anca de la Teatrul Național din București. • O lăudabilă inițiativă a secției culturale a Studioului de radio din Timișoara, emisiunea lunară „Interferențe culturale". Prima emisiune din acest ciclu a fost realizată sîmbătă, cînd, timp de o oră, s-a transmis în direct din atelierul pictorului și graficianului Vasile Pintea. Au fost prezenți scriitori, actori și muzicieni timișoreni. • Societatea literară „Sorin Titel" din Banat anunță lansarea romanului „Tangou la Piave" de Nicolae Danciu Petniceanu, sîmbătă, 24 noiembrie, la Casa de cultură a municipiului Timișoara. Acțiunea este dedicată zilei naționale a României.**

A. Z.

Top

HOT NEWS

Puţine zile ne mai despart de sfîrşitul anului, aşa că nu ne miră că unii au şi început să facă bilanţuri, clasamente privind retrospectiv. Noi, avînd altele pe cap, le-am lăsat deocamdată la o parte, ocupaţi fiind cu inventarierea propriilor buzunare prin care bate — sau mai bine zis suflă — un vînt păgubos. Nu ne arde de clasamente, dar să privim peste gard şi să vedem ce le place americanilor. Publicaţia „Los Angeles Times“ prezintă favoriţii cititorilor ei pe 1990 : **1. U2 ; 2. Michael Jackson ; 3. Bruce Springsten ; 4. Madonna ; 5. Prince.** Dacă tot veni vorba de **Michael Jackson** (foto) să vă spunem că, deşi nu se poate plînge că-i merge rău, veniturile i-au scăzut la jumătate, asta însemnînd **100 milioane de dolari** pe doi ani. Oricum în clasamentul celor mai bine plătite staruri, el ocupă acum locul 2, după Bill Cosby (115 mil. dolari) ● Deşi are două tije metalice într-un picior, ca urmare a unei operaţii după accidentul de motocicletă, **Billy Idol** sare ca o gazelă pe scenă (sau în clip-ul „L.A. Woman“. Cu cîntatul, mă rog, face şi el ce poate... ● Cu amărăciune constatăm reluarea penibilului festival „Cîntarea României“, şi asta după ce eram siguri că am scăpat (şi) de el definitiv. De precizat că el s-a desfăşurat şi în oraşul martir Timişoara sub jalnicul şi comunistul generic „Teroriştii rîsului şi dansului“ (!!!) Să fi dispărut cu totul bunul simţ ? Unde e respectul pentru eroii căzuţi în Revoluţie, pentru acest popor atît de greu încercat ? Culmea, „spectacolul“ vine din Sibiu, un alt oraş în care a curs mult sînge nevinovat. Scăpaţi, domnilor, de culturnicii analfabeţi care-şi bagă nasul în viaţa noastră fără nici un folos (decît pentru ei) ● **Paul** şi **Linda McCartney** au participat la comemorarea lui Buddy Holly, care, dacă ar fi trăit, ar fi împlinit recent 54 ani. Presa bulevardieră scrie despre Paul că acesta a rămas un vegetarian convins şi, mai nou, cumpără homari pe care apoi îi aruncă înapoi în mare. „E un gest care mă ajută să mă liniştesc. Dacă vietăţile ar putea vorbi, cu siguranţă ele ne-ar implora să le cruţăm“ ● S-a stins din viaţă, la numai 48 de ani **Tom Fogerty**, component al cunoscutului grup american „Creedence Clearwater Revival“. El a murit într-un spital din Arizona, de tuberculoză. ● Despre un alt nume intrat în legendă — este vorba de **Ginger Baker** (ex-„Cream“, ex-„Air Force) — aflăm că activează în prezent la grupul „Masters of Reality“. Astfel, în privinţa percuţiei, băieţii s-au asigurat ● **Geezer Butler**, fostul baterist al „firmei Black Sabbath“ a fost concediat de către Ozzy Osbourne. „Pileşte“, a motivat Ozzy. Bine, bine dar i-o fi dat lui Butler un avertisment ? Dacă ştia acesta ce-l aşteaptă, trecea pe „Coca Cola“... ● În bagajele grupului „Faith No More“ vameşii australieni au dibuit şi nişte reviste porno care, potrivit legislaţiei amintitei ţări, sînt interzise. După ce ele au fost confiscate, unul dintre componenţii grupului a spus : „Bine au făcut ! Se mai cultivă şi ei“ ● Aşteptatul L.P. Live „Rolling Stones“ nu va apărea decît în luna mai 1991, ne informează revista „Sounds“, dîndu-ne şi explicaţia : Jagger şi Richards se ocupă în prezent de nişte proiecte solo ● Interpretul de culoare **Curtis Mayfield** a suferit un accident în timpul unui concert, la New York. Un pilon susţinător al unui reflector s-a răsturnat afectîndu-i coloana vertebrală. În momentul de faţă el şi-a revenit parţial din paralizie ● Ce mai face **Bob Dylan** ? Împreună cu verişoara sa a deschis în Beverly Hills **magazinul cu articole pentru copii „Forever Young“. Se privatizează** oamenii... ● **„Vîrfuri“ din clasamentele internaţionale. Anglia : 1.** Groovy Train - **The Farm ; 2.** Then - **The Charlatans ; 3.** Livin In The Light - **Caron Wheeler ; 4.** I've Been Thinking About You - **Londonbeat. America : 1.** Prayng For Time - **George Michael ; 2.** Livin' In The Light - **Caron Wheeler ; 3.** Never Enough - **The Cure ; 4.** Pray - **MC Hammer. Germania : 1.** Rockin'Over The Beat - **Technotronic ; 2.** Crying In The Rain - **A—Ha ; 3.** Have You Seen Her - **MC Hammer ; 4.** Cult Of Snap - **Snap.**

Petru UMANSCHI

Răsplata cruzimii

La fanion

TIMIŞORENII DUPĂ O BĂTUTĂ, LA ORADEA,

PELE DUPĂ 50 DE ANI, LA MILANO !

● Duminica recent petrecută pe stadioane şi în săli ne-a arătat faţa agresivă a sportului. La Oradea, s-a întîmplat ce s-a întîmplat, adică suporterii timişoreni au fost scoşi, la pauză, cu ciomegele de pe stadion, în privirile admirative ale poliţiştilor, după ce s-a efectuat şi o ardere a steagurilor de către „amabilele“ gazde. Dacă e, însă, s-o spunem pe-a dreaptă, atunci ar trebui să ştiţi că polisuporteriştii n-au avut deloc o comportare gandhistă pe cele trei Someşuri, aşa că îşi cam merită mardeala. De cum au ajuns în oraş, au şi început heavy-metalul iubirii lor alb-violete, aşa că ora prînzului ardelenesc în Oradea Mare nu era tocmai propice unor reacţii exagerat englezeşti. Nu ştiu ce se întîmplă cu galeria timişoreană, dar cert e că şi în trenul spre Craiova, în etapa respectivă, ea a făcut mari daune chefereului. Un martor ocular şi contuzional mi-a povestit cum că prin tribunele stadionului orădean s-au auzit chiar remarci de felul „Voi, timişorenii, l-aţi omorît pe Ceauşescu şi-acum e mai rău !“ Deci, terenul — ca să spunem aşa — era pregătit de ambele părţi. Mai ales din partea clubului gazdă, care, după toate probabilităţile, a chiar încercat să regizeze victoria la masa verde. Cum bine ştiţi, acum cîţiva ani, Foale şi Bojin au „beneficiat“ din plin de cîteva luni bune de puşcărie în urma unor aranjamente cu cei din Oradea, aşa că ipostaza cît de firavă a unei discuţii în acest sens dă fiori pe şira spăinării timişorenilor. Deşi nu am surse ce ar putea fi devoalate, ştiu sigur — şi pot dovedi cu martori — că unele persoane din conducerea clubului bihorean au tentat aşa ceva, dar, nereuşind, le-au comunicat timişorenilor că „şi-au luat toate măsurile“. Asta înseamnă, pe înţelesul dumneavoastră, al iubitorilor de literatură ficţională, că au cotizat fain-frumos la arbitri. Şi tot ce au spus s-a şi petrecut pe teren, nu însă şi pe tabela de marcaj, ce a arătat la final victoria la limită a noastră. Nu ştiu dacă se petrec lucruri miraculoase la clubul Poli, dar e clar că ascensiunea fotbalului timişorean e, deocamdată, sub zodie bună. Miercuri, de pildă, au fost convocaţi la naţională doi de pe-aici — Timofte şi Vlaicu —, ultimul chiar marcînd un gol în amicalul cu Progresul Brăila. De fapt, semnele bune s-au văzut şi la meciul cu Sporting Lisabona, atunci cînd Poli a salvat obrazul fotbalului românesc nu atît prin rezultat cît prin jocul arătat. Să vedem ce se va petrece dincolo de locul patru, unde timişorenii au suit pe bune ● E aproape o lună de cînd marele, inegalabilul Pele s-a arătat pentru ultima oară pe terenul de sport. Evenimentul s-a petrecut, mai precis, la 31 octombrie, pe stadionul San Siro, cunoscut şi sub numele „Giuseppe Meazza“ — 83.000 locuri în picioare, atunci cînd joacă marele Do Nascimento. Iniţial, meciul de adios a fost programat să fie găzduit în Anglia, iar apoi s-a ivit varianta Romei, pe Stadionul „Olimpic“. S-a optat, în cele din urmă, pentru stadionul San Siro din raţiuni de calendar, deşi celebrissimul fotbalist împlinise deja 50 de ani la 23 octombrie. Pentru amatorii de cifre arabe în fotbal, am să reamintesc incredibila cantitate de goluri (sic !) pe care „Campionul secolului“ — conform revistei L' Equipe din 1981 — a trecut-o în dreptul numelui său — 1281 ! Într-un interviu pe care l-a acordat „France Football“-ului, Il Re este întrebat dacă a intervenit pentru fiul săi Edinho (născut în 1970) pe lîngă noul antrenor al cariocasilor, Falcao. D-l Pele a dezminţit categoric asemenea practici balcanice — sintagma ne aparţine ! — dovedind reale calităţi de leader politic pentru zona tocmai amintită. În acelaşi sens, s-a arătat net împotriva liberalizării porţilor de fotbal, arătînd că şi Carlos Bilardo a ajuns la concluzia că se marchează mai puţine goluri din cauza dispariţiei talentului. Să nu uităm să amintim, în acest context, că fiul mijlociu al vedetei, Edinho, este portar. Şi un ultim amănunt : echipa starurilor a fost antrenată de Franz Beckenbauer, actualmente la Olympique Marsilia. Cu toate aceste noi coordonate galice, el nu a invitat în echipă nici un francez !

Marcel TOLCEA

Cabaret O.

Lenuţa Pristorescu (Turnu Severin) : Versurile pe care antologia dv. le conţine sînt cu adevărat fascinante ca să nu zic fascizante şi ar trebui publicate cît mai curînd, deşi ar fi mare păcat de hîrtie. V-aş propune să o numiţi **Cameleon** şi nu **Antologia ruşinii**, aşa cum mi-aţi scris. Asta pentru că mare parte din poeţii antologaţi revin în forţă cu aceleaşi „texte“ cărora le-au acoperit doar destinaţia personală. În 1975, revista **ETHOS**, care apare la Paris sub conducerea lui Ioan Cuşa şi Virgil Ierunca, publica o **Antologie a ruşinii** ale cărui nume au rămas, într-un tulburător proces alhimic, valabile şi peste 14 ani. Şi pentru că veni vorba de **ETHOS**, aş dori să vă reamintesc un articol al lui Camilian Demetrescu din acelaşi număr în care autoul atrage atenţia asupra unei emisiuni la televiziunea italiană realizată de marele Carlo Ponti împreună cu Giancarlo Vigorelli — „Cu cărţile pe faţă cu Nicolae Ceauşescu“. Remember-ul este necesar deoarece autorii sus-amintitei emisiuni susţineau nici mai mult nici mai puţin că „Mao, Hrusciov, papa Giovanni şi Ceauşescu sînt cei patru mari ţărani ai veacului nostru“ ce au dat „splendide probe de concreteţe“. Perspectiva anului 1990 oferă şi alte elemente de „concreteţe“, dintre care nu fără o anumită morală subiacentă ar fi, între altele, şi natura comportamentului poporului român faţă de liderii săi de-a lungul istoriei !

Nae Costiuc (Bucureşti) : Stilul este nesigur, trama epică, neverosimilă. Cred că aveţi o impresie falsă asupra fenomenului SF.

Mariana Lupescu (Timişoara) : Destule lucruri frumoase în prozele scurte, puţin cam mult lirism, explicabil însă prin vîrsta pe care o aveţi. Deocamdată, nici un text nu este publicabil, dar semnele clare ale unei reale dotări există. Cred că aveţi nevoie de anumite clarificări existenţiale.

Liviu Bărbat (Oradea) : Îmi pare rău, dar nu am putut parcurge tot romanul dv. Nu din raţiuni subiective, ci în urma unor reale dificultăţi de sintaxă. Faptul că manuscrisul a fost refuzat de o editură în timpul „odiosului“ nu este garant al valorii. Mă îndoiesc, domnule, că cineva ar frisona la cititul unor pagini în care un inginer de turbine reuşeşte să facă o microhidrocentrală într-un orăşel de munte. Cred că veniţi din altă vreme.

Ion Teofil Dima (Tîrgovişte) : Eseul dv. despre Eros e atît de încărcat încît devine obositor. Ştiţi prea multe lucruri şi probabil nu aveţi încă perspctiva necesară pentru a le „îmblînzi“. Cred că nu realizaţi faptul că un eseu nu este o lucrare ştiinţifică şi că, în urma acestei temeri, nu vreţi să lăsaţi ceva pe dinafară. Vă mulţumim pentru aprecieri şi chiar aşteptăm materiale de la dv.

N. T. (Timişoara) : Mi-a plăcut :

„Cred că mîinile pot fi
oricînd propriile steaguri
şi chiar părul o amintire a
înecului în Amniotica Mare
şi ochiul drept oglinda ochiului
stîng şi
inima un Cinematograf în care
adolescenţii plîng fără sunet,
în cor.“

Florinela B. (Timişoara) : Nichita Stănescu face ravagii prin poezia dv. Sigur că uneori o mai nimeriţi, însă şi atunci nu faceţi altceva decît să imitaţi mai în spirit marele model. Mai trimiteţi.

Vasile Man (Bucureşti), Gelu Almosnino (Craiova), Geta Băiaş (Cluj), Alice Pop (Timişoara) : Nici cel mai mic semn ! Nu cred că are vreun sens să mai trimiteţi, cel puţin deocamdată.

M. T.

GUY SCARPETTA

DESPRE NAȚIONALISM

Rîndurile d mai jos s-au născut dintr-o neliniște. Neliniștea de a vedea cum, în această parte a Europei, eliberată treptat de povara comunistă, bătrînii demoni ai naționalismului și ai xenofobiei ies la iveală, proliferează, trec la acțiune: neliniștea de a observa cum, chiar în Franța, aproape întreaga clasă politică se situează de partea „identității naționale" și numeroși artiști, scriitori se lasă antrenați într-o ciudată derivă identitară.

Am să reacționez la toate acestea ca scriitor: adică **subiectiv, la persoana întîi**, și printr-un discurs fatalmente ambiguu, interogativ, în suspans: destinat mai mult să pună întrebări decît să formuleze răspunsuri ferme. De unde, și neliniștea, stînjeneala mea: căci mă întreb cît valorează cuvîntul unui scriitor în plan social?

Aș putea, desigur, să enunț genealogia intelectuală încărcată de prestigiu, în care înțeleg să mă înscriu: să-l amintesc, de pildă, pe Flaubert („Va veni destul de curînd vremea cînd orice naționalitate va dispărea. Patria va fi atunci o relicvă arheologică, asemeni tribului"); sau pe Musil („Exteritorialitatea intelectualului, iată formula corectă în această epocă a sîngelui, gliei, rasei, masei, conducătorilor și patriilor"). Aș putea să evoc, la fel de bine, marea venă antipatriotică a suprarealismului — cu toată acea doză de insolență și de provocare după care n-ar fi tocmai rău să tînjim în ziua de azi. Mai exact, însă: nici unul din aceste discursuri nu pretinde că servește la sudarea unei comunități lărgite. Pentru un scriitor ar fi mai curînd vorba de a se demarca de o relație socială, de a o pune în criză, de a-i produce secesiunea, ruptura.

SCHEMA PURITĂȚII PIERDUTE

Guy Konopnicki a înregistrat, în timpul primei reuniuni a **Forumului democratic**, un divorț între ceea ce se petrece astăzi pe planul culturii, savante sau populare (spațiu al traversărilor, al confruntărilor, al metisajelor) și ceea ce se petrece pe plan politic (unde „națiunea" rămîne cadrul major și unde discursul „identității" sau al „valorilor naționale" triumfă în toate căsuțele eșichierului). Toate acestea ar trebui, desigur, nuanțate: căci și pe terenul culturii putem repera o diviziune, un conflict, un antagonism — între o tendință cosmopolită și o tendință identitară. Și nu numai în Franța. E suficient să stăm de vorbă cu artiști și scriitori din Europa Centrală sau răsăriteană, pentru a percepe că această linie de demarcație divide pretutindeni în Europa peisajul cultural, spre a-l reașeza în două mari tendințe.

Îmi pare cu neputință să înțelegem emergența sau adîncirea actuală a acestei tendințe identitare, fără a o analiza în funcție de o dublă cauzalitate, internă și externă. „Cauza externă" definește, dacă vreți, **condițiile** fenomenului. De exemplu, confiscarea suveranităților naționale de către imperiul sovietic (nu numai în URSS, ci în întreaga parte a Europei situată la răsărit de „cortina de fier") a putut autoriza amalgamul între revendicarea democratică și revendicarea națională, în mod firesc, din momentul cînd menghina a slăbit — chiar riscînd să vadă cum revendicarea democratică se diluează în cea națională și cum mizele strict democratice pălesc în fața logicii țapului ispășitor. Sau încă un exemplu: ne e din ce în ce mai clar că valul emigrărilor în Europa Occidentală poate produce, în împrejurări economico-sociale grele și în absența oricărui plan serios de integrare un „șoc de culturi: dificil de suportat în cotidian de către unii: un șoc capabil să genereze tot soiul de reflexe rasiste sau xenofobe.

Am risca însă să nu înțelegem nimic din profunzimea fenomenului, dacă ne-am mărgini la atît. Căci naționalismul nu se poate implanta în țesutul social doar dacă aceste „condiții externe" întîlnesc scheme de gîndire sau de reprezentare apte să îi dea formă. Altfel spus, ceva de genul unei „ideologii", desigur risipite, difuze, extrem de diferențiată în premisele și formulările sale, dar în stare, totuși, să-și găsească un minimum de coerență în jurul unei scheme simple: e ceea ce aș numi **schema purității pierdute**. Ea s-ar putea rezuma astfel: ceva care ne garantează „identitatea" a fost cîndva pur; apoi s-a trezit maculat, corupt de către un element străin; de unde, necesitatea de a ne debarasa de elementul corupător, pentru a ne regăsi puritatea pierdută.

În fond, schema aceasta (pe care o întîlnim în miezul tuturor rasismelor și al tuturor naționalismelor) e prezentă, cu îndîrjire, pretutindeni. Apare chiar, într-un mod orbitor (adică atît de manifest, încît nu o mai percepi), în inima imnului național francez, **Marseillaise** („Qu'un sang impur abreuve nos sillons"). Dovadă că Rouget de l'Isle nu a avut nevoie de Herder pentru a inventa pe loc ceva ce ținea de ideologia Sîngelui și a Gliei... S-ar putea, desigur, sublinia caracterul „oedipian" al unei atari scheme a purtății pierdute, spre a sugera astfel că ea se modelează în dispozitivele inconștiente cele mai arhaice; e însă mult prea complicat. Ceea ce nu înseamnă cîtuși de puțin că e și fals... De fapt, schema aceasta este în mod evident mitologică. În realitate, nu a existat niciodată vreo „națiune pură", o „cultură pură", n-a existat niciodată o „puritate originară", nici pe plan individual, nici pe plan colectv. E tocmai ceea ce semnalează, fiecare în felul său, dogma biblică a „păcatului originar", dar și teza freudiană a sexualității infantile (care face din copil nu o ființă inocentă, ci un „pervers polimorf"). Toată problema este de a ști de ce aceaste elaborări (religioase sau analitice), **smulse** credințelor spontane ale speciei nu mai sînt azi un meterez destul de puternic pentru a rezista în fața mareei negre a pretinsei purități originare.

Mi se pare că, de fapt, această schemă a purității pierdute e forma de contra-atac a unei crize de identitate. Căci apare dependentă de o apartenență (Națiunea) și, simultan, unde Națiunea nu poate fi concepută decît ca fiind amenințată (din exterior), spre a nu observa ceea ce, din interior, pune în criză identitatea. Iată o frază deseori auzită la tejghelele bistrourilor: „Eu, domnule, sînt francez" — adică, nu mai sînt **decît asta** — exact cînd toate celelalte apartenențe sînt gata să se destrame și cînd chiar **asta** e amenințat. Acolo trebuie căutată cu siguranță, nervura xenofobiei: iluzia **ultimului liant social**, cînd toate celelalte s-au dizolvat. Dar și ultima bucurie.

Deoarece apare aici un soi de bucurie: celălalt (străinul, corupătorul) e perceput de către xenofob ca un individ care-i fură bucuria, plăcerea. Căci străinul se vede silit să se bucure (exagerînd, evident, lucrurile) — și nu singur, în colțul său, dincolo de granițe sau în ghetoul lui, ci chiar aici, foarte aproape, mult prea aproape pentru ca bucuria xenofobului (sau cel puțin imaginea pe care acesta și-o face despre bucurie) să nu se simtă destabilizată sau contaminată. Căci acum nu mai e vorba despre „refuzul celuilalt", cum se spune frecvent, ci de groaza în fața faptului că celălalt nu e „la locul lui", că se amestecă, tulbură sau parazitează insula fantasmatică de puritate. De unde, drept corolar, tematica molipsirii. Nimic mai semnificatv în acest sens decît cazul lu Céline: medic, obsedat de profilaxie și prins, în același timp, în această fantasmă sexuală a purității pierdute (începutul din **Bagatele pentru un masacru**: tema evreilor „lubrici" care „ne fură femeile").

Totul se poate încarna în mai multe feluri De la individul pe care muzica (străină, barbară) a vecinilor de deasupra **îl scoate din țîțîni** (în sens literal) — pînă la artistul care-și revendică „tradiția națională" cu atît mai vehement cu cît asta îl scutește de riscul unei confruntări internaționale, unde ar afla, probabil, că arta lui nu valorează prea mult...

Am spus: nu „cultură pură". Fiind vorba despre Franța, am putea enumera faptele. Diviziunea originară (creuzetul galo-roman). Influența culturii arabo-hispanice asupra poeziei trubadurilor. Prezența „modelului italian" în Renaștere. Importanța influenței engleze pentru Franța Luminilor (Sterne și Diderot, de pildă). Ba chiar, spre a da cîteva exemple mai recente: originea „străină" a suprarealismului (la Zürich, cu mișcarea Dada) și vocația sa deliberat internațională. Apoi faptul că marea mișcare de înnoire a teatrului francez din anii '50 a fost propulsată de trei dramaturgi, un irlandez, un român și un ruso-armean (Beckett, Ionesco, Adamov). Paradoxul Noului Val din cinema, incontestabil, cea mai importantă mișcare din toată istoria cinematografiei franceze, elaborată și definită de către cei care nu ezitau să facă marele film american (Welles, Hawks, Hitchcock) sau italian (Rossellini), împotriva a ceea ce numeau ironic „cinema-ul francez de calitate".

Aș putea multiplica exemplele la infinit, reamintind, de pildă, că Picasso sau Mirò erau emigranți, că Zola, de obicei perceput ca o mîndrie a culturii franceze în momentul afacerii Dreyfus, era de fapt un emigrant la generația a doua... Aș putea demonstra, pornind de aici, următorul lucru: cultura franceză nu a fost mare decît atunci cînd s-a gîndit pe sine ca o cultură de **întîmpinare, găzduire** și **iradiere** și că, invers, momentele de repliere șovină, de închidere, de înscriere, doar în „tradiția națională" au fost mai curînd momente de slăbiciune (pictura abstractă franceză a anilor '50).

Or, toată problema e (și aici atingem limitele răspunsului „pedagogic dat naționalismului) că o asemenea enumerare **nu servește la mare lucru**. Nu e destul să enunțăm „adevăruri" spre a spulbera schema purității pierdute. Ca și cum ea nu s-ar situa doar la un nivel rațional. După cum, uneori, ne mirăm de „antisemitismul fără evrei" (în Austria, în Polonia), care nu pare cîtuși de puțin logic. Decît dacă nu-l considerăm încă o dată, ca o elaborare fantasmatică, menită să contracareze o criză internă de identitate. De ce atîția vienezi antisemiți? Probabil tocmai pentru că nu vor să vadă că Viena, după ce au fost expulzați evreii, **nu mai există**: că fără Mahler, fără Freud, fără Schönberg, fără Broch, Viena **nu mai e Viena** și că însăși „identitatea" Austriei ar putea fi cu totul artificială.

De unde necesitatea, spre a limpezi lucrurile, de a înțelege ce anume intră în joc atunci cînd vorbim despre **reducția identității la apartenență**.

PROBLEMA ORIGINII

Pentru aceasta ar trebui explorat ceea ce pare a reprezenta **inversul** naționalismului: cosmopolitismul, adică. Oricum, trebuie distinse, dintru început, două forme de cosmopolitism. Una ar fi cosmopolitismul ca **utopie** (marele vis al „cetățenilor lumii"), programul de fraternitate întemeiat pe o „esență umană" abstractă și universală („oamenii sînt cu toții frați"). Cealaltă ar fi cosmopolitismul ca practică: întemeiat nu pe o esență, ci pe o experiență, nu pe contestarea originii, ci pe „tratarea" acesteia: o „muncă" asupra originii, destinată să o extindă, să o contrazică, să o multiplice, să o deschidă spre alteritate [...]

Cum să definim pornind de aici, cosmopolitismul ca practică, și nu ca utopie? Aș sugera trei dimensiuni: 1. Cosmopolitismul nu este un dat, o „poziție de bază" ci o mișcare de emancipare, de extindere și reînnoire neîncetată. De exemplu: în mod perfect justificat, fiecare are dreptul să nu-i **placă** toate culturile din lume în mod egal, să facă o selecție, să aleagă sau să-și afirme preferințele. Nimic „vinovat" în toate acestea (numai universalismul abstract ar putea culpabiliza așa ceva); ar trebui mai curînd să admitem că deschiderea odată realizată (trecerea de la o cultură „de apartenență" la o policultură), ea presupune trasee specifice, unde e antrenată dorința și care funcționează prin descoperiri, contagiuni metonimice, intruziuni, scurt-circuitări, unde, de fiecare dată subiectul trebuie să-și găsească un plus de bucurie. II. E vorba despre a **trata** problema originii, și nu de a o nega. De exemplu, dacă privim marile trasee cosmopolite ale culturii mondiale, ne dăm ușor seama că ele pornesc toate dintr-un punct precis și că numai prin sondarea acestui „punct originar", prin dezvăluirea lui ca un centru conflictual, impur s-au putut produce transferurile (Dante și Florența, Joyce și Irlanda, Kafka și iudaismul central-european, Borges și Argentina, Gombrowicz și Polonia, Fuentes și Mexicul etc). III. Nu e cîtuși de puțin vorba să refuzăm apartenența (ar fi un gest de negare pură), ci de a o concepe ca pe o „identificare" **între altele**; un proces, o repet, unde se trece de la o apartenență, simplă, unică și fatalmente **reductivă**, la o **poli-apartenență**. În fond, fiecare să se descurce cu ceea ce i-a fost dat și în care se înscrie: traiectele nu se suprapun, nu există un „model abstract" de cosmopolitism. Căci totul implică, de fapt, mutații ale imaginarului, deplasări de polaritate, schimbări de intensitate, sfîșieri sau complementarități, șanse, **joc**. Or, naționalismul are drept funcție tocmai blocarea acestui proces, trimițîndu-l la un model simplu (și liniștitor) de apartenență exclusivă.

(Text prezentat la prima reuniune a „Forumului democratic" și publicat cu adăugiri și note în revista „La règle du jeu", an I, nr. 2, septembrie 1990).

Traducere de
Adriana BABEȚI

COLECTIVUL DE REDACȚIE: MIRCEA MIHAIEȘ (redactor șef), CORNEL UNGUREANU (redactor șef-adjunct), ADRIANA BABEȚI (secretar general de redacție), LUCIAN ALEXIU, PAUL EUGEN BANCIU, IOSIF COSTINAȘ, VIOREL MARINEASA, MARCEL TOLCEA, DANIEL VIGHI, CORNEL BOGDAN, CAROL SEBESTYEN, DORU BRANEA Prezentare artistică, NICOLAE LENGHER.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele: 3 33 90, 3 33 76 și 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Paginatori: Nicolae BERECHET, Călin PASCARU;
Linotipiști: Tiberiu LAZĂR, Gelu DOGIOIU, Mirel UNGUREANU.
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907. Tiraj: 6.000

ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

sumar
49

Milan Kundera

ÎN PAGINILE 8-9

CARTEA RÎSULUI ŞI A UITĂRII

ORIZONT

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMANIA • NR. 49 (4228) 7 DECEMBRIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG. 5 LEI

PIRAMIDA DE CRANII

Recenta dezvăluire că Țarul Rusiei a fost ucis, împreună cu familia, din ordinul direct al lui Lenin ne-a reamintit că nu numai în România comunismul a debutat printr-o crimă. Crimă în sensul deplin al cuvîntului, crimă prin foc și fier. Și în virtutea acelei crime inaugurale astfel a sfîrșit și va sfîrși pretutindeni.

E adevărat, în istoria recentă a Europei Răsăritene situația nu s-a modificat în urma unor evoluții atît de sîngeroase ca la noi. Însă tocmai schimbările au făcut posibilă ridicarea vălului aruncat peste crimele neștiute ale comunismului. În regimurile totalitare, în toate epocile și în toate țările, se ucide în numele așa-numitei discipline de partid și al fidelității față de o idee. Urmaș direct al structurii piramidale a țarismului, comunismul bolșevic se bizuie tocmai pe puterea, aproape mistică, dată de regimul pe care-l răsturnase. Liderul partidului este conducătorul suprem, cu drept de viață și de moarte asupra supușilor, dar mai ales asupra nesupușilor. Cu cît crimele care stau la baza puterii sînt mai numeroase, cu atît piramida este mai largă și mai stabilă.

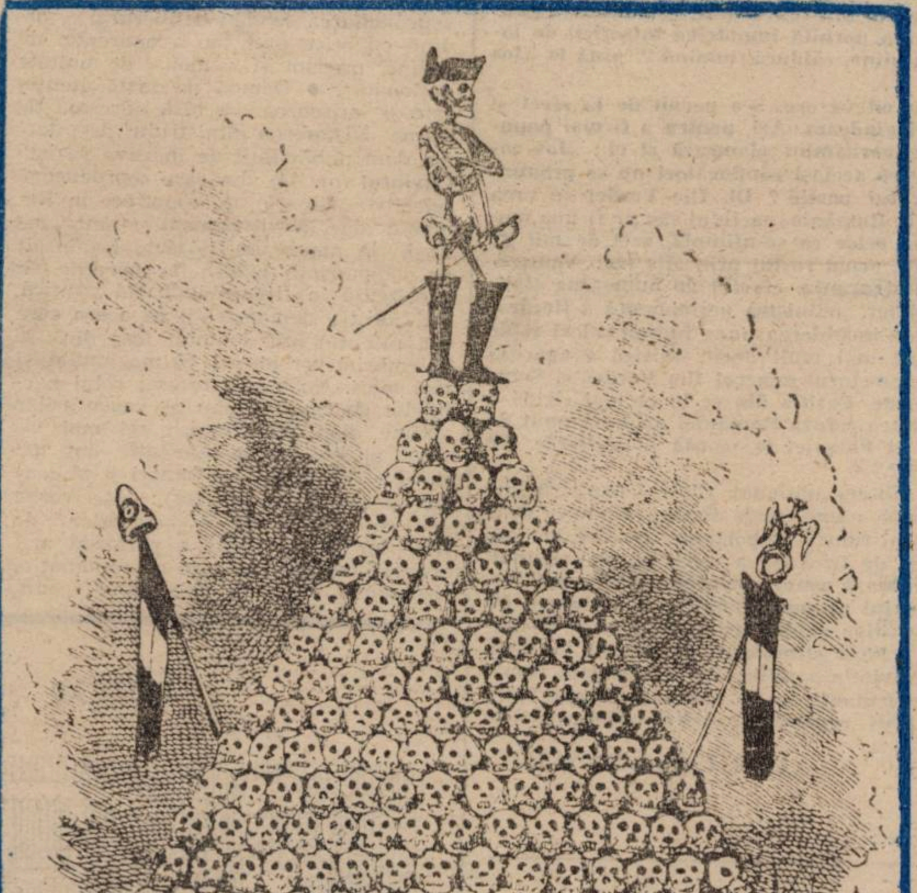

Am citit recent, cu uimire, o pagină a domnului Paleologu, în care afirmă că domnia lui Ceaușescu a fost „mai degrabă umilitoare decît sîngeroasă". Oare lucrurile stau chiar așa ? Dar cine a ucis miile de tineri care încercau, disperați, să treacă ilegal granița ? În contul cui trebuie trecuți înecații din Dunăre ? Dar bătrînii morți de foame și frig în iernile ultimilor ani? Dar sutele de victime ale canalului Dunăre-Marea Neagră ? Nu mai pomenim și morții din Decembrie, pentru că în această chestiune pare să se fi instalat un fel de consens național. Și anume, că n-ar fi fost vorba de nici o Revoluție (ei de o invazie străină), că armata n-a tras, că securitatea n-a tras, că nu există nici un fel de victime și că, în general, vorba sinistrului răposat, niminia cu nimini nimic nu are.

Din nefericire, nu dăm semne că vom învăța vreodată din lecțiile istoriei. N-avem nici cea mai elementară memorie a tragediei pe care o trăim. Sîntem capabili să inventăm fantasmagorii paranoice pe seama gloriosului nostru trecut, dar nu reușim să ne aducem aminte că abia în urmă cu cîteva luni mii de arme criminale erau îndreptate împotriva noastră și a copiilor noștri. Să ne mai mire, atunci, că un ziarist de azi declară, cu cinism, că procesele criminalilor din fostul comitet politic ar trebui, nici mai mult, nici mai puțin, marginalizate. Pur și simplu. Ca și cum ar fi vorba despre niște banale găinării ori de tradiționalele încăierări între doi bețivi.

Stăpînii s-au schimbat, slugile au rămas. Aceeași vocație a servilismului (fidel structurii invocate), aceeași tendință vinovată de a minimaliza totul : pentru că într-o bălăceală generală, noi și ai noștri își pot vedea liniștiți de consolidarea piramidei de cranii, oficiind, impasibili și „marginalizați" alte crime inaugurale.

Dea Domnul să ne înșelăm, și măcar în regimul viitor, al verdețismului triumfător la orașe și sate, piramida sinistră să nu se transforme într-un cub compact de cranii. Pentru că atunci vina nu va fi a unui dictatoraș amărît ajuns la putere pe seama amneziei noastre sinucigașe, ci a nației însăși, incapabilă, vorba lui Goga, să treacă examenul de capacitate în fața lumii.

Mircea MIHAIEȘ

Vladimir Tismăneanu

(ÎN PAGINA 7)

INFINITUL TUPEU AL LACHEILOR

Cutia Pandorei

Biruit-au gîndul ?

În interviul dat postului de radio Europa Liberă, tovarășul Ilie Verdeț (s-a-n-tors în groapă cineva !) se disocia de comunism luînd-o ca Agamiță Dandanache, de la mișcarea socialistă din secolul trecut. Nimic surprinzător în această țară a tuturor posibilităților, chiar dacă numărul aderenților la partid s-ar ridica, precum declara intervievatul, la peste o sută de mii. Ce e trist și nu poate fi schimbat de la o zi la alta, nici prin două revoluții, este mentalitatea omului, insesizabil modificată de o monarhie, o democrație interbelică, de ocupația sovietică, ori de comunismul atotbiruitor. Pare incredibil dar parcă am fi la sfîrșitul unui război mondial — primul sau al doilea — și ar trebui să începem prin raderea ruinelor, construirea și refacerea integrală a economiei. Deși ne aflăm după patruzeci și cinci de ani de pace o anchiloză în masă paralizează resursele vitale ale unei întregi națiuni. Evident, plin de imaginație și istețime, omul nostru nu-și folosește mintea decît pentru o căpătuială de moment, ca și cum miine vine sfîrșitul lumii. Comunismul — așa cum a fost cel din România — cu modificările de structură cerute de numita mentalitate, li s-a potrivit multora ca o mănușă. Unii au urcat peste capete, croind chipul activistului veros, în vreme ce alții și-au căutat un locușor călduț, undeva dedesubt, oriunde, dar pe aceeași scară ierarhică, folosindu-și capul pentru siguranța scaunului de sub fund. Oricum, dar să nu fie nevoit să gîndească.

A trecut Revoluția, cu entuziasmul și tragismul ei și, după un scurt răstimp, partidele au adus în locul unui program de dezvoltare, o dezlănțuită luptă pentru putere. Ziarele independente radiografiau evenimentele, atenționau puterea instituită după alegeri asupra pericolelor ce pîndesc societatea românească. Acum, la unsprezece luni de la Revoluție, presa a luat locul opoziției politice și a fost băgată în seamă de guvernanți. Unii parlamentari cer suprimarea ei. De fapt, s-a și încercat o cenzură economică prin mărirea inimaginabilă a prețului hîrtiei și tiparului. Alți parlamentari, mai moderați, vor urgentarea adoptării unei legi a presei. Ne imaginăm cît de dură. Pe acest fond a reapărut sloganul : „Noi muncim, noi nu gîndim !“, care mi-a dat fiori reci, mai cumpliți decît aceia de după reapariția partidului comunist în arena politică. Și măcar dacă s-ar munci. Dar în spatele strigăturilor se ascunde aceeași mentalitate, mult mai greu de învins decît un partid. Și asta în timp ce o întreagă lume civilizată își fondează dinamica economică, politică și culturală pe materia cenușie. Cînd mii de intelectuali din lumea a treia (unde ne aflăm cu cinste) sînt resorbiți de țările dezvoltate, noi continuăm să refuzăm să gîndim, iar de muncit nu ne mai arde. Starea de robie morală inhibă voința de a ne depăși condiția de șerbi. Să fi avut revoluția din decembrie aceleași mobiluri de fond ca răscoala din 1907 ? Unii comentatori străini sînt de părere că da. Ei disociază revolta pornită împotriva mizeriei, de lovitura de stat de la București. De la „Vrem pîine, căldură, lumină !“ pînă la „Jos comunismul !“ e un drum lung.

În decembrie, totul a fost condensat în cîteva ore. S-a pornit de la efect și curînd a fost descoperită cauza. Deci atunci gîndeam. Azi, pentru a fi mai populari, membrii de frunte ai partidului de guvernămînt clamează și ei : „Jos comunismul !“ Ce fel de comunism, de vreme ce aceiași conducători nu se pronunță în vreun fel față de apariția respectivului partid ? Dl. Ilie Verdeț se vrea socialist, și pentru că tot e moda „aripilor“ în România, partidul său ar fi una moderată, dar tot a comunismului. De spaima celor ce se-ntîmplă, zeci de mii de specialiști români „au făcut aripi“ și-și caută acum rostul prin alte țări. Neîncrederea, marasmul reinstalat după alegeri, nesiguranța, efectul de bumerang stalinist al „mineriadei“, lentoarea adoptării legilor, neliniștea permanentă a fiecărui individ agresionat de creșterea prețurilor, de închiderea unor întreprinderi și de atîtea altele împing spre alienare. O glumă mai mult decît sinistră e apariția „Scînteii“ sub egida revistei „Cațavencu“. Secretarul general Ilie Verdeț și Scînteia, două glume de care nu se mai poate rîde. Poziția din ce în ce mai rigidă a guvernanților e un semn. Sensibilă, străinătatea refuză României un împrumut de 5 miliarde de dolari, în timp ce Ungariei și Poloniei le acordă 13 miliarde. Ce facem ? O luăm iarăși de la efect către cauză ?

Conducerea „piramidală“ a țării cere consens național. Cui ? Unor structuri anchilozate de tip comunist, puse sub diverse nume, unde fiecare gîndește doar pentru binele său. Unor oameni ajunși azi în funcții importante, la care nici nu visau cu cîtăva vreme în urmă, înnebuniți de frica de a nu-și pierde scaunul. Unei mentalități rămasă neschimbată, ce trenează asupra oricărei acțiuni pozitive, unde se ascunde și teama ca întreg eșafodajul propus să nu fie o cacialma. Ce simplu era pe vremea centralismului democratic : gîndul era biruit ! Să se fi reușit atît de repede o aceeași performanță ? Fără stimularea încrederii în forța minții, în puterea de discernămînt și inventivitate a miilor de intelectuali, transformați zeci de ani în niște simpli paria executanți, nu se va putea începe lupta cu mentalitatea atîtor milioane de dezorientați, capabili să strice astăzi senini te miri ce.

Paul Eugen **BANCIU**

TABĂRA DE CREAȚIE LITERARĂ PENTRU TINERII POEȚI

Sub egida Inspectoratului pentru Cultură al județului Caraș-Severin și a Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România, în stațiunea Băile Herculane s-a desfășurat, timp de cinci zile, Tabăra de creație pentru tinerii poeți din județul Caraș-Severin. Bucurîndu-se de sprijinul generos al gazdelor — Casa Orășenească de Cultură (director **Ianeu Marescu**) și Complexul hotelier „Hercules“ — manifestarea a prilejuit tinerilor poeți participanți (**Constantin Brîndușoiu**, **Eugen Bucur**, **Ramona Crișan**, **Sorin David**, **Florin Tiberiu Giulvezan**, **Sorin Gârjan**, **Marinela Ilie**, **Ioan D. Luca**, **Adela Roman**, **Nicolae P. Stan**, **Costel Stancu** și **Ioan Toma**) numeroase întîlniri de lucru, ședințe de cenaclu, mese rotunde pe marginea fenomenului literar actual. În același context, la librăria centrală din Băile Herculane a fost lansat, în prezența autorului, volumul de versuri **Poeme vesele și triste scrise prin cîrciumi comuniste** de **Ion Chichere**, carte recent apărută la Editura Semenicul. Despre lucrarea lansată au vorbit poetul **Sabin Opreanu** și criticii literari **Cornel Ungureanu** și **Marian Odangiu**. În cadrul taberei s-a desfășurat și un concurs de poezie, la care au participat poeți nedebutați încă în volum. În urma deliberărilor, juriul alcătuit din scriitorii : **Cornel Ungureanu** — președinte —, **Lucian Alexiu**, **Gheorghe Azap**, **Alexandru Deal**, **Octavian Doclin**, **Gheorghe Jurma**, **Olga Neagu**, **Marian Odangiu** și **Iacob Roman**, din partea Inspectoratului pentru cultură, a hotărît decernarea premiilor acestei prime ediții a taberei după cum urmează : Premiul I — **Sorin Gârjan** (Moldova Nouă) ; premiul al II-lea — **Costel Stancu** (Reșița) ; premiul al III-lea — **Eugen Bucur** (Reșița) ; premiul al IV-lea — **Ioan Toma** (Reșița) și premiul al V-lea — **Adela Roman** (Reșița). De asemenea, au fost acordate două mențiuni speciale tinerelor poete **Ramona Crișan** și **Marinela Ilie**.

ARGUS ● ARGUS

Excelent numărul 47 al revistei **„Contrapunct“**. Într-o vreme cînd naționalismul tinde să devină o frînă a democrației, tinerii scriitori aruncă o punte spirituală spre Ungaria vecină, de a cărei cultură ne despart distanțe mult mai mari decît cele reale. Prejudecăți, vechi conflicte eterne irigate de ambele părți separă cele două culturi, în ciuda vecinătății lor geografice. (Contra)punctul de vedere al săptămînalului bucureștean este cu atît mai valoros. Reținem un fragment edificator din eseul „Deformarea culturii politice în Europa Centrală și de Est“ al politologului Bibó István : „În acea stare crispată de teamă, nutrită din convingerea că expansiunea libertății amenință cauza națiunii nu se poate profita de binefacerile democrației. **A fi democrat înseamnă înainte de toate a te elibera de spaimă :** de spaima față de cei împărtășind alte opinii, față de cei de altă limbă sau de altă rasă decît tine, de spaima de revoluție și de comploturi, de intențiile necunoscute și răuvoitoare ale neprietenilor, de propaganda dușmănoasă, de discreditare, într-un cuvînt, de spaima de toate acele pericole imaginare care devin pericole reale tocmai **în virtutea faptului** că ne temem de ele. Țările din Europa Centrală și de Est au fost paralizate de spaimă pentru că nu erau **democrații autentice** și mature ; dar, **stăpînite de spaimă,** nici nu aveau cum să ajungă la așa ceva... În acest fel, sub spectrul spaimei și al pericolului permanent, devine regulă ceea ce în democrațiile **autentice** se întîmplă doar în ceasul unor pericole **autentice:** amputarea libertăților cetățenești, cenzura, vînarea „mercenarilor“ dușmanului și a „trădătorilor“, supralicitarea, în dauna libertății, a ordinii cu orice preț sau a aparenței de ordine, precum și a ideii de unitate națională“. ● Demnă de toată atenția este și scrisoarea deschisă adresată de Cornel Nistorescu ministrului de interne, dată publicității de incisiva revistă **Cuvîntul** (nr. 44), din care reproducem selectiv : „Nu știu ce se petrece în România dar nervii oamenilor sînt întinși la maximum. Sărăcia i-a înrăit pe compatrioții noștri, iar părerile îi isterizează în fiecare judecată politică. Fiți liniștit, demonstrații ca aceea care v-a tulburat atît de mult (cea din 20 noiembrie) vor mai fi. Și mai multe, și mai mari. Nu știu care este rolul partidelor de opoziție sau al agenturilor străine, dar organizatorii cei mai vicleni ai acestor manifestații sînt următorii (vă rog să vi-i notați și să contați pe mine ca martor) : este vorba de foamea și sărăcia oamenilor, de frica lor că îi paște o perioadă mai cruntă decît cea pe care au repudiat-o, riscîndu-și viața în decembrie anul trecut. (...) Apărați societatea românească de orice violențe, dar feriți-vă să obțineți tăcerea sau, atît de invocata liniște prin utilizarea bastonului. Oricît ne-o dorim, această liniște, în condițiile de acum, nu o vom avea. Oamenii nu vor să mai tacă. Nu vor să mai fie mieii cuminți sacrificați pentru orgoliile unora sau altora. Cu această poliție șubredă pe care o aveți la îndemînă faceți ce puteți ca ei să nu se transforme în berbeci agresivi. Nu vă lăsați intimidat nici de fanfaronada politică, nici de fluierături și rămîneți mereu cu coada ochiului pe nerespectatele noastre cărți de legi. Nu-i iertați pe hoți, dar nici pe escrocii care mai nou se ascund sub umbrele politice sau în birourile instituțiilor de stat. Nu vă grăbiți să acuzați ploaia de copii săraci și vagabonzi care gravitează în jurul demonstrațiilor. Încercați să găsiți mai întîi cauzele dureroase care îi împing pe oameni în stradă și nu fiți atît de naiv încît să căutați o explicație politică și într-o cracă uscată. Mulți dintre noi nu înțelegem ce se petrece și nu ne dăm seama dacă ne chinuim să ne facem altă viață sau sîntem doar niște păpuși naive într-un joc cu regizorul încă necunoscut. Nu știu și mă tem de două lucruri. Că durerile noastre sînt atît de adînci, încît vor ieși pe străzi mai abitir decît pînă acum. Apoi, mă tem că ieșind pe străzi, ele să nu degenereze și, degenerînd de frică, legea să nu devină mai chioară decît era. (...) Am ales acest mod de adresare în public și pentru a vă ura succes, și pentru a-mi exprima teama că nu-l veți avea“. ● Cu ocazia marii Adunări Populare de la Alba Iulia, dl. Petre Roman a făcut dovada imaturității sale politice. Unele gesturi ale sale (spunem asta cu toată simpatia pe care, sincer, nepolitic, i-o purtăm) au fost nu numai indecente, dar chiar infantile, motiv pentru care președintele Iliescu a fost nevoit să-l tragă de mînecă, încercînd să-l potolească. ● Ulterior, prin purtătorul său de cuvînt, primul ministru nu numai că nu a recunoscut situația, dar s-a străduit să o și întoarcă în favoarea sa. Memoria peliculei, însă, nu îi dă dreptate. ● În urma celor de mai sus, mai multe formațiuni politice au solicitat retragerea investiturii premierului, datorită poziției sale incalificabile de la Alba Iulia. ● Profesorul Anghel Rugină a susținut o conferință în fața Senatului, pledînd pentru o variantă personală de reformă ce se vrea suportul unui posibil „miracol românesc“. Ce să mai spunem ? Să dea Dumnezeu să se întîmple acest miracol! Cu toate că ne-au cam ruginit speranțele.

C. B.

Umor Service

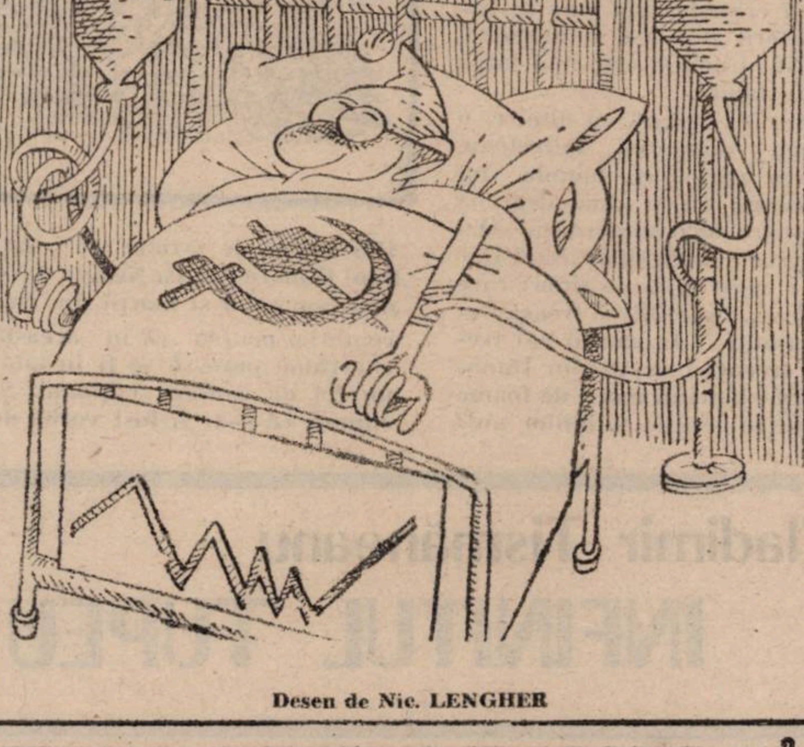

Desen de Nic. **LENGHER**

STRATEGIILE MINCIUNII

Pas de front, cu onor spre stînga

Dacă în decembrie 1989, pe străzile Timișoarei, unde se murea pentru ca adevărul să devină unica alternativă în istoria unui popor mereu îngenunchiat de viclenia vremii, cuiva i-ar fi trecut prin cap să afirme că în țara asta minciuna va continua să funcționeze și mai departe cu aceeași eficiență ca în timpul lui Nicolae Ceaușescu i s-ar fi arătat cea mai scurtă cale spre ospiciu. Și i s-ar fi întors spatele. Oamenii care umpleau piețele orașului aveau o înfățișare aparte. Nu mi-e foarte clar, nici acum, ce anume îi făcea să pară altfel decît îi știam dinainte. Pe fețele lor apăruse o mîndrie (care nu le stătea rău), iradiind nu atît din fuga și căderea bestiilor cît din sentimentul că aici începuse lupta adevărului împotriva minciunii. Și credința că adevărul va învinge. După nici un an de la aceste zile, dacă i-ar trece cuiva prin cap să spună că în România adevărul a învins definitiv minciuna i s-ar arăta aceeași direcție. Pe bună dreptate.

Minciuna a intrat în faza de regenerare cînd, la televiziune, curgeau omagiile la adresa Timișoarei, apoi a Bucureștiului, exprimînd un consens deplin dar, din păcate, inexistent. Trombele omagiale se derulau pe fondul unei bune-credințe care făcea credibile orice afirmații. Pe același fond, țării i s-a vorbit despre adevărata democrație de către domni care nu-și pierduseră nici pe departe încrederea în „valorile perene ale comunismului“. Aceiași domni, nici pînă astăzi, nu au produs dovada (măcar verbală) că, fiind aleși în fruntea unei națiuni care nu mai crede în comunism, ba chiar îl detestă, se simt obligați să renunțe la perenintatea unei utopii aberante, devastatoare, anacronica. Eschiva de a concretiza public o dotare clară, fără ambiguități fals democratice, de o ideologie falimentară este pusă la adăpostul motivației de a nu ceda presiunilor străzii. Ceva sună cunoscut în argumentația de mai sus. De curînd, premierul socialist bulgar, Lukanov, fiind nevoit în urma unei greve generale, să demisioneze, n-a recunoscut voința maselor (în numele cărora guverna) nici în ceasul de pe urmă, declarînd că nu a renunțat la funcție din cauza presiunii străzii, motivele fiind altele.

Reapariția vechilor comuniști în straie noi a fost resimțită ca o surpriză, lucru de-a dreptul nefiresc. Existau condițiile care să favorizeze atare revenire. Ceea ce surprinde, însă, nu este faptul în sine, ci modestia intrării în scenă, sfiala nejustificată, de nici un fel de pericol real. Puterea actuală are o concepție democratică bîntuită de o larghețe care surclasează cu aplomb regimuri democratice seculare. În special în privința aparițiilor de stînga. Era chiar de așteptat o formațiune ferm plasată la stînga — susțin politologii de centru — pentru a echilibra o situație ce stătea pe muchia destabilizării, generată de acțiunile tot mai puternice ale dreptei. Mărturisesc, cu mîna pe sertarul în care țineam (pînă ['i]-am dat foc, cu cealaltă) carnetul roșu, că acolo unde văd domnii de la centru o dreaptă în floare, eu nu observ decît un loc gol, un vid pe care ar putea pretinde să-l umple o formațiune ce nu există decît în memoria bulversată de cai verzi a stîngii, de la centru, pînă la margini. Diversiunea e perfectă, deși cam transparentă. Oricît s-ar strădui să nege, frontul și-a moșit tranșeea stîngă cu migală și cu spor. Ea pare menită să atragă tirul concentrat al opoziției, lăsînd levîi-frontului central de ofensivă și consolidare.

Modul cum au gîndit autoritățile desfășurarea festivităților de la Alba Iulia, multitudinea întrebărilor tot mai colțoase ale conducerii armatei și încă multe altele ne îndeamnă să conchidem că ni se pregătește pentru 22 nu o sărbătoare, ci o comemorare.

Cornel BOGDAN

METAFIZICA DE PARTID

În DEX, minciuna este prezentată ca „denaturare intenționată a adevărului avînd, de obicei, ca scop înșelarea cuiva“.

În sistemul în care am trăit și care continuă încă să ne țină prizonieri, elementele acestei definiții s-au constituit în principii de politică națională. Se mințea la televiziune, la radio și în presă cu o seninătate dezarmantă pusă în stujba unei puteri care avea nevoie de minciună pentru a-și păstra utopiile.

Noii guvernanți se învăluie și ei în ceața unor strategii mincinoase. Se spune spre exemplu, în generalizări gnoseologice de lemn, că adevărul absolut nu poate fi cunoscut și, prin urmare, pretențiile oamenilor în legătură cu evenimentele din decembrie s-ar izbi de însăși limita neputincioasă de cunoaștere a bietei ființe umane. În aceeași idee sînt atent pregătite minciunile pioase în legătură cu evenimentele din iunie de la București. Sînt atacate din nou mecanismele gnoseologice prin care s-ar putea ajunge vreodată la adevăr. Președintele țării ne încredințează că nici în America nu e altfel, dovadă că în cazul Kennedy nu s-a putut dezvălui adevărul în totalitatea lui.

Și iată că în dosul scepticismului acestuia, adevărul este strîns de gît, iar organizația de legionari care a pregătit în iunie lovitura de stat s-a topit în valurile unei metafizici de partid care consideră misterul, temelie a vieții noastre publice. Minciunile sînt, în cazul de față, atît de tranșante și dezinvolte încît par de domeniul literaturii fantastice.

În toate aceste cazuri se poate constata o lipsă elementară (și bărbătească) de asumare a responsabilității dublată de o sfidare a poporului care dovedește un gust ciocoiesc al puterii. În fapt, vechile structuri acționează împotriva intereselor naționale, considerînd poporul o masă de oameni care nu gîndesc și care pot fi manipulați în voie. Adevărul acesta cinic este întemeiat atîta timp cît există un monopol de stat și de partid asupra radio-televiziunii. Amintiți-vă adunătura aceea de oameni sărmani ieșiți, după 14 iunie, pe străzile Bucureștiului strigînd „jos legionarii“. Ei demonstrau împotriva unei fantome născute dintr-o obsesie a unui președinte prizonier, el însuși, al unei mentalități coagulate pe schema politică de mare simplism conform căreia dușmanii poporului sînt legionarii, iar apărătorii acestuia, comuniștii. Este aici ceva din gustul searbăd al propagandei literar-artistice de partid comunist care împărțea lumea în alb și negru, într-un primitivism antinomic de felul „cine nu e cu noi, este împotriva noastră“.

Așadar, stafia legionarismului este o altă gogorniță mincinoasă. Se ignoră faptul că ideologia extremistă este de multă vreme prezentă în societatea românească și că legionarii de stînga și-au asumat în totalitate gîndirea camarazilor din dreapta eșichierului politic actual.

Bunăoară, dacă s-ar urmări o adevărată despărțire de extremismul legionar, ar trebui analizată demagogia patriotardă și șovină a acelora, și s-ar putea vedea, cu acest prilej, asemănarea cu intransigențele delirante actuale. Se evită o disecție profundă a fenomenului, tocmai pentru a nu se observa identitatea limbajului și a ideilor

Puterea actuală are și ea nevoie, precum cea defunctă, de întreținerea spaimelor cu care să domolească nevoia de libertate a mulțimilor. La rîndul ei și structura de putere, în mentalitatea ei subalternă de tip monolit, se simte agresată de forumuri, de alianțe, de partidele istorice. Se apără de propriile ei temeri tot printr-o minciună, pentru că nici nu știe și nici nu poate să procedeze altfel. Prin urmare își îmbracă nostalgiile totalitare în teoria mincinoasă a liniștii. Orice protest la adresa abuzurilor guvernanților este, chipurile, un act nepatriotic pentru că ar destabiliza democrația. Este și aceasta o minciună de mari dimensiuni asimilabilă cu ideea absurdă conform căreia, după judecata familiei Ceaușescu, în țara noastră s-a instalat cel mai grozav regim parlamentar a cărui perfecțiune îl „îndrituiește“ să pretindă „liniștea“ democratică a cantoanelor elvețiene.

Caruselul comemorărilor pompoase este și el o formă de evadare din realitatea dramatică a vieții cotidiene românești. Toată grandomania aceasta sărbătorească reînvie limbajul pompieristic ceaușisto-comunist. Cea mai bună atitudine patriotică a momentului este privirea lucidă și analitică asupra cauzelor dezastrului societății românești. Festivismul este un opiu iluzoriu și, de aceea, dăunător intereselor naționale. La 1 Decembrie, spre exemplu, ca suprem gest de cinstire a țării trebuia declanșat procesul comunismului prin prezentarea la televiziune a gulagurilor românești, a ororilor concentraționare, a tuturor mecanismelor corupției și minciunii. Prin acest pas am fi început, în sfîrșit, despărțirea definitivă, a noastră, a tuturor, de vechiul regim. Consider lucrul acesta mult mai important decît toată retorica de circumstanță a unor crainici vinovați și a unor parlamentari setoși de putere și de publicitate. Țara are nevoie de acțiuni concrete care să o scoată din marasmul moral în care se zbate, nu de minciunile iluzorii ale unor fanfare asurzitoare care, cinstind trecutul, nu promit nimic pentru viitor.

Daniel VIGHI

REGULAMENTUL DE ORDINE INTERIOARĂ AL CAZĂRMII

Partidul care tinde să devină conducător unic al unei națiuni e nevoit să gîndească, pentru a nu subcomba, un sistem teoretic cît mai imun în lupta ideologică. Extrema stîngă din România nu dispunea, la data cînd se autodefinea „mobilizatoarea forțelor populare“, de o istorie și, cu atît mai puțin, de o bibliotecă politică în măsură să asigure argumentul teoretic al acțiunilor ei. Depășind faza importului de ideologie, situată, în timp, în perioada de guvernare dejistă (evenimentele postbelice, deceniul al șaselea, „dezghețul“), partidul, ortografiat deja cu majuscule, trece la conceperea unor texte teoretice avînd la bază, evident, dogma marxist-leninistă. Cu timpul, ele se vor constitui, mai ales în ultimii ani, într-un enunț demagogic transmis printr-un limbaj subteran limbii literare dar cu pretenții de apartenență.

Sistemul de semne descifrabile ca mesaj politic e singular în datele lui esențiale. Interacționînd, limba și dogma generează o comunicare ce, analizată ca variantă funcțională a limbii, poate fi aliniată limbajului beletristic, jurnalistic, științific și, în primul rînd, celui administrativ. Și cum în spatele unor manifestări comune se întrevăd, nu arareori, efectele anilor de îndoctrinare continuă, tot astfel în enunțul cel mai banal se pot descoperi sintagme-tip ce sînt, logic, transferul modului de gîndire al unei colectivități în exprimarea sa.

Analiza gramaticală desconspiră preferința morbidă pentru o propoziție masivă, care își găsește corespondențe doar în spectacolele de proslăvire a „victoriilor“. Cîteva exemple: „... impune dezvoltarea în conformitate cu realitățile noi ale țării noastre, cu ideologia materialismului dialectic și istoric, cu idealurile socialismului și comuniscului“. „Acesta trebuie să fie procesul firesc, legic, al creșterii continue a rolului conducător al partidului, al întăririi unității întregului popor în jurul său, a ridicării conștiinței generale a maselor populare, a capacității sale de a conduce cu fermitate poporul, a făuririi societății socialiste, a ridicării bunăstării materiale și spirituale“. Ultima mostră trebuie inclusă în ceea ce poate fi numită „iubirea de atribut“: o singură propoziție are, pe lîngă predicat, și trei invizibile complemente, cîteva (douăzeci și trei) de atribute.

Altădată predicatul, aproape sudat de un complement direct încearcă, fără succes, să mențină echilibrul între subiect și șirurile interminabile de atribute. Predicatul are, de obicei, o valoare imperativă, fiind preferat impersonalul prin conținut „a trebui“. În construcția frazei, propoziția principală nu e constituită decît din predicatul regent (**trebuie**) urmat de propoziția descrisă mai sus, introdusă printr-un verb la modul conjunctiv, urmat de această dată dată, de complemente circumstanțiale de scop și, mai rar, de mod. Cu toate acestea, în unele cazuri, fraza se menține în limitele unui echilibru fragil prin implantarea unui subiect multiplu prin care e contrabalansată erupția de atribute. Atît în piropoziție, cît și în frază, acestor construcții li se suprapune o corectitudine bolnăvicioasă și inutilă: cazurile în care subiectul e inclus sau subînțeles sînt evitate, el trebuind să fie exprimat de fiecare dată. Uneori se încearcă substituirea substantivului subiect dintr-o propoziție printr-un pronume cu aceeași funcție în propoziția următoare. Schematic, formula ireductibilă a propoziției textelor amintite e S-P-C-A între predicat și complement, complement și atribut existînd relații de subordonare. Atributele, genitivele în marea lor majoritate, sînt însoțite de adjective posesive. Accidentul e rar în interiorul acestei comunicări construite doar pe tipare prefabricate și atunci cînd se produce — rar și timid — sub forma unei propoziții „umane“ și destul de literare, e sufocat instantaneu de monotonia exasperantă a clișeelor.

Vocabularul unei atari exprimări nu poate fi decît sărac; numărul mic al unităților lexicale distincte e o altă coordonată care compune imaginea generală de stereotipie. Indexul dogmei pare să fi absorbit marea parte a neologismelor, acestora fiindu-le preferate cuvintele din fondul principal, preferință ce își găsește o justificare în orientarea populistă a partidului. Materia lexicală mai cuprinde nepermis de mulți termeni militari — a lupta, a milita, a acționa, înarmare, militant, metode de comandă, cadru etc. — ce au, deasemenea, o motivație în planul structurii și relațiilor din interiorul despoticei organizații politice.

Stereotipia textelor ideologice ale pcr provine, deci, din utilizarea obsedantă a acelorași cuvinte imobilizate în construcții gramaticale repetate la infinit, adevărate matrițe lingvistice care trimit la scemele unei exprimări inevoluate. Această deviație pretins intelectuală a stilului administrativ e, în ultimă instanță, un agresiv regulament de ordine interioară cu pretenții de gîndire filozofică.

Doru BRANEA

Vocaţia subalternităţii

„DACĂ VĂ MAI AUD CĂ-L CRITICAŢI PE DOMNU' ILIESCU ŞI F.S.N.-UL, NU VĂ MAI SERVESC !“

Cuvintele de mai sus aparţin unei doamne respectabile care, uneori, face dovezi grăitoare că posedă ceea ce îndeobşte numim simţul umorului. Ele mi-au fost adresate la puţine momente după o discuţie particulară, în care mă hazardasem cu un prieten, uitînd, se vede, să întrebuinţăm acele vorbe şoptite, exersate îndelung în vremurile de tristă pomenire, şi asta cu nelipsita, perpetua suspiciune că sîntem în orice moment pasibili de a fi săltaţi şi luaţi la tăvăleală de frumoşii băieţi cu ochii albaştri. La început am crezut că doamna cu pricina, de altfel, femeie de bine, comite o banală glumă, spre a ne scoate din tulburea atmosferă preelectorală, acel gen de condiment indigen folosit des între românii ce se cunosc din vedere, se salută, pălăvrăgesc ceva anost-nostim şi cam atît. Privind-o în faţă, ceva mai cu atenţie, am priceput însă, că vorbeşte la modul absolut serios, adoptînd un ton rigid şi o poziţie clar bătăioasă

Am simţit, instantaneu, acea perplexitate pe care ţi-o dă orice trecere abruptă de la o conversaţie de atmosferă la registrul monologului partizan. Am zărit în ochii înguşti ca două fante de cazemată fixitatea insului care nu permite să se deruleze în prezenţa sa vreun dialog pe alte idei decît cele proprii. Ce să fi făcut ? Să ripostez, argumentînd că diversitatea de opinii nu e, cîtuşi de puţin, sinonimă cu negarea personalităţii adverse ? Inutil. De altfel, era şi singura soluţie pe care mi-o oferea buna doamnă : vreau cafea — tac chitic pe tema amintită. Am ales, ce era să fac, cotidiana cafea. Cît despre discuţia întreruptă, aştept să o reia cea care a înmormîntat-o. Simt eu că nu mai rezistă mult. Bufetul, altădată plin, s-a cam golit. Multe s-au scumpit. Chiar şi biscuiţii. Şi-apoi, domnu' preşedinte e aşa un om simpatic, n-ar fi păcat să-l abandonăm, ţintuindu-l în punctul fix al unui imuabil sistem de referinţă. O minimă dialectică de bine se impune.

„UN INDIVID E BUN DE ŞEF DACĂ E AUTORITAR“

D.P. are cu adevărat vocaţia subalternităţii. A lucrat într-un domeniu ce ţine de educaţie. Fără să-şi dea seama, în subconştientul lui s-a cuibărit demonul actului moralizator. Educaţia ortodox-cazonă de care a avut parte a lăsat urme adînci în mintea sa ctitorită rudimentar şi funcţionînd exclusiv pe gama coloristică alb-negru. Nuanţele îi scapă mereu. Din cauza asta e buzărant, dar cu bune intenţii. Simte mereu, intempestiv, nevoia să îndrume, să canalizeze, să recupereze pe plan moral. Vrea să facă ceea ce consideră el că e bine cu atîta încrîncenare, încît devine enervant, chiar şi pentru cele mai apropiate persoane. Uneori, e imposibil să-l mai asculţi.

Conform grilelor sale moraliceşti, indivizii se grupează în suspect de puţine categorii. Moşteneşte un anume grad de umilinţă, rareori cîrcotaşă. Rarele momente de revoltă le consumă în strictă intimitate. Sînt clipe de-a dreptul istorice, mai puţin frecvente decît anii bisecţi. Nu înţelege nonconformismul, iar anarhia îi provoacă fiori reci pe toată coloana modestei sale structuri lăuntrice. În decembrie, doar trecînd pe lîngă şirurile de manifestanţi, a trăit o spaimă detailată. Memoria sa a rămas dilatată infernal receptînd lozincile contestatare din acele zile.

Din cei trei şefi pe care i-a schimbat (ca orice vietate ghidată de stabilitate), doar primii doi au lăsat urme adînci, încrustate în biblioraftul nu prea voluminos al ţinerii sale de minte. Ăştia au avut cu adevărat stofă de şefi. Erau autoritari şi întotdeauna foarte siguri pe ei. De fiecre dată erau complet informaţi de ce face el şi cocolegii săi. Îi respecta, temîndu-se constant, făcea numai ce-i spuneau ei. Iniţiativa e o apucătură care nu aduce prea multe foloase. A învăţat pe propria piele că nu e bine să te pui cu şefii. Dacă ştii să le intri în graţii, te mai ajută cu ceva, procură una-alta. Dacă nu, nu ; ai numai necazuri, te şicanează mereu, pot chiar să te dea deoparte. El n-avea nici spate, nici un fel de pilă, undeva sus, să-l protejeze. Era nevoit să-i întreţină şi pe ai lui. Singura formă de supravieţuire a fost (şi rămîne) munca lui. Şi supunerea lui

Al treilea şef nu i-a plăcut: era moale, un fel de cîrpă, fără asperităţi, îmbibată cu bun-simţ. Nu se pricepea să-l pună la treabă, nici să-l controleze sau să-i „implementeze“ respectul cuvenit. Nu ştia să se impună, sau nu-i păsa de chestia asta. Părea total lipsit de vlagă. Un om fără nervi, fără zvîk. Nu se sinchisea nici măcar cînd observa că i se nesocotesc ordinele. Iar dacă eşti prea blînd, ţi se suie subalternii în cap. Asta, însă, îl avantaja pe el, într-o anumită măsură. Putea să preia liniştit o parte din atribuţiile şefului, care devenea tot mai mult un om de paie. Avea şi el momentele lui de răbufnire, fulgerări ale unui orgoliu aţipit, se liniştea foarte repede, totuşi. Nu i-a plăcut, fără să-i spună asta vreodată. Cum a fost, a fost bine. De ce să-i spui unui om ceva ce s-ar putea să nu-i cadă bine ?

L-am întîlnit pe D.P. de curînd. Exceptînd faptul că-şi procură mai greu salamul, carnea, laptele, e acelaşi. Şi-a găsit un nou colectiv, alţi şefi. Se simte bine, e mulţumit. Nu se poate cîştiga totul dintr-o dată. Singurul lucru care îl sperie, acum, este explozia asta de opinii separate. „Ceauşescu a fost dictator, dar a ştiut să ne ţină uniţi. Era linişte.

„PENTRU ROMÂNI, CEAUŞESCU A FOST PREA SLAB. DICTATURĂ CU PARUL NE TREBUIE !“

Nu ştiu ce s-a întîmplat cu fostul meu vecin P.I. Din decembrie trecut e mereu neliniştit de ceva, mereu nemulţumit de ceva. Dorinţa sa de linişte generală nu-l lasă o clipă în pace. „Nimeni nu mai vrea să lucreze în ţara asta, dom'le. Toţi fac politică, toţi fură, zilnic mitinguri şi proteste, cer salarii mari, zile libere, numai de lucru mai mult nu cere nimeni. Eu nu mai înţeleg nimic. Ce dracu' mai vor ? L-au dat jos pe Ceauşescu, l-au omorît, acum nu-s mulţumiţi nici cu ăsta. Le trebuie tot, acum. Nu se poate chiar aşa !“

Dl. P.I. a fost foarte activ în timpul revoluţiei. Stătea în spatele uşii de la intrarea în bloc, pe care o zăvorise cu nişte scînduri, păzind-o de terorişti. A tras ceva spaime, atunci. Chiar se trăgea din toate părţile, nu mai ştiai care pe care, cine în cine. Şi-a înfipt sub cureaua de la pantaloni toporişca de bucătărie, pentru orice eventualitate. Alături, la bine şi la rău, vecinul Ghiţă, strîngea tare de coada unei săpăligi pentru zarzavaturi. Spaime obscure intraseră în oasele lor bătrîne şi sfătuiau pe toată lumea să stea cuminte, acasă. Dacă nu era luat în seamă, se enerva şi suduia crunt. N-aş fi crezut că poate să înjure atît de grosolan.

Seara, se adună cu vreo trei congeneri şi se străduiesc să pună ordine în harababura politică. Au un punct comun : îi calcă pe nervi toată zumzăiala asta politică. Ce-i cu toate partidele astea ? Ce vrea Raţiu şi Câmpeanu ? Unul şi bun, asta ne trebuie. Şi o mînă forte, care să ştie să ţină hăţurile şi gîrbaciul.

Am apucat să stau, nu de mult, la una din cozile noii democraţii, alături de numitul. Masa compactă bîzîia din toate părţile, ca un stup inutil. Din cînd în cînd apărea cîte o persoană care se integra acelui organism longilin, anexîndu-se unei rude, unei cunoştinţe sau pur şi simplu. Periodic se alipea avangardei cîte o mamă cu plodul în braţe. Bîzîitul sporea pe măsură ce se subţia stocul de marfă. Vecinul meu n-a mai rezistat nervos, a clacat. M-am temut că va da într-o criză de epilepsie. Un domn de vîrstă apropiată i-a sărit în ajutor. Au conceput pe loc un comando civic şi au trecut la treabă, exteriorizînd spasme repetate. În scurt timp, au curăţat coada de toate excrescenţele, satrapici. Din acel moment, nici o tînără mamă, nici o gravidă n-a mai fost admisă la rînd, oricîţi copii ar fi purtat. Coada a devenit supusă, pliindu-se după gustul celor doi oameni de bine. Muritorii au fost număraţi, indexaţi, cuminţiţi. Coada devenise liniştită, cooperantă. Docilă. În primele clipe ale furiei sale, domnul P.I. a dat răcnetul indignării sale : „Pentru români, şi Ceauşescu a fost prea slab. Dictatură cu parul ne trebuie !“ Parcă a mai rostit ceva, spre rotunjire, dar, blocat de sentinţa din fraza precedentă, n-am mai reuşit să reţin.

Cornel BOGDAN

„CREŞTERE“

SOLJENIŢÎN

O zi din viaţa lui Ivan Denisovici

Cu **O zi din viaţa lui Ivan Denisovici** (1962), romanul laureatului Premiului Nobel pe 1970, pătrunde în literatura postbelică tema lagărelor. E, între altele, cea dintîi scriere ce materializează ideea de dizidenţă. Apare pentru prima dată în 1962, în revista „Novîi Mir“, cu acordul lui Hruşciov şi după repetate intervenţii ale poetului Al. Tvardovski. **O zi din viaţa lui Ivan Denisovici,** din care revista „Orizont“ va publica fragmentele cele mai semnificative, reprezintă în literatura secolului XX un moment aparte şi prin faptul că impune un personaj nou — deţinutul, insul de condiţie medie devenit prizonier al sistemului concentraţionar instituţionalizat în statele cu sisteme totalitare din Est.

Ca de obicei, la ora cinci se dădea deşteptarea cu lovituri de ciocan într-o bucată de şină care spînzura lîngă comandament. Sunetele intermitente pătrundeau sec prin sticlele geamurilor pe care gheaţa era groasă de două degete şi se terminau aproape imediat după ce începuseră. Era frig afară, iar gardianului nu-i plăcea să bată deşteptarea mult timp.

Ciocănitul încetă, dar cînd Ivan Denisovici Şuhov se ridică din pat să meargă la găleată, afară totul arăta ca la miezul nopţii. Era întuneric, ca într-un puţ, cu excepţia a trei lămpi, a căror lumină cădea pe fereastră înăuntru — două în zona extrioară, una chiar în interiorul lagărului.

Nimeni nu veni, însă, să desferece uşa barăcii ; nici un zgomot de rîndaşi care să ridice, cu prăjinile lor, hîrdăul umplut, peste noapte şi să-l care afară.

Şuhov nu mai stătea în pat după deşteptare ; întotdeauna se ridica din pat imediat, căci următoarele nouăzeci de minute, pînă cînd toţi se adunau pentru lucru, îi aparţineau lui, nu autorităţilor, iar un vechi ocnaş putea întotdeauna să cîştige un pic — să coase pentru cineva o pereche de mănuşi dintr-o fostă căptuşeală de mînecă ; sau să-i aducă vreunui tip mai cu dare de mînă din echipă valenkii* uscaţi, chiar lîngă prici, ca să nu mai orbecăiască împiedicîndu-se, în picioarele goale, printre perechile de cizme, căutînd-o pe a sa ; sau să se învîrtească în jurul magaziilor de alimente oferindu-se să facă una-alta, să măture sau să aducă cine-ştie-ce ; sau să meargă la cantină şi să strîngă gamelele de pe mese, ca să le ducă în stive la spălătoria de vase — asta era o treabă sigură ca să primeşti de mîncare, deşi la asemenea chestii se-ngheşuiau mulţi, chiar nemaipomenit de mulţi — şi, ceea ce era mai rău, dacă găseai ceva rămăşiţe într-o gamelă abia de te puteai abţine să nu le lingi. Dar Şuhov nu uitase niciodată cuvintele primului său şef de echipă, Kuziomin, un ocnaş mîncat de rele care, în patruştrei, avea deja doişpe ani de pîrnaie, cînd le-a spus noilor-veniţi, abia întorşi de pe front, aşezaţi în jurul focului într-un luminiş părăsit :

„Aici, băieţi, se trăieşte după legea taigalei. Dar şi aici oamenii reuşesc să trăiască. Ştiţi pe cine dă gata lagărul ? Pe ăia care ling blidele după alţii, care fac coadă la uşa doctorului şi pe ciripitori“.

În ce-i priveşte pe ciripitori, se înşela. Ăia se ţineau al dracu' de bine pînă ieşeau din lagăr. Doar că-şi salvau pielea cu sîngele altora.

Şuhov se scula întotdeauna cînd suna deşteptarea. De data aceasta, însă, nu o făcu. Se simţise nu-ştiu-cum cu o seară înainte, febril, cu dureri în tot corpul. Nu se încălzi toată noaptea. Chiar şi prin somn simţise — cînd că se îmbolnăvea tot mai tare, cînd că îi trecea un pic. Îşi dorise să nu mai vină dimineaţa.

Dar dimineaţa veni, ca de obicei.

Exact în clipa aceea, cineva smulse pătura şi pufoaica de pe el. Şuhov îşi aruncă la o parte rubaşca de pe faţă şi se ridică în şezut. Văzu, privindu-l pe sus, cu creştetul la nivelul patului de deasupra, mutra aţoasă a Tătarului.

Deci tipul făcea de serviciu în afară de rînd şi se strecurase înăuntru.

„S 8_{54}“, citi Tătarul de pe banda albă prinsă pe spatele pufoaicei sale negre. „Pedeapsă prin muncă trei zile“.

AMINTIRI DESPRE AȘA-ZIȘII COMUNIȘTI

„O să vedeți voi ... cînd se întoarce roata !“

Au intrat în P.C.R. în anul 1945. Aveau treizeci și ceva de ani. El fusese chelner (ce-i drept, la restaurante de lux). Ea, un fel de jupîneasă la ambasada celui de-al treilea Reich la București. El a devenit, pe rînd activist, directorul unei fabrici de zahăr, ofițer de securitate. Ea, activistă U.F.D.R. (Uniunea femeilor democrate din România).

Ei au fost primii așa-ziși comuniști pe care i-am cunoscut personal, deoarece îmi erau rude.

Apropo de problemele interetnice, el avea următoarea teorie : boierii români și grofii unguri mergeau împreună la vînătoare, apoi chefuiau pînă-i lua dracu'. Nu le păsa de popor. Pornind de la această realitate pleda pentru o bună înțelegere între români și unguri.

Ea nu avea idei teoretice. Activa, intens, cu femeile și îl admira pe Iosif Vissarionovici Stalin, geniu gruzin, părinte duios al popoarelor. Și-a pus portretul lui în dormitor. A înlocuit, deasupra patului, o icoană a Sfintei Fecioare Maria cu poza mustăciosului tătuc.

Nimeni din familie n-a îndrăznit să le reproșeze că au devenit staliniști fervenți. Numai eu (de mic am fost, politic, foarte combativ) le-am spus, cînd am văzut ce substituire făcuseră : „O să vedeți voi ce-o să pățiți cînd se întoarce roata !“. Pentru care atitudine tranșată mama mi-a administrat o corecție de neuitat. Nu pentru că n-ar fi fost de acord cu mine (politicește), ci fiindcă exista pericolul unei dezbinări în familie. Și un alt pericol, mai mare.

Deși se considerau comuniști adevărați, ei erau foarte zgîrciți. Și aveau o adevărată adorație pentru obiectele scumpe. Poate și pentru că Tatăl Ceresc nu le-a dăruit măcar un copil, adorau obiectele și, pe timp ce trecea, îi domina tot mai mult parcimonia.

Pe la vreo 15 ani, mi-am schimbat convingerile politice. Mai ales din pricina cărții „Așa s-a călit oțelul“. Din „reacționar“ înrăit, am virat-o ușurel la stînga. Spre deznădejdea tatălui meu, care, pînă la moarte, a sperat că vor veni americanii și că se va întoarce roata (istoriei).

Auzind că am devenit (și) ateu, rudele mele așa-zis comuniste m-au felicitat. Dar s-au cam pripit cu felicitările. Le-am zis-o, „franco în față“, că nu-i pot suferi pe ștabii de la partid. Cu toate că am virat-o la stînga. Era o stîngă pe care ei nu puteau, în nici un caz, s-o priceapă. Dar chiar și așa, m-au sfătuit să intru în P.C.R. De cîteva ori m-au îndemnat : „Bagă-te în partid, o să ai nevoie de ei !“ Acest „o să ai nevoie de ei“ mă scotea din sărite.

El, ca director de fabrică și ca securist, a făcut cîteva gafe memorabile. Dar partidul l-a iertat. Ea, ca activistă U.F.D.R., s-a menținut onorabil. A venit, însă, peste ei valul școlarizării. Printr-o hotărîre a conducerii superioare de partid, trebuia să-și completeze studiile la F.F. Adică, liceul. El a refuzat categoric : „La vîrsta asta, școală nu mai fac, prefer să mă întorc la meseria mea“. Ea, ca să nu-și surclaseze bărbatul, a zis același lucru.

El a ajuns ceea ce a fost — chelner, apoi, șef de sală, într-un restaurant de lux.

Ea a ajuns ceea ce nu mai fusese — vînzătoare într-o prăvălie de loto-prono.

Și s-au săvîrșit din viață convinși că au pus și ei, cît de cît, umărul la edificarea societății comuniste.

„Ce, iar faci pe deșteptu' cu mine ? !“

Pe la începutul anilor '70, prin natura ocupației mele de atunci, l-am cunoscut pe tovarășul activist S. Datorită înfățișării sale, l-am poreclit „Cașalotu'“. Încă de la primele .. contacte, nu ne-am prea iubit. Am cutezat să-l ironizez. Cît am putut de fin, căci n-am fost, în raporturile mele cu puterea, cine știe ce mare curajos. Pînă la urmă, din finețuri în finețuri, am cam sărit peste cal. Tovarășul activist S. s-a supărat pe mine. Sincer să fiu, mi-a fost teamă că o să mă zboare din servici (u). După un timp, mi-am dat eu demisia, spre adînca lui satisfacție. (Auzind că mi-am dat demisia, securistul care „răspundea de noi“, un alt așa-zis comunist, m-a interpelat în felul următor : „Ce, mă, vrei să faci și tu ca Paul Goma ?!“ I-am răspuns că aș vrea să fiu ca Paul Goma, dar nu pot fi. Din pricina răspunsului meu „insolent“ și el s-a supărat). Ce știam despre Cașalotu' : că a pornit-o, cum se spune, de jos, dintr-o fabrică de textile ; că e bihorean. Precum mulți alți bihoreni, înjura foarte plastic, cu zaft, cu greutate. Pentru asta, mărturisesc, îl admiram în taină.

Pe vremea cînd s-a supărat pe mine, mă ocupam (și) de cenaclul „Ridendo“. Tovarășul activist S. viza (superviza) anumite activități culturale din urbea și din județul nostru. Nu știu ce fel de vorbe i-au ajuns la ureche și, părîndu-i-se, pesemne, că nu-mi fac cum trebuie datoria, m-a chemat la ordin. „Dacă nu ești în stare, mi-a zis, am să-ți fac eu planul de muncă pentru Ridendo ăsta al vostru !“ Și l-a făcut. Peste o săptămînă m-a chemat, iarăși, la ordin. Pe săptămîni și zile, planul conținea o sumedenie de teme, cum, spre pildă, ar fi :

Chipul omului nou — constructor al societății socialiste multilateral dezvoltate.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu — conducătorul, omul, poetul.

P.C.R. — inițiatorul marilor emulații culturale din patria noastră.

Ș. a. m. d.

După ce a terminat de citit interesantele teme, s-a uitat întrebător la mine. I-am spus că planul era excelent întocmit, dar ...

Cașalotu' : Ce, iar faci pe deșteptu' cu mine ?!

Eu : Nu, vai de mine, cum o să fac eu pe deșteptu' cu dumneavoastră ?!

Cașalotu' : Atunci ?! ...

Eu : Ridendo este un cenaclu de satiră și umor. Avem și o secție de caricatură.

Auzind această precizare tovarășul activist S. a făcut o mutră de parcă ar fi înghițit un bomfaier.

Cașalotu' : Zău ?! Și de ce nu mi-ai spus pînă acum ?!

Eu : Am crezut că știți.

Cașalotu' : De unde naiba să știu ?! (A urmat și o înjurătură foarte suculentă).

Eu : Păi, „Ridendo castigat mores“ ...

Nu l-a mai interesat ce semnificație are acest dicton străbun. A băgat planul de activitate într-un sertar și a închis sertarul cu atîta forță încît am avut senzație că va ieși pe partea cealaltă a biroului (sertarul)

„Puțini am fost, mulți am ajuns“

Tov. activ. de partid D. se lăuda că a fost de multe ori la vînătoare cu unii din marii granguri ai P..CR. Asta pentru a lăsa să se înțeleagă că, la o adică, poate apela la acești foști companioni într-ale artei cinegetice. Mai cu seamă că, toată lumea știe, după partidele de vînătoare, tovarășii trăgeau, de obicei, și cîte un chef. Cu lăutari și servante nurlii.

Uneori, tov. activ. D. fabula despre zbuciumata lui tinerețe ilegalistă. (Într-o vreme, nu prea îndepărtată, destui tovarăși de la partid, de o anumită vîrstă, pretindeau că au fost ilegaliști. Spre nemulțumirea celor care au chiar fost. Vorba unuia dintre ei : „Puțini am fost, mulți am ajuns).

Tot datorită înfățișării sale pe tov. activ. D. l-am poreclit „Plăieșu'“. Mi-l imaginam trăgînd cu arcul după cei zimbrii cumpliți sau găurind turbanele spurcatelor lifte păgîne.

Plăieșu' se plîngea, din cînd în cînd, că-l doare spatele. De unde i se trăgeau durerile ? Din tinerețea lui ilegalistă. A povestit, fără să-l intereseze dacă pe conlocutori îi interesează sau nu, a povestit de enșpe ori următorul episod : „M-au urmărit agenții de la Siguranță. M-au urmărit ei cît m-au urmărit, pînă cînd eu m-am urcat pt un acoperiș. Era iarnă. Zăpadă mare. Acolo, pe acoperiș, m-am băgat sub zăpadă. Nu m-au mai găsit. Am stat 24 de ore sub zăpadă ... Am făcut reumatism ...“.

Amintiri despre așa-zișii comuniști mai am. Dar, pe altă dată, iubiți cititori.

Iosif COSTINAȘ

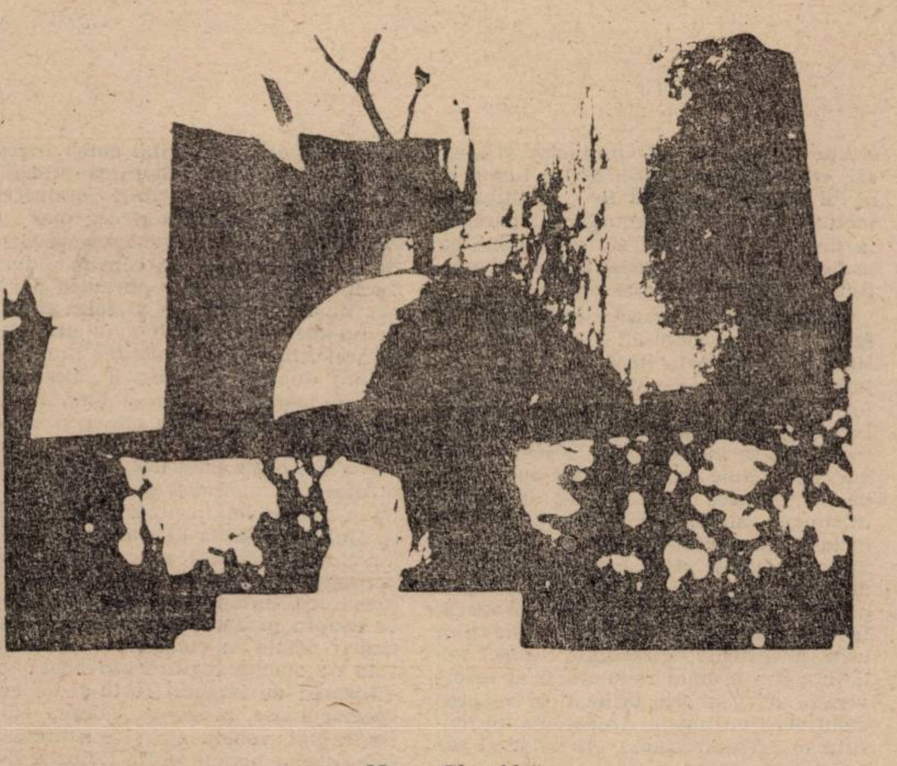

Marea Clepsidră

În momentul cînd se auzi vocea înceată, binecunoscută, a Tătarului, toți cei care nu se sculaseră încă în toată baraca aceea cu lumină chioară, unde două sute de oameni dormeau pe priciuri călărite de ploșnițe, se treziră la viață și începură să se îmbrace în grabă.

„Pentru ce, cetățene șef ?“ întrebă Șuhov cu mai multă amărăciune decît îi răsuna în glas.

Pedeapsă prin muncă — nici nu era așa rău. Primeai mîncare caldă și n-aveai timp să gîndești. Adevărata carceră era cînd n-aveai voie să mergi la muncă.

„Nerespectarea programului de deșteptare. După mine, la biroul comandantului, de lagăr“, spuse alene Tătarul.

Fața lui spînă și boțită era neclintită. Se întoarse, uitîndu-se după vreo altă victimă, dar de-acum cu toții, fie din cotloanele întunecate, fie din locurile luminate din plin, din paturile de sus sau de jos, își înfipseseră picioarele în pantalonii vătuiți, ba chiar, gata îmbrăcați, își legau paltoanele strîns pe lîngă corp și se grăbeau spre ușă, să dispară din calea Tătarului pînă nu pleca.

Dacă Suhov ar fi fost pedepsit pe bună dreptate, asta nu l-ar fi supărat atît de tare. Dar el era printre cei care se sculau primii la deșteptare, asta îl supăra. Oricum, cu Tătarul nu se putea discuta. Așa că, bombănind mai mult de formă, își încheie pantalonii (o bucățică de pînză mînjită era cusută pe ei, deasupra genunchiului stîng, cu un număr altădată scris cu negru, dar a cărui urmă dispărea cu încetul), își trase pe el haina (unde aceleași cifre apăreau de două ori, pe piept și pe spate), își pescui valenkii din mormanul de pe podea, își luă pe cap căciula (cu numărul pe o bucățică de pînză, deasupra frunții) și porni pe urmele Tătarului spre ieșirea din baracă.

Tot o-sută-patru l-a văzut plecînd, dar nimeni n-a scos un cuvînt : la ce-ar fi folosit și, oricum, ce puteau să spună ? Șeful de echipă ar fi putut să încerce o chestie, dar nu era acolo. Iar Șuhov nu spuse nimănui nimic. Nu voia să-l vadă pe Tătar sărindu-i muștarul. Oricum, se putea baza pe tipii din echipă că o să-i țină micul dejun deoparte.

Cei doi bărbați ieșiră din baracă. Șuhov își trăgea tot mai greu răsuflarea din cauza gerului.

Două proiectoare puternice își trimiteau lumina pe deasupra întregului lagăr, din foișoarele cele mai îndepărtate ale paznicilor. Luminile de pe margini, ca și cele din interiorul lagărului, erau aprinse. Erau atît de multe încît stelele nu se mai vedeau.

Cu zăpada scîrțîind sub cizme, prizonierii alergau să-și caute de lucru, unii la serviciul de pachete, alții să aducă cereale pentru fiert la bucătăria „individuală“. Toți umblau cu capetele plecate, îngropate în paltoanele încheiate pînă sus, înghețați pînă la os, nu atît de frigul de afară, cît de perspectiva de a-și petrece în el întreaga zi. Tătarul, în mantaua lui soldățească veche, cu epoleți albaștri unsuroși, mergea în pas domol, ca și cum frigul nu i-ar fi dat de furcă.

Trecură de gardul înalt de lemn din jurul carcerei, singura clădire de cărămidă din lagăr, de sîrma ghimpată care ferea brutăria de prizonieri, de colțul barăcii comandamentului, lîngă care bucata de șină atîrna de două cabluri groase, de un alt stîlp, cu un termometru agățat într-un locaș ferit (pentru ca temperatura să nu fie prea scăzută). Cu coada ochiului, Șuhov aruncă o privire plină de speranță tubului alb ca laptele : dacă arăta -41°, nu aveau să fie trimiși la muncă, dar astăzi nu se vedea nimic în jurul lui -41°.

Intrară în baraca comandamentului și Tătarul îl conduse direct în camera de gardă ; iar Șuhov înțelese, așa cum bănuise tot drumul pînă acolo, că nu avea să fie trimis la carceră — era vorba de un singur lucru : trebuia spălată podeaua în camera de gardă. Tătarul îi spuse că îl lasă acolo și îi ordonă să spele pe jos. (...)

Cu mîinile înghețate cără găleata șiroind înapoi în camera de gardă și își vîrî mîinile în apă. O simțea caldă.

Tătarul nu mai era acolo. Gardienii — patru la număr — stăteau în grup. Nu mai jucau table, nu mai trăgeau aghioase, ci discutau cît mai aveau să primească în ianuarie (hrana era puțină într-un loc ca acela și, deși raționalizarea încetase de mult, li se vindeau anumite mărfuri la preț scăzut, dintre acelea la care civilii nu ajungau).

„Închide ușa, lepădătură. E curent“, spuse unul din gardieni. (...)

Acum, Șuhov știa ce avea de făcut. Își scoase valenkii cu îndemînare, îi puse într-un colț, își înfundă în ei obielele (lingura îi căzu, cu un clinchet, pe podea — deși se pregătise pentru carceră, nu-și uitase lingura) și, în picioarele goale, aruncă apa drept sub valenkii gardienilor.

În românește de
Cătălina BERCEA

Jean-Marie Benoist

CAPCANELE NOII STRATEGII SOVIETICE

JEAN-MARIE BENOIST, subdirector la Collège de France, scriitor, filosof, este autorul, între altele, al lucrării „Uneltele libertății“ (Editura Robert Lafont). Textul pe care îl publicăm este un extras din eseul care va apărea în curînd într-un volum colectiv, editat de J.-M. Benoist, în colaborare cu Patrick Wajsman : „După Gorbaciov ? Șansele pentru o Europă liberă“.

Noua echipă de conducere de la Kremlin și în special președintele Gorbaciov s-au format la școala lui Andropov, fost demnitar al K.G.B.-ului. Puritatea tradiției leniniste este completată astăzi, rafinat, prin metodele războiului psihologic al cărui cuvînt de ordine constă în transformarea eșecurilor militare sau tactice în victorii politice sau în consolidări ale pozițiilor strategice. Pătrunși de învățătura lui Sun Țu, Gorbaciov, Iakovlev și ai lor continuă să ilustreze maxima marelui polemolog chinez : „Arta supremă a războiului constă în a supune dușmanul fără luptă, fără să-ți însîngerezi sabia“. Noutatea, față de epoca „stagnării brejneviene“, se datorează cunoașterii dobîndite de aceștia privind societățile occidentale. Iacovlev, ca student la Universitatea Columbia din New York, Dobrînin, ca ambasador la Washington, Voronțov și alții au bîntuit cancelariile occidentale și s-au familiarizat, grație numeroaselor șederi în străinătate, cu mecanismele parlamentare ale democrațiilor pe care sînt astăzi capabili să le mimeze cu abilitate pentru a seduce și a dezarma vigilența oamenilor politici occidentali. Dar achiziția cea mai de preț este certitudinea, pe care și-au întărit-o, asupra vulnerabilității esențiale a societăților noastre aflate în puterea mijloacelor de informare în masă : „Orice lanț, spunea Lenin, valorează tot atît cît cea mai slabă dintre verigile sale“. Veriga cea mai slabă a democrațiilor molatice rezidă în credulitatea opiniei publice întreținută prin mass-media.

Jean-Francois Revel a dezvoltat magistral în **Cum sfîrșesc democrațiile** și în **Cunoașterea inutilă** analiza acestui fenomen de aservire intelectuală, inconștientă și involuntară, la care au consimțit democrațiile și lumea liberă ca răspuns la minciuna și strategia dezinformării manipulate de către conducătorii sovietici.

Această vulnerabilitate provine, astăzi, și din gustul nemăsurat al societăților noastre pentru imaginea-idol care induce funcția alienantă a ceea ce Guy Debord a diferențiat sub conceptul de „spectacular integrat și spectacular difuz“.

Pe această claviatură esențială a dezinformării strategice se bazează deci noua politică externă a Kremlinului, începînd cu ascensiunea lui Gorbaciov spre putere, iar bogăția imaginilor ce ne sînt adresate în prezent sub pretextul glasnost-ului are ca efect ocuparea obsesivă a spiritelor occidentale, vulnerabilizate de iluzia unei democratizări sau a unei liberalizări a Imperiului Sovietic, acreditînd ideea unei normalizări a societății și a puterii, și aceasta în timp ce sînt ocultate trei realități îngrijorătoare :

1. Continuarea unui efort militar și a unei supra-înarmări.

2. Brutalitatea represiunii naționalităților în coloniile interne ale Imperiului Sovietic ; masacre sîngeroase la Tbilisi în Georgia ; represiunea brutală în Armenia și în Azerbaidjan în absența totală a oricărei mărturii jurnalistice ;

3. Și, în sfîrșit, cucerirea progresivă a tuturor puterilor de către Președintele Gorbaciov, care, în cadrul procesului antagonist democrației, este pe cale să-și transforme cu perseverență puterea, déja consulară, într-o președinție imperială.

O STRATEGIE INTEGRATĂ

Această strategie care cîntă pe coarda psihologică, politică, și nu militară, nu trebuie percepută ca un substitut al strategiei militare însăși ; asistăm, dimpotrivă, la o întrepătrundere a intimidării militare menținute față de societățile europene și a utilizării mijloacelor indirecte, nerăzboinice care au cunoscut sub Gorbaciov o recrudescență spectaculoasă ; dezinformarea, lichidarea fizică a opozanților, dobîndirea ilicită de secrete tehnologice și militare prin intensificarea exponențială a activității K.G.B.-ului și G.R.U.-ului.

Obiectivele și ambițiile de ordin leninist rămîn aceleași : slăbirea lagărului capitalist, zdruncinarea Alianței Atlantice în scopul decuplajului între Statele Unite și Europa Occidentală ; dar mijloacele sofisticate ce sînt utilizate ne introduc în spațiul unei strategii „nonclausewitziene“, așa cum putem spune că există o geometrie „non-euclidiană“, sau al unei logici „non-aristotelice“. În timp ce maestrul polemologiei europene enunțase, analizînd războaiele bonapartiste, teorema conform căreia „războiul este o politică dusă mai departe prin alte mijloace“, cuvîntul de ordine al viziunii lui Gorbaciov și alor săi, credincioși discipoli ai lui Lenin și ai lui **Sun Țu**, pare să fie : „politica — inclusiv negocierea, recurgerea aparentă la drept, propagandă și condiționarea psiho-politică sînt modalități de a continua războiul prin alte mijloace“.

Transformarea, reușită remarcabil și fără știrea occidentalilor, a înfrîngerii suferite de Armata Roșie în Afganistan într-o consolidare politică a regimului lui Najibullah va constitui o exemplificare școlărească a noii viziuni gorbacioviene. Nu se înțelege prin aceasta, desigur, că trebuie ignorată puterea undei de șoc pe care a provocat-o adevărata înfrîngere militară a armatei sovietice în fața rezistenței afgane înarmate cu Stinger-ele sale și cu credința în Dumnezeul unic: groaza populațiilor slave și nordice din Uniunea Sovietică provocată de repatrierea trupurilor soldaților uciși, povestirile veteranilor, refuzul soldaților din armata regulată și al rezerviștilor de a se lăsa utilizați în vederea menținerii ordinii în Azerbaidjanul musulman, demoralizarea ofițerilor și oamenilor de trupă.

ADORMIREA OCCIDENTULUI

Jean-François Denian a desemnat, în prezenta lucrare, acest proces cu cea mai mare claritate : „A pleca pentru a rămîne“.

Cum să nu descifrezi, în tratamentul aplicat Europei de Vest și OTAN-ului, un avatar suplimentar al acestei strategii leniniste non-clausewitziene, în care mijloacele psiho-politice se combină cu realitatea ocultată savant printr-o presiune militară care nu se dezminte ? Anatoli Golițin, cu un rang înalt în K.G.B., fugit în Vest, anticipa în lucrarea sa, concepută în 1982 și publicată la Londra în 1984, „New Lifes for Old“ („Vieți noi pentru cei bătrîni“), cu o precizie halucinantă a detaliului, scenariul aplicat O.T.A.N.-ului și Europei Occidentale : utilizarea ambiguă a personalității lui Saharov, cînd persecutat pentru libertatea vederilor sale, cînd recuperat de Gorbaciov pentru a-i servi în străinătate ca purtător de cuvînt al perestroikăi. De cîteva ori s-a văzut cît de sfîșiat era academicianul, laureat al Premiului Nobel, între aceste două roluri și cele două versiuni pe care era obligat să le rostească în limbaj dublu: condamnarea vehementă a Inițiativei pentru Apărarea Strategică americană, ca „favorizînd cursa înarmărilor“, servind deci politica oficială a lui Gorbaciov, protestînd, dimpotrivă, cu demnitate, căldură și cea mai profundă sinceritate în favoarea renașterii reale și ne-simulate a pluripartidismului și a democrației în Uniunea Sovietică : nu este exclus ca și criza cardiacă ce i-a fost fatală să fi avut drept cauză acel insuportabil „double bind“ („legătura dublă“), în care îl precipitase această manipulare pur și simplu diabolică pe acest om de o cinste și speranță tenace.

Nu mai puțin adevărat este că această utilizare a lui Saharov figurează, într-un anume fel, în programul dezvăluit de Golițîn. Pseudo-liberalizarea sateliților Europei de Est este cea de-a doua „profeție“ anunțată de autor. Cei mai lucizi occidentali nu pot să nu se întrebe asupra profunzimii acestei „democratizări“ aflate în curs. Într-adevăr, dincolo de emoția legitim provocată prin difuzarea de imagini forte și de efecte spectaculoase, precum căderea zidului Berlinului, vehemența și constanța manifestațiilor populare din Leipzig, București, Varșovia, Sofia, mai rămîn o serie de întrebări : asocierea „Solidarnosc“-ului la un guvern polonez care mai este controlat de către Președintele comunist Jaruzelski, autorul stării de asediu și al persecuțiilor din 1981, reprezintă o ieșire reală în afara sistemului maxist-leninist ?

Pe cînd instaurarea proprietății private asupra mijloacelor de producție ? Pe cînd concesionarea unei logistici suficiente partidelor și mișcărilor de opoziție pentru ca ele să poată, în exprimarea reală a dinamismului lor, concura atotputernicia și opulența Partidului Comunist ?

Conștiințelor occidentale orbite li se oferă din belșug imagini solemne ale „dizolvării“ partidului comunist polonez și ale transformării sale în partid social-democrat, uitîndu-se să se menționeze că, pur și simplu, partidul comunist polonez nici nu s-a numit vreodată comunist, din moment ce, chiar înainte de glorioasa lui transformare în social-democrat, se numea P.O.U.P.

Pretinsul Front al Salvării Naționale din România, condus de Iliescu și Petre Roman, este altceva decît un partid comunist gorbaciovian, instrument docil al unei perestroika însărcinată de către marele frate sovietic să canalizeze energia revoltei populare și să o deposedeze de roadele mișcării sale spontane pentru libertate ?

De asemenea, în Ungaria, Imre Pozsgay, spre care s-au năpustit, grăbiți și sugrumați de emoție, ziariștii occidentali și în special acea „gentry“ televizuală franceză, încarnează pentru Ungaria acest comunism **new look**, conceput de Gorbaciov ca un nou front al dezinformării și al misiunii de recuperare, prin lepădarea de dogmele marxism-leninismului repudiat de popoare, consolidînd sub denumirea mincinoasă de social-democrație domnia aparatului comunist deținător al monopolului puterii politice și al unicei bogății pe care și-o arogaseră profitorii nomenclaturiști ai colectivizării.

O STRATEGIE A MOMELII

Reluînd adaggio-ul lui Henric al IV-lea, „Parisul merita o liturghie“ și fidel marxism-leninismului „atunci cînd teoria și practica intră în conflict trebuie să treci de partea realității, contra teoriei“, șiretenia gorbaciovianǎ simulează acordarea libertății și democrației pentru popoarele Europei Centrale, dar nu le oferă mijloacele de a sfîrși, o dată pentru totdeauna, cu prezența aparatului comunist care, pe sub mînă sau prin diverse metamorfoze, continuă să-și exercite setea de putere.

Singura modalitate de a se sustrage acestei influențe a minciunii și a iluziei consimțite de către occidentalii înșiși constă în a încuraja popoarele să reînvie condițiile reale ale unei societăți civile și să distrugă sistematic structurile moștenite de la bolșevism, substituindu-le instituțiile democrației pluraliste și ale societății de piață. Ceea ce presupune din partea democrațiilor occidentale o politică activă de inginerie, de consulting și de ingerință sistematică în viața orașelor europene, al căror sentiment de apartenență la o civilizație comună, creștină, care sprijină Statul de drept și cultivă respectarea persoanei, trebuie să-l regăsim.

Citām în anexă principalele pasaje din „New Lifes for Old“ a lui Anatoli Golițin care, în capitolul „final Phase“ („Faza finală“), detaliază scenariul acestei operațiuni de dezinformare strategică dirijată de Kremlin. Precizia halucinantă a detaliilor este cu atît mai frapantă, cu cît lucrarea a fost scrisă în 1982, adică cu trei ani înainte de ascensiunea la putere a lui Mihail Gorbaciov. Acesta, nenumit, desigur este anticipat sub trăsăturile unui Dubcek sovietic. Rolul inițiatorului basculării poloneze, triumful ideilor „democratice și liberale“ în Uniunea Sovietică, în opoziție cu linia dură încarnată de brejnevism, anunțarea unei rupturi cu fundamentele politice și economice ale comunismului în U.R.S.S. și introducerea de reforme, declarațiile oficiale privind reducerea rolului Partidului comunist și limitarea monopolului sau concesionarea aparentă a unei puteri sporite a Sovietului Suprem și a unei mai mari independențe a deputaților, amnistia acordată anumitor disidenți și în special lui Gorbaciov, care „se va putea trezi înrolat în guvern pentru a putea juca un anumit rol de purtător de cuvînt“, liberalizarea cenzurii, autorizația de a ieși din Uniunea Sovietică etc., toate aceste elemente privind U.R.S.S. sînt descrise în amănunțime, cu trei ani înainte de venirea lui Gorbaciov, dar fostul K.G.B.-ist, Golițîn, formulează, precum o Cassandră, un avertisment spre uzul occidentalilor: ca și în Cehoslovacia, această liberalizare „va fi calculată și destinată să înșele, în sensul că va fi introdusă de sus în jos“. Dirijată de către Partid, de către celulele și mașinăria sa electorală, ajutată de agenții K.G.B.-ului, prezenți printre intelectuali și savanți, ea va ilustra apogeul scenariului lui Selepind. Rezultatul va fi contribuția la stabilizarea regimului în sînul U.R.S.S. și la realizarea ambițiilor acesteia în străinătate.

Aici, Golițîn vorbește despre o „liberalizare în Europa de Est, care ar fi în măsură să readucă la putere pe Dubcek în Cehoslovacia și pe asociații săi“

„Dacă această liberalizare ar ajunge să privească și Germania de Est, distrugerea zidului Berlinului ar fi la ordinea zilei“. „Acceptarea de către occidentali a acestei noi liberalizări ca autentică ar putea crea condițiile favorabile desăvîrșirii strategice comuniste privind Statele Unite, Europa de Vest și poate chiar Japonia“.

Ceea ce prezice Golițîn este deci punerea în aplicare a unei strategii a momelii și a dezinformării, implicînd reconstituirea pe scară largă a unui „socialism cu față umană“, care să nu atenteze la structura regimului Partidului și a obiectivelor sale.

Traducere de
Sorana IONESCU

Public Occurences

VLADIMIR TISMĂNEANU

INFINITUL TUPEU AL LACHEILOR

Credeam că numai în Balcani se poate întîmpla așa ceva : după două decenii **de serv[illegible] prosternare la picioarele unor** despoți sanguinari, după o pe cît de umilitoare pe atît de bine remunerată pactizare cu torționarii securității, purtătorii de cuvînt ai recent prăbușitelor regimuri comuniste să renască precum niște prunci inocenți, gata să dea lecții întregii cetăți și să-i ponegrească fără jenă pe cei care înfruntaseră tirania. Ei bine, iată că m-am înșelat. Chiar și în centro-europeana Polonie, fenomenul mai sus descris pare să se desfășoare într-o direcție îngrijorător de similară cu aceea din România. Firește, aberațiile lui Ceaușescu nu și-au avut egal, tot astfel exhibiționismul cocardier de tip „Săptămîna“ ori „Cenaclul Flacăra al Tineretului Revoluționar“ a fost contribuția originală și fără seamăn în lume a bravilor protocroniști la dezvoltarea nemuritoarei „concepții despre lume și viață“. Și totuși, după cum ne dăm seama recitindu-l pe Czeslaw Milosz cu a sa **Gîndire captivă**, există o caracterologie a abdicării morale și a complicității cu forțele răului care transcende distanțele geo-culturale. Cu alte cuvinte, sistemul și-a secretat paraziții fără deosebire de tradiții și distincții locale. În România, ca și în Polonia, în Bulgaria ca și în Germania Răsăriteană, statul totalitar a știut să încurajeze tendințe colaboraționiste în rîndul unor intelectuali arivişti și / sau debusolați, gata să renunțe la demnitatea lor profesională în favoarea unor avantaje pecuniare imediate și a unei glorii statuate oficial, prin toate canalele monolitismului doctrinarist.

Dar nu despre Andrzejewski, Brecht și Sadoveanu este vorba aici. Ideea acestui eseu mi-a fost sugerată de un articol apărut în **New York Times** din 1 noiembrie 1990. Intitulat „Înălțătorul de osanale al Poloniei cade în picioare“, articolul descrie situația actuală a unui personaj care apărea pînă în urmă cu vreo doi ani drept cel mai deștept individ din acea țară. Mai disprețuit și mai contestat chiar decît generalul Jaruzelski, pentru că în vreme ce încorsetatul general mai putea găsi scuze în cine știe ce raționalizări perverse ale unui mitologic „suprem interes național“, celălalt, măscăriciul de curte, nu era decît un profitor cinic al unor situații-limită în care se aflase propulsată Polonia în urma loviturii de stat din decembrie 1981. Mă refer, desigur, la Jerzy Urban, purtătorul de cuvînt al WRON-ului, consiliul suprem militar-polițienesc care și-a instaurat dominația într-un asurzitor zăngănit naționalist în numele salvării patriei de pericolul „anarhiei pluraliste“. Dacă Jaruzelski, auster, limitat și obtuz, credea poate sincer că Michnik, Walesa și Geremek erau „în chip obiectiv“ adversarii Poloniei, că „Solidaritatea“ era o forță destabilizatoare care trebuia amuțită sau chiar anihilată, subtilul jurnalist Jerzy Urban nu putea fi bănuit de asemenea prejudecăți de cazarmă. El a aderat la programul „ciorilor“ (între WRON și **wrona** diferența era insesizabilă) cu o păcătoasă și frecvent mărturisită voluptate. Profesionistul defăimării și-a găsit o tribună pe măsură în poziția ce i-a fost acordată de o dictatură alergică la intelect.

Ființă a mlaștinii, Urban se bucura personal să-și vadă adversarii hăituiți, scuipați, maltratați. Cu o bucurie macabră, el oficia conferințe de presă în care nu se dădea în lături de la nici o calomnie la adresa celor care, aflați îndărătul gratiilor, nu-i puteau răspunde

Se juca de-a argumentele, răsucea sofismele în fel și chip, se delecta într-o cazuistică pe cît de persiflatoare pe atît de idiotizantă. Cînd i se amintea, de către vreun ziarist străin, că lucrurile stăteau altfel decît le prezenta el, Urban zîmbea schimonosit și aranja expulzarea rapidă a **trouble—maker-ului.**

Verticalitatea îi repugna și, întrucît nu știa decît comportamentul nevertebratelor, era gata să nege antropologia în favoarea unei zoologii primare. Metaforele îi serveau numai întru maculare, iar ironiile, groase, ieftine, chiar obscene, răspîndeau o odoare repugnantă. Nu credea nimic din ceea ce spunea și totuși repeta necontenit aceeași melodie obosită despre umanismul generalului cu ochelari tropicali. Dacă nu aș fi citit articolul din **New York Times**, aș fi crezut că acum, cînd Polonia a ieșit din coșmarul legii marțiale și al normalizărilor de tot felul, cînd pluralismul a prins rădăcini în acea țară iar asasinii părintelui Popieluszko vor fi rejudecați pentru monstruoasa lor crimă, aș fi sperat, așadar, că Jerzy Urban s-a retras într-o schivnică și absolut recomandabilă tăcere. Da, aș fi crezut acest lucru pentru că nu-mi puteam imagina că nu numai la noi, dar și în alte țări „post-comuniste“, nesimțirea este cu atît mai rentabilă cu cît este mai enormă. Nu-mi venea să cred că după ce linsese cizmele generalului și făcuse mătănii sîrmei ghimpate, maestrul Urban va decide să devină un rechin al presei capitaliste. Iată-l însă mai prezent ca oricînd, director al unei publicații satirice în care se distrează copios și de o manieră literalmente pornografică pe seama premierului Mazowiecki, a lui Lech Walesa și a tuturor celor pe care i-a ajutat să zacă prin închisori și în domicilii forțate. Și pentru că insolența individului nu are margini, el își permite să facă bancuri dubioase și la adresa Papei Ioan Paul al II-lea. „Pentru valet nu există erou“, spunea cîndva Goethe. La care Hegel adăuga, cu un umor extrem de trist, parcă presimțind veacul nostru de abjecție instituționalizată : „Și asta nu pentru că eroul nu este erou, ci pentru că valetul este valet“.

În urmă cu cîteva luni, ipochimenul a publicat și o carte, intitulată **Alfabetul Urban,** o colecție de bîrfe sordide și anecdote lubrice pe gustul unei periferii mereu însetată de senzațional. Pînă în prezent, cartea s-a vîndut extraordinar de bine (mai bine de o jumătate de milion de exemplare), iar Urban a adunat peste optzeci de mii de dolari ca profit. Întrebat de ziaristul de la **New York Times** cum se simte în noua sa postură, rapsodul legii marțiale răspundea : „Îmi place capitalismul la nebunie. Cît timp am fost în guvern, n-am fost niciodată atît de bogat și nu am avut niciodată șansa de a juca un joc atît de fascinant ca acum“. În orbitoarea-i nuditate, declarația lui Urban spune totul despre marea dilemă a ieșirii din totalitarism : sistemul nu a fost o structură descărnată, nu e șafodaj de ordine și directive impersonale, ci un imens angrenaj de acțiuni și interese personale. Sistemul nu ar fi putut supraviețui fără profitorii săi, a căror principală caracteristică a fost și rămîne o spectaculoasă impertinență. Sînt convins că dacă variantele ilfovene ale lui Jerzy Urban (maniacii ungarofobi și tracomani de la **România Mare,** dar și ideologii în zdrențe de la **Democrația,** spre a nu mai vorbi de menestrelul înflăcărat de odinioară, astăzi evoluînd tot mai zigzagat), ar citi spusele respectivului, nu ar avea motive de dezacord cu el. Asemeni pezevenghiului de la Varșovia, și ei ar putea publica „alfabetele insolenței“ și, ceea ce este și mai dureros, probabil că nu succesul de casă le-ar lipsi.

Washington, 3 noiembrie 1990

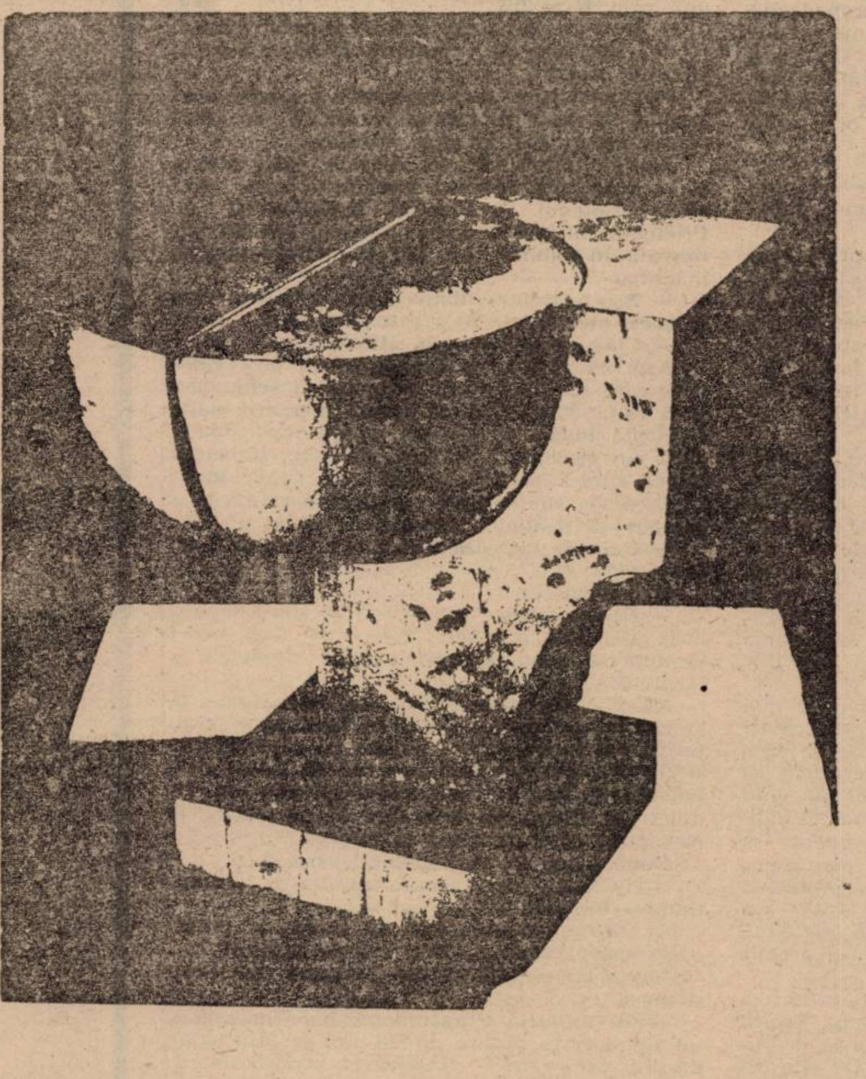

FRUCTUL CLEPSIDREI

Gugumănia înflorea tropical

Fortificațiile Dămăroaiei nu fuseseră încă fisurate de trepidația camioanelor care urmau să transporte, în ambreiaje eroice, o familie spre inima capitalei. Silviu Brucan recompunea, pe postul național, traseul scrisorii celor șase, aruncînd epistola cu pricina într-o cutie poștală de cartier. De aci, se zvonește că funcționărimea Poștei române, într-un extaz al devotamentului cotidian, a expediat-o pe masa „Europei libere“. Dl. Brucan era pe atunci Rezistentul, aranjorul fotoliilor cefeseniste, Jupiter Fulminator în studioul patru, Vocea răsunînd în tăcerea respectuoasă din sufrageriile noastre. Șezi și judeci : ce rost a avut debitarea acestei enormități ? Unde să cauți, bruma de rațiune (politică !) a mareei de minciuni infantile cu care guvernanții ne-au copleșit mai apoi ?

Am fost bombardați, în naivitatea noastră, cu cele mai grozave „gogoși“ ale ultimului pătrar de secol. Exagerăm prea puțin. Se tot adună benzi magnetice, filme, casete cu declarații, scene, manevre care, pe toate latitudinile, ar răsturna fotolii. Numai la noi, o retractare senină, încropită peste noapte, anulează totul și, culmea, e crezută ; ba e întărită halucinant, în termen de o săptămînă, de alte cincisprezece comunicate, în țară și peste hotare, care se bat în capete. Crezute și ele, pe loc. Trăim un delir al degradării minciunii roșii.

Pînă la 22 decembrie, în Țara Românească se mințea organizat. Exista un rețetar, o ierarhie, chiar un dozaj al minciunii. Propaganda confecționa fisuri grosolane ce urmau să fie tapetul realității, nicidecum să se amestece cu ea. Recitate în cor, după tipic, cu intrări, ieșiri și îngroșări de ton, neadevărurile se dezvoltau frumos. Tu, om de rînd, dedublat, încasai și livrai porția de minciuni administrate de secretarul cutare, securistul cutare. Gugumănia înflorea tropical, într-un regim de seră cu Miciurinii săi mari și mici. În vreme ce tu băteai nevasta și înjurai partidul, ei îți prelucrau, fiecare pe fișia lui, vorbele goale, suflate mecanic, le înaintau superiorilor, după un întreg ritual. Aveau adică, control asupra minciunii și erau controlați de ea. Prescripții medievale confereau activismului dreptul la minciuna viguroasă : pîra, „interpretarea“, „punerea în plan politic“. Erau reselecționați supaveghetorii, se întocmeau noile fișe de cadre pentru minciuna în stabilitate.

În prezent, dai cu mîna, ștergi colbul : alte vremi, aceiași eroi călare. Doar că, pe întreg cuprinsul patriei, lumea e dusă de nas după criterii pe care mintea refuză să le priceapă. Se împlinește anul și omul simplu are o neostoită disponibilitate de a crede în ceva. Refugiat atîta timp în universul său, el a sfîrșit prin a fi imun și pasiv la mistificările ritmate, scandate, predicate de fostul regim. Atît de resemnat încît nu le mai detecta, beculețul rămînea mort. Pe fondul de încredere, pasivitate și lipsă de organ, emanații votați în liniște au liberalizat minciuna. Au destabilizat-o. Se minte abundent, în deplină transparență, fără disciplină de partid.

Revin la dl. Brucan. D-lui ne-a fraierit în chip cu totul gratuit la finele lui decembrie. Credeam dumnezeiește în el. Colegii d-sale ne-au tratat și mai și : procesul Ceaușeștilor, teroriștii, declarații procomuniste, (ne)participarea la alegeri, „referendumul“ din 28 ianuarie ș.a.m.d. Să spicuim : în C.P.U.N., dl. Iliescu afirma un lucru minor ca, peste trei minute, să se dezică natural, cu surîs larg, nesfîrșit de tolerant, încît țara trebuia împînzită în puterea nopții cu cabinete de psihiatrie. Premierul Roman incita, la 28 ianuarie, masele să linșeze opoziția, strigînd : „S-au demascat !“ Recidivează la 1 decembrie cu o gestică asemănătoare. Există filme, dar nu, chestia e un pic viceversa, ceilalți . . . Dl. Măgureanu dezvăluie răspicat într-un interviu că, în premieră mondială, S.R.I.-ul nu folosește informatori și tu, cetățean credul, te programezi în fine pentru o encefalogramă.

Dacă anumite dosare ce vor fi deschise pe mormintele noastre părăginite vor confirma zvonurile de ici, de colo, atunci, din perspectiva marii cacealmale decembriste, următorul șir de minciuni incredibile pînă și pentru această parte de lume nu ar fi decît un moment de relaxare. Firesc, la capătul atîtor încordări și performanțe. Normal, după minciuna comunistă rigidă, planificată. Destins, omul își poate permite orice. Pînă cînd?

Carol SEBESTYEN

MILAN KUNDERA

Cartea rîsului și a uitării

În februarie 1948, liderul comunist Klement Gottwald a ieșit în balconul unuia din palatele baroce ale Pragăi și s-a adresat sutelor de mii de concetățeni adunați în Vecha Piață a Orașului. Era un moment crucial în istoria cehă — un moment hotărîtor, de felul acelora care se întîmplă unul sau două într-o mie de ani.

Gottwald era flancat de tovarășii săi. Clementis stătea strîns lipit de el. Era frig și cădea o zăpadă deasă, iar Gottwald era în capul gol. Grijuliu, Clementis și-a scos propria căciulă și a așezat-o pe capul lui Gottwald.

Secția de propagandă a partidului a tipărit sute de mii de fotografii ale acelui balcon în care Gottwald, avînd pe cap căciula, iar alături pe tovarășii săi, se adresa națiunii. În acel balcon s-a născut istoria Cehoslovaciei comuniste. Orice copil cunoștea acea fotografie de pe afișe, din caietele de școală sau din muzee.

Patru ani mai tîrziu, Clementis a fost învinuit de trădare și spînzurat. Secția de propagandă l-a radiat imediat din istorie și, bineînțeles, din toate fotografiile. De atunci încoace, Gottwald apare pe balcon singur. Acolo unde stătuse Clementis nu e decît un loc gol. Tot ceea ce-a mai rămas din Clementis este căciula de pe capul lui Gottwald.

Sîntem în 1971, și Mirek spune că lupta omului împotriva puterii este lupta memoriei împotriva uitării.

Aceasta e încercarea lui de a justifica ceea ce prietenii numesc drept neglijență : să țină un jurnal amănunțit, să păstreze toată corespondența, să ia notițe la întîlnirile unde se discută despre situația curentă și unde se dezbate despre ce e de făcut. Nimic din ceea ce facem nu violează Constituția, le spune el. Încercarea de a te ascunde, sentimentul vinovăției — acestea sînt începutul sfîrșitului.

Cu o săptămînă în urmă, cînd lucra, împreună cu o echipă, la acoperișul unei clădiri noi, s-a uitat în jos și l-a apucat brusc amețeala. Și-a pierdut echilibrul și s-a agățat de o grindă care nu era prea bine prinsă și au trebuit să-l scoată de sub ea. La început rana părea gravă, dar apoi, cînd și-a dat seama că nu e vorba decît de o luxație a brațului, și-a spus mulțumit că acum va avea o săptămînă sau două libere ca să se ocupe de lucrurile de care trebuia să se ocupe.

În cele din urmă adoptase poziția celor mai prudenți dintre prietenii săi. Adevărat, constituția garanta libertatea cuvîntului ; însă legea pedepsea orice act care putea fi interpretat ca subminare a statului. Cine putea să știe cînd va începe statul să urle că asta sau aia îl subminează ? Mirek a decis că e mai prudent să ascundă hîrtiile incriminante într-un loc sigur.

Dar mai întîi voia, totuși, să rezolve problema Zdena. I-a dat un telefon interurban, însă n-a găsit-o. A pierdut patru zile în șir cu telefonul. În sfîrșit, ieri a reușit s-o găsească. I-a promis că o să-l aștepte astăzi după-amiază.

Fiul lui de șaptesprezece ani a protestat la ideea că o să șofeze cu un braț în ghips. Era al naibii de greu. Brațul beteag se balansa neajutorat și nefolositor atîrnat de piept. De cîte ori schimba viteza, trebuia să de drumul volanului.

De la idila lui cu Zdena se scurseseră douăzeci și trei de ani, și tot ce-i mai rămăsese erau niște amintiri.

Într-o zi apăruse ștergîndu-și ochii cu o batistă și suflîndu-și nasul. A întrebat-o ce se întîmplase. I-a răspuns că, o zi înainte murise un om de stat rus, un oarecare Jdanov, Arbuzov sau Masturbov. Judecînd după numărul lacrimilor vărsate, era mai tulburată de moartea lui Masturbov decît de moartea propriului ei tată.

Lucrul se întîmplase cu adevărat ? Sau jelania ei după Masturbov era doar o plăsmuire a urii lui de azi ? Nu, lucrul se **întîmplase**, deși împrejurările imediate care făceau evenimentul credibil îi scăpau acum, iar amintirea devenise neplauzibilă, o simplă caricatură.

Așa erau toate amintirile lui. Luaseră un tramvai plecînd din apartamentul în care făcuseră dragoste pentru prima oară. (Mirek era deosebit de mulțumit de faptul că uitase cu totul de împrejurările lor, nemaiamintindu-și nici măcar o secundă din ele). Foindu-se întunecată pe un scaun din colț, ea părea uimitor de bătrînă și gînditoare. Cînd a întrebat-o de ce e atît de închisă în sine, i-a răspuns că nu fusese mulțumită de cum făcuseră dragoste. I-a spus că face dragoste ca un intelectual.

În jargonul politic al zilei, „intelectualul“ era un ins inutil. Se referea la o persoană care nu reușea să înțeleagă viața și era rupt de popor. Toți comuniștii spînzurați de către alți comuniști suferiseră de acest blestem. Spre deosebire de oamenii care aveau pămîntul ferm sub picioare, aceștia păreau că plutesc. Și atunci, era cinstit să li se ia pămîntul de sub picioare, o dată pentru totdeauna, și să rămînă suspendați ușor deasupra lui.

Dar ce înțelegea Zdena prin acuzația că face dragoste ca un intelectual ?

Dintr-un motiv sau altul, nu era satisfăcută, și așa cum se dovedea capabilă de o relație abstractă (legătura ei cu un străin ca Masturbov) prin cele mai concrete sentimente (sub forma lacrimilor), ea era în stare să confere celui mai concret dintre acte un sens abstract și nemulțumirii ei un nume politic.

Privind în oglinda retrovizoare, își dădu seama că fusese urmărit de la bun început. Nu se îndoise niciodată că e sub observație, dar pînă acum acționaseră cu o discreție absolută. Astăzi se produsese o modificare radicală : ei voiau să știe că e urmărit.

În mijlocul unui cîmp, la vreo douăzeci de kilometri de Praga se găsea un zid, în spatele căruia se afla un atelier de reparat mașini. Mirek avea acolo un prieten bun, și voia să-l roage să-i schimbe dispozitivul de pornire. Trase în fața intrării. Poarta de la intrare era făcută din bare vopsite în alb și roșu. Dincolo de ea stătea o femeie solidă. Mirek aștepta să ridice poarta, însă ea îl privea nemișcată. Claxonă, dar nu primi nici un răspuns. Se uită prin fereastră.

— Încă nu ești după gratii ? întrebă femeia.

— Nu, încă nu, răspunse Mirek. Ce-ar fi să ridici poarta ?

Femeia se uită la el impasibilă o vreme, apoi suspină, se duse în cabina portarului, se așeză pe un scaun și-i întoarse spatele.

Așa că Mirek ieși din mașină, ocoli poarta și se duse spre sectorul mecanic, pentru a-și căuta prietenul. Se întoarse împreună cu el. Prietenul lui ridică poarta (femeia era tot nemișcată în cabină), iar Mirek conduse mașina înăuntru.

— Așa-ți trebuie dacă apari la televiziune, îi spuse mecanicul. Te știe toată lumea.

— Cine-i tipa ? întrebă Mirek.

Află că invadarea Cehoslovociei de către ruși, care se infiltraseră peste tot, îi schimbase și ei viața. Văzînd că cei situați în poziții înalte (și toată lumea se afla în poziții mai înalte decît ea) pierduseră puterea, statutul, slujbele și pîinea zilnică pe bazele celei mai firave motivări, ea s-a simțit dintr-o dată importantă și a început să denunțe oamenii.

— Cum de lucrează încă aici ? Cum de n-au promovat-o ?

Mecanicul rîse.

— Pentru că nu pot. Nu e în stare să numere nici pînă la cinci. Tot ce pot face e să-i permită să denunțe înainte. Asta e singura ei răsplată.

Mirek simți dintr-o dată că cineva se află la cîțiva pași în urma lui. Se întoarse și văzu un bărbat într-o haină cenușie, cu cămașă albă și cravată, purtînd pantaloni cafenii. Avea gîtul puternic și fața umflată. Părul cenușiu era ondulat artificial. Se uita fără să se miște la mecanicul care trebăluia la mașină.

După o vreme, mecanicul îl văzu și el.

— Căutați pe cineva ? întrebă el, îndreptîndu-se din șale.

— Nu, răspunse omul cu grumazul puternic și părul ondulat. Nu caut pe nimeni.

Mecanicul se aplecă iar deasupra motorului și spuse :

— În mijlocul Pragăi, în Piața Wenceslaus, un tip borăște. Apare un alt tip, se uită la el, dă din cap și zice : «Înțeleg ce vrei să spui»“

Masacrul sîngeros din Bangla Desh a acoperit repede amintirea invaziei rusești a Cehoslovaciei, asasinarea lui Allende a deturnat protestele din Bangla Desh, războiul din Deșertul Sinai i-a făcut pe oameni să uite Sinaiul, și așa mai departe, pînă cînd toată lumea uită pe toată lumea.

Pe vremea cînd istoria se mișca încă încet, evenimentele erau puține, la intervale mari și puteau fi ușor reamintite. Ele formau un repertoriu acceptat de toată lumea, cu scene fioroase și aventuroase. Astăzi, istoria se mișcă în pas rapid. Un fapt istoric, deși nu e uitat, strălucește a doua zi avînd deja roua noutății. Fără a mai fi un repertoriu, el este aventura însăși, o aventură înscenată, banalitata acceptată a vieții private.

De vreme ce nu ne mai putem asuma nici unul din evenimentele istorice, oricît de recente, ca făcînd parte din cunoașterea comună, va trebui să tratez evenimentele petrecute doar în urmă cu cîțiva ani ca și cum ar fi vechi de mii de ani. În 1939, trupele germane au invadat Boemia, iar statul ceh a încetat să existe. În 1945, trupele rusești pășeau în Boemia, iar țara a fost declarată din nou o republică independentă. Poporul a arătat un mare entuziasm față de ruși — care-i alungaseră pe nemți din țara lor — și pentru că el credea că partidul comunist ceh este un reprezentant credincios, și-a îndreptat simpatiile spre acesta. Și astfel s-a întîmplat că în februarie 1948 comuniștii au preluat puterea nu prin vărsare de sînge, ci în aclamațiile a jumătate din populație. Și vă rog să notați : jumătatea care se bucura era jumătatea cea mai dinamică, mai inteligentă și mai bună.

Da, orice ați spune — comuniștii au fost mai deștepți. Aveau un plan grandios, un plan pentru o lume cu totul nouă, în care fiecare avea să-și găsească locul. Opozanții comunismului n-aveau mari vise. Ei n-aveau decît niște principii morale, învechite și lipsite de viață, cu care să cîrpească pantalonii zdrențuiți ai ordinii stabilite. Astfel încît entuziasmul grandios a triumfat asupra compromisurilor minime, transformîndu-le visul în realitate : crearea unei idile și a dreptății pentru toți.

Să repet : **o idilă, pentru toți**. Poporul a aspirat întotdeauna la idile, la grădinile în care cîntă privighetori, la un ținut al armoniei, în care lumea nu se ridică împotriva omului ca împotriva unui străin, și nici omul împotriva omului, un loc în care toți oamenii sînt plăsmuiți din aclași aluat, iar focul care lucește în ceruri e focul din inima oamenilor, un loc în care omul e o notă dintr-o magnifică fugă de Bach și oricine își refuză nota nu e decît un punct negru, fără rost și sens, ușor de prins și strivit între degete, ca o insectă.

De la bun început au existat oameni care și-au dat seama că nu aveau temperamentul potrivit pentru o idilă și au dorit să părăsească țara. Dar cum, prin definiție, idila este o lume pentru toți, cei care doreau fi negau implicit validitatea. În loc să plece în străinătate, ei s-au dus după gratii. În curînd li s-au alăturat mii și mii, alții, inclusiv comuniști, precum ministrul de externe Clementis, omul care i-a împrumutat lui Gottwald șapca. Îndrăgostiți timizi se țineau de mînă la filme, infidelitatea conjugală era aspru pedepsită în tribunalele ale onoarei, privighetorile cîntau, iar trupul lui Clementis se mișca înainte și înapoi, asemen un clopoțel sunînd noile zori ale omenirii.

Și dintr-o dată, acești tineri și inteligenți radicali au avut sentimentul că au trimis ceva în lume, o faptă a lor, care a dobîndit o viață proprie, care și-a pierdut orice asemănare cu ideea originală și care î-a uitat total pe cei care îi dăduseră naștere. Așa încît acești tineri și inteligenți radicali au început să strige la propriile lor fapte, chemîndu-le înapoi, mustrîndu-le, urmărindu-le și vînîndu-le. Dacă ar fi să scriu un roman despre generația de talentați gînditori radicali, l-aș intitula **Pînda faptelor pierdute**.

Mecanicul închise capota și Mirek îl întrebă cît îi datorează.

— E gratis, spuse mecanicul.

Mirek urcă la volan. Era mișcat. N-avea nici o poftă să-și continue călătoria. Ar fi preferat să stea cu mecanicul și să spună bancuri. Mecanicul se aplecă, intră pe jumătate în mașină și-l lovi peste umăr. Apoi se duse la ușă și-o ridică.

În timp ce Mirek începu să se deplaseze, mecanicul făcu o mișcare cu capul spre o mașină parcată în fața atelierului.

Omul cu grumazul gros și păr ondulat stătea sprijinit de ușa deschisă a mașinii și-l privea pe Mirek. La fel ca și individul de la volan. Se uitau la el cu nerușinare, iar Mirek încercă să le arunce înapoi privirea, în timp ce trecea pe lîngă ei.

Îl studie prin oglinda retrovizoare și-l văzu pe individ sărind în scaunul din față și mașina întorcîndu-se astfel încît să-și continue urmărirea.

Ar fi trebuit să facă ceva să scape de hîrtiile compromițătoare. Dacă ar fi făcut-o încă din prima zi a concediului medical și n-ar fi așteptat să vorbească cu Zdena ar fi avut mai multe șanse să le pună în siguranță. Dar nu putea să-și ia gîndul de la Zdena. Se gîndise de mai mulți ani să meargă s-o vadă. Dar în ultimele săptămîni simțise că nu mai poate amîna și că trebuia să facă tot posibilul s-o întîlnească.

Ruperea legăturii cu Zdena în acele zile îndepărtate (fuseseră împreună vreme de aproape trei ani) l-a umplut de un simțămînt de libertate nemăsurată, și dintr-o dată i s-a părut că toate îi merg din plin. Curînd avea să se mărite cu o femeie a cărei frumusețe a reușit să dea stimei pe care și-o purta un mare avînt. Apoi ea a murit, iar el a rămas singur cu fiul său, într-un fel de singurătate cochetă, care atrăgea admirația, interesul și grija altor femei.

Avusese mult succes în cercetările sale, ceea ce-l pusese la adăpost. De vreme ce statul avea nevoie de el, își putea permite să facă unele remarci politice tăioase înaintea altora. Cum facțiunea care încerca să-și renege faptele dobîndise multă influență, el a început să apară la televizor din ce în ce mai des și în curînd deveni o personalitate foarte cunoscută. Cînd, după sosirea rușilor, refuză dezicerea de părerile sale, fu schimbat din funcție și supravegheat îndeaproape de agenți secreți. Rămase pe poziții. Era îndrăgostit de propriul său destin și găsea mult fast și frumusețe în marșul său spre prăbușire.

Să nu mă înțelegeți greșit. Am spus că era îndrăgostit de soarta proprie, nu de el însuși. Sînt lucruri complet distincte. Viața lui a dobîndit o nouă identitate și-a început să-și urmeze propriile căi, cu totul deosebite de ale lui Mirek. Asta înțelegeam cînd am spus că viața lui a devenit destinul lui. Destinul nu avea nici o intenție să ridice un deget pentru Mirek (pentru fericirea, siguranța, seninătatea ori sănătatea lui), în timp ce Mirek era dornic să facă totul pentru soarta lui (pentru măreția, luciditatea, frumusețea, stilul și limpezimea ei). Se simțea răspunzător pentru soarta lui, dar soarta nu se simțea răspunzătoare pentru el.

Avea în fața vieții sale aceeași atitudine pe care o are un sculptor în fața statuii ori romancierul în fața romanului. Unul din drepturile inalienabile ale romancierului este să-și rescrie cartea. Dacă nu-i place începutul, poate să-l respecte ori să-l elimine cu totul. Dar viața Zdenei îl deposedase de prerogativele unui autor. Zdena se încăpățîna să rămînă o parte a paginilor de început ale romanului. Refuza să fie eliminată.

La urma urmelor, de ce-i era atît de rușine pentru ea ?

Explicația cea mai evidentă era că de la începutul jocului Mirek se alăturase acelor forțe care-și renegau propriile fapte, în timp ce Zdena rămăsese întotdeauna loială grădinii în care cîntau privighetorile. Mai nou se alăturase acelor doi la sută din populație care uraseră bun venit tancurilor rusești

Adevărat, însă nu mi se pare pe de-a-ntregul convingător. Dacă singura problemă ar fost că ea urase bun sosit tancurilor sovietice, ar fi mustrat-o pur și simplu în public. N-ar fi negat că ar fi cunoscut-o cîndva. Nu, Zdena îi făcuse un rău mult mai mare : Zdena era urîtă.

Dar asta nu schimba lucrurile. Nu se mai culcase cu ea de peste douăzeci de ani.

Dar asta nu schimba complet lucrurile. Chiar de la depărtarea aceea, nasul mare ale Zdenei arunca o umbră asupra vieții lui.

În urmă cu cîțiva ani avusese o amantă splendidă. Într-o zi făcuse o vizită în orașul în care locuia Zdena. S-a întors deprimată.

— Cum naiba ai putut avea de-a face cu o femeie atît de urîtă ?

El a pretins că n-o cunoscuse decît întîmplător și a negat cu hotărîre că ar fi avut vreo legătură intimă cu ea.

După cîte se pare, nu ignoră chiar de tot unul din marile secrete ale vieții : femeile nu umblă după bărbații frumoși, ci după bărbații care au neveste frumoase. A avea o nevastă urîtă e, prin urmare, o eroare fatală. Mirek s-a luptat din răsputeri să șteargă toate urmele Zdenei, și pentru că iubitorii de privighetori îl urau din ce în ce mai mult, el spera ca Zdena, făcîndu-și cu multă energie drum pe scara birocrației, va fi cît se poate de fericită să-l uite.

Greșea. Vorbea despre el pretutindeni. Odată s-au întîlnit, printr-o întîmplare nefericită, la o sărbătorire, iar ea i-a dat repede de înțeles, făcînd referire la lucruri trecute, că au fost foarte apropiați.

Mirek s-a înfuriat grozav.

— Dacă o urăști atît de mult, de ce te-ai încurcat cu ea ? a întrebat un prieten comun.

Explicația lui Mirek e că nu era decît un puști de douăzeci de ani, cu șapte ani mai tînăr decît ea. În plus, ea era respectată, admirată, atotputernică. Practic, cunoștea pe toată lumea din Comitetul Central. L-a ajutat, l-a împins înainte, l-a prezentat unor oameni influenți.

— Eram un arivist ! Înțelegi ? țipă el. Un arivist tînăr și agresiv ! De asta mă țineam după ea. Mi se rupea inima de cît de urîtă era !

Evenimentele istorice se imită de obicei fără prea mult talent unele pe altele, dar în Cehoslovacia, după cîte-mi dau seama, istoria a înscenat un experiment fără precedent. În locul schemei tradiționale, a unui grup (clasă, națiune) ridicîndu-se unul împotriva altuia, întregul popor (o întreagă generație) s-a revoltat împotriva propriului tineret.

Scopul lor era să recaptureze și să îmblînzească lucrul pe care-l creaseră, și aproape că au reușit. De-a lungul anilor șaizeci au dobîndit influență, iar la începutul lui 1968 influența era aproape desăvîrșită. Aceasta e perioada numită „primăvara de la Praga“ : indivizii care mai credeau în idilă au trebuit să meargă să scoată din locuințe microfoanele, granițele s-au deschis, notele au început să abandoneze partitura marii fugi a lui Bach și să-și cînte propriile arii. Efervescența era incredibilă. Un adevărat carnaval !

Rusia, compozitoarea marii fugi pentru tot globul, n-a putut să tolereze gîndul că notele cîntă de capul lor. În 21 august 1968, rușii au trimis o armată de o jumătate de milion de oameni în Boemia. În scurtă vreme, peste o sută douzeci de mii de cehi și-au părăsit țara, iar dintre cei rămași, vreo cinci sute de mii au trebuit să-și lase meseriile pentru muncă manuală, la țară, în locuri și pentru munci de unde nimeni n-avea să le mai audă glasul.

Și pentru a fi siguri că nici o umbră a amintirii neplăcute nu va întuneca nou revigorata idilă, atît „Primăvara de la Praga“, cît și tancurile rusești, acea pată pe istoria curată a nației, au trebuit să fie declarate inexistente. Prin urmare, nimeni nu sărbătorește în Cehoslovacia iar numele celor care s-au ridicat împotriva propriilor tineri sînt înlăturate cu grijă din amintirea nației, ca o greșeală dintr-un contract de muncă.

Mirek a fost unul din numele șterse. Mirek, cei care urcă în acest moment treptele casei Zdenei nu e decît o pată albă, un fragment vag conturat al unui vid care urcă pe scara în formă de spirală a casei.

Stă în fața Zdenei, cu brațul atîrnat de-o eșarfă. Zdena se uită în altă parte, evitîndu-i privirile.

— Nu știu de ce ai venit, dar sînt bucuroasă că ești aici. Am vorbit cu cîțiva inși de la partid. E o nebunie din partea ta să-ți petreci tot restul vieții lucrînd în construcții. Partidul nu și-a încheiat porțile pentru tine. Încă mai e timp.

El o întreabă ce are de făcut.

— Cere o audiență. Trebuie să faci tu primul pas.

Își dădea seama încotro băteau. Era stilul lor să te anunțe că ți-au acordat niște ultime cinci minute în care să vii să negi tot ceea ce ai făcut și zis vreodată. Le cunoștea jocul : să vîndă oamenilor viitor contra propriului lor trecut. Îi obligau să meagă la televiziune și să facă în fața națiunii un aport amănuțit despre cît de mult au greșit cînd spuseseră acele lucruri despre Rusia și privighetori. Îl vor forța să-și renege viața. Să devină o umbră, un om fără trecut, un actor fără nici un rol. Să transfome pînă și viața pe care a renegat-o într-o umbră, un rol abandonat de către interpret. Îl vor lăsa să trăiască numai după ce-l vor fi transformat într-o umbră.

O privea țintă pe Zdena. De ce vorbea oare atît de repede ? De ce era atît de nervoasă ? De ce se uita în altă parte, ocolindu-i privirea ?

Cei care emigraseră (și erau o sută douăzeci de mii) și cei care fuseseră reduși la tăcere (cam vreo jumătate de milion) dispar asemenea unei procesiuni care se mișcă în ceață. Sînt nevăzuți și uitați.

Dar o închisoare, chiar dacă e în întregime înconjurată de ziduri, e un teatru al istoriei splendid iluminat.

Mirek știa asta de multă vreme. Fusese atras de ideea închisorii tot anul, așa cum Flaubert era fără îndoială, atras de ideea sinuciderii doamnei Bovary. Nu, Mirek nu putea găsi un final mai potrivit pentru povestea vieții lui.

Ei voiau să șteargă sute de mii de vieți din memoria oamenilor și să lase în urmă o epocă imaculată a unei idile imaculate. Dar Mirek avea să galopeze de-a lungul idilei or și s-o maculeze. Și să rămînă acolo, asemenea căciulii lui Clementis pe capul lui Gottwald.

L-au obligat să semneze lista cu lucrurile confiscate și apoi i-au cerut fiului său să meargă cu ei. După un an de cercetări, a fost trimis în judecată. Mirek a primit șase ani de pușcărie, fiul lui, doi, iar zece dintre prietenii lor au fost condamnați a pedepse de la unul la șase ani.

Traducere de

Vl. BERBECEANU

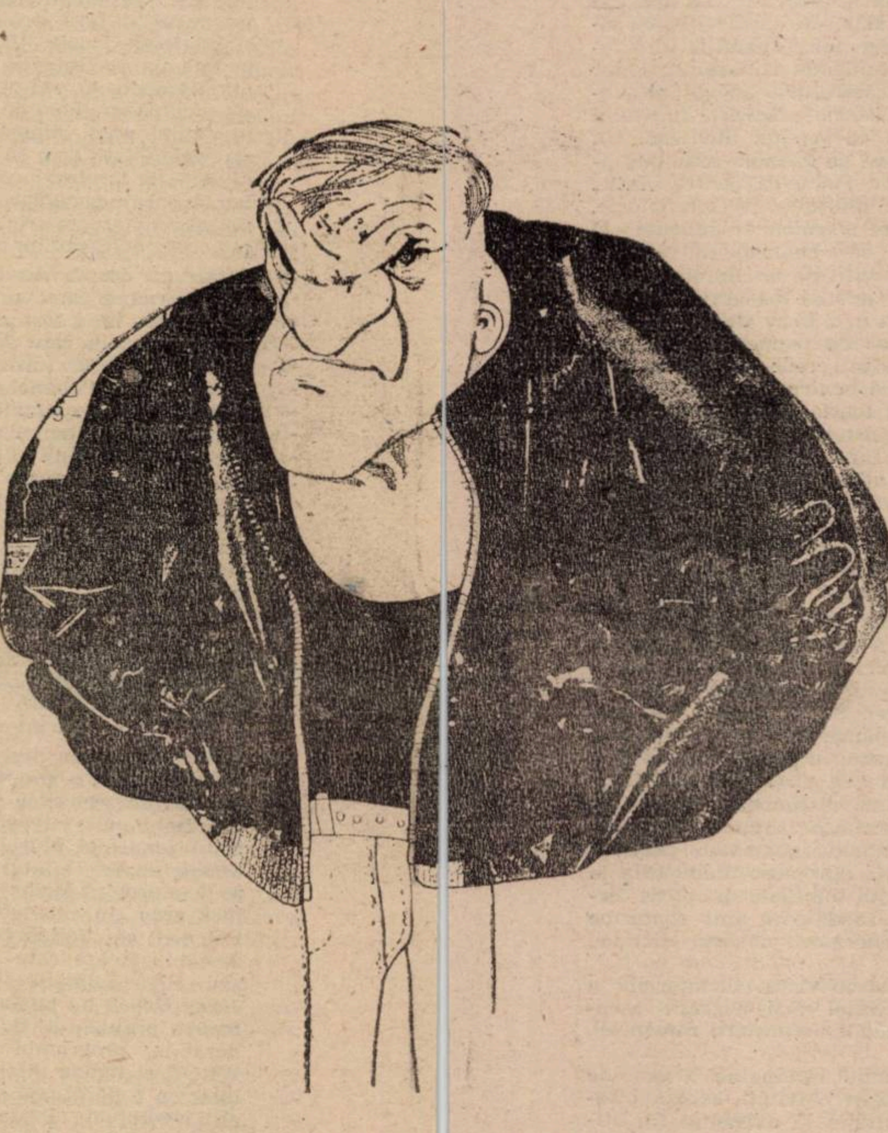

Milan Kundera văzut de Loredano

Cronica literară de Cornel Ungureanu

Renaştere sau „schimbarea la faţă?”

Ne ocupam, în numărul trecut al revistei, de „proiectele de renaştere“ pe care le imaginau spiritele directoare ale epocii, marii profesori, autorii preocupaţi de canalizarea energiilor naţionale. Fixam încheierea primului şir al proiectelor în jurul anului 1926, ilustrativ pentru analizele noastre fiind un articol al lui Nae Ionescu. Trebuie, scria preaiubitul profesor, să ne luăm în stăpînire Marea. Iar ca să ne luăm în stăpînire Marea(se poate citi : **ţara**), nu atît de literaţi avem nevoie, cît de economişti, sociologi, mari întreprinzători, de oameni de ştiinţă, geografi, biologi, geologi, istorici. Marea, zicea filozoful, nu poate fi cucerită fără ei ; fără ei, totul nu rămîne decît literatură.

Sigur că această încercare de a fixa un reper — anul 1926 — poate fi, cu bune argumente, contestată. Noi am vrut doar să spunem că există o etapă în care profesorii manifestă un realism exemplar ; chiar atunci cînd sînt bîntuiţi de himere, **proiectul** lor se sprijină pe o experienţă, pe o cultură, pe o înţelegere a realităţilor şi a necesităţilor româneşti. Iorga, Pârvan, Rădulescu_Motru, Goga sau mai tinerii Crainic, Voiculescu, Blaga, Vianu, Camil Petrescu, Călinescu vizează o renaştere românească în numele unor realităţi pe care le cunosc sau încearcă să le înţeleagă. Rostirea lor are o anumită sfiiciune : se tem să nu greşească.

După 1926 intră în publicistica românească elevii lui Nae Ionescu. Profesorul îi învăţase să nu se teamă de greşeală ; orice greşeală este creatoare. Îi învăţase să caute adevărurile nu în afară, **ci în ei înşişi.** Se rupeau, astfel, o seamă de bariere (chiar barierele !) care limitau creativitatea. Se elimina orice frînă în calea exprimării.

Elevii vor prelua ideile profesorului fără nici un fel de teamă. Profesorul detesta **originalitatea.** Contribuţia lui putea fi pusă între paranteze, cum putea fi pusă în paranteze orice sugestie venită din afară. Tinerii profeţi se puteau rosti oricum despre orice, nimeni(nu_i aşa) nu era îndreptăţit să-i judece. Ei erau apostolii spiritualităţii ce se întemeia. Vor fi luptătorii. Dar toţi se vor dezice de polemicile anilor de tinereţe. N-avem voie, prin urmare, să începem o cronică despre recent apăruta ediţie a **Schimbării la faţă a României** fără a cita avertismentul autorului : „Am scris aceste divagaţii în 1935—1936, la 24 de ani, cu pasiune şi orgoliu. Din tot ce-am publicat în româneşte şi franţuzeşte, acest text este poate cel mai pasionat şi în acelaşi timp îmi este şi cel mai străin. Nu mă regăsesc în el, deşi îmi pare evidentă prezenţa istoriei mele de atunci. Am crezut de datoria mea să suprim cîteva pagini pretenţioase şi stupide. Această ediţie este definitivă. Nimeni nu are dreptul să o modifice“.

Aşadar, **Schimbarea la faţă a României** e o carte pe care autorul nu şi-o (mai) asumă decît cu foarte mare prudenţă. A suprimat cîteva pagini „pretenţioase şi stupide“. Din tot ce a scris, acesta i se pare textul „cel mai stupid“. Este prezentă în el „isteria mea de atunci“. Cu alte cuvinte, sîntem invitaţi să-l citim ca document al unei epoci revolute şi nu ca pe un îndreptar, ca pe o carte angajantă pentru celebrul gînditor de azi.

Carte fanatică, **Schimbarea la faţă a României** îşi trăgea seva dintr-un timp al fanatismelor. Ea a şocat prin cuvintele grele pe care le rostea la adresa României, a românismului, a acestei părţi a lumii. Dacă numeroasele manifeste ale generaţiei tinere obişnuiseră publicul cu obrăznicia programatică a junilor de toate culorile, cartea lui Emil Cioran reprezenta, prin violenţa şi patosul negaţiei, un moment aparte.

N-am greşi, prin urmare, prea mult dacă am afirma că **Schimbarea la faţă a României** era, în felul ei, o premieră. În cultura română exista o aşezare, un bun simţ care elimina **provocarea.** Celelalte culturi ale estului erau familiarizate cu violenţa intelectualilor : criticile pe care Gombrowicz, Milosz şi alţi mari scriitori le aduc „polonităţii“ fac parte din regula jocului. Michnik observa că „negaţia spiritului polonez“ aparţine unei tradiţii poloneze. E, de altfel în firea intelectualului „estic“ să-şi privească exasperat locurile naşterii : oare de ce îi oferă atît de puţin ? Paginile lui Krleza despre naufragiul în spaţiul panonic se integrează aceluiaşi regim al negaţiei. Carte care duce pînă în pînzele albe întrebările, exasperările, obsesiile unei generaţii, **Schimbarea la faţă a României** se sprijină şi pe anumite modele ce păreau promiţătoare în anii '30 : al Germaniei hitleriste şi al Italiei fasciste. Cariera celor care visau să facă România „o ţară ca soarele de pe cer“ se încheie în ianuarie 1941. După 23 ianuarie 1941, o seamă dintre paginile scrise de Nae Ionescu, Mircea Eliade, Emil Cioran devin documente. O seamă dintre proiectele lor devin amintire. E drept că, în unele cazuri, **infrîngerea** devine mult mai fertilă decît victoria.

Pentru cariera lui Emil Cioran, infrîngerea a devenit sursa unor meditaţii de o forţă nouă. Într-o lume în care războiul a fost pierdut de toţi, viziunea înfrîngerii devine mult mai operantă decît cea a victoriei. Iar cînd, după 1968, noua dreaptă va intra spectaculos în arenă, Emil Cioran poate deveni unul dintre capetele de afiş ale gîndirii europene.

Fîntîna Triptic

* * *

Am citit cîteva recenzii care proclamau actualitatea cărţii. Mie mi se pare o carte **inactuală.** Fremătînd de idei, de proiecte, ea măsoară, mai degrabă, setea de revanşă a intelectualului român decît nevoia lui de repere. După ce ani în şir am asistat la exaltarea delirantă a valorilor naţionale printr-o demagogie vulgar-înjositoare, duşul rece al anatemei pare izbăvitor. Pare firesc să apară o carte care ne spune că sîntem . . . ultima ţară din lume. Şi să-l aducă în faţa noastră pe Cioran rostind aceste propoziţii: „Defectul autocriticii noastre este de a nu fi avut nimic dintr-un patos religios, de a nu fi făcut din mesianism o soteriologie. **Dacă problema misiunii noastre nu va deveni o doctrină de mîntuire, sîntem pierduţi,** adică ne vom pierde în noi înşine, fiindcă lumea nu ne-a avut niciodată“. Şi în continuare : „Ceea ce spunea un lăutar ţigan unui cerc de români «aveţi noroc cu noi, altfel aţi fi ultimii» defineşte o situaţie reală şi nu o exagerare trivială. Dacă România nu va face istorie, va rămîne ultima ţară din lume, aşa cum e trăită de cetăţeanul de fiecare zi. Trebuie să ne fi trăit religios drama noastră românească, pentru a ne mîntui de atîtea păcate naţionale“.

Cîte propoziţii, atîtea **atitudini** şi tot atîtea anecdote. Ca în toată cartea, alunecăm doar între **da** şi **nu** : cale de mijloc nu există. Toate sînt rostite răspicat, pe un ton ce nu admite dialog, replică, nuanţă . . . La apariţia cărţii recenzenţii au extras un şir de superlative cu sonoritate stranie. Soluţiile, urgenţele, somaţiile lui Cioran sunau strident pentru comentatorii aşezaţi, chiar dacă ele puteau oferi cunoscătorului o adevărată şansă de a face incursiuni în istoria afirmării spiritului ardelean, a confruntării lui cu spiritul muntean. Un nou mesianism, realizat cumva pe formula celui paşoptist îşi face simţită prezenţa. Poate că pentru cititorul naiv de azi termenii de **mîntuire,** de soteriologie, de locul nostru în istorie pot însemna un îndemn la acţiune. Acestuia ar trebui să-i spunem că volumul lui Cioran apare pentru a fi citit de cei împliniţi prin cultură, şi nu de semidocţii gata să manevreze ciomagul. Suportul multor afirmaţii e firav de tot ; foarte multe pagini reprezintă foaia de temperatură a unei subiectivităţii în revărsare. Aşa crede **el,** Autorul, aceasta e părerea **lui.** Sigur că pentru un cercetător serios al sud-estului european foarte multe dintre părerile lui Cioran nu merită cinstea unei replici, iar altele îi pot părea rodul unui fiu întîrziat al şcolii ardelene. Ce să spui vizavi de atîtea afirmaţii de genul : „Cultura bizantină n_a fost decît un văl negru, care ne-a ascuns lumina, un doliu sinistru al mizeriei noastre naţionale“, decît că autorul face din această carte o „Cîntarea României“ à rebours, şi nu un studiu sever, cu judecăţi care pot fi ţinute minte.

Cartea trebuie, tocmai de aceea, analizată pe larg şi fără menajamente, fiindcă ea pune afirmaţii grave lîngă propoziţii riscante, mici pamflete fără susţinere lîngă înflăcărări care şi-au avut anii de glorie în vremurile ascensiunii dreptei. Scrisă **frumos,** ea propune un stil nu foarte îndepărtat de cel al Profesorului : filozofia coboară în stradă, ia pulsul trecătorului, iar filozoful face conversaţie cu el. Marile probleme sînt aduse la numitorul comun al limbajului colocvial, din care nu lipsesc aglomerările de superlative, zicerile de duh, argumentele tandre, argumentele violente, exemplele luate din imediata apropiere. Reducţiile la conversaţia zilnică, la limbajul familiar, epurat de termeni „tehnici“, de analize răbdătoare sînt conforme solicitărilor subiectivităţii energice, violente, dictatoriale.

În ultimă instanţă, subiectivitatea dictatorială a naratorului face farmecul acestei cărţi, negreşit esenţiale în procesul evoluţiei ideilor **renaşterii româneşti,** de la mesianism la utopie.

Dar dacă în esenţă volumul rămîne azi o carte de literatură, să nu uităm că peste naivităţi, excese, blasfemii există o patetică invitaţie la exigenţă. Nu stilul frivol al confruntării cu marile civilizaţii domină, pentru noi, azi cioranianismul schimbării la faţă, cît privirea din înalt, din înălţimi : de sub soarele Eternităţii.

*** Emil Cioran — SCHIMBAREA LA FAŢĂ A ROMÂNIEI, Humanitas, Bucureşti, 1990.**

Cronică măruntă

Miliţieni şi poliţiste

(II)

● Nici că visam noi atunci cînd căutam ştiri despre Constantin Virgil Gheorghiu că **Amfiteatru** va tipări o ediţie specială închinată exilului românesc ● Sînt prezenţi o seamă dintre iluştrii cei mai iluştri, dar, aşa după cum e şi omeneşte, nu chiar toţi iluştrii ● Pe unii, redactorii revistei nu_i vor fi găsit acasă, iar pe alţii . . . ● Să ne mulţumim cu cei care sînt, căci sînt mulţi, mari şi în vervă ● Vorbind atîtea, încît mai toate revistele româneşti care se respectă abia pridideşc cu îndreptările ● Primul dintre intervievaţi e Ion Negoiţescu, autorul unei declaraţii pe care autorul dialogului a folosit-o ca titlu : „Românii mi-au părut întotdeauna mai mult superstiţioşi decît religioşi“. ● „Aş fi cu adevărat fericit — declară Negoiţescu — dacă întreg poporul român ar părăsi ortodoxia pentru greco-catolicism“ ● Unul dintre criticii **Cuvîntului,** oricum mai competent decît Negoiţescu în probleme de ortodoxie, îi explică autorului că toate ţările latino-americane au trecut la catolicism şi tot degeaba ● Pofteşte domnul Negoiţescu să trăiască din plin sentimentul paraguayan al fiinţei ? ● Parcă la o anumită vîrstă toate poftele dau iama ● Şi nu-i înţelept să pofteşti din toate puterile ● Mai ales în vremurile acestea pline de boli ciudate ● Noi sîntem siguri că admirabilul critic ştie să fie cu adevărat fericit şi fără trecerea poporului român la catolicism ● Iar propoziţia aceasta a apărut fără invitaţie la un banchet intelectual ● Ca să înţelegem mai bine superbele răspunsuri ale Monicăi Lovinescu ● „Una din marile drame ale României este că Ceauşescu a reuşit să desfigureze acest lucru natural care este nu naţionalismul, ci patriotismul unui popor“, spune, în această criză de spirite directoare, unul dintre autorii cei mai îndreptăţiţi a fi ascultaţi ● În acest număr cu afirmaţii de toate calibrele, mărturisim că am citit cu emoţie proza lui Mircea Pora, Vis cu un pudel ● La Timişoara, dl. Pora nu visa un pudel ● Sau dacă visa, nu mărturisea, fiindcă dacă mărturisea intra în gura criticii literare ● Cum a intrat, mărturisind prea multe, dl. S. Damian ● De cîteva numere, **România literară** priveşte, prin cei mai de vază combatanţi ai ei, cu suspiciune către S. Damian ● Către observaţiile deosebit de ascuţite, pe care S. Damian le emite la adresa criticii româneşti ● **România literară** porneşte de la adevărul că S. Damian are o deosebită experienţă în îndrumarea culturii noastre: încă în anii cincizeci era un expert al îndrumării ● Se numără între cei mai de vază teoreticieni ai realismului socialist din literatura română ● Opera sa privind realismul socialist şi creaţiile care slujesc gîndirea marxist-leninistă e de două ori mai amplă decît opera consacrată idealurilor onirist-inovatoare ● Domnii Manolescu şi Simion ar mai putea să-i reproşeze d-lui Damian că a plecat în străinătăţi cu hîrtii în regulă şi nu expediat pachet de către regim ● Dacă n-ar fi chiar atît de delicaţi, ar mai putea să-i răspundă că nu-i deloc exclus să fi plecat fiindcă i s-a terminat epoca ● Fiindcă şi S. Damian şi-a avut epoca lui de aur ● Un atac de care **R.L.** nu se ocupă este îndreptat împotriva lui Andrei Pleşu ● O vină gravă a d_lui Pleşu ar fi, după părerea lui S. Damian, că dispreţuieşte civilizaţia vestului ● Fostul lider al criticii noastre citează cîteva pagini în care domnul ministru s-ar face de rîs negîndu-i pe vestici ● Dacă domnului ministru Pleşu i-ar veni ideea să-l roage pe d-l ministru Vartic să caute prin hîrtiile mai vechi pagini dispreţuitoare faţă de civilizaţia occidentală purtînd semnătura lui S. Damian, ar bloca cîţiva ani încăperile ministeriale cu hîrtie inutilă ● Cu maculatura produsă de critic în cei mai frumoşi ani ai săi ● Asigurăm cititorii revistei **R.L.**, precum şi pe admiratorii mai vechi sau mai noi ai d-lui S. Damian, că domnului ministru nu-i trece prin cap un asemenea lucru ● Nici domnului ministru Vartic ● Cu atît mai puţin d-lui Babeţi, autorul unui discurs emoţionant în parlament ● Ne întrebăm dacă domnul Negoiţescu a citit discursul domnului Babeţi ● Al d-lui Sergiu Nicolaescu ● Al domnului Marţian ● Ne întrebăm de ce, fiindcă n-ar fi decent să ne întrebăm care ar fi motivele pentru care evlaviosul critic recomandă poporului român să-şi părăsească religia.

Valeriu GANEA

Junii scriitori, „acele harfe zdrobite"...

Scăpat de navetă, şi infiltrat în felurite redacţii, scribul tînăr este însul cu sarcini de serviciu (prea multe), buzunare (prea goale), strivit de planuri editoriale (prea bogate). Cu adversari literari (prea puţini), între chilie (prea sumbră) şi agora (prea tentantă), la douăzeci de paşi de pragul de jos al gloriei, el se opreşte, priveşte chestionarul (prea crispat şi uşor stupid), avînd a da samă, precum urmează :

1) TRAGEŢI LINIE ŞI ZICEŢI CÎTE CEVA DESPRE ANUL LITERAR '90.

2) CE A DEVENIT DESUET ÎN MODUL ROMÂNESC DE A FACE LITERATURĂ ?

3) ESTIMAŢI, PE CÎT POSIBIL, SCHIMBĂRILE CE SE VOR ÎNTÎMPLA LA NIVELURILE SCRIITURII, IDEATICII, RECEPTĂRII ŞI, NU ÎN ULTIMUL RÎND, AL POLITICII LITERARE.

4) IMPLICAREA POLITICĂ A SCRIITORULUI TÎNĂR. ESTE EA NOCIVĂ, BENEFICĂ PENTRU CARIERA LUI ? DAR PENTRU ŢARĂ ?

5) CE SE (MAI) ÎNTÎMPLĂ CU GENERAŢIILE LITERARE ?

ANDREI BODIU („INTERVAL") — să adunăm zece cu trei

1. Aşteptările au fost foarte mari. Cărţile însă au fost puţine. Cauza principală nu mai ţine de cenzură ca înainte, ci de scumpirea hîrtiei, a monopolului, de peşcheşurile din tipografie. Visul lui Ceauşescu de a „spăla" creierul populaţiei a fost atins (cu cîtă uşurinţă...) de guvernul lui Petre Roman.

2. În primul rînd, a devenit desuet să scrii pentru Ceauşescu. Nici Corneliu Vadim Tudor nu cred că mai scrie poezii pentru el. Dar mai ştii ? Că de regretat... Azi a murit o întreagă literatură cu aluzii şi şopîrle. Publicul poate face acum disocierea între ce a fost/ce este literatura română valoroasă şi ce nu a fost/nu e. S-a produs şi o modificare de coduri : de la unul criptic, la unul deschis.

3. Întrebarea e foarte cuprinzătoare şi de aceea am să răspund la fel de cuprinzător : multe.

4. Conduita scriitorului e esenţială ; implicarea e obligatorie. Nici un scriitor adevărat nu trebuie să admită să intre în jocul puterii. Atunci puterea se va folosi de el. E o iluzie să crezi că tu, scriitor, te poţi folosi de putere...

5. Cu generaţiile... sper că n-o să se mai adune din zece în zece, pentru că e o operaţie cam (prea) simplă, simplistă şi excesiv de elementară. De exemplu, să propunem să ne declarăm generaţia '93. De ce ? Ca să adunăm zece cu trei !

MARIUS OPREA („INTERVAL") — totul despre levant

1) A apărut **Levantul** lui Cărtărescu.

2) **Levantul** lui Cărtărescu.

3. Cărtărescu a scris **Levantul**.

4) Jos Iliescu !

5) Nimic !

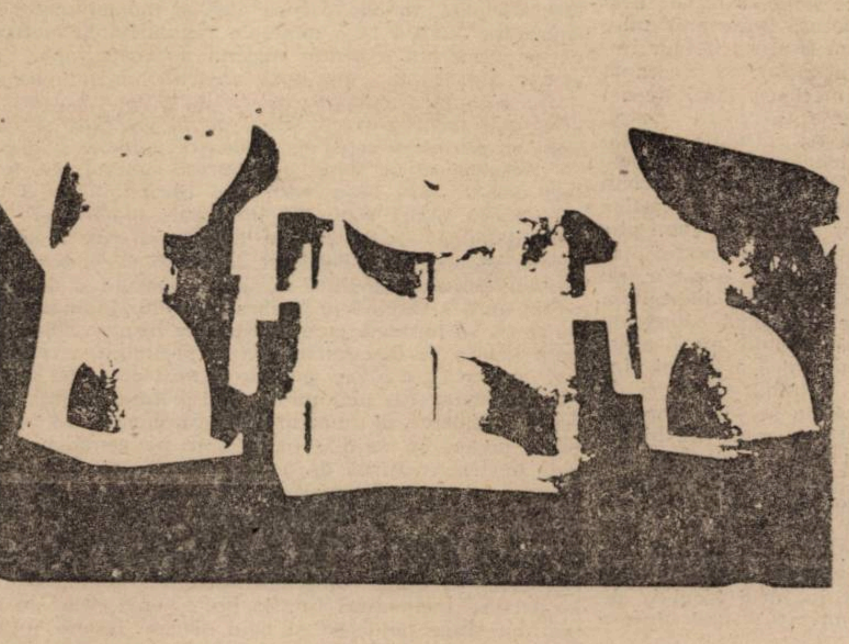

Vatra Timpului

TOP ORIZONT

CELE MAI CITITE

CĂRŢI ALE SĂPTĂMÎNII

Conform opiniilor primite de la cititorii revistei noastre, în ultima săptămînă cele mai citite cărţi au fost :

POEZIE :

1. Mircea Cărtărescu — **Levantul,** Ed. Cartea Românească.
2. Ion Budescu — **Cuţitele, torţele, măştile,** Ed. Eminescu.
3. Florin Iaru — **Înnebunesc şi-mi pare rău,** Cartea Românească.
4. Ion Chichere — **Poeme vesele şi triste scrise prin cîrciumi comuniste** Ed. Semenicul, Reşiţa.
5. Ion Stratan — **Lumină de foc,** Ed. Cartea Românească.

PROZĂ :

1. Vintilă Horea — **Dumnezeu s-a născut în exil,** Ed. Europa.
2. Paul Goma — **Gherla,** Ed. Humanitas.
3. Titus Suciu — **Reportaj cu sufletul la gură,** Ed. Facla.
4. Stelian Tănase — **Corpuri de iluminat,** Ed. Cartea Românească.
5. Teohar Mihadaş — **Pe muntele Ebal.** Ed. Clusium.

CRITICĂ — ESEU

1. Constantin Noica — **Jurnal filosofic,** Ed. Humanitas.
2. C. Noica — **Rugaţi-vă pentru fratele Alexandru,** Ed. Humanitas.
3. Dan Pavel — **Bibliopolis,** Ed. Cartea Românească.
4. Dan Petrescu — **Tentaţiile anonimatului,** Ed. Cartea Românească.
5. Ion Pop — **Avangarda literară românească,** Ed. Cartea Românească.

Surprinde prezenţa la „poezie" a cărţilor lui Ion Budescu (locul doi !) şi a reşiţeanului Chichere. Explicaţia constă, probabil, în stilul activ al cititorilor din Caraş, mai buni corespondenţi ai noştri decît alţii. La proză, graţie timişorenilor, cartea lui Titus Suciu urcă înaintea romanului, excepţional, al lui Stelian Tănase ! Dragi cititori, scrieţi-ne atît propunerile Dvs. pentru topul cititorilor, cît şi părerile Dvs. despre opţiunile săptămînii care a trecut !

Dincolo de cuvînt

„Turma visurilor..."

Străvechea îndeletnicire a păstoritului — atît de caracteristică pentru viaţa din trecut a neamului nostru şi de benefică pentru unitatea graiului mioritic — a lăsat, cum firesc era, brazdă adîncă în lexicul semantica, frazeologia limbii române. Identificarea şi tălmăcirea acestor urme constituie o îndatorire plăcută tagmei lingviştilor şi filologilor. Mă impresoară, îmbietoare, numeroase exemple, dar deocamdată mă voi opri la unul singur. Va fi deci vorba de bogata serie de sinonime cu care românii veacului de demult au denumit rumegătoarele adunate în „grupuri". Moştenit din latină, termenul generic a fost **turmă,** dar lui i s-au adăugat, curînd, alţii, pitoreşti prin însăşi alcătuirea lor sonoră: **arghelă, botei, ciopor, cireadă, ciurdă, cîrd, herghelie, pîlc, priocă, stavă, tabun, tamazlic.** În interiorul acestei îmbelşugate „serii" au intervenit uşoare divergenţe, ducînd la „stratificarea" sistematică a unora dintre componenţii ei. **Turma,** de pildă, e de oi, miei (**Mioriţa**), capre ; dar şi de porci, ca în cîteva descrieri memorabile din **Moara cu noroc,** a lui Slavici. Pentru vitele mari — **bivoli, boi,** vaci — termenul obişnuit este **cireadă,** cu sinonimele regionale **ciopor** şi **ciurdă,** cel dintîi, folosit adesea şi pentru capre, căprioare. În limba veche şi prin unele graiuri **hergheliei** („mulţime de **cai**") i se mai zice **arghelă, priocă, stavă, tabun.** Fiarele codrului umblă în haite, pe cînd ciutele şi cerbii alcătuiesc **cîrduri.** Eminescu, **O rămîi :** „Şi prin vuietul de valuri, / Prin mişcarea naltei ierbi / Eu te fac s-auzi în taină / Mersul **„cîrdului de cerbi"**. Dar termenul a pătruns şi în bătătură, pentru gîşte, raţe şi odraslele lor. Tot Eminescu, **Călin :** „Şi pe cîmpul gol el vede un copil umblînd desculţ / Şi cercînd ca **să adune într-un cîrd bobocii mulţi"**.

Cu toate că sînt „nelatine" — cu excepţia „capului de serie" (**turmă**) — aproape toţi aceşti termeni au rodit, creîndu-şi în primul rînd diminutive : **boteiaş, cioporel, cirezuică, ciurduţă ; cîrdurel, cîrduţ-; turmulice, turmuşoară, turmiţă, turmuţă.** Mai ales cu sufixul **-ar,** unii au dat naştere la derivate denumindu-l pe „paznicul" grupurilor respective ; **arghelar, cirezar** şi **ciurdar,** căci **turmar** nu se prea foloseşte. **Ciurdar** alternează cu **ciurdaş,** avînd acelaşi sens („paznic al unei **ciurde**"), dar **turmaş** s-a specializat, semnificînd „ins care se însoţeşte cu altul în vederea alcătuirii unei stîni pentru văratul oilor". **Arghelar** circulă sporadic prin ţinuturile apusene : „În ţara Haţegului, / La birtu-mpăratului, / Unde-şi beau ciobanii banii / Şi-**arghelarii-şi mîncau caii,** / Gruia bea cu fetele..." Cît despre **herghelegiu,** el pare a fi fost împrumutat „de-a gata" din turcă, unde are model posibil. Ispirescu : „Avem turme nenumărate de tot soiul [...] şi nici numărul văcarilor, al **herghelegiilor** şi al ciobanilor ce le **păşteau** nu-l mai cunoştea" (**Poveştile unchiaşului sfătos**). Din **cîrd** s-a desprins şi verbul reflexiv **a se (în)cîrdui,** cu o evidentă nuanţă peiorativă, care îl aduce în raport de sinonimie parţială cu **a se înhăita,** derivat, la rîndu-i, din **haită.** Anton Pann : **„Încîrduit** cu terchea-berchea, trei lei perechea".

Nu voi intra, acum, în detalii referitoare la fiecare dintre membri „seriei" pe care am înşirat-o la începutul acestor însemnări. Voi reţine, totuşi, bogăţia şi felurimea lor, pe de o parte, iar pe de alta, extensibilitatea semantică, disponibilităţile figurative. Mai maleabil mi se pare, din această perspectivă, cel mai vechi, **turmă.** Modelul lui latin, **turma,** a fost un termen prin excelenţă ostăşesc, denumind o „unitate de cavalerie", un „escadron", cum am zice noi astăzi, Iar **turmales** sînt, cu o vorbă din limba veche însuşită de Eminescu, „călării" ; **turmarius** — „cel ce recrutează ostaşi pentru cavalerie". Doar adverbul **turmatim** „în pîlcuri" a pătruns în limba comună ,iar apoi, în limbajul poetic (Lucretius). Înţelesul ostăşesc al cuvîntului s-a păstrat în textele noastre vechi, de unde şi-a însuşit Bălcescu: „La aripa dreaptă se aşezară două **turme de** cinci mii din cei mai buni **călăreţi"** (Românii...). Mutaţia lui semantică iniţială din română ne-o învederează, între altele, acest crîmpei dintr-o poveste a lui Creangă : „deschizînd lada împreună, nenumărate **herghelii de cai, cirezi de vite** şi **turme de oi** iese din ea, încît moşneagul pe loc a întinerit, văzînd atîtea bogăţii !". O delimitare strictă a termenului ne-o îngăduie şi nişte versuri eminesciene puţin ştiute, din postuma **Povestea Dochiei şi ursitorile :** „Tată-meu era cioban, / Cîte clipe-s într-un an / Tot atîţia baci avea / Cu **mii turme**-alăturea, / **Turme mii de mieluşele,** / Ciobănaşii **după ele,** / **Turme** mîndre şi **de oi,** / Ciobănaşii dinapoi". Neglijînd „specia" obiectelor reunite în „grupuri", poeţii noştri au extins considerabil aria de întrebuinţare a cuvîntului **turmă.** Ion Barbu, **Peisaj transcendent:** „O desfrunzirile din urmă ! / Te uită, vastele păduri / Stau veştede sub **greaua turmă** / **De nori** haotici şi obscuri". Poetul Naţional, în chiar primul vers din **Memento mori,** îl strămută în lumea evanescentă a închipuirii: „**Turma visurilor** mele eu le pasc ca oi de aur". Imagine memorabilă, ce ne întoarce la obîrşii.

G. I. TOHĂNEANU

Diateze

POEZIA ÎN HAINE DE LUCRU

(III)

Pusă la remorca unei inteligenţe poetice atotdemistificatoare, lirica ultimelor decenii şi cu osebire a generaţiei căreia îi aparţine Romulus Bucur nu este mai puţin datoare (şi) unui minim scrupul livresc, unei situări, dacă e să privim mai atent lucrurile, pe terenul culturii. La adagiul : cîtă insurgenţă poetică, atîta lirism, autorul pe care Romulus Bucur îl întrupează în Greutatea cernelii pe hîrtie adaugă, dacă nu ne înşelăm noi, dacă şi domnia sa nu se înşeală, o conştiinţă a preeminenţei faptului cultural în măsură a relativiza nu puţine dintre giumbuşlucurile de ieri şi de azi ale juvenţei literare. Adaugă, într-o cît de mică măsură, o proiecţie a productului liric în absolutul valorilor istoricizate —, aceasta putînd însemna uneori surdină impusă emisiei lirice, ducă cum, în numeroase ocazii, trecerea poeziei printr-o grilă de lectură în măsură a vorbi, dacă nu de altceva, despre un înrădăcinat reflex raţiocinant, clasificator : „lumea s-a concentrat / într-un măr : / îl miros mi-l lipesc / de obraz mi-l apropii / de gură ca şi cum aş vrea / să-l sărut / explorez mai departe / analogiile dintre el / şi o femeie amînînd / mereu clipa / cînd să-mi împlînt dinţii / în el luptînd cu somnul / care_mi creşte / ca nişte vrejuri în membre / şi pînă la urmă / cu un gest hotărît / întrerup filosofarea / muşcînd şi / instituind o nouă / analogie" (Poem despre măr).

Devine, prin aceasta şi prin altele încă, poetul contemporan o conştiinţă paradoxală ? Impresia e că multele trucuri retorice, nu rarele semne de excedare în faţa unor toposuri şi procedee consacrate vor fi avînd rostul nu atît de a preveni asupra unor îndestul de înrădăcinate, a unor îndestul de compromise convenţii, cît de a da curs unei timide, unei timorate — nepremeditate, poate, dar prin aceasta nu mai puţin reale —, tentaţii de a introduce în text sublimităţile, sentimentalismul, fie şi pe scara de serviciu : „şuieratul locomotivei / ca un chiot de triumf / al şoriceilor / ce au ros / încă unul din firele / ce ne leagă // o păpădie ţinută în mînă / în bătaia ploii trebuie / să repeţi de zeci şi zeci / de ori «ştii ? / îţi aud inima» şi / «sînt prea grea / lasă_mă jos» spus nu / cu foarte multă / convingere / în timp ce alergai / cu ea în braţe / pe aleile parcului / s-o sun să-mi amintesc / vocea ei degetele / ezită pe discul telefonului / altădată cifrele se ajungeau / din urmă între ele / şuieratul ăsta / al dracului ce seamănă / cu ţîrîitul deşteptătorului / ce mă va trezi / de acum înainte" (Comin' home).

Lucian ALEXIU

Dana Diminescu

TREI STUDII

PRĂVĂLIA PERLĂRESEI

O încăpere mult prea întunecată pentru ora de amiază a acelei zile, de vină erau pereții înnegriți de fumul luminărilor, draperiile din catifea, grele, întrerupînd fîșia luminoasă, stinsă și rece, prelinsă printre canaturile apropiate ale unei ferestre cu vitralii din sticlă groasă, șlefuită cu rotunzimi lin-convexe, care omogeniza clădirile, caldarîmul, lumina unei străzi înguste, unind imaginile, stingînd culori, încenușînd aerul din încăpere, întunecos, plin de mister încuibărit în faldurile largi ale unui covor ieșit demult din manufactura imperială : la Constantinopole, Tabriz sau Ardebil, din cele pe care Fra Angelico în „Madona pe tron", Hans Holbein în „Ambasadori francezi", Ghirlandaio în „Fecioara cu Pruncul", Carlo Corivelli, Lorenzo Lotto le-au pictat, covor pe care erau înscrise cu lînă roșie aceste cuvinte : „N-am pe această lume alt refugiu decît pragul ușii Tale, nu există alt loc care să-mi ocrotească în pace capul ce se apleacă", îngreunînd, și ele, și mai mult aerul acelei încăperi, pentru că misterul nu se depusese doar în înecăciunea și întunecimea în care se pierdeau aceste cuvinte, ci și dincoace de ele, în reflexele ascuțite și albastre ale bulelor de aer închise în sticla vitraliilor, în culoarea caldă, aproape lichidă, a mobilierului, în dezechilibrul vremelnic al balanței, ce se vedea pe masa cu fețe de marmură, de care se sprijinea ușor o femeie înveșmîntată în mătase citron și hermelină, subțiată în corsajul ce îi strîngea șoldurile mici, talia plinuță, sînii impuținați, peste care curgeau faldurile egale ale unei dantele guipure, destinzîndu-i trăsăturile ușor trecute, stingînd ignicolorul părului, iluminîndu-i tîmplele, unde vine subțiri pulsau mărunt, înălbăstrindu-i fața, înroșindu-i pleoapele, așa cum ai tivi cu chinovar ochii aurii și moi: un fruct palid și zemos, o cumințenie care epuizase izbucnirile nervoase ale unei vocații în afara îndatoririlor obișnuite unei femei, care cunoscuse încă de timpuriu, sub imperiul limitelor bunei cuviințe, locul protector, încălzit, absorbant al virtuțiilor și viciilor. Întreaga ei ființă se putea asemăna orașului în care trăia, pe care, deși îndrăgindu-l îl ignora : femeia avea natura acelei ape care îl împresura din toate părțile, cotropindu-l, însă nu după voia ei, pentru că, deși cu o putere de ocean, era strunită în fiecare arteră, pe fiecare vinișoară, de digurile ce îl făceau atît de renumit.. Trebuie să fi fost nepotrivită și ora, și evantaiul de lumină ce se descrisese, închizîndu-se fulgerător pe umbra podoabelor ceruite, dar și izbitura ușii, care făcu să geamă clopoțelul smuls deasupra ei, pentru ca vînzătorul de sticlă, Cleopa, care își făcu astfel apariția în prăvălia perlăresei, să nu fi observat tresărirea supărată a acesteia. Înfățișarea lui neobișnuită cu legătura de sticlă în spate, ce-i oglindise pe rînd, în ritmul pasului său egal și obosit, drumurile, cerurile, vocea lui modulată pe două ;soane : urcînd pe stiii și coborînd pe clăăă, în sfîrșit, umbra-i neomenească, îi aducea faima unui fermecător ; atunci cînd nu era primit din nevoie sau urmat, asemenea șobolănarului din Hammern, de o droaie de copii era îndepărtat, stîrnind suspiciune. Intrînd în prăvălia perlăresei, el o întîmpină fără nici o întrebare, cu cuvintele acestea : „Cinstită doamnă, porcii n-au mîncat încă din perlele domniei tale, dar o vor face în curînd" ; și scobind în dușumea, cum un cal lovește cu copita, descoperi cîteva perle. Drămuitoarea de mărgăritare se uita la el ca la un melc bătrîn și netrebuincios. Și stăruind în această privire văzu cum o boală foarte umilă era magnificată și cum aceasta eliberată de trupul ei, devenise ușoară și, risipindu-se în aer, dispăru. Ea chibzui la cele văzute, ca atunci cînd cîntărea cu balanța aurul de o parte, perlele de cealaltă ; apoi i se adresă cu vocea ei pișcată ici-colo de asprime : „Înainte de-a te pofti să ieși, vreau să-ți spun că bucuria de a călca pe perle este, încă de la început, compromisă de grija de a nu le strivi". Se apleacă apoi, cu ușurință, ridică perlele, le cîntări, le clătină în palmă, dîndu-le drumul, scurt, ca unor zaruri, pe masa de marmură cu borduri albe. Perla rostogolea cu vîrtej, încețoșate, imaginile și culorile încăperii, nervura cenușie a marmurei, pixida din lemn negru, cu sertărașe tapetate în catifea lila, cu încuietori de aur, poate și uitătura ei de pisică, ochii ei verzi, ce se mișcau precis, tăind în aer un isoscel triunghi, legătura de cheițe, pentru că ea își descleștase pumnul și își scoase de pe policar veriga în care erau prinse, punîndu-le cu sunet de virginieră pe masă, zîmbind și amuzată, ea, cum din senin ai poftă de niște copoței, și, neavîndu-i, te mulțumești, improvizînd, cu o plăcere chiar mai mare, să lovești cu un cristal o bombonieră albastră de Murano.

O FLOARE, O CASĂ, UN COPIL

In desen lucrurile ar fi mult mai simple ; un crochiu — o secundă ; linia are înaintarea verbului ; cît despre mine, îi prefer pe ăia care din două tăieturi țac-țac scot o floare, o casă, un copil ; vîrful foarfecii în foaia de hîrtie, ca botul unui crocodil pe apă, despicînd materia fără de obstacol ; parcă respiri mai bine, parcă în foiala ta s-au tăiat cu ușurință : o floare, o casă, un copil, în foiala ta s-au destins o floare, o casă, un copil ; și apoi nu pot, nu pot să nu mă gîndesc la mersul foarfecii în foaia de hîrtie (mă gîndesc și simt o plăcere ca atunci cînd dinte pe dinte apasă și alunecă) ; bolboroseala tăiată a hîrtiei, crățoșenia ei reprezintă, mîncată, oprită, of ! șoarecele ei de foarfecă, vietatea asta cu gingii oțeloase, care scîncește din încheietura ei neagră, strînsă și nichelată, și imită în surdină balansul leagănelor, și sugrumă cu urechile ei policarul și mijlocul, umflate și reci de sîngele oprit, care se furnică sub veriga de fier, urma inelată adîncă și albastră ; întotdeauna mi-a plăcut o foarfecă mare, cu muchiile lungi, care se desprind greu una de alta, o încheietură înțepenită, mi-a plăcut să tai cu ea hîrtie : făceam franjuri de jur împrejurul ei, apoi o îndoiam și începeam de la capăt să o brodez pînă o perforam întreagă ; dacă aveam răbdare luam de la capăt fiecare franjur și-l despicam la rîndul lui; îmi plăcea să tai cartoane nu mai groase decît coperțile de carte, ideale erau cartoanele pe care erau întinși ciorapii de damă ; tai în șoricul uscat de porc sau în pielea întinsă, subțire și elastică de capră : nu e totuna; cînd am învățat să fac plic dintr-o foaie de hîrtie gudronată aveam moftul să tai exact unghiul pe care-l cerea plicul ; în zadar, nu reușeam niciodată să tai în linie dreaptă și îndreptam ajustînd cîte un pic din fiecare colț pînă ajungeam la disproporție, atunci o luam pe celelalte părți, ajustîndu-le acum la dimensiunea mai mică a laturii îngustate ; pățeam același lucru ; și tăind mereu și de o parte și de alta, nu numai că nu se mai respecta croitul plicului, dar mîncasem atît de mult din hîrtie, încît, ceea ce rămăsese nu mai putea sluji nici ca semn de carte ; mă uitam, însă, cu invidie la cei care se jucau cu foarfeca așa cum te folosești de creion : vedeam cu repeziciune o pisică portocalie, un pom verde, o casă, roșie, un copil; nu aveam îndemînare, în schimb m-am viclenit, și în viclenia mea am tăiat cît am putut de frumos un cerc în jurul locului de unde fusese tăiată pisica, pe rînd, acolo unde fusese pomul, casa, copilul ; și le-am lipit și eu, și am avut: o pisică albă, un pom alb, o casă albă, un copil; lucrul acesta mă intriga și mă odihnea în egală măsură; mă intriga pentru că simțeam cum viclenia mea frizează caraghioslîcul imposturii, și mă odihnea pentru că nimic nu mi se părea mai firesc decît să cred în această impostură ; e adevărat, că starea aceasta de odihnă avea fragilitatea foii de hîrtie carbonizate, era neagră și fragilă, un sunet profund care se risipea ușor în aer . . carnea unei flăcări... Nu, nu

Nu, așa, mi-am spus cu oarecare regret, că nu era treaba mea asta cu tăieturile țac-țac ; semăna, dar nu era asta ; ar trebui să vorbesc de atmosferă și să se înțeleagă, să se priceapă cum arată pămîntul, sau cam așa ceva ; în fine ; o casă albă, o pisică albă, un poem alb, un copil nu înseamnă decît nimicul, dar un copil care se uită la o pisică portocalie din pomul verde de lîngă casa roșie : ESTE un început.

Gemenii

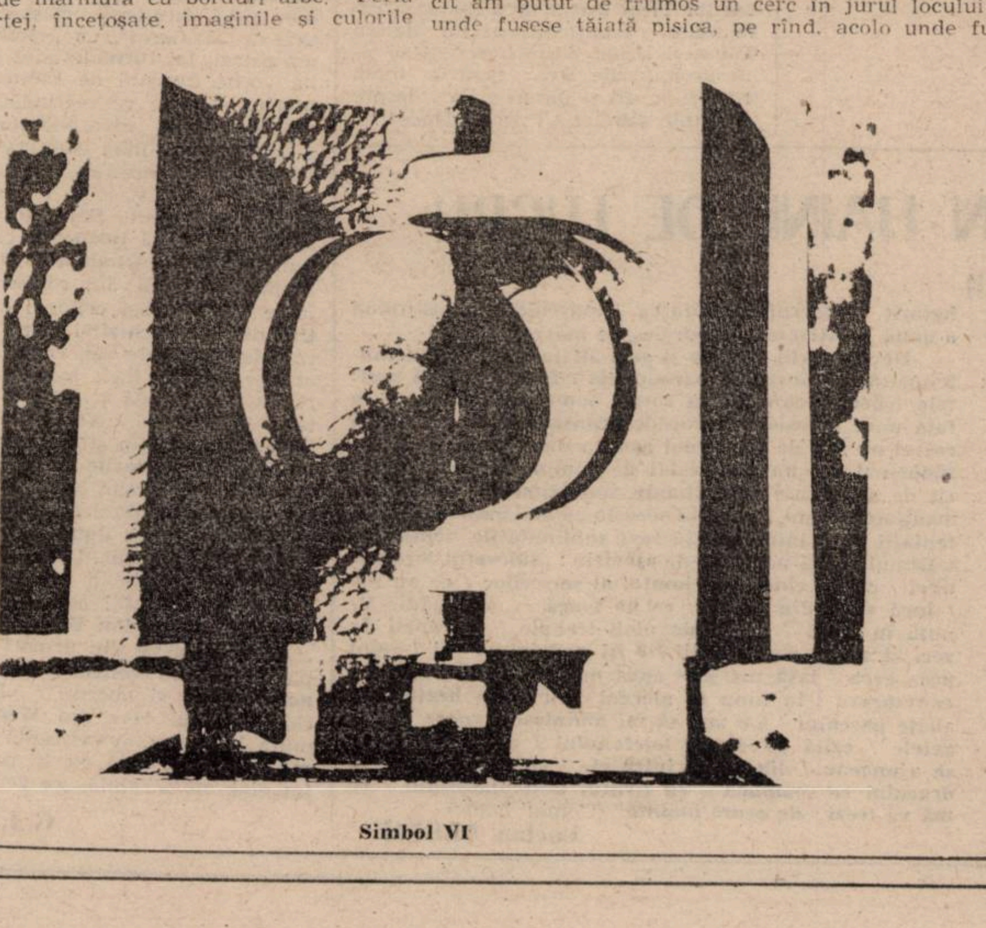

Simbol VI

LOCUL ȘI SEMNUL

O vergea albă și lucioasă din teflon, nu mai lungă decît brațul care o agita cu energie reținută (gesturi mici, fruntea îngustă, privirea pitită într-o așteptare sticloasă, în rest carnea albă și moale) plesnește suprafața din P.F.L. a mesei în regularitatea mecanică și accelerată a acului mașinii de cusut, apoi cu gesturi întrerupte, cum saltă arcurile lamelate trenul de pe șine, fără oboseală, din colțul drept spre mijloc, scorojind lacul gros cît sticla de la geamuri și care copt crapă într-o rețea de vinișoare galbene și argintii. Acestea, ca un semn bun opresc sunetul sec, perfect elastic, fără ecou, fără altă rezonanță și gestul care făcea punct sonor la impactul plasticului cu lemnul lăcuit, lăsînd însă pe fața celui care îl ascultase o explozie de încrețituri, începînd de la coada ochiului, bisecînd unghiul nasului, coborînd o dată cu colțul gurii și urcînd pe umbra obrajilor înapoi, unindu-se cu sprîncenele care, încruntate înspre ochiul orb din frunte, se încercuiau una în prelungirea celeilalte : nemișcate, pentru că nu trebuia să se audă nici zvîcnetul plămînilor, nici bătăile inimii, nici focul imploziv al suferinței, **El** rămîne așezat picior peste picior, cu mîinile încrucișate pe genunchi : labele moarte îi atîrnă de o parte și de alta. Stai și-l privești și ești aproape sigur că nimic nu te împiedică (nici o urmă de rezistență n-ar fi apărut), dacă ai fi vrut să bați cuie acolo le băteai, străpungeai locul în această dublă răscruce. Ai fi vrut chiar ca, de aici, să începi să arăți vulnerabilitatea lui. Pentru că ți se pare că încheieturi fine la brațe lungi, vene în relief cu sînge nemișcat și cald, degete osoase înfipte în carnea amorțită și rece a palmei, unele peste altele, obosite, erau întocmai semnul și locul care-ți dovedeau slăbiciunea lui. Aici ar fi trebuit să lovească vergeaua (sîngele să curgă puțin, urma să fie scurtă, suferința aproape nesimțită), acolo îi zăcea culcată victima, cu ochii roșii, abdomenul supt, gingiile negre. Nu a fost tocmai ușor să descopăr acest lucru, pentru că întregul corp se adună într-un fel deasupra. Vertebrele dezmembrate în arcuirea coloanei, umerii, mici, claviculele scurte, coșul pieptului supt, brațele lungi forțează capul să se adune și el spre genunchi, spre labele încrucișate și, în această atitudine melancolică și supusă, îți era într-adevăr greu să trăiești lîngă el, oricît de pornit ai fi fost, altceva decît bunăvoință. Mai mult, abia ai timp să constați că și această bunăvoință se fărîmă ; ești uimit de umezelile lui nemirositoare și numai această uimire te îndepărtează, cît expresia feței și mai ales felul acela neomenesc de a privi, absent, ca și cum ochii i s-ar fi dilatat cristale artificiale, focarele cărora adună energii discrete împotriva oricărei apropieri. (De aici, **el** conduce bătaia, trîmbiță neîntrerupt, te duce pe urmă falsă, cheamă înapoi, stă la pîndă, aleargă) Inevitabil vergeaua cade, iar **el** părăsește încăperea.

Omul și cîinele ce-l însoțește urcă pieptiș rîpa înaltă și lutoasă. Omul se cațără prinzîndu-se cu mîinile de rădăcinile ieșite ale colinei, omul o încalecă și, întorcînd spatele soarelui care începe să răsară, o ia în linie dreaptă. Animalul, înaintea lui, apare și dispare de-o parte și de alta a colinei, măturînd sinusoidal cele două versante. Apoi, omul se oprește și în dreptul unor mărăcini se întinde la pămînt. Animalul se întoarce, ridică nările, cercetează aerul, apoi se așează cu labele una peste alta și cu capul sprijinit în locul unde ele se încrucișează. Down.

Livius Ciocârlie

Fragmente de jurnal

Spre dimineață cînd, din cauza ploii, mă dor oasele și dorm intermitent, visez că, după ce i-a murit bărbatul, țața Nica, femeie de la Butoiești cu care a trăit pe vremuri unul din unchii lui T și s-a căsătorit (ea) la bătrînețe, fără să stea împreună, bărbatul rămînînd în alt sat, Buicești, mai mult pentru ca el să aibă unde să-și lase bicicleta cînd venea să ia trenul de la Butoiești și într-adevăr a murit astă vară, deci după moartea lui țața Nica vindea sau cumpăra unele lucruri, iar printre lucrurile vîndute sau cumpărate se găsea pompa de la bicicleta mea ungurească pe care am avut-o cînd eram la muzeu, mi-a stricat-o Mircea arădeanul din prima zi, încît a trebuit să renunț la schimbătorul de viteze (de fapt, s-ar fi putut el repara, dar Varga, restauratorul, căruia i-am dus-o la atelier, m-a convins să renunț), am făcut excursii prin țară cu celălalt Mircea, plăvanul, pînă prin '70, pe urmă a rămas la Pitești, de unde mi-a trimis-o într-un an, dar atît de honțăită de fiu-său, Costin, încît, după ce am umblat o săptămînă pe la meșteri s-o dreagă, m-am săturat de ea și i-am dat-o lui Mircea, celălalt Mircea, de la Mehadia, și nu știu ce căuta pompa mea de bicicletă printre lucrurile vîndute la Butoiești.

Tot țața Nica avea de umblat prin Timișoara, de găsit o adresă, T se plîngea că așa îi cad ei toate belele pe cap și m-am pomenit cu țața Nica în automobilul unui necunoscut, căutîndu-l pe unul Prohaska — în vis știam cine este, între timp am uitat — pe o stradă cam între **Maria** și **Kütl**. Cum la **Maria** era sens interzis, am continuat spre **Kütl** de unde, pe o stradă paralelă, am revenit spre **Maria**, însă nimic nu semăna, era un cartier industrial și feroviar, cu o linie ferată dincolo de un gard, toate clădirile erau joase, pe cerul albastru palid de primăvară se vedeau nori mici albi și pe dreapta erau case, știam că pe acolo locuiește Tinu cu Săndel și într-adevăr îi zăresc ieșind dintr-o casă, ei nu mă observă și umblu mult timp, după ce lăsasem automobilul la colț, un colț îndepărtat, probabil din cauza băltoacelor de pe drum, pînă ce intru într-o casă cu numărul 6 într-un fel de hol cu multe lacăte la uși, întreb de Prohaska și cineva îmi spune că locuiește la numărul 10, pe strada alăturată, într-o casă lipită de a lor. Ies în stradă și fac semne să vină mașina, sîntem doi, facem semne, nu se vede nici o mașină și mă trezesc. Așa visez de obicei, mă angajez în acțiuni destul de pașnice, uneori mai atrăgătoare, din care nu se alege niciodată nimic.

Am scris cincizeci de pagini în caietul ăsta de tot nepotrivit cu rînduri prea dese, prea îngust întrerupt la cîteva pagini de reclame lucioase cu produsele fabricii Electrobanat.

A început să plouă dar, ca vara, se face și mai cald. La facultate îl întîlnesc pe mustăcilă. Are în mînă o carte veche ascunsă între două ziare ; mă caută să mi-o dea. Chestiuni de parapsihologie și teoria academicianului Macovschi despre structura materiei vii. Contrar așteptărilor, mustăcilă se pregătește să plece la B., probabil director de muzu. Căsnicia lor pare făcută praf definitiv, dar în el arde în continuare dorul de casă unde, după cum înțeleg, va ajunge în stilul lui, deci mînat de o năzuință pură și uzînd de mici potlogării. Cînd pleacă, citesc ce scrie Macovschi și rămîn trăznit: teoria lui e bucățică ruptă din cincinalul meu. La fel de fantastă. Credeam că idei atît de „îndrăznețe" nu se pot naște decît într-un cap necultivat și juvenil. Vin soții G., mă cheamă la o cafea, în drum către barul de la subsol cumpăr „Contemporanul", doamna ne povestește, lui T și mie, cum a fost la congresul din Polonia, cum arată la ei o universitate de provincie și înțeleg de ce nu se aprobă plecările (ea s-a dus păcălindu-i cu viză de turist) : ca să nu ne facem sînge rău. Urcăm la catedră, răsfoiesc „Contemporanul" și dau peste articolul lui Ulici despre cartea mea dar nu apuc nici să-mi dau seama dacă e bine fiindcă G. îmi citește ce vrea să publice despre Cehov în „Orizont". Ascult stoic, gîndul îmi zboară către cronica lui Ulici dar ce-mi citește e interesant. A trecut de unu, e sîmbătă, pleacă toți acasă, eu sînt de servici și tot nu apuc să citesc articolul fiindcă mă pomenesc cu un telefon de la decan : mă trimite cu ciorna statelor de funcțiuni să fac modificări la serviciul de muncă și salarii. Mă răzbun umplînd-o de cifre tremurate, iar între timp ascult cu plăcere cum își vorbesc funcționarele, cu bun simț. Se face aproape trei, bufnesc în mine cu gîndul la meciul de la televizor și cînd dau să plec îl întîlnesc în fața clădirii pe Ș., cu dramele lui endemice care ocupă toată repriza, așa că mă duc acasă alene, mi-a pierit și foamea și curiozitatea și interesul pentru meci.

Noaptea a plouat, pe la opt se înseninează, mă duc cu fetele la Pădurea Verde unde e expoziție de cîini. Fiind duminică, s-au scos remorcile la tramvaie, lumea stă agățată pe scări. Ajungem, e o mare înghesuială de snobi și de lătrături. Alexandrei i se face rău, albește la față și plec cu ea către casă. Pendulăm ca în coșmaruri vreo trei sferturi de oră între două stații cu vagoane defecte de tramvai. După amiaza trece anost, cu durere de cap. seara ascult **Orfeu în infern**.

Dimineața la cinci e foarte frig. Pe la zece fac franceză cu Alexandra. După un timp iese, chemată la telefon, și nu mai apare. **Sans crier gare**, a plecat de acasă. Frumos îmi stă. Plec și eu spre facultate. În parc îi întîlnesc pe soții B. Mă aplec să-i sărut mîna doamnei și mă aleg cu un pumn în dinți. A mai îmbătrînit, i s-a mai rărit părul, însă tot sub tensiune e. Presară în toate frazele vorbe franțuzești. De fapt, e o singură frază, fără să răsufle, pînă s-o termine aproape am întîrziat. O găsesc pe T amărîtă, profesorului nu i-au plăcut capitolele din lucrarea de doctorat, iar ce îi cere pare să fie cu totul în afara proiectului ei. De tristă ce e, nu mai vrea să vină la București. Insist, mă gîndesc să aibă o compensație, deși financiar e o jale dacă ne ducem amîndoi. Pînă la urmă, pe jumătate, o conving. Dorm un sfert de oră, după cinci mă duc să cumpăr bilete de avion. Funcționari grași și importanți, un securist în dreptul cozii, făcută din refegiști și din domni joviali care au bilete rezervate și se duc la minister. De aici la librărie unde se lansează cartea lui, D. Patru actori de la teatru, doi de fiecare sex, fac praf cîteva poezii. Ricoșez ca o minge, din grup în grup. Banciu și Velican, profesorul Iancu și Nistor, domnii Bucătură și Mihalache, soții Berca, Mandics și Costinaș, iar afară, cînd dau să plec acasă, Tavi Gog, sculptorul Gaga, Almăjan de la „Drapelul" și o doamnă de la studenții străini. Florina G., de la radio, mă poftește la o masă rotundă. Mi se lungește fața și ea renunță, de frică să nu leșin. În schimb, epuizat, de refuz, nu-i rezist și lui C. : promit să-i prezint schițele la cenaclu. Tavi Gog, îngrijorat de Edith : au fost în Elveția la control.

Sar deocamdată peste zilele de la București. Fac patru ore bune. Abia acum, nu știu cîtă vreme, mecanismul funcționează din plin. În pauză, francezul îmi cere o carte de Aragon pe care aș fi împrumutat-o de la biblioteca lui. Ce carte, spun, nu-l citesc pe Aragon. Nu știe exact, titlul începe, așa reiese din fișele lui, cu litera F. „Fichtre ! spun. Si je l'ai pris, c'est parce que je n'en avais pas besoin". Pe un soare superb îl întîlnesc pe X. Cînd îi spun de acordul editurii, năpustește asupra mea un foc concentrat. Cîți bani am primit pe carte ? Puțin foarte puțin, m-au plătit la minimum, normal orice scriitor primește măcar suma medie. Și de ce nu se vinde cartea, o vede în stive la librăria de sub ei. Tiraj prea mare ? Hm ! Măcar la Timișoara, unde-mi sînt studenții, s-ar fi putut cumpăra. Mă privește atent și sarcastic, urmărind să vadă cum mă dezumflu. Mă iubea mai mult anonim. Nu-i mai spun cum a fost în librăria de pe Magheru. Cărțile din colecția de critică sînt una lîngă alta, parcă participă la concursul care se caută mai puțin. A mea stă bine, într-un maldăr impresionant. Nu mă întrec mulți. Vorbim despre proza lui Andrei din „Echinox". Nu i-a plăcut. Scrie silit. Acasă, vine Maxim și o învață pe Alexandra, fără folos, ce să facă împotriva durerii de gît. Corina citește cartea lui Cotruș.

Steagul libertății și redeșteptării naționale (1821)

CEDOMIR MILENCOVICI

IZVORUL

Fluviul nu se adapă
cu apa izvorului
nici cu cer
nici cu propria albie
ci numai cu ideea de curgere

Izvorul e prima literă
în curgerea alfabetului
acolo
izvorul pentru prima dată și-a spus
că se preface în mare

Între izvor și mare
cine știe ce deosebire nici nu-i
în mare cauți necuprinsul
copilăria lîngă izvor

Cel mai greu e să se iște izvorul
restul decurge firesc

ALTE IERBURI

Vînturile ne-au purtat ochii
vijeliile mîinile
iar ploile zîmbetul

Stăteam în cîmpie
tot mai mici
și tot mai fără culoare

La întoarcere
au revenit numai vînturile
și mieii furtunii
și ploile vesele

Pe cîmpia
unde cîndva am stat
de unde am dispărut
cresc acum alte ierburi

DE PE MALUL OPUS

Cînd te privesc
de pe malul opus
îmi pari aidoma mamei

Atunci iau barca
pătrund
în rîu și în tine —
apa însă rostogolește la vale doar
pietrele

În mijlocul rîului
unde amîndouă malurile-s de neatins
tu nu exiști

Mama ar fi intrat în rîu pîn' la
genunchi
mama ar fi intrat în apă pînă la brîu
mamei torentul i-ar fi trecut peste cap

Și totuși
cînd te privesc de pe malul opus
îmi pari aidoma mamei

TURMA ALBASTRĂ

Fiecare fată-și gonește
pe cer
turma viselor
la păscut

Vin ploile
și-i gonesc visele
în peșteri pustii

Vin vînturile
și-i gonesc
din ochi
toate visele

Vin iernile
și visele
îi amuțesc

Vine soarele
dar de pe cîmpia albastră
au fugit
toate
turmele

Traducere de
Carmen BLAGA

VICTOR GAGA - 60

Rotunjind o frumoasă vîrstă de sexagenar, sculptorul timișorean Victor Gaga a concretizat o manifestare expozițională în măsură să ofere publicului și specialiștilor stadiul valoric al demersului său creator. Afirmat prin timp ca o energie de excepție a generației sale, cu largă audiență și recunoaștere atît în țară, cît și dincolo de fruntariile ei, neobișnuit cu argumentele unui program estetic elevat și coerent, finalizat cu tenacitate, exigență și subtilitate. Prin tot ceea ce a zămislit sub rodnicul efect al popasului meditativ și travaliului de atelier, prin relația permanentă cu datele simbolice ale mitologiei populare, s-a impus edificator în conștiința vremii ca un admirabil continuator de spiritualitate românească.

Cele 30 de lucrări expuse la galeria „Helios“ din Timișoara (cu excepția uneia turnată în bronz, cea care a figurat în bienala „Dante“ de la Ravenna, toate celelalte fiind cioplite în lemn) creează un ansamblu incitant și tulburător, din care se desprinde semnificativ acea indubitabilă voință de a da formă sensibilă ideii de statornicie și apartenență a ființei umane la o anume vatră spirituală. Refuzîndu-și tentația unei ochiri retrospective asupra unei opere de o sugestivă amploare, Gaga a selectat și prezentat inspirat doar mărturii desăvîrșite în ultimii cinci ani ai creației. A reușit astfel să dea contur real stadiului evoluat al unei viziuni artistice devenită tot mai suplă și mai unitară. Aspectului frust, teluric, de un geometrism mai sever al lucrărilor din anii anteriori, i se substituie o morfologie mai degajată și complexă, verticalele și muchiile prea tranșante fiind întrerupte de suple arcuiri și sfericități. Este etapa în care face frecvent apel la efectul expresiv al dialogului pozitiv-negativ, plin-gol. Motivul ideal pentru prezentarea unei astfel de legi — semn al trecerii inexorabile a timpului — a fost **Clepsidra**. Din ansamblul sugestivelor transpuneri care animă realitatea obiectivă prin încărcătura lor simbolică amintim de **Ofrandă, Triptic solar, Marea clepsidră, Gemeni, Fructul clepsidrei, Clepsidra vatră, Simbol VI, Vatra timpului**. Concomitent cu aceste formulări din a căror contemplare desprindem o ritualică prefigurare a permanenței deveniri universale în sfera reprezentării se infiltrează și lucrări precum **Triptic fîntînă, Creștere, Cascadă, Desprindere, Troiță, Sacrală, Micul altar** ș.a.

În general, artistul sculptează forme concise care gravitează în jurul unui motiv central. Prin schimbarea poziției în spațiu a elementelor obține noi și ingenioase configurări. Astfel, de la o **Geneză**, alcătuită din verticalitatea unui cuplu uman, unificat prin inserarea la mijloc a unei forme sferice, ajunge la o **Ofrandă** modificînd locul sferei, aflată acum deasupra siluetelor. De la un **Altar solar** — urmărind aceeași idee a eternizării jertfei izbăvitoare a unui neam — concepe un sanctuar (**Memorial I, II**), prin ale cărui înguste deschideri se poate pătrunde doar imaginativ la locul de taină al restituirii. În sfîrșit, din asamblarea **Clepsidrei-vatră** cu o variantă a **Tripticului solar** sau a **Duhului cîmpiei** finalizează o compoziție, intitulată **Izvoare** (1987), superbă metaforă plastică în fața căreia simțim chemarea de întoarcere la puritatea surselor și a trăirii.

Pornind tot de la ideea interferențelor dintre plin și gol, el concepe în partea superioară a lemnului monoxil doi voleți (aripi mobile) care alcătuiesc de fapt negativul (mulajul) părții centrale, închizîndu-se și deschizîndu-se după voie și în felul acesta refăcîndu-se unitatea formei. Dar esența sculpturii se află înăuntru, simbolizată prin nucleul sferic pe care artistul îl ocrotește, adăpostindu-l sau îi afirmă virtualitățile, iluminîndu-l, prin răsfirarea voleților.

Indiferent de natura stilului sau de factura subiectului, din ansamblul creației lui Victor Gaga răzbate ca un leit motiv un robust sentiment vital, solaritatea unei viziuni de cea mai nobilă simțire românească, transpusă într-o formulare modernă, clară, originală, cu certe valențe de universalitate.

Negoiță LAPTOIU

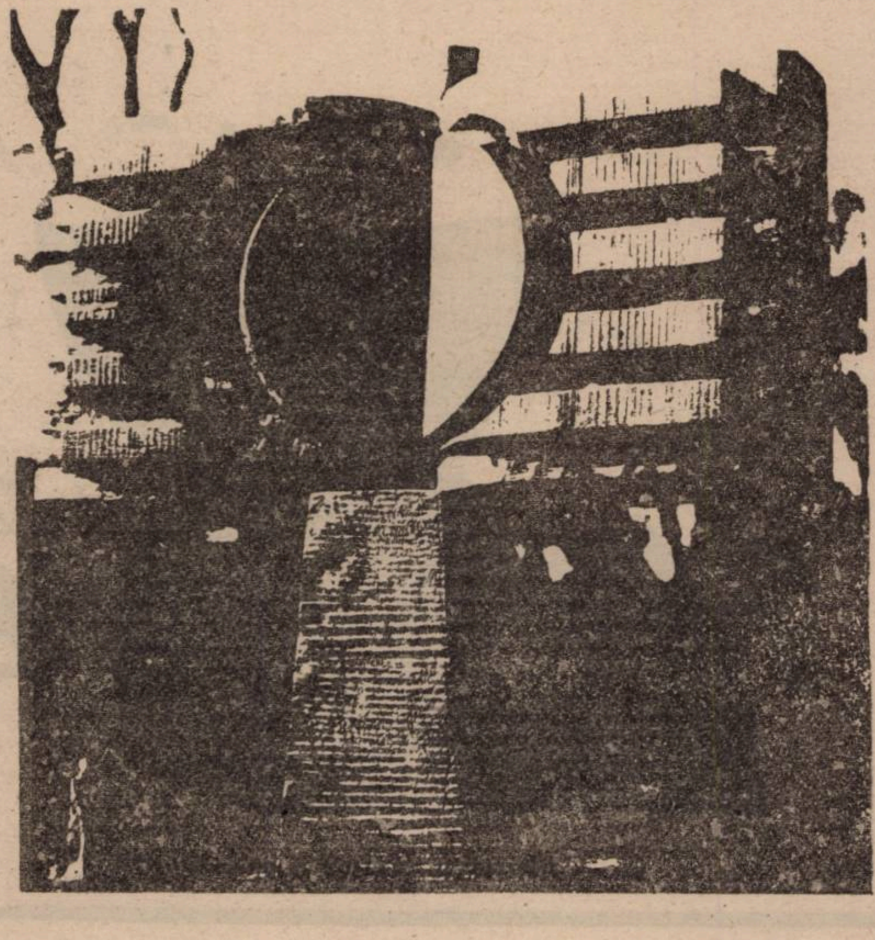

Răboj

ECOURI LA FESTIVALUL NAȚIONAL DE TEATRU „I. L. CARAGIALE“

Concluzii din mers

Cred că festivalul, așa cum s-a desfășurat, a îndeplinit cele mai importante dintre punctele strategice pentru care a fost conceput.

A dovedit că lumea vine la teatru, deci n-o să-i mai putem asculta cu bunăvoință pe cei care-și justifică indolența prin lipsa de apetit a publicului.

Prin cîteva spectacole de un nivel remarcabil a dovedit că trebuie să luăm în considerare și teatrele din provincie și că viața teatrală românească fără existența acestora nu este nici completă, nici competitivă. Deși „destabilizat“ prin emigrări masive ale actorilor spre capitală, teatrul din Piatra-Neamț, de exemplu, găsește mereu resurse să se redreseze.

Prezența unor oameni de teatru din alte țări ca John Elsom, președintele AICT, Lucy Neal, dir. Festiv. englez (nu atît de mulți pe cît ne-am fi dorit), va avea efecte publicitare pe plan internațional și va contribui la intensificarea schimburilor culturale între România și țările Europei. Este în curs de definitivare participarea românească la Festivalul de la Londra, precum și un stagiu de formare, tot la Londra, pentru un grup de 14 oameni de teatru români (inclusiv în specialitățile tehnice).

A stîrnit interesul oamenilor de teatru din Basarabia, prezenți fie în calitate de teoreticieni, fie ca practicieni ai artei spectacolului. **Așteptîndu-l pe Godot** jucat de trupa „Eugen Ionescu“ din Chișinău a fost un spectacol profesionist, cu cîțiva actori de excepție chiar. Festivalul de la București este una din soluțiile de reunire în spirit, atît pentru noi, cît și pentru cei de peste Prut.

Dezbaterile asupra spectacolelor, seminarul de repertoriu, simpozionul găzduit de UNITER, au scos dintr-o oarecare amorțeală mișcarea noastră critică de care vom avea mare nevoie în următorii ani pentru apărarea publică a teatrului.

Festivalul a accentuat și carențe ale vieții teatrale între care cea mai alarmantă este lipsa de pe afiș a unor importante companii teatrale bucureștene și a unor importante instituții din țară, lipsa de interes a oficialităților de primă mărime față de un eveniment al culturii naționale, ecoul slab în coloanele presei centrale și la televiziune ceea ce, iarăși, răstoarnă termenii dilemei: nu este adevărat că nu se întîmplă nimic în teatru, ci interesul mass-mediei față de teatru este scăzut. Aici trebuie să intervină criticii de teatru care sînt în același timp buni scriitori și jurnaliști.

Mircea GHIȚULESCU

Climat

● Prezentă la „Deuxième Salon Aquitaine de Musique“ de la Bordeaux, unde au participat invitați din întreaga lume, orchestra Filarmonicii Banatul din Timișoara, avîndu-l la pupitru pe dirijorul Remus Georgescu a oferit spectatorilor un concert de muzică românească. În program, lucrări de Constantin Silvestri, Anatol Vieru, Ștefan Niculescu, Adrian Iordache, Constantin Miereanu (compozitor român de la Paris) și Remus Georgescu. ● Importanta manifestare muzicală, desfășurată între 22-25 noiembrie a cuprins mai multe genuri, de la muzica simfonică la jazz. ● Orchestra filarmonicii timișorene s-a bucurat de o atenție aparte, la concert fiind prezent Charles Aznavour, președintele festivalului, alături de specialiști din Bordeaux și Paris. ● Cum întoarcerea în țară a orchestrei timișorene a avut în dimineața următoare concertului, nu au putut fi aflate deocamdată ecourile din presa franceză. ● Concertul filarmonicii timișorene a fost înregistrat integral, existînd promisiunea de a se realiza un disc compact editat în Franța. ● Dl. Ioan Tomi, secretar artistic al filarmonicii, de la care am cules aceste impresii ale celor prezenți la Bordeaux, ne-a informat și asupra unui eveniment muzical ce va avea loc la Timișoara, joi, 13 decembrie. Este vorba de prima ediție mondială a Recviemului („Patimile martirilor“) pentru soliști, cor și orchestră de Bujor Hoinic, compozitor și dirijor timișorean, astăzi director artistic și dirijor al Operei din Ankara. „Recviemul“ este dedicat martirilor revoluției din decembrie. La pupitrul Filarmonicii timișorene se va afla compozitorul. ● Centenarului César Frank i-a fost dedicat un concert de orgă la Domul din Piața Unirii, avîndu-l ca invitat pe organistul Tiberiu Barta, din Cluj-Napoca. ● Ieri, Filarmonica din Timișoara a prezentat la sediu un medalion Gershwin. Dirijor, Petru Oschanitzky, solist M. Ungureanu ● Pe scena Operei Române din Timișoara a avut loc un Concert de muzică spirituală, dat de corul de femei al societății muzicale „Gusle“ din Kikinda. Dirijor, Radivoi Terzici, solist baritonul Jivoin Cirici. ● În această săptămînă, Opera Română a programat spectacole cu „My Fair Lady“ de Loewe — a suta reprezentație a sopranei Olimpia Bizera Marcovici — și „Rigoletto“ de Giuseppe Verdi. ● Plasticienii timișoreni sînt prezenți în aceste zile pe cîteva simeze din străinătate. ● La Essen (Germania), între 29 noiembrie și 17 decembrie, este deschisă o expoziției de pictură și sculptură organizată de societatea „Ajutor pentru România“, la care expun Constantin Flondor, Gabriel Popa, Călin Beloescu, Leon Vreme, Pavel Vereș, Diodor Dure, Romul Nuțiu, Victor Gaga, Petru Jecza, Szakátz Béla, Ionel Cinghiță, Luigi Ștefan Varga. ● Între 10 noiembrie și 1 ianuarie la Toronto (Canada) este deschisă o expoziție internațională de artă miniaturală. Dintre graficienii timișoreni expun: Xenia Heraclide Vreme, Suzana Fântînaru, Lidia Ciolac, Simona Nuțiu, Bogdan Achimescu. ● Premiul Uniunii Artiștilor Plastici pe 1989, secțiunea tineret, a fost decernat graficianului Sorin Vreme. ● Galeriile „Helios“ vor găzdui începînd cu această săptămînă o expoziție-mozaic. ● Teatrul German de Stat prezintă spectacole cu piesa „Ruzante“ de Armin Stolper, în regia lui Diogene Bihoi. Pentru copiii din grădinițe și elevi a organizat, miercuri, 5 decembrie, spectacolul „Astăzi vine Moș Nicolae“. ● Teatrul de păpuși a programat în aceeași perioadă de timp „Lecție de zbor și cor pentru puiul de cocor“ de Cristian Pepino și „Amnarul fermecat“ de Nelson Dumitriu după H. C. Andersen. ● După premiera cu baletul „Un strigăt pentru tine“, realizat de Francisc Valkay, compania de dans „Arabesque Star“ întreprinde un turneu în India, înainte de a participa la Festivalul Internațional de dans de la New Delhi. ● Clubul de jazz organizează audiții și vizionări de casete în fiecare luni, la orele 18, în sala de marmură din strada Rodnei 1 (în clădirea unde e sediul revistei „Orizont“) ● A apărut numărul 1 al revistei Rock Info. Noua publicație, oferită de fundația Ros, cuprinde informații la zi din muzica rock, amănunte din viața marilor vedete, postere, prezentarea celor mai importante formații ale acestui gen, divertisment. Redactorul șef al noii pubicații este cunoscutul cronicar muzical Petru Umanschi. ● Din sumarul ultimului număr al revistei „Lumina“, ce apare la Pancevo (Jugoslavia) reținem poemele semnate de: Simion Drăguța, prezentarea a nouă poeți din Basarabia. În același număr semnează interesante studii dr. Ion Dejan și dr. Florin Ursulescu, J. J. Padron, Elena Ștefoi, cum și Mariana Puia. Sînt de remarcat și prozele scurte semnate de Velimir Curgus Kasimir, Răzvan Petrescu ș.a. ● Am primit la redacție primul număr al publicației bilingve „Zorile“ editată de comunitatea rușilor lipoveni din România. Articolul ce deschide prima pagină a revistei aflată la început de drum este semnat de prof. univ. dr. Ivan Evseev de la Universitatea din Timișoara.

A. Z.

Top

În absența lui Lennon

PEOPLE FOR PEACE

Ne putem lesne imagina că, dacă Lennon ar fi trăit, scena rock mondială ar fi fost infinit mai bogată, căci marele artist, de la a cărui disporiție pe 8 XII se împlinesc 10 ani, declara într-un interviu: **„Nu mă grăbesc să îmbătrînesc. Mai am atîtea de făcut...“**. John Lennon în cursul scurtei sale existențe, a fost și rămîne un model reprezentativ prin personalitatea sa artistică și concepția stilistică ce și-au pus amprenta pe întreaga moștenire a Bea- bile ivite ulterior, în perioada post- tles-ilor, dar și pe rezultatele remarca- Beatles. Ambianța sonoră a piesei „Imagine“ este covîrșitoare, fiind, ca și alte compoziții ale artistului, rodul unor intense trăiri sufletești ce transpar în întreaga lume a muzicii acestuia. Ce să mai vorbim de ineditul și originalitatea pieselor sale vădite în inspirate orchestrații ce folosesc posibilitățile elementelor electroacustice, dar mai ales talentul, imensul talent pentru care Lennon a fost și este socotit drept unul dintre cei mai prolifici muzicieni din ultimele decenii ?

Crescut într-o suburbie a Liverpool-ului de către o mătușă pe nume Mimi Smith, John va avea parte de o copilărie tristă pe care o va evoca fragmentar ulterior, cînd publicul îl va adula după impactul cu celebritatea Beatles-ilor: „Încearcă să mă facă prizonier, să mă vîre într-o colivie. Toți așteaptă să fiu drăguț și amabil, dar nu asta mi-e firea și niciodată nu m-am purtat așa. Pînă și la școală nu eram decît Lennon“. La școală îi plăcea nespus să scrie, să citească și mai ales să deseneze. Klaus Voorman, basistul care a trăit multă vreme în anturajul lui Lennon și după destrămarea celebrului grup, un talentat grafician (printre altele, autor al inspiratei mape pentru albumul Beatles-ilor, „Revolver“), a declarat că Lennon, dacă n-ar fi fost atras de muzică în mai mare măsură, cu siguranță ar fi fost azi un mare pictor **în viață.** În viață, deoarece blestematul de Chapman, maniacul ucigaș din New York n-avea altfel cum să-și intersecteze drumurile cu cel care va cădea în seara zilei de 8 decembrie 1980 în fața blocului Dakota răpus de glonțul fatal. Ce ți-e și cu viața asta...

După mulți ani, în 1966, John o va întîlni pe Yoko Ono într-o galerie londoneză de artă plastică. Părerile acestei japoneze despre viață și despre artă în general îl fascinează pe John. În '68 Yoko va zdrobi o „frăție și o legătură care durau de zece ani“, va declara ulterior McCartney. Uvertura începuse. Apar cunoscutele disensiuni ce vor culmina cu destrămarea formației **„care a revoluționat muzica secolului XX“** (Me- lucrurile începeau să fie clare, McCart- nuhin). La începutul anului 1970, cînd ney își anunță retragerea din grup începînd demersurile pentru procedura legală a destrămării, care în fapt se consumase cu trei ani în urmă, după afirmația lui John. Stabilit la New York, Lennon va continua să compună, muzica LP-urilor sale solo aflîndu-și inspirația în rock-ul „Mersey Sound“-ului născut în Liverpool-ul copilăriei și adolescenței sale. Există și o discontinuitate în viața lui muzicală, marcată de perioade de întrerupere a acesteia din cauza lansării temporare în afaceri vizînd tranzacții de apartamente. Își petrece multă vreme ocupîndu-se de educația fiului său, Sean, provenit din căsătoria cu Yoko Ono. La finele lui'70 apar zvonuri despre reînființarea Beatles-ilor. John e decis să nu discute problema. După o pauză de 5 ani apare LP-ul său **„Double Fantasy“**. **Philip Norman** va scrie mai apoi: „Aici, în mod miraculos, îl întîlnim din nou pe John: mai bătrîn, mai înțelept și totuși la fel ca odinioară, (...) plin de o emoție vie, de o inteligență neobosită și de onestitate, eroică sau grosolană, dar feroce și incoruptibilă. Cîntecul „Starting Over“ ar fi putut fi la fel de bine cîntat și în 1963, în studiourile **Abbey Road,** unde un George Martin (directorul artistic al Beatles-ilor, n.n.) l-ar fi ascultat critic, cu bărbia sprijinită în palmă“. Ciudat, cu puțin timp înaintea morții, John a sunat-o pe mătușa Mimi la Liverpool; solicitîndu-i să-i trimită la New York cravata pe care o purta ca elev la „Quarry School“ și niște poze din copilărie. Mătușa n-a mai apucat să-i îndeplinească dorința.

Petru UMANSCHI

La fanion

Hermeneutica lui Adrian San Marino

Scor ca în tenisul de cîmp în această seară de telecalificotecă a fotbalului românesc: 6—0. Nu știu cui i-a folosit, dar asta e și mă tem acu să nu hipoestimăm o victorie în fața unui stat mic, dar mîndru. În fața unei naționale, adică, de acest fel. A fost o triplă premieră pentru „tricolori“: mai întîi, a fost primul joc oficial sub bagheta lui Mircea Rădulescu, noul antrenor, apoi, s-a arătat și lor nocturna acasă și, în fine, toate acestea s-au derulat pe mărele stadion „23 August“, actualmente Național.

Ce s-ar putea spune despre acest meci în așa fel încît să nu plictisim cititorul de literatură română contemporană ? Păi nimic, pentru că toate cele ce sînt de spus artistic le-a comunicat D. Graur și, ca de fiecare dată, prezența sa la microfonul transmisiei pune în pericol sau sub semnul pleonasmului orice hermeneutică fotbalieră ulterioară. „Băieții“ au început să plimbe mingea încă din prima secundă a acestui meci tot atît de încărcat de tensiune și miză ca un clasor de timbre din R.P.R. și au reușit să bage primul gol la capătul a vreo 15—20 de pase bine ticluite. Și uite așa mai departe. Au înscris... (vă rog să completați dv. numele înscrietorilor, pentru a mai ieși din letargia asta de cititori pasivi cărora toate le pică mură în gură !) și astfel meciul s-a terminat cu o nouă și strălucită victorie a fotbalului românesc, cuplul de antrenori Mircea Rădulescu și Cornel Drăgușin confirmînd din plin încrederea și speranțele pe care toată suflarea și răsuflarea fotbalistică și le-a depozitat în ei. Pe noi, cei care mai colindăm (fiindcă tot vin sărbătorile) și prin culisele Federației de Profil, ne-a bucurat și faptul că d-l Mircea Rădulescu, fostul secund al actualului pisan Mircea Lucescu, s-a ridicat „voievodal, drept, dac“ (Romulus Vulpescu, deputat FSN în Sfatul Țării, citat din **Artă și Meserie)** și a cerut forurilor un contract, pentru că altfel se retrage din „ciorba asta“. Ultimul citat nu e din Romulus Vulpescu, însă aduce mult. Nu știu ce-a ciripit și Cornel Drăgușin, un nume ce stă alături de naționala României de fotbal de mai multă vreme decît stă numele lui Gică Petrescu alături de romanță. Și întotdeauna a stat d-l Drăgușin pe post de vice sau de secretar cu probleme organizatorice. Oricum, aceeași priză o are și celebrul Rică Răducanu, aciuat la rîndu-i pe post de pedagog al Internatului de Portari. În fine, ce mă bag eu unde nu-mi fierbe oala ? Așa au unii noroc să fie pînă la centenar îmbrăcați în trening Adidas iar alții, la 53 de ani să fie pensionați. Da, pentru că situația descrisă în ultima frază i se aplică fix lui Emerich Jenei, retirat în Oradea, departe de fotbal. Într-un interviu pe care l-a acordat, săptămîna trecută, televiziunii maghiare (era să scriu din țara vecină și prietenă, dar cine știe ce mai pat pentru asta !) în care spunea că visează numai fotbal și că se simte marginalizat. Deocamdată, este un soi de consilier la o echipă ungară, dar are nostalgia marilor cluburi și chiar a intrat în tratative cu un club spaniol unde ar urma să plece din toamnă.

Să ne întoarcem, o clipă, înainte de a încheia frumos și expresiv comentariul nostru la partida cu sanmarinezii și să spunem că a lipsit din echipă marele Hagi, spaniolul, fala și mîndria șutorilor noștri stîngaci. Și că s-a putut chiar fără el, dacă nu cumva chiar el a vrut așa. Cert e că în Spania, mai precis la Barcelona, după accidentarea lui Ronald Koeman, antrenorul Cruyf a avansat două nume pentru postul de libero, acestea fiind Gică Popescu și Belodedici. Cel din urmă se zbate pentru a obține un loc în naționala iugoslavă, de fapt nu un loc, ci dreptul de a juca. Deocamdată, FIFA nu a dat semnal verde și, după toate probabilitățile, nici nu va da. Au și ei regulile lor. Atît.

Marcel TOLCEA

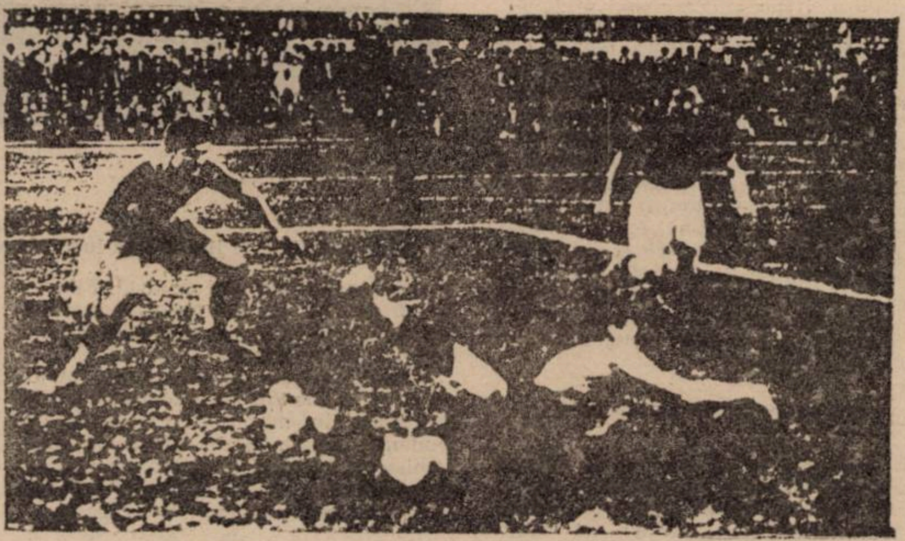

Cabaret O.

Carla Muntean (Bocșa): Domnișoară Carla nu mai are rost să ne trimiteți poezii de vreme ce ați ajuns din întîmplare în posesia rîndurilor în care vă răspundem. Întîi, nu este vorba despre un articol intitulat **Cabaret,** ci de o rubrică, apoi **„Orizont“** nu este ziar, ci revistă. În ceea ce privește bucuria dv. legată de faptul că „nu ne uitați“, nu o prea înțeleg. Cît despre cele trei texte trimise, ele nu spun nimic, ba chiar ilustrează perfect o aglomerare de locuri comune și platitudini. O să citez spre ilustrare **Destăinuiri**...:

„Pentru fiecare iubire pierdută
Păstrez uscat un boboc de floare.
Pentru fiecare pas spre tine,
Strivesc o lume minusculă
Ce trăiește sub greutatea milioanelor de pași.
Pentru fiecare clipă fericită
Păstrez în cutii de timp, o lacrimă...

Semnele de punctuație, ca și drama, vă aparțin.

Desmond Fluieraș (Oradea): Schița are multe lungimi și chiar fragmente greu de publicat din cauza îndrăznelilor de limbaj. Desigur că nu sîntem pudibonzi, însă descrierea scenei de amor dintre R. și M. — ciudată această ascundere sub inițiale, nu credeți ? — într-un demisol în care urlă o muzică țigănească e peste poatele literaturii și chiar al partenerului masculin. Ceea ce se poate salva din această istorie e finalul, puternic și veridic. Poate că dacă ați renunța la prea mulții diezi, s-ar putea ușor rescrie ceea ce e de rescris în teritoriul literaturii.

A. X. (Timișoara): Observ că mai ales timișorenii utilizează inițialele „mascate“, poate de teama de a nu fi respinși. Opțiunea dv. pentru o asemenea procedură se dovedește inspirată, exact invers decît textele trimise. Cultura poetică pe care „poeziile“ o lasă să se întrevadă este cît se poate de firavă, așa că, deocamdată, vă rog să citiți mai atent cîțiva din poeții importanți ai literaturii române și, după aceea, să vă gîndiți la scris.

Laleaua Neagră (Timișoara): Da sînt pline de umor toate grafiti-urile pe care doriți să le faceți cunoscute „opiniei publice românești din păcate dedată mai mult obscenităților inscripționale“. Selectăm, deci, pentru amatorii de grafiti cîteva mostre:

„Uneori reîncarnarea poate fi o surpriză plăcută. /
Nietzsche a murit. Dumnezeu. /
Sosesc peste cinci minute. Godot. /
Cea mai groaznică zi din viața omului e a doua zi după beție. De aceea beau tot timpul“.

Emilia Teodor (Lugoj): Vă invit să luați contact cu poeții lugojeni pentru că ei sînt, de mai multă vreme, un reper valoric în peisajul liric actual. Deocamdată, versurile dv. trădează mai mult instrucție literară decît talent poetic. Asta nu înseamnă că nu există semne bune. Ele sînt și cred că în scurtă vreme se va ivi și acel misterios germene poetic. Mi-a plăcut mult un vers din **Tristia**: „Dacă poți înțelege că moartea e doar un negustor stîngaci care ține de preț“. Vă mai așteptăm cu poezii.

Marian Fotescu (Sibiu): Interesante piesele dv. într-un „actișor“. E de ajuns să citești titlurile și să vrei să mergi mai departe. **De ce îmbătrînesc spectatorii unei piese de teatru mai rapid decît cei ai unei curse de cai ?** sau **Fac pariu cu dv. pe o sută de lei că nu îl cunoașteți pe marele Bil, dresorul de tigri.**

Neluța Damaschin (Orăștie), Cornel Grosu (București), Achim Sîrbu (Oravița), Victor Victor (Arad), Doralina Pop (Brad): Deocamdată nu e nici cea mai firavă speranță. Cum cîțiva dintre dv. sînt recidiviști, vă rugăm să nu ne mai trimiteți astfel de texte, drept pentru care vă mulțumim anticipat.

M. T.

Miklós Haraszti

ARTISTUL ETATIZAT

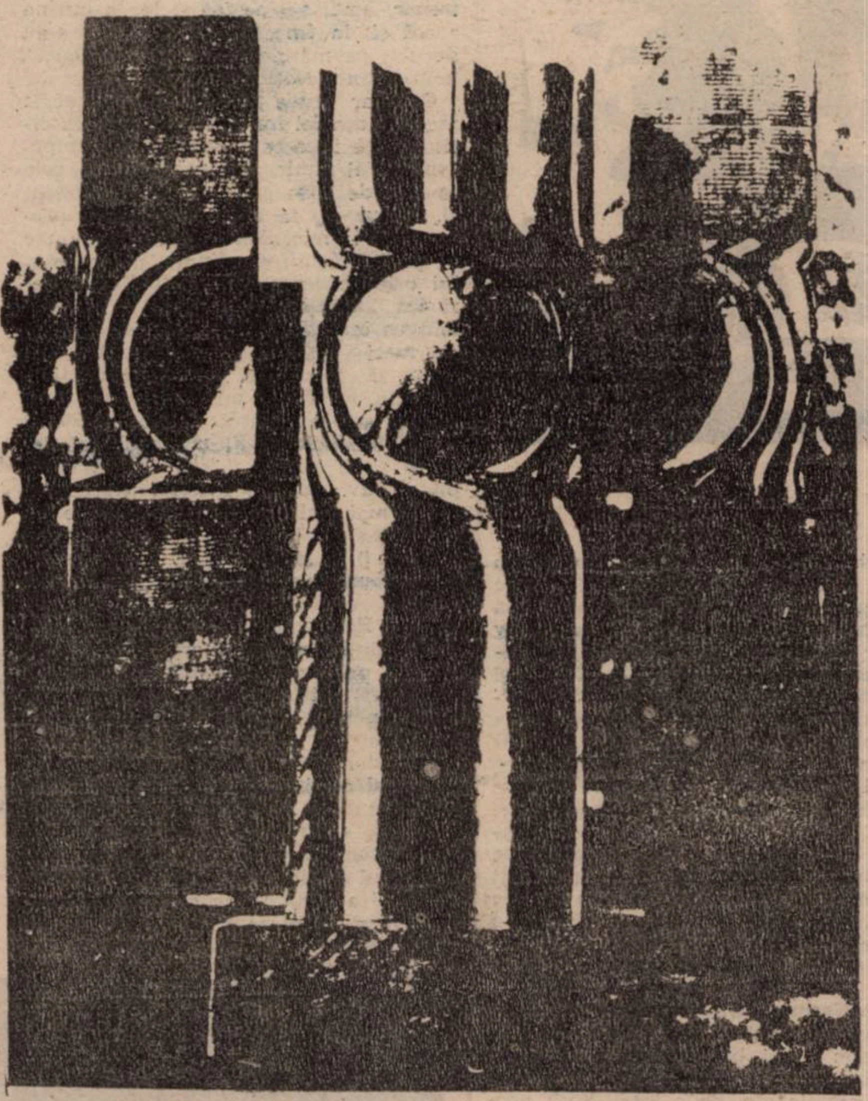

Echinocțiu

Acest număr este ilustrat cu lucrări ale sculptorului timișorean Victor Gaga

„Scriitorul este un inginer de suflete". Această spusă a lui Stalin este mult mai la obiect decît toate parafrazele făcute de către urmașii săi. Ea ne dă curaj să ne apucăm să reparăm conștiința publicului. Metafora de mai sus e, totodată, o definiție ingenioasă a scopului libertății creației în condițiile totalitarismului socialist : și anume, că nu sîntem nici mai independenți și nici mai lipsiți de apărare decît inginerul. Și artistul e un meseriaș care face parte dintr-o breaslă.

Metafora mai sugerează și că cenzura și autocenzura sînt esențiale, după cum inginerul trebuie să-și reprime propriile idei, fecunde, însă solipsiste. Meseria lui e să asigure deplasarea lină și la timp a trenurilor, nu să le stabilească destinațiile. Dictonul isteț al lui Stalin semnalează demisia istorică a intelectualului „independent". De aici încolo, planificarea socială înglobează toate fostele activități independente.

Acolo unde scurta autonomie a individului și artistului sînt înlocuite de o asimilare identică celei a culturilor egipteană, chineză ori medievală, individul e foarte ușor tentat să dea vina pe propria lui înapoiere culturală. Dar metafora lui Stalin nu e un abuz pe seama idealurilor societății industriale. Dimpotrivă, e o metaforă a conștiinței industriale ajunsă la maturitate. Cei care nu insistă asupra dogmei potrivit căreia libertatea și progresul sînt interdependente, vor ajunge la concluzia că proiectul marxist-leninist poate fi asezonat cu achizițiile societății post-industriale.

Metafora lui Stalin ar putea fi acceptabilă pentru oricare companie de televiziune capitalistă. Socialismul totalitar a înlăturat pur și simplu obstacolele care stăteau în calea artistului-inginer. A stimulat hegemonia expertizei prin violență. S-ar putea ca noua noastră civilizație să se fi confruntat cu niște greutăți în muncă insuportabile, însă ea a dat naștere unei discipline industriale pe care cu siguranță o invidiază acei capitaliști din occident care mai au încă a se lupta cu sindicatele nesupuse și muncitori artăgoși. Identitatea dintre artă și educație, operată de către statul socialist, este tirania epocii moderne. Planificarea a dat o imagine corectă despre sine doar în societățile în care a întîmpinat prea puțină rezistență democratică.

S-ar părea că extrema sărăcie a contribuit la necesitatea unei planificări centralizate. Dar „înapoierea" economică este doar un simplu precursor al naționalizării. Cînd cultura planificării socialiste a ajuns la maturitate, și-a dat seama că a venit pe lume spre a fi conducătorul societății, Zeul progresului, într-o civilizație creată de dragul ei.

Metafora lui Stalin are în vedere o societate în care cei care-l urmau puteau să-și permită luxul varietății și depolitizării. Dar artistul etatizat rămîne inginerul de suflete chiar într-o societate „descentralizată". Nu mai avem chef să tăiem cordonul ombilical care ne leagă de întreaga societate, pentru că sufletul nostru este asemănător celui al unui inginer.

CUM POȚI AJUNGE ARTIST ?

Poți ajunge artist așa cum se ajunge și inginer, om de știință, polițist, ofițer de armată, ziarist, economist, administrator, politician, avocat. Îți obții pur și simplu diploma de la universitatea unde ai deprins secretele din domeniul ales — ca orice alt ucenic.

Bineînțeles, facultățile de artă au existat dintotdeauna, iar unele prestigioase, recomandate tinerilor artiști care doreau să-și înceapă cariera cunoscînd tradiția și dobîndind în același timp o impresionantă experiență tehnică, ajutați de profesori buni. Statul socialist nu putea lăsa, bineînțeles, asemenea instituții să-și continue activitatea fără o anumită îndrumare. Învățămîntul de artă, trebuia, la rîndu-i, să se elibereze de neimplicarea istorică, de propagarea a tot felul de estetici. Studenții se găseau, nu-i așa, la cheremul tuturor modelelor trecătoare. Mai mult decît atît, ei trăiau într-o sărăcie rușinoasă. Statul, în înțelepciunea lui, avea să le aranjeze pe toate.

În urma naționalizării, a contopirilor, a fundării de noi școli, în fiecare țară socialistă a luat naștere un sistem unificat al învățămîntului de artă. Fiecare formă de artă își are propriul institut, iar diplomele eliberate echivalează cu o diplomă universitară.

Aceste institute de artă dețin monopolul în domeniul lor. Conducătorii și profesorii sînt numiți de către stat, iar studenții n-au nici un cuvînt de spus. Ministerul Culturii le dictează materiile de învățămînt, în raport de alte institute și de sistemul național de educație.

Nu vreau să risipesc prea multă energie pentru a descrie acest proces educațional. Dar cititorul ar avea dreptate să bănuie că spontaneitatea și independența sînt încurajate numai cînd sînt în acord cu noul rol al artistului de a sprijini și adînci integrarea socială. Învățămînt liber, o diplomă care garantează obținerea lucrului, statut profesional : acestea, toate, sînt avantaje care n-ar avea nici un sens dacă ele ar putea fi cu adevărat folosite. Învățămîntul bine direcționat oferă acel gen de cunoștințe care sînt folositoare doar în interiorul propriei comunități artistice.

După un început promițător, sistemul educațional renunță la încercările de a inocula orice fel de pasiune artistului în devenire. Acești artiști sînt educați astfel încît să fie incapabili să creeze ceva care să nu fie publicabil. Ei sînt educați pentru a deveni executanți creatori. Scopul nu e altul decît de a-i determina pe artiști să mențină instituțiile de artă statale. Învățămîntul artistic de stat pregătește artiști etatizați.

PROFESIONALISM ȘI LIBERALIZARE

Arta poate fi predată în școală numai dacă evaluarea profesională și loialitatea politică nu sînt separate. Din punctul de vedere al viitorului culturii de stat, îndatorirea supremă e de a avea niște artiști profesioniști care nu fac deosebirea între ceea ce învață în interesul propriei lor arte și ceea ce e în intersul poziției lor sociale, între visele lor intime și obligațiile lor publice.

Această strategie s-a dovedit atît de încununată de succes, încît statul a considerat că anumite restricții nici nu mai sînt necesare. În plus, este mai ușor (și mai eficient) să acționezi în calitate de judecător al calității, distribuind permise în concordanță cu sugestiile artiștilor înșiși. Instinctul profesional al artiștilor a devenit unul dintre cele mai puternice mijloace de a-l lega pe artist de stat.

În perioada post-stalinistă, artiștii omologați reacționează prompt împotriva oricărei forme de moralitate care nu e aceea a profesionistului omologat ; breasla e apărată împotriva oricăror intruși. Rezistența deschisă împotriva statului e văzută ca o lașitate profesională. Protestăm împotriva ei nu din cauza unor ordine de sus, ci din convingere interioară, în auto-apărare.

„Totul poate fi exprimat, însă trebuie să știi cum", spun artistul profesionist, dar și cenzorii profesioniști. Tot ceea ce nu poate fi prezentat drept critică socială constructivă și inovație respectabilă nu e artă. Dar „nearta" nu mai înseamnă „subversiune ostilă". Greșelile politice bine intenționate sînt percepute drept imaturitate profesională. După cum spunea recent și mult iubitul nostru Aczél : „Nu cerem artiștilor care au opinii sau ideologii diferite să renunțe la convinegerile lor și să ni se alăture în mod necritic . . . Nu avem nici o intenție de a da o indicație cum să ne ținem de mînă sau cum să ne mobilăm apartamentul, cum să ne simțim și de ce să fim fericiți sau triști . . . Un cetățean cinstit al Ungariei e demn de respect chiar dacă face parte dintre acei despre care se spune că «gîndesc altfel». Dar adevărata creație artistică se poate întrupa doar într-o artă plină de sens și valoare."

Liberalizarea care a urmat revoltei de la mijlocul anilor cincizeci, a fost martora creației a trei categorii distincte : arta interzisă, arta tolerată și arta sprijinită. Acestea nu sînt categorii politice în mai mare măsură decît sînt **nevandabil, neprofitabil** sau **rupere în** capitalism. Sînt doar categorii de calitate și succes. În unele cazuri, aceste categorii pot fi nedrepte. Dar, ca profesioniști, artiștii nu-și pot permite să-și ascundă căderile în spatele nemulțumirii. Cu cîteva excepții, cei care se plîng de oprimare și cenzură sînt doar leneși. Munca din răsputeri și talentul adevărat — și nu plîngerile — sînt ceea ce va transforma operele noastre de artă din interzise în tolerate și apoi în a fi sprijinite.

AMATORII

Nu-i uităm nici pe amatori. Ar fi greu de menținut conceptul privitor la rolul educativ al artei dacă nivelul necesar pentru obținerea gradului universitar s-ar dovedi atît de mare încît ar constitui un obstacol major în calea celor ce se ocupă cu arta. Există indicații precise în legătură cu aceia care fac din artă un hobby activ.

În anumite domenii — periodice, studiouri de film, de pildă — există și ateliere speciale pentru artiștii „tineri". Ei sînt un fenomen aparte. Din cauza „caracteristicilor vîrstei", care sînt tratate de către esteticieni oficiali drept un fel de boală, acestea funcționează în chip de instituții terapeutice. În ele este îngăduit și un dram de iresponsabilitate, dar numai pentru că au o răspîndire limitată. Doar pacienții însănătoșiți pe deplin pot intra în „atelierele" adulților.

E poate demn de menționat că există două tipuri de artiști profesioniști. Cei care-și cîștigă existența numai din arta lor sînt total diferiți de cei care, deși posedă permise profesionale, au și o slujbă. Dar acest din urmă grup nu trebuie confundat cu amatorii. Ei sînt deosebiți nu doar din cauza licenței profesionale. Artiștii profesioniști și toate categoriile sînt angajați aproape în întregime în fabricile de cultură în timp ce amatorii își petrec orele de muncă edificînd socialismul în afara instituțiilor culturale.

Una dintre cele mai răspîndite ocupații ale artistului profesionist e aceea de îndrumător al unui atelier de amatori sau de „tineri". Această răspundere îl maturizează pe artist și totodată îl pregătește să devină conducătorul unui atelier profesionist.

Amatorismul e adeseori dirijat ca o mișcare — de cele mai multe ori, așa-numita mișcare competitivă. Aceasta e cea mai sigură metodă de a neutraliza spontaneitatea expresiei. Mișcările competitive produc anual și „demonstrații", cu premii sau diplome. Cea mai mare răsplată e apariția la televiziune. La unele festivaluri de amatori, premiile sînt acordate de cei mai renumiți artiști profesioniști. Cînd cîștigătorii amatori se reîntorc la activitățile lor de fiecare zi, ei sînt sărbătoriți de autoritățile locale, de vecini și de colegii de lucru. Cîțiva sînt „descoperiți" — și atunci sînt trimiși la facultate pentru a deveni adevărați artiști de stat.

Traducere de

Simona MAN

COLECTIVUL DE REDACȚIE : MIRCEA MIHAIEȘ (redactor șef), CORNEL UNGUREANU (redactor șef-adjunct), ADRIANA BABEȚI (secretar general de redacție), LUCIAN ALEXIU, PAUL EUGEN BANCIU, IOSIF COSTINAȘ, VIOREL MARINEASA, MARCEL TOLCEA, DANIEL VIGHI, CORNEL BOGDAN, CAROL SEBESTYEN, DORU BRANEA Prezentare artistică, NICOLAE LENGHER.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele: 3 33 90, 3 33 76 și 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Paginatori : Nicolae BERECHET, Călin PASCARU ;
Linotipiști : Tiberiu LAZĂR, Gelu DOGIOIU, Mirel UNGUREANU.
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907.

ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BIBLIO[illegible]
SIBIU

TIMIŞOARA — primul oraş liber al României

ORIZONT

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA ● NR. 50 (1229) 14 DECEMBRIE 1990 ● SERIE NOUĂ, ANUL II ● 16 PAG. 5 LEI

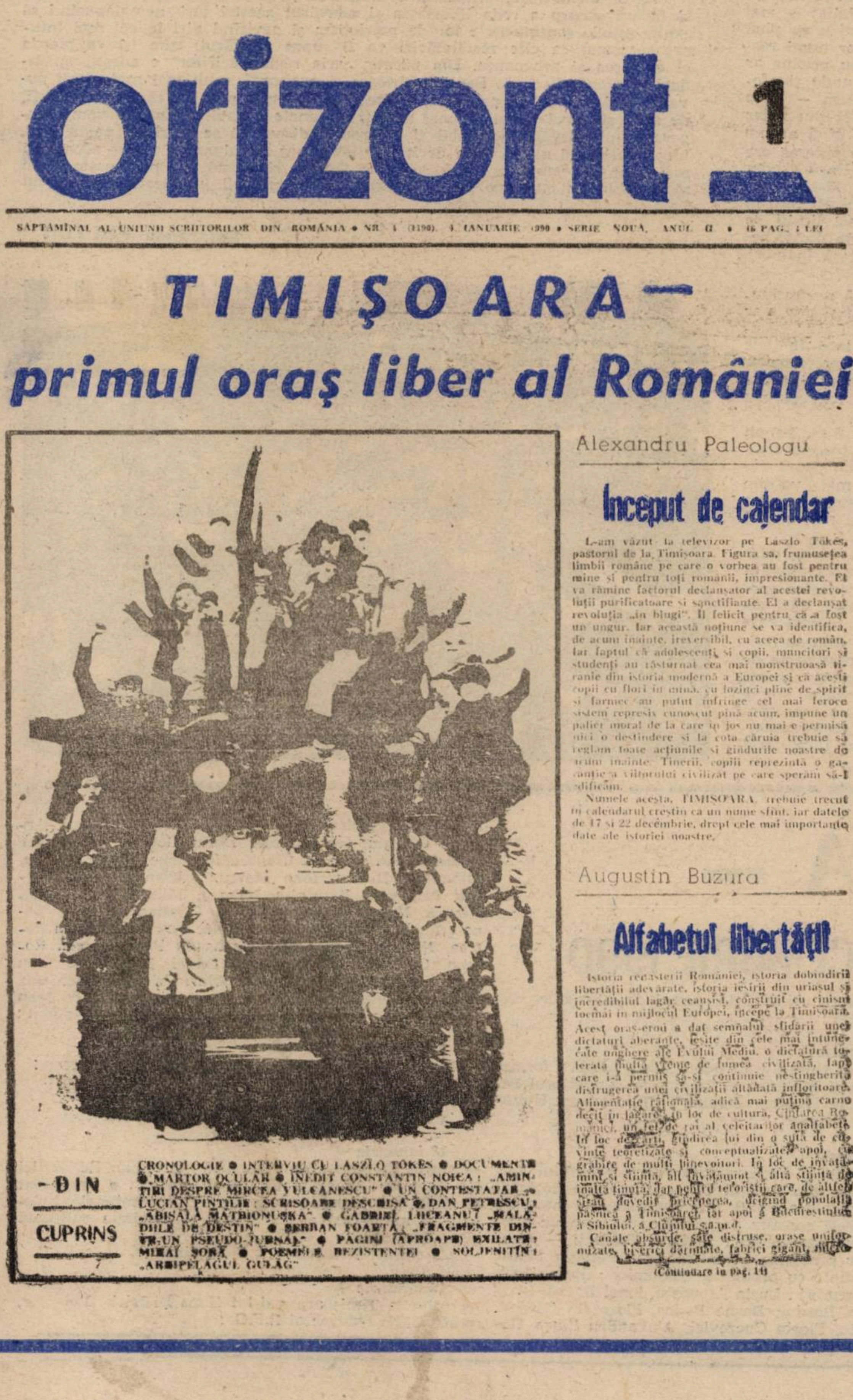

orizont 1

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA ● NR. 1 (1190). 4 IANUARIE 1990 ● SERIE NOUĂ, ANUL II ● 16 PAG. [illegible] LEI

TIMIŞOARA — primul oraş liber al României

Alexandru Paleologu

Început de calendar

L-am văzut la televizor pe Laszlo Tökés, pastorul de la Timişoara. Figura sa, frumuseţea limbii române pe care o vorbea au fost pentru mine şi pentru toţi românii, impresionante. El va rămîne factorul declanşator al acestei revoluţii purificatoare şi sanctifiante. El a declanşat revoluţia „în blugi". Îl felicit pentru că a fost un ungur. Iar această noţiune se va identifica, de acum înainte, ireversibil, cu aceea de român. Iar faptul că adolescenţi şi copii, muncitori şi studenţi au răsturnat cea mai monstruoasă tiranie din istoria modernă a Europei şi că aceşti copii cu flori în mînă, cu lozinci pline de spirit şi farmec au putut înfrînge cel mai feroce sistem represiv cunoscut pînă acum, impune un palier moral de la care în jos nu mai e permisă nici o destindere şi la cota căruia trebuie să reglăm toate acţiunile şi gîndurile noastre de acum înainte. Tinerii, copiii reprezintă o garanţie a viitorului civilizat pe care sperăm să-l edificăm.

Numele acesta, TIMIŞOARA, trebuie trecut în calendarul creştin ca un nume sfînt, iar datele de 17 şi 22 decembrie, drept cele mai importante date ale istoriei noastre.

Augustin Buzura

Alfabetul libertăţii

Istoria renaşterii României, istoria dobîndirii libertăţii adevărate, istoria ieşirii din uriaşul şi incredibilul lagăr ceauşist, construit cu cinism tocmai în mijlocul Europei, începe la Timişoara.

Acest oraş-erou a dat semnalul sfidării unei dictaturi aberante, ieşite din cele mai întunecate unghere ale Evului Mediu, o dictatură tolerată multă vreme de lumea civilizată, fapt care i-a permis să-şi continuie nestingherită distrugerea unei civilizaţii altădată înfloritoare. Alimentaţie raţională, adică mai puţină carne decît în lagăre, în loc de cultură, Cîntarea României, un fel de rai al veleitarilor analfabeţi. În loc de cărţi, gîndirea lui din o sută de cuvinte teoretizate şi conceptualizate, apoi, [illegible] grăbite de mulţi binevoitori. În loc de învăţămînt şi ştiinţă, alt învăţămînt şi altă ştiinţă de înaltă ţinută, dar pentru teroriştii care, de altfel, şi-au dovedit priceperea, ucigînd populaţia paşnică a Timişoarei, iar apoi a Bucureştiului, a Sibiului, a Clujului ş.a.m.d.

Canale absurde, sate distruse, oraşe uniformizate, biserici dărîmate, fabrici gigant, micro

(Continuare în pag. 14)

— DIN CUPRINS

CRONOLOGIE ● INTERVIU CU LASZLO TOKES ● DOCUMENTE ● MARTOR OCULAR ● INEDIT CONSTANTIN NOICA: „AMINTIRI DESPRE MIRCEA VULCANESCU" ● UN CONTESTATAR — LUCIAN PINTILIE: SCRISOARE DESCHISĂ ● DAN PETRESCU: „ABISALA MATRIONUŞKA" ● GABRIEL LIICEANU: „MALADIILE DE DESTIN" ● ŞERBAN FOARŢĂ: „FRAGMENTE DINTR-UN PSEUDO-JURNAL" ● PAGINI (APROAPE) EXILATE: MIHAI ŞORA ● POEMELE REZISTENŢEI ● SOLJENIŢÎN: „ARHIPELAGUL GULAG"

sumar 50

TIMP, CONTRATIMP:
DECEMBRIE 1989
DECEMBRIE 1990

ENCICLOPEDIA MORŢILOR

PERSONAJE PENTRU O ISTORIE A REVOLUŢIEI

SORIN TITEL ar fi împlinit 55 de ani...

Cutia Pandorei

Aria răstălmăcirii

Dezbaterile parlamentare, atît cît putem să le urmărim prin intermediul eleviziunii, sînt cîteodată nefericite prilejuri de a vedea pe viu cum, prinr-un discurs plin de inabile sofisme şi de un patetism fără substanţă, clamoos şi deplasat se încearcă o manevrare a opiniei publice şi o răstălmăcire cu nijloace retorice a adevărului. Arma cel mai des folosită, cu o lipsă de scruoul şi o îngrijorătoare fanfaronadă demagogică este ideea naţională şi patrioică. Nu pare destul că o revistă care sporeşte cît poate doza de venin şi neruşinarea administrată societăţii civile româneşti — batjocoreşte această idee prin chiar numele ei, furat sărbătorii de la 1 Decembrie, dînd o probă de ntoleranţă agresivă fără precedent în istoria noastră mai recentă şi neiuoind pe nimeni în afara trecutului ei săptămînal.

Stimularea sentimentelor şi emoţiilor asociate în mod spontan de orice om normal legăturii sale trăite cu locul natal şi cu ideea de patrie ca suport al întemeierii unui grup naţional devine periculoasă şi degradantă atunci ind e folosită cu inconştienţă sau rea credinţă pe scena jocului politic. Fenonene de extremism, precum cele care ne-au umbrit sărbătoarea de la 1 Decembrie dovedesc că în absenţa unei cunoaşteri a istoriei adevărate a neanului şi a unor deprinderi de viaţă politică civilizată şi democratică, ideea naţională şi patriotică pot fi grav terfelite chiar de cei care se pretind apărătorii şi susţinătorii ei cei mai înfocaţi.

Căci ce iubire de neam e aceea care constă în a nu respecta pe înainaşii care au contribuit la realizarea Unirii, huiduind la auzirea numelui lor, numai pentru că nu simpatizezi pe conducătorii actuali sau ideile partidului căruia ei i-au aparţinut. Ca să nu mai vorbim de faptul că, întrucît viaţa politică şi socială în România se desfăşoară azi la scenă deschisă, nu e deloc un prilej de mîndrie patriotică să transformi un eveniment pus sub semnul „reconcilierii şi unităţii naţionale“ într-o manifestaţie partizană de ip electoral. Dată fiind situaţia tulbure prin care trecem, mizeria materială şi morală pe care poporul român nu pare deocamdată în stare a le depăşi (divizat mai mult ca niciodată în indivizi dominaţi de ideea unei salvări pe cont propriu, în care nu contează cît iei celuilalt sau celorlalţi pentru a-ţi fi ţie bine), lucrurile ar mai fi de înţeles, dacă nu şi-ar găsi o justificare în discursului oficial.

Aflăm astfel cu stupoare că nu putem cere comisiei parlamentare să fie punctuală faţă de termenul la care urma să-şi prezinte rezultatele, pentru că, ne spune cu perfidie un istoric fesenist, „adevărul e greu de stabilit“ — mai ales cînd e atît de inconvenabil, ştie toată lumea asta — şi pentru că pînă cînd să dăm noi seamă altora. Ceea ce într-o lume civilizată s-ar numi respectarea unui angajament, în versiunea originală a deputatului cu pricina ar fi un mod de a ne considera mai puţin grozavi decît alţii, de unde şi aforismul, creaţie personală, nu foarte izbutită, dar — să recunoaştem — de o logică de trandafir, că „un om mic (de statură ?) poate fi la fel sau chiar mai demn ca unul mare (înalt ?)“. Şi apoi, dacă americanii nici pînă azi nu i-au descoperit pe asasinii lui Kennedy (să înţelegem că şi acolo puterea era implicată ?), cum să pretindem noi, care sîntem atît de mici pe lîngă ei, dar mult mai demni, se înţelege, să descoperim ce s-a întîmplat în 13-15 iunie, cînd victimele au fost, oricum mult mai numeroase şi făptaşii deghizaţi cînd în legionari, cînd în mineri. Se pare că, totuşi, americanii sînt mai lipsiţi de fantezie, iar mîndria lor naţională lasă în multe privinţe de dorit, nefiind, ca noi, „cu toţii urcaţi în acelaşi tren, care merge cu viteză înainte“, cum ne previne un alt parlamentar.

Se pare că gestul de a trage semnalul de alarmă îi provoacă respectivului o spaimă de înţeles, dacă ne gîndim ce harababură e în tren şi cîte s-ar putea întîmpla într-o harababură în plină viteză, mergînd spre un sens necunoscut multora dintre călătorii (dintre care unii mai visează încă înaltele culmi spre care lunecau cu aceeaşi irepresibilă viteză în lumina „preţioaselor documente“). Şi atunci ni se vorbea despre „creşterea prestigiului şi renumelui nostru în lume (aşa cum se exprima mai ieri un reporter tv), pentru a uita puţin belelele de acasă.

Dar cum tot sîntem, vrînd-nevrînd, călători ai pomenitului tren, pe un drum, se pare, fălă întoarcere, să înţelegem că nu avem voie să tragem semnalul de alarmă nici dacă mai pică din greşeală sau cine ştie din cauza căr „forţe obscure“, cîte un călător din sau sub tren. Ca să nu mai vorbim despre vagonul cu morţi, achiziţionat încă din start, pe care nimeni nu i-a omorît, căci în afară de moartea lor şi de ordinul dictatorului, nici o altă probă convingătoare în justiţie nu poate fi adusă.

Dar cum adevărul istoric e greu de stabilit, am aflat-o deja, să ne mulţumim a asculta, în încheiere, poveţele date cu o sfătoşenie de învăţămînt politic de către blîndul Dan Marţian, care ne vorbeşte despre necesitatea opoziţiei în orice democraţie, iar în momentul acesta în mod special, căci diversitatea opiniilor etc., etc., aducînd o rănire gravă colegului de partid care tocmai ne convinsese că mulţimea a huiduit nu PNŢ-ul, ci pe dl. Coposu (oripilată, probabil de anii grei de închisoare în care acesta nu a avut parte de deculpabilizatorul nostru salam cu soia) şi că l-ar fi preferat pe Ioan Alexandru, aşa cum nu cu PNL-ul avea ce avea, ci cu dl. Cîmpeanu (uitînd să ne spună pe cine ar fi preferat în locul lui). Cum nu omul face partidul, un reprezentant al acestuia nu e totuna cu un partid (ne informează alt parlamentar, confirmînd istoria cu prospătul reînfiinţat PCR), probabil că l-ar fi preferat pe domnul Iliescu.

Se pare că o rocadă a conducătorilor (care ne-a devenit familiară şi s-a dovedit salvatoare în nenumărate ocazii) ar fi, aşadar, din nou binefăcătoare pentru liniştea naţiunii şi pentru a tempera înflăcărarea patriotică, împiedicînd-o să degenereze în exclusivisme dezordonate. Trebuie să recunoaştem că nu i-ar sta rău nici domnului Raţiu cu un trandafir în piept, şi cu atît mai puţin domnului Roman cu papion.

Între a se scuza şi a scuza o eroare politică pasul e mai mare decît cel sugerat de un simplu pronume reflexiv. E pasul făcut între o mîndrie întemeiată pe exigenţa faţă de tine şi cea a vorbelor goale. Căci chiar dacă mai sînt destui aceia cărora li se pare că Ardealul se vede altfel din Ardeal decît de la Bucureşti sau din Valea Prahovei sau din Timişoara — idee menită, şi ea, să creeze o falsă problemă şi să stîrnească spiritele — e sigur că atîta timp cît ţinem ochii închişi în faţa adevărului, locul din care provine nu ne poate fi de mare folos.

La un an de la revoluţie, să ne amintim că au fost şi dintre aceia dispuşi să moară pentru a reda libertatea şi adevărul acestei ţări, nemaiapucînd să exalte public sentimentele lor de patriotism şi nevisînd nici în cel mai întunecat coşmar la cîte răstălmăciri va fi supus adevărul, cum îşi va pierde el culoarea şi pregnanţa. Din păcate, „aria răstălmăcirilor“ e adesea aplaudată la scenă deschisă. Pare liniştitoare şi exaltantă, mult mai mult decît povara unui adevăr ce poate ar fi greu de suportat pînă la capăt, dar ar fi, de fapt, singurul temei al unei unităţi naţionale durabile. Pînă nu vom recupera mitul adevărului posibil şi al eroului dispus să se sacrifice pentru el, ideea naţională nu va duce decît la aţîţare, ură, dezbinare şi ne va afunda şi mai mult în ceaţa care ne desparte de Europa civilizată. Nu pe aceasta vrem să o dobîndim cu orice preţ, ci temeiul unei mîndrii justificate, care să nu fie o simplă vorbă de paradă.

Smaranda VULTUR

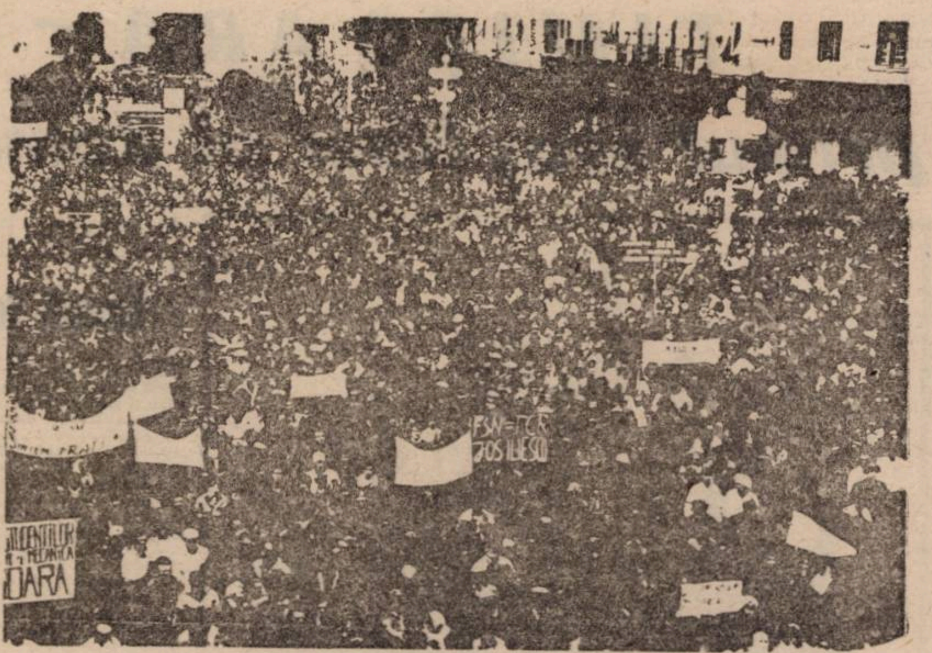

TIMIŞOARA —

DECEMBRIE 1989 — DECEMBRIE 1990

20 decembrie
Timişoara primul oraş liber din România ; mitinguri Piaţa Operei, constituirea Frontului Democrat Ron ; între timp, tov. Nicolae Ceauşescu efectuează o ită oficială de prietenie în Republica Islamică Iran.

21 decembrie
Timişoara în grevă generală pînă la căderea regilui Ceauşescu ;

22 decembrie
începînd cu ora 6, Radio Timişoara emite ; Apare mul număr al ziarului „Luptătorul bănăţean“ ; la ora miile de demonstranţi află de fuga dictatorului ;

23 decembrie
Miliţia şi Securitatea declară că au trecut de para manifestanţilor, de partea Revoluţiei ;

24 decembrie
— emite, pentru prima dată, postul de televiziune Timişoara Liberă ;

25 decembrie
— constituirea sindicatului liber „Presa locală“, format din redactori şi luptători de la ziarele „Luptătorul bănăţean“, „Neue Banater Zeitung“, „Temeswary Ujszó“ şi „Banatske novine“ ;

26 decembrie
— se constituie la Timişoara Consiliul Frontului Salvării Naţionale din judeţul Timiş, urmare a hotărîrii Adunării generale a F.D.R. din Timişoara de integrare în F.S.N. ; acest consiliu are următoarea componenţă : Lorin Fortuna, preşedinte ; Tudorin Burlacu — vicepreşedinte cu probleme organizatorice ; Petrişor Morar — vicepreşedinte cu probleme economice ; Ştefan Ivan — scretar ; membri : Lucia Atanasiu, Ionel Barna, Liviu Băcanu, Ioan Bordoş, Barna Bodoş, Florentin Cârpan, Dorel Curuţiu, Florin Cnezevici, Alexandru Ciura, Romeo Dunca, Mihai Dragomirescu, Viorel Florescu, Arcadie Giurgiu, Ion Gârdan, Dorin Gotia, Constantin Ghica, Mihai Haidău, Claudiu Iordache, Radu Ionescu, Filomenia Iliescu, Ioan Marcu, Adrian Mezaros, Daniel Mîndrilă, Luminiţa Milutin, Mihaela Munteanu, Nicolae Negoescu, Sorin Oprea, Constantin Posa, Manole Popa, Constantin Popa, Petre Petrişor, Cristea Petrea, Nicolae Predonescu, Gerhardt, Puri, Mircea Roman, Gheorghe Roată, Mihai Rădoi, Ioan Stroe, Dan Sobor, Maria Trăistaru, Dan Solar, Cristina Urichianu, Ionel Ursulescu, Corneliu Vazlanu, Pintea Vasile, Ioan Vortulaş, Ion Vintilă, Valentin Vîrtan, Emil Vlădescu ;

27 decembrie
— Radu Motica preia conducerea poliţiei judeţene ;

6 ianuarie
— ia fiinţă asociaţia „Tot Banatu-i fruncea“ ;

12 ianuarie
— slujbă de pomenire a martirilor şi eroilor Revoluţiei (40 de zile) ; marş la Cimitirul Eroilor ; a participat dl. Dumitru Mazilu ; s-au constituit comitetele judeţean şi municipal al P.N.Ţ.-c.d. şi asociaţia culturală „Pro Basarabia“ ;
— s-a constituit filiala P.N.L. — Timiş ;

16 ianuarie
— vizita la Timişoara a d-lui Hans Dietrich Genscher, ministrul de externe al R.F.G. ;

IN AJUN

Oamenii blînzi caută pietre

Era duminică. In mijlocul coloanei întîlneai cunoștințe, ne bucuram și scandam împreună. Era eliberarea de teama din noi, de greutatea aceea de a scoate primul strigăt de protest, ca o curățire de o boală lungă, primii pași, o imensă avalanșă de optimism

. . Venim de la studenți, ne îndreptăm spre „Consiliu", lumea în haine de sărbătoare, tineri cu copii mici: în fața Poștei, în mijlocul coloanei, o bătrînă trece cu bastonul liniile de tramvai. Strig cu lacrimi în ochi „Noi sîntem poporul!"

Fără obstacole, ajungem în fața Consiliului. Soldații aliniați nu răspund la întrebarea „Soldați, soldați, pe cine apărați?" Stăm față în față, li se dă ordin, se întorc și se retrag, înțeleg că se dorește o escaladare pentru a justifica represiunea. Am o stringere de inimă cînd îmi dau seama că nu există ieșire nici spre Poștă, nici spre Neptun. Mulțimea scandează, dar nu se mișcă din loc. Apar trei mașini de pompieri care împroașcă apă peste capetele oamenilor: într-o clipă sîntem uzi pînă la piele.

Se produce atunci revolta, acei oameni blînzi și zîmbitori caută pietre, rup crengi din teii din jur și reușesc să oprească mașinile. Lîngă mine, o mașină cu geamuri sparte este controlată de cîțiva tineri. Descoperim un compartiment plin cu soldați blocați pe dinăuntru, îngroziți de ce li se va întîmpla. Mă tem că voi asista la o crimă colectivă. Ușa este forțată, sînt scoși afară plîngînd și cerînd iertare: „Ce căutați, mă, aici? Plecați acasă!" Se scoate motorină și se dă foc mașinii. Prin fumul negru sîntem atacați dinspre Poștă de scutierii cu pari în mînă. Alergăm.

Cum era de așteptat, se fac primele arestări ale copiilor care, din Consiliu, aruncau dosare pe geamurile de la etaj împreună cu tablouri, steme și alte simboluri ale partidului. Fusese o cursă.

Ne oprim la podul Neptun. Lupta aici durează aproape două ore. Se aduc lăzi cu sticle goale. Atacuri și retrageri de ambele părți. Tot aici se va trage după amiază, vor cădea primii tineri.

Urmează lupta și disperarea celorlalte zile, izolarea în care mai luptăm și azi.

ing. Mihai **COZARIUC**

DE LA MOȘ GERILĂ LA MOȘ CRĂCIUN

Fetița mea a avut în dimineața de 16 decembrie 1989 program la grădiniță. Trebuia să spună o poezie lui Moș Gerilă. N-a mai venit personajul de basm comunist la copii pentru că nu avea nimic în desagă, așa că aceștia au recitat și au cîntat spre geamurile dinspre stradă pe unde se presupunea că o să treacă moșul în drum spre alte serbări.

Am trecut dis de dimineață prin fața locuinței pastorului Tőkes să văd dacă a mai rămas cineva acolo din mulțimea de vineri seara. Nu mai era nimeni. Oamenii se grăbeau ca de obicei la servici, se înghesuiau în tramvaiul 7 de la Maria sau invadau centrul orașului din autobuzele care veneau din Calea Șagului. Îmi amintesc perfect detalii aparent nesemnificative ale acelei zile: trotuarele erau umede. Peste zi avea să fie soare călduț de primăvară. Îmi amintesc strîngerea de inimă pe care am avut-o la gîndul că totul se va termina așa, prin acel protest mut cu luminări aprinse în fața locuinței lui Tőkes, așa cum am văzut la televiziunea iugoslavă că făceau praghezii, în piața Venceslas.

Nu aveam de unde să știu că în aceeași seară se vor petrece lucruri incredibile. Că ne vom agita pe străzi cuprinși de euforia răzvrătirii, că voi trece cu Secheșan, Marineasa, Popovici și Cozariuc prin lanțurile de securiști din spatele străzii, că ei vor încerca să ne oprească și că îi vom înfrunta. Nu aveam de unde să știu că spre seară, și în plină noapte, vom ajunge în coloana de manifestanți în drum spre Complexul studențesc și, de acolo, din nou, spre centru, după ce, mai înainte, la Maria, avuseseră loc lupte cu milițienii și cu securiștii. Acolo s-au spart vitrine. Ce contau însă acelea față de suferința, sărăcia și umilința în care ne-a fost dat să trăim. Cum ar fi vrut stăpînii să-i fi dat jos din scaune: cu buchete de flori? O revoltă populară împotriva unei orînduiri silnice nu se face respectînd legile ei absurde, ci **chiar împotriva lor.**

În dimineața aceea de șaisprezece nu știam nimic din toate astea. Pășeam cu inima strînsă pe trotuarele umede din fața locuinței pastorului cu sentimentul că totul s-a terminat și că nu aveam nici o șansă. Vom rămîne robii lui Ceaușescu și ai acoliților lui primitivi, gîndeam eu în timp ce oamenii se grăbeau la servici, se înghesuiau pe la cozi și prin tramvaie la fel ca-n atîtea alte mii de dimineți de dinainte. Nimic nu părea să se întîmple atunci, în dimineața aceea de șaisprezece decembrie 1989.

Daniel **VIGHI**

„M-am săturat să vă tot ascult..."

Înaintăm, deci, spre pod. Starea de spaimă este înlocuită cu o alta, de confuzie. Practic, nu știi ce să faci. Nimeni nu știe de fapt Cine era pregătit pentru ASTA? Și cine s-ar fi putut pregăti, la drept vorbind? Parcurg drumul stăpînit de aceste gînduri, se vorbește prea puțin în grup, ne dăm seama că lucrurile încep să capete o întorsătură gravă. Sîntem în dreptul Parcului Doja. Simt cum mă învăluie bucuria. Pe Treboniu Laurean, în dreptul străzii Timotei Cipariu, este multă lume. Mai fac cîțiva pași și văd un camion în dreptul străzii. Ăsta nu a venit cu demonstranți. Nu se mai poate da înapoi. La capătul străzii, un grup de „tovarăși". Hainele de piele. Ținuta bățoasă și sigură. Deci au apărut. Se țin de braț. Pornesc înainte. „Ascultați băieți", se aude, către Vighi, o voce care a urcat cîteva trepte pe scara autorității, dar răspunsul vine la fel de autoritar și fără echivoc: „M-am săturat să vă tot ascult", spune Daniel, și îl aud venind în urma mea, îl aud, nu îl văd, căci înaintez scrutînd întunericul, cu privirea mea mioapă și, într-o clipă, realizez grozăvia: sîntem singuri, complet singuri în cursa asta de soareci în care am căzut ca niște fraieri. Strada a fost evacuată. Mulțimea a fost, probabil, împinsă „discret" spre extremitățile străzii, iar noi am venit ca niște „fazani" în plasa lor. În tăcerea străzii, pașii mei se aud (mi se pare mie) ca niște bubuituri. Mi se pare că mii de priviri sînt ațintite asupra mea. Merg înainte. În față se vede o mulțime. Acolo este țărmul salvator. Cine or fi? — de-ai noștri", sau „de-ai lor"? În dreptul locuinței lui Laszlo Tökés sînt adunați mai mulți civili, sînt convins că nu sînt „simpatizanți", mă aștept ca dintr-o clipă în alta să fiu înhățat, trîntit la pămînt, lovit cu violență. Nu se întîmplă nimic. Aud pașii lui Daniel venind în urma mea, mai avem cîțiva pași pînă la liman. Niciodată această stradă nu mi s-a părut atît de cumplit de lungă, dar iată am ajuns, în sfîrșit. Ne amestecăm printre oameni. Între timp a apărut și Daniel, nu îl văd pe Bazil. Ne îndreptăm spre colț, acolo este Viorel Marineasa și mama lui Dani, este din ce în ce mai multă lume, îl aud doar pe Daniel cum strigă, și mi se pare că trăiesc pe o altă lume. A halucinației. Mai tîrziu, Marcel, povestindu-i de convingerea noastră — sau măcar autoiluzionarea — că nu puteam fi imortalizați pe vreo peliculă oarecare, mi-a spus: „Gigi, la ora aceea, v-ar fi fotografiat și dacă erați ascunși într-o cutie de pateu".

Gheorghe **SECHEȘAN**

TIMIȘOARA —

decembrie 1989

decembrie 1990

18 ianuarie

— mitingul și greva studenților mediciniști;

20 ianuarie

— ședința de lucru a Consiliului F.S.N. — se acceptă cererea de demisionare a lui Lorin Fortuna;

— procuratura a terminat cercetarea și a trecut la finalizarea dosarelor celor suspecți de a fi participat la masacrul din decembrie;

22 ianuarie

— la sediul Consiliului județean al F.S.N., reprezentanți ai justiției militare și civile au concluzionat că alegerea și constituirea Consiliului municipal al F.S.N. Timișoara este legală, întrunindu-se condițiile procedurale și de fond ale democrației; miting al studenților de la Facultatea de mecanică;

23 ianuarie

— prima apariție a ziarului „Timișoara", cuprinzînd DECIZIA CONSILIULUI JUDEȚEAN TIMIȘ AL FRONTULUI SALVĂRII NAȚIONALE prin care se hotărește înlocuirea redactorului șef al ziarului „Renașterea bănățeană" cu un comitet provizoriu de conducere desemnat de Societatea Scriitorilor din Banat;

24 ianuarie

— pictorul Mihai Olteanu așază în fața Catedralei un „modest altar" în memoria Revoluției;

25 ianuarie

— miting studențesc în piața Operei

27 ianuarie

— constituirea Consiliului Municipal Timișoara

29 ianuarie

— alegerea noului Consiliu al F.S.N.

1 februarie

— se constituie Consiliul Provizoriu de Uniune Națională

6 februarie

— este dată publicității declarația de constituire a Societății „Timișoara"

8 februarie

— col. ing. Viorel Oancea este numit în funcția de comandant al Poliției Județului Timiș

— la inițiativa Asociației „Tot Banatu-i Frunceă", demarează activitatea de informatizare a serviciului de Pașapoarte Timiș, pentru a putea servi publicul într-un mod ordonat, eficient, echitabil

14 februarie

— constituirea Comisiei Guvernamentale, formată din procurori, civili și militari, reprezentanți ai populației civile și ai armatei, medici, alți specialiști, în vederea stabilirii adevărului privind persoanele care prin atitudinea și acțiunile lor au contribuit la executarea măsurilor care au avut în vedere înăbușirea revoluției din decembrie 1989

17 februarie

— Piața Unirii, demonstrație pașnică, organizată sub semnul solidarității cu dna. prof. Smaranda Enache. Organizatori — Uniunea Democrată a Maghiarilor din

Jeanne-Marie **POPOVICI**

„ORIZONT” —ISTORIE ÎN MIŞCARE

De la „TIMIŞOARA — PRIMUL ORAŞ LIBER AL ROMÂNIEI”, generic prelungit pe cîteva numere la începutul noii serii a „Orizontului”, pînă la „Piramida de cranii”, editorialul numărului trecut (49/7 decembrie), pagina întîi a revistei noastre a găzduit poziţiile de conştiinţă ale unor oameni de cultură şi scriitori din ţară şi străinătate faţă de evenimentele atît de tumultuoase trăite în ultimele 11 luni în România. Recitindu-le acum, număr după număr, editorialele publicate recompun imaginea dramatică a primului an de democraţie românească, de după o jumătate de veac de felurite dictaturi. La capătul lecturii avem sentimentul că şi astfel s-a scris o pagină de istorie, ce s-a deplasat de la sentimentul entuziast-epopeic faţă de Revoluţie, pînă la cealaltă extremă — a scepticismului grav în faţa chipului distorsionat al României aflată acum în preajma aniversării unui an de la acel 16-22 Decembrie 1989.

*

„Numele acesta, TIMIŞOARA, trebuie trecut în calendarul creştin ca un nume sfînt, iar datele de 17 şi 22 decembrie drept cele mai importante date ale istoriei noastre”.

„Acest oraş-erou a dat semnalul sfidării unei dictaturi aberante, ieşite din cele mai întunecate unghere ale Evului Mediu, o dictatură tolerată multă vreme de lumea civilizată, fapt care i-a permis să-şi continue nestingherită distrugerea unei civilizaţii altădată înfloritoare... Libertatea a fost dobîndită, însă greul abia acum începe : oamenii trebuie să-i înveţe alfabetul, să ştie şi ce trebuie să afirme pentru ca niciodată vreun venin ceauşist să nu mai coboare asupra României”. (Orizont/1).

„Intr-o strînsă şi firească dialectică a simţămintelor, legată de jertfă şi de bucuria legată de victorie, nimeni nu va mai putea gîndi sau rosti numele oraşului Bucureşti fără a gîndi numele oraşului Timişoara, nici numele frumosului oraş al trandafirilor, fără să-i alăture, în gînd, capitala”. (Orizont/2).

„Noaptea de 16—17 decembrie a fost începutul a ceea ce paginile de istorie vor consemna de acum înainte ca **Revoluţia românească**, unică în istoria poporului prin ridicarea ei de jos, într-o stare de spirit a mulţimii, căreia tineretul muncitoresc i-a dat glas de rezonanţă peste orice timp ce, de acum înainte, va putea fi numit, cu siguranţă, Istorie”. (Orizont/4).

„Timişoara poartă deschise, şi le va mai purta deschise o vreme, rănile lui decembrie. Multe din oraşele ţării poartă încă nevindecate urmele acelor zile. Iar urmele celor patru decenii nu au cum să fie şterse la repezeală. Nu pot fi şterse atît de repede cum am voi” (Orizont/5).

„Pentru multe spirite lucide, un mare semn de întrebare s-a ivit doar o dată cu demonstraţia de forţă din ziua de luni, 29 ianuarie. Abia atunci a fost scoasă, din ceea ce începusem a spera că e lada istoriei, perfida armă a unanimităţii. Periculosul joc de-a „unitatea monolitică” s-a desfăşurat în întreaga lui splendoare. Şi totuşi, pentru mine, Revoluţia s-a sfîrşit la 22 ianuarie .. Proba pe care o adue în faţa opiniei publice este o modestă gazetă săptăminală. Se numeşte — cu un aplomb pe care-l dă numai neruşinarea — Democraţia”. (Orizont/6)

„Fluviul evenimentelor doboară imaginile idolilor de moment, pentru a-i ridica apoi pe socluri aflate încă în lucru, Agora aduce a Hyde-Park. Ziarele se-nvechesc înainte de a fi tipărite, în vreme ce radioul şi televiziunea abia mai pot face faţă evenimentelor. Dacă ar fi să-l credem pe Leibniz : fiecare adevăr trebuie să-şi aibă momentul său istoric. Care adevăr ?” (Orizont/8).

„Dar nimeni, în România, n-ar fi uimit să avem, în mai, un preşedinte scriitor. Fireşte, totul sună a scenariu S.F. Dar un scenariu extrem de realist... După cincizeci de ani, se poate spune, fără exagerare, că scriitorul român se arată capabil nu numai să graviteze în jurul puterii, ci să fie el însuşi un generator de putere”. (Orizont/12)

*

„S-au înregistrat vreo şaptezeci de partide şi probabil cîteva mii de asociaţii, uniuni şi sindicate. O altă momeală a libertăţii din care s-a muşcat cu toată gura. Divide et impera ! Primul lucru de începu al unei dictaturi în faşă sau în „refacere”, cum e acum, este de a da fiecărui grup sau individ senzaţia că el este o entitate juridică, politică, dacă se poate, cîtă vreme se ştie dinainte că e total inofensiv. Eventual bate cîmpii. Sau se vor bate între ei. Ce mai contează cîteva ciomăgeli ? Armata e cu noi ! Poliţia e cu noi ! Securitatea e cu noi ! Toate, bineînţeles, „purificate” de „ceauşişti” şi, dacă se poate, de veroşi. Ce a rămas e al nostru, adică al noii eminenţe cenuşii care face jocurile. Mane, Tekel, Fares ! ..”. (Orizont/17-18).

„Noi ne-am prăbuşit în opinia franceză şi din vina noastră, bineînţeles. Multe prostii româneşti se repetă mereu. Românii comit mereu aceeaşi prostie. E o constantă Dar şi din cauza unor mecanisme simpliste franţuzeşti. Dintr-o dată au început să se întrebe : ce se întîmplă ? cine a minţit ? A fost o minciună în România, s-a exagerat numărul morţilor, ce-au vrut să facă ? Au dramatizat, sînt paranoici. Au vrut să extorcheze ajutoare. E o minciună. A fost o lovitură de stat. N-a fost o mişcare spontană. S-a simulat...” (Orizont/19).

„Cred că adevărata dimensiune a manifestaţiei bucureştene rezidă nu atît în radicalismul politic asanator — făcut manifest —, cît în regăsirea unui diapazon sui-generis al dicţiei protestatare în care disperării i se adaugă o ironie şi o inventivitate fără precedent în istoria revendicărilor sociale. Chiar dacă participanţii nu întrunesc „adeziuni” unanime (sic !) şi ar fi putut fi tăvălugiţi, importanţa mişcării în climatul preelectoral actual depăşeşte cu mult efectul ce ar putea fi bănuit în raport cu numărul actanţilor” (Orizont/20).

„Cînd aflu că ziua, în amiaza mare s-a auzit din nou pe străzile Capitalei strigătul : Moarte intelectualilor ! din partea unor grupuri înarmate cu ciomege şi lanţuri de fier împletit, nu-mi vine să cred că acest lucru a fost cu putinţă într-un stat ce s-a numit pe sine democratic... Cînd barbaria incitată şi dezlănţuită este canalizată spre ameninţarea fizică a vieţii unor intelectuali reprezentînd cele mai înalte cunoştiinţe ale spiritului civic şi etic din epoca noastră... atunci mă întreb cu îngrijorare : cine şi-a luat asupra sa marea, grava răspundere de a tolera dacă nu chiar de a îndemna să se îndrepte ura şi dispreţul spre exponenţii valorilor spirituale ale unui popor ?” (Orizont/26).

„Ideile mari se degradează, starea de suspiciune înlocuieşte starea de reflecţie. Aşteptînd ştirile, ignorăm cărţile, amînăm lectura. Librăriile sînt goale, pieţele sînt pline de gazete agramate. Idolatrizăm zvonul propus de ele, ne cumpărăm ştirea despre ziua de mîine pe bani mărunţi. Le aşezăm pe toate într-o amînare amorfă. Totul e de vînzare şi mai ales totul se vinde ieftin” (Orizont/30)

*

„După atîta vreme în care a stat bine prins în chingile şabloanelor mentale şi ale poliţiei ideologice, imaginarul a devenit metastazic, de necontrolat, a început să fie resimţit ca o puternică fisiune. Revoluţia însăşi s-a arătat a fi o scenă jucată conform unui scenariu (happening ?), liderilor politici li se scriu story-uri în care evoluează ca în romane de mezaventuri, fostei Securităţi i se lipesc pe pieptul secret abţibilduri cu Superman, cota senzaţionalului şi a scandalului fiind în nesecată creştere”. (Orizont/32).

„Dintre toate relele comise de totalitarism, nici una nu-mi pare mai atroce şi mai greu vindecabilă decît anihilarea fibrei morale din individ, suprimarea sentimentului responsabilităţii şi instituirea unui relativism etic în numele căruia se poate justifica orice crimă”. (Orizont/34).

„Ca şi cum toate acestea n-ar fi fost de-ajuns, am început să ne stîrnim, cu o insistenţă neliniştitoare, propriile stafii. Ca şi cum nu ar fi suficiente trist-ridicolele procesiuni prin care ne sărbătorim înfrîngerile... Am ajuns să ne blestemăm trecutul. Fie terfedindu-l prin false exaltări, fie proslăvindu-l pentru motive mai degrabă demne de a le face uitate. Dacă lucrurile merg prost în ţară, de vină e străinătatea. Iar dacă merg catastrofal, de vină sînt legionarii”. (Orizont/37).

„În prima zi a reluării procesului de la Timişoara (luni, 17 septembrie) tonusul vital al inculpaţilor putea fi asemuit cu cel al unor participanţi la o frumoasă chermeză. Ba mai mult, fostele căpetenii ale securităţii, miliţiei şi pretins infailibilei nomenclaturi, convinse, că „acum e momentul”, au declanşat un adevărat tir verbal spre preşedintele completului de judecată. Cum de sînt ei acuzaţi de genocid ? Cum de s-a mers atît de departe ?... Au cerut, la unison cu zeloşii lor avocaţi, să fie puşi în libertate”. (Orizont/39).

„Revenirea în prim-plan a majorităţii trubadurilor dictatoriali şi instalarea lor confortabilă în primele rînduri ale profitorilor — pe care nu de mult păreau că le-au abandonat fără voie — este cel mai mare pericol. De multe ori, privit din afară, acest contramiracol românesc seamănă cu o minare a culturii din interior”. (Orizont/40)

„Pentru observatorul scenei politice autohtone, este evident că domnul Iliescu pierde teren. În favoarea domnului Roman. Gafele în serie, lipsa de decizie şi, în cele din urmă, o tot mai serioasă incapacitate de a face faţă problemelor guvernării au subţiat entuziasmul popular arătat izbăvitorului din Decembrie” (Orizont/43).

„Din nefericire, nu dăm semne că vom învăţa vreodată din lecţiile istoriei. N-avem nici cea mai elementară memorie a tragediei pe care o trăim. Sîntem capabili să inventăm fantasmagorii paranoice pe seama gloriosului nostru trecut, dar nu reuşim să ne aducem aminte că abia în urmă cu cîteva luni mii de arme criminale erau îndreptate împotriva noastră şi a copiilor noştri... Stăpînii s-au schimbat, slugile au rămas. Aceeaşi vocaţie a servilismului, aceeaşi tendinţă vinovată de a minimaliza totul : pentru că într-o bălăceală generală, noi şi ai noştri îşi pot vedea liniştiţi de consolidarea piramidei de cranii, oficiind, impasibili şi „marginalizaţi” alte crime inaugurale” (Orizont/49).

Paul Eugen BANCIU

TIMIŞOARA — decembrie 1989 decembrie 1990

Banat şi Societatea „Timişoara”

19 februarie
— spectacolul „Rock pentru Revoluţie” (fondurile strînse sînt predate în contul „Libertatea 89”)

22 februarie
— Piaţa Unirii, miting de protest organizat de mai multe societăţi şi grupuri independente, ca luare de poziţie împotriva actelor de vandalism petrecute în seara zilei de 18 februarie la sediul Guvernului şi împotriva demonstraţiilor de forţă a grupului de mineri din Valea Jiului

2 martie
— Casa Tineretului, ora 9. Începe, procesul pentru judecarea de către Tribunalul Militar Extraordinar a celor trimişi în faţa instanţei pentru infracţiunea de genocid şi complicitate la această acţiune

7 martie
— Aula Magna a Universităţii din Timişoara. Din iniţiativa d-lui Cornel Eustaţiu are loc şedinţa de constituire a „Asociaţiei Particulare a Camerei de Comerţ”

11 martie
— Piaţa Operei. Mare adunare populară cu ocazia căreia se dă citire PROCLAMAŢIEI de la Timişoara

18 martie
— Sediul Poliţiei — o ceremonie puţin obişnuită : sfinţirea cadrelor şi a lăcaşului lor de către episcopul Daniel Lugojanul

25 martie
— Timişoara ora 11 — mitingul organizaţiei judeţene a P.N.L., ocazionat de vizita d-lui Radu Câmpeanu la Timişoara

26 martie
— soseşte la Timişoara TRENUL DEMOCRAŢIEI, aducînd cu el 480 de studenţi din mai multe ţări europene

28 martie
— moartea subită a generalului Puiu Dumitru, şeful Departamentului Aviaţiei Civile

31 martie — 1 aprilie
— 1 aprilie — Conferinţa Naţională în problemele tineretului

3 aprilie
— vizita domnului Ion Iliescu la Timişoara şi Lugoj. La Lugoj, în prezenţa a douăzeci de mii de manifestanţi, dl. Ion Iliescu a declarat că va candida la funcţia de preşedinte al României
— dl. Budimir Loncear şi Dl. Boro Denkov, ambasadorul Iugoslaviei la Bucureşti, s-au întîlnit la Timişoara cu membrii Comitetului Uniunii Democratice a Sîrbilor din România

6 aprilie
— Liga studenţilor de la Mecanică, împreună cu studenţii de la Universitate şi în colaborare cu Asociaţia de prietenie româno-maghiară au organizat marşul prieteniei româno-maghiare

Evaporări în prag aniversar:

Care mai este ROLUL PRESEI în această țară ?

Am ajuns rău. Te întrebi, îngropat în publicațiile de peste an, care mai este rolul presei în această țară. De ce să nu se scumpească prețul hîrtiei de o sută de ori, de ce să nu ne altoiască majoritatea parlamentară și domnul Valeriu cu cea mai teroristă lege a presei de-a lungul paralelei 45, dacă efectul ei e acela al unei înmulțiri cu zero ? Risipește deputatul Y de Galați fulgere oratorice în contra cutărei gazete, demolînd tribuna și alungînd somnul electoratului ?! Se plînge senatorul X de Botoșani că presa incită ? Zadarnic. Cu un grăunte de luciditate, economia de efort ar veni de la sine pentru parlamentarii din Țara de Jos și de Sus În răgazul dintre două ședințe ale Camerelor unde **conferiți puteri sporite,** în week-end adică, domnilor, puteți pune mîna și parcurge un teanc de cearșafuri injurioase Veți realiza că, tot cerîndu-le socoteală, ați sugrumat la nesfîrșit un hoit. La gurile Dunării, de luni bune, publicistica e terminată.

Și-a pierdut cineva scaunul de pe urma celor scrise în presă ? După socotelile noastre, numai domnul Mazilu — caz inexplicabil în istoria recentă. S-au înmulțit dosarele stivuite pe birourile procuraturilor ? Au fost, cîteva clipe măcar, tulburate siesta și plimbarea criminalilor din decembrie ? Dar principiul original al împletirii, contopirii, ba chiar cumulării puterilor într-un stat de drept ? S-au rărit delapidările, drumețiile și chiolhanurile încropite din valuta statului și fondul „Libertatea" ? Ne mai copleșese minciunile, comunicatele belicoase și fabricate, patriotismul grobian ? Suferă cineva mai puțin de foame ? Se moare mai senin în orfelinatele noastre ? Cine va schimba mîine macazul pentru garniturile, mai sărace, cu mineri ? Au scăzut procentajele de șnapani pe metru pătrat, pensiile nomenclaturiste, densitatea de fii ai poporului cu cazier îngropat și stat de plată în forul legislativ ? Tac lichelele de ieri ? Am îngropat creștinește toți morții comunismului ? I-am comemorat cum se cade ? Am deprins lecția toleranței ? Tinerii au un viitor ? Bătrînii se pot stinge decent ?

Răspundem obosit, în prag de aniversară : NU ! Presa românească, urbană și cinstită, atîta cîtă mai este, își trăiește bucuria clamării în deșert, într-o societate bolnavă de amnezie. Linotipist, paginator, tehnoredactor, corector, redactor de serviciu, îngrijesc laolaltă o pagină moartă. Se pierde în presa noastră tot ce a însemnat alergătură, inteligență, bombă a zilei, dezvăluire, cerere, declarație, analiză, critică, scrisoare deschisă, nume de martori, date, posibile piste. Toate se îngroapă a doua zi, dacă scapă de grotescul difuzării, în debaraua cititorului dezorientat. De sus, nici o reacție. La zile mari, cîte o acuză că se destabilizează, cîte o replică absurdă a unui minister, birou de presă sau domn arivist. Nu avalanșa publicațiilor trebuie să îngrijoreze un guvern, un președinte și treizeci de județe, ci inflația de necrezut a adevărurilor pe care acestea le scriu sau le caută.

Au dispărut, s-au evaporat din pagina de ziar, prin serenitatea guvernanților, în uitarea publică, nume, fapte, locuri, episoade, enigme, personaje, anchete, luări de poziție care, aiurea, ar fi expediat, pentru cîteva vieți, tot felul de inși în dosul gratiilor ; sau i-ar fi acoperit măcar de oprobiul public, făcîndu-i sihaștri. Cine mai are astăzi timpul să colecționeze maculatura neputinței noastre ? Decupăm la întîmplare :

DECLARAȚII DESPRE ISTORIA LINIȘTII NAȚIONALE

● **Alexandru Bîrlădeanu,** 10 aprilie 1990 : „Sînt aproape octogenar (...). Nu mai am nici o veleitate politică (. . .). Aș putea spune astăzi, cu toată seninătatea : „slobozește acum, Doamne, sufletul robului tău". **Nu intenționez să încep la vîrsta mea o carieră politică"** („România liberă") ● **Același** (opunîndu-se participării F.S.N. la alegeri) : „Gîndiți-vă cum ne va privi și ce va zice străinătatea !" (TVR-23 ianuarie) ● **Răzvan Theodorescu, în preajma alegerilor :** „Vă asigur că nu depind de putere" („Expres", nr. 16/17) ● **Gheorghe Robu :** „Fiți siguri că nu vom rămîne încărcați cu o așa grea povară. Morții Timișoarei o să-și găsească odihna (...) Nici un vinovat nu se va putea sustrage în vreun fel de la răspunderea faptelor sale. Pentru această cauză lucrăm zi și noapte într-un ritm fără precedent, pentru că și împrejurările sînt fără precedent". („România liberă", 14 ianuarie) ● **Generalul Gușe** (dacă a fost solicitat un ajutor militar din U.R.S.S. ?) : „Categoric, DA" („Zig-Zag", nr. 16) ● **General-maior Diamandescu,** în C.P.U.N., 25 aprilie, orele 11,45 : „Declar solemn că manifestanții din Piața Universității nu au fost maltratați în nici un fel. Aduceți-mi liste cu numele pretinșilor maltratați sau arestați". ● **Colonel Iordan Rădulescu,** în C.P.U.N. : „În spiritul democrației și unității poporului am vrut să tac asupra lui Leon, cum vreau să tac asupra altor persoane" ● **Același,** în defunctul for : „Vreți să-l dărîmați și pe dl. Iliescu, vreți să-l luați la rînd și pe dl. Cazimir, pe dl. Roman. Cu cine mai rămîne revoluția (cu Dan Iosif ! n.n.), cu cei care n-ați participat de fapt la revoluție ? Stați un moment, vă rog!" („Expres", nr 6) ● **Ion Iliescu,** 22 decembrie, ora 18,23 : „Măi, vreau să constituim un Consiliu al Salvării Naționale" ● **Petre Roman,** aceeași oră, același loc : „Să nu intre Apostol, domnule ! Mazilu să vină, că avea un text". ● **Tot el :** „(F.S.N.) condus de Ion Iliescu. Am hotărît **acolo** treaba asta... Fiți atenți, adică, cine semnează". ● **Generalul Militaru,** aceeași oră, același loc cu aceeași : „Consiliul F.S.N. condus de Ion Iliescu" (Iliescu tace) **Petre Roman :** „Adică ce, tovarășe Iliescu vă declinați răspunderea acum ?". **Iliescu :** „Nu, dragă". **Roman :** „Păi atunci ? !" („Cuvîntul", nr. 7). ● **Scrisoarea întregului colectiv al Editurii Tehnice,** difuzată pe postul național la 13 ianuarie seara și în zilele următoare de toată presa centrală : „Și totuși, domnul Iliescu avea puterea să zîmbească, să ne încurajeze și să lupte [. . .] era iubit de toți oamenii de bine (. . .). Noi îi cunoșteam și dezamăgirile și tristețile și durerea de a fi în permanență marginalizat, eliminat de la „Antenele Cărții" din București, de la „Saloanele cărții" de la Iași și Cluj..." ● **Ion Iliescu :** „E cazul să curățăm miliția, introducînd principiul eligibilității lucrătorilor ei. Aceștia vor fi aleși direct de către cetățeni. Ideea aparține tînărului nostru prim-ministru, domnul Petre Roman (Roman zîmbește). (TVR liberă. 27 decembrie 1989) ● **Sergiu Nicolaescu,** actor, regizor, senator : „Dacă va reînvia comunismul în România, eu voi fi primul care voi exploda" („Timișoara", nr. 4) ● **Petre Roman :** „după alegeri mă voi retrage" (TVR. 14 martie) ● **Silviu Brucan,** după evenimentele din 28/29 ian. : „Liderii acestor partide (. . .) sper că s-au convins că organizarea acestor manifestații este o sabie cu două tăișuri" („Rom. lib.", 31 ian.) ● **Adrian Păunescu :** „nu am întîlnit în viața mea o comunitate compactă, atît de dornică de cultură, atît de frumoasă sufletește cum este comunitatea minerească din Valea Jiului. Eu cred realmente că minerii sînt cei mai buni dintre oameni" („Opinia Studențească", nr. 33).

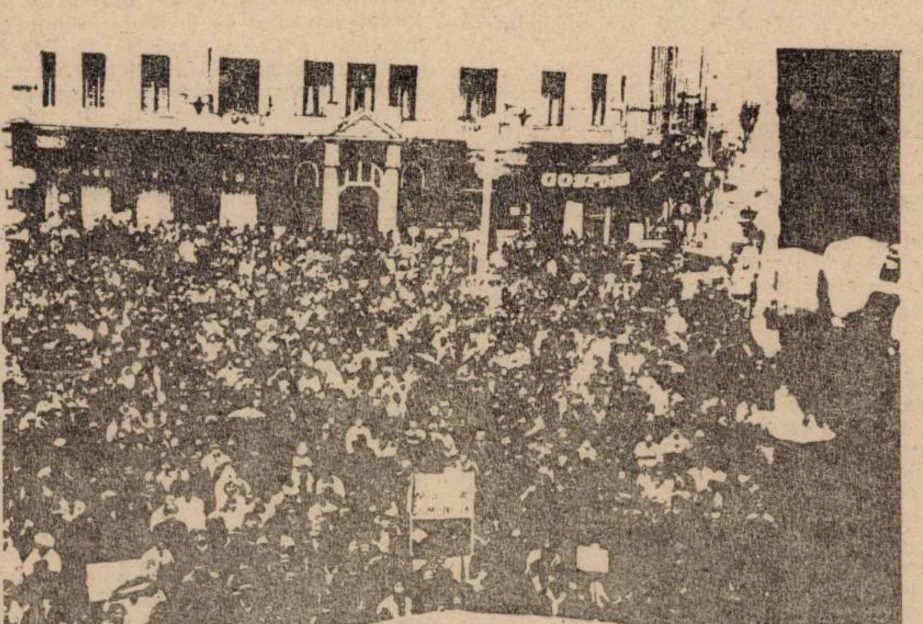

UITAREA, MANTAUA CONSENSULUI NAȚIONAL

Comunicate lăsate fără răspuns : 86 de scriitori către Ion Iliescu — cer, în 7 puncte, precizarea publică a poziției față de comunism, desființarea reală a Securității, alegeri libere etc (v. „Cuvîntul", 28 martie) ● Peste 150 de scriitori se adresează Guvernului României : „cerem guvernului să intre în dialog cu greviștii foamei din Piața Universității. Conștiințele noastre se cutremură la gîndul că o nenorocire ireversibilă poate atinge

Carol SEBESTYEN

(continuare în pag. a 11-a)

TIMIȘOARA — decembrie 1989 decembrie 1990

7 aprilie

— Aleen Green Jr., ambasadorul S.U.A. la București, aflat în vizită la Timișoara, a avut o întîlnire cu reprezentanți ai Consiliului Municipal și ai Societății „Timișoara"

— constituirea Federației Sindicatelor Libere Timișoara.

11 aprilie

— Piața Unirii — au loc două mitinguri : primul, organizat de P.N.Ț.c.d., invitat dl. Ion Rațiu ; al doilea, organizat de Societatea „Timișoara", „Europa", „Tot Banatu-i Fruncea" și Confederația „16 decembrie". Se prezintă Memoriul adresat C.P.U.N.-ului și Guvernului României, prin care se cere demiterea ministrului de interne Mihai Chițac, dizolvarea Procuraturii Militare și civile și reînființarea ei sub denumirea de Magistratură ; numele și numărul celor vinovați de masacrul din decembrie și măsurile luate pentru pedepsirea lor ; înmînarea dosarelor întocmite de securitate cetățenilor ; publicarea listelor cu informatori și colaboratori ei securității ; elucidarea cazului Doru Braia

12 aprilie

— începe veghea de protest în fața Catedralei

— Asociația „Tot Banatu-i Fruncea" anunță cetățenii Timișoarei și ai județului Timiș, că firma SNET își încetează activitatea pe lîngă Poliția județeană — secția Pașapoarte — în urma unor instrucțiuni venite de sus

— se reia Procesul de la Timișoara

16 aprilie

— pornește marșul Timișoara — București, pentru a răspîndi pe tot traseul textul Proclamației de la Timișoara și memoriul protest rostit la mitingul din 11 aprilie

18 aprilie

— ia ființă FORUMUL CETĂȚENESC Timișoara

23 aprilie

— demonstrație pașnică în fața Catedralei, finalizată la sediul Poliției Județene, solicitîndu-se demiterea ministrului de interne, gen. col. Mihai Chițac

24 aprilie

— 22 de persoane au declarat greva foamei în fața sediului Poliției județene, pentru rezolvarea pașapoartelor de plecare definitivă din țară

— se constituie filiala Timiș a Uniunii „Vatra Românească"

28 aprilie

— întrunirea reprezentanților organizațiilor politice și apolitice, ai sindicatelor care au aderat la Proclamația de la Timișoara în vederea constituirii „Alianței Naționale pentru Proclamația de la Timișoara"

— depunerea jurămîntului militar

29 prilie

— Piața Operei, Adunarea, populară a „Alianței Naționale pentru Proclamația de la Timișoara", începe „golaniada" din Timișoara în sprijinul manifestanților din Piața Universității București.

— Ministrul armatei, gen. col. Victor Atanasie Stănculescu depune jurămîntul militar la Timișoara

4 mai

— președintele C.P.U.N., dl. Ion Iliescu, s-a întîlnit la București cu un grup de reprezentanți ai Societății

ENCICLOPEDIA MORȚILOR

SCURTĂ RELATARE A UNUI TATĂ CARE ȘI-A PIERDUT FIUL

TODOROV MIROSLAV s-a născut în Timișoara, la 21 ianuarie 1964 și a murit în 17 decembrie 1989

DECLARAȚIE

„În ziua de 17 dec. 1989, în jurul orelor 16,30—17, în apropierea pieței Libertății cu intersectia cu str. Ungureanu—Ceahlău dintr-o clădire a fost împușcat fiul meu TODOROV MIROSLAV în etate de 25 de ani.

Cu ajutorul prietenilor și colegilor a fost dus la Spitalul Militar — dar în situația existentă — **ușile erau închise și nu a fost primit** (s.n. — C.B.). Pînă la găsirea unei salvări cu care a fost dus la Spitalul Județean Timiș ajuns acolo medicii au confirmat decesul în urma hemoragiei mari.

Am fost anunțat acasă în jurul orelor 17—17,30, m-am deplasat la spital — am făcut forme de înregistrare — i-am luat hainele și actele.

Zilnic pînă în data de 21.12.1989 m-am deplasat la medicul legist pt. a-l scoate și înhuma, dar abia în data de 22.12.1989 l-am scos din morgă și l-am înhumat la cimitirul din str. Stuparilor.

Aceasta este scurta relatare a condițiilor în care fiul meu — TODOROV MIROSLAV — a fost împușcat și a decedat".

Timișoara 10.09.90 **Todorov Milan**

La declarația d-lui Todorov Milan, adresată Asociației „17 Decembrie", este anexată copia după certificatul de deces eliberat de Consiliul Popular al municipiului Timișoara.

TODOROV MIROSLAV s-a născut în Timișoara la 21 ianuarie 1964 și a murit prin împușcare în 17 decembrie 1989, tot în Timișoara. Poate că viața lui ar fi putut fi salvată dacă ușile unui spital nu ar fi rămas închise și un doctor i-ar fi oprit hemoragia. Poate că ucigașul său citește, acum, aceste rînduri. Poate că tatăl său s-a săturat să tot dea declarații și să audă mereu același lucru: nu știm cine l-a împușcat pe fiul dumneavoastră! Poate că nici nu-l mai interesează să audă adevăruri cu aviz de la centru.

„VEȚI ÎNȚELEGE DISPERAREA NOASTRĂ . . ."

TĂȘALĂ REMUS-MARIAN (n. 6 mai 1966 — m. 17 decembrie 1989)

ADEVERINȚĂ

„Subsemnatul dr. Ciobanu Viorel — medic principal legist la Laboratorul exterior de medicină legală, efectuînd în ziua de 22 XII 1989 examenul extern al cadavrului TĂȘALĂ REMUS-MARIAN, în vîrstă de 23 de ani, domiciliat în Timișoara, str. . . . nr. . . care a decedat în data de 17 XII 1989, am constatat că moartea s-a datorat plăgii împușcate cranio-cerebrale"

DECLARAȚIE

„În data de 17 dec 1989, fiul nostru Tășală Remus întorcîndu-se cu un grup de colegi și prieteni de la demonstrația din piața Libertății a fost împușcat în gît lateral de unde a fost transportat la Spitalul de ochi de către colegi. O d-nă doctor constată că rana este ușoară și telefonic cere o salvare cu care este transportat de urgență la Spitalul județean.

Acolo este condus de prieteni și preluat de medicii de la urgența spitalului care confirmă același diagnostic, plagă cerebrală ușoară. În urma protestelor demonstranților îl putem ridica după 5 zile cu aprobarea procuraturii și a medicului legist însă cu diagnostic plagă împușcată craniană în urma căreia a decedat în prealabil fiind maltratat.

A lăsat în urma lui doi părinți bolnavi cu grade de invaliditate I (unu) și cu perspectiva sumbră de a cădea la pat fără posibilitatea de a ne ajuta cineva căci din pensia care o avem nu ne putem permite să apelăm la cineva să ne ajute (menționăm căci încă din regimul trecut acest copil a fost scutit de armată ca susținător de familie). Veți înțelege disperarea noastră dacă mai adăugăm profanarea mormîntului și că avem nevoie de o atenție mai eficientă și concretă dată fiind situația noastră. Eternă să fie memoria tuturor eroilor căzuți pt. dreptate națională".

Timișoara la 3.03.1990 **Tășală Vasilica**

Statul, în generozitatea sa, va acorda părinților 15.000 lei. Plus cîteva facilități. Minore. Justiția — deocamdată, nimic.

ÎMPUȘCAT LA 15 ANI, ÎN FAȚA CATEDRALEI

VÂRCUȘ CLAUDIU IOAN: n. 8 octombrie 1974 com. Periam — m. 17 dec. 1989 Timișoara

DECLARAȚIE

„În data de 17.XII.1989, fiul meu **VÂRCUȘ CLAUDIU-IOAN**, în jurul orei 16.30 a coborît plecînd în oraș.

A doua zi dimineața în jurul orei 6,30 am aflat că copilul este rănit prin împușcare în zona toracică. Rănirea a avut loc în fața Catedralei în jurul orei 18—18,30.

A fost transportat la Spitalul Județean unde l-am găsit după 5 zile în morgă. Nu am aflat cine l-a împușcat și nici cine l-a transportat la spital".

Declarația aparține mamei copilului. Răspunsul, cui?

„VREAU SĂ ȘTIU ADEVĂRUL DESPRE FIUL MEU!"

WITTMANN PETRU: n. 16.02.1965 — dispărut în 17 dec. 1989

DECLARAȚIE

„Băiatul meu, Wittmann Petru, domiciliat la aceeași adresă, str. Pop de Băsești, în vîrstă de 24 de ani, de 1,69 m., brunet, ochi căprui, îmbrăcat cu blugi și o geacă de velur închisă la culoare, neagră, cu fermoare la buzunarele de la piept, cu capul descoperit, a plecat de-acasă în 16 decembrie spunînd că merge la manifestație, s-a întors la 3—4 dimineața și a plecat cu manifestanții care au venit din Freidorf, cu steaguri rupte și stema tăiată din steag, la 4—5 dimineața. De atunci nu s-a mai întors.

Am anunțat și am dat hîrtie la Tribunalul Militar, la Primăria orașului Timișoara, unde mi-au spus că ziarul minte, am fost și la județ și nu am primit nici un răspuns. De atunci îl caut și nimeni nu mă bagă în seamă, sînt un om blajin, moale, foarte necăjit. Vreau să știu adevărul despre fiul meu.

Nu am primit nici un ajutor. Aștept răspuns pe strada Posada, Timișoara. Aceasta este declarația mea și semnez

Wittmann Petru"

ÎMPUȘCAT DINTR-O TANCHETĂ

FERKEL ȘUTEU ȘTEFAN ALEXANDRU: n. 13 mai 1946 Tim. — m. 17 dec. 1989

DECLARAȚIE

„Subsemanta, Ferkel Mihaela, domiciliată în Timișoara, menționez că în data de 17 decembrie 1989, orele 18,30, în zona Calea Girocului, a fost împușcat soțul meu, Ferkel Șuteu Ștefan. L-am dus la Spitalul Județean, de unde a dispărut. Menționez că în urma decesului am rămas cu trei copii minori cu vîrsta de 4 pînă la 10 ani.

Arăt că decesul a venit în urma împușcării, glonțul fiind tras dintr-o tanchetă.

Timișoara, 18.09.1990"

„EU, MERGÎND ȘI TOT ÎNTREBÎND . . ."

CARPIN DĂNUȚ: n. oct. 1960 (com. Cristești—Botoșani) — m. 17 dec. 1989

DECLARAȚIE

„Subsemnata, Carpin Georgeta, născută în com. Vulturești, jud Suceava, cu domiciliul stabil în Timișoara . . ., vă declar următoarele: în data de 17 decembrie, soțul meu, Carpin Dănuț, a plecat pe la ora 10 ziua de-acasă la lucru în zona Bucovina să parcheteze un apartament fiind de meserie parchetar și nu s-a mai întors acasă. Eu, mergînd și tot întrebînd de el pe la colegii lui și pe unde a lucrat, am aflat de la Radu Ivanov și de la Surdu Octavian că soțul meu a fost împușcat în Calea Aradului, în fața librăriei Tudor Arghezi și că a fost dus cu o salvare la Spitalul Județean. Am mers la spital și am vorbit cu doctorul Moise Adrian și era o declarație pe care o luase el cum a fost îmbrăcat și fizionomia lui și atunci am recunoscut că a fost soțul meu spunîndu-mi că el a fost printre cele 40 de cadavre ce au fost duse la București".

ZILE TRISTE DE DECEMBRIE

CIOPEC DUMITRU MARIUS: n. 21 martie 1970 în Timișoara — m. 18 decembrie 1989

Subsemnata Rusu Aurica, mama lui Ciopec Dumitru Marius, prin prezenta arăt unele aspecte din timpul zilelor triste de decembrie ÎN CARE MI'AM PIERDUT UNUL DIN FII. În ziua de 17 decembrie 1989 abia am aflat de la fiul meu Marius ce s-a întîmplat în oraș în ziua de 16 și în noaptea de 16 spre 17 decembrie 1989. Fiul meu a fost logodit cu o fată care a plecat din țară în aprilie 89, ei se iubeau foarte mult ceea ce a dus ca el să dorească să ajungă cît mai repede la ea în anul trecut și a încercat de două ori la frontieră în iulie pe la Salonta și în octombrie pe la Moldova Nouă dar nu a reușit și de ambele ori a fost prins și bătut îngrozitor de i se mișcau și dinții din gură și astfel a adunat în sufletul său foarte multă ură împotriva fostului regim.

Într-o zi după ce în octombrie chiar pe 26 de Sfîntu Dumitru chiar de ziua lui i-au dat drumul după ce am intervenit pentru că era a doua oară (dar dacă știam ce va urma la sfîrșitul lui decembrie mai bine îl lăsam să stea închis) l-am rugat cu lacrimi să nu mai încerce să meargă la frontieră și mi-a promis pe cuvîntul lui că să nu mai îmi fac griji să stau liniștită căci și-a dat cuvîntul că nu va mai încerca și eu am avut încredere în el. Mi-a spus că nu a făcut nimic rău dacă a vrut să fie liber, stăpîn pe el și pe tot ce vrea să facă. Visul lui era să ajungă în Austria la logodnica lui căci nu voia să mai aștepte cine știe cît 4—5 ani sau mai mult. În după masa zilei de 16 decembrie 1989 Marius a venit acasă împreună cu cuscrul lui care se afla în vizită în țară ca să-și ia

---

TIMIȘOARA — decembrie 1989 decembrie 1990

„Timișoara" (Vasile Popovici — președinte, George Șerban și Doru Mihiț — vicepreședinți), în vederea inițierii unui dialog între conducerea țării și reprezentanții Alianței

12—16 mai

— ediția a XV-a a festivalului „Timișoara Muzicală"

16 mai

— Piața Unirii — miting electoral al P.N.L. cu participarea d-lui Radu Câmpeanu

17 mai

— ultima zi a campaniei electorale; Piața Unirii — miting F.S.N.; Piața Operei — miting F.D.R.

20 mai

— Alegerile libere

22 mai

— în sala de ședințe a Consiliului Provizoriu de Uniune Națională al județului Timiș — sesiune extraordinară a Consiliului Județean al Tineretului pentru a dezbate probleme de primă urgență legate de patrimoniul fostului U.T.C.

26 mai

— Mișcarea Ecologistă din Timișoara informează opinia publică despre înființarea societății cultural-științifice „Gli Amici d'Italia" Timișoara — Italia

31 mai

— greva studenților din Facultatea de mecanică, pentru probleme sociale, civice, pentru poziția Ministerului învățămîntului

1 iunie

— ședința extraordinară a Consiliului Municipal (invitați reprezentanți ai Consiliului Județean)

5 iunie

— ședința ordinară a Consiliului Municipal Timișoara. Se hotărește retragerea titulaturii de președinte de onoare al Consiliului Municipal Timișoara atribuită d-lui Ioan Marcu pentru abuzurile săvîrșite în calitatea pe care a avut-o și, totodată, demiterea din funcția de primar al municipiului Timișoara, pentru incompetență și abuz de putere

8 iunie

— Piața Unirii — miting organizat de Societatea „Timișoara" în sprijinul inițiativelor C.A.D.A.

11 iunie

— un grup de inițiativă, format din ziariști ai redacțiilor „Timișoara", „Gazeta de vest" și „Dialog Liberal" au stabilit constituirea UNIUNII ZIARIȘTILOR DEMOCRAȚI DIN TIMIȘOARA

12 iunie

— C.P.U.N. Timișoara l-a numit în funcția de primar al municipiului pe dl. Nicolae Țăran

13—20 iunie

— nu mai trăim, nu mai gîndim pentru noi ci pentru cei din București, pentru cele întîmplate acolo

21 iunie

— este dată publicității declarația Grupului de inițiativă al Asociației „Solidaritatea Universitară".

ENCICLOPEDIA MORȚILOR

rămas bun de la noi căci urma ca să plece în decurs de cîteva zile. Marius la zece seara s-a dus ca să-l conducă căci a stat în vizită la o rudă ce locuia în spatele bisericii de la Maria. S-a făcut tîrziu dar nu mi-am făcut probleme că nu vine acasă căci mai rămăsese o dată noaptea la ei, dacă era 12 nu mai avea cu ce veni acasă.

Duminică dimineața cînd m-am trezit era acasă și dormea. Cînd s-a trezit a spus dacă pe aici prin Giroc sîmbătă nu a fost ceva gălăgie, lume pe străzi, n-a fost nimic. I-am răspuns că nu am auzit nimic. Atunci el mi-a povestit cum a fost pe la complex cu niște prieteni și cum le-au stins polițiștii luminile, au închis ușile, i-au închis înăuntru dar ei au spart geamurile și au ieșit în stradă căci se auzeau mulțime de oameni care demonstrau și care strigau lozinci, cum au fost pe la Maria și apoi au plecat pe Calea Buziașului, m-am cam speriat ce îmi povestea dar m-am bucurat căci este sănătos acasă.

După masă cam pe la ora trei a început ca să se audă mare gălăgie afară, la început mai slab apoi mai tare și am văzut prin fața blocului lume alergînd în stradă femei copii bărbați.

Atunci Marius s-a dus să vadă și el ce se întîmplă, a venit sus și a spus că foarte multă lume e în stradă și continuă ca să mai vină tot cartierul era în picioare. Am ieșit și noi, eu și cu cei doi fii, Marius și Cristian.

La capătul firului 15 și-au făcut apariția niște tancuri. Tinerii care erau mai curajoși s-au avîntat și împreună multă lume au baricadat primul tanc între două firobuze iar în spate veneau altele, asta era deja pe la 5—6 apoi au blocat șoseaua cu tramvaiul 9 pentru a opri circulația dinspre centru căci se așteptau să vină mașini ale miliției și ale securității pentru a acționa împotriva oamenilor. Mai tîrziu s-au pus două firobuze și s-a baricadat strada de alături. Tinerii au luat cu asalt primul tanc, au urcat pe el, au scos ofițerii ce erau acolo și niște cetățeni i-au dus în apartament căci lumea era foarte furioasă și era în stare ca să îi sfîșie.

Eu eram distrusă, umblam și îi căutam pe copii căci nu îi vedeam, dar după un timp i-am găsit tot murdari pe mîini miroseau a motorină căci au dat drumul la combustibil din tancuri ca să nu înainteze spre oraș. I-am rugat să nu se avînte și să fie atenți. Nu am putut să stau în casă am stat tot timpul cu frica în stradă și cu ochii pe ei.

La un moment dat Marius a dispărut, nu l-am mai văzut și nu îl găseam, a apărut după aproape două ore și a spus că a fost în centru la operă și că era foarte multă lume, magazine în flăcări și miliție, armată care făcea arestări și bătea lumea adunată. L-am rugat ca să fie atent și să nu se expună fără rost, mi-a spus că are grijă că nu e copil mic. Pe la orele zece și-au făcut apariția cordoane de soldați care stăteau aliniați la capătul firului 15. Între timp și-a făcut apariția un grup de tineri dinspre centru care strigau jos ceaușescu, nu sîntem lași și în fruntea lor era o fată care avea un steag cu gaură în locul stemei și care a început să cînte și să dea curaj la lume. Pe la unsprezece s-a spart un geam la aprozar, cineva a aruncat cu o piatră, apoi la librărie s-au scos manualele politice ale tov. N.C. și s-a făcut un foc mare în mijlocul străzii. Au urmat apoi și alte geamuri care s-au spart la celelalte magazine, ofițerii și armata au amenințat lumea căci dacă nu vor pleca vor trage căci au ordin ca să tragă dacă nu se risipește lume, s-au tras semnale de avertizare dar lumea nu a plecat, erau două elicoptere care tot timpul se învîrteau pe sus la început cu luminile de semnalizare aprinse apoi stinse. Văzînd că lumea nu se risipește s-a tras în asfalt iar din ricoșeu au fost multe persoane afectate, rănite și chiar morți.

A început apoi să fie duși răniții la spitalul județean. Marius împreună cu alți tineri transportau răniții cu brațele la spital, eu nu aveam curaj ca să mă apropii mai tare de strada Lidia pentru că de acolo se trăgea și tremuram de groaza a ceea ce se petrecea, un adevărat măcel. Cristi, fiul cel mic pe la 1 a venit sus, pe Marius nu putea să-l aducă mi-a spus mama nu pot să îl las în stradă rănit are genunchii zdrobiți sau în burtă trebuie să îi ducem la spital. Pe la 2 noaptea am ieșit pe balcon să strig căci mi s-a părut căci îi aud vocea în fața blocului, era întradevăr el cu doi copii mai mici care nu puteau să ducă un om lovit de glonț în picioare și a sunat la parter la doi vecini care au mașină ca să-l ducă dar niciunul nu a vrut motivînd că nu au benzină. Pe la 2,30 fiul cel mic a venit ca să-l aducă în casă era foarte agitat și necăjit mi-a spus că pe fata cu steagul a lovit-o un glonte în piept și au dus-o la spital și pe un prieten bun de al lui pe care îl chema tot Marius l-a împușcat la 5 metri în fața lui și nu iau dat voie imediat ca să îl ia și cînd l-a tras din mijlocul șoselei era mort au fugit sau ascuns după o dacie și au tras după ei și glonțele intra pe o parte și pe o parte ieșea, la capătul lui 15 era o femeie care plîngea lîngă soțul ei care avea pieptul sfărîmat de glonț și că în spatele cordonului de militari ce stăteau în genunchi și trăgeau erau ofițeri cărunți mai în vîrstă care țineau pistoalele în spatele soldaților și îi amenințau că dacă nu trag îi împușcă pe ei. I-am spus ca să fie atent și să aibă grijă de el, nu am să uit mia spus atunci căci mai cîteva zile o să fie bine o să fim liberi stăpîni pe și va putea pleca la Angelica în Austria. L-am rugat că indiferent ce va fi ziua următoare să se ferească din fața goanțelor căci ele nu iartă pe nimeni m răspuns rîzînd că să nu îl cred așa prost căci are grijă și mia spus că d moare: ce, mama, e mare lucru — și mi-a spus că să fiu serioasă că a glu dar gluma a devenit o realitate groaznică pentru că luni seara a fost împuș pe strada Naturii pe la 21,30 vizavi de trecerea la blocul nostru.

Luni s-a dus la lucru. (...) La 18,00 se întunecase, și el nu venea, din n în stradă era lume multă, cordonul de soldați încă de după masă de la 16 la capătul lui 15 lumea striga lozinci, copiii au aprins din nou în fața librări lumea le striga sînteți de-ai noștri nu trageți în noi criminalilor vă cunoașt sînteți de aici din cartier, nu mai rețin strigau un nume a unuia de la arm care era ofițer în Giroc, și spuneau că l-au văzut.

Au început pe la 18,30 să zboare gloanțele dea lungul șoselei lumea se cundea între blocuri cînd înceta focul iar ieșeau în stradă eu alergam cu mic și plîngeam căci nu îl găseam pe Marius (...) Afară a început să se tra intens, bubuiau geamurile ziceai că e sfîrșitul lumii, mirosea a praf de pu și parcă în aer plutea primejdia. M-am gîndit că dacă vede cordonul de sold care înaintau dinspre Giroc spre centru și trăgeau în tot ce le ieșea în c se va feri și va intra între blocuri sau într-o casă. (...). Zilele următoare le- trăit în tensiune căci nu aveam vești de la el. (...) Aveam o presimțire r îi luam o poză o pupam și îmi spuneam căci nu am să-l mai văd niciodată Marius al meu.

Joi am aflat căci s-au eliberat cei arestați dar mă amăgeam degeaba c o să vină acasă. Vineri dimineața a sunat la ușă vecinul meu doctorul leg Moisă pe care cînd lam văzut mi-am dat seama căci este vorba de Marius i- spus e rănit mia spus nu, e mort. În momentul acela nu am mai știut ce e mine, m-a liniștit să merg la morgă poate nu e el ca să văd dar spre neno cirea lui și a mea el a fost așa cum îl visasem cu o noapte înainte. (...) Ac mai erau încă doi împușcați tot de luni seara tot pe strada Naturii, unul de ani din blocul vecin și unul de 37 de ani tot din zonă. Pe piept purta nr. și era înregistrat ca împușcat în jurul orei 21,30. Avea urma de glonț în ma larul stîng care i-a trecut prin cap ieșind pe la spate prin gît prin șira spină și unul în frunte deasupra ochiului drept dar acesta nu ieșise. (...) Sîmb cînd l-am înmormîntat și am venit de la cimitir ne-am oprit lîngă aprozar zid unde asfaltul era plin de sînge și lumea din blocul de alături a văzut c a fost împușcat acolo un băiat în blugi, pulovăr pe gît și un fîș albastru dungi. Ulterior am mai aflat căci după ce s-a tras și cordonul înainta sp centru lumea de la parter sau din scară s-a dus ca să vadă dacă poate salva cineva dacă e puțin rănit ca să nu îi ia în dubă căci venea din urmă o dubă armatei care aduna la grămadă morți și răniți. (...) L-am înmormîntat în ci tirul Russu Șirianu. Aceasta a fost nunta lui și visul și dorul de libertate nu putut să și le înfăptuiască aici pe pămînt, a luat totul cu el lăsînd în urmă d rerea pentru restul vieții".

EPILOG PROVIZORIU

Durerea acestor oameni, aleși din mulți alții, este prea apăsătoare, m prea proaspătă pentru a îndrăzni un răspuns, fie el și încurajator. Ce să le sp mamelor fără copii, copiilor care și-au pierdut părinții, soțiilor fără soți ? Av dreptul la tăcere, cînd, la atît de puțină vreme, condeie meschine pătează m moria unui martiriu ?

Cornel BOGDAN

P.S. : Mulțumim Asociației „17 Decembrie" pentru sprijin.

TIMIȘOARA — decembrie 1989 decembrie 1990

22 iunie
— C.P.U.N. Timișoara reia într-o sesiune extraordinară problema eliberării din funcția de primar a domnului Alămoreanu. În urma hotărîrii definitive, postul de primar al orașului Timișoara rămîne vacant și se așteaptă confirmarea din partea Primăriei județene a d-lui Nicolae Țăran, ca primar al orașului

27 iunie
— Centrul Universitar Timișoara este în grevă generală în semn de solidaritate cu studentii din București
— I.J.T.L.-ul intră în grevă
— s-a înaintat spre avizare Consiliului de conducere al Primăriei județului Timiș lista de candidați pentru funcția de primar al municipiului Timișoara, cuprinzînd următorii candidați : dr. ing. Nicolae Țăran, ing. Munteanu Leonte, ing. Ilica Mircea

6—8 iulie
— FESTIVALUL INIMILOR — prima ediție a Festivalului Internațional de Folclor organizat la Timișoara

17 iulie
— opinia publică este informată de arestarea și cercetarea în stare de arest a d-lui Dan Mîndrilă, ziarist

21 iulie
— Galeriile Bastion. Are loc vernisajul expoziției de caricatură politică

26 iulie
— dl. Florentin Cârpanu — noul prefect al județului Timiș

7 august
— se dă publicității Comunicatul PARTIDULUI N ȚIONAL LIBERAL — Aripa tînără

8 august
— a fost numit în funcția de primar al orașului, ing. Liviu Borha

15 august
— vizita d-lui Radu Câmpeanu la Timișoara

20 august
— concursul „Miss Banat" '90

17 septembrie
— al doilea miting important, după 20 mai, organi de Societatea „Timișoara", avînd ca invitați pe Mar Muteanu și reprezentanți ai Săpînței, conduși de ranul Stan Toader.

24 septembrie
— miting de protest la U.M.T., inițiat de liderii sin cali

17 octombrie
— greva japoneză de avertisment la spitalul clinic 5 (obstetrică—ginecologie)
— greva muncitorilor de la industria cărnii

19 octombrie
— Piața Unirii. Miting organizat de Societatea Ti șoara pe tema ADEVĂRUL — ELEMENT ESENȚI

PERSONAJE

PENTRU O ISTORIE A REVOLUȚIEI

Inainte de acel decembrie 1989 viața lor se contopea cu viața orașului. Se numărau printre oamenii comuni — făceau parte din lumea cenușie a unei aglomerări urbane care pulsa uniform, după cum se înșiruiau zilele de lucru sau de sărbătoare, întîmplările fericite sau nefericite ale duminicilor festive sau lucrătoare. Viața lor nu era altfel decît viața noastră sau cel puțin nu părea altfel decît viețile celorlalți : erau muncitori, tehnicieni, profesori, aveau colegi de servici, șefi, prieteni buni sau răi, ascultau Europa liberă și îl înjurau pe Ceaușescu. Mai mult sau mai puțin ferit înjurau Familia și slugile ei, repetau anecdotele cu anii de lumină și cei de întuneric.

Acel Decembrie al revoluției i-a așezat sub reflectoarele lui ; i-a înnobilat cu luminile lui strălucitoare. Au fost, în acele zile ale lui Decembrie, cei mai buni, cei mai frumoși, cei mai puri ; au fost, în acele zile, simbolurile eroismului și ale curajului, ale credinței și ale speranței. Ale izbînzii unui oraș. Ale victoriei unei națiuni.

Au fost, au rămas, vor rămîne eroii acelor zile sublime. Pe urmă vremea a intrat în matca ei și Dînșii au reintrat în matca întîmplărilor zilnice : au devenit eroii întîmplărilor de zi cu zi. Malaxorul existenței cotidiene i-a măcinat pe unii, le-a dat altora o nouă identitate. O altă alcătuire.

Eroii din Decembrie au devenit vedetele vieții noastre poitice. Omagiate, contestate, urmate sau refuzate, în partidul de guvernămînt sau în opoziție, ele și-au valorificat capitalul de atunci în istorii pe care încercăm să le rezumăm în aceste pagini.

Fiecare Revoluție își devoră fii, sună o propoziție verificat de prea multe ori de istorie. Iar uneori patosul autodevorator al eroilor întrece, cu mult, graba revoluției de a-și devora eroii.

Iată, după un an ei sînt alături de noi. Ce ne (mai) spun ? Ce ne (mai) pot spune, în afară de amintiri ?
(Valeriu GANEA)

„MAI TRAGEȚI ÎN NOI SAU NU MAI TRAGEȚI ? . . ."

„În noaptea de 20/21 decembrie '89, am plecat de la fostul Comitet județean P.C.R., împreună cu Ion Monoran și Claudiu Iordache, am mers la Operă. Gărzile F.D.R. nu ne-au lăsat să intrăm. Am stat aproape o oră în fața Operei, apoi ne-am dus la Monoran acasă, să bem o cafea. Ne-am întors la Operă spre ora 3 dimineața și, datorită lui Eus, Cornel Eustațiu, am reușit să intrăm . . ."

— Cum v-au primit cei de acolo ?

— N-au fost prea entuziasmați de venirea noastră. Începuse disputa. Își revendicau întîietatea . . . revoluționară. Erau mai multe tabere : o tabără a lui Fortuna, alta a lui Ivan și una a celorlalți, cei fără lider și fără dorințe de mărire, în care ne-am integrat și noi : eu, Ion Monoran, Dan Emilian Roșca și alții . . .

— Voi, cei din a treia . . . tabără, cum ați acționat ?

— Le mai dădeam, celorlalți sfaturi, sugestii. După ce s-a luminat de ziuă, am făcut o mică echipă (Monoran, Eus, eu și un tînăr care avea mașină, nu-i mai amintesc numele lui) și am pornit un . . . raid pe la unitățile militare.

— Cu ce scop ?

— Spre pildă, în Calea Girocului, ne-am oprit la intrarea în unitățile militare. N-am coborît din mașină, ne era frică. Am deschis geamul mașinii și i-am întrebat : „Mai trageți în noi sau nu mai trageți ? . . ." Ofițerii de servici ne-au asigurat că nu se va mai deschide focul împotriva noastră și că aveau ordin să nu mai iasă din cazarmă (trupele). Apoi, bucuroși de acest răspuns, ne-am dus la Monoran pentru a lua cu noi mașina lui de scris. Era mare nevoie, la Operă, de o mașină de scris.

— Pe urmă ?

— A fost episodul cu „sudiștii" (gărzile patriotice trimise de Ceaușescu). S-a spus, la început, că sînt trupe de parașutiști. Veste care a tensionat și mai mult atmosfera de la Operă. După aceea, am aflat ce-i cu ei.

— Ai vorbit oamenilor adunați în Piața Operei ?

— Pe lîngă că nu mă prea pricep să vorbesc în public, eram și foarte răgușit, aproape că-mi pierise glasul. N-am putut spune decît atît la microfon : „Cu o moarte toți sîntem datori, / Dar nu-i tot una leu să mori / Sau cîine-nlănțuit". Pînă în 26 decembrie n-am mai fost în stare să vorbesc decît în șoaptă.

— Ce-ai mai pățit, ce ți s-a mai întîmplat ?

— În noaptea de 21/22 decembrie, am constituit un grup și am început să controlăm, de jos și pînă sus, în pod, clădirea Operei.

— Și ?

— Cu planurile clădirii în mînă, ne-am rătăcit în subsoluri. (Noroc că, după o vreme, au venit un locotenent și cîțiva soldați. Locotenentul a luat planurile și le-a „citit" fără greșeală. A amplasat militari, pentru paza noastră, în toate locurile pe unde s-ar fi putut furișa securiștii sau cei care vroiau să ne dea gata). N-am reușit să ieșim din subsoluri. În plus, exista pericolul de a fi împușcați chiar de ai noștri.

— Împușcați ?!

— Da. Aveam și cîteva arme. Luate din mașina lui Dăscălescu. Două pistoale-automate (A.K.M.) și două pistoale cu muniția aferentă. Un puști le-a văzut în mașină (mașina, după cum se știe, o uitaseră descuiată, atît de panicați au fost). Tocmai îl îndemnam pe gavroșul ăla să se ducă acasă. Da' el îmi zice : „Nu mă duc acum, că eu sînt plecat de joi de la Tőkés, de-acasă!" Asta era, deci, miercuri seara, în 20 decembrie. Va să zică, băiatul stătea pe baricade de aproape o săptămînă. Tot el, gavroșul nostru (unul din sutele de copii care au participat, trup și suflet, la Revoluție) a făcut, în spatele fostei județene de partid, lîngă magazinul de pîine, o baricadă din lăzi de plastic. O baricadă simbolică . . . Și tot el, ajutat de încă vreo doi, trei puști, au scos ventilele de la roțile camioanelor militare.

— Cîți ați fost, efectiv, în balconul Operei ?

— În 21 decembrie, 54 de inși (la care se adaugă oamenii din gărzi, vreo 80). Am trimis două liste, cu datele noastre personale, la Consulatul iugoslav. Dar n-au ajuns unde trebuie. Se spune că una dintre ele a fost găsită la Emil Bobu, cînd a fost arestat și percheziționat.

— Pentru că este vorba (din păcate) doar de un microinterviu cînd ai părăsit grupul de revoluționari ?

— În 28 decembrie, la prînz.

— De ce ?

— M-a dezgustat lupta pentru putere. Ca și pe vremea odiosului. Și matrapazlîcurile care s-au făcut cu ajutoarele venite din străinătate.

SILVIAN BAICON, 38 de ani, oltean timișorenizat. A lucrat și lucrează într-un punct termic. A participat, din primul moment, la demonstrațiile din 16 decembrie. Antifesenist. Anticomunist. Este împotriva „instituției prezidențiale" — girată de un asemenea președinte. Nu dorește funcții. Nu dorește să plece, definitiv, în străinătate. Crede că, într-o bună zi, se va putea trăi firesc și în țara noastră.

Iosif COSTINAȘ

„TREBUIE SĂ DESĂVÎRȘIM, PE UNDEVA, ACEASTĂ REVOLUȚIE"

— D-le Lorin Fortuna, ce v-a determinat să participați la revolta timișoreană din Decembrie '89 ?

— Așa cum am mai spus, m-am angrenat în această mișcare în intenția de a fi un fel de consilier . . . și am ajuns pînă la urmă în conducerea ei. Cum s-a ajuns de la una la alta, cred că e destul de greu să-mi dau seama în momentul de față, cert este că era, pe undeva, nevoie și de mine.

— Ce impuls v-a propulsat în balconul Operei ?

— Eram marcat de faptul că muriseră foarte mulți oameni în Timișoara și mă temeam că, în forma în care evolua revolta, s-ar fi putut întîmpla ca tot ce se petrecea la Timișoara să fie identic cu ceea ce s-a întîmplat la Brașov sau ca pe Valea Jiului și revolta să nu se transforme în revoluție. Mi-era foarte clar că trebuiau organizate întreprinderile, trebuia declanșată grevă generală, ca singura formă de a obține ceva, și, în acest scop, încercam să iau legătura cu întreprinderile, în acest scop am încercat să organizez mulțimea care era acolo și, mai departe, cred că am fost luat de evenimente.

— Cum vedeți dumneavoastră această mișcare din Decembrie '89 acum, la un an după ?

— Personal, consider că a fost o revoluție, nu sînt de acord cu cei care spun că nu a fost o revoluție. Pentru că, la ora actuală, avem democrație, avem un parlament ales liber, avem partide politice, presă de opoziție ș.a.m.d. Că acestea sînt slabe, că ele nu sînt cum dorim noi, este o altă problemă. Deci trebuie să desăvîrșim pe undeva, această revoluție, dar, după părerea mea, mai departe cred că ar trebui să o facem prin metode parlamentare. Violența de stradă este în continuare riscantă și, pe undeva, asta, deoarece au avut loc alegeri care au fost recunoscute ca democratice, ar acorda guvernului dreptul de a proceda și la o oarecare represiune. Consider că, și în acest moment, singura formă prin care se poate obține o revendicare majoră — ca demisia guvernului sau a președintelui — este greva generală. Demisia guvernului sau a președintelui se poate obține fie prin intermediul Parlamentului, ceea ce-i puțin probabil în momentul de față, dată fiind componența lui, fie printr-o demisie voluntară a celor în cauză, fie printr-o grevă generală care să indice faptul că opțiunile electoratului s-au schimbat. Numai în acest mod se poate obține ceva fără ca să fii contestat că ceea ce ai obținut, chiar și prin metode de stradă, se obține la presiunea străzii și nu reprezintă opțiunea oamenilor.

O grevă generală cu implicații mari în majoritatea întreprinderilor din întreaga țară ar certifica exact acest lucru, și anume faptul că actuala conducere și-a pierdut credibilitatea și că trebuie procedat la alegeri anticipate.

— Vă afectează cumva faptul că nu mai sînteți la conducerea județului ?

— Nu atît asta mă afectează, cît modul în care a trebuit să plec de acolo. M-a afectat enorm. Și mai ales, dacă-mi e permis să spun, toate acele calomnii care s-au stîrnit pe seama mea acolo, acele înscenări care s-au făcut . . . După cum am arătat, nu m-am cramponat de putere și, în momentul în care mi s-a cerut, am demisionat. Mulți m-au acuzat pentru asta și mi-au sugerat că nu trebuia să plec și că trebuia să rezist. Eu așa am simțit în acel moment.

— Acum activați în vreun partid ?

— Da, sînt membru al Partidului Republican și, practic, conducătorul zonei de vest al acestui partid. De ce-am optat pentru acest partid ? Cum să vă spun, am căutat, în primul rînd, un partid care să nu fie istoric. Consider că la vremuri noi trebuie și partide noi. A doua oară: mi-a plăcut coloratura acestui partid, orientarea spre o democrație de tip american, pe care totdeauna, am admirat-o. A treia oară : mi-am dorit un partid care să nu fie așa de, cum să vă spun, nu puternic, care să nu se fi impus suficient de puternic și în care dacă voi reuși să fac ceva va fi și meritul meu și, deci, voi contribui la pestigiul acestui partid. Asta-i motivul pentru care nu m-am dus la un partid ca să mă afirme partidul, ci m-am dus la un partid ca să încerc eu să afirm concepția acestui partid prin ceea ce aș putea să fac.

Cornel BOGDAN

— LORIN FORTUNA a fost unul dintre cei prezenți în balconul Operei din Timișoara, în Decembrie 1989 ;

— A fost unul din întemeietorii Frontului Democratic Român, fondat la Timișoara, în Decembrie 1989 ;

— După 22 decembrie, a fost președinte al C.F.S.N. Timiș ;

— În timpul campaniei electorale a propus autodizolvarea F.D.R. ;

— În urma unor manifestații și proteste la adresa modului cum își îndeplinea funcția, și-a prezentat demisia ;

— În prezent este liderul zonei de vest a Partidului Republican.

DERAPAJUL MORAL

1. Ce a însemnat pentru dumneavoastră, domnule Claudiu Iordache, decembrie '89 ?

2. Cum ați defini contextul actual ?

1. Ieșirea din mediocritate. Dintr-o mediocritate cetățenească cu o patină de o jumătate de veac. Ajunsesem să mă detest în noiembrie '89. Să detest derapajul moral al unei intelectualități umile, superficiale și indolente. A urmat apoi acel 20 decembrie al depășirii generale a impasului. Al recuperării curajului și al voluptății de a fi liber.

2. Dacă arunc o privire peste umăr văd în urmă încă semnele derutei de a răi. Ura a rămas, Neputința subzistă. S-a cret Alianța civică a celor ce nu se pot mîntui prin ei înșiși. Nu avem cu adevărat o societate civil. Ratarea face politică și impostura — ce să mai vorbim. Iar puterea politică e pe măsura opoziției ei. Cît privește politicienii, prefer să răspund cu o frază din Albert Camus : „Mai sînt dintre aceștia în zilele noastre, oameni care se consacră cu atît mai mult omenirii, cu cît o iubesc mai puțin. Și acum, mai mirați-vă că lumea arată rău și că, greu lucru e să dezvălui fericirea, majales, vai, cînd ești scriitor".

CLAUDIU IORDACHE s-a născut la 3.XI. 1942 în București. La 20 noiembrie 1989 este proiectant la IPROTIM. O practică a scrisului de aproximativ două decenii — orietată fără preferințe marcate spre poezie, proz, teatru. Literatura înțeleasă ca exercițiu al acultăților etice. Nu în ultimul rînd ca fenomen subsecvent lecturii. Rigorismul moral și intransigența în afirmarea propriilor opinii îl îndepărtează rînd pe rînd de idolii literari de un sezon ca și de preacelebre modele livrești. Același rigorism în principii, alăturat unui context cultural și social zi de zi mai impenetrabil, îi împiedică afirmarea editorială. În ultimii ani, o piesă de teatru „stopată", după ce a ajuns în faza repetițiilor.

În 1990, activitate politică susținută. Între altele, responsabil cu probleme de presă în C.P. U.N. — Timiș. În urma alegerilor din mai, deputat. Devine prim-vicepreședinte al F.S.N.. Este vicepreședintele Comisiei pentru cultură și artă al Camerei Deputaților.

În vara anului 1990 îi apare la Editura „Facla" din Timișoara volumul de poeme **Unde, ce, cînd.**

Iustin POPA

ION CEL NEORGOLIOS

E născut în Moldova. dar presupune că are ascendenți ardeleni, din satul Monor. Pe timp ce trece, seamănă tot mai mult cu Alecu Russo. Înainte de decembrie, muncitor într-un punct termic. Poet. Poet rareori publicat. Pentru că nu accepta să i se ciopîrțească, spre a fi publicate, versurile. Boem. Dar un boem căruia-i place să fie „tras" la costum și cravată. În discuțiile cu amicii (la bere, la grădina „Cina", spre pildă) sare de la un subiect la altul. Poți, însă, să-i iei vorba din gură, nu ține, neapărat, să fie el cel mai ascultat de la masă. Îi acceptă, lejer, pe egocentrici, pe egotiști (de care, mai cu seamă grație unei anumite categorii de intelectuali, nu ducem lipsă). Tolerant. Tolerant pînă la un anumit punct. . După care, se enervează, rostește felurite imprecații (nu ca figuri de stil), amenință. Ticuri verbale : „tromf", „țuț". Spre exemplu : „Să-i băgăm un tromf lui Iliescu !" „A scris X un articol țuț". Apelativul pe care îl folosește cel mai des : „Bibicule" . . .

În 16 decembrie '89, a fost printre cei care au pornit demonstrația. În primele rînduri. Ba chiar în primul rînd. Acum, lucrul ăsta nu mai pare deloc extraordinar. E istorie. Dar să-i fi văzut atunci, în seara zilei de 16 decembrie, pe egocentricii și egotiștii noștri, cei care le știu pe toate, cei care știu cum se poate face rînduială în țara asta (dar nu sînt în stare să bată, cum trebuie, un cui în perete), cei care își închipuie că de la ei a început lumea și cu ei se va sfîrși.

În 20 decembrie, a urcat printre primii (iarăși printre primii) la Operă. Și a rămas acolo cîteva zile și nopți la rînd. În acel infern despre care zecile de mii de timișoreni adunați în Piața Operei n-aveau cum să-și dea seama că s-a născut odată cu libertatea orașului.

Am vrut să-i iau un microinterviu. Pentru acest număr al revistei. (În ianuarie, am vrut să-i iau un interviu de o pagină de revistă, dar m-a tot amînat, și nu i l-am mai luat). Întîi, a acceptat, nu prea convins de utilitatea unui asemenea . . . demers. La scurt timp după ce a acceptat, s-a răzgîndit : „Lasă, Bibicule, scrie despre altul . . .". M-am enervat, am rostit și-eu imprecații (nu ca figuri de stil). El, nimic. Tăcea și fuma. Îmbrăcat în pardesiul lui brun închis (primit cadou de la Ioan Crăciun) și cu un aparat de fotografiat ieftin atîrnat pe umăr. Obiect incompatibil cu persoana lui, pentru că știu că habar n-are să fotografieze . . .

Așadar, din amiaza zilei de 20 decembrie a fost printre revoluționarii de la Operă. Cît a contat prezența lui acolo, n-am reușit să aflu. El mi-a relatat, cu luni în urmă, doar cîteva scene, greu de recompus într-un episod coerent. Nu cred că a vorbit maselor. Nu l-am auzit. Și nimeni nu mi-a spus că l-ar fi auzit vorbind. Deși putea foarte bine să o facă. Să zică și el, acolo, măcar cîteva fraze. Au cuvîntat tot felul de oameni. Și vrute, și nevrute. Cert este că, spre deosebire de alții (revoluționari de circumstanță, revoluționarzi cu misiuni trasate înainte de 20 decembrie), nu s-a compromis în nici un fel. Ba mai mult, cînd a văzut ce turnură iau lucrurile, cît de mare era războiul vanităților, al intereselor meschine, s-a retras. Discret, fără tam-tam.

ION MONORAN, 38 de ani, fost „caloriferist". Acum, redactor la ziarul „Timișoara". Opțiuni politice : demisia președintelui Ion Iliescu. Demisia guvernului Petre Roman. Dizolvarea Parlamentului. Guvern de coaliție. Alegerea unui nou Parlament. Republică parlamentară.

Iosif COSTINAȘ

„N-AM AVUT TUPEUL ĂSTA"

• Pînă acum de ce nu v-ați interesat ? • Acuma, după un an de zile, vine toată lumea să afle • Se vinde ziarul, și după aia se uită totul. • Ba mai mult, mîine mă duc pe stradă și lumea mă strigă : ce, bă, fraiere, ai început iar să te lauzi ?! • Adică, după părerea ta, o revoluție apare așa, deodată, dispare așa, deodată ? • Vrei să-mi dai un exemplu de carte, ziar care să spună cum a început revoluția ? • Cine vrea să afle începutul revoluției, în primul rînd trebuie să vorbească cu mine. • Eu, în noaptea de 16 am adunat zece mii de oameni, am zbierat pe străzi. Una e cînd zbieri la colț de stradă : dă-l în p . . . mea Ceaușescu și alta să aduni zece mii dn oameni. • Mi-a fost și mie frică, să știi. Viața grea și-așa am, prigonit și-așa sînt. • Am făcut greva foamei la „Electrometal" cu o săptămînă înainte de revoluție • Am simțit că pot să adun oameni : „Măi, să ne luăm de mîini, să cîntăm „Deșteaptă-te române". Și ne-am îndreptat spre ei. O oră, în Maria, n-am avut ce discuta cu nimeni. • I-am strîns la Catedrală și de acolo am pornit-o spre Circumvalațiunii. • Eu m-am retras noaptea înapoi în întreprindere. O femeie mi-a dat din norma ei de lucru. • Să știe lumea asta mare că revoluția n-au făcut-o nici inginerii, nici doctorii, ci muncitorii ăștia necăjiți. Ei au sperat să se schimbe ceva. • Poți să zici lumii întregi : în momentul cînd s-a spart, a fost o reacție normală a lumii. Eu am luat o cărămidă în obraz că am vrut să salvez trei puștani (soldați) • Și să-ți spun ceva ; i-am văzut pe cei din jurul meu : erau atîta de români, că mai români nu se poate. Dacă era un agent străin, înseamnă că și eu sînt agent străin, • Să fim serioși : n-a venit unguru' și s-a urcat pe acoperișul platformei de electricitate din complex, ci eu, Oprea Sorin. • Armata a tras, eu cu mîna pe inimă o spun. Soldatul pute, mă, și se simțea puteoarea asta în aer. Știi cum a fost cu trasu' ăsta ? Unii au fost speriați, alții au tras din ordin, alții din plăcere • Pe mine m-a salvat un tînăr. Au tras o rafală după mine, eu am luat colțul și pe el l-au împușcat, l-au ciuruit. • Am vrut să depun mărturie la proces. Urma să merg într-o vineri, cînd s-a certat președintele cu o avocată. M-am prezentat de trei ori și n-am vorbit. Nu știu dacă s-a mutat procesul la București. • Mi s-au înnegrit picioarele în Operă. • Eu n-am făcut nici ca Fortuna să plece acasă, să mă trag la cravată, nici ca Marcu. Marcu se semna la primărie : „Erou al revoluției române". N-am avut tupeul ăsta. • S-a răspîndit zvonul în Operă că-l vrem pe Iliescu. Lumea era atît de fericită, încît era foarte ușor de manevrat. • În 29, cînd am fost la București, numai Fortuna a vorbit cu Iliescu. • Ne-au informat după asta că am aderat la F.S.N. • În noaptea de 21/22 Fortuna cică s-a dus la gară să asculte șinele dacă vin gărzile patriotice din Oltenia. Cînd colo, el fusese acasă să se schimbe. • Cînd am fost să cerem demisia lui Ceaușescu, Pacoste m-a chemat afară. Dăscălescu a venit la mine. Știa cum mă cheamă și că fusesem închis pentru frontieră. I-a zis lui Pacoste : „Măi, Pacoste, vino la mine, fă-i omului pașaport în 24 de ore". „În șase ore să mi-l faceți" zic eu. „Numai peste opt ore", face Dăscălescu. Cînd m-am întors înapoi în sală, l-am văzut pe Stănculescu. • Au venit oameni de la miliție să-mi spună ce-au făcut diverși directori (de cîte ori au furat, de cîte ori au luat mită). Aveam dosare cu date despre persoanele compromise. • În 22, împreună cu lt. col. Ciucă, am instalat oameni de pază la miliție. Securiștii erau speriați de mama-focului. Tremurau ca varga. Pînă atunci s-a distrus ce s-a putut. • Am încercat să explic mulțimii că Fortuna nu se consultă cu oamenii. • În fața Operei, cînd a vrut să se infiltreze înăuntru o bandă de bișnițari, eu am avut puterea să mă duc și să le spun oamenilor : mă numesc cutare, comand Gărzile Patriotice, în '84 am fost condamnat cu un proces înscenat, în '87 condamnat iarăși pentru conducere fără permis și frontieră ; nu mă simt vinovat cu nimic. I-am întrebat : doriți să rămîn și pe mai departe ? Și mulțimea a zis : da. • Erau trei grupuri în Operă : unii cinstiți, curați au stat șapte zile și au păzit-o ; băgătorii de seamă, chibiții, nu-i puteam scoate afară, stăteau, lîncezeau dar n-au făcut nimic. Al treilea grup era format din ăia care se băteau pentru putere, pentru funcții • Eu de aia mi-am și dat demisia în 12 ianuarie, că n-am vrut să votez cu Frontu'.

• SORIN OPREA — unul din inițiatorii manifestației din 16 decembrie 1989. S-a aflat în balconul Operei în zile revoluției și după aceea. Comandantul Gărzilor Naționale, șeful serviciului pază și membru în Biroul Director al primului Consiliu Județean al F.S.N. Primul om care-și dă demisia pe 12 ianuarie 1990 din acest Consiliu. Are 28 de ani, căsătorit, cu un copil. Este muncitor la „Electrometal".

Carol SEBESTYEN

CUM SE CERE O DEMISIE

Am ajuns în fruntea coloanei muncitorilor. Din cînd în cînd mergeam pînă la coada șirului pentru asigurarea ordinei și pentru ca să strige toți odată lozincile, să nu iasă brambureală. Am încercat să-i scoatem și pe cei de la „Banatul" și de la „Guban". Aveau porțile încuiate cu lacăte, așa că n-am putut decît să dăm jos panourile cu P.C.R. de pe casa de la poarta fabricii. La sala Olimpia unii au cerut să mergem direct la Operă. Am insistat, împreună cu alții, să mergem pe străzi întortocheate ca să vadă cît mai multă lume că s-a pornit orașul împotriva criminalilor. Mulți aveau ochii în lacrimi de bucurie. Am ajuns la consulul sîrbesc. Am vorbit cu el, acolo, în fața porții. Ne-a promis că va transmite agenției Taniug despre manifestațiile noastre. Pe urmă am ajuns la Primărie. Acolo ne-am întîlnit cu trupele de soldați și ofițeri înarmați, care s-au retras în clădire. În cele din urmă am ajuns la Comitetul Județean. Acolo erau lupii cei mari din Comitetul Central. După ce am ajuns, m-am retras din fruntea coloanei, **eram de-acuma obosit și știam că lucrurile vor** dura zile și nopți, poate săptămîni, pînă cînd o să cadă tiranul. Careva din bîrlogul lor a făcut un apel să mergem un grup de reprezentanți ca să vorbim cu ei. Ne-am ales cinci dintre demonstranți. După noi au mai venit opt. Am urcat scările spre sala de ședințe.

Daniel VIGHI

(continuare in pag. a 15-a)

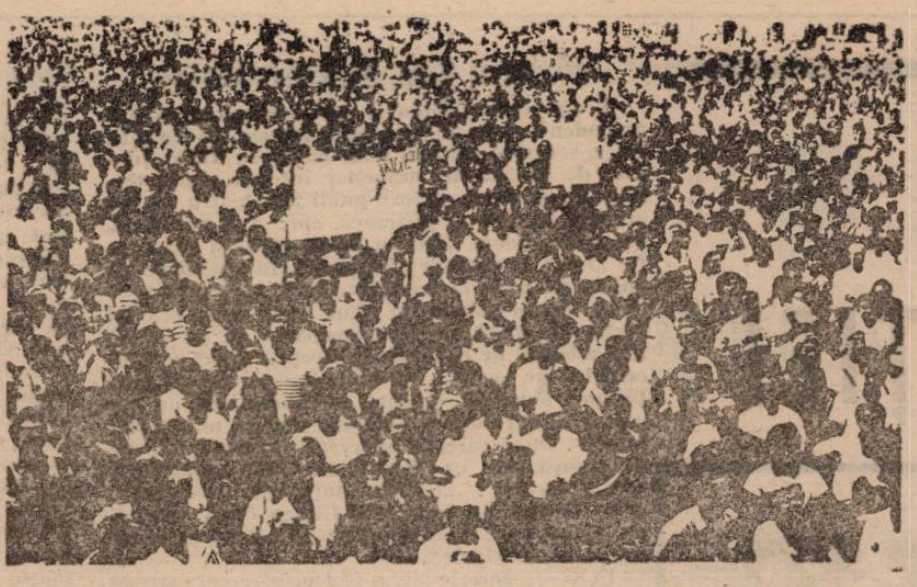

Ion Murariu

MARTOR ÎN REVOLUȚIE

SÎMBĂTĂ, 16 DECEMBRIE

Azi am intrat în vacanță. După ședințele de rigoare, ajung acasă pe la ora 15. Găsesc doi meșteri care îmi montează încă un rînd de geamuri la ferestre împotriva frigului. Meșterii își văd de treaba lor. Ca să nu-i încurc, plec cu Vali la cabinetul stomatologie de la Școala de Ambliopi.

Ne întoarcem. Oamenii și-au terminat lucrul. Pleacă ei, pleacă și Vali. Nu ajung bine acasă și-mi telefonează: „— Tata, m-a anunțat cineva că pe b-dul Mihai Viteazul sute de oameni încolonați se îndreaptă spre centru. Au steaguri și scandează lozinci împotriva știi tu cui!“ Rămîn blocat. E posibil oare?

La mine se află prietenul meu, Liviu. „— Hai să mergem pînă în centru să vedem ce e“, îi zic eu. Nu poate. Trebuie să plece altundeva, are alte treburi. Eu nu mă încumet să plec de unul singur. Se întoarce din nou pe la mine, după o vreme. Îmi spune că în centru e totuși ceva, după cum a auzit vorbind doi trecători, care veneau pe jos pentru că troleibuzele nu circulau.

Cînd pleacă spre casă îl conduc. Nu stă departe. La el mai zăbovim, mai vorbim. Așteptam de mult să se întîmple ceva, o răbufnire. Atîtea nemulțumiri la tot pasul. Pe la ora 23 mă întorc. Acum mă conducea el, mai mult așa, ca să prindem pulsul străzii. Pe Calea Girocului e liniște și multă lumină. Ne despărțim, ne urăm noapte bună.

Numai ce ajung acasă, și, de undeva, în noapte se aude un vuiet nedeslușit. Vuietul se apropie și de la vreo patru-cinci sute de oameni, între fereastra blocului văd o coloană de mai mulți tineri, care trec umplînd strada, agitînd steaguri tricolore și scandînd: „Libertate!“, „Jos cartela!“, „Jos Ceaușescu!“, „Români, veniți cu noi!“. În cuvintele lor e disperarea și hotărîrea acelora care nu mai pot răbda mizeria, minciuna și tirania. E disperarea noastră, a tuturor.

Pe la ferestrele blocurilor, lumea se arată trezită ca dintr-un somn lung. Unii aplaudă, alții strigă și ei cîte ceva. Nu-mi dau seama cîți se alătură coloanei demonstranților, dar aceasta se îngroașă pe măsură ce se depărtează spre strada Cluj.

Eu nu mă duc cu ei. Olimpia, soția mea, se opune, să nu mi se întîmple ceva rău. Doamne-ferește! Îmi spune să mă gîndesc la familie, să nu-mi pierd serviciul, să nu pățesc cine știe ce. Într-un fel, are dreptate. Dar îmi dau seama că-mi lipsește curajul și că acest instinct de conservare a vieții e o dovadă că nu mai sîntem tineri. Multora frica ne-a paralizat voința atîta vreme și, iată, nu toți reușim să ne eliberăm de sub imperiul ei.

Telefonul zbîrnîie din nou. E Dorina, verișoara mea, care locuiește în Piața Kütl. Îmi spune că acolo e prăpădul lumii. Mulțime de oameni [illegible] iesc încoace și încolo, se agită, strigă, scandează. Se înalță un rug în care ard de-a valma chiar în piață, cărți de la librărie, lăzi de pîine, blănuri scose dintr-un magazin. Îmi dau seama că evenimentele se precipită.

De necrezut! Și totuși... Revoluția a început! Ceea ce era de așteptat de mult se întîmplă acum. Cale de întoarcere nu mai există.

DUMINICĂ, 17 DECEMBRIE

E o dimineață senină, ca de-nceput de primăvară. Mă grăbesc să văd cu ochii mei ce s-a petrecut aseară în zona unde se află biserica și locuința pastorului Tőkes, să aflu amănunte de la Dorina. Tramvaiul 8 nu oprește încă în stația Maria, nici în Piața Kütl, ci abia la Casa Studenților. Pot vedea din mers geamurile vitrinelor de la toate magazinele făcute țăndări, soldați și milițieni patrulînd în sus și în jos.

Dorina îmi povestește ce a văzut în cursul serii și al nopții: reprimarea cu brutalitate a mulțimii adunate în Piața Maria de către forțele de ordine cu bastoane de cauciuc și tunuri cu apă. Aceasta a stîrnit mînia și furia celor aflați acolo.

Mă întorc spre casă mergînd o bucată de drum pe jos. Văd în fața librăriei cenușa rugului înălțat aseară. Dar cine a devastat magazinele? Nu cred că pentru asta s-au adunat sute de oameni, în jurul casei pastorului. „Oare nu convin cuiva actele de vandalism? Mi-aduc aminte că și Reichstagul a fost incendiat cîndva... și știu ce-a mai urmat.

Cu aceste gînduri mă apropii de strada Timotei Cipariu, unde se află biserica și locuința preotului. Străduța e închisă de un autobuz așezat de-a curmezișul. Păzesc forțe de ordine. Unul dintre cei de pază avertizează trecătorii să circule pe partea cealaltă a străzii. La Maria, grupuri de oameni stau în așteptare.

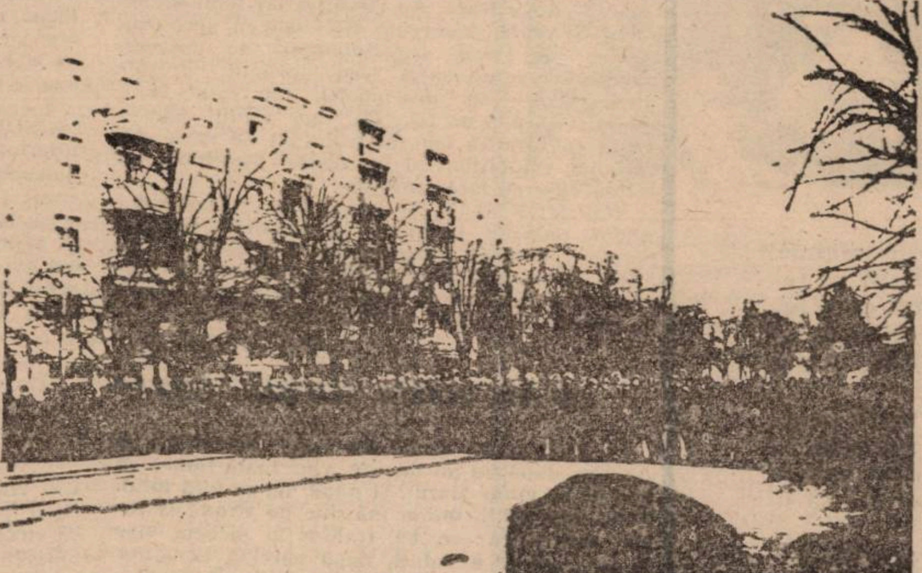

Trec pe podul de peste Bega spre Catedrală. Văd și eu, și alți trecători, bucăți dintr-un furtun al unei mașini de pompieri și o cange aruncate în apă. Sînt semne ale ciocnirii de azinoapte dintre demonstranți și forțele de miliție și armată.

Cobor din troleibuz. Pe Calea Girocului trec două companii de soldați cu puștile pe umăr avînd un drapel în frunte și cîntînd cîntece patriotice. Dar cît de fals sună azi totul. Nu impresionează pe nimeni. Să fie aceasta o demonstrație de forță?

Ajuns acasă, le povestesc alor mei ce-am văzut. Prînzim în tăcere. Fiecare se gîndește la cele întîmplate. Pe stradă trec cîteva camioane pline cu soldați spre centrul orașului, în huiduielile oamenilor ieșiți la ferestre și pe balcoane. Îmi dau seama că evenimentele se precipită. Un uruit greu se apropie și face să vibreze geamurile clădirilor. Sînt opt tancuri mergînd în aceeași direcție: spre centru. Parcă am fi în plin război.

Trebuie să vedem despre ce e vorba. Pe stradă, forfotă. Oamenii merg pe jos pentru că troleibuzul 15 nu circulă. Plecăm și noi, eu cu Vali. Vrem să ajungem în Calea Lipovei să-și ia cheile de la birou pentru a doua zi la serviciu fiindcă el, Mihaela și Dani vor rămîne la noi.

Cei cu care ne întîlnim spun că nu se poate traversa b-dul 23 August fiindcă soldații nu lasă pe nimeni să treacă. Deasupra orașului își face apariția un elicopter. Se rotește de mai multe ori amenințător. Într-adevăr, soldații cu baioneta la armă au barat trecerea ca să nu ajungă nimeni pe bulevardul unde se află Consiliul Popular Județean. Auzisem că acesta ar fi fost incendiat parțial de către demonstranții adunați aici ceva mai înainte. Din partea aceea se aud strigăte și vuiet de mulțime.

Ocolim hotelul „Continental“ pe lîngă magazinul „Bega“. Dăm în Piața Libertății. Micul chioșc de ziare e în flăcări. Mulțimea freamătă, se agită, se adună într-una oameni

Ajungem la Primăria Veche. Aceeași mulțime în fierbere. Pe linia tramvaiului văd o grămadă de lăzi, stîlpi de semafor, bănci, O baricadă. Cineva începe să spargă geamurile de la farmacia de pe colț. De ce o fi nevoie de așa ceva? Demonstranții pe care i-am văzut aseară n-au procedat astfel. Îmi vine să strig: Fără vandalism!

Plecăm în grabă pe strada Emil Ungureanu. La Clinicile Noi urcăm într-un troleibuz 14 și ne continuăm drumul. Pe lîngă noi trec mașini străine pe Calea Aradului. Se îndreaptă spre ieșirea din țară. Vor povesti, desigur, cele ce s-au întîmplat aici, ieri și azi. Lumea întreagă va cunoaște dorința noastră de libertate.

Ajungem acasă la Vali. N-apucăm să urcăm și auzim o salvă de împușcături. „O fi foc de avertizare“ — mă gîndesc. N-aveam cum să știm că, de fapt, se trăgea în oameni. Ne-am convins, cînd am coborît din troleibuz, la întoarcere.

Lîngă magazinul „De-Ma“, pe caldarîm, observăm stropi de sînge. Dinspre Primăria Veche vin în grabă cîțiva inși ducînd pe brațe un rănit. Picioarele îi atîrnau ca niște zdrențe.

(VA URMA)

TIMIȘOARA — decembrie 1989 decembrie 1990

AL DEMOCRAȚIEI: Securitatea — înainte și după 22 decembrie: După 22, cine-a tras în noi? Moțiune de protest către guvernul României. Participă Marian Munteanu, Cornel Nistorescu — directorul publicației „Expres“

20 octombrie
— Grupul de oameni de suflet cheamă toți cetățenii să participe la sfințirea mormîntului creștinesc ridicat în Cimitirul săracilor în memoria eroilor necunoscuți

23 octombrie
— se dă publicității declarația de principii a Convenției Studențești Timișorene, semnată de Liga Studenților de la Facultatea de Mecanică, Liga Studenților de la Facultatea de Mecanică Agricolă; Sindicatul Liber Studențesc din Facultatea de Construcții; Liga Studenților din Facultatea de Calculatoare și Automatică; Liga Studenților din Facultatea de Electrotehnică și Energetică; Organizația Studenților din Universitatea Timișoara

25 octombrie
— Aula Magna a Universității Timișoara — Simpozionul „Democrație — solidaritate — responsabilitate“

26—28 octombrie
— CONFERINȚA INERNAȚIONALĂ PENTRU DEMOCRAȚIE ȘI DREPTURILE OMULUI cu participarea unor personalități din țară și de peste hotare

28 octombrie
— Piața Operei. Miting Pro Basarabia

29—31 octombrie
— manifestația „Arc peste generații“ prilejuită de aniversarea a 34 de ani de la mișcările studențești din octombrie 1956
— șoferii afiliați sindicatului „Star“ au intrat în grevă pe termen nelimitat

8 noiembrie
— Federația „Timișoara“ a sindicatelor libere a județului Timiș organizează un miting în legătură cu programul economic preconizat de Guvern

15 noiembrie
— Primul miting al Alianței Civice — Timișoara, prilejuit de împlinirea a trei ani de la mișcarea muncitorească de la Brașov; s-a dat citire Declarației Alianței Civice și Moțiunii Alianței Civice din Timișoara

1 DECEMBRIE
— SĂRBĂTOAREA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

4 decembrie
— ora 21; aproximativ 3 000 de studenți au manifestat la Prefectură și în Piața Operei

6—10 decembrie
— CONFERINȚA NAȚIONALĂ A ORGANIZAȚIILOR STUDENȚEȘTI DIN ROMÂNIA Deschiderea are loc la Universitatea din Timișoara, iar lucrările se desfășoară la Buziaș

11 decembrie
— studenții în grevă generală

După rulouri, perdele şi draperii

**N-am înţeles niciodată rostul ruloului rilor Esslinger. Camerele obturate cu ele — chiar dacă sînt spaţioase — îmi dau o senzaţie de claustrofobie. Deşi cred că nu sînt claustrofob. Nici agorafob. Îmi plăc interioarele unde intră multă lumină. Îmi place, ca să-l parafrazez pe Hemingway, locurile curate şi bine luminate. Din exterior, casele cu rulourile lăsate mă fac să bănuiesc că înăuntru s-ar putea petrece ceva ilicit. Sau că oamenii care locuiesc acolo se feresc, într-un mod bolnăvicios, de lumina zilei. Dacă spunem că ferestrele sînt ochii clădirilor, atunci rulourile (de lemn şi, mai nou, de plastic) sînt, niste lucruri care contrazic firescul.

În general, draperiile îmi displac, dar perdelele (cele nechiciuriste) nu mă deranjează. Ar fi, de altfel, aberant să mă deranjeze. Şi totuşi, a fost un moment din viaţa mea cînd le-am urît ...

... ÎNTR-O SEARĂ DE DECEMBRIE

Mărşăluind, în seara zilei de 16 decembrie, '89, în coada coloanei de demonstranţi (unde era linişte, nu se scanda nimic), am trecut pe lîngă Parcul Rozelor, zona de vile locuite, în cea mai mare parte, de ştabii de la partid. Abia mai tîrziu am realizat că demonstranţilor nu le-a venit ideea (nici la dus, spre Complexul studenţesc ; nici la întors, spre centrul oraşului) să se abată din drum şi să-i „colinde“ un pic pe tovarăşii din vile. Trecînd, deci, de două ori pe acolo, m-am gîndit : „Oare ce-or fi zicînd ei despre ceea ce se petrecea în stradă ? ...“.

Cert este, m-am uitat bine, că stăteau cu luminile stinse, rulourile lăsate, perdelele trase. Şi doar la o singură fereastră, de la etaj, pe care bătea, de afară, lumina unui bec fluorescent, am zărit o uşoară mişcare a perdelelor. Cineva ne privea de după ele şi, poate, se străduia să ne şi numere ...

UN FLEAC

„Cîţi sînt ?“ — a întrebat un tovarăş alertat telefonic, supărat că nici sîmbătă seara nu e lăsat în pace (tocmai viziona o casetă video, un horror film, confiscată de la bişniţari de probii noştri miliţieni). „Vreo 2.000“ i s-a răspuns. „O, asta-i un fleac !“ — s-a grăbit tovarăşul să aprecieze situaţia, convins fiind că „forţele de ordine“ nu vor avea prea mari probleme cu , cei 2.000 de turbulenţi. „Lasă rulourile — i-a spus nevestei, în timp ce se pregătea să plece la judeţeana de partid — şi, pînă mă întorc eu, să staţi cu lumina stinsă“.

PERSECUTATUL TOVARĂŞ N.

Tovarăşul N. a venit destul de tîrziu de pe teren, dintr-o comună din judeţ. Era obosit. Îi era lehamite de tot şi de toate. Tovarăşul prim-secretar îl persecuta, îl trimitea mereu la ţară. Pentru a constata de ce nu creşte producţia de lapte. Şi, evident, pentru a lua măsurile de rigoare. (Panourile cu lozinci mobilizatoare, instalate din ordinul tovarăşului Matei, şi în zootehnie, n-au dat, nici pe departe, rezultatele scontate). De ce nu creştea producţia de lapte ştia toată lumea. Dar persecutatul activist trebuia să inventeze fel de fel de motive. Pe acest fond de stres, a auzit vestea cea rea. Nu i-a venit să creadă că s-a scandat „Jos cu Ceauşescu !“ (aşa cum multor concetăţeni nu le-au venit să creadă). „Of, of, of, — a suspinat — asta-mi mai lipsea ! ...“.

FIUL RECALCITRANT

Mi s-a povestit că, în aceeaşi seară, fiul unui activist, elev în ultima clasă de liceu, ar fi exclamat, în familie : „Să-l ia dracu pe Ceauşescu !“. Şocaţi de atitudinea lui, cei din familie au început să-l dojenească : „Nu te gîndeşti la tatăl tău ? ! Nu te gîndeşti la noi ? !“. Se spune că băiatul ar fi răspuns sec : „Nu !“.

„SĂ NU VĂ MAI FIE FRICĂ“

Nevasta activistului T. i-a telefonat nevestei securistului S

N.a.T. : Să ştii că nouă ne este frică. Stăm cu lumina stinsă. Am baricadat uşa de la intrare.

N.s.S. : Cu ce aţi baricadat-o ?

— Cu masa din sufragerie. Am pus şi două fotolii pe masă. Bărbatul meu mi-a promis că o să trimită pe cineva să ne păzească.

— Şi n-a trimis ?

— Încă nu. L-am sunat la birou, da' era foarte nervos. Mi-a zis să termin cu prostiile. Păi, astea-s prostii ? ! Dacă vin ăia peste noi ? ...

— Nu mai vin.

— De unde ştii tu că nu mai vin?

— S-au adunat toţi la Catedrală.

— Şi ce fac acolo ?

— Vor să rămînă pînă dimineaţa.

— De ce ?

— Să demonstreze iar, mîine.

— De unde ai aflat ?

— A fost al meu pe-acolo, pe la Catedrală, apoi a trecut pe-acasă, şi-a luat nişte batiste. E foarte răcit. Mi-a spus să fiu liniştită. Într-o oră, două s-a terminat cu ei.

— Crezi ?

— Da.

— Şi cum o să-i termine ?

Nu mi-a zis cum. Dar ştie Sima ce are de făcut.

— De ce n-au intervenit mai repede?

— Probabil că au aşteptat dispoziţii de la Bucureşti.

— Ai auzit ce-au strigat ?

— Da.

— Şi dacă află tovarăşul Ceauşescu? Îţi dai seama cîţi o să dea afară dintr-ai noştri ?

— N-o să-i raporteze.

— Bine ar fi ...

— Mai vorbim mîine. După-amiază, pe la cinci, eşti acasă ?

— Da, te aştept. Nu uita să-mi aduci revista aia.

— Nu uit, nu uit. Vezi că, la sîrbi, pe doi, e un film bun.

— Nu-mi arde de filme.

— O să-i termine, îţi spun eu că o să-i termine.

— Să sperăm.

— Noapte bună. Şi să nu vă mai fie frică.

— De i-ar termina cît mai repede... Noapte bună.

„VREAU LA DEMONSTRAŢIE !“

Fostul tovarăş cu funcţie de răspundere la judeţul de partid avea invitaţi. (Ieşit din graţiile faraonului, după un „concediu politic“, a fost scos la pensie. O pensie, ce-i drept, frumuşică). Demonstranţii i-au trecut de două ori pe sub geamuri. Nimeni n-a îndrăznit să deschidă ferestra şi să privească afară. Au tras draperiile (n-aveau rulouri Esslinger) au stins lustra, au aprins o veioză. Invitaţii au vrut să plece acasă. Fostul tovarăş cu funcţie de răspundere la judeţ nu i-a lăsat. „E periculos să plecaţi acum“ — le-a spus. Deşi nu era nici un pericol. Demonstranţii n-au atacat pe nimeni. N-au dorit să se răfuiască cu nimeni din oraş. Scandau ceea ce scandau şi sperau să li se alăture cît mai mulţi concetăţeni. Dar, din păcate, li s-au alăturat prea puţini.

Fostul tovarăş cu funcţie de răspundere la judeţ : I-am spus eu lui Ceauşescu că oamenii sînt nemulţumiţi.

Unul dintre oaspeţi : Chiar ai avut curajul să-i spui ?! ...

F. t. cu f. de r. la j : Bineînţeles. De ce crezi că m-a pus pe liber ? ...

(Nimeni din cei prezenţi nu crede că a fost atît de viteaz). Alt oaspete : Ce ziceţi, după demonstraţia asta, o să pice Bălan ?

F. t. cu f. de r. la j. : Precis o să pice. Şi el, şi alţii.

Un copil de vreo 6 ani : Vreau să merg la demonstraţie !

Mama copilului : Îţi dau eu ţie, imediat, demonstraţie ! Taci din gură şi joacă-te cu maşinuţele !

Copilul (în gura mare) : Vreau la demonstraţie !

Mama copilului îi pune palma peste gură, îl ia pe sus şi îl scoate afară. Copilul se zbate. însă mama lui l-a înhăţat bine.

Fostul tovarăş cu funcţie de răspundere la judeţ se ridică, merge după ei, îi spune femeii : Nu-l duce în bucătărie, că aud ăia de sus. Bagă-l în W.C. Şi scoate-i demonstraţie din cap ! ...

Iosif COSTINAŞ

Care mai este rolul presei

(urmare din pag. a 5-a)

vieţile acestor compatrioţi ai noştri („Rom. lib.“, 30 mai) • Peste 300 de scriitori cheamă în faţa instanţei judecătoreşti pentru daune materiale aduse culturii din România prin : topirea de cărţi şi reviste, blocare a contactelor culturale, abuz de putere, exercitare a cenzurii împotriva legii, pe numiţii : 1) Gîdea Suzana, 2) Dulea Mihai, 3) Florescu Eugen“. („Cuvîntul“, 25 aprilie).

Martori şi episoade uitate : Ion Hotnog, Bucureşti, str. Bîscă, nr. 12, fost deţinut la Jilava în noaptea de 21/22 decembrie, mituit la ieşirea din puşcărie de indivizi obscuri : „Menţionez că în ziua în care am ridicat cecul, un individ necunoscut m-a oprit la ieşirea de la C.E.C. şi mi-a spus : „Încearcă să uiţi ce-ai văzut şi în special să taci“. Cecul avea numărul 400141, iar banii dăruiţi lui I. H. proveneau din contul „Libertatea“ • **Monica Negoiu, revoluţionară din Galaţi şi Ana Dumitru, din Bucureşti despre cele întîmplate în timpul revoluţiei şi după aceea în clădirea fostului C.C.** Ele vorbesc despre miliţiile paralele ale lui Gelu Voican Voiculescu, despre reţeaua personală de spionaj a acestuia. Cele două mai spun : „Pe data de 28 dimineaţa am primit ordinul să anunţăm, prin cunoştinţele noastre de la regionala C.F.R. că Iliescu şi F.S.N.-ul sînt în pericol. Şi atunci au venit minerii. Nu că au văzut la televizor. Unii au fost anunţaţi prin tele-speaker de către regionala C.F.R. din Bucureşti(...). În clădirea guvernului am văzut oameni maltrataţi şi plini de sînge (...). Petre Roman, Paul Jerbas, Cazimir Ionescu, toţi ştiau“ (v. „Nu“, nr. 15 şi „22“, nr. 14). • Patru mărturii (cu semnături) dezvăluie crimele lui Dan Iosif („Expres“, nr. 44). • Despre isprăvile înarmate ale senatorului Dan Iosif şi despre nişte saci cu bani dispăruţi din sediul fostului C.C. (vezi „Opinia studenţească, nr. 15 şi „Expres“, nr. 36).

Dosare uitate. Dosarele fostei comisii guvernamentale de cercetare a evenimentelor din Timişoara, de la sfîrşitul lui decembrie (în număr de 5); implicarea generalilor Stănculescu şi Chiţac („Expres“. nr. 28). Vezi, de asemenea, mărturiile care-i incriminează pe maiorul Paul Vasile şi lt. col. Rogin în masacrul din Calea Girocului („Expres“, nr. 41 şi 46) • Dosarul celor implicaţi în masacrul de la Cluj şi avansarea generalului-colonel Topliceanu (considerat, cu probe, principalul **vinovat**) ca prim-adjunct al ministrului apărării naţionale („Nu“, nr. 19). • Dosarul „Sulina“ şi litarea celor implicaţi în înscenarea judiciară din 1988.

Personaje uitate : Steluţa Ivan, Bebe Ivanovici, Marius Cîreiumaru, Virgil Viţă, Cămărăşescu, Iulian Iosipescu • N-a produs nici un efect demisia procurorului Marian Veler din Satu Mare şi dezvăluirile acestuia despre cariera politică şi cazierul senatorului Vasile Moiş, ca şi despre modul cum se anchetează evenimentele din decembrie de la Sibiu („Expres“, nr. 21)

Sentinţe uitate — acelea din procesele lui Marian Munteanu şi Nica Leon • **Despre Securitate şi S.R.I.** vezi întrebările ridicate în presă despre anumite sedii ale fostei securităţi sau despre actuale clădiri suspecte (cele de pe străzile 13 Decembrie nr. 6-8, Calea Victoriei, nr. 45) (Cuvîntul“, nr. 45) • Vezi, de asemenea, şi scrisoarea deschisă adresată Parlamentului de către căpitan (r.) Adrian Ionescu : „După evenimentele din 13-15 iunie s-a scotocit arhiva în căutare de legionari. Au fost găsiţi cîţiva bătrîni supravieţuitori ai Gărzii de Fier care au fost supravegheaţi îndeaproape. Indicii că ar exista o recrudescenţă a activităţii legionare în România, noi nu am găsit (...). În ce priveşte citirea corespondenţei (...) activitatea a continuat nestingherită în toate lunile din urmă“ („22“, nr. 47). • **Comunicat S.R.I. (I)** : „Considerăm că modul în care procedează publicaţiile respective („România Liberă“, „Expres“, „Zig-Zag“ etc. n.n.) reprezintă o abdicare de la principiile informării corecte a publicului cititor“ (presa centrală din 13 septembrie) • A urmat cazul maiorului S.R.I. Paul Banciu, descoperit în flagrant pe cînd încerca să racoleze informatori pentru a se infiltra în partide, organizaţii etc. („Expres“, nr. 38) • **Comunicat S.R.I. (II)** : „Apreciem în acest caz atitudinea civică a săptămînalului „Expres“, după cum vom fi recunoscători faţă de orice semnalare în presă (...) cu privire la încălcarea legilor sau la reînvierea unor abuzuri din partea instituţiilor noastre („Expres“, nr. 40).

DE PE DRICUL PRESEI

Acest colaj a fost fatal limitat şi cu multe lipsuri. De fapt, n-are nici o importanţă. Nu am vrut decît să arătăm că, de 350 de zile încoace, o parte a presei a încercat să-şi facă datoria şi acum aşteaptă încrezătoare mareea deplinei linişti naţionale.

SORIN TITEL — viaţa prozatorului văzută de tatăl său

În decembrie 1990 scriitorul ar fi împlinit 55 de ani. Din biografia lui, scrisă de tatăl său, publicăm aceste pagini, edificatoare pentru climatul formării prozatorului. Iosif Titel, important animator cultural al Banatului, a înţeles ca nimeni altul — credem noi — lumea operei fiului.

Interesul lui Sorin pentru literatură a crescut după mutarea noastră la Caransebeş; citea deopotrivă literatură română, precum şi traduceri din literatura universală. La început au fost cărţile găsite în casă, apoi cele din biblioteca familiei Gaita, la care locuiam; după aceea a început să împrumute cărţi de la familia Smădescu şi de la familia consilierului epartrial Corneanu — cu a cărui fiică era coleg de clasă, — de la care mi-aduc aminte că a adus „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent" a lui George Călinescu, o adevărată revelaţie pentru noi, în vremea aceea.

Pe măsură ce treceau anii, îşi făcea tot mai mult cunoştinţe prin oraş, de unde aducea cărţi. Mai era biblioteca şcolii şi cea orăşenească, unde era un cititor permanent. Lecturile lui erau din scriitorii clasici români: Slavici, Rebreanu, Duiliu Zamfirescu, dar şi din scrierile celor din generaţia mai apropiată, care pe atunci erau bine cunoscuţi: Camil Petrescu, Ionel Teodoreanu, Cezar Petrescu şi alţii. Îndrăgise şi clasicii ruşi: Cehov, Dostoievski, Tolstoi, Gorki Puşkin etc. Mă întreb cum reuşise să cunoască atîta lume din oraş, de la care împrumuta, mai ales, traduceri din literatura apuseană, în ediţii mai vechi în special Balzac, Remarque, Dumas — tatăl şi fiul, Thackeray, Dickens şi multi alţii. Printre cărţile citite erau şi traduceri de ale lui Jul. Giurgea, foarte la modă în preajma şi în anii războiului. Nu-i era îndrumată lectura, dar cu toate acestea găsea aproape întotdeauna cărţi bune, pe care în cele mai multe cazuri le citeam şi noi, părinţii. Îi plăceau şi poeziile: pe vremea aceea citea mai mult clasicii: Eminescu, Coşbuc (Goga, Blaga şi Arghezi erau interzişi). Mai tîrziu a făcut cunoştinţă şi cu poeziile lui Bacovia, dar prefera proza. Încercări literare din această perioadă nu am reţinut; probabil au fost, dar nu s-au păstrat, fiindcă nici noi şi nici el nu le-am dat prea multă atenţie, considerîndu-le încercări copilăreşti. Mi-aduc totuşi aminte că prin ultima clasă de liceu a tradus împreună cu o colegă — Anita Corneanu, fiica consilierului Corneanu care cunoştea bine limba germană, — un poem din Heine, care însă nefiind publicat s-a pierdut. În albumul unei foste prietene din Caransebeş — Reta Gaita, astăzi prof. Reta Tocuţi — am găsit totuşi o poezie semnată de Sorin şi care după toate probabilităţile, aparţine liceanului de 16—17 ani.

Aceste versuri şi cele scrise în primii ani de la liceul din Lugoj sînt singurele rămase de la Sorin. S-ar putea să mai fie şi altele, pe alte albume, de care însă nu ştim noi. Versuri scrise de un adolescent, cu uşurinţa vîrstei de atunci.

Şi la Caransebeş, Sorin a participat la concursurile literare, înmulţind numărul diplomelor primite. Profesorul de limba română, Traian Topliceanu, un eminent pedagog, despre care Sorin vorbea cu multă admiraţie, îl aprecia şi îl încuraja. Dar adolescentul din ultimele clase de liceu, pe lîngă cărţi, pentru care avea o mare dragoste, nu lipsea nici de la petrecerile din ultimii ani de şcoală, unde se dansa; îi plăcea dansul de cînd era mic şi a rămas cu această plăcere toată viaţa. Vara — cînd nu se ducea la Margina — era cu prietenii pe malurile Timişului, bineînţeles, nelipsindu-i niciodată cărţile. Mai erau şi plimbările în Teiuş — mai mult iarna, dar uneori şi vara — minunatul parc natural cu care era înzestrat oraşul. Aici ajungeai după traversarea unui pod de lemn peste Timiş, într-o grădină întinsă pe zeci de hectare, în plină natură, cu vile cochete între pomi fructiferi, grădină care se continua cu pîlcuri de păduri de fag şi de carpen. De sus se vedea panorama întregului orăşel, cu turlele bisericilor strălucind în soare, cu clădirile frumoase în stil baroc ale comunităţii de avere (succesoarea grănicerilor din Regimentul XIII Banato-Ilir, desfiinţat în jumătatea a doua a veacului trecut), ale liceului şi ale primăriei, aceasta ca un turnuleţ, deasupra căruia veghea „cătana neagră" amintind de tradiţiile acestei străvechi reşedinţe grănicereşti. Primăvara şi toamna, Teiuşul era acoperit cu un covor violaceu de brînduşe şi viorele, iar iarna pomii şi arborii, încărcaţi de zăpadă, creau o atmosferă de basm. La Caransebeş, la venirea noastră, se mai ducea încă o viaţă patriarhală, cu ţăranii din Potoc (cartier al oraşului) care mai îmbrăcau încă vechile lor costume de „orăşeni", puţin deosebite de cele ale ţăranilor din jur, cu ţiganii din marginea oraşului — destul de numeroşi — care purtau veste cu nasturi de argint, cu nana Iulia, la care aveam cont de lapte şi cu pieţele abundente, în care se vindea brînză de Cornereva, găini şi pui, din satele învecinate, primăvara miei cu blana creaţă, de la ţăranii din vecinătatea muntoasă a oraşului, iar toamna, porci graşi, din comunele din partea de şes, situate în aval, pe rîul Timiş.

Alt oraş, alţi colegi de şcoală şi alţi prieteni. La început au fost „colegele" lui de grupă: Didi Băleanu, Albina David şi încă o „domnişoară" al cărei nume nu-l mai reţin; mai tîrziu s-a renunţat la acest sistem de învăţătură„ dar prieteniile au rămas. Dintre colegii ciclului mediu de la liceul din Caransebeş şi de care Sorin a fost mai apropiat, mi-i amintesc pe Lia Munteanu, Stela Duvac, Olga Rafalschi, Anita Corneanu, Reta Gaita, Eftimie Hamat, Iustin Băghină, Titi Strună, N. Foiaş, Pantelimon Trulea şi Pantelimon Olariu. Au fost mai mulţi, dar de aceştia Sorin era mai apropiat şi numai pe aceştia mi-i amintesc. După terminarea liceului şi după ce foştii lui colegi s-au împrăştiat în toată ţara, singurii cu care a mai ţinut legătură au fost Lia Munteanu, în anii studenţiei de la Bucureşti, Eftimie Hamat şi Iustin Băghină; ultimului, fost inginer la Turda, mort în urma unui accident de muncă, Sorin i-a închinat o carte! Împrejurarea în care Sorin a aflat de moartea acestui prieten la care a ţinut deosebit de mult este cu totul ieşită din comun. Într-o după-amiază de vară, după ce se mutase la Timişoara — venise la Caransebeş sîmbătă ca deobicei, şi în drum de la gară spre casă, după ce a coborît din autobuz, aude doi tineri vorbind despre un accident, ca după cîteva clipe să afle că este vorba de Iustin Băghină, prietenul lui din liceu. Vestea l-a îndurerat şi ne-a fost povestită cînd a ajuns acasă şi nouă. Nu pot trece peste această perioadă a copilăriei şi adolescenţei lui Sorin, fără să amintesc despre marea dragoste ce o purta sorei lui, mai mică cu zece ani. A iubit-o şi a alintat-o cît a fost mică şi această dragoste a rămas aceeaşi toată viaţa. Era mîndru cînd se ducea — elev de liceu prin ultimele clase — cu ea la plimbare şi cunoscuţii care îl întîlneau, îi spunea că Ligia e frumoasă, iar ea, semeaţă, răspundea: „toată lumea zice că eu sînt frumoasă" .avea cinci-şase ani). Au trecut ani de-atunci şi el nu se întorcea acasă de la facultate, iar mai tîrziu din călătoriile lui în străinătate, fără să-i aducă un car, după puterile lui; acestea erau mai mici în anii studenţiei — mi-aduc aminte că în primul an, cînd a fost student la cinematografie, i-a adus o pereche de schiuri, pentru un copil de zece ani, cît avea Ligia pe atunci — iar mai tîrziu, din călătoriile lui din străinătate, darurile erau mai consistente.

Şi în anii aceştia, viaţa lui Sorin, în lunile de vară, se împărţea între Caransebeş şi Margina. Cum venea vacanţa, pleca la Margina, dar nu numai în vacanţa de vară, ci şi în cele de primăvară şi iarnă, de Crăciun şi de Paşti. Acolo erau primii ani ai copilăriei, cu flăcăi care umblau cu dubile la Crăciun şi cu lumînările care se aprindeau în joia paştilor, seara, în cimitir, încît ţi se părea că acesta a luat foc. Se integra, pe deplin, în viaţa satului, era prieten cu tineretul din sat — foştii lui colegi din şcoala primară — participa cu ei la concursurile organizate în cadrul Căminului cultural. Mai erau şi supele de găină şi sarmalele bune pe care le făcea maica Ana, precum şi cîrnaţii fripţi în tigaie şi plăcinta cu nuci, deşi în perioada adolescenţei Sorin mai era încă mofturos şi ligav la mîncare. Străbunica însă căuta să-i facă tot ce-i plăcea lui: era bucuroasă cînd neamurile şi prietenele îi spuneau că îi seamănă la chip. [. . .].

În ultimul an de şcoală, se deplasase în oraşul nostru o echipă de cineaşti din Bucureşti pentru a selecta dintre viitorii absolvenţi de liceu candidaţi la Institutul de cinematografie din Bucureşti. Şi cum lui Sorin — mare iubitor al cinematografului — după ce a fost selectat de această comisie, i-a intrat în cap să devină regizor de film, zadarnic am căutat să-l opresc îndemnîndu-l să se înscrie — fiindcă avea înclinaţii spre literatură — la filologie. Îi spuneam că Institutul de cinematografie este abia la început şi că vor mai trece ani pînă să-şi găsească drumul şi să-şi formeze cadrele potrivite; îi mai spuneam că o carieră artistică este foarte dificilă şi riscantă, trebuie să ai talent, altfel nu faci nimic şi există un mare risc de a-ţi rata viaţa, fiindcă e greu să stabileşti de acum că acest talent există. (Îmi aduceam deseori aminte de tatăl meu care, vorbind despre copii, avea o vorbă: compara copilul cu o bucată de fier călită în foc şi bătută la nicovală, din care nu se ştie ce va ieşi: „vişău" sau „bărduşă"). Toate insistenţele mele au fost, însă, zadarnice; nu a renunţat la dorinţa lui de a deveni regizor de film şi fiindcă eu eram de principiul că nu e bine să siluieşti personalitatea unui om · — Sorin împlinea în decembrie 18 ani, era aproape major, deşi fără experienţa vieţii — l-am lăsat să-şi împlinească dorinţa, urmînd ca viitorul să confirme sau să infirme temerile mele.

Cronică măruntă

FETIŢELE VESELE DE LA CABARET

• Prezent în mai toate revistele culturale din România, n-am zice că Ion Negoiţescu se reîntoarce triumfal în cultura română. • Că vorbele lui devin ascultate şi sfaturile lui urmate de tinerii (sau tinerele) care, în anii absenţei sale, au urmat alţi maeştri. • Tinerii îl privesc mai degrabă cu un fel de mirare spăimoasă decît cu adoraţia atît de necesară ilustrului nostru critic. • Care să fie pricina? Oricît l-am iubi noi pe Ion Negoiţescu, trebuie să scriem că paginile compuse de d-sa în exil sînt cu mult sub strălucirea celor de altădată. • Ca să nu mai vorbim de gafele prezente pe ici-pe colo prin părţile esenţiale. • Cea mai năzdrăvană dintre ele se găseşte în recenzia la cartea lui **Şerban Foarţă, Eseu asupra poeziei lui Ion Barbu**. • De nimic oprită, imaginaţia critică a lui Ion Negoiţescu poposeşte lîngă asemenea păreri: „Fiindcă Şerban Foarţă e bănăţean şi pentru ca prin analogie să-i scot mai bine în evidenţă originalitatea care constă în a se realiza cu ajutorul unor mijloace de expresie cît mai diferite de cele obşteşti, nu mă sfiesc a-l asemui compatriotului său Victor Vlad Delamarina, a cărui literatură dialectală ni se înfăţişează deasemeni sub zodie dificultoasă". • De-ar fi avut răbdare să caute prin vreunul din numeroasele dicţionare ale scriitorilor olteni, Ion Negoiţescu ar fi descoperit, fără dificultate, apartenenţa regională a lui Şerban Foarţă. • Iubitorul lui Victor Vlad Delamarina ar mai trebui să ştie că Victor Vlad Delamarina nu se aşează „sub zodie dificultoasă", ci scrie aşa cum se vorbea în Banatul vremii sale. • Nu mai citez frazele în care criticul pomeneşte, totuşi, deosebirile dintre Foarţă şi Victor Vlad Delamarina, fiindcă zelul nostru filobănăţean ar fi pus la grea încercare. • Nu mai cităm nici comparaţia dintre Şerban Foarţă şi Dinu Nicodin. • Cunoscînd noi capitolul despre Dinu Nicodin (fost publicat încă din vremile bune ale criticului), ne întrebăm cum va fi arătînd, în **Istoria literaturii . . .** pe care ne-o pregăteşte, ne întrebăm cum va fi arătînd capitolul despre Victor Vlad Delamarina. • Altfel, trebuie să spunem că aşteptăm cu nerăbdare cartea lui Ion Negoiţescu. • Frazele extravagante pe care eminentul critic le împrăştie prin unele reviste nu fac decît să excite curiozitatea publică, din ce în ce mai greu de excitat. • Joacă rolul pe care îl jucau, odinioară, în vremea de aur a operei, fetiţele vesele. • Dar poate că marele critic ar fi într-adevăr fericit dacă „poporul român ar trece la catolicism". • Poate că această frază nu face parte dintr-un spumos spectacol de can can, de fustiţe graţios mişcate la dreapta şi la stînga, în sus şi în jos. • Să ne fi dezvăţat cei patruzeci de ani de dictatură comunistă de asemenea rafinate spectacole? • Să-i răpim noi publicul explicîndu-i (cum face Dan Ciachir în **Cuvîntul**) ce-i cu ortodoxia mi se pare un atentat la libertatea de mişcare a d-lui Negoiţescu. • Încheierea acestui articol păgubos al d-lui Ciachir (ce, cu uimire mărturisim, i-a plăcut confratelui nostru Valeriu Ganea) spune: „Un ucenic se plîngea părintelui duhovnicesc că-l chinuie demonii şi acesta i-a răspuns: Măi băiete! Dracii nu vin la tine, ăia stau strînşi la avva Antonie: pe tine te chinuie pornirile tale rele, năravurile firii tale . . . Aşa încît să nu mai dăm vina pe ortodoxie pentru că nu se aprind chibriturile şi să lăsăm filozofia de bodegă pe seama eroilor lui Caragiale". • Ce să-i spunem noi domnului Dan Ciachir? Că vine o vîrstă în care vorbele vor să placă şi ele unora. • În Piaţa Victoriei din Timişoara se vînd la preţuri incredibile cărţi sustrase din tipografii, din librării şi de unde mai dă Dumnezeu. Cărţile lui Dinescu — berechet — cu cincizeci de lei, „Schimbarea la faţă a României", o sută şi cincizeci, „Rusoaica" (ed. Minerva) cincizeci. • Chiar sîntem sa fără cîini?

Anemone POPESCU

NICOLAE IORGA
homo scriptor

Polivalența și permanența manifestărilor scriptice, energia lui spirituală, de cele mai multe ori vulcanică și polemică, înșiruită cu pasiune și diligență pe mii și mii de pagini, îl plasează și pe N. Iorga în tipologia intelectuală „descoperită“ de un mare admirator și, într-un fel, și un discipol al său, Mircea Eliade. Este vorba de **spiritele enciclopedice** care s-au manifestat în cultura noastră (dar desigur, fenomenul este depistabil și în celelalte culturi ale lumii), de la D. Cantemir, la I. H. Rădulescu, B. P. Hasdeu, M. Eminescu și pînă la P. P. Negulescu și Mircea Eliade însuși, spirite posedate de o demonie creatoare enormă, de o nostalgie a umplerii golurilor diacronice și sincronice din perimetrul spiritual românesc, într-un efort spre monumental și absolut.

Atitudinea de homo scriptor encicloped poate fi ilustrată cu mărturii din toate planurile științifice, jurnalistice și culturale, pe care le-a dominat, neostenit, N. Iorga, decenii de-a rîndul. Polimorfismul penei sale, ce a dat substanță sutelor de volume, ca într-un soi de neliniște subterană, o formă de horror vacui, își mărturisește disprețul față de cei improductivi, într-un aforism grăitor: „Vai de omul care încape într-o singură carte“. Din perspectiva grafiei sale ciclopeene, intuitivă și mereu eruptivă, N. Iorga nu poate admite tipul de intelectual, savant sau artist, ilustrat de un Mallarmé sau Maiorescu. Între mentorul Junimii și doctrinarul **Sămănătorului** și al **Neamului românesc** (literar și neliterar) deosebirile și antipatiile spirituale sînt funciare și ireductibile. Am zăbovit, în altă parte, asupra structurilor temperamentale, de viziune și comportament ale celor două mari personalități ale culturii și literaturii române. Aici și acum, vom desprinde, din tot ceea ce a scris ilustrul istoric despre Maiorescu, doar un scurt fragment, adiacent la ideea expusă mai sus: „el (Titu Maiorescu, n.n.) va lăsa în mintea tuturor o icoană de om **mai mult decît amintirea unei opere**“ (s.n.).

Setea nepotolită a scrisului la acest ultim și genial „cronicar“, care a fost N. Iorga, nu o putem aborda acum, într-un eseu. Motivațiile ating impulsurile fundamentale ale personalității sale, centrul spiritual paidetic, structurile intime ale unui Weltanschauung mesianic și social-moral. Imperioasa cerință de a scrie depășește cu mult zonele conștientului, ale unei voințe culturale exterioare, proiectîndu-se ca o motivație de destin. „N-ai dreptul să-ți pierzi gîndurile căci nu ți le-ai dăruit tu“, scrie N. Iorga, în altă cugetare Intuiția fulgurantă a spiritului său, care îmbrățișează întregurile unor fenomene sau fapte, așa cum remarcă și Nichifor Crainic, în **Puncte cardinale în haos**, își are izvorul în straturile creatoare ale subconștientului, ca la orice autentic romantic, întrupîndu-se în idealurile de apostolat național și mesianic. În fine, pentru a nu fi tentați să credem că istoricul cunoscut și recunoscut punea preț numai pe **cantitatea** de pagini tipărite îi vom întregi concepția, folosind tot un aforism, vizînd o perfecțiune continuă un **excelsior** care străbate rîvna neobosită a scrisului: „Să-ți pară rău că ai făcut o carte rea numai cînd nu te simți în stare a face una mai bună“. Poligrafismul lui N. Iorga nu are „les affres du style“ în legătură cu reluarea și cizelarea aceluiași text, ci năzuiește spre viitoarea perfecțiune care se va ivi în spațiul aglomerat al volumelor finisate. Nu vrem nicidecum să spunem că Iorga scrie oricum, pentru că ne-ar dezminți atîtea și atîtea pagini și tomuri din vasta sa operă, vrem să sugerăm doar perspectiva estetică, specifică acestui om de geniu, producător incontinent de texte aluvionare, cu viziuni și ritmuri originale.

Din această perspectivă a supremației textului a cerut N. Iorga să se publice orice rînd scris de Eminescu, numindu-l pe creatorul **Luceafărului** și **al Doinei**, cu o sintagmă sugestivă și pătrunzătoare: „Expresia integrală a sufletului românesc: Mihail Eminescu (titlul capitolului XII, din **Istoria literaturii românești, Introducere sintetică**, 1929). Tipologic însă, savantul istoric se înscrie în altă familie de spirite, oricum, în altă modalitate de realizare, după cum am văzut, decît poetul ce mărturisea în **Icoană și privaz**: „Și eu, eu mă simt copilul nefericitei secte / Cuprins de-adînca sete a formelor perfecte“.

Uimitoarea polivalență spirituală a lui N. Iorga se manifestă și în beletristică. Paralel și îngemănat cu discursul științific, el așterne pe hîrtie, în curgerea anilor, poezii, însemnări de călătorie, aforisme, piese de teatru, **memorialistică**. Volumele se succed și în acest plan, cu regularitate, dînd sugestia de forță inepuizabilă, multiplicînd enorm bibliografia. Cercetătorul documentelor și memoriei popoarelor s-a realizat și ca scriitor în **evocarea** autobiografică dar și a „oamenilor care au fost“ pe aceste plaiuri dunărene.

Aforismele și cugetările lui N. Iorga (publicate în 1905 și 1911) sînt fulgurații ale unei afectivități focoase și ale unei minți intuitive (a se vedea eseul lui Nichifor Crainic, **Estetica lui Nicolae Iorga sau misticul fără voie**). Polihistorul „definește“ astfel maxima: „O cugetare? O latură de adevăr ce scînteie“.

Savantul mesianic, care n-a acceptat niciodată izolarea celor cu har spiritual în cetatea cărților sau imperiul ideilor, scria: „Un lucru e sigur: că ești dator a trăi. Tot așa soldatul e dator a lupta. Încolo, tu ești stăpîn și poți fi, ca și soldatul acela, un mișel sau un erou“. Privirea cugetătorului coboară de multe ori și în istoria noastră contemporană, consemnînd „adevăruri ce scînteie“ și azi: „Partidele noastre politice s-au înțeles a vorbi unele de altele și a tăcea numai cu privire la țară“. De multe ori, istoricul atoateștiutor scoate lamură de gînd, la porțile Orientului: „Obrăznicia nu este decît vechea umilință înăcrită. Nu este obraznic care să nu fie în stare să fie umil din nou“. Aforismele lui Iorga se constituie într-o carte a „caracterelor“, cu iz de la noi: „Șarlatanul modern începe totdeauna cu declarația că el luptă împotriva șarlatanilor“. Luptătorul întru spirit, învățatul mesianic, polemistul infatigabil va proclama principii și atitudini neînfricate, în raportul dintre **ucis** și **înfrînt**, uimitor de aproape de Beethoven sau Hemingway: „În cetatea dreptății tale poți fi ucis; învins însă, nu“. Tragic și premonitoriu este și în alt aforism: „Recunoașterea posterității — un giulgiu de aur pe trupul celui asasinat“.

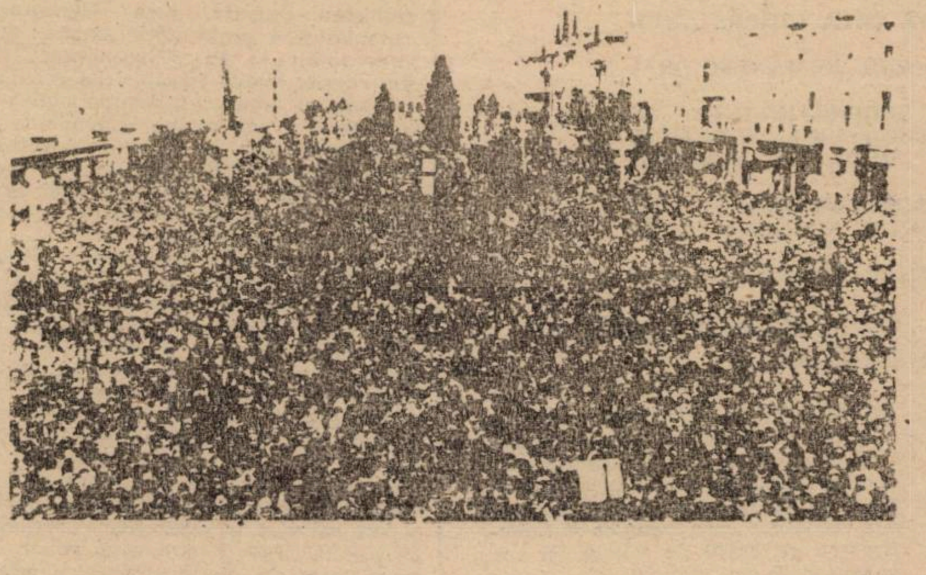

Poet autentic N. Iorga nu a fost: versurile sale sînt emanații ale micului romantism, epigonic și postemineseian. Vraja lirică a lui Eminescu pune stăpînire pe reacția și memoria afectivă a multor intelectuali din epocă. Nici eruditul N Iorga, tînărul mesianic și mai puțin tînărul „apostol al neamului“, nu se poate sustrage muzicii tainice eminesciene, reducîndu-i, inevitabil, profunzimile și ecourile: Prinși în friguri de iubire / Să glumim ca doi copii, / Să-mi spui vorbe dulci în taină, / Cum tu singură le știi. **(Din trecut)**. Să mai dăm un exemplu, unde noul versificator transcrie, la modul transei narciziace, pur și simplu armonii ale geniului înaintaș: Era un înger de copilă / Cu ochii mari întunecați, / Scînteietori și plini de milă, / Cuprinși de patimi fără saț. **(O viață)**.

Tematic, doar tematic, la noi, în poezia secolului nostru N. Iorga va evoca, în stricta contemporaneitate a rafinatului D. Anghel și înaintea lui Ion Pillat, atmosfera interioarelor bătrînești, dar fără vibrație lirică originală: Mirosuri aromite se înalță în odaie. / Ceasornicul socoate clipala liniștit. / Un flutur prins îndreaptă-aripa-i spre văpaie, / Șoptesc povești ascunse perdelele de cit **(Sonete, II)**.

Pe aceeași linie de tipologie literară, vom consemna faptul că polihistorul, amplu cunoscător și al lumii și mentalităților bizantino-balcanice, „pictează“ într-o manieră realist-pitorească pe Domnișoara Hus și pe Pena Corcodușa, „axele universale“ din viziunile lui Mateiu I. Caragiale și Ion Barbu: Trîntită-n colțul stradei — de vremuri și de boale / Albită, cu obrazul zbîrcit ca o stafidă, / Căta în silă ochii bătrîni să și-i deschidă / Cînd lumea în petreceri mergea încet la vale. **(Sonet I)**.

Poezia **Brad bătrîn** impresionează tot extraestetic, prin aceeași presimțire a tragicului său sfîrșit: A fost tăiat un brad bătrîn / Fiindcă făcea prea multă umbră. / Și-atuncea din pădurea sumbră / Se auzi un glas păgîn: / / „O, voi ce-n soare cald trăiți / Și ați răpus strămoșul nostru, / Să nu vă strice rostul vostru, / De ce sînteți așa grăbiți? //...// Moșneagul stînd pe culme drept / A fost la drum o călăuză / Și-n vremea aspră și hursuză / El cu furtunile-a dat piept.

Deși cincizeci de ani, cîți au trecut de la stingerea dramatică a cărturarului și profesorului N. Iorga, se constituie într-o perspectivă suficientă pentru apariția de aprecieri menite să surprindă, sine ira et studio, polifonia de concepții, idei și atitudini a personalității acestui mare învățat, noi nu ne simțim, nici pe departe, pregătiți să îndrăznim acest examen complex și prelungit. Ca atare, ne-am restrîns aria receptării doar la scriitorul N. Iorga.

Nivelul de creație al oricărui talent artistic intră într-o subtilă și profundă relație, fără a fi, totuși, determinantă, cu deschiderea și finețea valorizării, cu orizontul de așteptare artistică, cu plăcerea intimizării viziunilor și stilurilor, clasice, clasicizate și contemporane. Or, se știe că între tînărul Iorga, deschis și sincronizat cu orientările moderne ale artei și literaturii, prin 1890—1895, cînd scrie, de pildă, că „o formulă estetică nu ține cît lumea“ (articolul **Bătrîni și tineri**) și ideologul sămănătorist, de după 1900, cu crezurile sale amalgamate și gerontocratice, se produce o **mutație involutivă**, manifestată în respingeri violente, pamfletare ale unor certe valori ale modernității. Dintr-o perspectivă de apreciere îndatorată unui **cuviincios** pedagogic, scriitorul și criticul resping literatura „bolnavă“ a Apusului, pernicioasă, mai ales, pentru țările mici și mijlocii. **Florile răului** sînt pentru Iorga, „viziune de apocalips și catacombă“ **(Poezia veacului)**. Același ton și aceeași atitudine în ceea ce scrie despre Rimbaud și Mallarmé, despre „elucubrațiile vrednice de balamuc ale decadenței simboliștilor“ **(Volumul unic)**.

Față de marii poeți interbelici, Arghezi, Blaga, Barbu, istoricul și criticul de la **Drum drept** și **Floarea darurilor** se comportă uimitor de paradoxal, apreciind calm sau cu entuziasm „începuturile“ lor. După **Rînduri pentru un tînăr**, „scrisoare deschisă“, adresată tînărului poet Lucian Blaga, cu ocazia apariției **Poemelor luminii**, cînd Blaga ajunge însă un mare poet al „tristeților metafizice“, istoricul literar scrie despre o „curioasă transformare în inteligibil și absurd care a venit pe urmă“. „Debutul prin **Ființa** (al lui Ion Barbu, n.n.), de o mare înălțime filozofică e uimitor“, „un frenetic avînt sacru“, cu „profunde acorduri“, pe cînd **Joc secund**, cu «perfecțiile poligonale» pentru bolnavi și pentru proști“ ar fi „o copilărească sau insană învîrtire de silabe“. Trecerea de la laudă la ocară, în cazul lui Arghezi, este mai rapidă, încă din faza începuturilor acesta publicînd, în **Viața nouă** a lui Aron Cantilli, „versuri remarcabile“. Începînd însă cu **Revista literară** a lui Stoenescu, dă la iveală „versuri absurde semnate I. Theo“. E un paradox hilar și descalificant pentru istoricul și criticul literar să respingi fără drept de apel pe Arghezi, Blaga și Barbu și să lauzi extrem pe I. Popescu-Pajură, Gh. Săpunaru, D. Iov, Al. Dominic etc. (cu toții colaboratori la revistele conduse de savantul mesianic) Despre volumul lui Marcel Romanescu, **În grădina lui Teocrit**, de pildă, se spune: „De mult nu se scriseseră astfel de versuri — și rareori se vor mai scrie“. În sectorul liricii feminine, din aceleași reviste,. „d-ra Olga Vrabie avea dreptul la un loc de frunte prin drăgălășia unor bucăți“.

Dramaturgia este o altă fațetă întregitoare, practicată cu sîrguință și tenacitate de acest homo scriptor cu pană și profil parcă din alt veac, care a fost N. Iorga. Structura fundamentală a pieselor sale este tributară discursului romantic, în tirade lungi, în versuri sau proză. Deși teatrul european propusese și alte modalități dramatice: Ibsen, Wagner, Pirandello, cum remarcă, printre alții, John Gassner, eruditul și pateticul istoriograf român, pe urmele lui Hasdeu, Alecsandri, Eminescu și Davila, îmbogățește cu cele cincizeci de piese ale sale, un repertoriu median, desuet esteticește de acum, în retorica-i specifică. Subiectele, cum ne-am aștepta, sînt alese din istoria universală și națională: **Moartea lui Alexandru, Cleopatra, Sfîntul Francisc, Mihai Viteazul, Doamna lui Ieremia, Tudor Vladimirescu, Gheorghe Lazăr** etc.

Chiar un critic literar de harul și cultura lui Ion Negoițescu, care face notă aparte, prin entuziasmul său față de dramaturgia lui Iorga, nu poate oferi argumente estetice probante, ci doar generalități de tipul: „În teatru așadar, fie că este vorba de versuri sau de proză, intervine la Nicolae Iorga duhul orînduirii și al construcției clare, al formulărilor esențiale“. **(Analize și sinteze, Albatros**, 1976). Omologiile criticului trimit cel mai des, la Eminescu: la **Povestea magului călător în stele, Memento mori, Mureșan, Scrisoarea III**. Mihai Viteazul, din piesa lui N. Iorga, are în voce multe „ecouri“ de discurs literar eminescian: „Tîrgoviștea e plină de ieniceri bețivi, / Și hoți, și muieratici, de cămătari ca Iuda. / De pleava păcătoasă din vechiul Țarigrad. / Stăpînii pe avere, pe trupuri și pe cinste: / Bisericile noastre petrecere le sînt, / Și vin sunînd din săbii la sfînta liturghie, / Ca să vîneze jertfe și pradă pentru nopți...“.

Simion MIOC

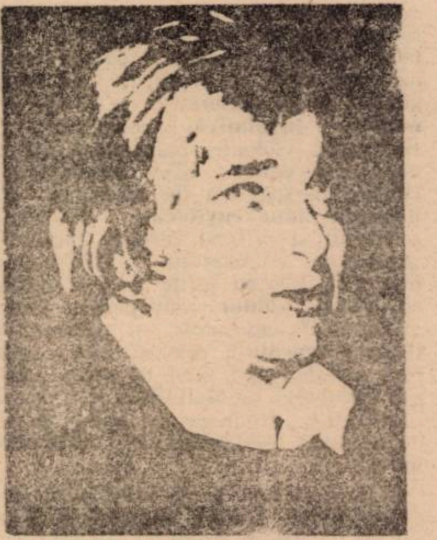

Nichita Stănescu

(31 martie 1933 — 13 decembrie 1983)

Către părintele Crăciun

Să ningă peste noi cu miei doar astăzi
Să ningă inima din noi
Noi niciodată nu am fost noroi
O spun și mieii care ning pe noi.
O, dulce mult prea dulce tu fecioară
care mi l-ai făcut pe Iesus chiar din flori ;
Ce zici că ninge mieii peste noi ?
Ce zici că ninge mieii peste seară
Și pe zăpadă că ningem amîndoi !
NICHITA
AZI

10 decembrie 1983

Junii scriitori, „acele harfe zdrobite"...

Scăpat de navetă și infiltrat în felurite redacții, scribul tînăr este insul cu sarcini de serviciu (prea multe), buzunare (prea goale), strivit de planuri editoriale (prea bogate). Cu adversari literari (prea puțini), între chilie (prea sumbră) și agora (prea tentantă), la douăzeci de pași de pragul de jos al gloriei, el se oprește, privește chestionarul (prea crispat și ușor stupid), avînd a da samă, precum urmează :

1) TRAGEȚI LINIE ȘI ZICEȚI CÎTE CEVA DESPRE ANUL LITERAR '90.

2) CE A DEVENIT DESUET ÎN MODUL ROMÂNESC DE A FACE LITERATURĂ ?

3) ESTIMAȚI, PE CÎT POSIBIL, SCHIMBĂRILE CE SE VOR ÎNTÎMPLA LA NIVELURILE SCRIITURII, IDEATICII, RECEPTĂRII ȘI, NU ÎN ULTIMUL RÎND, AL POLITICII LITERARE.

4) IMPLICAREA POLITICĂ A SCRIITORULUI TÎNĂR, ESTE EA NOCIVĂ, BENEFICĂ PENTRU CARIERA LUI ? DAR PENTRU ȚARĂ ?

5) CE SE (MAI) ÎNTÎMPLĂ CU GENERAȚIILE LITERARE ?

SIMONA POPESCU (Editura „Cartea Român ească") — DEPRESURIZAREA

1) Anul literar românesc '90 — primul an după Ceaușescu. Ce chestie nemaipomenită ar fi trebuit să fie asta ..

3) După revoluție s-a produs o bruscă depresurizare care a bulversat mentalitățile. A dispărut, de exemplu cenzura și asta va conta foarte mult într-un viitor proces de „democratizare" a limbajului literar (prea încărcat uneori, distorsionat), în antrenarea unor forme mai vii de expresie și în exersarea unei subtilități nu doar la nivelul scriiturii (o subtilitate condiționată adesea de existența unor cerberi culturali) ci a unei subtilități mai profunde, de concepție, de viziune. Apoi, realitatea românească s-a schimbat mult și, mai ales, se va schimba foarte mult. Punctul slab al literaturii române, după părerea mea, este — culmea ! — faptul că a depins prea mult de context, în toți acești ani, chiar atunci (și mai ales atunci) cînd a părut că-l ignoră. Ne putem lăuda cu mulți scriitori buni din punct de vedere al scriiturii, dar cu foarte puțini care să fi pus în mișcare idei puternice, catalizatoare . În ce privește receptarea, dincolo de toate problemele economice și financiare care contribuie din plin la o izolare de tip nou a cărții de public, mă tem realmente că se vor împuțina vizibil cititorii de calitate că va dispare (dacă nu cumva a și dispărut) vehemența fertilă cu care citeam înainte solidaritatea cititorului și profunzimea, plăcerea lecturii (care are nevoie de o liniște reală, în contradicție cu alte feluri de liniști, votate !)... Cît despre politica literară, asta-i treaba altora, să se mute și să se permute cît vor ... să-mpartă, să-și dispute, să promoveze, să distreze, să se nervozeze...

2) Cel mai desuet lucru în modul românesc de a face literatură este poezia ... Parcă-i scrisă special pentru istoriile literare, pentru manualele viitoare, tocmai bună ca să-i plictisească pe puștii de mîine(și ce puști ! și ce mai mîine !)

4) Îmi pare groaznic de rău că nu putem nici acum zice, ca Mircea Eliade altădată, că sîntem o generație fericită, care se poate ocupa, în sfîrșit, cu toate puterile, de cultură ...

5) Generația a fost, la noi, o strategie specifică de impunere într-o lume culturală înghețată gerontocrată, autosuficientă. Înțeleg că ea a fost un soi de formă de rezistență necesară. Își are partea ei pozitivă (întotdeauna la început, cînd e o solidaritate spontană, bazată pe prietenie și nu pe interes), dar și o grămadă de efecte cel puțin stînjenitoare pentru scriitor ca individualitate : el va deveni vrînd-nevrînd marioneta unor poncife generaționiste, va fi amețit cu alcoholul formulei colective și așezat în sertar la grupa himenoptere, chiar dacă face parte din grupa coleoptere (sau invers), se va lăsa parazitat de alții, asimilat, manevrat de opinii cu care s-ar putea să nu fie de acord. Cred că mentalitatea scriitorilor români e prea impregnată de această mecanică generaționistă, ceea ce împiedică pe mulți să aibă curajul de a-și asuma răspunderea unor afirmații personale. Cred că generațiile literare au fost, datorită contextului politic, necesare. Personal, nu am sentimentul că aș face parte dintr-o generație. Nu mă interesează. Mă bucur însă de cîte ori citesc un autor adevărat — fie că are 20, 40 sau 80 de ani.

Cronica teatrală

ÎN PREMIERĂ LA TEATRUL NAȚIONAL DIN TIMIȘOARA

Grădina desfătărilor ideologice

Marți, 11 decembrie, a avut loc mult așteptata premieră a Teatrului Național, cu piesa „Garden party" de Václav Havel, în regia lui Ștefan Iordănescu.

Printr-o coincidență, ar spune unii, prin sincronitate, am spune noi, spectacolul din clădirea Operei a fost dublat, un timp, de acela al unei mulțimi mărșăluind în Piața Operei și scandînd cele cîteva — bine cunoscute, deacum — lozinci anticomuniste și antiguvernamentale. Astfel că, la 10 — 15 minute după ce, îngenuncheată în fața Catedralei, mulțimea spunea „Tatăl nostru", pe scenă, în finalul spectacolului, se rostea cu neliniște răspicată: „Nimeni nu știe dacă, întîmplător, ceea ce a fost ieri nu vine, iarăși ,mîine!"

Prin faptul că are, ca personaj nenumit, limbajul totalitar, piesa lui Václav Havel, scrisă în anul 1963, își va păstra, credem, multă vreme, actualitatea și toate șansele să devină un titlu repertorial constant al scenelor din toate țările fostului sistem socialist. Și asta — mai e nevoie s-o spunem? — nu fiindcă ar ține de teatrul absurd, ci fiindcă realismul ei năucitor poate fi recepționat adecvat abia acum, cînd publicul acestor țări și-a cucerit premisele detașării necesare de absurditatea unei înscenări ce era modul său firesc de existentă.

„Limbajul de lemn" — instalat, reperat sau incriminat, astăzi, în unele publicații — nu constituie decît manifestarea palidă și identificarea sfioasă a unei entități încă vii, încă în acțiune, ce a deformat timp de decenii psihismul colectiv, prin deteriorarea sistematică a genuinității umane : gîndirea totalitară. În „Garden party" ne sînt oferite cîteva trăsături de bază ale acesteia, și anume: utilizarea abilă și constantă a sofismului, redundanța și depersonalizarea, ca să nu mai vorbim de uimitoarea aptitudine de a-și integra orice idei ce-i pun în pericol existența și de a le dezamorsa prin procedeele mai sus amintite.

Punerea în scenă realizată de **Ștefan Iordănescu** exploatează la maxim o bună parte dintre sugestiile scenariului, diferențiindu-le simbolic atît în ceea ce privește mișcarea în scenă, jocul actorilor, cît și în plan scenografic, astfel încît textul sec și voit strepezitor se mișcă protejat de o „carnalitate" seducătoare, multicoloră, îmbelșugată, dar ... la fel de seacă. Efectul de „amortizare" nu este chiar atît de intens încît să scape reflecției și, poate, a fost calculat în acest fel. Funcționalitatea lui poate fi explicată, pe de o parte, prin caracterul cerebral a piesei necesitînd deci, „momeli perceptive" și pe de altă parte, prin obținerea unui izomorfism între faptul artistic și coaja fenomenală a realității sociale în care se desfășoară. De pildă, suprasaturației cu simboluri a spectacolului îi poate corespunde o suprasaturație cu stimuli într-un cotidian altfel, încă, pauper în ceea ce privește mijloacele palpabile de realizare a unor aspirații. Tot așa se poate găsi un corespondent dulcegăriei fade și monotone a ilustrației muzicale, ce ține, în aceeași basma, coji de pîine, nestemate, sîmburi de măslină, monede din aluminiu, cuburi de gheață, perle, oglinzi, rodii etc. Sau, la fel de bine, „independentei" actoricești ce creează, uneori senzatia că spectacolul este un fruct zemos, în care se intersectează dramatic săbiile unor puneri în scenă diferite. Ceea ce contează este fructul și, poate, aici este sursa eventualei frustări în care e lăsat spectatorul: prea multe tăișuri, de prea multe feluri. Prea riscant, așa, de unul singur și fără experiență. El a uitat — sau nu știe — că nu e decît un singur tăiș. Că regizorul îi oferă mai multe — din abundență — trăgînd nădejdea că, între atîtea, îi va fi imposibil să nu recunoască tăișul. Cum să-și facă altfel, **tăietura ideologică**? În concluzie, nu poate fi exprimată decît o tristețe: spectacolul putea să fie extraordinar. Nu-i lipsea cine știe cît. Putea fi un ... buzdugan. Cît despre actori, numai bine. Cu o dezvoltare asupra „independenței" deja pomenite care, la urma urmei, e comprehensibilă dacă ne gîndim că actorii respiră același aer în care laxitatea statuturilor și rolurilor, fragilitatea ierarhiilor, ispita compulsivă și angajarea cvasi-iresponsabilă în proiecte care să compenseze cît de cît (la spartul tîrgulu) uriașul deficit de realizare personală, se amestecă și ne-nvăluie capul, inima, ca un ... nor.

AURORA SIMIONICĂ, în rolul Bozenei Pludkova, realizează un portret pregnant al casnicei rudimentate în reacții de compulsia axioasă spre conformitate ca valoare supremă și ca unică sursă de satisfacție Este bine surprinsă crisparea, lipsa de naturalețe a acestui tip psihologic la vîrsta adultă și relaxarea umanizantă, cîștigată o dată cu debutul senilizării care, singură, poate da naturalețe și șarm unui tip uman obținut prin polizare ideologică constantă. **Sandu Simionică**, în rolul lui Oldrich Pludek, compune un „cap de familie" a cărui sărăcie interioară este mascată, inițial, de stenicitatea prescrisă rolului și, la senectute, de un somn permanent, cu foarte scurte — și nesemnificative — întreruperi. Un fiu introvert, ca adolescent, și un bărbat ce-și construiește cariera cu îndrăzneală și calcul, face **Armand Calotă** în Hugo Pludek. Dacă Petr Pludek — interpretat de **Cristian Cornea** — simbolizează inteligența refuzului și a ieșirii din plasa prescripțiilor ideologice Hugo Pludek o ilustrează pe aceea captată de fascinația puterii totalitare. Este de altfel, personajul care demonstrează că, prin istețime și adecvată cunoaștere a mecanicii ideologice se poate acumula putere, nomenclaturiștii înșiși căzînd victime unei forme mai complexe — decît cea practicată de ei înșiși — a sofisticii ideologice. El „crește" pur și simplu din Ferda Plzak, specialist în deschiderea ședințelor, interpretat excelent de **Romeo Bărbosu.** Acest personaj nu numai că este bine intuit, construit, dar are și o forță considerabilă. Viclenia dinamică exercitată în depistarea și combaterea „lîncezelii discuțiilor", tandrețea și căldura cu care sînt provocate „deschiderile", ca și promptitudinea necruțătoare în „lichidarea" acestora, sînt doar cîteva trăsături ale unei compoziții de mare autenticitate. Secretarul și Secretara, interpretați de **Horia Ionescu**, respectiv **Mălina Petre**, realizează personajele cele mai complexe. Paznici și prizonieri, salahori și funcționari, mașini și animale, tinzînd — prin „discursul" corporal — spre condiția de plantă ca spre o eliberare, întrucît „omenescul" este complet devalorizat prin prelucrarea sa în discursul ideologic, ele sînt singurele capabile de suferință. Cum textul suferinței lipsește — căci strigăte ca: „Sînt și eu femeie !" sau „Aș vrea să fiu copac !" sînt doar zgomote rebele, deocamdată — el este articulat exclusiv corporal. Aici creația actorilor are un rol decisiv și este remarcabilă chiar dacă „este" din — în — alt spectacol. Debutul Mălinei Petre pe scena Naționalului timișorean se distinge prin prospețime și consistență, originalitate. Îl salutăm cu bucurie. O poștăriță gingașă și feerică, „din altă lume", este creată de **Alina Secuianu** în rolul Amalkăi. Descinderile ei „par en haut" sugerează, prin grațiozitatea gen „conte de fée", că „sus" ar mai putea fi și altcineva decît ministrul adjunct Kalabis ... **Eugen Motățeanu** ne prezintă un director în pragul „lichidării" pe care resemnarea îl face flasc. Suficient de șters pentru a fi verosimil, dar prea placid pentru a fi autentic.

Scenografia — lui **Petre George** și a **Mihaelei Păcuraru** — este de-a dreptul luxoasă din punctul de vedere al investiției de talent și inteligență. Ea nu produce, pur și simplu, o ambianță adecvată pentru text, ci **îl traduce** și **dezvoltă** prin mijloacele specifice.

Încheiem aici schița asupra acestei interesante premiere și vă invităm la grădina zoologică, la minister, la circ, la închisoare, la blocul nostru, la ... Garden party.

Aurora DUMITRESCU

PUZZLE

N **„COMEBACK" FULMINANT.** lăsat să treacă o perioadă de timp e a verifica dacă revenirea pe sce- muzicii rock a lui Vincent Damont nier (alias **Alice Cooper**, foto) va stitui cu adevărat o reuşită sau ativa de revenire a americanului fi un eşec asemănător celui trăit în 2 de către Chubby Checker, regele ist-ului. Ei bine, la ora actuală e Cooper e din nou un nume res- tat, de astă dată de o nouă gene- e. Vă amintiţi cu siguranţă de pe- da nu prea îndepărtată în care fre- am entuziasmaţi la culme „School's ". Dar parcă numai această piesă? e piesa amintită şi „Poison", ce ează pe LP-ul „Trash", artistul a t prilejul să mai spună cîte ceva limba rock-ului-spectacol. Alice per rămîne unul din principalii onenţi ai Show-urilor **Horror**, căci tru acest artist pe care Salvador i l-a numit „Geopoliticus Child" rtalizîndu-l pe pînză, vizualul nu te fi despărţit de prestaţia sonoră, asta alcătuind împreună cu imagi- un ambient menit să transfere licul în universul fantastic propus imaginaţia sa. În spectacolul de re **succes „Alice In Horror Land"** r, dincolo de piesele muzicale me- să contureze o lume stranie domi- ă de şerpi şi ghilotine, reptile prinse toate parcă din filme, Cooper domină spectatorii exploatîndu-le abilitate setea de senzaţii tari, atît tari, încît la spectacolele sale sînt niprezente ambulanţele care trans- tă la spital pe cei mai slabi de în- . Paradoxal; în sălile spectacolelor Cooper domină nu adolescenţii, ci trecuţi binişor de vîrsta acestora. **„PLAY BACK" ŞI ARTIŞTII DE UĂ PARALE.** Ne miră faptul că vista ieşeană amintită mai sus abun- în ştiri care se referă la o muzică mercială, depăşită, pe care noi cre- am că n-o mai ascultă nimeni. Mi- ea noastră e justificată, deoarece a- stă revistă e o apariţie interesantă, e documentată, pe care o apreciază lţi melomani. Se pare că C.C. Catch Dieter Bohlen au intrat sub pielea oldovenilor... ◆ **CARMEN MURE- N, TOTUŞI, NU PLAGIAZĂ...** Ni- lae Preda, confratele de la publica- „Viaţa Capitalei" o acuză pe cîn- reaţa Carmen Mureşan de plagiat. devărul e că această dotată solistă plagiază, ci oferă versiuni de şla- re la modă prompt, cheltuind proba- o doză de energie demnă de o cau- mai bună. Nu ne dăm în vînt după semenea còpii, preferînd versiunile iginale, dar de la ce face Carmen ureşan pînă la plagiat e o cale la- l de lungă ca de la Timişoara la ünchen prin Cehoslovacia). ◆ **„TE UITĂ CUM NINGE..."** Răsfoind filele calendarului, observăm că puţine au mai rămas pînă la cea din urmă zi a anului. Să vedem cîteva aniversări şi evenimente legate de luna decembrie. Pe 1 XII se nasc: Gilbert O'Sullivan (1946); Bette Midler (1945) şi Lou Rawls (1936). În 3 XII se naşte olandezul George Baker (cel cu „Paloma blanca", (1944) şi Crooner-ul american Andy Williams (1936). Tot acum se naşte Ozzie Osbourne (1948). În 8 XII se naşte Jim Morrison, regretatul pilon al grupului american „The Doors" (1943) şi artistul de culoare Sammy Davis jr. (1925) a cărui relativ recentă dispariţie ne-a întristat. În 11 XII se naşte Brenda Lee (1944) şi Jermaine Jackson (1954). Era s-o omitem pe Dionne Warwick, celebră interpretă de culoare, mătuşa lui Whitney Houston (1941). Tot pe 10 XII, dar în anul 1967, interpretul de muzică Soul Otis Redding va muri într-un accident aviatic. În 12 XII se nasc: Frank Sinatra (1915); Charlie Rich (1932); Connie Francis (1938), iar cu o zi mai tîrziu văd lumina zilei Ted Nugent (1949) şi John Anderson (1954). O dată memorabilă pentru întreaga istorie a muzicii rock: în 15 XII 1928 se naşte americanul Alan Freed, primul prezentator radio care a oferit ascultătorilor Rock'n Roll-ul. Noua muzică a şi fost botezată astfel de către Alan Freed, „naş" după cum se vede. În 17 XII 1962 grupul „Beatles" apare pentru prima oară pe micul ecran, iar pe 18 XII (1943) se naşte Keith Richard, component al legendarei formaţii „Rolling Stones". În fine, pe 19 XII 1944 vede lumina zilei Alvin Lee („Ten Years After").

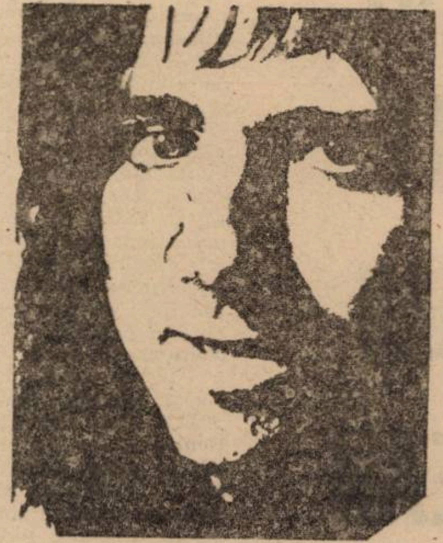

Petru UMANSCHI

La fanion

Fără chef, cîte ceva despre fotbal

● Nu mai are nimeni chef de mers pe la meciuri în săptămînile astea şi stadioanele sînt tot mai goale. Bine că s-a terminat turul că dacă mai continua vreo trei-patru etape se jucau meciurile în cadru confidenţial şi cred că nici scorurile nu se mai aflau. Poli, aţi văzut, e ditamai premianta, căţărîndu-se pe un fain-frumos loc patru, la numai un punct de liderul cu cobiliţă. Ca să fiu mai pe placul contabililor ce citesc această rubrică, am să vă spun imediat că la finele turului Poli are 23 de puncte, un golaveraj de 26—16, din cele 17 meciuri a cîştigat 10, a pierdut patru şi a remizat în trei. În clasamentul „adevărului" are plus cinci. Toate bune şi frumoase ar spune fanii acestui club, ai acestei echipe în al cărui arbore genealogic s-au mişcat picioare celebre ale fotbalului românesc, numai că lucrurile nu stau chiar aşa. Se pare că un mai vechi conflict iscat între antrenorul Costică Rădulescu şi rectorul Institutului Politehnic a ajuns, odată cu consumarea primei jumătăţi de măsură a campionatului, în stare cronică. Disputa se referă, după cîte ştim, şi la Casa oamenilor de ştiinţă, — fostul hotel al Partidului —, imobil pe care clubul Politehnica doreşte să-l obţină pentru totalul său uzufruct. D-l rector refuză acest lucru şi gestul a avut darul — ca să zicem aşa — să menţină tonusul iritării. După cum am aflat acum cîteva zile, d-l C. Rădulescu este sigur că un gest pur formal al dînsului a fost de natură să fie luat ad litteram. Mai precis, este vorba despre o cerere de pensionare, cerere întocmită spre a preîntîmpina o neplăcută situaţie la ceas de criză. D-l Rădulescu îi bănuieşte de duplicitate pe d-nii Ciugudean şi Boiţ, ba chiar a adus în discuţie mult disputatele deplasări în străinătate ale unor membri din conducerea clubului. Tot o manevră de îndepărtare a actualei bănci tehnice este şi fenomenul curios — şi pentru noi, de altfel — al neplatei salariului d-lui Buzoianu în ultimele patru luni. Deocamdată, acestea sînt faptele prezentate de d-l Rădulescu, ale cărui argumente fotbalistice sînt greu de refuzat: în acest an, el a reuşit cu echipa să strîngă 50 de puncte. Deci, nu doreşte să fie pensionat.

● Miercuri s-au jucat 16-imile „Cupei României" la fotbal şi Poli a trecut hopul în faţa unei echipe siglate la maxim C.F.R. B.T.A. Bucureşti, activantă prin divizia C. La Televizie s-a arătat meciul dintre marele Dinamo şi Electroputerea Craioveană, întîlnire adjudecată de cei bucureşteni poliţai abia în min. 90, e drept, cu un gol superb de la o distanţă aproape imposibilă. Surpriza cea mare a manşei a constituit-o bătuta administrată de Cavalerii Fluierului Bistriţa — în afara oricărei competiţii oficiale pînă acum — prim divizionarilor de la Progresul Brăila. E drept, înainte vreme mentalitatea majorităţii echipelor româneşti de fotbal faţă de „Cupa României" a fost una de abordare circumstanţială din moment ce cîştigătoarele erau dinainte cunoscute. Poate acum să se fi schimbat ceva.

● **Maradona îşi face valizele?** După cele mai recente declaraţii ale lui, se pare că da. Veţi constata singuri echivocul destul de ciudat: „Nu vreau să plec din Napoli, dar jinduiesc să trăiesc mai liber, fără presiunea insuportabilă a calcio-ului. I-am spus deja totul preşedintelui Ferlaino la Stuttgart. Sînt gata să-i dau toţi banii înapoi dacă mă lasă să plec. Am îmbătrînit deja şi am început să am probleme fizice".

● **Cinci ex-redegişti în naţionala Germaniei.** În 19 decembrie, la Stuttgart va avea loc amicalul Germania — Elveţia. Cum se ştie, cele două naţionale germane s-au reunit la 21 noiembrie în sala Operei din Leipzig. Cei cinci foşti internaţionali est-germani convocaţi la lot de către Berti Vogts sînt Brautigam, Sammer, Doll, Thom şi Kirsten. Primul este portar şi joacă la Jena, Sammer este mijlocaş la Stuttgart, iar ultimii trei sînt atacanţi — Doll, la Hamburg, Thom şi Kirsten la Leverkusen.

Marcel TOLCEA

CUM SE CERE O DEMISIE

(urmare din pag. a 9-a)

Înăuntru erau soldaţi înarmaţi cu căşti verzi pe cap. Treceau peste tot, cu figuri speriate, activişti, securişti, ofiţeri de armată şi de miliţie. De afară se auzea prin zidurile groase vuietul mulţimii scandînd lozinci. Am intrat în sala de şedinţe. Era acolo un grup masiv de ciocoi comunişti. În fruntea lor stătea ursuz, la masă, chiar primul-ministru Dăscălescu. Mi-am dat seama de cum am intrat că aici, în sala asta cu stema şi steagul P.C.R., cu masa aceea acoperită cu pînză roşie intram în lumea veche de care afară eram despărţiţi şi că prin asta ei au un ascendent asupra noastră. Parte din cei care au intrat s-au fîsticit, erau intimidaţi, au început să ceară anumite lucruri economice: salarii, apă caldă şi alte lucruri de felul ăsta, cu care posacul de la masă se grăbea să fie de acord şi să dea asigurări că aşa va fi. Atunci i-am împins pe cei din faţă, m-am apropiat de masă şi i-am spus lui Dăscălescu: „Bună seara, domnule!". Toţi cei din jur s-au uitat la mine surprinşi de parcă l-aş fi înjurat de mamă. Aproape toţi erau cu hainele umflate într-o parte. Aveau arme. O clipă mi-am spus că n-o să mai ieşim vii din sala aceea. Se uitau la noi ca la nişte gunoaie netrebnice cărora le-au făcut hatîrul să-i primească acolo, la ei. Şi cum sînt şmecheri, au început să tragă discuţia spre probleme particulare. Atunci le-am spus că voi scrie eu tot ceea ce doresc oamenii de afară. Şi să ştii că multe din cererile noastre de atunci sînt şi astăzi valabile, ceea ce arată că am fost înşelaţi şi minţiţi. Aşadar, am cerut să ni se spună cine a dat ordin să se tragă, apoi să fie pedepsiţi toţi cei care au tras din cadrul armatei şi din securitate. Ne mai interesa, atunci ca astăzi, aflarea numărului morţilor, ca şi o transmisie în direct la radio şi la televiziune ca să explicăm ţării ce vrem noi, timişorenii, şi anume, demisia lui Ceauşescu şi a guvernului, organizarea de alegeri libere. În momentul în care am citit treburile astea din carneţelul cu care am venit de la fabrică, au amuţit cu toţii. Nu mai ştiau ce să spună. La fel fac şi astăzi: cînd le ceri adevărul despre crimele din Revoluţie, tac chitic şi pe urmă îţi zic că eşti legionar şi că vrei să-i destabilizezi.

Dăscălescu ne-a privit în aşa fel încît nu ţi-ai putut da seama ce are în cap şi a început să o sucească în felul lor obişnuit: că nu este informat despre situaţia din oraş, că are nevoie de cîteva zile şi alte şmecherii dintr-astea fără nici o valoare. Atunci i-am spus aşa: „Domnule prim-ministru, în lipsa preşedintelui statului (Ceauşescu era plecat atunci în Iran) dumneavoastră aveţi toată puterea. Dacă nu cunoaşteţi situaţia din ţară, trebuie să vă daţi demisia". A fost un moment de stupoare, toţi încrăvătaţii aceia au înţepenit de neruşinarea mea, pe urmă au explodat, că adică cum îmi permit eu, un pîrlit din stradă, să cer demisia încruntatului de la masă.

L-am întrebat pe Dăscălescu de ce nu notează cererile noastre. Alt moment de stupoare. Văzînd că duce mîna la buzunar după pix, toate slugile de lîngă el au sărit să-i dea pix şi hîrtie. I-am spus că nu cerem pe loc să ne răspundă, ci peste un sfert de oră. Au explodat. Cum ne permitem să-i somăm. Să nu uităm că armata poate oricînd să vină peste noi. Le-am spus: „Domnilor, nu uitaţi că nu mai sînteţi voi puterea, ci oamenii de afară. Pe urmă am ieşit pe balcon şi m-am prezentat mulţimii, mi-am spus numele şi le-am zis că sînt tehnician la **Detergentul** şi am trei copii. Le-am spus chiar şi adresa, pe urmă i-am anunţat că i-am cerut lui Dăscălescu demisia lui Ceauşescu şi a guvernului. A fost o bucurie fără margini. Oamenii simţeau că noi, cei dinăuntru, îi reprezentăm, că nu-i trădăm. De asemenea, am simţit cînd m-am întors în sală că de data asta aveam noi un ascendent asupra lor, aşa că altfel m-am aşezat la masă. Simţeam că o apucasem definitiv pe un drum fără întoarcere.

Savu Ioan, tehnician la Întreprinderea de detergenţi, atît pe timpul odiosului, cît şi în vremurile tinerei noastre democraţii. Preşedinte al asociaţiei „Tăt Banatu-i fruncea" şi membru al „Alianţei Civice".

TIMIȘOARA, REVOLUȚIA ȘI VOCILE BERLINULUI RĂSĂRITEAN

4 noiembrie 1989. Berlin, Alexanderplatz. O adunare uriașă. Se vorbea de un milion de oameni care cereau și totodată impuneau drepturi elementare ca libertate, democrație, respectarea demnității umane, renunțarea la totalitarismul comunist și înlăturarea de la conducerea țării a Partidului Socialist Unit German, principalul vinovat de marasmul celor patru decenii de „Republică Democrată Germană“. După mai bine de trei săptămîni de tensiuni și incertitudini privind posibila reacție a forțelor de ordine, ziua de 4 noiembrie a fost hotărîtoare pentru marile răsturnări care au dus în final la reunificarea Germaniei. La ei **nu s-a tras !** Iar trupele sovietice nu s-au mișcat din cazărmi. Revoluția pașnică a populației est-germane din toamna lui 1989 s-a revărsat liber, fără vărsare de sînge, în toate marile localități ale fostei R.D.G., cuvintele nobile și stimulatoare rostite atunci, la 4 noiembrie, de personalități proeminente ca Stefan Heym, Christa Wolf, Heiner Müller, Christoph Hein, Friedrich Schorlemmer, Konrad Elmer, Steffie Spira ș.a., devenind, pentru germanii de est, primele „texte ale libertății“. Stefan Heym asemuia uriașa adunare din Alexanderplatz cu „o fereastră în sfîrșit deschisă, după toți acești ani de stagnațiune spirituală, economică, politică“. Iar Christa Wolf constata : „Fiecare revoluție eliberează și limba. Ceea ce pînă acum părea atît de greu de rostit, alunecă deodată ușor și liber de pe buze“. A urmat, la 9 noiembrie, „anularea“ sinistrului Zid al Berlinului, apoi primele adunări de la Leipzig care cereau vehement **reunificarea**. Deci, un popor matur european, își recucerea Libertatea, salutînd în același timp cu entuziasm procesele de liberalizare din Polonia, din Uniunea Sovietică, din Ungaria, „revoluția de catifea“ din Cehoslovacia și aștepta parcă, în zilele din noiembrie-decembrie 1989, ca și în România să se întîmple ... „ceva“.

Și S-A ÎNTÎMPLAT ! Întreaga presă a fostului Berlin răsăritean, indiferent de orientarea ei politică, a reacționat chiar de la început reflectînd o stare de spirit generală, solidară cu sublimul curaj al populației timișorene. Primele știri, încă vagi și imprecise, despre mișcările și masacrul de la Timișoara au electrizat populația Berlinului. Sub titlul **Demonstrații împotriva încălcării drepturilor omului**, cotidianul **Berliner Zeitung** (16/17 dec.) anunța că „în jurul a 300 de oameni s-au adunat ieri în fața bisericii din Pankow, pentru a protesta împotriva încălcării drepturilor omului în România. Acțiunea a fost organizată de Uniunea Artiștilor Plastici și de alte grupări similare. Demonstranții cereau intensificarea măsurilor oficiale în vederea rezolvării problemelor din România“. Un alt comunicat, apărut de astă dată în **Neues Deutschland** (19 dec.), comunica încă din titlu că **Massmedia din București păstrează tăcerea**, în timp ce textul preciza, printre altele : „Știrile de luni seara ale televiziunii române, la fel ca și presa bucureșteană, păstrează tăcerea cu privire la evenimentele de la Timișoara și din alte orașe. În capitală situația părea calmă. Patrule întărite de miliție marchează imaginea străzii. În cotidiene au apărut doar comentarii prin care se solicită măsuri aspre de pedepsire a încălcării legalității. «România liberă» vorbește de «acțiuni asociale»“. Același cotidian berlinez anunță închiderea de către România a granițelor cu Ungaria și cu Bulgaria. În aceleași pagini din 19 decembrie, berlinezii puteau citi titluri ca **În România — proteste împotriva politicii guvernului** sau **Timișoara a fost înconjurată de armată.** În această zi de marți, berlinezii află cu claritate : În orașele de vest ale României, Timișoara și Arad, mii de oameni au protestat în cursul zilei de duminică împotriva politicii guvernului. Conform unor știri, transmise prin canalele de televiziune maghiare și austriece, s-au produs ciocniri violente cu forțele de miliție. Numeroși tineri au fost bătuți de forțele de represiune, numeroase persoane au fost arestate. Miliția a intervenit împotriva mulțimii cu aruncătoare de apă. Cea mai mare parte a tinerilor scandau lozinci anticeaușiste și au ars portrete și cărți ale lui Nicolae Ceaușescu“ **(Neues Deutschland)**. În același articol se precizează : „Declanșarea protestelor din ambele orașe în care viețuiesc numeroși locuitori de naționalitate maghiară, a constituit-o evacuarea cu forța a unui pastor evanghelic, care s-a pronunțat de mai multe săptămîni în apărarea drepturilor populației maghiare“.

Asemenea știri trezesc în întregul Berlin surpriză, stupoare, revoltă împotriva comunismului dar, mai ales, un val de simpatie și solidaritate cu populația răsculată a Timișoarei. În zilele de 20, 21 și 22 decembrie se intensifică acțiunile pentru a determina guvernul de atunci, al lui Hans Modrow, de a se pronunța oficial împotriva conducătorilor de la București. Cresc în amploare și articolele de presă, ca și comentariile de televiziune referitoare la situația de la Timișoara. În fața ambasadei române de la Berlin, grupul de inițiativă „Solidarität mit Rumänien“ organizează o „permanență“ ce afișa lozinci de tipul: „Ceaușescu Mörder, Solidarität mit Rumänien“.

Din ce în ce mai multe cotidiene, precum **Berliner Zeitung, Junge Welt, Der Morgen, Neues Deutschland, Neue Zeitung, Mitteldeutsche Neuste Nachrichten** (din Leipzig) ș.a.m.d. își sporesc atenția față de Timișoara, toate, FĂRĂ EXCEPȚIE, situîndu-se pe poziția populației răsculate Era reacția firească a unui popor care suferise și el de pe urma minciunilor și opresiunii unui regim totalitar ! Era reacția firească a unui popor care, abia de la 4 noiembrie, gusta din plin libertatea, democrația, exteriorizarea nelimitată a propriei identități. Referitor la România, Neues Deutschland (20 dec.) revine cu detalii în articolul **Liniște de mormînt la Timișoara și Arad.** Preluînd un comunicat budapestan, articolul transmite informații detaliate asupra brutalității cu care au acționat forțele de represiune la Timișoara și Arad. Sînt menționate tunurile cu apă, vehiculele blindate, tancurile, atacurile la baionete și, mai ales, numeroasele împușcături auzite pînă în miez de noapte. În acele zile, sub imperiul evenimentelor de la Timișoara, publicistul Marcus Hannover se întreabă **I-a sunat oa › Conducătorului ultimul ceas ? (Berliner Zeitung**, 20 dec.). Articol profetic, de vreme ce a fost redactat în zilele în care dictatorul se afla în vizită la Teheran, iar regimul său părea atotputernic ! „Este greu să comentezi — scrie M. Hannover — actul sîngeros al puterii din România, cînd tu însuți trăiești într-o țară care s-a aflat doar la un fir de păr distanță de o «Piață a Păcii Cerești» și care abia și-a scuturat corsetul stalinist. Și totuși : este cerută și necesară o poziție clară tocmai pentru că dorim cu toții să ne eliberăm de acele structuri care au impus interzicerea criticilor și avertismentelor, da, acelea care au intimidat un întreg popor și l-au introdus într-o cămașă de forță ...“ Finalul plachetei citea parcă în sufletul oamenilor de pe străzile Timișoarei : „Oare mișcările de la Timișoara și Arad înseamnă ultimul ceas al conducătorului ? Pare că Ceaușescu se poate sprijini încă, în întreaga țară, pe susținători credincioși. Dar din aceștia au avut și alți puternici ai lumii care, asemenea lui, s-au erijat în constructori ai unui viitor luminos și care în fapt s-au dovedit groparii tuturor ideilor umaniste“.

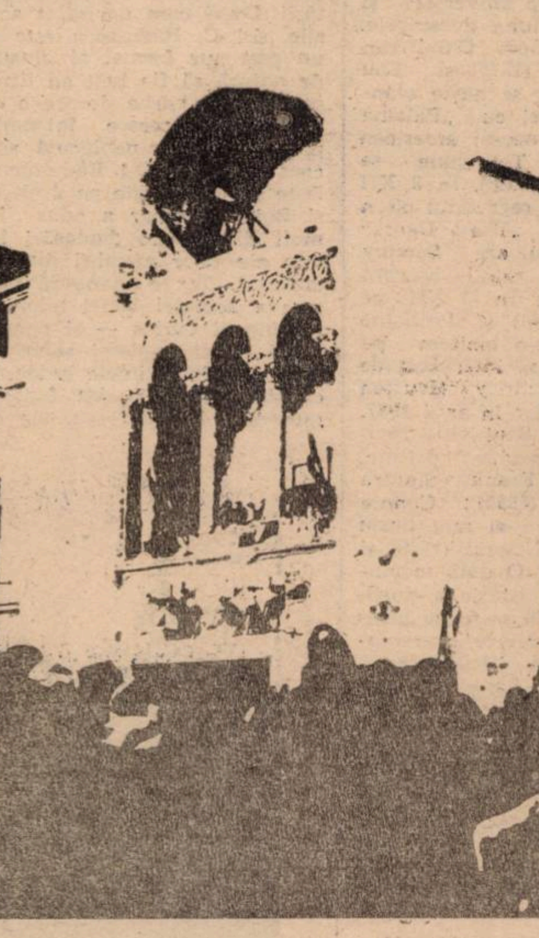

Știrile se succed apoi cu repeziciunea caracteristică atît evenimentelor, cît și temperamentului ziaristic. **Berliner Zeitung** (21 dec.) vorbește despre trei la patru mii de morți pe străzile Timișoarei, despre oameni vînați din elicoptere, despre uriașele demonstrații din ziua de miercuri, despre necesitatea convocării urgente a Consiliului de Securitate al O.N.U. Se anunță proclamarea „stării de necesitate“ asupra părții de vest a României, apoi, în coloană alăturată, condamnarea de către Camera Populară a R.D.G. a violenței folosite în România împotriva populației civile. Iar ampla demonstrație care a avut loc în fața ambasadei române, începînd de la orele 16, convocată de un grup de inițiativă din cadrul Institutului de Chimie Anorganică al Academiei Germane, a subliniat și mai mult solidaritatea berlinezilor cu Timișoara. O știre minusculă, emoționantă, înghesuită într-un colț de pagină : „Un grup de cetățeni români cu domiciliul stabil în R.D.G. a constituit la Cottbus o inițiativă cetățenească sub numele «Renașterea României». Ea este deschisă cetățenilor din întreaga lume. Grupul cere înlăturarea imediată a regimului Ceaușescu, formarea unui guvern democrat și cercetarea imediată, sub control O.N.U., a ciocnirilor din România“ **(Berliner Zeitung**, 23 dec.).

În dimineața de 22 decembrie, toate ziarele berlineze anunță, din surse maghiare, iugoslave și ale A.D.N.-ului: **Greva generală la Timișoara**. Din **Neues Deutschland** : „În orașul românesc Timișoara, chemarea la greva generală de joi a fost urmată întru totul (...). Mii de oameni s-au îndreptat spre centrul orașului purtînd drapele românești, pentru a participa la un mare miting de protest împotriva comportamentului sîngeros față de demonstrațiile din zilele trecute. Demonstranții cer continuu abdicarea lui Nicolae Ceaușescu. Conform afirmațiilor unor martori oculari, de miercuri începînd, armata și miliția nu i-au mai atacat pe demonstranți (...). Ofițeri și soldați s-au solidarizat cu demonstranții și au participat la miting ...“. În ceeași zi, **Junge Welt**, ca și **Berliner Zeitung** dau publicității emoționanta **Chemare** a grupului „Solidarität mit Rumänien“ : „Noi, cetățeni ai R.D.G., apelăm la prietenii noștri din Praga, Varșovia, Budapesta, Sofia, Moscova și Berlin : participați în ziua de sîmbătă, 23 decembrie 1989, orele 14, ora Europei Centrale, la o demonstrație internațională sub semnul omeniei și păcii, împotriva terorii sîngeroase declanșate în România de o dictatură putredă împotriva propriului popor Aprindeți lumînări, pregătiți pancarte, organizați grupuri mobilizatoare Cereți ca mass-media să dea expresie vocilor protestatare pe un astfel de ton, încît să fie auzite și în România. NO PASARAN !“

În aceeași zi friguroasă de 22 decembrie apar în presa din Berlin și primele semnale despre întinderea revoluției pe străzile capitalei României. Titluri semnificative din **Junge Welt Berliner Zeitung, Der Morgen, Neues Deutschland** aduc treptat în prim-plan un alt spațiu geografic românesc : **Agitații grave au cuprins și Bucureștiul, Armata trimite tancuri împotriva demonstranților din București, Tancuri în București. Execuții la Timișoara** etc. etc. **Berliner Zeitung** (22 dec.) reproduce Declarația prin care Consiliul de Miniștri al R.D.G. cere hotărît guvernului român să pună capăt încălcării drepturilor omului și actelor sîngeroase. Într-o adevărată avalanșă de comunicate și reportaje, se distinge din nou — inspirată de cuvîntarea dictatorului român de miercuri seara — o „intervenție“ a lui Marcus Hannover sub titlul **Despre masacrul provocat de cinism.** Spicuim : „...după tăcerea de la început, dictatorul Ceaușescu a rostit românilor, la televiziune, o cuvîntare asupra perspectivei din care trebuie privite evenimentele din ultimele zile, precum și tratamentul lor sîngeros. (...) El numește teroriști pe toți cei care — lipsiți de apărare — au fost călcați în picioare de teroarea blindată. Califică intervenția armatei drept datorie față de patrie, apreciind ca datorie tocmai faptele care aruncă țara într-o baie de sînge. Și pune în seama serviciilor de spionaj străine evidentele cauze interne care au declanșat conflictul. Nu ne este oare și nouă familiară, sub o altă înfățișare, o asemenea interpretare a lucrurilor ?“ **Berliner Zeitung**, 22 dec.)

Atenția presei berlineze se îndreaptă apoi firește înspre tensionatele evenimente din București, paralel cu cele de la Sibiu, Brașov, Cluj etc. Cu majuscule e anunțată prăbușirea regimului Ceaușescu, fuga și-apoi arestarea celor doi tirani și a camarilei lor slugarnice. Guvernul de-atunci al R.D.G.-ului, precum și numeroasele grupuri de inițiativă, numeroși intelectuali și alți oameni de bine au salutat cu inimile pline victoria poporului român. Timișoara rămîne ca un simbol al unui început plin de curaj și de martiriu, cum o afirmă și editorialul **Steaguri de doliu pentru țara vecină**, corespondență din Budapesta a lui Bernd Runge, publicat în **Junge Welt** (23/24 dec.). Același ziar anunță cu majuscule, firește pe prima pagină (27 dec.) : „ROMÂNIA ESTE LIBERĂ — CEAUȘESCU A FOST EXECUTAT !“.

Comentariu și traduceri de
Corneliu **NISTOR**

COLECTIVUL DE REDACȚIE : MIRCEA MIHAIEȘ (redactor șef), CORNEL UNGUREANU (redactor șef-adjunct), ADRIANA BABEȚI (secretar general de redacție), LUCIAN ALEXIU, PAUL EUGEN BANCIU, IOSIF COSTINAȘ, VIOREL MARINEASA, MARCEL TOLCEA, DANIEL VIGHI, CORNEL BOGDAN, CAROL SEBESTYEN, DORU BRANEA Prezentare artistică, NICOLAE LENGHER.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele: 3 33 90, 3 33 76 și 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Paginatori : Nicolae BERECHET, Călin PASCARU ;
Linotipiști : Tiberiu LAZĂR, Gelu DOGIOIU, Mirel UNGUREANU,
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907.

ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

SIBIU

sumar
51-52

1990 – EROI, STAFII, PERSONAJE

(ÎN PAGINILE 8—9)

ORIZONT

SAPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA • NR. 51—52 (1230) 21 DECEMBRIE 1990 • SERIE NOUĂ, ANUL II • 16 PAG. 5 LEI

SĂRBĂTORI ȘI RITURI

A fost să fie ca luna decembrie, aflată sub zodia Săgetătorului, să adune în răstimpul scurt al cîtorva săptămîni, cele mai grave și înălțătoare sărbători ale românilor. Și toate înaintea salbei de colinde dintre Sfintele Zile ale Crăciunului și Anul Nou. Zile ale creației ce ne îndeamnă la meditația întru sacralitate, obiectivată de noi în dragoste față de aproapele nostru, libertate, lumină familială A fost să fie ca trecerea spre iarnă să determine ca acumulările de umilință și durere ale acestui popor răbdător, ajunse dincolo de orice limită, să răbufnească eliberator printr-un sublim tragism, spre victorie. În chiar prima zi a acestei luni, cu 72 de ani în urmă, românii și-au putut vedea împlinit visul Marii Uniri, ca doar cu cîteva zile înaintea Crăciunului, acum un an, să fie învingători într-o revoluție disperată dusă împotriva totalitarismului și a celei mai cumplite dictaturi comuniste.

Purtăm în noi, însă, un destin ciudat, ce adună în zilele dinaintea Nașterii Domnului, o transcriere apocrifă a unor file de la celălalt capăt al Noului Testament : Săptămîna Patimilor, drumul Golgotei și Răstignirea. Se pare că fără această cale a purificării prin sacrificiul suprem să nu ne putem bucura, să nu putem accede spre Nașterea lui Isus. Totul seamănă cu un ritual unic în lumea creștinătății, care propune mereu aducerea unor jertfe umane pe altarul marii sărbători. Și dacă ar fi numai atît încă ne-am putea situa între popoarele zămislitoare de mari mitologii.

Avem însă o nefastă dăruire de har de a ne citi sărbătorile într-un decupaj negativ, de a ne devora pînă la banalizare marile personalități. a coborî cu obstinație la nivelul celor mai mărunte cerințe ale zilei, marile aniversări. Politicul ne rescrie nu numai istoria, ci și sufletul. Sărbătoarea Națională a devenit însăși Ziua Marii Uniri, dar ne-a descoperit mai dezbinați ca oricînd, adînciți într-o boală morală ce pare fără tămăduire. Fastul golitor de conținut din anii trecuți a fost înlocuit cu austeritatea superpazei Puterii. Și Ziua Marii Uniri a fost sărbătorită de fiecare român în taină. Neîncrederea și suspiciunea au năpădit iarăși sufletele ce se pregăteau să cinstească memoria eroilor Revoluției din decembrie, căci țara arată ca înaintea unui război civil. Dacă experiența franceză de la 1789 învăța lumea că revoluțiile își devorează propriii copii, asistăm acum, cu teamă și consternare, cum copiii revoluției române o devoră. Acei „înalți copii“ aflați acum la cîrma Puterii. Distrugem orice semnificație sacră cu o nefastă bucurie a clipei ce trece, distorsionăm sensul aniversar pentru a ne recupera sărbătorile din dreptul unui calendar rece, aproape străin, pentru că, dacă nu sîntem capabili să ne ridicăm la înălțimea unor mari oameni, a unor mari zile ale acestui popor, le coborîm în mîzga uniformă a cotidianului pentru a ne fi la îndemînă. Scuza e „politicul“. El să fie mecanismul ritualurilor noastre păgîne din decembrie ? Oare ne trebuie în fiecare an jertfe pentru a putea să ne bucurăm de Ziua Nașterii Mîntuitorului, să ne putem aduce aminte că sîntem creștini? Doamne, mai întoarce fața din cînd în cînd și către noi !

Paul Eugen BANCIU

LA CONFERINȚA

În sălile cît s-a ținut Conferința Alianței Civice la București, adică în perioada 13—15 decembrie, am avut parte de ploi cu ușoară lapoviță, camere încremenite de frig cu becurile furate la hotel Union și de ședințe la Ateneul Român interesante, entuziaste sau demagogice, în funcție de vorbitori. Dincolo de intențiile bune, de un program politic echilibrat, înscris într-o Cartă care rezumă un document de peste 30 de pagini alcătuit de specialiști, am remarcat și un viciu care îmi pare a fi al întregii opoziții. Există și în cadrul Alianței un minus organizatoric. Ar trebui depășite reflexiile înalt teoretizante în favoarea unui limbaj politic mai accesibil maselor, dublat, acesta, de un activism concret prin care să se poată face o pedagogie politică, socială și economică eficientă.

DESPRE TANGOU

În toată vremea discuțiilor am stat în spatele sălii, lîngă Prelipceanu, Uricaru, Bogdan Ghiu și Florin Iaru. I-am văzut la ședințele Alianței și pe Dorin Tudoran, Mihnea Berindei și Emil Hurezeanu. Au fost aproape toate personalitățile opoziției intelectuale și politice din țară, de la Corneliu Coposu, Doina Cornea, Adrian Marino, Petre Stoica și pînă la alții care nu aparțineau vreunui partid, cum ar fi scriitorii Ana Blandiana și Nicolae Manolescu sau Ioan Mănucu, inginerul de la Regionala Căi Ferate Craiova care s-a împotrivit trimiterii minerilor în Capitală, în iunie.

O parte a discuțiilor mi-am notat-o în carnețel. Pe urmă am renunțat. Unii vorbitori căutau să descifreze în ceața crizei naționale petecul senin al unei rezolvări miraculoase. La fiecare intervenție de felul acesta, Florin Iaru ne dădea asigurări că s-ar putea iniția ceva dacă președintele ar avea bunăvoința să își dea demisia, iar parlamentarii să își ia un concediu pînă la organizarea unor alegeri anticipate. Aceasta a fost pînă la urmă concluzia Conferinței. Nu s-a găsit altă soluție mai convenabilă. Plecarea acestor domni care au blocat procesul de promovare a democrației este însă o dulce utopie. De fapt, prin ei, noi sîntem prizonierii unei mentalități comuniste conservatoare, existentă în primăvara anului în curs. Este adevărat că de atunci încoace lucrurile au mai evoluat și că această mentalitate s-a mai subțiat, întrucîtva. Rolul Alianței Civice este legat tocmai de modificarea omului nou al lui Ceaușescu care, din păcate, există. Propaganda comunistă a dat roade atîta timp cît critica greșelilor puterii — care nu sînt de loc puține — este asimilată cu injuria și complotul destabilizator. Domnul Șora a și vorbit în acest sens despre necesitatea găsirii unor mijloace concrete prin care Alianța să devină un catalizator capabil să ușureze dialogul partidelor de opoziție și să concretizeze acțiunile politice într-o pedagogie a democrației. Omul nou trebuie să devină omul normal, eliberat de instinctele de subordonare necondiționată față de guvernanți. Societatea civilă trebuie să-și consolideze conștiința independenței sale prin toate organismele pe care și le-a creat, de la sindicate pînă la societățile născute din necesitățile complexe ale comunității civice. Alianța Civică intenționează să dea coerență acestor inițiative fără a se angaja în lupta pentru putere, intențiile ei fiind mai degrabă de corectare și de control public al acestei lupte. Scopul politic al Alianței Civice vizează, după spusele domnului Șora, beneficiile democratice ale întregului corp social.

În pauza dintre ședințe, în ultima zi, chiar înaintea conferinței de presă, Ioan Buduca i-a prezentat subsemnatului o serie de scenarii politice posibile care păreau, prin concluziile lor, un fel de schițe de roman polițist. În timp ce beam citro din pahare de plastic, Buduca a hotărît că spre deosebire de bulgari, la care opoziția este de centru-stînga, prin urmare întreg eșichierul este deplasat spre această parte, la noi lupta este mult mai acută deoarece se dă între stînga extremă și intransigentă, mascată democratic, și dreapta tradițională. Din această cauză rezultatele opoziției sînt atît de firave. În momentul în care raportul electoral s-ar echilibra, România ar avea șanse să-și accelereze procesul de democratizare. Din păcate, la ora actuală, structura veche este încă foarte rezistentă pentru că se simte amenințată în chiar interesele ei imediate de către ofensiva celor din opoziție. Procesul de măcinare al vechii structuri se află însă în plină desfășurare, un aliat prețios fiind în această luptă chiar criza economică. Aceasta din urmă îl obligă și pe premierul Roman să își radicalizeze programul guvernamental în felul celui al opoziției, ceea ce este o lipsă de fair-play politic față de un electorat care și-a pus în el speranțele pentru păstrarea, remaniată cosmetic, a lumii vechi. FSN-ul a fost, în toată vremea campaniei electorale, beneficiarul unei mentalități conservatoare, speriată de nou. În guvernare însă s-a substituit reformatorilor, ceea ce a condus la o a doua mișcare abilă politic, după aceea a constituirii FSN-ului ca partid politic, apărut în perioada marilor lupte televizate cu teroriștii necunoscuți. Această manevră a durat, în deplina ei „puritate revoluționară“, atîta timp cît FSN-ul a declarat că nu va participa la alegeri. În acest timp a acumulat un capital de popularitate care a putut foarte greu să fie contracarat de către partidele de opoziție. Mai există o ruptură în urma luptei politice. La ora actuală, contestația puternică a opoziției civice, mai ales, a împins spre extrema stîngă susținătorii FSN-ului. Voi da două exemple, dintre atîtea altele posibile: la Iași s-a sărbătorit, la Teatrul Național, comemorarea unui an de la încercarea din 14 decembrie 1989 de a organiza o manifestație anticomunistă. La terminarea întîlnirii, participanții au fost întîmpinați de un grup de gospodine FSN care i-au huiduit, strigînd lozinci pro-Iliescu și Petre Roman. La Piatra-Neamț, în data de 16 decembrie, un grup de susținători ai Alianței Civice au încercat să ducă o coroană de flori și să o depună la cimitir în memoria martirilor Timișoarei. Au fost întîmpinați de un grup masiv de susținători ai Frontului care au rupt coroana și au molestat micul grup de simpatizanți ai eroilor timișoreni.

Toate aceste lucruri uimitoare se nasc din intoleranța totalitarismului sădit în sufletele oamenilor. Așa se explică și evenimentele din Alba Iulia.

În prima zi, Stelian Tănase a adresat un mesaj de suflet și de inimă lui Dumitru Iuga și a analizat caracterul nociv al televiziunii. După el, Constantin Ticu Dumitrescu a vorbit despre cinismul puterii relatînd o scurtă convorbire avută în curtea Grupului de dialog social cu Silviu Brucan:

Brucan — Știți voi ce-i ăla un tangou?

Dumitrescu — Nu știm!

Brucan — Măi, oameni buni băi într-un tangou trebuie să fie unu' care conduce ca să iasă pașii".

— va urma —

Daniel VIGHI

Comemorare „sărbătorească”

În 17 decembrie, cînd Timișoara era în doliu, Parlamentul comemora într-un mod, trebuie să recunoaștem, original, martirajul eroilor ce au început Revoluția. Atît de original, încît durerii i s-a adăugat uimirea. Am asistat la același consens al acuzațiilor și incriminărilor de tot felul, pe care în urmă cu un an, cu aceeași senină îndîrjire și sinceră revoltă, îl vedeam îndreptat asupra orașului nostru. Și atunci am auzit la fel de prompte scandalizări în fața minorității ce venea să tulbure liniștea publică și să conteste, la numai o lună, votul de încredere, acordat încă o dată secretarului general de suflarea majoritară peceristă. Puteam presupune că cei care luaseră atitudine atunci (prin presă și televiziune) împotriva Timișoarei o făceau din frică, din lașitate, din oportunism sau pur și simplu pentru că dezastrul era profitabil pentru ei, dar nu o făceau sigur pentru a apăra o idee. Într-un context democratizat, parlamentarii majoritari (sau, mai exact, unii dintre reprezentanții acestora) care, cu aceeași lipsă de sfială și opacă agresivitate îi acuză pe timisoreni, încercînd să-i învrăjbească pe „maturii politic“ care au tăcut, cu „imaturii“ care au ieșit în stradă în aceste zile, pretind a avea dreptate în numele ideii înseși de democrație, ce stă la baza inscăunării lor.

Ceea ce par ei a uita însă e însăși temelia construcției democratice care a făcut posibilă demnitatea cu care au fost investiți: sîngele nevinovat care a curs pe străzi în decembrie trecut. El reprezintă sacrificiul unei minorități pentru a salva majoritatea de înțelepciunea care îi dicta să îndure la nesfîrșit, să se mulțumească cu cît de puțin, să facă orice compromisuri și să mai găsească și mii de argumente pentru a le justifica. Acea minoritate ne-a dat șansa de a ne izbăvi, de a deveni mai drepți, mai buni, mai curați. Cum a fost folosită această șansă se vede cu ochiul liber. Simptomul cel mai clar și mai îngrijorător e chiar tendința de a uita sau de a vorbi la modul cel mai abstract cu putință despre sacrificiul acelor tineri („extremisti“, desigur, și „manipulați“) care au fost dispuși să moară pentru adevăr.

Cei care au ieșit în stradă la Timișoara în aceste zile sau au intrat doar în grevă, indiferent pentru ce motive, mînați de disperare sau de mizerie, vor, în ultimă instanță, indiferent de lozincile pe care le strigă, un singur lucru: adevărul. Adevărul în primul rînd despre concetățenii lor morți: cine i-a omorît, cine e vinovat, cînd vor fi trași la răspundere criminalii și cine îi protejează, dacă nici acum, la un an de la duminica de 17 decembrie ce ne-a cutremurat inimile, nu ni se spune nimic despre aceste lucruri. Problema este lăsată să moară de la sine. Politica amînărilor a dat totdeauna roade: ea permite adevărului să se camufleze, iar celor ce luptă pentru el să obosească, mai ales că lupta aceasta a devenit una de zi cu zi. Nu va fi însă posibil „să ningă cu liniște în sufletele noastre“ (ca să citez un alt orator), indiferent de cîtă libertate vom avea și de cîte revendicări se vor fi împlinite, atîta timp cît problema morților nu va fi limpezită. În orașele-martir se va ieși în stradă atîta timp cît puterea va considera că se poate legitima moral, altfel decît limpezind-o. Atîta timp cît o ocultează și nu îi dă un răspuns, nimic nu va sta în picioare. Ca-n balada Meșterului Manole, construcția se va nărui mereu Sacrificiul a fost făcut, dar conștiința națiunii nu acceptă pînă la capăt ideea în numele căreia el s-a înfăptuit.

Parlamentarii care pretind a reprezenta această conștiință nu înțeleg că puterea nu poate niciodată emana ca parfumul din trandafir și nu e durabilă dacă nu se întemeiază pe adevăr. Legitimitatea parlamentarilor a fost posibilă nu datorită votului de la 20 mai, ci prin moartea eroilor de la Timișoara, București, Cluj, Sibiu, Brașov ș.a. Această realitate refuză ei să o asume. De aceea sînt atît de îndîrjiți și de opaci, de aceea nu-și pun problema de ce au ieșit de fapt în stradă iar, cei de la Timișoara.

Orbiți de disputa ce nu îi onorează întotdeauna, folosind adesea o retorică prea bine cunoscută pentru a mai fi credibilă, o parte din parlamentari văd în manifestațiile de la Timișoara tentative de a li se ocupa de către alții scaunele sau acte iresponsabile. E posibil ca într-o țară în care criteriul moral a fost atît de grav afectat, să fie iresponsabili cei care nu doresc puterea și nici să facă jocurile acesteiea. Dar mă întreb, cum pot fi calificați aceia care într-o zi consacrată comemorării morților tineri, găsesc prilejul cel mai nimerit pentru a se răfui cu aliații de pînă mai ieri sau de a-și exersa talentul oratoric în tirade de un umor îndoielnic și uneori de o vulgaritate ce stimula nestînjenit buna dispoziție și chicotelile unui grup parlamentar nu foarte restrîns. „Vesela serbare“ la care am asistat (datorită TVR în direct), de care opoziția părea și ea intimidată, era din cînd în cînd întreruptă de aplauze puternice, atunci cînd persiflările erau găsite a avea mai mult haz sau tonul acuzațiilor era mai ferm și mai strident. Nu același entuziasm l-a stîrnit propunerea de a oferi celor căzuți sau răniți și altceva decît bani sau vorbe omagiale. Era vorba de o recompensă morală liniștitoare pentru noi toți: să se oficializeze interdicția ca armata să mai tragă vreodată asupra unor demonstranți neînarmați. După grozăvia de acum un an, cred că nimeni, din cei cu conștiința curată, n-ar fi ezitat nici o clipă să adopte o asemenea hotărîre. Dar, multe credeam în decembrie trecut și nu s-au înfăptuit și încă și mai multe din cele ce se întîmplă acum nu ne-ar fi părut atunci posibile. Între acestea și reflecția unei tinere parlamentare cu privire la cei cărora le-ar încredința sau nu viitorul copiilor ei. O asigurăm că îl are în propriile mîini și nu e cazul să-l mai încredinteze nimănui, atîta timp cît nu va uita că cei care i l-au încredințat ei au fost, printre alții, copiii Timisoarei, morți sau orfani nevinovați, frați buni cu studenții care azi sînt în grevă.

În încheierea ședinței, Al. Bîrlădeanu și-a frecat bucuros mîinile spunînd că nu mai are nimic de adăugat, atît de bine au fost exprimate toate acolo. Cu asta sîntem de acord: nici nu se putea mai bine și mai limpede!

Smaranda VULTUR

ANCHETĂ „ORIZONT" !

De ce (abia) așteptați să treacă anul 1990 ?

JOS
UCIGAȘII
COMUNIȘ

ANA BLANDIANA

Pentru că nu mă simt făcută pentru viața mea. De ce ? Pentru că înainte de 1990, Răul și Binele erau despărțite net și simțeam cum — cu excepția unei infime minorități — lumea se afla, chiar dacă nu avea curajul să o mărturisească, alături de mine, de partea Binelui. În timp ce acum, în acest ultim an, Răul a reușit să se travestească atît de savant în Bine, încît m-am descoperit adesea, cu uimire și spaimă acoperită de ură și acuzată că mă încăpățînez să susțin că nu e vorba decît de un travesti.

(**Doamnei Ana Blandiana i-am adresat și o altă întrebare :** De ce refuzați să fiți lider ?").

Pentru că nu mă simt făcută pentru asta, iar ideile mele nu mai pot să-și păstreze limpezimea atunci cînd intră în cîmpul magnetic al puterii. De altfel, la oroarea mea de posturi politice contribuie cu siguranță și spiritul în care am fost crescută : am crescut într-o casă în care se credea cu sinceritate că Octavian Goga a fost un mare poet, pe care o adevărată nenorocire națională l-a făcut să decadă pînă la rangul de prim-ministru.

ROMULUS RUSAN

Pentru că este în legea firii ca el să treacă. Întrebarea este cum va rămîne. Cred că va rămîne ca un an tulbure, în care principalul efort a fost să fie stăvilită avalanșa minciunii și dezbinării. Pînă nu va fi dezlegat adevărul și nu va fi refăcută unirea morală a forțelor democratice va rămîne impresia neîmplinirii. Aștept un an mai limpede, mai adevărat, căci limpezimea și adevărul sînt la fel de importante ca pîinea.

SMARANDA ENACHE

Dacă decembrie 1989 a fost intervalul supremelor speranțe, 1990 a fost anul contrastului dintre iluzii și decepții, un an în care fiecare zi a amestecat lacrimile de bucurie cu stările de greață, punîndu-ne la grea încercare fagila ființă. Poate la anu' realitatea va fi mai clementă sau noi mai vaccinați...

ALEXANDRU SĂVASTRU
(Asociația „15 Noiembrie")

Nu mă grăbesc să închei acest an. A rămas prea puțin timp pentru tot ce ne-am propus să facem. A fost un an plin de evenimente foarte importante, dar...

IOAN VIOREL BOLDUREANU

Mai întîi, aștept să treacă anul dintr-un sentiment îndătinat : cum că marile schimbări ar sta în puterea timpului, a înnoirii anului. Dar, slabă nădejde că, bieții de noi, am ajuns iarăși sub vremuri ; ori, vai nouă, poate nici n-am purces de unde-am fost.

Al doilea, abia aștept să treacă anul pentru ca să se vadă că Puterea nu cunoaște soroace, că nu-i pasă de trecerea vremii, că socotindu-se instaurată (emanată și apoi legiferată) în perspectiva eternității, este dispusă să mai piardă un an agricol (întîrziind legea fondului funciar) decît să piardă marea proprietate colhoznică asupra pămîntului, rapit cîndva țăranilor. De unde și legitimitatea întrebării lansate de simpatizanții Puterii : „Unde sînt țăranii, că pămîntu-i la noi ?"

În sfîrșit, aș dori ca anul acesta să nu fi trecut, ori să treacă mult mai încet — și asta nu cu speranța că, gîndind mai pe-ndelete, Puterea ar face-o mai temeinic adică în folosul nostru, al tuturor — pentru a crește mai vîrtos pădurile, pentru a se produce hîrtie, pentru a se satisface cerințele la export, iar din ce rămîne să fie suficientă ca, la prețuri omenești, să apară și cărțile care, odinioară, nu puteau vedea lumina tiparului din motive ideologice. Ori, de nu, să crească măcar producția de soia pentru noile sortimente de salam (cu prețuri „liberalizate", desigur) !

DANA DIMINESCU
(redactor la Editura de Vest)

Nu știu dacă anul care vine va pune capăt crudei dezordini pe care o trăim. Agonia ei chinuitoare nu va sfîrși o dată cu acest an.

MIRCEA NEDELCIU

Eu nu aștept să treacă. El trece fatalmente. Mie mi-a plăcut anul ăsta. De ce ? Pentru că a fost foarte animat.

ELENA ȘTEFOI

Dacă plecați de la premisa că abia aștept să treacă, atunci musai că așa trebuie să fie. Deși eu cred din fragedă pruncie că „n-aduce anul ce aduce ceasul" și că „fiecare pasăre pre limba ei piere". Cît despre motivele care ar putea „susține" graba de a intra în 91, ele sînt nenumărate, se înghesuie unele peste altele, conform criteriului politic atoatestăpînitor pe la noi, de cam multă vreme, în orice domeniu : iacă, zic eu, nu mi-au plăcut niciodată aniversările și, Dumnezeu să mă ierte, în '90 am ținut-o, ca și în '89, tot într-o aniversare ; poate prin martie '91 vom aniversa patru luni de la revoluția de anul acesta contra revoluției de anul trecut, iar în decembrie '89 vom sărbători cu toții un an de la revoluția din '90, pentru că, dîndu-ne seama de imperfecțiunea „bine lucrată" a acesteia, să pregătim o nouă aniversare revoluționară în 1993. Și uite-așa, poate mă trezesc și eu în 2 000 aducîndu-mi aminte că, atunci cînd am învățat operațiile aritmetice, am făcut niște calcule sugerate de afirmațiile celor bătrîni și din aceste calcule reieșea că, la sfîrșitul lumii, voi avea 46 de ani.

IOAN BUDUCA

Pentru că toate lucrurile promise de finele lui 1989 par a se împlini abia în 1991. Iar dacă nu toate aceste promisuni, măcar una dintre ele, cea mai importantă : „Jos Ceaușescu !".

RADU G. ȚEPOSU

Aștept să treacă anul ca să văd cum sărbătorește lumea ziua de Sfîntul Ion, fiindcă anul trecut am fost ocupați cu revoluția

DAN CIACHIR

1. **Din superstiție numerică ;**
2. **Din instinct de spectator, întrucît, după orice răsturnare istorică, apare în prim-planul social un contingent de protagoniști care, în proporție de 80%, se reîntoarce în anonimatul din care a venit. Și asta se întîmplă cam în decurs de un an ;**
3. **Pentru că un an este echivalent ca durată cu rodajul unui om în posttotalitarism ;**
4. **Pentru că în 1991 sper să regăsesc revista „Orizont" în București.**

TUDOREL URIAN

Sincer să fiu, nu aștept cu nerăbdare sosirea noului an. Nu îndrăznesc să mă gîndesc la ce va fi anul viitor, atîta vreme cît nu știu nici măcar cum se va sfîrși ziua de azi. De o bună bucată de vreme nu-mi fac proiecte decît de pe o zi pe alta. E mai sănătos așa. Și mai comod. Mă scutesc pe cît posibil de deziluzii prea mari.

SOFIA ARCAN

Aștept ca 1990 să treacă la fel cum a trecut oricare alt an, cu încredere, adică, în cel care urmează. Cu încredere în 1991, pentru că sper că se vor auzi, acolo unde trebuie, și nevoile noastre, ale scriitorilor. Cu speranța deci că în 1991 cultura își va recîștiga locul și drepturile pierdute.

ALEXANDRA INDRIEȘ

„Eu nu „abia" aștept să treacă ! Într-un fel Ana Blandiana are perfectă dreptate cînd ne spune că nu este bine să facem din coincidența de timp 16-22 decembrie 1989 — 16—22 decembrie 1990 un paralelism magic și să ne punem o credință superstițioasă în ideea că, dacă victoria nu va veni în 22 decembrie, s-ar putea să nu mai vină deloc. Sigur că victoria ar putea să vină în ianuarie sau în februarie. Totuși, mie mi se pare — și am motive temeinice să o gîndesc — că sîntem în mare pericol și că s-ar putea ca mai tîrziu să fie niciodată ! Ceea ce s-a întîmplat ieri, 17 decembrie, în Parlament, mă face să aștept cu mare aprehensiune anul 1991. Mă refer nu numai la mînjirea Timișoarei și a miracolului unirii între muncitori și studenți, ci mai ales, la amenințarea directă cu armele de foc. Faptul că propunerea unui parlamentar de a se adopta o hotărîre prin care să se interzică utilizarea armelor de foc împotriva populației neînarmate a fost întîmpinată cu o totală indiferență și nu a fost nici măcar supusă la vot, mă face să mă simt ca în 20-21 decembrie 1989. Liberi dar singuri Asediați. În pericol .. Iată de ce cred că soarta noastră și a țării se joacă și acum — ca și atunci — în ultimele zile ale lui decembrie...

LIVIU IOAN STOICIU

Comemorăm un an de la renașterea speranțelor de libertate ale poporului român : transgresînd zilele Crăciunului, de dinainte și de după, crezînd pentru o clipă, o clipă cît o revoluție interioară, că am prins pe însuși Dumnezeu de picior...

Uitînd că libertatea nu există decît acolo unde începe adevărul : unde începe, nu ? Și ce amarnică dezamăgire: visul nașterii Domnului nu a coincis decît la suprafață cu „facerea" lumii noastre noi ! În profunzime, trezirea la realitate însemnînd deja sfîrșitul oricărei iluzii. Comunismul reformat, de fapt, avînd să confiște și atîtea morți ale Revoluției... Ce să mai spun ? Un gînd pios eroilor lunii Decembrie 1989: jertfa lor nu va rămîne neplînsă nici în aceste zile cînd sărăcia națională, lehamitea și sila față de noua dictatură nu cunoaște margini... Ce folos ? Comemorăm un an de violență...

Deocamdată, după un an de „tranziție" nu ar trebui să putem decît să ne revoltăm împotriva resemnării populare: că „țara are nevoie de liniște"?. Liniște a bătăilor inimii...

Dar ce o mai fi în sufletele noastre? Puterea politică de azi nefiind în ceruri în mîinile nesigure ale Domnului. Nu, cu picioarele pe pămînt, Noua Putere a României este în mîinile acaparatoare și ferme ale domnului Ion Iliescu (și ale camarilei sale), destabilizatoare...

CIPRIAN BANCIU
(student, redactor la „NU")

Pentru că a fost un an plin de minciuni, pentru că a fost anul în care nu am avut timp să citesc nici măcar o pagină de carte, pentru că a fost anul în care Ceaușescu s-a scris cu I mare, pentru că a fost anul în care a fost distrusă speranța. Este anul în care, în 21 Decembrie, ziua s-ar putea să aibă 25 de ore.

Cornel BOGDAN

DECLARAȚIE A ALIANȚEI SOLIDARITATEA UNIVERSITARĂ TIMIȘOARA

De ce ne-am asociat la greva studenților ?

Dorim să menționăm de la început că ideea unei greve politice studențești, ca și preparativeele pentru acesta nu au aparținut cadrelor didactice nici măcar la nivel de sugestii sau nuanțe. Subliniem acest lucru nu din teama de răspundere, ci pentru a demonstra maturitatea politică a studenților noștri și implicarea lor în viața socială a țării

Dacă ne-am raliat acestei idei am făcut-o după o analiză responsabilă a situației din țară și a rolului nostru ca intelectuali, în viața social-economică și implicit politică a României

Iată prezentarea succintă a motivelor care susțin gestul nostru :

1. Prejudicii grave aduse poporului român prin crearea deliberată a unor situații confuze începînd din decembrie 1989 și pînă în prezent (culminînd cu evenimentele de la Tg. Mureș, București și Alba Iulia).

2. Utilizarea discreționară a televiziunii pentru a deruta opinia publică, ceea ce a creat o imagine extrem de nefavorabilă poporului român în străinătate, cu urmări grave pentru interesele națiunii române.

3. Absența oricărei intenții de a incrimina sistemul comunist și pe reprezentanții notabili ai acestei ideologii, oferindu-se, în schimb, interminabilele și anostele procese ale zilelor din decembrie.

4. Discreditarea armatei securității și poliției ca instituții fără a se proceda la epurarea grupurilor compromise în întreaga perioadă de activitate ; este oare bine ca poporul să nu aibă încredere în propriile instituții oficiale ?

5. Prezentarea voit confuză a activității SRI în raportul Măgureanu, rezultînd certitudinea că nu se intenționează modificarea esențială a concepțiilor și metodelor de lucru.

6. Absența oricăror clarificări ale evenimentelor ce s-au derulat după 22 decembrie 1989.

7. Acțiunile multiple și consecvente de învrăjbire a populației : muncitori cu intelectuali, ortodocși cu greco-catolici, români cu maghiari, timișoreni cu restul țării etc.

8. Menținerea în Parlamentul țării a unor persoane acuzate de crimă sau hoție fără nici o verificare temeinică a probității morale a acestora.

9. Concentrarea puterii în mîinile unei singure persoane care dispune atît de armată, cît și de SRI

10. Amenințarea cu recurgerea la forță, inclusiv intenția de a se trage în cei care nu sînt de acord cu activitatea unor oficialități.

11. Degradarea VOITĂ și stimulată a întregii vieți economice și sociale a țării, afirmație argumentată de labilitatea hotărîrilor guvernamentale și de o serie de fapte probante :

(Continuare în pag. a 14-a)

UN EPISOD DIN VIAȚA DOINEI F.

Cînd ai 20 de ani și un anumit fel de a fi, traumele pe care ți le-a provocat un trecut nu prea îndepărtat se vindecă repede. Te ridici deasupra a ceea ce a fost oribil, precum însuși Mîntuitorul s-a înălțat din mormîntul pe care i l-au hărăzit niște biete ființe pămîntene. Cînd ai 20 de ani și din belșug ceea ce francezii numesc „joie de vivre" mai poți crede că nu toți oamenii sînt meschini, bolnavi de orgoliu și avizi de putere. Îți poți imagina cu destulă ușurință și o Românie izbăvită pentru totdeauna de minciună și frică. Poți fi încrezător că tu (și alții, aidoma ție) vei ajunge să trăiești în acea Românie. Pentru că e foarte firesc să crezi toate astea cînd ai 20 de ani și un anumit fel de a fi.

Ne-am întîlnit în Complexul studențesc. Ei au fost dintre cei care n-au plecat acasă în dimineața zilei de 18 decembrie. Patru băieți din anii mari. Am hotărît să mergem la București, să le spunem oamenilor ce s-a întîmplat cu adevărat, în Timișoara. Nu mai știu cine a avut ideea asta, dar am fost, imediat, toți cinci de acord.

Am plecat în seara zilei de 19 decembrie. Ne-a fost frică. Ne gîndeam că în tren vor fi securiști și ne vor lua la rost. Eram pregătiți să spunem că mergem în excursie la București, că n-am fost niciodată în Capitală, și așa mai departe ...

Unii călători ne-au întrebat ce se întîmplă la Timișoara. Le-am spus cîte ceva, vag, ne era frică, nu puteam ști cu cine stăm de vorbă.

Am ajuns la București în dimineața zilei de 20 decembrie. Pe străzi era plin de milițieni. De patrule ale armatei. Și, din loc în loc, niște tineri înalți, bine făcuți, îmbrăcați în negru. Supravegheau strada.

Am mers la hotel „Banatul". Acolo am stat eu, de mai multe ori, cînd veneam cu părinții de la mare. Îl cunoșteam pe nea Stelian, recepționer, un om cumsecade.

Am uitat să spun că nici unul dintre noi nu i-a anunțat pe părinți că ne ducem la București. Oricum, nu ne-ar fi lăsat să plecăm.

În cameră, la hotel, am stat cu o fată, Mariana Mitroi. Lucra la Filaret, la tipografie. Era ploieșteancă. Nu și-a găsit gazdă în București, de aceea locuia la hotel.

Abia după o săptămînă am sunat-o pe maică-mea, la Arad, eu sînt din Arad. A început să plîngă, să mă roage să mă întorc acasă ...

Cei patru studenți s-au dus, a doua zi dimineața, prin București, pe la rude, pe la prieteni, să le spună ce s-a întîmplat la Timișoara. Nu s-au mai întors la hotel. De atunci, nu i-am mai întîlnit. Adică nu, pe unul l-am întîlnit, acum cîteva luni, aici, în Timișoara ...

În 20, seara, am ieșit cu Mariana Mitroi în oraș, în centru. Aproape de Intercontinental, ne-au acostat „băieții în negru". Nu ne-am legitimat. Ne-au întrebat doar de unde sîntem. Am spus că sîntem din București. Unul a zis că nu ne crede, mai ales pe mine, nu păream a fi, după vorbă, din Bucureşti. Apoi, ne-au întrebat ce facem de revelion. Eu le-am răspuns că nu știm unde o să ne petrecem revelionul, poate pe stradă, dar o să venim mascate, să nu ne mai recunoască ei. Ne-au lăsat în pace. Se aflau în misiune.

Pe străzi, lumea era agitată, panicată. Se uitau, toți, în dreapta, în stînga, peste umăr, de parcă s-ar fi simțit urmăriți. Ne-am întors la hotel.

A doua zi dimineața, i-am spus Marianei să meargă la fabrică și să le spună muncitorilor să iasă în stradă.

S-a anunțat mitingul ... „Adunarea populară" la care urma să vorbească Ceaușescu. M-am dus și eu la miting. L-am întîlnit acolo pe un băiat, Bogdan, ardelean de origine, pe care îl cunoscusem cu vreo doi ani în urmă, cînd veneam de la Costinești. În aceeași seară (21 decembrie) a fost împușcat și, după ce a căzut la pămînt, a trecut un tanc peste trupul lui. Asta s-a întîmplat la cîțiva pași de mine.

Am intrat într-un grup de oameni de la o întreprindere al cărei nume din păcate, nu mi-l mai amintesc. Bărbați și femei, cei mai mulți fiind tineri. Aceștia au strigat, primii, la miting, „Jos Ceaușescu!" Le-am spus că am venit de la Timișoara, le-am spus ce s-a întîmplat la Timișoara din 16 pînă în 19 decembrie. Cînd a zis Ceaușescu că o să le dea oamenilor niște bani în plus, ei au început să strige: „Jos criminalul!", „La Timișoara se moare pe străzi!". Imediat după ce au strigat „Jos Ceaușescu!", s-a făcut un gol în jurul nostru. Lumea a început să fugă în toate părțile. Atunci, ni s-a făcut frică la toți, am plecat și noi, aproape alergînd, de acolo. Eram un grup de vreo sută de inși. M-am întîlnit cu Mariana Mitroi, am ajuns la hotel împreună. Am stat la geam și am privit afară. Lumea era foarte agitată. Mulți milițieni și militari. După un timp, am coborît, totuși, amîndouă, în fața hotelului. I-am întrebat pe doi oameni mai în vîrstă, soț și soție, dacă e adevărat că au ieșit muncitorii din marile întreprinderi. Ei ne-au spus că da, au ieșit. Ne-am dus împreună pe bulevardul Magheru, la Intercontinental. Milițieni și militari peste tot, dar și mulți bucureșteni, mulți tineri. Cineva ne-a spus: „E și Ana Blandiana cu noi". Am văzut-o pe Ana Blandiana, vorbea cu niște bărbați care păreau muncitori. Marianei i s-a făcut, iar, frică, n-a mai vrut să stea acolo. A trebuit să mă întorc cu ea la hotel. I-am spus lui nea Stelian: „Nea Steliane, în centru strigă toată lumea Jos Ceaușescu!". Dar chiar atunci a intrat în holul hotelului o patrulă de milițieni. Am crezut că au venit să ne aresteze, însă ei i-au cerut o nea Stelian o cameră. Ziceau că vor să stea în cameră, să nu participe la ce va urma. N-au stat prea mult în cameră, au coborît în hol fără chipie, vestoane și arme. Plutonierul-major mă tot trimitea să văd ce se întîmplă afară. Îmi zicea: „Ai grijă, că s-ar putea să se tragă, ai grijă să nu te împuște!" M-am dus pe bulevard. Veniseră autotunurile cu apă. După ce treceau, lumea se aduna din nou. Apoi, au început să treacă, în viteză, tancurile. Au lovit și au călcat cîțiva demonstranți. Pe unul am văzut eu cînd l-a călcat, și lumea striga înnebunită, nici nu înțelegeai ce striga.

Într-un loc erau puși, unul lîngă altul, vreo 30 de morți, împușcați. Am venit, după aceea, cîteva dube ale miliției și-au încărcat morții. A început să se tragă în spatele meu. Îmi amintesc doar că niște băieți m-au împins, ca să mă scape de gloanțe, printr-o vitrină, undeva unde era o societate franceză.

M-am pierdut de Mariana. Apoi, nu-mi mai amintesc cum am ajuns în metrou, într-o încăpere a celor care lucrau acolo. Eram șase tineri refugiați în camera aceea: patru băieți și două fete. Am văzut cum vine un grup de bărbați înarmați, condus de un ins îmbrăcat cu pantaloni de milițian și cu un fel de bluză de salopetă, foarte înalt și gras. Tînărul care a intrat după el a început să ne înjure, s-a repezit la mine, m-a prins de păr și m-a trîntit jos. Cîteva clipe, n-am mai văzut nimic, căci m-a lovit cu piciorul în față. A început să-mi curgă sînge din nas și din rana de sub ochi. Ne-au scos afară și, lîngă Intercontinental, ne-au băgat într-o dubă, numai pe noi, care am fost în metrou. Pe fata cealaltă o chema Georgeta Vlaicu. Era muncitoare.

La Jilava, l-am cunoscut pe doctorul Dan Barbaretto, stomatologul închisorii. Nu știu dacă îl cheamă așa sau și-a dat un nume fals. El mi-a dat primul ajutor și mi-a spus să nu fiu necăjită, o să-mi repare el fața, n-o să rămînă cicatrice.

În camera de gardă, unde ne-au dus întîi, o gardiană s-a purtat ca o fiară cu noi: ne-a înjurat, ne-a bătut cu pumnii și cu picioarele. A urlat la mine și la Georgeta Vlaicu: „Ce, n-ați trăit bine?! Vreți și case de toleranță?!".

SOLJENIȚÎN

O zi din viața lui Ivan Denisovici

(II)

„Închide ușa, lepădătură. E curent", spuse unul dintre gardieni.

N-avea rost să-ți uzi încălțările încă de dimineața. Chiar dacă Șuhov ar fi dat o fugă la baracă n-ar fi găsit altă pereche de schimb. În cei opt ani de ocnă cunoscuse mai multe feluri de distribuire a încălțămintei: fuseseră ierni cînd nu avusese valenki de loc, nici bocanci de piele și trebuise să se descurce cu sandale din coajă de tei sau cu un fel de galoși din bucăți de anvelope de tractor — „cetezi", cum li se spunea, după inițialele fabricii de tractoare din Celeabinsk. Acum, situația încălțămintei părea să se fi îmbunătățit; în octombrie Șuhov primise (mulțumită lui Pavlo pe care îl cărase după el la magazie) o pereche de bocanci din piele, grosolani și grei la purtare, destul de largi ca să încapă în ei două rînduri de obiele. Timp de o săptămînă umblase de parcă i-ar fi primit în dar de ziua lui bocănind cu tocurile bocancilor noi. Apoi, în decembrie, sosiseră valenkii și, zău, nu era viața minunată?

Doar că un oarecare diavol de la contabilitate îi șoptise la ureche comandantului de lagăr că valenkii trebuiau distribuiți numai acelora care-și restituiau bocancii. Era neregulamentar ca prizonierii să dețină în același timp două perechi de încălțăminte. Astfel că Șuhov avu de ales: fie să poarte bocanci de piele toată iarna, fie să umble în valenki și după dezgheț. Și cîtă grijă avusese de bocancii lui noi, cum îi mai unsese cu seu să-i înmoaie! De nimic nu se despărțise mai greu, în toți cei opt ani de lagăr, decît de perechea aceea de bocanci. Au fost aruncați la grămadă cu toți ceilalți. Nici o speranță ca, în primăvară, să-și găsească fiecare perechea lui.

Acum, Șuhov știa ce avea de făcut. Își înfundă în ei obielele (lingura îi căzu, cu un clinchet pe podea — deși se pregătise pentru carceră, nu-și uitase lingura) și, în picioarele goale, aruncă apa drept sub valenkii gardienilor.

„Bă, tîmpitule, mai încet", strigă unul dintre ei, ridicîndu-și picioarele pe un scaun.

„Orez?" continuă un altul. Orezul e în altă categorie, nu poți compara meiul cu orezul".

„Cîtă apă pui pe jos, idiotule? Pe cine-ai mai văzut spălînd în halul ăsta?".

„N-o să se curețe altfel, cetățene șef. E noroi gros pe ea".

„Nu te-ai uitat niciodată la nevastă-ta cînd spală pe jos, porcule?".

Șuhov se îndreptă de șale, cu cîrpa șiroind în mînă. Zîmbi nevinovat, dîndu-și la iveală gingiile, icicolo știrbe de pe urma scorbutului de la Ust-Izma, din patruștrei. Ce crize avusese! Stomacul, complet golit, nu mai putea primi nici un fel de mîncare, iar prin mațe nu-i trecea decît un lichid sîngeriu. Din tot necazul de atunci, îi mai rămăsese doar sîsîiala.

„Am fost luat de lîngă nevastă în patrușunu, cetățene șef. Am uitat și cum arăta".

„Așa spală lepădăturile astea. Habar n-au să facă o treabă de două parale și nici nu vor să-nvețe. Nu merită pîinea pe care le-o dăm. Căcat ar trebui să le vîrîm pe gît".

„Și-așa, a ce mă-sa folosește spălatul pe jos toată ziua!? Cine poate sta în umezeala asta? Ascultă, bă, 854. Ia șterge tu numai un pic pe jos să se ducă mizeria și dup-aia cară-te".

„Nu, nu poți compara meiul cu orezul".

Șuhov știa să se descurce în toate.

Munca era ca un toiag. Cu două capete. Cînd lucrai pentru cunoscători, le făceai treabă de calitate; cînd lucrai pentru proști, le dădeai cu praf în ochi.

Altfel, ar fi crăpat cu toții de mult. Fiecare dintre ei știa chestia asta. (...).

În dimineața aceea — norocul, ce să zici? — nu era înghesuială, nici cozi la cantină. Drumul înăuntru. Aerul era greu ca într-o baie. O undă înghețată

UN EPISOD DIN VIAȚA DOINEI F.

În cabinetul medical doctorul Barbaretto m-a încurajat: „O să scăpați voi de aici, în curînd o să scăpați...".

Am fost duse, eu și Georgeta Vlaicu, într-o celulă, unde se afla o gravidă care tocmai avortase din cauza bătăii primite de la „forțele de ordine". A venit un alt medic și a dus-o la infirmerie.

Dimineața, în 22 decembrie, manifestanții au pătruns în închisoarea Jilava. Aș fi putut să le spun băieților care au spart ușa celulei noastre s-o bată pe gardiana aceea, dar n-am făcut-o ...

Era imediat după ora unu. Ceaușescu fugise. Mulțimea era foarte fericită. M-am reîntîlnit cu Mariana Mitroi. Și am intrat împreună în fostul C.C., cu un puhoi de lume. Unii au început să devasteze birourile. L-am văzut pe Sergiu Nicolaescu. Bineînțeles ,îl știam din filme. Ne-am dus la el și i-am spus că venim de la Jilava. El ne-a sfătuit să ne organizăm cumva: o parte să mergem la televiziune, iar alții în sediul C.C. al U.T.C.

La poartă, o „doamnă", Gavriliu, ne-a spus că a lucrat la U.T.C. și că Nicu Ceaușescu a vrut s-o violeze. A dat-o afară din serviciu. Zicea că lucrează la aeroport. În sediu, se aflau mulți copii. Ardeau portretele lui Ceaușescu, dar făceau și stricăciuni, umblau de colo-colo. Niște copii prost îmbrăcați și care nu păreau întregi la minte. „Domna" Gavriliu spunea că n-a putut să-i oprească atunci cînd au dat buzna (după un timp, am aflat că ea i-a chemat și că era securistă).

Am făcut o listă cu cei din grupul nostru. Îmi amintesc că primul pe care l-am trecut pe listă a fost Cristian Romulus, student, cred că la Arhitectură.

Am controlat toate etajele, am scos copiii ăia afară, am făcut un pic de ordine.

„Doamna" Gavriliu" l-a sunat pe Ioan Toma, fostul prim-secretar al C.C. al U.T.C., care era plecat în concediu la Iași. I-a spus să vină și să aducă cheile unor încăperi și ale unor fișete.

Am început să controlăm și prin subsoluri. Într-o încăpere, un fel de magazine, am găsit ... 15 securiști. 4 în civil și restul în uniformă. Numai ofițeri. Majoritatea, foarte tineri. Terminaseră, de curînd, școala de securitate. Se încuiaseră pe dinăuntru. Ne-au spus că vor să se predea. Eu, Cristian Romulus și încă doi băieți le-am luat armele și radiotelefonul. Le era frică că vor fi linșați de manifestanți. Auziseră că a fugit Ceaușescu, și, spuneau, și-au dat seama că nu mai au pe cine apăra ...

Cînd a început să se tragă, în 22 seara, pe la 6-7, eram în bucătărie (la fiecare etaj era o bucătărie), pregăteam ceva de mîncare. Din alimentele C.C. al U.T.C. Aveau frigidere pline cu tot ce-ți dorea inima: salam de mistreț, brînză topită, pentru export, și multe altele. Pepsi, zeci de lăzi. Glumeam cu băieții: dacă se întorc stăpînii, ne vor pune să plătim ce-am mîncat și ce am băut.

A venit un sergent-major, Nichita, și cîțiva soldați de-ai lui. Nichita i-a luat la întrebări pe securiștii ... găsiți de noi (pînă la urmă, au fost duși într-o unitate militară, cu excepția unuia un căpitan, care a rămas cu noi). Pe Nichita l-au arestat alți militari, ziceau că-i terorist. Apoi, nu știu cum, i-a arestat el pe ei. Pînă și pe noi, cei care am intrat primii în sediul U.T.C., ne-a pus cu fața la perete un ofițer și oamenii lui.

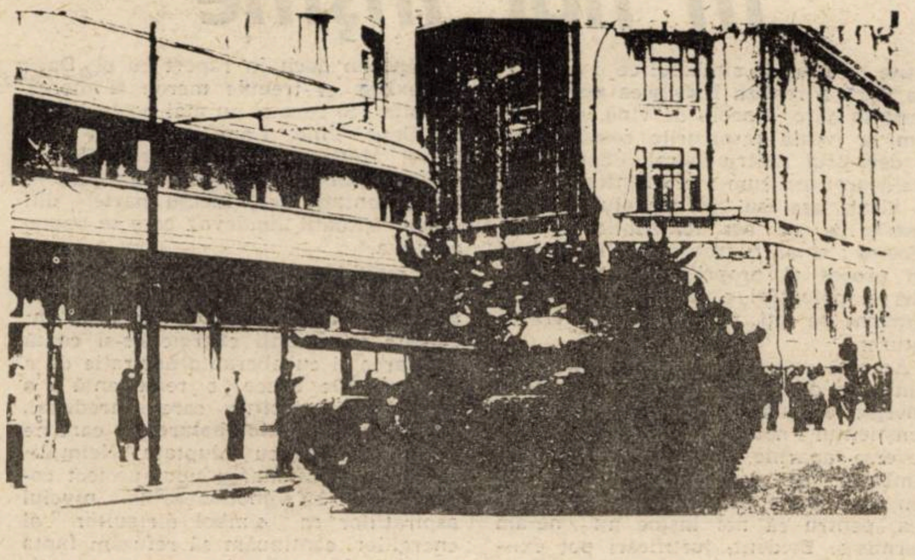

Noaptea, au apărut niște parașutiști. Îi comanda căpitanul Puia. Au adus cu ei și două lăzi de grenade. După aceea, a venit iar ofițerul ăla (care ne-a pus pe noi cu fața la perete) și i-a arestat pe parașutiști, pînă cînd s-au lămurit lucrurile.

Cînd au ajuns parașutiștii acolo? Eu i-am dat un telefon generalului Gușe (era un telefon special — ridicai receptorul și, imediat, te întreba cineva cu cine dorești să vorbești). I-am spus: „Domnule general, trimiteți pe cineva să ne apere". El mi-a promis că trimite. Așa cred că au ajuns parașutiștii în sediu.

De deasupra galeriei „Orizont" se trăgea, din cîteva apartamente, spre noi. După ce au fugit teroriștii din acele apartamente, m-am dus și eu în unul. Era totul vraiște și, într-o cameră, o bătrînică moartă, împușcată în cap.

A venit Cazimir Ionescu. Era bătut. Abia a scăpat din mulțime. Îi găsiseră un pistol la el. I-a rugat pe militarii noștri să-l însoțească pînă la fostul sediu al C.C., să-l scape de furia mulțimii. L-au dus. După-amiază (în 23 decembrie) a revenit, cu oamenii lui, și ne-a scos afară din sediu. Spunea că nu mai avem voie să stăm acolo. „Doamna" Gavriliu și cu mine am mers la Dumitru Mazilu. El ne-a dat niște bilețele, cu semnătura lui, din partea Consiliului F.S.N., pentru ca să putem intra din nou în sediu.

NU TRAGEȚI
POPOR

„Domna" Gavriliu a început să ascundă unele documente. A surprins-o Nichita cînd ascundea un dosar. A dat-o afară.

A sosit Ioan Toma. Ne-a dat toate cheile. Era fiert. Noi ne-am purtat bine cu el. Cred că a fost acuzat pe nedrept de genocid.

Grupul nostru a înființat Comitetul de acțiune a tineretului liber, care a devenit Organizația tineretului liber. Acum, îi spune Asociația tineretului liber.

Am fost secretara Comitetului, vorbeam la telefon cu toată țara.

La un moment dat, a apărut un colonel și a vrut să ia toate documentele. Noi n-am fost de acord. Dar nu i-a păsat de noi. A încărcat toate actele în niște transportoare blindate și dus a fost.

L-am cunoscut și pe Ion Iliescu. Ne-a înmînat diplome pentru că am participat la Revoluție.

L-am cunoscut și pe N. S. Dumitru. Ne-a dat sfaturi cum să ne organizăm. Ne-a spus că, deocamdată, fondurile U.T.C. sînt blocate și nu putem fi plătiți pentru activitatea noastră. Ne-a mai spus să avem grijă ce facem, deoarece situația e . . „deosebită".

L-am cunoscut și pe Dan Iosif. Zicea că nu e bine ce facem, cum facem. Zicea că ar fi trebuit să facem invers, adică după vechiul sistem de organizare al U.T.C.

Am întrebat de ce sînt blocate fondurile U.T.C., dar nimeni nu ne-a răspuns limpede la întrebare. Am încercat să le deblocăm, nimeni n-a vrut să ne ajute.

Dan Iosif spunea că nu are încredere în noi și a plecat la F.S.N.

Nici alții nu aveau încredere în noi, ziceau că sîntem oamenii lui Mazilu.

Cînd a fost mitingul ăla, în 12 ianuarie, unii vorbeau, după aceea, că Mazilu a fost securist și de ce tocmai el s-a găsit să facă ordine în țară. Noi n-am participat la miting, am stat în sediu.

În februarie, după ce am organizat Conferința tineretului liber, am plecat acasă, la Arad. Ceilalți au insistat să rămîn, m-au făcut, în glumă, trădătoare. Îmi era dor de casă. La Arad se afla prietenul meu. Și nici n-am mai avut cu ce plăti hotelul.

În vară, în timpul zonei libere de comunism și neocomunism, aici, la Timișoara, am vrut să spun și eu adevărul despre Revoluție. Dar n-am apucat să-l spun, pentru că mi-a fost frică.

Dintre cei patru studenți cu care am plecat, în 19 decembrie, la București, numai pe unul l-am reîntîlnit pînă acum. Mi-a spus că a trecut, în București, prin niște situații „ca-n filme", însă nu vrea să spună nimic. Vrea să fie liniștit, să nu aibă probleme. Pe ceilalți nu i-am mai căutat. Am uitat unii de alții. Dar poate că o să-i caut ...

Acum, lucrul pe care mi-l doresc mai mult este să cadă Iliescu.

Iosif COSTINAȘ

---

pătrundea înăuntru și întîlnea aburul care se ridica din terci. Echipele ședeau la mese ori se înghesuiau în spațiile dintre ele, așteptînd să se elibereze locuri. Strigînd unii la alții prin îngrămădeală, cîte doi-trei oameni din fiecare echipă aduceau gamelele cu terci și cașă pe tăvi de lemn și încercau să găsească loc pentru ele pe mese. Ia te uită la tontul ăla cu spinarea țeapănă. N-aude. A săltat o tavă. Trosc, pleosc! Ai o mînă liberă, trage-i o scatoalcă la ceafă. Așa. Nu sta în drumul altora să te uiți după mangleală!

Acolo, la masă, înainte de a băga lingura în mîncare, un tînăr și-a făcut cruce. Însemna că era din vestul Ucrainei, nou-venit. Cît despre ruși, uitaseră și cu care mînă să-și facă cruce.

Ședeau, în cantina rece, mîncînd — cei mai mulți — cu căciulile pe cap, mîncînd încet, alegînd peștii mici și putrezi de sub foile de varză fiartă și scuipînd oasele pe masă. Cînd oasele se adunau în grămezi și venea rîndul unei alte echipe, cineva le mătura pe podele, unde unde erau călcate în picioare și se amestecau cu murdăria de pe jos. Dar dacă scuipai oasele direct pe dușumea, erai considerat mitocan.

Prin mijlocul sălii treceau două rînduri de suporți. Lîngă unul din aceștia, stătea Fetiukov din o-sută patru. El îi ținea lui Șuhov porția. Fetiukov avea, în echipă, locul din urmă, mai prejos decît al lui Șuhov. Priviți din afară, oamenii dintr-o echipă arătau cu toții la fel — hainele lor negre, numerotate, erau identice — dar între ei erau diferențe foarte mari. Fiecare avea un anume grad, Buniovski, de pildă, nu era genul de individ care să țină porția unui alt guguștiuc. Nici Șuhov nu făcea chiar orice. Erau alții mai prejos decît el.

Fetiukov îl zări pe Șuhov și, cu un oftat, îi cedă locul.

„Toate s-au răcit. Era să-ți mănînc porția. Credeam că ești la mititica".

Nu mai zăbovi; era clar că n-avea șanse să-i pice nimic din terciul lui Șuhov.

Șuhov își trase afară lingura din cizmă. Mica lui comoară. O purtase cu el peste tot, chiar și în nord, doar și-o turnase singur din sîrmă de aluminiu și imprimase pe ea „Ust-Izma 1944".

Apoi își scoase căciula de pe capul proaspăt ras — oricît de frig ar fi fost, nu se putuse obișnui să mănînce cu capul acoperit — și amestecă în terciul rece, uitîndu-se la repezeală ce fel de porție îi dăduseră. Una mediocră. Nici din gura cazanului, dar nici de la fund. Fetiukov era genul de om care, dacă lua în grijă farfuia altuia, lua și cartofii de pe ea.

Singura chestie ca lumea în privința terciului era că se dădea fierbinte. Porția lui Șuhov se răcise, însă. Oricum, o mîncă la fel ca de obicei, cu o lentă concentrare. N-are rost să te grăbești, nici măcar pentru o casă în flăcări. În afară de somn, singurele clipe în care ocnașul trăiește pentru sine sînt cele zece minute la micul dejun, cinci minute la prînz și cinci la cină.

Terciul era același în fiecare zi. Compoziția lui depindea de felul legumelor distribuite în [illegible] respectivă. Anul trecut, doar morcovi sărați, ceea ce a însemnat că, din septembrie pînă în iunie, terciul a fost numai morcov. Anul acesta era varză roșie. Luna cea mai hrănitoare era iunie; atunci, legumele se terminau și erau înlocuite cu crupe de ovăz. Cel mai rău era în iulie: se aruncau numai urzici în cazan.

Puținul pește pe care-l primeau era și-acela numai oase; carnea se desprinsese de pe oase de fiartă ce era și se amestecase cu varza, în afară de mici rămășițe pe capete și pe cozi. Fără să piardă din vedere vreun solz sau vreo fărîmiță de carne, Șuhov roase și supse bine toate oasele, scuipînd pe masă ce mai rămăsese din ele. Mînca totul — urechile, coada, ochii cînd erau în orbite, dar nu cînd pluteau, fierți, prin mîncare — nemaipomeniți erau ochii de pește! Atunci nu. Ceilalți rîdeau de el pentru asta.

În dimineața aceea, Șuhov făcea economie. Neîntorcîndu-se la baracă, nu-și scosese rația, așa că-și luă dejunul fără pîine. Avea să mănînce pîinea mai tîrziu. Poate că era mai bine astfel.

După terci, venea cașa. Se răcise și ea, se prefăcuse într-un boț. Șuhov o tăie în bucăți. Nu numai că era rece — n-avea gust nici caldă și chiar după ce o mănînci nu-ți simțeai burta plină. Iarbă goală doar că era galbenă și arăta ca meiul.

În românește de
Cătălina BERCEA

NEÎNRĂDĂCINAREA în noi înşine

Există în presa noastră cîteva scenarii și interpretări — multe din ele îndreptățite — despre ceea ce s-a întîmplat la și de la 22 decembrie anul trecut Ce nu am găsit încă — deși probabil să se fi scris — este o interpretare, să spunem așa, psihanalitică a modului în care evenimentele au putut să se întîmple așa și nu altminteri.

Datul esențial de la care pornim într-o astfel de abordare este mentalul colectiv — interpretat în accepția lui Jung — al poporului român și raportarea lui **simbolică** la putere. la propria ființă și la propriile aspirații.

Pentru cei mai mulți dintre noi și pentru mentalul colectiv în ansamblu, Ceaușescu (și mai puțin comunismul) a funcționat, la nivel psihic, ca **imagine-simbol a urii** În imaginea pe care ne-o construisem (cu substanțialu-i concurs) despre el s-a concentrat și blocat o imensă cantitate de energie psihică pe care o resimțeam ca ură, dispreț. frică, dar căreia, în interiorul fiecăruia din noi, îi potențam, prin tocmai aceste resentimente. o prezență aberantă, dar vie. În timp ce în exterior ne simțeam neputincioși și supuși, prezența interioară a simbolului se proiecta ca un obstacol actual în calea destinului fiecăruia din noi, în calea energiilor noastre reprimate. Un obstacol căruia îi hrăneam și întăream prezența cu fiecare renunțare la a ne autoafirma, cu fiecare recunoaștere a lui, cu fiecare încercare de a-l ocoli, creîndu-ne un destin marginal, ca apa care încearcă să se scurgă pe unde poate în fața unui baraj. Astfel, înăuntrul nostru întăream puterea dictatorului prin renunțare la sine.

Acest blocaj intrapsihic al urii ne-a înveninat, dar în același timp a consolidat atît simbolul ce o reprezenta. cît și ura în sine. Spre deosebire de furie, ura cere timp, prilejuri de reafirmare și consolidare și, nu în ultimul rînd, o imagine-simbol care să declanșeze un mecanism de reîntărire, de care, slavă Domnului, am avut parte din belsug.

Revolta s-a declanșat în momentul în care am început să realizăm inconsistența simbolului.

Ceea ce s-a întîmplat în decembrie a fost în primul rînd un act **de catharsis** național. Revoluția noastră a început sub semnul răsturnării răului din noi cu toate conotațiile lui afective, de unde mulțimea **actelor magice** din acea vreme, începînd cu nevoia de a striga și scrie pe ziduri „Jos ..“ și terminînd cu ruperea portretelor, arderea cărților, scoaterea stemei din drapel — tot atîtea prezențe magice ce se cereau desființate prin acte de magie contrară. Cîteva zile, această energie deblocată ne-a făcut să avem senzația acută a grației, sublimului, libertății etc. Eram deasupra unui val de energie psihică defulată în care, dispărînd simbolul refulant, se părea a ne fi găsit pe noi înșine.

Uciderea rapidă și — practic — fără judecată a dictatorului ne-a privat brusc de ura, de simbolul ce o concentra, fără a realiza însă acea purificare lentă în care dincolo de vină, să scoatem la iveală resorturile complicității la dezastrul nostru moral. Pentru că, desfășurat așa cum mulți dintre noi am fi visat, procesul dictatorului s-ar fi înscris ca un act terapeutic absolut necesar ; el ar fi trebuit să fie în fapt un proces al propriei nepăsări, tolerări și potențări a răului. El ne-ar fi implicat pe toți, pentru că răul era al tuturor.

Această privare bruscă de maginea-simbol a dezlănțuit **anarhia urii**. Acea energie blocată și consolidată în subconștientul nostru a început să se reverse anarhic, căutînd victime, noi simboluri pe care să le devore. Nu am avut parte de o revoluție de catifea, pentru că noi înșine nu ne-am permis-o. Evident, justificări pot exista la nesfîrșit, dar încărcătura de violență, frustrare și intoleranță la nivelul mentalului colectiv era prea mare și aveam sentimentul prea acut al vinovăției pentru a ne-o permite. De aceea, nevoia continuă de exorcizare a lor prin neconsumarea frustării în raport cu obiectul ei. Privarea bruscă de concentrarea acestora a descătușat furiile dintr-o cutie a Pandorei ce o purtam în noi, fiecare în parte și toți împreună ; o descătușare a energiilor distructive căreia nu i-am putut face față din cel puțin două motive.

Un prim motiv a fost lipsa de înrădăcinare în propria ființă. Obligați a ne situa mereu prin raportarea la „altceva“ opus nouă, am uitat să ne situăm în noi înșine. „Celălalt“ (advers) a fost atît de prezent, că nu mai știm să fim decît în raport de opoziție cu el. Nu împreună, ci opus lui, așa cum opusi nouă înșine eram în fiecare zi de frustrare tolerată. Aceasta este prima dramă pe care o trăim : faptul de a nu mai sti cine și cum sîntem, de a nu putea fi împreună, de nu avea sentimentul și certitudinea fiintării decît prin opoziție. Si nu orice fel de opozitie, ci una puternic motivată inconștient de noua frustrare — de data aceasta de simbol — a energiilor noastre oprimate.

Al doilea motiv a fost obscurarea aspirațiilor, **lipsa de proiect**, neasumarea destinului decît în raport cu ..., lipsa de maturitate a acestor aspirații în primul rînd negative („asta nu mai vreau“), neputința de a le fi structurat într-un proiect colectiv, dar și individual de existență normală. Neștiind a fi decît în raport cu Adversarul (din afară și din noi înșine), nu mai știm să făptuim decît în raport cu el. Dacă nu există, el trebuie mereu și mereu inventat. Și cum el nu mai poate exista ca Opus Unic, l-am reinventat ca Opuși Multipli, în fața cărora să ne putem simți — într-o parte sau alta — înregimentați, deci făcînd parte din „ceva“ situații „undeva“ care se opune altcuiva.

A avut loc astfel o **fragmentare** a simbolului adversității, fragmentele purtînd imagini diferite, dar fiind încărcate cu aceeași energie ce-și caută defularea și cu aberanta aspirație de a distruge. De aceea, o remanență a **mentalității reactive**, care, paradoxal, ne motivează **autosabotarea** la care ne dedăm, pare-se, cu voluptate. Neimplicîndu-ne în asumarea unui proiect colectiv care să funcționeze la nivelul aspirațiilor ca simbol diriguitor al energiilor, continuăm să refuzăm fapta creativă din cauza remanenței sentimentului de frustrare Obișnuiți a submina răul din noi prin neparticipare (la muncă, la colectivitate etc.) și neducînd pînă la capăt exorcizarea acestui rău continuăm să ne subminăm propriile resurse existențiale prin incertitudinea ființei și aspirațiilor noastre.

Din acestea două rezultă incapacitatea, ca popor, de **a gîndi** și **aspira** colectiv. Încă nu știm decît să **reacționăm** colectiv, dar nu și să gîndim și să visăm împreună.

Este o dislocare din noi înșine ce urmează, cum s-a mai spus, împlinirea unui complex oedipian : am ucis tatăl castrator înainte de a fi ajuns la maturitatea propriilor aspirații De aceea, **transferul expectativelor.** Așteptăm de la alții : de la guvern, de la opoziție, de la economia de piață ori de la mesianicul ajutor străin. Asta în timp ce premisa oricărei făptuiri creative este neîmplinită și pe care, iarăși, o neglijăm din lipsă de timp, din lene sau nepăsare. Sîntem în situația de a nu avea **un loc interior**, o așezare în sine. Acel spațiu interior care să funcționeze la nivelul mentalului colectiv ca **temei al apartenenței** și care să ofere motivația participării la ea. Acest loc interior este premisa normalității și personalității unei entități colective. De aceea, îngrijorătoarea amploare a fenomenului emigrației, atît a celui manifest (cei care pleacă efectiv), cît și a celui subliminal (cei care ar vrea sau cei care nu pot să emigreze). Acest fenomen, luat în ansamblul lui, reflectă măsura dislocării noastre : deja „fără loc“. părăsirea efectivă sau proiectată a acestui teritoriu nu face decît să actualizeze sentimentul non-identității cu ceea ce presupunem a fi sine-itatea acestui popor. Urmează perpetuarea sentimentului frustrării ce încearcă a fi acoperit cu o exacerbare a defulării. Pe măsură ce defularea își epuizează energiile, sentimentul frustrării devine resimțit ca disperare. Disperare ce-și caută nu atît cauza, cît pretexul, declanșînd un proces de pseudo-constituire a unor simboluri victimizante și o repunere în funcțiune a energiilor epuizante

Falsitatea acestor procese este, cred, evidentă, dar, deși false, ele riscă să ne aducă în pragul desființării ca popor, prin **ruperea coeziunii** mentalului nostru colectiv. Am și făcut deja cîteva tentative sinucigașe care sper să nu fi reușit, totuși.

Pe de altă parte, încercarea de a opri procesul de scoatere la iveală a dihăniilor din (dar și dintre) noi prin lozinci și acțiuni așa-zis de liniștire, prin minciuni sfruntate și prin intimidare, nu poate duce decît la exacerbarea neîncrederii nu numai în noi înșine, ci chiar și în **posibilitatea** (re)găsirii unui loc, a acelui minim spațiu de securitate (nomina odioasa) și satisfacție care să ne permită a ne simți acasă. Fără dezvăluirea întregului adevăr, chiar dureros, despre noi înșine, șansele noastre de a ieși din această stare patologică colectivă sînt minime. Pentru că este bine știut, demontarea mecanismelor ce întrețin o patologie nevrotică nu se poate face decît în măsura în care are loc o substituire a pseudo-realității lor cu realitatea unei motivații valide. Or, în afara adevărului, nici o motivație nu-și poate întemeia validitatea.

Singura șansă de supraviețuire ca entitate colectivă este aflarea unei variante existențiale care să ne permită contactul cu propria ființă ce se constituie, poate, din suma contactelor individuale, dar care o transcende pentru a se răsfrînge mai apoi într-un **sentiment al apartenenței** fiecăruia. Pentru aceasta avem nevoie fie de un nou simbol — unde ești tu, Doamne Dumnezeule al poporului român ? —, fie de o **asumare a responsabilității** propriei existențe. Dar nu numai la nivelul simplei existențe, ci la acela al Realității noastre. Aici însă abordarea psihanalitică încetează și începe cea metafizică.

P.S. **Prima, și cea mai de seamă, pare-mi-se, deficientă a unui astfel de model este tratarea globalistă a unui fenomen în care suportul fenomenologic primar este individul. Există însă cîteva aspecte generale ce se pot trata ca atare tocmai din pricina faptului că am fost priviți și** am acceptat **să fim priviți ca unanimitate, ca „un singur om“, ca „forță de muncă“ etc., într-o minimalizare descurajantă a personalității pe care acum încercăm să ne-o regăsim.**

Gheorghe JURJ

Poeziile lui Lorin Fortuna

După ce s-a isprăvit și cu teroriștii și cu odiosul și sinistra, după ce era clar că nu ne mai așteaptă nici invazia libiano-irakiano-palestiniană, timișorenii — nu revoluționarii, ci postrevoluționarii — s-au pus serios pe făcut ordine : telefonul redacției noastre suna mereu, acești domni ținînd să ne informeze despre infamiile celui ce, după o săptămînă eroică, devenise primul om al județului. Fortuna ar fi fost un politehnist jalnic un ins care își viola studentele candidate la gloriile politehnice, un mizerabil ce dosise ajutoare și vindea pe piața neagră a orașului antene de televizor. Ar fi fost securist, agent angloamerican, evreu, sîrb, parașutist. Cînd Fortuna a ieșit din toate combinatiile vieții politice, i-am propus un dialog despre revoluția timișoreană. M-a convocat el, dar n-avea chef de dialog, de interviu, de publicitate. Voia să-mi citească versuri.

Mărturisesc că la orice m-aș fi așteptat din partea acestui dur de elită decît să-mi recite Rilke (în germană), Esenin, Labiș. Politehnicianul știa o seamă de autori pe de rost și-i recita roșind. Mi-a spus că tatăl său a scos o revistă, că și bunicul său a fost cărturar. Între bărbații cu arbore genealogic ai Bucovinei, Lorin Fortuna a devenit timișorean aproape din întîmplare.

Pe urmă, Lorin Fortuna s-a decis să candideze la alegeri, să scoată o gazetă (o scria singur) făcîndu-și dușmani cu un talent pe care îl au puțini. Nu l-am mai întîlnit, deși mi-ar fi făcut plăcere să discut cu el despre Labiș și despre Nichita Stănescu, despre **clasicii noștri** și despre opțiunile lor. Lirismul său, sentimental, vorbește despre plenitudinile unui suflet dominat de nostalgiile armoniei.

În sinea mea cred că Lorin Fortuna se numără între cei mai puri conducători ai Revoluției și că duritatea sa nu-i decît o mască. El e un timid care își ia revanșa în acte energice, derutante (ca să folosesc un eufemism) pentru cei care respectă regula jocului politic.

Cornel UNGUREANU

MAREA
(triadă)

I

Să-mi tundă nostalgia, clepsidra mării vine.
Amenință nisipul că timpu-i pe sfîrșite.
Bat valurile ritmul secundelor marine
Și inima albastră respiră liniștit.

Mai fuge o privire să-nfunde infinitul.
O pașnică dorință par buzele-a-ncerca.
În suflet, bucuria respiră asfințitul
Și norii despărțirii curînd s-or perinda.

E marea ca poemul ce singur se recită !
Țintești în depărtare de parca-i aștepta
Corabia speranței, cu pînza arcuită
De briza libertății și fantezia ta.

II

Valuri !
Albastre secunde
În paradisul privirii,
Lacrimi
Pentru nostalgia clepsidrei
Și, ca o boală a timpului,
Iluzia,
Regretul,
Speranța !
Inima albastră a poemului
Bate
În porțile simțurilor,
Recitînd infinitul.

III

Inima de azur a nesfîrșitului poem ce se recită singur.

APOCALIPS

Speră o iarnă în aspre înghețuri. Tîrziu
Moare în vatră, de foame, chiar focul și nu e
Nici o planetă pe cerul iubirii. Pustiu
Bate un crivăț de teamă prin suflet și suie

În vremuri o molimă fără de leac. Stau
În desișuri viclene reptile la pîndă, iar
Dintre copii născuți de lăuze ce zac, n-au
Unii o mînă, picioare sau buze. Chiar

Mi se întîmplă să cred că-i blestem. Uneori
Maluri cu oameni și case tăria și-o surpă. Cad
Moarte secundele din orologii. Nori
Grei de funingine spînzură cerul. Iad !

FARMECUL ILUZIEI

Ispitește-mi gîndul, veșnică himeră !
Vraja ta albastră, ochii mei o știu.
Cînd mă istovește ziua austeră
Și caleașca vremii-i fără vizitiu,
Culcă-mă devreme, noapte efemeră,
Și, cu ea aproape, scoală-mă tîrziu !

Cronica literară de Cornel Ungureanu

Ultimatumul imaginilor :

Revoluția văzută la televizor

Cartea lui Andrei Ujică și a lui Hubertus von Amelunxen, **Television/Revolution, Das Ultimatum des Bildes,** Rumänien im Dezember 1989, apărută la Marburg în 1990 e prima care nu mai e preocupată în exclusivitate de suprafețele amăgitoare ale evenimentului: aș spune că e prima carte gravă asupra revoluției române. Despre revoluția română s-a scris mult de oameni care și-au dat seama că aceasta poate fi afacerea vieții lor. Au venit în România în decembrie 1989 cohorte de gazetari în căutare de senzațional, unii lipsiți de elementară cunoaștere a locurilor, alții dominați de bănuiala că se află într-un fel de Etiopie a răsăritului european. Alții, mai versați, încercau să-și ajusteze deliranta imaginație după întîmplări ce le erau mai familiare: așa că Sorin Oprea putea fi un Lech Walesa român, iar Petrișor Morar un Adam Michnik. Dar Oprea n-avea cum să fie Walesa, iar Morar n-avea cum să încapă în tiparul lui Michnik. Și atunci, aceiași autori și-au pus indignați întrebarea: de ce cutare nu e Walesa, de ce cutare nu e Michnik. Unul a scris o carte numită **O minciună cît secolul de mare,** în care îi explică occidentului cum s-a întîmplat cu evenimentele din România. **Le monde diplomatique,** citat în prefață de Ujică și von Amelunxen scrie că transmisia la televizor a Revoluției române a fost „cea mai importantă falsificare de la descoperirea televiziunii". False cifre, false imagini, falși rivali, false victime, zic mai toți combatanții din secondo tempo.

Dar, gîndindu-ne noi de aici, cine a aruncat cu enormă voluptate pe piața informației falsurile? Înainte de prefabricarea știrilor prin imagine, a existat o prefabricare realizată chiar prin enorma grabă de a vinde știrile. Cine a împins în față imaginile cu cimitirul săracilor din Timișoara? Cine avea nevoie de masacre, de victime, de documentele sălbăticiei? Cine se hrănea și se hrănește din senzaționalul, nu întotdeauna de cea mai bună calitate, al rectificărilor? Reacția celorlalți a provocat la noi o anumită reacție, fiindcă așa cum are nevoie de un tătic, de un pater pe care să-l iubească, insul ieșit din anii de dictatură are nevoie de o nouă **utopie** care să-i confirme că Viitorul de Aur există, că patru decenii n-au trecut chiar de pomană. Tot ce vine din Occident e binecuvîntat și devine literă de Evanghelie. Scrie Cioran că în Timișoara sînt treizeci la sută din locuitorii orașului maghiari, ziarele și revistele românești citează cu evlavie fără să se întrebe chiar acesta e procentul? Chiar ungurii au făcut revoluția din Timișoara? Scrie Michel Castex o carte plină de enormități, revistele noastre dau cartea în serial, uimite de cîte știe francezul! Nimănui nu-i trece prin cap să se îndoiască: dacă a spus dînsul! Bătrînii noștri securiști au preluat ideile vehiculate de „specialiștii în probleme românești" și au ajuns la concluzii dintre cele mai spectaculoase: la Timișoara, spun, dumnealor, cei care au tras au fost agenții străini. Iar cei care au murit au fost tot agenții străini, duși mai apoi și arși în crematoriul bucureștean!!!

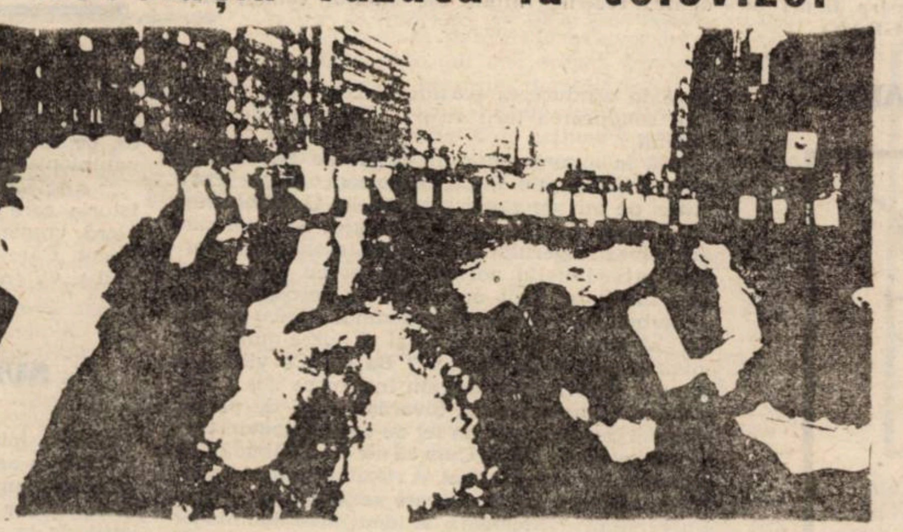

A manipulat televiziunea imaginile Revoluției române? Nu ne îndoim că interese au existat și că în acele zile s-au întîmplat falsificări. Dar oamenii care au murit lîngă noi și care erau cunoscuții noștri, dar bălțile de sînge de pe străzile Timișoarei, dar zilele și nopțile în care tot orașul era în Piața Operei?

După ce a abandonat primul stereotip, care a fost realizat de „modelul polonez", jurnalistul și, eventual, comentatorul occidental a abordat un al doilea stereotip, familiar lui încă din vremile de glorie ale romantismului: al bunului sălbatic. De acesta nu s-a desprins încă. Îi este foarte drag. Face parte din cultura lui elementară. Și îmi face impresia că el a fost îndrăgit și de jurnalistica noastră care (o parte) își spune sîntem sălbatici! Iar cealaltă: ne stă bine așa!

Cartea lui Andrei Ujică și von Amelunxen nu este însă o carte despre evenimentele de la noi decît în măsura în care ea este despre postistorie. Partea de „documentație" — acesta este primul merit al ei — nu-i una umilitoare pentru cititorul român. Este realizată de un grup de „experți" unul dintre cele mai importante pe care le putea convoca Andrei Ujică sau oricare din autorii vreunei cărți despre Revoluție.

Așadar, Andrei Ujică: a apărut în cenaclurile timișorene la sfîrșitul deceniului al șaptelea, în duo cu Marlene Heckman. Erau doi care păreau că vor schimba fața prozei timișorene. Erau creatori de atmosferă, erau autentici, aveau un superb aer adolescentin în povestiri grațioase și tandre. Sorin Titel încerca să-i lanseze în **Orizont**. În ceea ce mă privește, îi priveam ca pe niște copii minune. Peste puțină vreme prozatoarea a dispărut iar tînărul prozator începea să devină din ce în ce mai econom cu scrisul. Intra între onirici, iar oniricii nu erau deloc productivi. Se vorbea mereu despre un volum care întîrzia. După ce și-a terminat filologia prozatorul a devenit erudit de fișii dintre cele mai neobișnuite. Un eminent cunoscător de doctrină ezoterică l-a luat sub protecția-i. O prietenie cu Șerban Foarță a avut, între consecințe, apariția unui volum de poezii „ludice". De altfel, o proză citită în cenaclul filologiei fusese însoțită de gesturi rituale care realizau un happening, spre uimirea auditoriului.

La mijlocul deceniului al optulea scriitorul străbătuse în pas alergător experiențele care au făcut și vor face farmecul literaturii tinere: fusese, pe rînd și fără rezultate șocante, comportamentist, oniric, ludic. Traversase grupările avangardiste tinere, vîrstnice în pas alergător. Avea harul relației. Una dintre prozele lui a apărut într-o antologie tipărită în limba germană. Ujică poza, dintr-o dată alături de Eliade, Bănulescu, D. R. Popescu, Arcade. Nici un scriitor ro- atît de puțină literatură publicată. mân nu a devenit atît de eficient cu Jovialul, etern-surîzătorul, mereu dezinteresatul Ujică intra, cu aceeași nonșalanță, în înalta societate a scrisului!

E momentul în care a părăsit Timișoara și, bănuiesc, a abondonat proza: trecuse în altă etapă, avea nevoie de altceva. L-am revăzut în ianuarie 1990, uimit de aerul său teutonic. Era sobru, era serios, era pus pe fapte mari. Nu mai era nici surîzător și nici destins. Venise cu ajutoare cu sfaturi, cu proiecte.

Das Ultimatum des Bildes este incredibila înfăptuire a unui proiect. Ujică a devenit, dintr-o dată, conform standardului, un cetățean eficient. Cît n-a compus în două decenii a realizat într-o singură lună!

Lucrul cel mai nedrept pe care l-am putea scrie ar fi că profesorul Ujică a devenit un om de știință auster, comițînd, de unul singur, această carte de teorie a imaginii: că a devenit un sumbru cercetător, un autor claustrat în birou, suportînd cu eroism asceza mesei de scris. N-ar fi o fărîmă de adevăr în bănuiala că gîndirea sa științifică, din ce în ce mai inflamantă, i-a alungat prietenii, cunoscuții, partenerii colocviilor și ai șuetelor sale intelectuale. Numele lor sînt presărate peste tot, și ar fi nedrept să nu le transcriem. Chiar pe pagina a doua a prefeței încep mulțumirile. Ele se adresează traducătorului Gerhardt Csejka, pe urmă Mariei Berza și Danei Diminescu, lui Mihai Oroveanu și lui Giuseppe Panzini, lui Gelu Ionescu și Lisei Müller, ca și colaboratorilor catedrei de romanistică din Mannheim, mai ales doamnelor Beate Ochsner și Josee Schöder. **Documentația** începe cu o cronologie a evenimentelor dintre 13 și 27 decembrie 1989, semnată de Andrei Ujică împreună cu Hubertus von Amelunxen. O amplă secțiune e consacrată dialogurilor lui Ujică Andrei cu Livius Ciocârlie, Șerban Foarță, Andrei Pleșu și Mihai Șora. Autorii — fiecare devenit comentator politic și interpret al evenimentelor — încearcă a descifra sensurile lor adînci. Sînt martorii competenți ai Revoluției. Altă secțiune. **Timp și ecran** (von Amelunxen în dialog cu Charles Grivel, Georg Maag, Peter M. Spangenberg și Andrei Ujică) e mai aproape de intențiile teoretice ale cărții. Dacă știm cine sînt Mihai Șora, Andrei Pleșu, Șerban Foarță și Livius Ciocârlie, trebuie să-i spunem cititorului român că Hubertus von Amelunxen, născut în 1958, este specialist în literatură și „medii". Lucrează la Universitatea din Mannheim și e o autoritate în domeniul „mediaticii" Georg Maag e conferențiar de literatură franceză și italiană la Mannheim, Michael Spangenberg e cercetător științific la Universitatea din Bochum. La Mannheim, unde a descoperit atîția iluștri specialiști, lucrează și Andrei Ujică, și el specialist în literatură și teoria mediilor. Un grupaj de articole teoretice se deschide cu celebrul **Perseverență în ratare** al lui Cioran. Se putea fără Cioran? Textul, care fusese publicat în **Akzente** cu titlul **Observații la Rugăciunea unui dac de Eminescu** e publicat, cum se și cuvine, cu acordul ilustrului autor, fără de care nimeni nu mai comentează azi vreo problemă a românilor. E publicat și un fragment din **Rugăciunea unui dac** spre a-l lumina pe Cioran — eseul lui, adică. Remarcabil și la obiect este **Puterea imaginii,** de Vilem Flusel, profesor de filozofia comunicării la Universitatea din Sao Poolo. Cu articolul lui Friedrich Kittler, **Noul testament al lui Dracula. O euroviziune,** intrăm pe un teritoriu pe care îl bănuiam. Ne vom opri asupra stereotipului Dracula în partea a doua a cronicii noastre. Nu se putea fără un articol (studiu) asupra procesului lui Ceaușescu (scris de Manfred Schneider — profesor de literatură germană la Essen), desigur în încheiere. Despre Imagine — de la **ilustrare** și pînă la rolul ei în civilizația postistorică, — într-unul din numerele următoare.

Hubertus von Amelunxen, Andrei Ujică, Television/Revolution : Das Ultimatum des Bildes ; Rumänien im Dezember 1989, Marburg, Jonas Verlag für Kunst und Literatur, 1990.

Cronică măruntă

Revistele de literatură în 1990

(I)

• Acest titlu pompos l-am scris în virtutea inerției: e sfîrșitul anului și o elementară bunăcuviință față de cititor ar obliga revista noastră să realizeze și o (scurtă) retrospectivă asupra presei literare și culturale din anul care a trecut • Dacă la începutul anului entuziasmul nostru depășea orice bariere, apariția unor noi reviste la Iași, Cluj, Arad, Reșița, Bistrița ș.a.m.d. promițînd un spectaculos reviriment al scrisului românesc, cu timpul speranțele noastre au început să se împuțineze • Să spunem că nu calitatea revistelor nou apărute a fost de vină, ci un fapt cu totul imprevizibil: primim revistele confraților noștri pe sărite, cînd consideră de cuviință serviciile poștale • Și dacă dumnealor consideră de cuviință • Cele mai importante reviste ale Uniunii scriitorilor ajung la Timișoara cînd dă Dumnezeu, în cazul că, totuși, ajung • Unele dintre ele nici nu sînt trecute în cataloagele de abonament • Iar abonamentele ajung numai la cititorii care au învîrtit cu spor roata norocului. • Dacă în 1989 ne-a chinuit cenzura politică, în 1990 cenzura poștală a fost cea mai eficientă dintre toate • A doua în ordinea eficienței (dar, să recunoaștem, în curs de vertiginoasă dezvoltare) a fost cenzura economică. • Revistele-carte, **Secolul XX, Revista de istorie și teorie literară, Viața Românească, Caiete critice, Steaua** sînt, parcă, în agonie: la cheremul tipograficesc, ele își amînă mereu aparițiile • Pînă cînd vor mai apare? Parcă activistul care bîntuia în cultură pînă în 1989 nu era la fel de intratabil ca negustorul anului 1990 • A treia cenzură care amenință presa literară este, paradoxal, cea politică • O cenzură inversă celei operate de bătrînii activiști ai epocii de aur • Acum creatorii de revistă renunță nesiliți de nimeni la pagina literară în favoarea celei politice • Nu mai scriem despre Noica fiindcă scriem despre decretele guvenului și nu ne mai ocupăm de Cioran, fiindcă în actualitate este feseneul • Pamflete scrise amatoristic (și care, în fond, nu necesită decît un efort minim) înlocuiesc comentariul cultural • Nimeni nu ne interzice să scriem despre cultura română în revistele de cultură, dar nu scriem fiindcă e mai tentant și poate mai comod să scriem despre eveniment • Întrebarea e dacă revistele de cultură, cu un tiraj de cîteva mii de exemplare, pot juca rolul pe care îl joacă ziarele cu tiraje de zeci de mii și chiar sute de mii de exemplare • Aș semnala un abandon al cestiunilor culturale majore: ca și în alimentația publică, ne hrănim din ajutoare și din import • Publicăm masiv din autorii „din afară": dar nu din cărțile lor la zi, ci din cărțile lor vechi, de demult • Partea bună a lucrurilor e că recuperăm o seamă de texte și că prin aceste recuperări, reîntregim cutura română • Anul 1990 a fost, în presa culturală, un an al eforturilor de reîntregire • Poeziile lui Ștefan Baciu, romanele lui Goma și ale lui Petru Dumitriu, articolele de critică literară semnate de Ion Negoițescu, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, eseurile lui Vintilă Horia au ocupat primplanul presei literare • Presa de cultură a publicat masiv texte ale dizidenței • În fapt, aceștia au fost eroii anului 1990: dizidenții mai vechi și mai noi • Aici presa culturală se sincronizează cu activitatea editorială • Efortul recuperator se simte și în retipărirea unor pagini — interzise patru decenii — semnate de Nae Ionescu, Vulcănescu, Cioran, Eliade • De sub interdicția celor patru decenii ies și paginile de literatură religioasă, mistică etc. • Ne reamintim de marile personalități ale spiritualității noastre • În fine, anul 1990 a fost un an al polemicilor de toate categoriile: cele mai intense s-au implicat în păstrarea purității revoluției din Decembrie • Și la acest capitol, generația tînără a deținut întîietatea • A așezat în față cîțiva polemiști extraordinari, despre care se va vorbi • A produs pagini polemice antologice • A recalificat critici și istorici literari: i-a metamorfozat în politologi • Să mărturisim și bănuiala că tinerii critici abia așteptau momentul în care să se lepede de limbajul aluziv pentru a intra în miezul problemelor.

Anemone POPESCU

1990 — EROI, STAFII, PERSONAJE

Anul 1990 se apropie de sfîrşit. Derularea lui s-a produs cu o viteză justificată de marea tăcere a îngenunchierii noastre sub vremi, pe care am lăsat-o, deja, în arhivele memoriei pasive. Scăpat de tiparul conformismului monocolor, anul '90 a stat sub amprenta unui dinamism delirant, în măsură să bulverseze pînă şi cele mai liberale conştiinţe. Din albia sa sinuoasă au pătruns pe solul sărac al vieţii noastre anoste, rupînd digurile marginalizării sociale, personajele unei istorii în curs de a se scrie. Eroii, stafiile, personajele anului I al revoluţiei române. Recentele noastre figuri obsedante. Trăirile intime ale omului comun stau sub zodia noilor astre. (C. BOGDAN).

STAFIA BIRUITOARE

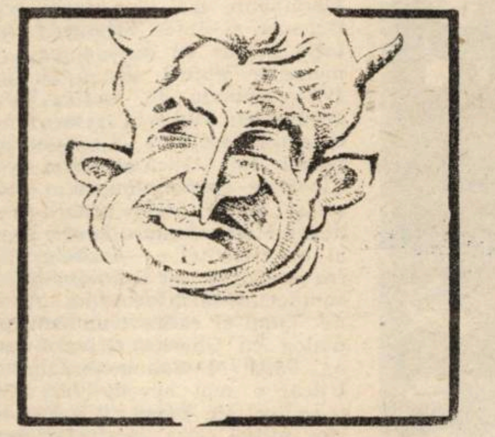

Dacă omul deceniului care s-a scurs a fost Gorbaciov, nu e mai puţin adevărat că omul anului 1990 a fost Ceauşescu, Nicolae. Mai rar asemenea triumf, mai rar asemenea apoteoză. Cine ar fi crezut ? Cine ar fi avut morbida inspiraţie să spună, în decembrie 1989, că vom ajunge, în doar cîteva luni, să citim, alb pe negru şi negru pe alb, că Ceauşescu a fost un mare patriot, dacă nu Patriotul însuşi, iar partidul comunist s-ar fi aflat necontenit în slujba clasei muncitoare? Unde mai e posibil aşa ceva? Aici, în ţara lui Ceauşescu. Numai la noi nesimţirea nomenclaturistă şi sfruntarea securistă îndrăznesc să ridice capul după ce am avut impresia că au fost zdrobite pe veci. Numai la noi se poate vorbi de o victorie dincolo de mormînt a dictatorului. Numai la noi o populaţie cariată moral şi distrusă fizic îşi mai poate pune problema renaşterii partidului comunist. Numai la noi, în ţara lui Ceauşescu, nu a lui Caragiale, cum sugera de curînd o tînără ziaristă. Numai la noi, în ţara nimănui.

Rareori asemenea eflorescenţă a prostiei şi intoleranţei cum am trăit în anul care, slavă Domnului, se scurge. Omul de tip nou a triumfat. **Homo ceauşesticus** şi-a intrat pe deplin în drepturi. Draconiada continuă. Din mormînt, mizerabilul Dracula ne veghează fiecare pas, fiecare mişcare. Jucăm în continuare pe melodii interpretate de mult stimatul nostru secretar general.

Ceauşescu a compromis capete încoronate ale Europei, a destituit nu doar secretari judeţeni, ci şi lideri de partide comuniste occidentale. Lumea fuge ca de ciumă de stafia ceauşistă, numai la noi ea zîmbeşte fericită din nou. Plagiatori ordinari, rimători sinişţri declară, cu toată seninătatea, că l-au iubit pe Ceauşescu. Şi că îl venerează şi dincolo de mormînt. Aceşti oameni de tip nou, aceşti odioşi mutanţi nu mai cunosc ruşine. Prin ei, Ceauşescu va trăi de-a pururi. E de prevăzut că fiecare generaţie îşi va avea, de azi înainte, propriul Ceauşescu. Năimiţii mizeriei îi înalţă de pe acum nepieritoare statui. Halal să ne fie !

Mircea MIHĂIEŞ

MARELE REPETENT

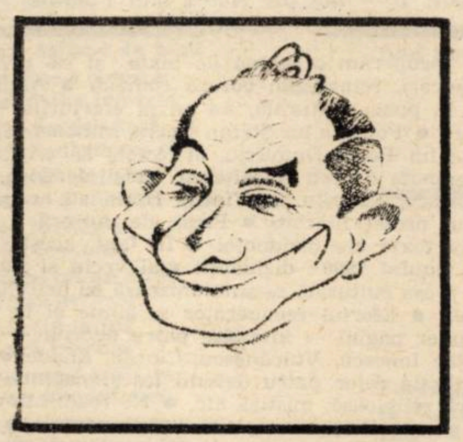

În 22 Decembrie 1989, domnul Ion Iliescu era un Mesia Emanatus ot Dîmboviţa. Îl aştepta întreaga naţiune. Dar mai ales îl aştepta un grup înfrigurat de oameni avizaţi într-ale politicului. Domnul Iliescu a sosit, într-adevăr. Cu oarecare întîrziere, dar a sosit. Ne-a plăcut, atunci, tuturor, zîmbetul de suavitate al domniei sale, iar unii dintre noi i-au purtat multă vreme fotografia în buzunarul de la piept. Ne-a lipsit, atunci, agerimea de a observa că nu zîmbetul e calitatea de căpetenie a domnului Iliescu. Principala trăsătură a preşedintelui nostru e că vine întotdeauna prea tîrziu. A ajuns cu mult prea mare întîrziere la conducerea partidului comunist. A preluat conducerea ţării cu o întîrziere de două decenii.

Însă în natură nimic nu se pierde. Nici măcar o simplă emanaţie. Pe cît de molcom e în unele privinţe, pe atît de rapid e în altele. Domnul Iliescu e foarte iute la vorbă. Limbajul domniei sale are viteza fulgerului şi eficienţa trăznetului. Vorbele preşedintelui nostru ţîşnesc cu asemenea impetuozitate, încît uneori nu le percepem cum ar trebui. Nu i-a îndemnat domnul Iliescu pe mineri să stea pe la casele lor şi să apere minele de invazia partidelor istorice ? Ba da. Ce vină are domnul Iliescu dacă noi am înţeles pe dos ? N-a ordonat domnul Iliescu tovarăşilor săi de partid să nu organizeze nici un fel de contra-demonstraţii în ianuarie 1990 ? Cum să nu. Însă năbădăioşii fesenişti nu l-au ascultat. A rostit preşedintele ceva în legătură cu vitele care se adapă în Piaţa Universităţii ? Niciodată. A identificat domnia sa guvernul şi „instituţia prezidenţială“ cu ţara ? Nici vorbă. A proferat, mai zilele trecute, la televizor ameninţări străvezii împotriva celor care vor să „destabilizeze“ ? Scorneli, aberaţii şi, desigur, încercări de destabilizare.

Păcat. Domnul Iliescu ar fi putut fi nu doar omul, ci eroul anului. Personajul pozitiv, nu cel pe care-l joacă atît de convingător. Partitura ce i s-a oferit, pe tavă, acum un an, era una de zile mari. Domnul Iliescu a redus-o la insignifianţa rolului pe care-l juca şi în regimul trecut. Adică a unui figurant care priveşte înmărmurit cum trece istoria pe lîngă el.

Mircea MIHĂIEŞ

AGREABIL, POLIGLOT, HRĂNIT CU SALAM CU SOIA

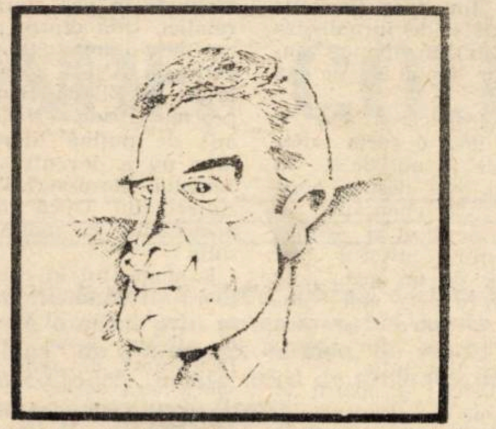

N-a fost un disident al epocii pe care unii, cu multă mîndrie şi profit pe măsură, au numit-o „E.N.C.“. Că n-a venerat-o, sîntem convinşi. Dar nici nu s-a ridicat făţiş împotriva ei. (Nu e un reproş, ci o observaţie pe potriva celor mai mulţi dintre noi). Asemeni celor numiţi printr-un termen generic „mase“, s-a opus dictaturii în cel din urmă ceas, cel decisiv.

. În Decembrie '89 şi-a pus puloverul de luptă şi s-a intercalat în coloanele de demonstranţi bucureşteni. Din acea clipă, soarta domniei sale a intrat într-un curs ascendent, urmînd a se integra, pas cu pas, destinului naţional. A pătruns în sediul Televiziunii Române ca simplu cetăţean şi a ieşit prim ministru. Nici pînă astăzi nu ştim din ce direcţie i se trag bunele referinţe şi ce (sau cine) l-a propulsat în fruntea viitoarelor guverne de tranziţie spre o fragilă, dar originală economie de piaţă. Experienţă în acest sens n-avea de unde să fi dobîndit. Pe dl. Iliescu susţine că nu l-a cunoscut înainte (deşi există ceva mărturii contrare). Să fi fost optimismul său debordant factorul hotărîtor ? Sau farmecul viril, aureolat de o subtilă sinceritate, ale cărei mecanisme uneori ne scapă ? Ceva, ceva tot s-a întîmplat în acele ceasuri de cotitură, oricît am vrea să credem că istoria se mai face şi spontan, nu numai planificat.

În premiera apariţiei sale ca proaspăt uns premier, Petre Roman a făcut nişte declaraţii de o modestie aproape incredibilă, mistuindu-ne îndoielile provizorii. Cîţi mai simţeau atunci nevoia de analiză ? Iar comparaţiile (cu predecesorii) relevau întreg cortegiul calităţilor : tînăr, agreabil, poliglot, şcolit prin cea străinătate luminată, cu vechi tradiţii democratice, nepătat, hrănit cu salam cu soia, aici, în neputinţa noastră colectivă.

Odată trecut mirajul scuturării de jug, junele premier a îmbrăcat costumul diplomatic „la două rînduri“ şi a prins a zîmbi cu graţie şi vocaţie, concasînd inimile gospodinelor pe termen nelimitat. Unele sînt cuprinse şi acum de un tremur uşor, născut din dorinţa naturală de a-l atinge, măcar cu o floare. Altele, mai armazoance, îl adoră pentru că se pricepe să-i pună la zid, de fiecare dată, pe alde coposi, câmpeni şi alţi „istorici“ care nu ştiu ce-a fost suferinţa, nici salamul cu soia. Aşa le-a făcut şi la Alba Iulia, să înveţe că trandafirul are şi spini. Ce contează că, pe vremea cînd junele prim ministru era în pantaloni scurţi şi gîngurea „partidu' e-n toate ...“ ş.a., alde Coposu zăcea prin gherle jilave ? Istoria cere oameni tari, neînfricaţi, care nu-şi pierd vremea cu istorii din trecut. Un anumit trecut. Care mai mult încurcă prezentul, stăvilind şi viitorul, nu-i aşa ?

Cornel BOGDAN

SURÎSUL VULNERABIL

Cînd a fost anunţată componenţa primului C.F.S.N. n-am încetat să mă mir de numărul mare al oponenţilor (şi nu al dizidenţilor !), al anticomuniştilor. Printre ei, foştii nomenclaturişti ieşiţi de la naftalină abia dacă erau sesizabili. Trebuie să recunosc că silueta fragilă a Anei Blandiana dădea bine printre atîţia bărbaţi podidiţi de importanţă.

Jocurile politichiei, dar şi o anumită inabilitate, o modestie prost înţeleasă i-au exclus din organismul respectiv, unul după altul, pe campionii luptei împotriva ceauşismului. Mi-a rămas în minte ultimul gest, şi acela plin de graţie, prin care Ana Blandiana, după un straniu schimb (însă nu complice) de zîmbete cu preşedintele ad-hoc, s-a opus, însoţită doar de încă o persoană, unui dubios proiect de lege, adjudecat de puterea în curs de consolidare în binecunoscutul stil totalitar.

Apoi dumneaei, jenată de tabloul decorativ, s-a retras, făcînd loc aşa-numiţilor politicieni de profesie. A reintrat în perimetrul, mult mai firesc, al străzii, al protestului îndurerat în faţa nedreptăţii, minciunii şi violenţei. Din această pricină, torţionarii, întărîtaţi de alura ei îngerească, o căutau cu patimă la mijlocul lunii iunie, de aceea lingăii (cu vechi state de serviciu) ai mai-marilor zilei s-au năpustit asupra ei prin mijlocirea unei prese producînd după matriţa unor minţi îmbîcsite şi a unor suflete mici, mîzgă, putregaiuri, excremente.

Ana Blandiana n-a replicat, nu s-a dezvinovăţit, şi-a păstrat, peste masca tragică, serenitatea surîsului. Un surîs cu virtuţi comunicante, pentru cine ştie să-l capteze.

Da, ea a refuzat să devină vicepreşedintă a înaltului for ce conducea ţara, pentru ca zîmbetul să nu-i devină opac, pentru a se putea plimba în voie printre cei fără nume şi veşnic lăsaţi deoparte, aşa cum a făcut-o, de pildă, şi duminică, 16 decembrie 1990, prin Piaţa Victoriei din Timişoara, oraşul ei natal.

Viorel MARINEASA

CONVERSÎND DESPRE BRUCAN

Domnul Brucan ar trebui judecat şi condamnat. El are un trecut politic abundent ilustrat de articole pe care le scria în cea mai neagră perioadă a presei româneşti. Nu trebuie să prescriem crimele împotriva naţiunii noastre. Nici alte naţiuni nu prescriu crimele împotriva naţiunii din care fac parte. (valeriu ganea) **Ce crime ? Nişte necăjite de articole scrise la gazetă, după tipic, pe care poate nici nu le compunea el ? Un chiţ chiţ chiţ de şoricel care a dat de caşcavalul binecuvîntat ? Cîţi gazetari ar trebui să vîrîm la pîrnaie ?** (anemone popescu). El n-a fost un gazetar oarecare, a fost un ideolog, şi încă un ideolog de nădejde. A fost prieten cu Dej. Nu-i exclus să-i fi dat sfaturi. Nu-i exclus ca reşedinţa sa principală să fi fost chiar la Moscova (v. g) **Care Moscova ? Să presupunem că ar fi fost fiul lui Beria şi iubitul Anei Pauker. Că a fost ideologul favorit al lui Dej şi sfetnicul eneavedeului poposit pe marginea Dîmboviţei. Trebuie să-ţi atrag atenţia că autorii opozanţi de elită ai secolului XX s-au născut din activişti dezamăgiţi. Dintre cei ce au cunoscut la perfecţie interioarele sistemului. Şi Orwell, şi Koestler, şi Djillas au fost, ani de zile, în Centrul fierbinte al revoluţiei. Nu numai visau, ci chiar pregăteau revoluţia mondială. (a. p.)** Ei, Brucan şi Orwell ! Crezi tu că ar fi în stare să scrie un rînd ? (v.g.) **Acum devii deplasat. Cum să nu scrie un rînd, cînd are la activ un număr de cărţi ? Şi sute de articole de toate calibrele ? Unul care le ştia pe toate îmi spunea că Brucan ţine un jurnal în care îi pictează pe toţi mai marii zilei. Era prin '83 şi eu, care îi invitam pe toţi cunoscuţii mei aparţinînd nomenclaturii coruptibile să-şi scrie jurnalul, m-am simţit fericită : există cineva care o făcea !** (a. p.) Dar dacă fericitul cu jurnalul anticeauşist ţinea legătura, în virtutea vechilor sale prietenii, cu bătrînii inflexibili ai Moscovei ? Şi în virtutea convertirilor sale mai recente, şi cu cei de la c.i.a., băieţii puşi azi pe ordine ? (v.g.) **Domnule Valeriu, domnule Valeriu, numai să nu pronunţi cuvîntul spion ! Eu ar mai trebui să-ţi atrag atenţia că fiecare mişcare de eliberare a noastră a trebuit să se bucure de binecuvîntarea celor mari. Asta este situaţiunea. Cînd nu erau ruşii, erau nemţii şi cînd nu erau nemţii erau fraţii noştri de gintă latină. Pisicuţa a fost din cele mai vechi timpuri prietenul omului, iar cîinele care latră păzeşte curtea** (a.p.) Depinde din ce unghi priveşti lumea. La unele emisiuni de televiziune domnule Brucan era filmat de sus şi capul lui părea perfect oval ; la altele, aparatul cobora şi ţeasta devenea ţuguiată (v.g.) **Dacă vrei să ştii, prima sa apariţie la televizor mi s-a părut memorabilă : în bulibăşeala postrevoluţionară în care toţi pofticioşii se înghesuiau la slănina publicităţii, dl. Brucan s-a uitat la ei urît şi postrevoluţionarii s-au potolit. În lipsa unei ştiinţe şi a unei conştiinţe politice democraţia devine ţigănie, vezi opera lui Budai Deleanu, care a înţeles întîiul că epopeea noastră este . . .** (a.p.) Da, sentimentul de forţă ordonatoare l-am avut şi eu în faţa prezenţei dînsului. E telegenic, ce mai. Are o telegenie de adîncime. I-a învăţat pe români două cuvinte necesare (v.g.) **Ne-am îmbogăţit fondul principal de cuvinte democratice** (a.p.) A procurat un supliment de gamaglobulină pentru liniştea noastră (v.g.) **E un bătrîn ilegalist. A rămas singurul nostru ilegalist în viaţă. Dacă feseneul e neocomunist, Brucan e neoilegalist.** (a.p.) Doamne, observ că îl bîrfim pe cel mai priceput politolog al nortru ! Pe singurul . . . **Tu ai început. Ce-ţi veni să-l propui pentru închisoare ? Oare nu deschidem noi seria nouă a revistei cu un articol despre el ? Oare nu-i el porte-bonheur-ul nostru ? Ce-i cu derapajul acesta ?** (a.) Crezi că după o scurtă puşcărie n-ar fi bun de preşedinte ? Şi crezi că ar fi mai bine dacă i-ar reduce din pensia de ilegalist ? (v.) **Singura problemă ar fi care dintre pensiile de ilegalist fiindcă dl. Brucan ar merita atît pensie de ilegalist antifascist, cît şi anticeauşist, cît şi antifesenist. De unde să taie parlamentul ? (Dialog furtat în dimineaţa zilei de 13 decembrie ,aşteptînd la coadă la magazinul COMTIM)**

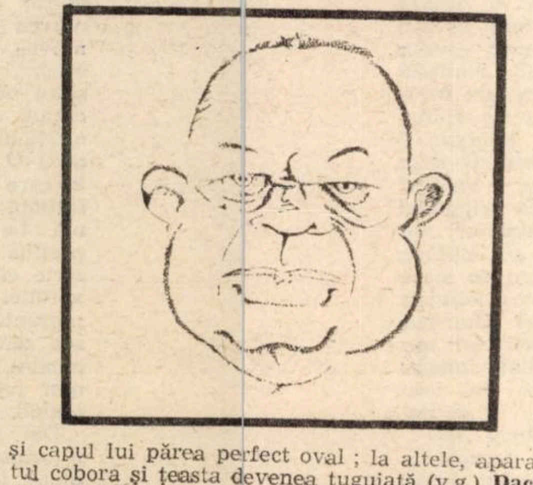

Anemone POPESCU
Valeriu GANEA

FĂRĂ SPERANŢĂ, SPRE GHEENA

„De ce trag clopotele, Mitică ?“ e oglindă a Iadului autohton. Un Iad, ce nu lasă şansa unui Purgatoriu ori a unei purificări, a unei recuperări morale posibile cîndva, peste timp. A fost numit filmul anului de către unii, iar alţii — şi nu puţini — îl consideră drept mai bună creaţie din filmografia românească. Lucian Pintilie a fost urcat în urale (aveam reflexele în negativ ale lor) pe cea mai înaltă treaptă a creaţiei regizorale. Televiziunea a prezentat „filmul realizării filmului“, unde actorul principal era însuşi Lucian Pintilie, marele vrăjitor, cel cea pariat că va putea să reînvie personajele lui Caragiale pentru a realiza cea mai cumplită imagine a mentalităţii balcanice. Şi, demonic, Lucian Pintilie a cîştigat pariul.

În filmul realizat de televiziune Lucian Pintilie avea dimensiunea unui personaj dostoievskian. Un Dumnezeu negru al platourilor de filmare, adulat de actori, cum Victor Rebenciuc, hulit de alţii, nu mai puţin mari, dar care n-au putut rezista terorii jocului cu demenţa. Pentru că mai infernal decît ceea ce se poate vedea în „De ce trag clopotele, Mitică ?“ este modul cum a fost realizat filmul. Hipnoza colectivă asupra actorilor — linia întîi a teatrului şi cinematografiei noastre —, pentru a-i aduce în starea de transă, unde alienarea este la îndemînă, a folosit-o pentru a putea hiperboliza banalul, profanul şi a le ridica pînă la nivelul sacrului, ca acesta să poată fi eliminat dintre dimensiunile spiritului uman. Filmul televiziunii a realizat performanţa de a face un portret profund al regizorului, al acelui Dumnezeu negru care, vreme de cîteva luni, cît au durat filmările, şi-a construit universul său viu, populat cu oameni violent de vii, ce umblau printre interioare de lemn şi mucava şi se tăvăleau în noroaie naturale. Un univers ce sintetiza, într-o oglindă mişcătoare, faţa neschimbată a unor mentalităţi fără vise, fără viitor, colcăind într-un coşmar din care nu există trezirea decît prin beţie şi rîs imbecil.

Ironia soartei a făcut ca filmul, realizat în 1980, destinat spectatorului de atunci, aflat sub cea mai cumplită dictatură cunoscută în România, să apară pe ecrane abia zece ani mai tîrziu. Ar însemna că „Anul Pintilie“ ar fi 1980 şi că noi am reuşit să pierdem, pe lîngă atîtea alte valori, un mare regizor, o mare creaţie de film, ce ne-ar fi putut aşeza acum alături de cinematografia europeană.

Dar mai există şi un al doilea aspect tragic. Atunci (în 1980) impactul filmului asupra spectatorului ar fi fost la fel de dur, însă i-ar fi lăsat acestuia măcar speranţa în viitor. O lumină ce urma să apară o dată cu eliminarea cumplitei dictaturi. Pe de altă parte, sentimentul nevoii de asanare morală ar fi completat protestul implicit al filmului împotriva totalitarismului şi a îndobitocirii în masă a oamenilor ce bălteau într-o mîzgă decupată perfect din lumea mahalalelor lui Caragiale.

Văzut azi, după purificarea de cîteva săptămîni a Revoluţiei din decembrie şi după tot ce a urmat, „De ce trag clopotele, Mitică ?“ loveşte ca un bumerang, venit de peste timp, descoperindu-ne în întreaga splendoare a mizeriei morale, lipsiţi de orice speranţă. Mesajul filmului îmbracă dimensiuni diabolice.

În anul realizării filmului era în plin avînt spălarea conştiinţelor spre „edificarea omului nou“, un robot androgin al unui mileniu viitor, sosit mai repede în spaţiul carpato-danubiano-pontic spre a mîntui specia umană. Acum, la un an de la Revoluţie, cînd vopselele din machiajul „omului nou“ şi limbajul său de lemn nu pot fi date la o parte şi chipurile se vestejesc sub alte pomezi, ne dumirim că sîntem mai debusolaţi decît personajele lui Caragiale-Pintilie, că nu mai ştim ce e iubirea şi receptăm totul într-un decalc negativ : violenţă ură, invidie, meschinărie, minciună, viclenie, bucuria de a te tăvăli cu gloata... Asta în timp ce descoperim că ne putem ruga unui Dumnezeu în care unii nu mai cred de trei generaţii, iar alţii mimează totul. Pe fondul societăţii româneşti a anului 1990, performanţa lui Pintilie este dublă şi infinit peste protestul pozitiv dorit de regizor în timpul turnării filmului. Şi există, mai mult ca oricînd, posibilitatea ca personajele reînviate de marele vrăjitor să se răzbune pe el prin uitare.

Paul Eugen BANCIU

UN PAHAR CU ŞAMPANIE

Frumoasă-mi pare viaţa de general. Oricît ai fi de solicitat profesional, ai totuşi unele avantaje. Dar nu vreau să insinuez nimic mă refer doar la, să zicem, relaţiile interumane. Subordonaţii se întrec să-ţi facă voia, iar unii civili (cunoştinţe, amici, prieteni) se află într-o continuă competiţie pentru a te invita la masă. În orice împrejurare, cuvîntul unui general, n-am nici un dubiu, e literă de lege. Cine ar cuteza să-l contrazică ?...

N-am cunoscut, pînă în prezent (11 decembrie -90), decît doi generali : pe domnul ex-comandant al Garnizoanei Timişoara (adus din rezervă de domnul ex-ministru al Apărării Naţionale) şi pe un general de justiţie (avansat la gradul de general de acelaşi ex-ministru). Chiar dacă experienţa mea în materie de generali este atît de modestă îmi permit să afirm că domnii generali sînt şi dînşii oameni ca toţi oamenii, sînt şi dînşii români. Unii, care n-ar fi fost chiar români-români, îşi scriu numele româneşte. Spre pildă, generalul Cheler mare comandant al armatei din Transilvania. Bărbat hotărît, care a anunţat în ziarul „Unirea“ din Alba-Iulia că, la 1 Decembrie va ordona să se deschidă focul împotriva celor ce vor tulbura festivităţile prilejuite de noua noastră sărbătoare naţională. Dar n-a dat acest ordin. Cum era să tragă iar românii în români ?

După această agreabilă (sper) introducere, trec la subiect. De fapt, la obiect. Obiectul acestei mici scrieri este domnul general-colonel Victor Atanasie Stănculescu. (Deşi nu-mi place să spun despre o fiinţă că este un obiect).

Prin luna ianuarie, mă luptam cu cei de la ziarul „Timişoara“ să nu-i amintească numele într-un context publicistic nefavorabil. (Cu toată osîrdia mea, au mai scăpat vreo două aluzii maliţioase la persoana domniei sale). De ce am făcut acest lucru ? L-am făcut fiindcă ofiţerii noştri din **Comitetul de acţiune pentru democratizarea armatei** îmi spuneau că domnul general Stănculescu e un comandant permeabil la propunerile lor (spre deosebire de alţi generali români şi patrioţi). A contat mult şi o promisiune de genul : „Atît timp cît mă voi găsi eu la conducerea armatei, vouă nu vi se va întîmpla nimic rău“. Astfel, ofiţerilor noştri din S.A.D.A., le creşteau aripi şi se pregăteau pentru un zbor înalt. Şi ce dacă domnul general Stănculescu a fost la Timişoara în 17 decembrie ? N-a venit din proprie iniţiativă. Ca militar, nu putea să nu execute un ordin. Şi ce a făcut la Timişoara ? Nimic reprobabil. Ba mai mult, a ieşit din jocul îngrozitor în care l-a împins dictatorul. Şi-a pus piciorul în ghips, un picior sănătos. A folosit o stratagemă care putea să-l coste. Şi, aşa, scos din luptă, autoscoţîndu-se din luptă, a plecat acasă, la Bucureşti. Acolo, cînd Bucureştiul a devenit în 21 decembrie o baie de sînge, ce putea să facă ? Cum putea să acţioneze un om cu piciorul în ghips ?...

Toate astea, încrezător în cuvîntul şi în cuvintele unui general, mi s-au părut convingătoare, logice şi, ca atare, îmi puneam mari nădejdi în virtuţile domnului general Stănculescu. (Aşa cum, sincer să fiu, la începutul lui ianuarie, credeam în frumoasele intenţii ale domnului Iliescu).

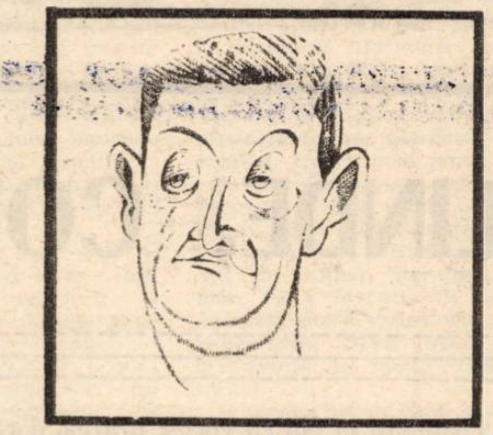

Între timp, aceste nădejdi s-au risipit. Şi-am mai vîrît o decepţie în sacul cu decepţii pe care-l port în circă.

Şi totuşi, viaţa de general, continui să cred, este destul de frumoasă. Te invită lumea la felurite manifestări solemne, la întîlniri guvernamentale, la recepţii, vernisaje. Poţi ciocni, relaxat, zîmbitor, un pahar cu şampanie cu sentimentul că reprezinţi ceva pentru ţara asta...

(În timp ce, cu întreruperi, scriam cele de mai sus, am auzit zvonul că, în curînd, în România se va instaura dictatura militară. L-am auzit de mai multe ori. Dacă zvonul devine realitate, cine va conduce, oare, parada victoriei ?...)

Iosif COSTINAŞ

UN PAPION PENTRU SF. VARVARA

Cu un zîmbet-dodo descindea din charter-ul personal în mijlocul septuagenarilor care ţinuseră Otopenii sub ocupaţie. Ana Aslan murise, dar, ca o supremă revanşă a sorţii, un papion acoperea tonifiat şi optimist diagonala micilor ecrane. A treia zi, edificat, degetul contopistului de serviciu se lipea acuzator de paginile cu răscoala de la 1907 ; producţia de papioane scădea simţitor.

De atunci, dl. Raţiu candidează serios la titlul de om al anului. Cel puţin pentru imaginea dumisale de Sisif bonom şi gentleman, care a buimăcit un electorat feudal. Adică, la vremuri cînd bîta şade potolit lîngă opincă, dl. Raţiu se căzneşte cu umor să ne ofere fotogramele capitalismului în şoşoni, cu şemineu în spate şi roşeaţa whisky-ului în pomeţi. Omul îşi împrăştie banii peste tot, în deliciile lumpenilor din cartierul gării, care hăulesc pe la cozi sau în paturile garsonierei confort IV, că s-a descoperit fraierul neamului. Nici tu preşedinţie, nici te tipografie, nu mai vorbim de scărmănatul minerilor.

În buzunarele d-lui Raţiu dolarul devine blajin şi neputincios. D-sa suportă cu jovialitate marţiană scurgerile monetare, execută o campanie electorală new-yorkeză la cinci metri de lunca Siretului. Seara, după desenele animate, rosteşte glumele şi parabolele guvernatorului de Idaho ieşit la balotaj. Pe urmă, „the end-ul“ fiind catastrofal, merge cuminte, pe muchia dintre seninătate şi senilitate, în banca deputăţiei. Acolo, ca să nu şomeze cancanierii oficioaselor Puterii, apare destins, cu zeci de papioane de toate sorturile. Rar înaintează spre bară şi se rosteşte cu un fair-play oratoric aiuritor de preistoric. N-ar fi cele înşirate îndestulătoare pentru a ne umple personajul de ridicol ?

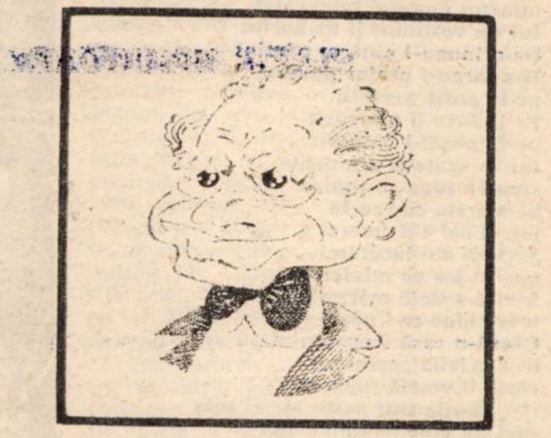

Ridicoli sîntem noi cu crispările, orgoliul şi băşcălia naţionale faţă de tot ce grăieşte şi se simte liber, sfidîndu-ne închistările, intoleranţa, prostia. Dl. Raţiu a fost, pe eşichierul politic românesc, un arbitru al ridicolului. Amintiţi-vă doar discuţia în trei, premergătoare alegerilor prezidenţiale. Raţiu şi-a surclasat atunci adversarii, story-ul lui de un kitsch inteligent şi dezinvolt umilind clişeele încrîncenate şi neocomuniste ale unuia, preţiozitatea înţepată a celuilalt.

Aflăm că dl. Raţiu şi-a iertat minerii, omagiindu-i public de Sf. Varvara, patroana lor. E clar, în ce ne priveşte : cu papioanele încopciate în jurul gîtului Sf. Varvara, dl. Raţiu va cîştiga dramatic alegerile prezidenţiale din 1997.

Carol SEBESTYEN

ANDREI ŞERBAN EXISTĂ

Andrei Şerban ? Pînă în 1990 pentru publicul român de teatru o ipoteză fantezistă, un zvon, o poveste inventată. Există un regizor celebru, cu o redutabilă carieră internaţională, pe nume Andrei Şerban ? — trebuie să se fi întrebat, în şoaptă, publicul tînăr care n-a avut cum să asiste la debutul în patrie al regizorului. Deşi celebritatea şi anonimatul se exclud reciproc, totuşi, pînă de curînd, Andrei Şerban a fost un nume vag în propria sa ţară. Un paradox în plus într-o lume de paradoxuri. Se poate dezvolta ideea, se poate specula pe seama ei. Dar nu-i necesar.

Andrei Şerban a revenit în România pentru a redeschide porţile teatrului nostru spre Europa. Spectacolul **O trilogie antică** montat la Bucureşti întregeşte o geografie uluitoare care grăieşte despre artă ca monedă de circulaţie universală. Trilogia a fost jucată pe ruinele cetăţii Persepolis, în templul din Baalbeck, pe stînca Lycabetos din Atena, pe ţărmul Atlanticului, în sălile Muzeului de Artă din Berlin, în abatoarele din Viena, într-o peşteră din Angers (Franţa), într-o catedrală din Veneţia, în curtea interioară a unui castel din Edinburgh etc. Nu sînt fantezii şi metafore, este doar o înşiruire exactă a spaţiilor pe care spiritul unui mare artist le-a locuit în timp.

Andrei Şerban a plecat din România în 1969. A fost un an asistentul lui Brook la Paris. Ca profesor a ţinut cursuri la Tokio, Paris, Yale, Harvard, San Francisco, San Diego. S-a întîlnit în cariera sa cu personalităţi fascinante, ca Ellen Stewart, Liz Swados, Priscilla Smith, Valois, Eugen Ionescu, Jean Louis Barrault, cu celebrităţi din lumea teatrului liric în perioada cînd a făcut regie de operă. Cît e hazard, cît e şansă, în naşterea unei mari personalităţi ? Nu vom calcula. Dar e cert că Andrei Şerban şi-a definit cariera mondială continuînd ceea ce, ca student şi tînăr regizor începuse la Bucureşti : **Ubu rege, Omul cel bun din Siciuan, Arden din Faversham, Iuliu Cezar** şi, poate, opera întregii sale vieţi, tragedia greacă. Din experimentele sale s-a născut o nouă estetică, recuperatoare pentru forţa originară teatrului. Artaud l-ar fi admis în categoria rară, providenţială de „regizor-demiurg“.

Andrei Şerban a venit în ţară nu doar cu o nouă viziune teatrală, ci şi cu un gînd pentru cultura română şi mesaj etic totodată. El sună aşa : „Cultura şi arta au fost dispreţuite şi sugrumate progresiv pentru o jumătate de secol. O societate fără cultură, fără teatru, produce o civilizaţie moartă. Cine trebuie să audă, să-şi deschidă urechile azi. Mîine va fi prea tîrziu. A trăda intelectualitatea, a-i trăda pe studenţi, a-i trăda pe artişti, e greşeala capitală care s-ar putea face acum“.

Brînduşa ARMANCA

Caricaturi de N. LENGHER

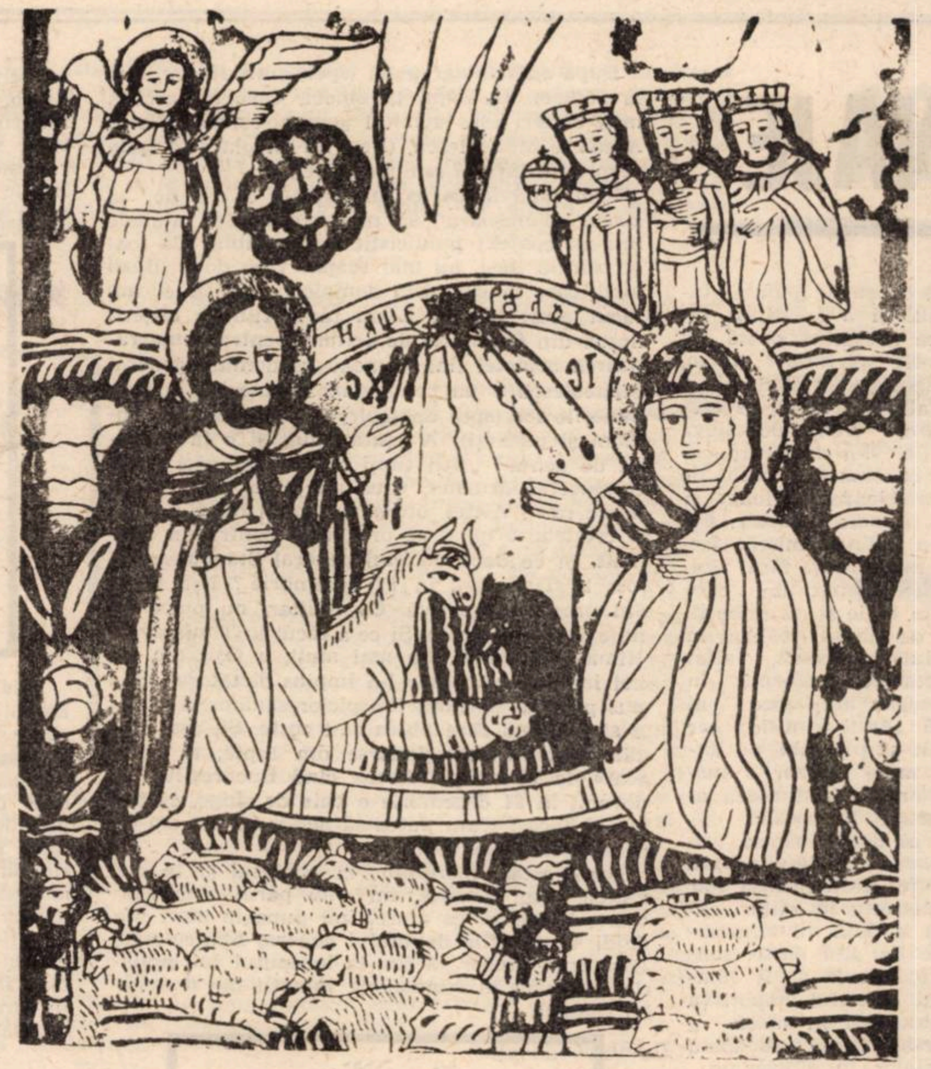

COLINDE, COLINDE

Credeau oamenii la noi că vorba, urarea, dorința vorbită în preajma vecinului se va împlini prin puterea vorbei curate și gîndului bun. Așa a trăit „binețea" de dimineață, de ziua, de seara, denoaptea.

Așa am trăit colindele, uriașe urări de sănătate, de bine, de împlinire întru cele lumești, întru cele firești.

Prin 1970, mă aflam la Birchiș—Ostrov cu un grup de studenți și, vreme de două zile, în omenie și omeneală, înregistram 65 de colinde cu 12 oameni minunați.

Plecam apoi cu un manuscris din 1940 subscris Bugiu Victor și încheiat cu vorbele tremurate.

„Scris-am eu acestea
Bugiu Victor
Cu mîna de țărînă
Mîna-o putrezea
Scrisa o rămânea" —

Manuscrisul, datorat domnului Bugiu Victor despre care nu mai aveam știre, a fost transmis de noi cu minime îndreptări de scriere numai pentru a putea fi simțit. Românește.

Și vă veseliți
Oameni buni d'aici !

I. I. Popa

Al 12-lea Vers

Dimineața de crăciun
rf : Domnului doamne domnu-i bunu
Cest domn bun pe-afară-m d'umblă
D'umblindu-se preumlîndu-se
gi-mi vegia pe domn din ceri
Cum coboară de frumos
de frumos de-a cuvios
Tot pe scări de luminări
minru-i domnul înbrecătel
Înt-on vestmînt îi mohorîtu
De-a lungu-i pînă-m pămînt
D-a largu-i prejur pămînt
pe la guler argintit
Pe la brîu îi mărgărit
pe la poale-i bolhărît
Iar în spate și din pept
scrisă-i luna cu limina
Și soarele cu razele
iar în doi-s d'umerei
Scriș îs doi luceferei
iar în jos pe mînicele
Scrisă-s stele măruntele
mare bine ce-i păria-re
Cursă-n casă s-pusă-n masă
d'ei la lelia jupîniasă
cîntă fi veselă jupîniasă
rf : Florile sînt dalbe lăr gi măr
căci ne vine domnu acasă
Domn acasă domn la masă
rf : Domnului doamne domnu-i bunu
Cuvîntu-i fu d'obîrșit
domnu-mi fură și-mi sosiră
de la ușă-mi cuvînta-re
Ia bun prînzul est domn bunu
Est domn bun din ciar grăia
Mulțam ție prînzului
rf : Florile sunt dalbe lăr gi măr
și mă-nchin hoginiei
n-am venit prînz să-l prînzăsc
Să-l prînzăsc să-l hoginesc
și-am venitu să te întreb
de cel vig de-a d-ușănicu
Ce stă-n culme necroit
necroit nezăbrăvit
Cine ție ți l-o datu
Est domn bun din ciar grăia
sti tu doamne doar nu sti
căci de mic m-ai botezatu
și-atunci mie mi l-ai dat
Pă găliata de botez
să-mi d'uspăț și să-mi petrec
Să-m d'uspăț un d'uspăț bun
D'uspăț bun de dumnezeu
pe subt poala cerului
De-a dreapta tatălui
la curtile domnului
rf : Florile sunt dalbe lăr gi măru
Curtea-i dmn bun luminoasă
tot de raza soarelui
si de fata domnului
Domn din ceri din grai grăia
dacă-i lucru fine așa
Poartă-l fine sîntos
zile rari la zile mari
La sfintele-s duminici
la dalbele-s biserici
La negrele-ntunerici
rf : Florile sunt dalbe lăr gi măru
și-ai fi vesel est domn bun
rf : Domnului doamne domnu-i bunu
C-o-ncină cu sînătate.

*

Al 7-lea Vers

Sub rosul de răsărit
rf : Doamnele domnului doamne
Crescutu-mi-o născutu-mi-o
Doi meri nalți îs minunați
De trupini alăturați
De vîrsuri asemănați
la trupina merilor
Este un pat mîndru înciat
de scînduri dalbe-s de brad
Iar în pat cine-i culcatu
că-i culcat dalbu împărat
Și cu dalba împărătiasă
c-on fiuti micuti pintre ei
Pintră ei pîntr-amîndoi
vîntul mare-o d'aburatu
Pe la vîrșu meriloru
și meri s-or legănatu
Și flori dalbe mi-au picat
peste ei peste amîndoi
Pe obraz la fiu micuț
înpărătiasa-i treziară
Și din cear așa-i grăia-re
ia scoală-ce domnul meu
Că de cînd am adurmitu
grea zăpadă ne-a cuprinsu
Peste noi peste amîndoi
pe obraz la fiu micuț
Înpăratu-i se treziară
și din ciar asa-i grăia-re
Ian ascultă domnia mia
că nu m-i zăpadă grea
Vîntu mare-o d'aburatu
pe la vîrșul meriloru
Și meri s-or legănatu
și flori dalbe mi-or picat
peste noi peste amîndoi
pe obraz la fiu micuț
ș-ai fi vesel fiu micuț
c-o-ncinăm cu sănătate.

*

Al 16-lea Vers

Fericam gi-acest mirelu
rf : Lăro doamne
Luă-ș harcul lîngă elu
Și îmi plecă-re pre vînatu
Pe codri cei nedumbrițîi
Tot gonond și gorgonindu
Zi de vară pînă seara
Cînd fu acia lîngă siară
Dege-m urma leului
Și pe urmă-i se luă-re
Urmă ici urmă dule
Găsi-și leul d'aburat
La cest locuți iegerat
Supt un spine măgeratu
Găsi-și leul d'adurmit
Supt un spine înflorit
Trase cinse să-l segece
Săgeata-l-o adurmit
Tinea-s-o înceluit
Pănă mirea-și gîndia-ră
Leul în talpe mi-ș săria
Și din ciar așa-i grăia
Ce mi-ți cauți mirio p-aicia
Miria din ciaru-i grăia
Eu miș caut leuți pe tine
Leul din ciaru-i grăia
Dacă-mi cauți mirio pre mine
Hai în puști să ne pușcăm
Hai în săbii să ne tăiemu
Hai la lupte că-s mai drepte
Și la lupte se luară
Se luptau cît se luptau
Zi de vară pînă sară
Cînd fu acia lîngă sară
Trasă leul lin adusă
Trase mirea jos mi-l pusă
Și-l legă d'in curălă-re
pîngă murg al ture-re
Luă-i frîul d'intr-o mînă
Zbicicaușl într-altă mînă
Și pe murg se aruncă
Și pe drumuți se luă-re
Tot în lungul drumului
Și din latul cinpului
Cîți pe miria mi-l vediau
Toți pe miria-l feliciau
Și din ciar așa-i grăiau
Ferican gi-acest mirel
Cum aduce leu legat
Leu legat d'ăncurelat
Pînă murg alăturat
Și nimic nu-i vătămat
Jos la țară-mi cobora
Maică-sa-n cale-i eșia
Și din ciar așa-i grăia
Fericam doamne gi mine
Ce băiat doamne m-ai dat
Cum aduce leu legat
Leu legat și-ncurălatu
Pîngă murg alăturat
Și nimic nu-i vătămat
Și ce mirio veselește
C-oncinăm cu sănătate.

*

Al 25-lea Vers

Colo-n gialu după gialu
rf : Lăro la maria lor
Din cei cînpi dalbi-s gi flori
Nu mi-s cînpi dalbi-s gi flori
Și mi-s miei dalbi-s de oi
Iar la oi cine-mi ședia-re
Șede on soră și on frățioru
Frățior mergia înainte
Sor' le strîngea dinapoi
Și din ciar așa-i grăia-re
Strînge-ți frate oile-re
Că vine-on noruți de ploaie
Grăia frate către soră
Nu-ți gîndi soro nimicu
Că nu mi-e noruți de ploaie
Și-s dragi pețitori de-a tei
Și dragi cuscriiți gi-a mei
Vin la mine cer pe tine
Numai cer cam mult cu tine
Cer pluguț cu patru boi
Cu doi mici-s poganici
Cer portuțul cel gi oi
Cu doi lari-s păcurari
Cer murguțul cel dîn grajd
D'înșelat bine-i gătat
Cum îi bun de-ncălecat
Grăi-ș soră cătră frate
Nu-ți gîndi frate nimic
C-a mei ochi îs mîngăioși
Gi mîngîie juni frumoși
Mîngîia-i-oi și pe-a loru
Din pluguț cu patru boi
Lăsa-or numai pă doi
Pe cești doi-s denapoi
Cu d'un micu-i pogănicu
Din portuțul cel gi de oi
Lăsa-or pă două oi
Cu d'un lariu păcurariu
Numai murgul să mi-ș fie
D-înșelat bine-i gătat
Cum îi bun de-ncălecat

*

AL 45-LEA VERS

D'oi muge-mi-ș muge
rf : Dai domnului, doamne
Cerbu-i sur de munte
Drag frate răspunde
Gintr-alt vîrf gi munte
Vin frate la mine
Căci la mine-mi iestu
Tot livezuri verzu
Ierburi năpăscuce
Scocuri năbăuce
Cerb se sloboza-re
P-on picior de munte
Prin mia de șuce
Miria-l d'oblicia-re
L'alași se punea-re
Mijloc de izvor
Tufă de bujor
Ș-o piatră mușciată
Cu pușca-ncordată
Doar l-o săgeta-re
Cerb din ciar grăia-re
Stai mirio nu da-re
Căci tu gi vei da-re
Și nu vei zgoda-re
La tine-oi veni-re
Pe tine te-oi lua-re
Iește-s două coarne
Iește-s patru raze
Sus te-oi d'arunca-re
Peste nouă văi
Peste nouă munți
La braz-ăi cărunți
Unde iarba-mi crește
În patru se-npletește
Ș-aci-mi putrezește
Avut-am nouă frați
Toți i-ai săgetați
Cu cornița loru
Curți ai încornatu
Cu costița loru
Curți ti-ai lățuitu
Cu peile loru
Curți ți-ai șîndilitu
Cu sîngiele loru
Curți ți-ai văruitu
Cu cărnița loru
Goști ț-ai uspătat
Și ce veselește
Cerbu-i sur de munte
Că ți-o încinămu
Dalba-i sînătate.

Dincolo de cuvînt

„Colinde, colinde !”

Vreme de peste patru decenii „irozii“ năsîlnici ai zilei s-au opintit să stîrpească străvechea datină a colindelor, care, la sfîrșitul lui decembrie, a înveselit, veacuri de-a rîndul, inimile încrîncenate ale creștinilor de pe meleagurile noastre. Pricinile acestei nesăbuite opintiri sînt străvezii. Într-adevăr, colindele dezvăluie lumii întregi, prin voioasele cîntece îngînate de clopoței ale copiilor, marea bucurie a Nașterii Mîntuitorului : **O, ce veste minunată !** Se strecoară astfel în vatra sufletelor flacăra binecuvîntată a Credinței și a Speranței : „Să se nască / Și să crească. / Să ne mîntuiască“. Stîrpirea colindelor sau, măcar, sluțirea și compromiterea lor ar fi trebuit, alături de atîtea alte „inițiative“ să împuțineze și să surpe tocmai această Speranță, spulberînd totodată cea mai pură bucurie a copiilor, și nu numai a lor, legată de ivirea pruncului din Vifleim. Sfințenia copleșitoare a ceasului s-ar fi destrămat astfel, mistuindu-se, cu zvonul clopoțeilor cu tot, din văzduhul iernilor noastre, îmbîcsit și întinat de chiotele răgușite ale altui sol de „vești“, deloc „minunate“.

Nu voi despica, după obicei, „firea“ cuvîntului **colindă**, ca să-l întreb de pe ce tărîm vine și ce hram poartă, cu toate că el ar avea multe de povestit. De pildă că, sub forma „rotacizată“, a pătruns în partea de miază-noapte a țării ca nume propriu de fată : **Colinda**. Un document al vechimii pomenește de un anume Vlad, „feciorul **Corindei** și al Cosmei“. Rezistînd la asemenea ispite, voi aduce în discuție un text eminescian puțin cunoscut, al cărui titlu l-am așezat și în fruntea însemnărilor mele de astăzi.

Păgubosul obicei al edițiilor tendențios „selective“ — practicat la noi, pînă acum un an, mai ales în retipărirea clasicilor — a făcut ca tinerele generații de cititori ai lui Eminescu să nu poată dobîndi o imagine atotcuprinzătoare a operei Poetului Național. Astfel, din edițiile care au circulat în ultimele decenii, lipsesc, pe lîngă celebra **Doină**, încă trei postume, strîns legate între ele : **Colinde colinde !** (1878), **Învierea** (1878), **Rugăciune** (1879). Cîteșitrele au rămas necunoscute publicului larg vreme de un pătrar de veac, pînă cînd Nerva Hodoș, în 1902, Ilarie Chendi, în 1905, după ce-și croiseră drum spre tezaurul manuscriselor eminesciene, dăruite de Maiorescu Academiei, au început să publice opera postumă a Poetului. După alte patru decenii, din pricina conținutului lor… „mistic“, abia amintitele postume reintră în uitare. Dovedindu-se extrem de actual și vorbind celor care nu îl cunosc cu puterea unei revelații, textul poeziei **Colinde, Colinde !** cată să fie așezat fără zăbavă sub ochii cititorilor, mai ales că însumează doar 16 versuri : „**Colinde, colinde !** / E vremea colindelor, / Cînd gheața se-ntinde / Asemeni oglinzilor / Și tremură brazii / Mișcînd rămurelele / Căci noaptea de azi-i / Cînd scînteie stelele. / Se bucur' copiii / Copiii și fetele, / De dragul Mariei / Își piaptănă pletele, / De dragul Mariei / Și-al Mîntuitorului / Lucește pe ceruri / O stea călătorului“. Ca orice cuvînt îndătinat, **colindă** a produs derivate larg răspîndite, **colindă, colind, colindător, ta**re, la rîndu-le, au adăugat sensurilor „proprii“ nuanțe semantice înnoitoare. „Cînd privesc zilele de-aur a scripturelor române, Mă cufund ca într-o mare de visări dulci și senine / Și în jur parcă-mi **colindă dulci și mîndre primăveri**“ — spune Eminescu în **Epigonii**, pesonificînd „primăverile“ și conferind verbului **colindă** valoare metaforică. Iar „Gazelul“ din fruntea basmului **Călin** evocă spulberul frunzelor toamnei cu același verb : „Toamna **frunzelor colindă**, / Sun-un grier sub o grindă“. Într-un vers memorabil din alt poem, Eminescu, consecvent cu viziunea sa integratoare a lumii, strămută datina colindării pe bolta cerească, raportînd-o, personificator și metaforic, la aștrii nopții, „stelele ce vecinic pe ceruri colindează“.

Un interes deosebit prezintă, dintre derivate, **colindeț**, un diminutiv sui-generis, intrînd în structura expresiei a **umbla (pleca) cu colindețele**, sinonim frazeologic pentru verbul simplu **colindă**. Valoarea diminutivă a derivatului se configurează mai pregnant atunci cînd **colindeț** semnifică „pîinișoară, colăcel ce se frămîntă și se coace în Ajunul Crăciunului ca să fie dat la colindători pentru pomenirea morților“. Dicționarul academic ne pune la îndemînă următorul citat folcloric : „veneam de la colindat cu traista plină de **colindețe**“. Limba română cunoaște doar cîteva diminutive realizate cu sufixul **-eț**. De o răspîndire largă se bucură **podeț**, dar cel mai vrednic de atenție mi se pare **pruteț** „braț (mort), răstoacă a rîului Prut“. Citez din capitolul XVI, **La Siret și la Prut**, al romanului sadovenian **Nicoară Potcoavă** : „— […] Las obștei satului și bătrînilor peștele închis în **pruteț**“.

Colindă și colindă, colindător și **colindeț** sînt termeni scumpi cugetului creștin, în stare să aprindă sus în tării, vorba Poetului, „O stea călătorului“. Steaua Credinții și a Nădejdii noastre.

G. I. TOHĂNEANU

Junii scriitori, „acele harfe zdrobite”…

Scăpat de navetă și infiltrat în felurite redacții, scribul tînăr este insul cu sarcini de serviciu (prea multe), buzunare (prea goale), strivit de planuri editoriale (prea bogate). Cu adversari literari (prea puțini), între chilie (prea sumbră) și agora (prea tentantă), la douăzeci de pași de pragul de jos al gloriei, el se oprește, privește chestionarul (prea crispat și ușor stupid), avînd a da samă, precum urmează :

1) TRAGEȚI LINIE ȘI ZICEȚI CÎTE CEVA DESPRE ANUL LITERAR '90.

2) CE A DEVENIT DESUET ÎN MODUL ROMÂNESC DE A FACE LITERATURĂ ?

3) ESTIMAȚI, PE CÎT POSIBIL, SCHIMBĂRILE CE SE VOR ÎNTÎMPLA LA NIVELURILE SCRIITURII, IDEATICII, RECEPTĂRII ȘI NU ÎN ULTIMUL RÎND, AL POLITICII LITERARE.

4) IMPLICAREA POLITICĂ A SCRIITORULUI TÎNĂR, ESTE EA NOCIVĂ, BENEFICĂ PENTRU CARIERA LUI ? DAR PENTRU ȚARĂ ?

5) CE SE (MAI) ÎNTÎMPLĂ CU GENERAȚIILE LITERARE ?

MIRCEA ȚICUDEAN („APOSTROF“)

1) Anul cel mai puțin literar al ultimului deceniu în ordinea „producției“ de literatură și cel mai spectaculos în privința dinamicii „mijloacelor“ de producție“ : zeci de reviste noi, restructurări masive în participarea generațiilor la viața literară instituționalizată. Deloc surprinzător, cele mai citite cărți ale anului vin din afara literarului sau de la granița acestuia (care o fi ea ?) cu politicul : jurnale de închisoare, meditații antitotalitare… A trecut un an patetic.

2. Șopîrlițele, cum știe toată lumea, căci liberi fiind nu mai avem a ne feri ș.a.m.d. Vorbind serios, foarte multe elemente de fals specific național, atît în modul de a **scrie**, cît și în acela **de a fi scriitor** : veleitarismul în masă, daciadismul literar, papornițismul editorial și cîte și mai cîte. Viața literară implică și în Apus parti-prisuri la limita unei urbanități care scriitorilor noștri — unora dintre ei — le este străină.

3) În privința receptării, soluția este destul de previzibilă : nu se va cumpăra ce se va scrie, ci se va scrie ce se va cumpăra. Proza va fi vioara întîi și tot ea va trebui să găsească formula optimă de compromis, care, în cazul cel mai fericit, se va situa pe linia lui Marquez, Süsskind, Kundera. S-ar putea să asistăm la o resurecție e eposului.

În portretul-robot al scriitorului român, anii care vor urma vor consacra, probabil, un nou fel de disperare de pe urma gîlcevei înțeleptului cu lumea, de unde, probabil, o nouă literatură a dezamăgirii.

Ideologia. Aici aș exprima o speranță, nu un pronostic : sper că, în primul rînd, naționalismul își va termina combustibilul și vor dispărea traco-, daco-, mioritomanii literari și toți ceilalți super-români care au contribuit la desăvîrșirea haznalîtății atmosferei social-politice de azi. Aș mai dori să dispară propensiunea linguală spre fesierii Puterii, problemă în care vă recomand să-l consultați pe Dl. Horia Zilieru, în care sper să văd ultimul reprezentant viguros al speciei igienicilor de partid și de stat.

4) Știți că există scriitori tineri feseniști ? Literatură și politică — un binom prea măreț penru a-l expedia în cîteva cuvinte. Deocamdată el s-ar traduce mai simplu și mai util prin literatură — adevăr.

5) Generația literară există momentan mai ales din punct de vedere administrativ. Optzeciștii, de pildă, trăiesc momente istorice : mulți au schimbat „RATA“ de Urziceni cu „MERCEDESURILE“ ambasadelor. Ce va ieși din metamorfoza asta, asemănătoare cu povestea cerșetorului care se trezește în dormitoarele califului, vom vedea. Generația '90 face manifeste și este cea mai supărată pe putere. Despre literatura acestei generații — cîndva, peste ani. Deocamdată, repet, mi se pare interesantă profesionalizarea administrativă a scriitorilor tineri și foarte tineri.

Carol SEBESTYEN

TOP ORIZONT

Cele mai citite cărți ale săptămînii:

POEZIE

1. Mircea Cărtărescu : **Levantul**, Ed. Cartea Rom (1).
2. Florin Iaru : **Înnebunesc și-mi pare rău**, Cartea Rom (3).
3. Ion Stratan : **Lumina de foc**, Cartea Rom., (5).
4. Ion Budescu : **Cuțitele, torțele, măștile**, Ed. Eminescu, (2).
5. Ion Chichere : **Poeme vesele și triste**, Ed. Semenic, Reșița (4).

PROZĂ

1. Vintilă Horia : **Dumnezeu s-a născut în exil**, Ed. Europa (1).
2. Paul Goma : **Gherla**, Ed. Humanitas (2).
3. Valeriu Anania : **Amintirile peregrinului apter**, Ed Cartea Rom. (5).
4. Stelian Tănase : **Corpuri de iluminat**, Ed. Cartea Rom. (4).
5. Titus Suciu : **Reportaj cu sufletul la gură**, Ed. Facla (3).

CRITICĂ-ESEU

1. Emil Cioran : **Schimbarea la față a României**, Humanitas.
2. C. Noica : **Jurnal filosofic**, Ed. Humanitas (1).
3. Dan Petrescu : **Tentația anonimatului**, Ed. Cartea Rom. (4).
4. C. Noica : **Rugați-vă pentru fratele Alexandru**, Ed. Humanitas, (2)
5. Dan Pavel : **Bibliopolis**, Ed. Cartea Rom. (4).

La poezie, continuă să ne sosească multe scrisori din Caraș : Budescu coboară, Chichere rămîne nemișcat pe locul cinci ! În topul de proză apare volumul lui Valeriu Anania, iar în cel de critică-eseu, **Schimbarea la față a României**. În paranteză, locul ocupat în săptămîna trecută în top.

Diateze

Poezia în haine de lucru

(IV)

Desigur, performanțele poeziei lui Romulus Bucur — după cum și a atîtor alți autori aparținînd generației sale —, nu țin, cu necesitate, de artizanala conștiință a literatorului ce-și impune să sacrifice cutărui proiect doctrinar, să se supună bunăoară cuvintelor de ordine ale momentului (literar) ori vreunei colective științe a verbului. Puțini dintre autorii apăruți după 1980 refac, de altfel, cu adevărat prin propriul traiect un anume model liric, iar dacă totuși decorul cultural (după cum, nu o dată, livresc) intră în rețeta poemului, împrejurarea trebuie mai degrabă pusă pe seama unei tentative de mitificare a universului cotidian, de ordonare a textului într-un scenariu — fie acesta și parodic-ironic — (în volumul în discuție, ciclurile **Odiseu în Purgatoriu, Dragoste & Bravură, Postscriptum sau finis coronat opus**), decît a unei indiscutabile creditări a livrescului: „primăvara o dată cu topirea gheturilor / la fel de năvalnică / trebuia să vină marea dragoste / / îi puteam spune simplu oana / sau oricum / altfel / / îi clădeam un castel în care / săbii goale strălucind în soare / să cînte virtuțile iubitoarei mele / de literatură doamne / / îi zămisleam centauri cîntăreți / sub frunte / făptura-i de flacără s-o cucerească iară / ca pe-o femeie adevărată“ (**De dragoste**).

Altminteri, în universul de hîrtie tipărită pe care il evocă **Greutatea cernelii pe hîrtie**, subiectul liric se mișcă liber, jucîndu-și o dată și încă o dată biografia, sentimentalismul pe cartea unei lucidități binevoitoare, autocontemplîndu-se cu circumspecție, cu bonomă detașare de sine. Neexcluzînd ipoteza punerii în ecuație a unui accent mai grav, a unui frison liric necontrafăcut : „vine toamna / alt nume pentru atunci cînd după o petrecere / trebuie să mai și speli vasele / / înarmat cu prestanța / pe care ți-o dau / costumul și cravata / (ca să nu mai vorbim de catalog) / povestești copiilor / despre un măr putrezit / acoperit de coaja lucitoare / a cuvîntului „măr“ / — eventual înflorit — / / (praful de cretă a pătruns în pielea / mîinii drepte) / / măcinat de paseismul / care îți zice incontestabil / la vîrsta lor nu numai eu / dar toată generația mea / era mai isteață / / mai puțin indiferentă la carte / decît copiii aceștia / / un brad de frig îți crește în trup“ (**Fortăreața Bastiani**).

Lucian ALEXIU

Alexandra Indrieș

SORA MEA DIN ALEXANDRIA

Am urcat treptele pînă la capăt și am ajuns în fața unui zid. Nicăieri nu era nici o poartă, nici o fereastră, nici o deschizătură. Era de bună seamă, o scară dezafectată. Am rămas lipită de perete, ca și cum ar urma să fiu executată: nu mi-a trecut prin minte că aș putea să cobor. Cred că așteptam o minune. Pretindeam uneori, fulgurant, că mă aflu într-un vis. într-un desen într-un caiet. Dar mai tot timpul nu făceam decît să stau și să mă uit înainte: în fața mea nu era nimic, nici măcar alt zid, cu atît mai puțin cerul; de asta însă îmi dau seama numai acum. Atunci așteptam. Minunea. Sau execuția.

Sînt tîrîtă. Nu simt nimic. Nu sînt eu aceea. Cum mi-ar fi milă cînd acolo, însîngerată, e alta? N-am fost lovită în carnea mea — sau am uitat, am vrut să uit. Mă gîndesc la Dumnezeu care s-a făcut Om ca să simtă în carnea lui durerea. Ca să știe. El știa totul, numai asta nu, pînă nu s-a făcut om ca să afle cum e cînd ești biciuit, ca să poată fi cu adevărat bun. Ca să-i pese de noi. O trag de păr. O calcă în picioare. O scuipă. Fata aceea. Alta, nu eu.

Încerc să urc scările, dar sînt obosită. Mă așez pe o treaptă. Sînt pe o piatră. Asta-i bine. Sînt acasă, în imaginarul meu, în cochilia mea, în pat, sub pătură. Ghemuită. În pîntecul mamei. Nenăscută. Plină de speranță. Mă voi naște și va fi bine. Am timp.

O plantă gigantică, încremenită, își îndreaptă spre mine — spre noi — petalele cuirasate.

M-a trezit din somn telefonul. O voce gîtuită, nici nu știu dacă de bărbat sau femeie, a spus: Ajutați-ne. Noi sîntem liberi. Dacă voi nu vă ridicați, ne omoară pe toți.

Am adormit la loc. Mi-am tras plapoma pe cap. A sunat din nou telefonul, l-am ridicat din furcă și l-am pus alături. Pe urmă mi-am dat seama că era robotul-deșteptător. M-am dus la serviciu. Nu este adevărat că mi-a fost frică. Dar — ce puteam eu? Un altul se uită la mine din oglindă. Știe că am înțeles, că mă prefac că mesajul e incoerent. Dar nu-i adevărat. E foarte logic ce gîndesc: de ce să-i ajutăm, dacă ei sînt liniștiți? Să ne ajute ei pe noi. Și-i o minciună și că am început să-i urăsc din remușcare. Nu sînt atît de complicată. M-a deranjat cînd somnul mi-era mai dulce. Poate că am visat.

S-a dat salam, m-am așezat la coadă. Nimeni nu vorbea. Mă gîndeam că toți au primit telefoane și că se va întîmpla ceva. Fiecare aștepta să înceapă celălalt. Îmi doream din tot sufletul, dar vroiam să apuc să-mi iau întîi salamul. Știam că s-a tras, că se va trage. Nimeni nu mă va crede, dar nu-mi era frică de moarte, mă gîndeam doar cum o să se bucure copiii cînd or să vadă salamul. Ei, ceilalți, mă disprețuiesc, o spun mereu, o strigă. Ei au avut totdeauna de mîncare. Copiii lor nu se uitau la frigiderul gol ca niște pisici gonite de acasă. Nu vreau mai mult. Tăceți! Acela sau aceea care mi-a telefonat o face acum pe eroul, pe judecătorul, n-are milă. De ce a trebuit să moară? Cine i-a pus? Oricum, s-ar fi schimbat. Au făcut-o numai ca să aibă ce ne reproșa. Eu n-am văzut niciodată un om ucis. Mort, da, însă nu ucis. Împușcat. Doar în filme. Acolo sîngele e o dîră întunecată. Nu e roșu, nu-i țipător, nu strigă la cer. N-am televizor color. Și apoi, pe ei nimeni nu i-a filmat murind. Fiind împușcați. Cu gloanțe. Ar trebui să-mi fie milă de ei. Mă străduiesc, dar copiii țipă, cineva bate covoarele, bărbatul meu a adus un molid pricăjit, a și început să-și piardă cetina, se cade să fac și colaci, am păstrat un pic de drojdie uscată. Voi vă doriți brad pînă-n tavan, miros de vanilie și de lămîie, mi-au povestit mie oamenii, voi, cu bișnițarii voștri de la sîrbi, ce, nu vă era bine? Cui ați vrut să faceți în ciudă, murind ca proștii?

Nu trebuie să mă umiliți. Nu sînt chiar o cerșetoare. Femeia aceea — căci sigur femeie a fost — n-avea copii. Acum mă simt chiar ca un milog ce ascunde monezile și lasă pălăria veșnic goală. Mă disprețuiesc destul eu, de ce veniți voi și răsuciți cuțitul în rană? De ce sînteți trufași? Voi sînteți ceilalți, nu noi! Cel care se simte vinovat devine rău. Poți face și o crimă din remușcare. Dar de ce aș avea remușcări? Dacă și la noi ar fi început, aș fi luat parte. Eu însă niciodată n-am început nimic. N-am fost prima. Poate că sînt timidă.

Acesta este un cîntec într-o limbă străină. Recunosc cîte un cuvînt, bănuiesc altele. E un videoclip. Totdeauna am un model. Cu ce sînt mai bună decît funcționara din Alexandria? Și eu sînt o alexandrină. Trăiesc într-o mare bibliotecă arsă. Mistuită. Nu fără noimă mi-am ales pseudonimul Alexandra. Știam că n-am dreptul să mă autointitulez Gloria, chiar dacă părinții mei m-au botezat așa. Gloria-Maria! E prea mult, totuși. Așadar, sînt o alexandrină. Un epigon. Totdeauna cu un pas în urmă. O timidă. O lașă. Nici eu n-am fost în stradă atunci cînd s-a tras. De ce te-aș judeca, soră din Alexandria de pe Teleorman? Se-ncrucișează lumini, reflectoare, trasoare. Imaginea tremură ca o lumînare. Încremenește o floare, un brad încărcat de nea, un castel. Niciodată o pasăre, un animal, o ființă din care curge sînge. Piatră și vegetal. Nu simt durerea. Oricum, nu țipă, nu gem, nu se vaită, nu cer ajutor. Iată ecranul pe care îl am. Oameni în negru. O garoafă cu boabe de apă pe ea. Imită roua.

Mi se pune o oglindă în fața gurii. Nu se aburește. Aceasta mi se va întîmpla în curînd.

Mă arată cu degetul. Mi-a recunoscut oare vocea? N-o să-mi ierte niciodată că nu mi-a răspuns atunci, în noaptea de 20 spre 21 decembrie. Sînt condamnată. Dar oare nu eu am învățat-o să arate cu degetul? Să condamne? Fără mine, ar sta și astăzi acolo, pe o stradă prăfuită de cîmpie, la coadă la salam. Vezi? Și acum tot trufașă sînt. Port blugi. Am un doctorat. Am scris opt cărți. Aceasta este a noua, despre cum tu mă ucizi, sora mea din Alexandria. Ești ca un arab. Un terorist din anul 641, Califul Omar e numele tău. Ce se scrie, ori e adevărat, și atunci se află în Coran, ori nu este, și atunci merită focul. Și scrumul.

Enormă, nemișcată — floarea mă înspăimîntă. În mijlocul unor ruine. se beau răcoritoare sub o umbrelă. Unele bucăți de construcție sînt strînse în chingi de fier, desigur ca să dureze, din altele răsar ierburi și arbuști. Muzica e cea știută.

Sînt în mașină, ceilalți, afară, cu hainele lor demodate, cu nunta lor sărmană. În atita mizerie, cum n-ar deveni mizerabili?! Totuși nu simt nici un pic de milă. Nu am înțelegere. Ei nu sînt decît niște feseniști. Încă nu credeam că ne vor învinge, nu așa, zdrobitor, că ne vor aservi de-adevăratelea, nici acum nu cred, nu accept. Rujul ieftin, scorojit ca o cărămidă veche. Și mai ales mirosul. Nu știu cu ce să-l compar. La noi sărăcia miroase altfel. De fapt, nu miroase a nimic din această lume. Această lume, a mea. Ce crudă sînt! Asta mi-o spun acum, fiindcă literatura ne face mai inteligenți, adică ne dă puterea de a înțelege, atunci nu mă gîndeam nici măcar că sînt semenii mei: aproapele meu pe care trebuie să-l iubesc ca pe mine însămi. Vedeam în ei o mulțime ahtiată de liniște ca un căpcăun de carne de om. Deși, bineînțeles, nunta era gălăgioasă. Căruțele au trecut. Cred că acolo, în lumea aceea, mirosea a somn.

Chiar dacă aș fi înțeles, n-aș fi putut face nimic. Cînd nu înțeleg, scriu.

În cartea asta nu este nici un pic de dragoste.

Ar trebui să le pun oglinda în față, să se vadă cum arată, să nu se aleagă pe ei înșiși așa cum sînt, să vrea să fie altfel. Nu sînt nici măcar vechi. Au patruzeci și cinci de ani. Toți. Căzuți într-o falie a timpului. La grămadă. Sînt mulți. Agitați, guralivi, adormiți totuși. Nu-i cu putință, sînt totuși ființe omenești, frații și surorile mele. Strig: Jos comunismul! ca pe un exorcism.

Lumini se rostogolesc și se sparg în stele, rotite sfere, le putem zice și mingi. Uriașe conifere. Muzică ritmată.

Îmi face impresia că acolo nu este nici o picătură de apă. E un peisaj ce s-a sfîșiat, dar asta s-a întîmplat foarte demult și s-a uitat, acum pare că a fost de la începutul lumii așa: ca o zdreanță.

Nuferii devoră lacul și-l prefac în mlaștină. Un tînăr pleacă: Mai mult decît să mori, ce poți să faci?! Acesta nu-i chiar un video clip. Ceea ce spun apare strîmb ca un creion văzut prin apă. Totdeauna am avut oroare de oglinzi.

M-am așezat pe scări și am mîncat. Am privit cărămizile, tencuiala căzuse demult; era ca zidul unei ruine de cetate. Mă simțeam bine. Mă gîndeam la copilărie, cînd desprindeam pojghițe de var și le rodeam. Răzuiam cărămida, era boia („paprică"), ne jucam de-a prăvălia. Eram departe. După un timp mi-am văzut fotografia într-un ziar. Eram o femeie simplă, săracă, obosită, lîngă un zid coșcovit, eram o femeie din lumea a treia: o primitivă. Iată cum sînt văzută mi-am zis. Iată cum sînt **de fapt**. Mă simt sfîșiată de o durere ușoară, vaporoasă, așa cum ar fi un nor destrămat: nu doare, atîta că se risipește, dispare: am fost și nu mai eram; încetam să am identitate. Eram alta, știam că sînt eu, dar nu mai eram sigură. Fotografiată, devenisem un chip al mizeriei, o înfățișare a înjosirii. Nu exista nici un leac. Nimic de făcut. Mîncam cu lăcomie; fără plăcere, cu foame doar: mă hrăneam, băgam în burtă, nu simțeam gustul, nu mă gîndeam la nimic, eram aici, aproape, eram în Alexandria, în Africa, o servitoare analfabetă, nu știam că există pe lume biblioteca. Deodată eram înăuntru, eram eu și iată, nu pot citi: sînt lovită de alexie: bolnavă, infirmă, handicapată. Mă tem de cărți. Le urăsc. Biblioteca ardea și eu mă încălzeam lîngă focul ei. Furasem o halcă de carne și o perpeleam la flăcările pergamentelor. Eram însărcinată și nu mă săturam niciodată. Nu am zei, nu-mi recunosc neamul. Nu eu spun asta, nu pentru că n-aș avea grai, ci fiindcă nu simt lipsa zeilor, nici a obîrșiei, cu atît mai puțin a științei de carte. Am cuvinte, doar nu sînt chiar un animal, dar nu un lexic, nici n-am nevoie. Îmi înfig dinții, rod, mestec, înghit. Nu-mi trebuie un efort deosebit să mi-o imaginez pe sora mea din Alexandria. O am în mine. Tăcută. Liniștită. Ca și cum s-ar afla într-un mormînt, într-un sertar, într-o cutie de chibrituri. Mă uit la fotografie. Nu sînt eu femeia care mănîncă, refuz să fiu.

Un felinar de căruță atîrnă de o boltă. Păpurișul face semne. Zboară schiuri peste nămeți, peste valuri înspumate. Cîntăreții de rock zburdă: acum sînt rockeri. Femeia dn fotografie care eram eu, mi-a amintit-o, nu știu de ce, pe Iulia.

Senzația de grabă. Totul trebuie făcut, spus, dobîndit acum, imediat. Nu-l pot lăsa pe cel ce-mi vorbește să-și termine fraza, n-am răbdare, îl întrerup, ridic tonul. E ca și cum aș fi un cerșetor făcut rege pentru o zi. Și acuma încă mă mai tem că va bate miezul nopții și mă voi trezi în colibă. La locul meu.

Un domn foarte bine, poate chiar profesor, a spus că toți comuniștii vor fi dați afară din serviciu. Am fost disperați, dar el a zis că dacă votăm trandafirul nu vom ajunge șomeri pe drumuri, să dormim în boschete și să ne drogăm. Se vorbesc atîtea, că-ți poți pierde mințile. Că Rațiu o să ia fabrica și o s-o ducă în Anglia. Asta n-o cred. Deși ... de unde nu-i foc, nu iese fum. Aș vrea să nu mai văd, să nu mai aud nimic, totuși trebuie să știu ce-o să se aleagă de noi, cînd ai trei copii pe cap nu-ți vine oricum să fii dat afară fiindcă ai plătit niște cotizații, la ședințe îmi cădeau pleoapele, de ce să plătesc eu oalele sparte de alții? Fiindcă așa le convine ălora de-au mîncat icre negre, pe cînd domnul Iliescu încă din 1971 mînca salam cu soia și cu zgîrciuri și îmi place surîsul lui blînd și mai ales Petre Roman, e mai frumos decît toți artiștii la un loc, am poza lui, mi-e și nu știu cum, parcă aș avea șaișpe ani, el mi-a redat tinerețea, e profesor universitar, un adevărat domn. Dacă nu va mai fi prim ministru n-o să-l mai văd niciodată la televizor și viața mea va fi pustie ca înainte și n-o să mai am nimic de așteptat.

Nu sînt cuvinte, e numai pustiu și praf și albii uscate de ape, ca pe o planetă moartă, ca pe un satelit fără viață, ruine de rîuri și poate că n-a existat niciodată apă și nici n-o să existe, singurele vise frumoase izvorăsc din sex și cei ce ne batjocoresc, derbedeii, ne strigă: Uite pizdele alea feseniste !. ce pot ei să înțeleagă, bișnițarii dracului, m-am enervat, nu-mi vine somnul și cînd o să adorm o să încep să visez numai cînd va suna ceasul și n-o să mă aleg cu nimic și acuma prostul ăsta mă înghesuie, și ce dacă avortu-i liber, vreau să dorm. În loc să visez frumos m-am văzut cerșind la poarta unui boier bătrîn cu barba albă pînă la brîu, semăna cu Dumnezeu și nu mișca, îi sărutam papucii și mă jeluiam: Fă-ți pomană! și nu-mi dădea nimic, așteptam să mă lovească și nici măcar atît n-a catadicsit să facă.

Un loc uitat de Dumnezeu. În față, o imensitate albastră, o cunosc, e marea, mă apropiu, mă desparte de casa de unde-am plecat, am fost dusă, tîrîtă, acolo este Europa, Elada, mica Macedonie dintre munți, în spate e ceva atît de colorat, de învălmășit încît nu mai are nici o culoare. Asia, Africa mă înghit, mă absorb, demult nu mai am nici trecut, nici viitor, totuși privesc spre Nord-Vest, de unde am venit acum nu știu cîți ani, cîte veacuri, unde mă voi întoarce, voi fi o barbară, voi bolborosi, nu voi mai avea limbă, îmi va fi fost arsă, ei vor vorbi în locul meu și nici unul din noi nu va ști că am fost odată frați. Farul se va prăbuși

O vulpe într-un deșert de zăpadă. Singură, mică, îndepărtată. O înconjură cîinii, vin din toate părțile, gîfîie. Vulpea nu se mai zărește, e sfîșiată. Un tînăr cu pistolul în mînă încearcă să rîdă. Norii zboară foarte repede, se aude un pian. Cai albi galopează prin nisipuri, îi călăresc bărbați cu baltage în mîini. Dar și despre dans rămîn încă multe de spus. Un adolescent e împușcat de soldați, asta se întîmplă în alt secol; scheaună ca o vulpe. Trucuri. Tînărul nici măcar n-a murit. Și nici vulpea. Păcat! Păcat! De sîngele vărsat! Nu se vede nici o picătură pe ecran. Nu cred nimic. Cîntăreții urlă și se zbat degeaba, mie îmi cade bărbia în piept, mă rostogolesc dintr-o Alexandrie-n alta, el, marele Macedon, a fost cîndva zeu și eu mă duc mult mai departe, mult mai jos, mă odihnesc, în jurul meu e întuneric și e moale, nu, nu, să nu sune deșteptătorul, ne-a dat sîmbătă liberă, pot să dorm liniștită, cum să nu-l binecuvîntez, și mîine la fel, am scăpat de robot, să nu îndrăzniți să mă treziți iar din somnul cel dulce cu vreo revoluție, mă vîr sub plapomă, în culcuș, în vizuină. Oare tu nu faci altfel? Oare ție nu-ți place să dormi? Ba da, ba da, sora mea. Dar nu pentru totdeauna.

Livius Ciocârlie

Fragmente de jurnal

Trei zile de ședere în București. Am plecat miercuri după masă, T totuși n-a venit. Pe drum către aeroport soare, de acolo începea un strat de nori. Am zburat deasupra lor, sub un cer albastru sticlos. Am citit din cartea despre Cehov pe care i-o duceam, din partea lui Gyurcsik, lui Sorin. La București plouase, era cam frig. Seară la Mioara. A doua zi, joi, mă duc la Sorin. Aflu de operația, gravă, ce urmează să i se facă domnului T. Vorbesc un moment cu el, are vocea șoptită și ochi speriați. A și slăbit mult. Cu Sorin despre cartea lui, după aceea plecăm în oraș. La Capșa vine și Micu. Mă despart de ei. Cumpăr o poșetă pentru T, intru în librăria Cretulescu, cer cartea mea. Ce fel de carte este? întreabă o vînzătoare grav incompetentă. Critică literară, Cartea Românească, spun. N-am avut așa ceva. Plec bosumflat. Mănînc ceva în expresul de la palat și mă duc la editură. Florin Mugur îmi spune bine ai venit, coane, mă sărută și intrăm la el unde I.D.T. stă de vorbă cu Magdalena Popescu. Mugur mă întreabă prietenește ce cred despre poeziile lui, recente, din „România literară". După unii ar fi bune, după alții nu. Mă fîstîcesc, le-am citit neatent. Îndrug ceva, el înțelege și, amabil, trece la cartea mea. Îi adusese dactilograma și speram să aflu dacă au trecut cartea în vreun plan. Au trecut-o, și încă pe '80. I-am plăcut lui Marin Preda, așa s-ar explica. La plecare, Magdalena Popescu mă laudă pentru carte confidențial. Mugur îmi spune acum domnule profesor, s-a făcut ceremonios, rămîne să ne mai întîlnim. E îngrijorat din cauza doamnei, căreia i s-a pus rinichi artificial.

Totuși, caietul de la Electrobanat e prea incomod, vrea tot timpul să se închidă, trebuie să-l țin cu palma, scriu de nu înțeleg nici eu. Deci continui și îmi amintesc că Micu a venit acasă la Sorin, afară era un soare strălucitor și Sorin s-a înfuriat fiindcă după ce se chinuise febril să găsească fragmentul acela superb scris despre el de Raicu, Micu, din neglijență, a închis volumul, încît n-am apucat să-l citesc. Ca să împac lucrurile, m-am repezit și l-am descoperit imediat. Deci am fost la Florin Mugur. Nu merge. Nu merge să scriu rînd pe rînd cum a fost, îmi tot amintesc cîte ceva din urmă și uit succesiunea lucrurilor. Rămăsese ca Sorin să vorbească spre seară cu Sonia, după aceea eu cu Sorin, ca să hotărîm cum ne vedem. Așa am făcut, după ce umblasem mult prin soare — și prin magazine — încercînd să fiu bucuros de ce-mi spusese Mugur despre anul apariției, însă tot uitam, și după ce am trecut pe la Ion. N-a fost așa. Cu Ion am rămas pînă s-a întunecat, ne-am dus împreună s-o luăm pe Dana de la școală, ar fi fost tîrziu. Și totuși așa a fost, e octombrie, se întunecă devreme. M-am despărțit de ei la tramvaiul 26, m-am întors la Mioara și de acolo i-am telefonat lui Sorin. Iar era furios. Raicu propusese să ne ducem cu ei la Mogoșoaia de unde ne-am fi întors după o oră, ca să mai prindem o mașină spre oraș. A rămas să ne întîlnim la Casa scriitorilor și de acolo să le telefonăm. La Casă era Marius Robescu, încă de la prînz, cu părul vîlvoi și cam absent. Era cu I.D.T. A venit și Micu și amîndoi, el și I.D.T., se lamentau că ar fi murit Geo, prietenul nostru medic, într-un accident. La urmă i-au telefonat la Timișoara și au dat, slavă Domnului, chiar peste el. Am vorbit și noi cu Sonia, eu cam fîstîcit că trebuia să-i refuz. Între timp aranjaseră cu Eugen Simion să-mi dea cheia camerei lui de la Mogoșoaia. A rămas așa, însă fără Sorin. Tot nu se leagă, încerc la prezent.

Vine Sonia, ieșim, el, Raicu, ne așteaptă în taxi. Nu știu despre ce vorbim. Cam în capul Căii Victoriei, către splai, ne așteaptă Eugen Simion. Îmi dă cheia și pornim. Pe drum le povestesc despre Sorin. Venise la Capșa cu un tînăr de vreo treizeci de ani. Mi-l prezintă. Săndulescu. Tînărul pleacă și Sorin îmi spune am fost colegi de facultate, ți-l amintești. Cum să fim colegi, nu-l vezi cît e de tînăr? Păi, zice Sorin, a făcut filologia. O fi făcut-o, dar mai tîrziu. A! atunci eu tată-său am fost colegi. De fapt, n-am fost nici cu tată-său, nu sîntem nici noi chiar așa de bătrîni, dar am avut coleg un Săndulescu, unul care a fost închis în '56, iar prin '60 a plecat în Anglia. De unde încurcătura lui Sorin. Ajungem la Mogoșoaia. Stăm la masă cu Marin Preda, Dinescu, Denisa, Teodor Mazilu și Valentin Șerbu. Afară de a noastră, o singură masă e ocupată, de Petre Stoica și Mazilescu, pentru scurt timp. Aflînd cine sînt, Mazilescu vine să-mi ofere un volum pe care i-l cerusem prin Șerban. Urcă și Denisa să mi-l aducă pe al ei. Văzînd așa, Valentin Șerbu începuse să strige: la cărți, a venit provincia, toată lumea la cărți! Zis și făcut. Dispare și se întoarce cu două volume. Marin Preda și Dinescu tocmai s-au întors de la Slobozia unde s-au întîlnit cu cititori. Întrebat de ce nu mai scrie despre țărani, le-a spus ce i-am povestit astă vară despre nea Ionel (cît de mult îmi plăcuse să stau de vorbă cu el pînă ce nu și-a cumpărat televizor). Într-adevăr, vorba lui Mugur, i-am căzut cu tronc. Nu uit ce ochi au făcut cînd a urcat să aducă din cameră, ca să-l bea cu mine, un Ballantines. Din păcate, în seara asta pierd o mulțime de acțiuni. La discuții mai fac față, la petreceri nu. Acum se încinge un chef gălăgios, cu molanul, peștele, țuica și varza aduse de Dinescu de la Slobozia, cu vorbe porcoase, cu subțiri. Nu scot toată noaptea un cuvînt, însă nu mă plictisesc. Întrebat ce crede despre L., Marin Preda răspunsese, de față fiind și primul secretar: „L. ăsta a scris o mie cinci sute de pagini despre un țăran care ezită să intre în colectivă. E o falsă problemă, țăranii români n-au ezitat cînd s-a făcut colectivizarea". Zîmbete părintești de la prezidiu. „Ei au fost contra, toți", adaugă morometele cu vocea lui de strachini sparte. În tandem cu Dinescu, povestesc în gura mare despre Mazilescu, cu doi ani în urmă. Mazilescu, tot la Mogoșoaia, bătînd cu pumnul în masă și strigînd de se clătina lampa: „Cazul Mazilescu — Goma!" Peste două zile, Preda îl vede în parc și-i șoptește, trecînd pe lîngă el: „Cazul Mazilescu — Goma!" Proaspăt de rîndul ăsta, Mazilescu se face alb: „Eu sînt cu Goma, nu dau înapoi, dar de unde ați aflat?" Chel, cocîrjat, plin de zbîrcituri și de ticuri, nepărînd să fie atît de deștept cît e, Mazilu povestește ce puțini bani aveau Zaharia Stancu și fiu-său în '68 la Paris, de a trebuit el, Mazilu, trimis ca ziarist la jocurile olimpice, să le dea din ai lui. Pretextul poveștii, dezgustul de meschinăria forurilor. Preda ascultă conștiincios și la urmă, cînd îi e lumea mai dragă lui Mazilu, intervine: „Ia mai spune tu, Teodor (pronunță toate silabele accentuat), cum alerga Stancu cu ăla micu după tine să le dai cîte un ban". Toată lumea se repede cu gura pe Te-o-dor, care se agită furios. Preda știe pe dinafară pagini din **Desculț**, însă nu-i plac, le spune ca să sublinieze scăpări de logică sau cuvinte rău alese. Rîde de „telegarii" lui Zaharia Stancu și de alternanțele verbale. „Auzi-l, zice, ca la școală primară. Maria este în ogradă, iar Gheorghe **se află** la cîmp". Încă furios, Mazilu spune că nu-și pierde vremea cu Zaharia Stancu, n-a citit un rînd din el, e un scriitor de nimic. „De unde știi tu, Teodor, că e un scriitor așa de prost dacă n-ai citit un rînd?" se aude vocea lui Preda. Îi mai plătește și polițe, cum aflu a doua zi. Mazilu a spus sau a scris undeva că Marin Preda îl confundă pe Plotin cu Platon. Acum, Preda zice: „Stăm aici ca la banchetul lui Plotin, nu-i așa Teodor?"

Din una într-alta, n-am mai ajuns în camera lui Eugen Simion. Mai provincial decît pînă atunci m-am simțit a doua zi pe la zece, cînd toată Mogoșoaia dormea, iar eu, cu capul cît o baniță, am pornit șontîc, prin mahalaua, de mult trezită, înpoi spre oraș.

Pace vouă prieteni [illegible] aici la Piața Romană

Alexandru Mușina

O aventură senzuală

1

Știu o gagică zise a-ntiia
două foi și ți-am făcut
trampa NUCLEUL e plin
de sîrmele unor generații posterioare
pasărea
paradisului de păduchi iar meningea
ramapitecului de imagini cuaternare

Nu avem amintiri numai o zdreanță
verde
un lichen al ochiului o rîmă
strivită de bocancul soldat
„niște pereți subțiri speranțe și jocuri ciudate"
NU AVEM! ESTE
DAR S-A TERMINAT!

2

Degeaba nu pot să cred sînt sigur
că bulgărul de bălegar pe care
îl rostogolește scarabeul sacru și idiot
nu va păstra amintirea silviei v. blondina
cu care am făcut dragoste
la 16 ani și ceva
pe cînd
peștii ieșeau din rîuri
mirați

3

O casă pe jumătate-n picioare ca în-
tr-un desen sau un film de război
soldatul are burta roșie
macacii au și ei fundul roșu
picioarele flamingilor sînt roșii
și ele
ca și gușa curcanului din
BURTA
soldatului curge sînge
din orice
ar putea curge sînge
orizontul
e fumuriu
zăpada galbenă
gura vînătă
tabloul se mișcă încet.

4

dar
EI
au învins
au pus la uscat
pieile îngerilor și
monștrilor triasiei
jupoanele demimondenelor și
cușmele iobagilor
sfîntul mir și alegoria
au spart
oul moale al iluziei și i-au băut
GĂLBENUȘUL TONIFIANT
au împărțit și
au stăpînit
cilii electronilor și cearceafurile jilave
ale galaxiilor.
EI
au învins
o frază simplă
un adevăr
care nu înseamnă nimic

5

cămașa mea albastră-n carouri
e o unitate
ca și pantalonii gri
cuvîntul ANIMA
e o unitate
dubioasă dar este
cerul gurii
cel străbătut de supersonicele amintiri

4

a
o s
r c
va exploda ca o b R ă
O
Ș
I
E

Ș
I

Î
N
G
Î
M
F
A
T
Ă

6

Nebunia e o simplă epidermă

7

Cînd am închis ușa am văzut. Că eram singur. Că pînă dimineața am să stau să mă gîndesc să-mi spăl șosetele să mîine. Cremvurști cu muștar și dulceață de gutui pîine nu am am uitat să. Cumpăr

Climat

● Împlinirea unui an de la Revoluţia din Decembrie începută la Timişoara a prilejuit o suită de manifestări de mare amploare la care a participat aproape întreagă populaţia oraşului. ● Programul comemorării a cuprins, încă de duminică, 16 decembrie. un marş pe principalele artere ale oraşului, unde s-au desfăşurat lupte în urmă cu un an. În Piaţa Revoluţiei, începînd cu orele 13. a avut loc un miting la care au luat cuvîntul membri ai Asociaţiei Răniţilor din Revoluţie — „17 Decembie“. Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici, Societăţii „Victoria“. Forumului Revoluţiei Fundaţiei Naţionale a Revoluţiei din Decembrie. „Fraternitatea“, „Tot Banatu-i Fruncea“. Ligii Studenţilor, Forumului Democratic Antitotalitar din Timişoara. Aliantei Civice. ● Luni, 17 decembrie, zi de doliu în Timişoara. a fost marcată de slujbe religioase şi depuneri de coroane la locurile de martiraj. La Catedrala Metropolitană s-a ţinut o slujbă de pomenire. ● În nopţile de 16 şi 17 decembrie mii de omeni au participat la o „veghe“ în memoria victimelor revoluţiei, desfăşurate în Piaţa Revoluţiei. ● În zilele de 18-19 decembrie, în Aula Magna a Universităţii din Timişoara a avut loc Sesiunea de comunicări „Revoluţia din Decembrie 1989 la Timişoara ; implicaţii şi semnificaţii pentru noua Românie şi Europa“. ● În 18 decembrie, pentru tinerii căzuţi pe treptele Catedralei a avut loc o slujbă de comemorare. cu depuneri de coroane şi un program susţinut de corurile reunite ale cultelor şi Liceului de Muzică. ● În 19 decembrie. în Piaţa Revoluţiei s-a desfăşurat un program cultural comemorativ susţinut de Filarmonica Banatul, Opera Română. Teatrul Naţional ş.a. ● În 20 decembrie, la împlinirea unui an de cînd Timişoara a devenit primul oraş liber al României, în întreg oraşul au sunat sirenele şi au bătut clopotele. La prînz a avut loc un miting susţinut de Frontul Democrat Român din Timişoaa ● În 21 decembrie se va desfăşura un miting organizat de Alianţa Civică de solidaritate cu Bucureştiul şi cu celelalte oraşe din ţară care s-au ridicat împotriva dictaturii. ● În holul Operei Române din Timişoara s-a deschis expoziţia de fotografii „România — Decembrie 1989“ realizate de fotoreporterii Casei de editură „Politika“ din Belgrad sub genericul „Aici a început totul“. Cele 85 de fotografii alb-negru reprezintă aspecte din Timişoara, din perioada 20-30 decembrie 1989. Cu această ocazie a fost pus în vînzare şi un album ce cuprinde imagini din oraşul-martir în timpul revoluţiei. ● Casa Universitarilor din Timişoara găzduieşte o expoziţie de lucrări ale pictorului Mihai Olteanu dedicate memoriei martirilor din Decembrie 1989. ● Teatrul Naţional din Timişoara împreună cu Televiziunea Română, Inspectoratul pentru Cultură al Judeţului Timiş şi Inspectoratul Şcolar Judeţean a organizat un spectacol comemorativ „REQUIEM PENTRU TIMIŞOARA“, luni, 17 decembrie (transmis în direct de postul I al TVR), cu participarea unor personalităţi de marcă ale vieţii teatrale, muzicale şi literare din ţară şi străinătate. ● Sîmbătă, 15 decembrie, la Casa de Cultură a municipiului, Societatea literar-artistică „Sorin Titel“ a organizat o dublă şi inedită comemorare închinată martirilor revoluţiei din decembrie, cum şi Naşterii Mîntuitorului. Au luat cuvîntul : Alexandru Jebeleanu. Nicolae Danciu Petniceanu. Ionel Cionchin. Nicolae Popa, Mariana Pop. Gabriela Almăjan. Silviu Almăjan, Mariana Sperlea, Mariana Costin. Laura Gheorghiu, George Lungoci şi eleva Aurelia Jurmescu. Calda omagiere s-a bucurat de prezenţa, ca invitat de onoare, a profesorului Gligor Popi din Vîrşeţ (Iugoslavia). ● După excepţionalul succes repurtat de Filarmonica Banatul cu Concertul simfonic sub bagheta dirijorului Bujor Hoinic, avînd în program : P.I. Ceaikovski — Simfonia a şasea în si minor. „Patetica“ şi REQUIEM (Patimile Martirilor) pentru solişti. cor şi orchestră de Bujor Hoinic, lucrare dedicată Martirilor Revoluţiei Române, prestigioasa instituţie muzicală timişoreană a prezentat un spectacol cuprinzînd Colinde de Crăciun. ● Centrul Universitar Timişoara împreună cu Casa de Cultură a Studenţilor a vernisat o expoziţie de filatelie cu tema : „Timişoara în filatelia nodernă“ dedicată comemorării unui an de la Revoluţia din Decembrie. ● Duminică. 16 decembrie. în prezenţa unui numeros public a avut loc vernisajul Salonului Anual de Artă la Secţia de artă a Muzeului Banatului. ● Opera Română a organizat un spectacol-concret extraordinar de arii. duete şi scene celebre din opere, cu participarea dirijorului Petru Oschanitzky de la Filarmonica Banatul. a tenorilor Florin Farcaş de la Opera Română din Bucureşti şi Ioan Pojar de la Opera Română din Cluj-Napoca. cum şi a baritonului Adrian Marcu. ● Prima galerie privată de artă „ART“ a fost deschisă la Timişoara în pasajul din Piaţa Revoluţiei. Pot fi vizionate si achiziţionate lucrări de pictură, gravură, desen, grafică de şevalet. sculptură, arte decorative, design vestimentar realizate de artişti profesionişti din Timişoara. Bucureşti şi din alte oraşe ale ţării.

A. Z.

Muzică

„Există Dumnezeu”

Faţă de compromisul aristic, fiinţa noastră estetică reacţionează de multe ori supradimensionat ; ieşiţi dintr-o amorţeală de protecţie facem alergii foarte acute la mecanisme şi reflexe care ne-au agresat, ani întregi, bunul gust şi judecata de valoare. Iată de ce, premiera unei lucrări despre Decembrie 89 poate trezi suspiciune ; se ştie doar cîtă sinceritate fără discernămînt se înghesuie la acest „subiect“ . . .

Cu Bujor Hoinic însă, am fost feriţi de acest risc Nu ştiu cum va fi judecat în timp Requiem-ul său, „Patimile Martirilor“ ; cert este că această muzică trebuia scrisă. Şi s-a întîmplat să o facă, la timp, cineva distanţat fizic de intensitatea devorantă a ritmului nostru, cu acea bună detaşare necesară pentru creaţie. Concertul care l-a adus în ţară, în oraşul natal, pe B. Hoinic a interesat, desigur, în primul rînd prin prisma evenimentului componistic. Prima parte a programului, cu un „Egmont“ eroic, fără emfază, echilibrat în tempi şi dinamică şi cu un Schubert (Simfonia „Neterminata“), conceput în rigoare clasică, au recomandat un muzician fin şi un dirijor matur.

Contrastînd cu această „neutralitate“ elegantă a urmat compoziţia proprie, „Patimile Martirilor“. o răscolitoare poziţie de conştiinţă în faţa tragediei noastre. „După o dureroasă încrîncenare sufletească, simţindu-mă ca un exilat la Ankara, mi-am revărsat tumultul şi durerile într-o muzică de mult dorită. Celor care s-au jertfit în decembrie 1989, dar şi multora care au murit în ultimii 45 de ani prin închisori, prin exil sau pur şi simplu au fost ucişi pentru credinţa lor în libertate şi în Dumnezeu, le este închinată această muzică“ (sînt cuvintele compozitorului).

Saturaţi deja de atîta tarabă sub steag sau sub patrafir, un oratoriu scris cu pana muiată în lacrimă pură ne-a spălat pentru acest moment de tristeţile în plus, aduse de atîtea pierderi de înălţime. Muzica noastră de cult în modurile bizantine, pe care, încă puţin şi le-am fi uitat, este folosită aici în sfîşietoare rugăciuni şi disperări apocaliptice. I-am „iertat“ deci lacrimile Teodorei Ciucur, solistă alături de tenorul bucureştean Vladimir Popescu-Deveselu şi am retrăit teribilele momente, de adevăr biblic aproape, de reîncreştinare a unui popor : oamenii trecînd în sublim, în nefiinţă sub gloanţe cu toată puterea, „Există Dumnezeu !“ (impresionant corul condus de Diodor Nicoară). Acest concert nu a fost, deci, unul obişnuit. Tocmai de aceea, oamenii oraşului trebuiau atraşi nu numai prin simple lipiri de afişe. Cu cîtă demnitate şi imaginaţie îşi cinstesc alţii istoria şi cîtă „modestie“ la noi, exact acolo unde nu este cazul ! Acum, cînd „rapsozi“ proaspăt coafaţi şi cu tricolor pe umăr sau popi deprofesionalizaţi (în cel mai bun caz), fac comerţ cu o dezgustătoare indecenţă, există **datoria** celor luminaţi să nu rămînă în expectativă. Cîte s-ar fi putut face pentru ca această muzică să ajungă la sufletul străzii, ce ocazie ratată ! Aşa însă, cei prea puţin prezenţi în sala de concerte ne-am ars palmele aplaudînd şi am ieşit apoi, trecînd inevitabil prin faţa Catedralei . . .

Ne tot repetăm că „românii n-au fost aşa“ ne tot văicărim că „uite unde am ajuns“. dar ce facem oare, noi toţi şi fiecare în parte. pentru însănătoşirea noastră ? „Tatăl nostru“. cel din sala de concert şi „Tatăl nostru“ cel al oamenilor îngenunchiaţi în „Piaţa Revoluţiei“ nu este oare acelaşi ? Nu ştiu dacă există Dumnezeu în general. dar forţa Dumnezeului nostru. pe care mereu îl invocăm cred că se numeşte onoare, stăruinţă şi inteligentă înţelegere a celuilalt, deoarece creştineasca discreţie în a-l ajuta pe cel de-alături este de fapt religia oricărui om civilizat şi cu atît mai mult a celor care se ocupă cu trebile culturii . . .

Lava **BRATU**

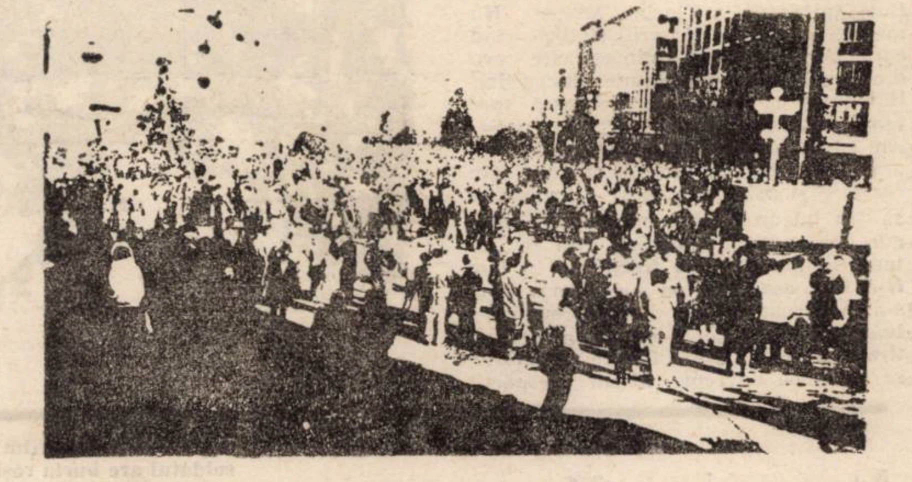

DECLARAŢIE

(Urmare din pag. a 3-a)

— păstrarea vechilor structuri din economie cu denumiri modificate ;

— păstrarea structurilor şi persoanelor din ministere şi departamente ;

— reţinerea sau rechemarea în funcţii a majorităţii persoanelor de la ambasade şi reprezentanţe economice. deşi sînt compromise profund şi nereprezentative pentru interesele economice si culturale ale ţării :

— stimularea hoţiei şi a indisciplinei prin aşa zisa „democratizare“ a Poliţiei şi prin „liberalizarea“ pînă la haos a trecerilor peste frontiere ;

— folosirea ajutoarelor din străinătate în scopuri electorale şi pentru favorizarea „oamenilor de încredere“ ;

— lipsa unei decontări clare a utilizării contului „LIBERTATEA“ de care au beneficiat cel mai puţin exact cei cărora le era adresat :

— privatizări nesemnificative pentru ansamblul economic şi care. în fapt, maschează păstrarea sistemului centralizat de conducere ;

— mărirea unor salarii cu scop electoral. ceea ce a dus la învrăjbirea unor categorii de muncitori cu altele si care, în fond. nu au nici o acoperire valorică ;

— liberalizarea preţurilor fără asigurarea unui fond minim de marfă ; renunţarea la liberalizarea preţurilor la bunuri de consum îndelung argumentată ca strict necesară pentru o perioadă de şase luni. De unde se completează. în aceste condiţii, bugetul ţării ?

— lipsa unui scenariu minimal pentru politica de investiţii fără de care nu se pot crea locuri noi de muncă si nu se pot menţine cele existente. cunoscut fiind că mijloacele fixe din întreprinderile noastre sînt printre cele mai uzate din lume :

— absenţa unui plan clar de regîndire . a întregii industrii din România pentru a corela logic cu posibilităţile de asigurare cu materii prime şi energie, precum şi cu interesele naţionale :

— transferarea falsă a răspunderii în seama întreprinderilor în condiţiile cînd nimeni nu garantează asigurarea cu materii prime, energie şi utilaje şi nici nu creditează valuta necesară :

— închiderea unor întreprinderi (vezi Combinatul Chimic din Arad) fără a exista o lege a şomajului şi fără nici o preocupare pentru recalificarea personalului ;

— nerezolvarea problemei modernizării telecomunicaţiilor şi acţiunea deliberată de reducere sau chiar de anulare a legăturilor cu străinătatea ;

— nerezolvarea problemelor fundamentale ale agriculturii, ceea ce a condus la moartea a sute de mii de animale, la necultivarea sau nerecoltarea unor suprafeţe imense, ceea ce impune importuri mesive de alimente în 1991, România care are cel mai bun potenţial agricol natural din Europa. are o agricultură de zece ori mai slab dotată faţă de Germania. Lipsa unor reglementări clare a dus la deruta şi la sărăcia masivă a ţăranului român ;

— absenţa oricăror preocupări pentru viaţa satului a condus la aglomerarea masivă şi nedeclarată a zonelor urbane, generînd probleme grave de asigurare a unor condiţii minimale de existenţă ;

— nerezolvarea problemelor cercetării ştiinţifice, atît sub raport organizatoric, cît şi material. ceea ce a dus, practic. la diminuarea pînă la anulare a activităţii unui imens potenţial uman în detrimentul economiei şi spiritualităţii româneşti ;

— lipsa oricărui ajutor real pentru învăţămîntul de toate gradele. de la creşe la învăţămîntul superior, cu reducerea drastică a fondurilor prevăzute pentru anul 1991 ;

— lovitura de graţie dată culturii şi învăţămîntului prin scumpirea abuzivă a hîrtiei ;

— stimularea gazetăriei de calitate cel puţin îndoielnică ;

— absenţa unor preocupări serioase pentru protecţia socială sub multiplele sale aspecte. precum şi pentru starea sanitară a populaţiei (lipsa medicamentelor şi a dotărilor minimale din spitale) ;

— concesionarea unor întreprinderi. bunuri şi terenuri către străini fără un control riguros al tranzacţiilor şi fără asigurarea protecţiei intereselor româneşti.

Toate aceste probleme şi altele care sînt mai greu de cuantificat au determinat plecarea a peste un milion de oameni, din care mulţi tineri şi mulţi intelectuali care au pierdut orice speranţă de redresare a vieţii materiale şi spirituale în România. Pe de altă parte, ele au dus la izolarea României şi la compromiterea idealurilor Revoluţiei române.

Considerăm că numai din LINIŞTEA mereu solicitată nu se remediază marile noastre probleme, iar contestarea Puterii nu înseamnă cîtuşi de puţin o atitudine duşmănoasă faţă de Ţară.

Nu sînt oare suficiente motive pentru a ne alătura grevei ?

SOLIDARITATEA UNIVERSITARĂ

Top

TOLBA LUI MOȘ CRĂCIUN

Un eveniment asupra căruia ne propunem să revenim : concertul formației PRO MUSICA ● În seara lui 8 XII, cînd se împlineau zece ani de la dispariția lui John Lennon, nenumărate posturi TV din întreaga lume au difuzat filmul american „A Tribute To John Lennon“ comentat de actorul Michael Douglas ● La un an de la Revoluție, cine credeți să ne vizitează orașul ? Brigada artistică de agitație de tip comunist pe care am semnalat-o încă în vară pe litoral. Aceasta se dă în „spectacol“ sub profanatorul generic „Vin... teroriștii rîsului !“. Nu înțelegem în ruptul capului cum fac casă bună cu prostul gust (ce izbește din titlul „spectacolului“) talentul lui Arșinel sau al Stelei Popescu... ● Vom avea prilejul să vă oferim un reportaj pe care semnatarul rubricii îl a face la Belgrad cu prilejul concer- lor grupurilor timișorene SURVO- J, CARDINAL și SECRET (Bucu- ti). E anunțată și participarea gru- ii NORD (Chișinău) ● METAL WS: Goff Tate, solistul vocal al ației americane QUEENSRYCHE larat cu prilejul lansării recentu- bum „Empire“ că unul dintre im- tele comandamente ale grupului are face parte e lupta pentru a- ea mediului ambiant. „Pădurile o- ui nostru (Seattle, n.n.) încep să ră. Unde vom ajunge ?, se întrea- ate ● O frumoasă și nobilă ini- vă au dus-o la bun sfîrșit membrii ului OVERKILL. Ei s-au hotărît jute rezolvarea cazului unei fetițe rei ani care trebuia supusă unei ții de transplant de ficat. Cum fa- copilului în cauză e săracă, com- nții formației au organizat un con- și au adunat suma de 25.000 do- necesară operației. În prezent, fe- părăsit spitalul, fiind complet re- lită grație acestei acțiuni umani- e. Astfel se poate afirma : „Overkill ed a life !“ ● Și o paranteză : chael Jackson a primit din partea ompaniei Walt Disney un trofeu. A- easta i se trage de la cele 110 mili- ane de discuri vîndute în ultimii 10 ni. ● Și din nou **METAL NEWS** ● Grupul **Kreator** va concerta în Germania, țară în care se mizează pe un număr mare de fani ● TANKARD lansează noul LP „The Meaning Of Life“. Ce e ciudat, cîteva exemplare din tirajul acestui album au fost lansate pe piață în variantă... exclusiv instrumentală. Păgubiții au fost anunțați că pot să-și schimbe discurile incomplete la orice magazin. Ciudat e faptul că mulți preferă să le păstreze ca amintire, problema cumpărării unui disc normal fiind destul de simplă ● Ne amintim de o altă știre pe care v-o aducem la cunoștință deși ea nu e legată de universul sunetelor. În statul Buthan au fost editate timbre poștale (se pare, primele)... mirositoare.

Ele reprezintă flori. Pe cînd o mapă de disc olfactivă conținînd, să zicem, discul „Strawberry Fields Forever“? ● Dar să revenim la oile noastre. Noul LP al grupului VIOLENCE nu cuprinde și piesa „Torture Tactics“ exclusă din materialul albumului, deoarece — așa cum a declarat un purtător de cuvînt al casei „Atlantic“ — „textul era prea dur“. Gurile rele vorbesc însă că existența unui text, fie el și „dur“ se exclude, fiind vorba doar de însăilarea unor infantilisme cu pretenții de text.

nocrație americană, dar nici să înghită ei orice... ● Din nou o paranteză, spre a vă aduce la cunoștință un îmbucurător bilanț al trofeelor Paulei Abdul cucerite în anul de grație 1990: patru Video Music Awards, EMI, American Music Award, American Dance Award, Premiul publicației de specialitate „Billboard“ ● Lupta împotriva SIDA îmbracă forme deja cunoscute și sperăm, eficiente. Este vorba de strîngerea unor fonduri bănești pentru intensificarea cercetărilor medicale în direcția combaterii necruțătoarei boli. Astfel se lucrează la editarea dublului LP Red, Hot & Blue“ destinat adunării de fonduri bănești. Și-au anunțat contribuția : U 2, Sinead O'Connor, Jimmy Sommerville, Lisa Stansfield, Neneh Cherry etc. O parte din înregistrări vor fi piese compuse de celebrul muzician Cole Porter (1891-1964), autor ale unor neuitate „Evergreens“-uri ● Cu prilejul aniversării zilei sale de naștere canadianul **Bryan Adams** (foto) a declarat unor reporteri că ar fi posibilă o retragere a sa de pe scena mondială (pe care are o poziție consolidată) din cauza unor proiecte legate de aspirațiile sale cinematografice. Să-i urăm succes lui Bryan !

Petru UMANSCHI

La fanion

42 de ani de la greva lui Di Stefano

● Țineți minte, voi ce ați crescut cu Beatles și Rolling Stones, pozele alea totale cu Peter Fonda călărind un Harley Davidson undeva printr-un New York cocoșat de poduri ? Și ochelarii ăia rotunzi și „Power flower“ și „Make love not war“ și atîtea altele pe care atunci cînd mi le reamintesc parcă-mi saltă și acum inima de bucurie. Și toți cei ce au crescut o dată cu Beatles, cum să nu-și aducă aminte că anul 1963 a fost primul an Beatles cînd, pur și simplu, explodau hit-urile **Please, Please, Me** cri **She Loves You.** Și, în toamna lui 63, cei ce au crescut o dată cu fotbalul de atunci își amintesc că au văzut pe stadionul „23 August“, într-un meci cu Dinamo, pe unul din cei mai mari fotbaliști ai lumii, Alfredo di Stefano. El juca atunci la Real Madrid, echipă la care a evoluat timp de 11 ani — 510 meciuri și 418 goluri, un raport buimăcitor. De ce mi-am adus și v-am adus aminte de el ? Pentru că, de cîteva săptămîni, el s-a reîntors la Real, evident ca antrenor. Știți desigur că Di Stefano l-a înlocuit pe John Toshack pe banca tehnică și că a mai șezut pe acest loc, fără succese definitive, ca să scriem așa. Asta se întîmpla în sezonul 1982-1983, cînd el a trebuit, laolaltă cu echipa, să se mulțumească cu locul al doilea în Cupa Cupelor, după Aberdeen. Pentru mulți din suporterii Realului ex-marele jucător a rămas ca omul jumătăților de palmares, deși el este cel care a titularizat generația Butragueno, între altele. Ce vrea, deci, să facă acum Di Stefano ? Nimic pe lungă durată, pentru că ce la început, președintele clubului, Ramon Mendova, a fost atenționat că D. S. nu va sta decît cîteva luni, pînă ce se va găsi soluția definitivă. Cu toate acestea, internaționalul argentiniano-spaniol — de șase ori în naționala Argentinei, de 31 de ori în naționala Spaniei ! — a fost excelent primit de echipă. Ca un amănunt deloc întîmplător, de sezon, în toamna lui 48, Di Stefano a luat parte la greva jucătorilor profesioniști din Argentina, fiind suspendat, motiv pentru care a plecat în Columbia, la celebra, pe atunci, Millonarios. Spre norocul lui, fiindcă, plecînd cu echipa într-un turneu european, a fost ținta unei licitații feroce, la finele căreia a cîștigat Realul... Deci, acum, un interimat, timp în care realezii caută un antrenor ceva mai fix. Și racoleurii au bătut pe la toți marii gestionari de scheme fotbalistice, da la Bilardo ori Stielike, actualul antrenor al helveților, pînă la Menotti, fără prea mare succes. Se pare că numele cel mai pronunțat la club este cel al lui Luis Aragones, de la Espanol Barcelona. Contactarea lui s-a făcut într-o manieră mai puțin diplomatică, în sensul că diriguitorii de la Espanol nu au fost anunțați, însă — în ciuda amneziei de maniere la care a reacționat violent vice-președintele clubului Espanol, Juan Gaspart —, Aragones, s-a arătat interesat de ofertă. Și Realul a continuat să joace tare, oferind tot felul de ajutoare clubului barcelonez în schimbul lui Aragones, de la jucători — doi la număr — pînă chiar și la un antrenor în persoana iugoslavului Antici. Achizițiile sînt în vogă în fieful madrilean pentru că una din cauzele pentru care Toshack a fost recuzat de echipă se referă la pierderea de jucători, adică la faptul că în pauza competițională acesta a renunțat la serviciile lui Ruggeri (Argentina) și Schuster (Germania). La ora de față se încearcă racolarea iugoslavului Prosinecki, deși se pare că acesta a semnat un precontract cu A.C. Milan. Se tatonează terenul și în ce-l privește pe mijlocașul Nayim de la Tottenham. Cei doi străini nou-veniți în toamnă, Hagi și Spasici, acesta din urmă cu precădere, nu s-au arătat pînă acum la cota lor recunoscută, deși au fost bine plătiți. În orice caz, Realul are bani, se știe asta. Ce nu se prea știe : numai trei cluburi ale fotbalului spaniol sînt rentabile, alături de el : Barcelona, Atletico Bilbao și Csasuna. Toate acestea patru nu se vor transforma în societăți anonime, așa cum noua lege a fotbalului spaniol o cere, pentru a asana climatul pe terenurile și vestiarele iberice. Pînă la ora de față, datoria cluburilor din prima și a doua divizie se ridică la suma de 35 miliarde de pesetas. Pentru cine nu dorește să se transforme în societate anonimă, trebuie ca responsabilii clubului să se angajeze ca persoane civile pentru 15 la sută din valoarea capitalului clubului, ceea ce, în cazul Barcelonei, de pildă, înseamnă 850 milioane de pesetas. Vorba unui poet trecut dintre noi, Ion Bănuță :

În Meseta, în Meseta
N-are nimeni un peseta
Ei se uită toți la Goya
Și le trece de nevoia.

Marcel TOLCEA

Cabaret O.

Adela Patricia Jurca (Timișoara) : Deocamdată sînt doar semne ale sensibilității poetice, semne pe care, îndeobște, vîrsta dv. le poartă aproape unanim. Vi se scuză, deci, unele stîngăcii și naivități, dar, dacă ați decis ca scrisul să vă fie un lucru important, e deja timpul să citiți multă, multă poezie.

G. Nădășanu (Timișoara) : Versurile dv. nu arată o cultură poetică necesară primului pas spre publicare. Au însă un aer ciudat oracular, în maniera lui Ion Alexandru, și aerul acesta de litanie le face interesante, chiar poetic. Ca această primă strofă din **Rugă :**

Mărite Doamne, fie-ți milă
Și-i iartă pe nemernici de păcate,
Dar fă-i în suflet să le fie silă
De toate cîte le-au făcut cu fapte.

Poezit **Din patrie** nu prezintă nici un interes.

Anonim (Timișoara) : Aveți dreptate, domnule anonim. Cartea lui Castex este o „infamie“, dar, cum ați observat deja, am și încetat publicarea ei în paginile „Orizontului“. Se vede însă că nu sînteți un cititor al revistei noastre, de vreme ce afirmați că aceasta ar fi „interesată de stropirea cu noroi a celor ce au murit la Timișoara și București“. Vă sfătuim să citiți reportajele și relatările noastre despre rolul armatei în Revoluție, despre proces și Securitate.

Camelia Craiovean (Timișoara) : Din cele trei proze trimise cea mai slabă mi se pare **Monolog.** E scrisă într-un registru melodramatic, dulceag, fără nici o consistență. Celelalte două, **Jocul sentimentelor** și **Structura**, au o anume fragilitate a jurnalului intim, în care gîndul se desfășoară într-o stare imponderabilă. Uneori observația e sentențioasă, însă are finețe. Cred că ar trebui să vă mai reprimați sensibilitatea pentru a nu cădea în edulcorare.

Marius Georgescu (Reșița) : Nici unul din eseurile dv. nu au altitudinea ideatică pentru a se numi „critică literară“. Vă rugăm să ne credeți că emotivitatea ce vă încearcă atunci cînd citiți o carte nu interesează pe nimeni, ea neputînd fi explicată discursiv. Multe greșeli de ortografie, multe fraze construite anapoda.

Rodica Giulvezan (Tulcea): Vă rugăm să nu ne certați pentru că revista noastră nu ajunge la Tulcea. După cum se vede de mai multă vreme, Poșta nu are nici un interes să vîndă revistele culturale și nu face nimic în acest sens. Am primit și chitanța cu care dovediți că sînteți abonată, deși nu ați primit, din luna martie, nici un număr din Orizont. Drept pentru care am și răspuns aici.

Paranoicu (București) : Ceea ce mă mișcă mult în scrisoarea dv. este modestia de care dați dovadă. Calificați capodoperele pe care mi le-ați trimis niște „biete încercări“ și, cu smerenie îmi propuneți cu pixul șoptit să mă aplec asupra lor „dacă veți găsi de cuviință“. Atîta temeneală dostoievskiană la un pseudonim ca al dv. nu dă bine, drept pentru care vă propun un adagiu-far-de comportament : „Dacă e să fiu paranoic, atunci să fiu cel mai mare paranoic!“ Ce ziceți ?

Delia Pop (Oradea) : Îmi cer iertare, am mai primit o scrisoare de la dv., însă am rătăcit-o prin redacție. Nu i-am dat prea mare atenție pentru că pur și simplu mă anunțați că o să-mi trimiteți niște poezii. Acum că mi le-ați trimis, pot să vă spun că aveți multe versuri „frumoase“. O atitudine dezabuzată încă insuficient controlată de arhitectura poetică. Citez din cea mai blîndă poemă, **Insula fericiților :**

> Tocmai locuiam deasupra unei/singurei gări de țară cînd am primit o telegramă unsuroasă cu textul următor :
>
> Sandu Vasilescu — ăsta e frate-miu — a murit într-un tragic accident. Prezentăm condoleanțe familiei îndoliate. Garnizoana 011789, Tecuci. Tata mînca niște salam cu muștar, o bucată de brînză și după ce a mai mușcat o dată a spus : „Am trăit-o și pe asta“.
>
> Nu a plîns nimeni, pentru că mama era plecată și, uite așa, a venit seara. Good night, good night, cîntă fata cu frate-militar-dispărut.

M. T.

De cîțiva ani buni, topul cărții occidentale îl așază la loc de cinste pe albanezul Ismail Kadare, alături de alți „estici" (Milan Kundera, „marii ruși" etc.). Cărțile lui au intrat pe lista celor mai bune apariții, an de an, revistele literare (și nu numai) îl intervievează, îi traduc orice rînd, marile case de editură se bat pentru un drept de autor.

Recent, a apărut la Editura pariziană Fayard un nou roman : Palatul viselor **(din care prezentăm în traducere un fragment). Pentru cititorul român familiarizat deja cu opera lui Kadare** (Generalul armatei moarte, Cronică de piatră, Cetatea, O capitală în noiembrie, Aprilie spulberat), Palatul viselor **revine, într-o modalitate nouă, asupra cîtorva din obsesiile mai vechi ale prozatorului : identitatea unui popor mic, interferența orient-occident, islamism-creștinism, analiza sistemelor puterii etc. Și, totuși, timbrul narațiunii e diferit. De această dată o poveste parabolică, la granița dintre istorie și legendă, real și fantastic. Palatul viselor e Tabir Saraiul din Constantinopol. Un teritoriu de graniță, alăturînd civilizație asiatică și europeană deopotrivă, prin care rătăcește, asemeni arpentorului kafkian, Mark-Alem, descendentul unei ilustre familii albaneze aservite Imperiului. Întrebările care-și așteaptă răspuns după doar cîteva pagini de lectură sînt dintre cele mai fierbinți : ce rost diavolesc are indexarea inconștientului (individual și colectiv ?). Ce înseamnă a deposeda un popor de zona cea mai adîncă a intimității sale ? Și mai ales, ce se întîmplă cînd unor oameni li se iau (uneori cu buna, inconștienta lor voie) visele ?**

Ismail Kadare

PALATUL VISELOR

Era într-o marți după-amiază. Peste o oră, birourile aveau să se închidă. Mark-Alem își ridică privirea dintre hîrtii și se frecă la ochi. Era angajat de o săptămînă, dar nu ajunsese încă să poată citi ore în șir. În dreapta, vecinul se foi pe scaun, dar nu întrerupse lectura. Era în noiembrie. Dosarele se îndeseau din ce în ce mai mult. În această perioadă a anului fluxul viselor avea de obicei tendința să crească. Mark-Alem constatase destul de repede, în prima lui săptămînă de lucru, că se întîmplă așa. Oamenii continuau să viseze și să-și trimită visele, cum aveau să facă pînă la sfîrșitul lumii, dar numărul viselor diferea de la un anotimp la altul. Acum atingea culmea. Astfel încît, din toate colțurile imperiului, veneau zeci de mii de hîrtii. Iar ritmul avea să se mențină același pînă la finele anului. Dosarele se umflau fără încetare, în vreme ce frigul era din ce în ce mai crîncen. Apoi, după Anul Nou, se putea observa un oarecare reflux, pînă în primăvară.

Mark-Alem aruncă pe furiș o nouă privire spre vecinul din dreapta, apoi spre cel din stînga. Oare citeau cu adevărat sau numai se prefăceau ? Își sprijini tîmpla în palma dreptă și își aplecă ochii spre foaia din față, dar în loc de litere i se păru că vede niște muște pierdute în neguri. Îi era cu neputință să continue. Probabil că ceilalți colegi, cu capetele plecate peste dosare, se prefăceau — cei mai mulți — că citesc. Era, într-adevăr, o muncă infernală.

Cu fruntea în palme, încercă să rememoreze tot ceea ce auzise în săptămîna aceasta din gura bătrînilor funcționari ai Trierii despre fluxul și refluxul viselor, despre oscilațiile numărului lor în funcție de anotimpuri, precipitații, temperatură, presiune atmosferică, umiditate a aerului. Veteranii de la Triere cunoșteau foarte bine lucrurile acestea. Observaseră multă vreme influența zăpezii, a vînturilor sau fulgerelor asupra cantității viselor, după cum și rolul cutremurelor, al eclipselor de lună sau al apariției cometelor în toată povestea. Sectorul de Interpretare număra în sînul său cîțiva maeștri ai analizei viselor, niște savanți adevărați care, în viziunile indescifrabile pentru ochiul obișnuit știau să descopere semnificații pe cît de ciudate, pe atît de ascunse. Și totuși, în nici un alt sector din Tabir Sarai nu puteai găsi printre angajați bătrîni aidoma celor de la Triere, în stare să prevadă mulțimea sau puținătatea viselor la fel de simplu cum moșnegii de rînd ghiceau timpul după durerile reumatice de la încheieturi.

Deodată, Mark-Alem se gîndi la bărbatul pe care îl cunoscuse în prima zi. Oare unde ar putea fi ? De mai multe zile, în timpul pauzei de dimineață, îl căutase din ochi prin mulțimea angajaților, dar nu-l văzuse niciunde. Să fie bolnav ? se gîndi el. S-ar putea, la fel de bine, să fie trimis în misiune prin cine știe ce provincie îndepărtată ; era, poate, unul din inspectorii Tabirului, silit să-și treacă vremea călătorind oficial în cele patru colțuri ale Imperiului, după cum ar putea fi doar un simplu mesager

Își imagină miile de sectoare ale Tabir Saraiului, împrăștiate pe tot imensul cuprins al țării, clădirile încropite, uneori niște simple barăci, unde se adăposteau cei doi-trei angajați umili, nevoiași, rău plătiți, care se plecau pînă-n pămînt la vederea celui mai modest curier de la Tabir, cînd acesta venea să adune visele colective, tremurînd și bîlbîindu-se de teamă doar pentru că el era trimisul Centrului. În unele regiuni pierdute în depărtări, locuitorii unor subprefecturi porneau cîteodată la drum spre aceste secții lugubre, înainte de răsăritul soarelui, prin ploaie și noroi, spre a-și transmite visele. Fără să mai bată la ușă, ei strigau de afară : — Hagi, ai deschis ?

Cei mai mulți nu știau nici să scrie, nici să citească și, pentru a nu-și uita visul, veneau la secție foarte devreme, înainte chiar de a trage un păhărel la cafeneaua de alături. Îl povesteau cu voce tare, în timp ce copistul, cu ochii cîrpiți de somn, blestemînd vis și visător deopotrivă, le transcria cele spuse. Ah, dele Domnul ca de data asta să fim mai fericiți ! suspinau unii, odată visul transcris. Circula de multă vreme o legendă, după care un nenorocit din cine știe ce subprefectură uitată de lume salvase Imperiul de la o mare nenorocire, datorită visului său. Drept răsplată, Suveranul îl chemase în capitală, îl primise la palat, îl lăsase să-și aleagă ce voia din visterie, ba chiar îi dăduse drept nevastă pe una din nepoatele sale etc. Dele Domnul..., repetau ei, înainte de a se întoarce la casele lor, prin aceleași noroaie, nu însă înainte de a poposi la cafenea, în timp ce copistul îi urmărea cu o privire ironică și nota pe foaia de hîrtie, cînd cei cu visul nici nu dăduseră bine colțul, mențiunea **nimic**.

Deși se interzicea cu severitate orice intervenție sau considerație personală în aprecierea viselor, totuși funcționarii făceau prima triere a materialului. Îi cunoșteau bine pe locuitorii subprefecturilor, drept care, chiar înainte ca omul să treacă pragul spre a-și povesti visul, copiștii știau deja dacă au de a face cu un chefliu, un bețiv, un fluieră vînt sau dacă respectivul avea sau nu ulcer. Problema era serioasă. Cu cîțiva ani înainte se hotărîse chiar ca aceste sectoare locale să nu mai aibă dreptul de face o primă selecție. Dar din cauză că numărul viselor trimise spre triere direct la Centru crescuse înfiorător, decizia a fost anulată și, în ciuda inconvenientelor, sectoarele au fost din nou însărcinate cu trierea, altă soluție nefiind de găsit.

Firește că cei care visau habar nu aveau de toate aceste dedesubturi. Din cînd în cînd, mai treceau pe acolo și, din ușă, întrebau : — Ei, Hagi, ai cumva vreun răspuns pentru visul meu ? — Nu, nu încă, răspundea Hagi. Da' ești cam nerăbdător, Abdul Kader ! Imperiul e mare, iar la Administrația centrală, deși cei de acolo lucrează zi și noapte, nu se poate citi așa repede toată mulțimea de vise. — Firește, firește... Ai dreptate, răspundea celălalt, cu ochii țintă în depărtări, cam pe unde bănuia că ar putea fi acel Centru. Cum am putea noi pricepe ceva din poveștile Statului ? ...Și pleca, tîrșindu-și papucii de lemn pe drumul care-l ducea direct la cafenea.

Mark-Alem aflase despre toate acestea ieri, de la un inspector al Tabirului cu care-și băuse cafeaua de dimineață. Tocmai se întorsese dintr-o provincie asiatică foarte îndepărtată și se pregătea să plece din nou, de data aceasta în partea europeană a Imperiului. Cele povestite de inspector îl lăsaseră uluit. Era oare cu putință ca totul să înceapă atît de banal ? De parcă i-ar fi ghicit dezamăgirea, inspectorul se grăbi să-i explice că nu peste tot lucrurile se petreceau astfel, că deseori secțiile Tabir Saraiului aveau drept sedii niște clădiri solide, în orașele mai importante din Asia și Europa și că oamenii care-și aduceau visele nu erau niște bieți amărîți de rînd, ci persoane de vază, ticsite cu grade, titluri și diplome universitare, oameni spirituali, rafinați, inteligenți, cu mari ambiții. Inspectorul insistase destul de mult asupra acestui aspect, așa încît Mark-Alem simțise cum Tabir Sarai își recîștigă treptat, în ochii lui, locul important pe care-l ocupase la început. Apoi inspectorul începu să-i povestească întîmplări din călătoriile sale, dar soneria îl întrerupse și acum Mark-Alem se chinuia să-și închipuie finalurile povestirii. Se gîndi la popoarele care trăiau în Răsăritul și în Apusul Imperiului, la cei care visau mult și la cei care visau puțin, la semințiile care își povesteau de bună voie visele și la cele care se dovedeau foarte reținute în această privință, cum erau albanezii (spiritul lui Mark-Alem, foarte atașat de originile sale albaneze, înregistra mecanic orice informație despre acest ținut). Se mai gîndi la visele popoarelor răsculate și la cele ale popoarelor masacrate, cu lungi perioade de insomnie. Mai ales acestea din urmă erau, pentru Stat, sursa unor serioase preocupări, întrucît după o asemenea perioadă de veghe trebuia să te aștepți întotdeauna la o creștere bruscă a tensiunii. Și atunci, statul lua toate măsurile de urgență pentru a preveni răul. Cînd Inspectorul îi vorbise despre acea insomnie a popoarelor, Mark-Alem îl privise uimit. — Știu că asta ți s-ar părea ciudat, îi spuse celălalt, dar trebuie să o înțelegi ca pe ceva relativ. Un popor e considerat în stare de insomnie cînd volumul său global de somn a scăzut mult în raport cu normalul. Și cine ar putea să determine mai bine, cu mai multă precizie, acest raport, decît Tabir Saraiul ? — De fapt, cam așa e... acceptase Mark-Alem. Ba chiar își aduse aminte de cîteva nopți albe de-ale sale, zicîndu-și că, totuși, insomnia unui popor trebuie să fie altceva decît insomnia unui singur individ.

Începu să privească din nou pe furiș în dreapta și-n stînga. Toți păreau cufundați în dosarele lor, vrăjiți, ca și cum n-ar fi fost vorba despre foi acoperite de scris, ci despre niște mici cuptoare în care s-ar fi topit un cărbune ce tulbura simțurile. Poate-o să mă las și eu vrăjit, încetul cu încetul, se gîndi el, întunecat, și-o să uit în cele din urmă lumea și oamenii.

În săptămîna aceasta, urmînd di
poziția șefului, își petrecuse cîte
jumătate de zi în fiecare din s
Trierii, însoțit de un bătrîn fun
nar, ca să se inițieze în toate as
tele muncii și să-și îmbogățeasc
periența, iar cînd își încheiase
plul, cu două zile înainte, se
sese la masa lui de lucru, ch
colo unde fusese așezat în ziua
jării. Trecînd din sală în sală,
Alem descifrase marile linii ale
ționării Trierii. După cercetare
sala Lentilelor, visele socotite
valoare erau împachetate în tea
mari și duse la Arhive, în tim
visele reținute erau clasate în
multe grupe, în funcție de tipuri
probleme : securitatea Imperiulu
a Suveranului (comploturi, tr
revolte) ; politică internă (înain
orice, integritatea Imperiului) ;
tică externă (alianțe, războaie) ;
civilă (furturi, abuzuri, cazuri de
rupție) ; indici ai unui eventua
Dominant ; diverse.

Regruparea pe diviziuni și su
viziuni nu era lucru ușor. Se disc
se multă vreme dacă această sarc
trebuia încredințată Trierii sau I
terpretării. În final a fost acceptată
soluție de compromis : clasificar
viselor a fost lăsată în grija Trier
dar munca ei nu trebuia considerat
o operație preliminară, ci avînd doa
o valoare de indiciu. De aceea, pe fie
care dosar care îi parvenea nu s
scria „Vise privind cutare problemă
ci „Vise care pot să privească cutar
problemă". De altfel, întrucît Triere
își lua deplina răspundere a clasificării viselor în nule și în valabile, ea nu-și mai putea asuma, în schimb, nici o competență în clasificarea următoare a viselor. Deci sarcina de bază a Trierii era alegerea, așa cum sarcina de bază a interpretării îi revenea Tabir Saraiului. — Înțelegi acum de ce noi controlăm toate porțile prin care ne parvin materialele, îi spusese șeful de sector lui Mark-Alem în ziua cînd acesta venise să-și ocupe postul. Mai mult ca sigur că la început ți-ai închipuit că munca de triere, fiind doar începutul unei alte munci mai ample, e — logic — mai puțin importantă, fapt pentru care ai crezut că te-am și ales, ca începător. Sper ca acum să fi înțeles că munca noastră e temelia întregii povești și că niciodată nu am angajat pentru așa ceva niște începători. Dacă, în ce te privește, am făcut o excepție, înseamnă că ne convii.

Ne convii... Mark-Alem își repetase fraza de zeci de ori în gînd, ca și cum asta l-ar fi ajutat să-i pătrundă sensul. Or, ea rămînea așa, închisă din toate părțile, enigmatică, lunecoasă ca un zid neted, de care nu ai cum să te prinzi spre a-l trece.

prezentare și traducere de
A. MIHAIL

COLECTIVUL DE REDACȚIE : MIRCEA MIHAIEȘ (redactor șef), CORNEL UNGUREANU (redactor șef-adjunct), ADRIANA BABETI (secretar general de redacție), LUCIAN ALEXIU, PAUL EUGEN BANCIU, IOSIF COSTINAȘ, VIOREL MARINEASA, MARCEL TOLCEA, DANIEL VIGHI, CORNEL BOGDAN, CAROL SEBESTYEN, DORU BRANEA. Prezentare artistică, NICOLAE LENGHER.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: TIMIȘOARA, str. Rodnei nr. 1
Telefoanele: 3 33 90, 3 33 76 și 3 00 73
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Paginatori : Nicolae BERECHET, Călin PASCARU ;
Linotipiști : Tiberiu LAZĂR, Gelu DOGIOIU, Mirel UNGUREANU.
Tiparul executat la I.P.B.T. Index 42.907. Tiraj : 6.000

ABONAMENTELE SE FAC LA P.T.T.R.